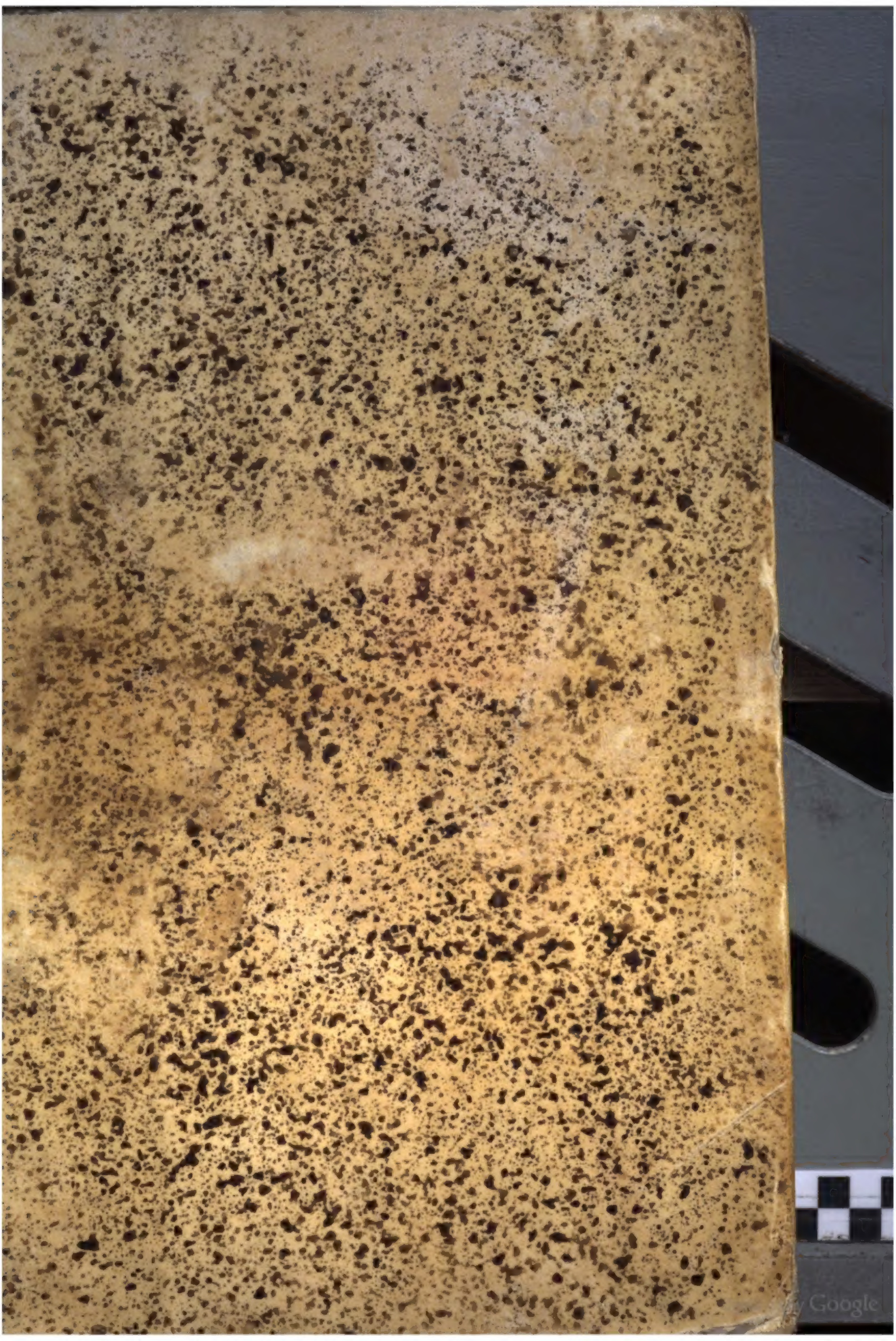

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLIX
H
44

XLIX.

36.

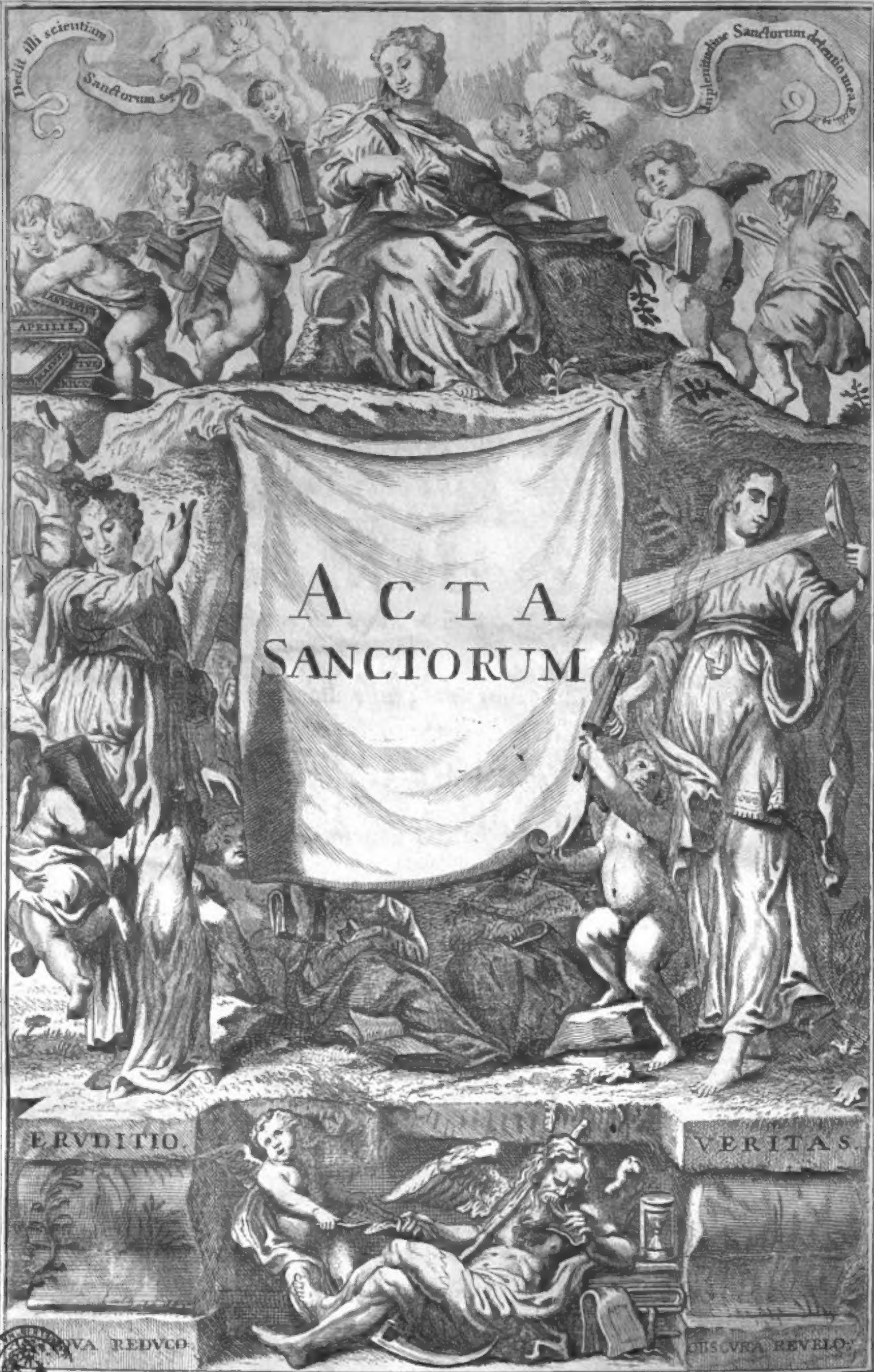
44.

L

36.

44.

~~XIX H. G.~~

Joseph Filosi sculp.

A C T A
SANCTORUM
M A R T I I
A JOANNE BOLLANDO S.J.
COLLIGI FELICITER COEPTA,
A GODEFRIDO HENSCHENIO
ET DANIELE PAPEBROCHIO
EJUSDEM SOCIETATIS JESU AUCTA,
DIGESTA ET ILLUSTRATA.
T O M U S I.

Cui præmittitur tractatus de Vita, virtutibus & operibus JOANNIS
BOLLANDI, arduo labori gloriose immortui. Subjunguntur
Συναξάριον BASILII Imper. & Acta Græca ad octo primos,
qui hic continentur, dies pertinentia.

VENETIIS, MDCCXXXV.

Apud { JO: BAPTISTAM ALBRIZZI HIERON. FIL ET
SEBASTIANUM COLETI.

CUM VENETI SENATUS PRIVILEGIO.

NOTICE

TO ALL

PERSONS

INTERESTED

IN THE

PROCEEDINGS

OF THE

COURT

IN THE

MATTER OF

THE

STATE OF

NEW YORK

IN SENATE

SANCTISSIMO ET BEATISSIMO PATRI AC DOMINO NOSTRO

C L E M E N T I X

PONTIFICI MAXIMO.

Fuit a vastæ hujus de Actis Sanctorum molitionis Auctore primo provisum sapienter, ut Januarium mensem, quem suo ordine erant secuturi alii, Sanctorum omnium Regi Christo primum, tum illius supremo in terris Vicario URBANO VIII dedicaret: ne fundamenta designati operis alibi, quam supra solidissimam Petram posuisse; aut arbitrium in Sanctorum Acta detulisse alteri videretur, quam cujus erat de Sanctorum meritis & eorundem cultu statuere quod cælum probaret & terra omnis venerabunda susciperet. Idem, in Febuario ad ALEXANDRI VII pedes deferendo, non penitendos tulit consilii sui fructus: nam, quod URBANUS facere non potuerat, ante præventus morte quam Januarius Romam appelleret; id ALEXANDER præstitit cumulatissime, favorem scilicet auxiliumque: & qui adhuc in minoribus agens profuerat multipliciter, ex Italia per amicos suppeditans antiquissima de Sanctis non paucis monumenta; ad Apostolicæ dignitatis evectus apicem, quid non fecit ut tam carus sibi laudatusque conatus, quantum alibi plenius legere est, instructior semper ornatiorque procederet? Nos igitur, qui Bollando socii quondam studiorum adsciti, nunc, cheu! relictæ successorum, bene cœpta pergimus porro urgere, & cui ipse est immortalis, Martium publicæ luci judicioque committere; ne tomis hisce patrocinium quaesituri, a vestigiis tanto auctore signatis velimus vel latum unguem deflectere, multæ continent rationes. Etenim (ut non dicamus, quod illa subsidia omnia, unde mensis hic habet ut prioribus locupletior cultiorque prodeat, favore potissimum Pontificio, & quidem Romæ, fuerint conquesta a nobis, ad eum finem istuc Apostolico nutu e Belgio accersitis) alium quemcumque Patronum hisce Sanctorum Actis eligere præ SANCTITATE TUA, PATER BEATISIME, non finit insignis erga nostram JESU Societatem benevolentia, qua in ejus favorem augens cultum, Virgini sine macula conceptæ & Societatis Fundatori Ignatio deferendum, in hoc potissimum quod circa Sanctos versatur argumento, felicissima TUI Pontificatus exordia nobis æternum memoranda fecisti, spemque minime frustrandam, *unum ex illis futurum TE* (ut Noster ad nos Præpositus Generalis Joannes Paulus Oliva scripsit) *quorum nomen apud nos in benedictionibus esse voluit pro videntia ter optimi Dei nostri.* Quare, cum fructus hujus minimæ nostræ Societatis quoscumque oblatos Tibi ostenderis antehac habere gratissimos, nunc cum es Ecclesiæ totius Catholicæ omniumque in ea Ordinum, Hierarchici præsertim, Caput constitutus, præsumere voluimus, Clementissimo aspectu TE dignaturum hunc mensem; in quo Pontifices summos Sanctorum insertos Albo legeres, Lucium I, Sixtum III, Simplicium, Zachariam & Gregorium Magnum; quin & Clementis hoc nomine Primi, quem TU feliciter refert Nonus, sacrosancta Iplana, annuo maris recedentis miraculo diu Chersonesiis veneranda, videres adducta Romam ab Episcopis Sanctis Cyrillo atque Methodio. Dum autem ista Tuo priora fastigio SANCTITAS TUA videbit & leget, cognosces etiam in eodem mense non indiligenter propositam reliquorum Graduum Ecclesiasticorum sanctimoniam, effulgentem in Hierosolymitanis Patriarchis, Alexandro, Macario, Cyrillo, Sophronio; in Constantinopolitanis, Evagrio, Thoma, Nicephoro; in Episcopis, quos nominare longum sit, centum atque viginti; in Presbyteris aliisque Ecclesiarum Ministris longe pluribus: nec erit injucundum etiam eos percurrere, qui in monastica aut eremitica vita suis e virtutibus agonibusque ostendunt Christi Sponsam, circumdatam varietatibus professionum diversarum: tum Imperatores, Reges ac Principes & ex quocumque statu seculari Cælitales, qui una cum Martyrum, certo numero certoque testimonio cognitorum, ingentibus copiis constituunt castrorum aciem pulcherrime ordinatam & tartareis potestatibus formidabilem: adeo ut omnium simul numerus si ineatur (exclusis pluribus, quorum obiter dumtaxat notitiam damus, propterea quod non satis certo nobis constet quam legitime ab auctoribus quibusdam inter Sanctos Beatosve publice venerandos censeantur) omnium, inquam

quā, si numerus in eatur, inveniendi sint ultra quindecim millia & quingētos in hoc uno Martio mense propositi cultuq; ecclesiastico rite dignati; & in his mille quadringenti ac quinquaginta, quorum vel nomina vel res gestæ ex antiquissimis Græca ac Latīna lingua MSS. Codicibus depromantur in tribus hisce tomis, observationibusq; & commentariis operosis illustrentur. Ergo qui Pater omnibus datus es Pastorq; supremus, & ad quemcumque gradum conditionemq; hominum curam vigilantiamque Tuam porrigis; in omni etiam conditione & gradu invenes hic Sanctos, quorum venerationem promoveas, imiteris exempla, fulciaris patrocinis, & si placet etiam (quod omnino credimus placitum) choros adaugeas, ipsorum catalogo inscribendo plures, quorum jam est sanctitas Romanæ Rotæ nota probataq; satis. Omittimus referre quot in hoc Martio nostro sint, qui vel in eadem Hetruria TECUM nati terris, vel in ipsa denalcentes felicius renati cælis sunt, vel eam denique virtutibus suis miraculisq; illustrarunt, & hoc titulo videri potuissent patriæ adscribendi TUÆ, nisi omnium Christianorum Patri electo, totus qua pater orbis Christianus patria esse cœpisset. Sanctos tamen Pistoriensis urbis Patronos duos, Barontum atq; Desiderium, nolumus hoc loco innominatos præterire; sed dicimus, horum quoque illustres Actus, hætenus in membranis MSS. obscuros, ad xxv diem hujusce mensis prodire in lucem: quibus non immerito gratulamur, TUO ipsos in lumine sub TUISQ; auspiciis, qui Pistoriense nomen ad summum extulisti splendorem, proponi orbi universo, non tantum colendo ex nominibus (quod Romani Martyrologii novæ tabulæ fecerant) sed etiam ex virtutibus suis cognoscendos. Tot tantisque conciliandæ gratiæ proxeneris fidentes, cur non favorem, quantum Sanctissimus Decessor TUUS, huic operi legendo verlandæque assuetus, præstare potuit voluitque, a TUA Clementissima SANCTITATE pollicebimur nobis? Erit fortassis hoc etiam nomine hæc nostra TIBI oblatio acceptior, quod a Flandro-Belgica Societate veniat, cujus maximos utilissimosque pro tuenda Apostolicæ Sedis auctoritate labores, hæresibus nequidquam circumundique obstrepentibus, posses discere ex NEPOTE TUO (qui Bruxellis pro Summo Pontifice Internuntius, omnibus ex merito integritatis & pietatis carissimus laudatissimusque, oculis illos suis coram spectavit) nisi ipse ALEXANDRO VII diu a Secretis epistolis, per te cognovisses omnia, ob quæ Provinciam hanc tibi caram esse, dignatus es verbis rebusque testari Francisco L'Hermite, nunc Antuerpiæ Domus Professorum Præposito, tunc ad Conventum Procuratorum in Urbe legato. Itaq; non dicemus, a Flandro-Belgica Societate, inter Confœderatas adversus Deum Regemque Provincias, primum unice, dein præcipue, fuisse sustentatam Religionem orthodoxam; non eandem in utrisque Indiis ac remotissimis Sinarum regnis, etiam cum sanguinis effusione, per insignes zelososque Missionarios ab illa ipsa propagatam; aut in præcipuis Christiani nominis fideique Academiis, per hinc accitos eruditissimos Theologiarum rerum Doctores Scriptoresque, celeberrimis prælectionibus scriptisque commentariis propugnatam & illustratam: cuncta hæc dicere superledebimus: tantum hoc præfabimur (quo ipsum tamen latere TE nequit) præ ceteris Provinciis Societatis JESU, quam totam affectu paterno complecteris, hanc Flandro-Belgicam nostram dignam esse, quam hoc calamitosissimo tempore afflictissimam amantiusteneriusque respicias, vel hac de causa, quod in Antuerpiensi Domo, ex meris piorum eleemosynis sustentanda, non obstantibus rei familiaris angustiis maximis, triginta & amplius annis aluerit & pergat alere Scriptores minimum duos, uni illi intentos vacantesque studio, ut Sanctorum Acta, in præsentem usque diem tenebris blattisque relicta, vel sciorum hæreticorumve calāmis morsibusque indigne traducta distractaque, proponant in plena multiplicis eruditionis luce spectanda-legendaque, ad communem Ecclesiæ Matris utilitatem atque splendorem. Exultavit futuri gaudii expectatione pene certa, medios inter belli funestissimi jam jam cervicibus omnium imminentiæ metus, tota hæc Provincia; cum paucis antequam ad Pontificatum eligerere, diebus, ex ipsis litteris, quibus DOMINUS ROSPIGLIOSIUS scribitur, anagramma simul & omen eruit, eis quæ sub Malachiæ nomine circumferuntur vaticiniis congruum, seque credidit Purpuratorum Patrum Senatui posse Personam TUAM ad vicarias CHRISTI vices gerendas velut digito indicare ac scribere, SIGNO IPSI SIDUS OLORUM. Quod ubi rei veritas comprobavit, placuisse felicem TUO ex nomine conjecturam ex Præposito Societatis universæ, nobis per suum pro Germanicis

Pro-

Provinciis Assistentem Carolum de Noyelles id gratulante, cognovimus. Et quoniam iterum mentio incidit Præpositi nostri Generalis, lubet etiam hoc loco addere, Patrem nostrum, qui omnibus fuit semper summe amabilis ac venerabilis, novo ex capite nihilominus amari cœpisse atque honorari a nobis, quod & illum SANCTITATI TUÆ intellexerimus carum esse, & ex ipso, suas Conciones Latine vulgante, in ea quam vigesimam numero, feria sexta in hebdomade Passionis dixit, legerimus & admiratissimus insignem celsitudinem animi TUI, supra omnem priorum commodorum atque honorum respectum elati, unicamque Ecclesiæ Romanæ utilitatem & dignitatem curantis, probatam in Hispanica Nuntiatura, & illi seculis omnibus decantatissimæ Magni Scipionis apud eosdem Hispanos continentis comparatam, qua Lucejo Principi raptam sponsam cum ingenti aurea ac gemmea gaza liberaliter condonavit; nihil sibi, sed unum illud in vicem postulans, ut esset Populo Romano amicus. Multo autem prius istam in TE virtutem, coram Pontifice Summo pluribusque S. R. E. Cardinalibus laudaverat ille, quam eo ascenderet SANCTITAS TUA, ubi ex singulari super-humanæ dignitatis munere nihil tuum æstimare tenereris, sed ea solum quæ JESU CHRISTI sunt quærere; non agnos tantum, verum etiam oves ejus pascere jussus, ipsos Ecclesiarum particularium Prælatos. Magnum porro, ad omnes obligationis tantæ numeros explendos, TIBI conferunt adjumentum in omni officii Christiani genere morum innocentissimorum integritas, atque ad res divinas pietatisque cultum exercitatissimi affectus, quos materno crederis cum lacte hausisse; imprimis autem illa inter homines laudatissima semper, quæ TECUM ab utero crevit, erga miseros afflictosque misericordia: quæ omnes virtutes ita sunt ROSPIGLIOSIÆ genti familiares, ut apud eam sedes habere proprias perpetuasque videantur. Etenim quotquot hic inveniuntur, qui vel TUAM Romæ Cardinalis, vel NEPOTIS apud nos Bruxellis Internuntii, vel CAMILLI fratris cum lectissima conjuge sua LUCRETIA carissimisque liberis viventis Pistorii, domos subire; unanimi asseverant relatu, non Principum sibi palatia illa, sed religiosorum hominum claustra esse visa; quod non Domini tantum, sed omnis familiarium ac famulorum turba, fidem, modestiam, pietatem spirarent. Verum quia ejusmodi dotes fere intra arcana pectoris & domesticos parietes continentur, seque produnt solo boni exempli odore; ad cujus percipiendas æstimandasque delicias, cælestibus animis jucundissimas, hebetior vulgi sensus est: magis illud solet diffundere sese in deprædicandis ejus, quam ultimo nominavimus loco, visceribus misericordiæ. Quia quanto est miserorum hominum, quam Christianæ perfectionis articulos gradusque discernere idoneorum copia major; ipsique qui miseri non sunt, fieri se miseros posse gnari, gaudent expositum cunctis videre commiserationis affectum, quo recurrere etiam ipsi cum usus feret possint; tanto etiam ubique terrarum ab hac virtute libentius TE laudant & commendant plures; idque ita faciunt, ut eam non studio exercitationeque acquisitam TIBI, sed cum ROSPIGLIOSIO sanguine congenitam dicant: dum alius Parentes TUOS HIERONYMUM atque CATHARINAM deprædicat, effusissimæ erga miseros egenosque munificentis ornamentis præ civibus suis universis conspicuos: alius Patruum TUI POMPEJI meminit, cui inter Equites Melitenses Commendatoris titulo & inter Italicarum urbium Proceres Magni Prætoris Cremonensis dignitate præfulgido, usitatum fuerit obviorum ubique pauperum necessitatibus sublevandis non esse contentum, nisi etiam domi abditos latentisque requireret: e quorum numero cum viseret unum lecto affixum, hic tantæ erga se dignationis admiratione velut supra se raptus, incunctanter asseruerit, usque adeo familiam ROSPIGLIOSIAM benedicendam ab eo, qui liberalitate hominum se vinci non patitur, Deo; ut, quod in terris & est & habetur summum, annis non ita multis labentibus domi suæ visura esset, supremum Ecclesiæ Romanæ Pontificatum. Fuisse autem id eo tunc majori admiratione exceptum a POMPEJO dicunt, quod nemo inter ROSPIGLIOSIOS esset, qui vel sacros Ordines suscepisset vel brevi suscepturus videretur. TE quippe, quem propensior erga pietatem indoles huic spei poterat viciniorem facere, nobilissimæ familiæ propagandæ uterque parens destinarat, & provida sedulitate circumspiciebat, quam TIBI virginem, virtutis probatæ & antiqui stemmatis insigniis parem, possent auspiciis conjungere nuptiis. Sed prodidisti repente quod pri-

pridem animo volutabas, & sanctiori desiderio æstuans ipsos in vota tua potenti at-
 traxisti perſuaſione. Inde Romam profectus, Patrique Antonio Florentino ex Ordine
 Capuccinorum felici inſinuatus errore, deinde ab eodem jam S. R. E. Cardinali com-
 mendatus Fratri, ad univerſæ Eccleſiæ gubernacula præſidenti, URBANO, inquam,
 Pontifici Maximo, primum Sacræ Rituum Congregationi datus Secretarius es, tum
 ipſi Cardinalitiæ Purpuræ deſtinatus. Verum obſtitit quædam temporis illius iniqui-
 tas, ob quam SANCTISSIMUS ingemiſcens, Miſeram, aiebat, conditionem Princi-
 pum, quibus quod maxime velint, id ſæpe minime poſſe contingit! Hiſpaniæ ſcili-
 cet adhuc debebatur TUA numeris omnibus abſolutiſſima virtus, ut in ea ſpectaretur
 aliquis, vere Romana imo Apoſtolica præditus fortitudine, qui ſolicitatus, neſcio
 qua in cauſſa (æqua fortassis, ſed rectioribus viis urgenda) memorabili ſeculis cun-
 ctis repulſa, omnia illa gloria & amplitudinis incrementa abjiceret; quæ in Miniſtri præclarif-
 ſimi gratiam Dominus dimidiati propemodum noſtri hujus orbis & novimundi Rognator pote-
 rat vel effundere ex arario ſuo, vel conſicere ex ditione ampliffima, vel auctoritate & preci-
 bus impetrare ab eo, qui Vicarius Chriſti inexhausſtos habet largiendi fontes, quemadmodum
 legimus in prælaudata Joannis Pauli Olivæ concione. Merito igitur, qui TE Apoſto-
 licum Nuntium in Hiſpaniam legabat Pontifex, JACOBO NEPOTI (quem tunc
 Legationis aſſumebas comitem, brevique ex Urbis atque orbis voto facturus es in
 Eminentiffima Dignitate participem curarum publicarum) venienti ad Pedum oſcu-
 la dixerit, habere eum in PATRUO librum optimum, quem ſi diligenter inſpice-
 ret legeretque, præclarus haud dubie & proſus eximius eſſet ætate procedente futu-
 rus: ut merito etiam ALEXANDER VII primæ Cardinalium creationi includendum
 cenſuerit JULIUM ROSPIGLIOSIUM, quem minime ambientem ipſa ante tot annos
 Purpura ambiverat EMINENTISSIMUM facere. Abriperet nos longius, PATER SAN-
 CTISSIME, hujus ſuavitas argumenti, abduceretque ab ea, quam tantæ amplitudini
 ſuperſtruendæ pro fundamento fuiſſe dicebamus, propenſiſſima voluntate erga paupe-
 res & liberalitate familiæ ROSPIGLIOSIÆ: & tamen huic potiſſimum debentur ejus,
 quod Piſtorii habet Societas noſtra, Collegii incrementa latiſſima, qualia nos Roma re-
 vertentes vidiffe cum gaudio recordamur. TIBI vero nominatim quantum eadem Societas
 noſtra tota debeat, ſcio ego, inquit ultimis ſuis ad nos litteris illius Præpoſitus Generalis
 præfatus: & recens illud eſt, quod ut Societatem ad Auguſtiſſimæ Virginis Matris cultum au-
 guſtius inflammaret, nobis pro Immaculata Deiparæ Conceptione celebranda Officium per ejuſdem fe-
 ſti Octavam conceſſerit, & S. P. N. Ignatii memoriam annuam ſub ritu duplicis ab Eccleſia uni-
 verſa ſanxeris peragendam: & addit: Certe habemus Pontificem ſecundum cor Dei, habemus lau-
 dibus & meritis noſtris majorem, habemus omnium qui eum norunt corde ac ore laudatum, qui et-
 iam in fractione panis ſuis ſe noſcendum pauperibus dedit. Ita de TE cum ſentiat ille, BEATIS-
 SIME PATER, ſentiumque hunc ſuum, a capite in membra deſluum, toti communicet So-
 cietati; cumque viciffim SANCTITAS TUA de ipſius ac Societatis meritis multo & ſenti-
 re & dicere conſueverit ampliora, quam citra ruborem poſſemus hic ſcribere; hac ad ex-
 tremum ratione credidimus, noſtrum placendi TIBI in his Sanctorum Actis conatum
 ceſſurum felicius, ſi cum per illius manus offerremus, qui ſe nobis Patrem in demortui
 Bollandi locum & obtulit & exhibuit hætenus, TUÆ autem SANCTITATI tot nomi-
 nibus eſt acceptiſſimus. Ergo dum TUUM hic nobis conciliabit favorem, nos, quod uni-
 cum poſſumus, hoc agemus precibus ſacrificiisquæ apud Deum, cujus Vicarium agis, ut
 TE TUOSQUE cæleſtibus pariter & terrenis benedictionibus cumulet, eamque felicitate-
 tem tam diuturnam eſſe velit, quam fuit ei, cui Januarius olim eſt dedicatus: & poſtquam
 TE longitudine dierum repleverit, oſtendat TIBI ſalutare ſuum, in eorum, quorum Acta
 hic habes, Sanctorum plenitudine. Ita vovebamus Antuerpiæ VI Idus Novembris, an-
 no MDCLXVII.

SANCTITATIS TUÆ

Humillimi ſervi

GODEFRIDUS HENSCHENIUS,
 DANIEL PAPEBROCHIUS.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.

IOANNES BOLLANDUS S. I.
HISTORIOGRAPHUS SANCTORUM.

*Scribendis Sanctorum obiit Bollandus in Actis.
Fallor: in his capit vivere, non obiit.*

ANNO. M. DC. LXV. DIE XII. SEPTEMBRIS.

IN TOMUM PRIMUM.
DE ACTIS SANCTORUM
MENSIS MARTII

TRACTATUS PRÆLIMINARIS DE VITA, OPERIBUS ET VIRTUTIBUS
JOANNIS BOLLANDI SOC. JESU

Editioni eorumdem Immortui, ad Reverendum Adm. Patrem Nostrum

JOAN. PAULUM OLIVA S. J.
PRÆPOSITUM GENERALEM
P R Æ F A T I O.

ALEXANDRI VII. Pontificis nuper Maximi, vortam fuit, diuturno litterarum mutuarum commercio notum Bollandum, primum hujus vasti operis auctorem, coram etiam de vultu cognoscere. Id quoniam interjecta terrarum tam multarum spatia sperari non patiebantur de homine, annis, morbis & laboribus fracto: proximum esse potuit, ut amici desiderio leniret vel suis expressa lineamentis imago corporis, vel vitæ operumque historia, melioribus virtutum ejus coloribus adumbrata. Verum priusquam alterutrum posset factum exhiberi, Sanctissimus ipse e vivis abiit, isdem Sanctorum contibus adjungendus, in quorum plenitudinem receptum ante annos duos Bollandum confidimus. Eo igitur a nobis sublato, cui ante omnes debuerat hic Tractatus inscribi, primum Tu nobis occurris, PATER NOSTER ADM. REVERENDUS, qui nobis, & Romæ coram & hic per literas non semel, fidelis interpretis fuisti affectus illius, quod dicta SANCTITAS dignata est ostendere quænti virum illum fecisset virum, & quantum doleret acerbum ejus etiam in tam matura etate ac virtute occasum. Accedit quod propria animi tui sponte professus, *To semper unice amavisse viventem, & mortuum amare perfecturum in successoribus suis*; in vicem defuncti *Te nobis Patrem* obtuleris benevolentia speciali, jussensque audenter postulare a Te, quidquid in operis sui favorem auderet Bollandus. Quid autem ille petere auderet magis, quam quod effuse adeo impendisti nobis, Romam ad conquirenda Acta Sanctorum venientibus, patrocinium auxiliumque? Tuæ proinde PATERNITATI, post summi Pontificis favorem, debemus maximam partem fructuum, ex illa peregrinatione relatorum. Præterea eodem fructus expoint dilucide præfens Tractatus, non sine grata commemoratione præcipuorum amicorum, quorum auxiliaris opera per Italiam, Germaniam, Galliasque utiliter nobis fuit commendationibus Tuis conciliata. Debet igitur hoc etiam nomine dirigi ad Te prolusio hæc ad tomum primum de Sanctorum Actis. Idque eo magis par est fieri, quod priora de iis volumina quinque, Januarii Februariique complexa, in manibus sæpe, in oculis semper esse volueris, quamdiu habendis ad Christi Vicarium Collegiumque Eminentissimorum Cardinalium Concionibus distinebaris: & factus deinde Societatis Præpositus Generalis, Provinciæ nostræ Moderatoribus scripseris, *opus illud sanctum instantè revereque commendans*. Hac igitur fiducia finem facimus addictam nobis tam luculentis testimoniis gratiam pluribus prædicandi: & sub auspiciis potissimum Tuis natum elaboratumque Martium exhibentes, Deum Sanctosque precamur, ut Te supremum nostræ Societatis Caput celestium benedictionum unguento perfundat; quod in omnia destium Corporis hujus membra, ad nos, velut oram vestimenti extremam, quadamtenus descendat, scribendis quæ Sancti olim gessere inten-

Tom. I.

tos in umbra & quiete; interim dum alii Filii Tui, per orbem universum Sanctorum exempla suis in factis exprimentes, in sole pulvereque desudant.

C A P U T I

Pis Joannis educatio, Humanitatis studia, tirocinium Societatis.

Patria Bollandi, anno MDXCVI. 13. Augusti nato, fuit Julii-mons, in Limburgenſi Ducatu pagus: huic vicinum Bolland, in diocesi Leodienſi conſignis, familiæ nomen dedit & habitandi locum per multos post natum Joannem annos parentibus inter suos primoribus: qui cupientes primum illum ex se fructum offerre Deo, ad ejus obsequium jam inde a principio puer factus videbatur, misere Trajectum Humanioribus studiis imbuedum, anno ætatis ejus decimo. Ibi tantos brevi progressus habuit, ut quinquenni spatio omnes classes pervolans, numquam non primum premium in ascensu referret; ut magnifico testimonio asseveravit, perpetuus toto illo quinquennio Bollandi Condiscipulus & ad mortem usque amicus sincerissimus, Amplissimus Dominus Arnoldus Verheyden, supremi Mechlinienſis Consilii Senator. Interim magistrorum tam reverens fuit, tam observans scholasticæ disciplinæ, ut nemo aliorum, qui eadem tum pariter scholas frequentavere, meminerit vel verbo unquam vel nutu increpitum, nedum severius castigatum ob aliquod puerile delictum. Ad hæc iis, quæ ætatem primam commendant, virtutibus; ingenuitate, inquam & facilitate morum coram domesticis, benigna comitate inter socios, sicerat ornatus; ut quamvis maturitatem haberet cum utraque conjunctam, quantam ab illis annis nemo speraret, & licet primas præterperet omnibus; nulli tamen non esset carissimus: conversis in venerationis amoris mixtæ materiam prærogativis, quæ alias reddere potuissent emulorum obnoxium invidenti; quemadmodum, non sine jucundæ recordationis sensu, commemorare solebat Vir postea in Ordine Franciscano præclarus, tunc contubernalis & domesticus Joannis, R. P. Agidius Jamar.

Itaque cum forte fortuna, Pontani progymnasmatæ in schola prælegens Magister, incidisset aliquando in eum locum, ubi, nescio quis, specioso consummata eruditionis præconio indigebatur, *Cornu-copia scientiarum*; subitus discipulorum omnium plausus extitit, eum ciculum certatim adaptantium perpetuo fere suo in omni litteraria exercitatione Imperatori: prout sæpe auditum est ex eorum tunc uno Joanne Ramirez, postea in nostra Societate sinceri oris ac pectoris candidissimi viro, & magni zeli operario. Erat sane procligio simile, videre & audire credicim vix annorum puerum, ad solam geographicarum tabu-

††

bu-

bularum inspectionem, diserte enarrantem res omnes memorabiles in Indis gestas a Lusitanis fideique præconibus, ex quo illarum felicitas Europæis commerciis aperta fuerant. Nempe jam tum Massæi historias Indicas accurate legerat, & illa memoriæ fidelitate retinebat, qua ad extremam usque vitam sic valuit, ut quacumque de re, loco, persona sermo incidisset (cujus quidem aliquando notitiam habuisset) minutissimas quasque illius circumstantias continuè præstaret, cum stupore colloquentium; non anni, non diei notam, non genus aut nomen prætermittens.

3 Ut vero ad Poetas Oratoresque volvendo una cum classe gradum fecit, non modo in utroque scribendi genere exercuit stylum facilitate admirabili; sed etiam ex illis partim, partim ex Latinis Historicis, Livio præsertim, diligenter lectis, Romanarum Græcarumque antiquitatum magnam omnino acquisivit notitiam: qua deinde colloquiis, lucubrationibus, orationibus suis suavem aspergebat saporem eruditionis recondita. Annis autem postea subsecutis, quibus eas disciplinas tractare tradendas aliis morosius debuit, ita profecit hoc in genere, ut prompte ac nihil fere præmeditatus, soluta strictave oratione quodcumque argumento vel scriberet ipse, vel scripturis materiam paratam daret. Quod etiam senex sæpe fecit adolescentibus, quos Societati nostræ idoneos talibus incitamentis simul ad diligentiam impigram studiis navandam stimulabat, simul insinabat in gratiam moderatorum suorum, quorum honorem ac reverentiam ista fere spectabant; nonnumquam tam operose concepta digestaque, ut vel sola scriptio videretur triduum quatriviumve exigere. Inter magistros pueritæ suæ duobus imprimis plurimum se debere fatebatur: Patri scilicet Henrico Nemio, Illustrissimi Gasparis Archiepiscopi ac Principis Cameracensis fratri, qui ingressum in litterarum ac pietatis palæstram, suavi quadam nec minus efficaci industria, mirifice ad summa quæque in utroque studio speranda animabat: deinde P. Gerardo Montano seu vanden-Berghen, sub quo Poeticam Rhetoricamque absolvit. Cum hoc postea Madritum evocato, & easdem artes ibidem multis annis tradente, frequens Bollandus fuit per litteras communicatio: quarum nonnullæ, Mechliniam ad ipsum data & usque ad obitum servatæ, supersunt.

4 Annum sub hæc decimumquintum explebat, quando Humaniorum studiorum emensus curriculum, petiit admitti in Societatem Jesu, & pro ea quam de se faciebat spe, facile impetravit. Ingressus itaque eam Mechliniæ est 21. Septembris anni 1612. & inter tirocinii experimenta, quamvis Sociorum plerisque ætate minor, cunctis tamen præluxit exemplo ceteræ ad omnem virtutis formam capiendam indolis, & seræ voluntatis ad ea, quæ didicisset per omnem vitam suis in moribus exprimenda. Vires etiam bene compacti corporis majores ei quam aliis erant, ideoque probationis tempore Antuerpiano destinatus collegio fuit, cum recens a Professa domo secreto: & curatorem refectorii egit ea ratione, ut quotidie ex Aquensi domo in Anglicanam (ita tunc vocabantur domus quas Societas incolit) omnem transferret pauperem, qui Sociis in collegio commorantibus in prandium cœnamque necessarius erat. Laborem hunc fortiter & constanter exantlavit, non exiguum viz interiacentis spatium cum canistro bene onusto emiciens quotidie semel iterumque, quamdiu hoc ei officium mansit: mansit autem per unum alterumve mensem. Pari fere temporis spatio Collegio Lovaniensi probandus inseruit, Sacerdotibus ad aram facientibus toto matutino tempore ministrans, postmeridiano humilima quæque servitia domus pari promptitudine & alacritate obiens.

CAPUT II.

Bollandus post Philosophica studia, litteras Humaniores sexennis docet: Theologiam quadriennio audit.

5 Laborabat Provincia, non ita pridem a Gallo-Belgis divisa, operarum per multa collegia distribuendarum penuria: hanc ob rem post primum tirocinii annum, iussus est Bollandus audire Philosophiam: ipsoque in studiorum cursu Lovanio translatus Antuerpiam cum Magistris & Condiscipulis suis, selectas ex universa thesauri huiusmodi felicitissime propugnavit: ut ingenii sui specimen publicum primo in ea urbe daret, quam habiturus provectior erat doctrinæ suæ palæstram præcipuam. Ex hinc litteris Humanioribus docendis admotus, variis in urbibus, Ruræmundæ, Sylvæducis, Bruxellis, Antuerpiæ munus illud exercuit; initio facto a Ruræmundana Synaxi, quam secundo anno Sylvæducis numerosissimam habuit, centum ac quadraginta & plurimum discipulorum: quorum quanto studio curaret profectum, vel ex caligante potest diligentia, quam secundariis quoque illius classis exercitationibus impendebat; metricæ videlicet arti & Græcæ literaturæ. Nam ad hanc quidem cum Chrysostomi de orando Deo explicaret Homiliam, nec nisi ex ea componendorum Græcæ thematum materiam caperet, ita animaverat suos, ut, sumpto a primis exemplo, ceteri passim omnia illius orationis vocabula alphabeticum in ordinem sibi digererent, ne dictionario opus foret. Isti vero, Poeticæ scilicet, primam sub matutina lectione horam subinde sic dicebat, ut quæ discipuli tunc e soluta in ligatam orationem traduxerant carmina, dimissis scholis, legeret universa, manu sua adnotans & singulis post meridiem exhibens, quid & quatenus quilibet recte vertisset.

6 Eodem secundo anno per sacras Quadragesimæ ferias bis in hebdomadæ dicebat Latine ad collectam juventutem trium superiorum scholarum, capitum circiter trecentorum & sexaginta: dicebat autem tanta eloquentia & gravitate, ut non modo æstimationem doctrinæ inter omnes Collegas præcipuæ in eum conferrent auditores; sed etiam prærogativam auctoritatis maxime eidem deferrent, quamvis intra ætatis annum vigesimum constituto: quod tamen ne putaretur, faciebat præcoci barba plenitudo, qualis tricenarium decuisset. Ergo Bruxellis quoque, cum anno Magister tertio Græcæ doceret, dirigendo studiorum Sodalitio est præfectus; in quo ita sibi conciliavit animos Sodalium omnium, ut quam vix ullam repererat altaris suppellectilem, brevi effecerit etiam argenteam: confecto insuper novo altari, ad quod moliendum Collegii Rector, pio Joannis zelo recreatus, non modicam de suo elemosynam contulit, & gratuitam per hebdomades aliquot domesticæ scriniarii operam. Eandem præfecturam toto quod secutum est triennio tenuit, sed Ruræmundæ & Antuerpiæ, auctoritate eo majori, quod primum jam inter Magistros locum teneret Rhetorices Professor. Fructus ex ea administratione Sodalitatum egregius exiit. Ut enim non dicam quam multi ex illis varia amplexi sint Religiosorum Ordinum instituta, constat in iis minimum fuisse triginta, qui Societati nomen dedere: quorum non nemo post obitum Bollandi ex Germania scribens, magno cum animi sensu recolit, debere se vocationem suam ejus exhortationibus, prorsus cordatis, instillandoque erga Deiparam resque divinas affectui accommodatissimis. Et valebat gratia singulari ad promovendam discipulorum pietatem, etiam in privatis familiaribusque colloquiis: propter quæ certatim frequentabatur & expetebatur congressus illius: eoque avidius, quod rarissimis exemplis historicisque condiebat sermonem: quibus etiam puerorum parentes, quantavis dignitate conspicuos, ad se frequenter alliciebat. Commendabatur præterea eo nomine, quod cum

eum discipulis suis quasi cum provec̃tis ætate-viris agendum sibi proposuisset, raro præmiis, pœnis multo rarius utens; cum absque his quidlibet obtineret. Istud autem propositum suum maxime tenebat inter Sodales Deiparæ Virginis, post singulos conventus consolationem instituens cum iis de observatione regularum, & bono ipsius Societatis communi: unde fiebat, ut istam exactissimam servarent cuncti; hoc, per ipsosmet promoveretur efficacius: quia quæ istis concipiebantur decreta, stabilizandæ disciplinæ & fovendæ pietati opportuna, iis se omnes facilius periebantur adstringi; quod suo arbitratu, non inductione aliena, talia in consuetudinem videbantur recipere: ideoque per multos posteriores annos apud successores durarunt, quæ hac ratione fuerat a Bollando constituta.

7 Moliebatur eo tempore Societas nostra speciosissimum ex Ligustico marmore templum, quo gloriatur Antuerpia tamquam inter prima orbis Christiani numerando, etiam nunc, quando eam materiam vilioris copias, & tractabiliorem hominum industria fecit. Ei, cum perfectum esset, consuetis Ecclesiæ ceremoniis rite dedicando, non tantum præparabatur ornatus interior solennitati conveniens, & factorum festivior apparatus, nec non ea omnia quæ excitandæ cum spirituali gaudio pietati conciliandæque novo templo gratiæ poterant excogitari a Concionatoribus ad id delectis: sed etiam iudicatum est dedicationem eandem hoc quoque fieri celebriorem posse, si in area, quæ ante ipsum templum spatiosa procurrit, ab Gymnasii nostri studiosis in scenam prodiceretur Fundator Societatis Ignatius, adhibito theatri apparatu quam fieri posset exquisitissimo. Sed providendum prius erat, ut auctor inveniretur, designati dramatis majestati parem sortitus felicitatem, doctrinam, prudentiam, dexteritatem; quibus non vulgaribus opus erat, ut successus minime vulgaris speraretur. Opportune igitur accidisse videbatur, quod Antuerpiæ Rhetoricam doceret Bollandus, qui frequenti experimento talem se probaverat, ut haud facile alius censeretur in inventione felicior, in compositione elegantior, in disponendis rebus prudentior, in exercendis ad scenam juvenibus dexterior. Quare tertium annum in eadem schola docenda perseverare iussus, seque accingere ad exequendum quantum fuerat in consultatione decretum, nihil minus præstare quam a summo ipsius ingenio sperabatur. Totam enim S. P. M. Ignatii, qui idem & novi templi patronuserat, vitam gloriamque sic digessit in partes, tanta styli varietate & elegantia explicavit, tam feliciter per exercitos egregie adolescentes declamavit, ut etiamnum inter maxime senes, quæ cives quæ Patres, vivas memoria incomparabilis illius, ut loquuntur, Actionis. Quanto autem labore ipsa stererit auctori suo vel inde colligas, quod bifariam divisa argumenti tam secundi materia, duobus consequenter diebus fuerit continuanda: non enim recitationi tam proluxæ recitantium fauces lateraque potuissent sufficere, nec debebat convocatus ad spectaculum populus tamdiu attineri ante templum, ut non esset tempus agendis Deo ipso in templo gratiis, & dicturum e suggesto Concionatorem audiendi de iis quæ propius animæ salutem tangerent.

8 Tam præclaro sine cum suam docendæ juventutis munus absolvisset Bollandus, & simul ætatis annum quartum supra vigesimum explevisset, missus Lovanium est ad Theologici cursus studium. Hoc pene emenso, cum esset Sacerdos consecratus anno 1625, delectus in priorem fuit, qui theses ex tota Theologia proponendas sustineret sub R. P. Adriano Crommio. Eoque in actu ita fecit abunde satis, ut iudicio R. P. Aegidii de Coninck, studiorum Lovaniensium Præfecti, designandus fuerit ad tradendam nostris Philosophiam, nisi ipse, sui ad eam rem animi propensionem rogatus, alio potius, si suo id relinqueretur arbitrio, se ferri declarasset: ita suaviter rem agente Deo, ne Sanctis suis decretum Scriptorem occuparent studia, haud ita multum illos faciebat. Non tamen sic fuit ab

Tom. I.

illis alienus, ut quæ in Philosophicis ac Theologicis scholis didicisset, nollet non aliquando recollere, & aliis in Germania vel alibi tradere; si Belgii, in magnam discrimen per conjurata Francorum Hollandorumque arma adducti fortuna aliqua sic tulisset, ut profugi Antuerpiæ Societatis homines, sedes alibi & occupationem quærere cogerentur: eumque in finem servari semper voluit scripta sua, quibus ex dictantis Professoris ore acceptis studiosus assueverat. Ceterum quamvis speculativis scientiis perdiscendis atque penetrandis ita intenderat animum Bollandus, ut sodalium proorsus cesserit nemini, quoties in exercitationibus scholasticis diligentia profectusque specimen dandum fuit; apparebat tamen majorem ipsius esse indolem, quam ut his solis expleri & acquiescere posset. Quamcumque igitur vel officiosa caritas erga suos Societatisque amicos, dedicandis Thesibus exornandisve Academicis Actibus implorata; vel religio, Sanctos ecclesiasticis factis tum primum inscribens publicæque gratulationis argumentum monstranda, occasionem obtulisset styli stricta vel soluta oratione exercendi; eam omnem excipiebat promptissime, illaque faciebat, quæ in Bibliotheca Societatis nostræ per P. Philippum Alegambe dicuntur, *varia edita carmina & orationes, sed tacito fere aut alieno nomine*. Longum esset enumerare singula propter eorum multitudinem: nam summa illius promptitudine non illibenter utebantur Superiores, cum scirent quam per eiusmodi distractiones nihil aut parum decederet ei ab acquirenda Theologicarum rerum scientia: & libentius sacri averterebant in Bollandum, quæcumque oblata non eadem felicitate facilitateque se confecturos sperabant.

9 Inter illustriora ejus temporis & talis exercitationis argumenta fuit Illustrissimi Adami Georgii Worsicæ, Comitissæ de Martinitz, ad Juris lauream solennis promotio, in qua exornanda primæ Bollando partes obtigere: eoque nomine supersunt litteræ ab Illustrissimo illo Heroe ad ipsum datæ, quibus collati in se familiamque suam honoris munusculum multa gratiarum actione agnoscit. Sanctis deinde Ignatio atque Xaverio cum aliis tribus in Cœlitum Album canonicæ relictis, expedienda rursum Bollando fuisse carmina, emblemata, inscriptiones, & quidquid optimi filii pietas parentum suorum laudibus faventis cum sociis potuit excogitare ad augendum festivæ celebritatis splendorem. Beatorum quoque titulum adeptis Petro de Alcantara & Joanni de Capistrano gratulandum simili apparatu fuit: inventaque post mortem sunt quæ ista occasione elucubravit Bollandus. His Theologicorum studiorum interpellationibus, quas ille inter occupationes non numerabat, accessit longe laboriosior alia exhortationum frequenter ad Sodales Juristas habendarum, ut, quam Bruxellis auspicio tam felici primum susceperat administrationem, Deiparæ Virginis cultor & amator præcipuus, nunquam proorsus depoueret; ne inter studia quidem, quamdiu per obedientiam utcumque licuit. Eodem tempore non perfunctoriam dedisse operam Orientalibus linguis nonnullis ad Grammaticæ artis regulas ordinandis, ostendunt multa ab eo perquam studiose scripta digestaque. Erat autem in eo genere tam facilis, ut cum aliquando clausisset scholas per dies plusculos hiemalis asperitas, ipse ne otiosus assideret foco, Arabicæ linguæ fundamentis perferendis se dedit; itaque profecerit, ut facillimum ei futurum fuisset hauriam brevi illo temporis intervallo scientiam usu lectioneque confirmare, si quando e re sua esse vidisset. Adeo ut mirari non debeamus, quod in plerisque Europæarum gentium vernaculis linguis ita fuerit versatus, ut nullo negotio Latine redderet, quidquid vel alienæ pietati vel operi suo subservire volebat.

C A P U T III.

Præfectura scholarum Mechliniensium per quinquennium.

10 **S**tatim ac Theologiæ audiendæ finem P. Bollandus imposuit, tot annorum experimento edocti

†† 2

Majo-

Majores, quam esset velut a natura factus ad juventutem regendam & pios Sodalitiorum Marianorum cœtus promovendos, Scholarum Mechliniensium ei imposuere Præfecturam, cui in hunc diem Congregationis Latinæ adjuncta permanet procuratio. Utramque pari sedulitate & omnium satisfactione sustinuit totis quinque annis, Magistris pariter ac discipulis eorumque parentibus carus & venerabilis; amplissimo autem Sodalitio illi tam acceptus, ut semper ad frequentissimum cœtum verba faceret, supremi Consilii Præsides ac Senatoribus propemodum omnibus, nec non civili Magistratu multis, Advocatisque & Canonicis, aliisque e Clero viris primariis diligentissime convenientibus. Non enim ad habendas exhortationes, quamvis adeo copiose instructus ab eruditione omnigena, accedebat nisi accurate meditatus, quod testari poterunt etiamnum scripta singulorum sermonum argumenta. Domesticis quoque nostris Casus, ut vocant, conscientiarum explicabat eodem tempore hebdomadatim, propositis thesibus, quas similiter ad obitum usque suum servavit. Annuas præterea Collegii litteras atque historiam ceteraque id genus alia conscribebat; quæ & ipsæ inter posthumas schedas reperiuntur. Diu autem postquam Mechlinia demigrasset, videre erat quantopere sibi obstrinxisset animos tum civium illorum, quorum filios rexerat in Præfectura; tum Sodalium Marianorum, quos omni sedulitatis officio sibi demeruerat. Horum enim plurimi, quoties sua eos negotia detulissent Antuerpiam, accedebant ad ipsum officii causa. Quod ipse cum rebus suis parum opportunum judicaret, illud potissimum tempus annuo per exercitia spiritualia secessui deligebat, quo Mechlinia frequentiores huc hospites solet emittere, Antuerpiensium encœniorum celebritate allectos. Duravit tamen erga Bollandum affectus non tantum maturorum jam ætate virorum, sed puero- rum quoque qui meminerant cum se habuisse Præfectum. Nec defuerunt, qui post obitum quoque illius hoc ostenderent: inter quos non nemo, Peckii Brabantia Cancellarii filius, nunc Religiosorum in Carthusiano Ordine Ascetarum Superior, primis felicitatis suæ prærogativis adnumerat sub P. Bollandi studuisse; ideoque memoriam mortui, magnis sensus minime simulati indiciis demonstravit apud se caram esse ac venerabilem.

11 Quid nunc de ipsis Scholarum Magistris dicam, quibus animandis, juvandis, instruendis, nullo loco ac tempore deerat; satis gnarus discipulorum profectum ex recta Magistrorum institutione pendere? Amabatur ab iis, licet ætate propemodum paribus, & honorabatur ut pater: ipse autem vicissim eorum non in litteris tantum, sed etiam in virtute consulebat profectui: & nequid vel a religiosa probitate vel a vera Latinitate haurirent alienum, auctores classici, quibus erant utiliter usuri, ab omni repurgabat obscenitate; plura exemplaria sua manu castigans: non tamen sic rigidus censor, ut ex iis ita correctis non caperent lectores profectum sensum poematum ac fabularum. Quin & adolescentibus secularibus sibi commendatis idem quandoque præstabat beneficium, juxta exempla jam olim a se expurgata: quæ hunc in finem asservata reperimus, & novimus quibuscum fuerint communicata: addita, quo securos ipsorum Magistros redderet, manus suæ subscriptione, testante libellos illos absque noxa haberi ac legi jam posse. Solos aurei sæculi scriptores volebat tractari inspicique ab iis, qui necdum stylum efformarant proprium, quod in istis principiis facile alias assumatur aliquid, vix ullo, cum invaluerit, labore corrigendum. Ast ubi solidiores videbat aliquem fecisse progressus, tum etiam suadebat legi alios: quod & ipsi non pauca habeant laude digna, & ex utrorumque collatione quadam judicii maturitas efflorescat, quam Criticæ nominamus. Sed moderationem hic requirebat magnam: quare cum aliquem subiectorum sibi Magistro-

rum cognovisset L. Annæi Senecæ Philosophi operibus lætandis plus æquo affici, non prius quævit, quam, interposita quoque Rectoris ipsius auctoritate, librum e manibus lectoris imprudentis excuteret: non graviter minus quam vere asserens, ex auctore illo hauriri non posse succum ullum veræ Latinitatis, nedum solidæ Christianæque probitatis: sed nescio quem alium sane sterilem adumbratæ virtutis, ad spirituales profectum nihil valituræ, uti nec ad stylum efformandum idonea esset scabra illius hirsutaque facundia, Stoici fastus aculeis aspera.

12 Amabat Illustrissimus Archiepiscopus Boonen compri- mis Bollandum, mirabaturque in ætate non magnam tantam rerum agendarum peritiam, tantam consiliorum maturitatem. Confessario illo Consiliariis plurimi utebantur, & si cui vel morbus gravior accideret, vel extrema instaret cum morte lucta, advocabant ut præstantissimum tali in articulo adiutorem. Fuit in his vir ætate grandævus, qui in eodem Consilio postea filium, & alterum tunc habebat in nostra Societate Religiosum, celebrem deinde catholicæ veritatis adversus hæreticorum Calvinistarum deliria verbo ac scripto propugnatorem. Hic cum esset ad extrema deductus, secumque perpenderet quanta mora in Concilio illo supremo reorum causæ capitales tractarentur;angebatur animo, quia in minori, ut dicebat, ætate ac magistratu patrio (ubi iudices omnes habuerat ex ore suo pendentes) solitus fuisset suadere & persuadere, ejusmodi homines, qui crimen morte dignum committerent, iusta damnatione præripiendos esse potius gravioribus, quæ adhuc essent commissuri, delictis, quam mitiori pena indulgentius castigandos propter spem emendationis incertam, cum certo Reipublicæ periculo conjunctam; imo & salutis æternæ ipsorum, qui pie ac Christiane morentur judicio damnati. Ita se judicante & impellente, pœnam mortis subisse plurimos in territorio illo, quos nunc videbat dimittendos fuisse, si tanta patronorum industria, tanta iudicum clementia disceptatæ eorum causæ fuissent. Horum proinde sanguinem se metuere, ne forte vindictam ex peteret præservidæ severitatis: hoc unicum esse quod animum nunc angeret, nec fineret mortem cum pace operiri. Erat procul dubio demonis ea fraus, nodos in scirpo quærentis & laqueos bono viro texentis ex eo ipso quod iuste ac laudabiliter egerat. Sed occurrit Pater, productoque e sinu Breviario Horarum Canonicarum, centesimum Psalmum recitare cepit: *Misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine, psallam & intelligam in via immaculata*: quem apta paraphrasi moribundo exponens, cum pervenisset ad illum versum: *In matutino interficiebam omnes peccatores terra, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem*; ostendissetque eum fuisse Davidis Regis a Deo laudatissimi zelum, quem ipse fuerat imitatus: non potuit ultra occultare vix optimus inundantem animo suo voluptatem, & lacrymantibus oculis conversus ad Bollandum. O quanta me consolatione, inquit, afficis, Pater: jam lætus morior.

13 Porro quod Bollandus maximi faceret omnem quantulamcumque partem officii sui, documento sit accuratio quotidiana, qua Martyrologium ad mensam legendum prævidebat ipse: eo quod, deficientibus tum adhuc in eo accentuum notis, sæpe contingeret novitios anagnoscas tam barbare pronuntiare nomina, tum ipsorum Sanctorum tum locorum, in quibus passi cultive memorantur, ut profectus sensus vix intelligi posset. Sæpe etiam, cum futurum prospiceret ut in aliquo cespitarent (maxime si indicanda mobilia festa aut simile quidpiam) eos ipse ad se præmonendos accerserebat, aut ante refectorium inambulans operiebatur venientes ad ambonem. Sedulo etiam hortabatur, ut studiose diligenterque se ad legendum præpararent; cum diceret, ex emendata viciosaque adolescentis alicujus Magistri lectione, sæpe de ingenio doctrinaque illius præjudicium ferri a gravissimis Patribus, quod ad virilem deinde ætatem perductis & ad obeunda

obeunda Societatis munera adhibendis, magnopere prodesse vel obesse possit. Si perperam aliquid legentes publice correxisset, cavebat sedulo ne verecundix sensu majori quam par est tangerentur: habebatque in promptu historiolum aliquam circa ejusmodi errorem aut vocem, qua simul & recreabat correctum & doctiorem dimittebat a se. Quorum omnia etiam servavit Antuerpiæ, lectorum ad mensam multis annis Præfectus, semperque sollicitus ut mature moneretur definiendo brevi qui prælegebatur libro, ut posset juxta officii istius regulas de novo substituendo cogitare atque cum Superiore conferre.

14 Redeo ad Gymnasi litterarii curam, in quo regendo non solis Mechliniensibus scholis proderat Bollandi dexteritas; sed, cum brevi per Provinciam totam eo nomine magnus & eximius audiret, consulebatur non raro a Provinciali ejusque Socio, circa methodum nostris in ea palestra præscribendam, prout indicant epistolæ eorum varix hæc super re ad eum scriptæ. Cum autem per ætatem debuit ad Provinciales conventus accedere, ad eas fere semper fuit consultationes deputatus, quæ pro litteris humanioribus de more instituuntur. A magistris vero, tam Antuerpiæ degentibus quam aliunde ibidem hospitibus, pro communi passim oraculo habitus, eorum excitabat industriam, promovebat conatus, adhortatione, consilio, instructione: *Expertus id ego sum*, inquit eorum non nemo, cum ab annis jam fere viginti septem inter Magistros capi numerari, & mecum ac post me collega multis: quibus ea qua longo usus studioque didicerat sine fitione, sine invidia communicabat, cordate & libenter & absque ulla jactantia specie. Quoties per occupationes suas atque infirmitates posuit, (posse autem credebatur sæpe, quia egregia caritas superabat incommoda quæ alii ex alterutro capite voluissent præterire; ipse autem revera patiebatur maxima, cum domo abesse cogebatur) præsentia sua animabat honestatque magistrorum ac discipulorum exercitationes in scholis, docto comprobabat iudicio, & in spem animabat majorum conatum. Vix unquam ab ejus colloquio de litterarum studiis instituto discedebat aliquis, nisi doctior, & erectior ad ea strenue prosequenda animo. Quam multa aut superioribus aut scholarum Præfatis aut nostrorum litterarum repetentium Magistris suggererit, ad promovendum litterarum studium scholarumque disciplinam in primis utilis, vel deprompta ex ingenio suo grandique experientia, vel ex instituti nostrivatione ac Superiorum ordinationibus eruat; luculenter videre licet in schedis, ejus manus satis prolixè hac de re scriptis, quæ ab ejus morte in manus meas devenerunt. Certe nisi sacratori scriptiori nilius ad Dei Sanctorumque gloriam fuisset occupandus, operandum erat ut nostris humaniora repetentibus & ad Magisterium informandis datus fuisset instructor. Quamvis ab eo derivatus fuisset Latina Græcæque eruditionis amor ac studium: quanto cum provincia nostra ornamento! At, quod ex officio non potuit facere, fecit ubicumque potuit ex caritate, ob quam apud omnes litterariæ rei æquali estimatores, qui optimum juxta ac doctissimum virum habere, & familiari consuetudine ejus frui at quando & excusari merere, nomen ejus est erigere in benedictione perenni. Hæc vir magnus, & ipse rerum istiusmodi peritissimus, ac plurimos annos in celeberrimorum frequentissimorumque gymnasiorum Præfectura versatus.

15 Quo tempore Mechliniensem Præfecturam Bollandus gessit, multa fecit aggressusque est, quibus & scientiæ litterariæ acquisivit non parum, & publico se profuturum sperabat. Erat namque ei cum cultissimis illius ævi viris Erycio Puteano, Hermanno Hugone, Andrea Schotto, Hieriberto Rosweydo communicatio frequens per litteras: ex quibus post mortem inventis scimus animum adiecit ad historiam Belgicam excerptendam ex collectaneis hactenus ineditis Edmundi Denterii, qui Ducibus Brabantæ quatuor a secretis, ac demum sub Philippo Nono factus Canonicus, primum secularis Lovanii, dein Regularis Cogfendoncki, in dicti Philippi gratiam, Andrea fratris

Tom. I.

vestigis inherendo, ex antiquis Chronicis, registris scripturisque Chronicon Brabantæ concinnarat: sed cujus rudiores stylum polire Bollandus, exemptisque vernacularum linguarum diplomatis, lectori fastidium parituris, minorem reddere molem cogitabat. Græcis quoque auctoribus illustrandis studium impendebat suum, Latineque reddendos susceperat Theognidem Gnomologum & Apollonium Rhodium, aliosque, incitante potissimum Andrea Schotto: jamque in eo studio sic profecerat, ut Hermannus Hugo de variis Græcorum ritibus, apud Plutarchum & Athenæum indicatis, ad ipsum velut scientissimum referret. Maxime autem afficiebatur tractatibus asceticis ac paræneticis, quorum selectissimos quosque ex Italica, Hispanica, Francica lingua cogitabat Latinos facere, & ad publicam totius Ecclesiæ utilitatem emittere in lucem, facili tibi, & aliis multum profutura opera.

C A P U T IV.

Antuerpiam migratur Bollandus, P. Hieriberto Rosweydo successor.

16 **T** Alia cogitante & quadantenus exordiente Bollandus moritur Antuerpiæ die V. Octobris, anno Christi 1629. R. P. Hieribertus Rosweyodus, in subsecutis Bollandi operibus sæpe nominatus, & sæpius etiam a Successoribus ejus deinceps nominandus. Qua morte uti convulsa sunt alio Joannis consilia studiaque, sic nobis quoque mutanda nonnihil erit ratio modusque de eodem scribendi. Hactenus enim per varia officia & loca Bollandum deduximus, quo modo præibat ipsa annorum in iisdem traductorum series: deinceps vero uno in loco, eodem in officio consistentem exhibitori, non tam quo quidque factum dictumve sit tempore considerabimus, quam quomodo aptum sit pendeatque ex aliis, circa idem quandoque punctum dicendis: quia non annales tenet, sed historiam vitæ inter studia laboriosissima ductæ: & hæc ipsa variis occupationibus, interpellationibus, morbis impedita: quæ ut nihil opus habent ordine chronologico cognosci singula; sic sæpe opportunissime, eodem non observato, prout res exigit, conjunguntur. Prius igitur cogitatis omnibus majus opus molendi, quodque vasto & capaci ingenio Bollandi par esset, occasionem attulit Hieriberti obitus, hæc quam dicimus ratione. Ceperat vir ille, vere magnus animo & doctrina, jam inde cum Luæci Philosophiam doceret, nonnullas Sanctorum Vitas colligere, in eaque collectione primis adhuc decem annis præsentis sæculi laboris aliquid diligentiaque posuerat: sed ex S. Pantaleonis apud Colonienfes monasterio exemplar nactus antiqui Martyrologii, quod esse vetus Romanum arbitrabatur, eatenus a Baronio desideratum, paulatim ad alia cepit verti: & illud quidem una cum Adonis Viennensis Episcopi Martyrologio typis subiecit Plantiniani, deinde semel atque iterum Vitas Patrum, collatas cum variis MSS. nec non Sanctorum Patrum opuscula quædam. Et hæc inter numerosissimi confessionalis curas occupationesque multiplices. Qui & Catholicæ fidei veritatem adversus celeberrimos sui temporis sectarios propugnare aggressus, contra Casaubonum, Plancium, Capellum & alios decertavit: numquam inventurus disputandi finem, dum illi, consueta hæreticis pervicacia, victi quantumvis atque convicti, impudentissime tamen arenam repetunt, & fractis sapius armis, velut integris novisque victorem suum lacerant ac lassant. Præterea considerans fructum posse præsentiorum reportari ex Belgis Latine ignorantibus, si sua in lingua legenda in oculis operæ, quibus in veræ sanctitatis studio & antiquæ Religionis tenore conservari possent & confirmari; Belgicæ reddendas imprimendaque curavit Sanctorum vitas, pridem a Ribadineira Hispanice compilatas non sine illustri auctario suo: concinnavit

†† ;

navit etiam idiomate eodem historiae ecclesiasticae tomos insignes, eisque propriam Ecclesiarum Belgicarum historiam in Annales apte distributam subtexuit. Vitas denique sanctorum Patrum atque sanctarum Virginum & alia plura, in Bibliotheca Societatis enumerata, pia plebi cognoscendas sua industria obculit: de quibus omnibus fute Bollandus in praefatione ad primum Janu. tomm, inscripta Latienti Abbati Thoma Luyrens, Rosweydi olim in Duacena Philosophia discipulo.

17 Ita factum est, ut praecara illa de Vitis Sanctorum ex Mss. Belgicarum bibliothecarum primogenio stylo eruendis cogitata differrentur in longum; ac demum interveniente morte, cum annum ageret sexagesimum aetatis, prorsus evanescerent. Dixi non coepta, sed cogitata dumtaxat, nam licet Rosweydu editis a se Sanctorum Fastis, quorum Vitas in Mss. Belgicis sciebat reperiri, quamdam sperandi a se operis ideam praefixerit: nihil tamen habuisse paratum praelo, aut brevi parabile vel ex hoc colligas, quod primum secundumque tomm de Vita ac festis Christi & B. Virginis promiserit, in chartis autem nihil reliquerit, quod de eo argumento scribere volenti unum duosve terniones impleteret; ac ne divinando quidem possumus assequi, quomodo speraverit duos integros tomos, sub istis titulis ex solis antiquis, quod propositum habebat, manuscriptis conficiendos. Ex his autem qui primi futuri erant, quidni de reliquis iudicemus, nihilo paratioribus fuisse ad praelum, etsi materia esset collecta copiosior? Pro tomo certe tertio, qui de Sanctorum diebus publice festis futurus erat, vix aliquid consideratione aut praelo dignum inter colectionea repertum est: pro duodecim vero sequentibus toms, juxta ordinem mensium Vitas aliorum Sanctorum habituris, rudis dumtaxat indigestaque moles. Denique decimus sextus tomm, ex septem n jam ante id tempus impressis Martyrologiis, per singulos anni dies collectus erat descriptusque ab amanuensibus: indigna tali opere futura appendix, nisi aliunde aliquid ornatus accederet: cuius nulla nobis apparent vestigia, ac ne utilitas quidem ejusmodi collectionis, cum singula seorsim excusa extent, nec difficile reperiantur. Post illos sedecim tomos excusos promittit Rosweydu tommos duos Illustrationum, ut appellat: quorum primus Annotationum foret, secundus Indicium. Sed hi tanto longius aberant a praelo, quanto minus parata erant ea, quibus subservire debebant volumina: ad quae ille se proficeretur non nisi anno 1615. post editas prima vice Patrum Vitas accingi coepisse: sed alio Ecclesiae hoste, cui necessario occurrendum fuerit prodeunte, reliquis Sanctorum Armariis, ad Sanctorum Armamentaria me converti, inquit in nova secundae editionis allocutione; ne tunc quidem ad inchinandum opus toties promissum expeditus. Nam post tres debellatos hostes, post historiam Ecclesiasticam & nonnulla alia patria data, cum jam, inquit, Vitas Sanctorum in manus resumerem & Januarius pluteum premerem ut ad praelum adornaretur, interpellor ab accuratissimo Typographo mihiq; amicissimo Bahufare Moreto, qui assererat Vitas Patrum posci identidemque reposci. Huic igitur operi, rursus me impendi, & correctioni ejus editionique dedi assiduos hosce menses, anni scilicet 1628. post quos non nisi unam aetatem vidit, ipsamque, ut deinde patuit, habuit in aliis occupatam.

18 Tali ergo in statu cum negotium de Sanctis reliquisset Rosweydu; appareret autem chartarum aliqua moles, quarum multae postea vix sunt solis titulis inscriptae in spem futuri operis; coeptum est a Moderatoribus in deliberationem adduci, an supellex antiquaria tam copiosa, ut videbatur, sineis esset blattisque relinquenda; & opulenta maturaque, ut credebatur, seges, nemine colligente manipulos jam relectos, perdenda per ignaviam; cum posset labore non magno inferri in horrea, & viros omnes eruditos gaudio, Societatem gloria, Ecclesiam utilitate cumulare. Quis potius, inquebant, vir

aliquis doctus sedulosque quaeritur, sique transcribitur hereditas universa: modo is desertam a Rosweydo provinciam, suscipere velit? Convenere in posteriorem ac meliorem partem sententiae omnium: propositique tres sunt ex numero Sociorum, quorum aliquis non infeliciter sperabatur eam Spartam exculturus, videlicet P. Maximilianus van Habbeek, P. Joannes Bollandus, & alius vir quidam eruditissimus, etiam nunc inter vivos superstes cum magna aestimatione polioris doctrinae. Sed difficile videbatur Maximilianum, habendis in amplissimo hoc emporio concionibus tantum non praegravatum, eo adducere ut novum insuper onus admitteret. Ergo, quod proximum erat, in P. Bollandum coniecti sunt oculi: qui & ipse excusans nescire quid vel quantum esset a Rosweydo paratum, jubetur Antuerpiam se transferre, & coram lustrare universam congeriem chartarum, temere in acervos coniectarum.

19 Igitur vidit, rediit Bollandus; in spem indutus haud omnino vanam inter tot paleas latere semen melleis non contemnenda, si industrii operarii (qualis Rosweydu erat) & serio in eam colturam incumbens (quod hic facere non potuerat abductus ad alia) accessisset labor omnia vincens. Retulit autem Provinciali reversus, se quidem praeterquam expectaverat indigesta reperisse cuncta: multaque scrutantem & interrogantem ex Antuerpiensibus Patribus aliud scire potuisse nihil, quam Rosweydu saepe rogatum, ecquando tandem promisso operi esset impositurus finem? significasse nonnullis, non finem, sed initium faciendum a se Octobri proximo; eo ipso scilicet quem Deus ei vitae ultimum decreverat. Addebat tamen Bollandus, videri ex praeparata ab eo in Sanctorum Vitis materia aliquid non poenitendi operis a se posse confici, si modo, ut in re integra, suis conceptus sibi liber relinqueretur; & libri, quos multos ad usum studiorum suorum Heribertus coemerat, quosque praeprope cubiculo raptos atque in publicam bibliothecam viderat asportatos, loco suo usuique restituerentur. Annuit utrique postulato Superior, ipsumque, mox ut nuncupatis quatuor solennibus Societatis votis annumeratus Professus est anno 1630. S. Joannis Chrysostomi festo die, a sodalitate Latina Mechliniae habenda Antuerpiam transtulit; & pro scholarum Praefectura, promiscui sexus confessiones excipere in templo nostro iussit. Quae postrema occupatio quantum habeat oneris, eo in loco ubi hoc potissimum ministerio, & quod ad illud consequens est, agris sanisque poenitentibus impendendo obsequio, sustinetur vita Sociorum; norunt omnes qui Societatem Antuerpiae norunt. Ad haec tamen duo cum destinaret Bollandus, addebat Provincialis, commendare hortarique se, ut quod vacui haberet temporis, id omne daret parandis ad praelum Sanctorum Actis, quae Rosweydu collegerat. Nempe ut molem futuri operis nec ipse nec consilarii sui ne minima quidem intelligebant ex parte; ita exigui fore laboris credebant, & subcausivis horis facile absolvendum; sicut ea quae ante hac Rosweydu alia, ut diximus, ex Mss. non magno opere & labore ediderat, fructu tamen plausuque non minimo.

CAPUT V.

Colligendis Sanctorum Actis intendis Bollandus: plurimas gentium variarum Scriptores in libris eorum edendis adjuvat.

20 **F**uit divinae providentiae opus, quod non modo Provincialis (Jacobus Stratio nomen erat, antiquae probitatis viro) haud satis sciret, quid esset hoc quod Bollandus impoveret: sed nec ipse, qui onus suscipiebat, illius molem, quanta erat, animo comprehenderet. Falsus est enim postea non semel de se, cum videret excusum Januarium, quantoque molimine porro opus foret ut vel

vel proximus Februarius, nedum menses alii venirent ad prælium; id si prævidere cogitando potuisset, consternandum fuisse operis propemodum immensi magnitudine, quodque orbis universus miratur ab homine uno duobusve, non dico sperari efficiendum, sed vel cogitari optandum potuisse. Quis enim nisi vel temerarius, vel revelatione divina de felici successu evidenter securus, spes suas audeat propagare ad seculum etiam post se futurum, commentationemque auspiciari non nisi a pluribus successive absolvendum, exemplo novo inter omnes quotquot hætenus florere scriptores? Magnum tamen etiam hoc ipsum fuit quod jam tam animo agitabat Bollandus, & Rosweydi cogitatis multo vastius ampliusque: quod proinde mireris cum primariis illis occupationibus duabus, totum hominem requirentibus, per annos plures sustineri & feliciter promoveri potuisse. Etenim Rosweydu intra Belgium fere & loca vicina Belgio proposita sibi collectionis spem omnem concluserat: Coloniz, Treviri, Parisique extremi conatuum ejus limites fuerant; & hi quidem parce admodum timideque tentati per amicos pauculos. Quid autem Bollandus? Ausus est totam circumspicere Europam, quam late nostra se diffundit Societas, & quaquaversum spes suas extendere; diligenti in omnes partes scriptione utens, & ad conferendam operam invitans aliquos ex Provinciis fere singulis.

21 Id vero quanto ei labore steterit, haud facile dixerò, cum litterarium illud, quod dixit, commercium nec absque magno temporis impendio exerceri possit, nec nisi frequenti operosoque obsequio conservari. Exercuit nihilominus & conservavit, & tunc & tota deinceps vita, labore tanto majore semper, quanto magis augebatur numerus: dum, ut fieri assolet, amicitiaz amicitias novas conciliant, ad instar nuptiarum affinitates longe lateque sectentium. Et quia is, qui aliena uti vult opera, necesse est suam liberaliter offerat & exhibeat promptius; ita autem fere nati sunt homines ut ultro oblata utantur sidentius, quam suam ipsi rogati exhibent: incredibile est quantam in se traxerit Bollandus negotiorum molem: quando nemo fere ex omnibus fuit, qui subsidii quidpiam ipsi conferret, & non vicissim multo plus regeret quam susceperat oneris. Adde quod ipsi, utpote multi, exiguo labore suo poterant singuli Bollandi postulatis facere satis, cum solus ipse obsequii vicem rependere omnibus teneretur. Rependebat autem liberaliter, nulli nec tempori nec labori parcens; nec enim repulsam quisquam tulit, qui operam auxiliumque rogasset hominis, brevi ab effusa caritate & mirabili obsequendi promptitudine tota Europa notissimi.

22 Et primum quidem, quia Poëtas studiorumque humaniorum amans perinde ac peritus erat, intima ei familiaritas coaluit cum externarum Provinciarum Poëtis, præcipue autem P. Joanne Casimiro Sarbievio; cujus carmina non tantum Antuerpianis typis eudi recudique curavit; sed etiam exornanda epicitharismatis aliorum in eadem arte illustrium virorum: ex quibus adhuc in vivis aliqui facis noti sunt, alii in fata concessere atque fuere, ex nostra quidem Provincia, Maximilianus Habbequius, Joannes Tollenarius, Lucas Diericks, Michael Mortierius, Sidronius Hofschius, Guilielmus Boelmans; ex alienis autem, Gilbertus Joninus, Nicolaus Smicius, ac præter nostros, Erycius Puteanus; quorum omnium poemata, in laudem secundi illius Horatii scripta, prolixa etiam oda ipse Bollandus cumulavit, prout ista cum operibus prædicti Sarbievi nunc leguntur. Ita cum innocuisset Lithuanis, ex eadem mox provincia ad Bollandi caritatem recurrit sanctæ venerandæque memoriz R. P. Nicolaus Lancicius; & postquam tractatulos varios ipsi haud frustra commendasset ad prælium promovendos, tandem ingenue fassus est, metueret se, ne si in Provincia post mortem suam relinquerentur plurimæ commentationes suæ, inter variorum manus distractæ perirent; Roma-

Tom. I.

que impetravit facultatem hæredem universarum instituti Bollandum, dum ex adhuc in sua viventis potestate forent. Itaque cunctas lucubrationes, sua hætenus manu exaratas, Antuerpiam misit, tali conditione, ut pro suo arbitrata judicioque imprimeret, supprimeret, expungeret, emendaret Bollandus quæcumque libuisset. Tantam sanctissimi viri erga se fiduciam Bollandi operosa humanitas frustrari spe sua quamvis magna & ardua, haudquaquam passa est; sed edita ineditaque eatenus, nulla profusum mutata, duobus simul tomis curavit imprimi ab operum suorum Typographo C. V. Joanne Meursio, qui nunc in omnium versantur manibus, & nihilo minori piorum hominum fructu leguntur. Atque hæc causa fuit P. Alberto Wyuck Koialowicz mittendi ad Bollandum compositam a se ejusdem P. Lancicii Vitam, quæ modo apud nos asservatur, aliquando fortassis ex multorum votis prælo subiicienda. Neque fuit accepto muneri ingratus Bollandus: sed varia Alberti jam dicti libraria negotia hic curavit, & similia beneficia in plurimos alios ejusdem Provinciæ contulit: quorum fere præcipui fuere R. P. Joannes Riwocki, bis Provincialis, & Bartholomæus Himpel; magno Bollandi labore studioque circa res litterarias adjuti animatique. Lithuanis proxima Poloniæ Provincia est, cujus etiam Regi illi parent; huic cum suprema potestate præfuit R. P. Martinus Hincza, & pro libro suo Polonice edendo de Vita Deiparæ Christi quæ infanciam, petiit & impetravit incidendas in æs imagines viginti sex: quæ, non absque frequenti molestia reciproce consultationis, tam cum auctore quam cum chalcographo, accuratæ sunt omnes a Bollando. In eadem Polonia non absimilem pro suis rebus curam diligentiamque nonnullis officiis suis emeruisse Carolus Cretzem, Fredericus Szembek, Nicolaus Cichovius, ac varii alii: nec enim hic omnes nominamus quos novimus, ne ignotos nobis & æquali ac potiori jure nominandos, aliqua lædere injuria videamur.

23 Quid autem in Bohemia? Ibi ex suis olim Professoribus duos successive habebat Theologicis in Pragensi Academia cathedris impositos, Joannem Ghismars & Petrum Wadingham: quibus & Belgio istuc evocatis ex Hispaniis Collega obtigerat Rudericus de Arriagha. Huic ergo Philosophiam suam operanti excudere, & intercessionem Collegarum apud Bollandum utenti, curavit typos Plantinianos; iterumque ad excudendam Theologiam universam. Nec minus ipsi Wadingho prompta utilisque fuit discipuli sui opera, ut liber de Incarnatione excuderetur. Omittit Theodori Moreti lucubrationes varias, quorum novissimus de *Ælu Maris* magno Doctorum omnium plausu exceptus; item Caspari Tauschii & aliorum opuscula. In Austria Ferdinandi II. virtutes scripserat Guilielmus Lamormainus, piensissimi Imperatoris dum viveret Confessarius: ex ut hic recuderentur, Bollandus recepit effectum. Indidem submissa Francisci Amici Theologica opera, ut in Belgio excusa Antuerpienses Bibliopolæ susciperent per exteras regiones distrahenda, iterumque hic recudenda admitterent, quantum non scribendum litterarum, quantum laborandum non fuit, ut pacta coavenia firmarentur inter ipsos ac P. Martinum Lhermite, Amici discipulum in Italia, & in Belgio zelosissimum doctrinæ ejus Promotorem? Theologia quoque P. Joannis de Dicastillo, quam ille partim in Austria partim in Bavaria scripserat, Bollando curante ad prælium venit Meursianum. Ejusdem sollicitudine effectum est ut Henrici Marcellii Controversiæ, & Francisci Vekeni de Deo uno ac trino opus Antuerpiæ excuderentur. Præterimus autem ex omnibus jam dictis Provinciis plurimos, quorum missos ad se libros istos excusos hic ad librerias promovit officinas, haud absque multiplici molestia curandæ permutationis, nunc librariz per naves cursusque, nunc pecuniariz per collybilicas schedas, & pari temporis pretiosi impendio.

24 Transeo in Hispaniam Italiamque. Et ex Hispania quidem, quamvis Lugdunensibus Francorum typis ejus gentis Scriptores commodius frequentiusque utantur, Antuerpiam tamen ad Bollandum propter varia sua opuscula recurrit Joannes Eusebius Niesemburgius, imprimendorumque Latine librorum initium fecit. Atque hic propter nominis sui celebritatem solus esse pro multis posset; nisi in memoriam recurreret nobis Franciscus Garzia de Valle, auctor Concionatoris Evangelici: quo adveniente cum vastum quadraginta aut plurium tomorum opus Hispani Patres consociendum decrevisset, quod omnium in universam Scripturam commentariorum catenam complecteretur, tanta is ad Bollandum accessit fiducia, ut scriberet: *Tuum esto, mi Bollande, conquirere aurearum viginti quinque milia; tantandem D. de Lira subministrabis, ut imprimendo operi, quod Concilii Regii Senatores Glossam Regiam dici permiserunt, datur initium*. Sed res omnis, majori animo quam prudentia concepta, in fumos abiit; sic tamen, ut per Bollandum non steterit quo minus eo quoque subsidio litterati fruerentur, respondente eo quod operam posset, non pecuniam addicere. In Italia negotium eidem fuit per litteras multas atque frequentes, librorum istis compositorum causa, cum Mediolanensibus, Romanis, Neapolitanis ac Siculis Patribus: adeoque laudata & commendata fuit R.P.N. Mutio ipsius hoc in genere accuratio summa, ut cum placuisset universum Societatis nostrae Institutum Antuerpiæ typis Meursianis recudi ad exemplaria Romana, non prius crederet ei consilio tuto stari posse, quam humeros novo oneri Bollandus subiceret, quemadmodum magno cum amoris singularis affectu jam dictus Generalis Praepositus testabatur. Haud tamen ideo minus Bollandus id accidit permolestum, maxime quia secretum in principio exigebatur tale, ut ne janitori quidem auderet fidere nam ipse ex summis sedibus descendebat ad portam, ut singulorum foliorum exempla suscipere relegendum, & relecta ad typographum praestolantem referret in propria consignanda manus. Qui licet perpetuus ei labor non fuerit; sed re cum Socio communicata, multum immunitus post menses aliquot exantlandus tamen is omnis fuit, qui corrigendis fastidiose typothetarum erroribus impenditur: praeterquam quod tota moles ista prius recognoscenda illi fuerit, quam traderetur in manus librariarum operarum, & mutationes additionesque, quæ identidem Roma nova submittebantur, infererentur suis locis. Inter Italos plurimos, habebat Bollandus arctissimam amicitiam cum Silvestro Petra-saucta, ex eo tempore sibi contractam, quo ille Petro Aloysio Caratæ, Apostolico ad Principes Rhæni Nuntio, postea S.R.E. Cardinali, cum titulo Theologi & Confessarii missus comes, Antuerpiam excurrebat, sacras de Domini Passione meditationes mercatoribus Italis propositurus. Hanc quoque dum vixit Silvester, perpetuis semper officiis coluit: qualia fuere edenda curare Symbola ejus heroica, Controversias contra Molinæum, Cardinalis Bellarmini Latinam vitam; in distractione Testiarum gentilium Romæ excusarum allaborare. Quod idem P. Joanni Rho, aliisque variis Italis fecit, & nominatim Vincentio Guinifio, cujus etiam Allocutiones progymnastica, poemata, orationes prælo curavit subjiciendas. Utilissime denique non tantum Italæ, sed universæ Societati laboravit Bollandus, quando Bibliothecam Scriptorum nostrorum, a P. Philippo Alegambe collectam quidem, sed prout nova quothebdomadis ex Italia aliisque regionibus supplementa mittebantur, locis infinis augendam ornandamque suscepit: adeo ut vix ullus liber fuerit, excepto Societatis Instituto, qui plus ejus operæ temporis-que absumpserit.

C A P U T VI.

Belgarum, Anglorum, Francorum labores literarios Bollandus promoveat.

25 **N**æque vicinis Gallo-Belgis, quamvis Antuerpiæ-norum typorum haud adeo egentibus, cum pos-

sint patriis librariis uti, suam passus est operam deesse Bollandus, quoties eam requireret aliquis. Requisivit autem P. Jacobus Lobbetius non semel, requisiverunt alii, quos nominare omnes longum, paucos e multis non ita facile, cum P. Bollandi amicitiam æque omnes magni fecerint, faciantque etiam nunc: recurrent tamen mox infra aliqui, singulari quodam obstricti beneficii genere & a paucis expectando amicis. Hic autem Gallo-belgis coniungimus Anglos, quorum, quamdiu Antuerpia proprium non habuere Procuratorem, negotia varia Bollandus curavit: gaudens vel sic subservire se posse Apostolicis illis viris, quorum sudore & sanguine fides irrigata in Angliā, hæc-nus vigoris sui damna non sentit, sed novis indies incrementis augefcens tot inter adversa melioribus temporibus se conservat. Verum, ut extra propositas nobis his duobus capitibus rei librariæ metas non egrediamur, satis erit hoc loco Michaelē Alfordum commemorasse: cui, SS. Holc-næ & Constantini historiam daturus, insignem operam navavit Bollandus: nec minus æstimandam alteri ex eadem gente doctissimo viro Thomæ Comptono, cum Meursium Typographum suum induxit, ut Philosophicum ejus cursum suscipere imprimendum.

26 Operibus etiam Venerabilis Ludovici Bloisii Latiensis Abbatis, recte & magnifice recudendis, tanto adlaboravit diligentius Bollandus, quod non solius titulo caritatis, sed maximorum beneficiorum ex eo monasterio acceptorum grata recordatione sentiret eo se stimulari; multa-que ordinavit in iis & concinnavit, maxime circa Bloisii ipsius Vitam, excusam ante ejus opera, præscorum Patrum pietatem spirantia. Hac occasione crevit egregie Latiensium Abbatum erga Bollandum & pia ejus opera affectus, quæ testatus est novissimus eorum Franciscus le Louchier, cui longam vitam Deus & felicem gubernationem concedat, litteris 17. Octobris datis, quas, intellecto de morte ejus nuntio, ipse manu sua exaravit in hæc verba.

Non sine morare intelligere potuimus mortem optimi Patris Bollandi, omnibus nobis, uti amicissimi, sic etiam iusta amoris vicissitudine dilectissimi. Et quamvis nemini de ejus salute liceat dubitare; quippe qui Sanctos omnes, pro quorum gloria tot labores tamque continuos subit, obuios sibi habuisse exestimandus est: tamen, cum iustus vix sit securus, omnes pro anima ejus refrigerio celebravimus ad altare Privilegiorum; non tantum ex caritate, sed ex debito. Credamus mihi Reverentia Vestra quod tanti Patris memoria, tam cari viri amicitia apud nos in benedictione semper erit; nec ulli unquam oblivione delebitur. Hæ, qui istius colloquii & præsentia frui meruere dum viveret, ad nomen R. P. Joannis Bollandi continuo exultant, quamvis mortuum lugeant. Verum cum nemini putat cæli aditus nisi per mortem, bono seni, bene de Ecclesia merito, Sanctorum cultori indefesso, Divina gloria addictissimo, atque ex omni parte integerrimo, gratulandum potius quam condolendum est.

27 Illud porro, a quo tantisper desistimus, aliorum libris in lucem edendis obstrictandi studium in Bollando, expertus est per tot terrarum mariumque pericula ab ultimo Oriente huc delatus Martinus Martinus, Societatis Jesu apud Sinas laborantis Procurator, in Urbem missus anno 1653. qui cum Sinense regnum vastissimum, totidem Geographicis tabulis exprimendum in quot provincias illud dividitur, huc attulisset incidendum æri, & cum accurata curiosaque singularum descriptione imprimendum; nec Antuerpienses typographi e re sua esse putarent ampliori in forma celari mappas quam communis librorum mensura patitur: auctor eidem Bollandus fuit, ne quidquam mutaret; se l ut opus illud suum committeret celeberrimo apud Amstelodamenses typographe Joanni Blæu, qui gavissurus esset tam nobili auctario locupletare Geographicum suum Atlantem. Consilio autem mox operam addidit; effecit enim per suos istis amicos ut non modo vir ille Clarissimus totum opus sumptibus suis incidendum imprimendumque curaret, quamvis acatholicus,

quam-

quamvis Romano Pontifici dedicandum cum magnifica fidei Catholicae inter Sinas stabilita commendatione; sed etiam ut ipse Amstelodamensis Senatus Apostolicum hominem publice ducendum reducendumque curaret, ut praesens intenderet initio impressionis, & miris suis verisque de amplissimo regno narrationibus ejusmodi rerum avidos recrearet. Quod ita successit, ut uberes ab ea excursionis fructus, nec spernenda pro reditu ad Sinas adornando subsidia se retulisse gavisus Martinus sit, nec minus sibi gratulatus Typographus de lucro ex isto opere multo copiosiori, quam ex ullo alio unquam retulerat: in linguas enim notiores conversum, identidem praelo subjiciendum fuit, multoque saepius quam ulla Atlantis Geographici pars, cum titulo particulari Atlantis Sinensis.

28 Perseveravit autem Bollandus alios in suorum operum editione laborantes juvare ad finem usque vitae: quem imminuentem videri potest praesagisse Wilbrandi Weischehi V. C. *Exdurata* sive Considerationes triginta, quibus homo moribundus adversus mortis horrorem excitari animarique possit: quas a summo Pontifice aliisque principibus viris diu expetitas, post mortem auctoris ab interitu vindicandas ex musaeo suo misit, ac P. Bollandus commendavit promovendas ad praelum, vir inter Monasterienles Clarissimus Bernhardus Rottendorffius; tamquam amicus amico, sibi ob multos de Sanctorum Vitae MSS. codices communicatos obliuiscito. Quod posthumum opus diligenter lectum, non prius Bollandus desuic CL. Viro Balthasari Moreto, Plantiniana Officinae heredi, quique judicio ejus tribueret plurimum laudare & commendare, quam post diuturnae expectationis tadia impressionem inchoatam videret: quod paucis ante mortem diebus accidit, nec modice recreavit, aegrotantem. Iisdem quibus mortem proximam operiebatur diebus, judicium tulit de quodam Gallo-Belgae alicujus opusculo, informandis per exempla Sanctorum ad veram pietatem servis ancillisque composito, atque a se per ultimos vitae menses lecto; quamvis visu tam debili uteretur, ut quas scriberet litteras legere amplius ipse non posset: & censuit praelo dignum videri. Quod eo libentius hic referimus, quia pene ultima ea verba fuisse, quae pridie mortis suae fari potuit, loquela copiosiori rheumate impedita, ipsoque rationis usu non nisi per intervalla sui copiam faciente. Alias saepissime rogatus in vita, ut libris ad praelum paratis censorium oculum commodaret, magna id accuratone semper fecit, nec liberrate minori, licet in favorem Auctorum, ut par erat, propensior: quos ideo malebat prius de judicio suo, si quid emendandum immutandumque crederet, privatim reddere certiores, quam sperata Superiorum approbationi quidquam praesudicare. Unde gratiam apud Auctores magnam inibat, & in ipsa opera ab eo censa multum redundabat utilitatis: cum amice monentem, & monita sua docte solideque confirmantem nemo non libenter audiret & sequeretur.

29 Quam multis Scriptoribus hujus aliarumque provinciarum etiam longissime distitarum hac ratione serviebat, etsi cum sic constet servivisse plurimis, nihil attinet propalare: quia non omnia, quae ab amicis superioribusve requisitis relegit, potuerunt ad praelum pari facilitate ac felicitate pertingere: fassit hoc unum dixisse in genere, fuisse in Belgio Scriptores plurimos nostrae praesertim Societatis, qui se libenter meminerunt aliquo insigni beneficio adjuutos ad scribendum, vel ad ea quae scripserant procudenda. Erat enim non tantum ad operam suam sublevandis alienis laboribus addicendam exhibendamque liberalis, sed etiam in communicanda suppellectile literaria sua, quamvis magno molimine sumptuque collecta, pene ad indignationem aliorum profusus. Talem enim se praebat aliis, quales aequum putabat erga se reperiri eos, qui haberent aliqua de Sanctis monumenta, operi suo subscutura. Hi tamen, ne qua debita laudis parte fraudatos se quererentur, omni data occasione libenter ampliterque

profitebatur Bollandus, per quos profecisset; nec ullam gratitudinis demonstrandae occasionem, sive in titulis sive in commentariis ad singularia Sanctorum Acta praeviis, sibi permisisset elabi, quin significaret ex cujus MSS. aut cujus opera ejusmodi monumenta fuisset adeptus. Eam autem, quam dixi, liberalitatem Bollandi expectus inter alios est Franciscus la Hier Lotharingus: cui sermone Gallico paranti edere magnum Virginum Menologium, omnes musaei sui thesauros inspiciendos evolvendosque concessit. Bartholomaeo Fisen, Leodensis Ecclesiae historiam Episcopalem & ejusdem Flores Sanctorum scripturo, quidquid ad illius facere poterat institutum promptissime commodavit. Hugoni Wardae & Joanni Colgano, Sanctorum Hibernorum Acta simili studio illustrare aggressis, submisit e suis MSS. non pauca, ad quae illi conferrent reperta collecta a se monumenta: ob quae aliaque Minoritarum Hibernensium Lovanienti conventui praestita beneficia, iidem rescribentes quod solenni sacro parentassent defuncto: *Quid minus, inquit, facere poteramus pro eo quem novimus de Catholica Ecclesia ac nominatim de Insula nostra bene meritum scribendo, optimo autem de domo hac bene etiam faciendo, & sustinenda paupertati subsidia opportuna haud raro procurando?* Patri quoque Aegidio Bucherio, ad priorem Belgii Romani partem conficiendam haud modico adjumento fuisse quinque illi tomi, quos Graecae describendos curaverat Jacobus Tirinus, ab utriusque olim Magistro Joanne Deckerio compositos, quosque Tirino defuncto, a Superioribus suis Bollandus obtinuerat; in his enim quia omnis de annis Christi disquisitio cum multiplici doctrinae chronologicae temperamento ventilatur, acceptam inde summam doctrinam in opus suum Bucherius transulit, prout & ante ipsum compendiosius fecerat Tirinus.

30 Nec utenda tantum, sed imprimenda quoque non raro dedit aliis Bollandus: quibus in lucem editis, ipsemet potuisset clarescere, & magnam ab eruditis mereri gratiam. Talia sunt quinque valde illustra monumenta, quae supradicti Bucherii librum de Paschali canone Victorii Aquitani auxerunt ornaveruntque, a pag. 243. (ubi ac frequenti domi hujus meminit & pretium dignitatemque expendit) ad paginam 289. Pari modo acceptis a Jacobo Sir-mundo muneribus litterariis, quibus opus de Sanctis instrueretur, nihilo pauciora nec minus aestimanda remisit: in quibus capitale munus fuit ingens tomus MS. operum Hincmari, quae ante id tempus modica, hoc aliisque adminiculis adiutas, ad duos tomos auxit Sirmundus. Nihilo inferiori munificentia cum Petro Francisco Chiffletio nostro, in Burgundia commoranti, certavit; itemque cum illustri Galliarum Historico Andrea du Chesne, ab utroque vicissim adiutus in multis: huic enim Bertinianos Annales, eatenus ineditos, nunc vero como tertio scriptorum historiae Francorum insertos subministravit: isti vero transferibendum reliquit Marii Episcopi Lausanensis chronicon, quod nunc ex Chiffletii dono dicti jam operis como primo editum legitur a praenominato Andrea. Operam quoque Chiffletio eidem multam commodavit Bollandus, per amanuenses eidem describenda curans, quae ipse, cum Belgicas Bibliothecas lustraret, in variis locis notaverat, ac sibi profutura credebatur. His similibusque officiis cum Gallos sibi demereretur, incredibile dictu est quanti semper Bollandum fecerint, maxime cum eum non fama tantum sed etiam ex operibus ceperunt cognoscere. Quanti vero etiam nunc faciant illius memoriam, luculenter comprobant variorum litterarum, post mortem ejus intellectam datam a Viris, ea in gente doctrinae & eruditionis laude praecipuis. Ex his Reverendissimus Dominus Franciscus Boulaert, Canonorum Regularium ad S. Genovefae Parisius Abbas, & totius Gallicanae Congregationis Generalis, aegre admodum se tulisse profectetur acceptum nuntium de morte R. P. Joannis Bollandi, quem, inquit, ab annis triginta neque amplius, ab eruditionem maximam

tanta pietate conditam, singulari semper fueram amore profectus. R. P. Honoratus Nicquetus, editis pie libellis notus, & Rothomagensi Collegio ob virtutem ac senium amabilem venerandus, censuit morte ejus factam esse communem reipublica Christiana jacturam, & commendatissimam sibi fore respondit illius animam; quamquam viatorum precibus non multum videretur egere ei, qui tantis nominibus Sanctorum in cælis regnantium gratiam conciliauit sibi, pio studio & labore improbo simul honorans triumphantem Ecclesiam, & militantem ad egregie rem gerendam inflamman. Alios prætereo, ne prolixior sim: similia enim scripsere plurimi, nobis de morte ejus amice condolentes, collatantes autem de subsequuta morte gloria.

CAPUT VII.

*Quomodo Societatis bonorem hoc in genere Bollandus promoverit: alia ejusdem cura distractis-
neque multiplices.*

Porro qui communi totius Ecclesiæ utilitati & ornamento per se aliosque, quorum egregios conatus suscipiebat promovendos, tam graviter fructuoseque serviebat, nequaquam putavit negligendam sibi occasionem quamcumque oblaram ad proprium Societatis emolumentum conferendi aliquid per eam, de qua nobis sermo instituitur, librorum tractationem. Sciens enim quam necessarium nostris functionibus sit, ut homines, quorum saluti sese ad Dei gloriam impendit Societas, veram habeant de ejus instituto, sanctitate, doctrina opinionem; ad eamque ingenerandam propagandamque miram habere efficaciam historias de illustribus viris & egregia quadam vitæ sanctimoniam conspicuis scriptas, Apostolicarum item Missionum successus, & gloriosa pro Christi religione asserenda Martyrum apud Indos Japoneseque certamina; curabat eadem quamplurimis legenda exhibere, & habere bono numero exemplaria, quæ distribueret commendaretque, ac nostris super mensam legenda pararet. Imo varia hujus generis ex Italico idiomate vertit in Latinum, & typis evulganda locavit: quadam etiam vulgari sermone Belgico, in quibus Martyrum Japonicorum catalogi.

31 Non potest autem tacitus præteriri hoc loco, quo de libris a Bollando curatis agitur, annus centesimus Societatis; cujus præclare procurata solennitas non modo Provinciam nostram mirifice excitavit ad majorum suorum sequenda vestigia, sed etiam Bollando non exigua laudis materiam obtulit. Etenim ad hujus anni augendam lætitiā Provincialis Tollenarius, ut erat maximorum viri animorum, opus aliquod illustre, & quod omni deinceps posteritati in monumentum perpetuum foret, volebat animo: quale autem id futurum esset, necdum ipse apud se discernebat, sed majori plurium consilio rem relinquens integram, convocavit præcipuos, quos ad manum habebat, Provincie Patres; iussitque de titulo materiaque dispicere secum, deinde in commune conferre. Hic, variis varia sane idonea suggerentibus, præ cunctis tamen Provinciali, quem ceteri mox secuti, arrisit conceptus Joannis Bollandi; clarus, facilis fecundusque; quia apparebat cum sic distribui posse in partes, & per multorum manus elucubrandum dividi, ut ex in unius corporis molem collectæ, venustissimæ consuetudinis symmetriæ maiestate legentium & intuentium oculos oblectarent animosque: & styli ex poematis, orationibus, emblematis mixti diversitate gratissima, prolixum veterat credi, quod sic placeret. Neque exhibendam censebat nascentem, crescentem, laborantem, patientem Societatem ad Ducis sui Jesu exemplum, ac demum cum eodem post prædicationis labores & passionis ignominiam gloriosissime honoratam: quibus ita per libros quinque tractatis, sextum alium volebat subijci, in quo hæc peculiariter circa Flan-

dro-belgicam Societatem valuisse quoad singula demonstraretur: omnibus autem librum præliminarem de Jubilæo & rebus eo spectantibus præmitti. Nec minus recte Bollandus concepit, quam utiliter adjuvit Provinciale, ut singula in opus reducerentur, dum, pro singulari quam habebat præclariorum in provincia ingeniorum notitia, suggererat ei, qui quam partem feliciter meliusque componerent, pro sua quoque parte excitans piosque ad demandatam sibi Spertam graviter excolendam. Interim vero imbat contractum cum Typographo per Socium, per eundemque disponebat typos & formam, ac ceterum omnem, qui a librariis potest suppeditari, apparatus. In quo licet temporis multum poneretur, haud absque dispendio sui operis, quod magnis tunc passibus properabat sub prælo; nihil tamen negari poterat solennius jubilaturæ hoc in ornatu Societati; nihil Tollenario, cujus tantus erat erga opus a Bollando susceptum affectus, ut alter illius Parens dici quodammodo mereretur.

33 Etenim Antuerpiam venienti prima fere de studiorum successu interrogatio erat; sic ut sigillatim edoceri vellet, quid haberent præ manibus, quid absolvisset, in quo laborassent studiosius. Ibidem autem commoranti nullum diuturnius transiit spatium, quin quæ elaborata erant ad se ferri juberet, allata legeret, lecta comprobaret collaudaretque; præsertim Commentarios ad Acta prævios, ex quibus plurimum novæ scientiæ & jucundissimæ voluptatis se testabatur percipere, magisque in iis complacere sibi quam suis ipsius in lucubrationibus: quare ad lectionis non perfunctoriæ beneficium, tot inter occupationes suas, addebat non raro examinandi singula & expendendi laborem, acri judicio suo cuncta trutinans appendensque. Mirro quæ ad sublevandos Bollandi labores voluit ille a Superioribus fieri; cum eorum pleraque hic recusaret, nolens in re aliqua præ ceteris haberi singularis. Tantum dico, quod cum ob hæc aliaque Tollenario obstrictissimum se sentiret Bollandus, suarum vicissim partium esse crediderit omnem conferre industriam, ut quod tantis studiorum suorum sanctor, æstimator, promotor machinabatur opus, cito & feliciter absolveretur, ad communem provinciæ imo Societatis totius famam illustrandam. Itaque effectum est, ut intra octo mensium angustissimum spatium conceptus, elaboratus, impressus prodiret in lucem liber, Imago primi seculi Societatis Jesu dictus, soluta ligataque oratione, tam eleganti, tam varia, tam rebus temporibusque idonea, ut pene dicere audeam, nihil infra expectationem futurum fuisse, si bona ipsius quod describebatur, seculi portio impensa ei conscribendæ fuisset: Patris quidem Tollenarii laude præcipua, Auctores singulos admoventis operi, & eas quæ confectæ adferebantur partes maximo cum judicio digerentis ordinantisque; sed Bollandi quoque commendatione non exigua, ob eam quam diximus rationem.

34 Atque hæc occasione librorum, quibus conficiendis intendebat Bollandus, gesta ab eo sunt cum iis, qui & ipsi libros conscribebant: cum aliis vero nostris externisque in hac quidem re haud ita se versantibus, industriis tamen benevolisque, ut ipsi quoque suam vellent conferre operam ad inquirenda & submittenda, quæ variis in locis latere sciebantur, Sanctorum Acta, tractandum alia ratione fuit. Hos ergo ut sibi demeretur, non tantum piis certabat munusculis; sed quidquid ex amplo rerumque omnium affluentem porio ad studia, pietatem, hilaritatem pro se suisque requirebant ex typographicis, chalcographicis aliisque officinis, id omne sollicite procurabat emendam, confarcinandum, transferendum; tam frequenter tantaque in copia, quasi constitutus ad aliena negotia Antuerpiæ procurator, unum hoc ex officio ageret: laboriosam istam caritatem etiam ad novum orbem ludiasque extendens, requisitus ab iis, qui eo proficiscentes ipsam potuerant experiri. Animadvertens autem quam plurimos esse, quos præcipue caperet rerum novarum, vel

vel ad edificationem pertinentium vel publicæ rei statum concernentium, accepta per scribendi vices notitia (quia hæc & confert auctoritatem apud externos, non aliunde fere consuetos ingredi in sermonem, & nostris præbet occasionem utiliter religioſeque tranſigendi tempus, quod modestæ per colloquia mutua recreationi post prandii & cœnæ horas deputatur) longo tempore diligentissimus fuit in illis conquirendis, digerendisque, & partim per se partim per conductum amanuensem describendis. Judicio autem magno ſecernebat rumusculos a certioribus nuntiis: qua de re pro omnibus loquentes audire juvat Collegii Colonienſis Patres, idque ex epistola Jacobi Kritzrate, qui Bollandum in ſcholis olim Magiſtrum habuit: *Gratias, inquit, omnes ei debemus maximas pro indefeſſo litterarum per annos triginta quatuor commercio, quo plurimi viventes & mortui ſingulariter ſunt recreati. Ego ſaſceor quot hebdomadis ut minimum & ſæpius quandoque provocatum me fuiſſe litteris, maximo cum deſectu & judicio ſcriptis, ſemper coactum fuiſſe aliqua cum moleſtia reſpondere tanta caritati.* Ita ille.

35 Quid autem diceret ſcriberetve amicorum Joanni Bollandi intimus Franciſcus Vander-Veken, ſi adhuc vitam in terris ſuperſtes duceret? Per hunc Illuſtriſſimus tunc Fabius Chiſius, Apoſtolicus ad Principes Rhemi Nuntius, poſt Alexander VII. Pontifex Maximus, quamdiu ad componenda Germaniæ bella pacis conciliator in Germania fuit, accipiebat P. Bollandi epistoſas hebdomade qualibet, & viciffim ipſi tranſmittebat ſuas. Exinde vero etiam tum cum ad S. Petri cathedram ſublatus, eundem Vekenom, doctrinæ Theologiæ merito & memoria ſuaviſſimæ apud Agrippinenſes amicitia ſibi cariſſimum, Romam acceſſit, nihil aliud ſere quærebat prius ab eodem hebdomadatim ad familiaris colloquium admiſſo, quam ecquid ſcripiſſet P. Bollandus? Quare cum proſectos Romam Bollandi Socios idem Sanctiſſimus ad pedum oſcula venerabundos admitteret, ab hac interrogatione affari eos Prior exorſus eſt: *Qui valet noſter amicus P. Joannes Bollandus? Quoties inter nos ſcripſimus? nec tamen vidimus unquam.* Et vero viderunt ipſi, haud abſque ſolatio & admiratione ſua, in domeſtica ſecretoſique Pontificis ipſius bibliotheca, litterarum a P. Vekeno ex Bollandi authographo tranſcriptarum faſces complures, in grandia volumina digeſtos compactoſque; indicio ſane evidenti quam dignas etiam tunc judicaret ſupremus Dei in terris Vicarius, quæ perpetuo in familia Chriſta conſervarentur. Litteras vero Apoſtolicæ Nuntii aliasque ſimiles cum noſtris per varia Collegia Patribus, nec non Societatis noſtræ per Hollandicam miſſionem operariis communicans Bollandus, mirum quantum eis gratiam apud cives ac principes viros conciliaverit. Adeo ut R. P. Petrus de Bie, circa annum hujus ſæculi 36. ac porro ſecutos Rector Collegii Dunkerkani; cum novum iſthic templum, corrogatis publice ac privatim elemoſynis, magnifice conſtrueret, gratias agendo profeſſus ſit, nullo cæmento ſelicius coaluiſſe novæ ſtructuræ lapides, quam gratia per litteras P. Bollandi acquiſita: qui ne extremis quidem vitæ menſibus induci potuit, ut ab hoc caritatis officio prorsus ceſſaret; quamvis caligantibus oculis nec relegere poſſet quas ſcribebat epistoſas. Multum præterea laborioſiſſimo ac diligentiſſimo in omnibus Viro debet domus noſtræ Bibliotheca, primum quidem ab ipſomet inſigniter aucta, deinde Auditorum Socio commendata; qui Bollandi permiſſu, hortatu, conſilio uſque adeo eam ampliſicavit, ut, quoad excuſorum librorum copiam delectumque, vel prima ſit Societatis, vel conſecranda cum primis.

CAPUT VIII.

Accepto Auditorum Socio, novam propoſiti operis formam Bollandus concipit & orditur.

36 **T**Am multis tamque variis ſimul rebus cum diſtraheretur Bollandus, primas tamen curas impen-

debat muneribus iis, ob quæ gerenda potiſſimum fuerat Antuerpiam deſtinatus. Sodalitatem enim commiſſam ſibi non modo habendis parandisque ſedulo Latinis concionibus excolebat, ſed ut Sodalium numero ac dignitate augetetur, dedit operam; viros omnes hujus urbis litteratos ad conveniendum pelliciens. Exorſus autem a Reverendiſſimo Epifcopo Maldero, Decano Miræo, Canoniciſque præcipuis; apud hos, itemque apud Conſulares viros, alioſque in civili dignitate primarios tantam inſuevit gratiam, ut & ipſi præſentia ſua frequentiaque ceteris omnibus Latine doctis eſſent ad conveniendum incitamento. Nihilo minus negotiorum Bollandus erat ex ſede, quam obtinebat, Confeſſionalis; ut enim erat natura benevolus, & cupiebat omnibus facere ſatis, multum cogebatur temporis impendere conſulentiſſimis: virginibus præſertim mulieribusque devotis, quæ ab eo frequenter poſtulabant inſtrui, & ſub illius prudenti directione in exercitio orationis, mortificationis atque aliarum virtutum haud vulgarem proſectum ſe facturæ ſperabant. Itaque occupato Bollandus tempus aliquod effluxit Antuerpiæ, & niſi quod in P. Heriberti gratiam Thomæ a Kempis deſenſionem ſuſcepit, relictamque ſibi a deceſſore hæreditatem magnæ Virarum undique acquiſitarum & manuſcriptorum codicum acceſſione auxiſſet, nihil aut parum admodum promoverat in opere, quod ſubſecivis quas paucas inveniebat horis perficiendum ſuſceperat. Nec vero res, maturius ab amicis Superioribusque expenſa, videbatur ejuſmodi, quæ inter tot talesque occupationes ſecundaria quadam opella abſolveretur. Decretum igitur primo eſt, ut ex inferiori templi parte, cujus confeſſionales exedras ſexus potiſſimum ſamineus ſtipat, transferretur Bollandus ad baſilicæ noſtræ porticum ſuperiorem, quo Confeſſionis gratia viri aſcendunt. Paulo poſt etiam proviſum eſt, ut Sodalitati Latinæ præſideretur alius; & majori parte præcipui oneris liber Bollandus reſpirare tantisper poſſet, ac cogitare de querelis eorum exaudiendis, qui lamentabantur ſine ſuo fruſtrari expectationem tantam, ab ipſo Roſweydoque excitatam; & mirabantur annis pluſtimis ad excutienda inquirendaque Sanctoſum Acta commoveri Belgium, & noviffimo quinquennio Europæ magnam partem: nec tamen quidquam proferri in lucem.

37 Sed opus erat vaſtum ac magnum, & imprimis reticuum homini ſolitario, non habenti quicum de ſtudiis dubiſque conſerret. Pælo autem ſi quid volebat ſubnecere, cogebatur incredibili cum labore ac radio ſolus relegere paratos jam typos, & relegendo emaculare. Quis vero perſiceret inchoata, ſi ipſe deſiceret? quis Typographum, imperfecto in opere magnam impenſæ pecuniæ jacturam ſacturum periculo eximeret & ſollicitudine? Audiit hæc Latiæſis Abbas Antonius Winghius, numquam nobis niſi cum debita honoris & gratitudinis præſatione nominandus, & juſta queri Bollandum arbitratæ, magnoque incenſus deſiderio videndi aliquando partem ſperati tamdiu operis, octingentos Præpoſito florenos obtulit, quibus domus hæc, ſolus ex inſtituto elemoſynis victitans, minori cum onere ſuo aleret Socium, P. Bollandi adjutorem. Delectus ergo unus eſt, Sociuſque adjunctus anno 1635. qui olim Magiſtrum habuerat Bollandum in gymnatio Silvæ ducenſi, & idoneæ corporis atque animi vires ad ejuſmodi ſtadium ſortitus videbatur. Mox autem incaluere ambobus ex mutuo conſortio convictuque animi, & aliam prorsus futuri operis formam concipere auſi ſunt, quam ſibi hæcenus, dum ſolus eſſet, Bollandus præſtituerat. Nam ſicut Roſweydo fuerat conſtitutum, ſi vita & otium ſuperſuiſſent, de Sanctis tomos date duodecim, nudas eorum Viças exhibituros (quod aliud non erat, quam inchoatum ab Aloyſio Lipomanno Epifcopo Veronenſi opus, & a Laurentio Surio Carthuſiano in meliorem formam redactum auctumque, novarum Viçarum additione extendere) ita Bollandus cogitabat primo deceſſoris ſui conceptæ ſcæciſſime inſiſtere, ut ex Martyro-

logiis,

logiis, quorum collectionem scorsim peculiari tomo promiserat Heribertus, ad unumquemque diem praemitteret aliquid, quo ceterorum Sanctorum, quorum non darentur Vitae, noticia aliqua haberetur. Jamque ex Actis Januarii aliquod volumen in unum collegerat, cui inter relegendum additurus esset marginales annotationes, singulos pro singulis mensibus tomos simili modo paraturus, ac paulatim & successive subiecturus praelo.

38 Hoc consilium si porro secuti ambo fuissent, multo minori labore ac tempore, quam vel Januarius vel Februarius confecti sunt, totum pridem opus habuissimus. Verum cum suas ipsi jam nosse vires, & cogitare coeperunt quam humile esset tantoque apparatu atque orbis Christiani expectatione inferius, istam inornatam molem de charta in papyrum transferre: non absque ratione judicaverunt in istiusmodi congerie, quamvis multa forent viris piis ac doctis nova atque ac grata, plura tamen futura, quae cavillarentur impii, despicerent scoli, mediocriter eruditi haud satis probarent, quia non intelligerent satis. Tam etiam occurrebat animis, jam pridem in Sanctorum Vitae, velut ineptissimarum fabellarum ferraginem, lividos haereticorum exerceri dentes; traduci Catholicos velut stolidos simplices, qui fidem adhibeant narratiunculis cum veriori, ut ipsi calumniantur, historia, & evidenti alias veritate pugnantibus. Itaque vel nihil in hoc genere scribendum esse amplius, vel Sanctorum Vitae proponendas in tam conspicua luce eruditionis omnigenae, coarctorum Auctorum sic fulciendas consensu, errores qui forte irrepere tam ingenue agnoscendos singulos & corrigendos, dubia quae incidere possent aut aliis Scriptoribus jam inciderint, tam prudenter examinanda; ut invidorum perstrictis oculis, ora quoque maledica obstruantur, coganturque Catholicae veritatis atque ac Sanctitatis adversarii utriusque saltem revereri majestatem, in Sanctorum splendoribus apparentem; earumque inter se copulatarum concordiam in exitum inanissimorum ingementorum suorum non immerito formidare. Arduum opus, & quod stetit, stabitque posteris labore maximo, antequam eo quo coepum est pede perficiatur universum; licet indefessa Bollandi industria, eique sub serviens Sociorum opera, praecipuas Europae Provincias peragrans ferutata, materiam undique tam copiosam collegerint, etiam pro ultimis mensibus, ut eorum quidam, puta October vel November, duplo majorem complectantur massam impressorum & manu exaratorum monumentorum, quam ad constandum Martium necessaria fuit. Superest enim ultimus isque difficillimus actus, qui in discernendo dijudicandoque consistit: propter multitudinem perplexitatemque subnascentium ex Auctorum dissensione controuersiarum. Quod considerantes viri aliquot ex Regiis Conciliis primarii, ex proprio foro docti ultimarum, quam sit difficile certam de rebus in disquisitionem adductis proferre sententiam; videri sibi nonnumquam dixere, in isto de Sanctis opere tot gravissimas agitari ac dirimi lites, quot Divorum Vitae aut Martyrum classes proferuntur in medium: in quibus haud minus laboratum fuerit a Scriptore, quam ipsi in civilibus aut criminalibus causis, secundum juris formam & patrias consuetudines terminandis, laborent.

39 Ipsi autem ita sentientibus datum aliquando responsum est, nec invitis acceptum auribus: causas quidem ad ipsorum delatas tribunalia hoc plerumque nomine graviores esse, quod his cognitis de fortunis, honore, vita hominis ferenda sententia sit: ac eorum qui Sanctorum Acta tali, de quo sermo est, opere, illustranda suscipere, ex aliis capitibus multo difficiliorem esse conditionem, quam qua suo ipsi in foro jus dicunt. Ut enim taceatur quod integrae quandoque gentes pro suis quibusdam, apud vulgus receptis, opinionibus haud minus decernent acriter, quam privati id in judiciis faciant pro possessionibus vitaeque tuendis: in modo certe ipsas causas tractandi citra comparationem magnam inveniri disci-

men. Nam Judici forensi, sententiam de re quapiam laturo, praeparatam discussamque adferri actionem ab Advocatis, a Procuratoribus; nec aliud esse ipsius munus, quam secundum allegata probataque jus dicere. In illo autem, quod circa Sanctorum Acta potest constitutum concipi foro, unius esse ejusdemque Scriptoris, Judicis simul personam & pugnantium utrimque Advocatorum sustinere onera; & ante omnia Procuratorem agere, novis veteribusque instrumentis adjumentisq; ad eruendam fulciendamque veritatem undique conquirendis. Haec autem numquam tam multa possunt praeparata haberi; quin ingressus in caesam videat deesse sibi varia, & quidem ex longinquo petenda, quae oporteat expectare, ut nihil praetermittatur diligentiae ad accuratam discussionem rei, antequam aliquid definiatur, requisita. Iterum sententiam ab ipsis latam vix ultra paucorum, quorum disceptatur causa, sensum notitiamque pertingere: ab illa autem appellare volentibus unum dumtaxat alterumve, quo experiri possint, superesse iudicium; post quod acquiescere definitioni necesse sit litigantes: & hoc quidem inter paucos sic agi, ut qualem quisque calculum miserit, maneat in occulto. In hoc vero opere, neque occultum posse manere suffragium, neque tantam deficientis auctoritatem concipi, ut non a quocumque quandocumque placuerit institui novum iudicium possit, & semel pronuntiatam sententiam auctor ad reddendam facti rationem citari. Et quoniam omnium volentium legere res subiiciatur arbitratui, legant autem per mundum universam plurimaeque sic imprimuntur, tam multorum esse sustinenda iudicia censorum, quam lectorum oculos; & quidem opinionibus saepe contrariis, aliquando etiam affectibus in diversa trahentibus occupatorum.

40 Iudicium Forensium quodcumque est studium ultra communis juris limites haud quaquam sese extendere longius, quam quo earum, in quibus ipsi agunt ac vivant regnorum, provinciarum aut urbium porriguntur propria ac municipalia jura. Idem studium plerumque intra unius alteriusve seculi, huic in quo versamur proximi, decursum contineri. Ast illi nullos neque temporum neque provinciarum esse terminos: sed quotquot a Christo nato fluxere secula, ac saepe etiam anteriora scrutanda esse; neque probationes tantum, sed ipsa, de quibus iudicium ferendum est, Acta per totam Christianam Europam conquirenda, & veteri novaeque geographiae collatione deinceps illustranda: ut quid, quo loco, ac tempore & a quibus actum sit personis definiatur. Scribendum esse per varias regiones labore magno, tempore non exiguo, ad notos ignotosque; quorum multi saepe nec responso quidem consulentes dignentur, quia vel perferendum diffidunt, vel molestiam metuant interrogationis iteranda circa similia alia. Adde varios, qui prorsus abs re aliena rescribunt, quibus tamen gratias & verbis & obsequiis ipsis referre oporteat, pro eo quod benevole sunt conati: multos item qui sua nolint communicare, & blattis tincisque malint conservare rodenda, nisi majori aliqua auctoritate cogantur persuadeanturve, re sua publica facturos si saveant, & symbolam conferant ad opus, totumque litterariae ac Christianae reipublicae utilissimum. Tantae autem auctoritatis qui sint, ut hoc facere possint, quis non videat multo labore obsequioque conciliandos, ut velint eo dimittere dignitatem suam, & eam pro impetranda chartularum, in speciem vilium, transcriptione, interponere? Acta tamen Sanctorum scribentibus haud semel contigit ejusmodi Patronis indigere.

41 Ita cum in mense Februario conficiendo manifestum occurreret Martyrologii erratum, & ignorata illius causa varie eos angere torqueretque, nec suo satis auderent iudicio fidere, dum nesciunt quam sic scribendi occasionem potuerit habuisse Illustrissimus Caesar Cardinalis Baronius, visi quidem sibi haud immerito sunt certius aliquid posse cognoscere, scilicet videre illud ipsum Mar-

Martyrologium, quod M^s. Sepissime ille citat laudatque sub nomine S. Cyriaci, e cujus monasterio vetori id habuerat: sed ut illius obtinendi facultas daretur, Cardinalis Caraffa, supra cum laude nominati, auxilium implorandum fuit: eoque annitente, transcriptus est codex, & transumptum cum originali suo accurate collatum: ex quo deinde patuit librarium festinantium inadvertentia excidisse lineam unam; itaque necessario factum fuisse, ut duæ diversissimæ Martyrum classes in unam confusa, uni quoque adscriberentur loco, cum variis essent in locis passi. Ergo fidenter jam, sed tamen reverenter, a sententia magni illius Auctoris recessere: quod subinde aliis in locis faciendum esse absque ulla ipsius nota vel injuria profiteamur. Fateamur enim fieri posse, ut magni alicujus gigantis humeris insidens, quantumvis pumilus, prospiciat longius aliquanto, & quæ ipsum latent intueatur: idque nunc etiam fieri facilius in proposito casu, propter tot antiquorum monumentorum millia, partim ab ipsis auctoribus recens inventa collectaque, partim jam ante ab aliis in lucem eruta; sed postea quam Baronius desinit ecclesiasticam historiam per Annales dirigere: quæ ille si videre potuisset, rectius utique certiusque judicasset, & nunc, si viveret, faceret. Etenim sepissime accidit ut occurrant in historia & quæstione facti, nodi aliqui diu inexplicabiles, qui erudito aliquo veteri testimonio facillime postea resolvantur. Quod cum Catholici ac religiosi Scriptores verecunde faciunt, ipsis quoque, quos sic refutant, honor suus manet, & heterodoxis occasio tollitur seipsum tumide velut super alienorum errorum ruinas a se factas extollendi, si quod chronologicum opus deprehenderint.

CAPUT IX.

Editi anno 1643. Januarii approbatio & fructus.

40 **T**Am difficilem arduamque provinciam, Socio succollante, cum humeris suis excepisset Bollandus, non succubuit oneri; sed lente progredientem sub prelo Januarium, si tempus imprimendo impensum spectes festinantem vero celeritate maxima, si laborem scriptiioni impendendum attendas, magno nisu promovebat ad finem: quando morbus cum gravissimus invasit, qui pene in magnam rerum suarum dissidentiam Typographum, Socium vero in extremam adduxit sollicitudinem. Dolebat iste ingentes pecunias, in spem futuri operis a se expositas, indiscriminatas: quisenim, si ceteri menses vulgata Auctoris morte crederentur non secuturi, unam imperfecti operis partem tanto pretio emptam vellet, quando statuti erant tomi duo ingentes? Hic veroangebatur animo, quod videret præcepto tantæ auctoritatis, prudentiæ, ingenii viro, periculum esse, ne, prævalentibus eorum, quibus tam operosa molitio haud satis probabatur, sententiis, vel animus sibi deficeret ad prosequenda nihilominus cæpta, vel facultas subtraheretur. Erant ambo tum forte Lovanii, quo eos per mensem Octobrem sua quædam negotia evocaverant, tantoque importunior acciderat morbus, quod nec prospicere quidem rebus suis absentes secundum exigentiam possent. Quodam igitur die Socius postquam coram infirmo, cœlesti Pane reficiendo, sacrificasset in conjuncto infirmariæ sacello, tanto imminenti jacturæ sensu affectus recessit, ut redundantem in corpus animi passionem ante illius dici vespertam exceperit febris vehementissimæ incursum: quam frustra conatus dissimulare & postmodum ad infirmum reversus, statim ut absolvit sacrificium, recedere debuit, pedibus ultro se suis nequens sustinere.

43 Vocati igitur ad hunc quoque sunt medici, & pariter omnes pronuntiarunt non in minori vitæ discrimine hunc esse quam illum: imo intra horas non multas eo redactum esse, ut de eo, qui posterius cœperat agrotare,

multo jam formidarent magis. Sed satis habuit pienssimus Deus utriusque, mutua vice anxii, experiri caritatem, & obiecto mortis periculo exercere fortitudinem animi, ad divinæ voluntatis nutum pariter excipiendum parati. Itaque post paucos paroxysmos, ab illa febris malignitate plene convaleuit, qui proximior letho videbatur Socius; & Bollandus, tantum recuperavit virium, quantum requirebatur, ut revehi Antuerpiam posset. Ibi toto reliquo anno languit, nec non initio anni sequentis 1641. usque ad Pascha, sic ut nulli graviore studio effectus idoneus. Verum cum firmus ad quovis labores sustinendos Socius non intermitteret curam typorum, & quæcumque ad absolvendam impressionem necessaria erant diligenter expediret; demum, consumptis morbi reliquiis, Bollandus ipse novis viribus animisque in opus suum cœpit incumbere. Ita octavo anno, quo simul & componi & imprimi Januarius cœperat, emissus in lucem est 1643. duobus crassissimis voluminibus, continentibus nominatos Sanctos mille centum ac viginti. Multo autem major præmissorum est numerus; quorum mentio licet paucis lineis attingatur, studium tamen non exiguum & judicii maturitatem maximam eisdem deberi, manifestum ex eo fit, quod addenda sit ratio, ob quam hi, a Scrip-
toribus variis inter Sanctos cujusque diei relati, aut ad alios rejiciantur dies, aut omnino prætermittantur, velut de quorum sanctitate & ecclesiastico cultu vel prorsus nihil habeatur, vel dubium plane incertumque sit. Quorum autem Sanctorum res gestæ vel memoriæ in iisdem tomis ex incidenti illustrantur, ii propemodum sunt innumerabiles.

44 Hic tamen mensis (ut sunt rerum omnium principia magis difficilia, & perfecta minus) si aliquibus non plene faciat satis, præsertim primis diebus aliquot, cum necdum plene constaret inter Auctores de nova forma inducenda operi, dum solus esset Bollandus excudi cœpto, nemo inde præjudicium formet minus æquum: sed aliquousque in lectione progrediens, consideret reliquorum dierum elucidationem exactiorem: multoque maiorem Februarii post annos decem secuti perfectionem. Nam Januario multa addi potuisse, tum cum is scriberetur, adhuc latentia, deinde protracta in lucem, docebunt Tomi aliquot Supplementorum, toto opere confecto imprimendorum: in quibus facile dimidium unum implebunt Sancti spectantes ad Januarium, iique vel prorsus ignorati antea, vel absque Actis cum exigua eorum cognitione producti. Orbis porro universi sensum, postquam cognosci ac volvi manibus tam felici initio Januarius cœpit, longum foret explicare per litteras undequaque ad P. Bollandum gratulatorias, quarum plura sunt reperta exempla. Unus pro cunctis esse poterit Jacobus Merlo Horstius, Coloniz Pastor S. Mariæ in Pasculo & Sacre Theologiæ Licenciatus, vir tam conspicuus sanctimoniam, ut ejus, tamquam aliquando inter Cœlites referendi, Vita conscripta extet, & piorum Colonienſium teratur manibus, sub titulo Idæi veri ac pii Sacerdotis, dedicata Fabio Chisio tunc Apostolico Nuntio, postea Pastorum omnium totiusque gregis Christiani Pastori supremo. Doctrinam autem ejusdem minime vulgarem tum edita ab eo opuscula comprobant tum S. Bernardi Claravallensis opera omnia, ipsius insigni studio elucidata, & duobus tomis magnificentissime excusa Coloniz & recusa Parisiis. Hic ergo vir talis ad Bollandum, nunquam sibi antea visum aut etiam per litteras appellatum, primum scribens ipso, quo Januarius prodit, anno, die 4. Julii, sic loquitur:

45 *Opus maiorum votis expectatum bollandus, nec nisi multis vigiliis ac sudoribus elaboratum, læni accepi, vidi, pervolvi. Quid dicam amplius? obſupui. Nimirum vastum mole, nec minus accuratam industriam, resplendens ubique eruditionis raris, doctrina multiplici, quem non in sui admirationem rapiat? Ego certe (ut de me ingenno fac-
tear)*

tear) ad primum aspectum ejus, perfectis obiter solis praeambulis, antonius basi, dum scilicet ex vestibulo & quasi propylaeo, totius reliqui operis ac fabrica quodammodo interioris facio conjecturam. Gratulari itaque Reverenda Paternitati Tua, imo gratulari Ecclesiae Dei seu Reipublice Christianae, quae Acta Sanctorum, hactenus quidem vel tenebris & oblivione sepulta, vel quibus nescio commentis, quisquiliis, nugis, vanisque deformata, nunc demum sinceriori quam antiquam fide edita, novo studio ac labore illustrata, leget. Unde letor ex animo, tam grandis & ardui operis facta tandem esse fundamenta: minus nunc quippe dubitare de progressu, nedum desperare licet; quando in tam felici auspicio operis pene dimidium contemplari datur. Adde quod, postquam tam grata promisside lectorum oreis irritata est, defuturi non sint deinceps qui ceteros missus exigant & sollicitent. Sed ipsam triumphantem Ecclesiam novis jam exultantem gaudiis videre mihi videor, eo quod divina virentis magnalia, quae olim in Sanctis tam mirabiliter eluxerunt, sed temporum injuria aut incuria hominum minus quam par erat illustrata & conspicua delitescerant quadamtenus; novam nunc postliminio lucem accipiant, & divinae gloriae non exiguum adferant incrementum, ac mortaliū animis potentes ingerant virentis stimulos & calcaria testanda pietatis. Age ergo, Reverende Pater, quod auctore Deo & Superis aspirantibus agis. Opus urgere identidem ac promovere necesse: nihil despera, totantisque adiutoribus, qui deesse non possunt in sua causa tam strenue laborantibus, quin opem favoremque praestabunt deinceps, quem hactenus non semel expertus haud dubie es. Nos, quibus non nisi benevolentis animi vota ac desideria suppetunt, beatos conficivores enixe rogamus, ut faveant, & auctori patrocinio suo, & haereticum, laetantem, laetantemque quod tam caliginosa & solatrix gradienti evenire subinde necesse est) ducunt, roborant, recreant: vitam quoque ac vires operi tam arduo parer, id est, pene plus quam humanas a summo Deo impetrent: nam tales requiri quis non videt? denique ut Sanctis istis ex voto libris perfundantur, in conspectum recipiant suum, coronam quam ipsi possident aeterna donantur.

41. Haec ille, profunda caliginis & occurrentium pluries saeculorum haud immerito molestiam appendens & exaggerans. Nam si historiam temporum praeteritorum tractantes Scriptores suspensio ubique gradu procedere necesse sit universis omnibus, neque quidquam nisi maiore prorsus iudicio definire: multo id in Sanctorum Actis faciendum est magis: quorum corruptela non solum veritati officunt, sed religioni quoque perniciosissime adversantur. Iudicium aequum quam sincerum maturumque mundus in Bollandi operibus agnovit, libet exemplis pauculis notum facere: inter quae primum sit omni exceptum ac ferre humana auctoritate majus. Liserat inter Arelatensem Ecclesiam & Ordinis Antoniani iudicem Viennensi Archiepiscopo de Reliquis magni monachorum & eremitarum Patriarcha Antonii. Utraque pars coram Pontificio tribunali inmemorabilis temporis praecebat possessionem: antiquorum monumentorum, quod ad rem faceret, nihil magis opere praeferebat. Iussit Alexander vii. Acta Sanctorum Januarii mensis sibi notissima perlegit in quibus cum translatione corporis varix & postrema Constantinopoli in Galliam ab Iocelino facta, ex antiquis monumentis edita, apparuissent, non dubitavit secundum Antonianos ferre sententiam Christi Vicarius, quando irrefragabili constabat testimonio, occasione advecti in Viennensem Provinciam corporis, fundatum illic & Ordinem fuisse & monasterium, in quo deinceps frequenti populorum concursu cultum esset sacrum illud pignus: maxime cum nullo argumento probarent Arelatenses vel spoliatum a suis monasterium fuisse, vel inde ad se delata ultro sacra ossa, aut aliunde partem illorum tam notabilem aliquam, ut velut de integri corporis possessione glorari possent; esto Reliquias nonnullas possideant.

47. Ad hoc supremam sedis de operibus P. Bollandi judi-

cium, quoniam S. Antonii mentio incidit, addi etiam aliud potest; reipsa quidem gradibus propemodum infinitis levius, quoniam hominis ab Ecclesiae Catholicae unitate extranei; magnum tamen, qui etiam in errore suo sinceri aestimatoris veritatem ex antiquorum consensu probatam, quamvis eas sibi non putaret in religione sequendas esse. Fuit is Gerardus Joannes Vossius, qui familiari heterodoxis temeritate, quidquid placitis suis adversari intelligunt ut spurium suppositumque rejicientibus, vitam S. Antonii, sub magni Achanasii nomine hactenus apud doctos indoctosque receptam, ut ipse postmodum falsus est, tam multa continet encomia. Crucis, exosa novatoribus horum temporum; nec dubitari sinit quin salutaris Signi usus fuerit primorum seculorum Christianis ad omnem propemodum actionem praevis, & contra praestigias daemonum efficacissimum amulecum. At ubi in praefixo ad eandem vitam commentario vidit, quanto antiquorum Patrum consensu, plura ex hac ipsa vita loca allegantium, ea S. Achanasio tribueretur; promisit se retractaturum quod dixerat; fecitque in eo, quod primum post haec edidit, opere *De Vitiis sermonis*, absque ullo scrupulo vel dubitatione proferens Achanasii auctoritatem ex ea desumptam vitam. Quin idem Vossius, cum primum Januarii tomos vidit, testatus est, hoc demum ut aliquando beret sibi semper fuisse in votis, utque certa a dubiis, probabilia a manifesto falsis (quemadmodum in eo opere factum laudabat) fecernerentur. Ita si prodirent reliqua Sanctorum Acta, nihil habituros dicebat suae sectae ministellos quod oggannirent. Et sane sterit hactenus, etiam inter haereticos, operi illi aestimatio sua; nec inventus est quispiam qui vel ipsum institutum modumque tractandi, vel notabilem aliquam illius partem in invidiam voluerit dubitationemque adducere. Praepediuntur scilicet conditionibus istis, quibus in ipsa operis praefatione adstricti tenentur lectores heterodoxi, si scribere contra volent & haec Sanctorum Acta reprobando impetere.

C A P U T X.

Progressus operis variis Bollandi morbis retardatus.

48. **O** Vanto magis legebatur & latius innotescebat Januarius editus, tanto etiam crescebat approbatio publica & communis omnium gratulatio. Quod si eadem proportionem Bollandi crevisset vires ac robur corporis, & necessarium promovendis ejusmodi studiis orium, potuisset haud dubie intra annos non adeo multos Februarius, sed & alii menses aliqui jam editi haberi. Verum permisit Deus partim in corpus laboriosissimi viri incurere morbos varios, partim negotiorum molem ita ipsi Socioque accrescere, ut mirari nemo jure debeat, vix de-mum post exactos duodecim annos ab excuso Januario, Februarium successisse. Atque, ut a primo exordiar, per gravem illam, de qua supra egimus, Lovanii agitudinem, eamque secutum aliquot mensium languorem, robusta illa corporis habitudo, magnis diuturnisque laboribus par, ita fuit immutata, ut quasi facto aditu pluri simul morbi in eum irruerint. Ex illo enim tempore, quamvis utcumque restitutus sibi, non tantum ne-phriticis arenosi tormenti doloribus magis fuit, quam unquam antea obnoxius (sic ut de adhibenda sectione saepe cogitaret, plene formam calculo praegravari se ratus) sed & asthmate & vertigine capitis frequentissima vexabatur. His autem duobus malis, quid poterat esse incommodum magis, quam in summis sub recto adibus habere cubiculum locumque studiorum, & per altissimas scalas ascensum identidem difficillimum moliri? Quod tamen propter adium undique habitatarum angustias ultra annum 1647. faciendum ei fuit, usque dum

dum musæum, ut infra dicemus, commodiori loco obtinuit.

49 Interim prædictis doloribus incrementum processit temporis capientibus, jussus est Bollandus remedium petere ab aquis Spadani, per tres quatuorve annos potandis: sed ad hæc (ne videretur prætextu illo delicias querere, quarum semper fuerat osor insignis) ex approbatione medici utebatur vino non Rhenano, sed Gallico; nihil moratus quorundam obloquia, qui tali exemplo se notari putabant. Semel etiam Spadam profectus est, ut ex ipsis fontibus aquas efficaciores hauriret, eademque occasione suos in Bolland consanguineos viseret, tum primum ex quo Societatem ingressus erat, nec umquam postea nisi hac vice conspectos. Etenim horum caritatem religiosissime semper refraxavit, & innatum cunctis erga ejusmodi affectum ita suppressit, ut de iis non loqueretur nisi rarissime, idque ab aliis interrogatus. Et tamen fratres germanostres diu habuit in vivis, Hubertum, Lambertum & Richardum: ex Huberto autem natus erat Joannes, factus deinde Pastor in Bolland, eodem quo Patrus anno defunctus, cui adhuc superstes vivit frater: Lambertus duos ex se liberos genuerat: Richardus vero etiam nepotes ex filio reliquerat. Præter hos habebat Bollandus sororem Barbaram Tossano Laurentii nuptam; ex quo nunc defuncto, quatuor liberos vidua retinuit, Joannem scilicet Sacellanum in Bolland, Laurentium & Petrum conjugatos, atque Joannem etiam nunc coelibem. Horum porro primus Joannes, datis hac post obitum avunculi litteris significavit, ex illa quam diximus visitatione mansisse apud omnes carissimam tanti patris avunculi que memoriam: addidit etiam Bollando alios duos fuisse fratres, Cornelium & Joannem, alteramque sororem, quæ Margarita diceretur, secundis nuptiis procreatos; ex quibus Joannes celebs vivens primus obierit, Cornelius & Margarita honestis matrimoniis juncti, plures Bollando nepotes nepesque procreaverint; qui licet non omnes vel Bollandum vidissent necdum nati, vel de eo in ætate puerili conspecto meminissent; omnes tamen ex majoribus suis ea de ipso referri audierant, ex quibus adhuc maneret apud ipsos digna viri meritis æstimatio.

50 Ceterum cum aquæ Spadanæ rursus Bollando suaderentur, exiguumque in iis crescentis mali remedium ipse esset expertus, earum & humanorum remediorum absque fructu adhibendorum satur, ad divina potius se convertit; & S. Liborio Cenomanensi Episcopo, sed qui in Paderbornensi diocesi propter translatus eo Reliquias colitur, devovit sese. Tum (incitante potissimum Apostolico Nuntio sæpius memorato Fabio Chisio, tunc negotia pacis Monasterii tractante, & calculi sectionem sub ejusdem Sancti invocatione feliciter experto) Acta illius suscepit illustranda singulari ac satis prolixo libello, typisque excusa, ipsi, quem in conquirendis ex Italia Sanctorum Viris habebat multipliciter adiutorem, Illustrissimo, inquam Nuntio dedicavit. Addidit ejusdem Sancti imaginem, se curante eleganter in æs incisam & per varias orbis Christiani provincias studiose sparsam ad eorum incitamentum solariumque, qui simili malo pressi, eundem sibi vellent Patrum adsciscere. Verum, exercente viri patientiam Deo, non ablatis doloribus, sed duplicati sunt gravissima hernia, adeoque molesta, ut ægre se loco movere posset, & quolibet die bis decumbere in lectum cogeretur, donec dilabentia intestina (quibus continendis nunquam satis idoneum vinculum confici potuit) in locum naturalem collegisset. Nulla autem nox labebatur, quantumvis lasso frigentique, quin cogeretur quater aut quinies surgere, prostrata per eandem illorum inordinationem & calculosam affectionem urina exoneraturus sese: quo fiebat ut magna diei parte somnolentus, extra præscriptas orationi, Sacrificio, ceterisque Sacerdotii oneribus horas, & quas curandi corporis communis ne-

cessitas, ipsius autem peculiaris & multiplex requirebat, paucas inveniret alias, operi suo promovendo impendendas. Itaque veritus Provincialis ut diu in vivis superesset Bollandus, de aliquo alio cepit cogitare, qui cum priori ipsius Socio coepa prosegueretur. Visus autem præ ceteris idoneus est Alexander Barvoutius, Balthasari Corderio per Gallias, Italiam, Hispaniamque additus olim ad studia non ablimilia comes, & tunc a decurso studio Theologico dimissus cum laude. Fecissetque haud dubie satis spei, quæ tantis præjudiciis fuerat de ipso concepta, nisi propter plurimum linguarum notitiam laboranti in Regiis castris militi ad spirituale animarum subsidium tantisper adesse jussus, & in eo caritatis officio impendens ac superimpedens sese, primo statim anno sublatus immatura fuisset morte, tantoque de se graviores luctum reliquisset Provinciæ, quanto grandius erat opus, ad quod fuisse designatum circumlatæ per omnia collegia litteræ, obitus ac laudem ejus precipuarum nuntia, indicarent.

51 Placuit interim Divinæ bonitati famulum suum Bollandum, liberum majori ex parte facere molesto calculi cruciata: quod medici credebant esse beneficium ipsius herniæ, commeanse propter eam per laxiora intestina liberius aere & calculosæ facies extergente. Ipse vero, ut S. Liborium impense coluerat, sic ejus intercessionibus levamen illud malebat attribuire: eoque fiducius celebrem ad herniæ curationem patronum B. Conradum Placentinum, Neri in Sicilia secundum tertii Ordinis S. Francisci regulas Eremitam, sibi conciliandum putavit. Quod & fecit illustranda insigni operosoque commentario illius Vita, quæ dari debebat ad 19. Februarii diem. Deinde impetrata Patrum nostrorum Romanorum opera aliquam sibi Reliquiarum ejus partem requisivit, quam pretioso inclusit reliquiario acceptam a Collegii nostri Netini Rectore: qui eam ab Episcopo sub illius attestacione habuerat, collectam anno 1616. quando in gratiam Placentinorum, hunc suum civem speciali cultu prosequi incipientium, dissectum est brachium, ut suis ad P. Paulum Ottolinum litteris ipse declarat. Denique, ne apud se solum Sancti hujus veneratio consisteret in Belgio, ipsius imaginem curavit a chalcographo efformandam juxta exemplar, quod ab elegantissimo penicillo, ut vulgo loquimur, miniaturum habebat. Porro exceptarum ex ære inciso imaginum istiusmodi, magnam continuo vim quaquaversum misit ad amicos: sperans se illius Sancti interveniente suffragio vel corporis scæde rupti integritatem, vel ad dolores sustinendos tolerantiam, ut dicere ac precari solebat, impetraturum a Deo. Nec dubium quin impetraverit alterum: quamvis enim defluencia enormiter illa ipsam quoque gradiendi facultatem maximis impedirent molestiis, & constaret omnibus, qui alieno auxilio egentem aliquando attigerant, summos eum pati dolores; raro tamen apud Socios de iis querebatur; sed singulari fortitudine animi eos tolerabat atque offerebat Deo.

52 Horum tamen dolorum suorum, Deo sic disponente, luculentum testimonium ipsemet scripsit anno vitæ penultimo, quando Provincialis nostræ in Belgio Societatis, cupiens Cæsareis contra Ottomannicam violentiam armis pro virili sua Deum propitiare per se suosque, subditis omnibus suis imperavit, singuli ad immediatum Superiorem scripto consignata adferrent pietatis ac penitentia opera, quæ ad hunc finem statuerent offerre Deo; ut eorum collecta summa & exhibita Imperatori, qui præcipua instantia flagitaverat a Generali Societatis Patrum Fratrumque precibus commendari, manifestum faceret Augustissimæ Domui, quam serio salutem ejus, cum totius Christianæ Reipublicæ incolumitate conjunctam, amaret curaretque Societas. Tunc Bollandus conceptam schedulam Superiori tradidit in hæc verba, quæ non pigebit hic rota describere, ut mortificationum ejus, quales

les extremis vitæ annis solas potuit usurpare, hoc ad posterum maneat monumentum.

In nomine Domini. Ad Dei bonitatem hoc tempore propitiandam Ecclesia, hac nunc coram Deo propono. Primo, Omnia opera expressa intentione Deo adhuc finem offerre; ac præsertim, quæ mihi a Superioribus injuncta sunt, studiis serio exequi, prout valetudo patietur. 11. singulis hebdomadis præter ordinariam abstinentiam unam adhuc assumere. 111. In omni refectioe appetitum aliqua re, ad quam fertur, fraudare. 12. Incommoda valetudinis, quæ assidue diu ac noxius patior, æquo animo ferre, nisi placeat Deo iis me liberare: mallet enim præ iis plures per hebdomadam, imo etiam quotidianas disciplinas suscipere. 13. Diligentem disciplinam domesticam observare, & præsertim silentium ad focum. 14. Quotidie, prout opportunum erit, visitare septem altaria templi nostri, & Patronis, præsertim Beatissimæ Virginis, necessitatem præsentem commendare.

§3 Hæc ille, præter sacrificia Sacerdotibus omnibus communiter indicta. Nec minus fecisse quam proposuerat, notarunt ii, qui deinceps singularem in punctis notatis accuratorem ab eo tempore sunt admirati, quamvis istiusmodi propositorum ignari. Porro ne calculi doloribus nimium gauderet se levatum, faciebat recurrens per intervalla chiragra gonagraque, quasi ad articulos defluentibus petrificis guttis, quæ prius illapsæ renibus eosdem excruciauerant. Ab his tamen quia nec continuum Bollando, nec acutissimum tormentum fuit, minus male affecta est valetudo ejus, quam a paralyti, quæ tempore quodam Bruxellæ evocatum sic dissolvit (quamvis non plene formata perfectaque esset) ut nervis munere suo maligne fungentibus, sustinere ipse se in pedes non posset, nisi subaxillaribus niteretur fulcris, quibus adjuvus per cubiculum ad usus necessarius poterat utcumque prorepere. Ea probatio si perpetua fuisset, omnem prorsus facultatem sustulisset quidquam amplius proficiendi in opere inchoato. Sed Sanctis pro suo Scriptore, ut credimus, deprecantibus, confirmatus intra hebdomadas paucas rediit Antuerpiam. Ibi, quoniam judicabant medici non convenire ipsi crassioris cerevisiæ potum, sed tenuiorem sundebant haustu vini temperandam: ipse, quamvis suæ hoc in genere sibi confusus abstinentiæ, (quippe vix potu soliens nisi tenuiori uti) ad pauculas tamen septimanas permisit sibi vinum fundi: deinde vero vitandæ singularitatis desiderio ad priorem rediit solius potus tenuioris consuetudinem, usque dum ætatis privilegio sibi exhiberi vinum passus est jubilarius Senex, frequenter tamen etiam tum recusare vel abstinere visus.

§4 Urgebant inter hæc summi infimique ut Februarii mensis Acta, ad quæ anhelabant, ederentur in lucem. Idem autem postulantibus Romanis Patribus rescripsit Bollandus, non posse quidquam a se tot inter occupationes ac morbos suos expediri, nisi Confessionalis sedis levaretur onere: quia frequentissimi pœnitentes non tantum sacræ absolutionis causa ventitabant ad ipsum, sed etiam consiliorum præstantiam maturitatemque admirati, studia illius septilime interpellabant, nunc suos in Academicis filios, nunc alia peregre, ubi plurimum posse norant, negotia commendaturi; nunc de familiaris curis cum eodem collaturi. Sed & Socium suum, in quem potior pars inclinata recumberet, dum ipse propter infirmam valetudinem studia frequentius cogebatur dimittere, exonerandum videri. Quippe qui meliorem ætatis suæ partem, & ferendis studiorum laboribus idoneam magis, sic impendebat hætenus pœnitentibus agris, negotiis aliis; ut si omnes temporis colligerentur particule, quas ab iis vacuas poterat invenire, ex uno anno vix duos tresve menses fuerit reperturus. Annuit ergo ut liberaretur uterque, Reverendus admodum Pater noster: sed socius maiorem ædificationis publicæ & domesticæ utilitatis rationem habendam ratus quam commodi sui, oravit ut cogeretur liberationem istam admittere, eo tempore,

quo, præter Bollandum duobus aliis virorum Confessionariis ex superiori porticu ad inferiora seminarum confessionalia traductis, nequaquam conveniebat se quoque abduci. Retinuit itaque confessionalem adhuc sedem quadriennio integro, multo jam quam antea occupatam magis propter eorum, quos dixi, mutationem: sic ut unus ipse quavis fere hebdomade sæpius noctu excitaretur ad ægtorum morientiumque solacia, quam alii plures, usque dum ipse Præpositus Domus istius Confessionalis curam in se suscepit.

C A P U T XI.

*Digerendis ordinate scriptis ac libris suis
Museum impetrat instruitque
Bollandus.*

§5 **N**on minima Bollando difficultas erat, cum Januarii mensis imprimere, ex apparatus undique conquisiti multitudine atque varietate. Eum enim ad expeditum usum explicari non sinebant duorum, in quibus pluribus annis se continuerat, cubiculorum angustia: maxime cum ea sub recto essent summa domus; & tam exiguum admitterent per humillimas fenestras lumen, ut quosdam eorum scrutari angulos impossibile plerumque esset, nisi admoto candelæ præsidio. Ergo acervata in cumulos jacebant scripta, plena quoque in luce difficulter ab invicem secernenda: libri non per forulos pluteosve digesti, sed cumulati distinguebantur in classes, Bollando quidem tenacissimæ memoriæ beneficio notas, sed quas impossibile esset prorsus manere invariatas, cum iisdem libris etiam Socium uti esset necesse: qui si quid non suo reposuisset loco, turbati oportebat certis aligatam circumstantiis rei cujusque phantasiæ, quam menti suæ Bollandus imprefferat: in chartis autem scriptisque eo id contingebat frequentius, quanto minor erat singulorum moles, & numerosior multitudo magis obnoxia confusio. Juvandæ quidem memoriæ causa varios sibi excogitabant catalogos: sed & in his consiciendis multum absumebatur temporis, nec minor labor impendebatur. Viderat aliquando eorum unum Abbas Winghius, Sanctorum mensis Septembris nomina continentem, prout ea in variis excusis manuque exaratis martyrologiis ac Breviariis quolibet occurrunt die. Ut autem vidit: hunc enim vero asinum esse laborem dixit. Quod joco exceptum familiari, consuetudinem induxit, ut hic aliquis undecim pro ceteris mensibus similes catalogi etiam nunc Asinini dicantur. Quemadmodum vero isti ex martyrologiis proprium habent, & habebant usum, sic alii ad alios serviebant fines; nulli tamen tam erant perfecti, ut non subinde per duos tresve dies chartæ essent excutiendæ complures, cum erat ad eos scribendum responsum, qui operam offerebant suam ad Codicum antiquorum transcriptionem, & contentarum in iis Viarum transmittendam syllabum, si forte earum aliqua Bollando deesset. Itaque ne non responderet per proxime abeuntem cursorem, media sæpe hyeme ad decimam undecimamque nocturnam producebat eum socio suo laborem, operose explicans quid de singulis haberet desiderare.

§6 Nec dum scilicet inciderat cogitatio Indicis generalis, complexuri secundum alphabeti seriem eorum Sanctorum omnium nomina & diem, quorum edita ineditave Acta in Museo erant: qualis Index anno demum sæculi hujus sexagesimo adinventus, magno cum laboris compendio singulorum Actorum initium & finem exhibet, nec non uniuscujusque molem, mensemque ac diem ad quos spectant. Sed neque hic, si tum fuisset, neque alii particulares Catalogi efficere poterant, ut inter illos sic indiscretos acervos nulla oriretur confusio. Cum nihil esset proclivius, torrentis difficili alicui disquisitioni & in præ-

in presentem curam defixis animis, quam ut non vacaret vel luberet tam accurate circumspicere, quo quidque reponeretur loco; quod iterum deinde sumendum in manus, frustra per dies complures hebdomadaeque querebatur. Huic ergo malo remedium Bollandus, simul & valetudini suae, ex ascensu descensuque altissimarum scalarum plurimum attrixit, levamen aliquod quasiturus; consideravit aulam (quae, supra commune refectoryum haud ultra primam contabulationemeducta, toto pene anno manebat vacua) non magno molimine posse studiorum suorum mibus adaptari.

57 Postquam vero, superatis difficultatibus nonnullis, eam emouit annorum aliquor humili patientia, non fabrefactus curiosius pluteos conquisivit, non ornamenta Musæo novo datura splendorem: sed religiosa memor paupertatis, simplici & modesta abiegnarum tabularum commoditate contentus, ita rem ordinavit, ut in ipsa tenuitate decor quidam concinnitasque reluceant. Circumduxit enim ad parietem pluteum unum continuum, in quo expositæ chartæ ac libri tantisper absque confusione periculo exponerentur, dum iis utendum foret. Huic deinde superaddidit caplas iussit pro numero mensium, easque in forulos apte distribuit, qui pertinentes ad unumquemque diem Vitas schedasque Mss. seorsim caperent, & geminis singulae valvis clauderentur, ad excludendos pulveres sic consecras, ut in iis spectari aut legi quædam possent ad subsidium studiorum suorum opportuna. Exinde altius assurgunt foruli, pro mensura librorum majores minoresque, quales etiam sub ipsis pluteis circumductos videre est. In his totus apparatus librarius ad hoc studium pertinens, sic digeritur; ut seorsim historiae universales, seorsim peculiare locentur; singularem scilicet dioceseon, urbium, monasteriorum monumenta complexæ; tum Sanctorum Vitæ particulares, quibusvis impressæ idiomatis per discretas inter se classes dividuntur, ac denique nova antiquaque Ecclesiarum plorimarum brevisaria: præter Mss. codices complures, quos simili digestos ordine videre est: ut omnium usus nunc facillimus sit, statimque appareat num quid alieno repositum sit loco, nec in quaerendo tempus debeat ullum infami.

58 Itaque velut in gazophylacio quodam expansum hic videas totum illum litterarium thesaurum, quem tot annorum laboribus collectum, undique conquisierat Bollandus; eo æstimandum magis, quod fere particularia quæque contineat, vix alibi inveniendæ. Nusquam certe tam multâ tamque curiosa simul vidisse se dicunt, in ulla quantumvis instructissima bibliotheca, qui præcipuas omnes Europæ videre. Quod enim ad Sanctorum Vitas impressas attinet (nam de Mss. questio esse non debet) & particulares sanctorum locorum historias, superat hoc musæum Barberinianam Romæ, & Mazariianam Parisiis Bibliothecam; quæ duæ particularibus istis libellis abundante præ ceteris. Et tamen illi adornandæ paratæ nullis impensis est: hujus vero fundator, e Gallia missum per omnes Germaniæ, Italiæ, Hispaniæque provincias circuire iusserat Raphaëlem du Fresne, industrium maxime hoc in genere virum; qui novorum veterumque librorum quaslibet excuteret officinas, & quovis pretio compararet, quidquid uspiam rarum ac tali dignum bibliotheca reperisset.

59 Bollandus certe, cum moreretur, Sanctorum ac Beatorum Vitas singulares Italico impressas idiomate, supra quadringentas habuit: urbium vero, episcopatum ac monasteriorum Italicorum historias plusquam ducenas: ex quibus iudicium feras de ceteris hujus generis aliarum linguarum & partium libris. Hæc autem omnia quam sunt necessaria ei qui Sanctorum ubicumque existentium Acta illustranda suscepit, tam magna eguerunt industria, patientia, ac labore, ut in regionibus tam procul disitis invenirentur, coemerenturque; in primis

Tom. I.

autem ut compararentur amici, qui ista curare vellent ac possent, aut ad ea comparanda conferre sumptus necessarios. Quod cum non ignoraret ipsius Bollandi olim in Theologicis Magister Adrianus Crommius, deinde studiorum & bibliothecæ Præfectus Lovanii, solebat dicere, nolle se ejusmodi libros tot molestis descriptionibus comparare, ac ne oblatos quidem eo quo offerri solent pretio, id est, carissimo emere: quandoquidem exiguum occupantes locum, parum aut nihil conferant ad externum splendorem, nec multum ad usum quotidianum: eo autem pretio quo parvus aliquis istius generis in quarto vel octavo libellus comparatur, labore autem multo minori, haberi posse insignem in folio codicem, qui toti bibliothecæ sit ornamento. Sed aliud ipse, aliud P. Bollandus spectabat, & vero etiam spectare debebat: neque dubium quin ab ejusmodi suppellectili apud peritos rerum æstimatores majus pretium futurum sit Bollandiano Musæo, quam alicui in speciem amplæ bibliothecæ.

60 Atque hic nobis in mentem venit, quod ante annos aliquot accidit Nobilissimo Domino Schenkel, Toparchæ de Walcourt, viro inter Gandenses Consulari. Est is antiquitatis Numariæ curiosus adeo, ut neminem credatur habere toto orbe parem; etiam apud exteras gentes hoc nomine celebris: frequentantibus domum ejus quotquot per Flandriam illustres viri peregrinantur, cum ibi collectum videre liceat quidquid alibi sparsum esse scitur in hac parte rarum. Nam si quis est apud Reges Principesve in antiquariis eorum scriniis numus unicus, aut ita rarus ut hætenus eum non potuerit adipisci, talis ne sibi omnino deesset, laboravit ut gypso saltem vel lineis expressum nancisceretur; sumptu magno nec studio minore. Hic ergo intelligens etiam Antuerpiæ in bibliotheca nostra aservari non paucos, eorum visendorum causa advenit: sed ad Bollandi musæum deductus, quemadmodum de Regina Saba legitur, ultra spiritum non habuit. Tantam enim tamque ordinatam librorum scriptorumque copiam considerans, ad unum opus toto orbe conquisitorum, suas sibi raritates facebatur vilescere, quibus magnum se hætenus exillimaverat: neque jam multum credere quod sibi ad rem Numariam universam animo complectendam sufficisset fiducia, quando videret inventum hominem, qui quidquid ubique est sacræ in litteris eruditionis, novæ pariter & antiquæ, ausus esset colligendum sperare, & conatus suos eo usque propeverisset. Itaque, nihil ultra de Numis inspicendis cogitans, valor attonitus abiit unde venerat.

61 Vetusissimi quoque monasterii, quod a S. Amando nomen & principium in Tornacensi habet, dignissimus Abbas Nicolaus du Bois, non alia causa Antuerpiam venit, quam ut videret visionem hanc magnam; & totius apparatus ordinem pulcherrimum contemplatus, dixit longe majorem esse quam fingere secum ipse cogitando potuisset. Cupiditas eum videndi lustrandique coram orta ipsi erat ex lectione eorum, quæ de S. Amando fusissime deducta sunt ad 6. Februarii. Ibi enim accurate discussa definitaque viderat, quæ suum antea animum torserant dubia, & neque a Bucherio neque ab aliis eruditissimis viris, multum instantique requisitis, potuerant habere solutionem. Viderat a Sigeberto, eoque secutus Baronio atque aliis omnibus, in applicandis ætate Christianæ annis ad tempora Amandi ceterorumque eo seculo Sanctorum, erratum fuisse ad annos omnino viginti tres. Habebat præterea ipsum Childerici Regis diploma, quo S. Amandus obtinuerat Barificum Prioratum: & quia puellus Rex, nondum per ætatem scribere nomen sciens, solam Crucem signaverat, nomen suum addente Imnechilde Regina; in monasterii sui novo & amplissimo refectoryo hujus donationis historiam nobili pictura exprimendam curarat: puerum in ea Regem cum plena ætate grandæviori Regine

†††

repræ-

representari jubens. Sed erroris & anistorias evidentis convinci picturam judicabant eruditi quotquot videbant: utpote nihil dubitantes, quin ea quæ illic Imnichildis scribitur, Bilichildis esset Childerici conjux: ita judicantibus Hieronymo Vignierio, Joanne Jacobo Chiffierio, Philippo Labbe, aliisque genealogicarum rerum hoc ævo peritioribus. Quare cum Imnichilden patruo ipsius Childerici pueri Sigeberto uxorem fuisse, non jam unico sui diplomatis testimonio, sed pluribus aliis ineluctabilibus argumentis confirmatum vidit; exilivit præ gaudio, ob diplomatis & picturæ suæ veritatem tam luculenter defensam: nec prius acquievit quam suis ipse oculis inspexisset eorum, qui tam solide ac profunde abditissimas quælibet antiquitates scrutabantur, apparatus.

62. Inspererat cum etiam aliquando Constantinus Huguenius, Toparcha de Suleghem, Principi Aurizaco a secretis, idemque in omni cultiori literatura eruditissimus; ac tantam ejus estimationem secum abstulerat, ut Serenissimo Electori Brandenburgico, dissimulata persona Antuerpiam excurrenti, inter monita visendæ utiliter amplissima civitatis hoc primum dederit, ne crederet aliquid in re litteraria eximium vidisse se, si non ad illius musæi inspectionem deduceretur. Itaque predicto Principi domum nostram ingresso, prima quæstio fuit, num ad antiquos libros esset ducendus: nec satis patienter ferebat prius ostendi sibi amplissimam bibliothecam & templi nostri visu dignissimam supeilectilem. Deinde vero demonstravit, longius ibidem moram trahens ac multa curiose quærens & audiens, gratissimum sibi accidisse, quod familiarius (neque enim commodum est cum domesticis cum ipsis inibi studentibus passim eo adduci externos) eoadmissus fuisset. Simili cum amicitia Musæum sepe dictam intravit Serenissima Svecorum Regina Christina, incomparabili polito ultra ob fidei catholicæ liberam professionem sceptri exemplo admirabilis. Habuerat enim jam tum, cum adhuc in regno degens de eligenda religione deliberaret, operis in Belgio nichoti notitiam a Godofredo Frankenio nostro, qui primus Catholicorum Sacerdotum ipsam ausus fuerat convenire, atque de cognoscenda antiquæ religionis unitate & veritate interpellare. Eodem autem postea rogante, missa fuerat predictæ Reginz, Vita S. Anselmi Archiepiscopi Hamburgensis, Danorum Svecorumque Apostoli, prout ea ad 3. Februarii impressa & illustrata extat. Poterat nempe non tantum in ea mirari Regum proavorum stirpem, contra Danorum Svecorumque Scriptores, passim mutuo exemplo errantes, dilucide solidissimeque deductam: sed fidem quoque Catholicam, qualem nunc Ecclesia proficitur Romana, primitus illic prædicatam cognoscere: quare ejus ultro mentionem ingerens, Laconica brevitate suum de ea expressit sensum, dicens: *Legi & gratum fuit.*

C A P U T XII

*Februarii anno 1658, in lucem dati laboriosa moles,
& commendatio eruditorum; aliqui
item libelli prævii.*

63. **P**rolinior capitis præcedentis digressio nec opinantes deduxit ad Februarium mensē, nonnullosque illius delibavit fructus prius quam de editione ipsa sermonem licuit instituere. Patet tamen ex jam dictis, quomodo liber a templi oneribus sollandus cum Socio, musæo item commodissimo utens, & a rebus ad propositum finem spectantibus uodique instructissimo, multo majoribus quam antea passibus ad illius mensis absolutionem procedere potuerit; valetudine præsertim post annum 64. hujus seculi magis confirmata. Sua tamen im-

pedicus mole mensis ille tardabat prodire o prolo, quia bellis undique ardente Belgio, cessabant cum exteris nationibus commercia, aut plurimum periculi & difficultatis habebant; unde non tam facilem promittebat sibi Typographus tanti operis distractionem. Præmunendo ergo quodammodo itineri & complanando quantum fieri posset, conscripti libelli quidam alii sunt: qui facilius per plurimorum manus & provincias etiam distitas volitarent, curiosumque lectorem ad ipsa, ex quibus hausta esse apparebat, Sanctorum Acta scrutanda pollicerent. Siquidem ii sic concepti sunt, ut videre sit, hinc quidem in Diatriba de Trajectensibus Episcopis, antiquitatem Ecclesiasticam haud aliunde certius & securius elici: inde vero, in simili alia de tribus Dagobertis Francorum Regibus commentatione, politicam quoque Regum Principumque historiam ex iis solis quamloque recte confici atque educi. Dagoberto enim 11. S. Sigeberti Regis Austrasie filio, cujus vix pueri & a regno in Scotiam ablegati, nomen viri tunc noverrant eruditi, Diatribæ illius Auctor restituit regnum non brevius quam annorum septemdecim, quod ingratâ posteritatis oblivione per annos mille occultatum latuerat.

64. Hanc tam inopinatam veritatis huc usque abditissimæ refectionem secutus est Franciæ plausus, gratulantis inventum in Belgio virum, qui Francicæ antiquitates feliciter quam Franci hæcenus omnes scrutatus, & volverit inextricabilem eatenus circa plurimas donationes, fundationes, bella etiam publice gesta & Regum successiones controversiam; ideoque inextricabilem, quia alii primo, alii ultimo Dagoberto censebant attribuenta, quæ mediis illius & tunc recens restituti, fuisse evidenter jam demonstrari agnoscerent omnes istarum rerum periti. Hoc opusculum, cum legisset secreti Consilii Præses, acri imprimis judicio vir, de Auctore necdum sibi viso cognitoque pronuntiavit, neminem unquam legisse se, qui tam ratos, tam selectos, tam accommodos quæstioni proferret auctores, & rem propositam tam nervose efficaciterque concluderet. Quod idem quia Francorum omnium erat judicium, diu vix alias inter ipsos quam de Rege invento sermo fuit, sicut iidem postea retulere: non aliter atque esse in populo solet, nobili aliqua urbe ex improvise intercepta & casus gravissimo prælio hostibus, obrepenteque victoria præter expectationem grandi: adeo autem invaluit hoc tractatu vulgato, Scriptoris auctoritas, ut in gravissima de Regum stirpe quæstione nonnuemo ex ipsis, licet ob bella tunc hostibus, fidenter ad hujus unius arbitrium provocaret adversarios, tamquam historiarum Francicarum, ut ipse censebat, peritissimi. Eminentiissimus vero Cardinalis Brancaccius, cum sua in Bibliotheca Romæ ostenderet ac commendaret Sanctorum Acta, dicebat alium ab iisdem Auctoribus scriptum habere libellum, qui sibi esset mitius tamquam pretii incomparabilis cimelium, quale ipsum esse revera deprehenderit, & ostendebat librum de tribus Dagobertis.

65. His igitur duobus præmissis, auresque & animos lectorum magna secuturi operis expectatione implentibus, emissus tandem in lucem tribus tomis Februarius est, anno 1658. Februarii edicam secutæ mox sunt, sed propter exilitatem molis cito prævolaverunt, tamquam adventus illius præcones. Notitiæ breves Galliarum, Belgii, Hispaniæ, Italiæ atque Germaniæ, ex Actis Sanctorum Januarii ac Februariieductæ, summariimque indicantes, quid ad cuiusque regni, provinciæ, urbis, antiquitates vel Sanctos proprios pertineret in quinque eatenus editis tomis contineretur. Et Februarius mensium omnium minimus, & viginti octo diebus absolvitur; unde in Romano martyrologio pauciores trecentis Sanctos nominibus suis expressos reperies: hic autem ultra eum numerum plus quam mille reperiuntur.

Eum-

Eandem mensē octodecim circiter ternionibus absolvit Sarios, quorum duodecim a Lipomano accepti: hic numerantur terniones ducenti quinquaginta septem in tribus tomis, charactere tam mediocri impressis, ut ipsi tres, quoad molem materia in iis comprehensa, Baronianos sex ferme adæquent; superent vero etiam plures, si labor & studium, quæ argumentis tam variis impendi debuerant, considerentur.

66 Etenim Baronius (quod absque Scriptoris clarissimi diminutione dictum sit) quibusdam chronologicis principiis semel positis; redigere ad annos suis labore non maximo potuit ea omnia, quæ ex singularum ætatum gentiumque Historicis velut illustriora excerpere placuit. Controversias incidentes non obligabatur attingere, nisi quatenus volebat, sibi que videbatur eas posse dissolvere & explicare: reliquas dissimulatas ei licuit præterire pro arbitratu. Non tenebatur ille barbarorum vocabulorum reddere rationem; non personarum de quibus agebat singularum ætatem, patriam aliasque circumstantias definire: non urbium aut locorum sive inquirere: non vetustatem, fidem, auctoritatem Scriptorum quibus utitur omnium indagare atque exponere: multa etiam ex aliena fide transcribere potuit sibi nec lecta neque visa. Bollandus vero, & qui post ipsum in illo versantur opere, hanc sibi præscribere legem, ut nullum, quem non ipsi inspexerint legerintque, testem præsumant adducere; & singulorum quibus primario nituntur ætatem, veracitatem, prudentiamque in scribendo, sibi declaranda existiment. Nihil eorum, quæ ad Sancti alicujus pleniorē notitiā pertinent, voluit indiscussum relinquere: nullum locum tam obscurum, tam ignobilem gentem, tam remotam præterire regionem, quæ Sanctos aliquos colat aut coluerit aliquando; nullam denique vocem tam barbaram quo suam non exrendant diligentiam, quantum quidem per editos ineditosve auctores, per litterarum commercia, per obsequia conciliatorum ubique amicorum humanus potest labor obtinere.

67 Non illitantum generalem quamdam ecclesiæ ac regionem præcipuarum historiam ordinant, quamvis & in hac sæpe iis multumque sit desudandum: sed particulares quorumcumque Episcopatum, civitatum, monasteriorum, religionum Ordinum origines, successiones historiaeque scrutantur & explanant pro viribus. Nec ideo minus laborandum eis quispiam existimet, quod primigenio Auctorum stylo Acta Sanctorum proferant: cum hinc multipliciter crescat studii ac descriptionis labor, dum coguntur, cum Manuscriptis pluribus conferre singula, aut propter locum aliquem dubie scriptum plures non raro epistolas scribere. Adde quod ita facientibus nullus dissimulationi locus, nullus inertiae relinquatur: quæ duo facillime obrepere solent Scriptori, stylo suo non verba sed sensa aliena, quantum & quomodo expedire putaverit, proferenti. Verum illa ipsa antiqua Acta, quantula pars sunt totius operis? certe si commentarii annotationesque non accedent, & plurimorum Sanctorum res gestæ, vel numquam descriptæ vel nunc deperditæ, non eruerentur ex auctoribus variis, vix unum ipsa tomum impleant.

68 Et tamen cum ista agentes, duce atque institutore Bollandus, in caliginosum exoletæ antiquitatis recessum plerumque primi sese penetrent, latentem protracturi veritatem, nullis dum obloquentium interpellantur vocibus aut querelis: sed nemine contradicente, eorum assertis, quoad capitales ac præcipuas definitiones ut illas in summa ab æmulis obrectatoribusque quiete alia & alia identidem discunt. Confirmant stabiliuntque in sequentibus, si quid non ita clare dictum aut ab aliquo vocatum in controversiam nova ac plenior luce videatur egere. Ultero etiam indicant emendantque, si quid minus recte sibi scripsisse videntur; haudquaquam in-

dulgentes propriorum, quicumque potuerunt obrepere, errorum censores. Neque enim hoc sibi sumunt, ut numquam errasse se vel errare posse existiment: sed gratiam quoque habent, si quis indicaverit quidpiam quod luce majori vel etiam correctione indigeat, idque plus semel hactenus ostendere, plerumque a seipsis, raro ab aliis admoniti. Quid autem mirum est, productis, quæ latuerant, certioribus monumentis, everti aliqua, quæ fuerant tamdiu probabiliter constituta, quamdiu aliunde non affulgebat evidentior veritas? quam unam sectari se profiteretur Bollandus, & qui Bollandum sequuntur, omni partium deposito affectu.

69 Interim quam multa sunt in tomis quinque jam editis diversissima ab opinionibus vulgo receptis, & ab inveteratis certarum urbium ac nationum erroribus, quodam præscriptionis jure subnixis? Illis autem si opponi posset aliquid, reperti proculdubio fuissent jam pridem, qui manus dare recusassent, strinxissentque calamum in patriorum aut suorum sensuum defensionem. Cum edita essent ad 10. Februarii Acta S. Guilielmi, Fundatoris Guilielmarum in stabulo Rodis territorii Senensis, quidam ex nostra Societate, sed provincia altera, vir sane doctus, quia Guilielmus vocabatur, ferendum non putavit in dubium revocari, quæ ipse cum aliis passim opinatus fuerat de Guilielmo isto, velut postremo Aquitanie Duce, & a S. Bernardo ad veri Pontificis obedientiam adducto, nec tantum Wilhelmitici Ordinis in Italia, sed etiam Vallis-scholarii in Francia Institutore, nec non de seculari ipsius vita ante conversionem. Omnia enim illa tam male inter se coherant, ut ostensum sit confundi gesta plus quam decem Guilielmorum Aquitanie Ducum, quorum primus illustris contra Saracenos sub Carolo Magno, officio non jure hæreditario Dux, postea in Benedictino Ordine Gellonenſis Monachus Sancti nomen cultumque meruerit ad diem 28. Maii: postremus, trecentis annis & quinquaginta junior, nec Sanctus fuerit nec monachus unquam: intermedii multa gesserint, quæ perperam postremo tribuantur. Denique ab his omnibus distinguendum tum Eremitam illum: qui ex *vetusta prosapia* ut Petrarcha censet, aut ex *Comitili provincia Pictaviensis prosapia*, ut antiquiora Officia Ecclesiastica habent, eremiticam in Italia vitam magno penitentiae rigore illustravit, & sectatores a se dictos habuit sub S. Benedicti regula: tum etiam ab altero, qui quamvis Sanctus non habeatur, magna tamen in sanctitate Parisiis vixit, & Canonico- rum Regularem novum cœtum instituit, nunc S. Genoveſe Abbati Generali subiectum. Hæc, inquam, cum discuti Pater ille ac refutari audiret, falsos est eo se animo suscepisse legenda, ut edito statim scripto everteret: sed coactum conceptam bilem combibere, cum rem ita undique stabilitam vidit, ut nec hiscere quidem contra posset.

70 Idem, quod prior iste, facturus quidam in Ordine Augustiniano Superior in officio Prioratus, etiam ipse Guilielmus, experturusque num forte retrahere ad Ordinem suum posset S. Guilielmum, quem multi querebantur per injuriam minime tolerandam ab eodem abductum; evidenter cognovit non alio titulo a suis coli S. Guilielmum, quam quod duo Ordines per annos paucos sub eodem Generali Landfranco conjuncti auctoritate Pontificia fuerint. Quare idem ille sæpe, & privatim & coram testibus, affirmavit, omnia se probare ac singula, nec satis capere unde haberi potuerint tam accurate citata, tam certis Pontificum Bullis & publicorum instrumentorum testimoniis roborata. Alius ex eodem Ord. Provincialis in Italia, exorsus Augustinianos Annales conscribere, quorum primum tomum recensederat, obviam Bollandi Sociis Bononiæ factus, ostendebat se nosse & magni facere Acta jam vulgata duorum mensium. At in Guilielmo, inquit, Ordini nostro non favetis. Respondit Socius: Veritati Ecclesi-

lice studemus: quam si edocti fuerimus nos minus affectuosos esse, mox libenti gratoque animo monstratam viam certiorum, arripiemus. Hac verba in ipso prævii commentarii exordio legisse te puto; eadem nunc repeto. Experire sodes; calamam habes, eumque non ineruditum. Addico ego intra quatuordecim dies responsum vulgandum typis, & ingenuam erroris confessionem, si errasse ostenderis aut ullum adhuc dubitandi locum esse relictum. Verum ille ingenuitate pari commissurum se negavit, ut gratis talem sibi adversarium suscitaret. Tertius denique Cisterciensis apud Duncenses Prior Carolus de Vilsch occurrit, qui scriptis contra Augustinianos libellis allaborarat multum, ut ipsis ereptum Guilielmum suo Ordini assereret: istis autem lectis gratulatus est disputationis odiosæ & nunquam satis explicatae finem, postquam probatum esset eum Ordinem, qui ad S. Guilielmum principium refert, quamvis nunc habitu fere cum Cisterciensibus communi utatur, ab illo tamen & Augustinianorum tam esse diversum, quam ipsi duo sint inter se.

71 Hæc aliaque similia, ut magnam Bollandi ejusque operi conciliabant auctoritatem & famam, ita laborem ejus vehementer augebant; cum jam frequentissimis Cardinalium, Episcoporum, virorumque Principum litteris interpellaretur, de Sanctis, de Reliquiis, de suarum Ecclesiarum ac regionum antiquitatibus sacris consulentium: quibus absque inurbanitatis nota nec responsum negari poterat, nec per alium scribi; ac ne scribi quidem, nisi prævio quandoque plurium dierum aut hebdomadarum studio. Receptæ vero etiam post mortem ejus epistolæ hujusmodi nonnullæ sunt, atque inter alias Pyrrhi Gherardi, in nostra Societate Romæ Procuratoris Generalis, datæ 5. Septembris, ipso quo Bollandus extremis Sacramentis munitus est die: in quibus præfatur se ad eum recurrere, tamquam ad arcem scientia circa venerationem Sanctorum. Meminerat fortassis, quid actum esset anno 1654 circa electionem Patroni principalis pro toto Navarra regno diversa sentientibus, hinc Nobilitate omni inde Clero, & magna utrimque animorum contentione certantibus, his pro S. Firmino Ambianensi Episcopo, quasi is etiam Pampilonensis fuisset, & quidem primus ab Apostolorum discipulis ordinatus; illis pro S. Francisco Xaverio, quem in Regno illo natum, & magnis coruscantem miraculis, extra controversiam dicebant, Navarrae genti præcipuo cuidam esse ornamento. Missus enim Romam a Nobilitate Procurator P. Gaspar Lopez, per virum auctoritatis in nostra Societate omnino primariæ egit apud Bollandum, ut totam S. Firmini historiam ad monumentorum antiquorum fidem & recentiorum scriptorum opinionationes varias conferendo illustraret, eo quo alia in suis operibus modo, ex quo deinde appareret quantum ponderis haberent ea quibus adversa pars nitetur fundamenta: ad Bollandum autem ideo recurrendum putaverat, quoniam (ut inquit is qui P. Gasparis causam illi commendabat) in Romana Curia Auctoritas ejus tanta erat, quanta esse posset alterius cujusvis in ista materia. Scripsit igitur de S. Firmino commentarium eum, quem ad 25. Septembris excudendum servamus: sed ita scripsit ut solidissime probatum relinqueret, neque nihil eorum quæ de S. Firmino Clerus Pampilonensis assereret verum esse, neque omnia posse pro veris admitti: quo effectum est, ut S. R. E. Cardinales sacris Ritibus propositi & Apostolici Palatii Auditores intelligerent: probationes hinc inde ab utraque parti satis suffragari: eumque ideam causam indecisam dimississent, nunquam vel sere & difficillime terminandam. Sanctissimus D. N. Alexander VII. anno 1657. sapienter decrevit, sopiendam totam controversiam esse hac ratione, ut quotannis, tamquam de Patronis ejus principalibus dicti Regni, ex præcepto Ecclesiæ recolerentur festa Sanctorum Firmini Martyris & Francisci Xaverii Confessoris, a Clero seculari & regu-

lari nec non Universitatibus & populo Pampilonensi totiusque regni Navarra.

72 Sed ut ad Februarium revertatur oratio, placet hoc loco proferre epistolam Anselmi Cottelii, viri ex religiosissimo Carthusianorum Ordine haud modice eruditi, ut ex ejusmodi specimine appareat, quid non ille modo de sancto hoc opere, sed alii passim Religiosorum Ordinum homines docti judicaverint. Est autem epistola, quæ anno 1658. die 17. Martii, post acceptum, ut petierat, Februarium, responderet Bollandi litteris, precum ejus suffragia postulantis: ut qui tot curis studisque distractus socrere in se cuperet divini amoris flammam, ex consortio amici, in sanctæ illius quietis solitudine sacros ardores cum otio nutrientis. Itaque ergo scribit.

73 Benignissima vestra mentis favor, ex puro promanans fonte dilectionis, humanissimam illam meam dilavit epistolam: quam grato amplectens animo, videbam vix alio posse quam divino spiritu animari, quando vos a dubia mortalium fide sincere dividit character caritatis. Illa est quæ utriusque orbis mortales comprehendens nullis novis fatigari laboribus, & sic nunquam moriturus lauros parat sanctissima Societati vestra. Cetera ubi evanescunt, sola hæc fulgebit in perpetuas duratura æternitates, quia ad justitiam plurimorum animos erudit ac celo invehit. Sed ad tua ne veniam, Venerande Pater, epistola argumenta: erubescere me primum fecit. An glaciæ mea, hoc est, frigidis & sine calore verbis, vestras ego succendere possem ardores? Abundum potentia genus (ut est apud Tragicum) unda flammam aleret. Succensa tot Divorum amore corda geritis, ut labores immensi exhaustire spiritus vestros non possint. Non multis probari debet, quod ipsa facta loquantur. Nec dubium, quin beatissima illa Sanctorum agmina, quorum illuminatis Acta & luci datis, de celestis loco voluptatis continua vos irrigent scaturigine aqua salientis in vitam æternam, & inde rursus uberrimus ille fons ascendat, universam irrigans Ecclesiæ superficiem, & siccitatem amolliens ignorantis incredulitatis. Nam ut terra sine aqua, sic multorum circa Divorum gesta exaruerunt mentes: quæ nunc vestra caritatis fluentis largiter irrigata, ad optatam pertingere poterunt mensuram pietatis.

74 Eandem epistolam tuam condecorabat illius virtutis fulgentissima gemma, quæ sua nescis asfirmare, & alienas correctiones parata est animo libenti sustinere: quod ipsum a perfectissima provenit radice caritatis. Ut enim sol suorum est genitor radiorum, sic vera profunda quæ caritas genitrix esse videtur humilitatis, quæ individuo comitatu matris suæ vestigia sequitur, & ubicumque hæc sedem locat, haud diu se illa abesse patitur: bene enim conveniunt & una semper in sede morantur. Nam celare quidquid humilitas vellet, ita in salutem proximorum movit proferre caritas, ut nec humilitati morium desit, nec jura dilectionis, quibus proxima obstringimur, nullum noscantur capere detrimentum. & sic caritatis moderari ardorem consuevit humilitas, ut ex ea quod Legem & Prophetas impleverit, non intumescat. Laudanda Societas! Quidquid ergo ex harum nascitur conjunctione & labore virtutum, nullis poteris defectibus subiacere: quam semel occupaverunt mensum (ut vestras probantur possidere) omnem ab ea possunt erroris procul amovere caliginem. Tale porro est opus vestrum, quod regia incedens via, a dextris nescias declinare aut sinistris. Tale est opus vestrum, cui vix addi poterit aliquid, in quo corrigi non poterit aliquid. Sic dilucidata sunt omnia, ut majoris lucis radius affundi nullus queat. Sine nube solem, sine nocte diem habemus. Quid ultra poscimus? Divorum panduntur arcana & intima celestium penetralia patere. Quid expavescimus ruentis semper in pejus sæculi noctem, quando obscura ejus tot illustrant astrorum faces? Quot hic Sanctorum lego nomina, tot sidera numero. Sic, ut in fabulas ingeniosi vates, Castoresque & Polluces ac quæcumque celo signa mendaciter insinistis, habete vobiscum; nostra nobis stella multa bene-

benigniori aspectu lucent, nullis figmentis temerata. Obruimur malis? horum auxilio a cunctis erimur. Poscimus bona? horum patrocinio consequimur postulata. Erramus? revocant in viam, & monstrant qua teneamus astra, & si benefecisti fuerimus, fulgeamus ut astra.

75 Haecenus ille, nec in his finem facit Acta Sanctorum dilaudandi, sed nos abruptimur ut externo uni domesticum aliud addamus testimonium. Est illud a R. P. Ferdinando del Plano, acris in omni re litteraria iudicii viro, plurimumque ac praecipuum in hac provincia Collegiorum Rector, die 23. Aprilis in haec verba Gandavo perscriptum.

Pergis Reverentia Vstra accumulare beneficia, praequam de prioribus illa sint gratia. Superiore hebdomade Sancta, diebus sano occupatissimis, accepimus Februarium & Notitiam Gallie. Ego utramque spectavi & lastravi obiter, laudavique ut qui elegantes, quos non intelligunt, characteres. Quantum tamen imperito ad ejusmodi discernenda iudicio capere posui, vidi admirabilem in conquirendo diligentiam, in commentando firmitatem doctrina acris iudicio nimiam, solertiam in additis erandis. Facem praefertis omni historia: ut & in iis, ubi tenebra obscurabant veritatem, nunc progredi liceat; & ubi aberrare fecerant, in viam regredi; & extra anxietatem esse iis, qui devianti formidine ad singula timidi trepidique ambigebant. Ne mihi quaso tarditatem excusetis tanto festinantis operis. Quod perennare debet, difficiles habet, non tantum parvas, sed etiam parturitiones. Memini me a Clarissimo Gevarcio audire annis abhinc quinquaginta: Quod cito fit, cito perit. Cumque alius corrigere volens subiiceret: Peris. Nimis longum est, inquit, non tam diu durat: quod scribitur aternitati, decimum in annum premendum est.

76 Ita illi privatim: aut inter eos qui publico typo vulgatis testimoniis Bollandi labores commendaverunt, doctrina, sanctitate, humanitate singulari eminet Joannes Bona, reformatae congregationis S. Bernardi Ordinis Cisterciensis in Italia Generalis Abbas, ob eas, quas dixi dotes, bonis doctisque omnibus, sed imprimis Alexandro VII. usque in ipsa morte carissimus, ab eoque Consultor constitutus Congregationis quam appellant Iudicis, in qua de libris damnandis probandisque agitur. Hic praeter Manudictionem ad coelum, libellum proful aureum ideoque celsum ac reclusum saepius etiam in Belgio, & in Bollandis quidem Teutonico idiomate: praeter, hoc, inquam, majus opus edidit, & Harmoniam Ecclesiae plallentis inscripsit; ubi in syllabo Auctorum, quorum est adjutus scriptis, collocat Joannis Bollandi laborem, in colligendis Sanctorum Actis Ecclesiae Dei multum utilem, optatque ut vitam habeat operi tam prolixo parem. Theophilus etiam Rainsudus noster (ut alios plurimos praetermittam) cujus nunc opera novemdecim tomis omnia prodierunt (et si Bollandi subossensus, quod circa S. Annemundum Delinum, Lugdunensem Episcopum, opinionem suam modeste refutatam legisset) in primo operum suorum tomo Acta Sanctorum compellat opus, quo vix majus habundantia Ecclesiae sit. Sed hoc divinando: certius & amplius multo est, quod ad praesentia praeteritaque respiciens tempora Alexander Pontifex, ea, qua nulla est inter humanas major sanctiorque auctoritate pronuntiavit; *ut illius opus & Ecclesiae Dei gloriosius hactenus nullum edicium esse, nequequam, nec etiam inchoatum.*

CAPUT XIII.

Romano invitatus Bollandus Socium eo ablegare decernit: alium promovendis studiis asseciscit.

77 **H**aec cum ita se haberent, mirum non est quod tam ipse Sanctissimus Dominus noster, quam Eminentissimorum Cardinalium aliorumque Curiae Romanae Praelatorum aliqui judicaverint, Bollandum Romanam invitandum, ut operi suo profutura monumenta ex Vaticana aliisque Bibliothecis erueret, quae multa istic in codicibus MSS. latere, conjectura haud vana ominabantur. Quis enim alius quam Auctor ipse, omnes suscepti a se operis rationes perspectas habens, in iis posset versari utilius? An non plus uno die facturum se praesentem crederet, quam multis per litteras & amicos centum? Ita ipsi; & vera censuisse ex infra dicendis abunde constabit. Nunc pergimus dicimusque mirum etiam non fuisse, quod Admodum Reverendi Patres Generales Societatis tam solliciti fuerint, ut ab alia occupatione omni liber Bollandus cum Socio redderetur. Hoc autem factum laudaverunt omnes periti rerum aestimatores, fueruntque tam religiosi aliqui, ne quid impedimenti Bollandi obiceretur, ut modum quandoque viderentur excedere. Ex his praecipue nominandus nobis occurrit Reverendus Dominus Barsena, olim Bollandi discipulus, posteaque ex S. Walburgis Pastore Canonicus Ecclesiae Cathedralis: quem cum in morbo periculoso Domus hujus Praepositus visiteret, rogareturque ut aliquem e Patribus extrema ad obsequia, si opus foret, destinare vellet; requisitus ille quem ex omnibus sibi notum cuperet: *Vellestem, inquit, Reverende Pater, & si quidem optio datur, neminem magis quam P. Bollandum aut Socium ejus, verumtamen per Dei amorem oro te, ne mittatur alteruter, sed alius quivis, potius quam ut vel moriens eorum utilissima studia tantisper interrumpam.* Atqui extrema ista officia sunt, quae ab amicis amici accipere possunt, & solent ut rebus omnibus aliis praehabenda exigere. Quanto ergo facilius fuit multos alios eruditos viros sua minoris momenti abdicare solatia, quae ex inspectione lectioneque librorum Bibliothecae nostrae sibi offerebantur, profitentes saepe eo se accessuros esse, nisi quoties sere ad Bibliothecam admitti petierunt, submitti sibi vidissent alterutrum Scriptorum, in illustrandis Sanctorum Actis utilius occupatorum. Imo Franciscani Ordinis Lector quidam, cum aliquid ex eadem Bibliotheca transcripturus, videret Bollandi Socium honoris causa apud se manere; non potuit continere se ne molestiam animi quamdam testaretur, eo quod diceret non dubitare se, quin in tanto domesticorum numero, aequae ac in sui Ordinis conventibus, essent aliqui, qui viribus & aetate defecti, nulli iam magnae relevare possent amplius, & isto humanitatis officio cum magna virorum intelligentium adificatione suoque nonnulla fructu, incommodocerte haud magno,ungerentur.

78 Quod porro ad peregrinationem Romanam attinet: primus in facultate ad eam offerenda fuit Adm. R. P. N. Mutius Vitelleschus, ab Eminentissimis Cardinalibus Petro Aloyso Carafa & Francisco Barberino in eam cogitationem inductus. Sed distulit initio P. Bollandus, imprimendo Januario occupatus, ac postea variis ex causis excusavit omnino, sicut & iter Colonienae, quamvis instantissimis precibus ad hoc suscipiendum urgeretur. Licentiam tamen eundi semel datam, si forte aliquando aliter videretur, curabat a Mutii successoribus Praepositis Generalibus aut eorum Vicariis semper renovari: usque dum firmata inter Christianos Principes

††† 3 toto

toto orbe concordia, cum audisset Adm. R. P. N. Goswinum Nickel, amice apud Patres Belgas questum, quod cum alii tam multi votis omnibus ambiant Romam accedere, solus Bollandus post sapius iteratam facultatem numquam compareret, ut pene videri posset contemnere gratiam; neque illam tantum, sed etiam copiosissimum fructum, qui posset ex tot codicibus Mss. colligi, quales una Roma plures haberet quam Belgium universum. His ita dictis & quæ audierant perscribentibus Patribus, cum videret suam valetudinem sic confirmatam, ut Socii solatio auxilioque haud ægre ad tempus aliquod cariturus esset, eademque occasione accessi posse alterum in spem perficiendi, quod restaret, operis: rogavit ut sibi concessa facultas in suorum studiorum Consortem transferretur, eique adjungeretur, quem judicabat idoneum, itineris comes. Utrumque magna cum aumi benevoli significatione Adm. Reverendus Pater Noster concessit, litteris 27. Martii anni 1660. in hanc formam datis.

Esset sane mihi jucundus conspectus Reverentia vestra, adeoque vellem ut ipsa mereretur facultate a me & a quatuor ducefforibus meis sapius concessa & confirmata. Quod si tamem putat se non posse per valetudinem infirmam sustinere Laborem itineris tam longinqui, concessam facultatem libenter transfero in communium studiorum Socium P. Godefridum Henschenium: qui proinde venire poteris, quandocumque ipsi commodum erit. Per me etiam licet, ut cum illo veniat P. Daniel Papebrochius. Voluntatem meam ex te intelliges P. Provincialis. De cetero studiis vestris semper fauvebo, & quacumque ratione potero, ea studiose promovebo.

79 Ea concilia ut primum per Provinciam innotuere, ita probata sunt universis, ut omnes dicerent, multo citius id fieri debuisse: in novo autem Socio deligendo præfagium aliquod Bollandum esse secutum: Quippe qui sæpe fuerat, multo ante quam ille ad Societatem Jesu postulandam animum applicuisset, de eo dicere auditus, fieri posse, ut puer iste sibi succederet. Hunc ille, Confessiones nostro in templo excipiens, magno ipsius bono posse cœperat, & familiarius amicusque habitum frequenter ad colloquium admitteret. Tum suam illam præfagationem fovens, non tantum animabat ad excolumendum multa lectione ac scriptione Stylum, sed etiam ad quamdam Græci sermonis aliarumque linguarum notitiam concupiscendam. Cum autem cum vidit prope abesse a meta studiorum Humaniorum, suadere ei serio cœpit, ut de eligendo vita statum deliberationem institueret. Et tamen non ignorabat quam petulanter idem suadentes alios gravissimos viros repulisset adolescens: sed ut loqui ei Bollandus cœpit, præcanto licet obfirmatoque nullam ejusmodi rei admittere mentionem, excidit, ut postea fassus est, omnis illa pervicacia, seque in potestate ejus & directione futurum respondit; promptitudine tanta, ut ipse sibi admiratione esset, & insolitum quidpiam in vultu habituque loquentis videretur agnoscere. Quin etiam, urgentis intus conscientie stimulos diutius non ferens, quibus vim efficaciamque tum forte dabat ardens ipsius Bollandi oratio, prævertit suum directorem, & referens libellos scriptasque instructiones ad exordiendam coram Deo consultationem datas, negavit iis sibi opus esse, cui de divina circa se voluntate satis esset scientie, si modo satis virtutis esset ad obsequendum. Prædem enim se ad religiosum statum capeffendum haud obscura admonitione impelli, & quidem ad Jesu Societatem: sed obfirmato hæcenus animo obstinisse; quandoque etiam, ne omnia Deo negare videretur, unam illam excepisse. Nunc autem nolle diutius reluctari Deo: adjuvaret itaque & consilium daret, quo posset finem optatum consequi. Præstitit plusquam rogabatur Bollandus: ita enim illius rebus accurandis ordinandisque se dedit, quasi vel a natura pater vel a lege tutor constitutus, usque dum Philosophiæ absolvit curriculum. Probato autem per

triennium candidato cum non impetraret admissionem apud Provincie Moderatores, temporum iniquitate absteritos ab recipiendis titonibus, eidem Cardinalis Carrasæ conciliavit Patrocinium, assumptoque mox ad Generalatum R. P. N. Vincentio, dicti Cardinalis consanguineo & gentili, negotium feliciter expediendum impetravit. Quin & ipsius jam admissi parentes, Societatis amantissimos, ad reliquæ proles educationem ita prudenter sapienterque instruxit, ut tres alii fratres, sorores due cum vidua post mariti obitum matre Deo servientes; isti quidem in Societate sub votis religiosis, hæc vero in proposito continentie sub Nostrorum directione, totius familie patrem agnoscant & venerentur Bollandum. Occasione autem prædicti adolescentis, hic addere possumus, Bollandum simili benevolentia complexum fuisse plures alios ejusdem ætatis, quos noverat ad Societatem vel idoneos esse vel propensos; cumque iis fuisse solitum tractare horis sæpe integris, de rebus ad virtutem studiisque spectantibus, tam prolixè, tam benevole, tam mature; ut viri quandoque in Republica primarii non satis mirari se posse dicerent, talis tantique viri cum puero tricubitali colloquia tam seria, ac si cum eo maximi momenti negotia habuisset conficienda. Erat enim Bollandus in omni congressu suo, facundus quidem & amabilis, sed ita maturus, ut ne trimulis quidem quadrimulve infamibus liberiori risu jocove blandiretur; sed inducibat maturitatem, quantam ætas illa capere poterat, amica suavitate permixtam: unde in teneris quoque illis animis imprimebatur magna quædam estimatio viri, tamquam supra vulgi mensuram sapientis.

C A P U T XIV.

Præfessiones Romam Socii quomodo a Bollando adjuti sint: quantam ejus causa ubique humanitatem exporto.

§1 **M**Onitis de apparando itinere Bollandi Sociis prima cura fuit, cum Magistri auxilio, consilio, directioneque conficere accuratissimum indicem Actorum omnium, quæ vel in Mss. Codicibus schedisve, vel in libris excusis, Musæum Bollandianum tunc continebat; eo finciut directorium esset perpetuum ad quavis monumenta dignoscenda, secernendaque ea, quibus descriptis opus foret, ab aliis quibus non egabant. Atque hic est ille Generalis secundum ordinem alphabeti catalogus, cuius facta superius mentio est, & quem semper ad lacus circumtulere, etiam cum per aspera montium iter pedites faciebant. Eo autem intra quatuor menses confecto, auspiciis sunt iter Julio mense anni 1660. festo S. Mariæ Magdalenz die propemodum exacto, in comitatu ipsius Bollandi, Coloniæ usque Socios prosecuti. Cœperunt illi tum primum evidenter cognoscere, quanta ubique terrarum esset de Bollando opinio, quam grata recordatio illius apud omnes, qui unquam litteras ejus vel legerant acceperantque ipsi vel legentes audiverant. Etenim Superiores domiciliorum nostrorum, quæ in duodecim Provinciis Societatis plura quam centum adivere, nullum faciebant finem effusæ erga hospites, per multos quandoque dies, caritatis; idque totum se facere proferebantur Bollandi inaitu, & illustrium ipsius operum, quorum fama quaquaversum jam pervolebat: erubescens Sociis ad nimiam humanitatis officia; cum, tamquam adventantes eos præstolarentur ad ostia Collegiorum, ita statim adessent Rectores aut Provinciales de accessu præmoniti; alibi honoris causa cubiculis suis cederent, neque exorari paterentur sese ut extraordinaria illa urbanitatis specie abstinere; quia in omnium ore Bollandus erat & opera ejus.

§2 Hæc porro peregrinatio, uti fructus Bollando

actu-

atrolit majores quam unquam sibi potuisset promittere, ita ingentium eidem fuit mellis laborum: quos identidem leniebant epistolæ Sociorum, nuntiantes, quid, ubi, quando, apud quos promovissent commune negotium. Earum supra centum quadraginta ad ipsius manus pervenerunt, accurate in reditum Sociorum servatz: ex quibus Bollandus excerpens quæ spectabant ad Sanctos, jucunde fallebat expectationem, ultra quam præconceperat animo, absentium. Quia autem in rebus improvisis sæpe occurrebant varia, circa quæ haud satis poterant ipsi per se certi aliquid constituere, recurrerant in ipsam litteris sæpe ad Magistrum, ut ex præsentium monumentorum inspectione definiret, quid opus factum esset de alibi inventis. Denique & peregrinantium benefactoribus, pro summa sua erga omnes gratitudine, scribebat Bollandus operose, & cum ad locum aliquem celebriorem perventuros sciebat, præmittebat monita, secundum quæ iter, actiones, studia sua dirigent. Sollicitus interim, ne quid suis deesset per viam eorum mediorum, sine quibus nec longinquæ peregrinationis expensæ poterant sustineri, neque amanuensis (quorum plurimum subinde simul opera impendebatur) mercenarii laboris pretium persolveri; interpellabat amicos multorum annorum obsequio obstrictos, & in his excitabat zelum ad subsidia pecuniaria large conferenda in pii istius operis promotionem. Quæ omnia tum multo intelligentur melius cum exposita fuerit temporis in iter insumpti compendiariorum ratio. Simul etiam constabit illis, per quos adjunctus in Sociis Bollandus fuit, nec inutiliter collocata fuisse eorum beneficia, nec apud immemores gratiæ referendæ, ubicumque res & occasio feret.

83 Die igitur 5. Augusti, post lustrata octiduo integro Urbis Coloniensis sanctuaria; & expertam modis omnibus Patrum nostrorum caritatem (quibus nihil potuit accedere jucundius quam a tanto tempore cogniti sibi per litteras & continuata obsequia amici os videre oculosque, & coram audire ac reddere voces) post Illustrissimi Nuntii Marci Galli Ariminensis Episcopi hospitalem mensam, & plenam commendationum litteras ab eodem ad Italos amicos acceptas; avulsus a Sociis Bollandus, non absque dulcibus utrimque lacrymis & multa itineris fasti comprecatione, ipse quidem Antuerpiam versus, Patribus Matthea Gamans & Jacobo Kritzratt comitantibus, avectus est; illi vero itigere Bonnam Confluentiamque insituro. Illinc adverso Rheno ad S. Goaris oppidum ascendere in cymbula: ubi ab Ernesto Langravio Hassiæ ejusque Serenissima conjuge, in suscepta noviter Catholica religione ferventissimis, tanto excepti sunt pietatis sensu, quantum verbis exprimere haud facile sit. Ibi post diei unius moram, quæ piissimis Principibus ad arcem invitantibus negari non potuit, navigio & comœatu novæ eorumdem munificentia instructi sunt. Hujus autem liberalitatis occasione, ex ea quam conscenderant cymba retracti ad oppidum, recordati sunt monuisse Bollandum, ut ad oppidi portas meminissent S. Goari se captivos sistere ac redimere, sub ejus protectione porro feliciter navigaturos; cujus ceremoniæ oblitos se fuisse tum primum observare, cum appensum reduces viderent collare. Ei ergo religiose inferuerunt cervices, ac tum demum, velut impetrata transeundi licentia, prospera navigatione utentes, mitius secum actum esse gavisi sunt, quam olim cum Carolo V. actum audierant, qui pene naufragio fertur fuisse ritus istius neglectum, dum præternavigare festinus nititur; alias, ut agebat, Religioni facturis satis.

84 Ita Moguntiam pervenire 13. die Augusti, una hora antequam eodem adveniret Joannes Gamansius, Bollandiani operis ferventissimus adjutor; unde sub ejus nomine multa, quæ erant ex antiquis Codicibus, monumenta prodire in Sanctorum Actis, plura prodibunt impoſterum. Vir enim curiosissimus ejusmodi rerum & di-

Tom. I.

ligentissimus, quidquid per omnes Rhenanas Provincias sacra est antiquitatis multos annos indefinenter scrutatus, Bollandi studia mire potuit promovere: quem propterea ipſius Sociis ducem comitemque itineris Provincialis Rheni Superioris R. P. Ricquinus Goltgens obviam misit. Hoc dirigente, ad varia sacra antiquitatis monumenta lustranda in Rinchaviam egressi, non modice gavisi sunt, visis in Bingenſi Monasterio non tantum ossibus sacris S. Hildegardis, sed etiam voluminibus membranis antiquis, quibus Divæ illius prophetiæ continentur; omniaque eo evolverunt accuratius, quo posset certiorum Lectori aliquando suo fidem facere, pseudoprophetiæ, quæ sub ipsius nomine contra Religiosos mendicantes conficta olim est & nunc haud absque interpolationis malignioris additamento ab hæreticis fere hominibus Societati Jesu calumniose adaptatur, purum putumque commentum esse. Interim in urbem venerat Bollandiani operis studiosissimus Henricus Julius Blumius, tunc Electori suo Consiliarius intimus, nunc sacra Cæsarea Majestati simili in obsequio carus & Baronis titulo ab eodem auctus. Hujus prima cura fuit cognoscere an adhuc ibidem essent hospites, quorum desiderium fecerat Electori: eosque ad ipsum introduxit, post colloquium prolixum cum Principe humanissimo, etiam mensæ convivæ abhibendos.

85 Data deinde, eodem Blumio intercedente, facultas est inspiciendi incomparabilem Ecclesiæ Cathedralis in Reliquiis ac valis sacris pretiosissimis Thesaurum, nec non Bibliothecam ab antiquis Mss. locupletem: in qua postquam curiositati suæ fecerunt satis, cum bona Principis gratia abiire Wormatiam die 21. Augusti, rheda vecti Electorali. Tum Spiram & Francfurtum, ac denique Aschaffenburgum: ubi prædicti Gamansii litteraria supellex, maxima copia & labore incomparabili collecta, dum tota inspicietur examinaturque, in eum finem, ut quod adhuc ex ea Sanctorum Actis deerat, describendum ipse ac submitendum curaret; dies abivere sex antequam porro moveri potuerint. Electoris Moguntini humanitatem ejus in Herpibolenſi Episcopatu Vicarius Capituli nobilissimus, Decanus Roosenbach, 9. Septembris per omnia imitatus est: & quadriduo post Princeps & Episcopus Bambergensis. Quin Senatus Norimbergensis Præfessor, quamvis acatholicus, magnificentissime in arce atque per urbem Socios habuit, sic ut civibus ac Senatoribus omnibus venerabiles propterea essent: & Prædicantium Lutheranorum Superintendens Dilherus, non modo publicæ Bibliothecæ usum liberrime concessit, sed etiam, cognita ex frontali imagine operis Bollandiani dignitate, præsentem mox numeravit pecuniam, qua aliquos tomos sibi mittendos emeret. Habet Norimberga Teutonici Ordinis palatium amplum, cui soli ex tot sacris olim ædibus libertas mansit, ut in ejus sacello possint Catholico ritu sacra fieri: quæ tunc ibidem procurabat Sacerdos, fidei orthodoxæ zelator egregius idemque sacra Theologiæ Doctor, Venator nomine. Ut autem ex commendatione P. Viti Erbermanni nostri, celebris in Herpibolenſi Academia Doctoris, agnovit hospites qui & unde essent, non modo per dies aliquot benigne habuit, sed tota deductis urbe sacra profanaque ædificia celebriora fecit pateſcere, nec nisi cum litteris suis discedere voluit, per quas Elingæ innotescerent Provinciali Teutonici Ordinis Commendatori, suam illuc sedem spatiosam habenti: ne opus foret Sociis ad hospitia hæreticorum divertere.

86 Abeuntes Elinga proſecutus in rhedis est honoratus nobilium ex ea familia comitatus, donec transitu Weiſſenburgo per ditiones Catholicorum Eystadium abirent. At die 22. mensis, perlustrata Academia Ingolſtadienſis ab antiquis libris instructissima Bibliotheca, inspectoque Neoburgo, Augustam-Vindelicorum perventum est; ubi S. Udalrici Abbas, cum omnia templi

††† 4

sacra

sacra perhumaniter spectanda exhibuisset, ex amplissimo Mss. Codicum thesauro vetus Martyrologium, quo egebant solo, describendum concessit. Abstineret deinceps Socii a visitandis Principibus: quod eorum officiosa humanitas non modicam itineri moram injiceret, nec intento fini magnopere commodaret. Ergo Monachii, quo fuerant Septembri exeunte appulsi, satis habuerunt Peutingeri Bibliothecarii beneficio impetrasse inspectionem codicum Mss. quos electoralis Bibliotheca Græcos Latinosque multos exhibuit; & Oeniponti domesticum palatii Archiducalis Musæum, remissoque ad suos Gamansio, Octobri incunte, Monachio Ebersbergam aucti, crebro iter fecere pedites, jumento uno sarcinario bajulove viæ duce contenti. Ita per Tyrolim progressi sunt donec Oenipontem pervenire; ubi transcendarum Alpium difficultas animo apprehensa rhodam suavit usque Tridentum conducendam: quam tamen minime necessariam fuisse, ostendit mox hospitiorum commodissimorum ad singula fere miliaria occurrentium frequentia, per quam fieri potuerat, ut nullum esset iter commodius expeditis pedibus quam Alpestre illud. Tridenti continuæ pluvie & navigia tumentium nimium Athesi non audentia se committere, invitos hebdomade integra detinere; nullo fere alio fructu, quam qui ex domesticorum profusa caritate, & temporis diuturnitate aucta potius quam imminuta, perceptus jucundissimus est.

87 Tandem detumescens aquis, die 21. Octobris Veronam defluxere in rate, ubi ex Cherubino Lazaroni ad S. Zenonem Priore Benedictino, nonnullus literarius fructus est: non tantum Vicentiæ Patavique, quamvis antiqua utrobique monasteria, & multorum Sanctorum præclaras reliquias non inutiliter visitare licuerit. Deerant nempe Manuscriptorum monumenta, quæ Veneris demum copiose reperta, potissimum in illustri S. Marci Bibliotheca: ubi ad illustratum facientes fuere Græci Codices, a Cardinali Bessarione Republicæ legati, ex quibus Aloysius Lipomanus hausit varias Sanctorum Vitæ, quas e Græco conversas Latine vulgavit: quasque indidem, si opus foret, describendas diligenter Bollandus monuerat: quod ut liceret videre favore Illustrissimi Condelmerii, per uxorem e Belgio ductam conciliati, obtinere; ejusdem etiam domestico Sacerdote ad ducatum, cymba ad iter continuo per urbem usi, nec non ad S. Georgii-majoris monasterium celebre, ubi haud parvi momenti Mss. examinanda fuere.

88 Decem dies Venetiis acti in sacram omnem antiquitatem, Reliquias, monumenta inquirentibus; per librarias etiam officinas investigantibus, num quid ad rem pertinens contingeret: atque ita primi collecti sunt fructus, quos cum aliis libris Vicentiæ & Patavii comparatis mari in Belgium ex Italia advectos, Bollandus excepit a Sociis; his postea accesserunt alii duo librorum eodem spectantium fascies, Bononia Anconaue submissi. Et Bononiam quidem haud ante diem 13. Novembris pervenire, Ferraria ex itinere lustrata. Bononia Imolam, Imola Faventiam itum Æmia Via, per quam porro rectum iter licebat tenere Ariminum versus, sed Urbis Ravennensis antiquitas, & Sanctorum, quibus ornatur, multitudo persuasit ut eo desisterent, & triginta Italica miliaria uno hiemali die pedites perambulant. Labori fructus suus sterit. Illustrissimus enim Archiepiscopus & Princeps Lucas Torrigianus, vir librorum scientiarumque amantissimus æque ac peritissimus, postquam curiosissimæ Bibliothecæ suæ oblato usu hospites recreasset, magis etiam recreavit submissis ex metropolitico Archivio monumentis omnibus Mss. ad Sanctos Ravennates pertinentibus, quæ injuria temporum reliqua fecerat? Quibus excussa, & quantum opus fuit transcriptis, in Æmiliam regressi sunt viam, & Forum-Livii atque inde Casenam tenere, hospitalitate Celsi Rosini in vicino S. Cru-

cis monasterio, Abbatis hoc loco memorandam. Tum Ariminum locupletæ Bibliotheca instructum, Pisaurum, Fanum, Seno-galliam, ac demum Anconam pervenire ipsis Kalendis Decembris: ubique scrutantes, ubique colligentes, quibus Magistrum suum Bollandum locupletarent.

89 Ancona Auximum, Auximo Lauretum iter fuit, de quo infra pluribus: inde Recinero, Macerata ac Tolentino Fulginium, ad Ludovicum Jacobillum, Scriptorem de Sanctis Umbræ nobilem & Bollandi amicissimum: Sed cum is abesset ab urbe, satius visum est tantisper Assisium, Perusiumque excurrere, facili pedibus per frigus itinere. Perusio non absque fructu reduces, reperere virum humanissimum, & tamdiu hospitio ejus usi sunt, dum excuterent omnia de Sanctis monumenta, quibus, ex tota Umbria Picenoque collectis, multis annis fuerat usus ad suorum librorum confectionem. Quid esset ex iis describendum cum annotassent, totam eam curam suscepit in se officiosissimus hospes, & deinde, partim sua, partim amanuensium opera, prompte ac liberaliter explevit, magnorum Scriptorum fasces post menses aliquot Romam misso, quorum frequens deinceps mentio incidet, cum commendatione debita viri tam bene de Actis Sanctorum meriti. Placuit exinde pedestri, ut ante hac fere per Apenninum itinere & diverticulo per montem Falconis facto, ad S. Claræ incorruptum corpus reverenter spectandum, abire Spoletum. Ibi conducti Romam equi sunt; ne alibi quam in Alma Urbe natalitia festa agenda essent. Ita feliciter viæ terminum Socii tenuere, atque in complexum venire operum suorum studiosissimi, Patris nostri Adm. Reverendi Gotswini Nikel, & optatissimorum pridem amicorum: qui veluti si Bollandum ipsum tenuissent, nullum prætermisere officii genus, quo crederent ejus rebus se posse commodare.

C A P U T XV.

*Ingenius in Urbe fructus collecti a Sociis
Bollandi, Pontificio favore insigniter adjunctis.*

90 **U**T Socii Bollandi venisse Romam, ad colligenda Sanctorum Acta, vulgavit fama; post primos salutationum ac visitationum reciprocarum æstus; non ab iis tantum, quos vel ex litteris suis vel scriptis noverant; sed etiam a pluribus eatenus ignotis conventi sunt, suos vel alienos codices Mss. ac Bibliothecas offerentibus. Horum præcipui fuere Joannes Mari, S. Angeli in Piscina Canonicus, copiosam domi collectam habens sacrorum monumentorum farraginem; Josephus a Costa vir clarissimus, Cardinalis quondam S. Severinæ nepos & multorum ejus Codicum Mss. hæres: Ferdinandus Ughellus, Ss. Vincentii & Anastasi ad Aquas-salvias Abbas Cisterciensis, Auctor Italici sacre romæ novem vulgatæ; cujus tanta erga hospites liberalitas ac pene prodigalitas fuit, ut cum duo ingentia collectaneorum volumina iis traderet examinanda, ipsique facultatem peterent describendi quæ vellent: Non describenda, inquit, sed habenda trado: quando iis ego jam usus abunde sum, & omnia Bollandi meritis inferiora existimo. Felici profecto messis amplissima omne in dominatrice urbe faciendæ: excepta enim ex his duobus voluminibus sunt plus quam sexaginta Sanctorum Acta, necdum alibi reperta. In quibus sic ultro & absque transcribendi onere datis, cum diu laborandum non esset, factus est ad Barberiniam & Vallicellanam Bibliothecas transitus; inducentibus in istam ipso Eminentissimo Cardinali Francisco, in hanc religiosissimo atque officiosissimo viro Francisco Marchese, Romani Oratorii Presbytero; qui suis omnibus Superioribus Sociisque opera P. Bollandi studiaque com-

mentans, quanto ea Romæ successu promoverit, haud facile poterit aestimari; cum non alienam, sed propriam rem agere, & quidem unice videretur.

91 In utraque porro, quam laudavimus, Bibliotheca, brevi reperta materia est tam copiosa, ut pluribus simul amenuensibus per menses aliquot occupandis sufficeret: curatumque fuit ut quos opus esset, accipere codices, eos ad transcriptionem commodiorem secum auferre possent Bibliothecæ Vaticanæ usus, Holstenio mortuo & alio necdum suffecto, impeditior erat. Igitur consilium susceperunt Socii Neapolim excurrendi, partim, ut illic quoque venerentur Sanctorum gesta, si qua adhuc reliqua fecerat nostrorum istic, imprimis pie memoris P. Antonii Bearilli, accuratissima diligentia: partim ut Casinensem Mss. Codicum Bibliothecam lustrarent, cujus pars major Longobardicis exarata characteribus difficulter alienis oculis poterat examinari. Probavit consilium R. P. N. Generalis Nikel, probavit Cardinalis Barberinus, & ipse Monasterii Abbas Angelus de Neapoli: litterasque commendatitias singuli mox expediendas curarunt, quarum auxilio & prævolutante Neapolim P. Bollandi fama relatus est non penitendus fructus ex Clericorum Regularium, qui Theatini dicuntur, insigni ad Sanctos Apostolos Archivio; quod Antonius Caracciolus, Neapoli sacre scribendæ intentus, collectis undique monumentis locupletarat. Casini vero tantum repertum est & duobus diebus adnotatum, quantum Scriptor unus, Longobardicorum characterum peritus eo deinde Roma submissus, non potuit nisi mense integro transcribere: Ne autem graves viderentur sumptus huic excursioni impendi, magnifica Dominorum de Roemer & vanden-Eynden, Mercatorum Belgarum, liberalitas effecit.

92 Est autem minime prætereundum hoc loco, quod nostri Neapolitani, quibus antiqua & magna cum Bollandi intercedebat consuetudo obsequiorum & litterarum, ut suum erga ipsam affectum in colendis honorandisque ejus Sociis demonstrarent, non contenti caritate maxima, qua ipsos per septem sua domicilia deduxere, effecerint per quosdam Illustrissimos amicos & apud Archiepiscopum Cardinalem Philomarinum potentes, ut quæ solis fere supremis Principibus eorumque Legatis aut Ordinum Religiosorum Generalibus fieri consuevit gratia, ea ipsi haberet in exhibendo S. Januarii cruore, ad obiectum Capitis colliquescente ebullienteque. Allegabant liquidem P. Bollandi merita, cujus nunc Socii advenissent, futuri fidelissimi testes tam insignis evidentisque miraculi in libris (quos ideo allatos suæ Eminentie commoustrabant) si quidem haberentur digni suis illud oculis usurpare. Annuit his intellectis Cardinalis, & conceptæ spei successus respondit (quantum arbitrari sæpius experti poterant) felicissimus. Etenim postquam majoris campanæ solenni rinnitu signum civitati amplissimæ datum fuisset, exponendarum speciali ex causa Reliquiarum, atque in rheda cujusdam Marchionis, cum multo Patrum nostrorum comitatu, deducti fuissent ad templum Cathedrale & sumptuosissimum Patronorum urbis sacellum; ante omnes (qui plurimi confluerant, & in his ipse Frater Cardinalis ex Ordine Capuccinorum cum multis suis Religiosis) accedere jussi sunt post altare, ubi intra eandem arcam tenui asserculo divisus a Capite Sanguis servatur. Contemplati itaque cum sunt intra phialam per grumos concretum, ac fere instar arenæ humidioris. Deinde vero super altare allatum cum Capite prædicto, mirati sunt colliquescentem paullatim, ac demum effervescentem in bullas, & totius pene phialæ implentem spatium, cujus dimidium demoratur antea occuparat. Denique, sublato Capite, rursus viderant ad priorem reverti consistentiam quantitatem: prout ad perpetuam rei memoriam ibidem mox descriptum in libro fuit, una cum Sociorum Bollandi nominibus, quibus is favor censebatur divinitus esse indultus, coram hominibus deputatis ex Clero,

senatu, Populoque, nam penes eorum singula Collegia claves sacrarii istius sunt.

93 Februarii dies 19. fuit, cum Roma Neapolim reversus abirent: 20. Martii, cum redire ad amplexum veterum, & tunc pariter Romæ præsentium amicorum Americi Rigotti V. CL. cujus rursus infra occurret mentio, Julii Blumii Electoris Moguntini ad Pontificem Ablegati, & Ernesti Hassii Landgrævi: quorum hic suus ad Rhenum hospes, iste itineris Venetiis Bononiam usque comes, uterque P. Godesfrido amicissimus. Interim litteras Bollandus acceperat, quibus spem faciebant Socii celeris ante æstivos calores reditus: siquidem post Barberinianam ac Vallicellanam Bibliothecas nihil magnopere restare credebant præter Vaticanam: & in ea quoque sperabant se posse haud multo tempore expedire quidquid agendum foret. Sed ut eos sefellit opinatio sua, sic Bollandum concepta spes revisendorum eodem anno Sociorum: non pauca enim in utraque jam nominata Bibliotheca restare deprehensum est accuratius scrutantibus. Adhuc intacta manebat Ducis Altempsii illustrissima Bibliotheca, nec non basilicarum Lateranensis, Liberianæ, Transiberianæ & Vaticanæ Archivia, ex quibus relata sunt postmodum monumenta nec numeri nec pretii contemnendi: introducentibus ad hæc quidem præcipuis dictarum Basilicarum Canonicis, ad istam vero R. P. Aloysio Spinola, tunc Germanici Collegii Rectore, nunc S. D. N. Clementis Papæ IX. Confessario, postquam per litteras ad Ducem, tunc forte absentem, datas impetrasset Sociis inspicendi describendique facultatem. In Vaticana vero Bibliotheca latebat laborandi materia, quanta vix ante Octobrem mensem potuit exhausti, ac ne exhausti quidem: relictum est enim in quo Græcus istius Bibliothecæ Scriptor, vacuis ab officio horis, id est, majori diei parte, laboraret transcribendo, toto postquam inde abierunt Socii quadriennio: nec adhuc labor ei omnis finitus est.

94 Et hujus quidem accuratiori Scriptoris (cui Laurentio Porcio nomen, titulus Abbatis) propter singularem Græcæ linguæ peritiam & usum codicum antiquorum fidere se posse credebant Socii, neque operosius relegenda quæ ille transcripsisset. Ast ab aliis quinque vel sex, qui in Latinis Actis mercenariam exercebant manum, uti pretio sic & peritia multo minori scripta, recensenda ad textus originales fuerunt omnia. Quo sebat, ut cum a prima in feram lucem aliud fere nihil ageretur quam scripta relegere, vel scribenda disponere; vix tamen his sufficeret tempus, nedum negotiis aliis, litterisque in Belgium & per Italiam dandis ad eos, qui morantibus Romæ Sociis submissuros se promiserant, quæ illi in itinere annotarent. Et tamen præveniebant ipsi communem surgendi horam, ut Sacris ante lucem perfuncti, expeditum haberent studiis suis urgendis diem. Quorum quia tantus existeret fructus, ferebat patienter moram Bollandus, eoque libentius etiam patiebatur abesse, quod per æstivos calores sciret fieri non posse, ut absque evidenti vitæ discrimine Roma excederent. Deinde cum Romæ essent convocati ex omni Europa ad Generalem Congregationem Patres, operæ pretium erat cum iis, quorum Provincia adiri non poterant, stabiliri amicitiam, ad promovenda per ipsos Sanctorum Acta necessariam eventusque docuit ingentes in eo consilio conclusas fuisse utilitates.

95 Ceterum ut a fructibus ex ipsa Urbe relatis non abeamus longius, operæ pretium est intelligere, quod (postquam in Belgium rediere Socii, & vacavit inire rationem reportati lucri) invenerint Sanctorum, quorum antea sola nomina norant, & plurimorum ne nomina quidem, Acta, toto hoc itinere reperta, ad mille accedere; eoque numero non comprehendi alia quadringenta, de quibus aliqua quidem habebant, sed hac occasione nacti sunt sinceriora & antiquiora, vel eodem spectantes in-

ventionum, translationum, miraculorum historias: eo item numero non comprehendi plurimos, quorum ex MSS. Græcorum Menzæ & Latinorum Martyrologiis hætenus prorsus delitescens cruta notitia est, cum aliqua vitæ vel passionis epitome. Atqui tantæ multitudinis pars longe maxima ex Romanis vel Bibliothecis vel archivis vel amicorum scriniis collecta est; sic ut septingenta Acta facile in sola urbe Roma censcantur reperta. Quod autem reperiri, & cum reperta fuerunt, haberi potuerunt, nulli magis est acceptum referendum quam primo Christiani orbis Capiti, cujus exemplum ceteros animavit excitavitque. Supra omnes enim ejus se erga Bollandum illiusque studia benevolentia excoluit: quippe qui præter alia jam alibi relata, ut primum de consilio transmittendorum in Italiam Sociorum inaudivit, continuo per Illustrissimum Ferdinandum Furstenbergium, tunc intimum Cubicularium suum, nunc Paderbornensem Episcopum & S. R. Imperii Principem, scribendum curavit, expectatissimum sibi fore eorum adventum, quibus ad promovenda cæpta omnem esset opem favoremque impensurus.

96 Neque sane minus quam promiserat fecit: statim enim Illustrissimo Vaticanæ Bibliothecæ Custodi Lucæ Holstenio, S. Petri Canonico, in mandatis dedit, ut sublata cujusvis excommunicationis interminatione, qua fere adstricti pulpitis suis Romæ decinentur libri, non modo Vaticanos omnes Codices MSS. qui de Sanctis agerent; sed cetera omnia totius Almæ Urbis MSS. venturis P. Bollandi Sociis sciret esse permittenda; ipsique curandum, ut ea inspicere omnia, & commodè cum vellent, transcribere possent. Amabat pridem Bollandum Holstenius, & opera ejus faciebat permagni: itaque mandatum Sanctissimi tanta excepit promptitudine, tam propenso affectu tum ipsis tum aliis ad se accedentibus indicavit; ut in eo homine magnam Socii ab initio spem reponerent eximii fructus non admodum magno labore ac tempore colligendi. Jam enim ostentabat Græcarum Vitarum catalogos, quos nunc primum in ipsorum adventum excogitatos pararat, ut nimirum in quærendo & Codices omnes a capite ad calcem evolvendo, laborarent. Sed placuit Deo, vitæ humanæ ac mortis arbitro, ut quibus ille tam liberaliter præparabat obsequium suum, ab iis acciperet ipse extrema Christianæ caritatis officia, per triduum quo disponebatur ad mortem, inter ipsorum manus precesque ubiundam: solis illis Sacerdotibus extremo hoc in articulo utens, quamvis officii causa etiam Cardinales accederent. Quia & eorum manu scribi voluit extremas tabulas, quibus ultimum disposuit de manuscriptis, aut æque ac manuscripta æstimandis libris; de singulis sigillatim notari jubens, quos, quibus legaret, Præterea subscriptam a se fidei catholice Romæ formulam (quam Regine Sveciæ eandem professuræ ipse Pontificis nomine Oeniponti excepturus paraverat, & tunc mutatis mutandis aptaverat sibi) eorum quoque nominibus subscribi petiit, tamquam testium ad eam rem advocatorum. Quæ postquam peregrisset omnia, & his agendis pia ex ipsorum præscripto suspicia desideriaque ad cantandas in æternum Dei misericordias misceisset, tandem in Dei manus tradidit spiritum, Purificatæ Virginis festo die, pridie S. Anselmi, quibus erat pietissime devotus; huic ut patriæ suæ Archiepiscopo, isti ut Catholicorum omnium matri, quibus se ab avitis Lutheranismi erroribus abductum, gaudebat eadem opitulante adjunctum. Obiit autem, ut placidissime viveret, placidissima morte: quam qui præsentibus spectabant adjuvabantque Bollandi Socii, merito sensere ut securim spei suæ injectam.

97 Per mensem interim Januarium, dum vitæ mortisque dubius langueret Holstenius, ac lenta sine sensu phthisi consumeretur, nec multum hospitibus posset in Vaticana Bibliotheca commodare, intellexerunt ipsi apud Patres Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella, magnum

Latinorum Actorum servari thesaurum, a Baronio ejusque in simili studio Sociis collectum. Hujus cum usum liberiores adipisci Sanctissimi Domini commendatione optarent; cum ipsis benigne præstitit per Illustrissimum Spadam, Nosocomii S. Spiritus in Saxæ Priorem ex eadem Congregatione assumptum; efficacissimis verbis testatus, se eam omnem humanitatem, quam P. Bollandi Sociis exhiberent ac porro essent exhibitori prædicti Patres, habere habiturumque velut suis impensam obsequiis. Quod palam omnibus enuntiatis Spada, ad tantum erga hospites favorem animos inclinavit universorum, ut plus quam liceret ipsorum cuiquam illis concederent; permittentes ad commodiorem descriptionem domum efferri Manuscripta quæcumque, & amanuensibus traderet habitique exinde apud eos sunt velut domesticæ, quandoque etiam lauto præudio recreati. Quibus de rebus monitos ex Urbe Hollandus, ut iis se gratum exhiberet, R. P. Præposito eorum Hieronymo Barnabæo ejusque subditis exaravit epistolam, cujus ideo subiiciemus exemplum, ut specimen sit aliarum ab ipso simili occasione scriptarum, & testimonium gratitudinis, quam suorum Auditorum Fautoribus exhibebat. Ita ergo scripsit.

98 *Sanctitatis ac doctrina splendore Ecclesiam Dei a Vobis mirifice illustrari, non Alma Urbs solum omnique Italia, sed universus prædicat quæque patet orbis Christianus. Quæ duo decora Congregationis vestre cum reverenter suspiciam, tum illam potissimum singularem benevolentiam colo, qua Patres Godefridum Henschenium & Danielem Papebrochium, meos in perveſtigandis Actis Sanctorum edendisque in lucem adiutores, complexi estis. Neque enim solum in luculentissimam Bibliothecam vestram admissis, potestate salta, qua nobis deessent, & locupletis MSS. codicum penu depromendi; sed tanta id præstitis caritate, ut de ea omnibus fere hebdomadis jam prope a trimestri magna grati animi significatione ad me scribant. Ea nempe inter magnam parentem vestram S. Philippum Nerium & Beatum Fundatorem nostrum conjunctio animorum fuit; cujus ad vos manavit hereditas. Nobis quoque diligens sane danda est opera, ut ei responderi valeamus. Quamobrem præter preces, quas ad Deum, & Sanctos pro vestra incolumitate quotidie fundemus, præterque paratissimam voluntatem ad omne, quod acceptum vobis fore sentiemus, obsequium; efficiemus ut qui nostra legem, si qua ex vestris fontibus haurierimus, & quam propensa vestra voluntate intelligant, tum ex generalibus singulorum mensium præfationibus, tum ex particularibus præfationibus ad Vitæ eas quas & Vestris codicibus descripsimus. Quia vero divina illa caritas vestra & norma nobis erit, ad quam conformare officia nostra nitamur; & stimulus, qui alacritatem in nobis excitet ad impendenda, qua debere facemur, obsequia: obtestor ego Te, R. P. Præposita, Vosque Religiosissimi Patres, ut materiam, in qua vobis deserviamus, impetretis. Atque illud adhuc beneficium postulo, ut qui nos ita omnibus officiis devinxistis quique duobus illis Patribus, Sociis meis, præclara virtutum exempla præbuitis, gratiam nobis a Deo precibus vestris sanctisque desideriis impetretis, quo altius illustres, quos conquerimus, Sanctorum imitemur, atque ego comprimis, qui hoc etiam nomine esse æternum cupio*

Reverentiarum Vestrarum

humillimus in Christo servus

Joannes Bollandus.

99 Altera vice, cum iidem Patres, quibus tam operose gratias agit Bollandus, impensæ sibi a dicti Oratorii Patribus benevolentiz testes ad ipsum Pontificem accessissent; ipsique hoc nomine, velut amicitiz tam bene coalitz conciliatori, egissent gratias; non modo ostendit Sanctissimus Dominus id sibi accidisse gratissimum, sed etiam accedenti eodem die ad pedes suos

suos prænominato Illustrissimo Spadæ, tanta energia verborum idem testatus est, ut manifestum faceret, Bollandi studia laboresque, inter gravissimas suas ac publicas curas, non infimo in loco sibi ac pretio esse; ipsique Oratori Paræsi, eo intellecto, summo opere lætarentur, hanc se demerendi Sanctissimi Patris nactus esse occasionem, & cumulare offerrent omnia, quæ possent a se quomodocumque præstari.

CAPUT XVI.

Pontificis favores alii, & præcipuum S. R. E. Cardinalium: eorumque de Bollandi operibus æstimatio.

SANCTA, quæ hæcenus adducta sunt, propensum erga Bollandi studia Pontificis animum declarare possunt; lubet tamen adjungere etiam haud minus illustra ejusdem affectus argumenta. Primum sit, quod sub adventum Sociorum in Urbem, inter pedages dolores cum R. P. Joanne Paulo Oliva, tunc Concionatore suo, agens de hospitibus Belgis, dolensque quod affixus lecto non posset eos, sic ut optabat, ad suam conspectum alloquiurque admittere; ex abundantia caritatis dixerit, credere se quod non magis illi ad se Pontificem videndum anhelarent, quam ipsi eos videndi audiendique desiderio tenerentur. Cui rei, oblata commoditas idonea est ea Dominiua, quæ festum Purificationis subsequente ab eorum templorum domorumque Procuratoribus, qui Papam Patronum immediate agnoscunt, honorarias candelas solenniter accipiebat. His enim longo ordine prægressis, & celerius solito ablegatis, hospites Belgas longo decurrit alloquio, ab iis exorsus verbis, quæ supra retulimus, de Bollaudo nunquam a se viso, sæpe per litteras convento, Quævisit deinde, an ideas venissent Romanæ, in assistens morienti Luca Hæstæio, vir docto, homini pio, cui difficulter in utroque genere parem, & erga externos undique adventantes tam officiosum Bibliotheca Vaticana successorum inveniret. Ingenuerunt illi ad amici optimi recordationem, eo sibi acerbum magis, quod fructuum Romæ colligendorum præcipuam spem, in ejus benevolentia & insigni rerum codicumque notitia collocatam, per ejus mortem ex improvviso amississent. Sed consolatus morientes filios optimus Pater est, affirmavitque ne sic quidem aliquid defuturum ipsis; quando sui esse officii existimabat ad talis operis promovendam molitionem, omnes, qui conferre possent aliquid, si minus sua sponte voluntarii essent, efficere auctoritate propria voluntarios: pergerent modo magnis animis urgere cæpta. His aliisque per horam integram affectuose dictis, & vicissim quæ dicerent ipsi benignissime auditis, a se dimisit optime animatos, atque in recessu admonuit, ut per P. Franciscum Vekenum, notum jam olim Bollandi amicum, audacter ad se fidenterque recurrerent, quoties favore suo egerent.

101 Rursum cum perillustratis novem mensium spatio omnibus Urbis Bibliothecis archivisque, acturi pro exhibito favore gratias accessissent, & ante sacros præstrati pedes, ad figenda iisdem Bollandi nomine extrema oscula, supplicarent, ipsi atque sibi bene ut precaretur Christi Vicarius; iussit eos in pedes surgere, atque ad interiora conclave familiariter secum ingredi; ubi & ipsis singulis nummum tradidit sua insignem effigie, perennaturi favoris pignus & certum P. Bollaudo deferendum, atque per sesquihoræ spatium cum iisdem inambulans libenter audivit, ubi & per quos potissimum fuissent adituri. Imo non nemini ministrorum suorum moralitatem, ob quam coacti fuerant aliquo-

rum pro remedio supplicem libellum offerri, mollissime excusavit, effecitque ut deinceps non ipsitan-
tæ, sed designatus quoque ab eis scriptor Græcus, post ipsorum discessum efferre domum posset e Bibliotheca Vaticana, quoscumque codices eorum nominis postulasset, ad describenda ex iis Sanctorum Acta, juxta catalogum hunc in finem relictum; exemplo nunquam usurpato, aut saltem nemini alias tam ampliter indefiniteque concessio. Neque utendo privilegio impedimentum attulit decretum in Congregatione Conservatorum Bibliothecæ non diu post conditum, quo sanciebatur, ne cui quacumque ex licentia liceret retinere libros e Bibliotheca acceptos ultra diem decimum quintum. Cum enim sollicitus Illustrissimus Allatius, ne vel rebus P. Bollaudi incommodaret, jubendo intra dictum terminum referri libros prædictos; vel suam potestatem excederet, diuturniorem usum indulgendis de sua perplexitate ad Pontificem retulit: hic autem respondit in præsentia casu sic explicandum videri decretum, ut libri debeant intra decimum quintum diem referri, non tamen primum aut secundum aut tertium: sed toties quindecim replicandos esse dies, donec esset P. Bollaudi Sociis satisfactum. Innuens vultu subrigenti, si refrigeranda lex foret, ejus causa refrigeranda esse: qui ut aliorum omnium, Vaticanis libris uti volentium, excedebat merita, sic nec comprehendere deberet lege aliis omnibus lata. Quod intelligens Allatius, simulque gratissimum Pontifici se facturum, si Bollandi studia, quantum in se erat, fovere niteretur, ad cumulum benevolentiae nonnullas Sanctorum Vitæ Latinas a se ex Græco factas, ultro obtulit donavitque.

102 Denique cum iidem jam Florentiam digressi, illic quoque in monasteriis nonnullis invenissent libros, quos nefas esset sub excommunicationis pœna locis suis efferre, idemque in pluribus Italici locis sibi obventurum intelligerent; de novo ad Sanctissimum Dominum recurrentes, supplicarunt, ut sibi de aliquo Brevis Apostolico contra ejusmodi clausuras prospicere, easque solvere dignaretur. Fecit autem absque mora quod rogatus fuerat; & quidem, ut ex ore ipsius ad Bollaundum scripsit Vekenus, libenter specie tenore sequentium litterarum, inscriptarum.

Godofrido Henschenio Societ. Jesu Presbytero.

Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum, sicut nobis exponi fecisti, tu componendo & in lucem ad publicam militatam edendo ingenti opere de Actis Sanctorum, una cum dilecto filio Joanne Bollaudo Presbytero Regulari Societatis Jesu, des operam: eoque de causis multis codicibus manu exaratis, qui in variis Bibliothecis & archivis extra almam Urbem nostram existentibus, afferuntur, opus habeas; verum per varias ordinationes Apostolicas sub diversis penis prohibitum reperitur, ne dicti codices commendantur, seu ex Bibliothecis & archivis hujusmodi respectivo extrahantur. Nunc te specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes. Apostolica auctoritate tenore presentium concedimus & indulgemus etc.

Quia & revertentes in Belgium Socios pari prosecutus caritatis affectu, gauderet de eorum successibus sæpius interrogasse prænominatum Vekenum, ad quem ipsi litteras frequenter dabant; & reversis per eundem gratulatus est eorum, benigneque tum ipsis, tum ipsorum Magistro Bollaudo largitus est indulgentias, in honorem S. Francisci Salesii, Gebennensis Episcopi Divorum Albo recens adscripti, a se concessas; quas ipsi in pios fideles, & potissimum in sui operis favores adiutoresque, distribuerent; ad calcem libelli supplicis, hac super re sibi a Cancellario suo R. P. Joanne Baptista Cancellotto oblata, manu propria adscribens, quantum eorum numerum

merum unicuique ipsorum dispensandum concederet.

103. Consonum porro naturæ est ac rationi ut capitulis sensum sequantur membra, Pontificis exemplum Cardinales ejus:naverunt autem Bollandi Sociis certatim etiam ipsi, quoquoque ab eis accedebantur, crediti in aliquo posse prodesse. Ex his Franciscus Barberinus S. R. E. Vice-Cancellarius, eos præ Abbatibus aliisque simili in dignitate viris, admittebat ad audientiam; in conclave interius introducebat, loquebatur prolixè propensèque de studiis eorum, educebat ad scalas usque suarum ædium, nec nisi in rheda sua volebat abire; eandem quotiescumque voluissent offerrebat utendam, nisi aliam ipsi consuetudinem suam esse excusarent; & omnes amplissimæ suæ Bibliothecæ libros, quamdiu & quomodocumque egerent, seu scriptos manu seu typis excusos, eisdem permittebat. Quin & Casinensibus monachis, quorum erat Prosector, & aliis humaniter commendavit per litteras: effecitque ut ex monasterio Cryptæ-ferratæ concederetur ipsis pars æstiva Menologii Græci, jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti compilati, ut inde describendum curarent Martium: cujus non exiguus deinde usus fuit in illo mense perficiendo. Denique luculentissimis signis demonstravit ubique cordi sibi esse Bollandi memoriam & pridem animo alte impressam: ubi vero mortuum intellexit, prætulit sensum illi suæ de viri meritis æstimationi parem, & nostro in urbe pro Flandrobels Penitentiario, Carolo Alexandro a Mandenscheide, exaggeratissimis verbis declaravit.

104. Cardinales etiam Brancaccius & Sforza ad suas Bibliothecas ultero accersivere prædictos Bollandi adjutores, in iisque monstravit alter Sanctorum Januarii ac Februarii Acta magno a se haberi in pretio: & alter quidem non absque aliquo sensu suo intellexit, inter multa sua rarissima MSS. pauca admodum esse, quibus descriptis opus haberent, propterea quod ea jam fere alibi repertissent. Nam quemadmodum antiquos numos colligentibus accidit, ut principio quidem apud omnes ejusmodi raritatum propolas multos inveniant, quos velint comparatos; seriniis vero utcumque jam instructis, non nisi paucos hinc inde, eosque rariores: ita etiam ipsis contingebat post tot annorum diligentissimam conquisitionem, & Vaticanam, Vallicellanam, Barbarinianam in Urbe Bibliothecas excussas, pauca admodum occurrere apud alios, quæ vel jam antea non haberent Antuerpiæ, vel tot mensium spatio Romæ non reperissent. Cardinalis præterea Azzolinus, negotiorum Serenissimæ Regiæ Christianæ; dum ea apud Suecos suos abest, curator in Urbe, omnia illius MSS. quibus tunc locus in novo palatio parabatur, magna exhibiturus alacritate, sua ipse in rheda aliquoties deduxit Patres ad ea inspicenda. Intellexerat enim quomodo ipsa Regina, antequam transiret in Italiam, prostranda fidei Catholicæ causa, ad plures menses subsistens Antuerpiæ, quo miserat instructissimam Bibliothecam, plenissimam Bollandi facultatem dedisset ea utendi; qui propterea tantisper intermiserat mensis Februarii impressionem, omnia MSS. legendaria, chronica, Martyrologia exhibente Bibliothecario Regio, Isaac Vossio; non absque impendio laboris magni, quia impressis permixta libris in cistasque compacta, difficultè eximebantur quæsitæ: diligentia autem tam singulari, ut eam vix fugerint pauca quædam veterum Martyrologiorum fragmenta, quæ, sibi repererint defuisse, cuncta rursus Romæ scrutati. Nec reticendus hoc loco Cardinalis Palavicinus, de nostra Societate ad eminentissimam istam dignitatem Alexandri VII. imperio assumptus; qui officii causa a Bollandi Sociis visitatus, vicem non humanissime reddidit, & tunc & aliæ pluries protestans, omnem quancumque vel purpura sibi dedisset auctoritatem, impedire

se velle Sanctorum Actis quancumque ratione promovendus: ut & re ipsa fecit, aditum aperiens in Bibliothecam palatiumque Farnesianum, hoc generis omnis raritatis, istam libris curiosis locupletem.

105. Cur autem Eminentissimis Ecclesiæ Principibus non accenseam Romanæ nobilitatis Principem, Innocentii X. Nepotem, Camillum Pamphilium, tantæ erga Dei cultum propensionis virum, ut eodem simul tempore quatuor pulcherrima ex marmore templa construeret, cum Romæ essent Bollandi Socii. Hic cum Sanctorum vidisset Acta, persuasus & in iis locum esse posse Vitæ B. Ludolphi ex Comitibus Pamphiliis, cognomento Columbini, qui Ordinis Sanctæ Crucis Fontis-avellanæ fundator & Episcopus Eugubinus obiit 13. Kal. Februarii 1047. non quidem in Januario jam excuso, nisi supplementorum tempus expectetur: sed aliquo alio mense; quo placeret Principi, translatione solenni corporis, dedicare novam aram sacellumque, Romæ apud Augustinianos Discalceatos, in templo ejusdem munificentia erecto & marmoribus convelito. Sub ipsum igitur discessus articulum accersivit ad se Bollandi Socios, & quoniam in Bibliotheca ejus non multum inveniebant quod e re sua esset, liberali elemosyna adjuvit ad reditum: addens P. Bollandi munus, Aldobrandinæ Villæ (quam uxorio Olympiæ Aldobrandinæ Rossanensis Principis jure in Tusculano possidet) descriptionem, jussu plurimarum ænearum figurarum libro expressam: ut quoniam ad hanc, dictam jure Villarum omnium Reginam, ducere ipsum spectatorem non poterat, in ejus saltem qualicumque imagine lassum studiis animum recrearet, atque vel sic veniret in partem aliquam Sancti operis.

106. Imprimis autem commemorandi hic sunt Eminentissimi dictæ Sanctitatis Nepotes; ex quibus Cardinalis Chisus Socinorum postulatæ magna semper cum benevolentia significatione deferrebat ad Pontificem & judicium requirebat de Sanctorum corporibus, quæ ad se fuerant ex cryptis Romanis delata, cum illustribus sane Martyrii notis in tumulo repertis. Alter Pontificiorum Nepotum Cardinalis Bichiis, Auximanus Episcopus, eisdem Socios, quorum alterum in Belgio familiariter noverat Bruxellis Internuntius, apud se velut fratres triduo integro habuit & sacra suæ Urbis cuncta per se monstravit. Quin etiam ut discessuros Lauretum sua in rheda deduceret, accinctus itineri fuit; venissetque cum mos, nisi effusus subito imber fecisset rhedis impervias vias, & hospites coegisset discedere in equis, ne amitterent opportunitatem celebrandi ibidem festum Immaculatæ Virginis Conceptæ, & dein recolendi præcipuam eo loco solennitatem, qua die Decembris 10. recolitur memoris translata istuc Angelicis manibus adicula sacra. Idem deinde Cardinalis cum Pisauri, ubi Legatione per Urbinatam Ducatum Apostolica nunc fungitur, litteras accepisset de morte Bollandi, tales inde 6. Novas Novembres remisit.

Ad magnam sollicitavit me animi agerudinem, quod de obitu R. P. Joannis Bollandi tristissimum attulit epistola vestra nuntium. Plane enim vir ille dignus erat, qui pro summa in Deum pietate, in amicos sincera necessitudine, proque virtutum omnium quibus cumulatis replebatur excellentia, nunquam faso concedere debisset; ut novis laboribus atque ingenii præclaris monumentis de Catholica Ecclesia bene mereri, suamque Societatem indies magis illustrare posset. Sed quoniam Divina providentia ita constitutum est, ut omnibus statim tempore universa viam carnis ingredi necesse sit; Adhuc mihi consilio acquiescentes, a mærore nos quoque compellere non gravemur: cum præcipue id fuerit in causa levamenti, Amici scilicet nostri vel in morte functione conditio; qui post multas exanilatas glorioso vigiliis, morbis sanisque confectus, ad justitiæ curiam, quasi bonus

homo athleta; processit. Quod & Sanctissimi Domini nostri dolorem leniet, cum ex meis litteris tanti viri interitum intellexeris. Quod reliquum est Reverentia vestra, ejusque studiorum ac peregrinationum comiti felicitia omnia a Deo exoptare nunquam pratermissam. Ad hoc enim me impellit & singularis vestra erga me observantia & ardentissimum, quo flagro, desiderium, ut operosem ad confundendas hæreticarum insanias susceptam provinciam, summo Ecclesie plausu ad finem usque fortiter perducere possis.

Hæc ille, pene infra purpuræ suæ dignitatem officiose, nisi Sanctorum honori quantavis dignitas recte serviret: itaque sese ostendit sentire, quando sidenter rogatus conferre operam, primum ut de S. Benvenuto, Auximano Episcopo, collecta haberentur quæ superant monumenta, deinde ut antiqua B. Thomæ Eremitæ Camaldulensis Acta in Colle-Stacciaro, Eugubinae diocesis oppido transcriberentur; tanta cum promptitudine benevolentiaque id fecit, quantam poterit lector ad diem 22. & 23. Martii admirari, propriis ejusdem Eminentiissimi Cardinalis litteris, istic prolatis ipsoque facto declaratam.

CAPUT XVII.

Bollandi Socii commendatitiis litteris ab omnium Religiosorum Ordinum Generalibus instruantur ad rediendum.

107 **O**uid nunc judicia referam virorum aliorum, in Civili & Ecclesiastico Ordine dignitate & litteris conspicuorum, de Bollando & operibus ejus? Prolixa mensium viginti novem peregrinatio fecit, ut ejusmodi multa audirent Socii, nec adulatorie simulari reapse experirentur. Sed eadem pariter tantum ipsis obtulit negotiorum, ut talibus testimoniis memoriz commendandis nec vacaret nec luberet attendere, magis de Magistro suo dicando in vita quam post mortem collaudando sollicitis. Non possunt tamen hic præmitti Ordinum Religiosorum Generales, qui eosdem Bollandi Socios instruere dignati sunt parentibus litteris ad omnia suæ jurisdictionis monasteria, quæcumque adire contigisset in Belgium reverentibus. Etenim remittentibus sese æstivis caloribus, æstus quoque occupationum deferbuit, quæ illis nonum jam mensem præter spem opinionemque suam retinebant in Urbe: quamvis omne pene illud tempus studiis, exiguum sacrariis Romanis visendis, nullum autem profluxu impenderint profanis antiquitatibus novitatibusque, quas alij fere solas spectatum eunt, curiosius perlustrandis. Ergo non tam finientes quam abruptantes negotia, quæ adhuc poterant remorari; cœperunt abitum apparare; & scriptorum quidem bene magnam sarcinam Mediolanum per conductas transportandam composuere; libris vero Romæ coemptis ingentes duas implevere cistas, quæ mari in Belgium deferrentur. Inde ad agendas gratias & vale amicis dicendum conversi, curarunt a singulorum Ordinum Religiosorum Generalibus patentes, quas diximus, auferre litteras: ex quibus non incongruum fuerit hic referre aliquas, ut omnes eorumdem Ordinum Religiosi ubique terrarum, ad quos Sanctorum Acta pervenient, cognoscere possint, quis Capituli sui de iis sensus sit, & huic suum valeant conformare. Quoniam tamen extra Italiam alijvi Ordines se extendunt, qui suos Romæ habeant Generales, quam eorum qui Mendicantes dicuntur, licebit absque priorum injuria horum potius verba quam aliorum adnumerare.

108 Sit igitur prima Reverendissimi Patris Joannis

Baptistæ de Marinis epistola, 22. Septembris data ad omnes & singulos Præsidentes & Fratres Provinciarum, Congregationum, Conventuum & locorum Ordinis FF. Prædicatorum: sit, inquam, prima, propter Angelicum Doctorem Thomam; cujus & doctrinam minima nostra proficetur Societas, & Acta hoc mense Martio antiquissima ac veracissima dantur singulari studio illustrata. Est autem ejusmodi.

Ut religiosissimi Sanctorum cultus imitatio est, teste Lactantio, atque nulla compendiosior & efficacior ad salutem institutio quam Sanctorum exempla; ita vix ulli de Ecclesia triumphante ac militante dignius memorantur quam qui Sanctorum historias & gesta & tenobriserunt in lucem, & in Ecclesia mente, utpote absolutissima totius Christianæ perfectionis exemplaria, fidelibus imitanda proponunt. Quare cum RR. adm. Patres Joannes Bollandus & Godefridus Henschenius, doctissimi & rebusque sacra Societatis JESU Sacerdotes, eo in argumento desudant, omniumque quotquot tuo orbe voluntur vel a Catholicis Scriptaribus celebrantur Acta Sanctorum ex antiquis monumentis colligenda, digerenda, commentariisque & variis observationibus illustranda feliciter adeo suscepimus, ut quinque grandia volumina de Sanctis mensium Januarii & Februarii dumtaxat jam ediderint; in quibus permulta de nostri Ordinis Sanctis atque non vulgaris & scitu digna diserte & perhonorifice scripserunt. Cumque ex iis alior, scilicet Rever. P. Godefridus Henschenius cum R. P. Daniele Papetrochio studiorum & laborum Sano, reu apud sollicita, post illustratam accuratè Vaticanam Bibliothecam, alias Europæ Bibliothecas doctarumque scriptis obtulit, a quibus pios & salubres favos suos lucubretare possit & cumulare. Ut communis Ecclesie causæ est, & præfata sacra Societatis opus, cum qua a cunabulis vetus & constans a Patribus nostris nexa & iussa intercedit necessitudo, cuiusque observantiam encyclicis nostris toti nuper Ordini commendavimus: ita, de vestro pro Dei & Sanctorum gloria juvandaque proximi salute zelo, qua se dat occasio, certiores; tenore præsentium nostrique auctoritate officii præfatos RR. Adm. Patres ad omnia religiosa humanitatis nec non hospitalitatis officia, Sanctosque eorum circa Sanctorum gesta, ut supra, conatus, & labores, pro eorum votis, quantum in nobis est, vobis facimus commendatos. Quatenus sponte etiam oblatis & liberaliter communicatis siue Ordinis siue alius documentis, codicibus, manuscriptis, ad eorum facientibus institutum, quæcumque apud vos erunt; illos opera, industria, gratia, auctoritate, obsequiis, quæ parte dabit vobis Dominus, plane juvetis: mihi, Ordini, Deo facturi, quidquid illis bonoque eorum operi, nunquam satis laudando & juvando, impendetis. Ad quod vos hortamur & monemus, ut in partem hic venientes laborum, etiam mercedis possitis aliquando esse participes, concives Sanctorum facti & domestici Dei. Valere

109 Encyclicæ, quarum hæ litteræ, registratæ folio 82. mentionem faciunt, & quarum exemplar impressum ac manu, sigillo, nomine prædicti Magistri Generalis signatum, Bollandi Sociis datum fuit, hoc principium est, Cum templi velo diviso crucifixi Jesu tunicam arguta antisthefi componens S. Albanus: &c. datæque reperiuntur eodem anno 1661. 25. mensis Martii & registratæ fol. 357. Utrisque autem debita reverentia delata est, sed nusquam utilitate majori quam Florentiæ atque Mediolani. Nam Florentiæ in utroque conventu S. Marci ac S. Mariæ de flore, antiqua erant Ordinis monumenta non pauca, quæ describenda benigne concessa sunt. Mediolani vero, cum jam discessum ex ea urbe pararent Socii, tandem in conventum S. Mariæ Gratiarum delati casu, ipsis quidem fortuito sed Deo Sanctisque proviso, inexpectatam repe-

reperere thesaurum; Ambrosii videlicet Taegii MSS. volumina, in quæ ille quotquot nancisci potuit Ordinis sui monumenta, invariato fere primorum auctorum stylo collegerat, ipsique materiam præparaverat, in qua toto fere mense utiliter occuparentur, dum inventas ibi opes indefesso exhauriunt labore, quamvis dimidiæ horæ itinere eundem redeundumque fuerit bis quovis die. Etenim licet libentissimis animis concessissent Patres, ut jam dicti tomi, distractis catenis a suo avulsi pluteo, cui jam ab annis centum quinquaginta & amplius affixi hæserant, efferrentur e Bibliotheca in cellam quietam & ab interpellationibus liberam; non tamen e monasterio efferendos censuerant, quia multa in iis continebantur rem ipsius conventus temporalem concernentia.

110 Porro biduo prius quàm illæ, quas supra protulimus, in Conventu S. Mariæ supra Minervam a Magistro Ordinis Prædicatorum Generali litteræ expedirentur; expeditæ sunt illæ quas Reverendissimus Pater Hieronymus Atri, Prior Generalis totius Ordinis Fratrum B. V. Mariæ de monte Carmelo antiquæ observantiæ Regularis, intuitu meritorum P. Bollandi jussu legitime consignari, in suo præcipuo S. Mariæ Transpontinæ Conventu, die scilicet 20. Septembris in hæc verba.

Reverendus & doctissimus vir Godefridus Henschenius, Societatis JESU Presbyter, seu lucidissimum fides firmamento veritatis affixum, Religionis nostræ splendorem, quem vestra caligo ofuscata quandoque atenas, propriis lucubrationibus insigniter consuit. Idcirco velut suavis & felix aura, siue ut experiri aucta, per obliterantium procellas nostra historia barba præmovere seu gubernaculum regens, prospera navigatione eandem tranquillo sistis in porta; e qua, injuriarum temporis expertus, immensus probatissimo Scriptori grates habere non desinit. Id omnes & singulos nostri instanti Alumnos intelligere volumus, ut præstantibus aucto præditi P. Henschenii meritis, ejusque tam singulari erga nos affectui cunctis officiis jurgiter, ut par est, respondentes, nihil negligamus obsequii, nihil in ipsum gratitudinis & amoris omittant. Expressæque istæ præcipimus, ut quæcumque monumenta librorum Ordinis ipsi, cum opus fuerit, communicare non renuant; in ejus itineribus cum in nostris domibus peramanter excipiant; nec non ipsi in omnibus quovis tempore, quantum vires suppetent, assistant & inserviant, ut dignissimo viro, nobis commendatissimo & optime merito de nostra religione; quam atque valde exoptamus ac illi perpetuis obligationum nexibus indissolubiter se devinctam exhibeat.

111 Ut autem præmissis Generalis Dominicani litteris tam ampla in forma concipiendis, manum styliumque suum commodaverat Jacobus Barcher, Gallus, Reverendissimi Socius, atque in sacra Theologia Magister: qui ultro se in Bibliotheca Vaticana studentibus adjunxerat, & intellecta studiorum ac peregrinationis causa omnem, quicumque ab Ordine suo sperari poterat, favorem addixerat; ita & ad istas Carmelitarum tam singulari affectu conscribendas, vehementer impulerunt R. P. Paulus a S. Ignatio ipsius Ordinis Procurator Generalis, in Actis Sanctorum hæcenus editis versatissimus, & R. P. Gabriel ab Annuntiatione, ejusdem Ordinis Assistens Germanix, qui se ipsius olim Henschenii discipulum fuisse mira gratitudine recolbat. A quibus postremis nemo existimet nullam nominatim factam Bollandi mentionem, quasi ne scirent hujus potissimum studio ex singulari erga Ordinem affectu elaborata fuisse plurima, sed id eo solius Socii meminisse istic sciat, quia huic soli servitura erant ejusmodi litteræ, & in manibus omnium tunc versabatur opusculum ejusdem studio expolitum, atque

conventui Provinciali Mechliniæ collecto anno 1659. inscriptum, complectens antiquam S. Petri Thomasi Vitam, ut ea in Bollandiam Musæi antiquo MS. extat, a Philippo Mazzerio Cypri Regni Cancellario & individuo pene peregrinationum a dicto Petro in Orientem susceptarum comite, loculenter conscripta, Nam & hic habitam fuisse ipsius Bollandi rationem magnam, & eximium Carmelini Ordinis erga eum semper extitisse affectum, facile intelliget, qui in sequentibus leget honores ipsius funeri honestando delatos.

112 Breviori forma, sed quoad rem nihilo minus efficaci, usus est Admodum Reverendus Sebastianus a Neapoli, Fratrum Minorum de Observantia Vicarius Generalis, litteris in conventu Arx-cæli datis 30. Septembris; in quibus appellatur *Admirabile opus de Vita Sanctorum. Insigne vero opus nominat Magister Petrus Lanfrancionius, totius Ordinis Eremitarum S. Augustini Prior Generalis in similibus aliis, 19. Decembris Ancona submissis, postquam in Generali Ordinis sui Capitulo ejusdem operis promotionem commendasset cunctis qui convenerant Patribus. Quod idem jam prius fecerat Congregatio Generalis Abbatum Casinensium Ordinis S. Benedicti Parmæ collecta, a qua 18. Maii ejusdem anni 1561. conditum decretum transmittens ad P. Godefridum ejusdem Congregationis Præsidentem Generalis Reverendissimus Dominus Ludovicus Balbus, his verbis usus fuerat.*

Ex litteris Paternitatis vestrae Adm. Reverenda & uberius ex voce nostri Abbatis Casinensis, magno cum animi nostri gaudio accepimus, quam sancte atque humiliter Paternitas vestra cum Adm. R. P. Bollandi laboraverit & pergas laborare in Sanctorum, quosque toto orbe voluitur aut a Catholicis Scriptoribus celebrantur, Actis digerendis & illustrandis; quorum pars quinque tomis jam Antverpia edita Januarii & Februarii complectatur, ceteris mensibus suo Ordine sequentibus. Cumque non modo ad universalem totius Ecclesiæ utilitatem, verum etiam ad singulare sacratissimi Ordinis nostri ornamentum plurimum id conducere dignoscatur; libentissimis animis universum nostrum Capitulum Generale communi voto annuis postulationibus Paternitatis vestra, mandavitque speciali decreto ut omnes Prælati, postquam ad sua se receperint, revolvant cunctas Bibliothecas & archivia monasteriorum suorum; & si qua repererint monumenta ad Vitas Sanctorum spectantia, nondum edita, eorum notas, signis initio & fine cujusque vite, Passionis vel Translationis, transmitti curent per Ordinarios tabellarios Romanæ Adm. R. P. Jacobo Schellebroon Societatis JESU ad cujus nuntium eadem monumenta transcribi permittere, ad ornamentum & gloriam Ordinis nostri & communem Ecclesiæ utilitatem. Quæ etiam Paternitatibus vestris, quod insigni suo labore Sanctorum Ordinis nostri, gloriam usque adeo studeant illustrare, plurimas gratias agimus: Denique Optimum Maximum precamur, ut Paternitati vestra, pro Sanctis sancte laboranti, ejusque in hac egregia studio Socii, vitam & valetudinem, perficiendis bene capitisque conatibus necessariam, servent.

113 Prævit exemplo, mox a soluto Capitulo, in eodem electus Generalis Præsident Ludovicus Carvesius, Ferrariz in S. Benedicti-majoris Abbas: sed Romæ 3. Idus Septembris scribens, excusare coactus est barbarorum incursiones, depredationes, incendia, aliæque temporum ac bellorum incommoda, quibus factum sit ut antiquiores codices & celebriora monumenta, ad spiritualium ac temporalium rerum noticiam reservata, rapta, extincta, delata sint; adeo ut non tam mirandum sit ista non amplius inveniri,

CAPUT XVIII.

Ingentes fructus ex reliqua Italia a Sociis ad Bollandum relati.

veniri; quam superesse potuisse post tot luctuosas calamitates, pauca quædam ex minus antiquis syngraphis, pro levioribus monasteriorum juribus retinendis, dum graviora vix memorantur amissa. Eadem ferme excusabant alii: quidam, ut invenire possent, sic misere residua. Non tamen inutiles ejusmodi fuerunt litteræ, etiam apud illos qui nihil habebant in manuscriptis: hoc enim ut minimum obtentum est, quacumque iter fuit; ut cum decissent cetera, humaniter saltem prompteque ostenderentur Reliquiæ sacræ, vel jam olim subtraxit monasteriorum ruinis, vel postmodum acquisitæ. Usus quoque non uno in loco habuerunt epistolæ aliorum per Italiam Religiosorum Ordinum; ut apud Cistercienses Reformatos Joannis Bona, Generalis ipsorum supra laudati, patentes: & Gasparis a Castro Sancti-Petri, Abbatis S. Mariæ Pacis, apud Canonicos Regulares, Lateranensis Congregationis, quorum ille Procurator Generalis, vice Abbatis Generalis in Gallia Cæsalpina visitationis causa absentis, scribebat.

114 Petri item Ferraccii in Congregatione Camaldulensi Abbatis Generalis, datæ ex Monasterio Rosa Senarum; & Callisti Puccinelli, Prioris similiter Generalis Ordinis servorum B. Mariæ Virginis in Conventu Domine Annuntiæ de Florentia expeditæ litteræ apud similem Ordinem Religiosus, magno commodo fuisse, & honori commendationique etiam apud alios. In primis autem profuerunt, quas Daniel Sersalis, Vallumbrosanæ Congregationis Abbas Generalis, Romæ signavit in monasterio S. Prædix de Urbe. Harum enim beneficio tum in ipso Vallumbrosano Archiepiscopo, tum in aliis circa Florentiam ejusdem Ordinis humanissime excepti, varia de Sanctis Vallumbrosanis accepere monumenta, quorum nonnulla etiam mense Martio profuerunt. Id vero quod subditis suis alibi positis Servitarum mandabat Generalis, ipse Florentiæ cumulatissime præstitit, jubens accurate transcribi antiqua omnia de B. Philippo Benizio Ordinis Institutore monumenta, quæ ejusdem Ordinis historicus Gianius magno studio collegerat, & in sacristia velut thesaurus pretiosissimus uno in codice pergameno, holoserico bracteisque argenteis sumptuose vestito, asservabantur cum Reliquis B. Julianæ Falconeræ, cujus iisdem accepta Vita, sicut & Vita B. Joachimi Servitæ, nec non alia quædam aliorum Ordinum, ipsis apud quos Beati coluntur frustra desiderata hæcenus Acta. Denique apud Eremi Camaldulensis incolæ, quamvis monachorum ejusdem nominis Generali minime subiectos, ipsius tamen auctoritas valuit ut describendum traderent Codicem in ipsorum repertum Bibliotheca, in quo multæ Sanctorum etiam antiquiorum Vitæ seu Passionis eatenus ignotæ latuerant. Eadem auctoritas Bollandi conciliavit amicitiam Andreæ Vallemarii, plurimum successive monasteriorum in Ordine Camaldulensi Abbatis. Hic enim postquam Bollandi litteris plene sibi satisfactum agnovisset in controversia, super S. Romualdi ætate mota, idque per chronologicas rationes in tomo 2. Februarii propositas, & epistola plus quam una planius fusiussque deductas, evidentissimeque convincentes, Sanctum Fundatorem solum annis septuaginta, non viginti supra centum vixisse: conatus est tantum præstare solus, quantum a toto poterat Ordine expectari, suos ubique sollicitans & urgens, ut quæ habent communicarent, eaque Antuerpiam ipse diligenter transmittens.

115 Talibus ad reditum instructi litteris Bollandi adjutores, cum ipsum de omnibus reddidissent certiorum, trans miserunt exemplar memorialis eum in finem Romæ excusi, ac dein iterum recusi in Gallia, ut quoscumque adirent viros religiosos aut litteratos, compendio docerent, quid vellent quærerentque; & tum ipsos, tum alios, quos convenire haud aliter possent, de modo rationeque Acta Sanctorum promovendi instruerent. Tum bene precantibus Adm. R. P. Generali, Vicario ejus, & præcipuis Societatis Patribus, ipsoque imprimis Pontifice Maximo, tertio die Octobris discesserunt ex Urbe: & biduo post, quia in Bibliotheca Latini Latini, Ecclesiæ Cathedrali Viterbiensi legata, nihil erat quod ipsos Viterbii detineret; post honorem incorrupto S. Rosæ corpori ibidem exhibitum, processere Senas; ubi eos pridem præstolabatur Illustrissimus Eques, idemque templi Cathedralis Ædilis, Ludovicus de Vecchiis, Pontificis consanguineus. Ad hunc suus in Belgio frater, Apostolicus pro Alexandro VII. Internuntius, ipsa Sanctorum Acta trans miserat, futura ornameto amplissimæ ipsius Bibliothecæ, & commendationi Bollandi Sociis. Et fuerunt sane tum apud Illustrissimum ex Piccolomineæ gente Archiepiscopum, tum apud Serenissimum Principem Marchiam, Magni Hetruriæ Ducis fratrem; quibus faventibus, ipsoque per omnia deducente Equite, mora nulla fuit, ut quidquid in publicis privatisque archivis erat, circa Sanctorum, maxime Senensium, gesta inspiceretur, & Florentiam transmittendum notaretur. Sed hoc postremum ut fieret, multis deinde litteris curandum fuit. Itaque considerantes Socii, & simul quam difficulter impetrarentur ea, quæ Romam euntes post tergum reliquerant (locum & codicem notasse contenti, ex quo describi juberent quæ Romæ non reperissent) magis etiam quia nihil jam reliquum eis spererat, ad quam se reservarent; decreverunt aliquo impendio temporis, quo in ipsis ubi moræ præsum foret locus manerent, redimere ingentes scribendarum perpetuo litterarum molestias; quando nemo est aptior curator negotiorum, quam is cujus ea propria sunt.

116 Scripsere igitur ad Bollandum, eoque ipsorum consilium probante, a die 14. Octobris anni currentis usque ad 18. Februarii anni proximi, permanere Florentiæ; a mane in vespem occupati transcribendis sua fere manu Sanctorum Actis. Nemo enim istuc inveniebatur; qui operam mercenariam aut vellet aut posset commodare, vetustorum characterum & præcipue Græcorum peritus; sed viri nobiles in iisdem versari plures quam alibi uspiam, cum Serenissimi Duces omnibus scientiis instructissimi, ipsi præbeant se egregios hominum litteratorum Mæcenates, neque alia via facilior quam per eruditionem vulgari majorem ad ipsorum intimiorem amicitiam accessus pateat. Ergo Florentina nobilitas, quæ officiosa in hospites undecumque advectos humanitate omnes Europæ superat nationes, acrius etiam stimolata amore operis inter ipsos notissimæ de Sanctorum Actis, ambiciose eam profudit in Socios Bollandi: usque adeo ut ex ea duo, Andreas Cavalcantius & Antonius Magliabechius, quasi ad obsequia eorum conducti pagiter adessent: propter insignem rerum hominumque tota urbe peritiam, & suum erga Sanctos eorumque Acta zelum studia vincentes amicorum, obsequia famulorum.

rum. Etenim disponebant ipsi inter se, quo, quando, quomodo ducendi ad sacram venationem Patres forent; & ut in rem præparatam venirent, ac statim possent operi admove manu, efficiebant per amicos. Quo factum est, ut quatuor mensium spatio plus effectum Florentiæ sit, quam anno integro confici Romæ potuisset, nisi suos istuc amanuenses habuissent.

117 Multum etiam proderat Bibliothecæ Laurentianæ, unde præstantissimus Græcorum Vitarum thesaurus est erutus, ad collegium nostrum vicinia tanta, ut cum ibi signum daretur ad prandium, inde regredientes ac per posticum admissi in domum, benedicendæ cum reliquis mensæ sat mature adessent. Pavit etiam expediendæ scripturæ cælum, adeo clementem indulgens hyemem, ut nullius fomenti egerent in loco alias frigidissimo, sed a prima in ultimam lucem continuare possent scripturam, modica dimidiæ horulæ quiete per tempus sumendi prandii interpolatam. Sed ut libera esset describendi facultas, agendum apud Magnum Ducem fuit: cui visendo dum tempus idoneum & commodum fandi expectantur horæ, Illustrissimus Senator Carolus Strozzi obtulit ex sua MSS. librorum supellectile copiosa, in quo utiliter occuparentur, ab ipso statim primo quo adveniant die. Apud hunc enim longissimæ ætatis eruditum senem, summæ ejus labore & studio collectum erat, quidquid sacram profanamque historiam spectans, ex publicis privatisque tabulariis tota poterat civitate haberi: ut propterea ad ipsum, tamquam commune oraculum, civitas tota concurreret, sive memorie veteres Illustrium familiarum, seu Urbis Senatusque jura ac privilegia, seu Sanctorum cultus morisque requireretur. Habebat etiam antiquos Legemiariorum codices non paucos, vili pretio olim ab eis redemptos, qui sali piperique dilaceranda destinaverant, æstinandæ antiquitatis imperiti.

118 In his itaque ceterisque ejus scriptis cum aliquid temporis novi hospites posuissent, & bonam Medicorum codicum partem scrutari, adnotassent ex iis describenda, ad Serenissimum Ducem Ferdinandum ac Leopoldum Fratrem ejus induxit ipsos Franciscus Redit, Patricius Aretinus, vir ob singularem medicæ artis periciam, Linguae Hætrusæ elegantiam, politioris Litteraturæ historięque ac physices scientiam magnam & cultissimos mores, gratiosissimus in aula. Itaque non modò benigne auditi sunt de Bollandi & opere illius loquentes (quod ipsi magno Duci ex fama, fratri ejus etiam ex lectione innotuerat) sed insuper amplissimam potestatem obtinuerunt quidquid vellent describendi, ex quibusvis seu Latinis seu Græcis Codicibus. Fuit forte inter hos unus, Sanctorum Mensis Maii Acta continens a die 15. ad finem, in epitome quidem, sed longe quam in Mensis aut Synaxaris inveniri solet prolixiori: cumque eorum Sanctorum essent multi, quorum hæcenus primogenia Acta nulla reperta essent; sed nomen solum brevissime memoria in prædictis Græcorum ecclesiasticis libris; Sociorum unus, non nulla spe ductus reliquam istius collectionis partem in aliqua Basilianorum apud Sigulos monachorum Bibliotheca rependi, Bollandum consuluit an illuc navigaret; interim dum Florentiæ subsistit senior, & Medicæ codicibus transcribendis intendit, celerem promittens ante Pascha regressum. Sed ille prudentiori consilio vetuit separari ab invicem; qui, si quid alteri humanitus accidisset, mutuo erant auxilio conservandi. Cumque nec mare tutum esset a tempestatibus & a piratis toto Mediterraneo liberius vagantibus formidolosum, respondit morte ipsa sibi futurum gravius, si permissu suo in ejusmodi discrimen alteruter incidisset. Terrestre igitur

tur prosequerentur iter, & ad se, per absentiam ipsorum duplici gravatum pondere & multitudine negotiorum, redire quantocius festinarent: modo nihil, quod agi deberet ac posset, infectum relinquerent in iis per quas erant transaturi locis.

119 Tali mandato accepto, cum strenue inchoatum urssissent opus, & quidquid tota urbe in monasteriis templisque fuit Sacrorum monumentorum excepissent ipsi; Aretij vero per modo dictum Franciscum Redit, Pisis per Ambrosium Chimentellum in ea Academia Professore eruditissimum, per alios alibi describenda curassent: Vallumbrosam quoque, Camaldulum, atque in Alvernæ montem pietatis & doctrinæ causa pedites excurrerunt. Sumptum deinde abeundi licentiam ab amicis, tanto affectu tum seorsim singulis tum simul omnibus ad valedicendum confluentibus, ut nemo eorum potuerit continere lacrymas, indices minime simulati amoris. Pistorum autem S. Attonis Episcopi sedem, dein Lucam progressi sunt, ubi Franciscus Maria Florentinus morabatur, expertissimus Medicus idemque sacræ ac profanæ historię sciens adeo, ut ipse Sanctissimus Dominus ALEXANDER VII. censuerit, Patres non posse ex Italia absque insigni jactura discedere, priusquam virum illum convenirent. Præbuit hic utrique liberale hospitium, & ex Museo suo aut aliunde conquisitis Codicibus fructuose materiam scripturæ, usque ad Februarii mensis finem. Martium Sarzanæ auspicati sunt, in amplissimis Nicolai Cazoni ædibus magnifice excepti ab Illustrissimo illo viro, Augustini Favoriti avunculo; ejus qui Consistorii Cardinalium Romæ, & privatim ipsius Cardinalis Chilli Secretarius, Bollandi opera faciebat maximi, & Socios tum istuc laborantes juverat multis in rebus, tum hic voluerat suo loco haberi. Ubi postquam triduum expectassent navigandi commoditatem, ea tandem propter contumaciam maris ventorumque inclementiam desperata, equites per asperas ac pene invias rupes profecti sunt Genuam: magnam ibidem nostrorum experti caritatem, sed minus operæ prætium, quam fama tam celebris emporii sperare fecerat, relaturo circa Sanctos: quia eadem pestilentia, quæ ante paucos annos magna incolarum parte vacuaverat urbem, etiam damnaverat igni, quidquid pene antiquorum scriptorum videret se meminere cives.

120 Post dies igitur aliquot frustra ferme positos inquirendis Genuensium Sanctorum, quæ pauca reperta sunt, Actis, videndaque eadem occasione augustissima ædificiis publicis ac privatis civitate; 20. Martii Mediolanum versus cœpere progredi, nonnullumque fructum Papæ collegere, tam ex MSS. quam ex humanissimo alloquio Caroli Sepsalæ Episcopi Dertonensis, illic morantis ad inquirendum in Acta miraculæque B. Bernardini Feltrienensis ex Ordine Minorum. Mox enim omnia sæx diœceseos monumenta mandavit inspicere, & quæ e re forent Mediolanum destinari. Ibidem etiam Angelum de Neapoli, ex Abbazia Casinensi ad vicinam Papæ S. Spiritus Abbatiam regendam translatus, reperientes, rorsum ejus conspectu, & prompti ubicumque res ferret promissione auxilii recreati sunt; gratias agentes pro favore in Parmensi Capitulo rebus suis impenso. Mediolanum 26. Martii ingressis, prima cura fuit Bibliothecæ Ambrosianæ custodem Ferrarium convenire; cui in gravi octoginta duorum annorum ætate & conjuncta eidem cecitate gravissimum accidit, quod pridem operæ Sancti operis sibi commendatissimi promovendi occasione nunc uti non posset. Monuit tamen quid facto opus esset, ut ab Illustrissimo Comite Borromæo, ejusque ad dictæ Bibliothecæ conservationem Assessoriibus, obtineretur facultas transcribendi Codices istuc reperiendos:

poriendos: quamvis id permittere contra primas fundata Bibliothecae leges videretur. Sed Pontificis Romani & Hetrusci Ducis exemplum recens, ipsiusque operis eorum oculis sic subiecta majestas, ut quid ex omnibus Europae partibus in illud collatum esset, arbitrari possent, fecit ne hujusmodi casum lex comprehendisse censeretur: & continuo apertus est campus amplius studii laborisque in codicibus tam Graecis quam Latinis. Praecipuus autem fructus relatus est ex plurimum MSS. Menzorum cum excuso Venetiis exemplari collatione, supplementique eorum defectus sunt multorum cognitione Sanctorum, in illa editione praetermissorum: unde non parum locis deinceps affunderetur Sanctis. ex Graecarum Ecclesiarum usu antiquo proferendis: confirmatio etiam habebitur cultus, ex plurimum Codicum fide probatus.

121 In his aliisque, quae postea apud PP. Praedicatorum oblata diximus, duo fere menses abiere, antequam colligerentur sarcinae, & ex praemissis Roma scriptis novisque in itinere & Mediolani collectis una conficeretur, quae centum viginti libras appendens ad P. Bollandum mitteretur Antuerpiae; tam copiose mellis contemplatione solaturum suam solitudinem, interim dum reliquum per Galliam iter lente emetientes Socii, festinaerent tamen ad amplexum ejus, saltem ante anni exitum excipiendum. Mensis Maii fuit dies 23. cum Mediolano egressi illi, Novariam primum, inde Vercellas, ac denique Taurinum petiere: ubi Regia Sabaudi Ducis Celsitudo inter Graecos suae Bibliothecae codices reperit occupatos, benigneque salutatis indulgit licentiam efferendi ad Collegium nonnullos eorum: ex quibus mox descripta fuerunt, quae erant in rem Sanctorum futura. Diutius hic commorandum fuisse: sed Joannes Jacobus Turenneti, emeritus illius Collegii Rector, ac verus Bollandi amicus, saepe in ipso opere ob plurima Sanctorum Acta e Sabaudia & Pedemontio curata nominandus, in se recepit curandam descriptionem eorum, quae pro canonizatione B. Dalinæ, uxoris S. Elezarii, legitime Acta ex authenticis promittebat Illustrissimus & Excellentissimus Domus Marchio Planetiarum, Carolus Emmanuel Philibertus Hiaciuthius de Simiani, inter praecipuas ac publicas in toga & saepe curas historicae rei, & imprimis operis de Sanctorum Actis inchoati amantissimus.

CAPUT XIX.

Reditus Sociorum per Gallias in Belgium ad Bollandum.

122 **R**ebus Taurini sic compositis, ut nihil jam transitum in Franciam moraretur: 4. die Junii Camberium Socii discessere: unde cum paucis abessent leucis, prope absuit uterque a periculo vitae, de quo infra agitur. Inde autem praesenti Dei Sanctorumqueeducti auxilio, post brevem Camberii moram, Gratianopolim tenuere, & lustrata majori Chartusia, cum fructu archioris communicationis inter religiosissimum illum Ordinem & Bollandum ac Successores stabilitæ, ad S. Antonii Archimonastrum, inde Turnoniam abierunt; per hujus Collegii Patres Sanctorum causam in Tolefana Societatis nostrae provincia promoturi. Tum Viennæ Lugdunum promoverunt iter, atque inde Matisconem; non magnum antiquorum monumentorum lucrum efferentes ex istis Provinciis, in quibus Hugonotarum rabies, diabolico ausu atque furore omnem veteris Religionis speciem abolere conantium, effecit ut ejusmodi superesset vel nihil vel perparum. Cluniacensi primum in monasterio reperta sunt

Tom. I.

reliquae oim instructissimae Bibliothecae, quae dierum aliquot moram meruere; deinde Cistercii. Utrobique autem eximia excepti sunt caritate, spem insuper postremo loco non vanam nacti per R. D. Jacobum de Lannoy Gallo-Belgam, istuc Religiosum & Bibliothecae curatorem, multa alia Sanctorum Acta ex reliquis Cisterciensis Ordinis monasteriis impetrandi; de quibus brevi quidam nacti, merito gratulati Bollandi per litteras sunt, talem amicum acquisitum, qui in isto studio versatissimus, & impigerrimus esset futurus adiutor. Pedibus ferme iter fuit, quoties ab itinere recto deflectebant Socii: ergo Divionem quoque pedites pervenire & mox in Petri Francisci Chiffletii MSS. collectione immergere se, permitti quidquid lubuisset auferre, cum insigni sex mensium Synaxario-Graeco, cujus penes miraculose servati transcriptique historia latius explicatur 6. Martii ad Acta S. Helychii Thaumaturgi inde accepta. Ingens quoque operis pretium relatum ex insigni MSS. Codicum Bibliotheca Domini Consilarii Boubier, in qua holoferica unius formae atque coloris opercula intuenti ostendunt, quo in pretio vir iste Amplissimus habeat antiqua MSS. Nam praeter alios optima notae codices repertus est unus, integrum ac genuinum Martyrologii a Beda conscripti textum continens, de quo in fronte tomi secundi mensis Martii collocato, fuisse in prologo ad eundem agitur. 4. Augusti die Altiisiodorum appulsi placuit Pontiniacum, celebrem Ordinis Cisterciensis Abbatiam, excurrere. Vix pretium fuit S. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi vidisse ipsam, & vetusti Legendarii partes quatuor inde avexisse, ex quibus quaedam essent Altiisiodori describenda: invenisse item integrum de Actis miraculisque S. Edmundi codicem, quem majori ex parte postea transcribendum curavit & Antuerpiae misit ad P. Bollandum veterem amicum, P. Thomas le Blanc, Collegii nostri eo loco tunc Rector & Romae familiariter cognitus, atque ad promovenda Sanctorum Acta mirifice animatus.

123 Exinde Senonibus lustratis, Parisios usque nihil fuit quod properantes magnopere moraretur. Appulere 11. Augusti: ubi proximo ob adventu diei hospites diu expectatos accessit Philippus Labbe noster, libris editis notissimus, & ex conditio ad virum Bollandianum operis estimatorem summum, D. Antonium Wyon d'Herouvalle duxit, per quem deinde tum alia multa obtenta sunt, tum codices Thaumaturgicæ Bibliothecae, alias inaccessæ propter morositatem custodis. In collegio autem Claramontano Gabriel Costartius, & Franciscus Vavassor alique complures in complexum venire, antea editis libris & litteris noti, & multiplici caritatis officio postea notiores. Nam cum praecipua spes colligendorum fructuum esset in Regia Bibliotheca, monasteriisque S. Victoris Canonice Regularium, & S. Germani de praeis Benedictini Ordinis secundum reformationem Congregationis a S. Mauro nuncupatae; itemque in iis quas olim Cardinalis Mazarinus, & etiam tum Cancellarius Franciae Petrus Segnerius possidebant, atque ab omnibus iis locis remotior esset Professio S. Ludovici Domus; suaserunt amici migrare in Collegium, ubi & habituri erant Socii instructissimam Bibliothecam, ex propriis etiam MSS. collaturam aliquid, & varias ex dictis Bibliothecis admodum vicinas. Auditum eorum consilium est, & faventibus ubique qui rogabantur Bibliothecarum custodibus, non ponendus fructus relatus; tum ex illis, tum ex monasteriis quibusdam, atque imprimis Regio Coelestinorum monachorum, & altero Bernardinorum, quos Fuliantes nuncupant; apud quos haud ita pridem diem suum obierat R. D. Joannes a S. Martino, communicatis ultrocitroque Sanctorum Actis Bollandi notissimus, qui suis in colle-

††††

Francis

stantis multa inventas est conservasse, necessario describenda.

124 In duabus quas loco postremo nominavimus Cardinalis & Cancellarii Bibliothecis, prae ipsius custodibus versatus erat R. P. Franciscus Combes, Ordinis Prædicatorum Congregationis S. Ludovici, qui veteri amicitia conjunctus, quidquid gratiæ vel opis adferre poterit ad negotia provehenda impigre contulit. Operam etiam suam liberaliter addidit, ad curandam ex Mazariniana eorum quæ ipsi mandassent descriptionem per idoneos amanuenses, quos haud ita diu post habiturum se haud vane diffidebat: & moram fere patiebantur pleraque, transcriptis Latinis & Menzorum MSS. collatione cum impressis facta. In Segueriana ob difficilem aditum, ex procul habitantis custodis frequenti absentia, difficultas reperiebatur, eoque gravior quod illius Bibliothecæ eatenus inviolata lex nullum sinebat efferri MS. quamvis viri in ecclesiastica vel seculari dignitate eminentes rogarent. Cum tamen in ea liber unus esset, quem totum fere transcribi oportuisset, interposuit gratiam suam Franciscus Anatus Regis Confessarius: & operis illius, cui subservitura erat transcriptio cum ipsius Domini commendatione non modica, sic proposuit exposuitque dignitatem; ut favor, quem vel sperasse multis videbatur temerarium, impetratus sit, & diurna nocturnaque assiduitate transcriptus liber Domino suo intra dies sedecim restitutus.

125 Restabat Bibliotheca regia, MSS. Græcis etiam ipsa dives, & in his solis necessaria: quæ prima esse potuerat, si non ab urbe abisset in sua diocesi D. Colbert Lucionensis Episcopus, Bibliothecæ Præfectus constitutus a Rege, sine cujus facultate describi nihil poterat. Sed & hæc pene desperata, allata tandem plenissima est rebus alibi absolutis, ut intra decem dies describi potuerit quidquid ex ea necessarium erat. Atque ita 7. die Novembris discessum Parisiis Rotomagum est, ubi se nobilis Aimerici Bigotii, quamvis abientis, Bibliotheca obtulit, & satis fuit reliquisse schedulam, ut a viro Bollaudianis studiis adhibitissimo quæcumque juvare poterant impetrarentur; sicut olim, cum adhuc in vivis esset parens, Rotomagensis Consiliarius, P. Frederico Floreto allaborante, accepta inde fuerant plurima, ad idem institutum facientia. Deinde R. D. Francisco de Pomeray, in S. Audoeni monacho Benedictino ex Congregatione S. Mauri deducente, suscepta excursio est ad Gemmeticense, Fontcanellen-
se, Becense ejusdem Ordinis & Congregationis per Normanniam monasteria antiqua, & quidquid ibi erat veterum MSS. studiose examinatum. Unde reversi Socii obivere librarias officinas, omnique Ambianum eundi commoditate desperata, 21. dicti mensis die flexere Dieppam, atque inde Augum, non sine fructu juvenorum ibidem S. Laurentii Dublinensis primigenio stylo miraculorum & corporis honorati. Sperabatur Abbatilla futura opportunitas melior Ambianum eundi, ubi avidissime expectabantur Socii a pluribus eruditissimis viris; imprimis autem a Carolo du Fresno Domino Cangii, Consiliario Regio & Thesaurario Franciæ, atque Financiarum in Picardia Generali Administrato; multa ex suis, multa ex alienis MSS. communicato, quemadmodum scripsit post annos aliquot ad Bollandum jam mortuum, litteris 5. Octobris datis, suum de Capite S. Joannis Baptistæ tractatum historicum judicio illius censuræque subiciens. Sed cum soluto in pluvias celo, via longior esset quam pedibus speraretur commode conficienda, nec equi vel currus haberi possent, abeundum recta Arrchatum fuit; ubi ex celeberrimo Nobiliacensi S. Vedasti cenobio, & instructissima Ecclesiæ Cathedralis Bibliotheca spicillegium collectum est aliquod, etiam post Rosweydi diligentiam summam, cum eoque ac reliqua ex Gal-

lis mense properatum Antuerpiam, ad amantissimi & desiderantissimi Bollandi complexus: qui damum post mensium novem & viginti absentiam, 21. die Decembris anno 1662. exente, obtigit.

126 Prima reversus cura fuit de felici suo in Belgium reditu, repertoque in eo statu Bollando, ut plurimum adhuc annorum laboribus par esse videretur, & soem inchoandi mox Martii sperare, cum amicos alios, cum ante omnes commonescere Superiores Societatis: ex quibus qui tum, cum Romam advenere Socii, Generalis præerat universis Adm. R. P. Noster Goswivius Nickel, & ipsos maxima ibidem humanitate ac paternæ prorsus sollicitudine soverat, diu ac sæpe de studiis eorum aliisque successibus audire cupiens, talem Januarii proximi die 27. epistolam remisit:

Legi pergratas litteras vestras, & gratulor tam vobis, tam libris, tam scriptis feliciter appulsi Antuerpiam. Non me pariter benevolentissima facultatis data ut Reverentia Vestra cum P. Daniele hoc iter susciperet. Romanus, Florentinus, Mediolanensis, Parisiensis, ac omnes exantlati exantlandosque adhuc labores coronabit vobis æterna, cuius civis refertis in tabulas immortales. Gratulor meo Bollando de vobis reditibus, ac vobis de eo ita reperto, ut adhuc una prosequi bene capta possitis. Deus & acta & agenda, quæ pro Sanctorum Actis suscepistis, plena Sanctorum omnium benedictione ducat ad optatum & speratum finem.

Similiter R. Adm. P. Vicarius Joannes Paulus Oliva, anno post per alterius mortem Generalis Societatis, sicut tam ante quam post susceptum regimen modis quibus poterat omnibus (poterat autem utroque in statu plurimis) adjuverat Socios, ita etiam de perpetua sua erga ipsos benevolentia eisdem voluit focuros reddere, responso in hunc modum formato ad P. Godefridum.

Reverentia vestra cum P. Bollando & P. Daniele toto animo & calamo habita in Ecclesiæ celesti. Quidquid autem benevolentia vel a me, vel a pluri quam centum Societatis domiciliis eidem exhibuim est, totum meritis vestris totum debeatur, cum Sanctis, quorum Alvarius & Historiographus es. Deus hunc annum faciat vobis fecundum ad unum alterumque totum in lucem edendum, magna tum Societatis commendatione, tum, quod potissimum est, pietatis per Calicum exempla nervose incitanda incremento. Precor & valetudinem & mentem vigentem, ac tam honorato labori parem.

127 Pium votum, cui potuisset fieri satis, si aliud accessisset, quo libris nostris regius splendor exoptaretur, scilicet pro impressione chartæ Imperialis & character Lupareus major: quibus concessis Acta Sanctorum Martii tot complevisset tomos, quos mensis ille complectitur dies: adeoque alternis mensibus, aut citius etiam, potuisset aliquis tomus apparari prælo: uti modo intra sexaginta menses, quot a reditu Sociorum in Belgium ad absolutam impressionis diem numerantur, integer mensis cum omni apparatu & variis Indicibus absolutus est, & tribus crassis voluminibus, sed minore characteris excusus. Cum 29. men primus annos dimidiis pene abierit, tum a reditu prædicto conficiendis negotiis, quæ per absentiam hæserant imperfecta, & multa nova adferbantur in reditum dilata; tum ipso, qui allatus erat, thesauro ordinando digerendoque, & in rationum tabulas, ut sic loquar, in indices scilicet, referendo sigillatim per partes. Quid quod ipse generalis index, tanto incremento jam auctior, usui amplius esse non poterat, nisi eatenus saltem rescriberetur quatenus opus fuit, ut quæque ordine suo secundum Alphabeti seriem reperirentur. Ergo hoc quoque prius absolvendum fuit opus, ceteraque eodem spe-

gan-

Omnia omnia, & Musæus, tam insigniter locupletatum, distributum per fœdulos incremento, ad priorem statum atque ordinem redigendum, ut rursus eo uti ad studia sua, perinde atque antea, Scriptores possent. Id autem ubi factum fuit, resumptus in manus est mensis Martius, & magno ardore urgeri coëptus tam feliciter, ut circa Pascha anni 1665. ad præsum venerit Tomus primus, interim dum componuntur alii duo excussit: sed quem ebeni inchoatum videre Bollandus potuit, absolutum vero non nisi a cœlis: ut minime vana plerorumque in hac provincia præfagium fuerit, cum Februarius prodisset, moriturum scilicet Bollandum in Martio, si quidem reliqui menses pari passu, quo primi duo, progredirentur. Eodem respexit post mortem Bollandi eleganti Epigrammate Renatus Rapius, is qui mira felicitate Virgilium in pastorio & georgico carmine imitatus, Eclogas & Horatorum culturam scripsit, atque de utriusque styli natura, artificio ac discrimine dilucide disseruit omnia. Est autem hoc quod subiicio epigramma:

*Bollandus sacrum fastis dum scriberet annum,
Mors imperfectum barbara rupit opus.
Mundabat scriptis Divos, Divumque labores,
Et qua quisque olim venit ad astra via.
Scriptori mensis procefferat unus & alter,
Tertius inceptum cum male soloit iter.
Parce tuo, Bollande, queri de funere fastis
Hic demum ipse tuis annumerandus erat.*

Porro adjuvantibus ejus cœlo precibus, spes haud remeraria est celerius multo promovendos eos, qui supersunt, menses: quandoquidem ab aliis ferme occupationibus liberi Auctores, operi sui unice permittuntur vacare, & colligendi labor multum est imminutus peregrinatione Romana; quæ si suscepta non fuisset, poterat Martius venire in lucem forcatiss ante triennium. Servet modo valetudinem Deus, ipsamque rempublicam eo in Ratu, ut animi facultasque Typographis maneat sumptuosam adeo impressionem prosequendi: & sperare audebimus, singulis quinquenniis sexenniisque mensem deinceps ex reliquis unum proditum in lucem.

CAPUT XX.

Orandi studium in Bollandis: B. V. Mariam, Angelos, Sanctos, res omnes sacras venerantis consuetudines pia.

128 **S**ed postquam reduximus ad Bollandum operi- que prosequendo admovimus Socios, in quorum ille diu optaverat sinum alias omnes curas reicere; Deo, Sanctis, sibi deinceps victurus: tempus monet ut prius quam disserere de morte illius incipiamus, de virtutibus ejus colligamus pauca, quibus exornatam animam, summi Judicis tribunali sistendam, apparavit. Etenim ex illo tempore, quo sospites Socii Antuerpiam tenuere, tam frequens ei de morte brevi obeunda sermo fuit & cogitatio, ut istud Simeonis Justii haud dubie cognosceretur animo identidem suo versare, *Nunc dimittis servum tuum Domine*. Hic igitur finis esto laboris ejus cœlo acceptos, Ecclesiæ utiles, Societati gloriosos commemorandi. Facile est quidem ex eisdem cognoscere non tantum raras ingenii doctas, sed ipsas quoque animi religiosissime compositi virtutes multas, quamvis earum ipse esset studiosissimus occultator: nescio tamen quomodo ex sparsa per varia effulgens minus, quam si in unam colligantur, & mutuo

Tom. I.

quodammodo accendantur splendore; ut prorsus congruum videatur præcipuas aliquas, prout eas familiarior Sociorum & domesticorum convictus observare potuit, explicare hoc loco, & morienti ex iis coronam contexere.

129 Studium orationis, per quam omnes in animam inducuntur virtutes, inductæ nutriuntur & incrementum capiunt, fuit in Bollandis constans imprimis sedulumque, quodque tot inter occupationes merito admireris, ordinatissimum. Etenim in recitandis singulis Officii Canonici partibus aptiora tempora subsequi tantillum vel prævenire scrupulo sibi nonnulli ducebat, ideoque consueverat paulo ante meridianum conscientiae examen Sextam recitare & Nonam: Matutinum vero cum Laudibus haud ante quartam vespertinam. Et in hoc, licet, ob visus imbecillitatem difficultatemque respirandi, solidam ponere horam debebat: noluit tamen admittere consocium Socii, alternationem pronuntiaturi psalmorum versus, lectiones autem omnes recitaturi ipso responsoria subiiciente, juxta usum chori in Ecclesia receptum. Cum enim id semel iterumque diuturna suavione inductus fecisset, recusavit deinceps, quod minus hoc sibi, aliter assuetis, commodum experiretur ad solitam attentionem & pietatis fructum, quem ex Sacerdotalis pensu persolutione quotidiana summum percipere nitebatur. Tantum autem abfuit, ut propter consueta asthmatis vertiginumque incommoda, licere sibi crederet aliquando ab Officio aut parte illius recitanda abstinere; ut etiam in extremo morbo, cum prorsus impossibile esset vel tentare lectionem, non existimaret acquiescere se debere prohibentibus, nisi consultus Superior dispensare se diceret quoad omnem, quæ forte adhuc timeri posset hoc ex capite, obligationem.

130 Sacrum faciens, afflabat presentibus eosdem illos singularis reverentiae religionisque affectus, quos ipse compositione vultus ac reliqui corporis gravitate modesta, lenaque & distincta pronuntiatione exprimebat in se. Apparabat fere ad illud sese mentali oratione satis prolixa, & multa deinde pietate agendis Hospiti suo gratis impendebat horam plerumque dimidiam. Addictissimus B. V. Mariæ cultor sertum illius, quod Rosarium vocant, recitabat oppido diligenter, & venerationem magnæ illius matris conabatur multimodis promovere, præcipue per libellos pios, quos ex remotis etiam regionibus, una cum Sanctorum Actis accipiebat. Pervigilia festivitatum Marianarum publica aliqua prosequabatur pœnitentia: & extrema etiam in ætate Sabbathinum tam constanter jejunium tenuit, ut huic pietati ejus non immerito credamus a Deipara impetratum, quod morbo defunctus sit tribus sabbathinis diebus circumscripto; quorum primus eum affixit lecto, secundus omnibus Ecclesiæ Sacramentis ad ultimum præmunivit agonem, tertius huic mortalitati exemit, transeuntem ut confidimus ad immortales Superos, quorum non tantum virtutes illustrare scribendo, sed etiam suis in actionibus semper studuit exprimere imitando. Eos autem Sanctos præcipuo prosequabatur & venerabatur affectu, quorum tunc inter manus versabat Acta. Cum vero eadem absolvebat, ultimamque de iis paginam relegerat, velut valedicendo atque ad alios cum bona ipsorum gratia transeundo, dicebat: Habent quod suum est, orant pro nobis. Non tamen propterea prorsus desinebat eos invocare, quibus semel laborem suum studiumque impenderat. Sed eos, veluti familiaris sibi jam cognitos & minori molimine in amicitia retinendos, satis habebat quothebdomadis mensibusve recolere: quia novorum accessione illud facere quotidie prohibebatur. Certe inventus post mortem ipsius libellus est, isque admodum reitus, per modum Litaniarum continens

†††† 2

mille

mille centum & septuaginta Sanctorum nomina, quorum Acta dederat in Januario, ut vel sic primus esset in invocandis eorum plurimis, qui pridem dati oblivioni ab ipso nunc habent, quod rursus facti sint venerabiles mundo.

131. Has Litanias ex ipsiusmet relatione scimus annis multis solitum quotidie recitare: sed accedente ad Januarium Februario, cum videret fieri non posse, ut hujus quoque mensis Sanctos simili modo honoraret, excrecente nimium eorum numero; alias sibi praxes excogitavit, quibus utrisque posset facere æqualiter satis. In sancto quoque Missæ sacrificio, solebat exprimere ad orationem, *Agnus Dei*, nomen Sancti, de quo erat isto die scripturus: sed facere desit, postquam id ne fieret contraria prohibitione cautum intellexit. Sanctorum generales Litanias, ad quas omnes quotidie convenimus ante cenam, ne forte audiret mutilas, aut serius adveniens aliis turbamento foret (neque enim poterat propter herniam, nisi adminiculo sultus aliquo, inflectere genus) præveniebat campanæ signum, & antequam ceteri advenirent ad hanc communem orationem, religiose se in genua componebat. Eodem ex affectu asservabat suffragia Sanctorum mensura, quæ inter nos de more distribuuntur: quorum ingens numerus descriptaque pari multitudine eorum nomina, pro quibus orare præcipiebatur, credibile faciunt omnium, quotquot sic accepit, habitam esse ab eo rationem accuratam, nec non obligationis ista sibi sortitione inpositæ. Idem cum sciret solitos esse nostros in Italia atque alibi recitare Officium sacrumque de Sanctis earum quas incolunt dioceses; præcipue suas, ut talis usus etiam in nostræ provincie consuetudine induceretur: utque persuaderet efficaciter, componere cepit propriorum domui huic festorum directoria, eademque facere perseveravit, cum qui curam talem in se suscepit, aliquando abesset. Similiter Sanctorum eorumque elogia, de quibus ob corpora huc translata vel insignes Reliquias festum peculiariter celebrat Professus Domus Antuerpiensis (quod omnino vigesies & octies facit) ante martyrologium recitanda confecit Bollandus; & ne ab Anagnosti per oblivionem prætermitterentur, præcavebat diligenter, quamdiu eorum curam habuit.

132. Maximo etiam & peculiari cultu Sanctos honorabat Angelos, de quibus parvas quasdam Litanias recitabat frequenter; & in propositis exercitiorum tempore scriptis, multa leguntur de illorum & ejus, quæ Angelorum Regina est, invocatione crebra. Quod autem hoc in genere faciebat ipse, etiam aliis ut facerent fiebat Auctor, siquando occasionem nanciscebatur. Ita cum Socius ex Italia in Galliam transiturus memoriale quoddam scriberet rerum ab iis observandarum itinere reliquo; Primo, inquit, sedulo implorandum auxilium Angelorum custodum in itinere per Alpes & in periculosa trajectorye fluviorum. Nec frustra movuit: nam quamvis inter curas occupationesque tam varias hujus muniti non satis infixam menti haberent memoriam; ipsius tamen piis ad Angelos suis precibus existimant se ereptos ab evidentissimo submersiois periculo, quando Camberio appropinquantes temere tentare vadum per Larchi fluminis lutulentas lateque diffusas aquas. Cum enim tenaci ipsius limo primum unius ipsorum equus, tum ipse eques pedibus frustra transiturum se sperans, sic hæteret immergi, ut fuerint necessario perituri, nisi mature succurreretur; Deo volente factum est, ut in loco procul a conspectu domibusque remoto, per eorumdem vestigia sequeretur cum familia sua in equis loci Dominus, qui S. Albani Comitem se dicebat. Hic conspecto eminus periculo progredientium & Societate Jesu Patrum, in qua filium habebat & consanguineos alios, accurrit concitus; quosque, ob-

strepentibus equis, multo clamore avertere non poterat, ne in eas profundius sese inferrent; per Prætorum suum, alio loco minus formidoloso transire iussu, ac deinde posita vestium inferiorum parte accedere ad porrigendam manum, discrimini eruit periclitantem: post quem etiam in pedes erectus equus est, & per frenum magno nisu eductus ab albis: atque ita omnes demum per notum indigenis vicinumque vadum, in eam, a qua male recesserant, ripam deportati sunt. Accidit autem hoc quoque mirabile: quod non tantum equus, de quo actum omnes arbitrabantur, eductus sit & salubris, quibus ad aures usque jacebat immersus, una cum alligata super dorsum ad ephippium sarcina grandiore, modica demtaxat parte extrante ab aquis; sed ipsa quoque sarcina, ad ignem explicata ut siccaretur, exhibuerit integra & nulla sui parte madefacta rariorum Martyrologiorum Actorumque egrapha cum quibusdam Sanctorum imaginibus, licet cetera circumcirca omnia sic pervasisset aqua, ut, præter jam dicta nulla chartarum vel linteorum particula sicca inveniretur. Hujus igitur divini erga se beneficii memores Socii, ipsum quod penes se tunc habebant Magistri sui memoriale grati asservant: & illius quoque precibus factum credunt, tum quod jumentis subinde collabentibus, aut ad præcipitia declinantibus, vel vehicula evertentibus nusquam gravius læsi sint; tum quod inter tot itinerum, studiorum, vigiliarum labores, in tanta cæli cubique ac potus varietate, nusquam morbo aliquo diuturniori debilitata sit valetudo sua: curamen, Deo Sanctisque freti, minime parcere vel norant vel poterant, nisi cum maximo temporis, & eorum, propter quæ iter susceperant, negotiorum dispendio.

133. Curabat etiam P. Bollandus ut a Summo Pontifice impetraret per amicos Indulgentiarum in pios fideles distribuendarum numerum aliquem, quotiescumque Sancto aliquo canonizato audiebat earum petendarum esse occasionem; sicuti cum Divis inscriptus est S. Thomas de Villa-nova, & nunc recens. S. Franciscus Salesius: sub cujus nomine acceptas benedictiones, ipso quo extrema Sacramenta suscepit die, in singulos Socios, tunc Antuerpiæ per tria domicilia paritos, distribui jussit. Aliarum quoque sacrarum rerum æstimator summus, non modo benedictam aquam in Museo & cubiculo volebat habere semper; sed totus quoque, si quando in suburbanum veniebat, providebat ut esset, vel ipse conficiebat, in egressu ingressuque consuetus eadem se aspergere. Si quid mittebat alio vel alicunde mittendum expectabat, id ut saluum perveniret, volebat vel ceram benedictam vel Sanctorum adjungi icunculas aliquas, ceterisque, ut idem facerent, serio inculcabat: effectu optimo, cum nesciamus unquam perisse scripta vel libros, in quibus id ab eo, aut ex præcepto ejus ab aliis, fuerat observatum. Caravacanas etiam Cruculas ex Hispaniis petebat studiose ac numero magno, & ipse earum unam gestabat ad collum cum reliquiario, quod cera benedicta & pulveribus Martyrum Romanorum ac sacris quibusdam numismatis instructum habebat ex vili materia, artificio nullo. Ut mirati vehementer domestici sint, in eo non contineri saltem spectabiliore & celebriorum Sanctorum Reliquias alias: cum tales ad se missas sæpe daret aliis, in oratorio ornatiori aut etiam publico honorifice collocandas, & quasdam conservaret in scriniis simili usui destinatas: quod non satis decorum crederet, suo abditas gestare in sinu, quæ palam expositæ multorum possent pietatem accendere. Etenim Sanctorum liplana venerabatur impense, plurimamque libenter dabat operam, ut eorum corpora templis nostris exornandis impetrarentur. Ita per P. Nicolaum Lancicium obtinuit Sanctæ Virginis Martyrisque Honorificæ corpus integrum: quod cum suæ Provincie vinctum

dicare

dicare vellet vir quidam, in ea ac tota Societate auctoritatis permagna, alio substituto; fortiter, ne id sibi licere crederet, Bollandus restitit: & pro secundo quod item Virginis ac Martyris esset habendo, tamdiu Romae institit, donec eo profectus Provincialis P. Guilielmus de Wael, negotium Bollandi diligentia confectum reperit, & S. Rufini corpus avexit ex Urbe: quod una cum priori S. Honorii egregia Domicellarum Hauptappellarum munificentia, argenteis duobus magni ponderis & artibus ferculis inclusum, solennioribus festis exornat altare Mariani facelli, quod ab eisdem memorabili ad posterum liberalitate fundatum, & exoticis totum convestitum marmoribus, inter augustiora & visu digniora Belgii sacra numeratur.

CAPUT XXI.

*Mortificatio, obedientia, zelus, caritas
Bollandi.*

134 **P**le crudelis in suum corpus, licet hernia, calculo, aliisque doloribus vexatum satis, utebatur oblongo ex horridis pilis cilicio, per modum tunicae brachiis tunc defluente ad genua: item contexto zonis filamentis flagello, funiculisque nodosis atque inserto ferreo aculeo asperis, nec non acutissimis armillis: quae omnia, crebro attrita usu & elicto rubentia sanguine, circa lectum ejus reperta post mortem sunt. Adhuc ut Crucifixum sese inter orandum conformaret, expandebat saepe in crucem brachia: idque nonnunquam in refectorio publice circa majora Domini nostri festa, aliis alias praenuntiis obeuntibus. Quam esset amans Societatis & institutorum ejus, multipliciter demonstrabat, propugnans ea totis viribus, neque se praesente aliquid jactari patiens, quod illis quomodocumque adversaretur. Eodem ex capite omnem improbabat contra priores probatosque usus inductam propositamve novitatem, nec sine displicentia summa audiebat inveni ab aliquibus sententias novas in Philosophorum vel Theologorum scholas, aut nostros in eas propendere: quantumvis alias ipsi carissimi essent: maxime si sciret praesudicium aliquod contra eas latum ab auctoritate majori publice privatimve. Erat enim Superiorum observantissimus: & quamvis ad eum, propter eximiam erga omnes caritatem, suas saepe domestici referrent difficultates, consilii vel auxilii causa; praefabatur tamen libere atque aperte, quod nollet ullatenus se ingerere regimini Superiorum, ea re salva, omnia facturum quae afflictus posset desiderare.

135 Eorundem autem Superiorum mutationi, deliberationibusque circa eam rem Romae instituendis, nec ingerebat se neque nomen suum ab aliis patiebatur misceri: cum diceret perinde sibi esse quemcumque Deus atque Societas Superiorem dedissent: tantum orare frequenter communem Dominum, quicumque Domui praeficeretur (sive is addictus suis studiis esset sine non) ut is talis esset, qualem Societatis instituta requirunt & commune bonum. Itaque licet non ignoraret quanta esset sua apud Praepositos Generales existimatio, quantique suum illi iudicium facerent; de rebus tamen ad Provinciae aut Domus regimen publice privatimque spectantibus, numquam scripsit Romam, nisi cum Consultor Domus hujus Praeposito additus, ex regula scribere tenebatur. Et hanc summam hoc in genere abstinentiam ipsemet Bollandus in quadam epistola anno 1650. mense Febuario, eisdem propemodum verbis indicavit: sed & Romana tabularia & qui eis praefuerunt Assistentes, Secretarii, ac Substitutorum, testabuntur. Unica quippe circa Su-

Tom. I.

periores cura ei fuit, eorum factam tectamque servare auctoritatem apud subditos, & eisdem apud Deum felicis quietique regiminis gratiam ferventer exorare; saepe supplicans, ut Provinciis, Domibus, Collegiis Societatis de Praelatis idoneis zelosisque prospiceretur, per quos & debitorum sublevare onera, & communia commoda promoveri, & disciplina regularis posset cum proximorum aedificatione efflorescere.

136 Simili zelo pro Religionis Catholicae veritate ac puritate & decertabat ipse, cum res ferret, adversus haereticos; & alios eadem in palestra magis ex professo luctantes juvabat animabatque; saepe, aut numquam frustra, requisitus, ut vel contra errores scripturis suggereret opportuna librorum auctoritatumque ex historia sacra petitarum praesidia, vel quae scripserant distribueret per amicos: quamvis id facere ipse non posset sine aliquo pecuniarum impendio, temporis vero & laboris, ob epistolarum hac causa scribendarum accipiendarumque frequentiam, longe maximo. Ita rogatus a Silvestro Petrasancta, cum hic orthodoxam religionem esset propugnaturus contra haereticam & impiam Petri Molinzi epistolam, plurima discussit antiquiora monumenta, e quibus supersunt varia de S. Georgio Megalomartyre, Sociis etiam profutura ad diem 23. Aprilis. Ita in celebri controversia Lovanii anno 1640. excitata ab iis, qui facilem sibi de orthodoxa fide victoriam promiserant, si telum, sub Augustiniani nominis grata specie fallaciter occulatum, per Societatis nostrae latus torquerent in matris Ecclesiae viscera, monitus de publico privatoque periculo Provincialis, & prudenter veritus, ne vicina quoque Belgio regna inficeret veloci contagio pestis, quae tanta hic incipiebat vehementia grassari; Bollandus potissimum dedit in mandatis, ut quos alibi ex nostris norat ad ferenda laborantibus subsidia idoneos, eosdem admoneret tempestatis hic excitatae & ad ipsos mox deferenda. Etenim quod in Hispania Joannes Martinez de Ripalda in suo de Ente supernaturali opere, quod tunc sub prelo versabatur, obtulerit gentilibus suis antidotum, quo contra venenum munirentur, si eo forte aspirarent novatores, sacrae Inquisitionis metu non satis abterriti: quod Franciscus Anatus, nunc Regis Christianissimi Confessarius, tunc Theologiarum rerum Tholosa Professor, coeperit calamum intrinsece ad Ecclesiae defensionem; quod Dionysius Petavius Parisiis ex suis auditoribus unum praeter ceteris aptissimum iudicans Stephanum de Champs, Collegii Claromontani ibidem nunc Rectorem, probe instructum animatumque eduxerit in campum, tam illustribus deinde trophaeis nobilitatum; hortante & instigante Bollandus factum est: per quem illi primum, tum ipsum quo blasphemum dogma continebatur librum, tum deproperatas Lovanii adversus eundem positiones cognovere: plurimis litteris ultro citroque super hac re commementibus, quarum adhuc multae apud nos extant. Postquam vero praecipua quinque novae haereseos cornua Innocentius X. Pontifex Maximus Vaticano decussit fulmine, multam saepe operam dedit Bollandus, ut & ipsius Apostolici decreti exemplaria & ad hujus defensionem scripti impressique adversus recalcitrantes libelli per hanc vicinasque provincias dividerentur, usui ad propugnandam veritatem futura.

137 Zelo fidei tuenda succedat zelus animarum, ad virtutes Christiani nominis professione dignas promovendarum vel ab erroribus ad Catholicam veritatis agnitionem revocandarum. Hunc procurandis juvandisque missionibus, ad eum finem ordinatis, Bollandus sic declaravit; ut appateret non fuisse ejus electione factum, quod quietae potius scriptioni, quam operosa actioni esset destinatus. Nam Missionariorum sibi com-

†††† 3 mendata

mendata negotia sedulus procurator exequabatur : & cum ad novam aliquam expeditionem suscipiendam opera ejus requirebatur (ut requirebatur saepe, propter multiplicem regionum personarumque noticiam) semper inveniebatur promptissima. Sic cum Bergas ad Zomiam aliquando in oculis haberet Provincialis, ut novae missionis egentes, & opportunas fructui magno, colligendo ex adjuvandis Catholicis & haeticis convertendis: curavit Bollandus per amicos seculares labore multo, receptores, fautores, diversa & quidquid aliud requiri primis initiis posset; ut per ipsum, mediaque curata minime steterit, quo minus istuc Societas ingrederetur. Cum item apud Moschos Hollandus quidam nobilis fundare missionem decrevisset, & res factibilis videretur, quod sub Hollandi nomine & inter Hollandos Catholicos facile latere istuc e nostris aliqui & habitare possent: per sibi notos in vicinis Provinciis diligentissime egie, ut ex ipso loco disceret accurate quaecumque scitu & observatu necessaria erant, de iisque Superiorem edoceret. Eos qui versantur in Indis, tam Orientis quam Occidentis, quomodo Bollandus quotiesque adjuverit, non obscura conjectura assequi possumus ex litteris, inde ad ipsum datis non raro per eos, qui ipsius hic fuerant caritatem experti, vel usque eo delatam fama ex aliorum sermonibus noverant. Cognitioni nostrae propius Quat-mecchelen adiacet, Leodiensis Campiniae pagus, patria Joannis Weyer Sacrae Theologiae Doctoris, eamque multis annis in Bohemia professi, & intima amicitia cum Bollando conjuncti. Qui terrae natalis curam amoremque nequidem in tanto regionum intervallo deponens, litteras frequentissimas dedit ad Bollandum, & per eam multa ibidem curavit ad Dei honorem & spirituales incolarum utilitatem. In his fuit tabula S. Ignatii, artis & pretii non contemnendi ab insigni pennis: deinde S. Francisci Xaverii Confraternitas, per Missionarios hujus Domus ibidem instituta, cum egregio fructu pluribus jam annis iterato, non tantum iniquorum sed etiam accortentium undique ex circumjunctis pagis accolarum, ad invocationem Sancti hujus Thaumaturgi, & Indulgentias eidem loco a Pontifice impetratas, ad honorem magni Indiarum Apostoli promovendum; qui ibi nunc & altare marmoreum habet, & frequentissima miseris confert beneficia sanctorum: plurimum ad singula conferente & prima quadamtenus fundamenta jacent: Bollando. Quorum aliorumque beneficiorum ergo, cum publice in dicti P. Joannis Weyer contribules, tam privatim in consanguineos ejus collatorum, nomen promeruit non tantum amici, sed & veri parentis, in epistolis illius, quae de Bollandi obitu sic nos consolantur, ut simul gratulentur de obitu, prout confidere audeat, gloria.

138 Eximiam Bollandi caritatem tot quot supra protulimus exempla meridiana luce clarius demonstrant; procul quidem positae exhibita omnia, sed quae satis ostendant, quam prompta necesse sit officia ejus erga praesentes fuisse. Quis filium amicumve in exteris missurus regiones studiorum causa, P. Bollandum poposcit commendatitias, & plus quam sperarat ab eo non rerulie? Norunt multi, qui sunt experti, & sciunt quam subinde non unis litteris, nec semel scriptis opus fuerit, dum expensarum rationes & pecuniaria cambia ultro citroque excipiuntur, subortae complanantur difficultates & tria, curatur ut in virtutum ac litterarum studiis continerentur & promoverentur adolescentes. Quis externarum Provinciarum holpes advenit Antuerpiani, cui per se Sociosve suos non exhibuerit officia omnia, quae Provinciae nostrae erga externos humanitatem eisdem poterant commendatam

reddere? Quis Sacerdotum aut laicorum Fratrum in valetudinario decubuit ager, quem non saepius in hebdomade visitavit? Depradicabat hanc ejus in eo genere assiduitatem P. Demsterus, Scriptorum Roma in ejus nationis Collegio postmodum Rector, Antuerpiae per plures hebdomades infirmus; & cum inciperet convalescere, prolixis saepe Bollandi colloquiis recreatus: sic ut ipse non caperet; quomodo tanta caritas cum tot occupationibus posset consistere, quantam ab otioso homine vix alias expectasset. Depradicabat eandem etiam P. Eustachius Paganus Neapolitanus, a Tirolensi Archiduce in Hispaniam & Belgium missus, prolixiori etiam tempore curatus Antuerpiae: qui ut aliquam benefico erga se viro redderet vicem, conciliavit ipsi amicitiam R. P. Caroli Zangrii, tunc Neapolitani Provincialis, postea Assistentis Italiae & Vicarii Generalis, nec non P. Antonii Beattilli, Auctoris historiae D. Nicolai Myrensis, Barrii in Apulia quiescentis; virorum eximia sanctitatis laude illustrium, per quos insigni de Sanctis Neapolitanis thesauro auctum museum Bollandianum est. His merito adiungendus est Adm. R. P. N. Goswinus Nickel: hic anno 1636. Antuerpiam excurrent, post gestum prima vice Rhenaevae Provinciae magistrarum supremum, cum sua opinione diutius remanere cogeretur difficili decensus podagra, quantum a Bollando solatii acceperit, non desinebat etiam depradicare jam senior & totius Societatis Praepositus Generalis. Quia autem eodem tempore observat, Januario infra praesulum sudante, quam improbo continuoque labore urgeretur editio, etiam diebus & horis illis, quas alii ex Superiorum religiosa indulgentia hilariter colloquendo vel ambulando impendebant; valuit accepta propriis oculis experientia, quemadmodum deinde Socius professor est Romae, quo minus aures praeretur nonnullis, ferme otiosum quiritibus cum Socio suo Bollandum.

139 Quid nunc humanitatem illam ipsius commorem, qua omnes cujuscumque conditionis atque aetatis, quacumque de causa accedentes, admittebat audiebatque; nullo unquam signo ostendens vel importunam vel fastidiosam alicujus sibi praesentiam accidere? Quotquot nostrae Provinciae Socii hoc ex capite virum noverunt (quis autem credi potest non novisse aliquando, cum neminem negligeret vel contemneret) oportet unanimi fateantur consensu, haud facile inveniendum quemquam in hac virtute Bollandum parem, nedum superiorem. Quare de eo sic scripsit emeritus Theologiae Professor, P. Ludovicus de Schildere, propter maximam librorum noticiam cum veniebat Antuerpiam apud Bollandum frequens: *Miratus sum saepe benignitatem ipsius, quando scriptis suis occupatissimus, admitteret adventantes ad se magna comitate & affabilitate. Prudentia ejus in scribendo summa fuit, cum, quod sciam neminem unquam ulla epistolarum suarum verbo offenderit Doctrinam ipsius historicam depradicat mundus universus, sibi gratulans inventum esse eum, qui e tenebris educeret abscondita, obscure scripta expoliret, & pluviam ubique ambiguitatem ex antiquis monumentis eliminaret.* Hic ille: ac alius quidam totius Provinciae haud ita pridem moderator, obsequendi & gratificandi studium, cum summa humilitate & affabilitate conjunctum, praecipue commendabat. Et vero ita superabat omnem hac in parte virtutis communis modum, ut primo quolibet affatu accedentes raperet in amorem sui.

CAPUT XXII.

*Extrema incubationes & morbus ultimus
Bollandi.*

140 **H**is aliisque virtutibus (quæ, quales & quantæ fuerint, rerum ac cordium scrutator Deus æstimare novit, & æstimatas digna mercede remunerare) necnon exercitiis spiritualibus, accuratioribus, ut alias semper, quam maxima obitis, ad mortem pie obitum præparatus Bollandus, paulatim deficere atque languescere cepit: sic ut extremis vitæ mensibus nulli alicujus momenti studio animum posset intendere amplius. Modo angustiat pectoris premebatur molestiis, nunc capitis vertigine laborabat: sæpe debilitatem totius corporis summam sentiebat, sæpe prægravabatur somno; eo molestiori, quod Horarum Canoniarum lectionem cogeret identidem interrompere, in eaque duas tresve horas ponere. Querebatur etiam deficere memoriam, etsi eam ad stuporem omnium in recreatione communi adhuc firmam proderet vegetamque. Nempe magnorum ædificiorum reliquias, etiam in ruinis, admirabilem ostendunt servantque firmitatem, ita ut in eis consumendis vires omnes suas videatur tempus exhaustisse. Querebatur tamen, nec sine causa: pridem namque cum Socii pararent in Italiam discessum, examinandus S. Suiberti Actis pro primo die Martii dare cœperat quidquid habuit liberi temporis, quod sane fuit permodicum, maxime postquam Socii recessissent: sed quadam implexarum quæstionum indagine cinctum se invenit, quas inter tot negotia, in senem solitariumque undique incurrentia, haud ita potuit extricare, quin totum usque ad reditum ipsorum triennium hac in re una absumeret, nec parvam biennii post secuti partem. Hic tamen commentarius, quia in tantam excreverat molem, ut metus esset lectori prolixitate nimia fastidium pareret confusionemque; debuerant ex Censorum Sociorumque judicio multa contrahi, multa etiam prorsus aboleri: magnæ quidem illa doctrinæ plena, sed ad propositum haud adeo necessaria, cum paucioribus posset evidenter ostendi, tota illa quæ sub S. Marcellini nomine apud Surium aliosque leguntur Suiberti Acta, purum putum esse figmentum, anistorix erroribus scatens propemodum infinitis, quos a corvo, ut ipse se mentitur, Auctore produxisse, prorsus sit impossibile. Frustra certe in iis vel excusandis vel a parte, ut rebantur, sinceriori sequestrandis, torserunt se Scriptores omnes hujus ac superioris seculi; dum contenti interpolata depravataque concedere, aperire non audent sordidissimam illam tot pene mendaciorum vomitum, quor inibi articuli seu paragraphi continentur.

141 Ergo fatigatus fastidioso illo contentiosoque labore, eo magis quod amicos quosdam suos videbat pro Pseudo-marcellino illo, velut pro aris sociisque certare; primum quidem aliorum Sanctorum Acta, a se ad eundem primum diem elaborata, recognoscere cepit ad nova illa monumenta, quæ peregre revertentes Socii de iisdem advexerant. Deinde S. Casimiri Poloniarum Principis vitam aggressus est illustrare, suadentibus Sociis; qui sciebant horum causa plurimas ab eo litteras Vilnam & in Poloniam missas, ipsumque istarum historias gentium plene perspectas cognitatasque habere. Sed in illo finiens hymno, quo Sanctus ipse solitus fuit Mariæ laudes omni die dicere, tanto cum labore difficultateque eam commentationem pertexit, ut negaverit posse se post hac amplius aliquid majoris moliminiis aggredi. Nec vero aggressus deinceps est: nam ad relegenda Sociorum scripta convertens animum, suum de singulis cepit ferre judicium. Sed hic quoque ex diuturna

lectione fastidium ei inconfuetum obrepit: maxime quia caligantes oculi suum maligne præstabant obsequium. Ad extremum igitur in serie prætermisitorum ordinavit paucula: adeo ut vere dici possit istic studiorum suorum metas (nam postrema hæc, diverticula potius fuisse quam studia) eum attigisse, ubi nullum inventurus esset admirandi amandique finem; in amabilissima speciosissimaque omnium creaturarum, Dei, inquam, genitrice Maria: deducente ipsum ad communem Dominam Casimiro, cui semper specialiter fuerat devotus Bollandus; utpote Virgini & Virginum Reginæ, ob prælatam vitæ ipsi virginitatem, longe carissimo.

142 Itaque die 29. Augusti, cum mane adhuc sacris operatus esset, rediit ad commune Musæum ex more, oppido se fatigatum querens: post meridiem vero cum responsum aliquod mittendum Coloniam per Sociorum alterum expedivisset (jam enim hebdomadibus aliquot litteras scripserat difficulter, & quas scripserat negabat a se legi posse) ad cubiculum abiit Vesperas Completoriumque dicturus. Illis finitis, rursus rediit ad musæum, sed adeo debilis, ut negaret se posse adjuvare in emaculando folio, quod a typothecæ allatum fuerat; omnino præter consuetudinem suam, cum ante hac numquam esset passus, nisi saltem se audiente, quidquam relegi & ultimo expediri ad prælum. Erant hæc initia morbi, paulatim ad caput ascendentes: quo non observato, ad negotia quædam abiit Socii, ad cubiculum ipse. Sed paullo post rursus ex eodem egredi visus est, manusque ad parietem proximum applicare palpabundas, quasi sustinere se nitetur a lapsu. Accurrere illico, qui haud longe stabant, & suis excepere brachiis jam profuse mentis statu emotum, nec quidquam apte respondentem, ignarumque quid sibi vel ubi esset. Quare in Musæum ab illis, inde in proximum cubiculum deductus molimine magno, videbatur in apoplexiam incidisse, & intra paucas horas moriturus: sed discussit periculum ex aperta Medici judicio vena elicitus sanguis, qui admirationi fuit omnibus, tam sanus repertus ac si pueri quinquennis fuisset. Itaque Franciscus Maria Florentinus, laudatissimus apud Lucenses Medicus, de quo nos alibi iterum, ut morbi hujus symptomata intellexit, pro insigni sua in ejusmodi rebus experientia judicavit, *Sanctum vividumque senem eo apoplexia genere esse extinctum, quo s. Hieronymus in Chronica narrat sublatum Valentinianum egregium Imperatorem: nimirum ex sanguinis per hiantem venulam eruptione super cerebri meningis, ubi deinde putrescens febrim letalemque comam excitaverit. Ita plures inquit, apoplexias fieri in mortuorum dissectionibus observavi; præcipites, si vas grande adaperitum fuerit; lentas magis, si vas parvum.*

143 Est autem menti suæ utcumque restitutus Bollandus, simul ut abundanti sanguine levatus fuit, sed absque memoria rerum paucas ante horas actarum. Visus est etiam se bene habere, nisi quod esset vehementer debilis; adeo ut nihil impediretur ultimo Augusti die sacram Eucharistiam devote suscipere, & Romam ad Congregationem Procuratorum abeundi P. Francisco l'Hermite hilariter alacriterque valedicere. Verum post secundam a meridie ejusdem lucis horam, difficili recurrentis febris paroxysmo invasus est, tertioque similiter morbi die, qui secundus Septembris fuit; sic ut jam constaret tertianam esse, sed ita vehementem, ut semper usu rationis privaret, quotiescumque accederet. Ea solutus proximo die Jovis, ad inferius valetudinarium descendit, satis, ut tum quidem videbatur, robustus: sed cum eodem die novus accessisset paroxysmus, quasi duplicis tertianæ indicium, numquam exinde liber a febre apparuit: etsi ad statâ paroxysmorum tempora gravius affligeretur, non absq-

periculo imminentis lethargi. Quare iudicatum fuit non esse differenda diutius extrema Sacramenta: quæ ei ad omnia præsentissimo sunt collata, in Patrum nostrorum Fratrumque corona, die v. Septembris, secundo quo in morbum inciderat Sabbato. Post hæc ad febrim accessit singultus perquam molestus; convocati- que ad iudicandum succurrendumque, si fieri posset, plures medici, de vita actum iudicabant; tentandum tamen, si quid per enemata afferri posset subsidii vitalibus, obstructione præbeandis. Sed cum frustra essent clysteres adhibiti, pejus etiam illa nocte habuit, sic ut sequenti mane reversi medici animam agere existima- rent. Relevatus tamen præter spem omnium, post- meridianum tempus etiam hilariter egit, & blande excepit quoscumque advenientes. Vespere autem genu- flexis ante lectum Sociis, & Magistri optimi benedi- ctione extremum signari postulantes, eandem im- pertiit magna cum præsentia animi, verborum exqui- sitorum efficacia, & interna expressione humilitatis. Deinde sub primam post medium noctis horam susce- pit Eucharistiam, ut nocte etiam præcedenti fecerat, itemque sequentibus duobus noctibus, deficiente paul- latim natura, nec quidquam operantibus medicamen- tis. Mirabantur medici in tanta febrium singultuumque vehementia adhuc eum vivere. Vixit tamen ad finem fere tertii Sabbathi: & quidem sui ac rationis compos toto die Veneris mortem præcedenti; quando circa no- ctem denuo rogatus a Sociis ut benediceret, agere con- sensit: jam tempus esse significans, quo sibi potius illi deberent bene precari.

CAPUT XXIII.

*Prædictum paratus mortem obiit Bollandus. Exe-
quia a Religiosis Ordinibus variis
celebrantur.*

144 **A** D ultimam usque noctem, quæ fuit inter sextam feriam & Sabbathum media, om- nes ad se venientes cognoscebat Bollandus: & ad cun- ctorum respondebat interrogata, quamvis impedita multum voce & difficulter intelligibili. Annuebat ja- culatoris precibus pie sibi suggestis, & interdum vel repetebat eas, vel addito verbulo exaggerabat. Crucifi- xo avide figebat oscula, & ad cælum pie suspirabat. At 12. die Septembris jam indea nocte media & loque- lam amiserat, & potestatem mentis suæ exteriori signo exprimenda. Die vero jam ad meridiem deducta, cum fugiente prorsus arteriæ pulsu animam agere crederetur, recitatae sunt consuetæ pro agonizantibus preces, & semel iterumque repetitæ. Quas inter adstantium alicui venit in mentem, committendum non esse, ut nulla vel ex morientis vultu exciperetur imago viri, ita celebris in vita & magis post mortem celebrandi. Ne- gabant Socii unquam id placuisse vivo, nec passurum esse morientem, si sua esset in potestate, ajebant. In- ductus nihilominus ad moribundi lectulum pictor est, Philippus Fraytiers, magni Rubenii olim discipulus: & ultima qua urcumque vixit hora, excepta sunt vul- tus venerandi lineamenta, qualia in isto articulo po- terant & sufficere videbantur efformanda studiosius o- periosiusque imagini, cui postea in æscinæ versus se- quentes aptavit domesticorum aliquis.

Bollandi vultum muta sub imagine, sculptor,

Ingenium scriptis explicat ipse suis:

Sanctorum hoc geminis distincti mensibus Actus,

Tertius hoc Martii mensis & Ala probant:

Tertius, heu! idemque seni labor ultimus, annos

*Quem doleas operi non habuisse pares:
Sed dabis, vos Socialis amor: sic scribere perges.
Omne, suum finem donec habebis, opus.
At animi speciem si possent taliter ara
Reddero, nisi vultus illa referre queamus.
Pauci forent Sociis commendanda volumina, quando
Unica pro multis esset imago libris.*

145 Expiravit Bollandus sub horam quartam secun- dum meridiem, cum ultimo resumerentur extremae pro agonizante preces, & tertiam jam horam cessasset omnis arteriarum pulsus, nec nisi exigua reciprocata per halitum spiritus motione vivere cognosceretur: sic ut somno, quam morti similior videretur hic exitus e vita, & ipse admirabili ejus dilatione comprobasse crederetur factum pictoris, quod viventis humilitas sem- per improbaverat. Quin & post mortem favere visus est, prima illa lineamenta vivis exprimentis coloribus, suppletisque ea quæ jam deleverat prorsusque immuta- verat status morientis. Nec dilata pictori ipsi merces sua est, utpote cui gratia obtigit pietissime sicut vixe- rat moriendi, statim atque manum extremam imagi- ni, nonnullisque exinde sumptis cætypis imposuit; eo, ut confidimus, translatus, ubi nunc meliorem animæ Deo fruente vultum jucundius contemplabitur. Por- ro imago hæc, quamvis sub extremum spiritum desi- gnata fuerit; non tamen extremam illius ætatem per- fectè refert: sed juniorem aliquanto quam erat ea in qua mortuus est Bollandus. Cum enim pictor hic nul- lam præstantissimi viri haberet animo in prædam ideam, nisi quam ante complures annos hauserat ex vegeto tum optimæque habitudinis vultu, tali Bollandum effinxit specie, quali eum tunc fuisse meminimus, & optasse- mus semper manere nulla ætatis damna sentientem. Sed nempe, ut Possinus, Societatis nostræ Historiogra- phus, de eo rescripsit; *cælum hunc vivum invidis ter- ris, aut potius sui ad se traxere Sancti, representari mercedem vigiliarum & exantillorum ingentium la- borum in eorum & Dei procuranda gloria. Acquiesce- re, inquit, necesse est beneplacitis divinis & sensum jactura nostra leviolem facere gratulatione felicitatis ejus.* Hanc maximam illius viri verissimam cogitationem, quod attinet ad Sanctos sibi suisque cæcibus Bollandum jungere affectantes, P. Franciscus Vavassor, cultissimæ inter Gallos elegantia Poeta, sic expressit:

*De Scriptore suo Divi certamen habebant,
Tempora qua visa, quam diuturna darent.
Pars major, saluum in terris superesse volebat,
Longius ut captum prosequeretur opus.
Pars minor ad suprema poli convexa vocabat,
Ut caperet scriptis premia digna suis.
Finit hanc litem qui solertissimus annis,
Et dedit ad comites talia verba pio:
Iusta virò, Superi, & merces jam debita, cælum est:
Si pergas, quid, ei quod tribuamus, erit?
At si desistas, si quedam infecta relinquas:
Nonne sat unius mox duo manus agent?*

Agent utique, si (quod non tam a natura ingenio- que suo quam ipsorum Sanctorum & Sanctos aman- tium intercessionibus sperant) fiat in ipsis spiritus Bol- landi duplex: spiritus doctrinæ & pietatis: ut plus quam duplici, quæ adhuc superest, parti laboris facere possint satis, dum vita & vires patientur.

146 Nunc ut ad Bollandum revertamur, mortuus est is optato sibi nec improvise tempore. Inventus est enim in mensa, ad quam studebat, libellus P. Franci- sci Poire de methodo bene moriendi, ad dexteram; ad sinistram vero supra laudati Bernardinorum reforma- torum Generalis Bona Manuductio ad cælum. Propo- sita quoque in ultimis exercitiis spiritualibus scripta, aliud fere non continent, quam quomodo se vellet ad mortem religiosè obeundam parare. Superiori indi-

can-

canti sub initium morbi, periculosum eum videri, & quo fortasse non resurgeret; respondit, se sane nunc libentissime mori: petuisse aliquando, dum anno 1661. aliquo in discrimine vitæ jaceret, ut sibi vita protraheretur tantisper, dum reduces ex Italia Socios videret: eo voto abunde potitum, nihil habere amplius propter quod diutius optaret vivere: gratias agere Deo, cujus beneficio in Societate Jesu vixisset ac moreretur; cetera prudentissimæ ejus dispositioni relinquere. Idque sic fecit ut totis illis quatuordecim diebus nullam de studiis suis, nullam de allatis litteris, nullam de negotiis ullis admittit seceritve mentionem; nisi quod semel iterumque monuerit Socium, necdum perfolutam mercedem esse ei fabro, qui vinculum herniæ continendæ reparaverat. Mortuum Bollandum sic Domus nostra luxit, ut vitam ei magnamque in cælis ominaretur gratulabunda felicitatem: quia tamen inscrutabilis sunt judicia Dei, qui etiam in Angelis suis reperit pravitatem, postulata continuo per nostræ Provinciæ Collegia sunt consueta sacrificiorum ac precum suffragia, si forte adhuc aliquid expiandum anima, tam cara Deo Corporibusque, hinc extulisset.

147 Religiosorum deinde per hanc urbem monasteriis aliquot, cum quibus Bollandus magis ætatem coluerat amicitiam, indicatus obitus ejus est. Illi autem omnes sic exceperunt hoc nuntium ut manifeste patuerit Sanctos imitari Dei indolem, cujus visione æterna beati sunt, & jam veluti deificatos, sese glorificantem voluisse glorificare. Etenim quod nemo hic unquam factum meminit alicujus privatæ personæ honori, id factum est a religiosissimis illis cœtib; in funere Bollandi, consensione tam admiranda animorum ut ex conducto sic agere communiter viderentur, non suo privatim affectui obsequi. In his ut dignitate auctoritateque, sic etiam apparatu & magnificentia præcipuus fuit Amplissimus & Adm. Reverendus. Dominus Macarius Simonio, Cœnobij D. Michaelis Ordinis Præmonstratensis Abbas. Eodem enim, quo defunctis decessoribus successores Abbates solent, ritu & pompa publice in suo templo, multis e nostra Societate presentibus, parentavit Bollando, senebre perficiens sacrificium in Pontificalibus, cum solenni musicorum concentu, majoribusque campanis omnibus lugubri sono propalantibus, qua in veneratione ipse ac sui Religiosi haberent piam P. Bollandi memoriam, ob Sanctos Caudidi Ordinis studiosè illustratos. Franciscani Patres, statim ut acceperunt schedulam, mœsti nuntii bajulam, suis indixere preces, misereque ad R. P. Præpositum hujus Domus, qui indicarent exequiali sacro adiutores se cum privatim cum publice pios P. Bollandi manes; delectumque ad hoc esse diem 16. Septembris, quando plenissimo Religiosorum choro illud est ab omnibus decantatum. Apud Dominicanos Patres, sub interregno constitutos, quia Priore magistratum deponente necdum erat declaratus successor, non ita proum erat tale quid constituere: vixit tamen affectus gratitudinis, quam se putabant debere Bollando, mortuo, ut intellexerant, eo die quo imprimebatur Vita B. Petri Hieremias, ex suo Ordine, diem 3. Martii finiens. Itaque non contenti privatim pro eo indixisse preces, ipsoque, quo lugubriter pro animæ illius refrigerio omnes sacrificabamus, die 14. Septembris ad templum nostrum misisse Eximium Patrem Magistrum Franciscum Dinghens, Sacerz Theologiæ in Academia Lovanienfi Doctorem & Studii sui hic Regentem, atque in ætate jubilaria venerabilem senem, ut eodem quo nostri ritu sacrificaret; elegerunt etiam 17. mensis ejusdem diem, quo, eodem Eximio Patre Magistro solenniter concinente ad aras, testarentur, quid omnes sentirent de meritis defuncti.

148 Patres vero Carmelitæ majorem esse suam erga

demortuam obligationem rati, quamque posset unius Conventus expleti obsequio, ad Provinciam suam, tum Bruxellis agentem, R. P. Daniele a Virgine Maria, intimum Bollandi amicum, reculasse viri de Ordine sic meriti mortem, requirerentes quid fieri haberet. Jussit autem ut per Provinciam universam, in qua Conventus quindecim numerantur, Officium defunctorum cantaretur cum Missa: quæ continuo 16. Septembris Acta sunt Bruxellis, eorum Collegii nostri Rectoris, Ex-æ-Quoribus ejusdem collegii duobus, aliisque totidem gravissimis Patribus quondam P. Bollandi discipulis. Antuerpiæ autem expleto est Provincialis mandatum die 18. sic ut tribus in templis Mendicantium Ordinum, tribus continuis diebus, non absque admiratione magna civitatis, Bollando sit habitus insolitus iste honor: cui ut aliquam gratitudinis vicem rependerent Socii, ex variarum Reliquiarum thesauro, occasione scriptarum scribendarumque Vicarum e pluribus locis ad Bollandum transmissis, selecta quædam & singulis aptiora obtulerunt: quæ ipsi & Bollandi memoriam conservarent, & promovendæ inservirent pietati. Provinciali præterea Carmelitarum, quoniam ob illustratam S. Petri Thomasi Vitam præcipue agnoscebat hic Ordo se Bollando obstrictum, offerre placuit alteram ejusdem Sancti Vitam, quam velut pretiosissimam gemmam, litterario suo gazophylacio inferendam atque ad supplementum Januarii asservandam, Parisiis descripsit Auctore Joanne Carmessonio, PP. Minorum Terræ-Sanctæ Ministro, eo qui & morienti adfuerat, & mortuum laudaverat pro concione, & miraculorum ab recepto in cælis patratorum testibus canonicè audiendis dederat operam. Inventa autem hæc Vita fuerat inter ejus, qui editam in Januario Vitam tam plerorumque testis oculatus scripserat, Philippi Mazzerii Cancellarii Cyprii manu exaratos codices, in monasterio Patrum Cælestinorum: e quibus transscriptam una cum præclaris de festo Præsentationis Virginæ, dicti Philippi opera ex Oriente in Occidentem traducto, monumentis, cum præfato Provinciali obtulissent Socii, ut ex ore duorum oculatorum testium eximia B. Petri Thomasi Sanctitas plenius Ordini cuncto innotesceret, curavit continuo per R. P. Gerardum a Puero-Jesu tunc Definitorum recognosci omnia, & sicut prius edita congruis annotationibus illustrari, Societatis nostræ Provinciali Præposito Agidio vander Beke & Domus hujus Superiori Petro vanden Berghe, nec non Bollandi Sociis duobus dedicanda, typisque evulganda: prout anno 1666. factum est per epistolam, in qua prædictus Adm. R. P. Daniel a Virgine-Maria, postquam Societatem Jesu & Carmeliticam Mariæ familiam ostendisset præcipui cujusdam amoris nexu conjunctas, crebris mutisque inter se beneficiis officiisque semper certasse, & honorem Ordinis a Bollando cum viveret auctum commemorasset; transiens ad eum commemorandum, qui vicissim Bollando mortuo repensus ab Ordine Carmelitico est, suum de ipso sensum his verbis interposuit.

149 *Liceat eximii istius Patris, Domus vestra Antuerpiensis totiusque Societatis illustrissimi fidei, tantisper immorari memoria, qua vere in benedictione est apud homines, æquis dubiet quin & apud Deum Sanctosque omnes. Etenim si cœleste Joanne Molano in tractatu de Martyrologiis gratissimam Catholicis & iis qui pietatem amant operam faciunt, qui Sanctorum nondum impressa præclaragata in Bibliothecis investigare & prælo dare valent..... æquid censendum de eo, qui & omnia Sanctorum Acta abivis terrarum extantia inquirere, & eruditissimis pulcherrimisque annotationibus illustrare aggressus est, multumque progressus aliis perficiendi viam monstravit? Est & erit in benedictione memoria P. Bollandi opus universam Ecclesiam: cujus decus & ornamentum sunt Sancti,*
ER

Est & apud Sanctos, quorum gloriosa memoria recollitur in eorumdem Actis scriptis, & dum exemplis virtutum istis expressis nos conformamus, acceptissimum illis exhibemus obsequium: summa enim religionis est, imitari quod colimus. Est denique apud Deum, qui in Sanctis suis gloriosus existit & in eorum honoribus honoratur..... His ducti motibus plures sanctissimi viri..... libentissime subiecerunt laborem Sanctorum Vitae seripere consignandi, sequae per eum & Deo gratissimum praestare obsequium & ad perfectiorem proficere quam plurimum crediderunt..... Qui inter aromata commemoratur eoque assidue manibus conterritus, odorem ex illis quin contrahat, baud fieri potest. Sic & P. Bollandus tam multis annis Sanctorum eiusvis Ordinis, temporis, regionis immersus Sanctis gestis, ea jugiter contemplando, ruminando, adornando, non parum pietatis in se transfundisse baud est ambigendum. Idque evidenter satis manifestare videtur candor ille ojas in verbis & gestis, nec non praestantia ejus & varia eruditioni magnaque prudentia conjuncta comitas, humilitasque, ac Christiana quadam simplicitas: quarum ipse nos virtutum testem adscribo. Ut proinde, ob istas aliasque & vitam praestare altam ac magnos labores exanilas, in heroico illo pro Sanctis molimine suscipiendo & prosequendo, confidere liceat, ipsam non modo Beatorum consortio jam frui, sed & inter eos eminentioris gloria gradum affectum. Atque ita si pinum fuerit flere Bollandum, nobis & Ecclesia ereptum; pinum etiam effugandere Bollandum, Beatorum choris inferri.

150 Hæc pro suo affectu Provincialis ille, its conformatione, quæ plures sentiebant de Bollandum, ejus corpus, eodem quo ceteros ritu solemus, xiv., ut dictum est, die extulimus sepeliendum sub facello S. Josephi, adeoque & sub eo quod alteri imminet altari; ad quod ultimis vitæ suæ annis sacris quotidie fuerat operatus. Officio publice recitando interfuere seculares varii, qui Bollandum noverant familiaribus & inter hos Patrum Carthusianorum Prior Peckius, qui etiam ordinavit, ut defunctorum Officium sui canerent una cum Missa: quod idem ab ejusdem Ordinis Patribus Lira, & a Minoritis Hibernis Lovanii factum fuisse postmodum intelleximus. Simile quid Ecclesiæ Cathedralis Canonici aliqui & ex ceteris religiosiis domibus plurimi se fecisse testati sunt, pro suo quique proprio erga virum doctissimum affectu. In quo deinde nec Cisterciensis in Monasterio S. Salvatoris Prælati, nec ejusdem Ordinis extra hanc civitatem Abbas ad Scaldim in antiquissimo splendidissimoque S. Bernardi monasterio passi sunt desiderari eas partes, quas Officii sui esse credebant erga virum, æque de suo ac aliis Ordinibus omnibus bene meritum scribendo. Latientes ex Bloisiana familia monachi, memores qua veneratione atque amore fuerant viventem prosecuti Bollandum, singuli cum suo Abbate pro anima ejus ad Altare privilegiatum fecerunt.

151 Hæc tam ingentia bonorum omnium hujus urbis studia, tam concordia affectu demonstrata, Parisiis intelligens P. Franciscus Vavassor, ita s. die Novembris gratulabundus recripsit:

De P. Joanne Bollandum male narratis: est enim mors parum immatura videri debet illius, qui annum ageret ætatis jam septuagesimum: tamen virum tantum, ingentem tanto operi, necdum viam quarta parte illius perfunctum, ante diem perdidimus. Perdidimus autem nos: imo vero ipse universus orbis Christianus, de quo tam bene mereri ceperat; ipsi, prope dicam, Cultores, quibus operam navabat, perdidit. Itaque minime miror, si, ut significastis mihi per litteras, Minorita, Dominicani, Carmelita, Præmonstratenses, Cistercienses, plerique alterius generis homines, gratas se ei præbuerunt, & revera iusta, qua dicuntur, persolven-

runt. Quamquam hoc istorum ed mihi laudatius fallim videretur, quod hic pari in causa nihil experiamur tale, nec tam aquis & benevolis utamur hominibus nostris. Amo, Patres mei, gentem vestram, piam, fidelem, gratiam. Faveo laudi Belgarum, qui & sine invidia estimare suorum ingenia norunt, & sine parcimonia, post mortem etiam, quoad fieri potest, remaneri. Sed, ut scripsi, damnum fecerunt in optimo Bollandum littera historiaque id genus sacra: verumtamen damnum quod per vos, Henscheni & Papebrochi, rependetur. Prædenti illud quidam consilium, ut, quoniam ætas hominis par esse non potest maximis quibusque operibus absolvendis, dividatur pensum inter plures; alter alteri, quasi vicarius diligentia, succedat, posteris interdum, quod agant commodum suo, relinquatur; sed summa quoque felicitas est nancisci in tanta varietate judiciorum, qui velint; in tanta multiformis & accurata eruditionis penuria, quæ possint præclara aliorum cepta exequi ac perficere. Atque istate hac induitione voluntatis, hoc robore animi atque fiducia. Tantum opto atque a Deo precor, ut, quando vobis multo plus est oneris reliquum quam quantum decessor vester tulit, plus vobis item valetudinis, virium, annorum ad præferendum concedat.

C A P U T XXIV.

Sensus piorum extra Flandro Belgicam
nuntiate Bollandi obitum,

152 Ceterum hic referenda candor gratia, quem vir iste eloquentissimus in gente nostra miratur & laudat, non solum extra Antuerpiam in varias Flandro-Belgicæ urbes se diffudit per Carmelitas, Minoritas, Carthusianos, Cistercienses, etiam Brugis in Dunensi monasterio Bollandi mortem variis piacularibus sacris, licet privatim, prosecutos: sed in ipsas penetrans Gallias per Reverendissimum Generalem Canonicorum Regularium S. Genovefæ Abbatem, Franciscum Boulaert, transfudit se ad omnia, quæ sunt plurima, eidem subiecta monasteria; in quibus jubente ipso, prout hac perscripsit, preces & suffragia indicata pro anima P. Bollandi. Canonicorum quoque Regularium in regali Abbatia S. Victoris Parisiensis Prior, cum supervenisset lugentibus Bollandi recentem mortem Sociis, nihil magis doluit, quam præceptam sibi felicitatem ipsimet in manus tradendi martyrium Magistri Thomæ, Prioris olim in Abbatia prædicta & pro Episcopo Stephano Vicarii Parisiis Generalis, recens a se ex antiquis monumentis compilatam, & Pontifici Maximo oblatam; ut quem Jorrense Concilium, Episcopus Parisiensis Stephanus, S. Bernardus Clara-valensis Abbas, alique, nec non Innocentius Papa II. Martyrem verum declaravere, ipse congruo Martyribus cultu, qui solum deest, honorandum decerneret. Itaque prædictus Prior, Philippus Gourrea nominatus, addixit Sociis P. Bollandi, se quoque curaturum, ut suorum Religiosorum sacrificia & preces, pro optimo Magistro nequaquam desiderarent. R. P. Marianus Sozimus, Patrum Congregationis Oratorii in Urbe Præpositus, litteras in Belgium misit, 11. Octobris scriptas hoc tenore

Obitus R. P. Joannis Bollandi, in eam nos animi angustiam egis, ut satius indicarem solamen magis accipere quam ferre: tanta erat omnium nostrum erga illum benevolentia, quam sibi juncta pietati doctrina conciliaverat: tanta erat orbis Christiani spes, quam religiosissimi æque ac utilissimi operis fovebat expectatio. Suffragia pro

pro ejus anima refrigerio promittimus & solvimus.

153 Plura fortassis alibi alii, nobis ignota: quod autem ex litteris hac datis scimus, etiam viros in politica dignitate primarios, quæ religionum fuerunt, Bollandi præstitisse, non debemus reticere. Etenim supra laudatus Divionensis Consiliarius D. Bouhier, qui pridem cognitum habebat Bollandum ex lectis accurate operibus ejus, continuo ut obuisse audivit, ad recitandum pro anima ejus Officium defunctorum contulit. Similiter nobilis ille Luca in Italia Medicus, in quo tantam historicarum rerum peritiam demitatos Socios supra narratum est, scripsit in hæc verba Autuerpiam.

Decessit P. Bollandus, vir summus & sapientissimus? Nil mirum, si de pijs omnibus optime merito pii omnes felicitati, juste merentes iusta solvant. Equidem perlectis litteris vestris non continui lacrymas, sed totus in gratiarum altitatem effusus, Ambrosianum hymnum recitare occupi, metum repansus, impossibile esse, in exemplis Sanctorum semper versatum, a Sanctis aliquando disjungi. Sanctos omnes, pro quibus tantum sudavis & alsi, in ejus occursum processisse non dubito, ipsamque nobis ex alto jam occidere suum illud, In plenitudine Sanctorum decensio mea.

154 Ita quidem & nos confidimus, tum propter suffragia tam multa, tanto affectu impensa mortuo; tum propter accurationem, qua solitus erat eadem ipse pro aliis indicta persolvere: neque indicta tantum; sed alia etiam plura pietatis exercitia pro purgantibus animabus ultro assumpta: solitus præterea quoties iter agens transiret cimiterium, aut reorum supplicii addictum locum, vel crucem cæsi istius hominis indicem, Psalmum *De profundis* recitare, & eundem subjuungere itinerario, cum primum urbis portam egrederetur. Hanc ejus consuetudinem cum aliquando observasset quidam ex Rheni inferioris Provincia, tridui vel quadridui comes datus, scripsit se jucunda exempli utilis specie recreatum idem deinceps pietatis Officium mortuis in simili occasione capisse & perseverasse impendere. Quod si aliquem ex amicis, vel propter commercium litterarum, vel propter communicatas Sanctorum Vitas de se bene meritum, intelligeret vitam commutasse cum morte; uno alterove aut etiam tertio sacrificio prosequeretur defunctum, Sociosque ut idem facerent admonebat. Eundem erga demortuos affectum hoc quoque demonstrabat, quod in nostrorum mortuorum funeribus libenter spectandaque cum gravitate Sacerdotali munus peragere consueverit, diligenterque scribere ac suggerere, quæ laudabilia in ipsorum moribus ac vita observarat, & judicabat instruendo elogio opportuna.

155 Hujus sui obsequii vicem copiosam a nostris hominibus retulit: quippe qui nec in sacrificiis mortuo impendendis, nec in dando virtutibus illius testimonio parci fuerint, non tantum in hac nostra, sed etiam Provinciis extraneis. Plurimi enim qua Rectores qua subditi ex Gallo Belgica, Germanicis, Gallicis, Italicisque Provinciis, rescribere aut se, aut secum subditorum suorum plerosque, Missarum sacrificia pro ejus anima etiam pluries obtulisse: singuli vere exquisitis verborum formulis virtutem ejus doctrinamque deprædicant. Omnium vice audire lubet Alexandrum Wiltheim, Luxemburgensis historiz Scriptorem diligentissimum, & frequentibus ad Bollandum litteris hic notissimum, qui Luxemburgo ubi Rectorem egit 3. Octobris in hæc verba scripsit:

Ergo occidit lumen illud Ecclesia R. P. Joannes Bollandus: vir in quo certantur humanitas & littera? Frustra de eo exposcat aliquis judicium meum, Ecclesia tota omnibus deinceps seculis de Almario suo præclarissima semper

judicia faciet. Ego quid possum? Dicere virum nudaque doctum? At tales quos tulit, quosve fere erudita hac ætas? Valgo & summis viris gratum, laudatum, cultum, suspectum? Et hac fieri sæpe vidimus. At Almariorum, Roswydo cogitata tantum aut leviter tentata, in lucem proferre cepisse primam, cujusmodi hoc est Carlos fingamus carere stellis, aut certe nobis ita spisse obiectos, ut vix stellas habere videamur. Jam qui stellas calis dederit, aut vero nubium depulsa caligine, ut stellas luceant clare, effecerit, quantus ille! quam ad imaginem Creatoris stellarum factus? Quid erat Ecclesia, id est, terrestris hoc cælum, ante illud Bollandi incomparabile cæptum? Cælum quidem: sed tot stellis aut destitutum aut obscuratum minus lucidum, quæ Sanctorum res gestas vir ille magnus, aut novas & ante eum diu inauditas protulit, aut tenebris involutas doctis eruditisque commentationibus illustravit. Hoc suspexit Ecclesia semper: hac omnia secula deprædicabunt. Nec sane video quid ad hanc laudem addi possit. Vos interim his vestigiis gnavi pergitis insistere, & digna æternitate monimenta cum planctu bonæque orbis terrarum perficite.

156 Hæc ille: post quem Hermannus Crombach audiatur, editis libris vir illustris & crebro litterarum eruditatum usu cum Bollandi conjunctissimus: cujus hac est ad P. Godefridum epistola, die 22. Septembris scripta.

Serius intellexi, nec nisi octava post die, mortem R. P. Joannis Bollandi. Dolui, ut debui, vehementer, Societatem nostram tali cultoris omnis litteraturæ fidere privatum; mensæ Martium, in quo complures Sancti Columenses occurrunt, non modice retardatum; Reverentiam vestram Patremque Danielem tam cave capite, dum eo facio curam & laborem individuum orbato esse. Nec tamen sortem beatam & consortium Sanctorum omnium, quoniam gesta tot vigiliis & inexhaustis laboribus ab annis plus quam triginta, cum summo Ecclesiæ totius Catholica emolumento, illustranda suscepit, invidere potui optimo seni fracto jam morbis & continuis studiis attrito corpore, defunctisque viribus, quietem æternam in triumphante Societate pridem anhelanti. Vir sane fuit maximis naturæ gratiæque donis cumulatus; Deo, Celsibus, & omnibus mundi verticibus, doctisque omnibus merito carissimus: cujus memoria, dum stabit orbis, viva & immortalis perennabit in relictis orbis monumentis. De omnibus nationibus, omnibus vitæ religiose & secularis ordinibus optime meritis, comis & affabilis omnibus; oraculum orbis Christiani in summis historicarum difficultatibus, & abstrusarum reconditarumque questionum implicatis nodis, nulli roganti, gravissimis licet implicatis negotiis, suam negavit operam aut tarde exhibuit: divina bonitatis instar longo lateque se diffundens, cunctisque communicans ingenii scientiarumque doctæ, effusa & sui quodammodo prodiga caritate. Cujus cum jam remuneratione fruatur in cælis, larga, ut confido, & redundante; non est par nos ejus causa tristari, qui, quorum præconium scribendo peragit, eorum virtutes sedulo ut contemplatus sic amulatus, sublimem inter eos locum credi potest obtinuisse. Eo autem dolendum minus quod non abierit, sed præcesserit, futurus apud Deum Cælestesque Patronus inchoati operis: quod ut Reverentia vestra cum Socio Daniele feliciter decurras totam, animatus voto, ter divinis mysteriis pro amantissimo Patre, ut mortuum comperi, operatus.

157 Nefas post hæc fuerit Adm. R. P. N. Generalis Joannis Pauli Olivæ suppressere litteras, quas ad demortui Socios scripsit 31. Octobris: tum quia ipse est Caput Societatis nostræ, ad eumque propius pertinet de suorum subditorum meritis ferre sententiam; tum quia illustra duo continet & hæcenus prolatis nobilitata, videlicet Reverendissimi Patris Generalis Carmeli-

tatum eximiam benevolentiam, & ipsius, qui transcendit omnes, summi Pontificis Alexandri VII. sensum, novis majoribusque indiciis sub tali teste declaratum. Hæc autem epistolæ verba sunt.

Etiam hic apud Carmelitas Transpontinas, non sine ingubri splendore, parentatum est optimo P. Bollandi, de quo 18. Septembris scribis. Vixit ille inter Vitas Sanctorum, quidni obierit pretiosa morte Sanctorum, acceptus amantissimo amplexu ab illis, quorum beata vita imaginem pinxit ac commendavit, ac in Reverentis vestris commendare pergit immortalis memoris posteroribus? Ceterum illud salutaris dolorem meum, post illum ad sedes æternas a vita & necis Domino evocatum, quod aureo uno ramo avulso, non deficiat alter aureus, imo duo. Scribo itaque P. Provinciali, & tanere ei instanterque commendando Reverentis vestras opusque illud Sanctum, quod Ecclesiæ sanctæ utilitati, & Societati tanto splendore & Deo tanta gloria futurum est. Etiam sua SANCTITAS, audita P. Bollandi morte, non sine memoris significatione locutens, ostendit, quanti virum illum fecisset, virum, & quantum daretur acerbum ejus, etiam in adeo matura ætate ac virtute, occasum. Simul operis, ab illo inchoati ac Reverentis vestris relictis, laudes atque utilitates in Ecclesiâ universam profecturas ita est profecturus; ne mihi, licet currenti, acceperim stimulos addideris, ad emolus illud opus omnistudio adjuvandum. Quæcirca audeam Reverentia vestra a me petere quidquid in operis illius favorem audeat P. Bollandus: quem ego & virum amavi unice & mortuum amare pergami in Reverentis vestris. At quia silentium est vox apta dolentium; hic finio: & quoniam P. Bollandum, instar Patris vestri, lugetis boni filii; ecco me vobis Patrem. Uterque vestrum ita ram agat, ut de utroque vestrum dici possit illud: Mortuus est Pater ejus, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se.

CONCLUSIO.

ATque hæc sunt præcipua, PATER NOSTER ADM. REVERENDÆ, quæ ex fidei domesticorum aliorumque familiarium relatu, ex propria nostra experientia, ex epistolarum autographis apud nos magno numero asservatis, de Sanctorum Historiographo Joanne Bollandi & virtutibus ejus; de inchoatæ ab eo scriptæ exordio, progressu ac ratione; de amicorum Principumque officiis ad eam provehendam collatis; de piorum atque eruditorum virorum circa ipsum judiciis; deque iis omnibus, per quæ posteritati innotesceret homo ipse & opera ejus colligi potuere, ad hoc conscripta, ut sua

Bollando in iis quæ gessit fecitque laus, & amicis ac benefactoribus eorum quæ præstare gratia possit perennare. His autem querendis audiendisque, sicut inter tot occupationes gravissimas, horas aliquando integras & pronas aures libens dedisti; ita in præsentis scripto legendis recolendisque non invitus oculos commodabis eos, quibus totius Societatis nostræ incolumitati & utilitati prospicis. Restat, quoniam tam benevole jubes, ut in nostri favorem operis petere audeamus quidquid audeat Bollandus; oremus hoc idem, quod ipse orare solebat cum viveret; videlicet ex magno illo præcom sacrificiorumque thesauro, quorum Deo per totam Societatem oblatores penes Paternitatem Tuam dispensatio residet, subsidium aliquot prosequendis studiis operibusque ad nos a Bollandi deductis, & Sanctorum, quos in lucem proferimus, exemplis ipsa imitatione exprimendis. Deinde vero, quia mortui jam sunt plerique eorum, quos per omnes Societatis provincias multis obsequiis Bollandus sibi comparaverat amicos & in perquirendis atque Antuerpiam destinandis Sanctorum Actis adiutores; neque senior & in dies occupatior intendere possit novis amicitias conciliandis: esset hoc nostrum imprimis votum, faceresque in rem præsentem opus utilissimum, si Tuam auctoritatem interponeres apud omnes Societatis nostræ Præpositos Provinciales, ad hoc ut in suis quique Provinciis aut præcipuis nostrorum domiciliis designandum curent singuli virum unum alterumque industrium: ad quem nostra de Sanctis quarumque Provinciarum referre dubia possimus, vicissim edocendi & adjuvandi in iis quæ occurrerint investiganda. Primum ut opus hoc (quod non tam Bollandi aut nostrum esse censemus quam universæ Societatis) uno quasi humero ubique urgeatur promoveaturque. Tum ut per eosdem quibus a Te fuerit commendatum, commendetur porro etiam aliis Ecclesiarum Prælati, ecclesiis religiosis, hominibus eruditis: qui omnes suarum dioceseon, Ordinum ac professionum Sanctos, regionum quoque & urbium historias haud modice hic illustratas inveniunt. Ita distractis celerius exemplaribus promptiores inveniuntur Typographi ad ingentia illa pecuniarum impendia facienda, sine quibus tam vasta moles nequit in lucem venire: & Sanctorum Acta ubique innotescantia quamplurimos iis imitatores cultoresque conciliabunt, per quos Dei gloria & Ecclesiæ Catholicæ decor magis magisque toto orbe terrarum effulgeat & efflorescat.

I N D E X S A N C T O R U M

AD OCTO PRIMOS DIES MARTII.

A

- 2 **A**bfalon M. Cæsareæ Cappadociæ non Austrobrige in Hispania 130
 4 Acacius M. Ptolemaide in Phœnicia *Ex MSS. Menais.* 309
 2 Abundantius, sive Abundius M. *Ex Mroll.* num in Africa, an Ursione in Hisp. 28
 1 Adrasius M. *Ex Mroll.* an in Africa? 28
 4 Adrianus Episc. S. Andree in Scotia, M. in Maja insula. Dies natalis, gesta *ex Hæloze Boethio & aliis.* 327 Vita *Ex Breviar. Aberdon.* Hungaria patria: prædicatio ad Pictos: mors a Danis illata, templum erectum. 328
 1 Adrianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 29
 5 Adrianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 361
 5 Adrianus M. Antiochiæ. *Ex Mroll.* 363
 5 Adrianus M. Cæsareæ Palæst. *Ex Mroll. Menais. & Eusebio.* Post alia tormenta, a leonibus intactus, gladio occisus. 365
 1 Adrianus M. Massiliæ. *Ex Mroll. & Off. Eccl.* 29
 1 Adrianus M. Romanus: Bononiæ corpus. 23
 7 Aetherius Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* an Hispaniæ tribuendus? 641. Elogium *Ex Menais.* 642
 6 Aetius Dux M. Amorii captus, in Syria occisus. *Vide Martyres XLII* a pag. 457 ad 467
 1 Agapius *ex MS. Synaxario.* an in Africa? 28
 7 Agathodorus Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll.* 639. perperam Hispaniæ tributus 641. Elogium *Ex Menais.* 642
 6 Agnes de Bohemia filia Primislai Ottogari Regis. § 1 Aetas, vita monastica. 301. § 2 Acta pro Canonizatione: Vita scripta: Memoria sacra. 303. § 3 Monasterium Clarissarum ablatus, restitutum. Ossa ann. 1643 reperta, an hujus? Miracula recentiora. 304. § 4 Epistolæ ex S. Clara ad illam 306. Compendium Vitæ per Pisanum 308. aliud per Pontanum 309. Vita *ex MS.* Cap. 1 Ortus, educatio, vita in seculo operata 309. Cap. 2 Vita monastica 310. Cap. 3 Morbus, mors, sepultura: miracula 312. Alia Vita *ex MSS. Bohemicis continuata a Crugerio* § 1 Nativitatis dies & annus: parentes & consanguinei 313. § 2 Iudicia futuræ Sanctitatis ante natiuitatem & in infantia 314. § 3 Educatio in monasteriis 314. § 4 a Friderico II Imp. in sponsam expetitur 315 § 5 desponsatur 316. § 6 Vita in statu seculari 316. § 7 Christo sponso dicatur in Ordine S. Francisci 317. § 8 Inter Clarissas a seiscitur 318. § 9 Raræ & heroicæ virtutes 320 § 10 Visiones Cælitum & inferorum 321 § 11 Prophetiæ spiritus 324. § 12 Miracula in vita patrata 324 § 13 Obitus 326 § 14 Sepultura & gesta supra naturam 327. § 15 Beneficia in Reges ac Reginas 328 § 16 Patrocinia in sacras Virgines 329 § 17 Auxilia exteris præstita. 330
 1 Albinus Ep. Andegavensis. § 1 Aetas, natalis, vita monastica 34 § 2 Miracula, translationes 35. Vita *Auctore Fortunato Presb. ex MSS.* 37 Cap. 1. S. Albinus monachus, Abbas, miraculis clarus 38 Cap. 2 A Childeberto Rege honoratus, miraculis a Deo 38 Tom. I.

- Cap. 3 Alia miracula. Obitus, translatio 39. Historia miraculorum *auctore monacho Andegavensi ex MS.*
 Cap. 1. Ad sepulcrum demoniaci liberati, ignis sacer sanatus 60 Cap. 2 Paralyticus post probationem VII annorum sublatus 61 Cap. 3 Victoria de hostibus obventa: jurandi consuetudo castigata. 62
 6 Alexander M. Nicopoli. *Ex Mroll.* 423
 3 Anselmus Abb. Nonantulanus in Italia ex Duce Forojulienfi, monasteria & xenodochia constructa. 267 Vita *ex MSS.* 399
 3 Antigonus M. *Ex Mroll.* an in Africa, vel Hispan. 226
 1 Antonina M. Nicææ in Bithynia, non Cæs. 10 Hispania 26. Martyrium *ex MSS. Grecis* 17. Alia SS. Antoninz. 27
 1 Antonius M. apud Græcos. *Ex Menais.* 23
 3 Antonius M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
 4 Antonius M. *Ex Mroll.* 310
 4 Apianus mon. Papiz & Comacini in Italia. Corpus, sacellum, altare Papiz, Acta oblitterata eduntur. 320. Vita *ex MS.* Cap. 1 Acta Papiz & Comacini, obitus 321 Cap. 2 Sepultura: ecclesia, illi sacra: translationes, miracula 322 Sermo encomiasticus *Ex MS.* 324 Poema historicum: *Ex MS.* 326
 8 Apollonius M. Antinoi. Cultus 750 Acta *Ex MSS.* Tormenta metuens, Philemonem pro se sacrificarum substituit 752 comprehensus decollatur 754 Compendium *Ex MS. Synaxario.* 757
 7 Arcadius Ep. Timethuæ in Cipro. *Ex Menais.* Tempus Sedis. 643
 6 Arcadius Magister SS. Juliani & Eubuli MM. *Ex Menais.* 426
 4 Archilaus M. gladio cæsus. *Ex Menais.* 311
 3 Asclapius M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
 8 Arianus M. Antinoi. Cultus 751 Acta *Ex MSS.* Cap. 1 Præfex comprehendit Christianos 752 Cap. 2 SS. Apollonium & Philemonem interfici jubet 754 Cap. 3 Conversus ad fidem martyrium subit 755 Compendium *Ex MS. Synaxario.* 757
 4 Aristion Ep. M. *Ex Mroll. Casinensi.* 308
 3 Artilaus M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
 3 Artellais V. Beneventi in Italia. Cultus Sacer. 263 Vita *ex MS. Beneventano* 263 Alia Vita *ex MSS. edita a Vipera & Ferrario.* 264
 4 Asclepiades M. *Ex Mroll.* 310
 3 Asterius Senator M. Cæsareæ Palæstin. Cultus *ex Mroll.* Acta martyrii *ex Eusebio.* 224
 3 Asterius M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
 4 Asterius M. *Ex Mroll.* 310
 7 Axtaxius M. in Africa. *Ex Mroll. & Aliis SS. Perpetua & Felicitatis.* 630

B

- 6 **B**altherus Presb. in Scotia & Anglia. § 1 Acta, dies natalis, sepultura 448 § 2 Sub nomine Baldredi honoratus: aliquibus Episcopus creditus 448 § 4 Corpus elevatum: aliquot ossa Dunelmum translata 450
 2 Basileus M. Romæ. *Ex Aliis S. Stephani Papa & Mroll.* 128
 7 Basileus Ep. Chersonæ in Taurica Chersoneso M. *Ex*

++++

- Ex Mroll.* 639 afflicta Hispania 641. Elogia *ex Menais.* 642
- 3 Basiliscus M. Amalex in Ponto tortus, Comanae capite plexus. § 1 Cultus in Martii perperam Hispania adscriptus. 435 § 2 Iterata veneratio xxii Maji. Compendia vite & *Græcis* 436 § 3 Apparitio S. Chrysostomo facta. Tempus martyrii 236 Vita *ex MS. Autore Ensignis, forte de in Martyre. Cap. 1.* Post-necem Sociorum mora in carcere: accessus ad matrem & consanguineos: pœna inflicta 237 *Cap. 2* Iter versus Comanam: miracula: conversio variorum 238. *Cap. 3* Comanae apud Præsidem Acta: dejectum idolum & templum Apollinis 239 *Cap. 4* Constantia in tormentis, martyrium, sepultura, miracula. Laus Constantini Magni Imp. 240
- 6 Basiliscus Episcopus Bononiensis. *Ex variis.* Tempus Sedis, basilica erecta: cultus sacer: corpus adservatum. 426
- 3 Basiliscus M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 4 Basiliscus M. *Ex Mroll.* 310 An corpus Bononiæ 311
- 4 Basinus Archiep. Treviren. Veneratio, translatio, Acta. An S. Clodulphus frater vel pater? 313 Vita *autore Nizone Abb. Mediolanensi Ex MSS.* 315 *Cap. 1* Ortus, educatio, vita monastica. 316 *cap. 2* Vita ejus in Abbatem electi. 317 *Cap. 3* Res in Episcopatu gestæ. Obitus 318
- 6 Bessa uxor Claudiani Apamæ in carcere extincta. *Ex Mroll.* 423
- 6 Balloe M. Amorii captus, in Syria occisus. *Vide Martyres XLII* *apag.* 457 ad 467
- 1 Benignus M. Romanus. Reliquiæ & cultus Antuerpiæ. 24
- 8 Beroma seu Bonta M. in Africa. *Ex Mroll.* 757
- 1 Bertrandus, sive Bertramus in territorio Patavino. *Ex Ferrario & Partinoro: Corpus & cultus Fontanæ.* 103
- 4 Blisfridus aurifaber in Scotia & Anglia. *Ex Actis S. Baltheri.* Notitia antiqua: codex Evangeliorum aureo geminisque exornatus, Corpus elevatum, aliquot ossa Dunelmum translata. 450
- 3 Bonavita, faber ferrarius, 3 Ord. S. Francisci, Lugdunensis in Italia. *Ex MSS. & editis a Rodolpho & VVadringbo.* Eleemosynæ. Miracula ante & post obitum: reliquiæ ad venerationem expositæ. 122
- C.
- 4 Cajus Palatinus M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Cajus 11 M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Cajus M. in Maja insula Scotiæ. *Ex Hist. Baethio & Brev. Aberdonen.* 316
- 6 Cadroe Abbas Metis § 1 Acta & Prælatura VValciodorens. 469 § 2 *Ætas:* an S. Farannano Abb. successerit? 470. § 3 Prælatura Metensis: cultus 471 § 4 Patria, Vita quando scripta 472. Vita *autore Raimmonen MS. Cap. 1* Natalis & educatio 474 *Cap. 2* Patria relicta: monachus apud Floriacenses 476 *cap. 3* Præfectura VValciodorensis & Metensis 478 *cap. 4* Miracula, mors, sepultura. 479
- 3 Calappanus Presb. reclusus in Gallia. Tempus vite, monachus, veneratio 261 Vita *aut. Greg. Turonensi.* 262
- 3 Camilla Virgo devota in dioc. Autisiodoren. Cultus *ex Breviar. Acta ex Vita S. Germani Ep. Autisiodoren.* Huic morienti servavit. 242
- 7 Capito Episc. Cherson in Taurica Chersoneso. *Ex Mroll.* 639 an Hispania tribuendus? 641 Elogium *ex Menais.* 642
- 8 Capitulinus M. Nicomedis. *ex Mroll.* 758
- 6 Carisius M. Nicopoli. *ex Mroll.* 423
- 3 Carissimus M. in Africa. *ex Mroll.* 227
- 2 Carolus Bonus Comes Flandriæ Martyr. § 1 Vita ab

authoribus coævis aliisque scripta: nomen in Martyroll. Ossa elevata, 152 § 2 Fabella de nece B. Caroli in Annalibus vernaculis Flandrorum reperta & posteriorum scriptorum historiis inserta 154 § 3 Eadem fabella ulterius discussa 156 § 4 Cædes ab Erenbaldinis patrata, perperam Stratipnæ familiæ tributa 158 § 5 Gesta utriusque familiæ post necem B. Caroli 159 § 6 Series Castellatorum urbis Brugensis & Præpositorum S. Donatiani, ad hanc historiam spectans 161 § 7 Cædes B. Caroli ex Actis Ludovici Grossi Regis Franc. per Suggestum Abb. 162 Vita *autore Gualtero Archidiacon. Morinorum ex MSS.* Prologus ad B. Joannem Ep. Tervanen. 163 *Part 1* Acta in juventute: iter Hierosolymitanum 164 *Part 2* Flandriæ Comitatus susceptus 165 *Part 3* Animus generosus in malos severus, in bonos & miseros benevolus, maxime tempore famis 166 *Part 4* Occasio odii in eum concitata 168 *Part 5* Publica latrocinia compressa 169 *Part 6* Ultima pia opera: cædes illata 170 *Part 7* Fautores ejus occisi. Corpus feretro illatum, miracula, veneratio, sepultura 171 *part 8* Vindicta de impiis homicidis: tres illorum occisi 172 *part 9* Supplicium Bertulphi Præpositi & Guidonis de Stensfordo 173 *part 10* Supplicium Burchardi occisoris 174 *part 11* Successor post varias concertationes constitutus Guilielmus Normannus 176 *part 12* Ecclesia Brugensis reconciliata: Corpus S. Caroli repositum: miracula. Flandria pacata 177 *part 13* Alii complices puniti: duo fuga elapsi 178 Epilogus 178

Alia Vita *autore Galberto Notario ex MSS. Cap. 1* Illustria in Comitatu gesta: Imperium CP. & regnum Hierosolymitanum oblatum 179. *cap. 2* Odii concitata occasio 181 *cap. 3* Conspiratio in necem ejus: hujus enorme scelus ponderatum 183 *cap. 4* Cædes B. Caroli & 4 aliorum: aliquorum fuga aut captivitas. 184 *cap. 5* Sepultura: miraculum claudi sanati, direptiones bonorum 186 *cap. 6* Insolentia proditorum coepta reprimi 188 *cap. 7* Obsidio castri Burgensis coepta. Supplicium aliquot proditorum 190 *cap. 8* Vires obsidentium auctæ: castrum ab obsessis munitum: Reliquiæ & templo delatæ 191 *cap. 9* Colloquia de compositione inita, castrum interceptum fuga obsessorum in templum 193 *cap. 10* Fuga Præpositi, templum inferius captum. Turris ab obsessis detenta cum solarium templi 195 *cap. 11* Guilielmus Normannus successor datus: insidia de corpore B. Caroli Gandavum transportando dispositæ 196 *cap. 12* Adventus Comitæ Brugas: juramenta utrimque facta 198 *cap. 13* Supplicium Bertulphi Præpositi & Guidonis de Stensfordo 200 *cap. 14* Solarium templi occupatum. Veneratio B. Caroli 201 *cap. 15* Jus competitorum Comitatus: posteritas Balduini insolentis. Familia Bertulphi Præpositi adulterio & homicidio infamis. 204 *cap. 16* Deditio obsessorum in turri: reconciliatio ecclesiæ: exequiæ B. Caroli 206 *cap. 17* Supplicium complicum: inquisitio in alios. Vasa B. Caroli restituta. 208 *cap. 18* Varia circa complices & raptores pecuniæ B. Caroli acta. Varii consilii traditionis mortui. 209. *cap. 19* Occasio defectionis Flandrorum a Guilielmo Normanno 212 *cap. 20* Electio Theoderici Alsati in Comitem Flandriæ 212 *cap. 21* Pugnæ & irruptiones inter Guilielmum Normannum & Theodericum Alsatum 215 *cap. 22* Mors Guilielmi Nordmanni. Regimen pacificum Theoderici 218 Rhyemus antiquus *ex MS.* 219 Epitaphia antiqua. 220

5 Carragus Ep. & Abb. Sagiriensis in Hibernia. *Ex Actis S. Kierani.* Cultus & ecclesiæ: humilitas, psallendi assiduitas, mors 393 lapsus & poenitentia 396

4 Casimirus filius Regis Poloniæ, in Regem Hungariæ electus. § 1 Genus illustre. 337 § 2 Vita & miracula scripta 338 § 3 Ortus & educatio. 339 § 4

§ 4 Evocatio ad regnum Hungariae 341	§ 5 An illud respuerit? 342
§ 6 Hymnus, sepultura, translatio 343	§ 7 Tempora dicata, patrocinium 345
§ 8 Decreta veneratio 346	Vita <i>Auctore Zacharia Ferrerio. Cap. 1</i> Genus, fratres, studium litterarum. 347
<i>cap. 2</i> Mortificatio, pietas, abstinencia, fidei zelus, spes, caritas erga Deum & homines. 348	<i>cap. 3</i> Iustitia, prudentia, temperantia, fortitudo. Virginitas sanitati & vice praehabitata. obitus. 349.
<i>cap. 4</i> Forma corporis: miracula post mortem. 350	Miracula <i>auctore Gregorio Suisicio. Cap. 1</i> Duplex de Moschis obventa victoria, Canonizatio 351
<i>cap. 2</i> Varii morbi sublatis 353	<i>cap. 3</i> In periculis itinerum auxilium praestitum 353
<i>cap. 4</i> Multa valetudinis incommoda depulsa 354	<i>cap. 5</i> Triumphus anni 1604. praesidium contra haereticos. 355.
Apparitiones anno 1654 factae 356	Hymnus ad B. Mariam Virg. 357
6 Cassius, five Carus, M. Nicomediz <i>ex Mroll.</i> 424	1 Castus M. Reliquiae & cultus Eystadli in Germ. 32
3 Castus M. in Africa. <i>ex Mroll.</i> 221	3 Castus M. in Africa. <i>ex Mroll.</i> 227
4 Castus M. <i>ex Mroll.</i> 310	3 Ceadda Ep. Merciorum & Lindisfarorum Lichfeldiz in Anglia. § 1 Merciae regnum: Sedes Episcopalis: Vita scripta: cultus sacer 143
§ 2 Fratres, patria, vita monastica 144. Vita <i>ex S. Beda.</i> 146	3 Celedonius M. in Africa <i>ex Mroll.</i> 227
3 Celedonius M. <i>Vide Eucherius.</i> 228	5 Chariatton M. Antiochiz. <i>Ex Mroll.</i> 363
1 Charisius M. <i>ex Mroll.</i> an in Africa? 28	6 Charistus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 424
6 Chrodegandus Ep. Metensis. § 1 Vitae epitome 452	§ 2 Patria: officium Referendarii. Profapia 452
§ 3 Legatio ad Papam, monasteria constructa 454	§ 4 Tempus Sedis: obitus: cultus 455
4 Cipericus M. <i>ex Mroll.</i> 310	6 Claudianus Conf. Tridenti. <i>Ex Actis S. Vigili Episc. fratris.</i> 427
3 Claudianus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 227	6 Claudianus Apamiz in carcere extinctus. <i>Ex Mroll.</i> 423
6 Claudianus M. Nicopoli. <i>ex Mroll.</i> 423	6 Claudianus alter M. Nicopoli. <i>ex Mroll.</i> 423
5 Clemens Ab. Syracusanus. <i>Ex Cajetanus.</i> 411	8 Cleonicus M. Amasae in Ponto. <i>Ex Menais.</i> 235
8 Cleopatrina V. <i>Ex Mroll. & Actis S. Viventii</i> 758	4 Codratus M. Prolemaide in Phoenicia. <i>Ex MSS. Menais.</i> 309
6 Coleta Virgo Reformatrix Ord. S. Clarae Gandavi. § 1 Aetas, Vita scripta: monasteria extructa 332.	§ 2 Cultus sacer. Constitutiones scriptae 334.
§ 3 & 4 Instrumenta Corbejensia 335	§ 5 Epistola B. Joannis de Capistrano. 337
§ 6 Acta testimonii approbata 337	Vita <i>ex Gallico Petri de Vallibus, Iasine a Stephano Juliano scripta.</i> 339.
<i>cap. 1</i> Status infantiae. 340	<i>cap. 2</i> Profunditas virtutis & humilitatis. 342
<i>cap. 3</i> Promptitudo obedientiae & vocatio ad statum perfectionis 344	<i>cap. 4</i> Observantia praeceptorum Dei & cultura festorum 345
<i>cap. 5</i> Visio de reformatione Ordinis 346	<i>cap. 6</i> Accessus ad Papam, Professio religionis, electio in Abbatissam. 348
<i>cap. 7</i> Inchoata reformatio Ordinis, & persecutiones factae 350	<i>cap. 8</i> Dilectio paupertatis 351
<i>cap. 9</i> Perfecta castitas & pura virginitas 354	<i>cap. 10</i> Oratio Deo acceptabilis & aliis utilis 356.
<i>cap. 11</i> Devotio erga passionem Christi: miracula per signum Crucis 361	<i>cap. 12</i> Reverentia erga Eucharistiam ejusque susceptionem. 363
<i>cap. 13</i> Austeritas erga seipsam: compassio ad ceteros 364	<i>cap. 14</i> Poenae ac tormenta tolerata. 366
<i>cap. 15</i> Donum prophetiae 368	<i>cap. 16</i> Persecutio malignorum spirituum 372
<i>cap. 17</i> Gratiae speciales Sanctorum & Tom. I.	

Dei amicorum 374	<i>cap. 18</i> Patientia in persecutionibus 378
<i>cap. 19</i> Obdormitio mortis 379	<i>cap. 20</i> Miracula 381.
Alia Miracula Gandavi, Acrebati & Hefdin firmata ex MSS. 387	Summarium virtutum & miraculorum <i>ex Gallico Petrina de Balma socia ejus.</i>
Octo capitibus distinctum a p. 601 ad 619	Historia elevationis corporis <i>ex MS. Gallico</i> 620.
Miracula recentiora <i>ex Gallico libro Abbavillai & MS. Gandensi.</i> 623	
5 Conon Hortulanus M. in Pamphilia. <i>Ex Menais.</i> 362	5 Conon M. Bidanz in Isauria <i>ex Menais.</i> 360
6 Constantinus Drungarius M. captus Amorii, in Syria occisus. <i>Vide Martyres XLII</i> a pag. 457 ad 467	1 Constantius M. Romanus Coloniz Agrippinz. 30
6 Carpreus, seu Carbreus, Ep. in Hibernia. 468	7 Crocus five Erocus M. <i>Ex Mroll.</i> 638
3 Cunegundis Imperatrix, Virgo, Coniux, Vidua, & sanctimonialis Benedictina Confugiz & Bambergiz in Germania. § 1 Cultus sacer: Reliquiae. 266	§ 2 Acta varia 267
§ 3 Progenies Sigefridi patris. 269	§ 4 Chronologia vitae: varia benefacta 271.
Vita <i>ex MSS. cap. 1</i> Acta in conjugio: Virginitas servata: monasteria extructa. 272	<i>cap. 2</i> Acta in viduitate: vita monastica. 274
<i>cap. 3</i> Miracula in vita: mors, sepultura. 275	<i>cap. 4 & 5</i> Miracula varia. 276
Alia <i>ex MS. Bambergensi</i> 278. Appendix 280. Bulla Canonizationis. 281	
7 Cyprianus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 645	3 Cyricus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 227
6 Cyrillus 111 Prior Generalis Ordin. B. Mariz de Monte Carmelo. 499. Vitae epitome <i>auctore Palaeomydore.</i> 500	
8 Cyrillus Ep. M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 757	4 Cyrillus M. <i>Ex MSS. Menais.</i> 311

D.

7 Danda M. in Tracia. <i>Ex Mroll.</i> 644	7 Danda alia M. in Tracia. <i>Ex Mroll.</i> 644
8 Datianus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 757	1 David Ep. Meneven. in V Vallia. § 1 Sedes Episcopalis: Acta scripta: cultus sacer. 38
§ 2 Aetas discussa 39.	Vita <i>ex MSS. cap. 1</i> Revelatio de S. David nascituro: nativitas, educatio, Sacerdotium. 41
<i>cap. 2</i> Monasteria extructa: malevoli puniendi 42	<i>cap. 3</i> Miracula 43
<i>cap. 4</i> Iter Hierosolymitanum, Archiepiscopatus, obitus 44.	Appendix triplex 46
6 Diodorus M. in Italia. <i>ex Mroll.</i> 424	8 Dion five Dionysius M. <i>ex Menais.</i> 758
8 Dometius <i>ex Menais.</i> In morte ab Angelis eductus, 789	
1 Dominina, Virgo devota <i>ex Menais. & Theodorito.</i> 33	3 Donata M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 227
1 Donatilla M. <i>ex Mroll.</i> an in Africa? 28	1 Donatus M. Romanus. Reliquiae & cultus Antuerpiz. 24
1 Donatus M. <i>ex Mroll.</i> 28	1 Donatus M. Carthagine. <i>ex Mroll.</i> 30
6 Donatus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 424	3 Donatus M. <i>ex Mroll.</i> an in Africa? 226
4 Donatus M. <i>ex Mroll.</i> 310	5 Drausius Ep. Suesionen. in Gall. Cultus: Vita, tempus Sedis, Privilegium datum sanctimonialibus. Peregrinatio S. Thomae Cantuar. ad reliquias 404.
Vita <i>ex MSS. cap. 1</i> Parentes, educatio, electio in Archidiaconum & Episcopum 405	<i>cap. 2</i> Virtutes, monasteria constructa, obitus 407
<i>cap. 3</i> Corporis translatio: miracula. 409	
8 Duthacus Episc. Rossen. in Scotia. <i>Ex Brev. Abbatum.</i> 799	

++++ 1

7 Es-

E.

- 7 **E**asterwinus Ab. VVirensis in Anglia. Tempus vi-
tae, dies natalis 652 Vita *auctore Beda* 652
- 7 Elpidius Ep. Chertone in Taurica Chersoneso M.
Ex Mroll. & Menais. 639
- 3 Emeritus, M. in Africa. *ex Mroll.* 227
- 3 Emetherius & Celedonius MM. Calagurri in Hispania Acta, cultus, progenies, tempus martyrii. 228
Acta *auctore Aurelio Prudentio.* 229. Alia *ex Greg. Turonensi* 230 Alia *ex MSS.* 231 Depositiones & translationes Corporum 233. Miracula *ex Hispan. Domentecii.* 234
- 3 Emeterius agricola, M. alias Martinus aut Madi dictus, in tractu Barcinonensi. Cultus in pago S. Madi, occisus cum S. Severo Ep. Barcinon. sub Gothis, miracula. 244
- 1 Enuculus M. Massiliæ *ex Mroll.* 29
- 7 Ephrem Ep. Chertone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll. & Menais.* 641
- 7 Equinus M. Antiochiæ, *Ex Mroll.* 639
- 7 Equitius Abb. in Valeria provincia Ital. Cultus & Reliquiæ Aquilæ 649 Acta *ex Gregorio Magno* 630
- 7 Erolus seu Croccas M. *Ex Mroll.* 639
- 6 Evagrius Episc. CP. in exilio mortuus. *Ex Mroll. & Socrate.* 427
- 7 Eubulus Mart. Cæsareæ in Palæstina. *Ex Eusebio & Mroll.* 644
- 6 Eubulus M. capite plexus. *Ex Menais.* 426
- 1 Eudocia M. Heliopoli in Phœnicia Libani. Cultus sacer, tempus & locus carnis: Acta reperta & ex Græco translata. 8. Passio *ex MS. Græco interprete Petro Possino Soc. Jesu. Cap. 1* Juventus & vita perdita 10. *cap. 2* Colloquium cum Germano monacho 11 *cap. 3* Acta de conversione cum Presbytero 12 *cap. 4* Colloquium alterum cum Germano 13 *cap. 5* Silentium & oratio per septiduum, visio facta. 14 *cap. 6* Ultima confirmatio in decreto conversionis, discessus Germani. 14 *cap. 7* Baptismus & libellus supplicis ad Theodotum Episc. 15 *cap. 8* Abdicatio omnium divitiarum. 15 *cap. 9* In monasterium ingressus, in eo profectus & Praefectura 16 *cap. 10* Perditus juvenis ab ea conversus, & mortuus vitæ restitutus. 17 *cap. 11* Conversio Aureliani Reguli, ejusque familiae 18 *cap. 12* Confessio S. Eudociæ & tormenta sub Diogene Praefide 19 *cap. 13* Sacra Eucharistia in ignem conversa lictores & Praefidem comburit, mortuus vitæ restitutus 21 *cap. 14* Alia mortua resuscitata, Christo cum viro reconciliatur. 21 *cap. 15* Puer a dracone occisus vitæ restitutus: Draco interemptus 22 *cap. 16* S. Eudocia capite plexa sub Vicentio Praefide. 22
- 7 Eugenius Ep. Chertone in Taurica Chersoneso M. *Ex Mroll. & Menais.* 639
- 5 Eulampius M. *Ex Menais.* an in Palæstina? 362
- 5 Eulogius M. in Palæstina. Acta *Ex Menais.* 361
- 7 Eunice seu Leunuca M. in Thracia. *Ex Mroll.* 644
- 5 Evolus M. in Africa. *Ex Mroll.* 365
- 6 Euphrosinus M. aqua bulliente extinctus. *Ex Menais.* 424
- 5 Eusebius Cremonensis Bethleem in Palæstina. Veneratio Bethleemi & Cremonæ. 369. Vita *ab Franc. Ferrario collecta.* 363 *cap. 1* Varii Eusebii: hujus patria; amicitia cum S. Hieronymo: peregrinatio in Palæstinam & Egyptum. 370. *cap. 2* Iter in Dalmatiam & Italiam, defensio contra Rufinum 372. *cap. 3* Libri ab eo scripti: alii a S. Hieronymo illi dicati 374. *cap. 4* Oppugnati Vigilantius & Valerianus hæretici. Innocentia ejus defensa. 375 *cap. 5* Sanctitas & Sacerdotium: familiaritas cum viris sanctis. 377 *cap. 6* Gestatio in obitu S. Hieronymi. Electio in Abbatem. 379

cap. 7 Resgestæ in obitu ex historia dubiæ fidei. Cultus sacer Bethleemi 381. *cap. 8.* An Ordo S. Hieronymi in Hispania a S. Eusebio coëptus. Ejus veneratio Cremonæ. 384

- 5 Eusebius Palatinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 365
- 5 Eusebius M. in Africa. *Ex Mroll.* 365
- 3 Euticus M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 4 Euticus M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Eutocus M. *Ex Mroll.* 310
- 3 Eutropius Cappadox M. Amasæ in Ponto. *Ex Menais & Mroll.* perperam Hispaniæ adscriptus. 235

F.

- 1 **F**auftus M. Romanus Coloniae Agrippinæ. 30
- 1 Felicianus M. Romanus Antuerpiæ. 24
- 7 Felicitas cum S. Perpetua in Africa passa. Acta, tempus & locus martyrii, S. Augustini encomium. 630
Vita *ex MSS.* Captivitas 633. partus in carcere. 632
Martyrium 637. Sermo S. Augustini. 638
- 8 Felicitas M. in Africa. *ex Mroll.* 717
- 8 Felix Episc. Anglorum Orientalium § 1 Acta, veneratio, translationes. 779 § 2 Vita epitome *ex Capgravia.* 781
- 3 Felix M. in Africa. *Ex Mroll.* 221
- 3 Felix M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 3 Felix II M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 3 Felix III M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 3 Felix IV M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 8 Felix M. in Africa. *Ex Mroll.* 717
- 3 Felix M. *Ex Mroll.* an in Africa? 226
- 1 Felix M. Massiliæ. *Ex Mroll.* 29
- 4 Felix M. *Ex Mroll.* 310
- 1 Fidelis M. Romanus Antuerpiæ. 24
- 6 Filagonia M. in Italia. *Ex Mroll.* 424
- 3 Florianus M. in Africa. *Ex Mroll.* 225
- 4 Florianus M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Fortius M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Fortunatus II M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Fortunatus II M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Fortunio M. *Ex Mroll.* 310
- 3 Fortunus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 226
- 3 Fredericus Ab. Horti-S. Mariz in Frisia Ord. Praemonstr. 289. Vita *auctore Sibrando Ab. ex MSS. cap. 1* Pia adolescentia, Sacerdotium: cura Pastoralis: miracula 289. *cap. 2* Vita cœnobitica: monasteria exstructa 291. *cap. 3* Morbus, obitus, sepultura. Miracula ante & post mortem 292. Alia Vita *auctore Sibrando Leonio.* 293
- 6 Fridolinus Ab. Seckinga in Germania § 1 Seckinga situs. Vita scriptores, cultus 430. § 2 Aetas, monachatus, patria, scripta 431. § 3 Excerpta *ex Actis a Canisio editis*, alia Seckinga submissa 432. Vita *auctore Balthero monacho Seckingano Ex MS. 433 Lib. 1. cap. 1.* Vita in Hibernia acta & inde discessus 433. *cap. 2.* Apud Pictavos ecclesia restaurata, reliquiæ S. Hilarii translatae 435. *cap. 3* Discessus in Germaniam: varia ecclesiæ constructæ 437. *Lib. 2. cap. 1.* Monasterium Seckinga conditum: miracula patrata 438 *cap. 2* Miracula post mortem 440. Alia *ex Vita Germanica.* 441
- 4 Fronimus M. *Ex Mroll.* 310
- 3 Franimius M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 1 Furtunus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 28

G.

- 3 **G**abianus M. *Ex Mroll.* an in Africa vel Hispania? 226
- 3 Gagus M. *Ex Mroll.* an in Africa? 226
- 3 Gajola M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 3 Ga-

3 Gajola M. <i>Ex Mroll.</i> an in Africa?	216
4 Gajola M. <i>Ex Mroll.</i>	310
3 Gallosa M. <i>Ex Mroll.</i> an in Afr.ca?	216
3 Gallus M. <i>Ex Mroll.</i> an in Africa?	216
7 Gaudiosus Ep. Brixien. <i>Ex Mroll. & inscriptione.</i>	648
3 Georgius M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
2 Georgius M. Caesarex Cappad. <i>Ex Mroll.</i>	130
1 Gerasimus Ab. prope Jordanem. <i>cap.1</i> Cultus sacer, <i>etas</i> , monasterium 386. <i>cap.2</i> Epitome <i>ex Vita S. Euthymii.</i> 386. <i>cap.3.</i> Alia <i>ex Vita S. Quiriaci</i> 388. <i>cap.4.</i> Alia <i>ex Joanne Moscho.</i> 388	
1 Gervasius M. Frater S. Leonis M. Archiepif. Rotomag. <i>Ex hujus Actis & aliis</i> 89. 90. f. Martyrium	95 e
3 Gervinus Ab. Centulen. in Pontivo 282. Vita <i>autore Joanne Capella ex MSS.</i> <i>Cap.1</i> Vita monastica: praefectura Centulen. praedicatio: Reliquiae ornatae 283. <i>cap.2.</i> Bona comobii recuperata: Reliquiae S. Vigoris translatae 284. <i>cap.3.</i> Gervini pietas, zelus, honore habitus: bona donata 285. <i>cap.4.</i> Miracula, translatio S. Angilberti 287. <i>cap.5.</i> Morbus, obitus, sepultura.	288
1 Gictheus M. Massili. <i>Ex Mroll.</i>	29
4 Glodianus M. in Scotia. <i>Ex Boethio & Brev. Aberdeen</i>	326
3 Gorgontius M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
5 Gregorius Episc. Constantiae in Cypro. <i>Ex Menais.</i>	368
4 Gregorius M. <i>Ex Mroll.</i>	310

H.

3 H elbianus M. <i>Ex Mroll.</i> an in Africa?	216
4 Herais M. <i>Ex Menais.</i>	311
2 Heraclius M. in Portu Rom. <i>Ex Mroll.</i>	132
1 Herculanus Ep. M. Perus in Italia. § 1 Cultus sacer, Conversatio monastica 47. § 2 Patria, num Syria an Germania? Varii socii adjuncti: tempus Episcopatus & martyrii 49. § 3 Martyrium: ecclesia & translationes reliquiarum 50. § 4 Acta <i>ex S. Gregorio Magno</i> § 1. § 5 Miracula <i>ex MS.</i>	53
1 Herculanus M. Romanus Antuerpiae	24
5 Herebus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	365
4 Herefilus M. <i>Ex Mroll.</i>	310
8 Herenia M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	757
1 Hermes M. Massili. <i>Ex Mroll. & Off. Eccles.</i>	29
2 Herolus, seu Heraclius M. Caesarex Cappad.	130
1 Helychius Ep. M. Carcesæ seu Cazorla in Hispania § 1 Mittitur in Hispaniam a S. Petro cum sex aliis. 4. § 2 Praedicat, potissimum Carcesæ § 3 Martyr obit, & colitur ut loci Apostolus.	7
6 Helychius Thaumaturgus in Galatia vel Bithynia. <i>Ex Menais & MS. Synaxario.</i>	456
6 Hinnulus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i>	424
3 Hieroces M. <i>ex Mroll.</i> in Africa aut Hispania	226
4 Hilarianus M. <i>ex Mroll.</i>	310
4 Honoratus M. <i>ex Mroll.</i>	310
8 Hunfridus Ep. Tarvaen. § 1 Vita monastica. Episcopatus, persecutio Normannica 790. § 2 Abbatia S. Bertini data & erepta: obitus, Reliquiae translatae. 792	

L.

2 J anuaris M. in Portu Rom. <i>Ex Mroll.</i>	332
1 Januarius M. Massili. <i>Ex Mroll.</i>	29
2 Januarius M. Caesarex Cappad. aut alibi. <i>Ex Mroll.</i>	130
3 Januarius M. <i>Ex Mroll.</i> an in Africa aut Hispania?	226
8 Joannes de Deo fundator Ordinis de Hospitalitate Granatae. § 1 Ordinis initia prospera 809. § 2 Res Ordinis turbatae ac restitutae 811. § 3 Auctores Vitae cultus sacer. 813. Vita <i>ex Hispanico Francisci de Castro.</i> <i>Cap.1</i> Ortus, adolescentia, militia 814. <i>cap.2</i> Redi-	

Tom. I.

rus in patriam & ad oves: opera caritatis in Africa suscepta 816. <i>cap.3.</i> Reditus in Hispaniam, & Gennatam 817. <i>cap.4.</i> Conversio & simulata amentia 820. <i>Cap.5.</i> Patientia & caritas in hospitali exercita: peregrinatio ad Aquas-Lupias 821. <i>cap.6.</i> Xenodochium Granatae constructum, egeni adjecti 823. <i>cap.7.</i> Opera meretricibus convertendis impensa 824. <i>cap.8.</i> Caritas erga pauperes 826. <i>cap.9.</i> Patientia: novum hospitale, excursio per agros & ad Curiam 827. <i>cap.10.</i> Magna in seipsum severitas 828. <i>cap.11.</i> Orationes, tentationes, zelus, prophetiae donum 829. <i>cap.12.</i> Rationes confectae in extremo morbo 831. <i>cap.13.</i> Mors & funus 832. <i>cap.14.</i> Status hospitalis post obitum 834. Alia Vita <i>ex Hispanica Antonii Govea Ep. Cirenensis. selecta, cap.10</i> <i>distincta a p. 837 ad 857</i> Appendix Beatificatio, & Reliquiarum translatio Parisios. 858	
2 Joana, seu Jovinus, Leonii in Britannia Armorica. 138. Vita <i>ex Brev. Leonen.</i> 139. Alia <i>ex Gallico Al-</i> <i>berri le grand.</i>	140
7 Jocundus M. in Africa. <i>Ex Mroll. & aliis SS. Perpetua & Felicitas.</i>	630
8 Jocundus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	757
6 Jocundus M. Nicopoli. <i>Ex Mroll.</i>	423
2 Jovinus M. Romae <i>ex Actis S. Stephani Papa</i>	128
1 Iscius Ep. M. in Hispania. <i>Vide Helychius.</i>	
3 Ilicus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
7 Italicus M. Antiochia. <i>Ex Mroll.</i>	639
8 Julianus Ep. Toleran. § 1 Cultus, etas, Acta. 782. § 2 Concilia Tolarana, doctrina probata 783. § 3 Pietatis fervor. Pomerii falsum cognomen 784. Vita <i>autore Felice Ep. Tolitano.</i>	785
5 Julianus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	365
6 Julianus Medicus M. capite plexus. <i>Ex Menais.</i>	426
4 Julius Ep. M. Romae. <i>Ex Mroll.</i>	309
1 Julius M. Romanus Antuerpiae	24
3 Julius M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
4 Julius M. <i>Ex Mroll.</i>	310
3 Junula M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
1 Justus M. Romanus Antuerpiae.	24
3 Justus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
3 Justus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
5 Justus M. Antiochia. <i>Ex Mroll.</i>	363

K.

1 K ieranus Ep. & Abb. Sagirienfis in Hibernia. § 1 Sedes & etas 389. § 2 Reditus Roma: Scripturae studium 390. § 3 Cultus & Acta 392. Vita <i>ex MS.</i> <i>cap.1.</i> Pueritia, peregrinatio: miraculum occasione impuri sacrilegi. 394. <i>cap.2.</i> Res cum Mommonia Regibus gesta 395. <i>cap.3.</i> peccatum impeditum, pia mors 396. Miracula.	397
6 Kineburga & Kineswicha Virgines, filiae Pende Regis Merciorum. § 1 Controversia proposita. Harum Virginum progenies & sepultura apud Petroburgenfes 441. § 2 Petroburgensis monasterii destructio & restauratio. Translatio harum & reductio: cultus sacer. 443. § 3 Kineburga Alcfrido Regi nupta, alia a S. Kineburga virg. 444. § 4 Alcfridi duo Reges filii Oswil, seniori nupta Kineburga, juniori S. Coeburga, Monachatus huic perpetram affictus.	446
6 Kineswita, vide Kineburgam Sororem. 441. An S. Kineswicha desponsata Offici Regi.	444

L.

6 L anulus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i>	424
1 Leo M. Archiep. Rotomag. Apostolus Bajonen-	

sum. § 1 Patria, martyrium, canonizatio: Vita scripta, elogia 89. § 2 Studia, Episcopatus, Apostolatus, veneratio publica Bajonz, recepta Rotomagi 90.	
--	--

†††† 3 § 3

L INDEX SANCTORUM TOMI I MARTII

§ 3	Tempus Sedis Rotomagi 92. Vita ex MSS. Pars 1	3	Martianus M. Ex Mroll. an in Africa?	126	
	Patria, nativitas, studia, Episcopatus, missio in Hispaniam	5	Martinus M. Antiochiæ. Ex Mroll.	363	
93.	Pars 2 Apostolici labores Bajonæ & in Hispania 94.	8	Martyres 111 Profectores Imperatoris, MM. Antinoi		
	Pars 3 Cades, miracula 95 Vita alia ex MSS.		Cultus 752. Missi ad S. Arianum interficiendum, con-		
1	Leo M. ex Mroll.		versi occiduntur 755. Compendium ex MS. Synaxe-	757	
1	Leo Lucas Corilionensis, Abb. Mulensis in Calabria.	1	Martyres vii Ex Mroll. an in Africa an Ursone in Hi-	28	
	Veneratio offic. Eccles. Acta conscripta. Tempus vitæ		spaña?		
97.	Vita ex lectionibus Græcis 97. Testimonium Cori-	5	Martyres vii in Africa. Ex Mroll.	365	
	lionensium ex MSS. 98. Vita ex MS. cap. 1 Ortus,	4	Martyres xvi aut xii. Ex Mroll.	310	
	pia adolescentia: peregrinatio in Calabriam & Romam	5	Martyres xxi in Antiochiæ. Ex Mroll.	363	
98.	cap. 2 Vita monastica: monasteria extructa: mi-	1	Martyres xxi v Massiliæ. Ex Mroll. & off. Eccl.	29	
	racula 99. cap. 3 Dignitas Abbatis: illustres virtutes,	3	Martyres xl in Africa. Ex Mroll.	221	
	miracula 100. cap. 4. Alia miracula, mors præscita,	6	Martyres xli in Amorii capri, & in Syria occisi. § 1 Ve-		
	sepultura		neratio: Acta: tempus & locus martyrii. 457. § 2		
7	Leocus, seu Leucus M. Antiochiæ. Ex Mroll.		Res gestæ ex Cedreno, Leone Grammatico, aliisque 459.		
1	Leontia V. M. Romana. Reliquiæ & cultus Eystadii		Acta martyrii, auctore Evodio Synchro ex 3 MSS.		
	in Germania.		Græcis. cap. 1 Imperium a Saracenis vexatum, Amo-		
7	Leuueca, seu Leuuecula M. in Thracia. Ex Mroll.		rium captum, Ordinum ductores in captivitatem ab-		
	644		ducti 461. cap. 1 Ad defectionem a fide sollicitantur		
8	Litifredus Epif. Papiensis. Reliquiæ S. Honorati ab eo		462. cap. 3 Extremum pro fide certamen 464. Ap-		
	translatæ, obitus: Translatio, cultus		pend. 1 Martyrium 446 Append. 2 Martyrium & se-	467	
1	Livonius M. Reliquiæ & cultus Eystadii.		pultura.		
2	Lorgius M. Cæsareæ Cappod.		4	Martyres cxi aut cl apud Græcos. Ex Menais.	311
2	Lucas Casalius, Abb. Agyreus in Sicilia. Patria, cultus,		1	Martyres cclx Romæ via Salaria. Ex Actis SS. Marii	31
	ecclesia dicata, corpus elevatum. 151. Vita ex MSS.			& Marthe.	
	Monachatus, Sacerdotium, virtutes, miracula.		4	Martyres dcccx Romæ via Appia. Ex Mroll.	308
4	Lucinius Ep. M. Ex Mroll. Casinensi.		2	Martyres Romani sub Alexandro Imp. & Ulpiano Præ-	
3	Luciola M. in Africa. Ex Mroll.			fecto capite plexi. Ex Mroll.	126
3	Luciola M. in Africa. Ex Mroll. non in Hispania		2	Martyres plurimi a Longobardis in Italia circa an. 579	
2	Luciola M. in Portu Rom. Ex Mroll.			occisi. 141. Acta martyrii ex Gregorio Magno.	142
4	Lucius Papa M. § 1 Cultus & veneratio: translationes.		4	Martyres plurimi in insula Scotiæ Maja. Ex Fk. B. Bee-	
	Encomia ex Vitis Pontificum 302. § 2 Vita scripta:			thio, Breviar. Aberdonensi & aliis, Ecclesia iis erecta.	326
	tempus Sedis: epistolæ ejus & ad illum S. Cypriani.		5	Martus M. Antiochiæ. Ex Mroll.	363
	305. Vita auctore Guaiserio mon. ex MSS. cap. 1 En-		1	Maximus M. Romanus. Reliquiæ & cultus Antuerpiæ.	24
	comium martyrii. §. Lucii ortus, sancta juvenescens 304.				
	cap. 2 Adhortatio S. Lucii de rerum terrenarum do-		6	Melissenus Dux M. Amorii captus, in Syria occisus.	
	speculo, imitatione Christi & virtutum acquisitione 305.			Vide Martyres xl: 11	apag. 457 ad 467
	cap. 3. Gestæ in Pontificatu: cæpta in eum persecutio		6	Mercurius M. Nicopoli. Ex Mroll.	423
	- 306. Appendix ex Breviar. Slesvicensi.		1	Monanus Archidiacon. Andreopoleos in Scotia. Patria,	
4	Lucius M. Ex Mroll.			tempus, cultus, familiaritas cum Rege Kennetho. 86.	
4	Lucius 11 M. Ex Mroll.			Vita ex Brev. Aberden. Prædicationes, obitus, miracu-	88
2	Lucius, seu Lucas, Ep. M. Cæsareæ in Cappadocia. 130			la, ecclesia erecta.	
	Non fuit Ep. Britoniensis in Galæcia, ac successor Ari-				
	stobuli seu Zebedæi.				
5	Lucosa M. Antiochiæ. Ex Mroll.				
3	Lupicinus M. Ex Mroll. an in Africa?				

M.

8	Manilus seu Mamillus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	
	757	
7	Manilus seu Marulus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	645
1	Marcellus M. apud Græcos. <i>Ex Menais.</i>	23
6	Marcianus M. Episc. Dertonen. in Liguria. <i>Com. hist.</i>	
	Cultus. Vitæ epitome <i>ex Actis Synodi, & alia ex MS.</i>	
	<i>Antiphonario</i> 421. Historia Inventionis <i>ex MS.</i>	422
5	Marcus M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i>	363
5	Marcus mon. in Ægypto. Acta <i>Ex Menais & aliis.</i> Eu-	
	charistia ab Angelo accepta, visus cæca hyzæ datus.	
	Scientia sacræ Scripturæ.	367
5	Mares Palatinus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	365
3	Marinus M. <i>Ex Mroll. an in Africa?</i>	226
3	Marinus Miles M. Cæsareæ Palest. Cultus. <i>Ex Mroll.</i>	
	Acta martyrii <i>ex Eusebio.</i>	224
3	Marinus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
4	Marius M. <i>Ex Mroll.</i>	310
1	Marnanus Ep. in Scotia. <i>Ex Breviario Aberdonensi, Ca-</i>	
	<i>merario & aliis.</i> Sepultura, ecclesia, Reliquiæ, ægri sa-	63
5	Martia M. <i>Ex Mroll. an in Africa, an soror Trajani</i>	226
	Imp.	

N

7	Nestor Episc. Trimethonte in Cypro. <i>Ex Menais.</i>	
	Tempus Sedis.	643
2	Nestor M. Pergæ in Pamphilia <i>ex Menais.</i>	127
7	Nestor M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i>	639
7	Nestor M. in Thracia. <i>Ex Mroll.</i>	644
1	Nestorius M. apud Græcos. <i>Ex Menais.</i>	23
1	Nicephorus M. <i>ex Mroll. an in Africa? an Ursone in</i>	28
	Hispania?	
3	Nicephorus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	227
6	Nicephorus M. Nicomediz. <i>Ex Mroll.</i>	424
6	Nicorus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i>	424

O

7	Ocatus seu Optatus M. in Thracia. <i>Ex Mroll.</i>	644
5	Octavius M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i>	365
5	Oliva V. M. Brixiz in Ital. <i>ex Mroll. Brixien. Reliq. Sa-</i>	
	Jodii.	361
6	Oldegarius Archiep. Terraconen. Ep. Barcinon. Vita <i>ex</i>	
	<i>Barcinonensibus monumentis collecta. cap. 1</i> Qua stirpe	
	natus, Canonicus Barcinon. dein Prior S. Adriani 482.	
	<i>cap. 2</i> Abbas S. Rufi in Gallia, dein Episcopus Barcinon.	
	484. <i>cap. 3</i> Archiep. Terraconen. dein Legatus Aposto-	
	licus, 486. <i>cap. 4</i> Jura Ecclesiæ Barcinon. ruetur: Prin-	
	cipem	

INDEX SANCTORUM TOMI I MARTII

LI

cipem pro se Tarracone instituit. 489. cap. 5 zelus, mors sancta, miracula 491. cap. 6 Varia corporis translatio: studia pro canonizatione 494. cap. 7 Negotium canonizationis resumptum: miracula recentiora. 496
4 Ovvinus mon. Lichfeldia in Anglia. *Ex Beda & Mrell.* 312. Ecclesia illi dicata Glocestria 313 e

P.

- 1 **P**amphilus M. Antiochia. *Ex Mrell.* 363
3 Papias M. in Africa. *Ex Mrell.* 227
6 Papias M. Nicopoli. *Ex Mrell.* 423
6 Papias M. Nicomedia. *Ex Mrell.* 424
4 Paulinus Ep. Arelensis in Italia. *Ex Mrell. & Ferrario.* 312
8 Paulus Conf. Ep. Plasiados in Bithynia. *Ex Menais.* Exilium ob cultum imaginum. 789
1 Paulus M. in Portu Rom. *Ex Mrell.* 132 An corpus Casaraugusta? 133 d
4 Paulus M. *Ex Mrell.* 310
7 Paulus Simplex anachoreta in Thebaide § 1 Memoria in fastis & apud scriptores, Elogium *ex Sozomene* 645. § 2 Vita *ex Historia Lausiac Palladii* 646. § 3 Alia *ex Rufino de Vitis Patrum.* 647
4 Pecculus M. *Ex Mrell.* 310
1 Pelagius M. Romanus. Reliquia & cultus Antuerpia. 24
4 Pelvianus M. *Ex Mrell.* 310
6 Permia M. in Italia. *Ex Mrell.* 424
7 Perpetua cum Felicitate M. in Africa. Acta fideliora: annus & locus martyrii. Encomium *ex S. Augustino* 630. Vita *ex MS. Casimiro.* cap. 1 Captivitas. Perpetua baptisimus, in carcerem detrusio. Visio prima 633. cap. 2 Constantia ejus a patre oppugnata. Condemnatio. Visio de liberato Dinocrate e purgatorio 634. cap. 3 Nova a patre oppugnatio facta 635 cap. 5 Gesta pridie martyrii 636. cap. 6 Peracta in martyrio 637. Sermo S. Augustini *ex MS.* 638
6 Petronius M. in Italia. *Ex Mrell.* 424
4 Petrus Ep. Policastren. & Abb. Caven. in Ital. *Comm. prav.* Acta, cultus, ætas, Congregatio Cavenis 328. Vita *auctore Abb. Venusti.* cap. 1 Vita monastica Cave & Cluniaci: Episcopatus dimissus: Abbatialis dignitas: monasterium auctum 330. cap. 2 Virtutes & miracula 331. cap. 3 Varii monachi emendati. Mansuetudo & humilitas 332. cap. 4 Pius obitus. Delinquentes correpti 334. Historia dedicationis ecclesie Cavenis *Ex MS.* 335
5 Petrus M. in Africa. *Ex Mrell.* 365
5 Petrus M. Antiochia. *Ex Mrell.* 363
5 Petrus a Castro M. Ord. Cisterc. § 1 Res gestæ contra Albigenes usque ad ann. 1206. 411. § 2 Inter cooperatorum adjuncti Episc. Oxoniensis & S. Dominicus. Acta apud Comitem Tolosanum: B. Petri martyrium 413. § 3 Epistola Innocentii III Papæ de ejus martyrio 414. § 4 Veneratio & translatio 416
3 Petrus Hieremias Ord. Præd. Panormi in Sicilia. Vita scripta, veneratio sacra, zona ferrea. 294. Vita *auctore coevo.* cap. 1 Ortus, studia, status religiosus 294. cap. 2 Sacerdotium: conciones: reformationes morum, apparitiones 295. cap. 3 Præfectura cenobii S. Ziti & novitiorum: miracula, obitus. 296
8 Philemon Antiochi M. Cultus 751. Acta *ex MSS. cap.* 1 Philemon sumpta cum Apollonii persona fide Christi, eandem intrepide confitetur 752. cap. 2. martyrium 754. Compendium *ex MS. Synaxario* 757
1 Philemon M. Romanus. Reliquia & cultus Antuerpia. 24
4 Philippus M. *Ex Mrell.* 310
1 Philippus frater S. Leonis Archiep. Rotomag. *ex hujus Actis & aliis* 89. non fuit Martyr. Reliquia 90 f 95 e

- 5 Phocas M. Antiochia. *Ex Mrell.* 366, invocatur contra serpentum morsum. 367 a
3 Phocius M. in Africa. *Ex Mrell.* 227
4 Photius M. *Ex MSS. Menais.* 311
3 Piamum Virgo devota in Egypto *ex Menais & Palladio.* 242
1 Pius M. Romanus. Reliquia & cultus Antuerpia. 24
6 Plamfagonus M. in Italia. *Ex Mrell.* 424
1 Polocronius *Ex Mrell.* an in Africa? 28
8 Pontius Diac. Carthagine. *Ex Mrell.* Vita S. Cypriani ab eo scripta contra obsecratores defensa. 750
2 Primitivus M. Casarea Cappad. aut alibi. *Ex Mrell.* 130
1 Primus M. Romanus. Reliquia & cultus Antuerpia. 24
1 Procopius M. Romanus. Reliquia & cultus Antuerpia. 24
8 Provins Ep. Comensis in Italia. *Ex Ughello & Ferrario.* 759
4 Pylicus M. *Ex Mrell.* 310

Q.

- 8 **Q**uintillus M. Nicomedia. *Ex Mrell.* 758
2 Quintus Thaumaturgus M. in Ælide. *Ex Menais.* 129
7 Quintus M. in Africa. *Ex Mrell. & Actis SS. Perpetua & Felicitatis.* 639
6 Quiriacus Presb. Treviren. *Ex variis Patria,* directio Angeli, defensio a turpi calumnia, miracula, translatio, cultus. 424
4 Quirinus M. *Ex Mrell.* 310
3 Quirinus M. *Ex Mrell.* an in Africa vel Hispania? 226

R.

- 7 **R**evocatus M. in Africa cum SS. Perpetua & Felicitate. Cultus 631 f Captivitas 633 d Martyrium. 637
7 Rogatus M. *Ex Mrell.* 638
7 Rogatus, seu Rogata M. in Africa. *Ex Mrell.* 645
8 Rogatus M. in Africa. *Ex Mrell.* 757
8 Rogatus 11 M. in Africa. *Ex Mrell.* 757
1 Rogerius Episc. Aurelianen. dein Lemovicen. post Archiepisc. Bituricen. *Comm. prav.* Titulus Sancti ac Beati, tempus mortis, festum Conceptionis B. Mariæ promotum. Corpus S. Odilonis elevatum 119. Vita *auctore monacho Bicuric.* Nobilis ortus, Jurisprudencia, Episcopatus, monasteria & Xenodochium fundata: injuria puniti: sepulchrum donariis honoratum. 122
5 Rogerius discip. S. Francisci Tuderti in Umbria. *Ex variis.* Cultus antiquus innovatus. Jesus in brachio susceptus: ejus caritas a S. Francisco commendata. 417
4 Rotus M. Romæ. *Ex Mrell.* 309
1 Rudesindus Episc. Dumienis, Cella-nova in Galcia. § 1 Varia Acta: cultus sacer: Reliquia in variis ecclesiis. 102 § 2 Stirps regia, majores fratres, posteris. Ecclesia Compostellana dedicata 104 § 3 Episcopatus ejus Dumienis, alius a Mindonienis constituendus 103. Vita *auctore monacho Cella-nova ex MSS. Lib.* 1 de vita ejus & obitu. cap. 1 Ortus, educatio, Episcopatus 107. cap. 2 Monasterium Cella-nova extructum: vita monastica: dignitas Abbatis 108. cap. 3 Cælestes visiones: mors: sepultura 109. Lib. 2 Miracula cap. 1 Oppugnatores monasterii puniti, varia miracula 110. cap. 2 Alia miracula ante adventum scriptoris patrata. 111. cap. 3 Miracula tempore scriptoris facta: patrocini in bello Lusitanico 112. cap. 4 Beneficia incarcerato & variis agris præstita 114. Lib. 3 Miracula ab Ordine monacho superaddita. cap. 1 Energumeni & alii adjuncti 115. cap. 2 Miracula captivo, muto, cæce præstita. Malevoli puniti 116. Acta Translationis *ex Hispania.*

- Hispanico* 118. Miraculum recens, epigrammata 118
- 4 Rusticus M. *Ex Mroll.* 310
- 5 Rusticus M. in Africa. *Ex Mroll.* 365. perperam Metellino Lusitaniz tributus. 366
- S.
- 3 Sabinus vel Sabiniana M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 5 Saturninus M. Antiochiz. *Ex Mroll.* 363
- 5 Saturninus 11 M. Antiochiz. *Ex Mroll.* 363
- 7 Saturninus M. in Africa *ex Mroll.* & *Alis SS. Perpetua & Felicitatis.* 630
- 7 Saturninus M. in Africa cum SS. Perpetua & Felicitate. Cultus *ex Mroll.* 631 f. Martyrium. 637
- 6 Saturninus, live Saturnus, M. Nicomediz. *Ex Mroll.* 424
- 7 Satorius M. in Africa cum SS. Perpetua & Felicitate. Cultus *ex Mroll.* 632. Acta *ex MSS.* Visio ejus 636. Inventus animus 637. Martyrium. 637
- 3 Savinianus M. in Africa *ex Mroll.* 227
- 7 Saurus live Saeyrus M. in Africa. *ex Mroll.* 645
- 1 Secundilla M. in Africa. *ex Mroll.* 29
- 2 Secundilla, seu Secundola, M. in Portu Rom. *ex Mroll.* 132
- 7 Secundulus M. in Africa cum SS. Perpetua & Felicitate. Cultus 632 f. Captivitas 633 d. Mors in carcere. 632 f
- 7 Secundus seu Succundus M. in Thracia. *Ex Mroll.* 644
- 7 Secundus alius M. in Thracia. *ex Mroll.* 644
- 8 Senanus Episc. & Ab. in Hibernia: Tempus vite. Acta varia. Cultus 760. Vita *ex MS. cap. 1* Nativitas predicta: pueritia 761. *cap. 2* Militia, vita monastica 763. *cap. 3* Miracula sub Magistro Natali patrata. 764. *cap. 4* Ei injurii puniti 764. *cap. 5* Beneficia aliis collata, gemina mors. 767. Alia Vita *ex MS. cap. 1* Genus, nativitas, pueritia 769. *cap. 2* Militia, vita monastica 770. *cap. 3* Peregrinatio, & commoratio in Inis-cara 772. *cap. 4* Cella varia erecta: miracula 773. *cap. 5* Possessio in Inis-carrig per miracula firmata 774. *cap. 6* Res ibidem gesta. Adventus S. Cannere 775. *cap. 7* Mors & post eam miracula 776. Appendix. *Ex Alberto le Grand* 779
- 7 Serrus aut Sergius M. in Thracia. *Ex Mroll.* 644
- 7 Servanus seu Silvanus M. *ex Mroll.* 638
- 6 Seznus Abb. in Britan. Armorica Monasterium conditum. Cultus, translatio. An aliis Serenicus, aut Ifferninus? 429
- 4 Silvanus M. in Africa. *ex Mroll.* 645
- 8 Silvanus M. in Africa. *ex Mroll.* 757
- 6 Silvanus M. in Italia. *Ex Mroll.* 424
- 1 Silvester M. apud Græcos. *Ex Menais.* 22
- 1 Silvius M. Romanus. Reliquiæ & cultus Antuerpiæ. 24
- 2 Simplicius Pontifex Rom. § 1 Elogia MSS. Propugnata Ecclesia contra Imperatores & Episcopos CP. Varia gesta circa Episcopos Italiz & Hispaniz 133. § 2 Gesta in defensionem fidei contra Timotheum Alurum, Petrum Fullonem, Petrum Mongum & Acacium 134. § 3 Gesta in Urbe Rom. obitus: cultus sacer. 137
- 1 Simplicius Archiep. Bituric. § 1 Electio a SS. Sidonio & Agræcio 34. § 2 Vita ante Episcopatum a S. Sidonio laudata 35. § 3 Tempus Episcopatus, in eo gesta, publica veneratio 36
- 3 Sisinus M. in Africa. *Ex Mroll.* 227
- 4 Sisinus M. *Ex Mroll.* 310
- 4 Sisinus 11 M. *ex Mroll.* 310
- 1 Siviardus Abb. Anisolenis in Gallia. Locus & tempus vite; Acta. Cultus 65. Vita *auctore comito ex MSS.* Institutio, vita monastica, Sacerdotium, dignitas Abbatibus collata, pius obitus. 66
- 6 Sollicitus Ord. Crucigerorum in Piceno. *Ex Ferrario & aliis.* 498
- 3 Solus M. in Africa. *ex Mroll.* 227
- 1 Sophronius M. apud Græcos *ex Menais.* 22
- 8 Stephanus Ab. Obazinensis Ord. Cisterc. in Gallia. Cultus, gesta, dies obitus 800. Vita *auctore ejus discipulo. usque ad p. 806*
- 4 Stolbrandus Ep. Scotiz, M. in Maja insula. *Ex Hellebre Boethio, Conao, & Breviario Aberdonensi.* Templum erectum. 328
- 4 Stratonicius M. Ptolemaide in Phœnicia. *Ex MSS. Menais & Vita SS. Pauli & Juliane.* Conversio carnifice ad fidem: martyrium. 309
- 1 Svibertus Ep. Frisonum & Borruenariorum Apostolus. *Ex variis.* § 1 In Frisia prædicat S. V Vilfridus: a S. Ecberto missus S. V Svibertus, dein SS. Svibertus & V Villibrordus cum x Sociis 67. § 2 Vita apocrypha; perperam attributa S. Marcellino, live Marchelmo 70. § 3 S. Svibertus unde, a quo & cum quibus sociis missus. Menda Pseudo-Marcellini 71. § 4 Alia ejusdem errata de SS. Columbano, Ceadwalla, Judoco, V Vinoco, Ardano, V Virone, Plechelmo aliisque 73. § 5 Alia apocrypha de S. Sviberti patria, parentibus, ortu, institutione monastica, gestis ante & post Episcopatum 75. § 6 Insula-Rheni S. Sviberto donata a Pipino Duce, a quo numquam divortio separata Plechrudis. 78. § 7 Vita hæc a viris doctis repudiata, perperam ab aliis defensa, ab opere nostro rescanda 80. § 8 S. Sviberti miracula, cultus sacer, reliquiæ. Alius ab eo S. Svibertus junior Episcopus Ferdensis 82. Sermo S. Radbodi Ep. de S. Sviberto *ex MS.* 84. Carmen allegoricum ejusdem. *ex MSS.* 85
- T.
- 7 Taxis M. Antiochiz. *Ex Mroll.* 639
- 4 Tepicerus M. *Ex Mroll.* 310
- 6 Theodorus Craterus Protospatarius M. Amorii captus, in Syria occisus, *Vide Martyres, XLII, ap. pag. 457 ad 467*
- 4 Theophilus Ep. Cesareæ Palestinæ. *Ex Mroll. & Eusebio.* Cura de Paschate rite celebrando ei a S. Victore Papa commissa. 361
- 6 Theophilus Patricius M. Amorii captus, in Syria occisus, *Vide Martyres XLII ap. pag. 457 ad 467*
- 8 Theophylactus Conf. Episc. Nicomedien. *Ex variis.* Monachus. Episcopatus: cultus imaginum defensio. exilium, obitus, translatio. 787
- 8 Theotychus Protector Imperatoris, M. Antinoi. Cultus 752. Missus ad S. Arianum interficiendum conversus ad fidem, martyrium subit 751
- 7 Thomas Aquinas, Doctor Angelicus, Ord. Prædicat. § 1 Acta a variis scripta: quænam hic edantur. Cultus sacer 655. § 2 Nobilitas generis, locus natalis: tempus vite & mortis 657. Vita *Auctore Guilielmo de Thoco Ord. Prædic. ex MS.* Per capita 15. ap. 659. ad 686. Processus inquisitionis *ex MS. ad pag. 715* Alia Vita *auct. Bernardo Guidonis Ep. Lodovensi.* Capita collata cum præcedente Vita 716. Miracula posteriora 717. Miracula alia 721. Alia miracula *ex MS. Ultrajectino* 723. Trulimaculorum *ex MS. Mediolanensi* 724. Historia translationis corporis Tolosam, *auctore Raimundo Hugonis Ord. Prædic. ex MS.* usque ad p. 735. Instrumenta authentica translationis, seu bullæ 4 Urbani V 732. Miracula Tolosæ facta *ex MS.* 735. Alia historia translationis *ex MSS.* 738. Narratio brachii Partii depositi *ex MS.* 740. Donatio brachii Neapolim ad ecclesiam S. Dominici deferendi *ex MS.* 740. Analecta. § 1 Veneratio Neapoli, electio in Patronum, Bullæ Pontificiæ 741. § 2 Salerni veneratio: ejus ibi campanula, index mortis alicujus. Conventus Ca-

Casinenſis ad S. Germanum ei donatus 744. § 3 Cingulum ejus Vercellis cultum: militia Angelica apud Belgas instituta. 745	4 Victorinus M. <i>Ex Mroll.</i> 310
6 Tibba seu Tilba Virgo, conſanguinea SS. Kineburgz & Kineſwitz. <i>Ex haurum Aſis.</i> Corporis translatio & reductio 443. Cultusacer. 444	1 Victurus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 29
3 Titianus Ep. Brizenſis in Italia. Cultus. Tempus ſedis. Miracula. Translatio 261	4 Victurus M. <i>Ex Mroll.</i> 310
3 Tribimius M. Pergz in Pamphilia. <i>ex Menais.</i> 127	5 Virgilius Archiep. Arelatenſis. Tempus Sedis, Acta, cultus 399. Vita <i>ex Vincensio Barali. usque ad p. 405</i>
3 Totella M. <i>Ex Mroll.</i> an in Africa vel Hispania? 226	7 Volkerus M. Sigebertz in Holfatia. <i>Ex Chronicis Sclavici & Mroll.</i> 653
	4 Uranus M. <i>Ex Mroll.</i> 310
	8 Urbanus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 717

VV

V enerius M. Romanus. Reliquia & cultus Eystadii in Germania. 32	2 Willeicus Presb. disc. S. Sviberti Ep. Caesariswerda ad Rhenum. § 1 Patria, institutum 148. § 2 Benefacta: Reliquia. 149
8 Veremundus Ab. Hyrachensis in Navarra 794. Vita <i>Ex variis usque ad p. 799</i>	3 VVinwalocus Ab. Landeveneci in Britannia Armorica. § 1 Vita a pluribus scripta: ejus ætas 245. § 2 Veneratio: translatio reliquiarum Gandavum & Monstrolium. Alius junior VVinwalocus 247. § 3 Monumenta Monstrolio transmissa 248. Vita prima <i>Ex MSS. ad p. 254.</i> Alla vita <i>Ex MSS. ad p. 256.</i> Tertia Vita auctore <i>Guardestino monacho ex MSS. Libris duobus ad p. 261</i>
6 Vibianus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 424	
5 Victor M. Antiochiæ. <i>Ex Mroll.</i> 363	
6 Victor M. Nicomediz captus, Apamiz in carcere extinctus. <i>Ex Mroll.</i> 423	
6 Victor M. Nicomediz. <i>Ex Mroll.</i> 424	
6 Victor Diac. Placentiz in Italia. Veneratio, translatio & recognitio corporis. 429	
7 Victorina, seu Victorinus M. <i>Ex Mroll.</i> 638	
6 Victorinus M. in Italia. <i>Ex Mroll.</i> 424	
6 Victorinus Nicomediz captus, Apamiz in carcere extinctus. <i>Ex Mroll.</i> 423	
	3 Zenon M. apud Græcos. <i>Ex Menais.</i> 241
	3 Zoilus M. apud Græcos. <i>Ex Menais.</i> 241
	3 Zosimus M. in Africa. <i>Ex Mroll.</i> 227

Z.

INDEX CHRONOLOGICUS IN TOMUM I MARTII.

I SECLUM A CHRISTO NATO.

Sanctus Hefychius, sive Ischius, Episc. Carceæ sive Cazoræ a S. Petro Apostolo cum aliis sex Episcopis in Hispaniam missus circa annum Christi xviii aut sequentem, post sacri Evangelii prædicationem martyrio perfunctus est 1 Martii. 6

S. Conon vixit temporibus Apostolorum Bidanz in Isauria, ac servata cum uxore virginitate post patrem Nestorem ad fidem Christi conversum, sub Præfide Magno plurima tormenta passus, sed liberatus, biennio post vita functus est 5 Martii. 360

Sub finem primi seculi Heliopoli in Cælesyria degebat Germanus Præfectus cenobii monachorum septuaginta, a quo non longe distabat asceterium virginum triginta, quibus præerat Charitina. 16

II SECLUM.

Sub Trajano Imp. S. Eudocia Samaritana Heliopoli in Cælesyria a quæstu meretricio per Germanum monachum conversa ad fidem Christi & vitam monasticam, ac dein sanctimonialibus præfecta, postmodum sub Hadriano Imp. martyrii palmam adepta 1 Martii. 8

Sub Hadriano Imp. S. Oliva Virgo Brixiz martyrium passa est 5 Martii. 361

Circa annum 120. S. Marcianus primus Dertonensis Ecclesiæ in Liguria Episcopus martyr obiit 6 Martii. 421

Circa ann. 197 Synodo in Palæstina coactæ, ut Pascha celebraretur die Dominica, præfuit S. Theophilus Episc. Cæsareæ, aliquot annis post mortuus 5 Martii. 363

III SECLUM.

An. 203 Sanctæ Perpetua & Felicitas, & cum iis Saturnus, Saturninus, Revocatus, Secundulus & ante hos Jucundus, Saturninus, Attaxius & Quintus,

Martyres in Africa Carthagine aut Tuburbi 7 Martii. 630

Sub Alexandro. Martyres Romani capite plexi 2 Martii. 126

An. 251 SS. Nestor & Tribimius Martyres Pergz in Pamphilia 2 Martii. 127

Circa 251 S. Conon Hortulanus M. in Palæstina 4 Martii. 362

An. 255 S. Lucius Papa & Mar. obiit 4 Martii. 301

Cir. 258 SS. Jovinus & Basileus Martyres Romæ via Latina 2 Martii. 128

Cir. 260 SS. Marinus miles & Asterius Senator MM. Cæsareæ in Palæstina 3 Martii. 224

Post an. 260 S. Pontius Diaconus S. Cypriani Carthagine obiit 8 Martii. 750

An. 269 Martyres celæ Romæ via Salætia 1 Martii. 29

An. 273 SS. Codratus, Acacius & Stratonicus MM. Ptolemaide in Phœnicia 4 Martii. 309

Cir. 283 S. Quincus Thaumaturgus in Æolide varia passus obiit 2 Martii. 129

An. 287 SS. Philemon, Apollonius, Arianus, Theotychas & alii Mart. Antinoi in Ægypto 8 Martii. 751

Fortē sec. 3 SS. Emetheria & Celedonius celebres in Hispania Martyres Calaguri 3 Martii. 228

IV SECLUM.

Initio sec. 4 Sancta Cleopatra Virgo obiit 8 Martii. 758

SS. Ephræn, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Etherius, Capito MM. & Episcopi Chersonæ in Taurica Chersoneso 7 Martii. 639

Sub Dioclet. S. Antonina M. Nicææ in Bithynia. 1 Martii. 26

Cir. 308 SS. Entropius, Cleonicus & Basiliscus Martyres Amaſeæ & Comanæ in Ponto. 1 Martii. 238

An.

LIV INDEX CHRONOLOGICUS TOMI I MARTII

An. 308 S. Adrianus M. Caesarex in Palaestina 4 Mar. 364
 S. Eubulus M. Caesarex in Palaestina 7 Martii. 644
Sub Juliano S. Julianus Medicus & Eubulus Martyres :
 cum quibus colitur eorum Magister S. Arcadius Cy-
 prius 6 Martii. 426
Sec. 4 S. Quiriacus Presb. socius S. Maximini apud Tre-
 viros. 6 Martii. 424
 S. Basilus Ep. Bononien. 6 Martii. 426
 S. Paulus Simplex anachoreta in Thebaide 7 Martii. 645
 S. Plamun Virgo Deo devota 3 Martii. 242
Cir. 400 S. Marcus monachus in Aegypto. 4 Mar. 467
Sec. 4 ant S. Gregorius Episc. Constantiae in Cypro. 4
 Martii. 368

V SECULUM.

Cir. 420 S. Anctus Provinus Ep. Comensis in Italia. 8
 Martii. 759
Anno 437 S. Camilla cum tribus sororibus Virginibus
 Deo devotis Antiochiae 3 Martii. 242
Cir. 444 S. Victor Diaconus Placentiae obit. 6 Mar. 429
An. 445 S. David nascitur, postea Archiep. Meneven. 39 f
Cir. 445 S. Gaudiosus Ep. Brixien. 7 Martii. 648
Cir. 455 S. VVinwalocus nascitur, dein Abbas in Bri-
 tannia Armorica. 246
Sec. 5 S. Eusebius Cremonensis Bethleemi in Palaestina.
 5 Martii. 368
Sec. 5 S. Claudianus Conf. frater S. Vigilii Episc. Tri-
 denti. 6 Martii. 427
An. 460 S. Domnina seu Domna Virgo Deo devota in
 Syria ejusque sodales. 1 Martii. 33
An. 467 S. Simplicius creatur Papa 133 e
An. 470 S. Evagrius creatur Episc. CP. postmodum in
 exilio mortuus. 6 Martii. 427
Cir. 472 S. Simplicius creatur Archiep. Bituricensis. 37
An. 477 S. Gerasimus Ab. in Palaestina obit. 5 Mar. 386
Cir. 480 S. Emetarius Agricola, sive Martinus aut Madi-
 M. in tractu Barcinonen. 3 Martii. 244
Cir. 480 S. Simplicius Arch. Bituricensis obit. 1 Mar. 34
An. 483 S. Simplicius Papa moritur. 2 Martii. 333
An. 490 S. David construit monasterium Menevense. 40
Cir. 490 S. VVinwalocus excipit Gradlonem Regem Bri-
 tanniae Armoricae. 246
Sub finem sec. 5 S. Owinus monachus in Anglia sub S.
 Ceadda Ep. 4 Martii. 312
Ante 500 S. Albinus subdit se in Cincillacensi monaste-
 rio. 550

VI SECULUM.

Post. an. 507 S. Anctus Fridolinus fit Abbas Pictavii.
 431 f
Anno 516 S. David consecratur Hierosolymis Arch. Me-
 neven. 40b
Circa 520 S. Kieranus Ep. & Ab. Sagiriensis in Hibernia,
 obit, eoque aliquanto junior S. Karragus discipulus.
 5 Martii. 389
Cir. 526 S. Titianus Episcop. Brixien. in Italia obit.
 3 Martii. 261
Cir. 540 S. Paulinus Ep. Brixien. obit. 4 Martii. 312
 S. Fridolinus Abbas Seckinge prope Basileam obit. 6 Mar-
 ti. 430
An. 542 Corpus S. Basini Archiep. Treviren. transfertur.
 314c
An. 544 S. Senanus Episc. & Abbas in Hibernia obit.
 8 Martii. 760
 S. David Archiep. Menevensis obit. 1 Martii. 38
An. 547 S. Herculianus Episc. Perusinus Martyr sub Toti-
 la 1 Martii. 47
Cir. 549 S. Albinus Ep. Andegaven. obit. 1 Mar. 54
Seculo 6 S. VVinwalocus Abbas Landevenecanus obit.
 3 Martii. 245
 S. Joava, seu Jovinus Leonii in Britannia Armorica cele-
 bri. 2 Martii. 338
 S. Seznus Ab. in Britannia Armor. 6 Martii. 429

S. Equicius Abbas in Valeria provincia Italia. 7 Mar. 649
Ante 555 Translatio & Corporis S. Albini Ep. Andega-
 ven. 56
Cir. 570 S. Artellais Virgo Beneventi obit. 3 Mar. 263
An. 576 S. Caluppanus ex monacho reclusus & Presbyter
 obit. 3 Martii. 261
Circa 579 Martyres plurimi in Italia a Longobardis oc-
 cisi. 2 Martii. 148
An. 588 S. Virgilius creatur Arch. Arelaten. 399

VII SECULUM.

Anno 636 S. Anctus Felix Burgundus, Episcopus Angliae
 Orientalibus praedicat. 780 b
An. 654 S. Felix Episc. Anglorum Orientalium obit
 Dumwici in Suffolice. 8 Martii. 779
Sec. 7 S. Virgilius Archiep. Arelaten. moritur 5 Mar. 399
An. 672 S. Ceadda Ep. Merciorum & Lindisfarorum in
 Anglia obit. 2 Martii. 143
Post an. 673 S. Dransius seu Dransio Episcop. Sueslionen.
 obit 5 Martii. 404
Ante an. 680 S. Kineburga Virgo filia Regis Merciorum
 Pendan obit. 6 Martii. 443 a
An. 685 S. Easterwinus Abb. VVirensis in Anglia obit.
 7 Martii. 652
An. 687 S. Siviardus Abb. Anisolen. in Gallia obit.
 1 Martii. 65
An. 690 S. Julianus Episc. Toletanus in Hispania obit.
 8 Martii. 782
An. 693 S. Svibertus ordinatur Episcopus a S. VVilfrido.
 76 d
Sub fin. 7 sec. 6 S. Basinus Archiep. Treviren. obit. 4 Mar-
 ti. 313
 S. Kineswitha filia Regis Merciorum Pendan, ejusque
 consanguinea Tibba obierunt. 6 Martii. 441

VIII SECULUM.

Anno 713 S. Anctus Svibertus Episc. Apostolus Frisonum
 & Boructuar. obit. 1 Martii. 67
Post 720 S. Marchelmus Ultrajecti a S. VVillibrordo
 educatur. 70
Cir. 742 S. Chrodegandus creatur Episc. Metensis. 454 b
Circa 746 SS. VVilleicus Presbyter discip. S. Sviberti
 Episcop. Moritur 2 Martii. 148
Circa 757 S. Baltheras, sive Baldredus Presb. & S. Bilsfri-
 dus aurifaber apud Northumb. moriuntur 6 Mar. 448
An. 764 S. Chrodegandus suscipit regimen Laurishu-
 mensis monast. 454
An. 765 Episcopus Metensis Gorziam defert corpus S.
 Gorgonii. 455
An. 766 Obit. 6 Martii. 452
An. 780 S. Marchelmus Ultrajecti Ecclesiae Custos 71 b
Cir. 790 S. Helychius Thaumaturgus in Galatia vel Bi-
 thynia obit. 6 Martii. 456
Cir. 800 S. Apianus monachus Papiensis Comacini obit.
 4 Martii. 320

IX SECULUM.

Anno 807 S. Anctus Anselmus Abb. Nonantulanus in
 Italia obit. 3 Martii. 265
An. 818 Landevenecanus S. VVinwaloci monasterium
 suscipit regulam S. Benedicti. 247
An. 822 Corpora SS. Lucii & Urbani Pontificum, Caci-
 liae, Valeriani, Tiburtii, Maximi transferuntur a S.
 Paschale Papa. 302 a
Circa 841 Quadraginta duo Martyres, Theodorus, Cra-
 terus & alii Amorii capti, in Syria occisi. 6 Mar. 457
Cir. 845 S. Theophylactus Metropolitae Nicomediensis exul
 prope Meandrum fl. obit. 8 Martii. 787
Cir. 845 S. Paulus Ep. Plusiadis in Bithynia exul obit. 8
 Martii. 789
Cir. 847 Corpus S. Theophylacti Ep. Nicomediensis. trans-
 fertur Nicomediam. 789 a
An. 856 S. Hunfridus creatur Ep. Tarvanensis. 790 f
An. 864 S. Hunfridus fit simul Abbas Sithivensis. 791 f
 Cir.

Cir. 870 S. Monanus Archidiaconus Andreopoleos in Scotia obit. 1 Martii. 86
SS. Adrianus & Scolbrandus Ep. Glodanus, Cucus, & alii Martyres in Maja insula Scotia a Danis occisi. 4 Martii. 326

An. 871 S. Hunfridus Ep. Tarvanensis obit 8 Mar. 890
Cir. 874 S. Litifredus Ep. Papiensis moritur. 8 Martii. 793

An. 878 Dani destruant in Anglia monasteria Bardne-
jum, Croylandum, & Petroburgum, monachos occi-
dunt: conculcant corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ
& Tibbæ, quæ feruntur in Ankario. 443

An. 899 S. Corpheus seu Carbreus Episc. in Hibernia obit.
6 Martii. 468

Cir. 900 S. Leo M. Archiep. Rotomagensis, Apostolus
Bojonensium, & SS. Gervasius M. & Philippus Conf.
illius fratres. 1 Martii. 89

S. Leo Lucas Corillonensis. Ab. Mulensis in Calabria. 97
X SECVLUM.

Anno 938 **A** Dalbero Ep. Metensis restaurat monaste-
rium S. Clementis, adductis Luxovio
monachis. 470

An. 977 S. Rudefindus Ep. Dumjensis Abbas Cellæ-Novæ
in Galzcia obit. 1 Martii. 102

An. 980 Corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ & Tibbæ
& Ankariæ referuntur Petroburgum. 444

An. 988 S. Cadroc Abbas Metis ad S. Clementem obit
6 Martii. 469

XI SECVLUM.

Anno 1002 **S**anda Cunigundis coronatur Imperatrix
Paderbornæ 11 Augusti. 271 b

An. 1013 Corpora SS. Kineburgæ, Kineswithæ & Tib-
bæ deferuntur Tornæjam 444 b

An. 1014 SS. Henricus & Cunigundis coronantur Ro-
mæ. 271 d

Cir. 1020 S. Veremundus nascitur, postea Abb. Hyra-
chen. in Navarra. 795 e

An. 1026 Corpus S. Felicis Ep. Anglorum Orientalium
Ramesiam transfertur. 780 f

Cir. 1040 S. Cunegundis Imperatrix obit Confugit in
Halia. 3 Martii. 268

Cir. 1061 B. Oldegarius nascitur dein Ep. Barcinon. &
Tarracon. 482 e

An. 1070 Translatio 2 Corporis S. Albini Ep. Andega-
ven. 56 d

An. 1073 S. Gervinus Abb. Centulensis in Pontivo obit.
3 Martii. 282

An. 1092 S. Veremundus Ab. Hyracensis in Navarra
obit. 8 Martii. 797 a

XII SECVLUM.

Anno 1108 **C**orpus S. Hunfridi Episc. transfertur a B.
Joanne Ep. Tarvanensi 793 a

An. 1116 B. Oldegarius creatur Episc. Barcinon. & lu-
quenti Tarraconen. 484 & 486

1123 S. Petrus monachus Cavæ & Cluniaci, Ab. Cavæ
Ord. S. Benedicti. Ep. Policastren. 4 Martii. 328

An. 1152 B. Carolus Bonus Comes Flandriæ Martyr oc-
cumbit. 2 Martii. 152

An. 1128 Guilielmus Normannus Comes Flandriæ 27
Julii e vulnere moritur. 218

Translatio 3 Corporis S. Albini Ep. Andegaven. 56 d

An. 1132 B. Volkerus M. Sigeburgæ in Holsatia. 7 Mar-
tii. 653

An. 1137 B. Oldegarius Archiep. Tarraconen. & Ep.
Barcinon. obit. 6 Martii. 481

Anno 1163 Monasterium Horti B. Marie in Frisia con-
struitur. 289 a

Cir. 1170 Transfertur corpus S. Rudefindi Episc. Du-
miensis, & Beatis adscribitur. 118

An. 1175 B. Fredericus Ord. Præmonstr. Abbas Horti S.
Marie in Frisia obit. 3 Martii. 289

An. 1180 Corpus B. Oldegarii Ep. Barcinon. transfe-
ritur. 494 e

An. 1192 Celestinus III creatur, hic postea Sanctis ad-
scripsit S. Cunigundem Imperatricem. 281

XIII SECVLUM.

Circa 1201 **S** Sanctus Duthacus Ep. Rossensis in Scotia
obit. 8 Martii. 799

Initio 13 sec. Coepit prædicatio contra Albigenes hereti-
cos a B. Petro de Castro-novo Ord. Cisterc. 412

An. 1205 B. Agnes Primislai Ottocari Regis Bohemiæ
filia nascitur. 502 b

An. 1206 S. Dominicus cum Didaco Oxomensi Ep. ac-
cedit ad B. Petrum de Castro-novo in auxilium prædica-
tionis contra Albigenes. 413

An. 1208 B. Petrus de Castro-novo Ord. Cisterc. Lega-
tus Apostolicus, in prædicatione fidei contra Albigen-
ses Martyr. 5 Martii. 411

An. 1216 B. Rogerius in Ordinem Minorum a S. Fran-
cisco admittitur. 418

Cir. 1224 S. Cyrillus III Prior Generalis Ordinis B. Ma-
rie de Monte-Carmelo obit. 6 Martii. 498

An. 1225 S. Thomas Aquinas nascitur. 657 659

An. 1243 Ordinem Prædicatorum ingreditur. 657 d 662

An. 1245 Coloniam mittitur ad B. Albertum Magnum.
657 662

An. 1253 Parisiis creatur Doctor sacre Theologiæ. 657 e
664

An. 1259 B. Stephanus Ab. Obazinen. in Gallia Ord.
Cisterc. obit 8 Martii. 800

An. 1274 S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus Ord.
Prædicat. moritur. 7 Martii. 655

Cir. 1281 Corpus S. Thomæ Aquinatis transfertur in
monasterio Fossæ-novæ 657

Petrus Arragoniæ petit a Martino Papa Canonizationem
B. Oldegarii Episc. Barcinon. & Tarracon. 495

An. 1282 B. Agnes Primislai Ottocari Regis Bohemiæ
filia, Virgo Ordinis S. Clare obit. 6 Martii. 501

An. 1287 Corpus S. Thomæ Aquinatis incorruptum
transfertur, & manus datur sorori. 679

XIV SECVLUM.

Anno 1302 **T**ransfertur corpus S. Titiani Ep. 261 a

Anno 1319 **P**rocedus Inquisitionis institutus Nea-
poli super vica & miraculis S. Thomæ Aquinatis & per-
mensis ad dies deductus. 686 & seqq.

An. 1323 S. Thomas Aquinas a Joanne XXII Papa cano-
nizatur. 655 f

An. 1328 Canonizatio B. Agnetis, Regis Bohemiæ filie
urgetur. 509

An. 1368 B. Rogerius Archiepiscopus Bituricens. obit.
1 Martii. 119

An. 1368 S. Thomæ Aquinatis corpus Tolosam defer-
ritur. 656 c 715

An. 1369 Brachium S. Thomæ Aquinatis Parisios defer-
ritur. 740

An. 1372 Os brachii integrum Tolosa Neapolim defe-
rendum statuitur. 740

An. 1375 B. Bonavita, faber ferrarius, sancti Ordinis S.
Francisci obit. 1 Martii. 122

An. 1381 B. Coleta nascitur Corbejæ in Picardia, postea
Reformatrix Ord. S. Clare. 132

B. Petrus Hieremias nascitur Panormi, dein Ordinis Præ-
dicatorum. 294 f

XV SECVLUM.

An. 1401 **C**orpus B. Oldegarii Episc. Barcinon. de-
rum transfertur. 495 f

An. 1441 B. Coleta impetrat facultatem egrediendi & re-
clausorio, & vivendi in monasterio 536

An. 1447 Reformato Ordine S. Clare, Gandavi obit.
6 Martii. 532

An. 1452 B. Petrus Hieremias Ord. Prædicat. Panormi
moritur. 3 Martii. 294

An.

LVI INDEX CHRONOLOGICUS TOMI I MARTII

- An. 1454 Casimirus & Elisabetha parentes S. Casimiri conjugium ineunt. 339
 An. 1458 S. Casimirus Regis Poloniz filius nascitur. 339
 An. 1471 in Regem Hungariz electus, mox deseritur. Uuladislau frater in Regem Boemiz eligitur. 337
 An. 1484 S. Casimirus obit. 4 Martii. 337
 An. 1492 Uuladislau frater ejus fit Rex Poloniz. 338

XVI SECVLUM.

- Anno 1501 **A**lexander frater S. Casimiri fit Rex Poloniz. 338
 An. 1506 Sigismundus frater S. Casimiri fit Rex Poloniz. 338
 An. 1521 S. Casimirus Sanctis adscribitur a Leone XL. 346
 An. 1538 B. Joannes de Deo nascitur, postea Fundator Ord. Hospitalitatis. 814
 An. 1539 Conversus ad pœnitentiam trahitur ob simulatam amentiam ad Hospitale. 821
 An. 1540 Fundamenta jacit Ordinis de Hospitalitate. 809 f
 An. 1550 Granatæ obit. 8 Martii. 809
 An. 1553 Antonius Martin successor B. Joannis de Deo in cura Hospitalium obit. 834
 An. 1553 Reliquiæ SS. Hunfridi & Maximi Epp. transferuntur Ipras. 793
 Cir. 1583 Corpus S. Veremundi in novam thecam reponitur. 797
 An. 1596 Corpus S. Lucæ Casalii Abbatis Agyri in Sicilia elevatur. 151
 An. 1599 Corpora SS. Lucii & Urbani Pontificum, Cæ-

ciliz, Valeriani, Tiburtii, Maximi inveniuntur & reponuntur. 302

XVII SECVLUM.

- Anno 1601 **R**eliquiæ SS. Torquati & Rudefindi Epp. translatae in Cella-Nova monasterio Gallicæ. 104
 An. 1602 Resumitur negotium Canonizationis B. Oldegarii Ep. Barcinon. & Tarracon. 496
 1604 S. Casimiri corpus incorruptum reperitur. 347
 An. 1604 S. Thomas Aquinas a Neapolitanis inter Protectores urbis assumitur. 741
 An. 1608 Processus coeptus de Canonizatione B. Joannis de Deo. 858
 An. 1617 Corpus B. Frederici Abbatis Horti S. Mariæ in Frisia transfertur ad monasterium Bonæ-Spei in Han-nonia 189
 An. 1628 Translatio 4 Corporis S. Albini Epif. Andegaven. 56
 An. 1630 B. Joannes de Deo Beatis adscribitur ab Urbano VIII. & permittitur coli cum Missa & officio. 859
 An. 1636 Corpora SS. Litifredi & Armentarii Epp. Papiensium transferuntur. 794
 S. Casimiri Corpus transfertur. 343
 An. 1643 Corpus in templo Clarissarum Pragæ post longam fossionem inventum & dubitatum num B. Agnetis de Bohemia. 504
 An. 1654 Variæ S. Casimiri apparitiones factæ 356
 An. 1661 Reliquiæ B. Joannis de Deo a Philippo IV Rege Hispaniarum, ad sororem Reginam Franciæ Parisios missæ, solenniter excipiuntur. 859

PROTESTATIO.

QUandoquidem benevolis eruditisque Lectoribus cordate & ingenue sæpius denuntiavimus atque adeo inculcavimus, si quæ ipsis sinceriora quam quæ habuimus Sanctorum Acta monumentaque alia occurrent, aut si in ipso nostro opere quidpiam reperient, ubi quod verum rectumque erat haud simus assecuti, deque his admonere nos dignabuntur; nos illis maximas habituros esse gratias, & quæ perperam scripseramus emendaturos; multo sane æquius est, nos Sanctæ Apostolicæ Sedis judicio ac decretis obtemperare. Nam Cælites omnes Deumque ipsum sancte testamur, nos eandem sacrosanctam Sedem, ut Veritatis (quæ unice proposita esse historiam scribentibus debet) Magistram revereri: neque ab ejus scitis jussisque vel latum unguem declinare velle.

Quare (quod est alias URBANI VIII Pont. Max. iteratis Constitutionibus vetitum) nulli, quantum quidem per imbecillitatem humani judicii provideri a nobis potuit, SANCTI aut BEATI appellationem adscripsimus, cui non eam vel Sedis ejusdem sententia, vel majorum religio, vel veterum Scriptorum auctoritas contulerit. Neque item cujusquam, qui non videatur, per communem Ecclesiæ consensum vel inmemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ vel Ordinarii, venerationem obtinere, commemoravimus miracula, prædictiones, arcanorum manifestationes. Si tamen videamur uspiam hoc in genere hallucinati, admoneat nos quivis amator Veritatis, atque illico corrigemus: & multo quidem libentius multoque studiosius hæc, quam si quæ errata, pertinentia ad Chronologiam, Topographiam, Actaque ipsa, imprudentibus exciderint: quæ tamen ipsa moniti continuo retractabimus.

Etenim hosce Commentarios nullum habere momentum volumus, nisi HISTORIÆ HUMANÆ, ab hominibus errori obnoxiiis compositæ: nisi si quæ ex Divinæ Scripturæ libris descripta, aut Ecclesiæ Catholicæ Conciliis, Pontificiisque Bullis Canonizationum, quibus sua sacrosancta constare debet auctoritas, accepta sint.

ACTA SANCTORUM MARTII.

EL. 12. 2.

LAtinorum Martio Nisan fere respondebat Hebræorum, de quo per Moysen edixit Dominus: Mensis iste vobis initium mensium primus erit in mensibus anni: in monumentum quidem Israelitis Egyptiaca servitutis solute, toti vero generi humano in figuram & pignus redemptionis nostræ, Agni immaculati morte sanciente. Exin anno sacro initium dedit mensis iste: quod idem in suo anno observari voluit Urbis Romane Conditor Romulus, ex alia fortassis, & qualis Astrologos moverit, causa; sed multo leviori: uti nihil ad celebranda hoc mense mysteria profani habebant gentilium ritus. Diverso quidem posthac ordine menses antiquis etiam processere temporibus, sive in Judaica sive in Romana Republica: utrobique tamen relictus est huic mensi honor, qui anni principio conveniebat; ut Judæi perpetuo suum Pascha mense Nisan celebrarent: Romani Kalendis ipsis munera ferrent matronis, famulis cœnas appararent opiparas, & liberam rogam darent filii pueritiæ annos cum prætexta egressi. Quid autem in Republica Christiana? Pascha nostrum immolatus est Christus Martio mense, & suo sacravit sanguine, quem funestum Romanis & Parricidii nomine infamem confixus in curia Caesar effecerat, tam falso nomine Summus Pontifex, quam vere id Christum Crucifixum decebat. Huc adde celestium donorum copiam, quam hoc mense vel in Deparam Virginem Spiritus sanctus obumbratione virtutis sue, vel in Ecclesiam carissimam sponsam sponsus moriens sanguinis sui irroratione effudisse recolitur: adde Dominica cœna fercula fidelibus famulis omnis suavitatis saporem præbentia: adde candidam gratiæ baptismalis stolam, libertatis filiorum Dei insignem, hoc tempore dari catechumenis solitam. De laurea porro nihil attinet dicere, quamvis eam Martii Kalendis Romani innovare consueverint in Palatio, in Curia, in Flaminium adibus, in Fascibus Magistratum: nam triumphales Martyrum laureas nullo non anni die Ecclesia renovat, novorum identidem commemoratione certaminum, quæ pergitur certia operis hujus parte recensere; usque ex invictorum pugilum sanguine purpuratis aliorum hoc mense Sanctorum admiscere decora, caritatis auro rutilantia: ut ex his contexta Ecclesia vestis multifariam splendeat, & belli ac pacis ornamentis insignis, appareat coram celesti Rege gloriosior sponsa. Quod ut legentibus prodesse optamus ad fructum exempli, sic nobis scribentibus ad prosequendum opus inceptum, vires eosdem cupimus impetrare a Sanctis: quorum Acta vel e tenebris primi efferimus, vel prolata ab aliis notis commentariisque opportunis laboriose illustramus.

I. MARTII.

SANCTI QUI KALEND. MARTII COLUNTUR.

Sanctus Hesychius, sive Ischius, Episcopus & Martyr Carceze, sive Cazortæ, in Hispania.
S. Eudocia Martyr, Heliopoli in Phœnicia Libani.
S. Silvester,) Martyres.
S. Sophronius,)
S. Marcellus,)
S. Antonius, sive Antoninus,) Mart.
S. Nestorius, seu Nestor, Martyr.
S. Adrianus Martyr Romanus, Bononiæ.
Sancti ceteri Martyres, Romæ via Salaria.
S. Silvius,)
S. Maximus,)
S. Benignus,) Martyres Romani.
S. Fidelis,)
S. Herculannus,)
S. Primus,) Antuerpiæ in
S. Pelagius,)
S. Julius,)
S. Philemon,) Belgio.
S. Justus,)

Tomus I.

S. Procopius,)
S. Donatus,)
S. Pius,)
S. Felicianus,)
S. Antonina Martyr, Nicææ in Bithynia.
S. Leo,)
S. Donatus,)
S. Abundantius,)
Sive Abundius,)
S. Adrastus,)
S. Charisius,) Martyres.
S. Nicephorus,)
S. Donatilla,)
S. Furtivus,)
S. Polocronius,)
S. Agapius,)
& vi socii.)
S. Adrianus,)
S. Victorinus,) Martyres in Africa:
S. Secundilla,)

A

S. Hier-

S. Hermes,)
 S. Adrianus,)
 S. Githens,) Martyres, Massiliæ in Gallia.
 S. Felix,)
 S. Eneuculus,)
 S. Januarius,)
 & xxiv alii.)
 S. Donatus Martyr Carthaginæ.
 S. Constantius,) Martyres Romani, Colonia A-
 S. Faustus,) grippinæ.
 S. Venerius,)
 S. Leontia,) Martyres Eystadii in Germania.
 S. Castus,)
 S. Livonius,)
 S. Domnina, sive Domna, Virgo Deo devota, in
 Syria.
 S. Simplicius, Archiepiscopus Bituricensis in Gal-
 lia.
 S. David, Archiepiscopus Menevensis in Vallia.
 S. Herculani, Episcopus Perusinus & Martyr in
 Italia.
 S. Albinus, Episcopus Andegavenis in Gallia.
 S. Marcanus, Episcopus in Scotia.

S. Siviardus, Abbas Anisolenis in Gallia.
 S. Suibertus, Episcopus Apostolicus, VVerdz, ad
 Rhenum.
 S. Monanus, Archidiaconus Andreopoleos in Sco-
 tia.
 S. Leo Martyr, Archie-)
 piscopus Rocomagen-)
 sis, Apostolus Bapo-)
 nensium,)
 S. Gervasius) Bajonz in Gallia.
 Martyr,) fratres S.)
 S. Philippus) Leonis.)
 Confessor)
 S. Leo Lucas Corilioneus, Abbas Mulensis in Ca-
 labria.
 S. Bertrandus, sive Beltramus, in territorio Pata-
 vino.
 S. Rudelindus, Episcopus Dumiensis, Cellæ novæ in
 Gallia.
 B. Rogerius Episcopus Aurelianensis, dein Lemovi-
 censis, postea Archiepiscopus Bituricensis.
 B. Bonavita, faber ferrarius, tertii Ordinis S. Fran-
 cisci, Lugi in Italia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancta Syncretica Abbatisa, hoc die memoratur in
Martyrologio Anglicano Richardi VViesfordi. Ejus
 vitam dedimus v. Januarii.
 S. Leonides, Martyr in Thebaide, inscriptus est MSS.
Martyrologiis Adonis Ecclesia Morinensis & mona-
sterii S. Laurentii apud Leodium; aliis etiam sub
nomine Bedæ: item Florario MS. nec non Auctario
Uuardi per Molanum, & excusis Martyrologiis Man-
uelici, Canisi & aliorum. De eo egimus xxviii
 Januarii.
 S. Benedicti, Episcopi Albingaunensis in Liguria, trans-
 lata hoc die anno mdcxv Reliquis, ad S. Mariæ de
 Fontibus & in ea ipsius Sancti sacello instauratis: uti
 in ejus Vita dictum xii Februarii.
 S. Gumbertus, Archiepiscopus Senonensis, refertur
 hoc die in MS. Florario. Est is, qui relicto Episcopatu
 secessit in montem Vosagum, & monasterium Senonense
 erexit: de eo egimus xxi Februarii.
 S. Photinus primus Ecclesiæ Beneventanæ Episcopus,
 eo ab Apostolorum Principe Petro missus, ad hunc
 diem memoratur a Mario de Bipera Archidiacono Be-
 neventano, in Catalogo Sanctorum illius civitatis, &
 in Chronologia Antistitem; neque enim credibile ait
 videri, qui Neapoli, Capua, Puteolis, locisque aliis
 Episcopos dederit, ab eo Beneventum esse neglectum,
 florentissimam tunc civitatem. Id tamen sola majorum
 fama acceptum, nullo antiquiorum auctorum testimo-
 nio roborari soletur: & quis illi dies obitus fuerit, qua
 patria, quanto tempore vixerit, quid egerit, penitus
 ignorari. Extat in bibliotheca Vaticana illustre Mar-
 tyrologium MS. in quo plerique Sancti Ecclesiæ Bene-
 ventana continentur, est hoc die nihil de Photino ha-
 betur.
 S. Turulus,) discipuli S. Helychii Episcopi cum
 S. Paphnucius,) eo apud Elibem in Hispania
 S. Maronius,) martyrio coronati, memorantur
 S. Sexulus,) a Ferrario in Catalogo generali
 Sanctorum. Verum ea nomina ex tabulis plumbeis,
 apud Granatam repertis anno mdcxv, adprompta
 sunt. Quæ tabula cum ab Inquisitione Romana, præ-
 sente Urbano VIII, prohibita sint, donec Sancta Se-
 di Apostolica, re tota accurate examinata, aliud vi-
 deatur, Sancti illi omnino prætermittendi sunt. Ea-

rum nomina aliter parva apud Franciscum Bivarium
 & Rudericum Carum ita afferuntur: Turillus, Pa-
 nucius, Maronius, Centulus. Duo priores apud
 Antonium Ciancam in historia S. Secundi sunt Tur-
 ulus & Panuncius. De S. Helychio, sive Hecio, Epi-
 scopo & Martyre, plenius hoc die, & quidem primo
 loco, agemus.

Juliani nomen inscriptum est Martyrologio MS. Roma in
 bibliotheca Ducis Attempis adseruato, & Uuardi no-
 men præferente. Hinc cum, sicut in Uuardo, la-
 geretur, Civitate Massilia SS. Hermetis & Adriani,
 omiſſa omni conjunctione addideretur Julianus. Verum
 cum in Actis Januarii & Februarii Martyres xxv,
 Juliani dicti, reperiantur, & plurimi sint hoc mense
 Martio dandi, facile nomen aliunde potuit hanc Mar-
 tyrologio ad hunc diem insertum fuisse.

Clonys in Martyrologiis variis relatus, aliquibus Do-
 natus, Uuardo aliisque Donatus Martyr est, Cartha-
 gine passus, de quo hoc die agimus.

Levi Episcopus Hierosolymorum duodecimus, in MS.
 Chronico universali Theodrici Pauli Gorcomiensis,
 ante annos circiter ducentos compilato Sanctus appel-
 latur cum hoc elogio: Fuit vir Scripturarum divi-
 narum subtilissimus indagator, atque egregius præ-
 dicator, quique in præsentia multorum Judæorum
 mortuum suscitavit in nomine Jesu, atque multos
 eorum propterea ad fidem Christi convertit: qui
 completo suo ministerio migravit ad Christum:
 cujus festum colitur prima die Martii. Hæc illo,
 quæ & reperit in libro Bellerum Dei. Sæpius est au-
 tem Florarii MS. Nos etiam libenter sequeremur, si
 ad rem tunc antiquam affirmandam vestigia aliqua
 scriptorum aut Martyrologiorum monumenta profer-
 rentur.

Sara Virginis & Abbatisæ lib. 5. de Vitæ Patrum præ-
 clare virtutes prædicantur, ab quas eam suo Martyro-
 logio Anglice edito inscripsit ad hunc diem Richardus
 VViesfordus. Nusquam alibi ejus in sacris Ecclis no-
 men reperimus.

S. Cassianus, sive Cassinus, filius Nemani, memora-
 tur hoc die in Martyrol. Tamlallensi & Mariani Gor-
 mani Ab. Luthensis. Ejus mentio facta est 1 Februa-
 rii § 13 ad Vitam S. Brigide num. 105 pag. 116,
 ubi

- ubi Casyn filium Naiman in *Vita* quadam S. Finiani Cluanerardensis appellari diximus; in alia Cassanum filium Nemani: quam utramque *Vitam* xxiii Februarii edere tunc statueramus, sed mutato consilio ad xxiii Decembris rejecimus. Colganus quoque ad *Vitam* S. Finiani xxiii Februarii ad i Martii annotari S. Cassani nomen facit, ac rursus xxviii Martii eundem S. Cassano agit, quem de Imduail vocant *Martyrologia*: tamen hoc die cum ipse omittit. Parum adhuc de eo nobis constat, nisi quod se suamque ecclesiam S. Finiano obtulerit.
- S. Saranum Episcopum ambo jam citata MSS. *Martyrologia* referunt. Colganus ad xviii Februarii cum de Sanctis Athrumia, sive Athryma, quiescentibus agit, varios recenset Saranos, quorum unum ait i Martii, alterum x coli: sed postea nostro die Sarani meminit. Nos xviii Februarii cum de Lomano & Forchebno Episcopis pa. 13 egimus, Saranum quoque ex Colgani scriptis § 2 retulimus inter Sanctos qui Athryma, sive Athrumia, in Media Hibernia provincia, quiescunt. Nihil aliud compertum habemus.
- S. Enanus filius Nissæ, in Mariani *Martyrologio* ac *Tamlactensi*, hoc die memoratur. Omissus Colgano, qui ad *Vitam* S. Aedi xxviii Februarii, Not. 27 alium refert Enanum, sive Henanum Eremitam, qui in Drunmrathensi monasterio coli consuevit, sed alio die. De hoc filio Nissæ nil nobis exploratum.
- Columba de Kinngaradh,) inter Sanctos nume-
Macnissi, aut Maonissi,) rantur in *Tamlactensi* & Mariani Gormanii *Martyrologiis*: cetera nobis ignota.
- S. Baithanus Abbas de Cluan-mic-nois, & Episcopus, refertur hoc die in iisdem MSS. *Martyrologiis*. Colganus scribit se ejus Acta consequi non potuisse: ait tamen, illustri genere natum in maritima regione Occidentalis Conacia, S. Eodlogo Cluanensis cenobii Abbatem & Episcopum, in finibus Occidentalis Media, successisse, annoque 663 mortuum, hoc die coli. Horum nihil sat nobis liquet.
- Moinennus, refertur ad *Kalendas Martias* a Joanne Colgano, qui Cluanfensensem in Hibernia Episcopum ait fuisse, & ab aliis Monennium, Mœnendum, Nennium, Nennionem, Mainennium appellari. Ut vero catalogo calicum probet adscriptum, citat *Tamlactense MS.* ac *Luchense Mariani Gormanii*, & *Cassiliense Calendarium*; atque varia de eo offert, quæ ipse met incerta esse fatetur: ut minori scrupulo nobis omittere eum liceat.
- S. Nonnita Martyris nomen exhibetur in *MS. Florario*. Mater S. Davidis Episcopi Menevensis, ejus hoc die *Vitam* damus, dicta fuit Nonnita Capgravia, alio Nonna, & Melari: sed neque hanc fuisse martyrio coronatam, neque in tabulis Sanctorum relatum, alibi legimus. Fuit alia, sed multo junior, Domina Nonnita Deo devota indicata in commentario previo ad *Vitam* S. Beati Presbyteri 19 Februarii num. 3. pag. 147.
- Adalongus Episcopus Massiliensis floruit sæculo Christi viii, quo sedente, uti tradunt Sanmarthani, Carolus Martellus Massiliam Comiti Maurontio eripuit. Ut Sanctus adscriptus hic est additionibus Molani, pro quo Usuardum citant & sequuntur Sanmarthani. Refertur etiam a Galsinio, Ferrario, Saussajo. Monet tamen Ferrarius, in tabulis Sanctorum, qui Massiliæ coluntur, illum haud legi. Idem responsum & nos Massilia accepimus.
- S. Sinthecius, aut forte Suithecius, Episcopus & Confessor memoratur in *MS. Martyrologio Ecclesia Brunxellensis S. Gudila*. Alibi ignotus est.
- Egil, Egilus, aut Egilo, Abbas Prumiensis in diocesi

Tomus I.

Trevirensi & Andainensis, sive S. Huberti, in Leodiensi, indeque Archiepiscopus Senonensis creatus anno dccclxv. a Bartholomæo Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis ad hunc diem Sancti titulo decoratur, uti & a Balduino Villoso in *Hagiologio Belgico*, acque ante utrumque a Claudio Roberto in *Gallia Christiana*. Eo Sancti titulo abstinere ceteri qui Senonensium Prasulum Catalogos exuerunt, Belforestus, Demochares, Chennus, Sanmarthani. *Chronicon monasterii S. Petri Vivi* prope Senonensia mania, ubi & Egil monachus dicitur fuisse, conscripsit Clarus ibidem monachus, & quidem, ut sub finem ait, primo ut Sanctorum veneratio, Ecclesiæque S. Petri honor & dignitas celebrior habeatur. Hic pluribus de Archiepiscopo Egilo agit, asseritque in bona conversatione diem extremum clausisse, ac sepultum in basilica B. Petri, in oratorio S. Stephani. Similia habet Odorannus, & ipse monachus S. Petri Vivi, in *Chronico*, mortuumque tradit anno dccclxxx. qui ambo omni publici cultus ac venerationis mentione abstinere. Nulla etiam mentio fit in *Fastis Benedictinis Vionis*, Menardi, Bucelini, cum tamen *Vion lib. 2. Ligni Visa cap. 31.* inter Archiepiscopos Ordinis Benedictini num. 50. cum recensent: sed solum D. Egilum monachum & Abbatem appellat.

Hugo de Monte Felice, S. Bernardi in Claravalle discipulus, Beatus appellatur ab Henriquez & Bucelino in suis *Menologiis*: inter Pios recensetur a Saussajo.

Almaricus Abbas i. Caroli-Loei, Ord. Cisterciensis, dein Episcopus Silvanectensis, in *Menologiis Henriquez & Bucelini* Beatus habetur. Omissum eum titulum Chenn, Claudius Robertus, & Sanmarthani in *Catalogis Episcoporum Silvanectensium*. Pils adscribit Saussajus.

Simplicius, Ordinis Cisterciensis in Bona-valle monachus, ab iisdem Henriquez & Bucelino Beatus indigetur; pie memorix ac sanctissimus monachus a Saussajo. Apparuit is post transitum B. Hugoni Abbati suo, (de quo agunt multi *Kalendis Aprilis*) exultans de celestis gloria suscepta.

Claudius Gabriel Faber Guardianus,) Ordinis Mi-
Animundus,) norum,
Joannes Capucius,) Lunelli in
Gallia anno mdcxxv. ab hæreticis occisi, in *Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier*, Beati Martyres appellantur, quod sua ipse auctoritate sancit.

Joannes in Apulia,) Ordinis Mi-
Albertus in Piceno,) norum, cum
Joannes Coignerus in Normannia,) titulo Bea-
Antonius Nebrissenis in Algarbia,) torum re-
Gaspar a Valle viridi in Peruvia,) censetur in
Jacobus filius Regis Majoricarum,) eodem Mar-
Maria Suarez vidua Salmanticæ,) tyrologio
Franciscano, de quo Roma in *Araceli*, & alibi ab ipsis *Franciscanis* viris orandis, moniti sumus, ne huic auctori nimium fideremus. cujus tamen operosa diligentia est laudanda.

Tobia S. Bernardini Senensis nutrix, cujus is animam in calum euntem conspexit, dum Mediolani ad populum e superiore loco diceret, uti legitur in *hujus Vita xx. Maji danda*. Hanc tertii Ordinis S. Francisci facit Arturus in *Martyrol. Franciscano* & *sacro Gyneco*, cum titulo Beate.

Landolphus ex Caracciolo Rubea familia, Minorita ac discipulus Scoti, dein Episcopus Stabienis, ac postea Archiepiscopus Amalphitanus, mortuus anno mcccii. nomen assecutus docti & sancti Pastoris, uti de ceteratur Ughellus *romo 7. Italia sacra*: diem tamen obitus non indicat. Eum Arturus inscripsit ad hunc diem *Martyrologio Franciscano*, ac more suo Beatum indiget.

A 1

Lu-

Lodovicus de Capua Augustinianus, a nonnullis Beatus, antea Sanctus appellatur, ut videtur in Alphabeto Augustiniano Thoma de Herrera. Nobis aliqua discrepatio Capua missa est: sed non magni nominis, & suggestum de illo agi posse ad Kalendas Martias. Nos certiora argumenta exoptamus, & notitiam de die obitus illius.

S. Nestor,) Martyres hoc die memorantur in Sy-

S. Tribimius,) Nazario Graco Parisiensi Collegii Societatis Jesu. Verum in Adenais 11. Martii.

S. Simplicius Papa hoc die refertur a Nether, & AdS. Adam monasterii Sancta-Crucis Florentia, item in MS. Martyrologio Ecclesia Pragensis. De eo agemus 11. Martii.

S. Marinus,) Martyres Casarea in Palaestina. Gale-

S. Asterius,) finius. Alii 111. Martii.

S. Hemiteus,) Martyres in Hispania. Galefinus.

S. Chelidonius,) Alii 111. Martii.

S. Gervinus Abbas Centulensis. Saussajus in Martyrologio Gallicano, Vitam ejus damus 111. Martii.

S. Senanus Episcopus Iniscatagiensis, aut de Insula Garag, inscriptus est variis Martyrologiis Hibernicis. Principia ejus celebritas agi solet 111. Martii.

S. Eustachii, sive Eustasii Abbatis Translatio consecrata est hoc die in MS. Florario. De eo agemus 221. Martii.

S. Leonides Martyr, pater Origenis, Canisius & Felicius. Item MS. Martyrologium Bruxellense S. Gudila, sed rebus gestis hujus & alterius Leonidis, de quo 221.11. Januarii egimus, plane confusis. De hoc Sancto agendum erit 221. Aprilis.

S. Hermes Doctor & Martyr. MS. Florarium. Videtur

is esse auctor libri, qui inscribitur Pastor, & colitur 12. Maji.

Imelda Bononiensis ex Ordine Prædicatorum ossa ex monasterio S. Josephi, quod nunc est Servitarum, ad monasterium S. Magdalena intra urbem, hoc die translata sunt: quo die Liberius in magno Adnolegio Virginitatis ejus Vicam edidit. Obiit anno MCCCXXIII. in festo Ascensionis 111. Maji.

Albanus Martyr. Felicius. qst Albanus Martyr in MS. Calendario Budicensi. forsitan est Moguntiacensis Albanus 22. Junii.

aut Verolamienensis in Britannia 221. Junii.

S. Mariz Magdalene conversio. Breviarium Hildesheimense. Colitur 221. Julii.

Moylis hominis Dei depositio annotatur in MS. Latiensis. Videtur intelligi Legislator & Dux Israelitarum: qui colitur 14. Septemb.

Festivitas Sanctorum Angelorum, custodum singulorum hominum. Molanus, Canisius, Saussajus, Tamajus, alique. Colitur modo proximo post festum Dedicationis S. Michaelis die, officio 12. Lætionum non impedito, qui est ex ritu Breviarii Romani 1. Octob.

S. Florentinus, sive Florentius, Episcopus Tungro- rum, imo & Trevitorum, hoc die obisse traditur in Catalogo Joannis Placentii, & refertur in MS. Florario; colitur 221.) Octobris.

David monachus Himmendorfs, antea discipulus S. Bernardi in Clavalle, inscriptus est Calendario Cisterciensi, Divisione anno MDCXV. extenso. Vitam dabimus 21. Decemb.

DE S. HESYCHIO SIVE ISCIO,

EPISCOPO ET MARTYRE

CARCESE, SIVE CAZORLE, IN HISPANIA,

Commentarius historicus.

§. I. S. Hesychius cum sex aliis a S. Petro in Hispaniam missus.

SEculo
I. MAR-
TII.

A Spectabilem illum solem, qui terrarum loca omnia collustrat, postrema provinciarum (saltem quondam cogniti orbis) aspicere solet & serinus sibi mane affulgentem, & vesper radios suos occultentem, quasque mergentem sese Oceano, Hispania. Eadem tamen solis justitia lumen, post Judæam, ubi oritur, prima fere excepit, Jacobi Apostoli, cognomento Majoris, predicatione, ne habere eam gentiam ab antiqua per manus dñica persuasio, Breviarii, quoniam Ecclesia Romana misit, auctoritate ac plurimorum illustrium consensu scriptorum, firmata. At paucos se illi discipulos adunasse, quo tempore fuit in Hispania, fama est, inquit Mariana de reb. Hispan. lib. 4. cap. 2. ac plerique alii rerum Hispanicarum scriptores. Exiguo enim illic tempore moratus, reversi in Judæam, seu quapiam Ecclesia adolescentis necessitate, seu potius divini Spiritus, coronam martyrii primo ex Apostolico servatu illi preparantis, instinctu, compassus est.

2. Numerum tamen pensavit paucorum fide imbuetorum virtus. Nam septem ex iis, post Magistrum necem, ac relictas (ut vulgo creditur) in Hispaniam ejus exuvias, Romanam profecti, illic a SS. Petro & Paulo Episcopi ordinati, remissique in Hispaniam servati. Quamquam non desunt, qui eos non ex Hispania venisse Romanam, sed ab iisdem Apostolis, & Clero Romano, eorumque cura virorum apostolicorum, quos ii ad ejusmodi munia promptos habebant ad manum, Roma in Hispaniam amandatos putent. Sed quatenus ex gente orti, ubicunque fidei nostra mysteriis

initiati, & cujusunque opera, fuerint; Romæ (ut de iis Usuardus monachus ante annos MCCC. ad xv. Maji in Martyrologio suo scripsit, postque cum aliis) a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, & ad prædicandum verbum Dei, ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cumque diversis urbibus evangelizassent, & innumeras multitudines Christi fidei subjuggassent, Torquatus Acci, Cerephon Vergii, Secundus Abula, Indalecius Urci, Cæcilius Eliberi, Esicius Carceci, Euphrasius Eliturgi, quieverunt.

3. Qua eorum missio, ad Kalendas Februarii, cum de S. Cæcilio Episc. Eliberitano & Martyro ageremus, fuscè a nobis explanata est, ex gravium scriptorum testimoniis, præcipue B. Gregorii vii. Pontificis Adaximi epistola 64. ad Alphonsum vi. Castellæ & Santiiæ 14. Aragonia Reges, & Episcopos in eorum ditione constitutos, data an. MCCCXV. Indi. xi. xiv. Kal. April. ubi inter cetera sic loquitur: Cum beatus Apostolus Paulus Hispaniam se adisse significet, ac postea septem Episcopos ab urbe Roma ad instruendos Hispaniæ populos a Petro & Paulo Apostolis directos fuisse, qui destructa idololatria, Christianitatem fundaverunt, religionem plantaverunt, ordinem & officium in Divinis cultibus agendis ostenderunt, & sanguine suo Ecclesias dedicaverunt, vestra diligentia non ignoret &c. Ac deinde citat in eam rem & Hispaniensis concilii & Romanorum Pontificum decreta, interque has S. Innocentii I. epistolam primam ad Decentium Eugubinum Episcopum, datam xiv. Kal. Aprilis, Theodosio Aug. septies & Palladio viris clarissimis Con-

In Hispania
pauca a S.
Cæcilio
episc. con-
scripsi.

Episcopi 2.
a S. Petro
missi.

supra 2. Con-
2011 P. 11.

A Consulibus, sive anno Christi ccccxvi. in qua ista habentur: Præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam, insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus aut ejus successores constituerint Sacerdotes, &c.

4 Missi igitur hi septem Throas in Hispaniam sunt post annum Christi LVIII. Nam cum anno secundo Nerone, qui erat Christi LVI. adductus Romam sit S. Paulus; ac biennio post emissus e custodia, videatur tunc decessisse in Hispaniam profectus; indeque reversus, auctor S. Petro fuisse, ut eo mittendos Antistites consecraret; non potest id citius contigisse, quam anno LIX. aut LX. aut etiam serius. Eo appulsi, ad urbem Acci, (qua hanc est Ptolemao lib. 2. cap. 6. inter mediterraneas Bæstianorum urbes, a Plinio lib. 3. cap. 3. Colonia Accitana appellata, atque inter LXI. populos conventui Carthaginensi subiectos recensita) Lupariam illustrem matronam, aliosque quamplurimos converterunt, insolito prodigio percussos.

B Nam cum propter laborem itineris (ut B. Ado in Martyrol. ad xv. Maji, & B. Nockerus, alique memorant) modicum quiescentes, causa victus emendi discipulos in urbem misissent; mox paganorum multitudo, qui tunc forte diis suis festa celebrabant, eos usque ad fluvium persecuta est: in quo pons miræ magnitudinis & firmitatis extructus, transeuntibus Sanctis, Dei nutu, cum omni insequentium multitudine funditus corruit. Ad quod miraculum ceteri territi, & cujusdam magnæ senatrici Lupariæ (quæ divinitus inspirata, eos benigne suscipiens, credidit) exemplum secuti, relictis idolis, Christo Domino crediderunt. Ac paulo post ista subdit idem Ado Episcopus: Extat usque hodie illustre miraculum ad commendationem pretiosæ mortis eorum. Nam eadem solennitate, apud præfatam Accitanam urbem, ad sepulchrum S. Torquati arbore olivæ divinitus florens, maturis fructibus onustatur. Hac ille.

5 Quod vero septem illos Hispaniarum primos Antistites eo die commemorat, quos diversis diebus sue singulas Ecclesia venerari dicuntur; indicat simul omnes eadem solennitate, ut ait, apud præfatam Accitanam urbem, honorari consuevisse, ac scilicet memoriam recoli adventus eorum in Hispaniam, & non sine miraculis inchoata Gentilium conversionis, uti ex Francisco Bivarrio retulimus 1. Februarii in commentario de S. Cecilio §. 5. nu. 18. Atque illic quæ generatim ad primam Evangelii in iis regionibus seminem spellant, exposuimus, sed perquam succincte, cum animo nostro repugantes, quod Mariana scribit cap. 2. lib. 4. quoniam rerum antiquitas (nullis videlicet coætantorum, aut certe vicinorum iis temporibus auctorum firmata monumentis) certam scriptioni derogat fidem, neque quid certi de Jacobi Apostoli discipulis afferri potest, liberum lectori judicium de tota re relinquere oportere. De S. Cecilio, qui eo die propriam Granatæ & alibi obtinet venerationem, nonnulla particulatim exposuimus: plura omisimus, quæ alii ex laminis nuper juxta Granatam repertis liberaliter deprompserant, viri alias eruditi, priusquam Romana Inquisitionis iudicio atque Urbani VIII. Pont. Max. mandato, ea lamina essent apocrypha declarata. De ceteris S. Cecilio comitibus alibi agemus, hic de S. Helychio, sive Hecio, Hecio, Hecio, Hecio, ita enim nomen varie exprimunt auctores.

§. II. S. Helychius ubi predicavit? præcipue Carcesa.

6 Est primum S. Helychius cum ceteris sociis præconem sacrosanctæ religionis apud Accitanos, dein alibi. Joannes Marietta lib. 1. cap. 4. scribit, cum S. Cæsiphonte Vergii predicasse, postea Carcesa. Consensus

Thomas de Trugillo to. 2. Thesauri concionum ad 1. Maji: D Cæsiphon, inquit, & Helychius prædicarunt in Beria & in Carcesa, Quievillæ hic Carcesa dicitur, sive ut vulgo Hispani scriptores interpretantur, quod illic Episcopatum fundarit, sive quod eo loco labores apostolicos finivit, ac immolatus sit. Verum ubi ea extiterit extitit Carcesa, sive Carcesa, controversia est. Nos primum quomodo in vetustis Martyrologiis, sive jam excusis, sive duncaxat manu exaratis, appelletur, edemus.

7 Martyrologium Usuardi a Molano cum Notis & auctario vulgarum anno MDLXXXIII. & MDLXXXIII. Carthesæ habet: uti & Romanum olim a Cardinali Baronio, Gregorii XIII. jussu, recensitum, ac nuper Urbani VIII. auctoritate recognitum, licet in Francofurtensi editione anni MDCLXXI. inter alia menda typographica Carcesa sit impressum. Cur intermedia editiones varient, max quæremus. Carcesa sine aspiratione habet Martyrol. Adonis editum ab Hieriberto Rosvoeydo, licet hic in margine annocaris, in aliquo exemplari Carcesa legi. Carcesa item habent, Martyrol. MS. Ecclesia Morinensis, quod est Adonis; Petrus de Natalibus; MS. Arnobii Albergensis quod est Usuardi; Martyrol. Colonia an. MD. & Lubeca anno eodem cum Doctrinali Clericorum excusum. In MS. domus S. Hieronymi Ultrajecti per hypallagen incuria librarii Carcesa, pro Carcesa, scriptum videtur, est autem illud Usuardi. Editio ejusdem Usuardi per Molanum an. MDLXVIII. uti & per Hermannum Greven an. MDXV. & vetus quoddam nostrum MS. Bedæ præferens nomen, Carthesi habet: Carthesi MS. S. Maria Ultrajecti. Maurolycus & Constantius Felicius, Carthesi. Idem haberi in Breviario Cordubensi testatur Franciscus Bivarrius: sed quod ait, Molanum quoque & Equilinum ita scripsisse, in his nos id non reperimus. Galestinus S. Helychium tradit Carthesianæ (Carthesianæ scripsisse opinor) civitatis Episcopatum præfectum fuisse.

8 Carcesa Marietta & Trugillus antea citati tradunt prædicasse: uti & Beda vulgaris cum tertio operum ipsius tomo, tum seorsum typis Plantini anno MDLXIII. ac Nockerus, & tria qua penes nos sunt MSS. Usuardi exemplaria, itemque Adonis duo, quorum alterum in S. Laurentii juxta Loodium, alterum in Lobienfi extat cunobio, utrumque pervetus, aliudque MS. monasterii S. Maximi Treviris, aliouin plerumque cum Rabani Martyrologio congruens, sed hic eo copiosius. Habemus quoddam Usuardi exemplar ante secula minimum tria quatuorve exaratum, allatumque ex Lotharingia, in quo solum Carcesa legitur, sed tenui suffusa litura, ut videatur librarius emendare quod scripserat voluisse, & Carcesa aut Carcesa restituere. Denique exemplar geminum Usuardi, (quod Parisiis in S. Germani cunobio, ubi is monachus fuit, asservatur, alterum minimum ecce annorum, alterum ipsius auctoris ætate, aut non multo post, scriptum, ut judicabat eruditissimus Jacobus Sirmondus, cum utrumque meagrata invicem contulisset, operam una adhibente P. Joanne Baptista Cortasio) utrumque igitur illud Carthesi habet, uti & nota optima exemplar, quod Augustini Hunnai fuit, ac nunc penes nos est; itemque MS. Ecclesia Pragensis, & vetusti cujusdam codicis eographum, pridem Bragis ad nos missum, & quod Parisiis anno MDXXXVI. excusum est Martyrologium.

9 Quorsum hæc, inquit, tam operose conquiritæ? Nimirum ut lectori clarum fiat, ex plurimis excusis ac MSS. exemplaribus Martyrologii, quæ habemus, nullum Carcesa S. Helychium Apostolum tribuisse. Primus id scripsit, ut reor, qui Flavii dextri Chronicon protulit. Exinde gemina prodiit hic Antuerpiæ Martyrologii Romani editio, prior MDCLIII. absque Cardinalis Baronii annotationibus, cum iis altera anno MDCLIII. utraque post ejus obitum. Quis ejus mutationis fuerit auctor, hanc scio: prior lectio dein restituta, ut diximus, Urbani VIII. auctoritate. Carcesam in sua Martyrologii Romani Topographia scripsit

A ppe Philippus Ferrarius Ordinis Servorum B. Mariae Virginis Prior Generalis anno MDCIX.

10 Occurrit Franciscus Bivaricus commentariis in Dextri Chronicon ad an. LII. nu. 1. ita scribens: Utrum legendum sit Cartheja, vel Cartefiz, vel Cartesiz, non multum curandum. in nominibus enim antiquis priorum locorum non minima variatio facta est, temporis vetustate. Mutationem lapsu temporis magnam evenire, nemo inficiatur. At non id queritur, quantum quod nunc in usu est loci ejus nomen ab antiquo differat, sed quo nomine is locus, in quo S. Hesychius quievit, fuerit olim nuncupatus, ut inde, quis ille nunc sit, fieri possit conjectura. Neque ad rem facit, quod idem addit Cartheja nomen apud Livium, Strabonem, Plinium aliosque veteres receptissimum fuisse, quamvis nec unum profert, qui Cartesiam, aut Carcelam, sive Carcesum, pro Cartheja posuerit scripserit. Hac de nomine, nunc de situ loci, quem Sanctus sua predicatione, aut etiam decessu nobilitavit.

11 Chronicon illud Flavio Dextro assilum, ad annum Christi LII. nu. 1. ita habet: Iscius Cartheja prope fretum praedicat, totamque oram maris interni percurrit: & Alonae, & Cartheja alteri in mediterraneo mari, non procul Carthagine Spartaria praedicat. Celebris illa ad fretum Herculeum Cartheja, quo tamen loco steterit, sive fortassis etiam nunc sub alio nomine, disputatur. Situm antiqua urbis Livius decad. 3. lib. 8. ita describit: Lelius interim freto in Oceanum evehitur, ad Carthejam classe accessit. Urbs ea in ora Oceani sita est, ubi primum e faucibus angustis panditur mare. Atque hinc probant Ambrosius Morales & Ludovicus Nonius Carthejam videri fuisse oppidum quod nunc Algeira dicitur, non Tarifam, quae longius recedit ab angustis freti, nec portum habet, qualis est ad Algeiram, & fuisse ad Carthejam Livius aliique auctores tradunt, longius adhuc a freto distat Conil nec procul a Gadibus, quod quidam Carthejam existimant fuisse, ut testatur Ortelius.

12 Alonis ita meminit Pomponius Mela lib. 2. cap. 6. Sequens Illicitanus (sinus) Alonem habet, & Luceniam, & unde ei nomen est, Illicen. Ptolemaeus lib. 2. cap. 6. Alonem pluraliter dicitur: Alonibus Stephano, qui aliam commemorat Alonem, sive Alonem insulam circa Cyzicum, ita distans quod incole ibi alonem insulam, talis conficiendi rationem invenerint. Inde quoque Aloni, sive Alonae hinc Hispanica nomen. Eam Bivaricus aliique Hispani Alicante nunc dici volunt, quod emporium est in regno Valentia, celeberrimum. Sed hanc Isaacus Vossius in suis ad Melam observationibus perquam accuratis, Luceniam fuisse censet, quae apud Livium dec. 23. lib. 2. librariorum errore Longuntica dicitur. Alonem vero asseris oppidum esse, quod olim Arabes Tudemir, Hispani Guardamar appellant, situm in peninsula ad ostium fluvii, qui vulgo Segura dicitur: innumeras enim ad id oppidum & praestantissimas salinas esse, quod & Rodericus Mendezius Silva in descriptione regni Valentini cap. 25. facit, licet eam Longunticam esse velit.

13 Sed quamquam altera in mediterraneo mari Cartheja, non procul Carthagine Spartaria? Bivaricus scribit vocari Cartajam, quae non est, inquit, in ipso maris littore, sed interius in terra a mari aliquantulum separata. Est sane Cartaya oppidum, quod quidam a Tyris fundatum volunt, alii ab incolis Cartheja, quae ad fretum sita. Sed distat illa procul Carthagine Spartaria, satis propinqua Ajamonti urbi, atque Anx fluvio. Ingenue fateretur Rodericus Carnus comment. in Dextri Chronicon: De Cartheja prope Carthagine Spartariam ambigo. Est hodie oppidum Cartaja, sed longe ab eo tractu distans, extra freti Gaditani fauces, non procul a Lepia. Quamvis hic Lepiam vocat, vulgo Lepe appellatur, leuca una ultra Cartajam versus Anam flumen, media a mari, ad amnem sita qui Saltes dicitur, ut tradit idem Ru-

dericus Mendezius Silva in Batia descriptione cap. D 46. qui & ipsam ait Tyriorum aliorumque Phenicam opus esse.

14 Ad aliam tamen Carthejam respicere, qui Chronicon illud Dextrinum archiepiscopi sunt. Ad eam nempe eujus ita meminit Livius dec. 3. lib. 1. de Hannibale loquens: In Olcadum fines prius (ultra Iberum ea gens in parte magis quam in ditione Carthaginensium erat) induxit exercitum. Carthejam urbem opulentam, caput gentis ejus, expugnat diripitque. Quo metu perculis minores civitates, stipendio imposito imperium accipere. Victor exercitus opulentusque praeda Carthaginem Novam in hiberna est deductus. Vere primo in Vaccas promotorum bellum. Herman-dica & Arbacala Carthejorum urbes vi captae. Arbacala & virtute & multitudine oppidanorum diu defensa. Ab Herman-dica profugi exulibus Olcadum priore aetate domita gentis cum se junxissent, concitant Carpetanos: adorisque Hannibalem reversum ex Vaccas, haud procul Tago flumine, agmen grave praeda turbavere. De hisce Hannibalis expeditionibus ita breviter lib. 2. cap. 9. Mariana: Initio arma in Carpetanos versa, gentem ferocia & multitudine ceteros ejus provinciae populos superantem. De causa non liquet. Primi Olcades, ubi nunc Oceania sita est (Stephanus Olcades ad Iberum ponit) & caput gentis Cartheja oppressi. mox alii ad Tagum insigni praelio victi. Est autem Oceania, sive Occanna, ut Nonius scribit, Hispania cap. 47. qui Mariana sententiam probat, regni Toletani urbs. Quos inde domitos Carthejos Livius scribit, Vaccas Polybius vocat lib. 3. sive Ovannas, eorumque caput urbes Helmanticam (quidam Salmanticam vertunt) & Arbacalam, Edmurtis & Αἰθρία. Idem caput Olcadum urbem non Carthejam, sed Althzam vocat. Stephanus quoque Αἰθρία πόλις Ολκαδίων, inquit, Althza civitas Olcadum. Sed nescio an id recte, quod subnectit: ἡ δὲ Ολκαδίων πόλις Ἰβηρίας, τῆς ἐκείνης βασιλείας, ἢ ἐκείνης ἐκείνης πόλεως. Olcades vero gens Hispana, finitimi Carthaginis, quam & novam urbem vocabant. Est alibi: Ολκαδίων πόλις Ἰβηρίας, τῆς ἐκείνης βασιλείας, ἢ ἐκείνης ἐκείνης πόλεως. Olcades gens Hispanorum circa Iberum flumen. Sed neque, si ad Oceaniam circaque Tagum coluerunt Olcades, aut ad Iberum, non procul a Carthagine urbs eorum fuit, seu Carthejam vocis sive Althzam; neque in mediterraneo mari, ut illius Chronici faber loquitur, quae phrasi elegantissimus Dexter haud facile usus esset.

15 Non satis igitur ex hujus pseudonymi auctoris testimonio constat S. Hesychium Cartheja praedicasse, cum ceteri codices, etiam vetustissimi, reclamant: de Alonem, cum solus id pronuntiet, tam fluxa in ceteris auctoritate, nec assensiri secum licet, nec lubet redarguere. Ubi ergo tandem vel sedem fixit, vel finit visam S. Hesychius? Mariana lib. 4. cap. 2. scribit: Praefulem Carthesianum fuisse, non procul Asturica. Marietta lib. 1. cap. 14. ait Evangelium praedicasse Carcesiz, quae est circa Asturicam. Bivaricus scribit, ab iis qui Carthesiam cum Cordubensi Breviario legunt, juxta Asturicam locari, eamque existimari quae nunc Ventosa dicitur. Errare tamen eos tota Hispania, quia apud antiquos probatosque auctores in toto Asturicensi tractu non extat urbs Carthesia dicta. Arbitror uspiam legisse nomen illius urbis eos qui id scripserunt, quamquam non indicant: neque enim in omnibus scriptoribus omnia urbium descripta nomina sunt, etiam iis qui ex professo Geographiam tractaverunt, nedum hic historicis, qui quibus locis res, quas narrant, gesta sint edisserunt, saepe ne id quidem. Pergit Bivaricus: Praeterquam, inquit, quod D. Iscius & socii ejus in Batia littorali praedicationis munus exercuerunt, & non in mediterraneis Hispaniae provinciis. Nempe quia Dexter ad an. 44. asserit, ad meridianas Hispaniae par-

an Cartheja in Olcadum

quo alio

an Cartheja juxta Asturicam

A partes, scilicet ad Baticam littoralem, reversos; inde conficis, ibi omnes predicasse, nec in mediterranea progressos. At S. Secundus Abudam usque pervenit, longe sane a Batica littorali: cur non & ad vicina Asturica loca proficisci Hefychius potuit? Quia, inquit Bivarius, tunc temporis insistebat conversioni ejus tractus S. Ephraem Asturicensis Episcopus, a D. Jacobo illi provincie designatus, ut non esset necessarium D. Iscium in urbe tam propinqua Episcopum etiam constitutum fuisse. Quasi non etiam propinqua fuerint urbes, in quibus SS. Torquatus, Cresiphon, Indalecius, Cæcilius, Episcopi fuisse dicuntur, Acci, Vergiam, Urcum, Eliberis. Et vero S. Ephraem neque Asturicensis Episcopus fuisse, neque ea aetate vixisse, ad VII. Martii ostendimus. Non tamen illi nos Carcæ S. Hefychium tribuendum censemus: verum alteri, propius ab urbe Accitana, Illisurgi, Illiberi, aliisque nominatis distanti, ei nimirum qua modo Cazorla dicitur, de qua §. sequenti.

§. III. S. Hefychius martyrio perfusus juxta Cazorlam, qua olim Carcæ, ubi & colitur ut ejus loci Apostolus.

Quo successu verbum Dei diffeminavit S. Hefychius, nusquam discrete enarratur: nisi quod Usuardus, & qui cum secuti sunt, universim de eo & sex sociis promittent, innumeras multitudines Christi fidei subjungisse. Illud aque in obsento est, quot annos apostolici illius muneris functioni impenderit. Neque enim fidem merentur, quæ sunt in Chronico Dextri scripta, quæque in pluribus laminis juxta Granatam anno MDXCV. repertis leguntur: adeoque harum laminarum lectio ac defensio interdicta, ut 1. Februarii fuisse diximus, cum de S. Cæcilio esset sermo. Romam, ut supra retulimus, captivus adductus est S. Paulus Apostolus secundo Neronis anno, qui erat Ætæ vulgaris LVI. secundum nostrum calculum. Biennio integro illis detentus putatur, ut ante promiserat, in Hispaniam deinde profectus anno LVIII. aut sequenti: cumque inde Romam revertisset, tum demum S. Hefychius sociique ab eo ac S. Petro Episcopi ordinati, ab hoc in Hispaniam missi sunt, anno fortassis LIX. non prius, ac fortassis etiam serius.

17 Praclarum tamen illud Dextri Chronicon de iis ad annum Christi LVII. qui erat Neronis tertius, ista habet: Horum S. Jacobi discipulorum nonnulli sub Aloto, Neronis Judice, dum ad concilium Illiberi conveniunt, flammis exusti, spoliati suis, suorumque bonis omnibus, generose morientes, pro Christi fide coronati sunt.

Est apocrypha lamina de S. Iscio sic habens: Anno secundo Neronis imperii, Martii Kalendis, passus fuit martyrium in hoc loco Illipulitano, electus ad hunc effectum S. Iscius, Apostoli Jacobi discipulus, cum suis discipulis Turillo, Pannuntio, Maronio, Centulio, per medium ignem in quo vivi combusti fuerunt, æternam vitam petentibus transivere: ut lapides in calcem conversi fuerint, quorum pulveres in hujus sacri montis cavernis jacent: qui (ut ratio postulat) in eorum memoriam venerentur. Depradicas Bivarius Miram Dextri & tabularum Granatensium consonantiam, cum sit manifestissima discrepantia. Nam secundum erroneum quorundam calculum, quem etiam secutus est Cardinalis Baronius, dicitur Nero XIII. Octobris an. Christi LVI. imperii gubernacula capessivisse, sicque Kalenda Martii anni secundi Neronis, quando martyrio perfusum esse S. Iscium & discipulos tabula tradunt, non cum anno Christi LVII. ut habet Dexter, sed cum LVIII. convenirent. Secundum rectam autem Chronologiam anno LIV. III. Id. Octobris, Marcello & Aviola Coss. Claudio mortuo Imperator factus est Nero, cujus anni secundi Martius ad annum Christi vulgarem LVI. pertinet. Quæcumque ratione com-

putum inire Bivarius voluerit, non concordabunt tamen cum Dextro tabula. Atque cum has tum illum refelles antea citatus B. Gregorius VII. qui ante annos fere DC. ad Reges Episcoposque Hispania scripsit, non nisi post reditum Pauli Apostoli ex Hispania, septem illos Episcopos consecratos, atque a S. Petro Apostolorum Principe commissos: neque id ignorare eorumdem Regum & Episcoporum diligentiam. Cujus ego sanctissimi doctissimique Pontificis judicio longe posthabeo & Chronicon Dextro adscriptum, majori studio quam dexteritate confectum, & tabulas illas, Maurorum fortassis temporibus ab nescio quo homine, nec quofine, exaratas.

18 Verum etiam si censura Romana perstricta hæc non esset, majus tamen longe momentum apud me haberet Cazorlanorum antiqua traditio ac pietas. Est Cazorla in Batica Marciagus & Castella confinibus, sita urbs, duabus a Basis fluvii fonte leucis distans, ut testatur Ambrosius Morales cap. 22. Descriptionis Hispania, qui eandem opinatur urbem esse, quam Castalonem Strabo lib. 3. appellat: apud quem tamen Katalonia sunt qui legere malint, quam Katalonia, Katalonia quoque nominat Polybius, lib. 11. Stephani vero, Katalon, inquit, κατὰ τὴν ὀρετάνην. Castellon urbs maxima Oretaniæ. In Oretanis quoque apud Ptolemaum libro 2. cap. 6. Katalon ponitur. Verum ea Castulo est percelebris apud Livium dec. 3. lib. 4. civitas: quam Morales lib. vis. cap. 1. scetisse scribit, ubi nunc Cazorla visitur, ab urbe Bæza tres leucas distans. Duplo spatio ab eadem Bæza remota est Cazorla, quam mediam Vega amnis percurrit, Roderico Mendezio Situa teste. Antonius Cianca in historia S. Secundi lib. 1. cap. 15. scribit eam olim Carcelam dictam fuisse, idque ex vetustis scriptorum monumentis, qua illic asservantur, sat citè probari.

19 Idem ait illic vigere publicam famam, a majoribus acceptam, S. Esicii ejus urbis Apostolum fuisse, ibidemque martyrio coronatum. Campus enim est haud longe ab urbe, ad quem raptatus, ibique obrutus lapidibus fuisse traditur, atque in eo cumulus lapidum spectatur, hominum opera congestus, in colle, vicino anachoretica habitationi S. Marco Evangelista dedicata. Ad hunc collem antiquissima consuetudine Clerus populusque Cazarlanus, quotannis perquam solenni supplicatione, una quapiam Dominica Maji mensis, religiose constitit. Ibi ara admodum concinna erigitur, oblatoque in ea Adiffa sacrificio, S. Esicii celebritas peragitur. Ad ejus Sancti venerationem plurimi ex oppidanis & accolis Esicii nomine appellantur, uti & Abula Secundi, a S. Secundo S. Hefychii collega. Ita memorat Cianca.

20 Joannes Tamayus Salazar in Martyrol. Hispan. ad 1. Martii negat audiendum Ciancam: quia responderetur, inquit, non passum Carcæ S. Iscium, sed translatum, vel potius honorificatum, tamquam ipse urbis Apostolum, aut ara aut templo. Ex quo lucem accipient carmina Isidori, in hymno ex Breviario Mazatubum antea ab ipso Salazar recitato:

Consepiti tumulis urbibus in suis:

Sic sparso cineri una corona est.

Non quia quilibet septem Episcoporum hujusmodi in Sede sua coronam acceperit; sed quod sparsus cinis, qui alibi per martyrium recondebatur, congregatus, in tumulorum septis apud urbes suas, quas titulo acceperant pontificali, sepultus est. Accipimus quod dat Tamayus, Carcelam videri extitisse, ubi Cazorla, ejusque Apostolum S. Hefychium, sive Iscium fuisse. Idem scribit Rodericus Mendez Silva, & qua ex Cianca de anniversario S. Hefychii cultu retulimus.

21 Quia tamen quo præcipue die Cazorla colatur non reperimus, ejus natalem hoc die reposuimus, eundem Tamajum Salazarium secuti, aliosque recentiores Hispanos scriptores; sed qui tabulis illis Granatensibus, quibus nos perperam, aut omnino nihil donec Roma aliud fuerit de-

potius Cazorla.

quondam prodicant?

missus in Hispaniam post 20. Christi 39.

non 1770. an. 37.

notum 2. anno Neronis.

quod utrumque præponit a quibusdam ostenditur.

EX VA. R. 113.

Cazorla ubi fuit

Castellon olim dicta

hæc bene lapidatus S. Hefychius

ad locum exacte anni vixisse supplicavit

saltem ejus loci Apostolus fuisse traditur.

que hic videtur esse natali?

A cretum, tribuimus, nisi videntur. Ordo recitandi officium Divinum pro variis Ecclesiis Madriti in unum MDCLXXVI. & MDCLXXVII. excusus, Ecclesia Granatensi ad Kalendas Martias ista prescribit: Hisci Ep. & discipulorum ejus Mart. dupl. 2. class. (anni 1647. habet, 1. class.) fuit heri. At nusquam pridie, id est, XXVIII. Februarii; ullam S. Hefychii mentionem reperimus, (ut ibidem monuimus) nedum, sociorum, quos hic quoque omnino prae-termittendos censuimus: quia ex solis illis Iliphanitanis laminis eorum prodire nomina. Ferrarius, priusquam ab Urbano VIII. seu Romana Inquisitione ca-

22 MS. *Martyrologium Ecclesia S. Gudila in urbe
Bruxellensi S. Helychio & aliis quinque sociis Episcopis ,
aque ac S. Torquato , miracula tribuere videtur his ver-
bis : Et dum singuli in suis , S. Torquatus apud Accita-
nam urbem mirificatur . Martyrologium quoque Lubeca
an. mccccxc. cum Doctrinali Clericorum excusum , uni-
versim de omnibus illis vii. viris pronuntiat : Clari mi-
raculis in pace quieverunt .*

HELIOPOLI IN PHOENICIA LIBANI.

Zadacia Andrejota nasa,

winning or
losing.

Infirmitas
Martyrio-
rum Latin-
orum.

or joint
Course

C conversâ, baptizata ab Ep. Theodoro, post multas pro Christi fide inquisitiones, a Vincentio Præfide securi, perimitur. *Quia Galestinus etiam Horologium citat, illius verba, licet non magni momenti, dabimus. Ita ergo habet: Ἡ ἁγία ἑορτή τοῦ Εὐδοκίου. Sacrosanctæ Martyris Eudociæ. Ἀπὸ τοῦ Ὁρολογίου. S. Eudociæ. Christophori Patricii & Præconsulis Mithylenæi Menologium: Hymnis honoretur Eudocia. Plenius aliquanto acta illius perconsens Menologium nomine inscriptum Basilii Porphyrogeniti. Menæa item Græcorum Cysberans Arcandii Anthologium: e quibus ea mox dabimus.*

At New York
Trade Vin-
gins,

culerit fructum centesimum, id est, inquit, virginitatis. Si plura in iisdem Menais legisset, deprehendisset, qua illius de carne ac damoni victoria celebretur,

4 Primum quidem mentis exercitatione exulta
es, carnisque lasciviam temperantia domuisti; dein
ceramine inimici machinationes dissipasti, deque
eo victoriam reculisti, o Eudocia per Deum fortu-
natissima. Ideo te duplicis luctæ corona redimivit
Iesus hominum amator, & Salvator animarum no-
strarum.

6 Mortuos refuscitasti vivifico tuo jussu, celebra-
rima Eudocia, cum mortificasses, = sapientissima, tem-
perantia laboribus passiones corporis: ac nunc cælos de martirio
coronata.
incolis, præclaro cum Martyribus sine perfuncta, cur-
sumque athleticum Spiritus divini auxilio feliciter
emensa: ac pro omnibus, qui te cum fide laudant,
Deum precaris.

8 Prinsquam autem pleniorē Eudocia Vitam prosperamus, geminum dābimus ejus elogium: primum ex Menologio Græco, quod in monasterio Crypta Ferrata asseruatur, Basilii Porphyrogeniti nomine inscriptum, ejus qui cum fratre Constantino a Joanne Tzimisce in consortium adscitus imperii, quod antea Romanus horum pater, avusque Constantinus, Leonis Sapientis filius, nepos Basilii Macedonis, tenuerant; ipse cum eodem Tzimisce ab anno 969. ad 975. dein, cum fratre annis 50. administravit, ad annum 1025. fratre ad triennium superstite. In eo ergo Menologio istud sancta Martyris Eudocia habetur elogium, seu vita synopsis: Sancta Christi Martyr Eudocia, erat ex civitate Samaria oriunda, Trajano imperante: ac primo quidem luxuriosam egit vitam, & quia forma erat eleganti, multos amatores pellexit, a quibus immensas opes collegit.

Vita eius
synopsi ex
Menologio
Basilii Por-
phyrogeniti
Imp.

AC

A At postea cum monachi cujusdam nomine Germani, de poenitentia sermonem audisset, animo compuncta, dein & viso impulsâ, Theodorum Episcopum convenit, ab eoque Baptismum accepit. Erat autem visum ejusmodi: Cernebat Angelum, qui manu eam ad caelum deducebat, alios itidem Angelos ipsi gratulantes: inde vero frementem terribilissimum demonem, dicentemque magnam sibi inferri injuriam, quod Eudocia Christiana facta esset. Quapropter illa pecunias in egenos distribuit, ac monasticam vitam amplexa est. At per calumniam ab ipsis suis amatoribus ad Aurelium Regem delata, & ad quæstionem rapta, cum ejus filium mortuum oratione ad Deum fusa resuscitasset, ipsummet induxit ut in Christum crederet: ac tunc absoluta: postea autem ab regionis illius Præsidente, comprehensa plexaque capite est.

9 Alterum elogium extat in magnis Græcorum Menais, Maximi Cytheræ Vitis Sanctarum, & Antonii Anecdotti Anthologio, vetusto Synaxario Græco collegii

Claremontani Societatis Jesu, hoc paullo quam illud Basilii Imperatoris uberius, ita habet: Erat Eudocia ex

B Heliopoli Phœnicis Libanensis urbe, circa tempora Trajani Imperatoris, propter eximiam formæ venustatem multis expectita amatoribus, eoque amplas consecuta divitias. Dein cum Germanum quemdam monachum de pietate ac poenitentia, sermones percurrentem audisset, Christo nomen dedit, atque a Theodoro Episcopo Baptismate sacro abluta est, divinis quibusdam revelationibus ad id suscipiendum permota. Animo enim a sensibus avocato videbatur sibi, Angelo ipsam manu deducente, in caelum conscendere, aliosque Angelos videre & audire ipsi conversionem gratulantes; & nigrum quoddam spectrum aspectu horridum, fremere ac vociferari, se injuria affici, si Eudocia sibi eriperetur. Ipsa vero distributis in pauperes facultatibus monasterium ingressa est: ac dein curriculum religiosæ exercitationis præclare emetens, Aureliano regnum adeptio sistitur, ab illis delata, qui prius illam impuro amore prosectuti fuerant. Sed cum miraculorum effectrice gratia prædita esset, & filium ejusdem Regis mortuum suscitavit, & ipsummet ad Christi fidem adduxit. Post annos aliquot a Diogene Duce Heliopoleos ad quæstionem rapta, prodigiis quibusdam patrat, rursus dimittitur. A Vicentio demum, successore Diogenis, capite plectitur.

C 10 Utrique huic elogio lucem afferet Vita plenior historica, & aliquam quoque hinc ipsa mutabitur. Eam nobis exhibuit Græcus codex bibliotheca Vaticana in membranæ exaratus, manu adeo antiqua, ut Illustrissimus Leo Allatius ætatem ei tribuat mille facile annorum. Latine vertit Petrus Possinus noster, ut & labores nostros sua benevolentia sublevarer, & eleganti, quo pollet, stylo ipsos ornaret Sanctos. Quid autem de Græca narratione ipse sentiat, quoque loco eam sit interpretatus, ita exposuit litteris huc Roma datis vi. Kalendas Octobris anno cxcixlxi.

11 Undecimus, opinor, hic mensis evolvitur, ex quo Tibi Roma discedenti receperam, quam mihi relinquebas Græcam Eudociam, Latino a me mutatam cultu remisurum. Libero ecce fidem: sero si tempus æstimes; sin que isto spatio multa & varia intercurrerunt, negotiorum, peregrinationum, valetudinum curationum, impedimenta reputes, etiam fortasse præmaturre. Me quidem, non indormire debitis solitum, dudum ægre habebat ista: conabarque identidem subsécivas liberi temporis eo particulas conferre. Ceterum eluctari obstaculorum moles non prius potui, quam Sanfossianus agri Nolani secessus, in tranquillum gratæ solitudinis excepit sinum. Ibi dum ab Ischiensibus remediis, haud minus morbo ipso ærumnolis ac molestis, rusticana quiete me resi-

cio, vel reperi, vel semper fugientem vi attraxi, avideque arripui occasionem vetusti jam expungendi nominis, & officio promisso defungendi.

12 Reddam hinc jam tibi rationem ejus operæ: ac primum profitebor deprehendisse me ex styli genere, nequaquam esse hujus opusculi scriptorem, S. Eudociæ, cujus vitam exequitur, æqualem. Usurpat enim vocem *ἡγουμένη* in Nicæna demum sanctam synodo, nec ante usitatam: Prætorianorum Ducem, *Κοινοτάτην* appellat. Hæ res posteriorem Constantino ætatem sapient. Sic equidem crediderim: Acta sanctæ Martyris, quæ in Phœnice vixerit ac passa sit, ibidem Syrophœnicum fortassis populari lingua fuisse conscripta: quæ nactus hic noster quisquis est, ea circa Theodosiorum forsitan tempora, Græcæ Ecclesiæ communicaverit. Sane dictio ipsa mihi attentius exploranti videbatur interdum aliquid olere peregrinum. Ista vir doctissimus, cujus & alias in eadem epistola expressas observationes infra referemus.

13 De Eudocia patria non uno modo, quos jam citavimus, scribunt auctores: Basilii Augusti *Memologium*, ita habet: *ἡγουμένη ἡ πόλις Σαμαρίτης ἐστὶν ὡνομένη*. Fuit illa ex Samaria urbe, idemque habet Arcadius in *Anthologio*. Vita autem: *ἡγουμένη ἡ πόλις τῆς Φοινίκης Εὐδοκίας ἐστὶν ὡνομένη*. Fuit Heliopoli puella quædam, nomine Eudocia, genere Samaritana. At quia plures olim urbes fuerunt, Heliopoleos nomine celebrata, ut patet ex libro Stephani de urbibus; quæri potest, quam ad Heliopolim Eudocia pertineat. Ad Ægyptiam referunt quidam, ut omnium celeberrimam, quæ & in sacris litteris memoratur. Ita enim Isaiæ 19. v. 18. In die illa erant quinque civitates in Terra Ægypti loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum. Civitas solis vocabitur una. De ea meminit Strabo lib. 17. *Geograph.* Supra est præfectura Heliopolitana, ubi Heliopolis est, sive Solis urbs, aggeri magno imposita. Ac paullo post: Nunc omnino urbs deserta est. Scripsit autem Strabo initio regni Tiberii, ante Trajani imperium, (sub quo vixisse traditur Eudocia) annis fere LXXX. Instaurata tamen postea hac est Heliopolis; & fortassis ante tempora Ptolemai geographi, qui M. Aurelio Antonino imperante floruit, ante annum Christi cLXXX. quo ille decessit. Is enim lib. 4. *Geographia* cap. 5. inter alia sic scribit: Heliopolites Nomus & Metropolis Solis. Et in finibus Arabiæ & Aphroditopoleos, Babylon, Heliopolis, Heliopolitana civitas. Fuitque illa Heliopolis antiquitus solio Episcopali ornata, sita in Augustamnica 11.

14 Alia est in Cæsaryia ab eodem Ptolemaio lib. 5. cap. 15. memorata Heliopolis, & ipsa Episcopalis inde a temporibus Trajani, quando Theodotus Heliopolitanus Antistes Eudociam sacro Baptismo initiavit. Nam, ut habent Menais, huiusmodi in hunc modum: *ἡγουμένη ἡ πόλις τῆς Φοινίκης Εὐδοκίας ἐστὶν ὡνομένη*. Recensent hanc Heliopolim in præfectura Phœnicis Libanensis, sive Phœnicia Libanis veteres Noticia Græca ac Latina, quas Carolus a S. Paulo Episcopus Abrincensis edidit. Eadem qua in Menais, habensur apud Maximum Cytherarum Episcopum in *Vitis Sanctarum* vulgari Græcorum lingua editis. Hæcenus de S. Eudocia patria.

15 Ætatem indicat Vita, *ἡγουμένη ἡ πόλις τῆς Φοινίκης Εὐδοκίας ἐστὶν ὡνομένη*. Circa tempora Trajani Imp. Adspiciamus Menais, Cytheræ, Arcadius, Basilii *Memologium*. Cepit imperium Trajanus anno Christi duodecesimo, gessitque annos XIX. menses VI. dies XV. ac demum obiit die X. Augusti, anno cxxvii. Verum Trajano Romanum Imperium senesce, aut paullo post sub Adriano, quousque longior ætas Eudocia potuerit excurrere, in iis regionibus Aurelium Regem extitisse, quis credat? Haud equidem gravare credet, opinor, qui Iturarum & Traconitarum ac Galilæa extitisse Tetrarchas, sive Reges, annis

Græce autem
ex alia per-
grina lingua
reddita ab
alio, ut ven-
detur.

E
hæc est ge-
nitas o Sam-
aria, habita-
tio Heliopo-
lis,

nam Ægypti
urbs, olim
celebris;

Sed Cæsary-
na;

vixit initio
3. seculi,

quomodo il-
lus tunc Rex
Aurelianus,
sub Romæ
ant

A annis ante Eudocia aetatem LX. & quod excurrit, ex Evangelio meminerit; Imperatori tamen Romano obnoxios. Alibi quoque Reges appellati fuisse quidam in provinciis Romano Imperio subiectis, reperiuntur, qui vel sua Romanis regna tradiderant, retento titulo ac specie aliqua regia majestatis, etiam ad liberos transmittenda; vel certe, ne debellarentur, ultero veltigales facti erant: vel fortassis impositi quibusdam Praefides regio ornati sunt nomine, cui gentes illa assueverant, ut minus mutatione regiminis gravarentur. Ita Aegypto regenda Praefectus Augustalis regia potestate dari solebat. Et alioquin quidam vel ambitione nationum saepenumero evenit, ut Magistratum, qui ipsis praesunt, aut antea praeservant, etiam seniorum, appellationes, in augustiorem jussu speciem formarentur. Ipsimet quandoque Praefides fortassis regimini nomen arrogarunt, aut popularium adulatione attributum non sunt aspernati. Salse in secunda oratione de Lega Agraria contra Rullum ridet Tullius L. Confidium & Sex. Salsium, qui paucis diebus, quibus Capnam deducta erat colonia, non duumviros se, ut in ceteris coloniis, sed Praetores appellari volebant; & a tunicata illa plebe appellabantur; auguraturque quibus primus annus hanc cupiditatem assulisset, paucis annis fuisse Consulium nomen appetituros.

B 15 Quid si Aurelianus ille, quisquis erat, re contra hostes fortiter gesta, magnifica illa nomenclatione honoratus a populo, dissimulante etiam fortassis Hadriano Imperatore, qui extimas quasdam imperii provincias Parthis reliquerat? Odenatus certe Palmyrenorum in eadem Syria princeps, post annum Christi cclx. capto Valeriano, scilicet Rom. Reip. viribus, ut scribit Trebellius Pollio alique, assumpto primum nomine regali cum uxore Zenobia, sapientissima & fortissima femina, Orientem in pristinum reformavit statum, omnes omnino totius orbis partes reformaturus, nisi Maonis consobrini scelere fuisset interemptus. Quid quod ipsa post ejus eadem Zenobia regale decus retinuit? Et quidem tanto (ut ad senatum scribit apud eundem Trebellium Aurelianus Imp.) apud Orientales & Aegyptiorum populos timori fuit, ut se non Arabes, non Sarraceni, non Armeni commoverent. Ipseque adeo Claudius II. (ut paullo post idem Aurelianus Imperator subnectit) eam, quod ipse Gothicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare. idque occulte ac prudenter, ut illa servante Orientalis fines imperii, ipse securus quae instruerat perpetraret.

C 16 Sed quacumque ratione, sem vivus Rex fuerit noster hic Aurelianus, sive ita sit a posteris, quia id splendidius videbatur, appellatus; recte ab Interprete Regulus nominatur, qui titulus, magnus etiam ac potentibus aynalis sed majori cupiam, ut Imperatori Romano, alterive consimilis auctoritatis monarcha obnoxios, tribuitur, atque iis etiam, qui amplas alioquin ditiones, & antiquis, pluribus regnis pares, libero jure possident, necdum tamen Regis appellationem legitima auctoritate adepti sunt. Aureliani hujus potentia vel in eo cernitur, quod mandasse narretur, ut in quo Eudocia degebat loco civitas conderetur. Quod tamen factum neque sit, non constat, cum non multo post excesserit e vita Aurelianus. Scribit Menagorum auctor: Eudocia καὶ τὸν δῖον ἑσπεύοντα διαφύγειν, πορευομένην Αὐγελίαν ἔχουσαν καὶ θυγατέρα. Cum praeclare cursum asceticae vitae conficeret Eudocia, Aureliano imperium, sem regnum, adepto sistitur. quasi idem esset regnum imperiumve cujus antea meminit, autē τὸν καὶ τὸν βασιλεὺς Τραϊανῶν, circa tempora imperii Traiani. Sed enormis hic error foret, si Aurelianus Romanum Imperatorem Claudii II. successorem intelligi vellet, qui ccll. post Traiani mortem annis cepisset imperium.

VITA ET PASSIO

Sanctae Martyris

EUDOCIAE SAMARITANAE

E Græco Codicis Vaticano

Interprete Petro Possino Soc. Jesu.

CAPUT I.

Juventus & vita perdita Eudocia.

TEMPORIBUS Traiani Imperatoris, fuit Heliopoli puella, nomine Eudocia, genere Samaritana, efficacissima diaboli ministra; quæ formæ præcellentis illicio, plurimos in transversum actos, suis in exitium miserabile laqueis trahebat; divitias regionum illarum plerasque, in suos injustissimos thesauros quæstuosissima undique nequitia corradens. Tantum erga eam juvenum ardorem fax incendebat duplex, naturalis pulchritudo faciei, quam ars pictorum nulla, quantumvis conaretur, imitando posset exprimere; & pellacissimorum mollicita gestuum, in speciosissimo cultu ineluctabiliter oculos fascinans. Concorrebat fama late didita e cunctis longinquarum etiam regionum Urbibus Heliopolim vis magna nobilium juvenum, quæstis prætextibus suas eo peregrinationes fucantium; re vera formæ, quæ parem nusquam haberet, visendæ fruendæque cupidine tractorum. Neque vero in seculares solos pernicies grassabatur. non deerant e dicatis Ecclesiarum ministerio viris, qui sprete religione, & salute animarum, mercede vilis voluptatis stultissime addicta, ad pestiferas illecebras adhærescerent. Neque illa tum sacri profanive discrimen habebat ullum; dum sibi undecumque pecuniam conficeret; quam immensam & supra privatum modum cumulaverat; usque in regiam plane potentiam.

Itaque longo usu, & multiplici pretio peccandi in flagitiis occalluerat, ut plane potestatis nullius infra divinam, tam desperati morbi medela videretur. Et adfuit in tempore divini Pastoris ovem perditam requirentis cura & manus: agnovit opus suum alieno vitio depravatum, & reformare voluit qui primum finxerat divinus figulus: verus Paterfamilias fructibus vineæ, rapinæ hostium expositis, providit. Curator ararii celestis, in terris atque in luto hærentem & pereuntem drachmam, transferre in æternos thesauros studuit. Denique custos speratae Justorum gratiæ semper bonus, desperatam hanc Samaritidem, in suam ipsius perfectam revocavit spem. Nam late illustris divinæ misericordiæ splendor, expectata bene agentibus felicitatis magnitudinem ostendens, effecit, ut vacuus dimitteretur a peccatrice illuminata, turpi confusus repulsa diabolus, & efficaci fradum suarum instrumento privatus; postquam est in clara luce deprehensa vanitas suppeditatarum in pretium dedecoris, prodigæ sui corporis ac formæ, terrenarum opum. Unde vas prius immunditiæ immaculatum evasit; cloaca luti, fons illimis aquæ perennis facta, flumen sordium, in lacum odoratum; scetens mephitis corrupti putei, in alabastrum unguenti pretiosi; pestis & pernicies hominum multorum, in salutarem plurimis portum est mutata.

CAPUT

Eudocia con-
fessissima
martyris.multis ad
eam undique
convenit-
iam.regentes apud
eandem urbem.jamque in
seculum con-
fessissima
fuit.divina gra-
tia
in aliam
mutatur.

C A P U T I I.

Colloquium Eudocia cum Germano monacho.

Porro principium in ea salutis & divinæ operationis tale fuit. Pius quidam monachus, nomine Germanus, e nescio qua peregrinatione monasterium repetens, necessario per Heliopolim itinere, urbem vespere ingressus, exceptus hospitio est amici Christiani hominis: cujus domus non longe a porta civitatis sita, contigua erat ædibus, quibus illa, de qua diximus, puella utebatur. Ibi pro suo more, postquam aquievisset aliquantum, intempesta hora consurgens monachus, psalmodia nocturna perfunctus est: ac postea confidens, e libro, quem vix comitem gestare in sinu erat solitus, alta voce pronuntians, non modico spatio legit. Erat porro argumentum libri judicium extremum: eoque memorabatur, Justos quidem splendore solaris æmulo fulgentes, omnium, qui unquam erunt & fuerunt, hominum oculis conspicuos, in præcellenti gloria futuros: peccatores contra igni inextinguibili, sententia irrevocabili addicendos, in sempiterna secula, supplicio nec finem nec remissionem unquam ullam inventuro. Divina providentia evenit, ut ea nocte Eudocia solitaria decumberet in conclavi, a cubiculo, ubi pernoctabat monachus, uno, nec crasso pariete diviso.

4 Ergo illa, psallentis primum excitata cantu; postquam deinde audivit quæ ex codice recitabat; perterrita commota, in magno cogitationum æstu lucem expectavit. Quæ primum orta, divinæ instinctu gratiæ, misit qui auctorem nocturnæ vocis requisitum, ad se venire ne gravaretur, suo nomine rogaret. Hunc mox accurrentem intuens; Eriam, inquit, atque etiam oro te, hospes, edisere ex vero, quis & unde sis? quo vitæ instituto, cujus dogmatis ac religionis. Nam quæ te audiui noctu loquentem vehementer me perturbant; quippe magna & mira, inauditaque mihi hætenus. Quod si verum est quod aiebas, peccantes inextinguibili addicendos igni, quis salvus esse poterit? Respondit ei B. Germanus: cum dicas tibi funditus ignota, quæ de judicio extremo recitavi, causa mihi quærendi est ex te, Domina, cujus religionis sis? Ad ea Eudocia: Et patria, inquit, & secta Samaritana sum; fortuna quidem ultra modum, & pene supra votum, locuples: quæ res major mihi timendi causa est. Nam audiebam tuum illum, ex quo legebas, codicem væ canere divitibus, & sempiterna illis potissimum flammæ inextinguibilium supplicia minari. Cujus nihil simile ex nostri dogmatis voluminibus recitari unquam equidem memini. Quare non parum conturbor, & atrocitate denunciati mali, & denunciationis inopinatæ novitate. Capto hic tempore Germanus, explorandum mulieris statum ratus, Habes-ne, inquit, virum, Domina? & unde istæ tibi, quibus abundare te fateris, opes affluunt? Ad hæc illa: Virum non habeo legitimum: ex multis autem viris collectæ mihi, quas possideo, divitiæ sunt. Quod si diviti post mortem tam graves & æternæ luendæ pœnæ restant; quo fructu hæc mihi copia congregata est?

5 Ait B. Germanus: Respondo mihi vere ac sincere ad hoc quod percunctor ex te; nam, quem colo, Christus sincerus & verus est: Utrum mavis, salva fieri divitiis omiſſis, & vivere felix per æternæ seculæ; an istam amplectens opulentiam uri æternum, & exeruciari dirissimo igni? Ait Eudocia: Malo equidem pauper æternam felicitatem assequi, quam dives in sempiternum & irreparabile exitum rocare. Sed miror cur ita puniatur post mortem dives. An foro quodam & inexorabili Deus vester in divitias flagrat

odio? Minime, Germanus inquit, divitias averſatur Deus; sed injustam divitiarum acquisitionem, & præposterum acquisitionum usum. Itaque qui jure possessa sancte dispensat, extra culpam & pœnæ aleam apud Deum est: qui autem rapinis congerit, quod avare premat; nihil inde in necessitates miserorum spargens; sane hujus inhumanitati pœna, quam dixi, a Deo decreta est. Ait Eudocia: Tibine videntur quas possideo divitiæ injustæ? Injustissimæ, Germanus reposuit, ac quovis peccato peius irrevocabiliter Deo exosæ. quid ita vero, ait illa; cum multos utique nudos vestierim, multos famelicos paverim, nec paucorum inopiam auri largitione consolata sim? Cur malas dixeris in usum tam bonos divitias expensas? Hic Germanus: Commoda, inquit, mihi quæso, Domina, attentam mentem. Nemo sane sapiens, qui balneas adierit lavandi gratia, ibi malit corpus immergere ubi videat aquam jacere turbidam, & sæpe sordida immista graveolentem; quam ubi adverterit liquorem limpidum & purum ad imum pellucere. Tu ergo quamdiu sciens volensque in ceno peccati volutaberis, oblatam sinceræ lymphæ gratiam spernens, haudquaquam extirabis te luto flagitiosæ licentiæ, quod te sibi sponte adhærescentem, deinde velis nolis certo transmittet, ac quasi torrentis impetu pertrahet, in lacum sulphuris ac bituminis, flagrantem æternis incendiis iræ divinæ. Nam divitiæ, quibus abundas, Deo magno & æterno Judici exosæ, utpote jam prædamnatæ sunt, quippe illicio præve libidinis corrasæ & juventute diaboli stipendiis merente, Nec prodest, quod exiguum particulam eorum, quæ ex multis pretiosis dedecorum emptoribus expressisti, aspergis interdum in paucos egentes. Illicius enim boni per se operis gratiam apud Deum omnem, flagitiorum, in quibus volens & tibi placens desides, sutor extinguit. Nec alia unquam emereri mercede serenos incorrupti Arbitri oculos poteris; quam si facies illas obsecræ nequitæ, tibi penitus concretas, absterſeris; & fonte abominandi putoris exhausto pleneque purgato piiste deinde ac puris tunc tantum acceptæ misericordiæ operibus ornaveris. Ut enim qui per væpreta nudis pedibus incedunt, multis configuntur aculeis spinarum; quorum etsi aliquos evellunt, plures tamen hærent penitus, miserisque exulcerant; sit te parum juvat sponte infixam lasciviæ luto, bene aliquid interdum facere demerendo inopem; dum a te graviter offensus, & ideo terribiliter insensus omnipotens vindex, superne tibi minaciter imminet: summa dictorum sit: si me audire volueris, salva esse potes & suppliciis, quæ jure metuis, vitatis, æterna felicitatis divinæ gaudia consequi.

6 Respondit B. Eudocia: Oro te, mi homo, serve Dei veri, ne gravare mihi paululum assidens exponere formam officiorum, & modum operum, quibus Dei gratiam emeremini, ut ea ego imitans, possim ipsa quoque recto divitiarum usu salutem consequi. Nam dicere te memini, delectari Deum iusta & sancta dispensatione opum. Me autem nihil retinet, quo minus quantocumque rei meæ familiaris damno, recte parem emptam securitatem ab iis pœnis, quas in die judicii subituros Deo exosos dicis. En, venerabile Pater, magnum habeo numerum servorum: eos annuſos auro, argento, rebusque pretiosis ceteris, ducam, te præunte, ad Deum tuum: si forte interventu tuo, istam meam satis accipere oblætiunculam dignetur, & salutem sic meritis largiri. Ad ea Germanus: Cave, inquit, ex humano usu ac sensu, de Deo censeas, Eudocia. Eminent immensum quantum supra cogitationes istas humiles; & tam longe est a requirenda communicatione recularum harum, quas possidemus homines, ut cum esset per se ditissimus, pauper propter nos sit factus, animo salutem nobis sua tibi ærumnosa

A egestate mercandi. Has igitur quas tibi abundare opes memoras, filia, disperge in infirmos & pauperes. Tales enim Deo commendati sunt: & quod in eos conferatur, sibi datum imputat; ac pro ista pericula sic expensa substantia, caelestem numquam defecturæ felicitatis thesaurum rependit.

7 Hæc cum rite perfeceris, accede ad sanctum ac salutare Baptismatis lavacrum, quo sordes ac lutum universum peccatorum, quæ te inquinant, elues ac demerges, numquam deinde apparituum: ut de cetero pura, immaculata, renata per regenerationem divini Spiritus, cernas filiali jure beatam hereditatem incorruptæ & sempiternæ lucis, exortis tenebrarum ac noctis, hoc est terræ ac sollicitæ nudationis pravorum operum; & has agna sancta in vitæ celestibus pascenda, cura & ductu Jesu Christi Salvatoris nostri. Uno verbo cuncta colligo: Si vis salva esse, filia, fac quæ suadeo, & beata eris in ævum omne. Respondit B. Eudocia: Nisi penitus descendiissent in animum meum, quæ te audivi nocte recitantem, non huc te utique vocassem. Quare quantum vis auri a me cape in pretium operæ ac mortis, quam mihi necessariam, patienter commodas rogo paucorum dierum, quibus edisseras mihi rationem universam vestri dogmatis, ac disciplinæ formam; juxta quam dispensaris recte, ac prout oportet, meis facultatibus, sequi te quocumque

B duces, vilibus curis expedita, possim. Ait B. Germanus: Idoneam sane causam video morandi, spem reducendi ovem perditam in ovile Domini. Ergo etsi festinabam, non gravate indulgeo quod petis, dierum paucorum spatium. Tu ante omnia, quod præcipio fac: evoca ad te unum e Presbyteris Cleri urbani, qui tibi, quantum opus est, prius edoctæ, salutaris Christi lavacri sigillum apponat. Hoc caput & fundamentum est: ex eo deinde cetera suo sequentur ordine, quæ Domini ex te gratia requirit.

C A P U T I I I.

Eudocia cum Presbytero de sua conversione tractat.

His Eudocia auditis, vocatum ad se unum ex honestioribus domus suæ ministris, jubet repente proficisci in ecclesiam Christianorum, indeque unum e Presbyteris ad se adducere, rogando, venire ne gravaretur ad quemdam, qui ejus opera egeat; ita tamen, ut nec vocantis nomen, nec vocandi causam

C distinctius exprimeret. Festinavit quo mittebatur famulus; & brevi adfuit cum Presbytero, quem videns Eudocia, venerandosejus pedes osculata est, procidens in terram coram eo. Post hæc ait illi: Oro, Domine, ne te pigeat assidendo paululum exponere mihi dogmata vestrae religionis: nam volo & ego Christiana fieri. Presbyter admirans dictum; cujus autem, inquit, dic, quæso, sectæ aut superstitionis es, ex qua in Christianam professionem transire cupias? Illa respondit: Samaritana sum ut genere, sic secta: totius vero mundi jumentum fui: quidni enim ego tibi vitam meam uno brevi & vero exprimam verbo? Multorum malorum pelagus sum. Ceterum cum audivissem peccatores post mortem igne torqueri, nisi poenitentiam prius egerint, & Christiani facti sint, decrevi Christiana fieri. Respondit Presbyter. Si pelagus peccati fuisti, deinceps es oportet salutis. Etsi multis viciis agitata es, nunc in tranquillitatem te compone: & si fluctibus multis te ipsam permisisti; require jam maritimum rorem e caelo descendentem: & si multis concussa procellis es, at ex hinc fume gubernaculum veritatis, quod te tuto diriget in ipsius veritatis portum, in quo justitiæ omnis apotheca sunt. Scinde autem fieri hinc bonorum quæ

illic sunt. Divitias vero, quas te habere ais, sparge in D egentes, & libera te ipsam ab amaritudine peccati, simulque a tenebris & igne numquam extinguendo, tibi, nisi relinquis, reservatis.

9 Hæc audiens Eudocia, soluta in lacrymas est, & frontem propriam manu tundens, ait: Verene non est peccantibus misericordiae locus apud Deum vestrum? Respondit Presbyter: Poenitentibus, si recipiant sigillum fidei, videlicet Baptismum, condonat omnia delicta prioris vitæ: perseverantes autem in peccato, inexorabiliter punit. Ait Eudocia: Dic mihi, Presbyter, putasne in caelo majora & pretiosiora quam hic esse? Nam apud nos sane multi sunt thesauri auri, argenti, gemmarum, ceterique deliciarum instrumenti. Abundant præterea pisces & volucres, immensaque ciborum ceterorum & potuum copia ad usum mensarum: quid his plus illic reperitur? Dicit ei Presbyter: Nisi abduxeris mentem ab illecebris hujus seculi; & specierum blandientium sensibus momentaneam voluptatem despexeris, non poteris, Eudocia, vitam æternam adipisci. Quare si ad illam pervenire vis, obliviscaris oportet pomparum & oblectationum vitæ hujus. Respondit Eudocia. Absit a me, Domine mi, tam imprudens electio, qua vitæ immortaliter beatæ, fluxum & transitorium quidquam præhabeam. Id quod quæro, Pater, hoc est: An suscepta Christianorum fide, sperare possim me ad vitam istam, quam memoras, immortalem perventuram? & quod signum das, ex quo intelligam hæc quæ refers sic se habere ut dicis; quoque indicio cognoscam condonata mihi a Deo vestro peccata mea? Nam ubi opes, quas habeo congestas plurimas, ad vitæ quam longissimæ fructum ac jucunditatem abundantissime succeduras, in egenos, ut suades, cunctas disperfero; si deinde non consequeretur quæ ostendis, quid me misera tunc feret? quippe cui nullum calamitatis extremæ perfugium esset usquam reliquum. Siquidem homines, quos omnes flagitiis meis offendi, spretam passim exosamque rejicerent, si eorum opem implorare cogere. quare, atcor, sum anxia, pugnatque intra me secum incertus animus; ac majorem in modum cuperem, argumento ac pignore idoneo firmari, quæ magnifice promittis de benignitate Dei vestri. condonantis, ut dicis, poenitenti diviti delicta præterita. Equidem si hoc mihi certo constet, progrediar audacter, sequarque quo vocas, serviamque isti uni Domino cunctis plane diebus vitæ meæ: atque ut conspicuum plurimis nequitæ exemplum fui; sic illustre iisdem poenitentia exemplar fiam. Nec mirari te oportet hanc meam: Nova enim & inopinatissima nunc primum audio; quorum in nostris literis, ac sectæ Samaritanæ, in qua sum educata, monumentis, nec mentio, nec indicatio, nec quod suspicionem primam moveat, vestigium unquam ullum deprehendi.

10 Hæc Eudocia cum dixisset, excepit Presbyter: Ne instabili fluctues animo, mentemque in diversa ferri tibi distrahique patiaris. Quod te conturbat fraus est, si nescis, auctoris malorum, & tuæ salutis invidi diaboli. Nequam ille spiritus, ubi te capientem imperum ad Christo serviendum vidit, ut salutare consilium diliceret, hos vanarum formidinum æstus in corde concivit tuo: sperans te hoc modo deterreri posse a via recta semel visa capessenda; confirmarique in prioris perseverantia licentiæ, qua te misere constrictam, sibi obnoxiam, ad mortem æternamque exitium pertrahat. Eam enim artem fabricat; hoc unum illius & summum est studium, homines a bono aversos in transversum trudere, inque ignem inextinguibilem, poenæ suæ socius trahere. Quod autem cupis certo intelligere, ecquid verum sit, quod audisti de Dei bonitate, parati poenitentes exci-

pere

A cipere obvis ulnis misericordiae; & praeteritorum scelerum venia concessa, vitam his largiri sempiternam. Una tibi ejus certitudinis consequenda ratio est, alta & attenta consideratio veritatum aeternarum: ad quam, successu & vacatione a terrenis curis, cum etiam humili prece, & sobria supplicatione opus est: his enim rebus lux divina conciliatur animis. Quare faciendum tibi censeo, si salva vis fieri, ut veste ista magni pretii deposita, vulgari te involvas tunica, sicque clausa in se ductissimo domustuz conclavi, dies ibi septem perseveres recognoscens cum lacrymis peccata tua, eaque Deo creatori tuo confitens, interimque jejunans, eique supplicans ut illuminare te dignetur, ac demonstrare quid velit a te fieri. Mihi crede, non frustra, hoc facies. Misericors enim ille ac supra modum benignus, occurrere ultro ad se reverti conantibus solet. His Presbyter dictis, assentiri visam Eudociam reliquit, rediens unde venerat: eique digrediens, hoc bene ominatae consolationis verbum, quasi vaticinando, cecinit. Christus Deus, qui iustificavit publicanum, tuum quoque **B** nomen celebre faciet in omni terra, Amen.

C A P U T I V.

Secundum B. Germani colloquium cum Eudocia.

B eata igitur Eudocia nullam moram interponens suae ad Deum conversioni, statim advocata una e suis ancillis, ait illi: Si quis eorum, qui me viscere solent, huc veniat, volens ad me ingredi, videbis ne me domi esse sciat, neu quisquam me prodar: significetur autem illi profectam me hinc procul in villam suburbanam; ibique detineri urgentibus negotiis ad dies aliquot, postea reverfuram. Curre ergo ad janitorem, & in eam sententiam illi manda, serioque interminare, ne ulla ratione patiatur malum quemquam virum huc pedem inferre. Cura porro majores domus occludi fores; sicque obferatas manere, quoad aliud mandavero. Praeterea qui obsonandi curam habent, ne huc ex more inferunto quotidianam ciborum copiam, ad usum mensae meae, cesseretque servorum in officinis labor. Denique omnia in fidem ac speciem absentiae meae accommodentur.

C 12 His sic ancillae praescriptis, conversa ad B. Germanum Eudocia: Obsecro, Pater, inquit, ne grave ris indicare quae te rogo. Quare vos monachi in locis desertis habitatis, tantam deliciarum copiam hic in urbibus relinquentes? an forte majores illic delicias reperitis? Hic B. Germanus: Minime, ait, filia, id in solitudine invenimus, quod ut fugiamus, urbes relinquimus, delicias & rerum copiam, quas dicis: utique quibus sola causa secedendi est studium demittendae mentis arrogantiae, & lasciviae corporis domandae, fame, siti, labore, vili veste, commodorum omnium indigentia, ut a culpae occasione vel levissimarum, sive quas fragilitas invehit, sensuum illecebris objectis; sive quarum irritamenta, maligna diabolus suggestionem inspirat; quam longissime absumus. Nervum autem & maculam, quolibet culpae conscientia inurit animae, quibus ea deformata oclusum habet regni caelestis aditum, quoad eluerit, concretamque penitus, asperitate poenitentiae, labem eraserit. Lucis enim aeternae, merique ac sinceri gaudii sedes in caelis est, nullam tenebrarum, hoc est culpae, nullam ejus, quae culpam individua sequitur comes, lacrymosae poenitentiae societatem admittens. Habes quae nobis deserta incolendi causae sint; studium cavendi peccata in posterum, & eorum, quae prius contraximus, maculas arumnosis vitae austeris piaculis delendi, quo sic aditum ad felicitatem expdiamus nobis liberum. Hoc, inquam, agit, in hoc to-

Tom. I.

ta versatur atque consumitur disciplinae nostrae ratio, ut corpora nostra intacta omni pravae actionis luto; mentes omni dolo, simulatione, murmuratione quavis ac contumelia, puras & liberas, servemus. Quod magna supra omnem modum mercede facimus, sic consequentes omnimodam conditionis paritatem cum Angelis lucis: juxta quod annuntiavit nobis per sanctos suos Apostolos Christus in Evangelio. Divitiae vero nihil prosunt ad regnum Dei; non magis quam corpus mortuum in sepulcro jacens. Si ergo volumus debitorum, quae contraximus, solutionem, & cum ea securitatem consequi, studeamus decurrere spatium hujus vitae in officiis religionis, per justitiae ac veritatis callem incedentes: & quasi tunicam, dirumpamus corda nostra, continua Dei invocatione. Sic enim abstergemus ex nobis peccatorum maculas, juxta quod scriptum extat in Psalterio Davidis: Patruerunt & corruptae sunt cicatrices meae, a facie peccatorum meorum. Semper autem canenda nobis esse eloquia Domini, insinuat idem Propheta David, dicens: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Adeo autem suavia sunt eloquia Dei, ut cujusvis cibi ac potus gustum ac pretium exuperent; plusque roboris animae ac virium conferant, quam esca quolibet corpori. Quare de his ait Scriptura Divina: Vinum latificat cor hominis, & panis corroborat: per haec significans mandata Domini nostri Jesu Christi, quae panis instar ac vini, cibiorumque omnis generis, animae sunt. Liberant enim quemcumque peccatorem hominem, a gravi, prius contracta per pravas actiones, labe: & iustificanc revertentem ad Dominum, si ea meditetur, in iisque se jugiter exerceat.

13 Age igitur; deposita hac quam gestas mundana veste; & ejus vice humiliori sumpta, accede alacriter ad poenitentiam per bona ac Deo grata opera; & semina vim lacrymarum super terram, ut gaudium in caelis metas, & exultationem sine carituram. Luctu exhauri pelagus peccatorum tuorum, ut sic nancisci consolationem a Domino merearis, introducturo te in gaudium justorum. Deplora flagitia, quae prava, in cor tuum afflata versutissimi diaboli persuasionem, suscepisti; ut se tibi perpetuae salutis conciliator Angelus admoveat: sicca caenofas cloacas foetidae corruptionis, in quibus diu jacuisti, tradente illuc, ac tibi detinente, efficaci malorum omnium artifice, ut deliciarum Paradisi particeps fias. Punge vicissim, & contrista eum qui te peccatis oneravit, salis suis adulationibus seducens; perseverando, nequidquam eo frendente, in studio ac praxi divini cultus, ut lucis haeres evadas. ac velut apes, esto bona operaria, per multas actiones sanctas justitiam congregans, & Deo placere studens.

14 Descenderunt haec Germani dicta profunde in cor atque animum Eudociae, jam eorum quae prius audierat recordatione praeparatum. Quare ardenti peccatorum dolore flagrans, abiecit se ad ejus pedes, intimis eum precibus in hunc modum orans: Dignare, vir Dei, opus in me consummare quod coepisti, perge constans in eo quod superest, ut me puram Deo sistas, ne ludibrium debeam decipere me conantibus; sed absoluto coepit conversionis opere, felicitatis compos fiam per tua salutaria praecepta. Ne, inquam, ne, quae so, manum de tabula removeas, quoad in me perfecte Christum expinxeris. Haec audiens Germanus ait ipsi: Persta, filia, in timore Domini; & abdens te conclavi, ora eum instantissime cum lacrymis, quoad oblitteret ac penitus expungat peccata tua priora. Et faciet, ne dubites; Dominus enim Jesus Christus benignus & misericors cito experimentum prebebit humanitatis in te suae, teque presenti gratiae suae pignore consolari festinabit. His dictis eravit pro

B

ca

EX MS. GRACO.

Mal. 37. 6.

PL 118. 109

E ac divina mandata assidue meditanda: PL 103. 15.

suadet ei humilior vestis.

et ad poenitentiam hortatur.

F

ac prope lacrymas:

A ea instanter, & signo Crucis super eam efformato, ipsi bene precatus, eandem inclusit cubiculo, pollicens se moraturum Heliopoli ejus causa septem adhuc dies.

CAPUT V.

Eudocia septiduum in silentio & oratione perseverans, mira visione dignatur.

Porro ingressa cubiculum Eudocia, postquam septem ibi dies in oratione consummavit, reversus ad eam Germanus, reſeratis conclavis foribus prodire jussit, reperitque pallidam, exhausto corpore, vultu & aspectu demississimis, incredibiliter ab ea quae prius fuerat, mutatam. Et apprehensa manu ejus, considerare praecepit in scabello; ac postquam ipse Deum veneratus est, assidens, in hunc modum percontatus est: Dic mihi, filia, quid cogitasti per hos dies? quid intellexisti? quid vidisti? quod offensum tibi est? Dicam, inquit illa, Pater sancte, quod jubes. Postquam perseveravi dies sex in praescripta mihi a te orandi forma, cum die ipsa septima similiter prostrata supplicarem, vultu terrae applicito, circumfulsit me lux magna, solari splendidior: ad quam e terra surgens, rata lucere solem, vidi juvenem specie terribili, vestem habentem eximii candoris, qualis est intactae nivis in montibus. Hic apprehensa manu mea dextera traxit me secum sursum in aera, involvente me nube, ac perduxit in caelum. Erat illic lux ingens & mira. Vidi innumerabiles turbas hominum albis vestitorum, quos uno tamen comprehendebam omnes intuitu. Hilariter autem erant, arridentes invicem, incomparabili quantum apparebat, perfusi gaudio. Hi conspicati me venientem, certatim occurrebant salutantes, sic quasi soror ipsorum forem.

16 Cumque, iis magno ambitu deducantibus, procederem ad lucem illam inenarrabilem, meridianos solis radios decupla saltem proportionem superantem; ecce contra irruit immane spectrum nigri corporis fuligine tam tetra, ut omnem carbonis, picis, ac notarum nobis nigredinum longe tristitiam excederet. Stridebat autem dentibus, & furiosis conatibus tentabat avellere me de manu ductoris mei. Clamore simul horribili, quo totus late aer personuit, haec voce ferabatur: Etiamne hanc in regnum calorum introducere vis? Quid ergo ego ulterius in terra, frustra insidiando mortalibus, operam perdo? En haec quidem terram totam fornicatione sua polluit; sed & universitatem hominum, quanta est, scditatis suae contagio infecit. Quidquid artis, quidquid virum habeo, in ea una perdenda consumptum est. Conciliaui ei amatores nobilissimos, & ditissimos quosque infinito numero, quorum effusus largitionibus, tantum auri argentiue corrasit, quantum Regum ipsorum aetaria vix continent. Hanc ego ad manum habere gloriabar, palmare instrumentum & ineluctabilem machinam, qua de hominibus a Deo abductis, & in caſes meos tractis, triumpharem. Nunc adeone in me ſavire vis, o Imperator exercituum Dei, ut hujus me pedibus conculcandum obterendumque subternas? Nondum iram in me tuam expleverunt satietate vindictae, quas quotidie clades in me ingeminas atrocissimas? sed & hoc tam mihi certum, tamque caro emptum eripere mancipium decrevisti? Jam mihi nihil tutum, nihil securum est. Jam timendi causam video, ne omnes quotquot sunt, quotquot uspiam vivunt peccatores, e meo gremio avulsos, meis manibus extorqueas, quos egregium videlicet, & aris dignum offeras donum Deo, & in regni calorum transferbas hereditatem. O igitur vani conatus mei! O frustra suscepi labores, in iis tam patienter atque

addicte ambiendis captandisque! Quid tam acerbè insultas? remitte minas & memento qui sum. solves me tantisper vinculis, quae me constringunt: videbis momento genus hominum destructum, ne uno quidem pari, vel ad sobolem, super terram reliquo! O conditionis iniquitatem non ferendam! Ego ejectus e caelo sum ob unam & brevissimam inobedientiam: tu capita vilissima, criminum acervis obruta, Deo ausa petulantissime illudere, contumacissima nequitia, longis curriculis annorum, in regnum calorum inducis? si sic placet, absolve rem semel. age rape, congere quotquot belluinam etiam vitam, ubicumque terrarum sparsi trahunt homunciones perdit, cunctosque in Dei gratiam transcribe. Condar ego tenebris, & praeparata mihi poenae in saeculorum aeternitatem abyſſo immergar.

17 Haec cum ille aliaque in eam sententiam plurima, impotentissima debacchatione peroraret, amaro in eum arrisu despectit, qui me tenebat manu, blande in me renidens. Auditaque vox statim est e luce illa, quam dixi, visa proficisci, late omnia his verbis personans: Sic Deo placitum miseranti filios hominum: ut qui ex iis peccatores poenitendi consilium susceperint, sinu Abraham excipiantur. Tum ad deductorem meum conversa vox eadem: Tibi dico, inquit, Michael mei testamenti custos, reduc hanc unde sumpſisti, ut consummet certamen suum; ego enim cum ipsa ero cunctis diebus vitae ejus. His ille obsequens, momento me restituit in conclave ubi prius fueram; & statuta in pedes eo ipso in loco, unde me sursum attraxerat, sic locutus est: Pax tecum, Ancilla Dei Eudocia, confortare & esto robusta: gratia enim Dei & nunc tibi adest, & ubique ac semper in posterum aderit.

18 Ego sumpta ex his verbis fiducia, Domine mi, inquam, & Deus sancte, obsecro Te, quis est id, quaeso, ne graveris mihi dicere, ut sciam quomodo debeam credere Deo vero, ut vivere possim. Ille respondit: Ego sum Princeps Angelorum veri Dei: mihi cura incumbit excipiendi poenitentes, & perducendi eos in beatam & sine carentem vitam. Multo autem gaudio exultat in caelis chorus Angelorum, quoties peccator aliquis emergit e caligine peccati, in puram lucem poenitentiae. Non enim vult Pater universorum perire animam hominis, quem a principio propriis immaculatis manibus effinxit, in similitudinem suae ipsius formae. Quare congaudent omnes Angeli, cum vident animam hominis iustitia ornatam, adorare Patrem aeternum; certatimque gratulantes osculantur, eam ut sororem agnoscentes, quoniam abjectis peccatorum tenebris, ad Deum vivum, omnium filiorum lucis Patrem communem, rite agnitum se converterit, & irrevocabiliter applicuerit. His dictis, tertium me Cruce signavit, & me in terram adorante, recessit in caelum.

CAPUT VI.

Ultima confirmatio Eudociae in decreto conversionis, & Germani ab ea discessus.

Tunc ait illi B. Germanus: Fides igitur aliquando tibi facta est, filia, nec dubitare deinceps poteris, quin sit Deus in caelo verus, paratus excipere poenitentes scelerum suorum, in aeternam lucem, ubi regnat ipse, ministris stipatus regni sui sanctis Angelis, quos illi circumfusus beatae lucis vidisti. Regis quin etiam & immortalis Domini nostri Jesu Christi gloriae spectatrix facta es, nec non experientia probasti, quanta sit ejus inter omnes solius facilitas in condonando, & ineffabilis misericordia, qua promptus & pronus est, ad admittendos in suam gratiam

A tiam eos, qui amicitiam inire cum eo cupiunt. Experimentum cepisti divinitatis ejus, & celestium splendorum Aulae sublimis, in qua residet. Innotuit tibi quam hebes & debilis sis lux mundi hujus, si cum ejus claritate comparetur. Quid tibi deinceps animi est? ediffere, ageris, quid sentias. Hic Beata Eudocia plange jam de veritate persuasa, & Deo summo Regi ex toto corde certa servire; Credidi, inquit, & credo, non alium esse supremum Deum, nisi hunc, cujus Regiæ fores in cælis vidi lumine terribili & incomparabili fulgentes; qui tamen, ineffabilem illam maiestatem, non dubitet demittere ad manum errantibus præbendam, & salvandos homunciones peccatores.

20 Igitur; (excipit B. Germanus) compara te, filia, ad perstandum secure ac patienter in obsequio ejus; hoc agens, ut fructus tuæ poenitentiae præponderent peccatis vitæ tuæ prioris; teque ipsam offeras immortalis & sempiterno Deo, ut donum ipsi pretiosum. Plange ac luge tantum, quoad impunitatis penitus tibi concretae sordes omnes lacrymis eluas, sicque pura & pulchra mercaris in Christi sponsam assumi. Eo, inquam, usque fontes lacrymarum uberes deducant oportet oculi tui, donec vi earum cuncta

B vestigia macularum a te prius contractarum, & nævi vel minimi inde reliqui, prorsus evanuerint. Scriptum est enim de iis qui ob peccata sua gemunt: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: Ceterum obliviscere priorum tuarum gloriariorum, & noxiæ ac vanæ juventutis tuæ: ut viculim Dominus Christus oblivisci dignetur scelerum tuorum? subtrahere collum gravi jugo duræ ac pudendæ servitutis, quod tibi diabolus imposuerat per peccata, & transi sub leve jugum vivificæ poenitentiae, ut tua cervice remissionem nacta, libera deinceps agnoscaris a justis hominibus & Angelis. Enitere ut teneas disciplinam continentiae & fidei veritatem; & adhibito in consilium tuæ bonæ conscientiae testimonio, aude palam in os diabolo jactare: Nihil mihi de reliquo tecum est, nec tibi mecum. Dominum enim meum legitimum inveni, eique me reddidi, æternum ab eo possidendam: ultimum vale dixi corruptori meo veteri, obscuro & tenebroso Amori; indui autem novam & incorruptam justitiæ stollam, qua lucem præferente, gratiam & vitam inveniam, quæ me salvam faciet in secula seculorum. Nulla jam me tenet cupiditas terrenarum opum, quæ quam nihili sint, quamque parum durent, novi: attendo vero & tota mente hæreo, comparandis promerendisque celestibus, quare res tibi habe tuas, & longe a me abi, quem alias pro domino colui, Aliene, Plagiariæ, serve sempiternis mancipate tenebris.

21 His sermonibus majorem in modum confirmata, atque in proposito vitæ melioris stabilita Eudocia, S. Germano respondit: Pater venerande, quid nunc me facere vis? At ille dixit: Volo te ante omnia suscipere lavacrum incorruptionis ac fidei, sanctum Baptismum, qui te custodiet innoxiam in cuncta secula. Ego vero Deo adjuvante proficiscor in monasterium meum: redibo autem rursus si Deus voluerit. Hic Eudocia cum lacrymis rogabat eum dicens: Ne quæso, ne me deseras, Domine mi, priusquam speratam adhuc tantum, plene adeptam sim felicitatem conversionis ad Deum integram. Ne forte veterator fraudum artifex, derelictam me ac destitutam auxilio, retrahat quo cupit, ad repetendum vomitum vitæ flagitiosæ. Ait ei B. Germanus: Hoc quod in te Deus operatur, forte propositum vitæ melioris, præservabit te a laqueis, quos times inimici. Persevera adhuc aliquantulum in humili apud Deum confessione peccatorum tuorum, ac te tingendam cura lavacro fidei: brevi ego revertar ad te, provisurus utiliter in posterum rebus tuis, quantum divinus Spiritus largiri ac suggerere dignabitur. His di-

Tom. I.

ctis, commendans eam Domino in suum monasterium discessit.

C A P U T VII.

Baptismus Eudocia, & libellus ejus supplicis ad Theodorum Episcopum.

22 P Rofecto Germano perseveravit dies adhuc aliquot Eudocia in arcto jejunio; nihil aliud ad victum adhibens, quam panem, oleum, & aquam; sicque totos dies, & magnam partem noctium transmeantem, assiduus ad Deum lacrymis. Deinde accedens ad Episcopum civitatis, & ab eo in nomine sanctæ ac substantialis Trinitatis baptizata, ubi domum rediit Illuminationis Sacramento, libellum conscripsit supplicem, eumque misit ad eundem Sanctissimum Episcopum, quo profitebatur quantum possideret; cuncta singillatim enumerans. Lecto Episcopus libello, acersitam B. Eudociam interrogavit in hunc modum: Tunc es filia, quæ chartam hanc supplicem ad me peccatorem direxisti? Direxi, ait illa, & nunc iterum rogo, ut accipias quod offero. Hisce quæ distincte hoc libello enumeras, quid fieri vis? reposuit Episcopus. Et Eudocia: Precor, inquit, Sanctitatem tuam, ut jubeat Oeconomum sanctæ Dei Ecclesiæ hæc omnia a me accipere, miseris & egentibus arbitratus vestro dispensanda. Didici enim divitias has, quas possideo, injustas esse.

23 Ex his ejus verbis intelligens Episcopus; cui nomen erat Theodorus, præclarum ipsius propositum, & fidem in Domino; intuens in illam, & spiritu prævidens qualiter victura, & laudabilem vitæ cursum quo sine clausura esset, ait illi: Ora pro me, soror, in Domino rogo te, quæ digna facta es vocari sponsa Christi, postquam odio habito meretricio amore, castitatem dilexisti, & fornicationis a te alienatæ pretio, virginitatem quodammodo mercata es: quæ mundum vendidisti, ut unam tibi comparares margaritam: quæ post errorem exigui temporis, æternitatem tibi per poenitentiam asseruisti: quæ mortem in oculis habens, immortalitatem lucrata es: quæ multos in exitum traxisti, nunc autem per unum Christum, multos vivificatura es: quæ ex densis cineris tenebris, fidei splendorem induisti, & digna electæ es, quæ agna Christi voceris, omen implens tui nominis, dum Divini beneplaciti tuo isto Eudociæ vocabulo designati, favorem es consecuta: quæ vulgus ac faciem hominum pecunias largientium spernens, sanatum Angelorum præoptasti. Ora pro me, iterum rogo te, serva & amica Dei, & memento mei in regno calorum. Hæc & alia multa Episcopus locutus, ait suo Diacono: Accerse huc mihi celeriter, fili, Præfectum hospitalis domus sanctæ Dei Ecclesiæ. Cui mox se sistenti, dixit Episcopus: Scio te religiosum hominem esse, & multarum animarum curam gerere; quare tibi commendo, ut huic quoque proficere in melius studentem consulas, ejus oblatione ad Deum per manus pauperum transmittenda.

C A P U T VIII.

B. Eudocia divitias omnes suas abdicat.

24 E Rat autem hic vir hospitali Ecclesiæ domui Præpositus, Presbyter quidem dignitate; Virgo autem constantissima inde usque a tenera ætate, incorruptæ castimonie custodia. Idem totum suum patrimonium, & quidquid habuerat sanctissimæ Dei Ecclesiæ donaverat. Is sumens secum Eudociam; ad hujus domum pariter cum ipsa se contulit. Hæc porro, postquam eo ambo sunt ingressi, vocatis dispensatoribus rei suæ familiaris, ait eis: Age, profitemini

B 2 unus.

A unusquisque, numerum ac censum rerum curae vestrae commissarum, ipsasque hic statim exhibere universas. Illi continuo cuncta ex apothecis quisque suis deprompta produxerunt. Fuit autem summa prolatarum in medium rerum, *a* Auri librae plenae vicies mille, ornamentorum eximiorum diversae speciei pondus immensum; gemmarum exquisiti pretii, & regiarum margaritarum innumerabilis copia, *b* capsae vestis sericae quinque ac septuaginta supra ducentas; vestis lineae pretiosae capsae decem & quadringentae, vestis auto clavatae capsae centum sexaginta, vestis alterius pretiosis lapillis arte Phrygionica intextis ornatæ, capsae duae ac quinquaginta supra centum; vestis variae gravis, arcæ maiores centum viginti tres; auri signati myriades viginti quinque, sive quinquaginta supra ducenta aureorum millia, *c* Moschi capsi duodecim, storacis Indici sinceri capsi tres & triginta, Argenteorum vasorum diversae formae octo millia pondus, effedum gemmis distinctum librarum quingentarum, vela serica auto clavata pondus simulquantia librarum duum & triginta supra centum, vela bombycina librarum septuaginta. Alias exequi materias minus nobiles, quæ acervatim sunt congestæ, infinitum sit. Habuit & præter hæc mobilia, in solo pradia & latifundia, quæ annuos fructus redderent pretii nummorum octingentorum & bis mille.

25 His ita productis coram Hospitalis domus Praefecto, convocavit servos suos, & ancillas universas, iisque ex capsâ pecuniæ signatæ, depromptos bis mille aureos distribuit; ac præterea quidquid vasorum, peristromatum, lectorum, sedilium, extra apothecas & conditoria, in usu præsentis erat, instructissimæ ac semper ornatissimæ domus, ipsis universa condonavit, inter ipsos partienda. Tum iis valedixit in hunc modum: Vos ego, quotquot fuistis mihi hætenus mancipii nexu devincti, servitute solvo, & quam optimo jure liberos ex nunc cunctos & cunctas, singulos & singulas esse jubeo. Voco vos etiam atque invito, filii & filiae, ad longe præstantiorem libertatem, quam hæc est, a me nunc data vobis a iugo servitii temporarii; atque, ut ad summum duret, non longioris vita brevi. Potestis autem, si me auditis, vobis melius consulere, transcundo (quod in manu vestra est) in veram libertatem filiorum Dei. Hoc consequemini, si ad Christum accesseritis, verum liberatorem animarum, qui vos miserrimo peccatorum servitio exemptos, felices liberos gratiæ, suæ honore militiæ dignabitur.

26 His ita expeditis, conversa Eudocia ad jamdudum hæc mirantem Curatorem Hospitalis domus: **C** Hæc, inquit, omnia Domine, a me abdicata in tuum transfero ius ac curam: ea in quos voles usus, pro tua sapientia dispensa. Ego quod debebam Domino, qui me tanta caritate requisitam, ex perdita suam fecit, quantum potui præstici. Ille stupefactus inopinatissimo spectaculo contritionis & caritatis tantæ, ait ei: Beata es Eudocia, hoc factio in censum ac meritum Virginum thalami Christi transcripta. Te scilicet non fefellit hora adventus sponsi, nec latuit qua esset introcundum in aulam nuptialem. Recte vigilasti, sic præcavens exclusionem a thalamo. Lampadem quin etiam provide oleo implesti, ne te comprehenderent tenebræ. Macie ista virtute, & ora pro me peccatore, tu digna facta quæ in chorum Sanctorum admittaris.

a Monet hic eruditissimus Interpres, nemini incredibilia videri debere quæ de ingenti opulentiâ Eudociæ referuntur, cum exempla extent consimilia opum immensarum præscia illis temporibus, per Orientis regiones, meretricio quæstu paratarum. Ad manum esse quæ multa ejus generis recitat Athenæus lib. 13. *De sympoticis*. Inter quæ de Phryne Thespiæ memorat: voluisse illam suo sumptu diruta Thebarum monia reficere, modo iis jam perfectis hæc insculperetur Epigra-

phe: ALEXANDER DIXIT, PHRYNE MERETRIX REFECIT. D Cujus etiam regiam potentiam hoc indicat, quod ex Areopagitæ unum haberet parasitum. Opes quoque ac celebras Corinthiæ Laidis quanta fuerit, indicat Propertius, dum ad ejus fores totam jacuisse Græciam scribit. Thais quoque Atheniensis meretrix, non formæ magis præstantia, quam dotis magnitudine, a Ptolemæo, qui primus post Alexandrum Ægypto imperavit, in iustam uxorem experta est, ut ibidem Athenæus memorat. Denique Rhodope serva, tantum ibidem pecuniarum vulgando corpore coacervavit, ut Regum Ægyptiorum æmulata gloriam, pyramidem construxerit, nihil Regalibus illis monumentis magnificentia cedentem. En verba Plinii hoc referentis lib. 36. cap. 13. Hæc sunt Pyramidum miracula, supremumque illud, ne quis Regum opus miretur, minimum ex his, sed laudatissimum, a Rhodope meretricula factum. Æsopi fabularum philosophi conserva quondam & contubernalis hæc fuit: majore miraculo, tantas opes meretricio esse conquistas quæstu. Hætenus Plinius, qui superius eodem capite præmonuerat, immani sumptu pyramides singulas constitisse; idque colligit ex eo, quod ad alendas mercenarias operas, qui iis fabricandis elaborant, in raphanos, allium, & capes mille octingenta talenta erogata auctores idonei tradant. Unde ipse Pyramidas, Regum pecuniæ otiosam ac stultam ostentationem vocat. Hæc, opinor, qui cogitaverit, non admodum laborabit in hac longe minori Eudociæ opulentia credenda. *Hæc Possinus.*

b In Græco est Κίψαρις. Quæ quia ab usu aliena vox est, Interpretes mendum suspicantur, ut sunt in hoc scripto alia complura, (nec enim antiquitas mille annorum, codicem illum usquequaque purum præstat) καψα repenendum putabat, quæ Hesychio est Κίψα, γλαυκὸν ἄμυρον Theca, arcula, scrinium.

c Græco: Μόχα καίπερτα ἴδ. Neque enim odoramentum, quod Moschum vel Muschum dicimus, ignotum fuit antiquis, ut ex J. Hieronymo, Arnobio, Apulejo, docet Salmasius in Solini Polyhistora pag. 329.

C A P U T IX.

Eudocia ingressus in monasterium. in eo professus & Praefectura.

27 **I**N his dum esset Eudocia, ecce ad conditum adfuit religiosissimus Germanus, sancti Spiritus gratia resplendens, & perseverantem in religioso proposito nactus Eudociam, jam expensis in pios usus bonis humilium curarum vinculis solutam, duxit eam secum volentem & poscentem; ac in Parthenonem suo monasterio vicinum introduxit, veste adhuc indutam candida, quam a baptismo sumpserat. Conceperat enim, cum sacris undis tingeretur, arcanum propositum non mutandi unquam generis ac coloris vestis, quam mox a mysterio sumptura foret, sed in ea simplicitate habitus sacri, permanendi quoad vita superesset, tota in Dei cultu consumenda. Superaddebat ei tantum per hiemem tunicam talarem cilicinam, & ex eadem materia pallium cucullatum: sicque in religiose vitæ exercitatione perduravit.

28 Habebat porro B. Germanus suo regimini subiectos in cenobio monachos septuaginta; & in asceterio non longe inde remoto, virgines triginta; inter quas admissa B. Eudocia, omni statim virtutum laude præ cunctis excelluit. Tertio decimo post ejus illuc ingressum mense, Praefecta Parthenonis, nomine Charitina, sancte, uti vixerat, decessit. Tantum sub ejus cura Eudocia profecerat tam exiguo spatio, ut Psalterium memoriter totum redderet; & divino illustrante Spiritu, Scripturam sacram universam, accurate perlectam intelligeret. Quare, cum & ceteræ doctes suffragarentur, & disciplinæ severa custodia, Sorores, ut dictum est, cunctas antecelleret, præposita Gynæceo est indefunctæ locum. Nec Deus distulit electionem miraculis comprobare, quæ mox referemus.

A

C A P U T X.

*Eudocia perdidit iuvenem mirabiliter convertit,
& mortuum vitam restituit.*

*Ejus quodam
dam am-
tar*

29 **A**dolescens erat quidam e grege veterum amatorum Eudociae, haud ei, dum in ea licentia viveret, ingratus. Hunc diabolus machinam idoneam ei evitendae ratus, commovit acerrimis stimulis, refreata memoria praeteritarum voluptatum; ut nihil pacisci recusaret, pro spe revocandae ad intermissam nequitiam Eudociae. Ejus conficiendae rei, postquam multa cogitavit hanc sibi ut expeditissimam putavit ineundam esse rationem. Vestem induit monachi, auri summa, quantam ferre commode poterat, in arcanos loculos condita. Sic pedes peregrinatur ad ea loca, in quibus Eudociam agere sciebat. Progressus ad Parthenonis oclusas fores, cum ostium pulsasset, adfuit puella janitrix, una e loci virginibus; quae aperta non plene fenestella januz, per rimulam vocis transmissioni solius exiliter patentem. alio converso vultu, breviter interrogavit, quis & quid ibi quaerens, ostium pulsasset? Ille consueta monachorum formula respondet: Peccator sum, vestrarum precum consortium, & benedictionem petens. Hic Virgo: Inaccessum viris locum per errorem, Frater, adiisti; sed perge paullo ulterius, invenies monasterium Domini Germani. ibi quod petis consequeris. Statimque his dictis recessit oclusa fenestella.

*monachum
tandem*

*ad ejus
commodum
venit*

30 Exclusus per hunc modum Philostratus, cum tenderet in monasterium Germani, commodum ipsum offendit, in vestibulo legentem; & profunda statim demissione abiciens se ad ejus pedes, mox ad osculum assurgens, ritu monachis usitato salutavit. Tum prece, ut serebat usus, communiter facta, ac benedictione petita impetrataque, prior Germanus blandum inueniens, Asside, Frater, inquit, &, nisi grave est, eode

ad Germanum

quae te huc regio mittat hospitem, quove in cenobio vitam regularem colueris? Ille contra, Ego, ait, Pater sancte, unigenitus parentum meorum, & iis nuper ambobus in aetate, quam vides, orbatus, praehabui matrimonio vitam monasticam, cujus insignia properavi sumere, quae siturus post locum & magistrum, ubi & cujus ductu eam exercerem. Quo in proposito, audita tui fama, huc longo & laborioso itinere perveni, animo prosterndi me ad pedes Sanctitatis tuae, & spe a te impetrandi, ut me digneris in tuorum numerum suscipere, poenitere cupientem anteaetate vitae.

*fugit se pa-
rentibus
relictum, ultra
quiescere non
voluit.*

*potuit ab eo
admitti.*

31 Eum haec loquentem, diligentius intuitus Germanus, & mollitiae pueri in vultu atque oculis notata; Magnam rem, inquit, fili, sed vereor ut parem viribus, capeffis. Nos senes vix resistimus vehementissimis obscenorum daemonum impulsibus, ad lasciviam provocantium; quid te fiet in isto flore puertatis, fluxo ac delicato? Quasi vero, ait rapto tempore Philostratus, non extent exempla mei similium, strenue tamen cupiditates debellantium. Vel illa vestra Eudocia (nam audiavi de ea multa fama differente) quam aetate ac luxu tenera, vestrae accessit disciplinae, quam in ea constanter fortiterque perstat? Nec diffitebor, Pater, hujus me potissimum, late notissimo exemplo tractum, audere quae dixi. Recolo quis fuerit ejus flos aetatis, quae cultus victusque mollities, quae divitiarum copia. Quas res si potuit & potest illa, Christi amore, spernere, quid desperas de me Pater, a quo, saltem praerogativa firmitioris sexus, plus roboris expectandum est? Equidem, si videre illam semel possem, facile sperarem ex ejus alloquio ac monitis tantum hausturum generosi ardoris, quantum disilandis per omnem vitam daemonum omnium tentationibus abunde sit.

*postea rem-
quod alia, ac
nuper Eudo-
cia.*

*ejus ipse
exemplo pro-
bat.*

*Uxor etiam
coluget, &
permittatur
eius.*

Tom. I.

32 His facile Germanus persuasus; Conspectum, D ait, & colloquium Eudociae pium non fuerit invidere tibi ista mercede, fili: ac statim vocato monacho, qui quotidie solebat ingredi Parthenonem, thymiamatis offerendi gratia, ait ei: Sume tecum hunc Fratrem, quando inibis Gynaecium. cupit enim Eudociam videre, & in vitae religiosae proposito, ipsius exemplo ac voce, firmari. Faciente illo quod iussus erat, ubi quam petierat Philostratus, arcano alloquendae Eudociae copiam nactus est, & maciem vultus, ac squallorem vestis, totiusque habitus demissionem; tum locum juxta positum nocturni somni, tegetem humi jacentem superstrato cilicio, mirantibus oculis notasset; indignanter intuens; Quid hoc, ait, est, quod video, Eudocia? Quis te in regio palatio, in imperatoria copia degentem, & per urbis maximae frequentissimas plateas, in splendidissimo vestitu, ostentare te solitam, plausibus & admirationi cunctorum; quis te, inquam, illas delicias, illam magnificentiam, male suadus induxit auctor, ut istis sordibus, ista humilitate, ista extrema rerum omnium inopia mutares? Et nunc te tota Heliopolis requirit: cunctorum ibi oculi desiderant: testata ipsa & muti parietes absentia tua squallent: nihil non gemit & te revocat. Ego interpreter communium votorum, ad te missus sum, qui nomine omnium orem atque obtester, ne diutius expectationem publicam frustreris. Audi me, Domina, & sequere, atque ex ista vilitate indigni te vestitus, ex ista fame, ac canina strati sordidi duritie, priori te splendori, pristinis opibus, regiae, qua paullo ante florebas, adhuc tibi parata brachia pendenti, fortunae restitue. Quid cunctaris aut dubitas? cur favencibus tibi cunctis, una ipsa tibi hostis, una ipsa tortor es? Non pudet istam formam histenebris abdere, illos amulos solarium radiorum oculos fletu corrumpere, corpus istud in illo aetatis & venustatis flore, fame cruciatibusque macerare? Ubi sunt unguenta pretiosa, quae ambrosium, incedente te, quoquo versum spirantia odorem, omnes, etiam qui te non viderant, admonerant tui transitus, & ad tui venerationem, ut Dex cujusdam, passim cunctos invitabant? En his padior immundus, illantaeque sordes successerunt. Quid sequeris cunctum aberrans? Quae inanis umbra te abducit a complexu bonorum solidorum, ultro se offerentium? Quis dives copiam suam abiecit? Et nunc quam abieciisti, scimus ubi est; facile recipietur. Aude sis, & mihi fide. Aurum ecce attuli quantum itineri sufficit. Cetera Heliopolim appulsi, statim conficiemus.

*EX MS.
GRABCO.*

*permittendo
Germano.*

*ad istam
admissus.*

*multis argu-
mentis eam
ad pristinum
delicias re-
vocare moli-
tur.*

E

F

33 Hae illum effurientem diu torvum intuita Eudocia; tandem eruptione impatientis doloris, in hunc modum increpuit: Ultor exurgat in te Dominus Jesus Christus iustus iudex; cujus ego, licet indigna, serva sum; teque, unde malo animo venisti, redire non sinat, quia diaboli filius es. Hoc dicens in eum insufflavit, statimque infelix mortuus corruit. Aderant ei colloquio, intentis in ambos oculis, Sorores Virgines, in ea distantia quae sensum vocis excluderet. Hae cum observassent, ad insufflationem Eudociae expirasse repente falsum monachum, & ad ejus pedes cadaver concidisse; vehementer commotae sunt, primum admiratione facti naturae vi superioris, & sic gratiam apud Deum poenitentis Sanctae demonstrantibus; deinde etiam metu quodam, ne seculares magi- stratus Reguli locis illis dominantis, quaestionem tamquam de eade hominis instituerent, & occasione calumniae captata, asceterium incenderent, cui jam insensu erant homines Ethnici, ob Christianam religionem ibi cultam. Ergo ubi aliquamdiu, quid opus esset facto consultassent anxie, itum a cunctis in unius sententiam est, suadentis, quoniam vespera esset, in eam noctem nihil movendi; oraturas enim se unive-
sas

*eo in eam
insufflante
concidit
mortuus.*

*Sorores eam
ad spectant.*

*timor quod
seculares ma-
gis, & calu-
mniae exor-
tione ab
Ethnicis eam
ante insensu-*

II 3

A fas de morte circa noctem mediam, & forte tunc Dominum ostensurum, quid fieri vellet.

34 Transacta ergo nocte media, cum mox esset a Virginibus Psalmodia inchoanda, apparuit in somnis Dominus noster Jesus Christus B. Eudociae, eique dixit: Surge Eudocia, Deum tuum glorifica. Postis humi genibus ora, non prope corpus illud jacens tentatoris, quem in te diabolus immiserat; & mox illum ju-be vivum surgere. Tunc ipse virtute mea experimento proprio comperta, intelliget quis sit cui credidisti, gratiaque in te major redundabit. Statim Eudocia soluta somno, longam ad Deum orationem inchoat, qua tandem absoluta, jussu surgere mortuum vitam restituit. Philostratus autem a morte tamquam e somno expergiscens, cum divina illustratione agnovisset Deum, & ejus erga se misericordiam, seipsum abiciens ad pedes Eudociae, dicebat: Oro te, Eudocia, Dei veri serva, suscipe me penitentem, & eorum, quibus te offendi, verborum impiorum veniam tribue. Novi enim, qualli, quam bono & potenti Domino servias. Ait ei B. Eudocia: Redi ad tua in pace, ac memento beneficiorum in te Dei, nec ab agnita veritatis recedas via, & fide, quam Deo meo promisisti.

CAPUT XL

*Mira conversio Aureliani Reguli & familiae
eius universae.*

35 Post hac convenientes quidam veterum Eudociae procorum, hanc ejus inquietandae rationem ini-currunt. Libellum offerunt supplicem Aureliano ejus regionis Regulo, quo postquam docuerant, Eudociam multas pecunias quae ad fiscum pertinerent, secum in desertum quemdam abstulisse locum, petebant dari sibi milites, cum quibus eo profecti, fugitivam retraherent, & pecuniam arario inferendam reportarent. Etsi autem, ut rationes fisci negligenterentur, causam in eam animadvertendi Galilaeorum sectam, quam profiteretur Christum quemdam colens, & deos immortales, quos ipse Rex veneraretur, ludibrio habens. Facile his assensus & spe vana elatus Regulus, Comitum quemdam ire subito cum lecta manu, & sibi sistere Eudociam cum auro jubet. Sumpsit is secum milites trecentos: qui cum se in viam darent, praemonuit Dominus Eudociam, sic eam alloquens per nocturnum visum. Ira Regis in te commota est, tamen ne timeas, ego semper tecum sum. Ut ergo pervenit cum sua cohorte Comes ad Parthenonis Eudociae conspectum, contentus notasse locum quoad lux fuit, militem in manus varias distribuit per certas stationes, unde noctu cum ipse signum daret, in monasterium irruerent: sed divinitus per noctem tenebantur, ne destinata exequerentur atque ita totos tres dies & tres noctes haeserunt, vi majore constricti.

36 Ac cum per se consilium non caperent, incepti, Deo exosi, omittendi, supervenit ad extremum manifesta Numinis ultio, irruente in eos immani draconem; cujus etiam rictus & dentes evaserunt, fuga vel obiectis armis, tamen halitu pestilente sic afflati sunt, ut partim moreni caderent, partim moribundi jacerent plerique omnes, Comite cum tribus dumtaxat, incolumi revertente ad Regem: qui graviter indignatus, coacto repente concilio suorum senatorum: Quid agimus, agebat, adversus hanc magam, quae suis beneficiis tam multos nostrorum militem occidit, Quid consilii datis? tantum enim scelus impunitum relinquere nefas est. Omnibus cunctantibus, exortu Regis filius: Ego, inquit, ibo illuc cum copiis majoribus, & equato terra infamis meretriculae diversorio, ipsam, volentem nolentem, huc adducam. Universi lauda-

runt. Ergo postridie cum magna manu profectus, pervenit ad vesperam in quoddam Praetorium sui Patris, commodum eo itinere occurrens: itaque in eo pernoctare constituit. Erat autem peramoenus locus, umbrosis silvarum, ambulatoriis, & copia perennium aquarum. Huc ingressurus, dum equo juveniliter desiliret, offenso ad lapidem pede, graviter laesus est; & inter famularium manus, delatus in lectum, ibi circa noctem mediam in summis doloribus expiravit.

37 Postridie mortuissimi Comites, impositum feretro cadaver ad patrem reportant. Is ad inopinatissimum spectaculum semimortuus concidit, universa mox consternata, & undique accurrente civitate; cunctisque tumultu maximo, & insanis questibus, miserantibus mortuum Principem & moribundum Regem. Hunc paullo post resumpto sensuum usu sibi redditum, Philostratus qui & inter ceteros accurrebat, sic allocutus est: Eudocia, Domine, in Dei manifesta tutela est, (experto crede) nec in hanc iracunda consilia provenient. prece supplici superanda est, magno, si experieris, emolumento. Nam mortuum Principem, illa, si voluerit, vitam restituet. Hac narravit, quae sibi contigissent. Quibus Regulus auditis, tantam spem haud ratus negligendam, litteras conscribit ad Eudociam demississimas, veniam tentatae vexationis petens, & post multas ejus laudes, infinis precibus obsecrans, ut qua valeret apud Deum suum gratia, filio suo mortuo impetrare ne gravaretur simile beneficium ejus, quo Philostratum, non melius de se meritum, beaverat. Eas litteras curriculo perferendas dat Tribuno, cui nomen erat Babylas, qui cius pervolato spatio, ad pedes Eudociae abiectus, simul Regiam epistolam ei reddidit, simul verbis supplicibus, ut Regi & Reipublicae in tam gravi casu succurrere (quod posset) ne cunctaretur oravit. Ad ea modestissima fuit oratio Eudociae, mirantis se peccatricem & vilissimum caput a tanto Principe, isto modo conveniri. Interim ut ei spatium daret perlegendi litteras, recessit in angulum asceterii Babylas, ubi forte repertum aperiens librum, incidit in eam sententiam Psalterii: Beati qui exquirunt testimonia tua Domine; a qua orsus, usque ad finem periochae perlegit: atque, ut erat de via lassus, pluteo librum ferenti caput acclinans, obdormivit, & ecce in somnis videt ad se accedentem juvenem multa luce splendidum, qui virga, quam manu gestabat, percusso ejus latere, dixit: Surge Babyla, mortuus te expectat. Experrectus Babylas, & majorem in modum conturbatus insueti conspectu Angelici, accurrit ad Eudociam, & ait: Tempus est, serva Dei, ut expedito, cujus gratia missus ad te sum, negotio, me unde veni remittas; & narravit ei consequenter quod in somnis viderat.

38 Eudocia convocatis universis Parthenonis Virginibus, dixit: Sorores & Matres meae, quid mihi auctores estis ut faciam de mandatis ad me Regis, & hac epistola, quam ad me misit? Hic magno consensu responderunt: Divini Spiritus gratia te regit: rescribe Regi quod Deo placere, ipso afflante, intelliges. Ex illo momento se B. Eudocia per multas horas continuas orationi dedit. & inde surgens, Regi rescripsit in hunc modum: Ego vilis muliercula comminisci non possum, cur ad me litteras dederit Majestas Tua. Miseram enim me & peccatis plenam, arguente conscientia scio; & tot ac tantis malis obruta, idonea non sum quae Christum Dominum exorem, ut tui misertus, filium tibi tuum vivum reddat. Confido tamen, ob notissimam mihi benignitatem & potentiam Dei mei, fore, ut si toto animo in ipsum credas Deum verum, per quem mortui resurgunt, speresque opem ab eo corde constanti, & minime dubia mente; misericordiam in te suam ac tuum filium exer-

lase pede
dum ex equo
desilire, nulli
contingente,

Rex Philo-
stratus & Eudociae
datus fuisse
toto conspectu

supplicem ad
Aurelium
dat, per Ba-
bylam Tri-
bunum:

quasi dum
illa voluit
ipsi aliquid
ex Psalterio
cassu legere.

& in somno
angelicum
vidit.

Eudocia post
prophetiam, Regi
rescribit ut
ma fide litera
(non regis ut
fuitum regis
fuit)

exer-

A exerceat. Non enim fas est hominem invocare sanctum ipsius & terribile nomen super mortuum, nisi pura mente & bona fide ei credat. Si igitur ex tota anima credideris, videbis magnam virtutem immortalis Dei, & beneficia ejus ingentia percipies.

39 His scriptis chartam ea continentem Tribunus dedit, impressis ei pro sigillo tribus signis Crucis, sicque hominem dimisit. Recessit autem ex asceterio Tribunus, alius quam venerat; nimirum Christianus & Gentili, persuasusque plenissime de Christi divinitate. Ceterum Regulus omnes moras in expectatione rei tantæ longas ratus, ac propterea parum fidens velocitati missi nuntii, occurrere ipsi decrevit, si forte jam reverteretur, aut si apud Eudociam haberet, eo usque progredi, ac causam cum ea per se suam agere. Iter ergo pronunciat versus Prætorium quod in via, quæ ducebat ad Asceterium Germani, fuisse diximus. Jussit autem filii cadaver in lectica præ se portari. Nocte prima in Prætorio transacta, Rex anxius, quod nondum compareret Tribunus Babylas, pergere ulterius institit, nec longum processerat, cum obvium habuit reducem Tribunum, cursu concitatissimo volantem. Is longe comitatum conspicatus, intellecto quod res erat, Regem ipsum impatientem moræ adventare, filio extincto secum tracto, cujus facile feretrum agnovit, fide in Deum vivum, quam ab Eudocia retulerat, instinctus, priusquam quidquam Regi diceret, ad mortui loculum accessit, & ei quas ferebat Eudociæ litteras imposuit, invocato prius alta voce, sancto & venerando Christi nomine. Tantam fidem boni Catechumeni mirus repente, miserante Deo, eventus excepit. Exurrexit enim statim, qui mortuus fuerat, vivus & sanus.

40 Quod magnum & incredibile miraculum, cum oculis ipse suis Rex vidisset, revixisse videlicet mortuum tactu chartæ, statim exclamavit ingenti voce: Magnus Deus Christianæ Eudociæ! Verus & justus Christianorum Deus. Jure ad te confugiant tam multi, Domine. Pie faciant qui in te credunt Christe. Domine Jesu Christe suscipe me venientem ad te. credo enim nomini sancto tuo, & esse illud sanctum ac beatum profiteor: & tu es verus Deus in secula, Amen. Mox regressus in Prætorium, ubi prius mortem oppetierat ejus filius, quem nunc vivum ducebat, epulo illic regio cunctos suos Comites excipiens, Soteria nati celebravit. Post quod nihil habuit antiquius, quam palam profiteri conceptam animo Christi fidem; festinavit in Palatium immenso exultans gaudio. Per viam autem, quoscumque forte occurrentes pauperes, larga pecunia donavit. Prævertente porro strenuis, ut solet, pennis in urbem fama rediit ex mortuo Regis filii, omnes amici Regis & Megistanes prodierunt in occursum utriusque summo studio, multi ad viginti; quidam ad triginta passuum millia, congratulantes quod evenerat, bene augurantes in posterum, & quod caput est, auctorem tanti miraculi Christum Jesum immensis laudibus prosequentes.

41 Reversus porro Rex in Palatium, postquam felicitatis tantæ gaudium novi convivii magnificentia celebravit; postquam item per dies septem plurimam pecuniam effudit in pauperes, ab Urbis Episcopo, quem jam antea vocaverat, & per istos dies septem sacrorum mysteriorum magistrum, uti & bonorum operum socrum, audiverat, incorruptionis lavacrum accepit. Baptizati quoque cum ipso sunt filius & uxor ejus. Quibus peractis misit idem ad B. Eudociam auri argentique, quantum erat necessarium ad ædificandam ædem sacram, in eo ubi debebat loco: præcepit quin etiam ut conderetur ibi civitas. Perrexitque officiosissimis identidem litteris honorare B. Eudociam, semper rogans ut pro se orare dignaretur.

Sic perseverans in studio religionis, non multo post D tempore diem obiit extremum: nec diu supervixit uxore, finem uterque nacti placidum, & spei optimæ adjuncta consolatione suavem. At filius ipsorum, processu temporis in fide auctus, Diaconus ordinatur ab Episcopo, cui postea decedenti, subrogatus ipse successor est, magno, & palam agnito suo merito. Sed & hujus soror, nomine Gelasia, sumpto secum magno auri pondere, & duobus dumtaxat Eunuchis, fugit in monasterium B. Eudociæ, in eoque ad extremum spiritum perseveravit, serviens Deo in omni castitate & religiosa disciplina. & glorificans indefinenter Patrem & Filium & Spiritum sanctum, cui honor & imperium in secula seculorum. Amen.

C A P U T XII.

B. Eudociæ confessio & tormenta sub Diogene Præfide.

42 Q Uando autem nefarii cultus idolorum, & execrabilium victimarum iniquissima prævaluit lex, & multi veræ religionis cultores, prodicione quorundam Deo infensorum, in istam impietatem E abripiebantur; Diogenes quidam accepit a Protectoribus Præfecturam Heliopolcos. Homo is erat locuples in primis, & idololatricæ superstitioni perditus deditus: atque, ut Jovis falsorum deorum Principis cognationem nominis vocabulo præferebat, sic opera & conatu, supra vulgarem modum in probehenda secta illa diabolica, & cunctis qui ei adversarentur exterminandis, contendebat. Huic, auditis quæ de ancilla Christi Eudociæ, palam magnifica illustraque ferebantur, turbari jam, & zelo sibi solito, adversus omnes falsorum deorum contemptores ardere incipienti, injectum alia causa quasi oleum in flammam, furorem rabiemque geminavit. Admoverat is Gelasiam, de qua diximus, haud aspernante ipsum generum patre Virginis Regulo Aureliano, dum adhuc Gentilium errore tenebatur. Sed simul Christo illuminante respuit, consilium mutavit. nec inducere potuit in animum, filiam baptizatam sponso idololatricæ conjungere. Dum ergo moras celebrandas nuptiarum quæstibus prætextibus neciteret; expectans fortasse, ut ipse quoque Diogenes idem quod multi quotidie alii faceret, & Christi divinitatem, clarioribus in dies signis elucescentem, agnoscere tandem & venerari decerneret, evocatus, ut diximus, ex hac vita est, non longum superstiti conjugæ. Post quorum obitum, sibi metuensa Diogene Gelasia, clam, prout supra memoratum est, in Parthenonem Eudociæ secessit.

43 Non sciebatur quidem certo, illa ubi delitesceret. Manabat autem obscurus rumor, ipsam apud Eudociam abscondi. Unde in eam novo stimulo incitatus Diogenes, quinquaginta milites expedit, jubens; irent quamprimum & Eudociam comprehenderent: qui dum quo mitterebantur festinant, apparentes Eudociæ noctu Dominus, sic eam adatus est: Falsa Eudocia, vigila, sta in fide, persevera in oratione, viriliter certa, aderit tibi mox occasio testificandæ meæ gloriæ. Stadium est paratum in quo curras: irruent in te brevi homines alienigenæ, ut fera bestia. Tu vero ne conturberis, ego enim ero tecum fidus semper comes, & fortis adiutor, in omni periculo & labore tuo.

44 Sub hæc appulsi satellites Diogenis, nocte invadunt asceterium, & quærentem, quid peterent, pro suo Præfectæ munere, Eudociam, ac intellecto se quærri, seipsam prudentem facile corripuit & abducunt secum. Verum antequam traderet ultro se lupis agna Christi, brevi mora impetrata prodeundi, currit in sacram ædem, relictæque illic arcula, in qua

A qua divinum donum reliquiarum sancti Corporis Christi servabatur, inde particulam acceptam sinu recondidit; & sic statim cum militibus abiit. Iter autem ipsis per illunem noctem facientibus, præibat Eudocia Ephebus candidatus, facem ferens; nec puerum, nec lucem videntibus satellitibus; qui humano sensu miserati corpusculum, insuetæ vexationi par ferendæ forte non futurum, ei jumentum admovent, ut imponi se sineret rogantes. At illa recusavit, illis usa verbis: Hi in curribus, & hi in equis: ego autem in te confidens, Christe, pedibus meis lata gradiar. Ubi ad civitatem est ventum, admonitus Diogenes, Eudociam claudi carcere per biduum, imperat: & die tertia vocato carceris custodi: Num quis, ait, illi veneficæ cibum ministravit? Qui respondit: Per tuam clementiam iuro, Domine, nec potum, nec escam, per hoc biduum ei quemquam detulisse. Reperi autem illam, quoties inspexi, prostratam in faciem, Deum, opinor, suum venerantem. Ad ea Præses, Illam, inquit, cras audiam; nam hodie alia me destinent occupationes mei muneris.

45 Quarta igitur die sedens pro tribunali nequam iudex, sibi sibi præcipit Eudociam. Illa humili, ut erat, habitu, facie velata prodit. Quam intuitus Præses, ad apparitores versus; Revelate, inquit, ocyus huic vultum. Quo statim facto, effulset Beata facie mirus splendor, quo velut fulgure Diogenes perstrictus; aliquamdiu obmutuit, admirans inenarrabilem ejus formam, & ingenui oris amabilissimam maxillatam. Et hærenti diutius in ea specie, sensus haud dubie intimi perterritabantur, quando conversus ad suos: Per Dominum solem dubito, inquit, an hæc digna morte sit: video enim hujus ipsius Dei radiis parem venustatem, tenetque me quidam veneratio, verentem ne inhumanum sit tantam pulchritudinem vexare. Ait illi quidam e leguleis Assessoribus. Quid, tu istam putas naturalem esse dignitatem oris? Haud equidem crediderim; nec tibi auctor ejus admiranda lucrim. An nescis quantum possint præstigia veneficarum? his haud dubie falsus ille decor fictæ fronti appingitur. Hæc simul fuerint discussæ, apparebit, ne dubites nativa deformitas.

46 Conversus hic ad ream iudex; Responde primum, inquit, quod nomen tibi est? tum adijunge; quæ vitæ conditio ac fortuna. Ad hæc Sancta, fide immobili Christo inhaerens, postquam totum corpus cruce signasset, erecto intrepide vultu, respondit; Eudocia, inquit, vocor. de vita porro mea & fortuna quod quaeris, intempestivum est cetera exequi. Unum hoc ad rem attinet, Christiana sum, & me conditor rerum omnium, per suam ineffabilem misericordiam tanta dignatus gratia est, ut suam me ancillam nominari patiat. Quare oro te, Præses, ne quidquam ex me aliud audire cures, ac tempus inutili cognitione terere: sed decerne in me statim quod in Christianos soletis, prout tibi libebit. Confido enim, Christum verum Deum nequam despecturum aut deserturum me. Dicit ei Præses: Multæ artis sermones astute intexis, Eudocia, nostris auribus insidians: ac conturbas nos sane, reputantes quam multa istiusmodi ex te, nostra una brevis elicerit interrogatio. Quanto ergo plura dictura fueras, si te pluribus & austerioribus lacessissem verbis? Respondit B. Eudocia: Ego rata veritatem esse dulcissimam hominibus cordatis, tam apud te disserui. Quod si tu sentis aliter, & a me aliud expectas, quo fructu verba perdimus? Reposuit Præses: Quis veritate non gaudeat? nisi tu forte tam sinistre de nobis opinaris, ut aspernari nos arbitreris quæ omnibus placent. Quin potius, ut, quod cupimus, ex te verum audiamus, age dic protinus nobis, cujus rei gratia relicta tua civitate, diis contumeliose spretis, secesseris in istam, unde te abduxi, solitudinem, coque inuleris pecuniam publicam, sisco fraudato? Respondit Beata: Cur civi-

tatem reliquerim, uno verbo causam habeo: mihi sic libuit; mei juris eram. quæ lex hominem liberum migrare quo mavult verat? De pecunia qui arguunt, vellem adessent coram. appareret vanitas calumniæ; & mendacium objectu veritatis evanesceret. Atqui, ait iudex, homines in dignitate constituti, Primores amplissimæ civitatis, verum crimen esse contendunt, hanc quam tu falsam accusationem vocas. Prodeat ergo quamprimum ista, quam tibi suffragari gloriaris, veritas, nam ea quamdiu latuerit, auctoritati proborum testium, fidem constare suam oportebit. Nec vero negligere possumus indicium, aut rem tantam præterire tacitam, dissimulatione nos reos peractura apud Imperatorem, cujus fisci res agitur; in hujus enim generis negotiis, nemo magistratus non suo magno periculo remissus est. Respondit B. Eudocia: Si te juvat aliud simulare, aliud agere; & odio religionis, quo in me concitaris, fictas rationum fiscalium causas prætexere, fac ut lubet. Ego verum & veracitatis magistrum agnoscens Deum, quæ vere ad causam pertinent, loquar; aliena illa, per frivolum afficta calumniam, contemniam.

47 Præses ait: Ne fallacibus exceptiunculis coneris effugere cognitionem Tribunalis nostri: nec tantopere, arcana, quæ te jactas, magis scientia confidas, ut eludere præstigiis te speres posse, vim judiciorum atque legum. Decretas ab his pœnas una tibi evadendi ratio est; si aut diis sacrifices, aut prius vitæ genus repetas. Sin neutrum horum facere vis, redde quam olim exulisti ex urbe pecuniam; hæc enim ærario debetur. Respondit Eudocia: Nemo laudatus iudex, ubi causæ unius cognitionem inchoavit, diversas alias, quasi per Saturam, admiscet; confusione veritatis, necessario inde secutura. Seponamus igitur illam intempestivissimam commentitiæ pecuniæ calumniam, cujus ipse mentionem, ut parum ad rem facientem, in locum extremum rejecisti; in his hæreamus, quæ prius a te memorata sunt, caput haud dubie causæ totius continentia; de diis colendis, & reditu ad vitam priorem: siquidem, qui te in me commoverunt, adducti ad id sunt, & religionis, & pœnitentiæ meæ odio. Ajo ergo, me nunquam reversuram ad licentiam, ex qua Dei beneficio resipui; multo autem minus diis vestris, hoc est maleficis dæmonibus immolaturam. Quantalibet admove tormenta; numquam extorquebis hoc propositum: neque enim Deum verum, quem magna ipsius gratia novi, ejurare possum, aut daram ei fidem fallere.

48 Ex his Præses verbis, intellecta sanctæ Martyris, hætenus immutabili constantia, eam minis propius admoventis, experiri sic decrevit. Fronte ad se veritatem ficta, intro reduci jubet, ibique, velut mox flagellandam spoliari. Cum ad hoc Sancta raptaretur, alto edito suspirio, cælum intuens, in hunc modum est locuta: Domine Jesu Christe, cujus immaculatum & venerandum nomen sero mecum, a te sperati pignus auxilii; jube obturari ora calumniantium me, nam falsis, me miseram, injuste criminibus circumveniunt. Ita ingressam Præses convenit, & novu licitoribus indicens dilationem decreta pœne (terrore quippe adhuc solo tentare propositum sanctæ Martyris volebat) sic eam affatur: Per maximos deos iuro, si vel paucillum quidpiam de pertinacia remiseris, Eudocia, tibi statim omnes favebimus, benignissimeque consulemus: sin pergis insanire, fugere non poterimus, quin atrocissimas experiri te cogamus pœnas, violatarum a te legum. Respondit Beata: Mortem effugi Christo credens: in mortem, vita rejecta, me iterum præcipitare nequeo. Quare, ne moreris de me statuere, ut libitum tibi est. Ego enim ancilla sum Domini mei Jesu Christi, & ipsius causâ libenter morior. Tunc vultu iudex in teritatem ficto, quam maxime terribilem; sic quasi pronuntiaret ultimam

de potestate
Filio datus,
fugit per eam
luminem.

E

non dubio
causa pro
materia regum
trou dicitur
alia frivola
admissa

seu secundi-
tatem ad
pristinum
vitam, sed
deus cultura

Regnum
mille sententia
loc.

nam

divinam **A** mam sententiam, edicit: Expediant flagra & lora quatuor tortores, & hanc pervicacem tandem nudam cadant, quoad viscera ipsius, rupta pelle ac costis, appareant. His dictis, digredi omnes nura jubet, & ream solam relinqui, deliberaturam in hoc terrore, & expectatione supplicii tam sævi. Post duas horas ad eam reversus, ita loquitur: Quousque indomita contumacia infans, noli sacra diis facere, quibustantum debes, quod te ista mirabili venustate decorarunt? Age igitur, respisce & sacrificia, ut multis a nobis opibus, & honore maximo digneris. Ait ei beata Martyr: Si tu recte ac iuste judicares, utique ipse respiciens, agnosceres summi Dei ac Domini clementiam; accederesque ad ipsum, magno animi tui fructu; sic videlicet consecutus veniam pravorum facinororum ac scelerum, ob quæ tibi supplicia impendent, numquam desitura. Nunc, quoniam tuam ipsius conscientiam non audiens, quæ te mortis æternæ pronuntiat reum, mentem obfirmas in perniciosissimo consilio, & ruere, ut cœpisti, volens pergis; manet te, ignis numquam extinguendi, vivicomburium dirissimum. His verbis exandescens Præses, imperat eam statim de alto patibulo, per humeros & brachia suspendi.

C A P U T XIII.

Sacra Eucharistia in ignem conversa lictores & Præsidem comburit: B. Eudocia mortuos vita restituit.

Cingulo tenet nudata **49** **H** Oc dum lictores agunt, & beatam Martyrem, quod ad imperatam suspensionem erat necessarium, cingulo tenus nudant, excidit ex ejus sinu, sanctum ac venerabile Christi donum, particula videlicet sacre Eucharistiæ, quam ab ea præsumptam dum ab asceterio avelleretur, superius memoratum est. Hanc e terra sublatam, nescientes quid esset, diaboli ministri deferunt ad Præsidem; qui cum manum extenderet ad capiendum quod offerebatur, repente sacrum pignus in ignem conversum, dilatantibus se per gyrum flammis, apparitores Præsidis incendit; ipsius quoque lævum humerum corripuit. Unde ille dolore amens in terram se abiecit, ejulatu magno sic vociferans: Domine sol sana me, & statim exurgens igni tradam veneficam hanc. Scio enim, ideo plecti me a te, quod eam hæcenus tolero. Eum talia loquentem, globus flammæ ardentior, quasi fulgur insiliens, & corpus ejus totum comprehendens, momento exanimavit; jacuitque statim amustum cadaver, terrore circum ac luctu late manantibus. Didit momento fama, consternatur tota civitas inopinatissimo Præsidis casu.

Angelus ei pernitentem **50** Sanctam interim Eudociam, Angelus stola candida conspicuus, quasi in aurem alloquens, consolabatur; & simul nudum ejus pectus atque humeros velo candidissimo tegebat. Hoc spectaculo, persuasus de veritate religionis Christianæ miles quidam ex adstantibus, accessit ad Beatam dicens: Credo & ego Deo tuo. Suscipe me pœnitentem, Dei serva. Dicit ei B. Eudocia: Bonæ conversionis gratia, fili, veniet super te, ut enim te video, nunc, quasi modo genitus, vivere incipis. Sed si salvus esse vis, da operam ut fugias quam longissime priorem incredulitatem. Ait ei miles: Obsecro atque obtestor, cape aliquam misericordiam Præsidis; &, quod potes, impetra ei a Deo tuo reditum in vitam; ut multi per te credant Deo tuo, & resuscitentur per fidem. Et hæc dicens, accessit & solvit eam, ac deposuit de ligno ex quo pendebat. Tunc sancta Martyr, flexis in terra genibus, longo tempore oravit. Post inde surgens, clamavit voce magna dicens: Domine Jesu Christe, qui

occulta hominum nosti; qui verbo compegisti cælum, & omnia in sapientia fecisti: jube per voluntatem tuam, reviviscere omnes hos, quos absumpsit ignis a te immixtus; ut multi, vel in tua religione jam suscepta confirmati, vel ad eam amplectendam excitati, glorificent sanctissimum nomen tuum in seculum seculorum. Hac oratione peracta, B. Eudocia, dante ipsi manum, milite converso, accessit ad locum ubi cadavera jacebant; quibus singulis prehensens manum, dixit: In nomine Domini Jesu Christi qui resurrexit a mortuis, eritis sani ut prius, & tunc statim omnes surrexerunt incolomes & vegeti, tamquam e somno evigilarent.

C A P U T XIV.

B. Eudocia Firminam mulierem nobilem mortuam resuscitat, eamque & ejus virum Christo conciliat.

51 **D** Um hoc ingens & stupendum spectaculum, omnium cum maxime teneret oculos, omnium animos admiratione suspenderet: avertit alio mentes, lugubris audita subito, eodem in loco ubi steterat sella Præsidis, comploratio, ad nuntium acerbi casus, quo uxor Comitum militum istorum, qui tribunal circumstabant, in quodam balneo, modo repente expirasse ferebatur. Pertinuit inopinati malisensus ad reliquam civitatem, indicio late manante consternatam; variis necessitudinibus & affectibus, optimos quosque nobilissimæ familie, quam recens clades afflixerat; admoventibus ad participationem domestici luctus. Eminebat præcipue Diodori dolor, nomen id erat Comiti, præsentis nunc sorte. Nam, pro suo munere, Præfidi cum suis militibus adstiterat, negotium publicum gerenti. Is percussus atroci fama, scissa rejectaque chlamyde, plangens lugensque, ferebatur in locum, ubi jacere audierat extinctam conjugem. Sequebatur & Præses modo excitatus a morte. Hi cum ad balneum pervenissent, vere mortuam Firminam repererunt.

52 Quo viso, statim Præses, relicto ibi Diodoro, qui efferrî cadaver curaret, recurrit unde venerat, & stantem ibi adhuc Eudociam sic est affatus: Vere credo, longe superiorem diis nostris, ac potentiorrem esse Deum tuum. Sed si fidem meam hanc, incipientem & infirmam, augere ac corroborare tunc ducis, oro te, veni mecum ad Firminam; quam si vitæ restitueris, nulla tunc in me mora erit, firmissime ac constantissime credendi Deo tuo. Ait ei B. Eudocia: Non solum propter te faciet Dominus Jesus Christus voluntatem suam, sed pro sua misericordia immensa, etiam propter alios, qui cupiunt introire in regnum Dei, quamobrem eamus sane, Deo juvante, quo dicis.

53 Ambo ergo procedebant, ingenti multitudine sequente. Cum ecce obvios habent vespillones, qui corpus Firminæ, compositum in lectulo portabant. Tunc Præfidi ait B. Eudocia: compesce multitudinem opera cohortis, & grabbatum jube in terram deponi, ut Christum orem pro mortua. Quo summa celeritate facto; flevit beata Martyr, & abjecta, vultu terræ affixo, longo tempore oravit. Tum surgens, & manu mortuæ prehensa, sic voce magna locuta est: Deus magne & æternæ, Christe, qui verbum es Patris, per quem mortui resurgunt, dignare quæso ad convictionem præsentium, facere miraculum hoc magnum, jubendo reviviscere Firminam, dandoque ipsi spiritum pœnitentiæ, ut convertatur ad te, semper viventem & æternum Deum. Hæc precata palam Eudocia, statim exiit & grabbato Firmina. Et turbæ omnes exclamarent voce magna, quasi ex uno ore

Et M.
GABCO.

illa præsentia,
Judicem co-
terisque mor-
tuos præsen-
dant resuscit-
ant.

Firmina
Diodori Co-
mitis uxor
in balneo
mortua;

Diogenes
Eudociam
ducit

F
vigilans ut
eam resuscit-
aret.

construxit
jannu;

omnes Eudo-
cia;

resurgit Fir-
mina,

ore

A ore dicentes : Magnus Deus Eudociae, verus omni-
no & iustus Deus, oramus te, fac nos quoque salvos
per Deum tuum; credimus enim ei, & nos sine dubita-
tione. At Diodorus ingenti persusus gaudio, ob vi-
tam sibi redditam conjugem Firminam, projecit se ad
pedes sanctae Martyris, dicens : Obsecro te, serva
Christi, fac me quoque Christianum. Nunc enim in
veritate agnovi, quis & quantus sit Deus cui servis.
Diodorus ergo & uxor eius, universaque ipsorum fa-
milia baptizati sunt in nomine Patris & Filii, & Spi-
ritus Sancti. Similiter & Diogenes, qui & ad extremum
perseveravit, in Christi fide mortuus.

Ex Mr. GRACO.
*Et cum ma-
ritus, san-
tus, Diogenes
baptizatus.*

CAPUT XV.

*S. Eudocia occisum a dracone puerum vita restituit;
draconem occidit.*

Inde sancta Martyr, hospitio usa invitantis ulero
rogantisque Diodori, operam ibi dabat prae-
dicandae Dei legi, docendisque audire volentibus; cum
ecce contigit, in quadam ejus viciniae domo, soporibus
meridie puerum in horto, afflato pestifero saevi dra-
conis interfici. Erat autem adolescentulus filius uni-
cus matris viduae, quae inconsolabiliter gemitabat. At
agna Dei Eudocia, recognita, Diodoro dixit: Adest-
dum & veni mecum, visurus aliud mysterium boni
& misericordiae Dei nostri. Et hoc prompte secuto,
ivit ad vicinam viduam, & reperto adolescente mor-
tuo, dirum in modum turgente, ex conceptu & im-
bibito penitus veneno perniciosi anguis, ait Diodo-
ro: Nunc usui tibi sit oportet fides tua, si perfectam
habet; nam qualis ea sit ad Dominum, certo mox ex-
perimento monstrabitur. Ora igitur, intentis sursum
oculis cordis tui, & resuscita mortuum. Respondit
Diodorus: Domina mea, serva Christi, Neophytus
sum, & figere immobiliter cordis oculos in Deo ne-
queo. Ait illi Beata: Ego hanc fiduciam de Deo meo
certam habeo, ut non dubitem, quin cito audiat pre-
ces poenitentium de peccatis suis, quando bona po-
stulant. Invoca igitur ex tota anima tua potentem in
virtute Dominum, & faciet misericordiam suam su-
per nos. Tunc Diodorus, inflexa deorsum cervice,
pectus tundens, coepit cum lacrymis, clara voce, ita
ut circumstantes omnes audirent, haec verba profer-
re: Domine Deus, qui tua voluntate dignatus es, me,
indignum licet peccatorem & incredulum, ad tuam
fidem & gloriam vocare, qui tuam hanc venerabilem
Ancillam, contextis per tuam providentiam causis,
venire ad nos humiles disposuisti, ut percunctum, ar-
te mali demonis, animarum curam susciperet; meam
quoque, hominis peccatoris & indigni, orationem
suscipe, ac cognoscens meam in te immutabilem fi-
dem, jube reviviscere interfectum a fero dracone

*Deo pro-
piti dra-
conem occi-
dit.*

*Jesus Eudo-
cia oravit
Diodoro.*

adolescentem, & ad tuam glorificationem & adoratio-
nem perstare in posterum, ut & ab ipso & ab omni
spiritu, laudetur sanctissimum nomen tuum in secula
seculorum. Haec precatus, dicit mortuo: In nomine
Jesu Christi, Crucifixi sub Pontio Pilato surge Zeno: &
statim surrexit mortuus, atro exterso livore, quo ejus
cadaver, veneno draconis tumefactum, modo sordue-
rat. Quo viso & vulgato facto, passim omnes exalta-
bant Deum caeli & terrae, credentes in eum.

55 Cum autem multitudo quae concurrerat rece-
dere pararet, ait illis beata Christi agna & ancilla Eu-
dokia: Modicum expectate, Fratres; amplius enim
glorificari adhuc habet Salvator noster Jesus Chri-
stus. Quibus obsequentibus, postquam alte suspiras-
set, in hunc modum oravit: Domine Deus, lucem
habitans inaccessibilem, & inde omnibus providens
juxta tuum beneplacitum, qui uniuscujusque no-
strum intima sensa pervides, qui numquam audire re-
nuis ad te confugientes in veritate; exaudi etiam me
creaturam vilem, & jube inimicum, insidiatorem
draconem servis tuis merito exosum, venire huc poe-
nas luiturum, & hic, in conspectu omnium dirumpi
ac mori; ut servi tui concepta ex hoc tuo beneficio
certa in te spe, glorificent sanctissimum nomen tuum, &
in secula seculorum. Talia simul precata est, ecce so-
rus & terribilis draco in medium ruit, igne ipsum a
tergo persequente, ibique horribiliter sibilans, ad ex-
tremum diruptus expiravit. Tunc accedentes ad E-
piscopum Heliopoleos, omnes cum uxoribus & libe-
ris: baptizati sunt in nomine Patris & Filii, & Spi-
ritus sancti.

reviviscit.

*ipsa quoque
morte lan-
datur.*

*draco enim
venit in mo-
dum dra-
conis dirup-
tus.*

CAPUT XVI.

S. Eudocia capite percussa iussu Praefidis Vicentii.

Mortuo deinde Praefide Diogene, venit in ejus
locum alius Praefes, nomine Vicentius, ho-
mo ferus & Christianis insensus. Hic auditis quae de
Eudocia ferebantur, missos ad eam milites iussit ca-
put ejus abscindere. Ita consummata est gloriosa
Christi Martyr Eudocia Kalendis Martii, Praefide
Vicentio: apud nos autem a imperante Domino no-
stro Jesu Christo, cui gloria & potestas, cum Patre
& sancto Spiritu, nunc & semper, & in secula secu-
lorum. Amen.

*Eudocia op-
eratur
s. Martii.*

LAUS DEO.

*a Frequens haec clausula in Martyrum Actis; sive, ut hic,
Praefidum nomen exprimitur, aut etiam Imperatorum; sive abs-
que ulla Principum mentione. David Blondellus, quamvis he-
terodoxus, bene magnam edidit Diatriben. De formula a E-
G. N. T. E. CHRISTO, in veterum monumentis usu, sub
cujus finem plurima congerit exempla.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS
SILVESTRO ET SOPHRONIO.

I MARTII **D**uo hi athleta, ac sequentes item duo simul ita refe-
runtur in Synaxario collegii Claromontani Parisiis:
Certamen Sanctorum Martyrum Marcelli, Antonini,
Silvestri & Sophronii. Sequemur Menae, quae mortis ge-
nere eos distinguunt. Ac nulla quidem alibi Martyrologia,
qua quidem legere nos meminerimus, SS. Silvestrum &
Sophronium Martyres simul repraesentant, ac ne scorsim
quidem singulos: nisi Confessores extiterint quidam co-
mune; ac nec simul die uno. ubi tamen & quando sanguinem
pro Christo hi fuderint, non constat. Mortis genus ita pro-
dunt Menae, subsequente, ut solet, Maximo Cyptherorum

Episcopo in Vitis Sanctorum vulgari Gracorum hujus tem-
poris lingua contextis: *οι αγιοι μαρτυροι Σιλβαστος & Σο-
φρωνιος. Ημεν παμμελη.* Sancti Martyres Silvester & So-
phronius gladio finiuntur. Addunt Menae hoc disti-
ctionem.

Non sustinens Silvester operari superstitioni,
Cum Sophronio amputationem capitis sustinebas.
Frigidum id, ut quamplurima in iisdem Menais. Ludit
autem in verbo *μαρτυροι*, & *μαρτυρια*. In Menais MSS.
qua Divisione apud Chisletium nostrum adservantur, ge-
nus etiam mortis indicatur.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS
MARCELLO ET ANTONIO.

I. MARTII **P**ures reperiuntur Marcelli, & Antonii, etiam Martyres: nusquam simul, nisi in Menais excusis & MSS. Christianis, ac Maximi Cytherai Vitis: in quibus ista leguntur: Sancti Martyres Marcellus & Antonius igni perimuntur. Addunt Menas.

Constat quædam duobus athletis fornax fuit; In ea magis quam aurum lucent. Cetera latent. Referuntur quoque in MS. Synaxario collegii Claramontani Parisiis, sed, ut ante diximus, pro Antonio est Antoninus.

DE S. NESTORIO MARTYRE

I. MARTII **N**estores in Martyrologiis multi: Nestorius præter hunc nullus. Credo post hæresiarcham Nestorium, abominatos id nomen orthodoxos, id liberis deinceps non imposuisse; aut certe quibus obligisset, eorum neminem in censum Divorum venisse. Hic antiquior videtur, quæ tamen ætate vixerit, aut ubi terrarum, nobis haud est compertum. Gladio mactatum ajunt Cytherans, ac Menas excusa, quæ illud, exigua sane condidit gratia, accinunt:

Cervice retrorsum extracta
Nestorius antorsum jugulatur.
In MS. Menologio Petri Francisci Chiffletii nostri hic Nestor appellatur. Diversum autem esse ab eo Nestore, qui secundo die Martii cum Tribimio in urbe Perge martyrium fecit, inde conjicimus, quod utrosque memorant Menas. Quamquam Synaxarion Nestorem cum Tribimio refert primo die Martii, non secundo.

DE S. ADRIANO
MARTYRE ROMANO, BONONIÆ.

I. MARTII **C**oli Kalendis Martii Bononia S. Adrianum Martyrem testatur Antonius Paulus Masinus in Bononia perlustrata. Ejus enim corpus asservari in ade monacharum S. Joannis Baptista, in ade autem, quæ S. Mariz della Vita dicitur, ejusdem Sancti Martyris caput. Utinamque id celeste pignus a Gregorio xv. Pont. Max. donatum, anno MDCCXIII. Non est autem corpus illud ac caput S. Adriani magni Martyris Nicomediensis, cujus corpus Roma extare tradit Octavius Panciroli in Ecclesia ipsius nomini ab antiquo dicata, quæ nunc est Religiosorum S. Maria de Mercede: caput vero ac brachium in

templo PP. Minorum, Araceli ditto. Neque enim Pontifex hinc Ecclesiis suum thesaurum abstulit ut Bononiensis donaret. Et colitur Nicomediensis ille Adrianus viii. Septembris, quo Romam allata Constantino poli ejus exuvia. Tulerat alioquin martyrii palmam iv. Martii, ac die sequenti alter isidem Adrianus Martyr eodem fere tempore Casarea coronatus. Certius quod diximus firmarent alia donationis, si ea haberemus: ex iis enim constaret, quo ex cimiterio ecclesiæque corpus illud caputque extracta fuerint.

DE SANCTIS CCLX. MARTYRIBUS

ROMÆ VIA SALARIA,

Commentarius historicus.

ANNO CCLXIX. I. MARTII **I**lluſtris horum Sanctorum Martyrum memoria est conservata in variis & perantiquis Martyrologiis, ac potissimum in Actis martyrii SS. Marii & Marthæ conjugum, & horum filiorum SS. Audifax & Abacum, quæ ex quinque veteribus codicibus MSS. edidimus ad diem eorum natalem xix. Januarii, eaque Acta & fide dignissima tunc diximus, & talia etiam nunc consensum. Horum exordium est: Temporibus Claudii venit quidam vir de Persidæ partibus, nomine Marius, cum uxore sua Martha & filiis suis Audifax & Abacuc, Christianissimi viri ad orationem Apostolorum. Venientes autem Romam, cœperunt corpora Sanctorum per carceres & sepulturas conquirere. Ac relato ministerio, quod iidem Sancti exhibuerant S. Cyri- no sive Quirino, carceri incluso, uti eadem xxv. Martii ad ejus diem natalem repetuntur, ista de Sanctis cclx. Martyribus narrantur,

1 Eodem quoque tempore jussit Claudius, ut, qui Christiani inventi fuissent, aut in vulgo, aut in custodia, sine interrogatione punirentur. Ipse igitur præcepto divulgato tenuit ducentos sexaginta Christianos via Salaria, qui arenam fodientes damnati

fuerant pro nomine Christi, quos in figulina foras muros portæ Salarie fecit includi, & in civitatis amphitheatro sagittis jussit interfici. Hoc cum factum fuisset, contristati nimis Marius & Martha uxor ejus, cum filiis suis Audifax & Abacuc, venerunt ad locum, ubi corpora Sanctorum interfecta fuerant, una cum B. Joanne Presbytero, & invenerunt super corpora sancta ignem superpositum: & sumentes cœperunt ab igne corpora Sanctorum subtrahere, & sepelire cum lintheaminibus ex facultatibus suis, divites enim nimis & locupletes erant: & quotquot potuerunt, sepelierunt in crypta, via Salaria juxta Clivum Cucumeris. Tunc sepelierunt cum eis quemdam etiam Tribunum Claudii, nomine Blastum: & in eodem loco vigilias & jejunia cum orationibus, multis diebus cum B. Joanne celebraverunt. Audiens hæc Claudius, cœpit curiose quærere Marium & Martham uxorem ejus, & non invenit eos, quia occulte hoc faciebant.

3 Actis consensiente Martyrologia: & quidem MSS. Vaticanum archivii S. Petri, Vallicellianum, & Casinense ista habent. Natale Sanctorum ducentorum sexaginta

a SS. Marii & Marthæ & S. Joanne Presbyteri, filiorumque

Ata Martyrom. At Romæ eos passos additur in MS. Dacheriano. Dies hic vacat apud Bedam. Florus vero in supplemento ejus ita scribit: Sanctorum ducentorum sexaginta temporibus Claudii passi sunt. Plura ex Actis jam relatis descripserunt Osnardus, Ado, auctores martyrologii a Rosvoldo editi, ac Beda excusus, Bellinus, Notkerus, Mantolycus, Galestinus, Canisius, aliique. In hodierno Martyrologio Romano hac leguntur. Romæ sanctorum Martyrum ducentorum sexaginta, quos iussit primo Claudius pro Christi nomine damnatos extra portam Salariam arenam fodere, deinde in amphitheatro militum sagittis interfici. De eisdem Martyribus etiam agunt Petrus de Natalibus in Catalogo lib. 3. cap. 162. & Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, qui addit eos accusatos post S. Valentini passionem, a quo ad Christum fuerant conversi. Quod alibi non legimus. De S. Valentino egimus xiv. Februarii, & ad vitam SS. Marii & Marthæ: qui traduntur ante S. Valentini passionem in elusi carceri: ideoque non possunt hos Sanctos Martyres

sepelire: si post ejus necem primo fuissent accusari.

D In Florario MS. Sanctorum hac de tempore, quo hi athleta martyrium passi sunt, adduntur: Romæ sanctorum ducentorum sexaginta Martyrum sub Claudio anno salutis cclxxi. octavæ persecutionis decimo tertio. Cæpta est octava persecutio sub Valeriano & Gallieno, anno Christi cclvii, cujus annus decimus tertius convenit in annum Christi cclxxix, quo hi Sancti martyrium obierunt sub Claudio 2, qui regnare cepit anno cclxviii, circiter diem 12. Kalendas Aprilis, usque ad initium anni cclxxx, ut martyrium in annum cclxxix. necessario conferendam sit, quo solum anno per mensem Marcium regnavit. Qui supra Blasius Claudii Imperatoris Tribunus una cum his Martyribus sepultus traditur, colitur cum aliis sociis xv. Kalendas Julii, quem venerationis diem in nonnullis codicibus ad MSS. Alla SS. Marii & Marthæ additum fuisse ibidem annotavimus. Qui illos sepelivit S. Joannes Presbyter cum S. Crispo colitur xviii. Augusti.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

SILVIO, MAXIMO, BENIGNO, FIDELE, HERCULANO, PRIMMO, PELACIO, JULIO, PHILEMONE, JUSTO, PROCOPIO, DONATO, PIO, FELICIANO, ANTUERPIÆ IN BELGIO.

Sylloge historica.

I. MARTII **H**abet Antuerpia Societas JESU ad domum professam, ut vocamus, templum vetusti operis magnificentum, Lignifico marmore adificatum. Cujus templi & speciem secundum Vitruvianas præceptiones (secus atque vulgo sit in his regionibus, ubi Gorbica substructiones præhaberi solent) delineavit, & fundamenta anno MDcxy. jecit Franciscus Agnillonius, Rector postremus collegii, quod hic catenus steterat, atque anno insequente in Domum professam mutatum est, cum novum octo annis ante in alia urbis regione ab Senatu populoque, probantibus Alberto & Isabella supremis Belgarum Principibus, esset Societati donatum. Domini professa primus præpositus Jacobus Tirinus, & ipse, ut Agnillonius, libris editis clarus. Ille inchoatam ab hoc adem anno MDcxi. perfecit, ornatisque tum alio apparatu, tum præsertim calium corporibus, pretioso sane theatro: quem subsecuti Præpositi egregie auxerunt, ut ad diem 111. Februarii, ac xii, xiii, xxvi. diximus, atque alibi dicimus. Nec corpora solum illata divorum integra sunt, sive singulorum ossa omnia aut præcipua, e veteribus Romanis camisteriis resossa pleraque: sed & plurimum aliqua, varie collecta, alia satis notabili magnitudine, quædam minutiora, maxime tamen æstimanda iis, qui recogissent, quam immenso ea splendore gloriæque in calis æternum cornuaturafine, in pristinam membrorum compagem redacta.

2 Eiusmodi ossa partesque ossium Roma anno MDcxi. huc allata complures, ut omittam qua alias variis ex locis huic sunt ecclesia donata. Romanas illas Ignatius Roscherus & Balthasar Ballonus Societatis JESU religiosi, P. Guilielmo Du Loroy ejusdem Societatis Sacerdoti sub finem anni MDcxxxix. donarunt, Præposito Domus professa Antuerpiensis. ac Lovaniensis collegii Rectori transmittendas. Ut in Belgium anno insequente perlatae sunt, eas Episcopus Antuerpiensis, qui nunc est Archiepiscopus Cameracensis, capsis primum, dein, qua his una cum reliquiis inclusacerant, tabulis Notarii Romani, & Cardinalis S. Honuprii, Pont. Max. Pro-Vicarii Generalis ac Romana Curia ejusque districtus Judicis ordinarii, at-

testatione, inspectis diligenterque examinatis, approbat, & ut eas publica venerationi exponere fas esset, decrevit.

3 Qua domini huic Antuerpiensi obtigerant, ea anno demum MDcl. solenniter exaltata sunt, bisariam distributa, in geminas capsas condita sunt: statimque ab eodem Illustrissimo Amistite, ut quod ad populi promovendam pietatem, ipsorumque Sanctorum amplificandum honorem facere videbatur) singula diversis diebus palam ostenderentur; & solenni Ecclesia caremonia honorarentur Sancti, quorum in iis exuvia erant: videlicet feria secunda ac tertia post Dominicam Quinquagesimam, quarum illa xxviii. dies Februarii eo anno erat, altera, prima Martii: ut Martyrum non Pontificum, deque utraque illa classe, quotquot in hac domo commemorantur Sacerdotes, officium legerent, Missamque celebrarent, & in ea Credo recitarent. In priore capsâ Reliquiæ fuerant SS. Symphoriani, Macarii, Victorini, Mauricii sive Mauri, Aniceti, Modesti, Cyriaci, Fausti, Placidi, Rocchi, Alexandri, Genesii, Eulaliæ, Hirenæ. Atque hi xxviii. Februarii eo anno publice modo, quo diximus, culti, & coluntur quotannis. Illustrissimi ejusdem Amistitis GASPARI NEMI de tota ea re diploma, datum die xii. Februarii anni MDcl. ad dictam diem xxviii. integrum retulimus.

4 Postridie, id est, Kalendis Martii, alla celebrata, agiturse deinceps anniversaria, SS. Silvii, Maximi, Benigni, Fidelis, Herculani, Primi, Pelagii, Julii, Philemonis, Justi, Procopii, Donati, Pii, Feliciani: quorum omnium in alteram thecam impositæ reliquæ erant. Et primorum quidem duorum spectabiles habita: S. Silvii quidem coxendix, atque cranio pulveres; S. Maximi os tibi. Ceterorum sunt aliquanto minores: S. Benigni pars ossis majoris: S. Fidelis ossicula duo pedum integra: S. Primi ossiculum: S. Pelagii ossicula, uti & S. Julii: particula capitis S. Procopii: cranii S. Feliciani particula. Quinque reliquorum, Herculani, Philemonis, Justi, Donati, Pii, e capitis pulveres erant, glutine commixti, alterique materię applicati, ut superiorem partem cranii humani referrens singulorum ea exuvie.

¶ Erant,

A Erant, ut ex actis Romani rebellionis constabat, SS. Benigni, Primi, Julii, Feliciani reliquia ex S. Callisti cœmeterio extracta: cetera partim ex eodem, partim alio quodam, educta indiscriminasse dicebantur, ut in Episcopi Antuerpiensis diplomate legere est. Nomina vero isthac omnia Martyrum adscripta eorum monumentis re-
 perta in ipsis cryptis erant, & non postea (ut suspicari quispiam posset) imposta, licet hoc quoque, Anticristum, summorum saltem, auctoritate fieri queat: neque enim novum, Calistibus nova dari nomina, vel ut asperitas quædam barbara pronuntiationis evitetur, vel quia proprium cuiuspiam nomen minime innotuit: S. Canutus appellatur, qui Cnutus, aut Cnuto erat; Megengaudius qui Mengor: ita qui S. Felici ultro se socium martyrii adiunxerat, cum ejus ignoraretur nomen, Adauctus est nuncupatus. Sed horum qua retulimus, inventa esse cum ipsis reliquiis nomina, iterum postea responsum est Roma; atque agglutinatos illos pulveres, vere ex capitis effusa di-
 clorum Sanctorum.

6 At quas res gesserint hi Martyres, quos cruciatus tolerarint, & a quibus tyrannis, plane nihil comperti habemus. Credibile est Roma esse coronam adeptos, cum & Romanis sint omnes nominibus insigniti, & vero Roma fuerint sepulci: etsi non ignoremus multorum, qui in exteris provinciis erant trucidati, Romanos esse corpora deportata, & in communibus Christianorum sepulchris tumulata: ut Bonifacii Tarso, Epimachi Alexandria, indidem Joannis & Cyri, aliorum aliis ex locis. Verum de hisce id asserere, absque ullo certo argumento, temerarium fuerit.

7 At neque illud tuto divinare audent, quia horum nonnullis cognomines aliqui in Fastis Ecclesiasticis reperiuntur, eosdem hos esse, aut diversos; etsi & illi Roma martyrium fecerint. S. Silvius memoratur quidam xxi. Aprilis cum S. Aratore Presbytero crummi carceris emens, sed Alexandria: nullum præterea Silvium Martyrem legi, nedum Romanum. Martyrum, qui Maximi dicti sint, maximus est numerus. Romanos aliquot adnotabo. S. Maximus cum Felicissimo & Emetrio, seu Demetrio, Roma via Salaria martyrio perfunctus, a nobis retatus est xxi. Januarii. xxi. eiusdem, S. Maximus Comes millenarius, cum Secunda uxore, Marco & Calendino filiis, si itaque Severa Virgini: alter Comes rei privatae Maximus xviii. Februarii, cum Claudio fratre, huiusque uxore & duobus filiis. xiv. Aprilis S. Maximus Cornicularius, cum SS. Tiburtio & Valeriano. Eodem die alius S. Maximus Martyr, cujus corpus ad eandem Antuerpiensem adem Societatis Jesu Roma allatum. xi. Maji S. Maximus cum SS. Basilio & Fabio, de quibus mentio fit in actis S. Anthimi. xxi. Augusti S. Maximus Presbyter Martyr, cum S. Quirico Ep. & aliis. xix.

C Novembris alius S. Maximus Presbyter Martyr via Apia. ii. Decembris S. Maximus Martyr cum aliis pluribus. An alicujus ex hisce Maximis sint, quas habemus, reliquia; an alterius cuiuspiam nobis adhuc ignoti, non est unde conjicere possimus. S. Benignus retatus a nobis xxi. Februarii, cujus Tuderis, ubi agone martyrii perfunctus est, corpus asservatur. Plures alibi ejusdem nominis Martyres. Roma hic noster coronatus videtur, cum ha, quantula etiam sunt, reliquia, ex cœmeterio S. Callisti extracta sint. Colitur & Gandavi in ecclesia collegii Societatis Jesu. xii. Februarii S. Benignus Romanus Martyr, cujus caput Roma allatum: sed diversus is est a nostro, cum sepultus fuerit in S. Agnetis cœmeterio, noster in S. Callisti, ut jam dictum.

8 SS. Fideles Martyres alibi plures, Roma, præter nostrum hunc, nullus. S. Herculaneus Martyr in portu Romano v. Septembris in Martyrol. memoratur: alius miles Martyr Roma xxv. Septembris. Alterutrum esse, quas habemus, reliquias suspicari quispiam possit: nolim ego cerce affirmare. De alio Herculano Ep. Perusino ac Mar-
 Tomus I.

tyre agimus hoc ipso die. SS. Primus & Felicianus diversi D sunt ab iis qui ix. Junii coluntur: nam horum corpora primum in arenario via Nomentana jacerunt, unde a Theodoro Papa in Urbem translata reconditaque in basilica S. Stephani Protomartyris: nostrorum reliquia nuper e S. Callisti cœmeterio effusa fuerunt: neque eye videntur aliorum Primi & Feliciani, qui cum SS. Caprasio & Fide Virgine Agenni in Gallia martyrium subierunt. Alius S. Felicianus ii. Februarii cum SS. Fortunato, Firmo aliisque a nobis retatus: alius, aut idem fortassis, Placentiam in Hispaniam asportatus, ut ibidem diximus. Primi præterea alii nominati in Martyrologiis vel expressè ad alia pertinent loca, vel certe an Roma passi non constet, ut qui xxi. Januarii, ac xvi. Februarii a nobis retati. Sunt & alibi Pelagii Martyres, Roma præter hunc nullus, nobis quidem certe cognitus. Julii item plures alibi: Roma unus, de quo Martyrol. xix. Augusti, qui in cœmeterio Calepodii via Aurelia sepultus; noster hic, ut diximus, in Callisti, ac proinde diversus. Philémones duo hoc mense occurrunt, alter die viii. cum Apollonio Aninoi in Egypto coronatus, alter xxi. cum Dominino, & quidem Romanus, sed in provincia nescio qua, quod Christum predicaret, occisus: plures item alibi. Noster hic Roma palmam videtur retulisse. Illisbre Roma martyrium sustinuit S. Justus, qui xiv. Julii inscribens Martyrologio: fors & alius xxviii. Februarii, ut tradunt nonnulli, nobis non omnino assentientibus: alibi complures celebrantur. Roma laurea martyrii donatum Procopium, præter hunc nostrum, nullum memini. Nullum quoque Donatum, alibi permultos. S. Pius Papa Martyr xi. Julii colitur, nec alius aspiciam nominatur, nisi hic noster, si diversus est.

9 His curiosorum lectorum conjectura propositis, emendandus modus est, quo in templum aramque ea translata Martyrum reliquia sunt: qui idem prope sunt, atque pridie SS. Symphoriani, Macarii, Victorini, atque aliorum erat observatus. Die ultima Februarii, qua tunc anno mdccl. erat feria secunda post Dominicam Quinquagesimam, Vesperis ac variis dein sacris hymnis decantatis, habita sub horam quintam concio est. Secundum quam eadem qua pridie pompa, in ecclesiam e sacrario illata est capsula, cui dicta inclusa erant reliquia, in feretro concinne adornato, quatuor Sacerdotum humeris sublime gestata, qui Diaconorum erant cultu ornati. Sequébantur tres alii Sacerdotes pluvialibus amicti. Capsam præcedebant atque utrimque cingebant ceteri Sacerdotes, alique domestici, certos manu gestantes. Templi medio instructum erat pægma, in quo locata est theca. Tum cantatus a musicis egregio concentu hymnus Te Deum laudamus, dein antiphona de Martyribus, atque a Sacerdote Oratio. Relicta in eo pægmate theca, multis circum ardentibus luminibus, processit series tota supplicationis ad summum altare, in quo splendidissime ornato expositum erat venerabile Sacramentum, quo demum data est per frequentem concioni benedictio.

10 Populo egresso, vatibusque obsecratis, religiose deportata est ad summam aram, ac sublimi in ea loco posita Reliquiarum est theca. Postridie, Kalendis nimirum Martii, hora decima solenne de iisdem Martyribus cantatum est sacrum, deque iis toto usque ad meridiem tempore a Nostriis aliisque Sacerdotibus facta in septenis altaribus sunt. Sub noctem habita rursus de eorundem Martyrum cultu ac presidio concio est, & ad Quadragesimam, eorum imitatione, pie auspicandam feliciterque decurrendam, auditorum mentes incitata. Peragitur iisdem Martii Kalendis diſtorum Martyrum anniversaria celebras, & proprio hujus Domus Martyrologio, & Baldini Villotii Hagiologio Belgico inscripta. Nec illud omittendum, indugentiam aliquam, sive debita peccatis exomologesi elusis pena condonationem, impertitum esse illo die Episcopum Antuerpiensem iis qui Martyres pie fuissent venerati.

DE S A N T O N I N A M A R T Y R E

NICÆÆ IN BITHYNIA.

SUB DIO-
CLET.
1. MAR-
TII.S. Antonina
inscripta
Menologio
Graeco.Anno Fidis
Larini.non in Cea
insula posita.non ad pro-
vinciam Hispani-
am Graecam.

ANTONINÆ Martyris nosititia ac veneratio ex Graecorum monumentis superiore seculo in Fastos Romanos immigravit. Ad primum diem Martii isthac pancula habet Maximus Cytherorum urbis Episcopus, in Sanctorum Vitis vulgari Graecorum lingua editis: Eodem die S. Antoninæ Martyris. In maioribus Menais eadem prorsus leguntur, illudque additur distichon:

Mare sit thalamus nuptialis,

Antoninam excipiens sponsam Domini.

Incultentius illi elogium rexit Menologium ab Henrico Canisio editum: Eodem die S. Antoninæ. Hæc ex urbe Cea, Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, propter Christi confessionem & inanium deorum irrisum, graves & varios perpeffa cruciatus, postremo vase quodam inclusa, in paludem Cæa dejecta, spiritum Domino commendavit. Inde a Cardinali Baronio, Pontificis Maximi auctoritate, in Martyrologio relata, hisce verbis: Eodem die S. Antoninæ Martyris, quæ in persecutione Diocletiani, cum Gentilium deos irrisisset, post varios cruciatus in vase quodam inclusa, in paludem urbis Cæa demersa est.

2. Mendose excusum est Menologii illius exemplar, sive id interpretis, seu typographi injuria evenit, dum pro Nicæa posita est urbs Cea, ut mox probabitur. Interea qui eo fere tempore, quo Menologium illud prodit, Chronicon Hispaniense, Flavii Dextri nomine prætulandum, fabricabantur (sive plures simul operam contulerunt, ut remur, sive unus fuit, laboriosus sane vir & vastæ lectionis) erratum hoc in lucra sua verterunt. Cum enim in Hispania annuum fuisse urbemque Ceam meminissent, non dubitarunt eo trahere Antoninam Martyrem. Nam quod in Notis ad Martyrologium tradiderat Baronius ab Cea insula Ceam civitatem esse dictam; id satis valide existimabant refelli; quod Strabo lib. 8. & Plinius lib. 4. cap. 12. testentur suis temporibus, in Cea, sive Cea, insula, duo solum reliqua fuisse oppida, Julida & Carthæam; cum alia duo, quæ quondam existerant, intercidissent Coreffus sive Coreffia, & Poreffa: sic ut nulla aut tunc aut a prioribus nota illis urbs Cea fuerit. Quasi non potuerit post illorum scriptorum ætatem, alterutra antiquarum urbium, aut nova emipiam interea condita ac celebrari capta, ipsius insula nomen adbasisse.

3. At proferunt Hispani Ceam aliam, & urbem & fluvium. Ac de urbe quidem ista legas apud Marianam nostrum lib. 7. cap. 19. ubi de Alfonso Magno Rege agit: Initio regni Sublantia Ceaque prope Legionem... instaurata; quæ urbes a multo tempore vastæ atque incolis vacuæ fuerant. Idem multis seculis ante Marianam scripserat Sampirus Asturicensis Ep. his verbis: Adefonsus populavit Sublantiam... & etiam (lego, & Ceam) civitatem mirificam. Flavii Cæa ita mentio fit in Martyrologio Romano ad xxvi 1. Novembris: In Gallæcia apud Ceam fluvium, SS. Facundi & Primitivi, qui sub Attico Præfide passi sunt. Molanus fluvium Ceam vocat, Galesini Cæjam. Extare item in diocesi Auricensi Cea oppidum traditur apud Tamayum Salazarium in Notis ad diellum diem, & Scea aliquando appellatum, ac fortassis Antæjum. In vetusto enim Cindasuinthi Gothorum Regis diplomate, (quod ait asservari in S. Claudii monasterio Ord. Cisterciensis ad Ripas Avia amnis) dicuntur duorum illorum Martyrum corpora requiescere prope fluvium Anceyo in montibus Urtaxia. Apud Sebastianum vero Salmanticensis Episc. pag. 52. col. 2. Anteo est fluvio nomen, sive Anceo. Sed Cea hæc procul Legionis distat. Disquiremus in loco, si in utroque regno Gallæcia & Legionis urbs est Cea, ad usum SS. Facundi & Primitivi pertineant.

4. Ad nuntiam certe pertinere S. Antonina videtur,

quamquam Chronico illi, quod Fl. Dextro suppositum, ad annum Christi 300. in Bivaris edit. nu. 16. comment. 2.

ad 301. in Ruderici Cari edit. isthac adscripta legantur:

Ad Ceam urbem Hispaniæ in Vaccæis S. Antonina Martyr. At quis non vel prima fronte legentes audientisve, cum animo suo præjudicare existimet, quia ante parentum nostrorum ætatem, a Græcis solis, non ab Hispanis aliisve Occidentibus Ecclesiis sit Antonina Martyr culta, apud Græcos martyrium fecisse? Atque hujus rei quatuor habemus testimonia antiquorum codicum MSS. in quibus & compendium illius martyrii exhibetur. Primum extat in monasterio Crypta Ferrata in Latio jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, (qui anno cioxv. mense Decembris obiit, cum imperasset cum Constantino fratre, post Joannis Tzimisca mortem, 2. annos) conscriptum fuerat in signum

Memologium, cujus pars prima continens priores sex menses a Septembri ad Martium, extat Roma in Bibliotheca Vaticana, scripta in folio grandi membrano, affabre imaginibus exornata & perpolita: quam Latine edidit so. 6. Italia sacra Ughellus Abbas, qui in præfatione, ex Leonis Allatii viri illustrissimi censura, recte demonstrat, fallacos, qui hoc opus studio jussuque Basilii Macedonis qui anno 1000. ad imperium emerfit, elaboratum fuisse opinantur, quando is nequaquam totum prætulit, id est in purpura natus erat, sive patre Augusto. Posteriores sex menses qui desunt exemplari Vaticano, reperiuntur, sed absque prioribus, in hieromandra Crypta Ferrata, minori forma, sed perantiquo etiam charactere ex illo opere Basiliano descripti. Atque illic ad diem secundum Martii elogium extat S. Antoninæ, sive martyrii ejus epitome, in qua ista leguntur: Αὐτὴν τὴν ἁγίαν μάρτυρα τὴν ἐν τῷ τόλῳ Νικαίας. Antonina Christi Martyr erat ex urbe Nicæa. Aliud habemus egregium & perantiquum Synaxarium, in membrana nirsida exaratum, quod est Collegii Cleromontani Societatis Jesu Parisiis, a Jacobo Sirmundo olim merito maxime affirmatum. Quæ in hoc habentur elogia Sanctorum, fere congruunt cum codice Crypta Ferrata, quod ad rerum gestarum narrationem attinet, sed phrasi plerumque nonnihil discrepans. In hoc ad secundum idem Martii referunt S. Antonina hoc initio: Τὴν ἁγίαν ἰστέραν ἀγίαν, ἡ ἁγία μάρτυρα, Ἀντωνίαν, ἡγία ὑπάρχουσα ἐν τῷ τόλῳ Νικαίας. Eodem die certamen S. Antoninæ Martyris. Hæc erat ex civitate Nicæa. Tertium MS. idem antiquum extat in eodem Crypta Ferrata monasterio, & quadam habet in ceteris omissa, ut inferius ostendemus. Illud hæc facit: ἡ ἁγία ἰστέραν ἀγία, ἡ ἁγία μάρτυρα Νικαίας. Hæc erat ex civitate Nicæa. Quartum est Divione apud Petrum Franciscum Chisteriam nostrum, in charta descriptum, nec ita antiquum; at fere cum prior Crypta Ferrata consentiens.

5. Ex his igitur manifeste liquet, jam a multis seculis non Ceam vel insulam vel urbem, sed Nicæam, nobilissimam Bithynia civitatem, agonis S. Antoninæ palæstram fuisse habitam. Et vero quæ Cæa Hispanica celebratur a præfatis scriptoribus pulis in quam S. Antonina conjecta? Doctissimus Tamayus stagnum fluminis Cæa interpretatur. Idem de stagno quæro cui memoratum? an ad urbem ipsam? an finis aliquis vorticosus forcasse fluminis? At Nicæa vix meminit quisquam, quin addat, sitam esse ad Ascaniam paludem, sive Ascanium lacum, qui inde per flumen ejusdem nominis aquas suas in Propontidem evoluit.

6. Quod in Menologio & Romano Martyrologio dicitur Martyr in vase quodam inclusa; Baronius id supplicium indicari suspicatur, quod ad 28. Julii Notæ. scaphismum vocat & operose exponit, uti & hic Tamayus, qui non ambigit, quin Judæ (quem Dacianum fuisse conjicit) post-

quam

sol ad Nicæam in Bithynia.

in pan in antiquo Menologio Graeco.

F

morsu in Nicæa lacu Ascanio.

non Scaphismum in Nicæa.

ni deportata multis fuisse miraculis. Martyrologio D
Romano inscripti sunt ad III. Maji. Aliam recensimus
ad XIX. Januarii, in syllabo Prætermissorum & in alios
dies rectorum, S. Antoninam Virginem & Martyrem
eatenus Sodaliam S. Ursula, eamque solenniter coli dixi-
mus Colonia, in Ecclesia parochiali S. Joannis Baptista;
feria secunda Pentecostes. Alias aliquot ejusdem nominis
Virgines & Martyres, S. Ursula sodales, enumerat H. r-
mannus Crambachius noster in S. Ursula vindicata. Si ne
ex harum numero Antoninarum ea quam diximus a Ma-
sino referri, nullum suppetit unde augurari possimus, in-
dicium.

ex MSS. Gracis Crypta-Ferrata.

to Antonina Christi Martyr, erat ex Nicæa civitate, imperante Maximiano. Qui cum Nicæam venisset, delatum est ad eum, quod illa Christiana esset: inque ejus conspectum adducta, libere Christum confessa est. Quare tormentis discrucietur, ne cogeretur Christum abjurare, & thus offerre idolis. Ad quod cum induci non posset in carcerem conjicitur. Unde postea educta, compulsæque Christum abjurare, cum neutiquam assentiri vellet, suspendi ex alto jubetur, eique radi latera. Quam vel sic tamen errori probrosis dictis illudentem cernens Maximianus, veritati autem præconium perhibentem, spoliari vestibus imperat, & nudam cædi. Cum vero eam atrectare lictores pararent; advenere Angeli, eam quidem protegentes, illos autem verberibus multantes. Deinde ignita craticulæ imponitur, nec lass. Ergo sacco inclusa in Nicææ lacum præcipitata, sic agonem consummavit.

11 *Ista ex Menologio, quod dicitur Basilii Porphyro-*
geniti jussu studioque compitatum. Aliud ibidem extat
antiqua manu exaratum, in quo primo dici Martii, non,
ut in priore, secundo adscribitur. Et in prima quaestione
dicitur immaniter in mamillis & pectore excruciat: se-
cunda quaestione, educta e carcere & sublime pendenti la-
tera discerpsa. Dein vestibus nudata est ad lanienam, seu
ab Angelis defensa, ac lictores verberibus confusi. Post-
modum ipsa candenti craticula impressa, neque quidquam
perpeffa incommodi, in carcerem conjicitur: unde post
duos annos (scilicet dno xpm) evocata, cum constanter ab-
nuces idolis sacrificare, includitur vasi cuipiam, vel
sacco, (ut supra vocem ὕψιν exposuimus) & in lacum
Nicaea civitatis projicitur.

*alia de ea
dem alibi
relata.*

aut forte ejusdem,

Martyrium ex Synecario Grace MS.

12. Hæc erat ex Nicæa civitate Bithyniæ, temporibus Diocletiani & Maximiani, & Priscilliani Prætidis: ad quem cum adducta esset propter Christi confessionem, flagris ei mamillæ converberantur: ac rursus carceri includitur. Illinc educta ligno appenditur, eique latera estulantur, & supra ignitam craticulam extenditur, ac subulis candentibus illi manus trahuntur, ex quibus velut e styrace suavis odor expirabat. Similiter vero & talos ignitis veruculis transfixa, remittitur iterum in custodiam, & in ea duos annos, omnibus ærumnis conficienda relinquitur. At rursus postea educitur, & in mare projecta martyrii coronam reportat.

13 *In Menais pſtrema in hunc modum referuntur:*
Remittitur denuo in vincula, & totum illic biennium
omnibus arumnis expoſita relinquitur, rurfumque edu-
cta, appenſo ad collum graviffimo ſaxo in mare abjici-
tur.

Crypsa Ferrata habet, post ignita craticula tormentum innoxie toleratum: Εἰς ἑμβάθουτε τοῦ κύβου, ὀπίθι ἐν τῷ λίμῳ ἔκειται, καὶ ἄνω ἐπικλυθεῖσα. *Parisiense MS.* ἐμβάθουτε τοῦ κύβου, καὶ οἱ τὸν λίμνον σκεπάζει ἀποπίπτου καὶ ἄνω τελευτᾷ. In saccum imponitur, & in lacum Nicænum præcipitatur, atque eo modo finitur. In altero *Crypsa Ferrata* codice ita hoc effertur: ἐμβάθουτε ἐν κύβῳ ἔκειται καὶ ὀπίθι ἐν τῷ λίμῳ σκεπάζει, καὶ ἔπειτα περιέχει τὸ κύβου ἀντὶ τῷ κύβῳ. Includitur in vase quopiam & projicitur in lacum Nicæ, atque ita spiritum suum Domino reddidit. Quod interpretas *Menologii* vertit, vase quodam inclusa; poterat reddi sacco cuiuspiam inclusa: nam κύβου etiam saccum, & quodcumque receptaculum, aut vas, significat. Sed quod dicitur ἐν κύβῳ ἔκειται, ambigi potest an culeo inclusa, an alicui limbo, cannabino, aut cilicino sacco. Quadam ex hoc elogio, quæ in cæteris desunt, de mammillarum & pectoris cruciatu, inferius dabimus. Quartum *MS. Divionense*, quia videbatur cum primo *Crypsa Ferrata* ut plurimum convenire, non integre descripsimus.

7 *Aila* hujus sancta *Martyris* concinnarunt *Franciscus* *Laberius* *noſter*, & *Joannes* *Tamagnus* *Salazar*, iis qua in *Metologio* *narrantur*, amplificationis. *Uterque* *S. Antoninam* *Virginem* *appellat*, eſſi prior ſateatur, cum illi ſiculum a *Martyrologio* *Romano*, *Græcorumque* *Menologio*, quod nempe *viderat*, minime *tribui*; ſed ſtare a ſe *traditionem*. *Quam* *vero* *illam*, aut *quis* *de* *ea* *ſcriptor* *Latinus* *antea* *meminis*? *Neque* *nos* *tamen* *ſi* *aureolam* *illam* *abſolute* *tribuere* *audebamus*, cum & *tres* *Græci* *codices* *MSS.* & *editi* *omnes* *Græci* *ac* *Latini* *eo* *titulo* *abſtinerent*. *At* *neque* *abrogare* *suum* *videatur*, cum *Menaa* *eam*, ut *reſulimus* *Sponſam* *Domini* *appellent*, *ipſique* *Mare*, ſive *amplum* *illum* *ad* *Nicaam* *lacum*, *thalamum* *nuptialem* *ſuiſſe* *dicant*. *Et* *ſi* *enim* *myſtico* *quodam* *con-*
nubio *ſanctis* *omnibus* *animabus* *jungatur* *Deus*; *præcipue* *tamen* *is* *bonos* *Virginibus* *tribuitur*. *Eam* *vero* *noſtram* *opinationem* *confirmavit* *Chriſtorianum* *MS.* *in* *quo* *titulus* *ejus* *elogii* *eſt*: *Arcturion* *eandem* &c. *Antoninæ* *Virginis*.

8 Illud quoque videtur hic non omittendum, quod Antoninus de Paulo Masinus in Bononia perlustrata scribit, in ea urbe intra adem S. Gabrielis asseruari Cranium S. Antoninz Martyris, atque in ade omnium Sanctarum aliquas ejusdem exuvias. Hujusne sint Nicana Antonina, an alterius enjuspian, divinare haud possumus. Fuerunt enim plures alibi Antoninz Martyres; adeoque Nicæa alia, ut videri potest, iisdem Dioclesiani & Maximiani temporibus, sub Prisciliano Praside, nonnullos plane consimiles perpeffa cruciatus; sed & diversos: nam subula ardentes illi per manus ac pedes trajecta, unde mirifica odoris suavitatis velut a styrace exspiravit: saxo ingenti ad collum appenso in mare abjecta, incolumis in terram evasit, rursusque capere jussu Prasidis lapidibus obruitur, & capite plectitur. Eam referunt Menæa, Menologium, Synaxarium Parisiense, ac Martyrologium Romanum, XII. Junii. Atque ut lectoribus fas sit libere arbitrari, sic necne una & eadem Antonina, qua Kalendis Martii, quaque pridie Id. Junii colitur, hujus etiam ex Synaxario illo veteri dabimus elogium, sive episomen gestorum.

9 *Alia est S. Antonina ex Castello Cardemo, ut habetur Menologion Canisii ad VIII. Junii, cui nomen praedictum, ex vico Crodorum, ut Synaxarion die IX. ejusdem mensis: ac Menas die X. cui nomen praedictum. Ea sub Festo Praeside cum S. Alexandro, qui eam e lupanari emiserat, nobili martyrio perfuncta memoratur. Eorum reliquia Constantinopolim ad monasterium Maximi-Tomus I.*

<sup>qua capite
plexa tradi-
tur,</sup> A tur. Sed incolumis terræ reddita, rursusque capta, & ad Præsidentem adducta, ejus jussu lapidibus obruitur, & capite plectitur, itaque martyrii coronam reportat. *Brevius at perquam concinne, Menologium a Canisio editum:* Eodem die sancta Martyris Antonina. Apud Nicæam Bithyniæ, Diocletiano & Maximiano Imperatori-

bus, Priscilliano Præsidente, Antonina in Christianæ fidei confessione constanter perseverans, verberibus cæsa, in ligno suspensa, lateribus laniata, subulis perfocta, flammis incensa, demum gladio percussa, martyrio coronata est.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

LEONE, DONADO, ABUNDANTIO, SIVE ABUNDIO, ADRASTO, CHARISIO, NICEPHORO, DONATILLA, FURTUNO, POLOCRONIO, AGAPIO, ET VI. ALIIS.

Commentarius historicus.

1. MARTII 1

^{Martyrologii S. Hieronymi 111. plen. exempl.} A Ntiquissimum penes nos est Martyrologium, S. Hieronymo adscriptum, (quo hactenus in elucidandis Actis Sanctorum, qui mensibus Januarii & Februarii coluntur, sumus usi,) ante annos circiter mille conscriptum antiquo character. Anglo-Britannico, uti hoc nostrum de eo judicium summe approbat Lucas Hoffsewius, bibliotheca Vaticana Præfectus, & Ecclesia S. Petri Canonicus, vir obeximiam virtutem atque eruditionem longiore vita dignus: cui anno MDCLXI. die 11. Februarii morienti adfuiamus, & ultima, quæ a Sacerdote eo in articulo conferri solent, rogati sumus beneficia præstare. Alterum hujus Martyrologii exemplar reperimus in urbe Etruria Lucensi apud Franciscum Mariam Florentinum virum ob singularem doctrinam adeo celebrem, ut Alexander VII. Pontifex Maximus judicariis studiis nostris expedire, ut ante discessum ex Italia hunc inviseremus: quod & fecimus, hospitio ab eo singulari humanitate excepti. Tertium interim ejusdem Martyrologii exemplar ex antiquo codice monasterii Corbejensis natus Lucas Dacherius inseruit tomo 4. Spicilegii Parisiensis anno MDCLXL. excuso.

in eo hunc
Martyrum
memorat

2. In his tribus codicibus tres Martyrum classes exornant: hanc primam diem Martii: & prima horum classis in Martyrologio Parisiensi excuso ita proponitur: Kalendis Martii. Natalis Sanctorum Leonis, Donati, Abundantii, Adrasti, Carissi, Nicofori, Donatellæ & aliorum novem Mart. Secunda classis continet tres Martyres in Africa passos: tertia varios Massilia occisos: de quibus infra agemus. In codice Lucensi, iidem, nominibus aliquantulum variatis, referuntur. Kal. Martii. Nat. SS. Leonis, Donati, Habundanti, Adrasti, Carissi, Nicofori, Donatellæ & aliorum viii. In prioribus MSS. quod apud nos est, adscribuntur Africa, & nomina etiam parum differunt. Kal. Martii. In Africa Nat. SS. Leonis, Donati, Habundi, Adrasti, Carissi, Nicefori, Donatillæ & aliorum viii. Et mox sequitur: In Africa Adriani, Viciori, Secundillæ, de quibus infra seorsim agemus, ut certo in Africa passis, quod de his in duobus aliis codicibus non dicitur.

<sup>in aliis se-
dus hunc</sup> 3. Qui reliquis præponitur, in pluribus MSS. Martyrologiis solus reperitur nullo indicato loco, & his fere verbis: Passio S. Leonis Martyris. Ita Martyrologia & Kalendaria in codicibus MSS. Ducis Altempsii, & Abbatis Ughelli, & Vallicellano Congregationis Oratorii Roma, Senatoris Strozzi Florentia, Cluniacensis monasterii & Ecclesia Burdegalensis in Galliis, uti etiam in Usuardo Lubeca ante ducentos fere annos excuso, & in Catalogo Petri de Natalibus lib. 11. cap. 130. num. 81. Translatum hic Leo videtur ad Martyris Massilienses apud Galesiniam & Sanstajum, uti infra latius dicitur.

4. Secundo loco relatus est S. Donatus Martyr: a quo diversus, qui infra ex Usuardo & antiquis MSS. datur S. Donatus in Africa, sub Duce Ursacio & Marcel-

lino Tribuno, Carthagine passus: dum seorsim celebratur, de hoc potius agi arbitramur: imo ab eo forsitan alio Africa adscribuntur. Martyrologia MSS. Cardinalis Barberini, & Regina Suecia nemine ita sub distinctione ne referant: In Africa Donati Martyris. Et S. Leonis: qui ad hanc classem spectat. Ei duos socios jungunt, nullo assignato loco, martyrologia MSS. Corbejense, & aliud Regina Suecia: Natalis Sanctorum, Leonis, Donati, Habundantii. Iidem referuntur in MSS. Augustano S. Vidalici, & Parisiensi Labbei. At Nicephorus cum novem sociis jungitur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Vaticano archivii S. Petri, & monasterii S. Cyriaci, quo citato, eos Martyrologio Romano inscripsit Baronius his verbis: Item natalis sanctorum Martyrum Leonis, Donati, Abundantii, Nicephori, cum aliis viii. Universim censentur numero xiv. in MS. Ultrajectino S. Maria, & MS. Trevirensi S. Martini, quot etiam numerant Greven & Canisius in Martyrologio Germanico, & fere Donato Carthaginiensi adjunctos.

5. In MS. Richenoviensi prope Constantiam alius additur Martyr, & ita omnes describuntur: In Africa Leonis, Donatæ, Furtuni, Donatillæ, Abundantii. Alter Martyr jungitur ab Hermanno Greven in suis ad Usuardum additionibus: Item SS. Abundii, Leonis, Arcasti & Polocronii. Pro Arcasto supra Adrastus & Adrastus legitur. Tertius hisce adjungitur Agapius in MS. Græco Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, F in quo post alios Sanctos relatus dies primus Martii ita concluditur: *Kαὶ τὸν ἡγίου Μαρτύρου Χριστοῦ, Νικητοῦ καὶ Ἀγαπίου.* Et sanctorum Martyrum Charesii, Nicephori & Agapii. Pro Charesii legitur supra Carissi, Carali, & Carissi. Nicephorus, saepe in Latinis MSS. Nicoforus scribitur. Quia ergo addimus Furtunum, Polocronium & Agapium, ex novem innominatis Martyribus, solum sex in titulo præfigimus.

<sup>Adscribuntur
in Africa.</sup> 6. De palestra martyrii res nobis dubia manet: in unico codice MS. Martyrologii S. Hieronymi, & altero MS. Richenoviensi, etiam valde antiquo, adscribuntur Africa: quibus favent MSS. Martyrologia Tornasense S. Martini & Latense: In Africa passio Sancti Leonis & Donati. Verum ea verba forsitan emendanda ex Martyrologiis supra indicatis, in quibus legitur. In Africa Donati Martyris, scilicet Carthagine passi, de quo infra agemus. Et passio S. Leonis, uti tam multa MSS. jam relata habent. Non audiendus etiam Philippus Ferrarius dum citato Martyrologio S. Cyriaci Romæ passos asserit in Catalogo Sanctorum Italia in Annotatione ad cclx. Ad Martyres Romanos. Nulla Romæ mentio fit in dicto Martyrologio. ^{Roma,}

7. Major difficultas movetur ab Hispanis ab hac verba Chronico Flavii Dextri ad annum Christi cxxv. inserta: Ursione in Bætica S. Leo Martyr & socii ejus. Ursionem & Ursionem nunc Osunam dici extra controversiam ponimus. Utinam aque liceret idem dicere de Dextri Chronico: cujus auctori-

Atas consimilis apud nos magis vacillat. Interim intelliguntur SS. Leo, Donatus, Abundantius, Nicephorus, & novem socii in Romano Martyrologio assignati. Ita Franciscus Bivaricus & Rodericus Carus in commentariis ad Chronicon Dextri, Paulus Espinosa lib. 2. Historia Hispalensis cap. 9. & Antonius Quintanadueñas de Sanctis Archidiaconis Hispalensis pag. 280. & sequentes. Immo pro Ecclesia & diocesi Hispalensi in Ordine recitandi divinum officium Madriti anno 1635. & 1646. excuso legitimus praescribi officium SS. Leonis, Donati, Nicephori &c. Martyrum sub ritu duplici. Eisdem Martyrologio Hispanico inscripsit Tamayo Salazar. Ursione in Batia SS. Donati, Leonis, Abundanti, Nicephori, & aliorum novem, qui per martyrii angustias ad augustas caeli mansiones auxiliante Domino pervenire. Contra Martinus de Anaya in Apologetico, a dicto Tamayo citatus, contendit hos sanctissimos Martyres nec

quo fundamur?

Ursionenses fuisse, nec Calendario Hispalensi addendos, imo respondens quia Dexter tantum Leonem & socios nominat absque expressione Donati sive aliorum: cujus ergo qualitatem & demonstrationem cum reciteat, a quo Antonius Quintanadueñas illos Martyrologii Romani Kalendis Martii fuisse sumpsit? Hec ibi. Plura quaererent prudentiores Hispani, qui ipsam Chronicon Dextri consilium afferunt.

8 In antiquo Breviario Ecclesia Burgensis anno 1502. excuso praescribitur hoc die officium Ecclesiasticum S. Albini Episcopi, additurque commemoratio S. Nicephoris Martyris, cum antiphonis & oratione ex communis unius Martyris desumendis. De tempore, quo passi sunt, nihil scitur. Trajani persecutio & annus Christi cxi. in Chronico Dextri assignatur, sed inde ad tempora Diocletiani & Maximiani transfert Paulus Espinosa, sed nulla cur ita sentias data ratione.

Nicephorus colitur Burgi.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

ADRIANO, VICTURO, SECUNDILLA.

Altera hac classis Martyrum in Martyrologio S. Hieronymi proferuntur: & quidem in edico Parisiis his verbis: In Africa Adriani, Victuri, Secundillae. In codice Lucensi pro Adriani legitur Alani, in tercio codice est Viciori, qui aliis Victuri. In MS. Calendario Val-

licellano prior refertur: In Africa S. Adriani. In MS. Pragensi cum Massiliensibus Martyribus miscetur: In E Africa Massiliis SS. Hermetis & Adriani, Victuri, Secundillae &c. Reliqua latent.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HERMETE, ADRIANO, GITTHEO, FELICE, ENUCULO, JANUARIO, ET ALIIS XXIIII. MASSILIAE IN GALLIA,

Commentarius historicus.

Massilia antiqua Galliarum urbs Rhodanum inter & Alpes ad mare mediterraneum sita, fidissima & amicissima Romanis habita; & cum hisce fidem Christi amplexa, sanguine variorum Martyrum irrigata est. Quae extant officia propria S. Lazari Episcopi & Martyris & aliorum Sanctorum, in Ecclesia Massiliensi recitari solita, & mandato Francisci Lomenii Episcopi anno 1633. excusa; ista ad hunc diem habent: Die 1. Martii Adriani & Hermetis Martyrum, omnia dicuntur de Communi Martyrum. Quae autem recitanda sunt Lectiones in singulis Nocturnis ad Marcinum, indicantur in Supplemento proprii Sanctorum secundum usum Ecclesiae S. Victoris Massiliensis: & hac additur oratio propria: Deus, qui hunc diem beatorum Martyrum tuorum Adriani & Hermetis sociorumque eorum martyrio consecrasti; praesta, quaesumus, ut eorum suffragia apud te sentiamus in caelis, quorum hic pio amore solennia veneramus in terris. Per Dominum &c. Ita & in titulo sit sociorum mentio. Nobis aliquando per virum eruditum apud Massilienses de Actis horum Sanctorum sciscitatis, nihil haberi, responsum est. Pradictos duos Martyres nulla facta sociorum mentione, Massilia attribuit Equitinus in Catalogo lib. 11. cap. 130. num. 81. Usuardus, Bellinus, Maurolycus, Martyrologia MSS. Bruxellense, Ultrajectinum, Trevirense, Carmeli Coloniense, Adonis monasterii S. Laurentii apud Leodienses eisdem ubique verbis: Civitate Massilia SS. Hermetis & Adriani. Consensit Romanum hodiernum: Massiliae sanctorum Martyrum Hermetis & Hadriani.

Tomus I.

2 Antiquum S. Hieronymi Martyrologium, quod Anglo-Britannico charactere scriptum apud nos extat, uti Parisiis excusum & tertium quod Luca in Italia adservatur, Adrianum inter Martyres Afros recenset, & alios Massilienses socios S. Hermeti adjungit hisce verbis: In Africa Adriani, Victuri, Secundillae. Massiliae Hermetis, Gitthei, Felicis, Enuculi, Januarii & aliorum xxiiii. At Parisiis excusum, cum aliis triginta quatuor. Quae in antiquo Martyrologio MS. monasterii S. Maximini prope Treviros ita leguntur: In Africa Adriani, Victuri, Secundillae. Massiliae (imo Massili) Hermetis, Felicis, Januarii cum aliis xxvii. quem numerum complent omnes Adriani, Gittheus, Enuculus, si aliis xxiiii. addantur. In MS. Pragensi omnia incuria amanuensium perturbata. In Africa civitate Massilia SS. Hermetis & Adriani, Victuri, Secundillae, Massiliae Januarii, Felicis, cum aliis xxiiii. In antiquo MS. Richenoviensi prope Constantiam, omissis Afri Martyribus, ista solum proferuntur: Massiliae Hermetis, Gitthei cum aliis xxiiii. Huicenus antiquiora Martyrologia, ex quibus pro nomine Massiliae, vel Massili, subsistentia voce urbis Massiliae, uti ex aliorum constanti lectione colligitur, reliquos in titulo praepositos consensim retinendos. Hermes in omnibus Martyrologiis legitur, Adrianus in officiis Massiliensibus & aliis Fastis adjungitur: a quo alius videtur Afer Adrianus constituendus. Gittheus, seu Getheus ex Martyrologiis S. Hieronymi & Richenoviensi datur, ex priore S. Hieronymi, & MSS. S. Maximini, & Pragensi adduntur Felix & Januarius.

Gittheus, Felix, Enuculus, Januarius.

C 3

Solum

30 DE SS. HERMETE, ADRIANO, ET ALIIS MART.

A Solano Euculus, seu Eunnuculus, in citatis S. Hieronymi tabulis reperitur. S. Eunnuculus Martyr ex eodem Martyrologio relatus est ad xxvi. Februarii, sed aliis junctus sociis.

3 Petrus Galestinus alium socium & tempus martyrii assignat his verbis: Massiliæ SS. Hermetis, Leonis & Adriani Martyrum. Ii Diocletiano & Maximiano Imperatoribus coronati sunt. Et hac in Notationibus observat: De iis in martyrologii codice perveteri & manu scripto traditum est, sed ita brevi, ut de cruciamentis, quibus torti sunt, narretur plane nihil. Illorum martyrium incidit in annum Domini fere ccxc. Hermetis & Leonis Usuardus meminit, Adriani nequaquam: at in volumine manuscripto mentio fit. Hac ibi, sed magna cum incuria scripta. Nam Usuardi omnia exemplaria tam manu exarata quam typis excusa, meminerunt Hermetis & Adriani Massilia passurum, omisso Leone: qui his verbis post debitam interpunctionem adjungitur in Usuardo Lubeca anno 1475. excuso. Civitate Massilia sacrorum Hermetis & Adriani. Item passio S. Leonis Martyris. Eadem in MS. Aquilensi sub

finem adjunguntur. Quæ de S. Leone aliorum Martyrum Duce supra assignato intelligenda sunt.

4 Quod Galestinus sub Diocletiano & Maximiano circa an. ccxc. cum necdum nova ab eis esset mora persequentio, tradat interemptos, alibi non legimus. Galestinum secutus Andreas Samssajus ita Gallicos factos Martii exorditur: Massiliæ natalis sanctorum Martyrum Hermetis, Leonis & Hadriani, qui sub Maximiano Imperatore pro Christianæ fidei confessione acerbissime cruciati, cum se abduci a pietate Evangelica ad nefaria demonum sacra prorsus inficiarentur, datis fortiter pro Christo cervicibus laudem immortalis victoriæ reportantes, supernos ad triumphos evolarunt. Hac ibi. Videtur Samssajus non annum ccxc. apud Galestinum legisse, sed cccx. quo Maximianus imperabat, sed potissimum in Oriente. Petrus Canisius in Martyrologio Germanico anno 1573. excuso secutus Usuardum SS. Hermetem & Adrianum celebrat, quibus adjungitur est Leo in editione anni 1599. post istius obitum ex Galestinio aucla.

5 Joannes Bapt. &c. Vide Append. p. 900.

DE S. DONATO MARTYRE

CARTHAGINE IN AFRICA.

1 MARTII **D** Edimus tres classes Martyrum ex Martyrologio potissimum S. Hieronymi; in quarum prima aliis immixtus est Donatus, a quo hunc post longam disensionem arbitramur discernendum: de eo ista tradit Usuardus: Eodem die S. Donati Martyris, qui sub Duce Ursacio & Marcellino Tribuno Carthagini passus. Consentiant quam plurima MSS. non tantum dicti Usuardi, sed etiam qua nomen Adonis aut Bedæ habent præfixum, aut qua ex illis sunt collecta: in horum variis Ursacius Dux scribitur Ursacius, Ursatius, Versatius, Versanus, Versus, & subinde non Dux, sed Judex compellatur. Eodem modo pro Marcellino etiam Marcellius legitur, & loco S. Donati est in MS. Marchianensi nomen Donz, in MSS. Abbatis Ughelli & Carthusia Bruxellen-

sis, item MS. Florario & apud Hermannum Greven in subinde Donato & Clau. Anlario Usuardi nomen Clonx. De hoc Martyre VVandalobertus in Martyrologio metrico ita cecinit:

Martis Donatus tenet, Albinusque Kalendas. Inter Santos mensibus Januario & Februario a nobis editos Donati quindecim reperiuntur, & quatuor ex illis in Africa passi, & unus Carthagine, cui SS. Secundus & Papias socii junguntur. Galestinus annotat hunc Martyrem Donatum in persecutione VVandalica circiter annum ccccxix. martyrium subisse, & de illo scribere Victorem Episcopum lib. 2. & 3. Verum S. Donati sub Ursacio & Marcellino Carthagine passi nulla ibidem fit mentio.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

CONSTANTIO ET FAUSTO

COLONIA AGRIPPINÆ,

Commentarius historicus

transmissus a Jacobo Krizrade Societatis Jesu Presbytero.

1 **N**on procul a S. Sebastiano extra muros Romanos intratur in subterraneam cryptam, S. Callisti cœmeterium vulgo dictum, supra cujus portam hæc inscriptio legitur, prout scribit Bosius in sua Roma subterranea.

Hoc cœmeterium B. Callisti Papæ & Martyris inclyti quicumque illud contritus & confessus ingressus fuerit, plenam remissionem omnium peccatorum suorum obtinebit, per merita gloriosa centum septuaginta quatuor millium sanctorum Martyrum, una cum quadraginta sex Pontificibus, quorum ibi corpora in pace sepulta sunt; qui omnes ex magna tribulatione venerunt, & ut hæredes fierent in domo Domini, mortis supplicium pro Christi nomine pertulerunt.

Ea cœmeterii hujus pars, quæ est sub templo S. Sebastiani, habet exitum facilem, multaque illic corpora requiescant, sed sine nomine. Plurima quoque hinc inde ad viam videntur altaria, & sacella parvula, ubi olim sacra fiebant, oportetque bene incurvatum

incedere, & plures adhibere candelas, cum nihil luminis a sole accedat. In alteram autem cœmeterii partem, ex qua corpora nostrorum duorum Martyrum eruta sunt, nemini licet sine speciali licentia intrare, sed nec audet sine peritissimo ductore ob innumera diverticula viarumque longitudinem, quæ ad mare Tyrrhenum duobus circiter, & dimidio milliaribus inde distans, excurrit. Jacet autem fere in plano cœmeterium. Plura qui volet de hoc cœmeterio legat ex Roma subterranea latine novissime duobus Tomis Romanæ impressa.

2 Balthasar Ballonius Societatis Jesu Religiosus privilegium mediate quidem a Pontifice, immediate vero ab Eminentissimo Cardinali Ginetti S. D. N. Vicario Generali in scripto accepit, ubi illi facultas conceditur, ut prædictum cœmeterium solus pro libitu intrare, & corpora quæ voluerit, possit eruere. Eo privilegio usus, extraxit plurima Sanctorum corpora, quæ in varia loca transmissa sunt. Anno autem

MDCLV.

A MDCLV. mense Maio Balthasar Ballonius pluribus aliis externis presentibus, & quidem eo ipso in loco, ubi anno præterito plus quam quinquaginta sanctorum corpora in varias orbis regiones dispartienda eruerat, diversum pro singulis Constantio, & Fausto sarcophagum invenit ex lateribus coctis compositum, & exterius calce obductum, cui calci inscriptum videbatur utriusque nomen. Signum veri martyrii fuit vitrum cum sanguine sarcophagi utriusque inclusum, quod signum nisi inveniat non extrahitur ullum corpus. Membra omnia una cum capite suis locis quæque fuere reposita.

Hæc omnia ex litteris P. Georgii Midderhoff Romæ XII. Maji anni MDCLVI. ad P. Hermannum Crumbach excerpta.

Id constat ex instrumento authentico donationis prædictorum corporum & veritatis legalis. Attestatio Eminentissimi Cardinalis Ginetti, qua duorum dictorum corporum veluti Martyrum Romanorum cæmeterio S. Callisti erutorum sanctitas astruitur, tenoris sequentis:

In nomine Domini Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & sit notum,

B quod anno a Nativitate D. N. Jesu Christi, millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, indictione decima quarta, die vero sexta mensis Februarii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & D. N. Domini Innocentii Divina providentia Papæ X. anno ejus XI. cum sit quod alias, & annis retro elapsis Balthasar Ballonius Societatis Jesu Religiosus pro remuneratione laborum in extrahendis multis & diversis sanctorum Martyrum sacris corporibus ex cæmeterio Callisti de Urbe passorum, dono habuerit, atque receperit ab Eminentissimo & Reverendissimo D. Joanne Baptista Cardinali Alterio, tunc temporis Eminentissimi & Reverendissimi D. Cardinalis Vicarii vices-gerente, eorumdem sanctorum Martyrum nonnulla corpora, & præsertim SS. Constantii & Fausti Martyrum cum facultate illa aliis personis donandi, extra Urbem transmittendi, ac in Ecclesiis exponendi, prout docuit per litteras testimoniales donationis hujusmodi manu Eminentissimi D. Cardinalis Alterii, ut apparet, subscriptas, illiusque sigillo sigillatas, quas mihi Notario ostendit, & secum reportavit, ad quas, eademque corpora ipse Balthasar usque modo majori qua potuit veneratione & reverentia penes seretinuere, & de præsentibus retineat, ac volens modo facultate sibi, ut supra, concessa, uti & gaudere, & ad infra factam donationem devenire, & ut veritas semper appareat publicum conficere instrumentum. Hinc igitur est, quod in mei testiumque præsentia personaliter constitutus Balthasar Ballonius, qui sponte omni meliori modo asserens, & inprimis, & ante omnia, tacto pectore de more affirmans, omnia & singula, ut supra narrata vera fuisse & esse, ac prædicta sacra corpora sanctorum Martyrum esse eademmet sibi ut supra, donata, donavit, concessit, & largitus fuit Admodum Reverendo Patri Joanni Panhauf Provinciali Rhæni inferioris Societatis Jesu præfata corpora SS. Constantii & Fausti ad effectum ea exponendi, & collocandi in venerabili Ecclesia Collegii Colonienfis dictæ Societatis Jesu, ut a piis fidelibus devoto & reverenter venerari possint, quæ quidem sacra corpora dictus Admodum R. P. Joannes majori qua potuit devotione & reverentia ad se recepit, & dicto Balthasari Ballonio donatori præsentibus immortales gratias egit, illaque in continenti coram me & infrascriptis testibus reposuit atque recondidit in duabus capsulis ligneis quadratis, quolibet de per se funiculo albo alligatis, & unamquamque cum sigillo Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Cardinalis Ginetti S. D. N. Papæ Vicarii duobus in locis sigillatam secum asportavit non

solum, sed omni super quibus.... Actum Romæ in D. domo professa Societatis Jesu presentibus Admodum R. D. Antonio Gerardo Presbytero Romano, & Admodum R. P. Ignatio Reichetto Societatis Jesu Religioso testibus ad prædicta vocatis, habitis, atque rogatis.

Ego Leonardus de Leonardis civis Romanus, Eminentissimi & Reverendissimi Domini Cardinalis, Sanctissimi D. N. P. P. Vicarii Generalis Notarius publicus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, & publicavi requisitus in fidem.

Nos Martius tit. S. Mariæ Angelorum S. R. E. Presbyter Cardinalis Ginettus S. D. N. Papæ Vicarius Generalis, Romanæque Curie ejusque districtus Index ordinarius universis notum facimus & attestamus, supra memoratum D. Leonardum de Leonardis de prædictis rogatum, fuisse & esse Curie nostræ Notarium publicum ac talem qualem se facit, suisque scripturis publicis, & similibus in judicio & extra semper adhibitam fuisse, & de præsentibus plenam adhiberi fidem. In quorum... Data Romæ ex ædibus nostris hoc die 8. Febr. 1646.

4 Anno MDCL. XIV. Martii postquam reliquæ S. Geroldi, quæ Cremona venerunt a Reverendissimo D. Georgio Stravio examinatz essent, apertæ quoque fuerunt duæ capse paullo grandiores ligneæ funiculo albo circumligatz, primæque nomen foris inscriptum, ostensum fuit sub hisce verbis: *Corpus S. Constantii Martyris*. Quod idem nomen iisdem in charta verbis intus exaratum exhibitum est cum vitro, quo sanguis Martyris asservatus dicebatur, sed jam plane concretus reperiebatur. In altera capsula similis formæ, materiæ, & clausuræ, reperta ossa graciliora, quæ pueri alicujus fuisse videbantur. Nomen ejusdem intus & foris, uti supra memorata capsula etiam scriptum fuit sub hisce verbis: *Corpus S. Fausti Martyris*. Fuit etiam in eadem lampas fidilis reperta cum instrumento authentico Donationis supra §. III. memorato. Quod cum ex mandato supradicti Reverendissimi Domini Episcopi Joppensis omnibus & singulis presentibus, alta & intelligibili voce, a Notario Adenhever prælectum fuisset, hujusmodi ossa D. Bernardo Schulten Medicinæ Doctori expertissimo ad desuper sententiam suam edicendam ostensa, qui eisdem visis, inspectis & diligenter examinatis, eadem quoque esse humana ossa asseruit. Itaque Reverendissimus ac Perillustis D. Episcopus Joppensis sæpius supramemoratas pronuntiavit & decrevit utrumque corpus dictorum SS. Constantii, & Fausti Martyrum juxta documentum supra §. III. positum non secus ac alias S. Geroldi exponi, colique privatim & publice posse, prout in ejusdem majorem fidem, vim & efficaciam posita mira thus benedixit, acerræ imposuit, ac se profunde inclinans reliquias S. Geroldi, & duo corpora in altari summo posita ductu triplici incensavit, deinde Antiphonam, Versum, & Collectam de præfatis tribus Martyribus nominatim expressus recitavit.

Acta fuerunt hæc & sunt anno Domini MDCL. die XIV. Martii XI. & XII. ante meridiem horas, in ecclesia Patrum Societatis Jesu in præsentia Nobilium, Clarissimorum & consuleissimorum nec non providorum & circumsectorum Dominorum D. Hermannii Myllii senioris, D. Hermannii Birkman de Strinden Patritii, & D. Hermannii Myllii Junioris omnium Senatorii ordinis virorum civitatis Colonienfis, nec non Petri Hergarden Clerici Colonienfis diocesis testium ad hunc actum vocatorum specialiter atque rogatorum. Super quibus omnibus publicum instrumentum Christianus Adenhever sacris Apostolica & Imperiali auctoritate publicus in Archivio

ejus rei
antiquior
hoc est ap-
probato,

C

in notio
publica
rehabita:

Archivio Romanæ Curie, nec non laudatissima Camera Imperiali Spirensi approbatus & immatriculatus Notarius confecit, qui cum supra nominatis testibus omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent, & agerentur, præsens & personaliter interfuit, eaque omnia sic fieri vidit, audivit & in notam sumpsit.

Denique cum anno MDCLIX. rogatus fuisset Reverendissimus D. Episcopus Joppensis Ordinarius, ut festa sanctorum Martyrum Constantii & Fausti publico cultu celebrare liceret, annuit, ac ut tempus aliquod nobis eligeremus concessit. Elegimus itaque

dies Antecinetales 11. & 111. seriam post Domini. Idem Quinquagesimæ, petivimusque ut approbaret, quod & fecit per Secretarium suum R. D. Petrum Hergarden, voluitque ut honoraremus Deum in Sanctis suis. 111. Febr. MDCLIX.

Haftenus scriptum Colonia missum. Quia vero festa illa sunt mobilia, & cadunt aut in Februarium, aut in Martium mensem; quia vero nondum translata eorum corpora erant, quando Alia Februarii edidimus, memoriam ejus ad ipsas Kalendas Martii operi nostro inferi placuit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VENERIO, LEONTIA VIRGINE,
CASTO, LIVONIO,

EYSTADII IN GERMANIA.

DE Eystadio, quod aliis Eystetum, vel Aichstadium dicitur, urbe Episcopali ad Almonium, si-
Bve Altimulam, fluvium, eximus xxv. Februarii ad Vi-
sam SS. VValthurgis Virginis & Abbatissæ: qua hic non
sunt repetenda, dum recolimus memoriam SS. Venerii,
Leontiz, Casti & Livonii, quorum sacra reliquia ibi-
dem adservantur in templo Societatis Jesu, & quoti-
annis feria 111. post Dominicam Quinquagesima cultu
ecclesiastico honorantur. De iis qua inde accepimus hic
subjicimus.

Sanctorum Venerii & S. Leontiz Virginis &
Martyris, ipsa sacra, primum ab Admodum R.
P. N. pæ memoriz Mutio Vitelleseo, Societatis
Jesu Præposito Generali (uti litteræ ejusdem Admo-
dum R. Patris Romæ anno MDXVIII. datæ, & in
archivo nostro prostantes, testantur) dono fuerunt
missa Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D. Joani
Christophoro a VVestersterten, Episcopo Eysta-
diensi, S. R. Imperii Principi, nec non Collegii
nostri Fundatori. Verum hic, uti erat in honore
Dei Divorumque promovendo studiosissimus, & So-
cietatis amantissimus summusque benefactor, ne quid
decoris & ornamenti templo recens propriis sumpti-
bus a se erecto, magnificeque circum ornato deef-
set, has ipsas, quas ab Admodum R. P. N. Mutio
acceperat, una cum aliorum Sanctorum, Casti sci-
Clicet ac Livonii, reliquias, nobis iterum redonavit,
& in feriis Pentecostes summo cum accursu, cum
Cleri tum aliorum Comitum, Baronum, nec non
incolarum ac advenarum ad novam ædem ex aulico
suo sacello transferri curavit: illo ipso tempore quo
in honorem sanctorum Patrum Nostrorum Ignatii
& Xaverii, in numerum Sanctorum relatorum col-
legium cum incolis accolisque non minus splendide
quam devote triumphum celebravit. Et licet nul-
las alias habeamus donationis hujus litteras, abun-
de tamen eam comprobant, cum pietas zelissimi
Fundatoris nostri, tum etiam illa supplicatio & pom-
pa quacum, hæc ipsa Sanctorum ossa ex sacello au-
lico huc erant deportata; in historia Collegii fusc
lateque descripta. Hujus rei seriem cum pluribus
explicare non vacat, brevibus eam ipsam, quan-
tum potero pertexam, prius tamen ipsas litteras Ad-
modum R. Patris nostri, donationis, elevationis &
transmissionis earum reliquiarum placet ex authen-
ticis & sigillo Admodum R. P. N. munitis excer-
ptas depromere ac transcribere, quarum tenor est
hic.

Reliquia
SS. Vene-
rii &
Leontiz

Episcopo
Eystadiensi
missa.

MUTIUS VITELLESUS

Societatis Jesu Præpositus Generalis, omni-
bus, in quorum manus hæc litteræ venerint,
salutem in eo qui est vera salus.

Sane sacre Sanctorum Reliquiæ omni per se ho-
nore & reverentia dignæ sunt: quippe quibus,
ut ait S. Augustinus, tamquam vasis & organis ad
omnia opera bona sanctus est usus Spiritus, tum
vero ob ingentes utilitates, quæ ex iis in hominum
genus proveniunt; ut non immerito dixerit Dama-
scenus, ejusmodi reliquias veluti salutiferos fontes
a Christo Domino institutas esse, ex quibus non
minima ad nos beneficia promanant, suavissimum-
que unguentum profluit; quippe cum ab iis dæmo-
nes expellantur, morbi profligentur, ægroti sanen-
tur, tentationes & mœrores discutiantur, ac deni-
que dona plurima a Patre luminum eorum opera,
ad illos qui fide non dubia postulant, descendunt.
Cum igitur mediam partem corporis S. Venerii
Martyris cum ejusdem capite, & mediam item par-
tem corporis sanctæ Leontiz Virginis & Martyris
ex cœmeterio Priscillæ in via Salaria cum facul-
tate Sanctissimi D. N. Pauli Papæ Quinti extracti,
cum ejusdem Sanctissimi D. N. licentia dederimus
Illustrissimo & Reverendissimo D. Joanni Christo-
phoro Episcopo Eystetensi, S. R. Imperii Principi
&c. collocandas in ecclesiis ab ipso designandis, ut
omnibus id constaret, ne sacre hujusmodi Reliquiæ
debito honore fraudarentur, fidem de præmissis o-
mnibus his literis manu nostra subscriptis, & sigil-
lo Societatis munitis facere volumus. Datum Ro-
mæ die VII. Februarii MDXVIII.

Dono Mutio
Vitelleseo
Generali
Societatis
Jesu

Mutius Vitelleseus.

Quatuor post annis cum jam ædum templo ef-
set impositum, omniaque ad mentem Illustris-
simi essent perfecta, in ipso fervore triumphorum,
quos Collegium Eystetense (uti jam diximus) anno
Dominicæ Incarnationis MDXXXI. xv. Maji, DD.
Ignatio & Xaverio, non ita pridem a summo Pon-
tifici inter Sanctos Confessores relatis, auspiciis &
voluntate Reverendissimi Principis Nostri, instituit:
placuit Illustrissimo, ut una cum Confessoribus et-
iam sancti Martyres triumpharent, nostrumque tem-
plum purpuratorum Martyrum veluti vernantibus
& proprio sanguine rubescentibus rosis condecorare-
tur. Cæpit solenne suum hic festus, diu multum-
que desideratus Canonizationis triumphus in festo

Pen-

folium pae-
pae transla-
ta ad com-
plices Scio-
santa. Fusa

33.
 Livonia
 & Co.

QUESTIONS

EJUSQUE SODALIBUS, IN SYRIA.

CIRCA
AN. CCCLX.
I. MAR-
TII.
J. Dominus
Pisc. in
Tiberis,
maris.
J. Marti /

que feda
do é

The
 of
 Co.

3 Eadem omnino hac esse videtur Domna, sive Do-
moina, quam Menæ & Cyscherans ad diem v. Januarii
referunt, ut ibi diximus, & persuadet, quod in Menæis
legitur *diffichon*. Ita enim habent: Τὸ αὐτὸ πρὶν ἢ ἐν
Διμῳ τοῦ αἰῶνος παλαιότερον.

Eodem die S. Domna in pace quiescit.
Confert tibi in celis sortem,
DOMNIKA, carnis in terra afflictatio.

Figure 1

auctore Theodoro Episcop.

1 **D**ivini a Maronis, ejus antea meminimus, vitam amulata est admiranda Dominna, quæ in maternæ domus horto parvum tugurium defixit: tugurium autem hoc illi præstant culmi panicorum. In eo dies totos continuis lacrymis ducens, non solas rigat genas, sed amictus quoque cilicinos: talibus enim indumentis corpus tegit. Sub gallorum autem cantum ad divinum templum, quod non procul abest, se conferens, cum aliis, tum feminis, cum viris, Domino universorum laudes offert. Nec incipiente tantum die, verum etiam desinente hoc facit, locum Deo consecratum quovis alio loco venerabiliorem esse & censens ipsa, & alios

J. Demaria
Journal de
Chimie

fragmentary

*proferreque
alio loco
& omnia
fuisse modo
fuisse modo*
A & alios docens. Quo nomine magnam illius curam
gessit, matri & fratribus persuadens, ut facultates
suas in illud impenderent.

*faciem sem-
per relict*
2 Cibus porro illi est lens aqua madefacta. La-
boremque hunc totum sustinet, cum corpore sit
exhausto ac semimortuo. Tenuissima enim cutis, &
membranz similis, tenuia ossa circumtegit, adipe
carneque per labores consumptis. Omnium autem
oculis exposita est, qui conspiciere illam volunt,
tum viris, tum feminis: nec faciem ullius aspi-
ciens ipsa, nec faciem ulli spectandam præbens: sed
amictu penitus contecta, & ad genua usque incur-
vata. Exili autem admodum voce nec satis expres-
sa loquens, cum lacrymis semper loquitur. Sæpe
enim dexteram meam prehensens, & oculis suis
admovent, sic madefactam dimisit, ut lacrymas ma-
nus ipsa stillaret.

*quæ illi
causa la-
crymarum*
3 Eam igitur, quæ tantis abundans opibus phi-
losophiæ, perinde ut qui in summa egestate vivunt,
lacrymatur & luget ac ingemiscit, quænam pro me-
rito laudare possit oratio? Ardens enim in Deum
amor has parit lacrymas, mentem ad divinam ac-
cendens contemplationem, stimulisque pungens, &
urgens ut ex hac vita excedat.

*monachi
necessaria
supplicia
& peregrina-
ti*
4 Neque vero, dum in his dies noctesque se ex-
ercet, alia virtutum genera negligit: sed curam
pro viribus gerit præstantissimorum athletarum, quo-
rum mentionem fecimus, & quos prætermisimus.
Curam eorum quoque gerit qui ad illos veniunt,
apud vici Pastorem diversari eos iubens, & omnia

illis necessaria submittere. Præsto enim illi sunt ad
sumptus faciendos matris fratrumque facultates,
quæ per eam benedictionem accipiunt. Quin & mihi
etiam, cum ad eam partem venio, quæ e regioni
nostræ ad Austrum sita est, & panes & fructus &
lentem madefactam mittit.

*interque huius
episcopos*
5 Sed quousque tandem orationem producere o-
mnem ejus virtutem exponere contendo, cum alia-
rum quoque vitam in medium proferre conveniat,
quæ & hanc, & illas quarum prius meminimus,
imitata sunt. Multæ siquidem aliæ, partim solita,
partim versari cum plu-
ribus maluerunt; ita ut ducentæ & quinquaginta;
aut eo plures paucioresve una degant, uno cibo
vescentes, super floreis solis dormire solitæ, & ma-
nus quidem lanificio addicentes, linguam vero
hymnis consecrantes. Extant autem infinita, nume-
rumque excedentia, istiusmodi philosophiæ gymna-
sia, non in regione nostra tantum, sed per totum
etiam Orientem.

*monachi
necessaria
supplicia
& peregrina-
ti*
a Dedimus 14. Februarii ex eodem Theodoro S. Maronis ana-
choreta vitam, in qua dicitur n. 2. multas philosophiæ plan-
tas eduxisse, & hortum hunc, qui in Cyri regione nunc floret,
(cum nimirum librum illum scriberet Theodoretus) Deo conse-
casse. Una ex his plantis, ejus sue institutione sue imitatione,
educta, fuit Domnina.

b Gensianus Herodotus habet, ad ipsam, uti & Græca, tot
episcopos huiusmodi de numero.

c Græce est: τοῦτον δὲ τὸν ἱερέα Χρῆστος ἐστὶν, est autem ea
pars Australis nostræ regionis.

DE S. SIMPLICIO

ARCHIEPISCOPO BITURICENSI IN GALLIA

Commentarius historicus.

§. I. Simplicius a SS. Sidonio & Agreccio
electus.

*CIRCI-
TER AN.
CCCCXX
I. MAR-
TII.*
Aristes quintus decimus Ecclesie Bituricensis in
Aquitania prima extitit S. Simplicius Ara-
Christiana quinto seculo, anno circiter CCCCLXXI. ele-
ctus. Qui tunc statum fuerit orthodoxa religionis in Aquita-
nia, testatur S. Sidonius Apollinaris tunc Arvernorum
in eadem Aquitania prima Episcopus. Rex VVesigotho-
rum, Evarix, sive Evaricus, paullo ante fratrem suum
Theodoricum trucidavit, regnumque ejus occupavit: cu-
jus regni limitem, ut idem ait Sidonius lib. 7. ep. 7. rupto
dissolutoque fœdere antiquo, quod cum Imperio Roma-
no contra Hunnos inerat Gotthi, promovere vi summa
nisi batur. Quam vero sacris Catholicorum infestus esset,
idem Sidonius ita indicat: Quod faciendum est, inquit,
præfatum Regem Gothorum, quamquam sit ob virtum
merita terribilis, non tam Romanis mœnibus, quam
legibus Christianis insidiaturum paveo. Tantum, ut
ferunt, ori, tantum pectori suo Catholici mentio no-
minis acce, ut ambigas, ampliusne suæ gentis, an suæ
sectæ teneat principatum. Ad hoc, armis potens, acer
animis, alacer annis, hunc solum patitur errorem,
quod putat sibi tractatum consiliorumque successum
tribui pro religione legitima, quem potius assequitur
pro felicitate terrena.

*Aquitania
promoveat*
2 Ac mox qua ex illa ejus tyrannide jam extarent
damna, exponit: Burdegala, Petrocorii, Ruteni,
Lemovices, Gabalitani, Elusani, Vasates, Convenæ,
Auscenses, multoque jam major numerus civitatum,
summi Sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nec ullis
deinceps Episcopis in defunctorum officia suffectis, (per
quos utique minorum ordinum ministeria subrogaban-

tur) latum spiritualis ruinæ limitem traxit. Quam se-
re constat sic per singulos dies morientium Patrum pro-
ficere defectu, non solum quoslibet hæreticos præ-
sentum, verum etiam hæresiarchas priorum tempo-
rum potuerit inflectere. Ita populos excessu Pontifi-
cum orbatos, tristis intercisæ fidei desperatio premit. F
Nulla in desolatis cura diocesis parochiisque. Vi-
deas in ecclesiis aut putres culminum lapsus, aut val-
varum cardinibus avulsis, basilicarum aditus hispido-
rum veprium fruticibus obstructos. Ipsa (proh dolor!)
videas armenta, non modo semipotentibus jacere vesti-
bulis, sed etiam herbosa viridantium altarium latera
depasci. Sed jam nec per rusticas solum solitudo paro-
chias, ipsa insuper urbanarum ecclesiarum conventicula
rarescunt.

*idem idem
monachi
supplicia
et peregrina-
ti*
3 Eadem ex Sidonio, & distinctius quadam, narrat
S. Gregorius Turonensis lib. 2. historia Francor. cap. 25.
his verbis: Hujus (Sidonii) tempore & Evarix Rex Go-
thorum, excedens Hispanum limitem, gravem in Gal-
liis, super Christianos intulit persecutionem. Trun-
cabat passim perversitati suæ non consentientes: Cleri-
cos carceribus subigebat: Sacerdotes vero, alios dabat
exilio, alios gladio trucidabat. Nam & ipsorum sa-
ctorum templorum aditus spinis jussu erat obsecrari, sci-
licet ut raritas ingrediendi oblivionem faceret fidei.
Maxime tunc Novem-populanæ, geminæque Aquita-
niæ (ita legendum censuit Sirmondus & apud Chesneum
Papius Massonus, cum in Gregorii exemplaribus le-
gatur geminæque Germaniæ) urbes ab hac tempestate
depopulatæ sunt. Extat hodieque & pro hac causa ad
Basilium Episcopum nobilis Sidonii ipsius epistola, quæ
hæc ita loquitur. Sed persecutor non post multum
tempus, ultione divina percussus interit. Hac Grego-
rius,

*Sacerdos
ab eo relegen-
dus, aut
calidius*

*A*rius, qui nonnulla a Sidonio minus discreta expressa, ut de Sacerdotum aliorumque perversitati regia non consensientium cadibus, potius etiam ab oculatis testibus, iisve quibus illi resulerant, didicisse. Quam enim nos multa olim ab iis audivimus, qui illa geri sub Carolo v. Imp. ac Francisco r. Galliarum Rege spectarant ante annos cxxx. l. quanta tamen temporis intercapeda ab Evarici regno ad S. Gregorii Taronensis pontificatum non fluxerat. Immerito enim Gregorium carpunt quidam, veluti non bona fide Sidonii testimonium explicantem. Visent hic quidem nonnullis Sidonii verbis, at non omnia quae ille, neque sola narrat. Non arbitrator tamen solo titulo orthodoxa fidei ad Sacerdotum fundendum sanguinem provolasse Evaricum, nisi ad id satis & gentis Gothica barbaries & furor baeſis Ariana illum incitabat; sed alias obtendisse causas, cur Sacerdotes partim relegaret, partim in carcerem conjici juberet, atque etiam de medio tolli.

4 Cum is esset rerum status, migravit e vita Eulodius Bituricensis Archiepiscopus: nec ad successorem eligendum convenire provinciales Episcopi poterant, quod (ut idem infra Sidonius testatur) de urbibus Aquitaniae primae solum oppidum Arvernorum Romanis reliquum partibus bella fecerant, praeter ipsam nimirum Metropolim: quamquam utraque dein ab Romana Rep. avulsa, sub Gothorum redacta sit potestate. Carebant Episcopis in ea provincia, ut dictum, Ruteni, Lemovices, Gabali: ceterarum urbium Antistites commensum neque obtinere a suspicioso tyranno potuissent, neque voluissent flagitare. Invitatus ergo Biturigas, qui solus venire ex ea provincia poterat, Sidonius, sapientiae ac sanctitatis opinione celeberrimus, generis quoque nobilitate, quippe Aviti Imperatoris gener. Is primo quae civitatis Pastore orbata condicio esset, quae studia candidatorum, coram exploravit, & ad S. Agroecium Metropolitano Senonensem perscripsit, quem illuc quoque invitavit: fas enim erat, si adesse iusto numero provinciales Episcopi non possent, etiam aliarum provinciarum Metropolitae evocare. Ita ergo ad eum scribit Sidonius epist. 5.

5 Bituricas decreto civium petitus adveni. Causa fuit evocationis, titubans Ecclesiae status, quae nuper summo viduata Pontifice, utriusque professionis ordinibus ambiendi Sacerdotii quoddam classicum cecinit. Fremite populus per studia divisus: pauci alteros, multi sese non offerunt solum, sed inferunt. Si aliquid pro virili portione secundum Deum consulas veritatemque, omnia occurrunt levia, varia, fucata: & quid dicam? sola est illic simplex impudentia. Et nisi me immerito queri judicaretis, dicere auderem, tam praecipitis esse animi plerosque, tamque periculosi, ut sacrosanctam Sedem dignitatemque affectare pretio oblato non reformident: & rem jam dudum in nundinam mitti auctoremque potuisse, si quam paratus invenitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur.

6 Proinde quaeso, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus tui ornes contubernio, tuteris auxilio. Nec te, quamquam Senoniz caput es, inter haec dubia subtraheris intentionibus mendendis Aquitanorum: quia minimum refert, quod nobis est in habitatione divisa provincia, quando in religione causa conjugitur. His accedit, quod de urbibus Aquitaniae primae solum oppidum Arvernorum Romanis reliquum partibus bella fecerunt. Quapropter in constituendo praefatae civitatis Antistite, provincialium collegarum deficiunt numero, nisi Metropolitano reficiamur assensu. De cetero, quod ad honoris vestri spectat prerogativam, nullus a me haecenus nominatus, nullus adhibitus, nullus electus est: omnia censurae tuae salva, illibata, solida servantur. Tantum hoc meum duco, vestras invitare personas, expectare voluntates, laudare sententias: & cum in locum statumque Pontificis quisque sufficitur, ut a vobis praeceptum, a me procedat obsequium. Hac ille. Unde illud conficiat

fortassis non nemo, praeter Agroecium, alios quoque invitatatos vicinarum provinciarum Archiepiscopos. Adfuisse certe Astropolitam unum, ipsum (opinor) Agroecium, patet e concione, quam tunc ad populum Bituricensem ipse habuit Sidonius, ubi sic loquitur: Adjicitur huic impossibilitati pondus pudoris, quod mihi peculiariter paginae decretalis oblato, Pontificis eligendi mandatis arbitrium, coram sacrosancto & pontificatu maximo dignissimo Papa: qui cum sit suae provinciae caput, sit etiam institutione, facundia, privilegio, tempore, aetate praestantior; ego deque coramque Metropolitano verba facturus, & provincialis, & junior, pariter fero imperiti verecundiam, procacis invidiam.

7 Eam orationem S. Perpetuus Taronensis Archiepiscopus sibi deinde mitti poposcit a Sidonio, qui epistola 9. lib. 7. ad eum data, inter alia sic loquitur: Injungis, ut orationem, quam videor ad plebem Biturigis in ecclesia sermocinatus, tibi dirigam. Ac max de candidatis Metropolitae illius dignitatis ita meminit: Nam cum me, inquit, partium seditiones, studia, varietates, in diversa raptarent; sic dictandi mihi materiam suggererebat injuria, quod tempus occupatio subtrahebat. Etenim tanta erat turba competitorum, ut Cathedrae unius numerosissimos candidatos nec duo recipere scamna potuissent. Omnes placebant sibi, omnes omnibus displicebant. Neque enim valuissimus aliquid in commune consulere, nisi iudicii sui faciens plebs lenita iacturam, Sacerdotali se potius iudicio subdidisset; Presbyterorum sane paucis angulatim fringulientibus; porto autem palam ne mustitantibus quidem, quia plerique non minus suum, quam reliquos ordines pertimescebant. Igitur dum publice totos singuli cavent, factum est, ut omnes non aspernanter audirent, quod deinceps ambibenter expeterent. Quod hic Sidonius fringulisse, nonnullos dicunt, exponit Savaro, submissum perstrepuisse ait: quae a fringilla ave fictitium verbum esse: facitur tamen in libris quibusdam singulientibus legi, sed prius praefert. De iisdem porro candidatis illud Sidonius in ipsa ad eosdem populumque universum habita oratione pronuntiavit: Sane id liberius dico, de multitudine circumstantium multos Episcopales esse, sed totos Episcopos esse non posse: & cum singuli diversorum charismatum proprietate potiantur, sufficere omnes sibi, omnibus neminem.

8. 11. S. Simplicii vita ante Episcopatum, a S. Sidonio laudata.

8 Consuluit Sanctus idem Sidonius S. Euphronium Augustodunensem Episcopum epistola 8. ejusdem septimi libri, an Simplicium in vacuum Metropolitae thronum euberet, non sine illius laude, ita scribens. Sed quod hujusmodi votis spatia sunt longa interposita praepedimento, sedulo precor, ut consulentem de scrupulo incurſae ambiguitatis expedias: & quia Simplicium spectabilem virum Episcopum sibi flagitat populus Biturix ordinari, quid super tanto debeam negotio facere, decernas. Hujus es namque vel erga me dignationis, vel erga reliquos auctoritatis, ut si quid fieri voles (voles autem, quidquid aequilimum est) non suadere tam debeas quam jubere. De quo tamen Simplicio scitote narrari plurima bona, atque ea quidem a plurimis bonis. Quae testimonia mihi prima fronte colloqui non satis grata, quia satis gratiosa, judicabantur. Ac postquam amulosejus nihil vidi amplius, quam silere, atque eos maxime qui fidem foveant Arianorum; neque quippiam nominato, licet necdum nostrae professionis, illicitum operari; animum adverti, exactissimum virum posse censeri, de quo civis malus loqui, bonus tacere non posset.

9 In hunc ergo Simplicium & populi studia & Antistitis iudicia praecipue consensere. Quem qua formula Sidonius renuntiavit Archiepiscopum, & quibus illustrem viris

Non alio
fuisse pro
tatu.

Cum idem
ad eligend
um Bituri
censem Ar
chiep. con
veniret Epi
scopi non
posset.

S. Sidonius
Ep. Ar
vern.

Studia po
puli

& ambicio
nem candi
datorum
coram in
venit.

C

S. Agro
ecium Ar
chiep. Sen
on. ex iusti
tione.

epi. Euphro
nium

etiam addit
dicitur pro
tatu.

partem omni
um advenit.

etiam quidam
dicunt non
nullum con
tineri.

Simplicius
populum a
populo.

a bonis lo
datur.

ambitio con
tradictio nul
lasi. ne
horatius
quidem.

*A*uribus in citata oratione manifestius declarat. Extat ea lib. 7. epistolarum post epistolam 9. ac tomo 1. Conciliorum Gallia. Paucula inde promemus. Post exordium igitur, atque expositionem eorum, quae metuere jure possit, obloquentium, ita loquitur: Quapropter in-præsentiarum solvam, quam non tam bonorum caritati, quam maledicorum suspicioni debeo fidem. Vivit Spiritus sanctus, omnipotens Deus noster, qui Petri voce damnavit in Simone Mago, cur opinaretur gratiam benedictionis pretiosius posse mercari, me in eo, quem vobis opportunum censeo, nec pecuniae favere nec gratia: sed statu satis superque trutinato, personæ, temporis, provinciae, civitatis, virum, cujus in consequentibus vita replicabitur, competentissimum credidisse. Benedictus Simplicius, hæcenus vestri, jamque ab hinc nostri (modo per vos Deus annuat) habendus ordinis Comes; ita utrique parti vel actu vel professione respondet, ut & respublica in eo quod admiretur, & Ecclesia possit invenire quod diligat. Si natalibus servanda reverentia est, (quia & hos non omittendos Evangelista monstravit; nam Lucas laudationem Joannis aggressus, præstantissimum computavit, quod & Sacerdotali de stirpe veniebat; & nobilitatem vitæ prædicaturus, prius tamen extulit familiaritatem) parentes ipsius aut Cathedralis aut tribunali- bus præfuderunt. Illustri in utraque conversatione profapia, aut Episcopis floruit, aut Præfectus. Ita semper hujusce majoribus aut humanum aut divinum dictate jure usui fuit. Si vero personam suam tractatu consilioque spectabiles Principes locum. Sed dicitis viros Eucherium & Pannychium illustres haberi superiores, quod hæcenus eos esto putatos: sed præsentem jam modo ad causam illi ex Canone non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias transierunt.

*I*o Si annos ipsius computemus; habet efficaciam de juventute, de senectute consilium. Si litteras vel ingenium conferamus, certat natura doctrinæ. Si humanitas requirunda est, civi, Clerico, peregrino, minimo maximoque, etiam supra sufficientiam offertur, & suum Lepius panem ille potius, qui non erat redditurus, agnovit. Si necessitas arripienda legationis incubuit; non ille semel pro hac civitate stetit ante pellitos Reges vel ante Principes purpuratos. Si ambigitur, quo magistro rudimentis fidei fuerit imbutus; ut proverbialiter loquar, domi habuit unde disceret. Postremo iste est ille, carissimi, cui in tenebris ergastularibus constituto, multipliciter obsecrata barbarici carceris divinitus claustra patuerunt. Illum, ut audivimus, tam socero quam patre postpositis, ad sacerdotium duci oportere vociferabamini. Quo quidem tempore plurimum laudis domum retulit, quando honorari parentum maluit dignitate, quam propria.

*I*i Pene transieram, quod præteriri non oportuerat. Sub Mose quondam, sicut Psalmographus ait, in diebus antiquis, ut tabernaculi fœderis forma confurgeret, totus Israel in cremo ante Beseleelis pedes, oblatitii symbolum coacervavit impendii. Salomon deinceps, ut templum ædificaret in Solymis, solidas populi vires in opere concussit: quamvis Palæstinorum captivas opes, & circumpectorum Regum tributarias functiones, Australis Regine Sabaitis gaza cumulaverit. Hic vobis ecclesiam juvenis, miles, tenuis, solus, adhuc filius-familias, & jam pater, extruxit. Nec illum a proposito devotione suspendit vel tenacitas senum, vel intuitus parvulorum: & tamen fuit morum factura, quæ taceret. Vir est namque, ni fallor, totius popularitatis alienus: gratiam non captat omnium, sed bonorum: non indillecta familiaritate vilescens, sed examinata sedulitate pretiosus: & bono viratu æmulis suis magis prodesse cupiens quam placere: severis patribus comparandus, qui juvenum filiorum non tam cogitant vota,

quam commoda. In adversis constans, in dubiis fidus, D In prosperis modestus, in habitu simplex, in sermone comis, in contubernio æqualis, in consilio præcellens. Amicitias probatas enixe expetit, constanter retinet, perenniter servat. Inimicitias indictas honeste exercet, tarde credit, celeriter deponit. Maxime ambiendus, quia minime ambitiosus, non studet suscipere sacerdotium, sed mereri.

*I*2 Dicit mihi aliquis: Unde tibi de illo tam cito tanta comperta sunt? Cui respondeo: Prius Bituriges noveram, quam Biturigas. Multos in itinere, multos in commilitio, multos in contractu, multos in tractatu; multos in sua, multos in nostra peregrinatione cognoscimus. Plurima notitiæ dantur & ex opinione compendia: quia non tam parvos terminos posuit famæ natura, quam patriæ. Quocirca si urbium status non tam murorum ambitu, quam civium claritate taxandus est, non modo primum qui essetis, sed ubi essetis agnovi.

*I*3 Uxor illi de Palladiorum stirpe descendit, qui aut litterarum aut altarium cathedras, cum sui ordinis laude tenuerunt. Sane quia persona matronæ verecundam & succinctam sui exigit mentionem, constanter adstruxerim, respondere illam scēminam sacerdotiis utriusque familiar, vel ubi educata venit vel ubi electa migravit. Filios ambo bene & prudentes instituunt; quibus comparatus pater inde felicius incipit esse, quia vincitur. Et quia sententiam parvitatis meæ in hac electione valituram esse jurastis, (siquidem non est validius dicere sacramenta, quam scribere) In nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti, Simplicius est, quem provincie nostræ Metropolitanum, civitati vestræ summum Sacerdotem fieri debere pronuntio. Vos autem de viro, de quo loquimur, si novam sententiam meam sequimini, secundum vestram veterem consonate.

*I*4 Extat tomo 2. Bibliotheca nova MSS. librorum Philippi Labbei nostri, Patriarchum Bituricense, a monacho Sansulpisiano apud Biturigas olim conscriptum, cum capite 15. prædicatur S. SIMPLICIUS quidem secundum seculi dignitatem nobilitate senatoria florens, sed (quod nobilius est) fide & devotione incomparabiliter pollens. Dein quas retulimus laudes, ipsis Sidonii verbis repræsentat, atque ipsa subnectit: Ecce Sidonius ille totius flos eloquentiæ, virtutibus pariter & doctrina illustris, quam sincere, quam graviter, quamque exacte oratoris pigmentis excoluit vitam, mores, & res egregie gestas viri istius nobilissimi. Sammarthani quoque Gallia Christiana to. 1. recitant Simplicii elogium ex citata Sidonii oratione. Claudius Robertus filium fuisse Eulodii, generum S. Palladii 11. qui ambo ante illum Cathedram eandem tenuerant, scribit, propter, opinor, quæ un. 10. habet Sidonius.

S. III. S. Simplicii Episcopatus tempus, in eo gesta, publica veneratio.

*Q*uando autem sit insulis adnotus Simplicius, ex tempore quo Sidonius fuit Arvernorum Pontifex renuntiatus, potest non obscure colligi. Etenim epistola 5. libri 7. qua S. Agroecium ad Bituricensem eligendum Antistitem invitat, Quæso, inquit, ut officii mei novitatem, pudorem, necessitatem, spectatissimi adventus tui ornes contubernio, tueris auxilio. Unde arbitror confici posse, ipso sui pontificatus exordio, primisque adeo mensibus id contigisse. Eodem spectant illa ex ejus concione superius relata: Ego deque coramque Metropolitano verba facturus, & provincialis & junior, pariter fero imperiti verecundiam, procacis invidiam. Ac mox: Primore loco grandem publicæ opinionis sarcinam penditote, quod injunxistis incipienti consummata judicia: atque ab hoc rectum consilii tramitem postulatis, in quo recolitis adhuc nuper erratum. Quando nimirum, ut infra facietur, ad

Ad clericatum de seculari professione translatus est, Episcopus mox consecrandus.

16 Fuit autem Sidonius anno cccclxxii. Episcopus factus, ut solide ad eum annum num. 12. & seqq. probat Baronius, qui num. 19. electum esse eodem anno S. Simplicium innuere videtur, ita scribens: Porro tantum apud seniores sanctos Episcopos estimationis ipse junior fuisse cognoscitur, ut oborta contentione in eligendo Metropolitano Episcopo Bituricensis Ecclesiae, ipsi uni a comprovincialibus Sacerdotibus, Clero & populo, quem vellet eligendi liberum fuerit delatum arbitrium: cum ipse quanto in dijudicandis hominibus polleret iudicio declaravit, diligens S. Simplicium, quem omnes summo gaudio susceperunt. Ita ille, qui si per comprovinciales Sacerdotes Episcopos intelligit Aquitania primam quidem certe in Sidonii Epistolis non traditur, sed illud solum, adesse ex his neminem potuisse, cum in aliquot civitatibus Episcopi non essent, reliquarum sub hostis Evarici ditione positi essent.

17 Fuisse autem media astate electum S. Simplicium liquet ex S. Sidonii epistola 9. lib. 7. ad S. Perpetuum, ubi a se orationem, quam tunc ad populum habuit, duabus vigiliis unius noctis aetivae dictatam asseverat. Unde conficias, si Kalendis Martiis, quibus colitur, decessit S. Simplicius, hallucinatum esse scriptorem Patriarchii Bituricensis, dum sedisse eum ait annis septem & tribus mensibus, quibus Claudius Robertus quatuor adjicit dies: ita enim circa Calendas Decembris fuisse electum, quando hiberna & longissima noctes. Idem Patriarchii scriptor pontificatus ejus initium locat anno cccclxx. cccclxxvii. obitum, uti & Breviarium insignis Ecclesiae S. Martini Turonibus. Quo in Breviario aliud turpe mendum corrigas, quod mortuus dicitur S. Simplicius temporibus Leonis I. Romani Pontificis, cognomento Magni; ac Zenonis Imperatoris; cum mortuus sit S. Leo anno cccclxxi. Zeno imperium decimo quarto post anno adeptus sit. Opera tamen pretium fuerit duas ex eo Breviario lectiones hic dare, quod nonnulla de S. Simplicio irradant, ab aliis pratermissa. Quarta igitur lectio sic habet:

18 Simplicius claris & nobilibus parentibus ortus, ab incunte aetate futurae sanctitatis dedit indicia. Nam adhuc juvenis seculi voluptatibus nuntium fecit, & religionis ingrediendae desiderio accensus, sancto cuidam seni se commisit, ut fidei rudimentis imbueretur, & in lectione sacrarum Scripturarum erudiretur. Eluxit praecipue in eo castitas, quam perpetuo coluit. Sanctitatis ejus tanta apud omnes fama increbuerat, ut mortuo Eulolio Bituricensium Episcopo, populus Simplicium virum spectabilem sibi ordinari in Episcopum efflagitaverit: susceptoque reluctanter animis Episcopatu, totum se contulit ad extirpandam penitus & abolendam simoniae labem, quae tunc Ecclesiam ita infecerat, ut multi dignitates Ecclesiasticas pretio ambire non reformidarent.

19 Ad Simplicium omnes undique confluebant, ut de rebus fidei instruerentur: quos ille non solum ad fidem convertebat, sed etiam perfectae vitae institutionibus informabat. Denique multis pro Ecclesia perfundis laboribus, septimo sui Episcopatus anno, temporibus Leonis I. Romani Pontificis, cognomento Magni, Zenonis Imperatoris, & Childerici Francorum Regis, gloriosus migravit in caelum, anno salutis quadringentesimo septuagesimo septimo. Sacrum ejus corpus conditum fuit in ecclesia S. Austregisilli de castro in suburbii, quam primus propriis expensis construxerat, & quam S. Austregisillus aedificiis & redditibus postea ampliavit.

20 Haec ibi. At licet Francis tunc imperitaret Childerici Clodovei pater, nihil ad eum tamen attinebant Bituriges, nondum illuc Francorum prolata dominatione. Septem quoque annos, menses tres S. Simplicii Episcopatus tribuit Joannes Chenutus in Chronologia Archiep. Bitur. Anno nimirum cccclxx. creatum, decessisse cccclxxvii. At non video, qua ratione ipse auctorque Patriarchii Bituricensis, Claudio Roberto in Gallia Christiana.

tarie. S. Tetradium ejus successorem novemdecim duxerat annos sedisse velint, quem constat synodo prima Aurelianensi anno dxx. interfuisse: nisi vacasse eam Sedem annis xlii. velint post S. Simplicii obitum.

21 Ut spatium administrati pontificatus ita & res preclare in coepta, in obscuro mansere. De quibus tamen recte argumentatur citatus scriptor Patriarchii, recitatio ejus encomio ex Sidonii oratione, ista subnectens: Qui nimirum Simplicius, si tanta adhuc juvenis, adhuc miles, adhuc intonsus operatus est; quanta, quaso, inde factus Pontifex egisse aestimandus est a nobis? Denique ille summi sacerdotii ordinatione suscepta, & conjugio in sororem commutata, non minus castitatis quam religionis exemplo existens venerabilis, clementi satis & miti affectu se tamquam pium patrem & pastorem exhibebat subiectis. Illud sane non inani conjectura augurari possumus, multa cum dura ac molesta tolerasse, dum Galliam undique barbari concussant atque exagitant, hinc Burgundiones Arianis, inde Franci gentiles, praecipue vero ipsius diocesim subiectamque provinciam Gothi, incertum majore perfidia an crudelitate, dilacerant: a quibus relegatus ipso tempore S. Sidonius Episcopus, paullo post in exilio interemptus S. Volusianus Turonum Episcopus.

22 Sed quacumque Simplicium fata jactarint, quicumque extinxerit arumna aut labor; de illius sepultura isthaec in citato Patriarchio habentur: Hujus gloriosi Praesulis sacratissimum corpus debita cum veneratione conditum fuit in ecclesia de Castro ubi digno honore asservatur. Quam quidem ecclesiam (ut superius dictum est) idem Pontifex Simplicius dicitur propriis extruxisse impensis. Verum quia postea S. Austregisillus, adunatis secum multis religiosis viris, monasterium illic constituit, ac eandem basilicam aedificiis amplavit, dotavit redditibus, multis privilegiis & gratiis munivit, & (quod his praestantius est) pretioso sui corporis thesauro amplifice ditavit; constat eam ex ipsius vocabuli appellatione fuisse vulgariter denominatam. Primus fortassis illic Abbas fuit Martulfus, sive Marculphus, de quo xx. Maji in ipsius S. Austregisilli Vita scriptor coaetaneus: Dixit (Austregisillus adhuc Presbyter) ad amicum suum Martulfum, eo tempore Lectorem, nunc Abbatem in ipsius basilica, ubi corpus ipsius conditum esse videtur &c. Fuit autem S. Austregisillus Bituricensis Archiepiscopus ab anno dxxii. ad dxxiv. In historia miraculorum ejusdem S. Austregisilli, alii recensentur illius monasterii Abbates, Bercoralis, qui Sario Bertradus est; Salomon, Bertrandus.

23 Ea Ecclesia, vulgo Castrum, sive S. Austregisilli de Castro, sita est in suburbii civitatis Bituricensis, nunc collegium Canonicorum pro monachis habet: constat vero illud collegium Priori & xi. Canonicis Sacerdotibus, quorum qui postremus est, munere Parochi fungitur. Eam Ecclesiam, ut scribit Joannes Chenutus, Joannes Dux Bituricus, cum praebendarum collationibus sacrae suae Capellae Thesaurario addixit. Ille igitur Thesaurarius & Canonicos ea in ecclesia constituit, ejusque parochiam jurisdictioni suae subditam tenet.

24 Colitur S. Simplicius i. Martii Turonibus quidem, (& fortassis alibi) in Ecclesia collegiata S. Martini Officio ix. Lectionum, in Metropolitana ac per Diocesim simplici Commemoratione, ut vocant. Eodem die variis inscriptis Martyrologiis reperitur. MS. Carmeli Colonensis, MS. Florarium ac Martyrologium Colonia anno 1490. excusum ita habet: Ipso die SS. Simplicii, & Sevardi Confessorum. Sevardus videtur Siviardus esse, de quo infra hoc ipso die. Hermannus Greven in auctorio ad Usuardum anno 1515. excuso: Simplicii Conf. MS. monasterii Aquiseinfi juxta Duacum: Turonis S. Simplicii Confess. Ceterum passim ab aliis scriptoribus Sancti appellatione honoratur, Baronio, Sammarthano, Chenuto, auctore Patriarchii Bituricensis, Claudio Roberto in Gallia Christiana.

A 25 Cuius autem in insigni illa S. Martini Ecclesia T. nonibus eam obtineat venerationem, causam esse inde accipi, quod in ea magna pars sacrarum ipsius Sancti Reliquiarum continetur; & alia ibidem extet parochia, nominata S. Simplicii dicata, & collegiata illi S. Martini Ecclesia subiecta.

D E S. D A V I D E

ARCHIEPISCOPO MENEVENSI IN VVALLIA,

Commentarius praevious.

§. 1. S. Davidis Sedes Archiepiscopalis: Aetia varia scripta: Cultus sacer.

ANNO
DALIV.
7. MAR-
TII.
In VVallia,
olim Bri-
tannia sa-
canda

quo solum
Britannia
est (am-
br. 4. de 114)

David S.
David patre
Rege Cerei-
ca provin-
ciae.

Archiepi-
scopus Bri-
tannia sa-
canda

disquisitio
ea ubi
Caerlegio-
nensis Mene-
viam trans-
lata

Vallia illustris Britannia portio ad occasum sita, iam ab aliquot seculis Anglia adiuncta, eisdemque cum hac Regibus subiecta, olim sub Romanis Britannia secunda constituta. Ast postquam Anglo-Saxones reliquam Britannia ceterioris partem occuparunt, & nova variis a se conditis regnis nomina imposuerunt; huic regioni, ad quam plurimi, ne cum Anglo-Saxonibus idololatriis habitarent, confugerunt, solum Britannia nomen fere relictum est, eidemque variis simul imperarunt Reguli. Postea Cambria nomen aut assumptum est, aut certe, quia multi id antiquum censent, innovatum: quod incolae vocabulum etiamnum servant. Quia vero inter Armoricos Gallia populos & hosce Britannos magna intercesserat rerum omnium communicatio, & apud Gallos Armorica regio Britannia nomen induit, & vicissim altera Britannia, sive Cambria, ab Gallia nomine, Gualia & dein VVallia dicta est: quam illi regioni appellationem Angli, & hos externi secuti, potissimum tribuunt.

In hac Cambria, seu VVallia, seculo quinto & sexto fluit S. David, regio ibidem sanguine prognatus: patrem habuit Sanctum, sive Xantum, Cereiticae gentis Regem, avum Ceretum Regem, qui Cereiticae provinciae nomen dedisse dicitur apud Vfferium cap. 14. de Primordiis Britannicarum Ecclesiarum pag. 442. Cereitica provincia in VVallia Australi ad mare Hibernicum, nunc fere Cardiganensis Comitatus nuncupatur: ubi Silvestro Giraldo teste lib. 2. Itinerarii Cambriae cap. 4. est Lhan-Devy-Brevii, id est, templum S. Davidis Breviense, sive apud Previ: quo in loco ab plurimis in Synodum anno DCLX. collectis Episcopis, Abbatibus, Regibus aliisque optimatibus, S. David constitutus est, ut infra in Aetia num. 16. dicitur, totius Britannicae gentis Archiepiscopus, & civitas ejus metropolis dedicata.

3 Erat tum Sedes Archiepiscopalis in urbe Caerlegionensi ad Iscam, sive Oscam fluvium, quae etiam Isca seu Legio secunda est appellata: cuius Sedi & Landavensi praerat S. Dubricius, a quo jam plane sene ad hanc Synodum Breviensem adductum S. Davidem fuisse infra Aetia tradunt. Dubricio successit S. Teliarius secundus Landavensis Episcopus, ad cuius Vitam 1x. Februarii multum sudavimus, ut rebus Britannia huius obscuris aliquam lucem asfunderemus, & num. 5. diximus quosdam suspicari S. Dubricium, Landavia Iscaeque S. Teliarii relicta, Meneviam archiepiscopale solium transfuisse, ac S. Davidi tradidisse. At probabilius videtur mortuo anno DCLX. Dubricio, aut citius ob senium inhabili ad onus ferendum reddito, Teliarium Landavensi Ecclesia regenda admotum, Caerlegionensi Davidem; sed hunc Meneviam demigrasse, Archiepiscopi tamen recentis titulo ac munere: aut certe Menevia Episcopum saltem superstitem adhuc Dubricio, eo mortuo Archiepiscopum Cambria habitum, favore Arturi Regis, cuius dicitur avunculus fuisse. Hac nos ibi conjectavimus, non ausi fidere Aetia S. Davidis, secundum quam in Synodo Breviensi est Archiepiscopus constitutus, cui eum honorem antea destinatione Dubricium cessisse addit apud Vfferium pag. 474. Giraldu in ejusdem S. Davidis Vita: quae idem lib. 2. Itinerarii Cambriae cap. 4. relata hac Synodo ita explicat: Ubi & unanimi totius conventus tam

electione quam acclamatione, quamquam invitus & renitens, David in Archiepiscopum est sublimatus, praesertim cum Beatus quoque Dubricius in memorata Urbis-Legionum curia, eidem paullo ante sua tam destinatione quam nuncupatione cessisset honorem, Sede Metropolitana ab Urbe-Legionum usque Meneviam abhinc translata. Consensit Giraldo Cambrensi Ranulphus Cestrensis lib. 1. Polychronici MS. cap. 52. Ab Urbe-Legionum, inquit, usque ad Meneviam, quae est ad Occidentem Demetiae supra mare Hiberniae sita, translata est Sedes Metropolitana tempore S. David sub Arthuro Rege. De sita & antiquitate urbium Caerlegionensis & Landavensis satis attum 1x. Februarii ad praefatam Vitam S. Teliarii.

4 Est autem Demetia, sive Demetia regio, antiquorum Demetarum sive Dimetarum, quos ibidem in Britannia Ptolemaeus collocat, sedes, continetque provincias Penbrochiam, Caermardinam & Cereiticam: hanc samen Aetia S. Davidis num. 2. ab ea excludunt, dum patrem ejus tradunt ex Cereitica in Demeticam profectum. Dicta ante urbs S. Davidis Archiepiscopalis Menevia, sita est in Penbrochia Comitatus promontorio spatioso, quod grandi fronte in Oceanum Virginium longe procedit: cuius inquit appellatur Ptolemaeus, Britanni incolae Pebidiave & Canteredevvi, Angli S. Davidis-land, id est S. Davidis ditionem, & ipsam urbem Meneviam Britanni Tuy-Devi, id est domus Dei sive Davidis, & Angli S. Davidis appellant.

5 Aetia S. Davidis plura extant, nulla a coetaneis concinnata scriptoribus: multa in his ex fama vulgi, frivolas affingente lacrimas, corrasa, & mendose ab aliis interpolata, idcirco non satis fide digna alias censuimus: ex his antiquissima ea opinamur, quae olim in Belgium ex Britannia delata, reperimus in codice MS. Ultrajectino Ecclesiae S. Salvatoris, & hic damus, quia alia accuratius scripta non suppetunt, & hac adhuc incerta sunt, nec ab Vfferio, Colgano aliisque citata. Secunda Aetia videri possunt, quae ex membranis Episcopi Offeriensis edidit Colganus in Aetia Sanctorum Hiberniae ad hanc Martii Kalendas, nobis olim ab Hugone Vardao communicata. Sunt haec ex prioribus desumpta, phrasi subinde miridiore exulta, subinde glossomatia mendosis aucta. Quae de regula monasterii S. Davidis praescripta inseruntur, seorsum damus, nonnulla in Notationibus observamus, reliqua apud Colganum edita curiosus lector reperiet. Auctores horum Actorum latent, atque ideo Vfferius in Indico Chronologico ad an. DCLX. anonymum Vitae Davidis scriptorem appellat dum aliqua ex secundis hisce Aetia profert. Alios Vitam S. Davidis enarrantes citat idem Vfferius pag. 433. Ricemarchum, Giraldum Cambrensem & Johannem Tinmuthensem, & pag. 843. Ricemarchum Sulgeni filium vocat, atque ejus verbis narrat, quomodo S. Patricius Vallem-Resnam, sive Meneviam, triginta ante natum Davidem annis sedem sibi eligere voluerit, atque ex eo portu, monitu divino, in Hiberniam trajecit. Subjungitur Giraldu, qui in Vita ejusdem Davidis descriptione eadem post Ricemarchum fusius explicat: ubi Ricemarchus ante Giraldum, qui anno MCC. Menevensis erat Episcopus, floruisse innuitur. Ambo ibidem auctores asserunt eum totam insulam Hiberniam offensam miraculose prospexisse: quod fidenter asserit Vfferius, & melius abest a prioribus Aetia, uti plura alia, quae ex Giraldo apud Vfferium leguntur, quarum ali-

ad ea &
dico quia
S. David
appellatur
eum forma.

Aetia in ali-
quibus fide
palla facta,
omnino
et JAS. Ubi
omnino

in editio
a Colgano

in scripto
a Ricemarcho

Gualdo

A aliqua in Notationibus indicamus. At qua verba Joanni Timmuthensi apud Ufferium tribuntur, ea omnia in Vita S. Davidis apud Joannem Capgraviu in Nova Legenda Anglia Londini anno MDXVI. excusa reperiuntur: inter qua de dicto rariis Hibernia prope S. Patricio ostenso, locum apud Ufferium pag. 845. ita depingit Timmuthensis: Erat vallis satis magna, in qua est lapis, super quem stetit ante ostium cujusdam capellæ antiquæ, quam ego oculis vidi & manibus palpavi. Quæ eadem apud Capgraviu leguntur. Floruit Capgravius Eremita S. Augustini circa annum MCDLXXX. at Joannes Timmuthensis Ecclesia in diocesi Dunelmensi primum Presbyter, dein monachus Benedictinus apud S. Albanum, vixit circa annum MCDLX. quem ingenti volumine Vitæ, res gestas, miracula Sanctorum Angliæ, Valliæ, Scotiæ, Hiberniæ complexum fuisse scribit Joannes Pitsens de Illustribus Angliæ Scriptoribus, qui etiam asserit Vitam S. Davidis a Giraldo concinnatam MS. exsare Cantabrigia in Bibliotheca publica.

B S. Kentigernum Episcopum Glasguensem eleganter & erudite composuisse orationem de obitu S. Davidis, & varia alia eruditionis sua monumenta reliquisse tradunt ac recensent Balans & Pitsens. Dedimus Vitam ejus XIII. Januarii, in qua cap. 5. ista leguntur: Insurrexerunt contra Sanctum filii Belial de cognatione Regis Morken, conspirantes in mortem ejus. Divina igitur revelatione admonitus, versus Meneviam, ubi S. David virtutibus floruit, iter aggreditur. Juxta Carleum multos ad fidem convertit, & ecclesiam construxit, & cum S. David aliquantisper moram trahens, a Rege terræ illius Cathvallam locum ad construendum monasterium accepit. Ufferius iter S. Kentigerni ad S. Davidem refert ad annum DXLIII. qui ultimus ante hujus obitum fuit, ut citatam ante orationem de ejus obitu & poenitit Kentigernus scripsisse, & alii varia ex ejus narratione excerptisse. Verum cum nihil lucubracionum S. Kentigerni extet, fides sit penes Pitsenum, & quem ipse ac Balans sequi se profitentur, Lelandum.

C 7 Nicolaus Harpsfeldius in Historia Ecclesiastica Anglicana, in sex primis seculis cap. 26. agit de S. Davide Episcopo Menevensi, asseritque, Deum hujus viri sanctitatem orbi commendasse stupendis & admirandis quibusdam eventibus, quos alii persequuntur. Delibat repullantem Pelagianorum hæresim ab eo extinctam, & salutare monasteriis leges præscriptas: ac postea, quæ apud auctores supra citatos non legimus, profert miracula & beneficia post sacram ejus Dormitionem patrata: quæ ex eo damus, cum duobus aliis miraculis apud Capgraviu relatis.

C 8 Celebri cultu prosequuntur festum S. Davidis ad Kalendas Martias Britanni, Cambria sive Vallia incolæ: apud quos Ecclesia Menevensis, quæ primitus S. Andrea dicata fuerat, nomine potissimum S. Davidis gloriatur, uti & nris ipsa cum ditione subjecta appellatur. Ecclesiam item S. Davidis Brevisensem in Cæritica provincia ejus venerationis antiquum monumentum esse indicavimus. Edouardus Maibevv in Trophæis Benedictinis Congregationis Anglicanæ ad diem 1. Martii asserit, extare inter Provinciales Constitutiones Angliæ decretum provinciale de festo S. Davidis, primo die Martii in Provincia Cantuariensi celebrando, cum regimine chori & novem lectionibus. Sunt ea Lectiones in antiquo Breviario Ecclesiæ Sarisburiensis anno 1499. excuso, & fere ex capite 1. Vita desumptæ, quibus in fine clausula de ejus obitu additur. Unde colligi videtur reliquam partem Vitæ distributam fuisse in Lectiones, quæ per Octavam recitata fuerunt. Elogium ejusdem Sancti in Martyrologio Anglicano refertur. Scotis etiam & Hibernis in veneratione fuisse S. Davidem eorum facti testantur. In antiquo Tomus I.

Breviario Aberdonensi jam ante citata Ecclesiæ Sarisburiensis Lectiones ad Martinum recitanda extant: ejusque nomen Menologia Scotico hoc die adscripserunt Dempsterus & Cameronius, Colganus inter Hibernia Sanctos connumerandum duxit, quod matre Hiberna credat natum, quodque multos Hibernia sanctos David singulari amicitia coluerit: denique quod nomen ejus legatur inscriptum Martyrologiis Hibernicis Tamlachienfi, Dungallenfi, Maguari, Angustii, Mariani; & Alia ejus inter Vitæ Sanctorum Hibernia habeantur in Codicibus Insulensi & Kilkennensi.

9 Ejusdem Sancti cultus per reliquam Ecclesiam est propagatus, maxime postquam Callistus 11. Papa, qui ab anno MDXXIX. ad MDXXXIV. sedit, illum aut Sanctorum Catalogo adscripsit (ut in Martyrologio Anglicano, & apud Godvvinum de Episcopis Angliæ pag. 601. legitur) aut cultum antiquum novis privilegiis stabilivit. Hinc inscriptus Martyrologiis anno 1490. Colonia & Lubeca excusis, MS. Florarium Sanctorum, Antiharij Usuardi per Hermannum Greven & Molannum, Catalogo generali Ferrarii, Martyrologio Germanico Canisii & aliis. Verba Greveni sunt ista: Eodem die B. David Menevensis Archiepiscopi & Confessoris. Hunc nasciturum S. Patricius Hiberniæ Patronus, per triginta annos, Domino revelante prævidit: natus vero cum baptizari deberet, fons aquæ subito erupit. Cum aliquando Evangelium S. Joannis scribere deberet, & pulsata campana ad opus Dei, opere suo incompleto festinus exisset; regressus invenit aureis litteris Angelico ministerio consummatum. Obiit tandem plenus dierum annum vitæ suæ cXLVI. Hac ibi. De annis vitæ mox agemus. De opere ejus aureis litteris per Angelos completo silent Alia, quæ hactenus vidimus. Dies Translationi reliquiarum ejus sacer XVI. Augusti & XXVI. Septemb. indicatur in MSS. Notationibus Carthusiæ Bruxellensis ad dictum Grevenum. Priori die ista habentur. Translatio Divi Davidis Archiepiscopi in Vallia. Altero die hæc leguntur: Translatio sanctissimi Davidis Archiepiscopi in Menevia. Quæ de uno eodemque hoc Sancto sunt accipienda.

§. II. Aetas S. Davidis.

IN re perplexa ac multum intricata hæc nobis ratio magis verosimilis apparet. Primo S. Patricium, xxx. annis antequam S. David nasceretur, fuisse in Britannia, atque in valle Rosina sedem sibi quieti recessus voluisse statueret; sed jussu oraculo divino ad Hibernia conversionem spes reservare, diximus supra, & refertur in omnibus jam citatis Alis & Lectionibus. Factum id esse anno ccccxxxii. cum Episcopus ordinatus, & Apostolica missionis auctoritate fultus, cum plurimum Clericorum comitatu in messem sibi toties promissam est ingressus, tam est incredibile quam quod maxime. Quid ergo? Nos ad ejus Alia probabilissimum esse docebimus, ante annos octodecim eandem expeditionem a S. Patricio nondum Episcopo sed Presbytero duntaxat, solo, & absque alia missione quam quod Hibernia se destinari a Deo multis visionibus jam pridem doceretur, fuisse tentatam. Quod cum ei non succederet, nihil facilius fieri potuit, quam ut animo dejectior ad degustata in Hetruria Tyrrhenique maris insulis solitudinis solatia cepit aspirare; locoque, ubi diximus, invento, qui placeret, fueris isthic remansurus, nisi Angelico fuisset jussu prohibitus. Itaque cum necdum maturatione laboribus suis esse cerneret Hibernicam messem: nec ibi manere permitteretur, rediisse in Gallias, sequæ Ausifiodorum consulisse; ibique S. Amatori primum, dein S. Germano adhasisse: donec hujus consilio & auxilio obtrineret a Cælestino Pontifice, id quod tamdiu tantis votis desideraverat. Ab anno igitur ccccxliv. annos xxx. numerando ad annum ccccxlvi. pervenitur: quo anno Romam abiisse colligimus, cum ex xli. annorum numero, quibus

A Major, *Histor Boethius*, quos citat & sequitur *Ufferius* pag. 521. Verba *Monemutensis* lib. 11. cap. 2. sunt ista: Sed & inclitus ille Rex Arturus lethaliter vulneratus est, qui illinc ad sananda vulnera sua in insulam Avalonis (ubi monasterium *Glastoniense* est advectus, cognato suo Constantino, filio Cadoris Ducis Cornubiæ, diadema Britannicæ concessit anno ab Incarnatione dominica *DXLII*. & cap. 3. relatis *Constantini* contra *Saxones* bellis, addit: Tunc obiit sanctissimus Urbis Legionum Archiepiscopus David in Menevia civitate, intra abbatiam suam, quam præ ceteris suæ diocesis monasteriis dilexerat, quia B. Patricius, qui nativitatem ejus prophetaverat, ipsam fundavit. Dum enim ibi apud confratres suos moram faceret, subito languore gravatus defunctus est, & jubente *Malgone Venedotorum Rege* in eadem ecclesia sepultus. Deinde cap. 4. aliis bellis ejusdem *Constantini* narratis, addit eum tertio regni anno interfectum a *Conano* fuisse. Hinc liquet, S. Davidem intra annum *DXLI*, & *DXLV*, & vivis abisse; & recte erui infra ex *Vita* num. 17. mortuum esse anno intermedio *DXLIV*. quo cyclo Solis XXI, litteris Dominicalibus CB, Kalendæ Martiæ in feriam tertiam convenire: qui obitus ejus characteres ibidem observantur.

15 Davide defuncto, *Ismaelem Dubricii* discipulum illius loco Episcopum Menevensensem consecratum esse & **B** S. Teliæ, diximus 1x Februarii ad hujus *Vitam* §. 2. num. 13 ex Fragmento illius *Vita*, anno *CIXXX*, a *Galfredo Urbani Landavenfis* Episcopi fratre scripta. At §. 1. num. 10 dedimus verba antiqui fragmenti a *Spelmanno* editi, in quo ad annum Christi *DLX* dicitur altare SS. Dubricii & Teliæ extitisse, ut hic necessario aliquot ante annis & vita migravit, ac miraculis clarus meruerit *Calicum* honores.

Qua necessario requirunt S. Davidem citius obisse, adeoque aut anno *DL*, quo etiam primus Martii dies in feriam tertiam incidit, aut certe jam tempore *Constantini* Regis assignato anno *DXLIV*. Dicitur hinc opponi potest *Galfridus*, qui lib. 11. cap. 3 in locum S. Davidis mortui asserit positum in Metropolitana Sede *Kincum* (aliis *Kinocum* vel *Cenaucum*) *Lampaternensis Ecclesiæ* in *Coretica* provincia Antistitem, & ad altiore dignitatem promotum. Verum is in *Legionensi* Sede successisse dicendus est, quod etiam innuit *Ufferius* pag. 528. *Kinoco* dein mortuo S. Teliæ in *Legionensi* Sede subrogatum, *Menevensi* Antistitem ordinasse *Ismaelem*, ab aliis dici indicavimus ad S. Teliæ *Vitam* §. 1. num. 9. qua annum mortis S. Davidis a nobis assignatum magis confirmant.

16 Hinc denique ætatem S. Davidis colligere possumus, si eum editum in lucem statuamus anno quinti seculi *XLVI*.

ad finem vergente. *Negotia* enim *Roma* S. Patricio expedienda & res per *Britanniam* in reditu gesta exigunt, ut annus iste pene totus efflueret: neque necesse est, ut immediate ab elapso *XXX*. annorum spatio conceptus S. David dicatur, cum mensium aliquot, aut etiam anni fere integri discrimen pro nihilo haberi possit ad indefinitum illum loquendi modum post annos *XXX*. Statuamus, inquam, anno, istius seculi *XLVI*. exente natum S. Davidem, mortuum sequentis seculi anno *XLIV*. inente, totis *LXXXVI*. annis vitam ille protraxerit: quam qui annorum *CXXXVI*. finisse volunt facile unius numeralis littera perversa acceptione poterunt decipi, sequenti, quod *librariorum* visio evidens in *Allis* *romana* irrepserat, dum dicitur Senium centum quadraginta annis & septem complevisse. Qui tamen vitam longeva anni propugnatores acerrimum repperunt *Colganum* annotatione 31. asserentem Sanctos Britannicæ & Hibernicæ ultra communem aliarum gentium vivendi terminum vitam protraxisse, & variis, sed æque contrariis, exemplis confirmat, atque inser alia annis S. Kentigerni centum octoginta quinque, quos ut paradoxum aliquod ad *Vitam* ejus *XLII*. Januarii rejicimus num. 7. in *Commentario* prævio. Interim perperam auctoritas nostra, quæ eam ætatem in *Allis* ex *Capgravi* editis adstruere-

Tomus I.

mus, assumitur a *Colgano* §. Martii annotatione 42. ad *Vitam* S. Kierani, cui anni vita trecenti obtrudantur. Occasio hic errandi arrepta videtur ex intruso accessu S. Barrii, sive *Fyndarri* ad S. Davidem, & habitum monastico assumpto a *Constantino* Cornubiæ Rege, sed ea contigisse post obitum S. Davidis infra ad *Alla* observamus. Quæ alia a *Colgano* adferuntur longioris vite testimonia, sunt fere Hibernicæ & magis obscura: in quibus refutandis immensum & fere inutilem laborem assumeremus & sedium adjerremus legentibus. Quod *Bucelinus* in *Menologio Benedictino* scribat mortuum sub A. C. 650. errorem *CVI*. annorum, non viri adeo eruditi arbitramur, sed typographorum, cum cifris transpositis annus sit 560. Melius *Edvardus Maihev* circa annum Domini 490. floruisse asserit.

17 In *Vita* S. Patricii apud *Capgravi* ista leguntur: Quædam matrona, nomine *Elsvida*, tempore *Edgari* Regis, per quemdam cognatum suum Episcopum Menevensensem reliquias S. Davidis acquisivit: quando tota illa terra ita vastata erat, ut vix aliquis illius loci inhabitator inventus esset. Hæc autem Translatio corporis S. David per matronam præfatam facta est usque ad *Glastoniam* anno post mortem ejus quadringentesimo vicesimo primo. Annus is forte & computu nostro nonagesimus sexagesimus quartus, & dñi Regis *Edgari* sextus. In *Monastico Anglicano* in *Glastoniensi* Abbatia pag. 4. ista leguntur: Ibi quoque requiescit S. David Menevensium Archiepiscopus, cujus reliquias quædam nobilis matrona, tempore Regis *Edgari* illuc contulit, cum quibusdam aliis reliquiis.

V I T A

ex MS. *Utrajectino*.

C A P U T I.

Revelatio de S. Davide nascituro. Ejus natiuitas, educatio, Sacerdotium.

S Sanctus, quem tinctio baptismi David, vulgus autem *Deuvi* clamat, veriloquis Angelorum oraculis, ad patrem quidem prius, deinde ad S. Patricium, a terdenis annis priusquam nasceretur, prophetatus, innotuit. Nam quodam tempore pater ejus, nomine b Sanctus, Rex & Cæreticæ gentis, Angelica in somnis monitus voce, audivit. Crastina die venatum iturus, casu prope fluvium cervo, tria ibi munera reperies, cervum scilicet, quem persequeris piscem & favum. Ex his itaque tribus relerves, favum scilicet, partemque piscis & cervi: quæ custodienda filio ex te nascituro transmittes ad d Nautanum monasterium, quod nunc usque *Depositi* monasterium vocatur. Quæ quidem munera hujus vitam prænuntiant: favus enim mellis ejus sapientiam clamat: piscis vero aquaticam vitam ejus, quam in pane & aqua tantum ducet, significat: cervus autem in antiquo serpente ejus significat dominium. Sanctus quoque & Patricius Episcopus *Demetica* intrans rura, ubique perlustrans, tandem ad locum qui *Vallis Rosina* nominatur, pervenit. Et gratum agnoscens locum, devovit Deo ibi fideliter deservire: sed Angelus Domini ei apparens, dixit: b Tibi, inquit, non istum locum Deus disposuit, sed filio, qui nondum est natus: nec nisi triginta peractis annis nascetur.

2 Labentibus ergo triginta annis Sanctus Cæreticæ gentis Rex, *Demetica* proficiscitur: ibique perlustranti obviam ei facta est quædam puella, nomine i Nonna, pulchra nimis, virgoque decora. Quam Rex concupiscens, oppressit: quæ nec post virum agnovit, nam ipsa hora concipiens, ac deinceps vitam fidelissimam ducens, pane & aqua tantum vixit. In loco autem, in quo oppressa concepit, modicus patet campus, visus amœnus, munere superni roris plenus: in quo tempore conceptionis duo grandes lapides apparuerunt, unus ad caput, & alter ad pedes, qui antea visi non fuerant. Nam terra conceptui congaudens, sinum aperuit, ut & puellæ verecundiam servaret, & prolis soliditatem prænuntiaret. Crescente autem utero, mater ad offerendas pro partu elemosynas

D 3

obla-

Reliquia
Glastoniensis
delata.

S. David
revelatione
innotuit
patri.

f
S. Tanti-
rio, 10 an-
is natiuita-
tem annis

i
concepit
matris op-
pressas

A oblationum, quamdam ecclesiam ingreditur: in qua quidam & Doctor verbum faciebat ad populum. Ingressa autem puella subito obmutescens Presbyter tacuit. Interrogatus autem a populo, cur obmutuerat, respondit: Ego communi loquela loqui possum, predicare autem non possum: sed vos extra egredientes, me solum remanere sinite, ut si vel sic possim predicare. Egressa autem foras plebe, puella in angulo se abscondens humiliter latuit. Deinde & secundo Doctor toto annisu predicare tentans, nihil potuit: hinc perterritus excelsa profatur voce: Adjuro, inquit, ut si quis hic me latet, sese ostendens innotescat. Tunc illa respondens, Ego, inquit, hic lateo. At ille, Foras, inquit, egredere: populus autem ingrediebatur ecclesiam. Hoc facto, lingua soluta predicat. Interrogata autem puella, seque pregnantem confessa, cunctis patuit, quod seculo paritura esset filium, qui sermonis divini facundia cunctos Britanniae Doctores excederet.

3 Interea quidam ex confinio Tyrannus erat: qui ex magorum vaticinio audiebat, filium suis in sinibus nasciturum, ejus potestas totam occuparet patriam. Notatoque magorum oraculis loco, in quo nasceretur, ei jam invidens, solus tot diebus loco supersedere decrevit, ut quemcumque vel modicum ibi quiescentem inveniret, gladio perimeret, urgente autem parvus tempore, mater ipsum locum petebat: quem ex magorum praesagio Tyrannus observabat. Ipsa vero die tanta aeris tempestas invaluit, quod nullus vel etiam foras egredi audebat. Locus autem, in quo mater parturiens ingemiscebat, magna lucis serenitate fulgebat. Urgente vero dolore in petra, quae juxta erat, manibus innixa est: quae vestigium veluti cera impressum, petram intuentibus ostendit; quae & in medium divisa dolenti matri condolu.

B Deinde ab Eliso Numitiniensi Episcopo baptizatus, novos caeco oculos, qui eum sub unda tenebat, respersis aqua oculis praestando, diem ignotum aperuit. In ipso vero loco ad baptizandum ministerium fons subito lucidissimae aquae erumpens apparuit.

4 Puer autem nutritus in loco, qui & Vetus-Rubus dicitur, ibique literis eruditus Ecclesiasticum didicit servitium. Condiscipuli autem columbam eum docentem, atque cum eo hymnizantem cernebant. Sed & succedente tempore crescentibus virtutum meritis, virginem carnē servans, Presbyter ordinatur. Inde profectus, & Paulinum, S. Germani discipulum, adiit Doctorem, qui in insula p. nomine Dilanigerbendi gratam Deo vitam ducebat. Contigit autem ut Paulinus eodem tempore, quo S. Devvi cum ipso manebat, oculis privaretur. Factumque est, ut congregatis in unum discipulis, ex magistri rogatu, singuli oculos Magistri Crucis impressione tangentes benedicerent, ut eorum oratione & benedictione sanaretur.

C His itaque per ordinem hoc facientibus, petitum est, ut S. Devvi Magistri oculos tangeret. Ille vero respondens; Nuncusque, ait, Magistri faciem non asperi. Tanta namque verecundia perfrusus est, quod per decem annos, quibus cum Doctore vixerat, ejus faciem non aspexit. Cui Magister: Leva tantum manum, tangens oculos, nec tamen cernens, & sanabor. Quod & factum est.

a Circa annum 414.

b In Vita apud Colganum additur, & opere Sanctus, quod melius abest. Apud Capgravius nomen non indicatur, aliis Xenatus dicitur.

c Ceterica nunc Comitatus Cardiganensis habetur, ac fluvio Tivio separatur a Penbrokia diocesi.

d Capgravius Mancheni, Magistri monasterii Rosnati in Britannia, uti in ejus Vita 21. Martii dicitur. An idem sit Rosnatum quod hic notatur monasterium, dubium est, maxime cum hoc a monasterio militis apud posteros sit dictum Depositi monasterium.

e Circa annum 414, ut supra dictum.

f Demetrius monachus S. Gildae & alii post eum: hic accipitur pro Comitatu potissimum Penbrokia.

g Vallis Menevia alii, prope urbem S. Davidis.

h Interior Monasterii lib. 11. cap. 3. ait & Davidem praeterea hanc Abbatiam dilexisse, quia & Patricius, ipsam sun-

David. Multa apud Capgravius adduntur de ostensa S. Patricio in Hibernia, de quibus ad ejus Vitam 17. Martii.

i Apud Colganum Nemata, apud Capgravius in hac Vita nota S. Nonnita, in Vita S. Keina Melari, & hujus soror dicitur, frater Davidis. Ila Braghani Regis Brengonocum secundogenita, ubi nihil de hac oppressione habetur.

k Colganus, quidam vir sanctus, nullo etiam addito nomine. Capgravius: Gildas obmutescens quasi clauso gutture tacuit, & Gildas. vide hoc miraculum supra in Vita S. Gildae Confessoris. Haec ibi. Sed eam Vitam ut ab homine imperito scriptam rejiciamus ad Vitam ejusdem Gildae, 29. Jan. 5. q. m. 39. quem dicitur S. 2. m. 3. natum an. Chr. 493. id est 47. annis post S. Davidis nativitatem, Neque pueri Gildae Sanctos admittendos diximus ibidem, 9. 2. & 3. Febr. ad Vitam S. Brigide 3. 12. Eadem tribuit S. Albeo Episcopo sed volens offerre sacrificium, Vita M. S. danda 12. Septemb.

l Apud Capgravius additur: In illo enim loco construitur ecclesia, in cuius altaris fundamento haec petra tecta jacet. Desunt omnia de hac petra in Vita a Colgano edita.

m Apud Colganum: A S. Helmo Momonienfium Episcopo. At Giraldus baptizatum scribit in loco, qui Portleais appellatur a Helmo Menevensium Episcopo, qui divina providentia, illuc venerat. Addis Ufferius pag. 444. Post-eleis esse locum prope Meneviam, & nomen adhuc retinere. Suspiciatur idem Ufferius baptizatum fuisse a jam dicto S. Albeo Momonienfium Episcopo, cum in hujus Vita legatur: Postea ille filius natu est, & pater ejus dedit eum S. Albeo, ut nutritum eum Deo. Ipse est David sanctus Episcopus: cujus reliquiae requiescant in civitate sua Ceall-muni, quae est in Britannia.

n Giraldus apud Ufferium pag. 444. ista addit: Puer nutritus est in loco, qui Vetus-Rubus dicitur, qui & Cambrice Hemenen, Latine vero Vetus Menevia vocatur. Sortitus est autem locus hoc nomen ab Hibernico Muni, quod Rubus sonat, unde & Kilmuni Hibernice adhuc hodie Ecclesia Menevensis appellatur.

o Capgravius Paulentem, & Poulentem addit.

p Apud Colganum, In insula VVitlandi, Giraldus in Vestram insulam profectum ait. Subscribit Colganus & Ufferius Vestram ab Anglo-Saxonibus VVuidland dici scribit Camdenus in sua Britannia. Sed ea tum sub Anglo-Saxonibus ethnicis erat, quam sub initium accessus eorum ad Britanniam fuisse occupatam scribit Beda lib. 1. Hist. Gentis Angl. c. 25. Estat in Moridantem Comitatu, vulgo Caermarden, qui Demetia regioni adscribitur, locum VVhitre-land, Latine Albalandia, in qua postea illustre monasterium Ordinis Cisterciensis extructum est, de quo diploma Regis Anglorum Joannis erat in Monastico Anglicano pag. 824. & seq. Hinc provincia cetera est Morgania, seu Glamorgania, in qua S. Illusus scholam aperuit, ad quem, ut in ejus Vita 6. Novemb. legitur, confluebant plurimi scholares, quorum de numero quatuor isti, Sampson, Paulinus, Gildas, & Devvi studebant sapienter eruditi. S. Gilda 9. Januar. nat. 3. condiscipuli referuntur Sampson Dolensi, & Paulus Levenensi, ambo in Britannia Armorica Episcopi, nulla ulla S. Davidis mentione. Colganus S. Sampson 21. Julii, S. Paulus seu Paulinus 12. Martii: ad quem diem ostendunt non fuisse illos S. Davidis condiscipulos, quoniam perperam pro Daniele suspiciamus hic accipi.

C A P U T II.

Monasteria a S. Davide extructa, Malevoli puniunt.

Non post multum temporis Angelus Paulino apparuit. Tempus inquit, est; ut Devvi commissum sibi sapientiae talentum non terrae sodiens mandet, sed illud erogando multiplicet. Exhinc dictus Devvi predicationis officium assumens, multos a vanitate seculi exhortando convertit. Nam duodecim monasteria fundavit. Primum adveniens a Glastinberi Ecclesiam construxit, deinde & Badam, ibique aquam mortiferam salutarem benedictionem efficiens, lavandis corporibus dignam perpetuo donavit calorem: & postea Caulam & Reptum, Colvam, & Glastum, deinde Scumnistre, postea Raclam: hinc Langhemalach, in quo postea altare missum accepit. Proprium quoque Regem Ertig restauratis oculorum luminibus sanavit. His itaque ex more fundatis, & ordinata canobialis habitus regula, ad locum, quo prius proficiscens exulaverat, rediit. Habebat autem ibi Duirdianus, Episcopus fratrucis ejus. Cum autem colloquiis divinis inter se consolarentur, sanctus, inquit, Devvi, Mecum, ait, qui comitatur Angelus, locutus dicit: Ex loco, in quo deservire proponis, vix e centum unus praemii potietur. Est autem alius prope locus, in cuius cemeterio, quicumque salva fide humati fuerint, vix eorum unus inferni penas luct.

6 Quadam vero die ad eum tres ejus fidelissimi discipuli.

A discipuli, & multa discipulorum comitante turba, con-
veniant: pariterque locum, quem Angelus pramonue-
rat, adeunt. Accensoque in nomine Domini rogo; fu-
mus in summis elevatus, totam, ut apparebat, insulam
nec non & Hiberniam circumgyrans implebat. Quidam
autem ex vicinia loci propinquus, Baja vocatus, viso
eali signo, tanta est ira permotus, ut per totum diem
tristis nec prandii meminisset. Uxori autem ejus caus-
sam tristitiae querenti respondit; Vidisse, inquit, me
doleo fumum ex Rosina valle surgentem, qui totam cir-
cuibat patriam. Certum enim teneo, quod ejus incen-
sor potestate & gloria cunctos antecellet. Nam quodam
quasi prænuntio fumus iste famam ejus prædicat. Cui
uxor, Surge, inquit, acceptaque fervorum turba,
tale ausos facinus strictis infecutus gladiis cunctos inte-
rimis. Hoc facto, grande pacti scelus, ingenti per-
viam gradientes febre correpti, enervatis viribus, ta-
men invalidi spurcissimis opprobriorum blasphemis op-
pugnant. Domum inde regressi, obviam invenerunt
conjugem. Pecora, inquit, nostra subita morte per-
ierunt. Reversus ergo pariter ad servum Dei, lacry-
mis & orationibus misericordiam petunt. Terra, in-
quunt, in qua tu es, tua in sempiternum fiat. Servus
autem Dei benigno respondens animo; Pecora, inquit,
vestra reviviscunt. Inventum est autem ut promissit.
Altera autem die uxor ejus livore accensa, convocatis
ancillis, lte, inquit, & nudatis corporibus ante colle-
gii Pœnitentia & ludicra exercentes, impudicis utimini
verbis. Ancillæ obediunt, impudicos exercent ludos,
concubitus simulant, blandos amoris nexus ostendunt,
monachorum mentes quorundam ad libidines pertra-
hunt, quorundam molestant. Deserere locum mona-
chi conantur. Sanctus autem Pater sancta exhortatione
mentes eorum ad longanimitatem patientiæ roboravit.
Proxima autem die eadem uxor, occisa prius innocenti
privigna, (in cujus martyrii sede fons sanitatum reddi-
tor emanavit) in insaniam versa, nusquam comparuit.
Baja autem ab inopinato percussus hoste interiit: arx
ejus emisso cælitus igne combusta est.

7 Expulsa ergo inimicorum malitia, in loco, quem
Angelus pramonuerat, insigne monasterium constru-
erunt. Ibi vir Dei quotidianis lacrymarum fontibus
exundans, gemine caritatis ardore flagrans, quoti-
die Dominici corporis oblationem puris sacrabat mani-
bus: sicque ad Angelicum solus post matutinas horas
pergebat alloquium. Hinc protinus frigidam petebat
aquam, in qua diutius morando, rigans omnem
carnis domabat ardorem. Totam deinceps diem do-
cendo, orando, genu flectendo, curam Fratrum fa-
ciendo, nec non orphanorum, viduarum, egentium,
debilium, peregrinorum, multitudinem pascendo, in-
defessus ducebat. Sicque incepit, peregit, finivit. Au-
dita itaque boni odoris fama, Reges, Principes, secu-
lares deserunt sua regna, ejusque monasterium petunt.
Hinc contigit, ut f. Constantinus Cornubiensium Rex
suum defereret regnum, ac se in hujus Patris cella obe-
dientiæ subjugaret.

a Vita a Colgano edita: Ipse fundavit Glaslingberne-
nse monasterium. Capgravius: Glasstoviam veniens, ecclesiam a fun-
damento fecit. Imo Ecclesiam adjectisse supra diximus.
b Capgravius Bathoniam, urbem cum Glasstovia in Comitatu
Somerseienſi, ubi anno 520. celestis clades Saxonibus a Britannis
illata est, quæ anno 5. Gildas in lucem editum scripsit.
c Hæc septem monasteria ab aliis omiſſa, forſan quod tempore
scriptorum deſiderent. Alia duo memorantur apud Capgravi-
um: Lemuſtir & aliud in Govvir in VVallia. niſi prius hic Secum-
niſtre appelletur.
d Additur apud Colganum: Scilicet Aidanus, Eliud, &
Iſmael. Apud Capgravi-um: Scilicet Aidanus, Thelias, &
Iſmael. Gloſſema poſteriorum arbitramur. Nam Telianum, for
Eliud, condiscipulum S. Davidi fuiſſe, non discipulum, dixi-
mus ad ejus Vitam 9. Febr. cap. 1. liſt. e. Iſmaelem S. Dubricii
fuiſſe discipulum ſupra diximus.
e Albertus le Grand in Vita S. Sæzæ eremitarum hujus Sancti

Britanniis eis vacari Peneti Sant Sæzæ: Et alibi infirmas pro per-
nitentia hanc vacem accipi, id est, loco penitentia exercenda
designata: forſaſſi hic quoque rectius Penetia, seu Penitentia-
lia legeretur.
f De S. Conſtantino agimus 21. Martii, quem hunc arbitramur.

C A P U T I I I.

Miracula a S. Davide ejusque discipulis
parrata.

8 Q Uadam die convenientes in unum Fratres con-
queruntur super penuria potabilis aquæ: qui-
bus auditis vir Dei ad proximum locum, in quo eum
alloquebatur Angelus, perrexit; ibique diutissime
orans necessariam petivit aquam: & cum voce orantis
fons dulcissimæ effluit aquæ, & quia vineis frugifera
non erat patria, ad conficiendum corporis sacramen-
tum Dominici, in vinum versa est. Sed & alias dulces
aquas a discipulis ad Patris imitationem datas, homi-
num sanitati & utilitati proficuas novimus.

9 Quadam vice quidam rusticus, nomine Tardi,
Sancto talia suggererat; Terra, inquit, nostra aquis
exhausta, laboriosam ad aquandum, quia & longinque
distat fluvius, vitam habemus. Sanctus autem necelli-
tati proximorum compatiens, egressus baculi cuspide
gleba superficiem aperuit, & fons limpidissimus ema-
navit, qui perpetua ebulliens vena, frigidissimam ca-
loris tempore donat aquam.

10 Alio tempore dum a S. Aidanus ejus discipulus
casu quodam ad firmandum doctrinam acceptum li-
brum foris legeret, monasterii adfuit Præpositus, im-
perans ei, ut ad deportanda de valle ligna acceptis duo-
bus bobus iret: erat enim silva in longinquo posita. Ai-
danus autem citius dicto obediens, nec librum clauden-
di moram accipiens, silvam petit. Paratis vero lignis
jumentisque impositis regreditur: via autem ad præ-
ruptum gradiebat præcipitium, sub quo mare intluit.
Veniente autem ad præcipitium vehiculo in præceps
cum jumentis diruit ad mare. Ruentibus autem signum
imponit Crucis: atque ita factum est; ut ex undis fa-
nos & incolumes cum vehiculo accipiens latus ingredia-
tur viam. Cum autem iter faceret, tanta pluviarum
inundatio exoritur, ut fossæ rivulis fluerent. Peracto
labore, ubi librum reliquerat, ingreditur: sicque aper-
tum & a pluvii illaſum reperit. Fratribus autem hæc
audientibus, & Patris gratia & discipuli humilitas ce-
lebratur. Sanctus autem Aidanus ad plenum eruditus
Hiberniam petit: ibique constructo monasterio sanctissi-
mam vitam duxit.

11 Cum autem S. Aidanus nocte Paschali oraret,
apparuit ei Angelus Domini, dicens. Nosti quod véné-
rabili S. Devvi tuo Patri crastina die venenum a quibus-
dam Fratribus ad prandium apponetur. Mitte ergo ex
ministris quemdam Patri ad indicandum. Respondens
Sanctus, Nec navis, inquit, parata, nec ventus est
ad navigandum directus. Cui Angelus: Condiscipulus
autem, c. Scuthinus nomine, ad litus pergat maris.
Discipulus obediens litus petit, mare intrat ad genua.
Accipiens autem eum bellua transvexit ad civitatis con-
finia. Peractis autem Paschalibus solennis, S. Devvi
refectoryum ad prandium una cum Fratribus petit, cui
est obviis factus quondam discipulus ejus Scuthinus.
Narratis omnibus, quæ erga eum gesta fuerunt, pari-
ter in refectoryo discumbunt. Finita oratione assurgens
Diaconus, qui Patri ministrare consueverat, panem
veneno infectum mensæ imponit: cui cocus & œcono-
mus consenserant. Scuthinus autem se erigens, Hodie,
inquit, nullum Frater Patri ministerium adhibebis, ego
enim impendam. Diaconus autem facti conscius confu-
ſus absceſſit. Sanctus vero Devvi panem benedicens, in-
træ

Oratione
fontem di-
cit, quæ
aqua pro
lacheris
in vinum
verſa.

alium ſon-
tem præce-
pit.

S. Aidanum
discipulum,
hujus a præ-
cipitio libe-
rat.

librum a
phœnâ in-
tactum ſer-
vato.

Scuthinus ex
Hibernia in
Britanniam
directus
transiit.

de pane ve-
nenoſo me-
morat S. De-
vidus.

A tres divisit partes: partem unam mandat tradere cani; alteram corvo: qui ut gustaverunt cunctis videntibus vitam perdiderunt. Ipse autem Pater tertiam partem sumens mandit; quæ tamen nihil ei nocuit. *d*

12 Quodam tempore alius S. Devvi discipulus, *e* Modnuciant nomine, cum Fratribus viam prope civitatis confinia in proclivio, quo viantibus facilior secretus accessus, cavabat. Ipse autem eundem ex laborantibus inquit: Quid tu tam desidiose laboras? At ille indignatus, ferrum quod manu tenebat in altum elevans, in verticem ejus ferire conatus est. Sanctus autem Pater hoc a longe prospiciens, facto signo Crucis manum ad illos elevavit, sicque ferientis manus aruit. Postmodum vero idem discipulus, crescentibus virtutum meritis, Hiberniam petit insulam: navim ingressus, cuncta apud multitudinem cum secuta est, secumque in navi ubi infederat se collocant. Nam isdem apud stationibus inferviens, cum reliquo Fraternitatis opere alveariis ad nutriendos examinum sætus operam dabat, quo indigentibus aliqua suavioris cibi oblectamenta procuraret. Ipse ergo fraternæ communionis fraudem non tolerans, iterum ad virum Dei repedavit, apud comitatus turba: quæque ad sua volitat. Hinc Patri Fratribusque valedicens abiit: sed iterum cum apes sequuntur. Sicque factum est, ut, si quando ipse egrediebatur, & ipsa sequerentur. Tertio ergo Patrem repetens, ut, si vel lassæ habitaculis remanerent, ne sua utilitate Fratres adimerentur; & nec illis sic remanentibus, transferendi a Patre licentiam cum apibus accepit. Quibus Pater ita benedixit: Terra, ad quam properatis, vestro sit abundans semine: & numquam ex ea vestrum deficiat germen. Nostra autem civitas a vobis in æternum deserta, numquam in ea fortis vester excrescat. Quod nunc usque servatum experimento didicimus. Nam ad ejusdem Patris civitatem examina apud comperimus deportata: sed illæ per aliquantulum temporis manstantes deficiunt decrecendo. *f* Hibernia autem, in qua numquam usque ad illud tempus apes vivere poterant, nimia mellis fertilitate dicatur.

Ita enim Hiberniam ab antiquo apes sequuntur:

B

a Hac sibi narratur 29. Januarii in Vita S. Aidani cap. 2. *b* Apud Colganum hac interponitur: in loco, qui Ferna Gartin dicitur. Est Ferna Sedes Episcopalis in Australi Lagonia, ubi S. Aidanum, sive Edanum, primum fuisse Episcopum diximus ad ejus Vitam.

c Colganus Martyrologia Hibernica secutus, ad 2. Januarii recitat S. Scuthinum. Giralduus Cambrensis in Vita S. Davidis apud Usserium pag. 997. observat aliam Scolanum dictum, & postmodum in Vinthoniensi, ut perhibent, cathedra sublimatum. Sed is videtur S. Svithunus esse, quem VVigorniensis in Chronico tradit, Helmsbani anno 936. successisse. Quæ tempora aliquot seculis distant. Colitur S. Svithunus 2. Julii.

C *d* Hic aliqua intrusa, aut etiam ab auctore inserta erant, quæ nos rejecimus ut falsa, aut saltem quam maxime suspecta fidei. En illa, ut librorum disjunctis, eisdem verbis: Alio quoque tempore, cum quidem Hibernensem Abbas, Barre nomine, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Romæ limina visitasset, peracto voto reversus, sanctum visitat virum: ibi aliquantulum temporis in colloquiis divinis moratus, præpedita ventorum indigentia navi, qua patriam revivere paraverat, longiori tardabatur mora. Timens vero ne in sua congregatione, absente Abbate contentiones exorirentur, sollicita persequutus mente mirabile invenit iter. Nam equum, in quo sanctus Pater Devvi ad Ecclesiasticas utilitates inhædere consueverat, petivit, concessumque accepit: acceptaque Patris benedictione portum petit, mare intrat, ac sustentaculo equi uixit pro navi. Equus enim tumens fluctuum tumulos velut planum peragebat campum. Cum autem in mare longius graderetur, apparuit ei S. Brendanus, qui super marinum cætum miram ducebat vitam. Sanctus autem Brendanus hominem in mari videns equitantes, suspensus ait: Mirabilis Deus in sanctis suis. Salutantibus nunc uo, Brendanus rogat, unde esset & a quo venisset, & quali modo in mari equitasset. Cui Barre singula narrans, quod benedixit ei S. Devvi munus, & quod per ipsius equum talem ingressus sit viam ostendit. Cui Brendanus, Vade, inquit, in pace: ego veniam & videbo eum Barre autem illeto gressu ad patriam rediit, & Fratribus, quæ erga eum gesta fuerant, indicavit. Equum in cellæ ministerio ad ejusdem usque obitum tenuerunt. *Haec enim Astis inserta: in quibus hac displicens.*

Primo qui hic Barre appellatur, Barreus est apud Colganum, qui offerit illum eundem esse, qui 25. Septembris colitur Barreus & Fynbarrus alii dicitur, cujus triplicem Vitam M.S. nati sumus; unam ab Hugone Vardao Minorita Hiberno nobis communicatam, in qua hac eadem narratur. Alia olim Corragia in Ecclesia Cathedrali in Ecclesiastico officio legi solita, est in novem distributa lectiones, a qua hac abjuncta & melius: quod in ea dicatur Fynbarrus adhuc juvenis Torporeum adivisse Episcopum, Papa Gregorii discipulum prædilectum, atque ab eo Evangelium & Paulum didicisse: qui proinde nullo modo potuit attingere tempora S. Davidis. Tertia Vita in plurimis est aliis duabus primis, sed sub nomine Maculini Episcopi, in qua nulla fit S. Davidis mentio. Deinde plura sunt in quacunque S. Barri aut Fynbarri, aut Maculini, Vita parum fide digna. At vel maxime displicens quæ de occurso S. Fynbarri & S. Brendani hic narratur, cujus nulla in illius Astis mentio. Nennulla & his non dissimilis rejecimus ad Vitam S. Brigide 1. Februarii pag. 117. §. 14. ubi obitum utriusque Brandani recitamus, senioris ad annum Christi 571. junioris vero ad annum 577. aut 583. ut S. Fynbarrus Abbas rediit Roma, ubi cum discipulo S. Gregorii Papa egerat, non petueris alterutrum horum occurrere. Denique si alius præferatur Barre senior, non continuo huic descriptioni fides adhibenda. Quid si nati monasterii Menevensis, quam equum S. Davidis appellavit saltem pater, & Britannia in Hiberniam fuerit transfectus, & inde primo a Poetis, dein ab aliis arrepta occasio hujus commentii? Forsan idem de bellua, quæ Scatinus transfectus dicitur, excogitatum est. De mira vita S. Brandani, & septenni navigatione, mentio fieri poterit, si videatur, 16. Maji.

e Apud Colganum dicitur Modonnoch, estque is S. Modonochus sive Donnicus Ossorienis, cujus Vitam dedimus 13. novembris. *f* Hac de parte Hibernia, in qua S. Modonochus vivit, intelligenda esse ostendimus ad ejus Vitam.

C A P U T I V.

Iter S. Davidis Hierosolymitanum: Archiepiscopus: obitus.

13 **Q**uadam nocte Angelus S. Devvi apparens, ait: Crastina die cingens & calceans te, Jerusalem peregre proficiscens, optatam carpe viam. Sed & alios duos comites vocabo: Eliud scilicet, qui nunc a Teliion vulgo nominatur, qui quondam ejus monasterio interfuit monachus, & b Paternum, cujus virtutes in sua continentur & historia. Sanctus autem Pater admirans imperii præceptum, dixit: Quomodo hoc fieret? Nam quos promittis socios, trium vel amplius dierum spatio a nobis vel a semetipsis distant: nequaquam ergo crastina conveniremus die. Cui Angelus: Ego hac nocte ad quemlibet illorum vadam: & ad conditum, quod tibi modo ostendo, convenient. Sanctus autem nihil moratus, dispositis cellulæ utilitatibus, accepta Fratrum benedictione, primo mane incepit iter, pervenit ad conditum, reperit ibi præmissos Fratres, pariterque intrant viam: una illis anima, una læticia, unus dolor. Cum autem trans mare Britannicum vecti, Gallias adirent, ac alienas diversarum gentium linguas audirent; linguarum gratia, sicut Apostolicus ille cætus, ditatus est d David Pater: ut ne in extraneis degentes gentibus, interprete egerent. Tandem vero ad optatam civitatem Jerusalem confinia pervenerunt. Nocte autem ante eorum adventum & Patriarchæ in somnis apparuit Angelus, dicens: Tres ab Occidentis finibus Catholici adveniunt viri, quos cum gaudio suscipiens, mihi in Episcopatum benedicendo consecrabis. Patriarcha vero tres honoratissimas paravit sedes. Advenientibus ergo Sanctis ad civitatem, magno lætatur gaudio, eos benigne suscipiens paratis sedibus, spirituali colloquio freri gratias Deo referunt; Divina sultus electione ad Archiepiscopatum Devvi provehit.

14 His peractis eos alloquens, Obedite, inquit, voci meæ: Judæorum potestas invalescit in Christianos: nos commovent, fidemque repellunt. Ad prædicationem ergo procedite singulis diebus, ut eorum violentia confutata quiescat, noscens Christianam fidem ultimis terræ finibus divulgatam. Obediunt imperio, prædicant singuli per singulos dies, sic grata præ-

S. David ab Angelis monachis, cum 25. Julii & Paterno Hierosolymitanum ab eis

etiam linguarum gratiam accipit

a. Patriarcha ista consuevit cum Archiepiscopo

Judæi omnes eos commovent

A predicatio, plures convertunt ad fidem, alios roborant: perfectis omnibus patriam conantur redire. Tunc pater Devvi a Patriarcha quatuor datur muneribus, altari scilicet consecrato, in quo Dominicum sacrabat corpus (quod innumeris virtutibus pollens, nunquam ab hominibus ab ejus Pontificis obitu visum est: sed pelleis velaminibus reatum absconditum latet) insigni etiam f nola: sed & ipsa virtutibus claret: baculo & tunica ex auro texta. Qui baculus gloriofus coruscus miraculis totam insignis predicatur per patriam. Sed, inquit Patriarcha, quia laboriosa vobis sunt in itinere ad ferendum, in pace ad patriam revertimini: ego autem post vos transmittam. Patri valedicunt, patriam adveniunt. Quisque autem eorum Patriarchæ promissum expectantes, per Angelos suos missa accipiunt munera. Devvi quidem in monasterio, cui nomen Lange-melech; ceterique in monasterio suo. Inde ea vocat vulgus celo venientia.

15 Quia vero post S. Germani decessum Pelagiana hæresis reviviscerebat, universalis cunctorum Britanniarum Episcoporum b synodus colligitur. Convenientibus ergo: centum decem, & octo Episcopis, & innumerosa multitudo Abbatum ceterorumque ordinum, Regum, Principum, & laicorum ita ut cuncta circum-

B quaque loca grandis nimis exercitus operiret, Episcopi inter se dixerunt: Nimia adest multitudo, & non solum nos, sed etiam tubæ clangor in cunctorum auribus insonare nequibit. Tali tamen sub conditione populo predicare disponitur, ut erecto vestimentorum cumulo in altum terræ unus desuper stando predicaret. At quicumque taligratia sermonis daretur, ut in cunctorum auribus, qui ex longo distant, ejus insonaret loquela; Metropolitanus Archiepiscopus omnium fieret consensu. Deinde constituto loco, cui nomen k Brevi, erecta vestimentorum turri predicare nituntur: sed quasi obstructo gutture vix ad proximos quosque sermo progreditur. Alter post alterum disputare conantur, sed nihil valent: sic magna in Episcopis angustia: timent populum in indiscussa hæresi sua remanere. As-

C surgens autem quidam Episcoporum, dictus Paulinus, cum quo S. Devvi quondam legerat: Est, inquit, quidam qui a Patriarcha Hierosolymorum Episcopus factus, nostræ adhuc non adfuit synodo, vir facundus, religione probabilis, cui Angelus comes est; vultu venustus, forma præclarus, quatuor cubitorum statura erectus. Illum ergo invitate. Consilio nuncii protinus mittuntur, perveniunt ad sanctum Episcopum, nunciant ad quid venerunt. Sanctus autem Episcopus renuit. Quod ipsi, inquiens, nequeunt, qualis sum ego ut possem? Ite in pace, secundo, & tertio legati mittuntur; sed nec sic acquievit. Tandem sanctissimi viri mittuntur fratres / Daniel & Dubricius. Quibus post multa precamina Sanctus annuit. Proficiscentibus autem ad proximum synodi veniunt: & ecce juxta funestum audierunt luctum. Sanctus autem ad socios dixit: ego ubi ingens ululatus habetur pergam. Socii autem ad synodum pergunt, ne eorum tarditas molestaret expectantes. Vir vero Dei ubi luctum audit graditur. Et ecce orbata mater corpus extincti juvenuli servabat: cui barbara impericia Magnum nomen dederat. At illa audita Sancti fama ante pedes ejus corruens, importunis clamoribus ut sui misereatur rogat. Compassus ille, ad corpus accedens, faciem rigavit lacrymis, & tandem redeunte anima corpus tremit: tenensque pueri manum, sanum matri restituit, & accipiens eum Sanctus secum ad synodum ire fecit. Qui postea sanctam duxit conversationem.

16 Ingresso Sancto in synodum, Episcopi & omnis turba lætatur: predicare peritur; concilii sententiam non desepit. Jubent constructum vestibus cumulum conscendere: rogat autem ubi solum sudarium

supponere; videntibus autem cunctis, nivea calizus D emissa columba in ejus humeris resedit: qua tamdiu permansit, quamdiu ille predicavit. Clara voce pr-dicat, omnes qui in proximo & qui in longinquo aqua-liter audierunt: quasi singulorum in auribus singulari-ter predicaret. Terra sub ipso accrescens attollitur in collem: ab omnibus in summo positus cernitur, ut in montem excelsum stans quasi tuba exaltaret vocem suam: in cujus collis cacumine jam ecclesia sita est. Hæresis expellitur sanis corporibus, roboratur fides. Deinde omnium ore magnificatus, cunctorum consensu Episcoporum, Regum, Principum, Optimatum, totius Britannicæ gentis Archiepiscopus constituitur: nec non civitas ejus totius patriæ Metropolis dedicatur.

17 Tandem vir Dei, a quo omnes normam atque formam recte vivendi acceperant, ad senium perductus, totius Britannicæ gentis caput & patriæ honor canebatur. quod senium m centum quadraginta & septem annis complèvit: Octava autem Kalend. Martii Fratribus matutinis celebrantibus Angelus ad eum locutus. Desiderata, inquit clara voce, dudum dies jam in proximo habetur. Sanctus autem amicam noscens vocem, exultanti animo ad Deum dixit: Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace. Fratres autem audientes pariter eos colloquentes, exterriti ceciderunt in terram. Tunc Angelorum concentibus odorisque saporiferi fragrantia, tota impletur civitas. Angelus iterum intelligentibus Fratribus: Propterea Dominus Jesus Christus Kalendis Martii, multa constipatus Angelorum militia, in obviam tui adveniet. His cognitis ingens oritur tristitia: steribus resultat civitas. Ab illa autem hora populum consolando usque ad diem obitus sui in Ecclesia remanens predicabat. Fama autem illa per totam Britanniam atque Hiberniam ab Angelo portata discurret. Tunc Sanctorum concursus utrimque ad sanctum Patrem visitandum velociter festinat. Die autem interveniente Dominica, adveniente maxima multitudo, nobilissimam faciens predicationem, consecrato & participato corpore & sanguine Domini, mox dolore correptus infirmatur. Benedictioque populo, alloquitur omnes dicens: Fratres mei perseverate in his, quæ a me audistis & vidistis. Ego enim tertia feria in Kalendis Martii patrum viam ingrediar. Veniente autem tertia feria ad pullorem cantus Angelicis civitas impletur choris, calicis modulata cantibus, odore referta suaviissimo. Matutina vero hora Clero canente, Dominus Jesus sui præsentiam ad Patris consolationem, ut per Angelum promiserat, impartire dignatus est. Eo visototus in spiritu exultans, Tolle me, inquit, post te. Cum his verbis vitam Deo reddidit: atque cum Christo Angelica comitatus caterva, cælestia petit limina. Corpus ejus a Fratribus & populo honorifice in sua civitate sepultum: continuis coruscat miraculis.

a Aliis Thelias, in cuius Vita, a nobis ad 9. Februarii illustrata, hæc fufus traduntur cap. 2. qua hic nil opus repetere.

b Creditur idem postea Venetensi in Britannia Armorica Episcopus, & celi 16. Aprilis: ad quem diem controversa eo dissentitur.

c Hæc Vita S. Paterni apud Capgraviu, & ejusdem compendium in Lethianibus Breviariis Venetensibus, in quibus eadem Sanctorum peregrinatio legitur.

d In Vita apud Colganum hoc donum ad omnes extenditur his verbis: Dono Spiritus sancti sic genera linguarum diversarum sciverunt, ut non tantum intelligerent, verum etiam sufficienter proferre possent. Apud Capgraviu ista habentur: Cum autem alienigenarum linguas audirent, intellectus illarum sue interprete a Domino collatus est. Consule Vitam S. Telii, ubi & de S. Paterno aliam.

e Patriarcha erat circa illud tempus Joannes 111. a nobis laudatus ad Vitam S. Theodosii Canobiarcho 21. Januarii 5. num. 25. ubi diximus eum per SS. Sabbam & Theodosium a communionis Severi abstractum, libere fidem orthodoxam professum fuisse.

f In Vita S. Telii cymbalum & baculus donatum, uti S. Paternus baculus & cappa chorali. Quæ ex hujus Albi ibidem annota-

attollitur
tota in celo
lam erigitur
tu:

constituitur
Archiepo-
scopus 216
sanctus

ab Angelo
desert se mo-
riturum S.
Martini

monstrat An-
geli can-
tibus &
Christo ap-
paruit.

S. Thelias
& Thelias

Joannes 111
Patriarcha
Himself.

nota-

A
EX MSS.

metamur. In Vita S. Patricii apud Cappraviu: S. David lapidem, quem a Patriarcha Hierosolymitano in sua consecratione acceperat, adhuc vivens Ecclesia Glastoniensis delogavit.

S. Germanus
Antistitu-
tus

g. Collitur S. Germanus Ep. Autissiodorensis 31. Julii. Hic cum S. Lupo Episcopo Treverensi interfuit Synodo adversus Pelagianam heresim collecta Verulamii, anno 446. ubi Spelmanus tom. 2. Concilium Britanniae probat: de anno alii dissentiunt. quod alibi exactius discutiendum.

h. Synodus hac habita traditur a Spelmanno, Usserio, aliisque ad annum 519.

i. Idem numerus legitur in Vita apud Colganum; omissus apud Cappraviu & Giraldum; nos ad Vitam S. Teliai §. 1. num. 2. hac parum fide digna censuimus. Colganus arbitratum multos fuisse Episcopos titulares, quibus nullae erant dioeceses determinatae vel subiectae. ac similes 350. Episcopos a S. Patricio manu propria consecratos tradi in Vita huius a Jocelino scripta.

k. Giraldus apud Usserium pag. 474. addit, in Ceretia regione, Usserius pag. 81. ait hunc locum jam appellari Lhan-Devy-Cerry id est, templum S. Davidis Brevientis. v. Cambden. pag. 518. B.

S. Daniel
Episc.

l. S. Daniel primus Episcopus Bangorensis, (huc illius loci, a regione Anglesia, ubi ea urbs deinde constituta est) circa annum 516. a S. Dubricio Archiepiscopo Landavensi ordinatur. Collitur S. Daniel 1. Decemb. S. Dubricius 24. Novemb. mortuus anno 523.

m. Annum 82. solum attingit supra judicavimus cum occasione erroris.

cibi oblectamenta procurabant. Peracta autem gratiarum actione Ecclesiam solito more intrabant, ibique quasi per tres horas vigiliis & orationibus & genuflexionibus insistebant. Quamdiu autem in ecclesia orabant, nullus oscitare, nullus rursicare, nullusque salivam foris ejicere audebat. His ita gestis, sopori membra componunt: pullorum vero cantu excitati, orationi & genuflexioni operam dantes, totam deinceps noctem insomnem ducebant. Cogitationes etiam suas Patri suo spirituali propalabant, Patrique licentiam etiam ad naturae secreta requirebant. Omnia omnibus communia, & nihil meum, nihil tuum dicebant: quisquis enim dicebat: Meum est hoc vel illud, duræ poenitentiae subiciebatur. Vilibus indumentis, & maxime pellicinis tegebantur. Indeficiens vero erat obedientia ad Patris imperium, constans quoque perseverantia in agendis, & probitas in omnibus. Nam qui sancto proposito a mundo se convertens, Fratrum inire consortium affectabat, prius decem diebus præ foribus monasterii, quasi reprobatus & verborum opprobriis convictus remanebat. Si autem bene utens patientia ad decimum perseveraret diem, acceptus, prius sub seniore, b qui pro tempore præerat, constitutus serviebat, ibique multo tempore desudans, fractusque multis adversitatibus, tandem Fratrum merebatur consortium. Nihil habebant superfluum, sed voluntaria paupertas amabatur, & quicumque conversationem Fratrum amabat, nec unum (ut ita dicam) denarium Pater sanctus in usum monasterii ab eo accipiebat, sed nudus velut naufragium evadens accipiebatur.

a. Eodem fere leguntur in Legenda Cappravi a Tinnusbeni scripta.

b. In illa Vita: qui postea præerat.

APPENDIX I.

Ex Vita ejusdem a Colgano ex MS. edita.

Regula vivendi a S. Davide monachis præscripta.

Vita pro
prio labore
acquisita,

1. **E**xpulsæ igitur Dei auxilio inimicorum malitia, vir Dei in loco, quem Angelus præmonstraverat, insigne construxit monasterium: perfectisque omnibus ordinavit, ut quodcumque quotidiano labore Fratres ibi acquirerent, in communem vitam transiret. Sciens quoque vir sanctus, quod secunda quies, vitiis sit fomes & mater; monachorum humeros diurnis fatigationibus subjugabat. Cogitabat enim, quod hi, qui sub noxia otii quiete mentes submitunt, instabilem accedat spiritum & libidinis stimulos parturiunt. Propter quod suos hortabatur vir sanctus monachos, ut laboribus sine fitione insisterent, ne diabolus eos otiosos inveniret. Possessiones & dona reprobabant, & divitias detestabantur, bonum quoque nulla ad arandum cervix ab eis introducitur, sed propriis manibus terram fodiunt. Finito vero opere nullum verborum audiebatur murmur, præter necessarium, nullum colloquium habebatur: sed quisque, aut orando aut recta cogitando inunctum peragebat opus. Peracta autem rurali opere, ad monasterii claustra revertentes, aut legendo, aut scribendo, aut orando totum ad vesperam peragebant diem. Veniente autem vespere nolæ sonitus audiebatur, & quisque studium suum deferrebat & ad communem veniebat. Si vero in agris ali-

Finitum
dum.C
Folio.obediencia
prompta,gloriat in of-
ficio divino,frequentia
compositio,

cujus resonabat, scripto tunc literæ apice, vel etiam dimidia litera, eam incompletam dimittebat, & ad communem locum conveniebat cum silentio. Cum vero officium divinum, quod ad Psalmos & cantum spectat, in ecclesia cum reverentia complerent; tunc genuflexionibus & devotionibus interioris hominis non sine lacrymarum effusione insistebant, & cum ceteri ad pausandum in lectulis suis se reponerent, solus David pro grege preces Deo fundebat.

2. Tandem in unum convenientes, cibum ad necessitatem magis quam ad saturitatem sumebant, ibi quoque pane & oleribus & sale contenti, lautiores cibos pro fastidio reputabant: infirmis tamen vel ætate pro-

APPENDIX II.

Ex Historia Anglicana Harpsfeldii.

Miracula intercessione S. Davidis post ejus obitum patrata.

1. **E**cclēsia Menevensis primum sub nomine & ad honorem Divi Andreæ dedicata est: post tempora Davidis ipsius potissimum nomen retinuit, propter celebritatem ejus in his locis, & stupenda per eum signa edita. Cujus generis plurima per eum vivum exhibita, certo nostro consilio scientes atque prudentes omittimus. Quæ tamen ne cui temere in suspensionem veniant, vel ea quæ pro eo vel per eum post sacram ejus dormitionem Deus designavit, facere deberent. Quæ cum neque modum neque numerum habeant, loco temporeque distincta, nos unius tantum temporis quatuor aut quinque ex hoc genere proferemus, quæ certo, digno, & partim oculato teste nituntur.

2. Fluvius qui præterlabitur supra memoratæ ecclesiæ cœmeterium, regnante a Stephano, vino manavit, arque eodem tempore fons quidam, qui Pistel-Devy, id est fistula David, appellatur, quia per fistulam quamdam & canalem fons in cœmeterium delabatur, lacte manavit. Quod ab eo prodictum est, qui tum vixit resque illius patris exploratissimas habuit.

3. Celebris habetur in Cambria portatilis quædam campana, quam Davidis appellant: quam cum milites apud castellum Raidgnok detinerent, invita muliere quæ eam attulerat, repente per noctem totum oppidum incendio est, præter murum unum ubi eadem campana pendebat, absumptum.

4. Puer quidam e nido in ecclesia Davidis de Lhamacs pullos columbarios surripere conatus est: ecce vero

D
vigilia &
oratorum,

fomem mo-

eandem in
consecratio
operanda,

paupertas,

probatio ad-
monstranda-
rumet novitia-
rum;

E

Miracula
falsa &
contra danumFluvius vi-
no, fons lacte
canaliincendium
ob notam S.
Davidis
oppositam

A vero digiti ejus mox lapidi adhære, nec divelli potuerunt. Omnibus ad miraculum obstupefactis, præsertim parentibus & amicis pueri, cum ipse cum puero per tres dies totidemque noctes coram altari ejusdem ecclesiæ vigiliis, jejuniis & orationibus se dedissent, divinitus puer a lapide manus avellit. Auctor qui hæc prodidit, non modo tum vixit, sed & ipsum hominem vidit & allocutus est, idque ita factum fatentem audivit. Et quod majus est, lapidem illum in ecclesiâ ob memoriam rei conservatum, vestigiis digitorum, tamquam in cetera, manifeste efformatis & expressis.

Apud Lanthoheni, id est ecclesiâ S. Davidis, super fluvium Hodheni, vel, ut alii, Nanthodheni, id est vallem Hodheni, est sacellum quoddam Davidis Episcopi, ubi viri quidam sancti arctissimam in eremiticam traduxere: quem locum multi sæpe spoliare ausi, insignibus infortuniis nobilitati sunt.

Mahel Milonis Comitis de Brethenauce filius, Episcopum quemdam Menevensem, regnante Stephano, vi & tyrannide exegit, resque ecclesiæ abripuit. Paulo post lapide e summa torre cadente, lethale vulnus accepit: quam sibi divinitus illatam rapinæ suæ vindictam arbitratus, restitui Episcopum resque ablatas justit. Quo præsentem cum miserandum in modum casum suum deploraret, indictasque sibi a Beato David penas, inter has voces expiravit.

Stephanus sub finem anni 1135. factus est Rex, uti diximus 20. Februar. ad vitam S. Ulrici Presb. cap. 4. l. 11. d. & f. mortuus 25. Octobr. anni 1154.

APPENDIX III.

Ex Legenda Joannis Capgravi.

Alia miracula S. Davidis.

Captus autem quidam VVallenſis de Episcopatu Menevenſi a Saracenis extitit, & catena ferrea cum quodam Alamanno ligatus. VVallenſis enim die

ac nocte jugiter ad Sanctum David in sua lingua clamaré cepit, sic dicens: Devvi VVareth, hoc est, David adjuva. Mira res: in brevi subito ad patriam suam restitutus, Gervasio tunc loci Episcopo hoc intimans, ob insigne miraculum secum mansit. Alamannus autem ejus socius, tamquam facti conscius, verberibus exponitur, & sub arctiori custodia detinetur. Cogitavit ergo, quomodo socius suus frequenter, Devvi VVareth, dicere consuevit: & quamvis vocabulum non intellexit, statuit tamen hoc idem dicere, & Devvi VVareth, sæpius exclamare. Nec mora, subito rapitur, & ad domum suam, qualiter evehctus, scire non potuit, transducitur. Et cum ubique intellectum scrutans vocabuli, scire nequirit; Parisios properavit, & a quodam VVallenſe ibidem reperto vim verbi agnoscens, gratias Deo egit, & pro impenſo sibi beneficio gratias acturus, Sanctum David in Menevia peregre profectus quæſivit. Quem socius suus considerans & admirans, ad eum accessit, & cum ſterno maximo deoſculans, qualiter a ſervitute libertati ſit reſtitutus inquirir. Qui ſeriatim, quidquid ei acciderat, omnibus intimare curavit.

Cum peſtis magna in Anglia invaleſceret, & ſtragés maxima populi per loca ſerret, habito communi conſilio proviſum eſt, ut quilibet Episcopuſ reliquias ſuæ deferret eccleſiæ in aqua benedicta balneandas, ut aſperſione aquæ ſive potatione plebi divina gratia ſubveniret. Quo facto mortalitas illa ceſſare non potuit. Ultimus demum omnium Episcopuſ venit Menevenſis, ſecum brachium Sancti David ſerens. Quo in aqua lavato, apparuit aqua quaſi pinguedine deaurata, & deſuper crux aurea. Cumque populuſ certatim illa ex aqua guſtaſſet, mortalitate hominum omnino ſedata, gaudium & læticia ſaluſque in regno diſfuſa ſunt.

Videatur hic eſſe Gervafiuſ de Caſtro Episcopuſ Bangorſi, qui dictuſ eſt tam dignitatem adminiſtraſſe ab anno 1306. ad 1370.

DE S. HERCULANO

EPISCOPO ET MARTYRE

PERUSIÆ IN ITALIA,

Commentarius historicus.

§. 1. Cultus ſacer S. Herculani: Converſatio monaſtica.

Perusia Anguſta, antiquo ſplendore etiamnum celebris, olim ex duodecim principibus Etruria urbibus habita, nunc potius Umbria annumeratur: in qua Legatus Apoſtolicuſ ſubſectis Umbris juſ dicit. Duos Perusiſi præcipuos præ reliquis Sanctis, qui ibidem ſtornerant, venerantur urbis & diœceſis Proteſſores, Episcopos & Martyres, Conſtantium & Herculanum, quorum ſingulis (ipſi coram vidimus) antiqua ibidem templa dicata. S. Conſtantiuſ triplicem Viram dedimus 22. Januarii. Colitur S. Herculanuſ hiſce Kalendis Martiis veneratione per octavam prorogata, niſi tempore Quadrageſimali ea ſolemnitas impediatur. Eſt dictuſ Herculanuſ ſub Totila Gothorum Rege occiſuſ: de quo illa ſere ſolum certa ſunt, quæ infra a S. Gregorio Magno conſcripta damuſ. Alia, quæ paſſim circumferuntur Aſſa, ita circumſtantiis rerum & perſonarum adiunctis diſſident, & mentem in diverſa trahunt, ut quibus potius ſcriptis aſſentiamur, non facile videamus. Inductuſ eſt ſenior Episcopuſ Perusiſi, etiam Herculanuſ dictuſ, qui in prioribus perſecutionibus ſub Romanis Imperatoribus martyrio coronatuſ aſſeritur, &

paſſim ſcriptores, eximia etiam eruditionis, ut infra conſtabit, aſſenſum præbent. Nos ipſi Perusiâ profecti, diligenter indagavimus, quid hac ſuper re poſſemus conſtituere: & Aſſa ac Miracula S. Herculani partim ibi, partim alibi aſſecti ſummuſ, uti & venerationem variis antiquis Martyrologiis inſertam: ex quibus omnibus ſequentia proferimus, ulteriorem reſolutionem ſuſpendentes, aut ad 11. Novembris, quo Perusiſi ſenioruſ Herculanuſ officio Eccleſiaſtico colunt, aut certe ad alioſ dieſ, quibus referuntur hujus variſ ſocii, aut martyrio aut ſanctitate viſa illuſtreſ.

2. Antiquiora Martyrologia exhibent ad 11. Novembris cultum & venerationem S. Herculani, & abſque mentione ullius Imperatoris Romani, ſub quo ſenior eſſet paſſuſ. Majorem claritatem leſſori daturi, elogium, in Martyrologiis reperitum, in tria ſecamus membra; horum primum eſt: Apud Perusiſi Italix urbem nataliſ S. Herculani Episcopii: ſecunduſ, ſub Totila Rege interfecti: tertiuſ, cujuſ corpus poſt abſciſſionem capitiſ ita intactuſ atque ſanuſ (aliis ſalvuſ) die quadrageſimo, ut ſcribit S. Gregoriuſ Papa, reperitum eſt, ac ſi nulla hoc ferri inciſio tetigiffet. Primum membrum & ſolum continent codiceſ MSS. Uſuardi treſ, Pariſienſiſ S. Germani, Gan-

Duo a Saracenis capti, & a S. Davido liberati.

poſſe pollicetur, aqua, quæ ibidem brachium S. Davidis.

Pomilio S. Herculanuſi 7. Nov.

A *Gaudensis Societatis Jesu, & alius noster in Italia scriptus. Consentinus Florus MS. ad Bedam, & Beda excusus, Ado à Rosveida edisus, & manu exaratus in variis codicibus, item MSS. Martyrologia, Vallicellianum Roma, & Vaticanum Ecclesia S. Petri, Richenoviense prope Constantiam in Suevia, & S. Maximini prope Trevirim. in nonnullis additur laurea Martyris. Tertium elogii membrum, de auctoritate S. Gregorii Magni citati, habent Codices MSS. Ussardi etiam optima nota, alter Parisiensis dicti Monasterii S. Germani, & alter noster quo usus Molanus in suis Ussardi castigationibus. Consentini ejusdem Ussardi a Bellino & Grueno aucta, uti & Lubecana anni 1473. & Parisiensis anni 1490. & 1535. Item Ado M.S. Monasterii Lobienfis, codex M.S. noster sub Beda nomine, denique MSS. Ultrajectinum, Pragensis & alia. Aliquanto brevius MSS.*

B *Centulense & Neapolitanum Antonii Caraccioli. Omnia, cum secundo scilicet membro de Totila Rege interposito, habent plures Ussardi codices MSS. ad usum fere Ecclesiarum Belgicarum aucti, cum MS. Haguenensi satis antiquo, M.S. Florarium Sanctorum, Martyrologia Colonia & Lubeca anno 1490. excusis: quibus consentit Romanum anno 1586. editum, & Martyrologium Basileense anno 1584. excusum. Hodiernum Romanum brevius ista habet: Perusii S. Herculani Episcopi & Martyris. At Baronius in notis, De eodem (inquit) Beda, Ussardo, Ado & alii recentiores hac die. Ejus martyrium describit S. Gregorius Papa Dialog. lib. 3. cap. 13. Mombricitus tomo 2. Viarum Sanctorum ejus Acta edidit. Ex his actis plura excerpta leguntur in Viola Sanctorum anno 1504. impressa. Alia phrasi eadem refert Maurolycus: Perusii S. Herculani Episcopi, cujus corpus post abscissionem capitis ita unitum atque incolume die quadragesimo, ut scribit Gregorius, repertum est, ac si ferro intactum fuisset. Eadem citato Maurolyco edidit Constantius Felicius, sed addis festum ejus Perusii, cujus urbis Patronus est, celebrari Kalendis Martiis. Galestinus idem innuit: Perusii S. Herculani Episcopi & Martyris, de quo Kalendis Martii scriptum est. Hac plaribus dicenda duximus, quod jam vlt. Novembris colatur, uti diximus alius Herculanus Episcopus & Martyr, quem tradunt diu ante Perusina Sedis Episcopum fuisse.*

C *Hic Kalendis Martiis aliqui recentiores Martyrologi iterum de S. Herculano agunt. Bellinus: Eodem die apud Perusiam S. Herculani Episcopi & Martyris. Hermannus Greven in Auctario Ussardi. Item apud Perusiam secundum aliquos passio S. Herculani Episcopi & Martyris, qui vlt. Idus Novembris ponitur. Quod monitum in Martyrologio Germanico Canisii etiam habetur. Maurolycus ista tradit: Apud Perusiam sub Rege Gothorum Totila S. Herculani Episcopi & Martyris. Plura Galestinus: Perusii S. Herculani Episcopi & Martyris, cui caput praecisum est, idque quadragesimo post necem die inventum est ita conjunctum, ut praecisionis signum nullum apparet. Similia tradit Felicius, qui natione Germanus facit. Quod hoc die in Martyrologio Romano Translatio S. Herculani referatur, eundem inscripsit Ferrarius Catalogo suo generali. At passum esse Kalendis Martii scribunt Petrus de Natalibus lib. 3. Catalogi cap. 163. & Jacobillus de Sanctis Umbria. At Martyrologium Florentia editum anno 1486. & MS. Strozianum non multo antiquius, celebrat Translationem S. Herculani Episcopi Perusini & Martyris: quam etiam infra num. 23. Alia tradunt miraculis confirmatam.*

4 *Infra in vita ex Dialogis S. Gregorii dicitur ex conversatione Monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam deductus. Hinc inter suos cum censent & Benedictini & Canonici Regulares: quasi illis temporibus nulla alia vita monastica conversatio fuisset. Cassianus seculo Christi quinto scripsit lib. 1. de Institutis canonicorum cap. 2. se tot prope modum typos & regulas vidisse usurpatis, quot Monasteria cellasque conspexerit. Et seculo Christi sexto, re-*

sic eodem S. Gregorio in Dialogis, Romanus monachus, D qui S. Benedicto tribus annis in specu Sublacensi panem tulit, sub Theodati Patria regula degebat. Interim quia eodem tempore cum S. Benedicto vixit S. Herculanus, ordini Benedictino adscribitur a Trisbemio lib. 3. de Viris illustribus cap. 14. a Silvano Razzio de Sanctis Etruria par. 1. pag. 112. Antonio Tepe in Chronico Benedictino ad annum 546. cap. 2. cujus interpretes Latini asserit Todii nomen Ordini S. Benedicti dedisse. Est Tuder sive Tudertum, urbs vicina Umbria, Italici Todi, quod videtur indicare: alii Perusii monachum fuisse asserunt: ac nulli probant aliquod in illis urbibus tunc monasterium Benedictinum erectum. Adscribitur etiam Fastis Benedictinis a Dorganio, Menardo, Bucelino, & in MSS. concertationibus sacris a Constantino Cajetano, de quo Ferdinandus Ughehus pronuntiat, quod petulanter sequatur Trithemium. Cajetani concertationem edidit & refutavit Pennotus in Historia tripartita Canonico libro 2. cap. 18. & 19. ostenditque ex annorum supputatione, quo tempore S. Benedictus caput sua monasteria fundare S. Herculanum E fuisse in sacris Ordinibus Subdiaconatus & Diaconatus, & fortasse Presbyteratus constitutum.

5 *Constantinus Gbinus in Natalibus Sanctorum Canonico-regularium hunc S. Herculanum adscribit ad Kalendas Martias, quo die officio Ecclesiastico novem lectionum colitur apud Canonicos Regulares Congregationis S. Salvatoris, assignatis pro secundo Nocturno tribus lectionibus propriis, olim a Pio V. ut testatur Pennotus, approbatis, qua sic incipiunt. Herculanus Perusii in majori Ecclesia a quodam probatissima vitae Canonico Regulari, prima Religionis fundamenta edoctus, ac dein Episcopus, dicitur regularem observantiam in sua Ecclesia ad pristinum statum reformasse. Coincidunt Lectiones propriae, quae ab aliis Canonicis Regularibus cum approbatione ejusdem Peregritantur, in quibus dicitur Perusii apud maiorem ecclesiam in monasterio Canonico prima sanctae Religionis instituta suscepisse, & ad regularis disciplinae, omniumque virtutum perfectionem conscendisse; Episcopus de rigore Canonicae disciplinae nihil remisisse, regularemque observantiam nonnihil relaxatam ad primarium institutum restaurasse. Addit Pennotus cap. 18. vetustam & constantem esse Ecclesiae Perusinae traditionem, B. Herculanum Clerum reformasse, & optimis regulis Clericalibus instituisse, quin etiam illos more Canonico seu Regulari vivere constituisse. In eo seculo Christi secundo Ecclesiae Perusinae Clerum suum fuisse tradunt Alia antiqua S. Constantii Episcopi Perusini ex MSS. S. Galli, Perusino & Baronii a nobis ad xxix. Januarii edita, & confirmans alia illius Alia adjuncta, auctore Joanne Andrea Palatio: in quibus dicitur S. Constantius a Clero omni, sive universo, & populo, ex electi spiramine commoto, Episcopus electus. Ughehus ante citatus, arbitratu Herculanum ex illis antiquis Clericis fuisse, qui ante S. Benedictum regularem vitam excoluerunt. Habuisse Clericos olim sua claustra seu monasteria, apud viros eruditos controversi nequit. Hac autem Cathedralis Ecclesia Perusina olim erat in suburbio, in loco qui mons Calvarius vel Caprasius dicebatur, in cujus monasterio adjuncto S. Herculanum regularem vitam professum, atque ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam deductum fuisse, referunt codices MSS. monasterii S. Petri & relationem S. Gregorii Papa confirmans explicantque. Ut qua modo est Perusina Ecclesia Cathedralis S. Laurentio aucta, traditur a Rogerio Episcopo, seculo Christi decimo, extructa, in quam ex illa S. Petri Ecclesia suburbana, tunc haud modice labelesata, & suam & Canonico-regularium Sedem transtulit. Rogerii successor statuitur Henricus, a quo Benedictini, aut certe horum primus Abbas S. Petrus impenetravit dictam suburbanam S. Petri ecclesiam cum clau-*

*aliquibus
credunt
notari
bellinus.*

annus

A *annum DCCCCLXIX. dedicata, approbante Joanne XIII. qui tunc Pontifex Romanus Ecclesiam moderabatur: uti ea narratur in Vita MS. dñi S. Petri Abbatis, ad diem x. Julii edenda. Hoc initium est illustris apud Perusinos Benedictini monasterii, annis minimum quadringentis post mortem S. Herculani ad hunc Ordinem translati. Fuisse aliquando Capitulum Ecclesie Cathedralis Perusinae Ordinis S. Augustini Canonico Regularium, in eog. viginti quatuor Canonicos dudum institutos, docetur in Bulla Julii 2. Pape, data Roma anno MDXI. & ab Ugbe-
lo excusa, qua regularem statum illius Ecclesie supprime-
reque extinguit, tamque a Canonicis secularibus admi-
nistrari in posterum statuit: ubi etiamnum Claustrum ec-
clesie consignum est, & Prior claustralis creatur.*

*§. II. Patria S. Herculani num Syria, an Germa-
nia? An varii cum eo Socii venerint?*

Tempus Episcopatus & martyrii.

E *Ceclesia Perusina etsi ab anno MDXI. pro Regulari-
bus Canonicos seculares haberet, tamen e ritu Ca-
nonicorum Regularium antiquam seclorum consuetudinem
observabat: ex qua officium S. Augustini cum Octava cele-
bratum fuit usque ad tempora Neapolitani Comitis Epi-
scopi, qui Ecclesiam Perusinam rexit ab anno MDXI. ad
annum XXIV. hujus seculi: sub quo Officia propria SS. Con-
stantii, & primi ac secundi Herculani, Episcoporum intro-
ducta sunt, a sacrorum Rituum Congregatione anno MDCV.
approbata: sed cum disceptatio, ut asserit Pennotus cap.
18. num. 3. in rem judicatum, parte inaudita, pertransis-
set. In festo S. Herculani die prima Martii omnia de com-
muni unius Martyris leguntur, exceptis Lectionibus se-
cundi Nocturni, qua ita incipiunt: Anno redemptionis
humanae quingentesimo trigésimo quarto, Joanne Sum-
mo Pontifice & Justiniano Magno Imperatore, trecento-
rum hominum cœtus apud Casarcam & Laodiceam
Syriae urbes collectus, Romam voti causa pervenit.
Hi omnes Principum Apostolorum basilicas venerati,
Pontificem adeunt, eo consilio se in Italiam venisse nar-
rant, ut, si res postulasset, pro Christi fide propaganda
vitam profunderent. Pontificis hortatu urbe egressi,
binique ab universo cœtu sejuncti, totam pene Etru-
riam, Umbriam, Latium, Sabinam ac Picenum san-
ctis vitæ suæ exemplis ac doctrina celesti illustrarunt.
In his fuit Herculanus, secundus hujus nominis Perusie
Episcopus, qui cum in cœnobio, ex sancti Patris Bene-
dicti instituto Perusie fundato, vitam monasticam ma-
gna cum laude duxisset, tandem Ecclesie Perusinae Anti-
stes est ordinatus. Hac ibi, qua Jacobillus in Vita S. Her-
culani, citatis Lectionibus antiquis MSS. Perusinis mo-
nasterii S. Petri, & Ecclesia Cathedralis S. Laurentii, ita
narrat: Regnantibus Anastasio Imperatore, & Theo-
dorico Ostrogotho, ac S. Hormisda existente summo
Pontifice, in societate trecentorum virorum e Syria in
Italiam profectus, Romæ ordinatus est Presbyter, &
a sanctissimo Pontifice, simul cum S. Carpophoro Pre-
bytero, qui ejusdem cum illo patriæ, ejusdemque ite-
neris socius fuerat, missus est Perusiam, ut veram
Christi fidem contra Arianos annuntiarent, & pecca-
tores ad penitentiam adducerent. Hac Jacobillus in Vi-
tis Sanctorum Umbriae anno 1647. excusis, qui dum S.
Carpophorum Presbyterum S. Herculani socium assignat
ulterioris erroris vestigium pandit.*

*7 Baronius in Notis ad VII. Novembris de S. Hercu-
lano asserit, Vincentium Herculanium Episcopum Pe-
rusinum sibi visum in eam sententiam proclivorem,
ut ejusdem nominis duo fuerint ejusdem civitatis Epi-
scopi, eo quod (ut ait) in Actis SS. Carpophori &
Abundantii Martyrum, qui passi sunt temporibus
Gentilium Imp. habeatur mentio de S. Herculano Epi-
scopo Perusino. Hæc sibi coram dixisse cum Romæ esset.
Coluntur SS. Carpophorus & Abundius, supra Abun-
dantius dictus, die x. Decembris, eorumque Acta anno-*

Tomus I.

*tas Baronius apud Membristum tamò 1. haberi, ex qui-
bus initium damus, quod est ejusmodi: Temporibus Ju-
liani laxissimi apostatae beatissimus Anastasius e Syria
partibus cum duobus venerabilibus filiis, Euticio scilicet
& Brictio, propinquisque & nepotibus ejus, Abun-
dio, Joanne, Theudila, Isaac, Carpophoro, Laurentio,
Procuro, & Ircholano profectus, post longam maris
terrarumque fatigationem, calica, ut nulli dubium est,
protegente clementia, urbem tandem Romam aggre-
diens, domum sanctissimi Episcopi Urbani ingressus
est: quos Beatissimus Urbanus juxta Gentium Magistri
vocem dicentis: Hilarem datorem diligit Dominus,
jucunde hospitio susceptos, corporis animæque alimen-
to replevit: secumque aliquanto tempore ut moraren-
tur, hortatus est. Interea Brictium & Carpophorum ad
Presbyterii dignitatem, Abundium vero & Lauren-
tium ad Diaconi Ordinem sublimavit. Hac ibi: quibus
eadem animadversio adhibenda, qua usus Baronius in ci-
tatis ante Notis Martyrologii, censuit in libello MS. mi-
raculorum S. Herculani, quæ in exordio de Juliani apo-
statae temporibus ab aliquo alio præmissa videntur, c-
mendanda esse: longe enim discrepare inter se tempora E-
Juliani & Justiniani, sub quo Martyr obiit S. Herculanus.
Eodem modo longe discrepant tempora Juliani & S.
Urbani Pape, qui Ecclesia præfuit ab anno CCXXIV. ad an-
num CCXXXI. si tamen nomen illius servandum sit, cum de-
inducantur: SS. Carpophorus & Abundius martyrium
passi sub Maximiano & Diocletiano Imperatoribus. Sed
de mendis, quibus ea Acta respersa sunt, egimus 111. Fe-
bruarii ad Vitam S. Laurentii Illuminatoris Episcopi Spo-
letini, qui supra inter hos socios numeratur, & vita fun-
dus statuitur circa annum DLXXVI.*

*8 Interim illa in ante citatis Officiis propriis Ecclesia
Perusina, sub Neapolitano Episcopo compositis, applicantur
S. Herculano primo, de quo ad VI. Novembris Lectiones
ita incipiunt: Herculanus primus hujus nominis, Pe-
rusinae civitatis Episcopus, natione Syrus, una cum
octo fratribus germanis, Carpophoro, Abundio, Lau-
rentio, Procuro, Joanne, Theudala, Isaac & Bra-
ctali, & patruelibus duobus Brictio & Eutychio, du-
ce ac magistro Anastasio patruo, Romam venit reli-
gionis causa circa annum Christi Domini trecentesi-
mum: excepti sunt omnes perhumaniter a Romano
Pontifice, qui postea Brictium & Carpophorum, natu
grandiores, Sacerdotes creatos; Abundium & Lau-
rentium Diaconos; reliquos septem Clericos ordinatos
in diversa loca ad vineam Domini excolendam dimisit. F
Herculanus divino consilio Perusiam venit, ubi....
defuncto civitatis Episcopo a S. Brictio, patruelæ suo
Episcopo Metropolitano (qui, ut fertur, a B. Petro
Apostolorum Principe potestatem acceperat Episcopos
ordinandi) creatus est Ecclesie Perusinae Antistes. Hac
ibi, quibus similia habet Africanus Ghirardellus in Vi-
ta S. Abundii Diaconi Martyris a se anno 1620. edita,
ubi Herculannum inter hos fratres numerat, censetque ve-
nisse e Syria ad litus Hostia, hincque Romanas se-
mitas ingressos non longe ab Urbe anno reparatae
salutis ecc. Romani Imperii Principibus, Diocletia-
no ac Maximiano Augustis, benevolentissime excep-
ptos plures ad dies caelestibus æque ac corporeis fer-
culis ob Urbano Episcopo morum sanctitate enutri-
tos.... Sacerdotio cumulatò Brictium & Carpopho-
rum, Diaconatu Abundium & Laurentium, septem
reliquos adolescentiores Clericatu. ac dein post marty-
rium S. Anastasii patrui, & carceres & tormenta aliis il-
lata, dicuntur ab Antistite Brictio Joannes Spoletino,
Herculanus Perusino insigniti Episcopatu, ac dein sub
Diocletiani ac Maximiani imperio martyrium passi, &
Herculanus Perusie decus, parens, Antistes post diros
cruciatu a Præsidentis milite hasta confossus: anti-
quior celeberrimo ejusdem nominis atque urbis Præ-
sule.*

E

sule.

*Nam S. Her-
culanus in
Syria vene-
rit, & sub
Justiniano
Imp.*

*de citat
sub Anast-
asio,*

*de Sociis
& Carpopho-
ri*

*In hujus
Actis
ad omnes
sub Juliano*

1 Cor. 9. 7.

*et obiit
sub Diocle-
tiano*

*Eodem at-
tribuitur
S. Herculano*

*ejus ad-
vocat
fuit aut
ad annum
300.*

A fule. Similia habet Joannes Baptista Braccenseus libro de duobus Herculanis. At plane diversa statunt circa tempus adventus eorum Felix Ciatta in sua Historia Perusina, Baptista Piergilinus in Actis S. Vincentii Monacensis, supra citatus Jacobillus, & cum illis Ughellus in Episcopis Perusinis, cujus ista verba sunt: S. Herculanus ejus nominis primus, natione Syrus, patria Antiochenus, S. Petri Apostoli alumnus, Britii Umbriae Apostoli sive nepos sive consobrinus, in postremis Imperatoris Caligulae temporibus in Italiam venit, directusque a S. Britio, Petro Apostolo ita censente, ad Umbros, Perusiam primus Episcopus ordinatus fuit anno LVII. salutis. ac dein dicitur martyrium passus circa annu x. sub saevissima Domitiani persecutione: Qua accuratius alibi discutienda diximus, 9 Pennotius cap. 19. num. 5. testatur se in manuscripto libello historiae Annuli beatissimae Virginis Desparae, qui apud Perusinos summa veneratione asservatur, sibi oblato, dum in majori ecclesia conciones quadragesimales haberet, reperisse, S. Herculanum non ex Syria, sed ex partibus Germaniae, sive Alemanniae, illuc adventasse. A Felicio in suo Martyrologio cum natione Germanum haberi supra indicavimus. Ughellus etiam natione Theutonum vocat. Hec de patria sufficiant.

B 10 De primis exercitiis apud Perusinos ista commemorantur in Officiis propriis. Canonorum Regularium Congregationis S. Salvatoris in Lellionibus 2. Noturnis: Herculanus Perusii in majori ecclesia a quodam probatissime vitae Canonico Regulari prima religionis rudimenta edoctus, ibique postea professus ad tam humilitatis, caritatis & regularis observantiae, omniumque virtutum perfectionem ascendit, ut defuncto civitatis Episcopo, omnibus uno consensu efflagitantibus, in ejus locum fuerit electus: qua in Sede strenue adeo ac religiose se habuit, ut a divinis laudibus Missarumque solennis nullo unquam negotio nullaque rerum molestia potuerit abduci, ac regularem observantiam in sua Ecclesia ad primum statum reformavit. Hec ibi. Eodem modo ab Ughello dicitur professione Regularis Canonici S. Petri Perusiae, sanctimonia vitae praclarus, reluctans ad Perusinum Episcopatum assumptus anno DXXXIV. primumque Herculanum, suum antecessorem, imitans, mirabili dexteritate pietateque Perusinam Ecclesiam gubernasse. Eodem annu accepti Episcopatus indicat Jacobillus: sed ex sola conjectura ea referantur.

11 De anno martyrii incipiunt Acta ejus apud Mombristum his verbis: Anno Justiniani decimo septimo Herculanus Perusinus Episcopus a Totila Rege secundo capite

C martyrium patitur. Consensus est a Justino avunculo aegro Justiniano Imperator anno Christi DXXXVII. Maurilio Consule & secundum Theophanem festo Paschali die quarto Aprilis, Indictione quinta: a qua inauguratione tempus Imperii numeratur in Chronico Alexandrino. Superfuit ad Kalendas Augusti Justinus, quorum mortuo solus imperavit Justinianus: cujus Imperii annus XVII. incidit in annum Christi partim DXLIII. partim in sequentem, ut secundum Acta apud Mombristum S. Herculanus interemptus esset aut VI. 1. Novembris prioris anni DXLIII. aut Kalendas Martii anni sequentis DXLIV. Ad hunc annum ista leguntur apud Sigebertum in Chronico: Herculanus Perusinus Episcopus a Totila Rege secundo capite martyrizatur: post mortem vero caput ejus corpori unitum invenitur. Cum autem Perusia dicatur, uti infra ex S. Gregorio constabit, annis septem a Gothis obsessa, & septimo anno necdum finito occupata; tempus illud ab anno Justiniani XI. Christi DXXXVII. capiendum est, quo Constantianum & Ducibus Justiniani Spoletum, Perusiam, & alia his circumiecta oppida cepisse scribit Procopius lib. 1. belli Gothici. Erat is annus 111. belli Gothici, quod anno 12. Imperii Justiniani inchoatum fuisse asserit idem Procopius, qui Perusiam anno XI. 1. belli Gothici, id est, Christi DXLVII. A Totila captam tradit his verbis: In his

hiems se circumegit, & anni duodecimi belli hujus ad. D erat finis, quod Procopius ipse conscripsit. Totilas vero jam pridem copias Perusiam miserat, quae, positae circa moenia castris, Romanos acerrime obsidebant, & quia his deficere necessaria senserant, ad Totilam mittunt precatum, ut cum universo exercitu ad se confestim veniret: nam copiis junctis facilius rebantur, Perusiam posse Romanosque oppidi ejus custodes in potestatem venire. Oratio ad suos habita, Totilas Perusiam versus eduxit exercitum. Quo ubi demum est ventum, barbari quamproxime ad muros castra metati, obsidione urbem cingunt: & dein, licet non addatur, positi sunt civitate. Nam, ut in oratione dixerat Totilas, Cyprianus, qui ei loco & Romanis praeat, sublatu e medio erat, & multitudine ad cetera mala rerum necessitatum inopia accesserat.

§. III. Martyrium S. Herculani: ejusdem ecclesiae, & varia Reliquiarum Translationes.

12 Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia ad E

XIII. diem Novembris de S. Florido Episcopo Tifernate, a S. Herculano in Presbyterum ordinato, ista habet: Floridus Tiferni religiosus parentibus ortus, illis orbatus, se suae Ecclesiae obtulit. In Clericorum numero adscriptus, brevi Diaconus creatus, Perusiam, quo tempore Totilas ferro igneque omnia vastabat, una cum S. Amantio Presbytero ad S. Herculanum Episcopum venit: a quo benigne exceptus, Presbyter ordinatus est. Capta interim Perusia, & S. Herculano obtruncato, in patriam pene jacentem rediit. Factus Episcopus... Romam a S. Gregorio Papa una cum B. Amantio accessit, cum inde in patriam reversus esset, sanctitate & miraculis capite coruscante. Similia tradunt Jacobillus de Sanctis Umbriae ad eundem XIII. Novembris & Ughellus in Episcopis Tifernatibus, qui addunt Ecclesiam Cathedrali hujus SS. Florido (qui Florius appellatur ab Ughello) & Amantio dicant. Tifernum nunc Civitas Castellum dicitur, ad radices Apennini prope fluvium Tiberim situm, antiqui Comitatus caput, nunc Sedi Apostolica subiectum. De hujus Sanctis scribere S. Gregorium Papam lib. 3. Dialogorum cap. 35. tradunt isdem auctores: quo tamen loco in editionibus a Gillotio & Pamelio adornatis, & jussu Sixti V. emendatis, legitur, Floridus Tudertinae Ecclesiae Episcopus, & Joannes Baptista Possevinus inter Sanctos Tudertinos S. Amantium recenset, & Vitam ejus ex hoc S. Gregorii loco transferibit. Ughellus etiam inter Episcopos Tudertinos Floridum 12. numerat, cujus successor traditur Sabiniensis. Magni Gregorii familiaris, qui Concilio Romano ab ipso celebrato interfuit anno DCCV. Interim Baronius in Notis ad XXVI. Septemb. quo S. Amantius colitur, hac asserit: De quo scribit S. Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 35. Quo loco emendatum est, quod legebatur Tuderti, loco Tiferni. Nam Floridus, cujus ibi meminit, Tifernas Episcopus fuit sanctitate celebris, quem Patronum Tifernates honorificentissime colunt. Id quidem ejus Ecclesiae monumenta vetera certae fide testantur. Idem Baronius ad annum 546. num. 2. ab eodem Florido Tifernate asserit S. Gregorium didicisse martyrium S. Herculani, quod ejus verbis maxime inter Acta ejus refertur.

13 S. Gregorium passim alii describunt Vincentius Bellocensis in Speculo historiali lib. 2. c. 26. Petrus Equilinus in Catalogo lib. 3. cap. 163. qui addit: Quod corpus intra urbem adducunt, honorifice sepelierunt, in ecclesia S. Petri Apostoli. uti illa exprimitur in Officiis propriis Canonorum Regularium S. Augustini. In Lellionibus, quas pro Ecclesia Cathedrali, a Neapolione Episcopo Perusino praescriptas diximus, adjunguntur ista: Hoc miraculo attoniti Clerici, honorifice sancti Episcopi corpus sepelierunt in ecclesia B. Petri ad Calvariam monumentum:

Atem: quo cum etiam pueri ejusdem corpus, qui vermibus consumptus, am erat, delatum esset; puer ac si somno esset excitatus, revixit. Ibi variis omnium generum miraculis editis, cum diu sancti Episcopi corpus jacuisset, tandem in Ecclesiam cathedralem translatum est, ubi nunc magna totius populi veneratione ac pietate colitur. *Hec ibi. De puero resuscitato antiquum testimonium proferunt inscriptionis, in templo S. Herculani ante annos fere quadringentos marmori insculpta, his verbis: In nomine Domini Amen. mclxxxviii. tempore Domini Bonifacii Papæ vii. Narrat B. Gregorius in Dialogis lib. 3. cap. 14. decollationem S. Herculani, corpus ejus sepultum fuisse in hoc loco, cum eo infantem, quem Dominus suscitavit a mortuis, meritis S. Herculani. Laus Christo. Hec Casar Crispollus l. 1. Perusia Augustæ c. 18.*

Ecclesia S. Herculani extra muros a Bernabite.

13 Ecclesia S. Herculani erecta olim eo in loco, in quem extra murum a cade corpus ejus projectum erat. Illius structuram describit cisarius ante Crispollus: eam plurimum collapsam restauravit Neapolio Episcopus, & anno mdcvii. incolendam dedit Clericis S. Pauli sive Bernabitis, constrata decenti domo, censuq; addito, unde vitam sustentarent: Quæ plenius explicat lib. 1. cap. 29. idem Crispollus.

Corpus ejus translatum ad templum S. Petri, deinde S. Joannis.

14 Corpus S. Herculani sæpius translatum fuit, primo ad Ecclesiam S. Petri, die quadragesima post gloriosum ejus martirium, uti supra diximus. Postea circa annum mccccxxvi. si apud Ughellum recte tempus fuerit observatum, Rogerius Episcopus transtulit corpus ejusdem S. Herculani ex antiqua S. Petri ecclesia extra muros, in Divi Stephani templum parochiale intra mœnia situm, quod Patribus Prædicatoribus donatum est, qui novum eidem S. Stephano crexerunt templum. Sed non diu ibidem quieverant sacra Martyris Herculani ossa, quæ Rogerii successor Honestus Episcopus traditur in eadem Cathedrali S. Laurentii magna cum solennitate decessisse: ubi ossum magnam partem sub altari majore etiam nunc adservari, aliam partem translata ad eam ejusdem S. Herculani, & sub altari majorem fuisse depositam asserit Jacobillus. Facta est hac Translatio anno mdcix. die xvi. Maji, impetrata a Paulo v. Pontifice facultate cum plenaria peccatorum indulgentia; pro qua solennitate Litania & preces in supplicatione dicenda ibidem tunc typis excusa fuere: & in Litaniis post Omnes Innocentes repetita vice invocatur patronum S. Herculani, deinde S. Stephani, S. Laurentii & aliorum Sanctorum. Festum aliquod Translationis corporis S. Herculani celebrari die v. Maji observat Jacobillus. Aliquas ejus reliquias adservari Bononia in ade Collegiata S. Joannis in monte, indicat Masinus in Bononia perlustata ad diem 1. Martii.

part. delata ad eam S. Herculani.

festum ali- quod S. Maji.

15 Bernardinus ex Nobilibus de Campellis (cujus eximia doctrina & humanitati plurimum debemus, ejusque gaudemus alloquio nos in urbe Spoletina fructos esse, & de Historia ejusdem urbis, quam prælo apparabat, cum eo late egisse) illustre ad nos scriptum de SS. Herculani misit, & in eo, quæ Italice Braccensis de reliquiis utriusque Herculani habet, discuss. 4. pag. 49. ita a se Latine reddita interserit. Conclusioni magis firmandæ, duos videlicet fuisse Herculanos Perusinos Episcopos, unum sub Cæsaribus, alterum sub Totila, ultimum poterit argumentum adferri; quod ipsemet audiavi tamquam ex authentica scriptura in archivo civitatis Perusiæ conservata, videlicet, quod cum pro certo haberetur ex S. Gregorio, corpus S. Herculani integrum extitisse cum capite, quamvis obtruncato; divina tamen virute corpori suo iterum juncto; illudq; primo sepultum in ecclesia S. Petri dictæ civitatis, indeque pariter integrum ad Cathedrali translatum; postmodum vero multis decursis seculis, anno mccccxxvi. patefacto divinitus, quod in Ecclesia S. Herculani castri Antignolæ Perusiæ ditionis latebat brachium S. Herculani eam non modica parte reliqui corporis, solenni pompa, magnoque populi, Magistratum & Cleri concursu præfatas reliquias a dicto castro

Tomus I.

Perusiam fuisse translatas; efficax inde insurgit probatio, D duos fuisse Perusiæ Antistites, caputque & brachium repperit apud Antignolam esse primi S. Herculani, corpus vero integrum, quod eo tempore, ut etiam de præsenti, in Cathedrali Perusiæ quiescebat, esse Herculani secundi. Quæ etiam confirmantur publica voce ac testimonio plarium & reverentia & fide dignorum hominum, tam ex Clero quam ex populo, quos ego propriis auribus Perusiæ audiavi hoc die x. Februarii anni mclxxxvi. præcipue vero ex relatione R. D. Adriani Pandelochi Beneficiarii Cathedralis & D. Pompeii Pellini viri præcipue doctrinæ, dignitatis & fidei, historiarumque Perusiæ scriptoris illustris: qui indubie mihi affirmarunt, audivisse illum a Philippo genitore suo, sene nonaginta trium annorum, istum a D. Ludovico de Sens Canonico Perusino, aliisque permultis, quod cum interfuissent translationi arcæ S. Herculani a loco, ubi prius erat, ad altare majus dictæ basilicæ, viderint aperto loculo totum corpus integrum S. Herculani, & juxta illud magnam ossium congeriem alterius S. Herculani ex Antignola translari. Huc usque Braccensis, ex translatione Bernardini ex Nobilibus de Campellis.

16 Jacobillus in Catalogo insignium Reliquiarum, quæ E in Umbria adservantur, asserit Perusia in Ecclesia Cathedrali sub majore altari deposita venerationi civium esse caput & brachium unum cum aliis reliquiis corporis S. Herculani primi Episcopi Perusini; item mediam partem corporis S. Herculani secundi: cujus alteram partem anno 1x. hujus sæculi ad ecclesiam huius Sancto dicatam, fuisse delatam diximus. Idem Jacobillus ibidem nu. 2. addit in ecclesia Societatis Jesu haberi corpus & caput S. Herculani Martyris extractum ex cœmeterio Priscillæ, & Clemente vii. Papa præbente facultatem, Roma Perusiam delatum sub altari majore quiescere, eumque esse Herculani, quem in Portu Romano occisum celebrant tabulæ Martyrologii Romani die v. Septemb. Quando nos Perusia advenimus, nisi nos memoria fallat, hæc sacras reliquias fuisse alicujus Martyris anonymi, atque ex pro erga S. Herculani affectu illud ei nomen impositum fuisse intelleximus in ipso nostra Societatis collegio. Quod certe minus probavimus, veriti ne aliquando major scrupulus subiretur de certitudine eorum quos nunc reatimus; si qui conjicerent, ex simili erga S. Herculani affectu, etiam supra dictis reliquiis, ex Antignola Perusiam portatis, nomen S. Herculani impositum.

depositi sub majore altari.

aliud corpus S. Herculani in templo Societatis Jesu.

§. IV. Acta S. Herculani.

17 Cum Perusia sub finem anni mclxx. effemus, ac monasterium S. Petri invisereamus, humanissime a Religiosis monachis Benedictinis Congregationis Casinensis excepti, reperimus in antiquo Legendario MS. Visam S. Herculani, sed folio lacero mutilam: quam libro ad collegium Societatis deportato exscripsimus, & hic damus. Sed lectorem, monemus quæ de Juliano apostata sub initium narratur, plane fabulosa esse, & quæ de sociis adduntur, passim jam a recentioribus referri ad Herculani, quem dicunt sub Domitiano passum: quæ simul num. seq. comprehenduntur: reliqua ad S. Herculani sub Totila passum securius referri posse. Præterea præscribetur lectio prioris partis pro die Translationis, ac posterioris pro die Decollationis S. Herculani. En Acta ipsa.

hæc deservit.

18 Temporibus Juliani apostatæ sævissimi Imperatoris, S. Herculani natione Syrus, cum undecim suis consanguineis divina dispositione de Syriæ partibus Romam venit: qui licet conjuncti essent vinculo carnis & sanguinis, spiritali tamen vinculo religiosæ perfectionis amor eos foretius & strictius uniebat: nam sanctæ religionis propositum in Spiritus fervore servabant, quorum nomina sunt hæc: Joannes & Tedola, Isaac & Abundius, Carpophorus & Laurentius, Proculus & Paracletus atque Anastasius cum duobus filiis suis Eurychio & Bricio. Cumque

S. Herculani socii.

E 2

S. Ana-

in M.

A S. Anastasius multos Paganos ad fidem Christi converteret, sanctoque fonte baptismatis consecraret, templorum sacerdotes nuntiaverunt Juliano Imperatori, Anastasium cum duobus filiis suis & nepotibus Romam venisse, ac multos convertisse ad doctrinam fidei Christianæ. Quibus auditis, Julianus furore impletus iussit, ut Anastasius cum ceteris ante suam præsentiam duceretur: & cum invenisset eos in fide Christi fundatos atque constantes, iussit ipsos nodosis fustibus cadi & in carcerem trudi, & fame continuo cruciari. Postmodum vero de carcere extractos præcepit iniquus Imperator ad aquas Salinas duci, & ut ceteros terreret, caput B. Anastasii in prædicto loco fecit abscindi. Tunc ceteri ab urbe Roma discedentes venerunt ad locum, qui dicitur Via Cornelia, ubi se mutuo exhortantes, & pacem dantes, Eutychius reliquit Britium germanum suum in partibus Terni, & ipse perrexerat in partes Uulseni, ibique annis multis eremiticam vitam duxit. Britius vero cum aliis fratribus suis in partes Valeriæ ad civitatem Spoletanam devenit, relicto Proculo in Colonia, quæ dicitur Narnia, super castrum Casulanum, in quo erat vir sanctissimus Uulcianus: cum quo S. Proculus spiritualem vitam ducens, tantam est Christi gratiam consecutus, ut ab ipso ad sacerdotium ordinatus, antequam sol surgeret super terram, Missam in celo cantari audiret: & sic postmodum S. Proculus Domino hostiam immolaret. Hujus vero tam gloriose fraternitatis & societatis præfatus Anastasius rector extitit, ipsamque verbo doctrinæ & sanctis moribus informavit: inter quos S. Herculani gratia divina repletus, sicut lucerna super candelabrum splendens, præclarissime relucebat. Cernens itaque S. Britius Metropolitanus Spoletanæ Sedis B. Herculani multis meritorum prærogativis ornatum, divino Spiritu suggerente, Perusina civitatis ipsum ordinavit & consecravit Episcopum.

Episcopus
Terni

regimen
subditorum

C

opera
multa
bonorum

19 De monastica itaque conversatione ad Pontificalem Cathedram sublimatus, eandem morum gravitatem quam prius, eandemque humilitatem per omnia sectabatur. Impositum namque sibi Pastoris officium sollicitè adimplevit & religionis votum inviolabiliter observavit. Providi namque Pastoris officium tenens, gregem sibi commissum virga directionis & aquitatis regebat sollicitè, Christumque Redemptorem nostrum passum & mortuum jugiter prædicans, multos adhuc in fide titubantes suis exhortationibus confirmavit. Vitiis vero sapientissimus & sanctissimus extirpator, virtutumque plantator sollicitus, prædictum gregem suum, quasi quoddam spirituale plantarium, divinatorum verborum fluentis assidue irrigabat. Quia vero bonus Pastor populum sibi commissum pascere debet, non solum cibo spirituali, sed etiam corporali, cum necessitatis tempus occurreret, ideo iste Sanctus miserabiles personas & pauperes amplectens in visceribus caritatis, pupillis misericors fuit ut pater, & pro viribus mater illorum, manusque suas extendit ad pauperes. Fuit namque viduarum & pupillorum & aliorum indebite oppressorum defensor & relevator pius: quibus in illatis injuriis misericorditer assisibat, vestiebat nudos, cibabat famelicos, & sitientibus potum dabat. Egenos & pauperes alacri vultu suscipiebat, quibus aliquando non valens porrigere manum, porrigebat affectum, compatiebaturque anima sua pauperi: contemptor temporalium & paupertatis amator, nisi ad elemosynas erogandas, ipsa temporalia bona habere nolebat. Thesaurum vero caelestem, qui non obfuscatur rubigine, nec corrumpitur tinea, per opera perfectionis semper studuit augmentare. Jeuniis, vigiliis & orationibus vacans, repugnabat desideriis carnis, Deo honorum omnium datori desiderans sine intermissione placere. Cultum idololatriæ conabatur

extirpare pro viribus, qui non plene adhuc extinctus in cordibus aliquorum. Unde & templa demonum destruebat, & Christi basilicas consecrabat: in quibus sacra Missarum jugiter celebrans, cultum divinum sedulo ampliabat. Ut vero sibi domesticos aliis poneret in exemplum, Clericos majoris Ecclesiæ instituit more canonico vivere. Cunctum vero Clerum suæ diocesis secundam, quartam & sextam feriis jejunare præcepit. Quantum vero ipsum zelus Dei & fraternæ caritatis accenderat in hoc maxime patuit, quod pro grege sibi commisso vitam suam exposuit morti, juxta verbum Salvatoris: Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.

templa
mon-
stra

clerici
boni
infirmi
mor-
tali

Joan. 10.
11.

20 Prædictis namque temporibus, cum Totila Gothorum Rex plurimas Italiæ civitates captas barbarica feritate ferro atque igne vastaret; cum grandi & immani exercitu ad obsidionem Perusina civitatis adventit: quam undique diligenter explorans, cum eam ex natura locorum & munitione operum humanorum & multitudinem bellatorum tam fortiter cerneret esse munitam, quod ipsam bellando capi posse diffideret, deliberavit eam obsidione diutina expugnare. Relicta itaque apud Perusium magna parte sui exercitus, ipse Totila cum reliquis ad Romanam obsidionem concite properavit, atque tertio ab urbe milliario in loco, qui dicitur Merulus, sua castra locavit. Gothorum vero exercitus, qui in obsidione Perusina civitatis remanserat, ipsam annis septem continuis obsedit, sicut B. Gregorius in libro Dialogorum narrat; dicens.

Italia
vasta-
ta a To-
tila

E

21 Floridus vir venerabilis, Tudertina civitatis Episcopus, mihi narravit quoddam valde memoriale miraculum, dicens: Vir sanctissimus Herculani, nutritor meus, Perusina civitatis Episcopus fuit, qui ex conversatione monasterii ad Sacerdotalis Ordinis gratiam est deductus. Totila autem perituri Regis temporibus eandem urbem annis septem continuis Gothorum exercitus obsedit, ex qua multi civium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno vero septimo necdum finito eandem urbem a civibus, ut dictum est, propter famis periculum derelictam, quasi nullo resistente Gothorum intravit exercitus. Igitur civitatis Comes, qui eidem exercitui præerat, ad Regem Totilam nuntios destinavit, exquirens, quid de Episcopo vel de populo fieri juberet. Cui ille præcepit dicens: Episcopo prius a vertice usque ad calcaneum corrigiam tolle & tunc caput illius amputa: omnem vero populum, qui illic inventus est, gladio extingue. Tunc idem Comes venerabilem virum Herculani, super urbis murum deductum capite truncavit, eique eundem jam mortuo a capite usque ad calcaneum incidit; ita ut ex ejus corpore corrigia sublata videretur, moxque corpus illius extra murum poscit. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscissum caput cervici apponentes, cum uno parvo infante, qui illic extinctus est, juxta murum corpus Episcopi sepulture tradiderunt. Cumque post eandem eadem die quadagesimo Rex Totila iussisset, ut cives urbis illius, qui quolibet dispersi essent, ad eam sine trepidatione aliqua remearent; hi qui prius famem fugerant, veniendi licentia accepta reversi sunt. Sed cujus vitæ eorum Episcopus fuerat, non immemores, ubi sepultum esset corpus illius quaesierunt, ut hoc juxta morem debitum in ecclesia B. Petri Apostoli humarent. Cumque itum esset ad sepulchrum, effossa terra invenerunt corpus pueri pariter humatum, utpote jam die quadagesimo tabe corruptum & vermibus plenum; corpus vero Episcopi, ac si die eadem esset sepultum, & quod adhuc est magna admiratione venerandum, quia ita caput ejus unitum fuerat corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum: sic videlicet ut nulla sectionis vestigia apparerent. Cumque hoc in tergo viderent ex-

capa To-
tila

F
S. Herculani
caput ab-
scissum

post 40. dies
repperunt
corpus uni-
tum.

qui-

Aquirentes si quod signum vel de alia monstrari incisione potuisset, ita sanum atque intemeratum omne corpus inventum est, ac si nulla hoc ferri incisio tetigisset.

22 Et sic cum gaudio maximo de tanto miraculo pariter exultantes prædicti cives in monte, qui Calvariz dicitur, in B. Petri Apostoli ecclesia venerabilis Episcopi & Martyris corpus cum hymnis & laudibus condiderunt, ibique tunc prædictum puerum vermibus scaturientem B. Herculaneus a mortuis resuscitavit: vixitque post suam resuscitationem annis septem, & sic ab hac vita migravit, & in eadem ecclesia sepultus est. Pluribus autem temporibus postea B. Herculaneus ibi dimissus, nonnulla meritorum suorum petenti populo exhibuit.

23 Quia igitur decens erat, ut tam sanctissimi viri corpus in civitate, quam rexerat, & martyrii palmam susceperat, locaretur; placuit Rogerio venerabili & religioso ejusdem civitatis Episcopo, Clero & populo universo ipsum ad civitatem transferri prædictam. Initio & confirmato consilio, & triduo indicto jejuniis cum... a remotis partibus a multis ejus oraculum petitur, & licet dies translationis suæ pluribus temporibus ignotus fuerit, postea tamen per multa miracula tali die exhibita, B. Herculaneus apertissime revelavit, & in Kalendis Martii solenniter & honorifice celebratur: non solum autem in die suæ Translationis, ut dictum est, sed etiam usque ad hodiernum diem multa & magna miracula suis sanctis meritis Rex Christus, pro ejus amore passus est, evidenter ostendit.

Hactenus ea Acta, in quibus, quæ de puero narrantur, non sunt a S. Gregorio scripta. Reliqua supra explicata superscribuntur.

§. V. Miracula varia ex Legendario MS. Ecclesie Urbevitanæ.

24 Quamvis autem de S. Herculano sint pauca descripta, per ea tamen quæ scripta sunt, qualis quantique fuerit meriti, potest intelligi. Cum enim inter sanctos viros, qui conversabantur cum S. Britio, alii quoque fuere Martyres, alii vero sanctissimi Confessores, B. Herculaneus fuit electus ac institutus Episcopus Perusinus: quantæ sanctitatis & virtutis creditur fuisse, quem inter tales atque cum talibus scimus vitam & conversationem duxisse. Cumque multi viri sola confessione, sine effusione sanguinis, cum fide præcedente religione vitæ fuere sanctissimi, non est dubium S. Herculaneum virtutum sanctimonia fuisse excellentissimum, cum ex monachica conversatione ad Episcopale deductus est officium, multasque passus cum Britio carcerum macerationes, & iniquorum persecutiones, atque pro Deo & fidei conversatione, multa pericula ac labores; tandem finivit vitam martyrio.

25 Miracula etiam, quæ per eum Deus operatus est, inter ceteros eum esse dignissimum præbent indicium. Licet enim legamus Dominum nostrum per sanctos viros & ante adventum & post adventum suum multa fecisse miracula, quia maxime in nascentis Ecclesie initio ad conversationem fidei erant necessaria; per nullum tamen Sanctorum tot legimus esse facta mirabilia, quot humana corpora in diversis mundi partibus senserunt per S. Herculani merita. Nullus etenim scit vel valet per singula narrare, quot & quanta beneficia Deus omnipotens contulerit omnibus, beatissimi Herculani virtutem implorantibus, ejusque auxilium deposcentibus. Siquidem in mari & in diversis longinquis partibus terrarum quam multi locum, ubi quiescat, ignorantes, sed solum nomen invocantes, sanitatem receperunt, & a periculis evaserunt. Sed quid dicam de multitudine &

magnitudine miraculorum, longe a sepulcro S. Herculani in Francia, Anglia, Alemannia, Ungaria atque in multis aliis locis factorum; cum etiam ea, quæ ad sepulcrum facta sunt; vel quæ pro illis, qui ad memoriam ejus venerandam, antequam venissent, aut postquam recessissent, exauditi sunt, innumerabilia existant. Cuncti namque Clerici, ac Perusina civitatis laici, non valent recordari eorum, quæ in ipso facta sunt loco, & visa sunt miraculorum. His etiam prætermis, qui clam in suis domibus inclinato capite pro recuperata sanitate gaudentes, & referre Deo Sanctoque Herculano laudem coram populo nescientes, vel negligentes, recesserunt: nec apud memoriam S. Herculani, sed postquam reversi sunt domum, virtutem Sancti, quam sumpserant, notificarunt.

26 O B. Herculane, quam es desiderator & adiutor salutis humanæ, cum Deus tuis precibus tot præstat beneficia, quot cum & ipsi, quibus impetrantur, non valent narrare: non enim possunt dinumerari, & a multis quæsi, non tamen audire de omnibus valui; claudis gressum, distortis rectum, cæcis visum, singulisque membris Deus invocatione S. Herculani sanitatem restituit: multaque demonia, antequam etiam demoniaci venirent ad sanctum corpus, expulit, & tres demoniaci, qui prius lacrabant & ducti laborabant, liberati Deum & S. Herculaneum laudabant. Hoc etiam accedit ad virtutum magnitudinem vel multitudinem S. Herculani, quod multos contractos multosque ægros aut aliqua corporis parte laesos sanavit, de quibus nulla habebatur fides, ut possent sanari. Et in tantum erat incredibile, quod multi non respicientes ad virtutem Sancti, & miracula Dei, dicebant tunc eos fore sanos & restitutos; cum ignis fieret aqua, vel frigida naturaliter calida, vel nix petra nigra: sicque non credebant sanitati restituendos, quemadmodum agnum non posse esse lupo fortiorum, vel talpam tigre velociorem, vel passerem milvo majorem: atque ideo diffidebant posse fieri, ut sanarentur: quod secure (tamquam numquam illud quod dicebant accideret, nec illud quod volebant cogerentur per votum efficere) promittebant se ea conditione mundum relicturos, cum viderent eos sanitati restitutos. O Deus immense pro cunctis & metuende! Hæc sunt nobis incredibilia, quæ apud te sunt facilia: hæc nobis sunt miranda, quæ, quantum ad tuam virtutem, in nulla admiratione sunt habenda. Quid enim mirum vel incredibile, si sanes partem, cum facias totum, vel facta restituas, cum de nihilo mirabilius multa perficias, vel si cælestia quæ fecisti cõgitamus, quid ea quæ sunt in homine miramur? Te igitur omnia posse credentes, & credendo te in omnibus laudantes, dicamus: Benedictus Dominus in donis suis & sanctus in omnibus operibus suis. Et ideo Christe prædicaris in sanctis tuis mirabilis, quia das eis potestatem faciendi quæ facis, quemadmodum tu per te corporali præsentia promisti discipulis tuis, dicens: Hæc & majora horum facietis. Majora namque fecit Joann. 14. Petrus, quam fecisset in mundo conversando Deus, si quidem sola umbra sanavit multos ægros. Majus etiam fuit, quod S. Herculaneus resuscitavit puerum vermibus plenum post diem mortis suæ quadragesimum, quam quod Deus Lazaram quatuordecim annis: quod a nullo alio Sancto legimus factum, videlicet per tam longum tempus mortuum resuscitatum, nisi a S. Petro Apostolo, qui resuscitavit quemdam, quem miserat ultra montes prædicare, longo tempore jam defunctum, a solo ejus baculo misso ad cadaver.

27 Quod autem tanta a Deo Sanctis est attributa potestas operandi mira, & quod Sancti per diversas partes mundi faciunt miracula, non est sine causa. Nam Deus, qui pro salute humani generis descendit

A ad terras, & factus homo de Maria Virgine, crucis pro nobis est passus patibulum, multis modis monet nos, & bonos esse hortatur, ne peccamus: quia per predicatorum suos & divinam Scripturam docet nos declinare a malo & facere bonum, non ad suam sed ad nostram salutem. Spiritus sanctus etiam, ut bonissimus, corda nostra visitat bonaeque operationis cogitationes in nobis generat, quas saepe perimit carnalis delectatio; quin etiam adversis aliquando, quatenus a malis retrahamur, exasperat; aliquando bonis blanditur, ut mala mens beneficio usa resipiscat; aliquando etiam per merita Sanctorum operatur miracula, atque exaudit deprecationum vota, ut maxime qui exaudiuntur, recognoscant se culpabiles, & fore ingratos, si non corrigantur a vitiis, saltem per impensa beneficia corporalia, & alii qui vident tantam virtutem a Sanctis fieri, studeant per bonam operationem ad eorum consortium ire, & sicut facimus preces, atque offerimus oblationes, & cingimus altaria, ut Sancti intercedant pro salute corporali, sic debemus implorare Sanctos pro salute spirituali. Sed multi Fratres, si sint aegroti, conantur ad corpora Sanctorum ire pro recipienda corporis sanitate: qui, cum sint sani, nolunt movere pedem ad imploranda Sanctorum praesidia pro salute animarum. Nos autem, Fratres, memoriam S. Herculani semper, sive sani, sive aegroti, veneremur, eique sanitatem pia devotione deprecemur, quatenus suis meritis, quibus scimus sanasse multa corpora, intercedat pro animabus nostris salvandis apud Divinam clementiam: de cujus miraculis quae egomet vidi, vel referri ab his qui viderant audivi, quorumque cereas figuras, ut alia signa, in ecclesia & super altare pendentia, prospexi, pauca subscribam.

B Sanctissimus igitur Herculanus virtutes suas, quas multoties & in multis clam fuerat operatus, volens aperire ad salutem animarum, ut, sicut Praeful sanctitatis quoad vixerat, ita merita sua notificata quodammodo monerent homines relinquere peccata. Anno millesimo centesimo nono manifestissimum miraculum fecit, dum sanavit mamillam cujusdam mulieris: quae jacens in partu, nocte quadam vidit in se ruentes terebrimos spiritus; mane vero sensit in mamilla tumorem & dolorem maximum. Sed postquam

medicamine vulneris sperans sanari, ferro fecit aperire tumorem: mamilla fistulata malum est actum in tumorem & dolorem multum majorem, & quanto plus ei aliquis medicabatur, tanto plus peyorabat, & intantum succreverat, quod costam pectoris jam taxa tangebat; ab imo etiam pectoris usque ad collum totum corpus ante & retro tumerat. Mulier de vita sua itaque jam desperaverat, jam per viginti quatuor dies continuos dormire & comedere perdidit, omnemque medicinam, praeter taxam, quam uno semisse longam habebat in mamilla, postposuerat. tandem vero mortem expectans, in spiritu admonita, cepit implorare in corde, non ore, quia non poterat loqui, S. Herculani merita, jam sola cordis imploratione lingua ad officium suum rediit, jam sibi melius sentire cepit, & statim Procuratorem altaris S. Herculani ad se venire fecit: per quem pannum pro corporali, ceream mamillam cum votis ad memoriam sanctissimi Herculani mandavit. Sequenti vero nocte, quae jam viginti duobus diebus dormire non poterat, salubriter cepit dormire, atque ea dormiente, (quod est mirabile dictu) & mamilla soluta est, & taxa per se exiit: mane vero ita mamilla sana facta est, ut vix signum cicatricis in ea apparet. Quod miraculum auditum non credidi, donec ab ipsa muliere multis aliis astantibus sic esse factum audivi, & etiam mamillam sanam meis oculis vidi, quam mulier cum viro gaudens atque laudans Deum, ac B. Herculanum coram multis ostendit. O B. Herculane, quam bene fecisti, quando tua miracula primo sanando mamillam manifestare cepisti, quia in divina Scriptura mamillae significant ubertatem doctrinae, & tu miracula tua volebas aperire ad exhortationem sanctae vitae, & sicut homo cum lacte nutritur, inde sumit alimentum, sic inde per miraculum tuum homo inspiratus bene operandiumat documentum.

a Fuit hic S. Maternus: de cujus suscitatione vide Vitam S. Valerii Episc. Treverensis, cap. 2. 29. Januarii.

b Vel taxa quod turundam significat, id est peniculum lineum, Taxa, quale curandis plagis indunt chirurgi: qui etiam specillum suum, id est instrumentum vulnerum profunditati exploranda inventum, taxa Italice dicunt, utrumque a taxare leviter tangere, quod ex Teutonico & Longobardico taxen in Italianum transiit.

c Reliqua miracula desiderantur.

D E S. A L B I N O

EPISCOPO ANDEGAVENSI IN GALLIA

Commentarius praevius.

§. I. S. Albini aetas, natalis, vita mansuetudo.

CIRCA
AN. DCLII
I. MARTII

S. Albini
Andegavensis
Episcopi
vita.

Undecimus Ecclesia Andegavensis Episcopus fuisse S. Albinus scribitur. Duodecimum Claudius Robertus statuit: Nethogum enim, seu Nefindum, qui seculo decimo vixit, inter SS. Maurilium ac Renatum locat, uti & Joannes Chenutus, cui tamen vel sic undecimus solum est S. Albinus, Thalassio omissa, qui in Andegavensi synodo anno cccciii. est ordinatus. Demochares & Sammarthani S. Albinum decimum faciunt, expuncto Auxilio, cujus mentio fit in Vita S. Firmini Episcopi Ambianensis ac Martyris, xxv. Septembris, his verbis: Postmodum ergo Ligerim transiens fluvium, ad Auxilium Andegavinæ urbis Praefulem, anno & tribus mensibus in verbo praedicationis detentus est. Legerunt forsitan ipsi: ad auxilium Praefulis. Ita certe habet MS. Ecclesia S. Andomari, & MS. S. Mariae Bonifontis. Treverense MS. ad auxilium Andegavinæ urbis apud Praefulem. Bosque-

us solum habet: ad auxilium Andegavinæ urbis anno & tribus mensibus. Atque ea lectio maxime fortassis probanda. Quid est enim alioquin ad Praefulem detineri, cum apud Praefulem dicendum videretur? Sed Joannes Chenutus & Claudius Robertus, atque in Martyrologio Gallicano Sausfajus, Auxilium Andegavensem Praefulem agnoscunt. Obscura sunt, ut saepe monimus, multarum Galliae Ecclesiarum exordia, & catalogi Antistitarum non satis fideliter & accurate conscripti. Ut ut setamen numerus ac series antecessorum S. Albini habuerit, obviavit ipse jam a mille & centum annis publicam in Andegavensi Ecclesia venerationem: in cujus Breviario duplex illi decretum officium: in nonnullis Britanniae Armoricae, unde ortus, diocesibus semiduplex, ut Venetensi, Rhedonensi &c. duplex item in Gneziensi Poloniæ Archiepiscopatu, an ob reliquias forsitan ejus aliquas illuc translatas, an aliam ob causam, non comperi. Nomen S. Albini quamplurimis Martyrologiis usque etiam pervetustis est inscriptum: ita sub finem Martyro-

astim ab
antiquo.

A tyrologii S. Hieronymi Parisiis excusis, & MS. nostri & Lucensis legitur adiunctum: Andegavis civitate depositio S. Albini Episcopi & Confessoris. Ultimo etiam loco est in MSS. Rhinangensi, Augustano S. Odalrici, Parisiensi Labbei, Casinensi, Regina Suecia, quo usus est Lucas Hostenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum, Valliscellano Congregationis Oratorii Romae & variis aliis. Solum Albinum habet Rabanus & MSS. monasterii S. Maximini. Bedagenninus vacat, ac complura MSS. Boda Adonisque nominibus insignita anno referunt adduntque, cujus vita virtutibus & miraculis plena refulset. Usuardus ac Roman. Martyrologium: Andegavis S. Albini Episc. & Confess. viri præclarissimæ virtutis & sanctitatis. Vandelbertus monachus in metrico Martyrologio, Lothario Imperatori, Ludovici Pii filio, ante annos Decc. dicato, illius ita meminit:

Martis Donatus tenet Albinusque Kalendas.

Recentiores quidam longum ejus texum elogium, Saussajus, Ghinius, Galefinus, Canisius, atque hic rursus 11. Martii eum refert, propterea fortassis, quod Canonici Regulares Congregationis sancti Salvatoris Ord. S. Augustini, occupatis S. Herculani Perusini Episcopi & Martyris festo Kalendis, postridie eum celebrent.

2. Acta infra num. 2. habent S. Albinum se in Cincillacensi monasterio subdidisse. Hinc controversia plane eadem movetur circa monachatum ejus, atq; supra diximus circa vitam S. Herculani motam fuisse, quasi nulla tunc monachorum regula fuisset, præter illas quas proficentur Canonici regulares & Benedictini: cujus contrarium ibi obpensum est. Interim S. Albinum Canonicum fuisse ait Constantinus Ghinius, & ipse Canonicus regularis: & propria eorumdem Canonicorum officia, in monasterio Cincillacensi, Canonico habitu indutum, predicant. Saussajus in Martyrol. Gallicano scribit, Ordinis S. Augustini Canonicorum institutum in Cincillacensi cenobio amplexum. Verum illius Ordinis fuisse S. Albinum, erui ex Vita non arbitror posse: illudq; etiam satis certum videtur, Benedictinum non fuisse, etsi eum inter Sanctos Ordinis sui annumerent Arnoldus VVion, Hugo Menardus, Benedictus Dorganus, Trisbeminus secus, lib. 3. de Viris illustribus ordinis S. Benedicti cap. 165. & lib. 4. c. 181. Sed refutantur hi ex ipsa ejus Vita, quam testatur S. Gregorius Turonensis libri de gloria Confessorum cap. 96. quod mox integrum dabimus, a Fortunato esse conscriptam Presbytero, qui eadem ætate in Gallia vixit, doctrina & pietate celebris, eamque vitam Domitiano dedicavit, qui tertius a S. Albino Andegavensem regebat Ecclesiam, interfuitq; Concilio Parisiensi 111. anno Childberti Regis XLVI. Christi, DLV. & Turonensi 11, Chariberti R. VI. Christi DLXVII. Vitam illam edidit Laurentius Surius: quam dein Rosv. C. veydus cum uno MS. codice, nos cum duobus aliis contulimus, uno Ecclesia S. Audomari, altero monasterii S. Maximini Treviris.

3. Ex ea constat, S. Albinum Abbatem Tincillacensem annis XXV. fuisse; dein cum natus esset annos sexaginta, Episcopum esse factum, idque munus gessisse XX. annis, VI. mensibus, & in eo decessisse. Porro ex como 1. Conciliorum Gallia habemus, interfuisse eum Concilio Aurelianiensi 111. anno Childberti Regis XXVI. ac proinde secundum nostrum calculum Christi DXXXV. ætate nimirum annis prius quam S. Benedicti institutum per S. Maurum Abbatem in Gallias allatum dicitur, ipso anno quo S. Benedictus migravit e vita, Christiana Æra DCLIII. In Vita autem S. Mauri XV. Januarii cap. 8. n. 46. ita scribitur: Octavo anno postquam ibidem advenimus, monasterium omne sacris convenienter in omni constructione consummatum, atque ab Episcopis provinciarum ipsius dicatum est. Regebat autem per idem tempus Andegavensem Ecclesiam vir sanctissimus Eutropius. Hac ibi, nisi fins, ut ea, qua sequuntur ab Odone Fossatensi Abbate interpolata ac depravata: non enim Theodebertus ei dedicationi anno DLI. interfuit, qui anno XXXVII. a Clodovei avi sui morte, ut Tu-

ronensis scribit l. 3. hist. Franc. c. ult. Christi nimirum DLVI. D aut fortan DLVII. erat mortuus: neque ad ejus regnum is locus pertinebat, sed ad patrum ejus Childberti. Pater autem ex hoc loco, falli eos qui Eutropium S. Albino præponunt, voluntque huic immediate successisse Domitianum. Fortunatus Domitiano dedicat Vitam S. Albini, in qua hujus successorem memorat, plane velut diversum a Domitiano, licet nomen non exprimat, ita scribens cap. 3. n. 17. Igitur cum S. Germanus Episcopus Parisiorum, vel com-
a quo ipsi
translatum.

4. Obierat, ut ex dictis liquet, ante annum DLI. S. Albinus circa annum salutis DL. inquit Sammarthani & Ghinius: fortassis DLVIII. aut DLIX. Anno certe Childberti Regis XXXVIII. Christi DLVI. Concilio Aurelianiensi v. subscripsit Sapandus Abbas directus a Domino Albino Episcopo Ecclesiarum Andicavenis, agriendine fortan, ut & gravi ætate, ne adesse posset, impedito. Falli enim certum est, Joannem Chenurum, qui vitam sanctum scribit anno DXXXII. eque ac Arnoldum VVionem, qui lib. 2. Ligni vita cap. 37. & l. 3. in Martyrologio, circa annum 570. ac magis etiam Bertrandum Argentanum, qui historia Britannica lib. 3. c. 8. ait obiisse an. DCCXII. & denique Trisbeminum, qui locis jam citatis floruisse tradit circa annum DCCXII. Prævit Vincentius Bellovacensis, qui Speculi historialis l. 23. c. 139. scripsit, S. Egidium anno Artemii, sive Anastasii, Imperatoris primo, DCCXIII. aut DCCXIV. Christi, venisse in Gallias: atque eodem deinceps errore, cap. 141. S. Casarium Arelatensem, quocum Egidius biennio habitasse scribitur, octavo Christi seculo vixisse, & Casarii scilicet familiarem Albinum, qui ducentis annis prius, regnante in Gallia Clodoveo I. atque ejus postea filiis, Constantinopolitannum vero imperium tenente Anastasio ac dein Justino, post hunc Justiniano, vixerunt. Nonnulla alioquin de rebus gestis S. Albini eodem capite ac duobus sequentibus vera narrat Vincentius, quem sequitur, perturbata eundem in modum Chronologia, S. Antoninus parte 2. tit. 14. cap. 2. §. 1. Verum si, ut jam diximus, inter annum DLVII. quæ per Sapandum Abbatem synodo quinta Aurelianiensi v. Kal. Novemb. subscripsit Albinus, & annum DLI. quo ejus successor Eutropius Glannasoliense monasterium dedicasse traditur, mortuus est S. Albinus Kalendis Martii, anno fortassis DLVIIII. vel DLIX. aut etiam DL. id contigit: cum annos XX. menses VI. fuderit, necesse est anno DXXIX. aut DXXVIII. aut etiam præcedenti, Augusto ineunte, infulis admotum fuisse, cum adhuc esset in Galliis ignota Regula institutioque S. Benedicti, anno demum DLIIII. a S. Mauro illuc allata: ut non poneris S. Albinus diu ante annum D. eam regulam in monasterio Tincillacensi amplexum fuisse.

§. II. S. Albini miracula, translationes.

Gregorius Turonensis, Fortunati equalis, libro de Gloria Confessorum c. 96. quadam S. Albini miracula ab illo prætermissa, aut, ut verisimilius est, post editam eam vitam facta, narrat his verbis: Albinus autem Confessor, cujus nuper Vitz liber a Fortunato est conscriptus Presbytero, obtinet & ipse, impertiente merito, suum ostendi miracula ad sepulchrum. Aderat igitur dies solennitatis, in quo paralyticus membris omnibus debilis, evehctus plaustro ante vitream absidem, qua sancta concluduntur membra, sedebat. Datusque sopori vidit virum ad se venientem, & dicentem sibi: Quousque dormitas, & sanus fieri non desideras? Qui ait: Utinam merear sanus fieri! Dixitque ei vir: Cum signum ad cursum horæ Tertiæ audieris insonare, surge continuo, & ingredere basilicam, ad quam venisti. Futurum est enim, ut ipsa hora B. Martinus cum Albino contibule ingreditur basilicam, & oratione facta, ad ejus solennitatem Turonis accedere debeat. Si enim eo momento præsens fueris, sanus efficiaris. Nec moratus ille, commoto signo accedit ad tumulum Sancti: cumq; Davidici carminis laudationem Clerici

inferius
Martyrolo-
gium, a. Mm.
tu,

alio 2.

ut ex mona-
stio & an-
no videtur
assumptum:

Vita a cra-
tione scri-
pta:

an. 579. m.
episcopum,

aut adven-
tum S. Mau-
ri in Gal-
liam,

etiam con-
tinuum dedi-
catum ab
Eutropio
quo successo-
re:

mortuus
circa 549.

an. 512.

an. 570.

E
natum 3
seculo

etiam mona-
stium anno
500.

Turonicus
calvus pro
monasterio.

S. Albini
& Martini
templum in
episcopatu in-
stantibus
diffuso fuit
notis.

admirat
etiam in
verant illu
miratur.
A rici caere cepissent, odor suavitatis in basilica Sancti
advenit: & hic directis pedibus incolumis est erectus:
quod non a paucis, sed a plerisque visum regio testatur
alumna. Sic & apud Croviensem vicum mulier a nativi-
tate caeca, invocans nomen Sancti, ipsa die inluminata
est. *Hac Turonensis. Persequi solere e calis S. Albinum in-*
urias, qua monasteriis, aut sacris locis inferuntur, de-
claratur infra xxv. Martii in Vita S. Hermelandi Abba-
tis Antrensis.

Alia mira-
cula S. Al-
bini.
6 Alia ad S. Albini sepulchrum post annum Christi mil-
lesimum facta miracula, ex codice Nicolai Belfortii, Ca-
nonici regularis in monasterio S. Joannis Baptista, a Vincis
ditto, juxta urbem Sueffionensem, descripsimus. Sunt ea
tradita litteris a monacho cenobii S. Albini Andegavis,
sub VValterio Abbate, ut cap. 2. n. 11. his verbis auctor te-
statur: Et licet a Domino VValterio, monasterii tunc De-
cano, nunc vero Abbate, (qui me maxime ut hac stylo
commendarem compulsi) & a pluribus aliis, qui mira-
culo praesentes adfuerunt, hac quae scribo audiverim &c.
Ac paulo ante de Girmundo agens, illic ope S. Albini a
paralyti sanato, Quem ego, inquit, quamvis specietenus
monachus, monachum vidi. Quo vero tempore monaste-
rium S. Albini (quod anno Christi DCCCXLVI. Canonici
eiecit, datum monachis fuerat) VValterius rexit, ex
ejusdem monasterii Chronicis a Philippo Labbeo nostro vul-
gatis patet. nam ea ad annum MXXXVI. sic habent: VVal-
terius Abbas ordinatus. Dein MLV. Obiit VValterius Ab-
bas quarto Kal. Januarii. Scriptus idem, ultimum quod
narrat miraculum, consigisse tradit, tempore quo vene-
randus Abbas Oelbrannus abbatiam S. Albini Andega-
ventium Praesulis administrabat. De quo eadem Chronica
ad MLX. annum Christi: Obiit Theodoricus Abbas septi-
mo Kal. Januarii. Anno MLXXXI. obierunt Eusebius Episco-
pus & Oelbrannus Abbas. Forsan tamen postremum illud
miraculum alius quispiam adjecit; certe monachus, ejus-
dem cenobii, qui sub finem ista scribit: Monachi pariter
adveniunt ad clamorem muti loquentis. Postquam er-
go mutus ille jam loquens cuncta narravit nobis,
(nam & ego tam mirabili miraculo quamquam indi-
gnus interfui) intelligentes misericordiam Dei, qui nos
unius exemplo ad cautelam mali praestruerat, magna-
lia ipsius dulcibus hymnis extulimus.

S. Albini fe-
stam olim ce-
lebret.
7 Quanto populorum concursu, quantaque celebritate
festum S. Albini suo tempore ageretur declarat idem scri-
ptor cap. 2. n. 8. & 9. Quae sane jam ab antiquo inoleverat
religiosa consuetudo. Nam Fortunatus lib. 11. carm. 27.
se ad S. Albini festa peritatum testatur, cum ad Tincil-
lacenae cenobium venisset:

ad ad inven-
tum fuit
natus a Do-
miniano Ep.
Hinc, inquit, sacer Antistes rapuit me Domitianus,
Ad sancti Albini gaudia festa trahens.

non Cata-
lanensis.
Quem ad locum Christophorum Brouverum nostrum mire
sejunctis conjectura, dum ista scribit: Ceterum ex B. Domi-
tiani illata memoria, peregrinatum apparet in Campa-
nia; is enim virtute clarus Episcopus Catalauni Sedem
habuit: & navigationem eam tam difficilem Fortunato
evenisse in Matrona fluvio, cui assidebat Domitianus,
facilis hinc etiam conjectura suppetit. Qui enim potuit
S. Domitianus Catalaunensis Fortunatum invisare, aut
etiam trahere, ad festa S. Albini, cum fueris is socius S.
Memmius, aliquot ante Fortunatum seculis, ipsumque S.
Albinum, quem Brouverus agnoscat hunc Andegaven-
sem Episcopum fuisse.

S. Albini
translatio
ante an-
555.
8 Aliquot S. Albini Translationes a scriptoribus me-
morantur. Prima curante ipsius successore Eutropio, eam
colobestante S. Germano Parisiensi aliisque comprovincia-
libus Episcopis, quam commemorat Fortunatus cap. 3. n. 17.
fallaque tunc miracula. Contigit ea non multis ab obitu
ejus annis, cum Parisiensi 111. Concilio, anno Childeberti
XLVI. Christi DLV. subscripsit Eutropii successor Domi-
tianus. Atque haec videtur esse Translatio, quae inscripta est
duobus perantiquis Martyrologiis, monasterii S. Martini

Tornaci, & S. Maximini Treviris, pridie Kal. Julii, hisce D
verbis utrobique: Andegavis civitate Translatio corporis
S. Albini Ep. & Conf. Eandem refert Hermannus Grewen
in auctario Osuardi, & Canisius. Ipsis Kalendis Julii re-
ponit Sanftajus in Appendice, ex veteri MS. Aliam citata
ante monasterii S. Albini Chronica, ejus Translationem
memorant fallam anno MLXX. dum Ecclesia Andegavensi
praefess Eusebius Episcopus, dicto monasterio Oelbrannus
Abbas. Ita enim Chronica habent: MLXX. Corpora sancto-
rum Praesulum Albini & Clari, cum aliis reliquis, trans-
lata sunt VII. Kal. Novembris. Eam Translationem ad
illum diem Martyrologio Benedictino inscripsit Hugo Me-
nardus, citato ad marginem Breviario monasterii S. Albi-
ni. Qui cum S. Albino translatus est Clarus Praesul, Nan-
netensium forte primus Antistes est & Apostolus, cujus agi
memoriam scribit Morlaix x. Octobris. Nam licet plures in
Martyrologiis Clari Presbyteri aut Abbates referantur;
Episcopum tamen nominis illius adhuc legi neminem. Ter-
tia Translatio in ipsa Chronica consignatur anno MCXXXVIII
Translatio S. Albini Kalendis Martii in novam capsam.

9 Aliam recentiore corporis S. Albini aliorumque
translationem Lezaci fallam indicat Sanftajus. Est Leza-
rum, ad Lezam rivum, qui Aurigera anni tribus a Tolo-
salensis miscetur, vetus insitum Benedictini monasterium,
de cujus reliquiis thesauro ista scribit in Gallicani Mar-
tyrologii supplemento ad xxvi. Augusti citatus auctor:
In monasterio Lazatensi diocesis Riventis prope Tolo-
sam, natalis SS. Calixti & Cypriani Martyrum, qui ibi-
dem solenni hodie officio coluntur. Horum sacra corpo-
ra ex duabus capsis perantiquis, in quibus dudum re-
quieverant, anno MDXXXI. v. Aprilis, a Priore loci, cenobii
praesentibus, in novam thecam ornatioremque fue-
runt translata, & intra capellam S. Antonii honorifice
reclusa: cum aliis venerandis calicem liphans, nempe
corpore S. Albini Episcopi, sacris aliquot pignoribus san-
ctorum Martyrum Crispini & Crispiniani, quae Sueffio-
ne (ubi martyrium suum patravere) in propria ecclesia
magno Dei beneficio praeservata ab iniquorum hagioma-
chorum, qui illic tot Sanctorum corpora cremaverunt
sacrilegis manibus, religiosissime collocata sunt. An S.
Albini Andegavensis Lezatium deportata reliquia, an al-
terius sint Albini, incertum est nobis. Nam ne in Mar-
tyrol. ad Kalendas Martii notas Baronius, plures etiam
ante hunc, existere Albini, ne ille Lugdunensis Episcopus,
qui xv. Septembris colitur, a quibusdam samen Alpinus
ait: uti & Catalaunensis ille Episcopus, S. Lupi Trece-
sis discipulus, de quo in hujus Vita xxix. Julii sub finem:
Sanctum quoque Alpinum (Surinus & alii Albinum) Ca-
talaunica Pontificem civitatis, resplendentem prae-
rogativa diutinae sanctitatis locis plurimis, non solum est,
quoniam saepe demonum purgator extiterit. Surinus diu-
turnae sanctitatis praerogativa eminentem praeferat. MS.
Budicense, Albinum quoque appellat, & praerogativam
diutinae sanctitatis ei tribuit. Auctor alterius Vita sancti
Lupi, quae penes nos extat ex codice MS. Ecclesia S. Marti-
ni Okrajeli, ista illud elogium exponit atque amplificat:
Tertius nihilominus ex auditoribus ejus fuit Alpinus
Catalaunicae urbis Episcopus, omni morum probitate con-
spicuis, & in aegritudinibus quibuslibet animarum vel
corporum sanandis promptissimus: cujus flores virtu-
tum, tam carne quam spiritu actarum, ubique redolent,
& tam biblis praeritarum plenis, quam hominibus pre-
sentia cernentibus inhaerent. Nobis autem non probatur
quod Baronius in citata ad Martyrol. Notatione scribit,
hunc fortassis esse Albinum, cujus meminit in S. Maximi
Episcopi Regiensis, sive Rejenis, Vita Dynamius, ista scri-
bens: Qui dum basilicam in honore S. Albini intra castel-
lum Regense fidei qua poterat devotione construeret,
columnas, quae ibidem nunc videntur, adhibita compe-
tenti numero boum iuga trahebant &c. Nam & ante S.
Albinum, sive Alpinum, Catalaunensem, ut alibi ostenda-
mus, migravit & vita S. Maximus: neque ulla causa ap-
paret,

A parer, cur tam longinqua Ecclesia in Belgica 11. Antistiti templum ille in castello Regensi, siue Rejensium civitate, provincia Narbonensis, edificaret. Neque cum dicitur in honore S. Albini constructum id esse, additur Episcopi. Consistit nunc in Ecclesia Regensi, ut patet ex propriis ejus offi-

sub fine 8. f. c. i. s. i. s. anno MDCXXXV. excusis, S. Albinus Martyr xxi i. Jan-

S. Albinus
Audeg.
Martyr
Patronus.

10 Albinorum autem, qui propriis hoc nomine appel-
lantur, celeberrimus is est, quo de hic agimus, Andegaven-
sis, cui plurima tota Gallia dicata adicula, templa, mona-
stera: quem oppida Patronum publice venerantur, ut Guer-
randum in diocesi Nannetensi, de quo infra in Miraculis;
atque aliud in Rhedonensi, quod S. Albini Fanum Paulus
Emilius aliique vocant, ad confinia fere Cenomanorum
sunt: a quo non longe, inter Vigelaniam & Coesnam a-
mnes, ingens illud commissum praelium est anno MCCCCL-
XXXVI 11. v. Kal. Augusti, die Luna, ut annotavit Joan-
nes Tilius, atque Argentanus, in quo a Tremolio copiarum
Caroli VIII. Gallia Regis Duce vixti Britones, captusq;
Dux Aurelianensis, Caroli sororius, qui deinde Rex Lu-
dovicus XII. fuit. Celebratur etiamnum scriptis ac, ser-
monibus Gallorum ea pugna nomine S. Albini, vulgo la
bataille de S. Aubin. Pagis quoque plurimis, in eadem
proferunt Britannia Armorica, atque in Andibus a S. Al-
bino nomen est.

Thom. scrib.
Petrus de m.
agnat.

11 S. Albini honorifice meminit, & quadam ex illius
Aetis recitat, Baronius tom. 7. Annal. ad an. 540. m. 30.
Agit de eodem Petrus de Natalib. Episcopus Equilinus li.
3. cap. 164. Arnoldus VVion lapsus memoria est, dum l. 3.
Ligni Vita ad hunc diem ita scripsit: Eandem Albini Vi-
tam a Fortunato Presbytero conscriptam habet Mombri-
tius to. 2. de SS. Neque enim tam habet, nec, si haberet, in
secundum totum rejecisset, cum secundum seriem littera-
rum Alphabeti Vitas disposueris, ac prima tomi secundi
sit S. Hermetis Martyris. De S. Albano Verolamienji in
Britannia Martyre paucula to. 1. fol. 33. refert Augusti-
nus de Paz, in Historia genealogica illustrium familiarum
Britannia pag. 266. & seq. meminit S. Albini traditque
affirmare Venetensis diocesis incolae, ex familia de Spine-
to forti natum, in parochia Languidic, siue Land-Guidic,
ad oram Blaveti fluminis, media leuca ab oppido Henne-
bonto. Duas Albertus antea citatus Gallicas leucas sta-
tuat inter Hennebontum & Land-Guidic & favere vido-
tur Tabula Britannia. Agit quoque de S. Albino Argen-
tarius supra citatus, iterumque in Notationibus ad cap. 3.
Miraculorum citandus.

V I T A

auctore Fortunato Presbytero, a
ex tribus MSS. & Survio.

PROLOGUS AUCTORIS.

M Emini, vir Apostolice, cum ad urbem, quam
Christo praesule regitis, vestris me praesenta-
tur obtutibus occurrissim, inter reliqua maturitatis
consulta, quae sensu divite torrentis more mihi visus
es inundare, etiam de sacratissimo viro Domino Albi-
no Antistite vos fecisse tenuiter mentionem. Sicut
enim ejus vita immarcescibilibus meritis florere proba-
tur, caelestibus impressa libellis; ad aedificationem et-
iam plebis, humanis etiam fixa mandastis ut conde-
retur in chartis: duplici beneficio populis consulturi,
dum & in illo tenerent admiranda, quae colerent; &
in se respicerent, quod unusquisque sagaciter emenda-

ret: id est, dum apud unum tot predicanda cognosce-
rent, apud se refecare sua singuli non differrent: qua-
tenus tam unica beati viri relatio, medela publica fic-
ret audientium. Intelligens vero velociter fugientes a
seculo memoriz subripi, timeo de vita Sanctissimi ne-
gligenter aliqua cito lapsura litteris alligare: nec faci-
le rursus in animum recipi, si semel inciperet, obli-
vione temporis invadente, subduci. Cujus rei impul-
sor quidam, mandata Vestrae Beatitudinis exequens, a
me, quod annuerem, flagitavit: illud adjiciens, ut
quae ipse de gestis sancti viri juxta fidem compererat,
ego, ipso insinuante, indubitabiliter propalarem: in
hoc magis querimoniarum molem conficiens, eo quod
quae praedictus vir occulte quidem, sed digna relatu
gesserat pro veritatis indagine; sed nec ad ejus singula
meruit pervenire, & aliqua de cognitis memoraverit
oblitum esse. In his autem, quae meminit, sine ambi-
guitate suo testimonio populum nobis attulit assentan-
tem, cum certe de ejus praeteritis dubitare non liceat;
qui operatur in singulis quotidie clariora. Congratu-
latus vero relaturus, eo quod de vestris nutrimentis ta-
lis vir adoleverit, qui junctam sibi rem tam strenue
peroraret, & de proprio aliquid causa venustatis, nec
incompetenter offerret: imo, si velit ipse, per se quod
aliunde poposcerat, explicaret. Siquidem quicquid de
illo diceretur, vestris hoc praconis reputatur: quo-
niam est meritum magistri laus discipuli, & in ministri
solertia sunt Pontificis ornamenta. Quod cum ego,
mea exiguitatis conscius, attingere trepidarem, reve-
ra qui noverim hoc debere committi exercitis inge-
nio, facundis eloquio, devotis officio, probatis sty-
lo: qui sunt sensu divites, linguae rota torrentes, fa-
mulatu celeres, carmine coruscantes: cum ante peri-
tiam vestram ipsa Ciceronis, ut suspicor, eloquia cur-
rerent vix secuta, & cui apud Caesarem Romae libere
licuit uti, Aquitanico iudice in Gallia forsitan formi-
daret. Quid ergo a me infra doctorum vestigia lati-
tante, res alta requiritur, quem ad scribendi seriem
nec natura profluum, nec litteratura facundum, nec
ipse usquequaque usus reddit expeditum: cum etiam
voto traheret, rei magnitudine deterretur, quia ra-
diancem vitam si pigri relatoris impar lingua prae-
dicat, & obsoletat: & quod illuminare debuit, hoc nu-
be sermonis abscondit: ubi ageretur rectius, si quae
ab aliis poscitis, ederetis. Unde certus intelligo, non
vos hujusmodi quopiam indigere, sed ut de peregrini-
nis nostra vobis aliquid & sacaria non negaret, & ve-
lut inter fruges triticeas, sterilitatis mea hordeacea se
conferrent. Nunc itaque causas ambiguitatis in arbi-
trii statere suspendens, eligo rusticus agnosci per obe-
dientiam magis, quam indevotus effici per doctrinam:
ut cujus fastidire poteritis eloquium, saltem appro-
betis affectum. Hoc autem mihi videlicet in hoc ope-
re praecavendum est, ne aures populi minus aliquid
intelligibile proferatur. Idcirco igitur tota mediocri-
tate contentus, etiam relator ineptus, tam beate vite
cupio gesta breviter intimare. Superest qui novit me-
deri magis, ipse fluctuanti pagina portum suae dexterae
subministret.

AUCTO
RE FOR-
TUNATO,
12 MSS.

ab ejus mi-
ni pro his po-
tione narratio.

excusatum
juxta sententiam
12.

S. Albini
1291a sermo
re auctore ag-
gradum.

Domitiani
Ep. regum.

1291a
1291b
1291c
1291d
1291e
1291f
1291g
1291h
1291i
1291j
1291k
1291l
1291m
1291n
1291o
1291p
1291q
1291r
1291s
1291t
1291u
1291v
1291w
1291x
1291y
1291z

a. Addis MS. codex Escurialis, ut annotat Rosoveydu: Ad
Domitianum Papam. Nam Papae nomen apud illius media aetate
sic scripsit quibusvis Episcopis tribui solet, uti 23. Januarii ad
S. Ildephonsi Viam Notat. 7. pluribus exemplis docet Thomas Ta-
mayni de Vorges pag. 538. Ita 25. Januarii in 1. Vita S. Praejuli
cap. 1. n. 3. Corpora vero Sanctorum a successoribus praedicti Ponti-
ficis Avito Papa mirifice sunt translata.

b. Uterat hic Prologus codici Audomarensi.
c. Id est, obsoletum reddit, siue insuscat, diminuit, inquinat.
Ita Tertullianus Apologetici cap. 5. Singula ista, quaeque adhuc obsoleta
quis posset investigare, si honorem inquietant divinitatis, si ma-
jestatis vestigia obsoletant &c. Rigaltius tamen ineptissimo sen-
tu sic ista offerri censet: (si scilicet fateatur, non aliam omnium libro-
rum esse scripturam) & restituit ipse ex Puldensi codice: si maj-
estatis vestigia adolant, idque explicat. ad solum & terram de-
pri-

A primunt. At prior lectio nobis rectum etiam habere sensum bene videtur: si vestigia, signa atque maiestatis, ita deterunt, ut, quod in signis rebusque aliis, vetustis aut usi detritis fieri solet, species nulla maiestatis appareat. Eadem voce obsolescere, pro inquinare ita idem Tertullianus in Scorpiace cap. 6. utitur, etiam in Rigaltii editione: Prospexerat & has Deus imbecillitates conditionis humanæ.... perituros plerisque rursus post salutem, qui vestitum obsoleverant nuptialem &c. Eadem vero significatione verbum obsolescere usurpavit S. Augustinus tom. 8. operum, in Psalmum xxx. Praefatione in Enarrationem secundam, ita scribens: Et quia contemnit in se quod melius est peccatoribus, perimit in se vel deserit, & quodam modo obsolescit imaginem Dei.

Obsolescere,

Sistarchia.

d. Surin; sistarchia legit, & adnotat in margine: forte, sistarchia aut sistarchia. Male si tarcia, quod annenon, aut annona receptaculum, seu param, puta militarem, pastoriam, viatoriam, significat, duci videtur a τάρχος, quod est frumentum, aut τάρχος ci-bus, & τάρχος, id est sufficit. Utitur hac voce S. Hieronymus in Vita S. Malchi monachi cap. 10. Et nova, inquit, si tarcia resocillati, decimo tandem die ad Romana per desertum castra pervenimus. De ea voce, & Sistarchia, ac Sistartium, multa habent recentiorum Lexica philologica.

C A P U T I.

S. Albinus monachus, dein Abbas, miraculis clarus.

Religiosorum vita virorum quantum est meritis clarior, tantum voce celebrior populorum: quia dum illi universis beneficia tribuunt, in sua laude linguas excitant singulorum. Igitur beatissimus Episcopus Albinus a Veneticæ regionis, Oceani Britannici confinis, indigena, b non exiguis parentibus oriundus, imo digni germinis dignissima proles emergens, decus, quod sumpsit ex genere, felicis vitæ meritis ampliavit: dum in illo & quod glorificaret, Christus elegit; & quod universus veneretur mundus, effulget. Qui inter ipsa novellæ juventutis exordia tanto fidei fervore flagravat, ut parentes, ad quorum delideria solet infantia recurrere festinanter, pro caritate Christi magis iste voluntarie reliquisset, & velut hostes animæ carnales affectus e effugeret, credens sibi sufficere, si omnem d dilectionem in solo cælesti Patre plantaret. Mox autem in e Tincillacensi monasterio tanta animi humilitate Domino placiturus se subdidit, ut salva morum honestate, nihil sibi de ingenuitatis privilegio vendicaret: ubi quem origo liberum genuit, famulum voluntas addixit: intelligens magis esse laudabile, ut amore Christi nobilitas inclinaret

Albinus non
bi as dicitur.

restitit pa-
tentibus.

fr humilis
monachus.

monacho-
rums de-
tus.

f

aliqua vir-
tutibus.

claros
miraculis.

quod erat, quam fastidiret quod non erat. Proficiebat denique in eo exercitationis quotidianæ processus, ita ultra se semper ascendens, ut meritis non solum reliquos vinceret, sed edomito corpore, de seipso potius triumpharet. Quis enim expediret, quam fuerit in juniorum paritate præcipuus, in vigiliarum delectatione propensus, in orationis assiduitate laudabilis, in miserationis opere singularis: ut hostem, qui sibi repugnabat, exstingueret; & unde se solus affligeret, cunctis spe maxima subveniret? Erat enim B. Albinus ad obediendum parvulus, ad vitia calcanda maturus: ita ut in ipso f juventutis tyrocinio jam senectutis esset exemplum, hoc solum habens cum homine commune, quod natus est: ceterum totum voluit esse Christi, quod vixit: non oculum voluptati, non aurem ludibrio, non animum accommodans levitati; semper se regens ancora gravitatis. Talem se intra monasterii septa tractavit, ut vel si quando processit in publicum, esset intra carcerem sui cordis semper inclusus: nec aliud extra se respiciendum prætulit, quam Christum, quem in pectore fidelis portitor bajulavit.

His igitur studiis occupatus, in tantam vitæ claritatem pervenit, ut ejus devotum servitium mundi Dominus per miracula testaretur. Denique cum adhuc puerulus per pagum in Abbatis sui proficiscere-

tur obsequium, applicans apud quemdam, tanta de-
tonuit violentia tempestatis, tantumque se pluvialis imber effudit, ut ipsam domum nec sua tecta defendere-
rent. Cum ergo pro magnitudine pluviae casa pro cam-
po constaret, madefactis omnibus qui eodem teneban-
tur hospitio, solum B. Albinum tunc imber tangere
expavit: quia ubi flammam fidei sensit, ne injuriam
faceret, segutta detorsit. Quo comperto g conscientia
sanctitas, quæ celabatur annis, innotuit meritis, eo
quod in flore adolescentiæ virtutis odor fragraret.

ab inde,
intus:

g

4 Dehinc cælestibus donis cum ætate crescentibus, annorum circiter triginta & quinque, monasterii rector & pius pastor eligitur: quippe qui suo splendore ad se traxerat dignitatem. Interea sub magistri censura congregationis disciplina vernabat, ubi severitate districta, licentia peccandi perierat. Fervebat autem pietatis intuitus, exultabat psallendi concentus, coruscabat inter Fratres obedientiæ radius, præcellebatque sanctæ caritatis ornatus: quia sicut erat ad vitia eradicanda sollicitus, ita ad inferenda dona cælestia circumspexit. In quo Abbatibus officio per viginti & quinque annos congregationem sibi commissam feliciter gubernavit.

a De Venetis Britannia inferioris populi, eorumque inter Americos potentia consuli Casar potest, atque e recentioribus Papirius Massonius in Antiquitatibus Gallia. Urbs primaria Episcopatu illustri Vannes Gallice appellatur.

E

Veneti in
armis.

b Albertus le Grand in Vita SS. Armericorum, prænotatum scribit e familia de Spineto-Porti dicta.

c Duo MSS. effugiens.

d Surin; delectationem.

e Alii Tincillacensi legunt, Equilinus Tincillacensi, Surin; aliqui Cincillacensi, Officia Canonice. Regal. lect. 4. Cincillacensi, Tincillacensi, Bellouacensi lib. 27. cap. 14. & S. Antoninus par. 2. tit. 14. cap. 6. 1. Obillacensi. Is locus est, cujus nominis idem Fortunatus lib. 12. cap. 27. de itinere suo: Tincillacensi, perferor inde loco.

Tincilla-
cense mon-
asterium.

Broverus edidit: Tunc Illacensi: fateturque in Notis, miram esse lellienis varietatem; mallet ipse, Tunc Dullacensi quia scilicet hic nu. 9. Dullacensis villa mentio fit. Tres tamen citat veteres libros, qui Tincillacensi habent. Fuisse autem locum illum non procul Andegavis ostendit sequenti disticho Fortunatus, sic scribens:

Hinc sacer Antistes rapuit me Domitianus,
Ad sancti Albinus gaudia festa trahens.
De quo disticho supra §. 2. nu. 13. actum.
f MS. S. Maximini juvenibus: alia duo, juvenili.
g Surin; conscientia sanctitatis.

C A P U T II.

S. Albinus a Rege Childeberto honoratur, multisque a Deo miraculis.

ET quia tanti meriti fama sepulta non latuit, sed felicibus pennis cuncta pervolans occupavit, contigit a Andegavum civitatem Pastoris gubernatione nudari. Tunc ab universitate populi, humilitatis studio resistente, ad pontificalem gradum, duce Christo, concorditer eligitur. Qui honorem sacerdotii debiti consecutus, ita se in eleemosynis pauperum, in defensione civium, in visitatione languentium, in redemptione præbuit captivorum, ut beata unius actio generale fieret salvamentum; quibus ex studiis cælestes in eo fructificaverunt virtutes.

dein Epi-
scopus

6 Igitur in civitate Andegava cum ei quxdam mulier, Grata nomine, sed debilitate contracta natus ingrata, nervis stupefcentibus occurrisset, signum Crucis super infirmam dexteram fecit. Hinc præmorum palmarum prius se vivax tepor infudit. Item sequenti diei in ipso loco, ut ab eo signaretur, se obtulit. Quo facto, coeperunt venæ suos excursus agnoscere. Tertia vero die, ubi super illam sigillum Crucis impressit, statim se arentium digitorum hla laxarunt, & recepto ministerio, mulier in Christi nomine rediviva dextera se signavit.

controllam
manum for-
nas signa-
tione

D
AUCTO-
RE FOR-
TUNATO
Bz MS.

a MSS. Andegavis.

b Ita MSS. tria. Sarius, Malabandum.

c Absit hoc miraculum a 3 MSS.

d MS. Andom. defunctus in via.

C A P U T III.

Alia S. Albini miracula, obitus, translatio.

12 **E**t opera pretium, de quodam cadavere rem vi-
vam proferre. Dum ad civitatem a Venetensem
ipse vir Apostolicus accessisset, uno de obsequentibus
jam converso adolescentulo, quem pro morum quali-
tate peculiariter diligebat, in loco defuncto atque se-
pulto, post annum ejus corpusculum psallendo ad pro-
pria revocabat. Tunc remorante eo pro causa, volue-
runt servientes prius corpus movere, quam Sacerdos
occurreret: sed tanto pondere sit gravatum, ut antea
potuissent gigantea membra prensare, quam puerile
corpus sustinere, dum adhuc cadaver insepulti, crede-
retur jam marmore premi nec equi gressum poterant
promovere, ac si pulvis ejus de se vincula eis genera-
set, donec Antistes rediens oratione solveret, quos
tacente voce confixit:

13 Hoc iterum non minus est predicandum mira-
culum, cum in Cincilliacensi monasterio b Genome-
rus monachus esset oculorum luce captivus, & anno-
sa tempora una essent nocte cecitatis transcurra, petiit
sibi a viro sanctissimo Albino fieri Crucis signaculum.
Quo facto luminis vitalis splendor intravit, & fugatis
tenebris, sol quasi peregrinus illuxit.

14 Est & hoc inter reliqua venerabile documentum.
Cum in civitate Andegava turris portæ cohærens, da-
mnatis esset carcer effecta, prætereunte B. Albino, fie-
bat insolentia de vocibus inclusorum. Tunc ad Judi-
cem precator accedit, ut eos pietatis causa de custodia
relaxaret. Quod cum ille aure surda disferret, mox
Pontifex ad Deum se fida petitione convertens, tam fa-
miliari voce suggestit, ut in loco, quo orationem San-
ctus effudit, miræ magnitudinis saxeus quadrus exi-
liens, portæ aditus fieret carceratis: quia ante ejus
prece, soliditatem suam lapis servare non potuit.
Hinc egressi quasi de sepulcro viventes, in basilica S. e
Maurilioni Domino Albino gratias referentes, se ad
vestigia ejus prostraverunt, eo quod suspectos de func-
te, redire fecerat ad salutem.

15 Item dum quadam mulier, arrepta a maligno
spiritu, se beatissimo viro Albino vociferans & eju-
lans præsentasset, mox adversarius ipse supra ejus
oculum in similitudinem vesicæ sanguineæ se collegit.
Tunc Pontifex faciens signum sanctæ Crucis, incre-
pavit, dicens: Inimice, oculum, quem non dedisti,
nec possis auferre. Mox de collectione ipsa, in phle-
botomiæ similitudinem, subtiliter sanguis erupit. Quo
fluente, sine læsione oculi, immundus hostis evanuit,
& puella incolumis, imperante signo Crucis, evasit.

16 Sed & hoc magnanimitatis exemplum oppor-
tunum ducitur explicandum, quod pro Dei negotio
apud eum non fuerit ulla Regum potentumque per-
sonalis acceptio. Denique ad cumulum, celestis gra-
tiæ conquistandum, incestarum nuptiarum execrabi-
lis copulationis jura condemnans, B. Joannis irrepre-
hensibilis imitator, quanta sustinuerit, nullus digne
poterit explicare. Siquidem Martyr effici cupivit, si
non defuisset dextera percussoris. Sed procul dubio
palmam martyrii meruit, qui voca desiderii non abs-
condit. Unde præter labores reliquos, etiam d per
synodos, pro ipsa causa sæpius excitatus excurrens,
ad postremum quamplurimum Episcoporum injun-
ctione, ut excommunicatas a se personas absolveret,
vi Fratrum coactus est. Et cum rogaretur, ut eulo-
gias, quas reliqui Antistites, ad personam commu-
nionis suspensam dirigentes, benedixerant, & ipse
signaret,

A 7 Quadam vice cum ad vicum Geginam præte-
riens accessisset, adolescentem b Alabaudem nomine,
amisso vitæ jam munere, audiens a parentibus extre-
ma morte deplorari, occurrens, & ut mortuum vivum
erigeret, se in oratione prosternit. Quo incumbens,
diutius oravit: & dum palleſceret jacens Sacerdos in
pulvere, animæ vivacitas rubescebat in corpore, do-
nec pulsato celo, patefactoque tartaro, juvenis revo-
cicaretur a funere, Sacerdos a prece.

8 Deinde cum Asiaticum monasterium paterna solli-
citudine visitasset, quidam ut ei succurreret, jam fide
illuminatus, cæcus exclamavit. Cui sanctæ Crucis me-
dicamentum imponens, tam sicut illi lumen cito recipe-
re, quam quæsisse. Item Andegavis cum quidam Mau-
rilio clausis oculis lumen sibi restitui postularet, tunc
Pontifex se ad nota arma convertens, mox signum ve-
nerabile super palpebras ejus extendens, velut balista
fortissima penetrans tenebras Crux post se cæco lumen
invenit. Item cum Marcellinus, circiter decem annos
transigens in nubilo cecitatis, tractus ad beatum Pon-
tificem pervenisset, ubi signum adorandæ Crucis super
oculos ejus ipse extendit, statim erumpente sanguine,
effugatisque tenebris, lux intravit.

B 9 Illud etiam nobis est factum memorabile recen-
sendum. Cum illustris Ætheria, jussione regia perse-
quente, in Dullacensi villa militum custodia teneretur
obsessa, tunc ovi periclitanti succurrente sancto Pasto-
re, solus, ut a nullo cognosceretur, ad ipsam ingredi-
tur. Quo viso, amplectens ejus vestigia, lugens mu-
lier in hætebat. Tunc infelicis custodis insana procaci-
tas, dum vult eam quasi lupus a veste pastoris evelleret,
injuriæ vir sanctus excepit. Tunc insufflans in ejus
faciem; temerator Sacerdotis celeri morte multatus
est. Hinc terrore urgente, reliqui reverentiam habue-
runt Pontifici, & unius poena fecit alios immunes a cul-
pa. Nec prius a muliere discessit, quam dato Regi
pretio ipse eam liberaret: sicque uno momento, & sa-
lus fuit supplici, & morse extitit præsumptori.

10 Nec id quidem est omittendum quod tradi me-
moræ sit votivum. c In vicum, cujus vocabulum est
Albinia, pie devotionis studio sanctus Pater accessit.
Ubi dum quidam cæcus ab eo opem misericordiæ po-
stularet, cepit idem, qua dudum captus fuerat, in-
festatione dæmonii, corporis vexatione torqueri. Tunc
in orationem, cui semper animi sancta intentione va-
cabat, corpus etiam prostravit, captumque lumen
pristinum reddidit oculis, & pestem immundi spiritus
effugavit. O ineffabilis gratia pietatis! a qua dum
substantia sola quæritur, triplex remedium obtinetur:
victus pavit egenum, muneravit visu cæcatum, reddi-
dit libertati captivum.

11 Itemque occurrente eo Regi Childeberto Pa-
risius, nuntiatur Pontifici, Regem venationis causa
de civitate in crastino esse discessurum, mandatque se
dignum ducere expectandum. Sed quia B. Albinum
corporalis infirmitas præpedivit, ad ejus præsentiam
prædictus Rex occurrere maturavit: qui donec per
illam viam, quæ ad Sacerdotem ducebat, incescit, se-
liciter properavit. Cum vero in quoddam trivium per-
venisset, volens alibi deviare, equus ejus ac si metal-
lum fusile, gressum movere non valuit. Suspiciens igitur
Rex, culpam equi magis esse quam causæ, alterum
sibi fecit sterni. Quem dum per ipsum iter gradi
compelleret, ac si muro impediens, cæsus ire non
valuit. Intelligens igitur nihil proficere, mutasse ve-
hiculum, nisi mutasset & cursum, cepit ab equo di-
scere, quod homo peccaret, & humani intellectus ha-
beret, quod pecus corrigeret: d uenissetque cum
in via, quæ ad Sacerdotem duceret, excepit alacritate
ad Pontificem discurrere, ac si ereptus de fovea,
campi mollis planitiem recepisset.

A signaret, ait ad sacerdotale concilium: Etsi ad imperium vestrum ego signare compellor, dum vos causam Dei recusatis defendere, ipse potens est vindicare. Quo facto, antequam eulogias ejus excommunicata persona susciperet, *f* expiravit: & priusquam portitor perveniret, sermo sacerdotis obtinuit. Qui etiam ad *g* B. Casarium Arelatensem Praefulem, pro eadem causa consulturus occurrit.

f **17** Sed quia ejus singula non valemus retexere facta, sufficiat de plurimis vel paucis dixisse. Illud quoque Beatissimi testimonium, viventis post obitum, necessarium credimus praeter ceteris explicandum. Quia licet teneretur clausum corpus in tumulo, attamen Iusti animae merces exuberavit in fructu. Igitur cum *b* S. Germanus Episcopus Parisiorum, vel comprovinciales, ac Pontifex *i* successor ejus, & populus, vellent membra S. Albini in nova basilica devote transponere, & propter cellulæ angustiam, in qua conditus fuerat, non daretur sacri corporis extrahendi licentia; cunctis hæsitantibus & incertis quid agerent, caris popularibus se virtus beatissimi viri mediatrice interfecit. Nam expectantibus omnibus, & nihil deliberantibus, repente nutu divino discisso pariete cellulæ, qui erat ad pedes ejus, a parte orientalis tres lapides decidunt, scilicet dato signo, per qualem locum se juberet educi posse.

paralytici **18** Interea facto aditu dum concentu psallentium sanctum sepulcrum progreditur, a loco, per quem est educus, palam tres paralytici, jamdiu desperati, rediit sunt sanitati, ac nervi pramortui vivificari didicerunt meritis Dei viri sepulti. Statimque duo cæci sunt pariter illuminati, tandem aliquando sumentes lumina diei ab umbra defuncti: nimirum agnoscetes ejus adminiculo se posse lumen consequi, cujus virtute potuisset paries fenestrari. His & consequentibus infinitis miraculis, etsi summi Pontificis membra reeubant in sepulchris, attamen per Creatoris gratiam in æterna secula vivunt merita Confessoris.

admiratio **19** Hic itaque celesti dono venerandis floribus adornatus, viginti annis & *h* sex mensibus Pontificatus apicem Ecclesiastica regulariter censura gubernans, vitæ autem octogesimo anno illud propheticum cum potentatibus juxta beatitudinis culmina feliciter explens, animam Deo carissimam, creptam de seculo, mansuram cum Christo, Angelis plaudentibus, Calendis Martii emisit ad celos, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

C *a* MS. S. Max. Venetis. *And. Veneris, ut ante Parisius.*

b Suvius, Gennomerus. Merlain, Gennomerus.

c S. Maurilius, sive Maurilio, ut hic appellatur, Episcopus Andegavensis, colitur 13 Septembris.

d In multis synodis Gallicanis illius aui damnata sunt incesta conjunctiones, ac nominatim in Aurelianensi 3 cui S. Albini interfuit anno 535, 26 Childberti Regis.

e Diximus 6 Januarii pag. 331, ad cap. 4. *Vita S. Melani, Notat 9, Eulogias esse panem aliave cibaria, qua benedictionis gratia transmissi solebant, aut post Missas dari, in signum communionis & caritatis. Ita illis n. 21, Post Missæ celebrationem, antequam recessissent ab invicem, dedit eis beatus Pontifex eulogias in caritate, cum Dei gratia & sua benedictione. Ita 4 Januarii in Vita S. Rigoberti Episcopi Remensis cap. 2. n. 7: Addit Pipinum Majorem Domus, patrem Caroli cognomento Martellum, pramissitque suas ei eulogias, a venatione, quam paullo ante exercebat, redeunt. In Vita S. Genesio 3 Januarii, cap. 2. n. 11, pag. 139, ubi Archidiscipulus Autisiodorensis ita loquitur: Et ecce eulogias, illi a S. Germano dicitur, exhibeo. In Regula monasterii S. Casarii 12. Januarii § 4, n. 25: Pro affectu tamen parentum, ad cuiusqueque notitiam, si aliquam transmittere oluerit eulogiam panis, Matri suggerat. Alii saps ea vox in nostro opere reperitur, simili notatione.*

f Non velle videtur locum hunc Sausajus in Martyrologio accepisse, ubi ita cum exponit & amplificat: Unde cum personas quasdam a se excommunicatas absolvere cogeretur, Episcopus (inter quos sacris in Comitibus non semel confedit) in hunc modum legitur respondisse: Si vobis subscribere com-

pellor, dum vos Dei causam defendere negligitis, ipse potens est vindicare. Et mox potius zelo consumptus, quam aegritudine oppressus, e vita discessit, priusquam iniquo postulato subscriberet, pulchre sequens Martyrum vestigia: dum enim sanguinem pro Deo tundere non valeret, ipsam animam sudit; lameque sitique iulium confectus, in tanto pietatis zelu expiravit; propter quam beatus in celo, gloriosus postea resulxit in tumulo. Non ipsam Albini, antequam Episcoporum postulato subscriberet, exarasse ait Fortunatus; sed ipsam personam, ad quam missa erant ab aliis Episcopis eulogias, quas ipse signare ab eis coactus erat, priusquam illas eulogias acciperet, obisse.

g Dabimus S. Casarii Episc. Arelatensis Vitam 27. Augusti.

h S. Germani Ep. Parisien. Vitam scripsit idem, qui hanc, Fortunatus, quam dabimus 23. Maji.

i Hic erat Eutropius, ut supra indicavimus.

k MS. S. Maximini, septem.

MIRACULA S. ALBINI

auctore monacho Andegavensi ante sexcentos annos

ex MS. Nicolai Belfortii.

CAPUT I.

Ad sepulchrum S. Albini demoniaci librati, ignis sacer sanatus.

IN territorio igitur Andegavensi fuit quidam ex Equestri ordine, nomine Berterius, qui repente (quo secreto Dei iudicio nescimus) non uno pervasus damone, vocibus cepit fremere, dentibus stridere, semetipsum discerpere. Quam ejus rabiem videntes qui aderant, magno percussu horrore, quid novi accidisset coeperunt ab eo inquirere. Ille vero non solum recipiendi reddendive rationem sensu carens, sed etiam cum magno in eos impetu ruens, moribus & pugnis miseros dilaceravit, omnesque a domo fugavit. Amici ejus dolore constrikti, ignorantes quid pro illo consilio caperent, (non solius enim hominis in eo, sed multimodas inimici rugientis vires sentiebant) vicinos fortes viros convocarunt, & furentem hominem, non sine magno periculo suo, funibus catenisque colligaverunt. Deinde variis incantationibus demoniam fugare conantes, diu & ipsi hominem vexaverunt. Sed hæc non modo nil proficere, verum etiam plurimum nocere intelligentes, saniori tandem consilio, solius Dei præsidia per Sanctorum ejus patrocinia decernunt flagitanda: primumque ad *a* B. Juliani Cenomanensem Praefulis satis anxie ergumenum suum circumferentes perrexerunt. Post magnos diversosque itinerum labores, fatigati, mortui ac pene desperantes, quorundam consilio B. Albini tutulum adierunt. Ubi cum orationi ac jejuniis tribus diebus intendissent, ipso tertio die vexatus aliquantulum dormire cepit: qua dormitatione expleta omnino convaluit. Tunc praesentes amicos blande ac rationabiliter consolans, poscit a vinculis, quibus irretitus erat, absolvi. Qui admirantes & adhuc dubitantes, timentesque subitam hominis mansuetudinem demonum illusionem prætere, ejus verbis non credebant: donec longo usi colloquio ac responsis ejus, revera cognoscunt Christi gratia sanatum.

2 Aliud signum, prædicto non dissimile, eodem illo tempore, Dominus per fidelem famulum suum dignatus est ostendere. Amelina namque puella quædam in seculo nobilis, soror cujusdam Elinami Militis, in Britannia confinio apud *b* Credonensem castrum manentis, diu fuerat a damone vexata. Parentes autem ejus sancti Praefulis Albini famam audientes, & imperialem in fugandis demonibus potentiam, ad mona-

Stronius demoniacus, nil adeo jam incantationibus.

ad S. Albini sepulchrum, post incantationem, & jejunium.

liberatus.

ubi & Amelina: puella.

A monasterium illius e cum magna fiducia demoniacam adduxerunt, totam Fratrum congregationem suppliciter deposcentes, quo sanctum Patronum suum secum interpellarent, ne pateretur mancipari diabolo, quam Christus redemerat sanguine suo. Quorum precibus & votis pius Confessor non distulit subvenire. Mox quippe maligno superbix spiritu fugato, quæ vexabatur integra restituta est sanitati, triumphante per humilem servum suum Christo Domino.

3 Alio etiam tempore, in vico quodam, nomine Cunaldo, Ligeris ripæ contiguo, quidam nomine Berfridus, gravi infirmitate laborabat, uno ardens pede, quem jam ad calum usque reter ignis consumpserat. Nullum ergo medicinæ remedium inveniens, solum hoc sibi profuturum credidit si beati viri tumbam adiret. Venit ergo ad locum: ibique aliquamdiu demoratus, Sancto supplicabat assidue, quo suæ interventionis rore flammam exstingueret a suo corpore. Quid plura referam? Quotidie ecclesiæ limina terens, non plus cessavit, ab oratione, quam piceus ille ignis in suo extinctus esse semivivis pede.

a S. Juliani Apostoli Constanorum Vitam dedimus 27. Januarii, ad ejus sepulchrum emergenti liberari multaque alia fieri miracula dicuntur.

b De Cerdonio oppido, vulgo Craon dicto, alium in Proleg. cap. 2. num. 11. An idem hoc sit, haud facile definire.

c Quod Andegavis est, ut in Proleg. diximus, donatum monachis Ord. S. Benedicti anno 966.

C A P U T II.

Cujusdam viri pii mira per paralyin probatio, post 7 annos ad S. Albini sepulchrum sanatur.

4 M Ihi etiam videtur illud paginæ inferendum, quod ad beati Pontificis mausoleum hoc nostro a tempore constat esse patratum, quodque præsentibus visu scio notissimum. Verumtamen quorum hoc relatione didicerim non magnopere curavi nominatim depromere: quia cuncti Andegavenses cives facti hujus testes existunt, sicut gestæ rei narratione patebit. In Andegavensi itaque suburbio, quidam fidelis, Girmundus nomine, cum sua degebat conjuge, non multiplicis possessor substantiæ, habens tamen proprio jure, unde satisfaceret naturæ: &, quod in Christo laudabilius est, abundabat animi mansuetudine & veræ fidei stabilitate, puraque simplicitate. Huic aliquando in mentem venit, ut juxta morem totius regionis B. Martini sanctum adiret sepulchrum. Quo ut pervenit, non hujus seculi prospera, vicamque longævam postulavit, sed de præteritis negligentis indulgentiam, de imminentibus exitum, contra futuras cautelam, quatenus ad bonam in Christo mereretur pervenire consummationem.

5 In crastino autem dum propria remeans iter ageret, mediante jam die, tum corporis lassitudine tum animi præsertim gravedine fatigatus, parumper declinat de via, humique procumbens obdormivit. Post somnum vero ita corporis viribus destitutus est, ut nusquam progredi posset, vixque tandem diu volutando per terram usque ad viam cum magno reperiret labore. Ibi ergo jacens, ad Deum, qui est adiutor in opportunitatibus in tribulatione, corde & ore vociferabatur, patientia tamen qua poterat gratias divinæ reddens misericordiæ, quod cum castigatione sua visitare dignaretur. Audierat enim quia quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Pius itaque Conditor sperantem in se diu in flagello sine consolatione non deserit. Nam dum æger hæsit, ignorans quid de se divina providentia disponderet; equites per viam in qua jacebat,

venientes eminus conspexit. Erat nempe quidam civis D Andegavensis, qui illud carpebat iter, quo infirmus pergere volebat. Qui confestim illi compatiens, a suis eum levare in equum fecit (bene quippe illum noverat) sicque usque ad Belgiacum castrum adduxit: deinde ad propriam domum alino deVectus est, ubi per annum integrum paralyticus lecto decubuit.

6 Finito anno consumptaque subitantiola, non tam sanitate fructus, quam necessitate compulsi, assurgere e lecto conatus est. Divina quippe gratia operante, paululum senserat dextram manum cum pede ad primum vigorem recalescere, sinistra parte corporis nihilominus, ut erat, debili remanente. In tali castigatione interim constitutus, baculorum sibi sustentacula quæsit: quibus sustutus, primo cepit ecclesias atque vicina monasteria civitatis visitare: sapius tamen B. Albini frequentabat limina, tum pro corporali victu, quem ex monasterii elemosyna recipiebat, tum quod sancti Confessoris interventu speraret se animæ & corporis salutem impetraturum. Denique parva suppellectili sua vendita asinum comparavit, quo veheretur, Sanctorum limina circumquaque peragrans: Romanque tandem ad beatorum Apostolorum implorandum auxilium cum fidei conjuge perrexit.

7 Inde vero redeuntem quædam nobilis & religiosa femina apud e Lucanam civitatem hospitio suscipit: ac perspecta hominis mansuetudine, ut secum maneat deprecatur, spondens se illi, quoad viveret, sicut patri proprio in omnibus ministraturam. Cui ipse, Deo referens gratias quod sui memor esset, ad horam libenter concessit: sed transactis quindecim diebus, novis quibusdam suggestionibus ut in patriam rediret suadentibus, cepit in se turbari. Quas primum ab animo refutabat, ratiocinando contra seipsum; Miser ego, inquit, quis in patria sic ad votum meæ serviet infirmitati? Non hinc migrabo, hic mei exitus diem expectabo. Postea autem ei dormienti visum est videre cujusdam viri magnæ auctoritatis personam, qui primum blandiens sibi diceret: Recede hinc, recede, atque Andegavam repete: illic enim tibi multo melius quam hic procurabitur salus corporis & animæ. Dein vero minitans & terrens subjunxit, nisi obedires, deterius aliquid fore passurum. Quare pavescens, crastina die, a religiosa femina, quæ illi, non ut egeno, sed sicut domino, serviebat, commeatum petens (ut ille mihi referebat) etiam ea plorante, tristis & ipse discessit, atque Andegavam regressus est, ubi a fidelibus necessaria multum voluntarie illi ministrantur: sed ipse quasi quodam præfugio, relictis ceteris diversoriis, in Beati semper Albini delectabatur immorari monasterio. Illic nocte ac die preces ad sanctum Confessorem fundebat, quo apud misericordem Judicem pro se interveniret.

8 Interea dum hæc ab infirmo aguntur assidue, & scptimus jam ab ægitudine agitur annus: sæpediti Præsulis adest natalitius dies. Nocte itaque vigiliarum sacris excubiis celebrata, canoris scilicet hymnis ac spiritalibus canticis & psalmis, lucente jam die omnes concurrunt unanimiter. Clerus aderat cum utriusque sexus populo, necnon & nobilium non minima multitudo: chorus vero monachorum circa Ecclesiæ frequens satagit ministerium. Tunc temporis B. Albini congregationi beatæ memoriæ Abbas præerat d Hubertus vir miræ simplicitatis & mansuetudinis. Plures quoque alii adveniant Abbates, cum monachis suis: qui mox solutis primæ horæ debitis orationibus, intraverunt Capitulum, sicut a sanctis Patribus est constitutum.

9 Girmundus interea, quamvis cum labore, præ nimia multitudine hominum, qui totam usque ad altare basilicam repleverant, mane intraverat e presbyterium: prostratusque inter duo altaria, pii Confessoris

AUCTO-
RE MO-
NACHO
INDUG.
EX MSS.
non innotuit

fulvis videri
aut loca sa-
cræ

affine videri,
Romam po-
regressum?

6
in radice Lu-
ca a præ-
fata excep-
tur, volente
tumescere:

sed divino
confusio,

dein expresso
monachis ju-
barat Ande-
gavam mda-
re,

F
ut ei necess.
fama suppo-
dituram?

7 anno an-
gustissimi,

follo d. M.
bri. Almut.

in summo
convulso
bominum,

AUCTO-
RE MO-
NACHO.
AUDEG.
S. A.

ferentem
candem
sanctum
orari,

mirabiliter
in conspectu
omnium sa-
nctorum

post seculum
gratias ab
omnibus an-
geli,

ipse se mihi
sermo carni-
bus dicitur

sermo pauper-
um

post 7 annos
se mona-
chus

scripsi a-
more ma-
no,

ut scripsi
traces pre-
ter,

Aris cum gemitu & lacrymis, ut sibi subveniret, effla-
gitat clementiam. Tunc, sicut ipse refert, ferventiori
devotione cordisque compunctione, atque abundan-
tiori erga Sanctum amore se sensit accendi: quo fervo-
re animi, se in perpetuum Sancti servitio, si convale-
sceret, devovens, ab oratione diu protelata surrexit:
pergensque usque ad januas ante Dominicum altare, ibi
cadentibus in unam partem baculis, quibus sustentaba-
tur, quasi ab aliquo illi abstractis, ipse in alteram se-
mimortuus cecidit, ut quidam de turba dicerent, pas-
sione aliqua correptum esse. Ceteri vero, qui sanioris
sensus erant, dicebant. Ex hoc videbitis eum illico,
Sancti operante virtute, sanatum. Et jungentes vora
clamabant: S. Albine succurre. Ad hanc vocem bra-
chium infirmi manusque arida moveri, pes quoque ejus,
quem diu contractum pendentemque habuerat, ac si ab
aliquo magna vi traheretur, cepit extendi: ita ut ali-
qui circumstantium nervos poplitis ejus stridentes in ip-
sa extensione se audisse referant: unde etiam sanguis
emanans usque ad calcem defluxit. Sic demum post se-
ptem annorum debilitatem, operante Christo, pro me-
ritis sancti Confessoris sui Albini, sine aliquo sustentan-
tis adminiculo, se super utrosque pedes erexit: rectisque
gressibus coram omnibus sanctum Confessorem, suæ sa-
nctis auctorem glorificans ambulavit.

10 Fit in populis magna exultatio, cunctorum
corda spiritali replentur gaudio, in omnium cordibus
nova oritur compunctio. Mox in cælum laus & jubi-
lum dirigitur, TE DEUM LAUDAMUS consona voce
dicentium, roboante simul tinnitu signorum. Quo cla-
more; Capitulum interruptitur monachorum: omnes
in commune nomen Domini glorificantes, sancto Præsu-
li suo Albino gratias referunt; quod ne nunc quidem,
quamvis hujus vitæ corruptibilis carcere solutus, ple-
bem suam deferret. Jam vero Abbas prædictus Gir-
mundum advocans, & ab illo audiens, quod, quamdiu
vita sibi comes esset, a monasterii servitio numquam
discederet, præcepit ei peregrinis, egenis, & infirmis
deservire, sub monachi manu, qui pauperum curam
gererat; Episcopus inquit, curam infirmis illam impende,
qualem impendi nunc usque voluisti in te? Conscientia
te conveniat tua: redde languentibus vicem servitii,
quod paulo ante a fidelibus tibi poscebas fieri. Quam
ipse obedientiam devotus humiliter suscepit, devotior
septem annis caritative exercuit. Cujus ad extremum,
humilitatem, caritatem, atque obedientiam, Abbas
totaque congregatio diuturna experientia cognoscentes,
intra monasterii eum claustra receperunt, sancto-
que habitu munierunt. Quem ego, quamvis specietes-
nus monachus, monachum vidi psalmis & orationibus
serventissime studentem.

11 Et licet a Domino VValterio, monasterii tunc
Decano, nunc vero f Abbate (qui me maxime, ut hac
stylo commendarem, compulit) & a pluribus aliis,
qui miraculo præsentis adfuerunt, hæc quæ scribo
audierim; illius tamen ore omnia quæ sibi evenerunt
certius didici, ejusdemque frequenti atque supplici
precatu scripti. Cujus preces sæpenumero (ut sum ta-
lis studii imperitus) repuli: timensque ne pro inanis
gloriæ appetitu hoc requireret, subiciebam: Sufficiat,
inquam, tibi, o Pater, in hac etiam vita recepisse du-
plicia; quia, & corporis, quam perdideras, sanitatem,
& animæ salvandæ occasionem, sancti Confessoris
precibus consecutus es. Quamvis hoc sperandum glo-
riosius sit in resurrectione, quando iusti corpore si-
mul & anima immortalitatis gloriam accepturi sunt.
Ille autem e contra agebat: Mihi vere tanta bona, nul-
lis meritis meis præcedentibus, piissimi Patris nostri
gratia contulit, quanta nec sperare potui. Sed est ali-
quid, in quo pro Christi gloria, non pro me, gaudeo:
quod omnes, qui me debilem noverunt, dum Patro-

ni nostri interventu sanatum vident, Christi nomen D
glorificant, Confessorisque ejus, Beati scilicet Albini, pro
virtutem magnificant ac prædicant. Quapropter hoc
summopere desidero, ut quod nunc agitur ad ædifi-
cationem animarum videntio me, usque in finem se-
culi agatur scriptum legendo & audiendo, quod B. Al-
binus Patronus noster fecit in me ad laudem & gloriam
Domini nostri Jesu Christi.

- a Quo tempore vitaris scriptis in Prolegomenis ostensum.
b Peregrinationis ad sepulchrum S. Martini Turonensis men-
tio est in multis Sanctorum historiis: de quo agemus 21, Novemb.
c Celebris urbs Erraria Luca.
d Huterius, ut ex Chronici loci a Labro nostro editis patet,
anno 1002, Abbas S. Albini est ordinatus.
e Presbyterium ostendimus ad cap. 1. Historia Translationis S.
Sigeberti 2, Febr. pag. 237. Not. a, partem esse Chori, in qua alta-
re, aut etiam piura, et hinc patet.
f Supra diximus ordinatum Abbatem an. 1038.

CAPUT III.

Villoria de hostibus ope S. Albini: jurandi
consuetudo castigata.

12 **N**Ec vero terra nativitatis sancti Præsulis mu-
nificentia virtutum ejus existit immunis.
In Venetensi namque territorio vicus quidam est in
littore oceanî maris situs, quem Britannica lingua a
Guecurant vocant, ob plurimum commercium salis
valde populosus. Cujus incolæ sanctum Confessorem
sancto venerantur amore, miraque post Christum col-
unt veneratione: quod magnifica illi probat basilica,
in ejus honorem ipsorum studio constructa. Ad
hujus vici portum quodam tempore armata plurima
classis advenit navium, Aquilonares piratas asportan-
tium, quos nos Normannos vocitare solemus. Effe-
rum adeo, nimiumque crudele hominum genus,
cruorem semper fundere humanum sitiens, bonitque
alienis inhiare, juvenes & virgines captivare, senes
sine ulla misericordia trucidare. Horum igitur im-
proviso adventu, ita sunt omnes coloni terræ illius
perterriti, ut quid agerent, quo se verterent, omni-
modo ignorarent. Nam resistendi vires nullæ, su-
giendi vero, nisi relictis parvulis cum uxoribus cum
omni suppellectili, nullus aditus. Sese tamen tubarum
clangore convocantes, omnes ad B. Albini ecclesiam
cum magnis votis confugiunt: Albinum auxiliatorem,
Albinum advocatum, Albinum ducem suum atque si-
f guiferum rogantes.

13 Tali trepidatione tumultuantes, quidam vir
curialis, claro visu venerabilis, nulli eorum notus, mi-
litis specie apparuit, fulgentibus stipatus armis, qui
illorum tarditatem increpans, ait: Oignavi, modica-
que fidei, quid dubitatis cum gente, quæ sine Deo
degit, certamen inire? Num Christo Domino im-
possibile est, vel in pluribus, vel in paucis triumphare?
Cum præsertim B. Albinus jam diu præsens expe-
ctet, paratus vobis auxilium præbere. Mementote
David, inermem puerum gigantem Goliath cunctis
horrendum lapide uno stravisse. Quo dicto, omnes
animo accensi, cum hostibus congregiuntur; qui jam
aderant pervadere omnia parati, quodque universa
diriperent, occiderent atque igni traderent, indubii.
Parvulus vero grex S. Albini in hostem impetum fecit:
& licet pauci contra plures, contra armatos inermes,
indocti contra præliis assuetos, non suis, sed Dei freti
viribus, hostiles cunctos prostraverunt. Nec mora: pi-
rata sentientes Deum pugnare, non homines, in lu-
gam versi, plura suorum cadavera in littore relinquen-
tes, velocius quam venerant, suas adeunt carinas,
nec ultra illas pervadere terras ausi sunt.

14 Sancto itaque auxiliante, devictis hostibus at-
que fugatis, postquam inquirentes, in tanto con-
gressu,

Agressu, non solum nullum periisse suorum, sed ne vulneratum quidem fuisse percipiunt; illum solummodo militem incognitum, quem confortatorem habuerant, suo numero decesse cognoscunt. Quo eventu, valde dolentes tristesque effecti, (occisum namque suspicabantur, quippe qui pra omnibus super inimicas acies insilierat) omnia mortuorum corpora diligenter scrutantur, ut eum vel sepultura honorarent. Sed illo minime invento, nulli jam dubium fuit, quin b Angelica virtus extitisset, missa a Domino in adiutorium devota plebis. Hisque ita prospere peractis, omnes cum gaudio ad basilicam concurrunt sancti Confessoris, vota sua solventes cum sacrificio laudis.

15 Tempore autem quo venerandus Abbas c Othbrannus, abbatiam S. Albini Andegavensium Praesulis administrabat, miseriarum humanarum miserens Deus, indiscretam probans se damnare juramentorum praecipitationem, & jurandi horribilitatem, per unius illorum periculum alios terrificavit, & per ipsius consolationem rursus consolatus est ceteros. Quadam namque die, quae Mercurio dicata est ab erroneis antiquis, adolescens quidam, Fulco nomine, filius cujusdam militis, nomine Theodorici, de castro quod d Camiliacus vocatur, c Toarciacum (sic b vico vicino vocabulum est) cum aliis hominibus, & oneriferis jumentis perrexerat, patris imperium executurus. Oneratis ergo annona jumentis, pro qua asportanda ierant, dum reverterentur, accidit eidem Fulconi, ut dum fascem asini vergentem relevare vellet, in vulnere, quod ei nuper quidam in manu crudeliter intulxerat, multum proinde doleret. Quamobrem iratus in suum malefactorem, licet absentem, dum ei vel voto malefacti vicem imprecari, ac per pretiosi Albini juramentum, motum animi exprimere vellet; postquam Sanctum incaute juravit, antequam commotionis suae votiva verba formasset, subito obmutuit. Cujus silentii causam dum socii inquirerent, nihilque praeter lacrymas & natus quosdam extorquere possent, perducunt illum ad patrem.

16 Nec multo post, fama talis eventus per totam vicinitatem ventilata, consilium parentes inierunt, per illius sudragium querendam esse puero consolationem, per cujus offensam amiserat locutionem. Pater itaque assumptis amicis Andegavem filium destinavit, ac monachorum B. Albino obsecundantium precibus commendavit. Quem exceptum Abbas & monachi humilibus votis Deo & S. Albino obtrulerunt, & ante illius sacratissimum corpus prostrato devotam perseverantiam indicentes, solitarium inibi reliquerunt, clausisque super eum sacrarii januis (nam vespera jam erat) recesserunt. Cumque ille gemitus & lachrymas potius quam voces & verba effunderet, subito obdormivit. Nec mora: altitit ei S. Albi-

nus, vultu & habitu almus & albus: primoque D misericordiae verba praemittens, praecipit ei ut surgeret & loqueretur. Deum casus ejus causam exposuit: quod scilicet non pro ipsius solum peccatis, sed & pro illorum, qui Deum ac Sanctos irreverenter jurare praesumebant, temeritatibus arguendis, accidisset; Postremo indicxit ei ut vitam emendaret, Deoque & Sanctis ejus reverentiam haberet, omnesque quos posset ab illicitis cavere praemoneret; servitores quoque Ecclesiae illius intrueret, ut in loco illo, quem Deus diligebat, sic ministrarent, quatenus gradum bene ministrantibus repromissum adipisci mererentur; seque ipsum etiam omni vita sua ibidem in Dei suumque servitium manciparet. Hae prolocutus abscessit: & (ut adolescens nobis postea retulit) per vitream mausoleo suo antepositam sese celeriter egrediendo extulit. Mutus illico clamat S. Albine, quare hinc abis? Monachi pariter adveniant ad clamorem muti loquentis. Postquam ergo mutus ille jam loquens cuncta narravit nobis, (nam & ego tam mirabili miraculo quamquam indignus interfui) intelligentes misericordiam Dei, qui nos unius exemplo ad cautelam mali praestruerat, magnalia ipsius dulcibus hymnis extulimus. Qui vivit & regnat Deus pro omnia secula seculorum, Amen.

a Guerrandam nunc, seu Guerrandum vocant, vulgo la ville de Guerrandi. Argentor. lib. 2. hister. Britann. cap. 23. olim Aulam Quiriacam dictam scribit. Idem lib. 3. cap. 2. breviter hanc Guerrandinerum de Normanniis vicariam narrat: fufus aliquando Albertus le Grand, hunc fere in modum: Oppidum repetitum jam saepius assultu, coque aterrimo, oppugnabant barbari. Resisterant aliquandiu oppidani, sed numero hostium terrore, armisque suis diffidentes, ecclesia imploranda auxilia statuerunt. Ergo publicae preces indicunt, institunt per compita supplicationes, praecipue Tutelarem suum Divum invocant, Albinum nempe, ut antea dictum. Cessit ea res feliciter: subito namque spei armorumque caluit implentur, ut non sua solum suerit mania, sed aggredi ulro hostem statuerent. Corripuit denno arma, aciem intra urbem instruunt, demissis ponsibus erumpunt portis: sed priusquam extrema septa transgredierentur, allabitur e calo spectabili forma adolescentis, proflans infidens aequo, armis splendidibus instructus, coruscantem lanceam vibrans, dicitque se quem invocant adesse: errigunt ergo animos, sequi praerunt sequantur. Eo igitur duce castra hostium, nihil ejusmodi motuentium, invadunt, eadem maximam efficiunt, ut terra late strata cadaveribus esset. Interea Eques ille beatus videri ab iis desist.

b Annotatur hic Belfortius in margine: Ipse forsitan erat S. Albinus, & ideo mallem legere Divissæ.

c Supra diximus ea Chronica loci, Othbrannum Abbatem factum an. 1061. obiisse 1081.

d Chemille oppidum est Andium ad fluvium, qui vulgo la li-gne appellatur, insititque in Laienem.

e Toarce oppidum situm in Andibus, ad Laienem fluvium. Diversum illud est a Thoarcio oppido, vulgo Thovars, in ipso Andium Pictorumque finibus, ad Thoedum fite, seu Thoedam amnem, Gallico Thoe dictum.

D E S. M A R N A N O

E P I S C O P O I N S C O T I A.

L MARTII I.

A Berdon (quod Doniostium significare Britan-nice Camdenus scribit) urbs est Scotia maritima in Marria provincia, olim dum vigeret orthodoxa religio, Episcopatu ornata: cujus Breviarium anno MDIX, impensis VValteri Chepman civis Edinburgensis excusum. Ex hoc excerpta Lectiones, sive Sanctorum Scotorum breves Vita, Duaci extant in seminario Scotico Societatis Jesu, quarum nos inde nacti exemplum sumus. Ad diem primum Martii, elazim iis legitur S. Marnani Episcopi & Confessoris: Sed pars prima hausta est ex S. Maximi homilia, quae in communi Confessoris Pontificis recitari solet. Tum illa de ejus sepultura & reliquiis subnectuntur.

Tomus 1.

2. Tandem corporis sui gravatus infirmitate, in sancta senectute animam suam sanctissimam ad caelos penetrandos praemisit, in ecclesia de AberKerdour, quae nunc pulcherrimo Duvernæ fluvio munita & vallata existit, digno cum honore sepelitur: & ibidem hucusque, Deo operante, requiescit, indes fanitatem praebens languidis. Gloriosum vero caput ejusdem singulis Dominicis diebus per annum, populo & Clero suppliciter deprecantibus, & luminaribus accensis, lavari solet, & infirmis & male habentibus quacumque ægitudine, deferri usus est: quae potata per eisdem, eorumdem infirmitatibus permaximo adjumento est, & quamplurimi exinde meritis beati

F 2

A beati viri sanitatem percipiunt.

EX BR.
VIARIO.
ABRA.
DON.

eo ejus or-
colum in-
gure, vel-
in infans

3 Evenit equidem, ut nonnulli malarum cogitatio-
num viri nequissimi, inconsulte furore & iracundia fac-
censi, quædam bona Ecclesiastica, eidem Ecclesie de A-
birkerdour annexa, surriperent. Moniti interea per
Dioecesanum Antistitem, ut beato viro & Ecclesie sue,
quibus injuriati sunt, satisfacerent: qui illuc venientes
pedibus decalceati, & cereos in manibus gestantes, metu
tamen, & non Sancti amore percussi; (mirum dictu!)
cerei hujusmodi in illorum manibus, quacunq; arte
igni sapius apposti, lumen emittere minime valuerunt:
depositi vero de illorum manibus, illico accensi sunt.
Tyrannus insuper arborem quamdam de territorio Ec-
clesie ejusdem de Lochellis, Aberdonensis diocesis, vi
extrahere nitebatur, estque per rusticum quemdam era-
dicata: quam cum rusticus ille in ejus dorso leviter apprehen-
disset, & ad oram & limites ejusdem terre Ecclesiasti-
cæ asportasset; ibidem paulisper defatigatus arborem
deposuit: qui cum eandem denuo ultra deferre cona-
batur, tyrannus ille cum singulis suis familiaribus præ-
nimia gravitate deferre non potuerant: atque ibidem re-
licta, illius Ecclesie parochialis Clericus eandem se so-

B lo in pristinum locum asportavit, quam tyrannus ipse
cum omnibus suis movere nequiverat.

eo marnan
in Annan
dia,

caput in Ma-
rnavia serva-
tur

4 *Flattenus Breviarium*. Unde manifeste colligi vide-
tur, in qua primum tumulatus fuit ecclesia S. Marnanus,
inea & reliquias illius ceteras asportatas, & caput ablu-
aque solitum, ad mortuorum dein curacionem efficaci. Verū
qua in provincia Scocie extet locus ille Aberkerdour, sive A-
berkerdour, Duverna flumine irriguus necdum assequi
potui. *David Camerarius* l. 3. de Scotorum pietate, scribit
S. Marnanum post varios in Scoticana Ecclesia susceptos
labores, vira sanctum in Annandia, Scocie provincia An-
glia vicina, ac mox ista subdit: Habebat Moravia S. Mar-
nani caput, quod summa cum pompa & honore (comi-
tante præsertim Innesiorum tribu nobili & antiqua, quæ
tenerrimo in Marnanum ferebatur affectu) ad aeris se-
renitatem a Deo postulandam circumferri solebat. Sed
procul ab Annandia distat Moravia, vulgo Murray, ultra
Caledoniam sitam. Facile tamen adducimur, ut in ea pro-
vincia, aut alia propinqua sepultum fuisse credamus, cum
Duverna fluvii, quo munita & vallata fuisse Ecclesia de
Aberkerdour dicitur, affine utrumque nomen Innesnes, va-
lide olim eo tractu artis videatur, atq; etiam Findorra flu-
vii: Quamquam & eis eas oras Etna est amnis, qui in Tai-
estuarium influit: idemne forsan Duverna sit, divinari

propterea
ad ejus reli-
quias.

Aidanus Re-
gi obtulisse
victoriam
dicitur,

C non sat primum externis. Aberkerdourensis Ecclesia me-
minit idem Camerarius: sed haud scio, an non a loco sepul-
tura, atq; eo qui caput asportavit, dejunctū faciat, est reli-
quias ejus celebrē faciat: Extat, inquit, Ecclesia Aber-
kerdour Duverno amne irrigata, Marnani nomine, pe-
reginantiū ad sacras ibidem Marnani reliquias celebra.

5 De ætate aliisque S. Marnani certi nihil Flattenus
reperimus. Non enim probare omnino ea possumus, qua
idem Camerarius scribit, his verbis: S. Marnanus Episco-
pus & Confessor, cujus ductu & consilio Aidanus Sco-
torum Rex XLVIII de Ceulino Orientalium Saxonum
& Ethelfrido Northumbria Regibus, non citra mira-
culum, victoriam reportavit. Ob inopinatam quippe
multitudinem Saxonum infidelium exterrito Aidano
Rege, animos jam prope desponderant Scoti: cum Mar-
nanus Sanctus percussos metu milites cohortatur, ut in
Christum Dominum Deum exercituum spem omnem
reponant, & ut salutari signo Crucis frontibus commu-
nitatis impavidi, Jesum Christum inclamantes, ferantur
in hostem. Factum ut imperaret Marnanus: tantisque
in hostem (signo Crucis communiti, Christumque Je-
sum nominantes) animis irruerunt, ut ingentem strag-
em ediderint, cæsis Primoribus Saxonum Ceulino &
Vitellio, ceteris in fugam versis. Hanc victoriam Crucis
labaro, & Sanctorum Columba (qui & eandem longis-

sime distans in Iona insula prophetico spiritu annuntiā-
vit) & Marnani precibus attribuendam omnium una
vox. *Sequi videtur hic auctor verum Scoticarum scripto-
res, Helorem Boetium, Joannem Leslum, & Georgium
Buchananum, qui tamen S. Marnani non meminerunt, &
in multis hallucinantur, dum varia Aidani Regis aducr-
sus Ethelfridum Northumbria Regem bella memorant, ab
ipsum Northumbro suscepta, cum unicuique videtur Be-
da, & ab ipso mox Aidano, agnoscere. Ita enim lib. 1.
Ecclesiast. historia gentis Anglor. cap. 34. scribit: His tem-
poribus Northumbriorum regno præfuit Rex fortissimus
& gloriæ cupidissimus Ethelfridus, qui plus omnibus
Anglorum Primatibus gentem vastabat Britonum....
Unde motus ejus profectibus Edan, Rex Scotorum, qui
Britanniam inhabitant, venit contra eum cum im-
menso ac forti exercitu, sed cum paucis victus aufugit.
Siquidem in loco celeberrimo, qui dicitur Deglastan,
(id est, Degla lapis) omnis pene ejus est cæsus exerci-
tus. In qua etiam pugna Theobaldus frater Ethelfridi,
cum omni illo, quem ipse ducebat, exercitu, peremptus
est. Quod videlicet bellum Ethelfridus anno ab Incar-
natione Domini sexcentesimo tertio, regni autem sui,
quod viginti quatuor annis tenuit, anno undecimo, per-
fecit: porro anno locatis, qui tum regni Romani apicem
tenebat, primo. Neque ex eo tempore quisquam Re-
gum Scotorum in Britanniam adversus gentem Anglo-
rum usque ad hanc diem in prælium venire audebat.
Hæc Beda. At si id bellum concitaverat Ethelfridus, cur
non usque victoria est, & Aidani regnum invasis? Qui vero
tunc potius S. Columba suis preces pro Scotis indicere, qui
sex annis prius diem obierat? Nam ut Beda lib. 3. c. 4. te-
statur, venit de Hibernia in Britanniam S. Columba anno
DLXV, mortuusque est post annos circiter triginta & duos,
ex quo ipse Britanniam prædicaturus adiit.*

6 Sed mire ista Scocie scriptores perturbant: quidam
Aidanum mortuum ajunt anno uno ante S. Columbam, alii
hujus audito transitu, morore magis quam morbo cor-
reptum, brevi extinctum. Ita Helor. Subscribit Bucha-
nanus, qui tamen fatetur clade affectum Aidanum, sed
undecimo anno post eam victoriam, itidem in Northum-
bria de Ethelfrido relatum, quam in Iona insula suis so-
dalibus renuntiavit Columba. Censum est S. Adamnani
testimonio in vita S. Columba, retulisse Aidanum victo-
riam, S. Columba pro eo cum suis Deum precante. Ita enim
scribit lib. 1. Cum esset vir sanctus in Iona insula, sub-
ito dicte ad suum ministratorem Dermittum: Clocam
pulsam. Cujus sonitu Fratres incitati ad ecclesiam ipso F
sancto Præfule præeunte ocyus currunt. Ad quos ibi-
dem flexis genibus inquit: Nunc intente pro hoc populo
& Aidano Rege Dominum oremus, hac enim hora incit-
runt bellum. Et post modicum intervallum egressus
oratorium, respiciens in cælum, inquit: Nunc barbari
in fugam vertuntur, Aidanoque quamlibet infelix, ta-
men concessa victoria est; Jacobus Usserius ex quibus-
dam annalibus id prælium contigisse putat anno DXC, bien-
nio post Fordonem ab eo citatus ac tunc Ceaulinum Occi-
dentalium Saxonum potentissimum Regem maxima clade
a Britannis affectum. Sed hæc 1x Junii ad S. Columba
Vitam quærere licet. Satis hic fuerit ostendisse omnia
isthac perturbata a Scotis narrari. Nam quod Camer-
arius Ethelfrido adfuisse scribit Ceulinum Orientalium
Saxonum Regem, fallitur, Buchananum temere secu-
tus: nullus enim apud Orientales Saxones ejus nominis
Rex fuit. Fuit Occidentalium Saxonum Rex potentissimus
Ceaulinus, quem alii Ceulnum, & Centinum appel-
lant. Is anno 593. periit, ut habet Chronologia Saxonica,
Vigorniensis, alii. Quo eodem anno Ethelfridus North-
umbria regnum adeptus, primo acriter sua defendit,
ut habet Malmesburienfis. Non igitur unquam cum
Ceaulino, sub idem tempus mortuo, bellum adversus
Scotos gessit: quin anno decimum regni undecimo Rex
Sco-

ut & S.
Columba

at quo con-
tra Ethelfri-
dum Regem,

at quo vult
Aidanus
anno 604

Sex annis post
mortem S.
Columba,

quo mortuo
Aidanus
vixit,

Satis Ceauli-
nus anno
590.

mortuum
anno 691.
quo Ethel-
fridus Rex
fuit.

A Scotorum Edan (inquit idem auctor) successibus ejus invadens, detrectantem etiam in bellum impulit. *Hailemannus de pugna illa, qui interfuisse S. Marnanus dicitur, absque ullius alterius scriptoris testimonio.*

7 Probabilius videri cupiam potest, quodidem Camerarius subnectit: Marnanus Sanctus, inquit, mortuo Aidano Rege annos supervixit multos, & Eugenio Regi hujus nominis quarto & Aidani filio auctor fuit, ut advenas Anglos, et si suos & Christiani nominis hostes infestissimos, summa cum humanitate & liberalitate exciperet, quod magna esset caritatis & humanitatis vis infidelibus Christo aggregandis. Quod & fecit Eugenius Rex, Ethelfredi Anglorum Regis recens ab Anglis occisi filius profugis perhonorifice exceptis, & Christiana religione diligenter imbutis. Nec frustra: Ethelfredi quippe filii Osvaldus & Osui a Scotis fidem edocti magno studio rem Christianam, in Reges evecti, apud Anglos promoverunt. *Ista Camerarius. Et sane quidem post victum ab Ethelfrido Aidanum, ut supranotavimus, ad id usque tempus, quo historiam suam Beda scripsit, Scoti Britanniam incolentes, gentem Anglorum minime infestant, quod idem scriptor confirmat lib. 5. cap. ultimo his verbis: Scoti qui Britanniam incolunt, suis contenti finibus, nihil contra gentem Anglorum insidiarum moliantur aut fraudum. Scribas autem, ut post indicat, Incarnationis Anno DCCXXI. Contrarium tamen de Aidani filio Eochadio Buidhe, sive Buydvelf, quem Scoti Eugenium*

vulgo nominant, tradit apud Usserium pag. 710. Fordonus, D paci raro, sed bello continue curam adhibuisse; gravibus semper regiones Saxonum irruptionibus, aliquandoque Pictorum, infestasse. Sed majorem Beda, temporibus illis proximus, fidem meretur. De S. Osvaldo, qui patre Ethelfrido anno DCXVII. in acie interempto, cum fratribus in Scotiam fuit deportatus, ibique Christiana fidei mysteriis imbutus, agemus v. Augusti, quo colitur.

8 Porro Camerarius, qua de S. Marnano scribit, habuisse se indicat ex Breviario Aberdonensi, Skonensibus Chronicis, ac Regii Calendario & aliis. Breviarii Aberdonensis verba superius recitavimus. Adami Regii Calendarium vidimus, in quo dixisse dicitur Marnanus sub Indulpho Rege, quem Scoti scriptores seculo decimo tradunt regnasse, annis post Aidanum atque Eugenium trecentis, & quod excarris. Skonensia Chronica, qua sapinus citat Camerarius, ubi modo extant non indicat, nec aspiciam eorum adnumerat verba. Thomas Dempsterus Histor. Ecclesiast. Scotor. lib. 12. c. 832. ad tempora quoque Indulphi refert, dum floruisse tradit anno DCCCXXII. ac scripsisse multa, sed apices paucorum superare. In his pro fœdere servando lib. 1. Monitorium ad Ecclesias patrias lib. 1. Ubi ea extant? Antiquum obtinet ille auctor, ut neminem e veteribus Scotis sanctitatis fama clavis praterat, quin ei aliqua litterarum monumenta affingas. Addit ibidem & in Menologio, citato Regii Calendario, die secundo Martii, cum Regius aliique primo statuant.

D E S S I V I A R D O

A B B A T E A N I S O L E N S I I N G A L L I A.

AN. DC.
LXXVII.
I. MARTII

Anisolfi
monasterii
abbas S. Siviardus.

Vita a
eodem
scripta.

Abbas
Theodoricus
& Clodoveus

Vetus est ac celebre in Gallia monasterium in agro Cenomanico, seculo Christi sexto fundatum a S. Karilepho, super fluvium qui dicitur Anisola, ubi multi fontes frigidas aquas ebulliunt, ut in illius Sancti Vita Calendis Julii habetur. Papius Adassonus in descriptione Gallia per flumina, Anisulam vocat. Gallici fluvius Anisse appellatur, monasterium S. Cales vel Calais, ab ipso S. Karilepho, de quo alibi plenius. Hic Abbas fuit altero post Karilephum seculo S. Siviardus aliis Civiardus, Sevardus, Sevardus. Vitam ejus MS. reperimus & Parisiis in monasterio S. Victoris, & Senonibus in Ecclesia Cathedrali, consulimusque cum ea, qua tertia Surii editioni inserta est. Scripta ea est ab auctore coetaneo, ibidem, ut videtur, monacho. Bienen num. 1. sic ait: De quodam Dei famulo, Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote. ac paullo post: Nostro etenim tempore extitit hzc nobis sancta propago. Deinde num. 2. cujus nos conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optime novimus.

2 Obijt autem S. Siviardus, ut num. 7. dicitur, anno octavo regni Domini Theodorici Regis. Non Theodorici I. Regis Austrasia, filii Clodovei I. Nam is mortuus est anno DXXXIII. priusquam fortassis S. Karilephus monasterium Anisolfense edificaret: nec ad eum spectabant Cenomani, sed ad fratrem ejus Childbertum, qui ad illius monasterii fundationem largitus est, quantum die uno circumire Sanctus asino velis posses. Neque anno octavo Theodorici Burgundia Regis decessit Siviardus, ut VVion & Gabriel Bucelinus existimant, qui tamen perperam ejusdem Regis annum octavum convenire in annum Christi DCVIII. crediderunt, cum is patri Childberto anno DCCVI. successerit in Burgundia regnum: qui tamen in Cenomanos juris habuit nihil, cum bi sub Clotarii II. imperio essent: ex quo licet tempore eam ditionem aliasque Clotario ereptas tenuerint Theodoricus & Theodebertus, Tomus I.

sed mox restituerunt coacti, ut non sit probabile scriptorem hunc notam temporis mutaturum fuisse ab iniqui usurpatoris regno. Theodericus igitur, cujus anno octavo e vita migravit S. Siviardus, fuit Clodovei II. filius, qui post eadem Childerici fratris estate anni DCLXXX. regnum recuperavit, & a principio VVestriam, inque ea Cenomanos tenuit, mortuoque Dagoberto II. integram Francorum monarchiam adeptus est. Ejus ergo annus octavus cepit ab anno DCLXXXVI. ac sequentibus Martii Kalendis, anno DCLXXXVII. mortuus est S. Siviardus.

3 Hujus ad eum diem inscriptum est Martyrologii nomen, Romano vulgato, ac Petri Galefinii, Molanique ad Usuardum auctario: cum Constantii Felicii Ephemeridibus, & Martyrol. Gallicano Saussaii: itemque monasticis Arnoldi VVionis, Hugonis Menardi, Benedicli Dorganii, Gabrielis Bucelini. Idem, ut ante dictum, alibi Senardus, Sevardus, Sevardus scribitur. Ita Martyrol. Colonia anno MCCCXC. excusum: Ipso die SS. Simplicii & Senardi Confessorum. Eadem habet MS. Florarium, sed Sevardi nomen pro Senardi. Hermannus Greven in auctario Usuardi anno MDXXI. excuso: Ipso die Sevardii Abbatis. idemque legitur in MS. Martyrologio Ecclesie S. Gudila Bruxellis. Andreas Saussaius iterum eum in appendice Martyrologii & ad 14. Decembris refert: cui etiam diei adscribit parentem ejus Sigirannum, cum altero S. Sigiranno. Agunt prater hactenus citatos de S. Siviardo duo celeberrimi historia Episcoporum Cenomanensium scriptores Antonius Cornaserius & Joannes Bondonnetus, traduntque abnepotem fuisse S. Berthrami Episcopi Cenomanensis: qui nimirum in testamento suo Sigirannum, filium Sigechelmi, dulcissimum pronepotem suum videtur appellare, quem illi Sigirannum esse annuans, patrem S. Siviardi. De S. Bertrando agimus xxx. Junii.

A

V I T A

Ex vetustis codicibus MSS.

Senonensi & Parisiensi S. Vitoris.

collatis cum tertia edizione Surii.

auctore contaneo monacho Anisolen.

Fratres dilectissimi, Dominum omnipotentem, qui & in suis est admirabilis semper electis, quos & praecevit atque praeordinavit ante mundanam constitutionem, oportet nos tota mentis fortitudine collaudare: & licet unusquisque juxta sensus sui capacitatem id conetur agere; tamen oportet ut creatura rationalis suum assidue glorificet atque collaudet factorem. Quid enim aliud retribuimus Domino pro omnibus, quae gratis nobis & largiter ipse tribuit, nisi ut mente sagaci universa considerantes ejus beneficia, reddamus pro a singulis Domino sacrificium laudis, quae est in conspectu ejus vera & acceptabilis hostia, si processerit omnino a mente devota. Unde & praesenti opusculo, plano videlicet & simplici, hae historiola, quam contexere dignum profecto putavimus ad Dei laudem, exordium sumat: a cujus pio munere tribuitur singulis, quidquid in servis suis utiliter b eruditionis invenitur. Igitur de quodam Dei famulo, Patre nostro Siviardo, egregio Sacerdote, hic pauca & de ejus admirabili vita vel conversatione sancta, quibusdam amicis flagitantibus, scribere decrevimus: unde & fraterna concordia optimo ejus aedificetur pietatis exemplo, & Christi laus semper accrescat per suum fidelem famulum supradictum. Nostro etenim tempore extitit hae nobis c sancta propago, per cujus os Deus larga praedicationis pocula suae propinavit Ecclesiae.

1 Et quidem ipsius sancta origo non de genere rustico, sed magis de nobili prosapia processit. Natus enim est in pago Cenomanico, & in parochia d Deablentica, Christianis ac Deum timentibus parentibus, a genitore scilicet Dei famulo e Sigiramno, necnon venerabili ac Deum timente femina genitrice ipsius, quae vocabatur Adda. Ab his namque nobilibus ac felicibus genitoribus procreatus, processit in mundum hic optimus Christi miles Siviardus. Cujus non conversationem sanctam atque honestissimam ab adolescentia sua optime novimus. Et quidem in ipsa sua adolescentia inter reliquos contaneos suos valde dissimilis erat in conversatione; atate scilicet juvenis, sed moribus grandaeus erat. Non enim pueriliter levissus fuit, sed magis gravitate fundatus. Et illud, quod solet juvenilis aetas litteraturae disciplinam fugere ac laborem, hic summo expetivit f devotionis cultu. Ex quo sacro usu, comitante Christi gratia, ita velut esuriens fauce avida cibum divinae sapientiae hauriebat, ut etiam satiatus semper ipsum amplius g esuriret, ut & ipsa de se loquitur Dei sapientia: Qui me, inquit, edit, adhuc esuriet: & qui bibit, adhuc sitiet. Ex quo sacro cibo, hic magnus puer Dei, sufficienter in brevi tempore cellulam suae memoriae de thesauro Dei copiose replevit. Et licet jam in ejus mente Spiritus sapientiae & intellectus ex Dei munere resplenderet, tamen ut omnia per ordinem ageret, ad magistros, viros doctissimos, saepius recurrerebat, & assidue prudenter interrogabat. Prudens etenim lector magis docet, si prudenter interrogaverit: ita & hic famulus Dei & semetipsum ex hoc plenius id conferendo erudit, & alios postea plures ad salutem instruxit, utque verus magister g aptissimus omnibus fuit. Non

enim solummodo docebat verbis, sed potius mirificum d humilitatis ostendebat exemplum.

3 Festinavit namque ad perficiendam atque completam perfectionem Evangelicam, ut optimus negotiator venditis omnibus compararet pretiosissimam caelestemque margaritam. Desiderabat enim clericatus religiosum officium, ut verus & obediens monachus fieret, & ut Christi vestigia, relictis omnibus, per viam humilitatis & obedientiae sequeretur. Quod &, consolante Domino, recte perfecit, dum palam micis & humilis cunctis in conversatione apparuit. Erat igitur hic vir Dei aspectu gratus, vultu placidus, moribus temperatus, animo devotissimus: verbum semper divino sale conditum habuit, & ad aedificationem h fraternam paratum.

4 Factus vero est non solum monachus, sed & per electionem Fratrum, Sacerdos & Pater magnus ac doctissimus in cunctis salutaribus disciplinis. Et valde ex gratia superna proficiebat, magis convalescens, ut lumen fieret praeclarum huic mundo, & positus super Ecclesiae sanctae candelabrum, fulgeret coram hominibus ex bonis ac sanctis operibus, velut lucerna optima. Et resplendebat in eo liquide fulgor caelestis gratiae. Erat igitur ornatus universis virtutibus, quasi praeclarissimis gemmis. Fidei etenim virtute robustus, & super petram solidam, id est, Christum, firmatus, prudentia mira solers, justitia rectus, humilitate praecipuus, & eloquentia clarus. In misericordia promptus, atque in fraterna dilectione semper paratus, honorem condignum senioribus exhibebat, & coequalibus pietatis amicum, junioribus vero rigore disciplinam cum temperantiae moderamine inferre studebat. Praecipue quoque castitatis & pudicitiae gratia ab infantia fuit semper mundissimus, & in locutione cautus, assidue insuper in oratione cum lacrymis, & in vigiliis sanctis pernoctans. In abstinentia vero corpus suum castigabat saepius; & ne quid nimis fieret, in omni actione erat omnino discretus & sobrius: miseris ac dolentibus per pietatem compatiens, & consolans destitutos. Diligebat praeterea peregrinos, velut proprios, eratque largus hospitibus, & dispensator hilaris, pauperibus cibum tribuens, & nudos indumento contegens, ac infirmos visitatione consolans atque confortans. Hic certe vir Dei forma optima & exemplum fuit ante oculos fidelium.

5 Post i genitoris sui S. Sigiramni decessum, Fratres ex Anisoleni monasterio elegerunt sibi praesse optimum Pastorem. Qui non solum terreno, sed multo magis caelesti & spiritali cibo eos saepius resiciebat, & ipsam Dei domum, ut vir prudens, tam in structura, quam & in spiritali rigore pulcherrime aedificavit, & inibi felicem cursum vitae suae miro modo consummavit.

6 Similem pene, ut Apostolus Joannes, ipse habuit vocationis suae finem. Neque etenim audivit aliquis plangere eum aut contristari ante obitum suum. Et in ejus sanctae animae egressu, uni tunc ex Fratribus ostensa est visio, ita ut ostenderetur cunctis palam, quanto ipse vir Dei esset culmine sanctitatis praecipuus. Nam visum est illi, ut dixit, lumen summum claritatis, idque sibi vicinius appropinquare. Et dum hanc admirabilem ipse visionem consideraret, adstiterunt ei beatissimi Apostoli Petrus & Paulus, & in medio eorum anima illa sancta Domini Siviardi nimio fulgore candeat: qui utrique Apostoli utramque ejus manum tenere videbantur. Et fertur ad eum ille dixisse: Frater, ego Christo ago gratias, qui me dignatus est nunc in requie sua suscipere. Vado ecce cum Dominis meis praesentibus. Vos vero eulogias, quas ego paravi, ferte germana mea & ejus sororibus. O Sacerdotem verum, qui nec post transitum oblitus est fraternae dilectionis, sed magis ac magis semper in eo flammavit seque caritatis plenissima. Nam

A Nam fides & spes cessant aliquando in sanctis, & sola in eis post obitum excrescit flamma pietatis. Ita & in hujus Sancti clare apparuit revelatione. Ecce inter Apostolos visus est ille Sanctus, qui per munditiam castitatis, & opera plenissimæ caritatis, ac mortificationis continentiam, & patientiæ perfectionem, ad merita recte creditur pervenisse Apostolica, eorum inter quos clarus apparuit in fine, & a quibus perductus est in caelestem patriam, ad maximam gloriæ coronam. Ecce quo præmio honoratur, & supra multa constituitur bonus ille servus, qui super pauca inventus est fidelis. Revera enim Pater iste venerabilis perseveravit semper cum Fratribus, & non cessabat utque in finem exhortari eos & consolando admonere, ut jugiter in sancto ordine perseverarent, atque in Dei laudibus permanerent.

7. Et cum cognovit proximum finem suum, non contristatus est valde, sed oravit sobrie: & positus in lectulo sanctis membris, obdormivit quietus in pace. Et quidem octavo anno regni Domini Theodorici Regis, Calendis Martij, sarcinam suæ deposuit carnis, & receptus est cum sanctis Angelis in sedem cele-

stem, & apud Dominum nostrum Jesum Christum in requiescit, quem vere dilexit, cui est gloria, honor & imperium in secula seculorum, Amen.

a Ita MSS. At Surius universis.

b In MS. Senon. utilitas eruditionis. Forte restius, utilitas & eruditionis.

c Idem, Ecclesiam sanctam.

d Corværius scribit S. Tunbium Ecclesiam quandam adificasse in vico Diablenico, quæ eadem hac esse videtur parochia Deablenica: ita enim MSS. csi Surius Deablenica legerit. Idem Corværius, diligenter examinatis omnium parochiarum & abbatiarum Concomitanti districtis catalogis, assequi se negat potuisse, quis ille Vicus Diablenicus fuerit. Interim in S. Domnoli Episcopi Cenomaniensis Vita apud Surium xvi. Maii. Villam Tridentem Gram in Conditis Diablenica legimus: ut non dubitare liceat, quin Casari pridem notum nomen his signetur, quod in Fulvii Ursini emendatiori editione Diablenica habetur: ubi vulgo Diablenica: idem qui Diablenici Plinio, Diablenici Ptolemaeo.

Vicus Diablenicus

e Surio Sigirannus.

f MS. Senon. addit, prosequi.

g Sur. docuit.

h MS. Senon. Patrem.

i Hinc colligitur S. Sigirannum, S. Siviardi Patrem, etiam Abbatem Anisloensem fuisse. qui a Sausage ad 4. Decembrem refertur.

DE S. SVIBERTO EPISCOPO FRISONUM ET BORUCTUARIORUM APOSTOLO CÆSARIS-VVERDÆ AD RHENUM,

Commentarius historicus

§. 1. Primus in Frisia Christum prædicat S. VVilfridus Ep. Eodem aspirat S. Eberhardus, ac S. VVichericum mittit. Dein SS. Svibertum & VVillebrordum cum x. sociis.

ANNO
CHRISTI
DCCXIII.
I. MARTII

Frisorum, sive Frisonum, aut Fresonum gens, antiquis scriptoribus, Tacito, Plinio, Ptolemaeo, memorata, olim latius ac nunc terrarum spatium tenuit. Jam præcipue penes eas nomen constat, qui inter Flevum lacum, quem æcola Mare Australe appellant, & Amisium flumen colunt: nisi quod adhuc pars quadam borealis Hollandia, VVestfrisia, sive Occidentalis Frisia, in publicis tamamen porius edictis ac plebiscitis, quam usu vulgi, vocatur. Qua autem ad dextram Amisii jacet ditia, ea Ostfrisia sive Orientalis Frisia dicitur, imperio Romano maximam partem subiecta; nam cetera cis Amisium, seu Frisia nomine, seu quo alio appellantur, inter Fœderatas Belgii provincias numerantur. In eas Frisonum terras Christiana religio se primo demum Christi sæculo illata est. Etenim si Romanorum temporibus, ut in vicina Batavia, aliqui Christo fuerint adjuncti; vel evulsum tamen est sensim furor Gentilium semen calesce, vel quia cultura decras, suffocatum: ac multo dein sudore opus fuit, & sanguinis etiam effusione, ut non inanis tandem fructus mœretur. Primus illic, non tam destinato consilio, quam obiecta occasione dextre usus, Christum prædicavit S. VVilfridus Episcopus Eboracensis, qui cum ab Egfrido Rege pulsus Episcopatu esset, Romam anno DCLXXIX. iturus, (ut scribit Beda lib. 5. hist. gentis Anglor. cap. 20.) & coram Apostolico Papa causam dicturus, ubi navem conscendit, flante Favonio, pulsus est Fresiam, & honorifice susceptus a Barbaris ac Rege illorum Aldgislo, prædicabat eis Christum, & multa eorum nullia verbo veritatis instituens, a peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit. Atque ut idem mox subdit, ibi hyemem cum nova Dei plebe feliciter exegit. Eodem

ex Beda & Stephano Haddo narrat VVilfridus Malmesburienfis lib. 3. de gestis Pontif. Anglor. qui & ista addit de Rege: Continuo ad prædicationem ejus Adalgisus Rex gentilem tumorem inflexus, faciliorem in ceteros prædicationis viam aperuit. Thome, Stubbs in Chronico Pontificum Eborac. ita scribit de VVilfrido: Fresiam appulsus, primus genti illi verbum Dei prædicans, ad Christum eam convertit. Etsane, si VVilfrido illic subsistere per Ecclesiam suam necessitates, qua præcipue illi curanda erant, licuisset; poteras gentis illius universa conversio sperari, sub Rege tam justo & moderato, quam cum Malmesburienfis prædicat, qui mox de VVilfrido ista subnectit.

2. Jamque se verna temperies aperiebat in flores, cum VVilfridus itinere reincepto ad Dagobertum Regem Transrhenanorum Francorum venit. Is non immemor quod eum quondam factione Magnatum pulsus, & de Hibernia ad se venientem, hospitio receperit, & equis sociisque aditum patriæ remiserit; benigne habuit, multisque precibus fatigavit, ut provinciam romanentis sua dignaretur, Episcopatum Strateburgensem accipiens. Non acquievit quidem Dagoberto Regi VVilfridus; band tamen esse dubium videtur, quin ei narravit, quæ a se in Frisia gesta essent, eumque rogavit, ut quas illic ad fidem converterat, eos ipse favore suo ac patrocinio tueretur, eisque pergeret Adalgisum, sive Aldgisium Regem conciliare: a quo is facultatem illis Ecclesie construenda impetravit, ad cuius adificationem & ipse fortassis Dagobertus sumptum aliquem contulerit, atque Episcopo Colonienfem manderet, ut Sacerdotem aliquem ei Ecclesie præficeret. Et de hac Ecclesia, ut alibi monuimus, loqui videtur S. Bonifacius in epistola, quam duobus & septuaginta annis post hunc S. VVilfridum cum Dagoberto, S. Sigberti Regis filio, congressum, ad Stephanum III. Papam dedit, in qua scribit; Ab antiquo Rege Francorum Dagoberto castellum Tra-

Frisonibus
sicut Christi
primus præ-
dicavit

S. VVilfridus
Episcopus
Eboracensis

revertitur
habitus ab
Aldgislo.

ut & a
Dagoberto
R. Aldgislo
fuit.

& hic Episcopus
Colonienfem
mandavit
conversum
fuisse.

A Traiectum cum destructa Ecclesia dici ad Colonien-
sem parochiam donatum ea conditione fuit, ut Episco-
pus Colonienſis gentem Fresonum ad fidem Christi con-
verteret, & eorum prædicator eſſet; quod & ipſe non
fecit: Non prædicavit, non convertit Fresones ad fi-
dem Christi, ſed Pagana manſit gens Fresonum, uſque-
quo venerandus Pontifex Romanæ Sedis Sergius ſer-
vum Dei VVillebrordum Episcopum ad prædicandum
ſupradictæ genti tranſmiſit &c. *Volunt recentiores qui-
dam ſcriptores Eccleſiam illam in Traiecto caſtello, Colo-
nienſi Episcopo a Dagoberto I. Rege, avo huius, qui initio
anni DCLIV. obiit; commiſſam fuiſſe. Quod propterea no-
bis minus probatur, quia apud illum Dagobertum ſumma
gratia & auctoritate pallebatur S. Cunibertus Colonienſis E-
piſcopus, qui & ſub Sigoberto Auſtraſia Rege, ejus filio,
adeo erat ipſi & Proceribus carus, & tanta apud eos exiſti-
mationis, ut nihil, quod magni eſſet momenti, abſque ejus
conſilio ferret. Cum ergo idem Episcopus ſanctiſſimus, &
ſalutis animarum diviniſque honoris eſſet ſtudioſiſſimus, an
eam rem neglexiſſet, neque ut Friſones converterentur ad-
laboraſſet? At Dagoberti Auſtraſiani Regis tempore, quod
fuerit Colonienſium Episcoporum in propaganda fide ſtu-
dium, non eſt unde conſpicere certo poſſimus, cum nuda
ſere eorum nomina extant; ſi non etiam ſita quadam. Et
in ipſis certe; eſſi daremus a Dagoberto I. promanaſſe
mandatum, pertineat S. Bonifacii reprehenſio, querentis
Paganam manſiſſe gentem Fresonum, aſquequo S. VVil-
lebrordus Episcopus ad prædicandum ſupradictæ genti
tranſmiſſus eſt.*

3 *At priuſquam ad VVillebrordum veniamus, de S.
Egberto Preſbytero, a quo ille ac S. Svibertus decemque
alii commiſſiones ad Friſios miſſi; agendum. Colitur is
XXIV. Aprilis, ut cernere eſt in Martyrologio Romano,
aliſque: hic tamen complura de eo dicenda, ut intelligi ea
poſſint, quibus tractatum conſarcinatum ab inepto quopiam
ſcriptore, qui ſe Maſcellinum vocat, & S. VVillebrordi
& Sviberti comitem facit, poſtea reſellimus. De Egberto
igitur ſic ſcribit S. Beda hiſtor. Eccleſiaſt. gentis Anglo-
lib. 3. cap. 27. Anno Dominicæ Incarnationis DCLXIV. fa-
cta erat eclipſis ſolis die tertio menſis Maii, hora circi-
ter decima diei. Quo etiam anno ſubita peſtilentia
lues, depopulatis prius Auſtralibus Britannia plagis,
Northanhymbrorum quoque Provinciam corripiens,
atque acerba clade diutius longe lateque deſcivens,
magnam hominum multitudinem ſtravit. Qua plaga
præſatus Domini Sacerdos Tuda raptus eſt de mundo,
& in monaſterio, quod vocatur Pegnaleth, honorifice
ſepultus. Hæc autem plaga Hiberniam quoque inſulam
pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi
nobiliſſimi ſimul & mediocriſſimi de gente Anglorum,
qui tempore Finani & Colmani Episcoporum, relicta in-
ſula patria, vel divinæ lectionis, vel continentioris
vitæ gratia, illo ſeceſſerant: & quidam quidem mox
ſe monaſtica converſationi fideliter manciperunt; alii
magis circumeundo per cellas Magiſtrorum, lectioni
operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentiſſime
ſuſcipientes, victum eis quotidianam ſine pretio, li-
bros quoque ad legendum, & magiſterium gratuitum
præbere curabant. Erant inter hos duo juvenes magnæ
indolis, de nobilibus Anglorum, Edelhun & Egberht;
quorum prior frater fuit Ethilvini, viri æque Deo
dilecti, qui & ipſe ævo ſequenti Hiberniam, gratia le-
gendi, adiit; & bene inſtructus patriam rediit, atque
Episcopus in provincia Lindiſſi factus, multo Eccleſiam
tempore nobiliſſime rexit. Hi ergo cum eſſent in mona-
ſterio, quod lingua Scotorum Rathmeſigi appellatur,
& omnes ſocii ipſorum vel mortalitate de ſeculo rapti,
vel per alia eſſent loca diſperſi, correpti ſunt ambo
morbo ejuſdem mortalitatis, & graviſſime aſſiſti. E
quibus Egberht (ſicut mihi referebat quidam veraciſ-
ſimus & venerandæ canitici Preſbyter, qui ſc hæc ab*

ipſo audiviſſe perhibebat) cum ſe æſtimaret eſſe motu-
rum; egreſſus eſt tempore matutino de cubiculo, in
quo infirmi quieſcebant, & reſidens ſolus in loco op-
portuno, cepit ſedulo cogitare de actibus ſuis: & com-
punctus memoria peccatorum ſuorum, faciem lacrymis
abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne
adhuc mori deberet, priuſquam vel præteritis negligen-
tias, quas in pueritia ſive infantia commiſerat, perfe-
ctius ex tempore caſtigaret, vel in bonis ſe operibus ab-
undantius exerceret. Vovit etiam votum, quia a Deo
peregrinus vivere vellet, ut numquam in inſulam, in
qua natus eſt, id eſt, Britanniam, rediret; quia præ-
ter ſolennem Canonicæ temporis psalmodiam (ſi non va-
letudo corporis obſiſteret) quotidie psalterium totum in
memoriam Divinæ Laudis, decantaret; quia in omni
ſeptimana diem cum nocte jejunus tranſiret.

4 Cumque finitis lacrymis, precibus & votis, do-
mum rediret, invenit ſodalem dormientem; & ipſe
quoque lectulum conſcendens, cepit in quietem mem-
bra laxare. Et cum paululum quieſceret, expergeſa-
ctus ſodalis reſpexit eum, & ait: O frater Egberht,
o quid feciſti? Sperabam quia pariter ad vitam æternam
intraremus; verumtamen ſcito, quia quæ poſtulaſti
accipies. Didicerat enim per viſionem, & quid ille pe-
tiſſet, & quia petita impetraſſet. Quid multa? Ipſe
Edelhun proxima nocte deſunctus eſt. At vero Eg-
berht, decuſſa moleſtia ægritudinis, convaluit, ac
multo poſt tempore vivens, acceptumque Sacerdotii
gradum condignis ornans actibus, poſt multa virtutum
dona, ut ipſe deſiderabat, nuper (id eſt, anno Domi-
nicæ Incarnationis ſeptingenteſimo viceſimo nono) cum
eſſet ipſe annorum nonaginta, migravit ad regna ex-
celſia. Duxit autem vitam in magna humilitatis, man-
ſuetudinis, continentie, ſimplicitatis & juſtitiæ perfe-
ctione. Unde & genti ſuæ, & illis in quibus exulabat
nationibus Scotorum, ſive Pictorum, & exemplo vi-
vendi, & inſtancia docendi, & auctoritate corripiendi,
& pietate largiendi de his quæ a divitibus acceperat,
multum profuit. Addidit autem votis quæ diximus, ut
ſemper in Quadrageſima non pluſquam ſemel in die re-
ſiceretur, non aliud quam panem ac lac tenuiſſimum,
& hoc cum menſura, guſtaret. Quod videlicet lac,
pridie novum, in phiala ponere ſolebat, & poſt noctem
ablata ſuperficie craſſiore, ipſe reſiduum, cum modico
(ut diximus) pene bibebat. Cujus modum continentie
etiam XI. diebus ante natale Domini, totidem quoque
poſt peracta ſolennia Pentecoſtes, hoc eſt Quinquageſi-
mæ, ſemper obſervare curabat.

5. *Haftenus de S. Egberhti virtutibus Beda. At de
ſtudio gentes Germanicas, adhuc gentilibus erroribus oc-
cacas, Evangelii luce luſtrandi, idem lib. 5. cap. 10.
deque VVilberhto ad Friſones miſſo, ita ſcribit: Eo tem-
pore venerabilis & cum omni honorificentia nominan-
dus, famulus Christi & Sacerdos Egberht (quem in
Hibernia inſula peregrinam ducere vitam, pro adi-
piſcenda in calis patria, retulimus) propoſuit ani-
mo pluribus prodeſſe, id eſt, inito opere Apoſtoli-
co, verbum Dei aliquibus earum quæ nondum audie-
rant gentibus, evangelizando committere. Quarum
in Germania plurimas noverat eſſe nationes, a qui-
bus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt,
genus & originem duxiſſe noſcuntur; unde hæcenus
a vicina gente Britonum corrupte Germani nuncu-
pantur. Sunt autem Fresones, Rugini, Dani, Hunni,
antiqui Saxones, Boructuarii. Sunt etiam alii per plu-
res iſdem in partibus populi, pagani adhuc ritibus
ſervientes, ad quos venire præſatus Christi miles cir-
cumnavigata Britannia diſpoſuit; ſi quos forte ex illis
ereptos Satanæ, ad Christum transferre valeret: vel ſi
hoc fieri non poſſet, Romam venire, ad videnda at-
que adoranda Beatorum Apoſtolorum ac Martyrum
Chri-*

que ab eo
scripta non
sunt

a Deo puri
tempus pau
nitatis

additio
dicitur

a Sede in
f. m. m. m.
ita dicitur
extremum

E

Scotiſſimi
dicitur

ipsi quoniam
non fuerat
Quadrageſi-
ma

regit ad
Gentili
conversionem
in Gerni-
moniam

gratum il-
lis poſt

corrupti

A Christi limina, cogitavit. Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul & opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis, & ad prædicandum verbum idoneis, utpote actione simul & eruditione præclaris; præparatis omnibus, quæ navigantibus esse necessaria videbantur; venit die quadam mane primo unus de Fratribus, (discipulus quondam in Britannia & minister Deo dilecti Sacerdotis Boisil; cum esset idem Boisil Præpositus monasterii Mailrosensis, sub Abbate Eata, ut supra narravimus) referens ei visionem, quæ sibi eadem nocte apparuisset; Cum expletis, inquit, hymnis matutinalibus, in lectulo membra deposuisses, ac levis mihi somnus obrepisset; apparuit magister quondam meus & nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque me, an eum cognoscere possem. Ajo, etiam tu es enim Boisil. At ille, Ad hoc, inquit, veni, ut responsum Domini Salvatoris Egberto afferam; quod tamen referente oportet ad illum venire. Dic ergo illi, quia non valet iter quod proposuit implere. Dei enim voluntas est, ut ad Columbæ monasteria magis docenda pergat. Erat autem Columba primus Doctor fidei Christianæ transmarinis Pictis ad Aquilonem, primusque fundator monasterii, quod in Hy insula multis diu Scottorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui videlicet Columba nunc a nonnullis, composito a cella & Columba nomine, Columcelli vocatur. Audiens autem verba visionis Egberhti, præcepit Fratri, qui retulerat, ne cuiquam hæc alteri referret, ne forte illud visio esset visio. Ipse autem tacitus rem considerans, veracem esse timebat: nec tamen a parando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat. At post paucos dies rursum venit ad eum præfatus Frater, dicens, quia & eadem nocte sibi post expletas Matutinas Boisil per visum apparuerit, dicens: Quare tam negligenter ac repide dixisti Egberto, quæ tibi dicenda præcepi? At nunc vades, & dic illi, quia, velit nolit, debet ad monasteria Columbæ venire, quia aratra eorum non recte incedunt: oportet autem eum ad rectum hæc tramitem revocare. Qui hæc audiens, denuo præcepit Fratri, ne hæc cui patefaceret. Ipse vero, tamen certus est factus de visione, nihilominus tentavit iter dispositum cum Fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi imposuissent, quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot diebus ventos expectarent; facta est nocte quadam tam sæva tempestas, quæ perditis nonnulla ex parte his quæ in navi erant rebus, ipsam in latus jacentem inter undas relinqueret. Salvata tamen sunt omnia quæ erant, Egberhti & sociorum ejus. Tum ille quasi propheticum illud dicens Quia propter me est tempestas hæc, subtraxit se illi protectioni, & remanere domi passus est.

6 At vero unus de sociis ejus, vocabulo Viſtbercht, cum esset & ipse contemptu mundi, & doctrinæ scientia insignis, (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat;) ascendit navem, & Fresiam perveniens, duobus annis continuis genti illi ac Regi illius Rathbedo, verbum salutis prædicabat. Neque aliquem tanti laboris fructum apud Barbaros invenit auditores. Tum reversus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare cepit. Et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat. Ita inde reverso domum VVilberto, alia capressivæ consilia Egbertus, quæ lib. 5. cap. 11. idem Beda narrat, hunc in modum: Ut autem vidit vir Domini Egberht, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, recensus ob aliam Ecclesiæ utilitatem, de qua oraculo fuerat præmonitus; nec Viſtbercht illas deveniens in partes, quidquam proficiebat; tentavit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos & industrios, in quibus eximius VVilbrordus presbyterii gradu & merito præfulgebat. Qui cum illo advenissent, (erant

autem numero duodecim) divertentes ad Pipinum Ducem Francorum, grante ab illo suscepti sunt. Et quia nuper citeriorem Fresiam, expulso inde Rathbedo Rege ceperat, illo eos ad prædicandum misit; ipse quoque imperiali auctoritate jubens, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret; multisque eos qui fidem suscipere vellent beneficiis attollens. Unde factum est, opitulante gratia Divina, ut multos in brevi ab idololatria ad fidem converterent Christi. Ita ille. Quia Pippinus cum Frisonibus bellagesserit, viæ, referunt Francici Scriptores, ac Paulus Diaconus lib. 6. historia Longobardor. c. 37. editionis Raphaelingica, de hoc Pippino ista habet: Bella quoque multa cum Saxonibus, & maxime cum Rathbodo Frisonum Rege, fortiter gessit.

7 Recentiores quidam scriptores disputant, fuerintne in citeriori illa Frisia Ultrajectum. Alcuinus in Vita S. VVilibrordi negare videtur. Ait enim: Prospero cursu ad ostiam Rheni fluminis vela deposuit, ibique oprata reluris statione refocillati sunt, & mox ad castellum Trajectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est pervenerunt. . . . Sed quia eadem gens Frisonum, in qua idem ædificatum est castellum, cum Rege suo Rathbodo, pagani adhuc ritibus sorduit; visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pippinum, virum strenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui cum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto Doctore se vel suam privare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni sui providit, quo potuisset idololatriæ spinas extirpare &c. Ac deinde postquam Roma Episcopus erat a S. Sergio Papa consecratus, ad præfatum Francorum Ducem, inquit idem Alcuinus, regressus est: qui eum cum summa honoris magnificentia receptum, cum suæ potestatis jussione in opus Evangelii direxit: maxime tamen in Borealibus regni sui partibus, quo eatenus ob raritatem Doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minus relucebat. Ex quibus perspicere est, quam Beda citeriorem Frisiam vocavit, Rathbodo adeptam, vel eas terras fuisse, quæ nunc Hollandia Comitatu continentur, quæ sane Angliis, apud quos Beda scribebat, citeriores sunt, quam reliqua ultra Fluvium lacum Frisia sit; aut certe citerior Frisia illi est, qui circa Mosam Vabalimque tenditur Brabantia, Geldria; & Cisterenana Clivia trañs, quem fortassis Frisonum regno Francia avulsam tenebant. Ea facis quod Annales Metenses a Chesno scriptorum Francicorum tomo 3. editi, tradant B. Pippinum Ducem Seniore, avum hujus, populum inter Carbonariam silvam & Mosam fluvium, & usque ad Frisonum fines vastis limitibus habitantem, iustis legibus gubernasse. Ea igitur Gallis citerior Frisia erat qua ad Mosam flumen pertingebat, Angliis vero quæ nunc Hollandia. Verum si quid de his amplius perscrutandum videbitur, id fieri ad VII. diem Novembris poteris, ubi de S. VVilibrordo plenius agemus.

8 De S. Svithberto hæc lib. 5. cap. 12. memorat Beda: Quo tempore (accepta a Pippino Principe, ut antea narrarat, licentia prædicandi in distis Frisia citerioris regionibus, Romam iter intendebat ad Serginum Papam VVilibrordus) Fratres qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus, & mansuetum corde, Svithbertum, qui eis ordinaretur Antistes. Quem Britanniam destinatum, ad petitionem eorum ordinavit reverendissimus VVilfridus Episcopus; qui tunc forte patria pulsus, in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia; defuncto quidem Theodoro, sed necdum Berchtualdo successore ejus, qui trans mare ordinandus iterat, ad Sedem Episcopatus sui reverso. Defunctus est autem S. Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus, ut scribit idem Beda lib. 5. cap. 8. anno vixit incarnationis Dominicæ senex & plenus dierum, id est, annorum octoginta & octo. De quo plenius agatur ad ejus nata-

ss. VVilibrordus, Sui-
brordus, & 2.
facti in cas-
tro Friso
producant.

frus System
monialis
partibus. Hol-
landia Comitatu
nomen.

F

S. Svithbertus
in Britan-
nia, ordinan-
do Episco-
pus a S. VVil-
frido.

nata-

A natalem, qui est xix Septembris. Successit ei, ut lib. 5. cap. 9. idem memorat Beda, Berheval, sive Brithvaldus; electus quidem anno Dominice Incarnationis sexcentesimo nonagesimo secundo, die primo Julii. . . . ordinatus autem anno sequente, tertio die Kalendarum Juliarum, Dominica, a Godvino Metropolitano Episcopo Galliarum, & sedit in Sede sua pridie Kalendarum Septembrium, Dominica. Qui characteres recte quadrant, cum tunc littera Dominicalis esset E. Eodem igitur anno, priusquam in Britanniam Berhevaldus reverteretur, ordinatus est S. Svibertus.

9 Pergit cap. 12. Beda: Qui videlicet Svibertus, accepto episcopatu, de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuariorum secessit, ac multos eorum predicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis a gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant: ipseque Antistes cum quibusdam, Pippinum petiit, qui, interpellante Bliththrythe conjugis sua, dedit ei locum mansionis in insula quadam Rheni, quæ lingua eorum vocatur, IN LITTORE. In qua ipse constructo monasterio (quod hæcenus hæredes ejus possident) aliquamdiu continentissimam gessit vitam: ibique diem clausit extremum. Hæc Beda. Nec aliud de S. Sviberti rebus gestis a quoquam probata fidei auctore distincte traditum accepimus. Boructuarii, quibus Christum prædicavit, sapiens sedes mutare coacti memorantur, quæ inter Rhenum & Visurgim fuerunt, prima fortassis, certe antiquissima, inter Lupiam & Amisiam amnes, postea inter Coloniam Agrippinam & Hassos. Atque illic jere constituere eas videtur, qui sub nomine S. Marcellini Vitam S. Sviberti, de qua mox dicemus, infelici conatu, ante trecentos paullove plures annos contempsit. Norunt quippe, vel mediocriter docti, quam propinquas ipsi regiones vel occupasse aliquando vel tenuisse celebrioris nominis gentes serantur: ut ipse quoque in S. Sviberti monasterio, sive Casaris-insula, versatus, dum illius scriberet Vitam, discere potuerit, quo circiter tractu terrarum Boructuarii aliquando habitarent: ita cap. 22. vicum Ratingen locat in provincia Boructuariorum, quod est nunc oppidum Ducatus Montensis, haud ita longe a dicta Casaris insula.

10 Annum obitus S. Sviberti qui signaret, unicuique veteribus scriptoribus vidimus. Is est, qui Breves Francorum Annales, ab anno DCCVIII usque ad annum DCCC concinnavit, ab Andrea du Chesne to. 2. Francorum scriptorum editor, ex duobus pervetustis codicibus MSS. uno Joannis Tillii, altero Alexandri Peravii. In his ergo annalibus ad annum DCCXIII ista habentur: Depositio Sviberti Episcopi. Qui hujus Vitam præcedit, Marcellinum sese indigentem, is c. 27. obisse illum tradit anno a Nativitate Christi DCCXVII, Calendis Martii, feria vi. hora xii. qua hora Salvator mundi morte sua nos vivificans, janua regni celestis referavit. Quis non crederet certissima narrare eum, qui tot characteribus sua firmet? Verum æque hoc ac pleraque alia tota ille opere, infelicitur. Etenim illo anno, Cyclo Solis xxvi, littera Dominicali C, non in feriam vi, sed in ii, inciderunt Martii Calenda. Et repugnat quæ sub nomine S. Ludgeri Episcopi de S. Sviberti canonizatione, eodem quo hæc Vita tempore, si non eodem calamo, certe consilio, composita est epistola. Nam cap. 1. ait annum a Nativitate Domini DCCXLVIII, fuisse tricellimum tertium post celebrem transitum sanctissimi Sviberti Unde sequeretur anno DCCXV, obisse Cyclo Solis xxiv, littera Dominicali F. ac tunc quidem Calenda Martii fuerunt feria vi.

11. Vita S. Sviberti apocrypha, perperam attributa S. Marcellino, sive Marchelmo.

12 Marchelmus est in omnibus veteribus MSS. qui in S. Sviberti Vita, & de ejus canonizatione edita sub falso S. Ludgeri nomine epistola Marcellinus appellatur. Neque impugnamus nomen, quod ad Romanam spectem aptatum, ad divina officia publicasque supplicationes

illi ab Ecclesia decretas, concinnius videri possit. At de vero S. Marchelmo quid tradant coevi iique gravissimi scriptores, videamus. In primis Alfridus Mimmigardeworden- sis Ecclesia tertius Antistes, qui anno DCCCXLIX obiit, in Vita S. Ludgeri lib. 1. c. 2. nn. 14. De S. Gregorio agens Ecclesia Trajectensis Rectore, S. Liabvinum, sive Lebuinum, ad locum cui vocabulum erat Darente, secus fluvium Isla, mittente, ista adjicit: Misit etiam cum eo & Marchelmum servum Dei, de genere ortum Anglorum, & a sancto Episcopo Villibrordo a pueritia sanctis instructum moribus, ut cum proponeret populo. In altera ejusdem S. Ludgeri Vita, cujus auctorem Christophorus Bromerus Orthegrimum esse censet, (contaneus certe fuit, ut suo loco ostendimus) is ergo c. 2. nn. 9. ita scribit: Dans ei comitem & cooperatorem verbi Dei, servum Domini Marchelmum, & ipsum ex Anglorum genere, a S. Villibrordo a pueritia nutritum. Consensit anonymus monachus Verhimensis, qui ante annum Christi MCXII Vitam ejusdem S. Ludgeri rhythmico poemate descripsit. Is Litania prima, ut vocat, de S. Liabvino Presbytero agens, ita canit:

Ille Gregorium, ut se in confinium
Dirigat Francorum rogat & Saxonum;
Qua Isla fluvius utrisque contiguus
Fluit, ore Dei nominatus ei.
Quod mox Gregorius Deo devotissimus
Fieri per fidos satagens amicos,
Marchelmum aliquem misit probum hominem,
Cui erat notus inquisitus locus:
Qui & de Anglia oriundus patria,
Advena profecto fuit in Traxeto,
Et de discipulis Villibrordi Præfatus
Quidam, & ab ipso institutus Christo.

12 Ubi vero Marchelmum illum a S. Villibrordo nutritum & sanctis instructum moribus censemus in Hibernia, ubi scilicet ipsemet Villibrordus S. Exteri disciplina informatus, sane quam rigida, cui ferenda par minimis fuisset puer Marchelmus. Certum videtur Ultrajectum, ad Villibrordi scholam, adductum ex Anglia, & dudum quidem post Karoli Regis mortem, ibique nutritum, & sanctis instructum moribus, ac litteris imbutum. Atque inde eandem Romam profectus, missusve a sancto Magistro videtur (qui mos tunc erat Anglis, estque etiam nunc) ut sancta loca veneraretur, atque sacrorum disciplinam, & omnem Ecclesiasticam regulam condiceret. Ibi cum reperit anno Christi DCCXXXVIII S. Gregorium, S. Bonifacium Romam ad Gregorium III. Pontificem comitatus. Testatur id S. Ludgerus in ejusdem S. Gregorii magistri sui Vita, ubi inter alia pag. 10 isthac habet: Sed & pueros duos, cum consensu Magistrum (Bonifacii nimirum) in discipulatum suum, F Marchelmum videlicet & Marcuinum, de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo, religiosissimo & sancto viro, ut dignum est, donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam. Quod puerum fuisse tunc Marchelmum ait Ludgerus, id ea ratione accipiendum, quæ illud ejusdem Ludgeri de ipso Gregorio pag. 3. Tunc quæritus est Lector, & juxta Dei voluntatem inventus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper a schola & palatio reversus, sub laico adhuc habitum, quasi quartum decimum, aut decimum quintum agens ætatis annum. Idem paullo post Ludgerus Marchelmum citat, a quo didicerit, Gregorium, post martyrium S. Bonifacii, a Stephano Apostolicæ Sedis Præfule, & ab illustri & religioso Rege Pippino suscepisse auctoritatem seminandi verbum Dei in Frieslandia. Sed & hoc silentio minime tegendum est, inquit, quod Marchelmo venerabili viro narrante didici, cujus superius memoriam feci. Et hoc est quod ante pollicemur, de eo se suo loco aliquid plenius dicturum.

13 At ne quis dubitet idemne sit & hic laudatus a Ludgero Marchelmus, & Marcellinus, cujus personam sibi tempe-

A re induit scriptor *Vita S. Svibertii*, referendum hic, quod *Alfridus Episcopus lib. 1. Vita S. Ludgeri cap. 3. num. 19.*

in hunc modum narrat: Albricus autem cum in Colonia civitate gradum accepisset Episcopalem, fecit & Liudgerum secum presbyterii percipere gradum, & constituit eum Doctorem in Ostrach, in loco ubi S. Bonifacius est coronatus martyrio: divisitque idem Albricus annum in distributiones quatuor; ita ut in Traiecto monasterio, prae ceteris Praepositis, ipse in tempore vernali, in doctrinae studio & sanctae conversationis praesent Fratribus menses tres: deinde post eum in aestate Adalger Presbyter in vice sua menses tres: post hunc Liudgerus Presbyter menses tres: deinde in hyeme Thiadbraht Presbyter menses tres. Liudgerus igitur in ordine vicis suae nocturnis temporibus, post psalmodiam & orationes speciales, quas semper amaverat, in solario ecclesiae sancti Salvatoris, quam S. VVillebrordus construxerat, membra quieti dare solebat: ubi ei nocte quadam venerabilis Abbas Gregorius per visionem apparuit, dicens: Frater Liudgere, sequere me. Quem dum sequeretur, ascendit ipse in locum eminentiorem, iactavitque coram eo particulatim quasi membranae & vestimentorum partes, & dixit: Collige ex eis acervos. Cumque congregasset ex eis tres cumulos, dixit ei: Distribue ista bene in opere Domini, & ego tibi satis dabo. Et signavit eum signaculo Crucis, & abscessit. Cumque mane facto somnium retulisset Praeposito monasterii, Haddoni nomine, & ecclesiae custodi sanctitate praedito Marchelmo, cuius superius memoriam feci, confestim ad haec Marchelmus, eaque postea rei probavit eventus, exorsus est, dicens: Tres cumuli, quos congregasti, trium sunt gubernacula plebium, quibus adhuc in pastoralis te oportet praesse regimine. At ille dixit: Utinam in loco mihi credito aliquem Domino fructum perficiam. Eadem habet altera *Ludgeri Vita cap. 3. praefati nonnihil variata, & submisit: Verum Marchelmus, sive concipiendo, sive praesciendo hoc dixerit, ita omnia, sicut dixerat, evenerunt. At 3 Vita: Cui cum somnium mane Liudgerus retulisset, sive ex humanae rationis conjectura, sive (quod magis credibile est) ex Divinae inspirationis ostensione, hoc ille ita interpretatus est, ut postea rei eventus probavit.*

13 Sed quorsum hac tam alte ac diffuse repetita? Primum ut liquido pateat, eundem esse S. Marchelmum ac Marcellinum: cum ut *Ultrajecti* hac eum praedixisse constet, & privatim quidem, nullo praecepto ipsum Liudgerum teste, nisi *Haddone Praeposito*. Unde perspicitur impostura ejus, qui *Epistolam de Canonizatione S. Svibertii* sub ipsius S. Ludgeri nomine procudit, in cujus exordio ista habet: Qui (Marcellinus) in vico Dockem publice, coram Haddone, Thrauburgo, Henrico, Gerardo, Onone & Adalgero, aliisque Fratribus, praedixit & praenuntiavit, Episcopatus honore me sublimandum, & populis rudibus verba vitae ministraturum. Evenit somnium hoc, ejusque interpretatio, cum in Frisia Ecclesia Ostrachena Pastor esset Liudgerus, & monasterii scholae; *Ultrajectina* Rector, uno alterove anno postquam sacerdotio erat iniciatus, quod alibi ostendimus anno DCCLXXV III factum: ut suspicari liceat, circa annum DCCLXXX, vel DCCLXXXI, illud contigisse; nam anno DCCLXXXIV. e Frisia pulsus Romam contendit, indeque Casinum. Sed cum ipse *Pseudomarcellinus Vita S. Svibertii cap. 6.* duodecim Apostolicos viros (in quibus & se ipsum numerat) anno ab Incarnatione Domini DCXC ab Egberti in Frisiam missos scribat, asseratque praeter Adelbertum Levitam, omnes Presbyteros & Sacerdotes fuisse, (ita enim exaggerat) consequens est, eummet, qui tunc minimum XXIV esset annorum, quando illud somnium S. Ludgero interpretatus est anno DCCLXXX, vel sequenti, fuisse CXIV annorum, aut etiam seniore. Erat tamen tunc (ut ex fide dignissimis scriptoribus jam resertimus) Ecclesia custos. Quod officium quis credat centenariis majorem gessisse?

14 Plerisque visum est senibus, minus ut iis conflet me-

moria. Et sane ea centenario huic scriptori insignite vacillat: ut id potius excusare debuerit, quam quod in Prologo, rudem & incultorem ac plebeum sermonem. Debetas potius meminisse, eum, cui scriberes, aut scribere se fingebas, Gregorium Ecclesiae Traiectensis Rectorem esse, non Episcopum, neque ita ei opus suum inscribere: Venerabili & dilecto in Christo Domino & Patri D. Gregorio, sanctae Traiectensis Ecclesiae Episcopo, & Frisonicae gentis praedicatori eximio, Marcellinus Presbyter gentilium praedicator inutilis. Atqui S. Ludgerus in S. Gregorii Vita numquam eum Episcopum vocat, sed Abbatem & Praeceptorem suum, itemque gentis Frisonicae Pastorem & Praedictorem. Abbatem item vocat *Alfridus in Ludgeri Vita, & alii*. Nec enim gradum episcopalem unquam suscepit, etsi Episcopatum administraret, cum Chorepiscopo & adiutore suo Aluberto, ut idem ait *Ludgerus*. Ad hujus quoque Vitam XVI Martii discimus, ejus successorem Albricum, Episcopum non esse appellatum, donec esset consecratus, quantumvis fere biennio ante designatus esset. Et S. Luitus Episcopus *Meguntinus* ita illi eidem Gregorio scribit epist. 49. inter S. Bonifacii Epistolae: Clarae Christi Ecclesiae lampadi luciferus, meoque in doctrina divinae legis devotissimo adiutori Gregorio; duplici Presbyteratus Abbatisque honore, cum praecedente propriorum meritorum suffragio, decorato. Demus tamen errati hujus veniam huic scriptori, quem si non alia peccaret, haud appellaremus durus.

6. III. S. Svibertus unde, a quo & cum quibus sociis missus. Menda Pseudo-Marcellini.

15 Sed quis dissimulare hoc possit, quod SS. VVillebrordus, Svibertus & socii, quos jam antea sanctissimo Beda testimonio constat, non ex Anglia, licet Angli essent omnes, sed ex Hibernia, ubi sub S. Egberti Presbytero monasticam vitam non exiguo tempore egerant, ab eodem ipso Presbytero in Frisiam esse missos; ipse ex Anglia, ab Egberti Archiepiscopo Eboracensi missos affirmat, ex diversis monasteriis electos; seq; (si Deo placeat) unum ex illis. Eboraci tunc Episcopus erat S. VVilfridus: Egbertus anno decimum DCCLXXV VVilfrido II successit, frater Egberti sive Eadberti, Regis ejusdem provinciae; & Pallium, quod nemo successorum S. Paulini adhuc habuerat, titulumque Archiepiscopi a Sede Apostolica obtinuit, eximius plane Antistes, quem VVilhelmus Malmesburiensis lib. 3. de gestis Pontif. Angl. omnium liberalium artium armarium vocat: & quo Alcuinus Flaccus magistro dilecto gloriatur, ab eo in thesauris sapientiae haeres relictus. Sed hic, cum VVillebrordus ac Svibertus sociique Apostolicam illam expeditionem capeffiverunt, ne quidem natus videtur fuisse, qui non nisi quinto & quadragesimo post anno infans fuerit adnotus. Neque Pseudomarcellini errori patrocinatur Alcuinus, dum in *Vita S. VVillebrordi*, Egbertum, a quo is missus est, Episcopum vocat: nec enim Eboracensem Archiepiscopum facit; quo nomine, ante eum quem diximus Alcuini magistrum, nullus fuit; & Beda, qui tunc vivebat & omnia diligenter indagabat, numquam Egbertum sancta illius missionis autorem, Episcopum appellat: licet perhonorifice illius, ubi occasio fere, meminisset. Ita lib. 5. c. 23, ubi ejus obitum commemorat, Deo amabilem & cum omni honorificentia nominandum, Patrem ac Sacerdotem Ecgberht vocat. Fors quispiam hic Alcuinum interpolavit, vocabulo Episcopi adjecto: aut certe fatendum est errasse; nam licet sanctus, homo tamen erat, ut labi, saltem memoria, posset. Ita nempe cum Beda duodecim a S. Egberti missos scribat, ipse praeter S. VVillebrordum alios XII ait fuisse.

16 Nec minus in illorum XII Apostolicorum virorum nominibus, quam in Egberti, a quo missi, dignitate, allucinatus est ille Marcellinus cap. 6 ubi hac habet: Fuerunt autem hi missi, VVillebrordus, Svibertus, Acca, VVigbertus, VVillibaldus, VVinibaldus, Lebuinus, duo Ewaldi, VVerenfridus, & ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut & S. VVillebrordi, conscripsi, ac sanctissimus Adelbertus Levita. De singulis obi-

Vita illius scriptor S. Gregorius, hactenus Ultrajecti Ecclesiae Episcopum vocat.

contra memoriam illius.

S. Svibertum & socios scribit missos ex Anglia ab Egberti Archiepiscopo Eboracensi.

cum ex Hibernia a S. Egberti Presbytero.

idem scribit S. VVillebrordus an S. Acca.

Aobiter dicendum. De SS. VVilibrordo & Sviverto, Beda testimonio constat. S. Acca Beda fuit familiarissimus, ut multis locis in hujus historia perspicere est: ac nusquam meminisse peregrinationis cum S. VVilibrordo, de quo sapius agis, suscepit. Cujus etiam non potius socius fuisse, si vera sunt quae l. 5 c. 21 de eodem Acca scribis: Qui a pueritia in Clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosae Eboracensis Episcopi nutritus atque eruditus est. Deinde ad V Vilfridum Episc. spe melioris propositi adveniens, omnem in ejus obsequio usque ad obitum illius explevit aetatem. Cum quo etiam Romam veniens, multa illic, quae in patria nequiret, Ecclesiae sanctae institutionis utilia didicit. Si a pueritia in Clero dilecti Bosae nutritus atque eruditus est, ergo ab anno, ut videtur, DCLXXVIII, quo primum ab Episcopatu suo ejectus est S. VVilfridus, & Bosae Eboracensem rex Ecclesiam, usque ad annum DCLXXXVI, quo obiit. Sed quando S. VVilfrido primum adhaesit? Probabilis est id factum cum sub Alfride Rege restitutus est: saltem ante secundam ejus electionem, qua anno DCCXI, contigit: nam cum eo Romam profectus tunc est, atque in reditu, ut l. 5. c. 20 Beda narrat, in Meldorum urbe agitudine gravissima oppresso astitit, ab eoque didicit quae ipsi S. Michael revelarat. Imo tunc fortassis ei sese adjunxit, cum Romam anno DCLXXXI reversum, Egfridus Rex, spoliatum suis omnibus, comitibusque in diversa deductis, in ergastulum detrudi, & miris modis affligi jussit, uti Melmesburienfis commemorat: quando multis prodigiis ejus innocentia divinitus declarata, consilio S. Ebbae Abbatis, qua amica erat Egfridi, liber dimissus est. Potuit enim Acca puer ac prudens juvenis hisce rebus permoveri, ut ei se comitem famulumque addiceret. Tunc sane VVilfridus ad provinciam Australium Saxonum diversit, eamque Christiana fide imbuit, ac monasterium Selesu fundavit, in quo pistifera lues, qua multas Britannia provincias corripuerat, S. Osvaldi Regis intercessione restincta est; quod Beda reverendissimus Antistes Acca saepius referre, & a fidelissimis ejusdem monasterii Fratribus sibi relatum asserere solebat, ut idem Beda scribit l. 4 cap. 14. Nec aliud apertius occurrit tempus, quo id ab illis monachis accipere Acca poterit, quam cum illis in partibus annos quinq; VVilfridus officium Episcopatus & verbo exercebat & opere. atque hinc perspicere licet, cur Accam scribat Beda, ad VVilfridum spe melioris propositi advenisse. Quamvis enim Bosae vir sanctus esset, tamen VVilfridus & eruditione, & rerum gerendarum usu multo clarior, & maxime rerum adversarum tolerantia vincularumque & carceris, ac Pontificis Maximi totiusque Curiae Romanae approbatione, zeloque religionis propaganda, illustrior. Ista spem Accae melioris propositi ostendebant. Si cum S. Sviverto venisset, ex Frisia ad VVilfridum tunc apud eum remansisset, deserto munere Apostolico, quod voluit cum una cum Sviverto & VVilibrordo suscepisse, quodnam illud videri melius propositum potuisset? Non tamen inficiamur venisse aliquando Accam in partes Frisiae, saltem citeriores, & commoratum apud S. VVilibrordum: sed cum eodem VVilfrido, ultimo, ut reor, Romano itinere. Testatur id Beda l. 3 c. 13 his verbis: Denique Reverendissimus Antistes Acca solent referre, quia cum Romam vadens, apud sanctissimum Frisonum gentis Episcopum V Vilbrordum cum suo Antistite V Vilfrido moraretur, crebro eum audiret de mirandis, quae ad reliquias ejusdem reverendissimi Regis, (Osvaldi) in illa provincia gesta fuerint, narrare. Et in Hibernia, cum Presbyter adhuc peregrinam pro aeterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis illius in ea quoque insula longe lateque jam percrebuisse ferebat. E quibus unum, quod inter alia retulit, miraculum praesentis nostrae historiae inferendum credidimus. Ita ille. Plura de S. Acca dicemus ad xx diem Octobris; ubi & quod hic Marcellinus commentus est S. Accam a S. VVilfrido in Episcopum Augustaldensis, sive Lindisfarnensis Ecclesiae consecratum fuisse, refellemus. Factus est quidem fere XVIII post annis Augustaldensis Episcopus, sed mortuus Vil-

frido. Neque quod ait, Augustaldensis sive Lindisfarnensis D Ecclesiae Episcopus factus, quasi una eademque esset Ecclesia. Habere quidem aliquando & S. VVilfridus & S. Eata utramque simul: sed deinde separata fuerunt, & consueverunt antea quoque diversa Ecclesia, licet ab uno regeretur Antistite.

17 VVigbertum supra retulimus n. 6 cum esset contemptu mundi & doctrinae scientia insignis; (nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat) retracto divinis ab ea expeditione Egberto Presbytero, venisse in Frisiam, & duobus annis illic predicasse, fructu nullo. Quare reversus ad dilectum locum peregrinationis, solito in silentio Domino vacare coepit; & quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat. Pseudo-marcellinus c. 5 a S. Egberto Archiepiscopo Eboracensi (quo nomine, ut diximus, intra xi. post annos nullus eam Ecclesiam rexisset) missum scribit unum de Canonicis suis, VVigbertum nomine, cum duobus pueris & Clericis: qui infesto negotio in Angliam redierit. Quantum vero illa discrepant ab iis quae Beda narrat? Idem mox inter socios SS. VVilibrordi & Sviverti, sed ab Egberto Praefato, ut vult, missos VVigbertum recenset: quem non asserit quidem eundem esse, qui jam redierat; videtur id tamen insinuar. Nam c. 7 ita scribit: In Fostelandia insula Sacerdotes Dei, suggestione S. VVigberti convenientes, profana statim delubra Jovis & Foltæ destruxerunt. . . . Radbodus vero Rex (quem hariosatur Trajello ac tota Frisia expulsam a Pippino, illic tunc degisse) Radbodus ergo, audiens idola sua destructa a Christianis, iratus valde, atque injuriam decum suorum ulcisci disponens, S. VVigbertum, quem dudum noverat Christianum, unum ex consociis Sanctorum, diro tormento jugulari jussit.

18 At B. Alchwinus in Vita S. VVilibrordi, non delubra destruita narrat. Sed S. VVilibrordum illuc tempestate delatum, didicisse, locum a Paganis in tanta veneratione haberi, ut nihil vel animalium ibi pascendum, vel aliarum quarumlibet rerum, quicquam Gentilium tangere auderet, nec etiam a fonte, qui ibi bulliebat, aquam haurire, nisi tacens, praesumeret. . . . Qui tamen parvipendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum Regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat; tres homines in eo fonte cum invocatione sanctae Trinitatis baptizavit: sed & animalia, in ea terra pascencia, in cibaria suis mactare praecipit. . . . Pagani Regi cum Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui nimio furore succensus in Sacerdotem Dei vivi, suorum injurias deorum ulcisci cogitabat: & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, & numquam damnatorum fors, Deo vero defendente suos, super servum Dei aut aliquem ex suis, cadere potuit. Nec nisi unustantum ex sociis sorte monstratus, & martyrio coronatus est. Theofridus Abbas Epternacensis, qui circa annum Christi MC Vitam S. VVilibrordi atque alia scripsit, hunc S. VVilibrordi comitem ait, quod inconsultus de hauritorio sacrilega lymphæ praesumpsit ac immolatum, sortilego ritu proditum & dijudicatum, cruore fuso, venialis delicti abluisse navum, & in gloriosissimum Martyrum concessisse cecum. De causa rituloque martyrii non disputamus. Sed neque Alchwinus, neque Theofridus, neque alius, quem viderimus, antiquorum scriptorum, VVigberti illum nomine nuncupat. De Fostelandia agemus iterum xxi Martii ad Vitam S. Ludgeri, a quo tota insula cum suo Principe conversa. Illius VVigberti memoriam consignat quidam ad xlii Augusti, quo S. VVigberti Presbyteri & Trilariensis Abbatii, socii S. Bonifacii, agitur natalis.

19 Alios adjungit Marcellinus ille SS. VVilibrordo & Sviverto comites duos, qui eo anno quo expeditio illa apostolica suscepta decesserunt nati, VVinibaldum & VVilibaldum, uti vii Februarii ad S. Richardi parentis eorum Vitam ostendimus. Prior enim anno Christi DCCXI

A. mortuus traditur, LX natus annos; alter DCCXXI, annis
LXXVII. Injerant autem religiosam peregrinationem cum
parente, quem ad eam instigavit, anno DCCXXI, cum annis
XIX esset annorum, alter circiter XVI; ut non posuerim an-
no DCCC, jam Sacerdotes, cum S. VVillebrordo & aliis so-
ciis iter in Frisiam capeffere. Eaq; Chronologia ita firmi-
ter illic stabilita est, ut non debeat hic pluribus argumentis
firmari. Colitur S. VVunibaldus Abbas die XVI Decem-
bris, S. VVillibaldus Ep. VII Julii. Septimum adjungit
S. Lebuinum, qui fuit Alfrido Episcopo in Vita S. Ludge-
ri, venit de terra Anglorum ad Abbatem Gregorium,
dicens, sibi a Domino terribiliter trina admonitione fuisse
praeceptum, ut in confinio Francorum atque Saxo-
num, secus fluvium Isla, plebi in doctrina prodesse de-
beret. Quod suo loco ostendimus circa annum DCCXXV con-
tingisse. Non ergo ante LXXV annos jam Presbyter cum S.
Svuberto in eas oras advenerat. Cum Alfridi narratio-
ne congruis altera Ludgei Vita, quam voluit ab Oshelgri-
mo hujus discipulo conscriptam: itemque ipsius S. Lebu-
ni Vita, quam Huchaldus Elnonensis monachus inde a Ca-
roli Calvi imperio scriptis clarus, jam senior composuit, di-
cuntque Baldrico Ulrajaellensi Episcopo, qui anno DCCC-
CXIII B. Rabodo, sive Rabodoni, successerat. Consen-
tis & alia brevior quidem, valde tamen antiqua, ejusdem
Lebui, sive VVini, aut Liasvini Vita. Joannes a Lei-
dis lib. 4. Chron. Belgic. cap. 8. Lebuinum quidem ad S. Gre-
gorium venisse tradit, sed multa confuse interjicit, nisi er-
roris id factum sit ejus qui pro Francisco Suvorio codicem,
fortassis etiam vitiosum, vitiosus transcripsit. At lib. 2.
cap. 6. idem Joannes a Leidis inter comites S. VVillebrordi
Levvinum numerat, Joannes de Beka Livinum Episcopum.
Qui haud magis excusabilis error, cum VVillebrordi & so-
ciorum profectioem tanto temporis spatio martyrium S.
Lavinii antecesserit, quanto Lebui secuta nativitas. Nu-
merantur deinde inter ejusdem S. VVillebrordi XI comites
Sancti duo Evvaldi. Sed diserte refutatur Beda, qui lib.
5. cap. 11. narrata VVillebrordi & sociorum in Frisiam mis-
sione, & inchoata predicatione, ista subicit: Unde factum
est, opiculante gratia Divina, ut multos in brevi ab ido-
latria ad fidem converterent Christi. Tum de Evvaldis
immediatè: Horum secuti exempla duo quidam Presby-
teri de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tem-
pore pro aeterna patria exulaverunt, venerunt ad provin-
ciam antiquorum Saxonum, si forte aliquos ibidem præ-
dicando Christo acquirere possent. Hos aut Exempla duo-
decim illorum secutos, non in eorum consortio profectos,
neque de numero eorum fuisse: at neque in Frisiam, quo il-
li, sed ad provinciam antiquorum Saxonum venisse VVere-
nerus Rolanick in Fasciculo temporum excuso anno MCC-
CLXXXI, ter meminit adventus Sanctorum Evvaldorum
ex Anglia in VVestphaliā, ac predicationis, miraculo-
rum, martyrii, neque verbulo innuit, cum S. VVillebror-
do venisse, aut omnino ullam inter eos consiliorum commu-
nicationem, nedum itineris societatem fuisse.

20 Sequitur S. VVerenfridus (cujus Vita in Suriana
collectione extat ad XIV Augusti, & in quibusdam MSS.
codicibus) dicitur ex Anglia oriundus, S. VVillebrordum
cum exemplis tum vestigiis secutus, spernens patriam
parentesque amore divino. Venerunt tamen, cum eo in
Frisiam, neque clare affirmatur, neque cur id omnino nege-
mus ratio manifesta occurrat. Dicitur quidem missus a S.
VVillebrordo ad pagum Elst, paullo ante a Carolo sibi tra-
ditum, ac proinde non ante annum Christi DCCXXVI si qui-
dem genuinum est traditionis, quod apud VVillhelmum He-
dam extat, diploma, datum Tulpiaco castro publico,
mense Julio, 18 die, anno sexto regnante glorioso Rege
Francorum Theodorico, quem alibi diximus, mortuo
Chilperico anno DCCXX, a Carolo Martello in sedem regni
constitutum. Atque hinc suspicari quis posset, potius ali-
quanto ante eum annum, puta DCCXXI et aut DCCXXIV, ex
Anglia venisse quam anno domini XXXVI suscepta simul pe-

Tomus I.

grinationis, VVillebrordum prospexisse multis tanti D
viri sanctitatem esse profuturam, & distans locum ei
commendasse. Pseudomarcellinus, ne non etiam aliquid S.
VVerenfridi rebus gestis sui juris aspergat, scribit mul-
to ante, secundum nempe synodum, quam Trajecti habi-
tam vivente adhuc S. Svuberto comminiscitur, de qua rursus
aliquid infra dicemus, S. VVerenfridum Presbyterum
& egregium Predicatore, versus Baruam missum, no-
vellum Christi populum in Elst & VVestervort & in fi-
nibus illis rexisse. Molanus in Natal. SS. Belgii traair Me-
denblica quoque & Dursadai dici suam predicasse. Deo
plenius agemus XIV Augusti, quo e vita decessit, ne lib. 2.
cap. 42. memorat Joannes a Leidis. At Pseudomarcellinus
XIII. Septemb. ejus obitum locat. Postremus comitum S.
VVillebrordi memoratur S. Adalbertus, cujus vita Trevi-
ris in Medelocensi cognobio scripta circa annum DCCCXC,
cum illic Archiepiscopus esset S. Egbertus Comes Hollandi-
a filius nihil habet quod Beda narrationi adversetur. Ex-
tat alia tamen brevior a quopiam Egmundensi monacho
composita, qua a S. Egberto Northumbrore Episcopo mis-
sum in Frisiam tradit cum S. VVillebrordo & decem aliis
comitibus e quibus solum Svubertum & duos Evvaldos
nominat. Visus est auctor ille praeludere hypothetico Mar-
cellino: filium Regis Deirorum ait fuisse, & pro Christo
regale patrimonium dimisisse; cujusmodi nihil in priori
Vita habetur. Plura de eo ad XXV Junii. Habemus ergo so-
cios S. VVillebrordi, S. Svubertum, & S. Adalbertum; S.
VVerenfridum incertum an discipulum tantum, an a prin-
cipio comitem; S. Marchelnum discipulum ejusdem S. E.
VVillebrordi in pueritia, deinde S. Gregorii. Ubi igitur
alio aut novem reliquos vestigabimus? Haud equidem ha-
ellenus nobis certa ratio aut consilium occurrat. Visum ali-
quando nobis perquam probabile, Tilmonem, sive Tilman-
num, cui S. Evvaldorum revelata fuere corpora, ex sociis
S. VVillebrordi fuisse. Hic in plerisque Beda exemplaribus
Tilmon vocatur, in alio MS. quo usus in Cantabrigien-
si editione Abrahamus VVhelocus, Tilmannus est; in Sa-
xonica paraphrasi Regis Alfredi, Tilman.

5. IV. Alia ejusdem scriptoris errata de SS. Columbano,
Ceadvalla, Judoco, VVinoso, Aidano, VVirone,
Plechelmo, aliisque.

21 N E fastidio sit lectoribus prolixior disputatio, con-
geram quasi in cumulum breviter, qua ab hoc
scriptore passim non tam historia aspersa temere munda,
quam inutiliter & otiosa confusa, velut ad splendorem ve-
ritatis observandum. Nec tamen omnia studiose conqui-
ram, sed praecipua excerpam, & absque ulla ordinis cura,
ut quodque occurrat, annotabo. Ut autem illud praetermis-
sam, quod fere perpetuo Angliam uti nunc fatimur pro
Britannia usurpet, aut saltem Anglos vocet quoslibet Ger-
manice originis Britanniam incolentes, quia plerique viri
apostolici, de quibus agit ex Anglia erant oriundi, & Be-
da, natus ipse quoque Anglis parentibus; Ecclesiasticam
historiam gentis Anglorum inscribis quinque libros, qui-
bus perceruset qua ratione circiter CXL annorum spatio tres
illae gentes Germanicae, qua Britanniam subjugarunt, Chri-
stiana religione imbuesuerint. Advenerant autem, ini-
quis ipse lib. 1. cap. 5. de tribus Germaniae populis fortio-
ribus, id est, Saxonibus, Anglis, Jutis. De Jutarum
origine sunt Cantuarii & Vectuarii, hoc est, ea gens quae
Vectam tenet insulam; & ea quae usque hodie in provin-
cia Occidentalium Saxonum JUTARUM NATIO nomina-
tur, posita contra ipsam insulam vectam. De Saxonibus,
id est, ea natione, quae nunc Antiquorum Saxonum co-
gnominatur, venerunt Orientales Saxones, Meridiani Sa-
xones, Occidui Saxones. Porro de Anglis, (hoc est de il-
la patria, quae Angulus dicitur, & ab eo tempore usque
hodie manere deserta inter provincias Jutarum & Saxo-
num perhibetur) Orientales Angli, Mediterranei Angli,
Mercii, tota Nord-Humbrore progenies, id est, illarum
gentium, quae ad Boream Humbri fluminis inhabi-
cant;

G

non ab Angli-
to Jua vo-
m-anglia.

tant; totaque Anglorum populi sunt orti. Atque ex
his liquet, primo excludendam, quod antea nosser cap. 1.
scribit ab Eugilio Britanniam Angliæ nomen accepisse:
nam ab Anglis populi dictum id posita nomen. Et si Eu-
gilius hic, alibi ignorat, Hengistus est, qui cum fratre
Eborso primus Germanos in Britanniam induxit, cum is
Rex fuerit Cantuariorum, quos de Jutarum gente ortos
jam retulit Beda; non video qui ab eo ejusque populo no-
men Angliæ extiterit.

6. Columba-
no: H. bene
non Anglus.

22. Tum Anglos aliquos enumerat Marcellinus, quos
& Angligenas vocat, qui pro Christo peregrinationem in
exuras aras susceperint: Ut Columbanus, inquit, san-
ctus Abbas, qui cum 12. Clericis Galliam perlustravit,
& in fide confirmavit. De quo nimirum ita loquitur Jo-
hannes ejus vita scriptor coetaneus: Columbanus qui & Co-
lumba, ortus est in Hibernia insula, quæ est in extremo
Occano sita, & spectat Titanis occasum. Neque id com-
misit, ut cap. 4. ait, postquam tota insula Britannia fi-
dei sacramentis erat imbuta; cum in Galliam venerit S.
Columbanus annis aliquot prius quam in Britanniam S.
Augustinus a S. Gregorio Papa mitteretur.

10. Galienus
comit.

23. Pergit idem Marcellinus cap. 4. Coadjuvare præpo-
sitens Rex Angliæ, & Offa Rex Cantuariorum, anno ab
Incarnatione Domini DCCLXXXII Romam proficiscentes
relictis regnis temporalibus... a sancto Papa Sergio in
monachos attonsi, Regi Regum devoto militaverunt.

Coadjuvare
non Anglus,
sed VVilfridus
autem, Rom.

Hæc ille, ut quam veret Coadjuvare Occidentaliū Saxo-
num Rex erat, ex Angliis neutriquam oriundus, ut Anglia
Rex dici non possit. Is memorato jam anno, Romæ bapti-
zatus est die sancto sabbati Paschalis, & in albis adhuc
positus, languore correptus, undecimo Kalendarum
Majarum die solutus est a carne, & beatorum est regno
sociatus in cælis. Ita Beda lib. 5. cap. 7. qui de eo ista præ-
miserat: Hoc sibi gloriæ singularis desiderans adipisci,
ut ad limina beatorum Apostolorum fonte baptismatis
ablueretur.... Simul enim sperans, quia mox bapti-
zatus, carne solutus ad æterna gaudia jam mundus transi-
ret. At non scribit Beda attonsum eum fuisse in monachum.

Roma bapti-
zatus est,
et non mona-
chus factus.

24. Fadius etiam in Offa hallucinatur: non enim is
Cantuariorum Rex fuit, sed filius Sighegi Regis Orienta-
lium Saxonum. Neque sub S. Sergio, sed sub Constantino
Papa, anno DCCX, Romam venit. Ita rem Beda nar-
rat lib. 5. cap. 20. Anno imperii Ofredi quarto, Cen-
red, qui regno Merciorum nobilissime tempore aliquan-
to perfruerat, nobilissimam multa sceptrum regni reliquit.

non cum Of-
fo, sed cum
Cenredo mo-
nachus factus
909.

Nam venit Romam; ibique attonsus, pontificatum ha-
bente Constantino, ac monachus factus, ad limina Apo-
stolorum in precibus, jejunis & elemosynis usque ad
diem permansit ultimam.... Venit autem cum eo &
filius Sighegi Regis Orientalium Saxonum, vocabulo
Offa, juvenis amantissimæ ætatis & venustatis, totaque
sue genti ad tenenda servandaque regni sceptrum exopta-
tissimus. Qui pari ductus devotione mentis, reliquit ux-
orem, agros, cognatos & patriam propter Christum &
propter Evangelium.... Et ipse ergo ubi ad loca sancta
Romam pervenerunt, attonsus & in monachico vitam
habitu complens, ad visionem beatorum Apostolorum
in cælis diu desideratam pervenit.

25. Idem ille scriptor eodem cap. hæc habet: S. Judocus,
S. VVinocus, filii Regis Angliæ. At suorum ambo ex
Britannia Armorica. Et Judocum quidem tradit Floren-
tius Abbas, cujus nomine edita est illius Vita, Retbaeli, vel,
ut alii habent, Juthaeli, Regis Britonum fuisse filium fra-
trem B. Judicælis, itidem Regis S. VVinocus autem, ut
in Vita MS. dicitur, in Britannia finibus, ex regali pro-
sapia nascendi sumpsit exordia. Surius edidit: ex nobi-
lium virorum prosapia. Alterius le Grand de Morlaix in
Vitis SS. Britannia Armorica, Judicælis & Judoci fra-
trem fuisse VVinocum tradit. Porro licet vulgo existi-
mentur Britones hi Cismarini originem ducere ab insu-
laniis, nihil tamen illis eo tempore cum Angliis commu-

68. Judocus
& VVinocus
non Angli,
sed Britones
Armorici.

nerat, quare totum Princeps, Rex Angliæ diceretur.

26. Cap. 1. ac si in patria sua hospes esset (quamquam
nec parva illi fuit, nec ætas quam arrogat ipse sibi,) S.
Aidanum Lindisfarnensem sive Augustaldensem Episco-
pum appellat. Is cum S. Osuulduo Berniciarum Rex a D
Scotis, apud quos exalarat, fideique mysteriis erat imbu-
tus, Episcopum suæ genti tradenda petisset, ex Hy insu-
la ad eum missus monasterium in Lindisfarne insula, Se-
demque Episcopatus constituit, anno Christi DCCXXV, ac
DCLII decessit e vita: Post eum Finanus, dein Colma-
nus, Episcopi Northanhimbriarum fuerunt, sed Colmano,
cum iis Scotis, qui ut lib. 5. cap. 20. Beda scribit, Pascha
Catholicum ceterosque ritus Canonicos, juxta Romanæ
& Apostolicæ Ecclesiæ consuetudinem recipere volebant,
in patriam reverso; eandem argente Alfrido, Osuuldi Regis
filio, designatus socius Northanhimbriarum provincie Episco-
pus est S. VVilfridus. Huit circa annum DCCXXIII vil-
lam Augustaldensem domavit S. Etheldreda Regina, in per-
petuam elemosynam, ut eam Episcopali Cathedra su-
blimaret, ut scribit Richardus Prior de statu illius Eccle-
siæ cap. 1. Non ergo S. Aidanus Augustaldensis Episcopus
fuit: & ut fuisse, non tamen dicendus erat Lindisfarnen-
sis sive Augustaldensis, aut ut habet Marcellinus, Au-
gustaldensis. Mansit enim etiam postquam hæc erat eva-
nita Cathedra, quæ prius fuerat Lindisfarnæ, ab illa di-
versa. Verum unde didicerat Marcellinus S. Aidanum
fuisse Augustaldensis Ecclesiæ, quæ Aidano moriente na-
huc fundata non erat, Antistitem? an prophetico Spiritu
id velut jam illi collatum insuebat, quod postea VVil-
frido aliisque obtigit.

S. Aidanus
non fuit Ho-
gustaldensis
Episcopus.

non ibi Sedes
Episcopalis
in urando.

27. Dicimus hic memoria lapsam Marcellinum, non
mala mentis vitio suum facere hominibus voluisse, dñm
S. Aidanum, qui prius e vivis excesserat, quam ipse ma-
ficeretur, scripsit Augustaldensem Episcopum fuisse, dñm
ante quam ista hic fundatus esset Episcopatus. Quamvis enim fuit,
quibus se gloriatur interfuisse: cap. 14. S. VVilfridum, qui
deinde Bonifacius est appellatus, scribit 1111 annis in
Ecclesiæ Trajectensi ut Canonicum degisse. At S. Ludge-
rus in vita S. Gregorii Magistri, qui ipse S. Bonifacius ab
anno xv ætatis discipulus fuerat, eum 1111 annos præ-
dicasse in Fresonia testatur, pauperem Evangelicum, &
propemodum solitarium, sanctam sessionem suam tri-
bus in locis peregrisse, in VVyrda in ripa fluvii Rhe-
ni vii annis, in Attingahem annis tribus, in Feli-
sa 111 annis.

S. Bonifacius
non fuit Ho-
gustaldensis
Episcopus.

28. Item synodo, quam fingit Trajecti habitam, præf-
quam inde S. Svibertus discederet prædicaturus Euan-
gelium per inferiorem Saxoniam, (quis vero eam illa ætate
sic appellavit?) ei, inquam, synodo interfuisse scribit S.
VVironem Episcopum Deirorum, S. Plechelmum Epi-
scopum de Massa Candida, vel, secundum Bedam, Can-
dida Casa. Scotus patria fuit S. VViro, & apud suos Epi-
scopus, non in Deirorum provincia, quæ inter Tinam
amnem Humbrumque æstuarium jacet, Episcopus tunc Ebo-
racensi subdita. Sanctus quoque Plechelmus, Scotus fuit,
& in Scotia Episcopus, non Massæ Candidæ, cujusmodi F
nominis nusquam gentium fuisse Episcopatum legi: neque
Candidæ Casæ, VVitternæ, ubi Beda memorat anno
DCCXXI, quo historiam suam absolvit, Episcopum fuisse
Pechthelmum. Erat autem hic Anglus, vir doctus, S.
Adelmi discipulus, qui & a S. Bonifacio per litteras non-
numquam consultus legitur. Verum illo senior haud pau-
lo fuit S. Plechelmus, cui, uti S. VVironi, (quocumque
in curanda animarum salute in Gallia Belgica laboravit) qui
solitus erat Pippinus Dux peccata confiteri, eaque causa
nitro ad eum in Montem S. Petri, qui nunc S. Odilii dici-
tur, adire, præsertim Quadragesima tempore. De S.
VVirone agemus 1111 Maii, xv Julii de Plechelmo,
de S. Orgero Diacono, eorum in apostolicis laboribus socio,
x Septembris. De confessione seu penitentia Pippini infra
nonnulla dicentur.

non S. VViro
Episcopus
Deirorum.

non S. Ple-
chelmus Ebo-
racensis sub-
dita Casa.

qui ante
Confessione
Pippini Dux
ca.

129 De SS. Levino & Lebulino quam confuso & perturbate scribis: In praefatione ad S. Gregorium Ultrajectensem Episcopum Administratorem sic loquitur: Qui me Daven-

triam, & ad paganam gentem Transiselanam, cum dilecto confratre & patriota meo Livino Presbytero misisti. Primum haud reor, Davenariam, sed Davenre etiam longo post tempore, dictum esse locum illum. Minus etiam Transiselana gens appellata, sed Isloi pagus, ut patebit xxvi. Martii ad Vitam S. Lugderi. Nec S. Levinus, ejus patriota fuit, id est Anglus sed Scotus: neque socius S. Marchelmo, sive Marcellino datus a S. Gregorio; sed Marchelmus ipse jussus S. Lebuinum ad loca ista vicina deducere; ut in S. Lugeri Vita, ac S. Lebuini narratur. Verum librario imputari error hic potest, quod Levinus dicatur, qui Lebulinus fuit: illeque item, quo cap. 14. traditur Lebuinus pontificatum adeptus. Sed ille in amanuensis incuriam conjici, qui ibidem sequitur, error non potest; dum inter Apostolicos Pontifices & Canonicos egregios concionatores, qui eo tempore cum SS. Sviberto, VVinfredo, & aliis, in eadem primitiva Ecclesia Trajectensi erant, ita recensetur: Lebuinus Pontificatum adeptus, martyrio prope Gandavum coronatur. Quod sane debet de S. Levino, sive Livino, intelligi; nam Lebuinus sicca morte decessit, & in loco Davenre tumulatus. Livinus autem apud Escham, vicum terrae Brabantiae, trucidatus a paganis anno DCLIX, annis xxxi. prius quam in Galliam venires cum S. Sviberto VVilibrordus; cujus cum martyrii historia sit a S. Bonifacio conscripta, non debebat in ea re labi, qui se ejusdem Bonifacii collegam jactat.

S. V. Alia incerta & apocrypha, de S. Sviberti patria, parentibus, ortu institutione monastica apud Anglos: gentis ante & post Episcopatum.

30 **I**nfinitus labor fuerit, si singula inepti scriptoris menda persequi voluerimus. Ea expediamus primum, quae ad S. Svibertum pertinent. Hunc natum scribis in regno Nord-Humbrosum, quod est ad Aquilonarem Humbri fluminis plagam; anno a Nativitate Domini DCLVII, sub S. Martino Papa, imperante Constantino, sive Constante, qui avo suo felici Heraclio Imperatori in Romanum imperium successerat; Osuvino Rege.

fratre S. Osvaldi, sceptrum regni Angliae auspiciabiliter gubernante. Quis non solida fidei historicum credat, qui Reges, Imperatores, Pontifices, quorum temporibus natus sit is, cujus res gestas narrare aggredimur, ita accurate recenseat. Et eo quidem anno S. Martinus, initio Julii, Papa factus est; dum Romanum imperium regeret Constans, qui & Constantius dictus, & quandoque Constantinus: Sed non successit is avo Heraclio: nam huic xi. Martii an.

DCLXI, vixit funtulo suffectus est Constantinus filius: quo post quatuor menses novemque sua Martina dolo, ut plerique tradunt, necato, adnotus sceptrum est Heraclionas Martina eadem genitus; coque cum matre post duos menses in perpetuum exilium ejecto, Constans, Constantini filius, Heraclii nepos, imperavit. Sed cur felix Heraclius appellatur? praeclaras quidem de Persis victorias, cum cum caste pietatem coleret, reportavit: est ubi & incestus nuptiis sibi fratris filiam copulavit, quam diximus, Martinam, & ad Monothelitarum tuendam haesim inductus est; tum vero plurimis maximisque calamitatibus, multa Imperii provincia a Saracenis aliisque barbaris dilacerata sunt. Eo autem tempore Nordumbros Anglos duogubernabant Reges; Deiros, Humbro propiores, S. Osuvius, S. Edvini nepos; Bernicis, Osuvius, S. Osvaldi frater, & ipse a quibusdam subinde Osuvius appellatus. Is vero S. Osuvium jam dictum, per praefectum suum Athilvinum, detestanda omnibus morte interfecit. Quod factum est die tertiadecima Kalendarum Septembrium, anno regni ejus nono, ut lib. 3. cap. 14. Beda scribit, is erat annus Aera Christiana vulgaris DCLII. ut Osuvius non debuerit absolute Rex Anglia vocari, cum duo tunc in

Tomus I.

ea Britannia parte, in qua S. Svibertum natum tradit, Reges essent, plures alibi Anglica originis.

31 Parentes S. Sviberti me fuisse Sigbertum & Bartram ex splendidissimis Anglorum Principibus prognatos: & illum quidem Comitem de Nortingham vocat, filium Sviberti Comitis de Noirtingram, ut sub finem ejusdem capituli asserit, iterumque seq. cap. castri de Noirtingram meminit. Nonnulli quidem iis temporibus, sed vari, inter Anglos Comites memorantur, ut ille apud Bedam locum citato Comes Hunwaldus, a quo proditus Osuvio est S. Osuvius Rex. At nescio fuerintne Comitatus tales hereditarii. Illud scio, nullum me Nortingham Comitatum, etiam non exiguo adhibito studio, reperisse. Est quidem Nottinghamensis Comitatus, in eoque urbs Nottingham, olim Saxonice Snottengaham dicta; Sed nihil haec ad Northumbros attinet, in Mercia sita. Sanclitatem porro Divi Sviberti fuisse in somnis matris praesensam caelestis portento, quod asserit scriptor, non continuo fidem facit, tot jam nunc errorum compertus. Nam licet de aliquibus Sanctis simile quid proditum sit, & evenire etiam hic potuerit, non ideo consequens est evenisse, & quidem multiplici miraculo. Atque deinde a S. Sviberto prosequitur idem scriptor cap. 3. hunc in modum:

Cum attigisset decimum quintum aetatis suae annum, monasterium Beardenense, cui praesue Abbas Higbaldus, in provincia Lindissae, ingressus est; & post novem annos Presbyteralis ordinis dignitatem adeptus. Est provincia Lindissi, ut scribit Beda lib. 2. cap. 16. prima ad meridianam Humbrae fluminis ripam, pertingens usque ad mare. Urbs illius Episcopatum celebris Lincolnia. Cambridensis monasterii illius olim Peartaneu dicti, nunc vulgo Bardney, adhuc parietinas spectari testatur. Si verum est, quod in Monastico Anglicano pag. 142. ex veteri Chronico

refertur, a S. Eshelredo Rege monasterium illud esse constructum, non video qui potuerit anno DCLVI illic monachus esse factus Sviberus; cum Eshelredus anno primus DCLXV VVilfero fratri in regnum Merciorum, sub quo Lindissi provincia erat, successisset, qui illud tenuit usque ad annum DCCIV, quo Canredo VVilferio filio restituit, ipseque monachus in dicto jam canobio Bardeneja factus est. VVilhelmus Malmesburienensis de gestis Reg. Angl. cap. 3. scribit Reginam Estridam, uxorem Ethelredi Regis Merciorum filiam Regis Ostvvi, caritate patri sui S. Osvaldi ductam, Bardenio monasterio suo, quod est in regione merciorum, non longe a Lindocolino civitate, inferri illius ossa voluisse. Quae verba videntur confirmare, quod jam ex veteri Chronico retulimus, ab ejus conjugate Eshelredo Rege fuisse illud canobium adificatum. Verum ut tunc extitisset monasterium illud, cum id adisset S. Svibertus scribit anno aetatis xv. Christi nimirum DCLXII. si sub finem anni DCLVII. natus erat; cum jam antea Mercii VVilfero, Penda filio, sublimato in Regem, ut ad annum DCLVII adnotat Marthianus VVestmonasteriensis, VVigorniensis biennio servus, adversus Regem Osuvium rebellavit, ejectisque a regno Merciorum ejus ministris, fines suos simul & libertatem receperunt; cui credibile videri potest, monachos illos a Northumbranis admodum alienos, ut citato loco ostendit Malmesburienensis, admissuros fuisse illustri in Northumbria Comitis filium, cum regna illa invicem bello dissiderent? vel parentes Sviberto facturos potestatem, ut in hostili ditione vicam monasticam adhuc fere puer complecteretur, cum in Northumbrensi regno, ubi Christiana religio diu floruerat, monasteria non deessent? Neque vero tunc Bardeneja Abbas fuisse Higbaldus videtur: cum Beda lib. 4. cap. 3. commemorat a S. Ceadda Merciorum Episcopi morte, qua contigit anno DCLXXI, subneffas, virum Sanctissimum & continentissimum, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in provincia Lindissi, visitationis gratia de Britannia in Ffrberiam ad S. Egbertum Abbatem venisse, sed longo tempore post S. Ceadda obitum, plane ut Ethelredo regnante id certo

G 2 con-

A. concigisse videatur. Neque sane si vera est ætas qua S. Svi-
bertus tribuitur, eo senior haberi Higbaldus potest, nedum
monastica illius infirmitudinis magister, cum ipse S. Egber-
tus oïlo solum annis Sviibertum antecederet, natus anno
DCCXXIX. cum DCCXXX. obijt ætatis suæ XC. ut tradit He-
da. Sviibertus vero natus dicitur anno DCLVII; DCLXII.
cum esset XV. annorum, monasterium ingressus.

fugitur an.
 170. fallit
 e m. 1000
 Eborac.

Annus decimus sextus a primo ingressu in monasterium,
qui contigerat anno DCLXII. fuerit DCLXXVIII. Egfridi
Regis Nordhumbroꝝum octavus, quo ab hoc e Sede Ebor-
acensijectus est S. Vilfridus Episcopus. S. Egbertus Ar-
chiepiscopus Eboracensis nullus unquam fuit: qui post an-
nos LI. & quod excurrit Archiepiscopale Pallium obtinuit
Egbertus Alchuni Magister, is doctrina celeberrimus fuit,
Sanctis tamen ab nemine adnumeratur: quod sapientius incul-
candum, propterea quod hic auctor idemidem S. Egbertum
Archiepiscopum ingerat. Illic biennio sancte conversatus.

6-10-68
 Walter D.
 Greenfield
 Cambridge

æti Dacore : quod monasterium cognomen accepit ab
anne Dacore, super ejus ripam constructum hæcenus
paret. *Fuit hoc monasterium in Cumbria, situm prope ri-
pam Itunz fluminis, vulgo Eiden, ad Dacor rivulum,
ubi nunc Dacre castrum, Cambdeno teste. At ne quis hic*

D sefeiteretur, quo pacto hominem Anglum sibi Abbatem elegerint Cambrensis monachi, pronuncias scriptor, illud monasterium vice Abbatis ex mandato S. Egberti Archiepiscopi unum circiter annum rexisse.

H. P. Walfridson
was born
May 22, 1892
in Sweden, son
of P. and
Mrs. P. Walfridson.

Cervicalgia
 with S. Sin-
 drome and
 Marfan's
 syndrome

C Trifonica & Saxonica in Anglia propagatos, scribit; cum
superius ex Beda docuerimus, quæ ex gente oriundi essent,
qui propriè Angli dicebantur. Sunt & alia permulta, qua
neque in solida veraque amplecti audemus, neque ut falsa
vanaque convincere curamus: de quibus aliorum esto judi-
cium. Unam hic minime assequimur, qui confecti vira S.
Switherti Chronologia, ab auctore illo in speciem studiose de-
ducta. Natus est anno DCLXVII. DCLXII, monasterium
ingressus, DCLXXVII. Eboracum revocatus, DCLXXX. in
Dacore monasterio Abbas constituitur, illud uno circiter
anno rexit. Quid deinde rerum egit, & ubi, per q[uo]to con-
sequentes annos, usque dum in Belgicam cum S. VVillebro-
do & aliis profectus est; anno DCCC. Nobis quidem satis
liquet ex Beda postremis aliquos annis in Hibernia sub
Egberto religiosam vitam egisse, sed huic Egberto, qui ei
sanctioris vita magister extiterit, Egbertum Archiepisco-
pum substituit Neo-Marcellinus, nec satis explicat quid
ab anno DCLXXXI. ad DCCC. egerit Swiberius. Quæ egisse
S. Swiberius memoratur in vico Duerstat, & Hagenstein,
nec rejicimus, nec approbamus, aliis veteribus testimoniis
desistimus. De Duerstat, sive Dorstato, aut Dinstadio,
quæ olim Batavodurum, nunc VVick te Duerstede ap-
pellatur, attum a nobis 3. Februarii ad Vitam S. Anseba-
rii §. 6. num. 29. & 30. pag. 397. & 398. Sed quod scribitur

hic autem cap. 8. duobus distat milliariibus a Traiecto; D
milliaria sumis, non Romana, vel Anglica, qui Angli
videri vult, nam hac sunt viii. stadiorum: neque Belgi
ca aut Gallica, cum tamen scribis ad S. Gregorium Traje-
ktenfis Episcopum Rectorem, hominem Gallum; sunt enim
ea xxiv. stadiorum, qualia a pedice decurri hora unius spa-
tio, sive vigesima quarta parte diei naturalis possunt; &
alia inter Traiectum & Dorstatum sunt quatuor: sed
Vestphalica seu Germanica accipere videtur. Hollandia
ac Teisterbandia vocabula nusquam legimus in scriptore ul-
lo. Sanctorum Willebrordi ac Suiberi, ipsiusque S. Mar-
chelmi suppere.

35 *Reculimus superius §. 3. num. 18. ex Bedæ, S. Svi-*
berium ordinatum Episcopum à S. Vilfrido, qui tunc for-
te patria pulsus, in Merciorum regionibus exulabat.
Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia: de-
functo quidem Theodoro, sed nondum Berchtvaldo suc-
cessore ejus, qui trans mare ordinandus erat, ad Sedem
Episcopatus sui reverso: Addimus ex eodem Bedæ,
obiisse S. Theodorum Cantuariensem Archiepiscopum anno
DXC. XIX. Septembris: Sanctum autem Berthwald, sive
Brithwaldum, electum anno DXCII. die 1. Julii; ordi-
natum autem anno DXCIII. III. Kal. Jul. Dominica, à
Godwino Metropolitano Episcopo Galliarum, & sedisse in
Sede sua pridie Calendarum Septembris. Unde manife-
sto consequitur, S. Sviberium anno DXCIII. priusquam in
Britanniam reverteretur Brithwaldus, à S. Vilfrido in
Mercia tunc exulante, ordinatum. Hallucinatur ergo mo-
re suo Neo-Marcellinus iste, dum cap. 10. asserit, anno a

Episcopus a
B. IV. 1780
anno 693.
ante 1000

36 De anno, loco, ac die inaugurationis S. VVillebrordi
convenis cum Beda Marcellinus; contigisse videlicet anno
Incarnationis Christi DCCXCV. die S. Casilia, inque ipsius
Sancta Ecclesia. Quod ad VII. Novembris a nobis asse-
rietur: cum, ut alibi diximus, ipsiusmet S. VVillebrordi
scripto, forsan autographo, asseratur facta anno sexcen-
tesimo nonagesimo quinto; & B. Albruvini testimonio in
VVillebrordi Vita facta dicatur in ecclesia Beatissimi Pe-
tri Principis Apostolorum. Non tamen Leo Imperator is
fuit, cujus anno primo inauguratum sacris insulis VVille-
brordum Marcellinus scribit, sed Leontius, qui Justinia-
num, Constantini Pogonari filium, solio deurbatum na-
ribus mutilavit, unde Rhinometro ei agnomen saltum:
verum an mensis November anni DCCXVI. intra imperii il-
lius annum primum censi potuerit, alibi examinandum,
cum alii anno DCCXIV. alii insequente, occupasse imperium
tradaut. *Mux* cap. 11. & 12. multa narrat auctor noster,
a S. Suiherro gesta, suspecta quidem ob ingenium scriptoris.
& quia nulla vel charactere temporis, vel alierius ejus-
quam testimonio firmata; editis ubique recensioribus loco-
rum nominibus, non qualia in Visis, quas ipso tempore, vel
sequenti Era Christiana nono seculo, constat ab non vanis
auctoribus esse scripta, passim leguntur; ea tamen pressina
singula hic expendere non vacat.

5. 1712. 12. 12.
des Roms
ordinaires
695. 12. 12. 1712.

temperature
of the air
per cent
L. 100.

A : 37 Rursus cap. 13. ad ingenium redit, eaque offert, quæ pati nemo possit, qui mediocriter sit in historia versatus.

an S. Sviberti
fuit an-
no 913. mor-
tuis, post
mortem an-
no 919.
Radbodum.

Nam mortuo Radbodo Rege Fresonum, præfatos Sanctos Episcopos *Villebrordum* & *Svibertum* ait, cum Sacerdotibus & Clericis, Hollandiam & Frisiam ubique pervagantes, rudem populum documentis Evangelicis informasse &c. Atque mors Radbodi in *Annalibus antiquis Francorum* plerisque anno DCCIX. signatur, in uno longe recentiori DCCXVII. in alio DCCXVIII. nusquam, quod legerim, citius. In binis vero ab anno DCCIII. ad DCCC. deductis *Annalibus*, ad annum DCCXIII. legitur depositio Sviberti Episcopi, atque ipse Neo-Marcellinus cap. 27. eum anno a Nativitate Domini DCCXIII. Calend. Martii feria VI. hora XII. defunctum scribit; ut antea indicavimus. Qui posuit igitur hic post Radboldi mortem ea quæ jam relata, egisse? Eosdem Sanctos duos Episcopos ait, in magno vico Duerstet per biennium prædicantes, quinquaginta duas Ecclesias parochiales dedisse. Ego omni illo Frisiatratu, quo isthic fidem prædicarunt tempore, vix tot ab eis dedicatas existimo, nedum biennio & in vico unico. Inter plurima quæ Romani per ripam Rheni direxerunt castella, quatuor Tacitus recenset intra Batavorum insulam posita, modicis in vicis; quorum unus Batavodurum fuit, appellatum deinde Durostadium, seu Dorstadium quod nunc VVyck te Duersteden vocari monimus, sive a vico, in quo locatum Romanorum præsidium narratur, sive a veteri Teutonica voce VVyck, quæ fere finem, sive fluvii cuiuspiam sive maris, significat, id dictum sit nomen. Cuiusmodi is S. *Villebrordi* ætate fuerit vicus non constat: sequenti sæculo, ut ad Vitam S. Anseharii die 111. Februarii, §. 6. num. 29. & 30. diximus,

B celebre fuit emporium. Et Vita ejusdem Anseharii cap. 8. memoratur Fridburgis quidam in Sueonia dives & religiosa matrona, cum instaret sibi obitum cerneret, Castella sua mandasse ut post suum ex hac loca discessum, cuncta quæ illius erant, in pauperes dispensaret; & quia illis, pauperes minus inveniebantur, venditis omnibus, quæ ibi dispensata non fuissent, sumeret secum argentum, & iret Dorestadum: ibi esse ecclesiam plurimas & Sacerdotes ac Clericos, ibi indigentium multitudinem. Ac deinceps pervenisse ad Dorestadum narratur, ac religiosas exquisisse ibi feminas, quæ cum ea loca sancta circuitent, & quid cuique dispensare deberet, eam instruerent. Cum quadam die dispensandi causa loca sancta circuitissent, & lassæ essent &c. Quibus ex verbis coniecimus non in uno oppido, nedum vico, omnes illas ecclesias & loca sancta fuisse, sed in circumadjacentibus locis. Hac ex narratione ansam posteris quidam sumpserunt, comminiscendi supra quinquagenas fuisse illic Ecclesias parochiales. Ita Joannes de Beka in *Chronica* Episcoporum *Ulerajctensium*, aâres gestas *Hungeri* Ep. XI. scribit anno DCCCLVI. Nortmannos destruxisse Dorestadium, (vulgariter Duersteden dictum) vicum nominatissimum totius patriæ, in quo LV. parochiales Ecclesiæ fuisse dicuntur.

C Explodit hoc meriso *Arnoldus Bachelius*, qui *Bekam* edidit, *Notis historicis* a se illustratum: Quid ergo de *Pseudomarcellino* censeret, asserente quinquaginta duas ejusmodi parochiales Ecclesias à duobus illis *Antistitibus* per biennium in eo vico dedicatas?

38 Eosdem dein duos Pontifices asserit pariter & continue, per Frisiam & Lotharingiam, sed & usque in Daciam prædicasse. At suis ipse se verbis prodit, dum identidem nomina provinciarum usurpat, quo se vixisse fingit ævo ignotum, nam Lotharingia nunquam auditum nomen ante nepotum *Ludovici Pii* tempora. Et Dacia multis etiam post sæculis pro *Dania* usurparum nomen habuit, sed pro vicina *Pannonia* provincia, *Danubio* flumini adjacente. Neque hanc illi adire, sed *Daniam* S. *Villebrordus*. Quam autem vere se loca regere ad *Islam* flumen sita, & totum ferme populum Christo prædicando lucratum esse, & purgatio a cultu idololatriæ gloriatur, perspicere ex S. *Ludgeri Vita* Tomus I.

Lotharin-
gia Dacia
pro Dania,
compositio
papa nom-
ne.

licebit, ubi S. *Lebwinus* præcipue ad *Islam* prædicasse traditur, ipso *Marchelmo*, ut nobis certo persuasum, ætate, & auctoritate major, etsi S. *Gregorii* jussu ab illic perductus. Neque tamen adhuc post ejus decessum desinit in quo S. *Ludgerus*, S. *Albrici* tempore, ad stabilienam illic rem Christianam, desudaret. Quid illud denique, quod eodem c. 14. scribit de SS. *Evvaldis* *Martyribus*? *Nabiano*, inquit, inquit, introeuntes, Christum prædicando confessi sunt: qui ab inde ascendentes in Saxoniam, glorioso martyrio coronati sunt. Quamam illa *Nabia*, quam Sancti introjerunt? Mentio est *Nabalix* apud *Tacit. lib. 5. histor. sub J. nem.*, ubi quid *Nabia*? Civilis cum Romanis ita inisse colloquium narratur: *Petito colloquio scinditur Nabalix fluminis pons. Multa viri quidam eruditi de Nabalix disputant, nec satis rem extricant, dum alii Vahalim flumen, hand satis probabili conjectura interpretantur; alii Islam; alii amnem alium longius a Batavorum terris distantem; quidam forte rectius, locum aliquem adjacentem Rheno, atque ibi instratum huic pontem volunt; nonnulli ingenue fæcentur sibi quid sit minime liquere. Questionem obscuram magis involvit scriptor noster, vocabulo Nabalix in Nabiam mutato; si tamen eo respexit. Ad S. Svibertum mox redit, & per VVestphaliam & inferiorem Saxoniam laborasse tradit. Quis scriptor avi illius, quo se hac commentatum fingit, inferiorem Saxoniam dixit; sed novis identidem indicibus fraudem suam, aut saltem ignorantiam, regit vel invitus. Nam deum se S. Sviberti, Sanctique *Villebrordi* discipulum fateri, qui hactenus comitem & socium jactavit. Sit illa tamen ipsius moderatio animique submissio. Fuit aliquin S. *Marchellinus*, sive *Marcellinus* S. *Villebrordi* in pueritia discipulus; postmodum SS. *Bonifacii* & *Gregorii*, ut ante resalimus; at non S. Sviberti, qui prius decesserat vita quam ille nasceretur. Ille deinde tetendisse cum suis ad *Minimigardum*, id est, Monasterium scribit. Demus hoc tamen, ut potius librarii erratum hoc censeatur, id est monasterium, quam deliratio hominis non sit memorie sui, præquam mendacem oporteat. *Minimigardum* etiam fæbimur, si quis volet, non esse ab eo scriptum, sed *Mimungardum*, aut *Mimigardeverde*, uti recte dici ostendimus alibi.*

Minimigardum monasterium.

39 Erit fortassis, qui tantum illico fructum ab sancti viri prædicatione in fere illa gente miretur extitisse, quænam quid SS. *Evvaldis* in primo ferme ingressu prædicandi ostendit, quid multis post annis S. *Lebwinus* paratum exitu fuerit. Verum ex ipsis horum alii docere poteris fuisse non paucos, qui præcipitem gentiliū suorum serociam vel auctoritate frangerent, vel vi comprimerent. Quid si evenerunt, quæ narrat *Mimigardeverde*, *Bitveldie* & alibi edita ab eo prodigia? Ea nos quidem neque affirmare possumus, neque volumus convellere; unum id modo caveatur, ne post Radbodi mortem, & tanto quidem post eam tempore, gesta illa a S. Sviberto credantur. Nam qui potuit biennium totum cum S. *Villebrordo* laborare *Duerstadii* & vicinis locis in fide prædicanda, ecclesiisque dedicandis, atque alia deinceps longinquis expeditionibus; quem ipsomet auctor faretur, anno DCCXIII. die Martii primo obiisse, alii quadriennio prius asserunt; Radbodum vero ad annum usque DCCXX. superstitem fuisse plerique volunt, saltem anno DCCXVI. Coloniam usque adduxisse exercitum, & cum *Carolo Martello* dimicasse constat. Etsi dixerimus eum tunc occubuisse, non erit tantum spatium reliquum ad S. Sviberti decessum, ut qua narrat scriptor hic geri per eum ullo modo potuerint, nedum biennium exigi *Batavoduri*. Ac solita inscitia progreditur, qui sanctum *Antistitem* *Mimigardo* migrasse cum suis in Saxoniam cap. 17. tradit. Non erat ergo in Saxoniam *Mimigardum*?

Antistitem
in tempore
decedendo
se cum ipsa
pugna.

40 Audiamus cetera. Pervenitque, ait, in grandem vicum, dictum *Brunsvick*, ibique diebus aliquot prædicavit Christum & convertit multos. At nos *Februarii* cum de *Martyribus* *Ebbekefordiensibus* sermo esset §. 2. num. 10. vel ideo hanc S. Sviberti Vitam sub nomine

Brunsvici
nomen ejus
per præpositum
se.

A Marcellini Presbyteri editam, videri non modico a posteris interpolatam pronuntiavimus; leniori quam par erat sententia: oportebat ne adulterinam penitus repudiare: ac non omnia ibique discuti plenius queunt. Ostendimus illic tamen Brunsvicum non nisi annis post S. Sviberti obitum c. lxx. a S. Brunone Saxonia Duce, Henrici Aucupis Regis patrno, nomen accepisse, quod illius ipse primus fundamenta jecerit: insignis postea oppidi; cujus tamen, ut scribit Kranzius lib. 2. Saxonia cap. 31. parva primum initia multas per tempora habuere accessiones, ut per vices amplificatam, nunc in eas excreverit vites atque opes, uti facile Principibus suis titulum indiderit, qui exinde vocantur Duces Brunsvicenses. Sed hoc longe postea. Ita Kranzius. Censeant ergo qui volunt, S. Sviberti atque grandem vicum hic fuisse, dictum Brunsvik: quem vicum seq. cap. civitatem appellat Aulbar.

41 Ex eo deinde loco, ut idem memorat, secessit Svibertus per diversas provincias, Christum ubique prædicans, donec veniret ad Borucluaros, quo, ut cap. 19. tradit, pervenit anno ab incarnatione Domini dccc. Cogit identidem in hominis impericia (pene dicere fasces) inhibere finem orationis, ut quo modo sicum ipse, aut cum scriptoribus omni exceptione majoribus, aut ratione ipsa pugnet, ostendam. Audivimus superius ex Beda gravissimo & sanctissimo auctore, S. Svibertum, accepto Episcopatu de Britannia regressum, non multo post ad gentem Borucluariorum secessisse. Quod ille iter ad annos xlii. differt, a dccc. lxi. videlicet ad dccc. & quod jam sapius ab scriptoribus præfatis plurimis refelli diximus, annorum aliquot spatio post Radbodi Regis mortem susceptum illud esse ait, cum pervenisse ad Borucluaros fateatur, annis xlv. prius quam secundum probatam rationem temporis, Rex ille abiret e vita. Quorsum autem necesse fuit adire cum accolæ Onacri annis, ad quem constructa postea est Brunsvicens, & tantum percurrere telluris, priusquam ad Borucluaros pertingeret, qui Rheno ac Francorum Batavorumque terris, ex gravissimi auctorum judicio, longe propiores erant, quam qui deinde Brunsvicenses appellati sunt populi? Ne ipse id inficiatur Marcellinus, scribit enim cap. 22. in vico Ratingen, provincia Borucluariorum causam datam esse belli Saxones inter & Borucluaros, quo bello hi suis exurbati sedibus sunt, & ab eis avulsus Svibertus. Est autem Ratingen oppidulum Ducatus Montensis haud longe a Rheno amne.

S. VI. Insula Rheni S. Sviberto donata a Pippino Duce, a quo nunquam divortio separata Plestrudis.

42 A de eodem annem loco qui nunc vocatur Casaris-insula, Svibertus monasterium construxit, Pippino locum ei largito. Id qua ratione factum, antea ex Beda retulimus nu. 6. Sed quam rem parvis ibi verbis exequitur

C Beda. Pseudomarcellinus prolixis ineptisque fabulis exornat: Svibertum ait, cum adhuc apud Borucluaros esset, angelica revelatione admonitum, ut Coloniam iret ad Pippinum Ducem & Plestrudem ejus conjugem, qui ei aptum locum permanendi cum suis condonarent. Max subiungit, Pippinum tunc habitasse in Joppilia cum Alpaide pellice sua; Plestrudem vero moram traxisse Coloniam; veluti nempe thalamo & habitatione ab eo separatam: quod ita verum est, atque id quod addit, eam illic in palatio habitasse Ducem Lotharingicorum, quorum altero demum post seculo audiri nomen cepit: Missum tunc ad eam per Pippinum ab Herstallo Joppilia, nescio quem Palatinum de Ardenna Geraldum Coloniam venisse: quem mox angina correptum; deductumque ad extrema, Svibertus precatione & signo Crucis ex evis periculo, atque ab altero demonem expulsi. Illi deinde ad se ab eadem Plestrude misso, quem hac suggesterat, vicum verdam in insula sive litore Rheni Pippinus donavit, magnamque auri & argenti vim, ut ecclesiam sive monasterium ibidem edificaret: Plestrudis Colonia camentarios & architectos curavit. Alia tacitus prætereo, qua jam aliorum passim a censura

sunt, cujusmodi est quod Juppilium & Herstallum confundere hic auctor videatur, cum hoc eis Mosam infra Leodunum, illa trans idem flumen sita sit. Dein cui nato eo ævo dignitas Palatini de Ardenna? Proprio ad cetera, imo ad finem inficere fabula. Anno dccc. xlv. Pippinum ait dolentem super innocente morte S. Laniberti Episcopi, ad mortem agrotasse. Tunc vero accersitum per nobiles viros Svibertum, ut eum visitaret, perrexisse prius Coloniam ad illustrem Ducem Lotharingie, sive Austrasiorum, consilium ab ea expectantem, quidnam facere deberet. Qui cum & Agilolphum Coloniensem Archiepiscopum cum plerisque aliis Prælatibus misit ad Pippinum Principem, conjugem ejus; ad informandum eum, si abiret, ne illustres legationes suos filios Drogonem Ducem Campanie, Grimoaldum Majorem Domus Childeberti Regis Francie exheredaret; heredem scribendo Carolum Martellum illegitimum ex Alpaide pellice genitum &c. Pippinus vero eodem anno moriens, eundem Carolum Martellum suorum principatum reliquit heredem. Quod cernentes præfati Pontifices, inglorii & tristes Coloniam redierunt, enarrantes Plestrudi omnia quæ gesta erant in Joppilia a Pippino, consolantes eam, & ad tolerantiam patientia animantes.

43 Hæc est præclara coronis ex tot mendaciis hactenus a Pseudomarcellino constructi operis, qua ex antiquis Francorum annalibus & publicis donationum tabulis universa sub uno cornu. Nam primum, quod alibi a nobis ostensum, numquam vel ultro a marito discessit Plestrudis, vel ab eo relegata: usque adeo, ut qua facta ultimis annis ab eo locis piis donationes, utriusque nomine consignentur. Perspicere id licet in monumento donationis Viridunensi Ecclesia S. Viti facta, ejusdemque commutationis, cujus pars ex Vassenbergia & Labbeo recitata a nobis lib. 3. de tribus Dagobertis cap. 2. p. 159. Est porro, ut ibi additur ... facta hæc commutatio sub die xlii. Kalend. Februar. anno vii. regni Domini nostri Childeberti Regis. Ego Hardricius, jubente Domino Pippino ejusque illustra matrona Plestrude, hanc chartam scripsi & subscripsi. Ergo saltem anno dccc. quo hæc facta conscriptaque commutatio est, una debebant Pippinus ac Plestrudis cum Carolus (qui postea Martellus sive Tindetes a rebus adversis hostes varios præclare gestis est cognominatus) jam circiter x. ætatis annorum. Debeant itidem simul anno dccc. lxi. ut patet ex Gestis sanctorum Patrum Fontanellensium c. 2. ubi legitur Pippinus gloriosissimus Dux Floriacum cœnobium, una cum nobili conjugis sua Plestrude edificasse, quod situm est in pago Velocassino, anno nono Hiliberti, qui erat Exarchatus sui annus xlii. Dominica autem incarnationis dccc. lxi. 708. Item anno dccc. xlv. aut sequenti, datum diploma donationis monasterio Epternacensi, cui præerat S. V. Vilebrordus simul ab ambobus illis conjugibus facta; quod diploma extat lib. F. 2. de tribus Dagobertis cap. 11. antea a Broviero nostro ex MS. Theodoricæ Epternacensis recitatum lib. 7. Annal. Trevir. pag. 435. Cui 111. Idus Mayas regni D. N. Childeberti anno xli. Pippinus & Plestrudis, item Chudbertus, Bernarius ... subscribere. Satim jam liquet, Pippinum cum Plestrude divortium non fecisse, qui ejusmodi tabulas communi consensu curarint confici, simulque signarint: sin forsan de eo tempore ambigi potest, quo finguntur ab ea, Colonia Agrippina domicilium habente, Joppiliam ad ipsum, lethali morbo confectam, missi duo illi sancti Antistites? Si eam extremis illis temporibus iussisset sibi res suas habere, has ipse tunc aliis non donasset. Atqui Theofridus Abbas Epternacensis, qui c. lxxx. anno Christi migravit e vita, sic scribit in S. V. Vilebrordi Vita: Idem munificus Princeps, 714. sub chirographi conscriptione, anno quarto regni Dagoberti, vi. Nonas Martii, tradidit illi (V. Vilebrordo) villam in pago Mosariorum sitam, & a præterfluentis fluvii nomine Suestram nuncupatam, & egregie Blittrudis sagaci industria, ab ingenuis viris pecunie impendiis comparatam. Citat hujus donationis tabulas Christophorus Broviero.

Arus lib. 7. *Annal. Trevirensium* pag. 435. hisce verbis: Diploma vetus inspeximus, quo ipse (Pippinus) in villa Bagoloso, regnante jam tum Dagoberto, jacens ex morbo, S. Villibrodum pradio Suestra donat, quod pradium ipsum ad rivum cognominem in pago Mosariorum situm esse confirmat, atque ut in nepotum, Grimoaldi & Dragonis filiorum, sit tutela, cavet. Denique cum propter morbi magnitudinem subnotare non potuisset ipse, Plestrudi conjugi dat negotium, ut ipsa donationem subscribendo corroboraret.

44 Hinc manifesta constat nulla, qualis fingitur, impostura SS. *Quirico & Agilolpho* legationem a Pletrude, Colonia Jopilliam, ad Pippinum, cui ipsa Joppilia aderat. Quam autem fusilis afferatur causa legationis! Ne illustres legitimos suos filios, Drogonem Ducem Campaniae, Grimoaldum Majorem Domus Childeberti, exheredaret. Quo autem modo exheredaret, qui jam ante migravit e vita,

fili ante Pippinum obiit, Drogo ab anno 6.
Drogo quidem, qui & Drocus anno DCCV. Grimoaldus DCCXIV. sed diu ante patrem? Probata hac lib. 3. de tribus Dagobertis cap. 2. p. 160. primum ex *Historia* jussu Childebrandi Comitis edita, ubi narrata Pippini de Radbodo victoria, qua anno DCCV. contigit, ista subiunguntur: Post hac Drocus filius Pippini a valida febre correptus, mortuus est, & sepultus in basilica S. Arnulphi Conf. in Medis urbe. Qua vero anni tempestate obijt, clarius exprimitur in *Annalibus* brevibus ex MS. S. Nazarii editis a Frehero, hunc in modum: Anno DCLVI. Pippinus senior regnare cepit; expulso nimirum e ceteris *Frisia* Radbodo. Anno DCCV. Drogo mortuus. Alii *Annales* ex MSS. Tili & Petavii ita incipiunt: Anno DCCV. quando Drogo mortuus est tempore verno. Ei vero in principatum germanus ejus Grimoaldus, Pippino genitore suo ordinante, successit; ut habent *Annales* *Mensis* tom. 3. de Chesus; idem qui & de obitu Grimoaldi: Anno ab incarnatione Domini DCCXIV. agrotante Pippino in Jupila villa publica, quae sita est super fluvium Mosam, cum ad visitandum eum Grimoaldus filius ejus properaret, & ad orationem in basilica S. Lamberti Martyris processisset, & diutius in oratione pronus persisteret, a nequissimo viro, nomine Rangario, gladio percussus occubuit. Pippinus vero Princeps de infirmitate convalescens omnes qui in illo consilio fuerant iusta ultione interemit. In locumque Grimoaldi, filium ejus parvulum, ex concubina natum, nomine Theobaldum, Majorem Domus cum Dagoberto Rege constituit. Eodem quoque anno Pippinus Princeps iterum molestia corporali correptus, circumscissis gentibus, Francorum dominationi subactis, in pace obiit XVI. Kal. Januar.

Bdo Drogo mortuus est tempore verno. Ei vero in principatum germanus ejus Grimoaldus, Pippino genitore suo ordinante, successit; ut habent *Annales* *Mensis* tom. 3. de Chesus; idem qui & de obitu Grimoaldi: Anno ab incarnatione Domini DCCXIV. agrotante Pippino in Jupila villa publica, quae sita est super fluvium Mosam, cum ad visitandum eum Grimoaldus filius ejus properaret, & ad orationem in basilica S. Lamberti Martyris processisset, & diutius in oratione pronus persisteret, a nequissimo viro, nomine Rangario, gladio percussus occubuit. Pippinus vero Princeps de infirmitate convalescens omnes qui in illo consilio fuerant iusta ultione interemit. In locumque Grimoaldi, filium ejus parvulum, ex concubina natum, nomine Theobaldum, Majorem Domus cum Dagoberto Rege constituit. Eodem quoque anno Pippinus Princeps iterum molestia corporali correptus, circumscissis gentibus, Francorum dominationi subactis, in pace obiit XVI. Kal. Januar.

45 Non fuit ergo cur pro asserendo filiis principatu legatos a Pletrude missos ad Pippinum scriptor ille comminisceretur, cum ambo ante patrem fato cessissent; ipsaque marito ad extremum adjuerit. Nam quod S. Lamberti subisse martyrium scribit, quia eundem Pippinum de illicito connubio Alpaidis increpaverat; alibi forsitan refutabitur; quippe ab nullo traditum auctore, qui eo seculo, aut proxime insequentem vixerit. Non inficiamur quidem Pippino susceptum ex pellice filium Carolum, & alios fortasse; sed flagitio obstinato immortuum, nulla adhibita expiatione, nulla nos fateri causa cogit, & cetera visa ejus ratio contrarium persuadet. In plurimis certe historiis Sanctorum celebratur illius propazanda Christiana religionis ardor, summaque humanitas ac liberalitas erga viros Apostolicos, & praesertim qui illius profeminanda gratia e Britannia, Scotia, Hibernia, in Gallicas regiones advenerant, quorum preces aliisque beneficia optimo Principi divinitus impetrasse gratiam reor, ut mature respiceret. Non est aliunde petitis exemplis, quam ex re qua de agitur, illa Pippini pietas confirmanda. In Vita S. Willibrordi, Apostolica turba (cui se quoque auctoratum hic scripserat mentitur) antesignani, ita scribit B. Alcuinus: Visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pippinum, virum

strenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui Dum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam privare gentem &c. Ipsum quoque S. Willibrordum (quod fere unicum asserenti Pseudomarcellino credimus, quia ab certis auctoribus ante relatum) idem Pippinus honorifice suscipiens, aliquanto tempore secum detinuit, ut verba vitae ab eo audiret. Nonne ejus monitis ac precibus impelli potuit, ut, quod olim etiam Ethnico Regi Daniel Prophetia suadebat, peccata sua elemosynis redimeret. Certe in diplomate quod paullo ante ex Breuviero citavimus, idem Pippinus ejusque conjux Pletrudis, possessiones quasdam donasse monasterio Epiernacensi profuerunt, quo & praeterita vita possent ablucere sordes, & donante Domino ad aeterna gaudia pervenire.

46 Nonne id argumentum est satis perspicuum, quam cum commissorum criminum puniret? Dabimus aliud haud paullo certius indicium procurata identidem Christiana expiatione conscientia, per Penitentia Sacramentum, iaque singulari modesti piique animi testificatione. Promemmus id ex S. Vironis Episcopi Vita, edenda postmodum a nobis ad diem VII. Maji. Venerat is cum Plechelmo eidem Episcopo & Orgero Diacono, Scotia in Galliam: cumque Pippinus Dux Francorum narrante fama didicit, tales viros intra regni sui terminos peregrinari velle, totamque patriam illorum illustrasse sanctimonia; gaudique repletus, eos ad se venire fecit propere. Quos adventantes cum honore suscipiens, auditaque causa itineris, B. Vironem mox inter suos Honoratos cunctisque venerandum locavit, ejusque sanctitati se cum suis committens, cum summa veneratione ut Patronum excoluit. Ac paullo post isthaec adduntur: Tantae etiam venerationis apud praefatum Francorum Ducem habebatur, ut praesulem animae, tutorem vitae, ob sanctitatis insignae, inter suos eum veneraretur. Nam solitus erat illi lubrica lapsus humani detegere: nec dedignatus est gratia Confessionis discalceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere. Consuleis etiam natu majorum interesse sapientius accitur, quandoquidem habilis consilio, nec sutilis eloquio, non personam accipiens, sed rerum veritatem palam facere non destitit. Numquam livida bilis frontem contraxit in rugam ob indignantis cujusquam livorem. Soli Deo tantum maluit placere, quam adulatri, ei linguae obnoxius assentire.

47 Paria habentur in S. Plechelmi Ep. Vita xv. Julii, cum de honore quo cum Pippinus prosequeretur, cum de eximia demissione, qua eum peccata enuntiaturus adibat, mortuo forsassis vel absente S. Vironem: & quidem ad monasterium veniebat qui Mons S. Petri dicebatur, nunc S. Odilia, ad Ruram flumen juxta Ruramundam, ubi adhuc ecclesiarum rudera visuntur: qui locus cum plusquam xxx. millibus passuum distet ab Herstallo castro, aut Jupilia, verisimile est fuisse illi aliud non ita procul ab exuvio illo distans, palatium; uti & Pletrudis fundi fuerunt. Sufferens canobio ab ea & Pippino donati, quod paullo ante reculimus, ita ergo habet Plechelmi Vita: Sed Pippinus Francorum Rex incomparandus in tanta veneratione eum habebat, ut singulis annis initiante Quadragesimali tempore, de suo palatio descendens, nudis pedibus, & regali deposita purpura, ad praefatum locum, quem Sanctus incoluerat, ire properaret: & cum eo tenuit consilium, quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, & sanctae fidei magnitudinem in seipso suisque subjectis adaugeret. Ibi quoque cum summo Sacerdote Domini, confessione criminum facta, & accepta penitentia, de humanitatis parte desit contracta. Quod Pippinus Francorum Rex appellatur, non est quod quisquam inde conficiat, Pippinum Brevem hunc fuisse, Caroli Magni parentem: nam ut antea monuimus etiam avus ejus, cui Crassi vel Herstalli cognomen tribuitur, Rex appellatus apud Historicos reperitur, & regnasse dicitur, in Austrasia praesertim, & maxime, visito ad Dorestatum Radbodo, atque ex

dermofy.

MS. rimoratum al. honorat.

E frequenter con. effusio sape.

ad eam discalceatus accedens.

proferimus rante Quod. ergo fima, F

de vita sanctae dante Con. fectum in con. judam.

injunctamque penitentiam implens.

A cteriori Frisia pulso. Nec aliter quam Regem Pippinum appellanti Jupilia villa inquilini: qua cum aliquando transirem, & sciscitarem ex colono quopiam, ubi castrum olim in ea villa fuisset, interrogavit an Pippini Regis castrum quarerem, & locum ostendit fossa circumdata, intra quam id fuisse dicatur. Non licuit explorare, ea an aetatem Pippini praeferret; praesertim cum Héristalliciis Mosam, nullum veteris palatii vestigium reperire, peritos percuntando, potuerim. Quare iterum an ita obstinasse in flagitio mentem credibile sit Principem, moribus bonum, ut enim vocat Alcinus, quique nollet sancto doctore VVillebrordo vel se vel suam privati gentem, & aliquanto tempore S. Svibertum secum detinuisse memoretur ab ipso Pseudo-marcellino, ut verba vitae ab eo audiret? Qui multa piorum hominum cecibus bona largiretur, quo praeterita vitae posset ablueri sordes, & donante Domino ad aeterna gaudia pervenire? Qui sanctos viros in veneratione haberet, solitus sancto Episcopo lubrica lapsus humani detegere, & gratia Confessionis discalceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere: ad alterum initio Quadragesima per aliquos millia passuum, nudis pedibus & regali deposita purpura, properare: & cum eo tenere consilium quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, & sanctae Fidei magnitudinem in seipso suisque subditis adaugeret; cumque eo, Confessione criminum facta, & accepta poenitentia, de humanitatis parte desistere conata. An consequens videtur, ut qui hac, per annos plures, imo ad vitam ultimam fere periodum senseris egerisque, is deinde duos alios Antistites sanctitatis claros plane subexitum vita, hortantes ut pellicem a se ablegaret, & quod equitas sanctaeque Matris Ecclesiae instituta tali in re ac tempore praescribant, non negligeret, ut sibi animaeque suae consulere, vitaeque sibi ultima praesidia procuraret; hac, inquam, hortantes audire voluerit? Quamquam ne harum quidem rerum gratia precipue missos a Pletrude auctor ille scribis, sed ut filios, pridem mortuos, haeredes scriberet. Ut satis mirari non possim, qua furia hominem egerint, ut viri sancti Marcellini sive Marchelmi, personam sibi indueret, Sanctique Antistitis Sviberti res gestas, quas partim conspexisset ipse, partim certis auctoribus didicisset, se committere litteris gloriaretur, nec qui fuerint homines quibuscum res alias affirmat, aut quorum gratia, secum prius reputaret.

48 Si Pletrudem diceret patrios magistratus non filiis suis ambivisse, sed nepotibus, Grimoaldi filio Thendoaldo, & Arnolfo alterique Drogonis, mereretur fortassis, ut non omnia confinxisse crederetur, quando impensius favisse nepotibus suis illam conflet, & hostili in Carolum animo fuisse. Curaverat tamen certe Pippinus ut Thendoaldus Major Domus Dagoberti Junioris patre mortuo fieret. Quas Drogonis filius possessiones reliquerit, quosque magistratus & quatenus ipsi horum capaces fuerint, haud legimus, neque utrum

C ipsi quoque ut Thendoaldus illegitimo thoro fuerint nati. Felicitas tamen evenit, ut penes Carolum rerum summa esset, sive patris extrema voluntate id factum, sive Caroli ipsiusmet virtute, Principum favore subnix; providentia certe Numinis, Gallica genti patrocinantis, cujus & ipse gloriam potestatemque, Saracenis, Frisonibus, aliisque barbaris debellatis, & filius ejus Pippinus, neposque Carolus Pontificis Romani auctoritatem, totiusque Ecclesiae dignitatem, mirifice amplificaverunt. Qua quidem sperari a Thendoaldo non potuissent, cum is etiam Gentiles e Frisia ad auxilium contra Francos Carolo adherentes evocavit. At neque illa Pippini, in regno praesertim Austrasiorum summa, & quamvis sine invidia nominis, regia potestas, erat ejusmodi, ut patrimoniali jure liberis obtingere deberet: neque tamen etiam si id usum moribusque receptum fuisset, non ideo Caroli praeter Thendoaldo potius jus fuisset. Erat ille quidem e pellice genitus, sed patre Pippino potentissimo tunc Francorum Principe; Thendoaldus vero & ipse de pellice, patre Grimoaldo, qui Princeps ipse supremus non erat, sed Principis filius: sic ut propior Pippino Carolus esset, quam Pippini filio

genitus. At mittamus ista nunc, qui tamen attinebat ad ultimum piissimi Principis Pippini, jam poenitentia religiosisque operibus (ut credimus) expiatum, ita scripto transmissere ad posteros, itaque de pellice loqui, ac si totum etiam morientis Principis animum penitus possideret. Cur filio eam in utero notam, qui ita se gesserat, ut quibus illius erant ipsi natales, is hoc libenter saterentur dignum fuisse, qui honestius nasceretur? Si scriptor tam fuisset Sanctus, quam se fingit, abstenuisset tanto post tempore ab ejusmodi reprehensione celeberrimi Principis, calamum. Imo si quid illi sana mentis erat, intelligere poterat apud nepotem ejus clarissimum Regem Pippinum, ex ea scriptura pergravem nasci offensionem posse, in cuius tamen benevolentia praecipuum curatoribus rei Christianae in Frisia ac Germania positum praesidium erat. Verum hoc inconsiderata temeritatis crimine auctorem absolvo. Nihil ille cum scribebat sibi a Pippino domo; ejus plane jam extincta metueret poterat. Illud meminisse debebat, existere posse, qui ejus mendacia relegeret ac confutaret. Sed hoc quoque ne metueret suum ipse nomen reticuit, sancti viri assumptionis, novo sese flagitio alligans qui non solum mendacia palam vendicaret, sed eorum Sanctum faceret auctorem, quo facilius nihil doli metuentes lectores circumveniret.

5. VII. Viris doctis repudiata hac S. Sviberti Vita: perperam ab aliis propugnata: ab nostro opere rescanda.

49 Non immemor ejus quod Libello de Martyrologiis inculsas Joannes Molanus c. 23. Quod in reprehendendo oporteat esse tardum & modestum, dudum invitatus magnoque cum radio versor in disceptando commentario hoc ineruditus hominis. Quare etsi plurima adhuc restant, quae castigari, nec levi calamo, merentur, abruptam tamen, finemque faciam, si prius monero, ante me alios fuisse, qui hunc ejus trallatum merita reprehensione perstrinxerint. E Sed nonnulli ita leviter, id egerunt, ut saterentur tamen a S. Marcellino compositum, sed corruptam & violatam a recentiore aliqua manu. Itaque post alios Anterus Mirans in Antuario de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 205. ubi alium ei nequam imprudens aspergit, scribens cum S. Sviberto in convertendis Frisii, VVestfalis, Boructuariis, & aliis Germaniae populis, socium ac pax peregrinationis comitem fuisse: cum auctor ipse cap. 15. quadam horum neget: Huc usque, inquit, ego Marcellinus cum S. Sviberto conversatus, quae conscripsi vidi, & ferme omnibus praescriptis interfui: & deinde ipso tendente cum suis ad Minimigardum, id est Monasterium (ita enim scribis) ego redii, habita benedictione ipsius, Frisiam versus, & sic quae sequuntur, ex relatione veridicorum fratrum conscribo. Ac demum cap. 18 & quatuor sequentibus de Boructuariis agit.

50 Timide ac reverenter Christophorus Brotterus notat in Sideribus Germaniae, editis Moguntiae anno 1616, in Notis ad vitam S. Gregorii Ultrapetini ab S. Lugduno scriptam, cum citasset Marcellinum in Sviberto, mox hac F correctione dictum temperat: Si personam tamen ille suam ructur. Molanus in Indiculo SS. Belgii v. Egbertus inter alia sic scribit: Sunt autem manifeste viciata per cuiusdam imperitiam gesta S. Sviberti. Prolixius de eodem scripto agit Jacobus Gresserus noster in libro de Eyssterensis Ecclesiae Divis Tutelaribus edito Ingolstadt anno 1617. Observationum lib. 1. cap. 9, quod caput ita orditur: Mira, imo prorsus mira, canit nobis Marcellinus, qui res gestas S. Sviberti in litteras misit. Quae si vera essent, ruerent multa, quae nos nunc pro compertis reputamus. Atque eadem sententia mox: Haec Marcellinus, quae si vera sunt, necesse est, ut multa, quae constitutissima habentur, collabantur & in tenues aurae evanescant. At paullo post vocat Suppositivum vel saltem a mala manu viciatum & corruptum Marcellinum. Tandem paullo propius ad nostram sententiam ita accedit: Corrupta sunt gesta illa, si non prorsus supposititia, & nec primitus quidem a vero Marcellino, discipulo S. Sviberti, sed aliquot seculis post ab alio quopiam compositam: hac quae nunc extant, & Surius nobis

inique ob-
stipans
Pseudo-
Marcellino.

Vitium no-
tum est, ut
evangelice
inveniamur.

& periculo-
sum eo tem-
pore.

Disserui
hanc tam
causam ad-
versus hoc
opusculum
Marcellini
adscriptum

Anterus
Mirans

Carolo
Marcellinus
utroque
suum prola-
sus.

solitum in
tam Franta

& Ecclēsia.

Christophori
Brotterus.

Joan. Mo-
lani.

Caroli
Gresseri

plurim &
solidior

bis

A bis exhibet, ex veri Marcellini officina non produsse, duobus potissimum argumentis ostendi potest; nam primo, Auctor iste ueritur vocabulis regionum & provinciarum, quæ non nisi post aliquot centenos annos ab obitu S. Sviberti extiterunt; cujus generis sunt, ... Lotharingia, Brunsvicum, Monasterium urbs V Vestphaliæ &c. Ac postea sic concludit: Ex his liquet, Historiam de Gestis S. Sviberti immerito præferre nomen veteris illius Marcellini Angli, quandoquidem fieri non potuit, ut ipse in sua scriptione nondum natis provinciarum & urbium vocabulis uteretur ... Secundo idem probatur ex multis quæ Auctor ille asserit, nec tamen concinunt cum Beda aut cum aliis antiquioribus & veracioribus Historicis Anglicanis. Atque aliquando post: Quare corrumpunt quæ Pseudo-Marcellinus fabulatur de benedictione, quam ab Archiepiscopo Eberto duodecim illi Ecclesiæ sub discessum in Frisiam petiverint. Demum sub finem capituli sic ait: Plura errata, & quidem longe plura occurrunt in illa historia Svibertina, Marcellini specioso nomine velata. Multa quoque contra Pseudomarcellinum Vitamque hanc S. Sviberti scripsit VVillebrordus Boschartius canobis B. Maria de Tuggerlo ord. Præmonstrat. Canonicus, in Dissertationibus de primis veteris Frisii Apostolis, quas anno MDCL Mechlinia edidit: sed multa habet quæ non precipue ad S. Sviberti Vitam nobis videbantur pertinere, ac proinde ad S. VVillebrordi Vitam rejecimus, atque alio, & in multis non admodum stringit; bonam tamen operam, & non paucorum annorum posuit, quamvis librorum multorum, vel qui nondum ad manus ejus venerant, vel cum defecta jam esset ætate prodierant, destitutus presidio.

§1 Existere tamen nonnulli, non indocti alii viri, qui hunc Marcellini commentarium, vel nesciam quam discessionem temere sequerentur, vel etiam propugnare conarentur. Horum facile princeps fuit Agidius Gelenius, tunc Colonia ad S. Andream Canonicus, dein ab Eminentissimo Cardinali VVartenbergico, Episcopatus Osnabrugensis Suffraganeus adoptatus, & ab Romano Pontifice Aureliopolitanus in Asia Episcopus constitutus. Is scriptum quoddam dedit in lucem, cui titulus: Clypeus Svibertinus, jacula, quæ in scriptorem Vitæ S. Sviberti contorquentur, avertens. Nolo acriter mortuum refellere, cujus humanitatem superstitis colui semper, amantur docti omnes. Alioquin quæ proferunt argumenta sunt ejusmodi, ut qui scriptum hoc nostrum legerit, & sit in antiquioribus harum nationum monumentis mediocriter versatus, facile perspiciat, si nesciam quam magnum esse in ea defensionem robor. Argumentum illi præcipuum a traditione certissima, ut ait, majorum, & plurimum quidem seculorum; quam probat Rixfridi Ultrasitini Antistitis epistola ad S. Ludgerum: quæ ipsa quoque, & luculentum ad eam responsum, conficta sunt, vel ab eo ipso qui se Marcellinum mentitus est, vel eodem certe tempore. Allegat tabulas publicæ auctoritate confectas in oppido Gorinchemensi, anno MDCCCLXXI die XXI Octobris; quibus ex tabulis constat,

C coram viris honoratis, a Theodorico Pauli Vicedecano, sive seniore Canonico Ecclesiæ collegiatæ & parochialis BB. Martini & Vincentii ejusdem oppidi, exhibentem esse quendam librum papyreum ex monasterio S. Bonifacii Ep. & Mart. in Dochem partium Frisii obrentum; qui quidem liber in plerisque locis & foliis ruinam, fracturam & scissuras passus erat, propter nimiam, ut videbatur, ejusdem libri vetustatem, & ut fertur, vel verius ferebatur, conscriptus & compilatus fuit a S. Marcellino Presb. & Confess. ac egregio Concionatore profanz Frisonicæ gentis, editus, de vita sanctissimi & Apostolici Ep. & Confess. Zviberti. Anno deinde MDCCCLXXIII, die primo Februarii, ab eodem Theodorico Pauli, coram testibus oblatum dicitur, alius quidam papyreus liber, scilicet æque annosus, etiam in multis foliis scissus, in quo habebatur inter ceteras legendas Canonizatio S. Zviberti diluſa per aliquot certa capitula. Submisit Gelenius, inde colligi aliquot seculis antequam ea tabula conficerentur, librum illum fuisse

scriptum consignatum, imo, ex antiquitatis traditione fuisse ab ipsomet S. Marcellino conscriptum. Quod ego certe quidem (ut Reverendissimi D. Gelenii pace dicam) ex ipsis publicis instrumentis verbis nego satis probari. Fuit Theodericus Pauli, ut ex grandi volumine ab ipso collecto, quod vidimus, perspicere licet, vir pius & in sacrarum historiarum monumentis describendis sedulus, sed nullo satis adhibito delictu: quasdam enim stylo quæ primùm conscriptæ sunt fideliter reddidit, ut Vitam S. Petri Thoma ex ordine Fratrum B. Maria de Monte Carmelo, quam ex eo edidimus, & alias quasdam; sed alia item collegit fabulosa, de Caroli Magni bellis aliisque variorum Regum rebus gestis. Quis vero in MSS. codicibus versatus, non sape reperit chartacea ejusmodi scripta, quæ quamvis non nisi a centum aut etiam paucioribus annis exarata, lacerata tamen essent scissaque; præsertim si incuriose tria manibus, dum inter symphoniacas ea illori anagnosta contrectantur: Quid deinde papyro fragilius, quam ea facile ac cito tabescit? præsertim in uliginosa & palustri regione, qualis esse Frisia dicitur. Quæ Græferus habet contra hunc Marcellini commentarium argumenta, refellere nititur idem Gelenius; sed parum feliciter: nonnulla ne attingit quidem; aliorum quoddam trahit. Ac Brunsvick quidem existimat a Brunone Magni VVindekindi fratris nomen accepisse, licet postea a Brunone ejusdem VVindekindi abnepote oppidum caperet adificari. Sed ad Brunonis oppidi ac nominis origo referatur, prius scripta fingitur Vita, quam illud loco a VVindekindi fratre nomen fieri potuerit. Dubitat tamen Gelenius, an non errore calami Brunsvick pro Bardvick antiquissimo Saxonia oppido expressum sit. ac paullo post censet Brunsvick pro ea urbe, a qua Ducatus Brunsvicensis nomen sortitus est, nequaquam accipi debere, cum nullum ex eis vestigium, quo S. Svibertum Visurgim transisse probetur. Quod enim is adiit Brunsvick fuisse eis Visurgim circa Angariam & Marchiam Comitatum auctoritatem, quæ a Brunone domino suo ad tempus vitæ passim appellabatur, more tunc solenni. Nulla vero Brunonis, cujus dominio vicus ille, sive, ut cap. 18 appellatur, civitas, memoria usquam extat. Neque ista gratis sic excogitata, Marcellinum magnopere juvant.

§2 Quamobrem qui alii huic commentario patrocinantur, ut legitimo sacri S. Marcellini, ita tamen nunc interpositum, nunc viciatum, & in multis quidem fatentur; assuta varia, multa explanationis egere, adjecta locorum recentiora nomina, extritis veteribus illis quæ nunc exoleverunt. Quærimus autem cur id potius in eo fallum libro, quam in aliis innumeris, quibus etiam ab ipsa nominum antiquitate splendor pretiumque est? Cur non aliunde saltem aliquod proferatur genuinum vetustæ illius temporis exemplar? Multa sane vidimus & pervolvimus vetustissima de Sanctorum gestis volumina; nullum, (quod quidem possumus ccc annis antiquius censere) in quo hac sub Marcellini nomine Vita extet, imo vel citetur quidem. Non citasset eum auctorem. Sigebertus Gemblacensis in accuratissimo Catalogo scriptorum ante annos 131 compositor Ajnus meminisse illius Vitæ antiquos graves & sanctos scriptores, Rixfridum Trajectensem Episcopum in epistola ad S. Ludgerum Episcopum Almigardovordensem, quem is intempestive Monasteriensem appellat, ut ipse se Ludgerus in historia canonizationis S. Sviberti. At eam historiam & supra diximus esse suppositiciam, & ad S. Ludgeri Vitam xxvi. Martii plenius ostendimus, cum ex mendis plurimis quibus scates, cum ex monachorum VVirchbiniensium de ea silentio, cum cetera S. Ludgeri scripta accurate enumerant, etiam Rhybmicus Poeta, qui circa annum MDCL triplici Litania illius alia contexit. An si scripta unquam fuisset a Ludgero historia illa non VVerbina extaret? aut ejus saltem memoria? Meminit aliocum S. Marchelmi, sive Marcellini, Ludgerus in Vita S. Gregorii Magistri sui; meminerunt & qui Ludgeri res gestas scriptis mandarunt; ac nemo historia Canonizationis S. Sviberti, nemo Vita hujus.

§3 Hanc tamen Vitam contendamus quidam virifice congerere

Villebrordus
de Boschartio

Agidius
Gelenius
esse verum
Marcellinum
scriptum esse
verum

editio exemplum
plan chartæ
manti, quod
ante fere
300 annos
scriptum erat
& laceratum

sed non
immo pro
batur

neque Brunsvick
verum mentio
usquam de
fundatur

et si postea
fuit, tunc
nullum
exemplar
proferatur
cum anti-
quitate
nominum

et non
quod ab
antiquis
fuit

neque h. h. o.
ria Canon-
izationis

gruere cum variarum Ecclesiarum traditionibus & monumentis, & ad pernoscentiam antiquitatem conducere: ut timere merito debeamus, ne acrius quam vellemus vindicias postulent. Quanto acrius & solidius id egerint, tanto gratiam a nobis, & Calicibus ipsis, maiorem inibunt. Neque enim aliud quam veritatem spectamus. Hanc si a se stare docuerint, libenter assentiamur, & hac ipsa, quae nunc pro eadem, ne remur, veritate commentamur, expungemus. Si ab ea ipsimet palam aberrabunt, vel hoc ipso nostra firmabunt. Nemo Gallorum est, qui veteres fabulas de origine Francorum, a Trojanis etiam, & nescio quo Peltore, repetitis, explodentibus succenscat. Sane hic quoque, sane alibi, si non ubique, ab oisibus hominibus consilia, & chartis illis a narrationes; quae minus tolerari possunt, si ad res sacras aut Divinum illa referantur.

Ecclesiarum
& monumentis
ad pernoscentiam
antiquitatem
conducere

an S. Sviberto
qui ad illam
hanc Monasterium
pertinet?

§4 Quid ergo inquit, inficiari vultis S. Svibertum primum Apostolum Mimigardensibus, sive, ut nunc vocantur, Monasteriensibus fuisse? Minime vero, sed id non sola affirmamus huius scriptoris auctoritate. Sed credibile id nobis videtur, quia S. Radbodus infra scribit adivisse Saxonicos agros, in quibus Mimigardensibus. An H. legariū Coloniensem Antistitem Martyrio coronatum inficiamus? Neque apud ipsos Colonenses de martyrio, deq; anno & die necis ejus convenit. De Agilolpho quid? Colitur ut Sanctus & Martyr. Legatum cum S. Sviberto ad Pippinum anno DCCXIV, ea causa, quam tradit Pseudomarcellinus, haudquaquam nobis credibile videri supra ostendimus. Neque ejus martyrii gloriam obscurat huius rei fides scriptori tam levi abrogata. Tamen alibi disquiretur, quae causa casus, quo tempore, a quibus. Vita, quam ex MS. Malmundariensi, & Colonienfi S. Maria ad Gradus, auctori suo loco sumus, tradit a Carolo Martello legatum ad Danielelem sive Chilpericum Regem, & Raginfridum Majorem Domus, qui Coloniensem fines evocato ad auxilia Radbodo Rege Frisonum, vastarant; ab horum militibus ad Amblaviam Arduenna vicum, crudeliter interfectum fuisse. Quod dicendum esset contigisse anno DCCXVI, quo deinde ad eundem locum Amblaviam a Carolo victi, rursusque Vinciaci in pago Cameracensi anno insequente funditus debellati, xii Kal. April. die Dominico in Quadragesima. At si tunc occisus est S. Agilolphus, quomodo ad eum & alios quosdam Germania, Belgique & Gallia Episcopus data littera a Zacharia Papa circa annum DCCXLVIII, quae recitantur in Vita S. Bonifacii Ep. & Mart. inque Baronii Annalibus? Qua discrepantia non ita levi studio conciliabitur. Sed de hac alibi.

Milegardi
Ep. (d. en
alibi?)

Quid S.
Agilolphus
martyrium
habuit?

§5 Sed denuo inquam nobis pii homines, & gnarissimi, ne repemus nobiscum, viros oppido eruditos & sapientes, S. Marcellini narrationem non solum ne legitimam defendere, verum etiam laudare: esse in his Baronium, Bellarminum, Harpsfeldium, Possuinum, Arnoldum, Vionem, Gerardum, Joannem Vossium, Gabrielem Haezelium, Michaelem Alfordum, & alios complures. Eorum tamen nonnulli facientur, non pauci vitia. & Harpsfeldius quidem atque Alfordus, missos duodecim illos viros Apostolicos non Egberti Archiepiscopi, qui nullus tunc erat, auctoritate; sed Egberti aliterius, pii Sacerdotis in Hibernia tunc degentis instigati: cetera mutantur ex Marcellino, quem omnino proficentur Villibrordi ac Sviberti, quando primum in Frisiam venerunt, comitem fuisse. Baronius certe in Annot. ad Martyrol. Rom. Extant, inquit Sviberti, Acta a Marcellino Presbytero fidelissime scripta. At Lucas Holstenius, Vaticanæ Basilicæ Canonicus & Bibliothecæ Praefectus, vir doctissimus, anno c10 1321 xii 14 Non. Febr. Roma piissime vita functus, in Annotacis marginalibus ad Martyrol. Romanum Em. Card. Baronii, quae Roma biennio post illius obitum edita sunt, ad illa verba a nobis ex ejusdem Baronii ad Kal. Martii Annotationibus citata, hac sapientissime addidit: Quidam docti viri pro recentiori commento habent.

Vitam hanc
Lucas Hol-
stenius lo-
cus recentis
commentum.

§6 Ad ea vero, quae Bellarminus in libro de scriptoribus Ecclesiasticis de Marcellino, minime ambigua phrasia tradi-

deras, tota illa Sviberti historia non satis severe perlecta; Philippus Labbeus 10. 2. Dissertationis philologica de scriptoribus Eccles. ista adjecit: Dicitur scripsisse Marcellinus Presbyter Vitam SS. Villibrordi atque Sviberti; atque huius quidem gesta dictasse Gregorio Ulerapetenensi Episcopo: sed quæ modo legitur apud Surium Kal. Martii, scaturit parachronismis, & ab imperito scriptore supposita est, ideoque a cordatis Historicis auctor ille stramineus passim dicitur Pseudo-MARCELLINUS, qui multos induxit in errorem, ac nominatim Bar. Bell. Poss. Vossium. Ita Labbeus. Paulo deinde inferius: Mirus in Auctario, dolendum esse asserit, Acta S. Sviberti a Marcellino scripta, corrupta & violata fuisse a recentiore aliqua manu, quæ novicia aliquot provinciarum nomina interseruit. Sed longe profecto graviora sunt vulnera, propter quæ exclamare debuit: Utinam quis sinceram & integram historiam in lucem proferat! Medicinam huic malo expectamus a R.R. PP. Joanne Bollandi & Godefrido Henschenio. Hac ille, digna quidem ipsius humanitate, sed quæ admittere nostra tenuitas refugiat. Profitemur certe quidem, quæ probabilia de hoc Belgica sive inferioris Germania Apostolo, Divisive aliis, laevo aspiciam, quo penetrari nostro labore fas sit, comperimus, perscrutatos diligenter, & prompte emissuros in lucem. Non sumus tamen ballenus affectus quidquam, quod vel Sancti illius Acta illustrare possit, vel lectori quoquo modo satisfacere, præter ea quæ supra ex Beda recitavimus. Neque aliud quidquam solidum repetit S. Radbodus XIV Ecclesia Trajectensis Antistes, anno CMXVII xxi Novembris vita functus, cujus dāvimus inferius de S. Sviberto sermonem & Carmen allegoricum. Quod indicio est, nondum tunc hanc vitam fuisse compositam, ducentis a S. Sviberti obitu annis. At ne quidem ducentis, ut antea dīlum, post ipsius S. Radbodi excessum.

Labbeus
suppositum
est auctore
Strabo?

formam &
notis expo-
nunt

D

die quæ-
dam v. n.
reperimus

at nec S.
Radbodus
an c. 710.
causa.

§7 Plane igitur refecanda ea ab hoc nostro de Sanctiorū Actis opere Vita est. Neque ullum satis efficax excogitari potest cataplasma, quo gravissima illius vulnera, ut ea optime Labbeus vocat, sanari queant. Quid Arborem, inquit, totam excides, quod pauculi exaruerint rami? Aurum abjicies, quia admixta scoria? Unionem, si in lutum incideris? Arboris huius nec unicus quidem est ramus, cui secure fide- re possimus: truncus ipse cariosus, caudex maximam partem diffusus. Scoria tantum est, vix ut paucula auri ramum- ta supersint, quæ a Beda manarunt: si quid Unionum simile, id dicere forsitan liceat, quod Radbodus scripsit: cetera quisquilia sunt, quia veritate, quæ stat historia fides, carent. Quisquiliæ tot tamque illustra miracula, tam eximia virtutum exempla appellare, quid est aliud quam sanum Sanitatis honorem detrabere? Imo cum vel maxime amplificamus, quod nihil is affingi falsum velimus, (qualia plurima S. Sviberto, non pauci ipsi S. Marcelino, sive Marcellino, & quidem ipsismet calamo tribuuntur) nihil non solide testatum, qualia hic innumera: nam quæ manifeste falsis immixta, & unico nituntur auctoris huius testimonio, quis vera esse præstet? Neque metuendum est, ne Ecclesia sancta inimicis id suspicionem afferat, ansamque calumniandi sit omnes Sanctiorum Vitæ ac miracula, quasi ea omnia simili modo conficta sint: potius si cui sinistra quæpiam ejusmodi opinio insederit, vel hac ratione evelleretur, cum videris, ad censuram ejusmodi scripta revocari. Quam ad rem illud facit, quod a Tertulliano li. de Baptismo, n. 17 scriptum: Quod si quæ Paulo perperam adscripta sunt, ad licentiam n. u. lierum docendi tinguendique defendunt; sciant in Asia Presbyterum, qui eam scripturam construxit, quæ titulo Pauli de suo cumulans, convictum, atque confessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse. S. Hieronymus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis, cap. 7 librum illum vocat periphrasem Pauli & Teclæ, & Presbyterum ejus auctorem apud S. Joannem ait convictum fuisse, & gradu motum. Utinam huius quoque Vita auctorem & consimilium scriptorum, par pro merito multa sequeretur, ne simplicium & bonorum hominum credulitati illuderent.

Hæc saltem
ab opere no-
stro revocan-
da.

non alio-
quin erit

vel miracu-
lorum vel
et complu-
rum, quæ
venerunt.

hæc con-
ficta sunt
aliqua San-
ctorum Vita
formantur.

hæc con-
ficta sunt
aliqua San-
ctorum Vita
formantur.

6. VIII. S. Sviberti miracula, cunctis sacer, reliqua. Alius abro S. Svibertus junior Episcopus Ferdensis.

58 **M**iracula quam plurima meritis S. Sviberti accidisse dubium nobis minime est, cum cultus ejus tot jam seculis in VVerda Casarea ac locis propinquis vignerit; qua religio band solet non identidem celestibus beneficiis compensari: sunt porro nec ne in eorum censuram reponenda, quarejctus auctor narrat, nihil est causa cur affirmemus aut negemus. Et tamen nobis inclinatus animus, ut consueamus contra angina pestem invocari ejus opem solere, quod toties illius patrocinio sanatae vni fuisse incuncte, quia id vulgi rumore celebre ejus tempore fuerit: nam saepe evenit ut Sanctorum quorundam ad certarum agriendinum curationem auxilium impleretur, non quia non possint aliarum quoque remedium a propitio Dei numine obtinere; sed quia aliorum, quos quo & ipsi laborant malo liberatos viderunt, exemplo permoti, iis quoque modesta cum fiducia supplicent, ac pari felicitate exaudiantur; sicque ad plures vis exempli pervadat. Et certe Hermannus Greven in Addit. ad Usuardum, cum totum fere S. Sviberti elogium ex Beda sumperit, illud tamen addit, uti & alia Martyrologia, Squinantiam, sive anginam, solent curare. Alioquin multa ab eo esse parata indicat oratio, qua in Officiis propriis Archiepiscopatus Ultrajectensis, & Episcopatum suffraganeorum, recitatur Kalendis Martii, quo die in illis Ecclesiis ritu duplici celebratur. Eas habet: Deus qui ad conversionem gentium B. Svibertum Confessorem tuum atque Pontificem, Evangelicæ prædicationis gratia ac miraculorum gloria sublimasti; concede propitius, ut qui per ejus ministerium fidem tuam edocti sumus, ejusdem intercessione ad visionem gloriae tuae perducamur. Per Dominum.

59 Inscriptum est ad eundem diem plurimis Martyrologiis tum MSS. tum excusis S. Sviberti nomen. Citat Baronius in Not. ad Martyr. Bedam, Usuardum, Adonem. Beda vulgatus typis Basileensibus, & Plantini Antuerpiensibus ita habet: Eodem die depositio S. Sviberti Ep. & Confess. Ac non extat in genuinis Beda exemplaribus antiquissimis manu exaratis. Neque in optima Nota exemplaribus Usuardi tum manu exaratis, tum excuso Lutetia anno c. 1100, nec in Bellino de Padua. Exemplar Usuardi, sed interpolatum, ante c. 1100 circiter annos sub Sigismundo Imp. a VVidone Krentzlin in Alsacia descriptum, hac habet, qua & in variis Belgicis MSS. non admodum vetustis, qua apud nos sunt, & in Molani Additionibus ad Usuardum, leguntur: Apud oppidum imperiale, quod VVerda dicitur, natalis S. Sviberti, VVerdenis Episcopi & Confessoris, qui temporibus Pippini, una cum S. VVillebrordo verbum salutis gentibus prædicavit. Hic inter cetera infirmitatum genera morbum, quem Phylisi squinantiam nominant, solitus est curare. Simili aliquo exemplari usus Baronius, cum Usuardum citavit, & quod nunc in Martyrologio Rom. legitur, ejusdem Sancti elogium, concinnasse videtur, his expressum verbis: Apud civitatem VVerdam S. Sviberti Ep. qui tempore Sergii Papæ apud Frisones, Batavos, & alios Germaniarum populos Evangelium prædicavit. Martyrologium Colonia excusum anno c. 1000 ita Kalendas Martii auspiciatur. In territorio Montensi oppido imperiali. Ceterum in Molano. Quod Adonis Martyrologium, idem citat Baronius, illud est quod Jacobus Mosander Antuario ad Vitas Surii ex quas nor MSS. addidit. Illic ex unico illorum MSS. ista refert, præfixo asterisco, quo indicat dubium sibi esse num Adonis sit, an alterius recentioris, ut erat codex ille interpolatus; eaque causa Rosveydus noster cum Adonem edidit, ista in Appendicem rejecit, in qua, ut apud Mosandrum, legitur: Eodem die Sviberti Ep. & Confess. Idemque extat in MS. Ecclesia S. Adriani Ultrajecti. Ast in MS. monasterii S. Martini Treviris, primo loco hoc recitatur: Sviberti Ep. & Conf. In MS. Collegiæ Ecclesia S. Maria ad Gradus Colonia: S. Sviberti Conf. Mendose Franciscus Maurolycus: Item Curberti Verdantensis, temporibus Pippini Regis. Orrens error e vitioso codice, in quo S in C, I in T mutatum erat. Fadius mendam extat in Martyrol. Rom. Gallice verso & interpolato, cujusque Leodii an. c. 1100, VVerda in Flandria, inquit. Longe sa-

ne a Flandria distat VVerda. Sed videtur mox Flandriam pro Belgio toto circumdiximus accipere: nec sic tamen ad eam peregrinibus VVerda. Constantinus Felicius band pauca de eo affert, ut Marcellino hausta, & turpissimo mendo, in numerum Sanctorum relatum scribit ab Honorio 111, præfente Carolo Magno Imperatore. voluit Leone 111 scribere, qui fuit Caroli æqualis: ast utroque annis quadringentis junior Honorio 111. u. Leone autem relatum in Divos tradunt etiā quorundam Marcellino adherent, quibus nos bandquaquam subscribimus: neque id probamus quod in Notationibus Galefinius affirmat, S. Sviberti vitam, sanctitatis miraculorumque laude florentem, pluribus a Marcellino Presbytero, & Lulgero explicatam. Sanctus enim Lulgerus, quem Lulgerum perperam appellat, non Vitam, sed apotheciam S. Sviberti narratur scripsisse, S. Marcellinus Vitam; nos utrumque incipiamur. Refert hujus quoque Canonizationis memoriam ad 14. Septembris Saussajus in Martyrologio Gallicano.

60 Multa in transrhenana Germania nostraque Belgica oppida sunt, VVerda nomine, quod insulam lingua Teutonica significat, insignita: cetera illuc celebrata, de quibus & in hac S. Sviberti Vita, & aliis per hunc mensem diebus, mentio fit. Primum, nobisque citissimum est, quod nunc Caesaris insula dicitur, olim Gelenio teste, S. Sviberti insula. Hanc idem sic describit: Rheno alluitur, illiusque brachio cincta, inexpugnabilem loci natura, in inferiori diocesi Colonienfi arcem, atque oppidum, insigni Canonico collegio (olim monasterio) clarum, ac dives reliquiis SS. Sviberti & VVillelici exhibet. Altera VVerda, sive VVerchina, ut fere antiqui scripserunt, in eadem Colonienfi diocesi, ad Ruram flumen, in pago olim Ripuariorum dicto, illustre monasterium est, a S. Lulgero Episcopo Mimigardovardensi primo adificatum, ut xxvi Martii ad ejus Vitam prolixè referimus, ac firmum monasterio appositum oppidum. Tertia VVerda, vulgo Verda, sive Ferda, olim ut ajunt, Fardium dicta, ad Alteram flumen, ultra Visurgim jacet, Sede Episcopali circiter annum DCCXXXVI a Carolo magno Francorum Rege, Adriani Papæ assensu, ornata, ipso eodem tempore, quo de VVerchinensi construendo monasterio consilia mente volubat Lulgerus.

61 Huic Verda qui primus Antistes datus, ei Svibertus quoque nomen fuit. Ex multi quidem illum ipsum fuisse crediderunt, qui cum S. VVillebrordo anno DCC in Frisiam aut Galliam venit. Eum nos quoque alibi erravimus errorem, Marcellini verbis decepti, priusquam eum probe discussimus, E sublesta fidei crimine damnavimus. Diserte is cap. 27. scribit: Defunctus est autem sanctissimus Svibertus VVerdenis Episcopus. Atque in titulo, (qui tamen ab alio non ipso auctore præfixus) ista leguntur: Vita S. Sviberti, VVerdenis Ecclesie primi Episcopi. Non tamen usque adeo nos ratio fugiebat, ut vel ad annum a Christi oru DCCXXXVI, quo ab Carolo Magno Rege fundatus dicitur Verdenis altera Visurgim Episcopatus, protraxisse vitam S. Sviberti opinaremur, qui anno DCCXIII mortuus tradatur, superstitie adhuc Caroli ejusdem proavo Pippino; vel certe ut VVerda ad Rhenum erectum ab seniore Sviberto Episcopatum: nam qui id passi essent Episcopi Colonienfes, qui ipsam Ultrajectinam Ecclesiam ad se revocare cupiebant? Sed cum S. Svibertus Episcopus fuerit; quavis nulli certa Sedi adstrictus; dicatur vero ultra Visurgim protulisse Evangelium, usque in eas disiones, quibus nunc urbs Ducatusque Brunsvicensis continentur, & in Hojensi Comitatu, diocesi Ferdensi vicino, feratur memoria extare Fidei illic ab eodem Sviberto profeminata; nobis non alienum a vero videbatur, quando civitas Ferdensis cum pomario, Christiana religione plene fuit informata, fundato etiam apud eos Episcopatu; ut fere solent populi omnes antiquitatem laudabilis cujusvis instituti aucupari & sermonibus celebrare, ita cupisse eos priore illo Sviberto Apostoliceque Episcopo suagloriari: nisi fortassis & superstitem, Episcopum suum appellarent. Ita Robingus Princeps Antnerpiensium in diplomate, quod ex perveitito libro abbatia Episcopatus edidit Anterpius Mirans, donare se possessiones quasdam profiteretur ad sacrosanctam ecclesiam Petri & Pauli Apostolorum, quam D. Amandus Pontifex in Antuerpo construxit, vel VVil-

VILLEBRORDUS EPISCOPUS PRÆSSE VIDETUR, Antuerpiensis rem Christianam curabat VVillebrordus Episcopus; non tamen Antuerpiensis Episcopus, qualem agnovisse vir ille princeps videri cupiam potest: nec qui multo post tempore parentum nostrorum memoria, proprii dati huic civitati Episcopi sunt, illum in suorum decessorum catalogo reponunt, quamvis ut hujus vinea apostolicum cultorem Officio duplici venerentur.

62. At multa Martyrologia S. Svibertum Episcopum Verdensem appellant, nec satis definiunt, utri cum Verda sit, VVerda præfuisse auctum. Unde, quia VVerda oppido imperiali obisse tradunt, & Verdensem Episcopum vocant, videri possunt utrique VVerda assignare, ceteri ut fundatorem ac patronum, alteri Antistitem. Ita quod excusum fuit Colonia anno mccccxci: In territorio Montensi, oppido imperiali quod VVerda dicitur, natale B. Sviberti Episcopi Verdenfis & Confessoris &c. Idem habet Hermannus Greven Carthusianus. At Molanus & MS. collegii nostri

A Lovaniensis: Apud oppidum imperiale, quod VVerda dicitur, natalis S. Sviberti VVerdenfis Ep. & Conf. &c. Causinus diserit VVerda imperialis Episcopum facit: In Montensi ditione, inquit, imperiali oppido VVerda, natalis S. Sviberti, ibidem Episcopi & Conf. tempore S. VVillebrordi &c. Arnoldus VVion in Notationibus quas ex Pseudomarcellino contraxit, ista tandem addit: Fundavit monasterium VVerdense in honorem S. Mariæ Matris Dei in Ducatu Clivensi anno dcccxi, ubi constitutus est primus Episcopus. Credo in Ducatu Clivensi VVerdam collocasse, qui Montium, Julia & Clivia. idem Dux erat quando Lignum Visa VVion scribetur, Idem lib. 2. cap. 55 inter Verdenfes Episcopos S. Svibertum, sive Svibertum, recenset, ac deinde Verdensem sive VVerda Caesaris Episcopum primum creatum ait anno dcccxi; neque rem magis involvat, enumerat ejus successores, qui fuerunt alterius Sviberti, Verdenfis ad Alteram Episcopi. Paria & alii habent VVionem secuti. Maxime omnium perturbata narratio est Cornelii Schultingii Canonici ad S. Andream Coloniæ, qui eam tomo 2. Bibliotheca Ecclesiastica parte 1. ex Beda, Molano, VVione, Marcellino, Bruschio, depromere se ait.

B Ast in nulla eorum legit, ex Frisia, quo erat ab Eberto missus cum VVillebrordo & aliis decem, postea reversum in Angliam, multos annos isthic se continuisse: cum autem intellexisset Saxones ad Ecclesiæ Romanæ antiquam fidem esse conversos, in Germaniam excurrisse, & a Carolo Verdenfi Episcopo primum Præsulem præfectum anno Domini dcccxxvi. per malevolos loco suo pulsum: sed Bertradam Pippini conjugem, ei pagum Keyfersheym, insulam Rheni habitandam concessisse. Postea scribit, cum anno dcccxvi. pulsus sua Ecclesia esset, Bertradam Caroli matrem, Pippini Regis conjugem ei pagum Keyfersverd, insulam Rheni, dedisse, in qua domunculam sibi construens reliquum vitæ exegit. ab hoc seculo migrasse anno salutis mcccvi. ultimo die Aprilis. successisse ei Patonem Scotum. Mirum est virum egregie eruditum, Theologia in celesterrima academia Professore, amplissimi collegii Regensem non animadvertisse, duos Svibertos tanto temporis locique intervallo ab invicem distantes, in unum a se constari, ut omittam alia inopiniæ portenta. Nam qui potuit Bertrada, sive Berta, Caroli Magni mater, S. Sviberto Verdenfi Cathedra anno dcccxvii. dejecto, Insulam Rheni, sive Caesarisverdam, largiri, qua in Annal.

C Francor. Metensibus anno dcccxxxiii. Idus Julii traditur obisse? Missum quoque facio, quod anno dcccxxvi. traditus ei a Carolo Verdenfis Episcopus dicitur, quod ceteri ad annum, dcccxxxvi. referunt, cum post VVitekindi baptismum tota Saxonia subjugata esset Francis anno præcedente, ut habent iidem Annales. Quomodo in Rheni insula sibi domunculam, in qua habitaret, adificare coactus, cum ea insula circiter xc annis prius a Pippino Duce, Pippini Regis avo, Pletrunde conjugem id eum rogante, donata esset seniori Sviberto; & hic monasterium ibidem construxisset, ut Beda superius testatur? Quamquam eundem Schultingius Svibertum Verdensem Episcopum, ut diximus, & monasterii in VVerda Caesaris adificatorem stat ut ampli monasterii præfectum, & mapalis exequi sub visa finem illic a se constructi inquilinum. Et hi tueri

ut sacrosanctam Marcellini narrationem valant, nosque in eam amplectamur cogere, a qua ipsi ita se de discunt. Tribemius de viris illustrib. Ord. S. Benedicti lib. 3. cap. 166. S. Svibertum appellat, lib. 4. cap. 182. Svibertum appellat & multa congerit, quæ ex jam dictis facile refelli possunt.

63. Illud satis constat, plurimum meæ ætatis scriptorum testimonio inter Saxonia Episcopos, a Carolo Magno circa annum Christi dcccxxxvi. fundatos, fuisse Verdensem sive eo loco ubi nunc eadem extat civitas sive, ut Kranzius lib. 2. Metrop. cap. 6. scribit, in alio satis frequenti, quo tamen Verdam deinde Episcopalis translata dignitas sit. Primus autem illius Sedis Episcopus fuit Svibertus ejusdem Caroli junius factus, vir sanctus, natione item Rhenus. Colitur is xxx. Aprilis, ad quem diem referentur plenius quæ de eodem Kranzius loco citato memorat, & lib. 2. de moribus VVestphalorum cap. 8. VVernerus Rolewinck, alique. Mortuus hic traditur anno dcccxi, qui erat ab obitu senioris Sviberti ac 1111.

Successorem reliquit collegam suum S. Tanconem. Quorum corpora, ut & sex aliorum sanctorum illius Ecclesiæ Pontificum, anno Christi mcccxxx, vi Idus Martii, Franciscus Guilielmus Verdenfis Episcopus, cum templum illud Cathedrale in meliorem formam redigere pararet, inventa, decenter in alium locum transtulit. Cum ea civitas ac diocesis univèrsa in manus hæreticorum pacis faciendæ causa tradi deberet, servantur illorum Sanctorum Antistitem reliquæ alio translata, ubi ritu Catholico colerentur.

64. Quatuor prius annis, quam hujus Sviberti lipsana cumulo elevarentur, senior Svibertus, quem diximus incoluisse Rheni insulam, qua nunc est Caesaris-verda; cum capite, ossibus prægranatis, & spina dorso, a Joanne Gelenio Archiepiscopi Coloniensis Vicario Generali in argenteo loculo, Caesarisverda inventus fuit: & sacris capitis actibus febriens quidam illico convalescit. Ejus tunc scapula pars a Ferdinando Bavaro Coloniensi Archiepiscopo per eundem Joannem Gelenium V. carinum Collegio Monasteriensi Societatis Jesu donata, ac magna honore excepta, Japini publica veneratione exponitur. Colonia quoque in ade S. Margaritæ ubi præter alias Divorum reliquias, a multis seculis illic conditas, sunt complures ab eodem Gelenio Archiepiscopali Vicario Generali, ex tota provincia, ut scribit germanus ejus Agidius Gelenius lib. 3. de Colonia Agrippinensis magnitudine, symptom. 130, § 2, precaria corrogatione collectæ, sub quibus a morte condi voluit. Atque inter has in statua ab umbilico imaginem mitrati Episcopi representante, genu est S. Sviberti Episcopi.

65. Mirum est, Marcellinum, & qui sub ejus nomine vulgata narrationi mordicus adhaerent, nunquam meminisse, S. VVulfranni Archiepiscopi Senonensis, qui eodem quo S. Svibertus ac VVillebrordus tempore Frisones & ipse Christi fide imbuir, eoque illorum Regem Radbodum adduxit, ut baptismi ablui se velle prosteretur: qui tamen mox ludificans a damone, cum pedem unum in lavacro intinxisset, eum retraxit, & tertio post die subita & æterna morte periit; ut in ejus Vita ad xx diem Martii dicemus.

DE EODEM S. SVIBERTO

Sermo S. Radbod Episc.

A Curi, Fratres carissimi, diem nostræ specialis jucunditatis, in qua Patroni nostri beatissimi Sviberti sancta admodum commemoratio faciendæ est; oportet nos paratos esse ad omne opus bonum, promptosque habere animos; primo quidem ad audienda legis divine mandata; postmodum vero, ut quantum possumus, ea factis exequi studeamus, & sic demum alios docere possimus. Hoc enim fecit Dominus noster Jesus Christus, de quo ita scriptum est: capit Jesus facere & docere. Alioquin irrita & inanis nostra erit doctrina, si ea quæ dicimus, nihil agendo destruamus. Nam quid prodest alicui, si bene audiat, & male agat: aut quid proficit illi, si alii viam pedum ostendat, ipse autem in via morum errare non desinat? Nos igitur vestigia Redemptoris nostri sequentes, qualibet bona libentissime audiamus; audita vero dignis actibus compleamus: & sic per ordinem ad instruendos proximos accedentes, consulamus

cis

multi de
omnibus
bonis amb
que sunt

quidem se
nem VV
da Roman
& Episcopum
fuerunt

Brinbings
omnia in
trual

Verda Ep
Scopus pr
mus S. Sv
bertus ju
mor.

colitur 30
Aprilis.

D

mortuus
anno 907.

anno 1630
elevatus

Svibertus
senior dicitur
vixisse afo
runt de
anno 1616.

scapula per
eundem

gena Col
ma.

S. VVulfran
nus Ep. Sen
VVillebrord
& S. Svib
ertus

Opere prin
cipali eode
doctrina op
erantur.

Ad. 1. 1.

A eis rerum bonarum doctrinis pariter & exemplis. Hoc ergo ut siue dilatione fieri possit, revocanda sunt nobis ad memoriam Patris Nostri, de quo supra diximus, operā: qui in omnibus, quæ docuit, prius a semetipso auditoribus suis exemplum dedit; neque unquam in ecclesia aliud faciendum dixit, quam in quo ipse faciendo præcessit. Verum ut se imitari volentibus, hoc quoque manifestissimum fiat, facta ejus Deo placita, omnique audienti satis necessaria, in publico recitentur: quatenus ex eisdem plebs Christi adificationem accipiat, ac de tanti viri gloriosis precibus semper gratulabunda existat.

Sed quia nobis quædam sunt occulta, quæ cum fecisse, post Deum sola novit antiquitas; quippe qui ab Anglorum provincia in nostros fines venisse probatur, scripta venerabilis Bedæ Presbyteri proferantur in medium; qui in Regestis Anglorum, inter cetera sic de hoc sanctissimo viro scriptum reliquit

Tempore B. VVillibrordi Trajectensis Episcopi, Fratres qui erant in fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus & mansuetum corde, Svvitbertum, qui eis ordinaretur Antistes. Quem Britanniam destinatum, ad petitionem eorum ordinavit Reverendissimus VVilfrid Episcopus, qui tum forte patria pulsus in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat Episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro; sed necdum Berhtvvaldo successore ejus, qui transmare ordinandus erat, ad Sedem Episcopatus sui reverso. Qui videlicet Svvitbreche, accepto Episcopatu, de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuariorum secessit: ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis, a gente antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant. Ipse Antistes cum quibusdam Pippinum petiit, qui, interpellante Blithrude conjuge sua, dedit ei locum mansionis in Insula Rheni, quæ lingua illorum vocatur In littore. In qua ipse constructo monasterio, quod hætenus hæredes possident ejus, aliquādiu continentissimā gessit vitam, ibique clausit ultimum diem.

Hæc igitur, quæ superius de hoc sanctissimo viro digesta sunt, Bedam commemorasse neminem ambigere credimus: nisi forte quempiam talem, qui aliis vacans negotiis, librum illum ubi ea scripta sunt, aut non legit, aut certe legendo neglexit. Ceterum nos nequaquam dubitare debemus, virum istum in omnibus Christianæ religionis studiis fuisse exercitatum, utpote qui inter tam pretiosas Ecclesiæ Dei lucernas, quæ his diebus siue in Anglorum, siue in Galliarum gente mirifice coruscabant, ovium Christi pastora sacratissimis ipsis ordinari promeruit. Nam nisi esset pastoralis exercitio pleniter instructus, nullo modo ejus custodiæ, tantæ gregis Christi copiam crederentur. Porro nisi esset miles quodammodo veteranus, & in agone martyrii fortis & imperterritus, nequaquam in acie Christi summus Tribunus nequaquam primipilus legionis divinæ constitueretur exercitus. Verum his allegorice prælibatis, moraliter quoque nos aperire oportet, quæ sint exercitia, quibus inexpugnabilem litum militem præclarum fuisse non dubitamus. Quod quidem in pastoralibus primo est demonstrandum: in quibus siue leo sæviens, siue lupus insidiarius, non modicum Christi ovibus detrimentum important: ubi si pastor pervigil, aut insidias caverit, aut rapinam fortiter resistendo excusserit, salvo grege ad caulas Dominicas remeabit. Si autem in quotidiano procinctu positus, arma numquam deposuerit, sed vel de castris hostem repulerit, vel in campo aperto diutius rite triumphaverit, intra sanctæ civitatis mœnia post hæc tutissime imperabit.

Quæ nimirum utraque beatissimum Svvitbertum fecisse non ignoramus. Nam dum in Ecclesia præfulatus officium gerens, fratres suos siue a deceptoris personis

TOMUS I.

tionibus retraheret, siue a contentionibus publicis revocaret, quasi leonem ferocissimum, & quasi lupum callidissimum, a grege Dominico excludebat. Cum vero aut Regum potentia pressos, aut qualibet Principum crudelitate vexatos, gladio verbi Dei scutoque fidei a tyrannica persecutione defenderet, profecto tamquam Dux egregius milites suos ad castra incolumes reducebat. Itaque si nosse desideras, quæ fuerint nostri hujus Ducis in quotidianis congressibus arma; non ea fabrefacta, sed plane spiritalia cognosce. Neque enim erat ille oneratus ferro, sed potius fide, spe, & caritate præcinctus; fundam David cum suo lapide tenens, & terribilem Philistæum in fronte percutiens, omnemque Israël a periculo mortis eripiens. Porro autem ne existimes illum hujusmodi arma unquam deponere esse solitum; hisdem erat in pace ornatus, quibus in bello stabat armatus. Semper enim erat humilis, semper mansuetus & mitis, patiens in adversis, modestus in prosperis.

Erat quoque in pudicitia splendidus, in abstinentia strenuus, in vigiliis sobrius, in oratione stabilissimus. In judicio perorabat æqualiter, non personaliter: in compassione miserabatur humaniter, non tenaciter: alienorum non erat appetitor, sed propriorum largissimus erogator: vitium in homine acriter persequabatur, hominem vero familiariter amplectebatur. Sermo ejus ut mel dulcis; prædicatio ejus admodum delectabilis, convivium ejus spiritalibus ferculis plenum: contubernium ejus Angelicum, mala omnia tamquam venena mortifera respuebat; bona omnia tamquam Paradisi aromata diligebat. Postremo si velut quemdam Epilogum facere volueris, totus ille erat perfectus, & totus erat Deo plenus. Hæc erant, Fratres, Patroni nostri Beatissimi Svvitberti in adversis & prosperis arma: cum his in omni agone dimicabat, ac semper & ubique vincebat. Non enim erat illi conluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus Principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitia in caelestibus.

Agamus ergo gratias omnipotenti Deo, in die solennitatis hujus sacrosancti Antistitis, orantes simul & postulantes, ut cujus vitam gloriosam prædicamus in terris, ejus patrocinio perfrui mereamur in caelis, Amen.

Ejusdem carmen allegoricum

de eodem Beatissimo Prasule.

Ux nova Svvitbertus Francos lustravit & Anglos, Quo clarum fidei lumen utrisque daret. Saxonicos adiit cultor memorabilis agros, Ut sereret Christi semen amoris ibi. Nec sterili ac vacuo Fresonum defuit arvo, Idque novi fecit germinis esse ferax. Jam quia transierat veterum nox cæca malorum, Cæperat & veri solis adesse dies; Qui totum radiis perfundit mitibus orbem, Ut mala consumens, sic bona clarificans; O quantus qualisque nitet sol iste per horas. Bissenas, sacræ plebis Apostolicæ! Qualiter his nimios sese flagrante calores Intulit, ut qui illis flammea corda dedit! Inde est: quod gladios sic contempere minaces, Essent ceu lethi dulcia jura sibi. Ignis enim validus cordis fervebat ab ara, Artus qui cæstæ fecerat esse pares. Corpus ad illari vim vulneris omne rigeat, Sicque resulat castibus ista cutis, Ut robusta silex ligno percussa tenello, Sive adamas modica cum temeratur acu. Stabant attoniti sua per tentoria Reges. Mirantes galea durius esse caput:

H

Et

AUCTOR
S. RAD-
BODO
EPISC.in profer-
tione con-
toransvirtutibus,
con omni
decoratus.vigil.
fusus,
liberatus.benignus,
E

Deo plenus.

S. Radbodo
tempore con-
solatur eos
solamur.Tradit
Saxonicos
& Fresoni-
cos.et ad sacra-
da quolibet
temeratur
stimulat.admirantibus
tyrannos.

AUCTO-
RE S.
RABBO.
DO.

quidam vo-
spenditur
hanc offi-
Christi con-
tinent.

Substantia
nulla ter-
renis a me-
tuit.

Et cataphractatis contradere pectus inermes,
Nil veritos stricto scilicet ense premi.
Cumque per ambages traherentur bella, Quis, inquit
Hic rigor, aut dura tanta cupido necis?
Audi torva tygris, leo frendens rictibus audi,
Juncta quid his referat cum ratione Fides:
Sol, cuius radiis totum perfundier orbem
Diximus, hunc Christum noveris esse Deum:
Lucentem de luce Patris, de Patre calentem,
Aequa flagrantem, vique, modoque pari.
Horum is perpetuo mentes accenderat igni,
Noxia quaque cremans, seria cuncta fovens.
Quo velut ambusti, testæ nil flexilis instar
Duruerant, hostes inter & arma virum.
Unde nec adversis flecti potuere, nec illis
Terrorieffusus barbaro ab ore minis.
Nunc requie gaudent, celsaque ex arce potentum
Calcantes curvant colla superba sibi.
Est igitur calor iste bonus, quem tot comitantur
Divitiæ, virtus, palma, corona, polus.
Hoc certe nostras veniens Svivbertus ad oras,
Undique perfusus, flammeus intuserat.
Unde nec horrendos, aderant si forte, cyclopes,
Harpyiasve truces, monstra nec ulla pavens;
Signifer insignis securus quolibet ibat,
Jure triumphali laurea ferta gerens.
Felix miles, solitus qui cedere nunquam
Marti, sed Martem vincere semper eras.
Quæ tibi promeritis reddemus carmina tantis?
Quasve tibi laudes tibia nostra canet?
Nonne tuas modulis oblectat dulcibus aures
Orbis aplanis obviis empyreis;

Mundus ubi adversos eum præcipitatur in axes,
Atque parallelis cursibus astra fremunt,
Vera apud æthereos reboat cum musica cyclos
Omni-canens, numeris & comitata suis
Usque adeo crescens, ut plusquam nete resulset
Ter quoque, live quater, bis Diapason agat,
Qui sonus humanos longo dyastemate sensus
Præterit, ac superis nobile Chroma caput
Hic tibi suavisonum pangit, vir sancte, melodum,
Quod duo treique canunt, quatuor, octo novem,
Addo aliud, quod nemo valet sub sole mereri
Is nisi forte tibi par sit in arte boni.
Angelici cætus decies centena chororum
Mullia symphonias commodulanda sacris;
Auribus in cælo semper felicibus audis,
Quorum Ter sanctus sine fine ora sonant.
Hoc frueris, Præsul felix, feliciter hymno:
Hunc quoque cum reliquis nocte dieque canis:
Atque ideo nostro tua laus non indiget ore,
Horrendus scelerum personat unde fragor.
Nempe per immales rapitur mens sava reatus,
(Pro dolor!) & flygio se implicat ipsa chaos;
Quocirca diros blaterat vox rauca boatus,
Rugitu ac plangit tristia fata gravi:
Sed te, qui typico psallis modulamine Christo,
Ac superas tantis organa cuncta modis,
Summissis animis, contrito corde rogamus,
Condescende, humili mitis adesto preci
Ut quia te in tantum vita provexit honestas,
Audire Angelicos quo mereare tonos;
Nos quoque flagitiis purgatos sordibus, apæum,
Sancte, tibi facias laudis inire melos. Amen.

D
veneri har-
monia ad
calditatem.

Angelus
veneri

E
cum deum
et aliorum.

DE S. MONANO ARCHIDIACONO ANDREOPOLEOS IN SCOTIA.

Commentarius prævius.

CIRCA
AN. DCC.
LXX.

I. MARTI

S. Monanus
Archidiaconus
vixit in Scotia.

non Hunga-
ria habuit
fuit.

Provincia est Scotia Fisi a Fiso Duffo, viro forti, cui
sum Kennethus Rex ante annos DCCC donasse tradi-
tur, exinde nomen sortita: inter duo æstuaria Fortham ac
Taym, longe in Oceanum procurrens: in qua S. Andrea urbs
Archiepiscopatus apertum Oceanum prospectans. Hic Ar-
chidiaconus circa ipsa Fisi Kennebique tempora, nono vide-
licet Æra Christiana seculo, fuit S. Monanus, qui vulgo S.
Mynnanus appellatur. Erat autem S. Adriano Episcopo &
Martyri, de quo ad 17 Martii egimus, comes peregrina-
tionis, ut dicitur, ac laborum Apostolicorum adjutor, super-
nusque sacrorum administer. Narratur ambo, pluresque
socii, ex Hungaria Pannoniæ ad Orientales Scotiæ par-
tes, quæ tunc a Pictis occupabantur, navigio devenisse,
zelo Christianæ religionis, ut habet Breviarium Aberdo-
nense anno MDIX, ut supra diximus, excusum. Quamquam,
ut Pictor Boetius tradit, alii ex Scotis Angliæ grega-
rie collectos auxilium: quod & nobis multo credibilius
videtur. Nam ea tempestate Hungariam tenebant Chuni,
sive Avares, barbari ac religionis Christianæ hostes capita-
les, & quidem ab aliquo jam seculo; ut hi Sancti minime
inde profugisse ob eorum savientem tunc primum feritatem
existimari possint. Nec si in Norico aut vicina Bojorum di-
tione nati essent, causa quidquam fuit, cur in tam remotas
 terras, tanto numero proficiscerentur, gratia religionis, vel
zucunda, quæ damni florebat, vel profeminanda: cum in pro-
pinquo Moravi essent, Sclavique, V Vinidi, & Carantani,
aliique populi, cultura cum primis egentes, quippe divino-
rum adhuc mysteriorum vel expertes omnino, vel leviter iis
tincti: quorum apud Pictos ac Scotos necumque scientia &
usus vigebat.

2 Monanum igitur, ceterosque illos Martyres ac Confes-
sores, longe probabilius videtur, aut Scotos fuisse, sive Bri-

tanniam jam ante incolentes, sive novas ex Hibernia adve-
nas; qui Pictos, aliosque populos, ad Pictorum terras, habi-
tatoribus indigenis mirum in modum imminatis, colendas
aliunde a Kennetho Scotorum Rege inducos, pietate apta-
que morum disciplina imbueret voluerint; aut saltem (quod
tamen haud facile crediderim) Anglos, Gallosve aut Bel-
gas, proprios sane, magisque abundantes tunc religionum
magistris, quam Pannonios aut Noricos. Non tamen de
Pictis quod scribit Boetius, lib. 10 pag. 206, certe testimo-
nio antiqui auctoris arbitror stabiliri posse; Danos videli-
cet, qui Ducibus Hanguaro & Habbæ Scotiam Angliam-
que tunc infestant, atque inter alias innumeras cedes, S.
Adrianum ac socios in Maja insula trucidant, causam
belli in Scotos prætextasse, quod Pictorum miseræ reli-
quæ, jus omne, quod ad regnum in Albione haberent
(unde Scotorum armis, cæsa pene universa gente, fuis-
sent injuria pulsa) in se contulissent. Alia certe propria
effertur ab antiquis scriptoribus causa, quæ duos hosce Du-
ces in Angliam pertraxerit, præter generalem illam, quod
jam ante a piratica assueti Dani seu Normanni vexare Bel-
giæ Galliaque non oras solum maritimas, sed interiores quo-
que regiones ceperant; extitit præcipue occasio bellorum,
quæ inter agnatos Reges Francorum, Caroli Magni impa-
tes, a malis consiliariis suscitata, nefarie gerebantur: for-
tassis etiam ab nonnullis eorum evocati. At præcipue in ul-
tione scelerum, quæ Christiani passim designabant, Deo
permittente, a Septentrione egressa effera illa gentes omnem
læce concesserunt Europam: utpote venientes (quemadmo-
dum S. Abbo Floriacensis, proximus illorum temporum, in
Vita S. Edmundi Regis & Martyris scribit) venientes,
inquam, induræ frigore suæ malitiæ, ab illo terræ ver-
tice, quo sedem suam posuit, qui per elationem Altissi-

Sed prius
Scoti

Scotia va-
stantur &
for. Danis

per bella
Francos
expulsi in
ultram
Scotiam.

quæ
dicitur.

A mo similis esse concupivit. Quas gentes, inquit idem paullo post, certum est adeo crudeles esse naturali ferocitate, ut nesciant malis hominum mirescere, quandoquidem quidam ex eis populi vescuntur humanis carnibus. Ac mox subdit, tales nationes abundare plurimas infra Scythiam prope Hyperboreos montes, quæ Antichristum, ut legimus, secuturæ sint ante omnes gentes, ut absque ulla miseratione pascantur hominum cruciatibus, qui characterem bestiarum noluerint circumferre in frontibus suis.

3 Sed quacumque ex causa immanis illa tunc ab Aquilone tempestas coorta sit, quæ omnes fere Occidentales provincias conturbavit; vixit tunc in ea, quam diximus, Scotia parte, quæcis Tatiæstuarium jacet, S. Adrianus Episcopus, & in Maja insula, cum SS. Strolbrando, Glodiano, & aliis quamplurimis martyrium exanthlavit. Hisce Martyribus annueratur a Joanne Lasleo, Davide Camerario, Thoma Dempstero, S. Monanus. Boetius ambigere videtur, an certe cum S. Cajum pro uno eodemque; accipere, ita Martyres enumerans: Adrianus venerandus Antistes, Glodianus, Gajus, (ut alii dicunt) Monanus, S. Andreæ Archidiaconus, Strolbrandus Episcopus. Quibus ex verbis vel is erui sensus debet, quod præter Gajum, etiam Monanus, ut alii dicunt, inter illos Martyres fuerit; vel quod Gajus, ut alii dicunt, idem fuerit qui Monanus: vel fortassis scripserat, Cajus, sive Gajus, ut alii dicunt; Monanus &c. Prior mihi sensus magis probatur: secundum prætulisse Georgius Conans videtur, qui Monano prætermisso Cajum Archidiaconum statuit. In Breviario citato Archidiaconus est Monanus, sed Confessor: Confessor item Cajus: hic tamen quarto Martii cum ceteris Martyribus reponitur.

4 S. Monani ad Calendas Martias ita meminit Martyrologium Colonia an. mccccxc editum: Ipso die S. Monani Conf. Hermannus Greven in aulario ad Usuardum edito an. 1515 & 1521: In Scotia Monani Levitæ & Conf. At MS. Florarium Episcopum facit: In Anglia, inquit, Monani Episcopi & Confess. Adamus Regius in Calendario: Myonanus Archidiaconus Confessor in Scotia sub Rege Constantino: Secundo nimirum ejus nominis. Dempsterus in Menol. Scotico: In Scotia Minnani Archidiaconi. Sed in Historia Ecclesiast. gentis Scotor. lib. 12 diversos facit S. Monanum ac S. Minnanum, utrumque Archidiaconum, utrumque libris editis clarum. Atque a S. Monano quidam compositas scribit Epistolas ad diversos, lib. 1. Carmina sacra, lib. 1. Tandemque martyrio coronatum cum S. Adriano. At de altero, nullo citato auctore, præter Breviarium Scoticum, (quod, si est Aberdonense ea non habet) ista tradit Dempsterus: S. Minnanus Archidiaconus, celebri nomine & pietatis & eruditionis viguit, carissimus Kennetho Regi, cum quo totum regnum iustravit: eoque extincto, quod perditam Donaldi V Regis luxuriam ferre non posset, aula recessit: post ejus funus acerbum, denuo apud Constantinum II Regem magno loco fuit. Scripsit de legitima Pictici regni cum Scotico unionel. 1. Apologiam pro Rege, lib. 1. Vixit anno mcccc. lxxvi: 1. colitur die 1 Martii, Templum ei in Gallovidiæ, cui nomen Kilminnan.

5 Hac ille, ab ætrem Scoticarum scriptoribus, qui de Kennetho, Donald, Constantino fuisse agunt, nec verbo indicata: & vero haudquaquam consentanea iis quæ hi narrant. Quis enim credat virum sapientem ac sanctum, Kennethi, quanta Dempsterus ait gravia floruisse, ac perpetuum ejus consitem in regno iustrando fuisse, nec impedisse immanem illius crudelitatem, quæ scriptores illi narrant grassatum in Pictos, nulli partem acati ac seculi, ac ne Sacerdotibus quidem, donec gentem universam interfectione deleveret, quod vix mediis in barbaria Pagani facerent? Sed non ita trauulentur fuit (ne remur) Kennethus, quam ii affirmant, qui ejus in legibus condendis sapientiam, in colenda religione studium, non solum in bellis gerendis magnanimitatem, prædicant. Ipse certe ejusque filii duo Constantinus ac Ethus in verissimis quondam annalibus Reges Pictorum nominantur apud

Tamns I.

Ufferium de Britannic. Eccles. primordiis cap. 15 pag. 719, D qui inde colligit (& recte, nostro quoque judicio) Pictos, licet Scotorum imperio jam subiectos, majorem tamen & potentiorum Albanici regni partem constituisse. Porro in jure sibi regnum vindicare Kennethus videbatur, quod ita Hungus, sive Oengus, aut Ungus, Rex Pictorum, qui sororem suam Achajæ Scotorum Regi nuptum dederat, patris esset, ut si heredem ipse non relinqueret, sororis liberi regnum capesserent. Illa Achajæ Alpinum genuit, cujus filius fuit Kennethus, inde Mac-Alpin dictus. Cum ergo Hungus ad paullo post filii duo absque sobole decessissent, Scoti regnum Alpino reposcunt. Picti quamvis e regia stirpe nemo superesset, alium quempiam sui generis, Feredethum nomine, in defuncti solio locant: postque cum alios aliquos qui non longo spatio temporis potiti sunt rerum. Armis ergo prosequi jus suum Scotos non oportuit. Quod minus prospero initio successit, ipso caso eorum Rege Alpino, cum tertium in regno ageret annum. Kennethus filius quinto demum anno, Christi mccccxi, Pictos prostigavit, Druskeno, sive Druskone, Rege interfecto, illudque regnum suo juxxit: non tamen, (licet id Scotici scriptores affirmant) omni Pictica progenie excisa, præter exiguas reliquias, quarum pars ad Anglos refugit, & ab illis quoque non longe post funditus deleta, pars ad Danos. Nobilitatem fortassis sapius rebellantem ferro perdidit, ac si quæ pervicacius resisterant oppida casis habitatoribus exinanivi, non etiam in dediticia & imbellis plebecula cade bacchantes, & quidem Christiana, Christianus ipse & pius ne Scoti prædicant. Sensim tamen ab eo tempore Picticum nomen exolevit, ac gens utraque Scoti deinceps appellati. Imperavit autem Kennethus ab anno circiter mccccxii ad mccccv. Ei adfuisse ac sana piæque consilia dedisse S. Myonannum, non minus quidem inficias, etsi antiquorum testimoniis minime probetur; sed pernegamus, diversum esse cum a S. Monano.

6 In Hibernicis Martyrologiis manu exaratis, quæ nobis olim communicavit Joannes Colganus xxiii Februarii (ut ad eum diem monuimus) celebrari memoria dicitur SS. Mandani, sive Montani, & Tiani seu Tiamani: quos ipso Colganus tomo 1 de Actis Sanctorum Hibernia, Mannanum, sive Monnanum, & Tiaanum seu Tianum appellat: ac subdubitat, an non prior sit S. Monanus, quo de hic agimus, alter S. Adrianus Ep. & Martyr. qui 14 Martii colitur. Unicum vero, sua conjectura firmamentum ponis similitudinem quandam nominum (quæ sane exigui est momenti) & quod S. Monnanus in aliquo Martyrologio, sive Hagiologio, quod citat, pugil strenuus appellatur, quo significari existimat Martyrem fuisse, proindeque S. Monanum videri, qui Martyr etiam fuerit. At nec S. Monanus martyrium subijt, ut ante diximus, & potest etiam qui Martyr non fuit strenuus pugil quandoque nominari. Quid deinde est causa, cur qui apud Scotos, ubi vixit, 1 Martii colitur, apud Hibernos in Aradh-huird, sive Aredh-Svird, (nam utroque modo scribit) colatur xxiii Februarii? Merito igitur Mandanum illum, seu Mannanum, & Tiaanum, eo die in syllabum rejecimus eorum Sanctorum, quorum nobis non satis probata esset veneratio, ab Ecclesia iis decreta, aut antiquissima populorum pietate tributa: cum ipse de iis nihil omnino constare fateatur Colganus, non aetatem, non aetatem, non ordinem, sed solum ignobilem aliquem locum, ubi eorum olim viguisse memoriam ex schedis ante aliquot secula conscriptis colligatur. Sed mirum, quod Colganus qui illic timide suam conjecturam promiserat, cum SS. Monanum & Adrianum sociosque sciret ex Scotis Angliæve gregarie collectos dici ab Hæltore Boethio, non eos ipse quoque ad primum quicumque Martii diem retuleris, ut ab Hibernia oriundos: mirum quoque, cur non Mannanum suum, esse S. Marnanum, de quo egimus hoc ipso die, divinaret; cum magis ad hoc accedere nomen illud, videretur, neque Scotis clare explorata S. Marnani sint acta. Sed & illud in Colgani narratione corrigendum, quod Majam insulam inter Hiberniam & Britanniam jacere scribat, ad hujus nempe occidentem latus,

H 2 cum

A cum sit in adversa Britannia parce, in Forthæ scilicet æstuario quod Ptolomæo lib. 2 cap. 3 tab. 1 Europa, Rodotria, Tacito in Vita Agricola cap. 2; Rodotria dictum, in Orientali Scotia ora Oceano Germanicæ commiscetur.

VITA S. MONANI

Ex veteri Breviario Aberdon.

Gloriosus Christi Confessor Monanus a Pannonia provincia regionis Hungariæ genitus, illius fuit collegii, quicum B. Adriano Antiscite & sanctissimo viro, ab Noricis seu Dacis, tunc paganis, in insula Maja, quæ marinis exstat circumdata fluctibus, cruciati & Martyrio coronati sunt. Sed primitus quam præfatum collegium Martyrum in suprascripta insula martyrio consumptum fuerat; B. Monanus, religionis Christianæ ardente amore suffultus, proximo lictori de eadem insula populo terræ salutis verbum prædicatum accessit, & in loco quæ Invernay in Flis dicitur, ubi nunc sanctæ reliquæ ejusdem requiescunt, mansionem divinitus elegit: in quo divinis apprime mancipatus obsequiis, dies suos feliciter peregit.

2 Ad ejusnamque sepulchrum, virtus, quæ in vivente claruit, cum in caelestibus honorari, circa nunc defuncti corpus non cessat palam facere; cum cæcis visum habere, surdis det auditum, claudis passim ambulare, corpora membris contractis protensa & recta agere, demoniacos & mente captos salvos fieri, & sanitati omnes restitui videas patrocinio & meritis B. Monani, a eunctorum generibus morborum, optata quæcumque iusta obtineri, & adjuvari. Quæ singula, ne legentes medio afficerent, paucis restringuntur. Sed quanti meriti apud Deum B. Monanus fuerit, copiosa peregrinoræ ad sepulchrum ejus confluentia hactenus testatur.

3 Nam licet post ejusdem beati viri ad cælos adscensum, pretiosas hujus in hoc mundo reliquias humilis capella contineret; usque ad gloriosissimi Principis David & Scotorum Regis ejusdem nominis secundi, bellicosissimi & strenuissimi, qui ob diversorum morborum ejusdem Regis, aliorumque sui regni, meritis B. Monani recuperationem, sumptuosam satis, in dicti Confessoris reverentiam, & Dei honorem, ecclesiam construxit: & possessionibus plurimis pro religiosorum virorum ibidem sustentatione, satis notabilibus dotavit.

4 Accidit interea commissio contra Anglos a prælio per Regem præfatum, eundem sagitta ferrea & hamata, quæ vulgo catapultæ dici solet, lethaliter vulnerari: qui medicorum arte, aut chirurgorum medela sanari nequivit, ut omnes plus mortem, quam vitam Regis formidarent. Tandem omnibus relictis artibus medicaminum, & ad S. Monanum, vox solenniter emittens, properavit: quosfacto sagitta illa ferrea ultro de dicti Regis vulnere resiliit, & absque cicatrice sanus & incolumis effectus est.

5 Materfamilias, equidem honesta & claris decorata

parentibus, suribunda miserabili effecta est eventu, in D tantum ut parentes qui eam genuerant, & proprios quos produxerat filios, furore & rabie iracundiæ ducta, indigata spiritu maligno, dilaniare, & ut causa mortis contra naturam lacerare conabatur. Ligata tandem & in firmilimis posita vinculis, a parentibus apud S. Monanum producit: pro qua liberanda parentes ejus devotissimas Deo & B. Monano effuderunt preces: ac quiescente paululum muliercula, & denuo expergeta, meritis B. Monani, demones, qui ejusdem mulieris corpus occupabant, maximis cum ululatus exierunt, eam seminecem relinquentes. In quorum recessu illico sanitati pristina est reddita, Dominum in factis suis ubique benedicens.

2 Quæ gentis ortus videatur S. Monanus diximus in commentario prævio, dicemusque iterum a Martii ad Vitam S. Adriani Ep. M.

b Dani a multis mediis qui scriptoribus Dacorum nunc ap- Daci pro pellati reperiuntur, cum diversa, ac longe remota invicem ea Dani præ fuerint gentes. Norici quoque pro Norvegiæ vel Nortmanniæ præ sumpti, præcipue apud auctores quosdam rerum Anglicarum; cum jam olim Rhæti, Vinælicii, Boii, atque ab ortu Pannoniæ, vicini fuerint Norici, Danubio flumine ad Bæcam terminati. Qui tamen a vocabulo Nori, quod Septentrionem Latènice signi- Model pro ficat, nomen adduxerit, ut esset Noricum Nort-rick, id est, Norvegiæ. Septentrionale regnum; facilius quidem assentire, quam fabula, quæ a Lazio ex nescio quibus annalibus refertur de Norico Herculis filio, qui Bojos illius regionis inquitavit, ab Armenia advenas, expugnatis: cum Boii ipse Gallia oriundi populi sui in Norico ceperint.

c David II Roberto Bruffio patri successit in Scotia regnum David a circiter annum 1329 pene puer: decessit 1370, multis toto regni Scotia R. temporibus caeteris armis, quas fuisse narravit Scoticarum rerum scriptores: & quibus unus, vir alios minima bonus, bene tamen illud annotat, ei semper magis fortunam, quam industriam videri defuisse.

d Id contigisse vult Boethius, quando ab Anglis captus est David: cum circumventus, inquit, a tanto numero, acceptis jam duobus vulneribus, telis corpore etiamnum hærentibus, pertempere non potuit. Et certe vulneratum tunc fuisse Regem, etiam alii fatentur. Henricus de Ryghron, illius temporis scriptor, lib. 4 de eventibus Angliæ, ad an. 1346 (non ut alii 1348) ita habet: Rex Scotorum fugit de prælio, & vulneratus est de una sagitta in capite, & captus apud Meryngton per unum valetum Joannis Couperlande. At Buchananus lib. 9, Rex ipse, inquit, a Joanne Couplando, cui telis exceptis duos pugno dentes excusserat, captus, sed jam duabus sagittis graviter sauciis. Quomodo ergo ad Sancti adem proficisci potuit, ut idem indicat Boethius, cum apud Anglos captivus detineretur?

e Boethius: Telum autem unum Regis tibia infixam extrahi statim non potuit, nec priusquam S. Ninianum inviseret. Vifa enim tum est tibia manifesto aperiri, ac telum proflire. At di- F versus est a S. Mynnano, seu Monano, S. Ninianus, Candida Casa Episcopus, Pictorumque Australium Apostolus, cccc annis senior Mynnano. Ejus Vitam 16 Septembris habemus. David Camerarius S. Monani beneficio, non S. Niniani, curatum Regem tradit, ita diserte scribens: Rex David spem omnem in Deum collocans, & miracula, quæ per Monanum servum suum operabatur, in memoriam revocans, ad Invernay, ubi erat ipsius sepulchrum, comitantibus regni Nobilibus deducitur Et. Ac narrato miraculo ista subnectit: In hujus beneficii perennem memoriam Rex David sumptuosissimam ibidem ecclesiam in B. Monani honorem extrui curavit, Sacerdotesque collegia- S. Monani 12 illi Ecclesiæ ad divina celebranda mysteria assignatis redditibus prius collocavit.

DE S. LEONE MARTYRE ARCHIEP. ROTOMAG. APOSTOLO BAJONENSIIUM EJUSQUE DUOBUS GERMANIS S. GERVASIO MART. ET S. PHILIPPO CONF. BAJONÆ IN GALLIA,

Commentarius prævius.

§. 1. S. Leonis patria, martyrium, canonizatio: Vita
quando scripta? varia elogio.

Bajona urbs est Gallia, dives ac valida, ad ipsa fere
confinia Hispania, juxta Adurum, sive Adurim,
sive amnem, qui veteribus Aturrus erat, sive Atyr, vel
Aryxus, & haud longe infra eam in Occidentalem Ocea-
num evoluitur. Ea Divum Tuscum S. Leonem colit,
Carantano oriundum inferioris Normannia oppido, in
diocesi Constantiensi: qui cum eximia praeclarus esset reli-
gione ac doctrina, ad Metropolitanam urbem Rothomagen-
sis Cathedralis euectus dicitur, ac paulo post Bajonam
missus a Pontifice Romano, & ad vicina Hispania loca,
profanas superstitiones, adeoque & idolorum cultum, ab
adventu fortasse Septentrionalibus aliisque invectum, aut
ab ipso cacodamone, inter publicas calamitates, populo
Pastoribus destituito, profeminatum, feliciter extirpasse.
Ac primo quidem ad eam urbem accessu, in modico colle
extra portam meridiemalem, sagarium sibi ac germanis
suis duobus Gervasio & Philippo construxit: dein a civi-
bus in urbem introductus, habitatores plerumque convertit.
Demum a piratis, fremensibus civitatem in alios muta-
tam esse mores, sanasque sua & idola, quorum praesidio
larnocinatio a se ac feliciter exerceri gloriabantur, ever-
sa, crudeliter interemptus est juxta Nivum Fluvium, qui
ad eam urbem Aduro miscetur. Quo casus fuit loco, ant
certe quo caput suum a corpore recisum, manibus a terra
sublatum, & stadii unius intervallo portatum, depositum,
ecclesia illi ut Martyri posita, qua anno MDLVII destruita,
Lipsanis in urbem illatis, inque Deipara Virginis basilica
conditis. Hac pariter Andreas Du Chesne in Antiquitat.
Gallia, partim Papius Massonus, & alii inferius ci-
tandi.

3 Sammarthano. 1. Gallia Christiana in Rotomagen-
sis Archiepiscopis, inter alia tradunt, Extare in Eccle-
sia Bajonensi, geminam Leonis Vitam; alteram perbre-
vem in cursu Ecclesiastico, sine die & Consule; alteram
prolixior, quae Leonis natalem refert ad annum
DCCCLVI. Utamque Federicus Flovetus noster anno
MDCXLII. ad nos misit Rotomago, quo erat novem annis
ante Bajona allata. Quamquam innuebat succinctorum
illam etiam in veteri Rotomagensi Breviario haberi; in
eo certe nomen S. Leonis mense Februario, post festum S.
Mathiae Apostoli, extare. Adiori vero, uti Floveti ac-
graphum habebat, haec erant adscripta: Extractum e suo
originali manuscripto, quod in Choro Ecclesiae Cathedra-
lis civitate Bajona servatur, die decimaquinta No-
vembri, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesi-
mo tertio, per me Michaellem Dorfarard Canonicum
Theologalem dictae Ecclesiae, ac Vicarium Generalem
ac Officialem Reverendissimi Domini mei Raimundi de
Montagne Bajonen. absentis.

3 Quando autem ea composita fuerit Vita conjici potest,
ex his quae ei in MS. praefixa: In festo S. Leonis Marty-
ris, Rotomagensis Ecclesiae Praefulis, & urbis Bajonae Pa-
troni; tam ex dictis Joannis Paxen, ejusdem Sancti Vi-
carii & Canonici in praedicta Ecclesia Rotomagensi, quam

Tomus I.

ex dictis Guilelmo tit. Sancti Laurentii Romanæ Ecclesiae
... Robberti Ecclesiae sancti Salvatoris in Normannia
Abbatis; qui ejus Vitam & miracula comprobaverunt,
de mandato summi Pontificis Gregorii, qui ipsum S.
Leonem canonizavit, & Sanctorum catalogo annotavit.
Tres igitur potissimum characteres temporis discernere oportet;
quando vixerit Abbas S. Salvatoris Robertus,
quando Guilelmus tit. S. Laurentii Cardinalis, (hoc
enim vox desiderari videtur) quis Gregorius ille Papa
fuerit, qui S. Leonis acta & miracula comprobari cura-
vit, eumque retulis in tabulas Sanctorum.

4 Unicum est in Normannia virorum monasterium sub
sancti Salvatoris nomine, idque ordinis Benedictini, ab
illustissimo viro Nigello Vicecomite Constantiensi anno
CIXLVI fundatum, quod inde S. Salvatoris Viceco-
mitis appellatur, vulgo Saint Sauncur le Vicomte, ut
in Nenseria Pia pag. 540 scribit Arturus du Monstier
qui inter illius comitii Abbates unicum exhibet Robertum
anno MCLXXXVII electum; qui in Actis quibusdam pu-
blicis ad annum MCCV confectis memoratur; non tamen in-
dicat uspiam Arturus, quo anno Robertus ille decesserit,
nisi quod successorem ejus Unfridum quibusdam aliis Actis
juridicis adfuisse constat cum Hugone Episc. Constantiensi
anno MCCXXX. Unde duci conjectura potest, haud diu ante
illum annum obiisse Robertum, cui Gregorius IX manda-
vit ut Vitam & miracula S. Leonis examinaret, quo so-
lenniter cum ipso Sanctum declarare posset. Non illi id
commisit Gregorius VIII, qui XXI Octobris. MCLXXXVII
Pontifex creatus, XVI Decembris, eodem anno, decessit;
cum Robertus primum anno sequenti Abbas sit factus: ne-
que Gregorius IX, qui anno primum CXCCLXXI, I Septem-
bris Pontifex electus. At Gregorius IX anno MCCXXVII
die XXI Martii Pontifex fuit inauguratus. Quis vero al-
ter aliorum & miraculorum S. Leonis censor Guilelmus?
Ille, opinor, qui ab Innocentio IV, anno CXCCLIV, sui
pontificatus secundo, in collegium Cardinalium adscitus
est, multis antea legationibus sub Honorio III & Gregorio
IX perfunctus; sub quo etiam Gregorio multum pro S.
Dominici canonizatione laborasse legitur, ut in simili ne-
gotio promovenda apothecosis S. Leonis, probasse indu-
striam suam eidem Gregorio initio pontificatus ipsius, su-
perstite adhuc Roberto Abbate, videatur: nisi fortassis qua
hic affecta reliquerat, ipse postea recognovit ac perfecit, re-
tulitque, Acta. Unum illud opponi huic conjectura potest,
quod apud Ciaconium Cardinalis Sabinus factus dicitur,
in MS. Bajonensi S. Laurentii. Quid si ad una Ecclesia,
sen Titulo, ad alterum translatus? Quid si hujus manu-
scripti auctor hallucinatus est, ut in pluribus ei accidit?
Nam quem anno DCCCLVI natum dixerat, eum confecto
Theologicorum studiorum curriculo circa annum DCCCLXXX
Romam accersitum a Gregorio Pontifice scribit: cum ab
anno DCCCLIII, sub cuius exitum Gregorius IX obiit, usque
ad XXI Junii DCCCLXXXVI, quo electus est Gregorius X,
nullus per annos CLII, & quod exarrit, eo nomine Pon-
tifex extiterit.

5 Praeter duas has MSS. Vitae serie Lethianum in offi-
cio Ecclesiastico recitandarum digestas, tres alias Gallico
ser-

H 3

A sermone a doctis & gravibus viris in lucem editas habemus.

Prima est in opere Renati Benedicti, qui eam composuit, ait jussu Gregorii Papae, neque explicat quos; anno vero MDLX mense Julio, ex archivio Bajonensi transcriptum exemplar ad se missum, summa Episcopi & capisuli humanitate. Simile id nostrum fuit, ut ex collatione utriusqueprehendimus. Guilielmus Gazetus Ecclesia S. Magdalena apud Atrebat: Caxio, eandem cum aliis Sanctorum Vitis Gallicae edidit, ex veteribus, ut ait, Legendariis Bajonensibus, seu verius e Renato Benedicto fere ad verbum expressit. Eleganter & luculenter in coram Rotomagensis Ecclesiae Archiepiscoporum historia, qui jure in tabulas calicum relati, etiam S. Leonis acta Gallice conscripsit Venerabilis Dominus Franciscus Farin Rotomagensis Presbyter, & Prior Ecclesiae B. Mariae a valle; qui & singulari humanitate suam illam historiam nobis donavit. Usus hic fuit illius Divi actis Bajonensibus, qua identidem Latine ad marginem citat, a nostris nonnihil subinde diversa. Aliam ab his omnibus discrepantem habuisse videtur Papius Massonus. Non tamen ea concinnata per Sampsonem Canonicum Bajonensem, qui scripsit Robertus Denys, idus libro de Rollone Northmanno-Britannica cap. 9. Verba Papii pag. 611 sunt haec: Sanfon Canonicus Bajonensis mihi olim cognitus rescripsit, fluvium qui Bajonam alluit, appellari Adurum: in Vita S. Leonis Nivum nomen suum perdere in exitu urbis, ubi in Adurum influit. Quod equidem in iis, quas jam citavimus, Vitis S. Leonis, nusquam ita distincte expressum legimus.

6 Caluar Bajona S. Leo Kalendis Martii, quo die martirium consummavit, ut testantur idem Franciscus Farin, & citata ab eo Acta Bajonensia, ac Renatus Benedictus li-
ne hic Vita ejus reponas inter S. Calupani Recensi & S. Adriani Martyris, quorum hic ad IV Martii, ille ad III pertinet: verum ingenue fatear serius eam Vitam fieri red-
ditam, qua alioquin ad Kalendas danda Martii erat. Quod non advertebant, qui ejus natalem ad III. Martii consignatunt, Saussajus & Ferrarius; cum tamen hic Renatum ci-
ter in Notis: sed mox ostendimus neque istum ab eo Renatum, neque fideliter ab alio suggesta illi, qua inde promit. Gazetus longius aberrat, & pridus Nonas Martias eum lo-
cat. At Saussajus, ut mox dicemus, in Supplemento Mar-
tyrologii ad Kalendas S. Leonem reposuit.

7 Quod porro hic concinnavit geminum SS. Leonis & duorum ejus germanorum elogium, videtur etiam a nobis edendum, etsi in priore quadam nobis minus probetur. Ita ergo scribis ad III Martii: Apud Castrum Lampardum, seu Bajonam Lampurdensium, sub metropoli Auscienti in Aquitania secunda, S. Leonis Episcopi & Martyris, qui in pago Catentaniaco, provinciae Rotomagensis, prae-
vio Angelico vaticinio, ex piis parentibus genitus, mira-
biliter ab infantia futurae sanctitatis specimina edidit. Postea zelo ferventissimus, castitate eximius, doctrina eminentissimus, virtutibus ornatissimus, cum inter coevos flo-
reret, Clero Rotomagi adscriptus, & per gradus merito-
rum ad sacerdotii fastigium evehitur: ut Evangelii sa-
eram sementem spargeret, ex Celtica Gallia in Novem-
populanam provinciam, tenebris infidelitatis obcata-
tam, cum duobus germanis Philippo & Gervasio, Apo-
stolica frenas auctoritate, profectus, mirabili, subven-
do falsorum numinum delubra, & Christi erigendo tro-
phaea, exercitiorum conaminum facinora. Quibus ex-
asperati Martis, dei umbratici, sacrifici, in virum Dei turbam concitaverunt. At ille fufus ad Christum precibus, solo flatu Martis idolum in pulverem conver-
tit: hocque miraculo multitudinem attonitam, ipsos-
que sacerdotes, ab demonum nefando cultu, ad Verbi incarnati fidem & adorationem perduxit.

8 Sic Bajona Christo penitus subjugata, in Benea-
rum Navarramque perrexit, Hispaniaque etiam qua-
dam oppida penetravit, Christianam religionem in po-
pulos obvios apostolico spiritu propagans. Quosque a

piratis quibusdam Ethnicae impietatis cultoribus, ad D
Nivum fluvium comprehensus est cum sociis, direque
ob fidei praedicationem ab iisdem verberatus. Primum-
que sub ejus oculis germani ipsius ambo obruncati sunt.
Deinde ipsius a latellite irruente caput amputatum
est; quod in humum decidens, fontem illico excitavit.
Corpus vero erectum primum perstans sub ipso lethali
mucronis ictu, & deinde se inclinans caput decisum col-
legit, atque conjuncte Angelo, ad unum hinc stadium
evehit. Ibi tropaeum Martyris postea extitit clarissi-
mum: nam eo loco accensus testimonii tanto Christi
athletae a fidelibus erectus est; in quo, honore loculo
conditus, requievit, usque dum furentibus per univer-
sam Galliam nuperis hagiomachis, hinc, ne profanae
sectae subjaceret, Bajonam delatum, in summo Urpae
Virginis templo collocatum fuit; ubi nunc usque & mi-
raculis coruscat, & debita fruitur veneratione. Passus
est temporibus Caroli Simplicis, Stephanus vii. post Bo-
nosum Sedi Apostolicae praesidente.

9 Idem Saussajus in Supplemento Martyrologii ad Ka-
lendas Martii alterum istud S. Leonis habet elogium, prio-
re succinctius, nec minus elegans: Eodem die S. Leonis Ba-
jonensium Apostoli, cujus epinicion Martyrologio legi-
tur in ejus natali, v Nonas hujus mensis. Fulget hic bea-
tus Martyr perpeti dono opitulationum in finibus suis.
Hunc enim mulieros in puerperio invocantes, a periculo
liberantur: nauta a naufragio & praedonum potestate
servantur: animalia ipsius clientelae commendata, a lu-
porum rapacitate & variis infirmitatibus eruantur: & alia
innumera (praesente Domino Jesu Christo, quem in vita
& morte clarificavit beatissimus athleta) inculis, ejus in-
tercessione, impenduntur solatia. Haec ibi. Quod autem
Saniti natalem dicat esse v Nonas Martii, ad hunc tamen
diem statuat; & ubi ejus meminere, indicat, & qua ante
scripserat tacite retrahat. At neutro in elogio, vel verbale
unico significat S. Leonem Rotomagi Antistitem fuisse. Quo
autem tempore ab aliis ad eam Sedem evehitur memoretur,
quo martyrium fecisset, mox disquiremus. Mendam ama-
nuensis aut hypothese irrepit in priorem Saussai narra-
tionem, dum dicitur Bajona esse in Aquitania secunda, sub
Auscienti Metropoli: cum in gemina Notitia civitatum
Galliae, ejus Martyrologio praefixa, provincia Aquitania se-
cunda Metropolis statuat Civitas Burdegalsis; Auscio-
rum vero civitas in veteri Notitia constituitur Metropolis
provincia Novempopulana; in nova, provincia Aquitanica
tertia, & sub ea civitas Bajonensis.

10 Nulli alteri Martyrologio, praeterquam haec Saussai inscripta legi Philippi & Gervasii Fratrum S. Leonis
nomina. At quod hic & apud Franciscum Farin & Nata-
lem Tallepeditum ambo obruncati servantur, non congruit
cum Vita hic & MS. Bajonensi edenda, qua solum Gervasium
interfectum tradit; Philippum vero praespecta piratarum il-
lorum sevitia, fecerit per duo millia, ex parte opposita
civitatis; ubi migravit ad Dominum Confessor gloriosus:
operaturque ibidem Deus multa miracula, ratione sui
sancti corporis; quod per monachos ordinis S. Benedicti
devote custoditur. Eadem memorans Benedictus & Gazetus,
nisi quod locum, in quo aservit S. Philippi reliquia,
statuant una circiter leuca distare Bajona. An adhuc perro
ibi ea reliquia exsint, cultumque alter Martyris, Confesse-
ris alter titulo ornatus, obtineat, compere non valui.

11 S. Leonis studia, episcopatus, apostolatus, venerario publica Bajona, recepta Rotomagi.

12 Quam daturi hic sumus S. Leonis ex codice Bajonensi
Vitam, natum enim tradit anno ab Incarnatione
Domini MDCCLVI. Quod Renatus quoque Benedictus atque
ex eo Guilielmus Gazetus referunt. Unde manifestum liquet,
quod antea diximus, nec Philippum Ferrarium Vitam illam
a Benedicto, quem citat, editam legisse, nec qui eam illi sug-
gerit, satis scilicet navasse operam: scribit enim circa an-
num

A nam DCCCLXII vixisse, DCCCLXX martyrio affectum. De martyrii tempore non videbimus.

12. Addis eadem Vita: Ludovicus Normannorum & Germanorum Rex ipsum sibi fecit duodennum a parentibus presentem. Ludovicus post parentis sui Ludovici Pii imp. obitum qui contigit xx Junii DCCCLX, Francorum in Germania regnum tenuit, ad annum usque DCCCLXVI, quo decessit. Poterunt igitur huic duodennum sistere Leonem parentes, anno videlicet DCCCLXIII vel sequenti, nec opus fuit, ut, quod scriptores quidam fecerunt, Ludovico Juniori Germania Regi presentatus diceretur; quandoquidem anno DCCCLXVI, quo parentis defuncto in tertiam regnum ipsius partem Ludovicus Junior successit, jam vicissimum annum ageret Leo. Qui potuit autem sen pater, seu filius, Normannorum Rex dici, cum pars illa Neustria, quae postea Normannia appellata, tunc ad Carolam Calvum, Ludovici fratrem spectaret? aut quo jure Rex Germaniae viro nobili in Occidentali Francia, sub alio Rege, degenere imperare, suum ut sibi filium sifteret? an fortassis cum quondam sibi nocum in suum regnum cum familia invitasset, aut ultero ad se confugientem excepisset? Jam enim antea, anno DCCCLVIII venerant ad Ludovicum ab Occidente Legati, ut habent Annales Fuldaenses, ut populo periclitanti & in angustia posito praesentia sua subveniret. . . Tyrannidem enim Karoli se diutius ferre non posse. . . quia quod ex eis Paganis (Normanni) extrinsecus, nemine resistente, aut scutum opponente, praedando, captivando, occidendo, atque vendendo, reliquissent, ille intrinsecus subdole saviendo disperderet: nec quemquam esse in omni populo, qui jam promissionibus aut juramentis ejus fidem adhiberet, cunctis de bonitate illius in desperationem cadentibus. Plura alibi de ejusdem Calvi crudelitate & perfidia narratur, ac simul de dementi timiditate. Atque adeo illo ipso, quo diximus, anno DCCCLXII, numerosum Ludovici fratris exercitum conspiciens, suo tamen quasi ad pugnandum milite ordinato, ipse cum paucis latenter abscessit. Exercitus vero in loco certaminis derelictus, cognito Ducis abscessu ad Ludovicum accessit. Quid si hac aut simili occasione S. Leonis parens ad Ludovici Regis partes accessisset, illique deinceps constanter adhaesisset?

13. Quod autem hic Ludovicus Normannorum Rex appelletur, mirabitur nemo, qui meminerit quosdam minus accurate scriptores, qui antiquorum temporum historias tradunt litteris, solere eam fere ad sua aetatis mores, nomina, titulos dignitatum, ac legum instituta, accommodare. Ita hujus Vita auctor, qui seculo Christiana Aera XIIII eam ex veteribus pictariis quodammodo contexit, cum legeret S. Leonem in Rotomagensi provincia natum, ad aulam evocatum Ludovici Germanorum Regis, addidit & Normannorum, quia scilicet tunc provincia illa, uti & nunc, ab Normannis habitabatur; quasi & Ludovicus ille Germanorum Rex Neustriam quoque gubernasset, in qua Leo dicebatur natus, eamque jam tunc pleno jure insedissent Normanni. Consimili ratione eundem Leonem missum scribit Parisius ad Studium; & postea Romam accersitum a Papa Gregorio, quod nomen nimis improprie internum expunximus, cum ab anno ante Leonis ortum terdecimo Christi DCCCLXII, quo mortuus est Gregorius IV, ad DCCCXCVI, quo Gregorius V electus est, nullus nominis illius Pontifex Romanam Ecclesiam administravit.

14. Nunc de S. Leonis Episcopatu, cum Rotomagensi, tum Bajonensi querendum. Ac de Rotomagensi quidem veteres elenchi & vulgati catalogi nihil produnt, ne testentur Joannes Prevotus & Sammarthani: Cujus silentii duplicem, rationem reddunt, aut quod obiter tantum Sedem attigerit, ad quam, saviente Normannorum procella, viz forte patebat aditus, aut quod in tanta rerum perturbatione ejus memoria intercederet. Scripsit idem Prevotus, ad Franciscum II Archiepiscopum Rotomagensem Kalendis Julii anno MDCCXIII libellum, quo supplicat, ut ejus auctoritate sanctissimi Martyris Leonis nomen annua

festivitate celebretur. *Ac de ea inter alia, quae eleganter differis, ista memorat:* Beati Pontificis Acta c. Bajonensis Ecclesiae deprompta codicibus, omnium oculis patent, omnium manibus evolvuntur. Ipsi Vascones & Cantabri, qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, Patroni sui nomen felici commercia littoribus nostris invexere; dumque memoriam ejus palam extollunt, oblivionem nostram tacite caspae. Ex tot tamisque documentis satis superque constat, Leonem ipsum Carentoni in provincia tuarum, patria Neustriam, institutione Parisiensem, a Romano Pontifice propter eximias animi dotes Rotomagensibus insulis decoratum, ducemque & praeceptorem gentibus datum, dimissa ad tempus hereditate, improprium Christi extra castra portasse, & per beata decessoris vestri Audoeni vestigia in Hispaniam usque progressum, Bajonensem urbem a demonum cultu & piratica feritate ad verae fidei mansuetudinem tradidisse: ubi multis pro Christo affectus injuriis, & ad extremum impiis servientis turbae gladiis casus, jugem corporis mortificationem cruento consummavit sacrificio, quod sibi Deus acceptabile, salutaribus ergo fideles miraculis & prodigiis in persecutorum ultione declaravit.

15. *Hic Joannes Prevotus in libello suo supplici seu paranetico ad Archiepiscopum Rotomagensem epistola: qui paulo post, nimirum xv Cal. Sextiles ejusdem anni, litteras Pastorales eisdem, quibus decrevit procedendum auctoritate sua, de consensu Capituli, ad institutionem novi festi S. Leonis; ne scribant citati ante Sammarthani. Eam nos litteras habemus, in quibus de Prevotio ita loquitur:* Qui sub Canone est Prevotus amanuensis noster. & antea: Diligentissimus Notariorum nostrorum Primicerius. ac postea: Ex Bajonensi agro, qui Aquæ Augustæ, qui Gemma olim dictus, venerabilis noster Canonicus Prevotus, in aream Dominicam reportat cum exultatione & Praesulum Gemmam & manipulos suos. Summa Decreti est hac: Quapropter Religiosissimo Tarsensi Episcopo, Suffraganei nostri Abrincensis Coadiutori, nostri Archiepiscopatus Administratori ac Vicario Generali, cui provinciam fraternaliter tradidimus, ex quo nobis sacri contra hereticos belli summa impensius commissa est, curam delegamus, ut adhibitis in consilium ceteris Generalibus Vicariis nostris, cum selectis insignioribus viris eque merito venerabilis Ecclesiae nostrae Presbyterii sive Capituli, de reduciendo, auctoritate nostra, in Martyrologium ac sacra Diptycha, Officiumque Ecclesiasticum, S. Leone Rotomagensi Archiepiscopo Martyre, ritu antiquo synodice deliberet. Porro Tarsensis ille Episcopus Henricus Boyvin, quem sibi Franciscus Pericardius Episcopus Abrincensis Coadiutorem adseverat anno MDCCXVI, vita functus est, triennio ante ipsum Pericardium, qui quinquaginta & amplius annis Ecclesiam illam rexit. Denyaldus jam ante citatus Giffortii clara ad Episcopum flumen urbis Reilor, quem ea deliberatio exitum nulla sit declarat: Nuper, inquit, additus S. Leo Rotomagensi Calendario, & Officio Ecclesiastico (me instigante) Calendis Martii.

16. Qua auctoritate ratione, factum credamus, ut Saussajus quasi de industria administrata ab eo Sedis Rotomagensis nullam faciat mentionem? Demochares, Chenn, Claudius Robertus, ne quidem nomen illius expresserint, seu de Rotomagensibus, seu Bajonensibus Praesulibus esset sermo. Tallipedius in Antiquitatibus Rotomagensibus cap. 29 scribit, cum esset ad insulas Rotomagenses evectus, a Pontifice Romano in Hispaniam esse missum, ut quosdam sana Fidei delirium imbueret. Quare ex voto peracta reuertente, Bajona a piratis, flagitiosis hominibus, post plurimos cruciatus, cum duobus fratribus, capite plexum esse. Addit a nonnullis Vidonem vocari. Dadrans omisso Leonis nomine, istonem vero Joanni anno DCCCLXXV subrogatum, natum Carentani in Normannia inferiore, (qua S. Leonis patria fuit) cum Sedem Rotomagensem anno mo. tenuisset, a Leone Papa

esse in Prevotio pro domo calogor.

supplicat Hen. Prevotus Canonicus Rotomagensis.

rem legitime exornavit sub Franchis Archiep.

ad eam non collatum Ab. Denyaldus.

S. Leo in ambrosio Ep. missus.

alibi olim nominatus.

deinde Ludovicus Rex.

non sicut in dicto Carolo Calvo.

a quo de vito defertur fuisse Leonem parum, ut alii dicunt.

Leo litteris additur.

ut in Martyrologio & Officio Ecclesiae Rotomagensis.

A in Hispaniam missum, ut Christi Fidem per Saracenos fere extinctam restitueret; sed martyrio a Bajonensibus coronatum. Quis ille Leo Papa, a quo Vitto in Hispaniam missus dicitur, Leo IV anno DCCCLV mortuus erat. Leo V anno CMVII sedis diebus solum XI. Sic ut a nostro potioris Vitto anno DCCCLXXVI, cum uno Rotomagensi Ecclesiam anno rexisset, in Hispaniam mitti.

17 Arnaldus Oihenartus in Notitia utriusque Vasconie ita de hoc sancto Antistite scribit: B. Leo primus Bajonae Episcopus, cum Rotomagensi pontificatum gereret, a Romano Pontifice in Hispaniam, ad erigendos & confirmandos Christianos, a Saracenis vexatos, legatus, Bajonam appulit; ibique dum vitæ exemplo & sacris concionibus rem Christianam summopere promoveret, a piratis & facinorosis hominibus, quorum vitia infectabatur, casus, in Divorum numerum referri meruit. Floruit Carolo Simplici Rege. Joannes Dadrans Theologus & Canonicus Rotomag. in Catalogo Epp. Rotomag. Vittonem hunc vocat. In veteribus tamen Bajonensis Ecclesiae monumentis, & in antiquis Breviariis non aliter quam Leo nuncupatur.

18 Petrus de Marca lib. 1. histor. Bearn. cap. 8, ubi S. Leonis meminit, recitet tamen insulas Rotomagenses. Cur id faciat, divinare nobis haud licet, nedum temere veterem traditionem convellere. Illud tamen libenter eidem illustrissimo scriptori assentimur, Bajonenses in Episcopatu sui antiquitatem videri injuriosos, cum primum apud se Episcopum fuisse S. Leonem ajunt, qui Carolo Simplici Rege circa annum CM vivebat: cum ante primam Normannorum in Aquitanicas oras irruptionem (quam anno DCCCLV ait contigisse) Bajonenses Episcopi extiterint. Nam ex tabulario Lascarense testimonium proferri, e quo constet, Bajonam cum aliis Civitatibus Vasconia a Normannis vastatam. Accedit scriptum Arsis Episcopi, qui circa annum CMLXXX, tempore Benedicti VII Papa Laburdensem, sive Bajonensem, rexisset Ecclesiam. Id scriptum e chartario Bajonensi recitat idem Marca in Observationibus ad dictum caput, & Oihenartus lib. 3 cap. 4. Eo scripto Arsus proficitur, se velle tradere notitiae successoribus & posteris ea quæ nostro Episcopatu, scilicet S. Mariae Laburdensi subiacent, loca... seu quæ patris temporibus ipsa Laburdensis Ecclesia publico auxilio vel consilio fidelium canonice acquisivit.

19 Fatetur tamen Marca S. Leonem fuisse primum illius civitatis Episcopum, post vastitatem illi diaccesi ceterisque totius Gasconia a Normannis illatam. Atque haud scio, an non suspicari liceat, Pontificem, quicumque is fuit, a quo missus est Leo, eadem fere motum fuisse ratione, quam non multo ante Joannem VIII, ut Froarium ab Ecclesia Burdegalensi ad Bituricensem transferret: Quia, inquit, Burdegalensem Ecclesiam totamque pene sub ejus habitatione regimine diocesim, ita paganorum frequentes gladii praeque continuz consumpsit irruptio, ut pene omne illic Episcopale vacet officium; necessarium praevidimus, Dei omnipotentis auctoritate, Beatorumque Petri ac Pauli Apostolorum Principum, Fratritatem tuam, cujus vacatio defectus est fidei, & fere virtutum omnium detrimenta, in Ecclesia Bituricensi, quæ vacare pastoralis cura dinoscitur, ab hac praesenti decima Indictione, praeferre simul & incardinatam praeficere. Data fuit ea Epistola, uti & alia de eadem Froarii translatione, v. Kalendas Novembris, Indictione X, anno videlicet DCCCLXXVI. Neustria certe ob assiduas populationes, quo vastitatis redacta fuerit, liquet ex Dudone lib. 2 de moribus & actis Normannorum, ubi Franco Archiepiscopus, pacis Kollonem inter & Carolum Simplicem sancienda interpres, ista huic referre jubetur: Rollo non potest tecum pacificari, quia terra quam illi vis dare, inculta est vomere, pecudum & pecorum grege omnino privata, hominumque praesentia frustrata. Non habetur in ea unde possit vivere, nisi rapina & praedatione. Da illi aliquod regnum unde conducatur sibi cibum & vestitum, donec impleatur terra, quam illi

das, opulentiarum congerie, reddatque temporivos fructus victuum, hominum, & animalium. Flodoardus quoque illis temporibus proximus, lib. 4. hist. Eccl. Remen. cap. 14. de Normannis ita scribit: Fidem Christi suscipere receperunt, concessis sibi maritimis quibusdam pagis cum Rotomagensi, quam pene deleverant, urbe, & aliis eidem subiectis. Quid ergo mirum, si pene deleta urbs Rotomagensis, sita ea frustrata erat terra praesentia hominum, Leonem Archiepiscopatu ejus destinatum, missum alio esse, ubi illius eruditionis & relique fructus sperari uberius posses?

§. III. S. Leonis Sedis Rotomagi tempus: ejus decessor, ac successor.

20 Si tamen stare volumus antiqua Bajonensium traditione, quam etiam Rotomagenses nuper receperunt, quem tandem ei in Catalogo Archiepiscoporum locum assignabimus? Natalis Tallepedius & Joannes Dadrans Franconis, qui anno DCCCXXII Kolloni sacrum baptismum imperiis, decessorem eum statuerunt, qui alio nomine Vitto vel Vito dictus fuerit. Refellunt eorum sententiam Sammarthani atque alii; quod Leo vix sedem attigit, (certe enim non plus anno eam tenuisse Dadrans fatetur) Vito autem in conversione Normannorum egregie laboravit, ut probant ex E. citato Flodoardi loco. Quo tempore, inquit, abhorret a vero, Antistitem in proprii gregis cura maxime occupatum, ad alienas oves studia convertisse. Eundem tamen esse Leonem & Vvitonem contendit Robertus Denyaldus, auctumque vult Leonem cognomento Vittonem, seu Vittonem, Vvitum quibusdam. ac paullo inferius appellat Valonem, seu VVitonem, seu VViSum ac VVitonem, & Leonem VVittum: idemque VVitonis seu VVitti cognomen fuisse ipsi & germanis ejus Gervasio & Philippo commune.

21 Non necesse est, quæ plurima idem Denyaldus de S. Leone congerit, recensere. Breviter id statimimus, si rexisset S. Leo Ecclesiam Rotomagensi, aut ad eam regendam legitima auctoritate designatus est, id fuisse, ut & Sammarthani ponunt, inter Joannem I Archiepiscopum, & VVitonem jam nominatum. Joannes autem non videtur, quod Dadrans tradit, anno DCCCXXII Riculfo suffectus, si (quod iidem habent Sammarthani, & Fragmentum Chronici Fictanellensis editum ab Andrea du Chesne tom. 2. scriptorum Francicor. pag. 387) si, inquam, ejusdem Chronici anonymus scriptor ab Adelardo Richinphi decessore sacrum gradum presbyteratus suscepit anno Dominicae Incarnationis DCCCXXII, Indiæ. v. octavo Idus Martii, Sabbato. Riculfo dein, Adelardum secuto, successit Joannes, quo anno non satis expresse indicatum legimus: sed Concilio Pontigonensi interfuit, celebrato mense Junio anno Christi DCCCLXXVI, Caroli Calvi XXXVI regni, imperii primo, Indictione IX. Ad eundem Joannem Rotomagensi, & quatuor alios Archiepiscopos Galliarum extat epistola a Joanne VIII Papa, ut ad synodum veniant, data IV Idus Junias, Indictione XI, anno Christi DCCCLXXVII. Alia epistola anno DCCCLXXXI data, idem Joannes Papa VIII monet Hugonem Abbatem, ut ab omni se consortio separet aliquot Antistitem, ac nominatim hujus quoque Joannis Archiepiscopi Rodomontis.

22 Ergo huic Joanni non successerat anno DCCCLXXV, (ut Dadrans habet) Vitto, de quo ante annum CM nihil in publicis actis legimus, etsi Sammarthani circa annum DCCCLXXXVI Ecclesia Rotomagensi praefuisse scribant sed nulla allegata vel publicorum actuum vel alterius scriptoris fide. Dicit autem anno CM interfuit excommunicationi in homines Balduini Comitis Flandriae, ob eadem Fulconis Archiepiscopi ab illis perpetrata, lata. Hic Fulco Hincmaro anno DCCCLXXXI, XXI Decembris defuncto, subrogatus, pallium accepit a Marino Papa, qui Joanni VIII anno DCCCLXXXII die XV Decembris defuncto, suffectus XIX ejusdem mensis, XVIIII Januarii DCCCLXXXIV mortuus est. Quæ autem a Fulcone praeclare gesta sunt, recenset Flodoardus lib. 4. hist. Ecclesia Remensis, e quo nonnulla fortassis delibabimus ad

A xvii Junii, quo interemptus est Baldvini II Comitis Flandria fraude, ad quem ex synodo Remis habita Dominica Incarnationis anno dcccxcxi cum Coepiscopis scribens, arguerat eum, quod Ecclesiastica simul & legalia iura contemneret, res Ecclesiasticas & honores sibi non concessos invaderet, Dei timorem a se propiciens, & fidem, quam in baptismo Deo promiserat, operibus abdicans, locum sacri, monastici ordinis pervadens, & Abbatis sibi nomen usurpans. Unde communi decreto Episcoporum iudicatum fuerat eum auctoritatis Canonice anathemate feriendum. Sed quoniam Ecclesie & publicis regni utilitatibus videbatur accommodus, censura suspendebatur adhuc animadversionis Ecclesiasticæ, recogitandique sibi & emendandi spatium reservabatur, & obsecrabatur per misericordiam Dei, ut ab hac presumptione animum revocaret, nec amplius iram Dei contra se provocaret. *Hæc & alia plura de improbis Baldvini factis Flodoardus lib. 4 cap. 7.* Cadem sanctissimi Archiepiscopi narrat Joannes Speri-
quo enim communicatus fuit?
idem 909 concilio Troie jano subscripsit
idem 911 cum Franco Ep. mss.
* Oliver. legi xxiii
inter Joannem & Fulconem factis temporis suis ad ea quæ Leonis vita quæritur.
Non Bajonensis sed Rotomagensis fuit hic S. Leo

B Rotomagensium Archiepiscopo, lecta est excommunicatio contra eadē impia auctores, ipsius Baldvini, homines, V Vinematum, Evverardum, Ratfridum, ceterosque eorum complices. ut Sammaribani narrant ex veteri MS. ipsis Nicolai Camuzati Trecentis Canonici humanitate communicato.

23 Hanc primam in aliis antiquis reperimus V Vitonis mentionem. Interfuit deinde ac subscripsit concilio apud Troslejum in pago Sueffionico celebrato, die vi Kal. Julias, anno Christi dcccxi, Sergii III Papa anno 11. Atque hinc liquere arbitror, V Vitonem minime eundem fuisse qui Leo dictus, & ad Vascones missus, martyrio tandem juxta Bajonam coronatus est; postquam eas illic res gessisset, quæ aliquot annorum requirere spatium omnino videntur, interea temporis Vicariis Generalibus duobus Ecclesia Rotomagensis, quatenus per Barbarorum rabiem liceret, jussis intendere. Atqui jam anno dcccxi Franco Antistes erat, & pacis cum iisdem Normannis facienda negotia tractabat. Quid, quod scribens Remensis Archiepiscopus, de quo agimus, ipso illo tempore, quo pax & Rollonis Ducis conversio sperabatur, haud diu ante Franconis Episcopatum, ad petitionem V Vitonis tunc Rotomagensis Episcopi, collecta ex diversis auctoritatibus Sanctorum Patrum xiii capitula, qualiter ipsi Nordmanni, tractari deberent, eidem Archiepiscopo delegavit, ut habet Flodoardus l. 4 cap. 14.

24 Satis igitur idoneum spatium est vacui temporis, ab anno mcccclxxxi i quo facta postremo Joannis mentio, usque ad eum quo primum V Vitonis, ut promoveri ad Episcopatum S. Leo potuerit, ac Roma ordinari ab aliquo sex Pontificum, qui per id tempus invicem sibi in S. Petri Cathedram successerunt; regere quoque satis diu Rotomagensē Ecclesiam, si id per Normannorum populationes licuit; in Vasconiam denique suscipere legationem; ac martyrium obire, ante annum cm, qui annus erat, a coronato per B. Fulconem Carolo Simplice octavus, S. Leonis vita ultimus, si vere, ut Marca censet, usque ad eum annum vixit; quo ejus successor V Vito, ut jam retulimus, excommunicationi in B. Fulconis interfectores ab Herivao pronuntiata adfuit. Quis alioquin credat V Vitonem post annum cmix, quo synodo Troiejana vi Kal. Julii interfuit, relicta uberrima, quæ præ manibus erat, misse, ad aliam longinquam & incertam respectasse? Quod tamen fateri debet, qui V Vitonem esse Leonem censeat, neque ei tamen opportunitatem relinquere nova illius sanctillo quod ad Franconis Episcopatum superest, spatio, colligenda.

25 Ex hactenus dictis facile rescilatur, quod annotat ad iii Martii Ferrarius his verbis: Illud quoque mirandum videtur, quod cum Bayona a Rothomago supra clxx miliaria Gallia distet, corpus hujus sancti Episcopi ibi quiescat, & non potius Bajocis, urbe ejusdem provincie

cum Rotomago. Σοῦλας tenne circa hac apud Denyal-
idem pag. 96, ubi scribit S. Leonem solem orientem factum Cantabris atque Bajocensibus seu Hapcailibus; cum Bajonensibus voluerit scribere. Idem sub finem 100 pagina, nostrum hunc Leonem referri existimat a Petro de Nasalibus lib. 11 cap. 130, §. 82. Verum is alius est, quippe in Martyrologiis recensitus, ut supra hoc ipso die diximus, quæ scripta fuerunt cum necdum natus esset noster hic Leo Rotomagensis seu Bajonensis, nedum Sanctorum tabulis inscriptus.
noti est Leo Martyr antea relat. i

26 Quando autem, ut supra retulimus, ab Archiepiscopo Rotomagensi restitutum S. Leonis in Breviarium Rotomagenje est nomen, decretum, ut semiduplici (quod vocant) officio, Kalendis Martii celebraretur: e quo Lectiones secundæ Nocturni habet hic recitare, ut cum Vita, quam subnectemus, conferre eas Lector possit. Ita ergo habent:

LECT. IV. Leo Carentonii in agro Constantiensis natus, Lutetia Parisiorum sacris litteris excultus, cum doctrina vitæque sanctitate excelleret, a Romano Pontifice Rotomagensi Ecclesie præficitur; & ad Hispania fines mittitur, ut gentes Pastore destitutas in Christiana religione erudiret. Itaque dispositis aliquanto post Ecclesie rebus, relictaque Sede, una cum geminis fratribus Philippo atque Gervasio, eo profectus est. Quo in itinere, cum ad locum qui Faverio dicitur, accessisset, incolas omnes salutaribus monitis ad Christi fidem convertit.

v Inde Bayonam veniens, civium animos tridua prædicatione ad sui admirationem & veræ religionis cultum ita permovit, ut universi abjectis superstitionibus, depositaque piraticæ vitæ feritate, Christianam veritatem & mansuetudinem amplexari sint; baptismoque initiati Ecclesiam Deiparæ Virginis titulo in urbe statim extruxerint. Tunc in Hispaniam progressus, per aspera desertaque loca Evangelium disseminavit. Ubi cum multos Jesu Christo filios peperisset, postremo Bayonam rediit, ut populum in fide & disciplina confirmaret.

vi Quod indigne ferentes piratæ, qui propter effrenatam vivendi licentiam a civibus expulsi, in proximas speluncas secesserant, sanctum Pontificem, ex urbe prædicationis causa egressum, insidiis oppres-
Bayonensis convertit,
& quodam ex Hispania:
idem 911 cum Franco Ep. mss.
* Oliver. legi xxiii
inter Joannem & Fulconem factis temporis suis ad ea quæ Leonis vita quæritur.
Non Bajonensis sed Rotomagensis fuit hic S. Leo
idem 909 concilio Troie jano subscripsit
idem 911 cum Franco Ep. mss.
* Oliver. legi xxiii
inter Joannem & Fulconem factis temporis suis ad ea quæ Leonis vita quæritur.
Non Bajonensis sed Rotomagensis fuit hic S. Leo

S. LEONIS VITA EX MSS.

P A R S I.

S. Leonis patria, nativitas, studia, episcopatus, missio in Hispaniam.

UT Beati Leonis Martyris, Fratres carissimi, informemur exemplis, & juvemur patrociniis, hodierna die ejus festum devoti recolentes; & aliqua de vita ejus, qualiter civitatem Bajonensem ab a idolorum cultura ad Christi fidem convertit, breviter audiamus. Fuit itaque in Normannia partibus, villula b Carentano nomine, & c Rotomagensis diocesis, vir quidam uxorem habens, d Aliciam appellatam. Hi namque multa generis nobilitate & morum honestate pollentes, anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimo sexto, e divinitus

tres

XXIII. tres filios uterinos, futuros sanctos, videlicet Leonem, Philippum & Gervasium genuerunt. Volens ergo Sanctum suum Leonem Deum mirificare, tantam gratiam & privilegium eidem, dum uterum maternum egredere-
f retur, contulit, quod nullum matri fecit dolorem aut lationem. Ortus itaque puer nobilis, ab uberibus matris corpus suum sic g. jejuniis & abstinencia afflixit, atque omnium morum compositione ornavit, quod tam-
g quam admirandum spectaculum, Ludovicus h. Norma-
h norum & Germanorum Rex ipsum sibi faceret duoden-
i nem a parentibus presentari. Quem pius Rex cernens
i juvenum lasciviam & confortia, quæ illa ætas solet que-
i rere, devitare; & ad patriam supremam totis desideriis
i anhelare; misit ipsum Parisius ad studium. Ubi sic
i profecit, quod cum esset annorum viginti trium, in sa-
i cris Scripturis ac Legum doctrina, simulque canonicis,
i fuit plenissime, ut decebat, instructus.

LECT. II Insistens igitur puer Leo Parisius studio, omnibus moribus & honestate præbuit exemplum; quod ejus fama ubique terrarum parvo in tempore evolavit. Nec mirum: erat enim sancti copia honestissime dita-
h tus, statura procerus, inter plerosque pulcherrimus, aspectu decorus, eloquio suavissimus, ingenio acutis-
k simus, providentia providus, zelo & amore Dei servidus, perpetua virginis custodius. Et ideo Papa k. Gre-
k gorius mandat Cancellario, ut virum inauditum & singularem sibi mittat. Progressus vero Leo Romam, ut veræ obedientie filius, a Papa & a toto collegio ita honorifice scriptus & probatus est, quod infra pau-
ordinatur cos dies visa ejus sancta conversatione, exaudita
Episcopus dulcissima prædicatione, a Papa, Collegio, Clero &
Rotomag. a toto populo, non solum est in Præfulem Rotoma-
distinctione gentis civitatis sublematus; verum etiam a collegio
Hispaniam rogatus, & adjuratus ut pro Christi nomine Hispania-
rum exparet partes, & populum illum non habentem pastorem subiciat fidei disciplinæ.

LECT. III Qui mox iussu libentissime amplectens, Apostolica benedictione recepta, dispositurus de sua Sede Rotoma-
f genti, remittitur ei. Ibi omnibus dispositis & Joanne
f / Paben atque Gaufrido concomitibus, vicariis dereli-
proficit ctis, exposita primo eis suæ viæ causa, assumpsit se-
classe sua cum prædictos fratres suos uterinos Philippum & Ger-
vicarius vasium: pedestres, in modum pauperum iter suum
com fratri- carperunt usque ad m. Landas nobilium Landarum,
lino, paupo- quæ terra dicitur infertilis & deserta: intrantesque vil-
rum m. p. lam, quæ vocatur n. Herba-selbaria ibidem convertunt
not sacra dominum villæ nomine Argarum, cum tota sua fami-
Robani-ano lia ac baptizaverunt. Plene igitur dicta villa conversa
pagum con- & in fidei veritate instructa, vir Dei Leo cum suis præ-
quæ nominatis fratribus, gressus suos dirigunt ad licet ma-
C crinum, & inde ductu aquæ Bayonam pervenerunt.

a Franciscus Parin non ethnicus fuisse tunc Bajona scribit, sed plurimos facta Mahometana addidit, ob Hispania vicini-
am. Minor id fortassis credibile (cum Astures & Cantabros, qui proximi Bayonensibus, immenso tenebris Mahometica gentis
odium) quam superstitiones aliquas gentium vel ex antiquo re-
tentis ab indomita & piratica rapinisque dedita gente Vasco-
nomum, vel aliunde ab advenit Saxonibus Nortmannisque sensum
injeclat. Idem tamen in margine ex aliis auct. Bayonensibus S.
Leonis, ista citat: Bayonenses non solum Idolorum cultui,
sed Mahometica superstitioni addicti.

b Idem ex istis auct. Carentani in Constantiensis Neustrie
diocesi natus. Andreas du Chesne in Antiquitat. Gallia pag.
3010 Carentan vocat; tota Carentau, & Querentan, atque le-
com cum comitate S. Leonis Archiep. Rotomagensis, ac Bais-
nomum Turelensis Dioc. celeberrimè esse. Papirius Massonus in
Descript. E. auct. per fluvium, Carantum oppidum appellat, ac
prope illud fluere Dovam amnem, qui ibi lapideum pontem ha-
bet; postea versus Vadum S. Clementis properat, & tandem es-
sumitur in mare. Notat autem Vadum illud S. Clementis, vulgo
Le Ve (saint) Clement dicitur, & le gr. nd. Vé.

c Imo Constantiensis, ut jam d. sum, sed & illa, & alia;
diocesi suæ sub Archiepiscopatu Rotomagensi.

d Parin, Gazetius, Renatus Benedictus, Alliciam appellant.
e Ex aliis Bayonensibus amatas Parin, prævio Angelico va-

lencio natus. Exponit, Allicia nobis de more oranti apparuisse
Angelum, cubiculo para luce miraque fragrantia repleto, atque
denuntiante brevi nasciturum illi filium, cujus eximia sanctitas
populis esset futura salutaris.

f Idem refertur Gazetius & Benedictus: Parin omittit.

g Sic & de Thannatargo Nicolao Ep. Myrensi officio ejus & sum-
Decemb. ista leguntur: Infans, cum reliquos dies læ nutricia
frequens suggeret; quarta & sexta feria seniel dumtaxat, idque
vesperi, fugebat: quam jejunii consuetudinem in reliqua viæ
semper tenuit. Parin ex auct. Bayon. notat, Leonem mira ab
infantis futura sanctitatis specimina edidisse, quod exponit, ut
primum loqui capis, Dei laudes frequenter concinnasse.

h Benedictus, Gazetius, Parin, solum Germanorum Regem
vocant, & Parin quidem Juniores; quod tamen de primo Lu-
dovico Germanico accipi debet. Nam filius anno 866. vel 869,
cum S. Leo esset duodennus, nondum Rex erat; cum pater ad an-
num 876 visceris: qui tamen fortassis respectu Ludovici Pii Imp.
Junior dici potuit. Sed quid ad illor vel Nortmannorum nationem
vel Neustria provincia attinebat? Hæc Carolo Calvo Ludovici
Germanici fratris paribus: Nortmanni vero utriusque regnum, &
Lotharii nepotis, assidue incursumibus infestabant.

i Addit Parin, in celebri quopiam collegio, Regis ejusdem
impensis collocatum.

k In MS. erat Gregorius, prudenter hæc nomen omissum a Pa-
rin, Benedicto, Gazeto; neque enim illud eo tempore Gregorius
Roma sedet. Nam Gregorius xv obiit 1433; v. anno domini 996 elo-
dius est. Refert Parin quendam auctorem (quibus ipse assentitur,
quamvis nomina eorum non edat) negare S. Leonem Romam esse
profectum aut evocatum; sed cum esset zelo Dei ferventissimus,
scripsisse ad Pontificem Maximum litteras, quibus sibi pastorem
per orabat, exterarum regiones advenendi, atque illic Evangelium
predicandi; eodem autem die quo ea Romam allata sunt litteræ,
alium advenisse nuntium, qui significaret Sacerdotem quendam,
Leonem nomine, virum sanctum, ad insulas Rotomagenses,
Regis, Clerique universi & populi unanimo consensu electum;
ipsum vero præ animi demissione, obisti. Gazetius ea electione
Pontificis, eam causam habuit; annuit tamen etiam ejus postulati-
onem, ut Ecclesia sua ordinata ad alias gentes docendas Christi re-
ligionem, tantisper excurreret.

l Parin cum Palien vocat, sed fatetur ab aliis Paben dici; &
ita habet MS. as Renatus Benedictus, & Gazetius, Palien uti &
Denzaldus.

m Quid sit Landæ, vulgo Landes, ita exponit Papirius
Massonus in descriptione fluminum Gallie pag. 507. Ora Aquit-
ania maritima a Burdegala Bayonam pergentibus protendit in
leucas 30, est aliquoties instructuosa & sterilis, abundat tamen
melle lacte, subere. Quod spatium & longitudinem itinere
ris incolæ atque exteri appellant Hispanica voce Llanas, id
est, planitiem, seu Aquitanicas Landas, steriles & instru-
ctuosas.

n Benedictus & Gazetius vocant Bahoneyre, Parin Bahon-
nire.

P A R S II.

S. Leonis labores apostolici Bajona & in Hispania.

Attentans ergo sanctus cum suis coheredibus ingre-
di civitatem, minime potuit; quia fores ex omni
parte erant clausæ propter insidias a Vasculorum, mo-
lestantium nocte & die civitatem. Ascendit ergo B.
Leo in quodam monticulo non longe a porta, quæ re-
spicit ad plagam meridionalem: & ibi inter lapides ere-
xit cellulam, dicens: Hæc requies mea in seculum se-
culi; hic habitabo, quoniam elegi eam. Quos noctur-
no tempore Vasculi prædatores reperientes, & qui, &
unde essent, interrogantes; sancti eos non intellexe-
runt. Nec mirum, cum illorum idioma nullæ linga-
gio sit consonum, imo penitus alienum. Cumque exi-
stimassent prædicti Vasculi sanctos viros peregrinos,
eosque dimississent, & abiissent; perseverantibus sanctis
in oratione illuxit dies, & egressis quibusdam de civi-
tate infidelibus, & Sanctis visis, exemplo civibus nun-
tia- vit tres viros prophetis similes præ foribus esse. Qui
congregatione facta, plures de sapientibus civitatis ad
eos exeunt, ut seiscitarentur caute ab eis, cur & ad quid
venissent; & suspiciens S. Leo tantam multitudinem, mu-
nivit se signo Crucis, & ei virtus divina tantam gratiam
contulit laborum in conspectu eorum, quod non solum
san-

A sanctum ipsum secum in civitatem introduxerunt, verum in medio civitatis in platea communi, cum aliis omnibus suis, devote audientes, prima die septingentos decem & octo utriusque sexus ad fidem Christi convertit.

LECT. V. Altera vero die sacerdotes templi dei Martis, qui ibi ut Deus colebatur, eo quod receptatrix & particeps omnium piratarum & malefactorum, quæ in mari fiebant, civitas Bajonæ tunc erat; & victoriam ab inimicis terra marique eis semper tribuebat; commoti sunt contra virum Dei, dicentes: Quid facimus? Eo novorum demoniorum annuntiator est iste, manifestus sacrorum violator, aut provincie explorator. Ad hæc præfati viri piratæ decorum suorum culturam timentes evacuati, in S. Leonem juxta e Nivi fluvium populo prædicantem irruunt, & ipsum in templum Martis, quod erat in medio civitatis introducunt, & sacrificare eidem cogunt. Sed B. Leo elevatis in cælum oculis ac manibus, flexis genibus, sic ait: Omnes dii gentium demonia; Dominus autem cælum fecit. Et sustulit in faciem statum æreæ Martis; quæ statim ad terram corruit, & in cinerem redigitur. Qui actum tam mirificum videntes Sacerdotes templi in Jesum Christum crediderunt; & baptizati sunt illo die omnes templi sacerdotes, & promiscui sexus, centum quadraginta tres. Et læto animo templum Martis destruentes, in eodem loco ecclesiam ad honorem sanctissimæ Virginis Mariæ fabricaverunt.

LECT. VI. Baptizatis & instructis in fide sufficienter in Bajona tunc utriusque sexus populis, vir Dei Leo ultra progreditur, & loca silvarum Vasculæ, Navarræ, & Hispaniæ penetrans, & populum multum ab errore idolorum ad veram fidem Domini nostri Jesu Christi convertens, & ad visitandam civitatem Bajonæ, & transactis pluribus diebus, Divina dispositione reversus est. Et quia viri piratæ crudelissimi, & satellites diaboli, qui maria cum halleis & navibus discurrerant, furtis & rapinis vacantes, ejus adventum Bajonæ prævenierant, inveniantque quod B. Leo ritum eorum evacuaverat, templum Dei sui destruxerat, propria elargiri & nihil per violentiam auferre docuerat, quin imo contraria facientes evitari mandaverat, contra beatum virum seditiones & prælia commoverunt.

a *Li sunt quot vulgo Bascos vocari, Gallice Bascques, Petrus de Marca lib. 3 historia Bearnensis cap. 29 scribit, & agri Lapurdensis, Solensis, Navarra (inferioris nimirum, ut Brixius noster significat) indigenas fuisse, in quibus & subsistere, retento etiam veteris lingua idiomate, postquam Vascones Hispani eas partes invaserunt. Ceteros vero Novempopulania habitatores, qui Vasconia Ducatus ac nomini accesserunt, idem Marca vocat Gasconos, sive vulgo Gascons: licet nomen utrumque a Vasconibus ductum. Bascos vero etiam Basculos & Bascelos; uti & hic Vasculi dicuntur. Fuisse autem hoc nomine celebres prædones, etiam post hujus S. Leonis atatem, conjicere licet ex Concilio Lateranen. 3, quod sub Alexandro 3 anno 1179 habitum est, in eo cap. 27 ista habentur. De Brebantionibus, & Atrogenum Navariis, Basculis, Coterellis, & Triaverdinis, qui tantam in Christianos inhumanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, non viduis & puellis, non senibus & pueris, nec cuilibet parcant ætati aut sexui; sed more paganorum omnia perdant & vastent &c.*

b *Ita legimus, ac certe viderimus Gazet & Benedictum, aliquando egraphum M.S. habebat, indicantes.*

c *Est id lingua cujusque gentis idioma. Alii linguagium dicunt, ut Vossius lib. 3 de viis sermonis cap. 20, aliquot exemplis confirmat, ac primo quidem ex tit. 26 Bullæ aureæ, quam repertus 10. 14 Annal Eccles. Brevii ad an. 1356 & alibi; ubi ista habentur: ad loca dirigant, in quibus de hujusmodi possint linguaglis edoceri. Errat de lingua Italica & Slavica addiscendo ab Elestorum filiis, qui verisimiliter Theutonicorum idioma sibi naturaliter inditum seise præsumantur & ab infantia didicisse.*

d *Ita Gallice viderimus Gazet & Ren. Brond. cum egraphum M.S. habere, suscipiens tamquam multitudinem; vitiase.*

e *Papirius Massonus ex Arnaldo Ferronia Senatore Burdegalaensi ita Nivum describit pag. 616: Nivus fluvius e Pyrenæis per Vasconum agros progreditur, Bajonamque interluit, in eaque extrema labitur in Adurum, non aliter quam Lugduni Arar*

in Rhodanum. *Aliter antea idem Papirius pag. 522, de Nivo D scribit: Quamvis revera intra urbem illam (Bajonam) non fluat, muros tamen pene lambit, inter urbem & suburbanum ea parte quæ Panacana appellatur, atque incipit navigia ferre ab eo loco qui Ustariçius vocatur, tribus supra Bajonam leucis ab ea distans, idque sit ob refluxum maris; Alibi scribit in exitu urbis, in Adurum influere. Infra quem locum Iseca una qui & B. mari simul miscetur. Ludovicus Causon, a parte operis de fluminibus Gallia pag. 577, scribit Nivum lingua Vasconum Errobi appellari.*

f *Benedictus & Gazet. hac ita exponunt: pertransita Biscaya venit in regnum Navarræ & Hispaniæ, ubi plures populos ad fidem Christianam convertit. Acta Bajonensis S. Leonis, quæ Farin citat, habent: Hispaniæ quædam oppida penetravit, & Christianam religionem &c. Ipsi interpretatur: Bona pars Hispaniæ reducta ad obediendum Jesu Christo. At per populum multum intelligi videntur multi homines, non vero plures populi, medum magna pars Hispaniæ.*

g *Bened. & Gazet: aliquo post tempore. Farin confes, minimum annis duobus aut tribus in Hispania fuisse.*

h *Galza, sive Galea, & Graca yelac (sive yelac), apud medii ævi scriptores pro longa navi, aut piratica saepe usurpatur, ac tritimi quoque. Plura de hac voce & navis genere affert Mourhu in Glossario Græco-barbaro, & Henricus Spelmanus in Archæologia. Afferunt, qui anno 909 traditur obisse, in rebus gestis Ælfredi Regis ad annum 877 ita scribit: Tunc Rex Ælfredus jussit cymbas & galeas, id est, longas naves, fabricari per regnum, ut navali prælio hostibus adventantibus obviaret. Impulsisque piratis in illis, vias maris custodiendas commisit.*

P A R S II.

S. Leonis cades, & in ea miracula; item S. Gervasii. S. Philippi Conf. miracula.

Insurgentes itaque viri diaboli & mente obstinati, in virum mente tranquillum; crudelitate sæderati, in corde benignum; corde turbati & a caritate alienati, in dulcem eloquio, & doctrina fidelem; a fide nudati & vinculis Sathanz alligati, in fide decorum, castitate perfectum, caritate gloriosum, & cunctis sanctitatis operibus decenter ornatum, juxta Nivi fluvium prædicantem turbatum irruunt loricari. Alii fratrem suum Gervasium coram eo interfecerunt. **b** Philipus vero, eorum sævitiam perpendens, secessit ad partes Riparum & Leodosiæ per duo miliaria a civitate distantes ex parte opposita civitati, migravit ad Dominum Confessor gloriosus: operaturque ibidem Deus multa miracula ratione sui sancti corporis, quod per monachos Ordinis S. Benedicti devote custoditur. Alii autem evaginati gladiis adstabant ad Leonem sanctissimum perimendum. Tunc vir Dei de proximo mortem videns, incumbens in oratione, sic ait: Domine Deus omnipotens, Pater Domini Jesu Christi, per quem tuam noticiam accepimus; Deus virtutum & omnis creaturæ ac totius generis humani Creator, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo te, Domine, ut jubeas in me misericordiam tuæ pietatis largiri, & meritis Sanctorum tuorum dignum me facias participem & vitæ æternæ consortem. Quæso etiam, Domine, ut quævis mulier, quæ prolem gestando me invocaverit, gestu & partu, a periculo servetur illæsa: & tibi hanc civitatem commendo, ut ei tribuas indulgentiam & protectionem, quæ te puro corde verum Deum colit, in secula seculorum, Amen.

Et sic extendens vir sanctus manus ad cælum, a quodam d. satrapa caput ejus juxta ripam Nivi amputatur. Stupenda res est, & relatione digna: dum caput terram tangit & sanguis, fons mox de arida nimis emanat, & corpus quasi vivum horæ spatio erectum dicitur subsistere. Cum autem licet corpus non statim cadere cerneret, ipsum cum pede percussit; caputque suum inter ulnas amplectens, sine casu corporis ad terram, erigitur, & Angelo duce per unum stadium,

EX MSS. A stadium, ubi hodierna die, sua electione, & Dei providentia requiescit, caput suum deportavit, ubi gloriose a fidei populo tumulatur, & multa tunc Deus per eum operatus est miracula, & continue operatur. Nec cadunt impune liſtores & malefici supradicti. Nam cum locum quemdam teterrimum, vocatum lingua eorum Cana, qui est penes urbem in porta meridiali, ubi deponebant malefici quicquid in confinibus rapiebant, populi fidelis seditionem timentes, introissent; ecce subito horribili pleſtuntur exterminio: nam pro peccatis exigentibus sicut alterius Sodomæ & Gomorræ per octo dies pluit Dominus super illos ignem, sulphur, fulgur & tonitrua, per diem videlicet fumum teterrimum, per noctem vero quasi ferrarii fornax ignominiosam vaporabat flammam; ut qui male egerant, male perirent.

LECT. IX. Quanti autem meriti fuerit apud Deum S. Leo, & quam suos devotos juvet beneficiis, de ejus Vita pauca ex multis miraculis subscripſea attestantur. Illo namque vespere, quo tumulabatur sanctus Præsul, matrona quidam loci illius, paralyſi diſſoluta, ita ut nullum membrum suo ſungeretur officio, petit aſſiſtente populo ad feretrum, in quo jacebat sanctum corpus, applicari: cumque applicata decubuiſſet, ita conſolidati ſunt nervi ejus; quod propriis pedibus ſospita rediret ad domum. Eadem etiam nocte, qua palmam martyrii adeptus eſt cum S. Gervasio germano ſuo, Rothomago ſuo ſ. Joanni ibi derelicto Vicario, apparuit, & ordinem martyrii enarravit; monens eum ut viſurus rem geſtam Bajonam perſequeretur, & prohibens ne alibi corpora mutari procuraret. Cum metu divino locum illum elegerint; & ſine effecti Proteſtores Civitatis ejusdem. Peracta igitur hac viſione Gaufridus quem in convicarium vir Dei Leo prædicto Joanni reliquerat, cauſa viſitandi ad ipſum ingreditur, & cernens ipſum tristem pariterque dolentem, cauſam tristiſtæ requiſivit. Qui illico viſionem præſatam, ordinemque martyrii eidem Gaufrido expoſuit. Quo facto, poſt multa dolorum lamenta, mox ambo Bajonam petierunt, rem geſtam comprobaturi. Ubi cum Deo annuente applicuiſſent, invenerunt corpus beati Martyris jam a fidelibus Catholicis ſepulturæ traditum. Deinde comprobatis omnibus ſupradictis, infinitisque miraculis, Joannes & Gaufridus Rothomagum redierunt: ubi congregatis univerſis Eccleſiæ viris, cuncta quæ viderant, omniaque geſta narraverunt. Quo audito, ecce moror & luctus omnium, Pastorem ſuum, quem adhuc ſaſcua impendere Rothomagenſi ſperaverant, plangentium.

C Explicuit Vita B. Leonis, cujus reliquiæ felix Bajona retinet, animam vero Paradifus cum Chriſto poſſidet; cui eſt honor, & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

a In MS. præmiſſebantur iſta: Laſſio ſancti Evangelii ſecundum Lucam: In illo tempore dixit Jeſus diſcipulis ſuis: Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, &c.

b Ait Forſin primum ſub Leonis oculis germanos ejus ambos obtruncatos eſſe. Gazet. & Ren. Benediſſus cum hoc MS. congruunt, & Philippum glorioſum Confeſſorem prædicant.

c Quo hæc ſit ora, vel ſerarum tractus ad Oceanum exporſerunt, nos lotes.

d Bened. & Gazet. Satellite.

e Forſin ait latrones igni ſulphuris pluvia, memento uno in cinerem fuiſſe redactos. Gazet. & Benediſſus cum MS. concordant, oſſa diſcorum tempeſtate conſumptos.

f Forſin. ſcribit, & Joanni & Gaufrido ſerſim eodem nocte apparuiſſe. Alii MS. ſequuntur.

VITA ALIA

Ex MSS.

Glorioſi Martyris Leonis, fratres cariffimi, nata. **LECT. I.** lem celebrantes, cum totius vitæ & converſationis ejus inſignia difficile eſſet verbis exprimere, paſſionis ſaltem ſux modum & cauſam ſuccinctis ſermonibus audiamus. Fuit igitur vir beatus ſacrarum paginarum titulis decoratus, divina revelatione, ſacrique Romanæ Curie concilii approbatione, ad Archiepiſcopatus Rothomagenſis civitatis celiſtudinem ſublatus: qui poſt paucos dies, propria Sede dereliſta, de mandato ſacri Apoſtolici collegii verſus Hiſpaniam ad prædicandum populo gentiliū Chriſtiana fidei documentum profectus eſt.

2 Primum accedens in loco qui dicitur a Faverio, verbum Domini ſeminans, totum populum ad Chriſti cultum revocavit. Deinde ad villam quæ dicitur Bajona rediens, quæ tunc ab infidelibus piratis poſſidebatur falſis idolis ſerviendo; vespere facto cum ad dictam villam applicuiſſet, foribus jam clauſis ingredi non vaſuit, ſed extra totam noctem expectavit.

3 Mane autem facto, quidam de villa egredientes cognoverunt dictum Beatum, cum fratribus ſuis Philippo & Gervasio, a ſua ſecta alienos, & mirati ſunt, quia malorum incurſus & ſerarum & ſerpentum pericula ipſa nocte evaſerunt: & referentes, quod homines extra civitatem invenerant; probi homines dictæ villæ honeſto habitu ex parte comitatus civitatis ante dictum Sanctum exiverunt. Qui ſtatim cum audientiſſe verbum Evangelicæ prædicationis, credere cœperunt: & ipſe cum eis dictam villam ingrediens, locum congruum in medio villæ, ad declarandam ſalutem populi parari juſſit in nomine Dei Jeſu Chriſti.

4 Prædicavit itaque vir ſanctus tribus diebus: & divina ſavente gratia, populum ad fidem Chriſti convertit: qui una voce clamaverunt: Non aliam legem volumus, niſi iſtam, quam exhibet Leo ſanctus, & ſtatim idola ſubvertentes, exſtruxerunt eccleſiam ad nutum viri ſancti, in honore Beatæ Virginis Mariæ, & ſacra unda Baptiſmatis baptizantur per doctrinam dicti Sancti.

5 Quo facto ad loca deſerta nemoroſa, ulterius gradiens, oves perditas, ſcilicet infideles, longo tempore quaſivit: jamque bonus negotiator theſaurum infinitum lucratus eſt. Iterum ad villam Bajonæ Divina diſpoſitione reverſus eſt, hæſitans ne quid devium vel lubricum in populo inveniret.

6 Erant autem prope villam piratæ, in cavernis habitantes: qui quadam die cum more ſolito villam ingredi properarent, a civibus catholicis turpiter ejiciuntur: qui de converſione civium admirantes, nimium indignati & furore ſuccenſi, quaſiverunt dictum virum ſanctum.

7 Fugientes autem piratæ de civitate, viderunt B. Leonem cum duobus ſuis germanis de ſua prædicatione revertentem: & irruentes in eos poſt diverſa vulnera caput beati viri ſuaveſto gladio amputarunt. Sed quanto fortius impuſus eſt ut caderet, tanto firmius ſtare perhibetur, & caput ſuum propriis manibus erigens, uſque ad locum, ubi primo prædicaverat, ante portam civitatis viriliter aſportavit; & illud quaſi victimam holocauſti more juſti Abel Deo devote obtulit, dicens: Hic eſt locus veræ prædicationis: hunc elegi, in quo ſavente Deo requieſcam.

8 Quo etiam fratres B. Leonis, qui cum eo venerant, viſo miraculo præ horrore perterriti, fugientes reſceſſerunt. Quæ omnia aſpiciens agriculator quidam operans in vineis, cum clamore valido retulit populo civitatis: Populus vero contra præſatos homicidas exive-

Just want
to consider
your &
Loring.

**Edizione
Eletta, su
una spedi-
bile.**

Succaria
parvipes,
nana, etc.
melina etc.

¹ Bahonira, or Bahoneyra in prior Vita Leth. 3 appended, to altar in MS.

Commentarius prius.

Calvin S.
Lewis Esq.
San Carlos
Ariz

Experiments

**Benjamin
C. Fisher**

11

1 **L**eonem Lucam venerantur eulem Ecclesiastico Ka-
lendis Martiis & Siculi & Calabri: isti quia
Corilione ortus & sancte educatus est, & aliquod Vita
monastica primordium Agyrione cepit; hi vero quia in
Mulensi monasterio, cum pluribus annis & vitam mo-
nasticam peregrisset, & Abbas praeuisset, sancte mortuus
est; postmodum in Montem-Leonem translatus. Est
autem Mons-Leo, in diocesi Milevensi ulterioris Cala-
bria civitas, in colle Apennini & campo peramano sita,
olim Hipponium, & Vibo, cognomine Valentia, di-
cta. At satis remotum inde in Calabria citeriore videtur
fuisse, Mulense monasterium, ubi aeternante Hieronymo
Marasio lib. 4 Chronici Calabria cap. 23 Mula mons est,
cristallo, beryllo & aliis lapidibus nobilitatus, atque
etiamnum vici Mula & Muletta appellantur: nec mul-
tum distat civitas Cassia infra num. 19 Vita, ut Vici-
na memorata, vulgo Cassano sub ditione Principis Bis-
nini. Interim prope Montis-Leonis urbem monaste-
rium situm asseritur in Lectionibus, de quibus infra. At
memorata in Sicilia urbes satis nota sunt, ubi in regione
seu valle Mazarana & diocesi Montis-Rogalis Corilio
est honestum oppidum & dives, solo praecedenti terra no-
men aliquantulum attritum, sed ornus hujus Sancti satis il-
lustre. De Agyrone, antiquis Agyrio, proximo die
pluribus agendum erit, quod tunc colatur S. Lucas hujus
loci Abbas, ab hoc S. Leone Luca non satis distinctus.

2. *In urbe & diocesi Montis-Regalis ritu semiduplici, ac duplici Corilione colitur hoc die, suntque Lationes propria Roma MDCV excusa: Octavius Cajetanus noster in Idem operis sui de Sanctis Siculis edita anno MDCXVI breve Martyrologium habet & in hoc Kalendis Martii ista refert: In Corilione S. Leonis Lucæ Abbatis Ordinis S. Basilii. De reliquo cultu Corilione exhiberi solito, illustre testimonium illius civitatis infra datur ante Vicam. Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum ista habet: Corilione in Sicilia S. Leonis Lucæ Abbatis: annotatque ejus memoriam Corilione hoc diei celebrem esse. Iterum de eo agitur sub nomine Luca, quod illi in monasterio inditum erat: & sic refertur ab eodem Cajetano in memorata Idea tamquam diversus his verbis: Agyræ S. Lucæ Abbatis ex Ordine S. Benedicti: & allegatur Chronicon Benedictinum MS. cujus verba ab eodem Cajetano de Vitis Sanctorum Siculorum tomo 1 pag. 32 ita allegantur: S. Lucas Abbas monasterii S. Philippi de Agyriæ positi in Sicilia, admirandæ sanctitatis vir Kalendis Martii secundum Usuardum celos petiit. Additurque hoc glossema. Cum hæc verba in Usuardo nunc non legantur, dictum illud intelligi debere de Usuardi Martyrologio MS. quod in monasteriis legebatur, cui unaquæque familia suos inferebat Sanctos. Forsan ea omnia de S. Luca Calalio Abbate ibidem, de quo 11 Martii agimus, in-*
Tomus I.

teligenda: aut certe ista sunt interpolanda. S. Lucas Abbas in Calabria, qui ante vixerat in monasterio S. Philippi de Agyrio &c. Interim Idem Octavii Cajetani descripserunt Menardus in Martyrologio Benedictino & Ferrarius in Catalogo generali, a quibus etiam citatur Chronicon MS. Benedictinum, cujus jam verba dedimus. Inter Sanctos monasterii S. Philippi de Agyrio memoratur S. Leo Lucas Carleonensis apud B. Roccum Pirrum lib. 3. Sicilia sacra notitia 1. pag. 107.

3 *Vitam S. Leonis Luca descripserat Orlaeus Ca-*
jeranus & tribus Codicibus MSS. Siculis, Corinthiensi,
Mazarenfi & Panormitano, in hoc tamen admonet mal-
ta defuisse, seque eam edidisse stylo paululum cultiore.
Eam nos primavo stylo Roma nati sumus in bibliotheca
illustrissimi viri Josephi a Casta, quae olim fuerat
Cardinalis Sanseverini, eique praeiitimus compendium
a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiae editum ex Le-
llianibus, quas asserit in ejus officio Græca lingua reci-
tari. An idem Ferrarius in Catalogo generali Sancto-
rum, dum citat Tabulas Ecclesiae Montis-Leonis in
Calabria, ubi corpus ejus quiescit & non mediocriter
est venerationi, velis dictum officium intelligi non as-
sequimur. Hoc tempore sub ritu duplici colitur in dicta
Ecclesia Montis-Leonis, & quidem cum Octava, nisi
incidat in Quadragesimam; sed sine Octava in tota dioc-
esi Milelensi.

4 *Lelliones Roma excusa anno MDCXIII: eadem sunt, qua ante pro Sientis erant approbata. Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad hunc diem paucis ista contrahit: In Sicilia S. Lucæ Abbatis, vitæ sanctitatis & miraculorum gloria illustrissimi: de quo hodie Philippus Ferrarius: alii & nos melius die sequenti. Colitur illo die S. Lucas Casalins, trecentis aut amplius post dissum Leonem Lucam annis natus, & non in Calabria, sed Agyra in Sicilia Abbas creatus: cuius utriusque Asta Bucelinus & Pirrus mirum in modum confundunt, uti proximo die latius dicetur. Floruit S. Leo Lucas seculo Christi nono, & Sicilia dimissus, antequam ea ab Saracenis occuparetur, quod factum est sub finem Imperii Michaelis Balbi anno DCCCXIX extingui. At quia Asta asserunt octogesimum monasterii professionis attingisse annum, videtur ad annum Christi nonagesimum aut ultra vixisse.*

Ex Isthis lingua Graeca recitari solitis.

Lucas, qui & Leo Lucas, Corilione in Sicilia Christianis & honestis parentibus, quo tempore Sicilia a VVandalis vastari cepit, nascitur.

A Adolescens patris armenta pascere. Orbatus parentibus, divino impulsu relictis omnibus, ad monasterium S. Philippi Agyriensis venit: ubi a quodam fene habitu monastico indutus, in Calabriam destinatur: ibique in monasterio Montis-Mulæ, cui Christophorus Abbas preerat, religiosam vitam duxit. Eo Abbate ex humanis sublato, a Fratribus subrogatus, sic munus administravit, ut brevi numerum monachorum ad centum auxerit.

2 Plurimis claruit miraculis, in his paralyticum, qui venerat ex Saxonia, oleo in nomine Domini nostri Jesu Christi unctum, sanavit: filium viri Saxonici a demone oppressum liberavit: Cassanensem quemdam monachi patrem, a via aberrantem intra montes & silvas, absens ad verum iter revocavit. Constantinus quidam monasterio vicinus, contendens sancto viro alapam in faciem impexit: qui mox a demone arreptus, ad mortem torquebatur: nisi Lucas hominis misertus, illum, precibus Deo factis, a vexatione demonis liberasset. Joannes monachus cellerarius elephantia percussus, ad sancti Abbatis pedes prostratus, ab eoque post orationem, oleo lampadis unctus, sanatus est.

3 Cum annum ætatis centesimum, monachus vero octogesimum ageret, mortis suæ diem Fratribus prædixit, ac Theodorum successorem declaravit. Die itaque migrationis adveniente, in Ecclesiam venit, & Missarum Solenniis, sacro viatico refectus, interfuit. Reversus in cellam, datoque omnibus pacis osculo, illis Patris communis discessum flentibus, Kalendis Martii expiravit: cella statim miro suavis- simoque odore completa.

TESTIMONIUM CORILIONENSIVM

DE CULTU ET ACTIS ANTIQUIS,

In bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis
Oratorii Roma, tomo 5 fol. 168.

Nos Vicarius Foraneus, Capitaneus, Jurati, Judices criminalis & civilis, & Prætor animosæ civitatis Corileonis in fidelissimo regno Siciliae citra Pharium, indubiam fidem, certam & fidelem cunctis devotis personis eam inspecturis firmiter facimus. Qualiter Divus Abbas S. Leo Lucas in eadem civitate ortus, ejus tempore Corilione nominata, a toto ejusdem civitatis populo cum summa reverentia & devotione, tanquam Dei sanctus colitur & veneratur. In cujus honore a prædictis civibus dictæ civitatis, in publico & nobiliori loco, cum Ecclesia conventus S. Augustini conjunctum venerabile sanum fuit sumptuose constructum, & ædificatum: quod summa cura a nobilissimis ejusdem civitatis viris consociis, frequentatione Sacrorum, orationum, & devotissimæ in eo Congregationis decoratur: cujus festum, Kalendis Martii cum summo omnium civium applausu, & mirabili pompa veneratur. Ejus veneranda imago ingeniose celata auroque insignita, devotissima omnium Religiosorum processione, a toto populo humiliter, sociata innumeris accensis facibus, per publica loca dictæ civitatis devotissime fertur. Quo venerabili die non solum mane totus congregatur populus (si in Quadragesima contigerit ut pluries) in ecclesia ad concionem audiendam, ubi hujus Sancti Dei vita, & divina publicantur miracula, sed etiam ab omni servili cessatur opera: & tale festum a tota dicta civitate tamquam solenne observatur, & sub duplici officio a cunctis Clericis & Religiosis inveterata consuetudine decoratur. Omnes in qualibet miseria & infirmitate ad

talem confugimus imaginem ad auxilium petendum: Dæmones omnes & parturientes ad se afferri curant baculum pastoralem prædictæ imaginis sperantes in eo salutem, ut pluries contingit. Et abhinc annos viginti in circa: ubi nostris peccatis hoc regnum peste miserabilem patiebatur stragem, inter alios hujus civitatis Patronos & Protectores Dei Sanctos hic divus Leo Lucas fuit electus, cujus intercessione a tali flagello fuimus liberati. Denique hic Divus Leo Lucas, ut verus Dei Sanctus colitur & devote veneratur. De ejus vita, morte & miraculis in sua antiquissima legenda est videre, quæ cum hac fide transmittitur, eo modo descripta sicuti reperitur in prædicta ecclesia, & tempore quo non est memoria hominum in contrarium. Unde facta est hæc fides ad instantiam devotissimarum personarum nostris propriis manibus firmata, & publico sigillo quo utitur hæc civitas sub forma Leonis munita, hodie decimo tertio Kalendas Aprilis MDXCVI.

† Thomas Scarpinatus Vicarius.
† Franciscus Datello Capiraneus.
† Mattheus Sermatura Juratus.
† Petrus Russus Juratus.
† D. Simon Maringus Juratus.
† Joannes Coppula Juratus.
† Andreas a Kussa, utriusque Juris Doctor, & Judex Criminalis.
† Andreas Sermatura, utriusque Juris Doctor, Judex causarum Civilium.
† Valerius de Asialis Prætor.

Loco † Sigilli. quod est Leo in corde.

Registratum fol. 377.

V I T A

Ex MS. codice Romano D. Josephi a Costa: olim
Cardinalis Sanseverini.

C A P U T I.

Ortus, pia adolescentia: peregrinatio in Calabriam
& Romam.

Beatus a igitur, & dignus Confessor Christi Lucas, qui & Leo, de Sicilia oriundus fuit, de vico, qui vocatur Corilion; parentes ejus Christianissimi, seculoque non ignobiles, eo tempore quo Sicilia ab Vandalis devastari cœperat, hunc a Divino nutu genuerunt filium; & pater quidem Leo, Mater vero Theotistis vocabatur. Hi igitur in Dei timore educantes filium, non bellicis instrumentis, nec otiosis mundanæ philosophiæ studiis, sed simplicibus domesticæ rei suæ manciparunt exercitiis.

2 Nam dum ad ætatem adolescentiæ pervenisset, hoc summum ejus a cupidine Mundi indagatur negotium, ut paternorum armentorum duceret procurator & pastor, & hoc instar David, qui paternos greges non sine divino solamine gubernabat, & quia sanctam simplicitatem in servis suis Divina Misericordia semper eligit & approbat, non dispari pietate, quam Sanctum David, etiam hunc electum suum ad spirituale corporis & animæ unxit & perunxit regnum.

3 Denique cum paterno & materno orbaretur affectu, nactus suæ orphanitatis libertatem, non protinus in lasciviam, juventute dominante elabatur, sed domi forisque corporis animique motuum invictus rector pervagatur. Jam enim Spiritu sancto titillante beatus adolescentis animus quosdam spirituales affectus contempiebat: qui post modum in bea-

A beatissimos pullularunt effectus. His accessit, ut quadam die, dum bucolicis instaret armentis, spiritali erectus fervore, variis celestis domi cœperit agitari cogitationibus, quarum validissimo impulsu incitatus, subitanam suorum totiusque propriæ domus arripuit fugam, & quoddam securitatis auxilium, famosissimum scilicet ejus temporis S. Philippi Presbyteri expectavit monasterium, in loco, qui vocatur Argiria, situm.

4 Ibi ergo beata ejus devotio ad meliores felici exhortatione animata est successus: denique in eodem monasterio unum sanctæ senectutis Monachum perit, cui etiam omnia suæ conscientie consilia patefecit, Pater, inquit, si Evangelicum caritatis tenes erga Christianos affectum, demonstra servo tuo celestis contemplationis iter proprium, istiusque miseri mundi sincerissimum contemptum. Beatus itaque senex ille spiritalis providentia in sancto juvene contemplator effectus, istis in locis, inquit, fili mi, sanctæ conversationis quietem adipisci non poteris, cum & insula nostra violentis Agarenorum incurribus ageretur, & pro certo Christiano habitatore desoletur: tamen quia celesti, ut video, inspiratione vocaris ad vitæ contemplativæ dulcedinem, ad Calabren-

B sium partium meo hortatu necesse est te transire quietem: ubi is sine dubio, qui illa intima aspiratione te vocavit Christus, januas suæ consolationis aperiet, & vitam tibi sanctæ conversationis ostendet, dicente Spiritu sancto per Prophetam David: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem exaudiet, & salvos faciet eos. Protinus ergo ille venerandus senex, tonsa capitis ejus coma, Ecclesiastici clericatus primitivum statum & signum imposuit, despondens eum, ut ait Apostolus, uni viro virginem castam exhibere Christo; indutumque h. cilicio dimisit eum, & benedixit in hæc verba: Gratia & virtus Domini nostri Jesu Christi conservet & illuminet, fili mi, cor tuum, & eripiat de scandalo iniquissimi persecutoris.

5 Protinus ergo bonæ indolis adolescens, sacræ admonitioni obediens, portum adiit, & ingressus navim, Calabriam venit: ubi dum suæ salutis anxius vagaretur, ac sollicitudine mentis & corporis pererraret, hoc primum divinitus consolationis solatium reperit. Inventa quadam Calabriæ gentis femina, religione ac senio docibilitateque decorata, profecurus est apud eam aliquas suæ necessitatis querimoniae: scilicet quis erat, unde erat, & quid desiderabat, percunctatus etiam quocirca, vel quid agere deberet. Et illa, Non poteris, inquit, fili mi, salvari pervagando, ac de loco ad locum migrando: sed si veram salutis quietem invenire desideras, utile ac congruum vitæ tuæ consilium mihi videretur, continuo alicujus cœnobii religiosæ congregationi te inseras, in qua Christo auxiliante, exemplis sanctorum & exercitio justorum operum, ad vitam beatam proficias & informetur. Et his dictis dimisit eum, imprecans & dicens: Dominus noster Jesus Christus dirigat gressus tuos in viam pacis, fili mi.

6 Hæc igitur verba sanctæ mulieris, beatissimus puer conferens in corde suo, apud semetipsum conservavit, nec tamen optatum propositum obtinere valuit. Destinaverat siquidem pia illustris pueri devotio, ut non aliquorsum omnino subsisteret, priusquam sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Romæ lumina invisisset. Iterum iter arripuit, & cum multa jejuniorum maceratione, ac cordis contritione Romanam devotus petiit, atque ante beatissimorum Apostolorum sepulchra, mentis suæ lacrymosis precibus satietate. Hoc interim Evangelicum præceptum potissimum conservavit, ut in omni hac sua peregrinatione non peram, non pecuniam, non aliquid crastini stipendii secum subulerit: Dominicæ memor promissionis, dicentis: Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

Tomus I.

a Videtur deesse prologus: a quo forsitan erui potuisset & quo D. Autor tempore vixisset, & consequenter cui seculo adscribendus x MSS. certo fit S. Leo Lucas.

b VVandalis post occupatam Africam variis vicibus assiterunt VVandalis Siciliam: hinc Siculi Africæ vicinos pererraverunt VVandalos appellare, & si VVandalorum Reges non amplius dominarentur: uti adhuc Lombardi seu Longobardi in Italia, Burgundi & Normanni in Gallia & Catalani in Hispania nominantur; licet aliorum Regum & Principum dominis subiecti. Casotanus manifestum errorem arbitratur pro VVandalis Saracenos supposuit: de quorum dominatu non agitur.

c In lectionibus Montis-Rexalis & Montis-Leonis, dicitur Singulari Dei munere natus: cum enim multos annos in matrimonio sine prole vixisset, precibus ad Deum tuus hunc tandem filium susceperunt.

d In iisdem lectionibus dicuntur armenta & greges ovium.

e Colitur hic S. Philippus, Sicularum Apostolorum habitus, 12 Maji.

f Agarenos habitos esse Saracenos diximus 7 Febru. ad Vitam Agari. S. Moysi Episcopi Saracenorum, ubi de horum origine & dispersione est.

g Ex hoc loco patet non tam VVandalos, Arianismo olim infectos, quam Mahometanos Saracenos Christiano nomini infestissimos hostes intelligi.

h Recchus Petrus supra citatur indutum ait habitu Basilienfi, hoc monachorum S. Basilii.

C A P U T II.

S. Leonis Luca Vita monastica. Nova monasteria extructa. Miracula.

7 Salutatis interea contemplationis oratione sanctorum Apostolorum, ut dictum est, memoriis, regreditur Calabriam: & sancto ducente Spiritu, ad quoddam parvum deducitur Monasterium in montibus, qui vocantur a Mula constitutum. Abbas autem illius Monasterii, nomine Christophorus, cum esset multæ sanctitatis vir & provectæ gratiæ atque ætatis, sancto revelante Spiritu præcivit iusti adolescentis adventum, congregationisque monasterii Fratribus ait: Scitote, fratres mei, quoniam hodie veniet ad nos quidam juvenis habitu incultus, sed multa spiritali gratia præditus: cilicio tantum super nudo amictus, cui nomen Leo, & a Deo nobis est datus: cui rogo vos, Fratres, velocius obviam ite, & cum summa caritate & humilitate suscipite: quia noster & frater, & monachus, ad grandem monasterii mei profectum a Deo donante servabitur. Isti itaque Fratres, promissionis avidi, ac jussionis solerti, ad portam monasterii obviam ire properant; quia aliud, de quo speraretur, iter non noverant. Et mirum in modum uterque occursum, & Fratrum videlicet ac prædicti iusti, ad portam eandem mox æque convenit. Pia ergo dilectione suscipientes eum perduxerunt ante præsentiam præfati Patris Christophori; qui quasi in semper visi oscula nimis humane circa ejus hospitalitatem effusus est, quibus ex causis perpendens B. Leo, divinitus se consolari, hæsit animo, ac peregrinandi fixit modum, glorificans Creatorem totius mundi Dominum, qui in nullo deest sperantibus in eum.

8 Verum enim vero Abbas Christophorus per aliquod tempus novi hospitis sui conversationem considerans, dum spiritalibus incrementis, ultra humanum modum indefessæ mentis fervorem cognovit, quasi in mentis suæ quoddam speculum jucundabatur, eo quod felici successoris hereditate frueretur. Festinavit autem eum sanctæ conversationis habitu induere: & juxta ejusdem conversationis ritum imponitur ei nomen Lucas, & dixit: Ecce fili, ascendisti Crucem Domini tui, vide ergo cui te sociasti, vel cum quo te crucifixisti. Permanit autem B. Lucas in eodem monasterio annis sex, in tanta abstinencia corpusculum aprans, ut panem & aquam non sine mensura, ad refocillandum potius quam saturandum semper sumeret. Tanta erat illius humilitas, & circa

I 1 Fratres

A Frater obedientia, tantaque ei omnium bonorum & virtutum exercitia, ut omnium Fratrum animos in admirationem converteret, eoque adhuc juvenis, ad tam senilem perfectionem tam cito perveniret. Er in tanta gratia nulla eum unquam delectationis vanæ aura pulsavit: sed etiam per singulas noctes lacrymis suis stratum suum rigabat, sicut dixit Psalmista David, & per omnia vitam Angelicam agens, quantum intra hominem potest fieri, extra hominem ferebatur; ita ut omnis in Dei servicio labor ei ob futuram gloriæ spem quasi quoddam quotidianum delectamentum haberetur.

9 Interea Abbas Christophorus, & B. Lucas pari consilio ad territorium e Mercuriense descendentes, monasterium construxerunt, quod intra septem annorum tempus ad perfectionem usque duxerunt. Eodem quoque desiderio ad alium locum, qui Vena nuncupatur, transmeantes, aliud ibidem construxerunt monasterium miræ pulchritudinis & amanz jucunditatis: in quo per decennium fere simul commorantes, quis enunciare sufficiat, quam indefesso labore, parique concordia ad sancta incrementa processerunt: in tantum ut matura jam sanctitas ad utiles animarum usus quibusdam prælagiorum indicis non solum a Magistris, verum etiam discipulis capi potuerit.

10 Hinc miraculum denique dum quadam die B. Lucas quippiam servitii in rebus monasterii ageret, repente serpens prostruit, manumque ejus morso venenoso invasit: quem ille excutens a manu projecit, & diu inter motum veneni, ac spem divini auxilii hærens, dum nil doloris sibi sentiens remansisset, in gratias divinas attollitur, dicens: Gloria tibi, Domine, qui dedisti potestatem servis tuis calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.

11 Erat in eodem monasterio jumentum ad onera vehenda pernecessarium Fratribus: hoc itaque morbo percussum, ad solam mortem palpitabat, quod vir Dei signo Crucis ter tangens, subito sanum surgere fecit, & omnes qui viderunt glorificabant Dominum.

12 Dum præ multa humilitatis suæ obedientia aliquando ligna deferre ad usus monasterii perrexisset, & ultra vires ferendi in una sarcina collegisset, considerata corpusculi sui tenuitate, in duas sarcinulas onus divisit, ut bino itinere deferret, quod semel non potuit. Prima ergo sarcina humeris imposita pergere cepit. (Mirum dictu, & divinæ pietatis etiam in vilibus rebus notitia.) Sarcinula alia terra tenus subsequuta est viri Dei velligia, ut neque terram tangere videretur, neque visibili aliquo adminiculo vheretur. Et famulus quidem Domini hujus rei nescius erat, donec videntium Fratrum nimia admiratione est permotus, qui non in elationem miseri favoris, sed in humilitatem rodactus est dominici timoris.

a Montes Mala supra ostendimus esse in Calabria superiore, reclamante cum indicat Leontibus Rocco Pirro, quæ monasterium illud prope Montem-Leonem in ulteriore Calabria fuerit.

b At priore nomine addito Leo Lucas a posteris appellatus est, ut ab aliis ejusdem nominis Sanctis, qui in ejusdem regionibus postea floruerunt, distingueretur: inter hos fuit S. Lucas Abbas Corbontensis in Lucania: qui iidem in monasterio S. Philippi Agrippi vixerat, colitur hic 13 Octob. Alius S. Lucas Agrippensis Abbas referetur proximo 11 die Martii cum hoc S. Leone Luca in unum eundemque a quibusdam constaret.

c Ex descensu colligimus in vicina aliqua valle casitellum. Infra num. 22 Mercuria civitas indicatur.

Dignitas Abbatis collata. Illustres virtutes. Miracula.

13 **P**Er idem tempus contigit magnum Dei virum Christophorum, molestia corporis pergravatum, ad ultimum vite istius deduci diem: beatissimum itaque Lucam cum ceteris Fratribus monasterii sui advocans, ait: Ecce filii mei, tempus resolutionis mee instat, festinansque desiderio ad bonum Dominum pervenire, qui me vocat. Quapropter, fili Luca, commendo tibi pusillum gregem, quem Dominus in isto Monasterio congregavit. Tu vero ministerium tuum imple, depositum custodi. Credo enim, & commendo in Domino Jesu, quia confirmabit vos usque in finem, solidabitque, & augebit incrementa frugum Justitiæ vestræ. His & similibus verbis fratres exhortans, & osculo sancto valedicens eis, quievit in pace. Sanctum vero corpus ejus beatissimus Lucas cum Fratribus honestissime procurans cum Psalmis & Hymnis spiritualibus optimo in loco sepelivit.

14 Interim electus Dei Lucas præfati viri sanctissimi superstes, pastoralis etiam jure successor, omnes E animi sui curas, velut quasdam virtutum copias, in unum contraxit, atque ad dominicum agrum vineamque excolendam totum se crexit, ut & novas propagines convenientium Monachorum insereret, & profeminatæ sobolis zizania expurgaret sic a Deo fidelis dispensator talenta dominica portexit, ut centesimum Monachorum excederent numerum, quæ ad famam sanctitatis ejus undequaque congregati sanctæ conversationis iter arripuerant, sic ut nonnulli eorum humanam jam naturam excederent, & certi quidam Sancti, terrestres Angeli vivere viderentur.

15 Cum ad confortandas Fratrum necessitates, quadam die verbum exhortationis recitaret, inter cetera sanctæ prædicationis pabula, hoc eis ad testimonium divinæ consolationis adhibuit. Istius, inquit, monasterii Fratribus quodam tempore ad opera sua cum stipendio egressis, unus eorum cum uno tantummodo pane in monasterio residerat, cui cum venatores lassitudine inediaque confecti superveniscent, & alimoniam obnixæ peterent, caritatis conscius, eundem totius victus sui panem, & aliquantula poma apposuit, ac sic jejunus ipse in domestico defudavit ad vespertinum laborem, & inedia jam fessus quiescere perrexit, & aperto ostio cellulæ tres panes calidos, niveique candoris reperit: quos intelligens divinitus sibi destinatos, reddidit gratias Deo omnipotenti, qui dat escam omni carni.

16 Ad corripienda quoque Fratrum murmura, intulit tempore Christophori fuisse in eodem monasterio Monachum: hunc quoniam contigit modicum offendisse in verbo, ad tantam penitentiam se correxit, ut viginti diebus totidemque noctibus in montium & Mirmannorum solitario algore nudus perstitit, adeo ut in uno eorum dierum venatores ob suam nuditatem fugiens, gurgitem frigidissimum ad collum usque ingressus latuerit. Diebus autem tam rigida penitentia, nil aliud quam indulgentiam tanti delicti a Deo postulavit. Hac sanctificatione peracta, regressus est ad monasterium. Et his similia Sanctorum exempla, semper Fratribus referebat, & non diebus atque noctibus a sancta prædicatione cessabat. Illa tamen duo exempla B. Lucæ esse suspicamus, quæ quidem ipse causa humilitatis de aliis proculit, qui quantæ humilitatis, sanctitatis atque virtutis fuerit, in sequentibus suorum operum mirabilibus comprobatur.

17 Quodam tempore de b Saxonia civitate paralyticus

A ticus quidam ad virum Dei deductus est: pro cuius sanitate dum rogaretur, respondit: Non est meum, fratres, hoc negotium; tamen ne incompatiens, peccati incurram periculum, orationis non negabo officium. Congregatis itaque Fratribus ingressus est in oratorium, præcipiens deferri paralyticum, ac nudum expoliari: sicque orans cum Fratribus unxit oleo totum corpus ejus in nomine Domini nostri Jesu Christi: & statim sanus surrexit glorificans Dominum, pedibusque propriis ad propria remeavit.

18 Cujusdam Saxonici civis filius miserabiliter a daemonio correptus est: quem cum uxore jumento impositum ad virum Dei detulit. In ipso autem itinere daemon eis nocere tentavit: nam pedibus jumenti serpens immanis e colligatus cum offendere fecit & insidentem mulierem cum filio non sine allisione deiecit. Qui tamen postponentes inimici insidias, ad virum Dei velociter cucurrerunt. Qui anxie petitione eorum compatiens, sancti monasterii sui sacerdotem Euthymium convocavit, atque exorcismum d sanctorum Patronorum super puerum legere jussit. Tunc ipse oleo lampadis cum perungens, statim a daemonio liberavit.

19 Quidam Constantinus nomine, de e Cassiana civitate, f parentem habebat monachum in monasterio S. Lucæ, quem cum aliquando pergeret visitare, insidiante diabolo deviavit, & per abrupta montium Murimanorum vexatus deficiensque, sanctum Dei Lucam invocare cum lachrymis incepit, & statim ex adverso montis vox ad eum facta est: Frater ecce via recta. Ad cuius indicium viam reperit, & quam citius ad monasterium pervenit & tamen antequam accederet sanctus Pater obviavit, ita inquit: Frater Constantine, multum laborem passus es; hodie, qui cuncta, quæ ei acciderant retulit, & Deo gratias cum fratribus reddidit.

20 Alter constantinus hereditatis suæ confinio monasterii vicinus occasione aliqua cum Fratribus monasterii vociferando litigare cepit: ad hoc sedandum cum mitis Pater processisset, furis agitatus Constantinus, beato viro alapam in faciem dedit; qui tacite, & patienter, juxta Evangelicum præceptum alteram ferienti præbuit, Constantinus vero, antequam ad sua remearet, a daemonio vexatus, miserabiliter torquebatur, qui continuo ad virum Dei deductus est. Misertus autem ejus vir sanctus manus suas pro eo ad Dominum expandit, & oratione completa a daemonio liberavit: qui de sua liberatione gavisus Deo, & S. Lucæ semper gratias reddidit.

a Castellum Murimannum in vicinis Calabria cisterioris montibus viciniam eorum tradit Marastius lib. 4 Calabria cap. 24, & indicant tabula geographica Mormando & Morano; ultimum huic narrationi magis convenit.

b Hanc Saxoniam civitatem inter vicinas fauces ruper existisse non est dubium, neque e Saxoniam regione procul dista aut hic paralyticus deductus, aut parentes filium emergentem adduxerunt.

c Cajetanus habet implicatus.

d Idem, a sanctis Patribus super emergentes exorcismi solitum.

e Civitas Cassiana inter mare Jonium & montes ubi Multisilium est, media, apertissime situm aliorum locorum confirmat. f Supra in Lectionibus e Græco translatis, patrem monachi a via aberrasse, ait.

g Indicatur iter dict. Quam procul a Monte-Leone distet Cassiana urbs, docet Tabula Geographica.

C A P U T I V.

Alia miracula. mors prædicta. Sepultura.

21 **U**nus ex Fratribus, nomine Joannes, monasterii ejusdem cellararius, quadam die ad virum Dei venit, & ad genua ejus prostratus, sancte pater, inquit, supra vires meas est obedientia, quam im-

posuisti, & nequeo tantum perferre laborem; quapropter paternitas tua alium provideat, qui idoneus existat ad exercenda monasterii hujus officia. Sentiens autem B. Lucas per Spiritum sanctum, quod in monachum esset futurum; persevera, inquit, fili, quia in brevi tempore invitus cessabis. Non post multum igitur elephantia percussus, jacebat omnium oculis miserandus. Post sex denique menses, quibus in hac misera infirmitate languit, projecit se ad pedes S. Lucæ dicens cum lachrymis: Misere mei, Pater sancte, & propitiare istius miseri cadaveris, quod tam dura peste vastatur. Confido enim, quia a Deo quidquid poposceris, dabit tibi. Sanctus autem Lucas multa pietate commotus, in lachrymas affluxit: & ad ecclesiam concurrens, iconam sanctæ Dei Genitricis devotissimo amplexu arripuit, & diutius cum silentio orationem fudit. De inde accedens ad miserum, vestibus expoliavit, & cum fiducia oleo lampadis jam dictæ Dei Genitricis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti totum corpus perunxit: & statim veluti squammis per minutias excoriatus, ita sanus factus est, ut nullum illius morbi remaneret vestigium. Fratres autem tanti viri virtute gaudentes, glorificabant Deum.

22 Jam vero fama Sancti latere non poterat, sed circumquaque concursus virorum ac mulierum ad eum fiebat, & quibuscumque languoribus laborabant, meritis, ejus & precibus salvificabant. Quidam monachus a Mercuria civitate longo jam tempore a daemonio pervasus, ad monasterium viri Dei deductus est, & per totam noctem vexatione demonis furatus, mane orationibus justis, cum fortissimè sumi effusione mundatus est.

23 Præterea dum sanctissimus Dei famulus Lucas octogesium monachatus sui superans annum, jam perfectio maturaque commissi talenti lucro, decrepita senectutis pene a nativitate centesimum contigisset annum, accersito quodam monacho suo, nomine Theodoro, innocenti & simplici viro, sanctoque Sacerdote Euthymio, dissolutionis suæ prophetiæ spiritu prævidens diem, fratribus ait: Filii mei carissimi, disponere cogor domui Dei, quia tempus resolutionis meæ instat. Te ergo, Frater Theodore, super filios, quos dedit mihi Deus, pastorem & heredem eligo. Vigila ergo super gregem tibi commissum: nec timeas sub tanto pondere, quia Dei auxilio & fratris tui Euthymii sustentaberis solamine. Hæc & his similia sanctus senex Fratribus enunciavit, & ad corporis quietudinem caput in lectulo reclinavit. Hæc omnis Fratrum congregatio audiens, amissione tanti thesauri perterriti, inter spem tamen ac metum suæ salutis positi, ajunt; Forsitan, Pater noster, non est ad mortem hæc tua infirmitas, sed potius consueta ad tempus corporis tui molestia: necessarius adhuc nobis supereris, Deoque donante reservaberis. Quibus venerabilis senex respondit. Nequaquam, filii mei, nequaquam ultra ad istius miserrimi mundi agones reservabor: quod & ipsa ætas decrepita senectutis meæ vetat, & pius Rex Regum ad misericordissima remunerationis suæ præmia me vocare dignatus est.

24 Noctem illam totam cum Fratribus pervigilem ducens, orationibus insistit: in crastinum ac si nullius molestiæ agitudine pateretur, in pedes constituit, & proprio gressu sanctam Ecclesiam intrauit, ac missarum solennius instans devotissimus, Dominici Corporis, etiam & sanguinis viaticum sumpsit: & congregatis totius cenobii Fratribus sanctæ pacis osculum dedit: verbum etiam exhortationis, quod semper habere in ore consueverat, ad memoriam revocavit. Videte, inquit, filii, cui vos devovistis, & ejus jugum suave super vos suscepistis, quia Domino Christo placere non potestis, nisi pleno af-

12 MAR. A festu scandala mundi contempseritis: non sit inter vos verbum scurrile vel otiosum; non aliqua discordia zizania: sed habete pacem in vobis & vinculum caritatis, ut habitet inter vos Spiritus sanctus. Confido enim in Deo meo, quia semper vobiscum ero, etiam post obitum.

25 Convenerat igitur ad tam sanctum spectaculum gloriosa turba monachorum, beati viri excessum, cum magno more expectantium. Hi itaque audientes tam sanctam admonitionem & felicem provisionem, cum magnis fletibus irruerant super eum, deosculantes Angelicam faciem ejus. Jam enim Dominus in quamdam resurrectionis spem eum transformaverat. Nam in vultu ejus quaedam spiritualis reverentia apparebat. Interea inter psallentium monachorum fletus, & inter sanctorum Angelorum expectantium choros, sancta ejus anima de corpore exivit & tantusque odor suavitatis omnes qui aderant replevit, ut omnia aromata sua mira fragrantia superaret.

26 Frater autem quidam validæ febris frigore conquassatus, ad sancti viri transitum de longinquo occurrens, jam defunctum reperit, qui statim in oscu-

la sancti corporis cum lacrymis irruens, sanus surrexit.

27 Successor vero sancti viri Theodorus cum Sacerdote Euthymio, & beato illo qui aderat monachorum cœtu, qui ad tam beatum funus conveniant, curantes sanctum corpus, illud intra ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ, in loco ubi cella ejus ^{sepulta} primum fuerat, cum summo honore & reverentia reposuerunt. Quo in loco præstantur ejus beneficia omnibus ex animo & fide eum requirentibus, usque in hodiernum diem. Celebratur autem dies transitus ejus die prima Calendarum Martii, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit & regnat cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen. ^d

^a Apud Cajetanum additur, ejus virtutem odore diffuso.

^b In lectionibus additur Kalendis Martii apud Cajet. sub horam sextam; id est, circa meridiem.

^c Sæpe formula conclusionis similes postea adjecta Auctori videtur testis oculatus fuisse.

^d Qua postmodum occasione corpus in civitatem Montem-Leonem delatum sit, nusquam proditur.

DE S. BERTRANDO, SIVE BELTRAMO

IN TERRITORIO PATAVINO.

1 MARTII ^{Fontaniva in ditione Patavina.} **C**ittadella oppidum est territorii Patavini, perlatum, nobile, frequens, & opulentum, ut de sua quidem ætate scribit Leander Albertus: neque Bernardinus Scardonius lib. 1 clas. 1 pag. 17, pulcherrimum, mœnibus ac fossa in orbem circumdatum, cum duabus fortissimis turribus. Quibus consentiunt quæ Angelus Portenarius, de Patavii felicitate lib. 2 cap. 10 tradit, qui & his mille passus Cittadella distare ait pagum Fontanivam ad Meduacum majorem, qui nunc Brentæ dicitur: ubi olim castellum fuit, quod anno MCCXXVI Patavini everterunt. In eo autem pago idem hic testatur corpus asservari B. Beltrandi, ex nobilissima familia Orega, jam extincta. At lib. 3 cap. 1 rursum Fontanivam recenset inter LXX loca ditionis Patavina,

qua olim communia reip. aut privatorum sumptu fuisse. Libro 9 cap. 49 Ecclesias enumerans subjeitorum Cittadella pagorum, hac inter alia habet: Fontaniva B. Beltramus, parochia.

2 Philippus Ferrarius in Catalogo SS. Italia & generali Catal. Kalendis Martii eum assignat, ac pagum ^{1 Martij cultus S. Bernardus.} illuc Fontanicum, hic Fontanicam vocat, Scardonius Fontanivam. Ferrarius dein, natione Alemannum fuisse scribit, cumque in Italiam peregrinus venisset, in ditto pago agritudine correptum, pie & visa migrasse, ibidemque conditum, atque hac die celebrari ejus memoriam: non item in Ecclesia Patavina, cujus tamen & monumentis ista acceperit: Adla autem illius desiderari.

DE S. RUDESINDO

EPISC. DUMIENSI, CELLÆ-NOVÆ IN GALÆCIA.

Commentarius prævius.

§. I. Varia Acta S. Rudesindi. Cultus sacr.
Reliquia in variis Ecclesiis.

ANNO DCCCLXXVII. 1 MARTII **I**nter præstantes Benedictina familia Heroas, qui decimo Christi seculo Hispanias illustrarunt, eminuit S. Rudesindus, sive Rodesindus, vulgo Rosendus, natalibus regie stirpis & Episcopali dignitate clarus. Eum ob vite innocentiam, res præclare gestas, ac miraculorum frequentiam, celestibus dignum honoribus, Sanctorum catalogo adscripsit Cælestinus Papa III anno Pontificatus sui, Christi MCCC, cum ducenti & octodecim post ejus mortem essent anni elapsi. In Bulla Canonizationis meminisse Pontifex libri de rebus a B. Rudesindo gestis conscripsi: quem asserit se legisse, cum in inferioribus constitutus negotiis, Sedis Apostolicæ in Hispaniarum regnis Legati titulo frueretur; tunc Cardinalis, Hyacinthus nomine, missus ab Alexandro III Pontifice anno Christi MCLXXI ad sopiendas quasdam controversias, inter Alphonsum VIII & Ferdinandum II Legionis Reges exortas: quod feliciter anno MCLXXIV

peractum fuit.

2 Acta S. Rudesindi, (sen librum de rebus gestis, a Pontifice lectum) asserit Tamajus Salazarus in suo Martyrologio Hispanico ad Kalendas Martii, in famigerato Cellæ-novæ monasterio, de quo infra agemus, adservari: quorum copiam, licet diu a se expetitam, conquiritur assequi se non potuisse. Partem tamen eorum edidit, ex pet- vetusto Breviario Compostellano, vitellinis exarato membranis, partem ex codice antiquo, patrio idiomate circumscriptam, extraxit, Latinamque fecit. Quæ & nos prælo paraveramus. Verum ut prima monumenta assequeremur, orexis est excisata. Ergo RR. PP. Michaelis Godella in obsequio Serenissima Regina Madrisi degentis & Francisci Cachupin, Provincia Castellana, sub qua collegia Gallacia continentur, Societatis nostræ Præpositi Provincialis; quam alibi experti eramus, benevolentiam imploramus. Hic R. P. Gabrieli de Henao, sacra Theologia Professore emerito, in Collegiis Ovetensi, Vallisoletano & Salmanticensi; ac plurimis editis libris celeberrimo commisit eam curam. Is huc ad nos Vicam misit & miracula MSS. tam Latina quam Hispana.

A Hispanica cum epistola Salmantica scripta x. Nov. anno MDCLXII, indicatque se illa, Deo favente citius obtinuisse, quam sperarat, idque singulari beneficio Reverendissimi P. M. F. Mauri de Somoza, Qualificatoris Concilii sanctæ generalis Inquisitionis, Abbatis Salmanticensis Collegii S. Vincentii, Magistri Generalis Ordinis S. Benedicti, Cathedralici Scoti in Academia Salmanticensi, dignissimique monasterii Cella-novæ filii, qui sua auctoritate movit Reverendissimum ejus conventus Abbatem, ut quæcunque acta S. Rudesindi in archivo extarent, quam citissime dignaretur transmittere. Ipsis autem Actis sub finem ista adscripta sunt: Correspondet suo originali, quod asservatur in nostro monasterio S. Salvatoris de Cella-nova die xxiv Octobris anno Domini MDCLXII. Fr. Bernardus Possedas Abbas S. Salvatoris de Cella-nova. Fr. Gabriel de Zavellos Præpositus monasterii. Fr. Franciscus Garcia monasterii Bibliothecarius. Qua hic indicare, & quam hisce Septem viris debemus grati animi testificationem, declarare æquum duximus.

B Erant hæc Acta jam more nostro suis Notationibus adaptata, & brevi subiicienda prælo; cum ecce eadem accipimus ab Eximio & admodum Reverendo Patre, Josepho Sainz Aguirra, Sacra Theologia Doctore ac Professore, qui in epistola adjuncta, atque in regio monasterio & universitate Hyrachensi Benedictini ordinis, xii Kalend. Aprilis anno MDCLXV exarata, indicat se accepisse a Reverendissimo Patre Bernardo de Posseda, Abbate insignis monasterii S. Salvatoris de Cella-nova in Gallæcia Vitam S. Rudesindi Episcopi, ejusdemque cœnobii Abbatis, & quidem omnino fideliter & ad litteram translatam ab ea, quam Magister Fr. Stephanus, quondam monachus ibidem professus, antiquis characteribus exaravit. Hanc autem longe diversam esse ab illa alia, quam Magister Ordonius composuit, & nuper transmissa fuit jussu Reverendissimi P. Generalis, Magistri Fr. Rudesindi de Murica, Regii Concionatoris, & Salmanticensi Academia. Nihilominus & hanc mitti voluisse supradictum Cella-novæ Abbatem, ut si forte alterutrum in itinere fieret jactura, altera saltem illarum ad nostras manus perveniret. Adde hanc longe antiquiorem esse illa alia, & in membrana vetustissima extare. Esse in ea nonnulla impolita pro ratione illius temporis, quæ tamen venerandam profecerunt antiquitatem. Hæc sunt ea epistola. In titulo Vita hæc antiquior dicitur scripta per Reverendum Patrem Magistrum, Fr. Stephanum: ac posterior, ante nobis missa, per Reverendos Patres Magistros Fratres Ordonium & Stephanum, monachos ejusdem cœnobii. Hoc titulo moti quidam Ordonium Stephanum censuerunt multo antiquiorem. Tamajus Salazar, licet nulla Acta viderit, facit tamen Ordonium scriptorem fere sancto Abbati synchronon. Ambrosius Morales lib. 16. Chronici Hispanici cap. 36. asserit & facta & miracula S. Rudesindi, in volumine antiquo, & autis fere exarato characteribus adservari in monasterio Cella-nova, ac librum de vita ejus conscriptum attribuit Ordonio, alterum de miraculis Stephano. Verum ex Prologo constat unicuique atque eundem auctorem, & qua in vita ab eo gesta libro primo; & miracula post mortem passata, libro secundo scripsisse: quem cum Actis antiquioribus judicamus fuisse Stephanum, non tamen S. Rudesindo synchronon, sed ducentis circiter annis eo juniorem. Hinc in eodem Prologo cum se asserat miracula legisse, non dubitamus, quin etiam Acta olim exarata habuerit, quæ omnia suo stylo collegit, & duobus libris distinxit. Miraculum primum contigit imperante Alphonso I Ferdinandi Magni filio, qui ab anno MLXV usque ad annum MCLX. regnavit. Asserit autem scriptor se illud miraculum ex relatione seu traditione Fratrum Cella-novæ didicisse. At mox narrat alterum, quod reculerant sancti viri, qui presentes fuerant: ut reliqua duobus prioribus capitibus infra relata. Dein capite III indicat, quomodo ipsemet a studiis aversus, & opes S. Rudesindi emendatus, habitum monasti-

cum in Cella-nova suscepit, & qua suo tempore miracula contigerunt, describit capite III & sequenti. Et hæc tam Vita quam Historia miraculorum extabat, cum Hyacinthus Cardinalis, postea Calixtus Papa III, coram in Cella-nova circa annum MCLXXI aut non multo post adisset, & Rudesindi jam cum Beatis adscripti, sacrum corpus elevarer. Concluditur autem illa pars Miraculorum num. 30. his verbis: Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

4 Quæ lib. 3. sequuntur miracula, judicamus ab Ordonio scripta cum aliquo Prologo, in quo indicat corpus B. Rudesindi in Mariæ Dei Genitricis ecclesia requiescere; scilicet ecorecenter translatum, cum ante prope ecclesiam S. Petri esset sepulchrum. Dein omnia numero plurali explicat, quæ hactenus erant numero singulari narrata. Demum Ordonius, cui hanc partem tribuimus, vixit sub finem sæculi xii, quando sub Alphonso Rege filio Ferdinandi II, indicat se ultimum miraculum num. 42. relatum scripsisse. Et certe Ambrosius Morales, loco supra citato, arbitratur Ordonium esse eundem, a quo conscriptus liber, cui titulus Ex-pomonogeron; addisque eundem adhuc extare in monasterio Cella-nova, esseque similem Rationali divinarum officiorum ab aliis vulgato, atque ad ejus calcem hoc distichon legi:

Ordonius librum per Christum condidit istum,
Bisdenis annis septem supra mille ducentis.

Incidit hæc æra MCCCXXII, ut etiam advertit Morales in annum Christi MCLXXXIX, quando Ordonium fuisse illius cœnobii monachum & Priorem, legi in principio libri monet idem Morales: qui suis lucubrationibus res gestas S. Rudesindi inseruit: quod post eum & alii fecerunt; Joannes Marietta lib. 5. Historia Sanctorum Hispania cap. 64 & 65, Manrus Castella Ferrerius lib. 2. Historia Compostellana S. Jacobi cap. 12, ubi ingenue affirmat, se post S. Jacobum præ reliquis Calisibus maxima animi propensione erga S. Rudesindum ferri, neque qui eam historiam scripsit, cum militia regia in ditione Cella-novæ & agro Avrensi, ubi natus erat, præfesset. At fuisse lateque eam historiam fundationis & antiquitatum monasterii Cella-novæ, tum res gestas S. Rudesindi deduxit Antonius de Tovar, tomo 5 Chronici generalis Ordinis S. Benedicti, ad annum Christi 935, ubi a folio 6 ad 36 sub variis singula capitibus distinguit, ac S. Rudesindum inter illustriores Sanctos Hispaniarum recenset, ejus effigiem in singulorum librorum fontes inter præcipuos Benedictini Ordinis expressa. Lusitanico etiam sermone (nam relati auctores & Lusitanice scripserunt) ejusdem Rudesindi Acta vulgavit Rodericus de Cunha Episcopus Portuensis, dein Archiepiscopus Braccarensis, in Historia seu Catalogo Episcoporum Portuensis par. 1. cap. 13.

5 Tamajus Salazar in Martyrologio Hispanico ad Kalendas Martii hoc enim encomio celebrat: Cella-novæ in Gallæcia S. Rudesindi monachi, Episcopi Irtensis & Du-mienensis, qui celebri operatione virtutum, celebrior claritate miraculorum, & celeberrimus evidentia sanctitatis, obdormivit in Domino. Vñon, Menardus, Dorganus in Martyrologiis Benedictinis ista habent: In Hispania S. Rudesindi Episcopi, sanctitate & miraculorum gloria conspicui. Bucellinus prolixiore eum encomio celebrat. Benedictini regnorum Portugallia ex Breviario Conimbricæ anno MDCLVII excuso recitans officium xii lectionum, quarum quatuor desumptæ sunt ex antiqua Vita. De eodem agit in Hagiologio Lusitanico Georgius Cardosus, qui in officio Sanctorum Lusitanorum inter Confessores Pontifices in hymno ad Sextam eundem veneratur, Joannes de Sanchemene Archiepiscopus Compostellanus, inter gesta propria discessis anno 1596 edita, mandavit sub ritu semiduplici celebrari officium Kalendis Martii de S. Rudesindo Episc. & Conf. eo quod fuerit Archiepiscopus Compostellanus. Secundum Ordinem recitandi divini Officii per Hispanias, dum & in Madriti sapius editum, in Alendoniensi diocesi officio dupli-colitur, uti in Ecclesia Compostellana die sequenti, &

ter-

A tio Martii in digressu Asturienfi. Kalendis Septembris celebratur memoria prime Translationis apud Tamajam his verbis: Apud Cellam novam, cenobium ordinis S. Benedicti in Gallacia, Translatio sacrorum pignorum S. Rofendi Episcopi, ipsiusque monasterii Abbatis, quæ ab Hyacintho S. R. E. Cardinale & per Hispanias Sedis Apostolicæ Legato, post Pontifice Maximo, nomine Celestino III, solenni apparatu & regali pompa nescitur executæ.

6 Inter viros Apostolicos, qui a SS. Petro & Paulo Episcopi ordinati, in Hispaniam ad fidem Christi profeminandam missi sunt, S. Torquatus Accitane Colonia Apostolorum, nuncrari diximus Kalendis Februarii ad Vitam S. Cecilii Episcopi Eliberitani; iterum ad Idus Majas, quo die S. Torquatus aliique etiam Tabulis Romani Martyrologii sunt inscripti, plenius dicturi. Hujus Sancti aliqua reliquia olim adseruata fuit in ecclesia ejus nomini dicata, ac Columna S. Torquasi appellata, ad ripam fluminis Limia in limite bodierno Gallacia & Lusitania. Cujus loci potestas dominatioque cum ad familiam S. Rudesindi spectaret, curavit is illas reliquias ad Cellam novam, monasterium a se fundatum, transferri. Una eademque postmodum veneratione reliquias

S. Torquati
ap. O. de Cal.
h. monasterium
dicti S. R.
adfundit

omnesque reli-
quias an-
t. 1608. immo-
lata

S. Rudesindi
aliqua sunt
Compostella.

Antea.

et Minio
di.

SS. Torquati & Rudesindi coluerunt monachi Cella-nova, quorum Abbas quadragesimus septimus Claudius Tenorius curavit magni pretii capsam argenteam fieri, inclusitque sacras reliquias SS. Torquati & Rudesindi, easque solenni in-
8 fusa supplicatione Kalendis Martii MDCI summo altari imposuit. Duo integra ossa horum Sanctorum liberali dona-
9 tione eorumdem Cella-nova monachorum, eodem anno die XXIX Martii Compostellam delata sunt, summa, uti par erat, magnificentia ab Archiepiscopo Joanne de Sancte-
10 me etque Ecclesia Cathedralis Canonicis excepta. Interfuerunt tunc infinita supplicationi omnes urbis totius Clerici & monachi: adhibita rara atque excellens musica, & arcus triumphales, non absque magnis sumptibus erec-
11 ti. Sunt etiam utriusque Sancti aliqua reliquia in Ecclesia Auriensi, in cujus digressu est Cella-nova extructa: in hujus monasterii sa-
12 crario adseruatur S. Rudesindi mandibula theca argentea in-
13 clusa. Quæ omnia fusius narratur a Mauro Castella Ferre-
14 ro, qui dicta Translationis Compostellana interfuit. At post ejus opus extensum, Afindonium aliqua S. Rudesindi reliquia magna cum solennitate delata sunt anno MCXIV, ubi festum ejus hisce Kalendis Martiis religiose celebratur. Le-
15 gendum caput 4. historia Tepez, & in hujus Appendice Diploma septimum.

§. II. Stirps regia S. Rudesindi. Hujus majores, fratres, poster-
16 i. Ecclesia Compostellana dedicata.

C 7 **I** llustri Regum Ovetensium familia ortum Rudesin-
17 dam tradant passim scriptores, illorumque insignia
18 regia ad cesseram hujus familiæ gentilitiam translata. Di-
19 cantur insignia Froyle primi Regis in cenobio Samonsi ad-
20 servari Alphonfi Casti in Ecclesia Ovetensi, & Ranemiri I
21 in basilica Naurantii; etque exhiberi Crux rubra interposi-
22 tis litteris Græcis A & Ω. Pro hisce litteris cesseræ S. Rudesin-
23 di, quæ in porta ecclesiæ Cella-nova adhuc videntur, circi-
24 num ac speculum habens, quibus ajunt compositionem vira
25 & mensuram ædificiorum cum morum dispositione, & rerum
26 gestarum exemplis demonstrari. Sed hac genealogica scientia
27 studiosius curiosis expendens. Patrem suum S. Rudesindum in
28 Testamento Gutterium appellat; Morales, Marietta, da
29 Cunha aliique, Gutterium Ariam; Sandovallius Gutte-
30 rium Mendez, pro hoc cognomine Tepez, cum Ordonio in
31 Vita, Menendez scribit, & Hermenegildum interpreta-
32 tur, vocatque Gutterium Menendez de Arias. Avum pa-
33 ternum ex quodam S. Rudesindi scripto asserit Morales, Co-
34 mitem Hermenegildum esse, consanguineum Alphonfi
35 Magni Regis, ejusque aulæ supremum Præfectum: imo,
36 ut alii habent, fuisse supremum militiæ Ducem, & Capi-
37 taneum generalem, appellarique Hermenegildum Menen-
38 dez, sive Gutierrez, qui Vitizam Ducem, Domino Ade-
39 fonso Regi & Dominæ Scemenæ Reginæ annis septem re-
40 bellem, apprehendit, & Regi in urbe Ovetensi obtulit:

S. Rudesin-
di in Regi-
Ovetensi
prospicio

ejus patris

et. 11.

quando omnem terram, quam is obtinebat, Regis dona-
41 tione accepit: ut ea pluribus narrata leguntur apud Tepez
42 in Privilegio confirmationis, monachis Cella-nova anno
43 MXV ab Alphonso v Rege Catholico concessa, & in Appendi-
44 ce tomi v ejusdem Tepez num. 6. extenso.

8 Templum Compostellannum sub dicto Alphonso Magno
45 dedicatum fuisse auctor est Sampirus Episcopus Astoricensis:
46 cui solennitati interfuerunt Hermenegildus, aliis Erme-
47 nildus, Tude & Portugallæ Comes, & Arias filius ejus
48 ejus in Minio Comes, sive ad Minium fluvium: in qua
49 ditione ab S. Rudesindo ejusque matre est Cella-nova extru-
50 ctæ. Tempus in Privilegio Consecrationis ab eodem Alfonso
51 dato ita indicatur: Æra, scilicet Hispanica, congruit no-
52 vies centena, sexies sena addito tempore uno. Et in Pri-
53 vilegio Donationis, dicitur facta Donationis charta die
54 consecrationis templi Nonas Maji anno XXXVI regni reli-
55 giosi Principis Adefonsi Æra DCCCXXXVI, quæ convenit
56 in annum Christi DCCCXIX, quando cyclo Solis XII littera
57 Dominicali G Nonæ Maji inciderunt in seriam secundam,
58 & apud Sampirum, & in privilegio Consecrationis indica-
59 tam. Eandem dedicationem Nonis Maji inscripsit Mar-
60 tyrologio Hispanico Tamaus Salazar, additque alia con-
61 secrationis ex Sampiro & Privilegio Regis jam indicatis.

Ambrosius Morales lib. 1. cap. 2. sumque secutus Baronius,
62 ad annum nongentesimum dictam Dedicationem referunt,
63 vasi interim cum aliis passim scriptoribus facultatem per-
64 agenda Dedicationis indulgentiam ab Joanne VIII Pontifice Ro-
65 mano cujus epistolis apud Sampirum apponitur Æra DCCC-
66 VIII, uti Concilio Ovetensi Æra DCCCX, quod transactis
67 XI mensibus post dedicatam Ecclesiam Compostellannam ince-
68 pit scribit Sampirus, ac XVII Kalend. Julii absolutum:
69 additque congregato magno exercitu, ac triennio peracto,
70 Æra DCCCX urbes desertas & jussu Regis populas: quæ
71 cum magna annorum confusione asseruntur. Morales & Ba-
72 ronius Concilium illud, quod Ecclesia Ovetensis dignitate Me-
73 tropolitana nulla est, referunt ad annum DCCCXI, quo puta-
74 runt Joannem IX constitutum Pontificem, cujus initium ad
75 annum DCCCXVII tradunt Carolus Sigonius lib. 6. regni
76 Italia, & Alphonfus Ciaconius in Vitis Pontificum, ad an-
77 num sequentem Hieronymus Rubens lib. 5. Historia Ravenna-
78 tum: ut ea epistola videantur a Joanne IX scripta fuisse, quæ
79 solum in appendice post alias Joannis VIII epistolas num. 309
80 & 310 absque ulla temporis aut anni notatione leguntur.
81 Hac de tempore dedicata Ecclesia Compostellana, cui adfue-
82 runt pater & avus S. Rudesindi, Comites circa annum non-
83 gentesimum illustres. Interfuit inter VII Episcopos Naster
84 Conimbricensis post urbem Mauris ereptam constitutus, cum
85 aliis Episcopis ibidem relatis.

interfuit do-
dicatione au-
ctore Compo-
stellano anno
859.

et Joanne 9
Papa con-
stituto.

et pater
Joannis 9
lib.

9 Comes Gutterius, ut asserit Tamaus Salazar in Vi-
86 ta Rudesindi a se composita, cum Rege Ranemiro, Ordo-
87 nii Regis filio, apud Colimbriam fertur in expeditione
88 fuisse, quando conjux ejus Ildaura ab Angelo præmonita
89 fuit se concepturam filium, scilicet S. Rudesindum. Verum
90 hic Rex debet fuisse Alphonfus XII, seu Magnus, Ordonii
91 Regis filius, qui huic successit anno DCCCXII, & postquam
92 regnasset annos fere quinquaginta, mortuus est anno DCCCX
93 aut sequente, quo regnante natus est S. Rudesindus anno
94 DCCCXII. Hic matrem suam Ildauran, aliis Ilduaram
95 dictam, vulgo Aldaram, agnoscit in suo testamento. Ejus
96 Vitam inter sanctas & illustres faminas Lusitania edidit
97 num. 53. Ludovicus dos Anjos, & diploma aliquod signatum
98 anno DCCCXXV asserit in Monarchia Lusitanica extare his-
99 ce verbis: Tempore illo, quo Comites Guterres Arias &
100 Cometissa Aldara tenebant Portucula & terras de Sancta-
101 Maria. Elogium hujus Aldara concinnavit etiam Tepez to-
102 mo 5 ad an. 455 cap. 4, ubi ejus epitaphium in ecclesia Cella-
103 nova tradit ejusmodi a S. Rudesindo filio erectum: Degit hic
104 humatum Ilduaræ confessa sanctum corpus, conditum
105 a Rudesindo Episcopo prole sua, tertio decimo Kalend.
106 Januarii Æra XCLXXXI, Æram dein interpretatur DCCC-
107 LXXXI, quæ incidit in annum Christi DCCCXLI. Ferrerus
108 sepul-

illam mo

mon. 53
et an. 945

A sepulchrum aut in arca parietis oratorii S. Joannis Baptista impo-
posito, ante altaria Deipara Virginis & ejusdem Sancti Pra-
cursoris, ad latus epistola. S. Rudefindus fateretur se una cum
genetrice sua Ildaura construxisse illud monasterium, quam
post obitum mariti inter Conversas Benedictinas, quas tunc
Confessas dictas ferunt, habitum monasticum assumpsisse ad-
dunt Tepez & Anjos, forsan in vicino monasterio S. Maria
Villa-nova, cui Adesinda filia ejus, ac soror S. Rudefindi,
Abbatissa praeuit: eamque cum matre in oratorio Cella-no-
va sepulchrum tradidit Morales, qui utramque in sacra habi-
tam veneratione addit. Praefatis parentibus natus S. Rude-
findus patrem spiritalem, uti ipsemet testatur, habuit Sa-
varium Episcopum Dumiensem, quem infra ostendimus
floruisse anno vi, xiii, xiv & xviii post nonagesimum.
Nomen, ut arbitramur, gentilicium adeptus, cum inter Co-
mites Alphonso Magni apud Sandovallium pag. 250 aliquis
Rudefindus Gutierrez reperitur, ejus forsan proavus. Vi-
ventibus non solum parentibus, sed avocis etiam Ermenigildo,
adolevisse enim colligimus ex Alphonso v Privilegio, supra
indicato: in quo ista junguntur: Post obitum vero supra-
dicti Regis Adelsoni confirmavit filius ejus Rex Dominus
Ordonius ad praefatum Ducem Ermenigildum: post obi-
tum autem Ordonii Principis confirmavit eam Rex Do-
minus Ranimirus ad Ducem Dominum Gutierrem Er-
menigildi filium. Mortuo Alphonso Magni anno Christi
decexxi, successit filius Garcias, ac post triennium vita
functus regnum Ordonio, alteri Alphonso filio, reliquit: qui
ad annum usque decexxv vixit, ac successores habuit pri-
mo Froilannum fratrem anno uno ac duobus mensibus, tum
filios, Alphonsum iv ad annum decexxxiii, deinde Ordo-
nium ii, cujus regni principio Gutierius pater S. Rudefindi
videtur e vivis abiisse, ac mater Ildaura aliquamdiu vi-
dua & quidem in monasterio vixisse, mortua anno decex-
xliiii die xx Decembris.

10 Fuere S. Rudefindo duo fratres Munius Gutierius,
qui cum Adesinda sorore, illius donationes confirmarunt,
& testamento subscripserunt: quibus sororem alteram, Er-
menendam nomine, addit Tepez cap. 4. Diplomati donatio-
nis Ecclesia Ovetensi ab Ordonio ii facta apud Sandovallium
inter alios subscribit Aera decexlii Nunius Gutierius,
forsan pater S. Rudefindi: nam tunc avus Ermenigil-
dus Gutierius adhuc vivebat, cui plures fuisse filios, quibus
suas possessiones divisit, testatur in citato Privilegio Alphon-
sus v. Quas ex illis obtinuit Gutierius Menendez, iterum
divisit duobus filiis suis, Domino Rudefindo Episcopo &
Fratri ejus Froilano Duci: aliis autem filiis suis dedit in
partes aliam suam hereditatem, sicut & istis duobus su-
pra nominatis. Obtinuerunt autem Dominus Rudefindus
Episcopus, & frater ejus supra nominatus Froila, cum
his diebus vitæ suæ, nullum alium hominem ibi heredi-
tatem possidentem præter ambos germanos: & dum vene-
runt ad extremum diem, quæ cunctis viventibus irrevoca-
biliter hereditas est, reliquerunt ipsas hereditates man-
dationem in jure monasteriorum Cella-novæ & Villa-no-
væ, nullum illis heredem vel possitorem ibi relinquen-
tes. Praefatum Privilegium Alphonso v sub hujus imperio
ordinavit Magnus Comes & Dux Menendus Gundisalviz,
ex semine supra memorati Herminigildi Comitis & neptus
supradicti Pontificis S. Rudefindi forsan ex fratre ejus Mu-
nio, sive Nunio Gutierrez prognatus: cujus industria &
protectione, Rege omnem favorem præstante, possessionem ho-
norum suorum, quorum varia crepta erant, Abbas Mamit-
lanus S. Rudefindi successor recuperavit.

11 Eximie antiqua nobilitate apud Hispanos domus seu
familia Ribera, cujus originem debere Gallacia, atque indi-
cata hactenus stirpi S. Rudefindi, indicant Castella Ferrerus,
cumque securus Alphonso Lopez de Haro lib. 6. Historia Ge-
nealogica Nobilitatis Hispanica cap. 7, ubi solis novem va-
rios Duces, Marchiones, Comites aliosq; nobiles Heroes hu-
jus familiae producit. Joannes Ribera Archiepiscopus Valen-
tinus, & Patriarcha Antiochenus anno xi hujus sæculi vi-

ta functus ex hac S. Rudefindi stirpe se prognatum gloriaba-
tur teste Ferrero. Res gestas & eximias virtutes hujus An-
tistitis singulari libro complexus est Franciscus Eseriva Socie-
tatis nostra Doctor Theologus.

§. III. S. Rudefindi Episcopatus Dumienfis alius a Mindo-
nienfi constituendus.

12 Vos S. Rudefindus obtinuerit Episcopatus quorū eos
annis administravit, variis auctoribus. Ipsi San-
ctus passim, ut infra constabit, semet Episcopum Dumien-
sem appellat: sed quo loco ea Dumienfis Sedes tunc tempo-
ris fuerit, inter scriptores haud satis exploratum est. Fuit
Dumium monasterium haud procul Braccara antiqua Gal-
lacia Metropoli nunc Portugallia inclusa, sæculo Christi sex-
to extructum, & Episcopali Sede decoratum a S. Martino,
dein Metropolitā Braccarensi, cujus acta damus xx Martii,
die ejus natali: Successores ejus in Sede hac Dumienfi ex an-
tiquis conciliis hi colliguntur: Joannes, Benjamin, Germa-
nus, Pimenius, Recimirus, Avianchimaros, Fruquosus,
Vincentius. Ex his Fruquosus factus Archiepiscopus Brac-
carensis, & Sanctis adscriptus colitur xvi Aprilis. Vincen-
tius interfuit Concilio Tolitano xv sub Egicano Aera dcc-
xxvi, anno Christi dclxxvi. Nam hic vixit usque ad
irruptionem Maurorum, num alius eidem ante subrogatus
fuerit incertum est. Aera dcliv (annus is est dccxvi) ca-
ptas a Mauris Ulyssiponem, Coimbricam, Braccaram,
Auriam & vicinas urbes, ex antiquis monumentis tradit
Sandovallius in Rege Pelagio. Fugisse eo tempore mona-
chos Dumienfes in Austricos montes, ac non longe a Min-
donienfi urbe, aliud extruxisse monasterium, etiam Du-
mienfe vocatum, ac S. Martino ob aliquas eo reliquias
delatas dedicatam, tradit ex Roderico de Acuña tomo i
Historie Braccarenfi cap. 79. Tamajus Salazar ad diem 9.
Febr. ubi de Inventionē reliquiarum S. Martini Dumienfis
agit. Probare autem Acuñam ait ex autographo donatio-
nis, quam fecit Apala nobilis & devota lamina cœnobii-
tis & Theodomiro Episcopo in honorem S. Martini, cujus
reliquiæ noscuntur esse in Mindonio & Dumienfi Sede Pro-
vinciæ Galliciæ. At Tamajus ad xvi Octobris, Theodo-
mirum inter Episcopos Britonienfes & Mindonienfes deci-
mum tertium collocat ad annum decexlxxx, & S. Rudefin-
di successorem: ad cujus Acta hisce Kalendis Martii consu-
tur persuadere Episcopos Dumienfes illis temporibus alios a
Britonienfibus & Mindonienfibus non fuisse.

13 Res hac paucis enodanda est. Ac primo Britonienfes
Episcopos ante irruptionem Maurorum varios existisse ex
Conciliis certum est: iis sæculo vi & vii subscripserunt Ma-
liosus, seu Maylocus, Methopius, Sonna, aut Sonanus,
& Bela. Dein Britoniensem Sedem ab Saracenis fuisse de-
structam testatur Alphonso Castus apud Sandovallium si-
gnato diplomate Aera decclviii, id est, ann. Christi decexxx,
& discessit eam Ovetensi Episcopo, donec Sedes restitueretur,
commendatam. Non diu post Britonienfibus datus Episcopus
Savaricus, qui ob Saracenorum persecutionem a Sede sua
discessit, eamque in loco, qui Migdonerum vocatur, fun-
davit, facultatem concedente Alphonso iii, cujus ea de re
diploma apud Tamajum ad xvi Octobris, signatum est x
Kalend. Septemb. Aera decexxi, sive anno Christi decex-
lxiv. Praerat tunc Ecclesia Nicolaus i Papa, mortuus an-
no decclxxi, sub quo advenit Sandovallius in Alphonso
iii, Sedem illam Britonia fuisse Mindonium translatam;
sed a Gundisalvo, quem Savarici successorem arbitramur,
cui Pontifex eam Sedis Translationem a Rege decessori con-
cessam approbavit. Vixisse adhuc Gundisalvum anno Al-
phonso xxii, Christi decclxxxviii, docet idem Sandoval-
lius. Successit Theodorindus, & dedicationi Ecclesie Com-
postellana anno decexxi, ut supra probatum, interfuit, &
a Sampiro Episcopo Britonienfis appellatur: quem eam-
dem arbitramur, qui apud Tamajum dicitur anno decexxi
adhuc vixisse. Hisce temporibus Dumiensem Episcopatum
fuisse seniore Rudelindum, atque consecrationi ecclesie
monasterii Vallis Dei prope Ovetum interfuisse manifestum
est.

olim prope
Braccaram
Episcopi Du-
mienfi

da ab perso-
natum Sa-
varensem
pallia in
Antiochia
gerunt

an facti
Mindonien-
ses & Brito-
nienfes Epi-
scopi

Antiqui
Episcopi
Britoniæ

Mindonium
migravit
datus ab E-
piscopo

Serius Savar-
icus Ribera &
stirpe S. Ru-
defindi pro-
genies

antiqui
Episcopi

A est ex antiqua inscriptione, ab Ambrosio Morales lib. 15. cap. 13 edita, hac clausula. Consecratum est templum hoc ab Episcopis septem, Rudesindo Dumienſe, Nausti Conimbricēſe, Siſnando Irienſe, Ranulpho Aſtoricēſe, Argimiro Lamecenſe, Reccaredo Lucenſe, Ellecana Caſarauguſtanenſe, ſub Era nongentēſima trigeſima prima, decimo ſexto Kalendas Octobris. Annus is erat Chriſti DCCCXIII. Meminit huius Rudeſindi in Alphonſo III Sandovallius. Tamajus Salazar ad Alia S. Rudeſindi obſervat hunc ſeniorē Rudeſindum egiſſe Abbatem in cōnobio S. Petri Aguiano, ſeu de Tavora. De ſucceſſore antiquam inſcriptionem dedicata Eccleſia monaſterii Complutenſis reſert Morales lib. 15. cap. 44. cuius hac clauſula: Consecratum est hoc templum ab Episcopis quatuor, Gennadio Aſtoricēſe, Sabario Dumienſe, Frunimio Legionenſi & Dulcidio Salmantienſi, ſub Era novies centena, decies quaterna & quaterna, nono Kalendarum Novembrium. Is eſt annus Chriſti DCCCXVI. Dein Era DCCCXII, ſive anno Chriſti DCCCXIV Savaricum Episcopum Dumienſem, quem dictum Sabarium arbitramur, dedicationi eccleſiarum Ovetenſium SS. Cypriani, Vincentii & aliarum adſuiſſe cum Episcopis Hermegildo Ovetenſi, Frunimio Legionenſi, & Forte Aſtoricēſi tradit Sandovallius in Ordonio II. Ab hoc Rege conceſſum monaſterio S. Petri de Montibus privilegium anno DCCCXVII atque aliud ab Siſnando Episcopo Compoſtellano datum monaſterio S. Martini Compoſtellano anno DCCCXIII confirmavit Sabaricus, ſeu Sabargus, Dumienſis Sedis Episcopus. Leguntur illa privilegia in Appendice Tepez. tomo 2, num. 18 & tomo 4 num. 11. Succesor Satario, aut Savarico, videtur assignari debere Rodricus, qui Dumienſis Sedis Episcopus confirmavit Era DCCCXV, anno Chriſti DCCCXIII, privilegium ejuſdem Ordonii Regis, datum edi S. Juliani de Samos, relatum apud Tepez. tomo 3. num. 10.

14. Entre in Dumienſi Sede Episcopi, predeceſſores S. Rudeſindi, de cuius Sedis exordio nihil prater incertas conjecturas hactenus legimus. Prima ejus Episcopatus notitia habetur in diplomate fundationis monaſterii Celle-nova ſignato VI Kalend. Octobris, anno regni Ranemiri II decimo, Chriſti DCCCXXV: in quo Rudeſindus ſemet Episcopum Dumienſem ſcribit, & patrem ſuum ſpiritualem, Sabaricum Episcopum agnoſcit: & mater Ylduara hanc doctem vel confeſſionem ſibi ſui Rudeſindi Episcopi prona mente confirmat. Alterum eſt Froylani fratris datum II Idus Septemb. Era DCCCXXIV, anno Chriſti DCCCXXVI, Cui ſub regimine ac tuitione Patris ac germani Rudeſindi Episcopi, conſtitui templum & ædificari monaſterium Cellamnovam in loco a ſe dato præcipit. Subſcribunt & Saracena uxor, & Ylduara mater. Dein Era DCCCXXIX, anno Chriſti DCCCXLI, Ranimirus II Rex varias poſſeſſiones donat monaſterio S. Martini de Caſtãera: quam donationem poſt Regem & Uraccam Reginam, cum aliis Episcopis confirmat Rudeſindus Dumienſis Episcopus. Ordonius III Rex donationes deceſſorum Regum eidem monaſterio ratas habet, dato privilegio Era novies centena, novies dena anno Chriſti DCCCXII, & cum aliis Episcopis confirmat Rudeſindus Dei gratia Episcopus. Habet Tepez. ea diplomata tomo 5. nu. 14. & 15. Idem Rudeſindus Episcopus ſubſcribit diplomati Sancti Regis in favorem monaſterii Sabaguntini dato, Era DCCCXIX, anno Chriſti DCCCXLI, cuius meminit Sandovallius in huius monaſterii fundatione fol. 49. Demum charſa Oſſorii Guſterrii fundatoris monaſterii Laurentiani S. Salvatoris, poſt Elvigildum Archiepiscopum Braccarenſem & Theodomiram Episcopum Mindonienſem, ſubſcribit ſub Chriſti nomine Rudeſindus Episcopus Dumienſis, Sedis Celle-novenſis: cum Gundisalvus Legionenſis & Siſnandus Yrienſis, idque XV Kalendas Julias Era XVI, anno Chriſti DCCCXXIX. Agunt de hac donatione Tepez. ad dictum annum num. 18, & Sandovallius in examine Hiſtoria Compoſtellana ad hiſtorias dictorum Regum pag. 191, aſſeritque hic Theodomiram Eccleſiæ

Mindonienſi tradi præſuiſſe Episcopum annos LXXVI. D forſan a Theodorindo non ſatis diſtinctum, quem Tamajus anno DCCCXIX vixiſſe ſtatuit, ad annum DCCCCLXXX, atque hunc annum ejus Episcopatus adſcribit. Verum quidquid de iis annis controverſum eſſe poteſt, aliis relinquitur examinandum; hoc certum eſt, & Theodorinam & Theodomiram eodem tempore ſortiſſe Episcopos Britonienſes ſeu Mindonienſes quo Rudeſindus I, Savaricus & S. Rudeſindus II vivebant Episcopi Dumienſes. Subſcripſit Rudeſindus Episcopus teſtamento ſuo XVI Kalendas februarii Era poſt milleſimam decima quinta, ſive anno DCCCCLXXVII. dein Kalendis Martii animam Domino tradidit.

15. Fuit poſtea Episcopus Dumienſis Armentarius, & ſubſcripſit duplici privilegio Veremundi II Regis apud Tepez, indicata Era poſt milleſimam XXVIII, & XXXII, ſive anno Chriſti DCCCXC, & nono ſequentē. Idem videtur eſſe, qui dein ante memorato Privilegio Alphonſi V anno LXV ſubſcripſit Armentarius Episcopus Mendulienſis Sedis præſulatum gerens. Sed qua hac Sedes: Num Dumienſis, an vero Mindonienſis intelligenda? In huius Præſulum Catalogo, ſed admodum miſto & intricato, nulla cuiusquam Armentarii mentio: ſed ante relato Theodomiro ſubſcribit Munius, diciturque ab Uraca Regina multa obtinuſſe anno LXX. Huius ſucceſſor habetur Suarius qui Concilio Compoſtellano a Tamajo Salazar ad X Martii edito ſubſcripſit Era MLXIX, anno Chriſti MXXXI, Britonienſis, & Dumienſis Episcopus. Quidni hic potius Britonienſis & Mindonienſis legendum? Certe qui proximus dicto Suario ſubſcribitur, Guſalvus Mindunienſis Eccleſiæ Episcopus, confirmat privilegium donationis ab Alphonſo VI Era MCVIII, anno Chriſti MLXXX, in favorem monaſterii Sabaguntini facta. Sandovallius, vir in antiquitate Hiſpanica eruditus, in obſervationibus ad Hiſtoriam Compoſtellanam monete a ſimilitudine vocum Mindonienſem, ſeu Mindunienſem & Dunienſem Episcopatus proinde errore confundi, ac S. Rudeſindum nuſquam legi Mindonienſem Episcopum in antiquis monumentis. Et quinque Episcopos Dumienſes ab anno DCCCXIII ad annum LXV, ab eo ſcilicet tempore, quo ab Alphonſo Magno omnia circa antiquum Dumium erant loca recuperata: & dicto anno DCCCXIII cum Rudeſindo ſenior Episcopo Dumienſi ſubſcripſerunt ſupra citata clauſula Naustus Conimbricēſis & Argimirus Lamecenſis Episcopi. Imo cum hiſce duobus interfuerunt dedicationi Eccleſiæ Compoſtellanae anno octingenteſimo nonageſimo nono Argemirus Braccarenſis, Theodomirus Vefenſis Gumaſ Portucalenſis & Didacus Tudenſis. Aderat etiam S. Rudeſindi avus Ermenigildus Portucalenſis & Tudenſis Comes: & natus S. Rudeſindus in hac Portucalenſi ſive Portuſenſi diſione, patrem ſpiritualem habuit Savaricum Dumienſem Episcopum. Quia tamen Dumium monaſterium erat minime munium, & frequenti Saracenorum irruptioni obnoxium, videntur Episcopi Dumienſes alia ſibi monaſteria procurariſſe, in quibus ex redditibus monaſticis alerentur. Ita Rudeſindus ſenior dicitur Abbas fuiſſe monaſterii Aguiani S. Petri, & S. Rudeſindus ſibi extruxit monaſterium Cellam-novam, in quaſere vixit ac ſubſcripſit paſſim Episcopus Dumienſis, addito aliquando Sedis Cellonovenſis. Alia S. Rudeſindo assignatur Sedes Compoſtellana, quam ſub Sancto Rege adminiſtravit pulſo Siſnando Episcopo, quod hic nobilitate fretus Eccleſiaſticos redditus & facultates turpiter consumeret. Caſtelnus III Papa ſolius Dumienſis Eccleſiæ Episcopum facit, qui etiam titulus præponitur.

V I T A

Ex MSS. Monasterii Cella-nova
transmissa.

Facta, & miracula S. Rudesindi Episcopi Dumien-
sis, Abbatis, Fundatoris, & Domini
monasterii Cella-novæ; scripta per Reve-
rendum Patrem Magistrum Fratrem Ste-
phanum, in eodem cenobio monachum,
& professum.

P R O L O G U S.

Mirabilis Deus in Sanctis suis, dicit Pro-
pheta David: sed multis modis mirabi-
lis in Sancto suo Rudesindo fuit. Nam
mirabilis fuit in ejus conceptione: mira-
bilis in baptismo: mirabilis in vita: mirabilis in morte:
mirabilis post mortem. Ideo visum est mihi postquam
miracula ejus legi, alia a videntibus audiui, alia
a personis honestis accepi, illa omnia in codice scribe-
re, & in duobus libris dividere; ita ut quæ in vi-
ta sua fecit, in primo inveniantur, & quæ post
mortem, in secundo.

L I B E R I.

De vita ejus & obitu.

C A P U T I.

S. Rudesindi ortus, educatio, Episcopatus.

Rudesindus ex regio genere a Proceribus &
nobilitatis Gallæciæ, & Portugalliæ, ori-
ginem traxit: pater ejus Gutierre Menendez, ma-
ter ejus Ilduara vocatur. Illi in Gallæciæ parti-
bus, & Portugalliæ prospere, & abundanter pro-
cedebant: unus tamen dolor angebat, quod nati fi-
lii statim post baptismum moriebantur. Factum est
autem, ut, dum Comes Gutierre in bello contra
Agarenos apud Colimbriam, ut Dux, moraretur;
Ilduara eleemosynas daret, ecclesias visitaret,
jejunia faceret, preces multiplicaret, postulans cum
lacrymis a Deo filium benedictionis. Ecclesia fun-
data erat in altitudine montis a Cordubæ, dedica-
ta sancto Salvatore; & distabat duobus milliariis
a Villa-salas: in qua Comites palatium suum ha-
bebant. Illa, ut hanc ecclesiam visitaret, & divi-
na officia audiret, in eam sine comitatu, nudis
pedibus per iter asperum, cum singultibus & la-
crymis assidue veniebat. Quadam die, Spiritus san-
cti gratia fervens, fessa ex itinere, ad altare pro-
ciciens & orans obdormivit. Angelus autem Do-
mini ei apparuit, ac eam consolabatur, dicens: Il-
duara, gaude: preces tuæ coram Deo audite sunt:
concupies & paries filium, qui apud homines erit
magni pretii, & apud Deum magni meriti. Illa
expergescens gratias Deo reddidit, & statim misit
nuntium ad virum suum, ut veniret ad se: qui
de revelatione certior factus, gratias etiam cum
magna læticia dedit Deo. Post aliquot dies Ildua-
ra concepit, menses gravedinis sine fastidio comple-
vit, & vigesima sexta die mensis Novembris pepe-
rit filium, quem vocavit Rudesindum. Parentes
ob reverentiam nativitatis ejus magnas eleemosynas

distribuerant pauperibus, libertatem servis dederunt: &
& dies illa, quæ fuit vigilia sanctorum Marty-
rum f. Facundi & Primitivi, apud eos toto tempo-
re vitæ læta & festiva fuit. Imo ipse Rudesindus in
g. testamento suo præcepit monachis Cella-novæ, ut
omnibus futuris temporibus diem illum peculiaribus
eleemosynis quotannis celebrarent.

2 Meminerat Ilduara, bonum nuntium se ab An-
gelo accepisse: ideo a die conceptionis filii, eccle-
siam juxta Salas cepit ædificare: deinde Episcopos
ad consecrationem vocavit, & eam sancto Archan-
gelo Michaeli, & omnibus Angelis dedicavit. Con-
currentibus autem consanguineis & amicis ad bap-
tismum pueri, placuit parentibus, ut in ecclesia san-
cti Salvatoris super montem Cordubæ baptizaretur:
quia mater ejus ibi de conceptu revelationem acce-
perat. Quæsierunt ergo magnum fontem lapideum,
& posuerunt super plaustrum, ut ad hanc eccle-
siam sancti Salvatoris deferretur. Cum vero boves
traherent fontem lapideum, plaustrum pondere con-
fractum est, dumque servi novum plaustrum præ-
parant; fons baptismalis intra ecclesiam S. Michaelis
nuper ædificatam inventus est. Omnes videntes pro-
digium, mirati sunt valde: parentes autem infantis
cognoverunt, voluntatem Dei esse, ut in ecclesia S.
Michaelis baptizaretur; & ita factum est. Lapidus
verò fons baptismalis usque hodie in ea ecclesia ser-
vatur.

3 Rudesindus ab infantia non curabat de ludis
puerorum, nec de vanitatibus mundi, sed legem Dei
meditabatur die ac nocte, quam usque adeo studuit
implere; ut de eo possimus dicere, quod nulli ani-
mum voluptati dedit, sicut Magnus Gregorius dixit
de sancto Patre Benedicto. Litteras ac liberales artes
faciliter didicit, & in sacra Scriptura multum pro-
fecit: in juvenali autem ætate judicium senis ostende-
bat. Eloquentia ejus dulcis & suave mulcebat & at-
trahebat: verbum in ore ejus potens & efficax om-
nia perficiebat. Erat modestus, maturus, & gravis
sine molestia, lætus & jucundus sine levitate, vul-
tu placidus, statura mediocris. Adhuc in adolescen-
tia tantum virtutibus excellit, ut sancta ejus per
totam Hispaniam divulgaretur. Nota enim erat ca-
stitas ejus, modestia, misericordia in pauperes, mu-
nificencia ad amicos, pias ad Deum, caritas ad om-
nes. Episcopatus Dumien-
sis vacavit, Clerus & popu-
lus sine dissensione Rudesindum, ut speculum virtu-
tum, in Episcopum suum elegerunt. Ille renuebat,
dicens, se indignum tanta dignitate, & tantum onus
non posse sustinere: quia vix compleverat decimum
octavum ætatis annum. Sed instante Clero & populo,
a Deo admonitus est, ut suscipere onus Episcopale.
Positus in Episcopatu, ut luminare magnum super
candelabrum, illuxit Ecclesie Dei. Pauperibus, &
peregrinis tanquam pater erat, viduis & orphanis so-
ladium: curam adhibuit in docendo & predicando
Verbum Dei & in corrigendo prava mores: Eccle-
sias augmentabat, collapsas reedificabat, Clerum ani-
mabat, omnes avertens a vitiis, & attrahebat ad
servitium Dei. Jam jam sanctus Episcopus sessus muni-
di pompis, & solitudinem appetens, totum se Deo
tradere ex corde desiderabat. Interea aliqua monta-
steria construxit, ad quæ tanquam ad portum se-
curum aliquando veniebat, & postquam in illis se
dederat spiritualibus exercitiis, ad Episcopatus cu-
ram revertebatur. Ita temperabat contemplativam
vitam cum activa, ut aliquando Mariæ, aliquando
Marthæ se daret.

4 Ecclesia Apostolica Compostellana per Sifnan-
dum Rudesindi consanguineum regebatur: Hic Sif-
nandus ludis, excessibus, & vanitatibus attendens,
offi-

A officii sui curam parvi pendebat: imo ut flagitiosus, populo, Clero & Proceribus & Regi a Sancio insensus erat. Rex post admonitionem i Sisnandum incarcerationem, & annuente Clero & populo Rudesindum substituit, ut consanguinei sui defectus suppleret. Ille novum Episcopatum accipere volebat: sed Rex cum Magnatibus contendit, quousque consensit & accepit. Hoc tempore, absente Rege, Gallacia a & Normannis invadebatur, & Portugalia a Mauris devastabatur. Rudesindus, exercitu congregato, confidens in misericordia divina magis quam in illo, repetensque versiculum Psalmi, Hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus, Normannis & Mauris obviavit; Normannos, favente Deo, ex Gallacia expulit; Mauros sic repressit, ut intra terminos suos contineri coegerit. Victor a Compostella Civibus communi gratulatione receptus est. Post pauca Sancio Rex moritur; quo cognito, Sisnandus vincula confringens, e carcere fugit, & ipsa nocte Nativitatis Domini nostri Jesu Christi Rudesindum cum Canonicis pausantem aggressus est. Gladium strictum manu portabat, quo mortem minabatur, nisi Episcopatum relinqueret & civitatem deferret. Rudesindus ponderosis verbis temeritatem arguit, prophetans, mortem violentam Sisnando cito eventuram; quæ ita contigit, sicut ei fuerat a Rudesindo prædicta. Ille sine mora ex Compostella exivit, & lætus confugit ad monasterium S. Joannis de i Cabero, quod ædificaverat.

a De familia nobilitate supra alium.

ii In MS. altero additur Comes, & ad nomen matris Comitiſſa.

Colimbria: c Colimbria, Colimbria, Colimbria, aut Colimbria, ex antiqua Comimbria ruinis excitata, Mauris Saracenis fuit Agens, erepta ante annum 893. At postmodum curat ad hanc usque urbem fuisse Saracenorum expeditionis tradit Morales lib. 15. cap. 29. ubi de natiuitate S. Rudesindi agit. Fuisse etiam a Saracenis obſeſſam, sed liberatam legitur apud Sampirum.

d Corduba, in altera Vita Corduba, quem etiam monasterium Corram appellari tradit de Cunha Episcopus Portuensis.

e Villa de Salas est etiam in conspectu Galacia & Portugallia, Val de Salas dicta.

f Colimbria hi Martyres Hispaniarum Novembri etiam Martyrologio Romano inscripti. Notus autem est S. Rudesindus anno 907, feria quinta.

g Defuncti ista in Testamento ejus a Tamajo Salazar cum Vita exiit: quod ut supponitur aut mutilum amittimus.

h Sanctius Rex fratri suo Ordono 3, anno 955 mortuus, successit, & regnavit annos 12.

i Ambo & S. Rudesindus & distus Sisnandus anno 4 regni Sancti subscripserunt ejus donationi facta monasterio Sadoquino, apud Sandovalium in dicto monasterio.

C h Anno 5 regni Ramiro 3, qui Sancti patri anno 965 successit, Normanni cum Rege Hunderedo Galliciam ingressi, strages multas fecerunt, & in gyro S. Jacobi Apostoli Episcopum loci ipsius gladio peremerunt, nomine Sisnandum. Ita Sam irat.

l Meminis fundationis hujus monasterii de Cabero Antonius de Toperz anno 5. Chronici Benedictini ad annum 953, asseritque monasterium monachis ablatum postea fuisse, ac traditum Canonicis Regularibus, frumq; in Mindoniensi diocesi, in profunda valle.

C A P U T I I.

Monasterium Cella-nova extructum. S. Rudesindi vita monastica: dignitas Abbatis.

S Sanctus vir Rudesindus solitudini, orationi & contemplationi totum se dedit in istis temporibus, in tantum ut orans pernoctaret. Dum ergo instantius in monasterio Caberi contemplationi vacaret, mundi pompis & vanitatibus renunciare decrevit. A Deo oranti revelatum est, ut in oppido Villare probe i Limiam cenobium ædificaret; & consecrans Sancto Salvatore, in eo monasticam vitam ageret.

Hac revelatione accepta, sanctus Episcopus ad Villare venit, ut locum sibi assignatum a Deo videret. Postquam vidit, gavisus est: quia hoc Villare fuit hereditas avorum suorum, situmque erat in amena valle, plena fontibus & rivulis, aptaque floribus, fructibus & herbis producendis, nec non & arboribus pomiferis. Statim & inceptum est ædificium monasterii, quod Rudesindus Cella-nova vocavit: & ex tunc Villare amisit nomen suum, & Cella-nova ab omnibus vocatum est vocabulo monasterii.

6 Octo annis constructa sunt omnia monachis necessaria, videlicet ecclesia cum sacristia, claustrum cum cellis, capitulum & refectorium. Omnibus his constructis, vir Dei congregavit multos monachos ex diversis monasteriis, eligens meliores, gradientes juxta normam Sanctorum Patrum, voluntatemque habentes bonam in ea. e Franquillam Abbatem S. Stephani f vocavit, ut novum monasterium regeret, a quo ipse sanctus vir, Episcopali pompa deposita, g habitum religiosum suscepit, & regulam S. Benedicti professus est. Hic Franquilla erat vir sanctissimus, & speculum omnium virtutum: sollicitus & attentus ovibus suis, de illarum profectibus spiritualibus valde curabat. Hoc Magistro, mirum est, quantum Rudesindus excelluit in caritate, E obedientia, humilitate & paupertate. Mirum est, quomodo se totum tradidit negationi sui ipsius, mortificationi voluntatis suæ, vigiliis & orationi. Et quia cognovit, hoc suum monasterium ad hoc fuisse electum a Deo, ut multi in illo a laqueis peccatorum liberarentur, & a potestate satanæ; ideo voluit, ut omnes Fratres in illo viventes, ad culmen Evangelicæ perfectionis properarent. Ipse vero vir sanctus exemplo & doctrina omnes antecedeat, intentus psalmodiis, vigiliis & obedientiæ sub Franquilla Abbate, cui in omnibus obtemperabat; quamvis super partes Galliciæ regias vices imperando exerceret. Multa h monasteria a fundamentis extruxit, alia readificavit, alia correxit & ad primum suum statum restituit: ad quæ Abbas Franquilla magnum adjumentum erat cum aliis Fratribus sanctæ vitæ & conversationis.

7 Peractis jam multis diebus quadam die Episcopo cum Abbate Franquilla, ut asseritur, confedente, visa est ei ab ore Abbatis species columbæ, sæpius exire, atque iterum introire. Cui Episcopus: Abba, video columbam ab ore tuo regredi simul & ingredi. Ad quem Abbas: Quod asseris, Pater, me nescire plane profiteor. Cui iterum Episcopus: Scito Abba, quod columba hæc nihil aliud est, nisi nuntius Dei, qui te in proximo invitat ad regnum: qui non multo post, ut Episcopus dixerat, glorioso fine claudit terminum vitæ. Cui peractis exequiis sanctus Episcopus Rudesindus a monachis Abbas eligitur; Abbatiales vices pollidens, Episcopales non amittens. Porro quantæ sanctitatis fuerit: quam pius, quamque benignus erga omnes extiterit, caritas non tacuit. Cum justum, ut melius proficeret, sacri verbi lenitate instruebat; & commotum seu superbum, ut emendaretur, legis suavitate & gehennæ terrore mitigabat, juxta illud Apostoli: Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Ad cuius mirabile exemplum hinc Episcopi dignitatibus Episcopii spretis; hinc Abbates, honoribus Abbatiz abjectis; hinc turbæ populorum, tam nobilium quam ignobilium, ejusmodi divitiis derelictis, veniebant, omnia sua seque dedentes: sed & nonnulla monachorum ac monialium monasteria sub ejus dulcissimo imperio sub mittebantur, quæ in Limiz & Galliciæ seu Portugallia provinciæ constructa esse videbantur: cujus melliflua doctrina satis educabantur.

8 Factum est autem, sicut plerique testantur, ut quadam die apud Portugalliam unum monasterium ex his, nomine S. Joannes de i Venaria, ab ipso visitaretur;

A tur; & a Senorina ejusdem cœnobii Abbatisa, & ipsius, ut dicitur, consanguinea, officiosissime susceperetur. Cumque sederent, & inter sacrum colloquium ei munusculum ab illa exhiberetur, & præ sacro amore sese frequenter inuenerunt; duo operarii, qui super domum operiendi causa cum aliis operabantur, inter se male de eis senserunt. Quos statim immundi spiritus inique invaserunt, & in terram absque anima, iusto Dei iudicio, proiecērunt. *m* Tunc quidam, qui adstabant, quamvis perterriti, eorum corpora susceperunt, & intra ecclesiam ante altare deposuerunt: Rudesindus post hæc Episcopus almus, tam a Senorina quam a cunctis, qui aderant, ad tempus exoratur: quatenus suis sanctis precibus eis salutis beneficium præstare dignaretur. Quorum precibus vir Dei compulsus, Deique pietate confusus, oratorium ubi mortui jacebant ingressus, flexis genibus sic ad Dominum loquitur: Domine Deus cæli & terræ, qui Lazarum quatruiduanum & viduæ mulieris filium, ac Principis synagogæ filiam suscitasti; hos, quæsumus, famulos tuos ab inimici nexu libera ac excita: ut viventes tibi demus laudes in secula. Cumque diutius perorasset, oleum benedictum accepit, & per eorum ora, seu per oculos in modum Crucis cum pollice superunxit, & ait: In nomine sanctæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti a mortis somno sani & liberi surgite. Qui protinus ad hanc S. Rudesindi Pontificis vocem tam ab immundis spiritibus quam a morte incolumes surrexerunt. Et hoc, quod retulimus, sicut eis evenerat, proprio ore patefecerunt.

a Hic non servatur ordo temporis, cum triginta & amplius annis citius contigerint.

b Limia provincia, vicina ditia dicebatur, nomine a Limia fluvio ducta.

c At si diploma donationis Sancti Principis apud Tepez in Appendice ad 5. tomum num. 4. legitimum est, Guiterri patri ab eo donatum est Villare ara 965, anno Christi 927. Sed dicitur Villare vicina domui Villæ-novæ fuisse hæreditas avorum. Ad avum Hermenegildum multa dona referuntur in diplomate Alphonsi 9. num. 5. apud Tepez.

d Circa annum 935. ut bene tradit Tepez, & ex sequentibus patet.

e Extat diploma Ordonii II Regis, quo Franquilla, alius Franquillone, Abbati S. Stephani Silensis monasterii, ab urbe Auriensi 3. leucis distat, donavit varia bona: uti indicat diploma in Appendice tom. 4. apud Tepez num. 31. Verum in Era 947 & aliis subscriptionibus menda reperiuntur. Fuit Ordonius Rex creatus Era 932, offeritque se anno regni septimo illa donare, ergo Era 938 aut sequente, & anno Christi 920 aut sequente; diciturque Abbas Franquilla cum Comite Gutier Menéndiz, patre S. Rudesindi, suggestionem fecisse.

f Circa annum 942, Era 980, Ranemiri II anno 10, quo S. Rudesindus fundavit locum, & tradidit possessiones Franquillano Abbati. Charta donationis est apud Tepez prima in Appendice ad tomum 3. Sed male Era 930 pro 980 excusa est.

g Post Compostellanam diocesan administratam, & Sisenandi possessionem facinus, id contigisse traditur in Vita a Tamajo edita.

h Inter monasteria ab eo restaurata nominat Tepez ad an. 935 Lauredanum S. Vincentii ad ripam fluminis Minii, & aliud prope fluvium Serram, cujus nomen non exprimitur.

i Aliis de Vieira: postea ad Bassim oppidum diocesis Beacensis in Interamnia, translatus illud monasterium est.

k Colitur S. Senorina 22 Aprilis, in cujus Actis antiquis S. Rudesindus ejus cognatus etiam appellatur.

l In iisdem Actis: duo opifices, qui cœnobii tegumenta verrebant.

m Ibidem: in partes contusi miserabiliter, protinus animas eructarunt.

CAPUT III.

S. Rudesindi celestes visiones. Mors. Sepultura.

I Tem alio tempore, cum a Concilio, ad quod iverat, reverteretur, & post horam tertiam a Fratribus expectaretur; Angelicæ voces in medio itineris ab eo sunt auditæ ad modum canentium officium Missæ. Descendit Episcopus igitur, & orationem factus.

ciens fixis genibus, donec ei visum esset audire; Ite D missa est, jacuit prostratus: deinde surgens monasterium ingressus est. Cum autem monachi se præpararent ad celebrandum Missæ officium, convocatis omnibus ad Capitulum, & quod sibi visum fuerat postquam didicere: ut post Canonicas horas nemo, quamvis gradu celsior, præstolaretur, sed officium Missæ in constitutis horis celebraretur, tali revelatione monitus firma sanctione instituit.

10 Accidit eodem tempore, ut Regina a Aragoni (quæ sanctam vitam ducebat, & monasterium, quod Saliceta vocatur, ædificavit) magno teneretur languore. Hæc autem, cum infirmaretur, ad b Consobrinum suum Episcopum nuntios direxit: quatenus ejus præsentia sanctis orationibus visitaretur. Quod audiens Episcopus, suis ante Dominum precibus iter aggressus est. Cum autem montem, qui e Sandin dicitur, ascenderet; & Angelorum voces, Gloria in Excelsis Deo, cantantium, suavi modulatione audiret; in terra prostratus & iterum sursum elevatus, secum euntibus sic est orsus: Revertimini Fratres, ad monasterium: quia Regina jam hujus vitæ terminavit cursum, & a Deo meruit obtinere triumphum. Qui reversi, nuntium miserunt; & ita repeterant, sicut Episcopus dixerat. Post non multum vero tempus vir Deo deditus, cum jam videret se ærumnas hujus sæculi terminare, & post hoc peregrinationis exilium propriam hæreditatem recuperare; convocatis in unum Fratribus, eos sic sancto sermone & melliflua locutione admonuit: En Fratres, nexibus hujus carceris & de periculo exilii præsentis jam liberor. Quam ob rem sanctæ professioni, cui, Deo adjuvante, regulariter servitis, hoc cœnobium cum hæreditatibus & servientibus Deo, cui digne militatis, & vobis, qui eo protegente sanctam vitam ducitis, ab omni parte, tam a Regia quam Episcopali sive a qualibet liberum relinquo. Servos & liberos, nobiles & ignobiles, ex qualicumque regione, sanctam hujus professionis vitam cupientes ducere; quot videlicet monasterii substantia potuerit sufficienter capere, in hoc cœnobio ritu perpetuo jubeo recipere. Non enim Deus personarum prosapia congratulatur, sed contritione cordis & obedientia in d. omnibus delectatur. Cumque valde a languore urgeretur, sumptis Mysteriis, adstantibus cunctis Fratribus cum Episcopis qui aderant, Fecerunt unanimiter dicere cum lacrymarum suspiriis: Domine Pater, provide & considera de tantorum agminibus, quos acquisisti, nutriti & erudisti; cui nostri curam commendare debeas, aut quem Patrem vel tutorem eidem Ecclesiæ restituas. Scis enim, Domine, quia sæpe per spatia annorum mutantur omnium rerum actiones.

11 His verbis commotus, & evangelica eruditione instructus, nec non etiam Canonum decretis compulsus, hæc eis flebili voce respondit: Confidite, o filioli & Domini, & spem vestram in Domino ponite: quia non vos relinquam orphanos. In primis commendo vos Creatori meo Domino Jesu Christo, cui vos acquisivi, & in cujus amore hunc locum construxi; & ad Regem, qui in urbe Legionensi in apice regni unctus fuerit, ad salvandum & tuendum potius quam ad imperandum. Et instituo vobis Patrem hunc Filiumque meum spirituales, Mamillanum Abbatem: & post ipsum, qui vicem Christi agere videtur, semper tantum a monachis secundum S. P. Benedicti regulam pro Abbate eligatur, sapientia scilicet eruditus, vita probatus, & omni collatione prælectus. Itaque scitote; quia ego vobis ero auxiliaturus, locumque istum proteclurus, & a malefactoribus semper ulturus. His dictis quadragesimo secundo anno ab initio, quo cœnobium cœpit ædificare; septuagesimo autem & post ejus sanctam in Monte Corduba

AUCTOR
RE SIG
PHANO
MONA
CHO.
EX MSS.

Andr. An
gelo. Mis
sam comen
tari

Arango
Regina an
mam novis
cale rito
tam

6

agor m
chos ad
tatur

capit in
finito
quodlibet
admitti

regam a
fuit

Mamilla
num Abba
tem diti
guat

AUCTO-
RE STE-
PHANO
MONA-
CHO
EX MSS.
f. 8 b

monach.
Martyr.

ab Angelis
contemplatur
Te Deum
laudamus.
dicens
no cadunt

sepulchrum

Argenteo
Regem.

Sanctorum

A promissionem: ex quibus s. decem in Episcopatu, vi-
ginti vero in Abbacia exegit, die Kalendarum Mar-
tii, 7. quinta videlicet feria, existente Completorii
hora, adstantibus omnibus, de eius absentia valde plo-
rantibus, sed de ipsius felici gloria lxtantibus, Rege
b. Ramiro, supradicti Sancti Regis filio imperante,
cum Sanctorum agmine immarcescibili trabeca & indefi-
cienti corona a Remuneratore omnium bonorum fe-
liciter in gloria est coronatus. Eadem vero hora, ut
asseritur, qua sanctus vir Rudesindus obiit Episco-
pus, i. B. Senorina, cujus superius mentionem feci-
mus, dum Completorii officium pariter perageret cum
suis monialibus, audivit psallentium voces in caelo &
dicentium: Te Deum laudamus. At illa eas curavit
interrogare, & earum aures voces illae percurrerent?
Quae dixerunt: Minime. At ipsa, quadam puella ad
se accita, oratione praemissa, interrogat; si aliquid
audiret? At illa: Audio voces quasi in caelo; sed quid
sit, prorsus ignoro. Quae respondens ait ad omnes:
Scitote, Dominum nostrum Rudesindum Episcopum
migrasse a seculo, & nunc Angeli cum hymnis & lau-
dibus deferunt in excelsum. Quae Cellam-novam mi-
serunt; & ista die & hora sanctum virum obiisse inve-
nerunt, sicut eis dixerat beata Christi ancilla. Sepul-
tus vero est honorifice prope ecclesiam S. Petri in Lapi-
deo Sarcophago, ubi poscentibus praestantur beneficia
Dei ad honorem & laudem nominis sui: qui cum Pa-
tre & Spiritu sancto vivit & regnat per infinita secula se-
culorum, Amen. k

a Sampirus in Ordonio II, relata huius de Saracenis victoria,
addit: Exinde remeans cum magno triumpho Zemeram, in-
venit Reginam Nunnam, sive Gelviram, de-
functam: ex qua genuit Adefonsum, Ramirum, postea Reges.
Aliam quoque duxit uxorem ex partibus Galliae, nomine A-
ragontam, quae postea ab eo fuit spreta; quia non fuit illi pla-
cita, & postea tenuit inde confessionem dignam. Tunc for-
tius est filiam Regis Garceani in uxorem, nomine Sanctiam,
conveniente sibi. Sandovalius Aragontam quendam ac repu-
diatam ait Aera 960, anno Christi 922.

b Apud Tomajum dicitur amica S. Rudesindi.

c An prope oppidum Sandinum?

d In altero MS. bonis. De quo infra num. 30.

e Mendum hic est ex Actis Hispanicis corrigendum: ubi legi-
tur Setenta annos despuer de su nascimento. Septuagesimo anno
ab eius natiuitate, nulla facta mentione professionis facta in mo-
nasterio Cordubensi: quae verba male intruso sunt, aut certe alius
annus proponendus. Natus autem est anno 907.

f Hi monachi videntur turbati, cum pro decem in alio MS.
Latino & Hispanico legantur triginta duo, & sorsum (quia ulti-
mis annis Sancti Regis praefuit Ecclesia Compostellana, ut ex
supra dictis constat) aliquot supra 30 assignandi Episcopatus an-
ni, & pauciores monasticae vitae.

g Rege canonis in annum 977, cyclo Solis 6, littera Domini-
cali G

h Ranimirus rex seu Ramirus successit patri Sancto Aera
1005, anno Christi 967.

i In Actis antiquis S. Senorinae hoc ita refertur: Cum Se-
porina cum suis sacris Virgibus in choro Completorii offi-
cium integra devotione persolveret, concentus dulcissimi in
aeris regione ab omnibus auditi magna cum animorum fuere
lxtitia: quos cum non esperet Virginum catus, ad Ma-
trem post absolutum officium convenit, ut de psallentium
melodia causam exquirent ab Abbatisa. Quae illis de
obitu Rudesindi, in caelum ab Angelorum agminibus trans-
lati, rationem felicissimam aperuit. Tunc sacrae Virgines ho-
ram & diem signantes, postmodum veritatis apicem inve-
nerunt.

k Erat in posteriore MS. relatio annorum vita minus apte in-
trusa, in qua ad Aerae rellae ordinandam ubique nonaginta an-
ni decantant.

LIBER II

Capitulatio Virtutum, seu Miraculorum Rudesindi
Episcopi, quae a Deo per ipsum post
eius obitum sunt facta.

CAPUT I.

Oppugnatores monasterii panici. Varia
miracula.

I N tempore namque Regis b. Adefonsi, 6.
iii Regis Fernandi, sicut a Reverendis Cel-
la-novae Fratribus didici, Infans c. Jelvira, ipsius
Regis germana, in hac morabatur provincia: quae
Abbatem d. Pelagium bonae memoriae, qui modo pro-
pe ecclesiam S. Michaelis quiescit, multis modis as-
siliit, & hereditatem monasterii s. v. damna-
tione oppressit. Abbas vero coactus cum paucis ejus
tyranidem fugiens, in Insulas de Evigio, ut sal-
tem ibi Deo quiete serviret, profectus est. Interea
Infans Jelvira Petrum Gundisalvi apostatam & se-
cularem ducentem vitam huic praeposuit monasterio.
Decrevit ergo supradictus Petrus monachos claustrum
expellere, & intra cellas, quae ante ecclesiam S. Mi-
chaelis sunt, includere: & jam dictam Jelviram, cum
militibus & matronis seu cum aliis, in claustrum & in
refectorio sive in Fratrum dormitorio permanere.
Quod firmum & ut in sequenti die fieret sancitum,
priusquam completum est, monachi cum eis ad cenam
a solita portione ab eo aliquid subtraheretur, eadem
hora cum lacrymis & singultibus ante sepulchrum S.
Rudesindi se prostraverunt nudis genibus: quorum
unus jam decrepescens, erecto baculo, quo sustentaba-
tur, percutiens monumentum, magno exclamatu sic con-
queritur: Cur nos, Rudesinde, hic congregasti?
Cur nos sub specie religionis, quam nunc in te falsam
fuisse comprehendimus, decipisti? Cur nos avulsos a
propriis sedibus (ubi, ut licebat, vivebamus) ad ser-
viendum, non Deo, ut praedicabas, sed tyrannis pra-
buisti? Si sanctus es, libera nos. Cumque orationem
Fratres complessent, ipso die sero post cenam jam di-
ctus Petrus in thoro quiescens, magno sonitu crepuit
medius, & statim obiit peregrinus. Ad cujus interi-
um memorata Jelvira surrexit, & concito gressu abs-
que ulla jumenti sublevatione, praeter nimio sancti Anti-
stis Rudesindi pavore, & Villam-novam devenit: quae
per se Abbatem Pelagium expetit, & ad monasterium
honorifice reintegratis omnibus, transducit; ut asse-
runt omnes sancti Viri, qui praesentes fuere, & mihi
retulerunt.

2 Quemdam militem Regis, qui Nunio Velati
vocabatur, infirmum in hoc monasterio Comes dimi-
serat Raymundus. Hunc autem in cenobio honori-
fice tractabant, & quae necessaria erant, ei administra-
bant. Sed cum quadam die ille superflua quareret, &
a cellerario, quae quarebat, quia nimis erant, non im-
petraret, & cum male & inhoneste tractaret; ante
promptuarii in impetu furoris confedit, & cuidam
Aethiopi, ut portas frangeret, imperavit; ut quae vel-
let, inhoneste multato monacho, si contradiceret, in-
de traheret. Quod postquam compertum est mona-
chis, tam illi quam cellerarius ad sepulchrum san-
ctissimi viri Rudesindi concurrerunt; & ut domum
suam, quam ipse pauperibus dederat, non militibus,
una defendat, multis cum lacrymis postulavit. Eadem
vero hora effectus est mutus, & in sequenti die de-
functus.

3 Quo-

A 3 Quodam itaque tempore in partibus *f* Camporum quidam femina amisit lumen oculorum; quæ, dum cæca per multa tempora maneret, & multorum Sanctorum limina lacrymis perfunderet, in somnis est admonita, ut S. Rudesindi festinaret adire sepulcrum. Ipsa vero, quia numquam alias audiverat, multos percunctando, & paulatim de patria in patriam incedendo, demum partes intravit Limiæ. Cum autem incolas ejusdem patriæ percunctaretur; ab eis, ut Cellam-novam peteret, admonetur. Ingressa itaque Cellam-novam, ante sancti viri monumentum peregit vigiliam. Mane itaque lucescente, ipsa, quæ cæca fuerat, jubar solis cœpit videre. Recepro igitur lumine, in propria revertitur. Et post annum cum puero a dæmone vexato ipsa siquidem, ut antea cæca; quia vigiliam S. Rudesindi, cœu voverat, non observavit, ante sepulchrum S. Rudesindi reperitur. Peractis itaque vigiliis, ipsa iterum illuminatur, & puer a dæmone liberatur.

4 Item in temporibus Abbatis Petri, quemdam cæcum multi, qui adhuc supersunt, sanctam vitam ducentem viderunt: qui, ut strictiorem vitam duceret, & peccata sua jejuniis & oratione, nec non & carnis maceratione diutius fieret, *g* ferreis circulis ac cinctus est. Cum autem carne supererescente armillæ ferreæ, quibus brachia circumdabat, jam penitus cooperirentur; & circulus, quo venter cingebatur, ob ulcera ex fractione carnis tumentia, non videretur; magno & intolerabili dolore cruciabatur: quippe cum nec medicina foret, nec alicujus instrumenti poterat auxilio consolari. Visus itaque (nam prope monasterium morabatur, & monachis, ut poterat, famulabatur) quæ per sanctum virum fiebant, miraculis; ante illius tumbam nocte tota excubans, aurora superveniente jacuit semivivus: sole vero jam oriente ligamina ferrea fracta sunt, S. Rudesindi medicina superveniente, & ipse sanus factus coram sepulchro Dominum laudans a monachis est inventus.

5 Postea vero cum supra dictus cæcus ligaminibus ferreis per S. Rudesindum solutis, solitariam vitam in monte, qui Sandin dicitur, duceret; uxor ejus cæca effecta est. Hæc autem dum quotidie ante sarcophagum sanctissimi viri preces funderet, officiaque diei ac noctis diligenter audiret; die appropinquante manus ante *h* basilicam solito more cœpit abluere. Cum vero proprias manus videret, timens ne malignus spiritus eam illuderet, domum reversa est: sed cum ex consuetudine ad ecclesiam nocte veniret, & orationem ex more Deo cum lacrymis funderet; occersito sacristano, se videre confessa est. Ipse autem inquit: Vade, & Deo gratias redde, jam ad sextam horam sole ascendente, nono anno suæ cæcitatæ per B. Rudesindum illuminata, cunctis præbuit manifestum miraculum.

6 Eodem fere tempore cum quidam mulier juxta parietem dormiret; peccatis exigentibus, a serpente invasa est: quæ, cum valido dolore torqueretur, & vicinarum ecclesiarum ante limina prosterne-retur, tandem ante sepulcrum S. Rudesindi præsentatur. Itaque monachorum adjuta precibus, & S. Rudesindi coruscantibus virtutibus, serpens ore ipsius projicitur: & cum sugeret, ab adsistentibus sibi, qui paullo ante, *i* me audiente, recitaverunt, tenetur & interficitur.

7 Item alio tempore quidam puer, qui extra hoc monasterium (erat enim famulus) morabatur, cum pecora custodiret, suste projecto, ut sit, post pecudes, cecidit inter vepres: qui dum incaute nihil suspicans, ut stipitem acciperet, se inclinasset, forte serpens non magnus per os ejus saliens in ventrem descendit. Ejus utique parentes hoc postquam viderunt, ante tumbam S. Rudesindi eum præsentaverunt, & ut proprium famulum liberaret, cum conventu monacho-

TOMUS I.

rum cum rogaverunt. Expulso itaque, & per os ejecto D colubro, puer sanus redditur parentibus.

a In posteriore MS. capita seu numeri continuabatur.
b Adephonius, Aldephonius, seu Alphonius. Ferdinando Magnus patri 27 Decembris anno 1063 defuncto successit in Legionensi regno; post mortem fratrum etiam Rex Castelle & Gallicie, tandem post plurimas urbes Saracenis ereptas mortuus anno 1109.

c Jelaira, aliis Elvira & Gelaira, nupta fuit Abra Comiti.

d Abbatum Cella-nova catalogum exhibet Topez, sed verum ut excludit sit.

e Villa-nueva de los Infantes parva loca a Cella-nova distat, ubi forerem S. Rudesindi visisse Abbatissam supra diximus.

f Camporum ditio infra num. 23 ostenditur procul inde versus Orientem fuisse.

g In alio codice, Flexis circulis.

h Ibidem, ante fontem Basilicæ.

i Person hoc miraculum postea sequenti adjunctum est, cum ipso coram audieris, non ut reliqua hactenus narrata ab aliis intellexeris: & in alio MS. idem caput hic repetebatur.

C A P U T II.

Alia similia miracula, adhuc ante adventum scriptoris patrata.

A 8 Ccudit quodam tempore, sicut veridicis coram *E* verbis recitantibus, qui se illos, quibus hoc evenerat miraculum, vidisse aiebant, didici; ut propositum iter ingrederentur duo viri, qui, cum post solis occasum, nocte imminente, ad litus Cadam venissent, & navem trans fluminis alveum conspexissent; & domum vel aliquid hujusmodi ad hospitandum nusquam vidissent; interius dolore commoti, exterius vero timore perterriti, super amnis oras sederunt. Cum vero inter se, quid agerent, diu volverent; accidit, ut a miraculis S. Rudesindi caperent sermonem. Cum autem miracula, quæ per ipsum Deus fuerat operatus, multa narraissent; una voce clamaverunt: S. Rudesinde, si vera sunt, quæ de te soliti sumus audire, nobis succurre, & ut sani transmeemus, curam de nobis habe. Quod postquam dixerunt (quod mirum est dictu) lembum venientem viderunt: & cum portum, Deo remige, teneret; ipsi festinanter intraverunt, & sic S. Rudesinda nauta, sani & incolumes transmeaverunt.

9 Mulierem ab immundo spiritu vexatam, & per *F* longi temporis spatium cruciatam multi, qui adhuc supersunt, viderunt. Hanc siquidem malignus spiritus ita furoris vesania repleverat, ut ni catenisteneretur, in ignem, aut flumina, aut in aliqua præcipitia cum mortis periculo præcipitaretur. Parentes vero ejus, cum jam prolixo temporis afficerentur tædio (quippe qui eam custodiebant tota die simul & vigiliis macerabantur nocte) ueeam jam dimitterent, habuerunt pro consilio. Sed rerum omnium Factor, & factorum Gubernator, laborantium Sublevator, omnium bonorum Recuperator, quod fecerat, noluit derelinquere. Igitur divina revelatione præmoniti parentes, catenatam, quam genuerant, ducentes ante sancti viri sepulcrum, cum in nocte super suam filiam vigilarent, hujusmodi preces cum lacrymis fuderunt: S. Rudesinde, Christi Confessor, qui lepore non delectaris verborum, sed suspiria & gemitus consideras intentionum; vide nostram afflictionem: & ut attendas miseram nostri conversationem, sanctissime Rudesinde, vel huic miseræ nostræ filię finem vitæ impone; vel ab hoc nequam spiritu, tuo juvamine defende. Hac simplici oratione finita, in terram cecidit puella, velut mortua. Tunc spiritus, qui ei dominabatur, ululans exivit ab ea. Ipsa vero cum parentibus domum sospes revertitur.

10 Nuper etiam in partibus *h* Deciar (sicut a monachis

AUCTO-
RE STE-
PHANO
MONA-
CHO
EX 1111.

ad trans-
eundum
flumen

navis ultra
accidit:

congruentem
liberant:

h

nachis

Anachis didici) quidam homo iniuste oppressus, in potestate cuiusdam militis tenebatur vinculis alligatus. Cum autem eum tortores iussu Domini vehementer affligerent, & ab eo, quod non habebat, sub quaestione quærerent, intempeste noctis silentio sic locutus est: S. Rudesinde Christi Confessor, vide cruciatum & corporis passionem, quam iniuste patior: libera me, Pater sanctissime. Ego enim jam proposueram presentiam tuam sepultura visitare. Hæc postquam dixit, somno gravatus, aliquantulum dormire cepit, atque in ipso somno S. Rudesindum sic loquentem meruit audire: Surge homo, surge: nihil timeas, sed securus incede. Verumtamen quod vovisti, operibus comple. A somno igitur expergefactus, S. Rudesindo manum ejus tenente, inter vigilantes exivit. Non post multum vero temporis ad sepulcrum S. Rudesindi veniens cum cereis, & oblationibus hæc, ut ei evenerunt, ordine narravit.

11 Factum est autem, ut quadam die (sicut ab his, qui in tempore Petri Abbatis viderunt, didici) quidam miles, nomine Munio Folgar, bovm Cellæ-novæ greges temere invaderet, atque sub sua ditione transmearet. Quod postquam monachis non ignotum est omnibus, ante S. Rudesindi tumbam flexis poplitibus hujus rei defensores atque ultores obnixius tam singulibus implorant quam precibus. Cumque eadem die eisdem una ex his ad edendum præpararetur, positaque mensa de ea ab ipso gustaretur, valido languore Dei ultione corripitur: qui prope se infelicem considerans, ait suis, ab intimo corde deplorans: Cunctis & integris bubulis, Domino meo Rudesindo Episcopo munus ex nostris facultatibus quantocyus deserte: quoniam quidem ejusdem ira coarctator validissime. Quamvis autem, secundum quod dixerat, adimpleretur; tamen eadem hebdomada illius corpus in ipso cœnobio sepultura impenditur.

12 Sub eodem jam dicti Abbatis tempore miraculum gestum est aliud mirabile, quod a quodam venerabili monacho me recognosco novisse: qui se ab altero, qui viderat, memorabat audisse. Fatebatur enim quod quadam dominicæ Nativitatis solennitate c. Ursaca Regina cum non minima militum multitudine Cellam-novam devenisset, quatenus tantæ solennitatis officia debita veneratione in tali loco plenius posset auscultare, & ob hoc a Deo majorem animæ sublevationem impetrare. Inter hæc autem cum a monachis nocturnale officium celebraretur; contigit ut **C**pronecessariis, quæ ad tantum diem pertinere noscuntur, thesauri domus a Sacrista peterentur. Cumque in ipsius ascensu itineris quidam miles ejusdem Regine confederet cum aliis; illius oram chlamydis, casu accidente, pedibus conculcavit: moxque adversus, Dei servum maximo furore infremuit, ac contumeliosis verbis male tractavit: qui protinus, Dei iudicio, invasus ab inimico, ab imo pavimenti ad excelsum inter officia celebrantes projicitur, & huc illucque pessima vexatione a cunctis agitari conspicitur. Itaque cum quomodo vel quare id actum fuerat, perterritis omnibus, divulgaretur; summa reverentia Dei potentiam pertimescere videbantur. Ad ultimum autem illum aliquanti ex monachis una cum populorum turba, ad S. Rudesindi tumulum in ulnis deferunt: & ut ei auxiliari dignaretur, suis precibus exposcunt. A quo statim gloriose a dæmone liberatur; & id, in quo deliquerat, satisfaciendo emendavit, & monasterio de proprio censu grata munera, Deo omnibus dicentibus gratias, pro restituta incolumitate donavit.

13 Alio namque tempore (sicut a quodam honesto laico viro cognovi) qui se vidisse asserbat. Quidam rusticus, ex superioribus camporum partibus, lumine oculorum caruerat: pro quo per Sanctorum miracula cum oblationibus peragravit. eo quod diu

non nulla Medicis erogaverat, & nihil utilitatis impetraverat. Qui cum septem annis cæcus videretur permanere, in somnis demum admonetur, quod luminis apicem nullatenus ab alio, nisi per S. Rudesindum posset impetrare. A somno igitur expergefactus, eo quod de tanto viro nusquam audierat, præ admiratione concipit pavere, & sollicitè quam plures interrogare: cujus tamen sanctitatem sciebat apud Deum nimis valere. Cui demum a quibusdam dicitur: Scias plane, hunc beatissimum virum nequaquam in istis partibus, sed in Lemiz sinibus apud Cellam-novam quiescere; qui etiam late coruscat virtutibus. Quo audito, iter subito contra Occidentalem plagam arripuit; quousque Cellam-novam devenit. Qui oculorum lumen ad Sancti sepulchrum tactum consequitur: & ad proprium solum incolomis Deum laudans revertitur.

14 Item alio tempore a valida rabie quædam mulier vexabatur; quæ tam ipsa quam ejus vir monasterio, servitutis causa, pariter subiciebantur, sicut a supradicto laico agnovi, qui se vidisse confitebatur. Cumque ei nulla medicina auxiliaretur, qua videlicet ab imminente morte liberaretur, funibus tamen alligatur: quibus a suo viro ad S. Rudesindi sarcophagum perduceretur. Quod cum factum fuisset, & de petra Sancti tumuli rasa, ab ipsa potaretur. Ita pristina sanitati reddita est, ac si malum numquam sensisset.

a Ita posterior MS. et prius vobis.

b Deta in Hispanica Vita & apud Tamejorum dicitur.

c Ursaca filia & hæret regnum disti Alphonsi, mater Alphonsi Imperatoris etiam infra numero dicta. Hujus Acta deduxit Sandovalinus.

CAPUT III.

Miracula tempore Stephani scriptoris facta. S. Rudesindi patrocinium in bello Lusitanico.

15 **O**ccultandum etiam illud non est necesse; quod cum in primo tenetæ ætatis flore, litterarum studiis a parentibus traderet; præ tanti studii sudore, seu virgarum (sicut solet fieri pueris) percussione, eis abrenunciarem, insuper locis silvarum occultis ob hoc sapius occultarer. Inter hæc autem cum nullatenus acquiescerem, quamvis vinculis alligatus, divino nutu magister meus S. Rudesindi sepulcrum petit, candelam accendit, flexis genibus orationem fundit, quatenus, si apud justum Judicem in Clericatus gradu essem prædestinatus, ipse me suo virtutis ligamine constringeret, & ad discendum cor dignaretur aperire. Quod sicut postea ab eo multoties audiui, plus acquievi: & non multo post in eodem cœnobio monasticæ professionis habitum libenter accepi.

16 Nequaquam ergo & illud silentium est, quod me plane lateor vidisse. Quidam ejusdem cœnobii famulus, nomine Joannes, membris omnibus, nescio qua causa infirmitatis, penitus est exemptus. Itaque cum nec videret, nec audiret, neque aliquid sentiret, a parentibus, me presente, ante S. Rudesindi tumbam deductus est. Qui tandiu ibi jacuit, quamdiu corporis incolumitatem recepit.

17 Cum vero quisque in tribulatione cujuslibet rei positus, S. Rudesindum sincero corde flagitaverit, satis preest consequi, secundum quod poposcerit; cum plerosque videamus petiisse, & sine mora accepisse. Unde ex his unum explicare volo, quod credentibus sufficere credo. Quidam ergo monachus, qui se S. Claudii Legionis Abbatem asserbat, fortuito Cellam-novam devenit; ibique, quantum licuit, permansit; sicut hi, qui supersunt, mihi retulerunt; & in

A in praeiatis tribus annis, quia non intereram factum esse, annunt. Interea cum quendam monachum sibi incognitum in equo suo, nescio qua legatione, misisset, fugisse credidit, cum statuto die minime venisset. Interim ejus vestimentum a quodam alienigena est sublatum: qua de re nimis se ipsum animi vexatione cruciare cepit: quid tamen ageret se nescire, dixit. Demum S. Rudesindi sepulchrum appetit; eique, ac si cum altero loqueretur, ait: S. Rudesinde, quid tibi aut tuis unquam malefeci? Quare me penes te ex-
poliare voluisti? Si sanctus es, redde quae abstulisti, cum ea non custodisti. Porro cum quidam noster monachus ab itinere, quo missus fuerat, reverteretur, Dei nutu latronem longe a monasterio reperit; vestimentum abstulit, eique detulit. Sicque factum est, ut eo die, quo S. Rudesindum invocaverat, vestem; & in tertio equum incolumem reciperet.

18. Testantur enim monachi, qui praesto sunt: quod in transactis quinque annis quidam puerulus, Joannes nomine, me tamen absente, arripitur a dæmone: & cum diu talem vexationem pateretur, a matre ad ecclesiam deducitur; & per altaria Missam celebrantibus submittitur. Ad ultimum cum nihil salutis consequeretur,

B illius genitrix a quibusdam monachis admonetur: quatenus ab ea ante S. Rudesindi tumulam puer deduceretur. Quorum praecepto confestim obediens coram tumulo pro-
jecta, talia proloquitur: O S. Rudesinde, iste quidem filius meus est, sed servus eius est: amodo illum tibi trado, atque relinquo, & quidquid placuerit, facito. Et haec dicens, cepit abire. Mira res! Dæmon procius cum magno sonitu recessit: puer surrexit, matremque vocavit: cujus vocem mater audiens, concito gressu rediens, natum sanum recepit, Deo gratias referens.

19 A monasterii didici praeposito. Quidam mulier a dæmonio vexabatur quae cum ejusdem patriae esset indigena, S. Rudesindi praetanto dolore exposcit beneficia: dæmon siquidem talis erat, ut cum illum vexaret, loquebatur, quamvis eam nullus interrogaret: ibique aliquantisper celebratis vigiliis, ab inimici salubriter eripitur angustia. Factum est autem, ut cum istam relinqueret, ipsius sororem invaderet: ambae itaque fere post dies octo cum oblationibus Cellam novam deveniunt; & quod gestum fuerat, referunt. Dæmon autem ante S. Rudesindi sarcophagum praesentatur: ubi protinus per puellae os inimicus talia fatur: Foras me educite, quoniam quidem praet S. Rudesindi virtute nullatenus possum quiescere. Ad quem sapius monachi: Exi, miser: exi infelix; quia Deo juvante nullo modo hic permanebis. Demum ad beati Antistitis sepulchrum quibusdam noctibus cum excubarent in vigiliis, ad propria pariter redeunt cum salutis gaudiis.

20 Cunctis liquet, quod Rex a. Fernandus Legionis, natus Adephonii Imperatoris, per omnia constat mirabilis. Qui cum regni gubernacula, quod sibi impendebat, per genitoris sui obitum pacifice obtineret; sic se omnibus pie ac iuste exhibebat, ut fere in nulla parte exorbitaret. Quem Portugallensis Rex b.

c Adephonius in quibusdam opprimebat: eo quod quidam illius milites, qui natu majores esse videbantur, callide deceperat: eorumque animos non modico censu averterat, seu offuscarat: quatenus tam consilio, quam opere ejus vices occulte sustentarent; suumque Dominum maxime adjuvarent. In hac ergo persecutione nonnullae ecclesiae praet suarum rerum direptione maximam lesionem sunt adeptae. Inter quas monasterium Cellae novae praediorum depressione fere ad nihilum redactum est sub tam iniqua subjugatione. Denique in primis supra dictus Rex Portugallensis quoddam ipsius coenobii oppidum c. Sandinum nomine, quod prope fluvium consistit d. Arnogae, valido cum exercitu obsedit; quem Rudesindus beatissimus Episcopus

Tomus I.

intolerabili conitui caelestis coruscatione mirabiliter pepulit. Siquidem altera jam dicti monasterii oppida Comes ipsius Regis Velasus, videlicet Sanctae Crucis & Montis Laporarii, fraude sibi sapuit. Insuper illius suasionem Rex praefatus S. Rudesindi virtutem parvi pendit: cum e. Birretum castrum, intra monasterii septum, delatis lapidibus firmiter edificavit, eique tradidit: qui etiam cunctam fere supra dictam coenobii hereditatem milicibus, ad sibi serviendum, erogavit. His ita gestis, f. Pelagius Abbas Sobrinus Ficani Abbaris cum aliquantulis monachis coenobium ob tantam persecutionem deseruit: Regem Fernandum petit, qui illum honeste tractavit; ac et Samonense monasterium tradidit. Interim vero cum edificandi causa jam dictum castrum prepararetur, facta est contentio inter monasterii homines ac Regis famulos: eo quod segetes ad equorum opus fecerentur. Ad hoc autem quidam rusticus, Garias nomine, Regis jussu cum plectisque ad suos venit defendendum: magnoque saltu clara voce se cum B. Rudesindo dicit pugnaturum. Qui in eadem pugna lancea percussus obire peregrinus, & eodem die monasterio est delatus, & in sequenti sepultus. Quo igitur signo sancti Antistitis potentia cunctos, qui audierant, valde perterritus: sed ipsius Regis, sicut Pharaonis, ad maiorem camolam se damnationis cor obduravit, quatenus maris, id est, magni populi absorberetur fluctibus: aut cum Simone sublevatus, lapidis frangeretur percussione; sicut postea rei probavit eventus. Praevalebat siquidem circumcirca iniquitas, & multorum refrigerabat caritas: ita ut opprobrii causa tam Portugallenses, quam Limienses dicerent: S. Rudesindum, eo quod se de his non ulcisceretur, more pagensium apud iudum moras innectere, ad salem deferendum. Inter hoc autem quidam miles, nomine Menendus, vidit per soporem cum candidata turba B. Rudesindum assistentem. Cumque eum, eo quod ex adverso staret deprecaretur, ut sibi pulchram illius faciem ostendere dignaretur; retulit, se propter hereditatem, videlicet ripam Minei, quam a Comite praefato possidebat, adversus eum iratum: & tam de Rege, quam de Comite cito ulturum. Quidam deinceps rusticus, cum perditum bovem in Toroni partibus, per montes videretur quærere, beatum supra dictum Antistitem valde rutilantem conspexit cum dealbato cuneo honeste incedere. Qui cum unum ex his, qui esset, interrogaret; S. Rudesindum affirmavit esse, qui sua ab hostibus properat erucere. Similiter & quidam miles, nomine Gundifalus, uti mihi est protestatus, dum cum uxore sua quiesceret, exurgens, & dixit: se a jam dicto beato Praefule monitum, quod in octavo ipsius diei Portugallensis Rex caperetur; & sui coenobii hereditas reintegraretur. Quod postea sane ita actum esse comprobatur. Sicque factum est, ut ex eo tempore, quo praefatus Rex monasterium Cellae novae laedere tentaverat, semper per omnia niale se habuisset siquidem oppidum jam relatum, & cito factum, quod male impetraverat, ipso praesente, perdidit, & caelesti flamine omnipotens Deus Regi Fernando tradidit. Praeterea cum g. Pacensem civitatem oppugnaret; clam super eum Rex Fernandus, Saracenorum h. legatione cum exercitu devenit, illumque nimis sauciatus iusto Dei iudicio, fracto senioris ossis, longe ab ipsa civitate cepit; ac sub custodia fere per duos menses retinuit; usque quo universa, tam Limae quam Toronae oppida, quae fraudulenter arripuerat, ab eo impetravit. Nam cum idem Rex prius caperetur a quibusdam, ut asseritur, S. Rudesindus conspicitur. Ipse autem Rex, quamvis solutus a vinculis tamen usque ad ultimum diem animae suae egressionis e suo corpore permansit inuirlis. Post haec autem Birreti castellum, quod per biennium ex quo cepit edificari, existeret perhibetur, & illud Fernandi

ABCTO-
RE OR-
DONIO
MONA-
CHO.
EX 1865.
hunc yfth
monachum
Celle nova.

A mendi Regis destruitur: omnisque Cella-nova hereditas a supra dicto Abbate jure plenarie recipitur: in quo videlicet oppido, quamdiu permansit; ipsius monasterii signa (nec prius vel postea sunt audita) nullus audire potuit. Velascom vero Comitem, qui tam perversa rei auctor extiterat permaximus, non multo post cum sibi complicitibus dejectum vidimus, ubi caput reclinaret minime habentem. Cujus etiam i Major domus, nomine Adephonius Boz, qui multa mala intulerat, & diu ante crepuit medius. Per omnia benedictus Deus, qui superbos humilias, & confidentes in se ab omni pressura liberat: Qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

a Adephonio Imperatore anno 1157 mortuo, Castellam & contributas provincias Sanctus natus major tenuit; Legionis & Gallacia regna Ferdinandus.

b Adephonius pater Henrico Comiti Portugallia successit, ac postmodum primus Rex constitutus: de quoque regimus 18 Februarii ad vitam S. Theoponi Canonici Regularis monasterii Cantabrigiensis sancta Crucis ab hoc Rege extructi.

c Sandinum versus Occidentem circiter, tribus leucis a Cella-nova.

d Arnozia non procul inde in Minimo defuit.

e In posteriori MS. Verretum. Hispania adscriptum Berredo.

f Pelagius iste fuit Abbas ab anno 1140 ad annum 1154. Ita Teper.

g Pacem Augustam, vulgo Badajoz, intelligit, & Vita Hispanica confirmat. Est nota ubi in conspectu Castellae-novae & Portugalliae. Legi de hoc Regis captivitate post Mariam lib.

h Posteriori MS. Legione. i Idem Majorianus.

k Idem, divina fultis.

CAPUT IV.

S. Rudesindi ope, incarcerato & variis agris beneficia praestita.

Um enim persecutionis asperitate Limia nimis devastaretur, & sese incolae noctis silentio occulte invicem persequerentur; ita ut sua diriperentur, atque ex utraque parte aliqui coperentur; factum est, ut monasterium Cellae-novae ab a Auriensium fortitudine in aliquo comprimeretur. Quamobrem cum ab ejusdem cenobii Procuratore invaderentur; unus ex eis, Joannes nomine, una cum aliorum spoliis ab eodem capitur, & inter monasterii septa in vinculis studiosissime concluditur: qui cum Francigena esset, & tam parentela quam censu, cuius munimine redimi potuisset, se proculdubio destitutum per omnia non ignorasset: atque praeter angustia, lacrymis ac suspiriis valde se afflixisset; ad ultimum Dei inspiratione ab imo cordis pectore sic S. Rudesindi auxilium imploravit, dicens: Peto S. Rudesinde, quatenus si sanctus es, me perplexum injuste, solita virtute illasum abire permittas. Cumque ad haec obdormisset, ecce S. Rudesindus apparuit ei, dicens: Vocasti enim me, ecce adsum: Nunc surge, & perge securus: quia jam ab istis vinculis es absolutus: qui statim surgens custodes transiit, & ad propria incolumis rediit. Sed non multo post ille rediens sancto viro gratiam referens, hoc quod retuli, me praesente, cunctis dixit.

22 b Episcopus quoque Lucensis, Joannes nomine, beato viro Rudesindo verbis contradicere solebat. Quadam vero die solito more cum illum assereret, virtute divina carere, subito a perterrita mala, super quam sedebat, in terram cecidit, & ejus brachium, super quod corruit, de loco suo exiit; & fere sine aliquo sensu diu sensitivus jacuit: qui postea in sensu suo paulatim rediens, tacto ore praemissa oratione sic S. Rudesindum interpellabat, dicens: O B. Rudesinde, si potes, mihi, quae, accommoda incolumitatem, & me amodo tuae sanctitatis habebis laudatorem, Eadem

quippe die sospitatem consequitur, sicuti ab his, qui haec D Genus ab eo hoc audire, me recolo agnovisse.

23 Silentio non est tegendum, quod nostris temporibus plerisque manet cognitum. Quidam Canonici Jacobensis Ecclesiae, Petrus nomine, cum Legionis atque Portugalliae Regum legatione fungeretur, fortuito jam infirmus Cellam novam ingressus est: ubi etiam ita a sanguine perurgetur, ut ulterius convalescere nullatenus putaretur. A quo tamen monasterii Abbas multis exorator precibus, quatenus ante S. Rudesindi tumbam praesentari mereretur: qui continuo ad Abbatis imperium quorundam manibus sustentatus, ab Ecclesiae sacrista est coram beato viro delatus: moxque ante illius sepulcrum prosternitur, & per tanto dolore brachii monumentum, ventre simul adharente, amplexatur: quousque singultu ac prece diutina, peractis vigiliis per somni soporem a S. Rudesindo sanitatem consequitur; uti ab eis, qui haec adhuc ab eo audire, didici.

24 Retinendum penitus non est necesse, quod nuper Archidiacono Cellae-novae Pelagio cunctis liquet accidisse. Nam cum quidam in ejus auribus infirmitas, quae vulgo spumilia dicitur, nasceretur, praeterea pestis deformitate tribulabatur, ac nimis vecundabatur. Ob hoc siquidem duabus vicibus Cellam novam venit: & pestis locum, S. Rudesindi sepulchro multoties confricando, adhuc: ac cum magnis singultibus Psalmos recitavit, in quorum fine taliter infirmitas. O B. Rudesinde, mihi, quae, peccatori miserando subveni, visa mortis periculum, dona salutis adminiculum. Verum tamen vero cum in ipsa hebdomada se ad officium Missae celebrandum prepararet, sicuti postea ab illo audiui, ita pestis illa ad radum aquae, quam ablundi causa per manus faciemque fuderat, radicitus abstrahitur, quatenus pristinae sanitati, Dei virtute, per S. Rudesindum redderetur.

25 Apud Portugalliam in monasterio Fontis Archidiaconus quidam monachus, Manio nomine, valde a quantis urgebatur febribus. Nam cum per unum annum, neque per ecclesiarum visitationem, neque per medicorum operationem sublevaretur; demum in somnis a S. Rudesindo admonetur; quatenus si in ejus honore flexis genibus Dominicalis oratio a cunctis monachis confunderetur, continuo sanitati redderetur. Quod ita factum est, sicut a quodam homine nostri monasterii agnovi monacho: qui illuc positus, tam ab eodem, quam ab omnibus haec audisse fatebatur.

26 Pelagius quidam Cellae-novae monachus, cum adhuc prius esset in laicali habitu positus, a validis febribus. Porro cum diu ab eisdem cruciaretur, quatenus praeter lassitudine de loco in locum nullatenus moveretur, in equo suo ante S. Rudesindum praesentatur; ibique per unius noctis spatium excubans, dum omnes quiescerent, quasi per terram rependo, ad beati viri sepulchrum accessit, & illius petram cum dentibus radendo deglutens, obdormivit. Facto itaque mane ita sanus redditur, ut si propriis pedibus remeare veller, uti ab eo audiui, penitus potuisset.

27 Homo quidam non longe a Minei flumine morabatur, qui vigilia Ramorum post meridiem divinis negligenter officiis derelictis, in propria vinea operabatur. Cumque peracto opere, ad mensam sederet, fumus pulmenti, quod ante eum positum fuerat, uti ei visum est, ita per illius faciem expanditur, ut ejus os obliquum faceret, & unum oculum tumidum redderet. Ad hoc autem ecclesiam expetit, preces fundit: nihil salutis accipit. Sarcophagum denique S. Rudesindi poposcit; ibique triduum mansit, ac vigilias celebravit. Quarto vero die cum se sanum aspiceret; beati viri sepulchrum annuatim visitaturam spondit: quod postea negligendo, infirmitatem quam amiserat, recepit.

Innotuit
apparente
Rudesindo
liberatus.

mois de
monachis
sanctis.

pueris
monachis.

alios pariter
lois longum
liberatus.

sanctis
pudiciss.
101.

scribit quon-
dam.

scribit eadem
de.

et de illis
et ceteris
immediat.

A recepit. Ubi deum remeavit, & a dolore emundatus recessit: sic sacrista, qui ei in quibusdam adminiculis exhibuit, modo protestatur.

28 Infanculus quidam, Martinus nomine, cum a matre sua nutritur, pre infirmitate caruit oculorum lumine. Parentes autem ejus propter pignoris sui cecitatem, sese animi anxietate cruciabant, quidve facere deberent ignorabant. Per Sanctorum oracula cum luminaribus incedunt, medicinas apponunt; nihilque proficiunt. In his igitur cum nihil utilitatis impetrarent, & casu labore deficerent; ad S. Rudesindi tumulum deveniunt, ac beneficii auxilium suppliciter exposcunt. Celebrata itaque una nocte vigilia; facto mane, cum pariter quo venerant, reverterentur, puer cepit videre. Sequenti namque die cum oblationibus ad S. Rudesindum recurrunt; & quod factum fuerat, cunctis referunt. Quod si aliqui hoc incredibile fortasse viderent; ecce puer & pater ac ejus mater in testimonio habentur.

29 Matrona quaedam ex Limia indigena nimis impellebatur a demonis potentia. Ob id autem cum oblationibus nonnulla poscit ecclesiarum limina, instantissime precibus ac singultibus implorando salutis beneficia. Ad ultimum cum in his, quae flagitabat, se frustratam conspiceret, Cellam novam devenit: ubi orationem ante S. Rudesindi tumbam non minimam facit. Peractaque totius noctis vigilia, prece monachos aggregavit: cum quibus exorando, a Deo per S. Rudesindum sospitatem recepit, sicuti ab ejusdem ecclesiae custode, qui ei in quibusdam servitium exhibuit, affirmatur.

30 Factum est autem, ut quidam ex Cellarum monachis, Munio nomine, maritimas partes propter pisces Fratribus deferendos peteret: ubi Abbatem suum, Pelagium Ficarium casu reperit; cujus comitatu adhuc; quatenus securius, atque per omnia melius haberet. Cumque Abbas cum aliquantis ex altera maris ripa, quae erat iturus, a ministris cujusdam Clerici, qui eum honeste in hospitium susceperat, in vehiculo transportaretur: jam dictus Munio cum quibusdam Abbatis famulis fortuito remanere videretur. Nautae vero reversi, & non invento domino suo, qui propter negotium longe recesserat, nec prece nec precio, eundem monachum cum reliquis transportare, sicut illorum dominus praeceperat, voluerunt; sed in altera ponti ora recesserunt, & in vehiculo dormire coeperunt. Hoc autem cum vidisset monachus, pra animi angustia coactus (quippe qui in illo loco aliud vehiculum alias reperire non poterat) ceteris, qui cum eo erant, talia narrat: Oportet nos nunc toto animi conamine S. Rudesindi auxilium attentius flagitare: quatenus pro cujus Fratrum utilitate tantum ferre laborem non dedignor; ipse nosser sit in hac necessitatis hora pius adiutor. Mira res! Flexis genibus suisque precibus, ecce vehiculum, quo nautae dormiebant, sine alicujus ducentis manu, ubi ipse assistebat, accessit. Quod cum aliis simul cum piscibus ingressus, uti ab eodem cognovi, cum uno tantum remige est in alteram partem transvectus. Per cuncta benedictus Deus, qui tanta meritis sanctissimi Rudesindi miracula operatur.

a *Aurientis urbis Episcopalis, vulgo Oreo, est monasterii huius sita vicina. In priore MS. legitur Annenium.*

b *Joannes Episcopus Lucensis apud Gonzales Davila, ex Abbate Benedictino monasterii Samenz creatus, adfuit Translationi S. Rudesindi circa annum 1770, ut infra dicitur. In priore MS. legitur: Ille quoque Lucensis.*

c *In Hispanico solum Pelagius Abbas dicitur, omisso cognomine Ficaril. Videtur alius ab eo, qui super num. 20 appellatur Sobrinus Ficaril Abbatis.*

L I B E R I I I

C A P U T I

*Miracula a super addita ab Ordonio. Entegumeni
O chi a S. Rudesindo adjuti.*

31 **Q**uia vero longum est scribere omnia, quae per servum suum mirabilia Deus dignatus est operari. Aliqua tamen de multis huic opusculo dignum duximus inferenda, quae a pluribus & viris religiosis audivimus: qui se propriis oculis vidisse fideliter testabantur. Vir ergo quidam, peccatis exigentibus, dum possessus a demone venit ad monasterium Cellarum, ubi corpus S. Rudesindi in B. Mariae Dei Genitricis ecclesia requiescit. Qui cum ante ipsam ecclesiam devenisset, & se cito arreptum, a quo solitus erat, demone, cognovisset; accepit cultrum, quem in vagina tenebat, & pueris circumstantibus dedit, dicens: Custodite hoc & ducite me ad fores ecclesiae, ubi jacet corpus S. Rudesindi, & observate me: quia sine dilatione sum a solito demone invadendus. Quo dicto, & pueris fugientibus pra timore, statim, quod dictum fuerat, opere adimpletur. Arripitur, in terram prosterneitur, conteritur graviter & vexatur. Quod videntes pueri qui prius fugerant territi, occurrerunt tam ipsi quam alii. Supervenientes autem monachi, deferunt illum ad tumulum beatissimi Rudesindi, ejusdem auxilium attentius implorantes: ut eidem dignaretur misero misericorditer misereri: sicque tenentes & constringentes illum, ne penitus discerperetur a demone, comminabantur ei modis quibus valebant, ut exiret, & ab eo discedere debuisset. Cumque sic diu cerneretur, & ab ipsis monachis interrogaretur, quam ob causam ipsum hominem ingrederetur; cepit loqui, & dicere, audientibus omnibus, qui adstant: Pro nulla re alia hominem sum ingressus, nisi pro voto, quod vovit B. Mariae, ut iret ad domum ejus; & facere non curavit. Sed & dum egressus fuero ab illo (nam egrediar) nisi statim iter arripuerit, & votum solvere festinaverit; mox iterum arripiam, & quasi proprium possidebo. Si autem votum exolverit, potestatem in eum ulterius non habebō. Cum vero iterum interrogaretur, qualiter vel qua hora deberet exire; sic respondit: Cum fuerit tempus Missae celebrandae apprehendite illum per pollicem digitum, & per naves ipsum fortiter constringentes, tenete: & sic ab eo recedam, numquam ad illum de cetero reversurus. Quod factum est. Nam cum ad Missam campanae pulsari, & se monachi coeperunt ad ejus officium praeparare; monachi, qui aderant, apprehendentes eum, sicut ipse dixerat, & collum ejus stola beati Pontificis circumdantes, cum tempus accessit ab eodem demone praenotatum, clamans atque discerpens confusus exiit & discessit. Sicque homo per sancti Pontificis merita liberatus, ad votum beatae Virginis persolvendum sanus & incolumis se praeparavit: & ita per Dei misericordiam liber cum magno gaudio ad propria remeavit.

32 Quaedam monialis, sicut a quodam religioso didicimus, a partibus Galliae veniens, dicebat; jam longo tempore a maligno spiritu se possessam: quae causa liberationis propriae multorum Apostolorum & plurimorum Sanctorum asserbat se limina visitasse; numquam tamen se senserat melius habuisse. Cum autem post multum temporis spatium esset multipliciter his etiam incommodis & cruciatibus fatigata; divina miserante gratia audivit, & divina revelatione monuit: ut ad sepulcrum S. Rudesindi Episcopi quantocumque deveniret; & ibi per ipsius suffragia reciperet a Domino sanitatem. Quod plura: Venit Galliciam:

AUCTO-
RE OR-
DONIO
MONA-
CHO.
EX MSS.

A leciam: quævisit monasterium; invenit locum: pulsa-
vit, & intravit: ibique per dies aliquot in orationibus
& vigiliis perseverans, salutem, quam diu optaverat,
gloriosi Rudesindi meritis impetravit: & sic operante
Christo incolumis ad propria remeavit.

33 Alio etiam tempore cum turba ad festum S. Ru-
desindi, quod fieri solet in Kalendis Martii, more solito
convenit; puer quidam in turba foris extra oratorium
ab immundo spiritu graviter invaditur & torquetur.
Natu vero divino, cunctis mirantibus, cursu rapido ad
ecclesiam veniens, super beati Pontificis tumulum con-
cito se projecit: & mox dulci pressus sopore, suaviter ob-
dormivit. Cumque monachorum conventus, qui tunc
foras in processione ad honorem gloriosi Præfatis laudes
Deo decantabat, ad ecclesiam jam redisset; compati-
entes eidem puero, illud Responsorium, Sancte Rudesin-
de, ceperunt devote astantes ante sepulcrum unanimi-
ter decantare. Finito Responso & oratione, Sancti
meritis atque suffragiis, ab immundo spiritu, & a so-
mno latus & hilaris exurrexit: sic deinceps liber ab illo
in commodo, multos postea vixit annos.

34 Alter quidam puer cæcus de terra Canderte, de-
ductus est ad monasterium Cellæ-novæ, subsidium lumi-
nis a Domino per S. Rudesindi merita peturus. Sed dum
a parentibus & monachis fuisset ad sepulchrum sancti
corporis intra ecclesiam deportatus; facta oratione pro
eo ad Dominum, quasi dormiens paullulum requievit.
Aliis vero eventum rei expectantibus, eidem puero,
exteriore carenti lumine, apparuit quidam Episcopus,
ut ipse postea testabatur, dicens illi: Surge in nomine
Domini; & vade cum salute. Ad quam vocem illumi-
natus, protinus surgens puer, cum circumstantibus glo-
rificavit nomen Domini Jesu Christi qui per Sanctos
suos tam magna miracula dignatus est operari. Et ita,
ut in illa visione supra præceptum fuerat, ad propria
reversus est cum salute.

35 Homo quidam, Petrus Nutionis nomine, de Mil-
manda; cum aliquando comederet piscem, qui turta ab
omnibus nominatur; accidit ut os piscis in ejus gutture
versaretur: quod cum diu vi vel aliquo ingenio non pos-
set extrahi nec deglutiri (quia, pro posse in multis & pa-
lam adversabatur monasterio Cellæ-novæ): tandem ve-
nit ad sepulcrum B. Rudesindi, necessitatis angustia co-
arctatus: confusus tamen ipsius posse beneficio per Dei
gratiam sanari. Dumque ad idem monasterium venisset,
rogavit monachos, ut illum introducere dignarentur,
ubi erat corpus jam dicti beatissimi Confessoris. Cui
cum præsentatus fuisset; dictum est ei ab aliquibus, qui
C adstant: Amice, recordare, quia isti loco fuisti mul-
toties adversatus. Quapropter penitere primum: dein-
de promitte fideliter, quod de cetero emendaberis: & ve-
re credimus, quod per B. Rudesindum dabit tibi Domi-
nus sanitatem. Quibus dictis, culpam cognovit: emen-
dationem promisit; & cum adstantibus pro merenda sa-
nitate pariter exoravit. Cumque in oratione aliquam-
diu permaneret, dixerunt ei quidam: Tussite, si modo
potestis. Cumque hoc faceret, exivit spina, quæ illum
graviter affligebat: & ita sanus effectus a Domino,
per beneficium sanctissimi Rudesindi, rediit in do-
mum propriam, a malitia & inquietudine, quam prius
monasterio exhibebat, de cetero emendatus.

36 Puella quædam habens in facie gravissimum
apostema, venit ad monasterium, Dei pietatem per S.
Rudesindi merita implorare: cujus facies ita jam erat
inflata, ut ab inflatione illa oculi clauderentur, & ca-
put ac tota facies in tanta rotunditate intumuerat,
quod accedentes vix poterant illam præ horrore ni-
mio intueri. Excreverat etiam in ipsius faciei parte
sub uno oculo quidam tumor ad instar parvi po-
mi, qui videbatur quasi initium totius inflationis. Quæ
puella, cum ad beati Confessoris Christi tumulum es-

set ducta, & sancti simul, qui in ejus translatione D
ab ipsius digito receptus fuerat in ipsa tumentis facie pos-
neretur, paullatim cum dolore cepit decrescere tumor
ille; & sic est usque ad quintum diem per Dei gratiam
& Sancti ejus famuli auxilium minoratus; quod vix
posset in ipsa muliercula doloris illius vestigium inveni-
ri. Pro quo Christo & ejus sanctissimo Præfati laudes re-
ferens plurimas, ad propria rediit cum salute.

37 Quidam Clericus in Limia a Villa Larcyroa
manum habebat; reflexis in palmam utrisque digitis,
penitus inutilem & contractam. Qui cum famam mi-
raculorum S. Rudesindi auribus percipisset; recuperan-
dæ sanitatis fide concepta, venit ad ejus monasterium
& sepulcrum. Sed cum ad beatum fuisset præsentatus,
monachi, qui aderant, sancti Pontificis anulum &
ipsius alias Reliquias deducentes, in ipsam manum clau-
sam super inflexos & nimis astrictos digitos posuerunt;
& facta oratione pro eo, illum ante Sancti tumulum re-
liquerunt. Cum autem ad eum redierunt post aliquod
diei spatium, invenerunt digitos illos mobiles, qui
paullo ante in palmam defixi, ut diximus & aridi ce-
nebantur. Quos cum tentantes tetigissent; absque ullo
dolore, primo pollicem levaverunt; deinde alii ipsam
subsequentes extensi atque directi; anulus cum cal-
psula argentea, in qua est, plauca in palma manus mira-
biliter est inventus. Quo viso miraculo, cuncti, qui
aderant, cum ipso sanato Clerico Deo & Sanctis ejus
pro tanto beneficio dignas gratias retulerunt.

38 Aliud quoque miraculum, quod multis, qui
super sunt, est cognitum; non duximus reticendum: ut
quamvis indigni & peccatores; per nos tamen ea, quæ
a certis testibus audivimus, cognita & probata Dei
mirabilia prædicentur. Erat igitur homo quidam, vo-
mine Michael, cujus crura & tibia a juventute ita ex-
rant junctæ pedibus & curvata, ac si fuissent admi-
vicem ingenio aliquo ex industria glutinata. Unde per
multum tempus sic mansit inutilis; & ipse pone mem-
bris omnibus destitutus, quod de salute corporis, quæ-
si jam penitus desperaret: sed inspiratione divina, quæ
nomen sancti sui Confessoris volebat apud homines
amplius confiteri; intravit cor matris ejus, ut duceret
illum ad monasterium S. Rudesindi. Cumque ductus
fuisset, & ad Beati sepulcrum intromissus, fuit ibi per
dies aliquot persistens in orationibus & vigiliis. Qua-
dam vero die, cum more solito mane ante tumulum
alienis manibus duceretur, ibique solo inter cæsum
monumenti jactaretur; accidit, ut a Conventu missæ
officium ageretur. Quod cum fieret, miramodum cepit
angustiari nimium, & magnis vocibus acclamare, F
dicens: Succurrite Fratres, succurrite; quia rodor &
crucior, sicut a canibus devoratus. Et hæc durissimis
vocibus inclamando, cepit surgere & tenere columnas
ipsius sepulcri. Et accurrentibus undique Fratribus,
viderunt illum stantem pedibus, & clamantem: & au-
dierunt stridere ossa ejus firmiter: & viderunt currere
ab eo sanguinem de juncturis. Et sic per merita & inter-
cessionem sancti Confessoris & Christi misericordiam
extensus est, & redditus sanitati.

a Hinc supra præbavimus Ordinem novæ miracula adjunxis-
se. Numeros continuamus, quorum loco reperimus in apographo
capito expresso.

b Hispanice de S. Pedro de la Roa.

CAPUT II.

Alia miracula S. Rudesindi, captivo, muto, cæco
præstata. Malevoli puniti.

39 Aliud quoque miraculum, quod a duabus mo-
nialibus, satis religiosis feminis & honestis
apud monasterium de Tornino veridica relatione
didici-

A didicimus contigisse, huic opusculo credimus inferendum: quæ Domino Fernando tertio Abbati Cellæ-novæ, demum universo conventui, prout accidit, retulerunt. Igitur in partibus de Toronio quidam miles de Cerbaria cum hominibus suis cepit quemdam sibi (ut ipse dicebat) hominem inimicum. Quo capto, præfatum monasterium hospitandi gratia intraverunt: & ibi eum macerare & male tractare, coram monialibus & coram omnibus, percussionibus & pœnis aliis gravare inceperunt. Quem accipientes, ligatis pedibus & extensis brachiis in lancea subrusticam, ad modum crucifixi, dure & acerbe in solo projecto, se super brachia ipsius & super lanceam projecerunt. Videntes autem sanctimoniales omnia, quæ fiebant, coram altari, quod ibi constructum erat in honorem B. Rudesindi Confessoris, se cum magnis fletibus & singultibus prosternentes, auxilium divinæ misericordiæ, qui nullum in se confidentem deserit, devotissime exorabant: ut, intercedente beatissimo Confessore, miserum illum hominem, mortem mane procul dubio expectantem, divina clementia liberaret. Quarum etiam una præ cordis amaritudine pannos, quierant super ipsum altare, volens ab eo arripere, sic agebat: O B. Rudesinde, nisi nobis digneris succurrere, & illum miserum hominem liberare, altare tuum penitus denudabo. Quod cum illi homines cognovissent; quidam ex eis spiritu superbix concitati, impetu furoris & crudelitatis sic dicebant: *b* Pono in superbiam Deo & S. Rudesindo: quod hac nocte homo iste non effugiat vel evadat. His dictis, per beatum Confessorem suum Rudesindum sic hominem illum Dei misericordia liberavit; quod tunica, qua indutus erat ad modum crucifixi, ut diximus, cum prædictis ligaminibus in lancea remanserit. Expergesfacti itaque mane, non inveniētes hominem, consuli de monasterio recesserunt, dicentes cunctis, qui ibi aderant: Custodite bene reliquias sanctissimi Rudesindi. Tunc sanctimoniales cum omnibus, qui aderant & videbant, ubertim præ gaudio flentes, Deo & sanctissimo Pontifici gratias & laudes multimodas cecinerunt: cui est honor & gloria in secula seculorum.

40 Nostis quoque temporibus vidimus quemdam monachum, Sancium nomine, qui apud monasterium S. Facundi longo tempore habitavit. Vir venerabilis, & a primæ ætatis circulo valde religiosus, petita ab Abbate suo licentia & obrenta, cœnobium petiit Cellæ-novæ. Cumque ibi diutius moraretur & satis sacris moribus prævaleret; contigit eum linguæ officium amisisse taliter, quod omni locutione penitus privabatur. Verumtamen cum mutus longo temporis spatio permansisset, nimis affligebatur præ tristitia & dolore, volens multoties cum baculo, quo sustentabatur, percutere monumentum S. Rudesindi: quo per hoc insinaret, quod ipse beatus Confessor, si vellet, sibi redderet sanitatem. Unde factum est, cum conventus monachorum in ecclesia Deo gratias reddidissent, a choro exire volentes, ad tumbam sancti Pontificis Rudesindi incipientem quoddam Responsorium invenerunt: quod mox eo incipiente, omnes pariter cantaverunt, & Deo gratias egerunt; qui tot beneficia præstat mundo per beatissimum Confessorem.

41 Legimus, dicente Salomone: Filius sapiens est gloria patris. Propter hæc venerabile valde est & mirabiliter gloriosum, intam sapiente filio, beato scilicet Rudesindo, Dei Patris sapientiam collaudare, & ejus semper gloriam exaltare: cujus filii sapientia apparuit manifesta, cum semetipsum templum Deo sapientissime dedicavit, juxta quod ait Apostolus: Templum Dei vivi, quod estis vos. Cujus templi sapientia, sanctitate, virtute, miraculis, signis & prodigiis illustrata, multa languentium membra variis languoribus detenta (non sicut unus in piscina Evangelica

salvatur) integre restituit sanitati. De quo unum parvum juxta magnitudinem aliorum in medium proferamus ad Dei Patris gloriam & honorem. In Limæ partibus in loco, qui vulgo Ginizum nuncupatur, quidam mulier, præ infirmitatis magnitudine privata lumine oculorum, longo tempore mansit cæca. Cumque multa Sanctorum loca frequentius peragrasset, & ecclesiarum limina visitasset, tandem admonita est a sacrista Cellæ-novæ, qui de terra illa fuerat oriundus, quatenus sepulcrum S. Rudesindi cum devotione & oblationibus visitaret. Quo audito, mulier non differens, sed quantocumque complere opere properavit. Quæ veniens Cellam-novam, ab eo sacrista est in ecclesia coram sancti Confessoris sarcophago præsentata: quæ manu palpians columnas, quibus S. Rudesindi tumba sustentabatur; flendo & ejulando, fletibus accingebat. Quæ sic per triduum vigiliis celebratis cepit aliquantulum videre; velut ille Evangelicus, qui videbat homines tamquam arbores ambulantes. Verumtamen per dies aliquos clare lumine recepto, incolumis ad propria repedavit.

24 Quia ea, quæ nostris temporibus sunt, magis delectant, & melius memoriæ commendantur; ideo de miraculis B. Rudesindi nonnulla huic operi inferere dignum duxi. Tempore igitur claræ memoriæ Illustrissimi & Fernandi Regis, genitoris gloriosissimi Principis Regis Alphonsi, Princeps quidam illustris & potens, nomine Fernandus Roderici de Castro, cum magna rapina de terra & patrimonio beatissimi Rudesindi venit ad monasterium Cellæ-novæ; fractisque januis apothecæ, cum cuncta bona monasterii violenter surripere cogitaret; ipso cum militibus suis circa magnum ignem in hospitali dicti monasterii quiescente, monachi omnes congregati ad tumbam convenerunt beatissimi Rudesindi: rogantes ut eos & sua, ut promiserat, defenderet. Quorum quidam amaro animo, ipsum monumentum panno pretioso, quo opertum fuerat, detegentes, in hæc verba cum lacrymis proruperunt. O Rudesinde Sanctissime, exurge: quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis? oblivisceris tribulationem nostram? Exurge Domine: adjuva nos, & libera nos. Recordare testamenti & promissionis tuæ, qua promissisti a malefactoribus non desensare. Ecce enim jam non sufficit tuam patriam & patrimonium dissipare; sed etiam hic sub alis tuis non dimittimur Domino deservire. Hæc & his similia dum monachi dicti monasterii dicerent lacrymantes, prædictum Baronem diabolus arripuit; ipsumque in ignem, invitis & retrahentibus militibus suis, misit. Cumque ipsum spumantem & strepentem iidem milites ab igne extraherent, diabolus ex ore ejus loquens, sic dicitur circumstantibus adhuc viventibus respondisse: Permittite me comburere depradatorem sanctissimi Rudesindi, Dominus enim me constituit ultorem & majorinum ipsius. Terram enim ipsius temere depradatus est: & nunc etiam hic irreverenter veniens in umbra sua monasterium, quod ipse Sanctus construxit, ausus est invadere, & bona ipsius atrociter dissipare. Milites igitur accipientes prædictum Principem, strepentem, ut supra dicitur, & spumantem, ipsum circa B. Rudesindi tumbam in ecclesia posuerunt: ibique tota nocte illa jacuit semivivus. Mane autem facto, ipsum iterum diabolus arripuit, Cumque interrogaretur a circumstantibus, quo pacto ipsum dimitteret, sic respondit: Nisi primum cunctam rapinam restituat, & homagium faciat ipse & milites ejus, quod numquam terram & monasterium istud ingreditur, ut noceat; ipsum aliquatenus non dimittam. Milites igitur vocantes Abbatem & monachos cum Principe prædicto, pro eo fecerunt homagium supra dictum. Quo facto, sanus & incolumis factum est eadem hora; restitutisque rapinis integris omnes

AUCTO-
RIS OR-
DONIO
MONA-
CHO.
LX MSS.
de sacro vob.

MSS. B. 14

Triump. post
vires rap-
nat.

Spoliatum
monastio-
rium.

implorata a
monachis
q. d. Rudes-
inde,

a diabolo
abductus

de sacro vob
restitutio
omnis
liberatur.

Captivus

miseri huius
modi.

b
miseri huius
modi

addit ut m-
tu in quæst.

Prov. 13, 8

a Cor. 6,
13

A omnes cum magno timore a monasterio recesserunt. Per omnia benedictus Dominus, qui beatissimi Confessoris sui sic dignatus est injurias vindicare. Amen.

a Hispanice, de Temyño.

b Hispanice, Hago uvas apuestas, depositis pignore certo cum Deo.

c Ferdinandus Legionis & Gallæcia Rex, vixit usque ad annum 1188, quando illi successit filius Alphonsus hic memoratus.

ACTA TRANSLATIONIS

ex Hispanico Antonii de Yopez

Latine edita a Tamajo Salazar.

Praeteritis temporibus celebris fuit miraculorum fama, quæ Deus optimus Maximus ad S. Rudesindi sepulchrum continuo patrare dignatus fuit, in plurimis febricitantibus, qui ad illud peregrinationis ergo, aut devotionis spiritu, aut favoris recipiendi fide conveniebant. Igitur inter alios, qui ad hujus monasterii Cella-novensis in Gallæcia limina visitanda pervenerunt, unus fuit Hyacinthus, S.R.E. Cardinalis, & per totius Hispaniæ circulos Sedis Apostolicæ Legatus, qui postea creatus fuit summus Pontifex titulo Cælestini III. Qui magnalia omnipotentis Dei ad tumulum sancti Abbatis exaudiens, in monasterium, quo ejusdem sancti Præfulis sacra pignora jacebant, perrexit anno Domini a MCLXX vel circiter: & speculatis omnibus quæ audierat, & summa deliberatione pensatis, & ad oculum examinatis, cognoscens veraciter majora esse in effectu, quam in opinione miracula quæ probaverat, quam quæ audierat, protinus sacrum corpus ex illo humili tumulo, quo erat sepultum, in sublimiorem, capsula lapidea inclusum, altera mirifice lignea astabre facta & deaurata desuper imposita, super quatuor marmoris columnas intra capellæ angulum, quæ ad claustrum tendit, transferre curavit. Quod ut perfectius perficeret, primo de multorum Præfulum consilio, prævio vitæ examine & miraculorum frequentia, S. Rudesindum inter sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Beatos adnumerat: deinde totius Gallæciæ & Portugalliæ Episcopos convocavit, ut ei in illo sancto opere Kalendis Septembris assisterent. Denique Translationem eadem die, populorum circumjacentium concursu, Episcoporum júbilo, optimatum devotione, Abbatum & Fratrum adstantium fervore, & ipsius Cardinalis pietate, ipse propriis manibus perfecit, indulgentiis indictis his, qui actui interfuere & ceteris absentibus, quos die commemorationis festivitatis illius quotannis celebrandæ interesse contigerit. Quarum omnium rerum ne memoria temporum lapsu deperiret, in publicum diploma & authenticam scripturam describi præcepit: in qua illustriora ejus sancti Præfulis vitæ exercitia, insigniora miracula, & quidquid in hujusmodi Translatione præceperat & ordinaverat, aut quæ in ejus actu evenerant, scribenda censuit. Hujus Beatificationis & Translationis executio ad hunc finem perducta est instantibus b Cerebruno Toletano & c Petro Compostellano Archiepiscopis, d Gundisalvo Ovetensi, e Joanne Legionensi, f Petro Cauricensi, g Sanctio Zamorensi, h Antonio Ulyssiponensi, i Roderico Palentino, k Gundisalvo Seguntino, l Gundisalvo Segobienensi, & m Marco Viscensi Episcopis; nec non Abbatibus n Sahaguntinensi, Superadensi, Caracetenensi & Melonenensi; item o Prioribus sanctæ Crucis & Ecclesiæ cum aliis Principibus, Equitibus, conciliis civitatum & populorum ad Dei gloriam, qui semper est gloriosus in secula. p

a Idem Cardinalis Hyacinthus transfudit reliquias SS. Claudii, Luperci & Victorici fratrum, Martyrum Legionensium, Aera 1211, anno Cb. 1173. Ita Acta illorum ad 30 Octobris.

b Cerebruno ex Seguntino Episcopo Archiepiscopus Toletano, mortuus est anno 1181.

c Petrus Helius dicitur in Theatro Ecclesiastico Gonzalii Davila, ubi ordo Archiepiscoporum Ecclesiæ Compostellanae consumitur, & Aera epitaphiis apposta scirent mendis. Ex epistola Venerabilis Petri Cluniacensis ad Innocentium II constat tempore hujus Pontificis Berengarium & Salmanticensis Episcopo factum Archiepiscopum Compostellanum. Quid si huic substituantur Pelagius II, cognomento Raymundus, tum Martinus Martinez, qui sub Alphonso Imperatore, ergo ante annum 1157, floruerunt; dein Petrus Helius, cujus Epitaphium exhibet Aera 1100 & quidem cifra seu numero Arabico, ubi forsitan legendum 1210, & esset annus 1172! Huic successit Petrus Suarez, qui adfuit translationi reliquiarum SS. Claudii, Luperci & Victorici, anno 1173. Sed ista Compostellanae reliquias expendenda.

d Apud Davilam dicitur Gundisalvus Ferdinando II, qui tunc regnabat, sedulam operam præstitisse.

e Joannis supra mentio facta est. Adfuit etiam anno 1173 translationi dictionum Martyrum.

f Petri memoriam extare ad annos 1171 & 1176 testatur Davila.

g Deest Sanctius apud Davilam, aut certe ob ordinem immutatum ab anno 1243 hic transferendus.

h Alvarus cognominatur apud Rodericum da Cumba in Historia Ecclesiastica Ulyssiponensi.

i Ardenicus inter Episcopos Palentinos videtur dici.

k Gundisalvus pro Gosecelino, seu Jescelino, scriptum est, arrepta aberandi occasione ex sequenti Gundisalvo Segobienensi.

l Hic Episcopus Segobienensis Gundisalvus, una cum dicto Gosecelino Seguntino, & supra memorato Cerebruno Archiepiscopo Toletano, fuit iudea constitutus ab Alexandro III Pontifice Romano in causa Bernardi Uxamenensis Episcopi, de simonia accusati, contra quem sententiam pronuntiavit anno 1176.

m Est vixit urb. Lusitania Episcopalis, cujus Episcopus Gundisalvus interfuit consecrationi ecclesiæ S. Joannis de Torouca ordinis Cisterciensis Aera 1207 anno Christi 1169. Hujus successor videtur fuisse Marcus hic relatus. Cujus forte successor Joannes subscripsit donationi Alphonsi I Regis Lusitaniæ anno Christi 1185. Consule da Cumba tomo 2 Archiepiscoporum Braccarensum pag. 65. & 77.

n Ex Abbatis bisce notissima est Sabaguntina SS. Pacundi & Primitivi, qui subscriptis apud Tepez appellatur Gundisalvus: forsitan successor Guillelmi, dein ad annum saltem 1180 Episcopi Zamorensis. Consule Sandovalium in descriptione Sabaguntina folio 71.

o In Prioratu Conimbricensi sanctæ Crucis successit S. Theotonio anno 1156 Joannes Theotonius, uti dictum ad illius Vitam 18 Februarii.

p Plura sequuntur apud Tepez a Tamajo Salazar, ut minoris momenti omitta. Hic subiungenda esset Bulla Canonizationis, si integra extaret. Ejus pars Hispanice excusa est ab Antonio Tepez, & Latine apud Tamajum, ubi lector videre poterit.

MIRACULUM RECENS.

Nostris temporibus, anno millesimo sexcentefimo primo, hanc domum gubernante Patre Magistro Fratre Claudio de Tenorio, filio professo S. Claudii civitatis Legionensis, vivebat igitur in loco, qui vulgo Froyme nuncupatur, in domo cujusdam mulieris, quæ vocabatur Leonor Suarza, puer quidam, qui a nativitate sua surdus & mutus erat. Cum igitur veniret ad hoc monasterium, & preces ex intimo corde ante B. Rudesindum funderet, post quintum diem, quem in vigilia præoccupaverat, sanitatem consecutus est, & coram omnibus cepit loqui & audire, gratias referens Deo & beato Confessori Rudesindo; per cujus merita illam assequi valuit; & ne hoc futuris seculis incredibile videretur, de ordine Abbatis claro & authentico testimonio fixum apparuit. a

a Refertur sub finem posterioris Visæ. At D. Josephus Sainz Aguirra, in supra citata epistola addit: Multa nova miracula superaddi possent, quæ seculis hisce ultimis operatur S. P. Rudesindus, & plura ex his Antuerpiam mitterentur, nisi post longam narrationem viderentur superflua. Unum id tamen prætermittere nolui, nempe aliqualem descriptionem floridissimi horti, quem S. Rosendus crebris pedum venerabilium vestigiis sacravit, & intra cujus sacellum, hodie intactum extans, divo Michaeli sacrum, assiduas preces lacrymasque fundebat, ac sacrificium Missæ celebrabat. Vix humanis

Archiepiscopus Compostellanus.

E. Gundisalvus. Vis. 600. germo.

Vis. 600.

Surdus & mutus sanatus.

Sacellum & altare, & Hortus S. Rudesindi.

Amanis verbis exprimi potest devotio sensibilis & impetus lacrymarum, quem in oculis intuentium excitat, siue facelli veneranda structura, siue horti mira ac semper florida amoenitas. Certe ille vel a longo visus statim apparet D. Rosendi plantatio, Cella novum delictum: ubi spirat adhuc suavissima auctoris memoria, & siue ipse quatuor cypressis, elevatorum turrium amula, siue inter spineta & rosaria redolet nescio quid caeleste & humanis sensibus peregrinum. Plane ille hortus floribus sui fragrat auctoris: quos dum in caelum ferret, voluit in viridante & vivida imagine effigatas relinquere. Hunc hortum siue Paradisum abbreviatum, nos ante quatuor annos visitavimus, & pro cordis devotione, vi lacrymarum profusa, sic tandem lustramus. Ita hic auctor ad nos anno MDCLXV, decem epigrammatibus adiunxit; & quibus tria hic edimus, cum hic visum: ut si cetera pari elegantia lucem quoque mererentur, nisi declinandum operis nimiam molem censeremus.

Ad hortum.

Quid tibi vult, autumno, hieme, atque aestate perennis
Iste viror florum, quos facit hortus habet?
Numquid de caelo tam candida lilia spirant?
Vel Paradisi terra rigatur aquis?

Epigram.
ma.

Prorsus ita est. Terram hanc sancto tangente Rosendo,
In Paradisum alium terra redacta fuit.
Nec satis hoc. Veluti caelum resplenduit hortus,
Ejusdem Angelicam quem coluere manus.

Ad Sacellum D. Michaeli sacrum.

Sive Silex fueris, seu marmore durior olivae,
Spectator teneris flentibus ora riga.
Effundes lacrymas, ubi saepe Rosendus ad aram
Supplex atque humilis larga fluentia dedec.
Ignis amoris edax potuit consumere pedus,
Si non effusus ora rigasset aquis.
Quid roseis oculis, & sic plorantibus, unquam
Astra negent? Quod habent luminis astra darent.

Ad Novitios cultores horti.

Hic vos, hic tenera segetes adolescite caelo,
Virtutumque horto florida ferta date.
Tempus adell vernum: moneo vos; crescite, & ante
Quam fervorem animi frigida tollat hieme.

D E B. R O G E R I O

EPISC. AURELIANENSI, DEIN LEMOVICENSI,

AC DEMUM ARCHIEPISC. BITURICENSI

Commentarius praevius.

AN Decem-
ber 11.
I. MARTII

Septuagesimus nonus Bituricensis in Gallia Ecclesia Episcopus statuitur Rogerius ab Antonio Monchiaceno Demochare Ressonao, lib. de divinis Missa Sacrificio cap. 24. itemque a Joanne Chenuo in Chronologia Archiep. Bituric. Claudio Roberto in Gallia Christiana, atque anonymo monacho canobii S. Sulpitii in suburbio Bituricensi, qui ejusdem civitatis Antistitem historiam ante annos cxx collegit, nuper a Philippo Labbeo nostro vulgata Bibliotheca nova MSS. tomo 2. At Sammarthani solum septuagesimum septimum faciunt, aliquos decessorum praetermissis, quos alii suis catalogis inseruerant.

Rogerius
quasi Bi-
turiensis
episcopusBeatus de
Sanctus
appellatusmiraculis
clarusdominus
hominum

2. Idem Sammarthani cum Claudio Roberto B. Rogerium absolute appellant: Chenuus & monachus Bituricensis ac Domochares Sanctum. Non arbitror quidem publicos sacrorum honores, quique haberi Calitibus solent, esse ei ab Ecclesia decretos: illam tamen Beati Sanctive appellationem ei concordia pietate populorum esse contributam, ob plurima, quae ejus patrocinio facta sunt, miracula: quam ob rem, quod idem ille auctor scribit, cives ac rustici cunctatim ad ejus sepulcrum concurrere soliti sunt, & ad id vellera aliisque aonaria offerre. Vitam illius ex eodem auctore hic dabimus. Recitat eam quoque sed paulum jubinde breviam, Carolus Saussseyns lib. 12. Annalium Aurelianensium, ex MSS. monumentis Ecclesiae Bituricensis, canobique de Ternis ordinis S. Petri Calestinarum in Marchia. Prolixum quoque illius elogium habent Chenuus & Sammarthani: a quibus nonnulla describemus, praesertim in Notis.

3. In epitaphio, quod inferius recitatur in Vita, traditur obiisse anno mcccclxvii in prima feria Marci: quod Saussseyns & Chenuus ita interpretantur, ut festo S. Marci Evangelista, quod eo anno incidit in Dominicam Quasi modo, decesserit. Sed quis scriptor ita loquitur, ut feriam primam, aut secundam, tertiamve, Jacobi, Laurentii, aut alterius Sancti signet, cum quid factum indicare vult festo alicujus & dictis Sanctis, quod Dominica, feria secunda, aut tertia, fuerit celebratum? Quid, quod fortassis ne ipso quidem Chenuo auctore dici potest B. Rogerius die S. Marci, seu xxv Aprilis, eo anno obiisse? Nam testamentum ipse citat, sibi ab Ternensis canobii Priore communicatum, conditumque xxv Februarii mcccclxvi. Si id

scriptum secundum morem illius aetatis, quo annum non a Calendis Januarii, sed a Paschate ordiebantur Galli; non poterit die octava Pascha ejusdem anni, id est, decem integris mensibus prius quam testamentum faceret, mortuus existimari. Unde id nos potius consuevimus, Februarii mense anni mcccclxviii testamentum illud esse conscriptum, secutumque ejus decessum mensis Martii Kalendis, qua in epitaphio prima feria Marci, siue Martii, dicantur: nam sic uterque ille mensis, uti & praecedens Januarius, & prior xxv dies Aprilis, secundum dictum calculum, pars adhuc erant anni mcccclxvii. Firmas aliquas nostras, de Martii Kalendis, conjecturam Claudius Robertus. Testi enim addubitet, an prima Marci feria diem xxv Aprilis designet, an Martii primam Dominicam primamve diem; testatur tamen ipsis Kalendis, & pridie postridique anniversarium illius celebrari solere. Cur vero alio die id fiat, quam quo abiit & vita, cumulatusest?

Martii

4. In eo, quod jam citavimus, testamento, ut Chenuus refert, ac post eum Robertus & Sammarthani, testatur B. Rogerius, se cum Juris sacri ac civilis scientiam publice F. Aurelia proficeretur, Tractatum de Actionibus scripsisse: qui an usquam extet haud comperimus.

scripsi in
fuit

5. Recitat Saussseyns Senatus Parisiensis decretum anno mcccclxi laetum, quo Episcopo Aurelianensi vetus privilegium restituitur ac confirmatur, de captivis die quo primum urbem ingreditur dimittendis. In eo discrete compertum dicitur, quod ab antiquo fuerit consuetum, quod Praepositus Aurelianensis pro tempore in jocundo adventu cujuslibet novi Episcopi Aurelianensis, omnes prisionarios & captos, qui tunc temporis pro quocumque delicto in prisionibus & carceribus Regis Aurelianensis tenentur, ad portam Burgundiae in praesentia dicti Episcopi adducere, & eos ibidem dicto Episcopo reddere teneatur, ut idem Episcopus dictos prisionarios liberet, ac eisdem injungat poenitentias salutaris, prout sibi visum fuerit expedire. Item quod dictus Praepositus ibidem dicto Episcopo juramentum sub certa forma tenetur praestare, praesertim quod idem Praepositus aliquos de dictis prisionariis non occultaverit, vel ipsos citius expediverit condemnando, justiciando, vel absolvendo, ex quo scivit futurum adventum ejusdem, aut alias fraudem non commiserit

privilegium
de captivis
liberandis
in ingressu
urbis Aurelianensis
recepit

ad ..

A ad finem quod reddi non possent Episcopo memorato.

Hoc privilegium, & qua alia in eo decreto narrantur, ut sibi Senatus sententia restituerentur, obtinuisse B. Rogarium scribit idem Sausseyns, in iis enim tunc Episcopatum:

extare certe acta anno MCCCXII. Anno autem infuquenti
MCCCXIV, cum festum Conceptionis B. Mariz Virginis
annuale, insignivisse luminari festorum similium, pro-
curante Jacobo Flotte Cantore Aurelianensi, tradit ex
eiusdem actis Sausséus.

6 Præter sacra ædificia, quæ in Lemovicum provincia molius est Rogerius, Xenodochium nempe ac Terrense ceterium; fuit quasi alter fundator, ut Sammarthani scribum, cænobii Virzionensis. Est Virzio oppidum diocesis Bituricensis, quod Virsanam quoque in regio quopiam instrumento appellatum testatur Papirius Massonus in descriptione Gallia per flumina. Ibi monasterium est Ordinis Benedictini, sanctis Apostolis Petro & Paulo dicatum, ut scribit Claudius Roberius, a B. Rodulpho Archiepiscopo Bituricensi (quo de agemus ad XXI Junii) fundatum seculo nono, sed quingentis post annis a B. Rogerio restauratum ac locupletius donatum.

7 Idem sanctus Anristes anno MCCCXLV die XXI Junii corpus S. Odilonis Abbatis Cluniacensis, cujus ad Kalendas Januarii geminam edidimus Vitam, e loco, ubi prius conditum erat, elevavit ac transtulit: ut ipse in diploma-
re, quod illic ex Bibliotheca Cluniacensi retulimus, testa-
tur his verbis: Rogerius permissione Divina Bituricensis
Archiepiscopus, universis Christi fidelibus salutem in

8 Quibus verbis religiosissimus Praesul suam adversus Pontificem Maximum reverentiam declarat, cujus neque injussu eam sacramentum reliquiarum elevationem, visitationem, transpositionemque in thecam aliam, aggressus sit ;

9 Interfuisse quoque B. Rogerium revelationi corporis S. Majoli scribit Claudius Robertus, atque ex eo Sammarthani: cujus rei nec Joannes Chenuus Biturix, nec qui Bituricensia monumenta diligenter excussit Carolus Saufreyus meminerunt. Extant quidem in Bibliotheca Cluniacensi Bullae duae, in quibus mentio fit translationis S. Majoli Abbatis, prior Clementis IV, altera Honorii IV; sed mortuus est Clemens IV annis centum ante B. Rogerium, nempe MCCLXIII, Honorius IV anno MCCLXXXVII. De S. Majolo agemus xi Maji.

V I T A

auctore monacho Bituric.

edisa a Philippe Labbe S. I.

SEPTUAGESIMUS nonus præfuit **S. ROGERIUS**, vir omnium præcipuus & electus, gratia puræ humilitatis præditus, innocentia præclarus, vitæ quoque sanctitate mirabilis. Fuit autem iste **b** patria Lemovicus, ex Castro de Ternis originem ducens. Cujus pater dicebatur **e** Gaudefridus, cognomento Fortis, vir nobilissimus, dicti castri Dominus. Qui ex generosissima conjuge sua, sorore reverendissimi in Christo Patris ac D. D. Guillermi **e** de Capella-Taillefer, Episcopi Tholosani atque S. R. E. Cardinalis, genuit tres filios, videlicet Odinetum, Dionysium & Rogerium. Porro quum idem Gaudefridus, homo sane virtutum experimentis ipsa nobilitate clarior, centum viginti prope esset annorum, præsentis seculi arumnas dimittens, ad intermirabilem perpetuæ felicitatis diem perventurus, migravit a corpore. Post cujus decessum prædictus Odinetus primogenitus, miles inter ceteros viribus **E** pollens & animi magnitudine clarus, regendæ domus curam suscepit. Dionysius vero cum esset etiam multa probitate conspicuus, non multum post in sacerdotali ordine laudabilis vitæ cursum maturius complevit.

2. At memoratus Cardinalis cernens Rogerium habere indolem virtuti musisque natam, curavit tam nobilem pueri animum in florentissima Aurelianensi Academia liberalibus disciplinis imbuendum. Ubi ille quum bonis moribus ac scientiis uberrime succerevisset, in theatro litterario primis subsellius collocandus, utriusque Juris Professor clarissimus evasit. Jamque ex eo tempore ad Ecclesiasticas dignitates, procurante prefato avunculo suo, conscendere meruit. Ac primum Archipresbyter f. Davuracensis in Normannia, deinde Bituricensis Ecclesie Decanus, postea Aurelianensis Episcopus, demum itidem Episcopus Lemovicensis; ad postremum vero Archipræsul Bituricensis effectus est.

; Quo autem pacto ad Episcopalis dignitatis apicem provehi meruit, videtur non esse prætereundum. Sane dum Clerus omnis & populus universus Aurelianensis civitatis, pro sufficiendo novo Antistite ad Ecclesiam die constituta convenisset, affuit inter eos & B. Rogerius. Qui cernens plerosque tam præcipientissimi, tamque perniciosi esse, ut sacrosanc- tam Sedem dignitatemque affectare non reformidantes, sese non ingererent solum, sed (ut nunc, prohi dolor! fieri audimus) violenter inferrent; euidam Canonico- rum, ut dicitur, Capitulum ingredienti, ludens ait: Et ego quidem optarem Dominos electores pro hac re mei meminisse. Tum Canonicus, vir faceto lepore solers, rem, ut erat, ad consistorium detulit. Quamobrem cunctis joco annuentibus, ut idem Rogerius Pontifex fieret, mox Capituli præsidens, qui ejus egregiam fidem, insignem doctrinam ac prudentiam eximiam, jam olim exploratam habuit, divino afflatus Spiritu surrexit, & in medio consistentium stans; Viri Fratres (ingenue ait) mihi certe testes sunt cælum & terra, quod hodie unanimiter elegeritis atque petieritis Dominum Rogerium vobis in Præsulem constitui. Sed & ego secundum vestram sententiam, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti eundem pronuntio fieri debere huic civitati summum sacerdotem: utpote Angelici vultus hominem, sanctitate præditum & cælesti sapientia insignem. Denique oportet esse vobis

A persuasissimum, sic visum fore Spiritui sancto, cui resistere sine grandi peccato non poteris. Igitur illo hæc ita perorante, omnes Canonici divino nutu unanimiter ipsum S. Rogerium in Episcopum elegerunt.

4 Qui tamen ut sensit super se sortem electionis futuram, territus cum oneris magnitudine, tum virium suarum, ut ipse putabat, imbecillitate, reclamans asfirmabat, cum id officii postulasset, se minime fuisse serio locutum: eos autem falsa opinione decipi, qui tantillum existimarent fore idoneum Pontificem. Sed ut triviali utar adagio, plurimum calculus vicit. Dumque ille probe adverteret etiam totius populi suffragia in suam consentire personam, vis tandem persuasum habuit, ut se pateretur consecrationis oleo inungi, & pontificali infusa amiciri. Et quidem non humana industria, sed potius superna clementia ipsum constat ad id dignitatis fuisse provectum. Unde in hoc non queo satis admirari divinitatis inscrutabile consilium, quæ vel tam jucunda tamque lepida occasione Sanctum suum mirificari voluerit, præveniendū eum in benedictionibus dulcedinis suæ.

5 Ceterum operæ pretium atque necessarium visum est mihi, non solum causam modumque provectionis ejus scribere, verum etiam admirabilem ejusdem conversationem in lucem conspectumque omnium vel ex parte prodere; ratus ex istiusmodi relatione plurimam venerando huic Antistiti laudem, & nonnullam legenti ædificationem accessuram.

B Hic itaque ab adolescentia amorem rerum fluxarum prorsus despiciens, pudicitiam ac sobrietatem, quod tam laudandum fuit in juvene, quam rarum, & quicquid ad animum cum scientiis tum virtutibus exornandum expediebat, impiger sectatus fuerat. Qui etiam post adeptum Pontificatus honorem, antecessores suos ita factis æmulatus est, ut celebri per orbem fama non aliter quam clarissima tuba virtutes ipsius prædicarentur. Inter quas innumeras, hæc singularem omnium applausu excipiebantur: quod videlicet mirum quemdam pietatis ardorem jugiter spirans, salutifera doctrina blande ac placide monstraret omnibus æternæ felicitatis viam: quod nihil eorum prætermitteret, quæcumque subditis posset in consilium adferre; quod tam singulari benevolentia, tamque incredibili humanitatis suavitate exciperet omnes, ut ipsos quoque (si quos habebat) adversarios gratiæ vi quadam alliceret, & ab eisdem veneraretur: quod numquam petitionibus afflictorum solatium, quod adhibere posset, denegaret: quod hospitalitate adeo insignis fuit, ut ejus domus peregrinis ac pauperibus semper patuerit: quod nudis specialius compatiens, eorum indigentiam soleret liberalissime relevare.

C **6** Quid multa? Denique si quis sobrietatis nomine est commendabilis, hic omnium maxime. Erat enim cibi potusque parcissimus. Unde non præteribo huic loco breviter adicere, quod perseverante usque ad hanc meam ætatem fama vulgatum accepi, licet id parum sincera fide dignum existimem. **7** Fertur sane, quod aliquando dum juxta quamdam popinam idem Pontifex Rogerius forte transiens, recentis pastilli delectatus odore fuisset, ipsum pastillum sibi clam eo jubente allatam adhuc bullientem capiti suo instar pilei imposuerit, in sese vel levem gulæ suggestionem tam crudeli exustione puniens. Quamobrem facile advertitur ad quantam perfectioris vitæ eminentiam vir sanctus conscenderat, qui (ut diximus) vel tenuem naturæ appetitum minime dimiserit fore inultum. Sed tanta cum severitate ipsum damnare voluerit.

7 Interea vero memoratus Odinetus frater ipsius e vivis excedens, unicum reliquit filium, vocabulo Joannem, adolescentulum sane cultissimis purissimisque moribus pellucide florentem, nec non sua eximia indole (nisi cita morte præreptus fuisset) nemini non magna pollicentem. Dum enim ille philosopharetur

Tomus I.

Parisiis, & quadam die traducendi temporis gratia, D juxta ripam Sequanz cum sodalibus spatiaretur, casu decidens in amnem, statim aquarum violentia suffocatus exhalavit spiritum. Quo ita lamentabiliter extincto S. Rogerius in universam paternæ hereditatis successione solus pacifice possidens, illico ut cum Psalmista veraciter decantare posset: Domus mea, domus Orationis vocabitur; decrevit monasterium construere apud Ternas suæ nativitatis locum. Quod commodius ad effectum ut perduceret; dimisso Aurelianensi Episcopatu, se ad regendam h. Lemovicensem Ecclesiam transtulit. Porro sic omne ejusdem monasterii ædificium ordinavit, ut sacræ adis majus altare in ipso (quo cum fuerat enixa sua genitrix) loco constituerit, ac propria manu consecraverit. Sciendum vero est quod per idem tempus ordo Cælestinorum, miro Dei favore pullulans, viros tum scientia tum magnis virtutibus integerrimos mirabiliter producebat. Cujus institutor fuit Dominus i. Petrus de Marrone, qui postea dictus est Cælestinus V. Pontifex Maximus, vir inter ceteros & sacræ religionis integritate, & vitæ innocentia, ac insigni sanctitate clarissimus. Quia igitur hunc in humanis cælibem vitam ducentem Rogerius in sua juventute optime nosse ac videre meruerat, singularem erga ipsum & ejus Ordinem gerens devotionem, non nisi de eodem Ordine viros religiositate insignes voluit inhabitare suum monasterium de Ternis.

8 Interea cum divina providente clementia idem Aquitanorum Primas Biturici constitutus fuisset, xenodochium quoque in h. Marchia fundavit: ut videlicet dum semper in illo loco de redditibus (quos facta solenni donatione ibidem delegavit) peregrinorum ac pauperum necessitati pro Dei amore liberaliter subventum foret, justitia ejus (ut canitur in Psalmo) maneret in seculum seculi. O Pontificem dignissimum, nullo certe laudum genere non afficiendum? Cui re vera non sufficit, suis tantum temporibus pauperum Christi inopiam misericorditer sublevare, nisi etiam in futuras longe generationes indigentiam miserorum pia sollicitudine providisset. O utinam ad illius formam Præsules quamplurimi contenderent, a quibus præcipue pendet totius reipublicæ disciplina! Id profecto si fieret, regnaret in nobis Christus, & sub illius vexillis felici tranquillitate frueretur orbis.

9 At Pontifex sanctissimus Rogerius cum unus esset ex optimis atque electis pastoribus, de quibus Dominus per Hieremiam Prophetam ait, Dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascunt vos scientia & doctrina; non minus doctrina quam exemplo Ecclesiam Bituricensem ab omnibus vitiorum seu hæresum zizaniis (quæ sinceræ pietatis lætissimam segetem vitabant) repurgare vigilantissime studebat. Attamen non defuere aliquanti tenebrarum filii, qui dum vitam suam ad lucidissimum exemplar sanctæ conversationis tanti Præsulis componere debuissent, non solum salutaria ipsius monita parvi pendebant; verum etiam (quod extremæ dementiæ est) adversum se invicem contentione, zelo, livore, superbia, inimicitia atque odiis magis inflammati, ipsum virum sanctum valde affligebant.

10 Quamobrem tantæ ingratitude mox pœnas luerunt, missa in eos cælitus lamentabili ultione. Anno si quidem Dominicæ Incarnationis MCCCLIII urbem Bituricensem (salva dumtaxat Cathedrali ecclesia & Episcopali domo) vorax ignis flamma absumpsit: atque ne cuiquam dubium fieret hanc divini esse judicii vindictam, dum civitatis pars una penitus incendio consumpta fuisset, ventus vehemens sui status violentia ignium flammæ ad integram partem urbis exurendam reflectens, nullam omnino domum intactam reliquit. Quo peracto, beatissimus Pater Rogerius duos corde & publice peccantes arguendo atque durius increpando admonerat, ut qui Deum me-

L

tuere,

A tuere, & ejus mandata custodire in rerum omnium abundantia & temporum tranquillitate noluisse, saltem post flagella ab iniquitatibus suis salubriter respicerent. Igitur historiarum tradere licuit quod iusto Dei iudicio, & necessaria correptione Bituriges Divinam senserint manum.

11 Ceterum ut semel finiam, beatus Pontifex Rogerius dum inter ceteros doctrina, religione ac insigni sanctitate clarissimus haberetur in plebe, essetque iam nonagenarius, caelo dignus, terris ereptus, ad immortales triumphos Angelicis manibus translatus est. Moriturus autem ordinavit suas opes in pueris studentibus tribui, & ut corpus suum in monasterio de Ternis sepeliretur: sed quibusdam impedimentis supervenientibus cum non potuisset illuc inferri, apud Cathedralis ecclesiam maxima veneratione & celebritate humatum est. Ad cuius sepulchrum ob ingentia miracula, non cives solum, verum etiam rustici cunctatim concurrunt, vellera ovium aliasve oblationes, in testimonium sanctitatis, apportantes. Hi versus in ejus tumulari lapide leguntur:

De Ternis natus Rogerius intumultus,
Noster Prælati jacet intus bene gratus,
Ter c, mille dabis, sex x septem numerabis.
In prima feria (quem suscipe Virgo Maria)
Marci migravit, quia caste semper amavit.

12 Sedit annis viginti quatuor, mensibus sex, ab anno MCCCXLIII ad annum MCCCXLVII, præsidentibus Romæ o Clemente VI, Innocentio VI, & Urbano V; imperantibus p Ludovico Bavaro & Carolo IV; atque regnantibus in Francia q Philippo VI, Joanne I & Carolo V; Bituris autem feliciter strenueque principante Domino r Joanne Duce Magno; qui eodem anno, quo sanctus Rogerius migravit ad Christum, datis Capitulo Bituricensi sex viginti libris perpetui redditus amortizatis, fundavit illam Missam quæ singulis diebus in Aurora ad pulsationem unius magnæ campanæ dicitur cum Nota, ad altare sanctæ Dei Genitricis Mariæ, retro altare s B. Guillelmi in eadem Bituricensi Ecclesia: quique sacram ædem Palatii magni ædificavit sumptibus, ut paulo post a nobis accuratius dicetur. Vacat Sedes sex mensibus.

a Demochares, s. Rogerius.

b Saussay: patria Marchio, apud Lemovicos in castro de Ternis &c.

c Saussay. Godefridus. Sammarthani & Chenu: Godofridus. Claud. Roberti, Guido.

d Inde ipsi quoque Rogerio cognomen le Fort tribuunt Saussay. Chenu, alii.

e Saussay quoque hunc Gulielmum de Capella Taillefer appellat: Chenu, Petrum d'Arrablay Dominum de Taillefer: Cl. Roberti & Ferdinandus Ughellus in Additionibus ad Ciacconium: Petrum d'Arrablay, Dominum Capellæ de Taillefer: atque hi quoque ambo avunculum ajunt fuisse B. Rogerii Archiepiscopi Bituric. & Regis Gallia Cancellarium. Sammarthani solum Petrum de la Chapelle vocant, ac paucis interjectis, vultu trium illorum scriptorum sententiam respuant, ita scribunt: Eum nonnulli cum Petro d'Arrablay Francie Cancellario confundunt. Gulielmus Castellus in Antiquitas. Languedocia, Bernardum Guidonem fecit, ut ait, solum Petrum de Capella vocat, a loco natalitatis in Lemovicum provinciam.

f Saussay, Abrincensis, quod Gallice est d'Avanches Chenu, Averacensis, & in margine adscribit Euseb, sive, ut Sammarthani d. bent, Ebroicensis.

g Omittit hanc narrationem, seu fabellam, Saussay. h Chenu & Demochares in suis Lemovicensium Episcoporum Catalogis, non satis accuratis, eum omittunt.

i Vitam S. Petri de Morano, sive Celestini V, dabimus 19 Maji.

k Marchia Gallia provincia est, vicina Lemovicibus.

l Ex anno conigisse illud incendium scribit Saussay, & flamma caelo delapsa excitatum. At Cl. Roberti & Sammarthani anno 1337 evenisse tradunt.

m Chenu ex testamento supra citato refert, cum Ternensi l. Rogerii canonicis, præter paternam domum de Ternis, & alium locum de Castellario, cum amborum pertinentiis universis in fundationem collatis, eidem legasse omnes & singulas suas reliquias, Capellas & ornamenta tam in auro quam in argento (Mitris & Crocibus exceptis) cum bibliotheca: reliqua bona aliis Ecclesiis & pauperibus: atque ita Ecclesias & pauperes fecisse heredes. At Saussay, Moriens, inquit, facultates omnes suas in pauperes studentes distribuendo testamento caverat.

n Chenu: Corpus ejus jacet juxta majus altare ecclesie Cathedralis in dextra parte. Consensit Saussay.

o Sederunt hi Pontifices, Clement VI a 7 Maii 1342 ad 6 Decemb. 1352, Innocentius VI (non, ut excusum erat, 12) a 18 Dec. 1352 ad 12 Septemb. 1362, Urbanus V a 17 Septemb. 1362 ad 19 Decemb. 1370.

p Ludovico Bavaro mortuo an. 1347, imperium deinde administravit, superiore anno contra eum designatus Casar Carolus IV usque ad 29 Novemb. 1378.

q Philippus VI a 1 Februarii 1328 usque ad 22 Augusti 1350. Joannes inde usque ad 3 April. 1364 cum Carolus V ad 1360.

r Filius hic fuit Joannis I, frater Caroli V, Regum Francia; laudatus in Histor. a Bituricensi Joannis Chenu Laffai.

s Vitam hujus S. Guillelmi, sive Guillelmi, dedimus 10 Januarii.

DE BEATO BONA VITA

FABRO FERRARIO.

TERTII ORDINIS S. FRANCISCI,

LUGI IN ITALIA.

1 **F** Laminia oppidum est Lucus, vulgo Lugo, in Foro-Cornetensi, sive Imolensi diocesi: quod suo tempore Leander Alberius fuisse scribit castellum perhonestum & omnibus rebus ad vitam abundans, atque ædificia splendida habuisse, quamquam muro fossaque septum minime esset. Illic cenobium est Ordinis S. Francisci, in quo (ut testatur Lucas VVadingus tom. 4. Annal. ad ann. 1399. num. 48.) jacet sub alari S. Antonii Patavini B. Bonavita Lugensis.

2 Eum Martyrologio Franciscano ad Kal. Martias ita inscripsit Arturus du Monstier: Apud Lugum, diocesis Imolensis oppidum in Romandiola, beati Bonæ-vitæ Confessoris Tertiarii, vitæ sanctitate & crebris miraculis gloriosi. Tradit deinde in Notis, ex VVadingo, Vitam ejus diffuse scriptam apud Lu-

genes extare. Ex ipso oppido Lugo hanc gestorum ejus Synopsis accepimus & tabulario ejus oppidi transcriptam: nam apud PP. Franciscanos illic nihil de eo extare ajunt mandatum litteris. Porro Synopsis ea sic habet.

3 B. Bonavita de Lugo Tardotii oriundus, profectio faber ferrarius, a teneris oratione ardentissimus, orando spiritum Deo ferventissime commendabat: nam ambulans & sedens, laborans & vacans, intus & foris, adeo erat contemplationi intentus, tanto devotionis excessu in spiritu, ut quid circa se ageretur exterius, omnino nesciret. Accidit enim Lugi, quod validus ignis plurimas domos diro incendio cremabat, adeo quod a domibus Tebaldorum usque ad domum illorum de Zanellis nihil prorsus videbatur illæsum: consuebat tumultuario ad funestum spectaculum multitudo utriusque sexus, laborabantque validissime ad extinctionem.

A extinctionem ignis. Quo audito, non impiger accessit: qui dum videret incendium, a lacrymis sese continere non valuit: & ab eo, signo Crucis praetento, totus rogo totaliter absorptus evanuit, ita ut quis non potuisset candelam accendere.

4 Semel sua oratione a periculo fluminis rapidi sospes evasit, & alveum sicco pede transivit. Fuit quoque pauperum zelator: sepeliebat mortuos, ut alter Tobias, & captivorum carceres visitabat. Quemdam pauperem mendicantem Lugi ante fores ecclesiae S. Francisci, media hyeme frigore torpentem, propria veste cooperuit: quem cum juvenes viderent seminudum, saxi & clamoribus ei turpiter insultabant: famulus vero Domini, nulla fractus injuria, cuncta patienter sustinebat. Altera vice caligas, quas sibi de novo paraverat, egeno donavit.

5 Quidam compater de Rubeis brachium sibi incidit lethaliter: quem adeo sanavit, quod neque vestigium cicatricis remansit. Quaedam mulier surda auditum recepit per merita B. Bonavitae. Quidam mercator Pifaurensis ad invocationem B. Bonavitae a naufragio liberatus est. Tandem cum a daemonibus fuisset crudeliter flagellatus (Deo permittente) B. Bonavita, fuit confortatus a Deo. Tunc lux fulsit de caelo, & completis vitae hujus miseriis, anima illa sanctissima carne soluta, est in abyssum divinae caritatis absorpta. Corpus ejus delatum est in ecclesiam FF. Minorum, campanis sponte, nullo trahente, pulsantibus, statimque miraculis coruscavit. Accolae habent in magna veneratione cordam: & venerandum ejus caput in quodam vase conditum apud Fratres Lugi in Flaminia. Hac inde, qua & Petrus Rodolphus Tossinianensis, Episcopus Senogallien- sis, indidem, ut videtur, accepta totidem verbis commemorat in Historia Seraphica pag. 146.

6 Aliam vitam illius epitomem exhibet VVadingus ad annum MCCCLXXV, breviorem quidem, sed nonnulla distinkti-
us explanantem. Ita ergo scribit nu. 42: Obiit hoc anno Kalendis Martii in oppido Lugi, diocesis Imolen- sis in Romandiola, B. Bonavita, ibidem humili genere satius; qui ab incunte aetate virtutis & poenitentiae operibus addictus, tertii Ordinis S. Francisci

habitum assumpsit. Nullus eo continentior, nullus D humilior, nullus in egenos pro sua conditione liberalior. Ad tantam demum pervenit vitae perfectionem, ut per signum sanctae Crucis quamplurimos curaverit infirmos, spiritus malignos ab obsessis sugaverit, fluvium Lugo adlabentem, in duas partes signo Crucis a se divisum, sicco pede, simul cum bobus quos minabat, transierit: pauperibus alimentum divinitus ministrata exhibuerit, & alias plura dederit absque prioris substantiae detrimento. Ignem oppidum Lugense & vicum Laudalongae depascentem signo Crucis extinxit: & multa alia patravit miracula, per quae magnum pietatis & sanctitatis nomen obtinuit. Decessit anno aetatis trigesimo septimo, sepultus honorifice sub altari sacelli S. Antonii, quod ab eo postea frequentius denominationem accepit, ubi multis effulget miraculis. Caput servatur in sacrario in pulchra theca deaurata, & publicae venerationi exponitur diebus festivis, & circumferri solebat in supplicationibus Rogationum & Corporis Christi.

7 Ista VVadingus. Quem autem fluvium scribit signo Crucis a beato viro divisum, & sicco pede ab ipso & bobus, quos ducebat, transitum; alii tradunt Senii amnis latum ac profundum sinum signo Crucis divisum, iter quibusdam hominibus, quemadmodum olim Hebraeis Mare Rubrum, praebuisse. Quod vero incendium Divus restinxit, exarsit id in vico qui Cauda-longa dicitur, Italice Coda-lunga, non, ut habet idem VVadingus, Laudalonga. Altare S. Antonii Patavini, sub quo sepultus fuit B. Bonavita, secundum est, quod ad dexteram, templum Lugense FF. Minorum ingrediens occurrit. Thecam, cui inclusum sacrum ejusdem caput in sacrarii adytis aservatur, inargentatam esse accepimus, non ut VVadingus scribit, deauratam; nisi fortassis pars sit aliqua ejus illita in auro. Solebat vero circumferri in publica supplicatione, qua festo S. Adarci Evangelista xxv April. instituitur & Majorum Litaniarum dicitur, atque iis quo diebus Rogationum & solenni festo Corporis Christi habentur. Verum ea nunc religio exolevit; an propterea quod solenniter in tabulas Sanctorum relatus non est, ea sit Ecclesia Praesidium auctoritatis tantisper abrogata, an quia multorum pietas refriguit ultro intermissa, haud dum affectum sumus.

II. MARTII.

SANCTI QUI VI NONAS MARTII COLUNTUR.

Sancti Martyres Romani sub Alexandro Imperatore passi.
 S. Nestor,) Martyres, Pergæ in Pamphy-
 S. Tribimius,) lia.
 S. Jovinus,) Martyres, Romæ via la-
 S. Basileus,) tina.
 S. Quintus Thaumaturgus, in Æolide.
 S. Lucius, sive Lucas,)
 Episcopus,)
 S. Absalon,)
 S. Lorgius, sive Geor-) Martyres Cæsareæ in
 gius,) Cappadocia.
 S. Herolus,)
 S. Primitivus,)
 S. Januarius,)
 S. Paulus,)
 S. Heraclius,)
 S. Secundilla, sive) Martyres, in

Secundola,) Portu Romano.
 S. Januaria,)
 S. Luciosa,)
 S. Simplicius, Pontifex Romanus,
 S. Joava, seu Jovinus, Leonii in Britannia Ar-
 morica.
 SS. Martyres plurimi a Langobardis in Italia
 occisi.
 S. Ceadda, Episcopus Merciorum & Lindisfa-
 rorum, Lichfeldiæ in Anglia.
 SS. VVillicus, Presbyter, Discipulus S. Svi-
 berti Episcopi, Cæsaris-verdæ ad Rhe-
 num.
 S. Lucas Casalius, Abbas Agyræus in Sici-
 lia.
 B. Carolus Bonus, Comes Flandriæ, Mar-
 tyr.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancta Macra Virgo inscripta est perverus MS.
 Remensi, ecclesia SS. Timothei & Apollinaris,
 item MS. Martyrol. Pragensi. Eadem Martyr Re-
 mis celebratur in Martyrol. Gallicano Saussaii, in
 sacro Gynæceo Arturi a Monasterio, & Menologio
 Virginum Labitrii nostri. Vitam dedimus vi Ja-
 nuarii.
 S. Parmenas unus ex septem Diaconis. Menologium
 Græcorum a Canisio editum, Apostolus unus ex se-
 ptuaginta. Græci in magnis Menais. Nos cum La-
 tinis de eo egimus xxiii Januarii.
 S. Saviniani Martyris translatio Cretas. Martyrol.
 MS. Colon. Carmelitarum. Est S. Sabinianus, cujus
 corpus non Cretas, sed Treas translatus diximus §
 2 ad ejus Vitam xxix Januarii.
 S. Joannes Theristes monachus ordinis S. Basilii apud
 Stylum in Calabria, adscriptus hoc die Catalogo
 Sanctorum Italia apud Ferrarium, cujus elogium
 dedimus & discussimus die ejus natali. xxiv Fe-
 bruarii.
 S. Avertanus Ordinis Carmelitarum relatus in Ordi-
 ne officiorum Hispania. Vitam dedimus xxv Fe-
 bruarii.
 S. Porphyrius Episcopus Gazz, memoratur in Meno-
 logio Basilii Porphyrogeniti, & alio ab Henrico Ca-
 nisio edito, aliisque MSS. Græcis. Vitam ejus edi-
 dimus xxvi Februarii.
 Macarius) Martyres antiquum MS. Casinense. Suspi-
 &) samur illos esse, quos reculimus xxviii
 Rufinus) Februarii.
 S. Antonina Christi Martyr in urbe Nicæa inscripta
 est hoc die quatuor diversis Menologiis MSS. Græcis,
 uti diximus i Martii
 Hermes) Martyres. antiquum MS. Casinense. Vi-
 &) dentur Massilienses, de quibus egimus i
 Adrianus) Martii.
 S. Donati Martyris ix. Lect. celebris memoria in Bre-

viario Mozarabico, sive S. Isidori. Nullus occur-
 rit in aliis fastis hoc die Donatus: aliunde forsitan
 hac translatus. Inter Martyres Afros, qui & His-
 pania attribuantur, colitur S. Donatus Carthagine
 passus i Martii.
 Est alius inter Afros, qui & Hispania tribuitur, i
 Martii.
 S. David Episcopus Menevensis refertur in Menolo-
 gio Scotorum Camerarii. Vitam ejus dedimus i
 Martii.
 S. Albinus Ep. Andegavensis colitur hoc die apud Ca-
 nonicos Regulares S. Salvatoris, hesternis die venera-
 tione S. Herculani Episcopi Perusini impedito. In-
 scriptus etiam est S. Albinus Martyrologio Germani-
 co Canisii. Vitam dedimus i Martii.
 Erenicus inter Martyres refertur in Martyrol. S. Hiero-
 nymi Parisiis edito ex MS. Corbejensi, & in altero
 Corbejensi MS. ex priore contracto: pro quo in Marty-
 rol. Lucensi, & altero MS. S. Hieronymi, & quam
 plurimis MSS. legitur Cæsareæ in Cappadocia, ut ad
 Martyres hujus urbis dictum.
 Eustachius Martyr inscriptus est Calendario Coptico sive
 Arabico, nobis ignotus.
 Leporius Episcopus Confessor inscriptus Anlario
 Usuardi ab Hermannus Greven, & Leporius Episco-
 pus adjunctus S. Lucio Episcopo infra hoc die, ubi
 diximus videri illum ab aliis dici Herolium, Hera-
 clium &c.
 S. Finianus aliquis in notis ad Vitam S. Barachii xiv. Fe-
 bruarii cum S. Uleano nominatus, in textu per oblivio-
 nem a Colgano omissus. ibidem dicitur non esse celebris
 ille Cluainerardensis Abbas, sed vel S. Finianus de
 Magbille, qui floruit circa annum dxc, vel aliquis alius
 ex iis, qui in Tamlallenti Marianique Martyrologiis
 referuntur ad ii vel x Martii, aut alium aliquem
 diem: de quibus cum ille neutro die quidquam, exspe-
 ctamus numquid certius alii menses sint allaturi.

Conallus

A Conallus & hoc & sequenti die relatus in Mariani & Tamlathensi Martyrologiis, iidemque vel diversifus aut inter se, aut cum aliis, de quibus Colganus ad xxviii & xxviii huius mensis, itemque cum aliis ejusdem nominis pluribus alias recensitis, non est unde possimus discernere, neque de cultu eorum statuere aliquid.

Martianus simpliciter relatus in Tamlathensi aliisque, a Mariano Gormano Presbyter appellatur: Cataldus autem Maguir air, testis Colgano, cum hoc die soli in loco Blanis dicto: qua probabile faciant diversum hunc esse a S. Patricii discipulo Diacono in Alis cognominato, cujus illam ecclesiam desolendam profanandamque predixit. Non est tamen cur de alterutro, siquis sollicitus, quamdiu nihil certius adferatur de cultu.

Tedgnz & Monendabbis Abbatum in Hibernia meminit in suis ad Usuardum additionibus Hermannus Greven. Teugnz Florarium MS. SS. quem facile quispiam crediderit esse Fernam Abbatem Thensem infra nominandum: sed in re obscura, atque exigua innixa auctoritati, non libet divinare: satis est ea nomina Thibornis esse ignota, ut de iis nos tacere possimus.

Cuanus, cognomento Manfuctus, sive Placidus, in notis ad Vitam S. Cuanna 14 Febr. dicitur a Colgano mortuus hoc die anno dcccxlvi, ex Tamlathensi, ut apparet, & Gormani Martyrologiis: de quo cum nihil ad diem ipsum tradat, nec nobis plura dicere suppetit.

Lugadius Presbyter nomen inter sanctos habet hoc die in Tamlathensi, & Mariani Gormani Hagiologyis: quem esse Tulchanfilium in Vita S. Columba ab Adamniano honoratum titulo hominis sancti, dum ei S. Columba transitum & gloriam revelatam scribit, Colganus ex eo sequi putat, quod alii ejusdem nominis sancti ab Historicis Thibornis memorati, loci, cultus & parentela circumstantiis demonstrantur aliis diebus esse colendi: qua consequentia nobis tam clara non est, quam quod Lugadius Tulchani filius diversus ab alio Lugadio sit Thensi monacho, & ad varia negotia magistri sui Columba legato: & quamvis clara consequentia foret, necdum tamen satis constaret de cultu.

Ferna Britannicus Episcopus, & Abbas Hix S. Columbae Killz, refertur hoc die inter Sanctos in Martyrologiis Mariani Gormani & Tamlathensi: ex iisque a Colgano, qui ipsius S. Columba non modo successorem, quarumque Archidiaconi illius moderatorem facit per annos xxi; sed & cognatum fuisse probabile existimat, & anno dcccxi excessisse a vivis: ex quibus non satis nobis de cultu liquet: multo autem minus an hic ille Virginius, sive Fernovus sit, cujus mentionem non uno loco in Vita S. Columba Adamnanus facit, iidem Thensis Abbas: apud quem tamen nihil est, ex quo colligi possit pradiatum Virginiu ibi aliquando vel Abbatem fuisse, vel Sanctorum ritu honoratum.

S. Eraddus Archiepiscopus Eboracensis prius monachus in Anglia. Kalendarium MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti, monasterii S. Salvatoris. Videtur esse S. Ceadda Episcopus, de quo hoc die agimus & hunc locum examinamus.

Guilermus Anglicus Sacerdos refertur a Petro de Natalibus & aliis recentioribus istum secutus: de eo agimus hoc die ad Vitam S. Vvilleici Sacerdotis, a quo non videtur alius consistendus.

Herfridi) Abbatum aliqua particula reliquiarum Pontificis)
&) sisara adservantur in sacello regio & collegio S. Melloni Episcopi Rotomagensis: ut Catalogus reliquiarum excusus indicat, in quo hisce Abbatibus adscriptus 11 dies Martii. Forsan nomina fuisse corrupta, & Hermanfridi & Conradi, aut Cronani legendum aut simile quid. Omissimus dum major lux accedat, quam coram apud Pontifices nancisci non possumus.

Tomus I.

Stephanus e monacho Cisterciensi monasterii Alvastrensis, creatus primus Archiepiscopus Upsalensis in Suecia, anno mclxxxv plenus operibus bonis in Domino feliciter obdormivit. Ita Joannes Magnus lib. 2. de Vita Pontificum Upsalensium: quo citato referunt eum ad hunc 11 diem Martii Chrysostomus Henricus in Menologio Cisterciensi, & hunc secutus Bucelinus in Menologio Benedictino & Beatum compellunt: imo Philippus Seguinus & Barnabas de Montalbo Sanctum nuncupant, & ut Sanctum coli. Omissit eum in Vita Aquilonia Joannes Vastavius. Nec est inscriptus Catalogo Sanctorum aut Beatorum Ordinis Cisterciensis Divisione edito, aut a Mirao congesto.

Agnulphus xix Abbas Villariensis in Brabantia, anno mclxxxvi, vi Nonas Martii ex hac Vita migravit. Eum suis Martyrologiis ut Beatum inscripserunt Henricus, Menardus, Bucelinus, Saussay: hic tamen ad Pios ablegat: ut virum venerabilem memorant Eisen in Floribus Leodiensibus, Raissius in Auxiliario Molani ad Nates Sanctorum Belgii, Mirans in Chronico Cisterciensi, aliique.

Andreas monachus in Rivosicco Cisterciensium cenobio in Hispania, inscriptus est Menologio Henricus & Bucelini, & omisso nomine in Calendario Divisione excuso & dicitur is esse, cujus felicem obitum describit Casarius l. 7. Historia c. 51. & eo alii. Omissus est a Tamajo Salarario in Martyrologio Hispanico.

Bonus Abbas Casz-Dei, illustris contra Albigenum errones concionator, hoc die refertur inter Pios viros in Martyrologio Gallicano Saussay, qui de eo iterum sequenti die agit.

Dermittus Mulronius Martyr in Hibernia ex Ordine Minorum inscriptus Martyrol. Franciscano: omissus in Martio Colgani.

Bona-Gratia Avenione,) Ordinis Minorum,
Galterius in Piceno,) inscripti Marty-
Petrus in Etruria,) rologio Franciscano
Gonsalvus in Lusitania,) no Arturi a Mo-
Paulus a Levanto in Piceno,) nasterio, & ab eo
Joannes a Fabriano in Marchia An-) Beati appellati,
coritana,) quod indicasse
sufficiat. Meminit Bonz-Gratiz, ut viri illustris, in Bononia perillustrata Masinus.

Beatrice Hermosilla, Virgo Terriaria Ordinis S. Francisci, Pinciis in Castella celebris, inscripta eidem Martyrol. Franciscano & Gyneceo Arturi a Monasterio. Ejus ossa miraculis illustra Pincianos venerari, & sanctam Abbatissam appellare tradit Haroldus in epitome Annalium Minorum ad annum 1463. num. 20, ceterum ab titulo Beatæ abstinet. Labeus in Menologio Virginum Beatrice jungit Elizabetham & Catharinam Virgines, ex eodem Sancti Francisci Ordine. Nihil de his duabus hoc die Arturus, qui 37 Catharinas, & 24 Elizabethas in suo Martyrologio recenset.

S. Antigonus) referuntur hoc die, prior in MS. Martyrol.

S. Felix) S. Cyriaci, alter in MS. antiquo S. Maximini parvo: in pluribus sequenti die 11 Martii.

Julianus Martyr jungitur in antiquo MS. Casinensi, aliis Martyribus qui ad xxviii Februarii & 1 Martii spectant, ita & hic aliunde adjunctus videtur. Forsan Julianus scriptus, qui aliis Julius est, & refertur 11 Martii.

S. VVinvaleus in Gandavo. MSS. Ultrajectinum S. Mariae, & Trevirensis S. Martini & Hermannus Greven in auxilio Usuardi. Colitur 11 Martii.

S. Lucius Episcopus via Appia, inscriptus Martyrologio MS. Aquigranensi. Colitur 14 Martii.

Annofledis Virgo Benedictina, inscripta Gyneceo Arturi a Monasterio & Sancta appellata: ejus pius obitus descri-

A describitur in *Vita S. Burgundoforæ*, ut dicemus ad 11 Aprilis.

Egidius Affilius laicus, Ordinis Minorum ac tertius socius S. Francisci, inscriptus *MS. Florario Sanctorum*, *Additionibus Hermannii Greven ad Usuardum*, *Martyrologio Germanico Canisii*. Alii de eo agunt cum *Martyrologio Franciscano die S. Georgii*, quo mortuus est 22 Aprilis.

S. Tauranni Martyris. Ita Greven in *anuario ad Usuardum*. Additur in *Florario*; ac primi Carnotensis urbis in Gallia Episcopi. Hic est S. Caranus Martyr: an Episcopus alibi discutietur. Colitur enim potissimum 22 Maji.

S. Theodotus Episcopus in Cipro, sub Licinio Imp. gravissima passus, postea in pace mortuus, refertur a Gracis in *Menais* & *Anthologio*, & a Molano: in *Martyrologio Romano cum Menologio Gracorum* 21 Maji.

S. Margareta Virgo post relatos *Martyres Casarea in Capadocia* passus addatur in antiquo *MS. Martyrol. S. Maximini*. Numerantur inter *Ursulanæ Martyres* varia Margareta, quarum alicujus potest Translatio hoc die contrigisse, aut certe memoria olim facta S. Margareta, que colitur 22 Julii.

Mera Virgo & Martyr apud Lectorense in Vasconia, hoc die passa traditur in *Supplemento Sausaii*, *Cyneo Arturi a Monasterio*, & *Menologio Virginum Latherii*. In territorio Lectorensi, ubi dicatur eadem & oppidulum habet, colitur potissimum, quando cum pluribus eam referemus, 22 Julii.

S. Quiriaci Martyris nomen legitur in *Kalendario prefato* *Usuardo MS.* quod penes nos est in folio pergameno exaratum. In quo *Kalendario* solum 21 nomina per totum Martium annotantur. At quis hic Quiriacus non confus, cum pro eo etiam Cyriacus legatur. Sex Martyres nomine Cyriacos dedimus mense Januario & Febuario septem. At forsitan S. Quiriacus est Augusta Vindelico-rum cum aliis passus 21 Augusti.

S. Euthalia Virgo gladio occisa. Graci in *Menais* & apud Cytheram. de qua pluribus iterum agunt, & cum iis *Martyrol. Romanum* 22 Augusti.

Pelagius Papa oblit, aut ut alii, sepultus est 21 Nonas Martii, sive 11 die Martii. Ita antiqua monumenta *Vaticana Basilica a Manlio collecta*, *Liber Pontificalis*, *Anastasius bibliobecarius* & *Vita Pontificum* sub *Luitprandi nomine edita*, *Ostavius Panciroli in Thesauris absconditis Urbis Romæ, regione 3 ecclesia 5 de Sanctis Apostolis* gradis illam quintam ecclesiam esse, quam *Anastasius bibliobecarius in Vitis Pontificum* appellat *Apostolorum Philippi & Jacobi*; quæ dum initiaretur mortuus est Pelagius. Hinc ait *Panciroli* memoriam ejus ibidem adhuc fieri in divino Officio, ac qualis illa sit, non explicat. Ceterum nulli plane *Martyrologio*, cum quamplurima habeamus & manu exarata & typis cusa, nomen ejus hoc die reperimus insertum. *Maurolycus* & ex eo *Felicius* die 22 Augusti, relato S. Pelagio Martyre sub *Numeriano*, addunt: Huc redigenda est memoria Pelagii Papæ primi & Pelagii secundi & numerum

Sanctum compellant. Interim citatis *Maurolyco* & *Felicio Ferrarino* in *Catalogo generali Sanctorum*, Romæ, inquit, S. Pelagii Papæ primi. Ad eundem diem etiam refert *Petrus de Natalibus*, & Sanctum in titulo appellat. Indicat etiam in *Notis Ferrarino* ad illum diem, Canonicos Regulares officio eum Ecclesiastico colere. Habemus varia officia ad usum *Canonicorum Regalium* excusa, in quibus non reperimus ejus mentionem. Quare cum nec *Baronius* nec *Ciacconius*, neque in suis ad hunc additionibus *Victorellus* aut *Ughellus* Sanctis adscriptum dicant, malumus cum dictis auctoribus differre ultimam nostram resolutionem in 22 Augusti. aut cum *Thermanno Greven* & *Petro Canisio* in 22 Augusti.

S. Oprati Episcopi Autissiodorensis translatio. *Galestinus* & *Sausaius*. Natalis ejus celebris est ad diem 22 Aug.

B. Sanctuicia Eugubina, Ordinis S. Benedicti, congregationis S. Sperandii, a *Ludovico Jacobillo tom. 1 de SS. Umbria* refertur hoc die, diciturque fuisse Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis. At quidam scriptores illius Ordinis ejus non meminerunt, alii satis obscure. Ipse *Jacobillus* 10.2 eam Ordini Benedictino asserit: & mortuam quidem esse fatetur die 11 Martii Romæ in monasterio S. Anna, sed seque a sanctimonialibus illius congregationis reconditæ 21 Septembris.

S. Abundii) Martyrum translatio. *MSS. additiones*

S. Abundantii) carthusia *Bruxellensis*. Coluntur hi E Martyres 21 Septemb.

S. Eustochii nomen inscriptum est *Kalendario MS. Carmelitico*. Videtur S. Eustochium Virgo esse, qua colitur 22 Septemb.

S. Andronicus) Martyres sine gladio, Græci & Latini.

S. Athanasia) commorientes referuntur in magnis *Menais*, qui iidem sunt iterum in iisdem *Menais* & *Martyrologio Romano*, quando de iis agendum erit, 12 Octobr.

S. Benedictæ) Martyrum translatio. *Martyrol. MS.*

S. Felicitatis) S. Guila *Bruxellis*. Videntur esse Martyres *Ursulana* e quarum *Sodalitio* servatur corpus S. Benedictæ in *Abbatia Viconensi* apud *Valentianam* in *Hannonia*, & S. Felicitatis in monasterio *Marchianensi* ad *Scarpum flumen*. Sunt & alibi corpora SS. Benedictæ & Felicitatis ex eisdem *Ursulanis*. Si quid certi occurrat, poterit ad harum diem natalem indicari 22 Octob.

S. Theodoretus Presbyter Antiochiæ sub *Juliano* passus memoratur in *Menologiis MSS. Basilii Porphyrogeniti*, & *Cardinalis Barberini*, & in alio bibliotheca *Ambrosiana* signato *O num. 148*, sed Episcopus dicitur. Aliis Theodorus est. At in *Latinis Martyrologiis* refertur 22 Octobris.

S. Troadius & *Socii* Martyres, *Decio* imperante passi. Graci in magnis *Menais* hoc die, & iterum *Troadius* 21 Maji. Videtur is esse, cui agonizanti S. Gregorius *Thaumaturgus* in spiritu adfuit, & ad subendum martyrium roboravit: qui in *Martyrologio Romano* colitur, quando & de sociis agi poterit, 22 21 Decemb.

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS

SUB ALEXANDRO IMPERATORE PASSIS,

Sylloge historica.

SUB ALEXANDRO IMP.

II MART.

M Arcus Aurelius Severus Alexander anno Christi CCXXI ab Antonino Elagabalo Imperatore parvuli sui adoptatus ac Caesar appellatus est, eique anno sequente 21 Idus Martii occiso successit: Princeps pace belloque prastans, qui Christi cultum dedecus, cum divinos ei honores habere. ac templum condere per Senatam minime licuisset, cum in *lexario* veneratus est.

Verum cum eos in consilium adhiberes, qui ut juris peritissimi, ita Christianis iniquissimi erant, plurimorum Martyrum eades existerant, quarum sacra memoria ad hunc 11 Martii festis Ecclesiasticis adscripta est. Ita vocis Romanum *Martyrologium* a *Rosweido* editum: 21 Nonas Martii, Romæ *Jovini* & *Basilici*. Et plurimorum Martyrum sub *Alexandro* capitali sententia

Attentia damnatorum, Quo fere modo hi Martyres in Martyrologiis post SS. Jovinum & Basileum referuntur: ut videri possent simul sub Alexandropassi: & Acta S. Stephani i Papa, ad 11 Augusti illustranda, habent sacra corpora xli Clericorum S. Stephani, sub Valeriano & Galieno martyrio coronatorum, sepulta esse juxta corpora SS. Jovini & Basilei: ut ante alios interempti necessario fuerint. Verum cum in illis Actis nulla sociorum Martyrum mentio fiat, & antiqua Martyrologia eos etiam sub Valeriano & Galienopassos tradant, de illis max scorsim agemus.

2. *Ussardus in codicibus manu exaratis & prae censis, Nockerus, Bellinus, Maurolycus, Canisius item Martyrologia MSS. Ultrajectinum S. Mariae, Bruxellense S. Gudila, excusum Colonia & Lubeca anno 1490 ista habent:* Item Romae Martyrum plurimorum, quos diu cruciatos Imperator Alexander capitali sententia in extremo damnavit: ubi clare a SS. Jovino & Basileo se junguntur. Interponitur etiam apud Bedam excusum memoria S. Simplicii Papa, de quo infra agemus. Ceterum cum Beda elogio consentit Ado his verbis: Eodem die Martyrum plurimorum sub Alexandro Imperatore passorum, quos diu cruciatos impius Alexander capitali sententia in extremo damnavit. Quae hac verborum phrasi in MS. Martyrol. Trevirensi ita exponuntur: Ipso die plurimorum Martyrum quos Alexander Imperator diu cruciatos Romae decollari fecit. In MS. Coloniensi, quod apud Carmelitas adservatur, ita legitur. Item Romae Sanctorum plurimorum sub Alexandro Imperatore decollatorum. Hisce ultimis fere consentit Viola Sanctorum, Hagena anno 1508 excusa.

3. In Romano Martyrologio hodierno cum novo addimento ita legitur: Item Romae plurimorum sanctorum Martyrum, qui sub Alexandro Imperatore & Ulpiano Praefecto, diu cruciati, ad extremum capitali sententia damnati sunt. Dein in Notis dicitur nomen Ulpiani Praefecti additum esse ex vet. manuscriptis. Sed quod illud sit non indicatur. Deest horum Martyrum, imo & Jovini ac Basilei, memoria in MS. Martyrol. S. Cyriaci,

& multis aliis antiquis. At meminisse Ulpiani in Notationibus Galestinus, afferens ex infestissimis hostibus fidei Christianae, qui consilio Alexandri Imp. aderant, potissimum fuisse Domitium Ulpianum Jurisconsultorum coryphaeum, & Praefectum praetorio, vetera impiorum tyrannorum Neronis, Domitiani & aliorum de Christianis exterminandis rescripta tradidisse Proconsulibus, in provincias cum imperio profecturis, ut ex illis suum in hoc genere officium aestimarent. Quamobrem factum esse, ut illius etiam tempore & Romae & in provinciis multa Christianorum millia pro Christi gloria dimicando caderentur; & ubique terror, supplicia, cruciamenta, carceres, catatae, equulei, ungulae & omnia omnium tormentorum genera, ut in aliis acerbissimarum persecutionum temporibus, contra Christianos adhiberentur. Inter hos Martyres claret S. Martina Virgo, cujus Acta dedimus ad ipsas Kalendas Januarii, ac monimus post caput 1. lit. a, alios, quacumque ab Alexandro in iis facta memorantur, Domitio Ulpiano tribuere. Plurima observat Baronius in Notis ad easdem Kalendas Januarii lit. g.

4. Galestinus horum Sanctorum martyrium sub Alexandro Cesare scribit contigisse, his verbis: Romae Sanctorum Martyrum quamplurimorum, quos primum diu varie cruciatos tandem damnari Alexander Caesar iussit. Addit in Notationibus martyrio coronatos Grato & Seleuco Coss. Is est supra memoratus annus cccxi, cum errore annorum eridecim a Galestinio rejectus in annum cccxiv. In MS. Florario post relatum verbis Ussardi elogium, additur anno salutis cccxiv, persecutionis quintae anno xx. Cuius ea persecutio sub L. Septimio Severo anno cccxi, unde illius annus xx convenit in dictum annum cccxi, quo Caesar erat Alexander creatus, qui interim in omnibus pene Martyrologiis Imperator appellatur. Ita enim scribit in Catalogo Sanctorum Italia Ferrarius: Plurimi hac die Romae Alexandro Imperatore passi sunt: quorum numerus haud sciri potuit. Hi propter fidem Christi comprehensi, ac diu ut fidem abnegarent, cruciati: tandem capitalem sententiam exceperunt.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

NESTORE ET TRIBIMIO

PERGE IN PAMPHYLIA.

Perge Pamphylia secunda metropolis & Praesidium sub Imperatoribus Romanis Sedes, multorum est illustrium Martyrum victoria nobilitata. Ad hanc urbem in persecutione Decii Imperatoris abduktus S. Nestor Episcopus Magydensis post alia tormenta in crucem actus, coronam martyrii adeptus est, uti ejus Acta ad xxvi Februarii a nobis edita declarant. In his dicitur Decii scelestissimum edictum propositum sub Praefide Pollione, qui tenebat ipsam provinciam, qui non recitans missit equites, qui percurrerent, etiam regale praecceptum taxans, ut si alicubi essent Christiani, ad edendum immolata idolis cogerentur. Hac ibi. At Pollio a Gracis Publius appellatur, forsitan Publius Pollio dictus: quo edictum Decii exequente arbitramur sanctos hos Martyres Nestorem & Tribimium, sive Tribimzum, in regione Cibyratarum ab ejus satellitibus repertos, in Pergensi etiam urbe, glorioso certamine Martyres coronatos. De Cibyratis, & Cibyra urbe, agit Strabo lib. 13 Geographia, & iterum lib. 14 ubi Cibyratas minores Pamphylia adscribit. In Menais dicitur ἡ πόλις ἡ Νέστορος, aut Νέστοριον, aut Νέστοριον: eorumque urbs Perge statuitur.

2. In Menais MSS. Crypta Ferrara, ad diem primum Martii horum Martyrum cultus ita statuitur: ἡ πόλις ἡ Νέστορος Νέστορος & Τριβιμίου. Certamen

Sanctorum Martyrum Nestoris & Tribimii. Aenologium Gracorum jussu Basilii junioris Imperatoris ante septingentos circiter annos conscriptum hoc de iis elogium addit ad eundem primum Martii: Sub imperio impiissimi Decii, sancti Martyres Nestor & Tribimzus, ex urbe Perge regionis Cibyrratarum, eo quod Christiani essent, & Christum libere audacterque praedicarent, apud Praesidem provinciae delati sunt. Hic confestim missa militum multitudine adduci eos ligatos iussit, & coram tribunali sub sisti, omniaque tormentorum instrumenta in conspectu illorum constitui. Verum intuentibus & suas minas contemnere, & Christum elata voce confiteri, praecipit vestibus spoliari, aridis nervis boum crudeliter verberari, dein suspensos cremari, donec interiora illorum apparerent. Quibus peractis dum cognoscit illos erga Dominum nostrum Jesum Christum mentem animumque detinere immutabilem, ab equuleo depositos tradidit lictoribus, a quibus pretiosa illorum capita cultris abscissa sunt, atque ita late consummantes martyrium Christus Dominus excepit.

3. In Menais Gracorum excusis, uti & manu exaratis quae Divisione apud Petrum Franciscum Chisterium adservantur, memoratur primo Martii Nestorius gladio Martyr & hi duo ad secundum diem Martii referuntur: quibus

*A consentit Maximus Cytheranus in Dion syriac. In Menais
hi versus proponuntur:*
Ο τριχάλας Νέστωρ, ελίσσας τῷ λίκνῳ
Παύρῳ ὁμοίαν ἐς τριβὴν Τριβιμίου

Νέστωρ δὲν ἐλάθει συνταξιότατον ἱερωτὴν ἐλάει.

Qui gladio cervicem Nestoris percussit,

Is similem ictum impexit Tribimio.

Nestorem concisum non latuit coxtaneus simili

secum morte secundus.

Memoria Sanctorum Martyrum Nestoris & Tribimii.

Exorti hi fuerunt in regione quidem Cyræotarum, ur-
be vero Perge. At Decio impio regnante, ab idolola-
tris traditi sunt Præsidi regionis, quod Christum præ-
dicarent. Vestibus ergo exuti, nervis bubulis verbera-
ti sunt. Dein cum in equleo essent suspensi, membra
eorum tandiu verberata sunt, donec viscera paterent.
Postremo dum a sententia Christianæ fidei non possent
deduci, cultro capita eorum sunt abscissa. Eadem le-
gantur, sed ad primum diem Martii, in MS. Synaxa-
rio Parisiensis Collegii nostri Claremontani.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

JOVINO ET BASILEO

ROMÆ VIA LATINA.

Synopsis historica.

CIRCA
ANNUM
CCLVIII.
II MAR-
TII.

Roma via
Latina

deposita est
per SS. Jo-
vini & Ba-
silei

Celeberrimam apud primos Christianos existisse
Viam Latinam indicant Acta S. Joannis Apo-
stoli & Evangelista, qui in ea prope Urbis portam, etiam
Latinam dictam, ex ferventis olei dolio, in quod iussu
Domitiani Imperatoris injectus fuerat, divina virtute il-
lesus exiit. In hac Via secundo ab Urbe lapide situm est
peranequum S. Tertullini cæmeterium: de quo legenda
Roma subterranea Aringhi l. 4 c. 5. De S. Tertullino an-
tiqua Acta S. Stephani 1 Papa, cum insigni mentione SS.
Jovini & Basilei, ista habent: Factum est ut Valeria-
nus & Gallienus nefandissimi persecutores, studio de-
lende religionis Christianorum summopere quærerent
B. Stephanum Romæ urbis Episcopum, ut eum vel
ejus Clericos detentos diversis pœnis afficerent, atque
mortis traderent exterminiiis. Unde factum est ut Cle-
ricos duodecim reperissent. quos statim sine audientia
capitibus fecit truncari: qui decollati sunt in Via Lati-
na juxta formam aquæductus. Quorum corpora colle-
git Tertullinus, licet adhuc Gentilis, & posuit juxta
corpora SS. Jovini & Basilei in Via Latina easdem Ka-
lendas Augusti. At dies septima Kalendas Augusti
jam ante assignata fuerat martyrio SS. Symphronii, O-
lympii, Theoduli & Exuperii, qui eadem Via Latina
ignibus combusti, referuntur Fastis antiquis Ecclesiasticis
ad illum diem adscripti, uti ad Kalendas Augusti xii
Clerici S. Stephani, dein hic Pontifex occisus postridie
Kalendas, qui ante Tertullinum baptizatus, ac dein hac
ipsa Latina Via milliario ab urbe secundo decollatum
in eodem loco in crypta arenaria sepeliverat secundo
Kalendas Augusti, de quibus accuratius agendum erit
ad dies horum Sanctorum natales, ac forsan probabimus
sententiam repertam in antiquo Martyrologio MS. Ultra-
jellino Ecclesia S. Maria, in Anglia olim conscripto: in
quo dies xxvii Julii sic incipit: Via Latina sanctorum
Martyrum Boni Presbyteri, Fausti, Mauri cum aliis
septem (imo novem) qui in Actis S. Stephani Papæ de-
scribuntur. Ita eodem die Hermannus Greven in addi-
tionibus ad Usuardum, & Canisius in Martyrol. Germa-
nico habent: Item juxta quosdam Passio Boni Presbyteri,
Fausti & aliorum decem ex Clero B. Stephani Papæ: at-
que ita Acta optime coherant, si vi Kalendas ejusdem
Augusti, legatur.

coluntur 2
Martyr.

2. Hac occasione Actorum S. Stephani Papa dicta suffi-
ciant, quod in eis mentio fiat SS. Jovini & Basilei Mar-
tyrum, quibus sacer est hic secundus Martii dies, quo
vetus Martyrologium a Rosveydo editum ista habet: vi
Nonas Martii Romæ Jovini & Basilei. qui Martyres no-
minantur in MS. Martyrologio Trevirani S. Martini ac
prior Lobinus scribitur, qui alibi etiam Bovinus & Jobi-
nus appellatur. Jovinianus in Floro MS. pro supplemen-

to Bedæ. Eisdem Vix Latinæ adscribunt MSS. Leodiensē, &
Vallicellannum, Vaticanum archivii S. Petri, & Treviren-
se. Dacherianum alios addit sub Alexandro passos. At
Bedæ excusus, Usuardus, & Ado in codicibus excusis &
MSS. plerisque, Notkerus, Bellinus, Maurolycus alii-
que elogium parvum eisdem verbis proferunt, quod & in
Martyrologio hodierno Romano ita legitur: Romæ Via
Latina sanctorum Martyrum Jovini & Basilei, qui passi
sunt sub Galieno & Valeriano Imperatoribus: circa an-
num Christi CCLVIII, ut ex dictis alibi constat.

passi sub
Galieno &
Valeriano

3. Galestinus, Canisius & Ferrarius de Sanctis Italia
addunt securi percussos, palmam martyrii tulisse. Citat
Galestinus in Annotationibus Bedam, Usuardum, Ado-
nem, in quibus ea non habentur: allegat etiam MS. sed
quale illud non exprimit. Petrus de Natalibus citandus
erat, qui ista lib. 3 Catalogi cap. 169 tradit: Jovinus & Ba-
sileus Martyres Romæ via Latina passi sunt sub Valeria-
no & Galieno Imperatoribus: qui per gladium palmam
martyrii perceperunt vi Nonas Martii, ut ait Ado. Ve-
rum, ut diximus, in hujus codicibus variis neque manu
exaratis, neque typo editis, ulla mentio sit gladii aut secu-
ris, aut alterius tormenti, quo mors illis gloriosa sit illata.

ad securi
sive gladii
parati?

4. Aringhus loco supra citato asserit ex cæmeterio S.
Tertullini, hujus sanctissimi viri corpus una cum aliquot
eorundem Martyrum corporibus ad B. Praxedis eccle-
siam a Paschale Papa primo translatus fuisse: nonnulla
inde una cum B. Eugenii corpore in sanctorum Aposto-
lorum ecclesiam a Stephano Papa vi delata: nonnulla
item in sacra B. Laurentii æde, quæ Damasi dicitur, fi-
delium venerationi recolenda jugiter, deposita esse. Ea
singula confirmat Orlavins Panciroli in Theauris abscon-
ditis Urbis Romæ, & regione 2 ecclesia 42 recenset xii
martyres Clericos S. Stephani, quorum corporum partes in
ecclesia S. Praxedis adservantur, aliquorum partes in aliis
duobus templis depositæ sunt: & regione 3 ecclesia 5, quæ
est sanctorum Apostolorum, scribit plurimas ibidem San-
ctorum reliquias esse, aut altaribus inclusas, aut sub can-
cellis ferreis in media ecclesia conservatas: ibidemque sin-
gularum nomina in appensa tabella legi, interque eos esse
SS. Jovini & Basilei, qui imperantibus Valeriano & Gal-
ieno martyrium passi coluntur 2 Martii. Iterum regione
12, ecclesia 3, quæ dicitur S. Laurentii in Damaso, refert
sub majori altari adservari magnam partem reliquiarum
SS. Fausti & Jovini; at sub altari SS. Michaelis & An-
dree, alias partes reliquiarum SS. Boni & Mauri. Sunt
autem hi duo cum S. Fausto ex supra memoratis Clericis S.
Stephani Papa, quorum corpora juxta SS. Jovinum & Ba-
sileum fuerunt sepulta: ac S. Jovinum socium S. Basilei hic
intelligi monnerat supra regione 3 ecclesia 5 idem Panci-
rolus. Annotat etiam Ferrarius supra citatus corpus
S. Jo-

Eorum reli-
quia sunt in
ecclesia fan-
ctum Jo-
sephum 1
& S. Jovini
etiam in S.
Laurentii in
Damaso.

A S. Jovini in basilica S. Laurentii in Damaso adseruari: ita inscriptiones & tabellas indicare: qua de corporis parte intelligenda esse ex Paucirolo constat.

caput & Basilii Dono, Masinus in Bononia perlustrata ad hunc secundu-
dam Martii his meminis S. Basilei Martyris, quod ejus sacrum caput adseruetur in ecclesia S. Francisci, & quod corpus S. Basilei dono Gregorii xv Pontificis obventum, ad templum S. Josephi, a primaria Mercatus confraternitate cognominatum, delatum sit, & sacra ibidem cum veneratione ab anno mdcxxiii conservetur. Verum ipsum diploma donationis Gregorii Papa inspicendum esset, ac quantum de re non perspecta conjectare licet, aliud Basileum Martyrem ab hoc socio S. Jovini suspicamus repertum iri. At

si Patres Franciscani jam pridem sacrum caput S. Basilei possederint, veri multo similis apparet eos illud obtinere potuisse a Patribus Franciscanis Romanis, qui isidem, ut Bononia Conventuales, basilicam sanctorum Apostolorum, in qua reliquias SS. Jovini & Basilei adseruatas diximus, dono Pii ii Pontificis ab anno mcccclxii habuerunt. Eodem plane modo San-
dioniales Genuenses monasterii S. Andrea hunc diem consecratum habent ad honorem S. Basilei Martyris, cujus & ipsa corpus possident: sed necessario alterius Basilei. In archimonasterio S. Antonii diocesis Viennensis in Gallia officio duplici celebratur festum S. Basilei Martyris hoc die, ob sacras corporis illius reliquias, quas inter alia Sanctorum corpora ibidem venerati fuimus.

DE S. QUINTO THAUMATURGO

IN ÆOLIDE.

CIRCA ANNUM CCLXXII II MARTII. **G**raci sapient in factis suis hujus Sancti viri meminere. Nam ad vi Maji in Menologio

Canisio edito ista traduntur: Eodem die S. Quinti miraculorum effectoris. Qua in magnis Menais

ita afferuntur: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Κρίστος τῷ Θαυματουργῷ. At xlii Maji in eisdem Menais ista habentur:

B Kai αὐθαγῆς τῷ αὐτῷ Μάρτυρι Κρίστος τῷ Θαυματουργῷ. Etceteram sancti Martyris Quinti Thaumaturgi. Qua ad hunc diem leguntur in Menologio Græcorum Basilii junioris Imperatoris. Quod autem hic sanctus Martyr jure Thaumaturgus sit appellatus, ostendunt mira sub ejus martyrium prodigia facta, qua ad hunc etiam diem in subiecto encomio referuntur. Videntur Acta ejus fusius descripta adhuc latere, aut forsitan intercidisse. De eo ergo ista ex Menais excusis & MSS. Parisiensibus, Mediolanensibus & Chistotianis damus.

1 Memoria sancti Martyris Quinti Thaumaturgi. Natus hic est in Phrygia, & ad pietatem informatus. Ad Æolidem vero regionem se contulit, ubi omnem egentibus misericordiam exhibuit. Temporibus porro Aureliani Imperatoris dum illum Rufus Prætor, ut idolis sacrificia offerat, urget, a demone is obsessus est, sed preces Sancto fundente sanatus. Quare ob beneficium sibi præstitum, donis eum remuneratum dimisit. Rursum qui in idolorum templo versabantur, exorto terræ motu, quo & templum & quæ in eo idola erant, prostrata, arrepta fuga Sanctum dereliquerunt. Cum autem post terræ motum essent quadraginta dies elapsi, præturam loci suscepit Clearchus, vir præstigiis demonum & superstitione idolorum fasciatus, qui Sancti crura confringi jussit: sed hæc statim virtute Christi in integrum sunt restituta, ac sana effecta.

C Post hanc crurum contritionem, decem subsecutis annis omnem regionem circumvixit, & omnia morborum infirmitatumque genera curavit, pauperibusque opem variam attulit, atque ita ad Dominum emigravit.

3 Hec Menais: quæ eadem, leguntur apud Maximam Cytheræam in Pion iyni. Nisi quod locum agonis in excusis Menais depravatam & invidiam. vñp novo mendo vñp in scripserit Maximus, quem Parisiense MS. rectius exhibet & invidiam. Est enimvero minoris Asia regio Æolis, inter Joniam Mysiamque amplissimum portum circumiens, Lydiæque ad Orientem contermina: quam tu quis vñp legis, cave vicium unum villamve existimes: nam, ut Etymologici auctor, ex i tolos, inquis, vñp dñi i mñp vñp vñp, ita, vñp mñp. vñp vñp. vñp non est urbs, sed territorium majus, atque ut plurimum regio. Sic pagum & Larini olim, & hodie pays Franci latiori accipiant significatu. Quid autem si pro vñp legendum sit vñp, quæ antiquissima Æolia civitas? unde Italica Cuma adepta nomen, ab Æolibus fundata, & Sibylla Cumana antro varidicifque responsis notissima. Atque sic legendum esset vñp vñp.

4 Ceterum Aurelianus, sub quo primum Quintus & Christiana fidei professione & prodigiis clarus exstitit, ab anno cclxx ad cclxxv Imperii Romani habenas rexit: ipsum ideo gloriosum athletam, quia post varia sub eo circa an. cclxxii, quando nona in Christianos instaurata persecutio est, exantlata tormentis superstes decem annis vixit, demum circa annum cclxxxii, aut potius sequentem, in calos migrasse arbitramur.

5 Joannes Tamaus Salazar in suo Martyrologio Hispanico adjunxit S. Quintum aliis quindecim Martyribus, quos statuit Eboræ in Carpetanis Hispania, in persecutione Maximiani post multa supplicia tolerata, crucemque adeo ipsam, & vita migrasse. Verum quia illos quindecim Martyres in plures classes distinguimus, quorum alii in Africa, alii in Cappadocia passi sunt: ab illis Quintum in Æolide morem separamus.

LUCIO EPISCOPO, SIVE LUCA, ABSALONE, LORGIO,
SIVE GEORGIO, HEROLO, PRIMITIVO, JANUARIO,

CÆSARÆ IN CAPPADOCIA,

Commentarius historicus.

§ 1 Antiqua Martyrologia discussa. Numerus
Martyrum stabilis.

II MART.

Tres priores Sancti, nullo apposito loco, referuntur hoc die in MSS. Martyrologiis Ussardi autis ad usum Ecclesie Cluniensis, Bruxellensis, Aquicilina & qua adservantur Roma apud Ughellum ac Patres Congregationis Oratorii, Colonia etiam apud Carmelitas: item in Martyrologiis excusis sub nomine ejusdem Ussardi Lubeca anno 1475, Bellini secundum morem Ecclesie Romane, Maurolyci, Felicij, Canisij & Molani in prior editione: quibus assentitur Petrus de Natalibus lib. 11 Catalogi cap. 130 num. 83 his verbis: Lucius Episcopus, Absalon & Largus Martyrio coronati sunt vi Nonas Martii. Ex his Lucius etiam Lucas dicitur, ac Præsul asseritur, Absalon, aliis Absalonius, Absoloni, Absolonus & Absolimus appellatur. At Largus pluribus Lorgius, aliis Georgius & Largius est. Idem conjunguntur in Martyrol. Romano, & locus martyris indicatur his verbis: Cæsareæ in Cappadocia, sanctorum Martyrum Lucii Episcopi, Absalonis & Lorgii. ubi annotat Baronius, apud Bedam legi Lucam pro Lucio, ponique seorsim socios, nominibusque eorum depravatis, sed ut sic ponerentur, vetusta exemplaria monuisse. Tamajus Salazar hos separat, & Hispanos facit (quod sequenti examinabitur) ac gravissime invehitur in Baronium, quod, neglecto Beda, exemplaria MSS. secutus fuerit. Nos ergo, ut aliquod huic controversie lumen adferamus, reliqua Martyrologia conferemus.

2 Martyrologium MS. Beda vacat, & Florns nihil de his Sanctis profert: sed Martyrologium sub nomine Beda excusum ista habet: In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi. In portu Romæ, Pauli, Secundolæ Januariæ. Et sanctorum Lorgi, Hergli & Absaloni. In MS. Richebergensi additur in fine Martyris. Ob hanc Beda vulgati auctoritatem in secunda & tertia editione Molanus ista adjunxit cum his præpositis litteris r Item Lucii Episcopi b in Cæsarea Cappadociæ.

* al. Lorgi Et sanctorum Martyrum r Absaloni & * Lorgii b & Heracli. Per litteram b intelligit Bedam, ex quo adjunxit Cæsaream ac dein Heraclum; per litteram r indicat Martyrologium secundum morem Ecclesie Romanæ, quod emendavit Magister Bellinus de Padua, uti explicat in epistola ad LeDorem. Alia habemus antiqua MSS. Martyrologia sub Beda nomine, qua prorsus inter se differunt. In Cæculensi, sive monasterii S. Richarii, secundum Bedam ista solum continentur. Cæsarea Cappadociæ SS. Lucii, Primitivi & Secundolæ Martyrum. In Martyrologio Ven. Bedæ Presbyteri, quod Leodii ad S. Lambertum adservatur, ista habentur: Item Geroli & Lucii Episcopi. In MS. Aquisgranensi, iidem Bedæ Presbyteri inscripto, plura continentur: Natalis S. Lucii Episcopi via Appia ad Sem. Sixtum SS. Georgii, Heracli, Absoloni, Pauli, Januarii. In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundolæ. Ex his prior Lucius est Papa Romanus, qui iv Nonas Martii colitur. Aliud MS. adservatur Tornaci ad S. Martinum præfatum nominibus Eusebii, Hieronymi & Bedæ Presbyteri, in quo hac leguntur: In Cæsarea

Cappadociæ, Natalis Lucæ Episcopi, Januarii & Primitivi. Eodem die in portu Romano in cœmeterio Pauli, Natalis Secundolæ & Januariæ Virginum. In MSS. Casimensi & Altempsiano etiam sub nomine Bedæ: In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi & Primitivi. Romæ, Pauli & Januarii. In Vaticano MS. archivii S. Petri sub nomine Beda, additur Marini. In aliis duobus MSS. sub nomine Beda nulla horum omnium mentio est. De Romanis Martyribus sequenti titulo agemus.

3 In Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso ista leguntur. vi Nonas Martii. Jorgi, Herculi, Absolomi, Aerenxi, Lucii, Primitivi, Secundolæ, Januariæ, Luciofæ. In MS. Corbejensi quatuor primitiæ exprimuntur: Jorgii, Heroeli, Absalonii, Aerenxi. In altero MS. S. Hieronymi, quod ante mille fere annos exaratum apud nos est, ista sub variis distinctionibus habentur: Heroeli, Georgi, Absoloni. Cæsarea Cappadociæ Luci Episcopi, Primitivi. Romæ Secundolæ, Januariæ. Eadem distinctio est in Lucensi etiam sub nomine S. Hieronymi, sed prima nomina Lorgii & Heroeli scribantur. Rabanus ista habet: Nativitas SS. Jorgi, Hergli, Absaloni. In Cæsarea Cappadociæ Lucæ Episcopi, Primitivi, & in portu Romano Pauli, Secundolæ, Januariæ. In quibus urbs Cæsarea, pro qua supra perperam legitur Aerenxi nomen. Haec classes aliter ordinantur in MS. S. Maximini. In Cæsarea Cappadociæ, Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundolæ, Januariæ. Eodem die Georgii, Heroeli, Absolomi In portu Romano Pauli. In MS. S. Cyriaci, quo plurimum usus Baronius, sic legitur: In Cæsarea Cappadociæ, Lucæ Episcopi, Primitivi. Romæ Pauli Januarii tiz Antigoni Januarii. Speculat Antigonius ad sequentem diem, ubi cum Januario aliisque Martyribus colitur. Eadem usque ad Paulum sunt in MS. Reginae Sveciæ. In antiquo MS. Richenoviensi ita junguntur: In Cæsarea Cappadocia Lucii Episcopi & Romæ Primitivi, Erolii, Georgii, Absoloni, Secundolæ, Januarii. At major transpositio est in MS. Latheano Heroeli. Romæ Luci Episcopi, Pauli, Georgii, Januariæ, Absaloni, Primitivæ. Hac in MS. Augustano ita trauntur: Heroni Mart. Luci Episcopi, Pauli, Georgii, Januarii, Absalonis. Unicus ordo est in MS. Colonienfi S. Mariae ad Gradus: In Cæsarea S. Lucæ Episcopi, Primitivi, Januarii. Idem in MS. Latiensi ita leguntur. In Cæsarea Cappadociæ S. Lucæ & SS. Januarii & Primitivi. In MSS. Ultrajectino S. Mariae & Trevirensi S. Martini Lucius Episcopus Cæsareæ adscribitur, sed Confessor habetur in posteriori, uti & in Greveni Anuario ad Ussardum. In MS. Florario alter Episcopus additur: Sanctorum Episcoporum Lucii & Leporii, & SS. Absolucii & Lorgii. Ubi sicuti pro Absalone Absolucius statuitur, ita qui Leporius scribitur, videtur aliis dici Heroelius, Gerolus, Heraclius &c. At Greven, hac forsitan arrepta occasione, seorsim S. Leporium Episcopum & Confessorem, sicut & Lucium, scripsit, & reliquos Roma tribuit his verbis: Romæ SS. Georgii, Eracli, Absalonii, Pauli, Januarii, Primitivi, Secundolæ. Galestinus ita in tres classes dividit: In portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, He-

A Heraclii, Secundolæ & Januariæ ... Eodem die sanctorum Martyrum Absalonis, Hergli & Largi. Cæsareæ S. Lucæ Episcopi. *MS. Perzense, nullo addito loco, hac habet.* Lucæ Episcopi, Primitivi, Secundini, Januariæ, Gregorii, Erolii, Pauli. *In parvo, sed perantiquo, S. Maximini: Natalis S. Georgii Mart. Pauli, Felicis. De S. Felice nō ante memorato Antigono, agemus proximo die.*

4 Verum, dum hac Martyrologia cura ac sollicitudine tanta discutienda lectori proponuntur, veremur ne nimia multitudine attentio ejus obruetur: quare paucis colligenda, quæ de singulis dispensa sunt. Ac primo S. Lucium, sive Lucam (nam variant scriptores) fuisse Episcopum ac Cæsareæ in Cappadocia passum esse viginti testimoniis certum atque indubitatum redditur. Dein adjungendum illi

Primitivus

S. Primitivum persuadent tredecim illustriora Martyrologia, duplex S. Hieronymi, Casinense, Altempsianum, Vaticanum, Tornacense, Centulense, S. Cyriaci, Aquisgranense, Laciense, S. Maximini, Colonienſe ad Gradus & B. Rabani. Adde quatuor in quibus locus Martyrii non exprimitur, aut urbs Roma non apte interponitur, & sunt alterum S. Hieronymi, Pragenſe, Richenoviense & Parisiense.

B in quo perperam Primitiva scribitur. De tertio Martyre Januarii, S. Januario aliquod dubium suboritur, quod inter Martyres Romanos Januariæ colatur. Verum cum hac in Tornacensi reperiantur, & alius tamen Januarius jungatur SS. Lucio & Primitivo, cum non posse temere separari arbitramur, cum ille hisce etiam adjungatur in Colonienſi ad Gradus & Laciensi, ac bis referatur in MS. S. Cyriaci nisi pro eorum altero Januariæ statuasur, & alter cum Antigono ad sequentem diem sit referendus.

5 Ac prima a Tamajo Salazario mota controversia anſeſcit, cum afferat S. Lucium Episcopum, Primitivam & alios Christianos Cæsareæ in Cappadocia per cruenta agonum supplicia Martyres effectos; & tamen ab iis separas Absalonem, Largum, Heraclium, quos in Hispania passos contendit. Ab his antiquissima Martyrologia Lucenſe & alterum sub nomine S. Hieronymi, his verbis incipere diximus: Largi Herolii aut Heroli, Georgi, Absoloni, Cæsareæ Cappadociæ Lucii Episcopi, Primitivi.

Absalon, Lorgius, sive Georgius, & Herodius.

Hos eosdem sanctos Martyres in eodem Martyrologio referri xxiv Februarii ibidem in Catalogo Prætermissorum monimus. Ad quem diem ista in Lucenſi & Parisiensi habentur: In Cæsareæ Cappadociæ Natalis SS. Heruli, Lucii, Sergii; Romæ Absolonas. In MS. altero post Lucii legitur, Georgii, Absalonis. En dies natalis horum

C Martyrum, quorum sacra corpora forsitan hoc die, qui septimus est a priori, cum reliquiis SS. Primitivi & Januarii, honorifice a Christianis sepulta sunt, ac dies depositionis, ut sapius factum fuisse alibi monimus, sacra eorum memoria dicatur. Præterea cum illud Martyrologium singulos fere dies a loco martyrii auspicietur, aliquam verborum transpositionem agnoscamus, atque ita legendum arbitramur: Cæsareæ Cappadociæ Lucii Episcopi, Heroli, Georgii, Absoloni, Primitivi. Aut certe hos Martyres isto ordine conjungi debere ex Richenangiensi colligimus, ubi voce Romæ transposita ita legendum. In Cæsareæ Cappadociæ Lucii Episcopi, Primitivi, Erolii, Georgii, Absalonis. Romæ Secundolæ, Januariæ. Ex MS. Aquisgranensi ad xxiv Februarii ista hic repetimus: In Cæsareæ Cappadociæ, Natalis SS. Herodii, Lucii, Sergii. Romæ Absalonis. Natalis Primitivi & Pauli, De SS. Primitivo & Paulo in Portu Romano passis ibidem alium est, & ostensum Absalonem jungendum Cæsarensibus: uti etiam in Nockeri Martyrologio ubi ista habentur: Item Romæ Absalonis. In Cæsareæ Cappadociæ Heroli, Lucii & Sergii Martyrum. ubi vox Roma Primitivo & Paulo omissis adjungenda, & S. Absalon reliquis Athletis restitutus. Ad eundem Februarii diem Herodius & Lucius referuntur apud Greven in Aulario Oſnardi. At qui ibidem Herodius dicitur, aliis Herolus, Herculus, Herolius, Ero-

lius, Heroclus, Herglus, Hergules, Heraclius, Gerolus & Leporius dicitur: a quo alius Heraclius Martyribus Romanis adjungendus est. Et Sergius hic scriptus aliis Georgius, Lorgius, Jorgius, Largius & Largus est: Absalon, ut supra monimus, etiam Absolonius, Absolonus, imo & Absolucius scribitur.

§ II An S. Lucius in Hispania fuerit Episcopus? An ibidem alii ex his Martyribus occisi?

T Amajus Salazar in suo Martyrologio Hispanico glorietur quod præclarum Hispaniarum ignorantibus splendorem & lucem attraxerint Dextri, Maximi, Luitprandi & Juliani opera. Et tomo 5 Martyrologii ad xvi Octobris, occasione Dedicationis Cathedralis ecclesiæ Mindoniensis in Gallacia, refert a pag. 565 Episcopos Britonienses & Mindonienses, & duos primos Præsules Britonienses, quos ait hactenus a nullo Catalogis insertos fuisse, adstruit his verbis: 1 S. Aristobolus, qui & Zebedæus hujus nominis 1, Episcopus Britonensis 1 pater S. Jacobi Hispaniarum Apostoli, qui martyrio coronatus est die xv Martii anno Domini lxxi. Ad quem diem celebrant Græci in Menologio & Magnis Menais S. Aristobulum, sed fratrem S. Barnabæ, ex lxxi discipulis Christi, & Episcopum Britanniz, Græcos imitari alii, & ex nuper assertis Hispaniarum scriptoribus Julianus Archidiaconus, & Heleca Episcopus CasarAugustanus: quos toto celo aberrare asserit Tamajus, dum fratrem S. Barnabæ, ex lxxi Christi discipulis aut Britanniz Episcopum scribit: at laudas eosdem, sequiturque asserentes Aristobulum, cognomento Zebedæum & patrem SS. Jacobi & Joannis Apostolorum. Sed hac ad dictum xv Martii discutimus. Progreditur Tamajus in dicto Episcoporum Britoniensium Catalogo. 11 S. Lucius hujus nominis 1, Episcopus Britoniensis 11, discipulus & familiaris S. Aristoboli, cui successit in Sede, qui Cæsaream Cappadociæ pergens, ibidem pro fide patitur die 11 Martii anno Domini lxxi. Hac ibi. At hoc 11 Martii ista longiora Alia coarctavit: Lucius, ut creditur, cum Aristobulo, patre SS. Jacobi Hispaniarum Apostoli & Joannis, cum Josepho & aliis fidelibus, ut Hispanicæ operam daret conversioni, Nostras devenit. In hujus pietatis penso decertans, de mandato Aristoboli, Sedem jam Britoniensem moderantis, vicinos populos sic instruxit in fide, sic in se omnium ora convertit, ut, sublato per martyrium Aristobulo Magistro, in ejus locum susceptus, Britoniensis Ecclesiæ insula inducus, ovium suarum in fide constantiam viriliter contineret. At cum Cæsaream Cappadociæ gravium negotiorum causa compulsus proficisceretur, illic deveniens, Ecclesiam Cæsareensem funesta persecutionis procella sic impetitam invenit, ut vix fidelium unus inveniretur, qui a Neronis gladio eximeretur innocuus. Urbem ingreditur Antistes, ubi Christi affeclas pro timore fugitivos, pia caritate collegit, instruxit, confortavit & ad martyrii coronam, despectis cruciatuum rigoribus, inclinavit. Efficacia Præsulis monita cognovere Pagani, & ad Præsidem coeuntes, Lucii exercitia demonstrant, quorum delatione compulsus Judex, Episcopum, Primitivum & ceteros Christianos in carceris trudi præcepit ergastulum. Quos quia a fide dimovere non valuit, per cruenta agonum supplicia Martyres effectos ad vitam transmisit æternam vi Nonas Martii, anno lxxi, imperante Nerone.

7 Hac Tamajus Salazar, cum ante notasset Martyrologos, qui, spretis vetustatis scaturiginibus, per lacunas continuo ambulant. Ipsas erga ejus scaturigines adeamus, quas unicas & solas ostendit fragmenta, sive Adversaria sub nomine Luitprandi, sive Eutrandi nuper collecta: ex quibus hac describo num. 67 & 68 in Adri-

*Ab Brito-
nia in Gal-
lacia Episcopus
S. Aristoboli
pater SS. Jacobi
& Joannis
Apostolorum.*

E

*Ab illis
fratibus.*

F

*postea Cæsaream
venit.*

A *tenf editione aut num. 75 & 76 in Antuerpiensi*: In Astu-
ribus Hispania, urbe Britonia, sanctorum Martyrum
Gorgonii, Firmi, Antonii & Agapis Virginis, nato-
rum in Nicza Bithynia, casu ad Hispaniam delato-
rum, in persecutione Decii, qui decimo Martii per
varios & terribiles cruciatus palmam martyrii tandem
consecuti sunt. *Hec priore numero continentur, arrepta
ex Martyrologio Galefinii occasione, in quo hi quatuor
Nicza passi traduntur. Agimus de SS. Gorgono & Fir-
mo cum Martyrologio Romano ad xi Martii & hunc lo-
cum Adversariorum discutimus. Ab his separamus S.
Agapam Virginem, non Nicza sed Antiochia cum S.
Mariana, sive Marina passam; secuti Bedam, Rabanum,
Notkerum, Grevenum, & quamplurima illustriora Mar-
tyrologia MSS. Atque adeo qua Baronio objicit Tama-
jus, videri fortassis cuipiam possint, in eum retorquen-
da. S. Antonium ab aliis ibidem separamus. At postero-
re numero ista huc spectantia leguntur: Lucius, vel Lu-
cas, Episcopus Britonensis in Hispania, petens Cae-
saream Cappadociae (nescitur causa) cum sociis passus
est sub persecutione Neronis, coliturque memoria ejus
& Britonia, ut in propria Sede, & Caesarex Cappado-
ciae. Hec unica veritas scaturigo. Sed unde cum S.
Aristobulo cum in Hispanias venisse probatur? Unde an-
tiquis ejus apud Britonenses cultus asseritur: cum primus
eum Catalogo Episcoporum inseruerit Tamajus? Dedimus
de S. Lucio antiqua Martyrologia circiter quadraginta
absque ulla Britonia mentione, quam ob nuper excogitata
Fragmenta aut Adversaria Luitprandi non audemus Ca-
sarensi Martyri & Episcopo Lucio tribuere, cum ipse Ta-
majus asserat ad dictum diem xvi Octobr. perperam Luit-
prandum in Adversariis num. 78 affirmare S. Marti-
num Suevorum Apostolum fuisse Episcopum Brito-
nensem. Ad xx Martii, quo die S. Martinus colitur
Tamajus pag. 329 monet Lectorem, ne glossematis va-
nitate in Luitprandi Adversariis, num. 78 a D. Lau-*

rentio Ramirez editis, nitatur, credens B. Marti-
num fuisse Episcopum Britonensem, post Dumiensem,
& denique Braccarensem, ut ipsum sic glossema menti-
tur... quia nullus ex nostris tale quid dixit. Sed edidit
Madriti in eisdem Luitprandi Fragmentis num. 70 D.
Thomas Tamajo de Vargas. Unde ergo mendax glossema
ibi potius quam hic in S. Lucio agnoscat, cum nullus ex
scriptoribus, ne quidem Hispanicis, eum Catalogo Epi-
scoporum Britonensium, ipso Tamajo Salazario attestan-
te, inseruerit? De primis Episcopis Britonensibus tem-
pore Gothorum Regum, ac urbe a Saracenis destructa &
Sede dein Mindoniam translata, egimus 1. Martii ad
Vitam S. Rodesindi Episcopi Dumienfis § 3, ostendimus-
que Dumienfes Episcopos a Britonensibus & Mindonien-
sibus semper alios extitisse.

8 Præterea quia SS. Absalon, sive Absalonius, Lor-
gius aut Georgius aut Largus, & Herolus sive Hera-
clius, in Martyrologiis excusis Beda, Galefinii & aliis
separatim a S. Lucio Episcopo & Martyre collocati absque
loco Martyrii legebantur, iis consarcinator Chronici,
quod sub Flavii Dextri nomine prodit, locum in Hispania
assignavit ad annum Ch. 300 num. 6. his verbis: Au-
strobriga in Hispania eodem tempore sancti Martyres
pro Christo necati (hi sunt necati illis jugati) Absoloni-
us, Heraclius & Largus. Rodericus Carnus verba pa-
rentesi inclusa vult expungi. Bivarinus hos eisdem asserit
a nobis jam relatos, eosdemque Hispanico suo Martyrolo-
gio inscripsit Tamajus Salazarius, ac per verba parentesi
inclusa intelligit genus martyrii, quo horum Martyrum
viva corpora putridis cadaveribus alligata fuerint, dum
hoc immanissimum cruciatu tabescentes, e corporum car-
cere redimti laureas in caelo commuerunt æternas.
Ceterum in qua urbe (nam plures Austrobrigas Carnus,
Bivarinus & Tamajus assignant) sancti hi Martyres coro-
nati sint, nullus aude assignare.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PAULO, HERACLIO, SECUNDILLA, SIVE SECUNDOLA,
JANUARIA, LUCIOSA, IN PORTU ROMANO.

Sylloge historica.

R *Enlimus ad diem xxiv Februarii sanctos Mar-
tyres Paulum & Primitivum, sive Primitivam,
in Porto Romano in odium fidei Christiana interemptos,
& civitatem illam Episcopalem, olim nobilissimis edificiis
celebrem, atque etiamnum Cardinalitia dignitate orna-
tam, descripsimus. Dubitavimus etiam num saltem S.
Paulus, si non etiam Heraclius esset ad hunc secundum
diem Martii amandandus, sicuti ad eum rejecimus Ca-
sarenses in Cappadocia Martyres, SS. Lucium, Ab-
salonem, Georgium, seu Lorgium & Herolum, de qui-
bus hoc die titulo precedenti egimus, & præcipua Marty-
rologia cum horum Portuensium Sanctorum mentione
attulimus, ac sub finem addiximus, si alii diis certiora
repererint, eaque suggererint, ea nos ad hunc diem esse
prolaturos. Antiquissimum MS. Martyrologium S. Hiero-
nymi diem xxiv Februarii ita auspiciatur: Romæ in
Portu natale Pauli & Primitivi. In Lucensi & Parisiensi
omittitur Paulus. Idem Martyres Romæ adscripti,
omisso Porto, relati tunc sunt ex MSS. Richenoviensi &
Aquisgranensi, & Additionibus Greveni ad Usuardum.
Solus Primitivus Romæ passus tradebatur ex MSS. Tor-
naciensi & Lariensi, ac Primitiva scripta in MS. S. Cy-
riaci, & Primitiva in Martyrologio Romano & Parisiensi
S. Hieronymi.*

1 In dicto MS. Martyrologio S. Hieronymi ad hunc
diem ista solum habentur: Romæ Secundula Januariæ.

In Lucensi & Parisiensi omittitur vocabulum Romæ &
in hoc additur Luciosæ. In Richenoviensi est Januarii,
& vox Romæ per errorem interseritur Martyribus Casa-
reusibus. In MS. Adone, nunc Regina Suecia Christiana,
olim Ecclesia Telonenfis, ista habentur: Item eodem
die SS. Secundolæ & Januariæ. Iis Paulus adjungitur
in pluribus Martyrologiis. MS. Regina Suecia: Romæ
Pauli. MSS. Casinenfis & Altempsianum: Romæ Pauli,
Januarii. Beda excusus & MS. Richebergense: In Por-
tu Romanæ, Pauli, Secundolæ, Januariæ. Corregius
Rabanus: In Porto Romano, Pauli, Secundolæ, Ja-
nuariæ, Tornacense MS. Eodem die in portu Romano
in cimiterio, Pauli natalis (ac transponendum, Na-
talis Pauli) Secundolæ & Januariæ Virginum. MS. S.
Maximini. In Porto Romano Pauli, ac Martyribus Ca-
sarensibus adjiciuntur Secundula & Januariæ. Iisdem
adjecta Secundola in MSS. Centulensi & Aquisgranensi:
in hoc aliis etiam adduntur Paulus & Januarius, qui et-
iam in MS. S. Cyriaci Romæ adscripti leguntur, & Ja-
nuaria reponenda. Ita pro Secundola in MS. Pragensi
Secundinus legitur, sed perperam & adduntur Januariæ
& Paulus, aliis etiam immixti.

3 Quartum apponit Galefinius: In Porto Romano
sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundola &
Januariæ. Molanus in prima editione illos ita refert:
In portu Romano Secundolæ, Januariæ, & SS.
Pauli

11 MAR-
TII.

Aliqui
Martyres
in Porto
Romano
sepulti.

8 Martii
SS. Secun-
dula, Janu-
aria, Im-
cusa.

Paulus.

Molanus.

A Pauli & Heracli. *Quae eadem habet Canisius. At Molanus in posterioribus editionibus tres priores refert, ad alias Martyres amandato Heraclio, quem tamen Paulolum junxisse videtur Vandelbertus hoc versu:*

Senis mox Nonis Heraclius Paulusque coluntur.

Eisdem duos refert Ado MS. S. Laurentii prope Leodiam. Quatuor inscripti sunt Martyrologio Romano his verbis: In Portu Romano sanctorum Martyrum Pauli, Heraclii, Secundillae & Januariæ. Ex his Secundilla, aliis Secundola, aut Secundula dicitur. Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum plures miscet: Romæ, inquit, SS. Gregorii, Heracli, Absalonii, Pauli, Januarii, Primitivi, Secundolæ. De eisdem etiam agit Ferrarius in Catalogo generali, ac de feminis Arcturus de Monasterio in sacro Gynæceo. Additur Luciola ex Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso.

4 Tamajus Salazar in suo Martyrologio Hispanico ista proponit: CæsarAugustæ in Hispania depositio S.

Pauli Martyris, qui cum Heraclio & aliis sociis Martyribus in Portu Romano agonem consummavit. Cujus sacra pignora Hispaniam delata & in cænobium Fratrum SS. Trinitatis Excalceatorum reposita, ibidem honorifice coluntur & servantur. *Hæc Tamajus, qui subit*
max in Notis Heraclium expunctum cupit, & Augustobrigam amandas, & S. Paulum socium SS. Secundillæ & Januariæ Martyrum statuit. Adde dein Acta Instrumentalia per Illustrissimum ac Reverendissimum D. Julium Rospillofi Episcopum Tarsensem, in Hispaniarum regnis Nuntium Apostolicum, in receptione, traditione & distributione sacrorum Corporum, quæ xii missæ erant, confecta. Dicuntur in iis ea Corpora ex cœmeterio Calisti via Appia & ex cœmeterio Priscillæ via Salaria extracta. Sed ad libitum suspicamus hunc diem 11 Februarii venerationi Sancti hujus Pauli electum, quod hoc die S. Paulus in Portu Romano Martyr colatur.

DE S. SIMPLICIO

PONTIFICE ROMANO

Commentarius historicus.

§ I *Elogia MSS. Propugnata Ecclesia contra Imperatores & Episcopos CP. Varia gesta circa Episcopos Italia & Hispania.*

I Inter præclara monumenta, quæ Illustrissimus Lucas Holstenius, Canonicus S. Petri & bibliotheca Vaticana Præfatus, a se collecta, ac prælo parata moriens commendavit Eminentissimo Cardinali Barberino, fuit Catalogus Romanorum Pontificum, erutus ex antiquissimis membranis Palatinis Vaticanae bibliothecæ, contentus in Codice XLIV sive XX armario ante Pœnitentiales Psalmos Davidis: ac de S. Simplicio ista continentur: Simplicius natione Tiburtinus ex patre Castino sedit annos XV, mensem 1, dies VII. Hic constituit ut ad S. Petrum & S. Paulum Sanctumque Laurentium Presbyteri manerent, propter pœnitentes & baptismum. Hic ordinavit Episcopos XXXI, Presbyteros LVI, Diaconos CX. *Hæc ibi, ubi nomen S. Petri a nobis insertum est, quod præ vetustate non poterat legi. Alium Catalogum Pontificum reperimus Roma in pervetusto codice MS. Reginae Sueciae signato numero 58. In hoc Pontifices cum suis elogiis referuntur usque ad Bonifacium II sive annum DXXX, ac deinde aliquorum sequentium Pontificum nuda nomina ac tempora, quibus sederunt, recensentur usque ad S. Gregorium Magnum. De S. Simplicio ista ibi leguntur: Simplicius natione Tiburtinus, ex patre Castino, sedit annos XV, mensem 1, dies VI. Hic constituit ad S. Petrum, & ad S. Paulum, & ad S. Laurentium hebdomadas, ut Presbyteri manerent propter baptismum & pœnitentiam, petentibus de regione prima ad S. Paulum, de regione tertia ad S. Laurentium, de regione VI ad S. Petrum. Sub hujus Episcopatu venit relatio de Græcia ab Acacio, qui fuit Episcopus Constantinopolitanus, & adfirmabat Petro Alexandrino Eutychiano hæretico, facta petitione ab Acacio venit. Tunc fuit Ecclesia exequens. Tunc Simplicius Præsul damnavit Petrum Alexandrinum, de quo Acacius innumera crimina adfirmabat. Eodem tempore rescriptis Timotheus Catholicus & Acacius dicentes: quia vero in mortem Proterii Catholici Petrum esse mixtum. Tunc Simplicius Præsul dissimulans, numquam scripsit Acacio, sed damnavit Petrum. Hic fecit ordinationes per mensem Decembr. III, Presbyteros LVI, Diaconos XI, Episcopos per loca XXXI. Sepultus est ad B. Petrum V Nonas Martii &*

cessavit Episcopatus dies V. *Hæc latius deducita sunt apud Anastasium Bibliothecarium in libro de Vita Pontificum Romanorum sæpius excuso. Nos singula ex his aliisque auctoribus recensemus.*

2 S. Simplicium fuisse natione Tiburtinum, sive Tibure in Latio, quod Virgilius lib. 7 *Æneidos* versu 670 superbum cognominavit, patre Castino progenitum omnes afferunt: Ciacconius de *Vitis Pontificum* suggerit pro Castino, alias Castorem legi, quod necdum reperimus. Quæ ante Pontificatum gessit latet. Apud Joannem Stellam *Ventum*, qui etiam *Vitas Pontificum* collegit, dicitur a juventute sua non modo simplex, sed & rectissimus ac timentis Deum fuisse. De tempore, quo ad dignitatem Pontificiam assumptus est, ita scribit Marcellinus Comes in *Chronico*: Indictione v Pusco & Joanne Coll. Leo Imperator Anthemium Patricium Romam misit, Imperatoremque constituit. Romanæ Ecclesiæ Simplicius XV Pontifex creatus vixit annos XV. *Præfuerunt dicti Consules anno Christi CCCCLXXI, quo itidem Indictio v notabatur, & Leo XI anno moderabatur Imperium Orientale. Addit Idacius Episcopus in Chronico, Arthemium fratrem Procopii a Leone Augusto de Constantinopoli cum Marcellino aliisque Comitibus, viris electis, & cum ingenti multitudine exercitus copiosi ad Italiam directum, octavo milliario de Roma Augustum appellatum mense Augusto, pro quo pridie Idus Aprilis habes Anonymus Cuspiniani. In hoc comitatu una in Urbem ingressi sunt Macedoniani hæretici: quare (ut scribit, Gelasius anno CCCCLXXI creatus Papa, in epistola XI ad Dardani Episcopos) Papa Hilarus Anthemium Imperatorem, cum Philotheus Macedonianus, ejus familiaritate suffultus, diversarum conciliabula nova sectarum in Urbem vellet inducere; apud B. Petrum Apostolum palam, ne id fieret, clara voce constrinxit, intantum, ut non ea facienda cum interpositione juramenti, idem promitteret Imperator. Verum quia Hilarus Papa non diu perstitit in vita, difficillima hujus rei executio mansit penes successorem S. Simplicium. Decessisse Hilarum 14 Idus Septembris antiqua Martyrologia indicant: in quibus dicta die inter Sanctos sacra ejus memoria inscripta est. In nonnullis factis dies ejus natalis ad XX aut XXI Februarii refertur, apud Patavinum vero statuitur obiisse VI Calendas Augusti: quæ plenius ad Vitam ejus 2 Septembris erant explicanda. Cum igitur post obitum S. Hilari sedes vacasset*

M

dies

A dies decem, creatus est xx die Septembris S. Simplicius: cui, inquit Baronius in Annalibus ad dictum annum, invigilandum fuit, tum domi, tum foris. In Urbe enim sub Græco Imperatore haud satis tuto consistere videbatur Catholica fides. In Oriente vero serpebat sicut cancer, sæpe curatum, numquam sanatum, Eutychianæ hæresis apostema. Ad quam hæresim ut via sternereetur; Leo Imperator (verba sunt Baronii) quod obtinere non valuit a Leone Romano Pontifice, nec ab Hilario successore, a Simplicio Papa impetrare satagit; ut rata haberentur decreta ab Episcopis Synodi Chalcedonenfis, quæ pertinebant ad privilegia Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Verum & ipse Simplicius vehementius restitit, obstititque ejus conatui, misso ad hoc Probo Episcopo Canusino Legato Constantinopolim. *Quæ omnia in citata Gelasii epistola ad Dardania Episcopos leguntur; & hæc de S. Simplicio inferuntur*: Ea nihilominus etiam sub sanctæ memoriæ Papa Simplicio Legatum Sedis Apostolicæ sanctæ memoriæ Probum Canusinæ urbis Episcopum, Leone Principe tunc petente, præsentem docuisse nullatenus possententari: neque his prorsus præbuisse consensum. Atque ideo non civitatis cuiuslibet respiciant qualitatem, sed modum dispensationis Ecclesiasticæ, paterna traditione firmatum, convenienter observent. Sed hæc ad tempora Acacii Episcopi Constantinopolitani referenda sunt: qui anno cccclxxi creatus, factu & temerario conatu affectavit primatum, cuius stulta præsumptioni, ut ex allatis Gelasii verbis patet, fortiter resistit Simplicius Papa.

3 Mortuo dein Leone Imperatore anno cccclxxiv, mense Januario, successit Leo junior Zenonis & Ariadnæ filius, a Leone ante obitum Caesar renuntiatus: qui mox mense Febuario patrem Zenonem manu propria coronatum conficiens Augustum, qui solus, filio eodem adhuc anno vita functo imperavit usque ad annum cccclxxvi, quando in exilium pulso Zenone, Basiliscus regnavit in Eutychianam inducens hæresim: qui dum male parvo Imperio per tyrannidem abuteretur, Zeno, postquam xx menses ejectus fuerat, Imperium recuperavit anno cccclxxvii. Tunc Acacius, licet sub Leone Imperatore repulsus fuisset, pro Primatu suo iterum certamen restauravit: sed ejus conatibus fortiter adversatos esse S. Simplicium ejusque successorem Felicem Papam, tradit ante citatus Gelasius: qui cum de novis conciliabulis diversarum sectarum in Urbem a Philotheo invchendis egisset, ista addit: Sanctæ memoriæ nihilominus Papa Simplicius & post eum sanctæ memoriæ Papa Felix, non solum Basiliscum tyrannum, sed etiam Imperatorem Zenonem pro iisdem ipsis excessibus auctoritate libera sæpe increpasse noscuntur; neque potuisset, nisi Constantinopolitani Præsulis accenderetur instinctu: qui particeps externæ communicationis effectus, necessario, in quod ceciderat, jam fovebat, malens in suæ prævaricationis obstinatione persistere, quam curandus ad salubria remeare, sicut ipse rerum probavit eventus.

4 Dum ista in Oriente gerantur, Imperium Occidentale desitum est Basilisco & Armato Coss. Inditione xiv anno Christi cccclxxvi, postquam illud intra triennium administravit Othobius Anthemii supra memorati successor, Glycerius, Julius Nepos, ac tandem Momyllus, qui & Augustulus appellatus, ab Odoacre Thuringorum Rege, qui cum Scyris & Hæruis auxiliaribus Italiam occupavit, in Campaniam relegatus. De Rege Odoacre egimus sapius, potissimum ad Vitam S. Severini Noricorum Apostoli, & S. Epiphaniæ Tleinensis Episcopi viii & xxi Januarii. Verum quod ad S. Simplicium spectat, est consideranda indefessa sollicitudo veri Pastoris, in avertendis undique periculis, cum nullus penitus Catholicus Rex aliqui saltem exigua provincia dominaretur. Italiam namque occuparas dictus Odoacer Rex Ariannus: Gallia misere seissa erat inter Gothos & Burgundiones etiam Ariana ha-

res infectos, & Francos adhuc Gentiles. Africa ingemiscens sub persecutione Genserici Ariani iidem tyranni. In Orientali Imperio dominabantur aut Zeno, aut eo aliquandiu pulso Basiliscus, hic aperta, iste simulata perfidia hereticus Eutychianus. Hispania denique sub jugo Gorborum aliorumque Ariannorum Principum misere tractabatur. Interim ad omnes circumquaque constitutos Catholicos extendebatur vigilantissimum S. Simplicii Papa studium: certe prima epistola, qua Zenoni Hispalensi in Hispania Episcopo commisit vices sedis Apostolica in omnibus Hispaniarum Ecclesiis, extat verbis quidem brevis, sed vero spiritu Dei plena, quam hic repetere est ejusmodi: Dilectissimo Fratri Zenoni Simplicius. Plurimorum relatu cognovimus, dilectionem tuam fervore Spiritus sancti ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragii detrimenta, Deo auctore non sentiat. Talibus itaque gloriantes indicis, congruum duximus, vicaria Sedis nostræ te auctoritate fulciri. Cujus vigore munitus, Apostolicæ institutionis decreta, vel sanctorum terminos Patrum, nullo modo transcendendi permittas: quoniam digna honoris remuneratione cumulandus est, per quem in his regionibus divinus crescere innotuit cultus. Deus te incolumem custodiat, Frater carissime. Hæc ibi: neque dubitandum est, quin similem habueris sollicitudinem erga alias per universum Christianum orbem constitutas Ecclesias: quamvis hæc per ejus epistolas, quas ut plurimum periisse ex supra indicata epistola S. Gelasii colligimus, non possit manifeste probari.

5 Quæ tertio loco collocatur S. Simplicii epistola ad Florentinum, Equitium & Severum Episcopos, indicat jux ordinandi Gaudentio Episcopo Ausiniensis Ecclesiæ penitus abrogatum, ac proximo Episcopo delegatum, eique administrationem reddituum Ecclesiasticorum prorsus interdictam: quod illicitas ordinationes habuisset, & redditus Ecclesiæ male divisisset: additurque præceptum de oblationibus more Ecclesiæ consuetis ita partiendis, ut Episcopus ex his unam tantum portionem accipiat, unam iridem Clerus inter se pro singulorum meritis dividat, una vero in ecclesiæ fabricam & in pauperes ac peregrinos erogentur. Data traditur hæc epistola xiii aut xiv Kalend. Decembrium post Consulatum Leonis Augusti. Annus is est cccclxxv. Est Ausina sive Ausinum oppidum Italia in Vestinis, a quo oppidani apud Plinium lib. 3 Historia cap. 12 Ausinates dicuntur, hodieque vulgo dicitur Osena, in Aprutio ulteriore, inter Aquilam, Populium & Pinnam situm: de quo videndus Cluverius lib. 2 Italia antiqua cap. 12.

6 Inter duas jam indicatas epistolas interponitur secundo loco, quam scripsit Joanni Ravennati Episcopo, quem acriter increpat, quod Gregorium quemdam, tametsi relictantem, ordinasset Episcopum Ausinensem, minaturque severiori se in eum sententia usurum fuisse, nisi causis iis esset retractus, quas Proiectus Episcopus præfatus adferebat. Data legitur iii Kalend. Junii Severino viro clarissimo Consule. Ferdinandus Ughehus tomo 2 Italia sacra in Ausinensibus Episcopis tradit, hanc Gregorii ordinationem anno Christi cccclxxvi factam. Verum passim asseritur illud annum caruisse Consulibus. Inscriptus est dictus Episcopus Ravennatis Martyrologio Romano ad xxi Januarii, quo die Acta ejus dedimus ex Hieronymo Rubeo, & annotavimus littera P videri posse in hac epistola restituendum. Severo v. cl. Cos. qui anno cccclxx cum Jordane Consul fuit, quod sequentes aliquot epistole ante Consulatum Severini, qui incidit in annum cccclxxii, fuerint conscriptæ: ad quem tamen annum ordinationem illam retulit Baronius.

7 II Gossa S. Simplicii in defensionem fidei contra Timotheum Elurum, Petrum Fullonem, Petrum Mangum & Acacium.

7 I Nter Patriarchas Ecclesiarum Orientalium ante S. Simplicii Pontificatum fuerat apud Alexandrinos S. Pro-

epistola Leonis
Imperatoris
privilegia
pro Ecclesia
& P. p. p.

Zenonem
Episcopo
Hispaniarum
vicariam
Sedis
Apostolicæ
constituit

Episcopo
Ausiniensis
Ecclesiæ
ordinandus
& administrandus
redditus

in Italia
græcorum
barbari

Reverentissimus
Episcopus
Ausiniensis
Ecclesiæ
ordinandus
& administrandus
redditus

ipso sedulo
revigilant
Episcopo

A Proterius, cuius gesta dedimus xxviii Februarii, ac mo-

tem ejus loco § III deduximus. Contra S. Proterium a-

consecratis per nocturnas praestigias monachis elatus est Ti-

motheus Elurus, atque interficarios ordinatus, mox Con-

cilium Chalcedonense inverteunda anathematizavit, & fa-

cta in ecclesiam irruptione, S. Proterium, qui ad baptis-

rum confugerat, crudeliter ipse fere suis manibus inter-

mis; dein corpus mandavit in partes scindi, atque igni

comburendum tradi, ac cineres in ventos dispergi: & quia

modum ejus vesania erat satisfactum, capis favere in or-

thodoxos Episcopos & Clericos, eosque & ipsum S. Proce-

rium dno anathemate damnavit, ac nomen hujus e Dipty-

chis erasse: imo & sedem Pontificalem ejus combussit, perso-

nas etiam ejus propinquos: ausus demique fulmine ana-

& damnatos haereticos suis locis reddidit. Vadit Alexan-

driam: fugit Timotheus Catholicus, & in monasterio la-

ter. Petrus ille se iterum junxit Timotheo, cum quo

fuert ante damnatus. Hac auctor coevus.

9 Neque hic stetit Cleri & monachorum Constantinopoli

degenium in vera fidei defensionem ardens studium, sed

litteris Romam missis universam hanc machinationem S.

Simplicio Papa indicavit: qui in suo ad illos responso epi-

stolam suam ita incipit: Per filium nostrum, laudabilem

vicum Epiphanium, litteris vestrae dilectionis serius

quam voluistis acceptis, magno sumus dolore permoti,

quod illic intra Ecclesiam Dei scandalorum recidiva na-

scantur incendia, ubi toties auctoritate Apostolicae Se-

dis, & sententia Synodi universalis, extincta sunt. Cui

namque in toto terrarum orbe cum perversitate dogma-

tum nefandorum Nestorii, Eutychetis Dioscorique da-

Timotheus
Elurus in-
terficarios
ordinatus
mox Con-
cilium Chalcedonense inverteunda anathematizavit, & facta in ecclesiam irruptione, S. Proterium, qui ad baptis-

inducitur
Epif. opus
ad anathematis
Timotheus
Salophaciolus
pater Salophaciolus
inducitur

a Basilisco
restitutus
ad Elurum, &
autorem
Timotheus
Basilisco

C studiosi
succubabant:
Hostes tuos cibasti, o Papa. Ille
vicissim respondebat: Ita est, cibavi. Hoc pacto implius
ille execrationes in Chalcedonensem Synodum coniecit.

offensum
adacris CP.
impedimentis
huius Cleri &
monachis

Tomus I.

ad hunc ad-
monitum S. Sim-
plicius,

E

apud Zenonem
notam refertur
per hunc
textum agitur
posterior?

F

omni 497

Romae in
Concilio
daunt
ad hunc

A lium, in quo damnatis Eutiche, Dioscuro, Timotheo Alerio, sancta Chalcedonensis confirmata. Ita Philippos Labbe in Synopsi Conciliorum, qua ab eo recensita cum maximo addidamento nunc eduntur: additque Timotheum Alerum in impia Synodo Chalcedonense concilium condemnasse, teste Synodici auctore. Quod Job Basilisco corrigis.

Pulso Fullone
et successore
Stephano

10 Qua deum a Zenone Imperatore circa duos a Basilisco tyranno relictos Episcopos acta sunt, ista narrat Theophanes: Petrum Fullonem, ut qui Basilisco faverat, Zeno habuit exosum. Orientalis itaque Synodi decreto dignitate motus est, & in eius locum Joannes ordinatus. Hic quoque post menses tres ejicitur, ac demum successor ejus Stephanus vir pietate spectabilis Antiochiae promoveatur Episcopus. Petrus autem Pityos relegatus, custodibus eludit, & ad S. Theodorum Euchaitarum tutelarem profugit. In his Timotheus Alerus moritur, & in eius locum Petrus Mongus, (i. Μύρρον Græcis) inducitur, vir nequam & veritatis adversarius, olim depositionis poena multatus. Hic ab uno Episcopo, eoque pariter deposito consecratur: hunc Dei zelo moti monachi quidam adorti, sex tantum & triginta dies Pontificatus honorem affecutum deturbant, & iterato Timotheum Salophaciolum virum throno dignum restitunt. Auctor Breviarii historia Eutychianistarum hac ita narrat: Redit Zeno ad regnum, Basiliscus opprimitur. Mittitur Alexandria, ut pulso pervasore Timotheo, Timotheus Catholicus redderetur Ecclesiae: sed Timotheo damnato morte prævento, Petrus confors ipsius, ab uno hæretico

Abbas mon
acho, ac Petri
Mongus Co
nominatus

B Alexandrinus Episcopus ordinatur: quem nihilominus deieci jussit Christianissimus Imperator, sicut Acacii Constantinopolitani litteris continetur. Sunt hæc excusa ante in epistolam S. Simplicii, qua respondet Acacio, & gratulatur Timotheum Catholicum Alexandrina Ecclesia jussu resistunt. Sed qua subsequente sunt, idem Auctor in Breviario ita proseguitur: Cum plurimi seu Clerici, seu monachi, seu secularis vitæ homines, ad communionem Catholici Episcopi Timothei nollent penitus convenire, diversis Sacris terruit universos clementissimus Imperator. Scriptis ad Papam Simplicium Timotheus (dicens Petrum olim in diaconio esse mandatum, nunc etiam Christiana societas semotum, mandans per Esaiam Episcopum) rogans ut scriberetur Imperatori de Petro, qui latebat in Alexandrina civitate, & insidiabatur Ecclesiae, ut ad longinquum deportaretur exilium. Per ferme triennium sanctæ memoriæ Papa Simplicius non desit scribendo ad Acacium Episcopum, ut ageret cum Imperatore, & fieret de Petro, quod Timotheus Episcopus postulabat. Scriptum est etiam Principi, sed numquam inde rescriptum est. Epistola S. Simplicii hæc super re ad

gratulatione
S. Simplicii
deus resistit
tum Timotheum
Catholicum

urgit ad
pulso in exi
lium depor
tatur.

C Zenonem extat numero xii, data x Kal. Novemb. Illo V. C. Consule, proinde anno Christi ccccxxviii. Ad Acacium vero data sunt x, xi & xiii, & hæc quidem xvi Kalend. Novemb. eodem Illo Consule.

Stephanus
Antiochenus
monachus

Successor ab
ter Stephano
nati mon
achus

Calandionem
successorem
ordinatum
non appro
bat S. Sim
plicium.

11 Antiochena Ecclesia non potuit diu operta requie frui: de qua ista tradit Theophanes: Stephano Antiochiae Episcopo factis functo, Stephanum alterum Zenonis Imperatoris jussu in ejus locum ordinaverunt: quem fidei perduelles pro sua in Petrum Fullonem propensione, in amentia subsidium furorem armantes, in sancti Martyris Barlaam baptisterio, acutis calamis perfosum & necatum, in Orontem fluvium projecerunt. Inscriptus est hic Martyr Stephanus Martyrologio Romano ad xxv Aprilis. Zeno porro (ita pergit Theophanes) facinus attentatum ulturus, Acacio Constantinopolitano Præfuit, ut Antiochiae crearet Episcopum, mandavit: Quod factum, ut auctoritate Pontificis Romani approbaretur, epistolas hæc de re ad S. Simplicium miserunt ambo, Zeno Imperator & Acacius Episcopus. Utrique respondit Papa, & electionem Episcopi Antiocheni ingrati Imperatoris approbat, cum amore quietis sanctæ & religiose fuerit peracta. Data scri-

bitur x Kalendas Julias post Consulatum Illi V. CL. sive D anno ccccxxxix. At quis tunc elatus fueris, non indicatur in Litteris Apostolicis. Baronius ad dictum annum cccc. xii ordinatum tradit Stephanum Juniores, quasi Stephanus Senior fuisset occisus: quo in pace mortuo vi xix p. 610. Theophanes asserit Stephanum juniorem ordinatum, ac dein necatum, & ab Acacio Calandionem consecratum. Eodem modo apud Evagrium lib. 3, Historia Ecclesiastica cap. 3 dicitur Stephano extincto Calandio illius Sedis clavum suscepisse, qui omnes qui ipsum adibere induxit, ut cum Timotheo tum litteris Basilisci, generatim ad omnes scriptis, anathema indicerent. Hæc Evagrius apud quem dictus Timotheus Alerus jam ante extinctus. Reliqua ad Vitā S. Stephani erunt accuratius examinanda.

12 Eodem anno, quo ista circa Sedem Antiochenam sunt peracta, obiit Alexandria Timotheum Salophaciolum scribis Theophanes: in ejus locum Joannes Tabennesiotes, vir litterarum gnarus & rectorum dogmatum strenuus propugnator, Presbyter & Oeconomus Alexandrinorum Ecclesiarum, fuit promotus. Verum postmodum, studiosi partium Petri Mongi largitionibus atque imposturis Zenoni, ut Joannem Tabennesiorem Episcopum, quasi præter ejus mentem consecratum, expelleret Alexandria, Petrum vero Mongum ab Euchaitarum locis Alexandriam revocaret, suaserunt. Tum vero Henoticon, pacis nimirum sanctionem, ab Acacio Constantinopolitano, prout affirmant nonnulli, dictatum, Zeno tulit, & per omnes provincias promulgavit. Mongum vero priusquam rediret Alexandriam, cum Simplicio Romano Pontifice & Acacio jussit Zeno communionem habere. Hinc ut Mongum acciperent, ejicerent vero Joannem, Acacius ad Alexandrinos scripsit. Joannes Petri adventu comperto, Clero licet & populo pro eo animas ponere paratis, ac ne discederet deprecantibus mala, quæ Petrus foret commissurus, secum reputans, prudenter & citra tumultum urbe dilapsus est. Hæc Theophanes: cui consentiens auctor Breviarii ista scribit: Cum Joannes de consuetudine majorum ad Apostolicam Sedem Synodica per Isidorum Presbyterum & Petrum Diaconum scripta misisset, superveniente Uranio subadiuva, & Joannem jam Episcopum Sacra Principis deferente, ab Episcopatus illius confirmatione Papa suspensus est. Et quia in iisdem Sacris de restituendo Petro, quem ipse damnavit, fecerat mentionem, hæc pars omnino est abnegata: unde videtur clementissimus Imperator offensus. Qua de eadem S. Simplicius epistola xvii ad Acacium data Idibus Julii Severino V. C. Conf. anno Christi ccccxxxii clarius explicat his verbis:

Tabennesiotes
Alexandria
monachus

eligunt Jo
annem Tab
ennesiorem

reclamant
Zenoni Im
peratori

E

13 Nuper ab Aegypcia Synodo, quæ & numero plurima, & fidei Catholice esset communio suffulta, atque ab ipso omni propemodum Clero Alexandrinæ Sedis ad nos ex more relatio missa patefecit, sanctæ memoriæ Fratrem quemdam & Coepiscopum nostrum obiit Timotheum, inque ejus vicem, consensu fidelium voluntate Joannem, cui ad Sacerdotium constare crederentur omnia, subrogatum, ut nihil omnino restare videbatur, nisi ut Deo gratias agentibus nobis atque gaudentibus, ut sine strepitu, quod Catholicus in defuncti ministerium successisset Antistes, Apostolicæ quoque moderationis assensu votivam sumeret firmitatem; cum ecce secundum consuetudinem mihi talia disponenti, tranquillissimi Principis scripta sunt reddita, quibus memoratum, tamquam perjuri reum, quod Fraternitati quoque tux non esse diceretur incognitum, Sacerdotio perhibere indignum. Illico retraxi pedem, & meam revocavi super ejus confirmatione sententiam, ne quid contra tantum ac tale testimonium præpropere fecisse judicaret. Sed illud me non mediocriter facie attonitum, quod eisdem litteris suis Petrum, qui hæreticorum socius dudum extinctus probetur & princeps, quod conscientiam dilectionis tuæ meminisse non latere,

illam S.
8 apla. no
ho. et anno
obitus or
epistolæ

impedire
ab Imper
toris

comparavit
et substat
Thom
Mongum
hæreticum

A latere, instructionesque ipsas, quibus fuerit confutatus, nosse confidimus, quemque etiam dubium non sit adhuc extra communionem durare Catholicam, (sepeque nos de eodem ex illa urbe pellendo scripsisse sit certum) ad præfata Ecclesiæ regimen promovendum: eumque promittat rectæ fidei definitionibus convenire, a cujus utique, sicut superius dixi, consortio tam degere extraneus, quam ejus communione discretus est: ad quam si nunc redire contendit, nisi per satisfactionem Christianis regulis competentem non potest introire: ac proinde non ad fastigium Sacerdotalis dignitatis accedere, sed medelæ, quæ post penitentiam præbenda est, consequenter aptari: animæ suæ cupiens reconciliatus auxilium, non gradum summi honoris affectans, qui diu convincitur fuisse perversus: ne per speciem remeantis non remedium sinceræ salvationis inquirat, sed facultatem propagandæ pravitatis inveniat. Quo facto non hunc magis ab errore detrahimus, quam perniciem fidelibus irrogamus, eoque modo Chalcedonenſis Synodi statuta violantes, aditum sæva copulatione grassandi in Ecclesiâ lupis rapacibus aperimus. *Hæc S. Simplicius de Petro Mongo in dicta epistola, quam Gelasius Papa repetiit, in fragmento epistolæ a Sirmondo cum memorato Breviculo edito.*

14 Aliam eodem die epistolam ad eundem Acacium scripsit S. Simplicius in qua ista scribit: Necessario fratris & Coepiscopi nostri Calendionis Sacerdotium gremio Apostolicæ Sedis amplexi, in consortium nostrum per gratiam Christi Dei nostri tantæ urbis Antistitem collegii unione numeramus. Miramur autem nihil nos de statu Alexandrinæ Ecclesiæ te instruente didicisse: quem nunc ita habere se comperimus, ut improbi per occasionem obitus sanctæ memoriæ Timothei Alexandrinæ eandem Ecclesiâ conentur habere captivam. Unde agendum est dilectioni tuæ cum clementissimo Principe, ne convellatur sub ejus Imperio, quod tyranni Basilisci temporibus potuit haberi. quando scilicet Petrus Fullo, ut supra diximus, invaserat Sedem Antiochenam. Hic iterum amoto Calendione ad illam promotus, & Henotico Zenonis subscripsit, & Synodales litteras ad Petrum Mongum Alexandrinum Episcopum scripsit, teste Gelasio Papa in supra citata epistola ad Episcopos Dardania.

15 Denique per breves & aculeas litteras ad eundem Acacium misit S. Simplicius VIII Idus Novemb. eodem Severino Consule, conatusque illum est adversus hæreticos excitare: sed frustra. Nam, ut bene Auctor sapiens indicat, Breviculi scribit, cum sanctæ memoriæ Papæ Simplicii nihil totiens ad Acacium directæ, propter Alexandrinæ Ecclesiæ quietem & Catholicæ fidei integritatem, scripta proficerent, supervenit idem Sanctus Joannes Episcopus Alexandrinus: qui, sicut decebat, ab Apostolica Sede susceptus est. Nam & priores ejus similiter Romanæ Ecclesiæ tempore persecutionis suffugium poposcerunt.

Hujus adventus plenius universa patefecit. Cui dum Acacii scripta legeremus, quæ de Petro Fullone & Joanne Antiochenis miserat, excessus Acacii etiam in hac causa gravissimos deprehendit. Illo enim tempore, quo de Petro Mongo Alexandrino damnato retulerat, non longe etiam post de Petro Fullone & Joanne scripserat. . . . Hunc Petrus ordinavit Apamenis Episcopum: a quibus non receptus, venit Antiochiam, & Petrum Episcopatus sui auctorem depulit, & invalit ejus Ecclesiâ. Hic est ille Petrus Antiochenus, inquit Gelasius in 2 fragmento apud Sirmondum, quem nec per penitentiam ad communionem Catholicam recipi etiam a Sede Apostolica poposcit Acacius. Scilicet, ut ante dixerat, Alexandrino Petro communicavit Acacius. Sed donec advixit Antiochenus Petrus, qui utique post Acacianum cum Petro Alexandrino fœdus initum defunctus ostenditur, numquam Antiocheno Petro Alexandrinus Petrus communicare desiit. Quod Catholicorum continet relatio Sacerdotum, ceterorum-

Tomus I.

que in Catholica fide durantium, nec conscientiam latere potest totius Orientis. Quæ deinceps acta sunt; contra eos Orientis Episcopos, & Zenonem Imperatorem, & hujus Henoticon, diximus xxv Februarii in Vita S. Felicis III, quæ S. Simplicio anno cccclxxxiii vita juncto successit: imo ad utrumque spectant, quæ tradit Liberatus cap. 18 his verbis: Dum per quinque annos sepius fuisset admonitus Acacius, ut de statu Alexandrinæ Ecclesiæ sancti Papæ sollicitudinem relevaret, nihil unquam respondere dignatus est.

§. III Gesta S. Simplicii in Urbe Romana. Obitus. Cultus sacer.

16 Inter universalem omnium Ecclesiarum sollicitudinem cura singulari intendit S. Simplicius urbi suæ Romanæ: in qua varia ab eo gesta enarrat Anastasius Bibliothecarius, ac primo omnium ista habet: Hic dedicavit basilicam S. Stephani in Cælio monte in Urbe Roma, & basilicam B. Andreæ Apostoli juxta basilicam S. Mariæ, & aliam basilicam S. Stephani juxta basilicam S. Laurentii, & aliam basilicam intra Urbem juxta Palatium Liciniani beatæ Martyris Bibianæ, ubi corpus ejus requiescit. Fuisse in Cælio monte derelictum aliquod Gentilium templum, quod fornice novo induto, aliisque ornamentis additis in basilicam S. Stephani Simplicius convertit, a Pompejo S. Stephano Ugonio discimus. Stationes in hac basilica duas conficimus S. Gregorius Magnus, scilicet xxvi Decemb. in festo S. Stephani, & interstationes Quadragesimales, quæ feria sexta post Dominicam Passionis habetur. In eadem basilica habuit Gregorius Humiliam 4 in Evangelia; & titulo Presbyteri Cardinalis exornavit: in qua etiam tempore Theodori Papæ recondita fuisse corpora sanctorum Martyrum Primi & Feliciani, & dona ab hoc Pontifice oblata tradit idem Anastasius, & plenius dicendum die illorum natali 1x Junii. De secunda basilica ista habet Platina: Basilicam dedicat Andreæ Apostoli non longe a templo S. Mariæ Majoris; in qua adhuc vestigia quædam antiquitatis apparent, quæ sæpe stendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, jam ruinam minantia, commissa sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legisse memini musivo opere descripta.

Hæc tibi mens valide decrevit prædia, Christe,

Cui restator opes detulit ille suas:

Simpliciusque Papa sacris cælestibus aptans,

Effecit vere muneris esse tui:

Ne quod Apostolici decissent lumina nobis,

Martyris Andreæ nomine composuit.

Uicitur hæc hæres titulis Ecclesiæ justis,

Succedensque domo mystica jura locat.

Plebs devota veni, perque hæc commercia disce,

Terreno censu regna superna peti.

Ciaconius tradit hanc S. Andreæ basilicam a S. Simplicio etiam conditam fuisse, & hodie cerni conjunctam ad S. Antonii. Quarta basilica (nam de tertia nihil occurrit indicandum) etiamnum in præsens extat, quam Urbanus octavus instauravit, SS. Bibianæ, Demetriæ & Dorotheæ corporibus in ea repertis & sub ara maxima collocatis, uti in Breviario Romano in Lectionibus de S. Bibianæ ad 11 Decemb. legimus. Colitur S. Dorothea mater S. Bibianæ 14 Januarii, & hujus soror Demetria 27 Junii.

17 Anastasius secundo loco enarrat ista a S. Simplicio Roma præfata: Hic constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem hebdomadam, ut Presbyteri manerent ibi propter penitentes & baptismum. Regionem tertiam ad S. Laurentium, regionem primam ad S. Paulum, regionem sextam vel septimam ad S. Petrum. At supra ex MS. Regina Suecia edidimus, Presbyteros manere propter baptismum & penitentiam, perentibus de regione prima ad S. Paulum, de regione ter-

M 3 cia

A tin ad S. Laurentium, de regione vii ad S. Petrum.

Ubi aduersus Baronius hebdomadarios huiusmodi fuisse, quod ob ingruentem populum vicissim succedere deberent: qua aliique apud ipsum legi possunt. Tertium beneficium Romanis praebitum enarrat Anastasius ejusdemmodi: Hic fecit in Ecclesia Romana scyphum aureum pensantem libras quinque. Canthara argentea ad B. Petrum Apostolum sexdecim, pensantia singula libras duodecim. Additurque quarenum Ecclesia universa praebitum, & ita indicatur: Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem & Februarium, Presbyteros quinquaginta novem, Diaconos undecim, Episcopos per diversa loca septem & triginta. In MS. Regina Svecia dicitur fecisse ordinationes per mens. Decemb. 111, Presbyteros LVII, Diaconos XI, Episcopos per diversa loca LXXXII. Quem numerum fere habet Platina.

18 Sepultus denique dicitur in basilica S. Petri Apostoli v2 Nonas Martii, & cessavit Episcopatus dies sex. Sacras ejus reliquias Tiburi haberi, ibique solennitatem natalem agi annotat Baronius ad Martyrologium Romanum ad hunc 11 Martii, ubi ita refertur: Romæ S. Simplicii Papæ & Confessoris. Quæ fere eadem leguntur in Martyrologiis antiquis MSS. Ultrajectino S. Maria, aliisque, quod in Carmelo Colonienfi adservatur. In MSS. Leodiensi S. Lamberti sub nomine Bedæ & Bruxelensi S. Gudila additur: Qui sedit annis xv. Cujus tamen loco in MS. Trevirensi S. Paulini legitur, Qui Acacium Episcopum Constantinopolitanum & Petrum Alexandrinum Eutychianos damnavit. Deest nomen ejus in melioribus exemplaribus Bedæ, & Usuardi. In Bedæ excuso ipsa leguntur: Et Simplicii Papæ, qui sedit annos quin-

DE S. JOAVA SEU JOVINO
LEONII IN BRITANNIA ARMORICA.

SÆC. VI
II MAR-
TII.

Non videtur
aut S. Pau-
lum die
mortui S.
Joannem.

¶ **Q**uem S. Pauli Episcopi Leonensis Acta, ad diem
XII danda, Johannium appellant, eius Vitam
ex antiquo Ecclesie Leonensis Legendario aliisque MSS.
proferens hoc die Albertus le Grand, in volumine de San-
ctis Britannia Armorica Joannem seu Jovinum vocari,
alias rectius Joannem scribit: & circa annum DLIV mor-
tuum fuisse, atque Episcopum Leonensem dicit a S. Paulo
constitutum, quadraginta antequam is e vivis excederet
annis. Ex quo numero annos quidem viginti & unum ne-
cessario detrahendos indicabimus in prolegomenis ad Vitam
S. Pauli num. 5. Dubitamus tamen an vel de novemdecim
reliquis liceat Alberto credere. Acta enim prædicta post
narratam S. Johannis, & Tirnomalli consecrationem, qui
singuli anno tantum uno tenuerint Episcopatum, subjun-
gunt: quo defuncto vir venerabilis parvo tempore, suo
rursus inservivit officio: sed deficientibus viribus ite-
rum quemdam ex suis, Cetomerinum nomine, ut pro
se ministraret, ordinavit. Albertus autem, cum hunc
consecratum dicit anno DLXVI, non parvum sane tempus,
sed integros undecim annos inter Cetomerinum & Joh-
annem ac Tirnomallum interspicit.

non Episcopos
sive Sacerdotes :
2. Ac ne de episcopali quidem Joana aliorumque durum
ordinatione satis constat . Rhedonensis enim Ecclesia , qua
S. Gervasi festum viii Julii recolit, ipsum dicit immediate
suffectum S. Paulo : cui non video cur magis credi non de-
beat quam Alis S. Pauli tanto tempore post ejus mortem
scriptis : maxime cum illa de Episcopali consecratione non
clare loquantur , & satis commode videantur excusari vi-
caria Episcopatus administratione in ipsos translata a Pau-
lo : quod occasionem dare potuit , ut Episcopis viderentur
adnumerandi , qui solum Vicarii sacran Pauli viventis :
ergo cum horum , velut Episcoporum , nulla aspiciat fiat
mentio ; & apud Claudium Roberum , ac Sammarthanos
fratres in Catalogis Episcoporum nomina cerens omnino

prætereantur ; Joannem non sumus ausi Episcopum scribere :
contenti titulo Sancti : quem præter prædictum Legendarium
probare videntur Ecclesia duæ ejus nomine insignita in
diœcesi Leonensi, altera pægi Ker-joven ad maris Britan-
nici litus septem leucis Francis ab urbe expressi in geogra-
phicis tabulis, altera longius a mari recedentis vici Leonio
Brestam euntibus transcendendi (cui S. Jovan nomen in char-
tis, sed in descriptione beneficiorum Francia S. Jahona)
quam secundam ecclesiam suspicaremur sacri corporis depo-
sita isthic primum cumlato super extruendam, si fundamen-
tum ullum appareret dicendi, quod sacra ipsa trahen-
tes bestia fluvium cum eo transvadarint. Quidquid ejus
sit, corpus deinde Leonium translatum esse dicitur, eoque
magis miramur nullum ejus Ecclesia Breviarium citari,
unde constet eum Ecclesiastico officio isthic coli.

And witness
S. Pauli.

100
100

are at the
 end of the
 road?

A Alberto Vitam datus a Joanne Colgano latine redditam; paucis quæ cum Gallico minus conveniebant mutatis. Ex hoc porro Vita desumpta videntur Lectiones, quas ejusdem Sancti festo, post reformationem Breviarii, juxta Pii v subsequentiæque Pontificum decreta, Ecclesia Leonensis recitat post secundi Nocturni Psalmus, cum propria per reliquum Officium Oratione.

V I T A

ex Lectionibus Breviar. Leonen.

Lectio 1^a **J**oevinus sanctissimi Patris nostri Pauli ex sorore nepos, in Hibernia natus, ad eum puer in Britanniam majorem missus est instituendus; eoque magistro ita in litterarum studiis profecit, ut in Philosophicis ac Theologicis brevi consummatus videretur. Deinde cum paterno jussu in Patriam remigrasset, in id unum pater intendebat, eum ut honesto matrimonio traderet; convenienti propterea famulicio stipatum secularibus pompis studiose instruebat, quas invitus primoribus tantum labris delibabat. Mundi fugientis voluptates generosa mente despiciens juvenis, arctioris vitæ institutum tacitus Deo inspirante meditatur. Hinc, Paulum avunculum suum cum duodecim sociis ad Ossam insulam, in Leonensi territorio sitam transmeasse, in eaque sedem sibi delegisse, certis ubi nuntiis docetur, proximo portu solvens mari se committit, ad eam tracturus. At vento usus adversante, alio divinitus delata navi, ad solum Cornubiense (non procul a Brestiensis tractu) appulsus & proximam urbem ingressus, Judulum Abbatem obviam habuit, a quo & humaniter exceptus, & in monachum libenter cooptatus fuit.

Lect. 2^a **P**ost annum probationis exactum & vota monasticæ professionis nuncupata, Joevinus cum sui Abbatis benedictione in Leoniam ad S. Paulum venit, qui cum in suo monasterio apud Bazam insulam exercitatum aliquot annos, sua tandem manu in Sacerdotem factus Episcopus ordinavit. Eum postmodum ad suum Abbatem remisit, ut in quo primum cœnobio sese Christo specialius devinxerat, in eo sacrificii ingruenti primitias eidem offerret. Tum cujusdam ecclesiæ Parochialis in diocesi Cornubiensi cura suscepta, populum suæ vigilantie commissum aggressus est indefesso labore excolendum, eumque maximam partem, qua minis qua suasionibus & exemplis, a gentilis superstitionis cœcitate erutum asseruit in lucem inconcussæ veritatis.

C Quæ, cum sancto Pastori, sicut omnium admirationem, sic omnium amorem deberent conciliare; potenti cuidam inprimis viro tam implicabile adversus Joevinum, aliosque Abbates & Religiosos odium subministrarunt, ut de una eorum internecione diu noctuque cogitaret.

Lect. 3^a **Q**uod ut impie furcifer perficiat, sacros illos mystas unum in locum aliquando congregatos, magna cum satellitum turba aggreditur: effractis portis in ecclesiam irrupit, populoque inde fugato, Tademum tremenda altaris mysteria celebrantem, & Judulum fugientem, sanctissimos Abbates, ipse propria manu trucidat; dum ceteri sicarii reliquos plerosque monachos jugulant: uno pene gladium declinante Joevino, qui fratribus parentaret. Cum itaque non posset eo loco quiete consistere, in Leoniam reversus, & a S. Paulo Ecclesiæ Cathedralis Canonicis annumeratus, ad fastigium tandem Episcopalis dignitatis ipso resignante fuit assumptus, & a S. Samsone Dolensi tunc Archiepiscopo, consecratus. Quo in munere vix annum exegerat, cum a populo Cornubiensi veniam rogatus, eoque imperitandæ benedictionis gratia profectus, ad æterna inde præmia feliciter evolavit circa annum Domini quingen-

tesimum quinquagesimum quartum. Corpus ejus Pontificalibus indutum, & plauistro novo, (pro extrema morientis voluntate) impositum, alligata jumenta, cum in locum Agnensis territorii solo Deo duce, deportarunt, ubi nunc ecclesia est, ejus nomine & patrocinio insignis.

Deus qui es Sanctorum tuorum splendor mirabilis, quique hunc diem beati Joevini Confessoris tui atque Pontificis depositione consecrasti: Concede nos, quæsumus, de ejus natalicio semper gaudere, ut apud tuam misericordiam exemplis ejus protegamur & meritis. Per dominum nostrum &c.

V I T A

scripta ab Alberto le Grand,

Latine reddita a Joanne Colgano.

S Sanctus Jaova, sive Jovinus, natione Hibernus fuit, & avunculus Principis Tinidori, parentis S. Tenenani erat illi mater soror germana S. Pauli Aureliani primi Leonensium Episcopi ad quem audiendum missus a matre Joava in insulam Britanniz, ita studiis tempus suum impendit diligenter, ut paucis annis Philosophus ac Theologus evaserit omnibus numeris absolutus. Expleto cursu revocatus a parentibus in patriam, morem gessit, & petita a S. Paulo avunculo suo facultate, rediit ad patrem: qui doctrinam illius & mores admiratus, totus in hoc incubuit; ut honesto matrimonio jungeretur. Ergo eum pretiosis vestivit ornamentis, adjunxit ei comitatum & servos, jussit frequentare nobilium consortia, & se mundo aspectabilem reddere: sed amore divino præventus hic sanctus juvenis, ab ejusmodi vanitatibus totus abhorrebat; & quamvis, ne parentes dolore afficeret, mundanum se simularet, statuerat tamen omnia relinquere, & Christum sequi religionis statum amplexurus.

1 Interea litteras accepit ex majori Britannia, quibus intellexit S. Paulum avunculum suum cum duodecim Presbyteris transivisse mare, & Ouessanam insulam Armoricæ Britanniz habitationis gratia appulisse. Igitur statuit quamprimum eo se conferre, deserta patria & parentibus: jubet in proximo lictore omnia apparari, & mane quodam ambulationem simulans exit cum servis duobus, & conscensa navi Ouessanam insulam versus solvit. Vix erat in conspectu insula, cum exorta tempestate ex Ouessano portu ejecti, in ignota maria ad Faovii fluminis continentem evadunt. Illic S. Judulo Abbati obviantes, & ab eo comiter salutati excipiuntur; qui ut intellexit eorum nomen, patriam & consilium, jussit eos in navem regredi, & ad monasterium suum Landevenecanum eos deduxit. Ubi cum S. Jaova aliquo tempore habitasset, dimissis servis religionis habitum petivit, & a S. Judulo accepit.

3 Expleto probationis tempore, reperturus S. Paulum avunculum suum, Leonium profectus est: qui gavisus nepotem tali sub veste intueri, aliquot cum annis penes se detinuit, sacros ei contulit Ordines, & jam Sacerdotem initiatum ad monasterium Landevenecanum, e inibi celebraturum remisit. Illic Judulus Abbas, cum Parœcia Brasparzi Rectore indigeret, S. Jaovam ad hoc munus delegit, qui & illud admisit, & se idoneum ei reddidit. Initio quidem multas ibi difficultates invenit, doctrinæ Christianæ subditos ignaros, & plenum superstitionibus paganismum, qui per universam adhuc Cornovalliam grassabatur. Verum S. Jaova verbo, exemplo, minis & precibus tantum effecit, ut in rectam viam eos reduxerit, & depulsis pravis erroribus, divinæ gratiæ eos reddiderit consortes.

A 4 Incolebat ea tempestate arcem d Kerar-Rove in Cornovallia Aristagnus, vir in primis Christianus & magnæ nobilitatis. Huic nepos erat ex sorore Faovii Toparcha, homo tam Religioni infensus, quam avunculus fautor. Sed ante alios execrabatur quam maxime poterat S. Jaovam, quod ille indies alios atque alios ex vicinis ipsius & subditis ad veram fidem concionibus suis revocaret. Dissimulabat hic cum quidem impium suum animum ulciscendi, nihilo tamen segnius commodæ opportunitati studebat. Inter hæc monitus monasteriorum Cornovallie Præsides haud longe a toparchiæ suæ finibus & terminis cœtum coegisse de negotiis particularibus, atque inter alios imprimis Thadecum ac Judulum Abbates, una cum S. Jaova convenisse; nactus tandem occasionem, sub falsa specie religionis, manum armorum colligit, & educit in campum.

B 5 Pervenerat ad monasterium illud, quo sancti Præsules confluerant, cum effraetis templi adytis populum fugat, & Thadecum Abbatem rei divinæ intentum ad hæc verba; Nobis quique peccatoribus, ante aras intericit, ceteris in reliquum monachorum chorum promiscue favientibus. Neque fugientibus parcitur: nam & Judulum Landtnevecum versus fuga lapsum Faovii Toparcha rubicundo adhuc mucrone ad caput transfodit, Deo suorum protectore S. Jaovam ad majora reservante: qui ubi cursu citato in parœciam suam Brasparæ evasit, mœstus ob eadem optimi sui parentis S. Juduli, ipsius casorumque monachorum sacratis manibus iusta persolvit.

C 6 Sed in tempore adfuit vindex suorum & ultor Deus: nam furibundus ille Faovii Toparcha, vix sitim suam tot innocentum sanguine extinxerat, cum valida dæmonum legione possessus suæ impietatis pœnas dedit, adeo ut ex furore in rabiem versus, agre cohiberi, agre domum reduci posset. Neque hoc satis: quippe draconi magis quam pisci simile ex mari monstrum profiliit, & Faovii tantas strages edidit, ut nec hominibus nec jumentis parceret: adeo ut brevi solitudo inducta sit, deserti agri, bona, fortunæ; omnibus ultriorem Domini manum agnoscentibus. De consilio ergo Primorum illius oppidi Legati Leonium ad S. Paulum mittuntur, qui tunc in monasterio Ker-paol sanctitatis fama clarebat, ut subveniret calamitate oppressis, afflictos consolaretur.

D 7 Tactus hic commiseratione Antistes jubet eos bono animo esse, apparare sese ad pœnitentiam, venturum se propediem ut rei medeatur. Legatis igitur sic a se dimissis, accingit se ad iter cum comitibus aliquot monachis. Jam præteribant Plougaranam parœciam, & in locum qui hodieque Monster-Paul, id est Monasterium Pauli dicitur, orationis gratia de via secesserant. Tum eleganti forma juvenis ante oculos S. Pauli resplenduit, monuitque pergeret intrepide cœptum iter profectui, saturum ut optatis omnia responderent. Subinde de professione S. Pauli avunculi sui Faovium versus certior factus Jaova obviam ei processit, & ad Coatgarzum reperit: ubi præmissis cum impartita salute utrimque amplexibus, cum sitim S. Paulus notasset, ad orationem conversus, de cælo exauditus est. Nam S. Jaova jussu avunculi vix aridam scipione percusserat, cum suavisissimi liquoris scaturigo e terra profiliit, qui & eos refecit, laudes supremo fontium Domino decantantes.

E 8 Jam Faovium attigerant, cum innumera multitudine incolarum e campestribus in oppidum confluit: quos ut intuitus est S. Paulus, de religionis Christianæ præstantia ad eos sermonem habuit, quem in hæc verba finivit: Atque adeo, ut quæ vobis a me hæcenus dicta sunt verissima esse cognoscere possitis, si peccatorum pœnitentia ducimini, si vestris superstitionibus abrenuntiatis, in nomine Jesu Christi ac Domini nostri, quem vobis annuncio, a fœiali ista bellua vos exemplo liberos esse

jubeo. Vix finierat, cum unanimus clamor pœnitentiam cum illius oratione excepit. Jubet igitur S. Paulus altare ad sacrificium per S. Jaovam apparari, & peracta re divina, plenus Deo, templum egressus draconem voce compellat, & innoxium adesse jubet. Mora nulla; adest monstrum execrabile, ore patulo ardentibus oculis & in orbem sese rotantibus, prosternit se illico ad sacros viri pedes: hic illius collo stolam alligat, scipionem suum terræ insigere nepoti suo præcipit, cui & draconem affigit, non renitentem, non dimoventem se loco; sed jam quasi cicurem & mansuetum.

F 9 Exinde Faovii Toparcham invisit, qui a cæde Tadei & Juduli Abbatum a maligno possessus miserandum in modum torquebatur; munit eum Cruce, dæmonem expellit & sanat, cum salutaribus eum fidei præceptis instituit, & a S. Jaova baptizatur, assistente ei in omnibus S. Paulo, & proprium ipsi suum nomen imponente. Hoc exemplo cum tota illius familia permoti subditi paganismo ejurato, aquis lustrati sunt. Ipsa Domina, mater f Toparcha recens conversi, vix sui compos cursorem quamprimum expedit in Keratroviam ad Aristagnum fratrem, qui ei hæc fausta nuntiet, nepotem conversum, & a dæmone liberum esse. Hoc nuntio exhilaratus Comes Aristagnus duos e nobilibus suis ad S. Paulum & S. Jaovam ablegat, rogatum uti se invisere ne graventur: quod & illi præstiterunt, & nobilibus istis comitati eo quam primum sunt profecti.

G 10 Audito eorum adventu Princeps Aristagnus, magna suorum stipatus caterva eis occurrit, & humanissime inventos excepit, eis insuper Toparchæ nepotis sui nomine pollicitus est, in expiationem SS. Juduli & Tadei Abbatum profusi sanguinis, conditurum eum monasterium eo ipso in loco, quo S. Judulus occisus erat: curaturum præterea ut ad sempiternam rei memoriam, duobus illis Martyribus consecraretur, & Monster Daouz-gloas, hoc est Monasterium duorum vulnerum nuncuparetur; amplissimis etiam redditibus additis ad sustentationem monachorum inibi collocandorum. Neque avunculi sui pacto Faovii Toparcha refragatus est, sed curam operis S. Jaovæ demandavit: qui illam non promptius accepit, quam strenue gessit. Monasterium paucis annis elaboratum, & a Reverendissimo Cornovallie Episcopo consecratum est, quo etiam in templo S. Jaova primus Abbas inauguratus fuit. Modo Abbatia vocatur Deiparæ Daoulanz, in diocesi Cornovallie Canonicorum Regularium S. Augustini.

H 11 Rebus Faovienfibus ita compositis, S. Paulus Leonium repetit ducto secum dracone: cumque jam in silvulam pervenisset, quæ est inter b Lan-paol & Guicmi-liav parœcias, duo ob incolis Faovii ad eum submissi occurrere, nuntiantque nihil actum, nisi cum dracone novum catulum exterminaret; qui recenter ortus pares vicinis minaretur calamitates. Soluta igitur dracone ei præcepit catulum ad se adducere, nemini nocere. Parec draco & (mirum dictu) catellum ad sancti viri pedes sistit in silva, quæ hodieque ad posterorum memoriam Gaotar sarpan, id est, Nemus serpentis nuncupatur. Exinde utroque illo serpente ad primarium suum monasterium insulæ Baaz adducto, secreto in loco eos stipiti alligavit: ubi nemini nocentes & pabulo destituti sensim emortui sunt, ac in mare projecti. Porro ad recordationem tanti miraculi, insula illa Britannice dicta est Enes-Baaz, hoc est, insula baculi, sita e regione i pagi de Roscov.

I 12 Ceterum monasterio Daoulano absoluto, S. Jaova cœtum haud parvum religiosorum eo congregavit, quibuscum exemplarem & omnino perfectam vitam degabat. Sed invidie generis humani hostis cacodæmon, qui crebris sancti viri & aliorum concionibus se finibus illis exterminari indigne ferens, adeo gravem S. Jaovæ pro-

A provinciam istam reddidit; ut omnis quietis ac patientie expertus Brasparzano se rectoratu abdicare compulsus sit, & Tusurano Aristagni filio Daoulanz abbatiz curam relinquere: quem cum in modo regendi suam parociam & monasterium instruxisset, petita a suis venia Leonium se recepit. Dicit non potest quantum gavissus sit ad adventum nepotis S. Paulus. Illo igitur ad premium usus est ut coadjutore, illum in Ecclesia Cathedrali Canonicum creavit, illi denique jam senio confectus & solitudinis amans Episcopatum resignavit.

deus Episcopus
gus Leonum.

13 Sed prius rogati Canonici ferre sententiam, tulerunt, & in Leonensem Episcopum Jaovam receperunt. Ergo Dolum profectus Jaova consecratus fuit a S. Sampson Archiepiscopo Dolano & Britannia & Metropolitano. Inter hac S. Paulus in monasterio Baaz vitam solitariam ducente, Jaova S. Kenanum ad se accersit, quem & Sacerdotem & Canonicum constituit, ac deinde parociam de Plou-xernavv / ei administrandam dedit, magno fructu consecuto. Dum S. Jaova suum Episcopatum gubernat diligenter, Cornovalli, qui cum depravatis suis moribus priori officio defungi compulerant, illius absentiam graviter tulerunt: nam ex quo eos deseruit, tanta per tres annos fames fuit subsecuta, ut e remotioribus partibus Britannia annonam conquirere sint coacti. Notarunt hanc tantam plagam ortam esse ex ingratitudine nupera erga S. Jaovam: igitur nonnullos ad eum deputant Ocismorum Leonium versus, rogatum eorum nomine, uti ignosceret, & dignaretur insuper eos invisere, dataque benedictione eis bene precari. S. Jaova injuriarum omni recordatione deposita, ex consilio S. Pauli eos invisit, & vel solo suo adventu penuria alimentorum liberavit: quippe vix preces fuderat hic sanctus vir, cum revirescente terra & arboribus, abundantia rerum omnium consecuta est.

Brasparzano
nos a foveo
liberavit.

14 Ad extremum tot ad Dei gloriam exantlatis laboribus, in Presbyteratu Brasparzano valida febre correptus, intra paucos dies viribus omnibus destitutus est. Tertio ante mortem die, lethalis illius ageritudo S. Paulus in monasterio ad insulam Baaz; uti & S. Kenano in Plou-Kerneavv, revelata est. Kenanus confestim adit S. Paulum, a quo illico mittitur Brasparzam, opem laurus sancto Antistiti in extremis, & funus illius adornaturus. Hujus ex adventu mire S. Jaova consolatus est, & ab eo munitus omnibus Ecclesiarum Sacramentis benedixit assistentibus: praecepit insuper corpus suum nove lectica imponi, ac in translatione ejusdem ubi bestiae subsisterent, sepeliri. Post hac erectis in caelum cum mente manibus animam suo Creatori reddidit secunda Martii, anno circiter DLIV. Hujus lotum corpus & Pontificalibus ornamentis indutum, novae lecticae, uti praeceperat, impositum fuit, & bestiarum licentia, qua devehere vellent, permissum. Igitur haec magnum iter Brasparzanum tenuerunt, usque dum in Porz-art-chraz subsistentes, tanto cum fragore lectica agitata est, ut rupta pararetur. Sed bestiae ad quingentos passus progredientes amplo in loco convulsam tumbam reddiderunt, ubi nomini ipsius erectum fuit templum augu-

de pio mon
strio

dos distos a longabarda, id est, securi vel hasta, qua in bellis utebantur, probavimus xiv Februarii ad Vitam S. Antonini Abbatis Surventini pag. 796. De Martyribus ab hisce Longobardis in odium fidei Catholica occisis ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano; In Campania

stissimum, in quo conditus est. Hujus sancti viri Reliquia postmodum Leonium sunt translata, & in templo Cathedrali asservata, cujus diocesim annum & septuaginta dies gubernavit.

15 Ecclesia Leonensis S. Joavae, sive Jovini, festum celebrat secunda Martii, Legendarium ipsius Cathedralis antiquum novem lectiones continet, unde quae scriptissimum magna ex parte sunt desumpta, sed in primis ex pervetusto quodam MS. mihi communicato a pio memorix Domino Kerscao Kerigonvalenti Vincentio le Grand, mense Mayo anni MDCXXIII, in quo continentur gesta Episcoporum Leonensium, edita in lucem a nobili ac discreto Domino Ivone le Grand Canonico S. Pauli Leonii, Rectore Plou-neventerensi, & Ducis Francisci II Eleemosynario & Consiliario ordinario, anno MCCCCLXXI.

Alia hodie
scripta

a Colitur in Britannia S. Tenenanus 16 Julii, Episcopus Leonensis post S. Golvenum, ut vult Albertus.

S. Tenenanus
aus Bre-
stanti por-
tibus

b Brestanor pariter totius Europa, ut Brestanor noster in paratolus utrinque Geographia, capaciissimi, ductus vastis pinnis procurris in continentem, quorum ad Boream unus secundum Brestanor oppidum; alter ad Orientem versus Paovense municipium panditur, nemineque sortitur a rivulo istis sese exonerant.

c Antiquissima diocesis Corisepitensi abbazia de qua agimus ad Vitam S. Vinnivaldi 3 Martii.

d Vix gemina leuca distat Leonis parocia, Ker-ar. nominata in tabulis.

E

e Distat ab urbe Leonensi leuca quatuor versus Brestanor cunctibus.

f Colganus interpres praecipit ostentantia uxorem etiam conversam reddidit: simili festinatione num. 4 Facienfis Toparcha avus scribitur, qui avunculus, fuit Aristagnus: quod nomen compositione Gracum, optimum casumque significat; sed non proinde videtur ab aliquo scito.

g Scribere hoc ex sui temporis certa notitia Albertum existimo, ex eoque colligo eorum qui omnium totius Gallia Ecclesiarum catalogos confecerunt Poullid distos, multa monasteria, & parochias omisso intratis.

h Medio inter Paovium & Leonium itinere vbi duo, in tabulis perperam Lem-pol & Guimillia scripti.

i Est hic Leonensi urbi proprius, teste Argentreo.

k Eam se dignitatem tenuisse Dolensis Ecclesia jactat usque ad seculum 12. Nam an. 1142 Godefridum Rufum Capuanum in Italia Cathedrali ambrosiano Hugoni Turonensi veteri sua Ecclesia jura cessisse. Et fuit certe Dolensis etiam post cum Turonensis aliquamdiu controversia; quae demum 1199 penitus extincta: fuit tamen, ut sequentis seculi annis pariter 99, prerogativa specialis honoris inter suffraganeos Turonensi subditos Dolensi adjudicata sit a Bonifacio VIII, ob memoriam Archiepiscopi polli dignitatis, quae olim in Ecclesia Dolensi fuisse dignoscitur.

l In Catalogo Beneficiorum Francia Rectoratus Grovannecanus huic municipio attribuitur. Quis autem S. Kenanus sit huic parocia praefectus, disputat Colganus fuisse in Notis ad hanc Vitam: & postquam multis conatus est suadere S. Kenanum, qui in Britannia colitur 5 Novembris, cognomento Caledoc, eundem esse qui Damliagenfis in Hibernia; tandem concludit, eum qui hic nominatur alium hujus nominis Abbatem videtur, qui in Hibernia martyrologiis invenitur 25 Februarii: quasi necesse sit in his inveniri annos Hibernos extra Hiberniam sanctos, quod puto quam longissime abesse a vero. An autem Alberti Chronologia tam certa sit, ut propter eam pro certo haberi debeat hunc ab illo esse diversum suo tempore examinabimus.

S. Kenanus.

m Nihil de his 70 diebus in Actis S. Pauli reperitur.

n Gallice Duc François II: imperator interpretis vertentis Ducis Francia undecimi. Hic autem Franciscus II, postremus Dux Britannia fuit: quo e viris sublato an. 1488, Ducatus iste, per nuptias Annae Francisci primogenita cum Carolo VIII Rege christianissimo, corone Francia accessit an. 1491.

DE PLURIMIS SS. MARTYRIBUS IN ITALIA PER LANGOBARDOS OCCISIS,

Commentarius praevius.

CIRCA
ANNUM
DLXXII.

II. MART.

1 Langobardorum ex Pannonia egressorum in Italiam irruptionem, ac sevitiam immanem in sacros homines, in templa ac canobia, sepulchra etiam & corpora Sanctorum late deduximus 1x Februarii ante Vitam S. Sabini Episcopi 9 pag. 318 & sequente. At Langobar-

dos distos a longabarda, id est, securi vel hasta, qua in bellis utebantur, probavimus xiv Februarii ad Vitam S. Antonini Abbatis Surventini pag. 796. De Martyribus ab hisce Longobardis in odium fidei Catholica occisis ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano; In Campania

Martyr a
Langobardis occisus.

Apania commemoratio sanctorum octoginta Martyrum, qui cum nolent carnes immolatas comedere, nec caput capræ adorare, a Longobardis sævissime cæsi sunt. *Historiam martyrii describit S. Gregorius Magnus lib. 3 Dialog. cap. 27 & 28, & ipsos Martyres in duas classes dividit: quarum priorem constituent quadraginta rustici recusantes carnes immolatas comedere. In posteriore classe sunt maxima multitudo ex captivis renuens caput capræ adorare. Huius solos refert Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 167, afferensque passos esse vi Nonas Martii: de quibus ad hanc diem in Auctario Usuardi ista scribit Hermannus Greven: Item Martyrum plurimorum & numero quadringentorum: de quibus refert Gregorius 3 Dialog. cap. 28, quod cum a Longobardis urgerentur adorare caput capræ diabolo consecratum, maxima eorum multitudo renuens interfecta est ab ipsis. Quæ eadem leguntur apud Molanum in additionibus ad Usuardum anno 1568 editis. De eisdem ista Maurolycus, Eodem die, inquit, Quadringentorum fere Martyrum, a Longobardis Italianam vastantibus intersectorum, ut refert Gregorius. Similia habent Constantius Felicius & Richardus Visfordus in suis Martyrologiis, ab illo Italice, ab isto Anglice olim editis. Ita eisdem quadringentos fere Martyres appellat Petrus de Natalibus. Et codex noster antiquus MS. horum S. Gregorii Dialogorum habet quadringentos fere captivos fuisse, ex quibus maxima multitudo interfecta est. At contra in exemplaribus excusis & a Gildrio, Pamela aliisque Editis legitur quadraginta fere captivos fuisse, voce quadringentos in marginem pro varia lectione rejecta, ac tandem in editione Sixti V. plane omissa. Idem ob auctoritatem ita Galefinus habet: Hoc ipso die Sanctorum Quadraginta Martyrum, qui a Longobardis impulsu, ut caput capræ colerent, id obfirmato animo maxime detestantes, contrucidati sunt. Baronius hisce quadraginta adjungens e priore classe alios quadraginta rusticos, universim octoginta cæsos censet. Verum S. Gregorius in secunda classe fere quadraginta, vel, ut alii, quadringentos captivos tradit, & ex iis solum maximam multitudinem, non omnes, gladiis interemptos esse. Tituli capitum apud Gregorium hi sunt, prioris: De quadraginta rusticis, qui pro eo quod carnes comedere immolatas noluerint, a Longobardis occisi sunt, ac posterioris capitis hic est: De multitudine captivorum, qui pro eo, quod caput capræ adorare noluerunt, occisi sunt. An ex voce multitudo, quæ dein maxima dicitur, si conferatur cum numero quadraginta rusticorum, priori capite relato, non potius innuat captivos fere quadringentos fuisse, quam modum quadraginta, aliorum iudicio proponimus.*

1 Annum cædis suppulat Baronius in notis fuisse quingentesimum septuagesimum nonum. Affirmat enim, inquit, S. Gregorius hos passos esse ante annos ferme quindécim pertingentes ad tempus, quo hæc scribebat in suis Dialogis, cum videlicet ageret in Pontificatu annos quatuor, quod constat ex lib. 4 Dialog. cap. 36, ubi agens de pestilentia, quæ primo sui Pontificatus anno contigit, ante triennium ab eo tempore contigisse testatur. Si igitur a prædicto anno DLXXXI usque ad quartum annum Gregorii Pontificatus enumeres interlapsos illos annos quindécim, dicto tempore eos martyrium consummasse comperies. Hæc in Notis Baronius, qui Annalibus ad eundem annum 579 num. 9 & sequentibus infernis hæc ex dictis Dialogis eadem dictorum Martyrum, & num. 12 de Longobardis ista addit: Quod autem spectat ad huiusmodi aliquot Longobardorum idololatriam, quæ caput capræ immolantes venerarentur; est ejusdem Gre-

gorii Papæ querela ad Reginam Francorum Brunichildem de quibusdam licet Christianis, in eodem tamen errore perseverantibus. Sed audi ejus verba: Hoc quoque pariter hortamur, ut ceteros subjectos vestros sub disciplinæ debeat moderazione restringere, ut idolis non immolent, cultores arborum non existant, animalium capitibus sacrificia sacrilega non exhibeant: quia pervenit ad nos, quod multi Christianorum & ad ecclesias occurrant, & quod dici nefas est, a culturis demonum non discedant. Hæc Gregorius & ex eo Baronius. Agis de eisdem Martyribus in Catalogo Sanctorum Italia Ferrarius, ac miratur, unde Martyrologium Romanum hos in Campania passos acceperit, cum S. Gregorius citato loco nullam Campaniæ mentionem faciat. Securus Visfordus aliique in Italia passos tradunt.

ACTA MARTYRII.

Ex lib. 111 Dialog. S. Gregorii.

Nostris modo temporibus urbes quoque & secularis vitæ personas, de quibus nihil celestis gloriæ præsumi posse videbatur, oborta occasione contigit ad coronas martyrii pervenisse. Nam ante hos fere annos quindécim, sicut hi testantur, qui interesse potuerunt, quadraginta rustici a Longobardis capti, carnes immolatas comedere compellebantur. Qui cum valde resisterent, & contingere cibum sacrilegum nolent, cepere Longobardi, qui eos tenuerant, nisi immolata comederent, eis mortem minari. At illi æternam potius, quam præsentem vitam ac transitoriam diligentes, fideliter perstiterunt atque in sua constantia simul omnes occisi sunt. Quid itaque isti, nisi veritatis Martyres fuerunt, qui ne vetitum comedendo, Conditorem suum offenderent, elegerunt gladiis vitam finire.

Eodem quoque tempore dum fere * quadringentos captivos alios Longobardi tenuissent, more suo immolaverunt caput capræ diabolo: hoc ei, currentes per circuitum, & nefando carmine dedicantes. Cumque illud ipsi prius submissis cervicibus adorarent; eos quoque, quos ceperant, hoc adorare pariter compellebant. Sed ex eisdem captivis maxima multitudo magis eligens moriendo ad vitam immortalem tendere, quam orando vitam mortalem tenere; obtemperare jussu sacrilegis noluerunt, & cervicem, quam semper Creatori flexerant, creaturæ inclinare contempserunt. Unde factum est, ut hostes, qui eos ceperant, gravi iracundia accensi, cunctos gladiis interficerent, quos in errore suo participes non haberent. Quid ergo mirum, si erumpente persecutionis tempore illi Martyres esse potuissent; qui in ipsa quoque pace Ecclesiæ, semetipsos semper affligendo, angustam martyrii tenuerunt viam; quando irruente persecutionis articulo hi etiam meruerunt martyrii palmas accipere, qui in pace Ecclesiæ latas hujus sæculi vias sequi videbantur. Nec tamen hoc, quod de eisdem electis viris dicimus, de cunctis jam quasi in regulam tenemus. Nam cum persecutionis apertæ tempus irruit, sicut plerique subire martyrium possunt, qui esse in pace Ecclesiæ despicabiles videntur; ita nonnumquam in * dubietatis formidinem corruunt, qui prius in pace Ecclesiæ fortiter stare credebantur. Sed eos, de quibus prædiximus fieri Martyres potuisse, fidenter fatemur; quia hoc jam ex eorum sine collegimus. Cadere enim nec in aperta persecutione poterant hi, de quibus constat, quia usque ad finem vitæ in occulta animi virtute perstiterunt.

D E S. C E A D D A E P I S C O P O
M E R C I O R U M E T L I N D I S F A R O R U M,
L I C H F E L D I Æ I N A N G L I A ,

Commentarius historicus.

§ 1 Mercia regnum : Sedes Episcopalis . S. Ceadda
Visa scripta ; veneratio sacra .

pus , quod plurimi isthic Christiani sub Diocletiano sint
martyrio affecti , quorum memoria dicatur est dies 11 Ja-
nuarii , uti ad illum diximus . Hoc in loco , inquit Cam-
bdenus in Cornuvis , Osuvius Nordanhumbro-
rum Rex ,

quorum ante
Episcopalis
Lichfeldia ,

ANNO
DCLXXII
II MART.

Mercia an-
plumia An-
glorum

Mercia in Heptarchia Anglo-Saxonica latissimum
regnum fuit septemdecim bodierna Anglia pro-
vincias , quas Henricus Spelmanus ante Concilia anti-
qua Britannia & Guillelmus Cambdenus in sua Britannia
enumerant , complexa , a Meare ditionis Anglicana
sensu Cambdeni appellata est , quod ea limitem significet ,
ut passim Marce vox apud alias nationes fuit usitata .
At causa appellationis jungitur quod sex alia hujus he-
ptarchia regna huic Mercia collimitarent . Neque solum
illa , sed ipsa etiam Vallia , antiquis fere Cambria , illi
contigua fuit : ac praeterea ubi modo Lincolnia provincia
est , tunc Lindisfarorum praecipua portio , adiacet ad Orien-
tem Oceano Germanico , & Cestria cum sua VVithala
eberfense inter fluvios Devam & VVersam attingit ad
Occidentem mare Hibernicum .

Id est S. Ceadda
Episcopalis
Sedes

Hereforden-
si ,
Vigornien-
si ,

Lindisfar-
num

Merciorum

Middel-
langium

2 Venerabilis Beda in fine Historia Ecclesiastica gentis
Anglorum , praeponit cum quadam recapitulatione statum
gentis Anglorum , qualis erat anno DCCXXI , & hi in re-
gno Mercia nominantur Episcopi , Merciorum Alduinus ;
& eis populis , qui ultra amnem Sabrinam ad Occiden-
tem habitant , VVallstodus ; provinciae Huiciorum
VVilfridus ; provinciae Lindisfarorum Cymbertus . Ex
his VVallstodus fuit Herefordensis quartus Episcopus , uti
& VVilfridus VVigorniensis . Utraque Sedes statuitur
capta anno DCLXXX , cum S. Ceadda jam ab VIII annis e
vivis excessisset , & nam ha ditiones fuerint ab eo admini-
strata non adeo liquet . At Lindisfarorum seu Lindissi pro-
vincia primus datus est anno DCLXXVIII Eadbedus Epi-
scopus sub Rege Nordanhymbro-
rum Egfrido , cui tunc ea
provincia suberat . Verum cum ab Eshelredo Rege illa
Mercia esset recuperata , Episcopus Eadbedus discessit ad
Riponense monasterium in agro Eboracensi situm , & Eshel-
brunus constitutus est Episcopus Lindisfarorum , cujus
Sedes diu fuit in Oxoniensi Comitatu , in urbecula Dorce-
stra , ad confluentiam Tamae & Isis fluviorum , e quibus
Tamesis exortus suo nomine celebris est . Tandem sub Gui-
lielmo Conquestore denno Sedes Lincolniae constituta fuit .
Alduinus vero Merciorum a Beda relatus , biennio post ,
scilicet anno DCCXXVI , defunctus est , & pro eo Hvic-
ca & Tocca Mercis & Middelanglis sunt consecrati An-
tistites . Ita Simson Dunelmensis de Gestis Regum An-
glorum : apud quem ad annum DCLXIV ista habentur :
Episcopus Merciorum gentis , nomine Tocca , defunctus
est , & Eadberht pro eo ordinatus est Episcopus . Sedes
horum Episcoporum fuit Legeceseria , etiamnum Comitatus
ab ea denominari caput . Sed ea Sedes sub Edgare Rege fuit
Episcopatu Lindisfarorum conjuncta : uti tradit Mal-
mesburiensis lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum . Beda
infra num. 5 ait S. Ceaddam suscepisse Episcopatum gen-
tis Merciorum simul & Lindisfarorum , ac num. 15 paullo
distinctius tradit , in hujus locum ordinatum VVinfri-
dum , qui sicut praedecessores ejus , provinciis Merciorum
& Mediterraneorum Anglorum & Lindisfarorum Epi-
scopatus officio praeset . Qui hic Mediterranei Angli ap-
pellantur , supra Middelangli dicti sunt , & vixerunt in
Comitatibus eidem Episcopo subiectis , Scaffordiensis , Dar-
biensis , Cestrensis , ac parte VVarvicensis & Salopiensis .
3 Sedes Episcopalis in dicto Scaffordiensis Comitatu fuit
Lichfeldia seu Licisfelda , appellata quasi cadaverum cam-

pus , quod plurimi isthic Christiani sub Diocletiano sint
martyrio affecti , quorum memoria dicatur est dies 11 Ja-
nuarii , uti ad illum diximus . Hoc in loco , inquit Cam-
bdenus in Cornuvis , Osuvius Nordanhumbro-
rum Rex , Paganis Mercis devictis , anno mundi redempti sexcente-
simo quinquagesimo sexto ad veram Christi religionem
propagandam templum condidit , & Diuam primum
Episcopum ordinavit , ut ibidem scilicet Sedem haberet .
Nam , ut asserit Beda lib. 3 dicta Historia cap. 21 , a Finano
Episcopo ordinatus est Diuam Episcopus Mediterraneor-
um Anglorum simul & Merciorum . Paucitas enim Sa-
cerdotum cogebat unum Episcopum duobus populis pre-
fici . Imo & tribus si populus Lindisfarorum , addatur .

Diuam defuncto suscepit Episcopatum Ceollach , eo-
que ad monasterium , quod in insula Hy est , reverso successit Trum-
herus . At rebellantibus dein adversus Osuvium Regem
Ducibus Merciorum , levatus in Regem est Vulfherus , Chri-
stiana fidei maximus propugnator : quo regnante fuerunt
Episcopi , dictus Trumherus , cum Jaruman & jam memo-
rari S. Ceadda & VVinfridus . De Mercia & Rege Vulf-
bero plura a nobis dicta sunt XII Februarii ad Vitam S. Er-
menilda Regina uxoris Vulfberi , qui , ut ibidem diximus ,
in quodam diplomate se Regem scribit Merciorum , Medi-
terraneorum Anglorum , & Australium regnorum . Beda
lib. 3 cap. 24 Treata fluvio discernit Aquilonares Mercios ,
quos Osuvius Rex Nordanhumbro-
rum suo regno adunxo-
rat , & Australes Mercios , quibus imperabat Vulfherus :
apud quos dein VVigorniensis Cathedra constituta est . Vul-
pheri frater Meruvula Rex imperabat Occidentibus Mer-
ciis trans Sabrinam fluvium , quibus postmodum datus He-
refordensis Episcopus . De Meruvula & ejus regno consule
dicta ad Vitam S. Milburga Virginis istius filia XXIII Fe-
bruarii . Cum successu temporis plures in iis provinciis es-
sent Episcopi constituti , ob suam antiquitatem eminebat pra-
reliquis Sedes Lichfeldensis , etiam subinde Archiepiscopa-
lis habita , Pallio ab Hadriano primo Pontifice Romano ad
Eardulphum Episcopum misso , eique subiecti erant omnes
regni Merciorum & Orientalium Anglorum Episcopi : qua
tamen dignitas non posuit in suo vigore consistere . Ceterum ,
ut scribit Malmesburiensis loco jam indicato , erat Licetfeld
villa exigua longe a frequentia urbium : nemorosa circa
regio , rivulus aquae propterfluit . Ecclesia angusto situ
erat , antiquorum virorum mediocritatem & abstinen-
tiam praeferebat . . . Ibi sanctissimus Cedda & sedit & obiit .
Quibus etiam relatis addit Cambdenus : Inter Episcopos
celeberrimus fuit Ceadda , ob sanctitatem divinis adscri-
ptus , & aliquot interpositis , Cum Synodo anno MLXXV
prohiberentur Sedes Episcopales in villis obscuris deli-
tescere , Petrus Episcopus Lichfeldensis Cestriam suam
Sedem transtulit , Robertus vero de Limseio ejus succes-
sor eandem ad Conventriam removit . Paullo post Ro-
gerius Clinton Lichfeldiam reduxit , & elegantissimum
templum anno Christi MCLXXVIII in B. Mariae & S. Cead-
dae honorem inchoavit , castrumque restauravit .

conus primi
Episcopi

subinde urbs
Archiepiscopa-
lis

templum in
honorem &
Ceaddae ibi
constructum

4 Vitam S. Ceadda datus ex Historia Ecclesiastica gen-
tis Anglorum quam venerabilis Beda , auctor fere coaevus ,
accurate scripsit , extractam ; & Notationibus & reliquis
postmodum secutis scriptoribus elucidatam . In ea Beda post
Episcopatus feliciter administratos & Eboracensem , & hoc
dein regni Merciorum , tradit primum hujus Sancti obitum ,
testimonia de vita cum omni perfectione tradita , corporis
translationem & miracula ejus meritis divinis patrata .
5 Obiisse

Vita ejus an
Beda volu-
erat

A Obiisse S. Ceaddam sexto die Nonarum Martiarum traditur infra num. 13, qui dies postmodum ejus veneratio-
 nis est dicatus: uti fidem faciunt varia Martyrologia & manu exarata & typis excusa. Habemus valde antiquum, ante sexcentos forsitan annos conscriptum, Beda nomen pre-
 ferens: in quo ista verba leguntur: Ipso die S. Ceddæ epi-
 scopi. Eadem habentur in MSS. Bruxellensi Ecclesia S. Gudila, Marchianensi & Colonensi, quod in monasterio Carmelitano adservatur. Ast in MS. Gemmeticensi in Nor-
 mannia ita habetur: In Britannia depositio S. Ceaddæ Episcopi. Florarium MS. ista refert: In Anglia S. Ceddæ Licifeldensis Episcopi & Confessoris. Hermannus Gryn-
 ven ante ducentos fere annos illud elogium inscripsit An-
 thonio suo ad Ushardum: In Anglia B. Ceaddæ Episcopi gentis Merciorum & Lindisfarorum: cujus virtutes Beda libro 3 & 4 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum com-
 memorans, inter alia virtutum merita, timoris Domini plenum & novissimorum suorum assidue memorem præ-
 dicat. Habent sua etiam elegia auctor Martyrologii Colo-
 niensis anno mccccxc excusi, Molanus ad Ushardum, Ca-
 nisius, Felicius, Galestinus in suis tabulis sacrarum festo-
 rum. In hodierno Martyrologio Romano ita legitur: In Anglia S. Ceaddæ Episcopi Merciorum & Lindisfarorum: cujus præclaras virtutes Beda commemorat.

B Inscriptus S. Ceadda est Martyrologiis Anglicanis, quorū aliud est Richardi V Visfordi Londini anno mxxxvi impressum, aliud Joannis V Vilsoni nostro seculo cūsum ac recūsum. In nova legenda Sanctorum Angliæ, olim a Joanne Capgrave collecta, inserta etiam ex Beda est Vita S. Ceaddæ. Extat antiquo charactere editum, non indicato loco aut tempore impressionis, Breviarium secundum usum Ecclesiæ Sarum: in quo Officium de S. Ceadda continetur cum propriis antiphonis, responsoriis ac novem lectionibus ex Beda desumptis ac varie exornatis. Extat ejusdem Vita ex Beda contracta in Breviario Aberdonensi ad usum Ecclesiæ Scotiarum. Illo citato inscripsit Scotico Me-
 nologio ejus memoriam Thomas Dempsterus his verbis: Eboraci in Anglia Ceddæ Archiepiscopi, qui prius Orientalium Anglorum Episcopus Leichfeldiæ steterat. En quam multa in paucis verbis munda: Administravit primo Eboracensem Ecclesiā, ac postmodum vixit Episcopus, non Orientalium Anglorum sed Merciorum & Lindisfarorum, ac mortuus est non Eboraci, sed Leichfeldia in Comitatu Staffordensi. At illi Martii idem Dempsterus ista tradit: Reliquiæ Ceddæ in Scotiam illatæ, & in Dundrain religiose collocatæ. Indicatur Adami Regii, aut nescio quod aliud Kalendarium. An hac causa venerationis apud Scotos, non potius quod magna pars Scotia tempore S. Ceaddæ subesset Regibus Anglorum Nordanhymbrorum: in quo regno natus infra dicemus. Inter Sanctos Hiberniæ censet eundem Ceaddam Joannes Colganus, quod tempore sua adolescentiæ desiderio perfectioris vitæ & bonarum litterarum dicatur infra num. 12 se in Hiberniam contulisse.

§ II S. Ceaddæ fratres, patria, vita monastica, nomen in falsis Benedictinis.

7 **A**liqua hic sejungimus paucis excutienda de loco natali, educatione, ac vita monastica: ac primo Beda lib. 3 Historia cap. 23 ista tradit: Quatuor siquidem germani fratres, Cedd & Cymbil, & Ceulin & Ceadda (quod raro invenitur) omnes Sacerdotes Domini suere præclari, & duo ex eis etiam summi Sacerdotii gradu iuncti sunt: Primus scilicet & reliquis senior Cedd sive Ceddus, & ultimus, sive junior, de quo agimus, Ceadda alius etiam Ceddā dictus, ambo Sanctorum Catalogo adscripti: S. Ceddus ad vii Januarii, quo die ejus Acta ex Beda etiam dedimus. Fuit autem S. Ceddus ex primis viris Apostolicis, qui Middelenglos, sive Mediterraneos Anglos, quibus Penda, seu Penda, filius Pendan Regis Merciorum imperabat, ad fidem Christi converterant. At postea

ab Osvio Rege Nordanhymbrorum missus Ceddus ad Sig-
 bertum Regem Orientalium Saxonum, multos ex ejus sub-
 ditis convertit, factus eorum Episcopus & urbis Lindinen-
 sis post adventum Anglorum secundus. Huic S. Ceddō Rex
 Deivorum Edilvaldus, filius S. Osvaldi Regis, dedit lo-
 cum & possessiones pro monasterio, quod extruxit nomine
 Lestingham, in Ducatus Eboracensis parte Boreali, in con-
 finis territoriorum Rydalensis & Pickeringani, quod ul-
 timum adjacet Oceano Germanico. Agitur de illo monaste-
 rio in Monastico Anglicano pag. 62 & sequenti, & ex Hi-
 storia MS. Joannis Tinemuchensis sub prelo additur: Hunc
 locum frater suus Thimbel, supra ex Beda Cymbil, rexit
 post eum, & tempore mortalitatis ibidem sepultus est.
 Imo rexit fratre S. Ceddō existente apud Orientales Saxo-
 nes in sua diocesi: quin teste Beda, S. Ceddus ad ipsum
 monasterium tempore mortalitatis adveniens, tactus ibi-
 dem infirmitate corporis, obiit anno dclxiv aut sequente.

At tertius frater Ceulin Presbyter, vir æque Deo devo-
 tus, Edilvaldo Regi ac familiæ ipsius verbum & Sacra-
 menta fidei ministrare solebat. At quartus fratrum S.
 Ceadda, prioribus fratribus mortuis, factus est Abbas dicti
 monasterii Lestingham: in quo post administratum Episco-
 patum Eboracensem, jussuque S. Theodori Archiepiscopi
 Cantuariensis relicto, iterum quietam vitam egit, donec
 ad Episcopatum Merciorum & Lindisfarorū assumptus est.

8 His positis, arbitramur hos quatuor fratres ex regno
 Nordanhymbrorum fuisse oriundos. Certe S. Ceddus cum
 apud Orientales Saxones cum socio Presbytero multam
 Domino Ecclesiā congregasset, contigit quodam tem-
 pore eundem Ceddū domum redire, ac pervenire ad Ec-
 clesiā Lindisfarnensem, propter colloquium Finani
 Episcopi: qui ubi prosperatum ei opus Evangelii compe-
 rit, fecit cum Episcopum in gente Orientalium Saxo-
 num, vocatis ad se in ministerium ordinationis aliis duo-
 bus Episcopis. Ita Beda dicto libro 3 cap. 23, qui dein ista
 addit: Solebat vir Domini Cedd, cum apud Orientales
 Saxones Episcopatus officio fungeretur, sæpius etiam
 suam, id est, Nordhumbrore provinciam, exhortandi
 gratia revivere. En domus S. Ceddī & Ecclesiā Lindisfar-
 nensis conjuncta, & iterum sua & Nordhumbrore pro-
 vincia. Erat in regno Berniciorum hodiernus Comitatus
 Northumbria, cui adjacet versus Scotiam in Oceano Ger-
 manico parva insula Lindisfarna, vulgo jam Holy-land,
 id est, sancta insula, a plurimorum istius Sanctorum habi-
 tatione dicta. Ibi S. Finanus Episcopus agebat, cujus Vi-
 tam dedimus xvi Februarii, ubi de ea insula egimus, ac-
 curatius acturi ad vitam S. Cuthberti, iidem Episcopi
 Lindisfarnensis, dandam ad diem xx Martii. Erat au-
 tem S. Finanus, qui, cum Pendan Regem cum suis Co-
 mitibus & milicibus baptizasset, misit S. Ceddum cum
 aliis ad populum ejus convertendum. Præterea cum in re-
 gno Deivorum dictum monasterium Lestingham fecisset,
 religiosus moribus juxta ritum Lindisfarnensem, ubi
 educatus fuerat, instituit.

9 Hæc de loco natali horum quatuor fratrum (nam o-
 mnium eadem ratio videtur) dicta sufficiant. Educatus senior in monaste-
 rio dicta insula & monasterio Lindisfarnensi, quidni
 & alii fratres, ergo sub disciplina S. Aidani Episcopi, qui illam
 ex monasterio Scottorum (quod fundatorem suum in insula
 Ity agnoscebat sanctissimum virum Columbā) cum mona-
 chis aliis eo venit, a S. Osvaldo Rege evocatus; ac secun-
 dum regulam monasticam a dicto Columba præscriptam
 cum illis vixit, & alios vivere docuit. Præfuit autem Epi-
 scopus Ecclesiæ Lindisfarnensis ab anno dclxxxiv, usque ad
 xxxi Augusti, quo vivere desit anno dclli, successorem na-
 tus dictum S. Finanum. Erat etiam S. Ceadda, ut infra
 in Vita asserit Beda num. 2, discipulus Aidani, iisdemque
 actibus ac moribus, juxta exemplū ejus ac fratris sui Cedd-
 di, suos instituere curavit auditores: quibus n. 8 commen-
 dat eadem instituta disciplinæ militaris, quæ vel ab ipso
 didicissent, aut in ipso viderant: & n. 5 dicuntur in
 figura

A Nutata ab ipso regularis vite vestigia permanere in monasterio ab eo in provincia Lindissi constructo. *S. Finan* anno DCLXI mortuo, successit *S. Colmanus*, cum quo *S. Vilfridus* necdum Episcopus disputans ista objecit apud *Beda* lib. 3 cap. 35. De Patre vestro *Columba* & sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari & Regulam ac precepta celestibus signis confirmata sequi perhibetis, respondere possum &c. Fuisse autem apud hos *Scotos*, sive *Hibernos*, quatuor diversas Regulas tradit *Usserius* libro de *Britannicarum Ecclesiarum Primordiis* cap. 17 pag. 219, earumque primam *Columba* illi appellari, etiam in *Anglia* observatam. Ab ea disputatione reversus *S. Ceddus*, ut idem ait *Beda* cap. 26, relictis *Scotorum* vestigiis, ad suam Sedem rediit, utpote agnita observatione *Catholici Pasche*. De ea controversia egimus ad *Vitam S. Colmani* xviii Februarii, § 2 & 3.

B *Edouardus Maibeuv* in *Trophais Congregationis Anglicanae Ordinis S. Benedicti*, in elogio *S. Ceadæ* ad hunc diem 2 Martii, arbitratur illum, saltem post celebrem illam inter *S. Vilfridum* & *Colmanum* collationem, *S. Benedicti* regulam amplexum: ita omnes consentire. Verum hactenus ex omnibus necdum unicum scimus, qui in ea collatione de regula *S. Benedicti* amplectenda verbum fuisse scribat. Forsan innuitur *Vita S. Vilfridi*, a *Malmesburienfi* lib. 3 de *Gestis Pontificum Anglorum* edita, quasi pro omnibus sufficiens testimonium præbere videatur, dum is rogatus, ut privatus mallet sub quiete degerere, respondit: Nihil æque ad cumulum infamie homini, quam si sua se damneret voce: se primum fuisse, qui verum *Pascha* in *Northanimbria* *Scotis* ejectis docuerit, qui cantus *Ecclesiasticos* antiphonatum instituerit, qui sanctissimi *Benedicti* regulam a monachis observari iussit: pro quibus omnibus nunc senem & septuaginta fere annorum Pontificem hoc in munere recipere, ut cogatur seipsum scripto damnare. En septuaginta & amplius anni elapsi post supra nominatam collationem, de qua sub initium dicti libri ista scribit *idem Malmesburienfis*: *Colmanno* per *Vilfridum* de *Pascha* erroneo in dicta collatione convicto, *idem Vilfridus* ad Episcopatum *Eboracensem* electus, ab *Alfrido Rege*, *Osuii Regis* filio, *Galliam* consecrandus missus est. Quo ultra mare moras neccente, *Osuius Rex* præventus consiliis *Quartadecimanorum* (qui vocabantur ita, quia *Pascha* in decima quarta Luna cum *Judæis* celebrabant) *Ceddum* virum sanctissimum, tamen contra regulas, intrusit tribunali *Eboracensi*. En necdum verum *Pascha*, etiam si illud *S. Vilfridus* docuisset, sequebantur. Dein, quod ad tantum *Ecclesiasticum* antiphonatum institutum spectat, a *Beda* lib. 4 cap. 2 docemur, tempore *Theodori Archiepiscopi Cantuariensis* sonos cantandi in Ecclesia, quos catenus in *Cantia* tantum noverant, per omnes *Anglorum Ecclesias* cœpisse discere: primumque excepto *Jacobo* cantandi Magistrum *Nordanhumbro*rum ecclesiis *Heddi* cognomento *Stephanum* fuisse, invitatum de *Cantia* a reverendissimo viro *Vilfrido*, qui primus inter Episcopos, qui de *Anglorum* gente essent, *Catholicum* vivendi morem *Ecclesiis Anglorum* tradere didicit. Hec ibi.

C Cum autem *Pisani* alique tradant *Heddi*um *Stephanum* claruisse regnante in *Northumbria* *Osrico*, anno salutis restauratæ DCCX, & hortante *Acca Hagustaldensi* Episcopo, soluta oratione polisse scripsisse librum unum de *Vita S. Vilfridi* Episcopi (quem *Malmesburienfis* asserit magno verborum agmine exaratum, se in compendium coarctasse) necesse est cum ultimis *Theodori Cantuariensis Archiepiscopi* annis, saltem post annum DCLXXX, e monasterio *Cantuariensi*, virum jam celebri fama notum, venisse ad *S. Vilfridum*. Denique quod huc potissimum spectat, asserit *Vilfridus* se sanctissimi *Benedicti* regulam observari iussisse. Imo cum post obitum *S. Eusebii*, anno DCLXXXVII defuncti, præfesset *Ecclesia etiam Lindisfarnensis* integro anno, voluit forsitan eam-

dem regulam a *Lindisfarnensibus* monachis observari: ne vel ideo scripserit *Beda* in *Cuthberti Vita* num. 61 tanta Ecclesiam illam tentationis aura concussam, ut plures e Fratribus loco magis cedere, quam talibus vellent incutisse periculis. De regularis vite institutis ideo a *S. Cuthberto* prescriptis, ad hujus *Vitam* agemus xx Martii. At procul ista distant a temporibus *S. Ceadæ* anno DCLXXII vita sancti: quem diximus vixisse secundum exemplum & regulam Magistri sui *S. Aidani*, & suis eadem instituta commendasse.

11 His non obstantibus, summo opere laudamus *SS. Ceddum, Ceadam, Aidanum, Finanum, Cuthbertum* aliosque ejusmodi factis sacris *Benedictinorum* inscribi, eorum venerationem simul & imitationem proponi: cum illa monasteria sequentibus temporibus una cum suis propriis institutis susceperint regulam *S. Benedicti* in quamplurimis rebus observandam. Verum *S. Ceddum* non tantum *Martyrologiis* suis, sed etiam *Ordini* adscribunt *Benedictino*. Prævisit *Trithemius*, & tamquam *Beda* numquam legisset; *S. Ceddum* & fratrem ejus *S. Ceddum* duos ex singulis conficit, dum de illis in suo tractatu de *Viris illustribus Ordinis S. Benedicti* agit, & de *Ceadæ* lib. 3 cap. 117 & libro 4 cap. 59. Priore libro vocat *Abbatem Lestigahensem*, posteriore *Lentesgenum*: priore appellat *Archiepiscopum Lindisfarorum* & gentis *Merciorum*, qui dicendus erat *Episcopus*; posteriore *Archiepiscopum Eboracensem*, & fratrem *Ceddi* Episcopi *Lindisfarnensis*. Denique clarnisse ait priore loco anno DCLXXX, posteriore anno DCLXXV, cum certo ex *Beda* constet cum anno DCLXXI obiisse. De *S. Ceadæ* agit *idem Trithemius* bis libro 4, scilicet cap. 66 & 110. priore loco ex *Abbate Lestingen* creat *Archiepiscopum Londoniensem*: posteriore vero ex monacho facit *Episcopum Ecclesie Lindesfarnensis*, & fratrem *S. Ceadæ* *Archiepiscopi Eboracensis*. Denique clarnisse ait priore loco anno Domini DCLXXX, posteriore anno DCLXX, qui circa annum scilicet DCLXIV, mortuus fuerat. At *Lindesfarnensis* non fuit *Episcopus* aut *Abbas*, sed monachus, ac postea *Episcopus Saxonum Orientalium*, seu *Londonensis*, extraxit monasterium *Lestingen* in agro *Eboracensi*, ut supra dictum est. Sed nunc *Trithemius* *Lindisfaros*, quorum *Episcopus* erat *S. Ceddus*, sciverit distinctos a *Lindisfarnensibus*, plane dubitamus: fuerunt bi in Comitatu *Northumbria* ac regno *Berniciorum*, illi potissimum in Comitatu *Lincolniensi* ac regno *Merciorum*. Inter scriptores x historia *Anglicana* *Londoni* anno MDCLII excusa, erat post *Dunelmensem* historiam columnæ LVII *Donatio Egfridi Regis Nordanhimbriorum* facta *S. Cuthberto*, sed, uti ad hujus *Vitam* ostendimus, insertis pluribus mendis plane corrupta, diciturque signata anno DCLXXV, cui finguntur subscripsisse *Ceddi Orientalium Saxonum Episcopus*, & *Ceadæ* *Licesfeldensis Episcopus*. Subscribit etiam *Sexulphus Merciorum Episcopus*: si erat *Licesfeldensis*, ante quem post obitum *S. Ceadæ* sederat *idem Vilfridus*. Eodem modo *Londonensis Episcopus* tunc erat *Erkenwaldus* successor *Vina* post obitum *S. Ceddi* consueti. An simili forsitan diplomate deceptus fuerit *Trithemius*, an propria illius oscitantia menda suis adscribenda, inquirant alii. Notis sufficit errores, ut evitentur, indicasse.

12 Ex *Martyrologiis Benedictinis* primus est *Arnoldus Vin*, qui ad hunc 11 Martii diem elogium *S. Ceadæ* ferre ex *Malano* describit, & in *Notationibus*, citato *Trithemio*, indicat ex monacho & Abbate cœnobii *Lestigahensis* factum esse *Episcopum Licesfeldensem Nordanhumbro*rum: quem *Episcopatum* tertio sui regiminis anno deferens ad monasterium suum rediit, in quo obiit circa annum Domini DCCC. Hæc *Vin*, non absque pluribus mendis, ut loca *Beda*, que accurate citat, & ex quibus *Vitam* damus, non videatur, legisse, aut saltem examinasse: alias evitasset enorme mendum annorum XVII in obitum ejus assignando, cum ut supra diximus, constet ex *Beda*, cum anno DCLXXI defunctum esse. Præterea relicto *Ar-*

Secundum
regulam S.
Columba
etiam

an ab anno
464 regna
S. Benedicti
adsumpti

S. Ceadæ
tunc nor-
dam videtur
admississe
tum Roma-
num Pascha:

post ejus obitum
Cantua
Ecclesiasticis
monachis

et induci
capta regula
S. Benedicti

S. Ceadam
& Ceddum
Benedicti
adscribit
Trithemius

cum pluribus
mendis

qualis sum
in diplomate
Egfridi
Regis

S. Ceadæ
inscribit
Martyrolo-
gii, Vin

non absque
mendis

Achiepiscopus Londinensi, cuius *VVion* non meminit, rever-
sus est ad suum monasterium Lestingsahense, non vero Li-
chefeldiam, ubi mortuus est, urbem non regni Nordanhym-
brorum, sed Merciorum, & quidem Middelanglorum
in Comitatu Staffordia. Addi potest, cum Molanus eum-
que secutus *VVion* tradant in elogio eum fuisse Episcopum
Merciorum & Lindisfarnorum, loco Lindisfarorum, vi-
deri eos Episcopatum Lindisfarnensem in Northumbria
intellexisse. *VVionis* elogium describit Menardus, & in
Observationibus de eo filit. Paucis eum reculit Dorganus,
ut pluribus Bucelinus, & tamen Archiepiscopatum Ebor-
acensem omittit, Lindisfarnorum, loco Lindisfarorum,
Episcopatum facit, & tandem unicum Harpsfeldium citat,
apud quem tamen non legerat aut monachum Benedicti-
num fuisse, aut Lichefeldensis Episcopatus institutorem.
Agie Harpsfeldius de S. Ceadda seculo 7, sum cap. 28 in-
ter Archiepiscopos Eboracenses, sum potissimum cap. 22
inter Episcopos regni Merciorum.

VITA EX S. BEDA

lib. 3. cap. 28. & lib. 4. cap. 2. & 3.

CAPUT I.

S. Ceadda cura monasterii Lestingsensis, Archiepisco-
patus Eboracensis,

a b c d e Necre a Rex Alchfrid b misit c *VVilfridum* Pre-
sbyterum ad d Regem Galliarum, qui eum sibi suis-
que consecrari faceret Episcopum. At ille misit illum
ordinandum ad e Agilbertum, qui relicta Britannia, Pa-
risiacae civitatis factus erat Episcopus, & consecratus est
magno cum honore ab ipso, convenientibus plurimis Epi-
scopis in vico regio, qui vocatur, inf Compendio. Quo
adhuc in transmarinis partibus post ordinationem demo-
rante, imitatus industriam filii g Rex Osuvi, misit Can-
tiam virum sanctum, modestum moribus, Scripturarum
lectione sufficienter instructum, & ea quae agenda in
Scripturis didicerat, operibus solemiter exequentem: qui
Eboracensis Ecclesiae ordinaretur Episcopus. Erat autem
Presbyter, vocabulo Ceadda, frater reverendissimi Anti-
stites h Ceddi, cuius sapius meminimus, & Abbas mona-
sterii illius, quod vocatur i Lestingsahen. Misitque Rex
eum eo Presbyterum suum, vocabulo Eadhedum, qui
postea regnante k Egfrido, i Rypensis Ecclesiae Praeful sa-
ctus est. Verum illi Cantiam pervenientes, invenerunt
Archiepiscopum m Deusdedit jam migrasse de seculo, &
necdum alium pro eo constitutum fuisse Pontificem. Un-
de diventerunt ad provinciam occidentalium Saxonum,
ubi erat n *VVini* Episcopus: & ab illo est vir praefatus
consecratus Antistes, assumptis in societatem ordina-
tionis duobus de Britonum gente Episcopis, qui Domi-
nicum o Pascha diem, ut sapius dictum est, secus mo-
rentu canonicum a quarta decima usque ad vicesimam-
primam Lunam celebrant. Non enim erat tunc ullus,
excepto illo *VVini*, in tota Britannia canonice ordina-
tus Episcopus.

2 Consecratus ergo in Episcopatum Ceadda, maxi-
mam mox capit Ecclesiasticae veritati & castitati curam
impendere, humilitati, continentiae, lectioni ope-
ram dare: oppida, rura, casas, vicos, castella, pro-
pter evangelizandum non equitando, sed Apostolorum
more pedibus incedendo peragere. Erat enim discipu-
lus p Aidani, iisdemque actibus ac moribus iuxta exem-
plum ejus ac fratris sui Ceddi, suos institueret curavit
auditores.

a De Rege Alchfrido ejusque regno agimus 6 Martii ad Vitam
S. Kinturga & Kinsvisho.b Annum 664 hujus missionis indicant *VVigorniensis*, *VVest-*
monasteriensis alique.c S. *VVilfridus* conjunctus amicis Alchfridi Regis, inquitBeda lib. 5 cap. 20, ad ejus iussione Presbyter ordinatus est ab
Agilberto Episcopo Gevillorum, id est Occidentalium Saxo-
num.d Est hic Chelburium 112, cuius regno abbi annoi xiv vi-
dicatur, ab anno 662 ad annum 676.e De Agilberto, ejusque Episcopatu apud Anglos, & dein Pa-
risiensis, S. hac Ceadda missione accurate inquisimus lib. 4. Di-
triba nostra de 3 Dagoberto Regibus Francorum cap. 2.f Compendium, quod Episcopus Parisiorum dictum voluit pul-
cherrimum oppidum in diocesi Valesiana.g Ita Capgravius legit Rex Osuvi, non Regis Osuvi ut per-
peram excusam in Beda. Annum 664 assignat Chronologus Anglo-
Saxonicus, & *VVigorniensis*, qui iussu Regis Osuvi id factum
tradit.h Nomina Ceadda & Ceddi saepe confunduntur. de S. Ceadda
agimus 7 Januarii.

i De Lestingsensi monasterio seu & extruptione supra egimus.

k Successit *VVini* pater anno 679, a *Pistis* interfectus an. 685.l Joannes Bromton, in suo Chronico. Tunc etiam Eadhed in
Lindisfarnorum provincia, quam nuper Rex Egfridus sup-
rato *VVulsthero* obtinuerat, Episcopus ordinatur, & hunc pri-
mum eadem provincia proprium Episcopum habuit. Eadhe-
dum de Lindeleya reversum, eo quod Ethelredus Mercia pro-
vinciam recepisset, Ripensi Ecclesiae praefecit.m S. Deusdedit mortuus est anno dñi 664, pridie Idum Ju-
liarum, ut hunc diem indicant Beda lib. 4 cap. 1 *VVigorniensis*
alique.n In locum Agilberti reversi in Gallias ordinatus Episcopus,
VVintonia degebat.o De hac controversia de Pascha celebranda pluribus alium
ad Vitam S. Colmani Episcopi Lindisfarnensis: occasione dispa-
tationis coram Rege Osuvio habita anno 664: ubi cum Scotis erat
S. Ceadda frater S. Ceadda. Beda lib. 3 cap. 25.

p Colinus S. Aidanus 31 Augusti, de eo supra alium.

CAPUT II.

Episcopatus Lichfeldensis apud Mercios. Obitus.

3 Itaque a Theodorus perlustrans universa) fuerat
is Theodorus Romae a Vitaliano Pontifice or-
dinatus Episcopus, & missus in Britanniam) ordi-
nabat locis opportunis Episcopos, & ea, quae minus
perfecta reperit, his quoque juvantibus corripiebat. In
quibus & Ceaddam Episcopum cum argueret non
fuisse rite consecratum, respondens ipse voce humilli-
ma, dixit: Si me, inquit, nosti episcopatum non
rite suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe
qui neque me unquam hoc esse dignum arbitrabar:
sed obedientiae causa iudus subire hoc, quamvis
indignus, consensu. At ille audiens humilitatem re-
sponsionis ejus, dixit non eum episcopatum dimit-
tere debere: sed ipse ordinationem ejus denuo Ca-
tholica ratione consummavit.

4 Eo tempore provinciae Merciorum Rex b *Vulsthere*
praefuit: qui cum mortuo c Jarumanno, sibi suisque a
Theodoro Episcopum dari peteret, non eis novum vo-
luit ordinare Episcopum; sed postulavit a Rege Osuvio,
ut illis Episcopus Ceadda daretur: qui tunc in mona-
sterio suo, quod est in Lestingsahen, quietam vitam
agebat, *VVilfrido* administrante episcopatum Ebor-
acensis Ecclesiae, necnon & omnium d Nordan-Hum-
brorum, sed & *Pictorum*, quousque rex Osuvi im-
perium protendere poterat. Et quia moris erat eidem
reverendissimo Antistiti opus Evangelii magis ambu-
lando per loca, quam equitando perficere: iussit eum
Theodorus, ubicumque longius iter instaret, equi-
tare, multumque renitentem studio & amore pii la-
boris, ipse eum manu sua levavit in equum: quia
nimirum sanctum virum esse comperit, atque equo
vchi, quo esset necesse, compulit.

5 Susceptum itaque episcopatum gentis Mercio-
rum simul & e Lindisfarnorum, Ceadda juxta exem-
pla patrum antiquorum, in magna viam perfectione
administrare curavit. Cui etiam Rex *Vulsthere* dona-
vit terram quinquaginta familiarum ad construc-
tum monasterium in loco, qui dicitur f Adberanz
id

A. & aërea terrerent, tunc veniens ad ecclesiam, sollicitus orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris rediret, fixa mente vacaret.

17. 17.

de consuetudine
monachorum
p. 17.

11 Cumque interrogaretur a suis, quare hoc faceret, respondebat: Non legistis, quia intonuit de caelo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: Misit sagittas suas, & dissipavit eos, fulgura multiplicavit, & conturbavit eos? Movet enim aëra Dominus, ventos excitat, jaculatur fulgura, de caelo intonat, ut terribiles ad timendum se suscitet, ut corda eorum in memoriam futuri iudicii revocet, ut superbiam eorum dissipet, & conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo illo tempore, quando ipse, celis ac terris ardentibus, venturus est in nubibus cum potestate magna ac maiestate ad iudicandos vivos ac mortuos. Propter quod, inquit, oportet nos admonitioni ejus celesti debito cum timore & amore respondere: ut quoties aere commoto, manum quasi ad ferendum minitans erexit, nec adhuc tamen percussit, mox ejus imploremus misericordiam, & discussis penetralibus cordis nostri, atque expurgatis viciis ruderibus, solliciti, ne unquam percuti mereamur, agamus.

de consuetudine
monachorum
p. 17.

12 Convenit autem revelationi & relationi praefati Fratris de obitu hujus Antistitis, etiam sermo reverendissimi Patris b Egberti, de quo supra diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adolescente, & ipse adolescens in Hibernia monachicam in orationibus & continentia ac meditatione divinarum Scripturarum vitam sedulus agebat. Sed illo postmodum in patriam reverso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem vitae permansit. Cum ergo veniret ad eum longo post tempore gratia visitationis de Britannia vir sanctissimus & continentissimus, vocabulo Higbald, qui erat Abbas in provincia Lindissi, & ut Sanctos decebat, de vita Patrum priorum sermonem faceret, atque hanc emulandi gauderent, intervenit mentio reverendissimi Antistitis Ceadda, dicitque Egbert: Scio hominem in hac insula adhuc carne manentem, qui cum vir ille de mundo transiret, vidit animam Ceaddi fratris ipsius, cum agmine Angelorum descendere de caelo, & assumpta

secum anima ejus, ad caelestia regna redire. Quod utrum de se, an de alio aliquo diceret, nobis remanet incertum.

13 Obiit autem Ceadda sexto die Nonarum Martiarum, & sepultus est quidem primo iuxta ecclesiam S. Mariae: sed postmodum ibidem constructa ecclesia beatissimi Principis Apostolorum Petri in eandem sunt ejus ossa translata: in quo utroque loco, ad indicium virtutis illius, solent crebra sanitarum miracula operari. Denique nuper phreneticus quidam, dum per cuncta errando discurrebat, devenit ibi vespere, nescientibus sive non curantibus loci custodibus: & ibi tota nocte requiescens, mane sanato sensu egressus, mirantibus & gaudentibus cunctis, quod ibi sanitatem, Domino largiente, consecutus esset, ostendit.

14 Est autem locus sepulcri tumba lignea, in modum domunculae facta, coopertus, habens foramen in pariete, per quod solent hi, qui causa devotionis illo adveniunt, manum suam immittere ac partem pulveris inde assumere: quam cum in aquas miserint, atque has infirmantibus jumentis sive hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia, ad cupitae sospitatis gaudia redeunt.

15 In cujus locum ordinavit Theodorus VVinfredum, virum bonum & modestum, qui, sicut praedecessores ejus, provinciis Merciorum & mediterraneorum Anglorum & Lindisfarorum episcopus officio praeset: in quibus cunctis VVulshere, qui adhuc supererat, sceptrum regni tenebat. Erat autem VVinfredus de Clero ejus, cui ipse successerat, Antistitis, & diaconatus officio sub eo non paucotempore fungebatur.

• Treumbrecht & Tumberht alii.

b Celsus S. Egbertus, etiam Martyrologio Romano & aliis inscriptus ad 24 Aprilis. De eo ante egerat Beda lib. 3 cap. 4 & 27. & dein agit lib. 5 cap. 10 & 23 & 24, ubi ait cum obiisset anno 720 ipso die Pasche: quod festum more Romano procuraret in insula Hy & aliis locis celebrari.

DE S. VVILLEICO PRESBYTERO

DISCIPULO S. SVIBERTI EP.

CÆSARIS - VVERDE AD RHENUM.

§ 1 VVILLEICI patria, insipientum.

CIRCA
AN. DCC.
XXVI.

II MART.
Caesari
insula
fundam.

1 O Ppidum est in ditione Archiepiscopi Colonienfis ad Germanicam Rhend ripam, ejusdem brachio fluminis ab Orientali latere praecinctum, quod nunc Caesari-insula, vulgo Keyfers-vveerd dicitur, olim Insula S. Sviberti, apud Bedam ipsius Sviberti supporem, lib. 5 historia Ecclesiast. gentis Anglor. cap. 12, In littore: quo de loco a. sum prolixè Kalendis Martii ad vitam ejusdem S. Sviberti, cui eam Pippinus potentissimus Francorum Dux donavit, ibique ipse monasterium adificavit, & in hoc post multos in Christi profeminanda religione exantillatos labores, fato pie perfundus est, multisque divinis honoratus miraculis.

revisit S.
VVilleici
qui discipulus
fuit.

2 Ejus disciplina ad sanctimoniam abfolutionem conformatus traditur VVILLEICUS Presbyter, qui ei in illius monasterii praefectura successit, coliturque v. 1 Nonas Martii, altero post Magistrum die. Ad eum diem in plurimis Martyrologiis, ante duo circiter secula, paullo prius exaratis, consecrata ejus memoria est. Horum nonnulla Usuardi praetulerunt nomine sunt, atque paucula haec de eo praedicant: Apud VVerdam natale S. VVILLEICI Confessoris, Presbyteri S. Sviberti. Consimilia leguntur in Martyrologio Colonia anno cccccxc excuso, & Hermannii Greven Carth.

inscriptus
Martyrologio
git ad S.
Mart.

fiani auctario ad Usuardum edito xxv post annis, aucto Joannis Molani; ac Germanico Petri Canisii. MS. Florarium ab Canonico regulari anonymo concinnatum, ista addit: de ordine Regurum. Id quatenus probabile sit disquisitionem est ad vitam S. Sviberti. Florario consentit Constantinus Gbinus in Natalib. SS. Canonico. At Benedictini enim suo ordini vendicant. Ita Trithemius de viris illustrib. Ord. S. Benedicti lib. 3 cap. 167, qui VVILLEICUM appellat aucto & Franciscus Haraus. Eum quoque inter Benedictinos numerant Arnoldus VVion lib. 3 Ligni vita, Hugo Menardus, Benedictus Dorganus, Gabriel Bucelinus, MS. Kalendarium Sanctorum ejusdem ordinis. Reulimus antea, ac S. VVILLEICUS vita monastica ad labores Apostolicos eruditus, Trajecti Clericos insistentiae, qui canonica norma vitam agerent, Episcopos monachos; ita S. Ludgerum, in illo Trajectensi Clericorum monasterio doctrina & pietate imbutum, necnon in Casinensium ascetarum convictu monasticas exercitationes candore fudit, nullo tamen ad eam servandam Regulam voto obligatum; Mimigerneforde in pago Sudergoe, Domino honestum construxisse monasterium, sub regula Canonica Christo famulantium; VVerthine in pago Ripuariorum canoniam fundasse monachorum; utroque in opere S. VVILLEICUS fecit exemplum, in altero S. Sviberti, qui

Conventus
de p. 17.
claus.

A qui in Anglia & Hibernia monachus fuisse videatur; an Verda tamen monachos, an canonicos viventes Clericos collegerit, in ambiguo sit. Atque inde statuendum, monachus an Canonicus fuerit S. VVilleicus.

3 Quam & illud potest, quae hic gente oriundus fuerit. Joannes VVilfonus in Martyrol. Anglicano, ex Anglia cum Sviberto venisse affirmat, quod alios quoque novimus opinari: sed cum viginti ac duobus annis, quibus in colenda Christi vinea defudavit Svibertus, haud paucos neophytos ad eximiam virtutem erudierit, fortassis ex iis aliquos insigni praeitos indole permovit, ut ipsum pressius imitarentur, ac Dei amplificanda gloria sese penitus addicerent. Nam hoc unice spectare solitos homines apostolicos in confesso est, ut non solum fidem persuadere, quibuscum agerent hominibus conarentur, sed & si quos ei quod diximus muneri idoneos reperissent, ad id subeundum eos solliciti informarent. Ita S. Gregorium sibi S. Bonifacius comitem junxit, ita Gregorius Marchelmam, ut S. Ludgerus in Gregorii Vita testatur, ubi eundem Bonifacium; sive VVinfridum, scribit per XII annos tribus in Fresonia locis, antequam Gregorium discipulum comitemque adscriberet, habitasse: quorum secundus, inquit, vocatur

B Attingohem, juxta amnem Fehta, ubi habitavit annis tribus: quo in loco primum cepit habere discipulum nomine Gembertum. Neque enim verisimile est, non plures ab eo fidei doctrina imbutos; sed primum Gembertum innuit sanctioris propositi adiutorem factum. Quod autem scripserat VVilfonus in prima Martyrologii sui editione anno CIOICCVIII; id praetermisit in secunda, quam anno CIOICXLI continnavit. At recenset eum in Tropais Congregationis Anglicanae S. Benedicti, Remis anno CIOICXXV publicatis, Edouardus Maibeuv, contexto ex Marcellini supposititiis narrationibus elogio; & qui Flores celeberrimorum Sanctorum Anglia, Scoria, Hibernia, Anglice composuit ediditque Duaci anno CIOICXXXII Hieronymus Porterus Presbyter & monachus Benedictinus.

4 Splendide quoque ante illos S. VVilleici praeceps laudes Joannes Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, & in Fastis Belgicis Aubertus Mirans: qui tamen patria illius non meminerunt, uti neque Andreas Saussijus, qui de eo in Martyrologio Gallicano ista scribit: Ultrajecti depositio S. VVilleici Presbyteri, Beatique Sviberti, Frisonum & Batavorum Apostoli, praecipui symmystae & cooperatores. Qui instituto illic recens Canonicorum collegio cooptatus, sanctitatis & doctrinae suae splendore, cœtum hunc sacerdotalem admodum illustravit: civibus in Christi lege neophytis eximia pietatis documenta & exempla praestitit. Deinde Verdense monasterium, quod ipse S. Svibertus, sumptibus Pippini Principis, extruxerat, religiosissime rexit: ubi usque ad finem vitae in summa sanctitate perseverans, ex hac labili luce ad verum & æternum lumen, magno cum meritorum cumulo profectus est. Quod Ultrajecto tribuit S. VVilleici depositionem id eo facit, quod illic primo Canonicum fuisse, ut a Pseudomarcellino traditum, existimavit: alioquin Verda, ut mox dicemus, ejus asseruntur Reliquia, ibique decessisse videtur.

5 Trajecti an habitavit, ambigi potest: nam sive Anglus fuerit, & cum S. Sviberto jam in Episcopum consecrato cis mare venerit, sive illi sese adjunxerit, Francorum, Belgarumque, aut aliorum etiam neophytorum ortus sanguine; non satis liquet Trajecti fuisse institutum illud literarum & sanctitatis gymnasium atque Clericorum collegium priusquam ad Boructuarii abiret S. Svibertus, quem Beda scribit, accepto Episcopatu de Britannia regressum, anno DCXCI, non multo post ad gentem Boructuariorum secessisse: ... sed expugnatis non longo post tempore Boructuariis a gente antiquorum Saxonum, dispersos quolibet hos qui verbum receperant; ipsumque Antistitem cum quibusdam (an etiam Boructuariorum, qui Francis Ripuariis propinqui erant?) Pippinum petiisse,

Tomus I.

locum in insula Rheni impetrasse, in eoque monasterium D. construxisse atque ibique vitam reliquam exegisse. Michael Alfordus in Annalib. Ecclesiae Anglo-Saxonicae ejus meminit ac discipulum S. Sviberti fuisse ait, non tamen disertum Anglum appellat sed in Indico SS. Anglia ita de eo scribit: VVilleicus Abbas, fuit Sviberti discipulus, & in Evangelica praedicatione cooperator: defuncto Sviberto, VVerdense monasterio laudabiliter praefuit: moritur Sanctus: in Fastis Belgicis legitur ad 2 Martii, & aliquando etiam in nostris eodem die: nunc, nescio cur, excidit. De eo agit idem variis locis tomi secundi.

6 Refert eum Joannes Colganus in Visis SS. Hibernia ad eundem secundum Martii diem, atque in Hibernia educatum, & in hanc messem cum SS. VVillebrordo, ac Sviberto, & 12 aliis missum a S. Eberto; licet Anglo-Saxonem non inficietur. Illius meminit quoque VVillebrordus Boschartius, de primis Frisia Apostolis differat. 115, ubi post alia plura ita scribit: Unde aut quo tempore Trajectum advenerit, quot annis in ea diocesi praedicaverit, est plane tenebris sepultum. In Martyrologio Usuardi interpolato, quod ad Kalendas Martii citavimus ab annis CCXL manu VVydonis Crenzelin exaratum, hac de eo leguntur: Apud VVerdam oppidum S. VVillericci, Presbyteri & Confessoris, Cappellani S. Sviberti. Alibi videtur VVillelmus appellatus. Equilinus certe Episcopus lib. 3 Catalogi cap. 170 ita scribit: Guilielmus Anglicus Sacerdos, vir caritativus, sanctitate vitae pollens, & officii sui prosecutor strenuus, tempore Henrici 111 Imp. plenus sanctitate migravit ad Christum vi Nonas Martii. Ad cuius sepulchrum tempore mortis ejus caeci illuminati sunt, claudii erecti, & alii plures a diversis infirmitatibus liberati: unde & corpus ejus a multis peregrinantibus visitatur, pergentibus ad ipsum devotionis causa. Ita ille, & Vincensium citat, in quo necdum illum reperimus Guilielmum, sive VVilicelmum, nec in ulla scriptore Anglicano, praeterquam Richardo VVisfordo in Martyrologio Anglicano, qui S. VVilleicum, uti & Equilinus, omittit. Utrumque memorant VVilleicum & VVilicelmum, Hermannus Greven, Canisius, Ghinius: & duo quidem posteriores ab Equilino hausisse se ostendunt. Qui eundem esse VVilleicum & VVilicelmum existimant; non agunt tamen sub Henrico Imperatore obisse, nedum ut Ghinius habet, anno 630.

7 Ad Nonas Martii, in Martyrol. Colonia excuso anno MCDI, atque in Hermannii Greven, an. MDXV ibidem edito ad Usuardum auctario, refertur iterum S. VVilleicus his verbis: In territorio Montensi, oppido imperiali quod VVerda dicitur, super litus Rheni natale S. VVilleici Confessoris, Presbyteri S. Sviberti Episcopi. Ast ab utroque antea ad vi Nonas VVillericus appellatus est.

§ II S. VVilleici beneficia. Reliquia.

8 Non vacat singulatim conquirere, inque lucem ponere, quae ab S. VVilleico pie & sancte gesta, quando nullus ea stylo persecutus est scriptor certus ac plane dignus fide. Nam qui se S. Marcellinum, seu verius S. Marchelmum, mentis, dum sanctissimi Episcopi Sviberti hystoriam contexere se profuerat, plurima aggressus, quae clavis gravissimorum auctorum testimoniis refellerentur, sic ut ea etiam quae non ita perspicue falsa esse constet, vel ideo tamen suspecta fraudis sint quia nulla solidi testis auctoritate soluta, probabilitatis habeant nihil. Quis igitur quae de S. VVilleico aliisque ejusdem Sviberti comitibus praedicat, solida esse ac certa credit? Ampleximur reverenter, ut majorum traditione acceptum, non tamen satis illius assertione firmatum, quod apud eum cap. 15 legitur, cum aliis aliquot gloriosis Presbyteris & praedicatoribus, Sviberto duce, fideliter in vinea Domini laborasse, ac multos mortales ab idolorum vesania ad Christi perduxisse fidem. Sed quod ait isthac in VVestphalia & inferiori Saxonia

N 3

esse

A
EX VA-
BILIS.

esse facta, superius in Sviberto ostensum est, neque V Vestphaliae neque inferioris Saxoniae usitata tunc fuisse nomina, neque Miminigardum dictam locum, in quo nunc V Vestphaliae civitas Monasterium, sed Miminigardum Miminigrodum, Miminigroforde. Illic si cecum S. Sviberus misso ad eum baculo, ac dein signo Crucis manitum, illuminavit, quod cap. 17 Admarcellinus ille narrat; nihil est causa cur negemus quod factum affirmat, baculum potuisse a S. VVILLEICO ad eum offerri. Pari ratione censeri credibile posset, quod cap. 24 tradit adfuisse S. Sviberto devotum VVILLEICUM suum Capellanum, quando Hungarum, Petrum dictum, carruca onusta lapidibus oppressum, revocavit ad vitam.

quodam
solus

9 At nentiquam probari potest, quod cap. 23 narrat, anno DCCXIV, misso a Plelrudo Joppilam ad Pippinum egrotantem Sviberto, retentum Coloniam apud eam pium VVILLEICUM Presbyterum, causa devotionis & consolationis, quia erat felix VVILLEICUS Evangelicus Sacerdos. Nam quomodo potest Plelrudis Colonia apud se detinuisse VVILLEICUM, qui ipsa eo tempore marito aderat, ut supra declaratum, & cum eo, proque eo, piarum donationum tabulas signabat? quomodo tunc Svibertum misisse, qui anno precedenti e vita excesserat? Omitto alia fuisse in Sviberto pertrallata.

10 Qua cap. 26 congerit sancti ejusdem Presbyteri VVILLEICI encomia, quia sunt & majorum traditioni, consentanea, et communia plerisque viris apostolicis, intente approbamus. Quod tamen dicatur primus Canonicus Conveniens novellae Traxentensis Ecclesiae fuisse, superiori § diximus non omnino firmum ac ratiū videri; ne quidem si non primus, sed primo dicatur illic Canonicus fuisse: Reliqua sunt haec: S. VVILLEICUS Presbyter... vas virtutum, pura intentione, spe supernae retributionis derelinquens mundum, Christo sincero corde servire studuit. Ipse enim ab adolescentia sua cum S. Sviberto in Orationibus & continentia ac meditationibus divinarum Scripturarum, vitam felicem sedulus agebat. Ipse nihil hujus mundi quaerere, nihil amare curabat. In divinis Scripturis sufficienter a S. Sviberto instructus, Latina lingua & Germana eruditus fuit. Erat enim eloquentissimus & mansuetissimus, irae & avaritiae victor, superbiae & vanae gloriae contemptor, pauperum & infirmorum consolator. Ipse erga inopum provisionem non solum pietate mentis, sed etiam studii labore sollicitus fuit. Multos etiam gentiles in diversis provinciis, sua saluberrima praedicatione, a veneno idololatriae ad dulcedinem fidei Christi perduxit.

& 2. r. loani
marum in
regimentis

11 In monasterio vero V Verdensi factus Praepositus sub S. Sviberto, abstinentiae & continentiae ceterarumque virtutum omnibus Fratribus exemplum dabat. Plures etiam & auctoritate magisterii & exemplo suae actionis regularem instituebat ad vitam. Nec solum ipsi monasterio regularis vitae monita simul & exempla praebat, sed & vulgus circumpositum longe lateque a stulta idololatriae vitae consuetudine, ad Christi & caelestium gaudiorum curabat convertere amorem. Subnecis deinde narrationem sanati praecationis & triplici benedictione Gesebaldi inter Colonienfes primarii, rogante ut eum visitet Plelrudo. Hoc vero nobis non admodum credibile videtur, nisi probetur, id post Pippini Ducis obitum contigisse, quando se Coloniam Plelrudis recepit. Afferit demum idem auctor S. VVILLEICUM decem annis post decessum S. Sviberti, monasterio V Verdensi praefuisse, mortuumque tandem esse anno DCCXXV, quod non congruit cum annalibus Francorum a constantino conscriptis, in quibus asseritur S. Sviberus anno DCCXIII obisse, uti ad ejus Vicam reserimus: unde consequens foret, S. VVILLEICUM

quando
monachi

leicum anno DCCXXIII mortuum esse. Hae probabiliter asserere licet, illum eo tempore decessisse, quo regnum Francorum Regesque ipsos Carolus Martellus gubernabat.

12 Qua porro illi veneratio jam olim impensa sit, colligere ex sepulchri honorificentia licet. Hanc exposuit epistola quadam Joannes Gelenius Vicarius Generalis archidiaconi Colonienfis, quam epistolam audisse videor typis esse vulgaram, licet non viderim; sed haec mihi ex illa ab amico communicata sunt. Cum ergo Ferdinandi Bavari Archiepiscopi Colonienfis mandato tumbam argenteam S. Sviberti anno MDCXXVI inspexisset, reperit in eadem S. VVILLEICI ossa. Sic enim ait: Interior hac tumba erat divisa in medio, & in una parte continebat corpus S. Sviberti. Erat autem adjecta lamina plumbea, in qua notabatur, Anno MDCXXIV sub Urbano IV, Sancti Lipsana ista cista inclusa fuisse. Ab altera parte continebatur S. VVILLEICUS, socius S. Sviberti & primus Praepositus lasulanus. Caput non invenit: id enim ab anno MDCXXV credo translatum Dusseldorpium: ibi enim habetur. Sindon autem alteri rubrae similis reperiebatur. Ossa S. VVILLEICI erant itidem versicolori sindoni involuta, & apposita lamina plumbea eundem annum, qui in altera lamina erat, indicabat. Supra cistam, ex ea parte, qua erat corpus S. Sviberti, scriptum erat uncialibus litteris SVIBERTUS, ex altera VVILLEICUS. Haec Joannes Gelenius.

13 At diu post annum illic indicatum translata sunt Reliquia aliqua S. VVILLEICI Dusseldorpium. Extat enim diploma Frederici Sarverudani tertii eo nomine Archiepiscopi Colonienfis, qui anno MDCCLXX electus traditur, atque archidiaconum annis XLIII administrasse. Illud diploma ita habet: Fridericus D. G. Sanctae Colonienfis Ecclesiae Archiepiscopus, S. R. I. per Italiam Archicancellarius, Sedis Apostolicae Legatus, dilecto nobis in Christo Decano & Capitulo Ecclesiae V Verdensis, nostrae Diocesis, Devotis nostris, salutem in Domino. Ut capiam Reliquiarum vestrae Ecclesiae, in qua de SS. Sviberti & VVILLEICI Martyrum ossibus membra inclusa dicuntur, per Presbyteros idoneos, adhibitis solennitatibus debitis, aperire, ac corpus B. VVILLEICI, si ibi est, Illustris VVilhelmi Ducis, consanguinei & fidelis nostri carissimi instantia, ad Ecclesiam Colonienfis diocesis Dusseldorpi, propter majores laudis & honoris reverentias in praefata ecclesia sibi exhibendas, in magna decentia transferre & eidem ministrare licite valeatis; dum tamen liber vestrorum Decani & Capituli praedictorum consensus ad id accesserit; nostram auctoritatem, in quantum de jure possumus, praesentibus impartimur. Datum Friedstein, Anno Domini MCCCCLXI die 2 mensis Julii. Haec ibi. Non tamen Martyres fuerunt, quamvis multa sint in Evangelio semente spargenda perpeffi: quo an responderit, qui Archiepiscopo ab epistolis erat, an incuria aberravit, non quaero.

14 Fefellit sua quoque Joannes Gelenius conjectura, credentem caput S. VVILLEICI anno MDCCLXXIV Dusseldorpium translatum. Nam si illic ex eo tempore fuisset, qui convenisset ut cXL post annis VVilhelmus Montensium Dux sua Dusseldorpiensi Ecclesia aliquas Divi ejusdem reliquias deposcere? Aegidius Gelenius Episcopus Aureliopolitanus, aliquando Joannis Germannus, in Fastis Colonienfis ad diem 21 Martii, haec generatim indicat, S. VVILLEICI reliquias in Insula Caesaris & Dusseldorpii potissimum reconditas esse: notabiles etiam partes Coloniae in sacello S. Margaritae. Antea vero synagoga 130 in qua de illo sacello fuit ecclesia agit, § 2 histor. § ait in brachio dextro, auro illito, notabile os S. VVILLEICI Presbyteri socii S. Sviberti aservari.

DE S. LUCA CASALIO

ABBATE AGYRÆO IN SICILIA,

Commentarius prævious.

MARTII 1 **L**ucam Casaliam cultu Ecclesiastico venerantur civis Nicosini & Agyrai in Sicilia: illi quia in sua civitate natum arbitrantur; hi quia monasterii S. Philippi Abbatem habuerunt, miraculis clarum egypto transcripserunt, & sacrum corpus hactenus adservarunt. Est Nicosia, sive Nicosinum, oppidum pulchrum & ingens in mediterranea ditione Vallis Nemo-rens, seu Demona, quod Lombardi & Galli, teste Fazello de rebus Siculis lib. 10. prioris decadis, cum Comite Rogerio in Siciliam advecti, promiscuo inhabitaverunt, ejusque incolæ etiamnum utriusque nationis sermone, etiam corrupte, utuntur. Non procul a Nicosia antiquissima urbis vestigia esse, vicinos populos attestari, assertit Octavianus Cajetanus ad Vitam hujus Sancti, & credi ex antiqua istius urbis lapidibus Nicosiam esse edificatam, illamque fuisse Herbitam, a Cicero, Plinio, Diodoro Siculo, Ptolemao aliisque auctoribus memoratam, quam patriam fuisse S. Luca affirmant ad hujus imaginem appositi antiqui versus, qui ne quidem integri legi possunt:

Civibus exultant urbes, magis Herbita Sancto
Luca Casali patria clara suo.

Fratribus elusus prædicat orbis

Facto fine, Amen, res nova, saxa tonant.

Idem Cajetanus quia infra in altis dicitur Nicosia natus, in Martyrologio Siculo ad hunc diem ista tradit: In Nicosia S. Luca Abbat, cognomento Casali, Ordinis S. Benedicti, & colli addit ex Sedis Apostolicæ concessu. Cajetani Martyrologium describit Menardus in suo Martyrologio Benedictino. Rocchus Pirrus lib. 3. Sicilia sacra notitia prima etiam indicat celebriorem esse ejus diem festum 11 Martii apud suos Nicosios Pontificio permisso. Alia infra addunt ecclesiam a Nicosiensibus Divo Luca civi suo constitutam, quo loco inclamantibus saxis concionem habuerat.

2 Alia in eodem tractu Sicilia haud adeo procul ab Herbita antiqua & Nicosia hodierna diffusa urbs Agyrium in sublimi admodum atque acuto vallis Nestima: cujus Cicero, Ptolemaeus, alique antiqui meminerunt. Stephano de Urbibus scribitur Agyrium: unde vulgare nunc vocabulum Agirone derivatum videtur: Agyrium infra in Altis dicitur S. Lucas perductus, ad monasterium S. Philippi. Est inquit Fazellus lib. 10 jam citato Agyræ templum Divi Philippi, miraculorum frequentia celeberrimum, & confluxu hominum adeo notum, ut vel ipsi urbis ex eo Divi Philippi nomen vulgo inoleverit. Fuit S. Philippus, ut abula Martyrologii Romani attestantur ad 21 Maji, a Romano Pontifice ad eam insulam missus, & magnam illius partem ad Christum convertit. Reliqua de tempore missionis S. Philippi ad ejus Alia disentienda erant. Corpus S. Luca in eadem cum S. Philippo Presbytero arca servari infra in Altis legimus. At Cajetanus Pirrus, alique alterum Philippum Diaconum Panormitanum prioris discipulum referant, cui forsitan S. Luca adjunctum fuit corpus. Certe si Pirro credendum, in cella superiore inventa fuerunt corpora BB. Philippi junioris Diaconi, Eusebii monachi atque Luca Abbatis: quæ a 25 Julii anni 1496 nobiliori in loco venerationi exponi ceperunt: Quo eodem anno 21 Januarii in cella inferiore inopinate inventum est sacrum corpus S. Philippi & anno 25 Julii hujus seculi die 25 Julii argenteæ aræ solenni ritu inclusum. Hac Pirrus, qui deinde compendium Vitæ S. Luca proponens, ea narrat quæ ad S. Leonem Lu-

cam, cujus Alia Kalendis Martii dedimus, fere omnia spectant: ut sunt Leo & Theotisti parentes, annus professionis monasticæ octogesima, ætatis centesima, successor Abbas Theodorus confitentis, eique datus in adjutorium Euthymius.

3 Vitam S. Luca dicitur infra scripsisse monachus, vir nominis sui, Bonus: sed illam non arbitramur hactenus repercam. Cajetanus quod datus Vita compendium, edidit ex libris Nicosiensibus manu exaratis, sed barbara, inquit, ditione scriptum, eam ob causam paullulum a se concinnatam. Gabriel Bucelinus in Memologio Benedictino apud Vita compendium proponit, cui inseruit elogium S. Leonis Luca Abbatis Malensis, & illud idem, quod Kalendis Martii ex Lellionibus Græco translatis edidimus ex Ferrario, arbitrans nunc eundemque virum fuisse, & hunc S. Luca Abbatem Agyrii in monasterio S. Philippi mortuum, & illum S. Leonem Luca in Calabria citeriore vita sanctum: cujus corpus in civitatem Montem-Leonem postmodum translatus, hactenus adservatur: uti Agyrii in suo monasterio venerationi exposta sunt sacra ossa hujus sancti Abbatis Luca. De iis ita incipit Bucelinus, In Nicosia S. Luca Abbat, scilicet de quo hic agimus. Leo qui & Lucas (nempe in Calabria Abbas) cognomento Casalius, prior in Sicilia Abbas. Corilione in Sicilia Christianis & honestis parentibus natus &c. quæ cum xxvi lineis huc non spectant, ex disti S. Leonis Luca Vita descripta, aut certe pie deducta, ut sunt ista verba: Fuit magno omnibus ad se concurrentibus solatio, neminemque a se tristem dimisit. Narratis dein miraculis S. Leonis Luca, ad hunc sanctum Abbatem redit ab istis verbis: Pervenit ad decrepitam ætatem, cæcus denique ex suffusione oculorum effectus, &c. usque ad illa verba: Pater sancte, ora pro nobis, quæ mox dantur in Vita S. Luca Abbatis in Sicilia. At sequentia: Cum annum ætatis ageret centesimum usque ad ista verba: odoris fragrantia cellam replente, hinc ad S. Leonem Luca in Calabria amandanda sunt. Dein hac leguntur: Relatus est a Papa in Sanctorum numerum, cujus honori Nicosenses in loco Amen Ecclesiam condiderunt: quæ ex supra disti huc pertinere est certum: est ad S. Leonem Luca sequentia spectant: Ejusque memoria in urbis Montis-Leonis, & universa Mileteni diocesi, sed & Corilione imprimis celebris habetur. En quanta rerum confusio, pro qua confirmanda ista se habere subjicit Bucelinus, ex monum. Siculis Marchesii, Const. Cajet. Octavii Cajet. Philip. Ferrar. Hugone Menardo & Annal. Benedict. Mag. & hos quidem Bucelini Annales omittimus, ne radio lector obruatur: Verba Menardi & Ferrarii in Catalogo generali utrumque distinguendum & præcedenti & hoc die dedimus, ut jam citatas Lelliones & Græco versas, & ab eodem Ferrario in Catalogo Sanctorum Italia editas, sed quæ sunt de solo S. Leone-Luca. Octavianus Cajetanus præter Idem de sanctis Siculis a se vulgatam, parat duos tomos nuper a Petro Salerno editos; quos frater Octavii Constantinus Cajetanus diu apud se detinuerat. Constantini Abbatis subditus & in studiis socius fuit Marchesius, & scriptorum illius multorum hæres, quæ post hujus mortem obtinuit Bucelinus, ac forsitan inter illam Vitam S. Luca ex libris Octavii descriptam, quod hic credatur Ordinis S. Benedicti fuisse, & S. Leo Lucas ad monachos S. Basilii pertinere.

4 Quo ævo, quoque Principe claruerit S. Lucas, dolet Octavianus Cajetanus, neque ex Vita scriptore erui, neque alia via exploratum haberi a se potuisse. Quidsi

A in civitate *Herbica* necdum destructa ante incursionem Saracenorum vixerit? tam commodius cum S. Eusebio monacho natus sepulturam eandem esset, eisdem fere temporibus regularem S. Basilii disciplinam professus, ut de Eusebio supra citatus Pirrus monet. Quia vero *Alla* in oppido Nicosia ortum tradunt; & S. Lucam in senectute Nicosiam perductum, ut propinquos & affines suos consolaretur, arbitratu *Ottaviani Cajetani* enim post conditam Rogerio Comite Nicosiam vixisse, sita-
men tunc condita sit, cum *Fasellus* solum dicat, Lombardos & Gallos cum Comite Rogerio in Siciliam ad-
vectos promiscue inhabitasse. Quidni *Chronicon Benedic-
tinum* circa annum *MCCCLXXXIII* exaratum apud
eundem *Ottavium* *tomo 2 pag. 32* censendum de hoc San-
cto agere, his verbis? S. Lucas Abbas monasterii S. Phi-
lippi de Agyrio, positi in Sicilia, admirande sanctita-
tis vir Kalend. Martii secundum *Ufuardum* (aut certe
Ufuardi Martyrologium ibidem auctum) celos petiit:
forsan postridie Kalend. Martii scriptum. Hunc sanctum
Abbatem Lucam refert idem *Ottavius* in *Indice Chronico*
ad annum *DCCC*. Hic de tempore, unde eque dubium
manet, cui sit ordini adscribendus. *Rochus Pirrus Ab-*
bas *Nesinus* loco *supra* citato de Agyrio ista scribit: Tem-
plum illud in forma Crucis exadificatum a *Belisario*, ac
B. Philippo dicatum, jam collapsum restauratur novis
edificiis, ac monasterio monachorum *Basilien-
sium* au-
getur: Contra *Ottavium* a temporibus Comitis Rogerii ar-
bitratur monasterium illud inhabitatum a monachis *Be-
nedictinis*: quibus, si maiorem huic historia lucem affun-
dant, gratias habebunt posteri.

V I T A

Ex MSS. eruta ab *Ottavio Cajetano* & *Stylo*
cultiore edita.

Lucas cognomento *Casalius* in oppido *Nicosia*
ortus est: a prima ætate, litteris operam de-
dit, institutus apud venerabilem virum monasterio
S. Philippi Agyræorum præfectum; qui tunc temporis in
Nicosino suburbio, cui S. Michaeli nomen, morabatur.
Decimum annum agens ab eodem magistro ad mona-
sterium S. Philippi Agyrium perductus est: ubi Deo
se mancipare percipiens, monasticum habitum sum-
psit.

Adolescens non nisi virtutibus summis prome-
ritus omnium voluntatem, Deoque ac monachis
placens, inter Presbyteros adscriptus est. In Sacer-
dote ii mores & animi pietas exsplenduerunt, ut

C ad eum proinde universi, atque ad Patrem accu-
rerent: quos non sermonibus modo solatus, sed si-
gnis opitulatus dimisit: nec quemquam ab se tri-
stem abire passus est.

3 Ex eo factum, ut non alius adeo volentibus omni-
bus maximeque procurantibus, transierit ad monaste-
rii præfecturam: sed enim defuncto Abbate, mona-
chorum sutragiis studiisque flagrantibus, qui succe-
deret in locum ejus, Lucas delectus est. Ipse unus
præ sua modestia reluctari, & reclamare, dignum eo
honore non esse se. Igitur demandatam dignitatem eo
pertinaciter abeunte, cæcus ille monachorum rem
ad Summum Pontificem detulit: cujus voluntati Lucas
obtemperans, monasterii Præfecturam vel invitus sus-
cepit: eam dum administrat magna cum laude, ex
suffusione luminibus orbatusest, ut sancti Abbatis vir-
tutes malo cæcitate a Deo probarentur.

4 Die quodam redibat e *Nicosia* Lucas, quo perdu-
ctus fuerat, ut propinquos & affines suos consolaretur.
Forte in via monachos itineris comites cupido inces-
sit deridendi senis. Egressi oppido, propter fontem
consistunt: verba per deridiculum cæco dant, per-
suadentque multitudinem oppidanorum sequi, per-
tractam desiderio audiendi Abbatem concionantem:
proin ascenderet proximum tumulum, & avidos ver-
bi vitæ populos pasceret. Facile obedit pius vir: at
Deus illudum se præferens eo illuso, qui Vicarium
munus gereret, uno eodemque facinore monacho-
rum licentiam coarguit, & servi sui Lucæ sancti-
tatem demonstravit.

5 Is enim ad circumstantem populum, ut sibi per-
suasum fuerat, concionatus, posteaquam finem loquen-
di fecit, orationem sueta formula concludens, Per
omnia secula seculorum, saxa circum omnia responde-
re, Amen, Amen. Voce adeo terribili exterriti mo-
nachi conciderunt: mox flexis genibus, proclamavere:
Pater sancte, precare Deum pro nobis, in quem pecca-
vimus, deridentes te. Orantibus veniam benigne re-
spondit: Condonet vobis, filii, Deus.

6 Multis dein incensis iter ingressi, ubi ad mona-
sterium Agyræorum monachi pervenire, ultro mira-
culum, quod acciderat, vulgare, Deum senique
sanctimoniam attollentes: quin adeo se ad frugem
correxere, ut quoties sermonem cum Abbate insti-
tuerent, proloqui solerent, Pater sancte, ora pro
nobis.

7 Migravit ad Dominum Lucas in senectute bona, *scilicet* nonas
Martii, in monasterio S. Philippi Agyræo-
rum. Ubi corpus ejus servatur in eadem cum S.
Philippo Presbytero arca. In sanctorum numerum a
Summo Pontifice relatus est, effragante oppido Agy-
rio. Scripsit B. Lucæ Vitam monachus, vir nominis sui,
Bonus, sed *Nicosienses* honestare patriam ac civem vo-
lentes, ecclesiam, quo loco concionem habuerat, in-
clamentibus saxis, Divo Lucæ constituerunt, quæ pro-
digium posteris prædicaret, ad Dei gloriam, qui re-
gnat per secula.

D E B. CAROLO BONO,
COMITE FLANDRIÆ, MARTYRE,

Commentarius prævius.

§ 1 Vita B. Caroli ab auctoribus coævis aliisque scripta.
Nomen Martyrologiis inscriptum. Offa elevata.

ANNO
MCCXXII
II MART.

B Regis celeberrima Flandorum urbe, anno *MCCXXII*,
die 11 Martii occubuit Martyr B. Carolus Bo-
nus, nobilissima illius provincia *Marchio*, seu Comes,
ab aliquot seditiosis hominibus in templo S. Donatiani inte-
rempens: cujus mox virtutem Divina clementia, pa-
tratis ad ejus corpus miraculis, eminentiorem orbi offen-
dit: unde plerique Principes Flandria in vindictam scele-
ratissima necis quamprimum advolarunt. Suberant inre-
gimine Ecclesiastico ditiones Flandria eotempore potissi-

B. Carolus
occisus est
tempore
MCCXXII
supra Torna-
ensis.

mo Episcopi *Tornacensi* & *Tarvanensi*. Horum prior,
qui simul Episcopus erat *Noviomensis*, appellabatur Si-
mon filius Hugonis Magni, fratris Philippi I Francorum
Regis: eratque Simonis patrnelis *Ludovicus VI*, Grossus
dictus, qui tunc Francis imperabat, eodem anno Hen-
rico I Rege prognatus. Apud *Galbertum* infra in Vita B.
Caroli, num. 38 dicitur Simon Episcopus uxoris Caroli
Boni frater, scilicet *Uterinus*. Nam mater ejus *Adela*,
sive *Aldidis*, mortuo *Tarfi* in *Cilicia* *XVII* Octobris
anno *MCCII* Hugone Magno priore marito, iterum nupta
est *Rainaldo Comiti Claro-montano*, sique peperit *Mari-*
gare-

A gartam, dein a Carolo Bono in uxorem acceptam. Familia regia Caroli Boni infra in Actis explicatur.

2 Alter Episcopus, qui Ecclesia Tarvanensi praeerat, erat B. Joannes, vir eximia & sanctitate & doctrina clarus anno MCXX, die XXVII Januarii mortali hac carne exutus: cujus illustria Acta ab auctore coevo conscripta ad illum diem edidimus. Hujus beati Episcopi mandato, Comitibus Caroli genus, vitam, necem & vindictam magno cum judicio scripsit Gualterus ejusdem Ecclesiae Tarvanensis Canonici, ac dignitate, ut post ipsa Acta in Codicibus antiquis legitur, Archidiaconus & ipsi B. Carolo ante familiaris. In MS. Chronico universali Theoderici Pauli Gorcomiensis dicitur V. Valterus Presbyter Brugensis. Afferis ipse infra in Vita num. 29. se ex mandato Caroli Comitibus Ipram evocatum, ipsi tertio Kalendas Martii, id est, triduo ante necem, adfuisse: & num. 40 narrat, quae eodem die colloquens cum Comitibus, ab ipso de affectu & desiderio Martyris acceperat. Quia tamen Bruggis, non adfuerat, cum sanctus Comes occideretur, num. 45. Deum testatur se quae de morte ejus & miraculis retulit, viri religiosi Domini Helix Brugensis Decani, Frumoldi Furnensis Praepositi, & aliorum Clericorum & Laicorum, qui se ea vidisse affirmabant, cognovisse testimonio. Et num. 56. afferit se cognovisse ex relatione Clerici, asciti a Bertulpho Praeposito cum Ipras abiret. Et num. 70. ait testatos esse sibi sciscitanti plerumque, qui adfuerunt, viros veraces & religiosos, quorum unum, Absalonem scilicet S. Amandi Abbatem, pro sua sanctitatis merito nominari dignum censuit. Profectus est illa, quae uti in fine ante Epilogum scribit, infra duos fere post mortem Comitibus menses consummata sunt. Videtur plane Gualterus proximis post obitum mensibus vitam hanc a se conscriptam in lucem edidisse. Meminit frequenter Guilielmi Iprensis, patre Philippo Comite progenari, filio Roberti Frisii, quem num. 73. solum tradit a Ludovico Rege Galliarum & Guilielmo Nordmanno in Comitibus Flandria assumpto, commendatum fuisse Castellano Insulz custodiendum, quod factum fuit XXVII Aprilis; at silentio premis eundem Guilielmum circa 11 Septembris Brugas captivum fuisse abduclum, ut scribit Galbertus in altera Vita num. 131. Damus hanc vitam ex pervetustis codicibus manuscriptis Brugensis Ecclesiae Cathedralis S. Donatiani & Abbatia Danensis, & alio MS. nostro, consulimusque cum ea, quam anno MDXV Parisiis ex bibliotheca S. Mariae Ignacensis edidit, sed tamen nomine, Jacobus Sirmundus: cui interim eandem editionem adscribit Philippus Alegambe in Bibliotheca Societatis Jesu, Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, Antverbius Miraeus in Fastis Belgicis, Antonius Sanders de Sanctis Flandria, aliique. Extas eadem Vita in Hagiologio MS. bibliotheca Rubra-Vallis Canonice Regularium prope Bruxellas, & in codice MS. Tornacensi monasterii S. Martini.

3 Alteram B. Caroli vitam conscripsit Galbertus Brugensis, & urbis suae publicus Notarius, & in plerisque testibus oculatus: quem summa diligentia omnia coram observasse colligimus ex iis, quae num. 59. scribit his verbis: Inter tot noctium pericula & tot dierum certamina, cum locum scribendi ego Galbertus non haberem, summam rerum in tabulis notavi, donec aliqua noctis vel diei expectata pace, ordinarem secundum rerum eventum descriptionem praesentem, & secundum quod videtis & legitis, in arcto positus fidelibus transcripsi: neque quid singuli agerent praeter confusione & infirmitate notavi: sed hoc solum intenta mente notavi, quod in obsidione communi edicto & facto ad pugnam & ejus causam congestum est: atque ad hoc quasi me invitum, ut scriptura commendarem, coegi. Magna eo tempore valuisse apud Comites auctoritate similes Notarios, constat ex iis, quae in hac vita num. 31 & sequentibus narratur de Fromaldo Notario: quem dein anno MCXX inter il-

lustiores viros subscripsisse Theoderici Alsatii donationi D. monasterio Quercetano facta indicat diploma a Miraeo in Notitia Ecclesiarum Belgiae c. 139 publicatum. Damus hanc vitam ex antiquissimo Codice MS. quem ante ipsius Galberti tempore aut non diu post exaratum habemus, consulimusque cum duplici MS. Brugensi. Alium MS. codicem habuit Andreas Chesnans, ex quo plurima allegat in Historia genealogica familiarum Gisenfis, Ardrensis, Gandensis & Calciacensis, a se anno MDCCXXI edita. Habuit deinde eundem codicem Oliverius Uredius ac sapientius in Genealogia Comitum Flandria eo usus est, & modo adservatur Ipris apud hujus generum Joannem Baptista Bonart, urbis illius Syndicum: ex quo curavi loca nonnulla conferri. Est eadem Vita olim Gallice translata, cujus codicem manuscriptum se in sua bibliotheca habere testatur Petrus Scriverius in Principibus Hollandiae ari incisis & commentariis antiquorum auctorum illustratis, & nonnulla pagina XLII transcribit, ex Galberti Brugensis, inquit, oculati testis fide, qui Caroli Boni vitam & eadem peculiari libello exequitur. Quod tamen cum arbitretur Gallica lingua scripsisse, minus probamus, cum niter lingua, qui in parte ab illo transcripta elucet, non videatur fuisse istius seculi, maxime apud externos Flandros. Dein codices antiquissimi & quam plurimi sunt idiomate Latino, quo eum scripsisse non dubitamus, uti illo tempore Acta publica solebant a Notariis conscribi. Deducitur hac historia, ut num. 25 dicitur, per distinctiones dierum & gestorum, quae in ipsis facta sunt diebus, usque ad ad vindictam subnotatam in fine opusculi. Ob quae verba possent videri, postea ab auctore adjecta esse, quae de deflectione Flandrorum a Guilielmo Nordmanno Comite, & electione Theoderici Alsatii & variis utrimque bellis gestis usque ad obitum Guilielmi narrantur, quae nos cum ad B. Carolum non adeo spectent, mallemus omittere, si typis excusa alibi extarent. Verum cum aliqua inde excerpta, ab Andrea Chesnans & Oliverio Uredio allegentur, & nos etiam infra aliqua proferamus, ut res a familia Stratiensium notitia habeatur, integram damus, ut plena lector rei gesta scientiam hauriat.

4 Florbat eodem tempore cum Carolo Comite Sagerius, Abbas S. Dionysii prope Parisios creatus anno MCXXIII, vita sanctus anno MCLII. Hujus calamo habemus exarata Acta Ludovici Grossi Francorum Regis, quibus interseris Compendium rerum in neci B. Caroli ejusque vindicta gestarum editum eisdem fere verbis in Antuario Aimoini lib. 5. c. 51 quod infra aliis jam indicatis Actis majoribus proponimus. Habemus praeterea antiquum Rhythmum, quo Lamentatio de morte Caroli Comitis ejusque vindicta canitur: quem in pervetusto codice reperis memoratum ante Jacobus Sirmundus, descripsit ac Parisiis Antuerpiam anno MDCCXXIV transmisit. Sunt etiam aliquot epitaphia olim de B. Carolo facta, & a Jacobo Meijero lib. 4. Annalium Flandria excusa.

5 vitam & Martyrium S. Canuti Regis Daniae paucis post mortem ejus annis descripsit Aethelhus monachus Cantuariensis, quam Hafnia sub initium hujus seculi excusam, iterum accurate correctam notationibus suis illustravit, ediditque etiam Hafnia anno MDCCXXI Joannes Mensius. Huic S. Canuti Vita in codice MS. adjuncta fuit Passio S. Caroli Comitis Flandriae, dicti Canuti filii, & his etiam cum illa excusa, Auctor illius anonymus est, & forsitan Danus, certe familiarum Gallicarum, Flandricarum & etiam Anglicanarum non satis gnarus. Ea scriptoris menda non observavit Mensius, vir in antiquitate Graeca magis eruditus, quam in harum regionum historiis, uti de rebus Danicis alias observavimus. Ceterum illa Acta, ne moles excresecat, omittimus, cum curiosus Lector excusa possit perlegere.

6 Vixit ante trecentos annos Joannes Iperius Abbas Bertinianus in urbe Andomarpolitana, qui studio dilectus historico conscripsit Chronicon sui monasterii, quod apud nos manu exaratum habemus. Hic capitulo 41 parte 2 agit de vita & neci B. Caroli, ac nonnulla suo monasterio praestita beneficia addit ab aliis non indicata: quo reliquis omittis

A omiffis ad priorem Vitam annotamus, uti etiam qua nar-
rantur aliter in Chronico MS. monasterii S. Andrea apud
Brugens. Arnoldus Bostius Carmelita Gandensis, qui a
ducentis annis inter Belgas eruditos habebatur, libro de
Patronatu beatissima Dei Genitricis semperque Virginis
Maria de Monte-Carmeli cap. 7 appellat Carolum Mar-
tyrem, Canuti Danorum Regis Martyrisque filium, scu-
tum iustorum, malorum gladium, qui tirocinii sui pri-
mitias in Hierosolyma, novi & veteris Testamenti matre
nostreque salutis officina curanda, Jesu Christo consecravir.

7 *A*ulter MS. Florarii Sanctorum, medium inter alios
Sanctos memorat Comitem Carolum cum hoc elogio: In
Flandria apud oppidum Brugas depositio B. Caroli Mar-
tyris Flandorum Comitis, filii B. Canuti Martyris, incli-
ti Regis Daciz, patris pauperum & Ecclesiarum prote-
ctoris devotissimi: qui circa annum salutis millesimum
centesimum & vicesimum septimum, anno principatus
sui octavo in ecclesia S. Donatiani coram altari S. Mariæ
Psalmum quinquagesimum, tribus prioribus Pœnitenti-
alium dictis, recitans, elemosynasque pauperibus tri-
buens, manu fervorum suorum propter iustitiam occidi-
tur; Christo, quod acceptus ei fuerit, compluribus statim
signis innotescente. Eundem celebrant Hermannus Gre-
ven & Joannes Molanus in suis ad Usuardum additioni-
bus. Galefimus in suo Martyrologio Romano ista habet: Bur-
gis (imo Brugis) S. Caroli Martyris. Hic Canuti Regis
Martyris filius, non minori gloria martyrii coronam ac-
cepit. Petrus Canisius Martyrologio lingua Germanica
edito inscripsit his verbis. Item beata memoria sancti Mar-
tyris Caroli, Comitis Flandriæ, qui Brugis in æde Cathedra-
li apud S. Donatianum quiescit. Saussajus in Marty-
rologio Gallicano inter alios hujus regionis Sanctos eundem
refert his verbis: Brugis in Flandria, tum sub metropoli
Remensi, S. Caroli, cognomento Boni provincie hujus
Comitis & Martyris, filii S. Canuti Daniz Regis, iti-
demque Martyris gloriosi. Attegitur dein compendium
vite & necis: & Basilica S. Domitiani dicitur, qua est
S. Donatiani Episcopi Remensis: alia qua infra rejici-
mus, adduntur ex citato Meijero & Molano in Indiculo
Sanctorum Belgii & Natalibus eorumdem Sanctorum. Ce-
lebrant eundem Mirans in fastis Belgicis, Balduinus
Villotius in Hagiologio Belgico, Antonius de Balinghem
in fastis Marianis, alique.

8 Sacra ejusdem ossa, inquit Mirans, e tumulo le-
vata, in sacrario Canonorum Cathedralis Ecclesie S.
Donatiani religiose adservantur. Fuit vir procera admo-
dum statura, novem scilicet pedes longus: cui longitu-
dini corporis membra & ossa, quæ hodie magna cum ad-
miracione ibidem spectantur, respondebant. Addit Mo-
lanus. Eodem die in sacrario sermo de ejus meritis habe-
tur, & reliquæ populo exhibentur. Ex vulnerato cranio
sæpius bibunt febricitantes. Ad locum dejectionis supra
summum altare erecta est a majoribus crux cum quatuor
clavis in memoriam ejus: quomodo passim in viis cruces
erigi solent in memoriam exlorum erectæ. Hæc Molanus.
Carolus Philippus de Rodan IV Episcopus Brugensium,
zelo devotionis & pii affectus, quem habebat ad ossa Il-
lustrissimi quondam Comitis Caroli Boni ante altare sa-
celli B. Mariæ Virginis in ambitu supra chorum, ubi cer-
ta capellania sanctissimæ Trinitatis fundata est, crudeli-
ter interfecti, decrevit cum consensu, Dominorum de
Capitulo honeste exornari facere capsulam dicta ossa con-
tinentem rubro holoserico, & transferri ac collocari su-
pra altare prædicti sacelli suis etiam sumptibus occlu-
dendi & ornandi. Domini de capitulo habita desuper de-
liberatione in prædictum capsulæ ornatum & sacelli oc-
clusionem, ejusdemque capsulæ (occlusionem sacelli prius
facta) translationem condescenderunt die XXI I I febru-
arii anno MDCLVI. At postea dicti Domini de Capitulo, ad
propositionem & instantem requisitionem ejusdem Reve-
rendissimi Episcopi, ob varias causas allegatas animos

eorum moventes, ordinarunt i die Martii anno MDXC, D
quod eras & impotterum in memoriam quondam Flan-
driz Comitis Caroli Boni injuste occisi, Missa solennis de
sanctissima Trinitate celebretur, prout celebrata fuit.
Sunt hac allegatis verbis Registro Actorum Capitularium
ejusdem Ecclesie Brugensis inscripta, quorum extractum
etiam a D. Masino Secretario subsignatum nobis procura-
vit Archidiaconus Brugensis, D. Arnoldus Crabeels Juris
utriusque & sacra Theologia Licentia. Ne ulla enim no-
bis deesse rerum gestarum & scriptarum noticia, ipsi Bru-
gas profecti coram singula observavimus; & sacra ossa B.
Caroli in sacrario Canonorum Cathedralis Ecclesie S.
Donatiani venerati sumus.

9 *I* Fabella de neci B. Caroli in Annalibus vernaculis
Flandrorum reperta, & posteriorum scriptorum histo-
riis inserta.

*Q*ua hæcenus expendimus circa auctores, qui vitam
& necem B. Caroli, & vindictam de sceleratis ho-
micidis sumptam, descriperunt, ejusmodi sunt, ut vix ulla
possint solidiora de quocumque Sancto sperari. Nam litteris
tradiderunt ut plurimum ea, quibus interfuerunt ipsi, quæq;
geri viderunt, aut certe narrarunt, quæ ab iis acceperant, E
qui suis ista oculis fuerant contemplati. Dein variis aucto-
res distinctis procul locis sua quique Atla, ignari aliorum
scriptionis exarant, utpote Tarvans Gualterus Archi-
diaconus, Brugis Galberius Notarius, Parisiis Sugerius
Abbas S. Dionysii: quibus consensu auctores rhythmi an-
tiqui & epitaphiorum, Chronologus monasterii S. Andrea,
Sperius Abbas Bertinianus, & in neci B. Caroli anonymus
Dannus. Addi potest Joannes Brando Flander Ordinis Ci-
sterciensis, ac sacra Theologia Doctor, in Dunensi refugio
Brugis anno MCCCXXVI I I vita functus, qui in Chronodro-
mo MS. plane consentit. Extat opus illud tribus tomis Lo-
vanii in Collegio Atrabateni miridissime in pergameno exa-
ratum. Aliud extat Chronicon MS. in Collegio Lavaniensi
Societ. Jesu de Comitibus Flandria, usque ad Ludovicum
Malanum sive annum MCCCXXXI, quod convenit. Omitto
Robertum Gaguinum, Nicolaum Gilles, aliosque rerum
Francicarum antiquiores scriptores, in hac controversia
consentientes. Præterea in nostris Annotationibus contuli-
mus particularium personarum actiones cum plerisque bi-
storicis coavis, qui res tunc temporis in Belgio, Gallia, Ger-
mania, Dania, Anglia, Italia & procul dissita Palestina
gestas, scripto posteris reliquerunt: ad quod plurimum ju-
verunt antiqua diplomata Regum, Principum, Episcopo-
rum, & potissimum Comitum Flandria progenitorum B. F
Caroli, ejusque postmodum successorum, ut veritas unde-
quaque appareat stabilita.

10 Interim hisce omnibus neglectis constat est ex con-
trariis diversisq; atque inter se repugnantibus studiis mon-
strum, quod quasi divinum oraculum apud quamplurimos,
etiam viros non inruditos, susceptum est, & Flavia
Chronica insertum. Extat simile Chronicon idiomate vul-
gari Belgico typis Antuerpiensibus anno MDXXXI excusum:
cujus priorem partem ad annum usque MCDLXXVI I I de-
ductam reperimus Brugis manu exaratam in codice sub fi-
nem aliquot foliis mutilo. Quæ vero in hisce Chronicis de
neci B. Caroli leguntur, eadem seorsim circumferuntur, at-
que etiam nunc singulis annis Brugis pro foribus templi
leguntur, inflati prius sex cornibus a Dominis totidem
prædiorum rerumve clientelarium denuntiationi huic
obnoxiarum: uti ea leguntur in commentario Jani Lermu-
tii de natura & cultu Caroli, Comitis, nec non de eade ipsius
& vindicta in percussores mox secuta. Fuit Lermutius viris
litterarum humaniorum amantibus annumeratus, quem
Justi Lipsii individuum socium Galliz, Italiz & Germa-
niz academias atque antiquitates lustrasse, tradit post
alios Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica: sed fallitur,
dum libellum de Caroli Boni Vita ab eo conscripta credidit
Parisiis editum: quem filius ejus Jacobus Lermutius a sa-
culum curavit post mortem parentis Brugis anno MDCCXI
excudi,

A excendi, profatus se excussa patris papyracea suppellectile, cum multum incorrecte & festinanter exaratum reperisset, ideoque se limam adhibuisse, interpolasse, nec non quendam adjecisse, quæ rei congruere censuerat. Ob quæ verba arbitramur seniores Lernutium ista in juventute composuisse, cum ne vel unum ex supra allegatis auctoribus legisset, quorum nusquam etiam meminit; ac dein nactum horum notitiam, illum commentarium abjecisse deformem & necdum imbibita ultima lima impolitum, imo viro erudito indignum, ut istis fabellis nomen apponeretur. Marginibus adscripti leguntur, Terentius, Salustius, Cicero, Apulejus, Cujacius ob verba formulasque loquendi insertas, sed non absque juvenilis animi nota.

11 B. Carolus vix suscepit gubernacula Flandria regenda, quando Clementia mater Comitis Baldvini defuncti, tunc Duci Lovaniensi nupta, variis sibi adjunctis Principibus, comata fuit cum a regimine dejicere, hinc exortum, inquit Lernutius, bellum atrox... Cum Aldenardum resisteret mulieri, & dominantis imperium agnoscere noller, invasit violenter oppidum Nerviorum vetus, & militibus in prædam concessit, interfectis ferro civibus ad unum, a calvo, ut dicitur ad calvum, & domibus igne funditus absumptis. Sunt tamen ex rerum nostrarum scriptoribus nonnulli, qui miris actum cum urbe & civibus narrent, B velintque punitos rebellium primos, civitate incolumi, bonisque incolentium salvis. Quidquid horum est, fides sit penes auctores. Ego Annales, quos vidi vernaculos secutus sum, nec judicium interpono in re controversa. Hæc Lernutius, qui ex eisdem Annalibus vernaculis ita progreditur. Ad facinus tam crudele hortatores fuerunt & adtores Comes Montanus & sancti S. Pauli Comes, cum Helderio Comite... qui præter Aldenardæ exitium plura mala Flandriæ intulerunt. Hæc ibi, sed judicio suo non interposito fidem relinquit penes auctores, scilicet istius Chronici vernaculi Flandicarum rerum & nonnullorum, quos mihi adum esse cum urbe & civibus narrare dixit, visus indicare Mejerum & Marchantium, quos postmodum allegat, & de quibus infra latius agemus. Siles de his Marchantius.

Verba Mejeri sunt ista: Aldenardam invasit Clementia atque incendit, ibique cives quosdam ultimo affectu fertur supplicio. Ita mihi explicat Chronicon Mejerus, in quo solum occisos esse cives legitur. adjunxit Lernutius, ad unum, a calvo ad calvum. ut hoc possit uti adagio. At nos plane nihil actum tunc fuisse circa Aldenardam arbitramur sed quæ post necem B. Caroli contigerunt, hanc non recte esse translata. Gualterus Archidiaconus, qui tunc vivebat, infra cap. 3. Vita B. Caroli accurate describit cum multis bellicos

C a dicta Clementia excitatos, nulla hujus excidii Aldenardensis facta mentione. At post necem B. Caroli in Aldenarda Comes de Montibus se & suos introductos munierat, ad invadendum regnum Flandiarum, quod sibi jure cognationis justius pertinebat. Max circa xvi Aprilis Balduinus ex Alst & Razo cum gravissimo Gendensium exercitu obsederunt castrum Oldenarda. Tunc Comes de Montibus cum burgensibus ejusdem loci & militum impetu irrumpit super Gendenses & conversus in fugam, alius interemit, alios vulneribus infecit & multos cepit. Major quidem fugientium pars submersa est fluctibus ipsius, qui navibus deventi, obsidionem præordinaverant. Dein sub initium Maji Ludovicus Rex ibat versus Oldenardam, ubi Comes ex Montibus infestaverat terram nostram, ibatque per Gandavum. Sed & Comes noster Guilielmus Normannus præcelsus Regem, & incenderat manu violentia suburbium usque ad turrem lapideam: & plures igitur, qui suffugorant, in ecclesiam illius loci, concremati sunt ad trecentos, ut ajunt. Quarto Nonas Maji, feria quinta, circa meridiem Comes rodit. An Gilbertus, qui tunc Brugis degerebat, infra in Vita num. 108, 114 & 122. En ipsum in illud usque tempus suburbium intantum & integrum permanerat: quod tunc non a Comite Montensi, sed Guilielmo Nordmanno, crebro Flandria Comite, combustum est. Interim Mejer-

rus ausus est hæc scribere: Montensis hostiliter in Flandros D reversus, Aldenardam per iram incendit, ubi in principe xde permulti exusti feruntur mortales. Verum in ecclesia suburbii concremati erant. Hæc dicta sunt occasione Lernutii adherentis vernaculis Annalibus.

12 Oliverius Uredius Brugensis, strenuus indagator antiquitatis rerum Belgicarum, ac potissimum Flandicarum; quarum cognitionem & veritatem Principum diplomatis & scriptoribus coavis erere ac stabilire conabatur: is præ-

parabat commentarium de primis Comitibus Flandriæ usque ad Carolum Danum, explosa Florestiorum fabella: nisi titulus iste expressus est in Bibliotheca Belgica Valerii Andrea. At morte præventus cum tractatum non unguavit, aus forsitan non absolvit. Interim recte explosam volentur Florestiorum fabellam: quam interim ut principium omnis veritatis proponens Annales vernaculi & cum hisce Mejerus & Marchantius. An volueris Uredius Alstis B. Caroli commentarium illum concludere an potius illa excludere, habentis assequi non licuit. Certe ubi quæ de B. Carolo illis Annalibus inseruntur, accuratius legisset & cum coavis scriptoribus consulisset, ut ineptissimam fabellam etiam explosisset; potissimum illa, quæ de sancti Comitis cade, & hujus occasione, ac vindicta de parricidiis sumpta tam in illis E

Annalibus leguntur, quam in proclamatione anniversaria apud Brugenses publice fieri solita. Fabella hujus exornata originem plane arbitramur referri debere in comedias vernaculas, quæ vulgo Rhetoricorum Romancia appellabantur. Solebantque proposito bravio in publico urbium accursu exhiberi. Tempus dicti dramatis assignamus seculum Christi decimum quintum quando Brugensis urbs præ reliquis Belgii civitatibus celeberrimum habebatur emporium, ac septemdecim numerabat regnorum ac nationum cribus, quæ ades hic suas ac collegia habere solebant. Ex his suam scenam in hac comædia habuerunt Hanseatici, quos Lernutius lucripetam gentem Oosterlingarum appellat, qui centum & pluribus post necem B. Caroli elapsis annis ceperunt coire, interim quasi ex Septentrione magni frumenti copiam navibus advexissent, in theatrum indueli, emptores habuisse finguntur Bertulphum

Præpositum ejusque fratrem Lambertum. Suberant societates hæc sive respublica Hanseatica quatuor celeberrimis urbibus, Lubeca, Colonia, Brunsvica & Danisco. Sub Lubeca censebantur Hamburgum, Rostochium, Vismaria, Stralsunda, Lunenburgum, Stettinum, aliaque his vicina civitates, inter quas primum mercatorum sœdus cepit seculo duodecimo, ac potissimum circa annum Christi LX aut LXX supra millesimum & ducentiesimum & dein confederatarum inter se civitatum corpus aliquod firmatum est circa annum Christi MCCXXII, F nisi potius integri corporis primum membrum appelletur: cui postea circa annum MCCXLIV secundum membrum metropolis Colonienfis adjunctum asserit Joannes Isaacus Pontanus lib. 8. rerum Danicarum pag. 494. Hæc fere tempora sunt, quo urbs Brugensis paulatim excreverat in Flandriam emporium, quando cum singulis nationibus Mercuriale, ut vocant, sœdus inivit, & pacta concepit: quod factum esse cum Hanseaticis civitatibus anno MCCXCII tradit Sanders lib. 1. rerum Brugensium cap. 2. Elapsi tunc erant a cade B. Caroli anni ducenti quinquaginta quinque: & proxima fere sequenti seculo xv permansit apud Brugenses ea mercimoniorum affluencia: quod tempus assignata comædia supra tribuimus: quo tamen seculo non reperio, ullum floruisse historicum, qui vel unicum mendum ex hac fabella decerpisset.

13 Vixit seculo decimo sexto Paulus Amilinus patria Veronensis, Parisiis Canonicus S. Maria, mortuus anno MDXXII. Hic res gestas Francorum laudato a pluribus commentario complexus, lib. 5. in Ludovico VI, Craffo dicto, infandam B. Caroli necem inseruit, & dictam fabellam e vernaculis Annalibus Flandiarum descriptam in compendium redegit: veniam vel ideo apud lectorem obtinens, quod Gualterum Archidiaconum, & Gualterium Notarium, præcipuos Fide B. Caroli scriptores non viderat, crederetque Flandricos Annales præ Sugerio & Continuatore Aimoini sequendos. Paulo Emi-

explosa Florestiorum fabella ob id ut vera assentiret.

fabella de rebus B. Caroli

o Romanis seu comedias comperta seculo 15.

arbitrarius tamen ad temporam Brugensium historicum

ignota adhuc eo seculo apud seculum præterit.

descripto seculo 16 a Paulo Amilino.

Alio aliquanto junior est Jacobus Mejerus, Flander, ex agro Bellouani oriundus, mortuus anno MDLII, & Brugis ad S. Donatianum sepultus. Hic lib. 4. *Annalium Flandriae* asserit de vita & morte hujus Caroli scripsisse quemdam VValterum monachum ad Joannem Morinorum Episcopum, sed multo melius ac fufius Galbertum Brugensem: sed saltem dum VValterum monachum facit, quem Ecclesia Teruuanensis Archidiaconum alii statunt, & a quo magno iudicio vitam hanc fuisse scriptam diximus. Ceterum non possumus satis mirari, quod hujus auctoribus passim neglectis, adhaerent suis *Annalibus vernaculis Mejerus*, in quem videtur quadrare censura, quam ipse lib. 17 sub finem anni MDLXXIII tulit de Roberto Gaguino, scilicet commentarios eos, quos provinciali scriptos lingua secutus est, ineptos prorsus esse & multis locis falsos. Forsan acriorem merentur hi *Flandrorum Annales vernaculi* in hac B. Caroli historia censuram, cum continuata appareat fabella. Interim Mejerum sequuntur Petrus Ondegersius, in *Annalibus Flandriae Gallice typis Plantiniani anno MDLXXI editis*, Jacobus Marchantius in *Flandria libris quatuor Commentariorum descripta*, & eisdem typis anno MDXCVI vulgata. Joannes Georgius Canonicus Brugensis in *Vita Flandrica B. Caroli*. Antonius Sanderus in *Flandria illustrata nuper splendoris tomis vulgata*, aliq; similes, qui absque nulla rerum discussione, quascunque fabellas miscunt: ex quibus pauca nos proferemus.

S III Fabella eadem de nece B. Caroli alterius discussa.

14 Gualterus & Galbertus describunt famem & inediam, qua duobus ante necem B. Caroli annis grassabatur in Flandria, & commendant singularem ejusdem Comitiss erga pauperes liberalitatem. Ab hac publica fame incipit fabulosa comedia, seu formula proclamationis, ac primo statuitur Comitiss Eleemosynarius quidam Tammardus nomine, diciturque cum ipso Comite eodem die interemptus: adeoque efficit Themardus Castellanus Brugburgensis, cuius & duorum filiorum Gualteri & Gisleberti necem describunt Gualterus num. 42. & Galbertus num. 26. & seqq. Verum ex iis, quae mox subiunguntur, apparet hunc Themardum Castellanum Brugburgensem, & Thancmarum de Straten (de cuius familia infra agemus) in unum eundemque hominem confectum fuisse in dicta formula proclamationis in *Annalibus vernaculis Flandrorum*; quos sequuntur Paulus Emilinus, Ondegersius, Lernutius: ac Mejerus recte ab Themardo Brugburgensi alium statuit Tagmarum & ipsum tamen Comitiss eleemonem: a quo titulo abstinent antiqui. Occasio videtur data a Gualtero, dum num. 25 tradit eum in eleemosynis pauperibus & praecipue monachis expendendis, magnum studium habuisse. Hac scena peracta introducuntur in theatrum Bertulphus Prapostus ejusque frater Lambertus & Stratii cognominatur (quod infra perperam illis attributum nomen demonstrabimus) & ab ante indicatis Hanseaticis sive Oosterlinganis mercatoribus frumenta navibus e Septemtrione aduecta coemunt. Decimas item omnes ad vicina monasteria pertinentes comparant, in horrea avehant, & granaria accuratim stipant. Tunc Comes egenorum lacrymis excitatus sanxit, ut Tammardas frumentum vim ingentem in eorum horreis inventam, partim iusto pretio venderet, partim si egeni forem gratis metiretur relittere illis ad vivendum sufficiente portione: pecuniam item e frumento vendito collectam, cum illi plane indignati accipere nollent, iussit in pauperes distribui. Est hac plane plausibilis scena, ab omnibus recensentibus, etiam Mejero, Marchantio, Sanderis exhibitae: cuius nulla apud antiquos scriptores reperitur mentio. Ob indicatam ante inediam pretium panis a Carolo Comite imminutum & potationes prohibitas tradit Gualterus, imo prohibitam cotinram cerevisiae primum vino impostam, & ut legumina sererentur, praeceptum fuisse laudat Galbertus: nulla Bertulpho Praposto ejusque familia iniusta conservati frumenti ignominia, cum alias odii causas accorare ambo inquirant, imo scelera omnia & Bertulphi Praposti & Exembaldi patris detegant: quae infra luce clarius patebunt.

15 Ira odioque accensis Bertulpho, ejusque fratre Lamberto,

filius hujus Burchardus, seu Borsardus injuriam vindicaturus, ex consilio patrum partem villa Tammardi adversarii occupas, terminis ante ad agros dispartiendo recte dispositis, per fraudem ad loca sibi commoda ac opportuna translatis. At in scena hac nimirum jejuna spectatoribus appareret, inducuntur villani, iussu Borsardi masura omnia cerasa ex pomario Tammardi collecta auferre furto conantes. Occurrunt famuli Tammardi, resistunt audacter, pugnis & impetunt & repelluntur, cerasis vi ereptis & ad Bertulphum deportatis: ob vicloriam delatam applauditur. Querela a Tammardo ad Principem delata, citatur cum Burchardo filio Lambertus ad tribunal: sed hi contumaces non comparere: jubent per suos fores Tammardi perfringi, poma ex arboribus decuti & furto auferri. Verum Burchardi servi dum fratris colligunt alienos, a clientibus Tammardi impetu in illos salto graviter leduntur, & currum revelli sunt domum. At eorum heri cladem hanc vindicaturi ad rus Tammartianum properant, & arbores a stirpe eadi imperant, arcemque funditus destrui: quo facinore perpetrato ferro interficiunt avunculum Tammardi, & hujus filiam pregnantem. Crimen delatum ad Principem & quaestione excussa reus pronuntiatus Burchardus, & damnum omne refarciendum. Omisso reliqua hujus scena, quae in formula citata proclamationis, & dictis *Annalibus vernaculis*, & apud E. Lernutium legi possunt. Unum sufficit monuisse nihil horum ab antiquis vita scriptoribus tradi, imo Tagmarum in monumentis monasterii S. Andree, quae infra referemus, dici successione prolis claruisse etiam tempore Roberti Hierosolymitani: idcirco ad monasterium illud extruendum voluisse possessiones suas conferre.

16 Joannes Iperius, ut pietatem B. Caroli erga Ecclesiasticos & religiosos viros comprobe, narrat Abbatem Bertinianum festo Epiphaniae ad Comitem accessisse, & de oppressione a milite quodam illata fuisse conquestum. Et hac materia exornanda comedia apta est visa. Comes ergo Carolus, ut fere Belgica ejus diei celebrandi consuetudo, haec per lusum creatus, in omne laetitiam hilaritatemque effusus, inter epulas & pocula variis invitatis, officia magistratusque jocando distribuit. Deposita Abbatem querela, oppressor fingitur Lambertus cum Borchardo filio. Evocatus Bertulphus Prapostus advolet gaudens, qui se splendide illi convivio intersituro speraret. At reperta ab Abbate querela, acriter objurgatur, graviter cum fratre multatus, nisi propter Abbatem ejusque cognobis satisfaceret. Quae omnia cum aliis ante citatis prosequitur pluribus Paulus Emilinus.

17 His gestis traditur conspiratio de Comite interimendo spris facta, in eamque praeter consanguineos induci finguntur octo Canonici Iperenses, & necis paranda apparentis statuitur dies Veneris, quo per singulas septimanas recurreret Comites solo cerevisia potu & panis usque esuriem arceret solent, cilio induens & vestitus enabaret, pedibus nudis, talari veste amictus, marsupio ad latus dependente, templum adires, ibidem moraturus, dum sacra omnia essent peracta, & hora prandii evocaret. Martii die, Bacchanalium ultimo, quique illo anno Februarium clausisset, Brugis Comes reversus, cum sequente feria sexta, qua Martii mensis tertia fuerit dies, absque ullo comitatu in templo araret, a Burchardo fuisse interceptus. Quam illa solerter atque ingeniose apparenti excogitata, tam aliena a veritate sunt. Comes Iperas evocavit Barones suos, ad tertium Kalendas Martii, qui tunc in primam Quadragesimam Dominicam incidebat, ac postridie ex eorum sententia munitionem Burchardi dejici iussit, ac Brugis reversus est. Kalendis Martii superba legationi Praposti respondit, & restitutionem iussit. In necem ejus conspirarunt nocte sequenti sicarii: mane die 11 Martii feria quarta post primam Dominicam Quadragesima in templo malitius est. Ita Gualterus Archidiaconus, qui tunc Iperas evocatus a Comite, potuit quae aia sunt, scire, & pluribus Gualterus Notarius, qui Brugis oculis sui omnia spectabat. Paulus Emilinus ipso sacrorum Cinerum die mallatum scribit. Mejerus in die assignando secutus est Galbertum Notarium. Sed dum Robertum & Lambertum fratres Bertulphi jam ante vita sanctos, conspirationis reos facit, plurimum aberratum infra ostenditur. Idem Mejerus

A Mejerus triduo post necem elapso tradit corpus Comitissin æde D. Christophori apud forum honorifice sepultum fuisse. Verum illo die, qui erat quartus Martii, corpus nobile in solario ecclesiæ B. Donatiani transportatum est, & clausum in sepulchro pro necessitate illius temporis constructo. Ita Galbertus num. 41. At xiv Aprilis occupato solario inventum est in eo corpus B. Caroli, ad cuius caput stabat cereus ardens, quem posuerant in honorem Domini sui traditores illi. Ita iterum Galbertus num. 105. ac num. 119 asserit idem Galbertus, x Kalendas Maii feria sexta, præteritis jam septem hebdomadis primæ ejus sepultura, sepulchrum Comitissæ destructum esse in solario, & corpus ipsius inde venerabiliter sublatum... ac Rege comitante ab Episcopo & tribus Abbatibus in ecclesiam S. Christophori fuisse delatum. Maluit Mejerus sequi recentiorum narratiunculas, quam oculatum testem Galbertum Brugensem, quem tamen pronuntiarat multo melius ac fufius scripsisse.

18 Comedia hætenus proposita in lullasam mutata est tragediam, & vindicta de sicariis capta sumi. Omnia in formula proclamationis, Annalibus Flandria, Commentariis Pauli Emili & Lervatii, mendis & erroribus oppleta sunt, quorum varios Mejerus aliique describere nolimus iis imbere ne tadium Lectori adferatur. Qui veritati a Galtero, Galberto aliisque proposita noluit acquiescere, conserant ipsi, qua de singulis proferantur: nos nonnulla in Notationibus attingemus: pauca hic observamus. Lamberto fratri Præpositi ac patri Burchardi, jam ante vita functo plurima tribuuntur que a fratre ejus Desiderio Flacheto Castellano tunc Brugensi, de quo plerique tacent, fuerant peracta. Interim silentio noctis dicitur e curri Donatiana evasisse, ac detectus comprehensusque in scamno lanionis collocatus, post manus trunq; truncata ac ferramenta candentia illorum fistulis immissa in paribulo suspensus, avibus pabulum futurus: uti ex Annalibus Flandricis etiam retulit Mejerus. Galbertus num. 80 de quodam Lamberto Archiepi agit, qui fuga etiam elapsus, captus & in custodia detentus dicitur. Qua forsitan huic Lamberto tributa sunt, cum supplicio illato militi Georgio, traditorum maximo, qui cum Borsardo Lamberti filio occiderat Comitem, qui post utraque manus truncatas, gladio percussus & per pedes in cloacarium projectus est submersusque. uti ea Galbertus habet num. 51. At quidquid sit de occasione erroris, nulla tunc superstitis Lamberti Nappin mentio sit in ullo antiquo scriptore.

19 Simile huic fragmentum assumitur in vindicta de reis & sceleratis homicidis sumpta. In vernaculis Annalibus Flandria, in Formula proclamationis, in Commentario Lervatii aliorumque omnia circa dictam vindictam præclare peracta attribuntur Guilielmo Iprensi seu Loano filio Philippi Comitissæ, fratris Roberti Hierosolymitani: cui præ B. Carolo jus erat succedendi in Comitatum Flandria, nisi illegitimo thoro natus fuisset, uti infra clare constabit. Hic ergo fingitur audita nec B. Caroli mox Brugas advolasse ac sepius rediisse, facinoris patrari & ordinem & causas investigasse, milites evocasse, arx seu burgum ut obsideretur præcepisse, novum magistratum creasse, supplicium de Lamberto capto aliisque reis sumendum præscripsisse, ac tandem cum re Flandricam tamquam verus successor per septimanas novem gubernasset, quarta vice Brugas venisse, exposuissetque Regi Ludovico, quæ & quibus modis supplicium de complicibus necis B. Caroli sumpsisset. Quæ aliæque fragmenta in dictis Annalibus vernaculis & Lervatii commentariis legi possunt. At contra cum xvi Martii, duabus a eade B. Caroli elapsis hebdomadis, apud Principes obsidionis sparsum fuisset, Guilielmum Iprensium Comitatu a Rege donatum, indigne ferebant. Conjurabant ergo & fide sese taxabant, numquam sub illo, Comite Flandria manente, sese militaturos. Nam omnibus suspectus erat, & notatus in traditionem Domini consulis. Ita Galbertus num. 57. sciebant etenim vi Martii Godescalcum Thahals ab Ipra inter-

nuntium ad Præpositum aliosque predicionis complices Brugas venisse, & a Guilielmo ex Ipra intimo amico salutem & amicitiam atque in omnibus promptissimum auxilium, quantum in se est, aperte demandasse: cetera vero, quæ pudor palam referte, introductum in cameram, denudasse: unde tota domus fiduciam in Guilielmo habebat, & Comitem eum vocabat & assumebat. In quo sapientes notabant traditionis conscium Guilielmum, qui traditores in maturitate sceleris sui sic salutasset, & cum tota potentia sua ipsis auxilium promptissimum fide & scripto & securitate obtulisset, ut illa refert num. 44 Galbertus. Addis Galbertus num. 64 Guilielmum mox ut Comitissæ mortem audivit, eadem die sibi Comitatum vendicasse, Ariam oppidum munitissimum occupasse, S. Venantium Castletum, Bellulam, Ipram, Bergenfem quoque & Furnensem terram sibi subegisse. Cum interim videret proditores ab aliis Flandria optimatibus arte obsideri, & ipse Guilielmus se iis adversarium simulavit. Cum Isaacus Præpositi ex sorore nepos captus esset & Teroana Ariam abduceretur, expectabat eundem Guilielmum, credens per illum evadere se posse, eo quod traditionis conscius fuisset. Ac postquam venerat, Comes ille, dissimulans conscientiam suam ream fuisse, præcepit Isaacum suspendi. quod contigit xxi Martii. uti idem Galbertus E habet num. 80 & 127. Quin & ipse Præpositus, qui pro Guilielmo curarat breviam & notationes de redditibus conservari, extremo supplicio afficiendus, ab eo interrogatus, quoniam adhuc latenter nocentes & culpabiles in morte Caroli Comitissæ forent, respondit coram universis æque illum ac se novisse. Tunc furore arreptus Guilielmus ille præcepit illum interfici. Quæ num. 93. apud eundem Galbertum leguntur.

20 Interim Guilielmus Normannus & a Rege oblatas, & ab optimatibus assumptus erat in Comitem Flandria: sed quod a Guilielmo Iprensi despectui haberetur, Rex agre tulit superbiam & contemptum adulterini Comitissæ Iprensis, uti ab eodem num. 90. traditur. Hinc Ipra a Rege obfessa est & intercepta, ac reliqua Flandria subacta, & Guilielmus Ipris Insulas abductus, ubi a die xxvi April. in captivitate detentus fuit, usque ad 1x circiter Septembris, quo Brugas abductus est & in suprema camera inclusus, appositis vigilibus & custodibus, qui illum cautissime observarunt. Iterum viii Octobris Brugas abductus est Insulas & commendatus Castellano illius loci. Ita Galbertus num. 121, & 131 & 135. Ha fuerunt prima vices, quibus post necem B. Caroli Brugas ingressus fuit. Mejerus de Guilielmo ista scribit, ad eundem annum mxxvii. Guilielmus Iprensis juratus in Normanni verba, depositoque Regentis nomine, custodia educitur, ceterum contra fidem Normanno præstitam, ad Stephanum Anglorum Regem transfugit, statimque cum ampla Anglorum manu mari reversus, Sclufam petit, in agrosque circumjectos populabundus incurrit, incertum patris an Normanno gravior hostis. Unde hæc somnia Mejerus hauserit, non reperimus. Annales vernaculi habent capta Ipra Guilielmum hanc Andomarpoli detentum captivum, ac precibus optimatum liberatum: dein in Angliam profectum, & apud Regem de injuria sibi illata conquestum: ab eo Comitatu Cantii donatum circiter xxi v annos resedisse. Fuisse Guilielmum in Anglia, ac pro Stephano Rege militasse circa ann. mxxl ex Chronicis Normannia, Huntindoniensi, & donatione Bertiniano monasterio facta, apud Uredium in Genealogia Comitum pag. 147 constat. Sed agitur hic de anno mxxvii, quo cum Brugas & potissimum Insulis in custodia detentum diximus.

21 Imo anno sequente mxxviii, cum magna pars Flandria ad Theodericum Alsatum defecisset, Guilielmus Iprensis (ut xxi Martii Brugas scitum est) a captivitate productus, Cortracum venit, ut consilio & viribus suis & suorum juvaret Guilielmum Normannum. Ita Galbertus num. 152. Verum Guilielmo Comite & vincto xxi Julii defuncto, pacificam accepit totius Flandria possessionem.

A sessionem Theodericus Alsatus, relicto Guilielmo Iprensi pristino Loensi domino: qui xxxi Augusti ejusdem anni literis Theoderici, quibus consuetudines Andomarenses confirmantur, subscripsit VVilhelmus, de Lo, & quidem ante Iyvanum de Gandavo & Daniele de Tenremunda, per quos potissimum evocatus Theodericus Comitatum accepit. Litteras illas vulgavit Chesnus lib. 4. Probationum familia Gandensis pag. 208. Mirans etiam in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 141 proferit litteras ejusdem Comitatus Theoderici, quibus anno mcccc confirmavit pradia Loensi monasterio concessa, coram testibus VVilhelmo filio Philippi Comitatus alioque. Est is Guilielmus Iprensis seu Localis, quem asserit Mejerus fatalem diem in cœnobio Loano obiisse ix Calendas Februarias anni mclxxxi, ejusque sepulchrum fuisse suo tempore apertum, ne pedes cruraque jacuisse adhuc integra multo quam cujusquam tum viventis majora. Hec ibi. Robertus VVilhelmi filius de Lo memoratur in Philippi Alsatii diplomate, quod ex archivio Abbatis Furnensis edidit citatus Uredius pag. 148. Hinc etiam patet aberrare plurimum Paulum Emilium, Mejerum aliosq; dum omnes in perpetuum possessiones ademptas eis tradunt, qui quocumq; modo in necem B. Caroli conspiciant. Quod in sequentibus ut plane inane commentum refellatur. De gestis Guilielmi Iprensis in Anglia & ejus Con-

B salata Cantii legi possunt Chronica Normannia & Anglia. § IV Cades B. Caroli ab Ereimbaldinis patrata: perperam Stratiانا familia tributa.

22 **D**um totam hanc seriem variorum scriptorum de vita & necē B. Caroli Boni pralo apparamus, & singula quaque suis Notationibus illustramus; admiratione defixi stetimus magna, quod nonnulli ex recentioribus rerum Flanaricarum scriptoribus, qui hac ipsa se legisse inuunt, reos infandi homicidii tanti Principis acclamarent Stratienses seu Stratiianos, dicerentque prapotentem apud Brugenses hanc Stratiensium familiam tunc fuisse: cum nullus antiquorum scriptorum si eorum monumenta accurate legantur, vel minimam ipsa scribendi dederit occasionem. Erat Stratiانا prope Brugas progenies, eaq; illustis & Carolo Comiti grata, cui vicinum urbi Stratenum Dominium prope abbatiam S. Andrea, qua ex illo decepta est, nomen peperit. Hinc odio inveterato in se ipsa atque inimica erat altera eaq; admodum potens familia, quam a suo genitore, ut mox patebit, Ereimbaldinam appellamus. Dissidia creabant in aliquod intestinum bellum. Strateni domus ab Ereimbaldinis oppugnata & vastata fuit, & violata Comitatus honoris. Evocatis ad iudicium ferendum Optimatibus Flandria, declarati Stratienses infames, Ereimbaldini rei, eorumq; aliqua domus dejeta. Quo facto Ereimbaldini in ira furorēque illi, B. Carolino, tamquam Stratiatorum protectorem, crudeliter mactarunt. Hoc posito utramque familiam aggredimur continua rerum oppositione distinguere.

23 Homicidas hœc quos Ereimbaldinos appellamus scribit Abbas Sugerius, infra n. 39 fuisse genere humiles, & de fœce conditionis servilis: eosque de servili conditione secundum suæ cognationis lineas fuisse, & ideo eos omnibus modis se a servitute Comitatus, qui ipsos suæ servituti vendicabat, enixos subtrahere tradit Galbertus n. 12. Adde Gualterus n. 24. hanc primam visam fuisse interfectionis occasionem: hinc namque eos gravissima contra Comitatem cœpisse exercere odia. Ex hac ergo servili conditionis fœce erat Ereimbaldus, a quo reliqui prognati. Galbertus n. 113 asserit Ereimbaldum de Furnis natum, venisse Brugas, & salum Boldranni Castellani in Brugis hominem & militem, & sæpe adulterio ab usum uxore Domini sui Castellani illamq; adulteram promississe adultero suo Vicecomitatum, si vir ejus cito moreretur: unde adulterum semper Domino suo machinatum mortem, in imperata a Comite expeditione facto noctis silentio in profundum Scaldis præcipitasse: mersum ergo adulteram suam duxisse uxorem, & facultatibus domini sui emisse Vicecomitatum. Hæc Galbertus, Vicecomitatus ap-

pellatur ipsa Castellani dignitas: At indicata expeditio Comitatus, fuit Baldini Pissive Insulensis, proavi B. Caroli Boni, qui in societatem belli a Godofrido Magno Lotharingia Mosellana Duce attractus, arma contra Henricum III Imperatorem sumpsit, & in Imperiali ripa Scaldis Einham arcem diruit, castrumque Gandense diu obsessum occupavit, & Cameracum Antuerpiamq; urbes a se occupatas per pacem factam Henrico Casari restituit: uti illa leguntur apud Jacobum Mejerum lib. 3. Annalium Flandria ad annos mclvi, & mcl. At Siebertus bellum illud exorditur anno mclvii eique per Victorem Papam anno mclviii finem impositum tradit: scribitq; Baldinum Hagionensem Comitatum invasisse, Hœm oppidum incendiisse, Andoverpū obsidisse; contra vero Henricum Casarem, Baldinum fugientem, Scaldim transisse, & multos Flandrensiū Primates in urbem Tornacum obsessos cepisse. E quibus tempus Baldanni Castellani Brugensis in Scaldim projecti, & Ereimbaldi in ejus locum suffecti satis superque ostenditur: penes quem ejusque posteros ea Castellani dignitas per annos octoginta mansit.

24 Mirans lib. 2. Donationum Belgarum cap. 25 & in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 98 edidit donationem ejusdem Comitatus Baldini Insulensis factam anno mclvii, In additione v Monachis Bergensibus ad S. Vinocum: cui post Comitum Baldinum, ejusq; conjugem Adelam, ac filios Baldinum & Robertum aliosq; subscripserunt Ereimbaldus Castellanus de Brugas, Erkenbertus Prapostus, aliosq; multi, quorum nomina omisit Mirans. At Sanderus in Flandria illustrata, ac ditione Franconas pag. 191 asserit hisce temporibus Stratiatorum familiam potentem & opulentam fuisse, & memorari in litteris Baldini Insulensis ad annum mclvii, de quibus egimus, Athelardum de Stratis cum Abbate de Rodanburch. Aliud Mirans in eadem Notitia cap. 112 proferit diploma Roberti Hierosolymitani, quo Rainerum Prapostum Ecclesie S. Donatiani creat perperam Flandria Cancellarium anno mclxxxix, cui post Rainerum Prapostum, & plures Canonicos aliosque subscripserunt Ereimbaldus Castellanus Brugensis & Rodbertus filius ejus: item Athelardus de Stratis. Mejerus sub initium libri 4 recenset præcipuos optimates, qui hisce temporibus fuerunt: inter quos leguntur Ereimbaldus Castellanus Brugensis, Albo, qui supra Abbo Rodenburghensis, Adelardus Stratiensis. En familiam Ereimbaldinam a Stratiانا plane diversam; & utramque magna apud Flandros existimatione florentem.

25 Fuere Ereimbaldus quinque filii, memoratus ante Rodbertus seu Robertus ab obitu patris Castellanus Brugensis, Lambertus Nappin, qui duo primogeniti fuerunt, & ante necem B. Caroli decesserunt; Bertulphus Prapostus S. F. Donatiani; Desiderius Haket etiam, ut infra ostendetur, Castellanus Brugensis; & VVelfricus, seu VVlfricus, aut Guetricus cognomento Cnop. En varia cognomina Haket, Nappin, Cnop ab antiquis inditata, at nusquam de Straten aut quid simile innuitur. quod cognomen cum dominio permansit apud posteros Athelardi de Straten, & fuerunt Thagmarus, seu Thancmarus, qui non habuit liberos, cum Berenvoldus, aut certe alii anonymi, ex quibus fuerunt prognati nepotes Thagmari, de quibus infra agitur. Cum Robertus Hierosolymitanus in Terra sancta militaret, facta voto abbatiam S. Andrea extrui per uxorem jussit in fundo de Berferkerca; ad illud illustre opus fuerat a Tagmaro de Straten, ante incitatus; quia etiam plurima bona eisdem monachis donavit; secundarius fundator habuit, uti ex antiquis hujus monasterii monumentis ipsi descripsi-mus. Exat in Notitia Mirai cap. 125 diploma Baldrici Episcopi Noviomensis & Tornacensis, quo anno mcv Indictione vii i condonavit altari de Berferkerca jus libertatis ea conditione, quod monachi ibi constituantur. Subsignant inter alios Bertulphus Prapostus, Robertus Castellanus, & Lambertus Nappin, tres fratres Ereimbaldi patris prognati. Item memoratus Tagmarus de Stratis. Quo artificio Bertulphus filius Prapostus fuit, explicat

sub Theodorico
viro corrupto
possessum.

monitus an-
no 1168.
Robertus
ejus filius.

Stratiانا
familia

B. Caroli Co-
muni gratia:

a qua diver-
sa Ereimbald-
ina.

res notis B.
Caroli.

erat Fren-
boldus de se
et servilis
conditio.

Erant m.
m.

brotherdus &
adulterus

factus Castell-
lanus Brug-
ensis sub
Baldinno
Burgensibus.

cum ipse
virescente
latus de
invenit.

Ereimbaldus
f. filius.

erant quibus
virescente
latus de
invenit.

Ereimbaldus
f. filius
Castellani
& Er-
moldus
f. filius
Burgensibus.

A vas vini truncarunt, portas suburbii clauferunt, ut ne-
mo aufugeret, clamantes Thancmarum & nepotes ejus
jure suspendi debere, eo quod eorum causa Comes occi-
sus; & Præpositus & ejus nepotes obsessi, & plures de
ipsorum familia interfecti & morte turpissima damnati
fuissent. Et obsessi Castellanus Haket & Robertus puer
alique ex turri altiore manebant brachiis & manibus
obsecrantes, ut inimicos illos perderent, quorum caus-
sa gravissimum nefas perpetratum: qui ita arroganter in
domum Præpositi conscenderant, signa victriçia affixe-
rant, cum eo tempore, quo castrum expugnatum, dormi-
rent domi & in rure suo, scilicet in Straten, quo subente-
in Principum abducti fuerunt. Captus xlii Martii Hako
consanguineus Præpositi & suspensus. At xxi Martii Gui-
lielmus Nordmannus declaratus est Comes Flandriæ, a
quo in laetum Desiderii Haket (qui Kalendis Aprilis e tur-
ri evasit & latuit Lisvege apud gentem suam) constitu-
tus est: 11 Aprilis Castellanus Brugensis Gervasius. Dein
21 Aprilis Bertulphus Præpositus ipse suspensus, & xiv
ejusdem mensis occupatum est salarium templi S. Donatiani,
ejusque turris data die xix, & sumptum supplicium v
Maj, quando VVlfricus frater Præpositi alique xxvii
complices e turri dejecti perierunt. Bursiardus dein suspen-
sus est, & Robertus puer Caletæ capite plexus.

29. Anno sequente mxcxviii assumpto in Civitatem Theo-
doricæ Alstadii paullatim defecerunt Flandri a Guilielmo
Nordmanno: cui adbaserunt Stratenenses, etiam contra Bru-
genses qui xxvi Martii pro excepto Theodorico excursum
fecerunt ante domum Thancmari. At postmodum summo
mane Thancmarus & nepotes ipsius domum & mansio-
nes proprias in Straten combusserunt, quia si hoc non fe-
cissent, Daniel & Ioan cum suo Theodorico fecissent, nisi
ea refutaret Galbertus num. 131 & sequente. At 21 April-
is nepotes Thancmari cucurrerunt super Brugenses
apud Harenas, evocantes cives ad militias faciendas: &
xxii Aprilis nepotes Thancmari incenderunt domum
Fromoldi junioris in Berenhem, & 21 Junii incenderunt
domum vicinam castro Brugensi. At Castellanus Bru-
gensis Gervasius occurrens, cepit VValterum nepotem
Thancmari, per quem occasio & causa seditionis & pu-
gnae totius originem habuit inter Borsiardum traditorem
Comitis Caroli & Thancmarum. Cives vero Brugenses
manus præ gaudio complotas conferebant, quod captus
esset VValterus, qui caput & principium fuit totius ma-
li terræ nostræ, pro cuius dolis Carolus Consul tradi-
tus est, non quod ipse tradidisset, sed hostes suos Borsiar-
dum & suos ad tradendum compulisset. Ita Galbertus

C num. 174 addens se hæc dicere secundum sensum vulgi,
& secundum furorem animi illorum, qui modo capti-
vum VValterum præfactum suspendere (voluissent) aut
novo & inaudito mortis sine dissipassent, si Comes per-
misset. Dein 21 Julii ut e vulnere convalesceret VValter-
us e captivitate adiacuit, factis obsidibus duobus fratri-
bus, quos xxv die ejusdem Julii liberavit VValterus in ca-
ptivitatem redactus, ut plenius Galbertus narrat: e cuius
verbis secundum sensum & furorem vulgi, VValterus
de Straten, caput & principium totius mali proclama-
tus, videtur perperam principibus factionis Ereimbaldino-
rum annuntians, & occasionem dedisse hos appellandi
Stratenenses aut Stratienses.

30. Mortuo ex vulnere adhuc eodem mense Julio Gui-
lielmo Normanno, pacificam Flandriæ possessionem accepit
Theodericus Alstadii, a Regibus etiam Francia & Anglia
approbatam: qui anno 11 Comitatus, Christi mxcxix, cum
firmavit donationes monasterio Aldenburghensi factas: qui-
bus cum aliis subscripsit Thancmarus de Straten, qui eo-
dem modo subscripsit literas donationum ejusdem Theo-
doricæ Alstadii pro Abbacia Quercetana anno mxcxx. Viden-
dus Adirus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 139 &
168. Erat Thancmarus, sive Tachmarus, vir potentia
& divitiis clarus, qui successione patris carens, bono-

rum suorum Christum constituit heredem, ea condicione D
monasterio S. Andrea: cuius devotio in tantum crevit,
ut ibidem monachatum professus, laudabiliter vixerit &
sanctè mortuus sit: ut ex relatione Henrici Zypai de
monasterio S. Andrea Abbatis descriptio Sanderus in citata
Flandria illustrata pag. 292. Ex quibus constat hunc
Thancmarum alium velle a nobis confitui a Theodoro Ca-
stellano Brugburgensi cum B. Carolo occiso. Apud eundem
Sanderum litteris dicti Theoderici Alstadii postmodum sub-
scripsit Riquardus vander Straten, aliter forsan fratrum
VValteri vander Straten, de quibus supra egimus. Alius
etiam Richardus Dominus vander Straten anno mxcxx
vixisse tradunt. Adde Sanderus toparchiam de Stra-
ten postmodum pertinuisse ad Casterios, Denderghos, Mal-
medias, Gbissellanos. At Brugis didicimus nunc spectare
ad Principem Chimacensem & Comitem Adiduburgensem.

31. Hæc de familia Stratiensi dicta sufficiunt: aliqua so-
lum restant de Ereimbaldino seu proditorico dicenda. Paulus
Emilius asserit nulli conjuratorum temperatum nec no-
xiorum modo morte pincula cari Comitis expetita, sed
quicumque aliqua necessitudine eos contingebat, atque
adeo paulo notiores aut ferro pulsos, aut metæ volunta-
rium sibi exilium longinquumque constituisse, sinitimis
eos detestantibus, execrantibusque. Atque addit apud
quosdam memoriam proditum, partem horum parricida-
rum patria extorres pervenisse in Hiberniam, permittu-
que Regis Angli, quorundam ibi coluisse insulam, nomine
Gerinam, ibique in tantam excrevissent gentem, ut ipsi ali-
quando Regi ausi sint rebellare. In Flandria diruta fuere
funditus eorum ædificia, adempta in perpetuum resti-
tuendi potestate. Agri possessionesque universæ gravis-
simis damnata tributis, execrata damnataque in æter-
num progenies. Hæc Adjerus, alique cum secuti: quæ nobis
plane improbantur, nisi constet ex supra dictis de Guilielmo
Iprensi filio Philippi Comitis, sed res clarissima fuit in De-
siderio Haketto Castellano Brugensi fratre Bertulphi Præ-
positi, & patris Burchardi seu Bursiardus. Hic mox, atque
B. Carolus fuerat interceptus, in ejus domum cum suis ad
eam obtinendam conscendit, & fratrum nepotumque, at-
que aliarum conjuratorum protectionem curamque suscepit:
dein claves omnes B. Caroli de domo, de scriniis & cistis,
quæ in domo erant, cum aliis violenter extorsit, & in
suam potestatem redegit. Quæ primo die facta narrat Gal-
bertus num. 26 & 36. Cum aliis dein intra burgum inclu-
sus obsessusque, iracundo aliorum odio suis, ut quidam ex cur-
te ejus nomine Robertus, eufor & serviens ejus
interceptus, fuerit in medio fori occisus & in pa-
ludes attractus. Admissi etenim ab Aldenburghensibus in
novum Comitem non potuit Guilielmus Normannus, quin
promitteret & ipse & Rex, Haket Castellani & reli-
quos traditores nunquam deinceps hæredes fore in Co-
mitatu Flandriæ, quæ apud eundem Galbertum nu. 51 &
39 leguntur. Imperata interim ab obsessis fuit aloguii facul-
tas: in qua peroravit Haket pro omnium liberatione, reus
efflagitans perpetuum exilium sibi vero, Bertulpho Præposi-
to, & Roberto puero, quos secum innocentes volebat, plenam
societatemque libertatem. Respondit nomine multitudinis ob-
sidentis VValterus miles, ac nemine excepto omnes reos pro-
bavit: Itaque deinceps subjungebatur, fidem & hominia, quæ
hactenus vobis servavimus, exstercamus, damnamus,
abacimus. Finita responsione omnes arreptis festucis, ex-
stercaverunt illorum obsequium, hominum, fidem &
securitatem. Ita Galbertus num. 64. & 65. At Kalendis
Aprilis, uti asserit num. 86, feria sexta in die Parasceve
Castellanus Haket a turri evasit solus, & transivit apud
Lisvege, & ibidem cum filia sua, quam ibidem duxe-
rat olim Miles magni generis & divitiarum plenus. Ex-
pettabat enim ille fugitivus, quid deinceps ageret. Po-
stridie in Sabbato sancto Pasche in bajus locum constitu-
tus est Gervasius Castellanus in castro Brugensi.

32. Admirationis Adiles vocabatur VValterus Crommo-
lin,

A lin, sive Clomlin : qui contra Guilielmum Normannum primum superias attulit Brugenſibus eſſe Galbertum.

149 qui & gener Haket & filius Robertus ſuperſtites tempore Theoderici Alſatii fuerunt, & pacificam rerum ſuarum poſſeſſionem detinuerunt. Cuius rei illuſtria duo teſtimonia exhibet Andraas Cheſnans in Probationibus ad librum 2. Hiſtoria Genealogica familiarum Gandenſis & Giſnenſis.

Hic cum pagina 70 protuliſſet litteras Theoderici Alſatii, quibus poſſeſſiones Abbatia Gandenſis S. Petri confirmavit,

ſub Theoderico Comite datus reſum ſuarum poſſeſſionum.

iſta pag. 71 ſubjungit : Litteræ aliz Theoderici Comitis Flandriæ, quibus curat ſopire & penitus decidere, præſentibus præcipuis Baronibus ſuis, querelam inter Abbatem S. Petri & Haketum quondam Caſtellanum Bru-

genſem, ſuper eo quod intra ambitum parochiæ, quæ dicitur Liſſinga, præſata Eccleſia ex antiquo Bercanas ſuper litus maris poſſidet, quibus per maris alluvionem nova quædam terra conglutinata eſt & concreta.

Hæc acta ſunt ſub ſigillo & ſigno prædicti Comitis Theoderici. Teſtes Juanus de Aloſt, Daniel de Tenremunda, Gerardus de Oldenarde, VVenemarus Caſtellanus Gandenſis, Balduinus de Belle, Everardus de Gant, Chriſtianus de Giſtella. Actum Brugis anno Verbi incarnati MCXXXI.

Hæc ibi. Ex nominatis Baronibus Juanus de Aloſt, Daniel de Tenremunda & Caſtellanus Gandenſis, cum ſuo ſinguli milite obſederant a x & xi Martii burgum Brugeſe, & cum aliis exſectucaverant Haketi Caſtellani aliorumque obſequium, hominum, fidem, & ſecuritatem, & modo iidem Barones querelam de certa poſſeſſione Haketi ſopiant & decidant cum Comite ſuo Theoderico. Qualia de Haketi filio & genere addantur

apud eundem Cheſnannum eadem pag. 71. his verbis : Litteræ ejuſdem Theoderici Comitis Flandriæ, quibus ſopit querelam, quæ erat inter Giſelbertum Abbatem S. Petri Gandenſis & Robertum filium Haketi quondam Caſtellani Brugeſis & VValterum Crommelin generum ejus ſuper terra in Teſtrep & decima de Groede. Signum Theoderici Comitis, S. Ivvani de Aloſt, S. Danielis de Tenremonde, S. Gerardi de Aldenarde, S. Raſonis Buttellarii, S. Theoderici Camerarii, S. Michaelis Conſtabularii, S. VVenemari Caſtellani Gandenſis, S. Ghisleberti Caſtellani de Berghes, S. Balduini Caſtellani de Lens, S. VValteri de Nivella, S. Balduini de Belle, S. Gervafii de Ythelhem, S. Everardi de Gandt, S. VValteri Crommelin. Actum hoc Brugis Verbi incarnati anno MCXXXI. Indi. xi regnante Rege Ludovico in Francia, Theoderico principante in Flandria anno ſui principatus vi. Hæc ibi. In memorata ſuperius donatione ejuſdem Comitis Theoderici anno MCXXX Abbatia Quercetana, ſubſignavit idem Haketi gener VValterus Clomlin.

33 Plura omiſſimus congerere, cum ex his ſatis colligamus ſub Theoderico Comite factam fuiſſe iuramentum, ſive obliſſationem injuriarum & præſentorum in perpetuum obliſſationem : neque execratam damnatamque in æternum manſiſſe eam progeniem, uti ex fabuloſa formula proclamationis, quæ præ foribus templi legitur, conaſi ſunt probare, Mejerus, Marchantius, Lernutius ; & hic quidem, quod die Veneris fingeretur Comes occiſus, reſert eam execrationem ſoliſam fieri prima ac ſecunda die Veneris menſis Martii. At quia ex Gualtero & Galberto aliſque antiquis ſcriptoris B. Carolum die ſecundo Martii & feria quarta interemptum fuiſſe certo conſtabat, damnatio ſexto Nonas Martii cepta divulgari, & ſi Mejero credatur, ad tubæ cantum, ac per cornicinem execrari progeniem ſcripſit Marchantius. Quæ omnia viſo hoc ſcripto melius omiſſentur, cum Deus prima Veritas tot confarti mendaciis non honoretur.

Fabuloſa formula proclamationis.

34 Via poſteriores ſcriptores nullam ſere notiſſiam habuerunt Caſtellanorum & Præpoſitorum Caſtellani Brugeſium, de quibus jam egimus, eorum reſeſto catalogum : & fuerunt Caſtellani Boldrannus ſub Baldano Inſulensi circa annum ML. Erembaldus per annos quadraginta & plures, Robertus ejus filius, tam VValterus dicto Roberto natus, Deliderius Kakectus Erembaldi etiam filius, quo deſcripto Gervafius Camerarius B. Caroli, & hoc deſuncto Radulſus, qui & Gervafius de Praet ſubſcripſerunt anno MCXLI. Litteris Theoderici Comitis pro Eccleſia S. Maria Trunchinensis. An hic iocundus Gervafius fuerit prioris filius, num potius poſterioribus occaſionem aberrandi dederit dum illum de Praet cognominant, reliquimus aliis excuſiendum. Degebat inter vivos eodem tempore Gervafius de Ythelhem jam ante reſatus. Sanderus Caſtellanus Gervafius, de Brugis cognominatur, quod etiam non admiſſimus. Nam idem Sanderus lib. 1 rerum Brugeſium cap. 7 dum antiquos Caſtellanos Brugeſes proponit, magnam inſciſiam ſerios ostendit : Boldrannum ignoravit, Robertum præpoſit Erembaldo, & iterum tamquam alium ſubjungit, imo filium fuiſſe Erembaldi non prodiſit : uti neque huius filium ſtatuit VValterum, cui recte ſubjungit Haket, ſed quis fuerit ſileat : ſed poſſime illo ſubnoto ad annum MCXX ſtatuitur Arnulſus de Nielles vel Caſtellanus vel Caſtellanorum Brugeſium affinis, memoratus in litteris Manaffis Comitis Giſnenſis & Emmæ uxoris. Litteras illas edidit Cheſnans in anno indicatis Probationibus pag. 39 ſed Arnulpho aliſque reſſibus omiſſis. At mox pag. 40 & 41 inter teſtes proſertur Arnulphus, ſive Ernulphus, de Nicles ad annum MCXX & MCXXVI. nulla proſus addita aut dignitate Caſtellani aut affinitate cum Caſtellanis. Verum exoliſo Arnulpho fuiſſe Brugeſium Caſtellanum Deſiderium Haketum ab anno MCXV ad annum MCXVI. ex ſupradictis certiffimum eſt : cui tunc deſcripto ſucceſſit Gervafius, & hinc deſuncto Radulſus.

SVI Series Caſtellanorum urbis Brugeſis & Præpoſitorum S. Donatiani, ad hanc hiſtoriam ſpectans, reſeſto ordinata.

35 Indicavimus etiam Eccleſia Donatiana Præpoſitos Erkenbertum, Rainerum, Ledbertum & Bertulphum : in cuius locum infra apud Galbertum num. 120 ſubſtituitur Rodgerus, anno MCLVI. mortuus, uti ipſi in choro S. Donatiani in ſepulchrali lapide legitur. Interim Sanderus lib. 2. Rerum Brugeſium cap. 1 & ex eo Sammarthani como 2 Gallia Chriſtiana in Episcopis Brugeſibus ineptam ſeriem, licet accurate collecta dicatur, proponunt, & omiſſo Ledberto adbut oſto enumerant : & ſunt hi : Erkenbertus, Rainarius, Bertulſus, Guido Cancellarius, Bertulphus, Rodgerus, Arnulphus Stratenſis, Rogerius. Ex his unus idemque eſt qui aliis interpoſitis ut diverſi nominantur Bertulſus, & licet una nuncata Bertulphus ac Arnulphus Stratenſis, quando Carolus Bonus ſuit trucidatus : item amicus eſt Rodgerus & Rogozius, perperam diſtincti : & ultimi obitus non debuit reſerri in annum MCXVI. cum decem annis ſerius mortuum fuiſſe inſcriptio ſepulchralis indicet. Interponitur Guido Cancellarius, quia ſubſignavit foundationi Roberti Hioſolymitani factæ anno MCV Abbatæ S. Andrea. Porum non videntur litteras foundationis legiſſe, quas ſubſignaviſſe Bertulphum Præpoſitum cum duobus ſatribus ſupra diximus. Hugo Cancellarius de Rogia, ſubſcripſit ad annum MCXXX donationi monaſterio Aldenburgenſi ſacta, non tamen ideo inter Præpoſitos Brugeſes numerandus, etiamſi nullus Præpoſitus reperiatur donationem ſubſignaviſſe, quæ videri poſſet apud Miram in Notiſſia Eccleſiarum Belgii cap. 139.

ut & ſuis Præpoſitorum Brugeſium.

A

VII Cades B. Caroli, ex Alis Ludovici Grossi Regis Francorum; anlore Saggerio Abbate -

36 **E** Gregie factum, quo nobilius ab adolescentia sua usque ad vitæ limitem nullum perpetravit, vitando fastidium, cum multa egeat, brevi narratione memorare non quomodo, sed quid fecerit, significantes proposuimus. Famulus Comes vir potentissimus Carolus, de amica Domini Regis Ludovici, Danorum Regis filius, cum successisset jure consanguinitatis fortissimo Comiti Balduino Hierosolymitani Roberti filio; Flandriæ terram valde populosam tam strenue quam diligenter administrabat: Ecclesiæ Dei illustris defensor, elemosynarum liberalitate conspicuus, justitiæ tutor insignis. Qui cum debitor honoris adepti, potentes quosdam, genere humiles, opibus elatos, dominio ejus lineam consanguinitatis absente superbe innitentes (erant enim de sæpe conditionis servilis) iudicio curiæ convenienter satis repeteret; ipsi, videlicet Brugenſis ecclesiæ Præpositus & sui, viri superbissimi & famosi proditores, crudelissime ei

B infidiabantur. Cum igitur quadam die Brugas venisset, summo mane ecclesiæ Dei assistens, pavimento prostratus, librum orationum manu tenens orabat: cum subito Buchardus quidam, nepos Præpositi præfati, facelles truculentum, cum aliis de eadem sceleratissima radice, & aliis traditionis pessimæ complicibus oranti, imo Deo loquenti tacite retro cedit, & caute gladio evaginato collum terræ prostratum Comitis suavisime tangens, ut paululum erectum ferientis gladio se inopinate dirigeret, ensen ei applicans, uno ictu impius pius, servus Dominum sceleratissime detruocat. Qui autem astabant necis impiæ cooperatores, sanguinem ejus sitientes, tamquam canes in relicta cadavera debacchantes, innocentem laniare gaudebant: summo opere gloriantes, quod opere complete potuerant, quem conceperant dolorem, & quam pepererant iniquitatem. Et apponentes iniquitatem super iniquitatem, utpote malitia sua exacerati, quoscumque Castellanos, quoscumque nobilioris Comitibus Barones, sive in eadem ecclesia, sive extra in castro offendere poterant, infelicissimo miseræ mortis genere imparatos, nec confessos trucidabant. Quibus tamen prodesse valde arbitramur, quod pro fidelitate Domini sui taliter mactati in ecclesia orantes

C sunt reperti, cum scriptum sit: Ubi te invenero, ibi te iudicabo.

Comitem vero truces in ipsa ecclesia tumulantes (ne honorifice extra deplangeretur & sepeliretur, & pro gloriosa vita, & gloriosiore morte devotus populus in ejus ultionem incitaretur) ecclesiam ipsam speluncam latronum statuentes, tam ipsam quam Comitis domum ecclesiæ inhxrentem muniverunt, & quibuscumque paratis victualium alimentis, & seipſos exinde protegere, & terram sibi allicere summa superbia deliberant. Tanti igitur & tam scelerati horrore facti attoniti, qui his non assenserant, Flandriæ Barones lacrymabiles exequias persolventes, notam prodictionis evitant, dum hoc Domino Regi Ludovico, nec ei tantum, sed fama volante per universum orbem deuntiant. Rex autem, & amore justitiæ & consanguinitatis affectu, in ultionem tantæ prodictionis excitatus; nec Regis Anglici, nec Comitis Theobaldi guerra detentus, Flandriam animosus intrat, ut nequissimos atrocissime perdat, toto animi & operis nisu exestuat. Comitem Flandriæ Guillelmum Normannum, filium Roberti Hierosolymitani Normanniæ Comitis (ad eum enim jure consanguinitatis spectabat) constituit. Ut autem Brugas descendit, non veritus terræ barbariem, nec sordam proditoris consanguinitatis

lineam, ipsos proditores in ecclesia, & turre obsec. D fos coarctat; victualia præter sua, quæ divino nutu illorum etiam usui importuna repugnabant, prohibet. Ut autem fame, peste & gladio aliquantisper eos contrivit, ecclesiam relinquentes, turræ tantum ut eos turris retineret, retinuerunt.

37 Jam ergo de vita eis desperantibus, cum jam in luctum verteretur cythara eorum, & organum eorum in vocem flentium, nequissimus Buchardus sociorum consensu, fuga lapsus, terram exire volens, nec valens (sola iniquitate propria prohibente, in firmitate cujusdam amici & familiaris reversus, interceptus Regis imperio, exquisito misera mortis genere, alta rota superligatus, corvorum, & alitum rapacitati expositus, desuper oculis desolatus, & tota facie dilaceratus, inferiorum sagittis & lanceis & jaculis millies perforatus, miserrime interfectus, in cloacam projectus est. Bertoldus vero caput iniquitatis cum similiter effugere decrevisset, cum huc illucque satis licenter deambolasset, sola superbia reversus, (dicebat enim: Quis ego, aut quid ego sum?) etiam capitur, & Regis arbitrio expositus, merita & miserrima morte est damnatus. Furcis enim cum cane suspensus, quoties canis percutiebatur, in eum iram retorquens, totam faciem ejus masticando devorabat: aliquando etiam, quod horribile dictum est, stercorabat. sicque miseram vitam, miserior miserrimo, morte perpetua terminavit. Quos autem in turre incluserat, multis angustiis ad deditionem cogens, sigilatim unum post alium coram sui fractis cervicibus deiecit. Quemdam etiam eorum, Isaac nomine, timore mortis in monasterio quodam conforatum, demonachatum patibulo affixit. Potius itaque Brugenſi victoria Rex cum suis, Ipram peroptimum castrum contra Guillelmum Bastardum proditoris factorem, ut & in eum ulciscatur, accelerat. Brugenſes tam minis, quam blanditiis, directis ad eos nuntiis allicit. Dumque Guillelmus cum trecentis militibus ei obviat, altera pars regalis exercitus in eum irruit, altera ex obliquo alia porta castellum audacter occupat, eoque retento Guillelmum a tota Flandria exheredarum exterminat. Et quia prodicione ad possidendam Flandriam aspiraverat, merito in tota Flandria nihil obtinuit. His ergo, & diversis ultionum modis, & sanguinis multæ effusione lota & quasi rebaptizata Flandria, Guillelmo Normanno Comite constituto, Rex in Franciam, Deo auxiliante, victor remeavit.

38 Dicitur amica Ludovici Regis, mater B. Caroli Adela, soror uterina Bertha filia Florentii primi Comitis Hollandiæ, qua nupta Philippo I Regi Francorum, peperit illi dictum Ludovicum. At Gertrudis mater Bertha mortuo primo suo marito Florentio Comite, iterum nupta fuit Roberto Frisoni, ex qua hic genuit Robertum juniorem Hierosolymitanum, Adelam matrem B. Caroli & Gertrudem matrem Theoderici Alfarii, dein Comitis Flandriæ. Ceterum quæ de cano adduntur in supplicio Bertulphi, ita narrat Galbertus num. 94. Ipreſium turba lotens in mortem Præpositi canis viscera contorſerat circa collum ejus, & os canis ad os ejus vitale spiritum expirantis opposuerunt, aquirantes cani ipsum & facta ipsius.

V I T A

auctore Gualtero Archidiacono Ecclesie
Morinorum.

Ex III MSS. codicibus & editione Jacobi
Sirmundi.

PROLOGUS.

Domino suo & Patri merito sanctitatis, totius re-
verentia devotionis excolendo, a JOANNI sancte
Tarvanensis Ecclesie Episcopo, frater GUALTE-
RUS, dignationis ejus inutilis servus, debitum
omnimodæ subjectionis obsequium.

PRæcepit humilitati meæ auctoritas reverenda
paternitatis vestræ, ut, quia his nostris tem-
poribus horrenda nimis a nefandis hominibus in
partibus istis perpetrata sunt crimina, universo
mundo execrabilia; & in ultionem eorumdem for-
midanda multum divine justitiæ eminebant judi-
cia, pro eorum immanitate æquissima retributionis
lance ponderata: & hæc omnia quantum præteritis
generationibus inaudita, tantum præsentibus mira-
biliora, sicut gesta sunt, cuncta stylo percurram,
& ad notitiam posterorum scribendo transmittam.
Quæ omnia ideo scribi, & scripto futuris tempo-
ribus manifestanda servari, decrevit providentia ve-
stra, ut eis lectis vel auditis, & boni, tanta su-
perni Judicis æquitate considerata, in amorem i-
psum ardentius excrescant; & mali, tam terribili
divinæ ultionis judicio cognito, per timorem ipsius
a sua se pravitate compescant. Accessit etiam ve-
stræ jussioni, Domini Goscelini Decani & fratrum
nostrorum amici mihi & omni cum honore semper
suscepienda petitio: cui in cunctis Deo placitis ob-
temperare fervente opto desiderio. Vestræ igitur
sanctitatis auctoritate & fraterna cogente caritate,
aggrediar (ipso qui linguas infantium facie disertas
adjuvante, ac meæ ariditatem linguæ rore suæ gra-
tiz irrigante & irrigando fecundante) quod injun-
gitis agere: virtute magis fretus obedientiæ, quam
ejus, quam nondum adeo, ut id audere debeam as-
sequutus sum, literalis scientiæ.

a Conabor autem, quia etiam sic placet vobis,
omni nro falstatis & vulgaris incerto opinionis
evitato; simplici tamen, ut potero, quæ acta sunt
narratione referre: quatenus & superfluis verborum
phaleris, & rhetoricorum ornamentis colorum ex-
quirendis minus intentus, fastidiosam sic caveam
prolixitatem, ut nec nimis brevitati studens, eo-
rum, quas vel ipse vidi, vel virorum veracium te-
limonio indubitanter cognovi, rerum lectoris co-
gnitioni dumtaxat necessariam occultare inveniar ve-
ritatem. b Et, ut facilius elucescat omne quod di-
citur, totam sequentis seriem Opusculi, compen-
diosius comprehensam titulis, numeris singulorum pa-
ginæ præfixis, disposui designare: quo videlicet le-
ctori cæca quodammodo pagina tædium nequaquam
pariat, & ad inventiendum quod queritur expedi-
tior aditus pateat. Quod si singula naturali non
perstrinxero ordine, lectorem precor nequaquam id
moveat: sed & posteriora cum se intulerit, oppor-
tune aliquando anticipando præmittere, & priora
liceat ordine artificiali quandoque recapitulando sub-

jungere: dum tamen, ubi exegerit ratio, satis ap-
pareat, quid quo gestum sit tempore.

a Martium esse B. Joannem anno 1130, 27. Januarii, necdum
triennio a cæde S. Caroli elapso, diximus supra § 1.
b Hæc periculis in editione a Sirmundi alio omissa est: nec ca-
pitulum titulus huic præfationi subjunctus indicantur, ac postea
more nostro distinguimus, ipsi tamen auctoris capitulis margini
adscriptis.

D
AUCTO-
REQUAL-
TERO
ARCHI-
DIACO-
NO.

INDEX CAPITUM.

De tempore & loco mortis Caroli.	Cap. I.
De martyrio patris ejus, & morte fratris ejus, & primor- diis virtutum Caroli.	II.
Memoria probitatis Roberti junioris.	III.
De reversione ejus ab Hierusalem & morte.	IV.
De propectu filii ejus Balduini.	V.
De defectu ejusdem & sepultura.	VI.
De substitutione Caroli.	VII.
De tempestate guerrarum oborta.	VIII.
De eadem auxilio Dei sedata.	IX.
De mansuetudine ejus, & aliorum elatione.	X.
Qualem se correptoribus & subditis exhibuit, & pauperi- bus.	XI.
De severitate ejus erga superbos ac barbaros, & sagacitate in causis.	XII. E
De perversorum malitia adversus eum excitata.	XIII.
De Præposito Brugensi, & domesticis ejus.	XIV.
De calumnia servilitatis.	XV.
De inimicitiis Burchardi & Tangmari.	XVI.
De conditione tregarum & infractione earum.	XVII.
De querela Tangmari & contumelia Præpositi.	XVIII.
De rapina Præpositi absente Comite.	XIX.
De reversione Comitum & vindictæ deliberatione.	XX.
De destructione munitiois Burchardi.	XXI.
De legatis a Præposito ad Comitem missis pro Burchardo.	XXII.
De furore Præpositi, & suorum, & acquittia legatorum.	XXIII.
De conjuratione eorum, & quod Comiti non potuit persua- deri.	XXIV.
De elemosyna Comitum, & oratione, ac interfecione.	XXV.
Comparatio sceleris perfidorum & sceleris Judæorum.	XXVI.
Comendatio martyrii Comitum.	XXVII.
De morte Castellani & filiorum ejus & Gualteri.	XXVIII.
Præpositales corpus ejus alibi decernunt tumulari.	XXIX.
De contracto sanato.	XXX.
De populi veneratione & Præpositi obduratione.	XXXI.
De sepultura corporis ejus.	XXXII.
De obsidione Brugenium.	XXXIII.
De fuga Isaac & latibra ejus.	XXXIV. F
De vulgatione ejus, & monachatu, & captione, & interi- tu.	XXXV.
De obsidione aucta, & munitione irrupta.	XXXVI.
De esugio Præpositi & latibulis ipsius.	XXXVII.
De prodicione ejus & morte.	XXXVIII.
De pugna Guidonis & amborum irrisione.	XXXIX.
De fuga Burchardi, & miraculo in navi.	XL.
De prodicione ipsius.	XLI.
De comprehensione ejus & patibulo & morte.	XLII.
De perturbatione post mortem Comitum & pace.	XLIII.
De adventu Regis & ordinatione Comitatus.	XLIV.
De impedimentis regis dispositioni obviantibus, & Comitum processibus.	XLV.
Brugenium deditio, & miraculum in alimentis, & Ecclesie purgatio.	XLVI.
De miraculo in corpore Comitum ostenso, & eo tumulto.	XLVII.
De expeditione regali, & traditione Yprensi.	XLVIII.
Guillelmus capitum, Ypra incenditur, Flandria subigitur.	XLIX.
De supplicio deditiorum Brugenium.	L.
De improbitate Ingrasni, & fuga.	LI.
De Guillelmo Viromaniensi, & fuga ejus.	LII.
Conclusio libelli.	LIII.

PARS

*Alla B. Caroli in juventute sub Flandria Comitibus
Roberto Frisia, & Roberto juniore : iter Hierosoly-
mitanum.*

CAR. I.
Caroline Co-
muni a Mar-
121 4000
1127 02.30
Jul 1

Fig. 14.

Miss S. Co
and Regis
Dance :

CAP. II.
quo nasci
e d e
fertur ad
alium, Ro-
bertum Fri-
schum, Ge-
nerum
Flandria,

gbik
a main
idea.

des origines
Togues de
si Apollon

ab hunc f
in amato
Sed: wpo
Relius r

Invenit
 dat an
 Terra sa
 Ha. 1

9
edit in
Flandria

3 **A**nno itaque Verbi Incarnati MCCCXVI, Indictione v, sexto Nonas Martii, terræ nostræ pace sublata, quiete turbata, deleta honestate, extincta omni fere felicitate mortalium; guerrarum, laborum, turpitudinum, & totius infelicitatis deestabile corporis exordium. Eodem enim ipsius anni die, in unius vitæ multorum vitæ periclitatæ: & ex unius indebita morte, multorum iusto Dei iudicio mortes debitæ terribili quadam generatione sunt propagatæ. Tunc namque secundum Prophetam in memoriam rediit iniquitas patrum nostrorum in conspectu Domini, & antiqua peccata nostra nova ceperunt ultione feriri: ut, in cujus manu post Deum hæcenus constiterat salus populi; eo de medio sublato, manifeste daretur intelligi, quod divini jam in publicum prodiret censura iudicii, quæ prius lacuerat in occulto præscientiæ Dei. Ipso enim die in plurimorum perniciem execrabili quorundam scelere interfectus est Brugis in ecclesia S. Donatiani Carolus Comes Flandriæ, filius a Canuti Martyris, Regis quondam ð Daciæ, & Adelæ Reginæ, quam postea duxit uxorem Rogerius Dux Apuliæ. Ut autem interfectionis ejus occasionem, & celestis vindictæ animadversionem, in mortis ejus auctores terribiliter exertam, evidentiùs possimus ostendere, narratiunculæ nostræ exordium paullo superius libet repetere.

+ Pater ergo ipſius Rex prædictus, poſtquam ſuo-
rum perfidia, in ea, ad quam timore mortis conſuge-
rat, & occiſus eſt eccleſia, Domino per eum operante
ſigna & prodigia, inter Martyres computatus apud
Dacos, ex tunc & haſtenus in magna veneratione eſt
habitus. Regina vero cum hoc filio ſuo parvulo ad
patrem ſuum a Robertum, ſtrenuiſſimum & Marchio-
nem, f Roberti quondam Francorum Regis ex filia
g Adela nepotem, cognomento h Friſonem, & ma-
trem nobiliſſimam Gertrudem clara i Saxonum ſtirpe
progenitam, in Flandriam reverſa; ibique aliquanto
tempore morata, memorato Duci k Rogerio a paren-
tibus eſt nuptum data. Cui & filium nomine l Guil-
lelmum peperit, qui patri deſuncto in Ducatum ſuc-
ceſſit, & honorem acceptum, morum ingenuitate ac
ſtrenuitate, multipliciter nobilitavit. Sed audito uni-
ci ſui germani exitu, primum quidem inconſolabili-
ter dolere, deinde etiam ipſe cepit letaliter languere.
Qui ut ſe periclitari cognovit, m Salernitarum Archi-
epiſcopum & Trojanum Episcopum advocavit, atque
quod antea, dum incolumis eſſet, fecerat, eorum
quoque teſtimonio deſiderans confirmari, quidquid mo-
bilia vel immobilia in terra poſſidere videbatur;
beato Apoſtolorum Principi Petro, cuſque Vicario ſan-
ctiſſimo Papæ n Honorio, ex cujus ore ſacro hoc ipſum
frequenter audivi, jure perpetuo poſſidendum delega-
vit, ac deinde in conſeſſione Domini ab hac luce o mi-
gravit.

¶ Hic autem noster Carolus annis pueritiæ trans-
actis adultus, postquam militiæ cingulum accepit,
Hierusalem sanctam, sepulcrum Dominicum visita-
turus, devotus adivit; ibique adversum Paganos fi-
dei nostræ inimicos arma ferens, Christo Domino
aliquanto tempore strenue militavit, & ei, cui præ
omnibus serviendum esse prudenter advertebat, suo-
rum primitias laborum & actuum dedicavit: mox di-
vina ordinante dispositione, ad avunculum suum Ro-
bertum, & juniorem Marchionem, in Flandriam re-
vertitur, & ab illo eo, quo talem juvenem decebat,
honore suscipitur.

6 Cujus gloriosi Principis quia mentionem nunc
 incidenter fecimus, opera pretium videtur esse, ut quæ-
 dam ejus virtutum insignia vel breviter commemore-
 mus. Hic est enim Robertus ille Comes inclytus, su-
 perioris Roberti Frisonis filius, qui audito illo sancti &
 omnium Sanctorum memoria recolendi Claremonten-
 sis Concilii decreto; de venerabili scilicet Dominice
 Passionis & Resurrectionis loco a Paganorum manibus
 eruendo, & Christianæ fidei vindicando; continuo uxo-
 rem & liberos, postremo cuncta quæ in mundo posside-
 bat, Christi Domini servitio postponenda, Evangelice
 doctus judicavit, & Crucis ejus in humeris baulando
 insignia, ac ipsius etiam corporalia quæ poterat sequen-
 do vestigia, illud Apostolicæ Sedis mandatum tota fidei
 adimplere constantia, cum salis quos eadem inspirave-
 rat gratia, alacriter properavit. In qua expeditione,
 & urbium terræ illius, præsertim: Antiochiæ & sanctæ
 Hierusalem expugnatione, innumera fortitudinis &
 probitatis suæ præclara dedit indicia: quorum nonnul-
 la illa, quæ de gestis Francorum Hierusalem pro Chri-
 sto expugnantium scripta est, comprehendit historia.
 Ex qua ad laudem ejus hoc solum his satis est commemo-
 rari, quod ob invincibilem animi constantiam ab
 ipsis quoque Arabibus ac Turcicis Georgii filius scribi-
 tur appellatus.

7 Igitur incredulis nationibus manu Domini valida debellatis, & in sancta civitate Arnulfo Patriarchatus honore, Godefrido Duce regni diademate sublimatis, Domino prosperante in propria remeavit, & terram suam reliquo vitæ suæ tempore magna insignis modestia feliciter gubernavit.

2. *Cobitus S. Canutus Rex Dania Martyr, 30 Julii, quo occi-*
surus est: ad quem diem variorum ejus Acta habemus. Ea sunt, S. S. Canutus
Canuti fratre Erico Bano, itidem Rege Danica, natus est S. Janu., &
Canutus Lavardus Rex Obetrilorum & Dux Sibiriacense, octo Janu.,
cujus 7 Januarii, quo die ejus gesta illustravimus.

b Daciam pro Dania passim scripsere omnes istius temporis doctores. Petrus Abbas Cellensis lib. 8 ep. 39, quæ est ad Archiepiscopum Lundensem: Vestra Dacia remota est a nostra Francia, & Dacia pro Dania. Species illi una & in Dacia & in Francia.

anno 1036, in civitate Ottonia, juxta Othensia, in ecclesia S. Albani Martiris Britannici; cui 22 Junii jacebat. d. Invasi Robertus Criminisum anno 1072, de cujus genealogia Robertus

Excepção de Comissário plenário Galbano proferida, anno 1898
seq.

e Comitatus Flandria, olim Marchionatus dicebantur, quod li-
mitem regni Francia occidentalis praesegerant.

f. Hic est Robertus filius Hugonis Capeti, cui anno 997 de-
functo successit & vixit usque ad annum 1031.

Adela nupta est Baldvino Pio, fide Infulemli anno 1027, et
eo mortuo Sanelimentalis facta vias in monasterio Blesimense pro-
pe Ipres a se fundato, ibidem anno 1039 defuncta. Ad hac avia
sua mater J. Caroli appellata est Adela.

b Friso, seu Frius cognominatur, quod prater Hollandiam eo tempore adhuc sub nomine Frijia continentur Zelandia, & hinc vicina disio quatuor Ambactorum, nunc Flandria adjuncta, quae loca a patre suo acceperat, hinc a Casare Henrico anno 1057 data; uti tradit ad eum annum Meyerus. Galbertus num. 110 Robertum Consulem aquaticum ideo appellat.

i Viduam Florentiis i Comiti Hollandia duxit anno 1063, & pater principis sui Theoderici factus, Helandis Frisique prae- fuit, ut vel ideo alii videantur cognomen Frisii acquisivisse. Di- citur Gertrudis filia Hermannii, sive Heymannii, Ducis Saxonum, quem Egidius a Leodio Aurea variis monachis Bernardum ap- pellat. Mortuus est Gertrudis anno 1113, Furnis sepulta.

l. k Rogerius filius Roberti Guiscardi Nordmanni, felici expo Rogerius
ditione contra Saracenos notissimū, Roberti obitum referi Baro. Dea q
niur ad annum 1083, alii citius, ferunt Parisius. At dicto anno ho
1083 mense Octobri praefuisse Rogerium indicat oblatio facta Ec
clesia Sulernitana S. Sephia apud Ugentinum tomo 7 Italiae sacrae
in S. Albano Archiepiscopo Sulernitano. Meritorium esse Rogerium
anno 1111 tradit ex Petro Diacono Baroniis num. 13.

1 *Gustavus Dux Apulia & Calabria creatus a Paschali II*
 & *Gelasio II. Constituendus Baronius ad annum 1124 & 1118.*

in Is. eff. Rectoratus ordinatus an. 1121 mense Septembri, mor-
tuis an. 1130 21 Januarii; de quo plura Ughesius.

re-
at,
in Honorium II. consecratus anno 1124. 21 Decemb. mortuus 1130
16 Februarii. Hinc discat Lector, quare Papa Rogerio Sicilia
Comiti in illo negotio nihil Duce Apulia.

o 26 Julii eodem anno 1127, quo S. Carolus erat occisus.

[illegible]

SPECIAL ADVERTISING SECTION

**Dacia per
Danis.**

March 11
FridayRobertson
1994

cole
Gott

De-Arges
De-Dea

10

A *Consule Falcatum Beneventanum in suis Chronicis.*

Postquam hac anno 1099, intercepta fuit: hinc illi, Comiti postea confisito, regnum Hierosolymitanum oblatum tradidit Gautherus ann. 9.

Robertus junior, q. Junier distus, quia cum patre 17 circiter annos reme Plandiam, est hoc anno 1094 mortuus, solus profuit.

Habitu id concilium est anno 1095 mense Novembri, insigne gentis B. Petro Eremita.

Primus a Guillelmo Tyrro lib. 2 cap. 17 refertur Hugo Magnus, frater Philippi Regis Francorum, secundus Robertus Comes Flandrensisum Godefridus Dux Bullonius. Roberti iter describitur lib. 2 cap. 16 & deinceps. uti etiam apud Tudebuda aliosque hujus expeditionis scriptores.

Capto est Antiochia an. 1098, 3 Junii, cujus muros interpreti-
mor ascendisse Dominum Flandrensem Comitem & D. Tancredum, quorum doctrina ceteri regabantur, sanibz Tyrro lib. 1 cap. 22.

Expugnata est Hierosolyma an. 1099, 13 Julii, feria 6. hora 9. Tyrro lib. 2 cap. 18. Ingressi sane statim post Ducem Godefridum sunt Flandrensis Comes & Dux Normannorum. Hinc Robertus Hierosolymitanus cognominatur.

Tudebuda lib. 4 refert pugnam cum Turcis initam, praecun-
tibus Duce Godefrido. & Flandrensi Comite Roberto & Hugone Magno, quando illis & calo doctores fuerunt SS. Georgius, Theodorus & Demetrius, & serviti Turci exierunt fugam ut vol-
hinc potius dici ab his S. Georgii filius; quod etiam notatur in M. S. Chronica monasterii S. Andrea ab ipso fundati.

Tyrro lib. 9 cap. 13. His ita gestis Deo amabiles, Deoque devoti Principes, Domini Normannorum & Flandrensis Comites, consummato feliciter assumpto sibi peregrinationis itin-
erario ad propria redire disponunt.

P A R S I I

A *Baldvino Comite, Flandria oblata B. Carolo: ejusque susceptio.*

Post praelibatam autem Caroli nostri susceptionem brevi tempore evoluto, in Francia apud urbem Meldorum paucis diebus a egrotans obiit, & in mona-
stio B. Vedasti, civitate Atrebatum magno cum lu-
ctu universorum sepultus, filium suum, quem ex no-
bilissima conjuge sua b. Clementia suscepit, Baldvi-
num adolescentulum heredem reliquit. Qui non multo post a Rege & Ludovico muneris militaris, & paternae hereditatis donum adeptus, Domini Caroli praecipue consiliis usus, & institutionibus instructus, ad tantam fortitudinis & strenuitatis eminentiam in brevi excre-
vit, ut omnibus probitatem ejus attendentibus appare-
ret mirabilis, & finitimis quibusque non solum Comitibus ac Ducibus, sed ipsis quoque Regibus omnino fie-
ret formidabilis. Cujus sicut virtus supra modum aetatis ejus subitaneis incrementis enituit; sic occulta Dei dispositione ceptis ejus obviant, diu durare non po-
tuit. Eo enim tempore d. Guillelmum exheredatum, filium scilicet & Roberti Comitis, filii Guillelmi Regis Anglorum, cognomento Pilcati (quem videlicet Robertum ex Mathilde Regina praefati Roberti Frisonis germana, sicut & fratres ejus Guillelmum & Henricum genuerat, quemque idem frater ejus Henricus Rex Anglorum captivum tenebat) ipsum, inquam, Guillelmum adolescentem in sui tutelam patrocini suscep-
rat, & armis ejus militaribus instruxerat. Et, quia ei hereditatem suam Normanniam, patruo ipsius, qui eam post patris ipsius captionem obtinuerat, totis reni-
tente viribus restituere proposuerat, gravibus eam & crebris incursionibus infestabat. Cujus jam partem magnam cum oppidis & munitionibus sibi subegerat: reli-
quam fere omnem, ipso Rege Henrico nec armorum fortitudine, nec opum amplitudine defendere valente, gladii sui timore mirum in modum contremiscere cogebat. Sed vere, ut ait Propheta, Non est fortitudo, non est consilium contra Deum: vere solus potens est, qui omnium potentiam quando vult, & quomodo vult, adnihilare potens est.

Cujus sicut virtus supra modum aetatis ejus subitaneis incrementis enituit; sic occulta Dei dispositione ceptis ejus obviant, diu durare non potuit. Eo enim tempore d. Guillelmum exheredatum, filium scilicet & Roberti Comitis, filii Guillelmi Regis Anglorum, cognomento Pilcati (quem videlicet Robertum ex Mathilde Regina praefati Roberti Frisonis germana, sicut & fratres ejus Guillelmum & Henricum genuerat, quemque idem frater ejus Henricus Rex Anglorum captivum tenebat) ipsum, inquam, Guillelmum adolescentem in sui tutelam patrocini suscep-
rat, & armis ejus militaribus instruxerat. Et, quia ei hereditatem suam Normanniam, patruo ipsius, qui eam post patris ipsius captionem obtinuerat, totis reni-
tente viribus restituere proposuerat, gravibus eam & crebris incursionibus infestabat. Cujus jam partem magnam cum oppidis & munitionibus sibi subegerat: reli-
quam fere omnem, ipso Rege Henrico nec armorum fortitudine, nec opum amplitudine defendere valente, gladii sui timore mirum in modum contremiscere cogebat. Sed vere, ut ait Propheta, Non est fortitudo, non est consilium contra Deum: vere solus potens est, qui omnium potentiam quando vult, & quomodo vult, adnihilare potens est.

Cum enim tanta ageret, & multo majora dis-
poneret, scuto ipsius, ut ajunt, icu adversi cujus-

dam militis frontei ejus eliso, & ex ipsa illusione modico in eo, quo salustiferum Crucis signum im-
primi consueverat, loco, tumore oborto, totum il-
lud tantae potestatis, quod quasi in montem ma-
gnum tam cito excreverat, culmen citius detinuit, & sicut fumus ad modicum parens evanuit. Nam medicorum cura quotidie in pejus proficiente agro-
tare cepit, & tandem in villa f. Rosilaria mona-
charum habitum summa cum devotione, humilique supplicatione adeptus, cum illo, quo circiter decem mensibus fatigatus fuerat languore, anno Domini MCXIX XV. Kal. Julii vita defecit, & ad g. mona-
sterium S. Bertini delatus, cum immenso omnium Procerum terrae fletu & miserabili planctu, ante altare sanctae Crucis tertio decimo Kal. ejusdem mensis sepulturam accepit.

Verumtamen, quamvis matre sua cum quibusdam aliis assentientibus ob amorem b. Guillelmi filii Comitis i. Philippi, filii praelibati Roberti Frisonis (qui septem ipsius Comitissae uxorem & du-
xerat, quemque ipsa filio succedere maxime optabat) plurimum renitente, antequam ab hac luce migraret, hunc virum gloriosum, de quo agere pro-
posueramus, Carolum, cujus probitatem prius & industriam in multis saepe probaverat, sibi ipse i-
stituerat, eique rerum omnium summam regendam ac disponendam tradiderat: cui etiam prius nobilem puellam Margaretam, m. Rainaldi Comitis Claremontensis filiam, matrimonio copulaverat, & Comitatum Ambianensem cum castello & Incerasi donaverat. Quae omnia non tam illius juvenis, quam superni Judicis aestimaverim gesta ordinatione: qui juvenilis animi & maturis consiliis minus idonei voluntatem, qui voluit, occulta sua inclinavit inspiratione. Scriptum quippe est, Cor Regis in manu Domini, & quo voluerit inclinat illud. Nisi enim haec ita fieri Divini decretum arbitri ordinasset, nequaquam apud illum talem animum unius dilectio, trium & hoc matris & consobrini ac consobrini amoris praeponderasset. Quod etiam consequentium signis eventuum evidentissime declaratum est. Nam quis, rogo, tantos bellicarum fluctus procellarum, contra cum enormiter exaltatos, tanta velocitate deiecit, nisi qui hujus hominis ministerio ad tempus tranquillitati providere voluit eorum quos fecit? Unde Psalmista, Statuit procellam ejus in rivos auram & gluerunt fluctus ejus.

Prudentem autem diffiniam necis tanti viri occasionem, scilicet quod in bello Normannico, de quo mox agitur adversus Anglos dimicans, ad urbem Meldensem ad Matronam fluvium in equo lapsus, oppressusque tertio post die decessit. Annum mortis 1111 arbitratur Mejerus, et diploma anno sequenti 1112 ab eo signatum ostendit Oliverius Uredine de Sigillis Comitum Flandriae pag. 9 eoque anno obisse statuit: quo adhuc anno Baldvini filius signavit diploma pro monasterio Alciacensi in Artesia apud Maratun in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 128.

Clementia erat filia Guillelmi & soror Stephani Principum Burgundiae, soror item Guidonis Archiepiscopi Viennensis, anno 1119 creati Pontificis Romani, assumpto Calixti nomine.

Hic est Ludovicus VI, Grossus cognominatus, Baldvini consobrini, matris matris Bertha, sorore uxorina jam dicti Roberti Hierosolymitani & matris Caroli Comitis Franciae ab anno 1108 ad 1137.

Hic est Guillelmus Normannus, qui a cado S. Caroli factus est Comes Flandriae.

Robertus secundogenitus Guillelmi Conquestoris Regis Angliae, 6 Septembris anni 1087 mortuus, ab eo Normanniam oblatam, & una cum Comite Flandriae & alibi Antiochiam & Hierosolymam expugnavit: interim fratre seniore Guillelmo Raso Rege Angliae absque liberis 2 Augusti anno 1100 vita functo, regnum Angliae intrauit frater ultimus Henricus I, sepo Assumptionis B. Mariae coronatus: quo adhuc anno Robertus in Normanniam reversus, regnum Angliae, sibi uti seniori debitum, frustra repetiit, & anno 1106 in praelio victus & captus est, & sequenti anno oculis privatus, misera anno 1134 extinctus. Quae apud Matthaeum Parisium aliosque leguntur.

Oppidum satis amicum Flandriae in distretto Iprensi versus Rosilaria. Bru.

A *Bergas, aliquibus Rollarium dictum, Carolo Galus Rollar* ■
terra Menapiorum. *Flandri; Roussiere, Gallis Roullers.*

AUCTO-
REGUL-
TERO
ARCHI-
DIALO-
NO.
Castellani
Iprensi.

In urbe Audemarensi sum.
B *In altera Vita VVilhelmus Iprensis dicitur, & ipse de di-*
plomatibus apud Uredium in Genealogia Flandrica pag. 147 se VVil-
helmu de Ipra, & VVilhelmu filium Philippi Comitis ap-
pellat, a Sugerio aliisque ballardus, spurius & nothus cogno-
minatur. Mater ignobilis, quæ lanas carpere, dum viveret,
non cessaret dicitur a Galberto num. 77. Quæ si Marchantius te-
gisset, non tanto comatu diuises legitime cum matrimonio progre-
sum fuisset.

i *Hic passim Philippus Comes Iprensis aut Loensis dicitur, &*
Lo ipse vicum suæ possessionis appellat apud Uredium in Proba-
tionibus ad Genealogiam Flandricam pag. 146. Est Lo in agro
Purnensi, ubi illustis Abbatia, cui varia ab eo donata indicat
diploma apud Miram in Notitia Ecclesiarum Belgii c. 114.

k *De filia Roberto Loensi ex eo matrimonio procreato egimus*
supra.

l *Hinc illa adhuc vivo anno 1117. subseritis Carolus consan-*
guineus & successor Comitum Balduini. Ita Uredius in Sigillis
Comitum Flandria pag. 10.

m *Raimaldus natus est patre Hugone Comite Claromontensi,*
& matre Margarita, cui sorores sex fuerunt: ex his Felicia nu-
ptra Sanctio Regi Aragonie, Adelada mater Bartholomæi Epi-
sopi Laudunensis, adjutoris S. Norberti, in fundanda Ecclesia &
censibus Præmonstratensi. De hac stirpe ex historia MS. restaura-
tionis Ecclesie Laudunensis agit Andreas Chesnus lib. 2 Gene-
alogia familia Castellionensis cap. 6. pag. 18 in Probationibus, ubi
Carolus præclarus ille Flandrensum Comes appellatur.

n *Præfatus ante Comites Ambianenses Ingelrammus ejusque fi-*
lius Thomas, Codiciacensis dicitur. Sed quod hic de se præfatum
vitam esset a Ludovico Rege deiecit, edio. caeterbat in B. Ca-
rolum semper fuit, ut infra dicitur.

o *Castrum Encre a Balduino Comite donatum fuisse Carolo*
Consobriuo suo anno 1125, legimus in Auxiliario ad Chronicon
nostrum MS. Sigberti Gemblacensis ad annum 1164 deducto. Est
Inera, sive Encre in eadem cum Ambiano Picardia versus Arte-
sem ad annum cognominem, qui prope Corbejam Sommenæ mi-
serunt, Alberti nomen nuper inditum in eodem Itali Comitini,
qui inde Marchionis titulum habuerat.

P A R S III

B. Caroli animus generosus, in malos severus, in bo-
nos & miseros benevolus, maxime tempore famis.

CAP. VIII. **11** **E**T enim, postquam eo, quo præmissum est or-
dine, istius gubernacula terræ regenda susce-
pit, continuo Clementia Comitissa, prætaxatam ob
causam cæca simulata invidia, Lovaniensi a Duci,
quorundam etiam Procerum terræ sibi iustitiantem per-
fidia, matrimonii sordere se sociavit: & pactum con-
cordiæ, quod inter Carolum & eam filios ejus Marchio

C Balduinus in ultimis agent composuerat, dissipavit:
ac marito sibi cum **b** Comite Montensi annuente, &
Rege Franciæ Ludovico, occulte tamen, ut a multis
putatum est, cæptis ejus favente, de finibus Flandriæ,
cujus circiter duodecim oppida tunc ipsa tenebat, eum
expellere paravit. **c** Hugo quoque Comes S. Pauli,
cognomento Campus-avenæ, hac suæ malitiæ exercen-
dæ opportunitate perspecta, antiqua & inveterata prius
contra eum odia renovare, & partes sibi terræ contiguas
incurfare, & tam incendiis quam rapinis vehementius
solito cæpit more suo omnia devastare.

12 His ergo omnibus in exterminium ejus una-
nimiter conspirantibus, & savos guerrarum tumultus
circumquaque in perniciem nostræ gentis exci-
tantibus; ipse, qui occulto suæ virtutis judicio dissi-
pat consilia gentium, reprobatur autem cogitationes po-
tentum, & reprobatur consilia Principum, prospexit
de excelso sancto suo: Dominus de cælo in terram as-
pexit, ut audiret gemitus compeditorum, & solvere
filios interemptorum. Fideli namque suo Carolo, &
contra eos bellandi imperterritam confidentiam, &
universos debellandi insuperabilem propitius con-
cessit potentiam. Omnis enim ille bellorum circum-
fremetium strepitus, quanta suscitatus fuerat super-
biz feritate, tanta in brevi repressus est victoriæ ces-
sitate. Mirabiles siquidem elationes maris, mirabiles

in altis Dominis. Neque enim tantum mirandum arbi-
tror, quod tantorum motus Principum, & eos perti-
nacissime insurgentes in brevi represserit, quam quod
universis illis, absque omni sere sanguinis effusione,
summum sui terrorem incusserit; in tantum ut post
qualescunque pacis condiciones ab eo impetratas,
nullus eorum rebellionem vel semel reparare, aut id
de se suspicandi tenuissimam dare occasionem ausus
fuerit.

13 Comitissa itaque, & infelicitus jam Ducissa,
inopinatis viri successibus pressa, pacem ab illo pe-
tere, & quatuor oppidorum suorum, scilicet a Di-
chesmudam, & a Bergium, f. Ariam, & S. Venantium
eiz guerpire coacta est. Et quæ prius per guerram dis-
posuerat aliena injuste obtinere, suis magna ex parte
amissis, reliquo contenta didicit pace gaudere. Ipso
tamenci, sicut omnibus fidem integram conservavit;
& cum omni honore eam deinceps & humanitate tra-
xit.

14 Hugone vero in sua protervia perseverante, **E**
S. Pauli castrum postmodum sibi traditum destruxit
& munitiones omnes in planitiem redegit, & ipsum
in posterum quietius degere, & agriculturæ, quam
prius circumquaque debacchando inhibuerat, ope-
ram dare invitum cogit. Sed postea, ut dixerat, ne-
cessitate in voluntatem commutata, hic ipsum visus
est libenter amplecti, & quamdiu idem Princeps advi-
xit, commodius arbitratus est pacis securitate gratula-
ri, quam rapinatum & incendiis facturis turbare
& turbari.

15 Gualterum quoque Hefdinii Comitem, con-
sueti familiaritate & recordia, etiam ipsum rebellionem
parare, & cum Hugone conspirare deprehensum, non
solum castrum, sed & patriam expulit, & abum eius so-
cessorem statuit. Verum, ultimo vitæ suæ anno ejus
misertus, redditus aliquos competentes ei concessit, ad
sustentationem necessariam victus. Comitem quoque
Montensem, & Thomam Comitem & Codiciacensem,
partes nostras pro viribus inquietare consuetos, tanta
strenuitate perdomuit, ut non tantum ab injuriis aliis
inferendis temperarent, sed & sibi fortuitu illatas, vel-
lent nollent, quieti tolerarent. Sic ergo universa per-
turbatione guerrarum auxilio Dei sedata, in conspectu
ejus siluit terra.

16 Qua pacis tranquillitate positus, qualem se
quantumque exhibuerit, verbis explicare nequaquam
sufficio. Deo namque devotus, cunctis servis ejus;
Ecclesiarum videlicet Prælati, & quibuslibet **F** Reli-
giis, omni se humilitate substernebat, & eorum man-
datis reverenter obediens, correptiones, quibus cum
pro loco & tempore redarguendum arbitrabantur,
patienter & humiliter sustinebat, & emendationem in
posterum & cautelam tota cum mansuetudine promit-
tebat. Quod idcirco in ejus moribus magis nobis lauda-
bile videtur, quia hoc in aliis non solum hujus mundi,
verum etiam Ecclesiasticæ dignitatis primoribus, raro
& difficile invenitur. Quorum plerique postquam ali-
cujus vel modicæ fuerint potestatis culmen adepti, & a
subjectis quibuslibet inceperint honorari, naturalis mor-
conditionis & propriæ fragilitatis obliti, & quasi quo-
dam fastigio vanitatis elati, ceteros despiciunt, quos
naturæ sibi ordine æquales minime recognoscunt. Sa-
pientiores se & probiores omnibus credunt, quos digni-
tatis sorte præcedunt. Qui dum mundi voluptatibus de-
diti, vitiorum sordibus inquinantur; & superbiæ tumo-
ribus inflati, inaniter elevantur; reprehensionibus quo-
rumlibet corrigi omnino dedignantur; quibus etiam fre-
quenter asperantur magis quam emendantur. Sicque
dum nec Deum nec homines merentur, velut equi effre-
nes in vicia per præceps ruunt. Et ut qui in sordibus
sunt, secundum Scripturam, amplius sordescant, tre-
mendo

CAP. IX.
Dirigunt pro-
cellum vo-
lv.

1721. 10.

1721. 6.

Apoc. 11.

A mendo omnipotentis agitur iudicio, ut non solum eis, quæ reprimat, desit correptio, sed & plerumque, quæ vitia nutriat, adsit adulario: dum videlicet subditi, quæ ab ipsis perperam aguntur, non solum non reprehendunt; verum etiam, ut laudetur peccator in desiderijs animæ suæ, laudant sæpe placendi studio, quæ rectitudinis zelo vituperare debuerunt. Unde & Ezechiel dictum est, Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir oburgans, quia domus exasperans es. Et per Prophetam: Popule meus qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt.

Ezech. 3. 26

Ezech. 3. 11

CAP. XI.

omnesque
eas com-
menda:

Luc. 11. 16

omnesque
eas com-
menda:

777

de fructu
tam redditis
agricolæ
condonavitparatione
dominici:præmium pa-
uperum ministrispræmium pa-
uperum ministrisetiam pro
prijs vestibus
donavitMatth. 9.
7 & 25.
40

2. Cor. 12.

29

alios ex-
hibet ad idem
proposum.

seminandum, ut de benedictione in futuro metant vi-
ram æternam.

a. *Est* Godefridus Barbatius, seu Junior, Comes Lobanien-
sis, cui Henricus IV Imperator, Henrico Limburgensi ob rebellio-
nem capto & exauclorato, Ducatum Brabantia & inferioris Lo-
tharingia itemque Marchionatum Antuerpiensem anno 1116 do-
norat. Mortuus est anno 1140 & Affligemii sepultus, reliquit ex
Ida priore conjuge quinque liberos.

b. *Erat* tunc Comes Menapii, seu Hannonia, Balduinus III,
Balduino Hierosolymitano & Ida natus, cui debebatur Flandria,
ut nepoti Balduini VI, Comitis Flandria.

c. *Hugo* Candavena in predicto M. S. Auctario Sigeberti, e
castro Eucres anno 1115 pulsus, quod datum B. Carolo dicitur,
cum anno 1117 Flandriam rapinis & incendiis vastaret, obse-
dit castrum S. Pauli Balduinus Comes, sed Eustathio Comite
Boloniz mediante reconciliatus est. Post obitum B. Caroli sub-
scripsit diplomata, quo Guilielmus Normannus Audomarpoli
17 Aprilis susceptus (ut Gilbertus tradit 107) consuetudines ur-
bis approbavit apud Chesnaum in Genealogia familia Berbunien-
si lib. 2. Probationum pag. 21. Apud Gilbertum num. 154 adhaeret
Theoderico contra Normannum 30 Martii anni 1123. At teste An-
selmo Gemblacensi in Chronica, anno 1131 oppidum & ecclesiam
S. Richarii in pago Pontivo combussit. Interim quod Campus-
Avenæ aut Candavena cognominatur, Janus Leruutius in Vita
B. Caroli scribit, rumorem ad eum pervenisse ex Hannonia,
in arce Avenniana plurimo: prædones sedem fixisse sub Hugo-
ne Comite arcis hærede, quam arcem D. Pauli vulgo nuncupa-
bant &c. Est Avenna, seu Avesna, oppidum Hannonia in con-
finibus Picardie, sed quid ad B. Carolum, cum nihil domini
hæret in Hannonia? Agitur hic de Fano S. Pauli, Arseha illi
tunc subiectæ oppido, quod Atrebatæ octo milliaribus, seu Ando-
marapoli distat.

d. *Dichefmuda*, *Dicafmuda* & *Dicimuda*, nunc passim Dix-
muda, *Iprei* inter & *Neporum*.

e. *Bargium* alijs & *Bragium*, vulgo *Berga* S. VVinoci, nota
prope Dunkersam civitas.

f. *Ariz* minutissimum Arseha oppidum band proci Lisa fluvio,
cui in Flandria vicina adjacet Fanum S. Venantii.

g. *Guerpire*, seu *VVerpire*, e Teutonica voce *VVerpen*, id *Guerpire*,
est, propter derivatum, quod jacta festuca juxta dominiumque
transfertur & abdicaretur: ita terra feodalis legitime vendita
& guerpira dicitur in miraculis B. Bertilia a nobis in *Additis*
ad 2 Januarii editis. Vide plura apud Vossium de *Vitiis sermonis*
lib. 2 cap. 22.

h. *Heldinum*, seu *Heldinium*, antiquum *bedierna* Arseha
oppidum, suum olim habuit Comites. Ex his anno 1063 V. Valte-
ris Comes, (forson hujus auct.) subscripsit diplomata Comitis
Gisneris apud Chesnaum in hac familia. Dein Ingelramus, seu
Ingelramnus, Comes Heldinienfis Ecclesiam monasterii Alcia-
censis a barbaris destructam anno 1072 restauravit, & anno 1079
ratificavit donationes huic monasterio factas. Hunc avunculum
Gualteri afferit Balduinus Comes Flandria in diplomate anno
1112 signato, redditque ei terram suam, ut sapienti rebellasse vi-
deatur.

i. *Anselmus* Comes de *Heldino* memorato ante pro Audomaren-
sibus diplomata Guilielmi Normanni anno 1127 subscripsit, forson
expulso Gualtero substituitur.

k. *Codicicacum*, seu *Cociacum*, vulgo *Cocuil*, in agro Lan-
dunensi, olim pertinuit ad Archiepiscopos Remenses a Rege Cblo-
doveo donatum S. Remigio: in hoc Thomas a Ludovico Grosso ob-
sidendus, ad mortem lauciat, Regique presentatus, lan-
dunum deportatus, spiritum terrentimum, divinis expertis lu-
charistis, exhalavit, homo perditissimus, Deo & hominibus
infectus, qui nec Clero timore Ecclesiasticæ ultionis, nec po-
pulo aliqua humanitate pepercit, omnia trucidans, omnia va-
llans. Quæ aliquando sceleris describunt Sugerius & Guido Ab-
bas Nogentinus tractata de neco Gualdrici Episcopi Landunensis.

l. *Iperius* capitulo 21 parte 2 ista hæc referenda tradit: Eiga *pira* Comi-
Deum & viros ecclesiasticos ac Religiosos sic fuit humilis & de-
votus, ut sæpe rogaret eos, quod eum tempore & loco de suis
defectibus reprehenderent, & pro eo Deum exorarent. In cu-
ria sua Religiosorum, & Ecclesiarum causas primo semper ex-
pediri fecit, dicens: Quod hi, qui servitio Dei invigilant,
non debent in curia Principum teneri. Unde semel corrigie,
vel hunc Joannem Abbatem ingredi curiam Comitis in die Epi-
phanie, cui Comes ait: Domine Abbas, quis pro vobis hodie
cantat magnam Missam hac sancta solennitate in Ecclesia ves-
tra? Abbas inquit: Domine sunt in monasterio centum mona-
chi, unde poterit ab aliquo probo viro celebrari. Et Comes:
Debeatis in tanto festo in Collegio vestro cum psallentibus
psallere, & cum præstantibus epulari, & monachos vestros re-
creare, qui in Dei servitio laboraverunt: nam ad hoc parentes
nostri vobis redditus assignaverunt. Domine, ait Abbas, ne-
cessitas me cogit, nam miles quidam nos opprimet. Respondit
Comes: Sufficiet hoc mihi per chartam, vel nuntium intima-
ri; nam meum est defendere, & vestrum pro me Deum exora-
re. Et vocato milite, dixit ei: Per fidem quam tenet Baldui-
ni Prædecessoris mei, ajo: Si plus de hoc audiero, faciam te
bulli.

AUCTO-
REGUAL-
TERO
ARCHI-
DIACO-
NO.
Godefridus
Dux Bra-
bantia.Hugo Comes
S. Jani.

E

F
Cociacensis
Comes.Pira Comi-
ni regis Es-
taphani &
Religio-
su.

AUCTOR. bulliri, sicut ille fecit militem viduam depraudentem. Sic miles defecit, & Abbas rediit consolatus.
REGULAR. in Anselmus Gemblacensis ad annum 1125. Hiems asperissima sex hebdomadibus continua & valde noxia. Fames valida ubique, multis utriusque sexus pereuntibus.
TIRO.
ARCH.
DIACO.
NU.

P A R S I V

Occasio odii in B. Carolum concitatur.

CAP. XII. 20 **V**erum, ut secundum eundem Apostolum omnibus omnia fieret, sicut humilibus mansuetus, sic superbis apparebat severus; illos videlicet agnina lenitate demulcens, istos leonina severitate deterrens. Quorum etiam illas, quibus pauperes opprimere consueverant, calumnias injustas, tanta rigoris distributione coercerat, ut & secundum Prophetam egenos de manu peccatorum liberaret, & pravorum malitiam, ne supra modum saviret, refrænaret: ut, quam non temperabat amor iustitiæ, saltem reprimeret timor vindictæ. Barbarorum autem, maritimas Flandiarum partes inhabitantium, indomitam ante id temporis feritatem, humanum, posthabito Dei timore, assuetam crudeliter fundere sanguinem, mira severitate coercuit. Signa quoque, quibus in sublime levatis ad pugnas in id confederatos accersirent, quæque ob insaniam nimium bellandi furentium a Bacchas lingua illa vocare solebant, prorsus erigi vetuit. Ab universis autem catenis aut amabatur aut timebatur, ut in tanta effere multitudinem gentis vix aliquis inveniretur, qui statutis ejus, publicam ob utilitatem promulgatis, vel in minimo contraire tutum arbitraretur.

21 Veritatis autem & iustitiæ quantus amulator fuerit, hinc colligi potest, quod in promissis implendis efficacem, & in causarum meritis indagandis omnino se studebat exhibere sagacem. Nec ei in hoc deerat gratia Dei, qua instruente, quæcumque tractanda essent negotia, mirabili subtilitatis acuminis examinabat: & iniquitatem deprehendens & reprehendens, æquitatem vero exaltans & defendens, iustitiam in cunctis pro viribus exaltabat. In quibus omnibus hunc ordinem sæpius observabat, ut, si quando Clerici vel monachi religiosi necessitate aliqua cogente, in curia ejus causas agere haberent, eorum ante alia & querelas audiret, & causas terminaret, & sic demum ad alia se tractanda converteret. Indignum namque prorsus & incongruum judicabat, ut qui lectioni vacare debent vel orationi, curia vel hujusmodi negotiorum immorentur actioni, juxta quod Apostolus ait: Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis.

CAP. XIII. 22 Cum ergo his & aliis multis vir inelytus polleteret virtutibus, quibus enumerandis vel explicandis non sufficit omne quod dicimus; bonis ejus studiis quanto amplius boni delectabantur, tanto magis mali torquebantur: quippe cum ejus probitate, eorum quibus invadebant, vitam muniri; & suos viderent & dolerent conatus impediri. Et quia in aliorum perniciem nequitia eorum, timoris ipsius catenis impedita, non permittebatur pro voluntate grassari; ejus sibi videbantur salute periclitari: & quidquid alienis videbant accrescere, suis commodis arbitrabantur deperire. Quibus nimirum cupiditatis incentivis, & rapacitatis aculeis incitati, prius quidem invidere, deinde occulta adversus eum odia exercere, & sic demum detractionibus linguas laxantes, iusti vitam caninis dentibus lacerare cœpere. In quo nimirum patrum suorum Judæorum rite sequebantur vestigia, qui Dominum Salvatorem eadem persequebantur probantur malitia, quam tanto ante commemoravit Propheta, dicens in eorum persona: Circumvenimus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius operibus nostris.

CAP. XIV. 23 Erat illis temporibus Præpositus quidam Brugensis, Bertulfus nomine, Archicapellanus & Cancellarius

Flandrensis curiæ: qui cum immensas, aridente sibi D seculo, congregasset divitias (quippe qui & ex paterna hereditate, & Principum, Caroli scilicet & antecessorum ejus, liberalitate, possessiones haberet amplissimas) ne quid temporalis ei deesse videretur prosperitatis; propinquorum, amicorum & hominum suorum, quos innumerales habebat, turba magna sibi obediens, culmen adeptus est maximæ potestatis. Quibus omnibus nimium exaturatus, in superbiam miser est elevatus. Quod profecto, ut fidenter arbitror, gratia Dei protegente, ei nequaquam contigisset; si bona Dei creatura, ad viaticum hac in valle lacrymarum nobis concessa, humiliter uti, non autem ordine perverso, frui ac delectari voluisset. Exstirpa, bone agricola, spinas de terra cordis mei, ut in eo, si non centesimum vel sexagesimum aut ut minus tricenarium, asserat fructum semen verbi tui. Exaudi me cum illo sapiente tuo deprecante te: Tantum victui meo tribue necessaria. Et sic ut optat Patriarcha Jacob, panem ad edendum, & vestimentum quo operiar. Cum autem, ut ad propositum redeam, omnibus istius mundi bonis floreret lucis hujus filius, divitiarum affluentia potentiam, potentia vero parturivit ei & peperit superbiam. Qua elatus ceteros E despiciebat, & tumore nimio inflatus jam sese non capiebat. Et quia, qualis paterfamilias, tales sunt & domestici ejus; nepotes & domestici ejus, quos nimis carnaliter contra suam salutem infelix nutrebat & diligebat, dum prodiret quasi ex adipe iniquitas eorum, eadem qua ipse peste laborare cœperunt.

24 Accidit autem, ut quidam miles nobilis adversus alium nobilem in curia Comitum de treugarum infra-
 ctione cplacitaret, & ille, nota ei servilis conditionis objecta, eo quod consanguineam illius Præpositi, quæ ancilla Comitum esse diceretur, uxorem duxisset, respondere ut libero refutaret. Quamobrem omnis illa Præpositi cognatio etiam intolerabili adversus Comitem Carolum & militem illum exarsit ira. In omnes enim hæc re-
 dundare videbatur calumnia. Causa ergo hæc diu quidem ventilata, sed tandem tali est ratione terminata, ut illa, quæ notata fuerat matrona, duodecima & nobilium manu libertatem suam personaliter assensu Comitum evendicaret, & querela Comitum in reliquam illam parentelam salva maneret. Hujus ergo calumnie talis suspensio Domino Carolo prima fuisse visa est interfectionis occasio. Hinc namque gravissima contra eum cœperunt exercere odia.

25 Serpens itaque ille antiquus, & humani generis inimicus, hanc suæ malitiæ exercendæ opportunitatem speculatus, medium se malignantibus & superbientibus statim ingessit; & quia in ipsorum mentibus, qui se Regem gloriatur super universos filios superbiæ, sui thronum regni collocavit; alium eis, quo sapius irretirentur & deperirentur, laqueum callidus præparavit. Quidam enim e Burchardus nepos Præpositi illius, filius videlicet Lamberti fratris ejus, homo nimis elatus, & in oculis suis magnus adversus Thancmarum vicinum suum (qui in elemosynis pauperibus & præcipue monachis expendendis, magnum, ut ferebatur, studium habebat) & nepotem ejus Gualterum, graves, licet minimis ex causis ortas, exercebat inimicitias, & ex utraque parte cades hominum faciebant non minimas. Sed cultor Dei Carolus treugarum condiciones ab eis sæpe pro potestate sibi a Domino commissæ exigebat, & ad pacem etiam invitos crebro compellebat: in eorum studens numero inveniri, quibus promittitur ipsa Veritate dicente: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

26 Verum Præpositus & sui, qui sibi validiores & superbiores videbantur, ad tutelam alterius partis cum intendere suspicabantur: & quia male sibi consilii li-vore mentis interius torquebantur, quod ad commu-

A non utilitatem facere laborabat, ad suam depressionem fieri querebantur. Itaque invidia stimulante incitati, ira ferviente exasperari & superbia inflante elati, Thagmarum inopinatum, & gratia treugarum nihil adversi formidantem, ex improvise, sedere pacis destructo, invadunt, & curte inferius irrupta, in superiorem eum munitionem anxie satis confugere compellunt, virgulta succidunt, & cuncta in inferioribus reperta dissipant, demoluntur, & pessumdant. Qua injuria Thagmarus accepta, querelam Comiti non injustam depromit, damnum sibi non sine contemptu illius illatum, seque graviter periclitatum exponit. Illi vero a Comite die & loco determinato in causam vocati, contemptum contempui superaddere, quam vel per responsalem & suam absentiam excusare, elegerunt.

CAP. XII. 27 Quam quidem injuriam vir prudens patienter dissimulavit, & eos interim expectare, & ad correctionem tanti excessus leniter adhuc invitare deliberavit. Qui cum postea Brugis Præpositum super omnibus his familiariter convenisset, & modeste satis, ut ei moris erat, corripuisset, & ille tam ex sua quam suorum parte omnem emendationem in crastinum spondidisset, nihilominus neglexit, & nec ipse venit nec eos ad satisfactionem adduxit. Sed Comes iterum & iterum provocatus, licet in despectum sui omnia fieri non dubitaret, æquanimiter ferens, etiam tunc in contumaces justam depromere vindictam dissimulavit, & emendationem iterum longanimiter expectavit.

a Baccha otianum lingua Belgica bake dicitur, & est specula, phærus signum vel vas liturale, pro nocturno navium accessu.
b Treuge, inducia seu fides temporaria hosti data, a Græcis posterioribus tregæ, & tregæ dicta. Germanis treuve, fides.
c Placitare, id est disceptare, litigare, iudicio experiri. Ita Vossius lib. 4. de Vitis sermonum cap. 16. ubi hunc locum adducit.
d De utriusque familia controversia actum est § 4 & 5.
e Hinc arripit occasionem fugendi Bloemofynarium B. Caroli fuisse supra dictum est.

P A R S V.

Publica latrocinia & consilio Baronum a B. Carolo compessa.

CAP. XIII. 28 Sed hæc frustra. Etenim patientia ipsius abundantes, & ejus occasione in reliquum sibi impunitatem promittentes, in deterius superbia impellente prolapsi sunt, & quos oportuerat priores erratus penitendo emendare, & justam Domini sui iram vel sero satisfaciendo placare, culpas magis culpis accumulare, & excessus excessibus audacter statuunt exaggerare. Nam captata, cum in Franciam forte perrexisset, Comitibus absentia (omnibus enim iniquitatis operariis semper gravis erat, & quasi carcer quidam intolerabilis, ejus præsentia) copiosam congregant & validam militum manum, & omnem fere incurstantes circa regionem, domosque infringentes, & mobilia quæque dissipantes, pauperes expoliant, & quosdam suspendunt, plerosque in ferro trucidant. Quod quia præteritis temporibus fieri nequaquam consueverat, cunctis intolerabile nimis & crudele apparebat. Ab antiquo enim & Comitibus terræ nostræ statutum, & hactenus quasi pro lege est observatum, ut quantacumque inter quoslibet homines guerra emergeret, nemo in Flandria quidquam prædari, vel aliquem capere aut expoliare præsumeret.

CAP. XIV. 29 Igitur reverendus tutor patriæ reversus, tantorum criminum atrocitate comperta, graviter indoluit: & quia in sancta pace, videlicet infra Septuagesimam, hæc gesta fuerant, non tam suam quam Dei injuriam, utdignum erat, ultum ire statuit. Verum quia quoniam modo id vindicari oporteret gestiebat,

Tomas I.

Barones suos, ut tertio Kal. Martii Ypram (ubi & D ego ex ejus mandato, pro alio tamen negotio, præsens fui) convenirent, & quid opus esset facto ex sententia definirent, invitavit, & universa eo quo facta fuerant ordine in auribus eorum explicavit; & ne se solus vindicare videretur, eorum de omnibus consilium flagitavit. Nec defuerunt, qui se a Brugenibus ini- que spoliatos, verberibusque & contumeliis affectos deplorarent, & justiciam ignominie lacrymosis questibus implorarent. Ubi diversis diversa dicentibus, tandem in hoc omnium convenit sententia, ut Comes ipse partes illas præsentialiter visitaret, & quæ gesta fuerant, visu & auditu certius exploraret; & sic pro modo culpe modum temperaret vindictæ. Qui licet malignas eorum adversum se machinationes nequaquam penitus ignoraret: præsertim cum prædictus Burchardus jam pridem dixisse accusaretur. Si quis Comitem occideret, quis eum vindicaret? ire tamen decrevit, & milites non paucos secum ire præcepit.

30 Cum quibus in crastinum profectus, cum domos everfas, res omnes direptas & dispersas vidisset, & ne minima quidem vitæ subsidia pauperibus relicta cognosceret, hinc miserorum lacrymis, inde ingentis sibi misericordie compassionem permotus, alte ingemuit, & ex imis viscerum medullis longa trahens suspiria, lacrymisque suffusus obortis mirabiliter doluit. Et primum quidem munitionem ipsius Burchardi, quam juxta habebat, quasi tanti mali seminarium & radicem incendit, evertit, & funditus destruxit, ac deinde tam de his quam de aliis diligentius tractaturus Brugas eadem die, heu! numquam reversurus, perrexit. Sequenti die, scilicet Kalendas Martii, eo ibidem morante, & causas singulorum cum æquitate more suo examinante, dies in vespem declinavit, & sol tam perversas pravorum hominum mentes veritatis lumine destitutas ostendens, eas quas suis radiis illustrare consueverat, mundi partes relinquens, illis spirituales, his autem corporalem lucem subduxit, & filiis tenebrarum opera tenebrarum faciendi opportunitatem optatam induxit: Qui enim male agit, odit lucem.

31 Tunc, ut serunt, Præpositus a Guidonem de Stenfordo, & alios paucos qui familiares Comitibus videbantur, sibi ascivit, eisque legationem suam injungens, ad aulam ejus quasi veniam pro nepotibus suis peti- curos misit. Et illi quidem quod jussi fuerant exequentes, Comitem statim adierunt, & hujusmodi apud eum, sicut ajunt, non tam pacem quam querelam deposuerunt: Sufficiat, inquiunt, Domine, magnanimitati vestræ, Burchardi poena & ignominia iram vestram vos hactenus exaturare, sufficiat vobis receptaculum ejus ad ipsius & totius generis sui injuriam vos incendi- se. Jam vestræ motus iracundie adversus eum frustra excitatos compescite, & juveni afflictio jam parentes, & nimis contumeliis lacerato nunc saltem sero ignoscite. Jam nunc, si placet, apud vos misericordie locum inveniat, quem poena indebite illata satis superque contristat & cruciat. Sed & circa genus ipsius odii vestri & iræ impetus refranate, & quos graviter offendistis vel nunc sera satisfactione placate.

32 His responsum perpaucis ita reddidit Heros: Quid est quod me moribus meis tantopere asseritis indul- sisse, & Burchardo vestro immerito injurias contumeliosas intulisse? Quid enim dignum tantis Burchardi excessibus rependi, si unam domunculam ejus, ipso nondam punito, incendi? Nonne multo magis justitia exigebat, eum quæ abstulit pauperibus ex integro restituere, & tantorum criminum in carne propria poenas luere? Quæ ergo injuste rapuit, juste restituat, & conditionem sui generis agnoscat, & sic misericordiam, quam quærit, inveniat. Nam qua ratione poterit indulgentiam obrinere, & rapinam pauperum retinere?

P 33 His

A 33 His Præposito perlatis, quamvis hac Comitibus allegatione nihil iustius dici valeret, utpote quæ & Legis & Evangelii mandatis congrueret, illeramen, com veritati debuisset ac rationi acquiescere, cæcata mente magis cepit insanire, & suis motibus nimium exasperatus, & diabolico spiritu inflammatus, dira immurmurans, & graves minas spirans, stimulos suis curren-
malique & fraudulenter responsum de quibus legatis.
 tibus & arma sævientibus ministravit, & quos refran-
 re debuerat, suæ aculeis iracundiæ amplius incitavit. Auxit quoque furorem dementium, & dementiam su-
 rentium, quod præfati Legati non sinceriter egerunt, sed verba Comitibus depravantes & superbos juvenum ani-
 mos deterius exacerbantes, dixerunt quod nunquam misericordiam a Comite consequerentur, nisi servos ejus se esse omnes profiterentur.

a Steenvordia, antiquis Stenassorda & Stenassvordt, colo-
 bra in Castellana dictum municipium; hujus separecha VVido
 seu Guido, subscripsit litteris B. Caroli Comitibus pro monasterio
 Loenhi anno 1123 in Notitia Mirai cap. 134. Uxor Guidonis dicitur
 infra num. 49 soror Isaacii consanguinei Berulphi Præpositi;
 et nepes hujus appellatur a Galberto num. 94. Ut videantur Isaacii
 & hæc Guidonis uxor nosse matrem, Præpositi sororem.

P A R S VI

B. Caroli ultima pia opera. Cades illata.

CAPUT 34 **I**lli ergo ex stultis jam insani, Præposito cum Le-
EXIV.
 gatis illis, ut qui totum faciebat ac si nihil fa-
in mona-
 gno
 cere videretur, corporaliter amoto, pestiferum consi-
 lium mox inierunt, & de morte Domini sui detestabili
 scelere tractare cæperunt. Diabolo autem consilia co-
 rum aspirando præveniente & cooperando prosequente
conspirantibus facient.
 ac instigando provehente, in hanc tandem iniquitatis
 sententiam sex principes factionis eorum, videlicet
 Goelricus frater Præpositi, præfatus Burchardus, &
 alterius fratris ejus Roberti filius a Robertus, Guillel-
 mus quoque Viroviacensis, & b Ingrasius Esnenis,
 & Isaac Præpositi consanguineus c conspirant, ut Co-
 mitem quam citius potuerint occidant, & idipsum per-
 ficiendum, & donec perficiatur celandum, fidei, ne
 dicam perfidie, pactione conjurant.

35 Et hæc quidem in nocte sunt gesta, ut puta non
 lucis, sed tenebrarum opera. Quæ omnia licet in oc-
 culto factitarentur, latere tamen non potuerunt. Nam
de periculo
 monitus, non
 credidi.
 ramusculis quorundam delatum, & ipsi quod de peri-
 culo ejus ageretur est nuntiatum. Illi autem ut hæc cre-
 deret nequaquam potuit persuaderi. Quippe quem con-
 scientia sua non solum perperam hac in causa quid-
 quam gessisse non accusabat, verum etiam de rectitudi-
 nis opere veraciter iustificabat. Quod nimirum iusto &
 occulto Dei judicio actum fuisse facile crediderim: qua-
 rens ejus meritis, nostris peccatis, eorum quoque cri-
 minibus nefandis exigentibus, illi palma, nobis tristi-
 tia, & illis perdis justa acceleraretur vindicta. Sic enim,
 ut credi pie fas est, & illum requie optata donari, & nos,
 quo indigni eramus, defensore & protectore orbari, &
 illos nefarios condigna oportuit poena multari. Omnia
 in omnibus omnipotentis Dei dispensatio!

CAPUT 36 Nocte itaque illa exacta, cum gloriosus Prin-
EXV.
 cepts paullo diutius solito in strata suo genuisset, sur-
 rexit, manus lavit, & sic ad opus misericordiæ more
 solito devotus properavit. Sic quippe vitam suam or-
 dinaverat, ut omnibus diebus operum suorum initia
mane pauperi-
 vibus dæi &
 elemosynas.
 procederet, elemosynam propriis manibus pauperi-
 bus dispensaret. Quod etiam ob ingentem in Chri-
 stum devotionem nudis consueverat pedibus cele-
 brare, ita ut neminem in hoc pietatis officio sibi pate-
 retur ministrare: sed singula secula singulis deferens,
 singillatim singulorum manus summa osculabatur ve-
 neratione. Huic quoque religiose consuetudinis cu-

mulo nuper adjecerat, ut omni die quinque pauperes in
 novis vestimentis indueret, & calceamentis. Quo e-
vestis &
 calceamentis
 lemosynæ sacrificio super sacre aram fidei humiliter
 oblato, seipsum mox victimam placationis superim-
 penurus ad ecclesiam, nullis comitatus militibus (quip-
 pe per hospitia & oratoria ubique dispersis) procedit, &
 coram altari sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quod in so-
 periore parte ecclesiæ S. Donatiani constitutum erat,
 in orationem se prostravit. In quo loco cum genua fre-
 quenter flectendo diutius oraret, ac semetipsum atten-
 tius Domino commendaret, tandem primum se in pa-
 vimento projecit, & septem Pœnitentiales Psalmos pro
 suorum ablutione peccatorum, libello suo appposito,
 supplex decantare incepit.

37 Interim autem Clero, Capellanis ejus videlicet,
 Horas dici Primam & Tertiam more Ecclesiastico can-
 nente, cum oratione Dominica jam dicta illi preces
 Tertiz, & ille quinquagesimum Psalmum, & ipsum
 quartum pœnitentialem, tribus jam dictis, recitare
cingit a
 fœderis
 (nam ita orare consueverat, ut a circumstantibus audi-
 ri valeret) magister fraudis, & ductor sceleris Burchar-
 dus, sex sibi spatoriis ex clientela Præpositi & sua ad-
 junctis, lateri ejus retro improvisus altit, & nudo eum
 gladio, ut caput feriendum porrigeret, prius leniter E
maillat
 tetigit. Qui cum faciem elevato capite ad eum conver-
 teret, frontem illam reverentissimam, superbiorum de-
 jectricem, humilium erectricem, suribundus valido
 ictu percussit, & cerebrum ejus in pavimentum excu-
 sit; complicibus quoque ejus in hoc ipsum perpetranda
 concurrentibus, & eum unanimiter, nequidquam
 tamen, cum primus ad mortem ejus suffecisset ictus,
de hinc
 dextro suo
 capite.
 ferientibus, pluribus caput ejus vulneribus concide-
 runt, & brachium ejus dextrum cum manu, qua co-
capite.
 dem hora pauperi mulieri elemosynam petenti num-
 mum vel potius nummos porrexerat, & alios petitoris
 porrigendos tenebat, sere amputaverunt.

38 Sed jam libet stylum a narrationis serie. **CAPUT**
EXVI.
 per declinare, & enormitatem tanti facinoris, ac faci-
 norosorum illorum crudelissimam immanitatem pro
 modo nostro vel tenuiter considerare. O nefandissime
 Burcharde, quid fecisti? o insanissime Bertulfe, quid
 consentisti? O omnes sceleratissimi hujus criminis com-
 plices & ministri, quid disposuistis, quid egistis, quid
 peregistis? Quem, quare, quando, ubi, & quomodo
 occidistis? Certe Dominum vestrum, certe pro sua ju-
 stitia, certe in Quadragesima, certe in ecclesia, & hoc
 certe sine aliqua reverentia. Comparetur igitur si pla-
 cet facinus vestrum facinori patrum vestrorum detestabi-
 lium Judæorum. Illi nempe Dominum suum non tam
 manibus quam lingua extra portam civitatis occiderunt;
 quem tamen Dominum suum esse nequaquam cognove-
 runt. Si enim, ut Apostolus ait, cognovissent, num-
 quam Deum gloriæ crucifixissent. Vos autem, quem
 Dominum vestrum esse sine dubio cognovistis, in loco
 sancto, in tempore sancto & lingua & manibus occide-
 re non horruistis. Igitur scelus patrum vestrorum ve-
 stro scelere non solum adæquastis, sed etiam, si dici
 fas est, superastis. Unde timendum vobis, & valde
 timendum est, ne quos supergressi videmini in culpa,
 illis quoque gravius cruciemini in poena. Quorum et-
 iam exemplo locum & gentem congrue perdidistis, quæ
 ne perderetis, tantum piaculum committere non ti-
 muistis. Et hæc quidem, nisi digno pœnitueritis, ini-
 tia sunt dolorum.

39 Sed jam ab his tristibus convertamur, & de **CAPUT**
EXVII.
 Caroli nostri exitu felici, quæ lata sunt, & omni gau-
 dio recolenda intueamur. Quem profecto si diligenti-
 cum discretionem attendimus, cum Martyribus cum
 nonnihil habere commune, ut salva eorum reverentia
 loquamur, non absurde perpendimus. Nam ut scri-
 ptum est, Martyrem non tam facit poena, quam causa. **Aug.**
lib. 14
 Sed

A Sed hujus rogo, ut ita dicam, martyrii, quæ fuit causa nisi iustitia? Qui enim ideo occisus est, quia a rectitudine non declinabat æquitatis, pro testimonio utique occisus est veritatis.

40 Et ut noveris eum hoc mortis periculum sibi ab illis flagitiosissimis jam olim intentatum nequaquam prorsus ignorasse, & tamen iustæ confidentia causæ non declinasse, in conventu Procerum Ypræ tertio Kal. Martii, sicut prædictum est, congregatorum, cum de hoc pessimo Burchardi proposito mentio facta fuisset, audi quod de bonæ thesauro conscientie margaritum (iustus quippe ut leo confidit) protulerit. Ego, inquit, ibo, & Deo protectore securus ibo. Ubi etsi me forte occidi contigerit, pro iustitia certe occumbere non tam periculosum quam gloriosum erit. De vindicta vero Deus providebit. Ut autem conicere possis hoc ipsum eum non transcurter vel leviter, sed prudenter dixisse, accipe quod ipse ab eo accepi. Cum siquidem eodem die ad vespertinam Præpositus Clericorum Regularium, in eodem loco commorantium, minas quorundam secularium sibi, superbia ipsorum impellente, intentas mihi exposuisset, meque quid super his facere deberet consulisset; communi consilio ad eum, utpote defensorem humilium, rem ipsam detulimus: & huiusmodi ab ore, imo ut post patuit, per os de corde ejus responsum accepimus: Quascumque, inquit, vobis minas intentent, certus sum quia quamdiu vixero, in nullo vos ledere præsumam. Quod etsi contingeret vos occidi pro veritate, quid hac, quæso, gloriosius morte? Quid enim martyrio excellentius in gloria? Quod procul dubio, quantum ego conicio, non dixisset, nisi martyrii amore flagraret.

41 Vidisti igitur quæ fuerit causa mortis ejus: nunc vide si placet, quod fuerit opus ejus. Utique peccata sua jampridem confessus fuerat, & pro eis tunc poenitentiam agebat. Orationi eadem hora, ut dictum est, incumbebat; quam etiam elemosyna acceptabiliorem Domino faciebat. Sed & si de terrenis contagiis aliqua ei macula adhæserunt, sanguinis effusione & mortis amaritudine credibile est quod deleri potuerunt. Igitur interfectores ejus sibi quidem mortis foveam effoderunt, sed eum per portam mortis ad vitæ januam introduxerunt, illum mortalitatis tunica exuerunt, & se confusione sua sicut diploide induerunt.

a Viroviacum ad Legiam, seu Lisam fluvium municipium inter Menas & Cortracum. Subsignaturus distat supra VVido de Steinfort & VVillelmus de VVervi litteris B. Caroli Cameræ pre Abbacia Marchianensi datis anno 1225 Indict. 3 & Concurs. 3 apud Chosinam de familia Berthunensi lib. 2 Probationum pag. 20

b Essena est prætorium prope Dixmadam, illustratum a Sanders in Francorum pag. 316. cuius seiparcha Ingratus ab Iperio. Ingeframus de ossines dicitur. Infra num. 75 dicitur ejus patrui Theodoricus Discamudensis vir potens. Donationi Abbacia S. Andree anno 1105 subscripsit Theodericus de Elne, forsan hujus pater.

c Hac conspiratio facta Iperii in festo S. Vincentii 23 Januarii fingitur in Chronico normanno Flandria, in formula proclamationis & apud Lervinium, & princeps conspirationis habetur Berthulphi Præpositi frater Lambertus jam ante vita functus: uti supra de hoc & aliis adiunctis ostendit.

P A R S VII

B. Caroli fautores occisi. Corpus feretro illatum. Miracula, veneratio, sepultura.

42 **H** Ac namque cæde peracta, sanguinem adhuc sitientes Themardum & Brugburgensem Castellatum, qui forte prope aderat, ceteris diffugientibus invaserunt, & multis vulneribus confoderunt. Quo facto continuo, quos supra memoravimus, conjurati singuli cum suis satellitibus advennerunt, & univer-

Tam. 1.

sum villam, quæ instar civitatis frequens erat & ampla, D nemine resistente perferunt, reliquos morti jam pridem ab eis destinatos, circumquaque persequi studeverunt. Quorum duos, præfati videlicet Castellani filios, Gualterum adhuc in hospitio remorantem, & heu! frustra fortiter repugnantem, & Gillebertum extra villam habitu mutato cum Castellano & Curriacensi effugere conantem, crudeliter interemerunt: & sic demum ad perquirendum & Gualterum Dapiferum, quem elapsam fuga timebant, redierunt. Sed cum Castellatum confessionem Sacerdoti fecisse, & Corporis ac Sanguinis Domini mysteria percepisse, & necdum obisse cognovissent, in ecclesia ad eum rursus concurrerunt, & per pedes eum arripientes, ac per confragsam graduum inæqualitatem impetuosè trahentes, caput ejus singulis illis gradibus confraxerunt, & sic eum ante ipsius fores ecclesiæ pertrahentes; palpitantem adhuc in extremis, iterata cæde ejus spiritum ejecerunt. Gualterum autem cum diu quæsitum non inventirent, & de inventione ejus jam desperarent, quidam puerum eum dicitur prodidisse, & latibulum, quod eum in tanta necessitate opportune satis occultabat, persecutoribus ostendisse. Qui ut se proditum sensit, velociter cursu protinus fugam inivit, & usque ad altare S. Donatiani currendo anxius pervenit; & velo, quod altari oppositum erat, se quantum potuit operuit. Quo in loco ministri diaboli persecuti arripuerunt, & confessionis faciendæ, quam solam petebat, sibi facultate superbe negata, de ecclesia extrahentes occiderunt.

43 Corpus itaque Domini Caroli, ministris ejus passim latentibus, ac præ timore mortis ausquam apparere audentibus, cum non esset qui sepeliret, in eo quo intersectus est loco, aliquamdiu jacuit, sed tandem Clericorum inferius est delatus obsequio, & in chori positus medio, tristi morentium frequentabatur officio. Rari tamen erant, qui eum manifeste lugerent, vel qui aliqua super morte ejus tristitiæ signa ostendere aut doloris auderent. Tantus erat metus perfidorum, qui etiam decreto decreverant eum ibi nullatenus esse tumulandum, ne ejus monumentum ad posteritatis eorum appareret opprobrium: Quo audito, d. Arnulfus Abbas monasterii Blandiniensis sequenti die velociter affuit, & cum in monasterio suo sepeliendum deportare voluit. Quod cum Præpositus cum suis libenter concessisset, & Abba feretrum composuisset, continuo spiritu Dei excitati tam Clerici quam laici, resistendi audaciam sumpserunt, & vehementer ne fieret, contradicere, & cum armis etiam violentè eis in faciem obistere & improperare cœperunt. Si nobis, inquit, Dominum nostrum ne viveret abstulisset, numquid & mortuum auferre debetis? Qui ergo fecistis ne haberemus vivum, sinite habere vel defunctum. Confidimus enim, quia, quem vivum habuimus patronum & protectorem, intersectum etiam Martyrem multo magis habere poterimus fidelem apud Deum intercessorem. Quid plura? Tandem Præpositus & Abbati prævaluerunt, & corpus Domini sui in superiora ecclesiæ tumulandum reportaverunt. Qua hora populi fide fervente, & venerabilis Caroli, ut vere credi decet, merito exigente, quod divina operata est clementia miraculum, non silebo.

44 Puer erat a cunabulis nervis claudus contraxit, qui non solum non incedere, sed nec etiam ullo pacto a terra se valebat erigere. Persona quidem modica, sed occasione miserie sue plurimis satis nota. Nam & in elemosyna & monachorum S. Andreæ Brugensis circiter octo annis commoratus; & eorum fuerat beneficiis sustentatus. Cui cum Prior loci instrumentum quoddam fecisset, quo adjunctus non tam ambulare quam reptare valeret; qualitercumque se promovere paulatim cœpit, & Brugas usque hoc modo

AUCTO. RE GUALTERO ALCHIDIA-LONO. datus filius ejus occisi.

credidit interitum

mi & final. rano de Leo ordi. E

CAPIT. 112. Corpus S. Caroli defertur in chorum.

d. no Gendrum trans. ferant.

oblat. Cleros. populusque Bruges.

CAP. 113.

misere comm. nullus

P 2

modo

A modo perveniens, in domo Reingeri f. Telonarii alii-
quandiu manebat. & Hic ergo cum illa hora juxta illud
venerabile corpus adesset, & sub ejus feretro supplex,
& optata munus sanitatis devote mendicans, procu-
buisse, subito nervi illi diu contracti, virtute prorsus
divina laxari, & membra illa debilia erigi, & in usum
ambulandi firmari ac solidari coeperunt: sicque gra-
tia Dei, & merito viri sancti, plenæ sanitati ad inte-
grum restitutus est, ut nullæ antiquæ debilitatis reli-
quæ in eo residerent. Itaque qui debilis & tristis ad-
venerat, sanus & gaudens, & Deo gratias agens re-
cessit. Et quia hoc in frequentia gestum fuit, latere
profecto non potuit.

45. Igitur qui presentes fuerunt, & tam evidenti
miraculo gloriam Martyris cognoverunt, tantæ lar-
gitori gratiæ Domino immensus in júbilo laudes red-
diderunt. Videres itaque continuo innumerabiles pro-
miscui sexus, diversæ ætatis viros & mulieres, certatim
undique occurrentes, sanguinem ejus linteis reve-
renter extergere, & ferramentis etiam de pavimento
abradere, pilos capitis ejus vel barba gladiis tumentium
laceratione cum veneratione colligere, & hæc omnia ad
tutelam sui in posterum servanda omni cum diligentia

B & devotione recondere. Nec frustra. Nam & pileus ejus
a quodam reservatus multa febricitantibus per Dei gra-
tiam affirmatur sanitatis, fide præveniente, contulisse
beneficia. Ne quis vero incredulus calumniatur me
hæc omnia commentari, & loqui ex proprio, Deum
testor, quia, quæ de morte ejus & miraculis retuli,
viri religiosi Domini Helici Brugensis Decani, & Fremol-
di Furnensis Præpositi, & aliorum Clericorum & laico-
rum, qui hæc vidisse affirmabant, cognovi testimonio.
Verum primo illo patratō miraculo cum fideles gratu-
lantes admirarentur, & admirantes gratularentur, &
campanæ in laudem Dei pulsarentur, Bertulfus quid-
nam sibi vellet strepitus ille dicitur inquisisse. Qui, cum
res ut contigerat exposita fuisset, non solum credere vel
perstrere recusavit, sed ad sublañandum & deriden-
dum conversus, etiam januas ecclesiæ, ne populus de-
votus confuere posset, obsecrari imperavit.

46. Et hæc quidem cum sexto Nonas Martii,
quarta feria interfectus fuisset, quinta feria, ut præ-
libavimus, gesta sunt. Itaque timore Præpositi, Cleri
& plebis repressa est contuentia, & Domini Caroli
sepultura usque in sextam feriam protelata. Quo die
sane pauci ex hominibus ejus & clientibus conven-
runt, & in illo quo occisus fuerat loco, sarcophago ex
lapidibus & cemento super pavimentum compolito,
in eum sepeliebant. Porro Sacerdotes & Clerici,
quia id in loco homicidii & humano sanguine polluto
fieri ratio & auctoritas non sinebat, in alia ecclesia
eum & Missarum & orationum solemnibus Domino
commendaverunt.

a Brugburgum, seu Burburgum, Flandria Occidentalis præ-
p. Gravelingam oppidum. De familia hujus Castellani pluribus
agitur in Historia M.S. Gravelingum, ex qua plurima excusa apud
Chesnam lib. 4. Præbitionum. Subscripsit Thiemardus, subinde
Thevardus Castellanus de Broeburgh diplomatus B. Caroli signa-
tis anno 1119, 1121 & 1123. uti & subinde filius ejus VValterus
& Gillebertus cum ipso occisi, & Henricus qui supersuit, a Gol-
berto num. 150. relatus successor patris Broeburgensis Castellani.
Interim hunc cum Teugmato unam eundemque haberi supra cor-
reimus. In editione Parisiensi editum erat Thangmarus Bru-
gensis.

b Cortracum, seu Cortricum, illustris Flandria ad Lissam
fluvium civitas: ejus Castellani Galterus subscripsit diplomata
Baldolini Comitis anno 1115, & Rodgerus litteris Theoderici
anno 1145.

c VValterus de Locris dicitur Galtero: subscripsit donationi
facta Ecclesia Furnensis S. Nicolai anno 1120, & monasterio S.
Vinoci anno 1121. Est duplex Lokera, alia in VVassa ad Dur-
ram fluvium, alia in territorio Iprensi versus Bellialum, qua
ut prior Furnis & Berga S. Vinoci, & in propria Flandria
fuit, ita intelligitur.

Ad Frit Arnulphus, aliquibus Arnoldus, Abbas ab anno 1117 D
ad annum 1131. Cum Castellano Gandarum missus fuerat Aquigro-
nomus, & Lothario Imperatori adjuerat p. p. Episcopus bujus an-
ni 1127 ei; nuntiavit B. Carolum Comitem paratum ad omnem
ei exhibendam subjunctionem. Ita Anselmus Gemblacensis.

e Chronicon M.S. monasterii S. Andrea cap. 3 ista sic exponit:
Anno xix foundationis monasterii nostri, tempore venerabilis
P. Alardi secundi Prioris nostri, advenit ad portam monasterii
nostri pro elemosyna quidam puer a cunabulis nervis adeo con-
tractus, ut non solum non incedere, sed nec a terra sese vale-
bat elevare: ejus miseræ paupertatis Prior noster Alardus,
in pauperes clementissimus, condolens, eum intra monaste-
rium duxit, ac per octo annos de victu & vestitu abundanter
provexit.

f Leontius ex suis fabulosis Annalibus contrarium appellat
Rogekinum Telonarium. Mejerus ait, adolescentem, Roge-
rium nomine, apportatum esse ab Reingero Telone.

g Idem M.S. Chronicon addit: Ex interitu crebras a præfate
Comite Carolo elemosynas accepit. At cum mortis iniquissima
fama undique pervolaret, amarissimas hic claudus, ob tam
clementissimi patris amissionem & mortem iniquam, effudit
lacrymas, atque urgente affectu ecclesiam B. Donatiani, in qua
facinus illud nefandissimum perpetratum fuerat, adiit: atque
eo, quo valuit modo gradus ascendit, & beati Comitis &
Martyris corpus ibidem solum derelictum, ac suo sanguine in-
fectum reperit. Qui longa ex imo pectore diutissime trahens
suspiria, calum genitibus ob tam grande piaculum replere non
destitit, & tandem ob defuncti amorem cuncta membra sua de-
bilitate emortua ipsius sanguine linivit: non quod aliquam spem
haberet, ut ipse postmodum fateretur, adipiscenda sanitatis;
sed solummodo hoc egit ex pio amoris affectu, quem habuerat
erga eum, qui sibi tanta bona fecisset. Sed omnipotens Deus
volens demonstrare, ejus apud se meriti esset, qui defunctus
plangebatur, subito integerrime redditus est sospitatis, qui
sibi id fieri nec suspicari quidem potuisset: ita ut relictis ibidem
instrumentis, sua velut caprea de gradibus desiliret pedibus,
ac per totam urbem, in qua ob suam singularem miseriam no-
tissimus erat, discurrens, cunctis sese integerrimæ sanitati red-
ditum demonstraret.

h Fremoldus Præpositus Furnensis subscripsit donationi facta
canobis Formesensibus præp. Iprei anno 1117 & Ecclesia Furnensis
S. Nicolai anno 1120.

i Ecclesiam S. Petri extra muros scribit Oalbertus num. 42.

P A R S VIII

Vindicta impiis malefactoribus. tres illorum
ocisi.

47 P Ræpositus autem & sui, dom quasi adversario
suo dejecto exultant, & de regno sibi compa-
rando, ac si non sit qui contradicat, tractant & cogi-
tant: tremendo divinæ districtiōis judicio quæ sibi
vindicta præparetur, ignorant. Illis nempe gaudenti-
bus de sanguine, & thesaurorum ejus, quos invase-
rant, direptione, iustus Judex & æquissimus Retribu-
tor occulte disponit de ultione. O ineffabilis bonitas
& justitia Dei! Persecutores suos impios Judæos usque
ad quadragesimum secundum annum post passio-
nem suam, hoc penitentis spatio eis misericorditer
indulto expectavit. Sed quia illi, non attendentes
quod patientia Dei ad penitentiam eos invitaret,
thesaurizantes sibi iram in die iræ pariter negligere-
rant, horrendis suppliciis eodem anno interperunt.
His autem iusti persecutoribus tempus iuste abbrevi-
avit, & usque ad octavum diem ultionem vix prote-
lavit. Illi enim quia primitiva in eis nutriebatur, diu-
tius, ut credo, fuerunt misericorditer tolerandi: hi
autem, quia provecta jam Ecclesia in eis, & per eos
scandalizabatur, citius extiterunt iuste judicandi.

48 Nam ecce octavo die, quasi Domino Carolo
in sui vindictam quodammodo resurgente, & Gerva-
sius vicinus eorum, vir honestus & probus congre-
gato suorum circiter triginta equitum numero, ca-
strum Brugense invasit, & illis resistere, quippe ti-
more Dei super eos irridente, non audientibus intra-
vit, & eos in interiorum munitionem refugere coegit.
Quod nimirum virtute divina factum non dubitave-
rim: cum illi & numero & viribus & munitione plu-

Arimum præstarent. Verum manus Domini paucorum fidelium confortabat, & multorum infidelium vires & animos effeminabat. Sed & Brugenſium corda municipum ita ſuperna immutavit gratia, ut non ſolum injuſte dominorum ſuorum parti non ſaverent, vel auxilium ſaventes præberent, quinimo eorum confortium penitus abhorrent, & eos continuo in munitione qua confugerant, Gervasio juncti obſiderent. Duo autem eorum, qui necis Domini Caroli cooperatores extiterant, intercepti & comprehenſi in conſpectu aliorum, in poenam nimirum & confuſionem eorum, diverſis ſuppliciiſ improbris, ut dignumerat, tormentati, & ſic tandem ſunt necati, ac partim in cloacas, ubi a Dominis ſuis de muris proſpectantibus videri poſſent, jactati.

49 Porro Isaac unus de conjuratis, homo potens & dives, cum paullo remotus in loco multum munito habitaret, & illa hora in eccleſia B. Mariæ injuſte & irreverenter ingreſſus fuiſſet, (nam qui eccleſiam non timuerat ſuperbe violare, eccleſiæ introitum debuiſſet humiliter vitare) ab obſidione hoc eventum forte intercluſus, & nec ad modicum quidem domui ſuæ diſponens, vitæ quippe ſuæ conſulere cupiens, fuga protinus eſt elapſus. Cujus domum frater ejus Deſiderius, qui contra ſuos ſe Gervasio in ultionem ſanguinis juſti conjunxerat, mox irrupit, & omnem munitionem ejus propriis manibus incendio tradidit. Qui ipſum quoque Isaac ſi in ea reperiret, haud dubium quin cum ob vindictam tanti criminis interfeciſſet. Vide quantum inſpiratum eis fuerit odium iniquitatis, quod etiam naturalis vincibat affectum pietatis. In eo enim, qui ſe complicem fecerat tam nefandæ immanitatis, nec Gervasio propinquitatis, nec Deſiderius neceſſitudinem attendebat germanitatis. Ille vero diurnis ubi audebat latitans, & nocturnis horis qua poterat fugitans, ad domum ſororis ſuæ, quam præmemoratus Guido de Stenſordo uxorem habebat, devenit, & ejus conductum uſque ad monaſterium S. Joannis Tervanenſis in monte noſtræ civitatis imminente conſtructum profugit. Nam quia monachus fieri divino vel humano coactus timore volebat, monachum quemdam & Einhamenſem, qui ipſum ei habitum donaret, ibidem operiri propoſuerat, ſed latere non potuit.

50 Iam quoque volante delatum, & per totam urbem conſeſſum eſt divulgatum, quod in monaſterio S. Joannis laterent, qui Patrem patriæ Carolum occidiſſent. Arnulſus ergo filius Euiſtachii Advocati, volens & ipſe ſanguinem Comitum vindicare, in cujus ultionem jam orbem ipſum audiebat conſpirare, nocte imminente apparitores ſuos eo dirigit, qui Abbatiam circumquaque tota nocte cuſtodiant, ne qui latebant in tenebris uſquam eſſe fugere valeant. Isaac autem ubi inſidias ſibi paratas eſſe cognovit, ad Dominum Abbatem g Folquinum tremebundus confugit, & ut optatum ſibi monachi habitum ipſe concederet, humili ſupplicatione & importuna ſatis tandem obtinuit. Verumtamen Arnulſus ſequenti die cum ſuis monaſterium adiit, & illum educatum & ex ipſius conſeſſione deprehenſum, continuo veſte monachali exſpoliari, & nudum ac diſcalceatum revinctis poſt tergum manibus ad civitatem cum tumultu protrahi præcepit. Ubi dum, ne qua monachus in eo veſtigia remanerent, capilli capitis ejus omnes penitus abraſi fuiſſent, civibus utriuſque ſexus & diverſæ ætatis undique circumſtantibus, &, Perſidus & traditor ſtatim ſuspendatur, vel vivus incendatur, vociferantibus; ſed & ipſo Arnulſo hoc idem adimplere totis viribus annitente, tandem pater ejus cum matre obſtitit, & ut vivus aliquandiu ſervaretur, filio invito extorſit. Quod etiam divinitus factum fuiſſe credibile eſt: quatenus prævaricator, & labore poenæ præſentis, & timore mortis imminentiſ diutius torqueretur,

Tomus I.

& velut impenitens æternis, vel poenitens purgatoriis tormentis interim cruciaretur.

51 Diebus igitur aliquot evolutis Dominus Guilelmus Philippi Comitum filius, cujus ſuperius mentionem fecimus, qui jam poſt mortem Comitum magnam terræ hujus partem occupaverat, Tervannam venit, & eundem Isaac ſibi reddi ab uxore Advocati, (nam ipſe cum filio ſuo tunc aberat,) impetravit. Quem ſunc collo ejus illigato, Ariam ſecum duci, & in b audientia totius populi ſcelera ſua confitentem, ſeſeque omni ſupplicio dignum adjudicantem tertio decimo Kalendas Aprilis i ſuſpendi fecit.

a Conſentur bi anni a Conſulatu duorum Geminarum, uſque ad annum 2 Veſpaſiani, ut ſolebant multi numerare.

b Gervasio Camerarius ſubſcripſit anno 1123 litteris B. Caroli pro monaſterio Gandenſi S. Petri.

c Scilicet Burchardi & miles Georgius & ſervus Promaldus, ut Galbertus annuſt. Occiſus etiam ibidem reſertur Robertus cuſtor Caſtellani Haket eodem die 9 Martii.

d Monaſterium S. Joannis a Theodorico Rege Francorum in expiationem necis S. Leodegarii extructum creditur. Deſerta urbe migravit monachi Bellolam, inde poſtea Iprat, ubi etiam nunc monaſterium S. Joannis appellatur.

e Einhamum ad Scaldim fluvium prope Aldenardam monaſterium eſt, cujus Abbas Gislebertus ſubſcripſit diplomati B. Caroli anno 1122.

f Lermutius cum ſuis Annalibus & formula proclamationis loco Arnulſi ſtatuis equitem Hermannum ab Heyſdino. Pater Arnulſi Euiſtachius ſubſcripſit litteris B. Caroli apud Ariam anno 1125.

g Diplomati B. Joannis Morinorum Episcopi ſubſcripſit anno 1123 Ingebertus Abbas S. Joannis, cui Folquinus ſucceſſit.

h Lermutius ait Isaacum tormentis adaſum, libere poenæ exemptum fuiſſe conſeſſum, a ſe eo die quo Comes occiſus eſt, manu ſua pluſquam xxv Senatores & Principes adminiſtros cruciſatos, & dein clariſſimos conjurationis auctores reſerſos. Quæ eſt formula proclamationis & ſabuloſi Annalibus præſentatur.

i Idem Lermutius cum ſuis aſſerit caudæ equi ſerialligatum nudum, & ad exitum caſtrumque plateæ virgis caſum, in foro manus & pedes amputatos, & ſic ad ſarcinæ veſtum, & præciſo capite aſſum patibulo ſub axillis loro adſtriſum. Hoc ſigmentum non auſus proferre Majerus, poſt varios cruciatuſ patibulo ſuffixum.

P A R S I X

Supplicium ſumptum de Bertholpho Præpoſito & Guidone de Stenſordo.

52 O bſidione autem præſata, ſicut dictum eſt, per Gervasio & Deſiderium Brugis inchoata, Balduinus Gandenſis & b Daniel Tenremundenſis ab Oriente, c Gualterus Lilarienſis, d Riquardus VValnenſis, & e Theodoricus Diſcamudenſis ab Occidente, exercitu collecto, eidem ſe obſidioni adjunxerunt, & inde ſe non diſceſſuros, donec homicidas illos caperent & punirent, jurejurando confirmaverunt. Paucis itaque diebus exactis, & aſſultibus aliquibus factis, die quodam murum ab Auſtrali parte aſcendentes, & ſeſe intus audacter projicientes, perſidos illos violenter aggreſſi ſunt, & eos omnes intra eccleſiam S. Donatiani, quam ſæda prius cæde contaminaverant, fugere compulerunt. Digue ſane pro meritis. Conveniebat namque in eo potiſſimum loco, quem in contemptum Dei & Sanctorum ejus non fuerant crudeliter inſamare reverſi, diuturna radio obſidionis, vigiliarum & famis incommoditates & ſicis, & aſſiduos imminentiſ timores mortis poenaliſiter tolerare cogerentur inviti.

53 Verum pridie quam hoc contingeret, illis intrinſecus incluiſis, & aliis forinſecus obſidentibus, incertum utrum negligentia obſidentium vel induſtria (ajunt enim, quod & certius eſt, f quorſdam eorum corruptos fuiſſe pecunia) Præpoſito effugiendi permiſſa eſt copia. Nam de ſaltigio muri ad terram ſunc

P 3

de-

AUCTO.
BEQUAL
TEROAB
CHIDIA
CONO.
traditio
Gualterius
Ipsius
b
adria ſuſ
proſidione.

monaſterium
Joannis
Tervanenſis
Einhamū.
E

ſigmentum
ad Isaac.

& ejus ſup
plius.

CAPUT
XXXV.

b c d
Alis eſſe
ab exercitu
obſeſſi.

F

ſigmentum in
eccleſiam S.
Donatiani.

CAPUT
XXXVI.
Bertholphus
clabatur.

f

A demissus, & g quorundam auxilio ab obsidione la-
tenter eductus, noctibus ambulando, & diebus deli-
tescendo, ad domum Alardi h VVarnestunensis, qui
acceptem illius Agantrudem, castri, quod dicitur S. Au-
domari, quondam Castellanam, habebat uxorem, mi-
ser jam & miserandus confugit. Quo in loco cum per
tres fere septimanas jam delitisset, & presentia ejus
rumusculis quibusdam dubis, & incerta vulgi opinio-
ne dissmari cepisset, jam cum ulterius inibi retinere
non audentes, singulis noctibus cum per diversa loca
transmigrabant, ut vel sic fugam ejus celarent, quam
deprehendi multo perire metuebant.

54 Diebus igitur Pasche peractis, octava videlicet
Dominicæ Resurrectionis die, prefato Domino Guillel-
mo Ypræ forte tunc constituto, hujus occultationis fa-
ma innotuit. Qui ut audivit, protinus exiit, equum
ascendit, & eundem Præpositum perquirere magno
cum strepitu & festinatione intendit. Domum itaque
Alardi, & omnia ejus latibula, necnon & domum filiar
ejus, in qua proxima nocte præterita miser ille quiesce-
re asserbatur, scrutati, cum quem quærebant non in-
venissent, vehementer sunt irati, & primum quidem
utramque domum illam, quasi pestiferi presentia viri
contaminata, & ob hoc igne purganda fuissent, in-
cendunt, & deinde filiam ejus præfatam in crastino, nisi
Præpositus redderetur, membris debilitandam compre-
hendunt. Unde & idem Dominus Guillelmus hominum
Alardi persequitur, & eo i diffiduciat, totum secundum
ejus & salivæ, & de filia ejus dehonestatione, condi-
tione qua supra diximus, fide & sacramento securita-
tem fecit, & sic inde recessit.

55 Re itaque in arcto posita, quid facto opus esset
Alardus & sui tractare ceperunt: & cum hanc filiar suæ
non parcendum, inde Præposito ipsius detrimento nihil
sentirent salutis conferendum; tandem Præpositum de-
creverunt reddere, ut sic salutem lucrarentur vel filiar
suæ. Ut ergo quod ipse fecisse acculabatur, iuste perpeti
cogeretur; de domo, in qua eum recluserant ejusdam
mulierculæ ministerio eum educi & sic his, qui ad eum
capiendum præparati fuerant, tradi fecerunt. Igitur ad
castrum VVarnestunense eadem nocte perductus, & ibi
usque ad lucem servatus est. Ubi & Presbyterum ad se
vocari postulavit, & peccatorum suorum penitentiam
agens, confessionem Deo & illi in conspectu omnium fe-
cit, & solo prostratus, & pectus pugnis percuciens, in-
dolgentiam sibi a Domino tribui suppliciter oravit.

56 Die autem facto, cum jam Ypram equo per-
gere, ab his, qui eum ceperant, moneretur; equitare
quidem omnino recusavit, sed nudis pedibus, cum ta-
men gelu esset, incedere maluit. Et cum iter arripu-
isset, quemdam de Clericis, cujus hæc ipsa relatione
cognovimus, sibi accivit, & hymnum Ambrosianum,
Te Deum laudamus, cum ipso antiphonatum decan-
tare cepit. Quo dicto, Horas B. Mariæ, eadem sup-
plicationis devotione cantando complevit, & sic ad
psalmodiam conversus, secum ipse cum silentio atten-
te psallere studuit. Yprensis igitur obvius eum susci-
pientibus, & Ypram ducentibus, passimque pugnis,
virgis, lapidibus, & marinorum piscium, qui illis in
partibus grandes admodum capiuntur, capitibus ca-
dentibus, omnique genere contumeliarum afficienti-
bus, semper in patientia, ne dicam quod quidam, du-
ritia & silentio perseverabat, & fere usque ad ipsam
mortem psalmos indefinenter ruminabat. In / patibulo
igitur collo & brachiis suspensus, & multa serientium
exde mactatus, tali ad ultimum exitu est exanimatus.
De quo hic silentium non censeo, quod quamdiu in
prosperitate fuit, hujusmodi contumelias & irrisiones
plurimum abhorruit. Nam quibusdam ipsius familia-
ribus referentibus certo cognovi, quod sæpe, cum de
Passione salutifera Domini nostri Jesu Christi commu-

nis sermo inter domesticos incidenter haberetur, & pa-
tientia ejus ab aliis predicaretur, dicere consuevit:
Mirum cur Dominus talia pati voluerit. Certe si mihi
hujusmodi m gaciones taliter insultarent, injurias
meas, præsertim si opus esset, impigre vindicarem, & illu-
denti mihi saltem sputaculum in faciem jactarem. Vide
quod quæ intolerabilia maxime solebat judicare, ea ipsa
ad augmentum miseriæ suæ coactus est tolerare.

57 Eadem autem hora Dominus Guillelmus Ypra e-
greditur, & ad causam Guidonis de Stensfordo, qui nu-
per eodem crimine, quod videlicet in mortem Comitis
consilium & assensum præbisset pulsatus fuerat, exa-
minandam proficiscitur. Qui videlicet Guido dum con-
tra impetorem suum Hermannum, cognomento fer-
reum, monomachiam hac pro causa misisset, & primo
quidem congressu, & secundo superius in pugna fuisset,
& eundem Hermannum armorum nimio pondere onu-
stus, ipse æque gravi armatus lorica & galca, terra
prostratus, & proprii corporis & tanti oneris ruina
depressisset, virtute confortatus, ac si nullum sentiret
pondus, Hermannus sorrexit, & cum qui, ut dictum
est, secundo superius fuerat, versa vice subjiciens ad
confessionem patrati sceleris urgere cepit. Quid plura?
Divino tandem judicio victus, & de crimine quo im-
petebatur convictus, & sic demum supplicio mortis est
addictus. Quod cum apud n Riningas factum fuisset,
continuo eum comprehenderunt, & Ypram pertrahen-
tes juxta miserabilem illum Præpositum in eodem pati-
bulo ipsum quoque jam miserrimum eodem die tertio
Idus Aprilis o suspenderunt.

58 Dum aliquandiu pependissent, & factore sui
aerem corrumpere incepissent, burgenses iterum con-
silium inierunt, & eos p extra villam ejiciendos, &
ibi diligentius reponendos esse decernunt. Neque enim
a tormentis vel mortuorum & irrisionibus abstinere
poterant, quorum perfidia tali Patre & Domino se
orbatos esse plangebant. Itaque arborem excelsam
erexerunt, & tota plaustris desuper imposita, coriis
bœum quo diutius servari possent insutos, super eam
illos invicem conjunctos, & quasi mutuo complexu
colligatos, sedere fecerunt. Verum paucis diebus evolu-
tæ, cadavera eorum sursum inde sublata & q tumu-
lata sunt. Otremenda nimirum divine distractionis
judicia! Quis enim suspicaretur unquam, ut de Gui-
done taceam, Brugensem Præpositum, hujus quidem
seculi filium splendidissimum, & omnibus istius man-
di divitiis affluentissimum, & post Comitem solum fere
totius terræ hujus potentissimum, ad tantam unquam
miseriam esse deveniturum, ut nec inhoneste vivere,
nec honeste saltem ei liceret hanc vitam finire? Sed qui
potentes deponit de sede, & alta a longe cognoscit, ac
discretissimo æquitatis suæ judicio secundum opera sua
singulis retribuit, ipse eorum celsitudinem deprecare, &
potentiam ad nihilum redigere, quando & quomodo
voluit, singulariter potens fuit.

2 Antiquissima hac familia Gandensis integro opere illustratur
a Chesno, & lib. 4. agit de prævoto hujus Rodulphi, avo & patre
Balduino, uti & ipse dicitur, cognomento Luseus & Barbatus.
Omnes hi fuerunt Comites Alemani. Galbertus nu. 53 & 54 affert
fratrem hujus Balduino Inconum cum Castellano Gandens
cessisse 10 Martii, postmodum a aliis hic memoratos. Et nu. 136 ait
Balduinum 22 Octobris hujus anni mortuum esse. Majoris tradit
anno 1125 obiisse Balduinum Gandensem, eique successisse
Iovanum fratrem ejus. Interim inter eos, qui Brugas venerunt
obsequium paritidas, numerat Balduinum Gandensem, ac
dein sub finem anni 1127 addit: Eodem anno Balduinus Gan-
densis, Optimatum Flandricorum multo clarissimus, mun-
danis omnibus salutem dixit rebus, religioni in totum se-
se addixit, obiitque postea in cenobio Affligemensi, ut Gal-
bertus ait cum monachalem habitum accepisse, cum suprema
vita spiraret.

b Est Toneramunda civitas ad Toneram ac Scaldis fluminum
confluens Gandavum inter & Antuerpiam. Porro Daniel hujus
Domi-

A Dominus, ex dicta Gandensi familia prognatus, cujus praenomen Reinoutus de Gandavo erat frater Rodulphi, quem etiam praenomen Baldvini & Iuvani dicimus.

Lutetiam. c Liliatum Aetia oppidum haud procul Asia. Ejus Dominus Gualterus a Galbeto dicitur Comitibus Butelgis, id est, economus seu Pincerna. Idem cum Balduino, Iuvano & Daniele jam nominatis subscripsit litteris Guillelmi Normanni pro Andomarensibus ante citatis.

d Galbeto dicitur Richardus ex VVoldman, cujus filiam duxerat nepos Thangmari de Sraton

e Theodericus patrum erat Ingrasius, qui in necem conspiravit. f Galbertus num. 70 ait dicto VValtero Butelgis, fide Liliatensis, datas 400 marcas, alii pecuniam datam tradidit num. 136.

g Idem num. 76 afferit datum conductorem, militem alitum, fratrem Fulconis Canonici Brugensis.

h VVarnellunum, seu VVallena, ad Legiam fluvium inter Cominium & Armenterium. Consensus Galbertus n. 76 & VVarnellum appellat, Annales vernaculi VVatene habent, & Lornutius VVatenum. Sed id Carlesum inter & Andomarum est.

Diffusio. i Diffiduciae est inimicitia aut hostilitatem inducere. Sicut est ea voce Ivo Carnotensis, Matthaeus Parisius, Thomas VVallugamus citati a Voffio de Vitiis lingua pag. 679.

Capitulum. k Malmesburienfis de gestis Pontificum Anglia lib. 1. Rex episcopatum salivir, id est invasit, manum injecit, & passim alii.

Legionem de morte Borsulphi. l Ex Annalibus vernaculis & formula proclamationis ista scribitur crediditque Lornutius. Per noctem auctus Ipra in silvam suam militari distantem ab urbe, corio exenterati bovis insusus,

B & vivus inter deserta ab infelici arbore pependit, die quarto inventus est exanimis. Maluit Mejerus Gualterum sequi, quod is ex ore Clerici, qui Borsulphi id roganti adfuerat, descripsit.

Garrus. m Vox Gallica Garlon adolescentem significat: hinc garriones sapienter habuimus.

Reinoutus. n Reninga in agro Iperensi vulgo Reningels: de eo eximus 2 Februarii ad Vitam S. Adalaldi Ducis 5. 3. Diplomati Theoderici Comitis pro Lornensi monasterio subscripsi anno 1130 Lambertus de Rinenghelles cum Anselmo & Baldevino fratre suo. Mirari cap. 30. MS. nostrum habet hic Rinngas.

Tabella de supplicio Guidonis. o Lornutius ex dictis fabellis ait Guidonem & decem cum eo Canonicos S. Martini, quia interfuerant consiliis a Guillelmo Lojo ex merito punitos, Guidonem capitis damatum, jussuque interfecti, Canonicos in carcerem compactos, pane & aqua traxisse vitam in pudore & dolore atri specus, sine ulla lucis videnda: ex his in latomii Episcopalis, quinque apud Tornacum, totidem Treverburgi detentos. Quod merum commentum est.

p Ergo ab initio non suspensus fuit Borsulphus extra urbem, ut, fabella indicat.

q In monasterio de Formiselle. Iperius, at Lornutius in templo S. Martini.

pendentibus, illa nihilominus velut murus immobilis perseverat, quippe quam vis divina omnino immobilem faciebat. O detestandam Burchardi dementiam! Burchardus sceleris sui immanitatem parvipendit & negligit, quam lignum insensibile execratur & refugit. Navicula modica robustorum validis impulsibus virorum resistit, quae unius manu pueri facile moveri & circumduci consuevit. Verum haec tua, Christe, sunt opera, qui errantes ad viam veritatis convertis, & superbientes ad gratiam humilitatis inflectis: qui ne in aeternum damnes, plerumque temporaliter punis. Tu enim nunc per naviculam immobilitatem hunc virum iniquum, ut suam nequitiam recognosceret, & tuam justitiam expavesceret, monuisti; qui olim per asinae loquelam Prophetam Balaam insipientiam corripuisti.

60 Miser itaque ille hoc tandem miraculo compunctus, & ad cor quandoque reversus, navigium deseruit, & in terram se prosternens, et reum pectus pugno percussus, ac ubertim lacrymas fundens, reatus sui poenitentiam multo cum gemitu gerere cepit. Prius namque eum hujus peccati numquam poenituerat. Cumque post lamentum naviculam iterum movere tentasset, & eam ut prius immobilem vidisset, voluntate Dei certius jam comperta, cepit desperare de temporali salute sua, & confectum tristis et moerens consuetam repetivit latibula.

61 Cum autem diversis in locis diebus non paucis jam latuisset, & juxta e Insulam in quoddam tugurium ductu cujusdam servi sui casu divertisset, servum eundem itineris sui ducem ad domum Bernardi avunculi sui, ut panem sibi, quo famelicam animam refocillaret, peteret (esuriebat enim) transmisit. Et ille quidem quod jubebat exequi cupiens, mandato ejus libenter obedit, et ad eandem perveniens domum, ad opus domini sui, ut puta hominis deliciis assueri, delictum panem petivit. Sed miro Omnipotentis judicio, qui domini sui querebat salutem, invenit mortem, et esurienti conferre cupiens quibus egebat alimenta, reo preparavit quae meruerat tormenta. Hac etenim occasione praefato Bernardo dominum suum, simpliciter tamen, quamvis per alias personas prodidit: cui, ut puta avunculo, nepotem suum nequaquam occultandum credidit. Justo autem Dei agebatur examine, ut qui Dominum suum occidere non fuerat veritus, ipsum quoque occidendum suus proderet dominum servus. d Bernardus vero Hugoni fratri suo hoc idem protinus nuntiavit. Hugo ergo communicato cum fratribus suis consilio, licet nepotem suum servare magis, si tamen auderet, quam proderet maluisset, e Insulano tamen Castellano & burgensibus Burchardum se nuntiavit invenisse, & cito venirent, ac tanti criminis reum ultione, quam dignam arbitrarentur, punirent, mandavit. Cui profecto si parcere voluisset, haud dubium quin & ipse magnum salutis suae periculum incurrisset.

62 Insulani vero mandato Hugonis audito, cum magno protinus tumultu perrexerunt, & Burchardum comprehensum Insulam duxerunt, & in foro ei patibulum paraverunt. Verum ille aeternae formidine damnationis, ut timeret excitatus, & supernae intuitu miserationis ut speraret animatus, seipsum districte admodum accusare, & cunctis dignum suppliciiis cepit publice inclamare. Denique manum suam dexteram, quae in effusione sanguinis justis cruentum exhibuerat ministerium, ob poenam tanti criminis ablucendam, & indulgentiam promerendam abscondi flagitavit. Cum autem nemo esset qui hoc faceret, ipse sibi saltem eam amputandi facultatem postulavit concedi. Verum utrumque sibi denegari consentiens, iterum ad sui accusationem, & supernae miserationis invocationem conversus est. Reatum ergo suum manifeste confitendo & plangendo, & divina respectum mise-

AUCTO-
RE QUALI-
TERO AR-
CHIDIA-
CONO.

agnoscat po-
nitentiam di-
vinae

E

voluit ad lan-
tulum.

CAP. 12.

6

mittit fa-
mulum ad
panem coram
parandum.

proderet
Bernardo
avunculo.

d
et deum ha-
bitus fratri-
bus;

F

rum Insula-
no Castellano.

CAPUT

111.
captus Insula-
nam ducuntur

culpam ubi
homo solus.

petit sibi
manum am-
putari

P A R S X

Supplicium inflatum Burchardo occisori
B. Caroli.

CAP. 11. 59 **P**orro Burchardus ille, quem primum Marchionis venerabilis Caroli caput percussisse commemoravimus, cum multas sustinisset angustias obsessus, humano quidem ad modicum usus auxilio fugit; sed divino corporis ejus obviante consilio, effugere minime valuit. Nam, sicut post ex ejus claruit confessione, de turre illa egressus, primum quidem aliquamdiu a latuit, ac deinde nocturno tempore sociis quibusdam itineris, quos sibi fideles non dubitabat, secum assumptis, fugam init; consultus arbitratus longinquas petere regiones, ut incognitus apud extraneos securius se occultaret, & egenam ac miseram vitam sic saltem protrahendo qualitercumque protelaret. Cum igitur ad h aquam quamdam, quam navigio eum transire oportebat, devenisset, naviculam in ripa praeparatam invenit, & jam eam ascendit. Quam cum ut in ulteriorem dirigeret ripam, a terra repellere tentaret, illa occulto divinae virtutis pondere pressa immobilis stetit, & loco moveri non potuit. Quod ut sensit, totis cepit viribus uti, & ut eam a ripa seduceret, quanto potuit conamine niti. Cumque diu luctatus nihil prorsus profecisset, socios advocat, & ad auxilium sibi ferendum invitat. Quibus statim cum admiratione accurrentibus, & ad illam unam modicam naviculam promovendam, omnes quas habebant vires im-

Interdum
occisori S.
Caroli fugit.

Inter:

extremis re-
gionibus peti-
tione.

Summa non
aut transi-
re, navicula
perterrita
stetit.

arctum plene
huius admodum

A misericordiam implorando, ac ad hoc ipsum fiducia-
lius sperandum misericordias antiquis peccatoribus
exhibitas commemorando, omnium viscera assisten-
tium ad pietatem & miserationem commovit, & ad la-
crymarum effusionem universos pene lugubri sua la-
mentatione coegit, & ut per temporales carnis mole-
stias æternas evaderet penas, modis quibus potuit fate-
git. Itaque membra ipse tormentis sponte aptavit, &
f rotæ radiis intricatus, & in excelsis stipite exaltatus,
in eadem devotione, confessione et supplicatione ab ho-
ra diei nona, usque ad crepusculum diei sequentis, per-
severans expiravit. g

a **Lernutius** ex *Annalibus vernaculis*, & *formula proclamatio-
nis*: Boscardus Brugis in monasterium Quercetanum fugit
cum famulis aliquot: ibi in cubiculo Canonici Regularis
quatuor diebus delinuerunt, tecti alba vestis injectu, consue-
ra grandi insigniri se curarunt, tamquam si monachi essent,
ad præscriptum viventes, eiusmodi schemate sperantes Braban-
tiam, & evadere persequentem Nemesein: *Quæ Mejerus, sed
omissi sociis, descripsit. Fides sit generosa.*

b **Lisam** vocat *Iperius*, at *Scaldum Mejerus*, & *quidem pro-
pe Antuerpiam Lernutius*.

c **Insula primaria urbi Gallo-Flandria intelligitur.**

d **Lernutius** ex consuetis fabellis tam ita adernat: In urbe
Risela tres habuit avunculos Hugonem Alevvenii Topar-
cham, Bernardum Dominum Robailium, Oliverium Bauden-
venii potentem. Cum venit ad illos, præsenti simul conve-
nerant, utque adventus sui aliquam rationem prætexeret ho-
nestam, dixit se Cyprium cogitare, quo domicilium in ea
insula sibi & sedem figat. Antequam abiret in oras tam re-
motas, venisse se valedicturum propinquis, petitisque certam
pecuniæ summam, qua numerata iter illud longinquum per-
ficere posset. *Hæc ibi.*

e **Iterat Rogerius**, qui sequenti mense Castellanus Insulis,
& Robertus filius ejus subscripserunt litteris supra memoratis
Guillelmi Normanni pro Audamarenfibus.

f **Lernutius** fabellas consuevas ita proponit: Rotæ radiis in-
sertus, totum corpus melle ac favis perlitus sedit stipite in
excelsis, impotens movere membra. Super ipsam densi ex lu-
co clathri arcendis corvis positi, aliisque carnivoris volucris
bus, ne disperperetur eorum rostris, sed aculeis moribusque
pateret mufcaturum, apium & crabronum qui eum carnemque
viventis exederent, lancinantes eum minutatim ad intima ossa
duravit tormentum per sex dies & amplius. *Maluit his fabel-
lis rejicere, Gualterum describere Mejerus.*

g **Addis Lernutius**: Unus ex servorum familiaribus Eve-
rardus, audiens herum jam rapti ad penas, eripuit se fuga
in Ardennam silvam ibique in puteum cecidit lapsu non for-
tuito, & mefus est. *Hæc ibi ex Annalibus vernaculis, quæ
aliter narrat Mejerus.* Servus autem ejus Everardus, accepta
Castelli a nominibus domini sui pecunia, fugit in Ardennam,
ubi in flumen quoddam ex equo præcipit interit. *Silent
antiquiores.*

P A S S I

*De successore B. Caroli in Comitatu Flandria varia
conversations. Guillelmus Normannus
constituit.*

63 **S**ed jam dignum est, ut articulum ad superiora
tempora convertamus, et ea, quæ prius quidem
gesta, sed a nobis hæcenus sunt prætermittenda, refera-
mus. Neque enim quæcumque eodem tempore con-
ciderunt, eodem etiam tempore dici potuerunt. In-
terfecto igitur Brugis, ut dictum est, Marchione, fa-
ma mali tanti confestim circumquaque diffunditur, et
ipsa eadem die usque ad triginta fere leugas extendit-
ur. Ubique ergo luctus, ubique gemitus et dolor in-
gens Clericorum, monachorum, rusticorum, paupe-
rum, postremo omnium in pace et tranquillitate de-
gere, et æquitatem servare et servari cupientium. Ra-
ptores autem quilibet et iniqui, utpote vinculis qui-
bus tenebantur disruptis soluti, (magis enim, sicut et-
iam tunc evidenter patuit, Caroli refrænati fuerant
timore quam Dei,) universa turbare, mercatores
quosque et viatores rebus suis expoliare, et ipsos ple-

rumque ligare & incarcerare cœperunt. Tanta nam-
que fuit perversorum hominum rabies & nequitia, ut
nec sancti temporis (nam Quadragesima erat) eos co-
hibere valeret reverentia.

64 Verum omnipotentis Dei subveniente clemen-
tia, in brevi repressa est eorum dementia. Præfatus
enim Guillelmus Domini Caroli consobrinus, mox ut
mortem Comitis nuntio deferente cognovit, eadem die
sibi Comitatum, frustra tamen, vendicavit, & Ariam
oppidum munitissimum occupavit, & oppidanos omnes
sibi fidelitatem jurare fecit. Cumque & S. Venantium,
Casletum, Bellulam, Ypram, Bergenensem quoque &
Turnensem terram pari modo sibi subegisset, motus ra-
ptorum in finibus illis cito repressit, & pacem servari
mandavit. Ceteri quoque Barones terrarum invicem collo-
cuti, Deo inspirante, paci consenserunt, et singuli
partes suas defensare studuerunt.

65 Porro magnificus Rex Francorum Ludovicus, CAROL
audito quod consobrinus suus Carolus interisset &
Guillelmus honorem sibi indebitum, præsertim ipso
non assentiente, invasisset, et graviter tulit, et tam
illum ea, quam usurpaverat, dignitate privare, quam
amici mortem desiderans vindicare, ad urbem Atreba-
tam circa mediam Quadragesimam venit. Quo etiam
Guillelmum juvenem, dictum Normanniæ Comitem,
a patruo suo Henrico Anglorum Rege, sicut initio hu-
jus opusculi commemoravimus, impie exheredatum,
qui Reginæ a sororem nuper duxerat uxorem, venire
mandavit. In qua urbe cum diebus ferme quindecim
commorati fuissent, et plures, qui sibi Comitatum ter-
rarum nostrarum competere assererent b Arnulfus scilicet ne-
pos Domini Caroli, Balduinus Montensis, et præfati
Guillelmi, qui jam partem terrarum nostrarum prælibatam
violenter tenebat, nuntii frequentes hoc ipsum expe-
tentes ad Regem venissent; tandem Regina, Dei, ut
arbitror, occulta, sed tamen iusta dispositione præva-
luie, & animis Procerum quorundam multo ingenio
ad sibi consentiendum inclinatis, sororio suo Norman-
no Comiti, decimo Kalendas Aprilis, Comitatus do-
minium obtinuit.

66 Cujus potentiam c patruus ejus ad sui detri-
mentum veritus, crescere, cum totis visceribus & ar-
tibus quibus poterat contendit imminuere. d Nepo-
tem ergo suum Stephanum Blesensem, e Boloniæ et f
Moritonii Comitem, transmittens, & per ipsum &
alios partis suæ legatos multa tribuens, et plura pro-
mittens, multorum animos potentiam sollicitat, Flan-
driam suam hæreditatem esse, et ex parte Roberti
Casletensis avunculi sui sibi jure competere assignat,
& his modis in suum eos favorem conciliat, ac g Du-
cem Lovaniæ socerum suum, & Montensem Comi-
tem, et Thomam Coliciacensem, necnon et sæpedit-
ctum Guillelmum, sibi confederat. Hos omnes &
eorum auxilios regis voluntati & ordinationi con-
traire, & profectus novi Comitis modis omnibus impe-
dire hortatur & instigat; non tam ut ipse Flandriam,
quod forsitan fieri posse jam desperabat, obineat; quam
ut vires Comitis, quas sibi periculosas suspicabatur,
enervet & destruat.

67 Rex autem cum Comite Atrebatum civitate
post aliquantum tempus egressus, primo Insulam,
deinde Gandavum & Brugas, ægre tum (nam ubique
fere Anglici fautores plurimum impediabant) recepit,
& obsidionem sua præsentia roboravit. Unde Co-
mes & post Pascha reversus per Insulam et Betoniam,
usque ad urbem nostram Tarvennam pervenit, et ibi
cum magno Cleri & populi gaudio susceptus biduo
mansit. Postea cum castrum, quod dicitur S. Audomari,
Castellano & burgensibus eum gratanter, b
conditionibus tamen quibusdam promissis, suscipien-
tibus obtinisset, et ibi paucis diebus moram fecisset,
iterum

A iterum Tarvaannam transiens Insulam revertitur.

a Ea erat Joanno soror Adelaidis uxoris Ludovici Regis, de qua agit Vitalis Ordericus lib. 12 Historia Ecclesiastica fol. 864.

b Arnoldus Galberio dicitur: natus is erat in Dania ex sorore B. Caroli, pater in Ingria fuerit, pater Castilia; de qua rursus mentionem facit Pantanus in Rerum Danicarum fol. 198 & seq.

c Henricus I Rex Anglia, qui patrem Guillelmi, ut supra dictum, detinebat captivum.

d Natus est Stephanus, postea Rex Anglia matre Adela sorore Henrici Regis, & patre Stephano Comite Blouensi.

e Bolonia, seu Bononia urbs Gallia Belgica ad mare Britannicum, cujus Comitatum Stephanus acceperat obductam in uxorem Mathildem, unicam filiam & heredem Eustachii Comitis Boloniensis.

f Moretonium castrum inexpugnabile in confinio Britanniae & Neustriae. Ita Rigordus in gestis Philippi Augusti. Hujus Comitatum, capto ejus loco Comite, dono Henrici Regis acceperat Stephanus testis Ordericus l. 11 fol. 811. Neustria ibi pro Normannia ejus parte accipitur.

g Godefridum Barbatum, cujus filiam Alidam duxerat uxorem Henricus Rex.

h Chesham in Probationibus ad lib. 2 familia genealogica Beruniensis pag. 30 allegat partem litterarum, quibus Guillelmus Comes ait: Petitioni burgensium S. Audomari contraire notens, pro eo maxime, quia meam de Consulatu Flandensium petitionem libenti animo receperunt, & quia honestius & fidelius ceteris Flandensibus erga me semper se habuerunt; leges seu consuetudines subscriptas perpetuo eis jure concedo, & rate permanere precipio. . . . Actum anno MCXXVII, XVII Kalend. Maji, feria v die festo SS. Tiburtii & Valeriani. Subsignatus Otto Castellanus ejusdem urbis, & Guillelmus filius, item Stephanus Comes Bolonia, & alii quorum plurimi a nobis hactenus citati.

P A R S XII

Ecclesia Brugensis reconciliata. Corpus B. Caroli repositum. Miracula. Flandria pacata.

CAPUT XLVII.
Brugis repositum
qui secutus
se deducit

68 I Nterea Rex Robertum reliquosque illos hominidas Brugenses, de turri, in quam confugerant, egredi, & sese dedere coegerat, & in carcerem et vincula universos retruserat. Quorum narratione innotuit miraculum quod narro. Ex quo enim in eadem ecclesiae turri obsessi morati sunt, nullo alimentorum, quorum non modicam illuc copiam contulerant, sicut nec si terram gustarent, sapore delectati sunt: sed postquam sese dedentes exierunt, continuo quem tanto tempore perdididerant gustum receperunt. Cum enim Roberto sitienti de eodem, quo ibi inclusus bibere consueverat, vino propinassent; optimum ejus saporem laudavit, seque ab ipsius initio obsidionis de bono vino non bibisse juravit. Nesciebat quippe quod de hoc ipso quo solebat bibisset. Quod cum ei indicatum fuisset, opus Dei in suorum castigatione peccatorum recognovit, & divinam cum ceteris bonitatem collaudavit.

anno 700
gustum re-
ceperunt

ecclesia S.
Donatiani
purgatur

69 Rex vero ecclesiam S. Donatiani non solum sanguinis effusione, verum etiam eorum execrabili & immunda habitatione multipliciter pollutam, cunctis inde spurciis eliminatis purgari, corpusque venerabile, quod ibi negligentius, quam decebat, tumultum fuerat, in aliam a ecclesiam precepit deportari, quatenus funus ejus ibi diligentius curaretur, & deinde congruo sibi honore in ecclesia rursus humaretur. Quod & factum est.

CAPUT XLVIII.

corpus S. Caroli

post 13 dies

inven-
tum, ab-
jactum

70 Verum quid ibi miraculi divina ostenderit dignatio, non videtur praetereundam silentio. Testati sunt enim mihi seiscitanti plerique qui affuerunt, viri veraces & religiosi, quorum unum, Domnum scilicet Absalonem b S. Amandi Abbatem, pro sua sanctitatis merito dignum est hic nominari; quod, cum venerabile illud corpus, eo, in quo illud ante e quin-
quaginta tres dies repositum fuerat, monumento disrupto, detexissent, ad gloriam Dei & Martyris sancti ostendendam, in tantum a corruptione alienum in-

ventum est, ut nec tenuissima quidem modici foetoris D nebula exinde ascenderet, quae nares circumstantium, sive idem funus contrectantium & curantium, vel in minimo aliquatenus offenderet. Verumtamen cum, quantum diximus jam tempus in monumento haberet, sic erat vulneribus crudis & omnino recentibus tractabile, ac si eodem die interfectus fuisset. Tanta quoque suavissimi odoris fragrantia totum illum locum divinitus infudit & implevit, ut nulli fore dubium videretur, quod Deus fidelem suum glorificare voluerit. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Quod nimirum eo amplius mirabile judicatur, quod humanorum cadaveribus corporum vix aliquid aliud foetidius existimamus.

AUCTO-
RE QUAL-
TERO
ARCHI-
DIACO-
NO.
mellabile.

suavissimum
spiritus odor-
is

ecclesia re-
conciliata

reconciliata
repositum

71 Ecclesia igitur Domini & Simonis Tornacensis Episcopi ministerio, qui in hoc ipsum a Rege de Francia fuerat accersitus, more Ecclesiastico reconciliata. Sed & memoratum corpus summa reportatur Cleri & populi devotione & reverentia, & septimo Kalendas Maji in ecclesia media tumulatur, in extremo examine resurrecturus in gloria.

72 e Quibus omnibus solenniter, & eo quo dignum erat, honore adimpletis, Rex cum exercitu, quem congregare poterat, Ypram contendit, & sequenti die, sexto videlicet Kalendas Maji, Comite sibi ex condito cum exercitu ex parte alia impigre occurrente, circa horam diei sextam illuc usque pervenit. Porro saepe memoratus Guillelmus Philippi filius, regis majestatis celsitudinem minus quam oporteret reveritus, extra oppidum ei, multorum & fortium quos sibi confederaverat virorum & armis fretus & animis, audacter occurrit; & contra universum illum exercitum acerrime dimicare cepit. Sed ille fortiter se agere arbitratus, dum hostibus obstinatissime repugnat, dum in adversos aciem dirigit & instaurat, quae sibi infelicitatis temporalis & adversitatis fovea preparata sit, miser ignorat. Etenim jampridem aliqui burgenses, qui sacramentis ei non semel tantum, sed frequenter fidelitatem fecerant, cum quibusdam aliis hominibus ipsius de proditione ejus conspiraverant, legatos inde ad Regem direxerant, seque ei portas apertos, & Guillelmum tradituros juraverant. Vix mundo ab scandalis imo, vix Flandriae a proditionibus! Mirandum, nec minus miserandum, quod terra infelix, cui Domino super proditionem orbari contigerat, non aliter quam per proditionem aliam acquirere valebat. Et hanc quidem pauci Yprensi disposuerant faciendam. Judicaverant namque commodius regis voluntati parere, quam imperis Guillelmi, & sibi suspectae potestati subiacere. Neque ideo, ut ferunt, quod ipsius personam in aliquo culparent: sed quorundam affinitum ejus dominium intemperantius futurum formidarent.

CAPUT XLVIII.
E
ipso die

proditoris
aliquos
vires

CAPUT XLIX.

intercep-
tor

incendit

73 Itaque cum ab hora diei sexta usque ad nonam utrimque diversis concursibus ab Aquilonali parte & Orientali pugnatum fuisset, vexillo, quod in signum futurae proditionis super summum ecclesiae S. Petri fastigium ex proposito constituerant adversae partis cuneos accersierunt; & porta meridiana aperta eos in oppidum susceperunt. Quibus proximus totam villam percurantibus, & rapinis ac incendiis universa vastantibus, Guillelmus destitutum se cum demum praesentens; quod solum superesse videbat, fugam arripit: sed fuga sera fuit. Fugientem enim cum Daniel Tenremundensis consecutus comprehendit, & armis exutum Comiti Guillelmo captivum reddidit. Ypra igitur eodem die a porta Septentrionali usque ad portam australem spoliata, & incensa ac multitudine militum innumerabili comprehensa, Rex & Comes Messinas monasterium adeunt, Guillelmum captum secum adducunt. Quem cum postera die Castellano insulae custodiendum commendasent, Arnam per-

A
AUCTO-
RE GUAL-
TERO AB-
CHIDIA-
CONO.
Abbas
Abbas &
Abbas

perrexerunt, & ea in deditioe recepta, Casletum, & reliquam illam interiorem Flandriam facillime subegerunt: & sic tandem ad ulciscendam honorandi Caroli mortem Brugas iterum redierunt.

a S. Christophori ecclesiam in foro scribit Galbertus num. 129.
b Abbalon Abbas subscripsit litteris Theoderici Comitis, quibus anno 1135 confirmavit res Marchianensi monasterio. De S. Amando & hac Abbacia late regimus 6 Februarii, quo solimus.
c Preteritis jam septem hebdomadis, inquit Galbertus, discessit 22 Aprilis. Errorum Larnitio, Meyer cum suis vernaculis Annalibus & formula proclamationis supra indicavimus.
d De Simone Episcopo fratre matris uxoris B. Caroli supra § 2 allum.
e In Annalibus vernaculis Flandria sequentia de Ipra intercepit, & Guillelmo capto silentur; nepote cui tributa sunt omnia, quo Galbertus praeclara gesta. ut supra § 3 diximus.

P A R S X I I I

Reliqui complices cadis S. Caroli puniri. duo fuga elapsi.

CAP. 1.
Curtrici
& 28 comp-
lices cadis
S. Caroli &
sunt prae-
cipui

74 **F**ratrem quoque Praepositi Guelricum, quem in mortem ejus conjurasse supra memoravimus, cum aliis fere viginti octo deditiis e carcere productis, a de excelsa turri precipitare fecerunt: sicque homicidæ illi condignis tantæ iniquitati cruciatibus interjerunt. Qui quamvis non omnes consilio vel facto peccaverant æqualiter; iniquitati tamen consentiendo, & iniquis auxilium ferendo, paribus quodammodo iniquitatis nexibus se omnes obligaverant. Et ideo, quorum non abhorruerant jungi consortio, eorumdem non immerito sunt puniti supplicio. Robertum autem, quem & ipsum ex conjuratis fuisse supra ostendimus, quique videm eo quod a populo vehementer diligeretur, & modis quibusdam excusabilior ceteris videretur, tute satis puniri posse non æstimabatur, secum abducere decreverunt. Quem cum Casletum usque perduxissent, & ille reatus sui multam poenitentiam gereret, extra oppidum cum capitis abscissione animadverti fecerunt.

Robertus
capite plectitur
129.

CAP. 2.
Ingrasius
pater quo-
dam,

75 Dum ea geruntur Ingrasius Elnensis unus ex prænominatis conjuratoribus, qui patris sui Theoderici Discamudensis præsidio fretus, usque in id temporis excusationes in peccatis excusaverat, & perfidie suæ tenebris obæcatus, ipsius Regis aspectibus & Comitis impudenter se ingerere non erubuerat, & si quis eum super hoc crimine impetere auderet, viriliter sese defensurum jactaverat, diffidere cepit: & primum quidem apud suos aliquandiu se latendo continuit, ac deinde opportunitatem temporis natus, omnibus postpositis suæ salutis consulere gestiens, e patria profugit, & in terra nostra usque in hæc tempora, me scilicet hæc scribente, nusquam ultra comparuit.

fugit in ex-
ternas regni-
mæ

CAP. 111.
Guillelmus
Viroviacensis
frater

a eade B.
Carolo Vi-
roviacensi
pater:

76 At Guillelmus Viroviacensis, & ipse, sicut aliorum claruit confessione, conjuratorum unus, quem nimirum aliis attentus, & finis ipsius expectatione suspensus, intactum fere reliqueram, iniquitatem suam nequaquam tamdiu occultare valuit. Sed quod in oculo perpetraverat, iudicii continuo manifestis apparuit. Statim enim post Comitis occisionem & thesauri ejus direptionem Viroviacum regressus, non minimam inde secum attulit partem. Verum hoc suæ nequitie fructu in longum lætari permissus non est. Cum enim de adversario dejecto tripudiaret, & de damnis alienis insolenter exultaret, repentinus eum pavor invasit, & terribum de Flandriæ finibus exurbavit. Audito namque quod frater suus c. Lambertus, qui tantum, ut ex fine monachia, quam inde in curia sæpe fati Guillelmi inierat, claruit, innocens erat, super morte Comitis impetere; & quod ipse ab eodem Guillelmo, cui jam per surreptionem

in morte dicitur
pater noster
fugit.

hominum fecerat, diffiduciaretur, timere cepit. Et primum quidem ad defensionem se paravit, se in crastino rex tantum stimulis conscientie cum exagitantibus, cum nemo eum adhuc persequeretur, uxore & paucis suorum, rebusque, quas evehere poterat, secum assumptis, sexto post mortem Comitis die fugam se credidit. Fugit nempe, ut Scriptura dicit, impius nemine persequente.

77 Castellanus autem Curtriacensis, qui antea ei extiterat inimicus, statim ut fugam ejus audivit, armata multorum militum manu monitus, Viroviacum contendit; & omnibus, quæ ipsius fuerant, mobilibus direptis, munitionem totam evertit, & nemine resistente, in tantum ut nec supes in loco remaneret, incendit. Ipse vero cum juxta Tornacum ad villam quamdam devenisset, Tornacensibus cum insectantibus, & comprehendere ac punire tentantibus, uxore, & majore suorum parte, rebusque fere omnibus amissis, viæ equum nactus evasit, & in partes d. Nerviorum, duobus tantum sociis contentus secessit. Ubi monasterium quoddam monachorum adiit: & timore magis, ut postea patuit, humano quam divino compunctus, monachus tonsuram habitumque præsumpsit. Postea vero occasione uxoris, sine consensu cujus hoc fecisse asserbatur, paucis evolutis diebus monachatum deseruit, & ad seculum, & ad arma derelicta sine retractatione mox rediit. In quo quidem facto satis evidenter declaravit, illud Religionis propositum quam fictus arripuerit. Si enim vinculum uxoris vinculum compellebat solvi Religionis, eis quibus tanto abusus fuerat tempore cur non abstinuit armis? Numquid & hoc lex conjugii cogebat? Nequaquam. Nam si vere eum suorum reatum poeniteret, armis relictis, uxori, cum tantum illa maritale debitum exigeret, adherere, & in sudore sui vultus pane suo vesci, districto fatigatus jejunio debuisset. Nunc autem, ut multorum relatione comperimus, iram Dei non solum poenitendo non curat placare, sed corde obstinato excusationes in peccatis excusare, & Deum magis irritans quam placans, peccatis peccata non veretur augmentare. Timendum est igitur ei, & pro eo etiam nobis, ne quia tardat converti ad Dominum, subito veniat ira Dei, & in tempore vindictæ disperdat eum. Forsitan & ideo ibi tamdiu aliis invitis servatur, ut, si tempore sibi indulto non poenituerit, & dono misericordie Dei superbe abusus fuerit, justo Dei iudicio gravius in fine seruiatur. Quod etiam de præfato Ingrasino non absurde sentiri potest. Et hæc quidem omnia infra duos fere post mortem Comiti menses consummata sunt.

Viroviacensis
monasterio

curia
de in via
fugit

d
habitu mon-
achicum ac-
cepit

monachatum
& arma re-
pente

a Quod factum est 5 Maji, & late describitur a Galberto teste ocula. num. 123.

b De eo Larnitius ex Annalibus Flandria: Ingeramus Elnensis abierat porro in Germaniam, & habitabat Moguntia ad Rhenum: quo in oppido controversia incidit ei cum cive quodam, cui inter altercandum vulnus iuxta lumbale, nam mors subsequuta est. Ob facinus ad Prætorum traditus, secumque inclusus, & in flumen projectus obiit, fato criminibus suis debito. Hæc ibi, quæ credidit & descripsit Meyerus, fides sit penes illos.

c Forjan Lambertus ex Reddenburch, de quo familia narratur ejus filium VValterus numeratur a Galberto num. 70 inter capta eorum, qui obsequi detinebantur in turri S. Donatiani.

d Nervios hos bene a Tornacensibus distinguere, & in Hannonia consistere debere, ut hic fit, alius docuit.

e Meyerus & Marchantius tradunt Guillelmum Viroviacensem fugatum a Præfeto Contracensi ex Viroviaco, captum tandem esse in Germanis, atque apud Argentinam longis cruciatibus confectum: uxorem ejus Tornaci vivam desolatam. Fides sit penes auctores.

incurrit
Guillelmi
Forjan
frater
m.

E P I L O G U S

78 **E**cce voluntati vestræ, reverende Pater, imo jussioni, ac Fratrum meorum pix petitioni, prout

A pteut valui, parui: & materiam mei modum ingenti pariter & eloqui, ut in ipso apparet effectu, tanto pe- re transcendentem vel contingere præsument, multo- rum me reprehensioni simul & irrisioni exposui. Etenim stultus dum non loquitur, plerumque sapiens esse cre- ditur. Silentium nempe ejus non tam putatur sensus inopia, quam humilitatis custodia. Unde & ego si o- mnino siluissem, sapiens quidem putari potuissem: sed non eo amplius sapiens fuisset. Nunc autem, quia imperitiam meam scribendo prodidi, sapientes, in quorum manus hæc forte pervenerint, indignabuntur mihi: & alii quidem calumniabuntur insipientem, alii subannabunt præsumptorem, alii idiotam judicabunt, nonnulli quoque stultum merito inclamabunt. Quid ergo erit, Pater sancte, quod me tanta rerum eviden- tia convictum poterit excusare? Possum equidem obe- dientie, vestra mihi auctoritate impositæ, non incon- gruum causam obtendere: sed commodius arbitror ca- lumnias hujusmodi & etiam si quo modo possem evade- re, quam insipientiam meam pertinaciter excusando, tantorum meorum cumulo peccatorum etiam fallaciam ad- dere, fructumque mihi humilitatis adimere, & in fa- B stum me vanitatis inaniter extollere. Utilius enim est mihi, ut sciam insipiens, quod sum, quam ut æstimer sapiens, quod non sum. Illud namque non infructuo- sum humilitatem, istud vero ruinosam superbo pa- rere poterit, quod absit, tumorem. Quem cum omni- bus aliis vitiorum sordibus propitius a me dignetur a- vertere, qui omnem omnino superbiam sua damnavit humilitate, Amen.

a Videtur deesse tolerare aut aliquid simile.

ALIA VITA

apctore Galberto Notario

ex aliquot MSS.

PROLOGUS.

C Um inter regnorum Principes quos circa nos cognovimus, summum gloriæ ac laudis sibi adscribendi studium per militiæ facinora enituisse: & eisdem affectus consimilis ad bene regendum inesset; mi- noris potentie & famæ principabatur Imperator Ro- manorum a Henricus, qui, cum annos plures se- disset, sine hærede diem obiit. Minoris quoque fa- mæ ac virtutis b Rex Anglorum sine liberis dege- bat in regno, quam Comes Carolus Flandriarum Marchio, naturalis noster Dominus & Princeps; qui quod militiæ fama, & generis nobilitatis regio sangui- ne septennis in Comitatu Pater & advocatus eccle- siarum Dei præerat, erga pauperes largus, inter Procures suos jucundus ac honestus, adversus ho- stes crudelis & cautus, qui etiam sine hærede a suis, imo nefandissimis servis, traditus & occisus pro- iustitia occubuit. Tanti quidem Principis mortem descripturus, non elaboravi eloquentiæ ornatum, seu diversorum colorum distinguere modos, sed rerum veritatem solummodo exequi, quæ quamquam stylo arido, tamen memoriæ fidelium scribendo commen- dari peregrinum mortis ipsius eventum. Neque equi- dem locum & temporis opportunitatem, cum animum in hoc opere intenderem, habebam: quandoquidem no- ster locus eodem tempore sollicitabatur metu & angus- tia, adeo ut sine aliorum exceptione tam Clerus quam populus indifferenti periclitabatur occasu & re- rum suarum & vite. Igitur inter tot adversa & angus- tissimos locorum fines, cœpi mentem fluctuantem, & quasi in Euripo jactatam compescere, & juxta scribendi modum cohibere. In qua animi mei exactione una cari-

tatis scintillula, suo igne fota, & exercitata, omnes D virtutes spirituales cordis funditus ignivit, & subse- quenter hominem meum, quem aforis timor possede- rat, scribendi quadam libertate donavit.

a Super hoc igitur mentis studio, quod in eam ar- cto positus & vestro & omnium fidelium auditui in communi commendavi, si quis quidquam obgarrire & detrahare contendat, non multum curo. Securus enim me facit quod veritatem omnibus apertam, qui mecum eodem percellabantur periculo, loquor, & eam posteris nostris memorandam commendo. Rogo ergo & monco, si cui hujus styli ariditas, & hujus opusculi exiguus manipulus ad manus venerit, non de- rideat & contemnat: sed nova admiratione, quæ scripta sunt & Dei ordinatione congesta, nostro solum- modo tempore admiretur, & discat potestates terre- nas non despicere vel morti tradere, quas credendum est Deo ordinante nobis esse præpositas; unde Apo- stolus: Omnis anima omni potestati subjecta sit, sive Regi tamquam præcellenti, sive Ducibus tamquam a Deo missis; tanquam enim non est simulacrum, sed confirmativum: tanquam vero dicitur in Scriptura sancta pro eo quod vere est: sicut est ibi, tanquam sponsus, hoc est vere sponsus. Non quidem prome- ruerant homicidæ & potatores & scortatores & o- E mnium vitiorum servi nostræ terræ ut præficeret eis bo- nus Princeps, religiosus & potens, catholicus, post- Deum pauperum sustentator, ecclesiarum Dei advoca- tus, patriæ defensor, & talis in quo terreni imperii re- liqua potestas bene regendi formam & Deo serviendi materiam assumeret. Videns ergo diabolus ecclesiæ & fidei Christianæ profectum, sicut subsequenter audituri estis, commovit terræ, hoc est, ecclesiæ Dei stabilita- tem, & conturbavit eam dolis, traditionibus & effu- sione innocentium sanguinis.

a intelligitur Henricus V, Ultrajecti anno 1215 mortuus, & Calisto II Papa olim excommunicatus.
b Henricus I Rex Angliæ, de quo actum supra cap. a.
c Videtur sive Brugensis allegat.

CAPUT I.

Illustris in Comitatu gesta B. Caroli Imperii
Romanum & regnum Hierosolymitanum
oblatum.

K Arolus itaque filius a Cnutonis Regis Dacie, F & matre oriundus quæ terræ Flandrensis Co- mitum de sanguine processerat: ea affinitate cognationis a puero in patria nostra altus est usque ad virile robor corporis & animi. Postquam vero militiæ titu- lis armatus est, egregium facinus in hostes arripuit, famam bonam & gloriam sui nominis penes regno- rum potentes obtinuit. Quem quidem per plures annos in Principem peroptaverant Procures nostri, si forte sic evenire potuisset. Igitur Comes Baldwinus ado- lescens fortissimus moriendo nepoti suo Karolo re- gnum simul & Principibus contradidit, & sub fidei securitate commendavit.

4 Cœpit utique majoris consilii prudentia pius Comes de pacis reformatione disponere, leges & jura regni revocare, ita ut paulatim pacis statu undecum- que collecto, in quarto sui comitatus anno, per il- lum omnia florent, omnia riderent, omnia justitiæ & pacis securitate & multiplici jucunditate fruerentur. Tandem videns gratiam pacis omnibus jucundam, in- dixit per terminos regni, ut sub quiete & securitate absque armorum usu communiter degerent, quicum- que aut in foro aut infra castra manerent & conversa- rentur: alioquin ipsis plecterentur armis, quæ ferrent. Sub hac ergo observantia arcus & sagittæ & subse- quen-

AUCTO-
RE GAL-
BERTO
NOTARIO
MSS.

cui veritas
evidens est.

Peter 1.

1

179

a Carolus in
Flandria
educatus.

a Baldwinus,
Comes
Flandriæ
constitutus
successor.

in pacem
non suam
collocat.

Gesta mo-
gis Trium-
phantes
by a for-
tissimus

ab auctore
non pericu-
lo malorum
compositus.

A quenter omnia arma post posita sunt in forinsecis locis, sicut & in pacificis. Qua pacis gratia legibus & iustitiis sese regebant homines, omnia ingeniorum & studiorum argumenta ad placita componentes: ut in virtute & eloquentia rhetorices unusquisque se defenseret, cum impetitus fuisset: vel cum hostem impeteret qua colorum varietate oratorie fucatum deciperet. Tunc vero habuit rhetorica sua exercitia & per industriam & per naturam: erant enim multi illiterati, quibus natura ipsa eloquentiæ modos & rationabiles præstiterat conjecturandi, & argumentandi vias, quibus nullatenus illi, qui disciplinari erant & docti artem rhetoricam, obviare vel avertere poterant. Sed quia iterum suis fallaciis minus cautis fideles & oves Christi in placitis illi conveniunt, Deus, qui omnia ab alto speculatur, corripere fallaces tuos non desepit; ut quibus eloquentiæ bonum præstiterat ad salutem, ipsis per flagella insinuaret, quia eo bono usi sunt ad propriam perditionem.

Imausit ergo Dominus flagella famis, & postmodum mortalitatis, omnibus qui in regno degebant nostro, sed prius terrore signorum revocare dignabatur ad penitendum, quos pronos præviderat ad malum.

Anno ab incarnatione Domini milleno centeno vicefimo quarto, in Augusto mense universis terrarum habitatoribus in corpore solari, circa nonam horam diei apparuit *b* eclipsis, & luminis non naturalis defectus, ita ut solis orbis orientalis obfuscatus, paulatim reliquis partibus ingereret nebulas alienas, non simul tamen totum solem obfuscantes, sed in parte: & tamen eadem nebula totum pererravit solis circulum, pertransiens ab oriente usque ad occidentem tantummodo in circulo solaris essentia: unde qui statum pacis & placitorum injurias notabant, futuræ famis & mortis periculum minabantur universis. Cumque, neque sic correcti sunt homines, tam Domini quam servi, venit repentinæ famis inedia, & subsequenter mortalitatis & irruerunt flagella. Unde in Psalmo, & vocavit famem super terram, & omne firmamentum panis concurre.

Qua tempestate non poterat solito more sese quisque cibo & potu sustentare, sed contra morem tantum panis insumpsit epulator semel in prandio, quantum ante hoc tempus famis in diversis diebus sumere consueverat, atque sic per insolentiam est gurgitatus, & omnes naturales receptaculorum meatus dilenti nimietate repletionis cibi & potus, natura languebat.

Cruditate quoque & indigestione, tabescebant homines, & adhuc fame laborabant, donec spiritum exhalarent ultimum. Multi quoque inflati sunt, quibus cibis & potus fastidiebat; quibus tamen utique abundabant. Quo tempore famis, in media Quadragesima, etiam homines terræ nostræ, circa Gandavum & *d* Legionem & Scaldum fluvios commorantes, carnes comederunt, eo quod panis eis prorsus defecisset: quidam vero ipso itinere cum transitum facerent ad civitates & castra, in quibus paucem sibi compararent, nondum semiperfecto transitu suffocati fame perierunt: circa villas & curtes divitum, & castra seu munitiones, pauperes cum ad eleemosynas misero gressu devoluti venissent, mendicando mortui sunt. Mirabile dictu nulli in terra nostra manserat naturalis color, sed talis pallor affinis & proprius mortis inerat universis. Languebant similiter sani & acri, quia qui sanus erat in compositione corporis, æger effectus est, visa miseria morientis.

Neque sic quidem correcti sunt impii, qui eodem tempore, sicut ajunt, in piissimi Comitis Karoli mortem conspiraverant. At Comes egregius satagebat omnibus modis, pauperes sustentare, eleemosynas largiri in castris & in locis suis, & præfens ipse & per ministros suos. Eadem tempestate centum pauperes in Brugis omni die sustentabat, singulis illorum unum panem admodum graulem tribuens, ab ante Quadra-

gesimam prædictam usque in novam ejusdem anni menses. Similiter in aliis castris suis idem disposuerat. Eodem anno edixerat Dominus Comes quod, quicumque duas mensuras terræ seminarent tempore sementis alteram mensuram terræ seminarent faba & pisa, eo quod hoc genus leguminis citius & tempestivius fructum proferret, unde pauperes citius sustentari potuissent, si famis miseria atque inedia eo anno non cessaret. Similiter per omnem Comitatum suum præceperat, per hoc in futuro consulens pauperibus quantum poterat: illos etiam ex Gandavo turpiter redarguit, qui passi sunt ante ostium domus suæ mori pauperes fame, quos pavisse poterant. Cervisiam quoque interdixit conchi, ut eo levius & melius abundarent pauperes, si a cervisia conficienda cessarent tempore famis cives & incolæ terræ. Nam ex avena panes fieri jussit, ut saltem in pane & aqua vitam continuarent pauperes. Vini quartam sex pro nummis vendi præcepit, & non carius, ideo ut cessarent negotiatores ab abundantia & emptione vini, & merces suas commutarent pro necessitate famis, pro victualibus aliis, quibus levius abundarent & facilius pauperes sustentarent. A propria mensa sibi quidem subtraxit quotidie victum, unde centum pauperes & tredecim sustentabantur: indumenta insuper nova, scilicet *e* camisiam, tunicam, pelles, cappam, braccas, caligas, *f* subtulares, a principio illius Quadragesimæ & devoti jejunii sui, in quo statim traditus in Domino obdormivit, quotidie uni pauperum erogavit: usque ad diem quem obiit in Christo: atque dispensatione tali & misericordie erogatione in pauperes peracta, licet ibat ad ecclesiam, ubi in oratione decumbens psallebat Deo psalmos, ibique audito ex more sacro denarios pauperibus distribuere sic Domino prostratus.

Cumque in Comitatu suo Flandiarum Marchio Carolus pacis & gloriæ decore degeret, *g* Henricus Imperator Romanus diem obiit, & desolatum est regnum Imperii illius & sine hærede exheredatum. Igitur sapientiores in Clero & populo regni Romanorum & Teutonicorum satagebant omnibus modis, quem sibi ad Imperium regni providerent, virum nobilem tam genere quam moribus. Igitur circumspēctis terrarum & regnorum Principibus, considerate inierunt consilium, quatenus illi sapientiores & potentiores in regno, Legatos idoneos, scilicet Cancellarium Archiepiscopi *b* Colonienfis civitatis, & cum eo Comitem *i* Godofridum solenniter transmitterent ad Consulem Flandiarum Carolum, *f* ex parte totius Cleri & ex parte totius populi regni & Imperii Teutonicorum exoptulantes & obsecrantes potentiam & pietatem ipsius, ut Imperii honores & dignitates regias cum suis facultatibus pro sola caritate assumeret. Omnes enim meliores tam in Clero quam in populo eligendum sibi cum iustissimo desiderio expectabant, ut si Deo donante ad ipsos dignaretur ascendere, coronatione & Imperii exaltatione unanimiter sublimarent, ac Regem illum lege prædecessorum Catholicorum Imperatorum constituerent.

Cumque legationem & exoptulationem audisset Carolus Comes, consilium cum nobilibus & Patribus suæ terræ subiecit, quid super hoc ageret. At illi, qui ipsum iusto amore, & dilectionis virtute dilexerant, & ut patrem venerabantur, cœperunt dolere, & discessum ejus de flere, & ruinam patriæ gravem fore, si forte eam desereret. Tandem illi traditores pessimi, qui vitæ ipsius inimicabantur, consuluerunt ei, ut regnum & ejus honores præriperet inter Teutonicos, persuadentes ei quantæ gloriæ & quantæ famæ sibi foret Regem Romanorum esse. Laborabant miseri illi, qua astutia, quibus dolis carerent eo, quem postmodum, dum amovere non poterant viventem traderunt, pro lege Dei & hominum cum ipsis decertantem. Remanet itaque in Comitatu suo Carolus Comes

pro

C A P U T I I.

Odis in S. Carolum concitati occasio.

A pro expostulatione suorum dilectorum, pacem & salutem patriæ, quantum in se erat, omnibus demandans & constituens, catholicus, bonus, religiosus, cultor Dei, hominumque rector providus. Qui cum secularis militiæ facinora acturus foret, non habebat hostes circa terram suam, siue in marchis, siue in confiniis & terminis suis: quia timebant eum, aut pacis & dilectionis fœdere conjuncti, potius munera & donaria in invicem transmiserant, sed certamina militiæ secularis pro honore terrarum suarum, & pro exercitio militum suorum apud aliquem Comitum vel Principum Normanniæ vel Franciæ, aliquando vero ultra regnum Franciæ arripuit, illicque cum ducentis equitibus tationes exercuit: qua in res famam suam, & Comitatus sui potentiam ac gloriam sublimavit. Quidquid ergo levitatis hujus culpa deliquit, elemosynarum multiplici redemptione apud Deum emendavit.

9 Hujus quoque vitæ tempore contigit & Regem Hierosolymorum in captivitatem Saracenorum cucurrisse, & desolata sedebat civitas Hierusalem absque Rege suo: quem, sicut didicimus, Christiani nominis milites, qui militiæ Christianæ ibidem studuerant, odio habebant, eo quod tenax & parcus fuisset Rex ille captus, nec bene rexisset populum Dei. Inierunt ergo consilium, & communi consensu litteras direxerunt Comiti Carolo, ut ascendens Hierosolymam, regnum Judææ assumeret, & in loco & in sancta civitate imperii catholici coronam dignitatemque regiam possideret. Noluit igitur, super hoc accepto fidelium suorum consilio, deferre patriam Flandriarum, quam vita comite bene rector foret, & satis melius quam adhuc rexisset, nisi traditores illi pessimi pleni dæmonio, Dominum & patrem plenum spiritu pietatis & consilii & fortitudinis enecassent. Proh dolor, quod tantum virum ab ecclesia Dei tollerent, de quo Regem Ecclesiæ & populus Orientalis Imperii & Hierosolymorum civitas sancta simul cum populo Christianorum peroptaverat & disposuerat, simulque expostulaverat constituere.

a Cant, Cauto aut Canutus, promissus Reges Danie appellati: horum pater B. Caroli S. Canutus ejus nominis quartus fuit.

b Eclipsin hanc inter alios Astronomos annotavit Seribus Caliphus, ut ab Anglicis scriptoribus observatam contigisse 27 Augusti, eamque accurate describit.

c Anno 1125, biennio ante obitum B. Caroli, uti indicat Guizerus.

d Legio, alii Legia & Lifa, Gandavi Scaldi immiscetur.

e Camisia pro indurto usurpata olim in Lege Salica tit. 6, & apud Fortunatum lib. 1 Vita S. Radegundis. Unde postea in lingua hodierna Francica, qua illis temporibus necdum erat, vox chemise exorta. Forte olim Cama, uti jam Hispanis, in usu fuit apud Gothos & antiquos Germanos pro lecto, & Camisia dicta sit vestis, in qua dormitur.

f Subulares in antiquis codicibus, an Subtulares substituentur, ut sint tales, quasi sub talis. In Vita S. Gudila 8 Januarii num. 8 Subtulares legitur, ubi Garmenstius subulares arbitratur restituendum: sed mutata solum vocali facile vocet ista possunt confundi.

g Henricus V anno 1125 feria quinta in Pentecoste Ultraje-cti vitam cum regno amisit. Anselmus Gemblacensis in Chronico. Biduo post aliqui obiisse afferunt.

h Colonienfis Archiepiscopus erat Fredericus, ab anno circiter 1100 aut paullo citius, usque ad annum 1131, qui Lotharium Saxonem 23 Septemb. hujus anni 1125 Imperatorem Aquif-grani coronavit. Ab illo S. Norbertum sacris Ordinibus institutum fuisse tradit Anonymus exaratus in hujus Vita.

i Comes Godefridus videtur esse Namurcensis, frater S. Alberti Episcopi Leodiensis, quem cum dictus Fredericus Archiepiscopus Colonienfis contra intrusum Alexandrum consiliiisset, Godefridus Comes armis defendit.

k Balduinus filius Comitis de Reiffa, Balduino fratre Godefridi Bullonii anno 1118 mortuo, factus est Rex Hierosolymitanus, dein anno 1123 captus, ac non diu post liberatus. Scripserat expeditionis Terra sancta hunc fuisse laudant, ut videatur hic ex fama publica de rebus proci a Flandria gestis nonnulla relata.

DEfficiunt quidem mihi vires animæ, & ejus memoria simulque major vis in anima, scilicet ratio ad laudandum bonum Consulem Carolum: cujus meritis impares omnes estis vos terrarum Principes, minus potentes, imperiti, indiscreti, incompositi moribus. Nam talis erat Comes Carolus in fine vitæ apud religiosos filios Ecclesiæ, qualis in meritis suis præcellerat rectores & plures Philosophos fidei Christianæ: & quamvis olim peccator & criminofus fuerit, in fine vitæ bonæ ex penitentia fructu omnia cooperabantur ei in bonum & salutem animæ perpetuam. Unde & ille ait, Odis Mo-
ratio ad laudandum bonum Consulem Carolum: cujus meritis impares omnes estis vos terrarum Principes, minus potentes, imperiti, indiscreti, incompositi moribus. Nam talis erat Comes Carolus in fine vitæ apud religiosos filios Ecclesiæ, qualis in meritis suis præcellerat rectores & plures Philosophos fidei Christianæ: & quamvis olim peccator & criminofus fuerit, in fine vitæ bonæ ex penitentia fructu omnia cooperabantur ei in bonum & salutem animæ perpetuam. Unde & ille ait, Odis Mo-
dicique beatus, ante obitum nemo supremaque funera debet. Et Apostolus: Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. In sacro loco igitur, & in sacris orationibus, & in sacra cordis devotione, & in sacro Quadragenarii tempore, & in sacra elemosynarum largitione, & ante sacrum altare, & inter sacras reliquias S. Donatiani Archiepiscopi Remorum & B. Basilii Magni & S. Maximi trium mortuorum suscitatoris, canes immundi, dæmonio pleni, servi Domini suum jugulaverunt. Nemo quippe ita est absurdus, ita hebes, ita stolidus, qui non adjudicaret traditores illos pœnis infimis & inauditis; qui inaudita traditione Dominum suum, ipsi servi, qui observasse debuerant, disperdiderunt. Igitur mirandum erat & singulariter memorandum, quod & multos viderimus Imperatores, Reges, Duces, ac Consulares viros, nullum vidimus vel audivimus adhuc, quem ita deceret fuisse dominum ac patrem, advocatum ecclesiarum Dei, sicut ipsum condecuit. Sciebat enim esse Dominus, pater, advocatus, pius, mitis, exorabilis, ad honorem Dei & decorem ecclesiæ idoneus, quod vere satis probabile est, quia post mortem tanti viri protestati sunt super ipsius meritis omnes, & amici & inimici, extranei & vicini, nobiles & ignobiles, & cujuscumque terræ habitatores, qui saltem egregiam famam de ipso audierant, quanti meriti foret credendus apud Deum & homines, qui propter justitiam Dei exequendam, & propter salutem eorum quos regebat, more christiani Re-
toris occubuit. Quem homines suæ pacis super illum magnificantes supplantationes tradiderunt, ut in Psalmo, Etenim homo pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationes.

11 Postquam igitur clementia Dei flagella subtraxerat, & molestiam temporis prorsus remotam frustra-
verat, corpit suæ dignationis copiam terris commodare, & jussit vegetabilitate frugum horrea repleri, vino & ceteris victualis mundum redundare, & quadam amœnitate temporum, jussu divino tota terra rethoruit. Volens itaque Comes pius iterum revocare honestatem regni, perquisivit, qui fuissent de pertinentia sua proprii, qui servi, qui liberi in regno. Dum placitorum negotia agebantur, sæpe Comes præsens aderat, audiens de disceptatione libertatis secularis & conditione servorum, scilicet quod in magnis negotiis & generalibus causis liberi responsa non dignabuntur reddere servis. Quos quidem Comes de pertinentia sua perquirere poterat; sibi vindicare laborabat. Unus Præpositus Bertulfus Brugensis, & frater ejus Castellanus in Brugis, cum nepotibus suis Bordiardo, & Roberto, & Alberto, & ceteris de illa cognatione præcipuis, elaborabat omni astutia & ingenio, quomodo a servitute & pertinentia Comitum sese absenteret & subterfugeret: nam & ipsi de Comitum pertinentia erant conditione servili.

A 12. Accepto tandem consilio Præpositus ille nepotes suas nobiles, quas educaverat in domo sua, militibus liberis in conjugium tradidit; ut quasi occasione illa nubendi, ad libertatem secularem quodammodo accederent ipse & sui. Sed contigit quod miles, qui neptem Præpositi duxerat in uxorem, ad singulare bellum alium quemdam in præsentia Comitis appellaret militem, qui secundum suæ cognationis propagationem liber erat: at appellatus indignationis sibi repulsa viliter respondit: scilicet se non fuisse de servili conditione imo liberæ dignitatis, secundum lineas sui generis propagatum, & ob hoc ad bellum singulare non se fore parem appellanti congressurum. Quicumque enim secundum jus Comitum ancillam liber in uxorem duxisset, postquam annuatim eam obtinisset, non erat liber: sed ejusdem conditionis erat effectus, cujus & uxor ejus. Indoluit ergo miles ille, qui propter uxorem suam libertatem amiserat, per quam liberio rem se fore crediderat, cum eam accepisset. Indoluit ergo Præpositus & sui: & ideo enitebantur omnibus modis se subtrahere a servitute Comitum. Igitur cum veritatis indicio, & seniorum regni relatu, Comes intellexisset, quod sibi sine cunctatione pertinuisent, conabatur ipsos suæ servituti vindicare: & tamen quia Præpositus & cognati ejus a Comitum prædecessoribus, usque ad hoc tempus de servili conditione non interpellati nec pulsati sunt, quasi sopitum & multis temporibus neglectum foret, omnium oblivioni tradebatur, nisi in prædicta belli appellatione, ad recordationis veritatem revocatum fuisset.

B 13. Ceterum Præpositus cum tota nepotum successione post Comitum in regno potentior, & fama atque religione gloriosior, se liberum fuisse & cognationis tam antecessores quam successores suos confirmabat, & quidam superstitione & arrogantia sic se contendebat. A Comitibus igitur mancipatione & pertinentia se & suos subtrahere consilio & potentia laborabat, & ideo sæpe improperebat Comitibus sic: Ille Carolus de Dacia nunquam ad Comitatum conscendisset, si ego voluissem. Nunc ergo, cum per me sit Comes effectus, non recordatur quod bene sibi fecerim, imo laborat prorsus me cum toto genere meo retorquere in servum, perquirens a senioribus utrum simus ejus servi: sed quærat quantum velit, nos semper erimus & sumus liberi, & non est homo super terram qui possit nos constituere servos. Frustra tamen jactanter loquebatur: nam Consul præcautus detractionem Præpositi & suorum intellexerat & fraudem simul, & traditionem audierat. Quandoquidem defensionis suæ effectum habere non poterat Præpositus & sui, quin libertate sibi usurpata carerent; maluit ipse cum tota nepotum successione perire quam servitute Comitum mancipari. Perverso tandem & nefandi consilii dolo cœperunt de morte piissimi Consulis seorsum tractare, & tandem locum & oportunitatem occidendi illum prætere.

C 14. Latus ergo Præpositus erat, quod lites & seditiones ortas inter nepotes suos & Thancmarum, cujus parti justæ Comes favebat, occasiones haberet tradendi Comitum: nam universos milites provinciarum nostrarum tum pretio tum potentia tum petitione acciverat in auxilium nepotum suorum contra Thancmarum. Quem quidem obsedit circumquaque in loco, quo se vallaverat, & tandem collecta manu invasit validissime obsessos, & claustra portarum confringens detruncavit pomeria & sepes inimicorum suorum. Absens tamen, & quasi nihil fecisset, consilio & dolo omnia fecit, omnem benevolentiam a foris prætendebat: & inimicis dicebat, sese dolere quod nepotes sui tot lites, tot homicidia peragerent, quos quidem ad omnia nefaria animaverat. In congressione ergo prædicta utrimque ceciderunt eo die plurimi vulnerati & mortui. Quod cum intellexisset

Præpositus quod jam congressio fieret, ipsemet descendit ad carpentarios, qui in claustris fratrum operabantur & iussit ferramenta eorum scilicet secures illuc deferri, quibus detruncarent currem & pomeria & domos inimicorum suorum. Misit ergo per singulas domos in suburbio ad colligendas secures, quæ illuc citissime delatae sunt. Cumque in nocte redissent nepotes ejus cum quingentis militibus armigeris & peditibus infinitis, induxit eos in claustrum & fratrum refectorium: in quo refecit universos, diverso ciborum & potuum apparatu, & super hoc latus & gloriosus erat. Cumque assidue sic affligeret inimicos, & maximam in eis expensam faceret, qui nepotes suos juvarent; cœperunt primo armigeri, postea milites de prædari rusticos, adeo ut pecudes & armenta villicorum raperent & devorarent. Quidquid in suum usum possederant rustici, hoc nepotes Præpositi violenter rapiebant & suorum sumptui deputabant. Sed a principio regni nullus Comitum perpeffus est rapinam fieri in regno, eo quod maxima mors & pugna inde contigisset.

E 15. Audierunt ergo rustici Comitum venisse apud Ipram, ad quem nocte & clanculo usque ad ducentos transierunt, pedibusque ipsius convoluti obsecrantes paternum & consuetum ab eo auxilium, ut res ipsorum reddi juberet, scilicet pecudes & armenta, vestes & argentum, insuper omnem ceteram suppellectilem domuum suarum, quæ omnia rapuissent nepotes Præpositi, & illi qui in expeditionem illius obfidionis cum illis & nocte & die pugnassent. Quas proclamarum conquestiones Comes graviter ferens, convocavit Consiliatores suos & plures etiam, qui de cognatione Præpositi fuere, perquirens ab eis qua vindicta & quo rigore justitiæ hoc facinus justificaret. At illi consilium dederunt, ut sine dilatione domum Borsardi incendio destrueret, eo quod rapinam in rusticos Comitum exercuisset: atque ideo maxime consiliati sunt domum præfatam destrui, quæ quamdiu flaret, tamdiu lites & rapinas Borsardus insuper & homicidia perageret, & sic viciniam illam prorsus vastaret. Descendit ergo super hoc consultus Consul, & incendit domum & funditus mansionem ejus destruxit. Tunc ille Borsardus & Præpositus & ipsorum complices ultra modum indoluerunt; tum quia Comes in hoc facto videbatur consensum & auxilium præstitisse inimicis eorum; tum quia Comes quotidie ipsos de servili conditione pulsaret, & ad sibi mancipandos omnimodo laboraret.

F 16. Sicque domo conflagrata, Comes Brugas ascendit. Concessa igitur domo cum confedisset venerunt ad eum, qui familiares erant ei & præcautum reddiderunt dicentes; quod nepotes Præpositi cum traderent, eo quod jam occasionem aptam prætenderent a conflagratione domus præfatæ, quamquam, etsi hoc non fecisset Comes, non minus tamen ab illis traderetur. Postquam vero Comes cœnaverat, ascenderunt coram eo intercessores ex parte Præpositi & nepotum ipsius, qui exorarent Comitum ut indignationem suam ab eis averteret, & sub amicitia sua miseratus eos reciperet. At Consul omnia iusta se cum illis acturum, & misericorditer etiam respondit, si lites & rapinas postponere deinceps voluissent, & meliorem domum insuper restituere Borsardo se debere promisit. In loco tamen, in quo domus combusta est, jurabat, se Comitatum obtinente, amplius Borsardum nullam possessionem obtenturum, eo quod usque tunc juxta Thancmarum manens, nunquam nisi lites & seditiones in hostes & in cives cum rapina & rade ageret. Qui vero intercessores fuere partim consilii traditionis, non multum super reconciliandis vexabant Comitum, & quando propinatum ibant ministri, rogabant Comitum, ut de vino meliore afferri juberet. Quod cum ebibissent, sicut potiores solent, rogabant semel sibi propinari, & abundanter adhuc, ut postea

A posteriore licentia & ultima a Consule accepta, quasi dormitum abirent: & jussu Comitum abundanter propinatum est omnibus illis qui aderant, donec accepta licentia ultima ipsi abiissent.

a Servantur etiam nunc reliquia horum Sanctorum Brugis in Reliquio & summa veneratione & argenteis mantelulis aut capisibus inclusis, quos ipsi ibidem non absque admiratione eximii splendoris intus sumunt. S. Denatianus est urbis & diocesis totius Patronus, eoque templum Cathedralis sacrum. Festus illi dies etiam in populo est viz Octobris, quando de Translatione ejus corporis agimus.

b S. Basilii pars magna spina dorsi, ut nobis dictum, adferatur. At S. Maximus duo costae, crux, duo ossa brachii, & quinque ossa digitorum. Ita Sanders lib. 2. Brugorum. Calium S. Maximus 27 Novemb. J. Basilii 14 Junii.

c Robertus frater Borhardi, infra num. 26 dicitur in velitatione occisus.

d Albertus in Vita per Anonymum Donum dicitur filius Roberti Castellani, ergo Borhardi & dicti Roberti patruelis. De eo nulla amplius mentio fit.

C A P U T I I I.

Conspiratio nocturna in eadem S. Caroli. Hujus enorme scelus ponderatum.

17 Igitur Isaac & Borhardus & VVilhelmus ex

Vervi, Ingrannus & eorum complices, accepto assensu a Praeposito, quod nec necessitate divinae ordinationis per liberam voluntatem quidem facturi erant, accelerabant: nam statim hi, qui mediatores & intercessores erant inter Comitem & nepotes Praepositi, concessa domo ejusdem Praepositi denunciaverunt responsum Comitum; scilicet quod nullam gratiam potuissent acquirere aut nepotibus aut eorum fautoribus praedictis, sed hoc solum cum eis ageret, quod justitiae distributione censura Primatum terrarum constituisset. Tunc Praepositus & sui nepotes ingro cameram abeuntes, accitis quos voluissent, custodiente ipso Praeposito cameram januam, dederunt dexteram in invicem, ut traderent Consulem, & ad hoc facinus advocaverunt Robertum puerum, convenientes illum, ut daret dexteram, id idem simul cum ipsis peracturus, quod & ipsi peractum irent, pro quo & dexteram in invicem contradidissent. At puer nobilis animi virtute praecautus animadvertebat grave fore, pro quo ipsum urgerent: restitit nolens ignoranter in taxationem illorum subduci, nisi praesciret quid rerum acturos sese confirmaissent, & cum adhuc cogerent illum, subtrahens se exire januam festinabat.

Sed Isaac & VVilhelmus & ceteri proclamabant Praeposito, qui tunc janitor erat, ne Robertum exire permitteret, donec jussu ipsius coactus, quod ab eo postulassent, perageret. Statim Praepositi blanditiis & minis juvenis circumventus rediit & dedit sub eorum conditione dexteram, ignarus quidem, quid cum illis acturus foret, & statim confirmatus cum traditoribus requisivit quid fecisset. At illi: Comes iste Carolus laborat omnibus modis ad destructionem nostram, & ut in servos sibi nos vindicet, festinat: cujus traditionem jam conjuravimus: & debes amodo nobiscum eandem traditionem tam consilio quam opere peragere.

18 Igitur terribis puer & totus in lacrymas fusus, ait: Absit a nobis ut dominum nostrum tradamus & patriae consulem. Imo revera, si non desistitis ego vadam & aperte traditionem vestram Comiti & universis eloquar, nec super hoc pacto consilium vel auxilium, volente Deo, unquam praestabo. At illum fugientem ab eis, violenter retinuerunt, dicentes: Audi amice, quasi serio facturi essemus praefatam traditionem, jam eam intinuvimus: ut per hoc probaremus, utrum in aliquo gravi facto nobiscum velis permanere. Est quidem aliud quiddam, quod adhuc tibi celavimus, causa cujus obligatus es nobis fide & taxatione, quod in futuro dicemus.

19 Igitur cum dies obvenisset obscura valde & nebulosa, ita ut hactenus longitudine nullus a se discernere posset rem aliquam, clanculo servos aliquot misit Borhardus in curtem Comitum, praecavere exitum ejus ad ecclesiam. Surrexerat quidem Comes multo mane, & distribuere pauperibus, sicut consueverat, in propria domo, & sic ad ecclesiam ibat. Sed sicut referebant Capellani ejus, nocte cum in lectum se composuisset ad dormiendum, quadam vigilantia sollicitudine laborabat, mente quidem confusa & turbata, ita ut multiplici rerum meditatione pulsatus, modo in altero cubans latere, modo residens in stratu totus languidus sibi ipsi videretur. Cumque in itinere versus ecclesiam B. Donatiani processisset, servi qui ejus exitum praecavebant recurrentes, denunciaverunt traditoribus Consulem in solarium ecclesiae conscendisse cum paucis. Tunc ille furibundus Borhardus & milites & servientes ejus, simul acceptis gladiis nudis sub palliis, persequabantur Comitem in eodem solario: dividentes se in duas partes, ita ut ex utraque via solarii nullus eorum aufugeret quos tradere voluissent: & ecce Comitem prostratum suo more juxta altare in humili scabello viderunt, ubi Deo psalmos decantabat & orationes devotus, simul & pauperibus denarios erogabat.

mus: & quasi in risum conversi, dissimulabant traditionem. Descendit utique in locum suum unusquisque illorum, exeuntes a camera. & Isaac cum eadem domum venisset, quasi dormitum ibat (expectabat enim silentium noctis) & mox conscenso equo rediit in castrum, descendens in hospitium Borhardi & evocans eum ceterosque quos voluit, seorsum descenderunt in aliud hospitium, scilicet VValteri militis. Et cum introissent, ignem prorsus qui in domo erat extinxerunt, ne forte per ignem accensum innotesceret expergestis in domo, qui essent, & quid negotii contra morem illa noctis tempestate agerent. Securi igitur in tenebris consiliabantur traditionem fieri statim in mane, eligentes de familia Borhardi animosiores & audaces ad hoc facinus, & spondebant eis divitias multas. Militibus vero qui interficerent Comitem & marcas quatuor, & servientibus qui idem agerent marcas duas obtulerunt, & confirmaverunt sese nequissima rerum taxatione. Reversus est itaque Isaac in domum suam circa crepusculum diei, postquam suo consilio ceteros animaverat & promptos ordinaverat in tantum scelus.

20 Et sciendum quam nobilem virum & egregium Consulem tradiderunt servi impiissimi & inhumani. Meliores & potentiores qui a principio sanctae Ecclesiae, sive in Francia, sive in Flandria, sive in Dacia, sive tandem sub Romano imperio floruerunt, progenitores ejus fuerunt, de quorum traduce Comes pius nostro tempore concretus & in virum perfectum a puero educatus, numquam paternos & regios excessit nobiles mores & naturales vitae honestates. Cumque ante comitatum multa insignia & egregia fecisset, arripuit sanctae peregrinationis viam Hierosolymorum, atque maris profunda transnavigando, tandem post multa pericula & vulnera pro amore Christi saepe perpessa, voto peroptato & letissimo, in Hierusalem ascendit, ubi etiam contra hostes Christianae fidei strenue dimicavit, & sic, veneranter adorato Domini sepulchro, repatriavit. In qua peregrinationis necessitate & angustia didicit pius Domini vernaculus, sicut in Comitatu sedens saepe retulit, quanta egestate pauperes laborarent, qua superbia divites extollerentur, & tandem quoca totus mundus miseris concuteretur: unde condescendere solebat egenibus, & fortis fieri in adversis, non elevari in prosperis, & sicut Psalmista docet: Honor regentis judicium diligit, judicio Principum & virorum prudentum Comitatum regebat.

A 21 Cumque tam gloriosi Principis martyrium vita suscepisset, terrarum universi habitatores infamia traditionis ipsius perculsi, nimis indoluerunt, & mirabile dictu, occiso Consule in castro Burgenſi in mane unius diei scilicet feriaz quartæ fama impiæ mortis ejus in Londonia civitate, quæ est in Anglia terra, secundo die postea circa primam diei perculit cives, & circa vespæram ejusdem secunda diei Laudunenses turbavit, qui in Francia a nobis longe remoti sunt. Sicut didicimus per scholares nostros, qui eodem tempore Laudunum studuerunt, sic etiam per negotiatores nostros intelleximus, qui eodem die Londoniæ mercaturæ intenti fuerunt. Intervalla ergo, vel temporum vel locorum prædictorum nec equo, nec navigio quisquam transiisse tam velociter poterat.

B 22 Ad hoc quoque traditionis facinus peragendum, dispensatum est a Deo, ut audaces & præsumptuosi de sanguine prædecessorum Præpositi Bertulfi relinquerentur, ceteris morte præventis, qui potentes in patria dum viverent, fuerunt personæ graves, & divitiis affluēbant, sed prædictus Præpositus in Clero severitate gravissima debebat & non modice superbus. Nam sui meritis erat cum in præsentiam ejus aliquis accessisset,

quem optime novisset, ut superbia animi sui dissimulante, ex indignatione juxta se sedentes interrogaret, quisnam esset: at tunc primum si placuisset ei, accitum salutaret. Cum vero alicui præbendam vendidisset canonicam, nulla electione canonica imo violenter illi investituram dedit. Non enim aliquis Canonicorum suorum audebat vel tacite ipsam redarguere vel aperte. In prædicto Fratrum loco ecclesiæ B. Donatiani Canonici valde religiosi & perfecte litterati olim, scilicet in principio Præposituræ hujus arrogantissimi Prælati, fuerunt, qui ejus superbiam reprimentes, consilio & doctrina Catholica constrictum tenebant, ne quid inhonestum in ecclesiâ præsumeret. Postquam vero in Domino obdormierunt, relictus sibi ille Præpositus, ad quidquid sibi videbatur, & quo eum impetus arrogantiz impulit, ferebatur. Siquidem cum esset caput sui generis, nepotes suos ad modum enervatos, & tandem militia præcinctos omnibus in patria præferre studuit, & ut fama eorumdem ubicumque innotesceret, laboravit: unde ad lites & seditiones cognatos suos armavit, hostes eis quos impugnarent opposuit, ut sic fama per universos volaret, scilicet quantæ potentiz ac virium ipse & nepotes ejus fuissent, cui nullus in regno resisteret vel prævaleret. Tandem de servorum conditione pulsatus in præsentia Comititis, & simul a Comite ad hoc elaborante, ut probaret eum cum tota successione servum fuisse, sugillatus, sicut prædictum est; satagebat qua fuga & qua astutia sese servituti opponeret, & qua virtute libertatem usurpatam conservaret. Et cum aliter oblitatus non posset, traditionem, quam diu detrectaverat, tam inter suos quam inter regni Patres nefando exitu consummavit per se & per suos.

C 23 Sed piissimus Deus iterum suos revocare dignatus est per terrorem signorum: nam circa viciniam nostram in fossatis aquæ cruentæ apparuerunt in signum futuræ cædis, per quod a suo scelere evocari poterant, si indurato cordis zelo non conspirassent in tradendo Comititem. Insuper sæpius conferebant, si Comititem interficerent, quis eum vindicaret; & quamvis ignorarent quid dicerent, Quis infinitum nomen, infinitos, & qui sub certo numero non adscriberentur, notavit; quandoquidem Rex Franciæ cum gravi exercitu & simul Principes terræ nostræ cum infinita multitudine, ad vindicandam Consulis piissimi mortem, convenerunt. Sed adhuc nondum hujus fati miseria devoluta est ad finem: quin de die in diem non desinant vindicare præfectam Comititis mortem, in omnes suspectos & reos & ubicumque profugos & exules.

D 24 Nos itaque terræ Flandiarum incolæ, qui Consul & magni Principis mortem dessemus, vitæ ejus memores obsecramus, monemus & rogamus, ut audita vera & certa descriptione & vitæ & mortis ipsius, quicumque audiveritis, deposcatis animæ ejus vitæ æternæ gloriam & beatitudinem cum Sanctis perennem. In hac passionis subscriptione consequenter inveniet lector distinctiones dierum & gestorum, quæ in ipsis facta sunt diebus, usque ad vindictam subnotatam in fine operis, quam solus Deus exercuit in Principes terræ, quos ab hoc seculo mortis distractione exterminavit, quorum consilio & auxilio traditio incepta est & ad finem usque perducta.

a Ut narratio præcedentis & hujus capitis plane congruat cum illis quæ Gualtero imo & Sugerio descripta retulimus, ita toto cælo discrepant ab illis, quæ in Annalibus vernaculis Flandriæ, in Formula proclamationis Brugenſis, & in Commentario Lervæsi congesta sunt. Nonnulla in Commentario prævio attingimus. **b** Robertus puer, filius Roberti Castellani, frater Bertulphi Præpositi. Ac cognomen illi patrique Puer, seu Belgicus Kindt, datum, quo agnomine varia familia appellantur? Nimirum mentio fit in dictis Annalibus aliisque fabellis. Contra Mejerum cum filio etiam patrem Robertum; sed ante 12. aut plures annos mortuum, ut ex supra dictis constat.

c Lervæsius hanc conspirationem Ipris factam ait die 5. Januarii, & hac ex fabulosis Annalibus.

d Quomodo marca debeat estimari, non facile fieri potest. Matthæus Parisius in Historia ad annum 1235. asservit computari quamlibet marcam 12 solidis & 4 sterlingis. Sed varia apud singulas gentes videtur estimatio fuisse.

e Londunum in Picardia superiore ad confinia Campaniæ est; dicitur etiam Lugdunum Clavatum vulgo Laon. Procul inde ad confluentiam Araris & Rodani est imperium nobilissimum Lugdunum.

CAPUT IV.

Cædes S. Caroli & quatuor aliorum. Aliquorum fuga aut captivitas.

A 25 Anno milleno centeno vicesimo septimo, a festo Nonas Martii, secundo die scilicet post introitum mensis ejusdem, præteritis duobus diebus de secunda hebdomade Quadragesimæ, feria quarta subsequenter lucente, & Concurrente quinto, epacta sexta, circa mane, dum pius Comes Brugis in ecclesiâ B. Donatiani, Remorum quondam Archiepiscopi, in oratione decumberet, ut matutinalem Missam audiret; ex pia consuetudine elemosynarum suarum largitiones pauperibus erogabat, fixis oculis ad legendos Psalmos & manu dextra porrecta ad largitiones elemosynarum: & plures enim denarios Capellanus suus, qui hoc procurabat officium, Comiti apposuerat, quos in orationis actione pauperibus distribuēbat. Primæ horæ quoque obsequium finitum erat, & de Tertia hora responsum finitum, quando Pater noster oratum est, quando Comes more suo officiose & aperte legendo orabat, tunc tandem post tot consilia & juramenta & securitates inter se factas, primum in corde homicidæ & traditores pessimi Comititem devote orantem & elemosynas dantem, Divinæ majestati suppliciter prostratum, gladiis confossum & sæpius transverberatum, mortuum dimisere: sic sui sanguinis rivulis a peccatis abluto, & in operibus bonis vitæ cursu terminato, martyrum palma Deus Comititem donavit. In supremo ergo articulo vitæ & mortis accessu, vastum dignissime atque regales ad cælum manus inter tot verbera, ictus gladiatorum, quantum potuit, converterat, sicque suam Domino universorum spiritum tradidit, & seipsum Deo obtulit sacrificium matutinum. Jacobat quidem corpus cruentum tanti viri & Principis solum, sine veneratione suorum & debita reverentia servorum. Unde quicumque eventum ejus mortis audierunt, miserandum funus lacrymis cæcuti, tantum Principem illo mar-

A martyrii sine functum Deo commendaverunt desle-

Thomardus
Burgundus
Castellanus
cumque
ocisus re-
longum

26 Occiderunt quoque Castellanus ex Brudburch, prius ad mortem vulneratum, postea per pedes a solario, in quod conscenderat Comes & ipse, viliter detractum, in januis ecclesie foras gladiis dismembrabant. Hic tamen Castellanus confessionem peccatorum suorum Presbyteris ecclesie ipsius confessus, Corpori & Sanguini Christi communicatus est more Christiano. Nam statim occiso Comite, gladiatores illi, relicta Comitris gleba, & ad mortem Castellano isto reducto in solario, excursus fecerunt in hostes illos qui erant presentes de curia Comitris, ut eos vagantes in castro interficerent, sicut vellent. Henricum militem quendam, quem suspectum habebat Borsardus de morte fratris sui nomine Roberti, fugabant in domum Comitris. Qui prostratus est pedibus Castellani c haret, qui & ipse in eandem, domum cum suis conscenderat ad eam obtinendam, suscepitque Henricum & simul cum eo fratrem VValteri ex Locris, & ab invadentibus illos vitæ conservavit.

duo servavit
a Castellano
Henrici

27 Ipso momento proditi sunt eisdem gladiatoribus duo filii Castellani ex Brudburch, interim in solario ecclesie peccata sua Sacerdotibus confitentes: quorum scilicet filiorum militia bene apud omnes & simul eorum conversatio commendabatur. VValterus & Giselbertus dicti sunt, fratres genere, militia pares, elegantioris formæ nobilitate digni ut ab omnibus amarentur qui eos agnovissent. Qui mox audita exde in Comitrem & patrem, suffugere satagebant: sed illos apud d Harenas in exitu suburbii persequabantur equo excurrentes post illos traditores pessimi. Quorum alterum fratrem, Eric nomine, nefarius miles, annis quidem illorum qui Comitrem tradiderant, ab equo, quo insidens fugeret, deiecit, & dejectum simul cum persecutoribus interfecit. Alterum quoque fratrem, in ostio hospitii sui in fugam proficientem, ex opposito ei occurrentes gladiis traxerunt. Quem unus civium nostrorum, nomine Lambetrus Beraxin, cadentem securi sua quasi lignum aliquod detruavit: sicque illos frutes occisos beatitudini sanctæ, quæ in supercelesti vita est, transmissit.

interim
duo filii
Thomardus

28 Ceterum Riquardum ex e VVoldman illius opidi virum potentem (cujus filiam nepos duxerat Thancmari, contra quem lites & seditiones hæcenus Præpositus & nepotes ejus exercitaverant) per leugam unam persequabantur fugientem, qui cum suis militibus ad Comitris curiam ascenderat, sicut plures Principum qui eodem die sese præparabant ad curiam ituros. In qua persecutione frustrati proditores, redierunt usque in castrum, in quod Clerus & populus loci nostri confluerant, & attoniti quidem pro eventu rerum vagabantur. Qui vero in Comitris amicitia prius, scilicet dum viveret, confiterant, timebant proculdubio & ad horam latitantes ab aspectu illorum traditorum declinabant. Qui vero de curia Comitris ab amicitia ejus pendebant, in fugam celeriter conversi, interim dum tumultuabat populus, fugerunt. Gervasius Camerarius Comitris, quem priorem ad vindicandum Domini sui mortem dextera Dei armavit, interim versus Flandrenses cognatos suos equo aufugit. Joannes quidam serviens Comitris, qui cameram observare consueverat, & quem præ servis dilexerat Comes, fugit a mane equo currendo per devia usque in meridiem, & eo tempore meridiei pervenit in Ipram, divulgans ibidem mortem Comitris & suorum. Quo tempore negotiatores omnium circa Flandriam regnorum ad Ipram confluerant in Cathedra S. Petri, ubi forum & nundinæ universales feriabantur: qui sub pace & tutela piissimi Comitris sevari negotiabantur. Eodem tempore ex Longobardorum regno mercatores descendebant ad idem forum;

fuga servavit
ex Riquard
duo ex
VVoldman

alii de curia

Gervasius
Camerarius

Joannes
filius
Comitris
mortem
duo
genus

Tomus I.

apud quos Comes argenteam f rannam emerat marciis D f viginti una, quæ miro opere fabricata, suis spectatoribus potum, quem in se continebat, furabatur. In cuius fori confluxu, cum fama universos de diversis locis percelleret, accinctis rebus suis, & die & nocte fugerunt, secum infamiam nostræ terræ ferentes & ubicumque divulgantes.

AUCIO-
RE GAL-
BERIO
MA MSS.

ex mundum
mon delapsi
negotiatorum
hæc

29 Plauxit ergo illum Consulem pacis, & honoris omnis homo, quicumque vel famam ejus audierat. Sed in castro nostro, in quo occisus jacebat Dominus noster & pater piissimus Carolus, nullus audebat aperte deslere eventum mortis ejus: quasi ignotum, suum inspicientes Dominum & quasi peregrinum, suum videntes patrem, dolores & suspiria sine lacrymis reprimebant: quos tamen dolores tanto gravius intus tolerabant, quanto sibi per lacrymas, & ejulatus mederi non audebant. Nam nepotes Præpositi & ille sceleratissimus hominum Borsardus cum complicibus suis, statim post fugam inimicorum suorum in castrum reversus, VValterum ex Locris requirebant sui milites & ipse, quem maxime odebant. Nam de consilio Comitris fuit, & nocivus eis in omnibus, qui instigaverat ad hoc Comitrem, ut in servos sibi subjugaret totam illam cognationem Præpositi. At idem VValterus quoque permotus angustia, se in organistro, scilicet in domicilio quodam organorum ecclesie in eodem solario, quo occisus jacebat Consul, occultaverat ab eo tempore, quo intericiebatur Comes, usque ad reversionem nefandorum illorum in castrum, scilicet quando post fugatos hostes suos circa meridiem redierunt. Irruerant igitur per januas intra templum, & discursitantes nudis gladiis & adhuc cruentis, clamore maximo & armorum fragore circa scrinia & subsellia Fratrum ecclesie requirebant, VValterum ex nomine vociferantes, & invenerunt Castellanus ex Brudburch, quem in solario vulneraverant ad mortem, adhuc spirantem. Hunc per pedes abstractum, tunc tandem in januis ecclesie occiderunt. Cujus anulum Abbatissa ex g Auriniaco ab eo in solario dum spiraret eo dante susceperat, quatenus deferret uxori suæ in signum suæ mortis & in signum omnium eorum, quæ per Abbatissam demandasset uxori & liberis, quorum mortem ipse nisi post mortem suam ignorabat.

Thomardus
ad
ex. em Gal-
Berio de Lo-
1711

lone in do-
mibus
organorum

Thomardus
occidit

g

ex timore
omnium
Gualterus
in templum

comprobat
dicit

interfuit

30 Interea per loca & intra & extra ecclesiam requirebatur VValterus ex Locris. Unus vero ex custodibus templi occultaverat illum, cui & ipse pallium dimiserat. Sed de loco in quo latuit, dum strepitum armorum audiret, & se ex nomine vociferatum; angustia mortis confusus, putans in ecclesia melius salvari, excurrit, & deorsum ab alta testudine scholarum saltans, inter medios inimicos fugit, usque infra chorum templi, magno & miserando clamore interpellans Deum & Sanctos. Quem ad manus persecuti sunt ille miser Borsardus & b Isaac, servus & camerarius simul & homo Comitris Caroli, furentes in sacro loco extractis gladiis & horribiliter cruentatis. Erant quippe valde furibundi & ferocissimi vultus, grandes in statura & corvi & tales quos sine terrore aspicere nemo poterat. Borsardus igitur crine capitis arreptum, & vibrato gladio se extenderat ad percutiendum, & nullo intervallo disferre hoc voluit, eo quod tam optatum hostem in manus teneret. Tamen Clericorum interventu distulit ejus mortem, donec sicut ipsum arripuerat, educeret ab ecclesia. At ille captivus & mortis securus, ibat clamitans: Miserere mei Deus. Cui illi responderunt: Talem tibi rependere debemus misericordiam, qualem erga nos promeruisti: & a se propulso cum in curte castris eduxissent, illum servis suis iacerficiendum proecerunt. At servi quam citissime morti tradiderunt gladiis & fustibus & clavis & lapidibus obrutum.

31 Interim recurrentes in sanctuarium circa altare requirebant si quis latitaret, quem interficiendum

Q 3

præ-

A praxudicassent, & servientes intro miserunt qui requirerent illud. Erant in priore sanctuario latitantes juxta altare Balduinus Capellanus & Sacerdos, & Godebertus Comitis Clericus, qui solo timore angustati, sic permanserunt confidentes ad altare. In secundo vero sanctuario subterfugerant Odgerus Clericus & Fromoldus junior Notarius, & ceteris de curia familiarior Comiti Carolo, & idcirco magis suspectus erat Præposito & suis nepotibus, simulque cum illis Arnoldus Camerarius Comitis latuit. Nam Odgerus, & Arnoldus sub tapete uno sese cooperuerant, & Fromoldus subtus palmarum manipulos latibulum sibi composuerat, atque sic mortem expectabant. Tunc servi, qui intromissi erant, perquirentes & revolventes omnes corinas, pallia, libros, tapeta & palmas, quas in ramis palmarum annuatim fratres derulerant, invenerunt primo Odgerum & Arnoldum, fratrem quoque VValteri ex Locris Eustachium Clericum invenerant prius cum Balduino & Godeberto sedentem, ignorantes quis esset. Perquirentibus servis illis sponderant, qui inventi erant pecuniam se daturos postea, si per eos celarentur.

32 Cumque tandem redissent in chorum ad Borfiardum & Isaac & ceteros, hi qui intromissi erant adjuraverunt illos, ut accusarent si quos reperissent, & facta revelatione, commotus est Isaac vehementissime in Fromoldum juniorem furorē repentino & gravi, ita ut juraret Deum & sanctos, vitam ejus non possederim auro tanta quantitate quanta ipsum templum fuisset. Omnium quoque furorē in Fromoldum illum convertit clamando: neminem magis Præposito & nepotibus suis apud Comitem detraxisse. Tunc discussis foribus irruerat statim Isaac, & arripuit Fromoldum cominus, & educere disposuit. Quem cum vidisset, non credebat se ab Isaac capi, sed per illum a morte redimi, & ait: Amice mi Isaac, te obsecro per eandem quæ hæcenus fuit inter nos amicitiam, observa vitam meam & liberis meis, scilicet tuis nepotibus, per me conservatum consule, ne forte me occiso, ipsi fiant sine tutore. At ille respondit: Illam habiturus es veniam, quam detrahendo apud Comitem nobis promeruisti. Interim quidam sacerdos cum seorsum venit ad Fromoldum, consulens ei, ut confessione peccatorum suorum Deo & sibi profiteretur. Quod cum fecisset, extraxit anulum aureum a digito suo, vitæ desperans, & per Sacerdotem mandavit eum filis suis. Interim consiliabatur Isaac cum Borfiardo, quid melius faceret, utrum ibidem occideret, an vitæ adhuc reservaret, donec extorquerent ab eo omnem Comitis thesaurum simul & ab Arnoldo Camerario, quem præsentem captivaverant.

33 Interea Canonici loci illius cucurrerunt ad Avunculum illius Fromoldi junioris consulentes ei, ut Præpositum conveniret pro vita nepotis sui, quem infra mortis actionem positum viderant, cujus mortem Isaac adjurasset. Tunc ille senior properando ad Præpositum in domum ipsius conscendit cum fratribus ecclesiæ, provolutus pedibus ejus rogans, & obsecrans, ut nepotis sui vitam defenderet. At ille tandem misit nuntium, qui interdicere nepotibus suis, ne Fromoldum juniorem laderent. At illi audito nuntio remandaverunt, hoc non posse fieri, etsi præsens adesset. Quo relatu audito, interim senior ille procidit ad genua Præpositi, expostulando ut ipsemet descenderet ad salvandum illum, & ibat quidem non celeri gressu, sed nimis tardo, utpote ille qui parum de illo curaret, quem valde suspectum habebat. Tandem pervenit in sanctuarium, in quo nihil sanctum, sed omnia perversa agebantur. Rogatus ergo Clericorum in suam ducatum suscepit omnes ibidem captos, sub hac conditione tamen, ut quando Isaac & nepotes ejus requirerent commendatos sibi, ipse Præpositus redderet captivos illos.

34 Reversus est ergo Præpositus & in suam ducatum commendatos, in cameram domus suæ induxit, observavitque illos cautissime, atque Fromoldus, quem captum abduxerat: Scias Fromolde, te in proximo pascha præposituram meam non potesturam, sicut sperabas: neque hoc apud te promerueram, ut sic detraheres mihi, & ille se innocentem egisse jurabat. Verum tamen fuit, quod nullus de curia Comiti ita familiaris esset cum viveret, neque ita carus sicut præfatus Fromoldus. Nam domum regali ædificio funditus post combustionem sui reedificavit meliori & decentiori compositione, quam unquam constitisset prius. Comparatione quoque illius, nulla æstimabatur in mundo melior vel utilior. Igitur cum intus clausi & obserati in captivitatem custodirentur, habuerunt saltem locum & tempus descendendi Consulem primum, non Dominum, sed patrem, & in familiaritate sibi ipsis parem, misericordem, humilem, mansuetum, divitibus & pauperibus in regno utilem. Loqui ergo ad invicem captivi illi non poterant præ dolore, nisi suspiriis & singultibus, quos a profunda tristitia mentis trahebant. Miserandum facinus in quo non licuit servis cum Domino & patre suo mori; sed ad majorem miseriam post ipsum vivere, cum quo egregia & honestissima morte erga Deum & erga homines a seculo melius transissent, quam cum dolore mortis Domini sui viverent, & sub alio præsidente Consule, quod abest, traditores florere viderent. Et dum in hoc mentis languore consternarentur, nullus amicorum audebat vel latenter accedere illis, qui consolationis verba faceret, imo si quis accessit, a vita desolabatur.

a Neglecto hoc accurato calculo, in Annalibus vernaculis, Formula proclamationis & Lernutii scripto, dicitur occisus die 3 Martii, feria 6 post diem Cinerum. Paulus Æmilius alique ipse Cinerum die: sed non indigent refutatione.

b Loco septem Concurrentium assumpta sunt 7 litteræ Alphabeti scilicet F, E, D, C, B, A, G ergo Concurrente quinto erat littera Dominicalis B. Consuli potest Petavius de Doctrina temporum lib. 6 cap. 28.

c Nulla Hæretici mentio est in distis Annalibus aliisque, sed ejus loco substituitur Lambertus pater Borfiardi; sed jam ante vita fuerat.

d Hærenæ locus vulgo jam forum diei Veneris appellatur.

e VVoldman, hoc VVoman, pagus circa Diamundum.

f Kanna vox Belgæ & Germanis notissima, idem quod Loti. Renna & Gracia, Cœnithorn, pecuniam, infra num. 100 argenteorum vel vinarium dicitur.

g Auriniacum monasterium Flandria occidentalis, iterum F num. 66 refertur.

h Hoc fundamentum commentum aliorum est, quod 25 Senatoris aut Principis ministros sua manu occidisset: verba Lernutii impro dedimus.

C A P U T V.

Sepultura B. Caroli & aliorum. Miraculum claudi sanati. Direptiones bonorum.

35 Inter hæc cadavera occisorum, scilicet Castellani & VValteri ex Locris, e castro efferebantur, & simul navibus imposita sunt Castellanus & dilectissimi filii ejus & debebantur ad proprias & domus & castra. Præpositus vero in domo sua cum Canonicis suis deambulabat, excusans se verbis quantum potuit, quia nihil hujus traditionis prænovisset. Eodem die excursum fecerunt traditores illi in hostes suos, scilicet contra Thangmarum & suos apud a Straten, & repperunt oppida eorum vacua & curtes desertas. Nam audito scelere quod factum est in morte Comitis, timuerunt sibi maxime, eo quod defensorem suum perdidissent; & si forte obidum angustiatum includerentur a traditoribus, nullus foret ipsis adjutor, cum tandem intellexissent omnes regni Pares in tradendo assensum præstitisse. Credebant enim multo graviora pericula in futuro & sibi

& toti

A & toti regno imminere, nihil possessiones suas curantes, sed hoc solum reputantes, si vitam propriam conservarent, atque ad tutiora loca fugerunt. Tunc traditores illi invadentes tam oppidum quam curtem Thangmari, omnia arma & suppellectilem intro diripientes simul cum maxima rapina pecudum & vestium rusticorum villarum illius, atque sic rapina exercitata per totum diem in vespere redierunt. Et non solummodo isti circa viciniam nostram rapinam fecerunt, sed plures qui traditionem præseverant, statim præcurrentes ad transitus mercatorum, qui ad forum in Ipra feriatum ibant, ipsos simul cum oneribus suis rapuerunt. Audita quoque mortis traditione, VVilhelmus ex Ipra obtinere Comitatum se credidit deinceps, & universos negotiatores eujusque loci fuissent, securitatem & fidelitatem sibi & suis jurare coegit, quos in foro capere potuisset. alioquin a se recedere non permisit, sed tam diu captivavit donec omnia, & securitates sibi peregissent & hoc totum fecit consilio Præpositi & traditorum nepotum ipsius.

36 Jam eodem declivo ad vespere die, ex communi consilio Præpositi & nepotum ejus & complicum suorum, claves de thesauro Comitatus a Fromoldo juniore, quem captivum tenebant, requirerant, & similiter claves omnes de domo, sive de scriniis & cistis, quæ in domo erant, violenter extorserunt. Quas quidem Bernhardus & Castellanus Haxer & VValterus filius Lamberti ex Reddenburch in suam potestatem susceperunt.

37 De corpore quidem Comitatus (animæ ejus commendationem Sacerdotes eo tempore fecerant, quando & Castellani ejus Christo communicabant, latenter tamen) nihil interim actum est: quia corpus ejus adhuc in ipsa occisionis positione cruentum & solum jacebat. Tractabant ergo Fratres ecclesiæ sollicitè quid inde agerent, & quas sibi exequias præpararent, cum in eadem ecclesia divinum officium nullus auderet vel latenter agere, in quaranta cades & facinus factum fuisse constabat. Tandem accepta licentia a Præposito, ex consensu Fratrum, Fromoldus senior, linco corpus nobile involuente, in medio chori in feretro positum, debita veneratione composuit, appositisque cereis quatuor, sicut mos nostræ est, accurate de cetero sollicitabatur. Quod sancti mulieres solæ circumfidentes pia lamentatione per illum diem & subsequenter noctem vigilantè observabant. Interea traditores illi inierunt consilium cum Præposito & Castellano suo, qua astutia corpus Comitatus asportaretur, in opprobrium ipsis moveret sempiternum corpus, quod in præsentia eorum fuisset humatum: & habito callide consilio, miserunt propter Abbatem in Gandavum, qui Comitatus corpus a loco nostro auferret, & in Gandavum translatus humaret: & sic clausus est ille dies plenus doloris & miseriarum, in quo materia totius mali & perturbationis regnorum circa nos factæ & maximè futura emergerat.

38 Nocte vero subsequente jussit Præpositus ecclesiam undique armis & vigiliis præmuniri solarium & turrim templi; in quæ loca si forte a civibus insultus fieret, sese reciperent ipse & sui. Et introierunt illa nocte milites ex præcepto Præpositi in solarium ecclesiæ armati, præmunientes turrim & exitus ejus continuis vigiliis, timentes imperum & incursum civium fore contra se die sequenti & deinceps. Dominica post mortem Consulis Præpositus transmisit Episcopo nostro Simoni Noviomenfis Sedis salutem. Lator ergo litterarum Radulfus monachus S. Trudonis erat, in quibus obsecrabat Episcopum illum ut Deo reconciliaret ecclesiam, in qua Comes traditus eo ignorante jaceret. Obrulit quoque excusationis suæ argumenta, quibus canonice innocentiam suam coram universo Clero & populo probaret. Igitur lator ille capus & abjumento mectatus, non pervenit ad Episcopum. Quod audiens

Præpositus valde timuit sibi. Feria quarta, & quinta D Præpositus mandavit per quemdam garcionem VValtero ex Eboracensi, ut per fidem quam sibi & nepotibus suis dederat adjuratus, in auxilium sibi cum potentia sua festinaret: & transmisit ei quadringentas marcas argenti. At ille accepta pecunia simulabat se venturum, & numquam venit, nisi ut ei & suis nepotibus noceret. Episcopus vero Simon qui & frater erat uxoris Comitatus Caroli, persequeretur ecclesiam Brudgensis castelli, gladioque anathematis sacrilegos & traditores illos percussit; & ne quis fidelium in eorum conspirationem & auxilium declinaret prorsus prohibuit: sin vero, sub anathemate omnes adjuutores eorum in malo præfato damnavit.

39 Quinto Nonas Martii Feria quinta & Abbas, ille, pro quo transierant in Gandavo, tota nocte equitando summo mane venit in castrum ad Præpositum & nepotes suos, expostulans Comitatus corpus, sicut ei spondiderant. Exiverat ergo Præpositus, & convocatis Castellano & nepotibus ipsius, qui Comitatem tradiderant, consilium habebat cum eis, qua astutia sine tumultu Abbas auferret corpus. Statim vero pauperes, qui elemosynas expectabant pro anima Comitatus distribuendas a Præposito (qui citius consilium intellexerant, eo quod præter pauperes nullus civium cum eis vellet ire, vel eos amplius frequentare) coeperunt diffamare quod idcirco Abbas venisset subdole & consilio traditorum, ut asportaret funus. Fecerat is parari feretrum, in quod ponendum erat corpus, & equis transferendum. Interea pauperes insequerantur Præpositum, quocumque ibat clamantes: Domine, ne fiat unquam, ut patris nostri, & tam gloriosi Martyris gleba a loco nostro auferatur: quia si hoc fuerit, locus & ædificia ejus sine miseratione posthac destruentur. Aliquid enim pietatis & miserationis habebunt hostes & persecutores, qui supervenient huic castro, ne prorsus destruant ecclesiam, in qua fuerit corpus beati Consulis venerabiliter sepultum. Et exivit rumor maximus inter cives de auferendo corpore. Festinabat quidem Præpositus & Abbas ille, antequam rumor excitaretur in urbe, & fecit feretrum novum & nuperrime factum ad ablationem funeris usque ad ostium ecclesiæ asferri. Introjerant quidem milites, qui illud feretrum, quod in medio chori stabat, cum Consule sublevarent, & in alterum feretrum, quod ad ostium stabat, transponerent.

40 Tunc Canonici loci ejus accurrentes, violenter reposuerunt feretrum chori, dicentes se prius audire a Præposito qua de causa hoc jussisset. Et exierunt in castrum ubi stabat Præpositus & nepotes sui, & simul maxima civium turba cum eis, qui audierant rumorem tollendi corporis, & loquebatur unus seniorum coram omni populo. Domine Præpositè, si iuste voluisti egisse, non sine Fratrum consensu & consilio dedissetis tam pretiosum Martyrem, tantum regni rectorem, tantum ecclesiæ nostræ thesaurum, quem nobis divina misericordia & dispensatio concessit Martyrem. Nulla ergo ratio est quare debeat a nobis auferri, inter quos maxime & nutritus & conversatus est, & inter quos Deo ordinante pro justitia traditus est, imo si auferatur timeamus destructionem & loci & ecclesiæ. Ipse enim interveniente parceret Deus nobis & miserebitur nostri; ne forte ablato eo a nobis, sine omni miseratione Deus vindicet traditionem inter nos factam. At Præpositus & traditores in indignationem conversi jussuerant tolli corpus. Igitur clamore magno irructunt Fratres Ecclesiæ ad fores templi, vociferantes non se dimissuros corpus piissimi Caroli Consulis & Martyris, quamdiu viverent; quin potius ibidem morerentur, quam permetterent auferri. Tunc quidem poteras vidisse Clericos armatos tabulis & scabellis & candelabris & omnibus utensilibus ecclesiæ, quibus repugnare poterant.

AUCTOR. RE. VAL. BERTO. 12. 135.

perit auxilia militum suorum.

anathemata percussit ab Episcopo factum.

Monti ab ecclesiis Gandensibus ne caperentur aufertur.

impediret primo pauperes.

deprecantur.

F. tam Canonici, & Clerici.

sepe aud. per app. nuntii.

et vi. v. h. v. v.

A terant. Loco ergo tubæ campanas pulsabant, & sic evocaverant omnes cives loci: qui cum rem intellexissent, armati accurrentes, extractis gladiis circumerunt secretum Comitis, parati ad resistendum, si quis auferre moliretur.

41 Cumque tumultus fieret & intra & extra ecclesiam, voluit divina misericordia sedare filios suos ab infania & strepitu armorum. Nam cum subitus secretum debiles & claudi jacerent, in ipso tumultu claudus, cui pes ad nates cohererat, cepit clamare & benedicere Deum, qui naturalem eundi motum pro meritis pii Comitis reddiderat sibi in conspectu omnium astantium. Igitur fama illius miraculi sedavit universos. At Præpositus & Castellanus & traditores illi conscenderant in domum Comitis timentes tumultum, & mandabant civibus, quod contra velle eorum nihil agerent de tollendo corpore. Reversus est ergo Abbas ille, latus quod evasisset. Præpositus vero ibat & redibat consulens cum traditoribus & disponens quid acturi essent secundum rei eventum. Et continuo fratres ecclesiæ requirebant artifices & operarios, qui scirent pro articulo temporis, & necessitate speluncam sepeliendi Comitem construere in loco illo, quo martyrii palmam assumpserat. Et ad hoc faciendum festinabant modis super hoc exquisitis, ne forte per aliquem dolum surriperetur eis corpus adhuc inhumatum & adhuc magis habile ad tollendum. Clausus est ergo ille dies plenusurbationum & dolositatis pro auferenda gleba miserandi funeris.

42 Quarto Nonas ejusdem mensis, sexta feria, Canonici & Præpositus ad explendas de more funeris exequias, & sepulcro jam præparato, in ecclesia S. Petri extra muros convenerunt, ubi Missa fidelium defunctorum pro anima pii Comitis est celebrata; ubi admodum pauci præter Canonicos offerebant. Nam de curia nullus obtulit, nisi Balduinus Capellanus, Odgerus junior & Godebertus clerici Comitis. Redierunt postea & Præpositus & fratres in ecclesiam, B. Donatiani ubi funus aderat, & intromissis pauperibus in ecclesiam Fromoldus senior dispersit denarios per manus tamen Præpositi omnibus, qui volebant recipere, egentibus pro salute animæ Caroli pii Consulis. Quod quidem non sine lacrymis ille senior Fromoldus fecit: imo plures impendit pietatis lacrymas quam denarios. Quippe maximus pauperum erat conventus, qui elemosynas susceperunt. Distributione vero elemosynarum consummata, corpus nobile in solario transportatum est, & præsens juxta monumentum consistens Præpositus, desiebat tunc tandem Consulem, quem rationis ductu recognovit patrem fuisse universæ regionis Flandriarum, & talem illum planxit, qualem quidem recognoscere obstinato animo indignabatur: & clausus est in sepulcro pro necessitate illius temporis constructo; & si non sic decebat, tamen consequente opere & artificio infra positus cludebatur. Nimirum anima ejus, martyrii purgata pœnis, suorum meritorum præmia possidet penes ipsum, qui sibi hoc ordine seculo mori dispensavit, & vivere in Comitatu superno cum ipso Deo ac Domino, cui imperium, laus, honor, & gloria per infinita secula seculorum. Amen.

a De Strateno loco, & progenie altum supra § 4.

b S. Trudonis monasterium, fuit olim in vico de Oedeghem, ubi nunc sanctimonialis degunt: inde in urbem ad locum, Queretum dictum, est translatus, ubi etiamnum Abbatia Canoniarum Regularium existit. Mirans lib. 2. Donationum Belgicarum cap. 51. ubi habet litteras donationis huius monasterio anno 1130 a Theoderico Comite facta. S. Trudo loci hujus Patronus colitur 23 Novemb.

c M. S. Brugense, Forcardia. Videtur esse Ulsteria, prope Diamandem.

d Præter utriusque, vel supra explicatum.

e Locus ubi ex suis narrativis ostendit Præpositus J. P. M. M., seu Blaudinensium, cum aliis nobilibus tempore in se-

rum ad adrem S. Christophori transfuisse & sepelivisse: ac D. deus proditores obsedisse.

C A P U T V I.

Insolentia proditorum accrescens, capta reprimi a Gervasio Camerario Comitis.

43 Tertio Nonas Martii sabbato dimissus est Fromoldus junior a captivitate, circa dici illius vespere. Atque hoc factum est maximo labore intercessorum pro eo apud Præpositum ejusque nepotes. Dimiserunt tandem sub conditione tali, quatenus infra octo dies post exitum a captione proximos, aut eis reconciliaretur nefariis, in quorum manus inciderat, aut patriam abjuraturus deinceps exularet. Descendit quidem in domum suam cum amicis & familia sua: quæ super quam dici possit dolore & timore mortis fatigata erat pro illo & pro seipsa. Nam priusquam captus est, servientes ejus nusquam prodire ausi sunt, quin se statim persequendos fore crederent, quia de ejus familia erant. Epulabatur igitur cum amicis suis & familia, reputans pro certo se patriam abjuraturum, prius quam in captivitatem traditorum reversurum, qui Dominum suum præ ceteris se diligentem, & quem ipse præ seipso fere diligebat, tradiderant. In eorum ergo amicitia antequam se unquam componeret, exilium perpetuum sibi delegisset. Gravissimum enim est viro cum inimico concordem esse, & contra naturam, cum omnis creatura sibi inimica, si possit, effugiat. Cum utique conasset, disposuit domui & rebus suis, & licentia a singulis accepta, frumentum, caseos & carnes servientibus distribuit ad se sustentandos per tempus, in spe habens, quod adhuc omnia, quæ modo præ necessitate relinqueret & præ dilectione pissimi Consulis, dispensante Deo gaudens & securus possideret. Et abscessit cum socero suo extra castrum & extra suburbium, in quo hæcenus habitaverat: quem quidem amici ejus & planctu & lacrymis Deo commendatum, quantum liceret, persequabantur. Eadem tempestate illi præiati traditores obstinatissimi in omne nefas, excursus agebant in hostes Thancmarum & suos, ubi viliissimam repulsam passi, cum timore & verecundia in castrum redierunt.

44 Priore die ante Nonas primi mensis Dominica, Godescalc Thalhals ab Ipra interueniens ad Præpositum Brugas venit in hæc verba: Dominus meus & intima amicus vester V. V. Vilhelmus ex Ipra salutem & amicitiam, atque in omnibus promptissimum auxilium, quantum in se est, vobis & vestris aperte demandat. Cecerim vero, quæ pudor erat palam referre, postquam omnes ei applausissent, introductus in cameram denudavit Præposito & V. V. Vilhelmo ex V. Vervi & Borhardo & eis quos intro ad se asciverant paucos, unde tota domus late deinceps fiduciam obtinebat in V. V. Vilhelmo, adeo ut Comitem eum vocaret & assumeret. In quo mandationis occulto sapientes & qui conjecturas componebant, notabant traditionis nota V. V. Vilhelmum, qui traditores loci nostri in maturitate sceleris sui salutasset, & cum tota potentia sua ipsis auxilium promptissimum fide & scripto & securitate obtulisset. Cum ergo reversus est nuntius, captivati sunt mercatores Flandriæ, de quocumque loco apud forum convenissent in Ipra, & constructi ut in V. V. Vilhelmo fidem, securitatem & hominiam facerent, & sic in Comitem sibi assumerent. Quod quidem consilio Præpositi & suorum factum erat, sperantes se sic frustra tradidisse pium Comitem Carolum: & quidem in Consulatam sublimatus fuisset V. V. Vilhelmus eodem tempore, si statim Brugas descendisset ad faciendam vindictam Domini sui & nepotis traditi Consulis. Sed quia non sic erat a Domino dispositum, ac-

celle

A ccesse erat Divinam sequi ordinationem tam Principes alios quam populum terræ, & unanimes omnes fieri ad ultiscendam mortem Consulis piissimi. Adhuc suburbani nostri loci aperte introierunt ad consilia Dominorum illorum, Præpositi scilicet & Castellani & nepotum suorum nefandorum, & secreta consiliorum suorum perquirebant, ut sic astute rescitis eorumdem dolis & machinationibus cautiore in posterum forent. Quo tempore non cessabat Præpositus & sui consulere & circumvenire quoscumque, ut sibi faverent, dando & promittendo plurima. Nam mandavit VVilhelmo Comitatum se donaturum, & ideo hominia & securitates exhortatus est illum ab omnibus accipere Flandrensibus, quos aut vi aut pretio cogere potuisset. Transmandavit Furnensibus Præpositus, qui in ejus amicitia steterant, ut securos & homines sese VVilhelmo constituerent.

45 Mandavit quoque Episcopo Noviomensi litteras, quibus excusationem suam obtulit, quod in traditione Comitatus nihil conscius fuisset consilio vel facto: quin & summa dilectione filiis ecclesiæ sibi scilicet & Canonicis suis consulendo succurreret, reconciliando ecclesiæ loca, & ad celebranda divina officia sui pontificatus auctoritate & præsentia ipse celeriter adventaret. Sub eodem tenore litteras direxit Episcopo Morinorum Joanni. Apud Kerseca Roberto, qui neptem ipsius Præpositi duxerat, mandavit, ut domum & loca sua firmissime præmuniret, donec constituisset VVilhelmum Iprensem in Comitem. Erat autem ille Robertus miles liber, antequam uxorem accepisset neptem Præpositi, sed postquam annuatim illam tenuisset, secundum legem Comitum Flandriæ, servili conditione ad Comitem pertinebat: unde conflictus inter Comitem Carolum pium, & Præpositum & suos de servitute & libertate exortus est perniciosissimus. Mandavitque idem pro Flandrensibus illis, qui circa mare sibi vicini manerent, ut cum sua potentia, sibi & nepotibus suis in auxilium venirent, si forte in regno & Comitatu aliquis ad vindicandum insurgeret.

46 Præcepit potenter civibus nostris, ut loca suburbii circumsepirent fossatis & sepibus, quatenus contra quoscumque sese defenderent. Consepserant tempore eodem suburbium cives quidem, sed prorsus alia intentione, quam ipsis & consulem & imperatum fuisset, sicut postmodum fuit manifestum. Igitur sepes & ligna Comitibus occisi & Fromoldi junioris (qui proscriptione suarum rerum exilium suum expectabat) extra suburbium, & insuper universa quæ ad opus sepienti utilia sibi videbantur, Castellano duce, diripiebant cives, & fabricabantur ad defensionem communem turres & propugnacula & exitus contra hostes. In quo ergo perficiendo omnes festinabant, tam Clerus quam populus. Itaque nulla fuit requies nocte in vigilando & die operando, donec consummato opere circumsepienti suburbium, custodes ordinarent ad singulas portas & turres & propugnacula, quatenus nemo exiret nisi cognitus, & nemo intromitteretur nisi civis.

47 Nonas Martii feria secunda, divinæ ultionis gladios evaginavit contra inimicos ecclesiæ suæ Deus, & commovit cor cujusdam militis Gervasii in exercendam vindictam acrius & celerius, quam eo tempore aestimabatur, & sic collecta ira sua, cum tota potentia manu miles ille sæviebat contra sceleratos illos, qui optimum Principem pium & iustum in servitio Dei ad venerationem sui & Sanctorum suorum prostratum humiliter, in sacro tempore Quadragesimæ, & in sacro loco, & in sacra oratione Dominum suum pessimi servi tradiderunt morti, intra quos tutum se semper fore crediderat. Gervasius igitur, qui familiaris erat & fidelis Domino suo piissimo Carolo, utpote qui Camerarius ejus extiterat, & ad ejus consilia & dispositiones secreto &

aperte accesserat, pro morte carissimi sui Domini dolens & iratus, cum pedum exercitu truculento & militum corona & armorum densitate succinctus, circumvallavit se contra hostes Dei, & accurrens obsedit oppidum, quod in defensionem traditorum stabat præmunitum valde, nomine d' Ravenschoot: quod quidem & ex loci difficultate & ex ipsa munitione invincibile fuit & inaccessibile: & accepit prædam magnam in pecudibus Castri illius & vicinorum. Nam eodem tempore securi debebant universi, qui ad illos sceleratos pertinuisent, credentes neminem in toto mundo vel velle vel posse insurgere contra Dominos suos, eo quod tanta audaciæ facinus illi miseri in Dominum suum Comitem peregisent. Excæcaverat enim illos Deus, ita ut nihil rationis & consilii obtinerent, sed præcipitati in omne malum ira & furore debriati, timore & pavore errarent, tam illi qui tradiderant Comitem, quam omnes qui in eorum auxilio manerent. Quandoquidem securos se crediderant, & omnes in regno vel inferiores se vel amicos putabant, non erant præcauti de incursione aliquorum contra se: & ideo cum Gervasius incursum ageret apud Ravenschoot, maximam prædam exercuit. At illi, qui obsedi fuere, ex inopinato incursu intercepti valde attoniti, eo maxime quod pauci fuissent, qui contra tot millia se defenserant, desperantes vitæ suæ, sese statim reddiderunt Gervasio, ea conditione ut sua vita, & membris salvis abirent. Irruerunt itaque expulsi illis, equites & pedites qui obsederant oppidum, & vastabant quæcumque intro repererant. At illi qui sese reddiderant in obsidione, homines scilicet traditorum, aufugi nocte usque ad nos fugerunt, narrantes eventum rei Præposito & suis: unde deinceps timore timuerunt assidue, statum mentis mutant ab illa superbia & tumiditate, quæ usque ad hoc tempus feroces & sine modo & sine humilitate paruerant. Robertus puer, cujus oppidum destruendum igne & ferro fuerat in brevi spatio, conabatur cum paucis excurrere contra obsidentes, sed cum tantam multitudinem præcivisset, omisit incursum. Quanto ergo timore & dolore laborarent traditores illi, & econtra quanto gaudio exultarent præter eosdem omnes alii, super sedere longum erat, eo quod pari intentione Deum ipsum incepisse vindictam omni ex parte intellexissent.

48 Octavo idus Martii Feria III Ravenschoot oppidum conflagratum est, & destructum igne & armis, & juxta Brugas domus Uulfrici Cnop fratris Præpositi, qui mortem Comitatus juraverat, combusta est. Proinde accessum fecit Gervasius cum potentia sua verisus castrum, in quo sese præmunierant traditores, circumiens excursus, & præveniens transitus illorum circa suburbium castri. Burgenses igitur nostri, audito quod Deus vindictam tam cito incepisset, in sola conscientia gaudebant, numquam ausi aperte congratulari vindicantibus propter traditores, qui adhuc securi & potenter inter illos ibant & revertebantur. Secusim vero gratias Deo referebant, qui misericordiam suam oculis dignabatur revivere fideles suos in loco horrois & confusionis, qui & exterminare festinabat homicidas pessimos, qui hætenus flagellaverant populum Domini rapina, incendiis, vulneribus, omnimodi perturbacionibus. Summiserunt autem secretos internuntios ad Gervasium & suos, componeantes de fide & amicitia & fidissima securitate in invicem. Insuper conjuraverunt vindictam Comitatus sui, & ut die subsequenti intromitterent exercitum Gervasii ad se infra suburbium, & reciperent eos sicut fratres intra munitiones suas. Audita ergo Legatione Gervasius & sui, quam lætiore & justiore animo susceperunt internuntiorum verba non potero explicare, scientes dispensatum a Deo fuisse, quidquid in vindicando agent.

AUCTOR
DE GAL-
BERTO
EX MSS.
Obsidi op-
pido Ravens-
choot.

confessio
defensoribus.

interep-
it.

frustra sup-
pugnabatur.

Ravenschoot
oppido de-
structo
8 Martii

parat acci-
sum ad ca-
strum.

8 Burgensi-
bus totius
Gandensibus.

interep-
it ad
suburbium.

subd. militum
qui fideles
sunt pugnatores.

et cunctis
commenda-
tur.

Præpositus
servus Epi-
scopi No-
viomensis.

et Taren-
sis.

et a variis
falsis per-
suis.

memorant
suburbium a
civibus.

7 Martii

Gervasius
viator pro-
prie vocat
Cnop.

ante qm
Camerarius.

A tunc. Conjuraverunt equidem Gervasius & sui cum internuntiis civium nostrorum, & compositi sunt sub eodem sacramento fidei & securitatis, in vindicando Dominum suum & acquisitum Consulem terræ nostræ. Hoc totum latebat traditores illos, & plurimos civium nostrorum prorsus, præter paucos sapientiores loci, qui seorsum & nocte composuerunt huiusmodi consilium salubre universis.

a In Annalibus vernaculis & Formula proclamationis, unus & fere solus sua auctoritate contra proditores: quam recte, hinc & ea sequentibus constat.

b Id est, impune.

c Kerscka, etiam Kaska legitur. Quid si Kerscka in VVafsa divisione? Huius Toparcha Hugo de Kerscka memoratur in litteris Philippi Alsatii Comitis ad annum 1166 apud Sanderum in VVafsa. Suggestit non nemo forsitan legendum Kaskerecka, vel Kaskinskerecka, nomen pagi circa Dramadam, natura loci ad quamlibet munitionem apti.

d Est Ravenscot in agro Brugensi, seu Franconiam prope Li-viam fluvium & regione Eksloi. Verum videtur hic locus urbi Brugensi vicinior fuisse, & iam igne & armis destrictus defuisse.

e Huius Uulfrici Cnop nulla etiam mentio fit in Annalibus citatis aut formula promissionis.

CAPUT VII.

Obsidia castri Brugensis capta. Copia militares adjuncta. De aliquot proditoribus capitis supplicium sumptum.

S Eptimo idus Martii die quarta, quando octava dies illius illuxerat beati Consulis, qui ad veram octavam e terris transmigraverat; Gervasius ex condito a civibus nostris infra suburbium susceptus est, apud Harenas versus occidentem castri, quod illis traditoribus maximus occasus erat futurus. Sed ante hoc per domorum incendia terruerat eodem die Borsiardum & Robertum puerum & complices eorum, qui visis domorum conflagrationibus undique exiverant a castro, ut perspicerent incensores illos, si forte invadere possent. Namque orientem versus castri, tres domus altiores incense vibrantibus flammis ventis ardebant, & ad spectandum cives simul cum Borsiaro & militibus suis, ignorantes compositionem factam inter Burgeneses & Gervasium, excursitabant & eorum pars plurima armata manu cum nefariis illis. Isaac quoque, qui vivente Carolo pio Consule Camerarius & de consilio & familiaritate Comitis extiterat, qui caput traditionis erat, in excursu cum militibus suis ferebatur equo. Tandem cum sibi ad invicem approximassent ex utraque parte milites, traditores videntes se non posse continere contra tantum exercitum, eo quod paucissimi essent, convertebantur in fugam. At persecutores illorum extensis cursibus insecuti usque in castrum profugos reddiderunt. Cum tandem in suburbium devenissent, Borsiardus & sui ante domum Desiderii fratris Isaac restiterant paulisper, consilium perquirentes quid iam agerent. Interim Gervasius violenter persequens illos, venit occidentem versus ad portas suburbii & ibi fide data & accepta a civibus, irruit infra cum validissima manu. Adhuc cives quiete solita in domibus suis subliterant. Nam circa vesperam erat & confederant cives plurimi ad prandium, quibus non erat nota hæc actio.

C Cum igitur traditores illi consulerent sibi & de fuga sua starent perturbati, minus prospiciunt irruere persecutores suos per plateas, qui hastis & lanceis, sagittis & universis armis impetebant illos. Porro tumultus maximus & armorum fragor & clamor tonitrua omnes conturbaverant cives, qui ad arma ruentes parabant se; alii ut defenderent locum & suburbium contra Gervasium, qui prorsus ignoraverant potum: alii quibus res fuerat nota irruerunt cum Ger-

vasio totis viribus & fugabant illos traditores fugientes in castrum. Cumque inter cives res est manifestata de compositione & fide & juramento Gervasi ad ipsos, tunc primum simul irruerunt per pontem castri super illos, qui in parte sceleratorum e castro ad pugnam resistebant. In alio quodam ponte, qui versus domum Præpositi dirigebatur, magnus conflictus pugne fuit, in quo cominus pugnabant lanceis & gladiis. In tertio vero ponte, qui in orientali parte jacebat a castro & usque ad portas castri se tenebat, fortissimus congressus fiebat, adeo ut non tolerantes pugne acerbiteriam, illi, qui intro stabant frangerent pontem, & portas super se clauderent. Ubicumque ergo cives accessum habuerant ad castrenses, fortissime pugnatum est, quoad usque illi non poterant sustinere, eo quod intercepti & a civibus traditi essent, vellent nolent quidem, agitari sunt infra castrum miseri illi, quorum magna pars vulnerata est, & simul exanimati metu & dolore, atque lassitudine pugne defatigati.

§1 Interim Isaac in principio incursus Gervasi in suburbium fugiens a loco, in quo consiliabantur, recepit se in domum suam fortem satis. Et cum pontem transisset, qui jacebat a suburbio ad domum ipsius, E discieit pontem & fregit, ne quis persequeretur eum fugientem. Qua tempestate interceptus est Georgius miles traditorum maximus, qui & ipse simul cum Borsiaro occiderat Comitem, quem Desiderius miles, frater Isaac traditoris, equo dejecit & ei utrasque manus truncavit. Hic Desiderius quamvis frater traditoris fuisset, a non tamen conficius traditionis fuerat. Fugerat truncatis manibus in locum ille miserrimus Georgius, in quo se sperabat latere, sed statim accusatus cuidam Vvaltero militi Gervasi extrahitur. Nam sedens in equo miles ille præcepit cuidam juveni gladiatori ferocissimo, ut occideret. At ille irruens in Georgium, percussit gladio & dejecit eum in terram: deinde per pedes in cloacarium projectum submergi ex malo merito suo gladiator ille coegit. Interceptus erat & quidam ex curte Castellani Haket, nomine Robertus, cursor & serviens ejus & occisus in medio fori in paludes trahebatur. Interceptus est quoque quidam nefandissimus servorum Borsiaro Fromaldus nomine, qui fugiens latuerat inter duas culcitræ, inducus superpellicium mulieris, quo se dissimularet. At inde retractsus, ductus est in medium fori, inspectantibus universis, suspensus est, fuisse transfixo per suffragines & crura capite dejecto deorsum, ita ut verecundiora adverte- rentur versus castrum ad dedecus & ignominiam illorum traditorum, qui obsessi stabant ad lobium Comit- tis & ad propugnacula, inspectantes hoc fieri sibi ipsis in opprobrium. Non interim cessabant trahere sagittas ad invicem & jacere lapides & contorquere jacula a muris.

§2 Tandem clauso die, noctis tempore metus & vigiliæ utrobique agebantur & insidiabantur sibi, si quisquam se furaretur, ut fugeret ab obsessis, vel aliquis latenter per muros illaberetur ad obsessos in eorum auxilium. Proinde per omne tempus obsidionis utrobique vigiliæ & insidiæ agebantur. Sæpiissime vero invasionem fecerunt, obsessi singulis noctibus obsidentibus fortissimo congressu, & acius pugnatum est nocte quam die, eo quod ob turpe facinus se in die non auderent manifestare obsessi, qui quoquo modo celari & evadere posse sperabant, ut, si forte evaderent, nemo de eis crimen traditionis suspicaretur, & ideo in nocte pugnabant tanto acius, quanto se crediderant per Principes obsidionis, qui eis assensum annuerant, forte postmodum exire & a crimine facilius purgari. At Principes non curabant quid obsessis promitterent, & quota juramenta facerent, solummodo ut pecuniam & thesaurum boni Comitis ab eis extorquerent. Et jure quidem sic fecerunt accipientes ab obsessis thesaurum Comi-

A Comitibus & insuper donaria multa, quandoquidem nulla fides & juramenta nulla illis debebant observari, qui legitimum & naturalem Dominum suum impiissimi servi tradiderant. Et nimirum ab inimicis suis fidem & juramenta, quæ nulla illis debebant, quærebant sibi salubriter observari, qui Domino suo & patri totius Comitatus mortem intulerant. Justius ergo ii, qui Consulem duxerunt, etiam in morte, qui & ad vindictam convenerant & ibi sustinuerunt metus, vigilias, vulnera, aggressus & omnia quæ in obsidione perpeti solent adversa; justius, inquam, obtinuerunt castrum & thesaurum & comitialia post Domini sui mortem, quam traditores pessimi, qui utrumque & locum & divitias loci destruxerant. Hujusmodi ratione sæpe colloquebantur sibi obsidentes & obsessi. At obsessi solam in responsalibus suis excusationem traditionis prætendebant.

§3 Sexto Idus Martii, feria quinta ad obsiden-

dam accucurrit Castellanus ex Ghend cum sua potentia & frater Baldevini ex Alst, nomine Ivvan. Notæ igitur præterita ejusdem ferie quintæ, quia Isaac se conscius sceleris sciebat & damnabat (urgebat enim

Beum timor mortis) cum solo armigero suo aufugit; simul & uxor ejus & servi & pedissequæ universæque familia ipsius, & ubi contigit eos manere in tam arcto

noctis aufugio, latuerunt: domum quidem & curtem & majorem suppellectilem & reliquas res, quas hactenus potenter & libere possederant, desertas & sine consilio in prædam hostibus reliquerunt. Quo audito summo mane Castellanus ex Gend, & Ivvan cum multitudine obsidionis irruerant, diripientes omnia, quæ usui suo ad asportandum invenerant. Tandem faculis igneis tectis suppositis incenderunt domus & curtes & quæcumque igne consumi poterant ibidem reperta.

Quæ quam crassissime omnia conflatione & ventorum fomentis, & insania tempestatis ignis destructa sunt, & omnium admiratione testificatum est, scilicet nihil tanti ædificii & lignorum tam celerem passum fuisse adnihilationem.

§4 Quinto idus Martii feria sexta, Daniel unus de

Paribus regni, qui ante traditionem Comitibus in amicitia alte fuerat cum Præposito & nepotibus ejus, acceleravit ad obsidionem, simul & Riquardus ex VVoldman, Theodoricus Castellanus Dixasmutus oppidi, VValterus Butelgir Comitibus. Unusquisque itaque istorum

Principum cum tota sua potentia venerat ad vindicandam mortem Comitibus & Domini sui. Qui quidem omnes postquam convenerant, cum civibus nostris, accitis quoque omnibus in obsidione Primatibus, conjuraverunt, antequam permitterentur introgredi in suburbium, sese inviolabiliter observare loca & possessiones suburbii ad salutem & profectum civium nostrorum: deinde uno animo impetue adversarios & homicidas impiissimos aggredi, expugnare & Deo volente evincere, & nulli reorum parcere ad vitam, nec aliquo suo ingenio educere & salvare reos, sed disperdere & communi Procerum judicio agere ad honorem regni & ad salutem habitantium in eo, simul confirmaverunt: salvis quidem rebus civium & suis, & salva omnium re, qui in obsidione laborarent pro morte Consulibus vindicanda.

¶ Omnes postquam convenerant, cum civibus nostris, accitis quoque omnibus in obsidione Primatibus, conjuraverunt, antequam permitterentur introgredi in suburbium, sese inviolabiliter observare loca & possessiones suburbii ad salutem & profectum civium nostrorum: deinde uno animo impetue adversarios & homicidas impiissimos aggredi, expugnare & Deo volente evincere, & nulli reorum parcere ad vitam, nec aliquo suo ingenio educere & salvare reos, sed disperdere & communi Procerum judicio agere ad honorem regni & ad salutem habitantium in eo, simul confirmaverunt: salvis quidem rebus civium & suis, & salva omnium re, qui in obsidione laborarent pro morte Consulibus vindicanda.

¶ Omnes postquam convenerant, cum civibus nostris, accitis quoque omnibus in obsidione Primatibus, conjuraverunt, antequam permitterentur introgredi in suburbium, sese inviolabiliter observare loca & possessiones suburbii ad salutem & profectum civium nostrorum: deinde uno animo impetue adversarios & homicidas impiissimos aggredi, expugnare & Deo volente evincere, & nulli reorum parcere ad vitam, nec aliquo suo ingenio educere & salvare reos, sed disperdere & communi Procerum judicio agere ad honorem regni & ad salutem habitantium in eo, simul confirmaverunt: salvis quidem rebus civium & suis, & salva omnium re, qui in obsidione laborarent pro morte Consulibus vindicanda.

§5 Quarto idus Martii Sabbato, edictum exiit a Principibus, ut castrum ex omni parte, qua accessum haberent, invaderent omnes, qui in obsidione confederissent: & quidem circa meridiem armaverant se milites simul cum civibus, & circuibant impetentes igne portas castri. In quo aggressu posticum, quod juxta domum Præpositi stabat, incenderunt. Ceterum cum majores portas castri invaderent, subducta fœni & stipularum arida congerie, & accito milite, qui ignem stipulis ingereret, abintus castrum lapidibus, sudibus, lanceis,

sagittis obruti sunt hi, qui aggrediebantur: ita ut quasi molaribus petris a propugnaculis dejectis innumeri læsi & conquassati, galeas & scuta, vix a portarum testudine, sub qua latebant ut incendia administrarent, cum salute vitæ aufugerent. Quemcumque igitur persequeretur lapis ab alto dejectus, quantæcumque fuisset virtutis & virium, passus est sui ruinam gravissimam, ita ut totus prostratus & contractus, moribundus & exanimis caderet. Qua infestatione armiger unus aforis sagitta trajectus cor expiravit. Tumultus & clamor utrimque grandis, & gravissimus congressus fuit, stridor quoque armorum & fragor in altiori acris repercutiebatur concavitate. Inferebatur tandem pugna vespertino tempore: & cum nihil præter mortem & damnum obtinuerent aforis, subtraxerunt se a muris & propugnaculis castri, & collecta multitudinis suæ parte, de futuro noctis periculo sollicitabantur, de quo aggressu obsessi magis & magis animati sunt, eo quod invasores suos, tot ruinis & vulneribus infectos, a muris propulsos vidissent.

a Laudatur etiam a Gualtero Desiderius: in quo tamen illi aliqua nota infra num. 73 & verbis Roberti Pueri. At num. 137 dicitur mortuus 17 Decemb. & conscius conjunctionis.

b Lobium est extans pars domus ultra murum aut parietem infra tellus.

c Id est, jaculari, phrasi Gallica. Ita & cap. 8 nu. 61.

d Sigerus Castellanus Gandensis litteris donationum B. Caroli subfigurat.

e Gualterus num. 49 tradit domum Isaac a proprio fratre Desiderio incensam, scilicet adjuto ab his militibus in ejus tutelam advocatis.

f Butelgir Belgis Butelier, Francis Boutillier, vox a butone seu buttono deducta. Apud Anastasium bibliothecarium Leo III Papa fecit buttonem argenteum cum canistro suo. Hinc Butica & Buticula, ut etiam Butellaria & Buticularius, quo voce Hincmorus alique sunt usi & significatur acconatus, promus, condur, seu pincerna, ut mox patebit.

CAPUT VIII.

Vires obsidentium aucta. Accessus Comitissa Hollandia. Reliquia a templo delata. Castrum ab obsessis munitionum.

¶ Tertio idus Martii Dominica sub specie pacis utrobique observabatur. Priore die ante Idus Martii feria secunda & feria tertia postea convenerunt Burgenfes ex Ghend, & avidissima turba prædonum simul cum ipsis ex circa sibi adjacentibus villis ad obsidendum. Nam pro ipsis mandaverat Castellanus ipsorum, ut collecta virtute & communione sua, armati & ad pugnandum insultum facerent ad castrum singulariter & per se, utpote viri gloriosi in certamine & pugna habentes scientiam demoliendi obsessos. Cumque sese singulariter in obsidione insultum facturos audissent, advocaverunt sibi universos sagittarios & ingeniosos operum artifices & audaces raptos, homicidas, latrones & quoscumque præsumptos in omne belli nefas, atque triginta plaustra oneraverunt armis; pedes & equo accurrebant, sperantes se obtenturos maximam pecuniam, si forte se sibi redderent obsessi. Erat quippe validus & infinitus exercitus eorum. Qui cum juxta portas suburbii accessissent, violenter ingredi ausi sunt: sed in faciem restitit eis omnis obsidionis, quæ intro occurrebat, multitudo, & pene pugnatum fuisset undique, nisi quod sapientiores sese composuissent in utraque acie. Nam datis dextris & acceptis, fide & sacramento juramenti sese taxabant, quatenus eadem intentione eisdemque armis, & eodem consilio in obsidione cum ipsis jungerentur, salvo loco & rebus nostrorum civium, atque vernaculos & sagaces in pugna secum tantum retinerent, alios vero retrorsum remandarent. Ingressi sunt ergo cum maxima multitudine Gendenses illi

AUCTORE GALBERTO DE MSS;

multis an obsidentibus graviter laesi.

aut mortis.

disceditur ab invasione:

E

Butelgir.

die 11 Dominica quæ datur:

14 & 15 Martii, f

Gandenses & illi viri.

maxima multitudo congressa.

soli remanserunt castrum.

A illi & compleverunt locum circa castrum. Deinde paraverunt operatores & artifices eorum scalas, quibus muros conscenderent. Eodem tempore reversus est a Razo Butelgira S. Egidio, & venit iustissime dolens pro morte Domini sui Consulis cum sua potentia ad oblationem.

16 Martii 57 Septimo decimo die ante Kalendas Aprilis, feria quarta Cum sanctificatus, in nocte S. Gertrudis, Comitissa Hollandensis ad obsidionem accessit cum filio suo, & multa multitudine cum ipsa. Sperabat enim omnes obsidionis Principes electuros filium ejus in Comitatem, eo quod illud ei cives nostri & plures Principum suggessissent. Habebat quippe magnas gratias eis Comitissa, & laborabat omnium Procerum animos convertere in amicitiam sui, dando & promittendo multa. Quae die Froolsus & Bolduvinus ex Somerenghem milites quasi a V Vilhelmo Iprensi se venisse simulabant; denunciantes Principibus obsidionis Regem Franciæ dedisse Comitatum ipsi V Vilhelmo Iprensi, & super hoc universos sollicitos reddidit, qui filium Comitissæ præfata eligendum sponderant. Astute ergo hujusmodi mendacium & simulate milites illi pro veritate annuntiaverunt, ut ea astutia differrent concessionem Principum obsidionis de suscipiendo filio prædictæ Comitissæ in Comitatem. Quo audito, Principes indigne ferebant, si forte verum fuisset V Vilhelmum Iprensium Comitatu a Rege donatum. Conjurabant ergo & fide sese taxabant, numquam sub illo Comite Flandriæ manente, sese milituros: nam omnibus suspectus erat & notatus in traditionem Domini Consulis.

17 Martii 58 Sexto decimo Kalendas Aprilis feria quinta, Canonici S. Donatiani in meridionali parte castri per scalas muros conscenderunt, in qua parte sermia, & secreta Sanctorum & reliquiarum suarum emisserunt, accepta Principum super hoc licentia & consensu, transtuleruntque in ecclesiam B. Christophori, quæ in medio fori consistit, cortinas & aulearia quoque tapeta, cappas palliatis & sericas, vestes sacras, & librorum aggerem & utensilia templi, & cetera quæ de pertinentia ecclesiæ erant, elata sunt. De redditibus Comitatus brevia & notationes, quæ præpositus sibi & suo conservaverat V Vilhelmo Iprensi, quia fortunam suam prorsus mutatam vidit, interventu Fromoldi senioris efferri permissus est, sicut omnia Sanctorum scrinia & armamenta templi invitatus permisit auferri. Stabat igitur ecclesia S. Donatiani sola & deserta tandem relicta traditoribus, qui in ea scortum haberent & cloacaria sua, & coquinas, & furnos; & omnia immunda immundi agerent. Jacebat quoque ipse piissimus & Dei servus Carolus Comes solus adhuc in loco, quo martyrium susceperat, relictus suis traditoribus. Igitur postquam elata sunt omnia, quæ permessa sunt efferri, Canonici stantes, & sine consueta veneratione portabant reliquias Sanctorum in dolore & suspiriis & planctu. Nullusque præter Clerum, & paucos in efferendo ea sacra permissus est ad muros ecclesiæ: utrobique enim stabant armati præcavescentes sibi, & inter tot arma tamen Sanctos venerati sunt, pacem & viam latoribus Sanctorum offerendo. Extranea fuit quædam & rara valde talis processio, in qua Algerus Camerarius Præpositi cappam juxta morem Clerici indutus, Crucem ferebat. Nam cum vitæ desperaret, tali dissimulatione evasit. Indoluerunt ergo omnes boni & universi civium de tali rerum eventu: lati quidem quod reliquias Sanctorum obtinuisent, quæ in prædam inimicis & raptoribus loci relictæ in Ecclesia fuissent, si remansissent, sicut cum capione castri & invasione ecclesiæ postmodum apparuit.

18 Martii 59 Et notandum quod in tanto tumultu rerum & tot domorum incendiis, quæ per ignitas sagittas nocte tectis suburbiorum iniecerant ab intus, & etiam

latrunculi exterius, ut sibi aliquid furarentur & inter D tot noctium pericula & tot dierum certamina, cum lo- cum scribendi ego Galbertus non haberem, summam rerum in tabulis notavi, donec aliqua noctis vel diei expectata pace, ordinarem secundum rerum eventum descriptionem præsentem, & sic secundum quod videris & legitis, in arcto positus fidelibus transcripsi: neque quid singuli agerent præ confusione & intinitatione notavi, sed hoc solum intenta mente notavi, quod in obsidione communi edicto & facto ad pugnam & ejus causam congestum est, atque ad hoc quasi me invitum, ut scripturæ commendarem, coegi.

60 Scalæ igitur structura talis erat. Primum latior scala cum suis claviculis fabricata est, juxta altitudinem murorum castri. A dextris & a sinistris vero conscriptæ sunt virgæ tenacillimæ ad modum parietis. In fronte vero scalæ consimilis paries confectus est, super quam scalam altera scala strictior & longior simili opere constructa super imposita est jacendo, ut post erectionem scalæ majoris minor scala infra murum laberetur, atque parietes dextrorsum & sinistrorsum & in fronte conscripti, in defensionem ascendentium undique starent.

61 Hic non est prætereundum, quod plures inclusi fuerant intra castrum, qui in morte Comitatus rei non fuere opere vel consensu, sed vel intercepti erant simul cum reis, eodie quo clausi sunt infra muros primum. Itemque plures erant, qui sponte introierant simul cum sceleratis, qui licet in opere & materiali occisione non adfuissent, assentiebantur tamen reis. Itemque plures & in prima & subsequentibus obsidionis ingressi erant diebus causa præii & lucris. Inter quos immanis & in sagittando sagax & velox tirunculus unus, nomine d Benkin, aderat. Illic circumibat muros pugnando, modo hac modo illac discurrens, quandoque solus ipse videbatur fuisse plures, qui tot ab intro vulneribus sciret, & numquam cessaret. Cumque ipse ad obidentes traheret, tractus ipsius discernebatur ab omnibus, quia vel percuteret gravi vulnere nudos, vel jactata sagitta, quos persequeretur armatos sine vulnere contunfos, stupefactos in fugam vertebat. Assuit etiam cum reis illis miles V Verior, qui a tempore juventutis suæ fur & latro manserat, hic stragem maximam inter extra muros insultum facientes fecerat in obruendo & dejiciendo lapides, qui sola manu sinistra utebantur. Ad hac vero nefanda infinitus erat reorum & coadjutorum infra muros numerus, die ac nocte vigiliis, pugna, insultibus, labore quoque diverso defudantium. Nam portas castri terræ & lapidum & fimorum comportationibus introrsum humaverant ab imo usque ad summum: ne exustione & incendio portarum facto ad eos forte ingrederentur aforis. Utique appositis ignibus in parte orientis, portæ grandes pene perustæ fuerant, ita ut foramen maximum patuisset, nisi prædicta materiarum mole obsiderent. Tandem cum intrinsecus exitus portarum lapidibus & terræ aggeribus obruissent, aforis destruxerant utrobique pontes, tam obsessi quam obidentes, qui ad castrum directi olim fuerant, & ita nullus aditus relictus est inimicis, vel exitus obsessis.

62 Igitur cum securos fecissent se obsessi in exitibus suis, instabant obstruere fores templi ad meridiem & fores domus Comitatus, quæ exibant in castrum, foreque quæ a claustris se porrexerant in castrum: ut si aliquo suo infortunio curtem Comitatus perdidissent, sese reciperent in domum Comitatus & in domum Præpositi, simulque in refectorium & claustrum Fratrum & infra ecclesiam. Stabat autem ecclesia B. Donatiani ædificata in rotundum & altum, contexta fictitio opere, ollis & lateribus cacuminata. Nam olim tegumen ecclesiæ lignorum compositione astruebatur & elevata materia campanarii in altitudinem artificiosum opus eadem susceperat basilica. Unde

A de honestatis suæ fulgore præminebat. velut regni sedes, & in medio patriæ securitate & pace, jure & legibus undique terrarum partibus salutem & justitiam demandans. Quippe ignis dispendio, omnis lignorum materies consumpta est olim, & ideo contra ignis molestiam lapideum & tale opus confinxerant ex ollis & lateribus, quod elementum igneum exurere non potuisset. In parte quoque ejusdem templi occidentem versus, turris fortissima in eadem templi essentia altiore statura eminebat, in supremis dividens se in duas turres acutiores. Murus quidem circumcinxerat & domum Præpositi & dormitorium Fratrum & claustrum & pariter omne illud castrum, atque ille murus, quem tandem obtinere sibi præsumperant, propugnaculis & circumcursu ad extra pugnandum altior & fortior stabat. Et quamquam in semurus fortis, & ascensoria firma fuissent, elaborabant nocte & die sese tutiores intrinsecus reddere, qui pugnatos se fore contra universum mundum amodo intellexerant.

sponsalis quidem Præpositi & omnium obsecrorum D erat Castellanus Haxer, qui solus pro omnibus loquebatur, & respondit ita Principibus: Domini & amici nostri, qui nostri miserentur, si aliter nobis accidisset aliquo vestigio dilectionis antiquæ, debent pietatis officia erga nos exhibere, quantum poterunt, salvo honore suo & facultate. Rogamus ergo vos & obsecramus, Principes terræ hujus, & mementote quantæ dilectionis bona consecuti fueritis a nobis: miseremini nostri, qui mortem Domini Comitis vobiscum conquerimur, dessemus, reos damnamus, & prorsus expelleremus a nobis, nisi quod nostri sanguinis propinquitatem inviti quidem servamus in ipsis. Tamen obsecramus potentiam vestram, audite nos super nepotes nostros, quos reos dicitis: ut liceat eis per vos exundi obtinere libertatem jam a castro, & deinde, instituta eis poena pro tam immani facinore ab Episcopo & magistratibus, abeant in exilium perpetuum, ut sic quoque modo in cilicio & poenitentia Deo mereantur reconciliari, quem graviter offenderunt. Nos vero, ego & Præpositus, & Robertus puer cum hominibus nostris parati sumus secundum universi generis judicium satisfacere omnibus, quod innocentes sumus ab opere & consensu traditionis, & super hoc innocentiam nostram probare omnimodo parati sumus, si quis sub celo hominum dignetur suscipere probationis nostræ argumenta. Dominus meus Præpositus coram universo Clero suæ innocentie probationem quantumcumque gravem & fastidum offert, eo quod conscientiam suam mundam testetur. Requirimus iterum a vobis, ut salva vita & membris suis permittatis nepotibus reis & in traditione notatis habere in exilium eundi libertatem, et nobis veræ probationis sententia purgari, militibus secundum jus seculare, Clericis secundum scripta Divina examinari liceat. Quod si fieri aboginaveritis, volumus melius sic obsessi simul cum reis vivere, quam ad vos exire et turpiter mori.

65 Cumque compleisset orationem Castellanus Haxer, exorsus est quidam militum obsidionis, nomine VValterus, respondere prædictis: Nullius beneficii memores esse vestri, nulliusque dilectionis antiquæ vestigia jure observare deinceps debemus, qui Dominum Comitem traditum, a nobis sicut dignum fuit tumulandum et desendum, violenter seclusistis, simulque cum reis participastis thesaurum regni, et regalem aulam ipsius injuste possideris, impiissimi traditores Domini vestri, ad quos amodo nihil pertinet de regno et Comitatu. Omnia enim tam vitam propriam quam rem extrinsecam injuste possideris, quoniam quidem sine fide, sine lege vos fecistis: et ideo omnes Christiani nominis professores contra vos armatis, quoniam Principem terræ hujus pro justitia Dei et hominum tradidistis in sacro Quadragenario, in sacro loco, in sacris orationibus Deo prostratum. Itaque deinceps fidem et hominia, quæ hactenus vobis servavimus, a exstercamus, damnamus, abjicimus. Aderat huic colloctioni totius obsidionis multitudo, qui statim finita responsione ista, arceps festucis exstercaverunt illorum obsecrorum hominum, fidem, et securitatem, et separati sunt ab invicem colloquentes sibi animo irato et obstinato, utrobique hinc ad expugnandum, illinc ad resistendum.

66 Eodem die ab armigeris Abbatissæ Auriniacensis conobii audivimus eventum Isaac, qui eadem nocte, qua fugerat, cum se credidisset venisse Gandavum, venerat juxta Ipram. Fugit ergo inde usque in Steenvordam villam VVidonis & generi sui, ubi accepto consilio, nocte Tervanniam descendit, et lateenter et furtim monachicum habitum assumpsit. Ceterum rumor et requiritia universorum persequen-

C A P U T IX.

Colloquia inter partes de compositione irrita. Interceptum castrum. Fuga obsecrorum in templum.

63 Tunc tandem reminisci poterant proverbii sui. Si interfecerimus Carolam, quis vindicatus veniet illum? Et vere infiniti erant, & eorum ad vindicandum venientium incertus hominum præter Deum numerus erat, & ideo, Quis, nomen interrogativum & infinitum in proverbio eorum vim rectam & plenam obtinuit. Et sciendum quia milites illi strenui intus quidem cum reis fuere, quibus semper animusexundi vel extra a muro cadendi & labendi erat promptior, si forte locum habuissent; eo quod communiter sub nota traditorum adscriberentur, quicumque obsessi sunt cum reis. Quo rescito Principes obsidionis, collectis Consiliariis & optimatibus majori prudentiæ, accesserunt ad muros, & usi sunt colloquio cum omnibus intro obsessis. Jusserunt igitur sibi ad spectaculum murorum evocari illos obsecros, qui rei non fuerant; & obtulerunt eis licentiam & potestatem, si vellent, exundi ab obsessis, salva vita & membris eorum, quorum quidem aperta foret innocentia. Ceterum præter reos, si aliqui exire vellent & probare innocentiam suam secundum judicium Principum, eadem libertate exirent. Reis vero nulla dispensatione subveniretur, qui tantum facinus, & ante hoc inauditum perfecerant crimen, imo inaudito plecterentur exterminio, & ante hoc inaudita moriendi acerbitate. Igitur secundum edictum & pactum hujusmodi exierunt perphures, quia eorum erat aperta innocentia, aut parati fuerunt, quibus minus credebatur, probare innocentiam.

64 Tandem Præpositus vultu tristiore & omisso majestatis suæ rigore & superbia, mente consternatus accessit ad colloquium, & frater ejus Castellanus Haxer usi sunt humili ratione in verbis hujusmodi. Re-

Aur fugientem, ut nullatenus lateret, quin statim veritatem rescirent. Igitur Advocati Terrannæ filius, cum Isaac resciret, irrumpit in claustrum Fratrum, & reperit in cuculla latentem in ecclesia, & quasi Psalmos ruminantem. Cumque captum eduxisset Isaac, virgis & vinculis coactum & flagellatum constrinxit: & ita extor-
sit ab eo, ut reos in Comitum traditione proderet. Et respondit confitens de se, & aliis nominatim reis, superaddens plures fuisse, qui consilii sceleris & administratores scilicet reorum, tradentium actualiter Comitem, scilicet gladio materiali. Subiunxit quoque de conjuratione proditoris sui cum Borsardo & VVilhelmo ex VVervi, Ingranno de Esna & Roberto Puerio, VVilfrico fratre Præpositi & paucis simul annuatis homicidis pessimis. Et retulerunt aliqui dixisse Isaac, in susceptione unius querens in pomerio, domui suæ adjuncto, pecuniam radicibus abscondisse, quam milites loci nostri perferatando & circumquaque fodiendo usque in viscera terræ ibant frustrati.

67 Quintodecimo die ante Kalendas Aprilis, sexta feria, adduxerunt scalas adversus muros & impetebant utrobique sese sagittis & lapidibus. Illi vero, qui scalas adduxerunt, clypeis defensi & loricas induti progrediebantur. Multi equidem conquebantur ad spectandum, quomodo emergerentur ad muros scala, eo quod ex viridine & humiditate graves essent, & ponderis magni, in altitudinem habentes circa mensuras sexaginta pedum hominis, & in latitudinem pedum duodecim scala inferior, & scala superior admodum stractor, sed longior parumper extitit. Cumque traherentur scalas, juvabat manus, vox & clamor trahentium, & resonabant clamores in aere altiori. Tunc Gendenses armata manu protagebant illos clypeis qui scalas traherent. Nam audito & viso tractu, obsessi super muros ascenderunt, & ad propugnacula prodibant, obruentes lapidum infinitos jactus et sagittarum densitatem contra scalarum accretatores. Ceterum animosi juvenes et audaces, appositis parvulis scalis, quas decem homines solebant ferre, volentes prævenire insultum majorum scalarum, ascenderunt ad murum unus post alium: sed cum aliquis in summitatem ascensum et super murum intenderet, illi qui ab intus latitabant, insidiantes ascensoribus, hastis et conto et telis dejecerunt hærentem in scala; ita ut nullus tam audax, tam velox amplius foret, qui auderet ingredi ad obsessos per scalas minores. Interim murum perforare satagebant camentariorum malleis et universis feramentis aliis, et magnam partem muri avellentes frustrati recesserunt. Sed cum trahentium multitudo prope muros conscendisset, et acius utrimque pugnaretur in obruendo moles lapidum ab intus, densa noctis tenebra prohibebant utrosque a pugna, et multa lassione accepta Gendenses expectabant diem crastinum, quando universa simul cum ipsis obsidio, violenter ereptis majoribus scalis, ingrederentur ad obsessos.

68 Quarto decimo Kalendas Aprilis, Sabbato, cum læsciente mane obsessi in diversa vexata parte castris, post pugnas quotidianas membra dedissent quieti; et cum paulisper securiores forent, quod hesternodie egregie pugnassent contra forissecos Gendenses, (namque ea securitate vigilantes murorum præconato die introierant in domum Comitum ad ignem tepescere se propter asperitatem frigoris & ventorum, in vacuum relicta curte castris) cives nostri in meridionali parte, qua Sanctuarium reliquæ elata fuerant, intro conscenderunt per subriles scalas & latrices, quas solus homo ferret. Intus quippe sine sonitu, & clamore sese collegerunt in magnas acies & præmunias ad pugnandum. Statimque ordinabant minores inter se ituros ad portas majores, ut terræ & simul lapidum congeriem sustollerent a portis & introitus facerent extra confidentibus universis, qui hoc factum adhuc ignorabant. Portam quoque unam

castris in parte occidentis repererant clausam firmiter clavis & sera ferrea, nullaque terræ & lapidum objectione obrutam: quam ideo liberam observaverant, ne per illam reciperent & emitterent quos vellent traditores illi. Quam statim ipso accessu gladiis & securibus nostri Burgenses aperuerant, & circa concitato clamore & strepitu armorum, intrinsecus in tumultum & concursum conturbaverunt exercitum in circuitu castris. Igitur irruebat gravissima obsidionis manus intra castra; alii ut pugnarent: alii ut raperent, quæcumque infra reperirent: alii ut intra ecclesiam ingressi corpus B. Comitum Caroli obtinentes Gandavum transferrent.

69 Tunc traditores illi, qui in domo Comitum gravi sopore soluti jacebant, terrore & clamore infinito expetiti, ignari rerum eventus, discurrebant visum, quidnam clamorum causa foret. Et cum rerum pericula sibi imminere cognovissent, profilientes ad arma instabant præ foribus expectantes congressum. Quidam ex ipsis in ingressu civium nostrorum inter castrum intercepti sunt ad unam portarum, milites quidem plures, quibus custodia earundem portarum deputata fuerat in parte orientis, qui cum ingressis civibus tumultum subcunctes, cum nihil ulterius possent, sese reddiderunt misericordie & pietati captivantium. Quidam vero eorum diffidentes vite suæ, si a civibus caperentur, a muris dilapsi sunt, unus quorum in labendo præcipitatus Gilbertus miles expiravit. Quem cum muliercula traxisset in domum, & exequias sibi præpararet, Castellanus Theodoricus & sui rescitum mortuum illum caudæ equi copulatum, per omnes plateas suburbii tractum, tandem in cloacarium in medio fori projectum deturbavit. Igitur cum cives intellexissent illos velle resistere præ foribus in domo Comitum, consensu gradibus, quibus itum est ad easdem fores, securibus & gladiis detruncabant penas, & introgressi ad obsessos, fugabant eos per mediam domum eandem usque ad transitum, quo transire consueverat Comes de domo sua in ecclesiam B. Donatiani. In hoc ergo transitu, qui arcuatus erat, & ex lapidibus constructus, congressus maximus fuit: ubi cives cominus gladiis tantummodo pugnabant, eo quod obsessi ulterius fugere asperrarentur. Satis vires & animos suos tentantes, utrimque stabant immobiles, sicut ipse murus; donec collecta manu cives non pugnando, sed ruendo in obsessos, in fugam converterent ipsos, scilicet Borsardum, qui immanis & iracundus, ferrox & imperterritus, robore corporeo validior, resistit civibus semper in faciem, multos vulnerans, sternens, & ictu malleatorio gladii sui attonitos plurimos dejiciens. Simulque fugabant Robertum Puerum, in quem nemo manum mittere volebat, eo quod audissent de eo, quod innocens traditionis diceretur: atque imo magis, quod omnibus in regno & ante traditionem & post dilectior permanferat, fugere ille nobilis neglexerat: sed rogatu amicorum secutus est fugientes, & nisi causa ipsius fuisset, ibidem Borsardum & suos milites, simulque omnes reos traditionis comprehendissent. Cumque se traditores infra templum recepissent, non ulterius persecuti sunt eos cives, sed ad prædam & spolia reversi sunt, discurrentes per domum Comitum & domum Præpositi & dormitorium Fratrum & claustrum. Consimiliter fecerunt universi qui in obsidione aderant, sperantes thesaurum Comitum se forte obtenturos, & suppellectilem domorum infra muros positarum. Et quidem in domo Comitum culictras plures, tapeta, linteamina, scyphos, caldaria, catenas, ferrea claustra, vincula, compedes, nervos, bojas, manicas, universæ captivitatis adminicula ferrea, & fores ferreas thesauri Comitum, & plumbeos ductus aquarum, qui a testis aquas deduxerant, diripiebant, sine

A aliqua culpa credentes se rapere potuisse. In domo Præpositi etiam lectos, scrinia, sedilia, vestes, vasa & universam suppellectilem ejus rapuerunt. In cellario tam Comitum quam Præpositi & Fratrum quoque cellario, frumentorum et carniū et vini et cervisiorum copiam, quantam rapuerint in infinitum, relinquo. In dormitorio Fratrum, quod vestibulis pretiosis & caris stratum stabat, tam magnam rapinam exercuerunt, ut non cessarent a tempore ingressus in castrum usque in noctem ire & redire ad asportandum.

**Excellu-
cate.** a. Excelluere, abdicare jus, possessionem, aut dominium, ut
ga aut festuca arripione, ut mox dicitur, & traditio sine ob-
jectione, ut diximus 6. Februarii ad Alia B. Hildegundis pag. 920.
b. Ius fororii, quia ut infra num. 94 dicitur. VVido duxe-
rat uxorem, sororem Isaac, neptem Præpositi. Consensus
Gualterus num. 49.
c. Arnulfus filius Eustachii. ita Gualterus num. 90.
d. Supra num. 94 dicitur Castellanus Dixmudanus.

C A P U T X.

*Fuga Præpositi. Obsidentium dissidia. Templum infe-
rius capturn. Turris ab obsessis detenta, cum sola-
rio templi.*

70 **O**bsessis ergo nihil præter solum templum reli-
ctum est, et absque eis quæ in templo secum
comportaverant victualibus, scilicet vino et carnibus,
farina, caseis, leguminibus et ceteris necessariis vitæ.
Hic prætereundum non est, qui erant capita inter ob-
sessos, scilicet Castellanus Haxer, Borsiardus, Rober-
tus puer, VValterus filius Lamberti in Reddenburg,
VVilfricus Cnop. Nam Præpositus Bertulfus tertia no-
cte, id est, nocte diei Jovis ante captionem castrum, data
pecunia VValtero Butelgir usque ad quadringentas
marcas de subens lobium suum funibus appensus elapsus
est solus, melius confidens illi Galtero, quam ulli ho-
mini super terram, qui tamen ipsum transductum in
desertum locum, scilicet a Mor, solum reliquit expo-
situm inimicis suis et derelictum fugæ: cum tamen in
loco illo sibi ignoto, nesciret quo fugeret, et quem fu-
geret. Igitur obsessi in templo conscensa turre molares
lapides obruebant super vagantes in castris, et prædam
universæ suppellectilis ferentibus gravem injecerunt ca-
sum, ubi plures obruti letaliter perierunt. Sagittas sta-
tum direxerant contra fenestras turris victores castrum, ut
non posset in turri quisquam caput per fenestras emer-
gere, cui non injicerentur mille sagittæ, mille funda-
rum jactus, ita ut tota turris sagittis inhaerentibus hir-
suta staret. Cumque nihil super hoc proficerent utrim-
que, obsessi flammam injecerant in tectum scholarum,
quod templo adjacuerat; per hoc volentes domum Præ-
positi exurere, cui idem tectum vicinum fuit. At in
illo facto frustrati, deorsum in pavimentum templi,
et in choro, et in sanctuario interiore discursantes,
armati et præcauti sollicitabantur, ne auderet aliquis
per fenestras introgredi ad ipsos, aut per januam ecclesiæ
violenter irrumpere.

71 Summo igitur mane unisex Gendensium turba
juvenis per scalam ascendens ad capitalem sanctuarii
ecclesiæ fenestram, gladio et conto perfringens opus
vitreum et ferreum, illapsusque audaciter aperuit scri-
nium unum sanctuarii, ut prædam quæreret. Inclinus
quoque revolvere cœperat, et manum hac et illac de-
ducere, cum janua scrinii gravis, et in casum præceps
percuteret furem et prædonem illum, et rejecit a se
emortuum: Sed isdem mortuus plumarum congerie
confectus, diu ibidem jacuerat: nam maximus pluma-
rum cumulus in sanctuario jacebat. Interea dum diu
a Gendensibus expectaretur ille juvenis, et non rediret,
volebant violenter conscendere per fenestram. Nam ju-
venem illum præmiserant velut audacissimum, per
quem tentarent ingressum templi, et sic Comitum cor-

Tomus I.

pus obtinere crediderant: contra quos nostri cives ar-
mis occurrebant, nec unquam perpeSSI sunt Genden-
ses vel etiam loqui coram se de auferendo Comitum
corpore. Valde et supra quam mihi credat aliquis,
indignati sunt cives nostri, quod aliquis hominum a
loco nostro corpus auferre moliretur. Contendentibus
illis exerebant gladios ad invicem, et factus est tu-
multus et concursus universorum ad pugnam. Cete-
rum obsessi tunc quantum poterant, infestabant vi-
ctores, quorum sapientiores audito tumultu, et de
victoria et lite, scilicet quod Gendenses contenderent
se jure corpus Comitum secum apud Gandavum trans-
ferre debere, eo quod suis scalarum instrumentis per-
terruissent obsessos, et coegissent eos fugere a castris;
et quod nostri cives econtra affererent nihil valuisse
instrumenta eorum, nihil aliud in obsidione fecisse,
quam forari, et sumptum gravem facere in loco no-
stro, dirimendo lites sedabant tumultum dicentes:
Nolite contendere, sed potius simul expectemus quo-
adusque Deus nobis & regno contradiderit Comi-
tem bonum & legitimum; cuius & Principum re-
gni & Episcopi nostri & totius Cleri consiliis de
corpore fiat dispensatio.

72 Atque in hunc modum pacificati, instituerunt
invasores templi viros armatos & audaces ad inva-
sionem. Collecto ergo robore, impetuose introierunt
& irruerunt ad januam templi versus claustrum,
& fugaverunt obsessos a pavimenti inferius usque in
solarium, in quo imple & fraudulenter tradiderant
dignissimum terræ Consulem, simulque cum Domino
suo servi arctati sunt, quamquam sine velle ipsorum
cum Domino suo Consule clausi forent. Tunc tan-
dem Gendenses in sanctuarium ingressi, requirebant
juvenem illum, quem in mane præmiserant per capi-
talem sanctuarii fenestram, & repperunt in plumis
conquassatum & mortuum, quem alii mentiebantur
occisum a Borsiaro, cum illaberetur incaute in tem-
plum. Neque enim describere locus est quantus jactus
fuisset lapidum a solarium super victores pavimento-
rum templi, & quot obruti, conquassati, telis & sa-
gittis vulnerati; ita ut totus chorus templi plenus jaceret
cumulo lapidum, & nusquam pavimentum appare-
ret. Parietes & vitrea fenestra in circuitu, & status si-
mul, & sedes Fratrum dejectæ sunt, & ita totum erat
confusum & dirutum, ut nulla in templo facies sancta
& integra maneret; sed turpi & informi deformitate
horribilior staret quolibet carcere. Nam in sola-
rio obsessi præparaverant sibi propugnacula ex scri-
niis & tabulis altarium & formis & scamnis & ce-
tera suppellectile templi, & colligaverant ea funi-
bus campanarum. Campanas quoque in frustra, &
plumbum, quo antiquitus connecta erat ecclesiæ;
diviserunt, cum eo obruentes alios. Infra enim ec-
clesiam, scilicet in choro, pugnabatur acerrime:
sed a turri, & a januis turris tanta strages facta
est, ut non sufficiat mihi describere, neque percus-
sorum & vulneratorum multitudinem persequi.

73 Igitur domum Comitum superiorem obtinuit
Gervasius miles & Camerarius atque Consiliarius
Comitum regni cum fortitudine magna, & jussit affigi
signa sua in summa arce domus. Namque ex invi-
dia obsessorum hoc factum est, qui statim primo die
obsidionis, etiam in die qua Dominum suum servi
impii tradiderant, signa contra inimicos ferebant. Un-
de VVillelmus ille ipensis signa, quasi Dominus &
terræ Consul, ferebat contra quosdam, qui sibi red-
ditus Consulares solvere denegaverant, quia illum
Consulem fere aspernati sunt. Traditores quidem illi
die primo obsidionis nihil humiliter agentes, quia
Principes regni sibi conscios in scelere suo & secu-
ros in eadem fide & amicitia crediderant cum ipsis,
signa

**AUCTO-
RE GAL-
BERTO**
A. MSS.
manus in
vate in con-
pau B. Caroll
auspice,
gravi idco
conventione
ita tota
ille &
Angustius

incompos
in templum
E

fide de for-
matum

signa sua
ergant &
Gervasius
in domo
Comitis
superiore,

(qui ante
traditores
vixit in
loco fide-
rati)

A signa sua in suprema arce cameræ Comitis & in summitate turris ecclesiæ, & in minoribus tribus, & in Lobio Præpositi, simul in exitu portarum superbe præfixerant; ut per hoc apparet ipsos fuisse Dominos, qui expectarent regni Proceres, amicos & consocios suos, per quorum potentiam obsidionem destruerent, & inultum maneret quod Consulem tradidissent. Desiderius frater Isaac obtinuit inferiorem domum Comitis cum civibus nostris, & fixerat signum suum in Lobio Comitis majore. Quem cum transeuntem Robertus Puer in castro vidisset a turri, improperabat taliter: O Desideri, non es memor, quod tu hæcenus nobis consulisti tradere Dominum Consulem: fidem super hoc & securitatem tradidisti, & nunc viso infortunio nostro gaudes & persequeris nos. O utinam liceret mihi exire: ad singulare bellum te evocarem. Deum testor, quod tu magis sis traditor quam nos, eo quod olim Dominum, modo nos tradidisti. Quod improprium nun sine omnium nota ruit.

74 In domo quoque Præpositi nepotes Tanemari, quorum causa in parte traditio facta est, ut ajunt, præfixerant signa sua superbe & gloriose ac potenter. Quod valde agre ferebant omnes, & cives nostri nimis indoluerant, eo quod Præpositus & sui ante tempus traditionis viri essent religiosi, amabili ter se habentes erga eos, & cum honore omnes tractassent in loco nostro & in regno commanentes. Hi ergo prædicti postquam obtinissent domos & signa affixerant, quidquid intus repererant, quasi proprium possidebant. Intumuit ergo cor civium nostrorum contra nepotes Tanemari, & quærebant occasionem pugnandi & interficiendi illos. Igitur ad vespertinam sabbati illius, cum frumenta & vinum, quod obtraherant in domo Præpositi, apud rus suam emitterent nepotes Tanemari, occurrerunt eis cives nostri in claustris, & extractis gladiis vas vini truncabant, & concitatus est tumultus infinitus, & clauserunt cives portas suburbii, ut nemo ausugeret nepotum illorum. At obsessi evocaverant cives, olim amicos suos, obsecrantes, ut inimicos illos perderent, quorum causa gravissimum nefas perpetrassent. Nepotes igitur Thanemari in eadem domo Præpositi resistere cum non potuissent civibus, quærebant subterfugere. Thanemacus ipse fugiendo pervenerat ad exitum unius portæ, & quia clausa fuit, cum quæreretur ab eo, quid causæ fuisset tanti tumultus, mentitus est congressum fieri inter obsessos ac obidentes. Tandem latuit in domuncula una, quousque videret quid

C de nepotibus suis ageretur. Cumque cives per pontem S. Petri, & per pontem castri armata manu transirent, obviam eis occurrit V. Valterus Burelgir & ceteri Principes obsidionis, conatu gravi compescerunt tumultum. Tot equidem lanceati stabant in foro, ut crederet aliquis superficiem hastarum silvam fuisse densissimam. Nec mirum, cum universi totius regni eodem die, tum pro præda, tum pro vindicta, tum magis pro auferendo Consulis funere, tum pro admiratione omnium, quæ ibidem fiebant, in suburbium confluxerant. Clamabant itaque omnes, Thanemarum & nepotes ejus jure suspendi debere, eo quod eorum causa Comes occisus, & Præpositus & ejus nepotes obsessi, & plures de ipsorum familia interfecti & turpissima morte damnati fuissent: ideoque non posse eos perpeti, ut parcerent eis, imo turpiori & magis crudeli nece damnarent, qui Dominos suos, Præpositum & fratres simulque ejus nepotes, potentiores & nobiliores in Comitatu, fraude, seditione, coemptione facta, apud Comitem deposuissent. Vix ergo turbatos cives Principes cohibebant, quia Castellanus Haxet & Robertus puer cum amicis & propi-

quis ipsorum civium, in turri altiore stantes, annuebant brachiis & manibus, ut insultum facerent in nepotes Thanemari, qui ita arroganter in domum Præpositi conscenderant, signa victoricia affixerant, quasi suis viribus castrum expugnassent: cum eo tempore, quo cives ingressi sunt violenter in castrum, nepotes Thanemari domi & in rure suo dormirent. Illa tandem condicione sedatus est tumultus, quatenus ipsa hora exirent domum, & signa, quæ affixerant, verecunde tollerent & discederent. At illi cum ductu Principum periculoso sibi recesserunt inde, in tantum dissidentes civibus, ut unusquisque nepotum Thanemari equo & suo secum ductore insidentem abscederet: Et sic relicta est domus sub tutela militum & civium nostri loci, & frumentum & vinum dispersum est inter Principes obsidionis & cives, quorum viribus victoria illo die consummata est.

75 Et tandem clausus ille dies sollicitos nimis reddidit super noctis subsequenter temporibus observandis, & in curte castri & in claustris Fratrum, simulque in domo Præpositi & refectorio atque fratrum dormitorio. Nam illo usi sunt consilio obsessi, ut claustris & domorum tecta circa templum flammis destruerent, ne accessum aliquo modo ad ipsos obidentes haberent. Inde stupetacti custodes noctis sollicitudine & metu pervigilabant. Sæpe obsessi claustris egressi nocturnis horis incusserunt timores custodibus. Ceterum in tam arcto loco turris templi, traditores vigiles suos omni nocte obsidionis tubis & buccinis resonare jusserant & cornu canere, adhuc evadere sperantes, eo quod Principes regni per litteras in turrim sagitta transiecitas, amicitiam & auxilium offerrent.

76 Præpositus vero conductorem habens fratrem Fulconis Canonici Brudgentis, militem subdolum, ex præcepto V. Valteri Butelgir, nocte præscripta diei Jovis pervectus est equo apud Kaihem villam ejusdem V. Valteri & Borsardi. Cumque parum ibi detinisset, & accusatus fuisset, cum uno comite nocte Furnas ad uxorem suam fugit, & inde iterum, quia latere non poterat in nocte sancta Parasceve, transivit apud V. Varneftum, sicut audivimus eadem nocte, & fugam institit, & nudis pedibus pernam peccatorum suorum sponte perpeilus ibat, ut tanto peccatori Deus indulgeret, quod contra Consulem pium deliquerat. Satisque probabile fuit, quia postea statim cum captus fuisset, pedum ipsius plantæ excorticatæ apparuerunt, quia in itinere nocturno ad lapides in tantum ostenderat pedes, ut sanguis ex eis ostlueret. Et vere gravissime vir ille dolebat, qui pridem omnibus imperitabat, divitiis & honore seculi pollebat, & cum in voluptate floreret, punctum pulicis ut jaculum formidaret; ecce solus, & infra terminos suos exul solus pererrabat. Revertamur ergo ab excursu isto ad vigilias noctis præfatæ, in qua timores nocturnos cum ad invicem incuterent sibi tam obidentes quam obsessi, perterriti & fatigati utrimque diem, pro nocte transposuerant ad dormitandum.

a Mor, aut potius Moer, Belgii est locus palustris & oligonofus. Simili infra notatur nomen. Ipse est in territorio Ardenburgensi, quo forsan abductus fuit Præpositus.

b Kaihem seu Kejem, infra Dramundam, hanc præcedit ab Ipra fluvio.

CAPUT XI.

B. Carolo successor in Comitatu Flandria datus Guillelmus Normannus: alii competitor. Ejus de corpore Gandavum transportando insidia disposita.

77 TERTIO decimo Kalendas Aprilis Dominica, in nocte Benedicti Abbatis, ex Atrebatu Rex

Franc.

A Franciæ Lodevvicus mandavit Principibus & Baronibus obsidionis prædictæ salutem, fidem & auxilium, insuper omnem gratiam pro vindicando nepote suo & Flandiarum æquissimo Consule Carolo, quem justius decuerat fuisse Regem, quam pessimorum traditorum Comitem. Non habeo quidem ad vos ad præsens transeundi opportunitatem, eo quod festinantius cum paucis huc descenderem, auditum & scitum eventum rei & obsidionis. Non enim sapienter mihi agere visum est in manus traditorum terræ incidere: quoniam, sicut intelleximus, plures sunt adhuc, qui super obsessos dolent, & eorum scelera defendunt, & ad eorum evasionem omni modo laborant. Igitur quia terra conturbata est, & conjurationes jam factæ sunt in personam VVilhelmi, ut violentè regnum obtineat, & contra eum omnes fere de civitatibus adjuraverint, se nullo modo VVilhelmum illum in Comitem recepturos, eo quod a spurio sit, natus scilicet ex nobili patre & matre ignobili, quæ lanas carpere, dum viveret ipsa, non cessaret. Volo & præcipio vobis, sine dilatione coram me convenite, & communi consilio eligite Comitem utilem, quem vobis æqualem, & terræ & incolis præesse consenseritis. Nec poterit diu terra sine Consule fore, nisi cum graviore periculo quam modo imminet.

B 78 Cumque perlectæ sunt litteræ coram universis, ecce dum nondum respondissent litteris Regis, utrum irent an non, supervenit alius nuntius a nepotis Comitæ Caroli, demandans Principibus obsidionis salutem & naturalem erga omnes terræ inhabitatores dilectionis affectum. Certum est vobis omnibus meæ sorti & potestati Regnum Flandriæ post mortem Domini mei Consulis jure cognationis pertinere. Idcirco considerate & caute agere vos volo, super electionem meæ personæ, & præmonitos vos rogo, ne me alienum a regno faciatis, qui jure & ex debito propinquitatis, si mihi remandaveritis, Comes futurus, justus, pacificus, tractabilis, & utilitatis communis atque salutis provisor accurro. Tunc Principes simulque omnes, qui audierant litteras ab Elsatano a nepote Consulis transmissas, fictitias asserentes, nulla animadversione responsionis agebantur, eo quod respublica laboraret, & Rex e vicino conventum acceleraret, neque sine longa opera pro eligendo nepote illo se tractare posse præviderent.

C 79 Utillimum ergo præanticipantes consilium, ex imperio Regis præparabant se ituros feria secunda & tertia. Postea tamen ex industria & consilio singulari, Principes convocatis civibus, procurant in eadem Dominica ad arma, & invaserunt obsessos in turri. Quodque ideo factum est ut perterritos obsessos magis exanimarent & pavidos redderent, quod in discessu subito ad Regem a Principibus facto, non auderent a turri exire vel aufugere. Congressus quidem gravis utrimque factus est, & adhuc obsessos latebat, cur in Dominica insultum facerent in eos, cum omnes ceteras de præterito tempore Dominicas in pace observassent. Exierunt igitur secunda, & tertia feria apud Atrebatum locutum Regi, ordinatis illis qui turrim nocte ac die armati caute & fideliter, ne quis obsessorum subterfugeret, observarent.

D 80 Decimo Kalendas Aprilis feria quarta, Isaac captus est, & suspensus liberator meus, finitis tribus hebdomadis ab occisione Comitæ, ante Annuntiationem S. Mariz, & ante in Ramis Palmarum & Lambertus Archiepiscopus a curri elapsus evasit, fugiens apud Michem villam navicula devectus. Hic de consilio Borsardi fuit, et nequiter semper egit consiliando, agendo, et ad omne nefas instigando Dominos suos: idcirco odiosus erat omnibus, qui in obsidione dolos illius audierant. Cumque a tempore obsidionis intra castrum clauderetur, usque ad tempus quo fugam subiit, ad omne negotium, quod intus agebatur strenuus erat, in sagittando peritissimus,

Tam. I.

in jaculando hastas et universa tela fortior, qui quidem stragem mortalem fecerat in hostes. Qui cum fugeret, a civibus requisitus est diluculo, et per totum illum quo fugerat diem. Nam a turri cum se suraretur, exclamabat eis qui obsederant turrim Borsardus, quando, et ad quem locum suus consiliarius, et tam familiaris fugisset. Tandem cives constipaverant villam, in qua fugitivus ille latuit, et a latibulo extractum reduxerunt eum captivum, et suspendio in foro nostro illum perdidissent, si eo tempore attuissent Primates obsidionis, qui in Atrebatum regno consuluerunt. Cuidam tandem Gerberto civi nostro sub fidei securitate commendatus, cujus ille cognatus fuit, qui illum cautelarum custodia in vinculis constrictum usque ad præsentiam Primorum Comitatus conservavit, ut illorum judicio constaret, quicquid fieri percoenserent de illo.

E 81 Nono Kalendas Aprilis feria quinta, VVoltra Cruval retulit nostratibus, Regem Anglorum cum illo Iprensi VVilhelmo concordiam laudasse, pecuniam infinitam simul et milites trecentos præstitisse in auxilium, ad obtinendum Comitatum Flandriæ. Quod cum falsum foret, tamen simulata fraude quasi credibile diffamavit. Nam vere constitit, illum VVilhelmum Iprensensem suscepisse de thesauro Comitæ Karoli, Anglicæ monetæ quingentas libras per manus nepotum Præpositi Bertolphi; qui impiissimi traditores sibi et regno præferre conati sunt eundem VVilhelmum; qui ab eis quidem pecuniam, consilium et auxilium obtinuerat, et quotidianis litteris missis in invicem et remissis, mutuas voluntates et conscientiarum secreta loquebantur. A Rege ergo Anglorum mentitus est miles præfatus, VVilhelmum suscepisse donaria pecuniarum; volens tegere traditiosam conscientiam VVilhelmi, qui vere a traditoribus submissam pecuniam acceperat, per quam a solidarios compararet, et sic cum virtute, cum Comitatum obtinuisset, traditores suas voluntates consequenter per ipsum consummascent. Nullus vero Primatum obtenturus in regno, voluit aliquid consilii vel internuntii traditorum aperte suscipere, eo quod statim sub nota traditionis conscriberetur. Ideo ille VVilhelmus tegebat conscientiam suam, et pecuniam a Rege mentitus est sibi fuisse transmissam, quasi nihil commune haberet vel secreti cum traditoribus; qui tamen manifeste ante tempus obsidionis salutem et auxilium litteris signatis mandaverat Præposito et suis. Qua tempestate Giselbertus, nepos traditorum, Castellanus Burgenfis, qui sub nota traditionis erat, ad Castellatum S. Audomari subterfugerat, offerens excusationem suam et innocentiam se paratum probare coram Rege et Patribus regni.

F 82 Octavo Kalendas Aprilis feria sexta, Annuntiatione Domini, quo etiam die passus est Dominus, celebrata est Sabbato in ramis Palmarum, machinamento et dolis Gendensium actum est, ut per ducatum magni præconis, et Ansbaldi militis et civium quorundam nostrorum assensum, simulque ex consensu traditorum, nocte hujus sabbati transacta, introirent in castrum, et corpus piissimi Comitæ per manus traditorum a fenestris solarium ejusdem Gendensium cœnobii Fratres susciperent: et mantice, et saccis collectum transferrent. Expectaverant quidem monachi duo per totum illud tempus opportunitatem furandi corpus. Cum igitur armati circa turrim deambularent illi, qui monachis ducatum præstiterant, vigiles perterriti cornua circumquaque personuerunt, et evocati cives et observatores turris irruerunt contra præconem magnum, et Ansboldum militem, et suorum complices, fugantes illos et vulnerantes quosdam timore mortis nimis affectos. Pepigerant vero monachi coadjutoribus suis centum marchas argenti se daturos, si forte per illos glebam Consulis obtinerent,

R. 5 Igi-

D
AUCTO.
REGAL-
BERTO
XX MSS.

caput,

in custodia
detentus.

24 Martii

symmentum
de pecunia
a Rege ad-
glia trans-
missa Gise-
lberto
Iprensi

E

quam a the-
sauro Comi-
tis transmi-
ssam præ-
stiterat

d

Giselbertus
fugit ad
Lammarum,
F

25 Martii
Gendensium
evocati
dolo aufere-
re corpus Co-
mitis.

impetio-
nem

A Igitur refecto eo quod furtim & pretio aut quoquo modo alio monachi vellent corpus Consulis auferre, cives præcauti cum vigilantibus turba sollicitæ magis sese ob-
servantia dedere.

27 Martii

83 Sexto Kalendas Aprilis, Dominica in Ramis Palmarum, convenerunt Burgenses nostri in agrum, quod suburbio adjacet, intra septas villæ, convocatis undecumque Flandrensis circa nos, conjuraverunt simul super Sanctorum Reliquias, sic: Ego Folper-
ens Judex iuro me talem electurum Comitem terræ hujus, qui utiliter rector est regnum prædecessorum suorum Comitum, iura potenter contra hostes patriæ ob-
tinere poterit: affectuosus & pius in pauperes, Deo devotus, semitam gradiens rectitudinis, & talis fuerit qui utilitati communiter patriæ velit & possit prodesse. Consequenter ergo omnes meliores civium juraverunt: ex Iflandica Alardus Scabinus cum sua potentia, ex Ostburg Hajolum cum illius loci potestatis. Ex f Reddenburg Hugo Berlen-
sis, & illius loci fortioribus; ex Lapscura, Ostxer-
ca, Utxerca, Lifvega, Slipen, Gistella, Olden-
burg, Lichtervelda, Jadbeca, omnes fortiores & meliores simili sacramento juraverunt. Eratque multi-
tudo maxima conjurantium in ad ipsum.

30 Martii

84 Tertio Kalendas Aprilis, feria quarta in succin-
tione campanarum reversi sunt ex Atrebatu Principes nostri, qui ad Regem exiverant pro consulendo re-
gno & eligendo Consule secundum consilium Regis Ludovici Franciæ Imperatoris, atque omnium Ba-
ronum ipsius & terræ nostræ electionem, & juxta prudentem & patriæ utilitati probabilem examina-
tionem, cum tali relato lati & gaudentes, salutem & fidem ex parte Regis & Baronum denuntiantes nobis & omnibus terræ incolis, atque illis præcipue, qui ad faciendam vindictam pro morte Domini Caroli Con-
sulis assidua obsidione desudaverant. Rex Franciæ Ludovicus omnibus regni filiis bonis salutem & gra-
tiam, & cum regali potentia in virtute Dei & fortitu-
dine armorum, invictissimum suæ præsentis sub-
sidium. Quia patriæ ruinam simul cum Comite tradito gravem prævidentes, indoluimus, severitatis rigore & inaudito ante hoc tempus supplicio vindictam acturi convenimus: &, ut deinceps terræ suo Consule no-
viter per nos electo reconcilietur & convaleat, quidquid in subsequenti litterarum serie audieritis, obedite et facite. Igitur VValterus Butelgir litteras protulit Regis signatas coram universis civibus no-
stris, qui confluerant simul in agrum prædictum, ad auscultandum Regis mandatum: atque viva voce lit-
teris testimonium confirmans ait: Audite, o cives nostri, quid consilii & negotii apud Regem & ejus Barones actum sit, & prudenti examinaeum judicio. Principes Franciæ & Primi terræ Flandriarum, jussu & consilio Regio, elegerunt vobis & terræ hujus Con-
sulem VVilhelmum puerum, natum ex Normannia, nobilem quidem genere & hactenus inter vos ab in-
fantulo educatum in puerum, & inde in juvenem fortem. Quem juxta omnem consuetudinem bonam consuefcere liquet, & qualem vultis talem habilitate flectere poteritis ad omnes bonos mores mansuetum & docilem. Ego quidem elegi ipsum, & Robertus Beu-
niz, Baldvvinus ex Alst & Iuvan frater ejus, Castella-
nus ex Insulis & ceteri Barones sublimaverunt il-
lum in Comitatu, fidem, securitatem & hominia ei fe-
cimus secundum omnem modum prædecessorum suo-
rum Comitum Flandriæ. Ipse etiam nos pro merito nostri laboris donavit terris & prædiis traditorum, qui secundum Principum omnium judicia proseri-
ptione damnati sunt, nihilque ipsis rerum vel mise-
rationis præter gravissimam & inexcogitaram adhuc mortem relictum constat. Præcipio ergo & volo ac

28 Martii

consulo absque dolo vobis suburbanis simul omnibus D qui assistitis, ut suscipiatis noviter electum Comitem VVilhelmum & a Rege Comitatu donatum, in Do-
minum & Consulem vobis. Ceterum & si quid est quod suæ potestatis jure donari poterit, sicut teloneum & census terræ, libenter vobis condonari teloneum volentibus simul & censum mansionum ve-
strarum infra suburbium, meipso denuntiante ex parte Regis & Comitum novi, condonabit absque dolo & malo ingenio. Auditis ergo litteris, & voce lit-
terarum latoris, cives procrastinaverunt responsum de receptione seu electione novi Consulis concedenda sibi, ut accitis Flandrensis cum quibus eligen-
da sacramenta constituerant simul aut concessionem facerent aut Legationis Regiæ litteras refutarent, & quia tenuerant diem sermonum longis protracti-
bus, reversi sunt cives a loco oratorio ex communi consilio mandantes pro Flandrensis tota illa nocte, ut electionem in persona novi Consulis factam con-
cederent aut reprobarerent.

a Sugerius Abbas supra bastardum vocat. Corrigendus Mar-
chantius, qui hac cum labe tunc purgare.
b Hic est Theodericus Aljatin consobrinnus B. Caroli, quod ambo ex duabus Sororibus, iisque Roberti Frisii filiiabus, essent pregnati.
c An hinc fabella exorta de Lamberto Nappin patre Berhardi inter complices receptio in Annalibus vernaculis, Formula pro-
clamationis, Mejerro, aliisque?
d Solidaril dicti milites, aut quod iis solidus pro stipendio da-
retur, aut certe stipendio solidarentur. Consule Vossium.
e Froilphus Castellanus Bergensis subscripsit litteris B. Caro-
li anno 1121. Hinc successit Giselbertus nepos traditorum.
f Reddenburg, alibi Rodenburgum, nunc Ardenburgum, oppidum Flandria versus Zelandiam, ubi sunt Iflandica & Ost-
burgum. Reliqua loca sunt circumquaque in territorio Brugen-
sen Francanatu.
g Hic est Robertus xv Crassus cognominatus, cujus illustris
Acta referuntur a Cbesnaol. 2 Familia Britanniensis cap. 4, &
in Probationibus a pag. 13 ad pag. 23.

relevarum &
profectu diu
condonari.

28 Martii.

Ardenburgum.

Robertus Britanniensis.

C A P U T XII

Adveniens Guilielmi Comitum cum Rege in Flandriam & Brugas. Juramenta utrinque facta.

85 PRIME Kalendas Aprilis, feria quinta, postquam convenerant cives cum Flandrigenis, ex com-
muni consilio consenserunt, ut in Sabbato sancto Paschæ xx milites, & xxi c civibus seniores & prudentiores ex-
irent obviam nuntiis Regis apud Ravenichot oppidum ad colloquium: ibique Gendenses expectarent adventum F nostrorum. Nam ex civitatibus Flandriæ & castris Bur-
genses stabant in eadem securitate & amicitia ad invicem, ut nihil in electione, nisi communiter, consen-
tissent aut contradicerent. Qua in re Burgenses nostri, non sine Gendensium consilio agebant, qui a latere sibi vicinior adederant. Ibant itaque sicut præordinaverant in eodem Sabbato sancto. Rex quoque, sicut in Atre-
bato præordinaverat, cum noviter electo Comite descendit apud Insulas: ubi hominia facta sunt Comiti, sicut in Atrebatu. Et inde descendit in villam, nomine a Dinsa, in itinere quo iturus erat in Gandavum. In eadem vero villa expectabat Rex Gendenses, qui recipere novum Comitem secundum præceptum suum & electionem Primorum terræ. Igitur concorditer actum est inter nostros & Gendenses de receptione novi electi, ut susciperent eum in Consulem & terræ totius Advoca-
tum.

86 Kalendis Aprilis feria sexta, in die Parasceve Castellanus Haxet a turri evasit solus, & transiit apud Lifvega, & ibi latuit cum filia sua: quam ibique duxerat olim b miles magni generis & divitiarum plenus. Expectabat enim ille fugitivus, quid deinceps ageret. Quarto Nonas Aprilis, in Sabbato sancto Paschæ, quidam cives nostri & Gendenses, qui a collo-
quio

Rege Fran-
cis cum
novis Comiti-
bus: sicut
ante dictum
fuit.

1 Aprilis
Haxet a
turre evasit.

A quo reversi sunt, elegerunt VVilhelmum in Comitem sibi & patriz, hominia, fidem & securitatem facientes Comiti secundum morem predecessorum suorum Comitum. Eodem die Gervasius constitutus est Castellanus in castro nostro Brudgenfi a Rege & Comite novo, cui suum meritum nondum per hoc meritum recompensatum est, cum tot & tanta in obsidione egisset, quæ memorie diligenter commendo lectorum. Nam in ipsa hora, qua tradebatur Comes Karolus, ipse flendo & cunctis vestibus discerpendo, complois manibus clamabat discurrens in castro hæc: Heu! quod solus vindicare non possum Dominum meum & æquissimum Principem terræ nostræ: quem etiam nullus hominum defendere aut vindicare præsumit: ibique principium vindictæ ipse solus Gervasius constituit, & postmodum secum Deo ipso pugnante, feliciter consummavit.

87 Tercio Nonas Aprilis, Dominica sancta Paschæ in e Theodosii & Virginis, littera Dominica. B. in expectatione suspensus erat & Clerus & populus pro adventu Regis & Comitis apud nos. Quo die illi traditores pessimi communicaverunt se Corpori & Sanguini Christi. Nescitur tamen per quem Sacerdotem hoc factum fuerit. Eodem die sagittis infestabant in castro transeuntes obsessi & pessimi traditores, nullius fidei & reverentiæ termino, sub expectatione turpissimæ mortis sibi futuræ vitam continuantes.

88 Nonas Aprilis feria tertia, & Aqua sapientiæ, In crepusculo noctis, Rex simul cum noviter electo Consule VVilhelmo Flandriarum Marchione Bruggas in suburbium nostrum venit, cui obviam processerant Canonici S. Donatiani, reliquias Sanctorum afferentes & in sollemni processu, regio more Regem & Comitem novam cum gaudio suscipientes. Octavo idus Aprilis feria quarta, convenerunt Rex & Comes cum suis & nostris militibus, civibus, & Flandrensibus multis in agrum confuerum: in quo scrinia & reliquæ Sanctorum collatae sunt. Et silentio indicto, lecta est charta libertatis ecclesiæ & privilegiorum S. Donatiani coram universis in præsentia Regis & Comitis: ut contra ea, quæ privilegiorum paginis conscripta, & a Catholicis Romanis Pontificibus sancita, & a nemine Catholicorum Regum & Comitum corrupta constiterant, Rex in sua persona, simul & Comes, nullo temerario ausu se opponeret: sed potius regis dignitatis prærogativa veneraretur sancita & suæ potentie corroboraret imperio. Libertatem vero eligendi canonice, & sine simonia Præpositum ex concessione Domini Papæ, sicut privilegii sui inscriptione contentum est, se habere protestati sunt Fratres ejusdem Ecclesiæ, quem quidem Præpositum Rex si præsens afforet canonice & sine simonia electum protestative officii sui ministerio & dignitate prælationis sublimaret, & in locum prælationis subrogaret: Quod si Rex non afforet, Comes ejusdem potestatis officio functus, concessionem canonice electi Præpositi, & in locum subrogationis, & in propria persona & suorum faceret secundum predecessorum suorum Catholicorum Principum morem. Lecta est quoque chartula conventionis inter Comites & cives nostros facta de teloneo condonato & censu mansionum eorundem; quatenus pro pretio electionis & susceptionis personæ novi Consulis, reciperent a Comite libertatem hujusmodi, ne teloneum aut censum deinceps ipsi aut successores loci nostri, Comiti vel ejus successoribus solverent; sed perpetua illa libertate donati, sicut in charta conventionis conscriptum erat, ad confirmandam libertatem eandem, juramentum a Rege simul & a Comite expostularum susceperunt: scilicet ne Rex aut Comes amplius per se vel per ministros pro solvendo teloneo & censu, cives nostros aut ipsorum in loco nostro successores inquietaret; sed bono animo & sine malo ingenio & non subracto, tam privilegia Canonice quam condonationem teloneorum & census

involabiliter conservaret. Sub hac ergo conditione compositione juraverunt Rex & Comes super Sanctorum reliquias in audientia Cleri & populi. Subsequently quoque cives juraverunt fidelitatem Comiti, sicut moris erat, & hominia fecerunt ei & securitates, sicut prius predecessoribus suis naturalibus Principibus terræ & Dominis. Ut igitur benevolos sibi Comes cives nostros redderet, superaddidit eis, ut potestative & licenter consuetudinarias leges suas de die in diem corrigerent, & in melius commutarent, secundum qualitatem temporis & loci.

89 Tandem sacramento jusjurandorum confirmatis omnibus, reversi sunt Rex & Consul in hospitium: ubi delatae sunt in omnium audientia litteræ hujusmodi ab iis, qui obsidionem fecerant in Reddenburg, Primatibus: Nos quoque hujus obsidionis exactores, electum novum Flandriarum Consulem electuri erimus ex nostra parte, sub hac conditione quidem, ut in consuetas expeditiones, insuper pravas Principum exactiones & telonea nova, quæ doloso consilio Lamberti in Reddenburg noviter & præter jus consuetudinarium terræ instituta sunt, a nobis & a nostris vicinis incolis amplius amota, damnes & destruas; & libertatem obtineant rustici nostri exundi & depascendi pecudes suas super terram, quæ dicitur Mor sine coemptione prava instituta a Lamberto. Insuper de coemptione gravissima mansionum in Erdenburg, volumus quoddam medium Regem & Comitem ponere, ut per duodecim nummos tantummodo redimatur unusquisque nummorum illorum, quos secundum positionem mansionum hætenus sedecim nummis redimebant filii post mortem patrum suorum. Nobis ipsi quidem legem statuimus, ut si expeditio ex parte Comitis nostri fuerit indicta, ille, qui excusationem non habuerit legitimam, emendabit Comiti xx solidos: Super iis omnibus assensum tuum Domine Rex, & concessionem & confirmationem Comitis novi expostulamus, quatenus juramento confirmet omnia, quæ in hac charta conscriptimus & in audientia omnium promulgata constant. Monemus & obsecramus tam Regis quam Comitis personam & ejus omnipotentiam, ut Bertolphum Præpositum, & ejus fratres Ulficum Cnop, Flaker Castellanus, Robertum Puerum, Lambertum ex Reddenburg cum filiis ipsorum, Borsardum, & reliquos traditores numquam hæredes fore permittant deinceps in Comitatu Flandriæ. Cumque perfecta fuisset charta hujusmodi in conspectu universorum, juravit Comes novus se confirmare & concedere bono animo, & sine malo ingenio & non subracto, omnia quæ expostulaverant ab ipso. Ac deinceps per totum reliquum diei tempus, hominia fecerunt Consuli illi, qui feodati fuerant prius a Karolo Comite piissimo, suscipientes nunc similiter feoda sua & officia & quæcumque obtinuerant ante jure & legitime.

90 Septimo Idus Aprilis feria quinta, iterum hominia facta sunt Comiti, quæ hoc ordine, suæ fidei & securitatis termino consummata sunt. Primum hominia fecerunt ita. Comes requisivit, si integre vellet homo suus fieri: & ille respondit, Volo, & junctis manibus amplexatus a manibus Comitis, osculo confederati sunt. Secundo loco fidem dedit is, qui hominum fecerat prolocutori Comitis in iis verbis: Spondeo in fide mea me fidelem fore amodo Comiti VVilhelmo, & sibi hominum integraliter contra omnes observaturum fide bona & sine dolo. Idemque super reliquias Sanctorum tertio loco juravit. Deinde virgula, quam manu Consul tenebat, investituræ donavit eis omnibus, qui hoc pacto securitatem & hominum simulque juramentum fecerant. Eodem die Eustachius ex Stenvordia, in S. Audomaro prius interemptus

AUCTOR
AL CAL-
BERTO
H.S.
juramento
confirmatum
non & Co-
mitem
hunc fidem
talem jurand
civem.

Privilegia
ab Antio-
burgensibus
postulata.

E

cum charta
fidei hanc
chartam pro-
ducimus.

confirmatio
no 1

7 Aprilis
novi sub
hac formula
in charta
tam suscipi

Eustachius
ex Stenvordia
da missus

Ateremptus a civibus, & postea in conflagrationem illius domus, qua subsugerat injectus, in cineres combustus est. Ipse enim sub nota traditionis talem perpeti mortem promeruit. Eadem die in Brugis Comes dedit Baldvino ex Alst quadringentas libras præter viginti, eo quod ipsius viribus & consilio maxime post Regem in Comitatu valuerit. Sexto idus Aprilis feria sexta, similiter hominia facta sunt Comiti. Quinto Idus Aprilis Sabbato, Rex ibat apud VVinendala locutum VVillemo illi Iprensi adulterino Comiti, pro concordia facienda inter ipsum & verum novumque Comitem. At illi adulterino Comiti indignum fuit supra modum inire concordiam cum vero Flandriarum Consule, vel aliquam pacis compositionem se facturum, quia eum despectui habebat: Rex igitur ægre ferens superbiam & contemptum adulterini Iprensis Comitis, ipsumque dedignatus ad nos usque reversus est. Quarto Idus Aprilis Dominica, Comes noster secundum consilium Regis & Principum iturus fuerat apud S. Audomarum, sed quia paucos habebat secum in via in quibus consideret, nocte ad nos rediit.

B a Diosa, seu Denfa, in litteris Theoderici Comitis ad annum 1173 Castrum & villa dicitur, ad Lisam fluvium Gandavum inter & Contracum, cui nunc Marchionatus titulus adhaeret.
b Robertus Crommelin, uti supra ex litteris Theoderici Comitis dictum.
c S. Theodosia Virgo Tyria, passio est Casarea in Palaestina, refertur a quamprioribus ad hanc 3 Aprilis, ab aliis pridie.
d In alio nostro apographo quinto: littera, ut videtur V, titulum Virginis indicante, prænumerali accepta.
e Verbis illis incipit iste die Invenitur Missa. Qui modus legendi sapienter notatur.
f VVinendala prope Thoralum.

C A P U T XIII.

Supplicium sumptum de Bertolpho Prapposito & Guidone de Stenfordo. Tumultus civium Brugensium sedatus.

21 Tercio Idus Aprilis feria secunda, Prappositus Bertolphus traditus est in manus illius adulterini Comitis, qui ideo magis studuerat, & labore assiduo perquisierat, quo loco latuisset, ut captivato eo, & divulgato quod Prappositum Burdensem cepisset, suæ potestatis famam præcipue emendaret, si de eo vindictam fecisset gravem. Nam, sicut præscriptum, in maturitate traditionis ab Ipra mandaverat eidem Prapposito apertam salutationem & suis: in quo famam suam turpissimam & traditiosam reddiderat per omnes regnorum fines. Igitur cum cepisset eum profugum & exulem in patria, & inter parentes; tamen non satis poterat excogitare quo mortis supplicio perderet, cuius confectus traditionis dicebatur. Et quamvis ille adulterinus calliditatis & astutiz taliter argumentis videretur probare innocentiam suam; tamen Deus, cui nihil resistit, cuius auctoritate dictum est; Nihil occultum quod non reveletur, hanc inhumanam turpitudinem & tanti Principis sui traditores fidelibus suis manifestavit, damnavit, proscriptis, præcipitavit. Tentuserat tumultus, clamor & concursus Iprensium; & totius vicinæ circa captivum unum hominem, ut non possimus æquiparare eum. Et sicut ajunt saltando, choros ducendo, diversis applausibus præbant & consequebantur Prappositum, trahentes eum senibus longioribus a dextris ejus & sinistris, ita ut ordo trahentium in longum, & ab invicem in latum procederet: ut sic ab omnibus olim vir ille dignus & potentissimus, verecunde & ignominiose dederetur, nudus prorsus præter braccas, luto & lapidibus obrutus trahebatur. Præter Clerum, & paucos

qui dudum religiosum virum cognoverant, nemo D miseratus est illum.

92 At ille tot injuriis fatigatus, totque opprobriis & cunitionibus læsus, mortis suæ supplicium eminus expectabat, ante cuius mentis faciem poterant ad memoriam merito reduci omnia quæ egerat, si aliquid vivendi spatium turba in ejus mortem corruebat præstiteret. Poterat quidem reminisci, si debuit, quomodo violenter intrusus, & viventi Prapposito Ledberto, viro honesto & propter Deum omnia patienti, superpositus injuste, & contra Deum in templo Dei prælationem usurpasset, præbendulas Simoniaca hæresi commutasset, nepotes suos stipendiis Ecclesiæ in omne facinus armasset; & nunc tandem Catholicum & de Regum stirpe progenitum, nobilissimum Principem Carolum, suo aut assensu aut consilio morti tradiderit: qui sicut inter sui supplicii angustias profitebatur, si voluisset, defendisse a traditione poterat. Ante mentis quidem oculos præfixisse poterat quantam in Clerogratiam, quantumque honorem, famam, divitias, vires, reverentias, Deus ultro contulisset, cuius dispensatricis Dei gratiæ, dum eam quasi propriam & naturalem possideret, penitus non est recordatus. Namque sic fuerat xxxvi annis implicatus omnibus prædictis virtutibus & vitiis, ut nullo modo explicari posse videretur. Si quis velit audire multipliciter sui generis & magnitudinem factorum, mirabilem magis pugnam Dei & manum ejus, quam contra ipsos destruendos exercuit, credere liquet. Et quamquam locum genealogiæ ejus describendæ hic obtinere videar, tamen videor mihi satis operæ inceptæ labore sufficere, & ejus descriptionibus supersedere: in qua eventum obsidionis, & non adulterinum exordium generationis Prappositi & suorum proposui me executurum.

93 Proinde ibat vir, ille olim gloriosus nunc ignominiosus, olim venerabilis nunc turpis, immota vultu & oculis in cælum directis, & nisi fallor Deum miseratorem humanæ conditionis, qua ipse indutus in regno mundi homines regit, invocabat sine strepitu vocum, sed in secreto mentis sibi invocaverat semper adiutorem. Tunc unus persecutorum percussio capite ejus fuisse, ait: O superbissime hominum, cur indignaris respicere & loqui Principibus & nobis, qui habent potestatem perdendi te. At ille nec respicere curabat eos, & suspensus est in medio fori Iprensium juxta supplicia furum & latronum in patibulo, & braccas detraherunt ei, ut illa verecundiora corporis apparerent. Nihil turpe vel ignominiosum erat, quod in ejus supplicium non inferrent. In quo patibulo brachia in crucem extensa, & manus insertæ sunt, & caput transjectum per foramen ejusdem patibuli, ita ut reliqua corpus viri prædictis suis membris suspensum quasi alienis laqueis suffocatum moreretur. Cumque primo loco suspenderetur, & in ipso instrumento patibuli adhuc vir ille pedum articulis summam sustentaret corpus, ut saltem sic vitæ miserandæ prolongaret spatium, venit ad eum inter tot millia lapidantium & jacturam facientium ille adulterinus Comes VVillemus, & indixit omnibus silentium & ait: Dic ergo mihi, o Prapposite, per salutem animæ tuæ, te obtestor, dic, inquam, quæso, qui sunt præter te & Isaac, & præter apertos traditores adhuc latenter nocentes & culpabiles in morte Domini mei Caroli Comitis? Et ille coram universis respondit: Æque tu sicut & ego, nosti. Tunc furore arreptus VVillemus ille præcepit lapides & lutum jacere in Prappositum illum, & interfici. Et ecce qui pro piscibus emendis in foro convenerant, uncis ferreis, fustibus & sudibus corpus viri dissipabant; nec in eo instrumenti adminiculo, quo pedum articulis se sustentabat, sinebant diutius sustentari; sed propulso eo a sustentaculo suspensum, & vitæ dispendia sub accer-

Arimæ mortis tenebris inferebant. At ille moriens con-
questionem fecit pro traditione, qua ipsum VValterus,
miles ex Sarran & homo suus, tradiderat in eandem
mortem, qua jam emoriebatur: qui cum ducatum
præstitisse debuit, decepit. Iprensum igitur turba fu-
rens in mortem Præpositi, canis viscera contorserat circa
collum ejus, & os canis ad osejus jam vitalem spiritum
expirantis opposuerunt, æquiparantes cani ipsum & sa-
cta ipfius.

Quidam offi-
Præpositi.

in consilio
cum Her-
manno Fer-
reo.

94 Eodem tempore VVido miles famulus & fortis,
qui de consilio Comitum Flandriæ præcipuus fuerat, in
eandem traditionem conspiraverat, eo quod neprem
Præpositi uxorem duxisset, scilicet sororem Isaac. Un-
de quidam Hermannus Ferreus, miles fortis, statim oc-
ciso Carolo Consule in præsentia illius Iprensis adulteri-
ni Comitum ad singulare bellum VVidonem evocavit,
quia Dominum suum nequiter tradidisset. At VVido
paratum se defendere de superimposita traditione semper
fore profilivit. Et determinatus est eis dies, quo prædi-
ctus Præpositus mortis suæ etiam pertulerat tormenta.
Statimque mortuo Præposito, omnes qui affuerant, re-
versæ sunt ad curtem, in qua bellum indictum fuit inter
Hermannum ferreum & VVidonem, & pugnatum est

supra vi-
deri.

B acriter ab utrisque. At VVido deiecerat equo adver-
sarium suum, & lancea resurgere conantem, quoties vo-
luit, stravit. Tunc adversator ille propius accursitans,
equum VVidonis gladio trajiciens evisceravit. De quo
tandem lapsus VVido, extracto gladio impetiverat ad-
versarium. Erat quidem occurfus alternis ictibus mu-
cronum continuus & acerrimus, donec satigati pondere
& sarcina armorum, uterque rejectis clypeis luctantibus
viribus pugne victoriam accelerarent. Et cecidit ille
Hermannus ferreus in terra prostratus, cui VVido in-
cumbens manibus ferreis ora & oculos contundens
militis. At ille prostratus, sicut legitur de Antheo, a
frigiditate terræ vires paulatim resumpsit, & callide
dum quiesceret VVidonem de victoria securum reddidit.
Interim manum suavius subducens usque ad inferiores
loricæ oras, in qua parte non fuerat VVido præmun-
itus, raptum per testiculos, collectis viribus ad puncti
unius momentum, a se propulit: in quo rapticio pul-
su, tota de subitus natura corporis rupit, ita prostra-
tus defecit VVido, ut victum & mortuum se fore excla-
maret. Tunc Comes volens per omnia famæ suæ in hoc
bello consulere, jussit eundem VVidonem juxta Præ-
positum suspendi in eodem patibulo jam mortuum; ut
sicut pares fuerant in tradendo, ita pares morerentur in
tormento.

Quidam
1. 5. 4.

eandem
causam occi-
ditur, &
mortuus
apud Præpo-
situm suspensus
datur.

corpora tota
transire su-
perponantur.

C 95 Post hæc vero utrorumque corpora virorum rotæ
plaustris superposita, in malo altissima fixæ, videnda
universis transeuntibus proposuerunt, brachiaque mu-
tuis quasi amplexibus ad colla flexentes, imaginem tra-
dendi & consulendi de morte Domini & gloriosi ac piissi-
mi Consulis Caroli, illis jam per tres dies mortuis, in-
signibant. Venit itaque ad nos, & in præsentia Regis
armiger unus, qui eodem die intererat & viderat utroque
suspendi in Ipra, Præpositum & VVidonem, adnun-
tians eventum eorum. Acclamatum est statim illis, qui
in turri obsessi sunt, quomodo captus & mortuus fuerit
Dominus illorum Præpositus, & quia amodo nihil resta-
ret eis, nisi quod se redderent Regi tractandos secun-
dum quod nequiter egerant. Igitur dolor & anxietas,
& luctus & suspiria vexabant miseros illos, & omni spe
vix destitutos: fortius, quam Principes obsidionis, ob-
siderant eos metus & desperatio.

ad Bragis
quantitas
eum iussu
obsequium

ariorum &
suprastrata
ad muros
dextra ados
conficiuntur.

96 Eodem die Gervasius jussit carpentariis tur-
rim ligneam disjungere, quæ erecta erat ad invadendos
muros prius, & nunc inutiliter stabat. Cujus trabem
fortissimam specialiter separatam ab aliis præparari jussit,
& arietem fieri, quo pertunderetur paries templi.
At obsessorum sagittarii sagittas mittendas cum ex per-

cussione nervorum arcibus curvatis intentarent ope-
rariis, ab arce turris, in qua degebant, arcus & sa-
glitta imposita, eo ipso tractu quo trahere festina-
nabat, decidit a manibus trahentis. Quod factum in-
spicientes milites, qui citati præsentibus, & oppositi
in omni opere artificum astiterant, protegente illos
artificiose operantes machinas rerum, sicut sunt arietes,
sues, jactatoria, scæla & consimilia, quibus muros &
lapideas compositiones destruere solent, eventum pes-
simum fore vaticinati sunt, ex casu arcus & sagit-
tæ obsessorum.

AUCTO-
RE GAL-
BERTO
XX MSS.

97 Eodem die ad vespertum gravis tumultus obor-
tus est inter Gervasium & suos, & cives nostros.
Nam ex imperio Regis & præcepto eorum Principum
obsidionis, qui cito perditionem obsessorum accelera-
re tentabant, quique sumptus magnos omni obsidio-
nis tempestate expenderant, vigiliis & impugnationibus
assidue laboraverant, ex communi inquam, ipsorum con-
silio & edicto regio universale decretum confirmatum
erat: ne aliquis auderet e tota obsidentium multitudine
accedere ad turrim, & loqui obsessis; ne forte intima-
retur eis, quo ingenio caperentur. Lex quoque posita
est propter transgressores talis, ut si quis contra hoc de-
cretum faceret, in captivitatem projiceretur, & com-
muni Principum iudicio plecteretur. Igitur unus e civi-
bus, qui sororem cujusdam militis obsessi duxerat, clan-
culo accessit ad turrim, requirens ab illo genero suo va-
sa & velles, quas sibi præstiterat: & ille quæ habuit,
reddidit vasa. Cum in reditu civis ille transiret per
forum, miles Gervasii unus, qui præceptum Regis &
Principum & Domini sui susceperat, & potestatem
etiam capiendi transgressores præcepti; persecutus est
civem illum, & tentum violenter captivumque reduxit
secum usque ad domum Comitum. Continuo tumultus
infinitus factus est inter cives, & profilientes ad arma,
invaserunt domum Comitum & familiam Gervasii, quæ se
ab intus fortiter defendebant. Clamaverunt enim, se
numquam velle pari dominium cujuspiam imo in sua po-
testate stare, hoc malefactum corrigere. Cumque diu-
tius tumultuassent, Gervasius in medio eorum protulit
hæc verba: Nostis, o cives & amici mei, quod secun-
dum vestram petitionem & Rex & Comes jam constitue-
runt me Vicecomitem loci nostri, & secundum Regis &
Principum decretum actum est, quod miles meus jam
civem & vicinum vestrum cepit decreti transgresso-
rem, meamque personaliter dignitatem contempsisset
in hoc facto, domum Comitum & familiam meam in-
vasisset in ea, & tandem sine ratione, armata manu
in præsentia Regis profilivisset. Nunc ergo, si vultis,
Vicecomitatum causam injuriæ mihi illatæ omitto, fi-
dem & securitatem inter nos firmatam dissolvo, ut pa-
teat omnibus vobis, quia dominium super vos obtine-
re non quero. Si ergo placet, coram Rege sepositis ar-
mis conveniamus, ut judicetur inter nostros & vestros.
Cumque finisset orationem, ascenderunt simul coram
Rege, & compositi sunt iterum fide & amicitia ad invi-
cem sicut prius.

Lex ista ne
quis ad col-
loquendum
transiret
obsidionis

sanctitas
evidens
circum-

fidem.

C A P U T XIV.

Obsidio promota. Solarium templi occupatum. Venera-
tio sepulchri B. Caroli Comitum.

98 S Econdo Idus Aprilis feria tertia, Rex in dormi-
torium Fratrum cum prudentioribus & Consi-
liariis suis conscendit considerate prænotare, in qua
parte ingeniose aggressum præsignarent in templum.
Erat namque dormitorii domus adjuncta templo, ita
ut ingeniorum instrumenta præpararentur in illa, qui-
bus parietem templi pertunderent & ingrederentur
ad obsessos. Namque cum illi miseri inferiora templi
obtinere

12. Offi-
Rex designa-
medium
suprastrata
plano.

A obtinere non poterant, gradus quibus in solarium ascenderetur, lignis & lapidibus obstruxerant, ut nullus ascendere vel ipsi descendere possent, tantummodo sese a solarium & turribus templi defendere conantes. Inter columnas quippe solarium specula & status suos ex scriniorum aggeribus & cumulis scamnorum prostiterant, e quibus lapides, plumbum & rerum moles depicerent super invasores templi. In turri quoque consequenter præ foribus fenestrarum tapeta & culcitras suspenderant, ne funda & arbalistis forsitan percuterentur intrinsecus, cum turris aforis aggrederetur. In summa quidem turrium arce stabant fortiores juvenes obfessorum, qui molares lapides sternerent super discurrentes in curtem castrorum. Atque sic inordinabiliter in templo Dei ordinatis rebus suis, expectabant mortis suæ finem, nihil reverentiae & honoris conferendo beato funerali, quod in solarium inter ipsos sepultum jacebat, præter hoc solum quod vix Dominum suum recognoscentes, quem tradiderant, ejus ad caput cerceum præfigerent, qui assidue in honorem boni Consulis arderet a die obsidionis primo, usque ad diem quo introgressum est violententer ad ipsos. Nam farinam & legumina circa tumulam Comitum repoluerant, quibus quotidie in usus suos assumptis vitam continuabant.

B 99 Cumque Rex & sui studiosius exquirerent, & præsignarent locum pertundendi templum, Robertus Puer per unam fenestram templi caput efferens loquebatur militibus Regis, obsecrans eos, ut internuntii ejus forent ad Regem, humiliter inquit omne iudicium Principum terræ & Baronum, Domini sui Regis velle subire, ut in lege ipsorum merito suæ excusationis, aut vivere promeretur, aut supplicio damnationis, si se non excusaret, exterminari. Nec ullus hominum ausus est internuntiorum verba in Regis præsentiam proferre, tam graviter indignatus est Rex illos traditores vel etiam videre. Ceterum cives nostri & milites Regis & universi qui audierant quam humili oratione exorasset juvenis Dominum Regem, in lacrymas fusi condolerunt ei, imprecantes pro eo Domini misericordiam.

C 100 Idus Aprilis feria quarta, confinxerant mendacium obsessi de morte Borsardi, quatenus exorta lite inter Robertum puerum & ipsum, gladio occubisset trajectus, existimantes per hoc animos Principum a severitate mitigari, ne tanto furore invaderent deinceps, sicut prius: & a turri evocabant mortem Borsardi, quam mendose diffamabant. Alii eum evasisse asserbant. Quo audito Rex percepit obsessos illos jam diffidere sibi, timore & anxietate deficere, constantique animo edixit, ut milites sui se armarerent & invaderent templum. Quod ideo factum est, ut in congressu illo deficientes & lassati, in posterum obsessi illi non valerent toties tot assaltis & invasiones sustinere, sed magis cedere, & locum victoriæ Christianæ Catholico Regi Ludewico & militibus suis dare. Erat quidem in obruendo lapides & mittendo jacula, utrimque gravis aggressus a meridie usque in vespem.

C 101 Quo die Rex accepit claves a Decano Helia de sanctuario Ecclesiæ B. Christofori, eo quod accusatus ei fuerat thesaurus Comitum Caroli in eodem sanctuario fuisse repositus. Et cum introisset Rex, nihil præter Sanctorum reliquias invenit. Verum quippe fuit cippam auream cum suo operculo & cannam, scilicet argenteum vas vinarium, Præpositum de rapina Comitum a nepotibus suis quasi pro dono in partitione rapinæ accepisse, & eadem vasa pro salutis animæ suæ ad operam ecclesiæ Deo obtulisse. Cum ergo obsidio fieret, & Fratres Reliquias & ferebra Sanctorum a castro efferrent, in quodam scrinio illa duo vasa secreta & sub simulatione Reliquiarum sanctarum imposita extulerant pariter cum ceteris reliquiis Sancto-

rum, atque custodiendum illud scrinium commendavit Decanus præfatus cuidam simplici Presbytero Eggardo in ecclesiâ Domini Salvatoris, signatum sub veneratione dignissimarum reliquiarum. Quod quidem scrinium quam devote ille simplex sacerdos suscepit, & posito eo in sanctuario preces effuderit, atque animæ suæ salutem depoposcerit, testantibus compresbyteris ejusdem ecclesiæ manifestum fuit: omnique nocte candelas, cereos & luminaria & lampades accensas præposuit, non satis se venerari reliquias illas posse credens. Revera factis Sacerdos ille promeruerat, ut cum novo Comiti redderentur vasa illa, semel aut plus ex eisdem vasis Presbyter ille bonum vinum bibisset. Hunc igitur thesaurum Rex quærens circumquaque, miserat investigatores & insidiatores, qui latenter thesaurum Karoli Comitum recolligerent, nihilque super hoc profecit. Unde Rex etiam Robertum Puerum secundo die ante discessum suum apud Franciam flagellis caesus coegit, ut si quid de thesauro meminisset, quis partem aliquam possideret, Regi intimaret. Cujus accusatione eodem die Comes novus & Rex obtinuerunt vasa prædicta, sicut in subsequenti dicturi sumus. Alii obfessorum evocarunt Borsardum aufugisse, ut sub illo mendacio parcius impugnarentur.

E 102 Decimo octavo Kalendas Maji, feria quinta, aries, qui instrumentum factus est ad pertundendum parietem templi, adductus est in Fratrum dormitorio in eadem septa extrinsecus, juxta quam intrinsecus corpus boni Consulis sepultura commendatum Deo suo jacebat. Statimque artifices arietis ascensoria graditiva erexerant in altum, & ablato pariete ligneo dormitorii, qui propinquior templo steterat, summitatem ascensoriorum ibidem subdixerant: quatenus usque ad murum & parietem templi gradatim possint armati progredi, quicumque auderent. Nam fenestra in edificio templi primo, ex ordine antiqui operis illo patuit, quo jam artifices ascensoria direxerant. Sed paulisper inferius temperabant instrumentorum aditus, ita ut subitus fenestram percussiones arietis præordinarent, & perituro pariete lapideo, eandem fenestram quasi pro ostio libere ingressuri obtinerent: erantque gradus latissimi, in quorum fronte decem milites simul in latum ad pugnandum starent. Quibus præordinatis trabem maximam funibus suspensam in eadem parte super gradus illos ad perforandum templum direxerant, & laqueos eidem innexos, & simul armatos juxta laqueos, quibus trahere retrorsum a templo in altum reductam, & in virtute & fortitudine retractam ad parietem templi percutere callide & argumentose constituerant. Super capita quoque ascendentium tegmina ex virgis inserta trabibus & connexa fuerant, ut, etsi rectum dormitorii aliquo ingenio ab obsessis infringeretur, sub contextura virgarum securi agerent arietis impulsores: & parietes ligneos simul ante se proposuerant ad defensionem sui, ne jaculorum et sagittarum percussione ab intrinsecus læderentur. Igitur retro a muro et pariete templi reducto per laqueos ariete, quantum extensis brachiis suspensi possent, uno impetu et uno clamore arietis ruinam et casum valde ponderosum, virium suarum fortitudine et maximo conatu templo appulere: ex cuius singula percussione maximus lapidum cumulus in terram corruit, donec tota maceries et paries in eo loco, quo contusus est, perforaretur. In capite ejus quoque arietis serramenta solidissima trabem præmunierant, ita ut nullo ingenio offensam aliam pateretur, quam illam, quæ vi molis et roboris sui sibi a se ingereretur. Longus igitur labor tundendi fuit a meridie inceptus, et post vespem finitus.

103 Interim obsessi illi præsentientes debilitatem parietis, et perforsionem citius futuram, quid agerent dubii et inconstantes, tandem intus ardentes composuerant

A fuerant carbones pice & cera & butyro delinitos, quos tecto dormitorii iniecerant. At in momento carbonem adherentes regulis, flammam vento stante vibrabant, ita ut maximam flammam concitaret, circumquaque tectum corripere. A superiori itaque turri jacebant molares lapides super tectum dormitorii, in ea parte qua aries pertundebat templum, ut utrumque & ignem injectum tecto, ne quis exstingeret, defenderent, & lapidibus obratis & de alto precipitatis super perfossores templi a periculo introitus sese observarent. Tot & tanti lapides obrati non impediebant exactores arietis. Cum igitur super capita sua ignis flammam vibrantes conspexissent milites, unus ex illis tectum ascendit, & inter tot jacatus lapidum & jaculorum ignem vix extinxerat. Patuit igitur post tot percussiones arietis foramen maximum in pariete templi, qui citius satis quam credebatur perfossus est, eo quod a tempore antiquae exarsionis templi, pluvia & inundatione imbrum totum aedificium ecclesiae quasi putridum staret, quia hactenus sine tecto ligneo nudum fuit. Tunc clamor infinitus elevatus est extrinsecus, & universi qui & in foribus impugnaverant obsessos, & in choro inferius, & undique per fenestras & in omni parte, qua accessum poterant sibi praestitisse, rescito eo quod perfossum fuisset templum, acriori animo & cupidissima victoriae audacia decertarunt, qui quidem omnes a meridie usque in vesperam constanter utrumque aggressi sunt, pene deficientes labore pugnae & armorum ponderositate.

104 Sed jam intellecta arietis perfossione, recreati & animositate confortati, quasi jam ad arma proruisissent primum, infestare coeperunt obsessos & sine simulatione persequi. At miseri obsessi cum numero fuissent pauci, satis pauciores erant in pugna, qui simul in uno loco pugnandi non habuerant gratiam, sed ad omnes accessus, scilicet in foribus, fenestris, choro, & in eo maxime loco, quem aries jam possederat, incommoda vitæ perpassi jam divisim undique repugnantes, ab inimicis suis dispendium & perditionem deinceps suspiciebant. Illi quidem qui in templo contra arietis exactores lapides, sagittas, contos, sudes, & universi generis tela contorserant, timidiores ideo fuerant, quod pauci essent & quod complices illorum divisim & pene deficientes præ labore diutino, contra tam gravem exercitum pugnarent; insuper armorum egentes, unde se tuerentur, non haberent: quantum tamen ausi sunt, obstitere. At quidem illi exactores arietis & ceteri milites Regis & nostri loci juvenes armati & audaces, avidique pugnae, cum ex adverso inspexissent obsessos, jam animos revocaverant suos, præ oculis cordis habentes, quam egregie pro patre & patria moriendum foret, & quam honesta victoria vincentibus proposita esset, quamque scelesti & facinorosi fuissent traditores illi, qui de templo Christi speluncam sibi fecissent, & quod magis videbatur, quam avide & cupide propter thesauri & pecuniae Domini Consulis rapinam irruerent super obsessos ipsi, & ideo solummodo festinabant. Sed cujuscunque animi fuissent sine ordine, sine pugna, absque omni respectu armorum sese uno impetu per medium foramen precipitaverunt, ita ut simul irruentes locum et tempus auferrent obsessis pugnandi, vel aliquos interficiendi. Non enim cessabant ruere, donec sine interruptione quasi pontem seipsos fecissent, et quod mira Dei gratia dispensatum est, sine vitæ suae periculo mortali ingressi sunt, alii ruendo, alii offendendo, alii inerui violentem, alii surgere conantes a casu prostermentes, alii sicut solet fieri in tanto tumultu sine ordine irruentes, vocibus et clamoribus, atque cursuum et ruinam armorumque stridore et fragore, non solum templum, sed omne castrum et viciniam ejus replentes introsum, sicut exterius Deum laudantes et benedicentes pro victoria, qua victores suos honestavit,

Regem et suos sublimavit, super omnia majestatis suae Deus nomen glorificavit, Ecclesiamque suam ab inquinatibus in parte mundavit, et gloriosum illum Martiorem suum Consulemque bonorum tunc primum deusculum pia veneratione & oratione fidelium suorum circumfultum donavit.

105 Quod igitur prius non licuit, tunc tandem Frimoldo juniori licuit, ex longo desiderio et ardenti animo vota Deo pro salute Domini sui Consulis offerre, lacrymis et cordis contritione sacrificium mactare, et gaudere pro inspectione loci, in quo Dominus suus humatus quiescebat: et tunc primum exequias praeparabat Domino suo, quem per tot dies sepultum, id est, quadraginta quatuor videre non poterat. Neque enim corpus ejus, sed solum vidit aforis sepulchrum: operabatur quidem, & oris et cordis oratione deprecabatur, ut Deus in die resurrectionis communis inter rectores fideles, et summos suae praesentis Ecclesiae Principes, concederet sibi tandem Dominum suum Carolum Principem duplici gloria sublimatum videre, et cum ipso manere et gloria contemplationis Trinitatis sanctae cum illo perenniter beatificari. Reputaverat igitur pro grandi dono, quod juxta rumbam Domini sui liceret sibi mortem desistere, casum totius patriae conqueri, et quem viventem dilexerat, jam traditum a servis summa dilectione exequi. Non sine lacrymis quidem hoc faciebat. O Deus! quot eo die tibi vota tuorum fidelium dignaberis suscipere: et quidquid intermissum fuerat in eadem ecclesia culturae Divinae nimis recompen-satum fuit ea hora magnitudine et multiplicitate justorum votorum. Stabat itaque cereus ardens ad caput Consulis, quem posuerant in honorem et venerationem Domini sui traditores illi. Postquam ergo irruerat in templum super obsessos, & clamor concitatus est fugiendo, retraxerant se tam a perturbatione quam a foribus, & a propugnaculis suis pessimi hominum, consensaque curre ad se defendendos in gradibus resistebant persequentibus. Igitur victores Christianissimi milites Regis Franciae gradus obstruere et intercludere festinabant, lapidibus et lignis, scriniis et trabibus et ceteris supplementis, ita ut nullus obsessorum decedere posset in solarium, in quo Consul jacebat. Et ascendens Rex in templum, planxit mortem nepotis sui Caroli: et apposuit custodiam, quae cautius observaret turrim. Alter-nis ergo vigiliis Regis milites observabant turrim cum obsessis. Quidquid igitur inventum est in solario illo, quod rapi potuit, omnium praeda fuit. Tandem Canonici ejusdem templi per scalas a choro in solarium conscendentes, ordinarunt quosdam de Fratribus, qui singulis noctibus vigilias circa sepulchrum Comitis agerent. Cumque contractis utensilibus templi nihil in priori statu permansisset, circumspexerunt altaria, et mensas altari Deo custode permansisse innotuit, et congaudentes congaudio Fratres, quidquid deinceps obtinuerunt, non jure vel merito, sed pro solo Dei dono obtinuerunt. Conclusit ergo Deus diem illum in conclusionem inimicorum suorum et in victoriam fidelium, exaltando nomen imperii sui in omnes terrarum fines. Non tamen desistebant obsessi illi vigilias suas sibi in tur-re instituere, cornibus canere, ut quasi adhuc aliquid hominibus obtinuissem, in tam arcto imperioso agere, seipsos non recognoscentes fuisse miserrimos. Dati enim fuerant in reprobum sensum. Quidquid ergo deinceps egerant, nec Deo, nec hominibus probabile fuit, sed reprobum et odiosum.

106 Decimo septimo Kalendas Maji, feria sexta, 25 Aprilis conveniunt Burgeses coram Rege prout in terram et adoraverunt ejus dignitatem, quatenus pro precum et servitiorum suorum meritis, Robertum puerum excendi ab obsessis libertate donaret, et ejus innocentiae purgationem legitimam suscipere. At ipse Rex

AUCTOR-
DE GAL-
BERTO
DE MSS.
VERMONT
SIGILLUM
S. Caroli.

maxime
Frimoldo.

E

pro ardent
honoratum
ab obsessis.

intuitum su-
per gradibus.

Rex planxit
mortem ejus.

Conspici-
entibus ad so-
puletrum.

obsessi a turri
cornibus can-
ebant.

pro libertate
Robertum apud
Regem misit.
eodem tempore.

A Rex petitiones eorum se facturum assensit, salvo honore & gratia propriæ personæ simulque Principum terræ, sine quo consilio nihil super eo acturum statuerat. Decimo sexto Kalendas Maji Sabbato, Castellanus Gandensium cum Arnaldo ex b Grandberga, & collectis Proceribus vicinæ suæ antevenit, Regem obsecrans omni modo pro liberatione Roberti Pueri. Cui Rex ait, nihil cum honore suo posse eis consentire, absque Principum communi consilio. Alioquin contra fidem, & juramentum suum ageret.

Arbalistis. a Arbalistis, quæ arcubalistis, hinc Gallia vox Arbaliste, arcus instructus scapo, seu balista.
Gerardi. b Grandberga, & Grandmontium, vocis contracta, pro Gerardi-berga, & Gerardimontio, quod est oppidum intra territorium Alostense. In Chronico S. Bavonis dicitur terra Alostense & Grandimontis. Ita Joannes van VVassberg in Gerardimontia, quod libro singulari descripsit.

CAPUT XV.

Novus Comes Andomaropoli susceptus. Jus competiturum. Posteritas Balduini Insulensis, Comitissæ indicata. Familia Bertulphi Propositi adulterio & homicidio infamis.

Decimo quinto Kalendas Maji, Dominica, Surrexit Pastor bonus, nuntiatus est Regi Comitem novum Flandriæ in S. Audomaro cum honore, more prædecessorum Comitum terræ, gratanter susceptum. Nam obviam processerant pueri, arcus & sagittas ferentes, ad occursum Comitissæ agiles & velociores, turmatim procedentes, quasi per pugnam resistere simulant, succinxi & præparati arcibus intensus & nervis, quibus, si expeditet, sagittando invaderent Comitem & suos. Viso ergo puerorum occurso, Consul & sui, quidnam sibi voluissent, per internuntium requisivit. Et acclamaverunt Comiti, quatenus scilicet, quod a prædecessoribus suis semper pueri nostri obtinuerant, hoc a te obtinere juris erat nostris, circa nemorum saltus in festis Sanctorum & astatibus tempore licenter vagari, aviculas capere, spiriolas & vulpes sagittare, & hujusmodi puerilia recreando satagere. Hæc ergo licenter egimus hæcenus, & volumus eadem a te licentia ludorum nostrorum mores deinceps renovare. Proinde succedentes cives obviam armata manu processerant, expectantes puerorum suorum reditum, & Comitissæ novi adventationem. Igitur Comes VVilhelmus, qui ætate juvenatæ pubescebat, puerilia vix tempora excedens, jucundo animo ludicra pueris morose concessit, & plausu &

Cadjocatione cum pueris, vexillum & signum puerorum arripens, jocundabatur. Cui laudes canere, & tripudiorum voces personare ceperant, cum cives eminus prospicientes viderunt a pueris solenniter Comitem susceptum, & cum plausu & pacis veneratione circumfultum ad ipsos usque descendentem. Igitur postquam simul convenerant & Comes & populus, cum processione Clerus loci ejus honoris ac gloriæ sublimatione obviam venit in thure & cereis, sicut mos est in susceptione Comitatum noviter obtinentium, vocum jubilatione & melodiarum consonantiis personantes, omnibus civibus applaudentibus susceperunt, & usque infra ecclesiam eadem melodiarum suavitate solenniter perduxerunt. Ubi debitum orationis Deo obsequium catholice electus devote obtulit, simulque pro eo populus & Clerus, ut ipso administrante Comitatum, Deus ita regeret & protegeret, quatenus deinceps pace & salute, & Comiti & Deo sua redderent. Post susceptionem vero hominia & securitates fecerunt. A Terruannorum urbe quidem descenderat in S. Audomarum.

108 Illa quoque tempestate Hugo Campus-Avenæ D & VValterus ex Frerersdelfo cum suis apud Ariam castrum insulem fecerant, ubi VVilhelmus ille adulterinus Comes Iprensium intus se & suos receperat, & locum & castrum præmunierat. Ipse enim Comitatum arripuerat, violenter obtinuerat Flandriarum castra & munitiones adhuc plures, scilicet Ipram castrum, Formeslam oppidum, Casletum castellum, Furnum castrum, Ariam castrum, & omnem viciniam circa castra prædicta, & Bergas castrum, & cetera. Ipse namque de linea Comitum spurus erat, atque ea affinitate cognationis Comitatum obtinuisse existimaverat. Duos igitur milites præfati Principis dejecerunt, & equos quinque lucrati sunt. Eadem tempestate Baldevinus ex Alst, & Razo cum gravissimo Gandensium exercitu obsederant castrum Oldenarda, in quo Comes de Montibus se & suos introductos præmunierat, ad invadendum regnum Flandriarum quod sibi jure cognationis justius pertinebat.

109 Nam, ut paulo altius retexamus Comitum prædecessorum suorum originem, Baldevinus Comes a Barbatus principium generis subsequentium Comitum fuit: hic vero cum diem obierat, in Insulis humatus est: habuit itaque duos filios post se hæredes terræ Flandrensis, Baldevinum & Robertum. Utrosque quidem pater, dum viveret, uxores ducere præcepit: & b Baldevinum in Hanau Richildem Comitissam de Montibus accipere in conjugem fecit, de qua genuit filios duos vir ejus alter eorum vocatus est Baldevinus, & alter eorum Arnoldus. Robertus igitur duxit Gertrudem Comitissam Holdlandensem uxorem, de qua post peractam traditionem genuit Abbacissam Melinis, & c Gertrudem matrem Simonis & Gerardi, quæ quidem Ducissa fuit in Elsatam: Theodericus Dux eam duxerat. Genuit etiam matrem Caroli Comitissæ Adalam, quæ a primo viro Iulua in Salerniam Duci nupsit. Vir quoque ejus primus Rex Daciæ Cuuto, a suis traditus, in ecclesia occisus, martyrium, pro justitia moriendo, cum Sanctis possidet. Cumque ille primus pater Baldevinus viveret, filios suos alterum a sinistra & alterum a dextera, quasi duas alas, quibus per omnes terras suas volaret, expanderat. Ipse quoque medium, scilicet Flandriam solus regebat.

110 Cumque plenus dierum bonorum obiisset, senior filius ejus Baldevinus Comes de Montibus cum uxore sua Richilde Comitatum obtinuit Flandriæ. Igitur timens, ne aliqua inquietudo vel traditio per fratrem suum Robertum sibi fieri posset & filiis, hominum & securitatem a fratre sibi fieri requisivit & filiis suis. Cumque super hoc cum Principibus consilio habito utile fore tam patriæ quam sibi prænosset, arcessito fratre suo Consule & Aquatico Roberto, in Brudgis curiam suam convocavit, simulque Pares & Barones totius sui Comitatus. In quorum omnium præsentia promulgavit hujusmodi verba: Ego Flandriarum Comes Baldevinus in posterum volens præcavere patriæ huic & liberis meis, ne a fratre meo per dolos & traditiones filii mei & incolæ terræ meæ aliquid injuriæ & exhæredationis patiantur: obsecro & præcipio fratri meo Roberto Comiti Aquarum, ut fidem & securitatem juret filiis meis post mortem meam, ut neque fraude vel subreptione vim & dolum inferat filiis meis post obitum meum; sed in sua & suorum persona fidem filiis meis, scilicet nepotibus suis, jurabit & tenebit, ipso vivente, sicut melius sciri poterit. Et dabo sibi munera & donaria multa sub eadem conditione. Igitur in Ecclesia B. Donatiani in Brudgis juramentum factum est super Sanctorum reliquias infinitas, quas offerri Comes Baldevinus præceperat, in præsentia omnium, qui eo tempore tam Pares quam Principes erant in terra, & acceptis donariis Consul rediit.

Igitur

A 111 Igitur cum Balduinus vir Richildis in Brugis

obisset, filius ejus Arnoldus, cui patria pertinebat, cum mater versus Montes et viciniam matris rediret, circa Casletum et S. Audomarum et illas partes conversabatur. Nondum enim juvenis ille arma acceperat, sed militie virtutem arripuerat. Audierat namque Roberrus Comes Holdlandensis, patriam relictam nepotibus suis adhuc parvulis ætate, et matrem puerorum simul se a confinio circa Bruggas jacente subtraxisse, habuit occasionem per hoc, et principium opportunitatemque traditionis. Misit latenter et in dolo ad Principes et majores viciniae circa mare, scilicet in Isendica, Ostburg, Reddenburg, et Brugis, et ad Flandrenses marinos, & pretio & sponsonibus confederavit sibi eos, quatenus ipse per illos patriæ Comitatum obtineret, nepotesque, qui parvuli & inutiles existerent, propelleret. Habuit quemdam Clericum in familia sua, qui internuntius hujus traditionis fidelis fuit. Qui cum toties Brugas veniret & circa confinia Flandriæ, cepit rumor diffamari, quod Clericus ille traditionis internuntius esset. Tunc ille subterfugiens alio tempore iterum mandata Domini sui deterens Principibus, simulaverat se fuisse cæcum, & præeunte duce suo, ipse subsequeretur suspensis manibus, & palpitans baculo, sicque pere-

git corde & oculis cæcus traditionem mortis & cæcitatis. Igitur cum omnium Principum patriæ animos, fidem & securitatem Comes Holdlandiæ obtinisset, navibus insidens cum armata manu clanculo tantummodo venit in Flandriam: accitisque omnibus traditoribus clanculo, nocte quadam signum dederunt complicibus suis, ut in loco qui dicitur Clipello, domum incenderent, & illic ad signum flammæ convenirent. Cumque eodem signo omnes convenissent, fuit eorum turba multiplex et valida, et abierunt deinceps aperte persequendo puerum Arnoldum, qui eotempore

in Casleto rem ignorans, debebat cum paucis, qui etiam consilii traditionis puerum Dominum suum exhortabantur, ut cum patruo suo traditore bellum iniret, et quia iuste resisteret ei, victoriam ei promittebant a Deo concedendam. Igitur puer Arnoldus animatus ad bellum cum militibus admodum paucis occurrit, quem in ipso tumultu belli, ipsi servi sui, qui cum armaverant et armorum calaturas prænovaverant, quasi extranei et alii essent quam servi, dejecerunt puerum Dominum suum et gladiis e jugulaverunt: traditoque Domino suo, universi, qui in

parte pueri pugnaverant, in fugam conversi, alii interfecti, ibidem expiraverunt: alii lethaliter vulnerati, mortem in paucis vitæ statibus perpassi sunt. Multi quidem mortui, multi vulnerati, multique capti sunt. Securus ab hoste Comes Robertus cum exercitum suum pererraret; quidam VVulfrius Kabel, qui fidelis adhuc permanerat cum puero, quem interfectum ignoraverat, in virtute & cum potentia sua cepit Robertum Consulem traditorem illum, & coniecit in captivitatem. Sedato ergo tumultu illius diei, conveni-

runt omnes Pares patriæ, & obsederunt undique Castellani illum VVulfrium in S. Audomaro, & coegerunt illum reddere Robertum Comitem: quem cum reddidisset, in Consulem patriæ præstituerunt. Frater igitur Arnoldi traditi pueri, qui superstes remansit, nomine Baldervinus, hæredes post se reliquit, de quorum

linea iste puer de Montibus Comes, & miles strenuus, jure patriam obtenturus Flandriarum, nunc audita traditione Consulis Caroli, pro jure hæreditario requirit patriam & hæreditatem suam Flandriam totam. Facit igitur quod potest, & novo Comiti nostro suum facere parum est, & notandum id hoc facto antiquæ traditionis illud Propheticum: Quoniam Deus iniquitates patrum solet vindictæ severitate corrigere in tertiam & quartam generationem.

Tomus I.

112 Robertus itaque ille, qui nepotem suum tradi-

dit primus numeretur, filius quoque ipsius, Robertus qui in Atrebatu jacet, secundus & successione & Comitatu. Post quem filius ejus Baldevvinus Comes, qui in S. Audomaro jacet, tertius fuit. Post illum vero Comes, optimus omnium Consul, terrenæ dignitatis sidus & lumen præcipuum, quartus fuit, in cujus traditione & martyrio Deus antiquæ traditionis terminavit vindictæ correctionem, & pro justitia patriæ occisum transduxit in requiem Sanctorum, in eodem loco, in quo olim juratum est. Utrumque Deus in secunda traditione dispensavit, & antiquæ traditionis vindictam exercuit, & pro justitia morientem statim inter sanctos Martyres suscepit. Igitur postquam Robertus Comes ille, qui nepotem suum tradiderat, in Consulatu sedisset, traditores Flandriæ, qui sibi Comitatum tradiderant, semper suspectos habuit & ad suum consilium nullo modo accedere permisit. Igitur videntes se a Consule suo contemni & despici, seorsum inierunt consilium, ut dolo interficerent Consulem, & fratrem Arnoldi pueri traditi, nomine Baldevvinum, in Consulem susciperent, sicut justum erat, quia justior hæres Flandriarum erat; iterum sicut olim in desertum locum conveni-

erunt, tractantes mortem inferendam Domino suo. Cumque accepta opportunitate tradendi rediis-

sent, unus militum, qui intererat traditioni, ad pedes Comitis provolurus accusavit ceteros nefandæ traditionis illius complices, qui mortem Comitis juraverant. Igitur ad bellum accusati, per Consulem evocati & convicti decollati sunt alii, & alii exilio damnati, plures quippe proscripti. Tandem si dignum esset auditu, quod vere non est, sed admiratione sola scribendum in quarta vel tertia generis linea, Deus vindicavit consequenter in genere traditorum, scilicet antiquam traditionem novis periculis novo genere præcipitationis.

113 Paulo superius igitur principium generis Præpositi, & nepotum suorum recognoscere libet. Boldrannus Castellanus fuit in Brudgis, cujus uxor erat nomine Dedda vel Duva. Hujus Boldranni homo miles fuit g Erembaldus de Furnis natus. Imperata fuit quædam expeditio Flandrensis, & itum est equis & navibus pro defensione patriæ usque ad locum periculi & insultus terræ. Cum vero navibus perlaberentur Scaldim fluvium, Boldrannus Castellanus & Erembaldus miles suus, cui præ ceteris confidebat, ceterique plures omnes loricas induiti & ad pugnam præparati; venit nox, & fixerant anchoram in medio amne, ut diem expectarent. At præfatus ille Erembaldus adulterio abutebatur sæpe uxore Domini sui Castellani. Illa quoque adultera, sicut ajunt, promiserat adultero suo Vicecomitatum, si forte vir ejus cito moreretur. Unde adulter semper Domino suo machinabatur mortem. Facto quoque noctis silentio, dum Castellanus ad mingendum in ora steterat navis, ille Erembaldus retro accurrens, longe a navi projectum Dominum in profundum torrentis aquosi præcipitavit. Hoc vero dormientibus ceteris factum est, & nemo præter adulterum illum sciebat, quo devenisset Castellanus ille, qui absque liberis submersus erat. Reversus ergo Erembaldus, adulteram suam duxit uxorem, & facultatibus opum Domini sui emit Vicecomitatum. De qua uxore genuit Præpositum Bertulfum, Haker, VVulfrium Cnop, Lambertum Nappin patrem Borsardi, Robertum quoque Castellani post ipsam secundo loco, post ipsum Robertum filius ejus VValterus Castellanus tertio Vicecomitatus loco hæres successit: post hunc Haker Castellanus fuit, sub cujus tempore Carolus Comes traditus est. In hoc ergo gradu quarto punita est in successores suos antiqua præcipitatio Boldranni nova ista præcipitatione, quæ facta est a propugnaculis cameræ Comitis in Brudgis, & forsitan dispen-

S

sante

AUCTOR-
AB GAL-
BERTO
EX MSS.
Roberto Fri-
sani successore
Comitis Roberti
filius
tam nepotes
Boldranni
ex libro 8.
causantur
libro

Robertus
Friso suspo-
sus h. 260
Flandrie c)

plurimas ob
causationes
de castro
plurimas
vel exilio

Boldrannum
Castellani
Brudgis
g

Erembaldus
Furnensis
miles sum-
me illi carus,

adulter cum
eius uxore
conspiravit,

occidit

gignit om-
adultera
Bertulfum
Præpositum
& fratrem,

in his eadem
Boldranni
& S. Caroli
punitur.

A sancto Deo puniuntur in eis peccatum parentum, sic-
ut in Exodo legitur, ubi ait Dominus ad Moysen in
xxxiii capitulo ejusdem Exodi, ubi leges de uni-
versis protulit Deus dicens: Ego sum Dominus Deus
tuus fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in fi-
liis, in tertiam & quartam generationem eorum, qui
oderunt me.

114 Revertamur igitur ad describendum in Olde-
narda eventum, quia Comes de Montibus cum Burgen-
sibus ejusdem loci & militum impetu irrumpit super Genden-
ses, & conversos in fugam, alios interemit, alios vul-
neribus infecit, & multos cepit. Major quidem fu-
gentium pars submersa est fluctibus ipsis, qui navibus
devecti obsidionem præordinaverant. Prævaluerunt
enim Comes & sui circa fines illos. Castrum quoque
Ninive obtinuerat, & satellites suos in eo posuerat ac-
tiores & fortiores. Eodem die in Brugis armiger unus a
turris per funem elapsus est, qui statim captus traheba-
tur ad carcerem, & in eo intra sex diem suæ perditionis
quam vis volens, expectabat.

a) Hoc Barbati cognomen ab aliis sibi tribuitur patri hujus Bal-
duino IV, Arnulphi Junioris filio, & sic diplomati Roberti Regis
Francorum anno 1134 additum signum Baldوينi Comitis Flan-
driæ, honestæ-barbæ. cui ipso eodem anno mortuo successit filius
Baldwinus V, Pius & Insulanus cognomine, & decessit 1067.

b) Baldwinus VI Montensis dicitur, quia per uxorem Hannoni-
am obtinuit, mortuus anno 1070, in monasterio Hasnonien-
si sepultus, uti & Ricbeldi nuxer, mortuus anno 1086.

c) Gertrudis nupta Theoderico Duci Lotharingia superioris,
filio Moseliana, filio Gerardi Alsatii genuit Simonem, Theoderi-
ci Alsatii sum, Gerardum & Henricum; ex his Simon patri anno 1115 mor-
tuo in Lotharingia successit, defunctus anno 1129. Theodericus
præfuit Alsatia, ac postea Flandria. Legenda Origines Alsatia
& Lotharingia ab Hieronymo Vignier edita, pag. 112 & seqq.
Henricus fuit Episcopus Tuiensis.

d) Robertus Frisus dicitur Aquaticus, quia obtinebat insulas
Zelandia cum vicina bodierna Flandria parte, quam Quatuor-
ambacterum appellant, loca undequaque inter aquas sita.

e) Anno 1072.

f) Baldwinus Hierosolymitanus dicitur ex Ida Henrici IV Im-
peratoris filia reliquit Baldwinum III, qui ex Tolensa Gerardi
Wassenbergii filia genuit Baldwinum IV, hic puerum dictum.

g) De hac familia supra § 3 actum.

h) Sub Balduino Pio, huc Insulanus, uti ibidem probatum.

i) Ninive aliis Nienhovia, oppidum ad Tensem fluvium in
ditione Alostana.

C A P U T XVI.

*Deditio obsessorum in turri. Reconciliatio ecclesie S.
Donatiani. Exsequia B. Caroli. Ipsa intercepta.*

115 Decimo quarto Kalendas Maji, feria secun-
da, iterum cives nostri ad genua Regis de-
voluti deprecabantur pro Roberti liberatione. Indigna-
tus vero Rex despexit eos, qui toties ipsum vexarent. Et
iratus iussit servos suos accelerato ire, & ferramentis
turrim succidere. Statimque ferramentis demoliebantur
turrim inferius. Quibus succidentibus obsessos timor
mortalis invasit, ita ut sine modo stupore labora-
rent, cibis eis & pocis fastidiret, omnes sensus hebe-
tarent & languerent. Proinde macerati esurie & siti,
cum sufficienter haberent, quo vitam continuarent,
evocabant illos, quos foras viderant vagantes in curre
castris, qui casum & ruinam turris succisæ jam in parte
expectabant, quia vehementi sitis ariditate arcescerent,
simulque esurie & fame languerent, & mira Dei dis-
pensatione factum est, ut ipsis traditoribus vinum suum
acidum & sine sapore jam haustum & potatum foret, &
frumenta & panes putrida saperent, & aqua insipida eis
nihil prodesset, ita ut gustu & odore putrido fastiditi,
fame & siti pene defecissent. Hac igitur egestate coacti,
queriebant exundi a turri licentiam, & abundi in
quemcumque alium locum, quo Principes decernerent
ipsos ituros. Succisores igitur turris jam gradus avul-

serant, & parumper restabat, quod in brevi succisum, D
casum & ruinam gravissimam faceret.

116 Decimo tertio Kalendas Maji, feria tertia, cum
intellexissent turris majores partes succisas & peri-
culum ruinæ imminere. Namque ad singulas mal-
leorum percussiones in summitate turris senserunt re-
percussiones & nutationes, & turrem jam quasi tre-
pidantem & contremantem, timore infinito timentes
iuxerunt consilium, ut ante sese Regis potestati redde-
rent, quam oppressi in ruina & casu turris suffoca-
rentur. Evocabat ergo Robertus Puer se & compli-
ces suos Regi reddendos, illa tamen conditione, ut
ipse Robertus absque carcere teneretur; quamquam
& ceteri truderentur in carcerem. Habito ergo Prin-
cipum super hoc consilio, Rex secundum exposula-
tionem obsessorum concessit exundi libertatem, eo
quod utilimum erat illos sponte se reddere, & sine
periculo mortis obsidentium & turrim succidentium.
Exierunt ergo singulus & singulus usque ad XVII
versus domum Præpositi per fenestram in gradibus
turris obliquatam. Ceterum qui corpulentiores erant
per funes elapsi sunt a majori fenestra ejusdem tur-
ris. Robertus Puer commendatus est militibus Re-
gis custodiendus in camera Comitis superiore: at
ceteri omnes in carcerem detracti sunt. Voluit tan-
dem pro civibus nostris Rex quasi magnum quid-
dam facere, & commendavit eis Robertum Puerum
custodiendum in compede, & nervis, ea condicio-
ne, ut judicio Principum postmodum tractandum
Regi & Comiti redderent. Cives vero pro grandi
dono sub prædicta conditione susceperunt in custo-
diam juvenem adhuc ephebum.

117 Hic vero notandum, quomodo Deus tradi-
tores illos in paucitatem redegerit & genere & loco.
Ante hoc facinus quidam fortiores & meliores ejus-
dem sanguinis prædecessores obierant: quos ex no-
mine retexere longum esset. Ad ultimum isti pessimi
relictæ sunt, per quos dispensatio Dei consummata est,
traditio completa, patria desolata, rapina exercitata,
manus omnium contra omnes armata. Cum igitur im-
pune fecisse existimassent omnia, quæ traditiose ege-
rant, & nullus hominum auderet vindictam inferre,
soli Deo relicta est vindicta: qui statim coarctavit eos,
& timore concussit, ut non auderent extra vicum no-
stri loci prodire, sed magis consiliati sunt, villam &
suburbium nostrum seipere & circumfodere, sicut su-
pra memoravimus. Statim die octavo post mortem
Consulis, per obsidionem in castro clausi, deinde cum
castrum fuisset invasum a nostris, in turrim suga-
ti, magis enarctati sunt: deinde in carcerem trahi, in
tantum arctati sunt, ut non possent simul omnes fede-
re, nisi tres quatuor ad minus steterent. Tenebræ,
calor & sator & sudor inficiebat illos, et desperata
vitæ horror et incertæ mortis futura turpitudine. Ma-
ximæ eis fuisset pietatis quidem donum indultum, si
sic mori licuisset, quomodo fures aut latrones suspen-
dio perierunt. Igitur cum in turri sese præpararent
exituros, unus juvenum per fenestram altiore tur-
ris, gladio projecto, profligare præsumpsit, et sese
raptim in cursu animaverat. Quem quidem reatus
conscientiæ condemnaverat, fortis animi sui liberta-
tem corpore exequi paratus erat. In ipso ergo raptu,
alii eum retinuerunt, et simul cum ipsis in carcerem
ire perpeffus est. Multi vero ex nostris civibus viso
periculo juvenis et miseria captivorum, flebant, quia
sine lacrymis Dominos suos captivos ire in carce-
rem videre non poterant. Exierunt tandem pallidi
illi miseri, signa traditionis in facie portantes, li-
vore et inedia deformiter signati. Tunc quippe in exi-
tu ipsorum concurrentium in turrim infinitus erat
numerus, et omnia quæ ibidem repererant pro præ-

A da abstulerant. Tumultuantibus vero & discurrentibus nostris in turri, Benkin coterellus sune a turri in terram demisso, elapsus est, & latuit, qua potuit, donec per noctem transfugisset apud insulam in mari, quæ dicitur a VVulpem. Quem quidem unanimiter requirerent etiam in cloacariis & in immundis locis latuisse illum crediderant. Spe lucri & obtinendi thesaurum Comitibus fere omnes, qui in obsidione tunc aderant, in turrim conscendere satagebant. Tunc Gervasius Castellanus milites suos armatos intus posuit, qui tumultuantes & ascendere volentes deinceps prohiberent. Et obtinuit vinum traditorum optimum, etiam coctum vinum, quod Consulis erat. b Bacones, caseorum & pisas viginti duas, legumina, farinam triticeam, ferramenta etiam optima, quibus panes excoquerent, omnemque suppellectilem & vasa, quibus utebantur, optima. Tamen de Thesauro Comitibus nihil ibidem repertum est.

118 Duodecimo Kalendas Maji, feria quarta, Rex ibat ad Reddenburg, videre situm loci, & qualiter ille Lambertus se circumvallaverat, qui traditionis nota & crimine culpatus, obsessus erat. Quo die fulgore solis & leviter aeris Deus mundum circa nos renovavit: quia

B traditores & templi & ecclesiæ coinquinatores expulerat a sacro loco, concludens eos in carcerem. Hujus ergo gratiæ Dei donis laudati Fratres templi, omnimodis ablutionibus pavimenta & parietes & altaria templi, mundando, nihil reliquere: quod non abluerent: gradus qui succisi fuerant reedificaverunt, & quasi renovato templo, novis utensilibus & reedificationibus locum suum exornaverunt.

119 Undecimo Kalendas Maji, feria quinta, confectum est corium cervinum, in quo corpus Comitibus imponeretur, & scrinium quoque fabricatum est, quo imponerent & clauderent.

Decimo Kalendas Maji, feria sexta, præteritis jam septem hebdomadis primæ ejus sepulture, sepulchrum Comitibus destructum est in solario, & corpus ipsius inde cum thymiamate & thure, & pigmentis venerabiliter sublatum est. Nam Fratres illius ecclesiæ crediderant corpus Comitibus jam fœtere, & neminem posse perpeti mortalem fœtorem, eo quod per septem hebdomadas a die sepulture in solario factæ, in feria sexta primo, usque in feriam sextam quæ fuit succedenter in x Kalendas Maji, sepulchro commendatum esset. Igitur præordinaverant ut in sublatione corporis a tumulo, incenso igne, juxta positionem Comitibus thymiamata & thus posita in igne concremarent, & ita si quid fœtoris a tumulo spiraret, virtute odoris salutiferi reprimeretur. Cumque sublato lapide nihil fœtoris sensissent, corpus in corium cervinum involutum in medio chori

feretro imposuerunt. Rex ergo collecta civium & universorum multitudine in templo expectabat, donec Episcopus & cum ipso Abbates tres ab ecclesia S. Christophori cum omni Clero procedendo cum scriniis SS. Donatiani, Basilii, Maximi, obviam funeri & Regi in ponte castrorum occurrerent, & in eandem S. Christophori ecclesiam cum lacrymis & suspiriis referrent corpus beatum. Ibique Episcopus cum omni Sacerdotum choro celebravit commendationem & Missam omnium fidelium defunctorum, pro salute animæ boni Comitibus. Eodem die captus est Benkin & coterellus, & in rota malo superinfixa ligatus, disperditionem vitæ perpeffus, omnium spectaculum fuit. Apud Harenas quidem illo tormento miserabiliter mori promeruerat.

120 Nono Kalendas Maji, sabbato, edictum exit a Rege, & Principibus, ut apud Ipram & e Stathan expedirent se cives & præpararent ad obsidendum. Octavo Kalendas Maji, Dominica, consecrata est ecclesia S. Salvatoris in Brudgis. Ignis enim conflagratione exusta erat illa ecclesia, & altaria confecta. Septimo Kalendis Maji, feria secunda, quia ecclesiæ B. Donatiani al-

Tomus I.

taria non fuerant confecta, Episcopus reconciliationem celebravit ecclesiæ summo mane. Deinde Rex & Auctoritas, præcedente Episcopo & Abbatibus & omni Clero loci ejus, processit ad ecclesiam S. Christophori, & relato corpore beati Consulibus, Domini & Patris nostri Karoli ad ecclesiam B. Donatiani, in medio chori celebriter Deo suo commendatum corpus, cumba decemter clausurunt. Exequiis igitur solenniter completis, Rex & Episcopus introduxerunt in statum prælationis f Rodgerum Præpositum in medio Fratrum episcopi ecclesiæ. Eodem die Rex & Castellanus noster Gervasius cum magno exercitu versus Stathan & Ipram simul cum civibus nostris transferunt. Eodem die festum erat Marti Evangelistæ. Et notandum quod tria maxima dona contulit Deus ecclesiæ S. Donatiani illo die: quoniam reconciliari sibi Deus dignatus est ecclesiam illam: corpus boni Consulibus in ea custodiri concessit: eidemque ecclesiæ in Præpositum Rodgerum accommodavit.

121 Sexto Kalendas Maji, feria tertia, Rex & Comes cum gravi exercitu obsedit Ipram, & facta est tornatio, & militum utrimque acriter occursum, quando ille adulterinus Comes VVilhelmus cum trecentis militibus ad unam portarum pugnaret contra Comitem novum. Igitur pessimi illi Iprenses, sicut scorsum perigerant cum Rege in alia parte villæ, introduxerunt Regem & ejus exercitum infinitum. Et introeuntes concitaverunt clamores & incendia domorum ex abrupto. Rapinam quoque exercuerunt, quando ille adulterinus Comes VVilhelmus obviam raptoribus occurreret, ignorans traditum fuisse castrum, simulque seipsum & suos. Quem igitur comprehendit Rex & Comes, & captivum apud Insulas traduxerunt custodiendum. Multi quidem post mortem Caroli Consulibus ascenderant ad illum, sicut Capellani & ministri & solidarii & servi de familia quotidiana Comitibus, eo quod isdem adulterinus Comes Iprensis de linea Comitibus progenitus fuisset. Furnenses quoque cum ipso militabant, ea de causa, ut si forte perstitisset in Consulatu, inimicos suos disperderent ejus viribus & potentia. Sed quia Deus pravorum mentes percutit, in contrarium illis accidit. Nam inimici eorum, audito eo quod Iprensis VVilhelmus captus fuisset, incursum fecerunt in possessiones & domos & familias hostiles, & igne & ferro demoliri sunt omnem substantiam eorum, quos oderant. Et ita non fuit miseris illis satis, quod capti sunt, quin etiam dispendia rerum suarum domi paterentur. Ergo & militum & Domi persequeretur Deus traditores illos, qui cum suo Iprensi Consule in mortem Domini & advocati terræ conspiraverunt. Omnia ergo, quæ ille Iprensis VVilhelmus possederat, Comes noster obtinuit, milites quoque captivavit, & plures a terra fugavit. Vitoriose itaque a nostris eo die actum est, & reversi sunt cum plausu & rapina maxima.

a Flandria extrema ex adverso Selandia: via tenuis rivuli VVilhelmi interjectu distincta a Cadfaudia.

b Bacones lardum seu caro porcina: Gallice & Anglice ba- Bacones. con. Flandris bæcke-speck.

c Pisas caseorum, certa eorum quantitas. Ita Theodericus Comes inter alias donationes anno 1130 monasterio Quercetano Brugis caseos, concedit quatuor pisas caseorum de elemosyna rem. mentis suæ.

d Coterelli dicuntur villares homines, quod in casis & tugis Coterelli. vii: degant unde & cota seu cotta reperitur. Rigordus de gestis Philippi Augusti Comes Picaviensis multitudinem coterellorum ad castellum Radulphi pro succursu miserat.

e Stathan alibi Staden, tertia itineris hora ab Ipris versus Brugas: cujus prætorium auri incisum exhibet Sanderus in Castellania Iprensi pag. 398.

f Rodgerus, sive Rogerius, Præpositus Beugenis subscripsit litteris Theoderici Alfatis anno 1130 & 1136. mortuum esse anno 1137 supra probavimus.

A

CAPUT XVII.

Supplicium sumptum de plurimis reis. Vasa B. Caroli restituta. Nova inquisitio in complices.

121 **K** Alendas Maji Dominica, relatum est nobis in Insulis Borsiardum captum fuisse, & rotæ malo superinfixa alligatum, vixisse diem illum, & subsecutam noctem, & tunc turpi mortis suæ dispendio perisse. Qui equidem promeruerat infinite morti si toties mori potuisset, cum causa sui sceleris tot post ipsum sunt puniti, proscripti, præcipitati, suspensi & decollati, de cujus interitu omnes fideles gratias Deo obtulerunt, qui tantum homicidam ab ecclesia sua exterminare dignatus est. Et bene dispensatum est in transacta temporum molestia, cum amenitate Maji mensis gratiam pacis & status terræ nostræ Deus restitueret, suspensio Borsiarum & captivitas suis complices. Igitur divertens se Rex ibat versus Oldenardam, ubi Comes ex Montibus infestaverat terram nostram, ibatque per Gandavum. Sed & Comes noster præciserat Regem, & incenderat manu violenta a suburbium usque ad turrim lapideam. Et plures igitur qui susceperant in ecclesiam illius loci, simul concremati sunt usque ad trecentos, ut ajunt.

122 Quarto Nonas Maji, feria quarta, Rex absque Comite rediit Brudgas. Tertio Nonas Maji, feria quinta, postea circa meridiem Comes rediit ad nos, quem Fratres ecclesiæ S. Donatiani cum processione susceperunt primitus, ubi oratione & oblatione in altari secundum morem prædecessorum suorum Deo perlata, reversus in domum Comitis Karoli ipse Comes potenter ascendit, ibique pransus est. Erat tumultus & turba maxima circa & intra castrum expectantium quid de Roberto & captivis fieret. Igitur Rex de hospitio suo egressus pervenit usque ad Comitem. Quia vero domus plena fuerat populo & ministris & militibus, descendit Comes in plateam & curtem castri. Et consecuti sunt eum universi, qui in aula constiterant. Cumque viderent domum vacuum, sicut præordinaverat, fecit fores obserari domus suæ, & assumptis sibi Principibus solis reascendit. Tunc disposuerunt quidem a qua parte traditores illi a turre camera deicerentur. Quo præordinato, misit Rex & Comes spiculariores ad carcerem, qui callide evocarent primum VVlricum Cnop, fratrem Præpositi Bertulphi, & sub dissimulatione, qui missi fuerant mentiebantur carceratis, quod Rex misericorditer acturus foret cum ipsis. Sub illa ergo misericordiæ spe, sine dilatione, e carcere egressi sunt. At non simul egredi captivos permiserant. Nam primo illum VVlricum eduxerant, & per intrinsecas domus usque ad propugnacula turris suprema traductum, ligatis manibus retro dorsum, & sic mortis suæ principium deorsum prospectentem, spiculariores dejecerunt. At ille miser nihil indutus præter solam camisam, & solas braccas, decidit in terram toto corpore fractus & destructus, parum vitæ reservans, qui statim lethali ter expiravit, spectaculum quidem factus & opprobrium sempiternum sui generis, imo totius terræ Flandrensis, a nemine despectus perit. Secundo loco eduxerunt VValterum militem, filium Lamberti ex Reddenburg usque ad præcipitium, & ligatis manibus illius ante & non retro, ipso momento voluerunt eum præcipitare. At ille rogabat milites Regis qui juxta stabant causa Dei, ut spatium sibi Deum orandi præberent: & miseret illum, dimiserunt eum orare. Cumque perorasset, projectus est juvenis elegantioris formæ, & in terram decidens suæ mortis periculum insumpsit, & statim expiravit. Subductus est quoque miles nomine Eric, & similiter præcipitatus decidit super ascenso-

rium ligneum, & avulsit gradum ascensorii, qui quin. D. que clavis fixus erat. Et mirabile erat, quod de tam alto præcipitatus adhuc sedens in terra, signo sanctæ Crucis se signavit. Quem cum mulieres vellent palpare, unus militum a domo Comitis projecit inter illas lapidem grandem, & sic prohibuit accessus earam. Non utique totus intrinsecus poterat longius vivere, cui hoc ipsum quod vixerat post casum, non vita, sed miseria moriendi fuit. Ut igitur enumerandi omiserim ordinem, similiter omnes reliqui præcipitati sunt simul xxvi. Quorum quidam sperabant evadere, quia immunes traditionis extiterant. Sed quia fata eos trahabant, imo divina ultio coegit, cum illis, qui traditionis rei fuerant, præcipitati sunt.

124 Pridie Nonas Maji, feria sexta, in festo S. Joannis, quando in dolium missus est, Rex repatriare incipiens, a Brudgis discessit, duxitque secum Robertum puerum captivum. In exitu ergo juvenis illius, Burgenses nostri prosequabantur illum oculorum lacrymis & planctu gravi, quia multum dilexerant illum. Non enim propter infamiam viri nostri loci ausi sunt ipsum sequi. Qui respiciens fletum & miserationem civium, ait: En amici mei, quia vitæ meæ subvenire non poteritis, tandem rogate Deum, ut animæ meæ dignetur misereri. Haud longe abierat a castro, quo pedes militis copulari Rex jussit de subtus ventrem equi, in quo ascenderat captivus. Postquam ducatum Comes Regi præbuerat, rediit ad nos in castrum.

125 Nonis Maji, sabbato. Postea Decanus Helias, reddidit novo Comiti Kannam argenteam & cuppam auream Karoli Consulis cum operculo aureo, quæ Præpositus Bertulfus, cum in fugam se daret, Decano commendavit. Robertus puer Comiti insinuerat thesaurum istum, antequam a Brudgis discessisset: quia, ut ajunt, per flagella Rex extorsit ab eo, ut insinueret si quid de thesauro Comitis repositum novisset. Super hoc multi admirati sunt simplicitatem Decani Helias, qui cum ejusdem quasi sanctitatis rigore hæcenus degisset, per susceptionem rapinæ hujus nimis declinavit (cum ea auctoritate Dei interdictum sit: immundum ne tetigeris...) qua suæ sanctitatis ac simplicitatis tenorem simulaverat. Namque thesaurum illum invitus Comiti reddidit, per hoc satis ostendens, quantum rapinam illam amaverat. Dicebat quoque Præpositus Bertulfus vasa illa ecclesiæ S. Donatiani pro salute animæ suæ contulisse, per hoc excusare credens innocentiam suam. In hoc quoque omnes aperte cognovimus, quod Præpositus ille in suum usum vasa Consulis in partitione thesauri susceperat, & non valens secum deterre, cum fugeret, reliquit illam miserissimam rapinam Decano suo.

126 Licet subsequebatur subfugere de poenitentia Borsiarum & eorum, qui cum ipso Comitem tradiderant Isaac & aliis. Aderunt quod Borsiardus ille recognoscere peccatum suum, & pro eo doleret & poeniteret, ita ut obsecraret omnes inspectatores patibuli sui, quatenus manus ei truncarent, quibus Dominum suum Carolum occiderat. Et exoravit omnes, ut saltem deprecarentur & expostularent Deum pro salute animæ suæ, cum nullam in vita ista salutem promeruisset. Et Deum omnipotentem, quantum scivit & potuit, sibi propitium fore interpellavit. Ceterum hi qui præcipitati sunt, cum in propugnaculis proni despicerent, signo sanctæ Crucis se signabant, & nomen Christi Jesu invocando, in ipso adhuc casu ruentes, vociferabantur. Sed quia statim post facinus peractum excommunicati sunt traditores illi, propter rigorem justitiæ non sunt ante perditionem nec post ab Episcopo absoluti, & ideo in & trivis & locis campestribus extra cimiterium sepulti jacent.

127 Isaac ergo cum inter monachos monachali habitum

A habitu lateret & praevidisset irruentem in se turbam, ait Abbat: Domine mi, si animus mihi esset pugnandi, non sine multorum strage capi me permitterem: sed quia me reum faceror traditionis, omnia mala & ipsam mortem temporalem amplector, ut in hoc praesenti in me puniatur, quod in Dominum meum graviter peccavi. Accessit ergo filius advocati Tervaniz & comprehendens Isaac & in vincula projecit, donec adulterinus ille Iprensium Comes adveniret & de eo judicaret. Isaac quoque expectabat eundem VVilhelmum, credens per illum evadere se posse, eo quod traditionis conscius fuisset. At postquam venerat Comes ille, dissimulans conscientiam suam ream fuisse, praecepit Isaac suspendi, quia Carolum Comitem tradiderat. Isaac vero in via, qua apud Ariam castrum trahebatur ad suspendium, profitebatur aperte, quia tradiderat Dominum suum. Et rogabat tumultum populi, ut obruerent ipsum luto & lapidibus & fustibus, nihil satis poenae credens sibi potuisse inferri in hac vita, qui tantum facinus perperrasset. Venerabatur ergo iacturas, ictus, lapides, & omnes punitores suos, & eis gratias egit, quia dignabantur tam gravem peccatorem disperdere. Tandem cum pervenisset ad locum suspendii, salutabat stipitem arboris, & laqueos simulque arborem osculabatur, & ipse suo innexuit collo, dicens: In nomine Domini mea mortis supplicium amplector & precor vos omnes, ut mecum exoretis Deum, quatenus ista mortis acerbitate punitum fiat in me quidquid miser ego in Dominum meum deliqui: sicque laqueo subductus, mori turpiter promeruit.

B 128 Bertulfus Praepositus a Deo multa acceperat suae mortis signa. Nam cum Brudgis custos ecclesiae in camera langueret, introivit Praepositus, ut visitaret illum, statimque contractae sunt trabses, qui testum subreperant super caput ipsius, ita ut vix evadere a camera se credidisset. Alio quoque tempore trabs magna domus suae in Brudgis decidit, nec ab homine aut vento impulsam, recte super cathedram & sedilia juxta posita, ubi Praepositus potenter & imperiose sedere consueverat. Ipse vero eodem tempore Furnis erat, & funditus contracta sunt omnia, quaecunque in ipsa ruina comprehensa fuerant. Alio quoque tempore cum Praepositus transiret per Ipram juxta patibulum in foro positum, in quo postmodum suspensus est, ait militibus suis. Deus omnipotens, quid est quod hac nocte somniverim. Vidi ego per somnium quod in hoc eodem patibulo fixus starem: derisitque huiusmodi visionem, & pro nihilo eam reputavit. De ipsius vero poena & non de poenitentia quidquam audivimus. Robertus puer usque in Casletum ductus, iussu Regis decollatus est: sed confessus peccata sua, percussori suo condonavit, quod eum morti daturus erat.

a Quam inepte hoc referantur a Mojero, imo ab eo & Annalibus vernaculis aliisque transferantur ad initium Comitatus B. Caroli, late supra § 3 deductum est.

b Lernutius ex suis Annalibus offert, mandato Regis avastios extra urbem in campos, D. Bavonis & S. Andreæ limitibus aditos: & suspensos solum viatoribus diu spectaculum praebuisse.

c Hoc referenda sunt ad num. 30, ubi poenitentia agitur de ejus supplicio illato 23 Martii.

d Hoc quoque ad cap. 13 spectant, ubi de Praepositi supplicio actum.

C A P U T XVIII.

Inquisitio in complices & adjuvatores traditorum, & raptores pecuniae B. Caroli. Varii confecti traditionis mortui.

129 **D** Uodecimo Kalendas Junii, sabbato in vigilia Pentecostes, Eustachius noviter in Fur-

nis a novo Consule Flandriae Castellanus constitutus, D Oldgerum olim Camerarium Bertulphi Praepositi secum captivum Brudgas in praesentia omnium de Curia Comitatis adduxit, ut ille captivus insinuaret Comiti, qui de Canonicis vel Laicis obtinissent a Praeposito Bertulphi thesaurum & praedam Caroli Consulis, sive a nepotibusejusdem Praepositi. Inculpavit ergo Decanum Heliam pro trecentis marcis, Litteram Canonicum pro ducentis marcis, Robertum custodem ecclesiae pro culcitra & palliis & argento, Radulphum magistrum pro sex scyphis argenteis, Robertum filium Lidgardis pro centum marcis argenti. Huiusmodi mendacia confinxerat sibi ille Oldgerus, ut sic gratiam mereretur evasione suae obtinere. Simile veri tamen videbatur multis (eo quod ille Decanus Helias jam antea per accusationem Roberti pueri reddidisset cannam argenteam pensam viginti unius marcae & cuppam auream cum aureo ejus operculo pensam auri septem marcarum ipsi Comiti) multum argenti adhuc retinere tam Decanum illum quam quosdam ejus Canonicos, sicut postmodum patuit. Nam custos ecclesiae Robertus introiens & liber exiens ad traditores illos in omni tempore obsidionis, accepit ab ipsis maximam pecuniam ea conditione ut si traditores illi evasissent, ille Presbyter & custos eis redderet, quae in custodiam acceperat. Postquam ergo damnati sunt miseri illi, voluit custos ille astute dissimulare pecuniam. Finxit igitur se Hierosolymam iturum, & oneravit tres palefros fortes & dimidium & abiit a castro nostro summo mane, & sic asportavit praedam Caroli Comitis offerendam Christo in Hierusalem. Pro hujus ergo facto, omnium suspicio reversa est in Canonicos illos. Eodem die reddidit Littera tres marcas argenti ipsi Comiti, quas detinuerat ex argento Praepositi.

130 Undecimo Kalendas Junii, Dominica sancta Pentecostes, Comes & Castellanus Gervasius & VValterus ex Frerdesio & milites Flandriae qui aderant, juraverunt pacem sese pro posse suo conservaturos per totam terram Flandiarum.

131 Post festum S. Mariae in Nativitate, quod est sexto Idus septembris, Sabbato scilicet, Comes noster fecit secum adduci apud Bruggas VVilhelmum illum Iprensensem, quem in invasione Iprae captivaverat, & clausit eum in suprema camera castri Bruggensis cum fratre suo Thiebaldus Sorel: qui cum per sex dies commorati sunt concaptivi, Thiebaldus commendatus est Everardo militi cuidam ex Gende ad custodiendum. Morque prohibitum est VVillelmo illi Iprensi, ne per fenestras foras prospiceret, sed intra domum tantummodo spatiretur. Appositi sunt etiam vigiles & custodes cum illo, qui cautissime observabant illum.

132 Decimo sexto Kalendas Octobris, feria sexta, In nocte S. Lamberti, ex unaquaque vicinia circa nos & ex civibus Bruggensibus melior res & magis fideles, simulque Castellanus Gervasium jurare praecepit Comes pro honore terrae, ut vera assertionem profiterentur, quis Carolum Comitem occiderit, vel quis eos interfecerit, qui cum ipso praefato Consule occisi sunt: quis rapinam Comitatus & secum occisorum vel hominum & familiae Comitatus rapuerit: quis in auxilium eorum traditorum post mortem Domini totius patriae se associaverit: vel quis cum impiissimis illis ante obsidionem vel post permanserit: vel quis illos traditores & eorum complices sine licentia Principum, qui castrum & ipsos infra obsederant, eduxerit, & ideo ab eis pecuniam & thesaurum Comitatus Caroli acceperit clanculo: quis illos postea detinuerit, & auxilium praestiterit, quos Rex & Comes communi consilio terrae Baronum reos condemnaverant, & proscriptioni decreverant. Igitur post conjugationem confederant simul in domo Comitatus, & accusaverunt

AUCTOR
RE CAL
B RTO
82 MSS
auctoris
no de per
nla Comiti
per tradito
est accepto

22 Junii
Comiti & alio
jurant mu
tuam fidele
tatem

mensa Se
ptembris
Guilielmus
Iprensis cum
fratre capti
vus Bruggas
adducitur.

16 Septemb
falso juram
mento, in
quorum in
completo &
sacra tradi
torum &
Caroli

inducuntur
plurimi.

5 3 apud

A apud nos centum viginti quinque. Et in Reddenburg cum Lamberto, quem traditionis reum notaverant, triginta septem.

133 Decimo quinto Kalendas Octobris Sabbato, in die S. Lamberti, Comes iturus versus Ipram, requisivit a Burdgenſibus noſtris teloneum. At illis ingratus erat Comes, ideo quod de redditibus telonei milites ſui ſeodati fuerant a tempore omnium prædeceſſorum ſuorum Comitum. Vexabant enim Conſulem milites ſui, eo quod Burdgenſibus condonaſſet teloneum, quo ipſi hæcenus ſeodi exſtiterant. Et illud non poſſe confirmare Comitem juſte ſine ſuorum militum aſſenſu condonare, nec juſte ipſos cives, ut eis condonaret, Conſulem expoſtulaviſſe. Unde invidia concitata eſt inter cives & inter Comitem militesque ſuos. Secundum legem ergo obſidionis, quam Principes decreverant, Comes & ſui poſt accuſationem agere ſtuderunt. Namque lex & decretum tale ſtatutum fuit. Quicumque eduxerit contra aſcenſum Principum obſidionis quemquam de obſeſſis, quali pœna erat mulctandus eductus, tali tormento damnabitur eductor. Itaque cum mulci fuiſſent de obſeſſis clanculo & pro pretio educti, jam parentes illorum, qui in obſidendo traditores occiſi erant, ſteſcebant ſe ad gēna Comitum, obſecrantes, ne ſibi ad occidendum vel puniendum daret illos, qui clanculo &

B ſurtim & traditoſe obſeſſos eduxerant, aut illos ſeductores a terra ejiceret. Sicque conſtrictus ratione Conſul, accuſatos ante ſe præcepit ſtare, volens ipſos ſecundum legem obſidionis tractare. At illi reſponderunt ſe non fuiſſe legitime accuſatos, ſed cauſa invidiæ & odii, & non cauſa veritatis: ſummopere tamen rogabant Conſulem, ut ſecundum judicium Scabinorum terræ ipſos tractaret, tam de nota traditionis, quam de cujuſque ſuſpicionis reſpectu. Plures quidem reconciliati ſunt Comiti de accuſatis, quos adhuc perſequebantur nepotes & filii & cognati eorum, qui in obſidione occiſi fuerant, vel quia traditores ſubdlexerant, qui Dominum terræ Carolum, ſimulque patrem ipſorum tradiderant: ſicut fuerant filii Caſtellani ex Brudburg, qui in præſentia etiam novi Comitum appellare ſeſtinabant Everardum ex Gend, qui obſeſſos ſcilicet illos eduxerat cauſa pecuniæ, qui patrem & fratres occiderant ſuos ſimul cum Comite patriæ. Audito illo, major pars accuſatorum ſe ſubtraxit, quos conſcientia mordebat propria. Accepit ergo Comes conſilium, & convocatis Baronibus ſuis decrevit, quatenus illos proſcriberet accuſatos, qui hominum Carolo Comiti ſecerant, & inſimul auxilium præbuerant traditoribus obſeſſi cum ipſis: ſed & alios ad ſatiſfactionem ſuſciperet, & alios miſericorditer ſine judicio reciperet in gratia ſua.

134 Factum eſt ergo Dei diſtriſto & horribili examine, quod VValterus ex Frerendeslo, unus Parium terræ, in quadam militiæ expeditione, ex proprio curſu ſuo ab equo præcipitatus, totus confractus langueret, & poſtmodum in paucis diem obierit. Verum quippe fuit illum conſcium fuiſſe traditionis Domini ſui & patris uniſverſæ terræ Flandrenſis. Qui etiam ut certiffima ſecuritate cum traditoribus conſiſteret, adoptivum quemdam filium ſutoris, quem uxor ejus ſibi mentita eſt filium fuiſſe, copulavit conjugio nepti Præpoſiti Bettuli. Crediderat enim verum fuiſſe ſibi filium patrem, quem olim fraudulenter mater, quaſi uxor VValterii præſati, peperiffe diſſimulabat. At infans, quem pepererat, ſtatim in ipſo partu obierat. Suppoſuit ergo filium ſutoris, qui circa ſilem tempus genitus fuerat, & embreum, quem pepererat, clanculo uxori ſutoris ſubmiſit, dans ei pecuniā, ut ſaceretur ſe peperiffe illam embreum, & viro ſuo, quod factum erat, celaret. Cumque creviſſet ille ſaratus & adoptivus filius, & omnes crediderant vere filium fuiſſe illius VValterii,

venit Præpoſitus & dedit neptem ſuam, filiam fratris ſui D illi ſurtivo filio uxorem, ut firmiſſe ad omnem fortunam ſimul per illud conjugium conſiſterent, audaciores, fortiores, ac potentiores forent. Igitur poſt mortem ipſius VValterii, proſtebatur publice uxor ejus pueram illum non eſſe verum filium ſuum, ſed adoptivum, quem iſdem VValterus apud Brugenſem quemdam poſuerat in vadiſonum pro trecentis libris. Sicque arte Dei deluſa eſt ars Præpoſiti, qui cum veller ſuperbe & glorioſe per illud conjugium cognationem ſuam extollere; filio ſutoris, Dei arte deceptus, eam copulavit. Nemo vero auſus fuit manum mittere contra VValterum, quamvis traditionis conſcius fuiſſet. Erat enim Par terræ illius, alter a Comite. At Deus, cui vindicta relinquebatur, morte languida a ſidglium aſpectu exterminavit illum.

135 Octavo Idus Octobris, ſabbato ante feſtum S. Richarii, juſſu Comitum abductus eſt VVillelmus ille Ipreſis ad Inſulas, & commendatus Caſtellano illius caſtri. Timuit cives noſtros, & etiam a terra proſcriptos, ne aliquo dolo epicerent in Brugis a captivitate VVillelmum, & vi irruerent in caſtrum. Notandum, quod occiſo Comite Carolo, Borſiardus & ſui ſceleris participes, more Paganorum & incantatorum, nocte qua primo ſepultus erat Comes Carolus, acceperunt ſcyphum plenum cereviſiæ & panem, confidentes circa ſepulchrum, poſuerunt potum illum & panem in menſa ſepulchri, edentes & bibentes ſuper B. Comitum corpus ea fide, ut nullo modo illum quis vindicaret.

136 Nono Kalendas Novembris, ſeria ſecunda, ante feſtum S. Amandi, Baldevvius ex Alſt obiit, qui unus etiam Par Parium Flandriæ, Domini ſui Caroli traditionis notatus malo, non longe poſt hæc vita potitus expiravit. Leviori occasione mortis, dum ſcilicet cornu flaret, & jam vento arteria intrinſecus turgente, totius capitis ſui vires ad ſtandum laborarent, ex abrupto medulla cerebri a naturali loco concuſa, erupit eſt per vulnus antiquitus factum in fronte. Quod cum ventorum & proprii ſpiritus tumor diſruperat, ebullierant medullæ, quæ in cerebro jacuerant, ita ut meatus narium, oculorum & ſimul gutturis ſuffocarent: & ſic mortuus enſe Dei plagas mortales ſuſtinuit. Tandem cum ſuprema vita ſpiraret, monachilem habitum acceperat, & ſic more chriſtiani militis a ſeculo migrabat. Igitur iſti duo præſcripti Principeſ terræ, cum e vicino & interpoſito intervallo obuiſſent, omnibus terræ incolis in ore & memoria fuerant, ita ut de ſubita morte eorum tractarent, quos poſt mortem Domini Caroli, Deus tam veloci ſententia a vita privaverat, & tam levis cauſæ moriendi ipſis occasionem ordinemque diſpoſuerat. Contra morem Chriſtianum quidem in obſidione egerant cum Præpoſito & aliis, quos a captivitate eduxerant. Nam accepta pecunia a Præpoſito & ſuis, poſtquam ſubductos contra Regis & Principum decreta per devia diverterant, nudos & ſolos in locis campeſtribus dimiſerant, quouſque ipſi vagantes & pererrantes campos & villas, capti ſunt, & miſerrimæ mortis exterminio diſperſi.

137 Decimo ſexto Kalendas Januarii, ſabbato, tertia hebdomada finita Adventus Domini, eodem anno in quatuor temporibus Deſiderius frater Iſaac illius prædicti traditoris mortuus eſt, qui traditionis conſcius, non promeruit ulterius vitæ ſelicitate perfrui. A tempore ergo obſidionis nuſquam auſus eſt prodire ad Curiam Comitum, niſi latenter. Nam plures fuerant in Comitatu noſtro, qui illum appellarent ad bellum, & ream traditionis conviciſſent, ſi aperte ad Curiam exiſſet. Insuper interdictum eſt a Comite novo eidem Deſiderio, quamquam forte ad Curiam aſcenderet, ne ſibi propinquaret: Nam in Curia unus ex propinatoribus ipſe conſiſterat.

a Paleſte-

A a Palefredos, vel Palfredos pro equis accipi indicavimus ad
Talefredi. Etsam Caroli Abbatis Villariensis, 29 Januarii num. 16. De vestris
origine disputant Vossius & alii.

Thietaldus. Nullo usquam Thietaldi hujus mentio: forsitan solum frater
uterinus fuit. Fuit nomen eo tempore satis commune. Nam Thiet-
baldus de Vitri & Thietbaldus de Veruela signarunt litteras Theo-
dorici Comitis pro monasterio Marchianensi anno 1135, apud
Chesneum lib. 2. Probationum familia Bitunensis pag. 24.

c. Mejerus cum jam tum fugisset in Angliam & cum copiis Re-
gis interceptus Stusat scripsit. Quod figmentum hinc optime re-
felli diximus. Si conferatur cum num. 152, ubi 27 Martii anni
sequentis eductus a carcere dicitur.

CAPUT XIX.

*Occasio defensionis Flandrorum a Guilielmo
Normanno Comite.*

138 Idus Augusti retro, itaque in festo sancti Pe-
tri in Augusto, habitis nudinis in Insulis,
cum Comes voluisset quemdam de servis suis ibidem
in foro capere, & jussisset capi, cives Insulenses ad
arma ruebant, Comitem & suos extra suburbium
fugaverunt, alios de curia verberantes, & Northman-
nos in paludes precipitantes, plures aliis & aliis
affecerunt lacionibus. Statimque Comes obsedit In-
sularum omnia loca, & coegit cives sibi reddere
marchas argenti mille & quadringentas, si saltem
illo modo repacificarentur. Unde concitata est in-
vidia maxima inter cives illos & Comitem, ita ut
deinceps sibi suspecti utrimque starent.

139 Tercio Nonas Februarii feria sexta post fe-
stum Purificationis Matris Domini, insurrexerunt
Burgenses in S. Audomaro contra Comitem, eo quod
injuste volebat Comes præferre illis Castellani loci
illius, qui violenter res & substantiam civium illo-
rum diripuerat, & adhuc rapere satagebat: obsedit
quoque S. Audomarum cum gravi exercitu. At ci-
ves subintroduxerunt Arnoldum nepotem Caroli Con-
sulis, & hominia ei fecerant & securitates ut, si
forte perduraret Comes novus in injusta obsidione,
ad illum Arnoldum se converterent. Eadem tempe-
state nix & glacies & frigus & orientis ventus si-
mul inhorruerant super faciem terræ, & ideo time-
bant insultum Comitis, reddideruntque pro repaci-
ficatione sexcentas marchas argenti. Unde maxima
invidia excitata est inter cives illos & Comitem,
& deinceps facti sunt sibi suspecti.

140 a Decimo quarto Kalendas Martii, feria quin-
ta ante Septuagesimam, insurrexerunt Gendenses con-
tra Castellani suum, eo quod injuriose & perverse
semper egisset contra ipsos: qui transtulit se ad Con-
sulem, quem ad repacificandum se & cives adduxit.

C Igitur Comes volens opprimere cives, & eisdem vio-
lenter anteponebat Castellani præfatum, ibidem per
aliquot dies expectabat. Tunc cives, sicut pepigerant
cum Daniele Principe & Ivanno fratre Baldvini,
posuerunt Comitem ad rationem: & convocatis uni-
versis in Gandavo, Ivan prolocutor civium statutus
est, & sic orsus est: Domine Comes si cives nostros
& vestros Burgenses, & nos amicos ipsorum jure vo-
lueratis tractasse, non aliquas exactiones pravas &
infestationes debueratis nobis intulisse, imo ab hosti-
bus defendisse & honeste tractasse. Nunc ergo con-
tra jus & sacramenta, quæ pro vobis juravimus de
condonato teloneo, de confirmanda pace, & de cete-
ris justitiis, quæ homines hujus terræ obtinuerant a
prædecessoribus bonis terræ Consulibus, & maxime
tempore Domini Caroli, & a vobis, vos in propria
persona fregistis, & fidem vestram & nostram, qui in
idipsum vobiscum conjuravimus, violastis. Manife-
stum est quantam violentiam & rapinam in Insulis
fecistis, & quantum cives in S. Audomaro persecuti
sitis injuste & perverse. Nunc quoque in Gandavo

cives, si potueritis, male tractabitis. Sed cum sitis Do-
minus noster & totius terræ Flandriæ, decet vos no-
biscum rationabiliter agere, non violenter, non per-
verse. Ponatur Curia vestra, si placet, in Ipra, qui
locus est in medio terræ vestræ, & convenient Principi-
pes utrimque nostrique compares, ac universi sapien-
tiores in Clero & populo in pace & sine armis, tran-
quillo animo & bene considerato, sine dolo & malo
ingento, & dijudicent. Si potueritis Comitatum salvo
honore terræ deinceps obtinere, volo ut obtineatis.
Sin vero tales estis, scilicet exlex, sine fide, dolosus,
perjurus, discedite a Comitatu, & cum nobis relinqui-
te idoneo & legitimo alicui viro commendandum.
Nos enim mediatores sumus inter Regem Franciæ
& vos, ut sine honore terræ & nostro consilio nihil in
Comitatu dignum ageritis. Ecce tam nos fidejussores
vestros apud præfatum Regem, quam Burgenses totius
pene Flandriæ perverse tractastis contra fidem et jusju-
randum, tam ipsius Regis quam nostri, & subsequen-
ter nostrorum omnium Principum terræ.

141 Igitur Comes proficiens exfestucasset Ivannum,
si ausus esset præ tumultu civium illorum, & ait: Volo
ergo rejecto hominio, quod mihi fecisti, parem me tibi
facere, & sine dilatione bello comprobare in te, quia
bene & rationabiliter adhuc per omnia in Comitatu ege-
rim. At Ivannus renuit. Et determinavit diem, feria
quinta in capite jejuniorum, octavo Idus Martii, quan-
do pacifice in Ipra convenirent. Igitur Comes descendit
Bruggas, & convocatis vicinia illius militibus præce-
pit, ut ad diem positum secum, & ad ipsum armata ma-
nu festinarent: convocatisque civibus in Brudgis, con-
questus est eis quam inhoneste ipsum a terra expelleret
Ivannus & sui, si possent, exoravitque eos ut secum fide-
liter starent. At illi annuerunt. Igitur ad diem ascen-
dit Comes manu armata, & implevit Ipram militibus
& coterellis, præparatis & ad pugnandum accinctis.
Ascendit quoque Ivannus & Daniel juxta Ipram, scilicet
in Roslara, & præmisit internuntios ad Comitem dicens:
Domine Comes, quia dies in sacro jejuniorum tempore
positus est, cum pace & sine dolo & armis, sed ratio-
nabiliter venisse debueratis, & non fecistis, imo con-
tra homines nostros pugnaturus præsto estis: man-
dant vobis Ivannus & Daniel & Gendenses, quia dolose
ipsum interficere venistis, hominia, quæ inviolabiliter
hactenus vobis servaverunt, exfestucare per nos non
differunt. Et exfestucaverunt ex parte Dominorum suo-
rum internuntii illi, & abierunt.

142 Ante hoc tempus Ivannus & Daniel transmiserant
per castra Flandriæ mandantes salutem: Obsides, & fide-
jussores dabimus adinvicem, si vos vultis cum honore
vivere in terra, ut si violenter velit Comes irruere super
vos vel nos, undique ad mutuam nostram defensionem
concurramus. Annueruntque eis id libentissime se factu-
ros, si cum honore terræ & suo, Comite isto tam per-
verso carere possent, qui nulli rei intenderet, nisi quo
astu cives suos persequi potuisset. Et adjunxerunt. Ecce
patet quomodo mercatores & universæ terræ Flandriæ
negotiatores obselli sunt causa Comitis istius, quem vos
in Comitatum dignissimi patris Caroli subrogastis: &
jam per annum istum consumpsimus substantias nostras,
& insuper quidquid in tempore alio sumus lucrati, aut
iste Comes abstulit, aut nos infra terram istam clausi
& obselli ab inimicis ejus consumpsimus. Videre ergo
qua ratione isto careamus raptore & persecutore nostro,
salvo tamen honore terræ & vestro. Interim Comes in
Ipra insidiabatur Danieli & Ivanno congregans sibi
universos terræ milites.

143 Quinto Idus Martii, Dominica prima Qua-
dragesimæ, fama vera nos percellerat, quod juvenis
Theodoricus, nepos Caroli Consulis, ex Elstian ve-
nisset in Gandavum, ibique expectaret, donec pro-
pulso

A pulso isto Comite cum suis Normannis, ipse in Consulem susceperetur. Et valde mirandum est, quod Flandria tot Dominos susceperet, & eodem tempore puerum de Montibus, & Arnoldum quem in S. Audomaro subintrôduserant, & istum qui jam expectat Gandavi, & istum nostrum abusivum Comitem se recepturum parata foret. Nam istum Normannum Consulem nostrum, Theodericus Castellanus & ipsius cognati & amici, Arnoldum vero illi in S. Audomaro, Comitem de Montibus illi de Atrebatu & in confiniis; Theodoricum istum Ivvan & Daniel & Gendenses in Comitum assumere festinabant.

144 Decimo septimo Kalendas Aprilis, feria sexta, cives Burgensium corruerunt in castrum, inquirentes, si Fromoldus junior domum Comitum impleset frumento & vino & ceteris victualibus ad opus Comitum VVilhelmi observandam. Eodem die audito, eo quod Comes veniret in suburbium Brudgis, obviam ei, si forte venisset, clauserunt portas, nolentes illum deinceps tenere pro Comite.

145 Sabbato in quatuor temporibus, jam transacta plena prima juniorum hebdomada, in xvi Kalendas Aprilis, Gertrudis Virginis, Castellanus Gervasius imperavit sese preparare omnes, qui in Vicecomitatu ejus habitarent, ut in Torcholt expiditi ad bellum conscenderent feria quarta post Sabbatum præscriptum, ibidem expectantes, donec Comes noster VVilhelmus ipsos deduceret contra Danielem & Ivvan pugnatuos.

146 Duodecimo Kalendas Aprilis, in Benedicti Abbatis, Castellanus noster Gervasius a Toraholt in Bruggas rediit cum suis, retulitque quod Arnoldus, nepos Caroli Comitum jam secunda vice subinductus erat in S. Audomarum fraudulenter a quibusdam civium. Quo rescito, Comes Flandriæ VVilhelmus cum potentia valida ab Ipra accurrebat in S. Audomarum, ac in ecclesiam S. Bertini obsessum fugavit, volens incendere ecclesiam: coegitque, ut Arnoldus ille abjuraret prorsus Flandriam, simulque illi qui cum ipso obsessi fuerant.

147 Et hoc eodem die reversus est Comes in Ipram præparans se, ut sequente die invaderet Ivvanum & Danielem cum expeditione imperata in Toraholt. Eodem die, scilicet feria quarta, cives nostri, & maritimi Flandrenses nostri conjuraverunt, ut simul deinceps starent pro tuendo honore loci & patriæ.

148 Decimo Kalendas Aprilis feria sexta, transmissis litteris, illi ex Gend simul Ivvan & Daniel dicebant nostris Burgensibus, ut usque in diem Lunæ proximum præviderent sibi, utrum deliberarent prorsus permanere cum Gendensibus, & prorsus exsternere Comitem; an prorsus persisterent cum Consule VVilhelmo, & contradicerent Gendensibus & ipsorum dominis ac amicis. Ultra præscriptum diem igitur volebant in ambiguo suspendi cum Brudgensibus.

149 Nono Kalendas Aprilis Sabbato, Dixit & Rebecca. Audierant Brudgenses quod Comes ex d. Alstra satageret descendere Bruggas, contradixerunt ei locum & castrum suum. Remandaverunt Comiti per Castellatum Gervasium, ut alias se diverteret, donec inimicos suos extirpasset a Flandria, & tunc primum redderent ei locum & castrum in Brudgis. Requerebant quoque ab eodem Gervasio Castellano, ut profiteretur ipsis, utrum deliberasset, an prorsus remanere in fide & securitate eadem cum ipsis, an prorsus ab ipsis cum suo Consule recedere. Eodem die circa vesperam viderunt transitum Comitum apud nos versus Maldenghem, statim ad arma profluentes cives nostri in exitibus portarum restitissent Comiti in faciem, si ad Brudgas descendisset, & portas undique clauserunt contra illum. Eodem die Cono fru-

ter VValteri mortui ex Freresdeslo introivit ad ci. D ves nostros, & in medio fori coram universis jurabat se cum sua potentia deinceps cum civibus fideliter persistere. Erantque civibus nostris coadjutores milites & VValterus ex Lisvega & sui, & illi ex Ostkerca Hugo Snaggaerd & fratres sui.

a Excerpta ex sequentibus usque ad finem edita sunt a Chesneo in Probationibus familiae Gendensis a pagina 205.

b Coterellis id est, vilioribus hominibus, ut cap. 26 dictum.

c id est Sabbato ante Dominicam 3 Quadragesima, quando in Missa loco Epistolæ legitur per cap. 27 libri Genesios.

d Alstra, vulgo Aleren, in agro Gendensi prope denturum locum, cui nova fossa, qua Brugas navigatur.

e VValterus Crommelin, gener Heketti Castellani.

CAPUT XX.

Electio Theoderici Alsatii in Comitum Flandria. Interitus Lamberti Reddenburgii.

150 Octavo Kalendas Aprilis, in Dominica, in Annuntiationem S. Mariæ, Evangelium legebatur, Omne regnum in se divisum desolabitur: ad Burgenses nostros, tam ad Clerum quam ad populum vicinæ nostræ mandarunt Hollandiæ & Comitissa & frater ejus Theodericus b adoptivus Comes, Gendensium & nostrorum civium salutem. Quidquid a prædecessoribus nostris Consulibus legitime possideris, & per me firmius obtinebitis, si quidem me in Comitatu subrogatis. Mercatoribus vestris & totius Flandriæ pacem & liberum negotiandi præbebo transitum, simulque soror mea Comitissa idem præbebit: eatenus tamen, ut obsides demus invicem recipiendi mea a vobis & liberam præstandi vobis negotiationem. Statim Castellanus Gervasius transivit ad Comitem in Maldenghem consulensei, ut versus Ipram ascenderet, quia in Maldenghem quasi obsessus teneretur, si Gendenses in eum excursus forte fecissent. Statimque Brudgenses transmiserunt propter Danielem, ut cum sua potentia ad ipsos in Bruggas descenderet. Interim cum Castellano ex Brudburg c Henrico, Arnoldus, quem in S. Audomaro olim susceperant in Comitem, satagebat cum auxilio & consilio regis Angliæ, ut Comitatum Flandriæ obtineret. Itaque terra Flandriæ divisa est, ut alii adhuc fidem conservantes & hominia Comiti VVilhelmo, cum ipso militarent; alii peroptarent Theodoricum, sicut Daniel, & Ivvan, & Gendenses, ac Brugenses: alii Arnoldum, sicut illi in S. Audomaro, & vicinia illa: alii Comitem ex Montibus præferendum crederent. Igitur in tanta divisione desolata est terra.

151 Septimo Kalendas Aprilis, feria secunda, Castellanus Gervasius noluit cum Brudgensibus nostris deinceps commanere, eo quod Comiti VVilhelmo contradixissent locum & castrum suum & portas obstruxissent contra eum, & superadoptarent Theodoricum sibi in Consulem. Igitur extra castrum Brugarum Gervasius mandavit pro melioribus civium, & habuit cum eis hujusmodi orationem. Quia fidem unico Domino meo, Comiti VVilhelmo, adhuc servo, a quo separari secundum legem seculi non potero salvo honore meo, non potero vobiscum commanendi licentiam habere, qui tantum feceritis Comiti contemptum. Sed quia vos amo, ibo ad Comitem: perorabo pro vobis, quatenus usque in Dominicam proximam induciet de vobis, ne aliquam inferat molestiam vobis: ita ut si vos Comiti potero componere, faciam; Sin vero, cautos vos faciam de omni molestia, quam Comes inferet vobis, si eam præscire potero. Uxorem meam, filios & filias et res meas adhuc infra castrum habitantes, precor honeste conservetis usque indeterminatum diem. Et concesserunt ei omnes cives nostri fideliter sese observatuos. Eodem die Steven

A Steven ex Boulara introivit ad nos cum circa quadraginta milibus. Excursum fecerunt milites nostri ante domum Thancmari. Eodem die Ivvan & Daniel Bruggas induxerunt Theodoricum ex Elſatan, ut in Comitum assumeretur. Occurrerant ei cives nostri applaudentes ei.

152 Sexto Kalendas Aprilis, feria tertia, in mane Thancmarus, & nepotes ipsius domum & mansiones proprias in Straten combusserunt, quia si hoc non fecissent, Daniel & Ivvan cum suo Theodorico combussissent. Didicimus revera quod Ivvan & Daniel illi Theodorico hominum & securitatem non fecerant adhuc, sed ducendo eum per castra Flandriæ populum & milites commoverent ad eligendum illum in Consulem. Nam sine licentia & assensu Ducis Lovaniz electionem facere Ivvan & Daniel non poterant. Sic enim fidem Duci utrique dederant, ne Theodoricum illum in Consulem eligerent sine consensu Ducis. Eodiem die audivimus, quod VVilhelmus Iprensis a captivitate productus, Contracum venisset, ut consilio & viribus suis & suorum forte juvaret Consulem VVilhelmum, a Bruggis, & a Gamlavo propulsum. Quia ergo Ivvan & Daniel duo ex Paribus & Principibus Flandriæ a Rege Angliæ donaria plurima susceperant, & plura erant pro expulsiōe nepotis sui, scilicet nostri Consulis VVilhelmi, accepturi, nihil absque consilio Regis facere deliberarant, seu absque consilio Ducis Lovaniz, cujus filiam Rex Angliæ & idem Dux daturus erat Arnolfo Nepoti Consulis piissimi Caroli, quem eodem tempore Furnenses & Castellani ex Brudburg in Comitum susceperant; & hoc consilio & auxilio Regis Angliæ. Interrogabant tandem cives nostri ipsos Ivvanum & Daniellem: cur ergo istum Theodoricum ad nos usque perduxistis, si fidem, securitatem, & hominia ei vos priores, & nos secundo loco non fuerimus facturi?

Respondere, quia cum apud Bruggas veniret, nobiscum venit, & noscum ipso, ut videret situm loci, & tentaret quo animo eum susciperent Brudgenses, & qui cum ipsis stabant amicitia & securitate conjuncti.

Quarto Kalendas Aprilis, feria quinta, illi milites ex Ostercera ex nomine inscriptos pargameno, sese & plures alios transmissit Consuli VVilhelmo in Ipra, & exstiterunt fidem & hominia, quæ olim fecerant ipsi eidem Consuli.

153 Tertio Kalendas Aprilis, feria sexta, expectabant Brugenses reditum Danielis & Ivvani, qui antea exiverant suburbium clanculo cum milibus suis. Nam determinaverant civibus nostris hunc diem, in quo hominia & securitates facerent Theodorico ex Elſatan, simulque Gendenſes & Brudgenses & qui cum ipsis conjuraverant. Hæc ante feriam sextam anno bissextili, in anno præterito erat feria quarta ante diem Paschæ proxima. Eodem die in vespere, reversi sunt ad nos in Brudgis Ivvan & Daniel & Hugo Campus-avenæ. Et relatum est quod VVilhelmus Iprensis ille captus, libertate donatus fuerit a Consule VVilhelmo Normannorum. Statim postquam pransi sunt, tam Principes quam populus convenerunt in exitu castris apud Harenas omnes, ibique elegerunt Theodoricum ex Elſatan in Consulem totius Flandriæ: feceruntque ei hominia Ivvan & Daniel in præsentia universorum; lexque data est omnibus, qui pro traditione Comitum Karoli proscripti habebantur, revertendi in curiam hujus novelli Comitum, & si auderent, secundum judicia Principum & feudatorum terræ, si miles erat & ad curiam Comitum pertinuisset, excusationem facerent: sin vero secundum judicia Scabinorum terræ sese quisque notatus purgaret. Superaddita est a Consule, Principibus suis & populo terræ libertas de statu reipublicæ & honore terræ, meliorandi omnia jura & judicia & mores & consuetudines ipsorum terram inhabitantium. Et notandum quod

in anno præterito ista eadem feria reversi sunt Principes obſidionis ex Atrebat, qui exiverant a nobis, pro eligendo Consule terræ secundum Regis Lodovici consilium ac præceptum, Ivvan & frater ejus Baldevinus ex Alſt, VValterus ex Frorcerdeslo, & ceteri terræ Compares, redeuntes ad nos cum alacri animo denunciaverunt nobis sese cum Rege Franciæ elegisse VVilhelmum puerum ex Nortmannia libere & legitime in Comitum & Dominum universæ terræ nostræ. Et quod Consule VVilhelmo cum Baronibus suis confidente in Ipra in solario quodam, ut consilium acciperet quid facturus foret contra noviter electum Theodoricum, Consulem Gendenſium & Brudgensium & complicum eorum solummodo, decidit ipsum solarium in terram, & corruerunt simul confidentes in eo, ita ut unus ipsorum pete casu ipso præfocatus expirasset.

154 Prædie Kalendas Aprilis Sabbato. Interim Clerus & populus reversi sunt apud Harenas, & super festum S. Donatiani juravit Comes, sicut prædiximus, & dati sunt inter Consulem & Clerum & populum obſides, Ivvan & Daniel, illa omnia Consulem adimplere, et scienter non fraudare quæ juraverit. Deinde Gendenſes fidelitatem jurabant, et deinde Brudgenses Consuli, et hominia fecerunt. Eodem die Lambertus ex Reddenburg venit Brugas, ut se a traditione excusaret. Kal. Aprilis, Dominica Lxtare Hierusalem, in medio Quadragesimæ, Theodoricus susceptus est in Consulem, et cum processione in ecclesia S. Donatiani in Brudgis, et more prædecessorum suorum Comitum ascendit, et pransi sunt in aula et domo Comitum, et per totum diem Brudgenses nostri elaborabant pro introducendo Castellano Gervasio, quem fideliter dilexerant. Erant tamen aliqui Brudgensium, homines quidem ejusdem Gervasii, qui nequiter agebant contra; seorsum inito consilio cum quodam VValtero genero Haxetti Castellani, quem superponere Gervasio moliebantur.

155 Quarto Nonas Aprilis, quæ feria in præterito anno erat Sabbatum sanctum Paschæ, modo vero feria secunda, introivit Gervasius Castellanus in castrum Bruggarum ad Consulem Theodoricum in multitudine militum suorum et Burgensium, qui fideliter ipsum dilexerant: stansque coram universis ait: Domine Comes Theodorice, si Deus hanc gratiam contulisset nobis et patriæ, ut vos statim post mortem Domini nostri et nepotis vestri Caroli præsentem habuissemus, neminem in Comitatum præter vos suscepissemus. Notum ergo facio omnibus, quod a Consule VVilhelmo prorsus discesserim; hominum et fidem et securitatem, quam hætenus sibi servaverim, rejecerim, eo quod Pares terræ et omnis populus illum condemnaverint sine lege, sine fide, sine justitia Dei et hominum adhuc in terra errantem. Vosque hæredem naturalem et Dominum terræ justum, cum honore et dilectione suscepistis. Volo ergo hominum et fidem vobis facere, sicut Domino naturali terræ, et de cujus conditione nos sumus, officium et feoda, quæ a prædecessoribus vestris hætenus tenui, a vobis recipere volo. Si quis vero Vicecomitatum contra me impetierit, ex parte Haxetti, qui ante me Castellanus proxime fuit, in præsentia vestra et Parium terræ satisfactorius præstero. Sicque finita oratione factus est homo Theodoricus Consuli, deinde per reliquum diem fecerunt hominia Consuli, omnes qui feudati fore debuerant in Comitatu, et per aliquos dies deinceps. Statim pacem ipse Consul componere festinabat in omni Comitatu suo inter illos, qui hætenus in invicem discordias et lites gravesque pugnas exercuerant.

156 Octavo Idus Aprilis, feria sexta, Lambertus ex Reddenburg ferro ignito purgabat se in præsentia Comitum.

AUCTO-
REGAL-
BERTO.
Hæ MSS
anno 1050
post assum-
ptum Gend-
ensium
Hæ man-
num.

11 Martii
jurat fide-
tatem, &
accipit a
Gendenſibus
& Brudgen-
sibus jura-
mentum.

1 Aprilis
inductio lo-
rum in S.
Donatiani
& curiam
Comitum.

1 Aprilis
accipit offi-
cium
Gervasii
Castellani.

et aliorum
nobilium.

A mitis Theodoricus a traditione & morte Domini Karoli Consulis: Daniel & Iuvan non interfuerunt.

AUCTO-
REGAL-
BLATO
EX MSS.
interf. par-
gatus
Lombard
Reddenbur-
gus
9 Aprilis
corrupti loga-
tici spemur.

10 Aprilis
Rex Francie
vult Gistell-
mum Rex
maurum
Comitum
maurum

dantur na-
tionem de-
finit.

de more
Flandrum
etiam.

8

157 Quinto Idus Aprilis, feria secunda, quidam Iprensium venerant coram Consule Theodorico in lobio domus sue in Brudgis, denuntiantes quod idem Comes in auxilium veniret civibus Iprensibus, ea conditione, ut si cives Consulem VVilhelmum ab Ipra expellerent, statim die altero Comes Theodoricus in auxilium civium eorundem intraret ad ipsos.

158 Quarto Idus Aprilis, feria tertia, Consul Theodoricus cum feodatis suis & Burgensibus Brudgensium excursus fecit versus hostes suos, qui in Oldenburg & Gistella confederati: & quia undique prævenerant foriter ad resistendum, Comes cum civibus in media via rediit. Eodem die misit Rex Francie litteras huiusmodi civibus nostris: Volo, ut in Dominica Palmarum octo viros discretos a vobis mihi in Atrebatu transmittatis, de singulis quidem castris Flandrie totidem sapientiores evocabo: coram quibus & universis Baronibus meis retractare velim rationabiliter, quid sit quæstionis & pugne inter vos & Comitem vestrum VVilhelmum: & statim laborabo pro pacis conformatione inter vos & ipsum. Si quis de civibus non ausit venire ad me,

conductum sectare præbebo veniendi & redeundi. Statim cives super remittendis litteris rationis & consilii studium inierunt, dicentes: Quia Rex iuraverat ante susceptionem VVilhelmi Comitis, nullam coemptionem vel pretium se velle & debere accipere pro electione Consulis ejusdem; & postmodum mille marcas pro pretio & coemptione aperte suscepit, perjurus est. Item quidquid civibus in telonio condonavit, & quidquid super hoc simul cum Rege iuravit se inviolabiliter conservaturum, violenter fregit. Et cum obsides dedisset, ipse Comes pro confirmatione omnium eorum, quæ civibus condonaverat & dederat, ipsos scellit obsides. Igitur cum tandem apud Ipram diem nobis determinasset & paribus terræ, ut se componeret nobiscum, sicut omnes sciunt terræ incolæ, armata manu prædictum castrum anticipavit, ut violenter nobiscum ageret, & ad quidquid vellet, nos constringeret. Itaque sine ratione, sine lege Dei & hominum, nos in terra hac clausit, ne negotiari possemus: imo quidquid hætenus possedimus, sine lucro, sine negotiatione, sine acquisitione rerum consumpsimus. Unde justam habemus rationem expellendi illum a terra. Nunc ergo justiore terra hæredem in Consulem nobis elegimus, filium fratris Consulis Karoli, virum fidelem & prudentem, secundum morem terræ sublimatum, fide &

hominio nostro stabilitum, naturam & mores & facta prædecessorum suorum digne imitantem. Notum igitur facimus universis, tam Regi quam ipsius Principibus, simulque præsentibus & successoribus nostris, quod nihil pertinet ad Regem Francie de electione vel positione Comitis Flandrie... sine hærede aut cum hærede obijisse, terræ Compares & cives proximum Comitatus hæredem eligendi habent potestatem, & in ipso Comitatu sublimandi possident libertatem. Pro jure ergo terrarum, quas in feodum tenuerat a Rege, cum obierit Consul, pro eodem feodo dabit successor Comitis armaturam tantummodo Regi. Nihil ulterius debet Consul terræ Flandrie Regi Francie; neque Rex habet rationem aliquam, ut potestative seu per coemptionem seu per pretium nobis superponat Consulem, aut aliquem præferat. Sed quia Rex & Comites Flandrie cognationis natura hætenus conjuncti stabant, eo respectu milites & Proceres & cives Flandrie assensum Regi præbuerant de eligendo & ponendo illo VVilhelmo sibi in Consulem. Sed aliud est prorsus quod ex cognatione debetur, aliud vero quod antiqua prædecessorum Flandrie Consulam traditione ad justitiæ examinatur instituta.

159 Tertio Idus Aprilis, feria quarta Leonis Papæ, D Nepotes Thancmari cucurrerunt super Brudgeses apud Harenas, evocantes & allicientes cives adhuc impransos & Comitem Theodoricum & suos milites ad militias faciendas. Igitur campanas custodes templorum, & milites lituos pulsantes, fugabant eos procul a Brudgis. Subsequenter vero expeditiones militum nostrorum & civium ascenderunt iterum adversus hostes suos in Gistella, & coegerunt quosdam, ut laxi fuissent, si forte liceret eis hominia facere Comiti nostro Theodorico, & super hoc obsides dare, ne unquam fraudem sibi facerent.

160 Nono Kalendas Maji feria secunda, Post Dominicam Paschæ, Comes noster Theodoricus equitabat ad Insulas, & vicinias illas obtrinit. Interim Lambertus ex VVingihina cum paucis militibus excursus fecit contra Bruggas, & simul cum illo nepotes Thancmari, incenderunt domum Fromoldi junioris notarii Comitis, quæ domus defensabiliter steterat in Berchem. At Consul VVilhelmus ad Regem Francie ascenderat eadem tempestate apud Compendium, qui locus est in Francia, quatenus a Rege acciperet consilium & auxilium, quomodo Flandriam obtineret. Episcopo nostro Simoni E Noviomensis Sedis libere reddidit duodecim altaria, quæ in feodum acceperat, ut advocatus & defensor staret Ecclesiarum Dei, quæ in Flandria sunt, eotenore quatenus Episcopus banno & excommunicationis verbo damnet omnes, quicumque Flandrensibus terræ cives suscepissent Consulem Theodoricum, & ad potentiam Consulatus promoverent, atque Comiti VVilhelmo violenter & sine judicio superposuissent. Hoc ergo pacto Episcopus misit litteras in Gandavum, & suspendit inibi Ecclesias a divino officio.

161 Pridie Kalendas Maji, feria secunda, Lambertus ex Reddenburg, qui sub nota traditionis fuerat, obsequio dum satisfecisset Comiti Theodorico per igniti ferri examen, in Ostbure obsederat inimicos suos in validissima manu. Etenim asciverat sibi ex insulis maris circumquaque homines & amicos cognatosque suos fere tria millia. At contra illum illi ex Reddenburg collegerant & peditum et equitum manum validam. Cum igitur utrimque accessissent illi ad obsidendum et isti ad liberandum obsessos, intervenit nuntius Comitis Theodoricus scilicet Castellanus Gervasius, volens differre bellum, quousque Comitis in præsentia pacificarentur. Sed quia pertinaces fuerant Lambertus et sui ad occidendos obsessos; noluerunt aliquomodo differre, quin obsessos percuterent. Igitur dum insulem tot millia facerent, et obsessi egregie sese defensarent, ex improvviso illi milites ex Reddenburg, qui in auxilium obsessorum in alia domo eventum belli expectaverant, armati equis et pedibus alii et alii, tamen respectu obsidentium pauci, prosiliebant. Statimque strepitum et clamores infinitos in acra moventes illi qui prosiliebant, perterritos et prorsus attonitos reddiderunt obsidionem facientes, in tantum ut fugam inirent, et clypeis et armis abjectis, ad cursitandum in fuga sese succingerent. Tunc illi prius obsessi in armorum virtute egressi, simulque et illi ex Reddenburg a tergo persequentes eos, qui sese fugæ dederant, omnium inimicorum illorum capitales et duces truncabant. Caterum de peditibus quos voluerunt, enecabant. Sed et vulneratorum infinitus erat numerus et occisorum liberorum, virorum numerus erat.

162 In hac ergo pugna norandum, quia Lambertus ille, qui nuper excusaverat se ferro ignito, non tradidisse Carolum Consulem, modo occisus est. Nam quamdiu erga Deum humiliter egit, Deus illi, quod in Domini sui morte egerat, indulxit. Igitur post liberationem igniti examinis, cum isdem Lambertus et sui sine aliquo respectu misericordie superbe cum tribus

11 Aprilis
Rebelle pub-
limant

12 Aprilis
Jesse sub-
dant

13 Aprilis
Fulgentius
admirandus
Tudoribus
cano.

14 Aprilis
Gualtero
Nicomaco
Suydam a
Rege Francie
ma pua

15 Aprilis
Episcopo
Terracina
Satanorum
Episcopo sub
mordibile

16 Aprilis
Lambertus
Reddenburg
in. n. obside
Ostburgum.

17 Aprilis
Jesse com-
muni. f. m.

18 Aprilis
F. m.

19 Aprilis
in obside
cadit.

A tribus millibus paucos obsedisset, & eis obstinatus, quantum in se erat non parceret, nec propter Deum nec propter sacramentum jurandi, quod Comiti Theodorico fecerat, ut nullam in propria vel suorum persona seditionem moveret, voluisset pugnam & stragem obsessorum diserre; merebatur ipse occidi, oblitus misericordiae Dei & dispensationis, qua cum reservaverat vitae, cum omnibus occidendus videretur, si tamen dignos poenitentiae fructus, sicut promiserat Deo & Ecclesiae institisset. Cum enim servus humiliter agit cum Domino pro suo reatu, Dominus indulget servo secundum legem poenitentiae agentis. Cum vero homo iuste agens, in alium hominem perverſe egerit, & Deus iudex inter utroſque adſciſcitur, fidem iuste agentis Deus juvat, iniustum hominem a causa proſternens, & in obſtinatione ſua confundens. Unde ſit ut in bello alter iniquus proſternatur; in iudicio aquae vel ferri iniquus poenitens tamen non cadat. Notandum vero quod iſti occiſi in Oſtburg, primitus conſilio & dolis ſuis Theodoricum Comitem in Gandavo & Brudgis praſtituerunt, & VVilhelmo Comiti ſuppoſuerunt. Et quamvis Theodoricus haeres ſit naturalis Flandriae & ju-

B ſtus Comes & pius; VVilhelmus vero Comes Flandriae ſit inhoneſtus & civium terrae perſecutor, tamen non iuſte conſuluerunt ii, qui nunc miſerabiliter jacent occiſi, nec a traditione Domini ſui poterunt dici innocentes, quorum conſilio & violentia doli adhuc Comes VVilhelmus erat in terra ſua Flandrenſi.

a Petronilla, mater Diederici VI, de qua actum cap. 8.

b Quod cum ſorore pro huius filio ad tempus praſſet.

c Henricus filius Theodardi cum B. Carolo occiſi, qui Conſtabularius & Caſtellanus Broeburgienſis ſignavit litteras Theodoricus Comitis anno 1151. in Probationibus familiae Gandenſis pag. 203.

d Boularia prope Gerardimontium, hoc tempore Baronatus compleſſent ſub ſe 12 pagor. Stephanus de Boularia comiſatus fuerat in Terram ſanctam Robertum Comitem. VVilhelmus de Boularet ſignavit litteras Ivani de Gand anno 1139 pro monaſterio Tranchinienſi apud Miram in Cod. Donat. cap. 94.

e Duxit Iovan uxorem Laurettam filiam Theodoricus anno 1140.

f Imo amittit. Erant conſobrini duarum ſororum filii.

g Videtur deſiderari. Si cum contigerit aut quid ſimile.

C A P U T XXI.

Pugna & irruptiones bellica inter Guillelmum Northmannum & Theodoricum Alſatinum,

163 **S**exto Nonas Maji, in nocte ſeriae quartae, illi, qui in Gandavo in domo Comitis a civibus illis adhuc obſeſſi tenebantur, eo quod in parte VVilhelmi Conſulis perſiſterent, exierunt, & platearum domos plurimas incenderunt. Cumque cives pro ignis deſtructione laborarent, ſecuribus exciderunt jaſtatoria ingenia, ſcilicet a manguellas, quibus lapideam domum & turrim, in qua debebant obſeſſi, proſternerent. Eodem die, ſcilicet quarta ſeria, Gervafius Caſtellanus Brudgenſis cum militibus obſidere voluit in VVingchina in parte Comitis VVilhelmi agentes. At illi ſtrenui milites occurrerunt Gervafio, & ipſum illum vulneraverunt, & de armigeris duos ceperunt, equos & paleſtridos lucrati ſunt.

164 Tertio igitur in Nonis Maji, Sabbato revoluta anno, inſtabat dies anniverſarius omnium illorum, qui de turri praecipitati erant pro morte Karoli Comitis. Et notandum quod in hac eadem ſeptimana occiſi ſunt in Oſtburg Lambertus filius Ledevviſ & cum ipſo plures, quorum conſilio & traditione Theodoricus Flandriae ſuperpoſitus violenter eſt VVilhelmo Northmannenſi. In hac eadem hebdomade ſatagebat Rex Franciae in pridie Nonas Maji, Dominica Miſericordia Domini, convocare Archiepiſco-

pos, Episcopos, & omnes ſynodales perſonas in Clero & Abbates & diſcretiſſimos, tam in Clero quam in populo, Comites & Barones ceteroſque Principes, ut ad ſe in Atrebatum convenirent, habiturus conſilium de iſtis duobus Conſulibus, quem eorum cum regia potentia expelleret, aut quem ſtabiliret. Quo tempore Theodoricus in Inſulis & VVilhelmus errabat in Ipra. Tota vero terra in periculis agitabatur, in rapinis, incendiis, traditionibus, dolis, ita ut nemo diſcretus viveret ſecurus. Igitur utrobique expectabant, quod conſilium, aut quae ſententia daretur in curia & conventu tot prudentum & diſcretorum virorum, & quae pericula in futuro timerent, cum omnia pericula ſibi ſuperventura timerent. Et notandum quod omnes ſere, quibus terra Flandrenſis prohibita erat propter traditionem Karoli Conſulis, & hoc ſecundum iudicia Principum & Baronum terrae, hoc tempore reverſi ſunt interram hac ſimulatione & dolo, ut ſi quis eſſet, qui eos auderet interpellare de traditione, ipſi interpellati reſponderent ſecundum vel quod miles erat in curia Comitis, vel ſecundum quod inferioris conditionis coram Scabinis & iudicibus terrae. Igitur adhuc nullus interpellatus eſt nec reſpondit.

165 Et memorandum quod cum jam primo Comes Theodoricus in Inſulas conſcendiſſet, quaedam incantatrix occurrit illi deſcendens in aquam illam, quam Comes tranſiturus erat per pontem juxta incantatricem. At illa conſperſit Conſulem aquis. Igitur, ut ajunt, Comes Theodoricus languebat in corde & viſceribus, ita ut comestionem & potum ſaſtidiſſet. Cumque milites ejus indoluiſſent ſuper eo, ceperunt incantatricem, & ligatis manibus & pedibus, ſtipulis & ſtraminibus ſuccenſis impositam, combuſſerunt. Ab illo ergo tempore uſque in ſeptimum Idus Maji, Cono ex Frerdeslo in VVinendala, & illi qui in VVinchina cum Lamberto arma ſerebant contra Comitem Theodoricum & ſuos, non deſiſtebant depradari villas circa ſe & ruſticos, ſimulque cum rebus ipſorum violenter auferre. At Brudgenſes ſoſſatis novis circumdederunt ſe, vigiliis & inſidiis ſuis & ſuorum militum ſeſe deſenſabant. Qua tempeſtate villa Orſcamp depradata eſt proſus a militibus VVilhelmi Conſulis.

166 Pridie Idus Maji, ſeria ſecunda, Brudgenſes impetebant illos in VVinchina, & vulnerati ſunt utrimque plurimi, & mortui quidam. Non tamen oppidum illorum obſeſſorum deſtructum eſt.

167 In Idibus Maji, ſeria tertia, VVilhelmus Comes, collectis militibus ſuis, invaſit praerconem in Orſcamp, & fugavit illum in eccleſiam ejuſdem ruris, & clauſum intus obſedit eum, appoſitiſque ad fores templi ignibus ipſas fores conflagravit. Interim Burgenſes noſtri occurrerunt ei armati in Orſcamp, & cum perſpexiſſent & Conſulem & milites ejus & flammam ignium in templo, perterriti fugerunt, & plures capti ſunt eodem die. Cum ergo in fugando & in perſequendo cives noſtros Comes excurreret, praeco ex Orſcamp cum paucis e templo proſiliebat, & evaſit periculum ignis, & captus eſt unus militum, qui in evaſione eadem exiverat a templo: Burgenſes vero noſtri fugerunt timore & pavore perterriti, ſimulque quia conſcii erant ſibi, quod eundem Comitem VVilhelmum iniuſte expulerant & tradiderant: & quidam eorum in furnos campeſtres latuerunt, de quibus extraſti, captivi ſunt abduſti.

168 Duodecimo Kalendas Julii, ſeria ſecunda, ſen Franciae retulit ex Lens, Regem Franciae fugiſſe ab Inſulis, ubi Comitem noſtrum Theodoricum obſederat per quatuor dies. Eadem tempeſtate Genienſes eviſceraverant quaedam incantatricem, & ſtomachum

AUCTOR.
REGAL-
BERTO
IX MSS.
in 6 Aug.
a Reg.
Francia
Attolam
Principes
Flandriae

Theodoricus
comes ab
maſſacris
ſaga lan-
gna

Brugienſes
morte
morte

14 Maji
pugnae ad
VVinchina
nam
F

15 Maji
ad Orſcamp
pau
Guſtormann
Comitem

fugient

sen Franciae
ab Inſulis
longitudo

A chum ejus circumferebant circa villam suam.

AUCTO-
REGAL-
BEATO
EX MSS.
29 Maji
Brugis
Guillelmus
Comes
169 Quarto Kalendas Junii, feria tertia, Comes VVilhelmus, collecta maxima manu militum & pedum, invasit Bruggas, & usque in portis & cingulis & infra fossata nostra insultum impetuosè & animosè inferebat. Utrobique alii interfecti, alii per plures sunt vulnerati. Tandem in vespere reversus est apud b Jadbeca.

30 Maji
Brugis
Guillelmus
Comes
170 Tertio Kalendas Junii, feria quarta, Comes VVilhelmus rapuit iterum apud Orscamp rusticos, & milites cum armatis, & violenter abduxit apud VVindala & Oldenburg.

31 Maji
Oldenburg
Guillelmus
Comes
171 Pridie Kalendas Junii, in die Ascensionis Domini, ex Oldenburg misit quemdam monachum, nomine Basilium, Comes VVilhelmus precipiens notario suo Basilio, ut ad se festinaret, eo quod in presentiam suam herquarii & custodes curtium & reddituum suorum rationem debitorum suorum reddituri venissent. Igitur monachus ille detentus est in Brudgis per Ivannum, & Gervasium Castellatum & Arnoldum nepotem Karoli Consulis, qui priore die a Brudburg venerat Brugas.

172 Eodem tempore Comes VVilhelmus Oldenburg circumsepit & fossatis firmari præcepit, ubi se & suos recipere B ordinaverat. Igitur nemo rusticola circa nos securus erat, sed cum omni supellestili sua, aut ad nemora subterfugerat & latitabat, aut infra Bruggas ascendit, vix ibidem vitæ suæ aut rerum securus.

173 Quarto Idus Junii, Dominica sancta, Pentecostes, Comes Theodoricus venit Bruggas, conquestis circumadjacentiis villarum circa Gandavum, & in maximo gaudio susceptus est a nostris.

174 Tertio Idus Junii, feria secunda, milites & latrunculi quidam, qui erant in parte VVilhelmi Consulis, ex Jadbeca prodibant, & quasi speciem pacis ferrent, cum milite quodam ex nostra parte manente, sermones & salutationes conferebant. Hujus ergo equitis nostri domus defensibilis & firmissima stabat: in quam omnes circummanentes, & plures ex civibus Brudgensibus res suas comportaverant, quas ibidem tutius salvarent. Interceperunt ergo equitem illum in corte sua secure vagantem, & traditum vulneribus interfecerunt, & domum, eodem expulso equite, violenter obrinuerunt. Statim Comes Theodoricus latus cum innumera multitudo advolans obsedit eos, coegitque eos obfessos ut sese redderent. Quos tamen salvis membris abire dimisit, & equitem dominumque illius domus bene in propria domo restituit, feria tertia scilicet, pridie Idus Junii.

175 Eodem pridie Idus Junii, audientes milites Consulis VVilhelmi, qui in Oldenburg, & b Jadbeca, & Straten jacuerant, ut insidias pararent nostro Comiti Theodorico & nostris, quod cum tota potentia sua obsidionem Theodoricus fecisset extra in remotis villis a Brudgis, accurrentes circa sexaginta præcursores, incenderunt domum vicinam castro Brudgenfi, allicere volentes cives nostros, quos fortassis sic caperent. Magis vero ideo nos impetebant, ut Theodoricum Consulem per ignis fumum & flammam ab obsidione revocarent. Igitur Castellanus Gervasius cum militibus occurrens ad insultum insidiatorum, cepit duos milites strenuos, VValterum nepotem Thancmari, per quem occasio & causa seditionis & pugne totius originem habuit inter Borhardum, illum traditorem Comitis Karoli, & Thancmarum; cepitque alium cum VValtero militem. Sed isdem VValterus lethaliter vulneratus erat in captione illa. Cives vero Brudgenses manus præ gaudio complas conferebant, animi exhilarationem non satis sibi invicem ostendentes pro tam bono suo successu. Nam tandem post tot mala, post tot prædas & domorum incendia, & post tot homicidia in nostros perpetrata, captus est VValterus ille a nostris, qui & ca-

put & principium fuit totius mali terræ nostræ, pro cuius dolis Carolus Consul traditus est: non quod ipse tradidisset, sed hostes suos Borhardum & suos ad tradendum compulisset. Hæc quoque dico secundum sensum vulgi & secundum furorem animi illorum, qui modo captivum VValterum præfatum suspenderent aut novo & inaudito mortis sine dissipassent, si Comes permisisset. Nam viso igne juxta Bruggas, Comes Theodoricus jam ab obsidione revertens, cum tota multitudine accurrens, sed ante accursum ipsius capti sunt illi duo, & ceteri insidiatores retro fugati.

176 Eodem die VValterus ex d Somerengem & milites & pedites cum eo, qui quidem ex nostra parte militabant, apud Haltras capti sunt. Eodem die Daniel & Ivvan apud Ruplemunda super Ducem Lovaniæ quinquaginta milites ceperunt. Eodem die miserunt Iprenses secreto literas Brudgensibus, quatenus privatim & in tuto loco aliquos sapientiores nostros & suos vellet convenire, & de honore Comitatus utiliter agere.

177 Quartodecimo & decimotercio Kalendas Julii, Comes Theodoricus ascenderat cum Comite & Frederico in Gandavum, & collegit sibi infinitum exercitum de E Axla & Buchold & VVas & confinis illis: adduxit quoque instrumenta pætoraria, quibus deiceret domos defensales & oppida inimicorum suorum. Applicuitque cum gravi exercitu ad f Tiled, & obsedit domum Folket militis. Igitur duodecimo Kalendas Julii, feria quarta, Brudgenses occurrerunt Comiti cum suo Castellano Gervasio & cum infinita Flandrensum multitudine, qui cum ipsis conjuraverant. Confederunt ergo foris nocte sequente circa domum prædictam. Igitur Comes VVilhelmus juxta subsequens exercitum circumspexit, quora foret turba & exercitus qui militem suum obsederant. Nec parum indoluit de injuria illa, & grassanti arrogantia obsidentium. Elegerat namque VVilhelmus Comes prius emori, quam tantum opprobrium sui sustinere. Igitur undecimo Kalendas Julii, feria quinta, & die quarto ante festum S. Joannis Baptistæ, circa mane, in Oldenburg ab Abbate illius loci, religioso & prudenti viro, pœnitentiam suorum peccatorum devotus suscepit, & vovit Deo ut deinceps pauperum foret advocatus & Ecclesiarum Dei. Similiter omnes strenui milites ejus voverunt, circumcisusque crinibus & rejectis vulgaribus indumentis, camisia & lorica, ceteris armis induti sunt, humili voto apud Deum & fortissimo zelo progredientes ad bellum, veneruntque in vertices montis, qui eminebat juxta exercitum Theoderici Consulis; ibique præordinabant sese ad bellum.

178 Fecit ergo VVilhelmus Comes tres turmas equitum, & obtinuit primam suorum aciem, cujus ipse Dux primum insultum facere se constituit. Ex adverso itaque Theodoricus Comes similiter ordinaverat acies suas: in quarum una ipse & Gervasius Castellanus capita erant, in altera Comes Frethericus: curtatisque hastis utrimque paulatim sese aggressi sunt in virtute hastæ & gladii, cecideruntque infiniti. Cominus pugnabant, non aliter, quam morti se offerrent, in media arma inimicorum corruerant. Ante quidem sese præjudicaverant mori in bello, quam a Comitatu expelli. In aggressu enim primo Daniel, qui caput erat militum Theoderici Consulis, volebat se inferre cuneis VVilhelmi Consulis, ibique dejectus est Comes Fredericus, et contra illum victus Riquartus ex VVoldman in priore victura: plures quippe et infinitæ fiebant in invicem victuræ. Tandem gladiis contendebant.

179 At pars et cuneus ille, in quo VVilhelmus Comes pugnabat, deficere incipiens, retro in fugam se convertit, quam Daniel persequabatur cum suis. Cumque utrimque laborarent, illi in fugiendo, illi in perse-

*alio trame
progreſſus.*
*en infideli
tradit.*
*et in fugam
vener.*
A persequendo, secunda pars coneorum VVilhelmi Con-
sulis, quæ ad insidiandum latebat, profuit in adver-
sas facies Danielis & suorum: & quia recenti virtute
& unanimi consensu exhortati fuerant & instructi ad
bellum, in nullo hæsitantes, hastis & gladiis persecu-
tores illos interruperunt. Tunc Comes VVilhelmus a
fuga velociter resiliens, sese cum suis recepit, unoque
cursu & animo virili ac robore corporum suorum cru-
delitati armorum & dispersioni inimicorum insiste-
bat. Igitur universi, qui cum Consule Theodorico
pericula belli sibi imminere præviderant, in diversa ar-
mis disiectis, nudique prorsus fugerunt: adeo ut cum
Comite suo præter decem milites nulli commanerent.
VVilhelmus quidem Comes & sui loricas projicientes,
leviores equis insidentes, tunc tandem victoriæ suæ
fructum consecuti, hostes alios occiderunt, alios ce-
perunt.

*Thengese
junior in
gru.*
179 Circa mediam noctem ad Bruggas rediit Co-
mes Theodoricus: ceterum quo VVilhelmus Comes
redierit, non audivimus. Tunc nostri loci conjuges
viros suos, filii patres, servi & ancillæ dominos suos
perditos deſlebant, casum & infortunium belli perqui-
rentes, tota nocte & deinceps stertibus & suspiriis lan-
guebant. Summo diluculo igitur cum exirent nostri

*captivos re-
dimunt.*
B ad mortuos suos, iterum a militibus VVilhelmi capti
sunt. Tam gravis persecutio & multiplex captivitas no-
strorum nunquam audita est contigisse in nostris parti-
bus ante hoc facinus belli. Infinita vero pecunia data
est pro captivatis nostris redimendis VVilhelmo Comiti
& suis, & sic quodammodo iterum terra nostra depræ-
data. Tandem audientes nostrates, quod VVilhelmus

*penitentiam
agunt.*
Comes ante ingressum belli se Deo humiliter subiecisset,
penitentiam remedium insumpſisset, crines & superfluas
vestes ipse & omnes sui truncassent post belli infortunia
sua, cives nostri simul cum suo Consule Theodorico
crines & vestes circumciderunt, & ipsi quoque Presby-
teri nostri ad exemplum inimicorum tandem peniten-
tiam prædicaverunt, & post tot damna, spolia & ca-
ptivitates in nostros peractas indixerunt jejunium uni-
versale, & ferebant cruces & scrinia Sanctorum in ec-
clesiam B. Mariæ in Brudgis, ibique excommunicave-
runt omnes Sacerdotes Brudgenses ex nomine VVilhel-
mum Comitem Northmannum, Thancrannus Deca-
nus, Eggardus, Sigebodo, Heribertus, Fromoldus se-
nior, Theodoricus Presbyteri, feceruntque vovere Con-
sulem Theodoricum coram universis, quod, si aliqui
ex iprenſibus sese ad ipsum converterent, misericor-
diter eos susciperet, siue de omni Comitatu, quicum-
que se converterent similiter ad ipsum, non exhereda-
ret eos.

24 Junii
*interitum
Quisſus
percontantur.*
180 Octavo Kalendas Julii, Dominica, in die S.
Joannis Baptistæ, in ecclesia B. Mariæ Crucifixus, qui
stabat in pavimento ad adorandum fidelibus, per se-
ipsum & Dei virtute a loco, in quo firmiter fixus ste-
terat, sursum levatus decidisset in pavementum, nisi
quidam custodum ecclesiæ casum manibus præripuisset.
Qui quidem custos iterum solito loco infixit Crucifixum
illum, & cum abiisset, iterum sicut primitus, ab infi-
xione levatur, & rure cæperat idem Crucifixus. Tunc
omnes, qui ad adorandum stabant accurrentes, iterum
infixerunt, putantes casum illum evenisse ex incuria in-
figentis. Sed circumquaque conspectantes, incuriam
nullam hoc fecisse probaverunt.

4 Julii
*Monsio
Orscampi,
a Guillelmo
Comite pſi-
ditur.*
181 Quarto Nonas Julii Mensis, feria quarta, in
translatione Martini Episcopi Turonensis Ecclesiæ,
obsedit Comes VVilhelmus Normannensis cum gravi
exercitu domum magni Præconis in villa Orscamp,
adducens instrumenta jactatoria, magnellam & pyr-
rura, quibus dejiceret domum præfatam. Sed Theo-
doricus Comes cum civibus Brudgensibus & Flan-
drigenis circa Bruggas & infra fossata & sepes ejusdem

Tamus I.

domus, simulque Arnoldus VVinerth, sese opposue-
runt, utrumque vero exercitum fluvius diviserat, qui
domum illam prædictam Orientem versus muniebat.
At ex illa parte in qua VVilhelmus insultum fecit, do-
mus illa sepius & fossatis firma fuit. Multi igitur in
aggressu belli & pugna in invicem, utrimque mortui
seu vulnerati sunt, sed domus & fossata & sepes ejus
firmiter perſtiterunt. Tandem turrim ex una & tur-
rim ex altera parte oppositam erexerunt, quibus con-
sensus acriori modo pugnaverunt. Tunc exercitus
VVilhelmi eo quod ventus ex Occidente duriter perſla-
ret oppositum sibi hostium cuncum, comportari jussit
undecunque sœvum, herbam, testâ domorum, frute-
ta & omnem materiam, quæ subministraret impletio-
nem fossatorum, ut sic intrarent ad hostes oppositos.
At illi de intus ignem pice & uncto veteri & cera levius
ardentem machinæ injecerunt, & ita igne consumptum
est quidquid conjectum fuit. Ejusdem quidem machinæ
ardentis fumus ventorum stridore agitato, in oculos
irruit eorum, qui ignem injecerant ab intrinsecus: ha-
stis & telis & sagittis multi occubuerunt infecti. Sedit
igitur VVilhelmus ille sex dies in obsidione illa: in qui-
bus diebus tot milicias, tot tornationes exercitabant mi-
lites utriusque exercitus. Nam cum fluvius profundus
esset inter utrumque hostem, quærebant omni tempore
obsidionis milites VVilhelmi vada & transitus fluvii, E
quibus transire non differebant, avidi pugna & belli,
utpote illi, qui fortiores armis & numerosiores erant
multitudine. Sexto ergo die, qui erat septimo Idus
Julii, feria secunda, circa vesperam, videns VVilhel-
mus, quod nihil proficeret in obsidione domus illius,
transire jussit milites quadringentos per vada fluvii, &
combusserunt domum Ansbaldi militis, & domos fra-
tris & sororum ejus. Tunc exercitus ejus recessit: at no-
stri fugerunt in Bruggas, & vicini, qui circa nos com-
manebant, cum omni supellectili sua & pecudibus fu-
gientes, intraverunt ad nos in Bruggas, tremore & pa-
vore attoniti, noctemque illam insomnem duxerunt.
Eadem die monachi S. Trudonis & eorumdem cellula
juxta Orscamp sita, prorsus depradata est, ut nec libri
vel calix sacrificii ibidem remaneret.

182 Notandum quidem, quod nullus sapientum in-
ter nostros Brudgenses ausus erat vera profiteri de casu
& infortunio & fuga nostra. Quicumque enim aliquid
veritatis profitebatur, illum traditorem loci nostri &
fautorem VVilhelmi Consulis deturpabant, mortemque
subito minati sunt. Nec mirum, quia Deus obstinabat
corda eorum, ne omnem veritatem vellent audire. Ta-
men cruces & processiones per ecclesias a Clero delatas
subsequentes, magis Deum ad iram, quam ad placa-
tionem provocaverunt: quia in obstinatione animi, in
malis & in superbia & pugna contra potestatem a Deo
ipsis prælatam erexerant. Omni quidem potestati omnis
anima debet esse subdita, sicut ait Apostolus. Igitur si
in loco illo, unde pessimæ traditiones emerſerant, in-
fortunia contingerent, bella, seditiones, homicidia,
opprobria sempiterna totius Flandriæ, nonne jure idem
locus deberet omnibus malis? Et si Ecclesia Fratrum pa-
teatur, quæ in Brudgis est, nonne merito, quia Præpo-
ſitus ejusdem Ecclesiæ causam malorum intulit? Et
quamvis nemo auderet annuntiare bannum, & anathe-
ma Archiepiscopi nostri & Episcopi ceterorumque suf-
fraganeorum Episcoporum ejus, audivimus & cognovi-
mus quidem vere, & nos fuisse merito in banno positos,
& in prohibitione Divini officii, eo quod superposue-
ramus Comitem Comiti, & infinitas mortes per hoc in-
tulimus universis. Presbyteri nostri & Clerus nostri
loci præparaverunt sese ad pugnam cum populo & tur-
ba, male illius memores quod starent quasi murus pro
domo Israel.

183 Quarto Idus Julii, feria quarta, in Transla-
tione

AUCTO-
RE GAL-
BERTO
DE MBS.

9 Julii de-
ſcriptum.

Miseria
Brugensium
deſcriptum.

Rom. 13. 2

A tione Benedicti Abbatis, Christianus de Gistela, & frater VValteri Pennati-mendacii venerunt Bruggas per conductum Danielis. Et posuit Christianus filium suum in obsidem, & frater prefatus duo remanserunt obsides, pro VValtero fratre suo compediti in domo Comitum, quæ est in Brudgis. Ferebant igitur secum Christianus & milites ejus VValterum illum, donec viderent, si aut convalesceret aut moreretur, utpote illum qui vulneratus ad mortem languebat.

Magnell. a Beka de Episcopis Trajectensibus in Joanne II Applicando magnellias ad quassandum turre. Idem magnellias sæpe scribitur ut infra num. 135 magnellia dicitur.

b Jadbeka hora inmeris Aldenburgo distat, uti et Straton.

c Hinc data occasio scribendi ab Stratonibus occisum esse B. Carolum, ut supra dictum.

Somerghem. d Somerghem in agro Gandensi tertio ab urbe milliari. De ejus familia antiquitate agit Sanderus lib. 4 Rerum Gandensium pag. 177, asserit Bernardum & VValterum de Somerghem viasse sub Philippo Alfazio.

e Fredericus ut frater Theodoricus nominatur apud citatum supra Vignerum in Originibus Alfazis pag. 115.

Tilem. f Tilem, in agro Curtracensi oppidum, civium Harlebecorum iure ac privilegiis a Guilielmo Normanno donatum, uti ex Grammaje tradit Sanderus in Flandria illustrata pag. 427.

perforat & lethali vulnere infecit. Quem milites sui col. legerunt, utpote Dominum suum miserando occasu morientem, ac per totum illum diem mortem celando inimicis, sine planctu & ejulatu, voces & clamores dolorum compresserant tanto acriori mentis angustia confusione. Dux igitur Lovaniæ quærere satagebat, ut se & suos componeret cum Comite nostro Theodorico, & totius discordiæ in invicem habitæ, causas in judicio Ivvan & Danielis & Regis Angliæ commendavit. Concessione ergo compositionis utrimque laudata, dum rogabat Comitem nostrum Theodoricum, ut ducatum præberet Consuli VVillemo revertendi cum suis pacifice ab obsidione; cumque omnem Comes Theodoricus Duci super hoc assensum præstisset, ait Dux: Ecce, quem in tantum virtus tua persequitur hostem, VVilhelmus Comes e vulnere lethali expiravit. Igitur profuit unusquisque utrimque alius ad descendendum tanti & tam præcipui militis occasum, alius ad excitandum hostes in exultandum, alius ad denunciandum his qui domi remanserant: ut sibi præcauti rerum suarum non nisi vigilanter & præconsiderati agerent. Volitabat enim undique rumor & fama mortis Principis illius, & qui in fide & securitate ejusdem Consulis decertaverant, ad tutiora loca sese conferebant. Tunc cum planctu infinito & clangore excelso corpus militis strenui feretris imposi- cum ad S. Audomarum humandum transtulerunt.

188 Ceterum Theodoricus Comes inimicos suos persequabatur ubique, & conflagratione ignis eos vastavit, captivavit, disperdidit, nisi qui gratiam ejus ante conflagrationem ipsam, aut pecunia, aut aliter conquiescerant. Ascendit igitur Theodoricus Comes apud Ipram quarto Kalendas Augusti, Dominica, cum infinito militum auxilio & obinuit Ipram. Cives vero Brudgenses & milites & solidarii eorum exierunt, & depredati sunt villam Ridevorda, & domos combusserunt. Igitur Lambertus ex Ridevorda & Lambertus ex VVinchina, aliqui ex b Folketh & Tileth, & plures alii de confinibus nostris, qui in auxilio Consulis VVillemi certaverant, sese in oppido VVinendala receperunt. Illi quoque qui in Ipra cives in parte constiterant VVillemi, cum e Isaac apud Formesela sese contra Comitem Theodoricum firmaverant: ubi exercitata est militia maxima. Et notandum, quod cum in tantis periculis Brudgensium locus fuisset, ut cives nullo consilio sibi posse, nisi a solo Deo, mederi credidissent, & ideo cordis sacrificio Deum placassent, dispensatione solita Deus subvenit ipsis. Nam Consulem VVilhelmum gladio sui judicii enecavit, sed illo quippe modo, ut non in propria sed in alienæ pugne causa, scilicet Ducis illius, cujus in auxilio militabat, emoreretur. Proinde nos Brudgenses a morte illius innoxii deputabamur; quoniam quidem nemo e nostris ipsi intulerat mortem, imo eodem tempore, quo functus est a vita, nos timebamus illum procul dubio ad nos obsidendos futurum. Illi etiam ex Ostkercka milites, qui de consilio Comitum Theodoricum & nostrum pendebant, eadem die qua obiit Consul VVilhelmus, improperebant nobis, quod traditores fuissetis & recesserunt a nobis. Interca apud Bruggas nuntius venit, qui mortem denunciaret VVillemi Consulis. Quo audito cives & omnes nostrates Deo referebant gratias pro tanta liberatione sua & rerum suarum.

189 Igitur mirabilis dispensatio Dei, quæ hoc modo Principem illum mori dispensavit, ut in Ducis præfati obsidentis Alst auxilio obiret extra Consulatam nostram. Et quamquam contra nostrum Comitem & nostrates in parte pugnaret, non fuit quidem alicujus alterius causa illius pugne & obsidionis, quæ Ducis. Et licet VVilhelmus Comes libenter quacumque occasione nostrates impugnet, & ideo in auxilium Ducis maxime conscendisset, ejus pugna aut ejus mors ibidem a Deo præfixa, non imputabatur

CAPUT XXII.

Mors Guilielmi Nordmani, Regimen præfatum Theodoricum.

184 Quarto Idus Julii, feria quinta, Dux Lovaniæ obsedit a Alst cum gravi exercitu; & venit sibi in auxilium Comes Flandiarum VVilhelmus cum quadringentis militibus. Interim apud Brudgenses multa rædacia volitabant de negotio obsidionis præfate.

185 Contigit interim quod in Brudgis molendinum aquis immersum undique dilapsumque destrueretur, & aqua, quæ ad plagam meridiei munerat castrum & suburbium Brudgensis, in loco, quo molendinum conluserat aquas, elaberetur sepe tota. Inde commoti cives accurrebant, & fimo, lignis, terra aquas effluentes obstruebant. Imputabant igitur suffossionem molendini factam fuisse furtive ab inimicis suis, eo quod ita post delitum aquarum, castrum & suburbium ipsorum ad ingressum pateret hostibus. Multi aderant divinatores & laici & Sacerdotes, qui adulabantur civibus nostris, prædicantes eis, quæcumque sciebant cives voluisse audire. Si quis vero sapiens de negotio obsidionis, aut de loci & civium periculis imminentibus verum proficebatur, vilissima repulsa impetitus ab ipsis obmutuit. Adhuc vero languebant cives nostri in extorquendo pecuniam ab invicem, quam Comiti Theodorico transmitterent in expeditionem obsidionis præfate. Similiter illi ex Gend laborabant. Erantque in Alst obselli Ivvan & Daniel, & Comes Theodoricus cum forti milite, satifque in bello probato.

186 Octavo Kalendas Augusti, feria quarta, in die S. Christophori reductus est VValterus Pennarum-mendacium in captivitate in Brudgis; & rediit sunt obsides, qui pro eo dati & usque ad id temporis observati fuerant.

187 Sexto Kalendas Augusti, sexta feria, post transfigurationem Domini in monte Thabor, dignabatur Dominus suæ prævisionis & nostræ simul persecutionis ponere in hac seditione quodammodo finem, quia Comes VVilhelmus Northmannus, dum in assultu præfate obsidionis se prætulisset hostibus pene castrum Alst, dejectus ab equo, dum sese in pedes recepit, & manum dexteram ad oras armorum deduceret, quidam peditum ab hostibus proficiens, lancea eandem dexteram Consulis in palma perficiens, medium brachii, quod adjunctum manui cohererat,

cur nisi Duci. Ducis enim miles in hoc fuerat, nec ibidem pro Comitatu primo, sed pro salute & honore Ducis velut alius quislibet solidarius, mortuus est. Contendunt aliqui quod nostrates, postquam expulerant VVilhelmum Consulem, superopposuerunt ei Theodoricum Comitem & eundem argento & consilio & omni facultate tam consilii quam pecuniae, undique confirmatum in castris & omnibus locis, in quibus praevenire poterant, VVillelmo illi opposuerunt ad resistendum. Illo enim modo non potuerunt innocentes a morte illius probari. Alii dicunt Ducem impetisse Theodoricum quia praescebat, si ipse Theodoricus forte regnaret & persisteret in Consulatu Flandrensi, multa mala posset in posterum inferre sibi & fortassis a Ducatu expelleret, aut saltem dotem illam, pro qua Comes Theodoricus satagebat Ducem coram Imperatore appellare, violenter auferret. Comes VVillelmus pro consimili causa in praedicta Ducis obsidione impugnabat Comitem Theodoricum, quia sciebat hunc emoliri, quo astu a Consulatu expellere ipsum potuisset: attamen sibi iniuste & traditiose sciebat illum Theodoricum sibi superpositum fuisse: & ideo utrique poterant rationabiliter & Comes VVillelmus pro causa Ducis & pro propria injuria ibidem recte occubuisse, & Comes Theodoricus pro dote a Duce exposita iuste & pro Comitatu oblique tradito, ibidem restituisse Duci & VVillelmo Comiti.

190 Quærat ergo cum per mortem alterius Deus pacem vellet restituere patriæ, cur magis dispensavit, ut moreretur VVillelmus Comes, qui iustioris causam regendi terram obtinuit, & quare non citius mortuus fuit Theodoricus Comes, qui iniuste superpositus videbatur, aut qua iustitia Deus concessit ei Consulatam, qui violenter arripuit dignitatem? Si igitur neuter eorum bene suscepit Comitatum, jure utrique erat auferendus. Attamen quia jure hereditario Theodorico Consuli pertinebat Comitatus, jure eum possidet. Et si iniuste videatur arripuisse, tamen quia olim ante electionem illius VVillelmi, qui mortuus est, per litteras directas Primatibus Flandriæ requisiverat, quod sibi pertinebat: quamquam & tunc non sit exauditus ab illis, non minus debebat petere & conquirere hereditatem suam, quæ iniuste sibi ablata est, & alii iniuste a Rege Franciæ vendita. Igitur post tot controversias præponimus iustioris causam Theodorico Comiti, qui non iniuste dicitur superpositus Consuli VVillelmo: imo ille Comes mortuus ipsi Theodorico iniustissime superpositus est, & per coemptionem ex Regis potestate, potestative Comes effectus. Igitur illum ex antiqua iustitia Theodoricum vitæ reservavit & suæ hereditati restituit: illumque morte a Consulatu removit, qui quantumcumque potenter viveret, totam terram vastaret, omnesque terræ incolas ad bellum civile provocaret, legesque Dei & hominum confunderet: quem lege districta Deus, viam universæ carnis ingredi non sine malis meritis suis adjudicavit. Nec enim Comes VVillelmus de omnibus, quæ in vita possedit, secum post mortem permanere fatebitur inter umbras, quas ad pœnalia loca præmisit, nisi militiæ laudem: bonus enim in militia dicebatur. Igitur tantam injuriam, quia nulla potestas humana corrigere aut potuit aut noluit, secundum lineam districti examinis sui Deus correxit. Ideoque in homines Flandriæ iram & flagella indignationis suæ intulit, quia omnium erat in arbitrio positum ante deliberare, prævidere, & discutere, & summa diligentia perquirere; Deumque contrito corde & pia mentis sacrificio super hoc placare, quem sibi & patriæ Dominum præstituerent, & electum amarent & venerarentur. Quia ergo hoc neglexerunt, cum, quem incaute Dominum suscepserunt, tyrannum & vastatorem totiusque mali exacto-

Tomus I.

rem perpeSSI sunt, eundemque post electionem & susceptionem in Consulatu nullam viam vel mores honestos prædecessorum Comitum, Principes & bajuli aut consilarii terræ docuerunt: sed ad prædam & argutas fallacesque causas instruxerunt, quibus pecunias infinitas super cives & burgenses terræ conquirerent, & quandoque violenter extorquerent.

191 Igitur Theodoricus Flandriarum Marchio ab illo mortis VVillelmi tempore regnavit, & peragratibus castris, scilicet Atrebat, Tervannia, S. Audomaro, Insulis, Aria, in quibus locis more bonorum prædecessorum suorum venerabiliter susceptus est a Clero & populo, & fide & hominio confirmatus, tandem ad Reges Franciæ & Angliæ ascendit, suscepturus ab ipsis feoda & donaria regalia. Complacuit ergo sibi utriusque regni scilicet Rex Franciæ & Rex Angliæ super Comite nostro Theodorico, & investituræ feodorum & beneficiorum, quæ ab ipsis sanctissimus, & piissimus Comes Karolus obtinuerat, grante de-

a *Alostium Flandria Imperialis præcipua civitas, Gandavum inter & Bruzellan sita, cum illustri territorio: olim Brabantis annuata.*

b *Folques domus in Toloso supra num. 176 statuitur.*

c *Isaac de Formesala subscriptis litteris B. Caroli anno 1131 E sepe citatis.*

d *Balivi patris legendum, de cuius vocis origine & significatio, multa reperiet in Glossario Spelmanii.*

RHYTHMUS ANTIQUUS

ex MS. Jacobi Sirmundi Soc. Jesu.

§ I Lamentatio de morte B. Caroli Comitis Flandriæ.

PRO dolor! Ducem Flandriæ, - Et defensores Ecclesiæ,
Bonum tutorem patriæ, - Et cultorem iustitiæ.
Traditorum versucia, - Impiorum nequitia,
Plena gravi invidia, - Peremit pro iustitia.
O infelix Flandriæ! - O crudelis, o impia!
Quæ te cepit demencia? - Quæ perversa nequitia?
Ut Ducem tuum sperneres, - Mortem illius quæreret,
Et laqueos prætenderes, - Protectorem perimeret?
Tu per eum florueras, - Et decorem indueras,
Primatum obtinueras, - Multis honore præeras.
Sed quia fornicata es, - Prævaricatrix facta es,
Et non audenda ausa es, - Præ ceteris spernenda es.
O infelix! o misera! - Crudelis & pestifera!
Cur intulisti vulnera, - Patriæ fundendo viscera?
Cur hoc scelus perpetrasti, - Pacis jura conturbasti,
Justitiam violasti, - Patrem tuum jugulasti?
Quid vobis deerat, impii! - Crudelitatis filii,
Tanti sceleris confcii, - Timoris Dei nescii?
Non aurum, vestes, prædia, - Non equorum subsidia:
Ergo pro multa copia, - Perpetratis flagitiis,
O merore plena dies, - Nostri luctus materies!
Qua finitur nostra quies, - Per malignas progenies,
Omni privanda lumine, - Tetro suscanda turbine,
Quo patriæ munimine - Privatur & regimine.
Impudens luge Flandriæ, - Gravi digna miseria,
Tibi manent supplicia, - Mortis inferatibilia.
Prius eras præcipua, - Modo facta es fatua.
Exigente culpa tua, - Strages reddetur mutua.

§ II Lamentatio alia.

KAROLE, gemma Comitum, - Dux inclyte, flos militum,
Te dolemus immeritum, - Pertulisse interitum.
Cujus prudens modestia, - Et solers vigilantia,
Solicite pro patria, - Tutâ servabat omnia.
Te exhorrebant impli, - Amabant pacis filii,
Bonis locus refugii, - Malis eras supplicii.
Te lugebat dulcis Gallia, - Pro te gemit Burgundia,
Et proxima Britannia, - Insuper nostra patria.
Quæ lacrymarum flumine, - Exuberans sine fine,
Flet vacua regimine, - Privata & munimine.

T 2 O quam

AUCTO-
RE CAL-
BERTO
EX MSS.

Parifica
Theodorici
proposita.

a Regibus
Franciæ &
Angliæ pro-
bata.

Alostium.

Jus ad Co-
mitem
Flandriæ
Comitum
Nordmanni.

et Theodo-
ricus Alfo-
r.

F

A O quam bona constantia , -
Moritur pro iustitia ,
Cum esset in Ecclesia ,
Orans Deum mente pia ;
Mox exeruntur gladii ,
Perimuntur innoxii
Junguntur amore pio ,
Eorum internecio
Hic cum duobus filiis
Qui erant ab impiis
Mox istorum cognatio
Lugens , gemit corde pio ,
Cesset amodo luere ,
Constat animas querere ,
Pis Dei clementia ,
Transfer ad call gaudia ,

Quam constans patientia !
Per quem constabat patria .
Intentus in psalmodia ,
Emergit cohors impia .
Jugulant patrem filii ,
Una quatuor focii .
Mortis dantur exitio :
Fit Flandriæ confusio .
Pater truncatur gladiis ,
Celi fruuntur gaudiis .
Compatiens exitio ,
Ut exigit conditio .
Studeat preces fundere ,
Juvare precum munere .
Casos pro tua gratia
Ut tecum sint in gloria Amen .

§ III Vindicta de morte ejusdem Comitis .

D Escripserunt morte Consul , -
Lacrymis flenda sedulis ,
Describuntur crudelia
Que pro sua nequitia
Jussa Dei potentia -
Supplicis obnoxia
Mittit ab Austro indicem ,
Et nequitia vindicem ,
Venit igitur Francie
Inimicus nequitie ,
B Init grande consilium ,
Punit , quod diffidium
Cum Principibus loquitur ,
Consilium revolvitur ,
Hortantur mentem regiam ,
Punitura nefariam
Rex fretus hoc consilio ,
Hos daturus exitio
Hoc audientes noxii
Querunt locum refugii ,
Intrant castrum tutissimum ,
Cor habentes promptissimum
Sed illic subitactus est ,
Orina pelle tectus est ,
Captus fateatur peccasse ,
Mortem Comitis traxisse ,
Ore suo convincitur ,
Sic in altum suspenditur ,
Intrat ergo Rex Flandriam ,
De his per Dei gratiam
Venit potestas Regia ,
Aggreditur palatia ,
Utrunque bellum geritur ,
Alter maculone caditur ,
Istis dat vires caritas ,
His animum dat æquitas ,
Qui privati consilio ,
Tanto pro homicidio
Caput hujus nequitie
Per fenestram maceris
C Dum desperat de venia
Fugit nequam per devia ,
Huc & illuc progreditur ,
Sed latere non fruitur ,
Comperitum est Præpositum ,
Fugisse , ne incertum
Passim per terras quatitur ,
Ad iudicium traditur ,
Tortores recentes cum ,
Trahitur ad equuleum ,
In equuleo ponitur ,
Sæva flagella patitur ,

Cunctis invisa populis ,
Et inaudita seculis ;
Impiorum supplicia ,
Pertulerunt in Flandria .
Volens tanta flagitia ,
Puniri cum iustitia ,
Iustitiae opificem ,
Qui impiis reddat vicem .
Rex provisorus patriæ ,
Et amicus iustitiæ :
Qualiter agnosce impium
Fecit per homicidium .
De nefandis conqueritur :
Sanum tandem suggeritur :
Ut transeat in Flandriam ,
Nefandorum nequitiam .
Illuc it cum consortio ,
Opere pro nefario ,
Iniquitatis filii ,
Vim timentes imperii .
Ad bellandum aptissimum ,
Tuesi nefas pessimum .
Monachus simulatus est ,
Qui ferox lupus intus est .
Tantum scelus perpetrasse ,
Cum debuit honorasse .
Ad tormentum adducitur ,
Quod meruit assequitur .
Cohortem quatrens impiam ,
Expleturus iustitiam .
Machinis vallat mœnia ,
Quibus latet gens impia .
Hostis hostem aggreditur ,
Alter jaculo figitur .
Illis crescit debilitas ;
Illis tollit iniquitas .
Desperant de auxilio ,
Dati timent exitio .
Nullius dignum venia
Dimittitur ab acie .
Cogente conscientia ,
Mortis timens exitia ,
Fugere mortem nititur ,
Qui hoc scelere premitur .
Sic latenter expositum
Subeat propter meritum .
Tandem repertus capitur ,
Quod promeruit patitur .
Ponunt in collo laqueum ,
Talis pena decet reum .
Pugnis , fustibus exditur ,
Sic cruciatus moritur .

Iste postquam mortuus est , -
Ita tractari dignus est ,
Redeamus ad alios
Proditionis confesos ,
Audita fama miseri ,
Non cessant intus conqueri ,
Burgardus mox exponitur ,
Captus ad mortem trahitur ,
Audiens cohors impia ,
Desperando de venia ,
Intrat castrum Rex inclutus ,
De Consule sollicitus ,
Adducit tradi tumultum ,
Flet , plangit gemmam Consulum ,
His expletis doloribus ,
Alligantur compedibus ,
Tractatur de supplicio ,
Placet vultui Regi ,
Ruunt ab arcis solio ,
Hoc sunt digni supplicio ,

Partibulo suspensus est ,
Qui proditor probatus est .
Iniquitatis filios ,
Præ omnibus nefarios .
De capite sic feri ,
Sic intuentes conteri :
Fugiens errat , capitur ,
Rota suspensus moritur .
Et hunc pati supplicia ,
Reddit castelli mœnia .
Et ipsius exercitus ,
Currit fundendo gemitus .
Gemitum promens querulum
Bene regentem populum .
Et captis proditoribus ,
Mancipandi tortoribus .
Exquiritur confusio ,
Hos mori præcipio ,
Mortis dantur exitio ,
Quibus placet proditio .

EPITAPHIA ANTIQUA

a Jacobo Meijero ex MSS. edita.

L.

Hic pupillorum pater , adjutor viduarum ,
Salvator patriæ , Zelator & Ecclesiarum ,
Pax & vita suis , formido & mors inimicis .
Rebus pace suis undique compositis ,
Flandrorum Consul , Dacorum regia proles ,
Carolus hic obiit , innocuus perijt .
In prece prostratus , Domini mactatus ad aram ,
Fit pro iustitia victima grata Deo .
Qua vivus viguit , defunctus pace quiescat .

II.

Carolus excessit Comes ense doloque suorum ,
Ultio successit , mors dura gravisque reorum .

III repertum in monasterio ad Rhenum hanc
procul Andernaco .

Per te viventem tua Flandria , Carole , fultis
Fama , pace , bonis , clara , beata , potens .
Te moriente perit pax , fama jacet , bona quisque
Raptor habet , passim vis sine lege furit .
Milicis officium non iudicis evacuavit
Miles iudexque fortis & æquus eras .
Templa , Deum , viduas , reparando , colendo , cibando ,
Martha , Maria , pius Samaritanus eras .
Armis , lege , minis , hostesque tuosque domabas .
Corrumpens pœna facta , futura metu .
Dona bonis , veniam miseris , pœnam sceleratis ,
Largus , mansuetus , jura tuenda dabas .
Armorum , pacis quia fortiter & sapienter
Res pertractasti , Cesare major eras .
Servus , iustitia , templum , Martisque secunda
Cæsar , causa , locus , lux tibi mortis erant .

III. MARTII.

SANCTI QUI V NONAS MARTII COLUNTUR.

S anctus Marinus miles,) Martyres Caesares	S. Sabianus, vel Sabiniana,)	
S. Asterius Senator,) in Palaestina.	S. Junula,) Martyres in	
S. Florianus,)	S. Asterius,) Africa.	
S. Felix,)	S. Phocius,)	
S. Castus,)	S. Georgius,)	
S. Luciolus,) Martyres in Africa.	S. Isicus,)	
S. Justus,)	S. Sifonius,)	
S. Fortunatus,)	S. Castus,)	
& alii XL,)	S. Basilus,)	
S. Martia,)	S. Solus,)	
S. Martianus,)	S. Artilaus,)	
S. Hierotes,)	S. Antonius,)	
S. Antigonus,)	S. Cyricus,)	
S. Januarius,)	S. Euticus,)	
S. Tutella,)	S. Gorgonius,)	
S. Gabianus,)	S. Asclapius,)	
S. Quirinus,)	S. Fruminius,)	
S. Marinus,) Martyres.	S. Zosimus,)	
S. Felix,)	S. Emetherius,) Martyres Calagurri in Hi-	
S. Donatus,)	S. Celedonius,) spania.	
S. Fortunus,)	S. Eutropius,) Martyres Cappadoces, Ama-	
S. Helbianus,)	S. Cleonicus,) sez & Comanz in Ponto.	
S. Gagus,)	S. Basiliscus,)	
S. Paulus,)	S. Zeno,)	
S. Gajosa,)	&) apud Graecos.	
S. Gallofa,)	S. Zoilus,)	
S. Gallus,)	S. Piamun Virgo in Aegypto.	
S. Lupicinus,)	S. Camilla, Virgo Deo devota, in dicecesi Au-	
S. Gajola,)	rissiodorensi in Gallia.	
S. Felix,)	S. Emeterius, sive Martinus, agricola Martyr	
S. Emeritus, sive Emeterus,)	in Catalonia.	
S. Celedonius,)	S. Vinvalocus, Abbas Landeveneci in Britan-	
S. Felix II,)	nia Armorica.	
S. Savinianus,)	S. Titianus, Episcopus Brixienfis in Italia.	
S. Felix III,)	S. Caluppanus, Presbyter, reclusus in Gallia.	
S. Julius,)	S. Arthellais, Virgo Beneventi in Italia.	
S. Felix IV,)	S. Anselmus, Abbas Nantulanus in Italia.	
S. Marinus,)	S. Cunegundis Imperatrix, Virgo, Conjux, vi-	
S. Donata,)	dua, ac sanctimonialis Benedictina.	
S. Nicephorus,)	S. Gervinus, Abbas Centulenfis in Pontivo.	
S. Carissimus,)	B. Fredericus Abbas Horti B. Mariae in Frisia,	
S. Claudianus,)	Ordinis Praemonstratenfis.	
S. Papias,)	B. Petrus Hieremias, Ordinis Praedicatorum Pa-	
S. Luciola,)	normi in Sicilia.	

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- S**apientia Macræ Virginis Martyris Translatio. *MS.* Florar. *Wandesh.* Ad *MS.* Data egimus vi Janu.
- S.** Leo, Martyr Archiepiscopus Rotoma-) inscripti
genus,) *Martyrol.*
- S.** Gervasius Martyr,) illius fratres,) *Gallicano*
S. Philippus Confessor,) *Saussai &*
primus etiam in *Catalogo Generali Ferrarii.* De iis
actum) *Martii.*
- Q**uintus refertur in *Martyrol. Hispan.* Tamañ Salazaris
adjuvatus aliis quindecim Martyribus, quos ipse secun-
tus Pseudo-Dexterum Hispania conjunxit; alii cum
Martyrol. Romano in duas classes separant. Nos prio-
res Afros, posteriores Cappadoces fuisse ostendimus,
nullo alibi ad hunc diem reperto vestigio hujus Quinti,
quem arbitramur natum in Phrygia, & sub Aurelia-
no in *Aolide* multis cruciatibus affectum, soli, ut di-
ximus,) *11 Martii.*
- S.** Simplicius Papa inscriptus hoc die *MS.* Adoni Scriveri,
& Simplex Confessor *MS.* Aquisgranensis, quem
eundem arbitramur. Ejus *Acta* dedimus) *11 Martii.*
- S.** Ceddæ Episcopi Merciorum & Lindisfarorum Trans-
latio refertur in *Menologio Scotico Dempsteri.* De ea
egimus ad illius *Vitam*) *11 Martii.*
- E**usebia Regina inscripta est *Anclario Hermannii Gre-*
govii ad Usuardum, alibi ignota. Forsan ex *S. Ursula*
fuit comitatu, in quo dicuntur varia Euphemiz, Eu-
phrasiz, Euphrodiz, Euphroniz, Euphrosynz &
Eusebiæ fuisse.
- E**usebius Episcopus inscriptus est *Calendario MS. Belgi-*
co. At quis ille ex pluribus hujus nominis, non li-
quet.
- M**aximus Martyr legitur in libello precum *Ingoftadii edi-*
to, & hic ignotus est.
- T**heodosii Imperatoris nomen inscriptum est secundo *Ka-*
lendario Coptico, a *Seldeno* edito in libro 3 de *Synedrion*
veterum Hebraeorum. At quis sit ille Theodosius non
indicatur. Dein ipsum *Kalendarium* est a *Jacobitis*
factum.
- D**ominonis Martyris Calari in Sardinia nomen inscriptum
Catalogo generali Sanctorum Ferrarii, additurque cor-
pus inventum cum inscriptione. Duos Dominones re-
pertos ait *Dionysius Bonfantin* *Triumphis Sanctorum*
Sardinia lib. 9 cap. 9 & 17. Prioris inscriptio est: Hic
jacet bonæ memoriæ Domino, qui vixit annis *1111....*
x1111. Posterioris est ista, *B. M. Dominus*, qui vixit
... requiesci... Decemb. Hinc certiora monumenta re-
quirimus.
- C**onna Virgo a *Mariano Gormano* nominata hoc die: ali-
bi ne nomen quidem nisi pro viris acceptum reperitur &
cum sapientia *Conanna* scribitur.
- K**illenus de *Inisdome*,) in *Tamlaßensi Martyro-*
Mochua de Cluaindobtha,) *logio & Mariano Gor-*
Fachtna de Creebig,) *mano* nominantur. primi
Modemocus,) *monasterium* in finibus
Momonis esse dicit *Colganus*: subdubitatque an *Kille-*
nus ipse non sit ille *Eremita*, cujus castitas laudatur in
Vita S. Brigida, primo loco a nobis edita num. 71. *Al-*
terius Killeni locus nec nominatus quidem est hactenus,
ipsius alioqui & *Modemoci* nomen invenitur inter di-
scipulos *S. Barrii* relatum in ejus *Vita* danda ad *xxv*
Septe. sed quis nos securos faciet aut eosdem esse, aut cul-
te ecclesiastico unquam fuisse honoratos? Tercii nec no-
men nec locum uspiam adhuc legimus.
- C**onchradius ex solis *Tamlaßensi & Gormani Martyrolo-*
giis ut Sanctus innotuit: Episcopum etiam *Gormannus*
facit: in *Vita S. Kierani Sagriensis* v. *Martii* num. 9 *Of-*
rigensem Regulam hoc nomine leges, & eximiam ab
alieno thoro violando continentiam miraberis: Non ta-
men certa inde duci conjectura potest, cum diuinde inter
Sanctos relatum.
- E**relechus in iisdem *Martyrologiis* est: nec nomen mul-
tum abluat ab *Erlachii Presbyteri* nomine, quem ec-
clesia de *Kathmudain* in *Rabiedia* regenda admodum
esse a *S. Patricio* ex *Vita Tripartita* num. 209 scimus:
inter Sanctos relatum, nisi *Colganus* hoc die afferat,
nuspian docemur.
- F**ailenna quædam Hiberniensis femina a *Colgano* ad
hunc diem in Sanctorum albo retentetur, quod in *Ge-*
nealogiis quibusdam rhapsodiis memoretur, & sit alio-
quin ecclesia, qua *Kill-failen*, quasi *Cella failennæ*,
qua proinde illi dicata videatur. Imo & Virginem ipse
appellat nullo citato auctore: in *vita & post mortem*
claruisse miraculis tradit, & multas ad hunc usque
diem fieri ad ejus sepulchrum peregrinationes & populo-
rum concursus. Sed cum hujus rei nullum idoneum ci-
teret auctorem, & ipsum sæpe deprehenderimus etiam in
patria sua hospitem esse, licet vir alioquin esset religio-
sissimus; absque ejus ac totius gentis Hibernica injuria
licere nobis putamus, ut & hanc & alios ceteris extra
Hiberniam populis ignotos ipsorum Sanctos omitteremus,
donec certiora de iis proferantur. Hanc porro *Failen-*
nam circa annum *De* vixisse conjicit.
- S**acer, sive *Molacer*, aut *Molacra*, Abbas in Hibernia
fuisse traditur a *Joanne Colgano*: qui licet *Acta* illius
nulla promat, neque distinde tempus, quo vixit, va-
leat assignare; Sanctum tamen fuisse contendit: quia
tria rexit monasteria, in quibus cultu Divi debito ce-
lebrebatur, juxta sex diversa domestica *Martyrologia*,
ut scribit: neque tamen hac ipsa *Martyrologia* pro-
feri: quam ergo vult iis fidem haberi a nobis aut uni-
versa Ecclesia?
- K**ele-Christus, *Christicola*, sive *Christianus*, Episco-
pus fuisse in Hibernia dicitur apud eundem *Colganum*,
atque a bono consilio cognomentum tulisse. Cur San-
ctis annumeret causæ est, præter domestica *Martyrolo-*
gia, quod oratorium quoddam extruxerit a posteritate
Kill-Chele-Christi appellatum, sive cellam *Christi-*
cola. Non quoties vox *Cella* seu *Kil* præposita est cui-
piam nomini, inde sequitur, id nomen esse Sancti, qui
illuc colatur. Alioquin *Kildaria* sive, *Cella quercus*,
indicaret quercum illam, sive *Darium*, aut *Dariam*, *F*
Sanctum fuisse. Erat id monasterium ad quercum a
S. Brigida Virgine edificatum, ubi etiam nunc *Kilda-*
ria vel *Kildara* civitas extat in *Lagenia*.
- D**iaconus *Reat*, nisi in jam dictis auctoribus legeretur,
nullum, quod quidem sciamus nomen haberet: suspi-
catur *Colganus* unum ex tribus *Dechnanis*, id est,
Diaconis, esse *Patricii* ex sorore nepotibus, de quibus
in *Tripartita* num. 200. Sed cur ita suspicetur aliam
afferre non potest causam; quam quod hic & *Diaconus*
Nenn, quem ex *xxv Aprilis* eodem trahit, peregrina
Hibernis nomina præferant.
- H**ieronymus *Suessanus* *Eremita Camaldulensis*, *Eremita*
Ruchensis in agro *Patavino* fundator, & *Societatis a*
Paulo Justiniano instituta, diu deinde *Montis-corona*,
egregius propagator; vir magna auctoritatis & humi-
litate, recusata (quam *Paulus IV* offerebat) *Cardi-*
nalitia dignitate, redux ad suos in ipso *Montis-corona*
ascensu spiritum Deo reddidit, anno *MDLVI*, mense
Martio, *Feria IV* *Cinerum* sepultus in capitulo *Mon-*
tis-corona: *Vitam* ejus lib. 4. *Historia Romualdina*
anno *MDLXXXVII* impressa, describit *Lucas Hispan-*
us; non sine commemoratione mirabilium aliquot ejus
mortem secutorum. Eundem celebrat inter *Ordinis*
Camal-

A Camaldulensis Beatus Sylvanus Rassinus, Vitam ex Luca Italice reddens: sed nullum proferit argumentum, unde constet Beati titulum, quo alii auctores abstinere, aut alium cultum publicum eidem deferri aliquo Ecclesia Romana indulto.

Gerlo, sive Serlo, Abbas Glocestrix, memoratur a Menardo & Bucelino in Martyrologiis Benedictinis, & Beatus appellatur. Landatur a Malmesburiensi lib. 5 de Gestis Regum Anglorum, & lib. 4 de Pontificibus Anglis, & in Monastico Anglicano pag. 110, ubi dicitur quinto Nonas Martii anno 1104 e vita excessisse, nullo Beati titulo addito: omisus etiam in Martyrologio Anglicano.

Jonas Ogmundus primus Episcopus Holensis in Islandia insula e regione Norvegiæ mortuus anno mxxi: cujus reliquias in cimiterio olim conditas refodi curavit Branderus quartus ejus Sedis Episcopus, eique in Sanctorum numerum relato, diem tertium Martii mensis sacrum dicavit. Ita his fere verbis Angri-mus Jonas Islandus lib. 1 Rerum Islandicarum pag. 109. Sed quoniam homini a Catholica fide averso fidere non licet, solum hoc indicare volumus, dum certiora monumenta proferantur.

B Bonus Abbas Casæ Dei Ordinis Cisterciensis in Gallia, multis ad Albigenes convertendos exanclatis laboribus eluxit. Relatus hoc die ab Henrico & Bucelino in Menologiis Beatorum ejusdem ordinis & Beatus appellatus: quo titulo abstinet Saussajo in Martyrologio Gallicano, qui cum Viris piis annumerat.

Elisabeth Eboræ in Lusitania monialis S. Benedicti de Castris ordinis Cisterciensis, memoratur in Menologiis Henrico & Bucelino, & Gynæco Arturi a Monasterio cum titulo Beatæ. At Cardoso in Hagiologio Lusitanico inter illustres pietatis faminas recenset, uti & Ludovicus dos Anjos in Horto Lusitania num. 141: Quibus magis fidendum.

Petrus,) Apameæ in Gallia) inscripti Marty-
Joannes,) ab hæreticis) rologio Franci-
socii) occisi,) scano Arturi a
Benedictus laicus Florentiæ,) Monasterio, at-
Thomas a Randano in Calabria,) que iterum A-
Joannes a S. Michael) in India) gnes ejusdē scri-
Alphonfus Alcannizes) Occidentali,) ptoris Gynæco:
Marinus laicus Capucinus Romæ,) quos omnes,
Agnes Clarissa Affili,) etiam qui supe-
riore seculo mortui sunt, Beatos appellat. Hic eorum nomina honoris causa recensere nobis ideo fas esse duximus.

Helena,) Tudenfes e quaestu meretricio a B. Philippo
C Flora,) Benicio Ordinis Servitarum Generali con-
versa, in monasterio S. Catharina apud Suinates in
Parcariæ diçione vitam sancte finiverunt circa annum
mccc, hoc 111 Martii. Ita post alios a se citatos Jaco-
billus de Sanctis Umbria, qui Beatas nuncupat.

B. Ovvinus, ex Majore-Domus S. Echeldredæ Reginæ monachus Lestingenfis in Anglia, relatus ad hunc diem ab Edovardo Maibey, Menardo & Bucelino. De eo cum aliis agimus. vi Martii.

Rupertus Abbas Tuiciensis e regione Colonia, refertur hoc die a Molano aliisque, a pluribus sequenti, quo mor-
tuis traditur, iv Martii.

S. Patto Episcopus Verdenfis in Saxonia inferiore re-
fertur hoc die a Gelenio in Menologio Colonienfi, iterum ab illo & pluribus aliis, quando de eo agimus, xxx Martii.

Rodolphus & Grundolfus monachi Fuldenses ab Hun-
garis martyrizati dicuntur in MS. Kalendario Bene-

dictino. De priore (cui alter adjungetur, si certiora D
monumenta acquiramus) agimus Martyrologii Benedi-
ctini

S. Indaletius unus e septem viris (qui Roma ab Apostolis
ad prædicandum Dei verbum in Hispanias ablegati me-
morantur in Martyrologio Romano ad xv Maji) coli-
tur hoc die in Ecclesia Almeripensi, ut docetur in Ordi-
ne vulgato recitandi divinum Officium. In Martyrolo-
gio Hispanico cum Ecclesia Burgenfi & aliis, xxx
Aprilis.

Jacobus Justus refertur in MS. parvo, sed valde anti-
quo, Martyrologio S. Maximini. Solet id cognomen
attribui S. Jacobo Apostolo fratri Domini, qui coli-
tur i Maji.

Candidus Confessor, S. Peregrini Confessoris famulus,
vulgo Blancus dictus, in Apennini jugo requiescit.
Ita Dempsterus in Menologia Scotico, & ex eo Ferrar-
ius, qui asserit Lucam inter & Mutinam confedis-
se, quod de Peregrino scripserat Dempsterus: de quo aque
intricata questio, examinanda, fortassis ad diem, quo
hunc illi referunt, xvi Maji.

Godefridus Confessarius Sanctimonialium in Camera B.
Mariz prope Bruzellas, Ordinis Cisterciensis. Ka-
lendarium Ordinis Divisione anno mdcxvii excusum.
Alii eum referunt xxii Augusti. E

Alanus, natione Aquitanus, Farfæ in agro Sabino mo-
nachus, dein Abbas sextus, refertur a Saussajo in
Supplemento Martyrologii Gallicani, atque a Bucelino
in Menol. Benedicti. Silent alii, præsertim Itali. Haud
procul Roma distat illud monasterium: cujus Abbas i
& Fundator, aut certe instaurator fuit S. Thomas,
cujus Vitam habemus in xii Lectiones distinctam: cui,
si quid interea certi de Alano nanciscamur, adjungi is
poterit x Septemb.

S. Andræ Apostoli,) Translatio Constantinopolim
S. Lucæ Evangelistæ,) sub Constantio facta, dici-
tur a Theodoro Lectore v Nonas Martii: in Martyrolo-
gio Romano & aliis vii Idus Maji. De iis mentio fieri
poterit, cum de S. Regulo Abbate agemus xxx Martii.
vel ad diem festum S. Luca xviii Octob.
aut potius S. Andrea xxx Novemb.

S. Theodoretus Martyris ac Presbyteri Antiocheni me-
moriam. Ita Græci in Menais & apud Maximum Cy-
theræum. Est is in persecutione Juliani apostata pas-
sus, aliis Theodorus dictus, & colitur potissimum xxiii
Octob.

S. VVinochus Abbas in cœnobio Monasteriolo, refertur
in Martyrologio MS. Bruxellensi. Vixit S. VVinochus
in Flandria Occidentali, in prædia sui juris VVorm-
holto, ubi monasteriolo extructo Abbas præfuit, ut di-
citur ad ejus Vitam vi Novembris.

Christina Virgo Benedictina in Anglia. Laborius no-
ster in magno Menologio Virginum Gallice edito. At
Camerario dicitur Christiana Virgo, soror S. Marga-
retæ Scotorum Reginæ: quam Dempsterus, & hunc
secutus Ferrarius, referunt ad vii Septembris. Ci-
tatur ab utroque Martyrologium Anglicanum; in cujus
priori editione refertur v Decembris, sequiturque ite-
rum Ferrarius. Verum in posteriore editione ejusdem
Martyrologii (an ex certiore fundamento tunc exami-
nabitur) die xxiv Novembris.

S. Annonis Archiepiscopi Colonienfis ordinatio hoc die
facta est, & annotata in MS. Florario, Martyro-
logio Colonienfi anno mcccclxxx excuso, Auxilario
Greveni ad Usnardum itemque a Canisio, Ferrario,
Saussajo, Gelenio indicata. Dies ejus Natalis est 1v
Decembris.

A carus, & cum ob splendorem generis, tum propter divitias omnibus notus. Qui cum supradicti Martyris supplicio interesset, humeris suis impositum cadaver candida ac pretiosa amictus veste bajulavit: & magnifico cultu ornatum, decenti tradidit sepulture. f De hoc viro innumera quoque alia referuntur ab ejusdem familiaribus, qui ad nostram usque ætatem superstites vixerunt.

g Inter quæ hujusmodi est miraculum. Apud Cæsaream g Philippi, quam Phœnices Poneada nominant, ad pedes Panii montis, b fontes visuntur, ex quibus profuit Jordanis. In hoc festo quodam die i victimam conjici solitam esse ajunt: quæ mirabili quadam demonis operatione nusquam postea compareret: eamque rem a spectantibus pro illustri miraculo haberi consuevisse. Quodam igitur tempore cum Astyrius his forte ceremoniis interesset, cunctosque admiratione rei perculosos videret; primum quidem cæcitatem vulgi miseratus est; deinde oculis in cælum sublatis, supremum omnium Deum per Jesum Christum obtestatus est, ut demonem illum, populi seductorem constringeret, & a decipiendis posthac mortalibus abstinere eum juberet. Peracta prece, repente victimam fontibus supernata esse ajunt; atque ita miraculum ipsis proorsus intercidisse, nullo deinceps circa hunc locum prodigio viso.

a Militiam roborem, non armatam sed Castrensem, intelligi colligit Valestus e mentione Judicis & fori ac judiciorum, & quod causam non dixerit Marinus. Græce tamen in eptimæ ætate tunc tunc.

b Ita S. Marcellus Centurio Legionis Trajana Tingi in Mauritania, ut Acta ejus fidelissima habent ad 30. Octob. cum nollet die natali Imperatoris sacrificare, abiecit vitam & arma, inquit viti Crato alia dicunt: Si talis est conditio militantium, ut dñs & Imperatoribus sacra facere compellantur, ecce projicio vitam & cingulum, renuntio signis, & militare recuso. Plura de vite non addo, cum possim omnes historici Romani & Poeta eam Centurionibus tribuunt.

c Græce Ἀχαιοῖς. i. Christophersons versis. Achivus hic erat genere.

d Theotecnus Episcopum ad suam usque ætatem supersuissis scribit Eusebius cap. 24.

e Græce ἡλαιοὶ quæ vestis militaris. Sed ἡλαιοὶ loquitur Valestus, quod chlamys & balteus insignia essent militantium.

f Hic adiecit Rufinus: Honorem, quem Martyri detulit, continuo ipse Martyr assequitur.

g Philippus Iturae & Trachonitidis, (quorum regionum metropolis Cæsarea erat) Tetrarcha, frater Herodis Tetrarchæ Galilee, in honorem Tiberii Cæsaris, & ad celebrandam nominis sui æternitatem, eam Cæsaream Philippi nominari voluit. Syris ante Dan, & Græco-Phœnicibus Paneas dicebatur. subinde etiam Cæsarea Paneas, aut Panodis nuncupata.

h Fontes duo potissimum, Jor & Dan, quibus in eundem amnem confluentibus, Jordanis appellatur.

i Ethnicis victimas projicere solebant in fontes ac puteos. Hinc S. Augustinus consulebas Publicola, si licet bibere de fonte vel puteo, si aliquid de sacrificio missum sit. Vide Epistolam 153.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS FLORIANO, FELICE, CASTO, LUCIOLO, JUSTO, FORTUNATO, ET ALIIS XL.

Commentarius historicus.

III. MAR. ¹ **P**lurimi hoc die in variis Martyrologiis proponuntur athleta, qui e fuso pro fide Christiana sanguine, coronam martyrii adepti sunt. Quo omnes loco haud facile certi quidquam affirmari potest. Martyrologium S. Hieronymi, quod charactere Anglo-Britannico ante mille annos exaratum apud nos habemus, ita hunc diem auspiciat: v Nonas Martii. In Africa Floriani, Felicis, Casti, Lucioli, Justi, Fortunati & aliorum XL. cum quo numero videtur finiri prior classis, licet alia nomina Martyrum nullo assignato loco subjungantur, forsitan in alia aut urbe aut persecutione, sed in Africa etiam interemptorum. In Martyrol. MS. Richenoviensi, sive Augia-divitis, valde antiquo, illa ita leguntur: In Africa Floriani, Felicis, Casti, Fortunati & aliorum XL. Lucioli, Justi: qui duo ante Fortunatum supra positi sunt. Deinde in utroque Marcia sequitur. MS. Tornacense S. Martini, sub nomine Eusebii, Hieronymi & Beda, tres indicat: In Africa Natale SS. Fortunati, Felicis & Justi. Omisso etiam numero, qui in alio MS. ad Martyres XLV augetur adjunctis variis Sanctis, de quibus in sequentibus classibus agitur: jungiturque Justus memoratus.

2 Omissa palæstra martyrii Africana, & adjuncto numero, quamplurimis Martyrologiis inscripti sunt, ut Lucensi S. Hieronymi: v Nonas Martii: Felicis, Lucioli, Justi, Fortunati. qui etiam leguntur apud Rabanum, addito Floriano & sequentibus, quod etiam sit in Martyrol. S. Hieronymi Parisiensis exensio: sed in hoc Luciola additur, uti & in alio Corbejensi MS. in quo iidem quatuor leguntur. Beda excusus habet: Et natale SS. Felicis, Lucioli, Fortunati. Dein Marciam aliosque novem nominat, & inter hos Florianum. In Beda MS. exemplari nullus hoc die signatur Sanctus. Silet etiam de his & sequentibus Martyribus Bellinus, cujus Martyrologium appellat vetus Romanum Baronius, qui ci-

tato Beda excuso inseruit bodierno Romano. Felicem, Luciolum, Fortunatum, Marciam & socios. De hac sociisque mox agemus. In MS. S. Cyriaci, quo plurimum se adjutum fateatur Baronius, ista habentur: v Non. Martii, Felicis, Justi Fortunati Mart. iidem, sed primo loco relato Fortunato, sunt in MS. Latensi, & aliis Martyribus propositi in MSS. Romano archiepiscopi S. Petri, Casinensi & Alsempiano; aut illis immixti in MS. Pragensi. In MS. Aquigranensi nomina sunt Felicis, Lucioli, Casti, Justi, Fortunati, Floriani: desiderantur solum XL. innominati. hec Africa mentio est. Apud Grevenum in Auxiliario Usuardi desit Justus, reliqui dantur. In Adone MS. Regina Suecia continentur Felix, & Luciolus, quibus in alio MS. ejusdem Regina additur Fortunatus, qui solus ex hisce Martyribus est in MS. Barberiniano. In MS. Augustano sunt alii immixti, Felix, Lucianus, alii Luciolum, Castus, Julius, Fortunatus. quo omisso reliqui in Labbeano MS. extant. In MS. Leodiensi S. Lamberti Felix & Fortunatus. At Felix & Luciolus in Calendario S. Hieronymi apud Florentinum.

3 Hæc antiqua monumenta, in quibus præter Africam nullus designatur martyrii locus. Interim Galestinus citato in Notationibus Beda & MS. omnes ex Beda refert, & Romæ adscribit, infelix sape in suis conjecturis. Galestinum sequitur Canisius in posteriore editione. Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem commemorat SS. Florianum & Fortunatum Martyres, afferens prioris Reliquias assevari in ecclesia S. Francisci; posterioris in templis S. Jacobi Majoris & S. Stephani. Forsan Reliquia hæc ex aliquo Romano cimiterio Bononiam translata sunt, & ob Galestinii auctoritatem, ad hunc diem cepta honorari.

4 De hisce Martyribus ista sufficerent, nisi Hispani sibi illos attribuerent, aliosque infra recensendos. Antonius

*Quo fundamēto sit alioque Hi-
spania ad-
tribuit?*

A *minus de Quintanadueñas de Sanctis Toletanis parte 3 pag. 440, Talavera, antiquis Elbora, sive Ebura, dioceses Toletana, varios Sanctos adscribit, qui hoc in Martii solentur: ii sunt, Felix, Luciolus, Fortunatus, Marcia, Herodes, Antigonus, Januarius, Tutella, Gabianus, Quiriulus, Cleonicus, Eutropius, & Basiliscus. Idem adscripti sunt Martyrologio Hispanico Tamayo Salazar, additque post Quiriulum, alter Felix, Florianus & Donatus, qui cum precedentibus leguntur omnes eodem hoc ordine in Usuardo excuso, quem ambo allegant, quasi cum nullus indicatur locus, injicere iis manum quilibet jure possit. Basilisco subjungitur a Tamayo Quintus, in Phrygia sub Aureliano passus, de quo et Martii altum. Altera probatio sumitur ex Martyrologio Romano, cujus verba cum dicto Quintanadueñas hic repetimus: Eodem die passio Sanctorum, Felicis, Lucio, Fortunati, Marcie & Sociorum. Item Sanctorum militum Cleonici, Eutropii & Basilisci, qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Praefide crucis supplicio feliciter triumpharunt. Et rursus reticetur locus ubi Martyres lauream promeriti sunt. Insertus is est nuper excuso Chronico Dextri, ad annum Christi ecc & persecutionem Diocletiani, his verbis: In hac acerbissima persecutione Ebura in Carpetanis sancti Christi Martyres Felix, Luciolus, Fortunatus & Eusebius, qui Praefide Hispaniae Asclepiade crucifixi sunt. En fundamentum totius controversiae. Non exprimitur locus in Beda excuso & Martyrol. Romano, ergo ad hos quatuor referendi credidim ab Antonio de Quintanadueñas & ob hoc a Tamayo Salazar jam Ebora in Carpetanis adscripti. Baronius duas Martyrum classes Martyrol. Romano inseruit, priorem ex Beda, posteriorem ex Menologio Graecorum: quas auctor Chronici Dextri, ut illi interpretantur, in unam confluxit. De Graecis infra agemus, quos genere Cappadoces, Amasae in Ponto passos, affirmant Menae, Anthologium aliaque Graecorum*

monumenta. At quorsum non retinetur S. Eusebius Martyr in Chronico Dextri laudatus? Qua auctoritate ejus locum occupant Cleonicus, Eutropius, Basiliscus. Responder Tamajus Salazar: Haecenus Hispanos agnovit nemo, cognovere Beda, Galestinus, Menologium Graecum, & Romanum Martyrologium. Quo auspice Galestinus Romae passos commentet, nec ipse proferet, nec vetustiora Martyrologia conscribunt: ex quod nec Baronius, nec Philippus Ferrarius illos inter Martyres Romae passos consignat, quia hujus Auctoris signenta passim respuunt... Hinc venit explodenda Galestinii sententia & Flav. Dextri amplectenda. Sed hujus sententia quam habeas auctoritatem ex supradictis constat, maxime si viginti aut plura antiqua Martyrologia a nobis jam prolata, & alia infra proferenda, recta E trutina examinentur. Acta etiam horum Martyrum satis longa, licet breve compendium appelles, describis Tamajus. In his, Felix civis Eborensis in Carpetania fidem Catholicam proficetur, socios xv igne caritatis adsciscit: omnes in funesta Diocletiani & Maximiani persecutione, adventante Ebora Asclepiade Praefide, comprehenduntur, crucibus affixi, martyrio coronantur.

§ Georgius Cardosus Hagiologio Lusitano inscripsit ad hunc diem SS. Felicem, Luciolum, & Eusebium cum aliis generosis & fortibus Athletis, qui sub Diocletiano & Maximiano, praefide Asclepo, Ebora in Lusitania cruci affixi, coronam martyrii obtinuerunt. In Comentario proferit verba Flav. Dextri, Martyrologii Romani, & Galestinii ac Menologii Graecorum, adeoque insinuat septendecim in iis relatos intelligi, interque illos S. Eusebium ab aliis neglectum, dein multus est in disceptatione de Ebora urbe, quam negat Talaveram dici posse: de hac re plurimum disputant Petrus Mannanus in Animadversionibus ad Historiam Joannis Mariana, & contra hunc Thomas Tamayo in Vindictis Marianis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARTIA, MARTIANO, HIEROTE, ANTIGONO, JANUARIO, TUTELLA, GABIANO, QUIRIULO, MARINO, FELICE, DONATO, FORTUNO, HELBIANO, GAGO, PAULO, GAJOSA, GALLOSA, GALLO, LUPICINO,

Commentarius historicus.

*III MAR-
TII.*

Priorem Martyrum Afrorum classem cum xl Sanctis anonymis conclusimus, quod hic numerus solet aliis Sanctis proprio nomine propositis sub finem adjici: post quos in eodem Martyrologio S. Hieronymi ante mille fere annos charactere Anglo-Britannico exarato, ista adduntur, nullo loco aliove verbo interposito: Marcia, Hierotis, Quirilli, Maurini, Donati, Furtum, Hebiani, Gagi, Paulz, Gajosa, Gallz. In Martyrol. Lucensi multo plures stant, quorum manipulum ducere S. Marciam adverte Florentinus, & ita excudit: Marcia, Hierotis, Antigoni, Januari, Tutella, Gabiani, Quiri, Juli, Marini, item Felicis, Florini, Donati, Fortuni, Helbiani, Gagi, Paulz, Gajosa, Gallz. In editione Parisiensi praepositur nomen Martiani, cum Marcia, Hierotis &c. & loco Florini dicitur Floriani, quem omissimus cum altero Felice, quia in precedenti classe collocantur. Sub finem ista habent: Paulz, Gajosa, Gallosa, Gallz, Lupicini. Quartum S. Hieronymi Martyrologium habet Julius Henricus Blumius V. C. L. quod consentit cum Lucensi, omissis Martia-

no, Gallosa & Lupicino. Aliqua horum Martyrum nomina leguntur in Beda excuso: Martia, Herodis, Antigoni, Januarii, Tutella, Gabiani, Quiriuli, item Felicis, Floriani, Rogati. In MS. Richebergensi loco Herodis scribitur Horotis, reliqua non discrepant. Apud Rabanum ita exprimuntur: Marcia, Herotis, Antigoni, Januarii, Tutella, Gabiani, Quiriuli, Marini, item Felicis, Floriani, Donati. Ex iis, quae in Additionibus Usuardi apud Grevenum leguntur nomina, huc spectant: Donati, Paulz, Julii, Marcia, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutella, Gabiani, Quirioli. In MS. Aquisgranensi: Martia, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutella, Gabiani, Quiriuli, Marini, Felicis, Donati. In Richenoviensi: Martia, Hieroli, Antigoni, Januarii, Gabiani, Quirilli. MSS. Casinense & Altempsianum habent: Martia, Antigoni, Januarii, Marini. Eadem, dempto Marino, leguntur in Romano archivii S. Petri. MS. Barberianum: Antigoni, Marini, Gabiani: MS. Pragensis: Donati, Paulz. At solus Antigonus in MS. Leodiensi S. Lamberti. Et Jo-

nua-

A nuarius jungetur in MS. S. Cyriaci, sed ad diem precedentem. In alio MS. sunt Donatus & Januarius. At Martii & sociorum hoc die memoria recolitur in Martyrologio Romano. At Marinus cum Asterio in Calendario antiqui Breviarii. Sed Asterius ad sequentem classem spectat.

2. En horum Martyrum cultus ex decem & octo illis tribus Martyrologiis propositus, sed cum aliqua lectionis diversitate: ita Martii & Marcii scribitur: & Hierotis, Hierolii, Hierotis, Herotis, Horotis & Herodis: Antigoni & Antigoni: Tutellæ, Tultellæ, Tutillæ, & Tuelæ: Quiriuli, Quirioli, Quirilli, Quicilli, & divisis nominibus Quiri & Julii: estque infra inter alios Julius. Item Marini & Maurini: a quo scorsim alius miles Marinus refertur. pro Donato apud Bedam Rogatus legitur. Demum Fortuni & Furtuni, uti Helbiani, Belbiani & Hebiani. In unico Martyrologio sunt Martianus, Gallosa & Lupicinus.

3. Palastra martyrii nusquam exprimitur, nec audent temere precedentibus adjungere in Africa passis, ubi & sequentes passi memorantur. Quid si aut alio Africa loco, aut diversis sub Imperatoribus interempti sint? Favet ei conjectura hisce immixtus Florianus, qui Afrorum Martyrum antesignanus habetur. Galestinus enimque secutus Canisius, quos simul ex utraque classe repperant in Bedæ excuso, Romæ adscripserunt, in locum Rogati restituito Donato, uti apud alios legitur. Hanc conjecturam Galestinus supra rejecimus ad Martyres Afros, quibus diximus hoc potius esse adjungendos. Multo minus hi Eboræ Carpetanorum aut Eboræ Lusitanorum attribuendi, cum in Chronico Flavii Dextri, quo utuntur fundamentum, ne vel unus horum memoretur.

4. Prodiert eisdem cum Dextri Chronico auctoritatis, Adversaria & Chronicon sub nomine Juliani Petri Archipresbyteri S. Justæ, & num. 78 in Adversariis ista traduntur: Marcia Matidia, soror Imperatoris Trajani, Virgo sanctissima, passa est in persecutione Antonini Pii Romæ cum aliis sociis 111 Martii. Fuit Hispana, nec præter unam hanc, habuit aliam sororem Trajanus. Ob qua verba Antonius de Quintanadueñas libro de Sanctis urbis & diocesis Hispalensis pag. 231 & seqq. contendit de Marcia hic Matidia cognominata, & unica sorore Trajani Imperatoris, ejusque sociis hoc die agi in

Martyrologio Romano, & cum Galestinio Romæ martyrium subisse. Verum idem Quintanadueñas in libro de Sanctis Toletanis, xiv annis post priorem illum excuso, eandem Martiam & socios cum supra relatis Martyribus Afriis adscribit Talaveræ, sive Eboræ Carpetanorum, utrobique allegans Martyrologium Romanum & Galestinum, tunc secutus Chronicon Dextri, uti modo Adversaria Juliani Petri. Miramur non duas Martias Martyres inveniri in Martyrologio Hispanico, cum contra Tamajus Salazar non modica animadversio in Quintanadueñas invehatur, deceptum asserens ex glottimate inter opera Juliani effuso: cujus verba merum commentum sapiant. Item in Menologio & Martyrologio nullam notari Virginitatis prærogativam, ergo a fide Martyrologiorum deviare. Martiam nullam fuisse Trajani Sororem, nec Christianam, nec Virginem: respuenda ergo, quæcumque alias doctilimus Pater de Martia Mattiada scriptitavit. Hæc Tamajus Salazar, qui utinam & ipse patiat modestum verbum contra suam Martiam sociosque, nullo prorsus jure Hispania adscriptos, cum nulla in dictis Martyrologiis fiat mentio Eboræ Carpetanorum, aut Asclepiadis in Hispaniis Præsidis, esse effusa glossata & mera commenta: & deviare a fide Martyrologiorum. Interim Quintanadueñas conatur suam sententiam stabilire ex eisdem Adversariis Juliani, in quibus num. 75 ista habentur: Matidia Augusta Imperatoris Cæsaris Trajani soror, discipula S. Clementis, accepit corpus S. Onesimi, a Tertullo Præfecto Romæ perempti, & arca argentea clausit. Acta S. Onesimi discipuli S. Pauli a nobis collecta dedimus ad diem xvi Februarii, ostendimusque Acta illa, quæ ex Græcis translata extant apud Lipomanum & Surium, esse S. Onesimi alerius Puteolis tertio Christi seculo martyrium passi, & hunc fuisse Magistrum SS. Alphii, Philadelphi & Cyrini, in Sicilia sub Præsede Tertullo lauream martyrii consecutorum: hujusque Præsidis nomen, ut in re confusa fieri solet, a discipulis ad Magistrum Onesimum, & ab hoc ad alteram seniore, ac magis illustrem Onesimum videri translata. Præterea diximus num. 16 Matidiam Augustam fuisse ex sorore Marciana neptem Trajani, matrem Matidia Augustæ, Adriani Imperatoris uxoris. Demum unius Juliani auctoritati parum fidendum esse innuimus, quod vel hinc maxime confirmatur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

GAJOLA, FELICE, EMERITO SIVE EMETERO, CELEDONIO, ITEM FELICE, SAVINIANO, ITEM FELICE, JULIO, ALIO FELICE, MARINO, DONATA, NICEPHORO, CARISSIMO, CLAUDIANO, PAPIA, LUCIOLA, SABIANO, VEL SABINIANA, JUNULA, ASTERIO, PHOTIO, GEORGIO, ISICO, SISINNIO, CASTO, BASILIO, SOLO, ARTILAO, ANTONIO, CYRICO, EUTICO, GORGONIO, ASCLIPIO, FRUNIMIO, ET ZOSIMO,

Commentarius historicus.

III MAR. I. Tertia hac cohors militum Christi procedit, prioribus duabus multo numerosior: quam præfatum Martyrologium S. Hieronymi, quod nos charactere antiquo ante mille fere annos habemus exaratum, ita representat: In Africa Gajolæ, Felicis, Emeteri, Celedo-

nii, Felicis, Sabiniani, Calagoti, Meteri, item Celedoni, Juli, Felicis, Marini, Donatæ, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papiæ, Luciolæ, Felicis, Sabiniani, Junulæ, Fovi, Asterii, Georgi, Sisinni, Basilii, Artilai, Isici, Cirici, Eutici, Gorgoni, Antonii,

A toni, Frunimi, Asclipti, Casti, Soli. *Iidem sed ordine iudinde variato, & nominibus nonnullis aliter scriptis, in Lucensi Martyrologio ejusdem S. Hieronymi ita collocantur*: In Africa Gajolæ, Felicis, Emeteri, Celedonii, item Felicis, Saviniani, Galogori, item Emeteri, Felicis, item Celedoni, item Juli, Felicis, Marini, Donatæ, Nicefori, Carissimi, Claudiani, Papix, Luciolæ, Saliari, Junolæ, Astri, Focii, Georgi, Isici, Sifinni, Casti, Basili, Soli, Artilai, Antonii, Cirici, Eutici, Gorgoni, Asclipi, Frunimi. *Recensentur iidem in Martyrologio S. Hieronymi edito Parisiis, ita expressi*: In Africa Gajolæ, Felicis, Emeritæ, Cellidoni, item Felicis, Saviniani, Galogori, item Emeriti, item Felicis, item Ecledoni, item Juli, Felicis, Marini, Donatæ, Nicephori, Carissimi, Claudiani, Papix, Luciolæ, Sabiniaræ, Junolæ, Asterii, Phocii, Georgi, Isici, Sifinni, Casti, Basilifoli, Artilai, Antonii, Cirici, Eutici, Gorgonii, Asclipii, Frunimii, Zosimi. *Hactenus tres codices Martyrologii S. Hieronymi, in quorum duobus ultimis post duos primos, Gajolam scilicet & Felicem, interponebantur ista dua voces, depositio reliquorum, quas cum priore MS. omisimus, cum quid illis significetur non satis capiamus. Cum MS. Lucensi fere convenit, quod in Germania reperit Henricus Julius Blumius v. cl.*

2 In aliis Martyrologiis nonnulli ex his Martyribus assignantur: nam MS. Martyrol. Regina Suecia: In Africa Gajoli. MS. Centulense, sive S. Richarii: In Africa SS. Gajoli, Felicis, Nicephori, Claudiani. MS. Pragensis, Gajolæ, Felicis. MS. Labbeannum: Gajolæ, Ju-

lii, Casti, Soli. MS. Augustanum: Gajuli, Emeterii, D Julii, Casti. Aquisgranense MS. Gajoli, Julii, Casti. Apud Grevenum additur Soli. *Hactenus antiquiora Martyrologia: e quibus hac diversitas vocabulorum advertenda. Gajola etiam dicitur Cajola: Gajolus & Gajulus: Emeterus bis positus, Hemeterus, Meterus, Emeterius, Emeritus & Emerita: Celedonius, Celedonus, Cellidonius & Ecclidonius: Sabinianus, Savinianus & Sabianianus, Sabianus, Sabimana: Galogorus & Calogorus: Phocius, Focius, & Fovus. Item Nomina Basili & Soli conflat in unum Basilifoli, vitio amanuensium. Coluntur hoc die SS. Emeterius & Celedonius Martyres Calagurri in Hispania: qui ne forsitan sint hic relati, tres in titulo omisimus.*

3 Galestinus unum hoc encomio celebrat: In Africa S. Lucii Episcopi & Martyris, qui Valeriano Imperatore pro Christi gloria necatus, insigniter coronatur. Ferrarius in Catalogo describit Galestinum, qui illius Lucii non meminit in Notationibus: hinc quorsum in silentio aliorum cum Episcopum dicat & Valeriano Imperatore passum, non liquet. Referuntur hoc isidem die Marinus & Asterius Cæsarea in Palæstina coronati, E forsitan ad hunc diem relati, quo coluntur ejusdem nominis Martyres Afri, quod illorum dies natalis ignotus foret, nullam diei mentionem faciente Eusebio, qui de illis agit. Græci Asterium colunt vii Augusti; nusquam quod sciamus, Marinum: & in Martyrologio S. Hieronymi inter utrumque septem alii Martyres interponuntur, quod monuisse sufficit.

DE SS. EMEThERIO ET CELEDONIO MARTYRIBUS CALAGURI IN HISPANIA

Commentarius prævius.

1 Calaguris, antiqua Vasconum urbs, a Tito Livio, Julio Casare, Valerio Maximo, Plinio, aliisque memorata, Paulino ad Ausonium montana dicta, sita in monte ad Ileri amnis radices, Fibularia quæque appellata. Altera quippe a Plinio statuitur Calaguris prope Oseam urbem inter Nasceicos populos, Nascica, seu Julia Nascica, in antiquis nummis cognominata, cujus hodie ne vestigia quidem superesse traduntur. Prior etiamnum urbs celebris ab antiquis temporibus Sede Episcopali exornata, nostro ævo Calahorra nuncupata, & Castella veteris regno attributa. Fidissimos cives Calaguritanos agnoverunt Romani & laudaverunt, ac digniorem ibidem fidelitatem Deo præstiterunt duo fratres Emetherius & Celedonius, e militibus Cæsareanis illustres Christi Martyres: quorum venerationi dies iii Martii est sacra-

2 Acta martyrii ab auctoribus coævis consignata scripto fuerunt: qua rabie ac vi tyrannorum perisse deplorat Anselmus Prudentius Clemens, cujus diligentia debemus omnem horum Martyrum notitiam. Edidit hic inter alia, circa annum cccc elaborata, illustre poema de Emetherio & Celedonio Martyribus, ac primum hymnum inscribit hisce Martyribus Emeterio & Celedonio Calaguritanis: quem cum MSS. collatum primo loco damus. Fuisse Prudentium natione Hispanum ortu Calaguritanum, tradit Athanasius Lobera in Historia Legionensi cap. 25. Et ipse Prudentius in hoc hymno illam urbem nostrum oppidum appellat, ac primo loco horum Martyrum certamen proponit, quibus subdit laudes S. Laurentii Hispani Archilevite, S. Eulalia Virginis Lusitana, decem & octo Martyrum Cæsarengianorum, S. Vincemii Cæsarengiani, SS. Eruenosi Episcopi Tarracensis, Angurii & Enlogii Diaconorum.

3 Prudentio subjungimus illustre horum Martyrum encomium a S. Gregorio Episcopo Turonensi libro 1 de Gloria Martyrum cap. 93 insertum: ubi dicta sua probat allatis aliquot versibus ex hymno illo Prudentii. Tercio loco damus aliqua Acta soluta oratione conscripta, qua reperimus in antiquo MS. codice bibliotheca illustris monasterii S. Maximini prope Trevirim: Qua eadem Acta edidit ad hunc diem in Martyrologio Hispanico Tamajus Salazar e tribus MSS. codicibus Toletano Montis-Sion, Segobiensi & Asturicensi. Magna eorumdem Actorum pars extat in Breviario Burgeni edito anno MDII, & in octo distribuitur lectiones, unica de Evangelio cum hujus expositione interjecta. Quarto loco damus aliud Vita Martyrum horum compendium, quod Roma descripsimus in bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii ex MSS. libris a P. Antonio Gallonio collectis, qui annotarat summissum esse ex Ecclesiasticis tabulis Ecclesiæ Burgenis Castellæ veteris.

4 Antiquam horum Martyrum apud Calaguritanos venerationem indicat ante memoratus Prudentius in Hymno de Sanctis hisce Martyribus, quo etiam olim usam fuisse Ecclesiam Gothicam, asserit Tamajus Salazar patere ex Breviario Isidoriano. additque S. Isidorum in Benedictione Officii SS. Emeterii & Celidonii in Breviario hanc Orationem tradidisse. Omnipotens Deus, ad quem beatissimi Emetherius & Celidonius Martyres ob confessionis fideique signaculum, orarium atque annulum calis subvehenda miserunt, conservet vos utroque munere gratiarum. Amen. Ut per vos & fidei & confessionis virtute pollentes, æterni celestis patriæ habeamini cives, quorum hodie geminum festum celebratis ovantes. Amen. Quo sicut alumna plebs de eorum gemina susceptione corporum gratulatur, sic tota Ecclesia eorum se tueri ac defendi pa-

troci-

A trociniis gratuletur. Amen. Hanc eandem Benedictionem inscripsit suo Commentario ad Dextri Chronicon pag. 314 Franciscus Bivarinus, admirans horum Martyrum nomina non fuisse huic Chronico adscripta, imo suspicans transcribentium incuriam omisit. Eorundem venerationem representant Adissale mixtum, dictum Muzarabum, item Breviarium, cum illo secundum regulam B. Isidori, excusa Toleti anno MD, & MDII, & MDLI. In Breviario Eborensi excuso anno MDLXIII extant 1x Lectiones de eorum Vita.

5 Non minus horum Martyrum veneratio inscripta est aliis fastis Ecclesiasticis. Certe quæ extant sub nomine S. Hieronymi Martyrologia antiquissima, etiam horum nomina habent sed aliorum Martyrum nominibus immista, addita voce Calogori, seu Galogori, velut alienius Sancti, quem ita Indici adscripsit Lucas Dacherius ad Martyrologium S. Hieronymi a se Parisiis editum, in quo Martyribus Afris, Gajola & Felici adduntur Emerita, Cellidoni & aliis duobus interpositis, Galogori item Emeriti & alio interposito item Ecledoni: verum tres ultimi in codice antiquo ante mille fere annos conscripto, melius conjunguntur: Calagori Meteri, Celedoni, & Emeriti correctius etiam legitur in MS. Lucensi ejusdem S. Hieronymi, quos ex classe Martyrum Afrorum ibidem expunximus. Apud verum Bedam vacat hic dies, quem supplevit Florus his verbis: SS. Emetherii & Cheledonii & Calaguri Mart. quod in Martyrologio a Rosvoldo ita emendatur apud Calagurrim Martyri coronatorum. In MS. Augustano miscetur aliis Martyribus Emeterius, ac dein additur: Natalis SS. Eucherii & Celedonii. At correctius exprimentur in MSS. Romanis, altero Archivii S. Petri, altero bibliotheca Vaticana; uti & in MSS. Casinensi, Parisiensi & Trevirensi: Eodem die natalis SS. Emetherii & Celedonii. Additur in ultimo in Hispania, in altero Calcu corrupte pro Calagurri. De his aliisque hos versus fecit VVandelbertus.

Quinas Magra pio Nonas defendit amore,
His & Emetherius, Chelidonius atque Marinus
Alteriusque micant effuso sanguine clari.

6 Alia Martyrologia consentiunt cum Actis tertio & quarto loco dandis. ita Usuardus: Eodem die natalis SS. Emetherii & Celedonii, qui primum apud Legionensem Gallicæ civitatem milites, exurgente persecutionis procella, pro confessione nominis Christi plurimis afflicti tormentis, Calagurrim usque perducti, acque ibi martyrio coronati sunt. Apud Adonem, Nockerum & Beadam excusum adduntur verba Gregorii Turonensis de annulo & orario in celos evectis, infra danda, & supra in Benedictione S. Isidori indicata. Usuardo consentit Martyrologium Romanum: & verbis magis immutatis Maurolycus.

7 Festum illorum solenni cultu apud monachos Lege- rientes Kalendis Martiis peragi infra dicemus, quo die Galesinius, Calagurri in Hispania, inquit, sanctorum Martyrum Hemiterii & Chelidonii: quorum præclarum certamen, sempiternæ gloriæ consecratum, singulari hymno a Prudentio celebratur. Iterum hoc 111 Martii: Calagurri Senatorum, Hemiterii & Chalendonii, quorum supra Kalendis item commemoratio facta est. Ubi vox Senatorum redundat. Ita in Hagiologio Franco-Gallia Philippi Labbei vocantur Cantherius & Celedonius, sicut etiam in Martyrologio MS. Abbatis Gallione pro Legionensi Gallicæ urbe legitur Lingonensis Gallicæ civitas: ceterum cum Usuardo convenit, e quo & corrigi debet. Tamajus Salazar hoc eos elogio honorat in Martyrologio Hispanico: Apud Calagurrim Hispaniæ SS. Emetherii & Celedonii Martyrum, qui Beatorum Marcelli & Nonnæ filicum essent, & Trajanicæ legionis milites, apud Legionem urbem, cujus erant cives & municipes, pro fide & Christi nomine comprehensi, & cruciatibus afflicti, post Calagurrim Fibulariam adlati, tandem caelestes milites sunt laureola victoriæ martyrio sublimati. Hæc ibi.

7 Nonnulla hic relata indigent aliqua inquisitione. Fuit Toms I.

rant hi Sancti etiam a Prudentio fratres habiti, & milites D
Cæsaris vexilla secuti. Eisdem Legionarios fuisse milites fama prodit in Actis MSS. Additur in Actis Breviarii Eborensis, Ex ea legione, in qua eorum pater Centurio erat S. Marcellus Martyr: quem ex Centurionibus legionis Trajanæ fuisse habent antiquæ Acta hujus ad xxx Octobris, etiam edita a Baronio in Annal. Eccl. ad an. 298. Quibus relatis addit hic num. 9. Porro ejusdem Marcelli triumpho fuerunt quoque participes illius filii numero xii, Claudius, Lupercus, Victorius, Facundus, Primitivus, Hemeterius, Chelidonius, Faustus, Januarius, Martialis, Servandus & Germanus, qui omnes pro Christi confessione idem subeuntes certamen, eadem quoque sunt corona martyrii insigniti. Hæc ibi Baronius. Ad Acta horum duorum Martyrum margini adscribit Tamajus Salazar addi in MS. Asturicensi eos esse fratres SS. i acundi & Primitivi. Coluntur hi xxvi 1 Novembris, ad quem diem horum Acta ex quinque diversis MSS. edidit idem Tamajus absque ulla mentione S. Marcelli parentis, præmittitque se illa adnectere ut filiationem S. Marcelli Centurionis incertam agnoscat eruditus. Ac eandem suam dissertationem concludit, asserendo eorum certamen consignari debere ad tempora Antonini Pii Imperatoris. Eodem modo Ambrosius Morales, citans a Baronio ad xxvi 1 Novembris, ostendit ex ipsorum Actis sub Marco Aurelio Antonino passos, nec filios esse potuisse S. Marcelli Centurionis. Huic subscribit Martinius de Roa de Sanctis Coranbensibus, neque admittit SS. Faustum, Januarium, Martialem haberi filios S. Marcelli Centurionis: nullam enim hujus rei memoriam fieri in antiquis Sanctoralibus aut Breviariis. At horum Martyrum Acta infra num. 4 habent, neminem alium illius temporis Martyrem inveniri. Auctor videlicet illorum, facta tanta inquisitione, nescivit vel famam esse de patre & decem fratribus Martyribus: imo non credidit in atrocissima per Hispaniam persecutione illos martyrio affectos esse: ac consequenter, quod in ultimis Actis legitur, ortum, natale solum & tempus Martyrii penitus obliteratum incompertumque esse. Traduntur in urbe Legionensi militasse: non tamen cives & municipales fuisse. Cui eos ibidem etiamnum officio Ecclesiastico sub ritu duplici, uti & in Burgeni diocesi, asseritur in Ordine recitandi divinum officium. Non tamen Legione tormenta ulla passos facetur Morales lib. 10 cap. 21, & alii post eum: sed cum addissent Calagurri lanienam Christianorum exerceri, sua sponte, ardore incensos subeundi martyrii eo concessisse.

8 Agunt de eisdem Sanctis plurimi Scriptores Hispani, citati a Tamajo Salazar, quos plerisque habemus & legimus: nonnullos ut S. Eulogium, Marinum Siculum aliosque in Notis allegamus: de aliquibus infra atturi in tractatu de Translatione corporum. Quam scripsit historiam horum Martyrum Salvator Fons, necdum vidimus.

ACTA MARTYRII

auctore Aurelio Prudentio: hymn. Peristeph.

1 Scripta sunt celo duorum Martyrum vocabula:
Aureis, quæ Christus illic annotavit, litteris
Sanguinis notis & idem scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem terra libera stemmate.
Hic locus dignus tenendis ossibus visus Deo:
Qui beatorum pudicus esset hospes corporum:
Hic calentes hausit undas eade tinctus duplici.
Illicit cruore sancto nunc arenas incolæ
Confrequentant, obsecrantes voce, votis, munere.
Exteri nec non & orbis hic colonus advenit,
Fama nam terras in omnes præcucurrit proditrix.
Hic Patronos esse mundi quos precantes ambient.
Nemo puras hic rogando frustra congestit preces.
Lætus hinc tergis revertit supplicator fletibus,
Omne quod justum poposcit, impetratum sentiens.

V

2 Tanta

non addu-
tur patre S.
Marcello
Quamvis
ut Martyr
progenitus:

E

quoque in
persecutione
Utriusque
occulsi.

columnæ
salutis ripæ
Legionæ.

De his variis
quæ 2

F

Horum
Martyrum
nomina ab
ealo scriptas

corpora in
Hispania
clarant mi-
raculis 3

A 2 Tanta pro nostris periculis eura susfragantium est :
Non sinant inane ut ullus voce murmur fuderit.

*ipf. Christum
mari,*

Audiant, statimque ad aurem Regis æterni ferunt.

Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt :

Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant.

Nil suis bonus negavit Christus unquam testibus ;

Testibus, quos nec catenæ, dira nec mors terruit,

*hæc est ab
Martyrum.*

Unicum Deum faceri sanguinis dispendio :

Sanguinis sed tale damnum lux rependit longior.

Hoc genus mortis decorum est : hoc probis dignum viris,

Membra morbis excedenda, tæta venis languidis,

Hostico donare ferro, morte & hostem vincere.

Pulchra res, ictum sub ense persecutoris pati :

Nobilis per vulnus amplum porta iustis panditur.

Luxa mens in fonte rubro sede cordis exilit.

*pro militis
jocundis,*

3 Nec rudem crudi laboris ante vitam duxerant

Milites : quos ad perenne cingulum Christus vocat.

Sueta virtus bello & armis, militat sacrariis.

Cæsaris vexilla relinquunt, eligunt signum Crucis.

Proque ventosis draconum, quos gerebant, palliis,

Præferunt insigne lignum, quod draconem subdidit.

*Christi co-
mitem ali-
quis*

Vile censent, expeditis ferre dextris spicula,

Machinis murum ferire, castra solis cingere,

B Impias manus cruentis inquinare stragibus.

*idolis hæc
pocuntur*

4 Forte tunc atrox secundos Israël posteros

Ductor aulae mundialis ire ad aram jusserat,

Idolis litare nigris, esse Christi defugas.

Liberam succincta ferro pestis urgebat fidem.

Illa virgas & secures, & biseulcas ungulas

Ultero fortis expetebat, Christi amore interrita.

Carcet illigata duris colla bovis impedit.

*formis
conscriptis,*

Barbaras forum per omne tortor exercet manus.

Veritas crimen putatur, vox fidelis plectitur.

Tunc & ense cæsa virtus triste percussit solum,

Et rogis ingesta mæstis ore flammæ sorbuit.

Dulce tunc iustis cremari, dulce ferrum perpeti.

*maunt an-
ternis*

5 Hic duorum cara fratrum convalescunt pectora ;

Fida quos per omne tempus junxerat sodalitas.

Stant parati ferre quicquid fors tulisset ultima :

Seu foret præbenda cervix ad bipennem publicam,

Verberum post vim crepantum, post catastas igneas ;

*et res an-
re serventur*

Sive paradis offerendum pectus aut leonibus.

Nosne Christo procreati, Mammonæ dicabimur,

Et Dei formam gerentes, serviemus seculo ?

Absit, ut cælestis ignis se tenebris misceat.

•

C Sit satis, quod capta primo vita sub chirographo,

Debitum persolvit omne, functa rebus Cæsaris.

Tempus est Deo rependi, quicquid est proprium Dei.

Ite signorum Magistri, & vos Tribuni aulicæ :

Aureos auferte torques, sauciorum præmia.

Clara nos hinc Angelorum jam vocant stipendia.

Christus illic candidatis præsidet cohortibus,

Et throno regnans ab alto, damnat infames deos,

Vosque qui ridenda vobis monstra divos fingitis.

•

6 Hæc loquentes, obruuntur mille pœnis Martyres.

Nexibus manus utraque flexus involvit rigor,

Et chalybs attrita colla gravibus ambit circulis.

O vetustatis silentis obsoleta oblivio !

Invidentur ista nobis : fama & ipsa exstinguitur.

Chartulas blasphemus olim nam satellites abstulit :

•

Ne tenacibus libellis erudita secula,

Ordinem, tempus, modumque passionis prodicium

Dulcibus linguis per aures posteriorum spargerent.

Hoc tamen solum vetusta subtrahunt silentia,

Jugibus longum catenis an capillum paverint,

Quo viros dolore tortor, quæve pœna ornaverit.

•

7 Illa laus occulta non est, nec senescit tempore,

Missæ quod sursum per auras evolarunt munera,

Quæ viam patere cæli præmicando ostenderent.

Illius fidem figurans, nube fertur annulus :

Hic sui dat pignus oris (ut ferunt) orarium.

Quæ superno rapta flatu lucis intrant intimum :

Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur.

Ac diu visum sequacem textilis candor fugit.

Subvehuntur usque in astra, nec videntur amplius.

8 Vidit hoc conventus adstans, ipse vidit carnifex,

Et manum repressit hærens, ac stupore oppalluit :

Sed tamen peregit ictum ne periret gloria.

Jamne credis bruta quondam Vasconum Gentilitas,

Quam sacrum crudelis error immolarit sanguinem ?

Credis in Deum relatos hostiarum spiritus ?

9 Cerne, quam palam feroces hic domantur da-

mones,

Qui lupino capta rictu devorant præcordia,

Strangulant mentes & ipsas, seque miscent sensibus.

Tunc suo jam plenus hoste sistitur furens homo,

Spumeas afflans salivas, cruda torquens lumina,

Expiandus quæstione non suorum criminum.

Audias, nec tortor adstat, ejulatus debiles.

Scinditur per flagra corpus, nec flagellum cernitur.

Crescit & suspensus ipse vinculis latentibus.

His modis spurcum latronem Martyrum virtus quatit :

Hæc coercet, torquet, urit, hæc catenas incutit.

Prædo vexatus relictis se medullis exiit.

Linguit illæsam rapinam, faucibus siccis fugit :

Ungue ab imo usque ad capillum salva reddit omnia.

Confitens ardere sese, nam gehennæ est incola.

10 Quid loquar purgata longis alba morbis cor-

pora,

Algidus cum decolores horror artus concutit ?

Hic tumor vultum relinquit, hic color verus redit.

Hoc bonum Salvator ipse, quo fruamur, præstitit,

Martyrum cum membra nostro consecravimus oppido,

Sospitant quæ nunc colonos, quos liberus alluit.

State nunc hymnistæ matres pro receptis parvulis ;

Conjugum salute lata vox maritarum strepat :

Sit dies hæc festa nobis, sit sacratum gaudium.

ELOGIUM

per S. GREGOR. TURONEN.

C Alagurris urbs Hispaniæ Hemeterium Chelido-

niumque Martyres gestat, quæ sæpe ab co-

rum virtute miracula cernendo, diversorum agricu-

linum medicamina capit. Hi etenim Martyres a

persecutore comprehensi, atque ad supplicium rapti,

dum diversis panis afficerentur, ob divini nominis

confessionem, excepta ultimæ damnationis sententia,

deducuntur ad decollandum. Cumque eorum capita

hætor incideret, miraculum populis magnum appa-

ruit. Nam unius annulus, orariumque alterius,

nube susceptum est, & in cælis evectum viderunt.

Hæc omnes qui aderant, usquequo acies oculorum

intendere potuit, fulgorem scilicet auri, candorem-

que lintei, suspectu sequebantur attoniti. Præbet

hujus rei testimonium Aurelius Clemens in libro

Coronarum his versibus, dicens :

Illæ laus occulta non est, nec senescit tempore,

Missæ quod sursum per auras evolarunt munera.

Quæ viam patere cæli præmicando ostenderent.

Illius fidem figurans, nube fertur annulus :

Hic sui dat pignus oris, ut ferunt orarium :

Quæ superno rapta flatu lucis intrant intimum.

Per poli liquentis axem fulgor auri absconditur,

Ac diu visum sequacem textilis candor fugit :

Subvehuntur usque in astra, nec videntur amplius.

ACTA

A C T A A L I A

ex variis MSS.

ET si priscarum antiquitatem passionum, quibus sunt beati Martyres Emetherius & Celedonius consecrati, gestorumque fidem velamen oblitterata oblivionis obducatur; tamen, quia insigne vivax meritum, ipso suo silentio proclamandum; nec debet latere nec potest, in auctorum vicem laus celebrata succedat: quæ, etsi mensuram cælestis gloriæ sui dignitate non implet, contra invidiam tamen illorum temporum taciturnitatem annum munus votis solennibus expleat. Quod, quia innumeris exemplis de comprobata eorum dignatione præsumptum est, ut officia obsequentis inciperent, quod laudantis merita æquare non possent; famulatus iste non in verbis æstimandus est, sed in votis. Major est enim, quodammodo impossibilitatis effectus, quia cessat in amore iudicium, & veracundia suæ prodiga semper est, ac profusa dilectio: quæ posse non cogitat, dum velle compensat. **A** Pro plenitudine conatus habeatur, & sit ausum fuisse perfectio, dum asserentis infirmitas latet sub materia dignitatum: & quod non potest laudans assequi, non sibi veretur adscribi, ac sic sermonem securus aggreditur, qui ipsius sermonis magnitudine, quam prædicaturus est, excusatur. Nec sic omnis historiarum series invidiam abolevit oblivionem: sed per ætatis ordinem revirescens famæ vivax portio pullulavit, ut facile possit intelligi exinde quod proditur, quam sit magnificum quod celatur. Exequendus est igitur ordo rumoris & laudis admiranda narratio: ut quod *c* in habitu sermo non implet, in veritate fabula subministret.

2 Legionarios fuisse milites Emetherium & Celedonium fama est, atque ibidem secularibus primum stipendiis militasse, *d* ubi nunc signat *e* oppidum appellatio antiqua castrorum. Et cum *f* adhuc Gallæcia cum Tarraconensi provincia sociata, Hispaniæ Citerioris haberetur, feralis clangor *g* classici gentilis innotuit, qui observantiam nominis Christiani rabida persecutione vexaret. Ecce hic nos fama delituit, & pressa insignium factorum gloria conticescit: sed ipsa sibi decepta probatur oblivio, dum credentium peccatoribus fides inserit, quod audientium auribus taciturnitas abnegavit. Seu igitur antea vitæ operibus proditi, quia Principi omnium Deo etiam in castris secularibus militaverunt, sive repentino sancti Spiritus ardore succensi, postis armis mundi, ad hoc prælium cucurrerunt; in utroque felices, in utroque gloriosi: qui aut Dominum a principio sunt secuti, aut a Deo quo insperata præmia mererentur, sunt *b* electi. Sed unde hunc fuisse passionis locum, cum ab hoc Legionensis civitas longis distet spatiis, suspicamur? Attractosne huc credamus, an sponte venisse? Conjecturam sensus in utrumque mittamus, ut ubique præclarum & sublime cernamus insigne. Pone hinc procellam persecutionis, in fidei naufragia tumescens: ad desiderium florentis palmæ perlati sunt, rumoribus excitati. Inter primas utique dignitates regnorum cælestium sunt ponendi, qui ad passionem venerunt non quaesiti. Excellentis voti est inter tormenta proficere, ubi non est crimen latuisse.

3 Sic, credo *i* alter alterum affatus est: Diu est, frater carissime, quod in his vanis huius seculi stipendiis militamus, ubi missio tantum otiosa brevissimo caduci temporis sine conclusa est. Sequamur ergo nunc veri Regis signa victoricia. Ecce nunc imminet bellum fidei, in quo inest occasio nobis augendi ordinem militandi. Veteranos mundi tirocinium cæle-

Tomas I.

ste suscipiat: rejectis mortalibus telis, sumat arma divina, quæ in conflictibus non paveſcant, nec infirmis mucronibus infracta dissolvantur. Fortius continuo nos sentiemus esse munitos; cum & signiferi nominis elata vexilla in hostem, qui a nobis vincendus est, inferentur. Firmet pectus intrepidum contexta opere fidei lorica virtutum: operiat vulnorum loca opposita spei custode impenetrabili fiducia. Accollant conungalæ adherentis invicem caritatis erecta fastigia: seriat ubique hostem missilibus suis vibrata confessio. Hæc sunt munimina sempiterna, hæc vere dilapsa de cælo, pravo interpretata errore gentilitatis, ancilia. Et hæc quidem dicente uno; quid tam diu adhuc cunctaretur, sese alius increpavit, hæc referens: Mene dubitas, frater, summis rebus adhibere consortem? Sic tibi antea sociate sum cognitus, ut ad cælestem gloriam videar persuadendus? Quin imo disruptis fabulis, probemus hoc factis, & latentem fidei hostem, ubicumque fuerit, inquiramus. Ardeat animus iter aggredi. Lentæ etenim quodammodo credulitatis est exhiberi.

4 Sed quia eos hæcenus sponte huc advenisse tractavimus, non existimemus attractos. Unde in castris secularibus militantes non idonei visi sunt esse Martyrio, nisi prioris vitæ proderentur exemplo. Et quidem ultimam sententiæ sortem, ibidem potuerant excipere comprehensi; nisi propter constantiam passionis, longioribus suppliciis putassent eos posse superari. Apparent eorum virtutum præclara tamdiu merita, quibus tam differuntur extrema: quotiens, credo, per tantos circuitus civitatum, sæviente circa eos persecutione, sunt recurſa tormenta, iterata vulnorum viæ, & in augmentum doloris sæpius dilata sententia, ut repararet insaniam carnicum obductio cicatricum. Quotiens, gravius institit torquere parcendo, sanitas indulta suppliciis, ut in cruciatibus excreſceret, quod in cruciatione cessaret? Quanta tormentorum genera excogitavit carnifex & ingeniosa crudelitas, ut in corpore totiens lacerato, locum pænæ novitas inveniret? Quotiens ergo flammis ungulæ, quotiens ungulis flammæ succedere, ut & illæ hiantes cruorum vias excluderent, & istæ præstas vulnorum notas reseccarent? Uno modo possumus cuncta invenire, quod nihil non a sæviente mali patitur, qui tam diu confrensus reservatur. Illud quo loco ponendum est, quod temporis illius nemo Martyr alius invenitur? Quantum tunc credimus ad iram persecutoris adjectum, quod hi tantum, cunctis Deum negantibus, consentunt? Quantis in eos furoris stimulis Gentilitas incumbit, in quibus putavit pertinaciam quod resistunt? Non per multos crudelitas spargitur, nec intentio plurimorum pœnis satiata lassatur. Duo sustinent quidquid populis præparatum est. Nemo potest majori vi quæſtionis incumbere, quam qui vinci se a paucis existimat non debere. Quas fuisse credimus inter hæc tanta supplicia constantissimorum Martyrum voces, quæ cælestium signa virtutum, cum tractos per carceres, per tam prolixa tempora, non custodiæ squallor afficeret, non macies deponeret, non pallor sædaret, non dolor sensus affligeret, sed interrita facies & decora, cassam rabidi furoris insaniam inter exquisita membrorum tormenta irrideret? Quotiens inter urgentes minas ex fiducia consentientium, vox cælestis adhortationis audita est? Quotiens adhibentibus licitoribus faces, ignis testificans vim lucis divinæ exclauit?

5 Intelligi sine dubio potest, quanta mirabilia illa tempestate sunt facta, quorum prodi in posterum gesta Gentilis expavit invidia. Reor quippe secreta ad socios suos Iudicem illius temporis sic esse locutum: Audite satellites mei: Vidimus ipsi ineffanda miracula; & quamvis credere nolimus, horruimus. Accipimus

V 2

cepimus

A cepimus auribus nostris constantium linguarum contumeliosa convicia. Adspeximus fortiores fuisse tortos tortoribus, & quamvis edictis Principum nostrorum in eorum tormenta ferremur, cum publico tamen crudelitatis rubore cessavimus. Lucremur saltem irrisum temporis post futuri. Nulla hoc ætas legat, volumina nulla conservent, ne Christiana fides tali unquam armetur exemplo nec Dei sui gloriam tam clara virtute magnificent. Habeat aliquod persecutio nostra lucrum, si hæc acta consumat incendium.

6 Quid tibi prodest malitia tua stulta & vecors gentilitas? Noluisti nos scire quod credimus. Manet incorrupta fides sensuum, et memoria chartarum est sepulta: Deum qui cepit nosse, scit cuncta semper potuisse. Illud sane quod post datam sententiam capitalem, visus vulgi plaudentis excepit, subtrahere fraus inimica non valuit. Perunt namque ad consummandam victoriam locum cunctes prævia futuri muneris ad cælum signa misisse: ab uno *n* orarium, ab alio annulum obsequenti ætheri datum fuisse: victoriæque munera non juxta specierum iugmata æstimata vilitate, præcella Domini & sedes statu portante suscepit, archabonis gemini præmissa secula libenter amplexa; unum quod esset fidei signum, aliud favoris indicium. Quæ in conspectu omnium circumstantium volubili aeris motu suscepta, tamdiu cunctis mirantibus in sublime sublevata sunt, donec penitus humanis visibus non apparerent.

7 Salvete Christi milites, salvete par nobile: & hæc honoris debiti festa solenni læticia chorus cælestis invitet. Hanc ergo diem *o* Getulus exul celebrare numquam votis strenuis impediret, si aut consortio hominum non esset destituta solitudo, aut quod solitudine pejus est, circumfusa barbaries. Hoc est quod se vultu auferre non potuit inimicus, quod sacrorum titulos corporum & adorandi sanguinis impressa vestigia, hic ubi se vicisse arbitratus est, consecravit. Et quidem hæc omnia luculentis aliorum sermonibus adornanda sacrosancti Dei testes eloquentissimis hominum oribus inspirassent; nisi quamlibet humilem oblationem parvi muneris reservassent obsequiis sacerdotis; auxiliante Deo Patre cum Jesu Christo, Filio suo, qui vivit & regnat in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum, Amen.

a MS. S. Maximini, professio. *b* Idem populavit.

c Tamajus, inhibitus.

d Addit MS. Asurie. fratres SS. Pacundi & Primitivi, quod de re supra quæsitum.

e Legionem urbem indicat, nunc regni caput, quo Regum Sedes Ordo translata. De ejus urbis antiquitate agit Lobera cap. 1 Historia Legionensis.

f Pertur tempore Hadriani Imp. Tarracensis provincia, utpote amplior, distincta in Tarracensem, Carthaginensem & Galliciam; sub hac autem continebatur præter alia, regio Legionensis, qua deinde Regni titulo ornata.

g MS. Asurie. erroris. *h* MS. Segob. vocati.

i MSS. Asurie. & Segobienfis: Emeterius Celedonium fratrem suum.

k Tamajus, signifer Crucis.

l Citat hunc locum S. Eulogius Cordubensis lib. 1 Memorialis SS. cap. 14, ita scribens: Sic nimirum beati Martyres Emeterius & Celedonius, cum tradere pro Domino animas anhelerent, tali sese invicem ad passionem astantes hortatu impellunt: Periat ubique hostem missilibus suis vibrata confessio, & latentem fidei inimicum, ubicunque fuerit, inquiramus. L. Marinus Siculus eadem citat, & ab S. Gregorio scripta hæc Acta censet. Stylus repugnat: Sunt tamen antiquissima, ut restat animadvertit Ambrosius Moralis ad citatum S. Eulogii locum, ipsaque addit: Et olim profecto sancta Toletana Ecclesia hanc ipsam historiam in Matutinis legere consueverat, & nonnullæ hodie per Hispaniam legunt.

m Ita representatur vetusti codicis scripturam libris, consulo sepius iteratam hic a Librario: quod argumentum est, ex primo scriptore haustum, qui Stylum suum conditorum in elegantia volueris veteribus Grammaticis in eo vocabulo, uti & quod correspondet totiens, unice probata & usurpata; secus atque in aliis numeralibus adverbis, quæ sine ti offeruntur, ut decies, centies, milies.

n Quærit variis significatibus: subinde vestigia Episcopi-

palis, quam vulgo roquetum vocant, indicant; ut in Vita S. Fulgentii 1 Januarii cap. 15 num. 38 videri potest. S. Gregorius lib. 6 cap. 191 pro communi veste limba usurpat. Sapius pro limbo, quod ori admoveatur, accipitur. Ita S. Ambrosius de fide resurrectionis: Et facies ejus (Lazari) oratio colligata erat. Et hoc potissimum modo hic accipi videtur.

o Apud Tamajum hæc taliter offeruntur ex MSS. Hispanicis: Hanc ergo diem Getulos insulis ritibus servientes, celebrare numquam votis annuis aliquid impediret: Si aut consortio hominum non esset destituta solitudo, aut, quod solitudine pejus est, circumfusa barbaries. Resinemur lætitionem codicis S. Maximini, cujus hic esse sensus videtur: Si apud remotos Africa terra homines, nullius certi loci inquilinos, sed semper vagos, quæque suis in sedibus exules vel percepta visu hæc essent, vel rumore audita, nihil obstatum, quin eorum memoria anniverariis caremoniis plausibusque celebraretur. Sive remisso ejusmodi, quæ permovere quantivis incultas gentes queat. Neque enim per Getulos intelligi posse videntur, qui feraci jugo pressam multis seculis Hispaniam tenuerunt Mauri, sponte exules, id est, alienis incubantes. Nam antiquiora eorum in Hispaniam irruptione, quæ anno 714 contigit esse Acta hæc videntur: neque illa, quo tempore Mauri dominabantur, illic fuisse ita hominum consortio destituta solitudo, quæ aliquam harum rerum notitiam ad eos pervenire non pateretur; cum præsertim plurimi inter eos habitarent in provinciis plerisque Christiani, uti & ipse S. Eulogius, qui hæc Acta in suis scriptis citavit.

ALIUD COMPENDIUM

Ex Ecclesia Burgensis, Castella-veteris Metropolis, Ecclesiasticis Tabulis.

Nostrorum nonnulla incuria, sed Ethnicorum summo scelere & malitia factum est, ut Emetherii & Celedonii fratrum, Martyrum præstantissimorum, ortus nataleque solum, tum etiam tempus Martyrii, generaue tormentorum (quæ memoria, a patribus in filios derivata, tenet fuisse atrocissima) penitus oblitterata incomperataque sint. Quippe Consulem illum, a quo martyrio sunt affecti, constantiam eorum miraculaque admiratum, constat ad consilium retulisse, pertinere ad deorum suorum majestatem, ut Martyrum tam insignium præconia stupendaque miracula perpetuo a silentio obruerentur, ne contemptis Gentilium simulacris, Christus ubique prædicaretur & ab omnibus Christus veneretur.

Quare paucula nobis vestigia supersunt, quæ pii Scriptores memoriarum postea tradiderunt: Legionarios scilicet fuisse milites Emetherium & Celedonium, atque in Hispania sub Consule Romano stipendia fecisse, conjectura percipitur: quin etiam Legionem Hispaniæ urbem, a legione in qua hi Martyres militaverunt, nomen traxisse: ut, quæ longam ibi mansionem habuerit, principium & veluti seminarium dederit urbi. Quamvis sint, qui dicant a Leovigildo Gothorum Rege nomen inditum fuisse.

Illud etiam non potuit hominum e memoria excidere: mutuis cohortationibus sanctos Martyres se animasse (nam utriusque exstat oratio) ad deferendam Romanorum militiam, Christiue victoriciæ signa sequenda. Ceterum postquam se Christianos esse professi sunt, atque Calagurium civitatem deportati, cum multis diebus sint in vinculis detenti, quibus tormentis fuerint exercuciati, quibus miraculis Consulem ipsosque tortores attonitos reddiderint, maxima Consulis solertia cautum & curatum est, ne in vulgus prodiret. Sed improborum malitia occultare non valuit, quod in eorum martyrio admiratione maxima celebratur. Nam cum ad supplicium traherentur, capite mox plectendi sancti Martyres signa non utique vulgaria dedere, quo illis esset truncatis capitibus demigrandum. Alter enim annulum projecit, alter orarium, quæ manibus eorum elapsa tanta sunt velocitate si-

ut

Acta Mart.
Ejus com.
Benedictus

Annulus
orarium
suo oculis
semper
dicitur

Cur paucula
de his acta.

Fuerunt
Legiones
militum

Acta hæc
citata a S.
Eulogio

Acta in offi-
cio Divino.

Calagurii
civitas

capitulum

secundum
S.

Aut videntibus cunctis calos momento temporis penetraverint, quorum corpora Calaguriz, Capita c vero in oppido de Sant Ander Collegiata Ecclesia Burgen- sis diocesis, summa hominum veneratione sepulta jacent.

a Hanc esse antiquam consuetudinem variorum Tyrannorum, ut gloriosa athletarum Christi in perseverandis quamplurimis tormentis constantia celebratur, sepius lector in hoc opere nostro reperiet. Apud Hispanos hunc etiam usum fuisse Aila S. Vincentii Martyris, xxii Januarii ex pluribus codicibus MSS. a nobis edita, clare indicant: in cujus exordio hac legitur Probabile satis est ad gloriam Vincentii Martyris, quod descriptis passionis ipsius gestis titulum invidit inimicus. Unde reddimus hinc plena relationem gestorum, quæ litterarum apicibus annotari Judex non immerito noluit, quia visum se erubescerebat audiri.

b Lobera libro de magnitudine Ecclesie & urbis Legionensis cap. 1 erudite de origine hujus urbis disserit, ac res solvit antiquam ibi urbem fuisse, Substantiam nomine, atque ex ejus ruina sub Trajano Imperatore novam a legione Romana excitatam, ac Legionem dictam: aliquot etiam, ut hic dicitur, nomen a Leovigildo Rege Gothorum inditum, asserere.

c Thomas de Trugillo hac ita exponit: Capita miraculose inventa sunt longo post temporis intervallo in quadam abbazia in Montanis. Certum enim esse putatur, quod periculose illuc pervenerunt per mare: & aliqua etiam monumenta restantur, quod oppidum illud vocatur Portus beati & gloriosi Emetherii. Eadem leguntur in Placito Sanctorum Alphonsi de Villegas, itemque apud Padillam, Garibayum, Loberam, Marietam, & alios.

DE RELIQUIIS ET MIRACULIS SS. EMETHERII & CELEDONII,

Commentarius historicus.

§ I Varia Depositiones & Translationes corporum.

Tamajus Salazar ad 111 Martii asserit esse perpetuam, licet piam, contentionem circa locum sepulchri seu depositionis sacrorum pignorum sanctorum Martyrum Emetherii & Celedonii: ac primo annotat in Legendariis MSS. Asturicensi & Segobienensi legi, post agonem consummatum in civitate Calagurritana, circa torrentem, qui dicitur Arenatum, ubi capitalem sententiam subierunt, fuisse eorum corpora sepulta. Addit Lobera cap. 2 & historia Legionensis, tempore persecutionis Gentilium occultata: ac fluvium Arenatum hodie adhuc appellari Arnedo, eique adjecit ditionem dici Vallem de Arnedo: e cujus nomine duo ibidem oppida Arnedo & Arnedillo Etymon traxisse creduntur. Inter hac aliud interjectum Herce dicitur, quo se oriundum profectur Lobera:

Cui addit cessante persecutione, sacra illa corpora fuisse detecta & publice manifestata. Conservari modo in ecclesia Cathedrali urbis Calagurritanæ, ac totius diocesis, seu vicinæ ditionis, præcipuos Patronos haberi, eorumque intercessione & meritis Divinam Majestatem magna & valde frequentia operari miracula. Festum eorum celebrari in omnibus Hispaniæ Ecclesiis, & in hac Calagurritana cum tanta solennitate & omnis generis letitia, ut non putetur dies ille aut cultu ullius Sancti superari, aut accessu paucorum Sanctorum adæquari.

In Ordine recitandi divinum officium pro anno xxxvi & xlvii hujus seculi præscribitur pro Calagurritanis sub ritu duplici prima classis sine octava ad 111 Martii, nulla facta eorum mentione ad xxxi Augusti, quo die Catalogo generalis Sanctorum illos inscripsit Ferrarius, ex Tabulis, ut ait, Ecclesiæ Calagurritanæ, quæ illos hac die uti præcipuos Patronos summo honore prosequitur. Forsan per Tabulas Calagurritanas intelligendus Marietta, qui lib. 2 de Sanctis Hispania cap. 2 & illud scripsit ideo fieri, quod 111 dies Martii ordinarie in tempus cadat Quadragesimale. Eodem illo xxxi die Augusti recitari de illis divinum officium tradit Gonz. Ilex Davila tomo 2 Theatri Ecclesiastici pag. 336, imo & corpora horum Martyrum Calaguri in Ecclesia Cathedrali adservari: ad quam eorum facta

Tomus I.

facta fortassis illo xxxi Augusti solennis aliqua Translatio.

2 Illud in diocesi Pampelonensi existit monasterium Legeriense, quod aliorum supra septuaginta habetur capit monasteriorum Ordinis Benedictini, de quo latissime agit Antonius Topes centuria 4 Chronici Benedictini ad annum Christi 840, & hanc a Priore loci sibi missam chartam ex archivo depromptam edidit: Ad gloriam omnipotentis Dei & honorem sanctorum Martyrum Emetherii & Celedonii, quorum sacra corpora in venerabili monasterio Legerensi longo tempore fuisse deposita, quibus temporibus successis ad propriam sui martyrii Calagurritanam urbem translatis, nihilominus portio magna reliquiarum ipsorum ibidem continetur: Addit ex relatione ejusdem Prioris, multa horum Martyrum ossa adservari in antiquissima arca, cui litteris Gothicis inauratis titulus hic inscriptus: EMETHERII ET CELEDONII. Ac festum horum celebrari Kalendis Martiis in isto monasterio summa solennitate, qua solent majora festa ejusdem Ordinis. Facta ibidem fuit quadam donatio ab illustri Domina Sancia Fortunione, Era Hispanica mxcvi, in cujus publico instrumento ista habentur: In honore sancti Salvatoris, duodecim Apostolorum, & S. Marcialis Episcopi, in honore S. Virili Abbatis & SS. Emetherii & Celedonii... quorum reliquie recondite sunt in Legerensi &c. Reliquia latent, quæ scilicet occasione, & quibus annis hac sacra corpora aut ad dictum Legeriense monasterium delata fuerint, aut ibidem adservata, aut demum Calagurim reportata.

3 Prudentius, Gregorius Turonensis, & qui Aila Martyrii eorum scripserunt, suis singulis temporibus hac pignora Calaguri adscribunt. Successere Maurorum persecutiones: & hi diu tenuerunt Calagurim: quam illis eripuit anno mclv Rex Navarra Garcias vi, propitio Dei numine, ad patrocinio cum S. Emiliani Presbyteri Turiasomensis, qui illo tempore, ut Davila tradit, visus oppugnasse Mauras; tum Martyrum Emetherii & Celedonii, quod Rex operaret recuperare campos, arenas ac flumen sanguine horum athletarum irrigata, & expugnare illam urbem, in cujus ecclesia Cathedrali, ab horum Martyrii temporibus constituta, deposita essent illorum corpora, quæ fuerant & omnium erant pro fidissimo illius presidio. Illorum ergo fretus patrocinio Rex Garcias hoc 111 Martii, die hisce Martyribus sacro, illud feliciter peregit, ipsamque Mauris urbem ereptam Christi cultui restituit. Quæ in Vita horum Martyrum tradit Joannes Basilus Sanctorius, inserta prima parti Hagiographiæ, Rildai excusa anno 1585.

4 Ecclesia Cathedralis hujus urbis consecrata est ad honorem Deiparæ Virginis in calos assumpta: atque ejus primarium sacellum dictum est hisce sanctis Martyribus, quorum Corpora in illo ad publicam populi venerationem adservantur. Aliqua eorumdem Martyrum Reliquia delata sunt ad Ecclesiam S. Joannis Baptista de Triviño ab Aznaro Episcopo Calagurritano, cum illam anno Christi mclxi, secunda Dominica Julii, quæ tum in diem 1x hujus mensis conveniebat, solenni ritu consecraret. Horum capita dici esse in oppido Santander, supra retulimus.

5 Ast in Catalaniæ sacra horum ipsana fuisse translata contendunt Vincentius Antonius Domenecus de SS. Catalaniæ & Salvador Pons in particulari de Vita, Miraculis & Translatione horum Martyrum commentario, quem quia necdum obtinimus, Aila Translationis, quæ ex hisce auctoribus a Tamajo Salazar ad 11x Octobris referuntur, huc transferimus. Sic ergo habet:

6 Cum corpora Sanctorum Emetherii & Celedonii Martyrum, apud Calagurrim Fibulariam Hispaniæ passorum, in oppidum antiquis temporibus nomine Sallers, translata fuissent, & ibidem per aliquot secula honorifice requiescerent; D. Joannes Raymundus de Cardona, Comes Cardonensis, & Regis Martini Aragonum Admirallus, inter cetera pacta & condiciones, quibus Comitatum Sallerensem

V 3 D. Ray-

sequitur
&
capitulum
Sanctanderi
delatus.

ubi Legio.

Corpora
Martyrum
invenit
prope An-
drem fl.
constituta.

data trans-
lata ad a-
drem Catho-
licam.

ubi solenni-
ter celebratur
1 Martii.

anonymi 31
Augusti.

delata sub-
inde ad Le-
gionensem
ecclesiam
translatam.

Summa
eorum capi-
ta delata
ad oppidum
Sanctanderi.

multa Co-
legurim.

detentis
aliquot offi-
bus.

E

Calagurrit
Mauris con-
pta an. 1045
a Garcia VI.

de SS. E-
metharii &
Celedonii.

F

aliqua reli-
quia in ec-
clesia S. Jo-
annis de Trivi-
ño.

Ad hac cor-
pora trans-
lata in Ca-
talaniam.

ad oppidum
Sallers.

A D. Raymundo de Pinos in feudum concesserat, illa solennior & necessaria fuit, quod eadem sacra sanctorum Martyrum pignora, in ecclesia Sallerfensi diu custodita, traderet; ut in ecclesiam Cardonensem quamprimum transferentur. Quæ cum ultro citroque res inter oppidanos utriusque oppidi ageretur, tandem conventio Procerum, a singulis accolis confirmata est. Hinc ut Translatio suum sortiretur effectum, Comes Cardonenfis diem solenniter publicari præcepit, quo in urbe Cardonenfis recipienda essent pignora. Igitur ad diem consignatum, scilicet xix Octobris, anno Domini mcccxcix, ipse Comes Joannes cum filio suo Raymundo & fratre Hugone, aliisque equitibus & Dynastis, una cum omni urbis Cardonenfis universitate utriusque sexus & Comitissa & filia Joanna, quatuorque sororibus Admiralli seu classis Præfecti, cum omni familia, Clero & populo comparuere: & solenni processione instituta, cui Berengarius de Torrigues Abbas monasterii S. Mariæ Serratexensis præsidebat, adstantibus monachis ejusdem cenobii, nec non venerabilibus Canonicis Regularibus monasterii S. Vincentii Ordinis S. Augustini Cardonenfis cum ejus Abbate Francisco Besora, ad ecclesiam Sallerfensem pervenere: & susceptis sanctis corporibus Martyrum in propria cum tripudiis & omni genere musicorum ad Cardonensem ecclesiam repedantes, in eadem sacra pignora collocarunt. Posthæc aliquo tempore transacto, Excellentissimi Duces in eadem ecclesia capellam sub ara majori magnificentissimam extruere decernentes, illam adinstar S. Eulaliæ Barcinonensis perfici curarunt, ubi intra argenteam thecam, quam D. Francisca Manrique, Ferdinandi Ducis primi uxor, affabre factam donavit, hodie Sanctorum Martyrum corpora requiescunt. Quibus Deus insignia quotidie concedit beneficia, ut eorum intercessione accolis misericordiam impartiat.

7 *Hallensis Translationis narratio apud Tamajum Sallerar, qui credit tantum aliquam exuviarum partem apud Cardonenses custodiri. Quid si vero suspicetur quispian aliorum esse fortassis ossa Martyrum, vel in ipsa Catalonia pro fide Christi occisorum? Ita ad hunc diem de alio S. Emetherio agimus, & in Martyrologio Lucensi S. Hieronymi duo collocantur Emeterii & Celedonii. In editione Parisiensi appellantur Emerita & Emeritus, nec non Celedonus & Ecaledonus. In eodem illo Martyrologio Emerita septem, & quatuor Emeriti reperiuntur. Sed nulla satis legitima conjectura, absque solidis litterarum monumentis, excogitari potest, quæ ad labefactandam religionis populorum longo seculorum fluxu firmatam pietatem valere possit. Quod in utramque partem dictum esto. Addeamus nonnulla, quæ ad has Catalanicas Martyrum reliquias, aut eorum invocatione facta miracula memorantur ab Antonio Vincensio Domenesco.*

§ II Miracula ex Hispanico Ant. Vinc. Domenesco.

A Nno millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, cum Vincentius Monclus, Cardonenfis textor, Liuzana veniens, transiret pontem S. Marci, qui infra Gironellam occurrit; accidit, ut mulus quo vehabatur, pedem inter lapides duos impeditum sentiens, super vectorem suum per pontis loricam deorsum prolapsus caderet & ipse: sed dum per exiguum temporis spatium ambo coherentes pendent ex dicta lorica, ad præsentaneæ mortis evidens discrimen, recordatus miser Sanctorum Martyrum, eosdem invocare cepit. Qui continuo juvenili forma apparentes, unus quidem eorum jumenti caudam & coxendicem scissoris apprehendit; alter hujus brachium, illius autem manibus arripuit, & utroque in pedes supra pontem erecto, disparuerunt.

9 Anno millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, Fr. Joannes Pedrolo Carmelita, dum Cardonæ conciones haberet, in stuporem quemdam mentis cum delirio inciderat, eoque devenerat, ut depositus esset a medicis, jamque qui curabant ægrum, inhumandum supra feretrum collocassent: cum auditur ab administris SS. Celidonium & Emitherium identidem invocans, qui eidem mox annuente Deo, visibiles adstiterunt, perfectæque sanitati miraculose restituerunt.

10 Anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo Georgius Aimericus, Ostialetorum Dominus, cum uxore sua quicum ultra decennium sterilis vixerat, ad honorem Sanctorum istorum totidem ceræ libras offerendas promisit, quot proles sibi concedenda appenderet: neque elapsus annus est, quin, nata sibi filia, voti reus, eodem se exsolveret.

11 Annum ætatis decimum quintum agebat Joannes Salavert, ut ipse postmodum mercator Cardonenfis de se narrabat, quando in vesaniam prolapsus est, quæ ad extrema ipsum deduxit a suis jam parentibus depositum. Invocavit ipse beatos hosce Martyres, & continuo juvenili specie, equestri habitu spectandos eidem se præbuerunt, eumque curarunt anno ejusdem seculi sexagesimo sexto.

12 Equiti cuidam Barcinonensi, Semmanatensi Domino, brachium pessime affectum gangræna inflammabatur: adeo ut jam decretum medicis esset postero die mane illud rescindere. Qua denuntiatione afflictum admodum domestica famula accedit, monetque ut Sanctos Cardonenses invocet. Paret ille monenti: & ecce conspicui visibiliter Martyres brachium ejus tangunt, saluumque relinquunt.

13 Quædam Sanahuyensis oppidi inquilina septimum annum laborabat ex tibia, duobus tribusve locis ulcere abscessive perforata: vovit Martyribus donarium aliquod, statimque levamen mali, & integram exinde consecuta est sanitatem.

14 Anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, vigesima quinta Aprilis, D. Hugo de Moncada Urgelitanus Episcopus, Cardonam visitans, petiit obtinuitque a Majori Consule ex reliquiis Sanctorum particulam aliquam, & aperta eum in finem arca imperravit. Hinc in populo murmur, & mox seditio manifesta adversus Consulem; qui cum intentatæ morti subduxisset sese, itum ad Episcopum est; eodemque momento temporis ingens grando vineas camposque operuit, neque cessavit prius, quam reliquias Episcopus restitueret. Observatum autem deinde a multis fide dignis est, quod viribus tum maxime florentibus pampinisque tenerrimis nihil damni illatum a grandine fuerit.

15 Et vero sæpe alias per annum, quoties ingruente fulgure, tonitruum & grandinis tempestate, spem fere salutis omnem periisse sibi existimant incolæ; processione ad sacellum Sanctorum instituunt quotquot sunt in ea Ecclesia Clerici, accensosque cereos aræ majori imponunt; ubi cantato hymno cum antiphona subjungunt eorundem Sanctorum laudes, quas illico optata tranquillitas sequitur. Nonnumquam etiam ipsa se movere corpora intra arcam audiuntur in signum cessaturæ mox tempestatis. Alias per noctem tempestuosam luminaria quædam in modum coronæ igneæ supra reliquias sacras conspiciuntur descendere, & quasi cum hisdem strepitum quemdam facientibus calum exiire. Est quoque, cum illæ ipsæ faculæ manibus capitibusque eorum, qui consuetis exorcismis adversus minantes exitium nubes utuntur, Sacerdotum, aut campanili turris videntur insidere: eoque viso, cessantibus tempestatis signum dare campanis, eadem in latitia gratiæque obtentæ significationem diversâ a priori ratione pulsantur.

D E

DE SANCTIS MARTYRIBUS CAPPADOCIBUS
EUTROPIO, CLEONICO ET BASILISCO
AMASEÆ ET COMANÆ IN PONTO

Commentarius prævious.

§ I Cultus horum Martyrum die 111
Martii.

CIRCA AN. CCC. VIII. III. MAR. **D**iximus vbi Februarii duos in Ponto existisse illustres Martyres Theodoros, quorum alter Dux exercitus, Heracleus sub Licinio passus, illo die colitur; alter Græcis Θεόδωρος ὁ δούλος τοῦ τύχου, victoriosus Theodorus Tiro dictus, Amaseæ in Ponto martyrii palmam adeptus. Hunc xvii Februarii colunt Græci, quo die Asia apud Metaphrastem occisum testantur; ac Latini ejus festum, etiam in Breviario Romano, celebrant ix

Novembris. Hujus S. Theodori Tironis fuerunt commilitones & cognati, Græce συστρωτὴς & συγγενὴς, sancti Martyres Eutropius, Cleonicus & Basiliscus: quos Græci solenni officio Ecclesiastico venerantur hoc 111 Martii in excusis & variis MSS. Menais; & Anthologio Græco jussu Clementis VIII excuso, atque apud Maximum Episcopum Cytheræ in ἱερὸν ὑμῶν. Ex illis horum Martyrum encomium Latine translatus damus.

2 Memoria sanctorum Martyrum Eutropii, Cleonici & Basilisci. Erant hi temporibus Maximiani commilitones & cognati sancti Martyris Theodori Tironis, ex Cappadocum regione oriundi. Adducti coram Asclepiodoto Præside plurimis verberibus excipiuntur. S. Eutropii os, quod Præsidem reprehendisset, tamdiu plagis oppletum est, dum tortores ob continuam tormentorum carnificinam lassæ dēcerent. At Martyres, apparente eis Domino & glorioso Martyre Theodoro, sani effecti sunt. Hoc igitur miraculo patrato, multi ad fidem Christi sunt conversi, qui gladio vitam siniverunt. Præses vero, tormenti genere mutato, conatus est blanditiis S. Cleonicum a fide Christi avertere, modo ingentibus promissis factis, modo muneribus oberusis.

Verum non ideo Sanctus Martyr ulla mollicie fractus est, sed multo etiam magis incitatus, & Præsidis irritæ dementiam, & ludibrio impotentiam idolorum exposuit, dum ipsis sacrificia facientibus, ipse sculpeum Dianæ simulachrum precibus deiecit. Ergo ferventem picem, & bitumen in tribus leberibus ebulliens, super Martyres effuderunt: sed his salvis & illæsis, ministri & exactores conflagrarunt. Postremo Cleonicus & Eutropius in Crucem acti, vitam consummarunt: ac S. Basiliscus in custodiam datus, post aliquod tempus & ipse vita functus est.

3 Græci in Menais ode 6 S. Basiliscum capite plexum canunt his verbis: Νῦν οὐ τὸν καλῶς λαχόντα, αὐτοψῶν ἄγελον τῆς αἰῶνος, εὐμελίζας εἰς θεοῦ ἑξ ὅτι Μάρτυς, ἰδοὺ, ἵσταται εἰς καὶ καὶ Βασιλίσκος αἰδίδω. O gloriose Basilice, dum templa Deorum evertisti, cor tuum polivisti; dum simulachrum erroris combussisti, capite tuo abscessisti Martyr gladio coronam accepisti. Reliqua de S. Basilisco § sequenti. In Odis multa allusiones fiunt ad nomina singulorum, & societatem trium Martyrum. Eutropius χρίσας τοὺς τρεῖς, τροπαιοφῶς, benignis moribus & trophæi deportator appellatur: Cleonicus αἰδὸς ἔχων, & εὐλαὶ εἶναι ἔχων, quod laudem victoriæ, & gloriosam victoriam obtinuerit. Basiliscus βασιλικῶς οὐρανὸν τρέψας πολυδύναμος, quod regia quasi potestate expulerit plurimorum Deorum apud Græcos inductam venera-

tionem. Præterea omnes τρεῖς ἱερόθρονοι Μάρτυρες, & Τρεῖς ἱερόθρονοι Μάρτυρες, tres numero Martyres, numero & trium sanctissimæ Trinitati comparandi Martyres dicuntur. Ita τρεῖς τοὺς οὐρανὸν ἱερόθρονοι Μάρτυρες εἰσὶν οὗτοι τρεῖς ἱερόθρονοι Μάρτυρες. Venerandam Trinitatem hæc Martyrum trinitas coram multo confessa est populo. Quin & Canon, cujus initiales litteræ in sequenti Ode prima exprimentur, hoc Jambico versu instar invicatorii proponitur: Τρεῖς Ἀγῶνιστὲς εὐμελίζοντες μέγατον τίμας

Trium Athletarum consentientium cano certamina.

4 In Menologio MS. Basilii Junioris Imperatoris, eadem, qua in Menais, sed paulo contractius, leguntur: In Menologio a Canisio edito hoc encomium habetur: Sanctorum Martyrum Cleonici, Eutropii, & Basilisci, qui, cum Maximiano Imperatore militarent, delati, quod essent Christiani, sub Asclepiade Præside, post multa tormenta & crucem ipsam, Martyres effecti, migrarunt in celum. At Præses Asclepiadus, Græcis in Menais, Anthologio & apud Cytheræ ἱερόθρονοι, infra in Latinis Asiliis Asclepiodotus, potius Asclepiodotes appellandus. Nomine omisso Gasinius ex Græcis, ut asserit, tabulis isæ scribit: In Græcia Sanctorum Eutropii, Cleonici, Basilici & sociorum Martyrum. Adolani isem ex Græcis: Die tertia, sanctorum Martyrum Eutropii & comitatus ipsius, Cleonici & Basilisci. Hodierne tabule Martyrologii Romani ex Menologio: Item sanctorum militum Cleonici, Eutropii & Basilisci, qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Præside crucis supplicio felices triumpharunt. At S. Basiliscum, abscisso Comana capite, evolasse in calum infra constabit. Meminit eorundem Martyrum & Asia adscribit Baronius ad an. 305. num. 16. & an. 311. num. 19.

5 Tamajus Salazar in Martyrologio Hispanico asserit hos Martyres hæcenus a nemine Hispanos agnitos fuisse: eos ipse Hispania vindicat, cum Martyribus Africæ, qui supra relati: Eboræ, inquit, in Carpetanis Hispaniæ, SS. Felicis, Lucioi, Fortunati, Herodis, Antigonii, Januarii, Tertulæ, Gabiani, Quiriuli, Felicis, Floriani, Donati, Cleonici, Eutropii Basilisci & Quincti, qui in persecutione Maximiani sub Asclepiade Præside tormenta & ipsam crucem passi, Martyres Christi migrarunt in celum. Hæc Tamajus, amplexus errorem Pseudo-Dextri, qui repertas hos Martyres hodierno Martyrologio Romano absque martyrii loco inscripsit, alieni urbi Hispaniarum jam ignota adscripsit, & qui ibidem in duas classes separabantur, uni eidemque Præfidi subiectis ad annum 300 apud Bivarium, aut ad 301 apud Rudovicum Carum, ubi ista leguntur: In hac acerbissima persecutione Eburæ in Carpetanis sancti Christi Martyres Felix, Luciolus, Fortunatus & Eusebius, qui Præfide Hispaniæ Asclepiade crucifixi sunt. Quibus verbis citatis addit Tamajus: Et licet isthic Dexter aliquorum nomina reticcat Martyrum, omnia apud Græcos & Latinos ore pleno descripta reperies. Verum accurata diligentia facta, plures Martyrum classes confecimus, atque ex iis, qui a Latinis referuntur, ostendimus aliquos eorum in Africa passos. Quinctus ab Tamajo adjunctus, hoc die ab alio nemine relatus, videtur is esse, qui supra a Martii colitur, in Phrygia post varios sub Aureliano Impe-

A Imperatore cruciatus toleratus, vita sanctus. De Ebo-
ra Carpetanorum multa congerit Tamaus, quam jam
Talastram appellari post Marianam & alios statuit.

§ II Iterata S. Basilisci veneratio XXII Maji. Vita com-
pendium & Menologio & Menais.

S Inaxarium MS. Claremontanum Societatis Jesu
Parisis ad 111 diem Martii supra relatum & Me-
nais elogium continet, indicato sub finem die XXI Maji,
quo S. Basiliscus Martyr obiit: ad quem nomen ejus va-
riis Calendariis Græcorum, etiam apud Genebrardum,
inscriptum est, & ex iis a Molano additum Anclario
Ufuardi. Plura habet Galestinus, ex monumentis Græ-
cis, uti annotat: In Græcia, inquit S. Basilisci Marty-
ris, qui multiplex egregiaque concertatione nobilis,
quam in eadem Maximiana persecutione fortiter susti-
nuit; denique datis pro Christo Domino cervicibus, ad
B præmium evolat in cælum, Eadem, sed paulo contrahens,
leguntur in Martyrologio Germanico Canisii. In Marty-
rologio hodierno Romano varia martyrii adjuncta ita indi-
cantur: Comanæ in Ponto, S. Basilisci Martyris, qui
sub Maximiano Imperatore & Agrippa Præsede, ferreas
crepidas ignitis clavis confixas calcatus, multaque alia
passus, demum capite obtruncatus, & in flumen proje-
ctus, martyrii gloriam consecutus est. Qua fere eadem
refert Baronius in Annalibus Eccl. an. 304. num. 58. Num
samen, uti idem Baronius ad Martyrologium annotat,
hic Martyr Basiliscus fuerit Episcopus Comanae urbis, in-
fra melius discutietur, ac rejicietur, dum Græcorum de-
derimus Menologium & Menais: atque in illo quidem
hoc encomium habetur.

7 Die XXI Maji, sancti Martyris Basilisci sub Ma-
ximiano Imperatore, ex regione Amaseæ. Hic propter
Christi confessionem detentus ab Agrippa Præsede, in-
ductusque crepidas ferreas ignitis clavis confixas, jussus
est impelli per viam, quæ ducit ad Comanos. Cumque
in itinere venissent ad locum quemdam, ubi erat mu-
lier, nomine Trojana, S. Basiliscum vinctis post terga
manibus in platano arida ligarunt, quam Sanctus il-
le, missis ad Deum precibus, viridem reddidit, fon-
temque e terra subito scaturire fecit. Quod videntes
milites, cum muliere in Christum crediderunt. Cum
vero ad urbem Comanorum venisset, neque persuade-
ri posset ut sacrificaret, Deum rite precatus, ignem e
cælo elicit, qui Apollinis templum & idolum combus-
sit. Quare accensus Præses obtruncari jussit Martyrem
Basiliscum, & in flumen demergi: itaque martyrii co-
ronam assecutus est in laudem & gloriam Dei nostri,
Amen.

8 Hac Menologium. Aliud & illustrius elogium exhi-
betur in Menais Græcis excusis & manu exaratis, quæ
reperimus in duplici cod. ce Ambrosiano, Chistiano, Tan-
rinensi, Claremontano: his consentit Anthologium Græ-
cum excusum, & Sior. Syri, a Maximo Cytheræo editi,
& his ubique fere verbis. Certamen S. Basilisci Marty-
ris. Temporibus Maximiani hic erat in regione Chu-
mialorum territorii Amaseæ, consobrinus Magni Mar-
tyris S. Theodori Tironis. Antea quoque cum SS. Eu-
tropio & Cleonico, qui S. Theodori commilitones erant,
certamen subierat. Verum illis pro Christo marty-
rium consummantibus, detentus ipse fuit in carcere,
flagrans desiderio perficiendi certaminis cursum, illud-
que Deum deprecabatur: qui cum divina sua dignatus
est apparitione, præcepitque ut ad suos domesticos acce-
deret: Comanæ cum dein martyrium subitarum addi-
cens. Inter milites ergo ad ædes suas profectus, ma-
trem & fratres salutavit, & ad perseverandum in susce-
pta Christi fide adhortatus est. Ibidem tunc per missos ab
Agrippa præside milites comprehensus est, & vinculis
adstrictus, calceis ferreis ob insertos clavorum acu-

leos horrentibus indutus, Comanam versus recta via D
propellebatur. Sed cum ad Vicum Dacnorum per-
venissent, a femina, Trajana nomine, hospicio ex-
cepti sunt: ubi S. Basiliscus ad aridam platanum vin-
ctis post tergum manibus est religatus, qui mox
precibus ad Deum fufis, effecit, ut mortua platanus
refloresceret, densasque frondium comas diffun-
deret; ibidemque, ubi Sanctus stabat, fons e terræ
gremio scaturiret. Quo milites viso prodigio, una
cum hospita, testantur se fidem Christi amplecti,
vinculisque virum sanctum expediunt. Ubi vero Co-
manam urbem ingressi fuerunt, accessit ad Præsidem
Sanctus, a quo ad sacrificandum idolis non potuit
adduci. Verum ejus precibus ignis e cælo delapsus est,
quo sanum idolorum & simulacrum Apollinis consti-
grarunt. Quare in rabiem actus Præses, acturum ca-
put Martyris demeti, & corpus in flumen abjici impe-
rat. Ita Sanctus ad laudem gloriamque Dei nostri,
martyrii palmam obtinuit.

9 Hællenus Græci in Menologio & variis Menais illu-
stre exhibent certaminis S. Basilisci testimonium, ex ma-
joribus Actis decerptum: quæ hætenus non potuimus asse-
qui, pro ut eas fuerunt Græce primitus exarata: aliqua
olim in linguam Latinam translata descripsimus ex codici-
bus MSS. vetustissimi monasterii S. Maximini prope Tre-
virum. Auctor hujus Vitæ nomen suum prodit num. 11 his
verbis: Comitabatur Christus cum Martyre suo, sicut
& ipse Basiliscus postea mihi Eulignio retulerat. Subin-
de Assignius scribitur. Fuit is totius rei oculatus testis.
nam cum illo, ut scribitur num. 5, abiit voluntarius Eusi-
gnius, qui erat scriba a memoriis. & num. 14. omnia
in prima persona numeri pluralis refert, cum appropin-
quassemus civitati, audiebamus... nobis gustantibus,
ut non jejuni ingrederemur... intrantibus nobis & in-
terrogantibus, audivimus, & num. 18 vidimus nos,
quibus concessum est videre terribile mysterium. &
num. 19. ne corpus projiceretur in flumen rogavimus spi-
culatorem: dedimus ei triginta aureos, & dedit no-
bis... nos abscondimus, sepelivimus, & seminavimus
legumen... requievimus. & tandem laudes Constanti-
ni Magni deprecatur sub quo Vitam illam scripsit. Vi-
detur auctor esse S. Eulignius Martyr, qui cum Constani-
ni Magni fidem, sub quo militaverat, Juliano apo-
stata exprobraret, ab eodem, annum agens centesi-
mum decimum, jussus est capite cædi: uti his verbis
honoratur ad v. Augusti in Martyrologio Romano: quibus
consentiant Acta Græca, quæ in tribus pervetustis co-
dicibus reperimus, & suo tempore sumus in lucem da-
turi.

§ III Apparitio S. Chrysostomo facta num huius Mar-
tyri Basilisco adscribenda? Tempus martyrii.

I Ntricata est hæc controversia, quia S. Basiliscus
Comanensis Episcopus, sub Maximiano cum
Luciano Antiochiæ Presbytero, Nicomediæ passus, Co-
manæ S. Joanni Chrysostomo narratur apparuisse, di-
cens: Confide frater Joannes, cras enim simul erimus:
ut allatis verbis legitur in hujus Vita, a Palladio ejus di-
scipulo scripta. Quæ a Georgio Archiepiscopo Alexandria
in ejusdem Vita ita memorantur: Adstitit illius loci
Martyr: nomen erat Basiliscus, qui quidem Episcopus
fuerat Comanorum, in Nicomedia, imperante Maxi-
miano, una cum Luciano in Bithymia Presbytero An-
tiochiæ passus. Is ait: Vide animo sis præsentem, frater
Joannes. Cras enim una erimus. Similia leguntur in
Vita S. Chrysostomi ex codice Patavino ab Henrico Savilio
sub nomine auctoris anonymi edita cap. 122. Metaphrasæ
dubius hæret, dum in ejusdem Chrysostomi Vita scribit:
Cum esset prope Cumanos, & diversæ essent in mar-
tyrio Basilisci (quem ajunt quidem fuisse Episcopum,
tem-

miraculis
claris

capitephisi-
tar

Vaa scripto
ab oculato
testis

Eulignio,
daru forte
Martyr

S. Basiliscus
S. Chrysostomus
apparet
dicitur Episcopus
Antiochiæ
Palladio,
Georgio

A tempore autem Maximiani in civitate Nicomedia subil-
se certamen martyrii & vicisse & corona fuisse redimi-
tum) & apprensus in somnis Basiliscus, Bono animo esto,
inquit, o frater, & latere, ambos enim conjunget dies
crastinus. *Græce verba parentesi inclusa ita incipiunt:*
Εἰς αὐτὸν δὲ αὐτὸς οὐκ ἦν ἡμεῖς &c. Nulla sit mentio
S. Luciani Presbyteri Antiochia passi cum eo Nicomedia.
Huius alia dedimus vii Januarii, sed vicissim absque
mentionem socii Basilisci.

11 Nullam etiam huius Episcopi Basilisci Nicomedia
passi memoriam hactenus assequi potuimus in ullis sacris
Ecclesiasticis Latinis aut Græcis; adeoque veremur, ne
locus ille fuerit corruptus, & emendandus ex Oratione En-
comiastica Leonis Imperatoris de S. Chrysostomo, in qua
ista leguntur: Οὗτο ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν βασιλέα,
& ἰδὲ αὐτὸν οὐκ ἔστιν ὁ Βασίλειος, & Λουκιῶς οἱ Μάρτυρες φημι-
ται. Θάρσυν, διότι οὐκ ἔστιν ἐκείνη τὴν ἀγῶνιστον, ἀλλὰ
ἐκείνη. Αὐτοὶ γὰρ ὅμοι ἐστὶν. Nondum ad urbem Co-
manam accesserant, qui cum Sancto erant, quando ipsi
nocte apparuerunt Basiliscus & Lucianus Martyres, di-
centes inexplicabili gaudii exultatione: Confide, fra-
ter Joannes: cras enim simul erimus. *Sozomenus lib. 8.*

Hist. Eccl. cap. 28 eadem confirmat. Ajunt illum, inquit,
intinere prævidisse diem, qua moriturus esset, appa-
rente sibi Basilisco Martyre in Comanis Armeniæ. *Qua*
inde descripta in Historia tripartita lib. 10 cap. 18 legun-
tur. Theodoretus lib. 5. cap. 34. Ubi venit Comana, in-
quit, ad vitam immortalem & cujusque expertem mo-
lestiæ migravit. Corpus autem, quod tot præclara cer-
tamina confecerat, prope sepulchrum Basilisci Marty-
ris (id enim sanctus Martyr per somnium mandaverat)
conditum est. *Palladius asserit etiam corpusculum una*
cum Basilisco in eadem ecclesia conditum. Georgius eo-
dem modo ait depositum una cum jam dicto Martyre in
æde illi consecrata. Qua eadem apud Metaphrastem &
Anonymum scriptorem supra indicatam referuntur cap.
124. Habemus Alia S. Chrysostomi olim a variis Latinis
collecta absque ulla mentione Episcopalis dignitatis S. Basi-
lisci, aut martyrii in civitate Nicomedia eidem illati.

Horum alia accepimus Neapoli descripta ex antiquo codi-
ce Capuano, ex quibus ista proferimus: Priusquam ad
locum destinatum exilii perveniret, ex intolerabili ar-
dore solis, capitis passionem invenit: qua ingravescente,
in loco qui Comanis dicitur, die, qua sibi per S.
Basiliscum Martyrem fuerat revelatum, dormivit in
C Domino. *Alia Alia ex codice MS. antiquissimi monaste-*
rii S. Maximini prope Trevirim ista habent: Ajunt Joan-
nem, cum exilio duceretur, per visionem agnovisse
diem, qua moriturus esset, ostensam sibi a Basilisco
Martyre in Cumanis. *Tertius codex MS. perscrinuit olim*
ad Ecclesiam Ultrajectinam S. Salvatoris, in quo eadem
istis verbis indicantur: Cum Joannes duceretur exilio,
per visionem cognovit diem qua moriturus erat, osten-
sam sibi a Basilisco martyre &c.

12 Quibus omnibus perpensis, arbitramur, S. Basilisco
Martyri, de quo agimus, ecclesiam dedicatam Comanis
fuisse, prope ejus sacrum corpus sepultum S. Chrysostomum,
imo huic illum apparuisse, aut solum, ut plerique habent,
aut certe cum S. Luciano Martyre, ut supra ex Oratione
encomiastica Leonis Imperatoris dictum est. In Palladii
narratione veremur inesse quendam aliquod a Gregorio Alex-
andrino descriptum, quod nulla usquam relati Nicome-
dia ad Cumanos corporis S. Basilisci Episcopi extet memo-
ria, nullum illius in ullis sacris, ut diximus, reperitur
indicium.

13 Tempus martyrii S. Basilisci clare indicatur in ipsis
Actis, regnante Maximiano & Maximino, quod idem
tradiunt in Actis S. Theodori Tyronis, cum quo in
carcere detentus fuit. Est is Galerius Maximianus Ar-
mentarius Imperium anno Christi cccciv adeptus, cum il-
lo deposito Diocletianus & Maximianus Furelius vitam

privatam assumpsissent. Armentarii ex sorore nepos Gale-
rius Maximinus cum Severo Caesar creatus anno cccv ante
sequenti præfuit Imperio Orientali. unde max sequentibus
annis primo Theodorus Tiro, dein Eutropius & Cleoni-
cus, Amasea, dein Basiliscus Comana martyrii palma
coronati in calos migraverunt.

VITA S. BASILISCI MART.

auctore Eufignio, sorte dein Mart.

ex MS. codice S. Maximini.

CAPUT I.

S. Basilisci, post necem sociorum, mora in carcere: ac-
cessus ad matrem & consanguineos. pœnæ infligunt.

IN illo tempore, regnante Maximiano & Ma-
ximino tyrannis, missus est successor Ascle-
piodoti alius Præses, nomine Agrippas, ut cogeret
omnes Christianos idolis sacrificare; nolentes autem
diversis suppliciis morti traderet. Beatus vero Basi-
scus comprehensus tenebatur in carcere: contristatus
vero cum lacrymis orabat dicens: Domine Jesu Chri-
ste, memento mei, & ne obliviscaris in finem: sed
etiam meam vocationem palam facies, ut non sepa-
rer ab illis sanctis viris, qui mecum comprehensi
fuerunt, & ante me passi fuerunt & coronati. Et
visus est ei Dominus Jesus, & dixit: Memor sum
tui, & non obliviscar: & nomen tuum in primis
scriptum est cum his, qui tecum fuerunt. Tu au-
tem noli tristiari quasi posterior: multos enim præ-
cedis, & nomen tuum nominari faciam in omni ter-
ra. Sed vade valescere matri tuæ & fratribus tuis
& cognatis: & cum reversus fueris, statim marty-
rii palmam cum corona accipies, & in commune
requiesces. Sed ne vercaris, neque metuas tormen-
ta quæ tibi apponuntur, quia ego tecum sum: ne-
que terrores eorum formides, quia non poterunt ad-
versum te insidire hominum.

2 Exurgens autem B. Basiliscus, repletus gaudio
orabat, & videbat apertas januas carceris. Mane au-
tem facto rogabat eos, qui eum custodiebant mili-
tes, & Clavicularium, dicens eis: Date mihi indu-
cias quatuor diebus, ut vadam & valesciam paren-
tibus meis, qui sunt in vico Cumialis: & iterum
reversus occurram ad verum patrem meum Jesum
Christum. Milites vero & Clavicularius dixerunt:
Vivit Dominus Deus tuus, cui tu deservis indefi-
nenter, quia nisi timeremus Præsidentem qui jam ven-
turus est, forsitan semel te dimitteremus. S. Basi-
liscus dixit. Semel dimitti nolo: sed, ut dixi, ut
vadam & valesciam parentibus meis: quia præce-
pit mihi Dominus meus, ut hoc faciam. Milites au-
tem dixerunt. Timemus, ne, posteaquam te dimise-
rimus, cito requiratur a nobis præsentia tua: ecce
enim & Præses nunc expectatur venturus: qui enim
notati vincti sunt omnes in scrinio conscripti sunt.
S. Basiliscus dixit: Voluntas Dei est, ut vadam usque
ad vicum meum: si ergo placet, ut ex vobis ali-
quis veniat nobiscum, ut pariter revertamur. Vo-
luntati autem Dei adqueverunt milites, abire cum
ipso usque ad vicum cœperunt. Surgentes vero di-
luculo perrexerunt usque ad vicum ejus: & occurre-
runt eis parentes ejus, & mater ipsius cum magno
gaudio. Manserunt autem milites in domo ejus in
læticia cum eo & fratribus ejus matre dei famulis.

3 Altera die S. Basiliscus vocavit omnes parentes
suos & amicos & vicinos, & locutus est eis multa,
quæ ad salutem animæ pertinebant, & de doctrina
Christi,

A Christi, quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Christi: plurima vero docens consolatus est eos, & valesfaciens eis, dicebat: Dilectissimi fratres & patres & filii in Domino, permanete in fide Domini nostri Jesu Christi, & ab eo penitus ne discedatis: nihil enim est seculum istud, neque ea, quæ in eo sunt; quia omnia ista sicut umbra prætereunt: Dominus autem manet in æternum. Obsecro itaque vos orate pro me, qui me jam non videbitis in æternum, dulcissimi patres & matres, fratres & sorores & filii, ut perfecte adimpleam martyrium meum, sicut & sanctus Theodorus & Eutropius & Cleonicus: qui mecum comprehensi fuerunt. Et cum hæc dixisset, fletus ab omnibus magnus factus est, & dixerunt ad eum: Cum bonum cursum tuum consummaveris, ora pro nobis ad Dominum, & pro omni genere Christianorum: ut non jam amplius ab his tyrannis persequatur fides Catholica, sed quiescat postmodum impiorum gentilium sacrificium & immolatio demonum, & impleatur omnis terra gloria Christi.

4 Et hæc illis rogantibus, ipse cum militibus, qui secum venerant, redire festinabat ad civitatem. Præses vero Agrippa ingrediebatur in civitatem Amaseam, & vocavit omnes priores civitatis: & cum venissent ad eum, introivit cum eis in theatrum, & in eum locum,

B qui dicitur Petasion, & in Serapion, qui juxta est: & sacrificabat diis eorum. In crastinum vero sedens pro tribunali, quærebat de eis qui erant in vinculis. Audivit autem a quibusdam de S. Basilisco, & requirebat a seriniariis, si adnotatus esset in serinio aliquis vinculus, nomine Basiliscus: & cum eum adnotatum invenissent in serinio, quærebat eum sollicite. Defensor vero civitatis venit ad carcerem & quærebat Basiliscum vinculum: & cum non invenisset eum, alligavit custodem, & adduxit eum ad Præsidem: & interrogavit eum Præses, & corripuit dicens: Quomodo vinculum infugasti, maxime inimicum deorum & inobedientem præceptis Imperatorum? Respondens Clavicularius dixit: Secunda dies est hodie, ex quo perrexit cum militibus usque ad vicum suum. Præses vero iratus furore, ait ad Clavicularium: Caput tuum sub gladio erit, si non repræsenteris illum adversarium deorum & contumeliosum. At ille dixit: In die quarto restitui eum illum.

5 Fideiussor accessit ei Defensor civitatis & misit Præses cum Claviculario quemdam Magistrianum virum ferocissimum cum militibus, & ait Præses ad Magistrianum: Nunc cognoscam te virum virtutis esse adversus fugitivum & vinculum, maxime quia & blasphemus deorum est & contumeliosus. Corruptum eum adduc in

C Comanam cum illis aliis vinculis: ecce ego proficiscor in civitatem Comanam. Magistrianus vero valesfaciens Præsidi Agrippæ abiit, & iussit fieri caligas areas, & fixit in illis clavos plurimos longiores: & acceptis militibus & Claviculario, & ferramenta graviora portantes in asinis abierunt in vicum Cumialis ad S. Basiliscum: & Præses cum Officio suo abiit in Comanam, ibi expectans eos. Euntes autem in vicum Cumiales Magistrianus & Clavicularius cum militibus: abiit autem & voluntarius Eusignius, qui erat scriba a memoriis. Ite cum volebat proficiscere B. Basiliscus de vico suo, & abire in Amaseam, comprehenderunt eum & alligaverunt duabus catenis & collaria imposuerunt circa collum ejus, & calciaverunt eum areis calceamentis & intraverunt clavi usque ad ossa pedum perforantes, & effluebat sanguis de pedibus ejus sicut aqua propter calceamenta, quibus confixus erat: & profectus est.

6 Cædebant autem eum valde, ita ut sanguis ejus effunderetur duodecim pedibus: & omnes vicini flentes sequebantur eum. Mater vero ejus dicebat ad eum: Fili mi dulcissime, Christum quem dilexisti, ipse sit tibi auxiliator in hoc agone tentationis. Parvum quidem tempus habet in hac vita tua conversatio, sed sempi-

terna est vita tua in futuro: amara pericula nunc sustines, sed æternam promereberis coronam: divinum tormentorum super te effusum est, sed impassibilis permanebis: homines mali te persequuntur super terram, sed Angeli pacis te suscipient: tamquam latronem te judicant, sed ille lator, qui cum Christo crucifixus est, suscipiet te in Paradisum: Imperatores corrupti & mortales in suis carnificibus te mortificant, sed Deus sempiternus te vivificat cum militia Angelorum. Fili mi dulcissime, in via mandatorum, quam ambulas, nostri memoriam facias. Et cum hæc dixisset mater ejus, orans pro eo, reversa est. Sanctus vero Basiliscus cum se commendasset matri suæ & fratribus (habebat enim tres fratres) & omnibus parentibus & vicinis, valesfaciens rogabat eos reverti ad suam. Lacrymantibus autem omnibus pro tali tormento, dicebat S. Basiliscus: Nolite flere, sed magis orate, ut det mihi Deus victoriam in hoc certamine, ut possim vincere tentationes & insidias diaboli & crudelitatem judicium adversum me. Et cum hæc dixisset, osculabatur omnes, & rogabat eos, ut reverterentur, dicens: Quia iterum videbimus alterutrum in die resurrectionis in vita æterna. Et ita lacrymantibus eis & nolentibus reverti, ait B. Basiliscus: Quid facitis plorantes & conturbantes cor meum? Utinam præstaretur mihi multoties pro Domino nostro Jesu Christo mori! Rogo vos, revertimini & orate pro me. Et non adquiescenti populo discedere ab eo, Magistrianus dixit ad eos: Per gloriam Imperatorum, si non recesseritis, vincitos vos omnes ad Præsidentem perducam. Populus vero neque per hoc edictum recedere volebat. Et cum descendisset de asino quo sedebat Magistrianus, cepit cum militibus percutere eos qui sequebantur, & vix tandem fecit populum discedere ab eo.

CAPUT II.

Iter S. Basilisci versus Comanam. Miracula patrata. Conversiones variorum.

7 Post discessum vero populi S. Basiliscus viriliter sustinebat dolores clavorum, & cepit psallere dicens: Si consistent adversum me castra, non timebit cor meum, Christe, quia tu mecum es. Et iterum: Dominus mihi adiutor est, & ego insultabo inimicis meis. Et iterum: Domine salvum me fac de ore leonis. Et iterum oravit dicens: Domine Jesu Christe, dignum me fac perficere cursum meum, sicut & hi, qui ante me fuerunt tenti & perfecti inventi sunt. Magistrianus vero & hi qui cum eo erant, videntes eum ambulanti super confixos clavos, mirabantur. Erat enim Dominus mitigans eum a doloribus, & tamquam in rore Paradisi deambulabat solutus: & præcedens in via, orabat & psallebat dicens: Viam veritatis elegi: judicia tua non sum oblitus: viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum: in via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis: in mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas: testimonia tua, Domine, fidelia, & domui tuæ decet sanctitas, Domine.

8 Cum hæc psalleret B. Basiliscus, pervenerunt in vicum, qui dicitur Dacoazarum. Voluit enim Magistrianus cum his, qui cum eo erant, modicum requiescere: quia cauma esset & hora meridiana. Domina vero vicinior ibi erat, nomine Trojana, vidua Gentilis & festinabat vicum suum muro circumdare: & cum cognovisset de Magistriano & eis qui cum ipso erant, misit & rogavit eos in prandium: erant viri quatuordecim præter scribam, qui erat cum B. Basilisco: & cum introissent viri in domum Trojanæ, ut pranderent, ligaverunt S. Basiliscum in ligno platani arido

*placet an-
de allegari.*
A arido fixo in terra, ligatis retrorsum manibus ejus, & ligatus cepit psallere. Populus vero multus astabat ei virorum & mulierum & parvulorum, volentes tangere Martyrem Christi: & videntes sanguinem decurrere de pedibus ejus, & quia in arido ligno ligatus esset in caumate, condolebant ei. Magistrrianus cum his qui cum eo erant milicibus in domo Trojanæ epulabantur in deliciis, cibus & potu pretiosoque vino in frigido triclinio. *saepum
antiquaque
fuerat.*
Justus autem Basiliscus confixus clavis, qui inerant in calceamentis ejus, & cæsus flagellis, sanguinis ejus rivus decurrebat in terram: ipse autem orabat dicens: Domine visita me, sicut Joseph in lacu, sicut Hieremiam in luto cœni, sicut Daniele in lacu Leonum, sicut tres pueros in camino ignis Chaldæorum, sicut Susannam a falsis presbyteris, sicut Petrum de carcere vinctum catenis, sicut Theclam de amphiteatro, & sicut omnes qui te in veritate glorificant: ita & in me indigno & humili servo tuo ostende tua mirabilia, ad laudem & gloriam nominis tui, Domine Deus meus Jesu Christe.

*et facta in
tanta.*
9 Cum hæc orasset S. Basiliscus, populi se ipsos conculcabant, ut eum tangerent. Et subito factus est terræ motus magnus, ita ut commoverentur fundamenta terræ, & sonus subterraneus factus est, & tremuerunt virtutes cælorum & omnia elementa terræ a facie gloriæ Domini. Et exaudivit Dominus orationem beati Martyris sui Basilisci, & facta est ad eum vox de cælo dicens: Omnia quæ orata sunt, exaudita sunt: noli timere, quia ego tecum sum. Et statim æræ caligæ, tamquam cera a facie ignis, liquefactæ sunt a pedibus ejus, & soluta sunt vincula ejus & omne corpus ejus: & illud aridum lignum, ad quod ligatus fuerat, subito factum est arbor magna densis foliis & expansis ramis. Hæc cum vidisset B. Basiliscus, cepit orare dicens: Domine Jesu Christe, qui es ante secula Dei Verbum, & filius in Patre investigabilis & inenarrabilis: quia dignatus es descendere in terras & homo fieri, ut nos redimeres ab antiquo tyranno diabolo, & a malignis operibus ejus: qui nos exaltasti, illum vero humiliasti & conculcasti, & in profundum abyssi condemnasti; nos autem vivificasti: quo ore te glorificem; quibus labiis & linguis te confitear & hymnum tibi dicam, Christe, & tua magnalia annuntiem, quæ nunc in me servum tuum ostendere dignatus es, sicut & in Sanctos tuos Eutropium & Cleonicum, cum & flagellaremur in columnis coram Asclepiodote Præfide. Nunc autem Domine, qui sum ego indignus, quia dignatus es in me tuam ostendere misericordiam: Terra enim te videns contremuit.

*et divina
dominatus.*
sanatus.
*et platanus
in arborem
curvata mo-
strata.*
*gratiâ Dei
agit.*
C 10 Magistrrianus vero & hi qui cum eo epulabantur, facto terræ motu surrexerunt de accubitu præ magno timore, relictoque prandio tremantes venerunt, ubi S. Basiliscus ligatus fuerat ad aridum lignum, quod fronderat, & arbor magna facta fuerat. Sanctus vero Basiliscus cum in æstu ligatus fuisset sub ligno arido, cum esset hora meridiana oravit Deum: ut aridum lignum faceret & obumbraret eum ab æstu caumatis. Et Dominus exaudivit orationem ejus, & in actu oculi, facta est arbor magna. Populi vero, qui aderant, videntes hoc mirabile lignum, Deum glorificabant omnes Christiani. Quidam vero incredibiles phantasiâ esse putabant: alii vero malicia dicebant esse. In his vero mirabilibus majora mirabilia sequebantur. Ubi Sanctus Martyr stetit, & sanguis ejus sub pedibus ejus effusus est in terram, fons aquæ vivæ manavit statim, qui est usque nunc ipse fons aquæ: & multi infirmi & patientes a spiritibus immundis, cum fideliter ex eodem fonte biberint, sanantur. Multi etiam populi videntes tam mirabile signum crediderunt in Dominum Jesum Christum, dicentes: quia hic homo Dei est, & a Deo huc missus est, ut loca nostra sanctificet. Adduxerunt autem et paralyticum in grabato et cum tetigisset Justum,

*et miracula
adversarii.*
*et Christi-
ano Deum
glorifican-
tes.*
*et non
cogni-
tus.*
*simul
congruenti.*
paralyticus.
statim sanatus est et tollens grabatum suum, abiit in domum suam glorificans Deum: & leprosos adduxerunt, & cum eum tetigissent, confestim a lepra mundati sunt: & hydropicum adduxerunt, & statim ut eum tetigisset, sanatus est: & calores & frigores habentes adduxerunt ad eum, & omnes sanati sunt: & alios multos infirmos adduxerunt ad eum, & sanabantur, & credentes Christum glorificabant: gaudium enim magnum factum est in vico illo. Et cum vidisset Trojana, Domina vici illius, signa, quæ facta fuissent per Christi Martyrem Basiliscum, credidit Domino una cum filio suo Trojano & cum omni domo sua, & baptizati sunt omnes in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, & omnes lætabantur. Gaudebat autem & Eufignius scribe in his mirabilibus signis.

leprosi,
febris autem
*conversum
Trojanæ cum
famulos.*
11 Magnus vero grex boum media nocte venit de montibus cum aliis jumentis, & incurvantes genua adoraverunt Justum, sua voce Deum laudantes. Compunctus est autem & Magistrrianus in his mirabilibus, quæ facta sunt: & erat poenitens in his, quæ gesserat in Christi Martyrem cum milicibus qui cum eo erant. Mane vero diluculo exurgens Magistrrianus dixit ad Sanctum blando sermone: Si placet, Domine Basilisce, ambulemus, ne forte & nos periclitemur. At S. Basiliscus: Ambulemus. Et egredientibus illis de vico, E omnes viri sequebantur eum, & rogabat eos Sanctus re-
*honoratus
Martyr a bo-
bus.*
servari: & quidam ex eis reversi sunt, quidam autem sequebantur. Cum pervenissent ad pontem fluminis E Ireos, & tam magnum ædificium pontis contremuit in adventu Christi, (invisibiliter enim comitabatur Christus cum Martyre suo, sicut & ipse Basiliscus postea mihi Eufignio retulerat) & cum motus fuisset pons, stetit Sanctus in oratione & valesaciens populo, rogabat eos omnes reverti ad sua: & cepit iterum psallere transiens ad Ica Varismorum. In omni vero excelsiori loco genua flectens orabat, dicens: In omni loco dominationis ejus, benedic anima meo Domino.

*honoratus
Martyr a bo-
bus.*
*et
Christo comi-
te progre-
ssus.*
12 Cum introissent in vicum, qui dicitur Saon, volebant cibum gustare. Hortabantur autem & S. Basiliscum gustare panem. At ille non acquiescebat, dicens: Pascit me Dominus meus Jesus Christus. At illi dixerunt ad eum: Manduca homo, ne fame moriaris: & nos perimus pro te, si non te perduxerimus ad Præfidem: ecce jam tres dies sunt, ex quo gustare nihil voluisti in hoc gravissimo æstu. At ille ait: Repletus sum ego immortali cibo, & non capiam mortalem cibum. Vos nutrit panis terrenus, me autem verbum Dei celeste: vos lætificat vinum, me autem gratia Spiritus sancti: vos satiant carnes, me autem oratio ad Deum: vos autem confirmat virtus corporis, me autem gratiarum actio Christi: vobis aurum ministrat, mihi autem Christus filius Dei: vos vestes pulchræ & diversæ ornant, me autem frequens jejunium: vos exultatis in risu, ego in orationibus: vos expectatis temporalem Regem vestrum videre, ego autem sacrificium Angelorum: vos Regem mortalem diligitis, ego autem Regem æternum Christum: vos legem corruptibilis Regis custoditis, ego autem celestis Dei mei legem amplector: vos expectatis honorem in terra, ego vero in cælo: vos expectatis laudem ab hominibus, ego autem laudem in resurrectione justis iudicis, ubi dicturus est Dominus: Venite benedicti Patris mei, possidete præparatum vobis regnum a constitutione mundi.

*non nisi
volui.*
13 Cum hæc diceret S. Basiliscus, iussit Magistrrianus sternere animalia, & super unum asinum sedere S. Basiliscum. At ille non adquevit, dicens: Me repausat Dominus Jesus Christus. At Magistrrianus: tres dies jejunus ambulas, sede modicum. At ille ait: Omnem requiem & refrigerium præstat mihi Spiritus sanctus. Vespere autem cum pervenissent ad quendam vicum,

A vicum, rogabat eum Magistrrianus, ut gustaret aliquid: et non adquevit; sed illis conantibus, ille tota nocte psallebat et orabat: erant enim et Angeli cum eo hymnum dicentes.

AUCTOR EUSEBIO, EX ALISS. psallens nocte cum Angelis

a In Menais dicitur Xopios Δαυός, vel Δαυός. Vicens vel regis, Dacorum aut Dacorum.

b Apparente S. Theodoro Martyre fani effecti dicuntur supra in Menais relatis numm.

c Iris illustris Cappadocia & Ponti finibus exoneratur in Pontum Euxinum: huic adjacens Amasea & Comana, a quibus de locis interpositis judicari potest: quae seclis oculatus accurate describit.

C A P U T III.

Comana apud Praesidem astra. Dejectum idolum & templum Apollinis.

14 **M**anc autem facto ibant ad civitatem Comanam. Hora vero quarta, cum adpropinquasset civitati, audiebamus a multis, quemadmodum Praeses praenabat eos, qui volebant idolis sacrificare. Dominus autem visus est Basilisco, & ait ad eum: Confide, & noli timere minas eorum, qui sine lege sunt: quia ego tecum sum. Nobis autem gustantibus, ut non jejuni ingrederemur civitatem, ille orabat. Intransitibus vero nobis civitatem & interrogantibus, ubi esset Praeses, audivimus quia in templo diis sacrificat cum omni populo civitatis. Abiit ergo Magistrrianus in templum Apollinis, & invenit ibi omnem populum civitatis: & ingressus nuntiavit Praesidi advenisse Basiliscum. Audiens autem Praeses gavisus est. Retulit autem ei & de signis, quae per eum Dominus in via venienti fecerat, sed non credidit Praeses, dicens esse maleficia, & eos quidem milites, qui cum eo fuerunt, solvit de accusatione: Sanctum autem Basiliscum iussit introduci in templum Apollinis, ut sacrificaret, dicens: Quod si noluerit, cito eum morte amarissima periturum. Exierunt ergo milites & percutiebant eum, dicentes: Intra in templum: iussit te Praeses sacrificare, ut vivas: quod si nolueris, diversis poenis cruciatus peribis. Cogita ergo in teipso, ut non pereas, sine causa credens invisibili Deo. S. Basiliscus dixit: Ego cogitavi, quia Dominus meus per signa & mirabilia sua semper videtur ab his, qui credunt in eum, quia est Deus, quia omnia creavit, & praeter eum Deus alius non est: & visitat eos qui digni sunt & electi: & si ego tacebo, hi, qui mecum fuerunt, non tacebunt de his mirabilibus signis, quae viderunt in via venientibus nobis. Milites vero, qui cum eo fuerant, exposuerunt eis, dicentes: Vere mirabilia signa et virtutes Dei vidimus, quae non sunt in magica arte facta: et Magistrrianus affirmabat, hoc ita factum fuisse: et. Si nostro, inquit, periculo non susceperemus te, Domine Basilisce, videntes talia signa, redderemus te. Domine, precor te, indulge mihi, quia ignorans mala tibi feci. Similiter et milites, qui eum adduxerant, rogabant, ut eis indulgeret, et oraret pro eis.

*Comanae po-
tenti. Ma-
gistrrianus &
milites*

*Praesidi
Spondit de
sacrificio
viri Dei*

15 Hae illis rogantibus, exierunt milites de templo, dicentes: Vocat Praeses Basiliscum, ut sacrificet. Et introductus est gaudens et hilari vultu. Et ait ad eum Praeses: Tu es Basiliscus? At ille ait: Ego sum. Praeses dixit: Quid ergo dicis? Non sacrificas diis? Basiliscus dixit: Et quis tibi dixit, quia non sacrifico? ego meo Deo sacrifico sacrificium laudis. Praeses vero non intellexit, quo tenore dixerat, & gavisus est, dicens: Gratia diis, tantummodo cui volueris sacrificare. Sanctus vero Basiliscus dixit: Ego meo Deo immolo & sacrifico. Ait Praeses: Dixi tibi, Cui volueris, tantummodo sacrificare. Sanctus vero Basiliscus appropinquans simulachro, dixit: Quod nomen est Deo vestro? At illi dixerunt: Apollo. S. Basiliscus ait: Bene dixistis,

quia Apollo vocatur: & perdet enim in se credentes, & quia Deus vocatur qui non est. Ego novi eum, qui vere Deus est aeternus & verus, qui se diligentes ex toto corde glorificat: ipsi sacrificabo sacrificium laudis. Sed attendite omnes in sacrificium meum, quia volo prius orare: Et coepit dicere: Deus, qui solus verax es cum unigenito Filio tuo & Spiritu sancto; qui es Dominus caeli & terrae: qui es invisibilis, incomprehensibilis, quem nemo describere neque concludere potest: qui es benignus & bonus & personam hominis non accipis; qui produxisti ea, quae non erant tamquam quae essent, & nos, cum in tenebris essemus illuminasti nos, & dedisti nobis scientiam tuae deitatis. Tu es auxiliator omnium in te credentium. Deus, qui solus sanctus, & in sanctis habitas, & in me humilem ostende tuam benignitatem, & confirma precem servi tui, quae te deprecor per gratiam tuam: qui extendisti caelum sicut pellem, & firmasti eum immobilem tuo praeepto, & ornasti eum claritate stellarum, & splendore solis & lunae & horis dierum: qui formasti eum sicut cameram & statuisti terminum sempiternum, & lunam posuisti in cursum temporum, & significasti ei horas & dies & menses: qui terram fundasti tuo praeepto, ut habitaret homo super eam, & dedisti ei terminum sempiternum, & diversis floribus eam ornasti & arboribus: qui mare fundasti, & conclusisti illud tuo praeepto, & dedisti viam in eo; & plasmasti hominem propriis sanctis manibus tuis ad tuam imaginem, & dedisti ei sapientiam & intellectum, & inspirasti in faciem ejus spiritum vitae. Domine qui omnem mundum creasti, qui ab Adam usque nunc, & post hoc usque in secula seculorum custodis diligentes te, & glorificas timentes te, qui auferes peccata & transferes iniquitates. Domine Jesu Christe, exaudi orationem servi tui, & adesto mihi in hac hora, & concussum idolum & murum & surdum & cecum & sine sensu, contere, confringe & dissolve manu factum: et ostende Gentilium oculis insipientium, quem colunt, et cui sacrificant ut Deo, et quare finis Domine, inimicos tuos, ut te ad iracundiam provocent, et non eos doces veritatem tuam. Quare fremuerunt gentes et populi meditari sunt adversus Sanctos tuos? aspice, Domine, et ne sileas, quia te docet omnis honor et gloria et magnificentia, Patri et Filio et Spiritui sancto in secula seculorum. Amen.

16 Et cum dixisset Amen, statim terrae motus factus est magnus, et continuo tam immane idolum cadens, ut pulvis contritum est. Haec cum vidisset Praeses, fugit foras, et omnes qui aderant pavescit fugerunt. Remansit autem solus Basiliscus in templo, ita psallens: Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus: sicut deficit fumus, deficient, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant idolorum cultores. Et iussit Praeses educere foras S. Basiliscum, et stridens adversus eum dixit: Inimice deorum, quare aliter professus, et aliter egisti? Ut sacrificares Deo nostro, depositum contrivisti. Et dum furore repletus adversus iustum cogitaret tormenta, ille orabat dicens: Domine ne elongaveris auxilium tuum, sed ad adjuvandum me festina. Et conversus dixit ad Praesidem: Qui deum vestrum contrivit, ecce comburet et templum ejus. Et necdum Basiliscus sermonem compleverat, cecidit ignis de caelo, et consumpsit templum Apollinis usque ad fundamentum. Praeses cum fugisset longius, iussit vocari Basiliscum, et dixit ad eum: Multa carmina didicisti Basilisce: magnum Deum nostrum depositum comminuvisti, et templum ejus igni combulisti. S. Basiliscus dixit: Qualis est Deus tuus, si ego eum comminui, et templum ejus igni combulsi; si potest, vindicet se de me, et adjuvet se ipsum sicut Deus.

a Allusio ad etymon nominis, ἀπολλύν ποτ' εὐκταί ποτ' & destruo.

CAPUT

A

CAPUT IV.

*S. Basilisci constantia, martyrium, sepultura,
miracula. Laus Constantini Magni
Imperatoris.*

17 Præses dixit: Benigni sunt dii nostri, & nihil mali faciunt adversariis suis. S. Basiliscus dixit: O cæcitas hominum! Dæmones quomodo possunt esse benigni, ut aliquod bonum facerent, cum sint maligni; qui & vos vere secum in infernum demergunt, qui eos diligitis & adoratis? Præses dixit: Ergo dii nostri dæmones tibi esse videntur? S. Basiliscus dixit: Et valde amarissimi dæmones sunt idola vestra. Præses dixit: Sacrifica, ut te dimittam: si autem nolueris, cito te tradam morti amarissimæ. Sanctus dixit: Ego idolis non sacrifico insensatis & formis dæmonum: sed sacrifico sacrificium laudis Deo sempiterno. Præses dixit: Sacrifica diis, ut te non tradam morti amarissimæ. S. Basiliscus dixit: Bestia silvestris, canis lambens sanguinem, luxuriose Agrippa, forma diaboli, species dæmonum, crudelis sine lege, quid me detines? Festino enim bonum cursum meum perficere. Præses hæc cum audisset, iratus est valde, & iussit eum decollari, dicens: Si hunc præcepero amplius torqueri, amplius me ad injuriam provocabit, & adversus me concitabit turbas. Duxerunt ergo S. Basiliscum foras civitatem, in locum qui dicitur Dioscorum, & decollaverunt eum. Multus enim populus producebat eum. Præses vero iussit projici corpus ejus in flumine, dicens: Quia si cognovero aliquem tolerantem corpus ejus, tormentis cum afficiam, & substantia ejus infuscabitur.

18 Orante autem S. Basilisco & decollato, vidimus nos, quibus concessum fuit videre, terribile mysterium. Venerat enim multitudo Angelorum & Archangelorum accipere animam ejus; & Dominus Jesus Christus stans in firmamento cæli dixit: Veni, Basilisce, ingredi in regna cælorum, in choros justorum, ubi sunt & hi, qui tecum comprehensi sunt propter me in martyrium. Et omnes nos, qui vidimus hoc mysterium, & audivimus hanc vocem Domini, cadentes in faciem, adoravimus Dominum, gratias agentes, qui nos dignos fecit videre hoc mysterium.

19 Corpus autem sancti Prisco spiculatore portante, ut eum in flumine projiceret, rogavimus eum, ut expectaret modicum, & dedimus ei occulte & sociis ejus triginta aureos & dixit sociis suis: Abite vos & ego projecto eo in fluvio conjungar vobis. At illi credentes ei abierunt, & Priscus dedit nobis totum corpus S. Basilisci, dicens: Nemo sciat, ut non ego periclititer una vobiscum. Et eo discedente, nos accepto corpore sancti Martyris abscondimus, & per noctem duximus eum in agrum aratum, & ibi eum sepelivimus, & seminavimus super eum legumen. In vero nocte per virtutem germinavit legumen, & alia

die floruit & fructificavit. Viris autem scientibus, qui dederunt fossam beati Martyris, & invocantibus dominum precibus S. Basilisci, factum est, ut daret eis aquam ad bibendum, & statim juxta ubi sepulchus est, fons aquæ emanavit, & bibentes requievinus, glorificantes Deum. Et usque nunc aqua multa egreditur de fonte illo ad laudem & gloriam Dei, & Christi Martyris Basilisci: & sanitas fit infirmorum his, qui fideliter ex ea biberint.

20 Missus est & spiritus malignus in Præsidem Agrippam, & quærebat corpus B. Basilisci, dicens: Quia si tetigero corpus ejus, salvabor a malis, quæ me opprimunt. Et nemo ausus est dicere, quia salvum est corpus ejus; & quidam dixerunt ei. Jussisti eum in fluvium projici, & nunc quomodo quæris quem fluvius pertraxit? Abiit ergo ipse Agrippa ad flumen, ubi decollatus fuerat S. Basiliscus, & cum invenisset modicam guttam sanguinis ejus, colligens manibus suis simul cum pulvere missum in a orinale, præmixit corpus suum, & statim mundatus est a dæmone, & credidit Domino nostro Jesu Christo Regi seculorum.

21 Passus est autem S. Basiliscus sub die b duodecimo Kalendarum Augusti. Defuncti sunt autem & impiissimi Imperatores Maximianus & Maximinus & omnis generatio eorum, & qui cum eis persecutores Christianorum fuerunt & idolorum cultores. Secundum voluntatem autem Dei placidam, & precibus sanctorum Martyrum, surrexit Imperator justus, verax, pius, benignus, Deo amabilis, Christianus, nomine Constantinus: qui & templa Gentilium solvit, & simulacra eorum igne combussit, & conculcavit sacrificia eorum, & effudit libamina: sacerdotes eorum sapientiam docuit, divinos eorum convertit ad scientiam; persecutores eorum emendavit, veneficos amovit, stribiles confortavit, stultos edocuit sapere, subditos dæmonis liberos fecit, Christum odientes Christo amabiles fecit, eos, qui inconditi erant, Deo subditos fecit, captivos redemit, tristes lætificavit, plangentes gaudere fecit, perpetuum bellum mundi pacificavit, dæmones persecutus est, infideles sub jugum Christi subdidit, omnem mundum altaribus ornavit, Christianorum Dei cognitionem prædicavit, suo Imperio ecclesias fabricavit: quod autem majus est omnium, factus est & famulus Christi, in directione cordis & sinceritate, qui a solo Rege Regum inter Christianos primus Constantinus coronatus est, justus, pius, verax, qui post correptum Gentilium errorem etiam & hæreses compescuit, & silere fecit: & repleta est terra gloria Christi. Sacerdotes vero confirmati in omni loco, Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum glorificant in secula seculorum. Amen.

a Orale, sive Orarium videtur alibi dici: *ut sit fascia ante sola, qua præcingebatur.*

b Nullum adhuc vidimus Martyrologium, quod eo die, nimirum 21 Julii S. Basilisci meminerit.

DE SS. ZENONE ET ZOILO,

APUD GRÆCOS.

III. MARTII.

1 *Græci in magnis Menais excusis & mann exaratis, & apud Maximum Episcopum Cytherensem in diebus huius celebrant 111 Martij hos duos Sanctos tenui hoc encomio: Eodem die SS. Zenon & Zoilus in pace obdormiverunt. In Menais adduntur hi versus:*

*Zōnē hūmōi Zīlōi & τῷ Ζωίλῳ
Ζῶνι ὑπὸ τῷ ἀρχιεπισκοπῇ τεταμένῳ.
Vitz solutio Zoilo Zenonique
Tomus I.*

Melioris acquisitio extitit vitæ.

Reliqua desunt sive qua ad locum & tempus, ubi & quando vixerint, spectant: sive qua virtutum exercitatione vitam æternam promeriti sint; sive denique quibus clari miraculis, factis sacris fuerint adscripti.

a Dedimus in Januario duos Zenones & quinque in Febuario, sed Martyres, qui huc non possunt transferri. Alium celebravimus 2 Febuarii Zenonem monachum
X juxta

A juxta Antiochiam Syriæ, ejusque res gestas ex Philotheo Theodoresi retulimus, monimusque a Raderno nostro tradi, eundem videri iterum hoc die in Menais referri, nullo tamen prolato, curita sentiat, argumento. Verum alii illustres Zenones extiterunt. Ita lib. 3 de Vitis Patrum a Ruffino Aquilejensi referunt n. 7 Zeno, qui gulosam furtivi cucumeris cogitationem gravi tormentorum experientia superavit, idque in Palestinam proficiscens. Quod generosum facinus iterum referunt lib. 4 de Vitis Patrum libello 4 num. 17. cujus libri interpret Pelagius fuit: apud quem iterum lib. 10. num. 22 Zeno fratribus exponit illud Jobi, Nec cælum mundum esse in conspectu Dei. Qui forsitan cum precedente idem est: sed an is qui in Syria vixit, & vitia manifestanda & virtutes celandas docuit apud eundem Ruffinum num. 111 & Paschasium lib. 7. de Vitis Patrum cap. 12 num. 4. idem quoque censendus? Apud Pelagium libel. 8. num. 5. Abbas Zenodiscipulus Abbae Silvani mones humilia sellanda. At Silvanum vixisse in monte Sina tradunt memorati Ruffinus lib. 3 num.

46 & Pelagius libel. 10 num. 69 & libel. 11. num. 28. Verum libel. 14 num. 5 dicitur habuisse discipulum in Scithi, nomine Marcum, & hujus aliorumque cellas visitasse, & libel. 18 num. 15 dicitur voluisse pergere in Syriam, ubi forsitan & discipulos, interque eos Zenonem, habuit. Ita & Zeno dicitur apud Rufinum n. 210 cum in Scithi esset & apud Pelagium libel. 18 num. 7 cum moraretur in Scithi, phantasma oratione explorasse. Quæ omnia de uno eodemque Zenone videntur posse exponi. Sed an illi discipulus sociusve Zoilus fuerit, quæ ratione assequemur, cum non omnia sint in Vitis Patrum scripta? Iti apud Pelagium lib. 15 num. 9 Zoilus quidam refertur discipulus S. Arsenii, cujus alibi nullam reperimus mentionem, intertam varia de S. Arsenio relata. Alium juniorem Zoilum Rectorem Alexandria laudat Joannes Moschus in Prælo spirituali, seu lib. 11 de Vitis Patrum cap. 171. Leonius Episcopus in Vita S. Joannis Eleemonis, 21111 Januarii edita, meminit cap. 7 Zoili, cui S. Petrus Teleonarius fuerat venditus.

DE S. PIAMUN

VIRGINE DEO DEVOTA IN ÆGYPTO.

G Rati in Menais magnis & in Maximi Episcopi Cytheræ Bion syriac celebrant ad diem tertium Martii Natalem hujus Virginis istis verbis: Eodem die S. Piamun Virgo in pace obdormivit. Eam celebrat Laberius noster in Menologio Virginum xi Martii. Vita exeat in Historia Lanfranci Palladii Helenopolitani Episcopi cap. 37 sub hoc titulo, De Amma Piamun. Est autem Hefychio Ἀμμα, μήτηρ, τροφή. Amma, mater, nutritrix. At Palladius cap. 42 ait Ammas dici matres spirituales. Quod igitur Abbas inter monachos, hoc Amma inter Virgines sacras. In Heraclidis Paradiso cap. 18 extant eadem Acta cum hoc titulo Vita Piamonis Virginis. At Græce apud Palladium, Ἡεζὶ Πιαμῶνι τῆς Δέας, & ista referantur.

2 fuit quædam Virgo Piamun, quæ annos vitæ suæ vixit cum matre propria, sola cum sola vespere comedens, & linum nens. Hæc dignata est gratia prædictionis futurorum inter homines. Accidit aliquando in Ægypto, cum Nilus ascenderet, ut vicus vicum invaderet: pugnant enim pro aquarum divisione, adeo ut sequantur cædes & sauciationes. Potentior ergo vicus ejus vicum invadit, & venit virorum multitudo cum lanceis & clavis, ut ejus vicum exscinderet. Adstitit autem huic Beatæ Angelus revelans eo-

rum invasionem, & accersitis vici Presbyteris, eis dicit: Exite, & ex hoc vico occurrite eis, qui veniunt contra vos, ne vos quoque una cum vico pereatis, & rogare eos, ut desistant ab insidiis adversus vos paratis. Territi autem Presbyteri ei ad pedes procumbunt, eam rogantes & dicentes: Nos non audemus eis ire obviam: scimus enim eorum temulentiam & petulantiam. Sed si facis misericordiam in nos & in totum vicum & in domum tuam, ipsa eis egredere obviam, illosque pacatos averte. Illa autem cum non assensu esset, venit in suam domunculam: stetit tota nocte orans & genu minime flectens, sed rogans, dicendo: Domine, qui judicas terram, cui nihil placet quod est injustum, cum hæc ad te venerit oratio, virtus tua eos sistat immobiles tamquam columnam, ubicumque eos deprehenderit. Cum hæc sancta Virgo sic orasset, tale quid accidit. Hostes circa horam primam a tribus miliaribus, in loco fixi tamquam columna, labefactari non poterant. Illis quoque revelatum est, quod servæ Christi Piamun intercessionibus factum est eis impedimentum: iique ad vicum mittentes, pacem petierunt, dicentes: Agite Deo gratias & precibus Piamun, quæ nos impediunt, ne magnum vobis malum inferamus.

DE S. CAMILLA

VIRGINE DEVOTA

IN DIOECESI AUTISIODORENSI,

Commentarius historicus.

A Utisiodorum urbs est provincia Lugdunensis tertio sive Senonia, in Gallia, ad Icanam sita amnem, antiqua & clara, cum aliis ornamentis, tum Indigentum Divorum multitudine: quorum duo celeberrimi, S. Peregrinus a quo est religionis Christiana mysteriis imbuta, & throno Episcopali ornata; & Germanus, cujus non ea modo civitas, sed & Gallia universa, ipsaque Italia, & toto submota orbe Britannia, doctrina sunt ac miraculis illustrata. Hujus, præter complures Antistites virosque alios Numinis cultui dicatos, discipula fuerunt, ipsius hortatu ad studium suenda virginis

colendaque pietatis excitata, S. Genovesa Parisiorum Tutelaris, SS. Magnentia, Palladia, Camilla, Maxima, Porcaria. De prima fuisse egimus ad diem 111 Januarii; cetera aliis diebus coluntur, Camilla 111 Martii.

2 Georgius Viola in S. Germani, quam nuper Gallico sermone edidit, Vita, cap. 21 scribit, tum alias, cum is Ravennam ad Valentianum 111 Imperatorem maremque ejus Placidiam & Gallia venisset, ipsius concionibus ac monitiis, ita studio virtutis inflammatus, ut spre-
que

AN. cccc. 1
23511.
III. MAR-
TII.

S. Camilla
& Germanus
Ep. Auti-
siodorensis
discipula.

ad eum ven-
it Ravennam.

A que in omnem reliquam aetatem illibatam servavit; cum fama divina ejus facundia & sancta traditionis, qua omnes ad virtutem informabat, excitas quasdam, & remotis etiam locis Ravennam advolasse. Harum numero fuisse ait clarescere Virgines Magnantiam, (ita enim vocat, alii Magnentiam) Camillam, Palladium, Porcariam, quae inde a Tyrrheno mari, atque urbe Centumcellis venerint, eique deinceps etiam morino adhaerint. Eas autem videtur existimare, (uti & Vita MS. S. Magnentia, quam idem nobis donavit) solum pii propositi societate, non etiam sanguinis propinquitate inter se conjunctas fuisse.

3 In ea Vita hac referuntur: Divulgatur passim per Italos Pastoris languor, & crescit in omnibus non infimus moror. Hinc inde omnes ad ejus obsequium confluunt, Pastores cum gregibus. B. Magnantia indissolubilis pedisequa, cum praefatis Virginibus, custodiebat membra egra beati Praefuli inter tot populorum agmina. Facetur Viola, ab nonnullis historicis, quatuor hisce Virginibus jungi S. Maximam, dicique omnes iisdem parentibus genitas. Hic certe Antisiodorensis monachus, qui ante annos fere decem Miracula S. Germani libris duobus, atque heroico carmine, sex aliis libris Vitam ejusdem sancti Praefuli complexus est, libro 1. Miraculorum cap. 21 (ut quidem distinxit, qui Nova Bibliotheca librorum MSS. tomo 1. cecidit Philippus Labbeus noster: in nostro MS. nec eadem in capita distributio est, nec tituli sectionibus iisdem additi) is ergo Hicricus, quinque illas proposito Virgines, natu Germanas ait fuisse, & hac de illis tradit:

4 Crediderim sane nonnullos a Ravenna, sanctitatis ejus expertissimos, cum sacra gleba corporis peregrinationem sibi ultronem indixisse, ac per hoc infatigatis animis, quamquam esset via longior, funus venerabile prosecutos. In quibus & ex quibus quinque fuerunt famosissimae, proposito Virgines, natu germanae, quarum nomina vel merita celebrem in nostra provincia ex longo obtinere memoriam. Harum tres his vocabulis, Magnentia, Palladia atque Camilla, ut singula ipso in itinere divinitus evocata, diem clausere novissimum, in publico aggere nobilem accepere sepulturam, ecclesiis superstructis, earumque sanctitati dedicatis: quae hodieque, ob miraculorum evidentiam, & famosissimae constant, & ingenti populorum studio frequentantur. Duarum quibus sacri tumulatione corporis est videre concessum, altera, cui Maximae vocabulum fuit, circa eandem basilicam condi promeruit, quam tamen postmodum ambitus fabricae majoris inclusit: altera Porcaria dicta, nono fere ab urbe milliaro, in ecclesia suis clara meritis, requiescit.

5 Hicricus Hicricus, cujus narratio clare videtur innuere, tres priores ipso in itinere, hujus fortassis molestia atque immodicis caloribus, extinctas, priusquam Antisiodorum esset sacrum funus illarum. Nam si S. Magnentia, ut vult Viola, in Morvennico tractu ad xxvi Novembris, quo ejus celebratur festum, subsistit; & cetera eo ordine quo referuntur, & quibus coluntur diebus, post eam mortua sunt; dicendum erit S. Palladium, quae secundo loco memoratur, (cum ejus ad vii Octobris anniversaria celebratur) annum integrum moratam in ipso fere termino via: S. Camillam adhuc propius urbem Antisiodorum annum unum, menses quinque, & quod excurrit: cum v. Nonas Martii ejus recolatur memoria. Cui vero id probabile videatur, sorores duas Maximam & Porcariam, iis agitudine correptis, propterea tamen in urbem, atque curasse, ut ad illam quoque sorores infirma deporta-

rentur, aut si ita proerita erat valetudo, ut molestia quidem vehit possent, saltem iis omne solatium opemque assulisse rogo, quo superstites fuerunt, spatio temporis? Quare ex hisce argumentis, & Hicrici narratione, confici probabiliter videtur, viribus ex via labore defectis, cum non longe abessent Antisiodoro, Magnentia nempe milliaribus xv, Palladia quatuor, Camilla paucioribus, vitae excessisse, atque a sororibus, accolarum auxilio adjuvis, opere tumulario sepultas primum, dein fortassis curatos ab iis singularum tumulos; cum prius essent S. Germani funus in urbem & ad sepulturam profectura: ut ante xx diem Septembris, tres illae diversis diebus & locis obierunt. Nam, ut idem scribit Hicricus, ex pridie Kalend. Augusti, die qua Confessor eximius, sarcina levatus carnis, caelestibus est insinuatus saccharis, tertius & quinquagesimusolvebatur dies, cum sacri thesaurus corporis propria refusus urbi, solenni obsequio populorum excipitur, atque intra principalis, cui federat, ecclesiae ambitum collocatur. Ibi per decem continuo dies ingentibus officiorum impensis excolitur, donec omnibus, quae ad jus sepulchri perement officiosissime apparatus, non parva humani generis congesta multitudine, ut virum decebat apostolicum, sepulture tradereetur. Agitur Antisiodori anniversaria depositionis ejus celebritas Kalendis Octobris, & per septem dies consequenter.

6 Cur tamen trium illarum Virginum aliis mensibus ac diebus, quam quibus probavimus videri decessisse, anniversaria agatur memoria, nos latet. Translatio forsitan aliqua, vel alius quispian eventus ansam praebuerit. Et Sancta quidem Magnentiae agitur natalis festivitas xxvi Novembris, in diocesi Augustodunensi: ejus tamen memoria celebrior habetur Feria tertia Pentecostes, concurrentibus ad ejus sepulchrum ipsamet die peregrinis. S. Palladia, ut patet ex Breviario Antisiodorensi, vii Octobris colitur: quo eadem die quia S. Porcaria Senonensis Virginis & Martyris natalis celebratur, & hujus quoque S. Porcariae Virginis memoria consignatur. S. Maximam, quamdiu ejus natalem ignorabimus, cupiam sororum jungeremus. S. Camillae Virginis fit Antisiodori memoria 11 Martii, ut ex ejus Ecclesia Breviario liquet. Sepulta fuit in pago, qui Gallice Escoulives, sive Ecoulives appellatur, ubi ecclesia ad honorem ejus aedificata, ac multis divinitus illustrata miraculis est. Sed corpus sanctae hujus Virginis, uti & S. Palladia in pago ab ea dicto S. Palaye, a Calvinistis combustum.

7 Annus, quo tres illae sorores e vita migrarunt, videtur Christi ccccxxxvi fuisse, ut plenius ad S. Germani Vitam probavimus. Nam cum hic Ravennam venit, regebat (ut in ejus Vita paucis post illius mortem annis scripsit Constantinus) regebat, inquam, Romanum imperium Placidia Regina cum filio Valentiniano jam juvene. Natus hic erat, ut habet Prosperi Chronicon a Labbae editum, Honorio XII & Theodosio VII Coss. vi Non. Julias, anno nimirum ccccxviii, sic ut anno, quem diximus, ccccxxxvi, aetatis suae xix expleveris annum: quo eodem, ut idem Prosperi Chronicon refert, Actio II & Sigisvultus Coss. ad Theodosium Principem Constantinopolim profectus est, filiamque ejus in matrimonium accepit. Sed hac alibi plenius. Non meminis harum Virginum Hieronymus Rubens in libris historiarum Ravennarum, ac ne ipse quidem in Martyrol. Gallicano diligentissimus Andreas Sansajus.

A DE S. E M E T E R I O A G R I C O L A , D
S I V E S M A T I N O , A U T S. M A D I ,
M A R T Y R E
I N T R A C T U B A R C I N O N E N S I ,

Commentarius historicus.

CIRCA-
TER AM.
OCCUR.
III MAR-
TII.

Pater Calagurritanos Martyres Emeterium & Celedonium, de quibus antea actum; & eos, quorum Cardena in Catalonia religiose pignora asservantur, siue diversi ab illis sint, siue iidem; praterque alios ejusdem nominis Sanctos, variis permixtos Martyrum turmis, nullo satis veterum actorum indicio ab Calagurritanis eos secernente, nisi quod prisca Martyrologiorum collectores aliis eos pagulum Christi classibus inferuerunt; prater eos, inquam, quocumque seu discrimine sejunctos, seu nexu devinctos, patria, certaminis, temporis, certo saltem religionis; alius memoratur Emeterius, qui cum S. Severo Episcopo Barcinonensi martyrii est coronam adeptus.

3 Euseb-
rius Mart.
cum S. Severo
Ep. Barcinonensi

B Colitur autem Severus vi Novembris, & traditur ab nonnullis, ut Thoma Trugillo in Thesaurio Concionatorum, & Alphonso de Villegas in Flore Sanctorum, Diocletiani persecutione, sub Praside Daciano martyrium fecisse. Joannes Tamayus Salazar in Martyrol. Hispan. duos statuit Severos Barcinonenses Episcopos, ambos vi Novembris palma martyrii donatos; unum anno cclxxxv, alterum anno cccclx. Et haecenus quidem ignoratum fuisse priorem a Catalanis, sed cognitum Castellanis; nempe postquam in auras prodierit hypobolimaum Dextri Chronicon, quod qui fabricari sunt, cum S. Severum legissent interfectum ab Daciano, quem meminissent ex aliis Divorum actis, Diocletiano Imperatori truculencia adversus Christianos feritatis in Hispaniis administrum & satellitem extitisse; patratam ab eo S. Severi cadem ad vi Novemb. cclxxxv, quo secundus inchoabatur imperii Diocletiani annus, retulere. At quia audiebant vulgo dici, ab Ariano Severum Barcinonensem Antistitem trucidatum, id secundo Constantii in Occidente imperantis anno, Christi cccclxi, in illo Chronico adscripserunt: nam si ad Eurici Regis Visigothi tempora rejecissent, videbant iacuum Dextri aetate non congruere.

C Unicum ceteri Praesulum Barcinonensem Severum agnoverunt; etiam qui (quamvis vitiose) ab Daciano casum crederent. Unicum exhibent veteres Catalogi. Et quidem ab Hieronymo Paullo ante cc ferme annos conscripserunt, hoc eum ornas elogio: S. Severus, qui a Gothis clavo infixus in capite occisus est: fuitque unus ex lxx Episcopis, qui condiderunt Leges Gothicas. Quod hic auctor de Legibus Gothicis habet, confirmat Franciscus Diagus, diligens cumprimis scriptor, lib. 1 historia Comitum Barcinonensium cap. 14. Nam passim receptam apud Hispanos esse opinionem, unum e lxx Episcopis, qui Leges condiderunt, fuisse S. Severum: id antiquissimo caractere in memorata Sancti tumulo imposita scriptum; id in veteri Breviario Ecclesiae Barcinonensis legi. Et certe sub Eurico Leges datae Gothis. Ita S. Isidorus in Chronico ante Aream dxxxi, siue annum cccclxxxiv Christi, Sub hoc Rege, inquit, Eurico nimirum, Gothi Legum instituta in scriptis habere coeperunt: nam antea tantum moribus & consuetudine tenebantur. Eadem Lucas Tudeus, & alii.

probatissim.
auctor.
qui continet
de Legibus
Gothicis ad
fines.

etiam f. rem
sec. 9. p. 6
Euseb. H. G.

a quo actus
fuit.

quippe etiam
delegatus
auctor.

4 Qui porro iis sancendis Legibus adfuisse Severum scribunt, ii quoque illius jussu interfectum faciunt. Quanto autem Ariana Scila studio incensus esset Euricus, ostendit B. Ennodius Ep. Ticinensis in S. Epiphani decessoris sui Vita, quam xxi Januarii dedimus. in qua cap. 7 n. 32, ita scribit: Quem ille jam compererat jugiter per Sacerdotes suos polluta habere convivia. Et S. Sidonius Apollinarius ep. 6. lib. 7, Tantum, ut ferunt, inquit, ori, tan-

tum pectori suo Catholici mentio nominis acer, ut ambigas, ampliusne suae gentis, an suae sectae teneat principatum. S. Gregorius Turon. lib. 2 historia Franc. c. 25 ista de eo habet: Truncabat passim perverituti suae non consentientes: Clericos carceribus subigebat: Sacerdotes vero, alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Plura de ejus adversus orthodoxos persecutione congestissimas Martii ad S. Simplicii Archiep. Biscaric. Vitam § 1.

5 Qua igitur ratione, inquit, Episcoporum usus est in iis sancendis Legibus consilio? Quia nimirum prudentia & eruditione praestantes noras, tantoque majorem auctoritatem, jore Legibus suis, quarum auctores fuisse gravissimos Antistites constaret. Et solent etiam aeterna fide alieni Reges ac Principes, quandoque homines orthodoxos, quorum sapientia celestis sit nomen, sibi adscribere, ut Casiodorus Theodoricus Amalus Ostrogothorum in Italia Rex, & Leonem ab Ennodio Sidonioque laudatum hic ipse Euricus. Nec tamen consequens est, qui eo loco apud eum fuisset sanctissimus Antistes Severus, ab eo interfectum non esse. Neque enim constantior fuisse barbari hujus & impii Visigothi erga Severum amor videtur, quam erga Boetium Symmachumque Ostrogothi illius Theodoricus fuerit, quos summis prius a se honoribus ornatos, perfide postea interemit.

6 Sed de S. Severo plenius agemus ad vi Novembris, quo die, circiter annum cdlxxx ob Catholicae fidei defensionem trucidatus est, cumque eo Emeterius agricola. Nam cum didicisset (seu spiritu prophetia, ut conser Diagus, seu publica fama, quod verisimilius) adventare Barcinonem Eurici satellitem, ut sibi necem inferrent; (Christi mandato obsecutus, quo Apostolos jussit, si adversus ipsos persecutio in quapiam civitate oriretur, in aliam fugere) quo ipso se populo suo reservaret, cui sentiebat quam adhuc esset necessarius, ab urbe discessit, locum miliaribus aliquot inde distantem, cui nomen Castrum Octavianum, petiit. Eo insinere in Emeterium incidit, cujus erat propter viam exiguum mapale, cui adjacentis agelli cultura pauperem vitam tolerabat. Hunc ut Severus fabas ferentem vidit, salutem ei impertitur, indicatque quorsum tendat, & monet, ut si qui paullo post transiuri liitores, de Severo Episcopo percunctentur; libere edicat, reperturos eum in Castrum Octavianum: transisse enim illac cum fabas, quas cernerent, seminare. Ea autem momentoica excreverunt, ut flores emitterent. Hinc multum processit hora, cum adfuerunt liitores, & de Episcopo sciscitantur. Respondit, ut erat jussus, isthac transisse cum fabas fereret, quas videbant, locumque indicavit, ubi eum essent reperturi. Illi hominem arbitrati ipsis illudere, cum ceteroquin Catholicum esse deprehendissent, vinculum pertrahunt ad locum ubi Antistes erat, & hinc quoque injiciunt manus: ac deinde ambos immaniter plumbeis cadunt. Quibus cruciatibus cum Sanctorum nequiquam laesallari constantiam animadverterent sortores, Emeterio curvices amputant, Antistitis capiti ingentem clavum injungunt, ac lenio, sed atroci supplicio vitam extorquent.

7 Catholici accola corpora amorum collecta, in propinqua adicula tumularunt: siue in exiguo sacello castelli, seu pagi aut oppidi, Octaviani, ut scribit Diagus: quo destrutto sacello, & Severi exuvias & Emeterii in ecclesiam monasterii S. Cnepharis, quod in eodem castello extat, idem Scriptor translatus testatur circiter annum mcccxxvi; ad-

quodvis de
castellum
Severum
autem ma-
gis ostendit
fuit

E

secundis Bar-
cinonensibus.

sed erat a
vindicat
Barcinonensibus.

per Emeterium
a quo
fuit faba, p.
hoc excre-
verunt & flo-
rescenti
P

ambo capti-
vi, in-
venientes, oc-
ciduntur.

transfere-
tur postea
Barcinonem.

saltem S.
Severus:

denotum

A demum anno MCCCLV Baremonem die 111 Augusti. Domenicus solius meminit corporis S. Severi ad S. Cucuphasis monasterium deportati. S. Emeterii ubi modo sit, ignorari ait: credibile tamen videri, ad S. Cucuphasis devotum, aut certe ubi primum in adicula, loco martyrii vicina tumulus, sit etiamnum jacere.

8 Est non longe ab S. Cucuphasis cenobio ecclesia parochialis, qua Sanctum hunc Emeterium tutelarem veneratur die 111 Martii insigni celebritate. Pagus San Madin appellatur, ex ejus nomine: atque in oratione qua tam in Missa quam officio divino recitatur, B. Martinus dicitur: in authenticis ejusdem Ecclesie altis ante CCC annos confectis, Emeterius est, in aliis S. Madir, vulgo S. Madli: qua postrema duo vocabula ipse corrupta esse censet. Nescio an non contrarium suspicari liceat, cum in sacris ab antiquo Martinus vocetur, illud genuinum ejus nomen fuisse; sed cum id in Martyrologiis homines mediocriter eruditi ad diem 111 Martii non reperirent, existimasse Emeterium esse, qui in Hispania eo die coronatus martyrio, passim in sacris fastis narraretur. Novi olim Senatorem Regium, virum gravem & pium, qui cum Maillardus vocaretur, consultis hominibus religiosum & in Sanctorum altis usumque versatum, quo die Sanctus ille tutelaris suus coleretur. Respondit ille, die 211 Januarii coli. Inspectis Martyrologii Romani tabulis, nec dubitavit quin qui in iis legeretur S. Marius Martyr, in Maillardum esset errori vulgari matasus, & ipse

drincepta Martii sibi nomen sumpsit, ut filium postea sibi natum Marium dici voluit pro Malardo. Colitur quidem eo die S. Malardus, sive Malchardus, Carnotensis in Gallia Episcopus, quavis Martyrologio Romano inscriptus non sit.

9 Illud quoque de S. Martino, sive Emeterio agricola, tradit Domenecius; in altari perocusto ipsius ecclesie pictam tabulam spectari, qua cum fabas ferentem representat, ac S. Severum Episcopum benedictionem impertientem: in alia parte ejusdem altaris faba florentes videntur, ipseque S. Emeterius, seu Martinus, ab lictoribus circumdatus. Nobis autem nequaquam probatur quod tradit Thomas de Trugillo, Emeterium a S. Severo in ipso itinere ad Christi fidem conversum. Aliud persuadent quae de eo jam retulimus.

10 In monasterio S. Cucuphasis inter Sanctorum reliquias, aservantur faba dua crassa & nigra, qua existimantur ex iis esse, quas Sanctus seminavit: aut fortassis in ipsius agello multis postea temporibus sata, & ob illius memoriam reverenter aservata. Tradit Diagus ad agellum, ubi celebres illa faba creverunt, fontem extare & adiculam, antiqui miraculi mnemosynon.

11 Quod autem quidam ajunt, cum iisdem SS. Emeterio ac Severo Episcopo, quatuor Clericos martyrii subisse, censet Domenecius ex apocrypha quadam S. Severi historia depromptum, nec ullis fide dignis monumentis probari. Chi scriptori accurato & Sancto libenter fidem habemus.

DE S. VINVALOE O ABBATE

LANDEVENECI IN BRITANNIA ARMORICA.

Commentarius praevious.

§ 1 Vita S. Vinvaloei a pluribus scripta. ejus aetas.

L Andevenecum sive Landenechum, venterissimum in inferiore Britannia Armorica monasterium, visitur in interiore parte Brestio, quem portum nonnulli commodissimum & capacissimum totius Europa existimant, a regione Brestii emporii versus Corisopitum, inque hujus diocesis illud monasterium continetur, ac celebri cultu veneratur suum fundatorem ac primum Abbatem S. Vinvaloeum, qui aliis Guingaloeus, VVinnaloeus, VVinvalocus, VVinnualocus, Vinnavinlocus, VVingalocus, VVingalotus, VVynolatus, imo VVinebaldus & alio nomine, ut Molanus & Ufferius tradunt, Galnucius appellatur.

2 Acta hujus Sancti varia extant & typis edita, & e variis codicibus MSS. eruta. Laurentius Surin ex vetustis MSS. sed mutato stylo, & quidem aliquot locis paraphrasticis edidit, Acta valde illustra, & passim ab aliis laudata & descripta. His similia sunt in antiquo Breviario Corisopitensi, in novem Lectiones ad Adamantinum recitari solitas distincta, plurimum contracta, & tamen nonnullis aliunde insertis diversa. Tertia Acta legi possunt apud Joannem Capgrave in Nova Legenda Sanctorum Anglia anno MDXVI Londini excusa. Quibus omissis, damus hactenus inedita, ac primo loco ex codice MS. cenobii Canoniarum-Regularium Rubae Vallis in Brabantia prope Bruxellas. Conveniunt hac Acta maxime cum iis, quae a Surio jam diximus vulgata. Secundo loco eduntur, quae in codicibus vetustis monasterii Marchianensis ad Scarpum fluvium, & Monstrolis in Abbacia S. Salvii aservantur, conscripta ut per modum exhortationis in solennitate S. Vinvaloei legerentur, quae consisteramus omittere, sed quia satis brevia, & suam habent eruditionem propriam, nolimus ea lectorem fraudare. Tercio loco edimus nobis a Britannia Armorica submissa a Jacobo Bernardo Societatis Jesu Sacerdote, quem ante aliquamdiu in Belgio commorantem novimus. Hac a scriptoribus Britannia Armorica citantur, ac videntur in ipso Landevenecano monasterio conscripta. Quae hisce Actis additur Appendix, scriptoris imprudentis commentum esse infra constabit. Quarto loco cen-

Tomus I.

seri possent, quae curavimus describi ex codice MS. Ultrajectino S. Salvatoris, ex aliis & potissimum ex Capgrave contracta, quae omissimus. Alia extant in MSS. Officiis propriis monasterii Blandiniensis, in quibus Prologus est de Imitatione Sanctorum, ac tum sequitur pars Vitis ex iis contracta, quae primo loco damus ex MS. codice Rubae Vallis. Extant etiam aliqua Acta MSS. in monasterio Aquincino, uti & in Bibliotheca Cottoniana Londinensi, quae Ufferius de Britannicarum Ecclesiarum Primordiis c. 12 pag. 421 asserit a vetere scriptore Armoricano composita: ex iis max aliqua dabimus. Malebranchus etiam lib. 2 de Morinis c. 3 aliquas membranas de Vita ejus extare Monstrolis asserit, de quibus & sequenti agemus.

3 Quo autem tempore vixerit S. Vinvaloeus, non levius controversia est. In Actis primo loco mox edendis, & a Surio editis, duo solummodo temporum characteres indicantur. Quorum primus etiam continetur in Vita 111 & 112 & in Breviario Corisopitensi, scilicet cum S. Vinvaloeus adhuc juvenis sub Magistro sive Abbate Budoco, ut in posterioribus Actis appellatur, viveret, claruisse S. Patricium, Ecclesiae Christi summum decus, & totius Hiberniae splendidum lumen, suavissimo odore sanctitatis ubique resperfo: & S. Vinvaloeum cupivisse ad eum ire, ut moralia suae conversationi ex ejus sanctissima sumeret institutione. Verum a S. Patricio sibi apparente adolentem fuisse, quae sibi facienda forent. Dein S. Vinvaloeum, acceptis 21 discipulis, secessisse in insulam, ac post triennii moram venisse Landevenecum, ac coepisse fundamenta illius monasterii moliri. De eadem apparitione S. Patricii agit in hujus Vita Jocelinus. Mortuus est S. Patricius anno CCCCLX uti probavimus ad hujus Visam XVI Martii § vi. Postea S. Vinvaloeus voluisse abire ad Monasteria a S. Patricio in Hibernia instituta, & suavissimo odore sanctitatis resperfo, sed a S. Patricio jam ante vita funilo, atque e calo apparente adolentis omnia deinceps ex ejus directione egisse.

4 Alter character in priore Vita & apud Surium legitur hujusmodi sub finem, Obiit quinto Nonas Martii, hebdomada prima Quadragesimalis jejunii, quarta Sab-

X 3

bathi

A bathi hora. Quo posito, ut dies tertius Martii in Sabbathum incidat, necessario requiritur littera Dominicalis G. Secundo ut dies tertius Martii cum Sabbatho conveniat in primam hebdomadam Quadragesimae, necesse est, ut initium Quadragesimae, seu dies Cinerum, incidat in diem xxviii Februarii, ac Pascha in xv Aprilis: quod saeculo quinto contigit anno xxiii & xxxiv post eccc, non deinceps toto illo saeculo. Sed anno dvi cyclo Solis xii, & Luna xiv, dein anno dvi cyclo Solis xii, & Luna vi, iterum anno dxxix cyclo Solis xii, Luna iv. Hinc cum ex iis, quae mox dicemus, natum videatur S. Vinvalocus circa annum cccclv, obitus in aliquo ex dictis annis potius incidisse; ipseque quinquagenario aut sexagenario, aut septuagenario maiore aetate excessisse. In Vita ii dicitur senex & plenus dierum obiisse. In Vita i ex MS. Britannico, & illam qua extat in Bibliotheca Cottoniana, arbitramur errorem irrepisse, cum dicitur obiisse v Nonas Martii, feria quarta hebdomadae primae Quadragesimalis jejunii, cum potius dixisset primo die Quadragesimalis jejunii. Inde tamen Offerius obitus ejus opinatur referendum ad annum div, quando Pascha incidit in xviii Aprilis. Sed esto feria quarta intelligatur post primam Dominicam Quadragesimae, etiam anni mortis S. Vinvaloei assignandi forent, aut dx, aut dxxi, aut deniq; dxxxii, quibus Pascha celebratum est xi Aprilis, ac dies Cinerum xxiv Februarii.

post obitum
rum Paris
to Armoric
cam?

anno circa
an. 455.

in quatuor
pore Britan
nia dila?

B Tercius character & discessu genitoris S. Vinvaloei ex Britannia insula in Armoricas partes desumi potest: nam cum factum esse ob pestis late grassantis luem, & vini irumpentium hostium, legitur infra in iiii Vita ex MS. Britannico, & clarius explicatur in Vita MS. qua in Bibliotheca Cottoniana habetur veteris scriptoris Armorici, ex cujus praefatione Offerius ista edidit: Britannorum soboles ad istam devecta est citra mare Britannicam terram, tempore, quo gens Barbara (dudum aspera in armis, moribus indiffereta) Saxonum maternum possedit cespitem. Tunc se cara soboles in istum conclusit sinum, quo loco magnis laboribus sessa ad horam confedit sine bello quiesca: Haec ibi. Gens illa barbara Saxonum circa annum cccclv caput praevalere in Britannia, tamq; sibi subjicere; ut vel eam vel proximis certe post annis videatur Fracanus consobrinus Cotonis Regis Britannici discessisse in Armorica, & dein natus S. Vinvalocus, forsan circa annum cccclv. Eginhardus in Annalibus de Gestis Caroli Magni occasione exercitus, quem Carolus anno dccxxxvi in Britanniam Cismarinam mittere consueverat, addit: Nam cum ab Anglis & Saxonibus Britannia insula fuisset invasa, magna pars incolarum ejus mare trajiciens, in ultimis Galliarum finibus Venetorum & Coriosolitarum regiones occupavit. Est autem Coriosolitarum urbs Corisopitum, in cujus diocesi jam diximus Landevenecum monasterium S. Vinvaloei existisse. Ipsos autem Britannos eam regionem a se occupatam Letaviam appellasse tradit auctor antiquus cap. 3 Vita S. Gilda Sapiensis Abbatis, a nobis ad xxix Januarii illustrata: Est autem Letavia dicta a Britannico Llyda, quod litteris significat. At postmodum a novis incolis est Britannia dicta. Ita Poeta Saxonicus dicit ea, quae ex Eginhardo attulimus, explicasset, ista addidit:

Fluctibus Oceani, quae proxima viderat arva
Detinuit, quibus in tertis huc usque moratur,
Indicium patris solo dans nomine priscæ.

In fragmento historico ex vetusta membrana Floriacensis canonici a Petro Pichoco edito dicuntur pag. 412 partis 2, Britannia a Britannica insula a Saxonibus pulsi eandem regionem, quam modo incolunt, sibi vendicantes, appellasse a sua gente Britanniam, quae prius Cornu-Galliae dicebatur. Ex hoc nomine Episcopus Corisopitanus etiam Episcopus Cornu-galliae, vulgo de Cornouaille, dicitur. At qui cum in Britannia degebat Cotonius Fracanus consobrinus, potuit esse ex majoribus alicujus & quinque Regibus, ad quos scripsit S. Gilda: librum de excidio Britanniae: de his egimus § 1 ante Vitam S. Gilda.

D 6 Alius character accedere deberet a Rege, quæ S. Vinvalocus, utro ad se venientem excepit, & piis monitis instruxit; si aliqua certa notitia de illo haberi posset. Alia priora nostra & quæ a Surio edita sunt, nomen silent. In secunda Vita nominatur Grallonus, in Breviario Corisopitenfi Grallonus Rex Cornubiae, in tertia Vita ex MS. Britannico, Grallonus Rex occiduorum Cornubiensium. In Appendice ad hanc Vitam ista congesta sunt: Mira Gralloni dona S. Guingaloeo recensentur, quæ in ipsam idem Rex contulit: infinitas enim tribus donavit & villas, tum pro anima sua, tum pro anima sui amantissimi filii Riveleni, post quem obivit, proque suis aliis. Hepunon filius Rivelen & Ruantis dedit ecclesiam S. Guingaloeo. Factum in castello Monasterio die Dominico in claustris S. Guingaloei. Tres filii Catnagli, olim raptores, per virtutem S. Guingaloei conversi, nunc inter calites vivunt, & ideo tradiderunt hereditatem suam Sancto in aeternam hereditatem. Ego Grallonus Rex hoc affirmo. De his raptoribus conversis infra in Vita agitur nu. 18. Sed pergit collector: Anno dcccc Incarnationis Domini Alanus Dux Britonum dedit monasterium S. Medardi Abbati Joanni S. Guingaloei, & terram quatuor milliarium in longitudine, duorum in latitudine. Deinde sub novo titulo, De his qui colloquio Sancti frui meruerunt, ista sic traduntur: Ego Grallonus Rex veni usque Lantequennec ad S. Guingaloeum anno Domini cccc Indictione x Concurrente vii, festique Paschalis vii Kalendas Aprilis... Et hæc excerpta ex donariis collatis S. Guingaloeo. At quo tandem saeculo excerpta? Quingentis annis distat donatio Alani Ducis ab anno illo intrusa cccc, cujus scribendi ratio a Christo nato trecentis ab inde annis solum in Gallis incipit. Dein anno cccc bisextili, cyclo Luna ii, Solis xvi, litteris Dominicalibus AG, Pascha fuit celebratum ipsis Kalendis Aprilis. Quidni potius re bene pensata scripsit annum ccccxc, quando Concurrente vii festum Paschale incidit in vii Kalend. Aprilis, cyclo Luna xvi, Solis xxiii, littera Dominicali G, Indictione xii, circa quod tempus Grallonus Regem Occiduorum Cornubiensium vixisse plane arbitramur.

excepit in
suo mona-
stero Lan-
tequennec
Grallonus
Regem.

circa an-
num 490.

Narratio-
cula scripto-
rum aliquo-
rum regulo.

F 7 Interim similibus narrationibus historici Britannia Armorica Bertrandus Argentreus, Petrus Baudus, Albertus le Grand involvunt omnem Chronotaxin. Albertus in Catalogo Regum & Ducum Britannia statuit Fracanum patrem S. Vinvaloei fuisse Cancellarium Regis Conan Meriadeci, anno cccxxxvi vii vita functi, & constitutum Gubernatorem Leonensem. Sed quia Conan ex Britannia venerat, quidni post annum ccccl, ut ex dictis patet? Canano Regi substituitur Grallonus, & sub Cancellarius memoratus ante S. Gilda Sapiens Abbas Ruienfis: ac dicitur Grallonus anno cccclv mortuus, ac sepultus in monasterio Landeveneco a se fundato. At qualis est ista rerum ac temporum perturbatio? Nam, ut clare demonstravimus ad Vitam S. Gilda natus hic est anno ccccxii, & librum de excidio Britannia scripsit anno dcliii, & socius fuit in studiis S. Sampsonis, quem etiam isto saeculo sexto floruisse mox dicemus. Interim in Breviario Ecclesie Nannetensis dicitur Grallon, qui toti provinciae Armorica imperabat, monasterium in insula Ruensi ipsi Gilda & suis extruxisse. Quasi plures per duo fere saecula Reges fuissent Grallones. Proferunt etiam epitaphium Regis Grallonis, quasi sepulchro ejus in abbacia Landevenecensi appensum: quod commentum esse Bertrandi Argentrai asserit Robertus Delyaldus, in Rollone Normanno-Britannico cap. 5, ubi Argentreum appellat imprudentem historicum, impostorem & coriiphæum mendaciorum. Sed omittiis conviciis, hoc scimus historiam istam Britonum in illa antiquitate temporum exiguum fidem promereri, ubi cum ceteris historiis non consentiunt. Similia sunt, quæ de S. Martino Turonensi & S. Corentino Corisopitenfi Episcopis apud illos leguntur, quasi hi cum S. Vinvaloeo sub finem saeculi iv vixissent: quorum cum in nullis Actis S. Vinvaloei mentio fiat, ea ut mera commenta rejicimus.

A § II Veneratio S. VVinnvaloci. Translatio reli-
quiarum Gandavum & Monstrolinum.
Alins junior VVinnvalocus.

8 C Ulus sacer S. VVinnvaloci ex dictis variis Actis
satis constat, & licet in iis omnibus dicatur quin-
to Nonas Martii obiisse, tamen pridie sive 11 die Martii
inscriptus est Martyrologiis MSS. satis antiquis, Utra-
jectino Ecclesia S. Marie & Trevirensi S. Martini, his ver-
bis: In Gandavo VVinnvaloci, seu VVinnvaloci, Con-
fessoris. Gandavo adscribitur, quod ad monasterium Blan-
dinium ejus corpus feratur delatum; ut mox dicetur. At
11 Martii, & melius, inscriptus est vetustissimo Mar-
tyrologio MS. Centulensi, sive S. Richarii, his verbis: In
Britannia minore depositio S. VVingaloci Abbatis. Mo-
lanus in Antario Usuardi: In Blandinio VVinnvaloci
Abbatis, & pluribus idem Molanus in Natalibus Sancto-
rum Belgii, Mirans in fastis Belgicis, Galesinus, Feli-
cius, Canisius & alii. Item auctor Martyrologii Anglica-
ni, & pluribus Andreas Saussajus in Martyrologio Galli-
cano. Ab Hermanno Groen in Antario Usuardi ad
hunc & precedentem diem referunt.

B 9 Infra in Vita 111 ex MS. Britannico lib. 2 num. 9
dicitur Ludovicus Imperator anno DCCCXIII in Britan-
niæ provincia castra fixisse, & mandata Matisonoco Ab-
bati monasterii Landevvinoch direxisse, ut nempe regu-
lam S. Benedicti sequerentur, possibilem & laude di-
gnam, deque consuetudine pariter juxta taxatum modum cum
Ecclesia concordarent. additurque: Hoc eodem anno præ-
dicto cepta est servari in eodem monasterio regula S. Be-
nedicti. De Britannia Armorica dicto anno DCCCXIII a
Ludovico Pio subacta, agens Eginhardus in Annalibus, &
auctor Vita hujus coævus: qui ad annum precedentem
DCCCXII ista scribit: Constituit idem Imperator Bene-
dictum Abbatem & cum eo monachos strenue vite per-
omnia, qui per omnia monasteria monachorum cunctes
redeuntisque, uniformem traderent cunctis monasteriis
tam viris quam sanctimonialibus foeminis vivendi secun-
dum regulam S. Benedicti incommutabilem morem.
Hæc ibi, qua latius exposuimus xii Februarii ad Visam S.
Benedicti Abbatis Aniana & Inda, quem huic reformatio-
ni præposuit Ludovicus Imperator. Videntur autem hi mo-
nachi eo usque servasse antiquam vivendi rationem, quam
ex Britannia attulerant. Interim Benedictini postquam
monasteria illa suo Ordini acquisiverunt, videntur simul
obligationem accepisse venerandi priores Sanctos, qui in
illis monasteriis publicum habebant cultum. Hinc VVion in
Martyrologio monastico ista hoc die tradit: Gandavi in
cenobio Blandiniensi S. VVinnvaloci Abbatis Britanni
admirandæ sanctitatis. Secuti Menardus, Dorganus &
pluribus Bucelinus: qui iterum ex Andrea Bambergensi
sub nomine S. VVinolati Abbatis eum refert. Ita & Ka-
lendarium MS. Benedictinum: Eodem die S. VVinolati
Abbatis & monachi Cluniacensis. An Tauracensis legen-
dum, ubi junior VVinnvalocus monachus, de quo infra?
Alia apud varios in unum conflata esse mox ostendimus.
VVinebaldus Abbas dicitur in MS. Florario. Ghinius
eundem recenset in Natalibus Sanctorum Canonicorum.

10 In 111 Vita ex MS. Britannico dicitur Transla-
tio ejus de minori xde ad majorem ecclesiam facta 14
Kalend. Maji: quo die celebratur ejus solennitas, ne
Quadragesimæ tempus impediatur. Erat prior ecclesia
lignea ab ipso Sancto fabricata: cujus nunc ossa, inquit
auctor 11 Vita, cum magno honore deportata, in majori
ecclesia continentur. Celebritas hujus Translationis in-
dicatur xxv 111 Aprilis in memorato Martyrologio MS.
Centulensi his verbis: Ipso die Translatio S. VVingaloci
Abbatis. Agitur eodem die ejus memoria in antiquo MS.
nostro sub nomine Beda. At postmodum, ut tradit Molanus
in Natalibus Sanctorum Belgii, ad 11 Martii occasione
persecutionis Nordmannicæ, quæ etiam inter Britannos

sevit, Reliquiæ corporis in Gallias sunt ævectæ, & post-
modum translatae Gandavum, ad S. Petri monasterium,
quod est in monte Blandinio. Unde Kalendis Augusti
annue legitur: In Blandinio Translatio S. VVinnvaloci
Abbatis. Hæc Molanus. Eodem modo Mirans in Fastis
Belgicis, Ejus ipsa, ait, servientibus per Britanniam
Normannis, primum in Galliam, & inde Gandavum ad
Blandiniense S. Petri cenobium sunt ævectæ: cujus
Translationis ibidem quotannis fit commemoratio. Et
Saussajus narrata vita ejus & morte, addit: Cujus sacrum
corpus discipulorum ministerio honorifice sepultum, de-
inde ob miracula, quibus micabat, e terra levatum, at-
que ea, qua decebat, veneratione habitum: postea de-
prædantibus Galliam Normannis, primum in interiorem
Galliam, demum in Belgium transvectum, Gandavi in
Blandiniensi S. Petri cenobio summo honore recondi-
tum est: ubi ejusdem festiva est memoria Kalendis Au-
gusti, quod die postrema hæc translatio contigit. Iterum
1 die Augusti celebratur hæc Translatio a Saussajo, Mo-
lano in Antario Usuardi, Canisio, & aliis: ut etiam su-
pra Gandavo eum adscriptum vidimus in antiquis MSS.
Martyrologiis Utrajectino & Trevirensi. Ipsorum mo-
nachi Blandinienses officio duplici cum xii Lectionibus
ad Matutinum colunt 11 Martii VVinnvalocum, ejus-
que ad Kalendas Augusti commemorationem faciunt in
Vesperis utrisque. Hinc novo titulo ad easdem Kalendas
suis Martyrologiis inscripserunt Benedictini, VVion, Me-
nardus, Dorganus, Bucelinus. In Monastico Anglicano
pag. 6. dicitur de S. VVinnvaloco unum os de brachio
ejusdem olim adservatum esse in Glaffenensi cenobio.

11 In hunc locum rejicimus ea, qua diximus a Jacobo
Malebranco, citatis Surio & Membranis MSS. Monstra-
tibus, de S. VVinnvaloco proferri: ac primò hunc San-
ctum in Britannia majore vixisse, dum a S. Patricio appa-
rente instructus est, tum acceptis a Magistro quodam Hi-
berno xii discipulis, in modica Anglia insula vitam ana-
choreticam egisse, ac tandem Oceano viam præbente in Bri-
tanniam Armoricam venisse, ubi dein Ethbinnus, magni
Sampsonis Episcopi domicilio prius usus, & a S. Similiano
Abbate monasticis indutus, se ei junxit in Tauraco mona-
sterio, in quo S. VVinnvalocus ætate in grave senium incli-
nante, obiit anno CCCCLXXXI, sepultus apud Tauracum,
quod monasterium a Francis Britanniam minorem evan-
gelistis, excisum, salvo VVinnvaloci tumulo. Ethbinnus
vero in Neclensi Hibernia silva dein vixisse ac mortuum
esse. His aliisque relatis, de corpore utriusque Monas-
trii translato, ista addit: Etsi discretæ mari fuerint u-
triusque aliquanto tempore domicilia; tamen eorum,
quibus una pæne mens ac pietas inerat, voluit Deus ite-
rum coalescere pignora: dum enim Hiberniam expila-
rent hostes, Ethbinnus transmarino junctus est VVinnva-
loci cumulo, atque iterum Britannia minore Norman-
norum incendiis conflagrante, Monasteriolum translata
est una duorum sandapila, ut munimentum insigniter in rupe
oppidum ab hostium injuriis tutam daret. Præstant illic
eorum corpora in hodiernum diem in lignea theca, ar-
gento divite obducta. Ostentant insuper ejusdem S.
VVinnvaloci casulam, albam, stolam, nec non templum
ejus nomini dicatum religiose colitur. S. VValeo Galli-
ce efferunt. Meminerunt Annales Flandrici VVinnva-
loci in Blandinio etiam aliquamdiu adservati. Et hæc
ad acuendos peregrinantium animos dicta sint. Hæc Ma-
lebrancus, qui se peregrinantium ducem præbet. Est S.
VVinnvalocus, de quo nos hic agimus, natus in Britannia
Armorica, neque ex ea unquam exivisse scitur: eique ad-
herens insula plurima, in quarum aliqua triennio vixit,
ante sub Budoco exercitationibus sacris excultus, postmo-
dum usque ad obitum in monasterio Landeveneco a se ex-
tracto Abbas vixit, cujus corpus Gandavum fuisse dela-
tum ante ex variis dictum est.

12 Ob Malebranci confusionem inciderat scrupulus,
num

Inscriptus
Martyrologiis
p. 111 & 112
Martii.

Landeveneco
11 Martii
1144-1145
1146-1147

at hinc col-
latur.

Translatio
ad eam
anno 1144
1145

et de
p. 111
1144-1145
1146-1147
Gandavum.

1 Augusti

E

Alia a Ma-
lebranco
11 Martii
1144-1145
1146-1147

et supra
est dictum
h.

et assero
alio dicitur

A num forsandus VVinvaloeus Monstroliensis, VVenialis sacerdos, foret seu Guenailus in *Historia Francie* fragmento ab Francisco Dachejue relatus, *tomo 3. Scriptorum d'Historia Francia*, edito ex MSS. Codicibus Loiseliano, & altero monasterii Parisini S. Maglorii, ad cuius ecclesiam ob devastationem Normannorum ha. Sanctorum reliqua v. Britannia & aliis locis exportata recensentur pag. 334, & digna cum honore ibi collocata. Corpus videlicet B. Sampsonis Dolensis Archiepiscopi, Maglorii ejusdem Archiepiscopi, Machuri Episcopi, Senatoris Episcopi, Leonorii Episcopi, VVeniali Sacerdoti: Reliquia Uriomagi & Correntini, Leutherni Episcopi, Leviani Episcopi, Ciferiani Episcopi: Partes Corporum pretiosorum Melorii & Tremori, VVingantoni Abbatis, Scopilli Abbatis: Pars corporum Paterni & Scabilionis: Deus S. Budoci. . . Pace in tota Gallia & Normannia vigente & florente, quidam eorum, qui de Britannia Parisius advenerant, nucu, ut credimus, divino sumptis secum Sanctorum corporibus, quae illuc secum detulerant, almi videlicet Sampsonis & B. Leonorii nec non & S. Guenaili, aliorumque quorundam Sanctorum, quidam eorum patriam repelare, quidam ad alia Galliae loca migrare disposuerunt. Quod cum Duci nuntiatum fuisset, licet aegre tulisset, vim tamen eis nolens inferre, retentis quibundam membris Sanctorum, abire permisit. Qui recedentes alii Corboilam castrum, alii Bellum-montem expetierunt, ubi & quieverunt: alii etiam ad alia Galliae loca abierunt. Sancti vero corporis Sampsonis procuratores, quia in Britanniam redire volebant, maxima parte ipsius corporis retenta, & alia cum capite concessa, remeare concessit. *Hac ibi. Est autem Dux memoratus Hugo Capetus, dein anno dcccclxxxvii in Regem Francorum assumptus. His diis conferantur, quae a Malchranco narrantur lib. 6. de Morinis c. 22. In Morinis, inquit, Monasteriolum, seu Monstrolium, hujusmodi thesauris locuples admodum evasit. Jam pridem in Britannia Armorici corpora SS. Correntini Coriosopitensis Episcopi (de quo ad annum cccclxxxvi i. i. egimus) & Conogani ibidem etiam ad annum dcccclxxxvi Præfatus, exceperat, nec non S. Maclovii capsum, quatuor ossa maxima cum ejusdem capite continentem. Ex iisdem etiam Armoriciis prodit alia sandapila obdusa argento, corpora SS. VVinvaloei & Ethbani Præfatum complectens. En in usaq; relatione memorantur reliqua SS. Correntini & Machuri, siue Maclovii Episcoporum. Non tamen corpus S. VVeniali, siue Guenaili potest conferri Monstrolium translatum, cum illud habeatur in oppido Corboilo territorii Damfienfis in ecclesia illi dicata. Colitur ibi 111 Novembris & S. Ethbani 21 Octobris, ad quem diem edidit Surinus hujus Vitam, sed stylo passim eliminato, quam habemus a duobus MSS. illibatam.*

C In hac Vita dicitur patre mortuo, cum esset quindecim annorum, a matre ductus ad S. Sampsonem Dolensem Episcopum, qui illam daco sacro velamine, Des dicavit, & filium Ethbinum, coma capitis rasi, in Chricum ascevit: qui mansit cum B. Sampsonem aliquot diebus, imo, ut apud Capgraviu legitur, aliquot annis; quem addit Le Grand, ab illo consecratum Diaconum. Dein, ut Aila MSS. habet, cuncta reliquit, & ad S. Similianum Abbatem pervenit, monachilemque habitum de ejus manu accepit in monasterio, qui Tauracus nuncupabatur. Addit Le Grand, monasterium hoc in diocesi Dolensi situm fuisse. In eodem monasterio (ut Aila MSS. habent) habitabat VVinvaloeus sacerdos & monachus, magnæ sanctitatis vir, qui beatum ad se conjungens virum, vidit eminens cum superna gratia illustratum, ut pater filium diligebat. Consuetudo autem erat B. VVinvaloei ecclesiam, quæ sita erat a monasterio milliaro uno, visitare, & inibi hostias jussu Abbatis offerre. In hujus visitationis consuetudine secum sociavit Ethbinum, juvenem præclarum, Diaconi magnum ut Sacerdos dignus Diacono sustentaretur jussu. Quibus dein Christus in specie le-

profi apparuit: quo relato additur: Dehinc ad monasterium revertentes nemini innotuerunt, sed in capta orationis consuetudine usque ad vastationem ipsius templi perstiterunt. Supervenientes autem Franci vastaverunt ipsum templum & totam Britanniam. Tunc B. Ethbinus in Hiberniam fugiens, in silva, quæ Nestensis dicitur, ut pauper peregrinus tugurium fecit, & in honore S. Silvani Martyris ecclesiam fabricavit, in quo assidue ut bonus servus Domino suo militavit. *Hac ibi. Nullo verbo addito, quo indicatur quid actum sit de VVinvaloeo post devastationem monasterii Tauracum a Francis, qui sapienter exercitus suos in hanc Britanniam eduxerunt. Albericus le Grand annum huic vastationi assignat dcccix, scilicet ducentis annis serius, quam ipse constituerat S. VVinvaloeum, qui hoc die colitur, incepisse monasterium Landevenecanum. Verum dicto anno dcccix non vivebat Childbertus II, sub quo illud bellum scribit gestum, triennio ante vita finitus. Gregorius Turonensis, qui tum vivebat, scribit lib. 5. historia Francorum c. 3. anno 111 Childberti, & xvii Chilperici & Guntramni, qui est Christi dccciv, bellum contra Britanos copium, & cap. 30. assertis anno sequenti Doppolenum Ducem contra Britanos deceptum, & loca aliqua Britannia ferro incendioque oppressisse. Fuit dein continuatum aut resumptum idem bellum, ut ad ista tempora videatur monasterium Tauracum vastatum. Congruit atas S. Sampsonis Episcopi Dolensis, maxime si is anno dcccvi subscripsit Concilio 111 Parisiensi. Colitur is xxviii Julii, quando plurima de eo controversa erunt discutienda: nonnulla attingimus 111 Februarii ad Vitam S. Teliani Episcopi Landavenensis.*

14. Alius ergo si fides istis Actis detur hic S. Ethbini socius a S. VVinvaloeo Abbate, de quo nunc agimus, distinctus scilicet tempore, quo vixit loco, ubi vitam egit, Abbate etiam & socio, sub quo & quicum monachus fuit. Quibus non ponderatis tenere in unam congesti sum apud Joannem Capgraviu in *Legenda Sanctorum Anglia & in Vita MS. Ultrajectina*, dum apparitio Christi sub specie leprosi S. VVinvaloeo Abbati Landevenecano applicatur, imo apud Capgraviu etiam Tauraci aicitur obisse. Eadem in *Appendice Vita ex MS. Britannico* assuta sunt, ubi tamen pars rerum gestarum S. Ethbini applicatur cuidam S. Idjuncto, alibi plane ignoto. In *MS. Calendario Ordinis S. Benedicti ad xx111 Novembris* ista leguntur. S. VVinvaloei monachi & discipuli S. Similiani Abbatis in monasterio Thaurocenensi. *Que de juniore VVinvaloeo socio S. Ethbini intelligenda sunt. De eodem agit Trithemius l. 3. de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 43. his verbis: VVinvalocus Sacerdos, monachus & discipulus B. Similiani Abbatis in monasterio Caurocanensi, de quo jam diximus, vir sanctissimæ conversationis: Dominum Jesum in forma pauperis leprosi videre meruit, cujus dum nates ore suo contingeret, quem suscepisset, protinus agnovit, a quo audire dignus fuit: Non me erubuit, serve meus in miseriis meis; nec ego te erubescam in regno patris mei. Hereditas tua mecum est. Claruit anno Domini dcccxx. Dein cap. sequenti agit de S. Ethbino monacho, quem tradit præfati VVinvaloei Sacerdotis ministrum fuisse & claruisse anno dccc. At cap. 41 & 42 ante egerat de S. Sampsonem Episcopo & S. Similiano Abbate Cauracensi monasterii, addisque utrumque claruisse anno dccc. Quæ omnia indicant ibi actum de juniore VVinvaloeo, socio S. Ethbini in monasterio Tauraco, quod Cauracum, Thaurocannum & Caurocannum appellatur. Colitur S. Similianus Abbas xvi Junii.*

§ III Alia monumenta de S. VVinvaloeo transmissa Monstrolio.

15. **H**is prælo paratis accepimus varia documenta Monstrolio nobis anno dcccclxiv & sequente submissa a V.C. Jacobo de Boves, Ecclesia Parochialis S. VVinvaloei Monstrolii Pastore & ecclesia collegiata S. Firmini Martyris in eadem urbe Canonico: qui ad duo instrumenta de Trans-

an in VVinvaloeo, seu Guenaili

hujus & aliorum reliqua corpora delata:

& abbas

a priore VVinvaloei suo dicitur fuisse

inferi tunc Martii 1111 Novemb.

a Trithemio citatur.

Trithemius dicitur fuisse

sub S. Similiano Abbate in Tauraco monasterio

sequens ad Parochiam hujus parochialis

A Translatione corporis S. VVinvualoei adscriptis ea plane authentica esse, prompta ex libro immunitatum abbacie S. Salvii. *Horum alterum continetur folio 200 his verbis*: Quoniam sepe servit memoria rerum gestarum; & omnium recordatio praeceptorum, labentibus longi temporis spatiis, a mentibus hominum decedit; idcirco ego Samvicius, ecclesiae B. VVingualoei de Monasterolo humilis minister, providens, ne quis forte pravo consilio seductus, quod suum non esset, sibi usurpare praesumeret, notitia futurorum, chartam istam legentium & audientium, declarare curavi, qualiter B. VVingualoei corpus a quodam Episcopo, nomine Clemente, & quodam Abbate, nomine Benedicto, & quibusdam aliis monachis, Clericis & laicis, pro terrore Normannorum, terram minoris Britanniae vastantium, fugientibus, & in maiorem Britanniam deferre volentibus; utpote qui ejus famulatu prorsus dediti erant, apud Monasterolum allatum est: quem Helgoldus, qui tunc Comes erat, honorabiliter suscipiens, honorabiliter detinuit &c. Actum est hoc in cenobio S. VVingualoei apud castrum Monasterolum anno Dominicae Incarnationis millesimo, Indictione VI II (imo XIII) regnante vero Rege Roberto anno III. Signum Alulsi Comitis, qui hanc chartam fieri jussit, & manu propria signavit. Signum Ramerici Abbatis & multorum. *In alio instrumento ista huc spectantia leguntur*: In nomine sanctae & individuae Trinitatis. Ego Henricus Dei gratia Francorum Rex, cum primitivae virtutis, scilicet caritatis, fructus inter reliquas virtutes emineat: . . . Inculcamus praeterea, corroborando ea, quae a primis fundatoribus loci sunt collata, scilicet ab Helgodo Comite, qui S. VVingualoeum, nuper a partibus Britanniae propter metum piratarum deportatum, hospitio cum liberalitate & munificentia, tempore Ludovici Imperatoris filii Caroli Calvi suscipiens, dedit illi inprimis &c. *Est hic Ludovicus Balbus Rex, non ut alii etiam appellant, Imperator, sed, ut videtur legendum, filius Imperatoris Caroli Calvi: cui anno DCCCLXXVII moriens, filius Ludovicus Rex coronatus, tertio ab obitu patris anno perijt, Christi DCCCLXXIX. Unde de tempore acceptarum reliquiarum constat.*

B Ex archivio ejusdem monasterii submissum nobis sequens instrumentum de innovata capsula reliquiarum, his verbis: Universis praesentes litteras inspecturis Petrus Dei & sanctae Sedis Apostolicae gratia Ambianensis Episcopus salutem in Domino sempiternam & praesentibus dare fidem. Notum facimus, quod nos in ecclesia monasterii S. Salvii de Monasterolo ordinis S. Benedicti nostrae dioecesis, visitationis officium exercentes, inter cetera vidimus & palpavimus corpus S. VVinvualoei Confessoris & Abbatis ab antiquissimis temporibus repositum in quadam theca, quae propter antiquitatem multum demoliebatur. Quare etiam ad supplicationem & requestam venerabilis Patris Guillelmi Abbatis & religiosorum dicti monasterii S. Salvii ac etiam in praesentia aliorum, tam Cleri quam populi ejusdem villae, ob hoc in multitudine copiosa coram nobis comparente, assistenteque fere omni plebe dictae villae, solenniter & honorifice ac devote post celebrationem Missae per nos celebratae, idem corpus B. VVinvualoei a dicta veteri theca in novam thecam nemoscam, honestam & notabilem, sepelivimus & includi fecimus realiter: in qua quidem veteri theca erant schedulae de antiqua scriptura scriptae, verba sequentia continentes: RELIQUIAE S. VVINVVALOEI CONFESSORIS ET ABBATIS. Et his peractis venerabilis & religiosus vir Magister Petrus Legier, in sacra Pagina Professor, Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini conventus Ambianensis, & nuper Provincialis dicti Ordinis provinciae Franciae, verbum Domini proposuit, vitam, virtutes & merita ipsius Sancti narrando & clamando ad laudem Dei & commendationem ejusdem Sancti, totiusque curiae ex-

lestis, quod omnibus & singulis, quorum interest, tenore praesentium certificamus, & in hujus rei testimonium fecimus praesentes litteras fieri, ac sigillo nostro cum signo manuali Magistri Petri du Mas, nostrae Ambianensis Ecclesiae Canonici, nostri Secretarii subscripti roborari. Datum & actum in loco praedicto, anno ab Incarnatione Domini MCCCXC, (imo MCCCXCV) die XIV mensis Maji, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Alexandri divina providentia Papae sexti anno III. Praesentibus venerabilibus Patribus, Guillelmo de la Passure dicti monasterii S. Salvii, Adriano S. Judoci supra mare, nostrae dioecesis, dicti ordinis S. Benedicti, Joanne de Alonquiller dioecesis Morinensis, Ordinis Cisterciensis Abbatibus, Jaqueline de Pardieu monasterii S. Austrebertae dicti loci de Monasterolo, dicti Ordinis S. Benedicti Abbatissa, & multorum aliorum.

17 Extat aliqua S. VVinvualoei pars ossium in ecclesia parochiali sub ejus nomine Monstrolii dicata; ex qua parte, cum ea ex veteri theca esset extracta, ut in novam inferretur, aliqua inde a supra memorato Pastore D. Jacobo de Boves excerpta est particula, & Antuerpiam ad nos transmissa. Aliud munusculum sacrum adjunxit Rev. Dominus Placidus du Pire monasterii S. Salvii Sacerdos ac Thesaurarius seu Reliquiarum Custos, scilicet particulam capsulae S. VVinvualoei: cujus formam depictam adjunxerunt, secundum quam more antiquo instar tunicae rotunda apparet: Et de qua illud indicatur mirandum, quod, quamvis per tot secula & parum ante servata quos annis die III Martii toti mundo desculanda proponatur, & frequentissime manibus contrectetur, monstranda adventantibus peregrinis; tamen vivido & clavo adhuc colore, qualis in unionibus apparet, persistat adeo nitida & integra, ut nullam contraxerit maculam, ne in ea quidem parte, in quam oscula deligi solent, & nullam passam sit scissuram, nisi unam atque alteram in parte anteriore, quae vix tamen percipi oculis queat. Cum capsula adservatur Alba, ex lino gossipino contexta, qua in sacrificio Missae usus fuisse S. VVinvualoeus ex antiqua traditione creditur. Est ea Alba, quae parte sub axillas utrimque descendit, rugata sive striata: in qua & illud mirandum est, quod tot seculis totiesque palpata, monstrata, tractata, humido in loco cum capsula custodita, numquam mundata, honeste munda perseveret & incorrupta. Fuisse S. VVinvualoeum statum procerum, tum sacra ejus ossa tum dicta Alba ampliando ostendit: & hujus quidem Capsulaeque longitudinem transmissa ad nos mensura commonstrat. Pictura & statua antiquissima S. VVinvualoeum representant pedum Abbatis sinistratentem, dextera rutilinnabulum, infraque hos pisces, veluti ad illius sonitum ex aquis exilientes. Ea adhuc Campanula S. VVinvualoei, uti passim appellatur, populus in veneratione est, quam ea magnitudine, & figura & serreo colore ad nigredinem vergente, prout ibi habetur, depictam inde accepimus, uti & memoratam antea Casulam, & ipsius S. VVinvualoei effigiem.

18 Quicquid Ecclesiasticum tertio celebratur Monstrolii festum totius S. VVinvualoei, primo hoc III Martii in depositione ejusdem, secundo die XXVII Aprilis in Translatione ad novam adem Landevenecanum, de qua supra egimus, denique tertia Dominica mensis Julii in Repositione, quando sub ritu igni dupliciter peragitur solenne officium, & sunt omnes antiphona & responsoria propria in veteri membraneo Antiphonario, quae etiam inde descripta accepimus: uti & Lectiones octo, quae ad Matutinum in Octava ejusdem Sancti recitari solebant, ex veteribus MSS. ad nos transmissae sunt, cum aliis partibus ex variis Aetis laceris collectae. Quae omnia fidem magnam conciliant, ut inducamur in illam opinionem, quod corpus S. VVinvualoei sit olim translatum Monstrolium, ibique etiamnum adservetur, & aliqua hujus solum reliquia sint Gandavum deportata: quod infra ad XX Martii de S. Vulfranno Archiepiscopo

Corpus S. VVinvualoei Monasterii de Monasterolo

a quibus?

Ab Helgodo Comite

tempore Ludovici Balbi

in theca innovata

cum antiqua inscriptione

anno 1493

Reliquia aliqua in ecclesia parochiali

particula ejus & capsula Antuerpiam transmissa

alibi Capsula

& Alba

Campanula S. VVinvualoei

F

quomodo i. f. cum blandis mensuris componenda

A scopo Senonensi dicendum erit. Si sament de secundo VVinvaloco Vita S. Eshimi accipi possit, alterutrum corpus Gaudium olim translatum fuisse tuto videtur dici posse.

VITA

EX MS. RUBEÆ-VALLIS.

PROLOGUS.

ad hunc scopum
Laudem Dei dicturi, Psalmistæ exemplo labia nostra ab eo petimus aperiri: siquidem magnalia per B. VVinvalocum magnifice parata cupimus commendare: sed hoc non facultatis humanæ, sed virtutis est divinæ. Quæ enim humanæ scientiæ explicare poterit urbanitas, quæ per eum operata est divinitas? Nam infirmitas scientiæ humanæ tanta vincitur materie. Sed dum misera fragilitas & ignorantia humana desipit, quod Dei virtus & sapientia sapit; Spiritus sapientiæ & intellectus exorandus est, ut, quod per Sanctum suum propria peregit virtus, per nos suis dignetur revelare fidelibus.

CAPUT I

Ortus, studia, miracula in adolescentia parata.

2. VVinvaloco
Britannia
regia stirpe
no
divinis
servitibus
huius pater
Et regnum sub occiduo mundi climate valde opulentum, Britannia claro nomine nuncupatum. Hic a illis diebus enituit vir venerabilis, & celebri ubique gentium præconio laudum merito extollendus, nomine VVinvalocus: qui regia stirpe nobilitatis venam trahens, iustis ante Deum & Christicolæ fidei parentibus claruit exortus: quem in tenera iam ætate mundi lenocinia declinantem, atque soli Deo spiritum trahentem, ad scholam divinæ servitutis inflammaverat ardor desiderii cœlestis: unde & carnis suæ parentes assiduè urgere cœpit precibus, ut sacrarum litterarum studiis informandus, cuidam Dei famulo destinari mereretur. Pater autem abnuere, & seculari eum dulcedine potius studuit armare. Tunc pia indolis puer Deo, cui totus semper anhelabat, sese devovens, ejus super hoc auxilium erat attentius expetens: quem orantem Dominus exaudivit, & sanctæ petitionis ejus affectum taliter perduxit in effectum. Quadam igitur die illustri ejus genitori libuit tendere, ubi sciebat greges suos in pascuis vireta decerpere. Cumque eo perventum est, ecce super eum ibi manus Domini. Nam subito super eum horribili fragore cælum intonuit, subito nimis coruscationum splendor ita eum circumfulsit, ut terribili horrore & stupore perculsus, terram appetere semivivus. Tanea itaque conclusus angustia, intellexit a Deo filium deponi, quem ipse mundi nexibus studuit irretiri, & subito exclamavit: Domine Rex omnipotens, cujus iusto arbitrio nemini bonum est resistere; scio quod pro filio, quem tibi devotum, mundo destinandum statui, huic subiaceo ultioni: ecce eum tibi devoveo, tuum tibi reconfigno, insuper & priores natu utrosque ejus germanos tuæ militiæ fideliter transferibo. Sicque factum est, ut quod prius de uno saltem non passus est fieri, hoc postmodum de tribus pariter agendum devoto ejus sederet pectori.

impetretur
substantia
3 Evoluta deinde septem dierum spatio, divino imperio & caræ sobolis satisfactorius arbitrio, ad quemdam Dei virum, qui fundamentum fidei & columna tunc videbatur Ecclesiæ, com filio cœlestibus studiis informando ire perrexerit. Quibus iter agentibus, de repente mundus ira tempestatum turbine permotus est, ut serenitatem diei nocturnis quodammodo tenebris mutatam miseris. Cumque senem super his queritantem pavore nimis corripere, VVinvalocus infans

seculo & exultanti animo dixi ei: Ne verearis, dulcissime pater. Num difficile est ei, qui cuncta de nihilo creavit, cælum sideribus depinxit, qui terram flore vestivit, & mari terminum posuit, hunc quoque aeris turbine in tranquillitatem deducere? Ergo quia omnia possibilia credenti, fideliter ab eo petamus, & lucebit nobis lux gratiæ ejus. Cumque oratum est, ita per Dei gratiam subitanea tempestas tranquillitate, ita nox horrida fugata est serenitate, ut nec aliqua nubecula cæli faciem obfuscaret. Quod videntes itineris comites, devotissime grates referebant & laudes. Tandem igitur ad quem tendebant & virum sanctum, Deo comitante, perveniunt. Sermo inter senes oritur, & de his quæ in via contigerant, tractatus producit. Magnus ille Dei famulus admiratur, & dulcis infans in medium adduci jubetur: adductus autem totus terræ prostrernitur, & Deus in tanto Patre regnans adoratur. Venerabilis ergo Pater per spiritum in puero Dei gratiam pollere tacitus contemplatus, patrem ejus alloquitur dicens: Hic filius tuus ætatem moribus transcendens, quem plurimis ad æternam salutem profuturum Dei gratia portendit: hunc tu quidem ætate puerum, ego vero mente conspicio virum perfectum. His namque & hujusmodi a sancto viro in laudem pueri prolatis, pater in Domino lætitiæ cordis transfudit: qui viri Dei benedictione roboratus, atque gratia Dei comitatus, relicto sub iugo Christi & magisterio sancti Spiritus filio, lætus & exultans ad propria est reversus. Venerabilis autem puer pro carnali spiritualem amplectens parentem, sub eo non tantum litterarum, sed & scholam aggressus est virtutum: ubi Dei repletus gratia, scilicet unius dici radio, cunctas per ordinem alphabeti tam figuras quam voces vivaci ingenio & capaci cordis clausula comprehendit, factumque est, ut in ipsi adolescentiæ annis scriba doctus universum Ecclesiasticæ bibliothecæ penetraret arcanum.

facilis in
addiscendo
4 Eadem quoque tempestate eidem Patri spirituali cordi erat, quemdam orandi gratia visitare locum. Relinquitur in monasterio puer Domini VVinvalocus cum discipulis a Magistro proficiente Deo committis, atque ob lubricæ ætatis naufragium pia admonitione in Christo, quasi in porta, stabilitis. Quibus, ut teneræ ætatis moris est, paternas penitus monitiones neglectui habentibus, & die quadam puerili ludo indulgendo per campestria discurrentibus, unus eorum casu accidente crurifragio multatus est. Oritur subinde in conventu metus mœrore permixtus: metus quidem pro neglecto Magistri abientis imperio, mœror autem pro fraterni interitus periculo. Inter hæc adest pius Pater VVinvalocus, manuque silentium indicens, ait: Alii fratres & patres, turbemini, sed toto corde ad Deum convertimini, ut salutem, quam mœror inutilis recusat, orationis virtus obtineat. Neque enim ambiguum, quod unius membri fractura restaurari poterit ejus medela, cujus potestate intra matris viscera compaginata noscuntur singula membra. Hæc cunctis astantibus commonitione compunctis, & fusa ad Deum oratione intentis, ipse solus levatis in cælum oculis & manibus, his divinam elementiam interpellat precibus: Domine Jesu Christe, qui fractum ligno concupiscentiæ mundum vitalis ligni remedio restaurasti, in quo etiam æternæ salutis gustum te esurientibus, propinasti; Domine, qui cæcis visum, claudis gressum, mancis manus, leprosis mundiciam dedisti, ipsos quoque mortuos ad superos revocasti, miserere precum, quas fundimus, ut tua invisibili medela huic fratri nostro salus redeatur pristina. Deum signo Crucifixi filii Dei loco plagæ uniusque consignato, dexteram ejus apprehendit, & clara voce dixit: In nomine Domini nostri Jesu Christi surge, & Deo gratias age. Ad hanc vocem ita mox incolumis surrexit, ut nec indicium alicujus læsura loco reli-

A relinqueretur: cumque hoc signum humilitatis gratia occultari deprecaretur, Dei hoc majestas in sole posuit, & omnibus splendere concessit.

5 Erat autem huic Christi tirunculo ingens compassio & animi dejectio super inopia pauperum, & stipem publicam mendicantium. Crebro enim ex intimis precordiorum suspiriis super eos fletum cordis fundebat cum lacrymis: cumque decissent eulogiarum corporeo usui eroganda, consolationem eis animarum mellita celestis oraculi impendebat dulcedine. Hoc autem solito ex mote frequentante, quidam, unde proficere debuit, livoris peste contabuit, & Sanctum Dei conviciis lacerare non timuit. Ipse vero patientiarum virtute insignis, pro conviciis benedictionem dedit & gratias resolvit. Tunc ex inspiratione divina ex Actibus Apostolorum memoriarum occurrit, quomodo B. Petrus mendicantem claudum non auro, non argento, sed Dei virtute, & gressus soliditate lætificavit. Et securus de Deo, circum de medio languentium seorsum duxit, & Dominum sic exoravit: Jesu fili David, aperi, quæso, oculos hos tenebris obsecos, ut mendicus iste insignia magnalium tuorum intuens, te in creaturis tuis gloriosum magnificet gaudens: Tunc piis manibus utrosque in fronte orbes oculorum tangens, & spuito oris inungens, clara voce dixit: Apostolica te sententia alloquor: Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Domini nostri Jesu Christi aperiatur oculi isti: qui dicto citius patuerunt, & lumen cæli clara luce viderunt, non sine admiratione multorum, Deo Sanctum suum mirificanti pio affectu conjubilantium.

6 Accedant adhuc nova & stupenda miracula, ut Deo gratiarum actio & Sancto ejus crescat honor & gloria. Erat huic athletæ Dei soror unica adhuc in domo parentum virgo & puella tenerrima: hanc die quadam puerili ludo cum coætaneis puellis insistentem unus domesticarum anserum invadens, gemmeum virginalis oculi humorem nivea ex fronte abreptum, absorbit: quam illico dirus dolor cepit vexare, & ad mortem inclementer sagitare. Parentes vero ejus nullam penitus consolationem admittentes, eam quasi extinctam, erant desolantes. Compassus super his piissimus Deus per Angelum suum VVinvvaloco per visum innotuit, & mororem parentum & sorori de amisso lumine periculum. Alitem elegantis eminentis signo monstravit, oculum celesti tutela incolumem visceribus ejus reconditum. Dixit insuper & modum medelæ diligenter instruxit. Ex divino edicto

Circ jubetur, & ut Virgini sanitas, & parentibus redonaretur jucunditas. Nec mora juxta imperium Domini nocte consurgens, Dei gratia comite, ad suos venit: quos, ut dictum est, tristes quidem reperit, sed lætos reliquit. Ergo domesticorum alitum grege in unum collecto, ex signo, quod accepit ab Angelo, reum, de quo sermo habetur, recognovit, & cum sibi seorsum elegit. Mox ferro adhibito divisus & evisceratus est: & apertis intestinis, ecce offert se oculus Dei virtute non solum illæsus, sed totus gemmea claritate perlucidus: quem famulus Dei cum gratiarum actione fumens loculo suo mirantibus cunctis, recondidit, & faciem sororis virginis pristino decori restituit: alitem vero ac si in nullo læsum gregi suo redonavit sanum. Quis illic ad laudem Dei non obstupuit? Adimpletis tandem omnibus pro quibus, Deo per Angelum jubente, advenit, parentibus suis valedicens, ad locum dilectæ habitationis angelico comitatu reversus est.

a Circa annum 455, ut supra dictum, ubi & de patre & familia regio allum.

b Budocus infra in alia Vita dicitur.

CAPUT II

Instructio aliorum. Miracula. Monita a S. Patricio apparente data. Vita in insula peracta.

7 Cœperat interea inclytus tiro discipulos habere, & eis sacrarum litterarum clausa aperire. Quadam autem die, quibusdam ex more questionibus enodatis, unus auditorum sese in parte seorsum collocato, quæ explicata sunt a magistro vivaci secum revolvere cepit ingenio. Interea labore victus, grato sopori solutos artus commendat, & sellam mentem somni vapore revelat, & ecce serpens proprio emeris latibulo, venenato morsu dormientem in pede percutit, & lethale virus, cubili receptus, in vulnere relinquit. Cœpit illico venenum per membra serpere, atque subitaneum interitum membris tumescentibus minitari. Cumque somno solutus, veneno autem ligatus, evigilaret; intellexit, nisi celestis opitularetur medela, horam jam sibi instare ultimam. Quid ageret, qui tantæ incommoditatis eventum penitus ignorabat? Tandem salubre nactus consilium, plenus fide VVinvvalocum præceptorem suum adit, sibi a Domino vivendi spatium piis ejus precibus concedi cum magno ejulatu expetit. Quem solo cubantem caelestis medicus extensa manu in pedes subrigens, ad locum, in quo serpentis morsum passus est, Christo duce, pervenit: ubi famulus Domini sese in oratione prosteruens a Deo gratiam & virtutem promeruit, quæ et percutientem perimeret et percussum sanaret. Tunc voce magna serpentem inclamans, suo cum conspectui adesse præcepit: et ecce mox affuit squamis horridus, et trifurcis linguis ictum minitans ferientis. Athleta autem Dei dextera in eum porrecta, Crucem Domini levat, et signum vitale in ejus interitum vibrat. Tali per manum viri Dei cuspide perfoitus, illico crepuit, et alios lædendi finem fecit. Tunc S. VVinvvalocus aqua oleo sua benedictione consecrato permixta, confusum sibi agrum potavit, & tamquam vitali haustu in eo omne venenum extinxit. Videres membra extenuari, pristina specie decorari, & ampliori incolumitate foveri. Dein vir sanctus a patre suo, ceterisque fidelibus exoratus, Deo oratione fusa, obtinere meruit, ut postea nil unquam serpentinis generis in eadem regione visum sit. Et si quando aliunde, vel ob experientiam eorum, quæ dicuntur, fuerit delatum, quasi tridente confossum mox statum exhalat pestiferum. Pro his omnibus sit honor immortalis Deo, qui pro nobis mortalis factus, talia operatur per mortales in salutem mortalium.

8 Sequuntur Dei mirabilia divinæ laudi calamo assignanda. Quidam erat pastorem excubias agens super gregem suum: quo intempestæ noctis silentio subitaneo aeris turbine & caligine, tonitruum quoque & fulminum coruscatione pariter incumbente, prope modum exanimi effecto, oves passim disperguntur, & lupi circa eum in modum coronæ hinc & illinc conglobantur: qui redeunte jam serenitate in se reversus, circumstantis sibi luporum agmen exhorruit, & magna voce exclamavit: VVinvvalocæ famule Dei, in tanto periculo nunc adesto mihi. Nec-dum vox siluit, & ecce visus est adesse, nec non ad lucis usque crepusculum bestias in sanguinem pauperis sitibundas, levi virga tamquam bacillo, abigere: quibus sola Dei virtute fatigatis, pastor gregem, nulla passus dispendia, in unum collecto, & custodia signato, monasterium expetiit, in quo idem VVinvvalocus nocte eadem celebribus in laude Dei pernoctabat vigiliis. Qui cum tanta beneficia enarraret, vir sanctus humanum cavens favorem, super hoc silentium ei indixit, & se in cellulæ abscondito

Deus alius

E

Quasi signum
a peritum
relinquit

de alio bono
medicis pollicem
venenatum

F

invenit
ab opulenta
circumcui-
relingit

apparet
liberari

A dicto reclusit. Pastor vero gratias omnipotenti Deo debitas persolvens, quæ in se per Sanctum suum operari dignatus est, cunctis erat lucide pandens. In hoc miraculo valde est mirandum, & prudentium intelligentiæ relinquendum, quomodo illem & unus, & in agro & in monasterio una & eadem visus est hora. Soli itaque Deo, & cui ipse revelare voluerit, hoc notum credimus, qui quocumque bonitati suæ placuerit, sicut omnipotentis suæ videtur, omnipotens est efficere.

9 Nec silentio prætereundum, quomodo ad superos revocaverit defunctum. Moris est seculari pompæ divertia ludorum genera spectaculo proponere. Unde eisdem contigit d. Chus patrem S. VVinvaloei cum Duce ejusdem regni diem statuisse aptum, in quo pro plausu mortalium, equi eorum campstri cursu emissi, in emenso sibi spatio se invicem certarent præcurrere. Itaque dies utrimque conductus venit, & ecce ad spectaculum tota civitas ruit. Introducitur grandis equorum equitumque apparatus, in campis patentibus diligenter instructus. Clara pubes equis saliendo invehitur, & signodato frangi laxantur: equi volant, & omnes licet plausu & favore prosequentes, de proventu victoriæ dubitant.

B Tandem equum patris S. VVinvaloei, ceteros omnes præcurrentem, prosper in prima fronte aleret successus, nisi juvenem, scilicet ascendentem ejus, ætatis flore & nobilitatis titulo gratissimum, subitaneo casu præriperet interitus. Nam impetum discurrentis ferre non prævalens, inter acutissimas petras lapsus interit: & versum est gaudium in luctum; iterum Deo ordinante, in gaudium commutandum. Flebant parentes, membra conquisita humeris tollentes, & ad exequias funereas præparantes: & ecce quasi a Deo missus ex improvilo adest B. VVinvalocus; compatitur lugentibus, condescendit mærentibus, sed de sua præsentia spem & consolationem concipientibus. Quorum fidem ut vidit, defunctum dextera tangens, dixit: Adolescens, resuscitat te dominus Jesus Christus, qui te non existentem creavit, & pio cruore redemit. Ad hanc vocem quasi de gravi somno excitatus, non solum redivivus, sed & ita incolumis surrexit & validus, ut membra, compage sua ex casu asperissimo soluta, nulli penitus subjacerent dolori. Coeperunt omnes, qui aderant, magnas omnipotenti Deo laudes intonare, magnasque gratias referre, qui per S. VVinvaloum tam celebri & stupendo miraculo gaudium suscitavit populo suo.

C 10 Claruit his diebus a S. Patricius, Ecclesiæ Christi summum decus, & totius Hiberniæ splendidum sidus: ejus suavissimo virtutum odore ubique resperso, famulus Domini VVinvalocus admodum reffectus, omni cum aviditate cupiebat adire, ut moralia suæ conversationi ex ejus sanctissima sumeret institutione. Hæc eo cogitante, ecce idem S. Patricius adest ei in visione, vultu Angelicus, caput aureo diademate coronatus, & cum nomine dixit: Ecce ego Patricius, quem adire es cupidus: ne ergo mei gratia tot maria transmeares, tot terrarum spatia callo labore peragres, misit me communis omnium Deus, ut voti tui compos, & meo saceris aspectu, & perstruaris astatu. Quem blando sermone consolans, & non se, sed Christum suis ubique præsentem, quasi præceptorem vitæ, amplecti peritadens, cum militiæ spiritualis ducem futurum prædixit, & quod ad hoc proficeret, salubri consilio instruxit: a Magistro quoque suo divini samulatus comministros expetere, & cum eis alium manendi locum persuasit exquirere.

11 Sublata tandem cum somno tam jucunda visione, cellam mox adit, in qua monasterii Pater divini meditationi atque contemplationi operam dabat. Cui cum visionis arcanum humiliter panderet relatu, senex hilaris effectus, Divina, ait, visitatione & revelatione glorificatus es, fili. Nec quidquam moratus, ac

si exaltus mandatum suscepisset, undecim ei delegavit discipulos, in exercitio operis Dei promptissimos: quos deosculans, & inter amplexus lacrymas fundens, valedixit, & benedictionem dans super eis, dixit: Valetis filii carissimi, & Deum itineris vestri ducem habere mereamini: cumque participes eritis regni Dei, mei precor coram Christo recordemini.

12 Recessit igitur B. VVinvalocus gradiendi quidem itineris nescius, erigendæ autem ad Deum fiducia non ignarus: cujus ductu appulsus insula, b Theopia nemine, trinito in ea cum sociis anachoritico rigore conversatus est. Sed quoniam eundem locum, tam pro atrocissimo tempestatum turbine, quam etiam sterilitatis suæ incommodo, humanæ inhabitationi indignum ducebat, pro aptiori Deo preces fundebat: & quia soli Deo spem suam commiserat, locus ei exaltus provius, Deo revelante, trans mare est designatus: ad quem cum subvectu navigii fragilis natura egeret, transvehi prohibebatur. Sed adest fiducia divina innixa pietati: unde & insigni veteris Testamenti miraculo, quo Deus diviso mari Rubro voluit glorificari, ipse quoque meruit a Deo honorari. Oratione ergo præmissa ait vir Dei Fratribus: Contortamini carissimi, & fidei firmitate fundati, sicut me videritis, sequentes me dexteram tenete, ita quisque vestrum præcedentis se dexteram teneat, & præuntis vestigium vestigio lambat. Cumque invocaret nomen Domini, pastorali virga mare percussit, & pervium reddidit. Igitur juxta conditum viri dextris in invicem confertis, ipso in fronte gradiente, mare siccis pertransivit pedibus, aquis hinc atque illinc servorum Christi imperio patentibus, & vice murorum in calum se erigentibus. Gradientes vero per medium sicci maris Domino benedicebant, & hymnum trium puerorum devota mente decantabant: o laudabilem Deum in hac operatione virtutum!

a Circa annum 475, ut supra probatum.

b In altera Vita Topspigia band procul Landeveneco; inter ista Topspigia dicitur, & sita circa Cornubiorum confinium.

C A P U T III

Exercitatio sacra: miracula: obitus.

13 Sanctus itaque VVinvalocus hospitem terram salutando ingressus, pro invento preparato calitus sibi loculo, magno delectabatur gaudio. Erat autem grata amenitate jocundus, florum varietate adornatus, geminum & fructuum ubertate profluvius: quem castris Dominicis dedicatum, egressa ab ore viri Dei auctoritas secundo sexui penitus inaccessum effecerat: ubi, cum pro aquarum laborarent penuria, vir sanctus erectis in calum oculis & manibus, Deo preces obtulit. Deinde virga, qua mare scidit, terræ pulverem designavit, sicque fontem patentibus venis limpidissimum produxit.

14 Eodem tempore nocte quadam oratorium ingressus, more sibi insigni, sanctis pernoctabat orationibus. Ac hostis callidus super ejus digna Deo devotione zelo ductus, ei æque pervigil ruduit esse insensus: unde in horrendum se monstrum transformans, quasdam ei minas atque horrores erat intentans. Erat enim totus quasi fuligineus, nunc voluerum, nunc serpentum, nunc vero bestiarum, marinorumque animantium in se figuras suscipiens: interdum ad nubes se erigens, interdum vero in pulverem sese dejiciens. Cernens vero militem Christi tot phantasiis non cedere, sed amplius in proposito persistere, convitiis cum detestandis conatus est subvertere. Beato autem VVinvaloco psallente, eique cum victoriosissimo Dominicæ agonizæ vexillo Scripturarum testimonia opponente, velut umbra tenuis disparuit, & indicem

A cem feditatis suae foetorem gravissimam reliquit. Sic sapius fraudes ejus delusit, & palmam victoriae Christo Regi assignavit.

15 His ergo miraculis pauca de qualitate & austeritate conversationis ejus liber interserere, ut audientes edificationem habeant ex eorum consideratione. Erat namque hic venerabilis Pater aspectu angelicus, sermone nitidus, in opere Dei indeficiens, mente & corpore integer, ingenio clarus, consilio magnus, fide Catholicus, spe patientissimus, caritate Dei & proximi perfectus, orationibus die noctuque intentus. A vicelimo aetatis suae anno numquam in ecclesia usque ad diem obitus sui sedere visus est: numquam vana lätitia solutus, aut tristitia dejectus: omnibus semper affabilis, in cunctis erga omnes benevolus: in terra quidem corpore, mente vero in caelestibus est conversatus. Quando psallegebat, aut extensis in caelum manibus, aut flexis in terra genibus, aut uno in loco fixus atque immobilis psallegebat. Dicto psalterio centena per diem, centena aequae per noctem genuflexione Deo satisfacerebat. Pro laneo, aut lineo indumento, caprinis usus est pellibus: pro plumis aut lectisterniis, arboreis utebatur corticibus. Sedes ejus mollis erat arena, lapillis permixta. Panis, quo vescabatur quotidie aequi ponderis, erat quidem hordeaceus cinerique permixtus, pulmentum ex farinula hordeacea & modico olere ei fiebat. Sabbato & Dominico, pisce vescabatur & casco. Quadragesimae diebus bis in septimana edebat: vinum vero & omne genus potuli inebriantis venenum reputabat. Ergo de qualitate conversationis ejus sufficiant haec pauca de pluribus.

16 Confluebant sane ad eum undique caeci, surdi, claudi, leprosi, paralytici, diversisque languoribus vexati: & omnes ad propria Deo medente, incolumes sunt reversi. Jam nomen ejus in omni Britannorum imperio enituit: jam tamquam Angelus ab omnibus honorari coepit. Rex quoque provinciae auditus de eo tot miraculorum, tot piorum meritorum insignibus, deposito diademate & purpura, ejus se humili cultu praesentavit obtutibus: ad quem regali reverentia accedens ejus praesentiae toto prosternitur corpore, & ut precibus suis a Deo juvari mereretur, supplex deprecatur. Quem vir sanctus de terra levans, & familiarissimo colloquio congredivens, coepit de contemptu mundi, de appetitu quoque caelestis regni suadere: quomodo etiam tam se quam omne regnum suum Christi regno dedicaret, edocuit: quomodo temporali imperio aeternum & caeleste mercaretur, diligenter instruxit. His atque hujusmodi vitalibus montis Rex exhilaratus, & sacerdotali benedictione roboratus, quasi totus in virum alium mutatus, palatio est receptus.

17 Loquamur adhuc magnalia Dei per B. VVinvalocum patrata in digito Dei. Erat materfamilias in vicinia, gravi languore ad mortem usque fatigata, cujus filius in monasterio ipsius viri Dei insituebatur magisterio: qui materna compulsus pietate, sua eam relevare studuit visitatione. Iturus autem benedictam a Magistro aquam accepit, & fiducialiter quasi ad aegrotam accessit. Sed ipsa jam mortua ad loca poenarum est deducta, sicut viro sancto orationibus intento, divina innuit revelatio. Circumsteterunt autem cadaver exanime amici stantes, & exequias funereas preparantes. Puer autem veniens & jam defunctam adhuc sperans viventem, aqua eam sanctificata aspersit, & clara voce dixit: Sancte te noster Dominus Jesus Christus, in cujus nomine Magister meus tot sanitarum remedia operatur circa languentes. Ad hanc vocem quasi de somno excitata surrexit, & tamquam de labore regressa, maximo sudore persusa, in lectulo resedit. Mox omnes qui aderant, praeconi in faciem corruerunt, & Deum tanto miraculo Sanctum suum mirificantem, magnifice laudaverunt. Interrogata autem a suis, quomodo sit redu-

Tomus I.

cta, dixit, se demonum cuneo vallatam fuisse, manibus quoque ac pedibus ligatam ab eis usque ad loca poenarum perductam esse: inter haec S. VVinvalocum obviam venisse, & phalangem demonum his increpasse verbis: Quanam vobis tanta praesumptio, ut mei juris famulam vestro subjugaretis dominio? Mox ergo omnes consternati, & hac auctoritate perterriti, viro Dei reliquerunt, per quem haec membra reditivam me receperunt. Gloria victori mortis, in VVinvaloco suo talibus triumphanti signis & prodigiis.

18 Tres eidem provinciae incrant latrones, omnem circumcirca regionem nocturna praeda ac furtis infestantes, qui tanta debacchati sunt dementia, ut etiam locum Sanctis suis a Deo mirifice praesitum, malignitatis actu ingressi sint: ubi primo intempestae noctis silentio venientes, horreum monasterii apertum, & tamquam solis luce offendent perlucidum: unde & mutuo hortatu sese ad scelus cohortantes, dixerunt: Forte placet Deo quod agimus: finalias, quomodo haec lux nobis radiaret? Quomodo clausa haec janua & seris munita sese aperiret ultione? Quod actum divinitus certum est, ut occasio oriretur miraculi, quo Deus per Sanctum suum glorificandus erat. Repleverunt saccos usque ad summum: ecce haec omnia divinitus B. VVinvaloco sunt revelata, & ab eo l'atribus denuntiata. Quibus orationibus, Dei mox adhuc vindicta miseris latronibus. Nam primus eorum sub fasce laboranti coxa dissolvitur, & pressus onere terra prosternitur. Secundus instar immobilis simulacri, immotis haec vestigiis. Tertium vero subitanea cecitate invasum, tenebrae effecere vagabundum. Mane autem facto exeunt Fratres cum venerando Patre, hostes publicos quasi infirmos, aut carceri mancipatos vitare: quos B. VVinvalocus de tanti sacrilegii anathemate perterrens, sancta quoque increpatione corripiens, & animas ab errore & corpora absolvit ab imminenti periculi anxietate.

18 His idem quoque diebus caelum vidit apertum, & Angelos descendentes & ascendentes super se: vidit quoque Angelum Dei nimio splendore & odoris suavitatem venientem ad se, & amicissima affabilitate de quorundam Fratrum conservorum suorum felicissima depositione, & veneranda assumptione alloquentem se. Magna equidem sunt haec & Christi magnalibus perpetim assignanda.

20 Eodem quoque tempore mater familias quardam nobilissima repentina excitate est correpta: quae ut erat prudentissima, pro orbitate sua Deo erat gratias agens, biuaniis & triduanis jejuniis, psalmis & orationibus, eleemosynis quoque & bonis operibus indefinenter insistens. Nec fraudata est tanta devotio divinae mercedis compendio: ecce enim in somnis cum magna luce assistit ei Angelus Domini, & dixit: Eleemosynae & preces tuae divino conspectui astant, & propitiationem tibi conciliant: unde diluculo consurgens VVinvaloco Patri te adhibe, & ab eo donaberis caeli lumine. Nec distulit illustris matrona divino obaudire imperio. Nam reddita terris die, comitatu filiorum, & ampla familiaris frequentia, ad Sanctum Dei pervenit. Cui cum divinum oraculum panderet, & lumen caeli ab eo ex peteret, ait vis sanctus: Fides, quae in te radiat, cecitatem hanc depellat. & tangens dextera geminorum oculorum orbes, dixit: Jesu benignissime, qui caelum ornasti lumine, oculis istis tuo irradias splendore. Exaudivit eam mox Divinitas, & sedenti in tenebris reddita est claritas.

21 En gesta in digito Dei, ut dictum est, gloriose peracta, quibus & Deus in VVinvaloco suo, & VVinvalocus clarificatus est in Deo suo. Jam ergo & locus & tempus expostulat Sanctum ejus transitum auribus tradere fidelium. Igitur nocte, quae praecesserat sacratissimum diem transitus ejus, ecce Angelus Domini

Y

adest

A adest in visione, dicens: Euge VVinvaloe serve Dei, quia jam concivem sibi te omnes exoptant caliculae, hodie namque ad Christum migrabis, & emeritus collega nostro contubernio sociaberis. Evigilans autem vir sanctus, collecta in unum Fratrum caterva, oraculum caeleste innouit, & horam exitus sui Deo dignis eorum intercessionibus commendavit. Cumque de successore ejus in sacro regimine lacrymosis quæstibus requirerent, ex ipsis Pastorem eis statuit, cumque cum creditis ovibus summo Pastori designavit. Facta autem jam hora diei tertia, Sacerdotali redimitus insula, caelestis sacrificii vivam immolavit hostiam: ubi communicato cum discipulis Domini ex pacis osculo, & Agni Dei vivifico relictus convivio, sicut adhuc sacris altaribus assistit, animam nullo carnis dolore tactus, in manus Creatoris efflavit. Et corpus quidem discipulorum obsequio honorifice tumulum sumplit, anima vero Angelico subvecta ministerio, aulam caelestis regni penetravit: ubi corona a Christo collata perfruitur, & in conspectu Dei sine fine lætatur. Obiit sane b quinto Nonas Martii, hebdomada prima Quadragesimalis jejunii, quarta sabbati hora, qua Christus mundum redimens, affixus est cruci; cui cum Patre & Spiritu sancto gloria, laus, & B honor, virtus & potestas, in secula seculorum, Amen.

a Gradulus Rex occiduarum Cornubiorum, circa annum 490. Vide supra dicta.

b Congruunt hi characteres in annis 507, 518, & 539, quorum aliquo videtur obiisse: De hoc supra adsum est.

ALIA VITA

ex MSS. Marchianensi & Monstrolensi.

A Dexponendum vobis, dilectissimi Fratres, hujus diei celebritatem, quam nobis venerabilis sancti VVinvaloei merita attestantur, non minimum nobis non solum nostri ingenti parvitas, sed etiam ipsius negotii inusitatio impedimentum exhibuit. Arduum quippe est pauca e pluribus excerpere; & maxime rudiores tam brevi sermunculo totum velle complecti, quod vix prolixiori opere a sapientioribus valuit explicari. Sed adjuvantibus vobis in orationibus ad Deum; qui linguas infantium facit disertas, confidimus ab eo nos adjuvari, cujus nos facta studemus explanare.

1 Aggredimur ergo, Deo duce, sermonis exordium, quomodo istius sanctissimi viri pater, nomine Fracanus, mater vero a Alba, cognomento Trimammis, quia tres b mamillas habuit, cum jam duos filios, Guethnoc & Jacob nomine, natos haberent, etiam tertium sibi dari filium, qui rei familiaris hereditarius existeret, precibus assiduis exposcebant. Exaudienteque sunt a Domino, qui confidentium in se preces nunquam repellit. Nam mater se concepisse gaudens, indicat marito similiter gavisuro. Qui conceptionis tempore expleto, natum filium claro nomine appellaverunt c VVinvaloeum.

3 Qui mox Dei afflatus Spiritu, ut loqui potuit, divinis se instrui maluit disciplinis. Sed pater voluntati ejus repugnans, dum illum secum retinere cupiebat, divino territus tonitruo, duos alios cum eo in Dei servitio immolare coactus est filios. Nec mora: octava die post illius horroris visionem, ad quemdam itinerans Doctorem, nomine d Budocum, puerum ei commendavit edocendum. Qui & ipse tunc temporis omnium famosissimus non solum exemplis, sed etiam documentis esse videbatur. Qui cum puerum vultu conspicuum, formula egregium, moribus maturum vidisset, eum secum manere quasi filium adoptavit. Statimque infans discendi intepidus, sub unius diei ar-

ticulo cunctas Latine linguae didicit litteras, futurus D in reliquo sanctarum bibulus Scripturarum. Processu vero temporis, illo non tam annis quam meritis proficiente, primæva virtutum ejus hæc fuerunt insignia.

4 Nam cum quadam die præfatus Magister quendam orationis gratia locum adisset, quidam puerorum, dum senis mandatum contemneret, cruris perfracti afflictione cruciatur. Statim vero ludentium risus vertitur in luctum: & qui prius absente Magistro saltaverant, metu futuræ correptionis torquentur. Quos cum S. VVinvaloeus contristatos videret, ut spem suam in Deo ponerent, exhortatur. Illi autem jussu obediens, oratione se dederunt. Orationeque completa, S. VVinvaloeus signo Crucis locum plagæ consignat, tenensque manum pueri. Surge, inquit, in nomine Domini nostri Jesu Christi. Mox vero sic sanus efficitur puer, ac si nil mali habuisset.

5 Iterum dum quadam die pauperum doleret inopiam, & ipse unde eis daret, nihil nisi verbum consolationis haberet; quidam invidia percussus transiens subsannando, dixit: Quare non elemosynam egentibus tribus? Sanctus vero VVinvaloeus, nihil ad hæc commotus, cæcum quendam de medio trahens, ad E secretiora loca perduxit. Cumque paullulum orasset, ait: In nomine Domini Jesu Christi surge velociter videns. Ipse vero apertis cito oculis, qui prævio trahente, ducebatur, semetipso gubernante, revertitur. His auditis senex & discipuli ejus gratias egerunt Deo, qui talem S. VVinvaloeo contulisset gratiam. Et ob hoc S. Patricii discipulus est appellatus.

6 Aliud quoque miraculum egisse perhibetur. Nam germana ejus soror, nomine Creivia, adhuc infantula, eoga trahente, fertur oculum perdidisse. Qui ab Angelo admonitus ut sororem suam sanando visitaret; mox ut domum intravit, ogarum gregem in unum redigi præcepit: sanctoque Spiritu monstrante, illam, qua hocdamnum intulerat, nescientibus indicans, ventriculumque ejus aperiens, suæ sororis oculum sanctissimis suis manibus accepit. Deinde mirum in modum, nullis seculis ante nec post auditum, oculum fronti, ventriculum alicui restituens, ambos signo Crucis benedicens, pristina reddidit sanitati. Et ex hac una duæ factæ sunt virtutes.

7 Nec Tethgonum transferim, qui nuper a serpente in pede vulneratus, nisi divina virtus ei suppetere, morte statim imminente defunctus fuisset. Nam ut se male habere agnovit, ad S. VVinvaloeum, ut sui miseretur, exclamavit. Nec mora: aqua cum oleo benedicto ab eo aspersus, veneno, quod per corpus diffusum fuerat, vomito, sanus efficitur; ac si nil mali pateretur. Serpens autem caverna sua, qua se latuerat, sancti viri adjuratione foras egressus, signo Crucis erecto concrepuit. Nec postea in illo loco visum est tale genus viperarum.

8 Sub eo itidem tempore res maxima facta est. Nam cum Fracanus pater ejus & Ravvalus Domno-nix Dux, equis suis in cursu laxatis, ut scirent quis eorum perniciosior fuisset, assisterent; puer quidam, nomine Mael, Conomacii filius, qui Fracani caballum infedebat, casu mirabili inter acutissimas petras corruens, interiit. Membra vero ipsius passim dilaniata in unum sagum colligentes, juncturis propriis prout poterant, sepultura tradenda locaverunt. Cunctis itaque qui ad spectaculum istud convenerant, hoc quod acciderat contristatis, Sanctus advenit VVinvaloeus. Tunc Fracanus pater ejus, omnesque qui adstant, lacrymosa voce clamabant: O S. VVinvaloe, si quid potes, adjuva nos, misertus nostri. At ille paullulum eos e medio discedere jubens, tenensque defuncti dexteram, in conspectu omnium qui aderant, dixit ei: In nomine Domini nostri Jesu Christi surge, At ille statim

A tim ad hanc vocem, quasi de gravi somno evigilans, resuscitatus surrexit, intuens intuentes. Tunc commixta multitudinis clamor, una omnium vox fuit dicentium, S. VVinvvaloeum apertissime, vereque Dei esse amicum.

9 His & aliis manifestis meritis, S. Patricium adire cupiebat. Sed ille per noctis visionem dulcissimo cum affatu alloquio, cuncta, quae agere deberet, edocuit. Ille autem omnia per ordinem Magistro indicans, valedicensque ei & Fratribus, valde ejus discessione contristatus, iter Domonicum carpens una cum undecim Fratribus sibi adjunctis, ad insulam Topepigiam delatus est, ibique triennio permansit. E regione vero illius insulae vallis quaedam erat nemorosa, silvis, arboribus marique circumdata: sed mare intererat quasi duo miliaria habens in transversum. Triennio igitur ibidem expleto, una cum Fratribus nimis postulantis, ad ripam accedens, cuspidem baculi sui mare percussit. Statimque mirum in modum mare se dividens, iter praeiuit per se gradientibus. Sanctus ergo VVinvvaloeus sive simul Fratres mari hinc inde circumdatis, per profundum siccis pedibus ambulantes, antiquum Moyse canticum decantabant.

10 Sed cum eos ibidem pervenientes, ille locus B habitari delectaret, aqua omnino decrat. Sanctus vero VVinvvaloeus videns eos propter aquae penuriam laborasse, flexis genibus orans, baculi sui cuspidem terram feriens, aquam non modicam fecit emanare. At Fratres videntes fontem aquis bullientem, gratias egerunt Deo. Antiquus vero humani generis inimicus, totius bonitatis invidus, in omnigenum se transformans monstrum, terribiliter sancto viro oranti apparuit; sed ab eodem devictus, factorem suae ignaviae derelinquens, cum omni foeditate discessit.

11 Gradlonus & ipse tunc temporis Rex primum feroci animo regni negotia pertractans, hujus sanctissimi viri monitis petiit edificari. Dehinc mitior factus, venia pro reatu impetrata, hujus viri benedictione dictatus, & terrenum piissime tenuit regnum, & servorum Dei meruit adipisci consortium.

12 Quaedam matrona, unius ex discipulis ejus nomine f Hrioci mater, fuerat infirmata. Ut hoc audiret filius, matrem suam visitare voluit, portansque secum aquam a Magistro benedictam, jam biduo defunctam invenit. Mox ergo, ut a filio suo ex aqua benedicta fuit aspersa, invocato S. VVinvvaloei nomine, resuscitata est.

13 Alia quaedam femina oculorum cecitatem perpeffa, omnem substantiam suam in medicos erogaverat. Sed hoc nil proficiente, ab Angelo prae-monita, ut S. VVinvvaloeum inquireret, pristina est sanitati recuperata.

14 Tres item Cathmagli filii latrocinia passim exercentes, sancti viri horreum invaserunt, sed hoc non sine vindicta. Nam unus eorum in navire relictus, sublato orbatur lumine: alter femore fracto sub onere pressus: tertius immobilis stans, a loco nequit moveri. Quos S. VVinvvaloeus uno sermone sanavit, caelestique vineae operarios effecit.

15 Sed cum evocationis ejus e corpore tempus appropinquaret, indicatum est ei ab Angelo in illa nocte suprema, quod crastina die deberet a corpore dissolvi & cum Christo esse. Tunc ipse surgens a media nocte usque ad horam diei tertiam, non cessat suos Fratres divinis consolari eloquiis; tanto profundius caelestis hauriens fluentia doctrinae, quanto vicinior Deum visurus in se. Tum vero mator & lucius omnium, vox una dicentium: Quare nos Pater deseris, aut cui nos desolatos commendas? Ecce inimicus tamquam leo rugiens, quatit quem devoret. Quis pastore absente, a luporum moribus oves defendet imbe-

Tomus I.

cilles? Illis ergo ejulantibus, misericordia motus, lacrymasse perhibetur. Hora vero diei tertia appropinquante, sacris vestimentis se induit: celebrataque Missa, data communione omnibus, erectis in caelum manibus dixit: Domine Jesu Christe, Pastor bone, cujus servicio a primæva ætate me mancipavi, commendando tibi oves, quas pretioso tuo sanguine redemisti, mihi que custodiendas usque nunc tradidisti, ut ab omnibus callidi hostis insidiis creptos, adversus ejus machinamenta confortare digneris.

16 His dictis, stans ante altare duorum monachorum brachiis sustentatus, sanctissimam Jesu Christo tradidit animam. Nam in illa hora, dextera manus Domini per summitatem ecclesiae immissa desuper pendere visa est, ejusdem videlicet spiritum acceptura. Angelica quoque turba eundem comitata, pro tali collega quasi margarita e stercore sublevata, Dominum collaudans, dulcissima voce persanabat, tantoque minus audiebatur, quanto sublimius elevabatur ad caelum. Quinto ergo Nonas Martii obiit in pace S. VVinvvaloeus. Cujus festivitatem antiquiores Patres usque in quartam Kalendarum Majorum differentes, ne Quadragesimale jejunium violaretur, inter Iaschalia festa celebrari saniori consilio decreverunt. Sepultusque est in ecclesia lignea, quam ipse laudabili opere jussit fabricari. Cujus nunc ossa cum magno honore deportata, in majori ecclesia continentur. Sanctus vero VVinvvaloeus senex & plenus dierum, tam immunis a dolore, quam integer a corruptione, miles Christi invictus, seculum cum sua spurcicia triumphans, coronam gloriae de manu Domini meruit accipere.

17 Hic est S. VVinvvaloeus, Virgo Dei electus, Sacerdos egregius, Confessor gloriosus, fide Catholicus, spe patientissimus, caritate diffusus, abstinenciae rigore munitus: columna ecclesiae, candela ardens vitæ, amator caelestis patriæ, & ultra omnium pene mensuram, qui modo & tunc communem ducebant vitam, Dei & proximi amore repletus; Pater eximius monachorum, Virgo inter choros Virginum. Quem g nos habeamus patrum & defensorem, & inter nos & Deum mediatorem, ut per ejus exempla gradientes, ejus meritis sublevati, ad regna caelestia pervenire valeamus, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

a Albertus le Grand ait Guen dictum, quod Latine Albam interpretatur.

b Figurata locutione, quia tres filii lactavit: nam illud de tribus mamillis mensuratum & Britonum fabulas redolens.

c Idem interpretatur totum album.

d Supra inter reliquias Parisios delatas memoratur dens S. Budoci, forsitan hujus.

e Oga sapientia aucta, id est, anser, praesertim silvestris, ut dixerunt in Vita. S. VVastiani ex VVilhelmo Malmesburienfi 19 Januarii cap. 1 pag. 243 & alibi. Italici & Hispanici oca dicunt, Gallis oje, seu oge.

f Alibi Rhinoceros appellatur, cujus Alia dedimus 12 Februarii & hunc locum illustravimus.

g Videtur hac scripta pro Landenensibus monachis ab aliquo ejusdem aetatis.

A

TERTIA VITA

Auctore a Gundestino monacho

Ex MS. Armorico.

LIBER I.

Ortus, educatio, vita monastica sub Budoco Abbate. Miracula varia.

Britannia insula bonis omnibus large abundabat, quamdiu serviebat Deo: sed ejus universa regioni bonis male utenti pestis a Deo immissa est. Abundantia rerum causa fuit malorum: ex abundantia enim luxuria ceteraque odibilia Deo vitia in ea enata, extreme crevere. Hæc vero divinis non multa diu quievit propter sua peccata flagellis: aut enim hostium irruptionibus, aut fame, peste, morbisque est infestata, vindicante Deo. Tandem ob pestis late grassantis luem atque etiam irrupentium hostium vim, coacti incolæ, ac præcipue quidam nobiles, alienas petivere terras.

1 Vir in prædicta insula perillustis Fracanus, Cantonii Regis Britannici consobrinus, secundum Abraham formam, per id tempus quo grassaretur pestis, exivit de terra & de cognatione sua, cum geminis suis natis Guethenoco & Jacobo, cum uxore sua quæ Alba dicebatur. Consensa itaque rate contendit in Armoricam, ubi tunc temporis alta quies vigere putabatur: tandemque transacto ponto Britannico, in portum, qui Brabecus dicitur, fauste appulit hora quasi secunda cum suis. Fundum ibi quemdam silvis dumisque alte circumseptum reperit, qui ex inundatione fluvii: cui nomen Sanguis, locuples est: hunc inhabitare cepit securus a morbis.

2 Tertius formam exprimens sanctæ summæque Trinitatis aïore Fracano exoptatur filius, quasi omnino parum esset duos tantum habere filios: femina sentit in utero foetum. Adfuit natalis dies, quæ cunctis lucidior diebus, occiduis Armoricis: natus puer appellatus est Guingalocus: qui succedente tempore, mox ut exiri cepit, ad Dei se laudem mire assuecit, & jam tenerrimus affectavit esse inter calibes. Petiit patrem, ut traderetur Magistro cuidam spirituali, a quo in sacris litteris plenius institueretur. Abnuat pater, quia volebat illum florere in seculo. Quadam vero die Fracanus, cum pasceret gregem (erat enim id moris olim, etiam apud nobilissimos) terribili cæli corruptione & fulgure territus est, conciditque in terram semivivus: ubi Christo sibi in luce apparenti orationem habuit, qua se totum, sicut Paulus Apostolus, suosque omnes offerret ex animo, & maxime suam Guingalocum.

3 Remeat domum Fracanus, & uxori cuncta refert. Nec mora: octo post dies cum puero suo Angelicum adiit Magistrum, nomine Budocum; qui & pietate probitateque simul ac litterarum cognitione insignis erat, cui filium suum instituendum committeret. Dum autem irent ad insulam, quæ Laurea dicitur, tempestas exorta est in mari. Pater concussus est metu, filius exultans dixit ad patrem: Pater, vereris? Tum patri aptavit orationem de firma in Deum fide, a qua statim dies, mirante Fracano, illuxit serenissimus.

4 Pervenerunt igitur feliciter in insulam exoptatam, in qua mox pater prædictum Doctorem aggregatur, viz causam exponens, ut ipsi traderet in manus puerum informandum piis bonisque scientiis. Parvulum acciri Doctor jubet, qui ad eum accessit, toto

prostratus humilisque ad terram corpore. Hunc Doctor D jam splendentem divino Spiritu cernens animo, sic patrem alloquitur: Puerum, quem mihi commendas, video moribus transcendere ætatem: pueri in forma grandævum aspicio virum: innocentia, castitate & puritate puerum; ingenii tamen sagacitate, divina jam solerter sola eruditum sapientia. His peractis pater, accepta a viro Dei benedictione, abiit mane, domumque rediit: cujus abscessu non tristatus est puellulus, qui eodice Latinas omnes litteras legere perdidicit: cum brevi tempore sanctarum eximius factus est sciolus perceptor Scripturarum.

5 Didicit hic primo bene conversandi rationem, cujus formam esse putavit viam quærere regiam, qua itur ad Deum: quam formam reperire studuit effectam expressamque in Scripturis. Sed non auditor tantum legis factus est, sed & factor. Legebat vel orabat assidue, inno vix est adultus & bi-duano ac sæpe triduano corpus macerabat jejuniis.

6 Contigit vero ut Pater spiritualis abiret in quemdam locum oraturus, discipulis in insula relictis, veritatisque ne ludum aliquem immoderationis incurrerent. Lulerunt tamen contra Magistri præceptum, & cum per plana levius discurrent, unus ex eis, Deo volente Guingaloei gloriam revelam, crus sibi ex lapsu fregit, quem prosecutus est omnium mæror sociorum. Nescientibus autem quid agerent; sed solum quantum esset illud, spernere monita seniorum, suo experimento reputantibus: ecce mox Guingalocus, movente sancto Spiritu, socios aspiciens mærore affectos, orationem, factio silentio, apud eos habet; qua ad Deum orandum exhortatur, & ad fidem in Deo habendam, qui ægru pueruli membra rescere & instaurare posset. Dum orarent omnes, ipse oculos manusque tollebat ad cælum, statimque completa prece accessit ad puerum, locumque plagæ Christi Cruce signans, Surge ait, in nomine Jesu Christi: qui continuo audita servi Dei voce, sanus, quasi nihil mali sustinisset, effectus, nullius manente surrexit vestigio laesæ. Tandem vero (ut veram humilitatem sectari ac in Domino Jesu imitari studebat) præcepit fratribus suis, ne ulli virtutem istam, per Dei gratiam, non per se, patratam, revelarent: semper enim volebat occultari. Rescit tamen ipse senior reversus, & gavisus est hæc opera fieri per manum unius adolescentis, Deoque cum alumnis suis gratias egit.

7 Oratione mentali Pater ille spiritualis suos discipulos exercebat, & singulos seorsim orare docebat, sciens, quod alter alterius posset improbitate impediri; sciens item mentalem orationem, quæ sit in abscondito cordis, tacente sono vocis, esse veram ac germanam F orationem. Hinc fuit B. Guingaloeo principium, ex quo tandem ad summum singularis ac prope divinæ meditationis donum provectus est.

8 Præcurrente ævum in puero adhuc tenero sophia, & gliscente divini Spiritus gratia, pauperes, quos reperiebat, corporali cibo, etiam ultra possibilitatem & divino pabulo nutrebat: erat enim memor illius: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Statim enim ubi pauperes clamabant opem poscentes; velox accurrebat puer opem præstiturus: cumque non esset unde ipsemet inopiam & mendicitatem corporaliter sustentaret, uberrimis fletibus ipsorum indigentiam deplorabat: spe retributionis æternæ eorum animos sublevabat, commemorans eis Evangelium: Beati eritis qui nunc fletis & esuritis. De illo cecinit Clemens Christi famulus, cum enim non haberet terrestres gazas, præbebat cælestes.

9 Mirari non debemus, si in tali ætate alios sit ausus Guingalocus confirmare sermone & informare: ponitur enim exemplum in Daniele puero, Spiritu

A prophetiz repleto, ut grandævus licet puer judicaret presbyteros: & in Hieremia, qui missus est a Deo puer, ut quæcumque mandaverat, loqueretur: & Timotheo dicitur: Nemo adolescentiam tuam contemnat. Sed tamen nullus presumat sibi licere in infirmiori ætate publicas aliorum informationes & prædicationes, quia videt eas exercentem puellum. Est enim omnino aliud quod nos de doctrinæ usu & disciplinæ novimus, aliud quod de miraculo scimus. De hoc admonet nos Moyses allegorice: Non arabis in primogenitis bovis. Aratio in primogenitis bovis est operatio bona in primis nostræ infirmæ ætatis temporibus circa proximum adhibita. Ab hac igitur nobis junioribus & tenerioribus cessandum est: non est arandum: & vomer linguæ nostræ non audeat terram scindere cordis alieni.

11 Ad historiam redeamus & cæpta prosequamur.

Quadam die cum pasceret pauperes Guingaloeus, largisque lacrymis eos ad caelestia erigeret; transit prope quidam Frater ex scholasticis, qui invidia livore ductus, & in Sanctum Dei erat male animatus; quia talia, qualia faceret, facere ipse non posset: invidus enim unde bonus proficit, contabescit. Sublannavit igitur Sanctum increpans, quod tempus deperderet in tam ignobili vulgo pauperum, quos verbulorum pasceret fumo: quasi misericordiam simulans, cujus affectum non haberet in corde. Vocavit miserum, impotentem, vanum, superbum, pauperum delusorem, &c. cui Guingaloeus læto ac ridente vultu pro convicio illato respondit: Benedictus sis, Frater amantissime, quia sicut decebat, convenientia mihi protulisti testimonia: clausis omnium oculis calamus quassatum laudantium, cui solius bene vereque aperti sunt, qui hæc tam recte dijudicare potuisti. Hæc ad illum, qui furoris invidiæque plenior, & magis ebrius abscessit. Tum Guingaloeus arripiens quemdam languentem in secretiorem induxit locum, remorum ab arbitris, & cum sic orasset: Domine qui sanasti clamantes ad te, Fili David miserere nostri; sana tu Domine Jesu Christe, oculos hujus in te confidentis Fratris. Aperiens oculos ejus ipse manibus suis, & in eos spuens, ait: Aurum & argentum non est mihi; quod habeo, hoc tibi do: In nomine Domini Jesu Christi surge videns. Surrexit & vidit qui cæcus fuerat, & continuo nullo ducente, recurrit lætus ad portam: senex autem Magister Fratrum eo accurrens, publico jam rumore ductus, Quis, inquit ad hominem, tibi aperuit oculos? Mendicus eram, ait ille, & cæcus, sperans in medio pauperum aliquid a transeuntibus. Unus me non videntem attrahens, & putantem me ab eo eleemosynam accepturum, in secretum duxit: cumque pecuniam hujus mundi non habere se excusasset, hoc mihi donum dedit melius, lumen oculorum. Senex ait: Quis ille est? Talem, inquit mendicus, non video inter vos. At Senex: Posses cum agnoscere, si adesset inter ceteros? Etiam, inquit, Domine. Jussit igitur senex omnes mox adesse scholasticos. Cumque venit mendicus ad S. Guingaloeum: iste est, exclamat, qui me sanavit. Magister autem & discipuli pariter ad terram proni, divino Spiritu incitati, ad hujus fere metri similitudinem cecinere uno ore dicentes:

Cantemus Sancto, cantemus Guingaloeo;

Dulcis per famulum laus resonet Domino.

Alme parens, Fratrum pro tanto tempore custos,

Fautor ubique tui semper adesto gregis.

Fac placitum propriis cæcum consistere caulis,

Hærentem in monitis collige, Sancte, tuis:

Letea stagnantis patiaris flumina averni

Quæsumus ne famulos tangere dira tuos.

O lux alma tuis, spes clara, & magna potestas

Abdis cur nobis velle tuum miseris?

Discipulus Sancti qui constas esse Patrici,

Christum pro nobis poscere semper habe.

Tomus I.

Nobis sit requies per te & substantia Christus:

Omnes orantes jugiter hoc petimus.

In te certa salus, sit per te reddita virtus,

Nobis indignis, quamlibet exiguis.

12 Tum ille se prohibebat a Fratribus adorari: quippe qui se hujus indignum muneris judicaret; remque totam non suis, sed sociorum meritis & sui Magistri ascriberet. Erat igitur ob id totus dolore cordis compressus interius: quare monuit eum Magister, ut ne nimium animusejus inflecteretur, quia sæpe contingit, ut quæ putatur virtus humilitatis, si multum sit remissa, convertatur in vitium teporis: tum admonebat operam dare, ut ipsius semita, quasi lux splendens, procederet & cresceret usque ad perfectum diem.

13 Hanc quoque virtutem, quam arbitror non minimam, beatitudini vestræ intimare non negligam. Dum ejus soror unica Chreirbria puellula cum aliis ludebat puellis, anser ei transeunti occurrit, qui se superbe contrahens, oculum ejus cum radice abripuit, eruit & absorpsit. Puella pulcherrima nunc sine specie, orbata oculo, fluente prolusa cruore, rediit ad parentes: cujus infelicem statum excepit ingens parentum luctus, seiscitantium qui ista contigissent. Nesciebat autem puella, quia concite volarat ales, & ferierat ipsam, ut vix dignosci potuerit. Hæc cum agerent, apparuit Angelus Domini nocte in somnis B. Guingaloeo dicens: Sancte Dei surge, festina, accurre ad parentes. Hodie soror tua unica, trahente anseris masculo, oculum perdidit, & nesciunt unde hoc & quam ob causam: reconditus est enim in ventre anseris. Eam avem aspicias & accipies alius super eminentem, evisceransque recipies oculum sororis, & sanum in sede pristina collocabis. Tunc servus Domini certus de verbis Angelicis, ad omnia iussa impiger exit; pervenit ad parentes mœrore confectos ob filiam pene morientem; dolotis causam inquirat, ac tandem anserum gregem jubet colligi, ceterisque eminentiorem tenuit & evisceravit; sororisque oculum de ejus ventriculo sanum protulit, & in locum, facta Deo gratiarum actione, recollocavit. Ales nullam inde sustulit injuriam: illæsus quævis nullo contrectatus, exultans superbe gradiendo, extento collo decantans, adibat socias aves. Gavisum sunt parentes dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini. Ipse autem sine mora recurrit ad suos Guingaloeus.

14 Discipulus quidam, nomine Tethganus, somno se dedit in agello, quo postea facilius memoriz mandata, quæ recitabat ante somnum, edisceret. Dormientem serpens latibulo prorumpens, pupugit in pede letaliter: tum se in latibula recepit. Ille experges factus totus intumescens veneno, se contulit ad Magistrum, nesciens causam mali sui. Guingaloeus vero in tumidis & can-
descensibus membris veneni vestigium videns, alu-
minumque quasi exhalantem animam, veneno defluentibus artubus in terram jacentem, cum paterno affectu excepit brachiis: & subridens ludensque, quod hoc malum recepisset dormiens contra vetitum ab ejusmodi generis hoste, elevansque illum manu, dixit: Veni & ostende quo te loco sollicitus corripuit somnus. Ille, licet ægre, ad locum perrexit, & ostendit sancto viro Dei: qui prostratus in terram, iustratisque baculo locis, quamdam reperit fissuram, ubi occultebatur anguis; qua reperta, sic clamat: Quidquid letiferi seminis in ista latitas ruina, erumpe, perge foras, Jesu Christi edisce virtutem, ejusque Crucis trophæa. Audito Christi nomine illico anguis turgescens collo emerit ex terræ labebris; statimque emisso per sancti manum Crucis vexillo, interiit. Tum vir Dei aquam petiit, quam oleo miscuit atque bibendam dedit infirmo: quæ veneni vires debilitavit, infirmumque in pristinam restituit valetudinem, ex quo retulerunt Deo gratias. Quo audito, pater Fracanus cucurrit ad Guingaloeum, petiitque ut nunquam ser-

D
AUCTO-
RE CUR-
DESTINO,
EX MSS.

ob nimiam
humilita-
tem ingre-
tur;

E
revulsam ob
ansem oculum
sanum

ab Angelo
monitus.

reprimere

sanantur a
serpente la-
tis, latus lan-
sam,

Crucis signo
serpentem
interimit,

ob oleo bene-
dicto polius
venenatum.

Y 3 pens

A pens nasceretur in Brecona regione, quæ antea Laurecia dicebatur: quod ejus precibus ita factum est. Si defecatur eo anguis, ibi stridet quasi tridente confusus, & se statim expandit moriturum.

15 Pastor quidam, nomine Guedmonus, sub Duce Quonethetho gregem agens per pascua, excitata subito tempestate aeris crebras commutationes ferre non valens, ad terram prostratus jacebat, ovibus dissipatis. Nocte vero cum minuto metu, caput e terra extulit, vidit se septum lupis, in ejus perniciem congregatis. Urgeate necessitate Sanctum invocavit Guingaloeum, qui statim adfuit. Vidit enim eum baculo rejicientem lupos: donec vertente die, pulso terrore, disparuit. Tum surgens Pastor recollegit oves dissipatas: quare Sanctum adiit, ut ipsi gratias ageret, & cum omnia ipsi narraret, confusus est Sanctus, nolens illam laudem sibi tribuere.

16 Die quadam orta est contentio inter Fracanam & Rivalum Domnoniz Ducem caballorum suorum: constituerunt ergo diem ad equorum cursum, in quo velocissimus omnium equus, qui erat Fracani, rectorem suum deiecit in saxa, ex gravi allisione mortuum: nomen illi Maglus, Cono-magli filius, nutritoris Fracani. Casus omnibus mœrori fuit: tandem ducendus erat jam ad sepulcrum mortuus. Dicentibus tamen quibusdam fore, ut revivisceret, si adesset Christi servus Guingaloeus; adfuit hic statim, volente numine, videntisque omnes circa mortuum mœrentes: Recedite, inquit, non est enim hic mortuus, sed dormit: demortuique dexteram comprehens, Dominus Jesus Christus, ait, qui te, cum non eras, plasmavit, te suscitabit; nihil enim est illi impossibile. Surrexit ille continuo, quasi de gravi somno excitatus, sibi que redditus gratias egit Deo.

17 Illustrat omnes Ecclesias Hiberniæ S. Patricius sanctitate sua: voluit itaque S. Guingaloeus currere in odorem unguentorum ejus, atque illi in mentem venire S. Patricii sacra loca visitare. Jamque mane ad Scotos profecturus erat cum mercatoribus, cum apparuit ei nocte vir quidam splendidus & Angelico habitu, quasi coronam capite gestans: Non sit tibi, inquit, tanta cura enatare maria, & tanta terrarum spatia perambulare. Ego adsum ipse Patricius, quem adire cupis, noli ventari, ne quæras in aliena terra, quod habes in propria. Sed vade, quaesito locum, in quo stabilitam sedem figas cum sociis, quos tibi convenientes dabit Magister tuus. Tibi Armorici sufficet habitatio terræ: vade igitur, & memoria mei; sed, quod plus est, Christi, numquam a tuo corde recedat, ubicumque tandem terrarum vias cum tuis. Quibus dictis cito ab ejus oculis evanuit.

18 Cubiculum Præceptoris petiit Guingaloeus, omnia quæ a se visa erant relaturus: ipsi igitur a se, ut mos erat, humiliter adorato, omnia ex ordine exhibuit. Post vero dixit ipsi senex: Tunc jam isto tuo furto es satietus? Quali, inquit ille, furto? Tum senex: Visendi S. Patricium, te nemini prorsus rem indicante. Ait ille: Sum satietus: tum senex: Imple divinum mandatum, & quandoquidem ita vellet Deus, dixit, solutis lacrymis, ipsi se daturum socios eosdem quos sibi Deus ipse dedisset discipulos, viros maxime secundum cor suum; ut nunc dicebat plorans: Post vos miser ignoro, quid eligam mori aut vivere? Felix tellus, quæ vos Dei servos excipiet, infelix quæ, cum vos enutrivit quasi mater, orbat a vobis: omnesque ante complexurus: Valet, inquit, in mutuis osculis: valet, & pacem habete. In virtutis & pietatis opera ut omnes studiose incumbant, admonet, quæ se docente didicerint: ut non homines gyrovagos in suam admittant societatem, & qui nihil operis boni nisi per hypocrisis exequantur. Tum demum carissimis sociis & alumnis vale impertit extremum, multis cum lacrymis, precibus, ut, cum regnare aliquis cum Christo cœperit, sui recordetur.

a Præponatur Præfatio messica, quam judicavimus emittendam: quæ se incipiat.

Quam precibus relego Fratrum communibus Amen, Gurdellinus & alibi conor scribere libris &c.

b Distinguebantur singuli libri in parva capita, quorum loco numeros nostro more, & loco titularum, ne molis excreveret immutatis, marginales additiones posuimus.

c In hymno, quem de S. Vvinvaloeo fecit, cujus Præfatio extat in Appendice, seu lib. 3. hujus auctoris: quam, quia cetera desunt, omittimus.

L I B E R I I.

Mora triennis in insula. Landevencum monasterium extructum. Visa sancte peracta. Miracula.

1 **P**ostera igitur die cum sociis undecim, accepta sic a Magistro benedictione, abiit Guingaloeus, ignarus quo se verteret: Dei tamen fretus auxilio, ipsius voluntati arbitrioque cuncta commisit. Ita Beatus perrexerat: in itinere vero fovebant sese mutuo & recreabant pijs de Deo colloquijs, imprimis Sanctus sociis studiose commendabat, diaboli cavere astutias, seu dum durus, seu dum mollis, asper aut lentus est, ut in eum vigilantissime pugnent.

2 Domnonicos per pagos ad Occidentem transiens, & circa Cornubiorum confinium perlustrans, tandem in insula Topspigia cum comitibus suis hospitatus est. Locus erat asperissimus, ad omnem ventum porrectus, nulli humanæ aptus habitationi: illic casulis constructis cum oratorio, hortuloque ad ferenda olera plantato, tribus manserunt annis. Postea vero ob immanitatem procellarum ibi furentium, & vim ventorum omnia fere perturbantium, contristari cœperunt Fratres, quod hic manerent diutius. Ipse autem S. Guingaloeus, ne vagandi vitio culparetur, Fratrum desiderium in alienum migrandi locum lenissime continebat, donec Deo placeret migratio. Erat id moris Sancto ejusque sociis illic cohabitantibus, ut expletis omnibus uniuscujusque synaxeos horis, Deum orarent, ut unus ex eis, quem vellet ipse Deus, ab ista misera vita eximeretur; qui unus pro omnibus suis Fratribus esset apud Deum interpellator in cælis: sed non annuit votis Deus.

3 Quadam die, cum in montem solitum orationi destinatum, convenissent, unde prospiciebatur ipsis locus, qui esset primo longe ad habitationem commodior, in eorum corda accendit fortius desiderium & studium illius: sed cum inter locum & ipsos intererat pelagus, & superior fluvius in pelagus irrumpens: quare flexis genibus solo provoluti, Christum rogaverunt omnes, ut si ipse auctor consilii duxque viae esse dignaretur, signum ipsis demonstraret notissimum suæ voluntatis. Quæ habita precatione, ad litus perreperunt, quod cum Sanctus Dei servus Guingaloeus baculi cuspide pulsasset, comprehenderunt sese invicem, tenuerunt manu, uno præeunte, & aliis ordine consequentibus: quibus via, per fissum atque hinc & inde recedens mare, sicca patuit libera; fluvio superiore aquas continente, ut sicco pede transirent. Tunc pares Moyse & filiis Israel canticum Deo cecinere, dicentes ad metri similitudinem.

Ore canore canamus summo cantica Christo,

Pontum qui magnum nos aperire facit.

Omnia nunc Domini Domino benedicite facta,

Laudibus ex alto continuis canite. &c.

4 Hymno dicto intraverunt silvam quamdam ad oram littoris: tum lustrantes vallem, invenerunt quemdam fundum in medio, armatis utrimque montibus & saltibus quasi intercisum: ex una parte mari & fluvio terminatum. Locus erat amœnissimus, ab omni vento intangibilis nisi ab orientali, velut quidam paradisus

A sus ad ortum solis conspicuus. Primum per annos singulos in flores & germina prorumpens, ultimo folia amittens, locus a Deo servis suis destinatus & preparatus, hortus omnigeno florum colore decoratus, sed longe postea illustrior futurus ex pausantium corporum sanctorum dulci fragrantia, quæ præ multitudine numerari vix ab ullo possunt. Hujus loci hoc privilegium fuit, ut ex quo tentus est primum a Sanctis Dei, lege a S. Guingaloco sancita, famineus illum numquam temerari introitus. Hic ergo sedere ceperunt, ubi se continuo labori dedere Fratres, dum in orationem Guingalocus eorum rector intentus incumberet.

5 Cum die quadam fatigaretur Fratres, de eo quod aqua longe petenda esset: erat enim locus siccior, quia arenosus. Eos itaque cum ad aquam mississet omnes Guingalocus, solusque mansisset, sic oravit: Domine Jesu Christe, qui siccam rupem sitienti populo tuo aquam producere in eremo jussisti; tu qui fons vite es, digneris huic parvo monachorum gregi aperire fontem aquæ, unde in hoc loco sitim possint extinguere. Tum cuspide baculi fontis in circuli modum, vestigium definivit, unde mox aqua effusa est largissime. Reversis Fratres, Deo gratias agunt, mirantes vetera renovari miracula.

6 Nocte oranti Guingaloco apparet monstrum informe, horrendum, ingens; imago quadam ferro & fuligine horribiliter confecta, plumis tecta, alis perniciosissima, pilosis membris, sed pilis ferreis: modo oculos centum igneos volvebat, modo unicum præ fronte ferebat; modo nullum: collum ejus in modum longissimæ tiliæ protensum. Monstrum hoc miris artibus nocendi instructum, Sanctum conabatur a prece vel tantillum distrahere: sed illud tota nocte neglexit Sanctus, nihil dicens: demumque in ejus figura increpavit daemonem, quod ad inferos damnatus, æternamque detrusus esset ob superbiam suam: qui tandem victus, abiens sædum exhalavit in cubiculo odorem. Audiit hæc & partim vidit Frater Thethgonus, ceterisque nuntiavit.

7 Ab eo anno numquam visus est in ecclesia sedere; tristitia numquam dejectus, nec lætitia solutus: numquam irridens alios, non iratus ulli, non turbulens: nihil unquam arrogantia præ se tulit, nihil superbia suis moribus usurpavit, licet excederet alios omni gratia dono. Etiam in tali ætate positus, affabilis erat & benevolus in omnes, aspectu angelicus, sermone nitidus, corpore purus & integer, orationi intensissime addictus. Ter quotidie quinquagenos Psalmos psallebat, modo in Crucis figuram, modo flexis genibus.

8 Ex qua die locum suum construere cepit, numquam indutus est lineo vel laneo indumento: caprinis tantum pellibus tegebatur: in lecto autem plumæ, aut vestibus palcisve strato, numquam ex hac die decubuit: sed ad brevissimum somnum nucum corticibus pro plumis uti consuevit: pro pictis tapetibus arenis cum lapillis delectabatur admixtis: pro capitalibus sericis aut byssinis, duobus sublevabat caput & pedes solidabat lapidibus, hinc & inde suppositis. Quid plura? indumentum noctis ipsi erat idem semper quod fuerat & diei. Panem triticeum non comedit: modico vescabatur pane hordeaceo, cum cinere mixto æquali pondere: in Quadragesima autem binis aut ternis ab esu diebus abstinebat; plusque in pane cineris quam hordei ponebat: memor illius, qui cinerem tamquam panem manducabat: pulmentum ejus delicatum erat ferculum ex hordeo & olcribus: nulla pinguedine usus est, carnemque non tetigit: modico etiam caseo sabbatho & Dominico die utebatur: paucosque eadem die in memoriam gloriosæ Resurrectionis Christi, pisciculos sumebat. Nonne elucet in Sancto imago vera & germana D. Joannis Baptistæ?

9 Nullum unquam liquorem, nec mellis, nec lactis, D nec cervitiæ sumpsit. Potus ejus consistebat ex aqua plurima & aliquibus malorum agrestium succis. Nesciebant omnes usum vini, & hæc lex divina isto refulset monasterio, a quo tempore Gradlonus appellatus Magnus Britannia sceptrum tenebat ad annum Ludovici Imperatoris V, Dominica Incarnationis DCCCXVIII. Propter infirmitates Fratrum, qui in tanta austeritate vivere vix possunt, idem Imperator, dum in eadem Britannia provincia castra fixisset super duvium Elegium, juxta silvam quæ dicitur Brisiaci, hæc & propria manu direxit mandata Macinonoco Abbati monasterii Landevennoch, ut nempe regulam S. Benedicti sequerentur, possibilem & laude dignam: deque tonsura pariter juxta taxatum modum cum ecclesia concordarent, de quibus missam epistolam & subsignavit. Hoc eodem anno prædicto cepta est servari in eodem monasterio Regula S. Benedicti.

10 Pervenit Sancti fama ad Gradlonum Regem occiduum Cornubiensium, gloriosum victorem & Normannorum, qui post devictas gentes inimicas, sibi duces subduxerat; captus est studio visendi S. Guingalocum, ad quem statim profectus est, moxque ut ad eum venit, adorans supplexque salutavit, & pronus in terram ac pavidus, & ipsi quidquid vellet de gazis & divitiis suis obtulit. Hunc sua manu ex terra sublevatum Sanctus allocutus est, & ad divitias hujus mundi contemnendas, cælestesque querendas hortatus est, quod ipse pollicitus est se præstaturum.

11 Dum alii laborarent Fratres, ipse solus orabat Psalmosque canebat: in fine autem cujusque psalterii centena per dies genuflexa faciebat, totidemque per noctes singulas. Multi tunc temporis ad eum cæci, surdi, leprosi, claudi, paralytici, demoniaci, & alia omnia genera infirmitatum ac debilitatum ad eum adducebantur, & curabantur omnia: unde fama virtutum ejus per totam late diffusa est Britanniam.

12 Nuntiatum est S. Riocho S. Guingaloei discipulo, matrem suam ægrotare; quod, ut scivit ipse eam invisere cupivit; cujus rei accepit a Patre licentiam: qui tamen Deo revelante, noverat ipsam esse demortuam. Perrexit ille tamen, aqua benedicta a Sancto accepta, & ad matrem accedens, paransque vivere eam, aspersit aqua illa, & dixit: Dominus Jesus Christus, in cujus nomine Magister meus multas fecit virtutes, te sanare dignetur. Deridebant autem eum omnes, scientes quia mortua esset. At illa surrexit quasi de somno gravi, tergens sudorem, superque lectum residens. Ad hæc, qui Sanctum deriserant, prostrati in terram dixerunt: Vere proximus Deo est ille, per cujus invocationem discipulos ejus, licet absentes, fecit hanc virtutem. Narravitque femina nigros quosdam homunculos ipsam ligatam per aspera traxisse itinera, ad asperiora tracturos, nisi Guingaloei voce territi, ejus imperio non valentes repugnare, ipsam dimisissent & huic viro Dei reliquissent. Quæ tandem in corpore collocata, vitam in melius mutavit.

13 Carmaglo cuidam tres filii erant maligni alienorum raptores: hi putantes omnes thesauros latere apud Sanctum, nocte navigio septem monasterii invaserunt: ibi repererunt nihil nisi hordeum in horreo. Iis ingredientibus affulsit lux quasi solis, unde apud se dixerunt. Si Deo displiceret quod agimus, non præberetur nobis ista lux. Statuerunt igitur hordeo implere sacculos suos, quia volebant vacui reverti. Hora erat media noctis: pernoctabat cum suis in basilica S. Guingalocus, & eos admonuit, ut viderent, ne quid mali circa res monasterii ageretur. Aliqui enim, ait, horreum invaserunt: sed finite illos facere, convertet enim Deus corda illorum, & sic eos jussit orare, dum miseris res monasterii depræderentur. Sed eos mox est infecuta Dei vindicantis manus: primus namque eorum exiens cum hordeo, in terram cecidit.

A die fracta cora: secundus fixis pedibus, ut neque hinc neque inde moveri posset, haec in terra quasi lignum plantatum: tertius percussus est cecitate ad fores monasterii discurrens: quartus in scapha insanus factus est repente, socios, ut venirent, inclamans: illi altum & triste silentium tenebant prae metu & dolore.

14 Haec autem Spiritu prophetico narrabat suis Fratribus Sanctus Dei prae dictus post horam mediae noctis primam, verumtamen illius memor: Ego percutiam & sanabo, quamvis renitentibus Fratribus, pro miseris suribus orabat, & volens ipsis in miserabili casu succurrere, festinare cum Fratribus ad eos cepit, facta oratione. Apparente autem per tenebras ipsis lacrimibus Sancto, & Fratribus ejus, corda dolor occupavit, mortem ipsis solum expectantibus. Sed prae eorum opinionem, causam periculi sciscitatus & increpans eos, quia melius condecuerat ex Fratrum labore aliquid petere, quam furari, liberavit eos dicens: Qui vos ligavit Jesus Christus, ab hac plaga vos liberet, statimque ab omni plaga corporali soluti sunt, dimissique cum omnibus suis oneribus, moniti, ut si quid velint, imposterum petant: qui omnino sunt ad Deum conversi.

15 In eo, ubi erant loco, mori non poterant, licet fierent seniores. Rogato itaque super his S. Guingaloco transierunt in alium locum ad ortum solis. Multoties a sanctis viris auditum est, se vidisse caelum apertum super illum priorem locum tantum quantum terrae spatium ille occuparet: visos ibi esse Angelos ascendentes & descendentes, auditamque inibi musicam caelestem. Nec solum vivente S. Guingaloco, sed etiam diu post ejus mortem. In secundo itaque loco quadam nocte oranti S. Guingaloco apparuit Angelus Domini, praedicans ipsi suum finem beatum adventare: suisque etiam post illum quos in plagas illas caelestes, quas ipsi aperiebat, ducturus esset: quibus a Sancto late & cum gaudio perceptis nuntiis, avolavit in caelum Angelus. Ex tunc vero inceperunt assumi a Domino e senioribus Fratribus, qui primi erant; ita ut qui aetate praeclarent, primi semper assumerentur; nec minor aetate maiorem unquam praeceperet: qui ordo diu servatus est, quousque permutatus est tandem volente Deo, ne in minori aetate positus Fratribus inde delicia nasceretur.

16 Mater quidam familias, Deo volente, subita cecitate percussa est, ex quo tamen, quasi munere peculiari gratias Deo agebat: his se tribus consolabatur, C jejuniis biduanis aut triduanis, oratione & eleemosyna, suas opes in pauperes effundendo. Retribuit ipsi Deus: nocte enim dum se sopori dedisset, post vigilias multas, apparuit ei Angelus Domini splendens in luce magna, dicens: Jejunia, orationes & eleemosynae tuae acceptabiles fuerunt coram Domino: exaudita est oratio tua: misericordiam es consecuta. Age ergo, cum prima lux erit, surge ad S. Guingaloco, & ab eo visum recipiens. Surrexit igitur & ivit ad Sanctum primo diluculo, & ipsi narravit omnia quae viderat & audierat ab Angelo Domini. Cui Sanctus respondit: Dominus Jesus Christus hoc tibi fide adhibita, prestare potest, tetigitque oculos ejus, dicens: Qui istos tinxit, curare dignetur. Et aperti sunt oculi ejus, ibatque magnificans Deum in sancto ejus.

17 Imminebat B. Guingaloco extremus vitae dies, cum apparuit illi Angelus in somnis eum humanissime compellans & suavissime dicens: Guingaloe, frater venerande, concivem te exposcunt caliculae, dispono igitur domui tuae, quia cito ex hoc agone & labore liberaberis. Aufugit e conspectu Angelus, qui splendidus sicut sol, roseoque vultu se praebebat videndum. Retulit haec Fratribus suis, gaudentibus simul ac flentibus, dicentibusque: Cui nos commendas, amande Pater? Eum, inquit, vobis pastorem eligite, qui ita dulcis quasi mel, & quasi absinthium amarus fuerit,

& dixit: Praeparate vos hodie, quia post Missam quasi D sexta diei hora abibo ad Jesum meum. Tunc exhortatus est illos novissimis monitis ad horae tertiae signum. Quo audito: Surgite, inquit, oremus, ecce hora quietis serenissima seni jam deliranti, appropinquat: ecce panduntur caeli porta, Christi Jesu micant trophaea, castra fulgent. Nolite ergo, fratres mei, pacem in mundo quærere: sed pax, quae Apostolorum corda adunavit & stabilivit in fidem, vos etiam ipsa consolidet. His dictis, sacris indutus vestibus celebrat Missam: qua expleta, refectione corporis & Sanguinis Jesu Christi vegetatus, stans ante altare inter duos Fratres, sustentatus hinc & inde, una cum suis psallens, adstantibus choris Angelicis, sanctam Deo reddidit animam v Nonas Martias, feria IV in prima Quadragesimae hebdomada, absque ullo dolore. Sepultus est cum reverentia a Fratribus cum hymnis & canticis. Translatio ejus de minori aede ad maiorem ecclesiam facta IV Kal. Maji: quo die celebratur ejus solennitas, ne Quadragesimae tempus impediatur.

18 Inter ceteras virtutes cum sancti Patroni, tum beati Christi militis, illud est dictum mirabile: Puer quidam, cum aetate patris sui gregem ageret per pascua, Deo volente, sunt horrenda tonitrua. Puer ad arborem fugit, quae tamen percussa fulmine puerum E ad terram retrusit. Misere mortuum reperiunt parentes: heu quanta miseria patris! quantus matris dolor! quantus fratrum! Puerum sublevantes domum redeunt, ad S. Guingaloco clamant, voventes Deo, ut, si per eum eos Dominus visitaret, ei filium in servum darent. Jam secundo die circa corpus jacuerant, jamque lassatis membris, vix pedibus consistere poterant; cum ecce tibi primo vena quaedam sub gutture defuncti pueri moveri percipitur, quam atrectant calidam. Tunc clamor a parentibus, dicentibus: Pius adsit Guingaloeus, nosque diu mœstos faciat medicamine laetos. Puer aperit oculos, & immemor suae ad arborem oppressuræ & dormitionis, sanus reviviscit, Guilelmus Reliven & sua conjux pro filii sui sanitate dederunt terram in l'engilli S. Guingaloco, omni liberam debito; & de qualibet domo illustre unum donarium, in festivitate ejusdem Sancti. g

19 Atque hic finis eorum, quae de S. Guingaloco collegimus breviter & compendiose, ex vetere quodam Manuscripto codice, qui de ejus Vita agit fusuus, cujus etiam locutiones quasdam nos hic adhibuimus, descripta autem haec a me fuerunt & in ordinem congesta, licet tenuiter & jejune atque adeo male, factis tamen bene, quia ex bono animo & pietate in Sanctum Dei gloriosissimum Guingaloco a me profecta sunt.

a In titulo praeposuitur ista: Vita ejus a 11 anno ad eam aetatem, qua rexit monachos.

b Post Vitam secundam in MS. Monasteriensi adhibebatur: Regula data a S. Vvinvaloco per multa tempora rescripta in illo monasterio, id est ab illo tempore, quo Gradlonus, quem appellant Magnum, Britanniae tenebat sceptrum, usque ad annum Ludovici Regis Pissimi Augusti Imperii quintum, Dominice autem incarnationis 818.

c Epistola Ludovici Imperatoris in MS. Monasteriensi integra continetur his verbis: In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divina ordinante providentia, Imperator Augustus omnibus Episcopis & universo ordini Ecclesiastico Britanniae consistenti. Notum sit, quia dum Macmonicus Abbas ex monasterio Landovinnuoch nostram adisset praesentiam, & illum sive de conversatione monachorum illarum partium, sive de tonsione interrogassemus, & ad liquidum nobis, qualiter haec forent, patefecisset; cognoscentes, quia ab Scottis, sive de conversatione, sive de tonsione capitum accepissent, dum ordo totius sanctae Apostolicae atque Romanae Ecclesiae aliter se habere dignoscitur; placuit nobis, ut sive de vita sive etiam de tonsura, cum universali Ecclesia, Deo dispensante nobis commissa, concordarent, & ideo iussimus, ut & juxta regulam S. Benedicti Patris viverent, quia possibilis & laude digna est; & de tonsura

A fura capitis juxta tam medicam cum sancta Romana Ecclesia, quia per orbem terrarum dilatata est, concordent unitatem, & eundem vivendi morem, juxta quod in sancti atque eximii Patris Benedicti regula scriptum est, in hoc monasterio predicto teneant, & in subiectis etiam ceteris, qui nostrum plenum iustum exequi maluerint.

d Apponatur signum Ludovici Imperatoris ex litteris nominis more illius aut formatum, prout possum in libris variis ensat.

e Videntur huc disse de piovafione maritimo Normannorum D piratarum.

f Sequentia ex Appendice desumpta sunt.

g Sequebantur Prefatio, hymni a Clemente monacho compositi, cum nonnulla de S. Erbbino junioris Vvinuvalcei socio, & Idumeto perperam ab hoc distincto, dein de donariis oblati principis per Gradlonum, demum de nonnullis, qui ejus alloquio fructu sunt; de quibus nonnulla supra in Commentario praeo diximus.

DE S. TITIANO

EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

CIRCA
ANNUM
DXXVI.
III MAR-
TII.

S. Titiani
colitur
Martii

miraculis
clarus

I Nec Sanctos Brixia urbis Episcopus colitur S. Titianus, ad hunc III Martii, inscribens Martyrologio Romano his verbis: Brixiae S. Titiani Episcopi & Confessoris. Quae eadem in suo Martyrologio habet Galefinus. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae hoc eum elogio exornat: Titianus Germanus natione, doctrina sanctitateque conspicuus, ex Diacono Episcopus Brixienfis xv, Siricio Papa creatur, S. Vigilio subrogatus, humilitate & caritate ac pietate inter ceteras virtutes effulgit. Nam pauperibus, quorum viginti quatuor quotidie albat, pedes ablucere propriis manibus haud dedignabatur: sacras aedes refecit, & muneribus exornavit. Miraculis vivens ac post mortem claruit. In quibus illud silendum non est, quod urbis Brixienfis Praefectum hydropicum sanavit. Cum nobilis femina ad ejus preces filium concepisset & peperisset, isque quod illa haud votum perfolvisset, defunctus esset; sancti Episcopi intercessione ad vitam revocatur. Diem sui obitus multo ante praedixit. Cum autem e vita excessisset, cuidam Abbatissae apparens, quo loco honestiore recondi vellet, exposuit. Cujus corpus in ecclesia S. Cosmae quiescit. Hac Ferrarius ex monumentis Ecclesiae Brixienfis & Annalibus ejusdem urbis. In Martyrologio Ecclesiae Brixienfis ista habentur: Brixiae S. Titiani Episcopi & Confessoris, qui tantae sanctitatis exiit, ut omnes qui habebant infirmos, eos ad B. Titianum ducebant. At ille singulis manus imponens, eis Dei gratia, sanitatem tribuebat. Ejus corpus habetur in ecclesia SS. Cosmae & Damiani.

scilicet circa
an. 516

2 Decessor ejus S. Vigilus colitur xxvi Septembris, quem asserit Ferdinandus Vghellus tomo 4 Italia sacra in Episcopis Brixienfis, fuisse hujus Ecclesiae Episcopum xvi, & doctrina ac sanctitate floruisse anno div, & S. Titianum natione Germanum, Episcopum xviii, hanc Ecclesiam anno dxxvi administrasse. Consensunt tempora antecessorum & successorum, e quibus S. Paulinus proximus successor colitur iv Martii, & S. Gaudentius II Episcopus xv, die vii ejusdem Martii: ad quos dies ratio temporis stabilietur. At dicto anno dxxvi S. Joannes I Papa carceris maceratione sub Theodorico, Arianae scilicet Rege, vitam finivit: inter quem & memoratum a Ferrario Siriciam, anno cccxcvi i i vica funtum, sederunt alii tre-

decim Summi Pontifices. Quod etiam Vghellus S. Titianum statuat xviii Episcopum, non continuo probamus, ob ea qua diximus xv Februarii ad vitam SS. Faustini & Jovita Martyrum pag. 808 num. 13: non videri scilicet S. Antigium Episcopum, cujus corpus eo e Galliis tempore Normannorum delatum fuit, inter Episcopos Brixienfes censendum esse, licet Sextus in Catalogo Vghelli collocetur.

3 Joannes Franciscus Florentinus in Indice chronologico Antistitum Brixianorum, statuit anno dxi S. Titianum Germanum Episcopum. Quidni ad annum supra indicatum dxxvi vixerit? Sed pergit: Ejus reliquias Berardus Episcopus ab antiquo templo S. Cosmae, quod Cathedrali erat adstructum, in novum anno mccc i transtulit, araque majori inclusit: eas inde anno mdv Paulus Zane Episcopus in cellam, quae ad laevam est, nobilissimae arcae indidit. Celebratur v Nonas Martii, & ad annum mccc i ista habet: Berardus Madius... Eremitanos S. Augustini in urbem accepit, templum SS. Cosmae & Damiani cum monasterio construxit, translato eo S. Titiani corpore & sacris Virginibus, quae ad ecclesiam majorem habitabant. Quae eadem in Berardo Madio, verbis parum mutatis, descripsit Vghellus. At in elogio S. Titiani, priora ita immutavit: Ejus sacra ossa ex ecclesia S. Cosmae Bernardus Episcopus transtulit in novam Cathedrali anno mccc i, Paulusque deinde Zane in maiori altari conclusit anno mdv. Interim indicat ante Ecclesiam Cathedrali Deiparae Virgini in caelum assumptae sacratam, antiquae architecturae esse, sed elegantiae venustatisque eximiae.

E
translatum
anno 1102.

4 Agit de eodem S. Titiano Elias Capreolus lib. 3 Historia Brixienfis, in quo illud probari non potest, quod Ferrarius eum a S. Philastrio Episcopo, qui circa annum cccxc & vica excessit, educatum & Diaconum creatum. Unde Ferrarius hausit eum Siricio Papa Episcopum consecratum, quod refutatum est. Rampertus Episcopus in sermone de Translatione S. Philastrii, a Surio ad xviii Julii edito, meminit S. Titiani, eumque a dicto Philastrio nonum constituit. In additionibus Carthusianorum Bruxellensium ad xxix Maji legitur, S. Titiani Episcopi. Sed de quo intelligendum non additur. Coluntur S. Titianus Episcopus Opiterginus xvi Januarii & S. Titianus Episcopus Laudensis iv Maji.

non fuit
Philastrii
alumnus.

DE S. CALUPPANO PRESBYTERO

RECLUSO IN GALLIA.

ANNO
DLXXVI.
III MAR-
TU.
S. Calup-
pani
sepulchro

I Sanctus Gregorius Episcopus Taronensis in libro de Visis Patrum cap. 11, & libro 5 Historia Francorum cap. 91, quam habemus de rebus gestis S. Caluppiani Reclusi notitiam, suggestit omnem: quam asserit se natum esse aut propriis suis oculis, aut ex relatione, sive ipsius S. Caluppiani, sive S. Aviti Episcopi Claromontani, qui hunc diaconum & presbyterum gradum contulit, nepote in cujus diocesi apud Arvernas vitam solitariam

egit. Est memoria dicti S. Aviti inscripta fastis sacris ad diem xx Septembris.

2 Tempus vitae S. Caluppiani indicat Gregorius in Historia Francorum his verbis: Eodem quoque anno (scilicet, tempore quo mortuo Sigeberto Childbertus filius ejus regnare cepit) & Caluppa reclusus obiit. Hic autem ab adolescentia sua semper religiosus fuit, & apud monasterium Melitense termini Arverni conversus,

A sus, in magna se humilitate Fratribus praebeuit, sicut in libro Vitae ejus scriptum est. Jam annus primus regni Childeberti Regis Austrasiorum, sub quo erant Arverni, & tunc post mortem Chariberti Regis Parisiorum etiam Turonenses, convenit in annum Aera vulgaris DLXXVI. Natus ergo est S. Caluppanus circa annum DXXVII, quem asserit Gregorius anno aetatis quinquagesimo cursum vitae consummasse.

3 Diem obitus non expressit Gregorius, ex quo Vitam S. Caluppani ad hunc 111 Martii retulerunt Surinus, & Gallico Remus Benedictus, Hispanice Joannes Basilus Sanctorius, & ex iis passim alii. Fastis sacris ad eum diem inscripserunt Molanus in prima editione Usuardi a se aucti, Ferrarius in Catalogo SS. qui non sunt in Martyrologio Romano, & longissimo encomio Saulajus in Martyrologio Gallicano.

4 Tacite praeterit etiam Gregorius, cujus instituti fuerit monasterium Meletense apud Arvernos, cum juvenis in illo vixit S. Caluppanus, circa annum forsan DLXIII, quo S. Benedictus ex hac vita migravit: ante cujus tempora erant quam plurima per Gallias monasteria, ut sapius diximus. Certe Turones ad sepulturam S. Marini anno cccxcvii concurrisse ad duo millia monachorum testis est Severus illius discipulus in epistola ad Bessulam. Interim Ordini Benedictino Caluppanum adscribunt VVion, Menardus, Dorganus, Bucelinus, elogio ex Turonensi desumpto: quo etiam citato agit de eo Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum DLXXIX quando cum arbitratus est e vita excessisse. Benedictus Gonorus Vitam eandem edidit lib. 2 de Viris Patrum Occidentis pagina 73.

V I T A

auctore S. Gregorio Turonensi.

Semper paupertas seculi regna refert celi, atque utentes se non modo preparat polo, verum etiam glorificatos miraculis, illustres esse declarat in mundo. Quo fit, ut dum illa ergastularis constrictionis revinctio paradisi januam patefacit, anima Angelicis choris inserta, in requie sempiterna persulcet: sicut nunc de B. Caluppano recluso, quod verum cognovimus, prorsus filere nequimus. Ille autem ab incunte aetate semper religionis Ecclesiasticae bonum quaesivit & reperit, & apud monasterium Meletense terminis Arverni conversatus, in magna humilitate se Fratribus praebeuit. Erat etenim summae abstinentiae, ita ut ab inedia nimium attritus, quotidianam cum reliquis Fratribus operam explere nequiret. Unde, ut mos est monachorum, magnum improperum inferebant, dicente sibi praesertim Praeposito: Qui non deliberat laborare, indigne postulat manducare.

2 Dum autem ille assidue uteretur his exprobrationum verbis, vallem haud procul a monasterio conspicitur: de cujus medio lapis, natura praebente, confurgens, provehitur in excelsum, quasi quingentis aut eo amplius pedibus, nullam penitus habens cum reliquis montibus circumpositis conjunctionem. Cujus vallis medium fluvius alluit, qui hunc montem placide contingens dilabatur. In hujus ergo lapidis scissuram, quod praeis quondam propter transitum hostium receptaculum fuit, eremita sanctus ingreditur, & exciso lapide, habitacula statuit, in quae nunc per scalam valde difficilem scanditur. Locus etenim ille tam difficilis est ad incedendum, ut etiam feris bestiis illuc accedere sit labor.

3 In hoc loco oratorium parvulum fecit: cui oranti, ut ipse nobis cum lacrymis referre erat solitus, serpentes super caput ejus sapius decidebant, & involventes se circa collum ejus, non minimum ei inferebant horrorem. Sed quia diabolus ad speciem callidi serpentis habetur, non ambigitur ejus has fuisse immisionis insidias. Nam

cum ille ad hanc peritaret immobilis, nec moveretur minime. D. norum anguim iſtibus, quodam die duo dracones immensa magnitudinis ad eum ingreſſi, aſſiterunt prope: quorum unus (ut arbitror) ipſe dux tentationis validior altero erat, qui recto pectore os suum contra os beati quasi aliquid muſſitaturus, crexit. At ille timore perterritus, tamquam zueus valde dirigit, nullumque penitus membrum movere poterat, neque manum elevare, ut ſignum beatae Crucis opponeret.

4 Cumque ambo diutiſſime in ſilentio conſtitiſſent, venit in mentem Sancto per ſpiritum, ut orationem Dominicam, celi labia movere non poterat, vel corde clamaret. Quam dum tacitus pronunciat, coeperunt paulatim membra ejus, quae inimici fuerant arte revincta, diſſolvi: & ſentiens ſe manum dexteram habere jam liberam, ori ſignum beatae Crucis imponit, rurſumque converſus ad hydram, pingit iterum Crucem Chriſti adverſus eam, dicens: Tunc ille es, qui protoplaſtum de paradifi habitaculo projecisti, qui germani dexteram patricidio cruentasti, qui Pharaonem, ut populum Dei perſequeretur, armaſti, qui ad extremum ipſum Hebraeorum populum, ut invidia ſuccendente perſequeretur Dominum, excitaſti: Diſcede a ſervis Dei, a quibus ſapius ſuperatus, diſceſtiſti confuſus. Tu es enim in Cain projectus, in Eſau ſupplantatus, in Golia proſtratus, in Juda traditore ſuſpenſus, & in ipſa illa Dominicae virtutis Cruce cum poteſtatibus & dominationibus tuis triumphatus atque contritus es. Abde nunc, inimice, caput, & humiliare ſub ſignaculo Crucis divinae: quia non eſt tibi portio cum ſervis Dei, quorum eſt hereditas regnum Chriſti. Hae & hujusmodi Sancto dicente, Crucemque per ſingula faciente, draco hujus vexilli virtute confuſus, viciffim ſe humilians terrae ſubditur. Sed dum hae agerentur, ille alius circa pedes, & tibias Sancti in inſidiis volvebatur. Cumque hunc pedibus ſuis circumfuſum ſanctus Eremita videret, orationem faciens, cum abire juſſit, dicens: Vade retro, ſatana: nihil mihi in nomine Chriſti mei poteris ultra nocere. At ille uſque ad limen cellulae egreſſus, ſonum validum per inferiorem partem emiſit, & tanto cellulam ſectore replevit, ut nihil aliud, quam diabolus credi poſſet: nec ultra coram Sancto aut ſerpens aut draco comparuit.

5 Erat autem alidius in opere Dei, nec vacabat ad aliud, niſi aut legeret, aut aliquid oraret. Etiam cum parumper cibi caperet, ſemper orabat. Sumebat interdum piſcem de flumine, raro quidem: ſed cum voluiſſet, opitulante Domino, conſeſtim aderat. Cibus panis non aliunde ſumebat, niſi qui de monaſterio mittebatur. Si quis vero devotorum panes detuliſſet aut vinum, id in cibos deputabatur egentium: illorum tamen, qui ab eo aut ſignum ſalutare ſuſciperent, aut reſeſtione foveti ſoliti eſſent, illud Domini recolens, quod in Evangelio de turbis, quas a diverſorum morborum contagio ſanaverat, dixit: Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

6 Sed nec illud beneficium oculi debere arbitror, quod ei in loco illo divina pietas eſt largita. Nam cum a profundo vallis illius, quaſi ſtadia decem aqua deferretur, oravit Dominum, ut ei in ipſo cellula ſua habitaculo fontis venam oſtenderet. Et non defuit virtus illa caeleſtis, quae quondam ſitientibus populis aquas produxit e ſilice. Scatim igitur ad hujus orationem gutta lacis caute prorumpens, coepit ſolum ſtillis frequentibus irrigare. At ille munere caeleſti congaudens, concavum in lapide parvulum in modum ciſternae faciens, quod tenebat quaſi condia duo, lymphas divinitus ſibi indultas ſuſciperat: de quibus tantum ei miniſtrabatur per dies ſingulos, quantum ipſi pueroque ſufficeret, qui ei miniſter fuerat datus.

7 Acceſſimus autem & nos ad locum cum B. Avito Epifco-

oratione
et munda
et ſigno
Christi
propter
legat.

E

retro ſatus
reſiſtiſſet

ſemper qui
legit aut
coſtat?

F
ſolatus cibos
dat pauperibus

Matth. 23.

aquam divi
nitas aſcen
ſiſſet

S. Calupa
nus deſeruit
monaſterium
Meletenſiſ.

et humili
tate & aſſi
duentia:

et ſuper
vallis ſcissu
ra lapidis
ſciſſuram.

ſerpentes
& dracones
& diabolus
immiſſi.

Diaconus & sacerdos a S. aduocatus confessor, monachus pater:
 A Episcopo, & ex omnibus, quæ narravimus, quædam ab ipso relata cognovimus, quædam oculis propriis inspeximus. A memorato autem Pontifice diaconatus ac presbyterii sortitus est gradum, & multa populo, diversis vexato morbis, remedia contulit. Nulli tamen cellulam egressus se præbuit contemplandum,

sed tantum per fenestellam extendens manum, salutare D signaculum imponebat. Et si a quoquam visitatus fuisset, ad hanc accedens speculam, orationem colloquiumque præbebat. Denique in hac religione cursum vitæ consummans, quinquagesimo, ut opinor, xvi anno migravit ad Dominum.

DE S. ARTHELLAIDE VIRGINE BENEVENTI IN ITALIA.

CIRCA
ANNUM
D.LXX.
161 MAR-
TII.

Nomen de
finitum
solum solum

Beneventum antiquissima Hirpinorum civitas, Ducum olim Langobardorum Sede illustrata, nobilitatem suam natali variorum Sanctorum auxit: ex his varios mensibus Junario & Februario dedimus: & die 11 Martii traditur ibidem obiisse diem extremum S. Arthellais Virgo: cujus nomen festumque inscriptum esse antiquo MS. Martyrologio bibliotheca Beneventana signato numero 178 restatur Marini de Vipera Archidiaconus Beneventanus in Chronologia Episcoporum Ecclesie sue: reperimus & nos in bibliotheca Vaticana codicem B charactere Langobardico, signatum num. 9949, eratque nostro iudicio aliqua collectio Martyrologii ex Usuardo, Adone aliisque auctoribus pro Ecclesia Beneventana facta ante annos necdum quingentos, cum non solum S. Romualdi, sed etiam S. Thoma Cantuariensis mentio fiat, ac Sancti Beneventani fere primo loco commemorantur. In illo codice ad 11 Martii ista leguntur: Beneventi S. Arthellais Virginis. In MSS. monasterii Casinensis & Ducis Altempsiani Martyrologiis antiquis, & in auxilario MS. Carthusie Bruxellensis ad Usuardum & Hermannum Grevem eadem traduntur: Arthellais Virginis in Benevento. Qua citatis tabulis Beneventanis scribit etiam Ferrarius in Catal. gener. SS. & in sua Topographia ad Martyrologium Romanum. Ferrarium describit Arturus a Monasterio in sacro Gynæceo.

Præcipua conscripserat: priora communicat Antonius Alberius Canonicus Beneventanus Joanni Baptista Mario Romano S. Angeli in foro piscium Canonico, qui ea nobis pro sua singulari humanitate describenda commodavit: posteriora ediderunt Marini de Vipera in Catalogo Sanctorum Ecclesie Beneventane, & Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia; hic asserit eam ex quodam vetere MS. Beneventano ad Jul. Ant. Cardinalem Sanseverinum, qui de Sanctis regni Neapolitani scribere cuperet, transmissio: Vipera annotat se habere ex codice MS. bibliotheca Beneventana de Gestis Sanctorum par. 1 pag. 88 signato numero 168: & in fine de cultu S. Arthellais & Translatione corporis tradit aliqua, qua desunt apud Ferrarium. Hunc sequitur Franciscus Laberius in magno menologio Virginum Gallice edito.

elogium ex Mario Romano:
 3 Idem Vipera in Chronologia Episcoporum Beneventanorum in S. Zenone, sive Zosimo, istud hujus S. Arthellais elogium habet: Justiniano mortuo, & assumpto ad Imperium Justino, Joanne Papa III, anno Domini DLXI 11 B. Arthellais Lucii Proconsulis & Arthursæ filia, Constantinopoli Beneventum ad Narsetem patrum se contulit. Fuit ipsa in magna sanctitatis opinione, vixit annos XVI, menses III, dies VIII, & obdormivit in Domino in ecclesia S. Lucæ prope portam Rufinam sita, accepto ibidem sanctissimo Eucharistiae Sacramento: ubi & sepulta fuit, cujus vitæ & mortis sanctitatem multa, quæ consecuta sunt, miracula comprobantur: ex cujus corporis depositione transivit dicta ecclesia in cultum & nomen Virginis, ejusque festum die 11 Martii, Beneventi colitur. Hac Vipera: qui allegat Martyrologium MS. supra citatum, ex quo nunc omnia hac descripsit, non assequimur. In iis nonnulla defunctum. eorumque sunt, ut de obitu Justiniani Imperatoris, qui

incidit in mensem Novembrem anni DLXV, Indictione XIV jam corrente, uti observat Theophanes. At supra assignato anno erat Justinus a Justiniano constitutus Chropalates, sive palatii sui supremus Curator. In Actis causæ discessus S. Arthellais Constantinopoli indicatur, quod eam sibi mandavit mitti Justinianus, forsitan, ut alicui regia domo in matrimonio collocaret, in quod ne consentire cogeretur, fugam arripuit. Florebant eisdem temporibus Narses ejus pater, qui Totila Rege Gothorum praelio victo & occiso, Romam recuperavit anno Christi DLIII. Intricati sunt anni vitæ etiam in Actis, quasi annos XVI, menses III & dies VIII universim vixerit, & iterum quasi totidem & annos & menses & dies Beneventi absoluerit, ubi mendum amantissimum est, aliquando ex alio codice MS. corrigendum.

V I T A

Ex MS. Beneventano.

Imperante Justiniano Imperatore, Narsus eunuchus & Cubicularius ordinatus est Patricius, & constitutus in Italia, cui præfuit temporibus Justiniani & Justinii nepotis ejus. In illis igitur temporibus, erat quidam homo in civitate Constantinopolitana Proconsul, nomine Lucius, & uxor ejus nominabatur Arthusa, habebatque filiam pulcherrimam, nomine Arthelays, quam multi homines videntes, admirabantur pulchritudinem ejus. Videntes autem eam ministri Imperatoris, accusaverunt illam apud Imperatorem, dicentes: Numquam vidimus in tota terra talem puellam in pulchritudine & aspectu, qualem hodie vidimus in domo Lucii Proconsulis. Audiens hoc Imperator, gaudio est repletus, & misit nuncium Lucio Proconsuli occulte, ut mandaret ei filiam suam. Ille autem Lucius & noluit eam illi mandare: sed abiit, & vocavit uxorem suam, & dixit ei: Quid facimus de filia nostra Arthelays? Venit enim mihi nuntius ex parte Justiniani Imperatoris, ut mitterem eam sibi. Audiens hæc mater ejus, cepit flere & dicere: Heu me, filia mea dulcissima: quis te accusavit impio Imperatori Justiniano? Quid faciam de te, lumen oculorum meorum? Cumque audisset Imperator, quod nollet eam sibi dare, misit triginta armatos, ut comprehenderent eam. Lucius autem ut hoc audivit, abscondit filiam suam, ut nullus posset eam invenire.

2 Dixit autem B. Arthelais matri suæ: Ego, mater, do tibi consilium, quomodo faciamus. Sicut ego accepi a patre meo, habet in Beneventana civitate fratrem suum, qui ordinatus est Patricius, & ipse regnat in tota Italia: si ipse dederit mihi tres eunuchos, vadam ad illum: & sic potero conservare virginitatem meam. Audientes autem pater & mater hoc consilium, placuit eis, & misit servos suos, & fecit venire ad se tres eunuchos homines suos, quibus hæc dixit: Audite, fratres & amici mei, volo ut pergatis ad Beneventanam civitatem cum Arthelays filia mea ad Dominum meum Narsum Patricium, & ego honorabo vos magno honore. Cui respondentes dixerunt: Sicut iussisti,

S. Arthellais
ab Imperatore
recepta ob
virginitatem

deceptis omnibus vir-
ginibus

A iussisti, ita faciemus: fiat voluntas Dei & vestra. Et cum talem responsum fecissent eunuchi, gavisus est Lucius cum uxore sua, & dedit eis aurum & argentum quasi libras centum, & vestimenta, & dixit ad eos: Tollite & portate vobis munera, ut possitis vivere usque dum veneritis ad fratrem meum Narsum Patricium. Et pater & mater osculati sunt filiam suam Arthelays, & eunuchos, & dixerunt ad eos: Ite in pace & Dominus sit vobiscum in itinere vestro, & Angelus Domini bonus comitetur vobiscum ad dirigendos pedes vestros in viam pacis & salutis, ut cum gaudio perveniatis ad limina sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Et cum hoc dixissent, responderunt, Amen, & abierunt.

3 Perrexerunt autem pater cum ipsis media nocte, cum quadringentis armatis propter metum Justiniani Imperatoris, & venit cum eis usque ad civitatem a Bulonam, & reversus est pater ejus stendo in domum suam. Factum est autem in illis diebus, nuntiatum est Imperatori Justiniano, quod Lucius infogasset filiam suam. Tunc iussit militibus suis, ut, ubicumque invenissent Lucium, statim amputarent caput ejus. Audiens hæc Lucius, fugit exinde, & abscondit se per triginta dies in domo Justiniani, Imperatoris nepotis, & non invenit eum Imperator.

4 Cum autem venisset beata Arthelays juxta civitatem Bulonam, invenerunt illam ibi latrones, qui & interrogaverunt eam, dicentes: Unde es tu? Beata vero Arthelays non respondit eis verbum, & statim apprehendentes portaverunt eam ad domum suam, & miserunt eam in carcerem. Eunuchi vero videntes beatam Arthelays comprehensam, relicta ea omnes fugerunt, & venerunt ad ecclesiam B. Eulaliæ, in qua precabantur Dominum nostrum Jesum Christum, ut redderet eis Dominam suam. Veniente autem die Dominico, convenerunt plures pauperes ante januam ecclesiæ, cæci, claudi, & debiles, quibus eunuchi dederunt de pretio Beate Arthelays: inter quos apparuit in specie pauperis Dominus noster Jesus Christus, & ipse accipiens de pretio Beate Arthelays, dixit Eunuchis: Quod uni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Igitur post septimum diem latrones, qui miserant beatam Arthelays in carcerem, dixerunt intra se: Eamus ad eam, & comprehendentes illam ducamus ad lupanar, ut, quicumque eam invenerit, illudat ei. Cumque egressi fuissent de domibus suis, ut prædictum scelus perficerent, arrepti a demonio, mortui sunt: & misit Dominus Angelum suum, & interfecit carcerarium cum omnibus suis, & dirupit portas carceris, & duxit eam foras.

5 Quæ cum invenisset Eunuchos suos, osculata est eos: & cum gaudio magno profecti sunt per mare, & pervenerunt ad civitatem b Sipontinam, laudantes & benedicentes Dominum. Intererat quidam ibi, qui dixit beatæ Virgini: Rogo te, Domina, ut facias mihi auxilium de pretio tuo: quoniam facturus sum quoddam opus in c ecclesia S. Michaelis, quæ sita est in monte Gargano. Cui dixit beata Virgo: Ego per memetipsam illuc veniam. Cum igitur venisset ad aulam B. Michaelis, prosternens se super terram, cum lacrymis oravit, & post orationem obtulit de thesauro suo super altare S. Michaelis, & pro opere ipsius ecclesiæ dedit triginta aureos: & exiens inde, reversa est Sipontum.

6 Quadam autem nocte dum dormiret Narsus Patricius, apparuit ei senior quidam, & dixit ei: Surge Patricie, exi obviam filix fratris tui Lucii, quæ fugit a facie Justiniani Imperatoris. Cumque evigilasset a somno, & narrasset, quæ in visione viderat, ecce nuntius a Beata Arthelays missus, dicens ei: Exi, Domine, obviam filix fratris tui Lucii Proconsulis, quæ venit huc ad te. Hoc audiens Narsus Patricius gavisus est, & surgens cum multo comitatu equitum venit Sipon-

tum, & invenit eam intra ecclesiam B. Marci Evangelistæ, & osculati sunt ambo in caritate Christi, & præparantes se venerunt gaudentes in civitatem a Luceriam, & manserunt ibi tribus diebus: in qua Deus operatus est multa mirabilia meritis & orationibus Beate Arthelays. Inde discedentes appropinquaverunt Beneventum.

7 Cumque audiissent viri & mulieres civitatis adventum Beate Arthelays, cum hymnis & laudibus exierunt obviam ei, & sic honorifice suscepta est. Post hæc discalceatis pedibus intravit cum multo comitatu per portam, quæ dicitur Aurea, & venit orando Deum usque ad ecclesiam beatæ Virginis Mariæ per mediam civitatem. Cumque ibi venisset, fecerunt sonare omnes campanas ejusdem ecclesiæ: Clerici vero suscipientes eam cum hymnis & laudibus, ingressi sunt ecclesiam beatæ Virginis Mariæ: & prosternens se ante altare oravit, & post orationem obtulit super ipsum altare sexaginta aureos, & celebraverunt Missam in honorem Domini & S. Jacobi Apostoli (nam eo die solennitas ejus colebatur, & sancta Virgo & homines sui participati sunt Corpore & Sanguine Christi).

8 His ita transactis, redierunt ad propria, & multa miracula in prædicta civitate operatus est Deus meritis Beate Arthelays. Beata autem Arthelays ambulans de virtute in virtutem, cepit jejunare omni die, exceptis Dominicis diebus, & sine intermissione semper orare: ad horam vero refectionis comedeat quidquid ferebatur ei a Narsio Patricio. Fuerunt anni vitæ ejus a natiuitate sua usque ad obitum suum sexdecim, & menses tres & dies octo.

9 Post sexdecim autem annos, & menses tres, & dies octo, quibus degit Beneventi, correpta est a febre, & omnes mulieres civitatis a majori usque ad minorem lamentabantur eam, stentes super sanctitatem & pulchritudinem ejus, & fecit se portari juxta ecclesiam B. Lucæ, & Sacerdos obtulit sacrificium Deo: quo oblato, munivit se Corpore & Sanguine Christi, & obdormivit in Domino, & est sepelitum corpus ejus in eadem ecclesia juxta murum prædictæ ecclesiæ, quæ est ad portam Rusinam a parte Orientis.

a Bulona urbs Dalmatia maritima, Stephano de urbibus Buxia, Ptolemao lib. 2. cap. 27 Buxia, ubi annotatur aliis dici Bulina & Butua: nunc Budua vocatur, ditioni Veneta subiecta. Fuit inde in Apuliam brevis per mare Adriaticum trajetio.

b Sipontum urbs olim Apulia Donna maritima cui præfuit hoc sæculo S. Laurentius Episcopus, cujus varia Acta dedimus 7 Februarii.

c In quanta veneratione tunc fuerit hæc ecclesia, traditum in Actis dicti S. Laurentii Episcopi Sipontini.

d Luceria in eadem Apulia Donna, inter Sipontum & Beneventum.

e Mendum hic esse amonendum supra notavimus.

ALIA VITA

Ex MSS. edita a Mario de Vipera & Ferrario.

A Rthellais Virgo nobilis Constantinopolitana, Lucii Proconsulis & Arthuse filia, a Justiniano Imperatore ob egregiam formam, contra parentum & suam ipsius Virginis, quæ Christo virginitatem voverat, voluntatem expetita; clam cum aliquot eunuchis in Italiam ad Narsium Patricium, qui tunc temporis Beneventi agebat, mittitur.

2 Sed in itinere in latrones incidit, qui illam carceri inclusam, ob ejus pulchritudinem prostituere decreverant. Sed ad ejus & eunuchorum preces Deo porrectas, ut e manibus illorum illa eriperetur, post elargitam pauperibus elemosynam, latrones a demone

A mone arrepti perierunt. Arthellais autem ab Angelo e carcere educta, cum eunuchis iter prosequitur, & Sipuntum appulit, ubi templum Divi Michaelis Archangeli devota invisit, & dona dedit.

Interim Narsetes de neptis adventu certior factus, Sipuntum venit, illamque multo cum comitatu Luce-riam primum (ubi mira aliquot Deus meritis hujus sanctæ Virginis operatus est) deinde Beneventum, tota civitate occurrente, deduxit. Per portam, quæ Aurea dicitur, ingrediens, ad ecclesiam Dei Genitricis Arthellais primum pergens, multas illi pecunias elargita est: ac post sacra Missæ mysteria, sancta communione refecta, in domum patris divercit.

4 Vixit autem Beneventi aliquot annos multis vir- tutibus coruscans & miraculis, orationibus assidue, & quotidianis jejuniis intenta. Demum brevi febre correpta, ad caelestem sponsum, omnibus ejus mortem lu- gentibus, evolavit v Nonas Martii in æde S. Luca prope portam Rustinam sepulta. Ob cujus corporis deposi- tionem transivit dicta ecclesia in nomen & cultum ejus- dem Virginis. Deinde ejus corpus b in Cathedralē b translatus est.

a In MS. Ferrar. conclusit bis verbis: in æde S. Luca se- pulpta, reliqua desunt.

b Vipera addis Officio Ecclesiastico sub ritu duplici ibidem soli.

DE S. ANSELMO

ABBATE NONANTULANO IN ITALIA,

Synopsis historica.

ANNO 1 **C**arolus Sigonius lib. 3 de Regno Italia ista in Aistul- fo Rege Longobardorum scribit: Eodem anno, DCCCL. DECEM. III. MAR- TII.

¶ Anselmus de- scriptum mo- nasterium Fa- nanum cum Xenodochio apud Fananum, montanum Muti- nensis diocesis locum, extruxit, atque ibi multorum monachorum Abbas præsuit. Est Fananum exiguum op- pidum provincia Friniana, Duci Mutinensi subiecta, a Marina urbe versus Meridiem xx millibus passuum aut paulo amplius distans. At Sigonius ad annum DCCCL. ista adjungit: Anselmus Abbas Fanani alterum Muti-

¶ Nonantula- rum? nensibus in campis locum trans Scultemnam amnem, nomine Nonantula, legit, cumque monachorum ma- nibus, asperis sentibus perpurgatum, altero ibi condi- to monasterio decoravit. Inde ipsius Regis permisso, Romam profectus, sacram a Pontifice cucullam bacu- lumque accepit, & S. Silvestri corpus impetratum eo deportavit. Id monasterium magnis post Regum mune- ribus ac possessionibus auctum, monachorum supra mil- le multitudine, prædiorum numero ac jurium ampli- tudine, inter omnia Italiae fuit clarissimum. Ab eo- dem Anselmo hospitium in via Emilia est constru- ctum, longe a monasterio, ad excipiendos eos, quibus ad se iter hærere non esset commodum, idque D. Am- brosii nomini consecratum. Hac Sigonius, qui similia habet libro 1 de Episcopis Bononiensibus ad dictum annum DCCCL., additque ossa S. Silvestri, permittente Step- hano Pontifice, fuisse deportata. Sedit Stephanus Papa III a xxx Martii dicti anni DCCCL. usque ad xxvi Aprilis anni DCCCLV. Est autem Nonantula hoc tempore mu- ris firmissimis cincta, a Marina urbe septem circiter mil- libus passuum distans, trans Scultemnam fluvium, nunc Panaram dictum, in consiliis diocesis Bononiensis, cujus subinde dominio fuit subacta.

¶ Nonantula- rum? ibi Xenodochio? ibi S. Ambrosio?

¶ Nonantula- rum? C In Chronico MS. Nonantulani cenobii, continentur Abbates usque ad annum mxxxv, quos magna cum diligen- tia fuisse ab ipso scriptore annotatos tradit Arnoldus VVion in Martyrologio monastico ad hunc III diem Martii, & Catalogum Abbatum exhibet: ex quo duas priores trans- cribo, de quibus ista habet: Anno Christi DCCCLV S. An- selmus Abbas primus rexit annos quinquaginta, obiit v Nonas Martii anno DCCCLV. Petrus rexit annos xvii, obiit iv Kalend. Junii &c. Hinc hoc cum elogium exornat VVion: Nonantula monasterio in agro Mutinensi, natalis S. Anselmi primi illius cenobii Abbatis, cujus vita virtutibus plena refulsit. Eadem sed contrarius ha- bent Dorganus & Menardus. At VVion annotat, cenobium ab ipso in honorem sanctissimæ Virginis Ma- tris, & S. Benedicti anno DCCCLIX fundatum, in quo

fol. 101. r. Nonantula- rum? 734

succedente tempore ob morum integritatem & vitæ san- ctitatem Abbas electus, Pater fuit mcliv monachorum, exceptis parvulis, obiitque eodem in cenobio anno Chri- sti DCCCLV, regiminis sui anno L, die Veneris sancto: cu- jus sacrum corpus in altari summo ejusdem Ecclesiæ quiescit. Hac VVion ex Vita, quam asserit ibidem in sa- cristia asservari. Verum annus obitus statendus videtur DCCCLIII, quando cyclo Luna vi & Solis xxviii, ac liste- ra Dominicali A, Pascha fuit celebratum xvi Aprilis, ac dies Cinerum ipsis Kalendis Martiis, adeoque primo die Ve- neris sanctæ Quadragesimæ & vita discessisset S. Anselmus Abbas. Bucelinus absque ulla reflexione, asserit eum obiisse III Martii, anno DCCCLV, ipso die Parasceves facto. An Pascha ergo celebratum die v Martii? Dein anno bis- sextili DCCCLV, cyclo Luna vii, Solis i litteris Domini- calibus G F, Pascha incidit in xxxi Martii, & dies III ejusdem Martii in III Dominicam Quadragesimæ.

3 Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum DCCCL. num. xv ista scribit: Anselmus frater ux- oris ejus, Aistulphi Regis, religione insignis est habitus, quippe qui hoc ipso anno Nonantulam nobile monaste- rium in agro Mutinensi construxit in honorem Apostolo- rum, quod & amplissimis redditibus auxit: quo etiam Ro- ma acceptas S. Silvestri venerandas reliquias transtulit: ita Sigbertus hoc anno & alii. Ipsum autem monasti- cam vitam esse professum & in Abbatem promotum du- centis monachis præfuisse Ricobaldus affirmat. En mona- sterium in honorem Apostolorum constructum, quod in honorem Virginis Matris & S. Benedicti fundatum asserit VVion: Abbas etiam dicitur ducentis monachis præfuisse, F quos ad mille, centum quadraginta quatuor enumerat VVion exceptis parvulis: hos tirones sive novitios explicat Bucelinus. Quæ apud Sigbertum de reliquiis S. Silvestri di- cuntur legi, censet Mirans ab aliis adjecta: eam in antiquo MS. codice nostro, qui olim fuit Abrahami Ortelii, eodem charactere, quo reliqua, ita leguntur: Anselmus vir illustris, cujus soror erat Haisulphi Regis uxor, transfert corpus S. Silvestri Papæ ad cenobium Nonantulam a se funda- tum. Hac ibi. At Baronius pro corpore acceptas sacras re- liquias tradit, quod suo tempore erit examinandum.

quibus Con- stit. dedicatio Nonantulæ

quod mona- chos sub se habuerit?

reliquias & Silvestri Papæ ma accepit?

4 Mamini ejusdem Ferrarius in Catalogo generali, & in Catalogo Sanctorum Italia, ubi ex monumentis & chronico cenobii Nonantulani, hanc vitæ epitomem tra- dit: Anselmus Forojulensis Dux, Aistulphi Regis Lon- gobardorum propinquus, bello clarus, cum diu & strenue, pro regno Longobardico laborasset; rerum humanarum pertractus, ac Deo serviendi cupidus, cenobium præclarum Nonantula ab urbe Mutinensi V. M. P. distans edificavit, multis illi prædiis attri- butis:

lat. distat a Ferrario,

Abutis, in quo, habitu seculari deposito, vitam monasticam sicegit & professus est, ut Abbas ejusdem & plurimorum monachorum Pater creatus fuerit: quo in regimine haud minorem laudem, quam cum Dux esset, consecutus est. Erat in pauperes summa benignitate praeditus: Xenodochium, in quo pauperes & peregrini hospitio exciperentur, factus Abbas construxit. Cum multos annos Nonantulano cenobio sancte praefuisset, aegrotans brevi, cum monachis benedixisset, inter illorum manus ac inter de rebus divinis ad animae salutem spectantibus loquendum, expiravit, circa annum salutis DCCXL. Hec Ferrarius, qui in Annotatione novas sibi creat difficultates his verbis: Maxima circa tempus quo Anselmus Abbas vixit & defunctus est, inter Benedictinos scriptores est dissensio. Auctor enim Ligni vitae illum anno DCCCXCIX monachum effectum & anno MXXV migrasse scribit: Auctor vero Historiae monasticae circa annum DCCXL, quod, si Anselmus Astulphi Regis cognatus fuit, probabilius est. Nentrum admittimus, ac primo, quis sit Auctor Historiae monasticae perperam, explicandum foret. Auctor Ligni vitae est Arnoldus VVion, qui ipsemet ex tabulis monasterii Nonantulani, ea qua tradit, se excerptisse asserit, neque ad millesimum Christi annum confugit, sed Abbatem statuit creatum anno DCCCLV, uti ejus verba supra allata indicant: eaque confirmat lib. 4. cap. 36 sub titulo de Ducibus Foro-Julii ita scribens: S. Anselmus Dux cenobio Nonantulano, in diocesi Mutinensi anno Christi DCCCLV constructo, ibidem, Ducatu relicto, Abbas praefuit, Sanctorum albo adscriptus, cujus festivitas recolitur 11 Martii. Consentit supra allegatus Sigonius.

Idem Ferrarius in Catalogo generalium movet quaestionem de S. Anselmi Ducatu, num hic Foro-Julensis, an Foro-liviensis fuerit. Est Forum-Livii Romandiola, olim Flaminia, urbs celebris Casenam inter & Faventiam: cuius saepe meminit Blondus Flavins Foro-liviensis in Italia illustrata, & in Historia ab inclinato Romano Imperio. Edidit etiam nuper Historiam urbis Foro-liviensis Paulus Bonolius: qua cum Historia Ravennate Hieronymi Rubi

aliquae historicis collata non apparet, quomodo potueris D. Foro-liviensis Dux fuisse, cum urbs illa & sub Pentapoli fuerit, & una ex septem civitatibus Exarchatus numeretur, quibus usque ad annum DCCLI aut sequentem praefuit Eutychius Exarchus, quo cum in Graciam aufugiente, Exarchatum occupavit Aistulphus Rex, sed jam tunc Fananum monasterium S. Anselmus extruxerat, & inde animum adiecit ad Nonantulanum fundandum. Deinde nulli ab autoribus notantur fuisse Duces Foro-livienses: at Foro-Julenses Duces sub Regibus Langobardis fuerunt, quos enumerat Leander Albertus in descriptione Italia, in regione XVI, qua est ipsum Forum-Julii, lata provincia, sed Foro-Julienis potissimum Veneta, inter mare Adriaticum & Carniolam provinciam Germaniae, qua cum Comitatu Gorizia subest Archiducibus Austriacis. Ex his Ducibus Foro-Julienibus Pemmon, ob Callistum Patriarcham Aquilejensem in carcerem conjectum, a Luitprando Rege ac patre Aistulphi Ducatu spoliatus est, in ejusque locum filius ejus Rachisius constitutus, quem & Duce Foro-Julienis factum esse Regem Langobardorum anno DCCXLV tradunt cum Blondo passim alii: cui arbitratur successisse S. Anselmum, & exemplo Rachisii Regis (qui tradito Aistulpho fratri regno, Casinense monasterium petiit) vitam monasticam suscepisse, cui tunc Irprandus in Ducatu Foro-Julienis dicendus est successisse.

6 Leander Albertus in Regione XIV, qua est Romanula, de S. Anselmo ista habet ab aliis non indicata: Anselmus post insignes maximasque praefecturas militares seculum detestatus, Ducem se mille centum & septem religioni devotis viris praebuit, domibus monachorum multis, inter quas Nonantulana, itemque splendida illa D. Justinæ apud Patavinos, circa annum DCCXXX a Christo nato annum conditis, itemque maximis dotibus fundorum reddituumque locupletatis. Hec Leander. Sed mirum est ista de S. Justine monasterio a scriptoribus Patavinis Bernardino Scardeonio, Sertorio, Ursatio, aliisque, qui de eo monasterio agunt, non indicari.

7 His excusis &c. Vide Append. pag. 900

DE S. CUNIGUNDE IMPERATRICE, VIRGINE, CONJUGE, VIDUA

DEMUM SANCTIMONIALI BENEDICTINA, CONFUGIÆ ET BAMBERGÆ IN GERMANIA,

Commentarius praevious.

§ I Cultus sacer variis diebus assignatus.
Reliquia sacra.

Bamberga, prioribus seculis Babenberga, urbs Franconiae illustris est, in medietate Germaniae sita, a S. Henrico Imperatore, ejusque conjuge S. Cunigunde (quibus, dum viverent, in deliciis erat) magnificis templis & monasteriis adornata, & Sede exornata Episcopali: qua dein a Clemente II Pontifice Romano, qui ante secundus hujus urbis Episcopus extiterat, ab omni jurisdictione Archiepiscopali exempta fuit, & Sedi Apostolica immediate subiecta. At nihil tantopere amplissima hujus urbis decora complevit, quam concessum dictorum Sanctorum patrocinium & sacra sacratissimarum illorum exuviarum ibidem depositio: augent hos honores cum frequentia ad illas patrata miracula, cum cultus & veneratio sacra a Sede Apostolica indulgeta. Erant illa potissimum ad diem XIV Julii explicanda, quo S. Henricus relicto terra Imperio, ad caeleste regnum migravit. Aliqua

interim, qua scorsim ad S. Cunigundem spectant, hoc 11 Martii, quo & ipsa vitam hanc mortalem cum aeterna & immortalis commutavit, exponi debent.

2 Est Martyrologium Usuardi pro Ecclesiis Germanicis olim auctum, quale nobis missum MS. ante hujus natalis quadringentos circiter annos exaratum, quod inter libros Nicolai Scheldii Hagenoii adservatum fuit. In illo post SS. Marinum & Asterium ista leguntur. Eodem die Chunegundis Imperatricis: ac dein subijciuntur natalis SS. Emeterii & Chledonii Martyrum, de quibus jam egimus. In Florario MS. additur: & Virginis, quae claruit anno salutis MII. De ejus aetate & anno mortis infra agemus. Florius ante ducentos annos Hermannus Greven, anno MCCCCLXXX vita functus, qui in additionibus suis ad Usuardum ita scribit: Cunegundis Virginis & Imperatricis, filix Palatini Comitum Rheni. Hae cum viro suo Henrico, hujus nominis Imperatore primo, in virginitate Christo serviens, plena operibus bonis, quievit in pace. In Martyrologio Colonienfi

A Colonienſi anno mccccxx excuſo iſta referuntur: Eodem die S. Kunegundis Imperatricis, quæ fuit filia Palatini Comitſ Rheni, & copulata S. Henrico Imperatori, qui ambo Virgines fuerunt, & virginitatem uſque ad finem vitæ ſervaverunt, & in civitate Babenburgenſi pariter ſepulſi requieſcunt. De patre ejus Siſſrido Comite infra inquiremus. Martyrologium Eccleſiæ Baſileenſis hac habet: Bambergæ S. Cunegundis Auguſtæ, quæ corporis integritate, caritate in pauperes, & monaſtica obſervantia fuit inſignis. Hujus feſtum in diœceſi Baſileenſi peragitur v Idus Septembris, uti infra dicitur. Eandem ſuis elogiis exornant Felicius, Gaſſinius, qui magnitudinem miraculorum extollit, Molanus ad Uſuardum, Caniſius in Martyrologio Germanico, ac tandem Martyrologium Romanum hodiernum: cui illud ipſius elogium inferunt eſt. Bambergæ S. Chune Gundis Auguſtæ, quæ Henrico primo Imperatori nupta, cum virginitatem ipſo annuente, ſervaret, bonorum operum meritis cumulata, ſancto ſine quievit, et poſt mortem miraculis claruit. Paſſis eam Colonienſibus adſcripſit Gelenius, Belgicis Mirans: hic patre Comite ad Moſellam natam tradit: ille ditiones Colonienſes hujus præſentia aſſerit illuſtratas.

B *Morena eſt S. Kunigundis in monaſterio Confugia, ubi ſanctimonialis facta, in habien Ordinis S. Benedicti per annos xv vixit. Situm illud fuit apud Caſſellas in Haſſia, & pertinet ad diœceſin Paderbornenſem & inſpectionem hujus Episcopii, uti Brouverus noſter in ſcholiis ad Vitam S. Meinweri num. 69 clare demonſtrat. Hinc Joannes Trithemius recte illam Ordini ſuo adſcripſit lib. 3 de viris illuſtribus Benedictinis cap. 29. Nomen etiam inferunt Martyrologio MS. Monaſterii S. Salvatoris: Obitus S. Kunegundis Imperatricis et Virginis: hæc in Bambergæ requieſcit. Adſcripſerunt etiam Martyrologiſ Monachici VVion, Menardus, Dorganus, Bucelinus, hic majore elogio & vita deſumpto, priores Romanum Martyrologium deſcribunt: cui male adjunxit hoc exordium VVion, Bambergæ in monaſterio Confugienſi, quod extra diœceſin Bambergensem ſuum diximus.*

C *Eandem venerationem confirmat antiquum officium, quod olim ad diem 11 Martii in variis Eccleſiis recitari & decantari ſolebat: in quo non ſolum Lectiones ſex ad Martinum propria assignantur, ſed antiphona etiam omnes, hymni & reſponſoria ejusdem geſta repræſentant. Illud Officium ex antiquis Breviariis cum Vita ejusdem excuſum eſt Bruxellis anno mccccxxxiv. Simile reperitur in Breviario Paſſaviienſi anni mdv, & Bambergensi anno mdxlxxv reſcuſo. At qua hoc ſeculo excuſa ſunt Officia propria Eccleſiarum Ratiſponenſis, Salisburgenſis, Friſingenſis, Eiſſenſis, Viennenſis, Paſſaviienſis, aliarumque præſcribunt omnia de communi Virginum recitari oportere, præter duas aut tres Lectiones ſecundi Nocturni ex Vita deſumptas. Oratio item in aliquibus ex Officio de Communi Virginum præſcripta eſt, in aliis propriis præfixa.*

D *Alter dies venerationi ejusdem Imperatricis ſacer eſt monas Septembris: ad quem in Bedæ excuſo, utpote a poſteriori ſub ejus nomine vulgato, iſta leguntur: Eodem die S. Kunegundis Virginis: Martyrologium Colonienſe ſupra relatum ita reſert: In Babenberga civitate Translatio B. Cunegundis Virginis. A Greveno additur et Imperatricis. Similia habentur in Florario MS. & Martyrologio Germanico Caniſii. In MS. Calendario Benedictino S. Salvatoris dicitur: poſtea fuiſſe Sanctimonialis Confugienſis monaſterii. VVion repererat nomen in Calendario Salzburgerſi, inferniſque ſuo Martyrologio his verbis: Salzburgeri S. Cuneburgis Virginis. At celebriorem cultum ejus apud Baſileenſes fuiſſe indicat hujus Eccleſiæ Martyrologium, quod ita incipit: Quinto Idus Septembris in diœceſi Baſileenſi S. Kunegundis Virginis Auguſtæ, quæ Henrico primo Imperatori nupta, Chriſto ſerviens, virginali caſtitate perpetuo coluit: cujus rei laude ſtrens et bonorum meritis cumulata, quievit in*

Tomus I.

Domino, miraculis etiam poſt mortem ſanctitatem ejus D teſtantibus clara. Bambergæ ejus feſtum v Nonas Martii peragitur. Sed & illo 1x die Septembris, Officio ſolenni cultus ejus Bambergæ peragitur, Lectionibus ſex cum antiphonis & reſponſoriis ex ejusdem Vita efformatis. Ejusdem B. Kunegundis translatio ad xx11 Maji assignatur in quibusdam MSS. additionibus ad Hermannum Greven.

E *Tertia ſolennitas assignatur in Florario MS. ad diem xx1x Martii his verbis: Canonizatio S. Cunegundis Imperatricis & Virginis. Reſertur iſdem in Breviario Bambergensi cum hac rubrica: In Canonizatione S. Kunegundis, in primis Veſperis poſt preces & orationem de ſenis, dicitur Antiphona, verſus & oratio, qua assignantur, ut iterum in Matutinis ſive Landibus. Si hoc feſtum in diem Palmarum aut in hebdomadam ſanctam evenierit, anticipetur in ſeriam competentem ante Palmarum. Si in feſto, hebdomada aut Octava Paſchæ occurrerit, alia præſcribuntur rubrica. In Vita Bruxellis olim excuſa dicitur feſtum Canonizationis celebrari 1x Septembris, quod jam offendimus Translatioſis eſſe. Bulla Canonizationis ſignata eſt 11 Nonas Aprilis, qui fuit quintus dies poſt peractam eam ſolennitatem. Quo die non reperimus memoriam ejus ulli Martyrologio inferunt. Quarta ſolennitas eſt Bambergæ Kalendis Auguſti ob primam miraculum ab illa iſto die patratum infra in Vita n. 17 relatum: ob quod in Officio de S. Petro Apoſtolo ad Vincula, assignatur in Breviario Commemoratio de S. Kunegunde cum propria Antiphona & Oratione. Pulſantur etiam magna campana, & alia extraordinaria ornamenta proferuntur. Qua die S. Kunegundis meminerunt Maurolyus & Felicius, & utroque citato VVion, ſed dubius, nam vera ſint qua ab illis referuntur. Molanus etiam 2. Maji S. Cunigundis Virginis in Erſchel meminit, quam Uſulanam eſſe arbitratur Gamanius noſter.*

F *Impreſſus olim ſuit catalogus Bambergensium Reliquiarum, in cujus claſſe prima eſt S. Cunigundis Imperatricis triplex pallium, toga & cingulum. In claſſe vi ſervatur chirotheca ſcypho inclufa (quam radio ſolis adbaſſiſſe infra n. 13 Alia habent) & annulus, quo ſuis deſponſata. In claſſe 1x viſuntur ejus caput, brachium & manus. In claſſe x capſa eſt grandis exaggerata & obſerata cum epigrapho: In hoc argenteo ſarcophago ſunt reliquie S. Cunigundis. Enimvero & ipſi Bambergæ anno mdcxl & theſaurum Eccleſiæ Cathedralis vidimus 11 v Septembris, in eoq; ex argento inaurato pulcherrimam ſtatnam S. Cunigundis, repræſentantem corporis partem dimidiam, cujus pectori caput ſanctæ Imperatricis erat inclufum. Inter reliquias qua in Luſitaniam translata ſunt & in eccleſia Domus profeſſæ F Societatis Jeſu Ulyſipone depoſita, aliqua dicuntur eſſe S. Ulyſipone, Kunegunde Auguſtæ Virginis, uti diximus ad xxv Januarii inter Sanctos prætermiſſos & in alios dies reſectos p. 612. At brachium S. Kunegundis adſervari Vienna in Auſtria vana, indicat Lipſanographia adis Cathedralis inde nobis miſſa. Colonia Agrippina in theſauro ſacrarum reliquiarum, qua in ſacello SS. VVillebrordi & Bonifacii Collegii Batavici venerationi publica exponuntur, reperiri quaſdam S. Cunegundæ Imperatricis, reſert Gelenius in ſua Colonia p. 616. Monaſterium item Andecenſe in ſancto Monte apud Bavarios reliquias Cunegundis habet: quarum catalogum edidit Beierlinck in Theatro orbis ſub titulo Reliquia.*

§ 11 Alia varia S. Cunigundis.

G *Um a ducentis circiter annis ars typographica orbi univerſo innotuiſſet, reperi variis, qui vitas Sanctorum ex antiquis codicibus MSS. extractas, aut ſorſim vulgarent, aut in unum corpus collectas curarent excudi. Ita in Italia Boninus Mombricius Mediolanenſis duo ingenia volumina de Vitis Sanctorum edidit non ſubſcripto anno impreſſionis, quod poſtmodum e communi praxi obſervatum. Reperitur etiam illis temporibus in Germania inferiore, qui Vitas Sanctorum ſimili modo colligeret ederetq;: quod opus primo Colonia anno mccccxxxiii vulgatum eſt, ac biennio poſt Lovanii, appellatumque eſt Legenda nova, a Molano ſecunda pars Legenda. In hac folio xxxv extat*

Z 2 Vita

A Vita S. Kunigundis Imperatricis: quam inde desumptam edidit, postea Laurentius Surius *comto de Vitis Sanctorum ad hunc diem 111 Martii: afferitque eam Vitam graviter & fideliter conscriptam, tamen auctor nomen suppressit suum: aut fortassis librarium incuria illud intercidit. Auctor num. 6. operis precium duxit, ut illi, S. Cunegundis, officium non subtraheret oris, cujus providentia quotidie alimenta perciperet corporis: innuit se aut in aliquo ab ea extructo cenobio monachum esse, aut in Ecclesia Bambergensi Canonicum fortassis, aut certe Sacerdotem, alteriusve gradus Clericum. Tempus etiam, quo haec sit scripta Vita, ibidem indicatur, scilicet, cum de vita & virtutibus S. Henrici, & miraculis post transitum ipsius factis, satis ac digne scripta sancta recepit Ecclesia, cum ab Eugenio Papa III esset idem Henricus anno MCLII Sanctorum Catalogo, solenni Canonizatione, adscriptus. Immo si ab eodem auctore fuerint miracula conscripta, quae num. 17 referuntur, post annum MCLXXXIX, quo illa facta dicuntur, necessario stornisse eum constat: ac finis huius Vita in dicta editione in illo numero constituitur. Inserta est eadem Vita Breviario Bambergensi, partim ad 1x Septembris, partim ad hunc 111 Martii: ac nihil in iis de istis miraculis profertur, sed cum funere & sepultura, finis imponitur, uti etiam in MS. Blaburensi: quae tamen in MS. D. Bannach, de quo infra habentur, ex quibus varias Lectiones nobis submisit Gamansius noster.*

9 Quemadmodum in Ecclesia Romana viget pia consuetudo, ut festis S. Petri Apostoli fiat commemoratio S. Pauli Apostoli, ac vicissim in huius festis illius recolatur memoria; ita in Ecclesia Bambergensi non separantur hi sanctissimi conjuges Henricus & Cunegundis, nec de uno eorum aliquod festum celebratur absque alterius implorato suffragio. Hoc forsitan intuitu simul excusa sunt Acta SS. Henrici & Cunegundis, deinde ex hisce Actis Lectiones in horum festis recitanda, postea reliquum officium cum propria Missa assignatur: denique adduntur epistola, & epigrammata de hisce Sanctis, pro quorum invocatione subdantur varia orationes. Habemus ejusmodi libellum Bruxellis anno MCCCXXXIV excusum, ex quo, quae istius auctoris mens fuerit, indicantur huc translata verba prologi, qui sic incipit:

C Quandoquidem Deum laudare jubemur in Sanctis suis, qui fac unquam a nobis laudari non sufficit; nempe magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis: Sanctorum autem merita virtutesque dilucidare, ad ipsius, utique Sancti Sanctorum, vergit laudem, honorem & gloriam. Hinc Confessorum decus gloriosum, Christianissimus Imperator S. Henricus, suaeque conjux Virgo nobilissima S. Kunegundis, condignis licet laudum praconis in antiqua quadam de vitis & gestis ipsorum olim edita Legenda sufficienter effertur videantur, quia tamen plerique, modernis temporibus amore flagrantissimo & precordiorum suspiriosis desideriis circa dictorum venerationem Sanctorum admodum affici consideravi; sedulis aliquorum impulsus effugitationibus assentiens, praedictam Legendam stylo veraci ab antiquo congestam, non quidem ex integro permutare, sed in plerisque locis suis, ex illis dumtaxat, quae sparsim in diversis Chronicis huic operi accommodata reperire potui, hinc inde aliquid ei adicere, atque pro tanta materiae dignitate, inculto licet sermone, veraci tamen sententia, praerumpere eam adaugere utile duxi. Verum quia non nova eudere, sed antiqua proposuerim confirmare, eisque nova adicere congruum fuit hic brevem hunc prologum de novo praepone. *Haec ibi. Inserta haec potissimum spectant ad Vitam S. Henrici, cujus primum caput proponis ejus genealogiam, deducit ab Ottone, Duce Saxoniae patre Henrici Auctoris Regis Germania, & huius filii statuatur Otto primus Imperator & Henricus, a quibus prognati Otto II Imperator & Henricus Dux Bavaria, inter se fratruclis: horum filii Otto III Imperator & S. Henricus e Duce Bavaria post istius obitum Imperator. Qua indicasse hic suspexit exaltius ad 214, Julii examinanda. Ad Vitam S. Cu-*

negundis eadem, quam in supra citata Legenda editam diximus, paucissimis hinc inde verbis immutatis, integra recusa est. Quae deinde adjunguntur, nos infra seorsim per modum appendicis addere volumus.

10 Rebdorfium in diocesi Eistettensi haud procul ab ipsa urbe, monasterium Canonicorum Regularium S. Augustini fundatum est anno MCLXVI, in quo bibliotheca est antiquis monumentis repleta: ex qua descriptam habemus Vitam S. Cunegundis, quam ex illa bibliotheca vulgavit Jacobus Greiserus in Divis Bambergensibus, Typis Sartorianis Ingolstadt anno MDCXI excusis. Eadem, priore rejecta, inserta est tertia editioni Suriana. Eam etiam reperit Joannes Gamansius noster in monasterio Budecensi Canonicorum Regularium in VVestphalia in MS. Passionali mensis martii, & ex iis Lectiones varias transmisit. Desunt in hac collatione epistola S. Cunegundis ad Consagientes Santimonialles, & prologus ad miracula post ejus obitum patrata. Ac contra describuntur in ante citatis editionibus omissa miracula, quae a num. 18 usque ad finem enarrantur. Quis hanc Vitam conscripserit, an unus idemque, an potius priorem Vitam additis ultimis miraculis, ac nonnullis ut diximus, omisit, aliquis more suo ordinis, nobis haud liquet. Conscripsit Martinus Hoffmannus Annales Bruggenses, eosque necdum editos habuit Greiserus, qui in illis hunc sacrum Nonnosio monacho tribui ait. Mentio fit infra num. 26 Innocentii III Papa, unde liquet auctorem istum post annum MCC stornisse.

11 Alius vetus codex MS. de Vita S. Cunegundis extat Bambergae, ex quo ad dictum Greiserum apographum misit Fredericus Fornerus Vicarius Bambergensis, vir editis quam pluribus libris clarus. Fatetur Greiserus exemplar codicis Rebdorfensis ex hoc Bambergensi apographo a se autum esse, & non uno loco suppletum: & in Notationibus suis edidit inde varia Miracula, quae & nos alteri Vita subiungimus, collata cum MS. R. D. Joannis Bannach Decani ad S. Stephanum Bambergae, ex quo suppletur nonnulla lacuna. Ceptum maxime agi de sanctissima Cunegundis Canonizatione apud Celestinum III Papam. Verum cum is anno MCXCVIII, nocte qua diem vi Idus Januarii praecessit, vita functus esset, successor ejus Innocentius III eam Catalogo Sanctorum adscripsit 111 Kalend. April. pontificatus sui anno 111, Christi MCC, ac Bullam huius Canonizationis signatam 111 Nonas Apr. in Bambergensibus Annalibus MSS. reperiam, edidit Greiserus in suis Paralipomenis ad Vitam S. Henrici & S. Kunegundis, & nos ex illo eandem damus collatam cum MS. Bambergensi Fratrum Minorum.

12 Alium tractatum submisit nominatus ante Joannes Gamansius descriptum ex duplici codice Bambergensi, scilicet bibliotheca Cathedralis & Domini Joannis Bannach: Continet is sermonem de S. Cunegunde compositum a quodam Magno aut Magistro Conrado: quem omittimus, quia valde paucis ad rem historicam confert. Sufficit hic ejus exordium indicasse: quod est ejusmodi: De throno procedebant fulgura & voces & tonitrua. Sicut scriptum est, os Sapientis est in corde ipsius, cor autem stulti in ore ejus. Unde stultus verba multiplicat, & indecens est in ore stulti parabola. Sapiens autem in principio sermonis accusator est sui &c.

13 E recentioribus plures Vitam S. Cunegundis scripserunt, e quibus hoc breve elogium & Bavaria sancta Raderi nostri hic infero: Chunegundis Mosellana, Sigefridi Metensis Reguli filia, Henrici sancti conjux, desponsum Deo florem virginitatis, apud virum per invidiam & artes impurissimi hostis cacademonis in suspensionem adductum, gravissimo candentium igne vomerem experimento judicioque exploratum, comprobavit. Verita enim est flamma ledere illam, quae illa sum Deum viroque torum & pudorem conservarat. Nec contenta hac pulcherrima virtute, qua Pulcheriam Augustam Marciani vel aequavit vel superavit; ab Imperatoris Henrici obitu, vitra sacra pro corona sumpta, solenni caeremonia sese rebus humanis omnibus abdicavit,

A abdicavit, Christoque caelesti Imperatori in cenobio Virginum ab ipsa quondam extracto Babenbergæ, in S. Benedicti familia se totam emancipavit. Cælo adscripta, ceteris ejusmodi exemplum reliquit, quod omnis posteritas adhuc miratur, nemo in tanto fastigio imitatur. In nobilis subjunctis citat Arnoldum VVionem, quem errantem secutus, Bambergæ constitit sanctimoniale fuisse, quod factum esse Confugia prope Cassellas Hassia in diocesi Paderbornensi, supra diximus. De Sigefrido mox agemus. Colitur S. Pulcherrima Augusta x Septemb. Edidimus ad x Februarii de laudibus S. Scholastica Virginis encomium Hieronymi Dangershemii, in cujus capite quinto proponuntur illustres S. Scholastica imitatrices, ac primo loco profertur S. Cunegundis Augusta, & compendium vite satis prolixum inferitur.

alind in Pto
& de h. a. llo
oculum.

relatio MS.
concordia S.
Cunegundis
tenetur.

Ex ex. (the
mimo relata)

14 Alium tractatum habemus descriptum ex MS. codice bibliotheca Bambergensis Patrum Carmelitarum, quam ibidem illustravimus. Continet is relationem innocentia S. Cunegundis per ignem probata. Auctor anonymus est, qui videtur pro sua devotione illam ejus innocentiam voluisse debitis laudibus exornare, desumpta materia ex Actis SS. Henrici & Cunegundis ab antiquioribus descriptis: quæ tamen non accurate legit, & sapiens a veritate defleat: proinde hic eam relationem omittimus, & ejus loco damus, quæ Martinus lib. 4 Chronici Germania his verbis narrat: Henricus uxorem suam non attigerat: ipsa vicissim castitatem servare cupiens, consenserat sponso; ita ambo debebant vitam celibem. Satan, qui nunquam quievit, neque quiescit, neque quiescet ante consummationem, suspectam Imperatori reddidit Reginam Kunegundem nomine adulterii, &c. Henricus incusat eam, cur simulet castitatem coram hominibus, gravius judicium eam manere; Dominum, qui corda & oculos fecit, omnia videre, etiam si fallat homines. Castissima Virgo pudico & modesto vultu, constanter negat, & se gaudere, inquit, quod Dominum testem habeat, cujus testimonio ipsa contenta sit, &c. Ut autem Henrico hic scrupulus, quem Satan illi iniecerat, eximeretur, convenit inter eos, ut Regina ambularet super ferrum candens. Quæ postquam invocavit nomen Domini, ut propter gloriam suam, probaret innocentiam ancillæ suæ; læta, sed modestissima fronte, nudis pedibus, ferrum igne jam jam extractum, & adhuc rubens calcatur toties, quoties voluerunt, qui aderant testes miraculi, quod Deus cum Virgine sua ancilla operatus est. Qui scribunt, ex impulsu Sathanz hoc excogitatum ab Henrico, ut cogeret uxorem suam, quam nunquam cognoverat, nec cum illa consuetudinem se habiturum decreverat, non sequitur, quod illi inferunt (pauca dixerim calumniatores) esse satis indicii Henricum tyrannum potius fuisse, quam sanctum Regem. Cur non cogitant, quibus quantisque tentationibus Sancti Dei a Satana sint tentati, & non raro inducti nonnihil?

Unde S. Henrico hac de castissima conjuge suspicio suborta fuit, tradit Auctor Compilationis Chronologica: Auctore diabolo, qui invidet ejus virginitati de crimine adulterii vehementer infamata fuit. Callidus namque diabolus transfiguratus est in formam militis speciosi, tribus diebus continuis mane videbatur pluribus exire de thalamo S. Kunegundis. Martinus Hoffmannus in Annalibus Bambergensibus: Ad stabiliendum hujus miraculi fidem, eo in loco sacellum ædificatum, & duorum vomerum reliquæ, D. Henrici sarcophago inclusæ ab Episcopo & Clero Babenbergensi, in qua decuit, reverentia in Ecclesia Cathedrali hætenus servatæ sunt.

Reliquæ vo
mimo.

§ III Progenies Sigefridi patris S. Cunegundis: hujus fratres, consanguinei, affines.

15 Sanctissimos conjuges Henricum & Cunegundem ex nobilissimo antiquorum parentum sanguine procreatos fuisse Acta infra produnt. De S. Henrico ejusque majoribus Saxonibus inter antiores res minus controversa est, ejusque majores supra paucis attigimus. Major est difficultas in familia S. Cunegundis, quam hic paucis explanamus. Patre ejus Sigefridus Comes fuit, qui anno DCCCCLXIII, permutatione facta cum VVikero Abbate S. Maximini prope Trevirim, acquisivit sibi ac suis castellum Luzilinburch, ab eo dein loco denominatus primus Comes Luzilimburchensis, seu Luxemburchensis. Chartam hanc permutationis ediderunt Mirans in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 61, & Andreas Chesnau in Historia genealogica familiarum Drocnis, Barrensis, Luxemburchensis, & Plessiacensis, pag. 4 in Probationibus, ubi deinceps posteros Sigefridi deducit. Fratres habuit Sigefridus Gislebertum & Godefridum, Comites in Ardenna: quorum in dicta charta nomina referuntur: ex Godefrido Comite prognati sunt Adalbero anno DCCCCLXVIII creatus Archiepiscopus Remensis, Henricus & Godefridus Comites, qui carne nobiles & genere potentes, de terra Lotharingensium dicuntur, & Godefridus Heinodarios & Ardennenses aggregarat pro obfisione VVarchi castelli. Ita antiqui apud Chesnaam pag. 6. Ex dicto Comite Godefrido recta linea descendant Duces Lotharingia inferioris & Marchiones Antuerpienses, Gothilo Magnus, Godefridus Magnus, Godefridus Gibbosus, quo sine liberis morino, successit, ex Ida sorore ejus genitus, Godefridus Bullonius, dein expugnata Hierosolyma ibidem Rex creatus.

S Cunegundis
patris S.
Sigefridi.

Comes Lu-
xemburchensis
factus anno
963.

frater Comi-
tis in Ar-
denne.

E

equibus Du-
ces Lothar-
ingia infe-
rioris.

maxi Hen-
desvicha;

seu nobilif-
sima nupta.

16 Sed ad Sigefridum redeo, qui ducta Hadesvicha uxore, plures liberos genuit, ex quibus fuerunt filia, hæc Imperatrix S. Cunegundis, & altera Gerardo ex Comitibus Alsatia nupta. Ex Gerardi fratre Adalberto Comite Alsatia, per rectam lineam masculinam prognati sunt Theodericus & Philippus Alsatii Comites Flandria, item omnes illi, qui hoc tempore sunt Duces Lotharingia in ramos varios distincti. Ex ejusdem Gerardi fratre Landelino Comite Altemburgensi & Vindonissensi prognati Habsburgici & Austriai, usque ad hodiernos Imperatores & Reges Hispaniarum aliosque Archiduces Austria, de quibus consulat Lector Originis familiarum Alsatia, F. Lotharingia & Austria ab Hieronymo Vignerio editas. Fuit denique dicti Gerardi filia Jutta, prima Abbasissa Confugiensis monasterii, quæ inter suas sanctimoniales habuit materteram suam S. Cunegundem: uti infra num. 12 in hujus Vita legitur.

17 At fratres ejusdem S. Cunegundis, & filii Sigefridi & Hadesvicha sex statuantur. Henricus Luxemburchensis anno MIII a S. Henrico creatus Dux Bavaria, quo in bona senectute anno MXXV defuncto, Conradus Imperator Ducatum filio ejus Henrico concessit: uti ea in Vita S. Meinwerci Episcopi Paderbornensis ab auctore coevo narratur cap. 14 & 27 apud Brouverum nostrum, & utroque in loco Henricus dicitur frater Domini & Imperatricis Cunegundæ. Secundus filius Sigefridi est Fredericus Comes Luxemburchensis, a quo successive procreati Gislebertus, Conradus I, Guilielmus & Conradus II Comites Luxemburchenses. Conrado successit Henricus Comes Namurcensis, filius Ermensonis dicti Guilielmi sororis: de quibus agunt memorati Chesnau & Mirans. Tertius filius Sigefridi est Theodericus, seu Theodericus Episcopus Metensis, quem Sigebertus in Chronico ad annum MIV & MII appellat fratrem Cunigundis Imperatricis, & Dishmarus sapiens scribit fratrem fuisse Henrici tunc Ducis Bavariæ, de quo jam egimus. Quartus & filius Sigefridi Adalbero, seu Athelbero, eidem Dishmaro frater Reginæ, Capellanus Luidulphi Archiepiscopi Trevirensis, quem istum Episcopatum potentem S. Henricus rejecit, & uxorem dilectam, ceterosque

fratres Hen-
rici Duci
Bavaria.

Fredericus
Comes Lu-
xemburchen-
sis.

Theodericus
Ep. Metensi,

Adalbero,

A ceterosque suimet familiares de Episcopatu eodem imperando sollicitos sprevit. *Quintus Gislibertus*, eidem *Dithmaro* egregius juvenis. frater Regine, a Longobardis in seditione Papiensi vulneratus & mortuus. *Dennus* profertur Sigefridus filius, cui *Gelbertus Archiepiscopus* epistolam 51 scripsit, quem in juventute ante patrem suum fuisse mortuum censet *Chefnans*, nisi alios plures: quia Sigefridus pater & *Hadevicha* mater in charta donationis facta anno *decccxcxi* i. i. monasterio *S. Maximini*, afferunt se illa tradere ob remedium animarum suarum, liberorumque suorum, superstitum videlicet seu defunctorum. *Hac de consanguinitate & affinitate S. Cunigundis* satis certa sunt, & nobilissimum augustinum ejus parentum sanguinem in *Actis* indicatum explicant.

18 *Cranzins* lib. 4. *Saxonia* cap. 30, *Cuspinianus* in *Historia Imperatorum*, *Hermannus Greven*, & *antior Martynologii Colonienfis* supra citati, & *antior Relationis innocentie S. Cunegundis* appellant patrem Sigefridum Comitem Palatinum Rheni: nec multum abnuis *Andreas Chefnans*, quod *Arduenna* regio extenderetur ad *Rhenum*: maxime tamen appellari Palatinum ad *Mosellam*: & certissimum censet, si Comes *Luxemburgensis* vocetur. At nostro judicio videntur hi scriptores, qui trecentis & amplius annis ab illis temporibus abfuerunt, alium juniorem Sigefridum ab isto non satis distinxisse. Est *Lacense*, sive de *Lacu*, non longe ab *Andernaco* prope *Rhenum* opulentum monasterium, ab *Henrico Comite Palatino Rheni*, annuente conjuge sua *Adelheide*, fundatum, de quo agit *Marquardus Freberus* parte 2 *Originum Palatinorum* cap. 9, cujus fundacionis renorem, a se in ipso monasterio descriptum, exhibet. *Acta* sunt illa anno *Incarnationis Dominice* *mcxcxi* i. i. & constitutionis testes profertur *Hilbertus Trevirorum Archiepiscopus*, *Sigefridus privignus*, alique. Cum autem operi cepto *Henricus* immortuus esset, privignus *Sigefridus*, iidem *Palatinus Rheni* id absolvit, cujus scriptum truncatum ibidem exhibetur. Quam fundacionem *Henricus IV Imperator* suis quoque privilegiis ornavit, in quibus inter alia hac verba continentur: Post mortem predicti Comitis *Henrici*, *Sigefridus*, qui ei in Comitatu Palatii successit, de patrimonio suo *Mylen* in *Brabantia*, *Overhoven* & *Geneheiden* monasterio ad *Lacum* dedit. Monet autem *Freberus*, ne hujus *Sigefridi*, cujus conjux *Gertrudis* fuit, distinctio fiat ab alio quodam antiquiore *Sigefrido Palatino*, quem tradunt arce in nunc dirutam non procul a monasterio *Lacensi*, quam *Hober-Simmere* appellant, inhabitasse, & anno *deccclv* mortuum habuisseque in uxorem *Ducissam Brabantiam*, nomine *Genovesam*, quam consilio & calumnia cujusdam equitis voluerit igni tradere: verum eam cum puero in ingenti silva expositam, & post aliquos menses sine omni humana ope salvam & incolumem repertam, & a Deo insignum innocentia conservatam, causam struenda ad ad honorem *Deipara Virginis* dedisse, in qua id scriptum *Freberus* reperit. De hac *Genovesa* agendum erit ad 2 diem Aprilis, quo factis aliquibus, ut *Santia*, inscripta reperitur.

19 *Hac de Sigefridis* istis *Palatinis*, occasione quorum potius *Sigefridus* pater *S. Cunegundis* appellatus fuisse *Palatinus Rheni*, quem *Elias Reijnerus* in *Auctario Peritum* genealogici pag. 177, sacri Romani Imperii septemvirum primum inter Electores facit istis verbis: *Sigefridus* ex *Lotharingia Mosellana* oriundus, *Conradi Sapientis Ducis Francie & Lotharingie* filius, qui *Luidgardem* *Othonis I Imperatoris* filiam uxorem habuit, ex filio *Othone* nepos, primum Electoratum Palatinum tenuisse fertur. *Literi* eis dantur *D. Cunegunda* uxor *Henrici II. Imp.* vita defuncta i. i. *Martii* anni *mxix*. *Henricus*... a *fortorio* *Casare Augusto Bojaria* Ducatu dotatus, patris in honore septemvirali successor, & *Richsa* uxor *Mieslai II Regis Polonie*, ac acin per dicti *Henrici* nepotem *Irnegardem* ejusque filiam *Elisabetham* deducitur familia hodierna Comitum *Palatinorum Rheni & Ducum Bavaria*. Et hac tamquam indubitata absque ulla probatione afferuntur.

Otto I Imperator pater *aicæ Luidgardis*, hortatu hujus *D. Comitis Sigefridi* restituit monachos in *Epternacensi monasterio*, ut infra patebit, & in suo diplomate vocat venerandum Comitem *Sigefridum*, nobilem nostrum, non nepotem, aut filia sua filium, non conjugineum, cognatum, aut simili nomine dignum, quod sine ambiguo jecisset. Similis farina sunt, que *Bertelins* mox proferendus adjungit, dum *Sigefridi* genus a *Ragino I Comite* *Blannonia* per *Gislebertum* filium *Ducem Lotharingie* universa, hujusque filium *Riccinum* ducit. Non etiam admittendi absque probatione *Paulus Langins*, & *Glaler monachus Cluniacensis*, quorum prior *Henricum S. Cunegundis* fratrem facit pronepotem *Caroli Magni*, a quo plusquam ducentis annis distabat: posterior *Sigefridum Ducem Saxonum* pronuntiat. Verum hisce non lites immorari, quia nulla assertioni probanda adjunguntur argumenta. De dignitate *Electoralis* diu postea instituta, dicentur aliqua *xvi Martii ad vitam S. Hieronymi Archiepiscopi Colonienfis*.

20 *Joannes Bertelins* in *historia Luxemburgensi* pag. 24 ita pietatem parentum *S. Cunegundis* praeicas: *Sigefridus* iste Comitem *Luxemburgensem* primus, vir fuit prudentia ac virtute praestantissimus, belli item gerendi peritissimus, simulque *Catholicæ religionis* cultus singulari animo deditus. In cujus rei evidentiam statim atque in potestatem suam *Luxemburgense Castellum* accepit, & sacellum quoddam sub intemerata *Dei Genitricis Mariæ* patrocinio (quod modo a *S. Michaelis Archangelo* titulum praefert) juxta idem castellum a fundamentis excitavit... Tempore deinde insequenti *Sigefridus* Comes, utpote rebus *Ecclesiasticis* tuendis, imo & adaugendis, totus deditus, in *Advocatum* postulat est vicini *Imperialis monasterii Epternacensis*, atque id muneris magna cum laude & omnium applausu ad *Ecclesiæ ipsius* utilitatem est executus, & ut erat veræ et avitæ religionis zelator maximus, advertens in *Epternaco*, non monasticæ vitæ professores, sed seculares *Canonicos*, eosque admodum dissolutis, imo et scandalosis moribus sub æque vitioso Abbate degere, tanto malo remedium inprimis afferre studuit. At contra *Gypar Bruschins* in *Chronologia monasteriorum Germanie*, ipsos *Advocatos Comites & Duces* loco *Abbatum* praevisse memorat, & ex his ultimis *Sigefridus* Comes successit in *Abbatia* hujus administratione. Hujus, inquit, hortatu *Otto Imperator* anno *xxxiv* regni sui, *Imperii* vero *xii*, hoc est anno *Dominici* *decccxxii* *Canonicos* ex hoc loco expulit, et congregationem monachorum adunavit, *Abbatemque* eis *Raginem* quemdam praefecit. *Integrum diploma* edidit *Mirans* in *Notitia Ecclesiarum Belgii* cap. 65. Id actum apud *Magdeburgum* in *Saxonibus* coram omnibus regni Principibus, cum fuissent in hoc loco *Canonicis* annis *cxv*. *Hac Bruschins*. Ea pluribus a *Bertelio* referuntur, qui addit partem antiquæ chartæ in *archivio Epternacensis monasterii* reperta, qua ita sonat: Hæc ego *Sigefridus*, hæc indignus, honore tamen Comitis sublimatus, considerans quod ex regia donatione *Abbatiam S. Vvillebrordi* pro beneficio suscepi, eamque per multos annos protective direxi. Acta sunt hæc anno *decccxcvii*. Reliqua desiderantur, in quibus forsitan illustres donationes continentur huic monasterio sub finem vitæ factæ. Suggestis *Bertelins* ad *Sigefridi* Comitis commendationem spectare, quod *Confraternitatem Misellorum*, quæ et hodie in *Epternaco* oppido perdurat, ipse instituerit, et ex propriis bonis liberaliter dotaverit.

21 *Præ reliquis locis sacris* videtur amasse monasterium *S. Maximini*, ubi & sibi & uxori suæ elegit sepulcrum: & pluribus ante annis obente illi illustrem donationem variorum bonorum, quæ post obitum suum in usum cenobitarum pervenirent. *Diploma* hujus donationis valde amplum & piissimum animarum testimonium ediderunt *Mirans* lib. 1 *Diplomatum Belgicorum* cap. 25 & citatus supra *Chefnans* in *Probationibus* ad familiam *Luxemburgicam*.

Cum pater Sigefridus dicitur a rectoribus Palatinis 20. m. l.

namque in 20. m. l.

etiam in 20. m. l.

Acta de Sigefrido a rectoribus scripta, & non probata.

Fuit virum & religio- (Bertelins) addidit

administra- ter Abbatis Epternacen- si.

curat illum repertus monachis dicitur de Bruschins

fundavit confraternitatem Misellorum.

Acta de Sigefrido a rectoribus scripta, & non probata.

Acta de Sigefrido a rectoribus scripta, & non probata.

Agisam pag. 7. Actum anno Dominice Incarnationis dcccxciii, Indict. vi. Alia, quæ post suum decessum donata voluit Ecclesia Trevirensi S. Petri, habentur apud eundem Chesnau pag. 5.

*§ IV Chronologia vite S. Cunigunda.
Varia benefacta.*

A Piissimis hisce parentibus nata, educata, & sanctissimis moribus est instructa S. Cunegundis, & forsitan etiam matrimonio cum S. Henrico, Duce tunc Bavariæ, conjuncta. Nam quibus illi annis mortui sint, aut quo hæc uxor isti data, non liquet. Mortuo Ottone III Imperatore anno mii die xxiii Januarii, S. Henricus viii Idus Junii in Regem Moguntiz eligitur, acclamatur, benedicitur & coronatur. Celebratis diebus ordinationis suæ, & quibusque venientibus in militiam susceptis, Rex Rhenum iterum transiit cum maxima multitudine per Orientalem Franciam in Alemanniam, ut Herimannus caput, ut ceteri, regis Majestati subderet... Ab Alemannia in Franciam terram unice sibi dilectam, recessit, & non multis diebus in Francia moratus, in Turingiam ivit: inde procedens, in Saxoniam pervenit... His strenue peractis Regi a Saxonia in regnum Lothariense properanti, Gruonæ occurrit uxor sua, Domina Cunigunda nomine, jam extans, sed re cito Regina futura. Inde enim Paderbronam veniens in festo S. Laurentii acclamatur, benedicitur & coronatur, & sic Kunigunda Kuninga, quod Latine interpretari potest Regia, Regina. Ita Adalboldus in Vita S. Henrici. Adde Kunigundam significare Regis favorem, nam Kuning, seu Kunic, a kunnan posse, ductum nomen Rex est; gund, sive gunt favor. De cuius coronatione in Vita S. Meinverci Episcopi Paderbornensis apud Brouverum cap. 12 ista leguntur: Eodem anno, novo Rege Nativitatem Laurentii in civitate Patherburnensi celebrante, Domina Chunigunda, ipsius, ut putabatur, uxor, re autem vera castitatis æmulatione foror, a prædicto Villigiso Maguntiensis Archiepiscopo inibi regis consecrationis dominium adinvenit, quod eidem Ecclesiæ in augmentum honoris & profectum magni decoris Dei misericordia provenit.

23 At Rothario Episcopo Paderbornensi anno mii prius die Nonas Martii mortuo, denominante & procurante S. Henrico, Meinvercus in successorem Episcopum Goslaria coram illo ordinatus est. Continue autem Regi insistens, ut Ecclesiæ sibi commissæ, lamentabiliter incendium passæ, secundum sponsonem, qua eam sibi commiserat, succurreret; Rex misericorditer annuit, & Ecclesiæ præfata miseratus paupertatem, multa ei bona, tam in prædiis quam in facultatibus aliis, larga manu & plena caritate, pro Dei amore, dilectique sibi Episcopi assiduo & devotissimo obsequio, contulit. Sæpius autem in civitate Patherbrunnensi commoratus, operum & studiorum ejus adjutor & cooperatore extitit, faciente & instante per omnia venerabili Chunigunda Regina, cui non minor voluntas, quam facultas in Ecclesiis Dei amplificandis & meliorandis semper fuit. Qua in eadem Vita num. 17 habentur, uti sequentia num. 24. Anno mxv expeditionem in Italiam Rex iturus, ut Cæsaris consecrationem a Domino Apostolico perciperet, in castello, quod Gronden dicitur, convenire Principes mandavit. Episcopus autem Meinvercus cum Rege expeditionem iturus, Ecclesiæ suæ penuriam, conquestus, itineris expensam labori suo congruam instanter petiit, & interventu Kunigundæ Reginæ... Berneshusum situm in pago Lisga, in Comitatu Udonis Comitæ, obtinuit... Eadem quoque die, loco & anno, interventu sæpe numero dictæ & cum omni merito dicendæ Reginæ Kunigundæ... quamdam regiam curtem, Maranga dictam, in pago Marangano, in Comitatu Bernardi Comitæ sitam, obtinuit. Disbma-

rus, qui tunc procurante etiam S. Henrico, Alersepargensis D erat Episcopus constitutus, iter Romanum Regis & Regina describens, de donis sua Ecclesiæ oblatiis (nec dubitamus, quin interventu S. Cunegundis) ita sub finem lib. 6. scribit: Henricus etenim Rex Ecclesiæ adauxit nostram multis utilitatibus, imprimis divino apparatu, & de omnibus curtis, quas in Turingia & Saxonia habuit, duas nobis tradidit familias. Evangelium auro & tabula ornatum eburnea, & calicem aureum atque gemmatum, cum patina & fistula: item Cruces duas & capulas ex argento factas, & magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul & fistula dedit. Quidquid in prædiis ab antecessoribus meis neglectum erat, præcepto renovavit. Similia pluribus aliis Ecclesiis præstita fuerunt beneficia.

24 Idem Disbmarus initio lib. 7 ita coronationem nri usque Roma a Bonifacio VIII Papa factam, describit: Die Dominica vi Calendas Martii anni mxv, Henricus Dei gratia Rex inclitus, a Senatoribus duodecim vallatus, quorum sex rafa barba, alii proluxa, mystice incedebant cum baculis, cum dilecta suimet conjuge Cunegunda ad Ecclesiæ S. Petri, Papa expectante, venit: & antequam introduceretur ab eodem interrogatus, si fidelis vellet Romanæ Patronus esse & defensor Ecclesiæ, sibi autem suisque successoribus per omnia fidelis, devota professione respondit; & tunc ab eodem inunctionem & coronam cum Contestali sua suscepit. Priorem autem coronam super altare Principis Apostolorum suspendi præcepit. Eodem die Papa eis cenam ad Lateranum fecit copiosam. Hæc ibi. Qua hoc in itinere variis in locis sacris, ut Casini, Cluniaci & alibi gesta sunt, quia spectant ad Vitam S. Henrici, neque particularia de S. Cunigunda memorantur, hic omittimus. Proximis annis cum Cæsar Oderam peteret, postquam nostri, inquit Disbmarus, Albim transierunt, Imperatrix & ego cum illa ad Merseburg pergentes, Cæsaris adventum in his partibus expectavimus... Et pluribus interpositis, Imperator & Contestalis sua a Gerone Archiepiscopo Magdeburgensi magnis honoratur muneribus: crastinoque inde pergentes, tertia die, id est, Dominica, ad Halberstadi perveniunt: quos ibi Arnulphus Præsul magnifice suscepit, & duas noctes secum habuit. Tertia nocte ad Quidlinburgi profecti, ab Ethelhelda venerabili Abbacilla, non minori gloria ornantur. Quarta die monasterium in occidentali monte, ubi sponso cælesti Sanctimonialis monachico habitu serviunt, ab Arnulpho Antistite, præfente Augusto, dedicatum est iiii Kalendas Martii... Regina Cunegundis Francoforte a Cæsare discedens, cum ad locum, qui Capungun dicitur, veniret, infirmatur, & ibi tunc Domino promissit, se ad laudem ejus unum facturum monasterium. Fuit ea occasio fundaci monasterii Confugien-sis in Hassia prope Cassellas ut supra dictum.

25 Hæc ante annum mxviii consigerunt. De Ecclesiâ Episcopali, hujusque dignitate urbi Bambergensi procurata, & duobus istis monasteriis extructis infra in Vita agitur: Addere placet, quæ ipsi Bambergæ vidimus in monte S. Michaelis in templo abbaciali, scilicet dotem, sive Morghengabam a S. Henrico Cunigundi datam: Crucem auream operis Græci antiquissimi, cui ex inscriptionibus atque imaginibus erat cognoscere: item cingulum S. Cunigundis, ejusdemque ex gemmis coronas duas. Ascendimus etiam ad S. Cunigundis palatium, ameno situm potius quam struclura visendum, jamque ruinofum totum: in hujus superiori parte lignea supererat adhuc cubiculum ipsius cum hypocæusti loco: utrumque tale quod modestissimam de plebe virginem indicaret. Hinc prospectus erat in sacellum exiguum, in quo privatim sacris adesse consueverat: ubi & sedes illius lignea mirâ simplicitatis monstrabatur. Ingressi etiam sumus templum S. Stephani, quod est Canonorum Regularium, ab eadem Imperatrice extructum & dotatum; quod tunc a fundamenti erigebatur elegantissimo opere. Supererat ex veteri struclura sola ala seu Crucis brachia, ubi in ala dexte-

Roma corom-
nator S.
Henricus
Imperator
& S. Cunegundis Im-
peratrix.

disbnt in
Bambergæ

agrat Re-
gina Confu-
gia in Has-
sa:

ejus Cru-
cis aurea,

cingulum,
coronæ duæ.

cubiculum,

sacellum,

sedes,

pila offi-
cina,

ra

A *ra ad ingressum lateralem pila erat S. Kunegundis cum lance illa, quam Andreas Brunerus lib. 9 Annalium Bojorum ita describit: Adservata etiam, ac, usque ad servile Germanicum bellum crystallina lanx est inter cimelia Montis monachorum, quam argento gravem eadem Diva in publico destituerit sine custode, unde operas manupretium ex fide numerasse sibi fama fuit, castigata presentibus exemplis avaritia, si vel unius assis auctarium malo ungui adhaesisset. Ornamentis praesidiisque, quibus operis sui aeternitati consuluit Henricus, etiam illud insigni indulgentia adiecisse traditur, ut summi Imperii Proceres, quae Caesaribus adorandis honoraria impendunt obsequia, iisdem Babenbergensem Praesulem per Vicarios prosequerentur, idque Augustalis praerogativae quoddam velut instar esset, privilegium sine dubio nullius exempli, quod posteritas admirata Filum sericum D. Kunegundis appellavit: sed urbi pro aeneo muro futurum, & pignus perpetuae serenitatis: *Hac Brunerus.**

26 *Ex Vita S. Meinverci huc ad S. Cunigundem referenda sunt: Die Kalendarum Martiarum anni mxxi, interventu Benedicti Papæ, Cunigunda Imperatricis Augusta... Comitatum in Limmedeshusen impetravit. Hac pluribus cap. 71, at cap. 77 & seqq. ista traduntur: Episcopus Meinvercus monasterium inchoatum accelerans consummare, sanctuario testudinato Imperatorem in Nativitate Domini Patherbrunne invitavit... & ab Imperatore instanter currem regalem de Eruede exegit... Qui diu multumque renisus, tandem Episcopi perseverantia, Imperatricis Primatumque coactus instantia, privilegium protulit, & accedens ad altare, Beatæ Dei Genitricis & perpetuæ Virgini Mariæ, Sanctisque Kilianno & Liborio & astanti Meinverco Episcopo suisque successoribus currem Eruede sitam in pago VVestfalen legaliter obetulit. Et cap. 116 hoc de S. Meinverco epiphonema datur: Taliter vir Dei spe celestium bonorum animatus, & consilio & auxilio Christianissimi Regis Hensici eiusdem nominis secundi, Imperatoris primi, venerabilisque Cunigunda Imperatricis in omnibus adjuvus & confortatus, monasterium hoc, ubi novissimam tubam expectare disposuit, monasticæ vitæ amore, maxima devotione inchoavit &c. Ipse etiam Imperator quam plurima Ecclesiis variis beneficia præsistit intuitu salutis propria & S. Cunegundis. Ita collegium Aquisgranense Canoniorum S. Adelberti anno mxxviii fundans, asserit: Quoniam indubitanter scimus, in conspectu Dei placere Sanctorum loca instituere & sublimare, pro remedio animæ nostræ, conjugisque nostræ dilectæ Cunigundis Imperatricis Augustæ, nec non parentum nostrorum, tum etiam*

et collegio Aquisgranensi

cap. 71

cap. 77

cap. 116

cap. 117

cap. 118

cap. 119

cap. 120

cap. 121

cap. 122

cap. 123

cap. 124

cap. 125

cap. 126

cap. 127

cap. 128

cap. 129

cap. 130

cap. 131

cap. 132

cap. 133

cap. 134

cap. 135

cap. 136

cap. 137

cap. 138

cap. 139

cap. 140

cap. 141

cap. 142

cap. 143

cap. 144

cap. 145

cap. 146

cap. 147

cap. 148

cap. 149

cap. 150

cap. 151

cap. 152

cap. 153

cap. 154

cap. 155

cap. 156

cap. 157

cap. 158

cap. 159

cap. 160

cap. 161

cap. 162

cap. 163

cap. 164

cap. 165

cap. 166

cap. 167

cap. 168

cap. 169

cap. 170

cap. 171

cap. 172

cap. 173

cap. 174

cap. 175

cap. 176

cap. 177

cap. 178

cap. 179

cap. 180

cap. 181

cap. 182

cap. 183

cap. 184

cap. 185

cap. 186

cap. 187

cap. 188

cap. 189

cap. 190

cap. 191

cap. 192

cap. 193

cap. 194

cap. 195

cap. 196

cap. 197

cap. 198

cap. 199

cap. 200

cap. 201

cap. 202

cap. 203

cap. 204

cap. 205

cap. 206

cap. 207

cap. 208

cap. 209

cap. 210

cap. 211

cap. 212

cap. 213

cap. 214

cap. 215

cap. 216

cap. 217

cap. 218

cap. 219

cap. 220

cap. 221

cap. 222

cap. 223

cap. 224

cap. 225

cap. 226

cap. 227

cap. 228

cap. 229

cap. 230

cap. 231

cap. 232

cap. 233

cap. 234

cap. 235

cap. 236

cap. 237

cap. 238

cap. 239

cap. 240

cap. 241

cap. 242

cap. 243

cap. 244

cap. 245

cap. 246

cap. 247

cap. 248

cap. 249

cap. 250

cap. 251

cap. 252

cap. 253

cap. 254

cap. 255

cap. 256

cap. 257

cap. 258

cap. 259

cap. 260

cap. 261

cap. 262

cap. 263

cap. 264

cap. 265

cap. 266

cap. 267

cap. 268

cap. 269

cap. 270

cap. 271

cap. 272

cap. 273

cap. 274

cap. 275

cap. 276

cap. 277

cap. 278

cap. 279

cap. 280

cap. 281

cap. 282

cap. 283

cap. 284

cap. 285

cap. 286

cap. 287

cap. 288

cap. 289

cap. 290

cap. 291

cap. 292

cap. 293

cap. 294

cap. 295

cap. 296

cap. 297

cap. 298

cap. 299

cap. 300

cap. 301

cap. 302

cap. 303

cap. 304

cap. 305

cap. 306

cap. 307

cap. 308

cap. 309

cap. 310

cap. 311

cap. 312

cap. 313

cap. 314

cap. 315

cap. 316

cap. 317

cap. 318

cap. 319

cap. 320

cap. 321

cap. 322

cap. 323

cap. 324

cap. 325

cap. 326

cap. 327

cap. 328

cap. 329

cap. 330

cap. 331

cap. 332

cap. 333

cap. 334

cap. 335

cap. 336

cap. 337

cap. 338

cap. 339

cap. 340

cap. 341

cap. 342

cap. 343

cap. 344

cap. 345

cap. 346

cap. 347

cap. 348

cap. 349

cap. 350

cap. 351

27 *Demum Sanctis similibus operibus intentus S. Henricus, ad percipiendam immarcescibilem coronam, ab ergastulo carnis a Domino est vocatus. Qui cum cerne-
ret imminere sibi mortis diem, citatis ad se parentibus & cognatis beatissimæ Imperatricis Cunegundæ, nonnullis etiam regni Primoribus, manu eam apprehensam, illis commendavit hujusmodi verbis memoria dignis: Hanc ecce, inquit, mihi la vobis, imo per Christum, consignatam, ipso Christo Domino nostro & vobis reconsigno*
Virginem castam. Ita Alst S. Henrici varia tam manu
exarata quem hactenus typis edita, ad diem xiv Julii il-
lustranda, quo virginis ætis florem in calum exulit anno
xxxiv, in Babenbergensi Ecclesia, quam cum episcopo ibi
construxerat, sepultura traditus: quem Eugenius III Papa
in Sanctorum catalogo anno mclii collocavit: in cujus re-
scripto super ejus Canonizatione ista verba habentur: In
thoro etiam legitimo positus (quod paucorum fuisse le-
gitur) integritatem castimonie usque in finem vitæ con-

servavit. Reliqua infra ad Acta S. Cunigundis explican- D
tur. Hac pro mariti S. Henrici aeterna salute admodum
solicite, animam ejus aliorum orationibus perrexit com- ^{Joachim.}
mendare, ac tandem elapso in luctu & viduitate integro ^{maius 1037.}
anno, in ipso anniversario die transitus S. Henrici, deposita
regali purpura, habitum monasticum assumpsit in monaste-
rio Conjugensi, & quindecim in sancto proposito super-
vixit annos: ut infra num. 14 habetur, & conveniunt in
iis annis quindecim omnia Acta tam manu exarata quam
typis vulgata. Ergo necessario vixit ad annum usque xxi.
Cum vero afferatur v Nonas Martii ex hac vita decessis- ^{monach. co.}
se, si id dicto anno xxi contigit, deservit ad integri- ^{no 1040 ant}
tatem illius anni menses 1v & dies xi. Si anno sequenti ^{sequente,}
xxi statueretur obiisse, supervixisset præter quindecim an-
nos jam indicatos, menses vii, dies xx. Judicium lecto-
ri permittimus.

V I T A

Ex variis MSS. & antiquis editionibus.

C A P U T I.

*Acta S. Cunigundis in conjugio . Virginitas servata :
Monasteria extructa .*

a : **E**X præclaro parentum sanguine, & augustæ nobilitatis gradu, duo immarcescibilis gloriæ flores mundo enituerunt, b Sanctus videlicet Henricus, cognomento Pius, gloriosissimum Romani Imperii decus, ejusque dignissima c contestalis, piz memoriz, d Cunegundis Augusta & Imperatrix. Eadem vero beata & Deo dilecta Chunegundis terreno Imperatori e corporaliter, non carnaliter conjuncta, cælesti Regi suam virginitatem consecravit, quam usque in finem, casti f conjugis f consensu, Deo teste, conservavit. Quod postmodum divinitatis testimonium, ne lumen in tenebris lateret, ostendit: dum eam, ad confundendum virginitatis hostem, & obstruendum os mandacia contra

A Virginem Christi loquentium, super ignitos vomeres incedere, & illasam procedere dedit.

2 g Qualiter autem id factum sit, ad communem edificationem prætereundum non est, ut & castimoniarum erudiamur exemplis, & divinorum secretorum admiratione moveamur, intelligentes, quemadmodum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Tantis namque ac talibus bonis tentatio deesse non potuit. Invidus enim omnium bonorum diabolus, ubi eorum immaculatum sanciare non potuit, zelotypia livore fœdare cogitavit, & ejus saltem famam ledere, cui vulnus corruptionis infligere non valuit. h Facta est igitur, auctore diabolo, suspecta criminis, quæ non noverat maculam corruptionis. Sed, quia crudelis est, qui famam suam negligit, expurgationis gratia, ad vomeres candentes illud sibi iudicium elegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur.

Cumque dilecta Deo ad illud iudicium velut ovis ad occisionem, duceretur, ingemuit & ait: Domine, Deus creator celi & terræ, qui probas renes & corda, judica iudicium meum & eripe me. Te enim testem & iudicem hodie invoco, quia nec hunc præsentem Henricum, nec aliquem virum carnali commistione unquam cognovi. k Hoc dicto, stupentibus, & silentibus universis, qui aderant, vomeres candentes nudo vestigio calcavit, & sine adustionis molestia, secunda pertransiit. l Ita Deus omnipotens vinculum castæ dilectionis servavit, innocentiam comprobavit, integritati custodiam humilitatis adhibuit.

3 In fascibus itaque constituta, continentiarum suarum gloriam sub terreni chlamide imperii satagebat abscondere, ut tanto propensius, quanto efficacius poterat, promoveret, quæ Deo inspirante, nec non adjuvante, ad ipsius laudem cogitabat pericere. Denique post novellam fœcundissimæ plantationis suæ Ecclesiam Babenberc, quam cum illo studiosissimo suo cooperatore Henrico in loco Babenbergensi, venustissime, sicut hætenus cernitur, fabricavit sub patrocinio Principis Apostolorum Petri atque S. Georgii Martyris; monasterium sub regula S. Benedicti ad aquilonarem plagam, in honore S. Michaelis Archangeli, extruxit, non minori studio prædiorum ac diversorum donariorum ornamentorum. Terciam demum versus meridiem, sub Ordine Canonicorum, sub titulo S. Stephani Protomartyris, parvo quidem schemate, sed majori opera, de suo patrimonio Ecclesiam fundavit. Ad quam dedicandam n Benedictum Papam, quem præfatus Deo dignus Henricus Imperator, ad confirmandum Babenbergensem Pontificatum advocaverat, venire rogavit.

Ipse autem illud Psalmographi secum decantans, Domine dilexi decorem domus tuæ; diversis eidem Ecclesiæ, juxta imperialem munificentiam, munera contulit in diversis Ecclesiæ ornamentis. Quæ omnia ipse Dominus Apostolicus, ut semper memoria ipsius fundatricis illic floreat, ne quando o per fraudem, aut violentiam, vel furto inde subtrahantur, dura banni sui innodatione, p septuaginta quoque duorum Episcoporum, qui ibi aderant, auctoritate, ipso die confirmavit.

4 Item monasterium in honore Salvatoris, & ejus victoriosissimæ Crucis, in loco, qui q Confugia dicitur, magnifice construxit, & ancillarum Dei ibidem Deo secundum regulam S. Benedicti servientium, congregationem decentissime ordinavit. Porro cooperante ei in omnibus imperiali maiestate, idem monasterium omni ornatu decoravit. Ante principale altare r iconam ex auro & lapide pretiosissimo statuit; calices aureos & argenteos, catinos, urceos, pallas, casulas, vela, cortinas, cappas auro & gemmis pretiosis intextas, & cetera utensilia, sive vasa ministerii tanto studio & tam sumptuosius impendit eidem Ecclesiæ contulit, ut, qui-

cumque ea intuerentur, regiam munificentiam & miram D utriusque, Imperatoris videlicet ac Imperatricis, in Deum devotionem magnopere mirari non cessent.

5 Præter has principales suarum foundationis & primarias Ecclesias; quæ Conventualis Ecclesia, s quæ monasteria illorum donativo non gloriantur, aut in prædiis dilatata, aut decorata ornamentis? Alias enim antiquitate collapsas, reedificaverunt; quasdam etiam destructas, & ad nihilum redactas, in pristinum, vel in meliorem statum restauraverunt; & sicuti prudentes Virgines oleum suarum misericordiarum in diversos effuderunt, ut merito dicere possint, Christi bonus odor sumus in omni loco. O conjugium non volupate, sed bona voluntate copulatum! O sanctum matrimonium, ubi una fides inviolata castitatis, ubi unus spiritus misericordiarum ac veritatis; ubi idem velle in virtutibus, idemque nolle in vitiis: ubi nec primus, nec alter discerni potuit, dum alter, quod primus, voluit: ubi par animus, in multifariis operum effectibus, patres in duobus ostendit affectus. Quales has nuptias dixerim, nescio. Unum scio: quia nescit nostra modo regio tales, dum illi propter regnum celorum se castrantes, nec prolem terrenæ fœcunditatis expectantes, cœlibem a Deo generationem receperunt: a quorum ore laus Dei nunquam deficiet. Hæc est generatio querentium Dominum, querentium faciem Dei Jacob; qui viventes in Christo, membra sua mortificantes propter Christum, super terram morientes; modo regnantes cum Christo bona Domini sui vident in regione viventium.

a In editione Bruxellensi 1484 & MSS. Babenberg & D. Bannach incipit, Ex nobilissimo parentum, magorum videlicet augustorum sanguine duo &c. In 2 parte Legenda Colonia 1483 & Lovanii 1485 edita, incipit: Ex nobilissimo parentum augustorum, magorum quoque sanguine duo &c.

b Utraque editio, & utrumque MSS. Secundus videlicet Henricus, omisit verbis, cognomento Pius.

c Eadem utraque: collectalis, alibi contestalis, ab eodem lecto, quo quin usi non sumus, ab eodem tello contestalis melius dicitur, & habetur in MSS. Babur. & D. Bannach.

d Eadem utraque cum distis MSS. Kunegundis Imperatricis, additur in Bruxellensi, Comitissæ quondam Palatini filia. De familia supra actum.

e Græserus cum MSS. Babur. copulariter. f idem, Virginis.

g Quæ num. 2 præferuntur, absunt ab editis MSS & editis, sed referuntur in Bruxellensi, in præposita Vita S. Henrici, & inde hæc translata, primis solum verbis mutatis: quæ ibi sunt: Quo vero iudicio comprobatur sit eos in omni puritate castitatis se conservasse, ad communem edificationem &c.

h In Vita S. Henrici ista interponuntur: Nam ipse callidus hostis, serpens antiquus (qui ex permissione omnipotentis Creatoris hoc retinet ex natura, ut mirabili modo in speciem se, quamcumque voluerit, transfigeret) solerti ingenio in effigie decori admodum juvenis cujusdam apprensus, manifeste visus est a plerisque per tres dies continuos ingredi thalamum & egredi ejusdem S. Kunegundis Imperatricis. Facta est igitur &c.

i Eadem Vita, horridum supplicium iudiciumque veritatis.

k Ista ibidem interponuntur: Hoc audiens Imperator Henricus, nimia verecundia ductus, indeliberato animo, levi ista maxillam ejus percussit. Nondum enim in palam venerat, cum virginali castitate suam se servare conjugium, quod tunc ex hujusmodi verbis Imperatricis cunctis illic presentibus innotuit, de quo pius Imperator coram omni populo suisque principibus supra modum erubuit, & se de tanto bono proditum esse doluit. Cum ergo beatissima Virgo Kunegundis orationem, quam prædiximus, ad Deum effudisset, elapsa est mox cælitus vox ad eam, dicens: O Kunegundis Virgo intacta, orationem tuam exaudivit Virgo Maria, & jam nunc te ab omni liberabit infamia. Quo divinitus roborata Virgo oraculo, confestim omnis confusionis procul timore pulso, universis, qui aderant, stupentibus & silentibus, vomeres &c.

l In eadem iterum interponuntur ista. His igitur visis atque auditis, S. Henricus obstupescens, & mirabilis Dei cernens, statim ad pedes ejus, offensæ illatæ veniam postulando, prostravit. Cui mox illa benigno vultu & suavi affectu, ut erat tota pietatis ac mansuetudinis plena dulcedine, & amaritudinis felle carens, ignovit celeriter. Ita Deus &c.

m De Episcopatu & Ecclesia Babenberg & 2 monasteriis agitur in Vita S. Henrici cap. 6 secundum diversam Græseri.

n Hic

cum d. Henricus
in 2 parte
Legenda Colonia
1483 &
Lovanii 1485
edita

2. Corinth.
2. 11

ambo sentio
essentia
virtutis

E
Matth. 29
11

Domina in
ipso pro-
m.

vox cælitus
audita.

A n Hic est Benedictus IV, de cuius adventu in Germaniam, privilegii concessi Ecclesie Bambergensi, & litteris ad Eberhardum primum Episcopum, agitur in Vita S. Henrici cap. 23 & seqq.

o In ipso dicitur, vi, fraude aut iniqua calliditate, aliquid abradere liceat.

p In MS. Passionali Badesensi quadragesima: at nomina, qui subscripserunt desunt.

Confugia
monasterii

q Confugia, Dischmari lib. 7 Chronici Kapungum appellat. incola Kalongum vulgo Kaffungen, haud procul Cassellis Hassiis: quod monasterium ex voto S. Cunigundem pecunia propria anno 1018 constituisse assertis Martini Hoffmannus lib. 2 Annalium Bambergensium apud Graserum.

Icona.

r Icona pro icon usurpatur a Casario lib. 7 cap. 31 & aliis. In antiquis Lectionibus Iconia legitur.

s Huc in Vita S. Henrici ejusque diplomatis explicatur.

C A P U T II.

Alia in viduitate. Vita monastica.

Quoniam de vita & virtutibus pii & sancti Henrici Christianissimi Imperatoris, & miserationibus variis, quas fecit in domo Domini, de signis quoque & miraculis, quæ post transitum ipsius per eum fecit Deus, satis ac digne scripta sancta recepit Ecclesia: nunc animum pungit, ac in mentem venit, vitam memorandæ Virginis nostræ Cunegundis breviter explicare, & memoriam scripto commendare; ut ad exemplum ejus se intuentes, quæcumque Virgines, quæcumque vere viduæ, perfectæ vitæ normam arbitrentur conversationem illius. Indignum enim nobis, sed magis operæ pretium duximus, ut illi officium non subtrahamus oris, cujus providentia quotidie alimenta percipimus corporis.

Prologus
singulorum.

7 Henrico itaque suo, suæ castitatis patientissimo semper custode, ubi eam suis Virginem, uti traduxerat in Christo, in ultimo spiritu constitutus resignavit, ad celestia, quæ jugiter suspirabat, gaudia translato, illa se ad Dominum, ut semper, totam contulit: illum suæ castitati, necessitati, salutis adesse, illum suis Ecclesiis; illum filiis, quos ei in Christo aggregaverat, præsentem affore, advocare vigiliis, orationibus instare, die practicam cum Martha, noctu contemplativam cum Maria vitam agere non cessabat. Quanta vero elemosynarum largitate, quanta orationis instantia, pro beati conjugis defuncti anima desudaverit, in subscripta pagina, quam ipsa per se, (nam literarum, sicut & aliarum artium, distinguere auro, gemmisque sacras vestes, fuit peritissima) composuit, & conscripsit, quicumque scire voluerit, cognoscere poterit.

S. Henrico
advocatus,
Cunegundis
vidua,
pater carum
suis infans.

8 & Cunegundis, divina dispensatione, solo nomine Imperatricis, specialiter dilectæ Congregationi in Confugia, quidquid justæ convenit dilectioni. Propriæ adversitatis sarcinam (veluti æstimo) facilius tolerarem, si vestras res salvas, incolumesque existere viderem. Quamvis enim mens procellosis curarum fluctibus undique quatiatur, vestræ tamen recordationis ancora a cordis profunditate non evellitur. Et licet longe remotæ ab oculis suis, ab animo tamen nusquam receditis. Quis nos separabat a caritate Christi? Casus doloris, an longinquitas remotionis? Quin etiam si amissæ facultatis usus concederetur, voluntas hæc operis exhibitione comprobaretur. Ipsum tamen modicum, quod adhuc, Deo volente, reliquum tenemus, vestræ commonitioni alienum esse nolumus, ut participatione parvitas reveletur magnitudo devotionis. Mater namque, si parum habuerit, parum filiis tribuit. Ecce hæc modici sumptus munuscula ad refectorem vobis mittuntur carnis, ut animam d Senioris, patris vestri, continua orationis alimonia reficiatis: quoniam tot justorum preces unanimiter continuatæ, apud Deum multum possunt proficere, Jacobo attestante: Multum valet deprecatio justis assidua. Ille etiam, atque etiam justus Dominus, qui justitias dilexit, æquitatem sup-

commendat
animam S.
Henrici.
Joë 3.16

plicationis exaudire non respuit: sed vobis indefessis intercessoribus, supradicti cari memoriam facientibus, salutis dabit præmium quod ipso promittit, dicens: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Atque bonum opus in conspectu etiam Dei placitum esse cernitis, si non solum pro illis, qui in hac vita positi, multa vobis bona; sed, pro illis etiam, qui nulla fecerunt, oraveritis. Obsecro ergo, ut eum a cordibus vestris numquam abiciatis, qui vos tamquam proprias amavit, atque hunc locum vestra servitute florere voluit. Estote quoque meæ necessitatis memores, semper in hilaritate cordis misericordes, secundum illud Apostoli: Dilectio sine simulatione. Nec non vestræ mentes in quamdam mutæ caritatis soliditatem magis ac magis crescant, quatenus in die tribulationis clamorem vestrum ipsius aures exaudiant, qui dicit: Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Quod vos omni modo promereri hortor, eodem præstante, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Matth. 10.

22

Rom. 12. 9

Matth. 28

20

9 Denique & Cunrado sibi succedente in regno, ipsa curis secularibus, sicut jam diu desideraverat, exonerata, in ipso anniversario die transitus S. Henrici, Archiepiscopos cum Episcopis ad dedicationem Confugienfis Ecclesiæ convocat: ubi inter Missarum solennia, imperiali decentissime omni cultu ornata, ante principale altare, Virgo Deo devota processit, ibique thesaurum incomparabilem, ligni Domini Crucem, parvam quidem in materia, sed maximam in virtute, Deo obtulit. At ubi lectio Evangelii, in qua supra arborem Crucis ascendens suspicientem se Jesum suscipere, & ab eo benedictionem pusillus meruit accipere, lecta fuit; regalem purpuram exuens, tunicam fusciorum, quam ipsa sibi manibus suis operata fuerat, vestem religionis, data sacerdotali benedictione, induit. Et multis pro se quidem stentibus, pro illa autem gaudentibus, quæ jam seculum damnaverit in vestibus; capillis, qui huc usque in eodem monasterio pro ipsius servantur honore, præcis, imposito sibi ab Episcopis velo, annulo fidei subarrhata, gratulabunda succinuit; Posuit signum in faciem meam, & annulo suo subarrhavit me Dominus meus Jesus Christus.

E

mondo si

abbebat

f

ofat par-

entiam de

lign. sancto

(vener.)

g

habitu

monasticum

accipit

10 Ita Christo sponso ipsa sponsa consecrata, dum filiarum suarum se sanctissimo contubernio applicuisset, non ut mater filiabus se præferbat; sed in omnibus serviciis servilem se personam ostendebat: ita tamen, ut, cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne in præsentem seculo reciperet mercedem suam. Operabatur manibus suis, (nulli enim in distinguendis auro gemmisque vestibus plurimum aut in stolis, aut in cingulis æstimabatur inferior) sciens scriptum esse: Qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur aut psallens. Ad ecclesiæ limina; pæne invita, properabat. Nihil severitate illius jucundius: nihil jucunditate severius. Tristis in risu, in tristitia suavis. Breve vitæ spatium æterna memoria compensabat. Idem illi locus orationis & quietis fuit: idem semper habitus: incultum corpus: dum sciret rejiciendas delicias corporis, quod paullo post vermibus exarandum sit: semper eam legere, aut legentem audire videres. Multa illi circa contubernales devotio, frequens decubantium visitatio, sollicita pauperum consolatio. Præterea plura eam miracula fecisse credimus; sed (quod & gratiam hominum, & oleum adulationis semper suggeret) esse suppressa: quod tamen incuriæ scriptorum, seu revolutioni temporum, non defectui deputandum est virtutum. Pauca tamen, quæ in scriptis reperimus, aut veridica sanctorum aliorum, ubi illa Christo militabat, relatione cognovimus, hic inferere dignum duximus, a Vide.

F

velitæ nam

vincit e

b

2. Thef. 39

10

addita

orationi.

et munda

coram.

k

A a Videtur initio hinc inepisse *Vita S. Cunegundis*, cui dein Caput precedentis annexum & fere, in *Vita S. Henrici*.

b Anno 1024, die 14 Julii.

c Desit hac epistola in MSS. Rehderfensi & Boderensi. Est in utraque antiqua editione, & MSS. Blaburenfi & Bannachiano.

d Uti Seniores etiam apud Livium pro Senatu aut Senatoribus capiuntur, ita hic Senior & passim apud Dischmarum alioque pro Domino sumitur, & commendatur anima S. Henrici.

e Conradus Salicus eodem anno 1024 factus est Rex Germaniae, Imperator anno 1026.

f In MS. Rehderf. perbatur, ubi velata est, ubi inter Misericordiam &c. Quae tria priores verba melius absunt in utraque antiqua editione & MSS. Bamberg. aliisque.

g De Zachario & arbore Sycomora ob dedicationem Ecclesiae.

h Inclusio parentibus desunt in utraque antiqua editione, & distat MSS.

i Ita antiqua editiones, at MS. Rehderf. pene tardioribus omnibus appropinquabat.

k Eadem editiones, gloriam humanam.

CAPUT III

Miracula in vita: mors, sepultura.

11 CUM post orationis frequentiam inter lectionis lassitudinem ancilla Christi in lecto, non plumbis exstructo, sed cilicio strato, membra sopore gravata remisisset; puella sacrata, quae de more illi assidebat, sacros codices legens, cum fere ad medium noctis lectionem extenderet, caligantes oculos clausit, lumenque e manibus illius prolapsum paleas corripuens, sui fragore circumjacentes Sorores excitavit. Clamore ex concursu facto, Virgo Christi se somno excussa, dum colluctantes inter se, & concrepantes flammam circa se aspexit; ad orationis arma se convertit, & signo Crucis adustionem illam absque omni suarum lésione vestium avertit. Tua sunt hæc, Christe, opera, qui olim Babylonium Regem in suo furore confudisti, & Chaldaicos ignes, ut pueri tui liberarentur illæsi, tua virtute exstinxisti.

12 Aliud miraculum tam stupendum, quam mirandum hic placuit subscribere, in quo animi illius constantiam, & rigoris severitatem discere poteris. Habuit secum sororis suae filiam a Juttam nomine. Hanc a primis annis educatam, omni disciplina, secularium quoque litterarum scientia instruxerat. Hæc materteram non minus religionis, quam dilectionis amore secuta, & consecrata fuit. Quam in omnibus plene instructam, ubi ejus in orationibus vigilantiam, in jejuniis perseverantiam, & ad omnia patientiam perspexit, omnium assensu & rogatu, primam in ipso cœnobio eam Abbatissam præfecit. Tum Virgo mater filiam suscipiens, juxta admonitionem sanctam dudum habitam, precedentium illi Patrum repetens alloquia, monet ob salutis affectum utilia ac Deo placita sæpe dicere, frequenter audire, solitas religiosi itineris vias non deferere, magis magisque errorum devia & diabolica calcare figmenta, nullam luctu ac tenebris, veritati atque mendacio, turpitudini atque honestati, apud Dei servos docet esse communionem; sollicite cavendum, ne vana sectando, desineret esse templum Dei, & habitatio dæmonum fieret, & dæmonis monumentum; lumina sua in Dei figere adspæctum, primam quæ doceret, facere, ut fructum doctrinæ suæ ipsa in cælis, Deo adjuvante, possit invenire. Hæc & hujusmodi iterum & iterum materno studio ei inculcans, quasi in omnibus jam perfectam, & ipsa magistræ venerari cœpit. Illa, ubi immatura libertate potita est, paulatim a rigore suo deficere, molliorem cultum, laucorem cibum, quæ vitiorum alimenta sunt, desiderare; ultima in choro, prima in convivio, puellarum fabulis interesse, ac in omnibus laxius agere cœpit. Pro hujusmodi levitatibus, dum eam frequenter Sancta Dei inter se privatim, publice coram omnibus, secundum Apostoli præcepta, sæpius argueret, obse-

craret, increparet, nec illa materteræ velut patrocinio aut familiaritate vane confisa, ullo modo emendaretur; quadam die, dum ipsa cum Conventu & Crucem (nam dies Dominicus erat) sequitur, Abbatissa defuit. Quam illa inquirens, & epulantem cum coævis in conclavi reperiens, zelo pietatis armata, cum verbo correptionis dextera maxillam ejus percussit; quæ, quasi sigillum quoddam, formam digitorum ejus accepit: quæ omni tempore vitæ suæ non caruit. De quo nimirum facto constat, quia non tantum pro se, sed & pro aliorum emendatione, hoc pertulit, ut hujus visio aliis proficeret, & ad melioris vitæ statum a vitiis suis retorqueret.

13 Forte & istud detractoribus fabulosum & indelibus incredibile putabitur, quod sanctitatem illius, quam humilitatis gratia ipsa homines latere voluit, muta elementa loquuntur. Denique cum post lectionem Evangelii suo solenni more & sacrificatura accederet ad altare, dextera manus suæ chirothecam detrahens, cum nullus, quo reciperet, adestet, a se rejecit; quam radius solis per fenestram rimulas intrans suscepit, & tamdiu quasi famulando sustinuit, donec illa post sacrificium rediens, eam reciperet. Tale etiam quid in beati viri & Coaris veste aliquando divina virtute ostensum fuisse legitur: qui dum a sede f. Ruffici Trevirensis Pontificis despicitur, a summa maiestate per majoris luminaris honoratur famulatum. Omnium itaque capax erat meritum, qui judicem cunctarum meruit habere virtutum.

14 Quindecim in sancto proposito supervixit annos, eam humilitatis gratia, quam religionis reverentia, omnibus admiranda. Tandem pro nimia ciborum abstinentia, orationis & vigiliarum incredibili perseverantia, cœpit corpore languescere, & ingravescente morbo, paulatim deficere. Sed dum membra dolore contraherentur exterius, spiritu tamen (nam laus Dei semper in ore ejus fuit) confortabatur interior. Vocabat sanctos Angelos, quorum hic vita, illic jam consortio fruitur: Apostolos & Confessores, quorum fidem & confessionem semper tenuit, interpellabat: Virginum Christi in suo exitu invitabat chorum, quarum æmulatione, in carne dum præter carnem viveret, immaculatum Christo conservaverat torum: omnium Deo famulantium sibi adesse, sibi occurrere orabat auxilium. Vere quod est scriptum; timentibus Deum omnia cooperantur in bonum, in obitu tantæ Virginis vidimus comprobatum. Necdum spiritum exhalaverat, necdum Christo debicant reddiderat animam; Et jam fama volans tanti prævincia luctus, non tantum sacratas Virgines, aut diversi Ordinis viros, verum etiam totius urbis populos ad exequias unius congregabat. Sonabant psalmi, & totam domum, ubi sanctum corpusculum in medio super illo suo nobili cilicio compositum jacebat, in sublime resonans Lætania pro exeunte anima quatiebat. Interim, ex more, regales, tamquam Imperatrici, non ut pauperula debentur Sorori, parantur exequiæ, aurea feretro obtendenda proferuntur velamina. Tum illa pallentes vultus, quos ante, ac se sponso venienti, lætos exhibuerat, videres ad os retorquere, manu abnuere: Amictus iste, ait, non est meus: auferre hinc: ornatus hic alienus est. His, terreno sponso; istis, cælesti copulata sum; nuda de utero matris meæ egressa, nuda regrediar illuc: his vilem miseræ carnis materiam involvite; & corpusculum meum juxta tumulum fratris mei ac Domini Henrici Imperatoris, quem me jam vocantem video, in proprio locello reponite. His dictis, in manus Domini spiritum suum commendans, ad suam animam revolavit auctorem, & in antiquam possessionem diu peregrinata conscendit: terris, matrem communem se amisisse, stentibus: cælis autem concivem in suum consortium se suscepisse gaudentibus.

A 15 Ita demum sacro illo corpore feretro superposito, longo nobilium ordine praeunte, multishinc inde confluentibus, cum illo sibi semper familiarissimo pauperum contubernio, ad locum Babenberc sepulturae suae praedestinatum, felices exequiae usque delatae sunt. Tum vero relictas urbes, vacua rura, desolatas civitates, undique concurrere populos videres, matres parvulos suos in brachiis gestantes, infirmos in grabatis jacentes sanitatis gratiam sperare, felicem se credere, si cui ante feretro jungi, vel ab ipso contigisset obumbrari. Tandem in ecclesiam B. Petri Apostoli corpus non sine labore deportatum, triduanas ibi meritis suis ac beneficiis condignas habuit exequias; filii, quos ipsa illic in Christo *b* adunaverat, de matris pace jam securi, pro se autem solliciti, incessanter psallebant, dum eam sibi ad horam subtractam sine timore amissionis, in spe perpetuae intercessionis recepisse plaudebant: mater de caelo filiorum prospectans affectum gaudebat. *i* Ita velatum sacrum corpus, sacris vestibus, diademate Christi capiti superposito, suo loculo in dextro latere, sicut hactenus veneratur, repositum est. *k* O felix Babenbergenensis Ecclesia, recepisti thesaurum, quem amiseras! Procerax & malefica lingua detractorum, oculorum testimonio confutata est, dum virginitas ejus, rebus approbata, sanctitas clarescentibus signis videtur testificata.

a Ita edit. Colonienfis & Lovanienfis antiqua. At M.S. Bamberg. Vitam, Braxellenfis editio etiam in Lectionibus Vychan. M.S. Rebdorff. Utham. M.S. Blabur. Utham. Hoffmannus Juditham. *b* M.S. Bodensio lautius.

c Crucem sequi est processionem comitari, quod Crux praefatur.

d Sacrificatura, id est oblationem tempore sacrificii factura. *e* Colitur S. Goar 6 Julii: a cuius nomine oppidum in diocesi Treverensi ad ripam Rhodanensem Rhoni visitur. Miraculum hoc legitur in Vita cap. 9 apud Jurinum.

f Est Rusticus, ejus nominis Episcopus. Colitur 14 Octob. Loto de re agit Broverus lib. 6 Annalium Treverensium.

g Ita editio Braxell. In M.S. Rebd. ante ut sponso venienti, latos habuerat, visa ad haec retorquere. At Græferrus emissio habuerat postea latos videres ad hos retorquere. In Loton. os retorquere.

h Citius editiones antiquae, aggregaverat, M.S. Bamberg. congregaverat.

i In editione Braxellenfi ista, omisso paucis sequentibus, interponuntur: Ostandit autem Divina potentia per evidens miraculum illic patratum, quam grata suscepta sit in caelis, quae sic supernis prodigiis honorabatur in terris. Denique, sicut ab incolis loci illius astantibus & praesentibus veridica assertionem elatum est posteris; cum tumba S. Henrici aperiretur, ut corpus illius beatae Virginis, uti in vita affectuose desiderat, juxta fratrem ac Dominum suum S. Henricum collocaretur; res plena miraculi ab omnibus praesentibus cernitur atque auditur. Siquidem aperto mausoleo, confestim vox desuper auditur, dicens: O Virgo, Virgini locum eribe. Mox ergo, cunctis qui aderant contuentibus, S. Henricus Virgo Dei electus, in monumento jacens, in alteram se partem movit, & uxori suae, inno Christi Virgini, locum praebuit. Simile quoddam contigisse legitur in B. Severo Archiepiscopo Ravennatis, qui dum post Missarum solennia, populo ab Ecclesia secluso, eam solo aditu ecclesiae, sepulchro conjugis suae atque filiae adstaret; ipso praecipiente, sese ab invicem uxor & filia dimoventes in tumulo, locum sibi preparaverunt. At ipse mox virum in defossam sepulturae locum introiit, custosque casulae ejus apprehensa, cum ingenti voce exclamans, ipsum nescit retinere. Sed illico sarcophagus ori spelunca per se obvolutus, monumentum clausit, partemque casulae dividens, eandem particulam in manu custodis reliquit. Itaque cum ingenti gaudio & laudem praecorantibus, multaque reverentia & devotione populi, illud sanctum corpus beatae Virginis, sacris velum vestibus, diademate Christi supposito, suo loco in dextero latere Ecclesiae, mariti sui exuviis reverenter associatum, juxta ipsum simul & eumque, in multo honore temporaliter hic quiescit in terris: quorum utriusque spiritus Deo unitus, ejus ineffabili visionis dulcedine nunc & in ævum perfruitur in caelis. O felix Babenbergenensis Ecclesia. *u* Vitam S. Severi, ejusque conjugis S. Vincentia, & filia S. Innocentia dopl. com. dedimus ad Kalendas Februarias, in qua hic relata leguntur.

k Interponuntur in M.S. Rebdorffensi ista: Transit autem anno Domini incarnationis MCCC, Indiæ. 111, v Nonas Martii regnante in eternum, qui est corona Virginum, D Christo Domino nostro. Quae melius ab aliis antiquis editionibus, & sapienter citatis MSS. De anno obitus supra actum, & mendo hoc correctum.

Martii regnante in eternum, qui est corona Virginum, D Christo Domino nostro. Quae melius ab aliis antiquis editionibus, & sapienter citatis MSS. De anno obitus supra actum, & mendo hoc correctum.

CAPUT IV.

Miracula varia. Tres suspensi liberati, totidem mortui resuscitati.

C 16 Christianae religioni proficiens Ecclesia fidelis (quae in Evangelio, voce Domini testante, Dei mater & filia per gratiam nominatur; mater, quia sanctae operationis exemplo filios Domino genuerat: filia, quia Virginis filio, pro salute mundi incarnato, eruditione sanctorum Patrum quotidie generatur) salutem missam a Domino, caelestis archatri effectibus medicinae plenam, tam mentis, quam corporis auribus animadvertat. Mundanae machinae Conditor humano generi per inobedientiam lapso condoleat, ut aeternae vitae fructus facientem novam plantationem, scilicet primitivam Ecclesiam inferret; Patriarchas & Prophetas in mundum mittere dignatus est: qui creditum sibi officium, quinque corporis sensibus, sextoque, qui est spiritus Prophetiae, mysterium Incarnationis Christi, & omnia quae de ipso annuntianda erant praedicantes, alii asperitate vitae, alii diversis poenarum moribus, ipsi, quem prophetaabant, famulatum suum fideliter impleverunt. Horum limes Christus, aeterni Patris consilio pro liberandis hominibus de intemeratae Virginis utero processit, ut jam inchoatae plantationi, nullis per orbem Apostolis, atque de suo corpore fuso cruore fabricatam, novellam superadificaret Ecclesiam; quae S. Trinitatis fide imbuita, & mundata Baptismi gratia, Martyres, Confessores, & infirmi sexus Virgines, animo tamen constantes, primitias obtulit. Inter quas B. Cunegundis, filios Babenbergenensis Ecclesiae, cum S. Henrico, qui Romanorum Imperium tenuit, sub conjugii specie, immortalis sponso castae virginitatis honore deseruit. Unde jam ejus sanctitatis merita per orbem manifesta declaratione apparent: quia in loco, ubi sanctum ejus corpus quiescit, infirmi, quacumque laborantes agitudine, sanitatem recipiunt. Ut autem ad omnia testes cautissimi simus, veritatis amatoribus, aetati nostrae succedentibus, de his quae scribimus, curiose indagantibus, scilicet quo tempore opera curationum praestatae Imperatricis initium habuerint, largiente Domino, prout posuimus, volumus explicare.

17 Anno Domini incarnationis MCCCXIX, Indictione 11, b. Thiemone tertio decimo Babenbergenensis Ecclesiae Episcopo, quarto Pontificatus sui anno, ad Vincula S. Petri, ne de sanctitate praememoratae Virginis ambigeremus, signorum experientia certificati sumus. Nam dum solito more populus ad praedictum locum orationum & vigiliarum causa convenisset, attitit quidam demoniacus de villa, quae dicitur c. Dierrut; qui nec pietatem agnoscebat, nec seclus abhorrens, filium suum igne cremaverat. Hic duris funibus adstrictus, ad sepulcrum sanctae Cunegundis ita mansuescere cepit, ut furiali morbo absolutus, Deum omnipotentem laudaret, eique, cujus patrocinantibus meritis hac sibi accidisse cognovit, cum cetera, quae praesens adstiterat, debitas acclamabat laudes. Igitur dum haec tam Cleri, quam populi solenni devotione agerentur, & tres contracti, unus in suburbio de hospitali S. Agidii, qui magis reptando, quam scabellisolvebatur; alter de domo Chunradi Majoris Ecclesiae Praepositi; tertius item de domo Ottonis in eadem Ecclesia Canonici; super sepulcrum beatae Virginis positi, ab unius dolore passionis una erecti sunt manu divinae curationis. f

18 Mu.

A 18 Mulier paralytica, & altera sanctimonialis ^{paralytica, & clauda,} mina uno pede claudicans; & claudus de castro quod dicitur Gier, post momentaneam orationem vix completam, in ipsa nocte curati sunt. Puer, cui tanta membrorum mollities inerat, ut pene ossibus carere putaretur; alter de Licendorf macie deformi consumptus; gressum & loquendi officium, quibus omnino caruere, receperunt. Puella sciatica de Gisenue, necdum tumba ingesta sacra, propter turbam; puer ex contractione nervorum carens officio pedum: puella de g Nuornberc planta pedis sursum recurva, geniculo contracto; item, de eodem pago puella manum aridam habens, inter orationes, & vigilias curati sunt.

19 Quidam pro equo furtim sublato apud V Verram fluvium, in vico qui dicitur V Vasegen, suspendio additus est. Qui in tormento positus, voce qua poterat, B. Chunegundis Virginis aures appellavit: cuius etiam festinatam opem sibi adesse praesentit. Divina enim virtute, ubi populus abscesserat, vincula manuum dissoluta sunt, & ipse laqueum sibi deponens, in civitatem reversus, cunctis ereptionem sui, dans gloriam Deo, & suae salvatrici exposuit. Quorum fideli testimonio ad nos usque delatus, ad censum quinque denariorum a suis parentibus, ut pridem, dum damnaretur, pro ipso devoverant, inscriptus est. Apud nos quoque non huic dissimile de servulo quodam, dum illaqueatus ab omnibus mortuus putaretur, signum apparuit. Nam post ejectam urinam, quod signum mortis in talibus tormentis est, cunctis adstantibus insperatae salutis ac vitae restitutus est. Tali modo apud Rottenburg, Imperiale castrum, duo absoluti multorum attestacione usque ad nos pervenerunt.

20 Mira, (at nil Deo impossibile) & forsitan nostrae aetati incredibilia dicturus sum, sed tota Babenbergensium civitas huius facti experta non fuit. Mulier de proxima villa Elrin vagientem suum, infra quadraginta dies sine baptismo defunctum, supra tombam beatæ Virginis non sine spe resurrectionis posuit. Testorem, qui est primogenitus mortuorum, qui mortuos suscitavit, ubi miserabilis omnibus mater extincti, sanctæ Virginis nomen Chunegundis ingeminando multos fletus effudit; quem exanimem posuerat, de sepulchro vivum levavit. Quis se a lacrymis, quis a laudibus contineret? Una vox omnium, ut frequens turba Sabbato confluerat, Qualis est hæc? quam sancta? quam Deo cara? quæ claudos currere, cecos videre, mutos loqui, extincta quoque membra reviviscere facit? Beatus venter, qui hanc portavit: benedicta a Domino ubera, quæ hanc lactaverunt; de benedictione jam seculo pereunti tanta gratiarum munera effluerunt.

21 Aliud non huic dissimile signum, alio vero eventu in trienni puero, in vico Grunberc celebratum est: qui a mane usque ad vesperam in limoso lacu suffocatus jacuit, ubi a mulieribus sub lini fasciculis repertus & sublevatus, multo ejulantium comitatu, domum usque delatus est. Illic per noctem lugubres parentibus exequias celebrantibus, ubi mane Sacerdos debitum humanitatis complere astitit; populus qui aderat, qui jam multa de signis B. Chunegundis viderat & audierat, praesentiam illius sibi adesse in multa spe exauditionis rogitabat. Mirum in modum puer annularem digitorum movere cepit, & stupentibus omnibus, post spatium unius horæ, sanus surrexit. Huius facti primum ipse Sacerdos sub stola; deinde milites octo sub sacramento, ipso puero in medium locato, cum omni frequentia suæ plebis, testes ad nos venerunt.

22 Puella septennis in parochia Liuberstat, dum ad fontem incaute hauriret, infelici casu submersa est.

Tomus I.

Quam, cum ad sua a Crucibus homines fuissent reversi, (nam dies Rogationum instabant) de fonte extinctam levantes, post votum ad memoriam B. Chunegundis factum, quam dudum lamentabantur mortuam, non sine laudibus divinis viventem admirabantur. In hac trium resurrectione mortuorum, cum & alia duo corpora ad invocationem sanctæ Imperatricis ejusdem, vitæ reddita verissima testium approbatione, ac ipsorum puerorum praesentatione cognoverimus; quis, nisi sancta Trinitas operata videtur, quæ secundum signa, quæ ipsa facit, hæc & his majora facere postmodum suis promisit.

a *Deest hic prologus in MSS. Roderffenf & Boderenf: est in antiquis editionibus & apographis Bambergens, & MS. Baunach, & in his quidem cum novo isto titulo: Incipit de miraculis S. Kunegundis.*

b *De Tienne infra in Bulla Canonizationis agitur.*

c *Editio Lovanienfis Beirent. Bruxell. & MS. Baunach Beirent. Gress. in Marg. Beirent. in Lectionibus Beirent.*

d *Hæc sequentia latine explicantur in antiquis editionibus & apographis Bambergens, ex quo infra repetemus cum aliis miraculis.*

e *Per Scabella intelligi vult Gresserus cruculas manuum, quibus contracti uti solent, sed aliqui etiam utuntur veris scabellis.*

f *Hic finit editio Lovanienfis. In Bruxellenf adduntur quædam infra scriptum danda.*

g *Infra Nuremberg dicitur, & hæc miracula aliquanto magis explicantur.*

C A P U T V.

Alia miracula. Epilogus auctoris.

23 **I**llud quoque clarissimum, clarissimis regni Primoribus coram adstantibus, celebre super mutofactum sub oculis omnium, memoriarum hominum tradere non indignum duximus. Nam rem gestam ita per famulam suam Christus clare operari voluit, quod pene nullum latere potuit. Philippus Rex propter sui confirmationem, interim vero, quod magis favorem sibi prestare credebatur, propter translationem beatæ Virginis, comitia indixerat: mutus quidam servulus in comitatu probabilium virorum de Pogen convenerat: quorum vasa, quia & ipsi poenitentes erant, portabat. Regina ad Ecclesiam processura, cum de more solenniter a Clero suscipitur, confusus interim populorum clamor exoritur, non frustra morituro denique homini, sed laudes cum Christo suo jam viventi conclamantium. Testor Christum & ejus Apostolos, iste, qui prius nullam, utpote mutus, linguam noverat, singulis ad interrogata, propria lingua disertus respondebat.

24 Quid referam de bruto animali, ejus innata sibi rapacitatis ingluviem, dum prædam rapuit, quasi nomen Chunegundis contra se invocatum sensisset, a suo furore quievit? Nam lupus dum circa easulas ovium vespertinus naturæ suæ ingenio versatur, parvulum ante fores incaute relictum lustris suis intulit. Aliorum autem, qui territi fuerant per lupum, mater pueri clamore excitata, omnes cives suos, manibus complois pectora tundens, multis ejulatibus in dolorem commovit. Omnibus bestiam insequi, quia nox instabat, incassum judicantibus, mater ad ecclesiam confugiens, signis, velut mortuo, tertio compulsaris, pro conservatione filii aures Virginis illic pernox appellare non desinebat. Mane factio nutricius ille silva erumpens, parvulum, quem rapuerat, illasum reportat, & in sulco, ubi boves pridie araverant, in pellucula sua diligenter involutum collocat; ipse propter sedens custodias observat. Ubi vero rucolas & vomeres jam appropinquare sibi videt, quasi de parvuli quiete securus, mansuetus discedit. Quem illi, ut mos est, clamore persequentes, servus, qui boves stimulabat, pelles aspiciens, ecce, ait, tegumenta pueri, quem lupus rapuit. Accurrentes, dormientem parvulum intactum,

Sanctus mutus in translatione corporis.

parvulus obdormiens in sinu ejus lupus

A tactum, vultu splendidum reperiunt, & non sine multa admiratione hanc considerantes, civibus & matribus nuntiant. Illa advolans, & præ gaudio in lacrymas prorumpens, ubi, & quo modo fuisset, inquit. Ille, juxta ætatem simpliciter; Canis, ait, ille, qui me asportavit, blande me perlingens in sinu suo compositum, tota nocte dormire fecit.

25 Illa, quæ modo succincte miracula diximus, & alia plura, quæ vicio prolixitatis transimus, ne more hircinis lectorem, quem huc usque studiosum tenuimus, effluendo fastidiosum occidamus, signum in servulo quasi annorum sedecim divina operatione factum exponamus. Qui ceteris membris secundum ordinem naturæ bene dispositis, in principali, quod est caput, tanta passione agitabatur, ut sine intermissione parietis, & proximus esset, allideretur; pectus mento tunderet, scapulas tempore verberaret, numquam in eodem statu, vel verba fundens, cibum aut potum vix aliquando sumens, permaneret. Si quando illi dormire contrigisset, solo collapsus, modo caput terram, modo cælum pulsare videres: & quod miserabile dictu, dum ab omnibus, propterea quod horribilis visu foret, fugeretur, & singulis viseri optabatur. Ille ante famam quam aspectu notus, dum ad nos pervenisset, stipem inter domos accipiens, aliquamdiu sustentatus est. Hunc Archisynagogus videns, si vestra Chune-gundis, ad Christianos ait, istum curaverit, me Christo ac fidei vestre applicare poterit. Sed, quod dicit Apostolus: Judæi signa quæruunt; in hoc Judæo offensum est. Nam patiens tertia Dominicæ Resurrectionis feria, dum super sepulcro salutiferæ Virginis salubri premeretur sopore, manu invisibili quadam tactus, inde sanatus, cum summa omnium admiratione ac laude abcessit. Judæus vero infelix a perfidia sua, æternos passurus ignes, non recessit.

26 Illud autem in ultimo, quod tamen signorum illius non ultimum fuit, subnectam. Quoniam terra circa sepulcrum ejus a fidelibus collecta, in speciem lucidissimi thuris, aut etiam mundissimi grani fuit frequenter redacta. Super hoc Innocentius Papa in sermone ad populum in Lateranensi Palatio habito, vix illius merita & miraculorum insignia commemorando, subiunxit; Recte, fratres carissimi, pulvis ille, quo gleba hujus sanctissimæ Virginis debito humanitatis sepulta tegitur, in thus atque granum redigitur, quæ se sub sexu fragili, dum viveret, a licitis continens, ab illicitis abstinens, illibatum Domino holocaustum obtulit, & dives Christo, pauper sibi, pauperes Christi sub diversi ordinis atque sexus professione quotidie pascit. Merito ergo in catalogo Sanctorum erit adscribenda, quæ vitam Sanctorum semper studuit imitari. Collectam itaque a nobis conscriptam cum officio totius Missæ huic nostro sermoni apposuimus, & Apostolica auctoritate omnibus Ecclesiis in honore tantæ Virginis decantari direximus.

27 Hæc paucissima de virtutibus & signis Cune-gundis sanctissimæ Virginis, prudentissimæ caritati vestre inter innumerabilia dixisse sufficiat; quæ si quis avolute perstringeret, prius ipsa pagina, quam materia desiceret. O beatam! o prædicandam! quæ regnum mundi & omnem ornatum sæculi pro cælesti ornatu desepit: Christum sibi sponsum regio sponso legaliter, non carnaliter copulata delegit: quæ virginitatem suam inter regales thalamos probando, ut infamiam sibi ab invidis obiectum expurgaret, ignes calcavit: quæ dum prolem morituram non expectavit, ejus casta generatio, nunquam passura successionis detrimentum durat; quando Ecclesia in filiis suis perelectiones ipsius divinx laudis semper accipit incrementum: quam cum Christo suo, quem amavit, in quo credidit, quem dilexit, etiam post mortem vivere,

signa crebra loquuntur. Ad memoriam ejusdem cæci D visum, extincti vitam, muti loquelam, aures obstru-ctæ recipiunt auditum.

Quanta igitur illa fuisse credimus, quæ vivens, nullo teste, dum jactantiam vitat, sola exercuit; cum tanta illam post mortem signa fecisse, sub oculis omnium viderimus? Ad nos ergo signa illa, quæ foris miramur, intus transferamus, vitam nostram & mores corrigamus, ut si Virginis consortium non mere-mur, post declivia vitiorum sit nobis pramium per Virginem tantum supplicium evasisse peccatorum.

28 Virginis iste docet Chune-gundis gesta libellus, Plura tamen dicenda tacet, dum flumine mergi Cymba timet: moritur quæ tangit bestia montem.

Sed, quæ lingua silet, pro Virgine signa loquuntur, Quæ famam laudis ejus tam crebra loquuntur.

Dum cæcis, mutis, claudis optata salutis

Cura venit; dum languor abit, febrisque recedit

Vita redit, recipitque cutis conspersa colorem.

Hoc potuit, qui cuncta potest, dare virginitati,

Qui montes transferre valet, dare credulitati.

Nupta viro sub lege viri vult Virgo latere,

Sponsa subarrhata, sponso tamen inviolata,

Et Christam sub corde virum sibi legit habere.

Servat Virgo fidem; res claruit igne probata.

Discite conjugium cælebs, ubi nulla voluptas:

Qui sine mixtura servant legalia jura,

Cuncta nihil pensant, quæ mox fuerint ruitura:

Hic in spe fructus mittentes semina luctus,

Gaudia longa metent, agnumque sequentur in albis.

Oramus te, Virgo sanctissima, Imperatrix glorio-

ssima, quæ terras misericordiarum tuarum operibus,

cælos respersisti virtutum floribus; fluctuantibus in

mundo tuis assiste, procellas turbidas adversantium

tuis orationibus propelle, cunctos tibi devotos,

vitiis propulsis, perpetuo tuis fac gaudere beneficiis

& meritis, & omnes scribentes, sive fidelium le-

gentes hujus textum lectionis, fructu non priven-

tur suæ partæ devotionis, Amen.

a Philippus Frederici Ansbachi filius, fratri Henrico VI Philippus mortuo successit, Aquisgrani anno 1198 Imperium auspicatus, Imper. vixit usque ad 23 Janii anni 1208.

b Hæc integre in Bulla Canonizationis referuntur.

MIRACULA VARIA

ex apographo Bambergensi a Grefero edita, collata cum AdS. Bannachianno.

1 Gignitur, dum hæc cum solennitate Cleri & populi devotione agerentur; quidam contractus in suburbio de hospitali S. Agidii adductus, sanitatem postulabat; & misericorditer exauditus, quod postulavit, obtinuit. Dum signorum fama totum Babebergensem locum respersisset; contractus de domo Conradi Præpositi majoris Ecclesiæ, sanitatem affectans; & quamvis natura in membris ejus aberrasset, tamen prout potuit, velocius reptans, venerabili sepulcro se ingessit; ubi a Domino salutem optatam invenit. Audiens hoc etiam contractus de domo Othonis in eadem Ecclesia Canonici, venit quantocius ad locum sepulcri, sperans sibi ex beneficio gratiæ, sicut ceteris, subveniri; ubi sine mora subventum esse in Christo testatur. Iterum ut in prædicta Virgine virtus miræ sanctitatis elucesceret, alius, qui simili morbo membrorum naturalis sensu perditio, gressu carebat, adjutoria curationis expetens, celerem sanitatis effectum sentiebat.

2 Mox omni populo laudes Dei personante, quædam paralytica mulier, incolis prædicti loci haud incognita, vim superni medicaminis postulans cum lacrymis,

A clymis, optatum invenit auxilium. Audiens hæc alia femina, uno pede claudicans, quæ secularem habitum lugubri veste mutaverat, tarditate debilitatis quamvis impediretur, ingressa est, & spem sanationis, quam ardenti desiderio habebat animo infixam, plenam salutis inveniens, concito cursu ambulabat. Porro dum hujus bonæ famæ odorem vicinia degustasset, atque ex diversis locis confluerent, claudus de castro, quod a Jech dicitur, post momentaneam orationem vix completam, celerrime gratiam percepit.

3 Item in diœcesi nostra nobilis femina, de Castello, quod b Vixenfeld nuncupatur, immoderatum dolorem sustinens, quia nullo medicorum remedio curari poterat; se celesti medico commendans, pristinae sanitati restituitur. Ut autem curationis magnitudo diffusius Ecclesiis innotescat, quasdam ejus infirmitates, ex quibus omni physica ratione desperata fuit, pro ingenio nostro exponere satagimus; a principali corporis parte incipientes. Quia Cephalicam, id est, dolorem capitis, tam vehementer patiebatur, ut pro abjecto peplo, nec subtilissimum filum, nec ipsam casariam sustinere posset. Igitur, quia tantus dolor caput ipsius sapissime tentavit, omnes regiones capitis, videlicet, os, labium, oculi, cilium & lingua, subversa sunt, ut unaquæque illarum stationem suam a natura locatam, contra ipsam naturam permutaret. Talis quoque singultus eam constrinxit, ut putaretur mortis esse præsagium. Sospitatis inimica paralytis dextrum brachium ejus tam debile reddiderat, quod penitus naturali officio carebat; & matricis vitio contra omnem spem salutis torquebatur. De reliquis infirmitatibus ejus supersecedemus, ne minor de dictis fides habeatur. Sed hoc minime sub silentio transcendendum est, quod prædicta femina sine gratiarum actione tertia die post susceptam curam, ad domum suam redire disponens; recedente in brachium ejus paralyti, donec Deo ac Kunigundi probeneficiis omnium curarum gratias rependeret, diutius per invisibilem febriscatenam remanere cogeatur. Accidit autem tale miraculum, quod brachio ejus incomparabiliter vexato, & tumbæ superposito, nisi S. Henrici adhibito capite, nulla requies concessa fuit, nec retrahendi manum fuerat sibi concessa facultas: donec accersito, & vocis ejus annuente fratre ipsius potentissimus omnium Dominus votivis precibus placatus, cum integra sanitate liberum ei permisit discessum.

4 Adfuerunt etiam duo pueri ibi, quorum uni tanta membrorum molities inerat, ut fere ossibus carere putaretur: qui subito consolidatus ambulavit. Alteri vero de Lycendorffam mira macies corpusculum consumpserat, ut gressu & loquendi usu a nativitate usque ad ætatem, quæ plantaria dentium dicitur, omnino careret: hic bene utriusque sanitatem recipiens, gressum recepit & loquebatur.

5 Puella sciatica de Gislefeld dum pro gratia curationis ad visitandum sanctæ Virginis sepulcrum suspirans anhclaret, nec tamen se præ turba ingerere potuisset, subito celestis gratiæ medicinam recepit. In civitate nostra debilis puer, filius cujusdam vinitoris, ex contractione nervorum carens officio pedum, etiam sanus ibidem efficitur. De Sezzelach quædam mulier ex infirmitate diutina inclinata, meritis beatæ Imperatricis erigitur. Quædam puella de Burgo, qui dicitur Nurenberg, plantæ pedis sursum recurvæ, & geniculi contracti, sanationem obtinuit. Alia quoque puella de eodem Burgo habens aridam manum, ad sepulchrum S. Cunigundis orationibus & vigilis insistens, nervorum, articulorumque flexibilitate divinitus indulta; ut a pluribus curatis didicerat, consam casariam in testimonium sanationis legavit.

6 In Haldenstat puella visu carens, bis illuminata est: & alia quædam gressum recepit. Mutus de Stete-

Tomus I.

feld: mutus de Liechtenfels, & muta de Meingovve, D loquelam receperunt. Filla villici in Vorcheim gressum recepit, & manus paralytica debilitate arefactis, aliquanto resumpto vigore, cibaria ori applicabat. Alia puella de eodem oppido curuitate nimis inclinata, divini muneris particeps, ut humanam naturam sequeretur, sursum aspiciens, sine mora erecta est.

7 Hoc etiam operæ premium adijcere dignum duximus: quod pulvis, qui causa curationis de sepulcro sanctissimæ Imperatricis ægrorum manibus evellitur, cum receptione sanitatis, in purum frumentum convertitur. Equidem, ne hoc contra rerum naturam incredibile putaremus, certæ manifestationis indicio rei veritatem comperimus. Enimvero quidam rusticus cancerum vulnure patiens; tali pulvere pro unguento utebatur, & adepta sanitate, pulverem in frumenti speciem transmutatum, sub testimonio probabilium virorum ad ecclesiam reportavit. Est, ut iterum inde evidentius certi fieremus, quidam vir de d Beyerdsdorf; & plures alii de Nurenberg, idem sibi accidisse affirmantes cum juramento mutatam terræ naturam in veram speciem frumenti ostendentes, ad prænominatum locum detulerunt. Tale mirum adhuc non credentibus, ut debitas amputaretur; mulier caliginosis oculis cæcuiens, spe sanationis, pulvere madidato utebatur: quem etiam versum in frumenti naturam, & parvum madorem, quem addiderat, cum augmento invenit: unde nimis anxia, quid faceret; ad ultimum deliberavit, ut in venalibus rebus lucrativam gratiam haberet: quæ divinitus quod factum fuerat, tam diu celavit, donec sebrum molestiis occupata, inde sibi dolorem provenisse conijceret. Porro cum populus ad adorandum in ecclesia convenisset, mulier inito consilio, memorabile signum, quod acciderat, ostendit; & quia diu celatum habuerat, indulgentiam peccatorum cum lacrymarum effusione quæsit.

8 Quadam Dominica, dum solennia Missæ ageretur, arida manus cujusdam pueri vigori restituitur. In Assumptione S. Mariæ, tria signa in quodam puero de d Gundolsheim, filio cujusdam molendinarii, perpetrata sunt; ut mutus loqueretur, auribus ejus auditus infunderetur, incessu pedum uteretur. At hoc dictu mirabile negligendum non est; quod in loco nostro Babenberg uxor molendinarii a maligno spiritu vexata, prædictæ Virginis ad tumbam ducebatur; & continuo demon egressus filiastram illius intravit, iterumque ad ipsam rediit. Non est prætereundum, quod quædam femina, iliaca passione laborans, sanitatem se percepisse fatebatur. Dum hæc latius divulgata fuissent, venit claudus quidam de villa, quæ dicitur V Vertheim: hic Dei misericordia, & favente S. Cunigunda, cupitam sanitatem recuperabat, & ancilla pedis debilitate baculo innixa, desideratam opem invenit. De f Veldin, cæca mulier illuminationis gratiam experiri digna inventa est.

9 Quidam claudus de Castil in Bajaræ claustrum monachorum, dum ei miraculorum fama innotuisset, venire proposuit, propositum perfecit, valetudinem recepit: sed quia incognitus fuit, & sufficiens testimonium, quoniam ante visus non erat, habere non potuit; inter curatos non recipiebatur: sed plagis affectus, quasi deceptor abibat confusus. Postquam autem ad prædictum claustrum rediit, omnia, quæ sibi evenierant, memoravit: unde multos levioris animi in risum convertit, multos etiam infirmos præmunivit, quod nulli eorum sine testibus ad Bambergensium locum, gratia curationis audendo venirent. Paralytica de Gisenwinde, votis humilibus Domino supplicans, & ut credere fas est, apud Deum & S. Cunegundam, præcedentibus meritis, cedente infirmitate, facta est incolumis. Muta de Sachsendorf, non lingua, sed corde loquendo, postulabat auxilium, ut sibi referata

Aa 2

lin-

A lingua id in ipsa, quod natura in aliis operaretur: & statim cupitum donum impetravit.

10 De Spadelfhofen quidam officio linguæ privatus, videns in aliis salutis effectum, intentius corde orabat, ut & ipse in numero curatorum esse mereretur: quod eum prae dubium non est, quoniam exauditus est. Quoniam autem in gratiarum actione obmutuit, iterum loquendi gratiam amisit. Mox parentes ejus & convicanei stupefacti, mutum reducunt, & dum essent in itinere, apertum est os ejus, & loquebatur. De Michelsendorff puer contractus, & femina de Holsfeld eadem molestia turbata, dum ad curandum offeruntur, necessitatibus amborum a Domino & S. Cunigunda subvenitur. Mulier circa de Ratelsdorf, & alia quaedam de Diebove, dolentes pro luminis defectu, prostratae in orationibus, sanctissimæ Imperatricis patrocinio illuminabantur. Quidam mutus de Limpurch, dum in orationibus pernoctasset, factoque mane, domum redire disponderet, divina præditus gratia, & factus infirmitatis alienus, recte loquebatur. De Bodenslein mulier insensata, & tremulum caput agitata, populi devotione pro ea supplicante, ab utriusque mali penitus incommodo liberatur.

11 Beata Cunigunda plures suæ sanctitatis testes habere volens, mutam puellam de Abenberg cum misericordia respiciens, soluto linguæ vinculo, loquendi officio restituit. De g Neunkirchen clauda puella propitiationis auctricem largis meritis aggrediens, ut sui misereri dignaretur, intus flagitabat: & apertis sibi benignitatis ostio, preces, quas effuderat, non in vacuum effusisse sentiebat: quia infirmitatis horam prius amittens, firmato gressu, vestigia fingere coepit. Ancilla quædam de Vochendorf, ex inflatione manuum dolens, flexis genibus in oratione procubuit: & factum est, ut tumor decreveret, atque in singulos articulos sanitas citissime rediret. Servulus quidam de Hirsch officio linguæ privatus, non tardam opem inveniens, loquela usus est: unde etiam quos in præfenti opere intitulavimus, cum merito socios habere volumus. De VVirzeburgensi loco quædam conversa debilitate manus molestata, resumpto vigore, lata efficitur: & hæc videntibus jucunditas augetur.

12 Quidam puer auditu carens, cum sanitatis celesti effectu curatus non per signa, sive per magnum clamorem eloquentibus, imo ad tenuem vocem responsum dedit. Alii duo pueri etiam in aliis infirmitatibus per Virginem prænominatam curati sunt. Tam memorandæ rei signum, dum, sicut sol cælum pervolat, orbem implens ubique crebresceret; inter innumerabiles variis infirmitatibus oppressos, claudus pater auxiliatricis interventu, celesti medicina erigitur.

C Quo audito, cæcus illuminari exoptans, inter mille hominum catervas affluentes advenit, & sanctæ Virginis patrocinio, in quo confidebat, amissa cæcitate, lumen recipere dignus fuit. Siquidem hujus rei experientiam puella, quæ unicam manum habebat, sentire volens, prout affectibus se humiliabat: & cooperantibus votis populorum largiter adjuta, mirabilem sanctitatis efficaciam indulta sanitate sentiebat. Item claudus venerabile sepulcrum gloriolæ Imperatricis diligentius amplexans & lacrymis irrigans, S. Cunigundis auxilio sanitatem recuperavit. Itidem paralyticus consumptum naturæ vigorem recipere gestiens, & vocem attollens, medullitus precabatur, ut sanati quod utebantur gaudio, & ipse uti mereretur: & continuo exauditus, incolumis effectus est.

a Supra Giot dicitur ubi priora hæc miracula scribimus eamque monetur. In MS. D. Bonnach Gicota.

b Idem MS. VVikerfeld, & correctum VVilschenvelt.

c Idem concutebat, ut præco mortis esse videretur.

d Idem Bayerhoff.

e Idem Gundeldesheim.

f Idem Velodij.

g Idem Neuvvenbichem.

A P P E N D I X

Ex Vita Bruxellæ anno mccccxxxiv extensa.

Multi quoque alii a diversis cladibus ibidem sanati sunt: & ulque hodie, si quando poscentium fides curationis medelam requirat, miraculorum suorum gloriam Dominus per Virginis suæ merita nobis ostendere non cessat. Porro miraculum quoddam atque magnificentissimum beneficium, quod omnipotens & misericors Deus, adhuc hodiernis temporibus, ejusdem beatæ Virginis precibus & meritis gloriosis, cuilibet indigenti quotidie præstare dignatur, præfenti pagina breviter inseri aptissime congruit. Tunicam namque ejusdem S. Cunegundis Imperatricis reverenter reconditam prædicta Babenbergenensis servat Ecclesia. Hæc autem tunica tanta fertur esse virtutis, ut cuilibet mulieri prægnanti, & in partus difficultate Virginis ejusdem patrocinium confidenter imploranti, reverenter applicita, vel induta, confestim conferat leniter pariendi prosperitatem, & ab hujusmodi periculo perfectissime liberet atque tucatur. Unde habet consuetudo civitatis illius, quod mulieres prægnantes, instante jam partus sui tempore, sicuti moris est, ecclesiam adeuntes; post peccatorum confessionem, sacro se Christi corpore muniant, & demum ad Virginis sacra reliquias accedentes, prædictam tunicam cum omni reverentia devotioneque contingant vel induant. Quæ quidem tunica, nimirum ob reverentiam Virginis, gemmis micantibus & perlis innumeris ornatissime constipata, nemini negatur, sed absque ulla personarum acceptione cunctis indigentibus exhibetur postulata.

2 Festum autem hujus beatissimæ Virginis apud diversos diversis servatur temporibus. Quidam enim, uti in Basilea, festum natalis ejus servant tertia die mensis Martii: tunc namque, ut prædiximus, ab ergastulo carnis hæc Virgo ad Dominum transmeavit. Quidam vero, sicuti in civitate atque diocesi Babenbergenensi, diem illum festive recolunt, cum eadem venerabilis Virgo canonizata fuit. Occurrit autem ista festivitas in crastino Nativitatis S. Mariæ Virginis: tunc enim ab Ecclesia Romana catalogo Sanctorum apposita atque canonizata fuisse perhibetur. Postmodum autem ad majorem hujus sanctissimæ Virginis venerationem, populi que ampliore devotionem, corpus ejus simul cum corpore sui conjugis S. Henrici Imperatoris de terra levatum, & in altari sublimatum est: ibique in capsula aurea gemmis & lapidibus pretiosis adornatum, sicut hæcenus a fidelibus honoratur & frequentatur, reconditum est ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Oratio de S. Cunegunde.

Salve regalis proles dignissima, ingenua & nobilis Imperatrix, S. Cunegundis, Virgo immaculata. Tu es lampas præluce conjugatorum, speculum viduarum, decus Virginum, religiositatis norma, pietatis quoque, mansuetudinis, humilitatis ac totius utique honestatis ac disciplinæ Magistra. Tu, denique in omni tua ætate, statu & ordine, pretiosorum more aromatatum, totius virtutis & sanctitatis odore fragantissime aromatizans, ipsi Altissimo, qui fons bonitatis & Sanctus Sanctorum est, singulariter & ineffabiliter placuisti adhuc manens in terris. Unde & abjecta mole corporis, bis duplicibus sertis immarcescibilibus, pro nimirum quadruplicis status perfectione, conjugii scilicet, viduitatis, virginalis castitatis, & sanctæ religionis coronata, ipsi æterno Regi, Dei filio Jesu Christo,

A Christo, sponso Virginum, indissolubili suavissima caritatis vinculo non immerito conjungi meruisti in cælis, ejusque ineffabili visionis dulcedine inebriata, novum illud canticum, solis Virginibus decantandum, in choro Virginum suavi melodia depromere non cessas. Nostri ergo, qui in hac misera vita adhuc multiplici carnis molestia prægravamur, non obliviscaris in cælis, quæ pauperum & orphanorum pia semper mater & consolatrix extitisti in terris. Quapropter, o dulcissima Patrona & Advocata, tuis piis precibus aures Dilecti tui, Domini nostri, indefinenter pulsare non abnuas, ut in sua misericordia, tuis intercedentibus meritis gloriosis, per viam mandatorum suorum nos dirigat in hac via, & demum cum Sanctis & electis suis ad perfructum specie claritatis ejus coronet in patria, ubi ab omnibus cælestis curiæ civibus collaudatur per seculum, Amen. *Vers.* Specie tua & pulchritudine tua, luxende prospere procede & regna. *Collecta.*

O R E M U S.

DEus qui inter cetera mirabilia opera tua S. Kunegundem Virginem in omni statu præcellenter decore virtutum redimitam, in tantum sublimasti, ut & in matrimonio florem virginæ castitatis non amitteret, & in viduitate habitu religionis assumpto, per sanctimoniam vitæ nobis exemplar totius sanctitatis relucere; concede propitius, ut, quam digne laudare cupimus, suis intercedentibus meritis, ad imitandum vitæ ejus exempla, pro nostra fragilitate robaremur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

BULLA INNOCENTII III.

DE CANONIZATIONE S. KUNEGUNDIS.

Ex MS. Bambergensi a Giesero edita.

INNOCENTIUS Episcopus servus servorum DEI, venerabili Fratri Theumoni Episcopo, & dilectis filiis Capitulo Babenbergensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum secundum Evangelicam veritatem nemo accendat lucernam & ponat illam sub modio, sed super candelabrum, ut omnes, qui in domo sunt, videant; pium pariter est & justum: ut, quos Deus merito sanctitatis coronat & honorat in cælis; nos venerationis officio laudemus & glorificemus in terris: cum ipse potius laudetur & glorificetur in illis, qui est laudabilis & gloriosus in Sanctis. Pietas enim promissionem habet vitæ, quæ nunc est, & futura, dicente Domino per Prophetam; Dabo vos cunctis populis in laudem, gloriam & honorem: & per se pollicente; Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum. Nam, ut suæ virtutis potentiam mirabiliter manifestet, & nostræ salutis causam misericorditer operetur; fideles suos, quos semper coronat in cælo, frequenter etiam honorat in mundo, ad eorum memorias signa faciens & prodigia: per quæ pravitas confundatur hæretica, & fides Catholica confirmetur. Nos ergo, Carissimi, quantas possumus, etsi non quantas debemus, omnipotenti Deo gratiarum referimus actiones: qui in diebus nostris, ad confirmationem Catholice fidei & confusionem hæreticæ pravitatis, evidenter innovat signa, & miracula potenter immutat, faciens eos coruscare miraculis, qui fidem Catholicam tam corde, quam re, nec non & opere tenuerint.

Tomus I.

1 Inter quos beatæ memoriæ Kunegundis, Romæ D. norum Imperatrix Augusta, quæ degens olim in mundo, magnis meritis præpollebat; nunc, vivens in cælo, multis coruscat miraculis, ut ejus sanctitas certis indiciis comprobetur. Licet enim ad hoc, ut aliquis Sanctus sit apud Deum in Ecclesia triumphante, sola sufficiat finalis perseverantia, testante Veritate, quæ dicit: Quoniam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit; Et iterum: Ego fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ; ad hoc tamen, ut ipse Sanctus apud homines habeatur in Ecclesia militante, duo sunt necessaria; virtus morum, & virtus signorum, videlicet merita & miracula, ut & hæc, & illa sibi invicem contestentur. Non enim aut merita sine miraculis, aut miracula sine meritis plene sufficiunt ad perhibendum inter homines testimonium sanctitatis: cum interdum angelus satanæ transfiguret se in Angelum lucis: & quidam opera sua faciant, ut ab hominibus videantur. Sed & magi Pharaonis olim signa fecerunt: & Antichristus tandem prodigia operabitur, ut, si fieri posset, in errores etiam inducantur electi. Verum, cum & merita sana præcedunt, & clara succedunt miracula; certum præbent indicium sanctitatis; ut nos ad ipsius venerationem inducant, & quem Deus & meritis præcedentibus, & miraculis subsequentibus exhibet venerandum. Quæ duo ex verbis Evangelistæ plenius colliguntur, qui de Apostolis loquens agebat; Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

3 Sane cum ad audientiam bonæ memoriæ Cælestini Papæ, prædecessoris mei, merita & miracula præfatæ Imperatricis, vobis referentibus, pervenissent, ut ipse de illis noticiam conciperet certior, inquisitionem eorum venerabilibus Fratribus nostris Augustensi & Eistetensi, & bonæ memoriæ VVirtzburgensi Episcopis, & dilectis filiis Eboracensi, & Lancheimensi, & Hailsbrunensi Abbatibus per Apostolica scripta commisit: post cujus obitum usque adeo manifestari ceperunt, & multiplicari miracula, ut ex evidentia pariter & frequentia, sanctitas ejus ab omnibus, quasi notoria prædicetur; sicut ex multis testimonialibus literis Episcoporum, Abbatum, Præpositorum & Principum, nec non & aliorum multorum nuper nostro extitit Apostolatu referatum.

4 Venientes igitur ad Apostolicam Sedem ex parte vestra, dilecti filii D. Abbas Michelveldensis, Gundelus Decanus, Cunradus Custos, & Marcus Archidiaconus, Hermannus Subdiaconus majoris Ecclesiæ vestræ, Lupoldus Diaconus S. Stephani, Burchardus Diaconus S. Mariæ, Henricus Presbyter S. Michaelis, Henricus Subdiaconus S. Mariæ, nobis & fratribus nostris humiliter supplicarunt, ut ex plenitudine potestatis, quam Jesus Christus B. Petro concessit, prænominatam Imperatricem Sanctorum Catalogo dignaremur adscribere, decernentes, ejus memoriam inter Sanctos ab universis fidelibus de cetero celebrandam: cum hoc sublime judicium, ad eum tantum pertineat, qui est B. Petri successor & Vicarius Jesu Christi.

5 Nos itaque cognoscentes, quod hoc revera judicium sublimius est inter cetera judicia judicandum, in ipsius examinatione plenariam volumus adhibere cautelam. Et ideo prænominos jurisjurandi religionem constrinximus, ut puram nobis super hoc dicerent veritatem. Qui jurati dixerunt, quod, sicut ex celebri fama & solenni scriptura noverunt, B. Kunegundis S. Henrico Imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo non extitit carnaliter cognita. Unde, cum Dominus Imperator ageret in extremis, Principibus & parentibus inquit de illa: Qualem mihi eam assignastis,

Aa 3

gnastis,

Agnatis, talem vobis eam resigno: Virginem eam dedistis, & Virginem reddo. Suam ergo virginitatem Domino consecravit, & servavit intactam: ita quod, cum aliquando, instigante humani generis inimico, suspicio quædam contra ipsam fuisset exorta; ipsa, ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis incescit & procecidit illæsa.

Sancti
Kunegunda
cellarum,

6 Item sanctus Imperator Henricus, & hæc Imperatrix egregia Kunegundis de propriis facultatibus Babenbergensem fundaverunt Ecclesiam & dotaverunt: quam cum suis omnibus pertinentiis ex fervore devotionis, quam ad Apostolicam Sedem habebant, B. Petro Apostolorum Principi obtulerunt, annum ei censum, ad indicium quod iuris sit Ecclesie Romanæ, solventes. Sed & alia plurima beneficia piis locis & venerabilibus Ecclesiis contulerunt, Christum sibi facientes heredem.

et miran-
do,

7 Hæc & alia retulere de meritis; de miraculis asserentes, quod eis presentibus & videntibus, ad memoriam huius Virginis, cæci visum, claudi gressum, muti verbum, & surdi recuperaverunt auditum, aliisque languoribus impetiti, frequenter & evidenter plenam consecuti sunt sanitatem: & quod est mirabilis novitatis & novi miraculi; pulvis de tumulo ejus assumptus, sæpe conversus est in frumentum.

Mat. 110.
parag. 10.
c. 10.

8 Nos ergo de meritis & miraculis ejus multis & magnis non solum testimoniis, sed & testibus certiores effecti; cum secundum Prophetam, laudandus sit Deus in Sanctis suis; de Fratrum nostrorum consilio & Pontificum multorum apud Sedem Apostolicam existentium, ipsam beatam Virginem Kunegundam Catalogo Sanctorum adscripsimus, ejusque memoriam inter Sanctos decrevimus celebrandam. Quapropter universitatem vestram monemus & hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus, quod nos solenniter & caute statuimus, vos humiliter & devote servetis, ut meritis

ejus & precibus apud misericordissimum judicem indulgentiam consequamur.

Collectam autem & alias orationes in commemoratione ejus dicendas, edidimus, quas in hac pagina duximus subscribenda. ORATIO. Omnipotens & misericors, Deus, qui a gloria tua nullum excipis scilicet exoramus; ut, sicut B. Kunegundi Virginitatem, post terreni culmen Imperii, celestis regni solium contulisti: ita meritis ejus & precibus, nobis quoque famulis tuis æternæ felicitatis præmia largiaris. Per Dominum. SECRETA. Sacrificium laudis tui tibi, Domine Deus noster, offerimus, tuam clementiam implorantes, ut per huius Sacramenti virtutem, intercedente B. Kunegunde Virgine tua, nos & a peccatis expedias, & a periculis tucaris. Per Dominum. COMPLENDA. Sacramentum redemptionis humanæ, quod in honore B. Kunegundis obtulimus, tibi nos, Domine, reddat acceptos, ut per hoc, quod & accepimus ipsi de tuo, & suscepisti de nostro, in tui semper unione vivamus: Qui cum Patre. Datum Laterani, 111. Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio.

proferimus
orationem

a Thimo & Thimo alii, creatur Episcopus anno 1192 moritur anno 1201.

b Calctinus III creatus anno 1191, vita fundus 1198, die 8 Januarii.

c Eboracum, seu Ebracum anno 1119 fundatum in diocesi Herbipolensi, sed urbi Bambergensi vicinior.

d Lancheimb incolis in diocesi Bambergensi versus Culmbachium, castrum capsum anno 1132.

e Heilbrunnen a S. Ottoni Episcopo Bambergensi circa annum 1132 cum precedenti fundatum, medio itinere inter Norimbergam & Onspachum.

f Michelsfelda, seu S. Michaelis campus, isidem a S. Ottoni & Beringero Comite a Sulzbach, extructum circa an 1119. In Annalibus Bambergensibus appellatur hic Abbas Leopoldus.

g M. Minorum Bambergensi Marquardus.

h Idem Hartemidus.

i Eadem verba in Actis S. Henrici leguntur cap. 27.

DE S. GERVINO

ABBATE CENTULENSI IN PONTIVO,

Commentarius prævius.

AN. M.
LXXIII.
III MAR-
TII.

1 **C**entula oppidum est Pontivi in Belgica secunda cis Somonam amnem, ubi nobile Ordinis Benedictini monasterium adificatum a S. Richario, ut in huius Vita xxvi Aprilis dicitur, a quo & nomen oppido factum, ut vulgo S. Richarii dicatur, Gallice S. Ricquier. De monasterio autem memorata non paucæ xviii Februarii ad Visam S. Angilberti, Septimi illius Abbatis. Vicefimus certius fuit S. Gervinus, Henrici I ac Philippi isidem I Francia Regum temporibus, seculo Christi undecimo. Visam illius ab Arinlpho ejusdem loci monacho scriptam tradidit Ignatius Josephus a Jesu-Maria Carmelita Disceatensis cap. 99 libri I historia Ecclesiastica urbis Ribbaris-villa. Ea num uspiam genuina & integra extet, haud scimus: quam hic proferimus, excerpta est ex libro MS. quem Joannes de Capella Centulensis, anno mcccxcxi contexit, inserpsitque Chronicam abbreviatam super gestis & factis Dominorum & Sanctorum Abbatum huius sacri cœnobii, & sacratissimi Ecclesie Patroni nostri S. Richarii &c. ut plenius diximus in Commentario prævio ad Visam S. Angilberti § 7, nu. 63 & 64. Insistit præcipue vulgari Chronicæ ejusdem loci, ut eam crebro citat quam reor ut plurimum Gallico sermone conscriptam, ob verba quædam Gallica subinde inserta: sed & alia perolverat, quæ & initio citat, instrumenta publica, litteras, chartas, bullas Apostolicas &c. Fors & Arinlphi scripta: haud admodum tamen accuratus est in temporum

9. Carol.
11. Carol.
12. Carol.

Vita ex
Chronica
Jo. Capella:

ordinanda ratione. De Arinlpho ipso nescio quid suspicer: nec tamen dissimulabo. Fuit huic S. Gervino suppar alius in Flandria Gervinus, primum in S. Vinoci cœnobio monachus, dein secundus Abbas Aldeturgenfis: cujus Vitarum Harinlphus ejus successor scripsisse traditur, ut ad xvii Aprilis in Molani Natalibus ac Miræ Fastis Belgicis videre est. Sed posuerunt eodem tempore ut duo SS. Gervini, ita & duo extitisse Harinlphi scriptores: nec tamen plane asseveramus diversos fuisse.

an aliqua
ab Arinl-
phi scripta

2 Multa quoque de S. Gervino narrat Jacobus Maltrancus noster to. 2 de Morinis, aliis quibusdam (ut videtur) usus monumentis: itemque Ignatius Josephus historia Abbavillana jam citata cap. 82. Sammarthani quoque to.

4 Gallia Christiana in S. Richarii monasterio meminerunt Gervini, & to. 2 in Ambianensi Episcopo Gervino, uti & Adrianus Morlierius Antiquis. Ambian. lib. 2 qui Gallice Gerin dici testatur, ac virum sanctum vocat. Gervini meminerunt & alii mox citandi.

idem Carol.
11. ab alii
scriptoribus
laudatus.

3 Eum absolute S. Gervinum appellant Ignatius Josephus, Claudius Robertus in Gallia Christiana, Sammarthani, Andreas Saussajus in Martyrologio Gallicano Kalendis Martii, ubi hoc eum elogio celebrat: Eodem die S. Gervini Abbatis Centulæ S. Richarii in tractu Ambianensi, qui Ingeranno ipsius S. Richarii digno encomiastæ subiectus, per dignum se tot sanctorum virorum, qui huic cœnobio præfuerunt, heredem exhibuit, Christoque

sanctus
appellatur

inscripsit
Martyrolo-
gii, Martii

A stoque fideliter militans, & subditos omni pastoralis vigilancia in ejus obsequio instruens, ad beatam, quam diu anhelaverat, illius fruitionem, exuta mortalitate properavit. Idem postea *Sanffajus* ad xvii Aprilis, quod die in *Martyrologio B. Gervini Aldeburgensis natalis*, nostrates *Hagiologios* secutus, consignavit, in *Supplemento Martyrologii Centulensis* retulit, his verbis: In *Centula S. Richarii*, depositio *S. Gervini Abbatis*, quem tempore *Quadragesimæ* specialibus virtutum exercitiis occupatum, & omni puritate vitam suam custodientem, Christus ante Pascha vocare ad gaudia celestia dignatus est. At *Sammarthani Centulensem Gervinum* tradunt 111 Martii obiisse, sive v Nonas: quod hac ratiocinatione videtur posse firmari.

4 Die Cinerum suis significavit se habere licentiam a B. Maria transire ad Dominum, usque spiritum suum commendavit peccata palam confessus. Prima septimana *Quadragesimæ* privatus est usu linguæ. Dein quotidie quidam religiosus coram eo Psalterium decantabat. Postea extrema unctione munitus, loqui denuo cepit, atque aliquo modo convaluit. Sed cum rursus ingravescente languore, tendere ad extrema videretur, ante majus altare, ubi antea pectus, deportatus, ibi inter suorum preces sanie moriens est. Quia vicissitudines videntur spatium

B non paucorum dierum postulare, atque illa precipue verba: Quotidie quidam religiosus coram eo Psalterium decantabat, idq; postquam prima septimana *Quadragesimæ* privatus esset usu linguæ: ut credibile videatur ad finem secundæ septimane pervenisse. *Malbrancus*, nescio quo auctore, ait secundam hebdomadam *Quadragesimæ* decessisse, & quidem die Dominica: quod de Dominica Reminiscere, quæ hebdomadam secundam sequitur, existimamus accipiendum.

5 Illa porro Dominica anno MLXXIII incidit in diem 111 Martii, Pascha in xxxi ejusdem mensis. Atque eo anno idem *Malbrancus* in *tabula Chronologica* tom. 2 præfixa, obiisse Gervinum scribit, licet cap. 63 libri 8 videatur ab eodem ejus anno MLXXIV locare, uti & *Sammarthani*. At qui parvis, ut ex *Vita* jam relatum est, minimum saltem ad finem primæ hebdomadis *Quadragesimæ* vixisse, aut etiam ut nobis videatur, secundæ; tamen ex ipsorum *Sammarthanorum* sententia v Nonas Martii obiisse, id est, feriā 11 post Dominicam *Quinquagesimæ*, cum eo anno MLXXIV dies Cinerum fuerit v Martii, Pascha xx Aprilis? Minus etiam cum notis in *Vita* expressis congruis, quod *Claudius Robertus* tradit anno MLXXI obiisse, nisi ultra medium Martii mors ejus differatur, cum dies Cinerum fuerit 12 Martii, Pascha xxiv Aprilis.

6 Si quis id contendat exponi debere secundum veterem Gallia morem, quo anni initium a Paschate ducebatur, ut proinde Martius, qui secundum hodiernum calculum anni MLXXI fuisse diceretur, fuerit MLXXI; non poteris id quidem expositis characteribus refelli, sed multo magis debet ea ratione explanari, quod cap. 5 *Vita* habetur, Gervinum II electum Abbatem x Kalend. Novembris anno MLXXI, anno vero sequenti mortuum esse initio *Quadragesimæ* avunculum ejus S. Gervinum: nam sequens annus secundum illam computandi rationem inchoatus est primum die Paschæ sequenti qui erat viii Aprilis: atque ita dies secundus Februarii anni sequentis post illum xxviii Octobris, sive x Kal. Novembris, erit anni nostri MLXXIII, quod nitimur evincere: nam qui quartus ab Octobri illo mensis occurrebat, erat adhuc ejusdem anni MLXXI; qui vero anni MLXXII, tunc erat secundum hodiernum calculum MLXXIII.

7 Anno eodem videtur Joannes Capella constitutere initium suscepti a Gervino II regiminis. Nam hunc ait, cum Urbani II Pont. Max. sententia anno Mxcvi abbatiam hanc, quam cum Episcopo Ambianensi detinebat, jussus esset dimittere, rem tamen varie ad annum extraxisse, conatumque eam Ecclesia Ambianensi subiectam reddere, quam exemptam tenuerat xiv annis, sicut & sui

prædecessores, absque exactione. Rite autem computantur illi xxiv anni a Martio MLXXIII ad initium Mxcvii, quando primum intellexerunt Centulenses latam in Gervinum II sententiam, datamque sibi potestatem eligendi novum Abbatem.

V I T A

ex MSS. Chronicis Centulensib.

Auctore Joanne Capella.

C A P U T I.

S. Gervini vita monastica, præfectura Centulensis, prædicatio, reliquia SS. ornata. Ingeranni decessoris epitaphium.

Gervinus XXIII Abbas hujus sacri cœnobii Centulensis, & primus hoc nomine, fuit oriundus ex patria Laudunensi. Primo fuit Canonicus Remensis, magnus orator, & bene litteratus: in juventute dimisit canonicatum, & fuit monachus Viriduni in Lotharingia: & antequam intraret religionem, possidebat omnem substantiam patris & matris defunctorum: & habebat solam sororem, nomine b Roselinam, quam quidem miles, nomine Haymondus, duxit in uxorem.

2 Et eo tempore c Richardus erat Abbas Viriduni, qui propter mores suos constituit eum d Capellanum suum, & secum duxit e peregrinante in Jerusalem: & in regressu electus est Abbas XXIII hujus cœnobii, tempore f Guillelmi Regis Angliæ & Ducis Normanniæ: & tempore g Leonis Papæ X, qui fecit eum citari & evocari personaliter ad Curiam Romanam, eo quod prædicabat verbum Domini absque licentia & sine auctoritate Apostolica. Et ipso comparente, ab eodem Leone Papa fuit autorizatus prædicare verbum Domini ubilibet terrarum, quia affinis & vicinus erat dicti Papæ, natum de Lotharingia.

3 Et in regressu reedificavit capellam B. Mariæ in crypta, & secum deportavit infinitas reliquias Sanctorum & Sanctarum Dei, quorum & quarum nomina hic non describuntur, quia declarantur in Chronica foliis LXXXVI & LXXXVII. Et super majus altare incapsavit 12 sanctuaria, ibidem declarata. In dicta crypta versus meridiem incapsare fecit 22 Sanctuaria, ædificavitque in dicta crypta altare S. Richarii, quod ornavit ex xvii Sanctuariis: & in prædicta crypta in parte Septemtrionali xxviii sanctuaria. Et dedicare fecit dictam capellam h xiv Kal. Novembr. Item dedicare fecit capellam B. Laurentii, juxta claustrum. Item dedicare fecit capellam BB. i Magdelgesili, & Caidoci & Adriani Confessorum: & ex alio latere capellam B. Margaritæ Virg. & Mart.

4 Item iste Gervinus describere fecit totam librariam, in qua composuit xxxvi volumina librorum sacra Theologiæ, & aliorum: & cum hoc renovavit omnes libros Ecclesiæ & Legendas Sanctorum & Sanctarum Dei. Et suo tempore i Guido Episcopus Ambianensis, qui prius fuerat Archidiaconus dictæ Ecclesiæ, & discipulus Ingeranni sui prædecessoris, descripsit super sepulchrum dicti Abbatis versus sequentes.

Quem tetigit hic cumulus, sanctissimus Ingerannus, Hujus cœnobii Pastor & Abba fuit, Dux gregis, Ecclesiæ m mon. . spes inclita vite; Vixit & in mundo mundus & in Domino. Abbas Ingerannus loco huic non paucula nostro Contulit, hic . . . scriptis qui cernitur albis, Sancti Vincenti, nec non Sancti Benedicti

Eccle-

A
S. Gervinus
Centulensis
Remensis,
dico Viriduni
monachus
fuit

c
d
e
f
g
h
i
j
k

Prædictor
Apostolus
a Papa
statutus

a quo reli-
quias acci-
piunt

isque ornati
varii cap-
polas & ab-
latae

b
f
ik

libros pro-
curat

j
dispositi
quos opus
ab eo posui-
tur

nam aliud.

A Ecclesiam struxit, columnis firmisque paravit:

construxit
ex his beneficiis

A fundamentis instauravit Paradisum:

Altaris Petri tabulam componere fecit,

Thuribula ex argento etiam conflare gemella:

Evangelii librum, Sancti Vitamque Richari

Ipsius studium mire argento decoravit:

Ipsius atque calix studio praeclarus haberi

Cernitur, ad instar sibi met cum laude decenti:

Terras servavit, pervasus atque redemit,

Sicut Noerias, Gapanas & Brugiacum:

adversis
soluto.

Dum filios trahit ut paci contraria vincat,

Detrahit multis, multa perpeffus iniquis,

Quae supra retuli, nec non quam plura pecegi.

Actum sic ut sit Divina scientia novit.

Excedunt libri numerum, quos ipse novavit:

Insaper excedunt numerum quos ipse refecit.

Talibus atque aliis caelestis praemia regni,

Ut spes est, meruit; Lector, quos posse manemus.

Ultimus ipse fuit hic finis studiorum:

Ecclesiam Sanctae refecit moriendo Mariz,

Cupus apud Dominum nobis suffragia profuit.

Et plurima alia descripsit in prosa idem Dominus Epi-

scopus ex transitu sui magistri Domini Ingeranni.

a Guillelmo patre, matre Renulda, inquit Malbrancus lib. 9 cap. 58.

b Malbrancus Rotsefinam vocat, Haymoni prae nobili dynastae nuptam; alteram vero sororem suam minorem (duas enim fuisse) ad sanctimonialium eam a fratre pellectam, priusquam ipse monachus fieret.

de his
et de vita

c Celeberrimus fuit Richardus Abbas monasterii S. Vitoni (in suburbio Viridunensi olim, nunc arce) ac plurimum aliorum; quem VVassenburgius scribit praefuisse illi monasterio anno 42, obisse 14 Junii 1047, alii 1048. De eo fortassis ad illam diem fuisse ageretur, cum sit quibusdam recentiorum Fessis cum Beati titulo inscriptus. De S. Vitone autem agemus 9 Novembri. Non pauci de Richardo memorantur in Vita S. Popponi 23 Januarii cap. 43, 6, 7.

d Malbr. citonum Magistrum, Abbatem deinde aconomum, & praedictorum omnium administratorem.

peregrinatus
anno 1016
in Orientem

e VVassenburgius anno 1027 peregrinationem eam iniisse Richardum scribit cum Evervino (quem Eutrium vocat) Abbate Tolentensi, ac triennio post revertisse, ipsoque in Europam secutam S. Simeonem monachum, cuius vitam idem Evervini scripsit, a nobis edendam ad 1 Junii. Bravvius in Annalib. Trevirensib. circa annum 1028 illud iter ingressum scribit. Quo tempore an factum simile vero sit, Gervinum a Richardo facium peregrinationis adiutum, haud scio. Malbrancus non deductum in Palaestinam ab Richardo Gervinum scribit, sed missum. Nam cum eam peregrinationem diutius ardenti desiderio exoptaret, nec Richardo id auderet aperire, Deum tunc aperuisse, ac perpallisse ac discipuli sui voto obsecundare. Accessisse igitur ultro ad Gervinum, precantem tunc vacans, ac denuntiasse, ut se ad Palaestinam adjuvandum accingeret. Narrat Brocterus, anno 1026 Popponem Archiepiscopum Trevirensensem, impetrato a Joanne Pont. Max. commatu, eodem cum Simeone, quippe viarum perito, cum primatibus Clero ac nobilitate, longam illam & difficilem viam religionis studio capessivisse... adeoque intenta cura singula terra sanctae loca etiam atque etiam perlustrasse, ut triennium in ea re pene totum posuerit: ac deum sub finem anni 1028 Treviri rediisse. Porro huc turba peregrinorum adungi a Richardo Gervino, ipsoque Praefuli, ac praecipue Simeoni commendari. Venerat tamen ut hac etiam Brocteri Chronologia solida sit. Nam cum Richardum atque Evervini, ut diximus, secutus in Europam Simeon Rotomagensis venisset, Richardum Ducem Normanniae jam mortuum invenit, ut ipse in ejus Vita Evervini frater: mortuus est autem, ut VVilhelmus Gemmeticensis lib. 5 cap. 27 scribit, anno 1026. Circa illud ergo tempus redierant a terra sancta duo illi Abbates, ac non multo post eodem profectus est Archiepiscopus Popponi, sed non ante autumnum, ut qui Bruno nem (postea Leonem 11 dictum, cum Pontifex Maximus esset creatus) 9 Septemb. ejusdem anni Tullensem Episcopum ordinavit. Perit ergo cum illis, aut cum hoc, aut certo cum aliis postea ostendere Gervinus.

for cum
Toppo Ep.
Trevir.

f Richardo 2, cuius jam meminimus, successit filius Richardus 3 an. 1026. Hic anno 1028 mortuus Robertus 1 frater, qui religionis causa Hierosolymam profectus, in radia Nicae in Bithynia obiit 2 Julii 1035. Et successit ei VVilhelmus filius, sed notus, qui deinde an 1066 Rex Anglia factus est.

g Radem ostendit. Annuo tunc videtur fuisse Christi 1035. Benedicti IX Papa secundus. S. Leo IX anno primum 1049, die 12 Februarii Pontifex creatus, ut ad vitam ejus 19 Aprilis dicimus. An ab eo apostolicum illud praedicandi munus, ac memora-

tas hic reliquias, S. Gervinus accepit, an ab aliquo successore, incertum est: forsan non nisi post plures annos a Leone IX. b Ad eundem diem, nempe 19 Octobris, in MS. Martyrologio Centulensi habentur: Centula monasterio, dedicatio Orientalis cryptae, in honorem S. Mariae & S. Richarii Sacerdotis gloriosi.

i De S. Mag. legifilo, seu Maudegifilo, aut Maldegifilo, agemus 30 Maji. Ejus mentio fit in Vita S. Richarii.

k De his agemus 1 Aprilis. Mentio eorum facta 12 Februarii ad vitam S. Angilberti.

l Fuit Guido Ep. Ambian. genere nobilissimus, in quo sacris Guido Ep. adhaesit & fundationibus magnificus, & quod hic facit, per vici etiam studiis deditur. Nam, ut testatur Gemmeticensis lib. 7 cap. 44, Edidit, de rebus gestis VVilhelmi Regis Anglia, opus non contemnendum, heroico metro exaratum. Et Ordericus Vitalis sub libri 3 fine: Guido Praeful Ambianensis metricum carmen edidit, quo Maronem & Papinium, gesta Heroum pangentes, imitatus, Senlacium bellum descripsit, Heraldum vituperans & condemnans, Guillelmum vero collaudans & magnificans. Praefulum illud inter Haraldum & VVilhelmum praedictos Id. Octobr. 1066 commissum in loco Sealac dicto. Citat etiam hoc auctor lib. 2 Antiquis Ambian. cap. 32 Adrianus Morlierius. Quando epitaphium illud sanctissimo magistro suo Ingeleanno posuerit Guido Episcopus, hinc colligi potest, quod Sammarthano praefulum citet Henrici Regis Galliae an. 1057 datum in gratiam Fulconis, qui decessor fuit Guidonis. Mones tamen Morlierius, multo tempore ante quam e vita migraret Fulco, designatum illi successorem Guidonem, atque ideo quadam ab hoc auctoritate Episcopali acta reperiri, cum nondum Episcopus esset. Obiit, ut ex Sammarthano colligitur anno 1076, aut prius.

m Apographum habet, monstrat. foris norma, &c. Plura in sequenti inscriptione mendose expressa.

C A P U T III.

Bona canonici Centulensis per S. Gervinum recuperata. Reliquia S. Vigoris Ep. solenniter translata, quaedam aliis donata.

ET sicut prius dictum est, quod dictus Ingerannus, cujus merito & intercessione, Ecclesia de Scabelleuille nobis concessa est; & litteras & Chirographa obtinuit bene expressa; non obstantibus illis, Richardo Duce Normanniae mortuo, & derelictis liberis ejus Richardo & Roberto fratribus & Ducibus pro parvo tempore, & regnante Guillelmo eorum fratre, sed defectum natalium habente, & illegitimo, Rege Angliae & Duce Normanniae, ad instantiam Abbatissae de Monsterviller suae progeniei, fuit pro eadem Ecclesia controversia mota, & impedimentum nobis datum, & in proprios usus dicti monasterii de Monsterviller, voluit vi & violentia dicta Abbatissa applicare in proprios usus suae Ecclesiae dictam Ecclesiam.

6 Quibus de causis dictus Gervinus in propriis portavit chirographum & litteram latam & amplam dicti Richardi, remonstrando dotationem & donationem praedictam. Ex quibus invenit gratiam dictus Gervinus, & erga ipsum & plurimos auctorizatus est. Et in villa de Argentreul juxta Sequanam ratificavit dictus Guillelmus eidem Domino Gervino praedictum donum, & in perpetuum per suam chartam anno Domini MCLVII, requirens aliquid habere de corpore d S. Vigoris: quod annuit & promisit dictus Gervinus, quia aliter non meruisset obtinere dictam confirmationem dictae Ecclesiae de Scabelleuille. Et secum asportavit gesta, acta, vitam, decessum S. Vigoris, & iterum statuit solennizari die secunda mensis Novembris, sicut & ejus praedecessor Ingerannus.

7 Et in prima solennitate quidam Prior, bonus religiosus sanctissimae vitae, nomine Revenardus, custos in ejus solennitate regulari & ecclesiae, nimia infirmitate detentus tempore matutinalium jacebat supra grabatum oppressus: qui in somnis audivit, et vidit in spiritu quemdam senem ornatum pontificalibus, qui ei dixit: Cur hora hac dormitas? Surge, propera, & interveni meis solennitatibus. Qui confurgens subitarius, cum Fratribus hora

A hora duodecima in nocte intravit Chorum sanus et hilaris, et hæc omnia narravit Fratribus palam et publice, et cum aliis decantavit officium Ecclesiasticum dicti Sancti.

8 Et quod tempore prædicto quidam dives et nobilis, nomine Volusianus, fundaverat f. ecclesiam de Cherisi, Bajocensis diocesis; eo quod S. Vigor tunc temporis superaverat quemdam draconem venenosum, et stola Ecclesiastica ligaverat et superaverat, sicut la-
 tus continetur in ejus sacra Legenda; dictus Rex Angliæ et Dux Normanniæ misit iterum penes dictum Gervinum Abbatem quemdam suum præconem, nomine Garium, ut a nobis impetraret os principale dextri brachii dicti S. Vigoris: quod præ timore concessum est. Sed ausu temerario probaverunt religiosi dicti loci projiciendo dictum os in fornacem ignis ardentis: quod iustum, non maculatum, nec laesum igne remansit, et de præsentem honorificatur incapsatum auro, et gemmis circumamictum. Et ex illa hora quidam possessus a demone, in dicta ecclesia factus est liber. Et inde reclamatur dictus Sanctus pro igne fortuito: quod bene monstravit anno mcccclxxv, die SS. Gervasii et Protasii, sicut patebit inferius capitulo Domini Petri le Prestre, Abbatis XLV hujus cœnubii.

9 De translatione corporis B. Vigoris est dicendum, quod immediate post prædicta dictus Gervinus devotè congregavit quamplurimos Episcopos, Abbates et Prælatos, viros religiosos, devotos et sanctos totius patriæ xii Kalend. Aprilis, et corpus sanctissimi Confessoris Vigoris translavit palam et publice, et paulatim demonstrando populo ossa distincta, et nominatim de quadam capsâ ad aliam capsam argenteam et auream, gemmis et lapidibus pretiosis adornatam, et ipse descripsit circa capsam versus sequentes:

Mundi victorem lestor cognosse Vigorem:
 Qui vigor es victus aucter discriminis lectus,
 Flammarum domitor, qui mundi comprimit ignes:
 Ne nos exurant, flammæ compesce gehennæ.

10 Et hæc omnia facta sunt tempore Henrici, filii

Roberti: qui Henricus fundavit ecclesiam b. Martini de Campis Parisiensis. Et tunc regnabat Ingerannus primus Comes Pontivi, filius Hugonis de Abbeville, non Comes, sed Advocati nostri, & ei erat honor & decus appellari Defensor noster, nomine Advocacionis. Iste auxilio nostrorum subjectorum & hominum feudaliū interfecit Comitem Buloniæ super mare, & duxit in uxorem relictam & viduam ejus. Et quia erat Comitissa, ipse se nominavit Comitem: & ipse Comes genuit ex ea Hugonem Comitem Pontivi, qui vi & violentia rapuit nobis feudum de Portes & de Noieres: genuit quatuor filios, quorum primus nominatus est Ingerannus Mirabilis-Formæ, qui die transitus sui patris restituit prædicto Gervino Abbati dictas villas de Portes & de Noieres, & fecit chirographum. Prædictus Henricus Rex regnavit xxx annis, & mortuus est anno Domini mxxi, & dimisit Philipum filium suum Regem. &

a Ita enim scribit idem auctor in gestis Ingeranni: Immediatè intravit partes Normanniæ, seu Neustrie, & monuit Richardum Ducem Normanniæ, ut Ecclesiæ S. Richardi aliquid donaret. Qui quidem Dux propriis manu dedit ei quamdam insulam purpuream, seu puniceæ coloris, auro & sericeo contextam, & magnam Decimam de Scabelleville juxta Honneflum, vulgariter Honneflæ, ei describendo & scribendo & signando chartam & litteram authenticam, continentem donum perpetuum, in alimentacionem unius religiosi, & in remedium peccatorum prædicti Richardi, ejus uxoris, sui patris & matris, & suorum liberorum &c. *Papirus Massonius* Honneflum quoque vocat oppidum illud martimum ad lavam ossi Sequana oram, quod Gallice Honneur vocant. *Brethius* Honneflum scribit: alii Honstorum.

b In ceteris ora Sequana, & regione Hunneflæ, Arestum est, Brethio Harstevium, vulgo Harstev, juxta celeberrimam munitionem Portus-gratis, Hauro de grace. Non procul

ab Arestum est Monasterium-villare, Brethio Monasterium Villæ, vel Montis villæ: vulgo Montier-villers, faminarum ordinis Benedictini cœnubium, inflammatum Gervini nostri atque, a Richardo Duce & Roberto ejus filio, cujus etiam Sammaribani diploma, datum Idib. Januarii 1033. Edificatum erat circa annum 689 a S. Philiberto, ut in ejus Vita ad Chisbini-um scriptum Gemmatice Abbatem scripta, ita refertur: Eodem tempore Princeps Palatii, VVarato nomine, in Caltrino territorio oppidum tradidit monasterium Virginum construendum, Villare vocabulo, ubi usque hodie religionis fulget norma in loco. Eam Visam habemus 20 Augusti.

c Ita habet apographum nostrum: nescio an recte. Est alioquin Argentolium alius Argentolus, vulgo Argenteul, vicius cuiusdam Sequana, non procul Parisi, sed extra Normanniæ hodiernæ fines, ubi Jesu Christi pueri vestis asseruari solet.

d S. Vigoris Ep. Bajocensis Visam habemus 1 Novembris, quæ est inscriptus Martyrologiis, licet possit colatur, ut hic quidam dicunt.

e Refertur id in iisdem Chronicis, & quo ratione Bajocæ Consulatus sit illius Sancti corpus allatum.

f In Vita S. Vigoris narratur super hoc miraculum, ac subditur: Tunc tradidit Vigori Volusianus locum, qui Cyriliacus dicitur, qui cingebatur in gyro iere xxxv vitulis. Est nunc Ciriliacum, vulgo Cerisi, monasterium, S. Vigoris nomine, in diocesi Bajocensi, ordinis Benedictini, conditum anno 1033 a Roberto Magnifico Duce Normanniæ, patre VVilhelmi Nobis, quod ex legitimis Actis probant Sammaribani.

g In Martyrol. Centulensi ad eum diem, nempe 21 Martii, ita legitur: Cœnobio Centula translatio S. Vigoris Episcopi & Confessoris.

h Id ipsum an. 1060, ut ex charta Regis ejusdem paginæ in illius monasterii historia per Martinum Marrier edita.

i Quæ hic tradit Capella, haudquaquam consentanea sanctis quæ alii graves auctores scripserunt, de Comitibus Pontivi, Abbatibus, Bonania: ac nominatim Malbrancus hoc ordine Comes, quorum Capella meminit, recenset: Herluinus, gener Hugonis Capiti Abbatisvilla Comes: filius Ingerannus Abbativilla, & VVido Monstrolii: Ingeranni P. Hugo: hujus filii Ingeranno & VVido: hujus filius Guido, cujus cap. 5. mentio fit.

k Philippi coronationi interfuisse Gervinum Abbatem, cum Guidone Comite Pontivi, aliisque Præsulibus & Principibus Malbrancus lib. 8. cap. 50.

CAPUT III.

S. Gervini pietas, zelus, bonas ei a Pont. Max. & Regibus habitus, bona a Proceribus donata.

11 Etenotandum, quod dictus Gervinus sæpius visitabat loca sacra regni Angliæ, & a villas & possessiones nostras. In eundo & redeundo recipiebatur honorifice ab Nichardo Rege Angliæ. Accidit quod ipso ingrediente palatium regium, Regina venit in obviam ei, & more Anglicano per modum salutationis voluit eum deosculari, sicut est mos patriæ. Dictus Gervinus denegavit ei osculum pacis: ex quo turbata est, & reputavit pro maximo scandalo, & in mente concepit contra hominem Dei vindictam, plangendo se Regi & militibus de tali refutatione publica, & retardavit dona præsupposita et meditata, nec habuit gratum. Quibus remonstratis, per Regem et Clericos pacificata est, cognoscendo quod religiosi, Episcopi, Abbates et Prælati moreui sunt mundo: et ei dedit Amitum lapidibus pretiosis ornatum, auro contextum, ita quod non est visum simile, et quod secum detulit, et in pontificalibus celebrando Missam, super caput suum posuit dictum Amitum, præsentem Guidone Episcopo Ambianensi, discipulo Ingeranni. Et quia dictus Guido erat curiosus et ei placebant nova, requisivit instanter dictum Amitum a prædicto Gervino, qui ei non denegavit. Sed loco ejus donavit nobis duo altaria ex consensu Cleri sui, scilicet de Arguebe et Mortenne, et dedit super iis chartam. Sed apud nos illa ignorantur, sed sic scribuntur et notantur in Chronica. Iste Gervinus a Guidone Comite Pontivi annullavit unam malam consuetudinem super villam nostram de Majoc, videlicet quod annuatim dictus Comes, nomine Advocacionis, super nos accipiebat xx porcos: et fecit nobis chartam.

A 12 Et tempore isto quidam Brito nobilis progeniei, nomine Radulphus, dilectus a Rege Guillermo Anglia, dedit nobis magnas possessiones in Anglia. Et dum pergeret dictus Gervinus ad querendas super his chartas, mare turbatum est ultra modum communem, neque tutus non patebat accessus. Sed suis precibus mare quievit a fluctu, & factum est in eo silentium a turbine, sicut patet latus fol. 92. Et confirmavit charta regia villas sequentes, & Esparlais, Accre, Huleuf, Achotez, Arinchehaon, Mertefort, Alnanon, & Gervine. Et immediate f Comes de Varenne dedit nobis villam de Pagnane, in qua sunt homines ligii, molendina, prata, pascua, & terrae arabiles: & habemus chirographum suo sigillo confectum.

B 13 In eius regressu instituit dictus Gervinus plura oratoria: & inter cetera Prioratum de Veteri-villa juxta Luilly Ambianensis diocesis: & in oratorio imposuit g sanctuaria corporis S. Luciani & sociorum ejus. Et in eodem Episcopatu, in loco secreto composuit unum oratorium in nomine h B. Gratiani Martyris fundatum: & in silva Augi (Gallice Ea) unum in nomine B. Martini. Et horis, quibus divina decantabantur in ecclesia S. Richarii, semper genibus flexis stabat in oratione, secum reliquias Sanctorum deferens, acsi primus & personaliter interfuisset in sua dicta ecclesia, parum dormiendo, continuo jejunando, continuo Missam qualibet die celebrando in oru solis. Et in noctibus Nativitatis Domini, in die Passionis, Pasche, in nocte Ascensionis, Pentecostes, Trinitatis, Joannis Baptiste, Petri & Pauli, Laurentii, Assumptionis B. Mariæ, omnium Sanctorum, & Andreæ Apostoli, antequam quidquam comederet aut biberet, in ecclesia absque intermedio legebat Psalterium Davidicum. Aquam puram bibebat, & super scamnum unum jacebat & dormiebat. Et non obstantibus illis, ab omnibus videbatur repletus vino & epulis splendidis, semper hilaris, ridens, & non tristis, sanguinei coloris, & complexionis in humanis bene dispositæ.

C 14 Et cum affluentia apud eum procedebant peccatores, ab eo Sacramentum penitentiae & confessionis obtinentes. Et in ecclesia ista S. Richarii erat unus locus apertus, conveniens & determinatus, qui dicebatur Locus-Confessionis & misericordiae. Quibus de callis evocatus est personaliter, & leitatus ad Curiam Romanam: ad quam ad diem sibi assignatam comparuit: & in obviam venit ei Summus Pontifex, qui ei dedit osculum pacis, cum interrogando super suis predicationibus & confessionibus, & de causis moventibus. Qui responsam dedit sic: Eos qui ducuntur ad mortem, liberare non cesses. Et, Scienti bonum & non facienti, peccatum est illi. Et, Si quis fecerit converti peccatorem a errore vix suæ, salvabit animam ejus a morte. Et, Caritas operit multitudinem peccatorum. Quibus auditis, Papa Leo gavisus est, & i sandalia Apostolorum ei dedit: quæ renuit & refutavit, & se excusavit deportare. Dictus Leo, qui antea vocabatur Brune, natus de m Lotharingia, & Episcopus n de Toul, & ex consequenti electus Summus Pontifex, confirmavit Abbatem & o Legatum in partibus Occidentalibus eum chirographo plumbeo. Dictus Papa Leo venit in partibus Occidentalibus, & dedicavit ecclesiam B. Remigii Remensis, & p ad portandum corpus dicti Confessoris postulavit & requisivit dictum Gervinum, cum aliis tribus sanctis Viris.

huc an. 1035 mortuo successit Haraldus f. D. lius ei an. 1040 Hardecanutus: quem S. Eduardus Confessor excepit, regnavitq; a 3 Aprilis anni 1043 ad 5 Januarii 1066: cuius vitam ad eum diem edidimus. Dein Haraldus Comes Godvini f. regnum invasit; quod occupavit, illo viro, Guilielmus Normannus.

c Fallitur Malbrancus dum l. 2 cap. 58 scribit Radulphum hunc, nobilem Britannum, apud Eduardum Regem & primoribus suis se Palatinum. Erat ex Britannia Armorica oriis, ubi & castrum Radulphus Dol possidebat, veneratq; cum VVilhelmo Northe in Angliam, & cum illi ab eo Esparlais Comes erit constitutus: sed circa annum 1075 glia. contra eundem VVilhelmum rebellavit. De eo passim Anglicanae. rer. Scriptores.

d Idem Malbrancus perperam prædixit illa Centulensibus a Radulpho donata scribit vivente adhuc S. Eduardo: Haraldum drinde, quo tibi pateret coronam, omnia distulisse: VVilhelmum igitur regnum adeptum, videndum Gervino fuisse, qui se res haberent. Condemisse ad VVisitantem portum facile centum, partim Abbates, partim monachos, & Morim aliosq; Belgii regionibus, multamque nobilium & mercatorum multitudinem: Sed insulsiis procellis agitato mari ad xv dies illic subsistere coactos. Cum quidam domum se recipere cogitarent, consiliis Gervinus, calessem opem consuit implorandam, ac postmodum mane audis prodibit ad J. Petri ad eum veniendum. Consiliis ejusdem consiliis ceteri duingentes, singulis ex universa multitudine numerum unum pendentes: alter Michaeli Archangelo Sanctique Nicolae cuiusdam VVisitantis prædibit facit: alter S. Margarita, qua trans frendam, tum in Britannico litore celebratur. Arserant toto tempore, quo in dictorum Calitum bonorem cantatum est Sacrum, aliq; recitata preces, ut Gervinus præscripserat. Mirum autem illic se data tempestas, consensu naves, ac minori quam quinque horarum spatio, incolumes cuncti in Britanniam perreperunt. Itum illico ad D. Margaritam, eique cum gratiarum actione ceruus oblati: tributum Gervini meritis ac magna fidei miraculum. Ita memorat istdem fere verbis, sed fufus etiam aliquantulum, Malbrancus.

e Ita hac villarum nomina idem expressit. Nostrem apographum habebat: Esparlais, Aore, Hutuf, Achotez, Arinchehaon, Mertefort, Alnanon, & Genua. Virum exemplar correctum fuerit, non divino.

f VVilhelmus VVarenne Comes nobilissimus: & ipse VVilhelmum Northum in Angliam secutus, illic Comes Surreia ab eo constitutus est.

g Hac voce, ut saepe antea, reliquias, earumque thecas indicat. Malbrancus ita exponit: in qua (cella monastica, ut prius immediate dixit) oratorium suppositum, DD. Luciano Martyri & sociis, nec non S. Richarii sacrum. Ad S. Luciani Ep. & Belonacorum Apostoli, & sociorum Maximiani Presbyteri & Juliani Diaconi, dedimus 3 Januarii.

h De bee S. Gratiano Magistro 23 Octobris. Adde hic Malbrancus: ubi D. Gratiani Martyris corpus adservatur.

i Adde idem: quod frequenter adibat, corpus multa defatigatione castigatus, & psalmis operam daturus.

k Non alia hac videtur citatio, quam qua cap. 1. memoratur: & fortassis non Romanum evocatus est, sed in concilio Remensi, anno 1049, S. Leonis IX. primo, hac gesta sunt. Interfuit enim illi Concilio, ecclesiarumq; & S. Remigii dedicationi, & Gervinus & reliquiarum ejus translationi S. Gervinus, ut ex illis concilii inter cetera a Coatanro conscriptis atque a Baronio to. 11 editis patet: nam illic inter Abbates, qui plurimi interfuerunt, septimum numeratur Gervinus S. Richarii. Joannes Capella in gestis Gervini 11 ita f. scribit: Sciebat Episcopum Ambianensem Folcum (valgo Fulconem) familiarem cum Abbate Ingeranno fuisse, & cum Gervino suo Avunculo: qui Gervinus suis precibus in Concilio generali Remensi conservavit dictum Folcum ab excommunicatione & privatione sui Episcopalis dignitatis per Leonem Papam.

l Cujusmodi ea fuerint, mihi nunc fuit. Universum alioquin, in Notitia vocabularum Ecclesiasticorum ex Patribus aliisque sanctis scriptoribus docet Dominicus Magrius Molitenfis, Sandalia, insam. quibus Episcopi alique ministri Ecclesie induuntur, ad predicationem Evangelii indicandam, ejusq; modum pertinent.

m In Asia, fuit ut VViberius scriptor continens ac Leonis ipsius domesticus in ejus Vita refertur, in dulcia Elisæi finibus procreatus.

n Tullenfis, fuit Leucorum, Episcopus fuit.

o Hujus rei penes hunc auctorem fides est.

p In citatis Concilio Alit dicitur Leo ipse ante alios, cum præfatis Archiepiscopis & Abbatibus, suppositis humeris, fecturum S. Remigii devote lacrymans extulisse. De hac translatione atque ecclesie dedicatione, agitur ad Vitam S. Leonis 19 Aprilis & plenius 1 Octobris ad S. Remigii Vitam.

a Pluria alia Belgii monasteria amplius alim in Anglia possessiones habuerunt, tum a Regibus ad Dei cultum promovendum donata, tum a privatis collata, ab ipsiusce emptor Abbatis.

b Ita habet apographum nostrum, ab Eduardo, scribi debuit.

Regi An Nullus in Anglia Rex Nithardus, quod sciam, fuit S. Gervinus tempore huiusmodi regnum illud tenere: Ethelredo S. Eduardi & Guillelmi. Martyri, fratre, anno 1016 mortuo, regnum occupavit Canutus.

A

CAPUT IV.

S. Gervini miracula, & S. Richarii ejus tempore: S. Angilberti ab eo facta translatio.

*Quo pedum
d. Gervini
lucum, quod
que morbo,
aque agri
dum fandi:*

Vita ejus Comite, coruscavit miraculis. Mulier quidam paralytica postulavit & instantet requisivit a Radulpho ejus discipulo, ut ei daret aquam bibere, in qua lotum fuerat ejus pedum pastorale, & inde recepit sanitatem. Quidam infans de villa a Augi in Normannia, nomine Oderis, frequentans scholas, tenebatur magnis febris: & dum iret dictus Gervinus ad oratorium B. Martini, quod construxerat in silva ejusdem loci; bibit aquam, in qua mundaverat manus suas dictus Gervinus, & factus est sanus. *b*

*videt & con-
dit eorum
ad Angelos:*

16 *c* Dictus Gervinus cum pluribus suis religiosiis vidit & audivit Angelos Dei descendentes de caelo, cantantes cantilenas dulces, melodio as super naturam, sentiendo odorem suavem tamquam ex balsamo: & oculis suis carnis viderunt personas calicas igne succensas, super altare sancti Salvatoris, S. Richarii, S. Stephani, & in regressu dabant laudem Deo, & salutabant corpus S. Richarii, denotando ei imposterum signum immortalitatis.

*cadente or-
elapsa, me-
not aliam
corpus S. Vi-
goris:*

17 Et tempore dicti Gervini, casu forenito Ecclesia succensa est igne accidentali, ita quod tectum plumbeum combustum est: & ex omnibus reliquiis non remansit quidquam, quod non fuisset deportatum, salvatum & extractum a religiosiis, excepto corpore S. Vigoris, quod remansit in loco suo inultum & illa sum, nec tactum ab igne. Et unus servus domesticus ascendit super summam turrim, ut coarctaret & extingueret ignem, cadens deorsum in medio ignis & flammæ perambulavit usque ad corpus S. Vigoris illa sum, sanus & inultus.

*de fimo
quidam m-
modum flum-
mari:*

18 Isto tempore quidam vir de Tornaco jacebat cæcus in monasterio S. Petri Corbejensis, & de nocte vidit in spiritu quemdam antiquum & veterem hominem dicentem sibi: Vade ad monasterium Centulense, & recuperabis lumen. Quod fecit, & venit in hunc locum, & de nocte iste antiquus eradicavit pilos superciliorum suorum, removendo ponderosum sanguinem: & exinde factus est sanus & videns. Sed tures in regressu suo violaverunt ejus sororem: qua de causa hebetatus est, & intravit in eo phrenesis: & sui ministri iterum adduxerunt eum in hunc locum, in quo iterum factus est sanus.

*deus celesti
monita, cum
sola illius
auctor:*

*deus p-
porensi sa-
auctor:*

19 *c* Quidam alius cæcus vidit de nocte claritatem circumamictantem corpus S. Richarii, & ex illa visione factus est videns, & abjectæ sunt tenebræ ab oculis ejus pro aliquo tempore: & quia ingratus non reddendo gratiarum actiones remeabat, factus est cæcus iterum. Confessus vidit prædictam visionem claritatis, ex qua iterato recepit virtutem visivam, & laudans Deum & suum sanctum Confessorem Richarium, egressus est sanus.

*alibi cor-
ad corpus S.
Richarii
alluminatus:*

*paralytica
corpus in-
erectum sup-
placatum
sanatus:*

20 Una mulier de Bosu paralytica f audivit a vicinis, quod religiosi cum processione portabant corpus S. Richarii in præsentia dicti Gervini, ad ecclesiam B. Mariæ de Alliaco. Ipsa cum devotione vovit venire, & surgens sana venit cum aliis ad prædictam ecclesiam de Ailly.

*S. Gervinus
corpus com-
pari S. An-
gelberti:*

21 Ille translavit corpora sancta SS. Caydoci, & Fricorii sive Adriani Confessorum, & S. Angilberti: quia in quadam ecclesia nominata g Gorze, in Lotharingia, dictus Gervinus repererat gesta S. b Angilberti, & in scriptis viderat, quod causa magnæ humilitatis sepulturam elegerat in porta aut introitu ecclesiæ, & sciebat ipsum motum a primo loco, fodere & inquire fecit in introitu Chori hujus cœnobii, & fodiendo

& inquirendo repertum est corpus Domini Nitardi XII. D. Abbatis & filii dicti Angilberti, sepulci in sepulchro nemorio cum sale, & plane apparebat de vulnere & plaga in capite, quod receperat in bello contra Danos, quo migraverat a seculo: & hoc visio, reponi fecit, & in loco contiguo versus Occidentem fodere fecit: & ministri fodiendo sarculis reppererunt super pavimentum quatuor monosyllaba, R e x, L e x, L u x, P a x: & illa nomina erant prima et ultima sui primi epitaphii. Et hoc ex consilio cujusdam antiqui religiosi, nomine Teudevvaldi, reppererunt absque mora sanctissimum corpus: ex cujus sepulchri apertione exivit suavissimus odor, non solum præsentibus, sed in omni ambitu loci sparsus: invenerantque omnia ossa in massa et confusione posita, et involuta in pallio serico viridis coloris, non putrefacta, sed recondita et translata per Dominum Riboldum decimum Abbatem de loco ad locum. Et ex illa investigatione fuit certus dictus Gervinus: unde instituit secundam translationem solennizari dicti S. Angilberti, quia per ipsam Abbatem, præ timore inimicorum Saracenorum et paganorum fuerat ibi repositum. Et quia dictus Riboldus in sepulchro plumbeo posuerat schedulam, in qua continebatur, quod ibidem quiescebat corpus S. Angilberti: et in instanti elevavit corpora SS. Caydoci et Adriani, et ea imposuit in capsula seu fercero argenteo lapidibus pretiosis ornato.

*nade suavis-
simus odor
insignis:*

*itque mon-
strat:*

*E
corp. & alim-
nam SS.*

a Est hoc oppidum in Normannia, non longe a Belgii finibus, Augi quibusdam dictum, Auguni & Augense castrum in Vita S. Laurentii Dubliniensis 14 Novembris, aliis Aucum.

*Auguni
yp. Lu.*

b Malbrancus ait hunc postea Corbeja monachum esse factum: quo de monasterio sepe alibi meminitur, ac præcipue 2 Januarii ad Vitam S. Adalardi, atque hic no. 17.

c Paulo aliter hac narrat Malbrancus cap. 63 in hunc modum: Monachus Centulensis, Hugo nomine, olim Eques celebris, vixit tamen sanctimoniam celebrior, nocte quipiam prævertens coascectas suos ad nocturnas preces surrecturos, inauditis symphoniam humanas voces prorsus exuperantem, assurgit & advertit eam prodire e turri Richarianæ Basilicæ ad Occidentem sitam, ubi subitus sancti Salvatoris ara viscebatur, supraque D. Richarii corpus, atque Divorum lipsina ab S. Angilberto Abbate illic deposita: quæ dum veneratur, conspiciit turrim, atque ipsam magno lumine circumfusam, simulque insignem chorum Angelorum, sanctorumque Innocentium adlabentem. Pariter Gervinus ad solitas preces ingredien, inaudientque voces Angelicas, circumspexit omnem S. Richarii turrim, & omne templum sensim idem lumen excipere, & evocato in testem adituo, additus odor gratissimus, & celestium spirituum ad aras sancti Salvatoris, sanctorum Innocentium & S. Richarii, veneratio.

*Angeli locum
auctor ad
religiosos:*

d Malbrancus prædonet ait suam ei sororem, adeo benevolam & commodam ducem rapuisse: rediisse eum, orasse; ne beneficium benefactricis suæ damno duplici patereur imminutum: uti, inquit, revera non passus est. Discrepant hæc dicta narrationes.

*ac lumen
calisse, &
eius suavis-
simus.*

e Hec quoque miraculum aliter narratur a Malbranco: Alius pariter cæcus, inquit, ibidem medelam invenit, quam apud alios Celites non potuerat sibi conquirere. At absque gratiarum actione . . . domum reversus, in pristinam revenit cecitatem, Centulamque repetens, iterum illuminatus est, simulque vidit turmam candidis amictam velis magno honore lipsana prosequentem: & nullius viri ingenti vel memorie, ingratus iterum recedit, tertioque jam excutit: unde increpantibus amicis vover, quoniam cæcum non minorem suo capite: lumenque oculis stetit perenne.

*visus opo S.
Gervini co-
operum:*

f Idem morbum ita amplificat: quæ jam jam, paralyti in omnia membra, adeoque in præcordia grassante, expiratura videbatur. Sed & curationis modum, voto prætermisso, ita immutat: Cum D. Richarii corpus in Arty Pontivense deportandum, domum ipsius pertransiret, sublevis in plateam.

*ob ingratum
divinamissi-
fuit.*

g De hac monasterio egimus 27 Februarii ad Vitam B. Joannis ejus Abbatis.

h Malbr. semper Ingelbertum vocat.

CAPUT

A

CAPUT V.

*S. Gervini agriendo, obitus, sepultura.**S. Gervini
lepra labu-
rat 4 anni:*

12 **H**ic tractabitur de morte ejus, quod ante dissolutionem sui corporis, Altissimus, qui cuncta praevidet, ad supplendos defectus dicti Gervini, permisit sua providentia, quod corpus ejus, prius splendens, a lepra tangeretur, & in extremis diebus suis pateretur quatuor annis durantibus, ita quod labia & facies ejus maculabatur & vulnerabatur supernaturaliter & abominatione, tali modo vox ejus fuit oppressa, & vix loquebatur, neque quiescebat, neque dormiebat, nec comedeat.

*obitus a R.
Galila nepos
fuit Gervini*

23 Accidit tamen quod Philippus Rex, filius Henrici Regis, & pater Ludovici Regis, pervenit ad Ducatum Pontivi: eum dictus Gervinus, sic patiens, humillime & litteratorie requisivit, quod Gervinus ejus nepos & filiulus, religiosus monasterii S. Remigii Remensis, regimen pastorale hujus Ecclesiae recipere posset, credens ipsum sanctum virum idoneum & aptum. Quod annuit ipse Rex, & electus est Abbas anno Domini MCCCXII 4 x Kal. Novembris.

*2. Feb. 1071
aliquo collo-
brat*

24 Et anno sequenti, die secunda Februarii, quae est dies Purificationis B. Mariae Virginis, in capella B. Mariae de Crypta, quam construxerat dictus Gervinus, cum devotione Missam cepit celebrare, & vix nimia infirmitate detentus, potuit consummare aut finire. Ipsa tamen finita, Fratres lacrymantes & dolentes super grabatum reportaverunt. Qui dixit eis: Nunc video & percipio, quod Frater Gervinus Missam de cetero non celebrabit. *b* Et crescente dolore, die Mercurii in capite jejunii, quae nunc dicitur dies Cinerum, congregavit omnes Fratres, & dixit: Nunc habeo licentiam a B. Maria transire ad Dominum. Et sedendo super grabatum, dixit: Fratres, recomendo vobis spiritum meum. Et voluit confiteri particulariter. Quo facto, voluit confiteri generaliter declarando se peccasse in octo casibus, & declaravit illos palam & publice. De quibus habuerunt admirari & dixerunt: veraciter tu numquam fuisti homicida, nec adulter. Quibus benignum dedit responsum: Fratres, si actu non perpetravi, tamen voluntate peccavi: fui causa illorum peccatorum, & non corripicea, & illis modis assero sic perpetrasse.

*confessio a D.
P. obitus
monachus**confessio
peritum
dixit publi-
citer
aliquo cri-
mine pbi
impulsi*

25 Et in prima septimana Quadragesimae privatus est dono linguae, & ab omni vi naturali destitutus. Et

monachus

C quotidie quidam Religiosus coram eo Psalterium decantabat. Videruntque ab eo signum requisitionis extremae unctionis. Quo facto, aliquo modo convalescit, & locutus est. Et inter cetera quae viverunt ab eo instantes, in quo loco volebat sepeliri. Super quo dilatavit, nec responsum dare volebat. Et quia Fratres super illo passu contingebant, dixit eis: Vos non facietis quae merui & quae cupio. Nec volebat dicere, & praetadio declaravit & dixit: Post separationem animae,

*qualiter vo-
lens sepelire*

accipite chordam seu funem, & pedibus cadaveris mei D alligate, & iugo equi imponite, & super sterquiliniam hujus ambitus & villae ducatur cadaver mei peccatoris, quia non sum dignus recipere sepulcrum aliam authenticam. Ex quo omnes unanimiter planctum & ploratum emisserunt.

26 Requisivit eis, quod hora mortis corpus suum in facie Ecclesiae portarent, & Crucem ponerent cum reliquiis Sanctorum & Sanctarum Dei. Quod fecerunt, & ipsum adhuc viventem ante majus altare deportaverunt, & Litanias decantare ceperunt. Et ipsis cantantibus Sancta Maria ora pro eo, quia non poterat loqui, & extraxit manum dexteram, & levavit in caelum in signum devotionis. Et quando punctus ille venit, S. Richari ora pro eo, ipse altius levavit manum, & sedendo & stendo, alta & intelligibili voce exclamavit: S. Richari ora pro me. Quibus Litanis factis & peractis, Fratres decantabant: Suscipiat te Christus, & ille tunc emisit spiritum.

*monachus de-
te majus al-
tare*

27 Et ipso ingresso viam universae carnis, Fratres acceperunt aquam in pelvi, & expoliaverunt eum, & laverunt. Nec repertum est corpus ultra leprosum, sed purum & mundum, odorans & suave: specialiter membrum virile, secretum & naturale, in quo apparuit omnis puritas & castitas. Sed in genibus & cubitis erat quaedam durities & coagulatio cutis, & carnis durae ad modum lapidis, quia super iis semper & continuo orationibus vacabat.

*a morte su-
pra reliquias
sancti videri
apparet**genibus &
cubitis co-
agulatum*

28 Et dum fuit sepultus, erat praesens in capella B. Mariae, quam construxerat dictus Gervinus in crypta, Guido Comes Pontivi, qui repente quitavit nobis exactiones, quas capiebat super Novam-villam & super ejus tumbam, seu tumulum, alta voce dixit: Ego quito illas exactiones Ecclesiae S. Richarii: & inter quatuor

*in quo fa-
cto donato
quodam
Cintulo**apophoreta
et possum*

pilaria marmorea describere fecit versus sequentes:
Inclutus iste Pater, & demon per quem ruit ater,
Flos pius in populo, dormit in hoc tumulo:
Ardua rectarum scandens qui rite viarum,
Corporis assiduus martyrifator erat.
Regula virtutum, rectorum lux monachorum.
Exitit a puero corpore virgineo.

Et isto tempore Guido Episcopus Ambianensis affinis hujus Ecclesiae, & tempore quo Dominus Jesus precibus B. Honorati Episcopi Ambianensis coruscavit miraculis, obdormivit & quievit in Christo. Et haec brevia de vita & morte S. Gervini sufficiant.

a Malbrancus, Kalendis Novembribus.

b Addis Malbr. Ei enim optatam patriam promisit Virgo. f

c Idem seniores solum habes.

d Idem perperam: cum nihil omnino effere posset, belle tamen erupit cum aliis in has voces, Sancta Maria ora pro me.

e Ignatius Josephus & Sammarthani legunt: Similis cui vix fuit alter. Apographum nostrum, & vetus codex ab Ignatio Josepho citatur: demon per quem ruit alter. Quis enim vera est alter demon; Sammarthani hoc epigraphum ab Hatinis compositum scribunt.

D E B F R E D E R I C O

ABBATE HORTI B. MARIE IN FRISIA

ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS.

Commentarius prævius.

ANNO
MCLXIV.
III. MAR.
TII.

B. Frederici
Vitam scri-
psit Sibrandus
Abbas
VI.

compendia
anno ad 7
Martii.

anno 11
Martii.

comitibus
fatis.

hæretici apud
Frisonum in
malesicæ.

exquis ad
canoniam
Bona Spei
translatam.

ejus illius so-
lennis memo-
riæ.

elogium in
fatis 3
Martii.

Monasterium Horti B. Mariæ, vulgo Mariegar-
dum dictum, prope pagum Hallumensem, dua-
bus leucis versus Oceanum, a Leovardia Frisia Occiden-
talis metropoli, fundatum atque extructum est anno
MCLXIII a B. Frederico, ante Hallumensi parcho, dein
primo hujus monasterii Abbate: in quo cum multos viros
religiosos collegisset, anno XIII sui regiminis, Christi
MCLXXV sancte mortuus est, multis virtutibus in vita &
post obitum illustris. Vitam ejus conscripsit Sibrandus sex-
tus dicti monasterii Abbas, anno MCCXXXVIII vita
functus: illam hic damus ex variis antiquis MSS. codi-
cibus, qui plures adhuc extant, & ipsi etiam aliquem ha-
bemus. Varia Vita hujus compendia ediderunt Molanus
in Natalibus Sanctorum Belgii, Hareus in Compendio de
Vitis SS. Sauffajus in Martyrol. Gallicano, Gibinus in
SS. Canonorum Natalibus, Mirans in Fastis Belgicis,
Balinghemius in Calendario Mariano, & hi quidem VII
Martii, qui dies sepultura ejus, cum aliisquin, in
schedis Hieriberti Rosvoveydi reperimus, ex monumentis,
Horti Mariani confect die tertio mensis ejusdem & vita mi-
grasse: quo die cum Præmonstratenses officio Ecclesiastico
venerantur, & quidem sub ritu duplici hic in Belgio, at-
que etiam in Hispania, nisi ex Ordine recitandi divinum
Officium, sapienter Madriti recuso, perspicere licet.

2 Ceterum, ut ante citatus Molanus adnotat, lo-
cus iste Mariegardum derelictus est, quando Aposto-
licæ Sedi placuit plantationem Frederici ad novum Epi-
scopatam Leovardensem transferre, & in cathedrales
Canonicos & Episcopi opitulationem transmutare. Quod
a Paulo IV Papa anno MDLIX factum tradit Mirans.
Dein concitati a satiosis tumultus plerique Belgii pro-
vincias perturbant, hæreticis incensibus, præsertim
Calvinistis, qui diabolico quodam astro perciti, fideles
antea & quietos populos ab Regis Catholici imperio ab-
traxerunt. Exturbata ergo & Frisia sinibus orthodoxa re-
ligione, apud quosdam pios viros latuerunt sacra exuvia
B. Frederici, qua demum inde in Hannoniam, ad cano-
niam B. Mariæ Bone-Spei, quod ordinis Præmonstra-
tensis prope Binchiam oppidum est situm, translata sunt
anno MDLXXII, die VII Decembris, & ab Abbate Mi-
chaele Chamartio solenni pompa excepta, ac publica fide-
lium venerationi exposita: postmodum ab Augustino de
Fellerics, itidem Abbate, ornatiori theca inclusa, &
in altari Reliquiarum, tunc recena extructo, in arca su-
prema ad cornu Epistolæ collocata. Festum translationis
quosannis VII Decembris solenni officio peragitur sub ritu
triplici, ut ipsi vocant, sicuti & dies depositionis hoc III
Martii. Præterea singulis diebus Mercurii, festo alio
non impeditis, Missa conventualis de dicto B. Frederico
celebratur.

3 Hoc cum elogio celebrat III Martii Chrysostomus
Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ord. Præmon-
strat. In Frisia beati Patris Frederici, primi Abbatis &
Fundatoris Horti Mariani, Ordinis Præmonstratensis:
qui præclarissimarum virtutum & miraculorum gloria
longe lateque coruscans, post plurimos Deo colle-
ctos animarum manipulos, lætissime inter psalmos &
hymnos beatissimam suam animam Creatori reddidit.
Cujus sacrum defuncti corpus, suavissimo fragans odo-
re, sepultum plurimis postea claruit in oculis. *Ab*
Tomus I.

VII Decembris in Martyrologio apud Præmonstratenses
Canonicos canonici B. Mariæ Bone-Spei recitatur istud
elogium: In canobio B. Mariæ Bone-Spei in Hannonia
Translatio B. Frederici primi Abbatis & Fundatoris
Horti Mariani in Frisia Ord. Præmonstratensis, quando
ipsius sacre reliquie, plurimis decoratæ miraculis, so-
lenni pompa in ecclesia dicti canobii collocatæ, & pu-
blicæ fidelium venerationi expositæ sunt anno Domini
MDLXXII.

4 Agunt de eodem B. Frederico scriptores Ordinis, Vita com-
quorum præcipuus censeari potest Sibrandus Leo Leovuar-
diensis, qui in Lidlumensi canobio apud Franckeram vi-
tam religiosam professus, inde ab hæreticis ejectus, in Di-
tione Groningana exul vitam finivit anno MDLXXXVIII.
Scripsit de fundatione canobii Horti B. Mariæ, & Vitæ
Abbatum ejusdem monasterii, nec & Abbatum Lidlumen-
sium. Habemus hac ejus opera hactenus necdum typis ex-
cusa, unde Vitam B. Frederici alteri subjungimus, cum
varia habeat in priore, non tam accurate narrata. Huic
succedunt Joannes le Paige Theologus Parisiensis in Biblio-
theca Præmonstratensi lib. 2 pag. 515 & seqq. Sigismun-
dus Kober Lucensis prope Znoymam in Moravia Abbas,
inter Vitas nonnullorum Patrum Præmonstratensis Ordinis
a se collectas: & contractius Petrus Vaghenarius li-
bro de Personis Ordinis Præmonstratensis sanctitate illu-
stribus pag. 173. Mauricius du Pre in Annalibus brevi-
bus Ordinis, & Tentonico sermone, Dionysius Madzar-
tius in Historia Ecclesiastica rerum Belgicarum, ad an-
num merque MCLXXV, ac passim alii. Nolo Frisia scri-
ptores congerere, unus sufficiat Martinus Flamconius, qui
de viris rebusque Frisia illustribus fol. 110 appellat S. Fre-
dericum Horti B. Mariæ Abbatem, miraculis & rara
vita Sanctimoniam celebrem, & carmine miracula descri-
bis pag. 79. qua inde excerpta, apud Pagium extant.

V I T A

Auctore Sibrando Abbate

ex variis MSS.

C A P U T I.

B. Frederici pia adolescentia. Sacerdotium.
Cura Pastoralis. Miracula.

Recolendæ memoriæ Fredericus, ortus in Frisia
de villa a Hallum, viris nobilibus & inclytis
tunc temporis inclyta & valde famosa. Hic itaque in
primæva ætate patre Dodone orbatu, tenellus valde
cum sorore parvula relictus est matri suæ: quæ erat
mulier Deum timens, & satagebat parvulo notas facere
vias vitæ, scilicet timere Deum, amare justitiam, fre-
quentare ecclesias, orationibus vacare &c. quæ Svit-
burga vocabatur: quæ omnia puer haud segnitè adim-
plere conabatur. Aliis suis coævis ludentibus, dum a
matre pascendis quibusdam oviculis esset deputatus, la-
sciuentibus cum istis se nunquam miscuit: sed Domini-
cam Orationem vel sedulus ruminavit, vel de argillosa
terra basilicas erexit, altaria construxit, omnemq; morem
Bb Ecclē-

A Ecclesiasticum juxta puerilem ætatem, quoad potuit, pro modulo suo studuit imitari.

2 Tandem ex hortatu Optimatum parochia in Hallum studiis liberalibus appositus est: & cum mater ob rei familiaris inopiam de sumptibus diffidere cepisset, (dictu mirabile!) deprehendit in collo cupuldam reptilis, tunc forte reperiens, annulum argenteum, sed retortum: quem cum omnibus sui pagi in die Dominico exhibuisset, ne forte per negligentiam alicui excidisset, & non esset agnitus; intellexit plena fide in sumptibus filii sui eundem destinatum, a quo die non defuerunt mulieri expensæ ad omne opus filii. Cum nunc scholis esset destinatus, cepit assiduis studiis tantis respondere profectibus, ut gratia Dei merito in eo vacua non videretur. Nam in brevi omnes collegas suos non solum scientia cepit antecellere, verum etiam omni virtutum schemate morumque probitate.

3 Postquam igitur metas pueritiae excessisset, incitatus studio non solum artium liberalium, sed præcipue divinarum Scripturarum, matre patriaque relictis, in Monasterium (ubi tunc studia vigere intellexerat)

concessit, & quamvis humilitate esset præcipuus, ob meritum tamen Virginis B. Mariæ castitatem summe amplexus est. B. Joannem Evangelistam præ ceteris Sanctis diligebat propter castitatis excellentiam, quia custos B. Mariæ adhuc adolescens, meruit deputari. Beatam quoque Cæciliam post Matrem Virginem præcipuo censuit honore dignissimam, ob illibatam castimoniam puritatem. Tanta fuit castitate præditus, ut eundam super austeritate vitæ suæ miranti, & præcipue continentia, & quærenti, si morus unquam in se illicitos sensisset, cum indignatione feratur respondisse: Nullum hominem unquam carnaliter propagatum non plecti hac pœna, quanto magis ipsum, qui esset caro & sanguis, nondum a lege peccati solutus. Quamobrem illicio membra domabat, desuper indutus veltibus, quibus poterat melioribus.

4 Et cum neque noctibus neque diebus cessaret se commendare patrocinio B. Cæcilie (cujus professioni se totum devoverat) apparuit ei tandem B. Cæcilia, & hortata est ipsum, ut non tantum suo, sed & aliorum intenderet profectui: quippe qui ad hoc jam præordinatus esset a Deo. Hujus rei gratia domum rediens, volebat animo, cui rei potius operam daret cum effectu. Cum itaque sacris Ordinibus nondum esset initiatus, & ob id prædicare non præsumebat, & messem tamen multam conspiceret, operarios vero paucos; multam circa studiosos, a se utcumque undique coacervatos, pietatem & benignitatem exhibuit: & gratiam, quam gratis acceperat, iisdem gratis impartiri studebat. Neque enim in eis solum scientiæ profectum requirebat, sed præcipue virtutis & honestatis. Si quem vero torpentem otio aut negligentem aspiceret, corripiebat acerrime. Privatis diebus cosilem divinis officiis raro abesse permisit, festivis numquam.

5 Cum jam ad ætatem legitimam pervenisset, multorum rogatu ad sacerdotii ordinem pervenit. Eo tempore præerat Ecclesiæ in Hallum Sacerdos quidam ejusdem b nominis, quo ipse, senex & bonæ conversationis: qui audita promotione Patris Frederici, eum sibi in collegam & successorem habere quaesivit: cui cum acquievisset, populum doctrina & exemplo quotidie ad omnem pietatem hortabatur, arguebat, increpabat, instabat, opportune, importune, & quæcumque boni sunt Pastoris, diligenter exequabatur. Et cum domus ejus aliquantulum distaret ab ecclesiâ, per sæpe diabolus hora matutinali, ipso ad ecclesiâ properante, ad terrendum eum, per diversâ monstra ei apparuit; nunc in eum impetum faciendo, nunc in eum jaculando convitia. Sed Christi athleta confidenter cum psallere solebat, Dominus illumina-

tio mea, & salus mea, quem timebo? ad quam vocem D. Crucis signo contra diabolum jaculato, protinus evanuit.

6 Corrigit quemdam juvenem a diabolo incitatum, hora matutinali sepulchro mulieris cujusdam, pridie juxta semitam viri Dei venientis sepultæ, in habitu assidere muliebri, venientemque quoquo modo terrere. Cum itaque vir Dei pulsatis matutinis, ad ecclesiâ properaret, & spectaculum tale videret; ratus spiritum nequam esse, sistit gradum, armatur Crucis figura. At juvene subsistente, magis ac magis miratur & terretur, quippe spiritum nequam Crucis signum non horrere. Juvenis tandem timore correptus, a viro Dei insectus est, & ab eo tempore idem juvenis diabolicas tribulationes perpeti pœna sui peccati debuit: qui tribus annis fere ante mortem suam, cum esset ex nobilioribus pagi in Hallum, habitum nostrum recepit, calamitatis suæ miseriam sæpius cum lacrymis nobis exponens.

7 Defuncto itaque prædecessore suo, unanimiter ab omnibus in Pastorem eligitur. Cui cum muleum reluctaretur, instantium tandem importunitati cedere oportebat. Tum demum ad vocem Dominicam surgens, & succingens lumbos suos, calceatus pedes in præparationem Evangelii pacis, magis ac magis cepit castigare corpus suum, orationibus jejunia, vigiliis continuando jejuniis. In Beatam Virginem singulariter devotus exitit, ita ut singulis septimanis, præter privatas orationes, Missam de illa in privata ecclesiâ celebraret. Unde mos inolevit, ut etiam sabbatis Quadragesimæ, usque ad nostra tempora, Missa de Beata Virgine cum multa devotione cantetur. Quo tempore tanta exercebatur abstinencia, ut omnibus feriis sextis in pane & aqua abstineret, nisi solennitas aliqua vel hospitis idonei præsentia interveniret; in Quadragesima vero die tantum Dominica reficiebatur, & feria quinta; reliquis sine cibo transactis.

8 Accidit ut quidam feria quinta in Quadragesima, mensa jam posita, nuntiaret ei, quod puer catechumenus ex proxima villa sine gratia baptismatis vitam finivisset. Moris tunc erat, parvulos infra Quadragesimam natos, catechumenos reservare, novis fontibus baptizandos. Ad quam vocem vir Dei multum consternatus, rejecit a se mensam, & ejusmodi negligentiam suis peccatis imputando, accedit ecclesiâ, prosternitur coram altari B. Mariæ, & cum multis lacrymis & precibus contendisset ab ea, adjecit se non comesturum nec famulaturum, nisi parvulus tamdiu restitueretur vitæ, donec gratiam consequeretur Baptismi. Et cum ab oratione surrexisset, accedit domum pueri mortui; & secum deferens stolam & librum super corpus defuncti posuit, & invocata clementia Salvatoris & intemeratæ Virginis (nec mora) parvulus vitæ restituitur: & statim parvulo gratiam Baptismi impertitus est, qui postridie vitam hanc tunc feliciter terminavit.

9 Neque caruit sanctus Pater spiritu prophetico. Cum enim urgente subinde frigoris molestia, domum ecclesiæ vicinam intrare solebat; ejusdem domus domesticæ prædixit, quod non post multos dies pro peccatis suis (sæpius enim vir Dei istam familiam informarat, ut super suis peccatis contererentur, & confiterentur, & de eis satisfacerent) dira esset pœna puniendâ, pro qua Dei misericordiam piis operibus consulere prævenire. Per paucis igitur diebus evolutis, correpta est mulier languore validissimo, ita ut præ doloris magnitudine (jam enim gravida erat) pareret intempestive: peperit autem filium, quem post multos annos nostræ sociavit congregationi. His malis accessit, quod etiam lumine privata est oculorum. Quare misit ad virum Dei, ut rebus suis de consilio suo moritura disponderet. Tunc ille subridens dicebat: Castigans castigavit te Dominus: sed hac vice morti

damnum
signo crucis
fugit

terrore a
juvene posito
lance.

idem diabolus
eas tribulationes
perpeti pœna
sui.

Stigmatum
Tegit.

additum je
junio, ora
tionibus.

oravit ad
B. Mariam.

ad illa jejunat
adibus Virginis.

in Quadragesima.

infantum
mortuum
aliquo
baptismo.

languore
prope S. Mariam.

refectus &
baptizatus.

mulieri prædixit
ob peccatis
suis pœnam.

postea sanatus.

A te non tradet: visum quoque recipies oculorum, modo satagas vitam tuam in melius commutare. Processu vero temporis subsecuta est sanitas juxta viri Dei verbum, & visus mulieri restitutus: quæ adhuc superest, & apud Sorores nostras manet. Solet etiam vir Dei in Natali & Pascha Domini, quidquid victui & vestitui suo supererat, in usus pauperum liberaliter erogare.

a Hallum pagus & laevis Leonardia, ut supra dictum.

b In altera Vita Pastor Feiko appellatur, & B. Fredericus cognomine Feicho.

CAPUT II.

Occasio visa comitica, Monasteria ejus cura extrinseca, Hortus B. Mariae viris, Bethleem feminis.

Contigit virum Dei in morbum calculi incidisse: cum enim ei quædam mulier prægnans, hiemis tempore in via obvia facta fuisset, quæ necessitate vadum transire debebat, nec poterat ipse prior

Bvadum ingreditur, & in ulteriori ripa brachiis suis eam attollens, statuit in ceterioribus, ita ut frigore interceptus, calculi morbo urgente, ad extrema perveniret. Extra se tum raptus, vidit in spiritu totum genus humanum uni operi unanimiter operam dare: erant autem omnes plaustra minantes onusta lignis. Interrogante autem eo, quid sibi volunt ligna tanta: responsum accepit: Ad calefaciendum, inquit, furnum Babylonicum. Territum oraculi novitate, Beata Virgo solita consolationis refecit antidoto: Fugite, inquit, de medio Babylonis. Ignorante autem eo, quomodo fugæ consuleret, voce Principis Apostolorum edocetur: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus Jesum; & repromissæ cenæ plenum. Vade ergo & tu fac similiter. Tunc ad se reversus vir Deo plenus, intellexit se divino nutu prædicto morbo correptum fuisse, ut vocatione Sanctorum dignus haberetur. Licet itaque jamdudum ejus propositi extitisset, ut de rebus sibi a Deo collatis hospitale construeret, in quo Christi pauperes tractarentur benignius, & soverentur attentius; censuit tamen divinam voluntatem præferendam suæ, ut videlicet secundum canonicam institutionem cum aliquibus viveret, quibus esset cor unum & anima una, & nihilominus pro posse suo deserviret pauperibus.

C Interea diabolus huic sancto proposito viri Dei invisens, magnam simultatem concitavit inter optimates parochiæ viri Dei, imo inter cognatos & notos, ita ut hinc inde acriter pugnatum sit, & utraque parte aliquam ecclesiæ partem occupante, tamdiu pugnarunt, donec superjecto igni ecclesiæ flammis corripereetur, & aliqui flammis intercepti expirarent. Quocirca vir Dei ad componendam pacem & ecclesiam reformandam, multum temporis & laboris impendit, quæ non parvum ei impedimentum ad suum propositum consummandum, præstiterunt.

12 Contigit quoque annis aliquot decursis, quod juvenis quidam, qui dum esset desponsatus cuidam puellæ nondum nubili, & in domo parentum tamdiu habitaret, quousque adolesceret puella, quod mater puellæ plus æquo inciperet diligere juvenem, & relicto legitimo thoro, cum genero filiz desponsato consuetudinem haberet. Ut autem consuetudini liberius vacarent, convenit inter eos, quatenus viro nocte soporato, per peplum duplicatum collo dormientis insertum, & per foramen transmissum, juvene trahente suffocaretur. Factumque est ita. Cum itaque mane nuntiaretur, hominem subito expirasse; & juxta morem exequi fierent, post Missam dictam itum est ad se-

Tomus I.

pulchrum, & inventum est sarcophagum sepulchro D multo longius. Mirantur astantes, quod negaret terra hospitium homini, quem noverant patre suo ibidem olim recepto statura brevior. Et post multam inquisitionem aliis hoc, aliis illud dicentibus, instinctu Spiritus Dei, vir sanctus jussit velamenta funebria tolli, & inspicere corpus, ut corpore nudato, veritas simul nudaretur: quod ita factum est. Nam protinus apparuerunt suffocationis signa tam evidentia, ut dissimulationi locus non esset. Istis itaque in custodiam coniectis, sine mora corpus intra mausoleum se recepit. Sed ad preces viri Dei, rei privati vita non sunt; sed mulier irremediabili exilio damnata est: adolescens vero truncato naso, & scetis genitalibus in quodam cenobio Cisterciensis ordinis reclusus. Cum essem puer novi eam, & quoties vidi, fateor, exhorui, & quamplurimi adhuc vivunt, qui huic spectaculo interierunt.

13 Tandem vocante Domino, mater viri Dei in senectute bona mortua est, quam sepeliendam curavit in ecclesia Hallum juxta corpus viri sui. Et cum plurimi cognati secundum carnem, sed plures ei conjuncti cognatione spiritali, dum corpus in tumulum deponeretur, adessent; Vos, inquit Sanctus, scitis, fratres & filii carissimi & filiz, quod sine querela hæcenus sim conversatus apud vos: si quem vestrum contristavi, nescio; nihil enim mihi conscius sum: & si aliter est, moveor contritione, ignosce mihi peto. Denique mortis est apud vos, unumquemque vestrum pro animabus carorum res suas largiri temporales, ut culpas, quas incurrerunt temporaliter, non luant æternaliter. Ego vero sine præjudicio vestræ consuetudinis nihil horum, quæ possideo, pro anima matris meæ dignum oblatione censeo: propterea sacrifico meipsum, & offero Jesu Christo filio Dei & Beata Virgini perpetuo servitutum, contestans cælum & terram, vestramque præsentiam, ut a die ista & deinceps non secundum proprium arbitrium, sed secundum regulam B. Augustini velim vivere, ut animæ ejus in pace requiescat.

14 Die itaque altera dispositis rebus suis domi, festinanter a Episcopum adiit Trajectensem, petens humiliter, ut habitu ipsum indueret canonico, & licentiam monasterium Clericorum construendi daret. Episcopus viro annuit benignissime, omnemque operam adhibiturum pollicetur. Gratiis itaque actis, & habitu suscepto cum benedictione Episcopi, proficiscitur. Et prius ad Insulam S. Mariæ domum quamdam Ordinis Præmonstratensis Trajecto vicinam divertit, ibi sanctos mores, & observantias honestas Deo placitas sitibundo hausit pectore. Ibi etiam scribi fecit Ordinarium, & alia pauca, quæ sibi ad præsens videbantur expedire. Dimissis itaque iis, tamquam novus tiro, lorica fidei indutus, revertitur domum, & ad sui propositi executionem se accingit. Tunc incepit solito acius se affligere, ciborum ariditate, vestium asperitate, ac gladio linguæ contra vitia mentis & corporis. Obsecrabat singulos, consulebat universis per nomen Domini, reconciliari Christo. Circuibat per vicos & plateas, si quempiam inveniret, quem lucrificaret. Et cum multis sibi confessis consilium dedisset, ut claustrum monachorum Griseorum, seu Cisterciensium, intrarent, quos novellam plantationem in Frisia fecisse contigerat (dicebat enim ideo instituta esse claustra, ut in eis includerentur peccatores ad tempus, ne postea a regno Dei excluderentur) & attendens vir Dei, divites & nobiles in illis solum recipi, pauperes vero removeri, imo vero sibi potius conservari conspiciens, pauperum voluit pater & patronus fieri.

15 Accidit autem nutu Dei, cum vir sanctus ad colligendos pauperes intentus esset, ut secum habitarent, quod quidam vir nobilis & potens de villa sua,

B b 2

Go-

ALIA VITA

Auctore Sibrando Leonio.

A dinatis quæ ibi erant ordinanda, & rebus rite compositis, consensu equo domum rediit, quam plurimis de propria parochia cum sequentibus. Et cum jam pergeret, quasi inspiratus convertit equum, & inclinato capite versus monasterium, quasi exultans cepit dicere: Gratias tibi ago, Beata Virgo, super omnibus tuis beneficiis mihi exhibitis, & maxime pro eo quod, sicut dedisti mihi in hac ecclesia ad honorem tuum primam celebrare Missarum, ita & hodie ultimam decantare fecisti: ideo fiducialius peto, ut gregem tuum custodias, & ab omni adversitate defendas, meque de instantibus periculis liberes, & in æterna beatitudine collocare digneris. Sic fatus, domum rediit, lectoque decubuit, morem gerens infirmitati: & quamquam multum langueret numquam destitit orare, monitaque salutis ad se venientibus tradere.

reversus de
Hortum &
Maria,

disponit se
ad mortem:

consolatur
parochianos,

& subdit:

populum pro
se orat:

inter man-
dum moni-
tum

anno 1275,

sepelitur:

sanctus
hydropicus
& cum agere

elevarum em-
por, extru-
tur monu-
mentum,

sanctus po-
pulum, or-
at, immo-
retur

sanctus
suscitantur

a b

22 Igitur invalescente morbo, cum jam resolutionis diem sibi imminere videret, parochianos omnes a duodecim annis & supra ad se convocari fecit. Assistentibus autem lecto & stentibus, pie consolatus est eos: & petiit, ut ecclesiam in Hallum & favorem debitum numquam domui suæ subtraherent, ad quod singulorum exegit juramentum. Subditos vero intollerabiliter de tanto Patre merito dolentes, paternè consolabatur dicens; se numquam eos deserturum, si Ordinis mandata observarent. Unum tamen, inquit, peto, ut summopere mei memoria agatur, quia non benefeci pauperibus, sicut debui, quod propter vestram indigentiam evenisse sciatis: ceterum non deerunt vobis beneficia Dei, si boni æmulatores extiteritis paternarum traditionum: orationibus quoque vestris meos supplete defectus. His dictis ad solitas orationes conversus, inter orandum & psallendum sanctam animam Creatori reddidit. Cum corpusculum ablueretur, patuit in carne, quomodo spiritui serviebat, maxime in eo quod miri odoris fragrantia cunctorum qui adfuerant nares perfudit. Mortuus est autem anno Gratiæ millesimo centesimo septuagesimo quinto, a fundatione vero domus anno decimo tertio. Sepultus est quoque in capella, quam initio fundationis construxerat; confluentibus ad ejus exequias innumerabilibus utriusque sexus hominibus, cum fletu & ejulatu clamantibus, se Patrem patriæ amisisse.

23 Post mortem vero tantis claruit miraculis, ut variis a variis languoribus & cruciatibus ad invocationem nominis viri Dei fuerint liberati. Sic hydropica quædam in pago Medevicht curata est, ita ut multi ex diversis partibus, audita hujus rei novitate, pro diversorum morborum curatione ad ipsius corperunt concurrere memoriam, & ipsius implorare suffragia.

24 Cum itaque propter humiditatem loci tumbam viri Dei aquis impleri contingeret, per revelationem divinam factum est, quod a quibusdam Fratribus lapis sepulchri sublatus sit, & aqua de tumba ejecta, & corpus cum sarcophago in eminentiori loco posuerunt. Porro corpore composito, & sepulcro signato; ædificata est memoria, sicut nunc videtur. Circa quod tempus multi languentes a diversis partibus Frisæ evocati, ad memoriam prædicti viri Dei confluentes, sanitarum implorabant suffragia. Non quæo dicere genera sanitarum, quæ Dominus effecit per eum, maxime paralyticorum, aridorum, lunaticorum & similia: ita ut celebris factus per totam Frisiam, mortuus magis quam vivus ab omnibus cepit honorari. Sic puerum in pago a Medum resuscitavit. Item in pago b Merum puer resuscitatus est.

a Medum pagus parva leuca Leovardia distat.

b Merum, farsan Morra ultra Dockingam versus Oceanum.

c Addis Miram: ad sua usque tempora ad tumbam sancti viri multos vota persolvere, luminaria ponere & alia sanitatis officia frequentare.

Tomus I.

1 Anno virginæ partus millesimo centesimo sexagesimo tertio monasterium Horti D. Virginis Marigardæ fundatur a venerabili & Deo dilecto viro D. Fredrico Feykone, ecclesiæ in Hallom Pastore. In pago prædicto honestis natus parentibus, patre Dodo-
ne, matre Sibrich: in ipsa adolescentia mortuo patre suorum præsidio destituitur: a matre vidua honeste educatus, prima Grammatices præcepta Hallomii didicit: quibus edoctus Monasterium VVestphaliæ studiorum gratia profectus, & pietati & literis plurimum addictus fuit. Cenobium Insulæ S. Mariæ frequentius accedens, cenobitarum pietate, vitæque puritate motus, ipsum Ordinis Præmonstratensis disciplinam amplexus, mirum in modum studuit promoveri. Hallomium rediens, D. Feicho Pastor senio confectus, juvenis probitate motus, ipsum sacerdotio consecrari jubet. Sacerdotium adeptus, defuncto Feichone, communi suffragio successor Feichonis declaratur. Hac dignitate tametsi sublimitatus, necdum illi Ordinis pietatisque seminaria olim in Insula recepta, exciderant. Igitur quo pacto id, quod mente ferebat, re tandem præstaret, cum necdum ob varia hominum tumultuantium bella, czdes & latrocinia, templorum inflammationes videret, homines tandem gravi æterni supplicii pœna denunciata, cepit monere, instare, præterque modum hortari ad resipiscendum; paratam omnibus salutem, dummodo post habitis carnis delictis, fraude & invidia, belli fomite, actaque de prioribus penitentia ipsum Christi vestigia meditantem imitarentur.

Pro obitu-
tur,

factus,

si Sacerdos,
& Pastor:

E

adhibere
sunt ad per-
tinentiam,
& virtutem:

scripsit se-
cum vita
canonica:

a Matronæ
pui f-
impunit:

F

facellum
orige

secus dimi-
nit ad alia
candela ordi-
genda:

3 His velut patronis stipatus vir Deo dilectus, anno millesimo centesimo sexagesimo tertio novam erigit ædiculam sacram D. Virgini, Sanctoque Joanni Evangelistæ consecrandam, primumque in ea, ipsa die Exaltationis sanctæ Crucis, Sacrum celebrat. Inter reliquos pietate præstantes, Ordinis amplectendi cupidos & iniciatos, tres simul fratres germanos in suum recepit collegium, qui præter modum fidei ardore incensi valde proficiunt. Tacho horum major, impetrata a D. Fredrico venia, abiit, & ex proprio collegio a se creato duo alia instituuntur ejusdem Ordinis monasteria: unum in terra Translavanica Mer-na, alterum in Dochim ad S. Bonifacium. Capella elaborata, adduntur & reliquæ domus receptui commodæ, sic ut plurimorum essent capaces. Hinc religionis sollicitudine magis accensus, assumpto secum

Bb 3

Alardo

A Alardo Tachonis fratre, a Steinfeldiam Eyssiane ditionis properat. Re cum b Præposito communicata, Ordinis instituta omnia impetrat. Adit præterea Comitem Hermannum Priorem, quo viso, gavisus relicta Colonia, domum revertit. Accrescente indies virorum ac seminarum multitudine, videns monasterium pro temporis ratione satis angustum; minusque tutum iudicans, utrumque sexum unis habitare aedibus, & ne res tam pia & ardua, aut satanæ versutia, aut hominum pravorum calumniis, splendore suo fraudaretur, locum exedificandi sacris Virginibus cenobiolum impetrat in Bethleem, quo tandem erecto, e vestigio illas simul transfert, viris literatura & cantus Ecclesiastici scien-

tia claris conductis, illas omni & necessaria doctrina imbui curat. His piis operibus vir Deo dilectus semet exercens, anno præfecturæ decimo quarto in Bethleem gravi morbo correptus, vitæ finem certis iudiciis præsciens, domum redit. Sacro in Hallom celebrato, in ipso suo, præsentibus omnibus, monasterio diem clausit extremum, in aedícula sacra ab ipso fundata altiori sarcophago tumulatus quiescit, anno Domini millesimo centesimo septuagesimo quinto.

a Steinfeldia Ordini Præmonstratensi data fuit circa annum 1126. Confule Chronicon Mirai.
b Habuit sub initium Præpositi, qui circa annum 1194 in Abbate cessavit fuisse.

DE B. PETRO HIEREMIA ORDINIS PRÆDICATORUM PANORMI IN SICILIA,

Vitam B. Petri Hieremia ex antiquo codice edidit inter Vitas Sanctorum Sicolorum Octavius Cajetanus noster, sed cujus dictionem omnino mutari debuisse addit. Auctor fuit vir eruditus ac prudens, ejusdem cum B. Petro Ordinis Prædicatorum alumnus, qui in eodem cenobio Panormitano S. Zita cum illo vixit. De se apud Cajetanum notatione 7. Statim a B. Petri excessu Vita scriptor ait, ad Ordinis Præpositum Generalem eundem mihi fuit: et si vero multa miracula ad sepulcrum audita me sunt; ea tamen placitum memoriæ mandare, quorum spectator & testis ipse fuisset. Qua videtur Cajetanus in Prologo, quem non edidit, reperisse: & infra in Vita num. 26. eadem confirmantur his verbis: Duo hæc ex tam multis, quæ ipse vidi, miracula narrare, fuit consilium. Eam nos Vitam more nostro distillatam & illustratam damus.

2. Demortuo huic viro venerationem exhibitam cum Beati appellatione, in eadem Vita proditur: corpus etiam sublimi sepulcro marmoreo conditum esse, & supra illud effigiem ejus expressam: unde colligit Michael Pius lib. 3. Virorum illustrium Ordinis Prædicatorum cap. 18, faciem huic Beato fuisse hilari venustate plenam, & in eafra frontem elevatam & rugosis lineis refertam, mentum concavum, nasum, aliquantulum sinum cum ore satis parvo. Cappam eundem gestasse cum parvo caputio, & scapulare ipsa cappa integro palmo brevius: ceterum inter Beatos istius insula illum haberi addit idem Pius. Eadem ante scripserat Maurinus de Gregorio Siculus in Beata Insula Sicilia Ordinis S. Dominici, ac primum præ reliquis hunc Beatum collocat. Cum Martyrologio sacri Ordinis Prædicatorum, edito anno MDCXVI jussu Seraphini Sicci Ordinis Generalis Magistri, excusus est Indiculus Beatorum aliquot Martyrum & Confessorum ejusdem Ordinis, & inter Beatos Confessores ista leguntur: Fr. Petrus Jeremie obiit Panormi post multa sanctitatis & miraculorum egregia monumenta.

3. Eundem inter Beatos haberi confirmat Antonius Senensis in Chronico Ordinis, & in Ordinis Bibliotheca ista addit: Frater Petrus Hieremie natione Siculus, vir ingenio clarus, eloquio facundus, vitæ probitate conspicuus, in concionibus ad populum suo tempore celebris & undequaque doctus, scripsit sermones de tempore per annum, de Sanctis & Dominicis, de Pœnitentia & Peccatis, de Fide, de Passione Domini & Sermones xxv super Orationem Dominicam absolutissimos & eruditione refertos.

4. Hanc sepulcro additam inscriptionem tradunt Maurinus de Gregorio Siculus: & Michael Pius: Spectatissimi Patris Fratris Petri Hieremie ossa in hoc sepulchro ita sunt: cui doctrina & sanctitas vitæ nomen æternum tribuit, & Prædicatorum Ordinis laudem peperit gloriamque a Jesu Christo necesse est. v. Nonas Martii obiit mor-

tem. Octavius Cajetanus notatione 8 ad hanc Vitam rejicit distillatam inscriptionem, negatque eam extare, forte jam olim summatam, eique substitutum elogium modo ibidem legi ejusmodi: Beatus Petrus de Hieremia, Panormitanus, Ordinis Prædicatorum hic requiescit, doctrina & miraculorum gloria celebris: qui dum viveret Theologorum decus extitit, nulli secundus, prout sua manuscripta & impressa demonstrant opera: & quanti meriti sit apud Deum, illa assidua testantur miracula, quæ per eum Dominus operatur. In Domino feliciter obdormivit Nonis Martii MCCCCLII. Imo v. Nonas Martii scribendum arbitratur: cum ipse Cajetanus Vitam hanc ad hunc diem Martii referendam addat, atque ex Chronico Ordinis & monumentis MSS. cenobii adscripserit Martyrologio Siculo, his verbis: Panormi in monasterio S. Citæ dormitio B. Petri Hieremie Ordinis Prædicatorum S. Dominici. Eadem quoque Cajetanus, habet Ferrarius in Catalogo generali SS.

5. Demum ferrea Zona Panormi in eodem cenobio cum veneratione servatur: eam admirantes (verba Cajetani sunt) vidimus ex circulis seu ferri virgis quinque circumductis digiti crassitudine: quam e ferro zonam B. Petrus, dum vixit, continuo gestavit: semel enim indutam, exuere haud fas fuit: ejusmodi enim artificio contexta, colligatave, ut nec adstringi nec laxari potuerit. Quin excrescens adolescentis caro ferrum superinducta est: atque adeo cum defudaret una cum ferri rubigine sudor emanaret. Nec defuncto demi potuit, nisi xxx post mortem dies exiccato corpore. Unus ex eo cingulo ablatu orbis, atque a Paulo Constabili, totius Ordinis Generali Magistro, Bononiam delatus in cenobium, in quo B. Petrus virtutum suarum fundamenta alte posuerat. F

V I T A C A P U T I

B. Petri ortus, studia, religiosus status.

Petrus Hieremias Panormi nobili genere natus anno salutis millesimo trecentesimo octogesimo primo, patrem habuit a Arduinum, utriusque juris peritissimum, hincque patronum, regnante b Alphonsio utriusque Siciliæ Rege: matrem primariam feminam, ex nobili c Nigrorum familia, Pietatem a primis annis coluit: pueritiæ tempus non in ludis jocisque, sed in Grammaticæ, ac Dialecticæ studiis transmisit. Ubi duodevigesimum annum attigit, Bononiam missus est, ut patris vestigiis ingressus, iisdem, quibus ille, artibus familiam illustraret. Integrum ibi annum commoratus, ob ingenii acumen, & multam quam literis navabat operam, eo usque profecit, ut adolescentes ceteros eadem studia

A studia emulantes, longe anteciret, publicique in Academia illa Professoris partes, si quando is vel morbo vel impedimento aliquo distinebatur, ageret interdum, non sine magno auditorum plausu.

2 Dum in his artibus tanta cum laude versatur, nec laborem in addiscendo remittit; ab iisdem animum ut avocet, divinitus monetur. Etenim cum nocte intempesta de more vigilaret, studioque esset intentus, fenestram repente pulsam ad molestiam sensit: cujus rei, ut sit, timore perculsus, trepidare primum, nihil certi habere, suspicari omnia: post, ubi se ex timore colloquit, Quis tandem es, inquit, qui tam moleste pulsas? Ad hæc respondentem audit. Consanguineus tuus sum, utriusque Legis non imperitus. Ubi me patrono complures, sed non mihi ipse consului, quem alii consulebant: & qui nonnullis etiam dolose cavebam, idem ab infestissimis humani generis hostibus, a quibus maxime oportebat, per summam dementia cavere mihi nolui: quare non jam patronus, sed reus e vita discessi, æternas male suscepti patrocini pœnas daturus. Tu vero, si me audias, vel Deum potius ipsum, a quo missus hæc tibi nuntio, fluxu hujus gloriolæ ornamenta, ac doctoratus insignia fuge. Hæc ubi dixit, evanuit.

3 At Petrus jam exanimis simul ad se rediit, ut qui summi id loco beneficii haberet; statim divinis parendi monitis percupidus, de nova vitæ ratione cogitare cepit. Ergo in religiosam ingredi familiam statuit, pudicitiam, quam integram ad eam diem servarat, Deo volens dicat sacratque. Verum, ut promissis stare, non ignarus carnis insolentia adversus spiritum concupiscentis, ferream sibi zonam librarum fere quatuordecim fieri jussit, qua corpus edomaret, ejusque prava motus compesceret.

4 Inde ad D. Dominici recta tendit, seque ad Superioris abiciens pedes, sacras vestes cum lacrymis efflavit. Voti compos factus, veterem hominem exuit, novum induit: Nec vero ignotum patri filii consilium: statim ea re audita, furore percitus Arduinus, Bononiam proficiscitur, ut tironem per vim extrahat, secumque Doctoris honore auctum, in Siciliam reducat. Sed res, contra quam opinabatur, accidit. Nam cum Bononiam attingisset, statim janitorem de Petri valetudine percunctatus, maxime se, ait, illius videndi desiderio teneri, rogare, obsecrare, ut filium alloqui liceat, cujus rei causa tam longum, tam periculosum iter confecerat. Benigne auditus: re superiori nuntiata, sic potestas Petro patrem alloquendi. At Petrus, I, inquit, nuntia meo patri, me recte valere; nihil esse, quod querat amplius: tantum mihi bene precetur. Inde e vestigio Superiorem adit, rogat, patrem ipse conveniat, consoletur; domesticis se postque exercitationibus implectum, ei rei dare operam nec posse si vellet, nec velle si posset. Admiratus adolescentis virtutem atque constantiam, laudat ille consilium, inde bono animo esse jubet, facturum se ejus patri satis. Pater ubi sermonem cum filio, congressumque negatum videt, astutare, furere, bacchari: inde filio impietatem, Fratribus rusticitatem obicere. Ille contra monere, ne nimium paterno amor concederet: neve tam subito in contumelias verteretur: & quoniam tunc erat iratior, abiret, iraque deposita iterum ad se, antequam Bononia proficisceretur, accederet: futurum, ut nec infecta re, latiusque in Siciliam reverteretur.

5 Enimvero ea res non mediocrem attulit molestiam Petro, qui quindecim ipsos dies opem a Deo precibus, jeuniis, lacrymis poposcit, non minus de patris, quam de sua ipsius salute sollicitus. Sed Arduinum idem amor ad cœnobium revocat, qui prius a Sicilia evocarat. Paucis ergo post diebus rem non confectam iterum tenet, ac gravissimis primum verbis de injuria questus, rogat etiam atque etiam, si minus alloqui filium, ac videre certe liceat: darent hoc homini non male usquam de

religiosis viris merito, darent patri, quod ignoto etiam D viro negare non auderent. Egredere a Petro impetratum, ut videndum se procul e claustris angulo daret: in quem ille intuens, eam in adolescentis vultu nitere modestiam ac pietatem vidit, ut statim ab ira in lacrymas versus, sublatis in cælum manibus, immortales Deo gratias ageret, beneque filio precaretur. Quem postea in Siciliam rediturus, facta colloquendi potestate, non modo ab incepto non deterruit, sed multis etiam verbis ad virtutem ac pietatem adhortatus est.

a Regente Maria filia Frederici III & unica hærede, dein Martino Aragoni nupsit.

b Alphonsus Rex Aragonia patri Ferdinando anno 1416, 4 Novembris Aprilis successit, quo anno, ut infra num. 6 celebris concionator Bononia erat B. Petrus Hieremia, qui mortuus etiam eodem Alphonsi regnante, qui vita & regno funditus est Neapoli 10 Julii anno 1458. Et ergo regnante, Fisci patrono Arduinus factus est.

c Annas Cajetanus, hujus satis notam nobilitatem in Genuesi Republica, unde B. Hieremia mater oriunda fuit.

d Ergo anno Christi 1399.

CAPUT II.

Sacerdotium. Conciones. Reformatio morum. Apparitiones.

6 V Etum Petrus ubi liberum se ab his molestiis sensit, multo quam antea vigilantius demonum insidias cavere, precibus vacare, in proprium corpus, qua jeuniis, qua verberibus, animadvertere. Religionem professus anno millesimo quadringentesimo primo, voluptate omnium incredibili sacris initiatus, confectoque studiorum curriculo, ut qui proximorum saluti maxime consultum vellet, sacras conciones habere cepit summa contentione, magnoque animorum motu: plerique ejus opera in bonam frugem revocati, multorum confessiones statim ab eodem post concionem audita. Probavit Petri in eo genere studium a D. Vincentius Ferrerius anno millesimo quadringentesimo decimo sexto, qui biennio antequam e vivis excederet, Bononiam ad visendum B. Dominici corpus advenerat: ad quem, sacras viri Dei manus cum ille osculaturus cum ceteris Fratribus adiret; D. Vincentius, de pia Petri Hieremia vita edoctus, oculis in eum intentis, complexus, exosculatusque, & cohortatus est, ne ab incepto desisteret. Tanti viri cum oratione firmatus, tum exemplo permotus, ille vehementius instare operi, & D. Vincentii Ferrerii vestigiis insistere; adeo ut brevi totam fere Italiam fama sui nominis impleverit, docendoque & audiendo confessiones maximo cum fructu animorum. Missus anno millesimo quadringentesimo vicesimo septimo, a M. F. b Bartholomæo Tescerio in Siciliam, qui lapsam paulatim in ea insula disciplinam revocaret, nec e frustra. Paucis post annis, ab Eugenio IV summo Pontifice, vocatur ad Concilium Florentinum; cujus & morum integritatem, & in confutandis præsertim Græcorum erroribus eloquentiam, cum Pontifex multis honorum gradibus cohonestare vellet, iis ut ornaretur, qua erat modestia vir, adduci non potuit.

7 Dimisso Concilio, Generalis auctoritate Apostolica Visitator in Siciliam rediit: quo munere modestè perfunctus, tandem Panormi e S. Citæ cœnobium, recens a quibusdam Parribus Aragonensibus & Majoricensibus erectum, sedem sibi suam delegit. F. Petrum Majoricensem, summi ingenii spectatæque virtutis virum, socium sibi ascivit: nihil eo inconsulto tentare, arcana eidem omnia credere. Et quamquam novis identidem prædiis augeri poterat domus, eorum liberalitate, ad quos tanti viri fama pervenerat; ea tamen, post habitis paupertati divitis, constantissime respuit, asperioris vitæ studiosus.

8 Intermissum exinde variis de causis concionandi munus resumpsit. Mirum, quanti ad eum concursus

bonorum
factum esse
jussit

Sacerdos
factus

E

concionator
magno zelo

S. Vincentii
Ferrerii
verbis & exemplo
placuit

Italiam suis
concionibus
conversavit

c d

orator ad
Florentinam
concilium

si Visitator
Siciliæ

degit Panormi

paupertatis
studiosus

*emissionem
magis de-
misse,*

A sus ejusque ætatis aut ordinis hominum: sæpe ut populo satisfaceret, cum ejus ingentem vim ampliora templa non caperent, in arca littoris, sive Palatii, vel præ templi maximi foribus conciones habuit. Ut enim ille prudens & ingenio solerti fuit; ita sermone facundus, maximeque in dicendo efficax: ad ejus conciones, miræ res secutæ. Cum in platea ardis maximæ concionaretur, multaque in eam sententiam diceret, *Eccl. 31, 8* Quasi a facie colubri fuge peccatum, ad iracundos homines oratione conversa, magna eos voce, bonisque lateribus ab ejusmodi vitio deterruit. Audiit, qui Palatii fores, ut inimico necem inferret, obsidebat absens: aberat enim a concionis loco ducentos circiter quinquaginta passus. Cumque se ante alios peti ea oratione cognosceret, illico murato consilio inimicitias cum ira deposuit: remque totam ut habuerat Petro, dimissa concione, narravit.

*perinde
fidei hinc
subi,*

9 Huic illud non omnino dissimile. Erat Petrus in arce maritima verba factururus, eodem populus frequens primo mane scientibus auribus convenerat: illi vero, ex decursu humoris e cerebro loquendi prope facultas adempta: sed quem vox, eundem nec spes nec animus deseruerat. Complures hominem a propulso revocare nitebantur, ad quos Petrus: Contidite: Dominus dabit verbum evangelizantibus in virtute multa. Cumque suggestum ita ascendisset affectus, ut Salutationem Angelicam proferre vix potuerit; vel in ipso tamen exordio, ejusmodi voce usus est, ut non a concione modo, quod ipsum quoque admiratione dignum fuisset, sed ab his etiam auditus sit, qui passus circiter quingentos aberant: hique maxime Dei præconem ex alto missum audivisse confelli sunt.

*audire a
proxi-
mioribus;*

10 Hæc ad Petri nomen famamque plurimum, nec minus ad conciliandam civium benevolentiam & gratiam. Neque ipsum modo per urbis vias incedentem venerabantur: sed cœnobii S. Citæ Fratres complures, imprimis qui mercaturam exercebant, aperto capite obviam ibant, benigneque omnia, quæ vel ad ipsius, vel ad suorum usum pertinerent, suppeditabant: quibus officiis homo non ingratus, dandis consiliis, inimicitiis dirimendis, componendis litibus, respondebat.

*magne pol-
lor audien-
tiori;*

11 Ex quibus laboribus cum maxime quiescere oporteret, tamen ad matutinas horas surgere, reliquum tempus ad primam usque lucem in divinis commentationibus precibusque in ordeo consumere. Accidit, dum his nocte quadam operam dabat, ut e tumultu egressum e suis fratrem quemdam, qui pridie ejus diei excesserat, lugubri veste indutum, multoque labore fessum ad se venientem videret. Roganti, ut rem divinam faceret, ac homini, maximis affectu cruciatibus ignis purgatorii, opem ferret; omnia ipsius se causa factorum recepit Petrus: qui promissis exolutus, oblatoque pro ejus anima sacrificio Missæ, eundem nocte consequenti vidit, gratias sibi agentem, ejusque animum quasi e sepulcro egredientem, & columbæ candidæ instar ad cælum properantem.

*animam sibi
apparentem*

12 Illud quoque non prætermittam, quod ad hunc maxime locum pertinet. Forte iter per Gebelrussam xix Kal. Septemb. qui dies professus est Assumptæ Virgini, faciebat: frequentem ibi hominum multitudinem in æde D. Mariæ offendit, quæ, ut quotannis solet, eo religionis causâ confluerat. Placuit & Petro eodem in loco paulisper commorari: ubi a precibus surrexit, Angelos in quamdam speluncam delabi totosque in transferendis ex ea in cælum animis esse, per visum cognovit. Nactus ex ea re concionis habendæ occasionem, mirifice auditores ad virtutis honestatem inflamat: inde extrahi e spelunca mulierum pleraque corpora jubet, ab latronibus interfectarum ob studium tuendæ virginitatis; cum potius illæ vitam amittere, ut ei revelatum fuerat, quam pudicitiam maluissent.

*vidit animas
ab Angelis
in cælum
descenti;*

*corpora carnis
transfusi;*

13 Illud quoque non prætermittam, quod ad hunc maxime locum pertinet. Forte iter per Gebelrussam xix Kal. Septemb. qui dies professus est Assumptæ Virgini, faciebat: frequentem ibi hominum multitudinem in æde D. Mariæ offendit, quæ, ut quotannis solet, eo religionis causâ confluerat. Placuit & Petro eodem in loco paulisper commorari: ubi a precibus surrexit, Angelos in quamdam speluncam delabi totosque in transferendis ex ea in cælum animis esse, per visum cognovit. Nactus ex ea re concionis habendæ occasionem, mirifice auditores ad virtutis honestatem inflamat: inde extrahi e spelunca mulierum pleraque corpora jubet, ab latronibus interfectarum ob studium tuendæ virginitatis; cum potius illæ vitam amittere, ut ei revelatum fuerat, quam pudicitiam maluissent.

*a S. Vincentius mortuus dicitur in Bulla Canonizationis f. d
rio 4 ante Dominicum Palmarum die 5 Aprilis, ergo anno 1439,
quo littera Dominicali A Pascha fuit celebratum 16 Aprilis. Vo-
ritis dicitur obijisse anno 1412, quod cum Franci annum a Pascha
te inchoarent.*

*Bartholomæi Texerini & Gallia Narbonensi creatus Magi-
ster Generalis anno 1426.*

*c. Annos 40, etiam plura fuisse Ordinis cœnobîa reformatæ:
præcipue Panormitanum S. Citæ, Catanense, Mameratinum S.
Benedicti, Alcamense, Caccabense: p. tamen ea sunt omnia
extincta cœnobîa, ut de Panormitano hinc liquet.*

*d. Anno 1439, ubi Græci cum Latinis in concordiam redierat:
quomodo in Orientem reversi, fuit iterum in schismâ relapsi.*

*e. Fuit S. Zita, seu Cita, Virgo Lucensis. Sub cuius nomine
fuerat Panormi ante extructum Xenodochium Lucensem, quod
tum in cœnobium Ordinis Prædicatorum mutatum. Nec procul
inde erat aliud S. Domini templum, ejusque Ordinis an-
ticum monasterium. De his agit Pasellus decade priora Rerum
Siculorum lib. 8 in 4. parte urbis Panormitana.*

CAPUT III.

*Præfutura cœnobii S. Zita, & novitiorum.
Miracula. Obitus.*

13 Prior cœnobii S. Citæ, incredibile memoratu, quam prudenter submissequæ in ejus administratione se gesserit: Idem semper, qui antea fuerat, inventus: nec quidquam, in magno veluti occupationum concursu, de pristino suo studio piisque exercitationibus remisit. Nemini unquam iratus, benignus omnibus: singulis ille noctibus cœtum Fratrum cogebat: sed in reprehensionibus lenis, in monitis erat efficax, allocutione dulcis: neminem tadio afficere, omnes ad divinum amorem inflammare. Omnino ejusmodi fuit, quem omnes & amarent ut patrem, & venerarentur ut Præsulem.

14 Sexta quadam feria cum nihil haberet domi, quo Fratres reficeret; ad Cetarias (Arenellam vulgo vocant, quæ duobus passuum millibus ab urbe distat) scapha vectus, ab earum domino e thynnus, quorum magnum numerum erat occisurus, quidquam sibi elemosynæ nomine, ut donaretur, petiit. Abnuvit vir non urbanus, iratus ultro, multis male verbis immerentem accipit, & insatiabilem, quemadmodum sibi videbatur, religiosorum hominum cupiditatem queritur. Tulit Petrus moderate responsum: tum sublati in cælum oculis opem a Deo cōflagitat: functum se officio suo, nec quidquam assecutum: proinde subveniret ipse suis, qui posset. Audiat preces. Vix ex eo loco discesserat, cum pisces, suis retribus ad unum omnes (millenarium fere numerum explebant) ultri domini avaritiam, aufugerunt. Quæ ille re accepta, cum de Petri sanctimonia cognovisset, statim parvulum navigium conscendit, hominem sequitur, atque ad ejus genua provolutus, enixe rogat, ut sibi tam gravis delicti licentiam condonet. Miratur vir modestus, idemque prudens: tum ne merore afficiatur, nulla se, inquit, affectum injuria; rerum quemque F suarum esse dominum. At ille rogare iterum, ut mare Cetariasque benediceret: mos homini gestus. Reverenti gratulantes obviam procedunt Cetarii, merorem abjicere jubent, bene omnia sperare, regressos pisces. Capti omnes, occisique: ex eorum numero nonnulli ad Petrum missi: cui ille, beneficii haudquaquam immemor, quotquot ceperat, acceptos retulit.

15 Claustrum cum perambulare cogitabundus, quæsissetque ex Patribus mercator quidam, num quidpiam Petro decisset, tam submissa voce, vix ut ab iis, quibuscum loquebatur, audiri potuerit; sola Dei gratia egere se, ex altera claustrî parte, respondit Petrus, nihil sibi præterea opus esse: quod summa cum omnium admiratione factum. Tantam in se suosque aliorum liberalitatem expertus, naturæque imprimis vi ad misericordiam propensus, miserorum inopia sublevandæ operam dabat. Sacro a S. Citæ die, pauperes ad

A ad prandium vocare, iisdemque ipse ministrare consuevit: mendicis ad januam præsto fise, panemque aliquando mensæ accumbens, sibi appositum mittere: quo rerum major abundantia suppetebat.

16 Nec vero minor Petro animi lenitas in condonandis injuriis, quam in donando liberalitas fuit. Constat fama, cum de scelere hominem objurgasset, alapa percussus, tantam ignominiam æquo animo tulisse. Mox brachium percussoris exaruit: quo is prodigio ad se rediens, veniam ab sancto exposcit viro, ejusque ad Deum preces. Petrus injuriam cum illi condonasset, numerum exorans, pristinum usum manusque brachii precibus restituit suis.

17 Hæc ferme in Prioratu gesta, quo ubi se abdicavit, creatus est Magister novitiorum: quos exemplo & sermone ad fluxarum rerum contemptum amoremque æternum excitabat. Verum concionandi gratia Catanam profectus, hanc provinciam deponere sibi ut liceret, in Capitulo rogavit, ut disseminando Dei verbo, expeditiorem operam impenderet: ac facile impetratum.

18 Hic dem moratur anno millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, cum ignis ex Ætna erupisset Catanam versus defluens, exitium urbi comminabatur; delectus est Petrus pro sua insigni religione, qui

B Divæ Martyris Agathæ velum, cum cleri, populique pompa adversum decurrens in urbem incendium deferret; quod cum divæ Martyris ingentia promerita reveritum tum Petri pietatem, cursum alio vertit, ac vigesimo post die, penitus extinctum est.

19 Panormum inde regressus, cum ad S. Citæ cœnobium pervenisset, mulierem audit plorantem ejulantemque: percontanti, quid esset rei, puellam nuntiant in puteum cecidisse, extractam inde mortuamque inventam. Ad hæc Petrus: Non est, inquit, mortua.

Inde ad S. Citæ asportari eam jubet, seclusisque arbitris unius horæ spatio in preces, b vitam puellæ, puellam matri reddidit, subjiciens: Non erat mortua puella, sed dormiebat, id quod de Lazaro, filiaque Archisynagogi Christum Dominum, dixisse, accepimus.

20 Nec vero publico urbis commododecerat, qui de privato sollicitus. Premebatur inopia rei frumentariæ civitas: cives omni spe destituti, cum neque per mare, ventis procellisque agitatum, neque per pluviam fluminaque extra ripas disfluentia, asportari triticum posset, periculum Prætori ac Senatoribus exhibebant. Hi timore perculsi ad Petrum confugiunt, calamitatem patriæ, civium commotionem, suum periculum exponunt.

C Ad quos ille: Mærorem abjicite, antequam sol occidat, provisum a Deo erit, tritico abunde in urbem investito. His verbis homines consolatus dimisit, precibus se dedit: a quibus simul surrexit, hilari vultu ad mare conversus, navim inspexit ventis adeo agitatum, ut omnium judicio in terram collidenda, naufragiumque factura videretur. Iterum effusæ ab eo preces: mox navis præter spem in portum appulsa, magno omnium gaudio cives fame liberavit.

21 Inter orandum sæpius e terra sublimior visus, splendorem e januæ rimis egredientem Superior noctu cum vidisset, cellam comburi ratus, eam perfregit, Petrumque precibus instantem invenit, qui tamquam e somno excitatus, nec, quid loqueretur, habuit, nec de illata januæ vi questus est.

22 Variis toto vitæ cursu morbis, maximoque imprimis tibiæ dolore vexatus, nullam præ se molestiam tulit. quin si quando dolor levabatur, flere visus est, ejusque rei causam seiscitanti, respondebat: Deum video manum a me suam subtrahentem. Rursus Catanam ad concionatoris munus obeundum, missus, tamquam homo e cælo delapsus, exceptus ab omnibus auditusque, sed cum adversa ibi valetudine uteretur, Pa-

normum regredi ad suum cœnobium, invitis Catanensibus ejusque abscissum lacrymantibus, coactus est.

23 Ingravescente jam indies morbo, cum graviter ex diarrhœa laboraret, maximoque tibiæ dolore cruciaretur, ut stare haud posset, antequam decumberet, rem divinam facere voluit. In Sacrarium cum descendisset; Patres, ad eos versus, ait, extremum, quod facturus sum, hoc est. Mensam ipsam, quo jacuit, multa dedit: Christianæ humilitatis ac patientiæ argumenta: omnes in admirationem ut adduceret, qui ne querulam quidem vocem ab eo unquam, vel in gravissimis doloribus perceperunt: in quibus illud sæpius repetentem audiebant: Hic ure, hic seca, & nihil parcas, ut in æternum parcas. Cum cœnobii Moderator sanctissimum Christi corporis viaticum derulisset, sermone exceptis religiosæ pietatis pleno, adeoque inflammato, ut circumstantes Fratres per quadrantis horæ spatium temperare a lacrymis non potuerint, sed laticæ sensus lacrymis erat permixtus. Equidem tanti Patris jacturam desolebant, sed certi salutis gaudebant. Ut Eucharistia relictus est, ad Præfectum versus, ut quamprimum Sacramento extremæ unctionis præmuniretur, rogavit: Tempus, inquit, breve est. Quopæfacto, Deo gratias agens, oculis in Crucifixi imagine defixis, pedesque exosculatus, submissa voce cum lacrymis, deprecabatur: tametsi ex quo in morbum incidit numquam a sacris precibus, ut ex labiorum motu E conjecturam sumere licuit, cessare visus est.

24 Denique cum jam mors instaret, Psalmum illum, Levavi oculos meos in montes &c. ejusmodi voce, quæ ab omnibus, qui aderant, exaudiri potuerit, recitare cepit. Cumque ad extrema illa verba pervenisset; Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum ex hoc nunc, & usque in Seculum, dixissetque ter, Dominus custodiat exitum meum; Psalmo simul ac vitæ, summa cum laude, magnoque omnibus sui desiderio relicto, finem imposuit anno ætatis suæ sexagesimo, Christi Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo.

25 Fratres a lacrymis ad lavandum, ut moris est, sancti viri corpus vertuntur: hic ferream zonam, cuius supra meminimus, lumbis adeo inhaerentem inveniunt, ut neque eam evellere, neque lima discindere potuerint: itaque terræ mandant. Sed triginta ab obitu diebus extrahi corpus ob miraculorum multitudinem populique frequentiam oportuit: integrum inventum exsiccatumque: cingulum facile extractum: cujus salutarem vim ægri non pauci sensere.

26 Duo hæc ex tam multis, quæ ipse vidi, miracula narrare fuit consilium. Quidam fracta cervice effusoque cerebro, quod in fenestra cecidisset, ut feretrum & sancti viri corpus tetigit, pristinam sanitatem obtinuit. Mulier, quæ inverso fœtu, doloribus partus vehementer cruciabatur, ut vel ipsa, vel fœtus in vira discrimen veniret, audita morte famaque miraculorum Beati Patris, ejus opem imploravit, moxque incolumis vivum infantem enixa est.

27 Ceterum B. Petri corpus, in Sacello Rosarii, conditum sepulcro marmoreo, quod in terra dodrantes sex sublime est. supra sepulchrum ejus effigies expressa, & pleraque circum miracula, quæ dum viveret, patrat. Demortuo viro veneratio, atque ex antiquo usu Beati appellatio, & ad sepulchrum collata in mortales beneficia. Per zonam ejus ferream ad ægrotos deportatam, sive ad mulieres parturientes, plura miracula operatur Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis.

a Die 27 Aprilis colitur S. Zita, quando ejus illustris & miracula summi datur.

b Michael Pins scribit hoc miraculum videri depictum supra hujus sepulchrum.

IV. MARTII.

SANCTI QUI IV NONAS MARTII COLUNTUR.

S ANCTUS LUCIUS Papa & Martyr Romæ.	S. Pelvianus,)	
S. Aristion,)	S. Rusticus,)	
S. Lucinius,)	S. Florianus,)	
Sancti DCCCCX, Martyres Romani.	S. Donatus,)	
S. Julius Episcopus,)	S. Hilarianus,)	
S. Rotus,)	S. Fortunatus II,)	
& XXVII socii,)	S. Cajus II,)	
S. Codratus,)	S. Julius,)	Martyres.
S. Acacius,)	S. Pylicus,)	
S. Stratonicus,)	S. Antonius,)	
S. Cajus Palatinus,)	S. Fronimus,)	
S. Asterius,)	S. Asclepiades,)	
S. Uranius,)	S. Fortunio,)	
S. Sifinnius,)	S. Castus,)	
S. Paulus,)	S. Fortius,)	
S. Philippus,)	alii XVI aut XIX,)	
S. Heresilus,)	S. Heras,)	
S. Basilus,)	S. Archelaus,)	
S. Tepicernus, five Cipericus,)	S. Cyrillus,)	Martyres.
S. Gregorius,)	S. Photius,)	
S. Euticus,)	alii CXL aut CL,)	
S. Victorinus,)	S. Paulinus, Episcopus Brixienfis in Italia.	
S. Pecculus,)	S. Ovvinus, Monachus, Lichfeldiæ in Anglia.	
S. Quirinus,)	S. Basinus, Archiepiscopus Trevirensis.	
S. Eutocus,)	S. Apianus Monachus, Papiæ & Cornacii in Italia.	
S. Marius,)	S. Adrianus Episc. S. Andree,)	
S. Honoratus,)	S. Stolbrandus Episcopus,)	Martyres in
S. Asclepidianus,)	S. Golodianus,)	Maja insula
S. Sifinnius II,)	S. Gajus,)	Scotiz.
S. Felix,)	& alii plurimi,)	
S. Lucius,)	S. Petrus, Episcopus Policastrensis, & dein Abbas Cavenfis in Italia.	
S. Gajola,)	S. CASIMIRUS Poloniæ Regis filius, in Regem Hungariæ electus.	
S. Fortunatus,)		
S. Lucius II,)		

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- S**ANCTUS SATHILUS ex sacrificulo idolorum conversus a Barlimato Episcopo, in persecutione Trajani martyrio coronatus, memoratur cum magno elogio in MSS. Menais Chisletii. Nos cum Martyrologio Romano de eo egimus. xxix Januarii.
- B.** ROMZUS, qui cum S. Avertano Ordinis Carmelitani colitur Luca in Erruria, refertur hoc die in Supplemento Martyrologii Gallicani Sausaii. De utroque simul egimus. xxv Februarii.
- Maturius inter alios Martyres adjungitur Phocæ Antiochiæ passio in MSS. Richenoviensi. Verum iidem athleta referuntur in MSS. Labbeano, & loco Phocæ, Maturii legitur Phocæ Martyris: ideo Maturium omittimus. Dum aliunde nova lux accedat.
- S.** PIUS, Episcopus Hispalensis & Martyr, hoc die memoratur in Martyrologio Hispanico Joannis Tamaii de Salazar, inque Antonii Quintanaduenas nostri libro de SS. Hispalensibus, sed ex suppositio Flavii Ixxeri Chronico. Non imus quidem injicias, jam ante aliquot secula a Sampiro Asturicensi Episcopo (si nihil tamen ejus historia aspersum est falsitatis) inter VII S. Jacobi Apostoli discipulos, qui supra illius corpus altare consecrarint, Pium recenseri. At non indicat ejus loci Episcopus fuerit, & nos cum Mariana nostro de reb. Hisp. lib. 4 cap. 2 quoniam rerum antiquitas certam scriptioni derogat fidem, neque quid certi de Jacobi Apostoli discipulis afferri potest, liberum lectori judicium de tota ea re reliquimus.
- Marcus monachus tempore Decii Imperatoris, testis oculatus & scriptor passionis SS. Alpii, Philadelphi & Cy-

A & Cyrini Martyrum Leontinorum (sed quæ *Alta igni cremata dicuntur*) hoc die refertur in *Martyrologio Siculo Octavii Cajetani* & *Catalogo generali Ferrarii*, & Beatus appellatur ex aliqua *Leontinorum* traditione. Quod monuisse sufficit.

Albina, S. Marcellæ viduæ Romanæ mater, refertur in *Gynæceo sacro Arturi a Montier* & Sancta appellatur. Dedimus *Vitam S. Marcellæ* per S. Hieronymum xxxi Januarii, in qua num. 2 matris Albina mentio fit. Ubi in *Commentario* docuimus Albinam, a S. Hieronymo in prefatione epistolæ ad Galatas laudatam, a matre S. Marcellæ aliam esse: quod *Arcturus* nescivit. Neutræ Albinam scimus *Fastis* sacris inscriptam.

S. Molrinus Abbas inscriptus est *Florario MS. Sanctorum* in fine, nobis hactenus incognitus.

Muccinus de Maghin, nominatus hoc die in *Tamulænsi* & *Gormanii Martyrologiis*, in *MS. Florario* Moxinus Abbas: a *Colgano* idem esse creditur cum Mucna Episcopo de *Domnachmor* in *Tir-Amalgaidh*, extrema *Canalis* ad *Boream* regionem, qui locus prænomina ecclesiæ vicinus est: sed an Muccinus & Mucna idem unus idemque? Non video quomodo id probari possit: multo minus quomodo *Vita Patriciana Tripartita* testimonio num. 167 Mucna ille Sanctus appellandus probeatur: cum titulus iste ab eo loco absit; & quamvis adesset, additis persona, dum ista scriberentur, adhuc viventi, aliam, quam qua a nobis spectatur, habeat notionem.

Philippus Episcopus gloriosi nominis de *Cluainbainbh* apud *Marianum Gormanum*: in *Tamulænsi Martyrologio*, suppresso nomine, vocatur Sanctus Episcopus de *Clochabainne*; a *Colgano* refertur hoc die, quamvis nec locum *Sedis*, vel cultum, nec tempus quo vivit, nec ulla *Alta* nota sibi esse fateatur.

Moggrudo Episcopus & Confessor reperitur hoc die in *Florario Sanctorum MS.* itemque in *Martyrologio Usuardi* aucto per *Hermannum Grevem Carthusianum*, & additur in *Hibernia*: in qua tamen *Colgannus* restatur nullum hoc nomine nosci Sanctum, aut hoc aut alio ullo die: quare dum certiora proferantur monumenta, ab eo inter Sanctos numerando abstinemus.

Rupertus Ordinis S. Benedicti, primo monachus carnobii S. Laurentii prope muros urbis *Leodiensis*, ubi *Deipara Virginis* beneficio scientiam Divinam accepit; postea Abbas *Tuitiensis* monasterii trans *Rhenum* ex opposito *Colonia Agrippina*, ubi libris editis clarissimus, vitam sanctissime finivit anno *MDCCCXV* hoc 14 Martii, uti docet *Bartholomæus Fisen* in *Floribus Ecclesiæ Leodiensis* anno *MDCLVII* editis, qui *Alta* ejus ex variis accuratissime collecta in VIII capita distinxit. Sunt opera ejusdem *Ruperti Moguntia* ultimo extensa anno *MDCCXI*, & præfixa *Alta* duplicia, alia a *Joanne Trithemio*, alia a *Mathia Agricio VVichlichio* conscripta, & nusquam ab his titulus Beati illi tribuitur: *Gelenius* de *Colonia Agrippinensis* magnitudine, lib. 3 *Synagmate* 14 agit de *Tuitiensi* monasterio, & § 2 de viris claris, inter quos B. Rupertum Abbatem enumerat: & § 3 describit reliquias, nec *Ruperti* meminit. *Bucelinus* andet plura, & Sanctum incitat, & S. R. E. Doctorem, idque 11 Martii, quo die aliqui eum reulerunt, uti v. hujus *Menardus* & iterum *Bucelinus*, quando Beatum appellat.

Grimo Ordinis *Præmonstratensis*, secundus *Præpositus* Ecclesiæ *Urspergensis* in *Suevia*, meritis dives ad Christum evolasse hoc die ut Beatus predicatur a *Chrysostomo vander Sterren* in *Natalibus Sancti. Ord. Præmonst.*

Thomam e Priore *Benedictino Cantuariensis* cœnobii, *Cisterciensem* monachum, *Henriquez* & *Bucelinus* *Menologiis* suis ad hunc diem cum titulo Beati inscribere. Laudatur a *Nicolao Harppfeldi* in *hist. Angl.*

sec. 13 cap. 11 & aliis; qui de veneratione silent. D Omiffus etiam in *Martyrologio Anglicano*.

Bessela, ex uxore *Folcoldi* Comitissæ de *Berna* prope *Silvamducia* *Brabantia* urbem, *Abbatissa* *VVertensis* Ordinis *Præmonstratensis* inter *Mosam* & *VVahalim* fluvios, Beata pronuntiatur & inscribitur *Gynæceo sacro* ab *Arturo de Montier*. Silens *Chrysostomus Vander Sterre* in *Natalibus Sanctorum* & *Beatorum* Ordinis *Præmonstratensis*, & passim alii.

Hermannus conversus *Aquiria* in *Brabantia*, Ordinis *Cisterciensis*, inscribitur cum titulo Beati *Menologiis Henriquez* & *Bucelini*, *Raiffi* *Auctario* ad *Molanum* ad 12 Martii. Laudas ejus patientiam *Thomas Cantipratanus* lib. 2 *Apum* cap. 7 ex quo reliqui, & abstinere a titulo Beati. Inter *Pios viros* recenset eum *Saussajus*.

Boso Presbyter & majoris *Carthusiæ* Prior xvi, qui ex casu ædificii collisum hominem & defunctum oratione resuscitavit. Herbarum etiam supra tumulum ejus excrecentes, multis præstiterunt & præstant (*Domino* glorificante Sanctum suum) optatæ sanitatis medelam. Ita *Hermannus Grevem* *Carthusianum* ad *Usuardum* additum in secunda editione, ubi Sanctæ memoriz appellatur. Secuti *Canisius*, & *Ferrarius* qui Beatum appellant; *Saussajus* *Piis* annumerat. Nos ipsi in *Carthusia* magna didicimus, nullum ei hactenus cultum aut venerationem adhiberi.

Franciscus,	)	Lautrici in	)	inscripti	<i>Martyrologio</i>
Antonius,	)	Aquita-	)	<i>Franciscano</i>	<i>Arturi</i>
Hieronymus,	)	nia ab	)	a	<i>Monasterio</i> , &
Alexius,	)	hæreti-	)	ejus	<i>Gynæceo</i> dua <i>Vir-</i>
Rogertus,	)	cis occi-	)	gines: & omnes	Beati
Joannes,	)	si,	)	ab ipso	appellatur,
Silvester Assisi,	)		)	ut, citato	ejus <i>Mar-</i>
Franceschina Eugubii,	)		)	<i>tyrologio</i> , <i>Silvester</i>	a
Maria Lorienta Cæsaraugusta,	)		)	<i>Jacobillo</i>	de <i>Sanctis</i>

Umbria. De hoc eris occasio agendi ad *Vitam S. Francisci*, ejus socius fuit.

Sandra, Virgo xv annorum, seculo præcedenti ob fidem orthodoxam in *Anglia* capta, ob carceris sætorum extincta, primo loco profertur ab *Arturo de Montier* in *Gynæceo sacro*, & Beata & Martyr appellatur: quod non solet admitti absque auctoritate & approbatione majore.

Anna de Jesu, socia S. Theresæ, promovit ordinem *Virginum Discalceatorum* in *Gallia* & *Belgio* & pie *Bruxellis* hoc die anno *MDCCXI* obiit. Cujus meminerant in *Fastis Belgicis* *Mirans*, *Raiffus* in *Auctario* ad *Natales Sanctorum Belgii* a *Molano* concinnatos, *Saussajus* in *Martyrol. Gallicano* & *Arcturus* a *Montier* in *sacro Gynæceo*, qui etiam Beata appellat.

S. Phocas Martyr in *MSS. Calendariis* hoc die refertur, in aliis v Martii.

S. Marcus qui *Hiena* visum restituit, & sacram *Eucharistiam* e manu *Angeli* accepit, refertur hoc die in *MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti*, ab aliis v Martii.

S. Gerasimus Abbas solenni officio Ecclesiastico colitur apud *Gratos* in *Magnis Menais*, & *Anthologio*: relatus etiam a *Molano*. At mortuus est sequenti die, quando & *Martyrologio Romano* inscribitur, v Martii.

Claudianus,) conjuges *Nicomediæ* in carcere extincti. Bassa,) *Guilielmus Gazet* in *Calendario Historiali Matronarum*. Coluntur potissimum cum pluribus aliis. v Martii.

Ilchius inscriptus *Kalendario MS. Coprico* sive *Arabico*, videtur *Hesichius* esse v Martii.

S. Gregorius Cyprius memoratur in *Menais*. Forsan est Episcopus *Constantiæ* in *Cypro* v Martii.

S. Satyrus,) Martyres, in *Synaxario MS. Parisensi* S. Perpetua,) *Collegii Claramont. Societ. Jesu*. Videntur illi esse, qui coluntur v Martii. Euse.

- A** Eusebius,) Martyres, Metellini in Lusitania sub Ha-
Palatinus,) drianio Imperatore, inscripti *Martyro-*
Rusticus,) *legio Hispanico Tamaii Salazar. ac duo*
Firmanus,) *priores cum 12 sociis Hagiologio Lusita-*
vii socii,) *nico Francisci Cardoso, quod Dextri*
Chronico inscripti legantur. Agimus de SS. Euse-
bio Palatino, Rustico & 12 sociis, sed in Africa
passis. v Martii.
Adjunguntur ex Rabano Rusticus & Firmianus, qui hinc
Firmianus est, & coluntur, ambo x Martii.
S. Basilus,) Episcopi, martyrio apud Chersono-
S. Eugenius,) sum coronati, tabulis *Martyrolo-*
S. Agathodorus,) *gii Romani additi hoc die a Card.*
S. Elpidius,) *Baronio, Menologio Sirleti vi-*
S. Artherius,) *riose excusum secuto, nec satis ac-*
S. Capito,) *curate: nam SS. Nestor & Arca-*
S. Ephrem,) *dus Trimestruntis in Cypro Episcopi*
S. Nestor,) *fuere, neque videntur martyrium*
S. Arcadius,) *perpeti. Hispani recentiores hos no-*
vem simul ad Chersonesum Hispania sub Nerone interfe-
ctos hoc die afferunt, ac diversarum in Hispania civi-
tarum Episcopos existisse, unius Pseudo-Dextri testi-
monio quod refellemus ad diem, vii Martii.
B S. Paulus Episcopus Leonensis in Britannia minore, me-
moratur in Calendario MS. Ordinis S. Benedicti. De
eo agemus xii Martii.
S. Ubaldis Episcopi Eugubini Canonizatio, a Celestino
III Papa facta, memoratur hoc die a Ferrario in Cata-
logo generali Sanctorum. Vita ejus dabitur xvi Maji.
S. Pontiani Papae,) Martyrum Translatio una & S.
S. Primi,) Cornelii ad urbem Etruria Tu-
S. Feliciani,) scaniam, vulgo Tuscanellam in-
ter Orvietum & Castrum sitam, refertur in Catalogo
Generali Ferrarii, ex his coluntur SS. Primus & Feli-
cianus 12 Jun. S. Pontianus Papa xix Novemb.
S. Monulphi,) Episcoporum inventio, Trajecti ad Mo-
S. Gondulphi,) sam hodie recolitur in *Martyrologio*
S. Valentini,) *Gallicano Saussaii, ex his tres priores*
S. Candidi,) *coluntur* xvi Julii.
& S. Candidus, qui ibi Episcopalia munia exer-
cuit, vii Junii.
S. Paulus,) Martyres Ptolemaide in Palesti-
S. Juliana ejus soror,) na passi. Graci in *Aleneis &*
apud Cytheram, & Menologio Basilii Porphyrogeni-
ti. Iterum cum Menologio Canisii a Molano, Galeffi-
nio & Martyrologio Romano xvii Augusti.
C S. Adrianus Martyr cum xxxiii sociis Nicomediz sub
Diocletiano passus, memoratur in hodierno *Martyro-*
logio Romano, eorumque Natalem censet Baronius,
ac Translationem corporis S. Adriani celebrari viii
Septembris: quo tamen die Natalem eorum celebrant
Uuardus, Ado, Notherus, Rabanus, & ante illos D
Heda, ut sincera & genuina duo MSS. Martyrologia
ejus indicant. Consentiunt antiquissima MSS. Mar-
tyrologia, ut monasterii S. Cyriaci, quo nunc Baro-
nus, duo Vaticana ecclesia S. Petri, Vallicellannum
Patrum Oratorii Roma, item Cardinalis Barberini,
duo Regina Suecia, item Pragensis, Aquisgranense,
Coloniense S. Maria ad Gradus, Tornacense S. Mar-
tini, Trevirensia duo S. Maximini & S. Paulini, Ul-
trajellinum S. Maria, Latienae, & aliud nostrum
valde antiquum sub nomine Bedae. Omisso nomine Na-
talis Casinense, Altempsianum & Leodiense S. Lam-
berti. Cum solum & fere ex his sint quinque qui Nata-
lem ad hunc 14 Martii referant. Præterea in Brevia-
rio & Missali Romano, & apud Satrium aliosque Ha-
giographos, quibus nos ac studia nostra accommoda-
mus, solennitas ejus celebratur viii Septembris.
S. Cornelii Papae & Martyris Translatio duplex annota-
tur, alia Roma in Galliam per Carolum Calvum Impe-
ratorem ad cenobiticam basilicam Compendii in Suci-
fionensi Praefata, de qua agit Saussaius in Supplemen-
to *Martyrologii Gallicani; alia indicatur a Ferrario*
in Catalogo generali Sanctorum, qua reliquia delatae
sunt ad urbem Etruria Tuscaniam aliquando Episco-
palem, sed modo Viterbiensi subjectam. Colitur S.
Cornelius xiv Septemb.
S. Venceslai Ducis Bohemiae & Martyris Translatio
celebratur hoc die Praga Officio proprio, & memoratur
in MS. *Martyrologio Pragensi, in Coloniensi excusum an-*
no mccccxc, item a Greveno, Canisio, Ferrario &
aliis. De ea agitur ad ejus Vitam xxviii Septemb.
S. Jacobus magnus Ascetes, sive Eremita, inscribitur est
Synaxario Societatis Jesu Collegii Parisiensis: difficile
est judicari num alio die ab aliis referatur. Procopius
de quodam Jacobo agit, qui sub Cabade Rege Persarum
floruit & colitur vi Augusti. alius memoratur a Theo-
doreto in Philotheo cap. 21 & in eodem Synaxario x
Octob. in Ambrosiano xxv Octob. & in excusis *Menais*
& Menologiis xxvi Novemb.
S. Hesychius miles sub Maximiano Imperatore, deposito
cingulo militari, & saxo molari collo ejus alligato,
in fluvium precipitatus martyrii coronam adeptus,
memoratur primo loco cum illustri elogio in MS. *Syna-*
xario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu.
Ejusdem sit mentio in MSS. Menais Maxarini & Chi-
sterii: a Latinis ac præcipue in Martyrologio Romano F
celebratur xvi Novemb.
Natalia uxor S. Adriani Martyris cum marito inscripta
est hoc die *Martyrologio MS. Tornacensi S. Martini.*
Agitur de illa in Vita S. Adriani viii Septembris, &
scorsim colitur i Decemb.

DE S. LUCIO PAPA ET MARTYRE,

Commentarius praevious.

§ I Cuius & veneratio S. Lucii. Reliquiarum Translationes. Encomia ex Vitis Pontificum.

ANNO
CCLV.
IV MAR-
TII.
S. Lucii Pa-
pa & Martyris
inductus in
Martyrolo-
gium 4 Mar-
tii.

Inter illustres sanctae Romanae Ecclesiae Pontifices, qui sanguine effuso fidem Christianam confirmarunt, colitur IV Martii S. Lucius Papa, antiquis passim & recentioribus Martyrologiis inscriptus. Inter alios Martyres, quos mox referemus, duo etiam, nomine Lucii, notantur; ut difficile distulit, num in antiquo Martyrologio S. Hieronymi, Augustano item & Labbaano hic Pontifex indicetur. Florus, aut quicumque supplevit Bedam, in antiquo MS. ista habet: S. Lucii Papae & Martyris. Cassinense MS. charactere Longobardico praeponit Natale, cuius loco in Dacheriano MS. legitur Romae. MS. Valliscellanum Congregationis Oratorii Roma ista tradit: Romae via Appia natale S. Lucii Papae & Martyris. Quae leguntur in altero MS. Cassinensi, Altempsiano, Trevirensi S. Paulini. In MS. Cardinalis Barberini additur: Qui fuit XXI I a S. Petro. In MS. Reginae Sueciae in Maguntina diocesi scripto: Romae passio, qui a Valeriano capite truncatus est: quae in MS. Trevirensi S. Martini parum mutatis verbis indicantur. Usuardus ista scribit: Romae via Appia natalis B. Lucii Papae & Martyris, qui persecutione Valeriani & Gallieni ob Christi fidem exilio relegatus, & postmodum divino nutu ad Ecclesiam suam redire permissus, martyrium capitis obtruncatione complevit. Ad MS. huiusce addit: Positus est autem via Appia ad S. Sixtum. Sedit in Episcopatu anno tres, menses tres, atque dies tres. Apud Adonem editum a Rosveido interponitur: hic praecepit, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum. Quae omnia etiam apud Notkerum & Bedam excusum & plurima Martyrologia MSS. leguntur. Vandelbertus ista habet:

Lucius hinc Papa pretiosa morte quaternis, Martyrum & octingentorum turba optima sulget.

De hisce Martyribus seorsim agimus. In hodierno Martyrologio Romano additur, cum plurimum adversus Novatianos laborasse, atque a S. Cypriano summis laudibus celebrari. Possunt etiam videri Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius, aliique recentiores: inter quos Ghiniuseum Canonicis Regularibus annumerat.

2 In Catalogo Romanorum Pontificum, quem ex antiquissimis membranis Palatinis Bibliotheca Vaticana prae paratum reliquit Lucas Holstenius, ista pauca habentur: Lucius natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos III, menses III, dies III. Hic praecepit ut duo Presbyteri, & tres Diaconi Episcopum in omni loco non desererent. Hic ordinavit Episcopos VII, Presbyteros IV, Diaconos IV. In Catalogo Pontificum ad Liberium deducto, & cum Canone Paschali Victorii a Bucherio edito ex nostro apographo pag. 271 ista leguntur: Lucius annos tres, menses octo, dies decem. Fuit temporibus Galli & Volusiani usque Valeriano III & Gallieno III. Hic exul fuit, & postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, tertio Nonas Martias Consulibus SS. forsan legendum Consulibus dictis decessit, aut martyrium passus. In libro de Romanis Pontificibus, qui Damasci nomine circumferuntur, Vita S. Lucii ita exponitur: Lucius natione Romanus, ex patre Porphyrio, sedit annos tres, menses tres, dies tres: martyrio corona-

Tomus I.

tur. Fuit autem temporibus Galli & Volusiani usque ad Valerianum * tertium & Gallienum Cons. Hic in * secundum exilio fuit relegatus, postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est. Hic praecepit, ut duo Presbyteri & tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent propter testimonium Ecclesiasticum. Qui etiam a Valeriano capite truncatus est IV Nonas Martii. Hic omnem potestatem Ecclesiae dedit Archidiacono suo Stephano. Hic fecit ordinationes tres, * duas per mensem Decembris, Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos per diversa loca numero septem. Qui etiam sepultus est in cimiterio Callisti via Appia, & cessavit Episcopatus die triginta quinque. Hic ibi, & sunt excusa in tomis Conciliorum: quae etiam Roma descripsimus ex antiquo codice MS. Reginae Sueciae usque ad Bonifacium II, sive annum Christi DCCC deducto. Eadem fere habemus in codice MS. de Gestis summorum Pontificum, quae attribuntur Bernardo Guidonis ex Ordine Predicatorum Episcopo Lodevensi.

3 Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum asserit capite truncatum tertio Nonas Martii, ac sepultum VII Kalendas Septembris. Eundem tertium Nonas Martii, sive diem quintum Martii, habet citatum apographum nostrum a Bucherio editum: idem legitur apud Abbonem Floriacensem de iisdem Pontificibus, & in vetusto codice MS. altero Rosii in Actis S. Ceciliae, de quibus infra agemus. Secuti sunt nonnulli in Martyrologiis, & ad III Nonas Martii Rabanus Maurus ista habet: Romae Lucii Papae & Martyris. Hic in exilium propter fidem Christi trusus est, & postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, qui etiam a Valeriano Imperatore capite truncatus est, & sepultus in cimiterio Callisti via Appia. Ac plures reculerunt ad diem VII Kalendas Septembris. Bellinus in Martyrologio secundum morem Romanae Curiae anno MCCCXCVIII excuso, & eo citato Molanus in prima editione: Romae S. Lucii Papae & Martyris. Addit Maurolycus, sub Valeriano. Longiora encomia & praecedentibus similia habent pervetusta Martyrologia MSS. Tornacensi: S. Martini & Latinsense Lamberti. Illi ad eundem XXV Augusti quendam ejus Translationem celebrant, ita auctor MS. Florarii: Translatio sanctorum Pontificum Lucii Papae & Martyris, Adalberti Pragensis Episcopi & Martyris, & S. Eleutherii primi Episcopi Tornacensis. De hoc agimus XX Februarii, de S. Adalberto acturi XXI Aprilis. Martyrologium sub nomine Usuardi Colonia & aliud Lubeca cum Doctrinali Clericorum, anno MCCCXC excusa, ista habent: In Dacia in Ecclesia Roschildensi translatio S. Lucii Papae & Martyris: Hermannus Greven memorato superius anno Vita sanctus in suis ad Usuardum additionibus ista ita restringit: Translatio capitis S. Lucii Papae & Martyris ab urbe Roma in Daciam ad ecclesiam Roschildensem. Quae eadem habet Canisius in Martyrologio Germanice edito. In Florario MS. iterum ad diem XII Martii refertur Translatio Lucii Papae & Martyris. Est Roschilda urbs Daniae Episcopalis in insula Zelandia sita. Fuisse in hoc regno singularem venerationem S. Lucii Papae & Martyris colligimus ex Breviario Slesvicensi anno MDXXI excuso, in quo Officium Ecclesiasticum praescribitur ad hunc IV Martii de S. Lucio Papa & Martyre, & quidem cum IX Lectionibus ad Matutinum, quarum sex priores sunt desumptae ex Actis vita & translationis factae sub Paschale Papa: de qua Lectio VI ista habet.

Cc

4 Dein-

A 4 Deinde post multos annos Paschalis, Praeful plissimus urbis Romae, simul cum B. Caeclia & sociis ejus, videlicet S. Urbano, Maximo, Valeriano & Tiburtio, corpus ejus levavit, & in ecclesia B. Caecliae, quam ipse construxerat, sub altare sanctum collocavit, temporibus Ludovici Imperatoris, anno ab Incarnatione Domini MCCCXXI, Indictione XV. *Consistens Paschalis Papa XXVIII Januarii anno MCCCXXI, mortuus XIV Maji anni MCCCXXIV. Scripsit epistolam de revelatione sibi facta a S. Caeclia, cum simulante, ut corpus labore in corpore ejus inquirenda perageret. Tunc, inquit, properantes in cimiterio S. Sixti foris portam Appiam, situm corpus inter collegas Episcopos in aureis indumentis cum venerabili sponso reperimus... & honeste intra muros hujus romanae urbis induximus. Pro cuius desiderabili dilectione Titulus, quem pia devotionis affectu sanctus Papa primus Gregorius, Doctor eximius dicaverat, & per oblita jam tempora defectu vetustatis & pene ruinarum contractione, & diu antiquitatis laceratum existendo, Dei annuente clementia, in meliorem statum a novis fecimus restaurari, & ad honorem omnipotentis Dei, ejusdem Virginis corpus cum carissimo sponso, atque Tiburtio & Maximo Martyribus, nec non Urbano & Lucio, utrisque Pontificibus sub sacro altari dedicantes collocavimus: ibique ad laudem Creatoris monasterium in honorem B. Gregorii, atque sanctarum Virgum seu Martyrum Agathae & Caecliae juxta ipsius Ecclesiam, in loco, qui dicitur Collesacientes, construximus. Hic Paschalis Papa in sua epistola, quam edidit Baronius ad annum MCCCXXI, & ex melioribus codicibus MSS. Antonius Bassus in suo tractatu de Vitis bonarum Sanctorum, & inventionem varia corporum sanctorum Sanctorum. Quae eadem narrat Anastasius Bibliothecarius de Vitis Pontificum in Vita Paschalis Papa. Ne autem memoria rei gesta periret, ante faciem altaris inferius in Confessione reliquit Paschalis Papa in marmore et abula hanc inscriptionem, quam et Baronius & Bassus hic damus:*

alio inscriptione

† Hanc fidei zelo Paschalis primus ab imo Ecclesiam renovans, dum corpora sacra requirit, Elevat inventum venerandum Martyris almae Caecliae corpus, hoc illud marmore condens. Lucius, Urbanus huic Pontifices sociantur. Vosque Dei testes Tiburti, Valeriane, Maxime, cum dictis consortia digna tenemus. Hos colit egregios devote Roma Patronos.

alio inscriptione

§ De nova sanctorum corporum inventionem, ac solenni repositione citius tractatum dicitur Antonius Bassus hoc exordio: Cum B. Caecliae Virginis, sanctorumque Martyrum Valeriani, Tiburtii & Maximi sociorum ejus, Urbani & Lucii Pontificum sacra corpora multis seculis, hoc est annorum spatio fere obtingentorum, prout a Paschali Papa primo in eade S. Caecliae recondita fuerant, immota & mortuorum oculis invisita latuissent; tandem Christianae salutis mōxet, Clementis VIII Pontificatus anno VI, XI Kalendas Novembris iterum Urbi Romae revelata fuerunt. Integram historiam hujus inventionis, cum potissimum ad S. Caecliam spectet, hic seponimus, et solum pauca excerptimus. Corpora inquiri jussit Paulus Mondratus, nepos Gregorii XIV, titulo S. Caecliae Presbyter Cardinalis, qui ipsemet adfuit cum idoneis fidei testibus, qui fuerunt Paulus Ifernientis Episcopus, summi Pontificis Vicarii Vicegerens, Jacobus Butius Canonicus Lateranensis, cum Petrus Alagona & Petrus Morra e Societate Jesu, ac nonnulli ex familia ejusdem Cardinalis. At repertis et elevatis sacris corporibus S. Caecliae et sociorum ejus, recolens Illustrissimus Cardinalis Mondratus, Paschalem, praeter supradicta, corpora etiam Beatorum Urbani & Lucii Pontificum in eadem ecclesia collocasse; ad ea perquirenda juxta locum superiorem subros altius fodere jussit: statimque subter arcam marmoream, unde extractum fuerat S.

Caecliae corpus, similis alia arca detecta est: in qua duorum Pontificum Urbani & Lucii corpora condita erant, proprio separatim velo circumvoluta: praepostere tamen jacebant, ita ut primi caput ad dexteram, ut illud B. Caecliae, alterius ad sinistram vergeret Arx majoris... Cum menssem integrum in prospectu populi honorabile Sanctuarium mansisset, Pontifex Clemens VII cum Cardinalibus, qui numero quadraginta duo aderant die XXI Novembris Missa sacra incensum celebravit, reposuitque corpora sacra, prout inscriptio in tabella argentea incisa & intra B. Caecliae capsam collocata docet, quam hic damus.

reposita 22 Novemb.

6 Hic requiescit corpus S. Caecliae Virginis & Martyris, quod a Paschali primo Pontifice Maximo ipsa revelante repertum, & in hanc ecclesiam translatum, & sub hoc altari una cum corporibus SS. Martyrum Lucii & Urbani Pontificum, nec non Valeriani, Tiburtii & Maximi reconditum.

inscriptio tabulae argenteae incisa

Iterum post annos fere decem Clemente VIII Pont. Max. cum hunc Sanctus lucem aspexit die XI Octobris anno E Dominicae Incarnationis MDIC. Cujus S. Virginis corpus praedictus D.N. Papa Clemens, veteri lignea capsula, in qua jacebat, argentea inclusa, intactum immutatumque hoc eodem loco, in quo fuerat collocatum, post peracta Militarum solennia, maxima cum devotione & lacrymis, toto spectante populo, reposuit XXI Novembris, ipso festo Virginis die MDIC.

Ad ejus latus in alia seorsum capsula praedicti tres Martyres Valerianus, Tiburtius & Maximus requiescunt: nec non sub ipso Virginis corpore in alia similiter arca praedicti duo Martyres ac Pontifices Lucius & Urbanus, prout a Paschali Pontifice omnes in iis conditi sunt.

Ego Paulus Tituli S. Caecliae S. R. E. Presbyter Cardinalis Sfondratus, cui, licet miserrimo peccatori, praedicta corpora, quae diuturnitate temporis fere in tenebris jacebant, & invenire & videre & venerari a Deo Opt. Max. datum est, memoriam hanc hisce litteris consignavi. Anno Dominicae Incarnationis MDIC, die XXI Novembris, sedente Clemente VIII Summo Pontifice, ejusdem Pontificatus anno VII. Demum epitaphium a Cardinali Sfondrato in pavimento supra titulos Sanctorum positum erat aureis notis in lapide nigro his verbis:

epitaphium appositum.

SUB HOC ALTARI

REQUIESCUNT CORPORA SS. MARTYRUM CAECILIAE VIRGINIS, VALERIANI, TIBURTII, MAXIMI SOCIOR. LUCII ET URBANI, PP. HISDEM SANCTIS MARTYRIBUS CONSECRATO.

7 Masimus in Bononia perlustrata ad hunc XV Martii recenset aliquas Reliquias S. Lucii Papa et Martyris in ecclesia monasterii Sanctimonialium a Jesu Maria cognominati, Ordinis S. Augustini hoc seculo extructi. Interim tam hic quam Roschilde, verendum est, ne sint reliquiae alienius Martyris Lucii, cum duos illius nominis hoc etiam die celebremus, et sex aliorum in Januario, ac totidem in Februario ex antiquis monumentis natalem assignaverimus, idem sapius in hoc opere nostro facturi. De cimiteriis sacris in via Appia constructis late agit Aringus lib. 3 Roma subterranea a capite X, et mox capite XI describit celebre cimiterium Callisti, ejusque ante S. Callistum Papam nomenclacionem, ac dein variam subdivisionem, et sub illo continentur cimiteria ad S. Caecliam, ad S. Sixtum, et aliud Praetextati cognominatum: quibus prima sepultura a variis assignatur. De his agit dicitur Aringus capite XIV, XV et XVI.

Reliquiae Eusebiae & Roschilde an hanc S. Lucii

Cimiterio Callisti alia multa.

§ II Vita S. Lucii scripta. Patria. Tempus Sedis. Epistola ejus, & ad illum S. Cypriani.

Pater encomia de S. Lucio haftenus illustrata, testis Petro Diacono Bibliothecario Casinensi de viris illustribus, scripsit passionem S. Lucii Papae, Benedictus, qui & Guaiherius, Salernitanus, sanctitate & religione conspicuus, suavis eloquio, ingenio magnus, sermone facundus. Claruit tempore Desiderii Abbatis, seculo Christi xi. Ita Petrus, qui reliquas ejus incubrationes ibidem enumerat: inter quas est Historia inventionis corporis S. Secundini Episcopi, quam dedimus xi Februarii, ubi alia encomia Guaiherii attulimus ex Leone Officensi & eodem Petro Diacono Casinensi in libro de Ortu & Vita justorum c nobis Casinensis. Joannes Baptista Marus Canonicus Romanus in suis ad Petrum Diaconum annotationibus scribit: opuscula Guaiherii charactere Longobardico in praeis membranis exarata haberi in bibliotheca Casinensi sub numero 280. additque Passionis S. Lucii Papa prima verba esse, Fortissima & praeclara virtutum studia. Fuimus & ipsi in monasterio Casinensi, omni benevolentia & humanitate excepti; ac quacumque libuit, curavimus describi, ac reperimus omnia fere monumenta charactere Longobardico exarata. Sed jam ante descripta inde hac Aetha habuerunt Abbas Cajetanus, Cardinalis Baronius, & Antonius Gallonius, ex cujus codice vi nos Roma apud Patres Congregationis Oratorii ea habuimus; sed quod dolemus, opus plane imperfectum est, quia praecipua pars deest in ipso Codice Casinensi. Ejus loco parvam appendicem adjicimus ex Breviario Slesvicensi, forsitan ex similibus contrariam.

9 In patre & patria S. Lucii assignanda differunt inter sese codices antiqui Anastasii Bibliothecarii de Viris Summorum Pontificum: & primo in duplici codice MS. Marquardi Freberi, & alio Cardinalis Asazarini legitur natione Romanus ex patre Porphyrio, uti adducta membrana Palatina & Regina Suecia cum libro Pontificali habent, & consentiunt Conciliorum codices & Annales Baronii: Interim Anastasius ex bibliotheca Marci Velseri excusus diserte ista affirmat. Lucius natione Tuscus, de civitate Luca ex patre Lucino. Videtur eadem legi in codicibus Thuanorum & Regis Christianissimi, quod inter varias lectiones non fiat ullius discrepantia mentio. Ob qua Franciscus Maria Florentinus ne Lucam patriam suam tanti Pontificis & Martyris debito fraudet honore, ad antiquum Martyrologium a se editum ista ad hunc xv Martii adjungit: Quid si ex longo incolatu patria diceretur Romanus, ex origine Lucensis, patre binomio Porphyrio Lucino? Conjecturam adjuvat Lucii nomen inter Lucenses priscos usitatum: quod docet Lucius ille Castronius Petus, cujus meminit Cicer. epist. fam. 209, & Lucius Papa III sine ulla controversia Lucensis. Hunc Umbaldum ante Allucingum vocatum, facile est a gentili suo Lucio Martyre Lucii nomen assumere voluisse.

10 De tempore quo sedis, admodum differunt auctores. In libro de Romanis Pontificibus, aliisque gestis & Catalogis cum Anastasio Bibliothecario supra allatis, assignantur constanter anni tres, menses in plerisque etiam tres, in aliis duo aut octo, ac demum dies tres. Contra Eusebii auctor antiquus libro 7 historia Ecclesiastica cap. 2 ista scribit: Interea Romae cum Cornelius tribus circiter annis Episcopatum tenuisset, Lucius in ejus locum substituitur: quo vix octo mensium spatio perfundus eo munere, moriens Episcopale officium Stephano dereliquit, & Graece tempus sic exprimitur: Μηνες δ' οὐδ' ἡμέραις ἰστέον τῷ λειτουργίᾳ διακονήσαντος. Qua certe videntur posse, ac necessario debent, de ejus apud Romanos praesentia explicari, quasi reliquo tempore fuerit in exilio. Ac primo certum est S. Cornelium mortuum esse xi v Septemb. ac tradidisse passim ab omnibus Episcopatum cessavisse xxxv diebus, Tomus I.

ergo necessario creatus esset S. Lucius xiv Kalendas Novemb. sive xix Octobris, a quo die ad hunc xv Martii intercedunt menses quatuor & dies sedecim, ejus Sedis dandi: quibus putamus cum Panvinio, Baronio, Petavio, aliisque exactioribus Chronologis addendum esse unum annum, ac sic potuisse mense Decembri duas ordinationes fecisse, primam tertio Pontificatus mense antequam esset in exilium relegatus, secundam ab hoc reversus tertio etiam ante obitum suum mense. Creatus est autem, temporibus Galli & Volusiani, anno Christi ccliii, martyrio coronatus Valeriano 111 & Gallieno Coll. anno cc-lv. Dum ergo numerantur anni tres; videntur accepti tres Aera Christiana diversi, in quorum duobus, parum ultra duos menses praesuit Ecclesia.

11 Duas S. Cyprianus ex Africa scripsit S. Lucio epistolas, prior: m, cum ad Apostolica Cathedra culmen assumptus esset, quam dolemus perisse; posteriore vero, cum ab exilio Romam reversus esset, uti cum collegis Africanis Episcopis reditum gratularetur; & in hac meminit prioris epistola, dicitque nuper se gratulatos cum in Ecclesia administratione esset constitutus. Hinc passim colligunt alii, statim in ipso sui Pontificatus ingressu fuisse relegatum, nec diu mansisse in exilio: adeoque Eusebii errorem simpliciter agnoscunt, neque posse per S. Lucii apud Romanos praesentiam explicari: quod etiam per nos licet, si vox illa nuper occasione multorum annorum, quos ejus Pontificatus potuit optare, non possit explicari. Verum annicam illam epistolam, quia ad res gestas S. Lucii multum confert, hic subjungimus, & est ejusmodi ordine lviii.

12 Cyprianus cum collegis Lucio fratri salutem. Et nuper quidem tibi, frater carissime, gratulati sumus, cum te honore geminato in Ecclesia suae administratione Confessorem pariter & Sacerdotem constituit divina dignatio. Sed & nunc non minus tibi & comitibus tuis atque universae fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria & laudibus vestris reduces vos denuo ad nos fecerit benigna Domini & larga protectio: ut pascendo gregi pastor, & gubernandae navi gubernator, & plebi regendae rector redderetur; & appareret relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut Episcopus relegatus & pulsus Ecclesiae deesset, sed ut ad Ecclesiam major rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuio martyri dignitas, quia morte frustrata, de camino ignis incolumes exierunt, aut non consummatas Daniel extitit in suis laudibus, quia, qui leonibus missus fuerat ad praedam, protectus a Domino, vixit ad gloriam. In Confessoribus Christi dilatata martyria non meritum Confessionis minuunt, sed magnalia divinae protectionis ostendunt. Repraesentatum videmus in vobis, quod apud Regem fortes & illustres pueri praedicaverunt: ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne diis ejus servirent, aut imaginem, quam fecerat, adorarent: Deum tamen, quem colebant, quemque & nos colimus, potentem esse, ut eos de camino ignis eximeret, ac de Regis manibus ac poenis praesentibus liberaret. Quod invenimus in confessionis vestrae fide & in Domini circa vos protectione nunc gestum: ut, cum parati fueritis & prompti omne subire supplicium; Dominus tamen vos poenae subtraheret & Ecclesiae reservaret. Regredientibus vobis abbreviata non est Episcopo confessionis suae dignitas, sed magis crevit sacerdotalis auctoritas: ut altari Dei assistat Antistes, qui ad confessionis arma sumenda & facienda martyria, non verbis plebem, sed factis cohortetur: & imminente Antichristo parat ad praelium milites, non solum sermonis & vocis incitamento, sed fidei & virtutis exemplo.

13 Intelligimus, frater carissime, & tota cordis nostri luce perspicimus divinae Majestatis salutaria & sancta consilia: unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, inde contra Ecclesiam Christi & Episcopum Cornelium beatum Martyrem, vosque omnes secularis

Ecce a pote-

A potestas subito proruperit, ut ad confundendos hereticos & retundendos ostenderet Dominus, quæ esset Ecclesia: quis Episcopus ejus unus divina ordinatione electus: qui cum Episcopo Presbyteri Sacerdotali honore conjuncti: quis adunatus & verus Christi populus Domini gregis caritate conexus: qui essent, quos inimicus lacefferet: qui contra, quibus diabolus, ut suis, parceret. Neque enim persequitur & impugnat Christi adversarius, nisi castra & milites Christi. Hereticos prostratos semel & suos factos contemnit & præterit: eos quærit decipere, quos videt stare. Atque utinam nunc facultas daretur, frater carissime, ut interesse illic vobis regredientibus possemus, qui vos mutua caritate diligimus: ut adventus vestri latissimum fructum præsentem cum ceteris ipsi quoque caperemus. Quæ illic exultatio omnium fratrum; qui concursus atque complexus occurrentium singulorum! Vix oculis adhaerentium potest satisfieri, vix vultus ipsi atque oculi plebis possunt videndo satiari. De adventus vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cepit, qualis & quanta sit futura Christo veniente lætitia: cujus quia cito appropinquabit adventus, imago jam quædam præcessit in vobis: ut quomodo Joannes præcursor ejus & prævius veniens prædicavit Christum venisse; sic nunc

B Episcopo Confessore Domini & Sacerdote redeunte, appareat & Dominum jam redire. Vicarias vero pro nobis ego, & collega & fraternitas omnis has ad vos litteras mittimus, frater carissime, & representantes vobis per epistolam gaudium nostrum, fida obsequia caritatis expromimus: hic quoque in sacrificiis atque orationibus vestris non cessantes D. o Patri & Christo filio ejus Domino nostro gratias agere, & orare pariter ac petere, ut, qui perfectus est atque perficiens, custodiat atque perficiat in vobis confessionis vestræ gloriosam coronam: qui & ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestræ consummata martyria. Nam victima, quæ fraternitati præbet exemplum virtutis & fidei, præsentibus debet Fratribus immolari. Optamuste, carissime, semper bene valere.

14. *Hætenus epistola S. Cypriani suo & collegarum Episcoporum ac populi nomine missa. Utinam extaret aque piæ ac divini Spiritus plenum, quantum colligere possumus S. Lucii responsam! Extrat ejusdem Epistola Decretalis ad Episcopos Gallia & Hispania, quæ varia circa illorum actiones ac indicia præscribit: nonnulla etiam ex decretis ejusdem apud Gratianum leguntur, atque iterum inde excerpta in Tomis Conciliorum extant. Denique ejus contra Novatianos hereticos assumptum laborem indicat S.*

C Cyprianus epistola 67, agens de SS. Cornelio & Lucio: Illi enim, inquit, pleni Spiritu Dei & glorioso Martyrio constituti, dandam esse lapsis pacem censuerunt, & penitentia acta fructum communicationis & pacis negandum non esse, litteris suis signaverunt. Sed quas hac de re scripsit S. Lucius epistolas, ea modo non extant.

V I T A

auctore Guaiserio monacho,

ex MS. Casimiro.

C A P U T I.

Encomium martyrii. S. Lucii oritur, sancta juvenis.

Fortissima & præclara virtutum studia, quæ credentis ad commune compendium sacra fidei documento formata sunt, altius calata & impressa in Martyrum maxime cernimus armatura. Illuc enim labore, illuc constantia & in eum verticem animi se magnitudine contulerunt; unde facta eorum clarissima ubi

que gentium; ubique terrarum, præter oculos omnium sempiterna memoria præsentantur. Efficit hoc oblitata patientia exercitii, quæ non modo illis delicata & mollia non admovit, sed robur etiam lassandi manus cadentium, & vincendi omnem vim totius hostilitatis indultit. Hos enim virtus Dei & sapientia Christus in illud suum frequentissimum & singulare famulitium ascivit: hoc lætæ bellatorum genus novo militæ sacramento inter prætorianos suæ Curia milites consecravat: ut armati fortitudine animi, nudo corpore sub ictum venirent, nihil durum extimescerent, nihil difficile formidarent, nihil intolerandum putarent: omnia humana despicerent, omnia graviter, omnia constanter, omnia splendide factitarent: orbem denique ipsum non modo prælio, sed bello superarent. Porro hæc consecratio Imperatoris æterni, & ad ejus gloriam (non tamen ut alicujus egeat) instituta est, & ad humanæ reipublicæ præsidium comparata: ne velut navem solidam & durabili materia fabrefactam, tenaci compage solidatam, variisque coloribus auroque distinctam, mobili clavo, firmis rudentibus, malo excelso, carthesio insigni, velis splendidibus, postremo omnibus armamentis & ad usum idoneis & ad contemplandum honestis, si eam nulli gubernatores regant, nulli remiges agant, facile cum hujusmodi instrumentis aut pelagus mergetur aut in scopulos tempestas allidet; ita per pulchram & eximiam hujusmodi creaturam, dilectum animal Conditori, imaginem Dei, similitudinem Redemptoris, orbis speculum, ætheris dignitatem, principatus & potestates hujus mundi, & spiritualia nequitiæ in cælestibus, crebra, vehemens & usitata incursione perditum irent; si pro ea plures Martyres divino magisterio minime dimicassent.

2. Sed adversus hujusmodi acies earumque manus, impotentes tyrannos, per urbes universas toto terrarum orbe diffusos, non multitudine militum, non numerositate legionum, non fulgentibus armis, non pecuniis infinitis; sed a duodecim tantum primariis, qui simul Imperatoris & Militis officia gererent, obviam est: qui se copiis exponerent, qui receptui signa dare nescirent, qui pugnam nullatenus detrectarent: nulla materiali armatura, ne levi quidem, quibus etiam baculo interdictum erat, insignes. Ex quibus nempe primariis Simon ille, longe omnium excellentissimus, omnium Princeps, omnium Antesignanus, cui ex fidei soliditate & amoris affectu erga Dominum Salvatorem Petrus est nomen impositum; in Urbe, ubi thronus, ubi dignitas terreni rutilabat Imperii, suarum posuit castra virtutum: tantusque vir Deo plenus, in superando fuit, ut nemo post ipsum, vel sperare similem audeat, vel optare triumphum. Neque enim se digno negotio decertasset, si se cum aliis composuisset, qui vinci sine laude maxima & gloria potuissent. Ad ardua & difficilia Capitoliorum arcis ascendit, ut excusso Jove de solio, reliquos facilius demones alibis civitatum eadem ruina sequeretur. Intentus igitur diligentissimo operi, discipulatores & arbitros ad suum arbitrium informavit, qui & ipsi monstra immania Crucifixi virtute subigerent, sordibus orbem terrarum purgarent, maliciam perdorent, qui iracundiam, invidiam; qui avaritiam, libidinem, omnesque pestes ab humanis mentibus cohiberent; nudi & ipsi, quibus nullum erat in re familiari præsidium, nullum sub cælo commodum divitiarum. Mutaturi equidem Pontificio consulum, Præfatu imperium, Sacerdotio magistratum; præteram, præfecturam, ipsam denique senatoriam dignitatem & reliqua id genus officia in Ecclesiasticam dignitatem: eorumque coruscantibus signis sic mundum subacturi, ut hodie omnes gentes, omnia regna, ipsum etiam imperium Romani Sacerdotis decretis jussionibusque videas famulari.

3. At

persecutio
verum officium
du Sacerdotum

lætitia sub
dignum in
radio:

propter alia
id est

S. Lucii
Epistola & de
eius.

Martyrum
gratia Dei
fortis, car-

imprimis
Apollini

et iterum
S. Petrus

exemplo suo
alios exortat
vires

et Imperium
Sacerdotum
subjunctum

A 3 At contra eos Romana potentia illa sua victricia, non solidis tamen successibus, signa movet: ferocioribus adversus illos animis, quam in quoslibet hostes, vim suam intendit; ut veneficos, ut patriæ proditores, ut in exitium publicum generatos, omni genere tormentorum aggreditur. Experitur in Petro crucem, in Clemente exilium, in Marcello servitutem, catenam in Alexandro, gladium in Lucio. Et cum per totum orbem de familia Christi quosdam velut rabidas feras affligeret; quosdam ut cruces & immanuetas occideret; in alios velut in aliquid morbidum ferrum dimitteret, alios ut portentuosos fœtus exstingeret, alios ut monstruosos debilesque necaret; non a familiaribus, non a domesticis, nec a seipsa quidem immanem avertere potuit crudelitatem. Ecce hic Porphyrides Lucius, civis Romanus, Pontifex Maximus, de cuius triumpho titulus hodierna gloriatur, illius familiæ pollens nominis dignitate, quæ, ut Roma superesset, Carthaginensi & Numantino furori imo toti orbi, modum & finem imposuit; propter suam opportunam in Romano populo operam, sub Valeriano Cæsare capitali sententia necatus est.

4 Sed videtur operæ pretium ad posteritatis compendium seriatim evolvere, quod homo totius integritatis & magno natu, Patricius ingenio prudenti auctus, oratione limatus, jurisperitorum eloquentissimus, eloquentium jurisperitissimus, cujus majestas & amplitudo & dignitas Sacerdotii ædum destinaverat, interdixit sibi voluptatibus & vitiis, ab incunte ætate totum se sacris moribus officiisque indulserit: quodque derelictos a pietate, a misericordia, ab humanitate, inveteratos etiam perfidiam, libidinis & odii loris, non severitate austerâ, non remissione diffusa, non gravitate tristissima, sed machinatione orationis variæ & vehementis, plenæ animi, plenæ spiritus, plenæ dulcedinis, plenæ veritatis, in arcem pacis, quietis & religionis eduxerit. Nec illud quoque alienum fore, quoniam modo in titulo Christianitatis cum Cæsare furibundo compositus, uti ancillari Romana & gentium jura videbantur, a litis intensione ad depulsionem, a depulsionem ad statum abeundo, prudenter & splendida ratione & concertatione verborum ea locutus, quæ versantur in societate civili, in sensu communi, in natura, in moribus semper superior fuerit. In campum enim patentem, ubi spectatores Christum, principatus & potestates haberet, proposita illum præmia & animi magnitudo sustulerat: cui pro vallo & hostium statione dimicanti deprimi, inclinari, nec moveri quidem contigit, ut triumphum ex virtute nascentem ad cælesti imperium gratia maxima potitus, asportaret.

5 Ad hanc igitur gloriam & nobilitatem expetendam execrandum id admodum ratus, quod perturbationum omnium fontem principiumque persenserat; primum intemperantiæ monstro (quod scilicet est a recta mente, ab omni ratione defectio, ut hac animus infectus, nec regi nec contineri potuerit) fores animi clausit admissa semel in mentis hospitium moderatrix virtutum & domina temperantia: appetitiones quidem, ut rectæ rationi parerent, effecerat, utque frugi homo iudicia sana servaret, omnia recta faceret, moderati, constantis & quieti animi esset; ne tabesceret molestiis, ne frangeretur timore, ne inani claritate gestiret, nec denique nisi cælesti desiderio arderet: quia cum se virtus in editissimo & eminentiori loco recepisset, unde vacare sibi totum, quod illustraverat, conspectum iret, bene usâ viribus suis, pectus beati viri comitibus tantum liberum scilicet atque mirabile dedicavit ærarium: unde res bonæ, utiles & honestæ, justitia, continentia, prudentia, magnitudo animi, liberalitas, pietas, amicitia, spes, fides, caritas, ceteraque contrariæ vitiis virtutes expeti facile potuissent. Ita quidem divina pro-

Tomus I.

videntia ei, qui jura, qui Urbem, qui vera sacra servaturus esset: qui in forum, qui in rostra, qui in curiam de Christo dicturus procederet, hujusmodi competeret iusta sunt ornamenta. Humano igitur generi ut summæ divinitatis factura, imo ut Dei similitudini intentus, circumspicit largam ubique & assiduam materiam: alios egestate laboriosos, alios ambitione sollicitos, alios torpentes desidia, alios sordidatos luxuria: hos impatientia concuti, illos sævitia inflari: quosdam iracundia, furore, crudelitate quosdam insanire: adversus quos miserandos affectus vir bonus operam & robur pectoris experitur, & secundum Apostolum omnibus omnia factus, quod referret omnium, unicuique omnium gerit; & modum præstat unicuique, indulgentiam tamquam fratri, venerationem tamquam parenti, cultum tamquam superiori: hujus miseretur, illi moderatur: huic succurrit, hunc instruit: omnibus autem inter tot errores dies noctesque malæ mentis laborantibus, ad beate æternæque vivendum, tutissimum quoque & celeberrimum in hæc verba iter ostendit.

C A P U T II.

Adhortatio S. Lucii de rerum terrenarum despectu & imitatione Christi & virtutum acquisitione.

6 Lubrica sunt & incerta omnia, nec dici possunt bona, quæ speciosa, sed fallaci voluptate, miseris mortales alliciunt: pecunia, dignitas, potentia, & alia id genus: ad quæ tot homines inducti, cæca cupiditate obstupescunt: ista cum labore possidentur, cum invidia conspiciuntur, neminem non sollicitum faciunt, neminem bene felicem, neminem bene securum. Nullus stabili consistit loco, jactantur omnes, pendent, fluctuant, in alterutrum illiduntur: alii alios cadentes trahunt, alii alius exitio sunt. Strages est ista, non vita, & coacervatio aliorum super alios ruentium. Respondeat sibi licet quisque ad votum, credatque voluptatem summum bonum, gloriam & seculi pompas & ultima vitia in summa felicitate ponat: omnia tamen humana breviter & caduca sunt, nec procedentia in partem aliquam temporis longioris: cito transeunt, & immaturo citra incrementum termino concluduntur, ut nec illis diu stare contigerit. Etiam ad illa, quæ vetustate gloriantur, extendamus, si liber, ætatis nostræ metam, cujus medium pauci computant in annum centesimum: inde ducatur animus ad longissima & infinita ævi spatia; hæc tempora, æternitati comparata, quam proportionem facerent, etiam si nobis ætas annum millesimum indulgeret? Quæ cum hujusmodi sint, exigunt istud & breve, quo cogimur ad morem aliorum vivere, ita totum negligentia desidiaque mandamus, ut id ipsum plane sit mori, quod vivimus. Humana enim per luxum & intemperantiam a pueritia vita diffuit, corpore iners, defatigata lasciviis, ambitione suspensa, mercandi cupida, vaga & inconstans & sibi displicens, quam undique vitis urgent, undique circumstant: nec eam bene collocari, nec ulli bonæ rei impendi, nec erigere vultum, nec attollere lumina in aspectum veritatis sinunt. Cogit tandem se miseram, fabricatos digitis suis adorare deos: gaudet ante inepta simulacra, ante inepta figmenta, ante nefandissima monstra corpus inclinare captivum; placetque statum sublimem ad cælum, & ad Deum suum vultum erectum, cum ceteris animalibus prorsus ad terram situ vergente deprimere.

7 Huic porro vitæ in tanta tempestate, in tam reciproco mari, in procelloso pelago naviganti, nulla salus nisi jactura, nulla quies nisi naufragium, nullus portus nisi interitus est. Superfedendum ergo est omnibus illecebris seculi & idolis errore humano adinventis:

C c 3

ventis:

AUCTO-
RE GUAL-
TERIO.
EX MSS.
Domi colen-
dus.

arvna pra-
mia datur
ret.

martyrium
dolens non-
di praferre
datur

miseria ty-
pographica

superbum

invidiam

A ventis: ad Deum eundum est, ad caelestia intenden-
dum: illuc intueri, illuc oculos erige, illuc suspen-
sum pectus attolle: ne te ad pulvinaria mortuorum ho-
minum sternas, ne ante creaturam in eum conditam
famulitium cadas: serva dignitatem, serva sublimita-
tem, serva Dei similitudinem: tantus quantus es, per-
severa: talis sis, qualis a Deo factus es: respice te, fac
sistecum, redi ad animum: ut cognoscere Deum possis,
te prius agnosce. Ille in se credentibus caelum patriam
facit, super solem & stellas mansionem aedificat, ubi ho-
nores aeterni sunt, gaudia infinita, pax sempiterna,
quies perpetua: adhuc inestimabili caritate adoptat in
filios homines, & quod solus ipse est, participare
eisdem facit divinitas nomen & dignitatem. Ergo ab
hoc exiguo & caduco temporis transitu, in illa toto nos
demus animo, quæ immensa, quæ aeterna sunt, quæ
melioribus meliora: ad quæ nimirum sola Christi cari-
tate deducimur, ubi nobis nulla seculi diuturnitate in-
terdicitur, ubi omnes admittimur, ubi non constringi-
mur; non asserimur; sed tuti, sed liberi, sed aeterni li-
bero & aperto fruimur caelo: ubi nos terror nullus inva-
det, non ira torquebit, non morbus affliget, non su-
spicio lacestet, non invidia insectabitur, non metus so-
licitabit, non levitas inquietabit. An non, si bene æsti-
mes, sola hæc nobis ipsa quodammodo aeterni beneficii
loca crepta, & ablata sortirentur? Agedum, ex ho-
die magistratus, aut quaestoris aut tantum animi caus-
sa, duci juberet, ut primo virgis casus, inde ligatus ad
palum, securi feriendam cervicem lictori exponeres,
sicque propinquis & necessariis conjuge & liberis assisten-
tibus execrabile populo spectaculum dares, supplica-
tionibus undique pro ereptione actis, parum succede-
ret, quod inanis illius & ventosæ felicitatis in tanti ter-
rore discriminis scires pondera, & eam ad omne vitæ
tempus recoleres. Certe, si tum tibi possibile esset libe-
re magnitudinem & illa fulgentia bona æstimare, lectos
aureos, aureis mensas fulgentes vasis, suppellectilem
grandem servorum turbam, unguenta, coronas, odo-
res, conquisitissimas epulas, quæ fastidienti gula a
Gadibus, ab aurora, & ab ultimo portantur Oceano; sen-
tires utique dispungendo & recensendo omnes vitæ tuæ
dies, nullum memoria dignum, sed omnes aequè perdi-
tos, æquè exitiabiles apud te resedisse; magisque te mi-
serum & infortunatum, quam Syracusanum illum, cu-
jus impendere cervicibus, in illo tam desiderato appa-
ratu, gladius a tecto demissus seta equina cernebatur.

8 An tu illos vivere putas, qui tetri, rabidi, &
concitissimi sunt impetu doloris, armorum, sanguinis,
suppliciorum; quorum est innox vultus, tristis frons,
torva facies, citatus gradus, manus inquietæ, color
versus, suspiria crebra: micant oculi, horrent capilli,
Rupet spiritus, quatuntur labra, comprimuntur den-
tes; qui pulsant humum pedibus, qui complodunt sæ-
pius manus, qui totum concitant corpus, sædi visu,
horrendi facie, omni denique irarum affectione defor-
mes; aut illis iure tuo vitam cedis, qui quorundam
inhonorifico facto vel dicto moventur, si illorum sermo-
nem superbus aliquis aversatus est aut palam risit; qui
si cum aliis ad cenam non admissi sunt, aut si admissi,
non in medio, sed in ultimo sorte locati, si illis salutan-
tibus mutuan salutationem non de industria salutatæ
non reddidit, serio ista fieri ad suam contumeliam cre-
dunt. Quid de invidiscentes, qui aliena felicitate tri-
stancur, alienis malis delectantur, qui ut commodum
aliquid consequantur, alios violant, nature leges in-
vertunt, ab humanitate exeunt, & hominem ex homine
tollunt? Nonne hæc aeterna miseria est, & inhumana
voluptas? Nec illos mortuos putas, quibus longæ pa-
ratæ opes, & rerum abundantia, & magnificentia
arduum regiarum semper timori sunt, ne tantos eorum
apparatus, aut Prætoris sævitia, aut aliqua intercedens

culpa depilet. Exagitati etiam morbis doloribusque, quibus ferrum & ignis admoveatur, quorum ossa frangi
& lædi videmus, quorum venæ extrahuntur, membra
amputantur, vivunt? Quid inconstantes illi, qui flu-
ctuationem suam sistere nequeunt, qui tranquillitatem
abhorrent, qui omni motu animi tumultuantur, quos
pœnitentia cœpti tenet, incipiendi timor: infirmi ad
omne tolerandum, nec laboris patientes, nec volupta-
tis: qui proposita sæpe mutant, & in eadem revolvun-
tur: qui quodammodo se fugiunt, qui nullum novitati
locum relinquunt, quibus fastidio vita est & ipse mun-
dus. Omnes profecto istos, in quos tam pestilentes affe-
ctus incurant, potius miseria mortuos, quam vivos,
non immerito dixerim, præsertim cum ad votum parum
detur, corporis custodia retentis, suis abuti volupta-
tibus, & ejectis super omne, quod dicitur miserum,
miserabile, & irremediabile, sententia irrefragabilis
sit illatura tormentum.

9 Retinendus est ergo in proclivi animus, & adver-
sus ardua impellendus, non est dubium, quin ascendens
nitatur: oblectari patientia, fortitudo, & perseveran-
tia debent, ut ferentia pessimam hominem vitia subi-
gant, utque tam claram & nitidam neque uno genere
formosam, natam fastigia cæli transcendere, creatu-
ram infernali præcipitio non condant. Eamus itaque per-
ditum, quod melius & æquius est, seculi voluptates;
opibus vero, quæ verius occupationes sunt dicenda,
renunciemus: his enim admixtis, bona omnia subver-
tuntur. Exigua porro sunt, quæ in tutelam hominis
necessaria sunt, quæ desideriis corporis satisfacere pos-
sunt: facili tegumento submoventur frigus, alimentis
modicis fames sedatur & sitis: non est quod naturam ac-
cuses, passim quoque & omnibus locis æcent, quibus te
nutrire potes. Quid denique tua intererit, si exquisitis
artibus ventri serviatur & gula irriteretur, stomachus im-
pleatur: non diu ista fient. Hospitabundi hic, imo
hospites sumus; in alieno manemus. Vis probare. Ex-
pecta parum, & parte luxuriæ & dilecti penitus obli-
visceris hospitii. Corrigamus errata, quibus satis indul-
simus: redeamus ad limitem nostrum Christum, qui
nos errare non patietur: in quo qui fortiter ambulat,
non offendit; qui concitatus fertur, non labitur: in
quo nullum velocitas patitur intervallum. Ecce militiæ
supernæ adscriptos, ad donativa recipienda nos citat:
ingentia sunt, ut diximus, & æquæ divina, quæ pro
tanta nobis expeditione promittit: nihil frustra tentabi-
mus, nihil prohibebimur. Omnia cedent, omnia ob-
sequentur: ita quidem famulatum imperio, servitu-
tem libertate, jam non mutandi mutabimus.

C A P U T III.

Gesta S. Lucii in Pontificatu. Cæpta in eum
persecutio.

10 Hæc cum ab Lucio dicta essent, populus fre-
quens Christianam ad caelum religionem at-
tollere, nomina dare, fidem poscere, alii satagebant
ante alios. Fideles vero non parvo indies desiderio
accendebantur ad mandandum ei Pontificatum, quam
primum Cornelio caelum obtingeret, cum successio-
ne aptissimum, qui Romanum Sacerdotium cum do-
ctrina tum virtutibus etiam administrare posset, ac-
clamantes. Cornelio interea dum Martyrii laurea
cælo candida exhibetur, Pontifici Maximi Lucius,
omni Ecclesia annuente, potitur. Erat ei verus
opera, æs alienum pro eo, qui solvendo non erat,
solvere; factioni prætorianæ privatura etiam interce-
dere, ut oppressos iudiciis liberaret: misereri pupillo-
rum, consolari afflictos, egencium providere inopiam;
advenam viduamque defendere. Illum enim Patrum
nostro-

A nostrorum & memoriam & exemplar, Job virum fortissimum affectabat, cujus hæc & alia liberalissima verba de hujusmodi officiis cum Scriptura docuerat :

Job 15. Salvabam pauperem de manu potentis, & adjuvabam pupillum, cui non erat adiutorium. Os vidux me benedixit, & inducus eram iudicium, & circumdatus æquitate: ego eram oculus cæcorum & pes claudorum: ego impotentium pater, examinabam causas sine exceptione, & confringens iniquorum molas, auferbam rapinas de mediis dentibus eorum.

11 Cumque totus ad hæc cœtenus immigraret Officia, ut vix satis otii suppeditare aliis institutis pietatis ac religionis posse putaretur; ita tamen aurea idem statera summam rerum erat solitus examinare, ut æque in alterutram partem magna cum admiratione omnium mentes & oculos deflecteret. Septem nimirum Antistites, quasi artifices & vitæ humanæ custodes (sic enim decebat ut suum habitatorem Paracletus, donorum suorum re & numero potentem, ostenderet) lege magistrante, consecravit: quibus pectusculum & separationis brachium dexterum obtingeret, ut Sacerdotes essent, ut ad Dominicum altare ascenderent, ut sacrificium salutare offerrent: qui essent pleni scientia, pleni diligentia,

pleni magnitudine, pleni fide, pleni omni divina intelligentia, imo pleni omnium virtutum Dei. Hos denique opportunissimo munere ad audiendum causas in iudicii ac defensionis possessionem constituit, ut in Ecclesia doctrinæ verbo, sollicitudine multa, vigiliarum labore peccantium benevolentiam sibi conciliarent; docturi eos potius illum sequi tramitem, per quem possent ad veri Dei notitiam, unde discessum fuerat, pervenire. Tales quippe Antistites, Præsul Præsulum, Pontificum Pontifex, Sacerdos Sacerdotum, Principum Princeps, Rex Regum, Dominus Dominorum ad ferenda vasa Dominica probat, nihil remissum, nihil dissolutum habentes, nullum animæ, nullum corporis lapsum extimescentes, ut sint sancti corpore & spiritu, ut magni vocentur in regno cælorum. Neminem ergo ex his communem (essent enim multorum) sed solius Dei, ut separata pars Sacrificii ostenderet, esse Lucius voluit: nec hos equidem ad bellum ire, nec in hostem pugnare, sed cum Moyse elevatis manibus orare, ut, donec orationi vacarent, de invisibili hoste triumpharet populus, ut pessimos Amalecitas, demones scilicet, ab ipsa procul statione summovertet: ne, si desisterent, manusque dimitterent, fundi se victores a victis, redintegratis iterum legionibus, perferrent.

12 Servabatur præterea apud eos, in sacrosanctis Ministeriis singulari apparatu exequendis, constitutionis Ecclesiasticæ mos antiquus: nam & ministrorum constipabatur magna quidem & felici frequentia, cum esset ad divina Secreta solennis accessus; & legalibus indumentis, quæ possent inaugurato Pontifici obvelata facie lituum exprobare a vel coronam, etsi mentis habitu ornatiori insigniebatur. Adinvenit etiam vir studiosissimus vestem illis omnibus, ut oblectamento luminum & diligentia cresceret, meliorem, cui nomen b Dalmatica est: quæ cum per se, tum ex dignitate Sacerdotii, pretiosior toga picta, e palmata tunica, d purpureoque sagulo clavato fibulis aureis apparebat. Hujusmodi autem utendi Levitis etiam potestatem fecit. Ita vir singularis, non modo virtute, constantia, & gravitate, verum ornamentis insignibus præditus, cum illo stipatore suo senatu, ante res divinas & cæremoniæ Sacra, de sacratis legibus, de tabulis Testamenti, de privilegio Evangelii sicientibus populis daturus vitæ fluentia procedebat: ut auctoritatem indumenta pontificalia, fidem sacri verbi copia faceret, dum civitatem fractam malis, abjectam metu, debilitatam luxuria, ad spem cælestis dignitatis & libertatis certat erigere. Sic profecto, quod mirabile videri potuerat,

diuturno labore religio inter ipsa scelera valuit, ut legitur Dignitatis verbis, sermonibus liberis, Christi nomen & fides vicatim tota Urbe celebraretur.

13 Ad hæc Pontifices Capitolii, gregales demonum, procella patris, turbo pacis, tempestas otii, omne scelus, omne nefas, omnem discordiarum impetum, omnes denique invidiæ faces & odii venenati tela nefaria temere turbulent, per vim atque furorem in Præsulem Lucium intorquebant: qui derepente tota Urbe sui juris fanaticos, omnium delubrorum quisquillas, ad conjurandum in professores Christiani nominis impellebant: inde per forum & rostra populares quosque, ut ejus sceleris homines, quanto valerent studio, convenirent, eosque vel acerrimis stimulos odii, vel datis opibus acceptos, ad hujusmodi quæstionis præsidium compararent. Ex his autem instructis testibus, & accusatoribus institutis, prorumpunt in Curiam, vociferante quidem multitudine, se venisse interpellatos Cæsarem ac Senatum: dicunt causam fere minuendam penitus Majestatis & tollendæ reipublicæ, nisi provisum extemplo fuerit: propterea supersedendum aliis omnibus oportere, & conjugibus & liberis, aris atque focis, maximeque diis immortalibus consulendum, cavendumque, ne, cum improvisos ruina præceps involverit, frustra dii implorentur: qui quantum E infecti sunt eorum sacra violentibus, tantum etiam ulcisci nolentibus. Hæc vox non modo Senatui & ceteris dignitatibus, sed Urbi & ipsi Cæsari, pavore incusso, animi fortitudinem expectoravit: statimque illis, ut libere quæ vellent, dicerent in Jovis atrio, faciunt potestatem. Senatu dato, maximus ex his, & dignitate & natu; Utar (inquit) meo jure dicendi, Cæsar, pace quidem tua & magistratus, quod Jupiter Optimus Maximus hac in æde primo Pontificibus & Regibus, dein Consulibus, tandem vobis privato creditur auctoramento cessisse: neque enim sententia mea aliter contra vos, quam pro vobis dicta, fas est indignari, quos recenti beneficio in collegium nostrum admissos instituendi corrigendique auctoritas nobis vetusta subegit. Sed liceat stomachari ferreque acerbæ, dummodo tam miserabili jactura labefactari Rempublicam taciturnitate non patiar, dummodo ejus, recte si dici possunt, conservatores, desidia accusem: dummodo divinarum religionum interpretes non tantum voce, verum omni virtute animi & corporis, deorum immortalium fidem ab improbis atque furiosis hominibus oppressam, deseram, ac perditam tuear: quia talia negligentibus, ut p inferentibus cælo lucem, contra ignea jacula non erit posse diuturna impunitate muniti...

Reliqua in Manuscripto non habentur.

a Id est officere, ut Papa Romanus se induit, nihilo inferior quoad ornatum videretur Pontifici Maximo Idolorum. Pontifices autem profanos illos nummi, statua aliæque ejusmodi antiquitates Romana monumenta exhibent velato capite per posteriorem togæ partem sursum attraham: eadem lituum, seu baculum inauguralem, sæpe representant, Pontificum gestamen: item coronam: quamvis pro hac in MS. potius legi videatur cornu, cuius non video quis fueris in sacris usus.

b Ea tunica manicata est: cuius & nomen & usum voluit Dalmatia fluxisse: hac uti solitam Porcinacem Imperatorem scribit Dominicus Magrus in notitia vocabulorum Ecclesiasticorum. Et primo quidem, inquit VValefridus Strabo apud Orlavium Ferrarium lib. 1. de re vestitaria cap. 39, Sacerdotes Dalmaticis ante casularum usum induiebantur. Postea vero cum casulis uti cepissent, Dalmaticas Diaconibus concesserunt: signum Silvester ordinavit ut Diaconi Dalmaticis in ecclesia uterentur, ut ait idem: ut autem uti possent Lucius indulget tantum: nam hic dicitur eam vestem Sacerdotibus adinvenisse. Ceterum hanc concessionem soli Romano Clero factam ex S. Casarii Arelatenfis Actis colligimus, cuius Diaconos Symmachus Pontifex, præclara meritorum ejus dignitate commotus, perinde ac Romanæ Ecclesiæ Diaconos Dalmaticis uti voluit.

c Agit de his prædictis Ferrarius: lib. 2. cap. 3. suntque triumphales vestes: & toga quidem picta, quæ nunc dicitur, inquit apud Sextum Pompejum Verrum Flaccum, purpureæ antea vocata

AUCTO-
RE GUAI-
PERIO.
EX MSS.

contra hanc
insurgent
tribales.

Pontificia
indumenta.

Dalmati-

Togæ pictæ.

A tate est, eaque erat sine pictura: hanc autem, ait Plinius, ac-
facere Phryges docuerunt, ideoque Phrygiones appellati sunt:
et quidem auream hanc picturam fuisse cum ex aliis multis locis
ostendi potest, tum ex illo Ausonio ad Gratianum longo clarissime:
Hæc est picta ut dicitur vestis, non tam auro suo quam verbis
tuis.

Valimur
omnino.

d. Sic distam Festus ait a clavorum magnitudine, quod nempe
latis clavis ad instar palma manus distincta esset; deinde a gene-
re pictura, quod palmas intextas haberet: Servius autem ad xi
Æneid. quod eam moventur, qui palmam de bosibus reportassent.

A P P E N D I X

Ex lectionibus Breviarii Slesvicensis.

Inter propo-
sita
Ecclesiæ.

Lucius Papa quasi splendor solis clarissimi
rutilans, omnes inimici insidias, omnesque ty-
rannorum fraudes & cuncta eorum minarum certa-
mina atque tormenta potentissime superavit. Qui
cum Ecclesiam fidelium doceret, & populum Chri-
stianum admoneret, fideles in bono proposito corro-
boraret, damnavet impios, hæreticos increparet, &
idololatrias argueret; hostis humani generis id fer-

re non valens, cum satellitibus suis eum aggredi- D
tur. Ducitur beatus vir ad Iunices, & quasi sacri-
legus accusatur: & interrogatus de fide, de do-
ctrina, de religione (de genere autem eum interro-
gare necesse non erat, quem Romanum genere,
natum ex Porphyrio esse sciebant) respondit se cre-
dere in unum Deum, Patrem omnipotentem, &
Filium ejus unicum, & Spiritum sanctum, qui se-
cit celum & terram. Tante autem constantiæ &
fidei firmitati hujus sanctissimi viri diabolus invi-
dens, parvo tempore evoluta, canes suos mover,
tyrannos suscitavit, spiculatores animas, totamque in-
ferni militiam armat. Ad sanctum Pontificem ex-
pugnandum undique conveniunt, fremunt & insa-
nunt: totusque ille luporum exercitus, relictisovi-
bus, in pastorem insurgit: quatenus necato pasto-
re, facilius ovium gregem diriperent. Tunc nobilis
& venerabilis Pontifex Lucius, quasi agnus man-
suetissimus, ad victimam ducitur. Qui tandem post
multas tribulationes & tormenta, ab impiissimo Va-
leriano Præfecto capite truncatur.

DE SS. ARISTIONE ET LUCINIO

EPISCOPIS MARTYRIBUS

IV MAR-
TII.

R elato martyrio S. Lucii Papæ, in variis Martyro-
logiis alii atque alii subnectuntur Martyres: in
pluribus nongenti anonymi, de quibus mox aliter sumus.
Ast duo hi, quos jam proponimus, referuntur in vetu-
stissimo Martyrologio MS. quod ipsi in celeberrimo totius
Ordinis Benedictini Archimonsisterio Casinensi reperimus,
antiquo charactere Langobardico exaratum: in quo ista
solum leguntur: Quarto Nonas Martii Natale S. Lucii
Papæ & Martyris, & Sanctorum Martyrum Aristionis
& Lucinii Episcoporum. Fuit inter antiquos Christi di-
scipulos Aristion, qui Salamina in Cypro requiritur: de
quo cum Martyrologio Romano egimus xxi Febuarii,
sed nusquam illum aut Episcopum legimus aut martyrio co-
ronatum. Refertur, ut ibidem diximus, 11 & 111

S. Aristio.

alios distin-
guendo Christi.

Septembris Aristion Episcopus, qui igne probatus, mi-
gravit in celum, & forsitan Alexandria: sed eundem esse
cum Aristione hic propositum, cur artiremur, nullum oc-
currit argumentum, maxime cum hic alio die, & cum
Lucinio etiam Episcopo dicatur passus: dein nullum ha-
bentis reperimus Lucinium Episcopum Martyrem. Cele-
bravimus xiii Febuarii S. Lucinium, nonnullis Luci-
nium, Episcopum Andegavensem, sed Confessorem.
Omnia consideranti occurrit forsitan hos duos Episcopos suis-
se Duces & antesignanos nongentorum Martyrum, qui
hoc die coluntur: verum cum illud incertum sit, seorsim
de his, & seorsim de aliis agere statuimus. Erunt aliquan-
do alii, qui lucem majorem ex aliis MSS. poterunt affun-
dere, quibus lubet nostro more præluxisse.

alios Episco-
pos Martyr-
Lucinios.

alios Episco-
pos Confes-
sorum.

DE SANCTIS NONGENTIS ET DECEM

MARTYRIBUS ROMANIS.

IV MAR-
TII.

Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum ita
hunc diem aspicatur: 14 Nonas Martii Na-
talis Martyrum nongentorum. Qua eadem leguntur in
altero Corbejensi MS. nam & prius ex illo monasterio de-
sumptum est. In vetere Romano Rosvendi, indicato
cultu Lucii Papæ & Martyris, additur: Et Martyrum
decem, qui sunt positi in cimiterio ad S. Cæciliam.
Ita post S. Lucium refertur in Martyrologiis Usuardi,
Adonis, Bedæ excusi, Nothæri & plurimis aliis, uti &
hodierno Romano, his ubique verbis: Item Romæ via
Appia Martyrum nongentorum, qui positi sunt in cæ-
meterio ad S. Cæciliam.

Martyri
900.

alios 910.

alios pon-
entes

a

2. Alii numerum horum Athletarum variant: In MS.
codice monasterii S. Cyriaci, a Baronio plurimum com-
mendato, celebratur Natalis Martyrum nongentorum
decem. Consentiant MSS. Casinense & Atempianum.
Atque ita quoque scribi debuisse videtur in antiquissimo
MS. nostro S. Hieronymi, cum tamen visio librarii ma-
xima pars numeri intercisit sit solumque hæc remanserint:
14 Non. Mart. Romæ Martyrum decem. In MS. Vati-
cano archivii S. Petri solum octingenti decem indicantur:
& omitti decem, recensentur octingenti in MSS. S. He-
ronymi, Lucensi & Blumiano, uti a Floro in supplemen-
to Bedæ, (nam apud hunc dies is vacat) item in MSS.

Augustano, Tornacensi, Latiensi, Labeano, Trevirensi
S. Martini; quibus Vandelbertus consentit hoc versu:
Lucius hinc Papa pretiosa morte quaternis,
Martyrum & octingentorum turba optima fulget.

F

In altero MS. Vaticano archivii S. Petri, uti & Aquis-
cintino, solum ducenti leguntur: in Aquisgranensi octo-
ginta. Nos cum præcipuis censemus fuisse nongentos,
imo & decem, quod soleat minor numerus facile omitti.

3. Ferrarius hoc parvo elogio eos exornat: Hi Romæ
uno die pro fide Christi occisi sunt, magno fidei &
Christianæ constantiæ exemplo. Quorum corpora a
Christianis religiose in cimiterio Callisti apud S. Cæciliam
condita sunt, 14 Nonas Martii, eosque
fideles digna devotione venerari sunt. Qua fere le-
guntur apud Petrum de Natalibus in Catalogo lib. 3 cap.
179. In memorato MS. Trevirensi S. Martini dicuntur
sepulta horum corpora juxta corpus S. Cæciliæ. Paulus
Ariaghus lib. 3 Roma subterranea cap. 14 agit de cæmete-
rio ad S. Cæciliam his verbis: Illa cæmeterii ejusdem,
quod Callisti dicitur, pars, in qua sacrum nobilissimæ
Virginis ac Martyris Cæciliæ corpus conditum est, ejus-
demque memoria adhuc viget, haud alio titulo, quam
cæmeterii ad S. Cæciliam nuncupata fuit: ac primo ex
jam allatis Martyrologiis probat, dein ita confirmat:

sepulta in
cæmeterio
ad S. Cæci-
liam.

Acta

A Acta quoque S. Urbani MS. Codicis Lateran. testantur, in quibus de quadraginta Martyribus ibidem conditis isthac recitantur: Corpora vero eorum collegit Polemius Presbyter: & ubi Christi Martyr erat Cecilia, illic eos sepelivit. *Hac ibi: ob qua non parum miramur cum tam multa Sanctorum Martyrum corpora ad plurimas per orbem Ecclesias ex cimiterio Callisti translata fuerint, hunc diem non fuisse eorum cultui sapienter assignatum.*

4 Galestinus ad hos nongentos Martyres annos, eorum martyrium cadere in annum Domini cclx Valeriano III & Gallieno Coss. quo in Consulatu S. Cyprianus item martyrio coronatus est. At contra Baronius ob-

servat, de tempore passionis nihil proelus penes antiquos haberi. Si quis autem tempus describit, additque Consules, id conjectura tantum sua facere videtur: quam etiam ejus conjecturam perstringit Ferrarius: & nos sepe cogimur idem prestare, quod his non obstantibus, eundem Galestinum alii facile in suas trahant partes, esse in ipsa Consulibus assignandis sapienter absterret. Ita cum Valerianus III & Gallienus essent Consules annus Christi erat cclv, & tribus annis postea Fusco & Hasso Consulibus S. Cyprianus glorioso martyria vitam finivit xlv Septemb. ad quem diem in Notationibus laudat Galestinus vitam a Pansio Diacono descriptam; apud quem hos Consules poteras reperire.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

JULIO EPISCO ROTO & ALIIS XXVII.

IV MAR-
TII.

Martyrologia S. Hieronymi Lucense & Blaudianum secundo loco ista habent: Romæ depositio Julii Episcopi, Roti & aliorum xxvii. In ejusdem S. Hieronymi Martyrologio Parisiis impresso, ista subdantur: Romæ depositio Julii Episcopi, Roti & aliorum triginta novem. Quæ omisso Roto habentur in alio MS. Corbejensi, ante octingentos annos exarato. MS. Augustanum: Romæ Julii, Roti & aliorum xxvii. MS. Vaticanum archivii S. Petri: Romæ depositio Julii Episcopi & aliorum xxvii, quæ absque ullis sociis leguntur in MSS. Ternacensi & Latensi: nam qui subjunguntur Cajus & Sisinnius, ad magnam classem Martyrum inferius recensendam, spectant. Martyrologia Casinense & Altempsianum habent ordinem Martyrum confusum: Romæ via Appia Julii Episcopi, Lucii Episcopi, Martyrum decem, & aliorum viginti septem; Ex his verbis via Appia ad Lucium Episcopum referenda; Martyres decem ad alios nongentos Roma passos: Et sic Julii Episcopi & aliorum viginti septem veneratio ad hanc classem seponenda est. In MS. Regina Suecia, etiam ab Hostensio edito ita legitur: Romæ in cimiterio via Appia depositio Julii Episcopi & aliorum xxvi. MS. Richenoviense: Romæ in cimiterio Callisti, Julii Episcopi, & natale octingentorum Martyrum & alibi Roti, Arcelai, Palatini. Post iterum cimiterium Callisti & via Appia attribui octingentis Martyribus, & Julio addi Rotus tunc postponi Alibi Arcelai, Palatini. Eadem ratione in MS. Martyrologio nostro S. Hieronymi post dictos Martyres Romanos additur: Item Romæ Julii & aliorum xxvi & alibi Fati, Ancilai &c. ubi Fatus videtur esse qui aliis Rotus dicitur; ac dein separandam, Alibi Ancilai &c. Eodem modo Julio Episcopo alii xxvi adjunguntur in MS. Trevirensi S. Martini:

At Julium Episcopum suos sociis exhibent MS. Ado S. Laurentii apud Leodunum & MS. Florarium Sanctorum. Denique MS. Labanum plures conjungit his verbis: Romæ Natalis sanctorum Martyrum octingentorum, (de quibus ante altum) Julii, Roti, (quorum hic fit mentio) Lucii, Gaji, Fortunionis, Gregorii, Adriani. Ex his Adrianus est Martyr Nicomediensis, reliqui sunt ex magna classe Martyrum. In Beda excuso alius, sed per errorem, jungitur socius: Romæ depositio Julii Episcopi & Nicomedis & passio Sanctorum Adriani cum aliis numero triginta tribus. ubi legendum Et Nicomedis passio &c. uti illa apud Rabanum cum hac correctione habentur.

2 Quam hactenus ex diversis octodecim Martyrologiis dedimus Martyrem Julium Episcopum, in MS. Centulensi Confessoris titulo honoratur. In MS. monasterii S. Cyriaci Julianus appellatur hoc modo: Romæ via Appia S. Juliani Episcopi & viginti septem. In MS. Aquilgranaensi ista habentur: Et depositio Julii Episcopi sive Lucii Papæ. Verum quod inter Episcopos seu Pontifices Romanos nullus reperitur Martyr Julius aut Julianus, ex illis Martyrologiis scrupulus movetur: an S. Lucius Papa loco Julii sit substituendus, nam vero statendus S. Julius Papa & Confessor, qui anno cccclii vita sanctus est xii Aprilis. Verum cum illis non jungantur jam dicti socii, videtur potius aliunde Romanum cum illis venisse. Ita Roma occurrere variis aliarum Ecclesiarum Episcopi, & quibus Kalendis Februarii dedimus S. Ignatium Antiochenum, & xvi ejusdem mensis S. Onesimum Ephesinum, imo & vii ejusdem Februarii S. Paulum interea Ecclesia Episcopum. Quæ omnia accuratius indicamus, ut veritati ulteriori indaganda aliis detur occasio.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CODRATO, ACACIO, & STRATONICO

PTOLEMAIDE IN PHENICIA.

ANNO
MCMXIII.
IV MAR-
TII.

Simeon Metaphrastes, aut quicumque auctor Altorum SS. Pauli & Juliana fuerit, sic illa inspicatur: Aurelianus Imperator per totum orbem terrarum contra Christianos edictum proposuit, ut omnes idolis sacrificarent: qui vero id facere noluerint, vita pelli- me privarentur. Ille igitur cum Isauriam venisset, in urbem Ptolemaidem se contulit, ut omnes Christianos coheret idolis sacra facere. Tunc inter alios ab Imperatore constitutos quæstionum Præsides, lictores seu tortores, tres fuerunt supra in titulo indicati, qui visa Christia-

norum innocentia & in tormentis constantia, paulatim accensi in amorem Christi, & gratia Dei cooperantes, martyrium subierunt. Eorum memoria celebratur in antiquis Menais MSS. quæ apud Petrum Franciscum Chistinum Societatis Jesu Sacerdotem Divisione adservantur: in quibus ad hunc iv Martii ista habentur: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Κόδρατος, Ἄκασιος, καὶ Στρατονίκος, οἱ ἐν τῇ πόλει τῆς Πτολεμαίδος μαρτυρήσαντες. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἡ πόλις τῆς Πτολεμαίδος ἐστὶν ἁγιασμένη. Σφόδρα τιμὰ Χριστοῦ ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

2 In-

A 2 Inter alios Martyres fuerunt ante indicati Paulus & Juliana ejus soror, qui cum S. Stratonico ad hunc diem inscripti sunt MS. Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collecto, ubi ista verba reperiuntur: καὶ ἄλλοι τῶν ἐκείνων Μαρτύρων Πάυλος & Ἰουλιανὴ τῆς ἐκείνου ἀδελφῆς, & Στρατονίκος, ἐκ Πτολεμαίδος. Certamen Sanctorum Martyrum Pauli & Julianæ sororis ejus & Stratonici, in Ptolemaide. Referantur etiam SS. Paulus & Juliana in Monachis excusis, sed iterum in illis & in Menologio a Canisio edito, & aliis Latinis cum Martyrologio Romano ad xviii Augusti, ad quem diem usque illorum natalem & Acta a Lipomano & Surio edita extant: ex quibus excerptimus, quæ ad S. Stratonicum spectant, cum verosimile sit simili aliqua occasione ante ipsum conversos ad fidem Christianam fuisse SS. Codratum & Acacium, qui primo loco memorantur. Ista ergo ibi leguntur.

B cum staret ad sinistram Julianæ latus, & tormenta in eam inferret; ejus pulchritudine captus, manus ab ea continebat. Cujus sensum atque animum cum beata & sancta Juliana cognosceret; sinistram pedem extendit, & calce illum verberans: Stratonice, inquit, fac quod iussus es a Tyranno Aureliano, neque manus a me contineas, mihi parcens: ego enim habeo Regem meum Dominum Jesum Christum, Deum æternum, & animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me sublevar, atque ita præsentis cruciatus non sentio. Hæc cum Stratonicus audivisset, statim ensē, quem manu tenebat, abiecit. Cumque ad tribunal Aureliani cecurrisset, clamans, Aureliane, inquit, Tyranne & temerarie, curam hæc facinora contra Christianos patrare au-

des? Quidnam homines Deo serviētes commiserunt, ut ita crudeliter & immaniter eos crucies? An quia Christum omnium Dominatorem venerantur? Hæc cum audiret Aurelianus ita obstupuit, ut hora una mutus remanserit. Tandem respondens, Tunc etiam, inquit, Stratonice, istorum stultitiæ atque insanix particeps factus es? An Julianæ pulchritudo te decipit & ejus jucundis sermonibus allectus es? Stratonicus cum in cælum oculos erexisset, dein Paulum & Julianam in ligno suspensos circumspexisset, Crucis signo munitus, illorum adspēctus tales vidit, quales Angelorum Dei facies esse solent. Mox accurrit, & deorum aram calcibus conculcavit, eamque evertens, ait: En & ego Christianus sum, facias licet quidquid libet. Furor accensus Aurelianus, iussit ejus caput abscindi. Cumque sententiam Imperator tulisset, venit ad eum locum, in quo martyrium obiturus erat: ubi, cum genua inclinasset, ita oravit: Domine Jesu Christe, quem Paulus & Juliana confidentes invicti permanent, a divinitate tua servati, & Aureliani tyrannidem confundentes; Tu, quæso, & animam meam accipe in cæleste regnum tuum; meam, inquam, animam, qui brevissimæ horæ spatio nomen tuum confessus sum, præsentē Aureliano tyranno. His dictis; ille caput extendit, & a carnifice obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, & ejus reliquias collegerunt.

4 Annum martyrii assignamus cclxxiii, quo tempore in Syria Aurelianus Imperatorem fuisse constat ex Episcopo in ejus gestis, & innovari anno præcedenti persecutionem in Christianos, quæ nomen solet numerari.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CAJO PALATINO, ASTERIO, URANIO, SISINNIO, PAULO, PHILIPPO, HEREFILO, BASILIO, TEPICERO, SIVE CIPERICO, GREGORIO, EUTICO, VICTURO, VICTORINO, PECCULO, QUIRINO, EUTOCO, MARIO, HONORATO, ASCLEPIDIANO, ITEM SISINNIO, FELICE, LUCIO, GAJOSA, FORTUNATO, ITEM LUCIO, PELVIANO, RUSTICO, FLORIANO, DONATO, HILARIANO, ITEM FORTUNATO, ITEM CAJO, JULIO, PYLICO, ANTONIO, FRONIMO, ASCLEPIADE, FORTUNIONE, CASTRO, FORTIO, ET ALIIS XVI VEL XIX.

I Nclutam cohortem militum, qui pro fide Christiana sanguinem fuderunt, ex antiquis Martyrologiis producimus. Illi in Hieronymiano Parisiis edito his nominibus nullo addito loco enumerantur: Archelai, Gaji Palatini in mare merfi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli, Philippi, Herifeli, Basilii, Tepiceri, Gregorii, Eutici, Victuri, Victorini, Marii, Honorati, Asclepidiani, Sisinnii, Felicis, Lucii, Gajosa, Fortunati, item Lucii, Pelviani, Rustici, Floriani, Donati, Helariani, item Fortunati, item Gaji, Pylici, Antonii, Fronimi, Asclepiadis, Fortunonis, Casti, Fortii, & aliorum novemdecim. En triginta septem Martyres suis nominibus indicatos: quos plerisque ita exhibent MSS. Blumianum & Lacense ejusdem S.

Hieronymi: Arcillai, Gaji Palatini in mare merfi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli, Philippi, Hieriphili, Basilii, Cipetiri, Gregorii, Eutici, Victorini, Pecculi, Quirini, Marii, Honorati, Asclepiadis, Sisinnii, Felicis, Lucii, Gajosa, Fortuni, item Lucii, Pelviani, Rustici, Floriani, Donati, Hilariani, Fortunati, item Gaji, Pylici, Antonii, Fronimi, Asclepiadis, Fortunonis, Casti, Fortii, & aliorum numero xvi. En suis nominibus expressos octo & triginta. Deest Victorinus, sed accesserunt Pecculus & Quirinus. In nostro MS. etiam S. Hieronymi assignantur huic cohorti suis nominibus duo & quadraginta, ac ordine etiam sapius variato post Martyres Romanos ita proferuntur: Et alibi Fati, Arcillai, Palatini,

A ni, Asterii, Urunii, Sisinnii, Philippi, Heresili, Tipetini, Gregorii, Basilii, Eutici, Victorini, Pecculi, Quirini, Eutoci, Honorati, Asclepiadis, Sisinnii, Pauli, Lucii, Fortunati, Lucii, Gagi, Felici, Pelviani, Gagi, Julii, Rustici, Marii, Floriani, Donati, Hilariani, Fortunati, Gagi, Pilici, Antonini, Frumini, Asclepiadis, Furtononis, Casti, Fortii, & aliorum xvi. Deest iterum qui in primo Martyrologio erat, Victorinus, & de novo adfuit Fatus, Eutocus & Julius.

2. Aliquorum nomina aliis Fastis adscripta sunt: MS. Richenoviensis relatis Martyribus Romanis, ita habet: Et alibi Roti, Arcelai, Palatini: En qui ante Fatus dicebatur, hic Rotus appellatur, junctus ab aliis Julio Episcopo, de quo immediate ante actum erat. De Archelao cum aliis sociis scilicet agimus ex Martyrologiis Grecorum. MSS. Augustanum & Labbeanum: Lucii, Gagi, Fortunonis, Gregorii. Si Lucius Papa intelligatur, a Gajo ordiemur. In MSS. Tornacensi & Latiensi celebrantur Sisinnius & Gagus: ac Gajus & Gregorius in MS. Aquigranensi. Ussardus, Ado, Netherus, Bellinus ita habent: Eodem die S. Gaji Palatini in mare meriti. Eadem leguntur in Beda excuso; cum nulla horum fiat mentio in ejus legitimo Martyrologio aut supplemento Flori. In Martyrologio hodierno Romano citatis Beda, Ussardo, Adone & aliis, hac ita arguemur: Eodem die S. Gaji Palatini in mare demersi & aliorum viginti septem: quem sociorum numerum legerat Baronius adjunxit in Martyrologiis Maurolyci & Galefinii. Hujus verba sunt: Romae item S. Gaji Palatini & septem ac viginti sociorum, qui graviter primo excruciat, deum iisdem fidei hostibus omnes in mare projecti ad caelestem palmam perveniunt. Annotantur passi anno Christi cclix, Maximo II & Glabrione Coss. Eisdem ut Romanos inscripsit Ferrarius Catalogo Sanctorum Italia his verbis: Gajus miles Palatinus (erant autem milites Palatini, qui Imperatorum ministeriis deputabantur) in persecutione Valeriani Imperatoris, Maximo & Glabrione Coss. una cum aliis xxvi tentus ac graviter excruciat, tandem ob fidei Christianae consilium in mare projectus, martyrium consummavit. Hac Ferrarius, immemor eorum, qui immediate ante contra Galefinium dixerat, scilicet qua de tempore & Consulibus ab eo scripta erant, ex conjectura dicta videri. Eum tamen

placuit hic sequi, quod is solus Romae eos passos addiderit. Hermannus Greven relatio verbis Ussardi adjungit: Cum hoc B. Gajo referuntur & alii xxvii, quos legerat in Martyrologio Colonienfi anno 1490 edito. MS. Vallicellannum: S. Gagi & aliorum xxvii, & absque sociis S. Gajus Martyr in Dacheriano MS. reperitur.

3. Haec tenus Martyrologia, satis ampla varietate, de qua paucis colligimus: ac primo SS. Lucio Papa, Fato & Archelao ad alias classes hujus diei amandatis, Dux & Antesignanus hujus cohortis est Gajus, aliis Gajus, Gagus, Gagus, & Agius dictus, cujus nominis alter Gajus aliis immiscetur praeposita vocula Itero, quo illos cum reliquis interpositis ad eandem classem pertinere indicatur. Apponitur priori Gajo Palatinus, qui ut distinctus Martyr interposito commate scribitur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiensi excuso, ubi & Indici Palatinus ut proprii nominis Martyr a Dacherio insertus est: & in memorato MS. Richenoviensi Palatinus absque nomine Gaji reperitur, sed quod scriptoris infirmitas aut negligentia potuit omissum esse. Aliis videtur pro nomine appellativo E sumi, atque ideo Baronius & Galefinius in Notationibus varia de Comitibus aut militibus Palatinis, & ordine militiae Palatina allegant. Uranius etiam Uranius scribitur, uti Heresilus, Heresilus & Herisilus, & majore varietate Tepicerus, Tpecinus & Cipericus; Gregorius mendose Grigorius; ita Victorinus, Victorinus; & Pecculus, Pecculus, Asclepudanus, Asclepiades, sed dein alius Asclepiades constanti lectione reperitur. Gajosa, Gajora & Gajora: Hilarianus & Helarianus, Pylicus & simplici jota Pilicus; Antonius Antonius, Frumius & Frumius; Fortunio & Furtuno. & ante Fortunatus, Fortunus. Calendario Breviarii Rotomagensis plurimi Martyres ad hunc diem adscribuntur, quod de his potest intelligi.

4. Hoc item die colitur S. Basilus Martyr Bononiae in ecclesia S. Mariae cognomento della Vita, ubi ejus corpus requiescit, a Gregorio XV donatum. Ita Masinus in Bononia perlustrata. Non arbitramur eundem esse, qui inter hosce Martyres recensetur, occasione tamen illius hac adjunximus. At S. Honorati Martyris brachium est Taurini in monasterio S. Catharinae, coliturque v. Martii, de quo ibi inter Praetermissos.

Pauli huius nominum.

S. Basilii corpus Bononiae, & Honorati brachium Taurini.

E

DE SS. HERAIDE, ARCHELAO, CYRILLO PHOTIO & ALIIS CXL aut CL MART.

IV MAR-
TII.

A Ntiqua Menae sive Synaxaria MSS. monasterii Crypta Ferrata, Cardinalis Mazarini, & Collegii Claremontani Societatis Jesu Parisiis, ad hunc diem hos Sanctos exhibens his verbis: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων Μάρτυρων Ἡραΐδος, καὶ τῶν ἁγίων Μάρτυρων Ἀρχελαοῦ, Κυρίλλου καὶ Φωτίου. Qua etiam habuit in suo Menologio Sirleus & ita Latine reddidit: Sanctae Martyris Heraidis, & Sanctorum Martyrum Archelai, Cyrilli, Photii. Idem inscripti sunt Martyrologio Gallice Leodii edito, sed viris praepositis, & loco Heraidis, scribitur Aeraidis: qua omissa & citato dicto Menologio, ita habet Martyrologium Romanum: Item passio SS. Archelai, Cyrilli & Photii. In Martyrologio S. Hieronymi solus Archelaus est, etiam in alio codice Ancilaus scriptus, in MS. Richenoviensi Archelaus. De aliis Martyribus, quibus jungebatur, jam egimus.

2. Menae excusa ad sequentem diem ita habent: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων Μάρτυρων Ἡραΐδος, καὶ Γρηγορίου, καὶ Μα-

ximus Cytheranus habet ὁ Βίος αὐτοῦ. Dein interpositis S. Eulogio Martyre in Palaestina & S. Eulampio Martyre, additur: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἁγία Μάρτυς Ἀρχελαὸς, & συνὶ 140.

καὶ οὗτοι αὐτοὶ καὶ Μάρτυρες εἰς τὴν τελειότητα.

Οἱ αὐτοὶ Ἀρχελαὸς εὐχόμενος εἰς τὴν.

Ἀρχὴ τῆς αἰῶνος, καὶ τοῦ Θεοῦ κυρίου.

Eodem die sanctae Martyris Heroidis, aut Hiroidis. Dein Eodem die sanctus Martyr Archelaus & socii cxi: Martyres gladio interficiuntur.

Primus Archelaus supponens cervicem gladio.

Initium amputationis fit tibi popule divine Domini.

Quia vero omissantur SS. Cyrillus & Photius, in titulo solum centum & quadraginta aut quinquaginta socios notamus: In Chiffletiano codice sunt socii 112, cxi.

3. Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem tradit, ibidem in ecclesia S. Stephani adservari aliquas reliquias SS. Archelai & Cyrilli Martyrum: sed an horum, quis divinabit?

an etiam reliquias Bononiae.

DE

DE S. PAULINO

EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

CIRCA
ANNUM
DXL.
14 MAR-
TII.

S. Paulini
cultus

reliquia
translata

Brixia, antiqua Gallia Transpadana apud Italos civitas, quamplurimos colit Celitibus adscriptos Episcopos, e quibus proximo elapso die protulimus S. Titianum, quem illam Ecclesiam administrasse anno DXI, & adhuc DXXVI tum diximus. Hinc successit S. Paulinus, cujus natalem celebrari 14 Nonas Martii testis est Joannes Franciscus Florentinus in Indice Chronologico Antistitum Brixianorum anno MDCXIV Brixia exento, & Marino Giorgio ejus urbis Episcopo dicato. Idem citatis Calendario & monumentis Ecclesie Brixienfis, asserit Petrus Galefinus in Notationibus ad Martyrologium S. R. E. usui accommodatum, in quo ista habet: Brixia S. Paulini Episcopi & Confessoris. Ferrarius in Catal. Sanctorum Italia ex tabulis & monumentis Ecclesie Brixienfis ista tradit: Paulinus Episcopus Brixienfis XVII S. Titiano vita functo subrogatur: qui Ecclesia Brixiana aliquot annos pie sancteque administrata, B Cypriano successori Sede relicta, ad caelestem patriam multis cumulatus meritis 14 Nonas Martii evolavit. Corpus in aede S. Petri in Oliveto conditum, ad hac usque tempora asservatur. At Florentinus asserit ejus reliquias in S. Petri in Oliveto jacere, solenniter eo a Paulo Zane Episcopo ab antiquissimo S. Eusebii templo extra muros translatas

anno MCCCXCVIII. Qua inde contrarius narrat Ferdinandus Ughellus tomo IV Italia sacra, addens S. Paulinum ejusdem Sedis Antistitem fuisse anno DXI, ejusque successorem S. Cyprianum floruisse anno DXLVI, hujusque festum celebrari XI Kalendas Maji. Meritum hujus sancti Episcopi Elias Capreolus lib. 3 Historia Brixienfis, & Rampertus in sermone de Translatione S. Philastrii a Sario ad XVII Julii edito, sed Paulum appellat. Est senior Episcopus Paulus, quem tradit Ughellus eam dignitatem adeptum esse anno ccccxxvii, & decessisse XII Kalendas Maji: qui vice-versa in Martyrologio Romano Paulinus appellatur sub nomine Pauli. In Martyrologio sanctae Brixienfis Ecclesie 14 Martii hoc elogium de eo recitatur: Brixia S. Pauli Episcopi & Confessoris. Hic sanctus Episcopus quantae sanctitatis & meriti extiterit, apud Deum innumerabiles, qui optatam valetudinem sunt consecuti, testati sunt. In translatione hujus sancti Pontificis, quae facta fuit circa annum Domini MCCCXC a Paulo Episcopo Brixienfi, cum exultatione & letitia E magna totius civitatis, ejus sanctum corpus translatum est in ecclesia S. Petri in Oliveto; cum antea per multa secula jacuisset in ecclesia S. Eusebii Episcopi & Martyris vetustissima, quae erat sita ad columnam Goletti contra arcem sive castrum Brixiae.

DE S. OVINO MONACHO

LICHFELDIAE IN ANGLIA,

Commentarius historicus.

SUB FI-
NEM SE-
CULI VII.
14 MAR-
TII.

Ad S.
Etheldredam
Reginam &
S. Ovino
S. Bedam
latam.

S. Ovino
S. Bedam
latam.

monachi
Lestingen
fuit

Inter illustriores sanctitate Reginas eminebat in Heptarchia Anglo-Saxonica S. Etheldreda, Anna Orientalium Anglorum Regis filia, qua memorabile omni aevi pudicitia exemplum edidit. Nam bis rupta est, & omnis tamen viridis amplexus experta, virginitatem Deo dicatam, servavit illibatam. De hac Regina Virgine venerabilis Beda praclare scribit lib. 4 Historia Ecclesiastica cap. 19 & sequenti, & laudat eius in hoc opere agendum erit ad XXIII Junii diem ejus natalem. Hoc die 14 Martii celebratur S. Ovini illi familiaris & domus ejus praepositi, cujus virtutes predicat idem Beda lib. 4 cap. 3. Ejusque elogium insertum est Vita S. Ceaddae a nobis ad diem 11 Martii illustrata. Nos hic praecipua repetimus quae ibidem cap. 2 pag. 146 plenius referuntur.

2 Erat ergo S. Ovino, primus ministrorum & princeps domus S. Etheldredae: cumque hac post obitum S. Ovini primi mariti data esset nupti Egfrido Regi Nordanhumborum, venit cum Regina de provincia Orientalium Anglorum Eboracum, sedem Regum Nordanhumborum. Qui postmodum, ut idem scribit Beda, cum crescente fidei fervore, seculo abrenunciare disponderet, non hoc segniter fecit: sed adeo se mundi rebus exiit, ut relictis omnibus, quae habebat, simplici tantum habitu indutus, & securum & asciam in manu ferens, veniret ad monasterium reverendissimi Patris Ceaddae, quod vocatur Lestingen, situm in Ducatus Eboracensis parte Boreali, in confinis ditionum Rydalensis & Peckeringiana, & latitudine hujus ab Oceano Germanico distans. At quare ad S. Ceaddam venerit cum securi & ascia, ita exponit Beda: Non enim, inquit, ad otium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat, quod ipsam etiam facto

monstravit. Nam quo minus sufficiebat meditationi Scripturarum, eo amplius operi manuum studium impendebat.

3 Cum dein S. Ceadda factus esset Episcopus Merciorum & Lindisfarorum, imo & Midaelanglorum, & in horum urbe Lichfeldia, qua Episcopalis erat, resideret; fecerat, inquit Beda, sibi mansionem non longe ab ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem sive octo fratribus, quoties a labore & ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat. Hic S. Ovino octavus cum Episcopo in praefata mansionem pro sua reverentia devotionis inter Fratres habitus, cum illi incus lectioni vacabant, ipse foris, quae opus esse videbat, operabatur. Erat autem Ovino magni meriti monachus & pura intentione supernae retributionis mundum derelinquens, dignusque per omnia, cui Dominus specialiter sua revelaret arcana: dignus cui fidem narranti accommodarent.

4 Contigit autem die quadam, ut in praefata mansionem Ceadda Episcopus forte cum fratre Ovino tantum commoraretur, digressis pro causa opportuna ad ecclesiam ceteris sociis, & Episcopus solus in oratorio loci lectioni vel orationi operam daret; tunc audit Ovino repente, ut postea referebat, vocem suavissimam cantantium atque latentium de caelo ad terras usque descendere. Quam vixisset vocem ab Euro-austro, id est ab alto brumali exortus, primo se audire dicebat, ac deinde paulatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usque oratorii, in quo erat Episcopus, perveniret: quod ingressa, totum implevit, atque in gyro circumdedit. At ille, dum sollicitus in ea quae audiebat, animum intenderet, audire denuo, transacto quasi dimidio horae spatio, ascendere

A dere de tecto ejusdem oratorii idem lætitiæ canticum, & ipsa qua venerat via ad cælos cum ineffabili dulcedine reverti.

¶ Qui cum aliquantulum quasi attonitus maneret, & quid hæc essent, solerti animo scrutaretur, aperuit Episcopus fenestram oratorii, & sonitum manu faciens, ut sæpius consuevit, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introivit ille concitus, cui dixit Ansthes: Vade cito ad ecclesiam, & hos septem Fratres huc venire facito, tu quoque simul adesto. Qui cum venissent, primo admonuit eos, ut virtutem dilectionis & pacis ad invicem & ad omnes fideles servarent: instituta quoque disciplinæ regularis, quæ vel ab ipso didicissent, vel in ipso viderent, vel in Patrum præcedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subjunxit diem sui obitus jam proxime instare. Namque hospes, inquit, ille amabilis, qui Fratres nostros visitare solebat, ad me quoque hodie venire, hocque de seculo evocare dignatus est: propter quod revertentes ad Ecclesiam, dicite Fratribus, ut meum exitum Domino precibus commendent; & suum quoque exitum, cujus hora incerta est, vigiliis, orationibus, bonis operibus prævenire meminerint.

6 Cumque hæc & hujusmodi plura loqueretur, atque illi, percepta ejus benedictione, jam multum tristes existerent; rediit ipse solus, qui cælestem audierat; & prosternens se in terram, ait: Obsecro, Pater, licetne aliquid interrogare? Interroga, inquit, quæ vis. At ille, Obsecro, inquit, dicas, quod erat canticum illud lætantium, quod audiui, venientium de cælis super oratorium hoc, & post tempus redeuntium ad cælos? Respondit ille: si voces carminis audisti, & cælestes supervenire cætus cognovisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Revera autem Angelorum fuere spiritus, qui me ad cælestia, quæ semper amabam ac desiderabam, præmia vocare venerunt; & post dies septem se redituros, ac me secum adducturos esse promiserunt. Quod quidem, ut ei prædictum erat, opere completum est. Hactenus Beda.

7 Qua postmodum a S. Osvino acta sunt, lætæ. Potuit cum aliis septem monachis; tempore successorum Vvini, Fridi & Sexulphi Episcoporum, Lichfeldia permansisse: potuit secessisse ad monasterium Adbearne, quod in provincia Lindissi, sive Lincolnensi, e donatione Vvultheri Regis extruxisse S. Ceaddam testatur Beda, in quo, addit, usque hodie, circa annum dccxxx, instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanent: Demum potuit in Northumbriam regressus, in primo suo monasterio Lestingensi reliquam vitam sancte peregrinare: at quando mortuus sit, etiam ignoratur.

8 Trithemius de viris illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 3. cap. 118 de illo hoc elogium habet, & Osvinum appellat. Osvinus, inquit, monachus & discipulus B. Ceaddæ Pontificis, vir magni meriti, & regularis institutionis zelosus amator, natione Anglicus Orientalis; cum apud Reginam Edildrudem Clericus esset, & magno haberetur in pretio, omnia contemnens, venit ad S. Ceaddam in cœnobio, cui Lestingen vocabulum est, commorantem: in quo multum proficiens, magnus cepit fulgere virtutibus. Clauit anno Domini 600. Imo legendum 680 nri cap. precedenti dixerat de S. Ceadda, quem mortuum esse anno dclxxxi diximus ad ejus vitam. Dein S. Osvinus non fuit Clericus S. Echeldredæ Reginæ, sed, ut ex Beda diximus, primus ministereum ac princeps domus ejus. Graci Oeconomum, & Franci isto seculo majorem domum appellaverunt.

9 Arnoldus Vition, citato Trithemio, refert eum in Appendice ad Martyrol. Benedictinum his verbis: S. Osvinus monachus Lestingensis sub S. Ceadda Abbate magnis virtutibus refultit. Inscripta est Martyrologio Anglicano prima editionis ad diem xxix Julii Commemoratio Beati Osvini Confessoris, Lichfeldia in Staffordiensi Comitatu, cum majori elogio Beda desumpto. Ferrarius in Catal. generali ob auctoritatem dicti Martyrologii ista habet: In Anglia B. Odceni Confessoris, asseritque in Notationibus vixisse circa annum dclxxxix. At die 111 Martii Commemorationem B. Osvini monachi Lichfeldia in Anglia referunt Edvardus Maibeuv in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, Menardus in Martyrol. Benedictino, & Bucelinus in Menologio isidem Benedictino, & tam Bucelinus quam Maibeuv plura ex Beda describunt. Demum Hieronymus Porterius in Floribus Virarum magis illustrium Sanctorum Angliæ, Scotia & Hibernia, ad diem 14 Martii vitam S. Osvini Anglice edidit. Quibus Floribus allegatis, in Martyrol. Anglicano secunda editionis Sanctus asseritur ad eundem 14 Martii, additurque, ad honorem hujus Sancti dicatum fuisse ejus nomini templum in urbe Glocestrensi, ad Sabrinam Fluvium, in regno Saxorum Occidentaliū sita. Ceterum num S. Ceadda vixerit secundum regulam S. Benedicti, & non potius resinuerit modum vivendi S. Aidani & regulam S. Columbae Abbatris, inquisivimus ad ipsius vitam § 2, qua non est necesse hic repetere.

Laudatur a Trithemio.

Inscriptus Martyrologio 29 Julii.

1 & 4 Martii.

Habet item plura Glocestrensis.

DE S. BASINO

ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI.

Commentarius prævius.

SUB TI. REM SE. CULI VII. IV MAR. TII.

Re gilla Regis Austrasiorum & Episcoporum Treverorum fuit fundi.

Regni Austrasiorum longe lateque dispersi origo prima ac divisiones a nobis indicata sunt accuratèque probata aliquot paragraphis ante vitam S. Sigeberti Regis Austrasiorum, ad ipsas Februarii Kalendas editam. Hujus regni præcipua portio erat Belgica prima: cujus metropolis est Augusta Trevirorum, sub qua continetur urbs Episcopalis, Divodurnum Mediomatricorum civitas, Metis vulgo dicta, horum Regum sedes, una cum illa ad Mosellam fluvium sita. Rerum in hoc regno, seculo potissimum septimo, actarum tanta fuit apud posteros scriptores inscitia, ut Dagobertus 11 S. Sigeberti filius, ingrata mille prope annorum oblivione conspuitus, atque e regio catalogo expulsum fuerit, cujus nomen ac decus regni nos illi restitimus, edita dissertatione sive diatriba de tribus Dagobertis Francorum Regibus: cui adjunximus librum quartum de Episcopis & Conciliis, quod tempora, quibus illi sacros Ecclesiarum thronos insedere aut Conciliis interfuerit, minus recte ordinata alibi forent: & capite cægi-

Tom. I.

mus de Archiepiscopis Trevirensibus, & nominatim de S. Basino, qui hoc 14 Martii Ecclesiastica veneratione colitur, ejusque aliquot decessoribus ac successoribus.

2 Ex illis est S. Mododinus, qui Concilio Remensi sub Sonatio interfuit anno dccciv aut sequente. Annos huic tribuunt xxx. Successit S. Numerianus, aliis Nemerianus: cujus consilio usum fuisse Sigebertum Regem austror est Childericus Rex in diplomate donationum monasterii Stabulæ & Malmundario factarum. Signavit idem Numerianus tempore Childerici tabulas S. Deodati fundatoris monasterii Vallis-Galitea. Martinus est S. Sigebertus anno dclxiii, cui post depulsam Childericum filium Grimoaldi successit anno sequente Childericus. Inscriptus est Numerianus Martyrologio Romano ad diem v Julii. Huic successit S. Hildulphus tempore Childerici & Ansigis, magna apud Regem auctoritate pollentis, qui privilegia immunitatesque a decessore suo Numeriano & Pontifice Romano datas, S. Deodato confirmavit, ac reli-

In his Episcopis S. Mododinus.

Numerianus.

Hildulphus &

D d Ho

A Ho Episcopatu Medianum monasterium extruxit. Eorum temporibus Childerici, Theodorici & Dagoberti summa inter se amicitia conjuncti SS. Hildulphus, Deodatus, Arbogastus & Florentius, qui duo fuerant successive Episcopi Argentoratenses. De his late egimus lib. 2. dista Diatriba cap. 3. S. Hildulphum arbitratur mortuum esse anno DCCCLII, licet in Vita intrusus legatur anno DCCV. Hildulpho in eremum secedenti successit S. Basinus, forsan circa annum DCLXX, regnante adhuc Childerico, anno DCLXXIX occiso; ac videtur vixisse usque ad tempora Childoberti, quo verum potente, e vita decessisse conijcimus circa finem seculi VII. Sedis ejus tempus a successoris annis comprobandum. Fuit is S. Lutuvinus, Basini ex sorore Guntano nepos, qui Episcopus subscripsit: donationi S. Irminz Abbatis facta Kalend. Decemb. anno IV regni Childoberti, Christi DCC. idem doravis Mediolacense monasterium anno Childoberti Regis XII, Christi DCC. antequam sequente. Erat S. Lutuvino ante Episcopatum ex legitimo matrimonio natus filius, nomine Milo, qui anno DCCXVI, expulso S. Rigoberto Episcopo legitimo, Remensem obtinuit Episcopatum: imo & S. Lutuvino mortuo, invasit etiam Episcopatum Trevirensis: quem per quadraginta circiter annos illa episcopia possidendo tradidit Hincmarus in Praefatione ad Vitam S. Remigii. Atque haec paucis de his Episcopis Trevirensibus diximus, reliquis superioribus probationibus alibi deduximus.

B Episcopatum: imo & S. Lutuvino mortuo, invasit etiam Episcopatum Trevirensis: quem per quadraginta circiter annos illa episcopia possidendo tradidit Hincmarus in Praefatione ad Vitam S. Remigii. Atque haec paucis de his Episcopis Trevirensibus diximus, reliquis superioribus probationibus alibi deduximus.

C Memoriam sacra S. Basini inscripta est antiquo Martyrologio S. Maximini ad IV Martii his verbis: Item S. Basini Trevirorum Archiepiscopi. In alio MS. quod modo Colonia apud Patres Carmelitas adservatur, Francofurti delatum, ista leguntur: Treviris S. Basini Archiepiscopi; additur, & Confessoris; in Martyrologio Colonienfi anno DCCCXC excusio, & in antuario Greveni ad Usuardum. At Praefatum Trevirensis appellant Maurolycus & Felicius, Episcopum Galfridus, Canisius & Molanus: Quae sic exprimuntur in MS. Florario Sanctorum: Apud Trevirim S. Basini Episcopi, hujus urbis & Confessoris. Claruit anno salutis DCLIX. At Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonorum de etate aliter sentit. Treviris, inquit, S. Basini Episcopi, qui eadem Sede optime administrata, hac die quievit in pace anno Domini DCC. Utriusque calculus ex supra allatis refellitur. Cuius ecclesiasticus de eodem Sancto praescribitur in Breviario MS. Trevirensis diocesis, quod penes nos habemus. In lectionario Trevirensi anno DCC. excuso, pro iis qui Romanum Officium recitant, solum annotatur fieri de eo debere Commemorationem.

D In quodam libello de reliquiis monasterii S. Maximini olim excuso dicuntur: VI Kalendas Junii a S. Hildulpho translata pretiosa corpora SS. Maximini, Agricii, Nicetii & Basini. Verum ea in Vita S. Agricii a nobis ad diem XII Januarii edita sunt. Accuratius descripta sunt, omisso nomine S. Basini, & recte, ut qui in Sede Episcopali S. Hildulpho successerit. Verum post obitum in eadem basilica S. Basinum sepultum fuisse consensunt omnes. Fuit postmodum anno DCCCXXXVI ea ecclesia a flamma vorace fere consumpta, ac mox ab Ogone Abbate de novo instaurata, ac perfecta anno DCCCXLI, & solenni pompa III Idus Octobris dedicata. Qua die, additur in praedicto libello, pretiosa corpora beatorum Archipontificum Trevirorum Maximini, Agricii, Nicetii, Basini, VVeomadus levata sunt, & translata in novam ecclesiam, repositaque sub summo altari in diversis sarcophagis, prout nunc cernitur. Tres priores conjunctim: Maximinus quidem medius: Agricius a dextris, Nicetius a sinistris: ad capita eorum ad dextram Basinus, ad laevam VVeomadus: Haec ibi, quae ad eundem annum refert Brouverus lib. 9. Annalium Trevirensium pag. 557. Joannes Euen in Epitome Germanicorum Trevirorum, a Joanne Schechmano Latine reddita, libello 3, tractatu de Ecclesia Imperiali Monasterii S. Maximini, titulo 2 ista scribit: Adornatur praefata Basilica pluribus sanctorum corpori-

bus. In cryptella subtus summum altare requiescunt quinque sanctissimi Archiepiscopi Trevirenses. Retro altare illius cryptellae tres pausant: S. Maximinus (quo locus nomen obtinuit propter multiplicem ejus miracula) medius, ad dexteram ejus S. Agricius Patriarcha Antiochenus, ad laevam autem B. Maximini S. Nicetius. Ante altare hujus cryptellae duo Archiepiscopi Trevirenses: in dextero latere S. Basinus, qui fuit Dux Lotharingae & avunculus S. Lutuvini Archiepiscopi Trevirensis: in sinistro S. VVeomadus. Fuerunt hi duo Basinus & VVeomadus ante Episcopatum Abbates hujus loci. Ex distis Sanctis coluntur Maximinus XII Maji, Agricius XII Januarii, ut jam diximus: Nicetius VII Decembris, Martyrologio Romano inscripti: S. VVeomadus VIII Novemb. fastis sacris S. Maximini & aliis inferens.

E Alia aliqua habemus ex MS. Trevirensi nobis submissam S. Basini quam S. Lutuvini nepotis, ab eodem auctore, ut infra ex num. 19 constat, conscripta. Est ista Niza Abbas Mediolacensis monasterii, ad amena Saravifluvia, a dicto Lutuvini aut primo extructi, aut certe restaurati. Inscriptis hujus sui Patroni Vitam Udoni Archiepiscopo Trevirensi. Hic nonnullis Adu dicitur, ordinatus anno MLXVI, atque post decennium Sedis Vita finitus anno MLXXVI. Pro Nizone in alio MS. Nithardus legitur. Conqueritur infra in Prologo Alia antiqua per Normannos periisse, neque illa fuisse substantia, sive penuria, sive desidia, vel certe incuria scriptorum. Ut tamen aliqua de S. Basino haberetur noticia, ista corrasit, sed in pluribus hallucinatur: ac primo displicet Bulla, sive diploma cujusdam Gregorii Pontificis Romani ad quemdam S. Maximini Abbatem, nomine Basinum: cuiusque hunc Episcopum fuisse auctor interpretatur: quem interim constat non vixisse tempore ullius Gregorii Papa. Mortuus est S. Gregorius Magnus anno DCIV, quo necdum arbitramur S. Basinum natum fuisse; quamvis eodem adhuc seculo VII septimo Episcopum creatum ac vita sanctum ostenderimus. Interim dicit auctor Vita cum nondum Episcopum, sed Abbatem fuisse S. Maximini, ac tum dictam Bullam impetrasse a S. Gregorio II Papa, cujus Alia diligenter excussimus ad XII Februarii, quo die ex hac vita decessit anno DCCXXXI, electus XX Martii anni DCCXV, cum jam implevisset annos ut minimum quadraginta, postquam S. Basinus ad thronum Episcopalem Ecclesia Trevirensis adscendisset. Deinde non videntur antiqua monasteria, relictis suis primaevis constitutionibus, Regulam S. Benedicti, cujus in illa Bulla mentio fit, accepisse ante tempora Ludovici Pii Imperatoris, ut colligitur ex Actis S. Benedicti Aniane & Inda Abbatis ad diem XII Februarii editis. Quo etiam imperante Landevenecanum monasterium in Britannia Armorica anno DCCCXIII Regulam S. Benedicti suscepit, uti in Vita S. VVinuaboei hujus monasterii fundatoris dicitur XII Martii. In re dubia nihil certi statui potest. Quid si Gregorius IV Papa anno DCCCXXIV, Indictione XII, quae hic indicatur, tempore Ludovici Pii Imperatoris, post assumptam Regulam S. Benedicti, miserit dictam Bullam Abbati hujus monasterii, Basino dicto. Certe Catalogi Abbatum adeo mutili, sunt, ut ab initio extructi monasterii usque ad annum DCCCLVIII non nisi quatuor Abbates suis nominibus apud Sanmarthanos exprimantur. Potius autem Basinum ille a priore S. Basino Episcopo nomen aut in baptismo aut susceptione habitus monastici accepisse, aut etiam occasionem scriptoribus dedisse attribuendi Sancto monachum & Abbatialem dignitatem monasterii S. Maximini, cujus in antiquioribus Martyrologiis aut scriptoribus non fit mentio. In Gestis MSS. Trevirensibus dicitur Abbas Cellae S. Hilarii in territorio Treverensi. Verum ea proponimus ulteriori veritatis indagatoribus; quia nobis dubia sunt & suboscuro, ut si possint plus lucis affundere ac veritatem stabilire: cui libentes manus dari sumus.

F Brouverus noster lib. 7. Annalium Trevirensium pag.

A 428 de S. Basino agit, assertitque fuisse virum generosa & nobili stirpe, nec minore fama religionis ac sanctitatis: non docesse, qui fratrem ejus fuisse tradunt B. Clodulphum, quibus ut non assentiri omnino, sic neque fidem se abrogare velle. *Auctor infranum. & assertit nomen fratris ignorari, ac fuisse Ducem Lotharingiae, id est, Ducem aut virum potentem in illa Austrasia parte, qua postea Lotharingia dicta fuit. Hinc videtur nomen isti Duci inditum Clodulphi: & forsitan praevis Franciscus de Rosieres auctor libri de Stemmatis Lotharingiae, cuius opus, ut commentis refertur, in consilio supremo Henrici III Regis Francorum anno MDLXXXIII condemnatum fuisse tradit Ludovicus Chanterellus Faber, in Praefatione Considerationum historiarum Genealogia Domus Lotharingicae. Hic ergo Rosieres tom. 3, historia capitali 49, de Clodulpho filio S. Arnulphi agit, & inter ejus liberos numerat S. Basinum primo monachum, deinde Trevirensis Archidiaconum, & Gunzam Gervino desponsatam. Arnoldus VVion citato hoc auctore, illud elogium concinnavit in Martyrologio monastico: Treviris natalis S. Basini Episcopi Trevirensis & Confessoris, qui cum esset S. Clodulphi Ducis Austrasiae, quae nunc Lotharingia vocatur, filius; primo in cenobio S. Maximini Trevirensis monasticam vitam amplexus, deinde ad illam Sedem regendam assumptus, cum multis anni verbo & exemplo populum sibi commissum gubernasset, miraculis clarus migravit in caelum. VVionem describunt Menardus, Dorganius, Sansajus & Bucelinus, ac filium S. Clodulphi statuerunt. Annum mortis ejus DCXLV assignat Bucelinus. At Trithemius dicto Roserio senior, de viris illustribus Ordinis lib. 3 cap. 159, & lib. 4 cap. 70 Basinum fratrem Ducis Lotharingiae cum hisce Actis statuit, non indicato nomine. Hinc Brœuvier scribere maluit B. Clodulphum fratrem ejus tradi. Quae omnia subverso fundamento corrumpunt.*

perstiterunt: colles meridis, quia cum essent praecelsi, de se humilia sentiebant, celabantque omnem meritum altitudinem. Hinc haud invenuste Sanctos quoslibet Caelos vocatos contenderim, praeter suppositam interpretationem. Caelum denique a celare, quod abscondere est, tractum putant, eo quod aetherea celando abscondat; sive quod terrae faciem obnubilet horizonte. Sancti ergo quique & caeli & montes rectissime appellari possunt. In his caelis parata est sedes tua, Deus, in seculum seculi. Et cacumina Gelboe praetergrediens, hos dignaris montes inhabitare: hos nobis in exemplum vitaeque formam tribuisti: hos direxisti Ecclesiae tuae Doctores, quorum honestorum probitas morum & exactae vitae sanctimonia magnum imitandi largitur velligium.

2 Inter ceteros tibi a constitutione mundi preelectos Sanctos, non mediocriter tibi complacuit beatus Praeful tuus Basinus almus, cujus vita virtutibus plena refulset: sed (proh dolor!) gesta ejus praecelsissima, tametsi mirifica credantur & sint, ad nostram tamen (quod dolentes referimus) notitiam cuncta delata sunt minime. Egredere hoc, ni fallor, furibunda Normannorum rabies, & Ecclesias Dei undique igne devastans. Scitum namque habetur urbem Trevericam, una cum suis suburbanis & ecclesiis adjacentibus, per eisdem spurcissimos Normannos incendio concrematam. Quamobrem accidit, ut non modo hujus Divi Basini Vita, verum etiam aliorum complurium Sanctorum actus praefulgidi, posteritati scriptis mandati, irent se perditum. Tandem ab Imperatore Arnulpho, & profligatis impiis Nortmannici agminis satrapis, paceque concessa, de post plurimorum Sanctorum gesta denuo recuperata sunt. Basinus cum plerisque aliis, penuria scriptorum, an desidia, vel certe incuria agente, relinquitur illi, qui singulorum merita in vltz libro scripsit, silentio suppressus. Verumtamen ne beatissimi Basini meritorum schemata huic forsitan nostro aeo, licet serotino, reservata in antea omnino contingat ignorari, cum possint haud modicum ad bene beateque vivendum conferre praesidium, placuit, imo Dei amor inclytusque Basini honor compulit, vel ea quae de celebri ejus vita ad nos emanarunt, styli officio designare. c Sed antequam narrandi seriem ordiamur, operae pretium autumavimus, propaginis ejus originem, vel satius originis vocabulum (ex Ducibus autem Lotharingiae oriundus perhibetur) ab initio recensere. Lotharingiam provinciam primum Austrasiam, vel Austeriam, sive Austriam superiorem, Brabantiam vero Austrasiam, vel Austeriam, sive Austriam inferiorem nuncupatam tradunt cosmographi: & a cononista Austrasiae vocabulum derivatum astruunt ab Austrasio Principe magnificentissimo, nepote Caroli Pulchri, ex Landone filio. Austrasiae etiam prisca temporibus e Major-Domus dicebatur: quam florentissime gubernasse Divum f Arnulphum Metensem Episcopum, & post eum g Pippinum seniore constat. Verum prius quam hac divisione secerneretur, ut superior & inferior Austrasiam vocaretur, a Burgundia ad Frisiam usque cingebatur mari Britannico. Dehinc a Mosa fluvio ad Rhenum protendebatur, cum per Mosellae alveum se extendebat: tandem partita in superiorem & inferiorem Austrasiam, sive Austriam, ut praelibavimus. Superiorem Austrasiam Lotharingiam postea denominatam distitit a b Lothario primo Imperatore, filio Ludovici piissimi Imperatoris, filii Karoli Christianissimi & insuperabilis Imperatoris, quem Alexandro illi magno & Pompejo viro bellicissimo coequantes, Magnum appellare non formidant. Is Lotharius, quoniam duos habuit germanos, post patris Ludovici Pii ex orbe terrarum demigrationem, terram ipsam dividentes, se contingentem a nomine suo Lotharingiam nuncupavit. Et licet Lotharingia pro tunc multa terrarum confinis includeret,

VITA

Auctore Nizone Abb. Mediolacensi,

Ex MS. Trevirensi.

PROLOGUS.

1 Multis divinarum Scripturarum testimoniis edocemur, quanta in scribendis Sanctorum gestis utilitas quantaque sit virtus. Inter praecipua non infimum extat illud Raphael Archangeli oraculum, quo Tobiam alloquitur, Sacramentum, inquit, Regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare & confiteri honorificum. David etiam ille noster Psalmographus opera Domini universa bona valde proclamat, atque opera Dei, quae sunt, aequae explanat: Opera, inquit, Domine, manuum tuarum sunt caeli. Caelorum autem nomine persaepe in sacro eloquio Sancti accipiuntur, eodem Psalmista personante. Caeli narrant gloriam Dei. Itemque: Annuntiaverunt caeli justitiam ejus. Caeli vero dicti sunt ob praeminentiam meritorum celsitudinemque. Quod sit, ut clamet ad nos quoque celestis illa dignatio Deitatis hoc Moysesiticum: Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est; ac si diceret: Sanctorum quempiam oculis tuis proponito, ejusque exemplis praemonstratis innicere; suisque factis virtuosissimis, tuis responde. Montes esse quosque electos quis nesciat? Nempe in virtutum sublimitate positi, terrena quavis despectu mentis calcando, montes & dici & esse meruerunt, alio quodam Prophetata vociferante & dicente: Montes & colles cantabunt coram Domino laudem. Quomodo montes? Quomodo colles? Montes sane, quia semper in virtutum arce

Tomus I.

A ret, partim tamen urbem Mediomatricam, quam & Metis appellant, & agrum circa ambientem Lotharingit nomen retinuisse, fidelis antiquitas ad posterum transmisit. Brabantia, quæ olim pariformi vocabulo nominabatur, hinc emerit; ex linea Brabantinorum Ducum exortos Lotharingit titulum merito sibi usurpavit. Satis superque de his actum est, nunc ad almi Basini Vitam perstringendam, cujus gratia hæc recitavimus, calamum applicemus.

a Urbis & diocesis Trevirorum devastatio contigit anno 882. quando Normanni Nonis Aprilis, die sacratissima Cana Domini, urbem occuparunt. Ita Regino Abbas Prudentissimus in hac diocesi Trevirense.

b Anno 891 de Normannis victoria potitus est Arnulphus Rex, postmodum anno 896 Imperator declaratus. Ita idem Regino.

c Reliqua hujus prolegi emittenda potius forent, nisi scriptoris infelicitia inde videretur ostendenda, cum hac fabula protrahatur. De origine & terminis Austrasie egimus § 2 ad Vitam S. Sigeberti Regis Austrasiorum 1 Febru.

d Ocononistæ verbo num fabulatores intelligendi, qui Austrasie Principes, patrem Landanum & avum Carolum pulchrum finxerunt? an onomatistæ vel chronistæ scribi debuerunt? an librorum incuria hoc mendum sua monstrum peperit?

e Ubi id legis hic scriptor? Pipinus certe ejusque filius Martellus Austrasiam, velut proprium fore regnum gubernarunt, titulo Majorum-domus.

f Colitur S. Arnulphus 18 Julii. Insituit is Dagobertum 1 Regem Austrasiorum in juvenute; fuerat ante Theodberti Regis Consiliarius.

g B. Pippini res gestas late deduximus xxi Februarii; ubi etiam de superiore & inferiore Austrasia, & Brabantia provincia est actum.

h Imo potius a Lothario Rege, Lotharii Imperatoris filio, qui ducentis annis istis Ducibus junior fuit.

i Videtur verbum dresse, constare, aut simile.

rer, demum votis morem gessit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum. In ipso itaque ætatis flore gloriam, voluptates, opes, parentes, tellurem hereditariam, mundum denique & seipsum talem fugiens, ut se alium inveniret, totum ad cœnobialis vitæ studium se contulit. At illi quidem e seculo exeunti, divi bonarum litterarum disciplinis comitantibus, haud procul a Trevericis mœnibus ad S. Joannis Evangelistæ monasterium, quod in præurbio satæ civitatis ad Aquilonarem plagam in Campo-Martio situm, & B. Maximini nomine prætitulatum est, c saltus fuit: ubi quod optabat & quærebat invenit; fratri ejus Duci Lotharingæ, cujus tamen nominis vocabulum non accepimus, sororique ejus Cuveræ caducam patrii cespitis possessionem relinquens. Maluit enim subjectionem, quam dominationem terræ; Dei gratiam quærere quam hominum: gloriam intelligens divitiarum & dominatus ambitionem fluxam atque fragilem: religiositatis statum clarum æternumque haberi: unde & memoriam sui quam maxime longam effecit.

6 Introductus in atria domus Domini, ubi juxta mysticon Psalmistæ elegit ibidem abjectus magis esse, quam habitare in tabernaculis peccatorum; deposita omni superbia, spem fiduciamque tenens, quod pro humiliatione accederes sibi bonagratia; tanta animi humilitate, Domino placiturus se Patris spiritualis imperio subdidit, ut salva morum honestate nihil sibi de ingenuitatis privilegio applauderet: ubi, quem origo liberum genuit, famulum voluntas addixit, summam noscens nobilitatem quam servitus Christi approbavit. Cervicem igitur suavi Christi jugo summissa, nihil de se ipso fidere, illi uni credere, potissimum cui sponte se regendum tuendumque commiserat. Omnia autem potuit in eo qui ipsum confortabat, qui & dixit: Contidite, quoniam ego vici mundum.

7 Verum sicuti insolentis & demissi animi semper habitum est, aliorum insultare moribus; alii gravis præclarique, spectare quos imiceretur probos viros; sic Basinus Dei excelsi famulus, ut id, ad quod venerat, accuratius exequeretur, singulorum gratias solerter intuebatur, & aliquid inde ad memoriam alvum nitebatur trajicere. Erudiebatur illius sapientia, accendebatur istius orandi constantia; alterius delectabatur obedientia, alterius castimonia: istius humilitatem, illius sectabatur sobrietatem: alterius sana doctrina, alterius bona vita instituebatur: admirabatur hunc reticendi cautum, illum loquendi peritum arbitrum: hujus strictum contemplabatur jejunium, istius edulium temperatum: in hoc activæ vitæ laborem, in illo contemplationis ardorem mirabatur. Liebat proinde miro modo, ut, dum ipse de singulorum virtutibus aliquid pedetentim decerpit, quod sibi sit pro exemplo; ipse solus omnibus esset exemplo. Cumque ex hoc cunctis esset reverentia & stupor; non inde (ut assolet) elatior inveniebatur, sed magis quietus & subditus in omni mansuetudine & modestia; non impatiens magistrum, non fugitans disciplinam, non devotionis orationisque fastidians, non denique appetens laudis: quod vel maxime carnis nobilitas dulces ac familiare habere consuevit.

8 Circa hanc tempestatem Childerico Rege monarchiam regni disponente, generosissima Ducissa Gunza, cujus supra meminimus, Divi Basini germana, nupsit cuidam senatoriæ dignitatis Primati, ex prepotentibus Francorum Regibus lineam ducenti, nomine Gervino, ex quo suscepit filium totius profapia decus & ornamentum, quem in baptismatis unda, quodam oramine præfago, Lutvinum appellavere. At hujus vocabuli etymologizationem libet indagare, etsi fortasse jocosis tentemus & lusisse putemur. Lutvinum idiomate Theutonico & lucidum vinum resonat. Hierarcha quippe futurus, & divina sacramenta dispensa-

C A P U T I.

S. Basini ortus, educatio, vita monastica.

Almificus igitur Basinus, Belgicæ Galliæ Metropoleos, Trevericæ videlicet urbis editissimæ Archiepiscopus gloriosus, Dux ex Ducibus Austrasie superioris, quam nunc Lotharingiam nominant, non tam nobilissimo quam felicissimo stemmate progenitus est. Verum, sicut illi parentes fuere generositate ac potentia magni, juxta nomen magnorum, qui sunt in terra; sic digni germinis dignissima proles ex ipsis emergens, decus, quod sumpsit ex genere, felicitis vitæ meritis ampliavit. Hanc non temere, sed e re natum Basini nomen in regenerationis lavacro obtrigisse crediderim. A basi nempe deductum hujusce nominis vocabulum & ipsi congruenter inditum fore certa ratio edocet. Quanta enim basis corporea mole, soliditate, sustentatione stabilimentoque, tantus hic fuit animi virtute, humanitate, fortitudine, dexteritate, prudentia.

4 Crevit pusio b præluis suorum natalium, vitæ dulcedo pariter & gloria. Tum infantia transiens oras, pueritæ litoribus appropriat, non minus virtutibus quam viribus excrecens. Dein adolescentiæ fores pulsans, ut ætate, ita crescebat sapientia & gratia apud Deum & homines. Hinc jam inde ab ineunte adolescentia, ejus cœpit in propatulo apparere, quod in abdito bonæ indolis adolescens prætendebat. Si quidem cernens industrius juvenis totum mundum in maligno positum, jam jamque virtutum hospes, voluptatum hostis effectus, pensitabat secum tacitus, conferens nimirum in corde suo illud Evangelicum: Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? Et item istud: Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

5 Hæc cordis in alveolo ubi frequenter revolve-

A pensaturus; ac inenarrabilis suavitatis . . . compun-
ctionis vino sanctæ Matris Ecclesiæ populum inebriatu-
rus, aptissime hoc nomine meruit insigniri.

Basium
Deus Si-
camborum

a Non hinc petendum etymon nominis Basini, quod Teutoni-
cum est seu Sicambicum: nam Bas etiamnum Dominum seu Ho-
minem significat; atque olim, teste apud Kilianum Trithemio Sica-
mbri supremum suum nomen ante Christi tempora Basium dixere,
quasi Dominum patrem seu prævium, vocem ex bas & ante com-
ponentes; quod eodem Kiliano teste Germanis, Saxonibus, &
Sicambis prævium significat.

b Quid sibi vult hoc vocabulum? an præ cunctis suorum na-
taliū, id est, præ cunctis coetaneis suis? an a clero sumptuum
ut sit idem quod decus seu ornamentum.

c Debet hæc vox cum primis illius periodi conjungi: At illi.,
ad monasterium saltus fuit, sine, transitus.

d Childericus a Rege Austrorum Monarcha est factus anno
676: occisus anno 679. Verum illo tempore S. Luvvini plant
aditus erat, & forte conjugatus; natus ut videtur regnante S.
Sigeberto.

Lutvini
etym.

e Neque hæc nominis Lutvini nobis probatur etymologia: idem
ducitur enim a voce lud seu luyd aut lied, quod populum signifi-
cat; ut facile in compositione littera d media in t tenum mutatur.
Aliqua vox unde Lutvini nomen ducitur est VVin, quod ami-
cum seu amorem significat: sic ut Lutvinius idem sit, quod po-
puli amor aut delicia, quasi Demophilum dicas. In multis no-
minibus propriè illud VVin reperitur, ut Liebvinius seu Lief-
vinius, id est, amantissimus seu dilectus amor, Gervinius
seu amabilis &c. In paraphrasi Teutonice Cantici canticorum
a VValerano ante anno circiter 400 elaborata plus centies VVin
vel VVina legitur, ubi Latine est dilectus, amica:

C A P U T II.

Vita S. Basini in Abbatem electi.

Mortuo
Hervino
Abbate.

Porro philochristus Basinus cum in studio pro-
fessionis monasticæ indies magis magisque pro-
ficere, cumque clarissimum evasisset in virum; acci-
dit tandem aliquando ejus loci Abbatem Hervinum
Vitam cum morte mutare. Quid agerent Fratres? Con-
sultare, mutuo conferre, quem potissime Hervino
extincto subrogent. Cum ecce spei suæ anchoram
transmittunt in venerabilem Basinum, virum Deo pla-
citum, hominibus acceptum, in gymnasio sanctæ reli-
gionis laudabiliter assuefactum, lucrandis animabus
intentissimum, exequendis rebus Ecclesiasticis per o-
mnia idoneum: in hunc, inquam, & talem virum,
utpote Patrem & intimum suum, conveniunt amica-
biliter, in eum vota sua transfundunt perquam fami-
liariter, in eo, ceu in reclinatorio animæ suæ, incum-
bunt fiducialiter: eique velle suum ex ordine aperien-
tes, ei seipsum magis quam sibi credentes, pari eum
consilio Abbatem deligunt. Ille, tamquam fidelis &
bonus pater-familias, honori tali simul & oneri subeun-
do, non dominandi libidine, sed profectus intuitu,
colla submitte; reiciens eo pacto totius justitiæ sum-
mam fore adimplendam.

10 Crebro interim mente pertractat proverbium
illud Sapientis: Principem te constituerunt, ne extol-
laris, sed esto quasi unus ex illis. Unde effectum est,
ut, quo major, hoc submissus se gereret. Videres
tunc militum emeritum, in luctamine virtutum ali-
quandiu exercitatum, novellum se tironem in vicio-
rum propulsiōis conflictu exhibere; atque ut jam
primum coepisset Christo servire, exosum cunctis tu-
midæ mentis ambitum fugere, studere humilitati, am-
plecti parcimoniam, galtrimargiam declinare, conti-
nentia refrænare luxuriam, cum tenacissima avaritia
liberalitate munifica belligerare, noxia factionum com-
menta evitare, pacis inire fœdera, restringere iram
modestia, mansuetudine iracundiam, simulatum ex-
horrescere compendia, in veritate & corde perfecto
coram Deo ambulare, ceterisque probis actibus totum
intendere. His virtuositatum amictus floribus, non
ultimæ generositatis, imo non ultimæ humilitatis, vir

Tomus I.

Deo plenus Basinus celebris festiviorque jam corpore habe-
ri, inter potentes existere potens, inter gloriosos haud
inglorius, inter sublimes terræ sublimis.

11 Multis illud cœnobium, quod gubernandum
susceperat, nedum regalibus, quin etiam imperialibus
donariis, privilegiis, libertatibusque gaudebat: ejus
liquidem fundationem profectam constat a gloriosa
viragine Diva Helena, Ligni Domini inventrice,
non non ab Imperatore Constantino Magno, patre Au-
gustorum, lilio ejus: enimvero horum iussu, opera &
impensis a B. & Agricio Trevirorum venerabili Archie-
piscopo constructum consecratumque, honori B. Joan-
nis Apostoli & Evangelistæ fuerat, & non jam a Con-
stantino præfato, verum a succedentibus Imperatoribus
& Regibus sub Imperatoria potestate & regis defensionis
clypeo receptum provisumque assatim, maxime nup-
per a b Dagoberto hujus nominis primo Rege Franco-
rum potentissimo. Ne ergo in aliquo hujusmodi im-
perialia regaliaque statuta jacturam paterentur, præ-
cavens in futurum Deo carus Basinus, dignum tenuit
& utile, Apostolicis quoque roboratum iri confirmatio-
nibus. A vi illius volubilitate præfedit Romane rei Ec-
clesiasticæ c Gregorius Papa secundus, Reipublicæ Leo
d tertius Imperator. Pulsat idcirco precibus Grego-
rium illum Pontificem Maximum, quatenus etiam sua
auctoritate Apostolica ejusmodi sanctionum decreta ra-
tificet. Tunc Dei ovis summus Archimandrita hæc E
non modo confirmat, rataque habet; sed & meritorum
ejus fragrantissima fama percussus, eidem viro Dei Basi-
no, postque cum futuris Abbatibus utendi mitra, dal-
matica & sandalis potestatem privilegio confirmavit,
monens, ut augumentum honoris esset virtutis incre-
mentum. Cujus quidem bullæ litterarium exemplar
huic nostræ intexere editiuncula, haud absonum fore
rati sumus.

12 Gregorius Servus Servorum Dei, Basino Abbati
venerabili monasterii S. Joannis Apostoli & Evangelistæ
atque sanctissimi Confessoris Christi Maximini, cujus
corpus ibidem quiescit, tibi tuisque successoribus salu-
tem & Apostolicam benedictionem. Si semper sunt con-
cedenda, quæ piis desideriis congruunt; tanto propen-
sius ea, quæ pro divini cultus religione postulantur, ala-
cri devotione & omni occasione remota, benevola inten-
tione continuo sunt largienda. Petisti igitur nos, uti
monasterio tuo, quod in suburbio Treviris in honore S.
Joannis Evangelistæ constructum esse dignoscitur: ubi
prænominatus Christi Confessor corpore quiescit ob con-
firmandam Fratribus ibidem Deo deservientibus mona-
sticæ tranquillitatis normam, sanctæ Apostolicæ nostræ
(cui auctore Deo deservimus) Ecclesiæ privilegium
concederemus. Nosque pia petitioni tuæ assensum ac-
commodare curavimus, decernentes Apostolicæ aucto-
ritatis præcepto, uti congregatio Deo ibi religiose ser-
viens, sicut per præcedentia tempora a Regibus eidem
cœnobio concessum est, liberam deinceps habeant pote-
statem creandi inter se, quem secundum Deum elegerint,
sibi Abbatem: nec aliqua cujuslibet dignitatis
persona infra monasterium prædictum, nisi a te aliove
Abbate tuo successore vocatus, quidquam pro suo libi-
tu ordinare, vel temere exercere præsumat. Præterea
Apostolica nostra auctoritate omnimodis interdiximus,
ne cui unquam Ecclesiæ vel Sedi concambio aut aliquo
ingenio subdatur: sed tali immunitate & libertate, qua-
li cetera regalia loca utuntur, inoffense & perpetuali-
ter gaudebit. Ipse vero locus monasterii perenniter sub
mundiburdio Regum permaneat, nullique unquam
personæ beneficiarius ac invadendus pateat: sed ad tran-
quillitatem monachorum, inibi sub regula S. Benedicti
Deo militantium, quietus permaneat. Constituimus et-
iam, & hac paterna dilectione tibi tuisque successoribus
concedimus, ut ad mysteria sacra in præcipuis festivi-

D d 3

razi-

AUCTO
DE NIZO
NE ABBA-
TE.

A caribus micro, Dalmatica, sandaliis nearis: fraternitatem tuam commonentes; ut cum augmento honoris augeatur & in te divini virtus amoris. Prohibemus etiam, & ex auctoritate B. Petri, cujus vice licet indigni in hac apostolica Sede fungimur, funditus interdiciamus, ut nullus Dux, nullus Comes, nulla prorsus persona, Ecclesiastica sive mundana, in possessione vel alodio S. Maximini montem sive rupem capere, vel munitionem in eis facere praesumat: nisi forte Abbas ejusdem monasterii, propter metum paganorum, vel propter incursionem malignorum hominum, ad tempus, donec tranquillitas pacis redeat, se suosque ibi interim muniat. Ad cumulum quoque vel augmentum monasterii tranquillitatis adjicimus, ne qua cujuslibet dignitatis persona magnum vel minimum alienare vel imminuere de rebus Ecclesiae praesumat, tam de his quae per te modo vel per alios eidem monasterio concessa sunt, quam ex his quae ceteri fideles pro remedio animarum suarum deinde collaturi sunt. Si quis vero, quod absit, ausu nefario praesumpserit, ea, quae a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti venerabilis monasterii statuta sunt, infringere aut in quocumque violare; sciat se sub divini iudicii retributione per intervencum B. Petri Apostoli anathematis vinculo inextricabiliter innodatum, & a regno Dei alienandum & cum diabolo & ejus sequacibus atrocissimis penis concremandum. Qui vero pro intuitu & respectu divini timoris observator hujus nostrae praecceptionis Apostolica extiterit, aeternae benedictionis gratiam a Christo Domino consequi mereatur. Scriptum per manum Benedicti Scribae Sanctae Romanae Ecclesiae in mense Januario, Indictione duodecima, in Dei nomine.

23 Hoc papalis privilegii edicto vir Deo dignus Basinus superexaltatus & elevatus super cedros Libani, apud se vero humiliatus & confusus, non altum sapuit, sed ad sobrietatem. Hinc se arctius divino mancipavit obsequio: hinc perditus & pernox in colloquiis divinis & oratione extitit. Hinc infudantius exhortationis verbo invigilavit. Et quia virtutis omnis laus in actione consistit, quod monitis edocuit, prior ipse vitae rectitudine approbavit. Interjectu temporis Luvvinus, de quo supra orationem teximus Divi Basini ex sorore nepos, iam adultus, titulis parentis insignitus ac sua progeniei parilem sortitur conthoralem: ex qua genuit filium genealogia quidem similem, sed degenerem moribus, nomine Milonem, suum in Treverica Sede, non legitima electione, verum tyrannica invasione, successorem. Nempe B. Luvvino viam universae carnis ingresso, unanimi consensu g. Cleodulphum Metensis urbis Episcopum, Divi Arnulphi ejusdem Sedis Antistitis ex Doda conjuge filium, cathedrae Trevericae intronizandum decreverunt. Quae Doda, postquam maritus ejus, beatissimus videlicet Arnulphus, ad eremum se contulisset, Treveris inclusa Christo ancillabatur.

14 His Milonianis rebus per excessum dictis, eo repedare necesse est, unde vagati sumus. Luvvinus sciens vas suum possidere in sanctificatione, nihil ludicrum, molle nihil agens, insuper contectalem suam & familiam rectissimo gubernamine regens, ceteramque substantiam rite dispensans, Domino ad secularem cum promovente dignitatem, totius regni Francorum adeptus est Ducatus honorem. Qui ita inopum assiduus fuit relevator, miserum tristitumque blandus solator, atque eleemosynarum dapnulis largitor, omnisque postremo innocentis vitae estultio exceptor, ut si velimus vel sola pietatis ejus opera pugillari exaranda tradere, paucitatem narrationis operis copiositas transcendat. Operabatur autem hujusmodi & similia bona, non tam unctione magistra, quam hortatu & instructione avunculi sui Divi Basini, quae & abbatibus a novis & ad salutaria dirigebatur.

a In Vita S. Agrii a nobis edita nulla hujus fundationis mentio fit. Poterunt hac accuratius discussi ad vitam S. Maximini 29 Maji.

b Edidit Dagobertus diploma Nicolaus Zyllesar in Defensione Abbatis Imperialis S. Maximini pag. 8 addidit illud Subscriptum ac sigillatum per mille propmodum annos conservatum, integrum illudque haberi. Ex diplomate nihil certi sciri potest num Dagobertus I, an vero hujus nepos Dagobertus II filius S. Sigoberti dederit, qui post mortem Childerici tempore S. Basini Episcopi ibidem regnavit, nisi forte de Memliano Abbate aliquid certi haberi possit.

c Dubium supra movimus, num potius dñi postea Gregorius IV hanc Basilam dederit.

d Hic est Leo Isonicus, iohannista, qui imperavit ab anno 717. ad 741. sed illo omisso, Carolus Martellus aut aliquem illi subiectum Regem Francorum scripsisse antiqui.

e Sic, teste Dominice Magris in notitia Vocabulorum ecclesiasticorum, Leo IX Abbat Capuani ejusque successoribus concessit anno 1049 jura Dalmatica, in sacris scilicet, non propriis concelsis (sacrum Diaconibus conceditur, concessaque jam olim Dalmatica est, ut supra diximus ad vitam S. Leusi Papa) sed sub plenaria, quomodo solis Episcopis concessa, uti & micro & sandalia: quo jure nunc maxima pars Abbatum gaudet, quos ideo miror non nominamus.

f Viam nosse Carolus Martellus explicat in diplomate, quod in monacho Glossario citat Pithon. Cognoscatis qualiter... Bonifacius Episcopus... nobis suggestit, quod sub nostro mundiburdo vel defensione eum recipere debeamus. Vide Vossium lib. 2. de Viis Germanis cap. 12. ubi vocis etymon & originem explicat. Magis autem restricto & proprio sumitur pro saculo papillatum: unde etiam hodie totus monachos, tota monachia Belgii dicuntur; integre autem monachos scriberetur: quia papillo totus sumi pro ora est, quod ore utitur, hoc est obsequium praestans ei, qui pro se gaudi in iudicio vel contractu potestatem non habet: sic oorbore dicitur praecipue utilis.

g S. Cleodulphus S. Treverensium excepit anno 650, & cum S. Numeriano Episcopo Treverensi tunc adhuc sub Rege Childerico, sub quo & mortuus est dñi antequam S. Luvvinus fieret Episcopus. Calitur 1 Junii.

C A P U T III.

S. Basini res in Episcopatu gesta. Obitus.

15 C Urrum Dei eo tempestatis articulo Treveris aurigabat Deo acceptus Pontifex S. Numerianus, Ecclesiae suae inter praedecessores suos satis commodus: qui ubi pro meritorum numerositate Sanctorum numero inferendus veniret, a psyche forma deserente, ad aeterni Regis faciem perenniter contuendam, tertio Nonas Julii felix aethera scandit. Treveriani itaque pastore privati, haud inaeqli curiositate crassantur, quem praescripto Numeriano b in Episcopali fastigio subordinent succedaneum. Convenit est, atque Pontificem electuri conciliabula petunt: cum vota cunctorum beatissimum Basinum manent. Tum ut commodatissimum atque meritissimum, throno pontificio imponendum sanxerunt.

16 Numeriano igitur Beato Basinus sacer in pastoralis culmine subvectus est: c Utilradus in abbatiati regimine inclyto Basino. Is Utilradus usque ad tempora Pippini felicissimi Regis, genitoris Karoli Magni invictissimi & Christianissimi Imperatoris Augusti, in humanis persistit. Cui etiam Utilrado & subsequenibus Abbatibus idem Pippinus Rex elementissimus d privilegium regali munificentia tradidit, mandans ipsum monasterium cum thesauro & tota Abbacia sub ejus loci Abbate constare debere: quia & per antecedentia tempora a Regibus ita constitutum fuisse compertum habebat: utque idem Utilradus & omnes post eum futuri Abbates de eodem loco simul cum monachis & abbacia sub Regum mundiburdio in secula manerent, praecipit; quatenus ab omni inquietudine expediti, Deo liberius servire valerent, cum gaudio spirituali; adjiciens & regalis magnificentiae auctoritate, ut habeant potestatem eligendi quemcumque vel quocumque modo voluerint Abbatem: quae omnia anno regni sui e decimo quarto & describi & annulo suo communiri iussit.

A 17 Præter sententiam digressi sumus: ad Basinum remeandum est. Basinus sacerrimus creatus Antistes ostendit mox in opere, quod vox ejus sonat in nomine. Etenim basim & murum ascendens, ex adverso se posuit pro domo Israel. Neque amicam ab ipsis infantia crepundis monasticam disciplinam, tamen pastoralis curæ fascina premeretur, neglexit. Ceteris quidem aforis pontificali excellentia præfuit, profuit sibi abintus monachali exercitio. Et quid referam? Qualis interior ejus homo, talis exterior: qualis exterior ejus homo, talis ejus sermo: sermoni autem facta simillima, factis vita. Nempe quod aliis faciendum vetuit, suis in factis non agendum pramonstravit. Quemadmodum de Christo Domino nostro Salvatore a omnium electorum capite scriptum est: *Corpiet Jesus facere & docere*. Verum uti curabat ut Verbi Dei panem esurientibus frangeret, egenos vagosque in domum induceret, pupillis subveniret (nullos enim Episcopi magis quam illos, debent curari) sic præcipue cura pervigili sollicitus erat pro almo Lutvino suo consanguineo, forinsecus militariense, intrinsecus gladio Spiritus, quod est Verbum Dei, accincto, actione externa

B negotiis implicito-mundialibus, interna cogitatione divinis mandatis intento. Præmonstrabat avunculus piissimus placidissimum nepotem, reddere Deo quæ Dei erant, & quæ Regis erant Regi; cui in tantum acceptus erat, ut omnes fere res per illum ageret; conjugii astrictum copulatione legitima monebat, uxorio divinum præferre amorem, & plura pendere celestia quam terrestria. Amplectebatur ergo amoris privilegio virum Dei & virtutum omnium Basinum, carne & natura sibi avunculum, charitate & benevolentia amicum, cura & ætate patrem, Dei miseratione & prælatura Antistitem: & per monita ejus salvifica secundum interiorem hominem de die in diem renovabatur. O jucundam, laudabilem, sanctamque amicitiam! Profecto omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmitior, quam cum viri boni, moribus æquales, sunt familiaritate conjuncti. Inprimis hortari sacratissimi Præsulis, Sanctorum loca, maxime Trevericæ urbis, amplissimis ditat domariis; dein in suo populo cœnobium edificare toto cordis nisu anhelat.

f 18 Est autem locus super Saram Fluvium, qui f Mediolacus appellatur. Hic locus admodum sibi gratissimus notissimusque fuit, eo quod cunctos illius anfractus, antra, lacubulaque serarum rimando, venatu assiduoperagraret. Una dierum ex more hanc nemorosam solitudinem venandi gratia ostendens, miraculicujusdam indice, quantus ac qualis apud Deum valeret Lutvinus, ostensum est. Denique cum pulvere ejusdem soli præta, roscidosque florulenti velleris colles percurreret, sole jam diem medium coquente, lassique corporis artus quietem exposculabant. At arborei beneficium umbraculi, quo soliorum intertextu a torridis Phœbii radiis potuisset conteri, abnuens, proripiens solo in gramineam arvi humum, sub divo, deifica certe inspiratione, fessis membris refrigerium indulgebat. Deumque ut erat consequens, fatigato sopor irrepsit. Circumstus itaque ramorum opacitate despecta, est præditus celesti regimine: quippe avium regina aquila, oppansis alis in aere, faciem quiescentis ab æstuantis ardore solis defendit. Adstat armiger ejus, novitateque prodigii consternatus, hæret stupens, cum attonitus rei finem præstolatur, tum vigilantem cuncta ex ordine recenset. Cui & e contra Lutvinus, ne tanti signi gloriam quoad viveret, propalaret, sub magna interminatione interdixit. Verum hujus indicium miraculi nec potuit nec voluit latere suum præcordialem amicum & avunculum Basinum: præsertim cum his adolescat officiis amor, si alteri alterius pandantur secreta. Novem

qui debere; & amicorum idem velle & nolle facere, quandoquidem ipsis constat fuisse cor unum & animam unam. In quibus autem eadem sunt studia & eadem voluntates: in his fit, ut quisque altero delectetur ac seipso: ostenditurque, juxta illud Pythagoricum, in amicitia numerum fieri e pluribus.

19 Aperit igitur B. Lutvinus beatissimo Basino rei omnis eventum. Tum ille, eja, inquit, fili dilectissime, perduxit te Deus in portum voluntatis tuæ: age, perficito opus, quod diu mente voluisti. Cum iste accersitis operariis Basilicam primum in honore pretiosissimi Martyris Christi Dionysii construxit, atque per eumque dem venerandissimum Archiancistitem Basinum, ipsius athleta Christi ceterorumque Martyrum reliquiis ibi reconditis, dedicari fecit. Et quidem satis iuste B. Dionysii nomine ipsa basilica dedicata fuit. Enimvero sicut aquila, quæ ejusmodi structuræ locum, racubantis vulum a Titanico calore opaco suo corpore obumbrando, designavit, ceteris præ volucribus altius volare & solaribus radiis obtutus limpidius insigere consuevit; sic Divinus Dionysius Arcopagita (nihil enim cognominatur) præ ceteris militantis Ecclesiæ Doctoribus sublimis & acutius de triumphantis Ecclesiæ hæreticis graphice ornatissimeque scripsit. Ex hinc monasterium Lutvinus fabricat. De post aggregatis monachorum ordinibus, oratoriam nomini Principis Apostolorum Petri, basilicamque Theotocon Virginis Mariæ honorari, benedictione almi Basini, consecrari præcepit: ubi & uxore, non virtute, viduatus, secularem deponens habitum, spretis negotiis publicis palatinisque curis, postea monachalem induit vestem: per prius tamen a Rege licentia petita, licet difficile obtenta. In quo sane loco tantus ac talis in virtutibus enituit, ut Basino de medio facto, successionem dignus haberetur. Quid deinceps Lutvinus egerit, quanto animi fervore Deo serviverit, quisve cursus vitæ ejus fuerit, quam sancte, quam iuste, quam pie vixerit, qui nosse desiderat, ad libellum sanctorum ejus gestorum recurrat, ibique cuncta luculenter descripta reperiet. Hæc vero ex gestis ejus, quantalacumque a nobis brevitate elucubrata, ea propter hunc nostrum tractatulo inseruimus, quia ex una radice Basinus & Lutvinus prodierunt: & quia alterius sine altero vita explicari non potuit: unde & impar fuisset eos tractatus dividere, quos amore pari connexos diligimus. Sicut ergo in vita sua dilexerunt se, ita & in nostra editiuncula non sunt separati.

20 Præsol Dei Basinus, ubi sæpè exhortamini sui Lutvinum ex mari hujus mundi procelloso ac turbido optatum ad litus sacre religionis deductum, conspiceret, quantis gaudimoniis repletur, & cogitatu incomprehensibile, & narratu minus explicabile est. Nam quotidie supplicabat Deo in orationibus suis; Jam, Domine, jam curas, jam expeditos, jam latus ad te fruendum videndumque anhelus suspiro. Nunc scio & certus sum, quia potens es nepotem meum servare in illum diem exitus mei, mihi subrogandum. Tu Domine universorem, cujus voluntati nemo resistit, custodi hanc ejus voluntatem, quæ se subiecit tuo suavi jugo & oneri levissimo, ut nullius a te separaretur tentationibus; quatenus ego securus & gaudens veniam ad te. Tu, a quo omnis potestas, quæ in cælis & in terris est, nominatur; a quo omnis honor dependet esiliisque; conserva hunc famulum tuum Lutvinum, per te populo tuo præficiendum. Da, quæso, sermonem rectum in ore ejus, quo valeat tibi facere populum acquisitionis, se statorem bonorum operum, & gentem, quam nesciebas, adducere. Tædet enim me vitæ præsentis: non tamen peractus laboris, subibo pro te quidquid operis injunxeris. At si saluti meæ consulis, imo quia salutem omnium vis, & vis omnia quæ ad humanam spectant

AUCTORIS
NOMINE
NE ABRAHAM

dedicavit ab eo
restituitur
restituitur

de Petri &
deputata Vir-
ginitas

quæ ad suam
effertur
Deo com-
mendat

A *Stant salutem*, jube me migrare ab calamitosa hac vita, quæ mors potius, quam vita dici deberet; quo vivere in illa æterna vita possim. Cupio profecto dissolvi, & esse tecum. Mundus mihi exilium est, carcer equuleus: cælum mihi patria est, libertas, delectatio. Quare cunctaris, piissime Domine? Num projecisti me a facie oculorum tuorum? Novi & firmiter teneo, quia non deseris sperantes in te. rumpe ergo moras, nexus dissolve, paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Numquid propiciens abiecasti Basinum, aut cum abominata est anima tua? Scio quid faciam. Non desistam a petitione, quoadusque amotum a villicatione Præfatus mei, recipias me in æterna tabernacula tua. Et quidem bonam causam habeo: ovis tuis opportunum & aptum Pastorem relinquo. Nihil est quod jam imminet adversitatis, nihil exterminii quod interpolet. Probasti cor ejus Deus; Ego didici eum fore virum secundum cor eum. Comedit, ne dicam alienus, sed senectus ipsa robor meum: Et in omnibus administratorem adiutoremque peto neminem, nisi Lutvinum servum tuum, discipulum meum, qui dimidium imo totum substantiæ suæ dedit pauperibus. Qui etiam non a se fraudato, sed promotus, sed provecto, reddidit quadruplum. Is demum te mediante, fuit, est, eritque vir in cunctis prospere agens. Quare dissolutionem meam pro roges, fidenter inquirō. Sicut oculi ancillæ in manibus domini suæ, ita & oculi mei ad te Dominum Deum meum, qui habitas in cælis, donec miseraris mei, & absolvas me a vinculo mortis hujus.

2. Et eo tempore g Childericus Rex Francorum re-

gni gubernacula tenuit: cum interea eximie sanctitatis Basinus, basis templi Dei & sustentaculum, leonibus atque bobus mysticis mirifice anaglyphis insignitum, quarto Nonas Martii carnis solvit debitum: & qui diu super flumina Babylonis Sedens flevit, dum recordaretur Sion, venit cum laude in Sion, plenus dierum & sanctitate. Hic ergo in senectute bona ap- positus ad Patres suos, sepultus est in suburbio civitatis Trevericæ, Austrum versus, in basilica S. Joannis Evangelistæ, ut, quemadmodum cum locum quondam ante Episcopatum in abbatiali gubernamine virtutum fulciverat floribus; sic nunc corpore suo sacratissimo extincto, vivacibus illustraret virtutibus: ubi requiescit una cum reliquis sanctis Treverorum Pontificibus, Maximino, Agricola, Nicetio, atque VVco- mado, nec non trecentis Thebæorum Martyribus: quorum meritis & intercessione gloriosus Deus in Sanctis suis, ac mirabilis in maiestate sua, facit prodigia, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula seculorum, Amen.

a Affatus Hellenismus Jaxi anima est, & pa corpus.

b Inter SS. Numerianum & Basinum sedisse S. Hildulphum supra diximus.

c Ante tempora Pippini & hunc Uiradum plures fuisse Abbat- E
es vario temporis intermedii requirit.

d Diploma illud editum est a dñlo Zyllo, 3 parte num. 3.

e Annus is erat 764.

f Germani Mithlach, sex levis Treviri distat.

g En iterum Childericus Rex, cujus tempore supra cap. 2 dice-
batur adhuc monachus esse. Hic Childerici nomen repensandum.

DE S. APIANO MONACHO

PAPIÆ ET COMACLI IN ITALIA,

Commentarius prævius.

CIRCA
ANNUM
DECC.
IV. MAR-
TII.

Papia,

corpus, so-
rellum &
altare S.
piani,

Abbas MS.
Cand. Barb-
tine hic or-
dantur)

tota variis
monasteriis
mutantur

oliamm.

1. **P**apia, ante Ticinum a flumine, quod illius alluit
muros, appellata, Insuetia clarissima civitas, est
Regum olim Langobardorum Sedes, Ecclesia Cathedrali
aliisque decem & octo Parochialibus, & pluribus monaste-
riis exornata: inter hac præcipuum est S. Petri in Calo au-
reo, quod monachis Benediclinis a Luitprando Rege ex-
tractum est, in quo corpus S. Anzelmii & Sardinia illuc de-
larum quiescit, ante sacellum Beatorum Basilii & Floren-
tii, quod nunc S. Apiani dicitur: est enim S. Apiani cor-
pus ibidem in altari ipsi dicato positum. Verum quia hujus
Sancti Acta hactenus latuerunt, de eo varia conjectura a-
C pud scriptores leguntur. Nos ea Acta Roma reperimus in
bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini,
in pervetusto Legendario membranaceo, in quo quampluri-
ma Vita Sanctorum continebantur. Codici huic numerus
DCCCXXV præfigebatur: & a folio CCCXI hac Acta repe-
runtur & quidem triplicia, & quibus primo loco datus hi-
storicam relationem rerum in vita gestarum, & miraculo-
rum post mortem ad sacras reliquias patratorum: subjun-
gitur encomiasticum sermonem de præcipuis ejusdem vir-
tutibus: quæ carmine heroico sacis brevi etiam exornantur:
ubi ea omnia in dicto codice continentur. De monasterio S.
Petri in Calo aureo extracto legi possunt Paulus Diaconus
lib. 6 de Gestis Langobardorum c. 58, & Gabriel Pennotus
lib. 1. Historia tripartita Clericorum Canoniorum c. 60 &
61, qui c. 62 docet sub Honorio Papa III data bulla Idibus
Junii, anno Pontificatus VI, Christi MCCXXI, idem mona-
sterium, deficientibus ibidem monachis, traditum fuisse
Canonis Mortariensis, ac tandem anno MDIX Canoni-
cis Lateranensibus, quos ipsi Papia adivimus, & nam ha-
berens antiqua monumenta inquisivimus: verum jam di-
ctum excusum Pennotum proculerant, quasi in eo omnia
continerentur. Agit is lib. 3 c. 36 num. 6 de reliquiis San-
ctorum, qui in eadem ecclesia quiescunt, & quæ jam de

sacello & altari S. Apiani diximus, & nos coram inspe-
ximus, narrat. Verum quia Acta non habuit, nihil cer-
ti de eo potuit referre.

2. Vixerat S. Apianus ibidem monachus Benediclinus, & abbat
ac monasterii economus Comiacum traditur num. 3 a suo
Abbate missus, in cujus ditione reclusus vitam finivit:
prope ecclesiam S. Gervasii initio sepultus, dein ad ecclesiam
ipsi erectam translatus. Papienses interim corpus S. A-
piani, ut sibi debitum, desiderarunt, & ut infra nu. 10 legi-
tur, etiam furto conati sunt auferre, sed navis divinitus
inimabili facta, reddiderunt: quod cum in ecclesia S. Man-
ri reconditum pluribus claris miraculis, quibus narratis
Vita finitur, cum corpus adhuc ibidem quiesceret, quod E
postmodum arbitratur Papiensibus donatum. Est Comiac-
clum, aliis Comacium, Comaclum, Commacium & Cy-
maculum, quasi a marinis undis, ex Græca voce uo-
paz, quia infra Ferrariam inter duos Padi flumi-
nis alveos ad mare Adriaticum in stagnis situm, vulgo Co-
machio dictum. De bellis ad Commacium, anno DCCCXIII,
inter Nicephorum Imperatorem Orientis & Carolum Ma-
gnum gestis, agunt Regino in Chronico ad dictum annum,
Limosini Continuator lib. 4 Rerum Francicarum c. 97. An-
tonius Coccinus Sabellius Enneade 8 lib. 9, & decade 1 Re-
rum Venetarum lib. 2, qui dein lib. 3, tradit Comacium a
Venetiis in ultionem Marini a fratre Duce Romam missi, &
vulnere a Comaciensibus illato mortui, vi expugnatum
esse, ex qua clade urbs olim potens, vix assurgere potuit.
Qua occasione belli corpus S. Apiani Papiam translatus
fuisse arbitratur: de quo Officium Ecclesiasticum fiebat,
ut Confessore non Pontifice: postmodum, cum translatio-
ne monasterii S. Petri in Calo aureo a Benediclinis ad Ca-
nonicos Mortarienses, deperditis antiquis monumentis,
ut de Confessore Pontifice caput Officium recitari, quem
Episcopum & quidem, (ut Ferrarius conjectura ductus)

cre-

A crediderunt Africanum fuisse, ejusque corpus una cum corpore S. Augustini ex Africa in Sardiniam, & ex Sardinia Ticinum deportatum fuisse. *Vernum alium silemum est hujus S. Appiani in Historia Translationis S. Augustini, quam scripserunt Petrus Oldradus Archiepiscopus Mediolanensis ad Carolum Magnum, Paulus Diaconus & alii hoc secuti.*

3 Mortuus infra in Actis dicitur octavo Idus Novembris, quo die nulla ejus in Martyrologiis memoria annotata est. Hermannus Greven Carthusianus Colonienfis anno MCCCCLXXX vita functus, in suis additionibus ad Usuardum 14 Kalend. Octobris meminit Apiani Episcopi & Confessoris: sequuntur Canisius in Martyrologio Germanico & Molanus in priore editione Auctarii ad Usuardum. Idem Greven ad diem xv Kalendas Aprilis, sive xviii Martii ista scribit: Ipso die reconditio S. Apiani Episcopi & Confessoris. Qua eadem habent Molanus & Canisius. Ferrarius in Catalogo generali ad utrumque diem dicta de S. Apiano Papiensi explicat: quod non omnino certum est. Si de hoc Apiano monacho, non Episcopo, intelligenda ea loca forent, possemus dicere celebrari xxix Octobris solennem in ecclesia ipsi dicata depositionem, & xviii Martii reconditionem in ecclesia S. Mauri factam. Denique hoc 14 Martii colunt Canonici S. Petri in Caelo Aureo depositionem Papiam in basilica sua factam, ut etiam testatur Ferrarius in Catal. San-

florum Italia & Catal. generali, publicus in Ticinensi Academia Mathematices Professor. Quare Acta illa ad hunc diem damus, ut si forsan aberramus alicubi, possumus ea de re moniti, alibi certiora proferre de vario annis aut pluribus hujus nominis Sanctorum cultu & veneratione. Scribitur autem Apianus, aut duplicata consonante Appianus, forsan etiam Apuanus, quia oris Ligur infra in Actis dicitur: fuerunt autem olim Apuani Ligures, & aliqua horum urbs Apua. Quo tempore vixerit, ignotum est. Suspiciamus primo post fundatum monasterium seculo, quando & ipsi ibi monachi in primivo vigore florebant, & urbs Comacensis nullis attrita calamitatibus vigeat.

VITA

Ex pervetusto Codice Cardinalis Barberini.

CAPUT I.

Acta Papiæ & Comacelli, obitus.

Hic autem S. Appianus natione Ligur fuit, & in monasterio S. Petri in Caelo aureo monachus sanctissime ordinatus, per longum tempus vixit, & super omnes, qui tunc temporis erant, cœnobitas latius fuit, & universis Italicis anachoretis illius temporis excellentius enituit. Se caute & pie custodiebat, & Fratribus monasterii indagationem diligentissimæ custodiæ nihilominus impendebat. Omnibus debitor largus extitit: monachos regularibus disciplinis instruxit & bonorum operum exemplis informavit: Clericos vero divinæ legis umbraculo fovit & Scripturarum minister fuit, & serenis promissionibus roboravit: laicorum autem periculosis vulneribus calidum ferramentum indefinenter adhibuit, levioribus vero plagis molissima superposuit emplastra: omnibus quidem, velut opus erat, divina eloquia temperavit. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur: sed circa sacri verbi auditores inesse prædicatoribus debet, & cum aequitate dulcis pietas, & cum lenitate exasperans justitia: quoniam si solam asperitatem auditoribus ostenderet & poculum doctrinæ cum nimia amaritudine sitientibus propinaret; hi, quia haberent intima præcordia amaricata, & nulla

boni saporis dulcedine eadem sentirent refota, in odium horrendè prorumperent, & prædicationem, velut viperæ venenum, devitarent, & scandalizati discederent. Sed quoniam utriusque habentis frantum sic sapienter temperavit, quod cursum a via recta non retorfit; sic terrorem supplicii minando ostentavit, quod mansuetudinem Dei semper inseruit: siccos, quos debuit, vehementer percussit, quod post percussione, quasi nil mali sentirent, verborum dulcedine sanavit; sic iste doctrinam Dei distribuit, quod omnibus profuit, & universis congruam sanandi medelam largitus est. Verbo Dei pauperes recreavit, mediocres pleniter refecit, divites & potentes spiritualibus epulis saturavit: ferrea corda domuit, mentes etiam perversorum ad misericordiam commutavit, devotionem humilium ad meliorem prædicando statum provexit. Viduis & pupillis extitit piissimus adjutor & indeficiens consolator, aliorum profectum suum esse putabat, alienam jacturam velut suam misericorditer desiebat: debiliū necessitatibus libenter communicabat, & eorum laboribus gratanter subveniebat: alienas infirmitates quasi proprias in suo corpore dolendo portabat, exemplum sequens Apostoli, Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?

2 Occulte vero se macerabat, & clam se in divinis operibus arctius exercebat, ne videretur ab hominibus qualis & quantus erat. Et ne humani sibi subromperent favores æternam quam debebat suscipere remunerationem, ipsius cœnobii fratribus arctam vitam persæpe etiam dissimulabat. Aliquando carbo vivus, aliquando clarissima lampas nitebat: carbo quidem sibi ipse lucet, sed aliis denegat lumen; accensa vero lampas circumquaque anhelabat diffundere flammam. Hic autem in hoc carbo solum sine luce ardebat, quando quasi per furtum carnem suam acerbis stimulis diversis cruciatus imperio perdomabat: lampas vero quandoque micabat, cum ad exemplum ceterorum lucem boni operis largiter effundebat, secundum Evangelium: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Tunc vero, cum Abbati suo sic sanctus innocuit, totam sui fiduciam in eo post Deum constituit, & toto mentis eum cepit venerari affectu ac immensū amoris illum sibi copulavit desiderio. Universam rei monasticæ seriem sibi commisit & totum divinæ domus consilium sibi credidit, ut secundum quod sibi melius videretur, prudenter & pie ordinaret.

3 Tandem accidit, ut pro quadam cœnobii necessitate Abbas cum caritatis amore vocaret: Frater, inquit, carissime Apiane, scimus enim te verum Dei cultorem esse, & divinæ religionis providum custodem; quem prosperitas non erigit, adversitas non dejicit; aura humanæ laudis non extollit, & mordax vituperatio non corrumpit; omnia vero adversa pro Christo sustinere paratus, & ad omne Dei servitium semper fuisti promptus. Nunc devotus suscipe onus fraternum, quod tibi imponimus. Vade Comiacclum, & fuga nostram necessitatem, & fatiga te in quantum vales pro acquirendo sale, quia scriptum est: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Ad hæc sereno vultu B. Apianus respondit: Legi equidem, dulcissime Pater, quia melior est obedientia quam sacrificium: & ideo vestrum præceptum non recuso, sed libens & supplex adimpleo: hoc non facio invitus, sed ultroneus: non coactus, sed spontaneus vestræ jussioni devotissime obtempero, & fraternæ necessitati caritativè deservio. Accepta itaque benedictione & resalutatis Fratribus, iter lætus arripuit, & Comiacclum festinus perrexit. Tunc astute inchoavit obedientiæ laborem, & suscepit jussionis obnixæ

A obnix corpis opus perficere, qualiter Deo placeret, & Fratribus necessarium auxilium exhiberet.

EX MS. 101. c. 10. p. 101. Jo. p. 101.

4 In æstate quidem Comiacelo degebat ad explendam Patris sui obedientiam, nocte dieque divino servebat obsequio: in hiemali vero tempore jejuniis & orationibus vacans, morabatur in una e pago, quæ vulgo vocatur Lacus, sed procul ab incolis hujus villæ segregatus in parva una cellula semper clausus erat, & solitariam ibi vitam ducens fixus manebat: & quamvis ibi elicer angustatus corpore, jam tota mente dilatus discurrebat in celo: quem in terris despectum & angustum coarcebat habitaculum, in caelesti apice circumdabat aureum & gemmatum palatium. De cella vero illa numquam vivus exiit, sed immobilis in vita sua semper clausus extitit, & donec in ejus sancto corpore pius resplenduit spiritus, divinum non cessavit eructare eloquium & indefessæ prædicationis imbrem spargere mellisuum. Orationibus vero suis impendebat eis caeleste suffragium, & tribuebat eis suæ protectionis adminiculum. Pes itaque Domini effectus est, & butyrum latum resplenduit, quoniam largus prædicator extitit, & quotidianis admonitionibus fatigatus, auditorum suorum

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

B frequentibus obsequiis resotus mansit. Porro ille eorum non curabat obsequia, sed magis diligebat animarum incrementa. Oculi fuit cæcus, & pes claudus: quia cæcos prædicando illuminavit, claudos vero sustentando opitulavit: utrumque equidem egit infirmis corporibus sanandis & animabus in ima delapsis vivificandis. Semper apud Deum ejus assiduum munus fuit veræ rectitudinis, cum ab æquitatis exordio eruperunt flores pietatis.

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

5 Ideo iste sanctus vir in tantum ad spiritualia dona profecit, quia mens ejus ab infimis rebus numquam conculcata decrevit, dum in exterioribus reperit recta quæ facere potuit. Et quamvis illius Ecclesiæ regimen non habuit & Pastoris nomine caruit, tamen divina dispositione fretus & sancto Spiritu instigatus, in opportuno tempore Dominiæ familiæ tritici impertivit mensuram, & caelestium donorum sicut sapiens dispensator, esurientibus exhibuit curam. Aurea itaque gleba fuit, qui rore supernæ gratiæ infusus, ex debito mortis se pulverem esse nullo modo ignoravit: & idcirco sic se humiliavit in carne, quod aurum resplenduit in operatione: sic se mactavit in corpore, quod optatum jubar refulsit in mente. Hic namque astutæ serpentis servavit indaginem, & simplicis columbæ non amisit mansuetudinem: quia caput suum, Christum scilicet Dei filium diligendo custodivit, & custodiendo amavit; cum pro ejus dilectione veteres deposuit exuvias & novum hominem cum suis actibus induit. Iste enim verustatem pepulit culpræ, & novitatem supernæ adeptus est gratiæ. In columba vero factus est mansuetus & simplex, quia rapacitatis studio numquam anxius anhelavit & mundanæ cupiditati avidus oculos numquam inflexit, fallacibus seculi actibus non se applicuit, sed quotidie divini igne amoris succensus, solummodo caelestibus inhians desideriis, & perpetuis æstuans lucris, æterna solummodo cogitabat, & se in divinis obsequiis vigilantè exercebat. Neminem unquam offendit, nulli vero, nisi in solis vitis, aliquando restitit: mentem ullius neque in verbo perculit, neque in facto unquam exasperavit: omnibus benignus, cunctis mansuetus, universis etiam devotissimus habebatur.

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

6 Felix terra Comiaciensis, in quam talis hospes descendit, quæ talem peregrinum suscepit, quæ talem Patronum sibi cælitus destinatum assumpsit, in cujus ore non est inventum mendacium, nec in quantum se cavere potuit, in se permisit regnare contagium. Quare tanto se in cogitatione subtilius constrinxit, quanto & superno Judice districtius considerari conspexit: mentem quippe suam semper discussit, invenire si qua deliquerit quæsit, ut tanto fieret irrepre-

hensibilis Deo, quanto semetipsum quotidie & sine cessatione reprehendit. Nec tamen hac de re gaudia securitatis sumpsit, quia ab illo se videri consideravit, qui in eo & illa vidit, quæ videre ipse in semetipso non valuit. Tandem eodem Sancto sic incessanter agente, & in Dei opere ita perseverante, Divina pietas quæ cum a tanto labore quiescere voluit, & caelesti bravio remunerare concupivit, non illum in hac militia fatigari distulit, nec in tanta hujus vitæ miseria amplius cruciari permisit: sed de ergastulo sui corporis ejus sanctissimam animam vocavit, & inter candidatos caelestium cuneos collocari præcepit, & in Curiam superiorum civium sociari animabus felicibus jussit. Sed ille Confessor nullo sciente intra cellulam est defunctus.

a Præponitur in MS. sermo & carmen, quæ ut minus necessaria posuimus.

b Liguria olim ab Insabria distinguebatur Pado flumine, a quo non nisi milliari uno distat Papiæ.

c An plaga legendum?

C A P U T I I.

Sepulchra S. Apiani. Ecclesia illi sacra. Translationes. miracula.

1 C Um postea notum fuit Comiaciensibus de sancti viri transitu, Præsul advocato populo, ait eis: Filii & carissimi fratres, camus ad Lacum, quia Dominus Appianus Dei fidelissimus miles de hoc seculo migravit, & ad sedes æthereas, Deo gubernante, securus ascendit. Unde cito pergamus, & cum omni honore & nimia reverentia illius inestimabilem thesaurum in optimo reponamus sepulchro. Tunc populus hæc audiens in nimios lacrymarum fletus devolutus, adeo cepit lugere ejus sanctissimum obitum, propter illius serenissimam benignitatem, & propter tantum auxilium, quod animarum & corporum ab eo solitus erat accipere, quod vix inter singultus verba posset exprimere. Tamen lacrymosis vocibus responsum concorditer dederunt Episcopo: Quamvis tam cito pro nostris peccatis nos delireret, & cum caelestis fraternitas assumeret; vos autem præcedite, & quod ad ejus honorem fieri pertinet, nobis vos sequentibus perficere festinate. Statim Episcopus cum eis ivit ad cellam, ubi sanctum corpus exanime jacebat: cum debitis obsequiis illud lavit, & celebrato decenter Missæ officio, sepelierunt in arca saxeâ juxta ecclesiâ S. Gervasii Martyris, quæ est sita in confinio ejusdem Episcopatus. Sed illa ecclesia a paucis tunc frequentabatur, quia ab habitationibus hominum procul sejuncta erat.

8 Ibi pueri & puellæ frequenter conveniebant, non causa reverendi cultus, sed voluntate exercendi lusus, aut etiam pro colligendis herbis. Tunc vero contigit, quod quædam puella, quæ cum ceteris puellis, suis scilicet sodalibus, advenerat, juxta arcam S. Apiani se ignoranter poneret, ut solutionis suæ necessitatem vel humanæ naturæ vellet explere, & cum ceptæ rei jam operam daret, subito totum puerulæ corpusculum tantus dolor invalit, & sic eam per omnia membra contraxit, quod de loco missellula se movere non potuit. Pueri autem & puellæ, qui cum ipsa venerant exanimæ & stupefacti velut mortui, eam deferentes solam, fugiendo Comiaculum reversi sunt, & Comiaciensibus intimaverunt, quæ puellulæ contigerant. Audito hoc Episcopus est valde attonitus, & Clerus ac populus nimis est commotus. Tunc discalceatis pedibus se præparaverunt cum crucibus & lampadibus, atque thymamatis, & cum reliquo sacro apparatu, venientes ad mausoleum S. Apiani, ut peterent auxilium ejus pro salute puellæ, & pro sui omnium incolumitate. Cumque illi ad sepulchrum S. Apiani

Jo. p. 101. c. 10. p. 101.

A Apiani diu persisterent, & flebiles voces orando effunderent; mox infantula a paralyſis morbo soluta est & pristina reddita sanitati: unde fit omnibus immensa letitia, & multæ lacrymæ propter gaudium universis exuberant.

Admiratio.

9 Illa quidem hora Episcopus *A* invenit cum populo consilium, ut in honore sancti Confessoris unam edificarent ecclesiam. Tunc eadem causa universi gaudentes construxerunt ei modicum templum: postea omnes pariter pergentes adduxerunt sanctum corpus cum arca, & posuerunt illud cum magna veneratione in eadem ecclesia.

Transfere corpus ad ecclesiam illam.

10 Transacto itaque multo tempore cives Papienses, venientes Comiacellum causa emendi salis, nocturnis horis furtim & latenter intraverunt in eandem capellam, rapientes B. Apiani corpus: quod ubi in navim gra-
Transfere corpus ad ecclesiam illam.

*fuit a Pa-
pensi-
bus.*

B fixit carinam, & onere sacri corporis tenaciter preſſit, ut nullo modo de loco, ubi radicata erat, moveri potuisset. Omnes nautæ navi incumbentes cum remis & furcis,

*novi immen-
sis fides.*

b atque aplauſtris, & cum omnibus argumentis toto nisu viribus dromonem avellere non potuerunt, sed navis fixa & immobilis permanebat. Hoc vero videntes remiges nimio labore fatigati, & grandi pavore perculsi, obriguerunt: ignorabant quid eis foret agendum. Illi-
additur.
*d-venit in
ecclesia S.
Mauri.*

co se cognoverunt immane scelus in ablato sancto corpore perpetrasse, & per hoc tantum eis infortunium contigisse. Ad ultimum territi & confusi, inter se statuerunt, ut navis viam commutarent, & iter navis per contrarium verterent: ut aliquis eorum, aut gubernator, vel nauta non contingerent remos; sed omnes manibus simul cum oculis levatis ad cælum Deum rogabant, ut illuc duceretur navis quo innueret voluntas Confessoris. Ducta est vero navis ad ripam, quæ sita est contra S. Mauri basilicam. Populus quidem cum omni supplicatione conventiens sustulit corpus ejus, & collocavit in prædicta ecclesia S. Mauri.

*Incendium
hinc autem
illuc.*

11 Post aliquod vero tempus contigit, ut una domus subito casu arderet juxta murum S. Mauri: cumque ingens focus ita cresceret, & jam per omnes fenestras ecclesiæ sic intraret, ut ecclesia in conspectu omnium sine dubio cremaretur; per virtutem S. Apiani omnes flammæ sunt extinctæ, & ecclesia ab incendio est defensa.

*Sanctus
congruentia.*

C 12 Post hæc vero quædam mulier arrepta a dæmonio fuit: cujus parentes perduxerant eam Romam, ut ibi perderet dæmonium. Sed ibi a dæmonio non est curata: quæ ferreis vincula catenis a parentibus Comiacellum est deducta, & per S. Apianum a dæmonio est liberata: & quando accepit salutem, sanum cum sanguine vomuit, & sic multis videntibus, per os dæmonem ejecit.

*Alia rivu-
lus foveam
effudit.*

13 Alia autem quædam femina venit de Francia ad ecclesiam beatæ Virginis & Justinæ, quæ portabat in sinistro brachio circulum ferreum pro poenitentia ab Episcopo sibi inditum, & caro brachii in tantum jam supercrescebat, quod circulus pene totus carne erat coopertus, unde erat ei intolerabilis dolor & cruciabilis poena. Procidit illa tremens ad ejusdem Virginis sacra limina, ut eam a tanto periculo liberaret: & cum orasset diutius somnus eam arripuit. Tunc vidit in somnis B. Justinam Virginem dicentem sibi: Filia, per me non eris salutis restituta; tamen si vis fieri sana, perge Comiacellum, & supplex obsecra S. Apianum: ab eo certissime invenies sanitatem. Cumque fuisset a somno expergescens, festina cucurrit, & ad ecclesiam, ubi S. Apiani corpus jacebat, devota devenit,

& obnixæ sanctum Confessorem exoravit, ut tanto cruciatui necessariam misericorditer impenderet curam, & optatam efficeret medelam. Satim ferreus contractus est circulus, & brachium ita sanatum, quod numquam melius fuit: de hinc corpore & mente mulier salvata est.

14 Alius vero homo venit de villa, quæ vocatur Ustulatus, dæmoniacus, qui per eundem Confessorum a sævo dæmonio liberatus est.

15 Accessit postea alter a dæmone possessus, qui vocabatur Petrus, a cujus male habitato corpore sanctus vir expulit perfidum hospitem, & effugavit teterrimum spiritum.

16 Postea venit unus pauper homo Pictaviensis, qui ita erat contractus toto corpore & sic incurvatus, quod vultum cætnum sursum numquam valebat reducere, neque faciem, ut cælum cerneret, poterat relevare, & utroque pede miserrime claudicabat. Accep-
*incerto
et claudus.*

itis itaque in manibus duobus baculis, accessit confidenter ad cumulum B. Apiani, clara voce ait: S. Apiane, optime Christi Confessor, qui in virtute Dei multas te rogantibus infirmitates depellis, & diversis languoribus diversa remedia adhibes, me ad tuum auxilium venientem clementer suscipe, & nodosa vincula contractionis meæ potenter dirumpe, ut per tuam sanctissimam opem saluti sum redditus, & tibi valeam promissum adimplere obsequium. Hoc vero finito sermone, sanus statim est erectus, & per omnia membra pleniter sanatus: sed antea, quam sospitatem haberet acceptam, promissit se S. Apiano omnibus diebus vitæ suæ deservire. Transcurso itaque non multo tempore post impetratam medelam, cum machinationibus & mendaciis locutus est Antistiti, sic dicens: Domine, Pater, volo vestram benedictionem & licentiam, ut vadam & videam parentes meos, eis autem visis, citius revertar. Cui Episcopus: Tu promissisti Sancto, qui te incolumitati restituit, de ejus servitio numquam te exiturum esse. Cui ille ait: Verum est, Domine Præsul, quod recolitis, nolo mutare votum, nec promissam cupio pervertere sententiam, tantum liceat mihi meos videre parentes: postea perficiam quod promissi, explebo quod vovi. Episcopus itaque importuno tædio ejus affectus, & multis pravitatibus quassatus, quasi coactus concessit ei eundi & redeundi licentiam. Tunc iste stultus cupiens violare promissum, intravit in ecclesiam, ut Missam audiret, & iter inciperet. Audita vero Missa, exiit de ecclesia ante januam, ibi correptus acius & durius est a paralyſi, quam antea unquam fuisset: totus contractus manibus & pedibus, & dorso miserabiliter permansit. Populus autem, qui erat in ecclesia, apprehendens cum magno gemitu portavit eum in eccle-
*serum
transfere-
bat.*

siam ante altare S. Apiani, ibique jacuit usque ad vesperam. Celebrantibus vero Clericis Vesperam, auditus est eis magnus illius contracti miserrimi stridor, quem recuperando salutem emisit. Omnes itaque ad eum festinantes venerunt, & repperunt illum sanum, & extenso sudore nimio repletum & utriusque manibus S. Apiani Confessoris arcam tenentem.

17 Præterea quædam mulier venit de Lacu, visu privata, quæ ab eo clarissime illuminata est. Plurimos ibi febreticos curavit, & innumera mirabilia fecit, & usque in hodiernum facere non desistit.

18 O Apiane verissime Confessor, anachorita egregie, gloriose miles, decus & salus patriæ, quanto nunc tripudio exultas: quam pulchris modo vestiris indumentis, & gemmato diademate coruscas! olim in mundo renasti gaudia carnis, nunc læcæstriumphas cum Angelis. Quondam vitasti terrena locra, modo securus possides perpetuas & cælestes divitias. Nunc nites infra aulam Imperatoris æterni, & jubilas inter Paradisi delicias: gaudium fortiris inter cæli cohortes, & inter æthereos milites aureus fulges. Nem-
*Apophthegma
sermonum.*

pe

Ape non timuisti frigus dum viveres in seculo; quia si timeres, modo sine dubio mendicaret: & non observasti ventum, neque considerasti nubem; quoniam si ventum metueres, non seminares, & si considerasses nubem, numquam meteres. Certe si adimplesti iussum, accepisti promissum: Centuplum accipies & vitam æternam possidebis. Unde benignissime Christi serve, & Dei fidelis amice, devotis mentibus te obsecramus, ut tuis orationibus piis Deum nobis placabilem facias, propitium reddas, exorabilem restituas, ejusque elementissimas aures ad nostras necessitates supplicando inclines; ut nobis de præteritis pie indulgeat, de præsentibus misericorditer parcat, & de futuris omnino custodiat; qualiter sub tuis patrociniis muniti celestis regni ethiamur municipes, & supernorum agminum mereamur esse consortes. Iterum iterumque tuum postulamus devote suffragium, & necessarium valde adminiculum. Da quod petimus, impende quod rogamus: protege nos paterno affectu a maligni hostis repentino incursu: prosterne ejus crudeles insidias, nec nos invadat ejus sava rapacitas. Repelle itaque debitas plagas a nostris finibus, ut populus tua ope adjunctus hic protegatur sub alarum tuarum umbraculo, & postea frui per te laterur cælicolarum collegio. Obiit B. Apianus, pius Christi Confessor & sacratissimus monachus, Octavo Idus Novembris, regnante vero Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

a De Episcopis Comaciniensis agis Ughellus tomo 2 Italia sacra, sed Catalogus valde mutilus est.

b Furca hic panis pro comitis videtur; quod sæpe pars ima ferrea in furcam desinat. Aplustria vulgo non nisi ornatus servium. Quod igitur hic navi magno nisu promovenda adhibetur, aliud est.

c Hac est Justina Virgo & Martyr Patavina, qua colitur 7 Martii. Distat Patavium a Comacina isinore fere tridui.

SERMO ENCOMIASTICUS

Ex eodem Codice MS.

Cum divini prælii bellatores & æterni Regis gloriosi milites, tot victoriis vigeant insigniti, & tantæ memoriæ titulis sint adornati; humanus affectus quo vinculo debet arctari, vel quali freno unquam potest coerceri, ut in laudes tantorum virorum diserte linguas non acuat, & promulgatos favores declamatorie non extollat? Digni sunt enim humanis laudibus prædicari, & terrenis præconiis alte censer, quos certum est in cælesti arce supernis agminibus interesse, & cum eis sine fine gaudere. Pro amore quippe sui Redemptoris in hoc mundo nihil unquam amaverunt pompæ vel honoris, nil terreni lucri aut secularis gloriæ unquam ambiere desiderio; sed tota spe in Deo posita, & omni intentione animi ita se a mundo fecerunt exortes, quod fallacis gaudii renuerunt esse participes: & non solum carnales non amaverunt luxus, verum etiam fugiendo & odiendo, quasi serpentinos morsus abhorruerunt. Sancti vero, dum in hac infelicitis incolatus miseria vivunt, omnia terrena postponunt, transitoria contemnunt, secularia ornamenta velut stercora computant, æterna appetunt, cælestia concupiscunt, soli Deo placere contendunt, & de excelso virtutum gradu quotidie ad excelsoiorem toto nisu ascendere conantur. Unde legitur: Ibunt iusti de virtute in virtutem, & si tepidius prima inchoant, ferventius extrema consummant: videlicet semper inchoare se existimant; & idcirco infatigabiles in novitate perdurant. Hanc scilicet iustorum constantiam Propheta intuens ait: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient: mutant quippe fortitudinem, quia fortiores student esse in spiritali opere, quam dudum fuerant in carne: assument autem

pennas ut aquilæ, quia contemplando volant: currunt & non laborant, quia veloces magna celeritate prædicant: ambulant & non deficient, quia intellectus sui velocitatem retinent, ut tardioribus condescendant; & semper illuc pergere desiderant, ubi eos sempiterna refoveat satietas; ubi ire cupiebat Propheta, cum diceret: Satiabor cum manifestabitur mihi gloria tua: illic ubi æterna acquiritur felicitas & permanentis gaudii cumulator jucunditas, ubi lux absque nubilo semper cernitur, & numquam aliqua offuscatur caligine, omnia autem claritate vigent & fulgore æternæ maiestatis universa resplendent: ibi Angelorum chori faciem Patris semper vident, ibi Patriarcharum fulgida series rutilat & Prophetarum providus cuneus coruscat: ibi duodenus apex Apostolorum perenniter jubilat, & Martyrum candidatus exultat exercitus: illic liliatorum tripudiat Confessorum cætus: ibi etiam candidum internerit agmen monachorum, qui cum Deo in secundo adventu iudices venient: ibi lucida turba Virginum cum sponso suo ovanter procedit ad nuptias, & illic omnes iusti æterna remuneratione ditati, eandem gloriam fortiuntur: ibi nullus nequam excipitur, & nullus bonus inde ejicitur.

2 Ad mœnia igitur tantæ celsitudinis pertingere ardentem flagitabat B. Apianus, flos purpureus, candidum lilium, & Dominica vineæ fertilis palmes, cum seculi blandimenta indignando respuit & fugiendo prostravit: retinens in semetipso, quod legerat, Mihi adhaerere Deo bonum est, & Nemo potest hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Deo. Tunc vanas pompas mundi deseruit, & monachicum hilariter cum conversione suscepit indumentum, recolens illud scilicet quod Deus dixit: Nemo me videbit, & amplius vivet. Et ideo dum prius Deum cognovit, mox sibi vivere recusavit, sed soli Deo deinceps vivere studuit. Et ne a callido hoste colluctando deiceretur citius, se denudare festinavit velociter; quoniam indutus sic cum nudo male luctatur, quod cito ad terram dejiceretur, si habet unde teneatur; & unde putat victoriæ adhibere aliquod adjumentum, inde intorquet sibi turpis ruinæ detrimentum. Et ex ea vero parte, qua suæ militiæ promittit fortitudinem, ex illa autem suscipit suarum virium ruendi debilitatem. Unde iste tam crudelis certaminis præsciis, & demoniaci luctaminis providus, accinxit lumbos suos fortitudine, & lucernas ardentes in manibus vigilans tenuit, ut diabolicis posset refragari insidiis, & Domino suo a nuptiis revertenti decenter valeret occurrere. Hic autem mente & corpore lumbos accinctus fuit; quia Angelus, qui Joannem alloquitur, zona aurea super mamillas accinctus esse perhibetur. Quia enim Testamenti novi munditia etiam cordis luxuriam frenat; Angelus, qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit: quem bene zona aurea stringit, quia quisquis supernæ patriæ civis est, non jam timore supplicii, sed amore claritatis immunditiam deserit. Malum ergo luxuriæ aut cogitatione perpetratur aut opere, unde & serpenti a Domino dicitur: Pectore & ventre repes. Tunc serpens pectore repit; cum cum, quem non valet superare per luxuriam in corpore, polluit in cogitatione: & illi in ventre repit, quem coinquinat in operatione. Hic quippe noluit cum fatuis virginibus habere collegium, ne erubesceret cum eis ante januam ad tantum improperium; sed cum prudentibus cælestis seculi studuit fortiri convivium, & cum supernis civibus panem manducare Angelorum. Ille vero perspicacis acumen obtutus sic irreverberatum in solem indefinenter tenuit, quod illud in terram, nisi quantum humana fragilitas coegit, numquam inflexit: & in via Dei sic cautus & mitis incessit, quod in ea viator erraticus nunquam apparuit: & nullius delectationis requies sic eum

Sancti laudantur

hæc mundi consumptio

Psalm. 83, 2.

Psalm. 48, 72. de virtute in virtutem profecti.

Psalm. 14, 15.

nemo in calce regnabit.

Psalm. 72, 20.

monachus.

monachus.

fortitudo patris contra diabolum.

Apoc. 1, 13. iugulatus humeris.

Gen. 2, 24.

animus est sicut fovea.

A cum prostravit in via, quod in die non perveniret in patriam.

Eccle. 2. 14 3 Legitur in Salomone: Oculi sapientis in capite ejus. Ille itaque in capite oculos habuit, quia totam intentionem suam in illo constituit, cujus se membrum esse cognovit, & membra sua pro ejus caritate jugibus affectis cruciatibus, ut dignum Deo mereretur fieri sacrificium, & se offerre posset holocaustum in odorem suavitatis. Abraham quoque cum jam ad occasum solis Deo victimas haberet preparatas, ecce immunda volucres veniunt, ut hostiam raperent, & victimam avidis moribus devorarent: sed Abraham sic victimas custodivit, quod ab avibus illas servavit, & rapaces volucres ictibus & minis procul abegit. Sic iste Sanctus cum se disposuit offerre vivam hostiam Deo, adsunt nequam spiritus, conantes pervertere quicquid pie & sancte devotionis in corde conceptum est: sed eorum hic impetus repulit, & sacrificium se totum Deo libavit.

4 Fortis namque Christi athleta, quia noluit savi satellitis gladiis perfodi, & ejus crebris sagittis acriter vulnerari, talibus se armis munivit, quæ adversarii gladius nullus potuit penetrare. Septem siquidem loricas sapientia connexuit, quas providus bellator viriliter induit, fidem scilicet, spem, & caritatem, & quatuor virtutes, ex quibus ceteræ virtutes oriuntur, hoc est,

armis lorica septem plus prudentiam & fortitudinem, justitiam & temperantiam: quarum dum vixit, nullam se unquam exuit, sed ad se protegendum infractas quotidie portavit; & tamdiu contra invisibilem hostem infatigabiliter gessit, donec ad victoriæ palmam gloriosus triumphator perveniret. Fidem quidam habuit, quia hoc, quod perfecte credidit, operibus strenue complevit. Spem vero sibi copulavit, quia in igne divini amoris adeo vixit, quod ad caelestem patriam, si juste ageret, ascendere procul dubio credidit, & præmium sibi pro labore promissum, incunctanter se accepturum speravit. Caritatem quippe geminam habuit, cum Creatorem suum tantum dilexit, quod mundum a cunabulis suis pro ejus amore contempsit, & omnibus præceptis ejus se devotissime subjugavit, illecebram carnis respuit, puritatem in mente integram servavit, se immaculatum ab omni labe custodivit, & centesimum fructum de terra sua Deo studiosissime obtulit. Caritati proximi se totum impertivit, cum quicquid habuit, nil sibi retinuit, sed totum pauperibus erogavit. Prudentiæ optime savit, quia, quod Dei est, strenue & prudenter exercuit. Fortitudine autem enituit, quia viriliter divinum famulatum usque ad finem perduxit, & inimicum humani generis potenter superavit. Justitiæ vero deservivit, cum ea quæ egit cum rigore æquitatis libravit, & utramque lancem æqualiter tenuit. Pietati studuit ministrare, cum misericorditer & clementer justitiam temperavit. Quia igitur ab æstu secularis desiderii se quotidie abstraxit, vigiliisque & assiduis orationibus se libentissime subdidit, flumina lacrymarum ab oculis suis semper caute manabant, anhelum pectus jugibus quatiebat pugnis, totus erat Deo plenus, gravitate modestus, colloquio affabilis, humilitate devotus, serenitate strenuus, caritate præcipuus, pietate præclarus. Corpori vero suo fuit sævus cruciator, alienis vero

Joan. 12. 45 corporibus fidelissimus dispensator. Retinebat itaque illud evangelicum: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et, Date & dabitur vobis. O virum Deo timoratum, & diversa morum honestate conspicuum: qui divino amore succensus sic extitit servidus, quod ullius intervallo momenti nunquam otiosus tepuit, sed per omnia in Dei amore factus, fortis agonista permansit.

coram domino cunctis disciplinis 5 Quid vero de vita tanti viri faciam, cum ejus palmata militia quanto plus prædicatur, tanto ei latior laudis copia quotidie adhibetur? Membra vero sua

asperis semper domabat ciliciis, & eutem spinosis indefinenter cruentabar scopis: semper nudis pedibus trahebat vestigia, & in sarmentis vitium pro optimo cubabat strato: modico & vilissimo pane cum crudis herbis & aqua contentus erat. Vix pellis macie confecta hærebat ossibus, cum tot laboribus afficiebat corpus. Omnis quippe carnis delectatio ab eo separatur, & solus corporis sibi cruciatus infertur: negantur enim electis in hac vita bona terrena, quia & agris, quibus spes vivendi est, nequaquam a medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt, quia & desperatis agris omne quod desiderant, non negatur sua sponte. Fuit iste Confessor & verberum disciplinæ correctus, quia ad æternæ hereditatis patrimonium præparatus est. Quotidie laudabat Deum in tympano, & choro, in cythara & organo: in tympano quippe carnem domuit jejuniis; in choro vero concordiam sinceram exhibuit, in utroque susceptum adimplevit negotium, & cum moderamine operatus est officium, quia Deo unum non placet sine altero. His vero quatuor sonis usus est, quia eorum spirituales melodias jugiter Domino cecinit, & pias laudes cum operibus Creatori suo semper lætus decantavit. Quoniam valde inutile putabat, ut suus sermo appareret, si ipse non ageret, quod proferret; & reprobis debonestaretur a populo, si mores discordarent a verbis, & actus discreparet a loquelis. In hoc vero Sancto sic virtus abstinentiæ splenduit, quod temperata optime clauit: sic jejunium exercuit, quod vitia carnis extinxit: & sic corpus aluit quod ceteros Dei famulatus numquam deseruit. Decet igitur illum tam præclarum signiferum congruis prolis & consonis carminibus sublimari. Oportet in eum excelsas digni favoris pennas extolli, qui tot virtutibus fulsit & tantis miraculis coruscavit. Demones itaque expulit, infirmos plurimos sanæ erectioni reparavit, & variis languoribus salutem impendit. Numquam voluit esse otiosus, quin corporibus & animabus necessariam opem afferret, quia ideo tepidum nihil, nihil otiosum, nihil grave offerret, quod sibi sit placitum: sed quod humanæ menti valde est amabile & nimis utile, Deo ardentem debet exhiberi. Quia amor Dei non est otiosus, si est: quoniam amor ejus magnus est & magna operatur.

6 Hujus itaque viri beatissimi viscera divini amore ardoris sic inflammata erant interiorius, quod splendorem latius spargebant exterius: sic ejus mens calebat intus, & quod miraculorum scintillas eliciebat foras: sic erat Deo servida, quod ignem tanti caloris ministrabat sanis & ægrotis: & ita utriusque amoris in se fundavit anchoram, quod imminencia evasit pericula, & ad optatæ quietis devenit promontoria. Jam nunc in placito portu quietis & in amœna valle collocatus, sic letatur de requie, quod nil restat, ut unquam doleat de labore. Jam non amplius undosi maris timebit naufragium, nec nocturnos pavebit incurfus, vel prædonum effugiet gladios, non ferventis æquoris ultra metuet fluctus, aut fulgurantis cæli cogitabit evadere ictus. Posthac hujus mundi non vitabit ruinas, nec suspectas amplius formidabit jacturas, quia sic se fatigavit in jullo exercitio, quod modo secure gaudet de perenni merito: & quia per æstus herilis vineæ sustulit fatigium, lætus diurnam suscepit denarium. Ille enim sapiens bellator efficitur qui tali Regi militat & tanto ac tali Imperatore triumphat, qui vincentibus non dat fugitiva munera, vel falsas divitias, sed perpetuam vitam & caelestis lætitiæ coronam: qui dæ vincenti edere de ligno vitæ, & facit eum columnam splendere in templo suo: qui numquam in illa caelesti sede alicui aufert, quod semel tribuit, & non improperat

A perat quod impertit, & non amplius fatigat, quos remunerat; & non solum suos victores ullis de hinc laboribus non afficit, verum etiam bonis omnibus refovet, & universa eis gaudia subministrat, caelestique gloria eos circumdat, interlucentibus gemmis illos vernantes honestat, & coruscantibus margaritis praefatos cives exornat: intantum eos dirac & exaltat, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod praeparat Deus diligentibus se. Hoc vero iste Sanctus cognovit, cum a primae suae tempore aetatis in militiam Dei sic servidus tiro intravit, quod hostili gladio numquam devictus succubuit, sed inimicum potenter devicit, & spolia victor optimus asportavit: & ideo eum tripudiantem caelestis aula grateranter recepit, quia immanis draconis rabiem inclytus miles prottravit.

POEMA HISTORICUM

Ex eodem MS.

Membra terit Sanctus, ferventia verbera passus:

B Frigora multa tulit, gemitus de pectore fudit.
Assiduo vultum lacrymarum flumine coruus
Lavie, & exarsit flammis extinguere carnis.
Vilis erat victus, modicus de fontibus haustus.
Sic erat indutus, medio quasi corpore nudus.
Famina mente teneat quae sumpsit ab ore Prophetarum:
Si quis habet geminas carnis pro tegmine vestes,
Vel similes escas ferat his quos turbat egestas,
Exhibeat victus miseris, deducat amictus.
Vir fuit iste pius, dulci sermone modestus,
Providus & mitis, terror parebat iniquis.
Non fuit hic parcus, sed dando munera largus.
Hostia viva Deo placuit, dum mansit in arvo.
Mente fuit Sanctus, & toto corpore castus.
Crimina deiecit, luxus pedibusque subegit.
Respuat & pompas, confregit criminis ollas.
Noluit hic saevas inferni cernere penas.
Exstinxit lites vitiatorum: pectore Miles
Arma Dei sumpsit, dum Christi tegmine fultus.

Exiit in campum bellator nobilis amplum,
Obviat infestus, cumulado grandine saevus:
Aestuat & certat, vires mover ille superbas:
Occidit & surgit, gladios tenet improbus ulnis,
Ostentando minas, turpes dedit ipse ruinas.
Vir bonus amovit rabies & bella draconum:
Percutit in guttur, quo prodit inutile murmur,
Grande patet vulnus, putridum marcescit & ulcus;
Unde jacit virus saeva de fauce chelydrus.
Exiit hinc fumus, qui fert in viscera funus.
Magnus factor erat, nares qui peste replebat:
Praevaluit fortis, veteri cum restitit hosti:
Apposuit telum, quo pelleret acre venenum.
Improbis exercet fraudes & praelia semper:
Se parat ad Martem, studiosam extruit artem.
Hic levigat poenas, prohibet comburere flammis,
Cordibus humanis infundit toxica fraudis,
Gaudia promittit libitu succrescere carnis:
Hos fore felices, quos laetæ semita vitæ
Hic trahit & fallit, sed perpes tartarus angit:
Pena datur dignis, quos vivus devorat ignis.
Noluit hic fraudes, vel falsas sumere laudes.
Abiecit pompas, & carnis tollere curam:
Sanctus ait secum, cupio prosternere saevam,
Insidias dantem truculentis moribus anguem.
Non leo parebit mihi, sed formica parebit:
Corruet attritus coluber, grassator iniquus:
Cujus sterno dolum, simul ejus respuo ludum:
Cujus rumpo caput, veteris pro fraude reatus.
Non repet mihi per ventrem, nec pectore serpet,
Sed cadet abjectus, nostroque mucrone peremptus.
Offero me Regi praeberi munera caeli,
Illi servo fidem, mea qui per viscera vires
Sparsit, & incendit fide praecordia mentis.
Quos nec castus amor, vel sanctus non movet ardor,
Ille parit gemitus, & amarus pectore fletus;
Sensibus a nostris proicit suspiria cordis,
Provocat ad luctum, quos crimen vulnerat illum:
Quos commissa necant pietatis tractat habena:
Omnes ille vocat, quos vult sibi dare coronam;
Quos amat, assumit praeclaræ culmine lucis:
Me velit adscribi, caelestis margine libri.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ADRIANO EPISC. S. ANDREÆ, STOLBRANDO
EPISC. GLODIANO, CAJO, ET ALIIS PLU-
RIMIS, IN MAJA INSULA SCOTIÆ.

Commentarius praevious.

CIRCA
ANNUM
DCCCLXX.
14 MAR-
TII.

Danti scri-
bitur 9
glam S.
sianque
Haustris.

Immensi Scythia Gallia Britanniaque provincias,
nono post Christum natum seculo, depopulati sunt
Dani sive Northmanni. Et in Britannia quidem sive An-
glia Scotiaque, crudelissime in promissis sexus, aetatis,
ordinis, sed praecipue sacerdotum Deo hominum cade bac-
chati sunt Hingvar & Hubba Reguli seu Duces Danorum,
de quibus 11 Aprilis ad S. Ebba Abbatisa, ac 22 No-
vembri ad S. Eadmundi Regis ac Martyris Visam, at-
que alibi agemus. De iis Mathias VVestmonasteriensis
ad annum 870, Anno Gratiae DCCCLXX, inquit, appli-
cuerunt in Scotia Danorum innumera multitudo, quo-
rum Duces fuerunt Hingvar & Hubba, direxerunt
tatis homines, & fortitudinis inaudita. Qui totius
finis Angliæ in exterminium adducere conantes, pue-
ros & senes quosque sibi obvios jugulabant, matro-
nasque Sanctimoniales sive Virgines, ludibrio traden-
das mandabant. Ac paullo post de iis ita ad suas
monachas loquentem S. Ebba inducit: Advenerunt

nuper ad partes nostras pagani nequissimi & totius
humanitatis ignari, qui loca regionis hujus singula
perlustrantes, nec sexui muliebri, nec parvulorum
quidem parentes aetati, Ecclesias & personas Eccle-
siasticas destruunt, feminas Sanctimoniales prosti-
tuunt, & obvia sibi quaeque comitendo consu-
munt.

Ab iis trucidatus memoratur cum aliis plurimis S.
Adrianus, qui Andreapoles in Scotia creditur Episco-
pus fuisse. Ejus Archidiaconus erat S. Monanus, de
quo ad primum diem Martii agimus. Porro ut hujus
acta, ita S. Adriani martyrium narrat Breviarium Aber-
domense ante annos centum quinquaginta excusum. Cui
lucem afferunt, quae Hildar Boetius lib. 10 fol. 206 scri-
bit: Danorum, inquit, eo haud quievit feritas, quin
omnia deriperet, sacra & profana: Christi enim cultores,
Dani, nondum veram professi religionem, in fensu
exuli, templis sacris spoliatis incoisique, Sacerdotes per-

D
fortis in pa-
gus contra
draconem,

hujus ante
nocendi,

concomitans

servat fidem
Christi in-
monachis,

A perquirebant ad supplicia. Unde Angli Laudoniae tunc incolae & Fisenfes Scoti, percussu ingenti pavore, relictis agris & vicis, alio, ut capitihi suis consulerent, abire. Sub id tempus illis in regionibus ingens erat piorum hominum numerus, Christianum dogma undique propalantium. Hos persecuta Danorum impietas cum multa affecisset strage; major piorum hominum pars, cum Adriano Scotorum Episcopo Maximo, in Majam insulam (est ex medio pene transmissu inter Fisam & Laudoniam) ubi tum insigne erat monachorum cœnobium, ut instans periculum declinaret, fugiebat. Quidam autem, licet pauci, cavernis antrisque latitantes, parce & duriter sustentantes vitam, evadebant occidionem.

3 Sed Danos nec reverentia loci, nec virorum innocentia retinuit, quin sanctissimum eum cœtum, cœnobio incenso; inauditis suppliciis interimerent. Hæc est veneranda Martyrum cohors, quam hac nostra tempestate, in Maja insula, Anglia & Scotia, summa reverentia fidelissimi quique prosequuntur. Locum hominum frequentia eo confluentium, additis Dei benignitate indies pluribus miraculis, venerandum reddidit atque insignem.

B Superfunt tantæ multitudinis paucula hæc nomina: Adrianus venerandus Antistes, Glodianus, Gajus, (ut alii dicunt) Monanus S. Andreæ Archidiaconus, Scolbrandus Episcopus. Cetera (qua ratione haud liquide constat) ad nostram non pervenerunt ætatem. Non desunt qui scribant, sanctissimos Christi Martyres Hungaros fuisse genere, in Scotiam Ethnicorum feritate, quæ sub idem tempus in Germania debacchabatur, fugientes, servandæ religionis causa trajecisse; alii ex Scotis Anglisque gregarie collectos. Sed undecumque fuerint, consuetudine Scotos fuisse, veram docuisse verbo & opere pietatem, constanter tandem pro Christi nomine martyrium passos, relatos in Divorum numerum, beneficiaque pie poscentibus præstare quotidie, nulli, qui eam regionem novit, potest esse ignotum. *Hæcenus Hællor. Leslaus quoque eorum meminit, sed brevius aliquanto, lib. 5 in Ebo lxxii Rego: ubi S. Monanum, quem i Martii Confessorem diximus haberi, Martyribus adjungit; uti & Hællor, qui tamen ambigere videtur, an Martyr fuerit, aut idem sit necne qui Gajus: Nisi forte scribere ira voluit: Gajus, vel (ut alii volunt) Cajus, Monanus &c.*

4 Quæ de S. Adriano narratur in Breviario Aberdonensi, amplificat nonnihil David Camerarius, forsitan ex Sconensis monasterii Chronicis qua citat. Certe quod in **C** Breviario dicuntur Dani, Sanctorum vivam prædicationem & incessabilem confessionem gloriosissimi nominis Christi non tulisse &c. Id ille sic exponit: Danis in Scotia sacra quæque evertentibus occurrit Hadrianus, Christianæque fidei excellentiam, sanctitatem, miraculorum vim & maiestatem, dum enuntiatet; singularem famuli Dei oris modestiam, & suavissimam gravitatem summopere admirantes barbari, sensim erga Christiana dogmata non modo affici, sed & eadem publice profiteri, ejurato idolorum cultu, aliqui cœpere. Hadriani tamen sancti animarum sitis, & in prædicando Christi Evangelio insignis fructus & emolumentum, invidiam apud Primores Danorum conciliavit haud mediocrem. Unde & eundem post sacrosancta mysteria jam peracta, Deumque orantem (& dicentem, Domine Jesu, quem dilexi, quem cognovi, & pro quo luctans morior, suscipe me servum tuum) capite obrutur in Maja insula, quæ in æstuario Forthæ cernitur.

5 Ac post pauca, Extat, inquit, in prædicta insula Maja, in honorem Christi, sanctorumque ejus Martyrum, monasterium amplissimum quadrato lapide: visitur & ecclesia, quæ a fidei populo, præsertim a mulieribus spe proles habendæ, magna religione frequentatur. *Voluit opinor scribere: Extitit monasterium &c. Erat enim illud monasterium jam ante annos centum quinquaginta, cum Breviarium Aberdonense excusum est, destr-*

itum: ac si post illud tempus fuit (quod non arbitror) reedificatum, sacris tamen deinde a Calvinistis denuo versum, aut ad profanos usus accommodatum. Hællor quoque monasterii non meminit, quod eo tempore, quo & ipse scribebat, extiterit: id dumtaxat testatur, locum frequentia illuc concurrentium & miraculis celebrem fuisse. At quod idem Hællor scribit, insigne tunc in Maja fuisse monachorum cœnobium, quando illuc sese Sancti receperunt, nullo adhuc firmatum vetusti scriptoris testimonio reor: cum in citato Breviario dicantur Sancti in Maja insula voluisse commorari, ubi expulsa dæmonum & beluarum multitudo fieret locus orationis &c. Credibilis ergo est, quod ibidem affirmatur, in insula Maja ad honorem Dei omnipotentis sanctorumque ejus Martyrum structum monasterium fuisse.

6 Hosce Martyres prædicat quoque Georgius Conans lib. 1 de duplici statu religionis apud Scotos, his verbis: Inquiror videar, si dum alios recenseo, Adrianum & Scolbrandum Episcopos, egregiosque Christi Martyres silentio præterirem, qui una cum Cayo Archidiacono, aliisque multis, quorum nomina in libro vitæ scripta sunt, a Danis ethnicis (qui tum Britanniam invaserant tanta feritate, ut nec ætati nec sexui parcerent) in Maja insula ad fauces Forthæ freri sita, ob constantiam in profectenda fide Christiana interempti, martyrio coronati sunt.

7 Est porro Martyrum horum anniversaria commemoratio, non solum Breviario, quod diximus ante centum quinquaginta annos typis esse mandatum, perspicuo veteris cultus argumento, sed Fastis quoque nonnullorum recentiorum auctorum inscripta: videlicet Adami Regii Calendario, Philippi Ferrarii Catalogo novo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio desiderantur: solius tamen S. Adriani nomen uterque expressit. Socios, nominibus (qua jam ex historicis recensuimus) prætermittis, adjunxit in Menologio Scotico Thomas Dempsterus in hunc modum: In Maja insula Adriani, maximi Scotorum Episcopi & Martyris, qui a Danis irruentibus, cum multis utriusque sexus millibus, & omnis ordinis, cæsus in cælum migravit. Idem Historia Ecclesiæ gentis Scotor. lib. 1 cap. 18 ab nescio quo auctore litteris traditum scribit, his mille fuisse Martyres, cum S. Adriano palmam adeptos. Videtur Aberdonense Breviarium indicare, sex millia sexcentos fuisse.

8 Horum post S. Adrianum præcipuus fuisse videtur sanctus Episcopus Scolbrandus, ut eum Hællor Boethius, Joannes Leslaus, Thomas Dempsterus, David Camerarius, Georgius Conans nominant: in eographo nostro Breviarii Aberdonensis erat Scolbrandus, incuria, ut opinor, amanuensis. Hujus natalem Camerarius xx Augusti statuit, absque auctore: credo, ne dies ille Sancto aliquo Scoto careret. Dempsterus libris editis celebrem prædicat, uti & socios ejus omnes: scripsisse enim hunc, Commentarios in librum Job lib. 1. De casu regni Pictici lib. 1. Historiam Britannicæ lib. 1. Et hujus quidem extare in bibliotheca Christianissimi Regis fragmentum, ut ipse olim ex Isaac Casaubono didicerit. S. Adriano hosce libros tribuit, De Constantia Christiana lib. 1. De Humilitate ad monachos lib. 1. Commentarium in Scripturas lib. 1.

9 S. Glodianus, Martyr, Breviario, Hællori, Dempstero nominatus, ab hoc traditur scripsisse Pictorum Chronicon lib. 1. S. Capus, (ut Conans vocat, qui & Archidiaconum facit) ceteris Gajus est, & Martyr, soli Breviario Confessor. Dubium est, ut ante diximus, eundemne esse Boethius antea citatus velit, qui Monanus est, an scripserit, Capus vel Gajus, ut alii volunt, sed librarii incuria dua voces extrita sunt. Camerarius xi Junii locat, nullo prolato auctore vel causa. Dempsterus (Boethium citans, sed qua is tradidit, liberaliter exaggerans) Concionum librum unum ait scripsisse, casque a Knoxi, nostra videlicet memoria ferale incendio absumpta.

A 10 Sanctus denique Monanus S. Adriani socius, adeo-
que Archidiaconus fuit: atque inter Martyres censetur a
Borchio, Lesleo, Dempstero. quod i Martii refellimus,
simulque Colgani inanem conjecturam, qui Mannanum
quendam, quod in Hiberniensiquopiam Martyrologio pu-
gil strenuus appelletur, vel ideo S. Monanum esse suspica-
tur, eique in iisdem schedis additum Tinanum, sive Tia-
num, eum esse quem Scoti Adrianum nuncupant, & die iv
Martii venerentur, cum ipse xxiii Februarii utramque; re-
ferat: neutrius tamen primo Martii, neque; quarto meminit.

B 11 Fuit autem S. Adrianus unus e primis Scotorum
Pictorumque in S. Andrea civitate Archiepiscopus. Sub-
jugavit Pictos (ut i Martii, cum de S. Monano actum,
retulimus) Kennethus Rex Scotorum, illudque regnum
suo adjunxit sub annum Christi dcccxl. At tunc, ait
ille lib. 10, Pontificiam Sedem dudum Pictorum, ab Ab-
bernechi oppido, eo ferro & igni deleta, ad TEMPLUM
REGULI transtulit. Exinde huic oppido SANCTI-AN-
DREÆ-ÆDES nomen est factum: eosque qui illic per
pluscula inde tempora sacrum gessere magistratum,
Maximos Scotorum Episcopos appellavit. Buchananus
Hectori ita subscribit lib. 6 de eodem agens Kennetho
Rege: Sedem Episcopalem, quam Picti Abrenethii
collocarant, ad FANUM-REGULI transtulit, quod po-
steritas FANUM-ANDREÆ dici maluit.

C 12 Agis de eadem Metropoli Guiljelmus Cambdenus
in Scotia descriptione, ubi de Fisa Comitatu ei est sermo,
traditque antiquitatem loci appellationem, ut habent
Schedæ antiquæ, fuisse Regimund, quod (ut ait) Mon-
tem S. Reguli significat. Traditur S. Regulus, eo reliquias
aliquas S. Andree attulisse, quo tempore corpus reliquum
ejusdem Apostoli ex Achaja Constantinopolim est Constan-
tis Caesaris mandato advehitum. De ipso S. Regulo & sociis
alibi dicitur. Adhuc ex iisdem antiquis Schedis ista Cam-
bdenus: Oengus, sive Ungus, Rex Pictorum, Deo & S.
Andree dedit, ut esset caput & mater omnium Ecclesia-
rum in regno Pictorum. Non ergo Kennethus Rex Scoto-
rum, savoris Oengi nepos, eo Sedem Abernecho transtulit,
qua ante Oengum ibi fuisse videtur, sed ab illo decretum,
ut ejus Aneistes inter reliquos Pictorum Episcopos prima-
riam obtineret auctoritatem: etsi alioquin, ut Cambdenus
idem memorat, Andropolitani aequae ac ceteri Scoti Ep-
scopi ab Archiepiscopo Eboracensi sacrati deinceps fuerint,
donec Jacobo III intercedente, propter crebria inter Scotos
& Anglos bella, Sixtus IV Pontifex Maximus Episco-
pum S. Andree totius Scotiæ Primatem & Metropolitani-
um consuevit. Quod idem in Appendice ad Hectoris Bo-
ethii historiam fufius narrat Joannes Ferverius Pedemontanus,
qui Patricium Grahamum primum Archiepiscopum
C & totius regni Primatem tunc saltem scribit.

V I T A

Ex Breviario Aberdonensi.

IN partibus Hungariæ, regionis provincie Panno-
niæ, egregius athleta Christi Hadrianus oriun-
dus fuit: cujus quanta fides, quantaque apud Deum me-

rita, tum divinæ virtutis opera, tum gloriosus exitus
luculenter approbarunt. Hic sanctus vir regia stirpe ge-
nitus, in juvenilibus annis, quoniam senectutem men-
tis habebat immentam, & ob præclara vitæ ejusdem in-
signia, ad Episcopatus gradum sublimatur. Ubi divi-
nismancipatus obsequiis, quot facta egregia & gesta, si Episcopus
quoque probitates exercuerit, quot animas Domino
acquisierit, copiosa multitudo Clericorum, & secularis
populi secum profecti testatur. Iste siquidem Divus Pa-
ter post diuturnos sudores, laboresque suis in partibus
circa divinum gregem impenfos, volens & aliis prodesse
populis, assumto secum comitatu venerabili, peregre
profectus est zelo Christianæ religionis: ad Orientales
Scotiæ partes, quæ tunc a Pictis, occupabantur, na-
vigio devenit, habens secum Confessorum, Clerico-
rum, vulgarisque populi sex millia sexcentos: inter
quos erant isti notabiles, Glodianus inclitus martyrio
coronatus, Gajus & Monanus Confessores candidi,
Scobrandus, & alii summi sacerdotii insula decorati.
Ceterorum nomina in libro vitæ sanguine purpureo
scribuntur. Hi viri cum Præsule Adriano delati regno
Pictorum, plurima signa fecere, populo incessanter
verba salutis immiscentes: & in multis profuerunt.

2 Sed postea in Maya insula virtutis operibus in-
tenti, solum habere mansionem desiderabant: ubi ex-
pulsæ dæmonum & belluarum multitudo per glo-
riosos Dei servos fieret locus orationis omni plenus
sanctitate. Ubi vigiliis & orationi vacantes aliquod
tempus intenti impendebant, & intenti postea savien-
te truculenta Danorum rabie, qui totam fere Bri-
tanniam, quæ nunc Anglia dicitur, diruerunt; ubi
sancti Dei Confessores armis spiritualis militiæ adversus
paganam gentem dimicabant. Quorum vivam prædi-
cationem & incessabilem confessionem gloriosissimi mi-
nistris Christi Dani non ferentes, funestis arreptis armis,
ensibus fremebundi irrucere in hostiam Dei Adrianum:
quem cum suis pro lege Dei sui certantes usque ad mor-
tem, glorioso martyrio coronarunt. Et, ut Propheta-
rum verba rursus de eisdem verificarentur, ubi incon-
solata Rachel filios plorasse dicitur in tam caelestem, tam
sanctam multitudinem, & in Christi confessione perfe-
verantem, impetum fecere sceleratissimi crudelissimi-
que lictores, omnes bidentium more, immanissimis gla-
diis in Maya insula ceciderunt. Ubi Dei Martyres, qui
in hoc mundo dilexerunt se invicem in vita, & in morte
non sunt separati: quoniam unus semper spiritus erat
in eis, & una fides.

3 In præfata insula de Maya ad honorem Dei
omnipotentis, sanctorumque ejus Martyrum egregio
lapulco tabulato antiquitus structum monasterium
fuerat, quod ab Anglorum gente bellorum insule
destructum est. Sed ibidem hætenus restat Ecclesia,
sæpe a fidei populo, propter tot virtutum prodigia,
indies frequentata: ubi mulieres spe prolem habendi
venientes, non defraudantur. Restat insuper ibi cimi-
terium quamcelebre, ubi illius, ut supercaelestis cho-
rus, roseo sanguine candidatæ legionis corpora re-
quiescunt.

DE S. PETRO EPISCOPO
POLICASTRENSI, ET ABBATE CAVENSI IN ITALIA,

Commentarius prævius.

Sæternæ urbs antiquorum Picentiorum in hodie-
no Principatu citeriore ad mare Tirrhenum cele-
berrima, inter alios, eosque quamplurimos viros doctri-
na sanctitateque illustres, produxit S. Alpherium ejusque
ex fratre nepotem S. Petrum, charissimis natalibus ortos,
expectabili scilicet Pappacarbonum familia, quæ a

Langobardorum sanguine traherebat originem; longe ta-
men clariores præstantia meritum enitescens: uti
en leguntur in Chronico sacri monasterii Cavenfis, cujus
fundator extitit ac primus Abbas S. Alpherius, qui pri-
die Idus Aprilis anno ut sanctitate ac miraculorum gloria
insignis in calos migravit, relicto in monasterii regimine
S. Leo-

A S. Leone successore: cui ob sacra merita dicatus est dies xii Julii, quia eo decessit e vita anno MLXXV, cum prius ante S. Petrum constitisset successorem, tertium dicti Cavenensis monasterii Abbatem dein restauratorem, ac novum Congregationis Ordinis & regule Cavenensis fundatorem. Est dictum monasterium fundatum in Metelliani Cava juxta Crypeam, quam veteres Arsiciam appellabant, in valle amenissima ad Selanum limpidum fluvium, quinto circiter a Salerno milliaris. De eo monasterio adhuc egimus x Januarii ad Vitam B. Benincasæ, & illius Abbatis, & xvii Februarii, quo die colitur quartus Abbas & S. Petri successor S. Constabilis.

2. Acta quatuor primorum Sanctorum Abbatum scripsit unus idemque auctor, illis coætanens, ne qui B. Simonem Abbatem quintum, infra num. 27 suum Abbatem agnoscat: inter quem & S. Petrum ab hujus obitu vixit S. Constabilis solum menses xi & dies xii. Idem auctor num. 31 asserit se ex Cavenensi ad Venusinum monasterium venisse, ubi cum Abbatem, seu Patrem extitisse monachorum cœnobii sanctæ Trinitatis, quod Cavenensi Congregationi tunc suberat, traditur in MS. Chronico Cavenensi, diciturque eruditione illustris has Vitas graphice luculenterque descripsisse. Consuli possunt a nobis dicta ad Vitam S. Constabilis. Dum miracula S. Petri descripturus est, indicat unde ea acceperit. Ita num. 11 ait sibi ea narrata a Petro Spoletino & Petro Trojano, sociis tunc itineris S. Petri Abbatis: iterum num. 12 asserit se eodem Petro Trojano narrante cognovisse. Eodem modo referuntur testes oculati, num. 19 Cioffius monachus, num. 27 Sergius monachus, & quidem indicans, quasi sibi congerant: num. 38 Ursinus monachus, & num. 39 Joannes Romanus, qui secum ad Venusinum monasterium venerat. Demum ut num. 1 præfatur, quæ sibi dicta sunt, narrat. Ceterum Acta hæc extant in libro virorum illustrium dicti monasterii Cavenensis litteris Langobardicis exarata: qua & nos inde descripta habemus. Eadem edidit

Laurentius Surinus ad hunc iv Martii, & Ferdinandus Ughellus lib. 7 Italia sacra, agens de Episcopis Policastrensis; eandem Vitam & prosa & versu scriptam, quia hactenus ineditam credidit, etiam vulgavit. Quam versu scriptam edidit, etiam habemus manu exarata: verum quia nihil a priore Vita diversum habet, eam hic omittimus, cum apud Ughellum legi possit. Ejus loco damus Historiam Dedicationis Ecclesiæ Cavenensis a S. Petro extructæ ex MS. Cavenensi. Est dictum Policastrum, in cuius Episcopatu administrando traditur num. 4 S. Petrus parum temporis expendisse, in ante citato Principatu ciceriore versus Basilicatanam in ora maritima Lucania. Habet ea civitas hoc tempore paucas domos, quæ bis a Tur-

carum classe capta sit & solo equata: hinc Episcopi fere resident in oppido Torre-Ursaca, aut altero Torre-Petrasia dicto, quorum jurisdictionem etiam temporalem detinent. Plura de illa Ecclesiâ & diocesi apud Ughellum legi possunt.

3. Agitur hoc iv Martii festiva S. Petri solennitas sub duplicis Officii ritu in monasterio Cavenensi: ubi corpus in sacra crypta quiescit arca marmorea inclusum & publica venerationi expositum. Eundem recentiores suis Martyrologiis inscripserunt, Arnoldus Vion his verbis: Cavæ S. Petri Abbatis, sanctitate & doctrina admirabilis, tantæque abstinentiæ, ut toto sacre Quadragesimæ tempore quinque aut sex panum refectione contentus fuerit. Addit Vion in Notationibus auctorem Vita esse Joannem monachum, & ante citati Chronici Cavenensis Alexandrum Neapolitanum ac monachum Cavenensem, quod alibi non legimus. Vionis elogium describunt Menardus, Dorzanius, Ferrarius in Catal. generali; ac monachum Cluniacensem addito Saussijus in Supplemento Martyrologii Gallicani. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, neglecta Vita a Surio edita, Paulum Regium describit, qui parte secunda de Sanctis regni Neapolitani post

Tomas I.

Vitam S. Prisci Episcopi cap. 5 agit de quatuor Sanctis D. Abbatibus Cavenensibus, ac sanctitatem B. Petri multis miraculis, in liberandis præsertim energumenis, Deum comprobavisse asserit: de quibus energumenis nulla alibi sit mentio. Addit eundem Concilio Claromontano sub Urbano II habito interfuisse, ubi de expeditione in Terram sanctam actum est. Ac veremur ne illud Concilium loco Trojani in Apulia sub eodem Pontifice habiti, de quo infra in Actis num. 25 agitur, sit intrusum. Bucelinus more suo omnia conglomerat absque selectu, tradisque interfuisse ex Vione Concilio Arvernensi, & ex marginali annotatione Surii alteri Concilio Beneventano. Verum loco ejus Trojanum primum substituendum esse constat ex Chronico MS. Cavenensi.

4. De ejus ætate variant etiam auctores. Mortuum cum esse anno MCCCXVII scribit dictus Bucelinus: Ferrarius, ab illo citatus, secutus Paulum Regium, refert obitum ejus in annum MCCCXIV. Interim Bucelinus tradit: S. Constabilem, quem hujus Petri successorem asserit, obisse anno Christi MCCCXI aut sequente. Verum his rejectis, ex ipso Chronico MS. Cavenensi hæc certa damus, qua sic habentur: Cum S. Petrus senio fessus, die quadam ad mortis considerationem in extasi factus esset, adeo ut mortuus ipse putaretur; mox ad se rediens B. Constabilem Lucanum successorem instituit, eique labores suos commisit iv Idus Junii MCCCXI. Ac deinde in anno MCCCXI, iv Nonas Martii ad æterna celorum gaudia translatus fuit, ejusque sanctum corpus juxta beatorum Patrum Alpherii & Leonis sacra pignora in arca marmorea translatum, creberrimis miraculis claudit. Hæc ibi. Consentaneum Acta S. Constabilis, mortui xvii Februarii anni sequentis MCCCXV; cui tunc B. Simon successit, sub quo Acta S. Petri & aliorum Abbatum scripta fuisse diximus.

5. Acta infra S. Petrum monasteriorum circumquaque visitatorem tradunt fuisse, & ipse S. Petrus Ordinem Cavenensem num. 17 inculcat: quare addo, qua de Congregatione Cavenensi edidit Ughellus in Archiepiscopis Salernitanis pag. 51 his verbis: Fuerunt Ecclesiæ Cavenensi monasterio subiectæ supra numerum trecentarum triginta trium diversis in locis, tam in regno Neapolitano, quam in Sicilia, & in ipsa Urbe Roma positæ, quæ sub Congregatione Cavenensi esse dicebantur: inter quas aderant monasteria conventualia centum viginti, & quibus viginti novem sub Abbatis titulo, reliqua vero nonaginta unum sub titulo Prioratus, seu Præposituræ, regerantur. Unde Prior monasterii Cavenensis respectivo ad alios ejusdem Congregationis Priores (quorum nimirum omnium primus erat) Prior Magnus vocatus est. Ecclesiæ autem remanentes usque ad præfatum numerum trecentarum triginta trium per monachos Cavenenses etiam gubernari solitæ sub titulis Rectoriæ vel Custodiæ. In plerisque vero totum parochiale munus monachi exercebant. Quamobrem Cavenense monasterium & Ecclesiâ sanctissimæ Trinitatis Cavæ, Caput & Matrix Ecclesiæ omnium earum Ecclesiarum dicebatur & erat. Et quia universæ Ecclesiæ ipsæ sub Abbate Cavenensi, uno omnium Capite, constituta, Cavenensis monasterii regulam profitentes, eamque unam vivendi normam sequentes, Christo Domino militabant; Congregationis Cavenensis nomen merito sibi vindicarunt. Ita Petrus Archiepiscopus Beneventanus diplomate anno MCLVII signato Marinum VII Abbatem nuncupat Cavenensis Congregationis ac totius Religionis Cavenensis Abbatem. Plura ejusmodi congerit Ughellus, qua Lector apud illum reperiet, uti etiam Catalogum virorum illustrium: quorum varii ante Comites ac nobiles Domini sub S. Petro vitam monasticam auspiciati sunt, alii inde assumpti ad Episcopalem aut Cardinalitiam dignitatem.

Ec 3

VITA

V I T A

Auctore Abbate Venusino

Ex MS. Cavenfi & editione Ughelli
de Suriis.

C A P U T I.

S. Petri Vita monastica Cava & Cluniaci. Episcopatus Policastrensis dimissus. Abbatialis dignitas. Monasterium amplissimum extructum.

Cavense cœnobium ut aperte claresceret, quia profectus sui incrementa ex divina dispositione meruisset, hoc omnipotens Deus per viros venerabiles semper rexit, atque ad ejusdem administrationem accedere Pastores reprobos non permisit. Nam reverendissimo valde viro Alpherio virum æque venerabilem Leonem substituit: huic autem Petrum subrogavit, qui Patres eximios sanctitate redderet, lucro superaret. Sed quia illorum quædam de virtutibus atque vita descripsimus, ordo exigit, ut ea etiam, quæ de hoc venerabili Patre sunt nobis dicta, narremus. Illi quidem, B. Eliz typus, desideriorum igneo curru cælum penetrare meruerunt; iste dum ascendentes observare ardentem studuit, habere illorum spiritum duplicem meruit: videlicet, ut cælestia fortiter amans, mirabiliter terrena disponens, cælum dives intraret. Illi quidem rebus pauperes, virtutibus divites, ad æterna gaudia pervenerunt; hic & laborum suorum meritis dives fuit, & velut alter Joseph, mundi hujus divitias ad Domini sui servitium sapienter traxit.

2 Fuit autem Salernitanus genere, viri venerabilis Alpheni nepos carne, hæres consuetudine: ex qua nimirum sibi consuetudine accidit, ut adolescens illius conversationem memoraret, atque hanc totis affectibus imitari satageret. Ad virum itaque venerabilem Abbatem Leonem veniens, sanctæ conversationis habitum suscepit: mox autem religiosæ vitæ studium tam ferventer arripuit, ut rigoris proposito antiquis etiam Patribus æquari videretur. Nam tantæ abstinentiæ fuisse dicitur, ut quinque aut sex panum refectio, toto sanctæ Quadragesimæ tempore contentus esse videretur. Sed & remotioris vitæ studium gerens, ejusdem sanctæ Quadragesimæ dies in monte S. Eliz, qui Cavenfi monasterio altius præminet, observare consueverat: ut tanto se arctius divinæ contemplationi inferret, quanto eum ab hominum consortio vastior solitudo separaret. Ubi etiam oratorium S. Eliz, & cellulam sibi postea ædificari fecit, & magna æternæ vitæ gaudia magnis illic laboribus sæpe comparavit.

3 Per idem tempus, cum cœnobii Cluniacensis religionem celebrem comperisset, odore tantæ famæ illectus, quamquam longe positus, illius congregationis ordinem æmulari ardentem cepit. Assumptis ergo secum quibusdam de monasterio Fratribus, cum jam navigio a Januam venisset, b census fere omnis Dei pauperibus defecit. Cumque in eodem defectu sumptuum, spes etiam itineris deficere cepisset, pius adolescens in orationem se prostravit, ut sibi omnipotens Deus dignaretur tribuere, unde id, quod ejusdem amore cœperat, consummare potuisset. Cumque ab oratione surgeret, & per oram maris deambulet, aureum annulum invenit: cujus pretium ad totius viæ sumptus sufficiens habuit. Cluniacum ergo perveni-

ens, a viro venerabili & Hugone Abbate mira caritate D susceptus est, vel quia adolescens magnæ religionis ardore flagrabat, vel quia æmulandæ perfectionis causa de tam longinquis Italiæ partibus venerat. Seniores autem monasterii Abbati suggerebant, ut cum in puerorum schola ponere erudiendum debuisset: quibus Pater monasterii magnæ discretionis verba respondit, dicens: Hic nisi magna devotione ferveret, tam longe trahi opinione religionis nequaquam posset. Virile ergo opus devotionis a debilitate eum assumptis ætatis. Ex illo autem jam die receptus in conventu Fratrum, tanta obedientiæ virtute enituit, ut septem simul, sicut alii dicunt; ut alii vero asserunt, plura diversarum officinarum ministeria strenue & honeste perficeret.

4 Et quia longum est cuncta stylo percurrere, cum in clauistro Cluniacensi quinquennium, atque in capella Abbatis triennium complevisset, atque intus obedire & jussa exequi, foris vero disponere & ordinare didicisset; liberalitate S. Hugonis, suo, id est, Cavenfi monasterio d restitutus est: ubi jam cum doctus scribe in regno cælorum, magnæ opinionis haberetur, petentibus Clero & populo una cum & Gilsulfo Salerni Principe, in Ecclesia Policastrensi in Episcopum electus est. Qui cum parum illic temporis expendisset, exterioris vitæ strepitum non ferens, ad monasterium rediit, ac se in interioris vitæ studium more solito totum dedit. Tunc Pater venerabilis Leo vehementer timens, ne monasterium tanto viro privaretur, simul onus regiminis se jam præ senectute ferre non posse considerans, convocatis Fratribus, cum sibi successorem constituit, & ipse, ut Deo per quietem vacaret, ad ecclesiam S. Leonis de veteri, quam ipse construxerat, recessit.

5 Petrus autem venerabilis Abbas, monasterii curam suscipiens, tanta malignorum spirituum tentamenta invenit, ut tum primum diabolus insurgere contra ejusdem acta videretur. Nam fratres, quos in cella reperit, cum Cluniacensis ordinis norma perstringeret, tam duros & obstinatos invenit, ut murmurationis suæ susurria ad virum venerabilem Leonem deferrent, atque ejusdem mentem simplicem ad iram traherent. Quod cum Petrus Abbas comperit, ea quæ sunt concordie & pacis providens, ad monasterium sancti Archangeli, quod in territorio Cilenti situm est, decessit: ibique collectis Fratribus, primum normam ejusdem, quem didicerat, ordinis posuit. Qui etiam non multo post tempore, a Patre Leone & Fratribus rogatus, rediit, atque institutionem, quam prius velut gravem contempserant, cum magna devotione susceperunt.

6 Cumque fama sanctitatis ejusdem se vehementer extenderet, cœperunt multi viri nobiles, multi seculi divites ac potentes seculum deserere, atque ei se in supernæ conversationis magisterio subjugare. Sed sapientium atque simplicium tanta ad eum multitudo convenit, ut ei promissio illa divina facta videretur, qua dicitur, Faciam te in gentem magnam. Nam ut quidam religiosus paterfamilias ab ejusdem ore se audisse testatur, quadam die cum venerabilis Pater esset hilarior, quadam dilectionis necessitate coactus, plusquam tribus millibus virorum habitum sanctæ conversationis se imposuisse testatus est, licet postea superviaerit, & plures in monasterio receperit. Tunc in hujus viri monasterio etiam pater Alpherii prophetia claruit, qua dixerat, quia de eadem cella maxima ad æternam vitam conversorum lucra essent colligenda.

7 Viri quoque seculi potentes cœperunt magna liberalitate, ad sustentandos Dei famulos, prædia & possessiones abundanter offerre. Omnipotens enim Deus

A Deus ita eorum corda ad opus pietatis aperuit, ut tanta monasterio ferrent, ut non solum collecta illuc Fratrum multitudo viveret, sed etiam ex eorum plenitudine effundi pauperibus multa potuissent. Quod & Pater venerabilis nobiliter exhibuit: quia ex datis sibi copiis non solum Fratres monasterii regulariter procuravit, sed etiam innumerabilem censum inopibus erogavit. Sed quid eum erogasse tantum dicimus, cum etiam statuerit, unde semper erogetur? Nam nostris temporibus invenire difficile est, qui in cura egenorum ei similis aut equalis habeatur: quos nimirum catervatim pascere ac vestire consueverat, ac vestiendos & alendos tanto studio querere, ut etiam pro inventiendis eis civitates exploraret. Revera, ut Scripturæ eum laudibus prosequamur, Pater orphanorum, & viduarum, non iudex, sed procurator fuit: quorum curam ita sapienter disposuit, ut clam eis unde sustentarentur transmitteret: quatenus & illi sine rubore perciperent, & quod pro æterna vita impendebat, occultarent. Quare & divinæ misericordiæ largitatem ita promeruit, ut cum in sustentatione pauperum tanta effunderet, semper sibi suppeteret, unde semper dare abundanter potuisset.

B Propositum namque sancti viri, licet omnino niteretur, occultari non potuit: atque ut tantæ gratiæ mereretur esse participes, non solum viri, sed etiam mulieres, ut valebant manus, auxilium ministrabant.

S Tunc vir Domini, ut se necessariis sumptibus ad perficiendum paratum vidit, dilatare monasterium, atque tantæ multitudini aptum habitaculum parare disposuit: quod nimirum, divina gratia cooperante, in quantum loci angustia passa est, tam decenter explevit, ut mirari ejusdem operis dispositio possit, vere æstimari non possit. Nam cum ex uno latere scrupæ rupe, ex alio pendula fluminis ripa claudatur, intercluso illo medio parvo spatio ædificia tanta fundata sunt, ut cum foris locus cernitur, mirabile omnino sit perscrutantibus, quod tanta intus spatia continentur. In quo etiam opere si illud, quod ad Moysen dictum est, librare volumus, quodammodo invenimus. Nam cum tabernaculum Deo construere vellet, audivit:

Exod. 25. Omnia fac, sicut ostensum est tibi in monte. Volebat quidem omnipotens Dominus, ut terrena domus fieret, sed quam forma cælestium illustraret. Pater igitur venerandus omnem illum tabernaculi decorem, ad mentium discipulorum ornatum traxit. Perfecta enim forma cælestium illa est, de qua dicitur: Non nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei in celo. Illa etiam forma cælestium est, quam nobis imprimit, ubi dicit: Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Tanta quippe pudoris specie, tanto virtutum decore ibi illam divinitus collectam multitudinem omnipotenti Deo servire fecit, ut habitare nemo posset, quin cælesti conversatione fulgerent. Sed quia nunc de ædificii ordine agimus, illud ei, quod de æterna civitate legitur, convenire videmus. Per omnes vicos ejusdem Alleluja cantabitur. Nam cellæ illius cuncta vestibula ita disposita sunt, ut singula fere orationis, lectionis, psalmodiæ propriis officiis deputentur, & quocumque pergitur, orantes, psallentes, cantes aut legentes occurrunt.

Joan. 14. a Janua mediæ aui scriptoribus pro Genoa, passim in usu fuit. b In poemate causa additur: quia mitis egenis Pauperibusque vitiis, quod secum duxerat aurum iam dederat.

S. Hugo Ab. c S. Hugo Abbas vi præfuit ab anno 1048 ad annum 1109, quando ætatis anno 25 miraculis clarus mortuus est 29 Aprilis. De Cluniaco egimus 23 Januarii ad Vitam B. Bernonis primi Abbatis, & alibi.

d In Chronico Cavenf dicitur Hildebrando Romanæ Ecclesiæ Archidiacono postea Papa Gregorio vii procurante restitutus.

e Gisulfus ii, & Princeps XV Salernitanus & ultimus Longobardis, mortuo patre Guaimario anno 1052, cum quo aliquandiu regnavit, præfuit solus usque ad annum 1075, quo a Guiscardo Apulia Duce est Principatu dejectus.

f MS. Chronicon, Donorum & elemosynarum tanta fuit copia, ut Principes ac fideles viri atque mulieres castra etiam castalia, villas atque id genus æstatim conferrent.

C A P U T I I.

Virtutes & miracula S. Petri.

Perfecto igitur opere monasterii, illic collecti Fratres ceperunt tanto liberius divina ministeria exhibere, quanto ad hæc non solum fervor caritatis accenderat, sed etiam locus invitabat. Pater etiam venerabilis Petrus in tanta se conversationis districtione colubuit, ut in tanta subditorum multitudine, cum multi magna conversatione fulgerent, illius rigorem vitæ nullus ferre potuisset. Nam nec orationis ejusdem instantiam, nec vigiliarum prolixitatem, nec genuflexionum numerum, nec frigoris tolerantiam aliquis ferre potuit. Juxta dormitori quidem sui cellam aquæ piscinulam condere sibi fecit: ubi cum hyemali tempore frequenter intraret, de nuditatis & frigoris tolerantia gloriari cum Paulo potuisset. Vinum ita omnino sprexit, ut etiam debilitato stomacho, & voce jam fere amissa, vix a bonæ memoriæ Papa Urbano ad ejus, quamvis modicum, usum reduci potuisset. Loricam subtus ad carnem occultam induit, quousque putresceret, & ab ejus corpore rupea cecidisset.

10 Sed quia longum est, si singulis immoremur, hoc solum adhuc de ejusdem fama subjungamus, quia in omni fere orbe venerabilis habebatur. Sed ut secularis auctoris verbis utar, rigidi honesti tæneus observator fuit, ut cum videri ab ipsis etiam Imperatoribus & hujus sæculi potentibus longe positis optaretur, multaque ex hoc monasterio bona promitterent, vir sanctus renuit, nec pro temporalibus rebus a Deo procedendum esse judicavit. Et quia a nonnullis, qualis coram Deo sit, non creditur, qualis sit ab eo ostensus, ad detractorum ejusdem confusionem proferamus. Nam ut Evangelistæ Joannis verbis utar: Si non esset ex Deo, non posset facere quidquam. Et quia, ut dixi, æmulos sancti viri confundere cupimus, fere omnium miraculorum ejus testes optimos, viros scilicet sanctos ac venerabiles producamus: quamquam necesse non esset ejusdem sanctitatem probare miraculis, cum tantam operum ejusdem magnitudinem teneamus. Opera namque mira atque ingentia sunt, quæ testimonium perhibent de eo; tanti constructio monasterii, tanta elegantia ab eo fundatæ religionis. Nam tibi, qui aliquem peccatorem convertit, multitudinem operit peccatorum, & qui calicem aquæ frigidæ sitienti dedit, mercedem in calis habet; quanta lucra hujus, quantos meritum cumulos esse dicimus, qui tam largus in pauperes, tam dives in misericordia, tam studiosus & fervens ad lucrandas animas declaratur, ut quamdiu vixerit, nihil aliud egerit: & quamdiu mundus volvitur, quia in eo converti peccatores non desinunt ejusdem meritum semper augeatur.

11 Sed ejusdem studia quanto vigore serbuerint, quam etiam fuerit pravis rigidus, quam mitibus humilitate subjectus, quia explicare longum est, omittentes, quam mirabilis ab omnipotente Deo potius ostensus sit, videamus. Senex namque venerabilis Petrus Spoletinus, & Petrus Trojanus, cujus religionis atque veritatis fuerint, nullus qui eorum tempore in monasterio mansit, ignoravit. Ii mihi narrare consueverant, quia quadam die, dum monasteria circuiret, Terefinum cum eo venerunt. Ibi vero cum in ecclesia S. Joannis Misdas celebraret, & quidam habelli ministerium negligenter exhiberet, lanipadem impulit, & oleum super altare sudit: cumque brandeum sparsus liquor infudisset, vir Domini valde contristari cepit, & hoc quod contigit, non negligentia ministri adscribere, sed suis meritis imputare. Post aliquantos vero dies, cum ad sancti

proir alio exemplo.

in asperitate vita.

contemni mundi gloriam.

Joan. 9. 27

etiam absque intrinseco vel suavitatis Jo. 5. 20 Math. 100 42

brandeum oleo confectum deorum paratum

A sancti Archangeli ecclesiam venissent, prædicti Fratres & ceteri, qui sancto viro ministrabant brandeum illud curaverunt producere, ut inde oleum educere lavando debuissent: sed, quod valde stupendum est, ita candidum & mundum inventum est, ac si oleum in eo nunquam cecidisset. Quod Fratres cognoscutes, omnipotenti Deo gratias reulerunt: qui quosdam electos suos tam tenere diligit, ut nec ad modicum patiatur contristari.

12 In eodem quoque monasterio res æque mirabilis accidit sicut eodem viro bonæ memoriæ Petro & Trojano narrante, cognovi. Nam cum *d* floccum Domini Abbatem a Capellanis negligenter fuisset repositum, mustela hoc juxta cavernulæ suæ foramen reperit, corripit ac scindit. Cumque venerabili viro fuisset oblatum, ut corrosam vidit, indignans repulit, atque ait: Ite, & ei quæ scindere præsumpsit, projicite. Quod Fratres ita ut jussit, unde tulerant, posuerunt. Alia vero die, cum per locum transirent, mustelam, quæ illud vestimentum corroserat, super illud jacentem mortuum invenerunt. Tunc nimis admirantes, quantæ virtutis Pater eorum esset, colligere cœperunt, quod contra ejus voluntatem vivere animalia bruta nequiverunt.

13 Sed divinum affectum erga venerabilem Patrem cur in animalium brutorum interfectione adstruimus, cum cum sæpe nec rationabilibus peperisse sentiamus? Rogerius namque, castri S. Severini Dominus, cum rusticos monasterii frequenter affligeret, & venerabilis viri mentem ad iracundiam provocaret, quadam die pravitate suæ usum excessit, & hunc ultra quam consueverat, contristavit. Tunc quasi in præsentia summi illius nuntii assisteret, dixit: Eja S. Michael Archangele sic nos protegis? & baculo terram percussit, commotus ait: Recedimus, quia hic tanta ferre non possumus. Erat tunc Cilenti in præfato monasterio S. Michaelis Archangelus. Cujus nimirum afflictionem mira & terribilis ultio divina secuta est: quia cum longe ab eodem monasterio præfatus Rogerius maneret, solarium domus ejusdem cecidit, atque ejusdem filium parvulum extinxit. Et fortassis talis ultio pro fervorem Dei injuria ab interno Iudice infligi debuit, ut ille moreretur, qui patrem dolore puniret, atque ad reprobam ejusdem imitationem non crederet. Extinctus quidem puer innocens, paradiso receptus est, sed peremptus compunxit patrem. Nam idem Rogerius his & hujusmodi plagis sæpe percussus, tandem resipuit, & in fine conversus, in monasterio habitum Religionis accepit. Cui tamen adhuc sævienti non uno semper modo restitit, nam cum quandoque terroribus impetiret, quandoque humilitate superavit.

14 Agrum namque monasterii quemdam uberem concupierat, atque suis usibus vendicare disponebat. Cumque ab ejusdem agri opere seminantes rusticos violenter expellere minaretur, venerando Patri innotuit. Sequenti vero die ad agrum operarios secutus, aliquantos Fratres secum duxit, cum quibus psallere instanter cœpit. Ille etiam minas suas pravitate vincere gestiens, cum armatorum manu in locum venit, cogitans quia is, qui minas suas seminando contemneret, ad eundem agrum sine armatorum præsidio non venisset. Sed cum propius accederet, contra se non mucrones ensium, sed missile orationum vidit. Tunc illud faxeum pectus a feritatis suæ doritua molitum est: sola enim religionis contemplatione superatus, arma projecit, de caballo descendit, atque ad sancti viri vestigia projectus, suæ temeritatis veniam postulavit. Quod utique non minus mirabile fuit, quam si ab ejusdem corpore magni languoris molestiam orando depulisset: quia cordis vulnera ad curandum valde sunt difficiliora, quam carnis. In quo nimirum opere, psalmodiæ dignitas exhibetur, quæ malignorum spirituum feritatem potenter effugare cognoscitur.

15 Et quia hæc Cilenti facta fuisset comperimus, debemus alia, quæ similiter illic sunt ostensa, narrare. Vir namque idem venerabilis, cum Calabres Fratres vellet invisere, ad ecclesiam beati Apostoli & Evangelistæ & Matthæi, quæ in Lucano littore circa vetus ejusdem sepulcrum sita est, declinare, & Missarum solennia celebrare proposuit. Cumque prope id navigando venisset, videns optimum ad navigandum tempus, navitas procedere jussit, & devotionis suæ munus in reditu suo eidem Apostolo exhibere deliberavit: quod quidem ita factum est, non tam veritatis devotione, quam virtute Apostoli. Nam cum in reditu de fide maris dubitaret, & transire velut insalutato Apostolo voluisset, ubi ante ejusdem ecclesiam venit, subversa navicula, in mare cecidit, & quod promiserat, reddere compulsus est. Sed & mirabile spectaculum in hac Apostoli coactione subsecutum est: quia Pater sanctus in mare dejectus, ad terram per aquas venit: sed vestimenta ejusdem ita sicca reperta sunt, ac si hæc aqua nulla tetigisset. Quod miraculum Fratres plures noverunt, atque addere soliti sunt, quia capellæ mantica, libri & panni, atque omnia vasa alcaris ita inventa sunt omni aquæ humore libera, ac si non in mari nataissent, sed delata per terram forent. Quo nimirum facto, quam familiaris Apostolo esset, innotuit, quem ad sui ministerii usum tenens, & in mare labi pertulit, & illatum quasi per terram traxit. Sicque factum est, ut vir sanctus, qui manere sponte in loco nollet, maneret invicem, & votum suum in memoria Apostoli tanto devotius redderet, quanto in se ejus voluntatem apertius didicisset.

16 Sed aquis prævaluisse quietis eum cur miremur, cum invocatione meritum ejusdem, maris tumentes ac savientes cumulos quievissent coram secularibus hominibus teneamus? Nam quidam nobiles viri Neapolis, cum per mare Cajetam pergerent, ut nobilis cujusdam juvenis delatam illuc a parentibus sponsam deferrent, vehementibus ventis turbato mari, nimium pavere cœperunt. Cumque fluctus vehementer insurgerent, & evadendi spes jam defectis deficere cœpisset, quidam illorum nobilium, Abbatem familiaris, orationem ad Dominum sudit, atque se cum sociis illius & Fratrum ejusdem meritis de tanto periculo liberari postulavit. Post cujus nimirum vocem, mirabiles elationes maris mirabiliter quieverunt, & quanta essent sancti viri merita, ostendere visæ sunt, cui exemplo Salvatoris se obediendo submisserunt.

a Urbanus II sedit ab anno 1088 ad 1099.

b Porta: Cum liquor vestem sulus maculasset, &c. vox Brandei in Vita S. Gregorii Magni 12 Martii sapius sumitur pro velo, quo sacra reliquia teguntur. In Chronico palia appellatur: quæ scilicet olim non distinguebatur ab eo quod nunc dicimus corporale.

c Apud Suriam perperam Arelano legitur.

d Porta etiam floccum. Surian floccum. dicitur etiam floccus & frocus, & semitur fere pro exteriori veste monachali, quæ caput operitur.

e De Translatione S. Matthæi Salernum agemus ad 21 Septembris.

C A P U T III.

Varii monachi non absque miraculo emendati. Mansuetudo S. Petri & humilitas.

17 ET quia non solum extraneis & indoctis, verum etiam quibusdam negligentioribus monachis pro fervore Ordinis homo austerus visus est, illud narrando subsequar, unde quam acceptus Deo fuerit de omni illa sua distractione, apertius videatur: quos etiam sanctæ Scripturæ auctoritatibus facile refellere possumus, tamen splendore miraculorum ostenso, melius confutamus. Quidam namque Frater erat in a obedientia S. Fabiani Martyris: qui cum se negligenter ageret,

Ageret, in somnis Dominum Abbatem vidit: a quo regulariter verberatus, de cetero studiosus fuit.

apparuit
in spiritu
monachus
negligentem
castigat.

18 Huic autem omnino simile aliquid in alio loco gestum, Fratres venerabiles retulerunt. Quodam namque tempore cum Frater quidam de cella quadam Calabriae ad monasterium veniret, cuiusdam secularis hominis hospitio susceptus est. In eadem vero domo pro quadam solennitate convivium parabatur, & cum plures ad eundem convivii epulas vocarentur, Fratrem etiam illum rogare coeperunt, ut respectu caritatis eodum cibis communibus uteretur. Quod utique Frater ille primum renuit, dicens: Non possum, Fratres, quod dicitis, facere: quia regula monasterii talis est, ut cibos carnum nullus edere presumat. Cumque secundo & tertio rogarent, & suis precibus vehementer insisterent; flexus est homo, & eorum cibos se sumere promisit. Sed dum prandium pararetur, monachus de labore itineris parum paulare volens, obdormivit: cui venerabilis Abbas Petrus in somnis apparuit, dicens: Quid est, Frater, quod seductori tuo tam cito assensum praeiuvisti? Talisne est ordo Cavenis, ut in via directi Fratres carnibus vescantur? Cumque ille culpam agnosceret, & veniam precaretur, corporali indusio spoliari iussus est, atque flagellatus evigilavit. Tunc instantibus invicatoribus suis respondit, dicens: Ego, Fratres, cibos vestros nondum sumpsi, & flagella promerui: jam si comedero, quid mihi erit? Cumque rei gestae ordinem audirent, ultra ei molesti pro prandio non fuerunt. Quibus nimirum indicia claret, quia affectum dilectionis, quem impendere praesentibus consueverat, absenteibus spiritibus impendere videbatur: ut aperte claresceret, quia omnis ille rigor disciplinae ex magnae dilectionis fonte deflueret: & quod saepe videbatur a negligentium pace discedere, cum summae pacis bono conveniret. Quod melius ostendimus, si non solum correpta corpora, sed etiam purgatarum animarum indicia disciplinae illius vigore videamus.

item alium
presumptum
tum reprob-
dum ostendit.

19 Ciossus namque monachus nobilis referre solitus est, quia Fredericus quidam monachus fuit, Amalphitanus genere: qui extra monasterium in cella quadam manere iussus, negligenter vixit, atque religionis splendorem, quem susceperat, infelicibus actibus deturpavit. Post aliquanta vero temporum spatia hic in monasterio languore gravi correptus est, atque ad extrema perductus. Cumque & mori se videret, & culpas suas confiteri erubesceret, mirabili pietate actum cum eo est, ut magnis cruciatibus hunc languor in mortem traheret, & tamen mori non posset: quatenus & poenae constringerent, & mors terreret, ut peccata sua vivendo exponere potuisset. Corpus etiam Dominicum, quo se indignum negligenter vivendo, atque indigniorem valde culpas occultando fecerat, saepe sibi oblatum sumere non volebat. Cumque cum Fratres saepius admonerent, & ille se excusando regeret; tandem praefatus monachus consiliis acquievit, culpas confitendo aperuit, atque ex more monasterii, Domino Abbati, qualem se vidit, ostendit. Cui vir Dei nullum ad agendam poenitentiam vitae spatium superesse considerans, ne impurgatus abiret, faciem Domini praevenerit disposuit. Nam praedictum Fratrem morientem corporali vindictae subdi constituit, ut carnis compunctione purgaret, quem delectatione sordidum cognovisset. Sed & paternae illius dilectionis verbera, mira divinae clementiae signa subsequuta sunt. Statim enim ut meritorum suorum iudiciam patienter excepit, oblatum sibi corpus Dominicum sumpsit, & tanta pace statim obiit, ut in eo non solum Patris sui affectus, sed etiam Domini promissio firmaretur. Quia hora, qua

amphitruo
boni confite-
ri peccata
sua, mori-
bando pa-
nam sufficit.

Item 18.

peccator convertitur, vita vivet, & non morietur.
20 Frater quoque alius erat in monasterio, qui Petrus, cognomento Pitancius, dicebatur: vir sane alias bonus, sed quodam navulo avaritiae infectus: qui cum

jam ad exitum languore tentus appropinquaret, ejusdem vitii demonem sibi vidit assistere; quem cum quid illic expeteret exprobrando inquireret, malignus spiritus respondit: Pro carneo illo, quem habes, mihi hodie tradendus es. Tunc monachus aliorum bonorum operum suorum labore confusus, cum demoni exprobraret, ac pro simplicitate eum percutere baculo minaretur, demon abcessit, & non modico terrore mortuum turbatum reliquit. Forte tunc senior quidam ex more monasterii cum circa faceret, monachum illum a longe quasi cum alio loquentem, audivit, & solum inveniens, cum quo fuisset locutus, ab eo inquirere studuit. Cui signo aeger monachus dixit: Mane dicam tibi. Diluculo igitur circa redeunti ille omnia per ordinem enarravit, veniamque sui delicti postulans, ut Domino Abbati suggereret, rogavit. Quod ut Pater venerabilis agnovit, cum, sicut alium, corporali vindicta expiarum solvit, atque eo die mori jam liberum dimisit. De quo nimirum constat, quia vir bonus merito virtutis obtinuit, ut parvi, quod putabat, peccati meritum vivendo praenosceret; ut ejus poenam post mortem sentire minime debuisset. Sed & cum luce clarius sit, quia maligni spiritus merita peccatorum nobis in hoc seculo semper occulta esse velint, ne ea evadere poenitendo curemus; demon, qui peccati meritum morienti exposuit, patet nimirum, quia hoc non sponte, sed coactus dixit. Quod etiam Patris monasterii studiis adscribi debet: quia illi est ad purgandum expositus, ejus erga filios pia correctio probabatur. Vidit ergo malignum spiritum, ne videret, & illius scitiam studio reverendi Patris evaderet.

21 Sed fugare demonia in discipulorum transito, ei novum non erat. Hugo etenim monachus, boni viri Raineri fabri filius, cum patre & fratre suo alio, Mauro nomine, in monasterio conversus est: quorum alter frater, velut eruditus & prudens, Prior monasterii fuit: hic autem in communi ordine simpliciter vivendo, usque ad mortem mansit. Cumque jam recipiendae mercedis suae tempus venisset, aegritudinem corporeae mortis incurrit. Ad quem Pater venerabilis jam transeuntem venit, ejusque animam omnipotenti Deo commendare studuit. Cui & moriens frater dixit: In fenestra illa, Pater, duae aves sunt, una valde pulcherrima, alia horribilis valde & nigra. Rogo igitur, ut horribilem illam ejicias. Tunc admirari Fratres, qui aderant, coeperunt, quod attente monstraret, & quod monstrabat, ipsi videre non poterant. Pius autem Pater intelligens, quod moriens frater videre aliud, quam viventes, posset; aquam exorcizatam sibi afferri iussit: qua profecto dum orando aspergens fenestram tangeret, nigram illam avem protinus discedere idem moriens vidit: cumque Deo gratias ageret, sancta ejus anima carne soluta est. Tunc Fratres colligere coeperunt, quia ministerio venerandi Patris in horrida ave malus Angelus recessit, bonus in pulchra ad ducatum praebendum electae animae remansit: qui, alio recedente, eam statim, ut de corpore est egressa, ad aeterna gaudia deducendam suscepit. Nam idem frater post aliquantos dies in veste fulgenti cuidam dormienti apparuit, & jam dubium non fuit, quod a bono duce susceptus, ad aeterna gaudia ab hoc exilio assumptus ascendit.

item alium
cum demonem
circum ob-
jocaret.

damus
monacho
illius regis
exiit appa-
rentem

propter aquam
benedictam

ejulatum ad
sepulchrum
aliquis de
nostris exiit
tunc scilicet
composuit

22 Sed neque illud silendum puto, quod quidam secularis, in coemeterio veteri juxta cameram venerabilis viri hujus sepultus, per noctes plurimas clamores atque ejulatus emisit. Cumque saepius fieret, & venerando Patri non parum molestus esset, nocte quadam, cum idem clamor & ejulatus circa miseri hominis illius sepulchrum fieret, Pater ab oratione surrexit, foras exiit, non sine magna indignatione clamanti comminans: & ita ille obmutuit, ut penitus clamare desineret, & virum Dei molestare ulterius non aude-
ret.

A ret. Sicque aperte claruit, quia vir venerabilis, cum voluit, etiam mortuis imperavit. Quod si clamor ille non mortui hominis, sed maligni spiritus extitit, sancti viri auctoritas in hoc etiam magna fuit, quo jubente, malignus spiritus siluit.

23 Sed quia mira facta ejusdem ostendimus, quendam etiam vitæ ejusdem exempla producere debemus: quamquam de forma ministerii sui dictum sufficere credimus, quia leo superbis & irreligiis, religiosis & mitibus agnus fuit. Nemo enim unquam immites & contumaces subditos fortius domuit, nemo humiles & subiectos benignius honoravit. In istis namque ministerii sui vigorem nesciebat, quos sæpe quasi minor Patronos suos, pro se ut Dominum rogarent, rogare consueverat: illos vero & verbis & regularibus correctionibus comprimebat, ut negligentiarum suarum torporem desererent, atque in celesti conversatione ferventes deinceps esse debuissent. Obstinati & improbi, post disciplinæ regularis morsus, mitigatoria illa suæ consuetudinis ingerere solebat, quibus & operis & intentionis suæ bonum luce clarius ostendebat: Cum catena, inquit, nolentem te ducam ad cælum. Quo verbo sapientibus satis indicabat, districtiōis suæ severitatem, qua intentione sui, quo corrigendorum fructu, qua internæ pietatis dulcedine exhibebat. Vere medicus animarum fuit, quarum lucris nulla præposuit. Sed hoc melius ostendimus, si velut in luce positum, quoddam ejus factum memorabile prædicetur.

24 Miles enim quidam, Gallus genere, in monasterio conversus est: qui cum plurimum temporis communi ordine religiose vixisset, tandem post tergum respiciens, mundi delicias, quas contemnendo fugerat, vel Egypti ollas carniū desideravit. Relicto igitur monasterio, se a culmine religionis in præcipitium dedit, arma resumpsit, & vivere seculariter cepit. Qui cum tam dementer erraret, & se dignum morte faceret, quandoque divina gratia, Patris sui meritis, respectus ad monasterium rediit, & multa quæ conquieserat, quasi gratissima munera secum portavit. Pater autem venerabilis cum hunc redisse cognosceret, cum magno gaudio recepit: ea vero omnia, quæ attulit, contempsit, ingentem foveam fieri iussit, in qua delata omnia igne concremavit. Quod nimirum vir sanctus faciens, exemplum posteris dedit, ut Fratrum personas diligant, & animarum damna fieri nullius lucris dispensatione permittant.

25 In a Synodo ei more suo nudo capite residenti, sanctæ memoriæ Papa Urbanus Pontificalem insulam misit: quam utique vir Domini & pro summi Pontificis reverentia venerabiliter recepit, & officiosissime salutavit, & tamen ejusdem sacerdotalis mitræ usum, etiam rogante Papa, contempsit. Quod non ob aliud fecisse creditur, nisi ut quorundam arrogantiam humilitatis exemplo damnaret, qui dum se inaniter extollunt, indebitis sibi sanctæ Ecclesiæ honores non metuunt usurpare. Multa sunt præterea, quæ de hoc venerabili Patre monasterii senes narrare consueverant: sed mihi de his, quæ relata sunt, hæc retulisse sufficiat.

a Accipi videtur pro minori canobio seu prioratu, Abbatia Caveni subiecto.

b Amalphi urbs in eodem Principatu citioris ad mare versus Occidentem, ubi corpus S. Andrea Apostoli servatur.

c Moneta gentis ac fere Africana: sic apud Leonem Officium Chronici Casin. lib. 2 cap. 57 legitur Robertus Guiscardus monasterio Casinensi largitus, Byzantios sexcentos & duo milia Tarenos Africanos.

d Non intelligitur Synodus Beneventana anno 1091 collecta, in qua Guibertus Antipapa ejusque complices sunt excommunicati; uti opinantur Baronius, Bucelinus, Binius, Surius: sed concilium Trojanum primum, quod inito Pontificatu in Apulia habuit, uti in Chronico Caveni legitur. Male, apud Ughelem Meiphitanum, apud alios Claromontanum.

CAPUT IV.

Pie mortuus, etiam post obitum delinquentes corripit.

26 **U**T autem ad ejusdem felicem exitum venimus, eodem anno, quo de hoc mundo erat profecturus ad Dominum, Joannes de Diano ejusdem Capellanus, hujusmodi visionem vidit. Videbat siquidem, quia de loco suo montes tres maximi movebantur, qui motu suo non parvam mundo collisionem minabantur: a quorum motu clamor tantus fiebat, ac si mundus destrui videretur. Cumque & ipse eodem terrore compulsus, ad ecclesiam vellet fugere, & quid esset quod videbat inquirere; audivit quia illi tres montes, tres Cluniacenses Abbates essent, videlicet S. Odo, S. Majolus, & S. Odilo, qui Dominum Petrum Abbatem ut secum tollerent, venissent. Sed cum tempus, quo tollendus erat, inquireret, item audivit, quia juxta Principis Apostolorum festum venirent, & eum de monasterio tollerent. Evigilans autem, Frater ille, de Abbatis sui vicino obitu nimis contristari cepit: quod tamen non eo festo accidit, quo putabat. Nam Pater sanctus vicinum Apostolorum festum vivendo transiit, sed circa festum, quod Cathedra B. Petri Apostoli dicitur, ad gaudia æterna migravit. Obiit ergo senex venerabilis, maturus ævo, sed probitate maturior, sepultusque est in spelunca, quæ de cella venerabilis Patris Alpherii in oratorium B. Michaelis Archangeli mutata est.

27 In quo loco quæ meritis ejusdem reverentia debeatur, sæpius demonstravit. Sergius namque monachus, & monasterii armarius, pro negligentis suis sæpe a viro Dei argutus fuerat: quadam vero die, maligno spiritu instigante, cum non sua merita, sed correptionis suæ amaritudinem memoraret, contra viri Dei sepulcrum expuit, & quem Fratres monasterii quasi viventem propis cervicibus in eodem loco salutare continebant, Judæorum more conspuere non expavit. Mos autem, cum adhuc viveret, viri venerabilis fuit, ut subditorum culpas puniret, ne futuræ vindictæ eos negligendo servaret. Consuetudinis ergo suæ dignitatem post mortem etiam servans, eundem monachum graviter percussit. Nam ubi contra sepulcrum expuit, facies ejusdem intumuit, & os ita torfit, ut in maxilla depositum ex latere videretur. Percussus itaque tunc primum cognoscere Abbatis sui magnitudinem cepit, cum eum, cui quasi mortuo exprobravit, vivere melius post mortem, & dignitatis suæ vigorem tenere altius didicit. Sed cum magnis doloribus, ingratus paternis beneficiis, torqueretur liventi facie, tumentibus labiis, cinctus doloribus, ad venerabilem virum Abbatem meum Simeonem venit, reatum suum confitendo aperuit, & meriti sui dari sibi poenam tantæ audaciæ dignam postulavit. Cui venerabilis Abbas respondit: Si ab illo percussus es, curare te nullus alius potest. Iustus ergo monachus rediit, & ante sepulcrum venerabilis viri in oratione prostratus, faciei & oris incolumitatem promeruit. Os namque quod ad derogationem Sancti sputum elexit, percussum doluit, atque eo verba proferente poenitentis, salutem recepit, ut Patris sui justitiam & pietatem contra detractorum fallaciam probaret. Quia nimirum ut magister bonus errantem percussit, & ut pius pater, quem percusserat, sanavit. Felix utique, qui utrumque potuit, videlicet & percutiendo corrigere, & sanando mulcere. Hoc autem idem Sergius monachus senex retulit, sed me petentem relationis suæ miraculum, Domini Abbatis Simeonis testimonio confirmavit.

28 Ursinus etiam monachus non valde huic dissimile

A Clericorum multitudine copiosa, ut Pontificem Maximum decebat, Salerno egressus, monasterium adiit, consecrationis ceremoniam acturus: ut cujus erat præstans monastica disciplina religio, ejusdem esset Pontificis liberalitatis excellens munus. Comitatusque est eum & serenissimus Dux Rogerius, cum innumera Ducum ac Principum, aliorumque Nobilium turba; ut & Pontificem rerum gestarum gloria clarum honoraret, obsequiumque impenderet, & tantæ solennitatis ceremoniis adesset, easque suis muneribus adaugeret.

4 Cum autem sic pergens prope coenobium pervenisset (quo postea pro rei memoria sacellum constructum est) animo pio complexus loci sanctitatem, religionis singulare munus, monachorum ibidem degentium mores Angelicos, Magistri sui ingens meritum, itineraque ipsa Sanctorum pedibus contrita; ad Rogerium Duce aliosque, qui aderant, Pontificia Majestate conversus, Indignum est (inquit) Filii, locum illum, quem Calitum vitam agentes incolunt, quaque nudis plantis pergunt, nos peccatores aliter quam pedestres adire. His dictis in terram desiliens, ejusque exemplo ceteri, pedites ad coenobium ire pergunt. Vixque per

B lapidis iactum inde processerat, cum ei canitie grata elucens, Fratrum corona stipatus, reverenter occurrit venerabilis Petrus, moxque cum suis omnibus coram Summo Pontifice genuit: qui eum illico a terra erigens, affectuose complectitur & osculatur; tum reliquos fratres sereno vultu intuens benedicit, blandeque salutat: admirandaque nascitur utrimque contentio, dum illi in pedum oscula ruunt, hic vero Fratrum suorum benevolentia motus, medios cupit complecti: sicque conspectu mutuo exilarati, mixtisque lacrymis gaudentes veniunt ad coenobium.

5 Ades ingressus Pontifex, sacratissimæ Eucharistie primum reddito cultu, ad specum postea se confert: ibique prostratus Alferii & Leonis deosculatur monumenta, lacrymis rigat, diu multumque precatur. Ac tandem erectus populo benedicens, parata monasterii tecta cum Duce Rogerio ceterisque subivit, ibique dici illius reliquum affabiliter cum B. Petro Abbate, aliisque nonnullis monachis, quos in monastica conversatione degens antea noverat, in familiaribus colloquiis (Pontificem se oblitus) expendit. Sed & nocte ipsa cum eisdem Fratribus, macutinam laudem solenniter persolventibus, devotus interfuit. Sequenti vero mane, necessariis de more paratis, Pontifex ad altare solenni pompa procedens, ades istas tum quidem pretioso contextas serico, aureis basilicis ornatas, forumque spirantium corona redimitas, propriis manibus, Pontificiis ceremoniis ac ritibus oleo sacro perunxit, singulosque delinivit parietes; egregieque sculptam Crucem in sacre rei signum ac monumentum adhibuit, summæque Trinitati Deo Altissimo dedicavit, die videlicet / Nonarum Septembrium, Indictione quinta decima.

6 Tam vero magnifica consecrationis pompa fuit, ut perpetuo suavissimi odores cremarentur, dulcissimi concentus exaudirentur, organorum, ac tiliarum ad jucundissimum numerum modulationes, non aures modo omnium, sed animos ad pietatem religionemque mira ratione accenderent, ac jam in cali beatissimis oris versari se omnes putarent. Præcipue vero Serenissimus Dux Rogerius his pietatis insigniis excitatus, coram Pontifice & Cardinalibus, audientibus Principibus & populis, Cavensem omnem ditionem, Imperium in universos Lucanos, a vestigalibus immunitatem, maris dominium donavit: Notarios publicos, ac Judices vassallosque creandi facultatem indulgit; morti destinatos eripiendi, duellorum rationem constituendi; causarum & civilium & criminalium controversias decidendi; appellationes prosequendi tribuit po-

testatem. Atque (ut verbo dicam) cum summo potestate regalis jure, redditus ac fructus, summam millium aureorum facientes, religiosa liberalitate contulit.

7 Eo autem illustrior Pontificis magnificentia fuit, quo sunt caelestes opes divinaque munera terrenis atque humanis illustriora. Etenim ad Ducem Rogerium, ceterosque Prælatos ac Principes, universumque populum obortis lacrymis conversus, Pontificia summa potestate utens, Christique Domini uberrimos thesauros proferens, indulgit: ut, quisquis divina ope in poenitentia statu existens, sacrosanctas has ades adiret ante diem consecrationis, & die ipsa; hoc est, quarto & quinto die Septembris, nec non sacris diebus Cænz Dominicæ, & salutaris Passionis; eam indulgentiam mereatur, quam mereretur, si pergeret ac rediret ad S. Jacobum Compostellanum. Ceteris vero anni diebus, qui istuc accesserit devotionis causa, contulit quatuor annorum, & totidem quadragenarum indulgentiam. Effecit etiam, ut sacellum, quod Abbatibus dicitur, ab Amplissimo Brunone Casinensi monacho & Episcopo Signino eodem die consecraretur, adjiciens indulgentiam illud visitantibus his diebus festis septem annorum & totidem quadragenarum. Ecclesiæ vero in adjacenti coenobio Casali posita, & eo tempore consecrata a Reverendissimo Ranerio Regitano Episcopo, concessa est indulgentia illuc E accedentibus devote septem annorum & totidem quadragenarum, non modo dictis diebus, sed in qualibet Virginitatis Matris solennitate. Ipsos vero monachos, sacrumque coenobium privilegiis suis ita munivit, libertateque donavit, & prærogativis auxit, exulit, atque ornavit; ut, quæ ipsi coenobio compares, pauca reperias, anteponas autem nullum.

8 Tum vero pompa finita, ad claustrum se Pontifex & Cardinales, cum serenissimo Duce ac Principibus, B. Petro deducente, se conferunt. Cetera ingens multitudo vallem totam occupat, frugalique prandio expleto, monachis in unum coactis, tali oratione Pontifex usus dicitur: Agitate animo, Fratres, quanta dignitas atque majestas sit Religiosi monachi, quem Deus a seculi fluctibus emersum, in pacatissimum Religionis sinum deduxit; ut mentis oculo monastica disciplina purgato, quam sint humana omnia fluxa, angusta, mortalia, erroris & inanitatis plenissima, deprehendere facile possit: ac licet in terris versetur; Calitum tamen jura tenet, & jam quodammodo in Beatorum numerum collocatur. Hæc enim ornamenta sunt vera, hæc admiranda insignia. Nam quo ego utor aureo baculo, ut magna sit dignitatis, est tamen integumentum molestissimarum curarum, fastidiosissimi stomachi. Quamobrem quod habetis, tenete, ut coronam vestram nemo accipiat. Et onus nostrum, carissimi Fratres, quia auctoritate non licet, precibus vestris portate, pietatisque affectu vicem meam dolete. His aliisque dictis, ac benedictione indulta, singulisque proprio nomine appellatis, cum Duce Rogerio aliisque, qui secum venerant, Salernum repetiit.

a Extat eadem Historia, patris immutatis aut omissis, tom. 7 Italia sacra a Ferdinando Ughello edita in Salernitanis Archiepiscopis a pag. 312.

b Ciacconius in verso ordine primo Cavensem, dein Cluniacensem monachum fuisse scribit.

c Circa annum 1078. d 12 Maji anni 1088.

e Constituerat in Antipapam Guibertum: de quo late in Vita S. Anselmi Ep. Lucensi & Martii.

f Normanni ejecit Græcis & Saracenis, Apulia positi sunt & ceteris dein provinciis, Duce potissimum Roberto Guiscardo.

g Sedit Alfanus a ab anno 1085 ad annum usque 1121.

h Consule Ughellum de his Episcopis, qui solum ex hoc loco aliquos videtur catalogis suis inscripisse. Possent & Cardinales basilicis omissis inseri.

i S. Bruno Signinus Episcopus, libris scriptis & sanctitate clarus, decessit 10 Julii anni 1125.

x Fuit

poles cum
alio ad mo-
nasterium
pergit.

benigne re-
giu necten-
tes S. Petrum
Ab. & mo-
nasterio:

salutis sa-
cræ Eucha-
ristie &
sanctissimæ
corporis adit

Matrimon-
ium nullo
peragunt

completo
dicitur &
Trinitati

2 Septemb.

Don Roger-
ius donat
quædam
ma privo-
gia & re-
demptio.

Papa donat
varietatem
gentis vifi-
tatis
hanc ordo-
fam.

et aliam
Abbas.

et terram
ambrosii Ca-
sali.

donat quæ-
dam pri-
vilegia

adhorta-
tionem habet
ad mona-
chos.

de illius
illorum solio
eiusdem

data benedi-
ctione & san-
dit.

A h. Fuit hic ex monacho Casimiro & discipulo S. Petri factus Episcopus.

1 Inscripta est dedicatio ad dictum diem Martyrologiis VVieris, Menardi, Bucerii.

m Virgini Despara fuit hac ecclesia dicata.

m Idem Papa litteris datis Salerni 12 Kalend. Novemb. ejusdem anni 1092. concessit B. Petro ejusque successoribus omnimo-

dam jurisdictionem Episcopalem, abdicata dumtaxat potestate D ab his, quae sunt Ordinis Episcopalis: a sacrorum Ordinum collatione, basilicarum consecratione & chrismatis confusione. Verum urgente Alphano Episcopo plurima Papa irrita decrevit, litteris Romae datis anno 1098 mense Maio, quas integras edidit Ughellus in Alphano II Episcopo Salernitano pag. 553 nisi procedentes litteras inspuat pag. 515.

D E S C A S I M I R O

POLONIAE REGIS FILIO,

IN REGEM HUNGARIAE ELECTO

Commentarius historicus praevious.

§ 1 S. Casimiri genus illustre, parentes, fratres vi, sorores VII; utrorumque sigillatim dignitas.

AR. M.
CCCC.
XXXIV.
IV MAR.
TII.

S. Casimiri
parum:

Vita prae-
via:

prae-
via:

prae-
via: Dou-
parum:

prae-
via: Dou-
parum:

prae-
via: Dou-
parum:

prae-
via: Dou-
parum:

prae-
via: Dou-
parum:

prae-
via: Dou-
parum:

1 Illustrabat ante annos omnino CC Polonia regnum, magnamque Ducatum Lituaniam, regiarum splendore virtutum, sed praesertim Christianae pietatis, Casimirus, Casimiri III filius, nepos Jagellonis fortissimi Principis, qui primus e Lituaniam Magnis Ducibus, Christi religionem complexus, in Regem adoptatus est a Polonis, Vladislao dictus, cujus natus, S. Casimiri mater, Elisabeth Austriaca fuit, Alberti II Imperatoris, & Hungariae Bohemiaeque Regis, filia. Hic, priusquam ex auctoribus ejus aetate supparibus elogia illius proferamus, brevem vitam ejus periocham exhibebimus a libello, quem Albertus VVinch Kozalovicz Societatis Jesu, S. Theologiae Doctor, Almaeque Universitatis VVilnensis Praecancellarius, anno MDLXXXI vulgavit, hoc titulo inscriptum; Miscellanea rerum ad Statum Ecclesiasticum in Magno Lituaniae Ducatu pertinentium. In hoc altera statim pagina de Casimiro ista scribit:

2 S. Casimirus, Casimiri III Polonae Regis, Magni Lituaniae Ducis filius, Jagellonis nepos: a puero virtuti addictus, totum se Deo dedit, posteaquam Rex Hungariae electus, ab eodem regno exclusus est. Fratre enim Vladislao in regnum illud succedente, ipse regnum caelorum, quod semel querendum susceperat, vi occupare connixus, votorum suorum apicem magnis passibus occupavit. . . . Ad virtutis omnisque sanctimoniae reditus cumulandos versus, pudicitiam integram conservavit: eruditionem ut B. Virginis laudibus consecraret, elegantissimis versibus illam celebravit; quorum exemplum secum sepulchro inferri mandavit. Austeritate vitae, & honoris Divini Zelo, inter vivos admirandus: a morte miraculorum gratia, multos Divorum superavit. Mortuus Vilnae MDCCCXXXIV, die Martii IV. Relatus in Sanctorum numerum, a Leone X, anno MDXXI. Instante deinde Sigismundo III Polonae Rege, a Clemente VIII festum ejus majoribus caeremoniis celebrandum institutum est. Anno MDLXXVI vulgatus est libellus continens miracula, quae ad ejus sepulchrum contigerunt. Cum anno MDLXXXIV sepulchrum ejus restauraretur, inventus est incorrupto corpore & vestibus: quae ipsa occasione repertus quoque est Hymnus de B. Virgine (incipit sic, OMNI DIE DIC MARIAE MEAE LAUDES ANIMA) dextro ejus tempore subjectus. Anno MDLXXXVI, Augusti XIV, sub Vladislao IV Polonae Rege, praesente ejus Majestate ipsa, cum sorore sua Serenissima Anna, corpus praedicti Sancti, solennissima supplicatione per urbem instituta, translatum est in magnificentissimum sacellum a Sigismundo III extructum. Haec ille. Sed quod excluso ab Hungaria possessione S. Casimiro successisse Vladislao fratre tradit, hoc viginti fere post annis, Matthias Corvino mortuo, ipsoque sex annis prius Casimiro, contigit, ut sigillatim post exequemur.

3 Hic tamen opera pretium fueris, omnem Casimiri III acque Elisabethae Austriacae progeniem, Sancti, inquam, Tomus I.

Casimiri fratres sororesque recensere, ut clarius elucescant, quae de iis fortassis inferius per transennam dicenda erunt. Enumeras eos Martinus Cromerus in laudatione funebri Sigismundi I, & brevius Jodocus Ludovicus Decius tomo 2 Rerum Polonicarum pag. 289, hoc ordine: 1 Vladislavus natus anno MDCCCCLVI. 2 Hedwigis anno sequenti. 3 Casimirus ejusdem seculi LVIII. 4 Joannes Albertus LX. 5 Alexander LXI. 6 Sophia LXIV. 7 Elisabeth LXV. 8 Sigismundus LXVII. 9 Federicus LXVIII. 10 Elisabeth LXIX. 11 Anna LXXVI. 12 Barbara LXXVIII. 13 Elisabeth. De his Cromerus: Filiarum Casimiri duae immature mortuae. Hedwigis Georgio Duci Bavariorum, Sophia Friderico Marchioni Brandenburgensi, Anna Boguslao Pomeranorum, Barbara Georgio Saxonum, Elisabetha vero (patre mortuo) Frederico Legationis & Bregensium, Ducibus matrimonio junctae fuere: & omnem pene Germaniam affinitatibus & propinquitatibus illustrum virorum & mulierum, quas enumerare perlongum esset, nobis devinxere.

4 Filiorum autem natus maximus Vladislavus anno MDCCCCLXXI, post mortem Georgii Podbradii haereditis, Bohemia Rex electus est; Matthias Hungariae Rege nequidquam eadem coronam ambiente: adversus quem ipso anno conspirantes plerique Hungarici Proceres atque Antistites Casimirum ejusdem Vladislavi fratrem, missis Legatis, Regem sibi dari a Casimiro patre postularent. Es datus illi quidem, sed statim ab ipsis desertus, ut mox dicemus. Qua causa fuit, ut cum anno MDCCCCLXXVII, idem Hungari per secretam legationem, rursus a Matthias defestationem pollicerentur, nil quidquam certi illis Casimirus Rex responderit, jam antea, ut lib. 29 scribit Cromerus, fidem gentis dubiam & fluxam expertus. Anno MDCCCCLXXXIV, ut infra dicemus, tabe consumptus interiit Dux Casimirus. Fridericus frater ejus anno MDCCCCLXXXVII Cracoviensis Episcopus factus, patre admittente.

5 Anno MDCCCCLXXXIX Matthias Ungariae Rex apoplexia extinctus est, vir strenuus, sed ingenii inquieti & versipellis. Successorem Proceres alii Vladislavum Bohemiae Regem elegerunt, alii Joannem Albertum fratrem ejus, quem plures de hostibus reportatae, Casimiri patris auspiciis, victoria commendabant. Utique cum exercitu in Ungariam advolavit. Sed brevi pax coecluit. Et volebant quidem Ungari, ut Cromerus scribit, regnum dubiae Martis alex committere; sed Casimirus Joannis Alberti evchendi studio incensus, ita etiam in alterum filium, velut nimio plus cupidum, & in se ingratum stimulantem; illi bellum suadebat, validas suorum copias ac Tartarorum quoque auxilia pollicens. Sed nimium tarda haec fuere. Joannes Albertus, etsi vix quatuor millia bellatorum habebat, dilapsis ceteris, cum fraterno octodecim millium exercitu conflixit, fortius quam felicius: nam duobus equis in ardore pugnae amissis, tertio quoque graviter sub ventrem sauciato, vix tandem evasit. At Vladislavus de eventu pugnae certior factus a suis, non obscure praese tulit, magis latri de salute fratris, quam de victoria sua: missisque ad eum Legatis, pacem cum eo fecit.

6 Casimirus pater anno MDCCCCLXXI sacrosanctis Christi-

ff

fla-

A *liane religionis mysteriis rite perceptis, mense Junio animam exhalavit, ut idem scriptor tradit. Adspirante ad scriptum filii tres, Joannes Albertus, Alexander, Sigismundus. Obiit Joannes Albertus, electus die xxvii Augusti c1500. qui anno sequenti, mortuo Sigismondo Archiepiscopo Gneznenfi, ut frater suus Fridericus, a quo potissimum in adipiscendo regno fuerat adiutus, subrogaretur, retento etiam Episcopatu Cracoviensi, ab Alexandro VI Papa obtinuit, a quo & in Cardinalium collegium cooptatus mense Septembri mccccxiii. Mortuus est Joannes Albertus anno c1511, die xvii Junii, qui quamquam caelestis vixit, non tamen S. Casimiri fratris sui continentiam imitatus est. Successit illi Senatus assensu Alexander, quem sibi Litvani post Casimiri patris mortem Magnum Ducem assumpsissent: fratre mortuo ad regni diadema postulas, anno mxi, die xli Decembris, a Friderico fratre, solenni caeremonia Cracovia inuictus & coronatus est. Uxor ejus Helena, Moschorum Ducis filia, mense Februario sequente, a Litania Cracoviam venit: nec tamen, inquit Cromerus & alii, diadema de more Reginarum ipsi impositum est, propterea quod Græcorum schismati dedita, ab Instituto Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ abhorreteret. Subiecit Jodocus Ludovicus Decius hoc epiphonema: Tanto, inquit, ardore res fidei tunc a Polonis custodita fuit.*

7 *Fridericus Cardinalis an. mdi11, die xiv Martii obiit, moribus longe Casimiro fratri ab similit. At mater Elisabetha Regina, insigni pietate famina, & magnificentia in cultum divinum xxx Julii, c1510 extremam vitam diem clausit Cracovia, ubi in templo sanctæ Crucis sepulta, quod, ut Cromerus ait, vivens a fundamentis exedificarat, omni apparatus ad cultum divinum accommodato magnifice ornaverat, & cenibus domoque in octo Presbyteros & nonum ministrum collocatis dotaverat. Anno sequenti, die xli Augusti, mortuus quoque est Rex Alexander, & Vilna juxta Casimirum fratrem tumulatus. Successit Sigismundus, natus anno mccccxvii, prima Januarii: in Regem electus mdy1, vlii Decembris, coronatus mdy11, xxiv Januarii: mortuus c1548, prima Aprilis.*

8 *Hælenus de S. Casimiri parentibus, fratribusque ac sororibus juccinile indicata, qua lucem afferre ipsius historia queant. Avus illi Jagello Vladislavus, Magnus Litvania Dux & Polonia Rex: patruus Vladislavus Poloniæ & Ungariæ Rex: & fratres Reges suorum quatuor, Vladislavus Bohemiæ & Ungariæ; Poloniæ Joannes Albertus, ipso quoque (electus etiam Ungariæ, eodem fere quo Casimirus fuit) Rex electus. Alexander, Sigismundus I.*

§ II *Vita & miracula S. Casimiri a quibus scripta: unde hic edita?*

9 *Vitam S. Casimiri scripsit Zacharias Ferrerius Vicentinus, Episcopus Gardiensis, Leonis X Papa Prælati domesticus & Reclerendarius, ac per universum regnum Poloniæ (ut ipsemet infra protestatur) & Magnum Ducatum Litvaniæ & Moscoviæ, omnesque & singulas terras eisdem regno & Ducatibus, mediate vel immediate, aut alias quomodolibet, subjectas; cum omnimoda Legati de Latere, & Majoris Pœnitentiarii de Urbe potestate, Nuntius & Orator. Præcipua causa Legationis fuit, ut inter Sigismundum I Poloniæ Regem & Magnum Prussiam Magistrum Albertum Brandenburgicum, sororis ejus filium, pacem conciliaret: qua tamen minime successit. Eidem tunc Antistiti, atque ut ipse scribit, Servantissimis Patribus, Joanni Archiepiscopo Gneznenfi, Poloniæ Primati ac Legato nato; nec non Petro Præmislensi Pontifici, regni que Polonia Vicecancellario, ad ipsius Ducis Casimiri gesta ac miracula perquirenda, provincia fuit demandata. Id vero munus, inquit ipse, omni fidelis opera, & sedulitate exquisitissima, ita obivimus & exegimus, ut inter innumera pene miracula, quæ jure juran-*

do adhibito illi nobis recensuere, qui & interfuere & D conspexerunt, manibus contrectare, ac in semetipsis experti sunt, quosve nobiliores ex aliis, ac fide digniores ad testimonium perhibendum delegimus; ea tantum, omittis superfluis, quæ singularia, & ad ejus sanctitatem præbandam sufficere visa sunt, descripsimus, annotaverimus. Datum Vilnæ, ix Kalend. Decembris, anno salutis mxxx, Sanctissimi Domini nostri Leonis, Divina providentia Papæ X, anno octavo. Dein adscripta hæc erant: Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi D. Zachariæ Legati a latere, Joannes Vilnensis, Joannes Chroviensis, Jacobus Cæstensis, Episcopi Latini. Examinata miracula & testes. Est Chiovia, sive Kiovia, Volinia ulterioris civitas ad Borysthenem, sub Archiepiscopatu Leopoliensi, ditionis Polonica. Cassa vero qua & Theodosia, Taurica Cherfonesi ad mare Euxinum, olim Gennensium colonia.

10 *Ea Vita Toranii anno mxxx1 typis vulgata est, ac per plures annos a nobis perquisita, variorum & Poloniæ virorum doctorum opera implorata: tandem, promerito nelli E eam sumus benevolentia R.R. PP. & Societate Jesu, Joannis Ryvocki, qui secundum provinciam Litvanicam Præpositus Provincialis fuit, & Pauli Francisci Parisi, cujus penes nos erat eruditus commentarius de S. Bonifacio, sive Boleslao Bucslavino, Regis Slavonici sive Poloni filio, Archiepiscopo & Apostolo Rossorum ac Martyre, ad xli Junii, quo illius est Festis Romanis inscriptum nomen, referendus.*

11 *Hæ ergo, Vita ab Zacharia edita, exemplar tandem adepti, id describi curavimus, ac nobis transmissimus: atque una Officium Ecclesiasticum & Sacrum, ab eodem Zacharia Episcopo compositum, ut festo S. Casimiri recitaretur in quo præter proprias ad singulos psalmos antiphonas, & Responsoria ad Lectiones, quaterni sunt hymni Sapphici, ad primas Vesperas, Matutinum, Laudes, secundas Vesperas, & in Missa ante Evangelium Sequentia, ut vocatur, versibus jambicis dimetris contexta. Atque idem auctor plures fortassis ejusmodi Hymnos elucubravit: nam Possevinus noster in Apparatu sacro de ejusdem Zacharia Ferrerii scriptis nihil aliud tradidit, quam composuisse Hymnos, quorum usum Clemens VII Pont. Max. suo tempore approbavit, quique postea Romæ prodierint an. 1549 apud Ludovicum Vicentinum. Extat liber, unde hoc Officium & Sacrum de S. Casimiro descriptum, in bibliotheca collegii Ravenfis Societatis Jesu in Polonia, annexus libro qui inscribitur, F Compendiosa descriptio urbis Hierusalem, excuso antiquo charactere in 4.*

12 *Ea S. Casimiri Vita a Gregorio Svieticio Cathedralis Ecclesiæ Vilnensis Canonico non infeste interpolata, iterum prælo commissa anno c1514, adjecta secunda parte, qua miracula, aliæque Divi decora, continet, & duplo major est prior. Hanc S. Casimiri Vitam edidit cap. 10 lib. 3 de officio Principis Christiani Cardinalis Bellarminus, a Venerabili viro, uti protestatur, Gregorio Svieticio Ecclesiæ Cathed. Vilnen. Canonico, ex bonis Auctoribus cum fide descriptam. Sed postremam partem, qua ad sola miracula pertinet, prætermisit; quæ tamen ab iis, inquit, qui ea cognoscere cupiunt, ab Auctore suo facile peti poterunt. Ea quoque Abrahamus Brævius omisit, qui Vitam eandem tomo Annalium suorum Ecclesiasticorum decimo octavo ad annum mccccxxxiv num. xxvii inseruit ex Bellarmini vulgato de officio Christiani Principis, octo prius annis, libro, quem citavit, titulumque ac finem & Vitam totam ipsis ejus verbis expressit. Nos Svieticii editionem a Friderico Schembek & Societate nostra viro eruditio & pio, atque in primis Sanctorum cultus promovendi mirifice studiose, ante annos complures accepimus. Priorem tamen partem, sive Vitam ipsam S. Casimiri, uti a Zacharia Ferrerio scripta est, cum vix uspiam extet, dabimus: atque alteram deinde partem ex Svieticio subjungemus.*

13 *Petrus Skarga & Societate Jesu Polonus, vir eximia eruditionis ac zeli animarum, quem ad extremam aetatem & habendis & suggesto sermonibus, & libris scribendis ex-*

Aliam T. inare Po tris Shaga.
 A ruit, maximo animi bono; in Bibliotheca Philippi Alexandri nostri traditur S. Casimiri Vitam edidisse. Eam dum pervestigis, didici non nisi Polonice extare, primo (ne reor) operum illius tomo, qui Selectas Sanctorum Vitas continet in singulos anni dies digestas, additis Documentis ad mores formandos idoneis: qui totus ipso superstitioe obliis recusis traditur. Ex eo S. Casimiri Vitam vir gravis Latine veris, & ad nos misit, si cui ad nostrum institutum esse usui posset. Eam, ut res feret, citabimus infra: nam totam dare, cum planior & antiquior alia suppetat, nil attinet.

2. Mattheum & miracula Iudaei Mar. ibi de Michovia.
 14 Matthias de Michovia, medicus & astrologus, atque Ecclesia Cracoviensis Canonici, in Chronicis Polonorum, qua usque ad annum Christi MDIV perduxit, lib. 4 cap. 64 Casimiri & Elisabethae prolem enumerans, S. Casimiri ita meminit: Kazimirus autem secundo genitus, phebili praevocatus, in Vilna tumulatus requiescit: & ut fertur, pro sanctitate vitae miraculis coruscat. Cum porro Michovienfis libros, quos diximus, multo labore absolvisset, eos Jodoco Ludovico Decio, quem ex affectu regno Polonia additum jam ante cognoverat, tradidit: quos ille prius censoribus oblatis, labens suscepit, & suo aetate, Sigismundi I Regis auctoritate, excudi iussit. Deinde tres a se compositos libros, in lucem dedit, quibus praecipue ea complexus est, qua erant a Michovienfi praetermissa, videbantur tamen sciri non injucunda: primo quidem libro, qua a primordio regni ad Jagellonem usque gesta; altero qua usque ad Sigismundum, postremo qua ab huius initio ad annum usque MDXVI. Ac de S. Casimiro ita lib. 2 scribit: Jam ad Kazimirum Ducem calamus pergit. Hic Princeps omnibus virtutibus redimicus nihil in vita plus quam justitiam, aequitatem & continentiam coluit; virginittis munus ad mortem usque custodivit. Ceterum ita se in omnibus rebus gessit, ut eo vivente appareret, quod sublato clarissimis miraculis comprobatum est. Obiit in Lituania, apud Vilnam conditus, anno salutis MCCCXXXIII in februario migrans ad Deum, (imo 1484 in Martio ut alii habent) in Beatorum numerum relatus est, claruit in hanc aetatem multis miraculis. Eximium profecto hujus inclitae familiae decus, cum Principum Heroumque copia alioqui sit aucta, etiam ex ea non desunt, qui apud Deum Opt. Max. vel ex officio fraternae caritatis, vel patriae studio res tueantur.

6. Mattheum & miracula Iudaei Mar. ibi de Michovia.
 15 Martinus Cromerus, Stanislaus Hosti Cardinalis in Warmiensi Episcopatu successor, in Laudatione funebri Sigismundi I Poloniae Regis, de huius fratribus agens, ita scribit: Casimirus quidem juvenis castissimus atque religiosissimus, in Lituania immaturam mortem obiit, non sine celebri sanctimoniae fama, quam complura miracula ad sepulcrum ejus edita, confirmant. Idem scriptor lib. 29 de rebus Polonorum, mentione facta miraculorum, qua ad sepulcrum Simonis Lipnicensis ex Ordine Minorum, Bernardiniano vero sodalicio, ut ipse loquitur, facta dicerentur, ista subiicit: Quod quidem de Casimiro quoque, Casimiri Regis filio, non modo constanti fama, sed etiam certis gravibusque testimoniis affirmatur: qui Simonem hunc intra vertentem annum consecutus est apud Vilnam tabe consumptus, & in basilica ejus urbis a patre solenni pompa sepultus, & ipse sanctitatis opinione clarus. Fertur autem istam caste & continenter vixisse, ut medicis concubitus suadentibus, si sanus esse vellet, mortem oppetere, quam legem pietatis Christianae transgredi maluerit.

6. Joannem Herbortum a Fulstein, regni Polonia Senator, lib. 1.
 16 Joannes Herbortus a Fulstein, regni Polonia Senator, (idem opinor, quem Starovolscius innotuit Scriptorem Polonicorum) § 21 Joannem Herbortum vocat, atque Castellani Sanocensem fuisse, & ad Senatoriam dignitatem ab Augusto Rege evehitum; is igitur Herbortus Chronica edidit, sive compendiosam historiam Poloniae descriptionem, ut in Gesneri Bibliotheca dicitur, qua Basilea 1571 in 4 excusa in officina Oporiniana. Ea Chronica non

vidi, sed ab erudito amico accepi, in iis lib. 16 ca. 10 quod D jam resulimus de S. Casimiro ex Cromeri lib. 29 testimonium, totidem verbis extare, illudque addi epiphonema: Ita ille ad aeternam beatitudinem attentus fuit, vel ex uno bello Ungarico expertus, quam fallax sit & vana mundi istius felicitas.

§ III Parentum S. Casimiri conjugium. Ejus ortus: honesta educatio: institutio a Jo. Dlugosso, sive Longino, viro pio & laudato.

17 **M**erito sanctum fortunatumque Casimiri III Poloniae Regis cum Elisabetha Austriaca praedicatum matrimonium est, cum quod vehementer invicem & constanti amore conjuges dilexerunt, tum quod tam numerosa & egregia auti prole sunt. Et vero sapienter ac Christiane contractum erat illud connubium, gravium ac sanctorum virorum opera; Zbignei Cracoviensis Episcopi & Cardinalis, atque auctoritate Legati de laere a Nicolao V Pont. Max. ornati; cum Joannis Dlugossi, sive Longini, ac demum B. Joannis de Capistrano. Ita Auctor Vsa Longini; Collega etiam fuit, inquit, in Legatione quae VVratislaviam missa est a Rege, pro contrahendo matrimonio cum Illustrissima Helizabeth Serenissimi Alberti Romanorum, Hungariae, & Bohemiae Regis filia. In qua legatione cum plurima laude digna gesserit Longinus illud maxime commendandum fuit, quod precibus & suasionibus suis Joannem de Capistrano, virum religionis & sanctitatis venerandae, in regnum Poloniae induxit, egitque ut illius miraculis provincia illustraretur. Matthias de Michovia lib. 4 cap. 59 id narrat in hunc modum: Anno MCCCCLIII Kazimirus Poloniae & Ladislaus Hungariae Reges, per suos oratores matrimonium inter praefatum Serenissimum Dominum Kazimirum & Illustrissimam Elizabeth filiam Alberti, olim Hungariae, Bohemiae & Romanorum Regis, in civitate VVratislavienfi sanxerunt & litteris firmaverunt. Super quo Joannes de Capistrano, in praetorio VVratislavienfi, feria secunda post Assumptionis Mariae, disertam fecit orationem, cujus thema erat: Hae dies, quam fecit Dominus; exultemus & laetemur in ea.

18 Idem deinde Auctor sub finem dicti cap. scribit, anno sequenti, 2 Februarii, die Dominica, S. Scholasticae, cum jungi matrimonio deberent, & Elisabetha in Reginam inungi & coronari, ortam altercationem inter Barones, an Sbi-gneus Cardinalis & Episcopus Cracoviensis, vel Joannes Sprouski Archiepiscopus Gnezniensis desponsationem ac matrimonium conferret. Vocatus est Joannes de Capistrano Ordinis Minorum, tamquam Sedis Apostolicae Legatus: qui cum magna humilitate prostratus, cum licentiam desponsandi a Cardinali obtinisset, non rite desponsationem peragere potuit, quia ignarus idiomatis Polonici & Teutonici erat. Cardinalis ergo Sbi-gneus, qui utramque linguam noverat, matrimonium confecit: & Archiepiscopus Gnezniensis Missam de sancto Spiritu, cum festinatione, quoniam ad vesperascebat, peregit; praefatamque Elizabeth in Reginam inunxit & coronavit.

19 Ea porro Regina, ut § 1 ex Jodoco Ludovico Decio resulimus, tertio partu S. Casimirum in lucem effudit anno MCCCCLIII, die III Octobris. Gregorius Svecicinus scribit: Cracoviae natus III Nonas Octobris sive die quinto mensis & isthaec addit: Qui dies, tum victoria, quam pater ejus Casimirus in Prussia de Crucigeris insignem reportavit, arcemque Papoviam vi oppugnando cepit; tum Georgii Podiebradii Bohemorum Regis legatione, jura amicitiae efflagitantis, regni Bohemici insignia eidem Casimiro Regi Poloniae ulero deferentis, fuit illustris. Qua hic scriptor ad celebritatem illius diei refert, ea Zacharias Legatus ne verbo quidem attingit, sapienter profecto. Nam cum ad pacem inter Prussiae Adagistrum & Regem Sigismundum sancendam, ut § 2 diximus, praecipue mis-

A *fas esset, non debet id commemorare, quod ad exacerbandos invicem illorum animos spectare videretur. Nec erat Casimiro Regi ita honorifica cum heretico Bohemia tyranno, Girtix de Poldzebrad ac cum Michovienſis vocat, amicitia, ut commendari hic a Legato Apostolica Sedis quodammodo mereretur. De Casimiri autem fratrumque institutione ista tradit Cromerus in funebri Sigismundi laudatione: Atque is ab incunte primum pueritia, una cum aliis fratribus, ab honestissima & religiosissima matre sancte ac temperanter educatus, & a præceptoribus, viris eruditis, bonis, gravibus & plus ad virtutem in primis & pietatem, cultumque divinum institutus. Horum Præceptorum prolis regia præcipuus Joannes Longinus fuit, cujus antea meminimus. De eo Vite illius scriptor, quem Felicem Herborum fuisse indicat Starovoltius § 22, ista tradidit. Cum jam omnino a curis rerum humanarum se absolvere, & in quiete reliquam ætatem agere, cultuique divino intendere instituisset; accessit per Regem ad curam & institutionem liberorum suorum. Quod negotium diu suscipere recusavit: tandem instantibus, præter Regem, regni etiam Opprimatibus, multisque rationibus ad eam rem ipsum cohortantibus, præsertim persuasione illa, quod nihil Deo immortalis acceptius facere posset, quam eorum curam suscipere, quos ille ad imperandum gentibus nasci voluit; nihil opportunius, aut utilius Reip. quam illos bene instituire, qui in ea præesse debebant; coactus est sententia sua cedere, ac onus subire. Itaque præfuit illis aliquot annis, ea dexteritate ingenii, ut contrariorum naturam, pueri non inviti & discederent libenter ea quæ ipsis tradebantur, & apud illum, spreto ludis puerilibus, assidue esse cuperent. Ex quo factum est, ut brevi ita eos institueret, ut non minus propter indolem ac virtutes eorum, quam propter genus regium, cari ac venerabiles omnibus essent: non solum Polonis ac Lituanis, sed aliis quoque exteris populis.*

20 Nam, ut idem Auctor scribit, cum jam dudum fama apud omnes vicinos Principes percrebuisse, de indole admirabilique ingenio, ac etiam institutione inelyta prolis Regis Poloniæ, Bohemi primogenitum, velut legitimum heredem, in Regem petierunt. Cromerus lib. 29 tradit Vladislavum anno MDCCCLXXI Regem a Bohemis renuntiatum: ac mox delectos & Primoribus Legatos, qui cum primo quoque tempore a Polonia accirent; quod Matthias Hungaria Rex, passus repulsam, omni crudelitatis genere Bohemos ac Moravos divexabat. Ergo Vladislavus acceptis a patre septem millibus equitum & duobus pedestrum, die xxv Julii Cracovia discessit, comitantibus aliquot Antistitibus ac Palatinis & Joanne Dlugosio præceptore: acque ab ipso patre bidui itinere deductus est.

21 *Hand parum vero eidem patri negotii fuit, ut Dlugosium ad iter illud capeffendum induceret; quod ita memoratur in ipsius Dlugosii Vita: Bohemorum votis cum pater assensisset, numquam adduci potuit, ut sine Longino ad suscipiendum regnum filium destinaret. Quod negotium plures ob causas Longinus suscipere recusabat: sed imprimis quod Bohemia esset interdicta omnibus Catholicis. Verum cum obortis lacrymis Rex tandem diceret, duos esse adolescentuli parentes, se primum qui genuisset, secundum ipsum, qui educasset & instituisset; crudele admodum immaneque futurum, si eodem tempore ab utroque quasi raptus, ad gentes ignotas mitteretur: se quidem, si liceret cum filio ire paratum; sed cum id conditio regni non pateretur, dignum videri, quod utriusque parentis ipse vices impleret: atque tum maxime adolescentulo præsto esset, quando in novitate rerum erat instituendus. Victus itaque, tum genitoris pietate, tum filii necessitate, munus suscepit, euntemque Pragæ comitatus est, ibique tamdiu fuit, quoad corona illi & cetera Regis insignia exhibita fuissent. Deinde compositis rebus, ut temporum conditio ferebat, ad cu-*

ram reliquorum remeavit.

22 *Sed post reditum ex Bohemia, ut idem Auctor scribit, ægritudine afflictus est periculosissima cum propter ætatem jam infirmam, tum magnitudinem & gravitatem ægritudinis. Nam cum in Bohemia contraxisset noxam calculi, propter aquarum sulphurearum vim, & miserabiliter illic ab eo tortus fuisset, reversus, statim ab eadem causa vexari coepit. Accessit etiam ad dolores calculi febris quotidiana exastuatio, usque ad desperationem medicorum & summe intensa. Quamobrem vitæ suæ diffidens, testamentum non solum scripsit, sed etiam est executus, distractis ceteris rebus quas legabat, sed imprimis copiosissima & egregia librorum suppellectili.* *De paullo post: Ceterum cum tam de morte quam de vita fama constantior esset, convenere frequentissime ad eum visendum boni homines, quibus Reip. cordi erat: lamentabantur passim, non sine maximo incommodo bonorum omnium, sed Reip. in primis, talem virum de medio tolli. Sed præter omnes in mentem Regis altius dolor descendit, cum intelligeret se privari viro integerrimo, cuius consilio multa bono ordine gessisset; liberos vero suos veluti altero parente orbari. Et provide de salute ipsius sollicitus, crebro ad eum visendum descendit, interdum etiam filios misit, ut saltem caritas, qua illorum divinam indolem virtutesque prosequeretur, aliquam supervivendi cupiditatem adhuc in animum jam de morte solum cogitantem, injiceret. Ex quorum studio & pietate, Stanconis quoque, præstantissimi medici, cura & diligentia augebatur adeo, ut præter spem omnium ipsum sanaverit. Hac evenisse videntur ipso potissimum tempore, quo ad suscipiendum regni Hungarici gubernacula vocatus est S. Casimirus.*

23 *Cum autem, ut idem addit scriptor, omnis cogitatio Longini esset, ut aliquando sibi ipsi viveret, numquam aut dignitates aut officia ulla suscipere voluit, quæ ipsum a proposito immutare possent. Et propterea cum Rex ultro sibi Thesaurarii, interdum Vicecancellarii officium offerret, pertinaciter recusavit, quamvis plerique ex necessariis ipsum ad id hortarentur, ne aut pusillanimitas aut ingratus Regi videretur. Nonnulli etiam parum Reip. affectum esse dicebant, quod ea negotia pro publica salute non susciperet, quæ neminem alium aut castius aut utilius administraturum intelligerent. Renuit etiam Pragensem Episcopatum, cum illic esset cum Rege coronando: ea tamen conditione ipsum suscepturum se asseveravit, ut Bohemi Ecclesiæ Romanæ unirentur. Sed Bohemis renuentibus, ipse quoque conditionem oblatam sprevit, asseverans satis sibi notam esse facinam Pontificis, cum quatuor & viginti annis apud Episcopum fuisset: nullaque ratione adduci potuit, ut alium quempiam Pontificatum susciperet: ad hoc consensisset ut Pragensem susciperet, non ut Episcopus fieret, sed ut Episcopatum illum mortuum suscitaret, Romanæque Ecclesiæ uniret & conciliaret: fuit enim tante religionis, ut pro amplitudine illius facile posset & vitam impendere. Reversus autem in Poloniam, ac morbo, quem diximus, levatus, denno se reliquis Casimiri liberis erudiendis impendit per octo circiter annos: nam decessit e vita anno MCCCCLXXX, iv Kal. Junii. Sed præcipue, ut resor; Casimirum juniorem ab Ungarica expeditione reversum consolatus est, & opportunis consiliis ad Christianam ac veram regiam philosophiam informavit.*

24 *Longini mortem cum succincta anacephalasi tam adversorum, quæ perpassus est, tum laborum postea pro Rep. susceptorum, & fidei industriæque suæ pramiorum, quibus est a Rege ornatus, ita narrat lib. 29 ad annum MCCCCLXXX Cromerus: Neque memoratu dignum quicquam tunc in Polonia, pace per circuitum parata, accidit, præter quod Joannes Dlugosius Canonicus Cracoviensis, non multo ante designatus Archiepiscopus Leopoliensis, vivere pariter & annales Polonicos scribere de-*

A defuit, vir nobilis de gente Viennensis, virtute & constantia summa, eruditione & facundia (ut illis temporibus) non vulgari, & industria ac dexteritate in rebus gerendis singulari præditus. Quas ob res, quamvis Casimirus Regem, Sbignei, ac deinde rursus Jacobi Seneniorum, ornamentis impensius studendo graviter offendisset, ita ut sacerdotiorum fructibus spoliaretur, Cracovia a Præfetti apparitoribus contumeliose ejiceretur, proscriptusque, de vita periclitaretur; postea tamen idem Rex plurimum ejus opera in obeundis legationibus maximi momenti atque dignitatis, & in erudiendis liberis usus est: unde ditatus, insignia reliquit beneficentiae suae pietatisque monumenta.

25 Oblatus post Longinum liberis Casimiri Regis præceptor Philippus Callimachus, de quo ista scribit lib. 30 Cromerus: Fuit is natione Tuscus, orator & poeta non inelegans, & acri ingenio præditus, versatus aliquamdiu in ministerio Pii II Pontif. Max. Deinde vero cum successor Pii Paulus II Pomponium Lætum, Platinam, & quosdam alios viros eruditos, amicos Callimachi, sive quod de religione male sentirent, sive quod in se conspirasse dicerentur, prehendi jussisset; Callimachus, Casimiro adhuc regnante, in Poloniam profugit, & pro præceptore regis filius fuit. Obiit Pius II. Pontifex an. mcccc. lxxv, xix Kal. Septembris: at paucis post diebus successit

B Paulus II qui mcccc. lxxi, die xxvi Julii mortuus est, eique ix Augusti successit Sixtus IV. At non videtur Vladislao præceptor fuisse Callimachus, cum illum in Bohemiam, diu multumque rogatus, ut jam relaxum, velut alter pater, committere consilium sit Longinus. Neque Casimirum remur Callimacho operam dedisse, qui Longini pietatem ac vires ceteras, non tam verbo sibi tradidas quam ab exemplis ejus hausit, pulcherrime expressit, uti perspicies, qui vitam utriusque, magistri ac discipuli, comparatis. Quid autem Callimachus? Cum in familiaritatem Joannis Alberti, junioris fratris, sese insinuasset, inquit Cromerus, plurimum apud eum gratia & consilio valuit: usque adeo, ut cum is Rex factus esset, Callimachi arbitrio magistratus & honores mandarentur, & res plerumque omnes publicæ & privatae Regis gererentur. Quare ingentem sibi inviam apud Polonos Callimachus consilavit. Obiit is eodem anno mcccc. xcvi, cujus mors, inquit idem Varmienfis Episcopus Cromerus, non ingrata Polonis accidit. Quis vero sensus honorum omnium in morte Longini? Quam dispar fratri, disciplina Callimachi formam, Casimirus!

C IV S. Casimirus ad regnum Hungaria vocatus, eo expeditionem suscipit infelici successu.

26 Hæc, qua Vladislao obrigerant, Bohemorum suffragiis ad illud regnum evellit, ubi cognovere Proceres Ungari, qui pridem a Rege suo Matthias Corvino, sive Hunniade, animis erant alienati, respectare & ipsi ad Poloniam domum, & ab eodem Casimiro Jagellonis filio, Vladislai Regis sui, qui ad Varniam anno mcccc. xvi perierat, fratre, rebus suis levamen sperare ceperunt: præsertim cum prædicari Casimiri ejus secundo geniti filii, Vladislao Bohemis dato Rege vix xxx mensibus adolescentioris, præstantem & generosam indolem, & jam non modo Christiana disciplina, sed & Principe dignis artibus egregie exultum ingenium audirent, eum sibi Regem coitione facta proposcerunt. Ut gesta res sit, breviter commemorat Cromerus. Miserant, inquit, & ipsi Legatos ad Casimirum, alterum ejus filium Casimirum, Regem sibi dari petentes, quod ferre diutius Matthias tyrannidem non possent. Quod ni faciat, Casimirus vel a Turcis auxilium se petiuros esse. Sumptus autem belli se præbituros pollicebantur. Nec spreverunt postulata Casimirus, Casimirumque filium, cum non contemnendo exercitu, Petro Dunino Duce, in Ungariam misit: nec non Palatinos aliquos ac Castellanos, quos numerat idem Cromerus, & alios quosdam præstan-

Tomus I.

tes viros, comites ipsi adjunxit: & Paulo Jasenio e Bohemia, quo Vladislai deduxerat, revertenti mandavit, ut e Moravia recta in Ungariam contenderet, & cum Casimiro copias conjungeret.

27 Verum mature de his Procerum suorum consiliis factus certior Matthias, quascumque habuit in Moravia Silesiaque copias, in Ungariam contraxit: Primores, nonnullos a se alienatos, partim terrore exercitus, partim ingentibus promissis ad se revocavit. Eos secuti ceteri, dum tardius molitur & venit Casimirus, vacillare & ipsi, ut est mos gentis, fidemque mutare: Itaque adveniens Casimirus, parte Ungaria pertransita, apud Nitriam, quæ in ditione Strigoniensis Archiepiscopi erat, stativa habuit. Neque quisquam Ungarorum Procerum per omne id tempus ad eum venit, præter Quinqueecclesiensem Episcopum, qui & ipse statim Strigonium, unde venerat, se recepit. Matthias vero cum xvi millia hominum in exercitu haberet apud Budam, occurrens adventanti Casimiro, trium milliarium spatio ab eo castrametatus est. Nec tamen pugnae copiam Polonis faciebat, propterea quod Ungarorum juxta ac Polonorum, quorum non parvus erat numerus in castris ejus, fidem suspectam haberet: in agrestibus vero, quæ maxima pars erat exercitus, exiguum fiduciam collocaret.

28 Dum sic utrimque tempus teritur, venit ad Casimirum Polonorum Regem Tilemannus Slechts, Canonicus Coloniensis, Cubicularius & Nuntius Sixti, ejus nominis Quarti Pont. Max. qui per illud tempus Paulo II vita defuncto successerat. Hortabatur autem Regem ad pacem cum Ungaro faciendam. Id adeo, sive quod Matthias Pontifex consultum ire cupiebat, ne regno excederet; sive quod eum a Turcico bello averti moleste ferebat. . . . Non difficilem autem in eo se Casimirus Rex Pontifici præbuit, & utriusque partis Proceribus pacis arbitrium permittebat; non ignarus non respondere spei suæ, & pollicitationibus Ungarorum Procerum, filii sui res in Ungaria. Et cum hoc responso dimisit Tilemannum, in Ungariamque proficiscenti Joannem Vantropiam Canonicum Cracoviensem, cum iisdem mandatis ad filium & Ungaros Proceres, comitem adjunxit. Interim dum hæc fiunt, mercenarii milites, qui externi ferebant, e castris Casimiri junioris apud Nitriam positis, dilabi cœpere ob non soluta stipendia. Quorum discessionem mox primores exercitus, persuaserunt Casimiro, ut relicto ad præsidium Nitriæ Jasenio cum quatuor millibus, ipse cum reliquis copiis in tutum se reciperet, priusquam ab hoste, qui auctus copiis adesse nuntiabatur, oblideretur. Qui quidem receptus effusa fugæ suis simillimus.

29 Tandem quibusdam interjunctis, ad initium anni mcccc. lxxi ista scribit: Casimirus junior. . . nusquam secure pedem figens, in Poloniam se recepit: jussusque a patre Dobscia tertio a Cracovia milliario subsistere aliquantisper ibi quasi in secessu mansit, pudore acceptæ ignominia lucem & conspectum hominum fugitans; & ne patris dolorem, quem ille peracerbum haulerat, aspectu suo exacerbaret. Jasenius vero nec ipse multum Nitriæ commoratus, per tempus induciarum, quas xv diebus cum Matthias pepigerat, trecentis modo milibus in arcis præsidio relictis, inde excessit. Quem Matthias violata fide insecutus, adoriri tamen ausus non est caute incedentem, & ad prælii dimicationem paratam, obfirmato ad honeste moriendum animo prius, quam turpiter fugeret, aut sese dederet.

30 Antonius Bonfinius lib. 3 decad. 4 Rerum Ungaricarum, hæc B. Casimiri expeditionem paullo prolixius quam Cromerus narrat, & hæc ad Polonia Regem a conjunctis perscriptas sue a Matthias Rege defectionis causas: Ungaros temeraria quadam pietate correptos, Corvinum Regem elegisse, non regio, sed humili genere natum: illum e regno in tyrannidem prorupisse; & quando e

Ff 3

regio

A regio sanguine haudquaquam natus est, regiam Majestatem ac sanctitatem tueri non posse: non solum in alios sed in suos a principio favere coepisse: avunculum, qui delatum sibi regnum recusarat, & nepotem Regem fecerat, in vincula coniecisse, quin & indixisse mortem: nunc autem in paternos amicos, qui eum tantopere excoluerant, & in nullis unquam periculis deseruerant, vim inferre coepisse; sacram sibi consuetudinem usurpasse, favere in Sacerdotes, Antistitem vestigia occupare, jus Divinum & humanum iura miscere, proratione libidinem habere. Proinde regnum Ungariae inique Matthiae traditum, aequae auferri debere: ad Poloniae domum ex more recurrere oportere: demum orare, ut Casimirum filium, Regem nuper electum, mittat, & delatum sibi regnum accipiat. *An hac argumenta fundata veritate sint omnia, non disputo; necdum an illa dira adversus Principem seditionis causam dare probabilem poterint.*

31 Non arbitror tamen delictum ullum fuisse sancti adolescentis, quod ita delatum a rebellibus regnum suscepit, cum praesertim pater auctor fieret: quod hic non omnino absolvi temeritatis crimine potuit, cum penitus perspexisset longo jam usu ingenia Ungarorum debuerit: nisi certe & pater, & multo etiam magis filius, ex animi sententia jactari ab illis insanas de advocandis in auxilium Turcis comminationes crediderint, judicantibusque vel sic oblatum sceptrum potius admitti debero, quam ut nobilissimum regnum seras illis ruinam involveretur. Alioquin non exigua junioris Casimiri laus fuit, quod ab illis Ungaria Proceribus in Regem sit postulari, nondum xv annos natus: nisi id spectarent fortassis ut tanto proclivius eorum consilii regi se permitteret; nam illud praecipue videtur eos a Matthia avertisse, quod, *Bonfinio* esse, jam compos sui factus, ab optimatum consiliis, quibus hactenus fuerat obnoxius, se asserere coeperat: suo, non alieno ductu & consilio utebatur: consutabat illorum dicta, si quid quandoque liberius fuissent: cuncta solus agere videri volebat. Illud quoque, ut idem innuit scriptor, confidebant fore, ut ejus copias, quas ei scilicet & Polonia pater adjungeret, ad dicendum a se Corvinum eicerent. Eximia tamen filii indoles jam patri fecerat videri idoneam, qui feroci illi genti praesse posset, fidelium Ducem, quos ei adjunxit, consilio suavitatis. Neque non idem utcumque sentiebat *Matthias*, non ausus ideo pugna copiam illi facere.

32 At de illius ex Ungaria recessu alia quam qua ex *Cromero* retulimus, narrat idem *Bonfinius*, (nimirum *Corvino*, cujus suavis scribendam suscepisse historiam fertur, obnoxius) *Casimirum* cum suis *Nitria* ab eo obfessum, & cum inhibitis commensibus diram illis faciem interminaretur, ingenue confessum, Ungarorum facinore se evocatum, per internuntios clam egisse & impetrasse, ut intempesta nocte sibi egredi, & tuto in Poloniam regredi liceret; seque regno nullum unquam bellum posthac illaturum, interjecto iurejurando affirmasse. Paucis post diebus, cum nec ex compacto equitibus elapsus, continuatis itineribus in Poloniam se recepisset. Exercitui autem, qui remanserat, quotidianis internuntiis, tuto abeundi potestatem petenti, ut hac conditione dimissionem datam, ut nullum regno nocumentum inferrent, nihil in faciendo itinere hostile facerent. Quod cum se servaturos jurassent, ac passim in vicis & agris pradas facerent, Rege jubente ab aggressibus male acceptos, coque quod rapuerant spoliatos, quosdam etiam vita. Ita qua *Corvinum* perfidia nota, ejus moribus consentiente aspergunt *Poloni*; eam in ipsos *Ungari* *Polonas* regerunt.

§ V S. Casimirus an regnum Ungaria oblatum respuerit?

33 **R**ecentiores quidam scriptores *Poloni* in verbo quidam attingunt hanc *S. Casimiri* ad capessendum *Hungaria* regnum expeditionem, ut *Petrus Skarga* noster in ejus *Vita*. Alii brevissime eam expediunt, ut *Al-*

bertus VVink *Kojalevoviz* supra § 1. *Bartholomaeus Cies-* *zynski*, *Diocesis Vindensis Cancellarius* & *Caena oppidi Karochus*, vir eruditus & pius, in Panegyrico, seu votiva tabella Divo *Casimiro* Principi, Tutelari *Lithuaniae*, oblata, in qua ejus vita, mors & triumphus, eodem metro, quo ipse *SS. Virginem* olim coluit, describitur; regnum *Ungaria* oblatum respuisse ita tradit:

Diadema fulgens gemma,
Sceptrumque Ungaricum,
Cum Legatis ablegatis
Contempsit, ut toxicum
Et quid mirum, CASIMIRUM
Qui se caelo obeulit,
Hac spectasse, contempsisse:
Vera talis prae tulit.

34 In eandem sententiam elegantissime differit *Joannes Reyvocki* noster, in Panegyrico, quem in Triumpho *S. Casimiri* anno *MDCXXXVI* dixit, ac deinde typis edidit. Non consentis tamen illud cum *Polonici* & *Ungarici* scriptoribus, quod caruisse tunc Rege *Ungariam* censet. Placuit alioquin ut ex eo panegyrico decerpamus facit descriptionis acumen ac nitor. Ita ergo habet: Eo cum perveni, praevertendum esse existimaui ad honorem Regium, quem conveniens potentiae usus sibi jure vendicat. Tantus enim jam erat *D. Casimirus*, ut sub patris tutela dignus imperio esset. Animos etiam omnium in desiderium excitaverat, ut licet pios optimi Regis mores felicitatemque suo abesse regimine vellent, votis tamen in filium excurrebant, & estimatione coronarent. Acque ita sub superstitie fortuna & desiderio Patris judicium habuit supremam dignitatis, & intra optatam paternae praesentiae gloriam Rex erat animorum.

35 Eadem opinio vicinos populos occupavit. Nemo fuit, qui ex divini animi notis, & minime quosae indolis specimine, dignam summo apice vitam non praecipere: *Ungaria* tamen ceteros praevit suffragio, & campum tantis virtutibus praesternere ausa, occasionem vacui solii in gloriam *D. Casimiri* rapuit. Amplissima eo nomine nulla legatio ostendit communem Senatus vocem, equestris ordinis vota, supplices populorum manus, quibus a Patre filium, Principem a Republica, a *Casimiro* imperii curam petebant. Tum non multo post: At ille manum ambitioni subtraxit, quod sub onere pretioso pietatem suam vilescere posse existimaret. Attentus in salutis suae curam animus, quoniam omnem servitii nobilioris quarebat opportunitatem, & acuta acie mores imitationis divinae perspiciebat, nasci ad regna satis esse ratus, caelesti spei suam consecravat dignitatem. Ac deinde: Idcirco maluit, ne dignatione quidem solari parentis *Ungariae* studia, quam prima sui progressus in bono vestigia dissimili passu confundere, aut prosequi. Ita abire nuntii coacti, solliciti magis quod tantam virtutem in solium, quam quod suae gentis regimen non impetrassent. Ille securior non admissio principatu factus, gaudebat una abiectione damnatam omnem felicitatem vim & suffecisse sibi ad victoriam, Noluisset. Aliis videbatur amplissimum quidpiam adeptus, quod estimationem digni imperio animi, Legati secum non sine dolore exportassent: ipse sibi felicissimus visus, quod excellentem stationem in materiam negligendi accepisset.

36 Et fortassis quidam illud pertraxere, quod *Ferrarius* cap. 3. num. 10 scripsit: Quamquam perspicacissimi judicis ac prudentissimus esset, sententiaeque suae Reip. plurimum consulere; humani tamen fastigii dominatum nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit; metuens ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster *Jasus Christus* spinas appellavit, vulneraretur animus, aut terrenarum rerum contagio coquinaeretur. Quod paullo brevius ita expressit *Svecinius*: Cum has aliasque ob res ad regnum administrandum judicaretur aptissimus, id non modo non ambiebat, sed etiam a pa-

A a parente aliisque regni Proceribus oblatum constantissime respuebat. Non tamen hinc conficiatur, non ad regni Ungariae capeffenda gubernacula inuisatum, et cum exercitu missum a patre: sed in ipso Polonia regno, magnove Ducatu Litvania, noluisse partem publicae administrationis, offerente Patre, Principibusque optantibus, suscipere. Et fors assis ejus animum sensus aliquis infeliciter gesta in Ungaria rei in proposito illo respiciendarum dignitatum confirmabat. Haec tamen dubium videtur, quin si vita illi diuturnior detigisset, cum Antistites aliique Proceres et universus ordo Equestris Patri successorem lecturi fuerint, qui fratres ceteros, ut asate, ita morum gravitate, studio boni publici, ac praesertim orthodoxae religionis, et magnitudine animi, sed nequaquam praecipitis, antecelleret: idque etiam Pater antecitum vicia suaserat Senatoribus fuerit.

37 Thomas Porzecki Roxolanus e Societate Jesu, cuius et meminit Alegambe in sua Bibliotheca, edidit Vilna anno MDCCXXXIX typis Academicis Elogia Jagelloniomm Polonia, Hungaria, Bohemia Regum: inter qua merito etiam S. Casimiri reposuit, non solum quod ad sceptrum Hungariae vocatus, id repudiavit, nisi censeret; sed quod revera ab Hungaris inuitatus, eo cum exercitu profectus, partem regni aliquam praesidiis occupavit; sed perfidia eorum qui evocarant, inde paulo post abscesserit. Meretur

tamen elogii ejus elegantia ut hic integrum recitetur, cum illa illius Divi decora seite exequatur. Sic ergo habet: Divus Casimirus. Quid ni Regum fastos exoriet? quem & altior Majestas populis adorandum Caeli solio recepit, & magnus animus quantum Regibus emineret, ostendit; cum sub coronarium aurum, quod ei Hungaria detulit, ire recusavit. Confusum vidisses ambitionis ordinem, dum peterent illi qui dabant; ille ad quem ambitus pertinebat, regnum abnueret; imo daret, cum non acciperet oblatum. Facile sublimem animum, qui sceptrum calcare potuit, caelo admovit. Delictis alii fovendis purpuram induunt; regio ille cultu arma in caeli expugnationem regebat. Manus, quas ambitioni subtraxit, pia in se crudelitate armavit. Templum, quod caeli armamentarium esse noverat non diebus dumtaxat, sed noctibus pariter, solo tenebrarum horrore circumseptus adibat; ut quandoque vigilum manum per foribus excubias agentem, ex solius patientiae miraculo, agnosceret. Nihil in vultu ad Majestatis opinionem, nihil ad laetitiae amoenitatem defuit. Animus per omnia regum, & in caelestium meditatione, publicae salutis memor, emicabat. Ut firmissimo religionis nexu civium animos colligaret, legem a Patre impetravit, qua contumaces dissidentis sectae spiritus lenta temporis mora exstingueret; dum sana semel vetustate collapsa ad errorum conspersionem consurgere prohiberet. Efficax tanto malo, promptum, & sine elementis detrimento remedium. Ita in alios benignitatem severitate temperavit, ut totum in se asperae dimicationis impetum conferret. Morbus & mors (cum in medicis spes non esset) fecerunt ut caelum, sui, naturae & mortis victor, intraret. Reperit & post mortem quod vinceret, cum prope rantibus in obsequium elementis, nunc per invios hactenus fluvii vortices exercitum duceret, nunc curuli nube invehit victoriam ex alto Lithuanis demitteret. Tantum interest in victoria spiritum effudisse; ut cum victor animus eternitatem coeperit, finem victoria nesciant.

Eruius, sed haec minus elegans, eidem ligata oratione pangit elogium; in quo illud non ita ab constantis Divi Historicis aperte discrepans.

Hungari frustra meritis minorem
Deferunt magno capiti coronam;
Magna te caeli petit aula Regem, &
Celsior orbis.

Atque inde ab eo, contra haereditarios Catholicae gentis Poloniae ac Litvania hostes, praesidium apemque ita implorat:

Inde, seu fractas Aquilo procellas
Suscite rursus, vel iniqua Baltis
Saxiae fluctu, revehaque vastis
Bella carinis;
Pacis aut semper dubius Gelonus
Bella furtivo meditetur ausu,
Aut ruat totis metuendus in nos
Bosporus armis;
Dive non vanas jaculare nubes:
Sentiant Lechis inimica Numen
Pectora iratum, meritas & aequi
Fulminis iras.

Sed disceptationem hanc aditi aut repudiati a S. Casimiro Hungariae regni ne finiamus, standum censemus Bartholomaei Patroci, nobilis rerum Polonicarum scriptoris auctoritate. Is librum Polonice edidit inscripsitque Hortum Regalem, seu de moribus Heroum, ut ait Simon Starovoloius, quo in libro fol. 1522 de S. Casimiro haec habet: Electus in Regem Hungariae, rediit rursus domum; mortuus in juventute, vitam sanctam duxit.

§VI S. Casimiri Hymnus, sepultura, magnifica Translatio CCCCXXXVI.

39 Quo magistro litteras didiceris, supra indicavi-
mus. Quem in iis progressum feceris, in Vita, E
per Zachariam Ferrerium leger cap. 1 num. 4. Cum igitur, inquit, adhuc puer, praeclearis moribus bonisque litteris erudiendus, optimis praceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa aetate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi pueritiam ipsam, & adolescentiam virtutibus omnibus, ingenuarumque artium disciplinis ita exegit, ut semper aetate & sapientia cresceret. At deinde cap. 2 num. 9 istud pie ejus eruditionis, seu potius erudite pietatis, velut specimen offert: Incredibili etiam, ait, erga Dei genitricem devotione flagrabat: quam pius adolescens, facta a se heptametris (ita legenda censeo, cujus rationem indicato in Annotationibus ad Vitam) egregia oratione (quam vidimus, omnia pene Dominicae Incarnationis mysteria pulchro schemate claudentem) quotidie salutabat, assidueque laudabat praconiis. Materiam piis illius hymni exponis in ipsius Sancti Vita antea a nobis citata Petrus Skarga noster, & videatur innuere plura ejusmodi carmina ab eo composita: Summa, inquit, voluptate ferebatur in contemplationem gestorum & excellentiarum Divinae Matris, & in tenerrimam erga eam pietatem: Rhythmos & carmina ejus honori conscripsit, & sapienti illa ac caelesti philothesia cor suum oblectabat.

40 Hunc Hymnum videtur voluisse Sanctus in eodem secum tumulo condi, & quidem sub capite suo. Certe enim (ut supra § 1 num. 2 ex Alberto Roialovvitz retulimus) cum anno 1315 sepulchrum ejus instauraretur, inventus est incorrupto corpore & vestibus: qua ipsa occasione repertus quoque est hymnus de B. Virgine (qui sic incipit, Omni die die MARIA mea laudes anima) dextro ejus tempore subjectus. R. P. Joannes Rivvocki sapiens jam citatus, nobis ante annos aliquot scripsit, supra petitus Divi in tumulo repertum, atque ita habent aliqui praecatorum libelli, in quibus impressus est. Canitur etiam in templis, ut praeclearum pietatis erga Deiparam Virginem incensivum. Atque ut in variis Germania Catholica ditionibus a Scholastica juventute, Sacrificii tempore contini praecationes aliqua aut oda solent, ad laudem Numinis sensumque pietatis in canentium & audientium animis excitandum accommodata; ita in regno Polonia hunc ut plurimum gentilis Divi ac Tutelaris sui hymnum decantant. Idem hymnus, sive oratio, etiam antequam aperto Divi tumulo ante 12 annos reperiretur, versabatur tamen in piorum hominum manibus. Nam, ut scribit Sveciccius, per quemdam Christophorum Zlotinkovvski, Fratrem, anno

A anno MCCCCLXXXIX, ex codicibus Divi Casimiri (ut idem Frater ibidem testatur) in publicam tabulam relata, ad sepulchrum reperta est.

41 *Hic mihi venit in mentem scriptura illius sive tabellæ, quam intra sepulchrum S. Agatha Virginis & Martyris, ad caput ejus positam fuisse, illius Aita probatissima narrare v. Februarii, quæst. 3. num. 23. Certe enim quæta exhibebat inscripta, Mentem sanctam, spontaneum honorem Deo, & patriæ liberationem; eadem Hymnus S. Casimiri vel capiti suppositus in sepulchro, vel superpositus pectori, ingerere quodammodo videtur illum pie recitantibus Mentem sanctam, decora Magna Matris contemplantem; Spontaneum honorem, Deo, virginitate tam sancte custodita, oblatum; & Patriæ liberationem, cum vastitatem quam impii jam inferebant, Divi hujus ope invocata, propulsatam experta non semel Litvania, ejus patriæ, est: qua eadem sperare fas est eos omnes, qui Hymnum ab eo compositum pari religione, omni die, aut quoties opportunum erit, revolvunt.*

42 *Et vero quod intra sepulchrum Virginis Agatha tabellam illam posuisse eximius quidam Angelus, cum numero aliorum comitatu sepultura ejus assistens, memoratur; quis scit, an non vel S. Casimiro eam mentem asserviret Angelus, ut celeste illud carmen sibi intra tumulum apponi mandaret, aut ipsimet apposuerint? Certe Cieszyński, Dioceseos Vilnensis Cancellarius, antea a nobis laudatus, in Panegyrico, quem vivo Casimiro cecinit, Angelorum obsequia in funere Divi ejusdem agnoscit, ita scribens:*

Procul planctus: date cantus,

Et lilia tumulo:

Casti flores & odores

Uno erunt cumulo.

En calicus Angelicus

Ab alto exercitus,

Ad hoc funus gratum munus

Prosequendum excitus.

Aulæ planctus, audi cantus,

Vide quantos tumulo

Spargunt flores, dant odores

Vero suo amulo.

43 *Aliis honoribus a Deo ac mortalibus quoque condecoratus est Sancti Principis sepulchrum. Albertus Koialovicz enumerans loca Magni Ducatus Litvanie gratia miraculorum celebra, primum Vilnæ ad Ecclesiam Cathedralē S. Stanislai, sepulchrum Divi Casimiri ponit.*

Ac mox ista habet: Sepulchrum fuerat primo in sacello Regiæ sepulture, ubi nunc est sacellum V. Voloviczianum, non procul ab eo loco, in quo ante fores ecclesiæ humi projectus, noctu orans, a vigilibus deprehensus est, cum viveret. Inde translatus ad sacellum dictum Gassoldianum, seu Chodkievicianum; donec in alio loco extrueretur Regiis sumptibus, magnificentissimis

comparandum mausoleis, sacellum, e marmore pretioso constructum, a Sigismundo III inchoatum & majore parte perfectum, a Vladislao IV absolutum. In quod Mausoleum, præmissa per celebriores urbis plateas solenni supplicatione, Rege, Senatu utriusque Ordinis, Clero totius Litvanie, utriusque ritus Græci & Latini & Nuntio Apostolico Mario Philonardo, comitantibus, est illatum MDCCXXVI, Augusti XIV. Miracula, quibus a morte sepulchrum ejus est redditum celebre, continet libellus vulgatus anno MDCCVI. Hæc porro gratia Miraculorum in hoc etiam tempus durat ad sepulchrum, pro ut constat ex variis donariis, quæ in argumentum accepti beneficii appendi indices solent.

44 *Quod priori illi sepulchro inscriptum fuit carmen, & apud Sviecicum extat, a Zacharia Ferrerio compositum videtur. Nam in apographo quod e Litvania accepimus, post Vitam ab anno MDXX scripam, immediate sequitur Epitaphium, quod jam dedimus; ac mox, Ejusdem Zachariæ Episcopi Gardienſis. Deinde Officium Ecclesiasti-*

cum, quod antea diximus ab eo concinnatum; plane ut D manifestum sit, quod præcedit, quodque subsequitur, ab eodem esse elucubratum. Ita autem habet:

Regia progenies jacet hic Casimirus acuto

Stemmata, & excelsa virtutum stemmata clarus.

Ille Deo, spreto opibus rebusque caducis,

Se dedit, & gaudet semper victor Olympo.

Cessit ab humanis in primo flore juventæ.

Quisquis ab adversa premitur valitudine, mox ut

Vota dedit tumulo, morbo sanatur ab omni.

Ultimi duo versus ita efferuntur apud Sviecicum:

Quisquis ab adversa premitur valitudine, vota

Det tumulo; subito a morbo sanabitur omni.

45 *Quæ ad novum illud amplumque e marmore sacellum in basilica Vilnensi adhibitum, magnificentia translatus sit S. Casimiri corpus, haud impari styli maiestate excusatus est Joannes Ryvocki noster in eo libro cui hunc titulum fecit: Triumphus quem D. Casimiro Principi, Se-*

renissimus ac Inviçissimus Vladislaus IV, Polonia & Sve-

ciciæ Rex, magnifica ac pia in augustum Paternæ libera-

latis Mausoleum deductione, anno MDCCXXVI, Au-

gusti XIV, Vilnæ exhibuit; Panegyrico representatus,

& Serenissimis Polonia ac Sveciciæ Principibus, Joanni

Casimiro & Carolo Ferdinando, Fratribus, a P. Joanne

Ryvocki Societatis Jesu. Eum ego Panegyricum dignis-

simum arbitrari, qui totus hic ad Sancti ejusdem augen-

dam venerationem inferretur, nisi cavere acerbemus ne

in nimiam molem opus nostrum excrescat. Cæptum sament

pancula delibabo, quæ ab Alberto Koialovicio superius præ-

termiſſa.

46 *Divus ergo Princeps pretioso inclusus loculo, dum*

succollante nobilissimo Clero, inter hilares plausus,

triumphalesque Academiæ voces, per longas platearum

tractus duceretur, nihil desiderare potuit, quod pietas

non contulisset ad venerationem, liberalitas ad maiesta-

tem. Ita undique devotus splendor Arcus erectos ædesque

infederat, ut nova urbis facies diem sibi ipsa ornatu inu-

sitato augeret. Aulæ textili auro illustrata pro foribus.

Diceret diversarum ornamenta terrarum una conveni-

ſe, ut artis pretique certamine cumularent oblectatio-

nem, & multiplici cultu prætereuntem Divinum juve-

nem venerarentur.

47 *Sed quid ego hæc ædiem prope gestientium gau-*

dia commemoro? Erat alia longe pulchrior ad pompam

materies... ipsius D. Casimiri imago rebus gestis specta-

bilis. Quis cum & vultu gratum, & habitu modelum,

& fortuna illustrem, ab operoso penicilli labore non ac-

cepit, ut pro ameno domus vestibulo exponeret? Cujus

palatium non occupavit ethies, quæ purpura Princi-

pem, liliis Virginem, Divum radius non sateretur?

Jam ipsa quoque miracula multis vivebant in imagini-

bus, tam accommodata similitudine veritatis, ut ars af-

fectibus obtemperaret, doctaque colorum positio tabulas

piis quibusdam sentibus animaret. Compluribus miracu-

lis enumeratis, quæ coloribus eleganter expressa spectaban-

tur, istæc Auctor subdit: Nec decuit aliter Divum

Principem ornari, nisi ut ex ipsomet, velut ex ditissimo

theatro, triumpho acciperetur celebritas. Inanum est

aliunde emendicatis frui honoribus: pleni de se porri-

gunt solennem conspectum. Inde erat etiam, ut cum

multus ubique & varius fieret plausus, nullæ voces gra-

tius acciperentur, quam quas ipse Augusta Virgini

concinnavit in honorem. Quidquid dulce esset car-

mine, quod an plus ex candidissimo pectore acceperit

suavitatis, quam pietatis in dubio est? Cui pulchrius au-

res accommodari queant, quam ubi verborum gratia per

intervalla pari sibi occurrit gradu, quasi vocali imagine

in exitu reper cussa concineret? Ubi brevi interstitio ca-

dendi æqualitatem suspendit, ut mora in similem mo-

dum jucundius conveniat? ubi crudita eloquentia alcer-

nis claudicat versibus, & varius pedum iussus, passu

alibi

A alibi diminuto, exequato alibi, jucundior facit precandi voluptatem? Dum quolibet sententia, velut tor-
no excusso, limatior venient ad vocum concordiam, sepiusque in orbem recurreret piis sensibus delibata ora-
tio, animus auscultatione colliquefecbat.

48 Inter Proceres, qui precipue supplicationis splendo-
rem addidere, præter Mariam Philonardum, Avenionen-
sem Archiepiscopum, Nuntium Apostolicum, a Koia-
lovicz quoque relatam; hic Abrahamum VVoynam Vil-
nensem Antistitem nominatim recenset, & Casimirum
Sapicham Magni Ducatus Lituanie Notarium. Nec
omissis insensam noctem inter faces lætitiæque immo-
rem tenebrarum: nec ignium in altum expressorum
sub celo lufus. Illud demum Vladislai IV pium ac gene-
rosam factum merito exaggerat, quod qui Triumphalem
illam haberi S. Casimiro supplicationem sanxerat, & esse
quam frequentissimam ac splendidissimam cupiebat, ne ta-
men ei ipse interesset fortuito morbo pedum omnino impedi-
ri videbatur: sed modum reperit, ut invicta sua fortitudi-
ne, qua contra hostes usque toties strenue fuerat, ea contra
se sancte uteretur; & subvectus curra triumphum illum
Sancti & vere maximi Avunculi sui comitaretur; & jam
prona omnium Ordinum in illius venerationem studia, ipse
exemplo suo vere Regio, validius inflammaret. Ipsum
deinde Regem ita Auditor compellat: Comitem Te licet
faceres sacre actionis; Principem Te, & quidem gemi-
nata auctoritate agnovimus. Paterna enim pietas prima
operis hujus exercitationis nobilis in te simul affulsit, at-
que ita antiquis desideriis suffecit, ut nemo abesse cre-
deret jam redditum celo Patrem, qui te intuebatur.

B Accedit quod provideris, ne Constantiam Reginam ma-
gnifici sociam laboris in tanta spectaculi copia quisquam
desideraret. Apparere enim voluisti in eodem spectabilium
virtutum theatro Augustam sororem tuam Annam Ca-
tharinam Constantiam, quæ Matrem ad Superos rece-
ptam constanti probitatis miraculo redderet. Et vero
ample satis illa in tantum nomen sonuit, effecitque ut in
florescente indole verecunda honestatis maturitas cerne-
retur. Auguratur demum quam vim harum regiarum
personarum virtus sit habitura: Ne quis, inquit, tuorum
malus custos laborum, opes cupiditate obseret, malique
collectas ad avaritiæ hereditatem tueri, quam ad divini
Numinis gloriam explicare; occurreret ei Sigismundi
III munificentia. Ne se subducatur sacris obsequiis præ-
sumptio alicujus dignitatis, Vladislai IV potenti ad
pietatem corporis debilitate convincet. Ut vero in eum
locum perpetuo accursu omnis se recipiat necessitas,
aurea lampas, splendidum Constantiæ Regiæ mu-
nus, virginali Filiz manu ante aram suspensum, allu-
cebit.

49 Ista Ryvocki Panegyricus de S. Casimiro transla-
tione ad suum illud Mausoleum, cujus (ut idem scriptor
ait) omnis ætas mirabitur pretium & splendorem. Bar-
tholomæus Liefzynskius de sepulchro ita scribit:

Sumptuosum, pretiosum,
Sacellum extruitur;
Et sepulchrum, (o quam pulchrum!)
Ex auro conspicitur.

C Ipso solennis illius Translationis die Latine apud Vladis-
laim Regem, in maximo hominum confluxu peroravit
Matthias Casimirus Sarbievius noster, eamque orationem
typis mandavit. Edictis quoque in lucem tunc fuit totius
processionis apparatus. Sed neque hunc, neque illam vide-
re nobis adhuc licuit.

50 Ea porro Sancti Principis Reliquia, postea e magni-
fico illo Mausoleo translata alio sunt, ut Moschorum fu-
rori subtraherentur, qui Vilnam civitatem occuparunt. Re-
stituta nec ne sint in sedem suam, nondum nobis audiam.
Id solenne accepimus etiam recepta de Moschis urbe, non
continuo prolata sacrum illam thesaurum. Illinc ante
biennium scribebant, neque Vilnensem Antistitem Sedem
suam; neque Palatinum ac militia Lituanica Generalissi-

mum Sapicham, Urbem solenniter ingressos, quod nec-
dum S. Casimiri indulta lipsana essent.

§ VII S. Casimiro dicata templa. Ad quid potissimum ejus
patrocinium invocetur?

51 A Lind habet civitas Vilnensis templum S. Casimi-
ri nomini dicatum ac nonnullis ejus Reliquiis
ornatum. Est quippe illic, ut scriptor Adisellancorum sa-
crorum Lituanie sapiens citatus narrat, Domus professe
Societatis Jesu, variorum benefactorum munificentia
inchoata, fundatione Caroli Ferdinandi Principis Polo-
niæ, Episcopi Plocensis & Vratislaviensis consummata.
Ea Domus templum sub nomine S. Casimiri erectam habet:
cui illius Reliquias nonnullas Vilnensis Antistes, genere &
pietate illustrissimus, Georgius Tyszkiewiczus contulit,
eximium sane munus. Dein cum eum Neapolitana quæpiam
nobiliam juvenum Sodalitas, que fuit Sanctum hunc Prin-
cipem in profana purpura Patronum elegerat, summo stu-
dio aliquid illius exuviarum ut impetraretur orasset, &
nullas jam ipse haberet ad manum, ex iis quas nobis dona-
rat, particulam recidit, articulum videlicet digiti, & Nea-
polim misit, una cum testimonio in membrana exarato. Est
ea Sodalitas erecta, in S. Georgii Majoris (ut vocant) ec-
clesia, antiquissima illa quidem, & ut habet vetus civita-
tis traditio, Constantini Magni auctoritate & impensis adi-
ficata; sed tempore Pauli V Pont. Max. ac Decii Larasæ
Archiepiscopi Neapolitani ac S. R. E. Cardinalis, commissa
Congregationi Sacerdotum secularium, qui Pii opera-
rii doctrinæ Christianæ appellantur. In illorum ecclesia in-
stituta est Sodalitas, qua sacellum habet satis amplum &
elegans S. Casimiro dedicatum, cui & statnam e ligno hand
grandem, sed continue inauratam posuerunt, cujus pecto-
ri quod diximus acceptum Vilna pignus inferuerunt.

52 Cakna, qua urbs est Lituanie ad Nemenis Viliæque
fluviorum confluentes in Palatinatu Trocensi, ad Conven-
tum PP. Predicatorum Ecclesia S. Casimiri. Sacellum est
eodem Divo dedicatum, & Indulgentiis ornatum Rozana,
quod oppidum est Palatinus Vilnensis. Uno circiter mil-
liari Polocia distat locus, ut scribit Koialovicz, in quo
exercitui Polonorum ac Lituanorum, Ducibus Gastoldo
& Joanne Boratinio, ad annum MDXVII, duobus tan-
tum millibus constanti, & a LX millibus Moschorum ob-
fesso, D. Casimirus apparuit, atque periclitantem mili-
tem, ostenso per Dunam vado, ipse eques signa præce-
dens, traduxit. Beneficii ejus memoria a Patribus Socie-
tatis Jesu collegii Polocensis anno MDCLII renovata
est, extracto isthuc templo, conservaturque in annos,
instituti per stata tempora solennibus ex civitate ad il-
lud templum supplicationibus. Est illud Societati fun-
datum a Stephano Battorio glorioso Rege collegium. At
quod copia Lituanica experta sunt ab Divo auxilium, non
id obfessis a numero Moschorum exercitu, jamque periculi-
tantibus, latam, offenso per Dunam vado, velut ad fugam:
sed cum trajicere fluvium, ut Moscos arcis Polocensis op-
pugnationi intentos ultra aggredierentur, non possent; Divus
ab iis invocatus vadum ostendit primusque id transit, iura-
to hortatus ut sequerentur. Illi animo intrepide superato, in
hostes tanto viribus superiores impetum fecerunt, illisque
terga vertere, & obidionem solvere coegerunt, multos-
que interneccioni dederunt, neque pauciores in servitu-
tem abduxerunt; ut scribit Gregorius Suicicinus. S. arga
quoque Polonis & Lituanis gloriosam ad civitatem Polo-
ciam de Moschis victoriam porrexisset Casimirum scribit:
modica enim manu numerosum exercitum solum ac pro-
fligatum, cum se Sanctus spectabilem dedisset, & vadum
per Dunam fluvium magnarum navium patientem
monstraret, & in hostem duceret. Hujus ecclesia lucu-
lenta sit inferius mentio in seria S. Casimiri Appa-
ritione. VVaravia, qua primaria Masovia Ducatus
apud Polonos civitas est, Domum professam Societa-
tis Jesu habet, in cujus templo altare marmoreum S.
Casimiro adificatum. Visuntur plurima in oppidis ac
vicis per totum regnum ara ejus nomini dicata.

A 33 In variis Belgii urbibus videntur Divi effigies affabre picta ad ornatum Ecclesiarum, & pietatis excitamentum. Congregationes etiam quadam seu sodalitates sibi eum Patronum adseverunt. Unam profero e vicinia: Mechlinia in collegio Societatis Jesu ex pluribus cœtibz Sodalium B. Maria Virginis, per diversos gradus ætatesque distinctis, unus est sub titulo Nativitatis ejusdem Virgine cretus, cui inscripti juvenes maturioris ætatis: qui secundarium sibi Patronum legerunt S. Casimirum, quod celibem in ætatem egerit, ut eam singulari erga Beatissimam Virginem, & Christi Passionem religione, & aliis quædam visa genus cumprimis decet, virentibus exornatis. Præter insignem ejus picturam in aula Sodalitatis suspensum, ante quam, quoties conventus habentur, cœrens ardet affabre facto canaculo impostus. Cuius principio numismata fuerunt, Divi effigie insignita; ut alias omittam ejus imagines, æri incisas, inque papyro & membrana expressas. Anniversariam solennitatem celebrant Dominica, quæ ejusdem Sancti festum sequitur, in quem diem plenaria impetrata a Pontifice Maximo Indulgentia est.

Calma in
Belgia

Invenitur
S. Casimirus
ad præfatum
refugium.

contra per-
ilum.

34 Tres autem potissimum videntur esse causæ, cur & privati & congregationes integra, adeoque & urbes sibi S. Casimirum Tutelarem adseverant. Prima est ut præsidio sit ad evadendam castitatem, qui ne virginitatem non servaret illibatam mori maluit, & Reginam Virginum Virginitatem quotidie inflammato studio veneratus est, dulcissima illa ode bepeametra, Omni die die Mariæ mea laudes anima. Altera, quod grassante mortalitate, multi illius ope a pestilentia immunes existerent. De se id proficitur Bartholomæus Cieszyński in Panegyrico, quem Divo Casimiro Principi Tutelari Lituaniæ, ob beneficium vitæ a proxima contagione anno MDCCC conservata obtulit. Cui hoc subnectit Te-
traëstichon. VOTUM SUPPLEX DIVO CASIMIRO.

Iratum squallet tristi ferrugine cælum,
Lethalesque jacit mors inimica faces.
Obruit heu quantus mortalia pectora luctus!
Pendet ut in casus vita caduca suos!
Crebrescunt obitus patris & funera terris,
Cum numerat densas quolibet hora neces.
Ad medicas Casimire tuas concurrimus aras:
In tumulo vernat nam nova vita tuo.

Ejus enim corpus a putredine & verme intactum est, & suffragium pestilentia contagia sedat. Georgius Tiskievicius tunc Methonensis Episcopus, Custos Suffraganeus & Administrator Episcopatus Vilnensis. dein anno MDCCC ad Episcopatum Samogitia evectus, ac demum MDCCC ad Vilnensem, in Approbatione illius Panegyrici,

C 35 Januarii MDCCC data, vocat pium & venustum opusculum, ex voto compositum; & ob devotionem populi, ut prælo mandetur, concedit.

in bello ac
contra libe-
ras urbes
fuerunt.

36 Cur in præliis, præsertim contra hostes orthodoxæ religionis invocetur, satis liquet ex iis quæ partim antea dicta sunt, partim ex Ferrerio ac Suicicio inferius dicentur. Ac præter ista, quod nostra memoria ad Chotinum gestum est bellum contra superbissimum Turcarum tyrannum Osmanum, ope celesti, S. Casimiri patrocinio feliciter consummatum esse indicat Cieszyński in parte tertia Panegyrici, his versibus:

Et tumidi, mox timidi,
Turæ in nos involant:
Nos illati, illi cæsi
Ducem Orco immolant.
Tutelaris stat pro aris,
Plus efficit precibus,
Quam cruentis instrumentis
Nos, cum nostris Ducibus.

& contra
Turæ in
bello Choti-
nensi.

Ad marginem ita hæc explicat: Turcæ a finibus regni repulsi, & Imperator eorum Osmanus ob rem male gestam a suis strangulatus. At Jacobus Sobieski vir illustris, in illius belli historia nusquam aperte implorat S. Casimiri auxilium in Polonico exercitu, nedum obtentum testatur: licet quæ ad Christianam pietatem invocandam pertinent non prætermittat. Ita sub finem libri primi, cum recensit-

for datum ab Usaimo superbum responsum, pacem nimis, quam Poloni peterent, sicam in armis esse; in impendens totius Reipubl. cervicibus in expertum hactenus periculum, tuba etiam per castra denunciatur; animabantur, inquit, in familiaribus colloquiis a Ducibus milites, unicam vigere spem, certamque sperari salutem in Divina ope & Poloni virtute. Deinde lib. 3 memorat, maximum Turcarum insultum contigisse, die sacro in honorem D. Venceslai Bohemiar Regis, natione olim & lingua Polonis conjuncti, vetustique Patroni, ac in extremo hoc discrimine, Tutelaris, ut pie credimus, Divi. Haud possum facile mihi persuadere, non etiam Casimirum, domesticum Tutelarem, fuisse a piis Polonis ac Lituaniis invocatum. Ac demum, ut intelligatur quantæ momenti victoria fuerit, Gregorius XV Pont. Max. inquit, vi Idus Octobris, quibus Osmanus approbri suo satiatu recessit, lectum hunc & publicis supplicationibus sacrum diem toti Poloniæ regno indixit.

36 Evenere a circiter annis alia quadam circa Poloniæ prodigia, videlicet S. Casimiri Apparitiones oblate Szereceto exercitus Moscovitici Duci Generalissimo, cum anno MDCLV in Magnum Ducatum Lituaniæ infestis signis irrupisset. Ea vir nobilis Paulus Vodeiska, ætate & morum gravitate conspicuus, coram Reverendissimo & Illustrissimo Georgio Tiskievicio Episcopo Vilnensi iurando adactus, affirmavit se ex ipso Szereceto audisse, multis aliis adstantibus, qui Poloniæ etiamnum commorantur. Episcopus ea juridice probata, typis excudi sermone Polonico & publicari mandavit. Scripti ejus exemplar Polonicum, Vilna typis Academicis excusum habemus: quod nobis tamen Latine vertit R. P. Joannes Ryvocki. Idem scriptum de Polonico Latine reddidit Roma anno MDCLXXI, x Junii P. Elias Dovunarovicz Societatis Jesu Sacerdos, testans se tunc Vilna fuisse Philosophia in ea Academia Professore, cum nobilis ille Lituanius sacramento rogatus ea retulit.

37 VIII S. Casimiro decreta ab Apostolica Sede veneratio.

R Eliquum est ut quos Sacrosancta Sedes Apostolica, Divo Casimiro honores decreverit, indicemus; & publicas tabulas, quæ de ejus corpore, post annos a sepultura eam, & quod excurret, invento omnis corruptionis experte, confecta fuerunt, recitemus. Primum ergo Leo X Pont. Max. anno MDCCC in Acta illius & miracula, per Zachariam Ferrerium Episcopum Gardiensem, suum ad Sigismundum I Regem Polonia Apostolicum Nun-
tium, & aliquot Polonos Antistites inquiri legitime curavit, ut in ipsius Ferrerii narratione, & Gregorii Suicicii perspicere licet. Quibus hic, ut hic scribit, sequenti anno in augustissimo Purpuratorum Patrum concilio diligenter revisis, examinatis, tandemque approbatis, Divum Casimirum in numerum sanctorum adscripsit. Quod eleganter suo more Ryvocki ita explicat; Miraculo vitæ operumque ætonitus Leo XI divina auctoritate dignum proclamavit, cujus Sanctitati orbis terrarum assurgeret: cui ab omnibus fas esset vota reddere a quo pericula, immunitatem; anceps belli alea, successum; tota deterioris fortuna tempestas, serenum precaretur.

Postea Clemens VIII (qui antea Hippolytus Cardinalis Aldrobrandinus tunc dictus a Sixto V in Poloniæ Legatus a latere missus fuerat) per totum Poloniæ regnum, & magnum Lituaniæ Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subjectas; duplicis Officii ritu, ab omnibus publice privatimque coli & celebrari, anno MDCC concessit, & testatur Suicicius, qui & Breve Apostolicum de ea diei festi celebratione recitat, quod ita habet:

CLEMENS PAPA VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Quæ ad Sanctorum in quibus Deus laudabilis est, venerationem augendam pertinent, ea nos libenter concedimus, cum præsertim Regum piorum & aliorum Christi fidelium vota id exposcunt, ac alias in Domino salubriter conspiciamus expedire. Supplicationibus igitur pro parte carissimi in Christo filii nostri Sigismundi III Poloniæ & Sveciæ Regis Illustris,

1654 Grego-
rius Mo-
scovici
militum.

2. Casimirus
causam
an. 1551
fuit.

anno 1605
Officium
Missa cum
cassa pro Po-
lonia angust.

rogante S. gijmundo p.
Astris, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati, ac ex voto Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, super sacris ritibus & caeremoniis deputatorum; Ut in universo Poloniae Regno & Magno Ducatu Lituanie, ac omnibus Provinciis illis subiectis, dies festus S. Casimiri Confessoris, ex Regia Jagelloniadum Poloniae Regum stirpe, qui a fel. rec. Leone Papa decimo, predecessore nostro, in Sanctorum numerum adscriptus fuit, ab universo tam seculari quam regulari Clero, ac tam publice, in ecclesiis, quam privatim, sub duplici ritu, juxta Rubricas Breviarii Romani, cum intra scriptis orationibus & lectionibus propriis, ab eisdem Cardinalibus Congregationis sacrorum Rituum examinatis & approbatis, celebrari possit, auctoritate Apostolica, tenore presentium concedimus & indulgemus. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, quodque dies festus hujusmodi in Calendario & Breviario Romano adscriptus non sit, ceterisque contrariis quibuscumque.

Triumphus de 1604.
59 *Corporis corrupti in anno 1604 x6 Aug.*
Secutus est deinde Triumphus S. Casimiri, quem superius cap. 5. idem narrat Sueticus mense Maio MDCLV celebratum. Ac demum mense Augusto, anno eodem inventum est sancti Confessoris corpus incorruptum. In quod amant & pia ita lusit in suo heptametris poemate Cieszyński parte 3. strophis pluribus, quarum in una cum memoria sefellit, scribentem, Duci corpus post tot lapsa secula, nulla macula laesum; cum a prima sepultura, qua contigit anno MCCCCLXXXIV, ad MDCLV, non nisi CX anni, menses VII, dies aliquos, intercurrerint.

Inventionis authenticum instrumentum.
60 Porro corporis ab omni corruptione immunis reperti, Testimonium authenticum hoc recitat Sueticus: Ex commissione & mandato Illustrissimi & Reverendissimi Domini D. Benedicti VVoyna, Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Episcopi Vilnensis. In mea Notarii publici, testiumque infra scriptorum presentia, Reverendus Dominus Gregorius Sviiecicki, Artium & Philosophiæ Magister, Ecclesiæ Cathedralis Vilnensis Canonicus, monumentum S. Casimiri Confessoris, Magni Ducatus Lituanie Patroni, in præfata Cathedrali Ecclesia situm aperuit. Corpus sancti Confessoris, post centum viginti duos annos, ex quo conditum constat, una cum veste rasi serici rubra, qua contextum & involutum est, integrum & solidum repertum, odore miræ suavitatis, per totam ecclesiam flagrante, omnes tam Presbyteros, quam seculares interea temporis in præfata ecclesia Divinis vacantes abunde refecit. In quo Divina potentia admiranda elucet, quæ in humido loco (ita quod præ nimia humiditate, testudo monumenti corrupta, sere nudis manibus operatiorum dissolveretur,) per tot annorum seriem, in odore suavissimo, Sanctum suum conservare dignata est. Triduo, quo sepulchrum sancti Confessoris, ob debitum honorem, & maiorem reverentiam sacrarum Reliquiarum accommodabatur, & deinceps sequentibus eundem odorem plerique mortaliū, sacram ædem devotionis ergo frequentantium, sensere. Tres adolescentes de nomine, Joannes Pauli, Stanislaus Beyvid, uterque Vilnensis, & Jacobus Gregorii Grodnensis, studiosi Scholæ Cathedralis Vilnensis, tacto pectore, bona fide & conscientia, recognoverunt, quod media nocte ejus diei, quo Divi sepulchrum apertum fuit, magnam, & insolitam claritatem, ad sepulchrum B. Casimiri resplendentem, & per fenestras sacelli sese effluentem, attoniti conspexerint; ita quod etiam præ læticia lacrymabundi, Dominicam orationem flexis genibus recitaverint, eundem splendorem etiam nocte subsequenti se vidisse asseruerunt. Eadem fide & conscientia honesti, Petrus Peregrinus, ex Lombardiæ civitane Sovaria oriundus & Stephanus Simonis, de bonis Regalibus Rakonecizki, ambo muratores, quibus negotium refectionis sepulchri commissum erat, recognoverunt se eundem penitus odorem circa hanc po-

steriorem refectionem sensisse, quem ante sesqui duos annos, in aperiendo ex mandato Illustrissimi & Reverendissimi Dominici loci Ordinarii sepulchro perceperant. Acta sunt hæc Vilnæ, die Lunæ, decima sexta mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo quarto, Indictione secunda, Pontificatus SS. D. N. Clementis Divina providentia Papæ VIII anno decimo tertio: Presentibus eorum circa ejusmodi actum, admodum Reverendis Dominis Joanni Ryszkovskii Archidiacono, & Nicolao Jasienski Cantore, præfate Ecclesiæ Cathedralis Prælati, nec non Honorabilibus viris, Nicolao Korzenievvski Parocho in Niemenczyna, sacra Apostolica auctoritate publico Notario, atque Alberto Pniewvski, ejusdem Cathedralis Ecclesiæ Vicecustode, testibus fide dignis, ad præmissa specialiter rogatis & requisitis. Et quia ego Martinus Kyvaszovvski, sacra auctoritate Apostolica publicus, & Venerabilis Capituli Vilnensis, Actorum Notarius, prædicti sepulchri refectioni, accommodationi, recognitioni, seu attestationi, omnibusque & singulis præmissis, dum ita (ut præfatur) agerentur & fierent, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia sic fieri vidi, audiui, percepi, & ipsemet inspe-

xi; ideo præsens hoc publicum instrumentum exinde confeci, ejusque exemplar hoc extradidi, scripsi, subscripsi, & Notariatus mei solito symbolo consignavi, rogatus & requisitus.

61 Quod autem pro regno Polonia annexisque provinciis Clementis VIII auctoritate institutum erat S. Casimiri Officium, id deinde a Paulo V ad usum communem illius Ecclesiæ approbatum, Sacra Rituum Congregatio sub ritu semiduplici inferendum Breviario censuit. Ita Gavanius Comment. in Rubr. Breviarii scilicet 7. cap. 5. nn. 4. & Barbosa Apostolicar. decisionum Collect. 135. Testatur item Abrahamus Bravins Annal. Eccles. 18 ad an. 1484 nn. 26 Paulum V intercedente Sigismundo III Rege, nec non Eustachio Volovicio, Episcopo Vilnensi, Romæ præfente & curante indulgisse, ut Missæ & Officii divini formulæ, Missali & Breviario Romano infererentur, & ab omnibus in universali Ecclesia recitarentur; propter admiranda tam in vita quam in morte & post mortem gesta.

62 Denique Georgius Tiskievicius Episcopus Vilnensis a Pontifice Maximo, ne mihi Varavia a viro gravi & rerum perito, anno MDCLXII, scriptum fuit, impetravit, ne festum S. Casimiri per totum regnum cum Octava celebraretur: quæ tamen solennitas in Litvania tantum & Russia vigeat: nam alii Ansistites regni indulgentiam non volunt.

VITA S. CASIMIRI

auctore Zacharia Ferrerio.

Ep. Gardiensis, Nuntio Apostolico.

CAPUT I.

S. Casimiri genus, fratres, studium litterarum.

IN nomine Sanctæ & individue Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Zacharias, Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Episcopus Gardiensis, sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Leonis Divina Providentia Papæ decimi, Prælati domesticus, & Referendarius, ac per universum Regnum Poloniae, & magnum Ducatum Lituanie, & Moscovie, omnesque & singulas terras eisdem regno & Ducatibus, mediate vel immediate, aut alias quomodolibet sub-

Actas, cum omnimoda Legati de latere & Majoris potentiarii de urbe potestate, Nuntius & Orator, atque ad infra scripta commissarius specialis, universis & singulis, Christianæ religionis Professoribus salutem & æternam felicitatem.

2 4 Immensa & incomprehensibilis Dei sapientia, habitans in consilio & eruditis præsidens cogitationibus, cujus est æquitas, cujus & prudentia ac fortitudo; per quam Reges regnant, Principes imperant, & legum conditores iusta decernunt, sic sua inerrabili providentia omnia temperat, omnia moderatur, ut nulli ætati, nulli nationi, nulli ordini opportuna ope ac largitate ullo usquam tempore desit: quasi trames aquæ immensa, & quasi fluvius Dioryx, rigans ortum plantationum, & penetrans omnes inferiores partes terræ. Ipsa est, quæ priori seculo ante legem scriptam, Patriarchas; post legem & ante gratiam, Prophetas; post vero gratiam, nascenti Ecclesiæ Apostolos & Evangelistas; adolescenti Martyres; crescenti in fortiorem ætatem Pontifices, Doctores & interpretes sanctissimos; in fines autem seculorum declinanti, ut plurimum Confessores, viros insignes, qui variis in locis, & mundi regionibus, ad bene beateque vivendum perpetuamque felicitatem capeffendam, quasi Tutelares patroni humano generi opitularentur; sua indecipienti bonitate providit.

3 Quum enim Lituania, seu potius Litaliania, Sarmatiæ ampla & nobilis apud Bastarnas provincia; quam ex Italis & quondam plurimi, in Magni Pompei partes declinantes, longe antea coloniis, & nomine illustrarunt: sub Urbano VI Pontifice Maximo, & Vladislao Jagellone Lituorum seu Litalianorum, Magno Duce anno salutis millesimo trecentesimo octuagesimo dexto, Christi fidem suscepisset, eodemque Vladislao sacro fonte baptizato, ac in Sarmatium sive Poloniæ Regem coronato; e Vitoldus, alias Alexander, & deinde Sigismundus, ejus germani, titulum Christianitatis adepti, Lituani successive imperarent; omnipotens Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, quo novella hæc veræ religionis plantatio, eo altius cresceret, & tamquam lignum plantatum secus decursus aquarum, uberiores fructus afferret in tempore suo, celestis illam gratiæ imbre, in serbo suo Casimiro, ex Regibus Poloniæ, & Ducibus Lituaniæ spectabili, visitare & perfundere dignatus est. Nam Vladislao ipse Jagello, ex Sophia tertia uxore, duos genuit filios, Vladislaum & Casimirum, ipsius Casimiri patrem. Vladislao Hungariæ & Poloniæ regnis potitus est. Casimirus autem post Vladislai fratris sui obitum, ad Poloniæ regnum sublimatus, tamquam Casimira, seu mirabilis, juxta sui nominis Latinam etymologiam, de Helisabet Alberti ex Austriæ Duce Hungariæ & Boemiæ, demumque Romanorum Regis filia, conjugæ suæ, veluti ex arbore optima optimos fructus procreavit; Vladislaum Boemiæ & deinde Hungariæ; Casimirum, de quo agimus; Joannem Albertum, Alexandrum, & Sigismundum Poloniæ Reges; nec non Federicum, S. Lucie in septem solis h. S. R. E. Diaconum Cardinalem, postea Gnesnensem Archiepiscopum; liberos sex, Christiana pietate conspicuos; sicuti calamos aureos sex (si dicere fas est) ex tabernaculi Domini, Catholicam Ecclesiam præsignantis, aureo illo candelabro prodeuntes.

4 Verum Casimirus, secundus inter eos, ac si inter gemmas speciosissimas carbunculus, quidam, divino amore afflatus, civitatem hic permanentem se non habere conspicatus, futuram quæsit, non manu factam in celo, thesaurizansque sibi thesauros, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur; furesque non effodiunt, aut auferunt; labentis hujus seculi gloriam contempsit, atque post aurum non abiens, nec sperans in pecuniæ the-

sauris, quum inter divites dives, ac potentes principes, & ipse Princeps transgredi potuerit; non est tamen transgressus, nec mala gessit. Quum igitur adhuc i puer, præclaris moribus, bonisque litteris erudiendus optimis præceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa ætate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi; pueritiam ipsam, & adolescentiam virtutibus omnibus, ingeniarumque artium disciplinis ita exegit, ut semper & ætate & sapientia cresceret, ac spiritus Domini esset in illo. Inerat ei timor Domini tantus, veræ sapientiæ initium, ut minimum etiam reatum, flagitium maximum; nec tantum declinare a malo, sed & facere bonum, necessarium fore arbitraretur.

a Hinc orditur Suieticius, stylo sapientior Ferrerius.

b Ignota gentium origines sapientia fabulis ornantur a scriptoribus; nec opus de his Polonicorum scriptorum recensere sententias.

c Urbanus 6 Pontifex coronatus est 19 Aprilis, 1378. obiit 1 Novemb. 1389.

d Eodem anno 1386 baptizatum scribit Matthias de Michovio lib. 4 cap. 18, qui tamen addit contigisse, die Jovis, quarta decima Februarii, quæ fuit S. Valentini; unde colligere licet Polonos tunc eodem modo, quo & Belgas & Gallos ceteros atque alias quasdam gentes annum a Paschate auspiciatos; atque ita præcedenti anno adnumerari Februarium anni 1387, quo die 14 Februarii in diem Jovis incidit, littera Dominicali F. Atque ita ibidem Auctor ille duodecimam Februarii diem Martis fuisse ait, quæ Cracoviam ingressus est Jagello, sequentem vero diem solis decimam septimam Februarii fuisse Dominicam Quinquagesimam.

e Fuertus bi, ut Cromerus lib. 14 scribit, filii Krystus, qui Olgerdi frater, Jagellonis patruus fuit: sic ut ver germanus hic patrualem significare videatur. Michovianus duas alias memorat Jagellonis fratres, cum ipse & Vitoldo baptizatos. Corrigo nomen qui Kazimiri in baptismo nomen accepit; & Svitrigello nem, qui Boleslai.

f Imo quarta illa Jagelloni Vladislai uxor fuit, prius ut Michovianus lib. 4 cap. 46 habet, Sconca dicta; ut Cromerus sub finem lib. 18, Zonca; ut Suieticius, Sconza filia Andrea, filii Ieronis Ducis Kiemanis, Vitoldi ex sorore neptis; quam Suieticius postea Mariam appellatam scribit, alii, uti etiam hic Ferrerius Sophiam.

g Imo tres: sed qui secundo loco natus Casimirus intra vententem annum mortuus est, ut Cromerus lib. 19 scribit, cujus nomen tertigenito impostum, qui deus S. Casimiri pater fuit.

h Hic factus est Cardinalis ab Alexandro 6, secunda creatio Cardinalium, 20 Sept. 1493 Ecclesia S. Lucie in Septemsolis, ut hic dicitur, alibi in Septisolio.

i Suieticius, lexennalis.

C A P U T II.

S. Casimiri mortificatio, pietas, abstinentia, Fidei, zelus, Spes, caritas erga Deum & homines.

Porro dum cum adolescentiæ florem, quo potissimum illud hominum genus voluptati indulgere consuevit, attigisset; tanto sensus omnes, animumque ac corpus ipsam continentiam frano ab omni labe compescuit; ut non modo adolescentibus, sed & gravioribus viris, totius munditiæ & castitatis speculum haberetur. Quamquam in domibus Regum esset, mollibus tamen non vestiebatur: sed secretiori super carnem cilicio nonnumquam utens, lectique molliem, tamquam peccandi fomentum, quantum cautius poterat, furtim effugiens, super nudam humum sepenumero quiescebat: & licet innocens & omnis pene peccati expers esset, tanto tamen compunctionis ardore, & in Salvatoris nostri Jesu Christi pro humani generis salute, susceptam servi formam, agonemque, ac mortem, assidua compassionis meditatione afficiebatur; ut lavaret per singulas noctes lectum suum & lacrymis suis stratum suum rigaret. Incredibili etiam erga Dei genericam devotione flagrabat: quam pius adolescens facta a se a heptametris egregia oratione (quam vidimus, & omnia pene Dominica Incarnationis mysteria pulchro schemate claudentem) quotidie salutabat, assidueque laudabat præconiis.

6 Quid

A 6 Quid referam, quanta sedulitate divinis orationibus, divinisque laudibus, & caerimoniis Ecclesiasticis intentus erat: cujus vita magis in ecclesia, quam in aula Regia semper acta est? Consueverat sane silentis noctis medio, sancta frequenter loca & sacras aedes, nullo saepius comitatus homine, *b* clam visere: & quarum nocturno tempore (ut fieri solent) januae non patebant, limina saepe venerabatur, osculabatur valvas: apud quas vigilantes civitatis, & excubantes nocturni exploratores, eum diutius orantem saepenumero offenderunt. *c* Mane diei templa quotidie ingrediens, Divinis sacrificiis omnibus, quousque occluderentur sani januae, ita sedulus, ita devotus, & supra seipsum mirum in modum elevatus, ac mente in Deum erectus, intererat; ut & quasi seipsum oblitus, & in Divinum amorem penitus raptus esse videretur. Præteribat frequentissime sumendi cibi, & reficiendi corporis hora; quum parentum repetitis nuntiis ac mandatis, ad prandium e templo vix adduceretur. Cui potiusque parcissimus, jejuniisque & abstinentiæ assidue vacans, Apostolicum illud sibi proposuerat: Quoniam regnum Dei non est esca & potus.

B 8 In sermone rarus, mitis & modestus; nihil aliud quam Deum, quam Divina præcepta, quam virtutes egregias, quam salutaria monita & documenta eloquebatur. Quis unquam eum detrahentem secreto proximo suo, aut otiosum seu vanum proferentem verbum audivit? Peccantes amice corripiebat, emendatos mira complectebatur humanitate. Inexorabiles autem & obstinati animi homines acriter severitate objurgabat: quorum plures cum ex sua clientela domoque eliminari præcepit, tum ex Regia aula pelli, summam operam effecit.

C 8 Religio erga Deum, erga Christum fides, erga Sanctam Romanam Ecclesiam, orbis Magistram, veneratio tanta in eo fuit; ut Ruthenos, qui variis erroribus impliciti, facto in nostri Redemptoris inconfutibilem tunicam schismate, sanctæ Apostolicæ Sedis minime parent, & quorum per Litalianam ipsam maximus est numerus, eo sancto infestaretur odio; ut Regi Poloniæ parenti suo eorum antiqua fana seu vetustate corruentes ecclesias, ad quas superstitioni conveniunt, quum Catholicæ adversentur unitati, instaurari publico & edito prohiberetur, modo opportune modo importune persuaderet: quod & aliquando sua solertia impetravit. Spes in eo futurorum bonorum ac æternæ felicitatis perpetua: quare existimabat non esse condignas passionibus hujus temporis *f* ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Quamobrem voluptatibus corporeis a se prorsus abdicatis, castigabat cum Apostolo corpus suum, & in servitutem redigebat; ne insurgeret aliquando caro

contra spiritum.

9 Caritas autem pene incredibilis, non ficta quidem, sed sincera; qua erga omnipotentem Deum, illo Spiritu Divino fervebat, tam diffusa erat in corde ejus, tam exundabat, ex intimoque pectore ita exterius effluebat in proximum; ut nihil ipsi jucundius, nihil optatius esset, quam non solum propria erogare, verum & seipsum totum Christi pauperibus, peregrinisque, valetudinariis, captivis & afflictis hominibus dedere & elargiri. Viduis, pupillis, oppressis, non modo tutor, non modo curator, sed & pater filiusque ac frater erat. Hic profecto longam texere historiam opus esset, si singula dilectionis & amoris summi opera, quæ in eo erga Deum & homines viguere, essent recensenda. Hæc succincta narratione & breviori compendio percurramus, quæ ab insignibus & fide omni dignis hominibus, qui cum eo diuturnam assiduamque ha-

TOMUS I.

buere conversationem, longa oratione percepimus: D quorum pars magna circa ejus a nobis collecta miracula facile perspicui potest. Sicuti vero caritas est vinculum perfectionis, finisque præcepti Divini; ex qua & leges pendunt & prophetæ; sic Casimirus Regius & sanctus adolescens, quum præclaras virtutes omnes, sicuti Christi bonus odor, redoleret; caritatem tamen, veluti omnium odoramentorum thesaurum, mirabili quadam suavitate undique spirabat, undique exhalabat. Eam uti virtutum ceterarum principem Reginamque præstantissimam, quam unice adamaret, sibi delegerat: quæ Dei filium pro humani generis salute de summo caelo descendere, seipsum exinanire, carnem nostram sumere, & mortem subire sola efficere potuit. Sic enim Deum dilexisse mundum, ut Filium unigenitum pro mundo daret, die noctuque ardentissimo cogitabat affectu.

a Ita legendum videtur. Apographum habebat, exametris, Neque hexametris dici possunt: sunt potius heptametris hypercatactili, ut trochaici; non tamen regulari, observata syllabarum quantitate. *b* *Sciticius* habet eum metris a se singulari artificio elaboratis; solum quotidie in terram suis genibus, *B. Maria* Dei Parentem, pio affectu salutare.

b Addit idem, pedes discalceatus.

c Cum præcedentibus hoc ita connectit *Sciticius*: Quo loco (ad valvas namque templorum) saepissime sub auroram a nocturnis custodibus atque vigilibus, humi toto corpore prostratus, precibusque intentus est repertus. *As* sensus primigenii scripti esse videtur, cum noctis medio frequenter templa; & saepius (neque ita hoc mirum, cum intra arcem sit *S. Stanislaus* Ep. *M. ecclesiæ Cathedralis*, quam præcipue tunc adibat, ut *Cieszyński* & alii tradunt) nullo comite, visere solitum, limina venerari, osculari valvas, apud quas diutius orantem saepenumero offenderunt vigilantes. *At* mane diei, non modo frequenter, sed quotidie, templa ingrediens divinis sacrificiis omnibus, quousque occluderentur januae, interesse solitum. *Videbat* ergo templa nostra, non quotidie, sed frequenter; ac reversus ad cubile suum, rursus primamque quotidie ea ingrediebatur &c.

d Id sit *Sciticius* exponit: Quo tempore saepenumero a sensibus abalienatus atque extra se positus &c.

e Idem: Quarum rerum habemus etiam hodie in Cathedrali ecclesiæ Viliensi luculentum testimonium; diploma, inquit illud ipsum habemus, quo, hujus impulsu, Rex severissime cavebat, ne quæ gente Russica, ab unione Catholicæ & Romanæ religionis desciverant, templa vel nova erigere, vel vetustate collapsa restaurare possent.

f Illustratur præclari sancti adolescentis studium mortificationis, in qua *Sciticius* scribit: Equidem in respondendo & contemnendo blandissimas dominas cupiditates constantissimus, in refrinando omnes illicite voluptatis illecebras vigilantissimus, in abstinentia a cibo & potu religiosissimus, in somno ceterisque rebus ejusmodi, atque carnis commoditatibus parcissimus fuit: adeo ut in aula regia non aulicum aut stirpem regiam degere, verum in claustris religiosæ disciplinæ assuetum Christi athletam vitam instituere arbitraretur. Ac de hoc rigore vitæ, etiam dum morbi vis eum lecto aliquando afflisset, nihil omnino remittebat. Quadam vice dum a Medicis juberetur diebus interditi ab Ecclesiâ, lacte & similibus vesci; adducto nullo pacto potuit, ut obsequeretur eorum consilio, & recuperandæ sanitatis gratia, vel latum unguem, a sanctissimæ Matris Ecclesiæ placitis descisceret. Quam tam raram nobilissimæ juvenis atque singularem erga sacratissimam Christi Sponsam observantiam, ea est ratione Divina bonitas remunerata; ut nihil neque abstinentiæ rigor invalerudinem corporis promoveret; neque hujus imbecillitas animi alacritatem atque perfectæ vitæ studium retardaret. Quippe qui Numine revelante jam didicerat, neque infirmitatem istam menti nocituram, & humana remedia si qua essent, nec quidquam profutura. Ad hæc ejus eximias virtutes, summa quoque ægritudinis tempore patientia, & dolorum omnium contemptus accedebat.

C A P U T III.

S. Casimiri studium Justitiæ, Prudentiæ, Temperantiæ, Fortitudinis, Virginitatis sanitatis & vite præhabita: sancta mors.

Quamvis autem justitiam coluerit, quantum amplexatus temperantiam fuerit, quanta prudentia præditus, quantave animi fortitudine atque constantia fulciebatur, in ea potissimum ætate liberiori, qua præcipientes & in malum suapte natura homines

Gg

pro-

A proni esse consuevere, vix dici, vix excogitari potest. Iustitiam in regno & subjectis populis gubernandis Patri quotidie suadebat. Et si quandoque per incuriam (uti evenire assolet) aut humanam imbecillitatem, aliquid in regimine negligebatur, Regem modestè arguere nequaquam omisit. Inopum & miserabilium hominum causas, æque ac suas tuebatur, amplectebatur: propter quod pauperum defensor a populo nuncupabatur. Nec cessi Regis filius, & sanguinis magnitudine sublimis esset, cuiquam se quantumvis humili & infimo homini, tam conversando, quam loquendo difficilem exhibebat. Sed animo volvens, Deum qui in altis habitat, humilia respicere in celo & in terra, suscitareque de terra inopem, & de limbo erigere pauperem; inter mites, & pauperes spiritu, quorum est regnum celorum, potius quam inter claros & potentes huius seculi, haberi semper voluit. Nam quamquam perspicacissimi iudicii ac prudentissimi esset, sententiaque sua Reipublicæ plurimum consulere; humani tamen sanguinis dominatum, nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit: metuens, ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster Jesus Christus spinas appellavit, vulneraretur animus; aut terrenarum rerum contagio coinquinaretur.

11 Temperantiam in omnibus exercuit, qua nec nimis lætabatur prosperis, nec nimis tristabatur adversis. De constantia autem & fortitudine animi sui, omittis plerimis, id tantum recensito, quod maiora ex se profert experimenta virtutis. Plures enim pervicit carnis pugna, prostravit incentiva libidinis; quos supplicia corporis & tormenta atrocia frangere aut flectere nequiverat. Casimirum autem præclarum adolescentem, cuius animo advenerat desponsata virginitas, ut carnales nuptiæ sive a parentibus sive ab amicis, ei nunquam persuaderi potuerint; nec caro, nec sanguis, nec blanditiæ, nec titillationes ullæ venerat internecere, aut ab arcepto pudicitia instituta dimovere aliquando valere. Virginem enim ad finem usque vixisse, virginemque postremum diem clausisse omnes, & a cubiculo, & a secretis ejus, viri maximi & optimi, quorum adhuc nonnulli supersunt; quibusve intus & in cute agitata illius conversatio fuerat, asseverant & attestantur.

12 Quod quum ex pluribus evidentibus argumentis satis superque liqueat, ex eo potissimum, quod potius mori elegit, quam sordari, manifestissime comperimus habemus. Quum enim medio floridissimæ juventutis in morbum quemdam chronicum incidisset; cui medela alia nulla occurrere posse, quam puellari concubitu medici iudicabant; illiusque parentes necessarii que plurimi, ut virginem speciosissimam, quam multis delegerant, una in lecto cubare, & pro servanda vita in amplexus & copulam ire permetteret, enixissime suaderent, rogarent, exorarent; ille sapientissime (ut semper solebat) respondit, se temporalem hanc & momentaneam vitam male amittere, quam æterna & immarcescibili in celo carere: oburgabatque eos omnes quod rem sibi suggerere illicitam non erubescerent. Quumque adhuc, ut floridæ juventuti vitæque ac salutis consuleret, magis ac magis adhortarentur, & importunis etiam precibus obtestarentur domestici; respondit ille, salutem vitamque aliam se nescire, quam Christum Dominum: cum quo ut esset, cupiebat dissolvere, & ad quem jam se ex ea voluntate brevi profecturum esse perspiciebat: quod & ita factum est.

13 Nam ingravescente morbo, quum naturali robore destitui cepisset, Ecclesiasticis Sacramentis, veluti spiritualibus quibusdam contra aereas potestates & tenebrarum harum rectores, munitus armis, inter assiduas orationes & sancta colloquia, adstantibus Sacerdotibus & viris religiosis, animam illam candidissimam & Christo amabilem (ut prædixerat) perendie

carnis vinculo solutam, omnipotenti Deo reddidit. Obiit autem apud Velliam, sive Vilnam Lituaniz, seu Litalianæ, primariam civitatem & in Grodno oppido, anno ab Virginæ & salutifero partu millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, & die quarta Martii, illucescente aurora annoque ultimo Xysti Quarti Pontificis Maximi. Vixit annos f viginti tres, menses sex: sepultusque est, collacrymantibus cunctis, apud arcem ubi sedes Pontificia Vilnensis sita est, in Divi Stanislai Martyris ac Pontificis xde sub sacello almæ Genitricis Dei Mariæ, g cui & mentem omnem & pudicissimum corpus addixerat.

a Christi esigiem, ait Svecicus, manu tenens, intentisque oculis intuens, dum solennia illa Regii Vatis sæpius iteraret verba; In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; dum in extrema illa vitæ & mortis lucta precibus lacrymas miseret, voce pariter ac vita deficiente . . . æquissimo animo obdormivit in Domino.

b Svecic. Cujus eodem tempore ab omni immunem peccati labe animam, complures fide dignissimi homines, a beatis nuntibus in celum, clarissima circumdatam luce, deportari conspexerunt.

c Idem: postquam diem obitus sui præfensisset, eumque coram altantibus prædixisset. Narrat quousque P. Petrus Skarga, denuntiavit eum suæ mortis diem his, qui curam morbi habebant.

d Ep. Grodna, sive Grodno, Træsenfis Palatinatus oppidum, quod (ut habet Alexander Guagninus) Nemen, sive Cronon, sitius præterfluit. Koialovicz pag. 21 ait Vilnæ defunctum. Svecicus scribit in Vilnensi arce mortuum. Citat in margine Moschiam Michoviensem, qui ut 32 retulimus, illa diserte habet: phibiti præfatus, in Vilna tumulatus requiescit. Gromovus tamen, ut ibidem retulimus, ait, apud Vilnam tabe consumptum, & in basilica ejus urbis . . . sepultum. An forte quia Casimirus pater, ut Michovienfis lib. 4 cap. 64 refert, in castro Grodeni mortuus est; id Zachariam impulit, ut filium isthic quoque cito ante Patrem annis, obisse crederet? Certe P. Skarga ita loquitur: Cum gravis eaque suprema ægrotudo Divinum juvenem Vilnæ afflixisset Et.

e Falsi Jodocus Ludovicus Decius, ceterorum testimonio auctum contrariatur, dum lib. 2 paulo ante finem ita scribit: Obiit in Lithuania, apud Vilnam conditus, anno salutis 1506. LXXXI in Februario, migrans ad Deum, ut 32 retulimus.

f Ceteri scriptores habent, vixisse annos xxiv, menses 5.

g Svecic. quem ipsi sibi vivus sepultura locum designarat.

C A P U T IV.

S. Casimiri forma. Post mortem miracula.

14 **E**Rat autem pius adolescens & famulus Dei Casimirus, meliocris stature, cæsariem mustelini vel sub nigri coloris habens, subnigris oculis & naso aequali ac temperanti ruboris, facie eleganti, formosa & venerabili; ut qualis intrinsecus esset, ex ipsa æstimate existimari posset. Aspectu profecto pulcher, sed longe pulchrior religione Divina, utpote moribus ornatus Angelicis: cuius mentem atque regium pectus, nihil fædi, nihil turpis, nihil obscæni unquam tetigerat. Quid post ejus obitum luculenter ostensum est.

15 Nam omnipotens Auctor, ut indicaret quantam meritorum celsitudine virtutumque sublimitate, apud se Casimirus magnus extiterit, mox ex ejus sepulcro tot tantæque signa ac miracula patefacere dignatus est, indiesque magis ostendit; ut hæsitare nemo debeat, quin æterna cum Christo felicitate in celo fruatur. Hi enim, qui sine spe humani auxilii morbis incurabilibus gravissimisque valetudinibus laborant, surdi, muti, claudi, aridi cæcique, ut primum ejus nausulco se devoverint, auditum, loquelam, incessum, visum, pristinamque incolomitatem recuperant (quodque longe admirabilius ac pene incredibile est) reviviscunt mortui, aliaque quotidie obstupescenda sunt miracula.

16 Inter quæ illud prioribus seculis rarissimum, nostraque ætate inauditum superiori anno accidit. Nam quum Dux Moschorum Basilus, Ruthenorum erroribus implicatus, & maximo schismaticorum ad

*immanis
Lituaniam
6000 milia
fuerunt
exercitus*

A circiter sexaginta equitum millia comparato exercitu; ex insperato Lituaniz fines aggressus esset, improvisi Polonorum & Lituanorum Duces, quibus copiis hosti occurrerunt, quum nullæ suppeditarent; qua militari manu freti resisterent, quum longe abesset, penitus ignorabat. Caras cum conjuges, dulcia pignora, paternas aedes, oppida, prædiaque jucundissima, veluti amissa, Lituaniamque omnem tamquam depopulationi expositam, deslere coeperunt. Nulla enim se, suæque tutandi spes supererat: una vel mors, vel morte crudelior miseranda captivitas expectabatur. Quid facerent? Quorsum se verterent, tanto metu percussi? Egit genuina magnanimitasque nobilitas, qua clarissimi Duces illi præditi erant, ut, etsi non modo vicini, verum absorberi se ab hoste posse conspicerentur, hosti tamen non cederent; nec se in fugam darent; sed collectis, quos potuere, ad duo vel circiter millia ex domesticis vernaculisque & inquilinis, fortes in bello persisterent. Enimvero ut pii & Christo devoti perspexerunt, quoniam Deus noster refugium & virtus adiutorque in tribulationibus, si ex corde invocaretur, sibi in opportunitate deesse non posset; eamque calamitatem, quia Divum Casimirum innumeris coruscantem miraculis (ut sæpius una decreverant) in Sanctorum catalogum ab Apostolica Sede referri, pollicitam operam non impenderant, eis accidisse arbitrati sunt.

*Litani
non
responde-
re, ob
causam S.
Casimiri
non
fuerunt*

17 Quamobrem auxilium de alto supplices implorant, ad ipsiusque B. Casimiri suffragia confugientes, uno animo, uno ore, ita precati sunt. DIVE CASIMIRE, quem tutelam præcipuam generis nostri, & hujus patriæ Patronum apud omnipotentem Deum esse confidimus; respice afflictionem & moerorem hunc nostrum: ne dominantur nobis inimici nostri immundi, schismatici, & a vero Sanctæ Matris Ecclesiæ ritu ac gremio alieni. Tu spes nostra, tu præsidium nostrum. Miserere igitur patriæ opem tuam implorantis, in qua & natus & educatus es. Miserere gentis, ex qua originem ducis, & quam tuis sanctissimis ossibus ac reliquiis nitidissimis condonasti. Neu deferas nos omni humana spe, omni solatio destitutos. Potens enim est, per quem tot tantaque quotidie mirabilin operatur Altissimus. Et si juxta fidem observantiamque sumam, quam erga te gerimus, votis tuorum faveris; ut pro Christianæ religionis splendore & tuæ nationis exaltatione, te in Sanctos referat Pontifex Maximus, omni studio laborabimus & jure efficiemus.

*max
calitas
comparati*

18 His dictis, quidam sensibilis animi vigor, quædam mentis alacritas ita eos divinitus cepit, ut quamquam supra sexaginta millia equestrium numerum Moschosexcedere ab Scythiis exploratoribus didicissent, ex apricisque locis, quibus lidem infederant Moschi & castrametati erant, ita esse, procul appareret & cerneretur; duoque tantum hominum millia (ut diximus) Litvani Principes una consilare tunc potuissent: nihil tamen veriti, in hostes insilire statuerint. Deo igitur, & Divi CASIMIRI patrocinio fidei, animo volutantes Davidicum illud; Quia hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri invocabimus: uno animo, & uno impetu Moschos, quo una confugerent, prorupere. (Res miratur) tantus pavor, tantus denique tremor, & horror eas Moschorum numerosas & cataphractas equitum copias invasit; ut acsi innumerabilem validissimumque exercitum post terga irruentem formidarent, sese in fugam præcipites converterint. Eos vero fidei lorica armati Litvani insequuntur, trucidant, spoliunt, captivant, adimpletumque est illud Deuteronomii: Persequebatur unus mille, & duo fugabant decem millia; quia Dominus Deus vendidit eos, & Dominus conclusit illos. At quum hoc admirandum sit, (utpote non casu aliquo, sed divinitus factum) longe tamen mirabilius est,

TOMUS I.

quod plurimis Moschorum a Lituanorum cuneo admodum parvo, ut diximus, parva opima præda, fuis, de- sideratis ac in captivitate ductis: vix unus ex Lituanis aut captus aut interemptus est. Ostendit enim Servator & Deus noster Christus, quod suis tironibus in Evangelio pollicitus erat, stabili veritate fulciri; Quod nec capillus, de eorum capite periret.

19 Divino igitur hoc beneficio perciti Lituaniz Duces, ac Domini, Serenissimum Poloniz Regem Sigismundum, Divo quidem Casimiro germanum superstitem, qui & ipsorum magnus Dux est, enixe deprecati sunt, ut apud sanctam Apostolicam Sedem; quod idem Casimirus sanctorum Confessorum numero absque prolixiori mora adscriberetur, intercederet, instaret. Quod & dum crebris epistolis, ac insignibus oratoribus Rex ille religiosissimus a Beatissimo Leone X Pontifice Maximo impetrasset, servantissimis Patribus Joanni Archipræsuli Gnezneni, Poloniz Prælati ac Legato nato: nec non Petro, tunc Præmiliensi, nunc vero Posnaniensi Pontifici, Regnique Poloniz Vicecancellario; postremo vero nobis in Poloniam & Prusiam ad eundem Regem mandato Apostolico ex Urbe proficiscentibus, ad ipsius Divi Casimiri gesta ac miracula perquirenda, inter cetera ardua negotia, provincia est demandata. Id vero muneris omni fidei opera & sedulitate exquisitissima ita obivimus atque exegimus; ut inter innumera pene miracula, quæ jurjurando adhibito illi nobis recensere, qui & intersuerunt & conspexerunt, manibus contrectare ac in semetipsos experti sunt; quosque nobiliores ex aliis & fide digniores, ad testimonium perhibendum delegimus, ea tantum, omissis superfluis, quæ singularia & ad ejus sanctitatem probandam sufficere visa sunt, describerimus, annotaverimus.

20 Datum Vilnæ 1x Kalendas Decembris, anno salutis MDCCC, ejusdem vero Sanctissimi Domini nostri Leonis Divina Providentia Papæ X, anno octavo. Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi Domini Zachariæ Episcopi Legati a Latere, Joannes Vilnensis, Joannes Chiovensis, Jacobus Cassensis Episcopi Latini. Examinate miracula & testes.

2 Unica hic narratur victoria de Moschis schismaticis, ope S. Casimiri reportata: duplex a Gregorio Svecicio infra; prior quando ab obsidione Polocia magna cum clade depulsi hostes; altera qua hic narratur, cum iidem Lituaniam anno sequenti pervasantes rursus a prætexiguo manu profligati sunt.

MIRACULA S. CASIMIRI

auctore Gregorio Svecicio.

CAPUT I.

Polonorum duplex de Moschis victoria ope S. Casimiri: hujus canonizatio.

1 Etsi quidem nemo fuit, eo etiam tempore, quo hujus lucis usura fruebatur Casimirus, qui de ejus vitæ integritate, innocentia ac sanctitate dubitaret; eo defuncto tamen incredibile dictu est, quantis ejus virtus est & vitæ sanctimonia, ab ipso piorum omnium fidelissimo Agonothete & remuneratore Deo, illustrata prodigiis. Adeo ut difficulter admodum eorum numerus iniri possit, qui rerum admirandarum fama exciti, se ad ipsius sacratissimum tumulum recuperandæ sanitatis causa contulerint, ac quæ voluerant recuperarint. Videre hic enim sæpenumero fuit non solum caecis oculorum usum, surdis aurium, mutis linguæ, claudis pedum; sed, quod mirabilius est, nonnullis, quos maiorum

Gg 2

A fas esset, non debet id commemorare, quod ad exacerbandos invicem illorum animos spectare videretur. Nec erat Casimiro Regi ita honorifica cum heretico Bohemia tyranno, Girzix de Posilzebrad ut cum Michovienfis vocat, amicitia, ut commendari hic a Legato Apostolica Sedis quodammodo mereretur. De Casimiro autem fratrumque institutione ista tradit Cromerus in funebri Sigismundi laudatione: Atque is ab ineunte primum pueritia, una cum aliis fratribus, ab honestissima & religiosissima matre sancte ac temperanter educatus, & a præceptoribus, viris eruditis, bonis, gravibus & plus ad virtutem in primis & pietatem, cultumque divinum institutus. *Horum Præceptorum proles regia præcipuus Joannes Longinus fuit, cujus antea meminimus. De eo Vita illius scripsit, quem Felicem Hierbortum fuisse indicat Starovolsius § 22, ista tradidit.* Cum jam omnino a curis rerum humanarum se absolvere, & in quiete reliquam ætatem agere, cultuique divino intendere instituisse; accessit per Regem ad curam & institutionem liberorum suorum. Quod negotium diu suscipere recusavit: tandem instantibus, præter Regem, regni etiam Optimatibus, multisque rationibus ad eam rem ipsum cohortantibus, præsertim persuasione illa, quod nihil Deo immortalis acceptius facere posset, quam eorum curam suscipere, quos ille ad imperandum gentibus nasci voluit; nihil opportunius, aut utilius Reip. quam illos bene instituire, qui in ea præesse debebant; coactus est sententia sua cedere, ac onus subire. Itaque præfuit illis aliquot annis, ea dexteritate ingenii, ut contra rerum naturam, pueri non inviti & discerent libenter ea quæ ipsis tradebantur, & apud illum, spretis ludis puerilibus, assidue esse cuperent. Ex quo factum est, ut brevi ita eos institueret, ut non minus propter indolem ac virtutes eorum, quam propter genus regium, cari ac venerabiles omnibus essent: non solum Polonis ac Lituanis, sed aliis quoque exteris populis.

20 Nam, ut idem Auctor scribit, cum jam dudum fama apud omnes vicinos Principes percrebuisse, de indole admirabilique ingenio, ac etiam institutione inelytæ proles Regis Poloniæ, Bohemi primogenitum, velut legitimum heredem, in Regem petierunt. Cromerus lib. 29 tradit Vladislavum anno MDCCCCLXXI Regem a Bohemis renuntiavisse: ac mox delectos e Primoribus Legatos, qui eum primo quoque tempore e Polonia accirent; quod Matthias Hungaria Rex, passus repulsam, omni crudelitatis genere Bohemos ac Moravos divexabat. Ergo Vladislavus acceptis a patre septem millibus equitum & duobus peditum, die xxv Julii Cracovia discessit, comitantibus aliquot Antistitibus ac Palatinis & Joanne Dlugosio præceptorem: atque ab ipso patre bidui itinere deductus est.

21 Haud parum vero eidem patri negotii fuit, ut Dlugosium ad iter illud capeiendum induceret; quod ita memoratur in ipsius Dlugosii Vita: Bohemorum votis cum pater assensisset, numquam adduci potuit, ut sine Longino ad suscipiendum regnum filium destinaret. Quod negotium plures ob causas Longinus suscipere recusabat: sed in primis quod Bohemia esset interdicta omnibus Catholicis. Verum cum obortis lacrymis Rex tandem diceret, duos esse adolescentuli parentes, se primum qui genuisset, secundum ipsum, qui educasset & instituisset; crudele admodum immaneque futurum, si eodem tempore ab utroque quasi raptus, ad gentes ignotas mitteretur: se quidem, si liceret cum filio ire paratum; sed cum id conditio regni non pateretur, dignum videri, quod utriusque parentis ipse vices impleret: atque tum maxime adolescentulo præsto esset, quando in novitate rerum erat instituendus. Victus itaque, tum genitoris pietate, tum filii necessitate, munus suscepit, eundemque Pragmæ comitatus est, ibique tamdiu fuit, quoad corona illi & cetera Regis insignia exhibita fuissent. Deinde compositis rebus, ut temporum conditio ferebat, ad cu-

ram reliquorum remeavit.

22 Sed post reditum ex Bohemia, ut idem Auctor scribit, ægritudine afflictus est periculosissima cum propter ætatem jam infirmam, tum magnitudinem & gravitatem ægritudinis. Nam cum in Bohemia contraxisset noxam calculi, propter aquarum sulphurearum vim, & miserabiliter illic ab eo tortus fuisset, reversus, statim ab eadem causa vexari cepit. Accessit etiam ad dolores calculi febris quotidiana exasuat, usque ad desperationem medicorum & summe intensa. Quamobrem vitæ suæ ditidens, testamentum non solum scripsit, sed etiam est executus, distractis ceteris rebus quas legabat, sed in primis copiosissima & egregia librorum suppellectili. . . . *Ad paullo post: Ceterum cum tam de morte quam de vita fama constantior esset, convenere frequentissime ad eum visendum boni homines, quibus Reip. cordi erat: lamentabantur passim, non sine maximo incommodo bonorum omnium, sed Reip. in primis, talem virum de medio tolli. Sed præter omnes in mentem Regis altius dolor descendit, cum intelligeret se privari viro integerrimo, cuius consilio multa bono ordine gessisset; liberos vero suos veluti altero parente orbari. Et proinde de salute ipsius sollicitus, crebro ad eum visendum descendit, interdum etiam filios misit, ut saltem caritas, qua illorum divinam indolem virtutesque prosequeretur, aliquam supervivendi cupiditatem adhuc in animum jam de morte solum cogitantem, injiceret. Ex quorum studio & pietate, Stanconis quoque, præstantissimi medici, cura & diligentiaangebatur adeo, ut præter spem omnium ipsum sanaverit. Hac evenisse videntur ipso potissimum tempore, quo ad suscipienda regni Ungarici gubernacula vocatus est S. Casimirus.*

23 Cum autem, ut idem addit scriptor, omnis cogitatio Longini esset, ut aliquando sibi ipsi viveret, numquam aut dignitates aut officia ulla suscipere voluit, quæ ipsum a proposito immutare possent. Et propterea cum Rex ultro sibi Thesaurarii, interdum Vicecancellarii officium offerret, pertinaciter recusavit, quamvis plerique ex necessariis ipsum ad id hortarentur, ne aut pusillanimitas aut ingratus Regi videretur. Nonnulli etiam parum Reip. affectum esse dicebant, quod ea negotia pro publica salute non susciperet, quæ neminem alium aut castius aut utilius administraturum intelligerent. Renuit etiam Pragensis Episcopatum, cum illic esset cum Rege coronando: ea tamen conditione ipsum suscepturum se asseveravit, ut Bohemi Ecclesiæ Romanæ unirentur. Sed Bohemis renuentibus, ipse quoque conditionem oblatam sprexit, asseverans satis sibi notam esse sarcinam Pontificis, cum quatuor & viginti annis apud Episcopum fuisset: nullaque ratione adduci potuit, ut alium quempiam Pontificatum susciperet: ad hoc consensisset ut Pragensis susciperet, non ut Episcopus fieret, sed ut Episcopatum illum mortuum suscitaret, Romanæque Ecclesiæ uniret & conciliaret: fuit enim tantæ religionis, ut pro amplitudine illius facile posset & vitam impendere. Reversus autem in Poloniæ, ac morbo, quem diximus, levatus, denuo se reliquis Casimiri liberis erudiendis impendit per octo circiter annos: nam decessit e vita anno MCCCCLXXX, iv Kal. Junii. Sed præcipue, ut reat; Casimirum juniorem ab Ungarica expeditione reversum consolatus est, & opportunis consiliis ad Christianam ac vere regiam philosophiam informavit.

24 Longini mortem cum succincta anacephalasi tum adversarum, qua perpassus est, tum laborum postea pro Reip. susceptorum, & fidei industriæque sue præmiorum, quibus est a Rege ornatus, ita narrat lib. 29 ad annum MCCCCLXXX Cromerus: Neque memoratu dignum quicquam tunc in Polonia, pace per circuitum parta, accidit, præter quod Joannes Dlugosius Canonicus Cracoviensis, non multo ante designatus Archiepiscopus Leopoliensis, vivere pariter & annales Polonicos scribere de-

D

transit, grave morbo in suum vitam adducens

facto a matre educatus,

litteras dedit uti & fratres in Longino,

difficili ad mandando.

sed in felicitate, ut jure præstare adesse videretur.

et late coloribus evadens

o quoniam Vladislavum Rex Bohemiam ducens

a Regis morbo suo quoque

et de quo fuit

convalescentia

et casus primæ in Regis officio

et Episcopo primum

Pragensis quoniam, palatium ad multum

maritus 1480 29 Maji.

ante mortem, utpote, de qua

A defuit, vir nobilis de gente Vienavia, virtute & constantia summa, eruditione & facundia (ut illis temporibus) non vulgari, & industria ac dexteritate in rebus gerendis singulari præditus. Quas ob res, quamvis Casimirus Regem, Sbignei, ac deinde rursus Jacobi Senne-
admiri
enem
a Rege bo-
navam.
 niorum, ornamentis impensius studendo graviter offendisset, ita ut sacerdotiorum fructibus spoliaretur, Cracovia a Præfecti apparitoribus contumeliose epiceretur, proscrip-
admiri
enem
a Rege bo-
navam.
 tusque, de vita periclitaretur; postea tamen idem Rex plurimum ejus opera in obeundis legationibus maximi momenti atque dignitatis, & in erudiendis liberis usus est: unde ditatus, insignia reliquit beneficiæ suæ pietatisque monumenta.

25 Oblatus post Longinum liberis Casimiri Regis præceptor Philippus Callimachus, de quo ista scribit lib. 30 *Cromerus*: Fuit is natione Tuscus, orator & poeta non inelegans, & acri ingenio præditus, versatus aliquamdiu in ministerio Pii II Pontif. Max. Deinde vero cum successor Pii Paulus II Pomponium Lætum, Platinam, & quosdam alios viros eruditos, amicos Callimachi, sive quod de religione male sentirent, sive quod in se conspirasse dicerentur, prehendi jussisset; Callimachus, Casimiro adhuc regnante, in Poloniam profugit, & pro præceptore regis filius fuit. Obiit Pius II. Pontifex an. mcccc. lxxv, xix Kal. Septembris: at paucis post diebus successit Paulus II qui mcccc. lxxi, die xxvi Julii mortuus est, eique 12 Augusti successit Sixtus IV. At non videtur Vladislao præceptor fuisse Callimachus, cum illum in Bohemiam, dimittendumque rogatus, ut jam relatam, velut alter pater, committari coactus sit Longinus. Neque Casimirum remur Callimacho operam dedisse, qui Longini pietatem ac vires ceteras, non tam verbo sibi traditas quam ab exemplis ejus hausit, pulcherrime expressit, uti perspicies, qui vitam utriusque, magistri ac discipuli, comparavit. Quid autem Callimachus? Cum in familiaritatem Joannis Alberti, junioris fratris, sese insinuasset, inquit *Cromerus*, plurimum apud eum gratia & consilio valuit: usque adeo, ut cum is Rex factus esset, Callimachi arbitrio magistratus & honores mandarentur, & res pleraque omnes publicæ & privatæ Regis gererentur. Quare ingentem sibi invidiam apud Polonos Callimachus conflagavit. Obiit is tandem anno mcccc. xvi, cujus mors, inquit idem *Varmienfis Episcopus Cromerus*, non ingrata Polonis accidit. Quis vero sensus bonorum omnium in morte Longini! Quam dispar fratri, disciplina Callimachi formato, Casimirus!

§ IV S. Casimirus ad regnum Hungaria vocatus, eo expeditionem suscipit infelici successu.

26 Hæc, quæ Vladislao obigerant, Bohemorum suffragiis ad illud regnum evellere, ubi cognovere Proceres Ungari, qui pridem a Rege suo Matthia Corvino, sive Hunniade, animis erant alienati, respectare & ipsi ad Poloniam domum, & ab eodem Casimiro Jagellonis filio Vladislai Regis sui, qui ad Varniam anno mcccc. xv perierat, fratre, rebus suis levamen sperare coeperunt: præsertim cum predicari Casimiri ejus secundo geniti filii, Vladislao Bohemis dato Rege vix xxx mensibus adolescentioris, præstantem & generosam indolem, & jam non modo Christiana disciplina, sed & Principe dignis artibus egregie excultum ingenium audirent, eum sibi Regem coitione facta proposcerunt. Ut gesta res sit, breviter commemorat *Cromerus*. Miserunt, inquit, & ipsi Legatos ad Casimirum, alterum ejus filium Casimirum, Regem sibi dari petentes, quod sette diutius Matthia tyrannidem non possent. Quod ni faciat Casimirus vel a Turcis auxilium se petituros esse. Sumptus autem belli se præbituros pollicebantur. Nec spreverunt postulata Casimirus, Casimirumque filium, cum non contemnendo exercitu, Petro Dunino Duce, in Ungariam misit: nec non Palatinos aliquos ac Castellanos, quos numerat idem *Cromerus*, & alios quosdam præstan-

tes viros, comites ipsi adjunxit: & Paulo Jansenio Bohemia, quo Vladislao duxerat, revertenti mandavit, ut e Moravia recta in Ungariam contenderet, & cum Casimiro copias conjungeret.

27 Verum mature de his Procerum suorum consiliis factus certior Matthias, quascomque habuit in Moravia Silesiaque copias, in Ungariam contraxit: Primores, nonnullos a se alienatos, partim terrore exercitus, partim ingentibus promissis ad se revocavit. Eos secuti ceteri, dum tardius molitur & venit Casimirus, vacillare & ipsi, ut est mos gentis, eademque mutare: Itaque adveniens Casimirus, parte Ungaria pertransita, apud Nitriam, quæ in ditione Strigonienfis Archiepiscopi erat, stativa habuit. Neque quisquam Ungarorum Procerum per omne id tempus ad eum venit, præter Quinqueecclesiensem Episcopum, qui & ipse statim Strigonium, unde venerat, se recepit. Matthias vero cum xvi millia hominum in exercitu haberet apud Budam, occurrens adventanti Casimiro, trium milliarium spatio ab eo castrametatus est. Nec tamen pugnae copiam Polonis faciebat, propterea quod Ungarorum juxta ac Polonorum, quorum non parvus erat numerus in castris ejus, fidem suspectam haberet: in agrestibus vero, quæ maxima pars erat exercitus, exiguam fiduciam collocaret.

28 Dum sic utrimque tempus teritur, venit ad Casimirum Polonorum Regem Tilemannus Slechtus, Canonicus Colonienfis, Cubicularius & Nuntius Sixti, ejus nominis Quarti Pont. Max. qui per illud tempus Paulo II vita defuncto successerat. Hortabatur autem Regem ad pacem cum Ungaro faciendam. Id adeo, sive quod Matthia Pontifex consultum ire cupiebat, ne regno excideret; sive quod cum a Turcico bello averti moleste ferebat. . . . Non difficilem autem in eo se Casimirus Rex Pontifici præbuit, & utriusque partis Proceribus pacis arbitrium permittebat; non ignarus non respondere spei suæ, & pollicitationibus Ungarorum Procerum, filii sui res in Ungaria. Et cum hoc responso dimisit Tilemannum, in Ungariamque proficiscenti Joannem Vantro-
admiri
enem
a Rege bo-
navam.
 piam Canonicum Cracoviensem, cum iisdem mandatis ad filium & Ungaros Proceres, comitem adjunxit. Interim dum hæc fiunt, mercenarii milites, qui externi ferebant, e castris Casimiri junioris apud Nitriam positis, dilabi cœpere ob non soluta stipendia. Quorum discessione moti primores exercitus, persuaserunt Casimiro, ut relicto ad præsidium Nitriæ Jansenio cum quatuor millibus, ipse cum reliquis copiis in tutum se reciperet, priusquam ab hoste, qui auctus copiis adesse nuntiabatur, consideretur. Qui quidem receptus effusa fugæ fuit similimus.

29 Tandem quibusdam interjactis, ad initium anni mcccc. lxxi ista scribit: Casimirus junior. . . nusquam secure pedem figens, in Poloniam se recepit: jussusque a parte Dobscia tertio a Cracovia milliario subsistere, aliquantisper ibi quasi in secessu mansit, pudore acceptæ ignominia lucem & conspectum hominum fugitans; & ne patris dolorem, quem ille peracerbum hauserat, aspectu suo exacerbaret. Jansenius vero nec ipse multum Nitriæ commoratus, per tempus induciarum, quas xv dierum cum Matthia pepigerat, trecentis modo militibus in arcis præsidio relictis, inde excessit. Quem Matthias violata fide infecurus, adoriri tamen ausus non est caute incedentem, & ad prælii dimicationem paratum, obfirmato ad honeste moriendum animo prius, quam turpiter fugeret, aut sese dederet.

30 Antonius Bonfinius lib. 3. decad. 4. Rerum Ungaricarum, hæc B. Casimiri expeditionem paullo prolixius quam *Cromerus* narrat, & hæc ad Polonia Regem a conjuratis perferre sua a Matthia Rege defectionis causas: Ungaros temeraria quadam pietate correptos, Corvinum Regem elegisse, non regio, sed humili genere natum: illum e regno in tyrannidem prorupisse; & quando e

A regio sanguine haudquaquam natus est, regiam Majestatem ac sanctitatem tueri non posse: non solum in alios sed in suos a principio favere coepisse: avunculum, qui delatum sibi regnum recusarat, & nepotem Regem fecerat, in vincula coniecisse, quin & indixisse mortem: nunc autem in paternos amicos, qui cum tantopere excoluerant, & in nullis unquam periculis deseruerant, vim inferre coepisse; sacram sibi censuram usurpasse, favere in Sacerdotes, Antistitem vestigia occupare, jus Divinum & humanum juxta miscere, prostratione libidinem habere. Proinde regnum Ungariae inique Matthiae traditum, aequae auferri debere: ad Poloniae domum ex more recurrere oportere: demum orare, ut Casimirum filium, Regem nuper electum, mittat, & delatum sibi regnum accipiat. *An haec argumenta fundata veritate sint omnia, non disputo; necdum an illa dira adversus Principem seditionis causam dare probabilem possint.*

31 Non arbitror tamen delictum ullum fuisse sancti adolescentis, quod ita delatum a rebellibus regnum suscepit, cum praesens pater auctor fieret: est hic non omnino absolvi temeritatis crimine potius, cum penitus perspexisset longo jam usque ingenia Ungarorum debuerit: nisi certe & pater, & multo etiam magis filius, ex animi sententia jactari ab illis infanas de advocandis in auxilium Turcis comminationes crediderint, judicariisque vel sic oblatum sceptrum potius admitti debere, quam ut nobilissimum regnum ferat illa ruina involveretur. Alioquin non exigua junioris Casimiri laus fuit, quod ab illis Ungaria Proceribus in Regem sit postulatus, nondum xv annos natus: nisi id spectantem fortassis ut tanto proclivius eorum consiliis regi se permitteret; nam illud praecipue videtur eos a Matthia avertisse, quod, *Bonifacius esse, jam compos sui factus, ab optimatum consiliis, quibus hactenus fuerat obnoxius, se asserere ex petat: suo, non alieno ductu & consilio utebatur: confutabat illorum dicta, si quid quandoque liberius fuissent: cuncta solus agere videri volebat. Illud quoque, ut idem innuit scriptor, confidit fore, ut ejus copias, quas ei scilicet a Polonia pater adjungeret, alacritate a se Continuum eicerent. Eximia tamen filii indoles jam patri fecerat videri idoneam, qui feroci illi genti praesse posset, fidelium Ducum, quos ei adjunxit, consilio succurrens. Neque non idem utrumque sentiebat Matthias, non ausus ideo pugna copiam illi facere.*

32 At de illius ex Ungaria recessu alia quam qua ex Cromero retulimus, narrat idem Bonifacius, (nimirum Corvino, cujus suasa scribendam suscepisse historiam fertur, obnoxius) Casimirum cum suis Nitria ab eo obsecrum, & cum inhibitis comensibus diram illis faciem interminantem, ingenue confessum, Ungarorum facinore se evocatum, per internuntios clam egisse & impetrasse, ut intempesta nocte sibi egredi, & tuto in Poloniam regredi liceret; seque regno nullum unquam bellum posthac illaturum, interjecto jurejurando affirmasse. Paucis post diebus, cum nec ex compacto equitibus elapsus, continuatis itinere in Poloniam se recepisse. Exercitui autem, qui remanserat, quotidianis internuntiis, tuto abundi potestatem potenti, sit hac conditione dimissionem datam, ut nullum regno nocumentum inferrent, nihil in faciendoinimere hostile facerent. *Quod cum se servaturos jurassent, ac passim in vicis & agris pradas facerent, Rege jubente ab agrestibus male acceptos, eoque quod rapuerant spoliatos, quosdam etiam vita. Ita qua Corvinum peridia nota, ejus moribus consentiente aspergunt Poloni; eam in ipsos Ungari Polonos regerunt.*

§ V. S. Casimirus an regnum Ungariae oblatum respuerit?

33 **R**eveniores quidam scriptores Poloni ne verbo quidem attingunt hanc S. Casimiri ad capessendum Hungariae regnum expeditionem, ut Petrus Skarga noster in ejus Vita. Alii brevissime eam expediunt, uti Al-

bertus VVink Kojalevici, supra § 1. Bartholomaeus Cies. D. zynski, Diocesis Vilnensis Cancellarius & Canne oppidi Karochus, vir eruditus & pius, in Panegyrico, seu votiva tabella Divo Casimiro Principi, Tutelari Lithuaniae, oblata, in qua ejus vita, mors & triumphus, eodem metro, quo ipse SS. Virginem olim coluit, describitur; regnum Ungariae oblatum respuisse ita tradit:

Diadema fulgens gemma,
Sceptrumque Ungaricum,
Cum Legatis ablegatis
Contempsit, ut toxicum
Et quid mirum, CASIMIRUM
Qui se calo obtulit,
Hac speravisse, contempsisse
Vera falsis prae tulit.

34 In eandem sententiam elegantissime differit Joannes Reyvocki noster, in Panegyrico, quem in Triumpho S. Casimiri anno MDCCXVI dixit, ac deinde typis edidit. Non consentis tamen illud cum Polonici & Ungarici scriptoribus, quod caruisse tunc Rege Ungariam censet. Placuit alioquin ut ex eo panegyrico decerpamus facit descriptionis acumen ac nitor. Ita ergo habet: Eo cum perveni, praevertendum esse existimaui ad honorem Regium, quem conveniens potentiae usus sibi jure vendicat. Tanta enim jam erat D. Casimirus, ut sub patris tutela dignus imperio esset. Animos etiam omnium in desiderium excitaverat, ut licet pio optimi Regis mores felicitatemque suo abesse regimine vellent, votis tamen in filium excurrerent, & aetimatione coronarent. Atque ita sub superstitie fortuna & desiderio Patris judicium habuit supremae dignitatis, & intra optatam paternae praesentiae gloriam Rex erat animorum.

35 Eadem opinio vicinos populos occupavit. Nem fuit, qui ex divini animi notis, & minime quosdam indolis specimine, dignam summo apice vitam non praeciperet: Ungaria tamen ceteros praevit suffragio, & campum tantis virtutibus praesternere ausa, occasionem vacui solii in gloriam D. Casimiri rapuit. Amplissima eo nomine massa legatio ostendit communem Senatus vocem, equestris ordinis vota, supplices populorum manus, quibus a Patre filium, Principem a Republica, a Casimiro imperii curam petebant. Tum non multo post: At ille manum ambitioni subtraxit, quod sub onere pretioso pietatem suam vilescere posse existimaret. Attentus in salutis suae curam animus, quoniam omnem servitii nobilioris quarebat opportunitatem, & acuta acie mores imitationis divinae perspiciebat, nasci ad regna satis esse ratus, caelesti spei suam consecravat dignitatem. *At deinde: Idcirco maluit, ne dignatione quidem solari petentis Ungariae studia, quam prima sui progressus in bono vestigia dissimili passu confundere, aut prosequi. Ita abire nuntii coacti, solliciti magis quod tantam virtutem in solium, quam quod suae gentis regimen non impetrassent. Ille securior non admissio principatu factus, gaudebat una abiectione damnatam omnem felicitatem vim & successu sibi ad victoriam, Noluisse. Aliis videbatur amplissimum quidpiam adeptus, quod aetimationem digni imperio animi, Legati secum non sine more exportassent: ipse sibi felicissimus visus, quod excelsam stationem in materiam negligendi accepisset.*

36 Et fortassis quidam illud pertraxere, quod Ferrerius cap. 3. num. 10 scripsit: Quamquam perspicacissimi iudicis & prudentissimus esset, sententiaeque suae Reip. plurimum consulere; humani tamen fastigii dominatum nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit; metuens ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster Jesus Christus spinas appellavit, vulneraretur animus, aut terrenarum rerum contagio coquinaretur. Quod paullo brevius ita expressit Svecinins: Cum has aliasque ob res ad regnum administrandum iudicaretur aptissimus, id non modo non ambiebat, sed etiam a pa-

A a parente aliisque regni Proceribus oblatum constantissime respuebat. Non tamen hinc conficietur, non ad regni Ungariae capeffendagubernacula inuisatum, et cum exercitum missum a patre: sed in ipso Polonia regno, magnove Ducatu Lituania, noluisse partem publicae administrationis, offerente Patre, Principibusque optantibus, suscipere. Et fortassis ejus animum sensus aliquis infeliciter gessit in Ungaria rei in proposito illo respiciendarum dignitatum confirmabat. Hand tamen dubium videtur, quin si vita illi diuturnior obigisset, cum Ansistites aliisque Proceres et universus ordo Equestris Patri successorem lecturi fuerint, qui fratres ceteros, ut aetate, ita morum gravitate, studio boni publici, ac praesertim orthodoxae religionis, et magnitudine animi, sed nequaquam praecipitis, antecelleret: idque etiam Pater antecitum visa suaseris Senatoribus fuerit.

37 Thomas Porzecki Roxolannus e Societate Jesu, cuius et meminit Alegambe in sua Bibliotheca, edidit Vilna anno MDCCXXIX typis Academicis Elogia Jagelloniorum Polonia, Hungaria, Bohemia Regum: inter qua merito etiam S. Casimiri reposuit, non solum quod ad sceptrum Hungariae vocatus, id repudiavit, uti censet; sed quod revera ab Hungaris invitatus, eo cum exercitu profectus, partem regni aliquam praesidiis occupavit; sed perfidia eorum qui evocarant, inde paulo post abscesserit. Meretur

B tamen elogii ejus elegantia ut hic integrum recitetur, cum alia istius Divi decora scite exequatur. Sic ergo habet: Divus Casimirus. Quid ni Regum fastos exornet? quem & altior Majestas populis adorandum Caeli solio recepit, & magnus animus quantum Regibus emineret, ostendit; cum sub coronarium aurum, quod ei Hungaria detulit, ire recusavit. Confusum vidisses ambitionis ordinem, dum peterent illi qui dabant; ille ad quem ambitus pertinebat, regnum abnueret; imo daret, cum non acciperet oblatum. Facile sublimem animum, qui sceptra calcare potuit, caelo admovit. Deliciis alii fovendis purpuram induunt; regio ille cultu arma in caeli expugnationem regebat. Manus, quas ambitioni subtraxit, pia in se crudelitate armavit. Templum, quod caeli armamentarium esse noverat non diebus dumtaxat, sed noctibus pariter, solo tenebrarum horrore circumseptus adibat; ut quandoque vigilum manum praeforibus excubias agentem, ex solius patientiae miraculo, agnosceret. Nihil in vultu ad Majestatis opinionem, nihil ad laetitiae amoenitatem defuit. Animus per omnia regius, & in coelestium meditatione, publicae salutis memor, emicabat. Ut firmissimo religionis nexu civium animos colligaret, legem a Patre impetravit, qua contumaces dissidentis sectae spiritus lenta temporis mora exstinguere; dum sana semel vetustate collapsa ad errorum conspirationem consurgere prohiberet. Efficax tanto malo, promptum, & sine elementis detrimento remedium. Ita in alios benignitatem severitate temperavit, ut totum in se asperae dimicationis impetum conferret. Morbus & mors (cum in medicis spes non esset) fecerunt ut caelum, sui, naturae & mortis victor, intraret. Reperit & post mortem quod vinceret, cum properantibus in obsequium elementis, nunc per invios hactenus fluvii vortices exercitum duceret, nunc curuli nube investus victoriam ex alto Lithuanis demitteret. Tantum interest in victoria spiritum effudisse; ut cum victor animus aeternitatem coepit, finem victoria nesciant.

Crevius, sed hand minus elegans, eidem ligata oratione pangis elegium; in quo illud non ita ab coetaneis Divi Historicis aperte discrepans.

Hangari frustra meritis minorem
Deferant magno capiti coronam;
Magna te caeli pete aula Regem, &
Celsior orbis.

Atque inde ab eo, contra hereditarios Catholicae gentis Polonicae ac Lituanicae hostes, praesidium apertumque ita implorat:

Inde, seu fractas Aquilo procellas
Suscite rursus, vel iniqua Balais
Saxiat ductu, revehatque vastis
Bella carinis;
Pacis aut semper dubius Gelonus
Bella furtivo meditetur ausu,
Aut ruat totis metuendus in nos
Bosporus armis;
Dive non vanas jaculare nubes:
Sentiant Lechis inimica Numen
Pectora iratum, meritas & aequi
Fulminis iras.

Sed disceptationem hanc adici aut repudiari a S. Casimiro Hungariae regni ut finiamus, standum censemus Bartholomaei Patrocii, nobilis verum Polonicarum scriptoris auctoritate. Is librum Polonice edidit inscriptoque Hortum Regalem, seu de moribus Heroum, ut ait Simon Starovolcinski in libro fol. 1522 de S. Casimiro hac habet: Electedus in Regem Hungariae, rediit rursus domum; mortuus in juventute, vitam sanctam duxit.

SVI S. Casimiri Hymnus, sepultura, magnifica Translatio CCCCXXXVI.

39 Quid magistro litteras didicerit, supra indicavimus. Quem in iis progressum fecerit, in Vita, E per Zachariam Ferrerium leges cap. 1 num. 4. Cum igitur, inquit, adhuc puer, praeclearis moribus bonisque litteris erudiendus, optimis praceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa aetate tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset admirationi pueritiam ipsam, & adolescentiam virtutibus omnibus, ingenuarumque artium disciplinis ita exegit, ut semper aetate & sapientia cresceret. At deinde cap. 2 num. 5 istud pia ejus eruditionis, seu potius erudita pietatis, velut specimen offert: Incredibili etiam, ait, erga Dei genitricem devotione flagrabat: quam pius adolescens, facta a se heptameteris (ita legenda censet, cujus rationem indicabo in annotationibus ad Vitam) egregia oratione (quam vidimus, omnia pene Dominicae Incarnationis mysteria pulchro schemate claudentem) quotidie salubabat, assiduisque laudabat praconis. Materiam pii illius hymni exponit in ipsius Sancti Vita antea a nobis citata Petrus Skarga noster, & videtur innuere plura ejusmodi carmina ab eo composita: Summa, inquit, voluptate ferebatur in contemplationem gestorum & excellentiarum Divinae Matris, & in tenerissimam erga eam pietatem: Rhythmos & carmina ejus honori conscripsit, & sapienti illa ac caelesti philosophia cor suum oblectabat:

40 Hunc Hymnum videtur voluisse Sanctus in eodem fecum tumulo condi, & quidem sub capite suo. Certe enim (ut supra § 1 num. 2 ex Alberto Koialovvitz retulimus) cum anno 1301 sepulchrum ejus instauraretur, inventus est incorrupto corpore & vestibus: qua ipsa occasione repertus quoque est hymnus de R. Virgine (qui sic incipit, Omni die die Mariae mea laudes anima) dextro ejus tempore subjectus. R. P. Joannes Rivvocki sapiens jam citatus, nobis ante annos aliquos scripsit, supra petrus Divi in tumba repertum, atque ita habent aliqui precatorii libelli, in quibus impressus est. Canitur etiam in templis, ut praeclearum pietatis erga Deiparam Virginem incensivum: Atque ut in variis Germania Catholicae dirionibus a Scholastica juventute, Sacrificii tempore concini praecationes aliqua aut oda solent, ad laudem Numinis sensumque pietatis in canentium & audientium animis excitandum accommodata; ita in regno Polonia hunc ut plurimum gentilis Divi ac Tutelaris sui hymnum decantant. Idem hymnus, sive oratio, etiam antequam aperto Divi tumulo ante 12 annos reperiretur, versabatur tamen in piorum hominum manibus. Nam, ut scribit Svecicinus, per quemdam Christophorum Zlotinkovvski, Fratrem, anno

A anno MCCCCLXXXIX, ex codicibus Divi Casimiri (ut idem Frater ibidem testatur) in publicam tabulam relata, ad sepulchrum repetita est.

41 *Hic mihi venit in mentem scriptura illius sive tabellæ, quam intra sepulchrum S. Agathe Virginis & Martyris, ad caput ejus positam fuisse, illius Atia probatissima narrare v. Februarii, quæst. 3. num. 13. Certe enim quæta exhibebat inscripta, Mentem sanctam, spontaneum honorem Deo, & patriæ liberationem; eadem Hymnus S. Casimiri vel capiti suppositus in sepulchro, vel superpositus pectori, ingerere quodammodo videtur illum pie recitanti- bus Mentem sanctam, decora Magna Mariæ contemplan- tem; Spontaneum honorem, Deo, virginis ac tam san- ctæ custodita, oblatum; & Patriæ liberationem, cum va- rietatem quam impii jam inferebant, Divi hujus ope in- vocata, propulsatam experta non semel Lituania, ejus pa- tria, est: qua eadem sperare fas est eos omnes, qui Hy- mnus ab eo compositum pari religione, omni die, aut quo- tida opportunitate erit, revolvunt.*

42 *Es vero quod intra sepulchrum Virginis Agathe ta- bellam illam posuisse eximus quidam Angelus, cum nume- roso aliorum comitatu sepultura ejus assistens, memoratur; quis scit, an non vel S. Casimiro eam mentem afflarint An- geli, ut celeste illud canticum sibi intra tumulum apponi mandaret, aut ipsimet apposuerint? Certe Cieszyński, Dioceseos Vilnensis Cancellarius, antea a nobis laudatus, B in Panegyrico, quem Divo Casimiro cecinit, Angelorum obsequia in funere Divi ejusdem agnoscit, ita scribens:*

Procul planctus: date cantus,

Et lilia tumulo:

Casti flores & odores

Uno erunt cumulo.

En calicus Angelicus

Ab alto exercitus,

Ad hoc funus gratum munus

Prosequendum exitus.

Auter planctus, audi cantus,

Vide quantos tumulo

Spargunt flores, dant odores

Vero suo amulo.

43 *Aliis honoribus a Deo ac mortalibus quoque conde- coratum est Sancti Principis sepulchrum. Albertus Koialo- vicz, enumerans loca Magni Ducatus Lituaniæ gratia miraculorum celebra, primum Vilnæ ad Ecclesiam Ca- thedralem S. Stanislai, sepulchrum Divi Casimiri ponit.*

Ac mox ista habet: Sepulchrum fuerat primo in sacello Re- gis sepulture, ubi nunc est sacellum V Voloviczia- num, non procul ab eo loco, in quo ante fores ecclesiæ humi projectus, noctu orans, a vigilibus deprehensus est, cum viveret. Inde translatus ad sacellum dictum Gassoldianum, seu Chodkievicianum; donec in alio lo- co extrueretur Regiis sumptibus, magnificentissimis

comparandum mausoleis, sacellum, e marmore pretio- so constructum, a Sigismundo III inchoatum & majore parte perfectum, a Vladislao IV absolutum. In quod Mausoleum, præmissa per celebriores urbis placas so- lenni supplicatione, Rege, Senatu utriusque Ordinis, Clero totius Lituaniæ, utriusque ricius Græci & Latini & Nuntio Apostolico Mario Philonardo, comitantibus, est illatum MDCCXVI, Augusti XIV. Miracula, quibus a morte sepulchrum ejus est redditum celebre, continet libellus vulgatus anno MDCVI. Hæc porro gratia Mira- culorum in hoc etiam tempus durat ad sepulchrum, pro- ut constat ex variis donariis, quæ in argumentum acce- pi beneficii appendi indices solent.

44 *Quod priori illi sepulchro inscriptum fuit carmen, & apud Svieccium extat, a Zacharia Ferrerio compositum videtur. Nam in apographo quod Lituania accepimus, post Versum ab anno MDXX scriptum, immediate sequitur Epitaphium, quod jam dabimus; ac mox, Ejusdem Za- chariæ Episcopi Gardienensis. Deinde Officium Ecclesiæ-*

cum, quod antea diximus ab eo concinnatum; plane ut D manifestum sit, quod præcedit, quodque subsequitur, ab eodem esse elucubratum. Ita autem habet:

Regia progenies jacet hic Casimirus acuto
Secummate, & excelso virtutum stemmate clarus.

Ille Deo, spreto opibus rebusque caducis,

Se dedit, & gaudet semper victor Olympo.

Cessit ab humanis in primo flore juventæ.

Quisquis ab adversa premitur valitudine, mox ut

Vota dedit tumulo, morbo sanatur ab omni.

Ultimi duo versus ita efferantur apud Svieccium:

Quisquis ab adversa premitur valitudine, vota

Det tumulo; subito a morbo sanabitur omni.

45 *Quæ ad novum illud amplumque e marmore sacel- lum in basilica Vilnensi adificatum, magnificentia transla- tum sit S. Casimiri corpus, haud impari styli maiestate excu- tus est Joannes Ryvocki noster in eo libro cui hunc titu- lum fecit: Triumphus quem D. Casimiro Principi, Se-*

renitissimus ac Invictissimus Vladislao IV, Polonia & Sve-

ciciæ Rex, magnifica ac pia in augustum Paternæ libera-

litatis Mausoleum deductione, anno MDCCXXVI, Au-

gusti XIV, Vilnæ exhibuit; Panegyrico repræsentatus,

& Serenissimis Polonia ac Sveciæ Principibus, Joanni

Casimiro & Carolo Ferdinando, Fratribus, a P. Joanne

Ryvocki Societatis Jesu. Eam ego Panegyricum digissi-

simum arbitrarer, qui totus hic ad Sancti ejusdem augen-

dam venerationem inferretur, nisi cavere acerbemus ne

in nimiam molem opus nostrum excreseat. Cæpi tamem

paucula delibabo, quæ ab Alberto Koialovicio superius præ-

termissa.

46 *Divus ergo Princeps pretioso inclusus loculo, dum*

succollante nobilissimo Clero, inter hilares plausus,

triumphalesque Academiæ voces, per longos platearum

tractus duceretur, nihil desiderare potuit, quod pietas

non contulisset ad venerationem, liberalitas ad majesta-

tem. Ita undique devotus splendor Arcus erectos adeseq;

infederat, ut nova urbis facies diem sibi ipsa ornatu inu-

sistrato augeret. Aulæ textili auro illustrata pro soribus.

Diceret diversarum ornamenta terrarum una convenisse,

ut artis pretiique certamine cumlarent oblectatio-

nem, & multiplici cultu prætereuntem Divinum juve-

nem venerarentur.

47 *Sed quid ego hæc ædium prope gestientium gau-*

dia commemoro? Erat alia longe pulchrior ad pompam

materies... ipsius D. Casimiri imago rebus gestis specta-

bilis. Quis eum & vultu gratum, & habitu modestum,

& fortuna illustrem, ab operoso penicilli labore non ac-

cepit, ut pro amœno domus vestibulo exponeret? Cujus

palatium non occupavit effigies, quæ purpura Principem,

liliis Virginem, Divum radiis non fateretur? Jam ipsa quoque

miracula multis vivebant in imagini-

bus, tam accommodata similitudine veritatis, ut ars af-

fectibus obtemperaret, doctaque colorum positio tabulas

piis quibusdam sensibus animaret. Compluribus miracu-

lis enumeratis, quæ coloribus eleganter expressa spectaban-

tur, isthæc Auctor subdit: Nec decuit aliter Divum

Principem ornari, nisi ut ex ipsomet, velut ex ditissimo

theatro, triumpho acciperetur celebritas. Inaniam est

aliunde emendicatis frui honoribus: pleni de se porri-

gunt solennem conspectum. Inde erat etiam, ut cum

multus ubique & varius fieret plausus, nullæ voces gra-

tius acciperentur, quam quas ipse Augusta Virgini

concinnavit in honorem. Quidquamne dulcius esset car-

mine, quod an plus ex candidissimo pectore acceperit

suavitatis, quam pietatis in dubio est? Cui pulchrius au-

res accommodari queant, quam ubi verborum gratia per

intervalla pari sibi occurrit gradu, quasi vocali imagine

in exitu reper cussa concineret? Ubi brevi interstitio ca-

dendi æqualitatem suspendit, ut mora in similem mo-

dum jucundius conveniat? ubi erudita eloquentia alter-

nis claudicat versibus, & varius pedum incessus, passu

alibi

Epitaphium
in priori se-
pulchro.

Translatio a
Jo. Ryvocki
cujus panegy-
rica celebrat
16.

E

Sancti locu-
tus sacra res-
conditus.

per plateas
pretiosæ to-
pographiæ orna-
mentis

et pueris
ipsum Sancti.

et miracula
eius quæ

aliquo res-
ponso effuso
hymno

et tabella
sacra ad com-
p. S. Agathe
16.

et sancti,
ut ab an-
gelis.

qui sunt
honorati.

sepulchrum in
sacello regis
sepulchrum

proprium
dum adificat-
um per ma-
gistrum

in quod 14
Aug. 1536
translatum.

A alibi diminuto, exequato alibi, jucundiorē facit precandi voluptatem? Dum quolibet sententia, velut toro excusso, limatior venirent ad vocum concordiam, sapiusque in orbem recurreret piis sensibus delibata oratio, animus auscultatione colligebat.

48 Inter Proceres, qui precipue supplicationis splendorem addidere, prater Mariū Philonardum, Avenionensem Archiepiscopum, Nuntium Apostolicum, & Koialouviez quoque relatū; hic Abrahamum VVoynam Vilnensem Antistitem nominatim recenset, & Casimirum Sapieham Magni Ducatus Lituaniz Notarium. Nec omisit infecuram noctem inter faces lætitiæque immemorem tenebrarum: nec ignium in altum expressorum sub celo lusus. Illud demum Vladislai IV pium ac generosum factum merito exaggerat, quod qui Triumphalem illam haberi S. Casimiro supplicationem sanxerat, & esse quam frequentissimam ac splendidissimam cupiebat, ne tamen ei ipse interesset forense morbo pedum omnino impediri videbatur: sed modum reperit, ut invicta sua fortitudine, qua contra hostes usus toties strenuus fuerat, ea contra se sancte uteretur; & subvectus curru triumphum illum Sancti & vere maximi Avunculi sui comitaretur; & jam prona omnium Ordinum in illius venerationem studia, ipse exemplo suo vere Regio, validius inflammaret. Ipsum deinde Regem ita Ancilor compellat: Comitem Te licet feceris sacre actionis; Principem Te, & quidem geminata auctoritate agnovimus. Paterna enim pietas prima operis hujus exercitationis nobilis in te simul effulsit, atque ita antiquis desideriis suffecit, ut nemo abesse crederet jam redditum celo Patrem, qui te intuebatur.

B Accedit quod provideris, ne Constantiam Reginam magnifici sociam laboris in tanta spectaculi copia quisquam desideraret. Apparere enim voluisti in eodem spectabilium virtutum theatro Augustam sororem tuam Annam Catharinam Constantiam, quæ Matrem ad superos receptam constanti probitatis miraculo redderet. Et vero ample satis illa in tantum nomen sonnit, effecitque ut in florescente indole verecunda honestatis maturitas cerneretur. Angustatur demum quam vim harum regiarum personarum virtus sit habitura: Ne quis, inquit, suorum malus custos laborum, opes cupiditate obsecret, malitque collectas ad avaritiæ hereditatem tueri, quam ad divini Numinis gloriam explicare; occurreret ei Sigismundi III munificentia. Ne se subducatur sacris obsequiis præsumptio alicujus dignitatis, Vladislai IV potenti ad pietatem corporis debilitate convincet. Ut vero in eum locum perpetuo accursu omnis se recipiat necessitas, aurea lampas, splendidum Constantiæ Reginz munus, virginali Filiz manu ante aram suspensum, allucebit.

49 Ista Ryvocki Panegyricus de S. Casimiri translatione ad suum illud Mausoleum, cujus (ut idem scriptor ait) omnis ætas mirabitur pretium & splendorem. Bartholomæus Liefzynskius de sepulchro ita scribit:

Sumptuosum, pretiosum,
Sacellum extruitur;
Et sepulchrum, (o quam pulchrum!)
Ex auro conspicitur.

C Ipso solennis illius Translationis die Latine apud Vladislai Regem, in maximo hominum conspectu peroravit Matthias Casimirus Sarbievius noster, eamque orationem typis mandavit. Editus quoque in lucem tunc fuit totius processionis apparatus. Sed neque hanc, neque illam videre nobis adhuc licuit.

50 Eaporro Sancti Principis Reliquia, postea e magnifico illo Mausoleo translata alio sunt, ut Moschorum favori subtraherentur, qui Vilnam civitatem occuparunt. Restituta nec nefas in sedem suam, nondum nobis audium. Id solum accipimus etiam recepta de Moschis urbe, non consuetum prolatum sacrum illum thesaurum. Illinc ante biennium scribebant, neque Vilnensem Antistitem Sedem suam; neque Palatinum ac militia Lituanica Generalissi-

imum Sapieham, Urbem solemniter ingressas, quod nec dum S. Casimiri indulta lipsana essent.

§ VII S. Casimiro dicata templa. Ad quid potissimum ejus patrocinium invocetur?

51 A Lind habet civitas Vilnensis templum S. Casimiri nomini dicatum ac nonnullis ejus Reliquiis ornatum. Est quippe illic, ut scriptor Adiscellaneorum sacrorum Lituanica sapius citatus narrat, Domus profecta Societatis Jesu, variorum benefactorum munificentia inchoata, fundatione Caroli Ferdinandi Principis Poloniz, Episcopi Plocensis & Vratislavienlis consummata. Ea Domus templum sub nomine S. Casimiri erectam habet: cui illius Reliquias nonnullas Vilnensis Antistes, genere & pietate illustrissimus, Georgius Tyzkieviccius contulit, cum ultimam sane munus. Deinde cum eum Neapolitana quapiam nobilium juvenum Sodalitas, qua fidei Sanctum hunc Principem in profana purpura Patronum elegerat, summo studio aliquid illius exuviarum ut impetraretur orasset, & nullas jam ipse haberet ad manum, ex iis quas nobis donarat, particulam recidit, articulum videlicet digiti, & Neapolim misit, una cum testimonio in membrana exarato. Est ea Sodalitas erecta, in S. Georgii Majoris (ut vocant) ecclesia, antiquissima illa quidem, & ut habet vetus civitatis traditio, Constantini Magni auctoritate & impensis adificata; sed tempore Pauli V Pont. Max. ac Decii Larasa Archiepiscopi Neapolitani ac S. R. E. Cardinalis, commissa Congregationi Sacerdotum secularium, qui Pii operarii doctrinæ Christianæ appellantur. In illorum ecclesia instituta est Sodalitas, qua sacellum habet satis amplum & elegans S. Casimiro dedicatum, cui & statuum e ligno hand grandem, sed cominus inanratam posuerunt, cujus pectori quod diximus acceptum Vilna pignus infererunt.

52 Cana, qua urbs est Lituanica ad Nemenis Viliæque fluviorum confluentes in Palatinatu Trocensi, ad Conventum PP. Prædicatorum Ecclesia S. Casimiri. Sacellum est eidem Divo dedicatum, & Indulgentiis ornatum Romana, quod oppidum est Palatinus Vilnensis. Uno circiter milliari Polocia distat locus, ut scribit Koialouviez, in quo exercitui Polonorum ac Lituanorum, Ducibus Gastoldo & Joanne Boratinio, ad annum MDXVI, duobus tantum millibus constanti, & a LX millibus Moschorum obfesso, D. Casimirus apparuit, atque periclitantem militem, ostenso per Dunam vado, ipse eques signa præcedens, tradidit. Beneficii ejus memoria a Patribus Societatis Jesu collegii Polocensis anno MDCLXI renovata est, extructo isthic templo, conservaturque in annos, institutis per stata tempora solennibus ex civitate ad illud templum supplicationibus. Est illud Societati fundatum a Stephano Baccorio glorioso Rege collegium. At quod copia Lituanica experta sunt ab Divo auxilium, non id obfessis a numero Moscorum exercitu, jamque periclitantibus, latum, offenso per Dunam vado, velut ad fugam: sed cum trajicere fluvium, ut Moscos arcis Polocensis oppugnationi intentos ultro aggredirentur, non possent; Divus ab iis invocatus vadum ostendit, primusque id transiit, ierato hortatus ut sequerentur. Illi amne intrepide superato, in hostes tanto viribus superiores impetum fecerunt, illosque terga vertere, & obsidionem solvere coegerunt, multoque internecioni dederunt, neque pauciores in servitutem abduxerunt; ut scribit Gregorius Suieticius. S. arga quoque Polonis & Lituanis gloriosam ad civitatem Polociam de Moscis victoriam porrexisset Casimirum scribit: modica enim manu numerosum exercitum salum ac profligatum, cum se Sanctus spectabilem dedisset, & vadum per Dunam fluvium magnarum navium patientem monstraret, & in hostem duceret. Hujus ecclesiæ luculentia sit inferius mentio in tertia S. Casimiri Apparitione. VVarsovia, qua primaria Masovia Ducatus Varsavia apud Polonos civitas est, Domum professam Societatis Jesu habet, in ejus templo altare marmoreum S. Casimiro adificatum. Visantur plurima in oppidis ac vicis per totum regnum ara ejus nomini dicata.

A 53 In variis Belgii urbibus visitur Divi effigies affabre picta ad ornatum Ecclesiarum, & pietatis excitamentum. Congregationes etiam quadam seu sodalitates sibi eum Patronum adseverunt. Unam profero e vicinia: Mechlinia in collegio Societatis Jesu ex pluribus ceteris Sodalium B. Maria Virginis, per diversos gradus ætateque distinctis, nunc est sub titulo Nativitatis ejusdem Deipara erectus, cui inscripti juvenes maturioris ætatis: qui secundarium sibi Patronum legerunt S. Casimirum, quod celibem ita ætatem egerit, ut tam singulari erga Beatissimam Virginem, & Christi Passionem religione, & aliis quædam vita genus cumprimis accendit, virtutibus exornavit. Præter insignem ejus picturam in aula Sodalitatis suspensam, ante quam, quoties conventus habetur, cœrens ardet affabre facto canacetro impositus. Cuius principio numismata fuerunt, Divi effigie insignita; ut alias omittam ejus imagines, æri incisas, inque papyro & membrana expressas. Anniversariam solennitatem celebrant Dominica, quæ ejusdem Sancti festum sequitur, in quem diem plenaria impetrata a Pontifice Maximo Indulgentia est.

54 Tres autem potissimum videntur esse causæ, cur & privati & congregationes integra, adeoque & urbes sibi S. Casimirum Tutelarem adscribant. Prima est ut presidio sit ad tuendam castitatem, qui ne virginitatem non servaret illibatam mori maluit, & Reginam Virginum Deiparam quotidie inflammato studio veneratus est, dulcissima illa ode beptametræ. Omni die die Mariæ mea laudes anima. Altera, quod grassante mortalitate, multi illius ope a pestilentia immunes existerent. De se id proficitur Bartholomæus Cieszyński in Panegyrico, quem Divo Casimiro Principi Tutelari Lituaniæ, ob beneficium vitæ a proxima contagione anno MDCCC conservatæ obtulit. Cui hoc subnectis Testificatio. VOTUM SUPPLEX DIVO CASIMIRO.

Iratum squallet tristi ferrugine calum,
Lethalesque jacie mors inimica faces.
Obruit heu quantus mortalia pectora lustrus!
Pendet ut in casus vitæ caduca suos!
Crebrescunt obitus patris & funera terris,
Cum numerat densas quælibet hora necem.
Ad medicas Casimire tuas concurrimus aras:
Intumulo vernat nam nova vita tuo.

Ejus enim corpus a putredine & verme intactum est, & suffragium pestilentia contagia sedat. Georgius Tiskievicius tunc Methonensis Episcopus, Custos Suffraganeus & Administrator Episcopatus Vilnensis, dein anno MDCCC ad Episcopatum Samogitia erectus, ac demum MDCCC ad Vilnensem, in Approbatione illius Panegyrici,

C 12 Januarii MDCCC data, vocat prius & venustum opusculum, ex voto compositum; & ob devotionem populi, ut prælo mandetur, concedit.

55 Cur in præliis, præsertim contra hostes orthodoxæ religionis invocetur, satis liquet ex iis quæ partim antea dicta sunt, partim ex Ferrerio ac Suicicio inferius dicentur. Ac præter ista, quod nostra memoria ad Chotinum gestum est bellum contra superbissimum Turcarum tyrannum Osmanum, ope celesti, S. Casimiri patrocinio feliciter consummatum esse indicat Cieszyński in parte tertia Panegyrici, his versibus:

Et tumidi, mox timidi,
Turæ in nos involant:
Nos illæ, illi cæsi
Ducem Orco immolant.
Tutelæ stat pro aris,
Plus efficit precibus,
Quam cruentis instrumentis
Nos, cum nostris Ducibus.

Ad marginem ita hæc explicat: Turæ a finibus regni repulsi, & Imperator eorum Osmanus ob rem male gestam a suis strangulatus. At Jacobus Sobieski vir illustris, in illius belli historia nusquam aperte imploratum S. Casimiri auxilium in Polonico exercitu, nudum obtentum testatur: licet quæ ad Christianam pietatem inculcandam pertinent non prætermittat. Ita sub finem libri primi, cum recensitis

fas datum ab Usaimo superbum responsum, pacem nimium, quam Poloni peterent, sitam in armis esse; in impendens totius Reipubl. cervicibus in expertum hactenus periculum, tuba etiam per castra denunciatum; animabantur, inquit, in familiaribus colloquiis a Ducibus milites, unicam vigere spem, certamque sperari salutem in Divina ope & Poloni virtute. Deinde lib. 3 memorat, maximum Turcarum insultum contigisse, die sacro in honorem D. Venceslai Bohemæ Regis, natione olim & lingua Polonis conjuncti, vetustique Patroni, ac in extremo hoc discrimine, Tutelæ, ut pie credimus, Divi. Haud possum facile mihi persuadere, non etiam Casimirum, domesticum Tutelarem, fuisse apud Polonis ac Lituanis invocatum. At demum, ut intelligatur quanti ea momenti victoria fuerit, Gregorius XV Pont. Max. inquit, vi Idus Octobris, quibus Osmanus opprobrio suo satius recessit, testum hunc & publicis supplicationibus sacrum diem toti Poloniæ regno indixit.

56 Evenire a circiter annis alia quadam circa Poloniam prodigia æterna videlicet S. Casimiri Apparitiones oblata Sacerdoti exercitus Moscovitici Duci Generalissimo cum anno MDCLIV in Magnum Ducatum Lituaniæ infestis signis irrupisset. Ea vir nobilis Paulus Vodejsa, ætate & morum gravitate conspicuus, coram Reverendissimo & Illustrissimo Georgio Tiskievicio Episcopo Vilnensi iurjurando adactus, affirmavit se ex ipso Sacerdote audisse, multis aliis adstantibus, qui Poloniam etiamnum commorentur. Episcopus ea juridice probata, typis excudi sermone Polonico & publicari mandavit. Scripsi ejus exemplar Polonicum Vilna typis Academicis excusum habemus: quod nobis tamen Latine vertit R. P. Joannes Ryvocki. Idem scriptum de Polonico Latine reddidit Roma anno MDCLXXI, x Junii P. Elias Dovynarovicz Societatis Jesu Sacerdos, testans se tunc Vilna fuisse Philosophia in ea Academia Professore, cum nobilis ille Lituanus sacramento rogatus ea retulit.

57 S. Casimiro decreta ab Apostolica Sede veneratio.

R Eliguum est ut quos Sacrosancta Sedes Apostolica, Divo Casimiro honores decreverit, indicemus; & publicas tabulas, quæ de ejus corpore, post annos a sepultura cxx, & quod excurrit, invento omnis corruptionis experte, confecta fuerunt, recitemus. Primum ergo Leo X Pont. Max. anno MDCCC in Acta illius & miracula, per Zachariam Ferrerium Episcopum Gardiensem, suum ad Sigismundum I Regem Polonia Apostolicum Nuntium, & aliquot Polonos Antistites inquiri legitime curavit, ut in ipsius Ferrerii narratione, & Gregorii Szeicicii perspicere licet. Quibus hic, ut hic scribit, sequenti anno in augustissimo Purpuratorum Patrum consensu diligenter revisis, examinatis, tandemque approbatis, Divum Casimirum in numerum Sanctorum adscripsit. Quod eleganter suo more Ryvocki ita explicat; Miraculo vitæ operumque attonitus Leo XI Divina auctoritate dignum proclamavit, cujus Sanctitati orbis terrarum assurgeret: cui ab omnibus fas esset vota reddi: a quo pericula, immunitatem; anceps belli alea, successum; tota deterioris fortunæ tempestas, serenum precaretur.

Postea Clemens VIII (qui antea Hippolytus Cardinalis Aldrobrandinus tunc dictus a Sixto V in Poloniam Legatus a latere missus fuerat) per totum Poloniæ regnum, & magnum Lituaniæ Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subjectas; duplicis Officii ritu, ab omnibus publice privatimque coli & celebrari, anno MDCC concessit, & testatur Suiciccius, qui & Breve Apostolicum de ea diei festi celebratione recitat, quod ita habet:

CLEMENS PAPA VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Quæ ad Sanctorum in quibus Deus laudabilis est, venerationem augendam pertinent, ea nos libenter concedimus, cum præsertim Regum plorum & aliorum Christi fidelium vota id exposcunt, ac alias in Domino salubriter conspiciamus expedire. Supplicationibus igitur pro parte carissimi in Christo nostri Sigismundi III Poloniæ & Sveciæ Regis Illustris,

1694, 1704, 1714, 1724, 1734, 1744, 1754, 1764, 1774, 1784, 1794, 1804, 1814, 1824, 1834, 1844, 1854, 1864, 1874, 1884, 1894, 1904, 1914, 1924, 1934, 1944, 1954, 1964, 1974, 1984, 1994, 2004, 2014, 2024, 2034, 2044, 2054, 2064, 2074, 2084, 2094, 2104, 2114, 2124, 2134, 2144, 2154, 2164, 2174, 2184, 2194, 2204, 2214, 2224, 2234, 2244, 2254, 2264, 2274, 2284, 2294, 2304, 2314, 2324, 2334, 2344, 2354, 2364, 2374, 2384, 2394, 2404, 2414, 2424, 2434, 2444, 2454, 2464, 2474, 2484, 2494, 2504, 2514, 2524, 2534, 2544, 2554, 2564, 2574, 2584, 2594, 2604, 2614, 2624, 2634, 2644, 2654, 2664, 2674, 2684, 2694, 2704, 2714, 2724, 2734, 2744, 2754, 2764, 2774, 2784, 2794, 2804, 2814, 2824, 2834, 2844, 2854, 2864, 2874, 2884, 2894, 2904, 2914, 2924, 2934, 2944, 2954, 2964, 2974, 2984, 2994, 3004, 3014, 3024, 3034, 3044, 3054, 3064, 3074, 3084, 3094, 3104, 3114, 3124, 3134, 3144, 3154, 3164, 3174, 3184, 3194, 3204, 3214, 3224, 3234, 3244, 3254, 3264, 3274, 3284, 3294, 3304, 3314, 3324, 3334, 3344, 3354, 3364, 3374, 3384, 3394, 3404, 3414, 3424, 3434, 3444, 3454, 3464, 3474, 3484, 3494, 3504, 3514, 3524, 3534, 3544, 3554, 3564, 3574, 3584, 3594, 3604, 3614, 3624, 3634, 3644, 3654, 3664, 3674, 3684, 3694, 3704, 3714, 3724, 3734, 3744, 3754, 3764, 3774, 3784, 3794, 3804, 3814, 3824, 3834, 3844, 3854, 3864, 3874, 3884, 3894, 3904, 3914, 3924, 3934, 3944, 3954, 3964, 3974, 3984, 3994, 4004, 4014, 4024, 4034, 4044, 4054, 4064, 4074, 4084, 4094, 4104, 4114, 4124, 4134, 4144, 4154, 4164, 4174, 4184, 4194, 4204, 4214, 4224, 4234, 4244, 4254, 4264, 4274, 4284, 4294, 4304, 4314, 4324, 4334, 4344, 4354, 4364, 4374, 4384, 4394, 4404, 4414, 4424, 4434, 4444, 4454, 4464, 4474, 4484, 4494, 4504, 4514, 4524, 4534, 4544, 4554, 4564, 4574, 4584, 4594, 4604, 4614, 4624, 4634, 4644, 4654, 4664, 4674, 4684, 4694, 4704, 4714, 4724, 4734, 4744, 4754, 4764, 4774, 4784, 4794, 4804, 4814, 4824, 4834, 4844, 4854, 4864, 4874, 4884, 4894, 4904, 4914, 4924, 4934, 4944, 4954, 4964, 4974, 4984, 4994, 5004, 5014, 5024, 5034, 5044, 5054, 5064, 5074, 5084, 5094, 5104, 5114, 5124, 5134, 5144, 5154, 5164, 5174, 5184, 5194, 5204, 5214, 5224, 5234, 5244, 5254, 5264, 5274, 5284, 5294, 5304, 5314, 5324, 5334, 5344, 5354, 5364, 5374, 5384, 5394, 5404, 5414, 5424, 5434, 5444, 5454, 5464, 5474, 5484, 5494, 5504, 5514, 5524, 5534, 5544, 5554, 5564, 5574, 5584, 5594, 5604, 5614, 5624, 5634, 5644, 5654, 5664, 5674, 5684, 5694, 5704, 5714, 5724, 5734, 5744, 5754, 5764, 5774, 5784, 5794, 5804, 5814, 5824, 5834, 5844, 5854, 5864, 5874, 5884, 5894, 5904, 5914, 5924, 5934, 5944, 5954, 5964, 5974, 5984, 5994, 6004, 6014, 6024, 6034, 6044, 6054, 6064, 6074, 6084, 6094, 6104, 6114, 6124, 6134, 6144, 6154, 6164, 6174, 6184, 6194, 6204, 6214, 6224, 6234, 6244, 6254, 6264, 6274, 6284, 6294, 6304, 6314, 6324, 6334, 6344, 6354, 6364, 6374, 6384, 6394, 6404, 6414, 6424, 6434, 6444, 6454, 6464, 6474, 6484, 6494, 6504, 6514, 6524, 6534, 6544, 6554, 6564, 6574, 6584, 6594, 6604, 6614, 6624, 6634, 6644, 6654, 6664, 6674, 6684, 6694, 6704, 6714, 6724, 6734, 6744, 6754, 6764, 6774, 6784, 6794, 6804, 6814, 6824, 6834, 6844, 6854, 6864, 6874, 6884, 6894, 6904, 6914, 6924, 6934, 6944, 6954, 6964, 6974, 6984, 6994, 7004, 7014, 7024, 7034, 7044, 7054, 7064, 7074, 7084, 7094, 7104, 7114, 7124, 7134, 7144, 7154, 7164, 7174, 7184, 7194, 7204, 7214, 7224, 7234, 7244, 7254, 7264, 7274, 7284, 7294, 7304, 7314, 7324, 7334, 7344, 7354, 7364, 7374, 7384, 7394, 7404, 7414, 7424, 7434, 7444, 7454, 7464, 7474, 7484, 7494, 7504, 7514, 7524, 7534, 7544, 7554, 7564, 7574, 7584, 7594, 7604, 7614, 7624, 7634, 7644, 7654, 7664, 7674, 7684, 7694, 7704, 7714, 7724, 7734, 7744, 7754, 7764, 7774, 7784, 7794, 7804, 7814, 7824, 7834, 7844, 7854, 7864, 7874, 7884, 7894, 7904, 7914, 7924, 7934, 7944, 7954, 7964, 7974, 7984, 7994, 8004, 8014, 8024, 8034, 8044, 8054, 8064, 8074, 8084, 8094, 8104, 8114, 8124, 8134, 8144, 8154, 8164, 8174, 8184, 8194, 8204, 8214, 8224, 8234, 8244, 8254, 8264, 8274, 8284, 8294, 8304, 8314, 8324, 8334, 8344, 8354, 8364, 8374, 8384, 8394, 8404, 8414, 8424, 8434, 8444, 8454, 8464, 8474, 8484, 8494, 8504, 8514, 8524, 8534, 8544, 8554, 8564, 8574, 8584, 8594, 8604, 8614, 8624, 8634, 8644, 8654, 8664, 8674, 8684, 8694, 8704, 8714, 8724, 8734, 8744, 8754, 8764, 8774, 8784, 8794, 8804, 8814, 8824, 8834, 8844, 8854, 8864, 8874, 8884, 8894, 8904, 8914, 8924, 8934, 8944, 8954, 8964, 8974, 8984, 8994, 9004, 9014, 9024, 9034, 9044, 9054, 9064, 9074, 9084, 9094, 9104, 9114, 9124, 9134, 9144, 9154, 9164, 9174, 9184, 9194, 9204, 9214, 9224, 9234, 9244, 9254, 9264, 9274, 9284, 9294, 9304, 9314, 9324, 9334, 9344, 9354, 9364, 9374, 9384, 9394, 9404, 9414, 9424, 9434, 9444, 9454, 9464, 9474, 9484, 9494, 9504, 9514, 9524, 9534, 9544, 9554, 9564, 9574, 9584, 9594, 9604, 9614, 9624, 9634, 9644, 9654, 9664, 9674, 9684, 9694, 9704, 9714, 9724, 9734, 9744, 9754, 9764, 9774, 9784, 9794, 9804, 9814, 9824, 9834, 9844, 9854, 9864, 9874, 9884, 9894, 9904, 9914, 9924, 9934, 9944, 9954, 9964, 9974, 9984, 9994, 10004, 10014, 10024, 10034, 10044, 10054, 10064, 10074, 10084, 10094, 10104, 10114, 10124, 10134, 10144, 10154, 10164, 10174, 10184, 10194, 10204, 10214, 10224, 10234, 10244, 10254, 10264, 10274, 10284, 10294, 10304, 10314, 10324, 10334, 10344, 10354, 10364, 10374, 10384, 10394, 10404, 10414, 10424, 10434, 10444, 10454, 10464, 10474, 10484, 10494, 10504, 10514, 10524, 10534, 10544, 10554, 10564, 10574, 10584, 10594, 10604, 10614, 10624, 10634, 10644, 10654, 10664, 10674, 10684, 10694, 10704, 10714, 10724, 10734, 10744, 10754, 10764, 10774, 10784, 10794, 10804, 10814, 10824, 10834, 10844, 10854, 10864, 10874, 10884, 10894, 10904, 10914, 10924, 10934, 10944, 10954, 10964, 10974, 10984, 10994, 11004, 11014, 11024, 11034, 11044, 11054, 11064, 11074, 11084, 11094, 11104, 11114, 11124, 11134, 11144, 11154, 11164, 11174, 11184, 11194, 11204, 11214, 11224, 11234, 11244, 11254, 11264, 11274, 11284, 11294, 11304, 11314, 11324, 11334, 11344, 11354, 11364, 11374, 11384, 11394, 11404, 11414, 11424, 11434, 11444, 11454, 11464, 11474, 11484, 11494, 11504, 11514, 11524, 11534, 11544, 11554, 11564, 11574, 11584, 11594, 11604, 11614, 11624, 11634, 11644, 11654, 11664, 11674, 11684, 11694, 11704, 11714, 11724, 11734, 11744, 11754, 11764, 11774, 11784, 11794, 11804, 11814, 11824, 11834, 11844, 11854, 11864, 11874, 11884, 11894, 11904, 11914, 11924, 11934, 11944, 11954, 11964, 11974, 11984, 11994, 12004, 12014, 12024, 12034, 12044, 12054, 12064, 12074, 12084, 12094, 12104, 12114, 12124, 12134, 12144, 12154, 12164, 12174, 12184, 12194, 12204, 12214, 12224, 12234, 12244, 12254, 12264, 12274, 12284, 12294, 12304, 12314, 12324, 12334, 12344, 12354, 12364, 12374, 12384, 12394, 12404, 12414, 12424, 12434, 12444, 12454, 12464, 12474, 12484, 12494, 12504, 12514, 12524, 12534, 12544, 12554, 12564, 12574, 12584, 12594, 12604, 12614, 12624, 12634, 12644, 12654, 12664, 12674, 12684, 12694, 12704, 12714, 12724, 12734, 12744, 12754, 12764, 12774, 12784, 12794, 12804, 12814, 12824, 12834, 12844, 12854, 12864, 12874, 12884, 12894, 12904, 12914, 12924, 12934, 12944, 12954, 12964, 12974, 12984, 12994, 13004, 13014, 13024, 13034, 13044, 13054, 13064, 13074, 13084, 13094, 13104, 13114, 13124, 13134, 13144, 13154, 13164, 13174, 13184, 13194, 13204, 13214, 13224, 13234, 13244, 13254, 13264, 13274, 13284, 13294, 13304, 13314, 13324, 13334, 13344, 13354, 13364, 13374, 13384, 13394, 13404, 13414, 13424, 13434, 13444, 13454, 13464, 13474, 13484, 13494, 13504, 13514, 13524, 13534, 13544, 13554, 13564, 13574, 13584, 13594, 13604, 13614, 13624, 13634, 13644, 13654, 13664, 13674, 13684, 13694, 13704, 13714, 13724, 13734, 13744, 13754, 13764, 13774, 13784, 13794, 13804, 13814, 13824, 13834, 13844, 13854, 13864, 13874, 13884, 13894, 13904, 13914, 13924, 13934, 13944, 13954, 13964, 13974, 13984, 13994, 14004, 14014, 14024, 14034, 14044, 14054, 14064, 14074, 14084, 14094, 14104, 14114, 14124, 14134, 14144, 14154, 14164, 14174, 14184, 14194, 14204, 14214, 14224, 14234, 14244, 14254, 14264, 14274, 14284, 14294, 14304, 14314, 14324, 14334, 14344, 14354, 14364, 14374, 14384, 14394, 14404, 14414, 14424, 14434, 14444, 14454, 14464, 14474, 14484, 14494, 14504, 14514, 14524, 14534, 14544, 14554, 14564, 14574, 14584, 14594, 14604, 14614, 14624, 14634, 14644, 14654, 14664, 14674, 14684, 14694, 14704, 14714, 14724, 14734, 14744, 14754, 14764, 14774, 14784, 14794, 14804, 14814, 14824, 14834, 14844, 14854, 14864, 14874, 14884, 14894, 14904, 14914, 14924, 14934, 14944, 14954, 14964, 14974, 14984, 14994, 15004, 15014, 15024, 15034, 15044, 15054, 15064, 15074, 15084, 15094, 15104, 15114, 15124, 15134, 15144, 15154, 15164, 15174, 15184, 15194, 15204, 15214, 15224, 15234, 15244, 15254, 15264, 15274, 15284, 15294, 15304, 15314, 15324, 15334, 15344, 15354, 15364, 15374, 15384, 15394, 15404, 15414, 15424, 15434, 15444, 15454, 15464, 15474, 15484, 15494, 15504, 15514, 15524, 15534, 15544, 15554, 15564, 15574, 15584, 15594, 15604, 15614, 15624, 15634, 15644, 15654, 15664, 15674, 15684, 15694, 15704, 15714, 15724, 15734, 15744, 15754, 15764, 15774, 15784, 15794, 15804, 15814, 15824, 15834, 15844, 15854, 15864, 15874, 15884, 15894, 15904, 15914, 15924, 15934, 15944, 15954, 15964, 15974, 15984, 15994, 16004, 16014, 16024, 16034, 16044, 16054, 16064, 16074, 16084, 16094, 16104, 16114, 16124, 16134, 16144, 16154, 16164, 16174, 16184, 16194, 16204, 16214, 16224, 16234, 16244, 16254, 16264, 16274, 16284, 16294, 16304, 16314, 16324, 16334, 16344,

Astris, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinatis, ac ex voto Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, super sacris ritibus & caeremoniis deputatorum; Ut in universo Poloniae Regno & Magno Ducatu Lituaniae, ac omnibus Provinciis illis subiectis, dies festus S. Casimiri Confessoris, ex Regia Jagelloniadum Poloniae Regum stirpe, qui a sel. rec. Leone Papa decimo, predecessore nostro, in Sanctorum numerum adscriptus fuit, ab universo tam seculari quam regulari Clero, ac tam publice, in ecclesiis, quam privatim, sub duplici ritu, juxta Rubricas Breviarii Romani, cum infra scriptis orationibus & lectionibus propriis, ab eisdem Cardinalibus Congregationis sacrorum Rituum examinatis & approbatis, celebrari possit, auctoritate Apostolica, tenore praesentium concedimus & indulgemus. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, quodque dies festus huiusmodi in Calendario & Breviario Romano adscriptus non sit, ceterisque contrariis quibuscumque.

59 *Secutus est deinde Triumphus S. Casimiri, quem superius cap. 5. idem narrat Suevicius mense Maio MDCLV celebratum. Ac demum mense Augusto, anno eodem inventum est sancti Confessoris corpus incorruptum. In quod amant & pie ita lusit in suo heptametro poemate Cieszyński parte 3. strophis pluribus, quarum in una cum memoria sefellit, scribentem, Duci corpus post tot lapsa secula, nulla macula laesum; cum a prima sepultura, qua conligis anno MCCCCLXXXIV, ad MDCLV, non nisi sex annis, menses VII, dies aliquot, intercurrerint.*

60 Porro corporis ab omni corruptione immunis reperi, Testimonium authenticum hoc recitat Suevicius: Ex commissione & mandato Illustrissimi & Reverendissimi Domini D. Benedicti V Voyna, Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Episcopi Vilnensis. In mea Notarii publici, testiumque infra scriptorum praesentia, Reverendus Dominus Gregorius Sviecicki, Artium & Philosophiæ Magister, Ecclesiæ Cathedralis Vilnensis Canonicus, monumentum S. Casimiri Confessoris, Magni Ducatus Lituaniae Patroni, in praefata Cathedrali Ecclesia situm aperuit. Corpus sancti Confessoris, post centum viginti duos annos, ex quo conditum constat, una cum veste rasilserici rubra, qua contextum & involutum est, integrum & solidum repertum, odore miræ suavitatis, per totam ecclesiam flagrante, omnes tam Presbyteros, quam seculares interea temporis in praefata ecclesia Divinis vacantes abunde refecit. In quo Divina potentia admiranda elucet, quæ in humido loco (ita quod praenimia humiditate, testudo monumenti corrupta, fere nudis manibus operatorum dissolveretur,) per tot annorum seriem, in odore suavissimo, Sanctum suum conservare dignata est. Triduo, quo sepulchrum sancti Confessoris, ob debitum honorem, & maiorem reverentiam sacrarum Reliquiarum accommodabatur, & deinceps sequentibus eundem odorem plerique mortaliū, sacram ædem devotionis ergo frequentantium, sensere. Tres adolescentes de nomine, Joannes Pauli, Stanislaus Beyvvid, uterque Vilnensis, & Jacobus Gregorii Grodnenis, studiosi Scholæ Cathedralis Vilnensis, tacto pectore, bona fide & conscientia, recognoverunt, quod media nocte ejus diei, quo Divi sepulchrum apertum fuit, magnam, & insolitam claritatem, ad sepulchrum B. Casimiri resplendentem, & per fenestras sacelli sese effluentem, attoniti conspexerint; ita quod etiam præ læticia lacrymabundi, Dominicam orationem flexis genibus recitaverint, eundem splendorem etiam nocte subsequenti se vidisse asseruerunt. Eadem fide & conscientia honesti, Petrus Peregrinus, ex Lombardiæ civitane Sovaria oriundus & Stephanus Simonis, de bonis Regalibus Rakonecizki, ambo muratores, quibus negotium refectionis sepulchri commissum erat, recognoverunt se eundem penitus odorem circa hanc po-

steriorem refectionem sensisse, quem ante sesqui duos annos, in aperiendo ex mandato Illustrissimi & Reverendissimi Domini loci Ordinarii sepulchro perceperant. Acta sunt hæc Vilnæ, die Lunæ, decima sexta mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo quarto, Indictione secunda, Pontificatus SS. D. N. Clementis Divina providentia Papæ VIII anno decimo tertio: Praesentibus eorum circa ejusmodi actum, admodum Reverendis Dominis Joanni Ryszkovvski Archidiacono, & Nicolao Jasienski Cantore, praefatæ Ecclesiæ Cathedralis Praelatis, nec non Honorabilibus viris, Nicolao Korzenievvvski Parocho in Niemenczyna, sacra Apostolica auctoritate publico Notario, atque Alberto Pniewvski, ejusdem Cathedralis Ecclesiæ Vicecustode, testibus fide dignis, ad praemissa specialiter rogatis & requisitis. Et quia ego Martinus Kyvašzovvski, sacra auctoritate Apostolica publicus, & Venerabilis Capituli Vilnensis, Actorum Notarius, praedicti sepulchri refectioni, accommodationi, recognitioni, seu attestationi, omnibusque & singulis praemissis, dum ita (ut praefertur) agerentur & fierent, una cum praenominatis testibus praesens interfui; eaque omnia sic fieri vidi, audiui, percepi, & ipsemet inpetavi; ideo praesens hoc publicum instrumentum exinde confeci, ejusque exemplar hoc extradidi, scripsi, subscripsi, & Notariatus mei solito symbolo consignavi, rogatus & requisitus.

61 Quod autem pro regno Polonia annexisque provinciis Clementis VIII auctoritate institutum erat S. Casimiri Officium, id deinde a Paulo V ad usum communem totius Ecclesiæ approbatum, Sacra Rituum Congregatio sub ritu semiduplici inserendum Breviario censuit. Ita Gavanti Comment. in Rubr. Breviarii sect. 7. cap. 5 n. 4 & Barbosa Apostolicar. decisionum Collect. 135. Testatur item Abrahamus Bravins Annal. Eccles. 18 ad an. 1484 n. 26 Paulum V intercedente Sigismundo III Rege, nec non Eustachio Volovicio, Episcopo Vilnensi, Romæ praesente & curante indulgisse, ut Missæ & Officii divini formulæ, Missali & Breviario Romano insererentur, & ab omnibus in universali Ecclesia recitarentur; propter admiranda tam in vita quam in morte & post mortem gesta.

62 Denique Georgius Tiskievicius Episcopus Vilnensis a Pontifice Maximo, ut mihi Varsovia a viro gravi & rerum perito, anno MDCLXII, scriptum fuit, impetravit, ut festum S. Casimiri per totum regnum cum Octava celebraretur: quatenus solennitas in Lithuania tantum & Russia viget: nam alii Antistites regni indulgentia facillime non minuerunt.

V I T A S. C A S I M I R I

auctore Zacharia Ferrerio.

Ep. Gardiensi, Nuntio Apostolico.

C A P U T I.

S. Casimiri genus, fratres, studium litterarum.

IN nomine Sanctæ & individuae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Zacharias, Dei & Apostolicæ Sedis gratia, Episcopus Gardiensis, sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Leonis Divina Providentia Papæ decimi, Praelatus domesticus, & Referendarius, ac per universum Regnum Poloniae, & magnum Ducatum Lituaniae, & Moscoviae, omnesque & singulas terras eisdem regno & Ducatibus, mediate vel immediate, aut alias quomodolibet subiectas

AUCTOR
R. ZAC-
CHARIA
PERAL-
RIO.

1. *As*, cum omnimoda Legati de latere & Majoris peni-
tentarii de urbe potestate, Nuntius & Orator, atque
ad infra scripta commissarius specialis, universis & sin-
gulis, Christianæ religionis Professoribus salutem &
eternam felicitatem.

2. *Immensa & incomprehensibilis Dei sapientia,*
habitans in consilio & eruditis præsidens cogitationibus,
cujus est æquitas, cujus & prudentia ac fortitudo; per
quam Reges regnant, Principes imperant, & legum
conditores iusta decernunt, sic sua inerrabili provi-
dencia omnia temperat, omnia moderatur, ut nulli
ætati, nulli nationi, nulli ordini opportuna ope ac
largitate ullo uiquam tempore desit: quasi trames aquæ
immetensæ, & quasi fluvius Dioryx, rigans ortum plan-
tationum, & penetrans omnes inferiores partes terræ.
Ipsa est, quæ priori seculo ante legem scriptam, Pa-
triarchas; post legem & ante gratiam, Prophetas; post
vero gratiam, nascenti Ecclesiæ Apostolos & Evangeli-
stas; adolescenti Martyres; crescenti in fortiorem æta-
tem Pontifices, Doctores & interpretes sanctissimos; in
fines autem seculorum declinanti, ut plurimum Con-
fessores, viros insignes, qui variis in locis, & mundi
regionibus, ad bene beateque vivendum perpetuam-
que felicitatem capessendam, quali Tutelares patroni
humano generi opitularentur; sua indeficienti bonitate
providit.

3. Quam enim Lituania, seu potius Litaliania,
Sarmatiae ampla & nobilis apud Bastarnas provincia;
quam ex Italis & quondam plurimi, in Magni Pompeii
partes declinantes, longe antea coloniis, & nomine il-
lustrarunt: sub Urbano VI Pontifice Maximo, & Vla-
dislao Jagellone Lituanorum seu Litalianorum, Ma-
gno Duce anno salutis millesimo trecentesimo octuage-
simo dexto, Christi fidem suscepisset, eodemque Vla-
dislao sacro fonte baptizato, ac in Sarmatium sive Po-
loniæ Regem coronato; e Vitoldus, alias Alexander,
& deinde Sigismundus, ejus germani, titulum Christi-
anitatis adepti, Lituaniis successive imperarent; omni-
potens Pater misericordiarum & Deus totius consolatio-
nis, quo novella hæc veræ religionis plantatio, eo al-
tius cresceret, & tamquam lignum plantatum secus
decursus aquarum, uberiores fructus afferret in tem-
pore suo, celestis illam gratiæ imbre, in serbo suo Ca-
simiro, ex Regibus Poloniæ, & Ducibus Lituaniæ spe-
ciabili, visitare & perfundere dignatus est. Nam Vla-
dislaus ipse Jagello, ex Sophia tertia uxore, duos
genuit filios, Vladislaum & Casimirum, ipsius Casimi-
ri parrem. Vladislaus Hungariæ & Poloniæ regnis po-
tuitus est. Casimirus autem post Vladislai fratris sui obi-
tum, ad Poloniæ regnum sublimatus, tamquam Casa-
mira, seu mirabilis, juxta sui nominis Latinam etymo-
logiam, de Helisabet Alberti ex Austriæ Duce Hunga-
riæ & Boemiæ, demumque Romanorum Regis filia,
conjugæ suæ, veluti ex arbore optima optimos fructus
procreavit; Vladislaum Boemiæ & deinde Hungariæ;
Casimirum, de quo agimus; Joannem Albertum, Alex-
andrum, & Sigismundum Poloniæ Reges; nec non
Federicum, S. Lucie in septem solis b S. R. E. Diaco-
num Cardinalem, postea Gnesnensem Archipræsulem;
liberos sex, Christiana pietate conspicuos; sicuti cala-
mos aureos sex (si dicere fas est) ex tabernaculi Domi-
ni, Catholicam Ecclesiam præsignantis, aureo illo can-
delabro prodeuntes.

4. Verum Casimirus, secundus inter eos, ac si inter
gemmas speciosissimas carbunculus, quidam, divino
amore afflatus, civitatem huc permanentem se non ha-
bere conspicatus, futuram quæsit, non manu factam
in exlo, thesaurizansque sibi thesauros, ubi nec æru-
go, nec tineæ demolitur; furesque non effodiunt, aut
auferunt; labentis hujus seculi gloriam contempnit, at-
que post aurum non abiens, nec sperans in pecuniæ the-

sauris, quam inter divites dives, ac potentes principes, &
& ipse Princeps transgredi potuerit; non est tamen trans-
gressus, nec mala gessit. Quum igitur adhuc i puer,
præclaris moribus, bonisque litteris erudiendus optimis
præceptoribus a parentibus traditus, in tenera illa æta-
te tantum profecisset, ut non mediocri omnibus esset
admirationi; pueritiam ipsam, & adolescentiam vir-
tutibus omnibus, ingenuarumque artium disciplinis
ita exegit, ut semper & ætate & sapientia cresceret, ac
spiritus Domini esset in illo. Inerat ei timor Domini
tantus, veræ sapientiæ initium, ut minimum etiam
reatum, flagitium maximum; nec tantum declinare a
malo, sed & facere bonum, necessarium fore arbitraretur.

a Hinc videtur Suicius, stylo sapientior Ferrerius.

b Ignota gentium origines sæpe alias fabulis ornantur a scri-
ptoribus: nec opus de his Polonicorum scriptorum recensere sen-
tentias.

c Urbanus 6 Pontifex coronatus est 19 Aprilis, 1378. obiit 1
Novemb. 1389.

d Eodem anno 1386 baptizatum scribit Matthias de Micho-
via lib. 4. cap. 18, qui tamen addit contigisse, die Jovis, quarta-
decima Februarii, quæ fuit S. Valentini: unde colligere licet Po-
loniæ tunc eodem modo, quo & Belgæ & Gallos crederet atque
alias quasdam gentes annum a Paschate auspiciat; atque ita
præcedenti anno adnumerari Februarium anni 1387, quo die 14
Februarii in diem Jovis incidit, littera Dominicali R. Atque
ita ibidem Auctor ille duodecimam Februarii diem Martis fuisse
ait, quæ Cracoviam ingressus est Jagello, sequentem vero diem
solis decimam septimam Februarii fuisse Dominicam Quinquage-
simæ.

e Fuere hi, ut Cromerus lib. 24 scribit, filii Keisuti, qui
Olgerdi frater, Jagellonis patruus fuit: sic ut vox germanus hic
patrialem significare videatur. Michovienfis duo alios memorat
Jagellonis fratres, cum ipso & Vitoldo baptizatos. Corrigatio-
nem qui Kazimiri in baptismo nomen accepit; & Svitrigello-
nem, qui Bolcalai.

f Imo quarta illa Jagellonis Vladislai uxor fuit, prius ut Mi-
chovienfis lib. 4. cap. 46 habet, Sconca dicta; ut Cromerus sub fi-
nem lib. 18, Zonca; ut Suicius, Sconza filia Andrea, filii
Iovonis Ducis Kiemenfis, Vitoldi ex sorore neptis: quam Suic-
ius postea Mariam appellatam scribit, alii, ut etiam hic
Ferrerius Sophiam.

g Imo tres: sed qui secundo loco natus Casimirus intra ven-
tentem annum mortuus est, ut Cromerus lib. 19 scribit, cujus no-
men tertio genito impoñit, qui dicitur S. Casimiri pater fuit.

h Hic factus est Cardinalis ab Alexandro 6, secunda creatione
Cardinalium, 20 Sept. 1493 Ecclesiæ S. Lucie in Septemsolio,
ut hic dicitur, alibi in Septisolio.

i Suicius, lxxviii.

C A P U T II.

S. Casimiri mortificatio, pietas, abstinentia, Fidei, ze-
lus, Spes, caritas erga Deum & homines.

Porro dum cum adolescentiæ florem, quo potissi-
mum illud hominum genus voluptati indulgere
convenit, attigisset; tanto sensus omnes, animumque
ac corpus ipsam continentiam frano ab omni labe compe-
scuit; ut non modo adolescentibus, sed & gravioribus
viris, totius munditiæ & castitatis speculum haberetur.
Quamquam in domibus Regum esset, mollibus
tamen non vestiebatur: sed secretiori super carnem ci-
licio nonnumquam utens, lectique molliem, tam-
quam peccandi sumentum, quantum cautius poterat,
furtim effugiens, super nudam humum sæpenu-
mero quiescebat: & licet innocens & omnis pene peccati ex-
pers esset, tanto tamen compunctionis ardore, & in
Salvatoris nostri Jesu Christi pro humani generis salute,
susceptam servi formam, agonemque, ac mortem, as-
sidua compassionis meditatione afficiebatur; ut lavaret
per singulas noctes lectum suum & lacrymis suis stratum
suum rigaret. Incredibili etiam erga Dei genitricem de-
votione flagrabat: quam pius adolescens facta a se a he-
ptametris egregia oratione (quam vidimus, & omnia
pene Dominica Incarnationis mysteria pulchro schema-
te claudentem) quotidie salutabat, assidueque lauda-
bat præconiis.

A 6 Quid referam, quanta sedulitate divinis orationibus, divinisque laudibus, & carminibus Ecclesiasticis intentus erat: cujus vita magis in ecclesia, quam in aula Regia semper acta est? Consueverat sane silentis noctis medio, sancta frequenter loca & sacras ades, nullo sapientius comitatus homine, *b* clam visere: & quarum nocturno tempore (ut fieri solet) janua non patebant, limina saltem venerabatur, osculabatur valvas: apud quas vigiles civitatis, & excubantes nocturni exploratores, cum diutius orantem saepenumero offenderant. *c* Mane diei templa quotidie ingrediens, Divinis sacrificiis omnibus, quousque ocluderentur sancti janua, ita sedulus, ita devotus, & supra seipsum mirum in modum elevatus, ac mente in Deum erectus, intererat; ut quasi sui ipsius oblitus, & in Divinum amorem penitus raptus esse videretur. Præteribat frequentissime sumendi cibi, & reficiendi corporis hora; quum parentum repetitis nuntiis ac mandatis, ad prandium e templo vix adduceretur. Cui potiusque parcissimus, jejuniisque & abstinentiæ assidue vacans, Apostolicum illud sibi proposuerat: Quoniam regnum Dei non est esca & potus.

d 8 In sermone rarus, mitis & modestus; nihil aliud quam Deum, quam Divina præcepta, quam virtutes egregias, quam salutaria monita & documenta eloquebatur. Quis unquam cum detrahentem secreto proximo suo, aut otiosum seu vanum proferentem verbum audivit? Peccantes amice corripiebat, emendatos mira complectebatur humanitate. Inexorabiles autem & obstinati animi homines acri severitate objurgabat: quorum plures cum ex sua clientela domoque eliminari præcepit, tum ex Regia aula pelli, summam operam effecit.

e 8 Religio erga Deum, erga Christum fides, erga Sanctam Romanam Ecclesiam, orbis Magistram, veneratio tanta in eo fuit; ut Ruthenos, qui variis erroribus impliciti, facto in nostri Redemptoris inconfutilem tunicam schismate, sanctæ Apostolicæ Sedis minime parent, & quorum per Litalianam ipsam maximus est numerus, eo sancto infectaretur odio; ut Regi Poloniae parenti suo eorum antiqua sana seu vetustate corruentes ecclesias, ad quas superstitioni conveniunt, quum Catholicæ adversentur unitati, instaurari publico & edicto prohiberetur, modo opportune modo importune persuaderet: quod & aliquando sua solertia impetravit. Spes in eo futurorum bonorum ac æternæ felicitatis perpetua: quare existimabat non esse condignas passionis hujus temporis *f* ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Quamobrem voluptatibus corporeis a se prorsus abdicatis, castigabat cum Apostolo corpus suum, & in servitutem redigebat; ne insurgeret aliquando caro

C contra spiritum.

g 9 Caritas autem pene incredibilis, non ficta quidem, sed sincera; qua erga omnipotentem Deum, illo Spiritu Divino fervebat, tam diffusa erat in corde ejus, tam exundabat, ex intimoque pectore ita exterius effluebat in proximum; ut nihil ipsi jucundius, nihil optatius esset, quam non solum propria erogare, verum & seipsum totum Christi pauperibus, peregrinisque, valetudinariis, captivis & afflictis hominibus dedere & elargiri. Viduis, pupillis, oppressis, non modo tutor, non modo curator, sed & pater filiusque ac frater erat. Hic profecto longam texere historiam opus esset, si singula dilectionis & amoris summi opera, quæ in eo erga Deum & homines viguere, essent recensenda. Hæc succincta narratione & breviori compendio percurramus, quæ ab insignibus & fide omni dignis hominibus, qui cum eo diuturnam assiduamque ha-

Tomus I.

buere conversationem, longa oratione percepimus: **D** quorum pars magna circa ejus a nobis collecta miracula facile perspicui potest. Sicuti vero caritas est vinculum perfectionis, suisque præcepti Divini; ex qua & leges pendunt & prophetæ; sic Casimirus Regius & sanctus adolescens, quum præclaras virtutes omnes, sicuti Christi bonus odor, redoleret; caritatem tamen, veluti omnium odoramentorum thesaurum, mirabili quadam suavitate undique spirabat, undique exhalabat. Eam uti virtutum ceterarum principem Reginamque præstantissimam, quam unice adamar, sibi delegerat: quæ Dei filium pro humani generis salute de summo caelo descendere, seipsum exinanire, carnem nostram sumere, & mortem subire sola efficere potuit. Sic enim Deum dilexisse mundum, ut Filium unigenitum pro mundo daret, die noctuque ardentissimo cogitabat affectu.

a Ita legendum videtur. Apographum habebat, exaemetis & Neque hexametris dici possunt: sunt potius heptametris hypercatalectis, ut trochaici; non tamen regulari, observata syllabarum quantitate. *b* Sive sicut habet cum matris a se singulari artificio elaboratis; saltem quotidie in terram suis genibus, *B. Mariae Dei Parentem*, pio affectu salutare.

c Addit idem, pedes discalceatus.

d Cum præcedentibus hoc ita connectis. *Sive sicut*: Quo loco (ad valvas nempè templorum) sapissime sub auroram a nocturnis custodibus atque vigilibus, humiliter corpore prostratus, precibusque intentus est repertus. *At sensus primigenii scripti esse videtur, cum nobis medio frequenter templa; & sapienter (neque ita hoc mirum, cum intra arcem sit J. Stanislaus Ep. M. ecclesiæ Cathedralis, quam præcipue tunc adibat, ut Cieszyński & alii tradunt) nullo comite, disere solitum, limina venerari, osculari videretur, apud quas diutius orantem saepenumero offenderunt vigilantes. At mane diei, non modo frequenter, sed quotidie, templa ingredientem divinis sacrificiis omnibus, quousque ocluderentur janua, interesse solitum. Visibat ergo templa nobis, non quotidie, sed frequenter; ac reversus ad cubile suum, rursus primo mane quotidie ea ingrediebatur &c.*

e Id hæc *Sive sicut* exponis: Quo tempore saepenumero a sensibus abalienatus atque extra se positus &c.

f Idem: Quorum rerum habemus etiam hodie in Cathedrali ecclesiâ Viennensi luculentum testimonium; diploma, inquam illud ipsum habemus, quo, hujus impulsu, Rex severissime cavet, ne qui e gente Russica, ab unione Catholicæ & Romanæ religionis desceverant, templa vel nova erigere, vel vetustate collapsa restaurare possent.

g Illustratur præclari sancti adolescentis studium mortificationis, in qua *Sive sicut* scribit: Equidem in respondendo & contemnendo blandissimas dominas cupiditates constantissimus, in refræmando omnes illicitæ voluptatis illecebras vigilantissimus, in abstinentiæ cibo & potu religiosissimus, in somno ceterisque rebus ejusmodi, atque carnis commoditatibus parcissimus fuit: adeo ut in aula regia non aulicum aut stirpem regiam degere, verum in claustris religiosæ disciplinæ assuetum Christi athletam vitam instituere arbitraretur. Ac de hoc rigore vitæ, etiam dum morbi vis eum lecto aliquando affligeret, nihil omnino remittebat. Quadam vice dum a Medicis juberetur diebus interdici ab Ecclesiâ, lacte & similibus vesci; adducto nullo pacto potuit ut obsequeretur eorum consilio, & recuperandæ sanitatis gratia, vel latum unguem, a sanctissimæ Mariæ Ecclesiæ placitis descisceret. Quam tam raram nobilissimæ juvenis atque singularem erga sacratissimam Christi Sponsam observantiam, ea est ratione Divina bonitas remunerata; ut nihil neque abstinentiæ rigor in valetudinem corporis promoveret; neque hujus imbecillitas animi alacritatem atque perfectæ vitæ studium retardaret. Quippe qui Numine revelante jam didicerat, neque infirmitatem istam menti nocituram, & humana remedia si quæ essent, nec quidquam profuturum. Ad hæc ejus eximias virtutes, summa quoque ægritudinis tempore patientia, & dolorum omnium contemptus accedebat.

C A P U T III.

S. Casimiri studium Justitiæ, Prudentiæ, Temperantiæ, Forsitudo, Virginitas sanitati & vitæ præhabita: sancta mors.

Quamvis autem justitiam coluerit, quantum amplexatus temperantiam fuerit, quanta prudentia prædictus, quantave animi fortitudine atque constantia fulciebatur, in ea potissimum ætate liberiori, qua præcipientes & in malum suapte natura homines

Gg

pro-

AUCTO-
RE ZAC-
CHARIA
PERAB-
RIO.

Qui in non
caritatem
recogitans?

E

F

A prout esse consuevere, vix dici, vix excogitari potest. Justitiam in regno & subjectis populis gubernandis Patri quotidie suadebat. Et si quandoque per incuriam (ut evenire affoleat) aut humanam imbecillitatem, aliquid in regimine negligebatur, Regem modeste arguere nequaquam omisit. Inopum & miserabilium hominum causas, æque ac suas tuebatur, amplectebatur: propter quod pauperum defensor a populo nuncupabatur. Nec cessi Regis filius, & sanguinis magnitudine sublimis esset, cuiquam se quantumvis humili & infimo homini, tam conversando, quam loquendo difficilem exhibebat. Sed animo volvens, Deum qui in altis habitat, humilia respicere in celo & in terra, suscitareque de terra inopem, & de limo erigere pauperem; inter mites, & pauperes spiritu, quorum est regnum celorum, potius quam inter claros & potentes hujus seculi, haberi semper voluit. Nam quamquam perspicacissimi iudicii ac prudentissimi esset, sententiaque sua Reipublice plurimum consulere; humani tamen fastigii dominatum, nec ambivit, nec oblatum a patre unquam accipere voluit: metuens, ne divitiarum aculeis, quas Dominus noster Jesus Christus spinas appellavit, vulneraretur animus; aut terrenarum rerum contagio coinquinaretur.

audiri De-
fensor pau-
perum.

erga humi-
lium familes,

potentiam
imperii non
fugit.

Præstanti-
simi singu-
laris virtutis

B Temperantiam in omnibus exercuit, qua nec nimis lætabatur prosperis, nec nimis tristebatur adversis. De constantia autem & fortitudine animi sui, omnis plurimis, ut tantum recensebo, quod maiora ex se profert experimenta virtutis. Plures enim per vici carnis pugna, prostravit incentiva libidinis; quos supplicia corporis & tormenta atrocia frangere aut flere nequiverat. Casimirum autem præclarum adolescentem, cujus animo adeo erat desponsata virginitas, ut carnales nuptiæ sive a parentibus sive ab amicis, ei nusquam persuaderi potuerint; nec caro, nec sanguis, nec blanditiæ, nec titillationes ullæ venerat interdicere, aut ab arcepto pudicitie instituto dimovere aliquando valere. Virginem enim ad finem usque vixisse, virginemque postremum diem clausisse omnes, & a cubiculo, & a secretis ejus, viri maximi & optimi, quorum adhuc nonnulli supersunt; quibusve intus & in cute agnita illius conversatio fuerat, asseverant & attestantur.

et mori-
bus quam
non violatis

hoc suadet
testis quod
respondit

et
b c
Sacramen-
ti manifesti
per ostentat

11 Quod quum ex pluribus evidentibus argumentis satis superque liqueat, ex eo potissimum, quod potius mori elegit, quam fudari, manifestissime compertum habemus. Quum enim medio florentissimæ juventutis in morbum quemdam chronicum incidisset; cui medela alia nulla occurrere posse, quam puellari concubitu medici judicabant; illiusque parentes necessarii que plurimi, ut virginem speciosissimam, quam multis delegerant, una in lecto cubare, & pro servanda vita in amplexus & copulam ire permetteret, enixissime suaderent, rogarent, eslagitarent; ille sapientissime (ut semper solebat) respondit, se temporalem hanc & momentaneam vitam male amittere, quam æterna & immarcescibili in celo carere: oburgabatque eos omnes quod rem sibi suggerere illicitam non erubescerent. Quumque adhuc, ut floridæ juventuti vitæque ac salutis consulere, magis ac magis adhorrentur, & importunis etiam precibus obtestarentur domestici; respondit ille, salutem vitamque aliam se nescire, quam Christum Dominum: cum quo ut esset, cupiebat dissolvi, & ad quem jam se ex ea voluntate brevi profecturum esse perspiciebat: quod & ita factum est.

12 Nam ingravescente morbo, quum naturali robore destitui cepisset, Ecclesiasticis Sacramentis, veluti spiritualibus quibusdam contra aereas potestates & tenebrarum harum rectores, munitus armis, inter assiduas orationes & sancta colloquia, adstantibus Sacerdotibus & viris religiosis, animam illam & candidissimam & Christo amabilem (ut & prædixerat) perendie

carnis vinculo solutam, omnipotenti Deo reddidit. **D** Obiit autem apud Velliam, sive Vilnam Lituaniæ, seu Litalianæ, primariam civitatem & in Grodno oppido, anno ab Virginæ & salutifero partu millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, & die quarta Martii, il-
lucescente aurora annoque ultimo Xysti Quarti Pontificis Maximi. Vixit annos *f* viginti tres, menses sex: sepultusque est, collacrymantibus cunctis, apud arcem ubi sedes Pontificia Vilnensis sita est, in Di-
vi Stanislai Martyris ac Pontificis ad sub sacello aliarum Genitricis Dei **MARIÆ**, g cui & mentem omnem & pudicissimum corpus addixerat.

sepulchrum
Vilnæ.

g

a Christiffigiem, ait *Swieticius*, manu tenens, intenteque oculis intuens, dum solennia illa Regii Vatis sæptus iteraret verba; In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; dum in extrema illa vitæ & mortis lucta precibus lacrymas misceret, voce pariter ac vita deficiente.... æquissimo animo obdormivit in Domino.

b *Swietic*. Cujus eodem tempore ab omni immunem peccati labe animam, complures fide dignissimi homines, a beatis mentibus in celum, clarissima circumdatam luce, deponari conspexerunt.

c *Idem*: postquam diem obitus sui præfessisset, eumque coram altantibus prædixisset. *Narrat quoque P. Petrus Skarga*, denuntiavit eum sex mortis diem his, qui curam morbi habebant.

d *Epi Grodno, sive Grodno, Trocensis Palatinatus oppidum, quod (ut habet Alexander Guagninus) Nemen, sive Cronon, finit præfessisset. Koziolovicz pag. 21 ait Vilnæ defunctum. Swietic* scribit in Vilnensi arce mortuum. *Citas in margine Machiam Michoviensem, qui ut & retulimus, ista diserte habet*: phthisi præfocatus, in Vilna tumulatus requiescit. *Cromerus tamen, ut ibidem retulimus, ait, apud Vilnam tade consumptum, & in basilica ejus urbis... sepultum. An forte quia Casimirus pater, ut Michovienfis lib. 4 cap. 64 refert, in castro Grodnenfi mortuus est; id Zachariam impulsit, ut filium istis quoque solo ante Patrem annis, obijisse crederet? Certe P. Skarga ita sequitur*: Cum gravissimeque suprema ægrotudo Divitum juvenem Vilnæ affligeret &c.

E

Grodno an
Vilna mor-
tuum?

e *Fallit Jodocus Ludovicus Decius, ceterorum testimonio an-
dorum continetur, dum lib. 2 paulo ante finem ita scribit*: Obiit in Lithuania, apud Vilnam conditus, anno salutis ædccc-
lxxxiii in februario, migrans ad Deum, ut & retulimus.

f *Ceteri scriptores habent, vixisse annos xxiv, menses 5.*

g *Swietic*. quem ipsi sibi vici sepulchrum locum designarat.

C A P U T IV.

S. Casimiri forma. Post mortem miracula.

14 **E** Rat autem pius adolescens & famulus Dei Casimirus, mediocristaturæ, cæsariem mustel-
lini vel sub nigri coloris habens, subnigris oculis & na-
so æquali ac temperanti ruboris, facie eleganti, formo-
sa & venerabili; ut qualis intrinsecus esset, ex ipsa ef-
figie existimari posset. Aspectu profecto pulcher, sed
longe pulchrior religione Divina, utpote moribus or-
natus Angelicis: cujus mentem atque regium pectus,
nihil fædi, nihil turpis, nihil obsceni unquam tetige-
rat. Quid post ejus obitum luculenter ostensum est.

Qua vici
speret fac-
tis?

F

15 Nam omnipotens Auctor, ut indicaret quanta meritorum celsitudine virtutumque sublimitate, apud se Casimirus magnus extiterit, mox ex ejus sepulchro tot tantaque signa ac miracula patefacere dignatus est, indicisque magis ostendit; ut hæsitare nemo debeat, quin æterna cum Christo felicitate in celo fruatur. Hi enim, qui sine spe humani auxilii morbis incurabilibus gravissimisque valetudinibus laborant, surdi, muti, claudi, aridi cæci que, ut primum ejus mausoleo se devoverint, auditum, loquelam, incessum, visum, pristinamque incolumitatem recuperant (quodque longe admirabilius ac pene incredibile est) reviviscunt mortui, aliaque quotidie obstupescenda sunt miracula.

plurima ad
ejus tumu-
lum sunt
miracula.

16 Inter quæ illud prioribus seculis rarissimum, nostraque ætate inauditum superiori anno accidit. Nam quum Dux Moschorum Basilus, Ruthenorum erroribus implicatus, & maximo schismaticorum ad circiter

*iracundia
Lituani
6000 Mo-
fchos
causam*

A circiter sexaginta equitum millia comparato exercitu; ex insperato Lituanæ fines aggressus esset, improvisi Polonorum & Lituanorum Duces, quibus copis hosti occurrerunt, quum nullæ suppeditarent; qua militari manu freti resisterent, quum longe abesset, penitus ignorabat. Caras tum conjuges, dulcia pignora, paternas ædes, oppida, prædiaque jucundissima, veluti amissa, Lituaniamque omnem tamquam depopulationi expositam, desistere cœperant. Nulla enim se, seuque tutandi spes supererat: una vel mors, vel morte crudelior miseranda captivitas expectabatur. Quid facerent? Quorsum se verterent, tanto metu perculsi? Egit genuina magnanimitasque nobilitas, qua clarissimi Duces illi prædicti erant, ut, etsi non modo vinci, verum absorberi se ab hoste posse conspicerentur, hosti tamen non cederent; nec se in fugam darent; sed collectis, quos potuere, ad duo vel circiter millia ex domesticis vernaculisque & inquilinis, sortes in bello persisterent. Enimvero ut pii & Christo devoti perspexerunt, quoniam Deus noster refugium & virtus adjutorque in tribulationibus, si ex corde invocaretur, sibi in opportunitate deesse non posset; eamque calamitatem, quia Divum

*Etiam non
indignis
se, et non
causam S.
Casimiri
causam*

B Casimirum innumeris coruscantem miraculis (ut sapius una decreverant) in Sanctorum catalogum ab Apostolica Sede referri, pollicitam operam non impenderant, eis accidisse arbitrati sunt.

*non inveni-
ant, et se
aliam causam
non inveni-*

17 Quamobrem auxilium de alto supplices implorant, ad ipsiusque B. Casimiri suffragia confugientes, uno animo, uno ore, ita precati sunt. Dive CASIMIRE, quem tutelam præcipuam generis nostri, & hujus patriæ Patronum apud omnipotentem Deum esse confidimus; respice afflictionem & merorem hunc nostrum: ne dominantur nobis inimici nostri immundi, schismatici, & a vero Sanctæ Matris Ecclesiæ ritu ac gremio alieni. Tu spes nostra, tu præsidium nostrum. Misereere igitur patriæ opem tuam implorantis, in qua & natus & educatus es. Misereere gentis, ex qua originem ducis, & quam tuis sanctissimis ossibus ac reliquiis misericorditer condonasti. Ne deferas nos omni humana spe, omni solatio delictos. Potens enim est, per quem tot tantaque quotidie mirabilia operatur Altissimus. Et si juxta fidem observantiamque sumamam, quam erga te gerimus, votis tuorum faveris; ut pro Christianæ religionis splendore & tuæ nationis exaltatione, te in Sanctos referat Pontifex Maximus, omni studio laborabimus & jure efficiemus.

*non eadem
corrobore*

C His dictis, quidam sensibilis animi vigor, quædam mentis alacritas ita eos divinitus cepit, ut quamquam supra sexaginta millia equestrium numerum Moschos excedere ab Scythiis exploratoribus didicissent, ex apricisque locis, quibus illi infederant Moschi & castrametati erant, ita esse, procul appareret & cerneretur; duoque tantum hominum millia (ut diximus) Litvani Principes una constare tunc potuissent: nihil tamen veriti, in hostes insilire statuerint. Deo igitur, & Divi CASIMIRI patrocinio fidei, animo volutantes Davidicum illud; Quia hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri invocabimus: uno animo, & uno impetu Moschos, quo una confugerent, prorupere. (Res mira!) tantus pavor, tantus denique tremor, & horror eas Moschorum numerosas & cataphractas equitum copias invasit; ut acsi innumerabilem validissimumque exercitum post terga irruentem formidarent, sese in fugam præcipites converterint. Eos vero fidei lorica armati Litvani insequantur, trucidant, spoliant, captivant, adimpletumque est illud Deuteronomii: Persequebatur unus mille, & duo fugabant decem millia; quia Dominus Deus vendidit eos, & Dominus conclusit illos. At quum hoc admirandum sit, (utpote non casu aliquo, sed divinitus factum) longe tamen mirabilius est,

*12. 10
etque pro-
fugant*

Tomeus I.

quod plurimis Moschorum a Lituanorum cuneo admodum parvo, ut diximus, parva opima præda, fuis, consideratis ac in captivitate ductis: vix unus ex Lituanis aut captus aut interemptus est. Ostendit enim Servator & Deus noster Christus, quod suis tironibus in Evangelio pollicitus erat, stabili veritate fulciri; Quod nec capillus, de eorum capite periret.

19 Divino igitur hoc beneficio perciti Lituanæ Duces, ac Domini, Serenissimum Poloniæ Regem Sigismundum, Divo quidem Casimiro germanum superstitem, qui & ipsorum magnus Dux est, enixe deprecati sunt, ut apud sanctam Apostolicam Sedem; quod idem Casimirus sanctorum Confessorum numero absque prolixiori mora adscriberetur, intercederet, instaret. Quod & dum crebris epistolis, ac insignibus oratoribus Rex ille religiosissimus a Beatissimo Leone X Pontifice Maximo impetrasset, servantissimis Patribus Joanni Archipræsuli Gnezneni, Poloniæ Primati ac Legato nato: nec non Petro, tunc Præmiliensi, nunc vero Posnaniensi Pontifici, Regniue Poloniæ Vicecancellario; postremo vero nobis in Poloniam & Prusiam ad eundem Regem mandato Apostolico ex Urbe proficiscentibus, ad ipsius Divi Casimiri gesta ac miracula perquirenda, inter cetera ardua negotia, provincia est demandata. Id vero muneris omni fidei opera & sc-

*cum ipso
Sigismun-
do R. Cas-
imiro frat-
Papæ re-
gat, ut cum
canonici, et*

E xquisitissima ita obivimus atque exegimus; ut inter innumera pene miracula, quæ jurejurando adhibito illi nobis recensere, qui & interfuerunt & conspexerunt, manibus contrectare ac in semetipso experti sunt; quosque nobiliores ex aliis & fide digniores, ad testimonium perhibendum delegimus, ea tantum, omisissis superfluis, quæ singularia & ad ejus sanctitatem probandam sufficere visa sunt, describerimus, annotaverimus.

20 Datum Vilnæ 1x Kalendas Decembris, anno salutis 1510, ejusdem vero Sanctissimi Domini nostri Leonis Divina Providentia Papæ X, anno octavo. Tres erant Episcopi ad latus Illustrissimi Domini Zachariæ Episcopi Legati a Latere, Joannes Vilnensis, Joannes Chiovensis, Jacobus Cassensis Episcopi Latini. Examina miracula & testes.

a Unica hic narratur victoria de Moschis schismaticis, epe S. Casimiri reportata: duplex a Gregorio Svecicio infra; prior quando ab obsequio Poloniæ magna cum clade depulsi hostes; altera qua hic narratur, cum eadem Lituaniam anno sequenti pervasantes rursus a præreniguo manu profligati sunt.

MIRACULA S. CASIMIRI

auctore Gregorio Svecicio.

C A P U T I.

Polonorum duplex de Moschis victoria epe S. Casimiri: hujus canonizatio.

E T si quidem nemo fuit, eo etiam tempore, quo hujus lucis usura fruebatur Casimirus, qui de ejus vitæ integritate, innocentia ac sanctitate dubitaret; eo defuncto tamen incredibile dictu est, quantis ejus virtus est & vitæ sanctimonia, ab ipso piorum omnium fidelissimo Agonothete & remuneratore Deo, illustrata prodigiis. Adco ut difficulter admodum eorum numerus iniri possit, qui rerum admirandarum fama excitati, se ad ipsius sacratissimum tumulum recuperandæ sanitatis causa contulerint, ac quæ voluerant recuperare. Videre hic enim sæpenumero fuit non solum cæcis oculorum usum, surdis aurium, mutis linguæ, claudis pedum; sed, quod mirabilius est, nonnullis, quos ma-

*S. Casimiri
post mortem
plurimum mi-
racula*

Gg 2

A lorum extremum mors vita & sensu privaverat, & vita & sensus bonum, quasi postliminio, Divi Casimirope fuisse restitutum.

2 Nam erat puella Vilnae, Ursula nomine, quae superstitionibus adhuc parentibus, diem obiit supremum. His mors filiae adeo molesta accidit & gravis, ut a sensibus pene ipsi alienati, praeter communem mortalium consuetudinem, magis de vita filiae restituenda, quam de iustis mortis solvendis cogitarent. Quo in negotio quid agerent? quo se verterent? Cum hanc ad rem nulla humana vis aut industria sufficeret, ad Divinam se converterunt: atque ubi primum Divi Casimiri memoria mentem subit, visi sunt ambo nonnihil respirare. Quid multa? Votum faciunt; sacrosancta adyta, ubi quiescebat Casimirus, adeunt; luctu & lacrymis omnia complent; clamore & precibus sidera feriunt: Casimiri nomen & nomen ingeminant, opem implorant; spiritum defunctae filiae restitui flagitant. Audiat Casimirus proclantes, lacrymas piorum parentum ac fidem respexit, puellamque mortuam vitam simul ac mortis parentibus divinitus restituit.

3 Addo hoc loco & alterum, quod, etsi isto inferius

B admiratione, ad Casimiri sanctitatem demonstrandam nihilo tamen minus. Etenim anno millesimo quingentesimo decimo octavo, Moschorum Dux, nostris nihil cogitantibus atque ex improviso, arcem a Polocensem non parvis copiis oppugnare aggreditur. Quo tempore Sigismundo I. inclito Poloniarum Regi, alius multis gravibusque rebus intento, miles in promptu exiguus admodum erat. Rex igitur optimus bina solum milia, duobus Gattoldo & Joanne Boratyński advertit hostes, manam tumultuariam potius quam exercitum, expedie. Abiit illi divinis magis quam humanis nixi viribus, praecipue Divo Casimiro (quem miraculorum fama celeberrimum effecerat) sua vota postulationesque dicando, & certaminis dubium eventum committendo. Post, multis fatis ad eum precibus, numen illius benignum experiuntur. Quippe in illa expeditione, confecto multorum dierum itinere, ad Dunam fluvium perveniunt, vadoque irreperito, universi in litore subsistunt: dumque nimium de transitu sunt solliciti, ecce tibi juvenis quispiam albis amictus, forma decorus & spectabilis, candido vectus equo, us se spectandum obijcit; bonoque omnes esse animo jubet, seque ducem sequantur, imperat. Quae ubi dixisset, confestim subdit equo, cui insidebat, calcaribus, primus in flumen inilit, vadumque demonstrans, superatoque nullo negotio amne, ad ripam alteram salvus ceteris inspecantibus pervenit. Quo ipso Poloni milites, rei novitate attoniti, nihil in vestigiis diu haeserunt; neque quousque ille iterato, ut se ducem intrepidi sequerentur, commonesceret, loco moverunt. Tandemque rem divinitus agi animadvertentes, pleni fide & fiducia, se catervatim rapidissimi fluminis, qua parte ille monstrabat, discrimini committunt, atque incolumiter transiunt. Quod cum Duces, Regiusque equitatus conspexisset, juvenisque interea oculis eorum sese subduxisset, Casimirus, Casimirus omnes clamitant, eundemque, quem itineris ducem, etiam praestitum imminentis, supplicibus pro se suisque votis, promotorem & fautorem exoptant. Neque in vanum militum piorum cecidero preces. Nam cum primo signo dato in hostes tanto viribus superiores impetum fecissent, illos terga vertere, & obsidionem etiam invitos solvere coegerunt, multosque internecioni dederunt, neque pauciores in servitutem Moschos abduxerunt. Victoria parva Poloni, divinam opem agnoscere, solennem hymnum, Te Deum laudamus, canere, Casimiri virtutem extollere, remque Regi, simul cum captivis Moschis, divinitus gestam conscriptamque transmittere. Quae adeo Regem commovit, ut non solum ad adrem sacram agendarum Deo

& Casimiro gratiarum causa se subito conferret, verum D etiam seriam se de Casimiro in Divorum numerum referendo cogitationem suscepturum promitteret.

4 Verum quid evenit? isthac minus sedulo fortasse agente, in tibi anno insequenti, Moschus superiore clade immanior ferociorque effectus, ingentem in ipsam Lithuaniam exercitum inducit, omniaque, nullo ante indicio bello, flammis & ferro late vastat. Quo tam periculoso turbine, ac insperata tempestate perculsis Lithuanis, neque consilium, neque auxilium suppetebat. Cum alios hostilis gladius e medio tolleret, alios vorax flamma anima & spiritu privaret, alios denique in miserissimam servitutem, crudelis hostium barbaries & barbara crudelitas, male prius multatos, abduceret. Hisce rebus animadversis, e Lithuanica nobilitate nonnulli patriae cladem miserati, quocumque eo tempore tam difficili poterant, conveniunt, seque ad arma sumenda, patriosque lares & focos etiam cum vitae discrimine tutandos invicem incitant. Atque paucitas quidem suorum, & hostium multitudo nonnihil quosdam initio est remorata: at ubi memoria repeterent, quod anno superiori, Divo Casimiro duce, subsidium divinitus sub Polocia experti fuerant, ejusdem patrocinio freti, ejus opem omnes implorant: quod segenius honorem ipsos curassent, agnoscere, culpam deprecari: se si his hoc tempore auxilio futurus esset, ejus cultum, caelestemque honorem apud Sedem Apostolicam diligenter procuratos, spondere. Nec irrita cecidero vota: nam tantus subito animos omnium ad pugnam incensit ardor, ut nemo esset, qui temerarium putaret, duo millia (tot enim ex Lithuanis nobilibus convenerant) adversus sexaginta millium hostium obijcere. Itaque signum certaminis editur: Lithuani Dei Divique Casimiri numine sapius ingeminato, pugnam ineunt. Nec mora: ut primum in hostes nostri irruerunt, adest Casimirus, suisque dux factus & archistrategus, in aere, eodem, quo anno superiore, & oris & corporis habitu, sublimi conspicitur. Lati tali dulce Lithuani, acriterque cadendo hostes urgent instantque. Neque diu adversa pars divinam indigetis Lithuani vim & numen sustinuit: sed cum ingens adversarios pavor invalisset, in fugam conversi, victoribus Lithuanis terga dedere; ex totis amissis pluribus millibus; e nostris, Dei beneficio, desiderato nullo.

5 Quae cum Rex pietissimus intellexisset, eamque tam prodigiosam victoriam uni post Deum Casimiro, ab omnibus, qui rei intererant, adscribi vidisset, ceteras etiam, quas alius diversis in locis eodem tempore, ex quo ubique milite, victorias reportasset, favori & patrocinio ejusdem S. Casimiri acceptas referre minime dubitavit. Quare in gratiarum actionem, re divina in templo solenni ritu procurata, Rex optimus, nulla interjecta mora, ad Romanum Pontif. legationem destinavit: curam ut de Casimiro in Divorum numerum assequendo subeat, omnibus modis contendit. Pontifex aequissimis Regis Catholicissimi postularis non invitatus, remque Nuntio Apostolico in Poloniam misso, ipsique Archiepiscopo Gnesnensi Joanni, & Petro Polinamensi Antistiti, Regni Procancellario demandavit. Qui mira omnia opera, Divi Casimiri natu patrata, diligenter inquisiverunt, inquisita fide dignis testibus stabiliverunt, atque sic stabilita, Pontifici Maximo Leoni X, anno millesimo quingentesimo vigesimo transmittunt. Quibus Pontifex sequenti anno in augustissimo purpuratorum Patrum consilio, diligenter revisis, examinatis tandemque approbatis, Divum Casimirus in numerum Sanctorum adscripsit. Quem postea Clemens Papa VIII, per totam Poloniae regnum & magnum Lithuaniae Ducatum, aliasque omnes provincias ipsorum ditioni subjectas, duplicis Officii ritu, ab omnibus publice privatimque coli & celebrari anno millesimo secentesimo

mo

A mo secundo concessit; ut latius in Brevis Apostolico de hac re authentice confecto licet videre. Sed antequam illud ponamus, in miraculorum serie altius est progrediendum, quo, ex plurium enumeratione, mirabilis prorsus in Divo Casimiro Dominus appareat.

*Poloniae
ubi.*

a Polocko, *hoc Polocka, aut Polocia, hoc Polotia, a Polota fluvio, qui illic Divina, hoc Duna, miscetur, nomen adeptus, ut Alexander Guagninus observat, ubi est Lithuania, cum arce magnitissima.*

b Prater is fuit S. Casimiri, qui illi ut a Pontif. Max. honores Calicum decernerentur, curavit.

c Hic ille copiarum militarium dux esse videtur, Et eadem forte expeditio, cuius ita maxime Cromerus in laudatione suavi Sigismundi I Regis, cuius ea auspiciis gesta: Apud Polosum, olim quidem septem millia hostium a Joanne Boratinio, viro acris & animoso, interfecta.

C A P U T II.

Varii morbi, S. Casimiro invocato, sanati.

*Dolor capitis
et graviter
et diuturnus
et, verum
falso, statim
sanatus.*

6 P Ranobilis Domina Anna Teciynska, Comitissa a Teciyn filia, Ducis vero Slucensis conjux, cum jam vidua, anno vertente millesimo quingentesimo octogesimo, gravissimo dolore capitis, unius fere anni spatio, divexaretur; nec auxilium multis medicinis questum, experiretur: medicum ei Divum Casimirum pia quaedam famina suggestit. Paruit illa tam salutaris consilio; moxque opem implorans, argenteum caput eius quantitatis, cuius erat illius graviter tunc afflicta, tumulo Divi devovit. Vix voca verbis compleverat, & Divus omnes procul dolores jam abegerat: corporis quoque & animi serenitatem, omnium admiratione, brevissimo tempore reducerat. Memor vero tanti beneficii Domina omnem suam operam in eo posuit, ut quam optime, quamque liberalissime votum exsolveret.

*Item in
hunc agendum.*

7 Eadem Domina, cum aliquot elapsis annis, ad secundas nuptias Palatini Vilnensis transisset, atque ex illo filiam Elizabetham suscepisset; morbo correpta est puella: quo ingravescente, extremam diem, ac pene animam agere deplorabatur: sed votum ad S. Casimiri reliquias exolvendum, filiam jamiam morituram, pristinae valetudini restituit, quae etiam nunc incolumis, eidem Sancto mire devote perdurat. Obtulit vero tumulo pientissima mater, gratitudinis & memoriz ergo, statuum ceream, cuius erat filia quantitatis.

*Item ubi
dolor ingens.*

8 Cum autem eos, quorum opem & benevolentiam in arduis perspeximus, amore majore compuncti sumus, nec ab illis animum quoquam detorqueri pariamur, adeo nobilissimam hanc Dominam Divi Casimiri merita devinxerant, ut cum singulare suis calamitatibus concessum perfugium arbitrareretur. Nec in opinione delusa est: nam aliquando iterum, longe graviori dolore quam capitis unquam fuerat, intra ubera discruciebatur, adeo ut pene emarcuisse viderentur: cum illa solitam Medici benigni opem voto facto imploravit, atque cruciatu omni liberata, se pristinae sanitati restitutam magna letitia animadvertit. Extat ejus rei monumentum argenteae tabulae incisum, atque Divi Casimiri sepulchro appensum.

*Item variis
refructu
phalarum
et.*

9 Sepius etiam Nobilis Domina Barbara Leonis N. filia, hujus Divi auxilia sensit. Anno MDXCVIII gravi & diuturno capitis dolore multum afflicta, tandem & ratione destituta est. Hanc ergo Nobilis Christophorus Volski, conjugali amore victus, ad sacrum Divi Casimiri tumulum (hoc enim voverat) supplex adduxit, precibus insistit, si quod optaret, & e re conjugis carissima foret, obtinere mereretur. Advertit autem Divus ad preces aures, eademque hora rationis usum restituit, dolorem dispulit. Hujus meritis se sanitate recepit, & nunc superstes laudibus summis praedicat.

Tomus I.

10 Prædicat eadem & alterum miraculum, anno MDCLII, Divi opera præstitum in prædio Bochki illius Domini Andreæ Sapichæ: cum cum ligna domus maxima, ubi tum commorabantur, forte fortuna ignem concepisset, atque flamma undequaque e vestigio rectum involviret; nec humanis viribus, aditu omni præcluso, inhiberi posset; Divum his verbis deprecata est: Sancte Casimire, magne Patroue, & periculorum meorum depulsor, adjuva nos. Mox qui ignem libidinum in corpore vivus exstinxerat, flammaram etiam globos exutus corpore compressit, ignique franis injectis, domus integra remanuit.

*Equus subito
in morbo
solutus.*

11 Iter quoque facienti aliquando, equus carissimus, quia insignior; repentino morbo correptus cecidit, peneque emortuus jacebat. Verum Divi ope implorata, quasi calcaribus stimolata, sese proripit, atque curriculum sine ulla molestia agilis & salvus exegit. Plurima similium beneficiorum divinorum, ad invocationem ejusdem Sancti, sibi collatorum exempla, eadem reserat, quæ brevitatis refugit.

12 Præclarum etiam in hac re est illud, quod Dominus Nicolaus Jasinski, Præfatus Vilnensis, Regius Secretarius, anno MDCLXIII. Correptus hic V Varisæ calida & vehementissima febris, omni quoque consilio medicorum destitutus, Divi Casimiri auxilium imploravit: quo annuente citius pristinam salutem recepit. Extollit hoc beneficium & nunc tabula cum Sancti imagine ad tumulum collocata.

*E
pistula
an
malum
de
pulsio.*

13 Atque aliud quoque est, quod ab eodem in se profectus idem Præfatus celebravit. Contagio anno MDCLXIII adeo pestilens grassabatur, ut & pecora pestilentiali morbo passim enecarentur: & quidem in prædio ejusdem Domini, Reple nuncupato, de octoginta vix decem numero supererant, eaque jamiam moritura prostrata jacebant. Qui graviter tali damno permotus, in ea verba proripit: S. Casimire, fac tua intercessione, ut hoc residuum conservetur: ex his quod erit optimum, honori tuo cedet. Gratum Divo votum accidisse eventus comprobavit: nam continuo contagione depulsa, deinceps conservavit. Præfatus vero fidem voto obstitit, argentea lampade sepulchro oblata, liberavit.

*epilepsia
curata.*

14 Et quia in eo prædio versamur, quam eodem anno, mense Octobri, Matthias quidem ibidem ex domesticis famulis dicti Præfati, gratiam meruerit consequi, aperiemus. Is a nativitate sua ad annum ætatis circiter quinquagesimum mensibus singulis morbo epileptico vexabatur: & tum quidem, quopiam Presbytero præsentente, morbo correptus, gravissime allidebatur terræ, diuque quasi spumante ore jacebat. Cujus ille miseria motus, Divo Casimiro pro afflicto supplicabat: tantumque sua fide alteri obtinuit, ut continuo sanusurgeret, nec amplius, etiam nunc superstes, tantum malum patiatur.

C A P U T III.

*In periculis itinerum præfatus S. Casimiri
auxilium.*

15 A Coedit ad hæc tria quartum aliquanto majus, quod sibi Romanis eunti accidisse narrat Chronus fluvius ex hibernis nivibus auctior; juxta prædium Bolescia nominatum, transmittendus erat, Dum autem portitores lembos adverso flumine impellerent, uni præ reliquis in opere strenuo, & impetui fluvii rapidissimi vel maxime obstitenti, concusfrangitur. At ille mole corporis inclinante in præceps fertur, atque in profundo miser demergitur: quo casu socii exterriti, cum viribus destituti, attoniti hærent, navigiis medio & secundo flumine sine naclero periculosisime delabentibus. Tum præfatus D. Nicolaus

*Aquis
suscipit
socios
refluunt.*

Gg 3

A laus lasinski quasi voce adhortantis excitatus, exclamavit: Si Casimire, succurre naufragantibus: reddito vivum, qui merus aquis suffocatur. Itaque post longum intervallum & temporis & loci, quasi manu ductus, incolumis applicatur navigiis, quem interisse plurimum dolebant. Quod miraculum a Divo Casimiro perfectum ejusdem narratio ostendit: nam a quodam se & ab aquis defensum, & ad naves per dextram pertractum agebat. Adfuerat vero Dominus Gregorius Sviaticus Canonicus Vilnensis, & alii duo nobiles adolescentes, iidem Praetatis ab obsequiis, qui commune beneficium omnibus postea praedicarunt.

16 Quin ipsi quoque Domino Gregorio Sviaticio quidpiam ejusmodi experiri consigit. Nam inter cetera plurima, hoc etiam beneficium sibi a Deo Opt. Max. ad intercessionem Divi Casimiri collatum prolixè testatus est. Anno mdciii cum ex animi sententia Divi Apothecosi confecta, ex Urbe in patriam reverteretur; prius diebus mensis Junii V Veneronam inter & Pontevam civitates Venetiarum, accidit agasionem incautiorum

B (antevertentibus iter dicto Canonico, Domino Joanne Rudomina, & Domino Nicolao Lubomierski nobilibus) copia rerum satis onustum currum ex rupe altissima evertere, supra fluvium subter labentem: ubi spatio unius pene horae, una tantum rotarum anteriorum detentus, quasi miraculose pendulus hærebat, nec viribus humanis, accessu nullo existente, sublevari poterat. Continebantur autem vehiculo illo Vexillum benedictum, Officium Romæ impressum Divi Casimiri, & aliae plurimae imagines, ejusdem Sancti Authenticonum, atque adeo totius expeditionis negotia. Et quamvis graver Canonico casum ferret, graviusque exterritus esset, aurigam tamen ipsum Joannem Baptistam Paduanum cum socio, adeo rerum omnium ex praesentissimo periculo amissio perterritus & exagitavit, ut diei nativitatæ suæ malelicerent, humique projecti præ gemitu ceti lupi ulularent. Sed Divina providentia ea accidisse, ut honorem suum curæ sibi esse Divus auxilium ferendo declararet, non obscure colligi potest. Etenim totus de tanto thesauro anxius Canonicus cum sociis, quod ceteris occurrit & offerebatur, auxilium arripuit. Quare conversus ad Divum Casimirum, sic tacite orabat: Sancte Casimire, tuum ego saepius in laboribus, angustis, doloribus, tentationibus & afflictionibus auxilium expertus, te ego Patronum, fidelem defensorem, singularem conservatorem complexus sum & veneror: succurre nunc afflictio, remove periculum, honoris tui dispendium: meministi tibi Vexilli inaugurati. An honorem tuum inter rupe & flumina evanescere facies? Affligetur suavissima patria, dolebit Vilna, exercebitur ille honoris tui auctor & fautor Sigismundus I & Monarcha Poloniae. Succurre afflictio, remove periculum, prospera iter. Sic orabat & auxilium praestolabatur. Ecce autem juvenis habitu Italico, albis vestitus, in altissimis illis montibus & saxis, quasi illac iter instituisse, comparuit: cum simul ac haerentes contigit, nec requisitus nec a quoquam rogatus, alto currum, verbo nullo adstantibus facto, subiit, cumque (hunc postea in a quo spatio eversum difficulter octo viri elevare) arte mirabili, ipse praeruptæ adhaerens rupi, ceterum omnibus rebus salvis, terra restituit: ac iterum tacitus, omnibus attonitis, iter prosequitur. Post modum vero stadium ad eos conversus, hæc Italico sermone dixit: Bene valere: gratias me vestrae commendat. Refert autem idem Canonicus ante ea verba, ita mentem suam admiratione quadam percussam fuisse, ut nec conjectari de illo quidquam, nec loqui illi valuerit: omnes quoque qui aderant, mente recepta, non hominem, sed caelitus quempiam subsidio venisse uno ore lo-

quis deo re-
ponit non
potuit.

entos. Proinde ocyus gradu concito ad eum properantem esse, & gratias illi maximas habendas. Sed fru-

stra: etiam diligentissime quæsitus, non est visus amplius: & famulus Canonici Christophorus VVielovvski, qui duobus stadiis & amplius praecesserat, nec ei periculo interfuit, angustissimo illo itinere neminem praetergressum constantissime affirmavit: nec alia via aut semita, qua elaberetur, inveniebatur; a sinistris, precipitium altissimum in fluvium rapidissimum abinabatur, a dextris eminentissima petra ascensum omnem pracludebat. Quis hic non crediderit illos, ut referunt, gravissimo dolore afflictos? Grave fuit tanto benefactori loqui non potuisse, qui solatii ac felicitatis mensem uberiores attulerat. Sed ut oculi discipulorum in Emaus euntium, ne Dominum cognoscerent, tenebantur; sic horum mentes ligatae, quæ praesentem intuebantur, non cogitabant.

C A P U T IV.

Multa valetudinis incommoda per S. Casimirum depulsa.

17 Maximum vero momentum ad illius gloriæ incrementum addit, quod jam dicemus. Anno mdciii quidam Presbyter, Ecclesiae Parochialis Vilnensis beneficiarius, homo frugi & religiosus, gravius in famulum propter delictum quoddam animadvertibat: itaque cingulo coriaceo cum castigans, forte fortuna in oculi pupillam fibula impulsam eam eruit, ac sensim copia humoris exstillante, intra biduum totus exaruit. Gravier eo casu perterritus est Sacerdos, & diligentius quidem in chirurgorum operis conquirendis nihil desiderabatur, sed longe gravius malum erat, quam quod arte emendari posset. Ultimum ergo praesidium inelyti Confessoris opem constituit, atque voto facto adolescentem oculo caecum atque admoveat, Deoque ipse sacrificans, eundem epulo caelesti communit: viz ter sacrificium ex voto obtulit, & adolescens visum perfectissime recepit.

18 Eodem quoque anno mdciii Vilnae, peste (cujus supra meminimus) vehementius ad Nonas Novemb. grassante, cum in claustrum Fratrum Minorum de Observantia Regula S. Francisci ejus calamitatis flamma incidisset, atque octodecim ejus Ordinis Professos, praeter alios novem, qui eidem monasterio famulando suam navabant operam, absumpsisset; non prius ea extincta, quam Divi Casimiri spe ac votis praesidium imploratum sit. Superior ergo monasterii, post multas lacrymas, vigilias, & preces, se itaque curae commissos omnes & Casimiro penitus devovit. A quo tempore lues atrox, omni deposita saevitia, ex illo conventu nec morti quemquam dedit, nec ad aegritudinem perduxit. Quare ad majorem Dei gloriam, & ad cumulationem Patroni Sancti Casimiri honorem, idem Superior, eximii in se suosque cultus beneficii gratias, vota sua suorumque ad ejusdem Sancti sacras reliquias exolvens, laminam cum rei gestae inciso testimonio appendit, anno salutis mdciv die Januarii viii.

19 Et quia intra hosce quatuor annos alia plurima, ex relatione fide dignissimorum hominum, Divi hujus accepimus miracula, ne prolixitas fastidium patiat, quaedam tantum breviter sunt perstringenda, horum igitur hic tantum mentionem faciemus, qui aegritudinem suam Divum Casimirum depulso rem suum ore confessi sunt, & grati animi ergo cabellas argenteas vel picturatas miraculorum argumenta, ad ejus sepulchrum appenderunt. Anno quidem mdc Reverendissimus Dominus Nicolaus Pac Suffraganeus Vilnensis, gravissimo dolore capitis est levatus. Magnifici D. Alberti Rakovvski Castellani Vilnensis filius, qui diuturno afflictus morbo, jacebat morti proximus, periculo est exemptus, & praesentem sanitati resti-

cephalo, fo-
bit, & pueri do-
no lachry-
mæ libent.

A restitutus. D. Gaspar Ostrovski a febre, Dominus Paulus Malyshevici Parochus VVidsens, gravis pectoris morbo liberatus.

item alii gravissimi febri.
20 Eiusdem, sed longe gravioris febris (cui nullae medicorum artes opem ferre valebant) Divi Casimiri suffragiis meruerunt curationem Generosus & Nobilis Dominus Petrus Pac Capitaneus Micislavviciensis, & Hieronymus Jablko Civis Vilnensis anno MDCII.

paralyf.
21 Anno MDCIII Dominus Albertus Jarcievski a paralyfi, D. Sophia VVlodinska, Karharina Kierinovska, Elizabetha Karvvacka & Anna Gudilelevska, a contagiosis ac pene incurabilibus febribus sunt liberati.

22 Anno MDCIV D. Joannes Gesiorovski, Justina Ostrovska, Antonius Maso, cum liberos suos doloribus confectos Divi Casimiri tutela commendassent, per ejus intercessionem, vitam illis & perfectam sanitatem a Deo obtinuerunt.

alio morbo.
23 Quo in genere, memorabile in sanato suo filio Nobilis Domina Plasecka, Capitanus Gieranonensis, Divi Casimiri praedicat beneficium. Jam enim filius omnibus destitutus sensibus agebat animam. Hunc

B mater quia unice diligebat, dolore ardens, in genua procubuit, & ubertim manantibus lacrymis, Divi Casimiri opem imploravit: supplicationi votum addidit, plurimum in beati Confessoris benignitate spei reponens. Ex spes nequaquam eam fecellit: mira res, repente ager ille quasi reviviscens, apertis oculis, liberius jam meante spiritu, valetudinis impetrata signa dedit. Nec mater illius in persolvenda fide moram fecit, votivam peregrinationem cum filio instituit, gratiisque Deo & Divo Casimiro ad ipsius sepulcrum avide & impense actis, vota alacres gaudio solverunt.

visus post mortem non sine prodigiis.
24 Petrus quidam Sutor Vilnensis, quinto decimo abhinc anno, lumine primum dextro, deinde elapsis octo annis, etiam sinistro orbatus erat: tribus autem his lustris, sedulo tam orationibus cum oblationibus, sepulcrum Divi Casimiri frequentabat, cujus meritis unum sibi restituendum confidebat. Verum diu dilatam gratiam tandem Deus praeponens protulit: ipso enim die, quo benedictum illius libarum solenni pompa ad Divi tumulum est deportatum, senio jam pene confectus, in dextro oculo visum recepit: quod miraculum apud multos fide dignissimos viros est confessus.

admirabilis ad sancti tumulum.
C 25 Illam quoque idem Sanctus Laureolam Beatorum, CHRISTI bonus odor sumus, ut in vita, sic hisce temporibus, sibi a Deo concessam declaravit. Mense enim Augusto, qui quareus ab ejusdem Triumpho numerabatur, die decima sexta, cum sacrum illius corpus, per R. D. Gregorium Svvieci-cium Vilnensem Canonicum, summa in novam tumbam reverentia deponeretur; novo miraculo hospitium novam consecravit: leni imprimis, sed suavissima aura adstantes afflati; mox latius mira odoris fragrantia est diffusa, triduoque deinceps perduravit. Sed & nocte ejusdem diei fulgore insolito, per fenestras visa est locum Divo sacrum ingredi, eundemque cum tumulo totum convestivisse; unde Sanctorum illum gloria esse circumdatum, manifeste est comprobatum. Sed hac infra in Authenticis tabulis latius enarrata reperies.

et fulgor.
26 Ceterum hic quoque non sunt omittenda tria insigniora miracula, quae eo ipso tempore, quo haec typis mandabantur, accidere. Tenebatur gravissima febre Nobilis Domina Tryznina, conjux Succamerarii Slonimensis, soror Magnifici Domini Pauli Sapichae; quae brevi tempore adeo corpus illius debilitarat, ut ager spiritum & vitam traheret, multique de ejus salute conclamatum dicerent. Gravis proinde moror omnes pervaserat, animisque collapsi morituri laetulo circumfusi stabant, ut praesentia agere anhelan-

tem recrearent. Interea deficiente natura, divinum **II** auxilium quidam exposcendum inclamant: commorant Divi Casimiri merita, hortantur se illi voto obstringat. At illa compertam alias Divi Casimiri opem habens, illum invocat, precibusque votum addit, si compos sanitatis fiat, se sacras ejus reliquias invisuram. Concepto voto, dolores subsidunt, redit vigor membris, somnus cum placida quiete succedit: illucescente autem luce, majori admiratione omnium & gaudio, salva & incolumis Divi beneficium praedicabat, votumque primo quoque tempore complevit.

27 Alterum est, sed multo admirabilius. Mulier quaedam, a viginti duobus annis incubum miseranda servitute passa, frustra omnia cum humana cum divina remedia adhibuit; nec enim precum, jejuniorum, voluntariae vexationis corporis, denique Sacramentorum usu, a maligno spiritu poterat liberari. Verum cum eam calamitatem Sacerdoti cuidam de Societate Jesu aperuisset, is ut ad Divi Casimiri auxilium & patrocinium confugeret, suavit. Res mira: cum de more hostis humani generis ad solitam suae nequitiae palestram rediret, inclamante muliere Divum Casimirum, magno ille cum furore & januae strepitu profugit, nec deinceps molestus ei exitit.

28 Sequitur tertium genere dispar, evidentia par. Femina quaedam igne sacro (ut vocant) adeo graviter in pede conflictabatur, ut per se incedere haudquam valeret. Igitur ut ne latius malum serperet, ex chirurgorum sententia, pedis sectione occurrendum erat. Commodum autem accidit, ut expiandis confessione peccatis, idem Sacerdos Societatis Jesu adduceretur, qui consolatus agram, & multa de S. Casimiri numine ac ope praefatus, auctor illi exitit, ut voti religionem S. Casimiro sese obstringat: fore ut rectius omnia quam speraret, evenirent. Nec fecellit praedictio, simul ut votum nuncupavit, dolore pedis est levata.

CAPUT V.

S. Casimiri Triumphus anno MDCCIV. praesidium contra haereticos.

Hic demum mihi: lector benevole, colophonis loco nonnulla addenda videntur, quae nimirum relatu dignissima sunt, & quibus Divi apothecosis facta est illustrior. Primum autem offerre se illud admiratione dignissimum. Cum vi Idus Majas Labarum, sanctitatis Divi Casimiri insigne, ex Urbe allatum, praeter infinitam vulgi multitudinem, magna Cleri Religiosorum, Magnatum, hominum opinione ac fama celeberrimorum frequentia, ad tumulum ejusdem, praeclaro apparatu & triumpho deportaretur; Ciconia (ea enim avis post varia indicia & conjecturas cognita est) nulla praedae nidique vicinitate detenta, leniter pennis auras verberans, urbe toto fere tempore, quasi gratulabunda impendebat. Movit ea res non parum homines, cumque frequentibus ac diutinis circumvolantis avis gyris oculi eorum tenerentur; spiritu quasi fatidico sic interpretabantur: Haereticum, inquiunt, (avem ab officio notantes) extirpabit. Ut enim colubis est in insidiis ciconia, hortosque & prata ab illis expurgat, sic Divi Casimiri ope hydras haereticum ex hac provincia expurgatum iri ominabantur. Fuere etiam alii qui interpretari sunt, elinguem avem notare, elingues in criminando Divo Casimiro obstreperos haereticos esse oportere. Verum hoc illudve significari non contendimus, sed tam insolitum spectaculum nihil portendisse, omnino veremur affirmare.

30 Sequitur alterum, sed quanto magis operatum, tanto evidentius & apertius miraculum. Inducebant tristem & gravem mortalibus globi caelestes vultum; induc-

AUCTOR AR GREG. SVIECI- CIO.

monstranda vero facta, mox contra- lesen.

alio ab incubo damna- ne liberata.

alio ab ignis sacro sum- 16.

admirabilem extirpanda haereticis ope S. Casimiri.

AUCTOR
R. GRE-
GORIO
SVIECI-
CIO.
Die rom-
p. S. Cas-
miri caput
Vilnae ser-
monis.

A induerant, nec multis diebus exuerant, siue natura sic volente, siue mortalium culpa sic exigente; nec tam imbrium vehementia & copia, quam temporis diuturnitas admirationi erat, quo pene totus Oceanus defluxisse videbatur. Dies interea Divi Casimiri triumpho dicatus instabat: dolor vero gravis Primates exercebat, qui quam maxime verebantur, quod eum, quem tantopere procurassent Divo honorem, toto ferme Ducatu, Clero & Magnatibus evocatis, trophæis erigendis, cæli inclementia disturbatura esset. Verum tam pios conatus & indigetum & advenarum promovit Divi clementia: voluit siquidem adesse communi gaudio, quos sua causa noverat advenisse. Nox diem excipit, diurnam nocturna pluvia consequitur; spes labant, consilia humana deficiunt. At Divus Casimirus auroram placatam ostendit, excitat collapsos animos, inclarescit clarum mane, roseum jubar sol aureus mundo exhibet, nubes rumpit, dissipat, fugat: itaque tota die, tanta cæli clementia una Vilna (nam extra aliquot stadia imbribus replebantur omnia) ad vesperum usa est, ut vel solam illam aeris benignitatem cælitus concessam, satis esse posse arbitrarentur ad Divum omni laude cummulandum.

anastasi.

gladio ad
arum S. Cas-
miri hunc
dico, re-
puli hostes
barbaros.

Paralip. 15.
16.

B Inter hos magnos & excellentes viros, qui Triumphum Divo Casimiro egere, connumeratur etiam Illustris & Magnificus Dominus Joannes Carolus Chodkiewicz, Comes in Sixlov & Myśl & Bychov, Regni Poloniae Senator, Samogitiae Capitaneus, qui contra Carolum Sudermannum praeliatus, feliciter Praefecturam militarem ab invocatione Dei Opt. Max. inprimis, & deinde Divi Casimiri auspiciis, non nisi romphæa ad aram ejus consecrata, ad castra descendit. Romphæam quidem illam Illustrissimus ac Reverendissimus in Christo Pater & Dominus Benedictus V Voyna Praeful Vilnensis, verbis rite conceptis inauguravit. Et quoniam Divina tunc res peragebatur, post augustissimi Corporis Dominici sumptionem, gladium Dei munus Praeful ipse obortis lacrymis, ad altaris crepidinem provoluto Dynastæ in manus tradidit, illud identidem inculcans, ut Divi Casimiri ope ac patrocinio fretus, in aciem securus descenderet, ut Optimi Regis perduelles, patriæ inimicos, profligaret. Ea res animum in hostem maxime inflammavit, & circumfusa universæ multitudinis dulces lacrymas excussit. Itaque accidit, ut certamini signo dato, ad arcem Kokenhausensem, plus Divi Casimiri auxilio quam lorice fidens, ferrato abjecto amictu, dextro præterea ad cubitum denudato brachio, primus in hostem procurreret. Nec desuit interim acerrime dimicanti Divi praesidium: gladio enim illo hostiles omnes ictus a se avertit, & magna hostium edita strage, sospes a suis est receptus.

anno de illi
villano.

C Is etiam hoc anno MDCLV eadem felicitate usus, cum non magna militum manu, de cæcis rebellium, in Livonia ad b Album-Lapidem, tribus & amplius milibus, captis vexillis XXI, tormentis VI; & una petarda, insignem victoriam reportavit: quem sua praelia praeliantem Dominus exercituum porro feliciter, omnes boni comprecantur.

a Ep. Kokenbusum ex Livonia in Regem Episcopatu.
b Livonibus & Germanis VVittenstein dicitur, Polonis Bialkamien.

APPARITIONES S. CASIMIRI
factæ anno MDCLIV.

auctoritate Ep. Vilnensis excusa.

Apparitiones
huiusmodi.

Nobilis VVodeysza, vir gravis, quinquagenario major, coram Illustrissimo ac Reverendissimo D. Georgio Tyszkiewicz Episcopo Vilnensi, juratus assertit hæc, quæ subjiciuntur, a se audita fuisse; cum a

Szeremet Moscovitici exercitus Ductore ac Palatino Polocensi, multis praesentibus, narrarentur. Tanta autem auctoritatis hæc fuisse existimavit Reverendissimus Antistes, ut ea typis Academicis curaverit Vilnae exprimi Anno MDCLIV, clausulamque his verbis adjici. Ita juratum esse testor ex mandato Illustrissimi loci Ordinarii, Martinus VVseislinski S. Theol. & I. V. D. Protocollarius Apostolicus, Cancellarius & Auditor Universitatis in Diocesi Vilnensi. Titulus scripti hujus praesertim Visiones has juramento plurimum fuisse confirmatas.

PRIMA APPARITIO. Praenominatus Szeremet b ingentes Moscorum Copias sub Polociam (quæ amplissima civitas Palatinatus Polocensi nomen fecit) ducebat, non sine metu, ne forte subita aliqua incolarum excursio progredienti arma opponeret. Cohortibus ergo in ordinem distributis, ante civitatis Pomœria aliquantum substitit, exploraturus, quantum securitatis in aggreSSIONE, quantum animi ac virium in civibus eilet. Cum eximie formæ juvenis, candido in vectus equo, albas & ipse indutus vestes, toti spectantibus exercitui adequitavit proximus; dataque Szeremet salute, his eum est allocutus: Quæ hæc Magni Vestri Ducis ac omnium Vestrum est vecordia, ut nulla habita pactionum sacramentique ratione, nostras bello infestis ditiones, & juratam fidem violeris? Novis, Vestro Duci ac Vobis ipsis mercessionem in proprio sanguine, similem huic impendere, quam modo fugientis plebis in Duna fluvio oculis tuis intueris. Arbitratus Szeremet generosos hos spiritus audaculi cujuscumque Polocensibus esse, jubet comprehendere juvenem: sed ille stupentibus universis, disparuit. Visione hac attonitus; quid factum opus esset, diu hærebat hostis, donec tandem edoctus, neminem esse, qui obstitere, civitatem & est ingressus.

S. Casimirus
Moscorum
praesentem
arguit.

admirandum
monstrum.

ALTERA APPARITIO. Occupata Polocia & arce, pratorium Szeremet in collegio Patrum Societatis Jesu fixit, dato mandato, ut templum in propugnaculorum structuram statim dirueretur. Jam miles, deposito recto, solvendis parietibus impigre instabat, cum Szeremet sub meridiem audiret se acri voce excitari commonerique: Licetne, Szeremete, sacras divini cultui erectas ades abolere? Nisi desisteris, & deo num tuam Deus confestim destruet. Exterritus prorepit se ad fenestram, visoque eodem, quem antea conspexerat, in candidis vestimentis juvenem, cultodes corporis interrogat, quemnam coram se statim minitandum viderent? Illi neminem esse asserunt. Vocat deinde cives, & de Thaumaturgis Poloniae ac Lituaniae Divis Tutelaribus inquirat. Responsum est, Sanctum d Josaphat Martyrem ac Pontificem celi Polociae praecipuum Patronum. Subdit Szeremet, non ignorari hoc a se: alterius tamen opus esse, quod contigit. Interca, postquam ab aliis didicit, singularem Lituaniae Protectorem esse Divum Casimirum Principem, facile consensit: Nostri quoque, inquit, Scriptores referunt, gravem nobis semper fuisse, quoties periclitabatur Lituania; nec dubito nunc quoque a me fuisse conspectum. Milites nihilominus cum a templi demolitione revocaret, monuit, se a Divo & Nicolao Pontifice, qui Mozaysci in Moschovia exquisito honore coluntur, protulibere.

proventus
miles
maior
Societatis
Jesu de
proventus
ad
regnum
cui mundum
conceditur.

justitiam
S. Casimirus
est.

et desistit.

TERTIA. Cum Mosci jam secure agerent, Polociae, pars equos ad ripam Dunæ in pascua deduxit, Locum hunc una & dimidia leuca a civitate sepositum, jam antea Divus Casimirus celebri miraculo illustraverat, quando Gastoldium & Boratinium; qui in exercitu suo tantum duo millia recensabant militem, contra numerosissimas Moscorum Copias, vado ostenso praivit. Ne facti hujus, & f. secuta victorie intercederet memoria, Patres Societatis Jesu eo in loco posuerunt g ecclesiam & anniversariis supplicationibus reco-

fg
idem
dus equos
temple
est.

reco-

A recolebat populus beneficium. Vita tunc fuit, tum equis contra æstum solis defendendis, tum conciliando sub meridiem somno custodibus, opportuna. Sed sacrata sibi sedis injuriam non culit D. Casimirus. Simili enim forma conspectus, non solum equos inde abegit, sed etiam custodes torto fure calligatos, cum verberum signis ad Szeremietum remisit, & hac admonitione instruxit: Deus peccatis nostræ gentis offensus, placari se tandem patietur: ac vobis impendet exterminium, & ultra b Volgam usque querenda securitatis necessitas.

a Dovnarovicia Paulam Vodeissam appellat, ut supra diximus.

b Idem addit 1654. c Idem, cum timore.

d B. Josephat Concevicius Archiep. Polonensis Græci ritus an. 1623, 12. Novemb. Vitebsci a schismaticis crudeliter interfecit, ut Urbani VIII catalogo Martyrum adscriptus.

e Habet S. Nicolaus maximam apud Moscovitas venerationem.

f De hac victoria sapienter allum supra, ac nominatim in Miraculis per Gregorium Svecicum cap. 1 n. 3.

g Hac item de ecclesiis meminimus supra.

h Volga, seu Vvrlga, olim Bha dictus creditur, Sarmatia Asiatica maximus fluvius, qui plurimis ostiis in mare Caspium evolvitur.

S. CASIMIRI

ad beatam Virginem Mariam

hymnus seu oratio quotidiana, in ejus sepulchro reperta.

O Mni die dic Mariæ meæ, laudes, anima:
Ejus facta, ejus gesta cole splendidissima.
Contemplare & mirare ejus celsitudinem:
Dic felicem genitricem, dic beatam virginem.
Ipsam cole, ut de mole criminum te liberet:
Hanc appella, ne procella vitiorum superet.
Hæc persona nobis dona contulit cælestia:
Hæc Regina nos divina illustravit gratia.
Lingua mea, dic trophæa virginis puerperæ:
Quæ inflicto maledictum miro transfert genere.
Sine fine dic Regiæ mundi laudum canitica:
Hujus bona semper sona, semper illam prædica.
Omnes mei sensus ei personate gloriam.
Frequentate tam beatæ Virginis memoriam.
Nullus certe tam disertæ extat eloquentiæ,
Qui condignos promat hymnos ejus excellentiæ.
Omnes laudent, unde gaudent, Matrem Dei Virginem:
Nullus fingat, quod attingat ejus celsitudinem.
Nemo dicet, quantum licet, laudans ejus merita:
Cujus cuncta sunt creati ditioni subdita.
Sed necesse, quod prodesse pia constat mentibus,
Ut intendam, quod imponam me ipsius laudibus.
Quamvis sciam, quod Mariam nemo digne prædicet:
Tamen vanus & infans est, qui eam reticet.
Cujus vita etudica, disciplina ecclia,
Argumenta & figmenta destruxit hæretica.
Hujus mores tanquam flores exornant Ecclesiam:
Admones & sermones miram præstant gratiam.
Eva crimen nobis limen paradisi clauserat:
Hæc, dum credit & obedit, cœli claustra referat.
Propter Evam homo sevam accepit sententiam:
Per Mariam habet viam quæ ducit ad patriam.
Hæc amanda & laudanda cunctis specialiter:
Venerari & precari decet illam jugiter.
Ipsam posco, quam cognosco posse prorsus omnia.
Ut evellat & repellat quæ sunt nobis noxia.
Ipsa donet, ut quod monet natus ejus, faciam:
Et finita carnis vita, letus hunc aspiciam.
O cunctarum fœminarum decus atque gloria.
Quam probatam & elatam scimus super omnia.
Clementer audi, tux laudi quos instantes conspicias.
Munda reos & fac eos bonis dignos cœlicis.
Virga Jesse, spes oppressæ mentis, & refrigerium:
Decus mundi, lux profundæ, Domini Sacratium;

Vita forma, morum norma, plenitudo gratiæ;
Dei templum, & exemplum totius justitiæ.
Virgo salve, per quam valvæ cœli patent miseris:
Quam non flexit nec allexit fraus serpentis veteris.
Gloriosa & formosa David Regis filia,
Quam elegit Rex, qui regit & creavit omnia.
Gemma decens, rosa recens, castitatis liliū,
Castum chorū ad polorum quæ perducis gaudium.
Actionis & sermonis facultatem tribue,
Ut tuorum meritorum laudes promam strenue.
Opto nimis, ut imprimis des mihi memoriam,
Ut decoreet & frequenter tuam cantem gloriam.
Quamvis muta & polluta mea sciam labia:
Præsumendum, non silendum est de tua gloria.
Virgo gaude, quia laude digna es & premio:
Quæ damnatis libertatis facta es occasio.
Semper munda & sacunda Virgo tu puerpera.
Mater alma, velut palma, virens & fructifera.
Cujus flore vel odore recreari cupimus:
Ejus fructu nos a luctu liberari credimus.
Pulehra tota sine nota cujuscumque macula,
Fac nos mundos & jucundos te laudare sedule.
O beata, per quam data nova mundo gaudia,
Et aperta fide certa regna sunt cœlestia.
Per quam mundus latibundus vero fulget lumine,
Antiquarum tenebrarum offusus caligine.
Nunc potentes sunt egentes, sicut olim dixerat,
Et egeni sunt pleni, ut tu prophetaveras.
Per te morum nunc pravorum relinquuntur devia,
Doctrinarum pervertarum pulsa sunt vestigia.
Mundi luxus atque fluxus docuisti spernere;
Deum quæri, carnem teri, vitia resistere.
Mentis cursum tendi sursum pietatis studio;
Corpus angī, motus frangi pro cœlesti premio.
Tu portasti intra casti ventris claustra Dominum
Redemptorem, ad honorem nos reformes pristinum.
Mater facta, sed intacta, genuisti filium;
Regem Regum, atque rerum creatorem omnium.
Benedicta, per quam visa mortis est versutia,
Desideriis spe salutis datur indulgentia.
Benedictus Rex invictus, cujus mater crederis;
Qui creator ex te natus nostri salus generis.
Reparatrix, consolatrix desperantis animæ:
A pressura, quæ ventura malis est, nos redime.
Pro me pete, ut quiete sempiterna perfruar;
Ne tormentis comburentis stagni miser obruar.
Quod requiro, quod suspiro mea sana vulnera;
Et da menti te poscenti gratiarum munera.
Ut sim castus & modestus, dulcis, blandus, sobrius,
Pius, rectus, circumspexus, simulacris nescius;
Eruditus, & munitus divinis eloquiis,
Et beatus, & ornatus sacris exercitiis;
Constant, gravis, & suavis, benignus, amabilis,
Simplex, purus & maturus, comis & affabilis;
Corde prudens, ore studens veritatem dicere;
Malum nolens, Deum colens pio semper opere.
Esse tutrix & adjutrix christiani populi:
Pacem præsta, ne molestia nos perturbent sæculi.
Salutaris stella maris salve, digna laudibus;
Quæ præcellis multis stellis atque luminaribus.
Tua dulci prece fidei supplices & refove:
Quicquid gravat & depravat mentes nostras, remove.
Virgo gaude, quod de fraude dæmonis nos liberat:
Dum in vera & sincera carne Deum generas.
Illibata & ditata cœlesti progenie:
Gravidata, nec pelvata flore pudicitia.
Nam, quod eras perseveras, dum intacta generas:
Illum tractans atque lactans per quem facta fueras.
Mibi mesto nunc adesto, dans perenne gaudium:
Dona quæso nimis læso optatum remedium.
Commendato me beato Christo tuo filio:
Ut non cadam sed evadam de mundi naufragio.
Fac me mitam, pelle litem, compesce lasciviam;
Contra crimen da munimen, & mentis constantiam.
Nec me liget nec fatiget sæculi cupiditas,
Quæ obscurat & indurat mentes sibi subditas.
Nunquam ira, nunquam dira me vincat elatio;
Quæ multorum sit malorum frequenter occasio.
Ora Deum, ut cor meum sua servet gratia,
Ne antiquus inimicus seminet Zizania.
Da levamen & tutamen tuum illis jugiter,
Tux festa sive gesta qui colunt alacriter. Amen.

V. M A R T I I.

SANCTI QUI III NONAS MARTII COLUNTUR.

S ANCTUS Conon, Martyr Bidanæ in	S. Petrus,	)
Isauria.	S. Eusebius Palatinus,	)
S. Eulogius, Martyr in Palæstina,	S. Rusticus,	) Martyres in A-
S. Eulampius Martyr.	S. Herebus,	) frica.
S. Oliva, Virgo Martyr, Brixia & Salodii in	S. Mares Palatinus,	)
Italia.	& VIII Socii,	)
S. Theophilus, Episcopus Martyr Cæsareæ in	S. Phocas, Martyr Antiochiæ in Syria.	
Palæstina.	S. Marcus, monachus in Ægypto.	
S. Conon Hortulanus, Martyr in Pamphylia.	S. Gregorius, Episcopus Constantiæ in Cy-	
S. Victor,	pro.	
S. Adrianus,	S. Eusebius Cremonensis, Bethleemi in Palæ-	
S. Pamphilus,	stina.	
S. Martus,	S. Gerasimus, Abbas prope Jordanem in Pa-	
S. Saturninus,	læstina.	
S. Justus,	S. Kieranus,) Episcopi & Abbates Sagireu-	
S. Lucosa,	S. Cartachus,) ses in Hibernia.	
S. Saturninus alter,	S. Virgilius, Archiepiscopus Arelatensis in	
S. Martinus,	Gallia.	
S. Petrus,	S. Draufius, sive Drauscio, Episcopus Suel-	
S. Chariatron,	sionensis in Gallia.	
S. Marcius,	S. Clemens, Abbas Syracusanus in Sicilia.	
& XXI Socii,	B. Petrus de Castro-Novo, monachus Fontis-	
S. Adrianus, Martyr Cæsareæ in Palæstina.	Frigidi Ordinis Cisterciensis & Martyr in	
S. Adrianus,	Gallia.	
S. Evolus,	B. Rogerus Ordinis S. Francisci, Tuderti in	
S. Eusebius,	Umbria.	
S. Julianus,		
S. Octavius,		

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S ancti Timothei reliquiarum adventus in urbem Min-	S. Chionius, inscripti Kalendario MS. Coptico sive Ara-
dam ad Visurgim, recolitur hoc die in Breviario	S. Paulus,) bico. Verum quinam sint, ex nudis no-
Mindenfi. Vitam illius dedimus xxiv Januarii.	minibus nescimus divinare.
B. Raimundi, Abbatis Eilerii Ordinis Cisterciensis,	VVelandus) inter Martyres Antiochenos memorantur.
& Fundatoris Ordinis Calatrava, corporis Transla-	Barbalabia) Quare autem eos omittamus, in-
tio, ex auctoritate Pauli II Papa facta, recolitur hoc	fra, dum de his Antiochenis Martyribus agimus,
die in Menologiis Henrici & Bucelini. Vitam illius	indicatur.
dedimus i Februarii.	Focz, seu Phocz Virginis, memoria fit in tribus Mar-
S. Herais,) Martyres gladio interfecti. Menas &	tyrologiis MSS. sed is est Phocas Martyr Antioche-
S. Archelaus,) Maximus Cytheranus. de his agimus	nus, de quo hoc die agimus.
Socii cxxii) iv Martii.	Anna, Virgo & conjux S. Cononis Martyris, de
Rupertus Abbas Tuitiensis refertur a Menardo & Ruce-	quo infra hoc die agimus, inscripta est cum titulo
lino, agimus de eo inter Omnes iv Martii.	Beata a Francisco Laherio nostro magno Menologio
Lucius Papa Martyr celebratur in Martyrologio Rubani,	Virginum.
In aliis vero iv Martii.	Theoctenus, Episcopus Cæsareæ in Palæstina, memo-
S. Honoratus Martyr Officio Ecclesiastico honoratur Tan-	ratur a Ferrario in Catal. generali, citato Menologio
rini in monasterio sanctimonialium S. Catharina Mar-	Græcorum, in quo non reperimus. Agitur de eo 111
tyris, occasione brachii ejus, quod ibi requiecit, olim	Martii in Vita S. Alterii Martyris.
ab Archiepiscopo Taurinensi dono acceptum. Plures	Isidora, Virgo in Thebaide sancte vixisse traditur apud
occurrunt Martyres Honorati, ex iis duos dedimus in	Pelagium & Palladium in Vita Patrum, eoque id-
Januario, & tres in Februario, ac proximus huic pos-	eo ut Sanctam inscripsit Gynæco sacro Arturus du
est censei, quem inter alios Martyres cum aliqua me-	Monstier.
morij hujus brachii reculimus iv Martii.	Theophilus Episcopus Alexandrinus memoratur a
	Wifor-

Wifordo in Martyrologio Anglice edito, & Gbino in Natalibus Sanctorum Canonico, secus Petrum de Natalibus, & adjungitur S. Theophilo Episcopo Casarea in Palaestina; imo substituitur hujus loco in inscriptione epistola S. Victoris Papa, quem errorem infra in Actis S. Theophili Casareensis indicamus.

Colmanus in Tamulensi & Gormani martyrologiis nominatur: eumque hoc die Colganus refert, credens illum esse, qui, juxta Vita Patriciana Trispartita nu. 304, asit, quam obedientia studio ad mortem usque pertulit, Itadach, id est, sitiens appellatus, primus sacri corporis deposito Aramachana ecclesia humum consecravit: neque enim, inquit, inter centum & viginti vel plures Colmanos, festis aliisque argumentis diversos, quorum memoria in domesticis celebratur Fastis, hujus Sancti viri memoriam silentio pertransitam arbitramur; nec alius occurrit dies, a quo circumstantiæ minus excludunt ejus memoriam: Legat cui vacat, qua xvi Martii ad citatum ex Vita S. Patricii locum dicuntur.

Claudius Episcopus Aulissiodorensis, Academix Parisiensis fundator Sanctus, impositus est hoc die Menologio Scotorum a Davide Camerario, & xx Martii a Colgano, xx & xxx a Thoma Dempstero. Finguntur in fundanda illa Academia socii Scoti Alcuinus, Rabanus & Joannes. Eam nos fabulam late excussimus 14 Februarii ad Vitam B. Rabani § 2. Dein Claudius Episcopus Aulissiodorensis non floruit seculo 9 cum B. Rabano, sed seculo 8 antequam hic nasceretur. Præterea nullus cultus Claudio Episcopo Aulissiodorensi adhibetur. Neque est cur Scotum existimemus. Rabanum ostendimus in Germania natum: alibi Alcuinum ostendimus Anglum fuisse, non Scotum. Denique Claudius Scotus creditur Taurinensis in Subalpinis Episcopus, de quo consule Philippum Labbe de Scriptoribus Ecclesiasticis, & Ferdinandum Ughellum tomo 4 Italia sacra, ubi tres successive Claudios fuisse Taurini Episcopos docet.

Terentianæ & v Filiorum conversio memoratur ab Hermanno Greven in additionibus ad Usuardum; necdum alibi de iis aliquid legimus.

Hincmarus, ex monacho S. Dionysii Archiepiscopus Remensis, cum titulo Sancti refertur in Calendario MS. Sanctorum Ord. S. Benedicti. Mortuus is est xxi Decemb. sed hactenus neque alio die, nullis fastis sacris reperimus inscriptum.

Theophania, Abbatissa Essendix in diocesi Colonien- si, filia Erenfridi Comitum Palatini Bravvilerensis ex Mechtulde sorore Ottonis 111 Imperatoris, quæ illud monasterium restauravit & ampliavit: cujus ob vite sanctimoniam memoria ibi in benedictione est. Ita Gelenius in Fastis Colonien- sibus, qui Beatæ titulo honorat.

Gerardus discipulus S. Bernardi & monachus in Clara-vallē inscriptus Menologiis, Cisterciensis ab Henriquez, & Benedictino a Bucelino, Beatus appellatur. At Piz memoriz venerabilis in Martyrologio Gallicano Saussaji. Est etiam in Calendario Cisterciensi Divione excuso.

Margarita,) sorores Virgines) referuntur sancte Anna,) vixisse; prio- Anonyma Ordinis Prædicatorum) res ex Formicario Joannis Nider, posterior ex Cantipratano, & Beatæ appellantur in Gynæceo sacro Arcturi du Monstier.

Radolphus ex Abbate Clarx-vallis Episcopus Agen- nensis, post Archiepiscopus Lugdunensis, hoc die anno mcccxxvi cum magna devotione ad melio- rem vitam transiit, ut de eo testatur Albericus. Inscriptus hoc die Menologiis Henriquez & Buceli-

ni; qui more suo Beatum appellant. Apud Saussajum inter Pios collocatur cum beatæ memoriæ enco- mio. Silet de eo Rainaudus in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, & in Mansiffa ad illum de Pii non vindicatis.

Tobias memoratur quidam, seculo Æra Christiana deci- moquinto Comi in Italia natus, ac Vercellis postea in- stitutum Canonico Regularium Lateranensium am- plexus; deinde vero, cum insigni doctrina ac religionis fama florere, in Tremitanam insulam, postulante ejus loci Abbate, missus: ubi sanctissimo æta vita, anno Christi mvi, ætatis suæ 1.vii, v die Martii, feria vi, feliciter obiit: miraculis, & dum viveret, & post mortem illustratus, ut traditur in perbreui ejus Vita quam ad nos anno mdcxxxviii Neapoli misit Antonius Beattus, Societatis nostræ Sacerdos reli- giosissimus, & propaganda Sanctorum gloria studiosis- simus. In ea Vita dicitur Venerabilis Tobia corpus in- tegrum & incorruptum, honorifice, etsi non intra al- tare, aservari. Quia tamen neque Beati titulo a Sum- mo Pontifice adhuc ornatus est, neque a suismet Cano- nicis ullus ei hoc die religiosus cultus impenditur, tan- tisper hic prætermittendum censemus.

Paulus Tonnelerius,) ab hæreticis occisi in) Ordi- Tuslanus Fortinus,) ditione Lingonensi.) nis Laurentius Archiepiscopus Upsalensis,) Mi- Hugo a Pancera in Oriente,) norū Polydorus Scarlini in Etruria,) S. Frā- Joannes a Fano Capucinus in Piceno,) cisci, Christophorus Viglevanus in Insubria,) Petrus de Nancelarez Compostellæ,) Isabella Losa vidua,)

ab Arturo du Monstier Beati appellantur in Martyrol. Franciscano, ubi & in Gynæceo Isabella.

Kineburga,) sorores filix Pendæ Regis Merciorum Kinefvida,) referuntur a Menardo & Bucelino. A- lla illarum damus vi Martii

S. Helychius ascetes in MSS. Menais & Menologio Ba- siliæ Imperatoris: de eo agemus vi Martii

S. Paulus Episcopus Prusiade in Bithynia. Ferrarius in Catalogo generali, citato Menologio Græcorum, in quo tamen & Menais colitur vii Martii

S. Adriani Martyris,) Inventio & ele- B. Juliani discipuli S. Landoaldi,) vatio Traje-

cti ad Mosam memoratur in Martyrologio Gallicano, una & S. Landradæ Virginis, de qua infra ex pluri- bus: ac de duobus illis Molanus & alii xix Martii

S. Quiriacus Episcopus, dictus Judas, qui adfuit S. Helena in Inventionem sanctæ Crucis, refertur hoc die a Richardo Wifordo in Martyrologio olim Anglice ex- cuso. Alii de eo agunt 14 Maji

Guilielmus a S. Lazaro Episcopus Nivernensis, vir eximius in pauperes caritatis, mortuus est anno 1221 die 21 Maji: cujus cenotaphium incensatur festis solennibus, & quotannis ejus commemoratio celebratur cum obituario a se fundato. Interim ut Sanctum inscripsit suo Martyrologio Galestinus ad v Martii, citatis Martyrologio MS. & Vernerio Car- thusiensi, cognomento Rolevvinæ qui de eo agit, sed absque titulo Sancti ac Beati, aut mentione diei obi- tus: Neque nos in ullo MS. Martyrologio ejus nomen reperimus. Describit Galestinus Canisius in secunda editione Martyrologii Germanici, ex ipso potissimum auct. Utrouque citato habet Ferrarius: adscripsit et- iam supplemento Martyrologii Gallicani Saussajus, as- serens in Vigilia Ascensionis xxi Maji mortuum esse. Omitimus cum hoc die, daturis quid certius suggera- tur, ad dictum xxi Maji

Therasia, uxor S. Paulini, ubi hic ad Episcopatum Nolanum promotus est, ipsa monasticam vitam amplexa, refertur hoc die in Gynæceo sacro Arcturi du Monstier

A *Monstrum cum Sanctæ titulo. Necdum reperimus in ullis aliis scriptis. De ea agendum erit in Vita S. Paulini* xxii Junii

S. Landrade Virginis Translatio, sive Inventio & Elevatio celebratur in MS. Florario, Grevenianario ad Ussardum, Menologio Virginum Laherii, Martyrol. Gallicano Saussaji, Gynæceo Virginum Arcturi: & citatur Indiculus Sanctorum Belgii a Molano editus. Verum ab eo in Indiculo & Natalibus Sanctorum Belgii, dicitur elevatum corpus Nonis Martii. Plenius de ea agemus viii Julii

Hilda Abbacissa in Anglia. Florarium MS. & Hermanus Greven in Antuario Ussardi. Colitur xxv Augusti

S. Aderiti,) Episcoporum Raviennatum Translatio D

S. Caloceri,) hoc die facta in adem Ursianam, ut di-

S. Probi,) ximus ad Vitam S. Coloceri xi Feb.

S. Aderitus colitur xxvi Septemb.

S. Probis x Novemb.

S. Vulgus pater S. Vvillebrordi Episcopi Ultrajectini, ac Frisiz Apostoli, hoc die inscriptus est Martyrologio Anglicano in prima editione a Joanne VVilsono, quem secutus Ferrarius: est in VVilsoni secunda editione translatus est ad xxxi Januarii: ab Edovardo Maibevo ad v Nov.

ab auctore Calendarii MS. Ord. S. Benedicti vi Nov.

a Molano & Menardo vi Nov.

DE S. CONONE MARTYRE

BIDANA IN ISAURIA,

Commentarius historicus.

1 *Isauria in antiquis Notitiis Ecclesiasticis lata sub Patriarchatu Antiocheno provincia est, ad mare Mediterraneum inter Pamphylia & Ciliciam, cui partem illius maritimam adscripsit Ptolemæus. Sedes*

B *illic metropolitana Seleucia sub se duos & viginti Episcopatus continebat: inter quos urbs Bida erat: cuius Episcopus Conon subscripsit actioni sexta Concilii Chalcedonensis. At Græci infra nup̄o Bidano appellant: additur in MS. Synaxario Parisiensi, octodecim stadiis ab urbe Isauria distare. Hic & mundo natus, & postquam in plurima pro Christiana religione certamina descendisset, calo Martyr renatus est S. Conon: cui Græci quintum Martii solenni veneratione dicant, atque inter varios hymnos & odas ita elogium rerum ab eo gestarum auspicantur: Τῷ ἁγίῳ μάρτυρι, ἡμεῖς, Μάρτυς τῷ ἁγίῳ ἐπισημαίνωμεν. Κόνον τῷ ἱερωτάτῳ. Eiusdem mensis Martii die quinto, memoria sancti & innocentis Martyris Cononis in Isauria passi. & hi adijciuntur versus:*

*Hinc sp̄s aut̄s τῷ Διῷ Διῷ Διῷ,
Εἰς γὰρ ἐκείνῳ τῷ Διῷ, Κόνον μάρτυρ.*

*Pater Conon, relictis in terram sordibus tuis,
Ad ipsum Deum venis auctoritate & virtute
quasi Deus.*

C *Fit allusio ad nomen, & auctoritatem seu potestatem in demones, qua divinitus pradius erat. Ea in hoc encomio indicatur.*

2 *Vixit hic temporibus sanctorum Apostolorum, ex villa Bidana oriundus, Nestoris & Nadæ filius: cui cum parentes sponsam in matrimonium dedissent, cum illa prælegit vitam in virginitate transigere. Ferunt hunc a Michaelæ celestium legionum Principe edoctum, & Christi fidem amplecti, & baptismum in nomine vitæ auctricis Trinitatis suscipere, & incontaminata Sacramenta percipere; imo & stupenda miracula perpetrare. Hinc uxori suæ Annæ (hoc enim illi nomen erat) persuasit sibi in omnibus assentiri, & una secum in virginitate servanda persistere. Ipsos etiam suos parentes ad fidem Christi & sacrum baptismum jam ante perduxerat, & patri Nestori auctor fuerat, ut pro Christo martyrii palmam susceperet.*

3 *Idololatrias vero, cum diis sacrificia pararent, tenebricoso & tartarico dæmoni in antro quodam tradidit; coegitque Deum universorum agnoscere, ipso dæmone se Deum non esse palam affirmante. Unde & infinita multitudo acclamavit: Unus est Deus Cononis. Quæ voces hodieque apud Isau-*

ros in illius Sancti celebritate magnifice prædicantur. Tantam porro virtutem, & potestatem in demones accepit, ut aliis agriculturam committeret, & frugum exortarum custodes poneret: alios testis obsignatis sigillo includeret, & in fundamentis domus suæ extruendæ collocaret.

4 *Ad martyrium vero hoc modo pervenit. Cum Præses, nomine Magnus, locum illum secundum edicta Imperatorum gubernaret, comprehensus S. Conon, & ad illum adductus, cum Christum verum Deum palam prædicaret, atrociter verberatur. Sed populo ad eum eripiendum accurrente, Præses eo cognito subduxit se & aufugit. Populus vero S. Cononem solvit, ejus vulnera absterxit, & in suam ipsius domum deduxit: ubi transacto biennio ad Domum migravit.*

5 *Ajunt ades ejus post ipsius discessum in ecclesiam versas, testasque illas, quibus malos genios incluserat, repertas: quarum unam cum resignassent, quod aurum in ea ob pondus contineri arbitrarentur; continuo in specie ignis demones eruperunt, ut omnes in terram collaberentur, & quidquid instauratum erat procumberet, ac nemo omnino post solis occasum auderet ad locum illum accedere. Sed non diuturna fuit hæc tyrannis, qua liberati sunt S. Conone pro eis intercedente, cum se precibus, vigiliis & jeuniis dedissent.*

6 *Hactenus excusa Menæa: quibus plane consentiunt MSS. Mediolanense bibliotheca Ambrosiana, & Divionense Chiffletii & qua a Maximo Episcopo Cythereo edita. Quo die pater ejus Nestor Martyr obierit, necdum assequi potuimus. Dedimus ex eisdem Menæis 11 hujus Martii aliquem Martyrem Nestorem, sed Pergæ in Pamphylia & sub Decio Imperatore passum, qui tempora sanctorum Apostolorum non est censendus attingisse. Ita in eadem Decii persecutione Attalia in Pamphylia alius Conon martyrii palmam cum aliis affectus est, de quibus & alio Nestore Episcopo Magydensi, sed Pergæ ob fidem Christi cruci affixo, egimus xxvi Februarii. Cononis uxor Anna, qua cum illo in virginitate vixit, refertur hoc die in magno Menologio Virginum Francisci Laherii.*

7 *Sequenti die, sive vi Martii refertur ipse Conon primo loco in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu, & phrasi hinc inde abundantiore: at contrahit eadem ad illum diem traduntur in MS. Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti conscripto.*

DE

DE S. EULOGIO MARTYRE IN PALÆSTINA.

7 MAR.
TII.

Pervetustum Synaxarium Græcum, quod Parisiis ex-
tat manu exaratum in collegio Claromontano Socie-
tatis Jesu, celebrat hunc Sanctum istis verbis: Τὸ αὐτὸ
ἡμεῖς εὐλογοῦμεν τὸ αὐτὸ Μάρτυρ. Εὐλογία τὸ αὐτὸ Παλαιστίνη.
Eodem die certamen S. Eulogii Martyris in Palæstina.
Qua in excusis Menais & apud Maximum Cytheræum
ita offeruntur: Καὶ μετὰ τὸ αὐτὸ Μάρτυρ. Εὐλογία τὸ αὐτὸ
Παλαιστίνη. Et memoria sancti Martyris Eulogii in Pa-
læstina passi. Et hi adduntur versus:

Τὸς Εὐλόγιος ἀλόγιος ἀπὸ πένθους

Καὶ ἐν χόρῳ οὐ εὖ καὶ πικρὰ πικρὰ.

Eulogium benedicas omnis creatura:

Qui propter Creatorem tuum capite plexus est.

Ejusdem veneratio proponitur in Menais MSS. Bibliothecæ Mazarini. Rerum a S. Eulogio præclare gestarum en-
comium extat in MS. Martyrologio jussu Imperatoris Ba-
siliæ Porphyrogeniti conscripto, quod est ejusmodi:

B 2 Eulogius Christi Martyr, erat ex regione Palæ-

stinæ oriundus, parentum divitum, sed cultui deorum
addictorum, filius: qui tamen fidem Christi amplexus
est, & baptismo regeneratus. Mortuus vero parenti-
bus, divitias sibi quam plurimas relictas in pauperes
distribuit, & libenter propter Christum mendicando
victitans, circumibat per omnem civitatem & regio-
nem, docebat infideles verbum Christi, & multos ex
iis convertit, baptizabatque in nomine Patris & Fi-
lii & Spiritus sancti. Quod cum faceret, ab idolorum
cultoribus proditus est apud Principem regionis, ac
vinculis constrictus eidem oblatu. Interrogatus vero;
cum fiducia ac libertate Christum confessus est. Quare
vestibus exutus ac crudeliter siccis boum nervis ver-
beratus est, ut tormentis illis adactus coeretur
Christum abnegare, & idolis sacrificia offerre. Ve-
rum cum obsequi nollet, e Principis mandato sacrum
illi caput est abscissum, ac dein cum corpore in eodem
loco sepultum.

divitias pro-
parentibus
relictas

multos con-
vertit

diva verbera-
tus

caput plecti-
tus
E

DE S. EULAMPPIO MARTYRE.

7 MAR.
TII.

Celebratur hic Martyr a Græcis in Magnis Me-
nais & apud Maximum Cytheræum & Martii
his verbis: Τὸ αὐτὸ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ Μάρτυρ. Εὐλαμπία.
Genus mortis indicatur in adjunctis versibus hoc mo-
do:

Τὸ αὐτὸ Εὐλαμπία. ἑαυτὸς αὐτὸς

Τὸ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ θυμῶντος αὐτοῦ.

Cervice gladio abscissa mortuus Eulampius,

Cervicem attollentem impietatem confundit.

Colitur alius Eulampius Martyr in eisdem Menais 111
Julii, sed secii junguntur Theodorus, Theodote, Ascle-
piodotes, & Golinduch. Tertius Eulampius cum sorore

Eulampia & ducentis aliis sub Maximiano Imperatore
Nicomedia, post alia tormenta, capite plexus, colitur
x Octobris in eisdem Menais & Martyrologiis Latinis:
sed ab utroque diversus videtur, qui hoc die solus re-
fertur.

2 In MS. Menais bibliotheca Ambrosiana apud Me-
diolanenses littera O num. 148, & aliis Petri Francisci
Chisletii, additur in Menais. Verum quia S. Eulogii
non sit in iis mentio, veremur, ne ab hoc Martyre il-
lud hac translatus fuerit. Potuit uterque in Palæstina
passus fuisse.

an hoc in
Palæstina
passus

DE S. OLIVA VIRGINE MARTYRE

B R I X I Æ I N I T A L I A.

7 MAR.
TII.

Inter alia beneficia, quæ Roma nobis præstitit Ferdi-
nandus Ughellus Abbas SS. Vincensii & Anastasi ad
Aguas Salvias, ob Italiam sacram octo voluminibus il-
lustratam orbi notissimus, agnoscimus ejus benevolentia
nos obtinuisse Martyrologium sanctæ Ecclesiæ Brixien-
sis, in quo ista leguntur: Tertio Nonas Martii Brixie Na-
talis S. Olive Virginis & Martyris, quæ sub Adriano
Imperatore & Aureliano Comite pro Christi nomine per
diversa tormenta martyrii coronam invenit. Ejus san-
ctum corpus habetur in ecclesia S. Afræ. Ac dein ista
adduntur: Memoria ipsius S. Olive Virginis & Mar-
tyris hoc modo recensita est. Huic sanctæ Virgini anno
salutis MDXCVI quidam Sacerdos, cum beneficium

Ecclesiasticum de jure sibi debitum, propter potentiam F
adversariorum habere non posset, & ob id quasi totum
patrimonium dissipasset; pretiosum donum ex voto,
si beneficium adipisceretur, pollicitus fuit. Quapro-
pter beneficio facile recuperato, pomum aureum olive
cum baccis ejus Virginis reliquiis, jacentibus in eccle-
siæ Capucinorum Ordinis Minorum apud Salodium, o-
mni reverentia & devotione obtulit. Hac ibi. Est au-
tem Salodium, aliter Salona longa, vulgo Salò, oppi-
dum agri Brixien-
sis amplum, elegans & mercimonio cla-
rum, ad Benaci lacus ripam occidentalem, unde vicina
regiuncula est nomen inditum.

beneficia in
relinquit

reliquia
in Salo-
dium

DE S. THEOPHILO

EPISCOPO CÆSARÆ IN PALÆSTINA.

Commentarius historicus.

CIRCA
ANNUM
CC.
7 MAR.
TII.

Cæsarea primis Christi seculis metropolis Palæsti-
na habita est, ubi ex conversione Cornelii Cen-
turionis primum apertum est Gentibus ostium fidei: est
ea dein nobilitata plurimorum Martyrum tropæis, & va-
riorum Antistitum eruditione & sanctitate. Et quidem hoc
v Martii in tabulis Martyrologii Romani referuntur Ha-
drianus Martyr, de quo infra acturi sumus, & Theophi-
lus Episcopus, de quo istud elogium profertur. Cæsarea
Tomus I.

in Palæstina S. Theophyli Episcopi, qui sub Severo
Principe, sapientia & vitæ integritate conspicuus emi-
cuit. Inscriptus jam ante erat Catalogo Petri de Natali-
bus lib. 3 cap. 177, & Addimento Usuardi ab Her-
manno Greven Carthusiano Coloniensi anno MCCCXXX
vita functo, item Martyrologiis editis a Francisco Mau-
roltyco Abbate Messanensi, Petro Galefinio apud Mediola-
nenses Protonotario Apostolico, Petro Canisio Germani-
ce,

Nomen &
Theophyli
in Martyro-
logiis

H h

ce,

A *ce, Constantio Felicio Italico, Richardo VVisfordo Anglice, quarum verba, quia re idem indicant, omittimus. Secutus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonorum & passim alii.*

2 Eusebius Pamphili lib. 3 Ecclesiastica Historia de di-
cto Theophilo sepins agit, ac primum cap. 22 ista ha-
bet: Interea Commodum decimum annum Imperii agen-
te, cum Eleutherus tredecim annis Episcopatum (Ro-
mae scilicet) administrasset, Victor in ejus locum succes-
sit. Eodemque anno cum Iulianus decimum annum ex-
pleisset, Ecclesiarum Alexandriae administrationem sus-
cepit Demetrius. Per idem tempus... Cæsareæ in Pa-
læstina præerat Theophilus Narcissus, item... Hie-
rosolymitanæ Ecclesiæ Sacerdotio fungebatur... Sed
& alii innumerabiles... iisdem temporibus enitue-
runt. Verum nos, ut par erat, eorum dumtaxat no-
mina recensuimus, qui rectæ fidei doctrinam scriptis
suis proditam nobis reliquerunt. Dein capite sequenti
exponitur quæstio, quæ tunc temporis super Pascha agi-
tata est, & in qua plurimum S. Theophilus laboravit,
ut vel ideo hic sit maxima ex parte reperendum. Ita ergo
incipit:

3 Iisdem temporibus gravi controversia exorta, eo
quod omnes per Asiam Ecclesiæ, vetusta quadam tra-
ditione nixæ, quarta decima luna salutaris Paschæ fe-
stum diem celebrandum esse censebant, quo die præ-
scriptum erat Judæis ut agnum immolarent: eaque o-
mnino luna in quemcumque demum diem septimanæ in-
cidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant:
cum tamen reliquæ totius orbis Ecclesiæ alio more ute-
rentur, qui ex traditione Apostolorum profectus, et-
iamnum servatur, ut scilicet non alio, quam Resurre-
ctionis Dominicæ die jejunia solvi liceat. Synodi ob id
cœtusque Episcoporum convenere: atque omnes uno
consensu Ecclesiasticam regulam universis fidelibus per
epistolas tradiderunt, ne videlicet ullo alio quam Do-
minico die mysterium Resurrectionis Domini unquam
celebretur: utque eo dumtaxat die Paschali jejunio-
rum terminum observemus. Extat etiamnum epistola
Sacerdotum, qui tunc in Palæstina congregati sunt:
quibus præsidebant Theophilus Cæsareæ Palæstinæ &
Narcissus Hierosolymorum Episcopus. Alia item extat
epistola Synodi Romanæ, cui Victoris Episcopi nomen
præfixum est... aliorumque complurium epistolæ ex-
tant. Qui omnes eandem fidem eandemque doctrinam
proferentes, unam edidere sententiam. Et hæc qui-
dem, ut dixi, fuit illorum definitio.

4 Proponit dein Eusebius cap. 24 diffensionem Ecclesi-
arum Asia, quæ explicata cap. 25, asserit cunctos in unam
sententiam de die Paschæ convenisse, & sic exponit: E-
piscopi Palæstinæ, quos paullo supra memoravimus,
Narcissus scilicet & Theophilus, & cum illis Cassius
Tyri & Clarus Ptolemaidis Episcopi, & qui simul cum
illis convenerant, postquam de traditione diei Pascha-
lis, quæ jam inde ab Apostolis ad ipsos continua succes-
sione manaverat, multa in suis litteris disseruerunt;
tandem ad finem epistolæ his utuntur verbis: Date ope-
ram, ut epistolæ nostræ exemplaria per omnes Ecclesias

mittantur, ne nobis crimen imputent, qui animas suas D-
a recto veritatistramine facile abducunt. Illud etiam
vobis significamus, eodem, quo apud nos die, Pascha
Alexandriæ celebrari. A nobis ad illos, & vicissim ad
nos litteræ perferuntur, ita ut uno consensu & simul
sacrosanctum peragamus diem. Hætenus Eusebius, qui
in Chronico S. Eleutherio Papa assignat annos quindecim,
& ad finem usque Imperii Commodi, illius Pontificatum
producit, imo ante narras necem Commodi & Pertinacis
successoris, quam initium Pontificatus S. Victoris consti-
tuas, cui Imperium Severi subjungit. Unde hunc locum
corrigi debere arbitramur. Colunt S. Eleutherius xxvi
Maji, & S. Victor xxviii Julii. Hujus Scdis initium
convenit in annum Christi cxciii. Sub hoc Pontifice Vi-
ctore & Imperio Severi habita Concilia sunt de Paschæ
observatione, scilicet Romanum, Palæstinum, Lugdu-
nense & alia, quæ ex libris nonnullorum referuntur ad iv
annum Severi, qui Christi foret cxcvii. Quam diu post-
modum S. Theophilus vixerit non liquet.

5 Fragmentum Synodi Cæsarensis extat apud Bedam
in libro de Vernali aquinoctio: quod aliqui illegitimum
& spurium habent; Baronius, Binius alique pro genui-
no scripto admittunt: cujus hoc est initium: Papa Victor
Romanæ urbis Episcopus direxit auctoritatem ad Theo-
philum Cæsarensis Palæstinæque Antistitem, ut quo
modo Pascha recto jure a cunctis Catholicis celebrare-
tur Ecclesiis, inibi fieret ordinatio, ubi Dominus &
Salvator mundi fuerat in carne versatus. Percepta ita-
que auctoritate, prædictus Episcopus non solum de sua
provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes Epi-
scopos convocavit. Ubi cum illa multitudo convenit,
tunc Theophilus Episcopus protulit auctoritatem ad se
missam Victoris Papæ, & quid sibi operis fuisset injun-
ctum, ostendit &c. Eidem Victori duæ tribuuntur epi-
stolæ, quarum prior est inscripta S. Theophilo Episcopo
Cæsarensi, licet per errorem dicatur missa ad Theophi-
lum Alexandria Episcopum, ducentis annis & amplius
S. Victore juniorem. Ex hoc forsitan errore Petrus de Na-
salibus cum lib. 3 Catalog. cap. 177 dedisset elogium S.
Theophili Cæsarensis, max capite sequenti Theophilum
Alexandrinum proferi, ac Sancti titulo honorari, Petrum
secuti sunt VVisfordus in Martyrologio Anglice edito &
Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonorum: interim
ad diem xviii Octobris, quo mortuus est Theophilus A-
lexandrinus anno ccccxii, non reperimus ullis fastis sa-
cris adscriptum ejus nomen. De excommunicatione a S.
Innocentio Papa hinc inscripta actum est viii Januarii in
Vita S. Attici Episcopi Constantinopolitani §. 3.

6 S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 43
ista tradit: Theophilus Cæsareæ Palæstinæ (quæ olim
Turris Stratonis vocabatur) Episcopus, sub Severo
Principe adversus eos, qui decima quarta cum Judæis
Pascha faciebant, cum ceteris Episcopis synodicam &
valde utilem composuit epistolam. S. Hieronymus de-
scripsit Honorius Augustodunensis cap. 44. Ita etiam quæ
ex Eusebio dedimus, eadem passim recenset Nicephorus
Callistus lib. 4 cap. 19 & 36.

DE S. CONONE HORTULANO

MARTYRE IN PAMPHYLIA,

Commentarius historicus,

CIRCA
ANNUM
CCII.
V. MAR-
TII.

A *ter his Conon proponitur die quinto Martii in*
magnis Menais Græcorum, & apud Maximum
Cytheræum in Bithynia, & solus in Anthologio novo,
approbante Clemente VIII Roma typis Vaticanis excuso.
In Menologio Græcorum per Henricum Canisium edito,
aliqua dierum transpositio est: nam post diem iv refer-

tur in titulis bis repetitus dies viii, omisso v, vi, &
vii, qui reponendi sunt, & ad v referendus S. Conon:
de quo ista referuntur: Sancti Cononis Martyris v. augu-
stus Nazareth Galilææ. Hic sub Decio Imperatore
propter Christianæ fidei confessionem, ferreis clavis
con-

S. Conon
v. augu-
stus

A confixis pedibus, ante currum iussus currere, in genua procumbens & orans, spiritum Christo Domino tradidit. *Interpres animadverso errore in verbo τὸν αὐτοῦ noluit Latine transferre, qui si Memas excusa inspexisset, facillime mendum sustulisset: in his ista leguntur: Τὸν αὐτοῦ τὸν αὐτοῦ Μαρτυρὸν Κωνσταντῖνον τὸν αὐτοῦ. Consentit Synaxarium MS. At Maximus Cyberanus τὸν αὐτοῦ, in Anthologio & Menologio Basilii Imperatoris τὸν αὐτοῦ. Quae idem significant: Eodem ergo die sancti Martyris Cononis Horeulani. Et hi in Menais junguntur versus:*

Ἦλθες τὸν αὐτοῦ φέρων τὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον

Ἦλθες τὸν αὐτοῦ φέρων τὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον

Ὁ ἱερεὺς Κωνσταντῖνον φέρων τὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον

Christo Domino clavos ex ictu ferenti Conon

Accedit in pedibus portans clavorum characteres.

Adsis pedibus Conon cum acutissimis clavis hac quinta,

scilicet Martii, qua colitur. Dein illud additur in Menais, Anthologio, & apud Cyberanum elogium, & dicto Synaxario Parisiensi, uti & Menais variis MSS.

2 S. Conon Nazaretho Galilae oriundus, floruit tempore Decii Imperatoris. Inde vero profectus in Pamphylia ad regionem Mandorum, in loco, Carmela dicto, hortum quemdam praeclare excolebat, ex eoque sibi victum parabat. Erat autem moribus sincerus & simplex, adeo ut cum adessent ad comprehendendum & quærerent eum ac cum ludibrio salutarent, ipse eosdem ex animo resalutaret; & cum causam, ob quam comparuissent, indicassent esse, quod Publius Praefes vocasset eum, respondit: Quid enim opus est illi opera mea, praesertim quia Christianus sum? Vocet potius illos, qui idem, quod ipse, sentiunt, eademque religione obstringuntur. Cum vero victus & ad Praesidem adductus impelleretur ut idolis sacrificaret, altam ingemit, & Praesidem minore visus est decore afficere: atque ita seipsum in fide Christi confirmavit, ne quid omnino pateretur, in quo fluctuaret. Ergo clavis ferreis per pedes adactis tamdiu antecurrum cogitur currere, quoad vires deficerent, quando in genua procubuit, & oratione fusa, Deo spiritum reddidit.

3 *Hactenus Asia Graeca, in quibus cum Menologio Basilii Imperatoris & Maximo Cyberanum regionem Mandorum scripsimus, habent enim τὸν αὐτοῦ Μάρτυρ τὸν Παμφύλιον, an in Mandorum regionem velum pro quibus in Menais & Synaxario legitur; et τὸν αὐτοῦ Μάρτυρ τὸν Παμφύλιον. Ita ad xxvi Februarii, S. Nestor in Latinis Actis num. 2 dicitur Episcopus fuisse apud Mandis, Martyr apud Pergen. An ergo ejusmodi urbs ibi Episcopalis censenda extitisse? Eius cum nulla uspiam in Notitiis Ecclesiarum mentio reperiat, judicavimus Magydis legendum esse, quae urbs Pamphyliae maritima est, ex qua facillimo errore Mandis scribi potuerit. In Anthologio nominibus Mandon & Carmela omissis, dicitur venisse in regionem Pamphyliae, & cum parvum locum accepisset, inde hortum praeparasse, & ex olivibus plantatis, sibi & hospicibus ac pauperibus victum parasse: quae eadem de horto leguntur in Menologio citato Basilii Imperatoris.*

4 Omittitur in eodem Menologio & Anthologio nomen Praefidis, qui aliis Publius dicitur. Ita ante memoratus Nestor, qui in eadem Pamphylia sub Decio etiam Imperatore passus est, dicitur quidem in Actis Latinis oblatas Praefidi Pollioni, sed in Menologio Graecorum Praefidi Publio, ejusque iussu in crucem actus. Ita etiam Galestinus ad eundem xxvi Februarii tradit Papiam, Diodorum & Claudianum, adde & alium Cononem, Attaliam in eadem Pamphylia sub Praefide Publio securi percussos, qui in Actis S. Nestoris iterum Pollio dicitur, ut forsitan binominis Praefes Publius Pollio appellatus fuerit, aut certe pro Pollione Graeci Publium appellarint.

5 Adscripsimus etiam est hodierno Romano Martyrologio, sed ad sequentem diem, his verbis: In Cypro S. Cononis Martyris, qui sub Decio Imperatore, pedibus clavis confixis, ante currum iussus currere, in genua procumbens, in oratione reddidit spiritum. Citatur in notis Menologium Graecorum: verum diximus in eo neque v, neque vi, aut vii diem praefigi, sed per errorem praeponi diem viii, pro quo dies v sit restituendus. Item pro verbo τὸν αὐτοῦ legendum esse τὸν αὐτοῦ, quo hortulanus fuisse indicatur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

VICTORE, ADRIANO, PAMPHILO, PALATO, MARTO, SATURNINO, JUSTO, LUCOSA, ITEM SATURNINO, MARTINO, PETRO, CHARIATONE, MARCIO, ET ALIIS XXII.

V. MAR-
TII.

Antiochiae
Martyri
S. Hieronymi

1 Illustrem hanc Martyrum Antiochenorum turmam antiquissima S. Hieronymi Martyrologia proferunt, & Lucense his verbis: Item Antiochia Victoris, Adriani, Pamphili, Palamarti, Saturnini, Justi, Syriae, Saturni, Martini, Petri, Chariatonis, Sathyri, Marci & aliorum xxi & Barbalabae. Quae ita leguntur in nostro MS. Item Antiochia Victoris, Adriani, Pamphili, Eusebi, Antioch. Syriae, Saturnini, Justi, Cari, Atconis, Petri, Saturnini. Alibi Martini, Marci & aliorum numero xxi & Barbalabae. In tertio S. Hieronymi Martyrologio Parisiensi excuso ista sic leguntur: Antiochi, Victoris, Adriani, Pamphili, Palati, Marti. In Antiochia Saturnini, Justi, Lucosae, Syriae, Saturnini, Martini, Petri, Chariatonis. Item Saturnini, Martii & aliorum xxi Martyrum, & Barbalabae. MS. Blumiannum ista habet: Antiochi, Victoris, Adriani, Pamphili, Palamarti: In Antiochia Saturnini, Martini, Petri, Chariatonis, Saturnini, Martii, & aliorum xxi & Barbalabae. Hactenus quatuor S. Hieronymi Martyrologia aliquantulum vitio amanuensis discrepantia. Ac primum loco Antiochi melius in aliis legitur: Item Antiochia, quia de S. Tomus I.

Phoca Martyre Antiocheno ante a numerat, sed interpositis Martyribus passis in Africa Petro, Eusebio, Rustico, Herebo, Mare, Palatino & aliis novem. Hinc non est subiungendum nomen Antiochi quasi Martyris, sed Item Antiochia, ac delenda quae deinde Antiochia repetuntur, & desunt in Lucensi codice.

2 Dux igitur horum Athletarum fuit Victor, relatus etiam in MSS. codicibus Richenoviensi, Tornacensi, Laticensi, Augustano, Labbeano, cum excuso Galestinio, sed aliis Martyribus immixtus. In MS. Aquisgranensi horum mentio fit commilitonum: Antiochia passio S. Foca, (de quo scorsim agi diximus) Victoris, Adriani, Pamphili, Syri, Saturnini, VVelandi. Hermannus Greven in additionibus Usuardi ita habet: Item Victoris, Pamphili, Syri, Saturnini, Petri. Noskerns omissis prioribus, aliquos ita signat. Item in Antiochia Saturnini, Casti, Syriae. Item Saturnini, Martini, Petri, & aliorum non paucorum. MS. Reginae Sueciae, & ex eo Hactenus: Antiochia, Syriae, Saturnini, Justi, Petri. Meminerunt etiam Saturnini, Marci, Martini. MSS. Richenoviense, Augustanum, Labbeanum: In MS. S. Maximini, omissa H h 2 Sa-

A Saturnino, mentio fit Marci, Petri, Martini: at seorsum Saturninos memoratur in MS. Florario Sanctorum & MS. Adone monasterii S. Laurentii apud Leodium. In MS. Aquilejensi & Leodienfi S. Lamberti: Item SS. Eusebii & Saturnini. Sed Eusebium huc non spectare arbitramur, etsi uni etiam MS. Hieronymiano supra inscriptus sit: sed abest in illo uterque Eusebius, inter Martyres Afros utriusque classis ab aliis numeratus.

Nomen
vultu
pau.

3 Variis aliquorum lectio est, & loco Victoris in unico MS. Victorii est. Qui in tribus codicibus Adrianus est, in alio Arrianus, in altero Adriados scribitur. Pamphilus etiam Pampilus appellatur. At loco unius Palomarti divisio duorum est, & Palati, Marti, legitur. Saturnini tres nominantur in Hieronymiano Parisiensi excuso, in Lucensi loco duorum Saturnus, & Satyrus legitur, sed secundus Saturninus retinendus est, quia vocula illa item Saturninus indicat repeti nomen, uti etiam in tribus aliis legitur. Inter Saturninum & Syriam, Iustus in Hieronymianis

interponitur, appositum uni Lucola. At Noster loco Iusti cadit Casti. At qua Syria in quatuor legitur, duobus Syrus est, Martinus & Petrus septies eadem ratione repetuntur. At loco Cariothonis, est exaratum Chariattonis, & nomine diviso Cari, Attonis. Item legitur Marcii, Martii & Marci. Numerus adiunctus Martyrum xxi, alibi xii, alibi xvi, in Galefinio ccc est.

4 VVelandus ex MS. Aquilegranensi additur. Sed major scrupulus est ob nomen Barbalabia, seu Barbalabea, in quatuor Hieronymianis repertum. Barbalabia repetitur etiam in Indice Sanctorum ad Martyrologium Dacherii: sed an ad Antiochenos Martyres spectet, etiam dubitari potest. Sufficit hac lectori indicasse: utriusque nomen in titulo omisimus, dum certius aliquod monumentum nanciscamur. Nam VVelandus Germanicum nomen est, & Barbalabia videtur vox depravata, post xxi anonymos extra ordinem adjecta.

VVelandus
& Barbalabia
consp.

DE S. ADRIANO MARTYRE

CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

ANNO
CCCLIII.
V. MAR-
TII.

Item variis
Cæsareenses
Martyres
apud Euse-
bium.

S. Adria-
nus.

hoc die
passus.

inscriptus
Martyro-
logio Latino.

Eusebius Pamphili in Historia Ecclesiastica pluribus agit de Martyribus Palæstinae, ac nominatim de iis, qui in sua urbe Cæsarea in persecutione Maximini cæsi fuerunt. Passio aliquot Martyrum describitur lib. 8 cap. 21 prout ea divisio solebat excudi; qua in nova editione Henrici Valerii continetur cap. 11 supplementi ad librum 8 sub titulo de Martyribus Palæstina. Qui vero indicantur Martyres, quinque diversis diebus inscripti sunt Martyrologio Romano, Pamphilus Presbyter, Valens Diaconus & Paulus ad Kalendas Junii: cum Martyres Aegypti Elias, Jeremias, Esaias, Samuel & Daniel: item Porphyrius famulus S. Pamphili & Seleucus Cappadox ad xvi diem Februarii, & proximo die xvi Februarii Julianus Cappadox & Theodulus senex ex familia Præsidis, sub quibus ac præcedentes septem martyrio coronatos narrat Eusebius, ac dein ista adjungit:

2 Cum motus ac furor Præsidis adversus supradictos Martyres adhuc in ore omnium versaretur, Adrianus & Eubulus ex regione Manganæ Cæsaream ad reliquos Confessores profecti, in ipso civitatis introitu perinde ac ceteri interrogati sunt, cujus rei gratia advenissent: confessique id, quod res erat, Firmiliano exhibentur. Qui rursus ita ut erat, nulla dilatione usus, post crebra unguarum verbera, quibus latera eorum sulcaverat, eos ad bestias damnavit. Biduo igitur interjecto, Adrianus quidem quinto die mensis Dystri, id est ante diem tertium Nonas Martias (quo die natalitia Fortunæ, ut Gentiles existimant, apud Cæsaream celebrantur) leoni obiectus, ac deinde gladio transfixus, martyrium consummavit. Eubulus vero perendie ipsis Nonis Martiis... Cæsareensium Martyrum certamina ultimus obsignavit. Uri ad illum diem dicitur.

3 De S. Adriano ista leguntur in Martyrologio Romano: Cæsareæ in Palæstina S. Adriani Martyris, qui primo in persecutione Diocletiani, jussu Firmiliani Præsidis, ob Christi fidem leoni obiectus, deinde gladio jugulatus, martyrii coronam accepit. Molanus in Additionibus ad Usuardum hoc eum elogio exornat: Cæsareæ Palæstinæ S. Adriani Martyris, qui die festo, quo natalitia Fortunæ Cæsareensium (sic enim putabatur) celebrari solent, Leoni primum ad discerpendum projectus fuit, deinde gladio est jugulatus. Similia habent Galefinius & Canisius in secunda editione.

4 Græci ejus memoria dicunt xii & xv diem Februarii. In Menologio Græcorum jussu Basilii junioris Imperatoris conscripto, ad priorem diem ista

leguntur: Eodem die certamen sanctorum Martyrum Adriani & Euboli Cæsareæ. Adrianus & Eubulus Christi Martyres in Vanca nati, fidei Christianæ tuendæ studio profecti Cæsaream, Christianis in vinculis vel quaestione acceptis præsto esse, consolari, hortari, animum addere; Gentilibus autem verbum Christi disseminare, complures baptizare non desinebant: quo factum est, ut facile cogniti & comprehensi Firmiliano Præsecto traderentur, qui verberibus male affectos Martyres, & facibus circa latera exustos, ad leones damnavit: sed cum tantum abessent leones ab inferenda Sanctis injuria, ut flexis etiam poplitibus pedes eorum lambere, vehementi incitatus ira Præsectus, Martyres capite multavit. Agunt de eisdem Græci in Magnis Menais excusis & apud Maximum Cytheræum in Bion ejus, sed aliquanto contrallius de S. Adriano: qua eadem leguntur in vetusto codice MS. Parisiensi collegii Clavoniontani Societatis Jesu, in MSS. codicibus etiam Mediceo Regis Galliarum, & alio Cardinalis Mazarini. Illud infra vii hujus ad Vitam S. Eubuli edemus. In Menologio Græco Cardinalis Sirleri ab Henrico Canisio edito ad diem xv Februarii ita traditur: Natalis S. Hadriani, qui apud Cæsaream Decio Imperatore martyrium passus est.

5 De tempore cadis ut agamus, primo tollendus error, quo Decius Imperator perperam in ultimo Menologio nominatur; & admittendum cum Martyrologio Romano illos passos esse in persecutione Diocletiani, qua postquam is deposito imperiali cultu, privatum habitum induit, sub successoribus continuata est, & potissimum in Oriente, & Cæsarea in Palæstina sub Maximino, cui ea provincia data est anno cccv aut sequente: & sub eo Martyres passos in Palæstina recenset Eusebius cap. 4 dicti Supplementi, & cap. 6 tradit S. Agapium præsentem tyranno Maximino passum anno vi persecutionis, ac dein v & vi annum persecutionis enumerat, scilicet a Diocletiano capta, atque ideo prioribus Martyribus mense Februario interemptis assignavimus annum cccviii, quod etiam de hisce asserimus. Erant hi oriundi ex Manganæ regione, pro qua in Menologiis & Menais legitur Bava sive Vanca aut Ganea: & priore nomine contralla, ac dictio aliqua band procul diffusa videtur intelligi.

6 An SS. Adrianus & Eubulus Africæ adscripti, & in

A in multis Martyrologiis ad hunc diem relati ab his diverſi ſed aliarum iudicio relinquimus, & Martyrologia de ſin- D ſis, an prorsus iidem cenſendi, non audemus deſinire: ſolis accurate proponimus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

ADRIANO, EVOLO, EUSEBIO,
JULIANO; OCTAVIO.V. MAR-
TII.

DUas ad hunc quintum Martii claſſes damus
Martyrum, quos terra Africa in calum miſit:

In Africa

quorum dum elogia deſunt vel nuda nomina recte colligere
ex antiquiſſimis variarum Eccleſiarum Martyrologiis co-
nataur. Ex his manu exaratum monaſterii S. Cyriaci,
quo plurimum uſus eſt Baronius in recognoſcendo Marty-
rologio Romano, Antefignanum & Ducem aliorum pro-
ponit his verbis: III Nonas Martii. In Africa S. Adri-
ani. Qua eadem habent Martyrologia MSS. Caſinenſe, &
Alcempſianum, cum Calendario Vallicellensi. At proxi-
mus ſocius adiungitur in MS. Martyrologio S. Hieronymi,
quo hactenus uſi ſumus. III Nonas Martii. In Graecia
Adriani, Evoli. Quo errore emendato, illos reſert
Hermannus Greven in additionibus ad Uſuardum: In
Africa Adriani, Evoli. Tertius ſocius legitur in Mar-
tyrologiis S. Hieronymi, Lucenſi & Blumiano. In Africa
Adriani, Evoli, Eusebii. Idem in MS. Colonienſi S.

SS. Adria-
ni.

Evoli.

Eusebii.

B Maria ad gradus omiſſo loco leguntur. At MS. Aquigra-
nenſe iſta habet. In Africa Natalis Adriani, Eusebii,
Eusepi. Ubi loco uſtmi Eusepi aut legendum eſt Evoli,
aut alter Eusebius intelligitur, de quo cuſque novem ſociis
in altera claſſe Martyrum Afrorum agitur, MS. Corbe-
jenſe, quod ante oſtingentos annos ſcriptum creditur, quar-
tum Athletaſam adiungit: In Africa Adriani, Evoci, Eu-
sebii, Juliani, nomine Evoci, loco Evoli ſcripto. Denique
omnes recenſet Pariſiis excuſum, Martyrologium S. Hiero-
nymy: III Nonas Martii. In Africa, Adriani, Evoli,
Eusebii, Juliani, Octavii.

O. Iacobi.

Adrianus
Eusebius
Julianus

2 Reſeruntur ex hiſce variis in aliis Martyrologiis, ſed
aliis athletis, qui hoc etiam de coluntur, immiſti. Ita
nullo loco aſſignato S. Ruſticus, ſocius S. Adriano jungitur
in MS. Cluniacenſi, quos cum SS. Victore & Eusebio re-
ſerunt antiqua etiam MSS. Tornacenſe S. Martini & La-
tienſe: at Pragenſe, omiſſo Victore, addit alias his ver-
bis. In Africa Petri, Eusebii, Ruſtici, Adriani, Evoli.

Qui uſtmi Ecbolus ſcribitur in MS. Richenangiensi,
& Eovolus in MS. Pariſienſi: & Africa martyr pal-
aſtra etiam ſtatuitur: at loco omiſſo Evolus, dicitur in MS.
Auguſtano. Adrianus etiam Africa adſcriptus reſertur
in parvo, ſed antiquiore, MS. S. Maximini: in quibus
alii ſocii adiunguntur, ut ex claſſibus Martyrum ſequen-
tibus conſtabit. De Adriano Caſarea in Paleſtina ſub Dia-
cletiano paſſo jam egimus, & dubii baſimus, num Adrianus
& Evolus alii ſint ſtatuerendi ab illo Martyre Adriano
ejuſque ſocio Eubulo.

3 Galeſinius iſta habet: In Africa Sanctorum Mar-
tyrum Evoli, Petri, Victoriſ & ſociorum trecentorum.
In Notationibus addit: Anno Domini ccliv Decio II &
Ruſtico Conſulibus, quo anno beatiffimus Laurentius
tertio Idus Auguſti martyrio coronatus dicitur. De iis
Martyribus ſcriptum eſt in libro, quo manu exarato
uſi ſumus. Hac Galeſinius; cuſus MS. Codicem ab au-
tore non ſatis perito ſcriptum fuiſſe agnoſcimus. Ad hos
Afrorum Martyres ſpectat Evolus, ſive Evolus. Duo Petri E
nomine hoc die Martyres coluntur alter in Africa Dux &
Antefignanus aliorum, alter cum Victore Antiochia paſ-
ſus: addunturque ſocii XII, in aliquibus XXII, qui hic
trecenti dicuntur. At qua ex Notationibus protulimus,
valde negligenter in char. am conſecta ſunt. Non fuit De-
cius II Conſul cum Ruſtico, ſed cum Quinto Ennſco Decio
Caſare, & ambo perierunt ſub exitum anni ccli, quo fue-
rant Conſules: non anno ccliv: neque etiam hoc anno S.
Laurentius martyrio coronatus eſt, ſed ſub Valeriano anno
cclix: neque tertio Idus Auguſti, ſed quarto Idus, quan-
do a Galeſinio & aliis Martyrologiis reſertur. Hac ergo
omnia de tempore, quo Martyres coronati ſunt, gratis aſ-
ſumpta, non libenter admiſſimus. Haſ ejus conſecturas
perſtringi a Baronio & Ferrario, monimus IV Martii ad
nongentos Martyres Romanos.

quo tempore
dixi auctor
poſſit?

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PETRO, EUSEBIO, PALATINO, RUSTICO,
HEREBO, MARE PALATINO,
ET ALIIS VIII.V. MAR-
TII.

In Africa

SS. Petrus,
Eusebius

Adrianus

EN altera claſſis Martyrum in Africa paſſorum,
qui ad hunc quintum Martii etiam ſpectant. Ex
his duo priore aſſignantur in illuſtri Calendario ſeu Marty-
rologio MS. Vallicellano Congregationis Oratorii Roma:
In Africa Petri & Eusebi: quibus tertius adiungitur in
MS. Martyrologio Pragenſi: In Africa Petri, Eusebii, Ru-
ſtici, addebatur Adriani, Evoli. Sed hi ad priorem claſ-
ſem Martyrum Afrorum pertinent. MS. Caſinenſe: San-
ctorum Martyrum Ruſtici & Petri. Plures hiſce con-
junguntur in Martyrologio MS. Richenoviensi: In Africa Eo-
boli, Petri, Foca, Maturii, Victoriſ, Eusebii: Eadem
ſunt in MS. Pariſienſi Labbei, omiſſo Maturio, & Foca
Martyre ſubſtituto: qua etiam omiſſo loco reſeruntur in
MS. Auguſtano. Ex his Phocas Antiochia paſſus ſeorſim
datur, & cum ſociis Victor. MS. Tornacenſe: Natale SS.
Tomus I.

Adriani, Ruſtici, Victoriſ & Eusebii. In Antiochia paſ-
ſio S. Foca Virg. In MS. Latienſi nulla Phoca mentione
faſta, verba illa In Antiochia perperam ante quatuor me-
moratos Martyres translata ſunt. Martyrologium MS. S.
Hieronymi ita habet: Antiochia Sancti Focatis. In Afri-
ca Petri, Ruſtici, Heribi, Maris Palatini, & aliorum
VIII. In Corbejenſi Pariſiis edito etiam S. Hieronymi, vi-
tio amanuſenſium omiſſis hiſce verbis, In Africa Petri, reli-
qua ita proferuntur: Antiochia paſſio Sancta Foca, Ru-
ſtici, Herebi, Maris Palatini, & aliorum novem. At
correctione dictam ſtabiliunt Martyroll. Lucenſe & Blu-
mianum, etiam S. Hieronymi. In Antiochia paſſio S. Fo-
ca. In Africa Petri, Eusebii, Ruſtici, Heribi, Maris
Palatini, & aliorum VIII.

Hier'm.
Marti To-
latini & ex
abli.

2 Hactenus antiquiora Martyrologia dedimus, & qui-
bus

H h 3

bus

Abus hac controuersia exoritur, nam alius sistendus Eusebius Palatinus cum aliis novem Martyribus. De his *Uuardus, Adu, Beda excusos, Bellinus. Maurolycus & MSS. Trevirensis duo cum aliis duobus sub Beda nomine his fere verbis: Item ipso die passio Sancti Eusebii Palatini & aliorum novem Martyrum. Qua eadem fere leguntur in Martyrologio hodierno Romano. At solum octo referuntur in Martyrologio Rosweydi, Notkeri, & Flori; nam Beda nullos ad hunc diem retulit Sanctos. In MSS. Casinensi & Altempsiano, Eusebio adduntur socii duodecim, in MS. Ultrajectino undecim, & cum Notkero ibidem alius ab Eusebio constituitur Palatinus: ne vel hac ratione possint censei Eusebius & Palatinus in Africa passi cum SS. Petro Rustico, Heriberto & Mare, quibus etiam novem adduntur commilitones. In MS. S. Cyriaci omisso nomine Eusebii, post S. Phocam adjiciuntur 21 socii, qui huc spectant. In MS. Corbejensi S. Rustici additur Herculus, quem Herebum aut Heribum ab aliis appellari opinamur. Nomen Palatini ut appellativum adjungimus Eusebio & Mari.*

B 3. Novam autem Chronici Dextri moxet controuersiam, dum more sibi consueti, quos reperit in variis Martyrologiis nulli assignatos loco, ad aliquod oppidum Hispania transferre presumit. Ejus ad annum 134 num. 4. hac verba sunt: Metellini in Lusitania sancti Martyres Eusebius, Palatinus, & alii novem pro Christi fide constanter passi. Annotant ad hunc locum Franciscus Bivaricus & Rudericus Carnus hos colere Martii: quem diem ab his Sanctis ita aspiciant Martyrologium Hispanicum Joannis Tamay Salazar: Apud Coloniam Metellinensem in Lusitania SS. Eusebius & Palatinus cum Firmiano & Rustico & septem sociis, qui cum pro Christi amore ob fidei confessionem sese Judici offerrent, in carceris ergastulo diu tenti, tandem Hadriani Imperatoris scivitia torti, per varios agorum cruciatus ad æterna Martyres premia pervenerunt strenui. Adferuntur dein aliqua horum Acta similibus exornata encomiis, & præter Chronicon & a nobis allegata, citantur Rabanus & Galestinus, quorum primus hac die non meminit ullius ex memoratis Martyribus: & tamen hac tamquam ejus verba protruduntur: Eodem die SS. Palatini, Firmiani, Rustici & aliorum Martyrum. Forsan ex die x Martii Tamayus huc eos transtulit, ubi ista leguntur: In Nicomedia Palatini, Firmiani & Rustici. neque alius Firmianus aut Firmianus Martyrologio Rabani insertus est, nisi hic Nicomediz passus. Galestinus S. Eusebium Palatinum & novem socios scribit in Trajaniana persecutione passos, allegatque in Notationibus Uuardum, Bedam & MS. Illorum verba dedimus absque mentione Antiochiæ & Trajani. De autoritate hujus manu exarati Martyrologii supra ad priores Martyres Afros altum est. Sed quomodo & Rabani & Galestinii autoritate citata Martyres Nicomedia passi, aut Antiochia & Trajani temporibus, licet perperam, adscripti, transferantur in Lusitaniam, & quidem duo, quorum non sit mentio in Chronico Dextri? Georgius Cardosus in Hagiolegio Lusitano, omittit Firmiano & Rustico, celebrat Eusebium Palatinum & novem socios Metellini in Lusitania martyrio coronatos: quos eosdem referunt Martinus Carilinus in Chronica Hispanico ad assignatum in Chronico Dextri annum 134, & Barnabas Morenas de Vargas lib. 5. Historia Emeritensis cap. 3, quod Metellinum oppidum, vulgo Medelbin, haud procul Emerita, in hujus diocesi situm, ubi hos Martyres jam nunc colit, ut Patronos prima classis, indicat memoratus Cardosus. Interim omnia unius Chronici Dextri nituntur auctoritate, cui quam parum possimus fidere, sapius diximus.

4 Philippus Ferrarius in nova Topographia in Martyrologium Romanum distos Martyres adscribit Casarea Palestina, v Martii, inquit, Hadrianus miles Martyr sub Diocletiano. Item Eusebius Palatinus cum aliis novem Martyribus. Item Theophilus Episcopus doctissimus Martyr sub Severo. Qui omnes eodem ordine inserti sunt Martyrologio Romano, & tam Hadrianus quam Theophilus Casarea Palestina, ut suo loco diceretur, ascribuntur; inter quos cum Eusebius Palatinus & socii absque mentione ullius loci interponerentur, etiam Casarea Palestina martyrium complevisse credidit. Eadem plane ratione S. Phoca Martyri Antiocheno sape Eusebius cum sociis substituitur. Ita MS. Vaticanum S. Petri: Apud Antiochiam natale B. Foces Mart. Ipso die passio S. Eusebii Palatini ac aliorum novem Martyrum. Similia habentur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Colonienfi S. Maria ad Gradus, Dacheriano, & aliis, nec etiam illo quo Florus Lacunas Beda supplavit. Hac occasione deceptus Galestinus cum S. Phoca etiam Eusebium sociosque Antiochiæ adscripsit, & ex Actis alterius Phocæ Episcopi Synopes in Ponto longiora illis encomia contulit, addens coronam martyrii in persecutione Trajani illis concessam. Quæ omnia non sine amplificatione oratoria transtulit Tamayus Salazar ad suos Metellinenses, asserens illos exortas Trajani Imperatoris persecutionis procella, aut pro fide comprehensos, aut cognito de non querendis Christianis ipsius decreto, sese sponte Judici offerentes in carcerem trusos, ibidemque variis factoris & famis affectos ærumnis, diem, quo erant pro Christi Domini confessione ad martyrii meritum perventuri, numerasse, ac deinde Trajano e vivis sublato, tempore Adriani passos fuisse. Gaudet deinde hac sua inventionem optime salvari opinionem & Dextri eorum agonem tempore Hadriani consignantis, & Galestinii seculo Trajani. Quam solidam sint, ex dictis colligi potest.

5 Masinus in Bononia perillustrata, Eusebii Martyris meminit ad hunc diem, ejusque asserit aliquas reliquias esse in ecclesia S. Francisci, aliquas etiam in templo SS. Fabiani & Sebastiani: sed qua huic potius quam aliis ejusdem nominis Sanctis videntur attributa, quod hic primus occurrerit Martyrologio Romano adscriptus & nulli certo loco assignatus.

alibi adscribitur
pro Casarea
Palestina

et Antiochia

F
reliquias
in ecclesia
S. Francisci
et in templo
SS. Fabiani
& Sebastiani

DE S. PHOCA MARTYRE

ANTIOCHIAE IN SYRIA.

v. MAR-
TU.

Omnia fere Martyrologia Latina meminerunt hujus Martyris & antiquiora eisdem passim verbis. Antiochiæ passio Sancti Foces, subinde Foces, aut Focatis Martyris: in Parisiensi Hieronymiano Sanctæ Foces, additurque in MS. Tornacensi, Virginis errore ex terminatione vocis in casu genitivo exorto. Inter duas classes Martyrum Afrorum referuntur in tribus Martyrologiis sub nomine S. Hieronymi, hinc nulla distinctione illis immixtus legitur in MS. Richenoviensi: In Africa Eoboli, Petri, Foces, Maturii, Victoris, Eusebii. Loco Maturii adjuncti, in MS. Labbeano legitur Foces Martyris, quod aliis codici-

bus congruit. De Martyribus apposis agimus in utraque classe Martyrum Afrorum ob quam conjunctionem passio S. Foces per errorem Africa adscripta est in MS. Regina Suecia: in alio Codice ejusdem Regina ita legitur: In Antiochia passio S. Phocæ Episcopi & Martyris. in MS. Centulensi additur, sub Judice Africano. In Martyrologio MS. Card. Barberini elogium idem, quod habet Uuardus, legitur, addito etiam titulo Episcopi.

2 Verba Uuardi sunt: Apud Antiochiam natalis B. Foces Martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris est passus injurias, qualiter de antiquo illo

S. Phoca
adscriptus
falsis Latinis
est 5. Mar-
tu.

*contra sem-
perum non-
jam conu-
lsum.*
A illo serpente triumphaverit, hosteque popularis declara-
tur. Additur apud Addonem. Denique si in quempiam
in his locis coluber morsum stringens venena diffuderit,
extemplo qui percussus est, ut januam basilicæ Marty-
ris credens attigerit, evacuata virtute veneni, salva-
tur. Qua omnia etiam in hodierno Martyrologio Romano
leguntur, desumpta eisdem verbis ex tractatu S. Gregorii
Turonensis de Gloria Martyrum lib. 1 cap. 99, ubi & Mar-
tyrem hunc apud Syriam suo tempore requievisse tradit:
& dicta miracula ita miris confirmans; Nonnulli, in-
quit, ut celebre vulgatum est, jam tumidi malæ bestiz
ictu, jam toto corpore incrassato veneno, in hoc per-
flati ut Spiritum exhalarent, inter manus delati & in
aërio positi, sunt sanati, nec unquam ob hoc virus obire
hominem fas est, sacrum limen fide plenus adtigerit.

Ad ea alluse VVandelbertus hoc disticho

Ternas Martyr habet meritorum nomine Phocas:

Sanguine qui mortem vicit, virtute draconem.

*an fol. Tra-
jano passus?*
3 Galesinius apponit, S. Phocam Martyrem Trajano
Imperatore coronam gloriæ accepisse, & quidem, ut in

Notationibus observat, anno Christi Domini cxxx,

Nigro & Aproniano Coll. quo anno Trajanus Armeniam,
Assyriam & Mesopotamiam provincias fecit, & pro sua
prohatione addit: De B. Phoca ab Usuardo, Beda, Ado-
ne, S. Antonino, Gregorio Turonensi cap. 99 de Glo-
ria Martyrum ceterisque scriptum est. Quidam addit
Vincensium Bellovacensem, ab S. Antonino passim descri-
ptum, qui lib. 10 Speculi Historialis cap. 62 late de S. Pho-
ca, & ejus altercatione cum Africano agit: sed qua ad S.
Phocam Synopensem Episcopum spectant; quem Galesi-
nius ad x Julii asserit, Trajano Imperatore pro Christo
necatum, annosque de illo extare concionem Asterii
Episcopi Amasæ apud Metaphrasten.

4 Sed, ne ea oratio est de Hortulano Phoca, capite D
plexo juxta urbem Synopensem, non de Episcopo in Balneis
suffocato; ita Trajani persecutio, in qua passum esse Epi-
scopum omnes consentiunt, si fortassis soli convenit. Ab
utroque autem omnino diversus est is, qui Antiochia pas-
sus hoc die colitur, & celebre in Syria templum habuit, te-
ste Gregorio Turonensi: an autem & Roma? Ita sane exi-
stimo: quamvis Asterius suad Phocæ tribuat his verbis:
In dominatrice urbe, Italix capite, orbis regina, illu-
stris ei erecta ædes, egregieque ornata visitur, in qua
honor ei ab omni populo, & devota munerum deferunt
illatio: neque enim minus colunt Phocam Romani,
quam Apostolorum Principes Petrum & Paulum; quo-
niam (ut fando accepimus) ipsum Martyris caput re-
ligiose possident: ideo autem Antiocheno Phocæ potius
quam Synopensem alterutri existimamus ista convenire;
quod magis probabile videatur, Antiochenos, qui S. I-
gnatii Episcopi sui Reliquias Roma acceperant, non diffi-
ciles fuisse, ut a Romanis rogati, hanc eis rependerent
gratiam.

5 Baronius in notis ad xiv Julii monet distinguere a
Gracis Phocas duos; Hortulanum nunt, Episcopum al-
terum quorum iste hoc die colatur, distinguunt illi sane:
sed, ne ad istam diem & xxi Septembris videbimus, an notis de
utrumque faciunt Synopensem: Antiochia nusquam me-
minere: nec Asterius qui ad Hortulani cultum videtur
trahere nonnulla ad Episcopum pertinentia, & capitis
Roma honorifice collocati meminit, ullam facit Syria vel
Antiochia mentionem: ita ut Antiochenus, de quo ho-
die, Gracis Menologiis penitus videatur esse ignotus: nisi
sit is, de quo 11 Augusti in excelsis ac MSS. Taurinensi &
Claramontano legimus commemorationem; nullo alio ad-
juncto, unde colligi possit cujus illa sit.

DE S. MARCO MONACHO

IN ÆGYPTO,

Synopsis historica.

CIRCA
AN. LXXX.
V. MAR-
TII.

*S. Marcus
vir sanctus
& doctus*

1 **G**raci in Magnis Menais hoc elogio celebrant S.
Marcum monachum die quinto Martii. Eo-
dem die S. P. N. Marci, monachi thaumaturgi. La-
boris hic in omnibus amantissimus erat, simulque to-
tum se divinarum Scripturarum meditationi dabat:
quibus studiis ad summum virtutis & vite religiosæ cul-
men pervenit. Utrumque testantur eum libri eruditio-
nis & utilitatis pleni ab ipso conscripti, cum gratia mi-
raculorum eidem a Christo Salvatore impertita: e qui-
bus omnibus unum proferre necesse est.

*traditur ca-
sato hyæna
cuius visum
dedit?*

2 Cum aliquando Sanctus in sua casa moraretur,
sibi que attenderet, accessit hyæna apportans catulum
suum cæcum, supplicique gestu Sanctum rogavit, ut
miseretur ipsius, & a partu suo cæcitatem tolleretur.
Sanctus vero cum oculos hoc malo affectos conspuis-
set, fufis precibus sanos effecit. Hyæna postmodum in-
gentem arietis pellem in sanitatis collatæ remunera-
tionem attulit: quam Sanctus non prius accipere vo-
luit, quam fera promitteret se nunquam pauperum
ovibus insidiaturam. Quod si erga bruta animalia tan-
tum ostendit affectum, qualem censendus est habuisse
erga homines, quibus misericordiam, utpote sui simi-
libus, exhiberi una acque eadem omnibus natura ex-
petit?

*Presbyter
suam ab
Angelo
cepit.*

3 Tanta autem erat huic viro cordis mundities,
ut Presbyter sancte juraret, se nunquam Marco mona-
cho præbuisse sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum,
sed cum ad eum accederet, ab Angelo ei fuisse porre-
ctum: cujus ipse manum solam extra cubitum exten-
sam viderit detinentem cochlearium, per quod San-
ctus sacre Eucharistiæ fieret particeps.

4 Abdicavit se omnibus mundi hujus curis & turbis,
cum annum ætatis ageret quadragesimum: & postquam
sexaginta in religiosa palæstra transegit annos, migra-
vit ad Dominum. Erat statura corporis parva, nec mul-
tum barbz habebat: caput vero ex Spiritus sancti gra-
tia incus effulgebat. Hactenus Menæ Græca: quæ eadem
leguntur in MS. Synaxario Collegii Claramontani Socie-
tatis Jesu Parisiis, & apud Maximum Cytheranum in
Grecis. In his omnibus Angelus detinet visum, & coch-
learium: cujus formam & usum præclare explicat Ja-
cobus Goar in Buchologio Græcorum notatione 179 ad Di-
vinam Missam S. Joannis Chrysostomi. Pridie sive 14
Martii celebratur in Menologio Basilii Porphyrogeniti, elo-
gio aliquantulum contracto.

*consecrato
eum in co-
muni*

5 Sozomenus lib. 6 Histor. Eccl. cap. 29 de S. Marco ista
tradit: Eodem tempore Marcus ille multorum sermo-
ne celebratus, Apollonius juvenis, & Moyses Æthiops
in Sceti ætatem egere. Ferunt Marcum cum adhuc
adolescens esset, mansuetum in primis & temperantem
fuisse, ac sacras litteras memoria tenuisse: adeo etiam
Deo carum, ut Macarius constanter affirmaret, cum
ipse esset Presbyter Cellinorum, cum nunquam a se
ea mysteria accepisse, quæ fas est a Sacerdotibus in
sacra mensa conferri hominibus Deo sacratis: sed An-
gelum ei illa dedisse, cujus manum ad brachii usque
juncturam solum vidisse se asserbat. Hæc Sozome-
nus, quæ plane eadem habet Nicephorus lib. 5 hist.
Eccl. cap. 35.

*visum cum
Apollonio,
S. Moysi
Æthiops, &
S. Marano
Sacerdote*

6 Visam S. Moysi Æthiops dedimus vii Februarii
& xv Januarii egimus de S. Apollone sive Apollonio,
Abbate in Thebaide; respectu cujus supra citatus Apollo-
nius

Alius junior appellatur: cuius nomen necdum in sacris scriptis legitur. At res gestas S. Macarii late deduximus ad 14 Nonas Januarii: qui Palladius cap. 20 Historia Lausiaci attribuit relatum num. 2 miraculum catuli hyanae illuminati: eique dantur anni quadraginta ante baptismum, ac post illum susceptum senectutem: diciturque habuisse staturam corporis minorem, ac barbam rariorem. In Paradiso Heraclidis, ultima applicatur S. Macario, priora de catulo hyana illuminato S. Marco, utrobique Paphnuto discipulo introducto, qui illa narravit. At de S. Marco hac apud Palladium referuntur sub finem capitis 20 & capite 21.

7 Hic Macarius nobis narravit, (erat enim Presbyter) se observasse tempore communionis Christi Sacramentorum, se Marcum exercitatori numquam dedisse oblationem, sed ei Angelum dedisse ex ara: solum autem se vidisse digitum manus ejus qui dabat. Cum esset autem hic Marcus junior, dicebat memoriter veteris & novum Testamentum, eratque insigniter mitis, summe temperans.

8 Quodam ergo die cum satis otii haberem in cella mea, in extrema jam ejus senectute ad eum venio, & ostio ejus cellae assideo. Quem ego, utpote qui essem adhuc rudis, existimabam esse supra hominem, sicut erat: & auscultabam quidnam diceret vel faceret. Is autem intus solus, cum jam centum annos transgisset, & dentes amisisset, secum pugnabat & cum diabolo, & dicebat: Quid vis deinceps, καὶ τίς, id est, male senex? Ecce jam & vinum bibisti, & oleum tetigisti. Quid vis deinceps καὶ τίς, id est, vorax in canicie, & καὶ τίς, id est, ventri serviens, probro & contumelia se ipsum afficiens? Et diabolo dicens: Recede a me, diabole, consenuisti mecum in disensionibus, iniecasti mihi imbecillitatem corporis, fecisti me bibere vinum, & sumere oleum, me reddens voluptarium. Adhucne tibi aliquid debeo? Apud me nihil invenis, quod velis diripere. Recede a me deinceps, inimice hominum. Ac veluti se provocans & irritans, secum loquebatur, dicendo: Ades dum, o nugator, in canicie vorator, & helluo in senectute. Quamdiu ero tecum? Hec ibi.

9 Alius Marcus inter anachoretas Aegyptios vixit Silvani Abbatis discipulus, qui mortem suam providens, ne ille ante triduum alio abiret, impetravit, & interea mortuus est, uti dicitur lib. 5 de Vitis Patrum interprete

Pelagio, libel. 18 nn. 17. Hic Marcus summe obediens litteram imperfectam reliquit, & clausis oculis matrem se Juravit: uti refertur apud eundem Pelagium libel. 14 cap. 5 & 6 & Rufinum lib. 3 de Vitis Patrum cap. 143. Hic scriptor erat, imo scriptor antiquarius appellatur: ut illius potius elucubraciones censeri possent scripta, qua sub nomine Marci eremita circumferuntur: nisi alterius sint Marci & utroque jam recensito junioris, ut qui cum S. Nilo & Theodoro conjungitur apud Nicephorum lib. 14 cap. 54 ubi aliqua ejus scripta enumerat. Nonnulla extant in eodem 4 bibliotheca Patrum, sed argentea & non interpolata aut corrupta alibi inquirendum.

10 Petrus de Natalibus lib. 9 Catalogi cum c. 33 egisset de S. Marco Papa pridie Nonas Octobris vita functo, & adjunxisset cap. 34 Marcum Papam secundum, agit c. 35 de S. Marco scriptore & Confessore, addito hoc elogio: Marcus eremi cultor, cognomine scriptor, sic dictus est, quia plurima sanctorum Anachoretarum in deserto Aegypti commorantium gesta scribebat. Qui dum ad communionem accederet, Angelus ei Sacramenta porrexit, cujus manum tantum usque ad juncturam brachii vidit. Requisitus autem a matre ut ad se visendam accederet, vestibus sacco scisso & reconfecto: facieque fuligine tincta ad eam oculis clausis ingressus est, visus ab ea, sed ipsam minime conspiciens statim egressus est. Hic Heraclides. Hactenus Petrus de Natalibus qui fallitur dum Heraclidi illa omnia tribuit, in cujus Paradiso c. 6 solum ex citatis attribuitur miraculum Eucharistiae manibus Angelicis S. Marco collata. Reliqua ut supra diximus referuntur apud Rufinum & Pelagium de Marco discipulo Silvani Abbatis & scriptore antiquario. de quo istae leguntur in quibusdam Additionibus MSS. ad Ursardum ad v. 11 Octob. Item Marci scriptoris, de quo in Vitis Patrum & Heraclide, mira obedientiae viri, qui fuit discipulus Abbatis Silvani, quem senex propter obedientiam diligebat supra ceteros discipulos suos. Ferrarius eodem die: In Aegypto S. Marci anachoretarum addunt Maurolycus & Canisius: qui anachoretarum Vitas scribebat. At xv 111 Octobris in Martyrologio Bellini Parisiis anno 1521 excusis ista habentur: Eodem die B. Marci clarissimi doctoris. At de S. Marco, qui hodie colitur, certius agit Ferrarius 14 Nonas Februarii his verbis: Apud Scythiam S. Macarii & Marci Anachoretarum.

DE S. GREGORIO

EPISCOPO CONSTANTIAE IN CYPRO.

V. MAR. TH. **C**onstantia metropolis Cypri, Salaminiorum antiqua civitas, magni Epiphani Episcopi celebris. Inter alios ejus Episcopos, quos arbitramur multos ibi sanctitate & doctrina eximios floruisse, recensetur S. Gregorius, cujus mentio fit in quatuor antiquis Graecis codicibus manu exaratis ad hunc diem 4 Martii: ac sunt Synaxarium Parisiense collegii Clarimontani Societatis Jesu, Menae bibliotheca Ambrosiana apud Mediolanenses, Cardinalis Mazarini ac Petri Francisci Chiesii Societatis Jesu: nec inveniuntur plura, qua Taurini, Roma & alibi sunt, perferuntur. In his ista fere verba sunt: Ὁ ἅγιος Πατριάρχης Γρηγόριος Ἐπίσκοπος Κωνσταντίας τῆς Κύπρου. Et sancti Patris nostri Gregorii Episcopi Constantiae in Cyprio. In Menologio Basilii Porphyrogeniti habentur plane eadem praeposita voce ἡμετέρας memoria.

2 Menae excusa pridie, sive 14 Martii, eum referunt his verbis: Eodem die S. Gregorius Cyprius in pace dormivit: & addunt hi versus: Εὐχαριστοῦμεν σε ἅγιε πατερ ἡμετέρε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἰσθὲς ἔστ' ὅτι.

Instar cervi ex laqueo vitae liberati,

Ascendit Gregorius, hic aqua victitans.

Innuitur his verbis magna ejus in vitam abstinentia, & singularis in cultu divino alacritas. Quae omnia de uno eodemque viro, atque Ecclesiae Constantiensis Episcopo arbitramur accipi posse.

3 Si quis in Menais excusis arbitretur alium non Episcopum intelligi Gregorium, non possumus obliuisci. Apud Pelagium lib. 4 de Vitis Patrum libello 1 nn. 3, Dixit S. Gregorius: Quia haec tria exigit Deus ab omni homine, qui est baptismum consecutus: id est fidem rectam ex tota anima & virtute, linguae continentiam & castitatem. & Theodoretus in Philotheo cap. 7 novit Gregorium in summa senectute laborantem, perinde ac si fuisset in florenti aetate: perstitisse vitis fructum perpetuo recusantem, & nec aceto quidem, vel visis pallis vespertem, non lacte, neque recenti neque concreto. Certe aliquis horum aut similis huius posset esse, qui in Menais excusis assignetur.

DE S. EUSEBIO CREMONENSI

BETHLEHEMI IN PALESTINA.

CIRCA
AN. cccc-
xxiii
v MAR-
TII.
S. Eusebii
Vita a
Franc. Fer-
rario scrip-
ta;

Vitam S. Eusebii Cremonensis, ex S. Hieronymi aliorumque scriptis collegis, digessit ac vulgavit Franciscus Ferrarius sacra Theologia Doctor, Canonicus Cremonensis, & S. Ambrosii Mediolani Oblatus: quam Cremona decreto & expensis civitatis anno MDCCXII impressam, hic denuo damus more nostro in capita & numeros distinctam, atque additionibus marginalibus aliisque annotationibus illustratam: ac premonemus ex epistola dedicatoria ab auctore certa pro certis, probabilia pro probabilibus, dubia pro dubiis ante oculos poni: annotamus insuper nonnulla ad S. Eusebium non videri

alia a Petro de Natalibus lib. 7 Catalogi Sanctorum cap. 64, ad-

data ad
14 Aug.

pertinere. Aliquam hujus Sancti Vitam edidit olim Petrus de Natalibus lib. 7 Catalogi Sanctorum cap. 64, adjecta memoria ejus ad XIV Augusti, quo die celebratur natalis S. Eusebii Presbyteri, qui Roma a Constantia Imperatore Ariano ob Catholica fidei defensionem inclusus cubiculo obdormivit. Eodem XIV Augusti suis Additionibus ad Usuardum inseruit Hermannus Greven, anno MCCCCLXXX in Carthusia Colonienfis vica fundus; Eusebii Confessoris, inquit, discipuli B. Hieronymi, natione Cremonensis, qui post obitum Hieronymi, cum monasterio illius laudabiliter praevisset, & jam sepultura traderetur; monachus quidam, qui lumen oculorum amiserat, osculatus corpus ejus, visum recepit. Eadem aliquando latins referuntur in Martyrologio Germanico Petri Canisii, brevius apud Maurolycum & Felcium, a quo perperam Genuensis (qui Cremonensis erat) appellatur. Ast XIX Octobris S. Eusebius Confessor, discipulus S. Hieronymi inscriptus est MS. Florario Sanctorum.

memoria
19 Octob.

Bethlehemi
veneranda

2 De celebri ejus veneratione apud Bethlehemitas agitur infra in Vita num. 39. Quibus addi possunt, quae Franciscus Quaresmius lib. 6 Elucidationis Terra sanctae cap. 20 scribit de sepulcro S. Eusebii Abbatis Cremonensis, quod decimo tertio invisitur loco, in secunda peregrinatione, scilicet reverti pios fideles ad S. Eusebii Abbatum tumulum, vacuum etiam sacropignore, ubi Deum & Sanctum, ut in aliis, venerantur.... Super hoc sepulchro & aliis SS. Hieronymi, Paulae & Eustochii Missa celebratur, & Officium ad eadem solenniter decantatur in diebus solennibus horum Sanctorum, confluentibus etiam ad festivitates Fratibus ex Hierosolymis. Inferitur ibidem ichnographia ecclesiae Bethlehemiticae, aerea lamina incisa, in qua numero XIV altare hujus S. Eusebii exhibetur.

de Cremona
1 Martii.

3 Cremona S. Eusebii cultus anticus & innovatus traditur infra in Actis num. 42. In Diario urbis Cremonensis a Josepho Bresciano anno MDCCXXV excuso, additur festum S. Eusebii celebrari v Martii in ecclesia S. Mariae Stella, qua infra dicitur manibus ipsius civitatis annexa: ibidemque omnia administrari a congregatione ad honorem S. Eusebii erecta: eodemque die are publico civitatis offerri duas faces sive tadas, ac deputari duos, qui solenni Missa sacrificio intersint, ac his de rebus decretum anno MDCLVI factum fuisse. Eodem v Martii ista apud Galatinum in Martyrologio habentur: Hoc ipso die S. Eusebii Abbatis. Hic civis Cremonensis, B. Hieronymi discipulus, in sacris doctrinis & in vitae religiosae officiis pie versatus, sanctae factorum laude cumulat quievit in Domino. De eodem agit hoc die Ferrarius in Catalogo generali, uti etiam in Catalogo Sanctorum Italia, cum elogio ex Petro de Natalibus potissimum concinnato, & a memorato ante Quaresmiam descripto. Eundem cultu Ecclesiastico honorari Bononia in ecclesia S. Barbati, & passim a monachis Hieronymianis traditis ad hunc diem Masinus in Bononia perlustrata.

4 Etis ad praelum missis, accipimus litteras a Francisco

Ghiringello Rectore collegii Cremonensis Societatis Jesu cum libro Italico excuso a Peregrino Merula, Rectore Ecclesiae Parochialis S. Nicolai & S. Michaelis, urbis Cremonensis, de viris Cremonensibus sanctitate illustratis, quorum primus statuitur S. Eusebius, ejusque vita elogium exhibetur ex Francisco Ferrario, ac nonnulli alii citantur auctores, apud quos S. Eusebii mentio habetur. Ac praecedentibus litteris indicavit nobis idem Rector Ghiringellus Vitam a Francisco Ferrario scriptam Cremona magni fieri, & cui quid addi possit nesciri.

aliud vita
compendium

VITA

auctore Francisco Ferrario.

EPISTOLA DEDICATORIA

Perillustri & Reverendissimo Domino D. Barthasari Sudato Mediolanensi, ordinis monachorum Eremitarum S. Hieronymi Praefecto Generali Franciscus Ferrarius F.

Sancti Eusebii civis Cremonensis, monachi & Abbatis vita, alteri etiam monacho, & ejusdem Religionis Abbati jure optime debeatur. Feci libenter: an vero id tibi gratum futurum sit, viro magni & praestantis ingenii, affirmare non audeo. Aquilae de summis monitum ad ima convallium ad pastum quandoque convolant: tu sublimia tractans, & divinis epulis fruens, nec descensu nec pastu indiges. Verum si descensus ad mea non probatur, non negligatur ascensus ad altiora, ubi Eusebius commoratur. Ab historiae legibus me quandoque deflectere rigidi censores forte asseverabunt: at ab aliis difficultate rerum, quibus enodandis studere debui, non inepte defendar. Quod si adhuc insistant, idem dicam ego periculum etiam ipsi subeant, ut de suis judicium ferri possit. Quod Latine scripserim multis erit minuscarum. Quid ad me? Paucis, & Sanctorum amantiis scribo. Hic libellus Latine exaratus in Religiosorum virorum amplexum veniet: altera me in Italicam versus linguam, ceteris obviam ibit. Amabunt proculdubio fere omnes duplex idioma a duplicis hominum genere perlegendum, quaedam in lingua vernacula silere oportuit, quae in Latina doctis tantum patebunt. De quibusdam haesibus hac in historia loquimur: has nisi Latine ponere neque audeam neque liceret. Si quis minus credibilia & a multis omissa me narrare affirmet; alios ego, & quidem gravissimos viros habeo, quos opponam. Apud veteres, & inter S. Hieronymi libros haec reperta, & idcirco vera etiam judicari possunt, & digna quae ad posterorum memoriam typis mandentur. Tempora dices & nomina confunduntur: fortassis vrum: sed res gestae ordinate, & sine errore recensentur. De gestis Sanctorum dicturis ab omnibus ea scribentibus mutare opus est, quod aliorum commonemur rationibus & exemplis: certa tamen pro certis, probabilia pro probabilibus, & pro dubiis dubia ante oculos ponam: quamobrem de me conqueretur nemo. Quidquid sit, a Divo Hieronymo multa, ab ipsomet Eusebio nonnulla, a aliis vero admodum pauca excerpti. Sed esto unus aut alter de aliqua narrationis parte sit anceps: ego, & tu minime. Ego inquam, qui de Eusebio bene mereri studeo: tu autem jam benemeritis: sed age,

ad hoc librum
inde descriptis
ad modum
descriptis
revis.

distingui
certa proba-
bilis, huius-
modi.

A age, obsecro, ut & ego propter Eusebium de te bene merear. Vale.

AUCTO-
RE FRAN-
C. FLA-
VIANU,

P R A E F A T I O.

*Auctor etat
viam S. Eu-
sebii a S.
Hieronymo
scriptam
fuisse.*

Scripturam vitam, & praeclare gesta S. Eusebii Cremonensis, & monachi Bethleemitarum, qui fuit individuus S. Hieronymi amicus, ac peregrinationis Hierosolymitanarum comes, ejusdem Hieronymi lingua mihi opus esse nullus prudens ignorat. Quis enim, vel vocationis exordia, vel corporis afflictiones, vel sanctitatem admirabilem, vel actiones sempiterno aëre dignas, vel totius antea vitae cursum elegantiori oratione explicaret? Maximus fuit inter eos animorum consensus, morum similitudo, assiduaque ad eandem rem summa cum voluntate occupatio, communisque vitae & officiorum ratio, & idcirco Eusebii historiam aptius, & facilius texeret nemo. Hujus praestantissimi Doctoris auditor Eusebius extitit, & sub ejus disciplina, singulari amore, benevolentia ac solitudine educatus: propterea de ingenti subtilitate, memoria viribus, studio sacrarum litterarum, judicii maturitate, dicendi peritia, deque mira scientiarum

Omnium cognitione elogia tanto viro digna enuntiare posset. Imo si ex multis quispiam eligendus esset, qui gravi ac concinna oratione illius vitam laudibus exornaret; unus eligi D. Hieronymus, & communi plausu conclamari deberet: qui doctioribus illius auctori seculi Rhetoribus usus est: Victorino scilicet, Gregorio Nazianzeno, Didymo Alexandrino, & Apollinario Episcopo Laodiceno, & in hac facultate tantum profecit, ut oratoribus universis sui temporis nemine discrepante, longe antecelleret. Ad hoc significandum, veteres pulcherrimum leonis hieroglyphicum adhibuerunt, ut declararetur ejus rugitum haereticos omnes, haesumque monstra procul fugasse atque averisse. Ad Divum igitur Hieronymum eloquentissimum de rarissimo eloquentiae suae partu, ad filium Eusebii de amico Eusebio, de discipulo ad praecceptorem, de Abbate ad alterum Abbatem sermonem instituere pertineret. Atque utinam nobis hodierna die liceret aliquem de S. Eusebio librum manu S. Hieronymi exaratum oculis perlustrare: non esset profecto aliquid, quod in hoc genere scribendi desideraremus. Ubi enim tantus vir manum apposuit, nihil elegantius dici scribere posse non est qui dubitet. Quod si praestitisset, non esset nobis necesse rerum a S. Eusebio gestarum copiam hinc inde colligere, quae

epist. 10.
epist. 14.
epist. 24.
epist. 25.
epist. 26.
epist. 27.

Temporum vetustate fere de hominum memoria exciderunt. Ex hac vita decessit Nepoxianus, magni illius Heliodori Episcopi nepos, qui ordinatus Sacerdos tot tantisque virtutibus eluxit: & quis in ejus obitu patrum divina propemodum eloquentia est consolatus? S. Hieronymus. Defuncta est S. Marcella, mulier sanctitate illustris ex Romanorum gente, cunctarum illius aetatis mulierum decus & ornamentum: & quis singulares ejus laudes ad Virginem Principiam, etiam Romanam foeminam, scribens diligentissime cummulavit? S. Hieronymus. Quis S. Lea Abbatisse monasterii Bethleem pietatem & religionem cum asperitate vitae conjunctam, copiose explicavit? S. Hieronymus. Idem fecit in decessu Blazilla, S. Paulae filiae, de qua epitaphium praeclarum composuit. Paulina quoque, uxoris Pammachii (qui in Romano portu xenodochium peregrinorum, qui ad limina Apostolorum Romam veniebant, erexit) illustria virtutum ornamenta posteris descripsit, atque ante oculos posuit. Idem denique egit in morte praestantissimae foeminae, Paulae Romanae, quae ob Deo consecratam castitatem, paupertatem, jejunia, orationes, poenitentiam, admiratione digna semper extitit; nihil quod ad

tantam mulierem laudibus efferendam facere posse videbatur, omittens, sibi, ac Eustochio filiae dolorem lenire studens. Quapropter, si Eusebio ante diem S. Hieronymi vitam cum morte commutare contigisset, eundem virtutum suarum praecone habuisset, & quidem majorem, quam fuerit Homerus Achillis, Aeneas Virgilius, Alexandri Curtius, & multorum Imperatorum Cheronzus Plutarchus. Et quidem, si hoc evenisset, felicissimi nos quoque essemus: non enim aliunde mendicare cogeremur, quae de ejusdem rerum praestantia commemoranda erunt: quae tot seculorum curticulis ab edacissimo tempore consumpta docti omnes non obscure intelligunt. Verum cum hujus sanctissimi, & eruditissimi Doctoris lingua in sublimioribus laudibus cum ipso Eusebio in caelis felicissime exerceatur, & mihi balbutienti hujus Sancti historiam currenti calamo conscribere opus sit; testor Deum, me nulla alia de eo fere scripturum, quam ea, quae testimonio S. Hieronymi dici possunt: ex ejusdem enim libris flores S. Eusebii vitae quasi apes ita legi, ut quae sub aspectum vestrum ponam, ex eodem excepta esse unanimes consensu comprobetis, nihilque mea voluntate scriptum judicetis: nam ceteri scriptores ita sunt pauci in describendis Eusebii gestis, ut vix nomen ipsum indicent, & ad alia statim transeant.

a De Apollinario isto auctore haereticorum Apollinaristarum agit S. Hieronymus de Script. Eccles. cap. 104. Pesset forte ejus loco substitui Donatus Grammaticus.

¶ Coeuntur ex infra scriptis Heliodorus Episcopus Altinar 3 Julii. S. Marcella 11 Januarii. S. Lea 22 Martii. S. Blazilla 22 Januarii, S. Paula 26 ejusdem Januarii (Et haec quatuor viduae fuerunt) S. Pammachius 30 Augusti, S. Eustochium Virgo 30 Septemb.

C A P U T I.

Vitae Eusebii. Hujus patria, amicitia cum S. Hieronymo. Utinamque peregrinatio in Palaestinam & Egyptum.

Multi fuerunt a Eusebii, qui eodem plane seculo cum S. Eusebio Cremonensi vixerunt: atque in primis extitit Eusebius Papa, qui Pontificatum tenuit tempore Constantini Magni, cui successit Melchisedech, & deinde Silvester, vir certe sanctus, & dignus qui Pontificis munus obiret. Sequitur Eusebius Pamphili seu Caesariensis, Caesareae Palaestinae Episcopus, qui martyrum gesta & Constantini Magni descripsit, vir tam in Graecis quam Latinis litteris eruditus, sed incautus incidit in Arianam haeresim, & idcirco in Nicæna Synodo secunda ut Arrianus, condemnatus fuit. Huic succedunt alii Eusebii, nimirum Eusebius Vercellensis Pontifex & Martyr, qui propter fidem Catholicam apud Alexandriam exulavit, & sacrosanctum Evangelium in orientali, sicut fecerat in occidentali, Ecclesia predicavit; tegula ex alto projecta a muliere Ariana occisus, unde testimonium fidei suae clarissimum sanguine proprio, Christo reddidit Salvatori. Eusebius Emisenus Arianorum fautor fuit, quorum ope Magister Athanasii Sedem Alexandriae invasit, de quo S. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum mentionem facit. Eusebius Episcopus Samosati vir animi invicti, & de fide Catholica bene meritus, martyrioque coronatus: cui cum Imperator Constantius nuntium misisset imperans, ut statim restitueret quoddam decretum ad favorem Arianorum conscriptum, & in mandatis haberet, ut poenam sectionis manus, ni dedisset, comminaretur, intrepide respondit: Seca ambas, non enim decretum restituam. Hanc animi inexpugnabilis significationem ita demiratus est Imperator, ut ejus facti coram praestantissimis viris meminisse per multos dies

*et scripsit
et ipse
Hosius fuit.*

*Hic, ut opus
scriptum fuit
colligunt.*

*Inter praeter
Eusebium.*

f

dies

A dies non desineret. Ita suspiciuntur sapientum recte dicta, vel fortiter facta, ut etiam hostes laudibus extollere cogantur. Eusebius Nicomediensis Arianus, & tot mendaciorum adversus Athanasium conscriptorum inventor, de quibus cum Julio Papae litteras dedisset, eam fuit consecutus victoriam, ut iusto Dei iudicio, antequam ad Urbem calumniator Athanasii accederet, hac luce orbatus fuerit. Eusebius cubicularius Imperatoris Constantii scelestissimus fuit eunuchus, qui mortuo Constantio, sub Juliano scelerum poenas luens, merito vita privatus fuit. Eusebius Bononiensis Episcopus, qui S. Ambrosium de Virginitate concionantem Mediolani audivit, cui successit b Felix S. Ambrosii Diaconus, vir incomparabilis virtutis. Eusebius Inelusus vocatus, eo quod a Constantio Ariano inter duos angustos parietes reconditus, post sex menses carceris angustiis & ceteris incommoditatibus confectus, ad martyrii gloriam evolavit in caelum: de quo plura scripsit Venerabilis Beda, & Romae ejus nomine Ecclesia dedicata est, cujus titulum obtinet Illustriss. Cardinalis Taberna. Eusebius Episcopus Valentianopolis acerrimus defensor Joannis Chrysostomi, a Synodo Constantinopolitana missus Romam adversus Antonium Episcopum Ephesi, de quo meminit Baronius tom. i §, quem B alter Eusebius Diaconus Ecclesiae Constantinopolitanae secutus est, ut coram Innocentio ejusdem Chrysostomi causam tueretur. Eusebius Scholasticus, qui Gaius mortem quatuor libellis heroico carmine decantavit, & discipulus Troili Sophista. Eusebius monachus Origenista, qui ut fautores Origeni quæreretur, navigavit Constantinopolim. Eusebius Praefectus Mediolanensis civitatis tempore S. Ambrosii, qui dum Imperator ferarum Libycarum spectaculum populo exhiberet, violavit Ecclesiae immunitatem, mittens milites ad rapiendum Cresconium de altari, quod Episcopus cum Clericis circumdederat, & raptum ad amphitheatrum perduxerunt: sed, rem admirandam, dimissi leopardi, ad sedem, ubi Eusebius & alii iudices commorabantur in eminentiori parte, celeri saltu accurrentes, eos dilaniaverunt. Quare Comes Stilico poenitentia ductus, per multos dies satisfecit S. Ambrosio, & reus, qui multorum erat complex delictorum, exilio mulctatur, non multo post indulgentia prosequente, & Stiliconis servus statim a demone arripitur, ut auctor est c S. Paulinus urbis Nolanæ Episcopus in Vita S. Ambrosii.

4 Postremo loco prodeat in medium noster Eusebius, Cremonensis dictus a civitate clarissima ejus patriæ, quæ inter antiquissimas Italiae urbes semper floruit. Condita enim fuit hæc urbs, seu potius munita, (multo enim ante, Cremona jam fundata erat,) ingruente in Italiam Annibale, ut testis est Tacitus, propugnaculum adversus Gallos, ubere agri annexu quidem insignis; sed insignior S. Eusebii natali. Ab hac florentissima urbe, quæ fortissimorum atque doctissimorum virorum seminarium semper extitit, felicissimum duxit Eusebius initium, non ex quavis gente, sed ex nobili, honestaque familia, ut docet S. Hieronymus, qui ad Pammachium scribens de S. Eusebio, sic inquit: Erat in monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius Cremonensis: patria & genere quidem clarus, sed virtutibus clarior; sanguinis enim splendorem, avorumque & proavorum sobolem morum honestate, virginitate, mundi contemptu & caelestium desiderio ita illustravit, ut nihil clarius conspici possit. Et hæc est vera nobilitas, quæ nullo temporis cursu nullaque annorum celeritate conficitur: sed canescentibus seculis adolescit, majoremque vim in dies acquirit. Nobilis erat civis noster Eusebius, & ob hanc causam, quæ potissima erat, sublimiores virtutum actus nobilitari suæ consonos exercere satagebat, Deo Opt. Max. sedulo

& fideliter serviens: quod est præcipuum Christianæ nobilitatis argumentum, ut B. Agatha dixit Quintiano: *Auctore FRANK. PERRA- RIO.* Summa ingenuitas est, in qua servitus Christi comprobatur. Hæc non modo nos reddit nobiles, verum etiam admirabiles: quia Domino servire non possumus, nisi eum timeamus, & ejusdem mandatis pareamus: & qui id præstare diligentissime studet, ita perfectus est, *Eccl. 12. 11.* ut a Salomone omnis homo nuncupetur? Time Deum, & mandata ejus serva, hoc est omnis homo. Ad hoc studium, tamquam ad summam laudem gloriamque, omnibus animi sui viribus & nervis contendebat S. Eusebius, de nobilitate sua se demereri existimans, si secus egisset: & hoc modo proprii nominis significationi se optime accommodabat; Eusebius enim est vox Græca, quæ bonum cultorem significat.

5 Quare ne bonus hic Dei cultor otio patriæ, quod est omnium malorum radix, turpiter labi videretur, quo ut plurimum capri adolescentes, in veræ laudis comparatione minus versantur; coepit maximo almae Urbis desiderio teneri: tum ut limina sanctorum Apostolorum Petri & Pauli inviseret; tum etiam, ut sanctum Doctorem Hieronymum conveniret: cujus fama virtutum toto orbe diffusa magnam illi adhaerendi in multis clarissimis viris cupiditatem excitabat. Itaque valedicens patriæ, consanguineis, domesticisque suis, iter tanta animi alacritate est aggressus, ut, quæ mente gerebat, paucis diebus divina ope compleverit; & nihil amplius quod desideraret relictum fuerit. Quapropter sanctissimis Romæ templis religiose cultis, amicitia sancti Doctoris Hieronymi brevi se insinuavit, illique tam ardenti amoris vinculo est copulatus, ut mira facilitate, propter similitudinem morum, eorundemque studiorum rationem, amicissimi facti sint: hæc enim maximam vim habent ad voluntates in amore conjungendas.

6 Præparabat eo tempore sese S. Hieronymus ad longissimam navigationem post mortem d Damasi Papæ, cui erat a secretis: cupiebat enim sanctam civitatem Hierusalem, & omnia Palæstinae loca Christi Domini mysteriis insignita, & præsertim divina ejusdem incunabula Bethleem propriis oculis circumspicere, & Dominum tamquam præsentem religiose adorare, nihilque ad rem ad finem perducendam deerat: solum temporis opportunitas, & secundi ventorum flatu expectabantur, quo se rute mari committere posset. Eodem sanctæ civitatis desiderio æstuabat noster Eusebius: idcirco tamquam alter Eliseus sese comitem Hieronymo adjunxit. Flantibus igitur ventis, ascensaque navi ex ostiis Tiberinis solventes, plenissimis velis venerunt Cyprum, ubi S. Hieronymi amantissimus Episcopus Salaminæ eo tempore morabatur, a quo humanissime fuerunt excepti, & a diuturnæ navigationis labore paullulum recreati. Inde discedentes ad optatissimum portum felicissimo cursu tandem Antiochiam sunt delati, & suscepti a S. Paulino Episcopo, media hyeme Hierosolymam venerunt, omnibusque fere locis Christi sanguine, vel miraculis decoratis perquisitis, ibi persistere tandem decreverunt, ubi Salvator noster editus fuit in lucem, & in præsepio positus, quia non erat ei locus in diversorio, & a Magis donatus, & adoratus fuit. Si quis discere velit itineris illius rationem, & quibus sociis, legat Apologiam postremam S. Hieronymi adversus Rufinum, ubi sic habetur: Vis nosse professionis meæ de Urbe ordinem? narrabo breviter. Mense Augusto flantibus Etesis, cum S. Vincentio Presbytero, & adolescente fratre, & aliis monachis, qui nunc Hierosolymæ commorantur (De Eusebio intelligit) navim in Romano portu securus ascendi, maxima me Sanctorum frequentia prosequente. Veni Rhegium: in Scyllæo littore paullulum steti: & paullo post malui per Maleas, & Cycladas Cyprum pergere: ubi susceptus a venerabili Episcopo Epiphania, cujus testimonio

A Simonio gloriaris, veni Antiochiam, ubi fructus sum
AUCTO-
 RE FRAN-
 C. EUB-
 RARIO,
 & in Aeg-
 ypti monas-
 terio Numa.
 communione Pontificis Confessorisque Paulini, & de-
 ductus ab eo media hyeme, & frigore gravissimo intra-
 vi Hierosolymam: vidi multa miracula: ea quæ prius
 ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobavi.

Inde contendi Ægyptum, lustravi monasteria Nitrix,
 & inter Sanctorum choros aspides latere prospexi. Pro-
 tinus concito gradu Bethlechem meam reversus sum,
 ubi adoravi præsepe & incunabula Salvatoris. Mirum
 dictum esset, si ea commemorare vellem, quæ in eo-
 rum sanctorum locorum visitatione, credibile est piissi-
 mis viris contigisse, unico argumento persuasus: quod
 si viri ad religionem non admodum propensi, per ea
 loca vagantes, lacrymas continere nequeunt; sed mi-
 rum in modum, vel amore, vel desiderio patiendi, vel
 læticia, vel pietate ita afficiuntur, ut eorum animi
 religionis ardore liquefieri velle videantur; quid de
 Hieronymo & Eusebio dicendum est, qui insigni reli-
 gione præditi erant? Quis facile enarrare queat vim la-
 crymarum, quas profuderunt, affectus animi, quos
 excitaverunt, quas peregerunt meditationes, quas por-
 tulerunt preces, quibus erga Christum Dominum igni-
 culis inflammari, iter illud consecraverunt? Cilicium sub
 privatis vestibus inducebant, verberibusque corpora af-
 fligebant, ut digni Passionis Domini imitatores effice-
 rentur. Pedibus ibant, ab altissimis montibus ad ima
 vallium descendentes, rursusque ad cacumina montium
 properabant; ut, si quid mysterii illic operatum fuisset,
 diligentissime pervestigarent. Testes sunt mons Oliva-
 rum, Calvarius, Tabor, Hermon, vallis Getsemani &
 Josaphat, castellum Emmaus, ubi relictis pane celesti
 Luca & Cleopha, ante eorum oculos Dominus evanuit;
 Cana-Galilee, ubi hortatu sanctissimæ Matris aquam
 in vinum convertit, admiratione sui excitata, & alia
 denique loca, quæ longum nimis esset recensere: in
 quibus quandoque gaudebant, quandoque credebant,
 & quandoque grati animi erga Christum significatione;
 se ejusdem veros discipulos profitebantur.

7 Tandem electa civitate Bethlechem, circuitu qui-
monasterium
 Bethlechem
 exstruunt.
 dem parva, sed Christi nativitate insigni & præstantissi-
 ma, eo in loco reliquam vitam suam cursum adificato
 monasterio, peregerunt. In illo viri permulti deside-
 rio vite monasticæ recepti, sub regulis a S. Hieronymo
 præscriptis, in sancto proposito usque ad extremam
 diem Deo servientes, perseveraverunt. Hic igitur Eu-
 sebius S. Hieronymi comes, jejuniis, orationibus, pau-
 perum, & studio sacrarum litterarum addictus, toto
 eo tempore quo vixit, commoratus est, oculosque præ-
 ceptori suo demum clausit, & post biennium ad eundem
 in cælum commigravit. Ex hac mutua peregrinatione,
C communisque vite institutione tantam Hieronymus &
 Eusebius amicitiam inierunt, ut usque ad ultimum vi-
 tæ spiritum se reciproce diligerent. Quod clarissime ex
forma am-
 itationis
 est:
 scriptis D. Hieronymi quilibet intelligere potest: Eu-
 sebius enim domesticum, familiarem, amicum, & ut
 plurimum fratrem appellat. Frater quippe erat Euse-
 bius, non natura, sed eadem voluntate, eisdem stu-
 diis, eisdem legibus, & præsertim eadem pietate, jux-
Matth. 7.
 21.
 ta Domini sententiam: Quicumque fecerit voluntatem
 Patris mei, ille meus frater, & soror, & mater est.

a Ex his Eusebii nomine appellati habent venerationem Eccle-
 siasticam Eusebius Papa 26 Sept. Episcopus Vercellensis 1 Augusti,
 Episcopus Samosatensis 21 Junii (regula occisus a muliere Ari-
 ana, quod hic scriptor Vercellensis tribuit) Episcopus Bononiensis
 26 Sept. Presbyter sub Constantio inclusus 14 Augusti, cuius
 Martyrologio Romano inscripti. De aliis cum ad historiam S.
 Eusebii Cremonensis non spectent, nihil annotamus.

b S. Felix Episcopus Bononiensis obiit 4 Decemb.
c Paulinus scriptor Vita S. Ambrosii alius est a S. Paulino Epi-
 scopo Nolano; auctor tamen antiquus & præclarus.
d S. Damasus Papa mortuus est anno 364 die 12 Decemb. quo
 obiit.

e S. Epiphanius Episcopus Salaminis seu Constantia, mortuus
 ab anno 361 ad 403: quo obiit 12 Maji.

f De Paulino Episcopo Antiocheno existimatur ad vitam S. Melo-
 nii 12 Februarii, qui cum illo simul fuit Episcopus, eoque mor-
 tuo anno 381, vivit usque ad annum 389. S. Hieronymus in Vita S.
 Marcelli sanctos Pontifices Paulinum & Epiphanium appellat.
 At necdum reperimus Paulinum Martyrologio inscriptum.

C A P U T II.

*Iter in Dalmatiam & Italiam. Defensio contra
 injurias Rufini.*

8 **E** Dificato igitur monasterio, Eusebius præce-
 ptori suo, sub cuius militabat institutis, mo-
 rem gerens in sancto proposito Deo serviebat: sed fama
 ubique locorum evulgata adventus S. Hieronymi in
 Bethlechem, ex toto orbe terrarum ad visenda incunabu-
 la Salvatoris Domini fiebat concursus. Verum cum plu-
 rimi concurrentium egestate laborarent; deliberave-
 runt S. Hieronymus, & Eusebius hospitium pro pau-
 peribus advenientibus adificare, quod magna celeritate
 præstiterunt. Verum tanta erat peregrinorum con-
 fluentium multitudo, ut locus minus capax ad tantum
 peregrinorum numerum excipiendum iudicatus fuerit.
 Ideo S. Hieronymus cogitavit Paulinianum ejus fra-
 trem, & S. Eusebium Cremonensem in Dalmatiam mittere,
 ut reliquum proprii patrimonii, quod Stridone
 supererat post Gothorum incursus, qui totam illam
 provinciam devastarant, distraherent pro ejusdem ho-
 spitii augmento: deinde in Italiam se reciperent, &
 fortassis etiam Eusebius ea sibi oblata occasione Cremonam
 venit, ut facultates suas similiter venderet, & pec-
 uniam in illud pium opus juxta præceptoris exemplum
 conferret: qui postea Romam se contulit, ut aliquos
 ejus amicos a periculo capitis liberaret. Et hæc sunt causæ,
 propter quas S. Hieronymus Eusebium & Paulinia-
 num in Italiam miserit, ut ipsemet restatur adversus
 Rutinum, omnes missos esse, vel pro re familiari, vel
 periculo capitis alieni. Quod Paulinianus & Eusebius
 simul profecti fuerint, habes apologia ultima adversus
 Rutinum, ubi sic habetur: Paulinianus & Eusebius
 post annum vestræ navigationis profecti sunt. Et forte
 accidere potuit altera ratio illius discessus, nimirum
 propter negotia S. Paulæ Romanæ, quæ adhuc multa
 Romæ habebat. Hæc nobilissima mulier relictis Romæ
 filiis, patria & opulentissimo patrimonio, ex clarissi-
 ma Græchorum & Scipionum gente, spreto divitiis
 & posthabitis omnibus, seipsam Christo Domino perpe-
 tuo consecravit, & D. Hieronymi exemplum sequuta,
 Bethlechem se contulit: ubi Virginum exstructo mona-
 sterio, cum filia Eustochio Deo inserviens, felicissi-
 mum vite cursum consummavit, & ad gloriam æternam
 convolvit. Hæc mihi videri possunt rationes Eu-
 sebianæ & Paulinianæ profectionis. Itaque anno Domini
 trecentesimo nonagesimo octavo, ad Kalendas Apri-
 lis, si Cardinali Baronio credimus, quo tempore Siricius
 Papa diem suum obierat, qui post Damasum triduum
 annos Pontificatum tenuit, eisdem suscepto Anastasio,
 ex portu Hierosolymitano discesserunt, & flantibus
 feliciter venti: cursum in Dalmatiam direxerunt: ubi
 eo toto tempore permanserunt, quo opus fuit ad dis-
 trahendam rem familiarem S. Hieronymi, quæ in op-
 pido Stridonensi, ex quo ortum duxerat, reliqua erat
 ex Gothorum ruinis: & forte pecunias congelatas,
 quam celerrime potuerunt, in subsidium xenodochii
 peregrinorum Bethlechem ad S. Hieronymum remisere-
 runt. Quibus sedulo peractis, per sinum Adriaticum
 transfretantes, Aquilejam Forojulensis provincie me-
 tropolim pervenerunt, hospitioque a Chromatio
 Episcopo, Hieronymi amantissimo sunt recepti. Hic
 est ille Chromatius, cujus hortatu S. Hieronymus li-
 brum

De peregrina-
 tione fuerit
 notum.

E

ab aliis ad
 veritatem per-
 tinentem con-
 sideranda.

et fuisse ad
 S. Paulæ ne-
 gotia præ-
 gressum.

navigationem
 famulatum.

in Dalmatiam.

et Aquile-
 jam ad S.
 Chromatium
 Episcopum.

A brum Tobie de Hebræo in Latinum transtulit, ut apparet ex præfatione in eundem librum, qui etiam mittebat Sancto solatia sumptuum, ut notarios & librarios suos sustentare posset, ut patet intuenti Præfationem in Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum Salomonis.

9 Ex quo loco non post multos dies abeuntes, & per Italiam iter facientes, tandem Romam se contulerunt, & salutato Anastasio, quod forte Eusebius in mandatis habuerat, eidemque re Bethleemica commendata, ceteris rebus, propter quas Romam accesserant, naviter operam dabant. Erat tunc Romæ Rufinus Presbyter Aquilejensis, qui traduxerat librum Periarchon Origenis Adamantii, qui plurimis scatebat mendis. Origenes vir fuit eruditissimus acutissimique ingenii; sed propter nimiam ejus subtilitatem incidit in multos errorum scopulos: quamvis, ut testatur S. Hieronymus, ubi bene scripsit, nihil melius; ubi vero male, nihil peius scribi potuerit. Verterat igitur Rufinus cum librum de Græco in Latinum, plenum diversis sensibus fidei Catholicæ adversantibus: ejus libri jam traducti copiarum per multorum manus volitabant, quæ a Pammachio, & Oceano D. Hieronymi amicis ad eundem missæ fuerant, ut colligitur ex epistola Lxv ad Pammachium.

B Visis itaque a sancto Doctore schedulis multa hæresum caligine conspersis, Zelo fidei armatus, seipsum hand continere potuit, quin Rufinum redargueret. Primum, quod tam audacter affirmaret, Origenem hæreticum non esse; deinde quod ejus librum Periarchon hæresibus plenum vertisset: qui cum ab omnibus passim legeretur, evidens incurrebatur a legentibus fidei amittendæ periculum. De eo autem, quod scripserat S. Hieronymus, certior factus Rufinus, adventumque videns S. Eusebii Cremonensis in Italiam; ejus animus, qui in incertum pugnaverat, cujusnam opera liber ejus ad S. Hieronymi manus devenisset, post multas hinc inde excogitatas rationes, tandem temere judicavit S. Eusebii industria id esse factum, notariumque suum ab eodem Eusebio auto redemptum, ut copias habere posset, præceptoris suo in Palestinam transmittendas, & propterea Hieronymum arripuisse sibi occasionem famæ suæ dilacerandæ, nimirum, quod hæreticus esset & hæreticorum fautor. Quare jacula maledicentiæ in S. Eusebium intorquet Rufinus, de eo parum modeste, imo licentiose loquens in hanc sententiam: Hoc si in foro positus vel negotiis secularibus commisisset iste, qui de monasterio Romam quasi calumniandi peritissimus venit; norunt omnes quid consequeretur ex legibus publicis ejusmodi criminis reus. Nunc vero, quia secularem vitam reliquit, & a tergiversatione illa actuum publicorum ad monasterium conversus est, & adhuc magistro nobili, ab ipso edocetur iterum pro modestia furere & insanire, pro quiete seditiones movere, pro pace movere bella, pro concordia movere dissidia, periculosus esse pro fide, pro veritate falsarius. Crede mihi, quod sui sceleris nequitia etiam vivum fuisset exemplar, nisi Jezabel illa occurrisset: S. Marcellam intelligit, cujus auxilio chartas suas Eusebium habuisse existimabat a notario suo pecunia oblata, & quæ Rufini conatui impedivit. Et paullo post eundem Eusebium accusat, quod cum esset Romæ, & posset coram se agere, furore quodam animi percitus, non zelo emendandi erroris, ejus schedulas in publicum protulisset, & laceraret absentem, quem potuisset emendare præsentem. Istam, inquit, quia falsi conscientia deterrebat, ad me quidem, cujus erant scripta, quæ volebat criminari, non detulit: sed per domus, per monasteria, per singulos quosque Fratrum circumfere, quo solo posset conturbare auditu, & hoc fecit ipso tempore, quo confestim ex Urbe discederet: ne vel comprehensus facti sui redderet causas. Etiam inde, ut intelligi da-

Tomus I.

etur, secundum præceptum Magistri per totam Italiam D me criminari, intelligere turbas, conturbare Ecclesias, aures quoque pollucere Sacerdotum, & in his omnibus modestia nostra, tanquam conscientia abuti. Hæc Discipuli: ipse vero Orientalis Magister. &c. quæ sequuntur.

10 Redarguit hæc deliramenta S. Hieronymus. Non enim permisit Deus, qui est iustorum defensor, quod tanta falsitas Sanctis ascripta, diutius crederetur: & optime sciens S. Hieronymus, quanta esset in Eusebio suo animi integritas, de hoc in Apologia prima adversus eundem Rufinum maximopere conqueritur, & multis rationibus probat nullam in hac re Eusebii culpam fuisse. Inprimis quia antequam Eusebius in Italiam veniret, Atterbius coram S. Epiphanio Episcopo Constantiæ Cypri, qui tunc Hierosolymæ erat, translationis suæ librum lectitabat, & multis adversus eum verbis latrabat, & idcirco cogitare desineret se ad eum finem Eusebium Romam mittere. Et hæc sunt S. Hieronymi verba: Si Eusebium ego ad latrandum miseram, quis Atterbii contra te, & ceterorum rabiem concitavit? & Eusebium defendere prosequens, ita scribit: Sicut accusationem etiam veram reprehendo: sic falsitatem schedularum in sancto viro non suscipio (in hoc enim carpebat Rufinus Eusebium, quod chartas suas inemendatas propria manu hæresum veneno conspersisset) Quid enim homo Latinus de interpretatione Græca potuit immutare? vel quid subtraheret, vel adderet in libris Periarchon, ubi sic contexta sunt omnia, ut quidquid addere vel tollere volueris, quasi pannus in vestimento statim appareat. Et paullo post, Si Eusebius, inquit, auro redemit inemendatas schedulas, quas falsaret; tu profer tuas, quæ falsatæ non sint: & si probaveris nihil in eis hæreticum; tunc ille trimine tenebitur falsitatis. Quamvis mutes, quamvis corrigas, Catholicas non probabis. Et paucis interpositis, sequitur probare nullum crimen in Eusebio esse potuisse: Quia, inquit, inemendatæ & nondum ad purum digestæ erant schedulæ; idcirco ab Eusebio facilius falsatæ sunt. Aut ego tradior sum, aut mihi satis fatuum & obusum videtur. Si nondum emendatæ & ad purum digestæ erant schedulæ; error earum non Eusebio imputabitur, sed moræ & tarditati eæ, qui emendare cessasti, & in eo solo erit ille culpabilis, quia scripta tua cito disseminavit in vulgus, quæ tu paulatim emendare decreveras. Sin autem, ut tu vis, eas falsavit Eusebius; quid causaris atque præcendis inemendatas neque ad purum digestas in publicum prorupisse? & emendatæ enim, & inemendatæ similem recipiunt falsitatem. Nullus, inquis, eos habebat libros, aut admodum pauci. In uno sermone quanta diversitas? Si nullus habebat, quomodo apud paucos erant? Si pauci habebant, quomodo nullum habuisse mentiris? Cum autem dicas apud paucos fuisse, & seipso confitente subversum sit, quod nullus habuerit; ubi est illud quod quæretis auro redemptum notarium tuum? Dic nomen notarii: quantum auri datum sit, ubi, per quem, aut cui datum. Vide ne magis illud verum sit ab illis paucis amicis tuis, & Eusebio, & ceteris data exemplaria, quæ ita inter se congruunt & consentiunt, ut ne quidem puncto alterum ab altero differat. Deinde cujus prudentiæ est dare exemplaria aliis, quæ nondum emendatas? Scriptæ ad purum nondum erant schedulæ, & emendandos errores tuos jam alii possidebant. Sentisne non hæere inter se mendacia? Hæc & alia multa ad sancti Eusebii defensionem adversus Rufinum protulit amicus Hieronymus, quæ nos consulto omitimus, ne superflua & inania ad augmentum historiarum unum congestisse videamur.

11 Verum ad alia longe majora progrediamur. Rufinus iratus propter ea, quæ hæcenus enarravimus, quoddam figmentum de S. Hieronymo ab eo

A vase inventum, disseminandum curavit. Composuit enim nomine S. Hieronymi epistolam, in qua videbatur agere poenitentiam, eo quod diceret se in adolescentia ab Hebraeis inductum fuisse, ut Hebraea volumina in Latinum converteret, in quibus nulla esset veritas. Hanc epistolam S. Eusebius Cremonensis apud Episcopos Afros, qui ad Comitatum venerant propter Ecclesiasticas causas, inventam, ut beneficium beneficio compensaret, celeriter ad Doctorem suum Hierosolymam direxit, ut tantam injuriam scriptis propullaret. Ea erat horum Sanctorum amoris conjunctio, ut si quis Eusebium, etiam Hieronymum, si Hieronymum, statim etiam Eusebium offenderet. Epistola perfecta, obstupuit S. Hieronymus hominis audaciam, qui talia de eo fingere & scribere ausus esset, & arripso statim calamo, ne ejus fama in fide diminueretur, in Apologia adversus Rufinum egregie se defendit. Ejus enim fortitudinis fuit vir sanctus, ut injurias privatas mira humilitate facile contemneret; eas autem, in quibus posset dici parum Catholicus, ita recundebat, ut quantum fidelis esset & in fide tuenda constans, ex ejus scriptis, errores sibi impactos confutantibus, clarissime intelligatur.

a S. Chromatius inscribens est Martyrologio Romano ad Kalendas Decembris.

C A P U T I I I.

Doctrina S. Eusebii: libri ab eo scripti, alii a S. Hieronymo illi dicati.

12 **S**ub disciplina S. Hieronymi S. Eusebius militans ea doctrinae flumina hausit, ut doctissimus feret: studia tamen, quae vera laus Doctoris Christiani esse videtur, cum pietate & religione conjunxit, & quamvis ab ineunte aetate diversarum sectarum Magistros audierit (ut ipsemet testatur in epistola, quam de obitu S. Hieronymi scripsit, quam Eusebii esse nemo in historiis mediocriter versatus insciat) & poetarum fabulas aniles tragicorumque nanias, & diversorum Philosophorum sententias auscultaverit, tamen posteaquam S. Hieronymo adhuc eidemque inexplicabili amoris vinculo conjunctus fuit, ita illas nugae ex animi sui seculo eliminavit, ut sanam tantum doctrinam amplecteretur: & hoc ipsum affirmat his verbis: Eramus enim tamquam oves errantes erroneis & superstitionis fabulis, non audientes sanam doctrinam, sed coacervantes nobis pseudo-prophetas, qui surgentes in populo, magistri mendaces introducebant sectas variae perditionis: donec iste illucesceret dies, qui tamquam sol resurgens, quinquaginta annis & sex mensibus, multis laboribus & arumnis, in lectionibus & vigiliis, ut nobis frangeret panem doctrinae defudans, tenebras errorum profugans, & cunctos a perditione liberans, effulsit in templo Dei; incipiensque ab Oriente usque in Occidentem, auferens bella haeticorum eorumque arcum conterens, arma & scuta eorum combussit igni. Hae de progressu suo Eusebius modeste loquitur, duce S. Hieronymo: qui talis tantusque extitit, ut in divinis litteris fuerit valde eruditus, & dignissimus S. Hieronymi discipulus ab omnibus judicatus. Scripsit suo tempore, ut a Gennadius est auctor, de Crucis mysterio, ostendens constantiam Petri & Apostolorum ex ipsamet Cruce & integra fide vim & efficaciam habuisse. Stylus S. Eusebii, quamvis videatur prima facie durus; tamen recte meditati facilis & magna suavitatis, gravibusque sententiis ex sanctis Scripturis depromptis, tamquam gemmis exornatus, suaviter labitur a imitationem sancti Doctoris, ut videre est in historia, quam de ejus morte scripsit, in qua res gestas ante oculos ponit, ut nihil magis desiderari posse videatur. Linguae Graecae cognitionem non habuit,

quemadmodum nec S. Ambrosius, nec Gregorius, & D alii permulti Latini Patres; in Latina nihilominus ita doctus fuit, ut de quacumque re proposita, in divinis humanisque litteris satis excultus, mira facilitate dicere & scribere posset.

13 Quamobrem eidem S. Eusebio discipulo suo, tamquam viro doctissimo, S. Hieronymus commentarios in sacrosanctum Evangelium Matthaei non modica amoris significatione dedicavit, quod instantissime ab eo petierat, antequam ex Palaestina decederet, & in Italiam navigaret, atque instante jam discessu suo. Cupiebat Sanctus hunc laborem tamquam minus necessarium evitare, & eo magis cum intelligeret interpretationem illius Evangelii esse opus immensum, & impossibile esse tam exiguo temporis cursu ad finem perducere. Verum, ne amico & necessario suo minus gratus videretur si negasset; id tanta celeritate & diligentia est aggressus, ut paucis diebus etiam perfecit atque compleverit. Eum autem librum non alteri, quam Eusebio suo, ut ex promissis epistola clarissime constat, consecravit: nam post praemissas aliquas regulas, quae ad rectum Evangelii intellectum maxime facere videbantur, sermonem ad Eusebium convertens, ita effatur.

14 Satis miror, Eusebi dilectissime, cur Romam subito navigaturus, hanc a me quasi *scripsi* dari volueris, ut Matthaeum breviter exponens verbis stringerem, sensibus dilatarem. Si meminisses responsionis meae, numquam paucis diebus rem annorum peteres. Primum enim difficile est legere omnes, qui in Evangelia scripserunt; deinde multo difficilius, adhibito iudicio, quae optima sunt excerpere. Legisse me fateor ante annos plurimos Origenis in Matthaeum viginti quinque volumina, & totidem ejus homilias, commentarumque interpretandi genus: & Theophili Antiochenae urbis Episcopi commentarios, Hippolyti quoque Martyris, & Theodori Heracleotae, Appollinariique Laodiceae, ac Didymi Alexandrini, & Latinorum Hilarii, Fortunatianique opuscula: ex quibus, etiam si pauca, dignum aliquid memoria scriberetur. At tu in duabus hebdomadibus imminente jam Pascha, & spirantibus ventis distare me cogis, ut [non sit] quando notarii excipiant, quando scribantur schedulae, quando emendantur, quo spatio digerantur ad purum; maxime cum scias me ita tribus mensibus languisse, ut vix nunc ingredi incipiam, nec possim laboris magnitudinem brevitate temporis compensare. Igitur omnia auctoritate veterum, quos nec legendi, nec sequendi mihi facultas data est; historicam interpretationem, quam maxime postulasti, digessi breviter, & interdum spiritualis intelligentiae flores miscui, perfectum opus reservans in posterum. Si autem mihi vita largior fuerit, aut tu in redeundo tua promissa compleveris, tunc nitam implere, quod reliquum est: imo iactis fundamentis, & ex parte constructis parietibus pulcherrimum culmen imponam; ut scias quantum intersit inter subitam dictandi audaciam, & elucubratam scribendi diligentiam. Certe nosti (& mendacii mei erubescerem te testem vocare) quod praesens opusculum tanta celeritate distaverim, ut aliena magis legere, quam mea condere putares. Nec hoc de arrogantia & fiducia ingenii dictum putes: sed quod ostendere tibi cupiam quantum apud me valeas, qui periclitari magis apud doctos maluerim, quam tibi sedulo postulanti quidquam negare. Unde obsecro, ut si incomptior sermo est & non solito lapsu fortior oratio, festinationi hoc tribuas, non imperitiae, & des exemplaria cum Romam veneris Virgini Principiae, quae me rogavit, ut in Canticum Canticorum scriberem, a quo opere exclusus agrotatione diuturna, spem in futurum distuli, hac te lege constringens, ut si tu ei ad te scripta subtraxeris, illa quoque armariolo sibi postea scribenda concludat. Hae S. Hieronymus

innotet S. Hieronymus ad eum scripsit in Matthaeum scripsit.

quod illi scripsit de doctrinae inferiori.

Interdum in 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Interdum in 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976.

Ad Eusebium, quæ hic de verbo ad verbum inferere volui, ut non solum clare dignoscatur, quanti valeret apud S. Hieronymum Eusebii sui preces; quandoquidem, ut rem gratam illi faceret, laborem tam magnum non recusaverit; sed etiam, ut quantus vir & quam purgati ingenii esset Eusebius, liquido pateret; cum idem Sanctus in toto terrarum orbe conspicuus, qui tot libros composuerat, & tam studiose sacras paginas interpretatus fuerat, roget S. Eusebium, ut sibi parcat, si stylus minus comptus & elegans fuerit, excusans id sibi temporis brevitate evenisse.

15 Eidem etiam Eusebio, tamquam viro de sacris literis bene merito, commentarios in Hieremiam prophetam & ejus Lamentationes, ordinem Alphabeti Hebraici docens, non obscura benevolentia declaratione dicavit. Et cum sex commentariorum libros in Hieremiam S. Hieronymus confecisset, eorum singulis præfationem præposuit, in qua dulcius sibi melle miscuit Eusebii nomen. In præfatione enim primi libri hæc de Eusebio dicit: Tibi, frater Eusebi, ejusdem commentariolos dedicantes: ut Evangelicum virum Matthæo Evangelistæ copules, quem ante annos plurimos strictis sensibus, te hortante, disserui. In secunda præfatione. Secundum, Frater Eusebi, in Hieremiam librum celeri sermone dictans, avertentes parumper aures, ne audiamus, judicium sanguinis: In tertia sic: In Hieremiam tertium aggrediar librum, in quo conabor, Frater Eusebi, latissimos explanationis campos angusta Commentariorum semita coarctare. In quarta reddit eidem rationem, cur ab illis verbis accipiat exordium; Semper diabolus bono operi imminet. Cur hoc principio, Frater Eusebi, usus sim, sequens sermo monstrabit. In quinta ita habet: Quintus commentariorum liber in Hieremiam a duobus, Frater Eusebi, calathis habebit exordium. In calce autem sextæ præfationis postulat a S. Eusebio, ut pro se orret, ut ad optatum finem rem inceptam possit perducere. Ora, Frater Eusebi, Dominum Jesum Christum, ut eodem labore & spiritus gratia, quo aliorum Prophetarum, & præcipue Esaiæ repromissiones interpretati sumus, etiam hujus Prophetæ explanare valeamus; qui quantum in verbis simplex videretur & facilis, tantum in maiestate sensuum profundissimus est.

C a Gennadius solum nomen Eusebii posuit, sed ex tempore videtur posse colligi de hoc agi.

C A P U T I V.

*Oppugnati Vigilantius & Valerianus heretici.
Innocentius S. Eusebii defensor.*

16 Neque parva doctrinæ ejus indicia, præter supradicta, existunt, quod Eusebius apud Vigilantium hæreticum digna & gravi pro S. Hieronymo legatione functus fuerit, ut virum illum ad fidem Catholicam iterum reduceret. Ille Vigilantius, sive, ut verius cum eodem Hieronymo dicam, Dormitantius, primum hæresis monstrum, quod peperit Gallia, cum ante eum abundaret viris fortissimis & doctissimis, ab ineunte ætate fuit in Ægypto, & in eo deserto commoratus, ubi erat S. Hieronymus. Quare propter ejusdem loci incolatum non parva se illi obculit occasio cum Sancto amicitiam incundi: quod recolit Hieronymus in epistola lxxv ad eundem. Sed factus Sacerdos obtinuit parochiam in civitate Barcinonensi in Hispania, homo lingua politus, non sensu Scripturarum exercitatus; seductus humana laude, & supra vires suas præsumens, in hæresim eorum incidit, qui negantes imaginum cultum, propterea Iconomachi appellantur: ut persæpe facere consueverunt hi, qui superbi & elati animi cum sint, in seipsum nimium confidentes, non solum sibi, sed etiam aliis

Tomus I.

ruinam parant: propterea ab omnibus ponitur in Catalogo hæreticorum. Hic igitur hæreticus factus, invehi cepit in S. Hieronymum, & ejus famæ apud omnes detrahere, eidemque ascribere, quod Origenista esset, & errores Origenis defenderet. Hoc erat apertissimum mendacium: nemo enim Origenem acrius ac vehementius confutavit, quam S. Hieronymus: qui cum in ceteris calamitatibus patientissimus esset; in hoc solum, ut antea diximus, maximopere irascebatur, quod hæreticus & fidei Catholica contrarius vocaretur. Neque his contentus erat Vigilantius, sed minabatur se velle in lucem libros edere adversus S. Hieronymum. Præparabat se defensionem Catholicus Doctor: verum antequam rem ipsam aggrediretur, cogitare cepit, aliquo modo posset lucrari fratrem suum illumque ab erroribus dimovere, antequam scriberet & scripta libris mandaret: manent enim postea ad æternam memoriam, ex quo maxime læditur fama eorum adversus quos exarantur. Voluit igitur imprimis juxta præceptum Evangelicum præmittere fraternam correptionem, ex qua si emendaretur, dictare quidquam non oportebat. Si autem in sua opinione pertinax inveniretur, tunc, ne dissimularentur errores, Vigilantio necessitate compulsus responderet. Hæc res difficilis & ardua admodum videbatur, & indigebat prudentissimis & sapientissimis viris, qui scirent ex fratre lucrum, non jacturam, reportare. Quare post diuturnas cogitationes, re in consilium vocata, ut in ore duorum vel trium staret omne verbum, tres viros elegit juxta opinionem suam maxime probatos, qui Vigilantium convenirent, & ita agerent, ut ejusdem animum ab erroneis sensibus revocarent & fidei Catholica restituerent. Hi fuerunt Vincentius, Paulinianus, & Eusebius Cremonensis, ex quibus S. Eusebius doctissimus ita exorsus est.

17 Amicus tuus Hieronymus, qui ex eo tempore, quo te ex facie, dum esses in eadem Ægypti solitudine, cognoscere cepit, magna te benevolentia est persecutus, non modico animi sui dolore ex multorum litteris intellexit, te de eo male sentire, & quod coram omnibus latrare non desinas, eundem arguens, quod sit errorum Origenis fautor, & quod caput est, te debitam Sanctis venerationem prohibere & iconomachum esse. Hæc si vera sunt, enixe rogat, ut a tanto malo caveas, & rediens ad cor de tam nefandis erroribus penitentiam agas. Quia si in penitente adhuc fides non labefacta integra perseverat, spes non exigua remanet recuperandæ salutis: sed si illa deperdatur, universa etiam corrumpant justificationis fundamenta, necesse est. Errores, de quibus accusaris, sunt hi præcipue: Quod neges sacris reliquiis Sanctorum venerationem, asserens frustra adorari, cum sint pulviscula & ossa inanimata: ad Martyrum sepulchra lumina accendi prohibeas, genua flecti & preces effundi: & quod omnium malorum seminarium est, neges mitti debere suffragia pauperibus commorantibus Hierosolymis. Hæc ab initio a Patre meo Hieronymo haudquaquam credebantur: sed accedente plurimorum testimonio, & undequaque confluentibus litteris, coactus est aliqua ex parte opinari te ita credere: tamen ne jura amicitia violare videatur, in mandatis nobis dedit, ut coram te de his ageremus. Atque, quod ad Sanctorum honorem attinet, revoca, obsecro, in mentem ea, quæ ab augustissimo Rege & Propheta David de illis enuntiantur: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus: & si coram Deo pretiosa conspicitur, eritne a mortalibus contemnenda? Exaltabit in illa celesti patria Deus amicos suos, & in terrestri mundo nullam de eis rationem haberi patietur, quorum animæ æterna felicitate perfruuntur? An ignoras Salvatorem nostrum apud S. Lucam Apostolum dixisse: Qui vos suscipit, me suscipit, & qui vos spernit, me spernit? Suscipere dicitur Sanctos, qui

li 2

Deum

*Auctores
FRANC
FERRA-
RIU.
dat. abbas
sacerdos & Hiero-
nymus*

*expouit de
refutatione
hæresis*

Gal. 1. 15

Luc. 10. 16

A Deum in Sanctis veneratur. Despicit Sanctos, qui Deum in eisdem non suscipiunt, neque desunt sacrarum Scripturarum plurimæ auctoritates, quæ non modo adumbrant, sed etiam hanc dilucide exprimunt & ante oculos ponunt veritatem. Lege, si placeat, Deuteronomium, ubi reperies Deum Opt. Max. non dedignatum fuisse corpus magni sacerdotis & Hebræorum Ducis manibus propriis sepelire: Mortuus est, inquit, Moyses iubente Domino, & sepelivit eum in valle terræ Moab, & non cognovit homo sepulcrum ejus. Lege librum quartum Regum, quo in loco habetur resurrectio mortui in virtute contactus ossium Elisei Prophete: Quidam latrunculi, (sic legitur in textu) projecerunt cadaver in sepulchrum Elisei Prophete, quod statim ac tetigit ossa Elisei Prophete, revixit homo, & stetit super pedes suos. Lege sacram Genesim, & videbis quanto honore tractatum fuerit corpus Jacob Patriarchæ, aromatis inprimis conditum, & de Ægypto in Palestinam solenni pompa translatum. Idem Joseph filius impetravit populo, ut secuta ejus morte, cum ex Ægypto discederent, secum ejus ossa etiam comportarent: quod juxta ejus mentem executioni demandatum fuit, ut fufius in Exodo legitur. Quæ auctoritates convincunt reliquias Sanctorum colendas esse. At, quod erat alterum disputationis caput, non minus elucet Christiana pietas in illis, qui pauperibus existentibus Hierosolyma elemosynas mittunt ad eorum sustentationem; quod legitur etiam Apostolos fecisse, elemosynas a fidelibus colligentes, ut eas in subsidium egenorum Hierosolymam mitterent: quod deducitur ex epistola ad Romanos & ad Corinthios; imo in Actis Apostolorum ad felicem Proconsulem verba faciens Paulus, sic locutus est: Post annos plurimos veni Hierosolymam elemosynam facturum in gentem meam. Noli igitur, Vigilanti carissime, permittere honorem tui nominis hac sordidissima labe deturpari; neque patiaris animum tuum ab hac eorum fuligine dehonestari. Desine, desine, in teipsum & ceteros omnes crudelem esse, Sanctorum auxilio & intercessione temetipsum & alios exuens, quod quidem nec caret impietate, eisdem Sanctis denegans venerationem omni jure debitam, & toti mundo necessariam. Hæc & alia ejusmodi Eusebius Cremonensis ad Vigilantium locutus est, quæ fufius leguntur in epistola S. Hieronymi ad eundem postea data, ut hominem in pristinam salutis viam revocaret, prosequens optimis rationibus demonstrare S. Hieronymum nunquam cum Origene sentisse, sed ejus errores pluribus reprobaſſe. Hæc S. Eusebii rationes aptissimæ ad quemlibet intellectum ab erroribus amovendum, tantum abest, quod in Vigilantio proficerent, ut etiam ex his pertinax fieret hæreticus. Quapropter cognita ejusdem obstinatione, & ejus vulnus ex S. Eusebio relatione factum esse insanabile, pluribus hominis superbissimi retundit audaciam, adversus eundem ex professo scribens, ut videre est in epistola ad Vigilantium, quæ in ordine est LIV ubi inter cetera maxime conqueritur, quod sibi ab Eusebio, & aliis duobus legatis suis persuaderi non fuerit passus, nimium sibi tribuens, ac si esset Cato Romani generis disertissimus: Tibi, inquit, Presbyterorum, Vincentii, & Pauliniani, ac Fratris Eusebii judicium displicet, solus es Cato Romani generis disertissimus.

18 Verum hæc non fuit prima occasio, quam habuit S. Eusebius Cremonensis adversus hæreticos dimicandi, sed quandoque etiam eisdem epistolis egregie persequens impugnavit, ut patet ex epistola, quam Cyrillo, Patriarchæ Alexandrino ob Catholicæ veritatis defensionem adversus Valerianum hæreticum & discipulum Pelagii, tempore Innocentii Papæ scripsit, superſtite adhuc D. Hieronymo; cum ante annum pro eadem re alteram epistolam eidem miſiſſet, quam inventam ab eruditissimo Cardinali Baronio in Bi-

bliotheca Cardinalis Sirleſi ad futurorum temporum B memoriam in ſuis deſcripſit Annalibus. Erat iſte Valerianus impiſſimus hæreticus, qui ex Occidente migravit Alexandriam, ut ibi ſecurius degens, inſinuaret ſe Cyrilli Alexandrini Epſcopi amicitiæ, cujus rei cauſa S. Eusebius Cremonenſis ita Cyrillo Alexandrino ſcripſit. Domino Sancto omniſque honore colendo, & Beatissimo Papæ Cyrillo, Eusebius in Chriſto frater. Gratiæ egi Deo meo, quod Beatitudinis tuæ dulciore melle epistolæ officiæ eloquia promerui: quia percutienti retinere dignatus es; Domine ſanctæ omniſque honore colende, Beatissime Papa. Unde, quaſo, ut libenter meæ parvitatæ ſuſcipere ſermonem digneris, & libertatem, quam in fide Chriſti habere videmur, ſuperbiam non reputes. Alexandrina Sedes, ex quo Chriſti nomen univerſo orbi innotuit, præ ceteris provinciis ſemper Italiæ, Chriſti glutino, cohaſſe cognoscitur. Quo modo nunc, cum beatæ memoriæ Innocentius, Pelagium Cæleſtiumque cum ſuis capitibus condemnarit, cunctis eos abjicientibus Orientalibus, Alexandrina Eccleſia in communionem recepit, quæ ſola & prima inter comprovinciales ſuos tales reſutare debuerat? Sed ille eſt peſtiſer, de quo Sanctitati tuæ ante annum ſcripſeram, ſignifer & conſederatus eorum, Valerianus ventriloquus, qui gulæ operam præbens, quidquid otioſum ſux adulationis inveniret, ibi ſanctos & fideliffimos nuntiat. Sed non illum liberum putet Beatitudo tuæ: ſervus eſt Ariminenſis profeſſionis Illuſtriſſimi Valerii Comitis, quem propter reverentiam tui amoris repetendum a te, interim fieri ſiluiſmus. Magis orare pro nobis dignare, & tales a conſortio abjicere, ſcriptum recordatus Prophetæ ſancti: carnes ligatas in pallio. Sacerdos cum pollutum non ſanctificet, a polluto ipſe contaminatur: quæ lex eſt probatio Sacerdotum. Sed dare veniam dignaberis meæ audaciæ & parvitatæ, ut ſupra ante rogavi. Incolumen Beatitudinem tuam, meique memorem inviolabilis Trinitas tueri dignetur, ſanctæ Papa.

19 Haſtenus Eusebius noſter. Ex quibus conſpicere quilibet non obſcure poterit, quantum pro fide Catholica zelum habuerit, & quibus in rebus operam ſuam impenderit, doctrina & ſermone potens. Quamobrem maximo perfundaris gaudio necesse eſt civitas Cremonenſis, non modo quia a primæva ſere fundatione, ſed etiam quia omni ætate præſtantiffimis viris abundaverit, ut conſtat ex longiſſima annorum ſerie; ut eos omitram, qui hodierna die maximo patriæ ſplendore ſunt, quos enumerare non pigeret: niſi illis blandiri atque aſſentari velle viderer. Jacobus enim Maiuoldus, Senatus Mediolanenſis excellentiffimi Præſes, & alii P clariffimi Senatores, Gallaratus, Madius, Cartaneus, Truſſus, omnes de civitate bene meriti, alique permulti, qui hanc nobiliſſimam patriam propriarum virtutum radiis illuſtrant, mentiri me nullo modo ſincerent, ſi adulationis vitium vitare me poſſe conſiderem. Gratiæ igitur agas optimo rerum omnium Parenti, talium ſecundiffima parens virorum; tot feliciffimorum productrix atque alitrix ingeniorum, totque doctiffimorum virorum mater: ſed præcipue exulta, cum tempore S. Hieronymi civis tuus Eusebius fuerit hæreticorum malleus, & fidei Catholicæ firmiſſimum propugnaculum: cujus veſtigia ſequi tamquam religioſiſſimi Antefignani teneris, parata potius milles mori, quam ne minimum unguem de recto fidei tramite deſlectere, ob cujus defenſionem Eusebius hæreticos Pelagianos nullo loco conſiſtere patiebatur.

20 Sed unde digreſſi ſumus ad eundem Eusebium revertamur, cui, S. Hieronymi inſtituta in monaſterio Bethleem proſequenti, quoddam notatu dignum evenit, quo & calumniatus fuit ipſemet, & non modicum laſus S. Hieronymus, & ignorantie nomine accuſatus. S. Epiphanius Epſcopus Salaminæ Cypri ſcripſerat ad Joannem Epſcopum Hieroſolymitanum quam-

A quamdam epistolam, in qua primo loco se expurgabat a crimine impacto, quod ordinasset in Sacerdotem Paulinianum S. Hieronymi fratrem, non sibi subditum contra canonicas sanctiones, a quo crimine se breviter liberabat Epiphanius, ostendens id sibi licuisse, quia Paulinianus degebat in quodam Cypri monasterio, ubi domicilium contraxerat, & ideo absque legum Ecclesiasticarum violatione jure ad Sacerdotium promoverat. Deinde secundo loco redarguebat eundem Episcopum, quod cum Origene sentiret in quibusdam perversis erroribus, ut videre est in epistola ad eundem scripta, quæ reperitur in secundo tomo operum S. Hieronymi, ubi ostendit pluribus de causis non posse defendi errores Origene, eo quod sint manifestæ hæreses. Hæc epistola Græce scripta passim ab omnibus in Palæstina legebatur, & laudibus efferebatur; non modo propter doctrinam, quam continebat, sed etiam propter puritatem sermonis a doctis pariter & indoctis. S. Eusebius Cremonensis cum idioma Græcum haudquaquam intelligeret, cepit enixe rogare S. Hieronymum, ut eam de Græco in Latinum sui gratia transferre dignaretur: de quo S. Hieronymus ad Pammachium scribens de optimo genere interpretandi, ut verba ejusdem referam, sic

B ait: Ante hoc ferme biennium miserat Joanni Episcopo supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus, & postea clementer ad penitentiam provocans. Harum exemplaria certatim Palæstinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam descriptionis. Erat in monasterio nostro Eusebius Cremonensis, qui, cum epistola per multorum ora volitaret, & mirarentur eam pro doctrina & puritate sermonis, docti pariter & indocti; cepit a me obnixè petere, ut sibi eam in Latinum verterem, & propter intelligendi facilitatem apertius explicarem: Græci enim eloqui penitus ignarus erat. Feci quod voluit, accitoque notario raptim celeriterque dictavi, ex latere in pagina breviter annotans, quem intrinsecus sensum singula capita continerent. Siquidem & hoc, ut ipsi soli facerem, oppido flagitabat: postulavique vicissim ab eo, ut haberet domi exemplar, nec facile in vulgus proderet. Res ita anno & sex mensibus transiit donec supradicta interpretatio novo præstigio de scriniis ejus Hierosolymam commigravit: nam quidam, pseudomonachus, vel accepta pecunia, ut perspicue intelligi datur, vel gratuita malitia, ut incassum corruptor nititur persuadere (Ruffinum intelligit, qui occasionem sibi arripuit latrandi contra S. Hieronymum) compilatis chartis ejus & sumptibus, Judas factus est proditor, deditque adversariis latrandi contra me occasionem, ut inter imperitos concionentur me falsarium: me verbum non expressisse de verbo: & pro honorabili dixisse carissimum, & maligna interpretatione, quod nefas dictum est, & idcirco reverendum auribus omnium noluisse transferre. De hac epistola ita loquitur Sanctus in Apolog. adversus Ruffinum: Ista est epistola, quam de cubiculo Fratris Eusebii nummis aureis produxisti, ut calumniareris interpretem, & me apertissimi teneres criminis reum, & quæ sequuntur. Excusat se S. Hieronymus, non ad verba, sed ad verborum sensum respexisse, uti fideles facere solent interpretes, juxta regulam ab Horatio Flacco traditam, & ab omnibus receptam:

Nec verbum verbo curabis reddere fidus

Interpres.

21 Egregie se defendit Sanctus in Apologia adversus Ruffinum obrectatorem, ostendens illius epistolæ calumniam ortum habuisse ab ignorantia malitiæ conjunctæ. Verum non tam animo angebatur S. Hieronymus propter ea, quæ adversarius opponebat; ipsemet enim non attendisse ad verba, sed ad intimum verborum sensum asseverabat: sed id ægre ferebat,

Tomus I.

quod totam culpam in S. Eusebium conjiciebat, aut quod ille pluribus mendis epistolam conspersisset: aut quod propriis manibus a D. Hieronymo furto sustulisset, & mandato ejus non obstante, in vulgus prodidisset. Cui objectioni respondet dupliciter sanctus Doctor: Primo quia Eusebius erat Græcæ loquutionis ignarus, & nihil de descriptione Græca potuit immutare. Secundo, quia jam per plures annos ob probatam fidem satis erat notus sibi Eusebius; seque male credere aliquem monachum, vel propria malitia factum proditorem, vel auro a Ruffino oblato corruptum, furto de Eusebii cubiculo eam sustulisse: his verbis Ruffinum alloquens: Quis de cubiculo fratris Eusebii furatus est epistolam laudatricem tuam? & multa alia addit ad sui Eusebii famam tuendam, quæ nimis prolixum esset recensere, quæ copiose legi possunt in tertiam adversus Ruffinum apologiam. Ex quibus solum deduci potest, quam S. Hieronymo cordi esset S. Eusebii Cremonensis dignitas.

C A P U T V.

S. Eusebii probata sanctitas & Sacerdotium, Familiaritas cum viris sanctis.

22 V Erum his omisiss, quæ ut plurimum ad Eusebii doctrinam facere videbantur, ad alia longe majora, & diviniore nostra progrediatur oratio: Sacræ enim doctrinæ & artium liberalium disciplinæ, nisi vitæ sanctitati conjunctæ sint, nullam vel certe exiguam laudem sibi possunt vindicare: & de vitæ puritate, atque sanctitate aliquid dicere incipimus. Hoc minimum sanctitas ex multis, sed præsertim ex tribus discernitur: ex vocatione, electione, & perseverantia. Ex vocatione magnus in sanctitate celebratur Joannes Baptista, Christi Domini Servatoris nostri Præcursor, de quo dictum est: Antequam exires de vulva, sanctificavi te, & Prophetam in gentibus dedi te. Hic eris magnus coram Domino. Ex eodem capite etiam sanctitate conspicui habentur Apostoli, ab eodem Salvatore nostro a piscatione ad sui sequelam vocati. Ex electione vitæ asperioris, & durioris sanctissimi prædicantur Antonius, Hilarion, Arsenius & alii permulti monachi & eremitæ. Ex perseverantia vero sanctitate clari sunt idem Hilarion, Antonius, Paulusque eremitarum princeps, qui per immensa annorum spatia Deo fideliter & integerrime servierunt. Ex his omnibus valde elucet S. Eusebii Cremonensis sanctitas. Primum ex vocatione, si quidem per intimas animi inspirationes a Christo Domino vocatus, non modo non renuit, sed statim vocantem secutus est: neque illi impedimento fuere divitiarum, quas Cremonæ possidebat, & credi potest satis amplas fuisse, neque affines, neque concupiscentiarum illecebræ, neque alia permulta, quibus Satanas plurimos adolescentes irretire & a bono opere retrahere consuevit: sed omnibus contemptis & renuntiatis, maxima terrarum & marium spatia transmeavit, vitæ suæ duccem & moderatorem eligens S. Hieronymum, sanctitate præstantissimum, cujus disciplinæ se tradidit, & in ea maxima cum laude & fidelium ædificatione semper perseveravit usque ad extremam diem.

23 Deinde addamus illud vitæ genus Eusebium elegisse, quod omnium judicio asperius erat: quis enim esset illorum monachorum vivendi modus, non solum ex regulis a S. Hieronymo præscriptis longe lateque patet; sed etiam ex epistola ad Rusticum clarissime deducitur: Monachus, inquit, debet vivere sub disciplina unius Abbatis in communione multorum, ut ab uno humilitatem, ab altero obedientiam, & ab aliis patientiam, silentium, mansuetudinem, atque alias virtutes ediscat. Et ex his quæ sequuntur apparet,

li 3

mona-

ACTOR
FRANC.
PERRA-
RIO.

Cum aliis
præcipuis
sanctis

et ipse San-
ctus habeo-
dus ob voca-
tionem.

et ceterum
vita sancta

epistolam S.
Epiphani
ad Joannem
Episc. Mo-
nasterii

perit a S.
Hieronymo
Latine
transferr

quo si fur
ruptus

Eusebium
ille vera-
tus, defen-
ditur

A monachos S. Hieronymi non id, quod gratissimum esset senibus, sed quod illis plane adversaretur, facere consuevit. Parcissime comedebant, id quod apponebatur, sine querela & murmuratione: illas vero velles inducunt, quæ tribuebantur ab Abbate cum caritate

*Auctores
FRANC.
FERRA-
RIO.*

gratias agentes, & si minus aptæ viderentur, nihilominus, amore proprio postposito, morem gerebant. Tota ea diei parte, quæ orationibus supererat & psalmodiz, manibus laborabant: neque laborem intermittebant, donec præ nimia corporis defatigatione parum somni capere cogerentur, ut naturæ satisfacerent. Cumque dormire vix cepissent, iterum excitabantur, & ad chorum hilari vultu atque alacri corde revertebantur: ubi cum divinis laudibus essent intenti, Hymnis, Psalmis, & Canticis omnia personabant. At vero, quod attinet ad universum genus virtutum, quæ in actione positæ sunt, honore invicem seipsum præveniebant, quilibet fratri suo deservire, advenientibus pedes abluere, infirmis ministrare, injurias patienter ferre, humilitatis exempla præferre, omnia caritatis officia præstare, contendebat. Hæ exercitationes erant & eorum studia: in quibus cum occuparentur, nec minima quidem tentandi opportunitas diabolo re-

linquebatur: cum neque exiguum temporis spatium cogitandi de terrenis rebus, quæ mentem avolare faciunt a divinis ad humana, præberetur. Quomodo autem induerentur, innuit S. Hieronymus adversus Jovinianum, ita scribens: Nudo erant pede, pexa tunica, & subucula nigra, sordidati & pallidi, callosamque opere gestantes manum: & arguens Jovinianum, eo quod antea fuisset monachus in monasterio S. Ambrosii Mediolani, & ab eo ad seculum cum multorum ruina defecisset namque (de eo & ejus discipulis S. Ambrosius ita loquitur: Fuerunt nobiscum, sed non fuerunt ex nobis, &c.) declarat, quænam esset forma vestitus, & victus monachorum sui temporis. Certe victus erat tam tenuis, ut a carnibus, & vino penitus abstinere: nisi forte medicus in gravissimis morbis aliter pro tuenda vita faciendum esse consuleret. Et de hac mira abstinentia ita loquitur Sanctus: Luxuriosa res vinum, tumultuosa ebrietas, omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens. Ne tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comestis, magno partos & perditos labore, doceamus: olerum, pomorum, & leguminum facilius apparatus, & arte impendisque coquorum non indiget, & sine cura sustentat humanum corpus. Et in Vita S. Paulæ asserit suos monachos consuevisse bibere aquam frigidam, ita ut nec languentes monachi aqua cocta uterentur: coctum enim aliquid comedit luxuria existimabatur. Et secundo libro arguens eundem Jovinianum, quod a religione ad mundum, tamquam canis ad vomitum revertisset, illecebris præsentis seculi irretitus; describit, qualem sui monachi sustinerent in proprio corpore mortificationem: Tibi, inquit, favent crassi, nitidi, dealbati: adde, si vis, juxta Socraticam irrisiorem omnes sues & canes, & quia carnem amas, vultures quoque, aquilæ, accipitres, & bubones. Numquam nos Aristippi multitudo terreat, quoscumque formosos, quoscumque calamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento sunt: imo inter tuos sues grunniunt. (Alludit ad Grunnum discipulum Joviniani.) De nostro grege tristes, pallidi, sordidati, & quasi peregrini hujus seculi, licet sermone taceant, habitu loquuntur & gestu. De asperissima vita S. Hieronymi & monachorum suorum S. Augustinus Serm. xxiv ad Fratres in eremo, ita loquitur: Asperissimam vitam sanctus Pater Hieronymus duxit, intantum ut neminem legere audiam fidelium modernorum austeriorem fuisse. Sub his tam duris legibus progredi cupiens, Christi Domini stipendiis militabat magno animi ardore S. Eusebius Cremonen-

sis; quibus si addamas sacrorum studiorum occupatio-
nes, quibus assiduam operam impendebat, concludi potest ejus vitam fuisse perpetuam quamdam corporis oppugnationem.

24 Verum quid dicemus de ejus perseverantia in habitu monastico: testis sit ipsemet in epistola, quam de obitu S. Hieronymi scripsit, in qua facitur quinquaginta annos, & sex menses in sancto proposito complivisse: at si in hoc numero includere velimus omnes annos, initium sumendo ab eo tempore, quo in agris & solitudinibus fuit S. Hieronymi comes, usque ad postremum annum, quo diem suum obiit, multo plures absque dubio erunt: nam S. Eusebius vixit post obitum Divi Hieronymi adhuc annos duos, & sic intercessissent circiter anni sexaginta tres, quibus Christo Domino inservivit. Quare & ex electione purioris vitæ, & ex perseverantia diuturna in costat, satis in sanctitate commendandus videtur Eusebius noster.

25 At vero respondeamus quorundam objectioni, qui negantes Eusebium Sacerdotem fuisse, reliquos in suam sententiam trahere nituntur, hac sola ratione persuasi, quia plurimis in locis a S. Hieronymo appellatur Frater, quo nomine nuncupari solebant hi, qui nullo Ordinis charactere erant insigniti. Verum qui diligenter animadvertere voluerit, reperiet a S. Hieronymo non uno in loco Sacerdotem vocari. In apologia prima adversus Rufinum, ita habet: Vincentius, Paulinianus, Eusebius, Rufinus, Presbyteri: & in epistola, quam ad S. Augustinum, & Alipium scribit, in qua se excusat tardissime recepisse libellos per manus S. Eusebii missos, etiam Sacerdotem vocat. Sciasis, inquit, me libros in schedulis missos a sancto Fratre Eusebio Presbytero non ante multum temporis accepisse. Et hujus sententiæ fuit Marianus Victorius vir doctissimus & Episcopus Reatinus, scholiis in epistolam ad Pammachium de optimo genere interpretandi: nam posteaquam affirmavit Cremonam esse urbem insignem Italiae, cum incidere sermo de S. Eusebio, subnectit hæc verba: De hoc autem Eusebio, qui Presbyter erat, alibi superius D. Hieronymus docuit. Et licet quandoque ab eodem Fratre vocitetur, id non est ob aliam causam, quam propter singularem amorem, quo invicem necdebantur. Et certe hoc unum in Eusebio deesse non debebat: sanctitatis argumentum, quod Sacerdos esset, quotidie in altari offerens hostiam immaculatam pro vivis & defunctis. Quod vero hoc sit illustre sanctitatis indicium, ex eo patet, quod eo tempore non passim homines, ut pecudes currebant, ut inquit S. Bernardus, ad Ordines suscipiendos: sed ordinandi, a Deo tamquam alter Aaron vocabantur. Nullus erat qui contenderet in altari ministrare: verum etiam vitæ integritate puriores, tanti ministerii se indignos judicabant. Nemo se offerebat: sed mira animi demissione retrahebat ab hoc gravissimo & valde formidabili munere. Quare cum aliquis promovendus erat ad sacerdotium, testimonio Fratrum prius approbatur; deinde Episcopo proponebatur, qui eo accersito, & cento ore, ne reclamare posset, quasi invitatus sacerdotali dignitate ornabatur: & hoc modo a S. Epiphanio ordinatus fuit Paulinianus S. Hieronymi frater. O felix aureumque seculum, in quo Sacerdotes aurei erant, quamvis ligneis calicibus uterentur: nam hodierna die lignei Sacerdotes vasa tractant aurea. Cum igitur S. Eusebius fuerit ea felicissima ætate Sacerdos; quis inficiari audebit eundem fuisse integerrimum atque sanctissimum virum, & a S. Hieronymo omnibusque monachis tanto munere dignum judicatum?

26 Verum cum S. Eusebius sanctitate clarissimus esset, & omne simile appetat sibi simile, sanctorum etiam virorum societatem, qui tunc vivebant, contraxit: nam S. Augustinus ad eum litteras dedit, ejus utens opera,

*epist. ad
Veronensem
an. 32*

vita,

Prov. 20. 1

*de vita san-
ctissimi*

*familiam
SS. Augu-
stini*

A opera, dum esset Romæ, cum aliquid ad S. Hieronymum mittendum erat, quod testimonio ejusdem Hieronymi comprobatur in epistola ad Augustinum & Alipium. S. Epiphani & S. Paulini familiaritate poctus est: a quorum altero non semel fuit hospitio receptus; ab eorum vero altero Hierosolymam ductus, sanctissima illa loca maximo cum gaudio & uberrimo fructu in-visit. Romæ autem dum moram traheret, S. Paulini, qui postea Nolæ Episcopus factus est, contubernio est usus. Hic ille Paulinus est, natione Gallus, vir consularis, qui habebat paratas ædes pro peregrinis, qui Hierosolyma Romam confluerebant, a S. Ambrosio Mediolani a Diaconus & Sacerdos ordinatus, transeunte Tharasia ejus uxore ad vitam monasticam: ad quem scribens S. Hieronymus, inquit: Tu hic habes Fratrem Eusebium, tui amantissimum: qui literarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum seculi, fidem amicitia, amorem Christi: nam prudentiam, & eloquii venustatem epistola ipsa præferebat. Omitto S. Marcellam, & Principiam ejus filiam, S. Paulam, Eustochium, & alias Domino servientes, & in sanctitate illustres feminas, cum quibus caritate jungebatur & benevolentia. Horum autem Sanctorum amicitiam Eusebius sibi conciliarat, non utilitate rei familiaris, non adulatione subdola, non præsentia corporum; sed eam Dei timore, divinarum Scripturarum studiis, & Christi Domini Servatoris glutino comparaverat. Cum Sanctis igitur viris consuetudinem Eusebius noster retinens, sanctus pariter erat: sed in eodem genere sanctitatis illustrior reddebatur S. Hieronymi necessitudine & benevolentia singulari. Nam quod ex tot innumeris monachis, qui secum vitam tradebant, S. Hieronymus eligeret in amicum & Sodallem carissimum Eusebium Cremonensem; quod ejusdem opera in rebus arduis & difficillimis uteretur; quod ejus patrocinium adversus omnes susciperet, & dignitatem mirifice defenderet; signum est admirabilis in Eusebio sanctitatis radios eluxisse, ob quam merito a sancto Doctore omnibus sui monasterii monachis anteposendus videretur.

a S. Paulinus epistola 45 ad Alipium ait: Erit a Delphino Burdegala baptizatus, a Lampio apud Barcelona in Hispania per vim inflammata subito plebis sacratus sum; tamen Ambrosii semper & dilectione ad fidem nutritus sum, & nunc in Sacerdotii ordine consuecor. Epistola 6 ad Severum asserit se in Barcinonensi civitate Presbyteratu initiatum fuisse.

C A P U T V I.

Gesta S. Eusebii in obitu S. Hieronymi. Elatio in Abbatem.

27 **V**erum hucusque, o Eusebi, res enarravimus plenas amoris & officii inter te & S. Hieronymum, ventis secundis navigamus, Scyllas & Charibdes evitavimus: sed modo carina nostra scopulos præceps offender, cui erit necesse tumescentes fluctuum undas experiri, quibus agitata non modicum imminet periculum, ne feratur in Syrtes. Historia etenim nostra ad eum usque locum devenit, quo Pater tuus, Abbas & moderator Hieronymus ex hoc vitæ ergastulo discessurus est: relicturus mundum, etiam ea relinquere, quæ sunt in mundo: quare & tibi & monachis omnibus valedicet. Tu vero quomodo hanc professionem patienter feres? quomodo solus relictus sine tanto duce & magistro reliquum vitæ ages? quam mætori tuo consolationem adhibebis? quam in tanta hac ruina reparationem? Jam advenit hora fatalis diu ab eo concupita, in qua vigiliarum omnium & laborum præmium consequatur: quam cum ipsemet Sanctus cognovisset, & correptus maligna febre in lectulo decumberet, jussit omnes monasterii sui monachos in

cellulam suam accersiri: inter quos aderat S. Eusebius, D qui ab ejus latere numquam discedebat; illi enim assidere, diligenter deservire, & omnium officia prævenire satagebat, orationi intentus & obsecrans D. Jesum Christum, ne tanto Patre privaretur: quod si certus adesset obitus sui dies, ipse quoque eodem feretro portaretur, qui eodem contubernio poctus fuerat. Quid plura? Cum omnes filii Patri amantissimo lugentes astarent, & pro tanta imminente jactura quam maxime dolerent; S. Eusebius conceptum in imo pectore dolorem continere non valens, totus in lacrymas se effundebat, in ea fortassis verba erumpens, quæ olim S. Martini discipuli in ejusdem obitu proferebant: Cur nos Pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? invadent enim gregem tuum lupi rapaces. Tunc S. Hieronymus oculos aliquantisper elevans, & amantissimum sui Eusebium conspiciens nimis dolentem, eum, quem ex intimis visceribus diligebat, voce non adeo demissa, quin ab omnibus audiretur, allocutus est, & enixe rogavit, ne ob ejus ex hac vita discessum contristaretur. Quod ipsemet Eusebius eleganter describit his verbis:

28 Quem cum extrema ejus hora egredi de corpore urgeret; jam completis nonaginta & sex annis, febre æstuans valida, suos circa se voluit esse in unum filios, quos sicut novellas plantationes stabilivit a juventute sua. Quorum luctu vulcus graves intuens, ut pius & misericors his paullisper motus fletibus, infremuit spiritu, & lacrymans in me aliquantulum elevans oculos, plana voce, inquit: Fili Eusebi, cur istas inuiles fundis lacrymas? Quis vivens non videbit hujus corporis dissolutionem? Quod semel locutus est Deus, & audisti, audes contradicere? & nosti nullum posse resistere voluntati ejus. Jam, Fili, rogo non secundum carnem ambules; flere desine: certe nostræ militiæ arma carnalia non sunt. Deinde vultu hilari & jucundo, atque alacri voce ceteros alloquens filios, exclamavit: Cesset mæror, luctus abeat, sit omnium una vox gaudentium: Quoniam ecce nunc tempus acceptabile, ecce dies jubilationis & lætitiæ præ diebus omnibus vitæ meæ, in quo fidelis Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, aperit manum suam, ut meam exulem animam e carcere mortis hujus ob reatum genitoris mei Adæ revocet ad supernam patriam, recuperatam sanguine Filii sui pretioso. Nolite, Filii dilectissimi, quos semper habui in visceribus caritatis, impedire gaudium meum, ne prohibeatis reddere terræ quod suum est: corpus meum statim exuite, terræ date, ex qua factum est, ut redeat unde venit. Quibus finitis verbis, omnes Fratres lacrymis madefacti, denudantes suum sacratissimum corpus, ita squalidum & deforme abstinentis, quod quidem terribile cunctorum visui cernebatur: nam tanta erat affectum macie, ut ossa ejus possent per articulos numerari, sic verberibus cruentatum, ut leprosi potius corpus crederetur: nudæ humo protinus tradiderunt, & ipsum sacco-lineo operuerunt. Ast ubi vir Domini terræ sensit asperitatem, nimium jucundatus, conversusque ad Fratres, præ dolore & angustia lacrymarum fontibus inundantes, inquit: Hortor vos, carissimi mei & dilectissimi filii, quos genui in visceribus Jesu Christi, & cetera quæ sequuntur. Prosequitur enim S. Eusebius narrare paternas admonitiones & salutaria consilia, quæ S. Hieronymus suis monachis custodienda post mortem, & sæpius in memoriam revocanda, reliquit.

29 Postea vero cum suos milites hortatus fuisset, ut confortarentur & essent robusti, & in operibus caritatis, paupertate, obedientia, & aliis sanctis virtutibus, quæ religiosorum virosum propriæ sunt, se assidue exercebant, ut ad altiores perfectionis gradus pervenire possent, quibus præmia vitæ æternæ tandem consequerentur; paullo post cum a Sacerdote eadem dela-

ACTORS
FRANC.
FERRA-
BJO.

S. Hieronymi
infrmo m-
nistrat

contristatus

a S. Hiero-
nymo macta-
tus

mi & alii.

A delatum esset sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, a S. Eusebio, qui in ea infirmitate maxima diligentia & amore Patri carissimo inservivit, a terra aliquantisper elevatus, illud multo animi ardore, lacrymis, pietate, spiritu, & cordis compunctione suscepit. Quibus peractis, gregi suo prospiciens, & in futurum cavens, ne familia illa in sancto amoris vinculo tamdiu colligata, discordia laberetur, & in diversas distraheretur partes; sed in augustissimo pacis sedere perseveraret, neminemque ex his perderet, quos eidem Spiritus sanctus custodiendos tradiderat, & denique pro bono pacis eligendus esset unus, qui eos amanter regeret & tamquam filios dilectissimos foveret; non ignorans, quantum ingenio, prudentia, auctoritate, & ceteris virtutibus, quae maxime necessariae sunt ad optimum animarum regimen, S. Eusebius valeret; cum eligens, & propria voce nominans in Abbatem monasterii post ejus obitum, hortatus est omnes monachos, ut eadem morem gererent, & in custodiendis legibus fideles essent, & ab ejus consiliis & paternis monitis minime discederent. Sermonem igitur ad eos vertens, multa pro servanda disciplina monastica in memoriam revocavit, quae S. Eusebius narrare prosequitur his verbis.

30 Nam cum hortationibus sanctissimi viri omnium astantium crevisset maeror & tristitia, nec quisquam se a lacrymis posset temperare; sed omnium esset una vox plangentium, & dicentium; Quid sine te faciemus, Pater? quo pergemus? Vineam istam de Aegypto transulisti, & plantasti eam, ut quid avertis faciem tuam ab ea? In lumine vultus tui ambulabamus, gloria virtutis nostrae tu eras. Heu quid sine te amplius faciemus? tu Pater, tu Doctor & refugium, tu exemplar innocentiae. Utinam nobis tecum mori liceret. Jam ad nihilum deveniemus. Sicut oves erimus sine pastore, non erit qui consoletur nos. Fient filii tui orphani, & famem patientur, ut canes: circumcunctes undique, te non inveniunt. Heu quantus super nos cecidit ignis. Non te deinceps videbimus solem. Congregatio quid faciet fidelium sine te? tu dispersio haereticorum eras, tu intersector eorum gladio oris tui, tu eorum malleus & securis, conterens eorum dentes in ore ipsorum, molas leonum confringens, & deducens eos in puteum inecritus. Gaudebunt nunc & exultabunt & humiliabunt populum tuum & hereditatem tuam vexabunt: captabunt in animam justam, & sanguinem innocentem condemnabunt, incendunt igni sanctuarium Dei & veritatem Fidei lacerabunt. His ille vehementer commotus aliquantulum lacrymatus est, ut totus semper in Domino misericordiae visceribus affluebat, conversusque ad eos, hac eis silentibus voce respondit: Eja boni milites Christi, confidatis in Domino & in potentia virtutis ejus. Nolite timere, consequemini a Domino misericordiam, si sperabitis in eum: est enim pius & misericors, & neminem deserit sperantium in se. Quis confusus est in Domino, & dereliquit eum? Si autem nunc vos derelinquo, Dominus nonne vos recipiet? Ipse enim legem vobis constituit in vita sua, diriget vos in semitam rectam, & non tradet vos in animam persequentium vos. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, & sustinete Dominum; est enim Deus in caelo pius & misericors, qui suos mille modis potest juvare famulos. Non turbetur cor vestrum, neque formidet, sperate in Domino, & effundite coram illo corda vestra, quia ipse adjutor vester erit. Si enim nunc abeo, iterum me videbitis, & gaudebimus insimul: quia non post multos hos dies, quo ego vado, & vos poteritis venire; & ubi ego ero, & vos eritis in gaudio, quod nemo tollet a vobis. Mementote, Fratres & filii carissimi, quomodo post mortem Moyses Deus elegit Josue in Ducem & protectorem populo suo, & elevato Elia per turbinem in caelum curru igneo, fecit Elisum in populo esse

Prophetam, in quo duplex requievit Spiritus Eliae (Hae D verba praambula sunt electioni S. Eusebii in Abbatem) Numquid nunc exinanita est manus Domini? an oblitus est misereri Deus, aut continebit in ira misericordiam suam? Dominus erit pars hereditatis vestrae, & calicis vestri, & ipse restituet vobis hereditatem vestram. Sufficit enim ex vobis alium Pastorem, cui dabit verbum evangelizandi, & ingredietur sine macula, & operabitur justitiam. Et rogo Dominum meum, qui duxit & reduxit me secundum voluntatem suam, ut si quis in me fuit Spiritus ejus ad obediendum praeceptis suis, quod in isto, quem mittet vobis, Paraclete & Pastore fiat duplex. En Eusebium filium meum dilectissimum habebitis vobiscum, & ipsum tamquam me audietis: ipse erit vobis in Patrem, & obedietis tamquam filii in caritate, cum omni humilitate & mansuetudine & cum omni patientia. Si quid vobis fuerit necessitatis, referetis ad eum. Obsecro vos ut solliciti sitis servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus & unus spiritus sitis, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus est Deus & Pater omnium Jesus Christus, cui soli in una simul viventes fraternitate placere cupiatis. Ergo ejus estote imitatores, sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione, sicut ipse dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis, ut vos redimeret & faceret vos sibi acceptabiles, sectatores bonorum operum. Unicuique vestrum det gratiam secundum gratiam donationis suae: det vobis de rore Spiritus sancti abunde, ut habeatis cor ad colendum eum. Adaperiat cor vestrum in Lege sua & praeceptis suis, ut cognoscatis eum & faciatis ejus voluntatem, nec vos unquam deserat. Hae sine injuria electioni S. Eusebii, quamvis prolixa, omitti non poterant: & quamvis aliqua eorum pars ad rem facere minime videatur; tamen cum referatur ad electionem S. Eusebii, a nobis eo, quo haec gesta fuerunt ordine, recenseri debuerunt.

31 His igitur a S. Hieronymo ad universam monachorum congregationem prolatis, quibus eorum animi praeparabantur ad recipiendum S. Eusebium Cremonensem in Pastorem & Praelatum, ad eundem Eusebium sermonem dirigens, ita cum suaviter est adhortatus: Tu autem, fili mi Eusebi, consurge, consurge, induere fortitudinem, semper subditus esto Domino, ne emuleris eum, ut nequiter facias. Salus tua Deus in sempiternum erit, ut justitia tua non deficiat. Humilior sis omnibus, leva in caelum oculos tuos, & quae sequuntur. Deinde boni regiminis praecepta tradens, haec adnectere placuit; Lex Dei sit in corde tuo. Noli timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuas: si sperabis in Domino, assumes fortitudinem, & venient tibi pennae, ut aquila, & volabis & non deficies. Universa Legis Domini secure loqueris omnibus; ne timeas a facie hominum, quia semper Dominus est cum illis, cum quibus est veritas, descenditque cum illis in foveam, & in vinculis non dereliquit eos: sed a seductoribus tutatur eos, & est illis adjutor & protector in tempore tribulationis. Certe non facile timeret mortem hanc, imo & plusdicas, odit hanc vitam, qui se bene agere cernit. Ecce constituo te super societatem istam, ut evellas & destruas, & dissipas & disperdas, & aedifices & plantes. Oportet enim te esse irreprehensibilem. Potest alios male corrigere, cui potest is, quem corrigit dicere: Et tu similiter facis. Tibi amodo major erit labor; sed majus erit praeium. Esto sobrius, prudens & pudicus, & hospitalis & doctor. Nemini violentiam facito, sed omnes aequaliter dilige; & tanto plus, quanto meliores: non sis persecutor, sed modestus; non litigiosus, nec cupidus. Tu autem praedica opportune verbum Dei. Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum. Acquire verba quae praedicas orationibus. Valet enim hujusmodi praedicatio & doctrina ad illuminandum.

minu-

Aminandum & arguendum, ad corripiendum & erudiendum in iustitia, ut perfectus sit audiens, & in omni opere bono instructus. Est enim Jesus Christus in celo sedens ad dexteram virtutis Dei, revelans mysteria & docens omnem scientiam. In omnibus, fili dilectissime, præbe teipsum exemplum bonorum operum in omni sanctitate & bonitate: nam capite patiente, totum debilitatur corpus. Ut ergo breviter te doceam, facies omnia bona, si timueris Deum.

32 His dictis multa eidem facienda imperavit, & præsertim ut de ejus obitu S. Augustinum certiorem redderet eidemque scriberet, quod lætus ex hac vita decederet: optime enim se nosse illum esse firmissimum fidei adversus hæreticos præsidium, & adversus inimicos Crucis Christi propugnaculum. Jussit quoque, ut alios amicos salutarer & ad illos de discessu suo litteras daret. Deinde Eusebium, & singulos quosque Fratrum complectens, osculum pacis, ut verus Christi discipulus, impressit omnibus ob maiorem conceptum colla-crymantibus. Hæc fuerunt S. Hieronymi ad Eusebium Cremonensem postrema verba, hæc tanti Patris admonitiones, hæc divina & singularia præcepta, quibus nihil potuit fieri amantius. Ex his concludi potest S. Eusebium a D. Hieronymo agnitum & habitum pro sancto viro, unum eligente ex multis in Abbatem monasterii ab eo maxime dilecti; cujus ipse prius fundator extiterat, & cui tot annis præfuerat. Vivebat Vincentius monachus, qui non uno in loco sanctus a Hieronymo appellatus fuit. Vivebat Paulinianus ejus frater, Sacerdote segrogie sanctus, & ut talis a S. Epiphanio non semel approbatus, & nihilominus summa rerum ad S. Eusebium deferretur. Tandem animam beatissimam efflavit S. Hieronymus, & Eusebius Cremonensis eidem oculos clausit; ita enim decebat filium erga Patrem, discipulum erga præceptorem, & amicum monachumque obsequentiissimum erga alterum amicum & Abbatem, donis Spiritus sancti & omnibus virtutibus cumulatiissimum. Ejusdem exequias celebravit planctu magno, & supremum illum diem mæstus & dolens multis laudibus exornavit. Fuit autem ejusdem cadaver juxta id, quod S. Hieronymus mandaverat, terræ traditum non longe a præsepio Salvatoris nostri, ubi tot annis oraverat. Et prope eundem locum sepultus etiam fuit S. Eusebius, qui remansit Patre carissimo orbatus, & tamquam alter Eliseus hæres virtutum & sanctitatis præceptoris sui; cujus radiis effulsit illi congregationi monachorum toto eo tempore, quo fuit superstes, quos magna rexit quiete & tranquillitate, saltem per biennium, ut deducitur ex antiquissima scriptura, quæ reperitur inter S. Hieronymi libros sub nomine Cyrilli Hierosolymitani.

a Narratio hac de obitu S. Hieronymi passim supposita creditur, infra num. 33 defendis ab hoc auctore. De eo plenius agendum erit die 29 Septemb. Interim qua hic citantur cum M.S. codice collata sunt.

C A P U T V I I.

Res gesta in obitu S. Eusebii ex historia Dubia fidei. Cultus sacer Bethlehemi.

33 **D**Evenimus modo ad eam Historiæ partem, quæ ab aliquibus falsa, ab aliis vero magis moderate loquentibus incerta & ambigua vocitatur, eo quia, quæ narrantur, excepta sint ex quadam epistola Cyrilli Hierosolymitani ad S. Augustinum, qui, cum diem suum jam a obiisset, non potuit eam epistolam scribere, & ex altera S. Augustini ad Cyrillum, quam non esse S. Augustini patet sensu, a stylo namque ejus longissime abest. Imo cum epistola Cyrilli contineret hæresim Monothelitarum, qui unam tan-

tum in Christo Domino voluntatem admittebant, quam hæresim tribuit S. Hieronymo, qui nec quidem eam somniavit; sed multis vivens impugnavit, ostendens vere & realiter in eo duas voluntates fuisse, divi-nam unam, alteram vero humanam; deducunt ex hoc illius epistolæ calumniatores, ab homine hæretico potius, quam a Cyrillo confictam fuisse. Quare ex his colligunt, vel nullam, vel certe valde exiguum illi fidem adhibendam esse. Verum dicant quid velint, ego cum probatis scriptoribus ita sentio: Quod attinet ad epistolam S. Eusebii de obitu D. Hieronymi; illam existimo vere esse S. Eusebii Cremonensis individui ejusdem socii, quamvis falsis circumferatur nominibus: nam est scripta ad Damasum, qui quidem, si de eo, qui fuit Summus Pontifex intelligere velimus, longe ante diem S. Hieronymi obierat: si autem de alio Damaso, qui fuit Episcopus Portuensis dictum putemus, forte non coherent ea, quæ in epistola de ipso scribuntur. Quæ autem nomine Cyrilli ad Augustinum, & Augustini ad Cyrillum conspiciuntur, cujuscumque alterius magis esse videtur, ut ante me doctissimus Marianus Victorius, & S. Antoninus annotarunt. Verum, num propterea omnia, quæ in illa produntur, falsa & com-mentitia esse credendum est? quanta falsis autorum nominibus circumferuntur, ut vel carius venundentur, vel avidius lectitentur, quæ tamen non falsa, sed verissima sunt? Quis ignorat multa fuisse ascripta S. Hieronymo, S. Ambrosio, S. Augustino, D. Thomæ, Joanni Chrysostomo, & aliis sanctis Doctoribus: quæ non modo docta & vera sunt; sed digna, quæ ab omnibus perlegantur. Commentaria in Proverbia Salomonis D. Hieronymo tributa, & in tres libros distincta, Venerabilis Bedæ existunt, ut optime notavit Trithemius. Commentaria in Threnos, præter Præfationem ad Eusebium Cremonensem, coacervavit Rabanus Maurus, & inter opera ejusdem ponebantur, sed typographi, ut plausibilibus venderentur, operibus S. Hieronymi inferuerunt. Annotationes vero in Acta Apostolorum collegit Venerabilis Bedæ. Commentaria in Apocalypsim, sub nomine S. Ambrosii, illius non esse, sed alterius convincit explanatio capituli xvii, in quo auctor fatetur se scripsisse post Romanum Imperium a Longobardis occupatum: & sic aliis tribus sanctis Patribus, ut brevitati consulam, multa fuerunt ascripta, quæ libens prætermitto: quæ tamen gravia & verissima cum sint, nullus improbare ausus fuit. Hæc pauca solum in medium proferre placuit, ut omnes intelligant, mentitum titulum falsam haud reddere historiam: neque enim falsa erit interpretatio aliqua, quia aliud nomen quam proprii præ-tendat auctoris; ipsa namque re, non scriptoris nomine, veritas aut probatur aut improbat. At quod pertinet ad miracula, quæ narrantur in illa epistola sub Cyrilli nomine, non repugnant omnipotentia Dei, qui seculis omnibus Sanctorum suorum precibus mortuos suscitavit, & cæcos illuminavit: præcipue cum dicat Scriptura divina, voluntatem timentium se faciet; & ex illis multi his etiam majora impetrarint, ita ut etiam montes gravi mole constitutos, solo verbo & imperio transtulerint. Neque vero, quia epistola illa sparsa est fuligine hæresis Monothelitarum, propterea falsitate laborare credendum est, cum multæ aliæ Sanctorum scripturæ ab hæreticis adulteratæ fuerint, quæ postmodum purgatæ, magnam Ecclesiæ utilitatem attulerunt, quas hoc loco enumerare non est necesse, quia id apud viros doctos nullam habet dubitationem. Imo apparitio S. Hieronymi Eusebio Cremonensi facta, ab aliis probatis viris in suis scriptis intexta legitur, ut probent defunctorum animas vivis apparuisse, & multa docuisse, ut inferius dicemus.

34 Adde, piissime lector, quod, cum ego litteras dedissem ad Illustrissimum Cardinalem Baronium paulo

Auctores
FRANC.
FERRA-
RIO.

Censura
in tom. 9.
In Chron-
ico.

ut aliis plura
tractatus sub
aliorum no-
minibus
adiri.

aliqua vero
pessima con-
tinentur

iste, quæ-la
Cyrilli bar-
tholomæi
Monotheli-
tarum conspici-
sa sit.

AUCTOR
FRANC.
FERRA-
RIO.

Judicium de
his Cardua-
lis Baroni.

A paullo ante ejus mortem, quibus enixe rogabam, ut causam asserere dignaretur, cur de his, quæ in illa epistola leguntur, scilicet de morte & miraculis S. Eusebii in suis Annalibus mentionem non fecisset; ita respondit, ut ea esse vera non improbarer, sed esse ab eo omissa, quia aliquali incertitudine laborabant: in historia enim gravi, qualis erat illa Annalium, restantummodo graves, & quæ virorum illustrium narrationi nitebantur, describendæ erant. Quare, non quia hæc vera non sint, prætermisit: sed ne minus suo judicio gravia in historia gravissima intexere videretur. Ne vero quicquam putet me proprio capite conficta narrare, hic epistolæ ipsius tenorem apponere placuit. Admodum Reverendo Francisco Ferrario Canonico, Theologo Cathedralis Cremonæ. Satis me literæ tuæ oblectarunt, quamvis in gravissimis Ecclesiæ causis occupatum: me enim in primis delectat investigatio eorum, quæ divinitus Sancti præviti gesserunt: tamen ab anxia sollicitudine illius quæstionis, quam agitant vulgata S. Eusebii Cremonensis monumenta, eruditos me redemisse antea existavi: ubi gravitate historiarum contentus, quæ S. Eusebio Cremonensi severior narratio tribueret pariter vendicavi; nec enim vel utilis est, vel etiam delectat ea historia, quæ tanta incertitudine laborat. Ideoque miracula illa, quæ vel ex epistola illa Cyrilli S. Eusebio tribuuntur, nec non obitus illius miros eventus, aliaque plura sili; ut qui gravem historiam ab origine distinxissem penitus a quibusvis, seu apocryphis, seu ambiguis abstinere. Titulus vero S. Eusebii Romæ, illius Eusebii nomen refert, qui in eodem loco a Constantino incarceratus obisse traditione dicitur, de quo Eusebio Presbytero fuisse Beda, Ado, alique recentiores scripserunt. Vale. Tuæ Dominationis admodum Reverendæ uti Frater amantissimus, Caesar Cardinalis Baronius. Quæ quidem præstantissimi Cardinalis rationes in nostra narratione haudquaquam validæ sunt, imo nullius roboris & momenti recte consideranti videbuntur: omnia etenim a nobis ponenda erant, quæ de S. Eusebio a veteribus tradebantur, ne lectores in aliqua historiarum parte, quæ ad ejus vitam attinet, defraudasse videremur, & aliquid quod addi merito posset, desideraretur.

Secundum
exempla ex
epistola sub
Cyrilli no-
mine.

hanc
cre-
dita.

de animalibus
expectantibus
ad extra-
muros judicii
diem.

35 In illa igitur epistola hæc de verbo ad verbum describuntur: Vir utique reverendus, & oblivioni non tradendus Eusebius, nobilis Cremonensis, ejus discipulus, in quo magistri resulsit sanctitas & doctrina, ejus sapientiam, probitatem & excellentiam non ignoras, qui post biennium a nostræ mortalitatis miseria ereptus, præ dilectissimum magistrum Hieronymum in cæli patriam est securus, ut ejus indicant crebra miracula, de quibus etiam inferius aliquantulum pertractabo. Et paucis interpositis, inquit: Et primo ab Eusebio viro sanctissimo ejusdem Hieronymi discipulo oratio nostra sumat initium. Post obitum gloriosissimi Hieronymi, quædam hæresis inter Græcos, id est, secta, surrexit; quæ usque ad Latinos devenit, quæ suis ineptis rationibus probare nitebatur, quod animæ beatorum usque ad universalis judicii diem, in quo eorum corporibus erant conjungenda, visione & cognitione divina, in qua tota consistit beatitudo Sanctorum, privabuntur: & animæ damnatorum similiter usque ad diem illum nullis cruciabantur pœnis. Quorum ratio talis erat: Sicut anima cum corpore meruit, vel peccavit: ita etiam cum corpore præmia recipit, sive pœnas. Asserebant etiam illius sectæ nequissimi, nullum esse Purgatorii locum, in quo animæ, quæ nondum in corpore de suis peccatis plenam egissent poenitentiam, purgarentur. Qua quidem secta pestifera percrebescente, tantus in nos dolor irruit, ut nos amplius pigeret vivere. Quare meis cunctis suffraganeis Episcopis & aliis viris Catholicis convocatis, eis jejunia & orationes indixi, ut suam sic agitari

fidem divina non permitteret bonitas. Mira res & D forte huic similis numquam visa. Tribus expletis diebus juniorum & orationum, subsequenti nocte gloriosus Hieronymus suo prædilectissimo filio Eusebio orationibus incumbenti manifeste apparet, benignaque eum allocutione confortans, ei dixit: in hac secta pestifera minime esse formidandum, cum sibi finis jam ponendus esset. Quem Eusebius nimio fulgentem splendore, ita ut eum oculus humanus aspicere non valeret, intuitus, quasi de gravi somno evigilans, dulces per oculos fundens lacrymas, ita ut pene vocem formare non posset, quantum poterat, clamare cepit: Pater meus Hieronymus es? quare meam societatem spernis? Certe tenebo te, nec dimittam, nec sine tuo, quem dilexisti filio, gradiaris. Ad quem gloriosus Hieronymus. Non te, fili dilectissime, deseram. Confortare, vicesimo namque die me sequeris, & simul in gaudio permanebimus sine fine. Sed Cyrillo ceterisque Fratribus nuntia, ut crastina die juxta Præsepe Domini, ubi meum requiescit corpus, omnes in unum conveniant tam Catholici quam illius sectæ viri, & tu trium hominum, qui in hac sunt urbe hac nocte defuncti, cadavera inhumata in locum, in quo meum est humatum corpus, facies deportari: super quibus saccum meum, quo utebar, ponens, statim vitæ pristinæ redditi, hanc radicem hæresim extirpabunt. Cui vale dicens gloriosus Hieronymus, disparuit. Mane autem facto, ad me, qui Bethleem tunc eram, venerabilis Eusebius veniens, cuncta, quæ viderat enarravit: qui immensas Creatori gratias agens & glorioso Hieronymo, omnibus in prædicto loco, in quo pro nobis de intemerata Virgine Salvator natus est, & ubi etiam sacratissimum Hieronymi cadaver humatum est, congregatis, prædictorum cadavera defunctorum deferri fecit. O mira Dei erga homines misericordia & dispensatio! Quot modis in se sperantes scit juvare! quantis & quot honoribus suos exaltat Sanctos! Fiebat interea ab illius sectæ cultoribus irrisio, credentibus quod foret exinanita manus Domini.

36 Letetur itaque omnis fidelium certus & Deo in quo facta
voce exultationis psallant, quando suscepimus misericordiam in medio templi tui. Accedens namque vir venerabilis Eusebius ad singulorum cadavera, flexis genibus manibusque in cælum extensis, cunctis audientibus, sic oravit: Deus, cui nihil est impossibile, nihil grave, invictæ fortitudinis & virtutis, qui facis mirabilia magna solus, & nullum in te sperantium spernis; nunc tuorum fidelium preces exaudi: & ut tua, quam dedisti, fides intemerata inviolataque per secula maneat, atque etiam, ut horum error appareat & per merita & intercessionem gloriosi Hieronymi dilecti tui, introduc in hæc P cadavera animas, quas de ipsis egredi voluisti. Qua quidem oratione finita, singula sacco, quo supra carnem gloriosus Hieronymus utebatur, tangens cadavera, protinus in ea vitæ spiritum introduxit. Qui homines apertis oculis omnibusque vitæ signis ostensis, sunt perfecte resuscitati, & beatarum animarum gloriam, & peccatorum pœnas, tam purgatorii quam inferni, clara voce omnibus intimare ceperunt. Nam ut mihi postmodum interroganti dixerunt, B. Hieronymus eos conduxerat secum in Paradisum, Purgatorium & Infernum: ut, quæ ibi agebantur, patefacere universis, sibi que imperaret, ut ad corpora redirent & de perpetratis peccatis ibidem poenitentiam agerent: quia ea die & hora, qua venerabilis Eusebius migraturus erat, & ipsi morituri erant, ac etiam, si bene agerent poenitentiam, cum eo gloriam adepturi: quod & factum est, ut inferius declarabo. His igitur peractis, multitudo magna populorum tam fidelium quam illius sectæ defensorum, qui ad tam grande concurrerant spectaculum, tam certum indicium & veritatis experimentum; nec non B. Hieronymi merita cernentes, magnis vocibus gratias imme-

a d. Hiero-
nymo appo-
nente.

addit
diem man-
suo.

Oratio
se suscep-
dore

in quo facta
oratione

a d. Hiero-
nymo suam
applicato in-
finitum

A immensas referunt Creatori, qui suos in se sperantes non deserit.

37 Et paullo post veniens ad obitum S. Eusebii, illum hoc modo contigisse describit: Sed ne nimis devius, inquit, a proposito modo gradiar, ad incepta redibo, & venerabilis Eusebii obitum explens primo, & virorum illorum trium similiter, quos resuscitados non si, migrationem scribens: quia eadem hora sunt & die, qua Eusebius, de huius mundi & miserie valle exempti: aliqua miracula S. Hieronymi de multis introducam.

Adveniente die & hora, qua venerabilis Eusebius a B. Hieronymo in visione, de qua supra fatus sum, se migraturum sciverat, die tertia præcunte, languore febriam concussus valide, se super terram, magistri non inmemor, nudum deferri fecit a Fratribus, & singulos benigna consolatione compellens, confortavit: atque ut in sancto manerent proposito, amantissime admonuit.

Deinde saccum, quo gloriosus induebatur Hieronymus, deferri fecit, & supra se poni iussit, ordinavitque se nudum instar gloriosi magistri, extra ecclesiam, in qua jacebat sanctum Hieronymi cadaver, sepeliri. Post hæc communionem sacratissimi Corporis Jesu Christi munitus,

Domino se & B. Hieronymo commendavit, & sic per tri-duum locutione corporali que visione privatus, circumstantibus Fratribus, alternatim Psalterium, Passionem Domini, & alia sacra continue legentibus, jacuit. Duram quippe, & cunctis recte in hoc mundo degentibus formidabile hoc, quod narro. Dic etenim, quo moriturus erat, per duas horas ante animæ beatæ exitum, venerabilis Eusebius tam terribiles actus cepit peragere, quod circumstantes monachi nimio pavore perterriti,

velut amentes, in terra jacerent. Nam quandoque transversus oculis, manibus junctis, facie terribili, voceque dira, quasi sæviens clamabat: Non faciam, non faciam: mentiris, mentiris. Post hæc ad terram rediens, faciemque in terram firmans, quantum poterat, clamabat: Adjuvate me Fratres, ne peream. Quod monachi videntes, lacrymantes & trementes, eum interrogaverunt: Quid habes, Pater? Ad quos ille: Non videtis demonum agmina, quæ me debellare cupiunt? Et illi: Quid te facturum volebant, cum dicebas, Non faciam? Et ille: Conantur namque, ut divini nominis blasphemus inveniar, & ideo hoc me non facturum clamabam. Et illi: Quare Pater faciem tuam abscondebas in terram? Et ille: Ne ejus aspectum cernerem, qui tam turpis & terribilis est, quod omnes pene formidines, quæ in mundo sunt, respectu ejus, nihil sunt. Inter hæc verba, actus priores iterans, sic ad extremam horam usque devenit. Fratres autem, qui astabant, dolore & pavore perterriti, erant velut mortui, nescientes quid facerent. Gloriosus Deus in Sanctis suis, & mirabilis in maiestate sua, benignus & amantibus misericors, Sanctos suos non dereliquit in tempore necessitatis. Ad extremam namque horam venerabili Eusebio perveniente, gloriosus Hieronymus apparuit, eum benigne confortans: cujus aspectu omnis illa demonum turba, quasi infusa, ejus timore perterrita, ab eo velut fumus evanuit, ut plures testantur monachi, qui propriis oculis dispensatione divina se hoc vidisse dicunt: sed hoc magis approbarur. Nam omnes circumstantes has audierunt ab Eusebio voces. Unde venis Pater? Quare tantum moratus es? Quæso, ne filium tuum derelinquas. Cui statim, cunctis audientibus, alia vox respondit: Expecta, fili, ne formides, quia te non deseram, quem tantum diligo. Qua audita voce, brevi inde decursa morula, venerabilis Eusebius expiravit. Cur sancto viro probatæ virtutis permiserit Deus illos terribiles eventus, quibus omnes illi monachi consternati sunt? Forte fuit, ut post mortem tanti Patris timore mortis magis in officio continerentur. Eadem hora etiam illi tres, qui resuscitati sunt migravere, & ut puto, cum Eusebio ad æterna gaudia

pervenerunt. Nam per illos viginti dies, quibus, postquam, ut nosti, resuscitati sunt, de peccatis præteritis ita doluerunt & poenitentiam egerunt, ut sine dubio æterna beatitudine potiantur atque perfruantur.

38 Mortuo S. Eusebio Cremonensi, monachi omnes, tamquam liberi patre beneficentissimo destituti, ejus mortem multis lacrymis sunt prosecuti, & exequias funeris solenniter quidem, sed maximo cum dolore peregerunt. Verum dum ejus gloriosum corpus humeris Fratrum in feretro ad ecclesiam portaretur; Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis, faciens prodigia in cælo sursum & in terra deorsum, animam ad cælestia evocans, corpus in terrestribus multis miraculis illustravit, quæ ab auctore illius epistolæ prætermittuntur: duo tamen de multis describit, ne oblivioni propter posteros traderentur, quorum primum illud est. Monachus quidam cujusdam cœnobii, præ lacrymis & vigiliis corporali oculorum lumine privatus, statim, ut corpus venerandum in facie tetigit, pristina lucis gratiam est adeptus. Eorum vero alterum quod narratur, est de areptio, qui dum sacrum corpus ad ecclesiam deferretur, eidem obviens, protinus est a dæmone liberatus. Juxta ecclesiam, in qua gloriosus Hieronymi cadaver sanctissimum est humatum, venerabilis quoque Eusebii corpus est sepultum, honore debito nudum Magistri instar. In cujus etiam ecclesiæ cœmeterio hominum illorum trium, qui eadem sunt hora mortui, fuerunt corpora tumulata.

39 Hæc ab auctore illius epistolæ, sub nomine Cyrilli Hierosolymitani feliciter describuntur, quæ cum fidei Catholicæ non repugnent, Deo omnipotenti impossibilia non sint, & ad intercessionem Sanctorum suorum eadem quotidie operetur; vera esse credi possunt. Nam quis unquam talia de morte S. Eusebii fingere ausus esset & de ejus miraculis componere; cum præsertim usque ad hodiernum diem a peregrinis visitetur ejusdem sepulchrum, eodem in loco, ubi superius diximus, positum? Adde quod apparitio illa S. Hieronymi Eusebio facta, ab aliis viris piis & doctis adducitur, & præsertim a Reverendo Patre Martino Uetio Societatis Jesu ad probandas apparitiones Sanctorum, ut videre est in suis libris Magicarum disquisitionum. Deinde quis ignorat S. Eusebium Cremonensem positum fuisse ab Ecclesia in diptycha Sanctorum, & ejus memoriam renovari quotannis, die quinta Martii, & pro tali semper fuisse habitum, & a fidelibus adoratum adoratione Dulci, ut reliquæ Sanctorum imagines? Quod certe non fuisset permittum: nisi vera essent miracula, quæ de eo leguntur. Imo vero in loco, ubi fuit sepulchrum ejus cadaver, erectum fuit altare marmoreum, in quo offertur quotidie ad ejus honorem Missæ sacrificium, & celebrantur divinæ laudes, & eidem a fidelibus, qui in locis illis commorantur, offeruntur vota & supplicationes porriguntur, & idem præstat ab omnibus peregrinis, qui Hierosolymam confluentes, ea loca venerari non desinunt; ut patet ex relatione fide digna Reverendi P. Victorii Cicardi Ordinis Minorum Observantium, qui in monasterio Bethleem Fratrum ibidem degentium præfecturam iniit, quæ fuit Reverendissimo quondam Casari Speciano, Episcopo Cremonensi consignata. Attestatur itaque idem Frater Victorius, quotidie ad ejus sepulchrum has à Fratribus laudes decantari.

Hymnus.

Iste confessor Domini sacratus.

Similabo eum viro sapienti, &c.

¶ Ora pro nobis Beate Eusebi.

¶ Ut digni efficiamur promissionibus Christi. Oremus.

Intercessio nos quæsumus Domine B. Eusebii Abbatis commendet, ut quod nostris meritis non valemus,

ejus patrocinio assequamur. Per Christum Dominum.

Affirmatque, Fratres & omnes peregrinos visitantes

ejus sepulchrum consequi indulgentiam quinque an-

norum.

Auctore
FRANC.
PERRA-
BJO.

desertus ad
sepulchrum.

causam illi-
minis.

energum-
um liberat.

E

sepulchrum pro-
po S. Hiero-
nymus.

Sanctis ad-
scriptus.

F

locutionem
aliam quædam.

invocatione
quædam sunt
solita.

indulgentias
concessis ut
sanctis se-
pulchrum.

Auctores
FRANC.
FERRA-
RIO.

videtur lamp-
padi autem
m.

A norum, & totidem Quadragenarum, & se tenuisse ibi-
dem praefecturam per quinque annos, cum de mandato
M. Reverendi P. Francisci Salandri provinciae Basilicatae
toro Oriente Commissarii Apostolici, Bethlehem se con-
tulisset de anno MDXCV die IV Julii. Huic potest addi
altera relatio R. Patris Aloysii Vulcani a Padula Ordini-
nis pariter Minorum Observantium, qui Terrae sanctae
loca invisit, & omnia notatu digna descripsit, & ad
aeternam memoriam impressit. Nam facta commemo-
ratione Capellae Sanctorum Innocentium a crudelissimo
rege Herode interfectorum; haec subnectit verba: Ver-
sus occasum est altera spelunca, & in ejus ingressu ad
latus dexterum invenimus altare, intra quod est sepul-
tura S. Eusebii, gloriosissimi Ecclesiae Doctoris Hiero-
nymy discipuli, & ad sinistram latus est aliud altare in-
tra quod est sepulcrum S. Paulae Romanae, & ejus filiae
Eustochiae, & e regione illius est locus, ubi jacebat S.
Hieronymi corpus, Romam postea, ut dicitur, trans-
latum: quae omnia sepulcra tabulis marmoreis operta,
altarium instar conspiciuntur, & ante eorum singula
ardet vitrea lampas, & praedicta spelunca non longe
distat ab Ecclesia S. Sepulchri. Haec aperte indicant ea,
quae de S. Eusebio in illa epistola narrantur esse talia,
quibus sine aliqua hesitatione fides adhiberi possit, quam-
vis falso Cyrilli nomine circumferantur.

*Mortuus est S. Cyrillus Hierosolymitanus anno 389, die 18
Martii. Quae hic sub nomine ejus dicuntur, habemus ex duplici
MS. & inter Miracula S. Hieronymi a Petro Calo descripta. A
quo ante hanc historiam memoratur Cyrillus tempore obitus S.
Hieronymi, qui in cella sua devotis orationibus vacans, sur-
sum raptus in spiritu, vidit animam ejus deferri in caelum, &
narrantur in sepultura ejus miracula facta, nulla interim men-
tione addita dignitatis Episcopalis: quod postea fit, ubi de obitu
S. Eusebii agitur. Quidni ergo alius tunc potuerit esse monachus
Cyrillus, quem posteri corruptores nomen eundemque cum Episco-
po crediderint, aut malevole scripserint.*

CAPUT VIII.

*An Ordo S. Hieronymi in Hispania a S. Eusebio
captus. Ejus veneratio Cremona.*

Institutum
monachorum
Guadalupensis
profundum in
Hispania
dictum a
Morigia

40 **N** Arrat Reverendus Pater Paulus Morigia Me-
diolanensis, vir in historiis admodum versa-
tus, in libro quem de Origine omnium Religionum di-
ligentissime conscripsit, S. Eusebium Cremonensem
fuisse institutorem monachorum sui ordinis in Hispa-
nia, & praecipue erexisse monasterium monachorum
Guadalupensem. Et certe haec fama non caret auctori-
tate: nam S. Eusebius fuit in Africa, ut habetur ex S.

C Hieronymo apologia secunda adversus Rufinum. Ita
enim inquit: Scribit Frater Eusebius, se apud Episco-
pos Afros, qui propter Ecclesiasticas causas ad Comita-
tum venerant, epistolam, quasi meo scriptam nomine,
repperisse. Ex his verbis deduci potest evidenter S. Euse-
bium fuisse in Africa, quomodo enim scriberet se apud
Afros epistolam invenisse, nisi ibidem fuisset? & forte
id contingere potuerit, cum ad Vigilantium haereticum
Barcinonensem parochum missus fuit, & ea occasione
Hispaniam potuit videre, & erigere monasterium
Guadalupense, quod profecto antiquissimum est. Sed
quia Morigia natione Italus de re in Hispania peracta
cuiuspiam videri posset testis minus verus, legatur quae-
so F. Emanuel Rodericus Lusitanus in libro, quem in-
scripsit Quaestiones regulares. quaest. 3. art. 4. ubi qua-
rens a quo habuerit originem congregatio Eremitarum
S. Hieronymi Hispaniarum, cum retulisset aliquos
existimasse habuisse originem a Lupo de Oliveto; rei-
cit hanc opinionem, probans praedictum Lupum fuisse
tantum reformatorem, & subdit haec verba: Alii vo-
lunt, quod congregatio ista habuerit principium ab Eu-
sebio Cremonensi, gloriosissimi Hieronymi discipulo,

& alibi apud
Eusebium
Rodericum

cujus credantur vestigia sequi monachi de Guadalupe **D**
in Hispania: & quamvis referat alteram opinionem P.
Hieronymi a Roma Hispani lib. de Repub. Christiana,
qui censuit habuisse originem a quodam Fratre & Tho-
ma; tamen id verum esse non potest, cum Frater Tho-
mas fuerit anno millesimo tercentesimo septuagesimo;
monachi autem de Guadalupe antiquiores sunt.
Quare verior sententia remanet illa, quod habuerint
originem a S. d. Eusebio Cremonensi. At cum hi mona-
chi, ad latiores S. Augustini regulas transissent, Fra-
ter & Lupo de Oliveto Hispanus eosdem cum aliis quin-
que monasteriis ejusdem regionis reformavit, & alia de
novo in Italia instituit, & praesertim monasterium Ro-
manum S. Alexii, qui etiam diligentissime collegit Re-
gulas ex scriptis S. Hieronymi, quibus antiqui illi mo-
nachi regebantur, & obtinuit rescriptum a Martino
V. Summo Pontifice, quos obligabantur monachi illis
legibus morem gerere, (sine tamen periculo incurren-
dae lethalis culpae) quas ipse ex variis locis librorum S.
Hieronymi cummulaverat, cum antea obedirent praecep-
tis a S. Augustino Fratribus suis praescriptis: ad quae
postmodum iidem monachi, cum non tam aspera & ri-
gida sint, Fratrum communi saluti consulentes transie-
runt. In quo certe maximam laudem consequutus est
Lupus, & de hoc maxime laudatur a Mariano Victorio
Episcopo Reatino his verbis: Hanc Regulam monacho-
rum ex veris Divi Hieronymi sententiis collectam fuisse,
nemo qui in ejus lectione versatus est, inficiari po-
test: ita autem apposite & congruenter in unum eas Lu-
pus de Oliveto connexuit, ut non aliter quam hic le-
gis, fuisse eas Hieronymum existimare possit. Itaque
li veteres Homero-centones, & Virgilio-centones, quos
proba Falconia mulier non imperita confuit, tot laudi-
bus dignos ducunt; cur non quivis has Hieronymo-
centones laudibus extollat? praesertim cum illa de futilibus
& a religione nostra absonantibus materiis; haec vero
non nisi de Christiana professione praecipuisque illius
virtutibus, & quae perfectionis statum respiciunt, con-
scripta sint? Multis igitur laudibus, inquit, dignus
est Lupus, qui ad hominum vitam recte sanctaeque insti-
tuendam, & monachorum professionem servandam,
haec ipsa ex Hieronymo (quem monachum fuisse nemo
est qui ignorat) docte appositeque collegit. Haec in gra-
tiam hominis Hispani, erga suam religionem bene af-
fecti, qui professionem fecerat in monasterio Guadalu-
pensi, fundato, ut creditur a S. Eusebio Cremonensi,
a nobis fuerunt enarrata.

41 Et certe, ut Lupum praetermittamus, apud **F**
Hispanos magno semper in honore extitit Religio
monachorum S. Hieronymi, & S. Eusebii Cremon-
ensis, de qua re multa, & quidem gravissima testan-
tur. In primis quod Carolus Quintus, ut in hoc ge-
nere vitae praestantissimus, singulari religionis Chri-
stianae propagandae desiderio, rerum bellicarum glo-
ria, ferocissimorum Ducum maximorumque exerci-
tuum victoriis insignis; sed insignior mundi contem-
ptu, incredibili antiquae pietatis & orthodoxae fidei
studio, digna hominis sensati ad mortem preparatio-
ne, regnorumque omnium abdicatione, ut se totum
divinis obsequiis, parvo stipendio contentus, manci-
paret; degit in monasterio sub disciplina plane mona-
chali: animadvertensque horam mortis instare, vires-
que corporis deficere, ultima voluntatis suae testimo-
nia scribi mandavit, inter quae illud est eximium, quo
singularis animi pietas erga S. Hieronymum & Euse-
bium, eorumque monachos fuit optime declarata, im-
perans, ut ejus cadaver vestibus illorum monachorum
induceretur, & ita sepultura traderetur: quod quidem,
ut iustum fuerat, executioni fidelissime fuit demanda-
tum. Idem Philippus ejus filius; qui sicut omnes totius
orbis familias vi, potentia, atque maximarum opum
ampli-

a Tr. Lupo
de Oliveto
regula col-
lecta.

apud mo-
nachi SS.
Hieronymi
& Eusebii

Carolus V
Imperator
vixit &
sepultus.

Philippus II Rex
 A amplitudine antecessit; ita pietatis & fidei amplifican-
 da studio longe superavit, ut pace & bello maxime
 suspiciendus, patris amantissimi exemplum secutus,
 plurima pietatis argumenta erga eodem monachos
 reliquit: quorum primum illud est, quod dum hujus
 lucis usura frueretur, sepiissime a gravissimis curis, qui-
 bus imperia maxima sunt vallata, se eximens, cum eis-
 dem monachis, se aliquantulum colligens, versabatur,
 ut ad rerum divinarum desiderium excitaretur. Dein-
 de cum in lecto decubens postremam horam expecta-
 ret, jussit, ut ejus corpus eodem habitu monachali,
 quo ejus pater, indueretur & humaretur. Tertium
 vero pietatis erga istos monachos monumentum est
 monasterium, dictum Escuriale, munificentia regali
 ad honorem S. Laurentii conditum, & eisdem monachis
 ad commorandum religiosissime traditum. Hæc suæ re-
 ligionis signa S. Eusebius in Hispania reliquit, si tanto
 viro, ut est Morigia, credere dignum est.

Cremona & Eusebii monasterium
 42 Cremonæ vero extra mœnia civitatis unicum
 erat monachorum S. Eusebii monasterium a Franci-
 sco Sfortia Mediolani Duce a fundamentis erectum,
 cum basilica ad honorem S. Sigismundi Regis conse-
 crata. In suburbis autem parva quoque conspicitur

ecclesia
 B ecclesia sub invocatione S. Eusebii, quæ ad mona-
 chos Olivetanos pertinet: in qua præter S. Eusebii
 nomen, nihil prope extat memoria dignum. Verum
 non permisit Deus, quod memoria hujus Sancti, quæ
 mille & ducentis annis delituerat, penitus extincta
 crederetur: sed post tot annorum curricula novam
 obtulit Cremonensibus religionis & pietatis erga eo-
 rum Sanctum materiam: anno enim sexcentesimo
 quinto supra millesimum, quidam pius vir, Paulinus
 de Peperariis nuncupatus, ut Sanctorum Cremonen-
 sium numerum colligeret, & in catalogum ad po-
 sterorum memoriam referret, cum Veronam ivisset,

imago sancti
 & S. Eusebii Cremonensis imaginem casu comperis-
 set; eam accersito pictore a prototypo exceptam,
 Cremonam animo gaudenti asportavit. Quam cum
 multis civibus ostendisset, eorum ope & opibus simu-
 lacrum S. Eusebii, exemplaris instar incidendum, &
 vestibus sacerdotalibus, ut erat illud, decorandum cu-
 ravit, eidemque altare in ecclesia S. Mariæ Stellæ, mœ-
 nibus ipsius civitatis annexa, erigendum studuit. Hoc
 simulacrum Cæsar Specianus, venerandæ memoriæ
 Episcopus, quem honoris causâ recolo, in ecclesiam
 Cathedralē comportatum, publice & solenniter be-
 nedixit: deinde statim diem indixit, qua omnis Cle-
 rus tam secularis quam regularis, & disciplinatorum
 scholæ frequenter in ecclesia Cathedrali adessent, ut
 eo majori, qua posset solennitate, sacra illa imago in
 locum constitutum transferretur. Quæ cum jam adve-
 nisset, omnibus convocatis & congregatis, processio
 ordinari cœpit, cum interim sex viri nobilissimi saccis
 induti, nudo pede, capiteque, ne ad inanem gloriam
 id facere viderentur, operto, propriis humeris Sancti
 imaginem honorifice gestantes, mira pietate psallen-
 tiam choros atque agmina canentium prosequeren-
 tur: dum omnia campanarum sono, tubarum clangore,
 & benedictium vocibus consonarent. In tanto
 universorum plausu, in tam ingenti populi læticia, mi-
 rum est quantam humani generis invidus hostis exci-
 tarit atque agitarit aeris commotionem, sese civitati
 opponens, ne jucunda Patris recordatione frueretur,
 cujus auxilio jam videbat multos ex ipsius faucibus eri-
 piendos. Extemplo etenim omnes excitat ventos,
 levissimos commoveret turbines, & subita tempestate
 omnia evertere velle videbatur: tanta enim erat ven-
 torum rabies, ut ædificia ipsa tremerent, & a funda-
 mentis fere concuterentur. Flantibus igitur maximo
 impetu ventis, parum defuit, quin processio ipsa dis-
 perderetur, & qui simulacrum portabant, re infecta

Tomus I.

discederent, cum progredi minime possent. Verum D
 tandem aeris perstreptentis furorem vicie quadam con-
 stans & inconcussa mentis deliberatio cum religione
 conjuncta. Populus enim vehementem illum impul-
 sum, acque terribilem auxilium a dæmone concita-
 tum minime extimescens, & patientissime iter pro-
 sequens, ad desideratum tandem locum pervenit, &
 effigie super altare collocata, laudes debitas S. Eusebio
 persolvit, & immortalī Deo gratias egit. O rem admi-
 randam! statim secuta est aeris tanta tranquillitas, ut
 præteritæ commotionis nullum penitus remaneret vesti-
 gium: Sancto, ut credibile est, divinitus nequitias
 spirituales ab aere compellente. Satisfecit populus ar-
 denti desiderio, quo tenebatur, & sui amantissimi ci-
 vis imaginem invito terribilissimo mortalium hoste est ve-
 neratus. Ex quibus clare intelligitur, quantum sibi ob
 hujus Sancti intercessionem timeret; usu ipso non igno-
 rans Sanctos patrios civibus suis maximam opem ferre,
 sese Deo irato propter maxima scelera supplices oppo-
 nentes. Quare ad eum quotidie pro impetrandis benefi-
 ciis accedere, vota offerre, cerceos accendere, appen-
 dere simulacra cessare non debemus.

43 Unum liceat nobis simulacrum de multis ante
 oculos vestros, cives optimi, ponere, & etiam causam
 cur oblatum sit, diligenter exquirere: illud est
 lamina argentea latioris formæ, quam S. Hieronymi
 confraternitas obtulit de anno mdcv, ut congruentes
 pluvias impetraret. In ea civitas Cremonæ, & nubes
 ab æthere pluviam effundentes, & in superiori parte
 imagines SS. Hieronymi & Eusebii, ad Deum suppli-
 ces conspiciuntur, his verbis ex auro in extremitate
 ornatus tabellæ appositis: D. Hieronymi Confratres,
 ob impetratam pluviam diu publice expetitam. Fuit
 hoc votum cujusdam magnæ siccitatis occasione ob
 defectum imbrium effectæ, qua languentes herbe hu-
 moribus destitute, spem colligendorum fructuum eri-
 piebant, & cælum quoque ipsum maximam rei fru-
 mentariæ penuriam, & annonæ caritatem protende-
 bat: Deus enim ob peccata nostra dederat cælum &
 terram æneam, neque alia miseris spes relinquebatur,
 quam ad Deum intercessione alicujus Sancti confuge-
 re, ejusque justissimam iram avertere. Quare cum ipsa
 Confraternitas hoc fecisset, & Advocatum apud Deum
 S. Eusebium delegisset, eidem argentea illa effigie pro-
 missa, statim nubibus cælum obductum, ingentem plu-
 viæ copiam ab alto profudit, qua agri abunde irrigati,
 uberem eo anno fructuum collectionem pepererunt.
 Voluit Deus hoc tanto beneficio omnibus no-
 tum esse, quam sibi S. Eusebii preces percaræ essent,
 qui ingruentibus occurreret necessitatibus, & preces
 apud majestatem suam supplex offerret.

44 Hæc de vita, morte, & miraculis S. Eusebii
 Cremonensis breviter dicta sint, quæ hinc inde ex di-
 versis S. Hieronymi libris, aliisque scriptoribus col-
 lecta descripsimus, & in hunc parvum libellum ad su-
 turorum seculorum memoriam retulimus, quæ si mi-
 nus diligenter & eleganter, quam par erat, & hujus
 Sancti dignitas postulabat, enarravimus; veniam tan-
 ti erroris a Deo Opt. Max. impetrare curabimus. At te
 vero, Reverendissime Pater, enixe peto, ut parcas, si
 stylus minus comperis, & periodus sua carens gratia
 insulsius labi videatur. Aliquid currenti prope calamo,
 & amico carissimo condonare non dedigneris: te mo-
 nitum interea esse cupiens, hæc quidem elegantius,
 sed non amantius ab aliquo recenseri potuisse, meque
 interim ac mea auctoritatis tuæ clypeo defendas; nec
 a quoquam calumniari patiaris. Et in sempiternum
 ævum cum S. Eusebio vale.

a Supra num. 11 de his Episcopis Africæ agit, quæsi Roma aut
 certe in Italia eos repereris S. Eusebius, cum in ad Comitatum
 venisset, & diserte offeris S. Hieronymus autem citatur. Est au-
 tem

K K

sem

AUCTOR
 FRANC.
 FERRA-
 RIO.

voto oblatum
 impetratur
 pluvia.

E

Epilogus
 auctoris.

A. sem Comitatus, aula Imperatoris, ad quam ii negotiorum conf-
sa veniant.

b In Extremadura Hispanica civitas Guadalupensis, nobilis
Deipara Virginis miraculosa imagine, ad cujus venerationem
promovendam invitati Religiosi Ordinis S. Hieronymi, adven-
runt 22 Octob. anni 1389. ut late deducit Josephus Seguntinus, sine
de Seguntia lib. 1. Historia Ordinis S. Hieronymi, cap. 17 & 18.

c Dicitur Josephus Seguntinus lib. 1. cap. 2. originem Ordinis in
Hispania attribuit boic Fratri Thoma, cognomento Succo, orsu
Sentis in Italia, additque ordinem institutum circa annum
1350, ac dein anno 1373 confirmatum.

d Idem Seguntinus lib. 1. cap. 1. agit de Eusebio Cremonensi, D
& conficit non illum, sed Paulinianum post obitum S. Hieronymi
proprium fuisse monasterio Bethleemico, quod frater ejus esset,
tantum abesse, ut velit agnoscere eum in Hispania Ordinem incepisse.

e Seguntinus lib. 3. cap. 3. & sequentibus appellatur Lupus de Ol-
medo, qui anno 1425 praesedit ut Generalis in capitulo generali.

f Seguntinus lib. 3. cap. 6. asserit Ordinem Lupo restitisse anno
1428 in capitulo sexto generali, ac suos Procuratores Romam ad
Martinum Papam misisse, ubi reliqua ejus gesta narrantur.

g Nullus ejus cultus aut veneratio est apud Hispanos in Ordine
S. Hieronymi.

DE S. GERASIMO ABBATE

IN PALESTINA PROPE JORDANEM,

Commentarius historicus.

CAPUT I.

S. Gerasimi cultus sacer, atas, monasterium.

ANNO
CCCCXXV.
V MAR-
TII.Gerasim
de
Martii.

obit 4.

et 20 Mar-
ti.

Mortuus est die quinto Martii S. Gerasimus, &
inscribitur tabulis Martyrologii Romani, his
verbis: Item in Palestina ad ripam Jordanis S. Gerasimus
anachoretæ, qui tempore Zenonis Imperatoris floruit.
Eodem die apud Constantinum Felicius ista leguntur:
Gerasimus Illustrissimus fundator ac scriptor regula-
rum anachoretarum, mortuus est primo anno Zenonis
Imperatoris. Græci quia v Martii solennibus Odis cele-
brant S. Canonem Martyrem Isanricum, imo & alium
Canonem ex horulano Martyrem; ad 14 Martii solen-
nibus item Odis & hymnis extollunt S. Gerasimum, &
Aila ejusdem, sed contralta, habent in magnis Menais
& apud Maximum Episcopum Cytherarum in Bion ariis,
& in Anthologio assensu Clementis VIII edito, cum hoc
titulo: Quarto die ejusdem mensis Martii memoria san-
cti Patris nostri Gerasimi. Additur in Menologio: ad
Jordanem versantis, cui fera ipsa servivit. Cum Gra-
cis eodem illum reculis die Molanus. At 22 Martii
iterum cum celebrant Græci in eisdem Menais, & apud
Cytherarum his verbis: Eodem die sancti Patris nostri
Gerasimi: & de eodem Gerasimo ibidem agi indicant ad-
juncti versus:

Τρεῖς τὸν δὲ τῷ Ἱστανῶν γένει,
Θῆκεν τὰς δὲ κτῆναι, πρὸς τὸν βίον.
Annosa servit seni Gerasimo fera,
Ante obitum seras passionum necanti.

An ejus ge-
sta dantur
ex Vita S.
Euthymii &
S. Quiriaci.

2 Res praeclare a S. Gerasimo gestas hactenus non reperi-
mus singulari tractatu conscriptas: sed aliquas colligimus
ex Vita S. Euthymii Abbatis a nobis ad 22 Januarii illu-
strata, & paucas conjungimus ex Vita S. Quiriaci ad 22
Septembris danda. Illustre exemplum S. Gerasimi de sa-
miliari comitatu Leonis tradit Joannes Moschus in Prato
spiritali cap. 107 quod addimus. Esse eam historiam a non-
nullis affitam S. Hieronymo bene advertit rejicitque Baro-
nius in notis Martyrologii ad hunc diem, & 22 Septemb.
nticiam in Annalibus ad annum 420 num. 49. Eandem
ex Moscho historiam tradunt Menais & Anthologion, sed
enormi errore praponunt imperante Constantino Pogona-
to, Heraclii nepote, S. Gerasimum a pueritia timore
Domini imbutum, monasticoque habitu indutum in
interiorem Thebaidis solitudinem recessisse. Infra ex
Atilis S. Euthymii constat eum e Lycia oriundum, & in
patria diu monasticum institutum fuisse amplexum, inde-
que in Palestinam venisse & ad obitum usque vixisse. Po-
tuit e Lycia aut Palestina in Thebaidem profectus, & ali-
quandiu ibidem moratus, ad Jordanem reversus esse. At
qui tum imperasse dicitur Constantinus Pogonatus, He-
raclii pronepos, successit patri Constanti anno DCLXVII
Syraculis in balneis interfello, vita & imperio defunctus
Æra Christiana anno DCLXXXV.

et 20 Mar-
ti.vita mona-
stica in Ly-
cia patria.et Palesti-
na.

3 Substituendus est in locum hujus Constantini Theodo-

sius junior, Magni Theodosii nepos, sub cujus imperii sal-
tem ultimos annos S. Gerasimus in Palestinam profectus
est. Mortuo Theodosio anno ccccl successit Marcianus,
sub quo anno sequente, mense Octobri, habita est Synodus
Chalcedonensis, cum jam Gerasimus prope Jordanem in
vita anachoretica excelleret. Mortuo Marciano anno
ccccxiii, creatus est Imperator Leo: cujus imperii an-
no ix, Christi cccclxv, venit Hierosolymam S. Quiria-
cus, ac hyeme ibidem peracta, adiit S. Euthymium, at-
que monastico habitu indutus, ad S. Gerasimum ablegatus
est. E vivis dein excessit S. Euthymius anno cccclxxiii.
Post ejus decessum (verba sunt Cyrilli monachi in Vita
S. Sabae Abbatis v Decembris) cum monasterium otio
& socordia paulatim se dedidisset, longo tempore au-
fugit B. Sabas, & habitabat in solitudine, cum Gera-
simus eam, que est circa Jordanem, solitudinem non
secus atque stella, illuminaret. Mortuo Leoni Impera-
tori successit Leo junior ex sorore nepos; huic, cum han-
diu vixisset, pater Zeno, ante a filio Augustus coronatus.
Mortuus dein S. Gerasimus quinto mensis Martii, In-
dictione xlii, in consularu Zenonis Augusti secundo. 475.
Annus is erat cccclxxv.

4 Cyrillus scriptor in monasterio S. Euthymii habi-
tum sumpsit anno dcliii, & anno dliiii in Lauram
novam migravit, ac biennium insumpsit in scribendis Vi-
tis SS. Euthymii & Sabae. Praerat tum monasterio S.
Euthymii Gerontius Aledabensis, de quo sibi optime noto, ma-
ejusque patre & avo agit Cyrillus in Vita S. Sabae. At qua
Gerontius narravit Joanni Moscho & Sophronio Sophista,
referuntur in Prato spiritali cap. 21. Quibus advenien-
tibus in monasterium S. Gerasimi, senes narrarunt, qua
de ipso Moschus scripsit. Ad illa etiam circiter tempora
vixerat S. Quiriacus, utpote centum & septem annos ata-
tis natu.

CAPUT II.

Epitome rerum gestarum S. Gerasimi: ex Vita S. Eu-
thymii, auctore Cyrillo monacho.

Septuagesimo autem & quinto anno ætatis ma-
gni Euthymii, congregata fuit a Synodus Chal-
cedone, in quam omnes fere totius orbis terrarum un-
dique convenerunt Pontifices. Eos enim ad conve-
niendum vocabant, quæ Ephesi scilicet innovata fue-
rant, ac Dioscoro, inquam, Alexandrino: quem simul
cum iis, qui illius tuebantur dogmata, e sacris ejiciunt
catalogis, & accuratum fidei decretum exposuerunt.
Ei autem Synodo insignis quoque Euthymii discipuli
intererant... Postquam autem ille legisset, & quæ
scripta erant, recte se habere invenisset, & continere
rectæ regulæ veritatis, pervasit repente fama totam so-
litudinem, quod magnus quoque Euthymius sequatur
Synodum Chalcedonensem.

6 Hoc autem omnes propemodum monachos ad
cam

A cam attraxisset, nisi quidam d Theodosius, habitu quidem monachus; moribus vero præstigiator importunissimus, & mente corruptissimus, veniens in Palestinam, cum de dicta Synodo quadam improbe confinxisset, quod everteret quidem dogma rectæ fidei, introduceret autem vel potius revocaret dogmata Nestorii, cepisset Eudociam, quæ tunc versabatur in Palestina. Per ipsam autem induxit omnes monachos: & deinde etiam Sedem Hierosolymitanam inverecunde, (o justitia) & impudenter invadit, & cum ex potestate accepisset facultatem, bellum gerit adversus divinos Canones.

7 Erat autem illic quidam magnus Anachoreta, qui nuper quidem venerat e Lycia, vocabatur vero Gerasimus: qui cum omne vitæ institutum, quod monachos decet, in patria ostendisset, multos quoque passus erat sudores adversus spiritus nequitie. Is ergo cum pulchre exerceret in ea, quæ est ad Jordanem, solitudine, & sæpe demones percuteret, pulsatur ipse quoque, vel potius supplantatur ab eorum improbitate & abducitur ab hæreticis. Cum autem ab omnibus fere anachoretis audiret de Euthymio, iisque, quæ de eo sermone celebrabantur, aures haberet oppletas, aliquando ad eum venit in Ruban: cumque cum eo diu esset versatus, & illius linguæ bibisset fluentum suavissimum, veluti quemdam morbum evomit hæresim & ad sanam fidem revertitur, quod doceptus esset, magna ductus penitentia; & cor vanis corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans & puniens. Hunc autem ipsum alii quoque consecuti sunt anachoretæ, Petrus cognomine Gournitis, & Marcus, & Julon, & Silvanus: & ipsi quoque Theodosii noxiam sectabantur communionem.

8 Hæc quoque mihi cum aliis Joannes Silentarius & Episcopus, & b Thalelæus Presbyter narraverunt. Dicebant enim, quod versantibus aliquando ipsis in solitudine, in eos incidens B. Saba colloquebatur, dicens, quod cum adhuc esset in cœnobio, ascendisset post mortem i Theodisti simul cum k Longino Præfecto ad magnum Euthymium. Cum autem aliquot dies morati essent circa Ruban cum l Martyrio & m Elia, & una cum eis adesset S. Gerasimus; Quoniam, inquit, prompto & alacri animo videt magnus Euthymius me & n Domitianum, utroque assumpto, transibat per interioriorem solitudinem. Cibus autem nobis erant radices melagriorum.

9 Cum ergo apud Deum tantam haberet Euthymius fiduciam, & tantam Spiritus gratiam e superis attraxisset, ne communis quidem mortis ei tempus est celatum. Cum tres postea dies mansisset in diaconio, sabbatho noctu dormit in pace, & ad eam, quæ illic est, transit beatitudinem, re vera senex & plenus dierum, vicesimo die mensis Januarii. Cum autem fama celeriter per omnem sparsa esset regionem, monachorum & laicorum congregata est multitudo, quæ non poterat facile numerari. Quin etiam o Anastasius Patriarcha Hierosolymitanus, cum simul assumpsisset examen Clericorum & militum, accessit. Cum eo autem aderat p Chrysippus & q Gabriellus, & Diaconus quoque r Pheidus. Anachoretæ quoque, qui erant in solitudinibus, undique convenerunt, quorum erat unus quoque Gerasimus. Omnes autem in stuporem adducebat continuatio miraculorum. Cum ergo convenisset multitudo prope innumerabilis, prohibebatur sacrum illud corpus a sepultura, cum jam esset hora nona, donec milites, ut eis iussu fuerat a Patriarcha, repellunt multitudinem: & sic vix tandem datur aditus divinis Patribus, ut corpori illi, quod tam strenue decertaverat, & multa passum fuerat, iusta peragerent; & cum iis, quos decet, hymnis in locupleti loculo deponerent.

19 Oportet autem etiam de magno tractare Gerasimo, & quales ipse dederit regulas & formas iis, qui

sub ipso exercebantur, & veluti condimentum atterere D narrationem, quæ magnam utique habet utilitatem. Hic ergo magnus Gerasimus, qui Jordanis solitudinis civis fuit simul & patronus, cum maximam illic Lauram, quæ non pauciores quam septuaginta anachoretas habebat, construxisset, & præterea cœnobium in medio ejus optime collocasset; curabat ut, qui introducebantur quidam monachi, manerent in cœnobio, & vitam monasticam exercerent; qui autem crebris & longis se laboribus exercuerant, & ad perfectionis mensuram pervenerant, eos in iis, quæ vocantur, cellis collocans, sub hac jubebat vivere regula, ut quinque dies hebdomadæ unusquisque in sua cella sileret, nihil gustans quod esset esculentum, nisi panem & aquam & dactylos; sabbatho autem & Dominica venientes in ecclesiam, cum participarint sanctificata, cocto uterentur in cœnobio, & sumerent parum vini. In cella vero nulli permittebatur aut ignem accendere, aut coctum gustare. Paupertas autem tantæ erat eis curæ, quantæ nihil aliud: & humilitate maxime ornabantur.

11 Unusquisque vero laborem suarum manuum, qui per hebdomadam ab eis factus fuerat, sabbatho ferens in cœnobium, circa vesperam Dominicæ, hebdomadæ sumptus rursus accipiens, panes, inquam, & dactylos & aquam in vase aliquo & palmas, rursus redibat in cellam. Erant autem adeo remoti ab omni sollicitudine, & a negotiis humanis ita disjuncti, ut nihil haberent præterea, quibus inducebantur, adeo ut non esset secundus amictus. Stratum autem quid erat aliud, quam storea, & quæ solent appellare s centonium & embryum, & vas fictile ad aquam, quod quidem simul sufficiebat ad potum & ad palmas irrigandas.

12 Hæc lex autem eis optime tradita a Gerasimo, ut exeuntes cellas dimitterent apertas, ut liceret ei, qui veller, ingredi, & quod veller, accipere ex illis vilibus & ad usum necessariis, nemine prohibente: quin etiam ipsi quoque cernerentur viventes Apostolice, & esset eorum quoque, qui habitabant in solitudine, eis consimiliter cor & anima una: quandoquidem nemo ex iis, quæ habebat, judicabat esse aliquid proprium, sed omnia eis ex æquo esse communia. Porro autem hoc quoque dicitur de anachoretis: cum quidam ad eum accessissent, & peterent ut sibi liceret aquam calefacere, & coctum sumere & ad lucernam legere, magnum respondentem Gerasimum dixisse: Si sic vultis vivere, multo magis expedit, ut vos vivatis in cœnobio. Ego enim nequaquam permittam toto meæ vitæ tempore hoc fieri apud anachoretas.

13 Cum Hierichuntini audirent eorum, qui erant apud Gerasimum, esse adeo arctum & omnis solatii experti vitæ institutum, esseque admodum asperum & violentum, hanc sibi legem tulerunt, ut sabbatho & die Dominico ad eos abirent, & eis non modicam afferrent consolationem. Sed hoc quidem est laus Hierichuntinorum, & evidens argumentum animarum virtutis amantium. Cum autem multi ex iis, qui sub hoc magno Gerasimo erant, decertatoribus viderent multos mundanos cum hoc proposito & scopo ad se venientes, tantum abest, ut eis gratus & jucundus esset eorum adventus; ut nec eos quidem in regione omnino videre aut tolerare possent; sed potius ut valde laesos eos fugerent & declinarent. Illi enim pulchre sciebant, perfectæ temperantiæ matrem esse abstinentiam, ut quæ possit & turpes expellere cogitationes, & somni levare gravitatem; ut qui non solum verbis, sed etiam factis hoc a Patre optime didicissent.

14 Hi enim illum dicebant tanti fecisse abstinentiam, ut quadraginta jejunii dies jejunus transigeret, contentus sola Sacramentorum participatione. Cum sic vixisset Gerasimus, & iis, qui sub eo erant fuisset exemplar virtutis & occasio salutis, communis advenit

A finis quinto mensis Martii, Indictione tertia decima, in conspectu Zenonis Augusti secundo.

a Anno 451. Quomodo anni S. Euthymii ordinatur, diximus ad ejus Vitam, ubi ubi ubi Notas dedimus.

b Sexcenti & triginta.

c De Diocletio plurima dissoluta sunt 18 Februarii ad Vitam S. Flaviani Patriarchae Constantinopolitani, & 18 Februarii ad Vitam S. Proterii Patriarchae Alexandrii, & alibi.

d De Theodosio hoc agunt Euthymii lib. 2. cap. 3. Nicephorus lib. 13. cap. 9. & pluribus Cyrillus, in hac Vita.

e Bras Eudoxia tunc vidua Theodosii Junioris Imperatoris, de qua etiam agimus 8 Januarii ad Vitam S. Atticii, & ad vitam S. Flaviani.

f Ruban esse desertum, in quo 40 diebus & noctibus Christus jejunavit, diximus cap. 3. Vita S. Euthymii.

g Celitur S. Joannes 13. Maji.

h De hoc Thaelzo agit Meschus cap. 39.

i Celitur S. Theodotus 3. Septemb. mortuus an. 467, successores Hegumeni Maris, cum Longinus an. 469 constituitur, huc Paulus, illi junior Terebon successit.

k Longini frequentis mentio fit in Vita SS. Euthymii, Saba & Quiriaci.

l Martyrius creatus dein an. 477 Patriarcha Hierosolymitanus.

m Elias mortuus S. Euthymio, creatus Hegumenus.

n S. Domitianus Oeconomus colitur 27 Januarii, mortuus cum S. Euthymio an. 473.

o Ordinatus Anastasius an. 458, mortuus an. 477.

p Chrysippus antea Laura Oeconomus, cum Cassio sancta

q Concilio Hierosolymitano.

r S. Gabrielius fundator novi monasterii, videtur col. 16 Januarii, ut ibi dictum.

s Hic templum, ad quod corpus S. Euthymii translatum est, existit.

t Centonum ex diversis panibus confectum.

u Embrimium pro cervicali ex grossioribus papyris confectum. De quo Cassianus collat. 1. cap. 23.

v Rex anno Christi 475.

Embrimium

C A P U T III.

Fragmentum ex Vita S. Quiriaci.

15 Cum Quiriacus accessisset ad Lauram mirabilis Euthymii, hospitio excipitur a quodam Anatolio Presbytero & Olympio monacho, fratribus quidem genere, patria autem Corinthiis: & cum multis dies apud eos degisset, deinde etiam magnum adspexit Euthymium: & beata illa manus sacrum ejus caput tetigerunt, simul quidem cum monastico induentes habitum, & in eum vocantes ubi Spiritus operationem. Eum tamen hoc in loco manere non sinit Euthymius propter aetatem. Valde enim cavebat imberbium & adolescentum in sua Laura conversationes, ne aliquam offensionem afferrent reliquis Fratribus ad turpes cogitationes. Sed cum magnus jam Theodotus excessisset ad Jesum, quem desiderabat, ipse emittit & Quiriacum ad S. Gerasimum ad Jordanem.

16 Cum ergo revera praeclarum munus accepisset Quiriacum, & cum vidisset eam aetate, statuit ut ipse ministraret in cenobio. Sic autem in eo debebat ille admirabilis, ligna scindens, aquam & alimentum parans Fratribus, & coci fungens officio. Sed quamvis ita se haberet, & in cunctis laboribus totum diem transigeret, in colloquendo cum Deo tamen & precatione totas noctes consumebar, & ferventius rursus & acius post opus manuum sacros hymnos incipiebat: & ut paucis dicam, vitam anachoreticam in cenobio, & tam multis negotiis per omnia ostendebat, ut qui pane & aqua solum, idque secundo quoque die aleretur. His inducitur Gerasimus, ut eum valde diligeret: & sic vita delectabatur junioris, & de illius moribus & amore in res spirituales adeo factus erat certior, ut eum asumeret in diebus jejuniorum ad solitudinem Ruba, & cum haberet socium totum, qui illic suscipiebantur, laborum & spiritualis ascensus. Hic dicebatur etiam magnus versari Euthymius, & eos divinis impertire

S. Quiriacus cum S. Euthymio ad Jordanem

fratrum co-

ob virtutes diligere

virtutem solum in se habet

Sacramentis singulis Dominicis, donec venisset dies D Palmarum.

17 Cum breve autem tempus effluxisset, abie quidem pulchro illo ad Deum itinere magnus Euthymius: videt autem sacram illius animam Gerasimus deduci ab Angelis, & praeclare ad caelos ascendere, unde fuerat vocatus. Cum ergo statim assumpsisset Quiriacum, ascendit in ejus Lauram, & sanctum ejus corpus gratis manibus sepelit cum ea, qua par est, reverentia: & cum omnia fecisset, quae de more fiebant, reversus est. Nono autem anno postquam Quiriacus venit in Palestinam, admirabilis etiam moritur Gerasimus, & migravit ipse quoque ad communem Dominum, quinto mensis Martii.

a Anatolii susceptio inter monachos facta a S. Euthymio indicatur num. 41 in hujus Vita.

b Anno 467.

C A P U T IV.

S. Gerasimo servit Leo. Ex Prato spirituali Joannis Moschi.

18 U No fere milliario distat a Jordane monasterium, quod Abbatibus Gerasimi dicitur. In hoc monasterium advenientibus nobis narraverunt, qui illic morabantur, senes de Abbate Gerasimo, quod die quadam ambulans super Jordanis ripam, obvium habuit leonem valde rugientem, suspenso pede, cui infixus erat ex calamo aculeus, adeo ut ex hoc pes ipse intumesceret, & sanie plenus affectus esset. Cum igitur vidisset leo senem, ostendebat illi vulneratum ex infixo aculeo pedem, sicut quodammodo & obsecrans ut illi curam adhiberet. Cum ergo vidisset eum senex tali necessitate constrictum, sedens apprehendit ejus pedem, aperientique vulnus eduxit aculeum infixum cum magna putredinis copia, diligenterque depurgato vulnere, & panno alligato, dimisit eum. Leo autem cum se curatum vidisset, noluit senem deferere, sed carus discipulus, quocumque pergeret, magistrum sequebatur, ita ut admiraretur senex tantam feram gratitudinem. Igitur ex tunc senex nutrebat eum, mittens ante illum panem & infusa legumina.

19 Habebat autem ipsum monasterium asinum unum, ad ferendam aquam pro necessitate Fratrum de Jordane. Consuetudinem autem fecerat senex, ut curam pascendi asini leo haberet. Itaque abiens cum illo juxta Jordanis ripas, pascentem observabat. Quadam autem die dum pasceret asinus, leo se ab illo longiuscule averit: cum ecce camelarius ex Arabia veniens, inventum asinum accepit, & secum duxit. Leo vero, amisso asino, rediit in monasterium tristis valde, & dejecta facie ac cervice ad Abbatem suum. Abbas igitur Gerasimus putavit, quod asinum comedisset leo, & ait illi: Ubi est asinus? Ille vero quasi homo stabat tacens, & deorsum aspiciens. Dicit ei senex: Comedisti eum: benedictus Dominus. Quidquid faciebat asinus, amodo facies tu. Ex tunc igitur leo, jubente senex, portabat a canthelium capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium.

20 Die vero quadam venit miles quidam ad senem benedictionis gratia. Qui cum videret leonem bajulantem aquam, didicissetque causam, misertus est ejus, proferensque tria numismata dedit senibus, ut emerent asinum ad ipsius aquae ministerium, & liberarent eam necessitate leonem. Brevi autem transacto tempore, postquam liberatus a labore fuerat, camelarius ille, qui asinum abstulerat, veniebat ferens triticum, ut vendideret illud in sancta civitate, habens & asinum secum.

videt apud Euthymii deduci ab Angelis

mensis Martii

cap. 147.

S. Gerasimus cum leone pedem aculeo infixum

leo ex gratitudine asinum comedit

si asinus comedisset leonem

quo feroce fuit

leo asinum comedit & ferendo eum

liberant eum

*asium a
Leo red-
itum tot-
pit.*
*monem ap-
pellat for-
danem.*
A lecum. Et cum transisset Jordanem, accidit ut occurreret leoni: quo viso, dimisit camelos & fugit. Leo autem, cognito asino, cucurrit ad eum, & ore, ut solebat, ejus capistrum mordens, traxit eum cum tribus camelis, & gaudens simul & rugiens, quod perditum asellum reperisset, venit ad senem. Senex vero, qui prius putabat, quod asinum leo comedisset; tunc vere didicit, quia insidias passus fuisset leo. Imposuit autem nomen leoni Jordanem. Egit itaque leo in monasterio cum Fratribus plus quam quinque annos, nunquam recedens a senex.

*Monem &
Gerasimus.*
*duplatur
a leone,*
21 Cum autem migrasset ad Dominum Abbas Gerasimus, & a Patribus sepultus esset, per dispensationem Dei leo tunc in monasterio inventus non est. Post modicum vero venit leo in monasterium, & quarebat senem suum. Abbas autem Sabbatius Cilix, qui & discipulus fuerat Abbatis Gerasimi, viso illo, dixit ei: Jordane, senex noster dimisit nos orphanos, & migravit ad Dominum; sed accipe, & comede. Leo autem comedere nolebat, sed jugiter huc atque illuc se vertens circumspiciebat, quarens videre senem suum, ac rugitu magno ipsius absentiam se ferre non posse significans. Abbas autem Sabbatius, & senes reliqui fricantes ejus cervicem, dicebant ei: Migravit senex ad Dominum, & dimisit nos. Sed ista dicentes non poterant ta-

men illius voces & ejulatus mitigare, sed quanto D amplius ipsum verbis fovere ac solari se exultabant, tanto ipse magis ejulabat, majorique rugitu utebatur, & lamenta adiciebat, ostendens ex voce, facie, & oculis moerorem, quem habebat non videns senem. Tunc ait illi Abbas Sabbatius: Veni mecum, ex quo non credis nobis, & ostendam tibi, ubi positus est senex noster. Sumensque eum duxit, ubi illum sepelierant. Distabat autem ab ecclesia quasi passibus quinque. Et stans Abbas Sabbatius supra sepulcrum Abbatis Gerasimi, dixit leoni: Ecce hic senex noster sepultus est, & inclinavit genua sua Abbas Sabbatius supra sepulcrum senis. Cum ergo id leo audisset, & vidisset prostratum super tumulum Abbatem Sabbatium, & flentem, tunc & ipse prostravit se, percutiens in terram caput suum vehementer, & rugiens; atque ita continuo defunctus est super sepulcrum senis.

*Testis bo-
mini ante
peccatum
obstantes.*
22 Hoc autem totum factum est, non quia animam rationalem habuisse leo putandus sit, sed quod Deus voluerit glorificantes se glorificare, non solum in vita hac, sed etiam post mortem: & monstrare nobis qualem primo homini habuerint subjectionem beatæ, priusquam inobediens esset mandato, & antequam excideret e Paradiso deliciarum.

*Chantelium, Græce νεώτερον, omni asinis imponi solitum, Cantharus
autem potius sporas seu clizella asino ad omnes apte ferendum imponitur.*

DE S. KIERANO ET S. CARTACHO EJUS DISCIPULO, EPISCOPIS ET ABBATIBUS SAGIRIENSIBUS IN OSSORIA HIBERNIÆ PROVINCIA,

Commentarius prævius.

§ I S. Kierani sedes, & ætas.

*CIRCA
AN. DXXI,
V. MAR-
TII.
In Ossoria
superiori.*
*monasterii
& civitas
Sagria.*
1 **Q**ua inter Bladina montes Senannusque fluvium interjacet regio, pro temporis diversitate nunc Mumoniis, nunc Lagenis adjuncta, ita totius Hibernia medium occupat locum, ut Septentrionales Hibernos ab Australibus dividens, Australium tamen ipsa pars sit, longius a Boreali quam Meridionali distans litore, intra quinquagesimum quartum & quintum altitudinis gradum, decimum & undecimum latitudinis. Hanc Ossoriam superiorem Cambdenus appellat respectu alterius inferioris, qua Kilkenniensis Comitatus nomine appellata, & Osseriensis, sive Canicensis Episcopatus, Dublinensis Archiepiscopo subiecti, titulo venit in vetusto Provinciali Romano; cum alterius Ossoria Episcopalis titulus Roscrea sit, sub Archiepiscopo Casseliensi. Roscreensi porro civitati ad Boream illustria duo monasteria sunt; Byrrhanum unum, Sagiriense alterum: illud magni Brandani sanctitatis famosum; hoc Episcopali etiam dignitate gaudens, donec est Roscream translata Sedes: ideoque noster Codex Dublinensis S. Kierani vitam sic finit: Explicit Vita B. Kierani Episcopi Saigerensis, juxta Roscrea, distans ad tria milliaria, & olim Ecclesia Osseriensis.

2 Hujus Ecclesie initia in S. Kierani Vita, citata ab Usserio pag. 791, a Colgano ex Kill-kenniensis codice primo loco producta, hæc fuisse leguntur. Et deinde missus est in Hiberniam patriam suam (S. Kieranus videlicet, Roma Episcopus consecratus) & occurrit ei in via in Italia S. Patricius Archiepiscopus totius Hiberniæ. Et videntes se invicem Sancti Dei gavisii

*ex S. Patricio
est prædix-
tum.*
sunt. Tunc S. Patricius non erat Episcopus, sed postea a Cælestino Papa ordinatus Archiepiscopus, & missus est ad prædicandum in Hiberniam: cui jam, quamvis alii Sancti erant in Hibernia, Dominus custodivit magisterium & omnem Archiepiscopatum Hiberniæ: quia per neminem Reges vel Duces Hiberniæ ante S. Patricium Deo crediderunt. Et ait S. Patricius ad S. Kieranum; Vade ad Hiberniam ante me, & adi fontem in medio Hiberniæ, in confinio Australium & Aquilonalium Hiberniensium, qui vocatur Fuaran, & constitue ibi monasterium: quia illic honor tuus, & resurrectio tua erit. Cui S. Kieranus dixit: Locus, in quo ille fons constat, ignotus est mihi. Respondit ei S. Patricius: Carissime frater, perges tu securus, & Dominus tecum erit: & accipe hoc cymbalum socium itineris, quod erit mutum usque dum pervenies ad prædictum fontem; & cum illuc pervenies, cymbalum tunc dabit claram vocem, & sonabit dulciter: & post triginta annos ego ad te veniam in illo loco. Et osculantes & benedicentes se invicem servi Dei, S. Kieranus iter suum direxit in Hiberniam; Beatus autem Patricius mansit in Italia.

3 Ab illo die cymbalum S. Kierani mutum sine voce ulla erat, donec pervenit ad fontem Fuaran, sicut prædixit S. Patricius. Veniens S. Kieranus in Hiberniam, Dominus direxit eum ad fontem Fuaran: & ibi illico cymbalum viri Dei, aperta voce lucide clamavit, quod cymbalum Bardan Kierani vocatur, & habetur cum magno honore in civitate & in tota provincia S. Kierani. Ducitur enim per regiones ad conjunctiones Principum, ad defensionem pauperum & ad

Tomus I.

K x 3

exa-

A exactionem tributorum monasterii S. Kierani: quod vero cymbalum factum est apud S. Germanum Episcopum, magistrum S. Patricii. Fons vero ille, sicut supra dictum est, in confinio provinciarum Hiberniae constat; sed tamen in Australi plaga & regione Mumentie, videlicet in plebe, quae vocatur Hele. Et cepit beatus Pontifex Kieranus ibi, quasi eremita, habitare: quia cremus tata, densa silvis per circuitum erat: & de vili materia cellam suam incepit, & inde monasterium, & postea civitas crevit. Dei dono, per gratiam S. Kierani; quae omnia vocantur uno nomine Sayghir. vulgo, inquit Ufferius, Sier-keran dicitur, & hodie Lagenia atque conjectur, ejusq; in annalibus suis Joannes Clunius Kill-kennicus ad annum 1284 ita meminit: Dominus Galfridus de S. Leodegario, Episcopus Ossorien- sis, acquisivit per duellum manerium de Siergerano. Ex quo (visi sua Ufferium conjectura fallit) consequens est, S. Kierani Sagiriam, quam una cum Birrano monasterio Nor- manni adversa Boando subverti, anno 841 vastarant, & 952 Momonii expularant, (teste Colgano sua ad hanc Vitam Appendicis cap. 4) vel istis, vel subsequentium temporum cladibus, in manerii sui pradii unius humilitatem recidis- se: qua Usi priori narrationi sua fides staret, omnium Ecclē- siarum Hibernicarum prima debere & antiquissima credi.

enim non
obscuro
figia.

Primo in
Hibernia
praevalso
Kierano.

ex quodam
Aldo cum
dicitur.

Tridigiso
opistm se-
radus.

usque in
et in in-
brum con-
fructu.

4 Neque enim dumtaxat in iis, quae exstant S. Kierani Vitae, Hiberniae Sanctorum primogenitus ille dicitur, vel, ut est apud Cathaldum Alaguir Primicerius; sed ipsam, quae de eo canit solebat, Collo. cum ica Hibernienses ordiebantur: Deus, qui B. Kieranum Confessorem tuum atque Pontifi- cem ante alios Sanctos in Hiberniae insulam misisti. Re- florescente namque sub recenti Anglorum dominio Chri- stiana religionis cultu per decursum saeculi XII, cum mona- steria multa antiqua traditis ex Anglia Benedictinis, Ci- sterciensibus, Regularibus tradita essent, nova etiam multa iisdem erigerentur; caperunt ii certatim Sanctorum gesta, hactenus vel inter indigenarum traditiones incertas, vel sub Hibernica lingua obscuritate delitescens, majori dili- gentia quam judicio compilare; exemplo Jocelini, cujus de Actis Patricianis opus miro ubique plausu exceptum fue- rat: sed multi eorum tam infelicit, ut quibus admiratio- nem se concituros crediderunt, risum indoctis, aditis indi- gnationem justissimam moveant; portentosis pleraque acta obfiterantes figmentis: qua nec inter se, nec cum verum ipsa- rum natura ac temporum ratione ullo modo convenirent.

5 Idem specimen proferemus ad xxi hujus mensis in Commentario praevio ad Acta Patriciana; in eoque plene of- fendemus merissimam esse fabulam, quae de SS. Albei, De- clani, Tberi, Kieranique predicatione atque Episcopatu ante Patricium, Hiberni jactant; & unde ea sit nata declarabi- mus. Modo sufficit in S. Kierano praelibare, quantum satis est ad ejus aetatem explicandam. Fingamus igitur (quod Kilkē- niensis codicis Acta habent) annos natum triginta, dein vi- genti annis Roma studuisse, post aliis triginta annis predi- casset eum antequam in Hiberniam veniret Patricius anno ccccxxxi: necesse erit, ut eum natum fuisse dicamus circa annum Christi cccclii. Sequendo deinde Colgani calculum, qui ostendit usque ad annum Dxxx eundem Kieranum su- pervixisse; habebimus non quidem annorum trecentorum (qualem Acta faciunt) sed tamen ducentorum propemodum annorum senem: talemque admittit Colganus: & (ut desi- nant, inquit, nonnulli in Historiis minus versati, quam ad censuram praeconi, nimirum animadvertere in ea, quae de hujus vel aliorum Sanctorum longevitate leguntur) ex sacris profanisque litteris exempla congerit admiranda se- nectutis: de quibus hoc ingenere dixisse satis sit, pauca in iis esse, quae vel ad rem faciant, vel probabilia sint: nulla, quae credibilem faciant eam, quae in Actis habetur, aetatem.

6 Potnis Colganus pro suo arbitrio cujuscumque generis auctores colligere, ex quibus probare conatur fuisse ali- quando monachos, qui communem hominum senectutem vel superarint multis annis, vel credui sint superasse: sed nec po- tuit evincere, ut primis omnibus Hiberniae Sanctis id crede-

remus fuisse commune: nec debuit nos sua sententia testes ad- ducere, quasi ad diem xxi Januarii, S. Kersigerni Alta ex Cappratio proferentis, admiscamus centum & octogin- ra quinque annos natum excessisse & vivis: cum in Prolego- menis ad ea Acta num. 7 tam expresse eam aetatem, tum per se nobis paradoxam videri dixerimus, tum Chronologica calculis ostenderimus repugnare. Admissio autem, quem ipse nihilominus admittit, irropisse in Acta S. Kierani er- rore, ubi trecentos fere annos vixisse legitur; cur ad ducen- tos annos potius, quam ad centum, errorem istum correctu- rus respiciam? Quia primus in Hibernia, inquit, legitur predicasse Kieranus. At legitur in similis farina Actis, S. Albeum puerum, unum ex precedentibus Patricium pra- conibus fidei, Palladius baptizasse; qui tamen Palladius ante annum ccccxxix Hiberniam non attingit. S. Declanum legitur Colmanus Episcopus in Hibernia salutari inxisse unda, insulaque eo adhuc puero, a variis Sanctis fuisse ha- bitata: ut secundum eundem, quae nobis obijciuntur, Acta, Primogeniti Hibernorum titulus non possit Kierano sal- vus esse: qui fingitur carnali quidem generatione junior Palladio, Colmano, aliisque pluribus, spiritali vero poste- rior Albeo atque Declano; cum hi infantes in Hibernia ipse triginta annorum juvenis dicatur Roma baptizatus.

7 Cur autem eum titulum in suo seculogio metrico, ante annos, ut vult Colganus, attingentem conscripserit, prae- teritis En- gussius, contentus Populosum, id est, magni cultus monacho- rum Patrem vocasse? Nempe excogitata necdum ea fabula erat: imo ex Vita Patriciana Tripartita auctore num. 92. videtur constare, S. Kieranum ex iis Clericis unum fuisse, quos Romam studiorum causa proficiscentes obvius habuit in eodem itinere Patricius: & aliis quidem pellem tradidit ad peram librariam ex ea conficiendam, qua se dicebat in Hibernia annis duodecim usum: Kierano vero quarenti ubi- nam deinde sedem fixurus esset, & locum nominavit, & fu- turam prae-dixit, ut post triginta annos eum ibidem conveni- ret. Ex quo consequens est illum Kierani atque Patricii con- gressum in Italia ante annum ccccxlvi non accidisse: & juvenem tum temporis fuisse Kieranum, cum Patricius a- tis annum lxviii esset transgressus. Quod ipsum ex ea, quam impugnamus, fabula semetipsam jugulante, solidissi- me confirmatur. Dicitur enim Patricius dedisse Kierano cymbalum, cujus miraculoso sono locum cognosceret siti di- vinitus preparatum, quod cymbalum factum fuerat apud S. Germanum Episcopum, magistrum S. Patricii: atqui ante annum ccccxlvi nec factus Episcopus Germanus est, nec Patricii magister esse potuit, ut suo ostendimus loco. Patricius autem postquam S. Germano se adjunxit, non ve- nit in Italiam ante annum xxx illius saeculi.

8 Quid autem Kierano venisset in mentem consulere Patricium, nullam Hibernia notitiam habentem, eoque in parte sibi legeret eremitorii locum? qui convenit, ut perdu- cendis ad fidem Hibernis consecratus Episcopus, eremiticam apud eos vitam & solitudinem seclaretur? At si Kieranum juvenem Clericum, Patricium Episcopum facimus aetate pro- F vultum, & Episcopis, Monachis, Eremitis plenam Hiberniam cum eo rediit Kieranus, nemineque bellissime habet: nec est a nimis longa senectute, & qua fidem superes, metuendum. Nā si saeculo sexto fere dimidiato, vigesimo aetatis anno propin- quus fuerit Kieranus; nihil prohibet quo minus S. Finiani, initio septimi saeculi docere incipientis, extrema in senectute auditor factus, rara humilitatis exemplū Hibernis dederit. Nihil item obest, quo minus S. Kierano juniore, jam necdum Llanensis Abbate, sed per anticipationem sic nuncupato in Actis, & ejusdem Finiani discipulo, in sua necessitate succur- verit: nec tamen centesimum annum vivendo excesserit.

9 Raditus S. Kierani: Scriptura studium sub S. Finiano: mors in patria.

A Nnos viginti Roma commoratum Kieranum ha- bene Acta. Neque hoc everit S. Kennani Vi- ta ab Ufferio ad annum 450 citata & ad xxi Novembrii refe-

cum etiam
legia ju-
lana.

et malis
tato loco
potum am-
brosio.

imo cum
suo auctore.

et cum sa-
tione.

Anno mul-
to proci-
bus quod
30 Roma
mora in S.
Kierano
3) Ex Ap-
pend.

A referenda: quia cum hic Sanctus fuerit Leogarii Regis ex fratre prompos, evidens est, Regem cui in sua pueritia obsecrat traditus, non fuisse ipsum Leogarium, mortuum anno cccclxi; sed filium eius Lugadium, qui ejusdem seculi anno lxxxii regnum adeptus, illud tenuit usque ad sequentis seculi annum viii. Verum sicut nulla ratio suadet tam diuturna peregrinationis moram, cum multo pauciores anni potuerint egregia doctrina comparanda sufficere: ita prorsus eam dissuadet S. Patricii aetas, quam summa cum verosimilitudine ostendimus ultra annum visa lxxxii Christi cccclx non esse protrahendam.

10 Multo autem minus cum ea consistit, quod ab occurrente sibi in Italia Patricio circa annum, ut diximus, cccclvi audivisset Kieranus, quod essent se invicem in Hibernia post annos xxx revisuri. Ostendamus porro fallacissimos esse eos numeros ad quos Patricianae prophetiae ex suo cerebro adstrinxere antiquorum Actorum interpolatores: & passim non esse fidendum annorum numeris qualibuscumque in Hibernicarum Sanctorum Actis, variis occasionibus demonstrabitur. Nunc dicimus omnino nos arbitrarī quod S. Kieranus in Hiberniam redierit circa annum cccclv, aut citius, nec diu post fuerit vel a Patricio ibidem visitatus vel ipse ad eum visitandum accesserit. Rediisse autem cum gradu Episcopali, dicentibus id Actis, nec ulla in contrarium ratio obstat, non est cur ire insitias velimus. Redux, eo quem descripsimus loco, eremiticam aliquamdiu vitam duxit: donec eximia sanctitatis fama allelli Ossorii ceperunt undique ad eum confluere; numerosumque sub ipso cenobium primum, dein civitas non contemnenda facta Sagiria est, ad quam post annum aetatis sua nonagesimum potius ex promisso venisse Patricius, potuit etiam multo citius suam implevisse prophetiam: modo citius in patriam rediisse Kieranus dicatur.

11 Qua apud Colganum extant Kierani ex Codice Kilkennienſi Acta; consentaneae ad ea, quae in S. Finiani Actis xxi: Februarii ab eodem Colgano prolatis leguntur, narrant de extrema ejus aetate sequentia. Ille S. Kieranus valde erat humilis in omnibus, qui multum diligebat divinam Scripturam audire & discere, usque ad decrepitam aetatem. Fertur enim de eo, quod ipse cum ceteris Sanctis Hiberniae illius temporis, ad virum sanctum Finianum, Abbatem sapientissimum monasterii Cluain-Eraid exivit in sua senectute, & in divinis Scripturis in sancta schola ejus legebat. Inde vero Beatissimus Kieranus, alumnus S. Finiani, sicut alii Sancti Hiberniae, dicitur. Cum enim ipse senex sapiens & Benedictus Pontifex eſſet, dignatus est discere sub genu alterius, propter humilitatem suam & amorem sapientiae. Quasi vera sunt, potius vere, quod est apud Poetas dicere Kieranus, Tiperu vel vana didiciſſimus. Senesco discens plurimum quovis die. Quam autem vera sint, quoad substantiam rei, nulla chronologica ratio vetat: ut enim ad xxi Decembris videbimus circa annum ccccl natum Finianum, trigesimo aetatis suo anno (sicut est in Officio) Turoniam missus est. Annis deinde aliquot in Galliis studuit, revertensque apud S. David, postea Menevensis Episcopum annis basis octo, ut est in Actis: nam triginta annis in Britannia commemoratum esse nescimus unde hauserit Usserius, & quamvis id sciremus, non tamen verum esse crederemus.

12 Regressum igitur in patriam Finianum statim annis non multis, post cccxc, quo primum ex Hibernia egressum Usserius censet, gratis supponens Forschernum Roscaurensem Episcopum, ad quem baptizandus ante annos 30 fuerat delatus Finianus, eundem esse cum Achromienſi: quod ad xvi: Februarii sequi maluimus, quam rebus Hibernicis necdum plane discussis, revocare in dubium: nunc vero omnino credimus falsum esse: & ut verum foret, non necessario eum, quem habet Usserius, annum inferre peregrinationis inchoata alias ostendimus. Nunc sufficit si ante finem v seculi redierit Finianus, & seculi vi initio

ceperit discipulos erudiendos admittere: sic enim uterque D Kieranus potius eum audivisse docentem, quamvis non in Cluain-erardensi cenobio: hujus enim a discipulo suo juniore Kierano cum demum accepit possessionem, cum is sanctitate & auctoritate spectabilis Abbas, si non in Cluainensi, saltem in Anginenſi cenobio suo, tantum liberalitate Principum profecisset, ut de eo, quod sibi abundabas, tam amplius fundos posset magistro suo, velut pro minervali, rependere. Quod si non est factum post Regis Thualii mortem, Dermotio jam regnante circa annum dxi, cum jam nonagenarius eſſet Finianus; non id tamen multo citius factum esse potius: nisi dicere velimus contra Usserii mentem & producta ab eo testimonia, Kierani Sagiriensis, non Cluainensis liberalitate fundos eos fuisse Finiano donatos: sed eum hic ad annum dxxv superſuerit, ut ex S. Columba Actis constat, annum centesimum decennio & amplius supergressus, nihil nos cogit aliena sententia nonnulla nixa auctoritate contraire.

13 Annum, quo mortuus Kieranus Sagiriensis est nulli, quod sere in aliis solent Sanctis, Annales Hibernorum designant: nec est qui Reliquias dicat in aliqua ejus ecclesia requiescere, nisi levioris nota vita quadam Hibernica: quae propter Colganum concedendum Cornubiensibus patet, quod S. Kieranus hic apud eos sepulturam habeat, mutato leviter nomine Piranus: sub quo nomine hujus Kierani Acta, simpliciori stylo, & forte antiquiori Joannes Tinne-mubenſis, ex eo; Capgravius referunt, hoc exordio: Beatus autem Piranus, qui a quibusdam Keranus vocatur, in Cornubia, ubi quiescit Piranus appellatur: in progressu vero Patricii prophetiam narrat hoc modo: Festina ante me, fili dilecte, & in medio Insulae, supra ripam fluminis VVaran, tibi locum construe: placet enim Deo & praevidet, quod in eo loco honor sanctitatis tuae declaretur: in Britannia tamen demum perveniens, & usque ad finem vitae Deo serviens, communis resurrectionis & vitae aeternae beatitudinem expectabis.

14 Concludit autem demum convocatis filiis suis, quos Deo genuit, & populo, ait: Fratres mei & filii carissimi, oportet me dispositione divina ab Hibernia peregre proficisci, & Cornubiam petere, & finem vitae meae ibidem expectare. Voluntati Dei resistere non possum. Moneo vos, Fratres, edificare locum in bonis operibus & exemplis. Venient etiam mortales & praeterea, ecclesiae destructae erunt & desertae, & veritas in iniquitatem vertetur: fides bonis operibus non lucebit; Pastores plus sibi intendunt quam ovibus, plus seipso quam gregem pascentes. Deum quæso, Fratres, rogate, ne tenebrosus sit iter meum, & Dominum iratum post obitum inveniam, sed mitem & placabilem & letum, quando ante faciem ejus apparebo. His & aliis prolixius peroratis, in Cornubiam navigans, mansionem sibi fecit, & multa miracula ad honorem Dei in populo ostendit. Demum cum infirmitate correptus languesceret; convocatis Fratribus, multis sermonibus de regno Dei eos instruxit, sepulchrum parari jussit, & in foveam descendens tertio Nonas Martii, cum magna claritate anima ejus caelos penetravit. Quiescit autem in Cornubia supra mare Sabrinum a Petrokstorve milliariibus quindecim, & a Mouschole viginti quinque.

15 His Cambdenus consentit pag. 140 eundem tractatum ab S. Itha portu usque in Padstovve describens, cum dicit: Nec aliud antiquae notae tota via habet, quam in sabulo positum S. Pirano sacellum, qui Sanctus etiam Hibernicus hic requiescit. Et ne dubitari possit quem designet, ad Acta, ut sunt apud Capgravius, alludens addit: cujus etiam sanctitati infantia vana scriptoris affinxit, quod decem Hiberniae Reges eorumque exercitus tribus vaccis suis octo diebus aluerit. Similiter & Richardus VIIe fordus in suis Anglicanis additionibus ad Ussardum: In Cornuballia festum S. Pirani, appellati etiam Kierani, qui fuit ex nobilibus parentibus in Hibernia ortus tempore S. Patri-

videtur in
Hiberniam
redisse circa
ann. 455.

S. Odoarius
in Hibernia
redisse circa
ann. 455.

S. Odoarius
in Hibernia
redisse circa
ann. 455.

quod verum
est patet.

S. Finianus
circa ann. D.
300 cap. 6
dicitur.

omnino
S. Abbas
Cluainensis

in Britannia
tamen demum
perveniens

Capgravius
ait:

idem fin-
ianus alio
eodem cum
S. Pirano
conferat

A Patricii, homo extrema vite perfectione, miraculorum multitudine, Angelicis visionibus clarus; vixitque mirae longevitate absque ulla infirmitate.

quod non est
dicitur fuisse
fictum.

16 Quibus tamen non puto firmiter dari posse: nam quemadmodum faciles fuerunt Hiberni, ut, si queme suis in Britannia nominari audirent, loco cuiuspiam nomen dedisse sui deposito corporis, eundem esse dicerent cum aliquo sibi noto ejusdem nominis Sancto: ita & Britanni, cum nulla haberent Acta eorum, quos ex antiqua traditione majorem pro merito sanctitatis venerabantur Divorum; ea sepiissime sunt ab Hibernis mutati. Itaque personas temporibus diversissimas confuderunt, quod hic quoque non accidisse, quis praestare poterit? Certe major inter Kieranum & Piranum affinitas est, quam inter eundem & S. Senii, in Armorici parochia de Guic-sezui Patronum: huic tamen hac ipsa, qua proferemus, Kierani Acta tota ab initio ad finem applicata inveniuntur in illius Ecclesia legendariis, qua Gallice transtulit Alvertus le Grand: & ex eo Latino Colganus reddidit ad vi Martii; quem mirum est non observasse unius solius solii interjectu eadem Acta, sed sub diversis nominibus, a se bis dari. Nec forte de nihilo est quod in primis Martyrologii Anglo-Saxonice editione VII foris dixit 11 Maji Piranum Padstovvia colit: deinde in eundem postrema; Acta ipsa Pirano quomodocumque attributa secutus, & Hibernica Kalendaria, persuasusque eundem esse hunc Cornubia cremisam & Sagiria fundatorem, memoriam S. Pirani Confessoris ad v Martii diem retransferit: cum tamen hic in Britannia, iste in Hibernia sit defunctus: idem supponunt Acta ex Kilkennienfi MS. qua nulla facta migrationis mentione, hac clausula terminantur: Cum ipse jam esset infirmatus Senio & dolore, sciens diem obitus sui, vocavit ad se populum suum, & benedicens eum, mandavit ei divina mandata. Et accepto divino sacrificio inter choros Sanctorum, tertio Nonas Martii in pace Christi suum emisit felicem spiritum. Interim &c. Vide append. pag. 901.

§ III SS. Kierani & Cartachi cultus & Acta.

Cultus ejus
inter Hibernos
notus.

17 **P**ater Hibernica Hagiologia, qua omnia ad hunc diem S. Kierani sagirienfis cultum referunt, & Anglicana nota recentioris; optima nota codex MS. Altempsianus, Usuardum continens Britannicarum insularum Patronis antum, hoc ipso die S. Kyrianum habet, corrupto nonnihil a librariis nomine: quod eodem modo scribitur in MS. Florario Sanctorum. Et Usuardi Martyrologium Colonia impressum 1490, & per Hermannum Greven antea antum recensumque anno 1521, Kieranum Episcopum & Confessorem in Hibernia habet. Dicerem non intra Hiberniam solam ejus cultum concludi: si liceret aliquid Dempstero credere: ita enim scribit num. 774 Historiae Ecclesiast. gentis Scotorum, S. Kieranus Episcopus sanctissimus, ut plurimum insulas Scotiae occidentales incolebat, ac tandem longo virtutum cursu peracto, martyrium a latronibus jugulatus consummavit. Nec plura ejus acta supersunt, ita & scripta interire. Floruit anno DCXLV. colitur v Martii juxta Breviarium Dumblianense. In regione Kentyre memoria ejus celebris: ibi enim lacus incolato ejus, ac miraculis frequentatur, Loch-Kill-Kieran, id est, lacus-cella-Kierani. Dicerem, inquam, ex discipulis ejus aliquos, S. Columba secutos vestigia, sacellum ejus nomini in Scoto-Britannica erexisse: sed cum ea adjungat de martyrio atque habitationis loco, qua in hunc nostram cadere haudquaquam possunt, melior nobis auctor exspectandus & veracior est; ut statimam vere eodem nomine aliquem a priori diversum in Scotia vixisse, qui loco nomen reliqueris, & cui ejusmodi elogium conveniat. Miramur interim, quomodo dicantur interisse scripta, de quibus, quod aliquando in rerum natura existerent, nullum profertur indicium.

elogium in
Cathaldu
Maguir.

18 Kalendarium Casselense genealogiam S. Kierani refert: sed ab eo diversissimam ex parte utriusque parentis profert Cathaldus Maguir in suis ad Festilogium Enz-

si additionibus: quam deinde rejicit, & priorem ut verisimiliorem amplectitur, postquam longum ejus exnisset elogium, cujus hic partem libet ex Colgano attingere. Prophetavit Kieranus de S. Conallo, & S. Fachtnano de Ros-alithir, dicens: Nasceatur filius in Tulachteann, qui nobis fido amicitiae foedere junctus erit: & post cum multos monachos, & monasteria reget Conallus. Praedixit etiam familiam Heterischeolanam dominum & principatum in sua regione continuo obtenturam: & Principem de Corca-laigthe habiturum publicam potestatem jus dicendi & multas exigendi in sua provincia, modo fidem Christi amplectatur, & suam colat clientelam. Fuit Kieranus Primicerius Sanctorum Hiberniae. Fuit etiam vir valde locuples in armentorum possessionibus. Domus ejus armentaria, sive bovine decem habebat portas, & decem particularia reclusoria: in singulis erant decem vituli: & singulos decem viculos decem alebant vaccae. Kieranus de eorum fructu & lacticiis nihil gustabat; E quamdiu vixit, sed omnia inter Christi pauperes & egenos distribuebat. Habebat etiam equos jugales quinquaginta pro aratro & agricultura: nec tamen de eorum fructu vel unum tota vita comedeat panem. Cibus ejus quotidianus, quem vesperi tantum sumebat, erat una buccella panis hordacei cum crudarum herbarum obsonio, & frigidi fontis haustu. Ejus vestis erat ex cervinis pellibus, quas humido stragulo superindutus obducebat. Quando aliquantulum pauxabat, saxum erat ipsi pulvinaris loco. Carnechus cognomento Moel, est qui Kierani mirabilia miro & eleganti metro conscripsit, ejusque opus Sagitiae adhuc altervatur: & quicumque illud legerit; animam Carnechi scriptoris Deo recomendet.

mirabilia a
Carnecho
scripta.

19 Refertur S. Fachtnanus supra nominatus a Kalendario Casselensi ad 21 v Augusti, in eoque dicitur monasterium ejus Occidentali Munonia esse: de Conalli autem illius successore nihil hactenus reperio. Posset aliquis suspicari, hunc unum esse & quatuor Sanctis, a quibus una Araniam insularum Ecclesia nomen habet. Tempus ancheatur Aluinn, id est, quatuor pulchrorum, qui sunt (ut ait Colganus in Appendice ad Vitam S. Endei 21 Martii cap. 7) Sancti Furseus, Brendanus Birrensis, Conallus & Birchamus, quorum corpora feruntur in eodem sepulcro condita in cimiterio ejusdem ecclesiae. Carnechi Hibernicum poema si quis proferret, aliquid fortasse solidius antiquiusque haberemus de praedictis Sanctis. Fortassis, inquam; nam si Maguir elogium ex Carnecho assumpserit; non magis ex eo sincera veritas quam ex Actis haberi potest: cum & in elogio & in Actis eadem aut paria munda inveniuntur. Acta autem cum nequeamus, qualia vellemus, habere; dedimus qua judicavimus meliora ex Salmanticensi nostro Codice, qua ex numero deficientium & alibi repertorum miraculorum contratta quidem esse appareat, ante annos tamen quadringentos composita, ex ipsa codicis vetustate liquet: alia prolixiora Colganus ex MS. Kilkennienfi edidit, qua cum Casgravianis collata magis convenire, quoad rem ipsam deprehenduntur, & ex iisdem transumpta scribitur; sed ornata & amplificatione quadam rhetorica, & antiquariarum glossarum interpositione multum immutata: propter qua minoris auctoritatis nobis visa sunt esse.

Acta unde
colta?

20 Neque enim eo movemur quod de Kierano S. Cocheam visente loquens auctor utatur his verbis: Nos autem latet, quomodo ibat aut redibat: quia nemini ex nostris hoc indicavit: ex quibus discipulum Sancti atque eorum Colganus credit. Tales quippe formulas ex antiquis auctoribus transumptas saepe in Actis Patricianis videbimus: dum integros ex eis paragraphos recentiores isti compilatores transferrent. Nam quis non videat eum qui evidenti mendacio Kieranum dicit annis fere trecentis vixisse; & tamquam de re pridem praeterita ac procul extra memoriam posita loquens; Fertur, inquit, de eo quod ipse cum ceteris Hiberniae Sanctis illius temporis ad S. Finianum...

in abbas
re eorum
MS Kilkennien
mensa.

num...

non uno loco fabuloso fuit?
 A num exivit in sua senectute & in divinis Scripturis in sancta ejus schola legebat: quis, inquam, non videat eum qui ista dicit, nequaquam supparis avi scriptorem esse? qualis esse possit in prima pueritia temporibus digerendis fuisse hallucinatus, non tamen posuisset vel in etate magistri errasse tam enormiter, vel de re tam sibi vicina tam ambigue loqui: imo nec de adventu in Hiberniam ante Patricium tam contraria scribere veritati.

21 *His adijunge fabulam, qua dictus auctor suam scripturam concludit (nam eas a quibus exorditur dissimulat)*
 Triginta sancti Episcopi, inquit, quos ipse S. Kieranus ordinavit, providentia Dei cum eo in una nocte secundum voluntatem suam migraverunt ad Christi regnum, ubi fruuntur visione sanctissimæ Trinitatis, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. *Fabulam audacter dico: nec enim divina providentia permittet unquam, certe nunquam scitur permisisse, ut omnibus simul Pastoribus eodem temporis momento sublati regio aliqua remaneret orbata. Quid? quod in diocesi Sagirensi sive Offoria superioris, ultra quam Kierani jurisdictio nequaquam videtur extendenda, vix tot parochie nunc sint, quot hic dicuntur a Kierano consecrati Episcopi; nec ullam sit fundamentum astringendi Sancto eidem jus & potestatem Metropolitana. Minus quidem hunc numerum Engulfus in suo Litaneico opusculo, his verbis: Quindecim qui cum S. Kierano Sagirensi migraverunt per Jesum Christum invoco in auxilium meum: sed ita minus, ut omisso Episcoporum titulo (qui hoc loco omnino monstruosus foret) de eisdem Kierani discipulis monachis id scripsisse ex prioribus antiquioribusque Actis, & cum veritate scribere potuisse videatur.*

an fuit quarenti in Martyrologio?
 22 Ita ad diem 21 Januarii ex S. Gregorii lib. 1 Dialogorum cap. 3 rescribimus, quomodo octo Fratres Suppentonia una cum suo Abbate S. Anastasio fuerint ad celestem patriam evocati. Plures alibi alias legisse meminimus simul vita sanctos singulari quodam Dei beneficio: sed monachi isti erant, qui sive simul, sive seorsim singuli successu temporis longioris morerentur, publica rei nihil inireat. Fastetur Colganus ne quindecim quidem natales Hibernorum Sanctorum hoc die ab ullo Martyrologio exhiberi: sed parobis cum Kierano mortuis nec venerationem nunquam fuisse publicam, nec nominatim exprimi debuisse, quos nullum, nisi obita simul cum sancto Magistro mors, singularis sanctitatis argumentum reddidit venerabiles: adeoque frustra eos in Hagiologiis quari. Interim satis animadvertisse quam parum fidei Kilkenniensis MS. auctor mereatur in iis, qua supra Capgravium addis, & quam merito judicetur non fuisse Sancti discipulus, ut praesertim.

S. Carthachus junior.
 23 S. Carthachus sive Kartagi, quem successorem sibi Kieranus in Vita Hibernica legitur designasse, Acta in hunc diem nulla propria reperimus: communem tamen cum Magistro cultum eidem hoc v die ab Hibernis delatum, testatur ex Hagiologiis patriis Colganus; atque imprimis apud Engulfum hac leguntur in Festiologio: Profectus est vir celebris ad partes transmarinas Cartachus Regius & Romanus. Regium dicitur: quia, ut Acta magistri habent, Engulfii Momonia Regis nepos; ut Casselense Kalendarium, Gormannus & Maguir, filius ejusdem extitit: Romanum vero, sicut in Actis Patricianis saepe alii, quod Romam fuerit peregrinatus. Martyrologium quoque Tamlaitense. S. Kieranus Sagirensis & S. Carthachus in uno die, & Carthachus de Druim Ferdhaimh fuit filius Engulfii: est autem hac Ecclesia juxta Marianum Gormannum in Carbria Hua Kiarrdha, quam Medensem Kalendarium Casselense auctor nominat. Aliam praeterea dedicatam esse eidem ecclesiam in Inis-vachtuir in lacu Silennio, (qui Mercator & Spedo in tabulis Lough-Sylon est) iidem auctores tradunt; nec non certiam apud Lismerium, de Inis-Carthach nuncupatam, quam credibile est magistri memoria dedicatam a S. Mochuda sive Carthacha juniore Episcopo denique Lismerensi consecratam: neque enim credibile est tam diu vi-

xisse seniore, ut suum discipulum eo sequi potneris, & D locum suam habitatione consecrare.

24 Hujus tamen quantam apud optimum magistrum fuerit existimatio, & simul quam profunda ejusdem magistri humilitas extiterit, ex S. Mochuda Actis 214 Maji proferendis habemus. Quodam autem die postquam Sacerdotium S. Mochuda accepit, sanctus senex Carthagus institutor suus ixit cum eo ad supradictum Ducem in loco, qui dicitur Feorann, juxta lictus Leamhna, a quo Dux Kiarraghe nominantur. Et dicit Episcopus Carthagus Duci: Hic est, Domine Dux, optimus meus filius, quem a te suscepi; bene legit, & bene didicit in diversis scripturis, & sacerdotalem gradum a me suscepit, & Dei gratia in eo multis prodigiis apparet. Tunc dixit Dux Episcopo: Quid dabitur tibi in mercedem? Respondit Episcopus: Volo ut offeras te ipsum cum generatione tua post te semper huic adolescenti famulo Christi. Hoc primo Dux propter juvenilem aetatem S. Mochuda facere recusavit. Tunc Episcopus inclinavit se, & genua flexit coram S. Mochuda, dicens ei: Ecce offero me ipsum & Ecclesiam meam cum mea parochia Domino, & tibi, fili mi, in sempiternum. Hoc videns Dux involvit se ad pedes S. Mochuda, & corpus & animam suam cum prole sua post se Deo & S. Mochuda in aeternum obtulit.

25 Est quoque memoratu digna ejusdem S. Carthachii, & psallendi etiam dum in itinere constitutus esset, psallendi religiosissima consuetudo: cui tantum exterioris quoque gratia intrat, ut S. Mochudam adhuc puerum, ut se sequeretur, pertraxerit. Quodam namque die quando venit sanctus senior Episcopus Carthagus per saltus amnis Mainne, vir sanctus Mochuda porcos pascebat, & canebat Episcopus cum suis comitibus psalmos invicem per viam. Cum autem S. Mochuda psalmodiam illorum audisset, inspiratus Spiritu sancto reliquit gregem suum, & secutus est Episcopum usque ad monasterium, quod dicitur Thuaim: & cum federet Episcopus cum suis in hospitio, sed B. Mochudus sub tecto deloris, nesciente Episcopo & habitatoribus domus; illa scilicet nocte stupet Dux Moeltuili, quod B. Mochuda ad se non venire, nesciens quid factum est de eo: & misit nuntios per regionem ad querendum puerum, & invenit unus ex ipsis S. Mochudum sub tecto sedentem, & increpavit eum multis verbis, & duxit eum secum invitum ad Ducem, interrogavitque eum Dux dicens: Quare fili in nocte praecedenti non venisti? Respondit ei sanctus puer, ideo non veni ad te, Domine mi, quia delectavit me divinum carmen, quod audivi a sanctis Clericis, & nusquam audivi simile huic carmini, & illud indetineret per viam & in domo usque ad tempus dormiendi cantabant; & solus Episcopus post omnes longe in nocte decantabat; utinam ergo, Domine Dux, essem cum eis, ut illud carmen discerem: tunc misit Dux ad Episcopum, ut ad se citius veniret. Et infra. Et postea S. Carthacus Episcopus vocatus venit ad Ducem: & commendavit ei Dux puerum juvenem Mochuda, ut legeret & disceret apud eum. Suscepitque eum Episcopus latus, sciens eum sancto Spiritu plenum esse: mansitque S. Mochuda sub disciplina S. Carthaci Episcopi, usque dum gradum Sacerdotalem ab eo accepit.

26 Circa aetatem S. Carthachii notat Colganus, quod vixisse videatur post annum DCL, idque ex Vita Carthachii junioris probat, in qua is legitur ab hoc seniore educatus a pueritia, deinde Sacerdos ordinatus, ac paulo post venisse ad S. Comgellum in monasterio Benchorensi tunc agentem: quod monasterium circa medium saeculi vi fuisse fundatum, ipse ad 2 Maji sic ostendit. Verum quid si ille Carthachii junioris Vita, ut caetera fere omnes post Anglorum adventum sic compilata, in eaque confusis temporibus creditur ab auctore fuerit ad istud venisse canobium Carthachii junior, quia venit ad S. Comgellum illius postea cognobii fundato.

A daterem? quemadmodum tam alibi passim, tam in his Kierani Sagiriensis Aetis Kieranus Cluanensis venire e Cluanensi monasterio ad Kieranum istum dicitur, eoque redire: cum, antequam illud monasterium civitasque conderetur, mortuum fuisse Sagiriensem probabilissimum sit: huiusmodi enim errores post tantum temporis intervallum scribentibus multas obrepere facillimum est, venioque dignissimum. Quidquid igitur sit de eo, an usque ad istum annum vixerit Carthachius senior, dico, difficulter posse illius vitam ultra dictum terminum proferri, nisi ad paucissimos annos: quia cum cades Engusii Regis, qui Carthachio, vel pater vel avus fuit, dicatur spectare ad annum cccclxxxix; & notabili ante eam tempore Carthachius videatur discipulus S. Kierani esse episcopus; fuerit ut minimum circa annum ccccl aut lx natus, adeoque sequenti seculi anno xl nonagenario vel octogenario aut major aut proximus: qua iusta & magna homini, etiam Hiberno, senectus videri debet.

V I T A

Ex MS. Codice nostro olim Collegii Hibernici Societatis Jesu Salmanticae.

C A P U T I.

S. Kierani pueritia, peregrinatio, reditus. Miracula impuri sacrilegi occasione parata.

S. Kierani pueritia,
B eatus Pontifex Keranus Hybernorum primogenitus, natione a Ostrigentis, patre Lugneo, matre Lidania, de Mumonia extitit primogenitus. Mater vero ejus antequam hoc sacrum pondus utero portaret, factum est ut quamdam stellam in os suum introire somniaret. Turbata est mulier, cogitans quale esse istud, vel quid de futuro portenderet: & quod per se nequivit intelligere, sciscitatur a magis. Cui respondentes dixerunt: Concipies equidem & paries filium, cujus nomen, velut numen calitus datum, in seculum non delebitur. Et ecce veritas sequitur umbram: nam mulier concepit & demum peperit parvulum, in quo beneplacitum erat Deo habitare. Puer igitur, electus a Deo & dilectus hominibus enutritur, virtutibus repletur, & velut sol oriens mundo, radiis exemplorum tenebras mentium fugat, & quantum in mente sedet sanctitas, tantum in carne regnat castitas: unde mirabantur omnes, qui cum noverant, senilem animum in parvo & virtutem virilem in juvene, & angelicam sapientiam in humano pectore. Nec mirum: quia Deus aeternus sanctificavit tabernaculum suum, ut habitaret inter homines; & quia vas electionis erat ei, ut portaret nomen suum inter gentes, & gentiliter viventes: gentilis enim tunc erat ejus omnis gens.

omni al. ac. caput capiam, lib. tal.
2 Hic cum puer in domo parentum e moraretur, & accipitrem quamdam aviculam rapientem conspiceret, pietate commotus, Deum devote deprecatus est, ut de unguibus illius pradam illam auferendo restituat. Exaudivit Dominus deprecationem sui dilecti. Nam protinus prado rediit, & captam aviculam coram viro Dei restituit: quam pii patris filius per aera secure ire permisit. Per annos autem Keranus adhuc multos catechumenus, & innocens tamen manibus, & mundo corde perseverans, fuit in Hybernica commoratus. Audiens vero celebre nomen Apostolicæ Sedis, & caput esse mundi, & culmen Catholicæ fidei, illuc, tamquam cervus ad fontes aquarum, properare desiderat: cumque desiderium suum perveniendo Romam compleret, ac baptismi fonte lavari devotissime exposceret, hoc meruit, quod

concupivit. Permanit itaque ibidem per annos viginti & studiosus lector, ac voluminum divinatorum curiosus collector.

consecratur episcopus
3 Quia ergo recte judicantibus, pollere virtutibus & coruscare miraculis visus est, ad Pontificem accessit, ut ad Episcopalem dignitatem sublimaretur. Factus itaque Præsul, ad suam patriam, tamquam ad terram sterilem, nondum Evangelici seminis expertam, redire jubetur; quatenus vepres peccatorum eradicaret, & frumentum bonorum operum ac fidei seminare. Ad quam cum prosperitate itineris pervenit, & divino nutu, præmonitus, in loco, qui dicitur Saygit & habitavit. Videns Pater-familias æternus, quod messis erat multa, & pauci operarii; lucernam sub modio non permisit amplius cooperiri. Habitantibus in regionibus umbræ mortis lux orta est eis. Nec mora: confluit ad ipsum uterque sexus & omnis ætas, procul & prope, qui sanam doctrinam audientes, sunt firmi Catholici: & gentilis error evacuat, & fides Catholica corroboratur: & quæ prius sterilis dicta est, peperit multos vitæ filios. Quibus omnibus ipse doctor & dux, pater & præsul præfuit in sanctitate & iustitia coram Deo.

quo quædam matri monasterium
4 Mater quoque in Lidania, benedicta filio, qui fructum vitæ hominibus communicavit, in cella quadam seorsum a monasterio suo, cœtum mulierum sibi congregavit, quæ omnes vitam Sanctorum imitantes, munditiam utriusque hominis servaverunt. Harum una fuit puella nobilis atque perpulchra, Eruncha nomine & quam quidam i regulus, Dimma nomine, vim faciens rapuit, & per aliquot dies in uxorem sibi vendicavit. Sanctus quoque Keranus tanti facinoris immanitatem detestans, ac remedium apponere cupiens, ad domum sacrilegi, quæsiturus ab eo puellam, accessit. Cum illi ex parte Dei demandaret, ut pradam sibi restitueret; in reprobam prado deductus sensum, illudendo respondit; Si, inquit, per vocem cuculi & me mane cras de somno feceris excitari, tuam obtinebis discipulam. Hoc vero dicebat, quia tunc hyems erat. Illa nocte, licet in omni terra ningeat, hospitium tamen Kerani nullatenus nix attingebat: aurora vero revocante diem, ecce cuculus vociferat in culmine cujusdam domus, cumque per hoc Regulus a somno excitaretur, irruit super eum formido & pavor magnitudinis miraculi: diuque dubitans utrum dimitteret illam nec ne (quia timor urgebat, amor impediabat) in fine, timore servitutz iræ compulsus, tandem eam concessit: sed piger & pavidus.

impuri prado de resistit matri corde
5 Revertente vero viro Dei cum puella ad monasterium, confessa est puella se conceptum habere in utero. Tunc vir Dei zelo justitiæ ductus, viperium semen animari nolens, impresso ventri ejus signo crucis, fecit illud exinaniri. Factum est post hæc, quod idem Regulus immemor suæ salutis, & amore puellæ vexatus, rapturus eam iterum ad cellam Virginum accessit. Sed nutu Dei omnia præscientis factum est, ut cum nuncius præveniret, qui de ejus adventu puellam præmoneret. Cumque facinorosi Regis adventu nimium perturbaretur puella, commota sunt ejus præcordia, & exspiravit: atque ille post modicum supervenit, sed illam exanimem invenit. Videns vero puellarem vitam mortis termino præoccupari, exarsit in iram, atque quæcumque posset inferre incommoda, promisit se viro Dei illaturum. Cumque commota sunt viscera paterna super immatura puellæ morte, atque ad solita orationis præsidia accelerans, Tonantem precibus pulsabat, ut qui ejus animam de nullo creavit per potentiam, redire ad pristini corporis gubernaculum faciat per misericordiam. Oratione finita, puella, quæ mortua antea fuerat, pristini vigoris vitam resumit.

Res cum Mumonia Regibus gesta.

A 6 Post hæc eum præfatus Regulus cum indignatione nimia ad propria remearet, suum oppidum cum opibus concrematum penitus invenit. In una vero domorum dilectus filius Regis erat dormiens derelictus: cujus nutrix de ejus vita desperans, exclamans ait: In manibus S. Kerani, te, fili, commendo. O grande miraculum, & trium puerorum liberationem ad memoriam reduciendum! Nam ecce domus illa, in qua puer dormit, in cinerem redegitur; sed per nomen Kerani puer ab igne illæsus custoditur. Porro pater hoc per invocationem nominis viri Dei Kerani contuens fieri, hunc, & alium suum filium accelerat offerre viro Dei: qui, ut erat promior ad miserandum quam ad condemnandum, voluntarium accepit illius sacrificium. Et ait Rex, Quoniam, inquit, pie pater, projecti post tergum tuum omnia peccata mea, ideo meum tibi perpetuum offero servitium, & posteritatis meæ. Hæc dicens, cum pace & benedictione viri Dei abscessit.

a *Qua nunc Offeria, veteribus, Ostrig, Ostrig, & Offeria appellata invenitur.*

b *De reliqua ejusdem genealogia tractat Colganus in Appendice cap. 2. in Antiquariis non satis sibi constantibus quoad omnia.*

c *In illis apud Cappraviu ex patre Domnel & matre Teingella originem traxit: eadem Acta ab Alberto le Grand S. Sernio attributa Patrem Ernus, Matrem VVingellam habent: qua etiam in exprimenda patria perperam Ostrin scribunt: & multo gravius errore dicunt, id esse antiquum Ultonia nomen.*

d *M. S. Kilkennienſe: initium hoc miraculorum S. Kieran in insula Clera factum dicit: in qua antea dixerat ipsum natum esse & educatum: eandemque insulam vult pertinere ad regionem de Corcalaghde; ex qua & matrem Kieran esse dixerat: cujus etiam regionis incolæ, inquit Casbaldus Maguir ad hunc diem primi erant, qui in Hibernia crediderunt: sed, cum prædilla insula a civitate & Comitatu Cork distet, ut minimum centum passuum millibus, vobementer metus ne locorum ignorantia confuderis nomina, quemadmodum inſcripta temporum fecis eam, cui Kieranus præfuit, gentem primam ad Christum conversam eredi.*

e *Doctores a Spiritu sancto singit M. S. Kilkennienſe: credibile est ad Australia Mumonia littora, ex communicatione cum Britonibus jam capisse spargi aliqua Christianitatis semina, quemadmodum in Legenia orientali littore jacta docebitur ante Palladii Patriciique adventum; non tamen aliquo legitime misse, aut publice prædicatam fidem vel receptam fuisse vſpiciam. Ubi M. S. Kilkennienſe triginta annorum tempus determinat: Armorica M. S. in S. Sernio annos 23. habent.*

f *Cappraviu xv legit.*

g *Armorici in S. Sernio, quem Patricio datum dicunt Legationis jectum; ab eodem, consecratione a Sixto III Cælestini successore accipienda causa, Romam remissam dicunt, atque adeo ante annum cccclx; qua nobis omnia suspecta sunt.*

h *Juxta fontem Fuxran quod minus recte apud Cappraviu fluvium VVaran, ejusque locutionem sequutum Albertum VVaran legitur: qui pro fonte aut fluvio Hibernia credidit esse regionem aliquam.*

i *Filia cujusdam Ducis Mumonienſis, ut habet M. S. Kilkennienſe.*

j *Dux regionis Hua-Pueh juxta jam dictum M. S.*

k *Cappraviu & M. S. Kilkennienſe Ciconiam legunt.*

l *Cappraviu totam hanc de Brannecha historiam exponit post congressum SS. Patricii & Kieran; M. S. vero Kilkennienſe eandem historiam his verbis concludit: Hoc videns Dux, venit ipse & Aldus Episcopus (De Rathaidh & Killaid in Finibus Media (ut Colganus conjicit) mortuus 788) venit, inquam; ipse & Aldus Episcopus secum ad S. Kieranum, & ille egit penitentiam, promittens agere quodcumque S. Kieranus sibi dixisset, & obtulit duos filios suos S. Kierano, id est, Dunchadum, qui de igne liberatus est & alterum cum suis seminibus ad sepeliendum apud S. Kieranum in æternum. Postea Dux cum benedictione viri Dei recessit. Sanctus autem Kieranus dolens, quod alumna sua Brannechia de hac vita adeo velociter migravit, & sciens quod Dux non fecisset iterum sibi vim, audivit ubi erat corpus illius, & orans pro ea, resuscitavit eam a morte, & ipsa in sua professionis postea per multos dies vixit.*

7 **I**nterea, temporum corrente curriculo, B. Patricius a Cælestino Papa ordinatus Archiepiscopus ad Hyberniam Apostolica fretus auctoritate, destinatur. Cumque terram prædicando, baptizando, atque sanitates variis languoribus conferendo, perlustraret; ad regionem Mumonienſium perveniens, Regem terræ Anguſsum baptizavit. Casu post hæc contigit, equum S. Patricii servitio necessarium a quodam Ostrigenſi a genere interfici. Cum vero reus de facto convinceretur, ad Regem victus perducitur, ut pœna debita puniatur. Proinde S. Keranus a cognatis rogatur, ut ad Regem accederet, & relaxationem pœnæ impetraret. Pius pater precibus supplicantium acquieſcit, ad Regem petiturus compeditum properare: & ubi preces non valere, pretium potuit obtinere; & aurum Regi pro solatione victi obtulit, atque liberationem meruit. Abscedit Sanctus: sed aurum illicite acquisitum mox coram Rege in nihilum redigitur. Rex vero judicans se quasi delusum a Kerano, mittit post eum, ut redeat, & verum aurum solvat.

8 Rediens vero vir Dei a Rege super phantastico auro multum redarguitur atque objurgatur: sed Deus S. Kerani non permisit blasphemiam sine vindicta fieri: E mox enim in terram corruens lumine oculorum est privatus. Tunc S. Keranus a suo discipulo, nomine Carthaco, qui fuit nepos illius Regis, obnixè rogatus est, ut ignorantiam veniam daret, ac visum restitueret. Precibus sancti discipuli pius magister inclinatus, noxam remisit; & lumen amissum restauravit. Alius quoque Rex Mumoniz, Ailellus a nomine, die quadam virum Dei verbis contumeliosis objurgavit: sed quia in Sanctum lingua detractoria peccavit, per septem dies carens usu loquendi torquebatur: cum vero multiplicata sunt infirmitates suæ, postea ad petendum veniam acceleravit: quam cum humiliter postularet, misericorditer obtinuit.

9 Hic inter cetera dona a Deo sibi collata prophetia Spiritu dictatus, multa de futuris, tamquam de præsentibus, certissime prædicebat. Uno enim dierum autumnalium, veprem quandam mora pulcherrima serenitatem conspiciens, mundo velamine lini circumligavit, & taliter sub custodia diligenti reservavit: porro Rex Ostrigenſium, Concradhus a nomine, vir potens ac nominatus, grande convivium Principibus atque majoribus terræ parari fecit: ad quod convivium præfatus Rex Anguſsus cum uxore sua, Ethnea Vachach nomine, est invitatus. Considerans vero Regina Ethnea egregium illius Concradhi pulchritudinem, spiculo inordinati amoris vulneratur, atque vulneris medelam apud Concradhum esse fatetur: qui nolens regalem violare thorum, negavit quod effronter petebatur. Quia ergo sensit se ab amato esse spretam, finxit se esse infirmam, & nec aliter posse sanari nisi per comelionem mororum, quorum gustu nisi potiretur, mortem vicinam esse conficeretur. Fuit autem nunc mensis Aprilis, nec mora tunc reperiri consueverant.

10 Auditis mulieris desiderii, licet inordinatis, ipse Concradhi, qui Regem invitaverat & uxorem ejus, nimium in se super his anxius, ad S. Kerani patrocinium se penitus convertens, eum rogabat, ut pro servitio ejus perpetuo, concupiscentiæ muliebri satisfaceret. Motus precibus obsecrantis vir Dei; mora illa ab autumnio, per providentiam divinam reservata, ipsi traduntur: cumque mora illa mirifica pro dono pretioso accepisset, ad Reginam reportavit, atque ex eis gustans, dolore concepti amoris sugato, mox sanitatem recuperavit. Non immemor beneficii accepti Regina,

A Regina, ad Patrem venerandum pervenit, atque dolum & dolorem humiliter est confessa. Cui vir Dei propheta-
EX MS. SALMANT. tando ait: Dolendum tibi potius est de morte tua immatura, & mariti tui, quam de incauto amore alieni viri. Nempe dies veniunt, quando Illandus, Rex Aquilonali-
 um Laginensium, praelia dira contra tuum maritum Angustum & suos committeret, ubi facta Mumoniensium strage magna, tu ipsa cum marito pariter perimeris. Hæc Keranus dixit, & facta sunt ut dixit. **g**

g Factum est alio tempore, ut Rex Temorix **b** & Rex Mumoniæ commissuri bellum juxta Saygirenses ci-
Regum Temorix & Mumoniæ confilium impedit. vitatem S. Kerani, ante diem praelii castra metarentur, ad quos sator pacis & sedator seditionis perveniens, quæ
b pacis sunt rogat, & quæ discordiæ dissuadet: cujus preces in oculis superbiorum Regum tamquam deliramenta
Summi sibi vagabundus. reputatæ sunt. Cumque spreto Dei servo eadem suam
 mutuam starent, Deus orationem servi sui exaudiens aspexit, & gentes a conatu suo dissolvit sic: nam subito
 silva propinqua illis obstitens radiciter eruitur, atque
 per vias sternitur; i ac fluminis & interjacentis impetus,
 super ripas intumescit, ita ut arborum densitas & aquæ
k immenitas pugnare volentibus denegaret congressum. Et tunc fluminis impetus latificat justum, terrificat hos-
 tes invicem terga sibi reddentes. Properantibus vero ceteris ad sua, Rex Mumoniæ sua castra apud Kera-
 num tetendit: quem vir mirificus cum suo exercitu
 sufficienter ex una vacca cum porco satiavit in vir-
 tute illius, qui de quinque panis quinque millia
 hominum satiavit: fragmenta quoque hic plurima,
 sicut ibi remanserant: omnes quoque, qui aderant,
 laudem Deo dederunt, & Sanctum suum honore de-
 bito extulerunt.

12 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

13 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

14 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

15 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

16 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

17 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

18 Quodam alio tempore, cum quidam Comes de terra prosequeretur quamdam latronum turbam: qui
Larones despoliandi. cum se de manibus persequentium evadere desperarent, ad patrocini-
 um S. Kerani, cujus fama tunc celebris erat in terra, confugiunt, & se sibi de cetero servituros, si
 de mortis faucibus dignaretur eripere, conclamant, pariter dicentes:
 Affer opem nobis, Pater o Kerane, misellus.
 Et ecce subito pater misericordiarum & Deus totius con-
 solationis in honore Sancti sui dedit columnam igneam, quæ persequentes prohibet & fugientes protegit. Non
 immemores vero hi beneficii accepti, ad virum Dei gratiarum actiones exhibendi accelerant, & genibus
 ejus provoluti, singula, quæ gesta sunt, enarrant; ac-
 que novum hominem secundum Christum induen-
 tes, & votum ac vitam monasticam profitentes, Sata-
 næ pompis penitus abrenuntiant. Alius quoque la-
 tro, prædictis nomine / similis, sed forte dissimilis, de hujus Sancti vaccario vaccam quamdam abstu-
 lit: sed non impune ei cessit. Mox etenim in quo-
 dam fluvio se submergitur, & vaccam & vitam si-
 mul perdidit: vacca enim ad sua pecora reversa est, ipse vero ad tartara.

g MS. Kilkennienfe ab aliquo antiquario interpolatum, hæc D præterea adjungit. Ipse enim Rex Anghus in bello, quod com-
 missum est in campo Fea, in provincia Lageniensium, juxta grandem villam Ceall Osnaidh, cum sua uxore Regina occi-
 sus est a Rege Aquilonali Lagenensium Illando filio Dun- laingh, octavo Idus Octobris. Et hæc cades maxima abusus erat: & ipsa Regina, Ethnea Huatbach vocabatur, quæ erat filia Crymthani, filii Endæi Kinselaigh; qui Crymthan multum subjugavit Aquilonales Lagenientes, accepto Rege magno Hiberniæ, postquam in gravi bello Ocha, in regione Medie, occidit Alildum Molt Regem Hiberniæ. ad qua Colganus observat inserta Vita S. Brigide a se edita l. i. cap. 11. similiter referri Crimbannum Alidæ Molt interfecisse fuisse, adeoque errare est, qui hunc Crimbannum an. 465. a. j. m. occubuisse.

h Capgravius Leogarium hunc fuisse dicit; alterum MS. Kilkennienfe Alildum nominat Cassella Regem, utrobique erratum: mortui enim pridem videtur Leogarius; Alildus autem nunquam Rex fuisse.

i Albertus in S. Sequo: inter utramque aciem, dicit, longum crassumque lignum, quoties volebant concurrere, conspectum fuisse.

k MS. Kilkennienfe Brosnachium fluvium fuisse dicit; qui limus est in Australi Media Urmaniamque, nec nisi milliaris uno aliorum videtur abesse a Sagiria.

l Carbae nomen fuisse dicitur in disto MS. genus ex Lagenia: ibidem poie latro nominatur Lonanus.

m juxta montem Smoil, alias Blathna inquit idem MS. Bladina Giraldo, Mercatori Slevr Blamy & Blaine.

CAPUT III.

S. Carthagi lapsus & penitentia: & S. Kierani pia mors.

13 Carthacus S. Kerani discipulus gravi tentatio-
 ne pulsatus, quamdam de Virginibus S. Lida. Carthaci cu-
 nix adamavit, atque ad locum sceleris perpetrandi sacra virgi-
 nis voto cum ea convenit. Hoc spiritu Dei revelante impedit
 sanctus Pontifex didicit; & ad iracundiam concitatus
 est, quia provocaverunt cum filius & filia. Sed qui in
 tentatione facit proventum, affuit, atque flammam ignis
 desuper mittens ab invicem separavit, quæ virgi-
 nem irrecoverabili exeatate percussit, ac domum re-
 versa penitentiam egit: juvenis vero cordis dolore ta-
 ctus, suam viro Dei humiliter confessus est culpam, qui
 ei pro penitentia injunxit peregre proficisci.

14 Post multum vero temporis sanctus senex Keranus
 cum uno socio comite quoddam flumen noctu oraturus
 intravit: & cum diu orando in aqua frigidissima per-
 manens, Frater se ab aquis vinci patefecit pio Patri;
 qui mox aquas in nomine illius, qui produxit de petra
 flumina, benedixit, ac statim frigoris qualitatem amitte-
 rentes, tepesactæ sunt. Cumque Frater in utroque homi-
 ne de miraculi novitate refocillaretur, ait ad eum S. Ke-
 ranus: Germane frater, (sic enim vocabatur) manum
 tuam submitte, atque piscem, qui subter te natat, ap-
 prehende, & ad opus cari discipuli mei Carthaci, cu-
 jus crastinus adventus adimplebat me læticia, tecum de-
 fer. Tunc Germanus in auditu auris obediens, manum
 in aquam misit, ac grandem piscem inde extulit: cra-
 stina vero die Carthacus advenit, ac magnum gaudium
 patrifamilias ejus præsentia attulit.

15 Fuit quidam Regulus in terra, Furbicius no-
 mine, multum locuples, qui thesaurum suum per ma-
 nus S. Kerani Abbatis Cluanensis diligentius custo-
 diri commisit. Cum vero fidelis servus Keranus the-
 saurum distribueret in usus pauperum, atque hoc Rex
 perpenderet, ac Keranum Abbatem ad se vindum
 adduci suis præciperet, ironice Kerano insultando ait:
 Bone Abbas, si vis, ut a vinculis solvaris, septem vac-
 cas, cornua non habentes, corpore rubeas, capite al-
 bas mihi adducas: si vero has invenire nequibis, po-
 nas pro thesauris dispersis sustinebis. Ad quem vir Dei
 fiducialiter agens in Domino, ait: Omnia possibilia
 sunt perfecte credenti, quia non est impossibile omne
 verbum apud Deum, in quem credit: & quia omnis
 creatura

A creatura naturali caru obedi suo Creatori, ego credo, eo praeante qui potens est de lapidibus facere filios Israel, (non ut tua vincula, quae mihi sunt meritoria, evadam; sed ut Dei mei magnificentiam ostendam) tales mihi, ut desideras, invenire.

16 Cumque sic liber abire permetteretur, ut tamen se reverentem fide melius affirmaret; ad sanctum senem Keranum accelerat, ut quod firmiter promiserat, facilius obtineret. Eo tempore duo sanctissimi viri, e Brandani scilicet, ibidem aderant: causam vero sui itineris coram sanctis viris exposuit, atque remedium contra avaritiam Regis expollulavit. Sed cum ad horam corporalis refectiois pervenirent, dispensator ad senem Keranum accelerat, se nihil dignum refectiois talium virorum habere asseverat, & quod habuit, modicum scilicet de lardo porcino, coram ipso apposuit. Tunc vir Dei confidens in Domini bonitate, illud benedixit, & sic discumbentibus distribuit. Mirum in modum carnes illae porcinæ tamquam manna alterum in dulcedinem desideratam versæ sunt, atque in saporem eidorum, quibus libentius quisque discumbentium relictæ solebat. Insuper aquam in cyathis Fratrum positam

B benedixit, atque in viam dulcedinem versam firmiter attestantur. Erat autem inter eos quidam conversus d. habitu, sed perversus animo; qui cibum hunc tamquam immundum refutabat, quem de lardo porcorum esse sciebat. Cui sanctus senex, non vindicando, sed prophetando ait: Habeas, inquit, pro constanti hunc habitum te depositurum, & in Quadragesima carnes comedendum, eodemque tempore amputato capite, tetra-
cara ingressurum. Hæc Sanctus prophetando asseruit, nec jota unum, aut unus apex ex iis, quæ dixit, defecit.

17 Sequenti die post hæc viri Dei, scilicet duo Kerani, & duo Brandani, sædus perpetuæ fraternitatis inter se ineuntes, S. Keranus junior valescens Fratribus, in pace recessit. Cumque, ut moris est, S. Keranus senior aliquantulum eum deduceret, ambo pro vaccis Regi promissis Omnipotentem rogant. Oracione vero finita, ecce septem vacæ corpore rubæ, & caputibus albis, secundum quod ipse Rex desideravit, apparuerunt: quas Pater Abbas Keranus ad tyrannum adduxit, ac deinde ad propria recessit. Quo recedente, vacæ miraculose factæ nusquam apparuere. Hic iis & multis aliis miraculis coruscans, septem domesticas conformantes semper secum habebat, fuit enim ipsi humilitas amatrix, discretio dispensatrix, largitas ministra, castitas conjux, fides sulcatrix, spes roboratrix, perfecta caritas imperatrix: unde de ipso congrue potest exponi illud verbum Esaiæ. Ecce inquit Dominus, dedit te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

18 Vixit vero in hac vita Keranus, pauper mundo, Deo dives, libra legis, arca juris, doctor juvenum, ductor senum, & communiter omnium imitabile spectaculum, annis ferme 400. Et demum in senectute uberi, populo suo, benedixit, dicens: Manda Deus virtuti tuæ, hos & omnes quos operatus es in nobis. Procuravit etiam a Deo omnipotente, ut Deus benediceret & quicumque diem natalem ejus celebraret. Denique tertio Nonas Martii introduxit eum Dominus in cellam vinariam suæ hereditatis, & plantavit in monte hereditatis suæ, scilicet in Hierusalem caelesti, quæ est mater nostra. **H**æc ergo, Fratres, constituite diem solennem sanctissimi Kerani & resonet vox laudis in tabernaculis iustorum: quia dextera Domini fecit virtutem in hoc viro, quam Jesus Christus per merita famuli sui Kerani dignetur operari in nobis in presenti, quatenus eo Duce ingredi mereamur aulam æternæ hereditatis. Amen.

19 S. Cotta, seu potius Cocchea, quæ Kerani nutrix fuisse legitur, hæc fuisse alumnæ scribit Capgravius: ipsa vero Cocchea suum quoque monasterium Virginum habuisse invenitur in Tomus I.

MS. Kilkennienf.

20 Capgravius Keranum vocat, qui Regi cuidam tyranno, & infideli serviens, nec habens quod pauperibus erogaret, largitus est ei concavum Regis. **A**lterius Gerani dicitur nobilissimum legis: & vero cum Cluacense monasterium non nisi circa annum DCCC condidit capere, quo tempore tradimus hunc Keranum annos jam aliquot vixisse fuisse, admittendum hoc loco asserimus, non fuisse, sed potius sustinere ejus fundatori revera hæc accidisse. Idem Capgravius ejusdem, vel alterius Gerani meminit & Presbyteri S. Cotta, mortui in itinere ad Kierani hujus præbendam successit.

21 Cluacense tempore xvi Maji; Birrensi xxix Novembri colitur: qui si (ut Colganus refert in indice) mortui sunt, hic quidem DLIII, ille DLXXVII; non admodum grandævii fuerunt, cum hæc gererentur, & verum saltem junior nulla adhuc Ecclesiastica dignitate conspicimus.

22 Eadem vox in MS. Kilkennienf. est, clareq; indicat barum Visitarum auctores post adventum Anglorum in Hiberniam scriptos se: indicat enim scriptores ex aliquo Ordine fuisse eorum, qui sunt ad monastica Visa reformationem ab eisdem introducti, & Conversi nomen pro Fratralibus, ad domestica obsequia destinatis, significando usurpabant. Hic bene in prædicto MS. dicitur fuisse filius Congalli.

23 Carnem de anima, inquit Capgravius.

24 Plusquam decentis habet Capgravius: Kieranus ex eisdem Actis in suo S. Sæculi centum viginti septem: ævis ferme centum sufficit.

25 Kilkennienf. MS. aliarum duas promissiones refert divinitus factas in gratiam eorum, qui essent in ipsius cimiterio sepeliendi, & gentis Hiberniæ, cujus est pater: quales enim in annis fore Sanctorum Hibernorum vix legantur, narrantur: ut universum rejiceret: sed nec possumus sigillatim admittere: cum dubium vigillum esse possit, quin ab aliis ad alios Sanctos ista translata sit: ne unius gentis Patrum minus videretur pro suo populo officiosus fuisse, quam aliorum pro suo.

26 Addit Capgravius, quod S. Kieranus erat unus ex duodecim primis Episcopis, quos ille sanctus Magnus Patricius, qui primo fidem in Hibernia prædicavit, ad prædicandum Evangelium in Hibernia constituit: itaque subversis quod in principio scriptis videbatur, quasi in comitatu S. Patricii prævenisset.

A P P E N D I X

Alia miracula ex MS. Kilkennienf. apud Colganum.

19 Quidam die Praepositus monasterii S. Kierani venit ad eum dicens: Domine sues desunt nobis, & debemus eas emere. Cui Sanctus ait: Dominus, qui dedit nobis alia necessaria, dabit & sues. Crastina autem die visa est seropha præclara, & duodecim surices cum ea, a Domino missa juxta verbum viri Dei, & de semine ejus multi greges porcorum creverunt ibi.

Iterum alia die Praepositus suus dixit S. Kierano: Oves modo non habemus, Pater, & oportet nos eas emere. Respondit ei vir sanctus: Qui nobis dedit sues, ipse dabit & oves. Et egressus Praepositus extra januam curiæ, vidit ibi similiter a Domino missas viginti septem oves albas carpentes herbas; quæ similiter ibi in greges creverunt.

20 Homo quidam potens, nomine Fintanus, adduxit secum mortuum filium, nomine Leogarium, ad S. Kieranum, petens ut in Christi nomine resuscitaret illum. Vir itaque sanctus confidens in Christo, accessit ad illum, & resuscitans eum a morte, assignavit eum patri suo vivum; qui postea longe vixit, & ille obtulit S. Kierano villam, quæ dicitur Rath-ferta, cum agris suis.

21 Beatissimus Pontifex Kieranus boves ad S. Coccheam nutricem suam sine ullo minante misit: & pervenerunt recta via ad Sanctam Dei: & ipsa cognovit, quod egregius alumnus suus S. Kieranus misit eas ad eam, causa arandi. Longa autem valde via est inter civitatem S. Kierani Sagiriam & monasterium S. Coccheæ, quod dicitur Ros-Bennehoir, & est positum juxta mare Occidentale Hiberniæ. Et boves singulis annis apud S. Coccheam arabant, & completo arandi tempore, ad S. Kieranum per singulos annos revertebantur.

A Regis & populi S. Kieranus ad civitatem suam reversus est.

18 Quidam de Præpositis prædicti Regis Mumoniz ambulans cum comitibus suis in eadem regione, quæ dicitur Ossoria, vidit porcos cujusdam sancti viri, & iussit militibus suis, ut occiderent unum ex illis: & cum ibi in sylva statim porcum assare cœpissent, inimici sui irruerunt super eos, & occiderunt illum Præpositum, & viginti milites secum super ripam rivuli Brosnach. Et cum hoc nuntiatum esset S. Kierano, suavit ei Carthagus prædictus, id est, alumnus S. Kierani Nepos ipsius Regis Anghusii, cum cæteris ut pergeret ipse Sanctus ad corpora deducenda, ne a bestiis devorarentur. Et videns S. Kieranus pauca vehicula ad tot corpora portanda, alta voce coram omnibus, qui ibi erant, occitis, ait: In nomine Domini nostri Jesu Christi surgite occisi, & venite mecum. Ad hanc vocem illico ille Præpositus & viginti comites sui, sani surrexerunt, & cum ipsis surrexit porcus, quem ipsi occiderunt; & reversus est ad Sanctum dominum suum, qui vocabatur Ecianus. Viri autem illi, qui resuscitati fuerant, monachi usque ad mortem suam apud S. Kieranum omnes religiose vixerunt.

19 Beatissimus Kieranus a juventute sua usque ad obitum, mollibus vestimentis, carnibus & potibus inebriantibus, somno ceterisque carnalibus deliciis incredibiliter carebat. Ipse suam gentem, id est Ossoriam, & plurimos alios de errore gentilitatis ad Christi fidem convertit: & crebris jam ipse visitationibus Angelorum in signis præclaris frequentabatur: Innumerabilem multitudinem Episcoporum, Presbyterorum, ceterorumque graduum Ecclesiasticorum ipse ordinavit. Ipse sanctus Patronus noster Kieranus in quodam loco postulat fontem, quem Angelus Domini sibi depinxit, & multi morbi per aquam ipsius fontis adhuc gratia viri Dei sanantur; & dicitur fons Kierani.

a Abest a mari occidentis Sagiria itine tridui, ad octoginta passuum millia.

b Ante Malulinas, inquit Capgravius, ad Cluanam civitatem, id est Cluanjensem, quæ in Sennani ripa occidua, itinere inter occasum Boream; directo, abest a Sagiria miliaribus 30, a fine vero Galvianæ (in qua fuisse videtur S. Cœciliæ petra & in littore monasterium) miliaribus 60, & amplius.

c Hæc verba auctorem eorum & ipsius Sancti discipulum indicant, nisi fraus subesset, ut ostendimus in Commentario.

d Malus Capgravius: ad illam autem Petram Sanctus saepe sine navi sicis pedibus super mare ambulavit: Subjungit autem

apud eundem Cœciliam petisse Kieranum nongentos quadraginta viros, ex ea de humero suis facta simili miraculo, quale superius num. 16 est narratum. Quin & alia quadam miracula idem auctor habet quæ nec in Salmanticensi, nec in Kilkennensi MS. occurrunt; nec tamen visant digna, quæ hic transfererentur: nisi unum ad prædictam Sanctam persisteret hoc tenore. In domo S. Cota lignum in pariete positum ignis incaute apprehendens, domum incendit: videns autem Piranus globum ignis de domo in atrium conscendere, elevata manu signum Crucis igni opposuit, & statim ignis vehementer cessavit, & domus integra & illaesa permansit.

e Capgravius Gerani servum facit: sacris autem de igne sacro ejusque solius meminit, qui sub liquore potus monachorum in brazatoria officina ardebat: Albertus breviter, & paulo aliter. Vir quidam nobilissimus, cui nomen Gertan, ad mensam suam eum invitavit: venit ipse, & illius famulum, a lupo pridie strangulatum in vicina sylva, vitam restituit.

f Colganus credit eum esse, qui xxix Maji colitur in Occidentali parte Logenia, & in insula de Inir-bairbin, juxta Kilmannin in Orientali Logenia; cum tempore & locis foveat: floruit enim, inquit, circa annum DL.

g Rbdanum Albertus nominat: vitam ejus dabitur xv Apr. interea fortassis certius discemus an monasterium ejus sit in Urmanina quod in indice Topologico Colganus ait: & huic loco satis est conforme, an vero in septentrionali Conadilla seu Carberia majori, quod videtur ipsius Acta insinuare.

h Est Mumonia mediterranea regio; & juxta Colganum Urmanina pars.

i Medardum, sed perperam, Capgravius scribit: cum hoc sit alterius lingua quem Hibernica. Medranos varios colunt Hiberni diebus variis, ut incertum sit an hic inter illos; quia fratris nomen in Hagiologiis diversum exprimitur ab Odrano, qui colitur eo die & loco, quo exiit, juxta Quatuor-Magistrorum Annales DCLVII, videlicet: 12 Octobris in ecclesia Lutrechensi, alias Letterensi illius autem frater vi vel vii Julii vi decet Colganus cap. 3 Appendicis ad Acta S. Senani viii Martii.

k De curru lapsam scribit Capgravius.

l Addit Capgravius & dixit: vir qui jugulavit Cronanum & ipse jugulatus mala morte interibit; & factum est ita. Venit ergo Rex ad Piranum, ut suum præfectum peteret ab eo: quem B. Piranus resuscitans secum retinuit. Cumque Rex ille verbis asperis offenderet Piranum, statim mutus effectus est. Tunc Rex ad pedes ejus prostratus fecit quod ei placuit, & lingua ejus soluta est.

m Albertus paucis hæc habet: Alio tempore septem viros a prædonibus trucidatos, & in stagnum coniectos, revocavit ad vitam.

n Viginti fuisse legitur apud Capgravius: additur præterea, quod alio tempore eundem Regis Præfectum, a quodam occisum, prece uxoris suæ S. Pirani ad vitam suis meritis revocavit.

o Fuit Episcopus Cluanjensis in media Australi, de quo xi Februarii egimus: temporum vero ratio & locorum vicinia permittit, ut idem videri possit cum eo, de quo hic sermo.

D E S. V I R G I L I O

A R C H I E P I S C O P O A R E L A T E N S I I N G A L L I A

Commentarius prævius.

SECULO VII. V. MAR. TII. Obscura admodum est & intricata successio Archiepiscoporum aliquot Arelatensium maxime sexto & septimo Christi seculo, quo vixit S. Virgilius: cujus initium certissimum reddit S. Gregorius, qui cum Archiepiscopus Turonensis florebat, diu ante S. Virgilium vixit. Huic libro ix Historia Francorum cap. xxi i scribit ista: Obijt autem & Licerius Arelatensis Episcopus, in cujus Ecclesiam Virgilius Abba Augustodunensis opiculante Siagrio Episcopo, substitutus est. Describuntur ibidem res gestæ anno xlii Childberti Regis Austrasiorum, qui est Æra Christiana annus DLXXXVII. S. Siagrius colitur xlii Augusti.

2 Paucis post annis, scilicet anno dxc creatus est S. Gregorius Magnus Pontifex Romanus, qui S. Virgilium multis laudibus & privilegiis ornavit, ac complures illi scripsit epistolas, quibus virum sanctum atque vinculum omnium virtutum habentem compellat: Pallii usum in Ecclesia ad Missarum solennia concedit, vices Sedis Apostolice.

lica in regno Childberti Regis demandat, præscripta aliis Episcopis lege, ut ei obediant, & vocati ad Synodum veniant, & ne quis eorum ad longinqua loca sine illius auctoritate proficiscatur. Præcipit eidem, ut simoniacas ordinationes funditus eradicet, & commendat S. Augustini ejusque socios in Angliam proficiscentes. Inviserunt hi anno dxcvi S. Virgilium Siagrii aliosque Gallia Episcopos: uti & deinde S. Laurentius unus & S. Augustini sociis anno dci, acceptis etiam S. Gregorii epistolis, quod late ad vitam S. Laurentii, postea Archiepiscopi Cantuariensis, diximus 11 Februarii.

3 Andreas Saussajus in Martyrologio Gallicano de gestis S. Virgilii in juventute, ejusque auctoritate in Archiepiscopatu Arelatensi ista tradit ad v Martii: Arelatæ S. Virgilii Episcopi ejusdem civitatis & Confessoris: qui primum in S. Symphoriani Eduensis cenobio monachus, deinde Abbas multis virtutum titulis gloriosus, inde ad primariam cum Gallia Cathedram assumptus, procurante Siagrio ipsius urbis Eduensis Antistite, susce-

Ll a ptam

Aptam Ecclesiam piissime ac sapientissime rexit: cumque summa erga subditos uteretur benignitate ac misericordia, tanta in se austeritate ac victus abstinencia usus est, ut ob ejusdem rigorem naturæ portentum crederetur. Sancto Gregorio Magno ob nota sanctitatis insignia fuit adeo carus & venerabilis, ut frequenti epistolarum commercio ab ipso honoraretur, a quo & Pallio cum summa fere potestatis concessione decoratus est. Quo cum & honestatus B. Augustinus, delectus Cantuariensis Metropolitæ, in transitu per Galliam uti vellet; Sedis propriæ & Gallicanæ, cujus vertex erat, Ecclesiæ dignitatem tutatus, strenue obstitit Virgilius: rescriptisque querenti hac de re iplimet Augustino B. Gregorius, recte illum obnixum esse: nihil enim Augustino nec cuiquam in Galliis licere, inconsulto Arelatensi Præsule ab antiquo. Porro sanctus Antistes Ecclesiæ suæ jura non solum iuste propugnavit, sed & summo studio ejusdem etiam auxit decora. Templum enim SS. Trophimi & Honorati extra muros construxit, Cleri mores reformavit; censum illius ampliavit, populo assiduam præstitit opem. Demumque vita sanctissime acta, clarus etiam miraculis, hac ex vita discedens, digne exactæ villicationis a Domino uberem percepit mercedem. *Hælenus Saussajus.*

Alia ejusdem.
4 *Vita S. Virgilii Archiepiscopi conscripta fuit post longinquæ spatia temporum ab ejus obitu, ut infra num. 7 dicitur. Eam ex per antiquo membrano codice Francisci Claretii Archidiaconi Arelatensis Ecclesiæ edidit Vincentius Barralis Salerna in Chronologia Sanctorum & virorum illustrium monasterii Lerinensis: quam & nos hic damus more nostro additionibus marginalibus & annotationibus illustratam: circa quam Vitam illud mirabile est, quod nulla in ea fiat mentio neque urbis Aduensis sive Augustodunensis, neque epistolarum aut notitia S. Gregorii Magni: quasi duo assignandi forent Episcopi Virgilii: quorum alter ex Abbate Augustodunensi, alter ex Abbate Lerinensi promotus esset ad Ecclesiæ Arelatensis Cathedram. Omnia dum Bucelinus in Menologio Benedictino conatur conferre, tertiam illi affingit abbatiam cum hoc encomio: Arelati in Gallia S. Virgilii ejusdem civitatis Episcopi, pietate & doctrina clari. Hic Lirinentis primum sanctissimi cœnobii monachus: beatissimo Mauro S. P. N. discipulo Galliarum cœnobio, & Lirinentis imprimis reformante, primævo ordinis flori respondens usu sanctitatis, pro meritis ad honores varios proventus, Lirinentis primum, dein Augustodunensis, postea S. Symphoriani Aduensis creatus Abbas, ad Arelatensis denique in Provincia Archiepiscopalis Cathedræ sublimitatem, e cœnobio extractus, non solum verbo, sed vitæ maxime exemplo, subiectis sibi populis viam supernæ felicitatis ostendens, inter meritissimos celeberrimos & amplissimi Archipræsulatus Divos Tutelares coli promeruit. &c. Hinc ergo Bucelinus vult primo corrigi Acta S. Virgilii infra danda, in quibus ex Abbate Lerinensi traditæ factus Archiepiscopus: secundo arguit S. Gregorium Episcopum Taronensem, qui ipsius Virgilii tempore, & ipse dignitate Archiepiscopali constitutus, testatur eum ex Abbate Augustodunensi, opitulante Siagrio Episcopo, creatum Archiepiscopum Arelatensem, si inde advocatus ad abbatiam S. Symphoriani Aduensem prius fuerit. Verum ignoravit Bucelinus Aduam & Augustodunam unam eandemque urbem esse, quam ejusque populos Aduos, sive Heduos tantopere laudant Julius Cæsar, Cicero, Tacitus, Plutarchus, Mela, Ausonius, ac posteriores scriptores. Hinc idem indicant Gregorius Taronensis & Saussajus, cum ille Augustodunensem Abbatem, iste Aduensem S. Symphoriani appellat. Colitur S. Symphorianus xxi i Augusti, in cujus Actis antiquis Augustodunum civitas Heduo- rum vocatur. Extrat etiam nunc cœnobium sub titulo S. Symphoriani Martyris, in quo Canonicos Regulares Ordinis S. Augustini degere scribit Bartholæus a Ghaf-*

D *saues in Catalogo Gloria mundi par. 12. consider. 60. Est ibidem Ordinis Benedictini monasterium a Brunnebilac Regina fundatum, & S. Martino sacrum ubi primus Abbas, Lupus, nomine, constitutus a S. Gregorio Papa; nisi videri potest libro 11 epistola 24. De insula Lerino, jam S. Honorati, late regimus xvi Januarii ad Vitam ipsius S. Honorati fundatoris & Abbatis, qui inde ad Arelatensem Cathedram assumptus est anno ccccxxvi. Huic ut præcessori suo succellisse S. Virgilius traditur in Vita num. 3. Quod autem reformante S. Mauro, relictis prioribus institutis, introducta sit regula S. Benedicti, necdum apud antiquos antiores legimus.*

5 *Arnolans VVion lib. 2. Ligni Visa cap. 18 aliter velle videtur conciliare dissidentes antiores, dum ista pronuntiat: S. Virgilius, monachus Lerinensis & Abbas Augustodunensis in locum Licerii Archiepiscopi Arelatensis creatur. Ipse etiam Vincentius Barralis in fine sua Chronologia adjungit Iudicem nominum propriorum Lerinentium, de quibus in hoc opere fit descriptio, inter quos non recensetur S. Virgilius. Citato etiam Vincentio, recensente in Gallia Christiana Abbates Lerinentes Claudius Robertus & Sammarthani, omisso utrobique Virgilio. Interim asserit Vincentius diem ejus natalem tertio Nonas Martii recoli a Lerinentibus, ut videatur cum VVion- ne dici posse inter monachos Lerinentes juvenem instrum- tum, migrasse Augustodunum, ibique Abbatem fuisse creatum monasterii S. Symphoriani, in eoque vixisse antiquum Lerinentium institutum. Eundem referunt hoc die Menardus et Dorganus Benedictini, et Constantinus Gbinus in Natalibus sanctorum Canonicorum.*

6 *Ecclesiæ Arelatensis colit S. Virgilium x Octobris: ac Lætionem 11 Nocturni sic incipiunt: Virgilius Aquitanicus, primum monachus, postmodum Abbas Lerinentis in locum Etherii Episcopi Arelatensis (qui iussu S. Gregorii Magni Augustinum Anglorum ordinaverat) ad regimen ejusdem Ecclesiæ adscitus est. Verum Ethe- rium hunc non Arelatensem, sed Lugdunensem fuisse Episcopum ostendimus ad indicatam supra Vitam S. Laurentii Archiepiscopi postmodum Cantuariensis 2 Februarii. Meminit ejusdem S. Virgilii ad x Octobris Hermannus Gre- ven in Antiaris Usuardi: Ferrarius in Catalogo generali ad utrumque diem reseruit.*

7 *S. Virgilium hac v Martii animam Salvatori red- didisse circa annum Dccv tradit ante memoratus Gbi- nus. Verum anno Dcl adhuc vixisse ex litteris S. Gregorii Magni manifestum est. In Actis infra num. 15 dicitur F ad celestia migrasse anno ætatis suæ cxxvi i, ubi forsitan legendum anno Lxxvi i, cum facillime culpa amanuensis littera c in locum litteræ l substituitur. Si de successoribus aliquid certi sciri posset, plurimum de ætate lucis adferretur. Inter hunc & Theodosium collocat Claudius Robertus Germanum, alii alios: nullum Sammarthani. Adversus Theodosium & indecentem vitam ejus actum est anno Dcl in Concilio Cabilonensi. Apud Sammarthani anno Dclvi i Provinciam Metropolitico jure iustavit. At nihil ad illum annum ab anno Dcl de illo Archiepiscopo Arelatensi extat, ut medio aliquo tempore ex visa ex- cessisse dicendus sit.*

V I T A

a Vincentio Barrali ex MSS. edita.

C A P U T I.

Acta in juvenitate. Vita monastica.

Igitur beatissimi Virgilii, Arelatensis Urbis Antistitis, hodie dies sanctæ solennitatis excolitur: cujus nos gesta pandere devotio fidelis admonet & mos priscus constringit: quia, nisi evidens

A evidens comperta relatio tenacibus litteris custodita servetur, variatur actio vetus per novos sapius relatores. Nam (ut de ejus mysticæ actionis insigni nihil sit dubium nihilque faciat vulgaris assertio fabulosum) quæ ab ipso facta sunt & probata, veridico sunt sermone narranda: unde tamen, ne audientibus faceret prolixitas inepta fastidium, studuimus silere plurima, pauca describere.

2 Hic igitur in vico proprio, cui vocabulum est Samon, qui est in partibus Aquitaniz, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, factus illico Christianus, qui ab ipsis infantie rudimentis erecta semper humilitate crescebat; ita teneros ætatis annos morum maturitate castigans, ut proprietatem sui nominis impleteret gratia sanctitatis. Postquam vero adolescentiæ ritu, corporeo cœpit rubore pubescere, blandimenta luxuriæ animo incidente castrabat, ut pollicitæ virginittatis palmam pro incorrupta integritate perciperet, & in regnis cælestibus triumpharet. Fuit itaque bonorum omnium præditus ornamentis, & dignis suffragiis præferendus: speciosus vultu, blandus aspectu, ore placidus, mente serenus, patientia fortis, magnanimitate laudabilis, amicus pacis, largus inimicis: pulvereum fastidiens solum, accensus in amore calor, de temporalibus æterna comparans, contemnens temporalia pro æternis: qui ut interius divinæ legis præcepta agnosceret, ita naturali capax acumine litterarum est studiis eruditus, ut pactum animæ legendi aviditate colligeret, & more apum, æternæ dulcedinis nectar hauriret. Sed, quamlibet cuncta a se victorum carnalium incrementa succidens, omni in parte digna meritorum conversatione fulgeret; virtutem tamen sui corporis abstinentiæ assiduitate frangebatur in se, naturam delicti, antequam nasceretur, ulciscens: cui tantum percussor dignoscitur defuisse martyrio, nam ipse se procul dubio Martyrem & cruciatu fecit & merito.

3 Cunctam quin etiam facultatem suarum copiam derelinquens, monasterium sacre insulæ Lerinensis expetiit, ubi æternas justus divitias inveniret, Evangelica in omnibus miles Christi præcepta sequutus: quod, nisi cunctis operibus redderetur extraneus, non posset esse perfectus; nec aliter regni cælestis præmia compararet, nisi universa contemneret. In qua congregatione, dum cunctos caritate perfecta diligeret, diligebatur a cunctis, quatenus raptim novi amoris studio antiquam est regulam consecutus, vel mystica apparuit conversatione præcipuus, ut a S. Honorato præcessori suo summis virtutibus præferendo, qui in eodem loco Abbatis nomen digne gesserat, & honorifice succederet, & meritis corquaretur.

4 Ubi dum commissum gregem custodiret solertia pastorali, & solus ex more singulis noctibus, cum genus humanum deposita soporis imago comprimeret, monasterii septa lustraret; ab insolito contigit, ut illum quidam sollicitudine monachus, in annis puerilibus constitutus, e vestigio sequeretur. Tunc beatissimi viri conspectibus forma ingenti atque terribili diabolus insidiator apparuit: sed, sicut Christi athletam spiritualibus armis indutum non valuit terrere, ita inopinantem monachum ictu formidinis sauciavit: qui ad cellulam illico vix gressu trepidante confugiens, igneis est febribus violenter accensus. Rursus tamen pertinax ille deceptor existimans se posse Sanctum Dei Virgilium vel in aliquo perturbare, igneo se dracone formatum ostendit: sed raptim, territus Crucis armis, evanuit: quoniam invictus athleta hostem, quem sapius vicerat, non timebat. Qui cum totius Insulæ ambitum peragrasset, concitus ad stratum monachi rediit agrotantis: ubi dum orationum preces intra arcana pectoris sui claustra diffunderet; mox & pristina incolumitati redditur languidus, & præda caruit latro deceptor: ac proinde obti-

Tomus I.

nuit geminam virtus invicta victoriam. Quoniam dum D vires agroto reddidit, adversarium superavit; deiet inimicus, quod perdidit, gaudet monachus, quod recepit.

5 Dum singulis similiter noctibus pastor egregius, ne aliquid adversi contingeret, ovile dominicum circumiret; ad litus æquoris, quod vocatur Molis, accessit: ubi insidiator ille, quasi navem oneratam advexit, fallacis speciem imaginis ante oculos ausus est contingere Sacerdotis, ostendens nautas solito ritu fervere, vel navis instrumenta colligere: a quibus duo ad ipsius Sancti latera pervenere, dicentes: In his quidem partibus negotiandi nos causa perduxit, quibus te ingens compendium rei eventus exhibuit: Virgilium te esse novimus non minus sanctitate quam nomine: quem universitas in transmarinis partibus tanta aviditate videre desiderat, ut si hoc obtinere possit, nihil pretiosius esse censeret. Nullum nobis ergo utile lucrum quocumque labore præstabitur, nisi ut te Hierosolymam impositum navi ducamus, quem successu prospero inopinantem invenimus: quod & tibi procul dubio ad culmen immodicum pertinebit, si felici cursu ibidem adveheris, quo votis omnium expectaris. Vir itaque Dei insidias inimici cognoscens, sanctæ Crucis armatus auxilio præsidia superna invocans, spirituali hac auctoritate respondit: Decipere non potest Christi milites nequitia deceptoris, E nec fraudibus valetis illudere, quos adversa Deus admonet prævidere: quoniam ita præsentem insulam beatissimi Honorati munivit oratio, per quem ex ea draco est habitator ejectus, ut nullum huic ulterius nocendi aditum possit habere diabolus. Evanuit inter hæc navia fictilis ab oculis pernoctantis: vir autem sanctus protinus festinans, ad oratorium remeavit, & ut ad vigiliis surgerent, admonuit; ubi cum omni sancta congregatione ipsi celeberrimas studuit reddere laudes, per quem illi successerat victoria triumphalis.

a Vitam S. Honorati a S. Hilario successore in Episcopatu dedimus 16 Januarii. Factus est Episcopus, relicto monachatu, anno 424. Quomodo ergo hinc, ut præcessori suo honorifice successit? Quidni non solum dentur ætatis anni 127, sed 127. Eum fuisse Abbatem Augustodunensem supra diximus, forsan ex monasterio Lerinensi eductum, cui tunc reliqua contigisse dicendum.

C A P U T II.

Archiepiscopus Arclatensis. Templum extructum. Martini resuscitati.

6 Quem dum tantis virtutum mysteriis esse præcipuum per universum orbem velox fama vulgaret, ad Pontificium Arclatensis urbis, amore omnium Sacerdotum vel civium non minus rapens quam electus, adducitur; & reluctans protinus a consecratur. Qui licet jam Virgilius ubi amplius cresceret non haberet, atamen nihil de nominis sui proprietate minorans, dum vigil permanit in opere, claruit in honore. Inter cetera igitur, quæ in eodem fulgebant bonorum actuum ornamenta, monstrabat illum patientia fortem, benevolentia patientem, libertas alacrem, liberalitas abundantem, magnanimitas liberalem, pietas mitem, sedulitas diligentem, caritas dulcem, largitas generalem, doctrina laudabilem, æquitas singularem, humilitas pauperem, dignitas affluentem. Qui cum esset omnibus virtutibus adornatus, Scripturis quoque divinis nulli priorum infimus, basilicam in honore S. Stephani Protomartyris Christi intra urbem Arclatensem fideli, qua poterat devotione construxit.

7 Sed nec hoc ad confortanda corda Arclatensem esse censuimus omittendum quod, dum beatissimus Antistes ad ipsius basilicæ templum, quod cum magna devotione construxerat, cum ceteris Episcopis, qui ad dedicationem templi conve-

nerant,

Anerant, psallendo sacras cum honore maximo reliquias B. Stephani vel aliorum Sanctorum adveniret, in ipsius urbis porta improvisè & versus iste ex ordine sic venit: Hæc porta Domini, justî intrabunt per eam. Quod procul dubio intelligendum est, urbis memoratæ portam sic ejus orationibus munitam, ut, sicut hæcenus per & longinqua spacia temporum propitiante Deo nunquam esse comprobatur irrupta; ita nec impostertum posse irrumpi divinitate propitia censeatur. Quoniam facillime Pastor ille præcipuus, quem viventem monstrant gesta, post transitum apud Dominum obtinere potuit, ut gloriosam ejus meritis urbem hanc, in qua Pontificium emeruit, perpetuis temporibus defenderet a foris per virtutem sui corporis, & intra per templum sacratissimum quod construxit, undique per beneficia indulta, quæ meruit. Omnes ergo divinitate propitia noverunt, sicut psallentium turba prædixit, urbem Arelatensem per defensorem Virgilium in omnibus esse munitam; nec permitti potest, ut locum illum hostiles cunei valeant irrumpere, ubi ille Christo dignoscitur militasse: unde nec reliqui Antistites præcessoris illius, qui in omnibus ejus æquantur meritis, censendi sunt esse minores.

8 Dum in basilica igitur ipsa, quam ad effectum perduxerat, instantia pastorali Virgilius celebraret, & inter reliqua ex hoc Deo gratias ageret, quia suum desiderium adimpleisset, quod miraculum dignoscitur: contigisse, non putamus silentio praterire. Aurelianos itaque quidam Arelatensis Diaconus, fratris filium, quem parvulum parentum transitus dereliquerat, nutriendum excipiens, plusquam filium diligebat: qui dum per murum ejusdem urbis cum reliquis infantibus vespere Sabbathi luderet, interveniente casu lapsus corruit, & spiritum cervicibus fractis amisit. A quo nuncio Diaconus ille percussus, nimio dolore percurrent, corpus exanime vestimentis suis coopertum rapuit, & ad sacrum Pontificem, ubi celebrabat vigilias, secretius deportavit: tractans qualiter eum publice pedibus ipsius prosterneret; & ut ipsi vitam deberet reddere, supplicaret. Sed quia probatissimum Christi militem omnino constantiam fugere noverat, ad cubiculum ipsius eum studebat deportare, vel in lectulo prostratum ejusdem lectaribus operire: sciens & tota mente confidens quod illum vivificare poterat spiritualis medicus, qui consueverat suscitare defunctos. Unde cum multo more (spem tamen de confidentia capiens) ad vigilias remeavit, & in loco ubi stare consueverat, indubitanter accessit. Quo viso, clementissimus Pontifex silentium psallentibus, quae gesta fuerant replicaturus, indicavit: & cum consucto devotionis studio orationem impleisset, Diaconum illum ex hoc, quod fecerat, fortiter increpavit: quem non solum remove nequivit territum, sed etiam amplius studuit incitare compunctum. Tunc ad ipsius prostratus pedes clamare cepit, quod nisi vitam defuncto redderet, ejus vestigia non lavaret: addens etiam quia facillime illum poterat suscitare, de quo meruerat quae fuerant acta, nuntio nullo judicante, cognoscere. Qua improbitate compulsus, & ratione constrictus, ipso tamen comitante qui precabatur, ad lectulum suum secretius decrevit accedere: sed turbam populi nec vitare quivit, quin ad ipsius rei miraculum conveniret. Ad quod corpusculum cum fuisset ingressus, auxilia divina tota mentis aviditate deprecans, manum ejus qui functus fuerat, fiducialiter apprehendit, & pristinae sanitati restituit. Tunc omnis constipatio populi circumsepta clamat: Gloria tibi Deus, nec ullatenus removeri poterant singuli, quin viderent morum, & audirent eloquium suscitati: de qua seditione vix ad vigilias, Clericorum suorum auxilio creptus, revocari poterat, quem concursus fidelium obsidebat. In hoc miraculo, paulo minor apparuit confidentis Diaconi fides, quam virtus

sancta Pontificis. Interea ut de plurimis pauca videamus dinumerare, ad superiora, quæ prætermisimus, stylo scribendi redeamus.

9 Quadam itaque die, dum vir beatissimus Basilicam extra muros urbis mirto opere conderet, visum est, uti columnæ marmoreæ, quæ ibidem nunc videntur assistere in altum deductæ, erigi deberent. Contigit autem, ut in viro Domini absente, omnes nimio labore fatigaretur, & molem lapidum movere non possent: sed in nullo gravabatur tanti onus ponderis, quod ejus præcedebant auxilia sanctitatis: dum ille tamen ad templi illius septa operarius indefinenter insisteret, ita eodem absente diabolicæ artis obviante nequitia, universam multitudinem virorum occulta prægravavit objectio. Cumque nullis rebus accedere potuissent, alios quamplures juvencos etiam adjunxerunt, quibus vis major esse poterat, & robur validius imminerebat: sed nihil proficere poterant, quibus spiritalis adversitas resistebat: & tamquam si totam urbem illam, quod impossibile esse dignoscitur, trahere niterentur, ita pondus mobile, fraus inimica resistens, fecerat non posse moveri. Cujus relæstum beatissimo Antistiti anhelas illico nuncius perturbatus exhibuit: ille vero ad locum indubitanter accessit, nec terrore trepidus, nec mærore confusus: cujus tantum adspectibus insidiator ille latere non potuit, qui populo universo latebat. Tunc clamorosa voce dicere cœpit: Frustra per ignorantiam laboratis, dum videre inimici hostis obstacula non potestis: nam ego conspicio Æthiopem parvulum, in quo diabolicæ virtutis consistit immanitas, juvenculis certantibus obviantem. Tunc genu flexo devotus adorans, ut insidiatoris adversitatem vinceret, auxilia divina pòposcit, & conversus ad funebrem dixit: Omnis dolor, & inimice humani generis, quomodo ausus es opus Dei insidiari? Ad hanc vocem territus adversarius, illico (quia amplius sub præsentia sacri Pontificis nocere non licuit) cum nimio fœtore discessit, & remotis columnis, quæ ab ejus insidiis prægravatæ fuerant, ad dispositum locum, ubi videbantur opponi, absque ulla difficultate erectæ sunt: quoniam nihil illi insidiator adversari poterat, cui Dei arbitrio dæmonia subiecta esse videbantur.

10 Dedicavit autem idem beatus Antistes basilicam, quam construxit, in honore Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, & B. Honorati Confessoris, atque ibidem Ordinem constituit monachorum servientium Deo. Cumque a beato Pontifice sacra Missarum solemnia celebrarentur, contigit ut cujusdam viduæ unica filia, in annis adolescentiæ constituta, a maligno spiritu raperetur: quam cum piissima genitrix infelici casu decepta, non minus miseranda quam misera, ex usu gestandam feretro collocasset: ad sacrum trepida concurrit Antistitem, cum lacrymis potius quam verbis causam improbi doloris assignans, ut supra corpus exanime orationem funderet, supplicavit. Quod vir Dei pietate victus, nec differre potuit nec negare: sed ad feretrum confidenter accessit, ibique pronus adorans, vel in sublime geminas manuum suarum palmas attollens, precibus beatissimis obtinuit, ut mortuam suscitaret. Quæ raptim tamquam post nimium soporem evigilans, oculos redi-viva prægravatos aperuit, & advocata surrexit. Longum itaque est gaudia materna disserere, & stuporem admirantis populi replicare. Post quæ tamen miracula, quia mortis jura virtus meritis armata resolverat, dum jactantiam Pontifex ille fugeret, concitus remeavit: sed devotio populi, quæ suffragia in divinis laudibus intonabat, tanta eum aviditate præciuxerat, ut maximam partem indumenti sui in reliquiarum patrociniâ civili violentia rapuisset: unde pro ejus virtutibus declarandis, quod vix circa scapulas remanere potuit, hodie-na devotio reservavit.

• Anno 518, ut supra ex Terminis distat.

b 7c

- A** *b In Lotionibus propriis . Ecclesiam, quæ nunc est Arelatæ, in honorem SS. Stephani & Trophimi construxit & consecravit .*
c In iisdem Lotionibus additur: nec humana manu exarata .
d Hinc constat auctorem hujus Vita diu post ætatem S. Virgilii vixisse .
e Ita substituitur, paulum erat .
f Saussejus supra SS. Trophimi & Honorati appellat .

CAPUT III.

Alia miracula . Mors, sepultura .

ad supradictum

ERAT itaque in eadem urbe immanissimus serpens, qui multos ex populo laniaverat . Dum quidam adolescens morfu ejus suffocatus, fuisset extinctus, turbam populi, quam præsentem contigerat, supplicantes obtinuit: ut ad locum, quo jacebat corpus exanimæ, perveniret . Ille vero sacratissimus Pastor ancipiti reddebatur cogitatione suspensus: dum hinc stertibus, quæ poscebant, negare non poterat; inde, ne jactantiam incurreret, metuebat . Ast tamen pietate victus & multorum obsequiis, ut ad locum accederet, vota populi supplicantis implevit: ubi manus suas ad cælum elevavit pariterque oculos lacrymis distillantibus, de sancto salutem pristinam reddidit, quem teste populo suscitavit . Sed ita cum parentes proprii pugnis pectora concisa tundentes, ululatibus & stertibus obsidebant, ut confurgere non valeret, quamlibet salutem pristinam recepisset: unam tamen manum ad genitorem, aliam ad genericem attollens, membris inter utrumque titubantibus elevatur, & populo Deo gratias acclamante, ad hospitium revertitur proprium, cui jam cõperant parare sepulcrum . Unde piissimi genitores arbitrandum est quale gaudium potuerunt habere post luctum, dum hinc exultabant de præsentia redivivæ sobolis; inde, quod ad integrum viveret, vix credebant . Perrexerit itaque sacratissimus Pontifex ad locum, ubi latebat ille sevilissimus coluber, qui multos jam ex populo peremerat: & viso eo, animi indignatione commotus, projecto baculo, quem in manu gerebat, erectis sursum manibus cælestem actorem invocans, extinctum calor vitæ deseruit, atque per medium crepuit: congregata denique copiosa lignorum strue, ignem supponi iussit . Nec mirum est, qualiter spiritalis athleta, dum gregem humani generis defenderet, hostem ejus ictu letifero perculisset; qui, quod expedire gladio manus armata consueverat, sicut operante supplebat: & forsitan ferientis ictum fallere potuit, qui obtutum Pontificis non fefellit . Infixa vero vulnera, ita orationis medicamento & Crucis sanavit auxilio, ut subito pariter & livorem abstergeret & dolorem: nec quidem, quod dirus serpens rabidis dentibus & aviditate insana corruperat, apparebat .

velut alius

12 Alia vero die bos quemdam petulcus cornu ferienti jugulaverat, vel extrinsecus intranea ejus expulerat: quem dum illico ad eundem medicum famularis devotio deduxisset, licet in omnibus virtutibus incurrere se jactantiam formidaret, clementer tamen vulneratum excepit, cujus manus diligenter attractans fomentis salutiferis oblectavit, & per vulnus intromisit: quod ipse superposita spongia leniter alligans, ne aliquis solvere præter illum auderet, instanter admonuit . Quod cum die septima laxasset, ita in integrum fuisse sanatum apparuit, ut vix ibidem vel cicatricis vestigium remansisset .

semper usus

13 Ejus vero semper artus teneros cilicii edomadat asperitas, unde interiorem tunicam induebatur, quam de corpore suo crucis studio numquam abstulit: sed etiam cum eadem se sepeliri præcepit: nec unquam uti voluit lavacris, ne forte animorum suorum constantia, quam calcatis carnalibus vitiis monstrabat sustinere, etiam martyrio mollior redderetur .

14 Quidam igitur cæcus, dum per quindecim an-

nos naturali lumine captus, vel sospita cæcitate damnatus, jugi tenebrarum caligine tenebatur obnoxius, sanctissimum indefinenter precabatur Antistitem, ut ipsi lumen amissum suis intercessionibus redderet & videndi aciem restauraret . Qui dum hoc, arrogantiam vitando, differret, Fulgentium quemdam Subdiaconum, qui ei obsequi consueverat, studuit deprecari, ut, quando nocturnis horis beatissimus Pontifex solus basilicas circumibat, eum pro mercede sua secretius traheret, & ad templi vestibulum, quo egredi consueverat, deportaret . Quod quadam nocte, dum mane mysticum ad altare S. Stephani ex more vir Dei psallendo sacras excubias celebraret, præfatus Subdiaconus implere non distulit: ubi dum cæcus ille, solo prostratus, expectans Sacerdotis adventum quiesceret, medicus, quem desiderabat, advenit: in quo dum improvise molliter gradiendo pedem impulsisset, veneranda ejus vestigia supplex amplectitur, & ut visum illi redderet, deprecatur . Qui oratione confidenter facta, signaculum Crucis super ejus oculos imposuit, & diu clausa lumina subito referavit: quem osculans contestatus est ei, ut nulli panderet, quod ipsi per illum Deus visum restituisset . Et licet hoc sponderit, pro magnitudine gaudii non potuit occultare . Sed quamlibet operatio secreta fuisset, opus tamen supplicum nequit esse secretum; & qui visum per tot annorum curricula non habuerat, non latere potuit, quod videbat, sed etiam fugata tenebrarum caligine splendebat actor redditor luminis, & gratia fulgebat actoris . Et licet divina largitas in amorem Sanctorum vota audientium semper amplificet, non tamen ad integrum cuncta rerum miracula expleri possunt, quamlibet in longum protenta lectio perducatur, aut quando inter tanta operum Sanctorum insignia inveniendæ est finis ejus operis, in quo cælestis gratia præfulsit actoris, & cui facillime constitit illuminare cæcos, tanquam claudos, suscitare defunctos; quidquid amplius dicitur, invenitur . Quid plura? Incunctanter omnia implere poterat, in quo Spiritus sanctus præfulgebat .

15 Cæpit vero, quandoquidem inter hæc immensa mysteria diem sui obitus esse vicinam sacratissima revelatione cognoscere, tunc palam omnibus humilitate sanctissima indicare, quod de hac luce migraturus esset: unde omnes subito mœrore turbati in hoc, quod se jam migraturum esse prædixerat, intuitu proprio quid ageret, præstolati fuerunt . Tunc cum in stratu proprio tamquam soporem capiens, recubasset, & divinum impleveret Officium, & hymnos vel cantica psalleret, emittens spiritum ad cælestia migravit, anno a centesimo vigesimo septimo ætatis suæ . In quo loco eadem hora tam suavissimus odor fragravie, veluti si universos verni temporis flores in unum divina provisio congregasset . Unde quid aliud censendum est, nisi amenitatem Paradisi ad cultum ipsius funeris respirasse? Nec mirum: transitus sui nuntium, non solum ad privata mœnia velox fama provexit, sed & per universum sæculi ambitum divulgavit . Occurrunt undique per diversos viarum accessus fideles cunei populorum, optantes singuli vel vehiculi velamenta contingere pro munimine salutari .

16 Tunc quædam adolescentula in vico, qui vocatur Gallica, sanus naturæ reddiderat, cujus corpusculum afferens dilectio propinquorum, deportavit ad tumulum, in quem jam ipsius sepultura arca deposita, necdum tamen, ut tumulandi mos est, tegmine cooperta, subito illis psallentium turba insonuit, a quibus sacrum corpus efferebatur: sed quo momento amatores ipsius puellæ, quæ ad sepeliendum evecta fuerat, amnem Rhodani fluvii transmeantes a Clero vel populo fufis precibus vel lacrymis poposcerunt, ut deponentes feretrum, quod gestabant, subtus puellæ corpus exanime traheretur . Cunctis igitur sulci ardor inha-

sit,

*puellam ad
supercedam
detulam.*
A sit, ac de effectu non dubii; tam sanctæ petitioni nihilominus denegaverant, & submittentis defunctæ corpus projecerunt, colloquentes adinvicem, quod vir ille Apostolicus, cui nunquam divina defuerat gratia, quamlibet naturæ debitum reddidisset, virtutibus tamen ac meritis viveret. Illico igitur universus populus devotione fidelissima sese in diutina oratione prosternit, atque consurgens, dum unanimiter Kyrie eleison septies proclamassent, mortua puella surrexit. Omnes subito terror invaluit, & amentium more, gaudium cum stupore miscentes, uno morabantur aspectu. Jam quidem luctum exultatio oborta compresserat: cuncti tamen super tam ingenti mysterio obstupescabant. Quid plura? Ad integrum tunc, qui puellam detulerant, convenerunt, ipsaque cultum funebrem cum gratulatione respuens, vitalibus est rursus indumentis induta, & præcedentibus sequentibusque populis velox adjungitur, de se in Sancti præconium testimonium salutis publicatione proclamans. O sanctissima merita Sacerdotis, & beatum meritum, vitamque Pontificis, qui ut se remuneratione divina in æternum viventem ostenderet, post mortem mortuam suscitavit. Quas tamen terras viz amor populi Arelatensis exuberans arces ... ad ecclesiam S. Salvatoris detulerunt habentes de funere luctum, gaudium de

virtute. Tunc in ipsa basilica supra nominata, quam D ipse construxerat, tumulum cum solennitate percepit: ubi auxiliante Christo, quidquid confidenter petitur, invenitur: ubi procul dubio si fides non sit dubia, virtus permanet infinita.

17 Non post longa igitur spatia temporis, dom in hujus commemoratione Pastoris multa narrarentur a multis, Subdiaconus quidam, nomine Aristarchus, conversatione sanctissimus, circumstantibus palam rei gestæ tenorem exposuit, dicens: Nullus nostrum dubitet, beatissimum Virgilium, de cujus tantis virtutibus, velut ipsa Veritas suggerit, replicatis, dum in hujus seculi mansit spatiis, non minus cum Angelis quam cum hominibus habitasse; quem nobiscum humana conditio tenebat affiduum, cum Sanctis [jungebat] dignitas meritorum. Contigit autem quadam nocte, ut in hac urbe, ubi illi Pontificium provisio superna commiserat, sancti Stephani celeberrima inventio, quæ est tertio nonas Augusti, immineret, quo ad celebrandas excubias admonitor fuerat deputatus. b

a Supra diximus videri ex LXXVII, factum CXXVII. aut bi anni additi, ut posset statui successor S. Honorati, ut supra monuimus.

b Reliqua hactenus desiderantur.

DE S. DRAUSIO, SIVE DRAUSCIONE

EPISCOPO SUESSIONENSI IN GALLIA,

Commentarius prævius.

POST AN-
NUM DC-
LXXV.
V MAR-
TII.

*2 Drausii
enim sacre*
Civitas Augusta Sueffionum in Belgica II ad finem stram Axona fluvii ripam, Sedes olim regia fuit Sigarii pro Romanis, postea sub Francis Regum aliquot Merovingorum in tetrarchica regni divisione, nunc Comitatus titulo insignis. Antiqua etiam istæ Sedes Episcopalis fuit sub Metropoli Remensi, cui præfuit seculo Christi VII S. Drausius: hujus natalis incidit in v diem Martii, inscriptus Usuardo MS. Aquicimlini monasterii, & Ecclesia Bruxellensis S. Gudila, item Adoni MS. canobii Lobienfis, & MS. Florario, hisce fere verbis: Sueffionis S. Drausii Episcopi & Confessoris. Quæ autem his similia sunt in Additionibus Melani ad Usuardum, & apud Galestinum, Canisium, Ferrarium. In antiquo MS. Tornacensi S. Martini sub nomine Bedæ ista habentur. Eodem die in Gallia, civitate Sueffionis, depositio S. Drautionis Episcopi. Ita Drauscio appellatur & subscribit Privilegio Corbejensi.

2 Alia S. Drausii damus ex codice MS. Rubæ-vallis prope Bruxellas: quæ eadem habuit Andreas du Chesne, atque ex illis tomis primo Scriptorum historia Francorum edidit fragmentum pagina 679 & sequente. Capimus hac Alia conferre cum codice MS. Nicolai Belforti. Sed quod ex prioribus contracta hac forent, & sensu magis quam verbis convenirent, destitimus. Auctor miracula oculis se perspexisse testatur num. 15, ut qui Sueffione scripserit. Andreas Sanffajus in Martyrologio Gallicano satis longum ex hisce Alis edidit encomium: in quo addit corpus miraculis cælitus editis refulsisse, quæ perennem excitare fidelium ad tumulum ejus concursum. Ad quem & S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis martyrium sitiens, jamque extremam adornans pro assertione libertatis Ecclesiæ pugnam, legitur accessisse orationis causa, ut suum ei agonem commendaret: morem secutus eorum, qui pugnaturi ad tanti opitulantis patrociniū confugiebant, docente experientia eos, qui ad memoriam ejus devote pernoctarent, victores semper evadere. Cujus pia fiducia optatam coronidem egregium Christi athletam recepisse ostendit gloriosus, quem exinde revereit suo ex certamine triumphus. Co-

peregrinatio
S. Thome
Cantuariensis
fuit ad reli-
quias S.
Drausii.

litur S. Thomas XXI Decembris, cujus Alia quam plurima habemus. Hic solum referimus verba Joannis Saveriensis epistola 139 de hac S. Thome pia peregrinatione, quæ sunt ejusmodi: Archiepiscopus noster in provinciam sententiæ ferendæ constitutus, iter arripuit ad urbem Sueffionum orationis causa; ut Beatæ Virgini, cujus ibi memoria celebris est, & B. Drausio, ad quem confugiunt pugnaturi, & B. Gregorio Anglicanæ Ecclesiæ fundatori, qui in eadem urbe requiescit, agonem suum precibus commendaret. Est autem B. Drausius gloriosissimus Confessor, qui, sicut Franci & Lotharingi credunt, pugiles, qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictos, ut & de Burgundia & Italia in tali necessitate confugiatur ad ipsum: nam & Robertus de Munfort ibi pernoctavit adversus Henricum dimicaturus. Hæc ad antiquam S. Drausii venerationem confirmandam inferenda judicavimus: quam & Auctor Vita sapientis inculcat. Est hæc &c. Vide Append. pag. 902.

3 De ætate nonnulla ex conjectura proferuntur. Sanffajus asserit tempore Dagoberti Regis natum. Quidni sub Chlothario hujus patre ante annum DCXXVIII, quo hic vita finitus est, maxime si anno DCLIV sit Episcopus creatus, quod tradunt Sammarthani, ut tunc xxx annos ætatis aut compleret aut fere attingeret. Editum est a Sirmondo tom. 1 Conciliorum Gallia Privilegium libertatis monasterio Corbejensi concessum a Bertefrido Episcopo Ambianensi, factum anno VII regnante Chlothario Rege, id est Christi DCLXIII aut sequente. Ubi inter plurimos Episcopos penultimus subscribit: Drauscio, ac si peccator, hoc privilegium consensit & subscripsi. Immo ipsum privilegium per modum epistolæ inscriptum est, Dominis sanctis & summi culminis apice, Pontificalis Cathedræ specula præsidentibus in Christo Fratribus Nivoni, Genesio & post alios novem ultimo loco Drauscioni, ut videatur ceteris junior in Episcopatu fuisse.

4 Subjungimus Privilegium a S. Drausio concessum monasterio Sueffionensi B. Maria, & editum a Melchioro Reginaldo in compendio historia Sueffionensis, inter Probationes pagina 2, [quod nobis &c. Vide Append. p. 902.] his

semper no-
tione &
ordinatio
Episcopii.

*Tristitia
daturum
fuerunt
alibi
huius
modi
fuerunt
et alibi*

A his verbis: Dominis sacris & Apostolicis Fratribus Sues-
sionensis civitatis Comprovincialibus, Nomoni Episcopo
& Audberto, Clemente, Bertofredo, Audomaro,
Drausius ac si indignus Episcopus, supplex in Domino
mittit salutem. Licet antiquae regulae constituta nos
convenit & oportet custodire per omnia; tamen illud
annectitur conservandum, ut quod orthodoxam defi-
nitionis non maculat, ad religionis quietem servetur:
& quia bonae memoriae illustris vir Ebroinus, Major-
domus Franciae, ejusque illustris matrona Lentrudis, &
eorum unicus dilectus filius Bovo, religiosa postulatione
eorum, aurium nostrarum forentes pulsante auditus,
intima etiam cordis penetraverunt arcana, quatenus ad
visceralem pietatis affectum, ita cor interius carita-
tis coram petito invitetur, ut petita non concedere, aut
certe libentissime, quae petuntur, non explere nostrae
animae inreligiosum fore putarent. Sancto igitur ardore
succensu intra cœnobii septa basilicas in honore S. Ma-
riae, genitricis Domini Jesu Christi, & S. Petri & S. Ge-
novae vel ceterorum Sanctorum, in loco nuncupato

B infra muros civitatis Sueslionensis construxerunt, ubi
puella, Virginis ac Deo sacrae Etheriae Abbatisae,
relicta pompa seculi, sub regula beatissimorum Patrum,
ad laudes Christi die noctuque canendas, pro aeterna re-
tributione sunt collocatae: & nostrae vilitatis extremitatem,
supplice deprecationis petitione deposcerunt, ut & nos fratresque nostri cum Abbatibus, Presbyteris,
immo & Diaconibus, sed & cum omni Clero Sueslionensis
Ecclesiae, quorum subscriptiones infra tenentur
quod nos tractantes in caritate, domesticis fidei benevo-
lenti, deliberatione hoc privilegium in Dei nomine
monasterium praedictum, infra urbem Sueslionis civita-
tis constructum, tribuendam indulgimus: quo potius,
juxta saeculum praedictum Deo sacrae Virginum,
munus sancta institutio habeat, ut infra monasterium
Virgines & castae debeant Domino militare, secundum
votum saepe dictorum Deam cimentium, qui contra-
xerunt regulam S. Benedicti, eatenus ut postquam in
ipso monasterio introjerint Domino militare, foras de
ipso monasterio eare licentiam non habeant, & ad mo-
dum Luxoviensis monasterii, quod B. Columbanus te-
nuit, regulam ad profectum animarum earum studeant
in omnibus custodire. Et nos Fraternitas &c. *Vide Ap-
pend. pag. 502.*

C *Monasterium Privilegium: sed tam obscuris verbis &
manifeste depravatis exaratum, ut nisi benigna aliqua
correctione usi, ea in commodum sensum reducere non possemus,
apices hinc inde aliquos litterasque commutando, nihil si-
cereceri potuisset ex eo fieri scripto intelligi; quamvis etiam
sic nonnulla subreptitia & intrusa videantur. In eo autem
qualicumque, Episcopi, excepto Clemente, habentur iidem,
qui in Privilegio civitatis Bertofridi Episcopi, sed istis Ni-
voni foribatur, quibus Nomoni. Deinceps Actis infra
laudis non convenit, quod monasterium dicatur infra
muros civitatis Sueslionensis constructum, & dein in-
fra urbem Sueslionis civitatis constructum; nam Acta
nam. 11 habent fundatum esse extra Sueslionis civitatis
murus supra ipsum Axonae alveum, ac post mortem S.
Drausii dicitur infra muros civitatis fundatum. Quod si
Privilegium huius fides adhibenda, vivente adhuc S. Drau-
sio factum fuisse necesse est, & tempore Chlotharii III Re-
gis, cujus anno 511 sive ultimo regni hoc Privilegium si-
gnatum est, qui fuit annus Christi DCLXXV. Quamdiu post-
ea vixerit S. Drausius, plane ignoratur. Sanmarthani
mortuum circa annum DCLXXX tradunt, sed num aliquot
annis citius aut serius, plane laet. Circa eundem an-
num assignat obitum ejus Claudius Dormajus lib. 3 Histo-
ria Sueslionensis cap. 43, ubi Compendium Vita edidit
citata Vita MSS. quam hic damus.*

V I T A

Auctore anonymo Sueslionensi

ex MSS. & Andrea Du Chesne.

C A P U T I.

S. Drausii parentes, educatio, electio in Archidiaconum & Episcopum Sueslionensem.

*B*eatissimus igitur Drausius, Dei disponente
gratia Sueslorum ordinatus Episcopus, com-
missum sibi gregem strenue rexit: & cui pastoralis
cura praefuit, vix pabula sedulo ministravit. Qui-
bus vero vice patris adhaesit, paterno regimine so-
licite tutavit. Quo autem pacto, vel quo ordine
quaqua occasione, tanto sit dignitatis praelatus ap-
lice, non est modo ponendum in fronte sine allquan-
ta dilatione, quod subsequencia plenius exarabunt
in ipsa vitae serie. Notandum vero in primis quod
tantam gemmam pene omnibus spectabilem populis,
pagus Sueslonicus in conspectum fere totius orbis
protulit, quod vix ac raro ante hac unquam pro-
mereri potuit. Unde cum exultatione nimia Sues-
lonenses sese attollunt cives: & hoc nominativum
sibi obtinent ovantes; quia scilicet caeleste illis mar-
garitum est exortum infra Sueslonicas partes. Non
solum itaque hic sanctus superbo satis sanguine,
satis spectabilem lineam generositatis traxit de pa-
rentum nobilitate: verum etiam ipsam ingenuita-
tem, in servilem redactam conditionem, Deo sub-
didit sponte. Maluit namque Deo se subicere quam
in favorem populi attolli ventosa nobilitatis loqua-
citate. Dicebat etiam forsitan ipse sibi in cordis co-
gitatione. Tunc ero liberior in animo, si pro Dei
nomine exterius exanimatus fuero, & auctori omnium
bonorum servierim Deo. Qui etiam propositum pie-
mentis, ac votum religiosae voluntatis, sicut prius
Deo libavit in ara cordis, ad culmen usque duxit
perfectionis, ut postmodum in propatulo claruit bo-
nae voluntatis viris. Verum quia hujus viri sancti
generositatem haecenus ad tantum extollendo digni-
tatis everimus culmen; jam nunc ejus parentum li-
bet in medium proferre cognationem, ut fiat etiam
fidelibus notum, quibus a parentibus tanta duxerit
nobilitatis propaginem. Pater liquidem jam prae-
bati sancti viri Drausii Leodomarus est nuncupatus,
vir sagax & industrius: genitrix vero est vocitata
Rachildis, matrona admodum nobilis, & Deo in
omnibus amabilis, qui ad recompensandum ambo-
rum meritum, utrumque parentem insignivit privi-
legio tantae sobolis. O vere felicem utrumque pa-
rentem, qui talem Domino meruerunt gignere pro-
lem. Nihilominus etiam felix, imo vero felicior
puer, cujus probatissimam vitam inter exemplum
vivendi spiritali morum probitate composuit decen-
ter: gestu etiam corporis incedendo humili, nec-
non & vilissimo cultu vestium tunicati regulariter
pater cum genitrice, praegnantibus figuraliter.... Hic
ergo talibus & similibus ambo insigniti virtutibus,
in bonis perseverando operibus, dictum proficiebant
in melius, ne quid filii sui mox futuri deesse pos-
set profectibus.

1 Praeterea praefata genitrix, quasi superexcellens
meriti virtute, licet videretur, ut erat, infirmioris
sexus esse, ut agnovit se gravidam salubri partu
onere; praeter solitum abstinentiae suae modum pra-
vidit sibi competere, ut a die conceptionis filii sui
vini potu penitus deberet abstinere; quasi dedicati-

A ra ortum sobolis genuinz. Quæ, utique voto semper
et m. in melius crescente, a filii sui natiuitate vitam suam
 cum sobrietate asseritur duxisse, & in posterum conser-
 uasse. Præter hæc non solum avaritiæ non studuit, ve-
 rum etiam inopum inopiz, & miserorum querimoniz,
 sociorum quoque & affinium indigentiz satagebat sub-
 venire, & misereri pro posse. Animadvertibat siqui-
 dem in hoc faciendo præmia quanta bonos maneat in
 sublimi Angelorum curia, qui sua prædia & sumptus,
 & pene cuncta humane fragilitati necessaria in opus si-
 mile consumpserant, nihil sibi præter quotidianum vi-
 ctum retinentes, & tota spe ad superna tendentes. Ce-
 terum non est necesse laudari in ea ceterarum virtutum
 insignia, in quibus ita vigeat, ac si illi essent absque
 labore naturaliter accidentia. Namque sub ejus umbra
 culminis, peregrini capiebant somnum quietis, ab ea
 pauperes necessaria sibi petentes numquam redibant
 immunes. Si quando venirent mæsti, minime repeda-
 bant in consolat: advenientes famelici, numquam re-
 vertebantur incibati: accedentes nudi, redibant pal-
 liati. Quid plura? Numquam apparuit manus ejus a
 munere vel pauperum elemosynis vacua. Egri con-
 solationibus ejus refocillabantur: carcerati crebra vi-
 sitatione consolabantur. Sicque peregrinis, hospiti-
 bus, nudis, infirmis, viduis, advenis, divitibusque
 & egenis blanda affabilitate conformando se aptabat,
 ut omnes ac si matrem, pio venerarentur affectu. At-
 que ita in omnibus actibus suis mediocris & sobria ap-
 parebat, ut nisi jugalis societas & maternus erga fi-
 lium proderet affectus; virginem potius quam jugatam
 putares.

3 At vero dicendum est, præfatarum virtutum
 prædictum Leudomarum fuisse expertem? Absit:
 sed secundum judicium nostrum potius in omnibus his
 extitisse participem: videlicet nostris temporibus ut
 videmus quoscunque viros potentes foris vel intus
 necessaria familiæ suæ præparare, & stipendia domui
 suæ suppeditare; ita etiam autumandum est de prædi-
 cto viro, quia scilicet universa in domo congeriebatur, &
 cuncta manibus bonæ conjugis suæ & pauperibus fide-
 liter eroganda & sibi in posterum reservanda trade-
 bat. Unde etiam omnium, quæ fiebant uxoris mani-
 bus, hæreditario jure se posse fieri participem confi-
 debat & credebat. Ergo uterque parens in his & simi-
 libus sanctarum virtutum operibus ardebat sanctitati
 vitæ futuræ filii, & quasi Spiritu prophetico vaticinati
 sunt honestate morum simili exemplo cum victurum,
 quippe qui erant vere præfagi futurorum. Tandem de
 parentum ejus probitate & honestate sufficiat hæc
 hæcenus commemorasse. Dehinc vero ad actus ejus
 & vitam, de quò sermo scribitur, stylum vertamus. Sed
 numquid ejus actibus fuerunt rito inferenda talium
 parentum facta, quorum vitæ exempla fuerunt filii vi-
 tæ figura? Fuerunt utique introducenda, & maxime
 inferi oportebat talia, quæ postmodum viro Dei fo-
 rent in exemplar. Discant itaque parentes quique fi-
 liis suis in futurum providere, & horum exemplo ani-
 mati, talia studeant in se opera exercere, quæ succes-
 sores liberi valeant sine errore subsequenter perficere.

C Insudent e regione generosi etiam filii bonorum pa-
 rentum vitam ducere, ac istius sancti viri studio pro-
 vocati, procurent in exequendis antecessorum fideliter
 factis patrizare, & per omnia commorigerari. Nam-
 que hic Sanctus, ne quis eum dicere posset degenerem,
 non modo numquam a quoquam imitabili patrum opere
 declinare voluit, nec pedem reflexit; sed, si quid mi-
 nus sectandum invenio, supplere studuit: & taliter
 tantæ nobilitatis lineam sanctis actibus inaltavit, &
 omni probitatis honestate venustavit.

4 Hunc siquidem prænominati parentes ut unicum
 diligentes, dum corde præfago viderent, eum velle

cordis voto Deo potius militare quam terrenis honori-
 bus per tirocinia se implicare; jam concessa ei per ata-
 tem libertate, qua more suo vellent ex tunc vivere, di-
 ligenter litteris imbuendum donavere. Mirum vero in
 modum, in eo e vicuo accidiis quasi divinitus a Deo fa-
 ctum miraculum: quia scilicet, dum inter scholares
 degeret, litteras percipere meruit pleniter, quasi per
 modicum temporum momentum, quod alios videmus
 vix posse capere per longissimum vitæ suæ curriculum.
 Etenim mirum hoc adeo mortalibus videtur, ut in per-
 cipiendo perfectum sophiæ modum manus Domini cum
 illo fuisse crederetur. Itaque sapienter vitam suam in-
 stituit in hoc tempore, cui recto vivere talo ars dedit,
 & veri specimen dignoscere. Quid enim sanctæ virtutis
 tanto puero deesse poterat, quam larga manus Dei bo-
 nitatis regebat? Studebat præterea perferre & pati om-
 nes, cum quibus erat veræ humilitatis gratia pollens.
 Averfus nemini erat; numquam se cuiquam præfero-
 bat. Affabilem & vultu placido mansuetum se & mitem
 omnibus exhibebat. Et hoc faciendo sine invidia laudem
 inveniebat, & amicos pares sibi pariebat.

5 Quid multis morer? Igitur parentes ejus videntes
 eum tam miris morum virtutibus excellere, & adhuc
 excellentiorem beatitudinis viam velle tenere, decre-
 vere eum inclyto viro & Patri memorando c Anserico
 SueSSIONENSIS quondam civitatis Episcopo, ad edu-
 candum tradere, ut si quid minus sibi esset ex primo,
 suppleri in secundo posset magistro. Unde factum est
 eum non plus viguisse in scientia spirituali quam edo-
 ctus est a pueritia, quam astutus etiam postmodum ap-
 paruit in seculari doctrina. Quod instinctu Dei actum
 esse credimus; videlicet ne quid deesset viro Dei mor-
 futuro Pontifici, & sciret unde nova & vetera profer-
 ret, & spiritualia ac secularia discernere. Præstitit
 namque ei Dominus tantam gratiam & benedictio-
 nis copiam, coram prædicto venerabili Patre Anserico,
 ut non minori dilectionis affectu amplecteretur ab
 eo, quam unicus filius diligitur a patre suo. Nec mi-
 rum: tanta enim humilitatis & humanitatis gratia, ut
 diximus, se optabat pene omnibus, ut cunctis fieret
 admodum gratus, & diligibilis universis haberetur ut
 filius. At si alius ita existeret intimus, maxime tamen
 huic inhærebat potius, cujus se noverat regimine tueri
 diligentius, cujus moderamine educabatur dulcius,
 cujus sollicitudine monitis divinæ legis & humanæ eru-
 diebatur studiosius.

6 Nec sine divino nutu credendus est talis patroci F
 traditus esse custodiæ, cujus paullo post, Dei dispen-
 te clementia, sublimandus erat honore. Nam non
 multo post excursu dierum suorum numero, vocante se
 ad remunerationem Deo, bonorum repletus fructu
 operam, hominem exiit, & extremum vitæ diem clau-
 sit. Ne autem tantus populus diutius esset sine rectore,
 quod indecens erat, ejus in loco Pontificatus digni
 quidam quodammodo successit Bettolenus vir religiosus,
 indignus tamen ab aliquibus ferebatur, quod tanti onus
 honoris nefande sibi arripuerit ut incautus. Digne ita-
 que cum dixerim Episcopatus prælatum honore, pro
 tanta religiositate vitæ qua legitur vixisse: indignum
 vero hoc idem secundum judicium quorundam præpo-
 sui fore, propter datum thesaurum pecuniæ pro adi-
 piscenda eadem dignitate. Non autem hoc dicimus tem-
 mere, quod & ipse post adjudicavit importunum esse,
 ut in sequentibus placuit ponere. Ne forte vero B. Drau-
 sius videretur quidquam agere, aliquando sine Pontifi-
 cali testimonio, huic supponitur in gradu dignitatis vi-
 cario, videlicet Archidiaconatus officio.

7 Igitur Beatus Bettolenus evoluta aliquanto tem-
 pore, sub hac Episcopii prælatione, postquam plebi
 sibi commissæ omni sollicitudine, pastoralis more, pro
 posse curam exhibuit; ipse quoque, quis & qualis
 esset

CAPUT II.

*Virtutum exercitia in Episcopatu. Duo monasteria
constructa: Obitus, sepultura.*

A effret aperuit, & vitam suam sub hac nodositatis infidelitate finire noluit, sed quasi sacrilegium commiserit, reum se penitus fore acclamavit, quod quasi prozioses Domini emere præsumpserit; hoc autem fecit non minaturum alicujus timore perterritus; quia tunc temporis, qui tale commissum fideliter corrigeret, deceret penitus: sed magis circa aliorum tam præsensium, quam etiam futurorum salutem erat sollicitus, videlicet ne quis audacia simili a deteriori, quod absit, deceptus in idem gravius decideret facinus. O virum per omnia benevolentem, & aliorum saluti providum, qui seipsum condemnavit ut reum, ne alii quasi ignari, in similem ruerent cupidinis laqueum. Convocat ergo seniores, & plebiscitos, quorum consilio & astu solitus erat de majoribus aliquid agere, vel dijudicare omnimodis rebus. Qui etiam propositum mentis suæ illis intimans, se indicat velle deponi a tanto dignitatis culmine, & pro supradictis causis non posse se ulterius fidelem domus Dei dispensatorem esse, in cuius ovile non ut pastor per ostium introjerit, sed sicut fur & latro aliunde ascenderit. Cujus voluntatem propositi postquam agnoverunt Proceres populi, quidam ægre ferebant, quidam vero licet parerent furibundi, levius affectabant. Tristabantur nempe illi, qui suæ timebant parti. Gratulabantur e contrario, quorum murmur erat in populo dicentium, eum indigne esse sublimatum in Episcopio, vel quod verius esse creditur, illi, qui B. Drausium ardentius optabant sibi præferri pastorali officio. Itaque videntes in tali voto perseverantem Dei servum, unanimis vocibus exclamant & expetunt sibi dari & ordinari Episcopum Sanctum Dei Drausium. Non autem hæc vox solummodo Procerum erat nobilium ac potentum Principum; sed etiam mediocrium & pauperum, atque pene omnium diversæ sexus & ætatis. At quoniam secundum crebram vocem unanimis populi aliquando credimus fieri voluntatem Dei, non tantum hoc desiderium fuit discreti vulgi, imo etiam antecessoris Episcopi voluntas affuit cum consensu totius plebis. Audiens ergo Bettolenus unanimem precem tantarum vocum, non distulit, sed magis implere studuit multorum votum. Suasit itaque Majestati Regiæ hoc ex eo fieri debere, cujus vitæ & morum se testem asseruit fore: cujus etiam vitam probatissimam noverat esse ex multo tempore. Denique procul dubio ibi creditur affuisse Dei velle, ubi sibi consentiunt Majestas Regia, Pontificalis dignitas, potentum ac pauperum consona in tali opere voluntas. Quid plura? Evehitur itaque B. Drausius tanto culminis honore, præficitur plebi Suessionicæ, ordinatus in Pontificali Sede pro voto, ut dictum est, omnium & voluntate. Quo ordinato, vir Dei Bettolenus ad ædificandum, in quo prius sub regulari tramite deguerat, est regressus, atque ibidem ægregie vitam fertur duxisse, & ibi usque ad vitæ terminum perseverasse. Non est vero æstimandus quidquam rancoris in corde retinuisse pro amisso sponte tantæ dignitatis honore. Dum etiam ipse sibi dignum hæredem præfecerit: & cuncta, ut prælibatum est, pro velle ordinate disposuerit.

a Rachildis in Vita edita a du Chesne & in M.S. Belfortiano, et in M.S. Rubra-vallis Richildis.

b Belfortius solamen.

c M.S. Rubra-Vallis Ansticus, interfuit Concilio Remensi sub Summo, habito anno 624 aut sequente, ut alibi diximus. S.S. Crispini & Crispiniani translationem fecit, anno 647 aut sequente, defunctus circa annum 652. Ita Summarthani: quod ad 7 Septembris examinandum; quo mortuus est & colitur.

d Comptacense seu Carionense appellatur Summarthani, & quia in Breviario Suessionensi ista leguntur, S. Adolbertus Episcopus Suessionensis S. Drausii prædecessor se abdicavit, monachum postea professus, arbitrantur Binominum fuisse.

8 **C**onfirmato interea loci & stabilito Sancto Dei Drausio in Sedis suæ Episcopio, applaudentibus sibi prosperis, & per omnia ardentibus sibi cunctis, cepit paulatim gregem sibi commissum monere, & monitis celestibus ad alta provocare. Cui pene omnes ac si patri obsequi studebant, & monitis ejus obtemperare: quia quod præcipiebat eis agere, ipsa primitus procurabat opere implere. Proponere enim sibi in animo illud Apostolicum, ne forte cum aliis prædicaret, & prædicationis verba opere non impletet, ipse reprobis inveniretur & esset. Et item aliud: Non auditores legis justi sunt apud Deum; sed factores legis justificabuntur. Non igitur hoc tantum tenaci memoria studebat fidendum, sed & memori pectore tractandum illud, quod dicitur alias: Cujus vita despicitur, restat ut & ejus prædicatio contemnatur. Quis igitur tanti viri prædicamenta respiceret, cujus vitam omni probitate decoram, honestate morum venustam, sanctitate autem & gratia plenam videret? Itaque exhortabatur sedulo, sicut dictum est, omnes quorquos reperiebat desides atque a bono opere torpentes, ut potius aliis virtutum alta certarent petere, quam in infimis divitiis jacere. Certe ipsis aliis, quibus ipse idem solitus erat celsa scandere, eisdem & alios hortabatur sedulo ad poli fastigia evolare. Quas vero geminas alas virtutum dixerim, nisi dilectionem Dei & proximi? Sicut enim qualibet avis in geminarum extensione alarum elevatur celsa petendo: sic etiam iste Sanctus Dei in caritate geminæ dilectionis perseverando evehebatur ad usque altura. Dilectionem quippe Dei multimodis observabat, maxime tamen in his, quos in exequendis præceptis Dei segnes, & ad aliquid utilitatis agendum videbat tepidos: dum scilicet pro talium recreatione spargere per populos divini semina verbi non cessabat. Dilectionem vero proximi se assererat custodire, pauperibus videlicet elemosinis subveniendo, hospitalitatem peregrinis exhibendo, vestimento nudos tegendo, cibo esurientes & famelicos reficiendo, sitientes haustu quolibet potando, visitatione simul & consolatione infirmos, & ergastulo carceris trusos relevando, fratris infirmitati ac si suæ, condolendo: ac præterea varie diversis diversorum egestatibus ac infortuniis larga miseratione succurrendo. Sibi inter hæc peculiariter aggregabat ista: videlicet perseverantem in Dei laudibus servitutem, & in vigiliis noctis continuationem: in prosperis humilitatem, in adversis patientissimæ tolerantia fortitudinem, pariterque gratiarum actionem; in potu sobrietatis parcitatem, in cibo licet rarissimo nimiam abstinentia fragilitatem.

9 Verum quam sospitatem corporis habere poterat, qui omnia, quæ humano competunt corpori, sibi subtrahebat? Etenim pene omni vitæ lux tempore tantæ fertur extitisse debilitatis, ut fere putaretur crebro intercipi maximis doloribus capitis. Non autem est credendum reliquis corporis artibus dolorem quoque validum defuisse, quem constat prævaluisse in capite, cum ejus vigore & valetudine cetera membra credantur vigere & valere, sicut e contra ipsius languore penitus cuncta noscuntur languere. Inter has ergo corporis injurias Deo semper agebat gratias, & omnia æquanimitè sufferebat, sciens scriptum: Corripit Dominus quem diligit; flagellat autem omnem filium quem recipit. Pro hac autem invaliditudine corporis nimia non solum non retraherebat sibi quidquam ex consuetudo abstinentia modo, sed etiam acius incumberebat jejunio, pro

possibili-

A ^{EX MSS.} possibilitate corporis diutissime jejuniis macerati morem solitum implens variis modis nimium se affligendo. At supposita sibi exhortatione prophetica, qua dicitur: Bonum est homini per diem affligere animam suam. Afflictioni maxime satagebat succumbere, dicens etiam cum ^{2 Cor. 12. 10.} Apostolo: Quando infirmior, tunc fortior sum & potens. Unde etiam congratulabatur infirmitatibus suis.

B 10 Ceterum inter prædictas corporis injurias, & erebra cordis suspiria, longa vitæ ducens discrimina, reminiscitur sibi a Deo collati beneficii; & quasi ingemiscendo quod debitum Deo votum non redderet, sic ait: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Ergo nihil acceptabilius credidit fore, quod posset Domino retribuere, quam si satageret monasterium aliquod construere, quod esset idoneum religiosorum virorum, sive sacrarum Virginum moribus pudicis & castæ vitæ. Quod etiam devovit se facturum sponte, si secundum suum velle annueret utique Deus & posse. Cujus voluntati creditur Deus favisse, dum votis ejus noscitur satisfecisse. Namque erat quidam locus secus Axonæ fluvii litus, distans, ut fertur, a Sueffonica urbe versus Occidentem centum quadraginta quatuor stadiis, cui vocabulum a Rotundas est inditum antiquitus; quem etiam a Bertoleno, Cauriacensi quondam Abbate, tradito congruenti pretio emisse fertur vir Dei Drausus. Quo in loco mirifice & satis decenti jure ædificium nobilis ædis votiva mente construxit, religiosorum quoque virorum congregatiunculam ibidem sub sanctæ vitæ norma degentem aggregavit. Postmodum vero locum in tantum extulit, sumptibusque ditavit, ut paulatim crebrescente sanctæ sacræ religionis, omnium undique bonorum affluentia illuc congereretur, & omnis necessitatis penuria procul pelleretur. Unde etiam diversis a partibus in prædicto loco fidelium multiplicatus est Ordo, non magis numero quam merito. Erat præterea locus ipse omni fertilitate circumseptus, videlicet amœnitatibus æmorum, & omni copia fructuum & olerum, ac nihil omnino ibi deerat necessarium vitæ monachorum. Per imperfectum siquidem hoc est referendum, quia in hac vita nihil reperitur stabile & penitus incommutabile & perfectum. Qua de re non quali certum debet referri auribus futurorum, quidquid est ambiguum utrum sit in posterum futurum, sicut videtur in conspectu præsentium: ne forte postea, si fuerit aliter quam dicitur immutatum & a priori statu frustratum, videatur audientibus falsitatis potius relatio quam veritatis assertio.

C Interea circa præfati loci Fratres jam dictus vir Dei in tantum erat sollicitus, ut neminem illorum sustinere pateretur quidquam indigentia victus sive vestitus: quibus non tantum ut pastor præerat, sed etiam ut pater proderat. Ut autem situs prætitulari cœnobii partim manifestaretur, hoc tantum supponimus, quia ipse locus ab uno latere se pandit aperte hominum visibus: est vero densissimis saltibus alteriussecus stipatus. Licet vero, sit silvis inditus, est autem usque hinc ad sidera notus, qui videtur in saltibus, Cotia videlicet & Lissica, quasi occultatus hominum obtutibus.

D 11 Hoc igitur monasterio, ut prædictum est, ordinato, & regulariter stabilito, non immemor propositi bonæ voluntatis, conatus est etiam aliud conficere, si posset: si vero non suppetere vires, alteri conficiendum suadere. Igitur ea tempestate, quæ Ebroinus in regio palatio habebatur præcipuus, & consiliis Regis intimus, necnon & inter Primates regis dignitatis nobilissimus, sæpe dictus Episcopus provide delegit prius votum suum revelare in auriculam nobilissimæ matronæ d. Leutradis, prædicti Principis, Ebroini conjugis. Petuit siquidem ab ea, & humili prece depoposcit, ut pro Dei timore simul & amore dignaretur voto suo satisfacere: scilicet quo suaderet viro suo, ut aut licenter daret sibi facultatem construendi locum vitæ Virginum,

in quolibet locorum vicinarum partium, aut ipsa cum viro inciperent ipsum diligenter perficiendum pro salute animarum suarum. Cujus petitionibus pia conjunx favens, viro suo hoc ipsum faciendum, aut sibi facere permittendum sedulo suavit, ac precibus suis aurem ejus inclinavit. Qui tam suæ conjugis quam Sancti Dei piis exhortationibus & votivis precibus victus, quod petebant, se facturum seu permitturum fieri spondidit. Clauit etiam in hoc facto viri Dei meritum, qui cum ad hoc opus instituendum se sciret idoneum, maluit alterius laudi attribuendum, quam a sua se mercede vano favore populi frustrandum, cujus utique meritis penitus est adscribendum, quidquid ejus petitionibus est obtentum. Fundatum est itaque monasterium extra Sueffonica civitatis murum supra ipsum Axonæ alveum, in quo vir Dei Drausus cum prædicta matrona statuit eorum Virginum sacrarum, ibidem Deo digne famulantium. Circa quarum mores & vitam omni sollicitudine curam gerebat idem Sanctus, ne aliquam ancillarum Dei diriperet in aliquo sibi hostis antiquus. Tuebatur namque eas sicut pastor, vitæ spiritualis alimenta conferendo; corripiebat vero eas ut pater filias, modo per mollia blandiendo, modo per aspera deterrendo, taliterque sibi eas moribus sanctis apcebat, scilicet arguendo, increpando, obsecrando.

E 12 Tandem igitur ordinatis omnibus ad monasticam vitam pertinentibus, tam in prædicto cœnobio monachorum, quam etiam in hoc, de quo dicebamus, monasterio sanctimonialium, quasi securus pro tanto sanctitatis ordine conficuto, in fidelium utriusque sexus multitudine sanctam animam noluit diutius regi carnis velamine, quam exui petiit a Domino hoc mortali corpore. Namque tempus instabat congruum quo jam hic Sanctus quiescere deberet, fatigatus præ nimietate laborum, & quo remunerandum esset ejus vitæ præmium. Constitu- ^{facte no- tione} itaque tempore, quo lucem præsentis seculi sibi vellet intercludere, nimis dolorum cruciatus, sine quibus numquam cum diximus visisse, ex omnium membrorum vicinitate subito ad vitalia rediere. Innotescit illico tantum infortunium omni pene civitati, sit undique populorum concursus, clamor confusus, tumultus magnus, varioque officio occurrit omne hominum genus. Affuit nimirum ibi grex monachorum, & multitudo maxima diversi generis Clericorum, nobilium quoque & pauperum conventus laicorum, sacrarum etiam chorus virginum, necnon plebs viduarum, ino etiam concio jugatarum; & ut ita dicam, penitus innumera convenit commixtio diversorum. His itaque congregatis & simul in unum conglobatis, gementibusque ac flentibus cunctis pro vicino discessu spiritualis Patris, sicut bonus pastor oves sibi commissas ad tempus Omnipotenti Deo recontignat in perpetuum custodiendas. Deinde eis ultimum vale faciendo, sancta illa anima viri Dei corpore exuta, exultans & letabunda, choros obviam ei ducentibus sanctis Angelis, celsa exlorum ovanter petiit astra: ubi etiam cum Christo, ^f cui servivit in vita, procul dubio perpetuo regnat.

F 13 Dehinc arripens pretiosum Sancti corpusculum ^{sepelitur in basilica sanctimonialium} supradicta plebs devota fidelium, cum honore debito & reverentia sibi condigna, in eadem sanctimonialium basilica, quæ erat præfate urbi contigna, sepeliendo perfecit honorifice tanti funeris excubiarum obsequia. Quæ etiam virginum basilica, per hujus beati Patris merita, post diutissime vegetata, singulis horis vel momentis sic crescere videbatur virtutum gratia. Celebratur vero sæpe inculcati S. Drausii depositio, & a vita præsentis ad futuram transmigratio die tertio Nonarum Martiarum, die prætitulato. Cujus felix transgressio ad cælum fidelibus debet esse in monimentum, dum tantus vir spiritu erectus ad cæli fastigium, fideliter reconditum ibi reperisse creditur the-

A thesaurum, Dominum nostrum videlicet Christum. Præterea licet iusti, præsens mutantes seculum, mori videantur oculis insipientium; ramen secundum nostrum iudicium, tunc magis nasci incipiunt, quibus vere Christus est & mori lucrum. Unde etiam dies ipsos, quibus in huius locis pervenitur ærumnam, quasi necandos mortique addictos a memoria penitus eradicaamus; quibus vero de corruptione ad incorruptionem, de morte ad vitam, de misero ad gaudium transitur, tamquam memoria dignos, natales dicimus. Nunc ergo hunc Patronum nostrum predicabimus mortuum, cuius post obitum nobis suarum panditur magnitudo virtutum. Sed, ut verius faciamus, & defunctum & viventem asseramus: defunctus enim seculo, vivit Deo: mortuus carne, vivit spiritu. Hæc namque duo elementa, quibus vivens subsistit, diversa a parte sumpsit. Unde obiens celo spiritum reddidit; corporis vero glebam terræ acsi depositum, commisit; utrumque tempore præfinito resumpturus.

a Belfort. Retunda dedit antiquitas. Saussajus, Rhetondense via Compendiensi.

b M. S. Ruben-Vallis Auciensis.

B c Ebroinus fuit Major Domus seu Praefectus Palatii Chlodovei 2 sub finem v'se cum Chlothario 111 annis 14. ante cuius ultimum annum, qui est 673, monasterium extructum fuisse constat ex proprio S. Draufi Privilegio supra dato.

d Saussajo Leutredes. in Privilegio Leutrudis. ubi & Bovo eorum unicus filius consensus præbet.

e Sub Ætheria Abbatisa, cujus infra fit mentio.

f Post annum 675.

C A P U T I I I.

Corporis translatio, Miracula.

14 **I**gitur ut ad insignia virtutum ejus, de quo sermo habetur, describenda pervenire liberius valeamus, dicendum est paucis: quia post ipsius Sancti transitum de carnis ergastulo ad regnum, grex sacrarum Virginum ab ipso diligenter educatarum, numero meritoque resurgens, in sacre devotione religionis intantum coepit pollere, & ipsa a pluralitate personarum excrecere, ut terra ipsa quodammodo videretur clamare, vix se omnes posse continere. Non enim poterat sinum suum vel in brevi gym protendere, tam præ vicini muri oppositione, quam etiam fluvii Axone crebra inundatione. Nam pene singulis annis, dum fluvius ipse more solito supergrederetur alveum suum, intantum se exerebat, ut prope ipsas foras domorum impingere videretur, ruinamque ipsarum ardiu saepe minaretur. Quid autem facerent famulae Dei, quibus non erat, ut dictum est, locus declinandi? Quod cernens nobilis matrona Leutrudis quia b pietosa erat mentis, animo indoluit; corde ingemuit; quod tam negligenter tractarentur ancillae Dei. Accedens igitur ad præfatum Ebroinum & virum suum, longaque ab intimo cordis suspiria trahens; Heu, mi Domine, inquit, quid facere volumus, ut tanto angore & detrimento fideles Dei afficeremus? Nam non solum hoc morbi est quod præsentibus malis & infortuniis subjacent; sed quod deterius est, si quando hostilis impecus decerpente supervenerit, aut improvise calamitas, peccatis nostris exigentibus, super nos ingruerit, quod absit, istæ tamquam oves innocentes & insonites gladiis animadvertentur, & velut nullum habentes tutelæ propugnaculum, primum intercipientur. Quapropter non bona fortunæ versa vice, quod debuit nobis provenire ad animarum subsidium fiet utriusque in futuro exitium: Et unde nobis debuimus Dei mercari gratiam, inde, nisi acta caveatur, ejus incurramus iram. Hujus rei gratia jubeat clementia vestra preparari asylum intra civitatis ambitum, ad quod confugere, in quo consistere, & ubi ab hostium incurfu liberæ, secuta ibi mente Deo valeant servire. His & similibus alloquiis

Tomus I.

denuotans vel sui animam, blanditiisque multis fovens, ad votum suum tandem ejus inclinavit mentem. Post hæc Ebroinus Comes Palatinus, tantis precibus suasionibusque coniugis suæ devictus, petenti cessit, roganti acquievit; monasteriumque puellarum infra muros civitatis construi præcepit, dicendum nomini sanctæ & intemeratæ Mariæ Matris Domini; ut ipsa scilicet mater castitatis sibi subditas castis semper tueretur obsequiis. Quo non multo post ita fundato & decenti sacris jure dotato ac ornato, maximam ibi sanctimonialium catervam aggregavit, eisque Abbatissam præfecit, nomine Ætheriam, docentem vitam moribus ætheream, quam ex religioso & lotrensi cenobio sibi asciverat, ut ipsæ tamquam rudibus & adhuc immaturis viam recte vivendi sub norma sanctæ institutionis ostenderet. At vero ipsius basilicæ absidam foras civitatis muros affabre protraxit, pulchra tamen satis significatione, videlicet ut ipsam conspiciens ecclesiam, quæ ipsos urbis muros ab utroque latere suo eminentem; videres ipsam tamquam matrem utramque civitatis tueri partem. Quamquam vero id referri libeat pro arbitrio nostro per similitudinem rei, credi tamen sine errore oportet sanctæ Dei Genitricis meritis hoc sine cessatione in veritate fieri, E scilicet ejus patrocinio civitatem hanc foveri. Ceterum ordinatis omnibus ad præfatum locum pertinentibus, religiosorum concio monachorum, pudicissimarumque chorus Virginum; simul autem & confusa turba virorum ac mulierum circumquaque degentium convenientes devote ad S. Draufi tumulum tamquam ad tantum spectaculum, tulerant ejus sanctissimum corpusculum, & cum honore debito & veneratione celeberrima, in absida præfata basilicæ deposuerunt: ut ovis Christi inibi commanentes, præsentis pastoralis se tiderent, ac tanti Patroni fulta subsidio, opus Dei sine aliqua hæsitacione instanter perficerent.

15 Quo in loco ad laudem nominis sui, tantam gratiam conferre dignatur Christus servo suo Draufio, ut quicumque languidorum fide recta ad virtutiferum ejus corpus gratia capessenda sanitatis accederet, sine dilatione aliqua inveniat quod querit, morque recipiat, quod nimia ægrotudo violenter abstulit: hæc namque oculis nostris crebro perspicimus, mente conspiciamus, corde id exaltis fieri credimus. Primordialis igitur memoriam ejus in ista penna percurrente representat memoriam; quod corpus ipsius Sancti defossum, & ad præfatum locum honorifice deportatum, licet videretur habere monumento jam expleto quadrimum, tamen eorum omni integritate membrorum ita compaginatum a circumstantibus est repertum; ut non sine violenta dissectione aut cruenta incisione facile posset evelli digitus, aut aliquis ejus artuum. Ad eumdem etiam laudabilis & in viro Dei conservata castitatis addere placuit insigne mirabilis facti. Itaque dum quidam circumstantium sancto corpori aliquid reliquiarum ejus busto avide implorarent sibi impartiri, unus ipsorum obtinuit precibus, pretio quod non quivit ullus, qui suppliciter flexis poplitibus, gratia sumendi scilicet quias, ad Sancti accedens corpus, unam sibi evulsio dentibus. Res adeo mira, & nostris temporibus inaudita: dempto namque ex ore ejus dentulo, illico subsequuta est sanguinis inundatio. Quamquam enim credatur sanguis emori in corpore morientis, & penitus non subsistere in cadavere mortui; ut legitur de aliquo: Vivam cum sanguine fudit. Et sic ait quidam de quodam: Sanguinem vomit ille animam) hæc tamen ad confirmandas fidelium mentes reservare voluit Dominus in Sancto suo præ ceteris pene mortalibus, ut dum corpus ejus exanime quidem cernerent, sed indicia viventis in eo viderent, talem non ambigerent vere vivere Deo, pro quo animam suam non tenuit perdere in presenti seculo, ut eam salvam faceret in futuro. Super prædictum

M m

igitur

A igitur resupentibus cunctis, qui aderant, & maxime ipso timore percusso, cujus temeritate, sed non irreligi-
 osa, ut creditur, hoc accidit actum, cessaverunt ultra
 sibi expetere quidquam ejus membrorum, timentes, ne
 divina in eos ultio grassaretur, si huic simile temerario
 ausu quis eorum ulterius tentare aggrediretur. Qua
 occasione sedari coeperunt humiliter acclamare, sibi
 sufficere, si aliquo modo impetrare possent permissu &
 voluntate Sancti ipsius aliquid capillorum, aut summi-
 ratum unguium ejus, dum nihil mali perpeterentur,
 quod extitissent consentientes presumptioni unius.
 Tandem vero diu optatis multa prece obtentis, ad sua
 incolumes rediere cum suis, gaudentes se evasisse omne
 incommodum corporis, dum prius gravi nimium viderentur
 terrore percelli. Noluic enim vir Dei quidquam
 severitatis exercere in eos, qui sui causa vocive illuc
 convenerant: nec passus est puniri tale presumptivum,
 nec adeo tulit indignum, quod ex voto pie religionis
 accidisse constat manifestum. Non denique fidelibus ad-
 modum debet esse mirum, si mirabilis Deus tam mira-
 biliter mirificat Sanctum suum; cujus mentem quia
 non momordit in vita lascivie turpis cupido, nec ejus
 quoque membra decurpavit post mortem carnis putredo.
 Et quia noluit computrescere in stercore suo, in-
 ventus est post tot annorum curricula in decore tanto.
B Ecce Dominus noster, qui in virtute potentie sue ad vi-
 tam quadriduanum mortuum tempore prisco misericor-
 diter revocavit; memor quoque nunc divinitatis, ma-
 gnificentie sue nostri temporis defunctum hunc jam
 quadriennem, incorruptum nobis protulit, stabilem-
 que omni populo reddidit. Lausilli, qui innovat signa,
 & mirabilis in suis immutat mirabilia. Quam deside-
 randa & amanda sancta & inviolabilis virginitas, quae
 sui amatores intantum excolit, ut Agni immaculati co-
 mites faciat, cantantes canticum novum, sequentesque
 eum quocumque jerit! Quam amplectenda, & toto ni-
 su ambienda pura celsi-petensque castitas, quae se se-
 quentes inaltat & provehit in tantum, ut supra jus
 mortalium eos & viventes faciat mente incorruptos, &
 defunctos carne conservat, ne eos inficiat aliqua corru-
 ptelae contagio: quod liquido patet in hoc Sancto ce-
 lebratum, cujus honore nunc colimus festum.

16 Ad hunc quoque spectat inimitabilem triumphum,
 quod per divinum mysterium constat gestum. Nam
 cum quodam die aliqua Sororum ad concinendam pro-
 peraret lucernam ante Sancti exequias, suum quia erat
 hoc agere, ut accepit oliferale, quod alio nomine voca-
 tur g ciccendelum, ante ipsam pendens tumbam, casu
 tam graviter ab alco cecidit in terram, ut penitus con-
 critum & conquassatum putares ipsum vasculum, quod
 erat vitreum, liquoremque olei non dubitares effusum
 per omne pavementum. Mirum vero in modum ita vas
 ipsum sanum est repertum, ut in eo nullum reperiri pos-
 set fracturae vestigium. Oleum quoque sine aliqua effu-
 sionis diminutione inventum est immotum, & quasi ab
 omni casus exagitatione alienum: utrumque autem in
 sua incolumitate est mirandum, scilicet, ut vas vitreum,
 cum sit fragilis naturae & invalidae, impatiens quoque
 casus, in ruina durasse cernatur: oleum etiam, quod
 liquidi juris, nescium quoque immobilitatis, per deve-
 xum ruens aeris hebetasse, & liquoris sui cursu oblitum
 esse videatur. Hoc autem incredibile & multis ambi-
 guum esset, si non virtus Dei tanta, taliter ostensa nobis
 per significationem aliquid innueret. Dicimus vero per
 similitudinem rei gestae, pro nostri intellectus capacita-
 te; vas vitreum significare corpus Sancti carneum, olei-
 que liquorem bonorum ipsius actuum operationem. Re-
 fertur autem vas ipsum in praecipitum cecidisse; quia San-
 ctus ipse non ambigitur vivens in aliquo deliquisse;
 quod omni mortali est impossibile, sicut legitur: Ne-
 mo mundus a sordibus, nec infans cujus est unius diei vita

super terram. Delapsum vero permansit incorruptum. Nec
 quidquam olei amisit, quia licet in aliquo deliquis-
 set, tamen in peccati concupiscentia non se emolliri per-
 misit: neque ei consentiens acquievit, sed magis in casu
 ipso induruit, tentationemque devicit, & a se fortiter
 eliminavit. Sicque oleum sanctae actionis intra mentis
 ambitum sine damno retinuit. Sunt autem plerique, qui
 dum publice labuntur in aliquod commissum, si quid
 olei intra se habent, e vestigio emittunt, ut per illud
 possint oculis hominum depingere & quasi dealbare,
 quod prius temere commiserunt. Maluit itaque hic vir
 Dei prudenter in tempore oleum boni operis in cordis
 lampade conservare, quam favoribus vanis vendere, &
 seipsum a mercede boni operis vacuare, ne veniente
 sponso, lampas ejus ab oleo frustrata extingueretur: sic-
 que oleum ad vendentes frustra redimeret, dum otium
 vendendi vel emendi non inveniretur. Quid plura?
 Nam ut paucis istud solvam, nec corruptus incorrupte-
 lam possidebit, nec incorruptus corruptelam pati poterit.

17 Nec est silentio praetereundum divinitus a Deo
 factum miraculum, nec minus praescripto est mirandum,
 imo fideliter fidelibus adscribendum. Quadam igitur
 nocte, Deo juvante, Matutinorum laudibus expletis,
 quibusdam sanctimonialium cubitum redeuntibus, aliis
 vero in ecclesia vigiliis & orationibus ac psalmodiz in-
 sistentibus, ciccendelum, quod erat ante Sancti mau-
 solium, dum prius a sacrista fuisset extinctum, divini-
 tus intuentur reinitum. Quod dum rediens cerneret
 ipsa, necdum agnoscens mysterium, putavit se prius
 reliquisse semivivum, quod videbat quasi a se redivi-
 vum, primoque illud privavit lumine, iterumque. Quod
 videntes ancillae Dei mirabantur in mysterio tanti mira-
 culi. Quo enim saepius a sacrista extinguebatur, eo fre-
 quentius ipsis cernentibus reaccendebatur. Et quidquid
 olei videbatur consumere vis cremandi, id cernebant
 iterum ab invisibili visibiliter superfundi. Mirabile di-
 ctu & relatu, si non mirabile quid continere dicatur.
 Creditur nempe Deus per servos suos nos alloqui, dum
 per eos aliqua nobis miracula pandit. Dum ergo vir Do-
 mini meritis suis in virtute Dei talia facit, procul du-
 bio nobis loquitur & dicit: Quamvis dudum carne obie-
 rim, tamen non in me erga vos caritas ardere cessavit.
 Unde Apostolica praeparatione, sancta vos moneo carita-
 te, vigilate, inquit, & orate, stete in fide, virili-
 ter agite & confortamini: omnia vestra in caritate fiant,
 oleumque caritatis in vasis cordis semper recondite, &
 venienti sponso multa fulgentes lampade cum palma
 virginitatis occurrere. Perpendite itaque viri Dei moni-
 tum, & quod similitudinem caritatis teneat oleum,
 advertite exemplum. Videtur enim omnes, quibus im-
 mixtum fuerit superexcellere liquores, sicut & caritas
 cunctas humani cordis supergreditur virtutes. Qui igitur
 cum caritate graditur, quem habet socium & co-
 habitatorem? Audi Apostolum dicentem: Qui manet
 in caritate in Deo manet & Deus in eo.

18 Cum quo ergo hic Pater venerandus mansit seu
 manet, claritas incredibilis lucis monet, quae pridie
 post hanc descendisse super ejus loculum visa est. Nam
 pluribus qui aderant videntibus, tanta lux super eum,
 ut diximus, emissae est, ut nemo plene ipsi intendere
 praeter nimio fulgore posset; reverberantibus radiis ipsius
 sole clarioribus, intuentium acies. Quae res inno-
 tuit, nimirum, quod per caritatem mentes multo-
 rum illuminaverit hominum, per quam & lucerna lu-
 cens est ante Dominum. Quod autem caritatis in eo
 semper fuerit & est fervor, indicat summi odoriferi ni-
 mius vapor, qui dudum visus est ascendisse de sepul-
 cro ejus, nubes densior, myrrhae & thuris odore fra-
 grantior. Hoc autem perceptum est tali ordine, ni-
 fallor: subsistente namque olim praedicta spirituali
 Abbatisse Aetheria in ecclesia cum aliquantula Soro-

Lampas si-
 pui ar-
 da, ubi
 accenditur.

7. 1
 Tu.

660

Corpi
 Rati
 in
 100

1. Joan. 4.
 16.

lux super
 loculum ubi
 se,

et vapor
 summi odoriferi
 vaporis

Arum sacram turba, devotionis causa, visa est ei versus Sancti vestigia consurgere quasi noviter extincta candela, parva sumi virgula. Super qua re aliquantulum animo commota, redarguit sacrilegam, quasi hoc factum esset ejus negligentia. At illa demirans cristansque sibi tale inferri, dum non esset conscia sibi, tamen ad locum ipsum pro Abbatis satisfactione concito gradu properans, nihil reperit reatus sibi illati. Abbatissa autem hoc ipsum asserendo repente, ac ipsa idipsum e contra denegante, paulatim fumus ipse cepit densescere, & totum locum respergere, praesentesque omnes suavissimi odoris fragrantia replere, & taliter sibi cessat utraque, agnita rei veritate.

Quasi illi
mirabatur

19 Huc tandem opusculo indere volumus brevissimo curriculo, quod quidam Remensium partium homo, amisso luminis oculorum adminiculo, percepit sibi somni oraculo, quod illuminandos esset B. Drausii miraculo. Qui licet per multa temporum spatia cecus esset oculis, non incredulus divinae revelationi, adiens limina Sancti, dum oculis lumine orbatis signum Crucis cum ipsis impositum fuit, mox lucem diu amissam, tandem vero agnitam & receptam, receperunt oculi.

20 His praeterea ita rescriptis, & sicut in principio praemisimus, paucis de plurimis sub epilogo recitatis; tandem finem imponimus dictis, non quod non supersint ad enarranda nobis adhuc gesta, sed quia res ipsa brevitati studens, hoc ipsum expostulat. Nam-

que tanta ac talia hodie tenus circa agros ejus videmus meritis fieri, quae merito deberent sacris characulis mandari, si scriptorum inopia non coegeret inartemitteri. Unde hujus imploramus almissuam benignitatem, ut qui infirmantibus confert corporum sanitatem, nobis quoque impetret a Domino animarum salutem. Cujus ergo piis interventibus, morbidis infirmorum corporibus Dominus miseretur, hujus quoque meritis & precibus nostris propicietur iniquitatibus, & animarum nostrarum moderi dignetur languoribus. Amen.

a Sub Carolo Calvo anno 858 erant sanctimonialia familiae in monasterio clausula consistentes, ut ex dicti Caroli Calvi diplomate constat apud Melchiorum Reginaldum in compendio historiae Sesshonenfis fol. 3 inter Probationes.

b Pitula, id est compatiens. Hinc Galliae pitie commiseratio, & pitieux misericors: videtur a pietate ductum.

c Haec cum Privilegio S. Drausii non convenit supra diximus, alias postquam Ebroinus sub Theoderico Rege restitutus anno 680 fuisset, dicendum foret hoc contigisse.

d Imo gliscibat bellum, quod inter Theodericum Regem & Dagobertum filium S. Sigeberti, Regem Austrasiorum gestum cepimus in Diatriba nostra de III Dagoberto.

e Jorum monasterium ad Matronam fluvium in diocesi Melitensi ab Adone fratre S. Audeni a nonnullis annis exstentum fuerat.

f Aliqua saltem elevatio corporis post quadriennium ab obitu elapsam facta est, si ab initio in monasterio in urbe exstente fuerit sepulchrum.

g Cicendelum dicitur lampas, de hujus vocis varia formatione egimus 3 Febr. in Vita Vodalii Benedicti, qui a regione hujus monasterii vixit, cap. 3 list. C.

D E S C L E M E N T E

ABBATE SYRACUSANO IN SICILIA.

1 **O** Cravins Cajetanus in Martyrologio Siculo ex MSS. Codicibus & Tabulis Syracusanis ista scribit ad diem 5 Martii: Syracusis S. Clementis Abbatis & Confessoris, cujus corpus a Gregorio Maniace Constantinopolim delatum est. Eundem auctoritate Cajetani inducitur, inscripserunt Ferrarius Catalogo generali, Menardus & Buccelinus Martyrologiis Benedictinis.

2 Idem Cajetanus in Viris Sanctorum Siculorum tome 2 pag. 41 aliquanto plura indicat his verbis: Clementis monasterii S. Luciae Praefectus haud longe Syracusis. Sacrum ejus corpus magna olim veneratione in eadem ecclesia conditum, una cum S. Eutychii Episcopi celebratur: inde ablata Georgius Maniaces, Dux bello clatus, Constantinopolim cum sanctae Virginis ac Martyris Luciae corpore deportavit: Additur id haberi ex Ta-

bulis Ecclesiae Syracusanae. At quo tempore B. Clemens vixerit, ac proin cujus Ordinis fuerit, sciri non potuit. Interim Ferrarius, quod Cajetanus refert circa annum 1000, scribit eum vixisse circa annum Salutis 1000. Ansi etiam Menardus & Buccelinus suo Ordini adscribere. Coluntur S. Lucia 111 Decembris, & S. Eutychius Episcopus Syracusanus 15 Novembris, cujus memoria ex illius Actis celebrior est, quod per laicum Christi Domini corpus communicavit.

3 Translatio horum trium corporum Syracusis Constantinopolim facta est sub annum Christi 1011, quando a Michaelis Paphlagone Imperatore Orientis missus cum instructa classe in Siciliam Georgius Maniaces Patricius, Syracenos debellavit, & Syracusas aliasque civitates recuperavit.

D E B. P E T R O A C A S T R O - N O V O

LEGATO APOSTOLICO,

PRIMO INQUISITORE FIDEI,

MARTYRE ORD. CISTERCIEN. IN GALLIA,

Commentarius historicus.

§ 1 Res gesta B. Petri contra Albigenfes usque ad annum 1001.

ANNO
MCCVII.
V MAR.
TII.

Ludovicus a Paramo lib. 2 Originis ac progressus Officii sacrae Inquisitionis tit. 2 cap. 1 asserit, sanctissimae Inquisitionis officium eo tempore sumptuose exordium, quo impiis erroribus & blasphemis execrabilibus Albigenis, Comitatus Tolosanus infectus & pene extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio III Summo Pontifici eam mentem injecit, ut Pe-

Tomus I.

trum monachum de Castro-Novo virtutis & religionis & gloria florentem, crearet Legatum, & ad illam provinciam ad Christum Servatorem nostrum reducere, mitteret. Haec ibi. Verum B. Petrus appellabatur cognomento de Castro-Novo, & monachus erat in monasterio Fontis-Frigidi dicto, quod fundatum est in diebus Narbonensi anno 1015. Angelus Mariquez tome 3 Annalium Cisterciensium an. 1204 cap. 2 num. 1 deducit ex Epistolis dicti Innocentii Pontificis, cum ante ingressum in Ordinem fuisset archidiaconum Ecclesiae Cathedralis.

Mm 2

his

A *lis Magalonensis, qua postmodum ad Montem-Pessula-*
rum translata est, ac tunc ad gravia negotia perficienda
ab eodem Pontifice delegatum fuisse, ac post ingressum in
Ordinem, Legatum ad Albigenes destinatum. Est Hi-
storia Albigenis edita como & Scriptorum Historia Franco-
rum, olim descripta a Petro monacho canobii Vallium-
Cernai ejusdem Ordinis Cisterciensis; cujus historia ca-
pit primum de legatione B. Petri ita incipit:

2 In provincia Narbonensi, ubi quondam fides flo-
ruerat, cepit inimicus fidei superseminare zizania: de-
spuit populus, Christi Sacramenta, qui est Dei sapor
& sapientia, profanans, factus insipiens, & a vera de-
sponsione theosobia, vagus & vagans per errores in ima,
factus in invio & non in via. Monachi duo Cisterciens-
es zelo fidei succensi, Frater Petrus scilicet de Castro-
Novo & Frater Radulphus, auctoritate Summi Ponti-
ficis contra pestem infidelitatis instituti Legati, negli-
gentiam omnem relegantes, legatione sibi indicata offi-
ciose fungentes, urbem Tolosam ingressi sunt & ag-
gressi: a qua venenum principaliter emanabat, plebes
insiciens, sicque desiccare faciens a Christi cognitione, a
veridico splendore, a deifica caritate. Radix amaritu-
dinis sursum germinans, profundius in cordibus homi-
num convaluerat, nec sine multa difficultate potuit ex-
plantari. Suasum est Tolosanis saepe & multum, ut
haeresim abjurarent, ut haereticos relegarent. Suasum
fuit eis a viris Apostolicis, sed minime persuasum:
adeo siquidem morti inhaerant, qui recesserant a vita,
affecti & infecti nequam sapientia animali, terrenali,
diabolica, experte illius sapientiae, quae de sursum est,
suadibilis est, bonis consentiens. Tandem illa dux oli-
vae, illa duo candelabra lucentia ante Dominum, ser-
vis servilem incutientes timorem, minantes eis rerum
depradationem, Regum ac Principum designationem
inonantes; haeresim abjuracionem, haereticorum ex-
pulsionem eis persuaserunt. *Hac aliisque dictis auctor.*
Quomodo autem procurarim indicatam haeresim abjura-
tionem, praclare explicatur in forma juramenti ad
verinsque instantiam a Tolosanis prestiti. Edidit formam
illam juramenti Guilielmus Castellus lib. 2. Historia Comi-
tum Tolosanorum cap. 6, pag. 236, cujus partem hic in-
ferimus, & est ejusmodi.

3 Notum sit cunctis praesentibus atque futuris, quod
Frater Petrus de Castro-Novo & Magister Radulphus,
Legati Domni Apostolici Innocentii, in praesentia To-
losanorum Consulium, ac multorum aliorum virorum
& proborum hominum, (antequam Tolosani Consu-
les, nec populus nec alii probi homines, Tolosae com-
muniter pro fide Catholica Romana facerent sacramen-
tum, & priusquam sacramentum ab ipsis Consulibus
caussa Dei & amore religionis eis fuit satisfactum, &
similiter ab omnibus aliis hominibus Tolosae concessum
pro ipsis Consulibus, scilicet quod unusquisque Roma-
nam fidem Catholicam curaret) praefati Legati sua spon-
te concesserunt, atque in perpetuum propter illud posse,
quod Summus Pontifex eis dederat, confirmaverunt
omnes illas libertates, usaticae & omnes illos mores, qui
in Tolosa erant, vel constituti habebantur ullo modo,
antequam illa eis facta essent sacramenta: & ne propter
haec sacramenta libertates vel consuetudines sive usaticae
Tolosae in aliquo ullo tempore laederentur vel minue-
rentur: & hoc idem pro se & pro omnibus habitatori-
bus Tolosae, pro praesentibus & futuris Consules sa-
cramentum facientes, praedictorum Legatorum assensu
& voluntate integre sibi retinuerunt. Praeterea pra-
efati Legati mandando Consulibus concesserunt & sta-
tuerunt, ut omnes, quicumque facerent sacramen-
tum pro fide Catholica Romana, pro fidelibus Chri-
stianis habeantur: & si forte aliquis vel aliqui de ju-
rantibus, priusquam facerent sacramentum, de haeresi
fuerint accusati in aliquo, rebus vel personis eorum

officere non possit. Quae omnia praefati Legati pro-
miserunt a Summo Pontifice confirmari. Verumta-
men si qui fuerint rebelles & sacramento resistentes,
similiter in illos & non alios sententiam excommuni-
cationis ponere debuerunt. Nam ita praescripti Le-
gati haec omnia superius determinata sub pacatione Con-
sulibus mandaverunt ac confirmaverunt, in praesentia
Raimundi Tolosani Episcopi, & VVilhelmi de Cante-
sio Abbatis Ecclesiae S. Saturnini... decima tertia die
introitus mensis Decembris Sabbato. Qui omnes pra-
scripti probi homines de mandamento & confirmatione
& laudatione facta a praescriptis Legatis, sunt testes.
Item sunt de his omnibus, quae praedicta sunt, testes
idem Consules, scilicet VVilhelmus de Posano &
Pontius Berengarius... Qui omnes pro seipsum & pro
omnibus eorum sociis, qui tunc erant de Capitulo, &
pro universis hominibus & famulis Tolosae praesentibus
& futuris, hoc mandatum, confirmationem & lauda-
tionem a praefatis Legatis receperunt. Ad haec omnia
fuit praesens Petrus Sancius, qui est de toto testis,
scripsit chartam istam undecimo die extus mensis Mar-
tii, regnante Philippo Rege Francorum, & Raimundo
Tolosano Comite, & Raimundo Episcopo, anno
mcciii ab Incarnatione Domini. *Hac ita. Annus mox E*
Gallico tunc usitato incipiebat a Paschate, eratque mensis
Martio, ut modo numeramus, tunc sequens annus
mcciv, a Januario incipiens. Id patet ex indicato die
xiii Decembris incidente in Sabbatum, quod contigit
anno mccciii, cyclo solis viii, littera E Dominicali:
quando post labores aliquos foris annorum, felicem hunc
rerum gestarum sperabamus successum.

4 Postea anno Pontificatus sui viii, iv Kalendas Ju-
nii, qui est annus Christi mccciv, Innocentius III ad
hoc opus specialiter destinavit Arnaldum Abbatem Ci-
sterciensem & dictos Petrum ac Radulphum monachos
Fontis-Strigidi, eisque dicto anno, mense ac die misit li-
teras Pontificias, quarum hoc exordium: Etsi vestra
navicula piscatoris interdum patitur. In his omnia-
dam & plenam potestatem eis concessam, ita explicat:
Ut autem injuncta vobis, non tam nostrae quam divinae
legationis imperio, officium possitis melius & liberius
exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi & Nar-
bonensi provinciis, & vicinis etiam diocesis, si quae
sunt haereticorum labe pollutae, concedimus facultatem
destruendi, disperdendi & evellendi, quae destruenda,
disperdenda & evellenda noveritis; & adificandi &
plantandi, quae adificanda fuerint & plantanda; illos,
qui contra prohibitionem vestram venire praesumpse-
runt, canonice puniendi: si quis vero pro violenta ma-
nuum impositione in lata sententiae canonem inciderit,
auctoritate nostra suffulta, ei absolutionis beneficium
impendatis, injungentes eidem, ut contra haereticos
accingatur. *Hac ita. Eadem die data est epistola ad*
Philippum Augustum Francorum Regem, qua, uti alia
postmodum data, hisce suis Legatis regium auxilium im-
ploravit. Alias etiam tum misit eisdem Legatis litteras
Apostolicas, quibus amplam concedit potestatem inqui-
rendi in crimina & excessus Archiepiscopi Narbonensis &
de eisdem judicandi. At litteras ad eundem Archiepisco-
pum datas vi, Kalend. Julii, Pontificatus sui anno viii,
Christi mccciv, ita aspicatur Pontifex: Cum super his,
quae contra te nobis denuntiata fuere, Legati nostri di-
ligenter inquirerent veritatem, sicut accepimus, ad
nostram audientiam appellasti &c.

5 Episcopis aversanibus Legatos in causa fidei, B. Pe-
trus de Castro-Novo litteris ad Summum Pontificem scri-
psit missionem petere. Cui hic rescripsit hisce verbis: Fra-
teri Petro de Castro-Novo, Apostolicae Sedis Legato.
Debitum caritatis, quod non quae sua sunt quaerit, expo-
scit, ut is, qui Rachelam amplectitur, contemplationis
speculam ascendendo, in necessitatis articulo Lix, quam-
vis

A vis lippe, non refuset amplexus, actionis onera subeundo. ... Cum igitur exigente necessitate, te a contemplationis otio, quod elegeras, ad tempus duximus evocandum, ut in ministerium missus, pro nobis, imo pro Christo, legatione fungaris, quatenus obsecres eos reconciliari Domino, quorum intellectum Angelus tenebrarum excacans reddidit alienos; non debes recusare laborem, licet gens, ad quam missus es, dura & incorrigibilis videatur. Quia potens est Dominus ex lapidibus Abraham filios suscitare. Licet autem adhuc in gentem illam secundum tuam non perfeceris voluntatem; non tamen minorem potes expectare mercedem; quia Deus non profectum remunerat, sed laborem. ... Quia igitur firmiter speramus in Domino, cujus est incrementum dare, quod labori tuo dabit profectum; devotionem tuam monemus & exhortamur in Domino, per hæc Apostolica scripta mandantes, quatenus opportune, importune instans, arguens & obsecrans, in operando in omni patientia & doctrina, opus Evangelizæ ac ministerium tibi commissum studeas adimplere: firmiter sperans in Domino Jesu Christo, quod ipse, qui affectum tibi præstitit laborandi, ne tuus labor inutilis habeatur, effectum tribuet & affectum. Datum Romæ apud S. Petrum vii Kalend. Februarii.

6 Hæc Pontifex, qui eodem mense duas epistolas misit, priorem Roma xiii Kalend. Februarii, scriptam Capitulo Vivariensi, qua indicat visitationem Ecclesiæ Vi-

B variensis commissam Petro de Castro-novo & Radulpho monachis Fontis-frigidi, & quid ab eisdem gestum fuerit usque ad Episcopi depositionem: quam Pontifex approbat, ac novam Capitulo electionem concedit. Altera Anagninæ scripta est iv Kalendas Februarii Narbonensi Archiepiscopo, quem severe reprehendit ob auxilium dictis Legatis denegatum. Tertia Anagninæ scripta est proximo mense, scilicet xii Kalend. Martii, Episcopo Agathensi & Abbati S. Pontii hæc exordia: Sicut ex tenore litterarum dilectorum filiorum Petri de Castro-Novo & Radulphi monachorum Fontis-frigidi nobis innotuit, cum de mandato nostro ad extirpandos hæreticos de provincia Narbonensi, sicut viri discreti & zelum Dei habentes, & pro fide Christiani nominis apprehendentes arma &

scutum, diligenter & solícite laborarent; Biterrensis Episcopus requisitus ab illis, cum eis ire noluit ad commonendum super hoc negotio nostra auctoritate Comitum Tolosanum. Deinde rogatus ab eisdem, ut Consul civitatis Biterrensis ad hæresim abjurandam, & ob defendendam contra hæreticos Ecclesiæ Dei, cum eis pariter admoneret, non solum non acquievit eorum monitionibus; sed id fieri penitus impedivit, Christi se constituens inimicum, cum ipse ad hoc per se pro debito sui officii teneretur. Et cum auctoritate nostra convocato Clero inunxissent eidem, ut nisi usque ad diem præfixum hæresim dicti Consules abjurerent, ipsos non differret excommunicationis vinculo innodare, & licet hoc promiserit se facturum, id tamen effectui minime mancipavit. Propter quod dicti Petrus & Radulphus ipsum ab administratione, nec non & Episcopali officio inspenderunt, donec se nostro conspectui præsentaret: Clero Biterrensi, ne interim sibi obedirent in aliquo, in virtute obedientiæ & sub excommunicationis pœna districtius inhibentes. Commisit ergo Pontifex Agathensi Episcopo, ut contra Biterrensem procedat ob denegatam Legatis obedientiam, atque eorum per omnia exequi mandata faciat.

C **7** Aliæ est epistola Innocentii Pape, xi Nonas Julii scripta Abbati Cisterciensi & Radulpho & Petro monachis Fontis-frigidi, Apostolicæ Sedis Inquisitoribus: qua indicat se de inquisitione ab iis facta super illam Episcopi Tolosani perspicaciter intellexisse, electionemque ejus reprobari: quia ab initio festinavit vitio simoniæ, benedictione caruit in fine, ab Episcopatu per Sedem Apo-

bolicam ad depositionem condemnatus: uti tradit Guilielmus de Podio-Laurentii in Chronico super historia Albigensium cap. 6, qui dein cap. 7 ista scribit: Cum igitur terra ista apud Sedem Apostolicam tam super hæretica pravitate, quam rapina mirabili & miserabili infamia laboraret; iisdem temporibus missus est Legatus a Summo Pontifice Frater Petrus de Castro-Novo Ordinis Cisterciensis, vir providus & discretus: cui & Magister Radulphus, persona litterata & multum honorata, additus est collega; qui Comitum Tolosanum ad expellendos hæreticos ac ruptarios de terra sua, & pacem conservandam, monuerunt & adstrinxerunt, etiam juramento. Factumque est eodem tempore, quod Deo inspirante, venerabilis ac religiosus vir, Dominus Fulco Abbas Floregiæ, sive Toroueti, Ordinis Cisterciensis eligitur in Episcopum Tolosanum. Cujus promotionem cum audisset dictus Legatus, qui optime eum noverat, ut jacebat in lecto infirmus, elevatis manibus in cælum gratias egit Deo, quod de tali persona providisset Ecclesiæ Tolosane: qui ingressus est prius Ecclesiæ suam in festo S. Agathæ, quæ dies Dominica erat in Sexagesima, & cum orasset vertit se ad populum, sermonem inchoans de Evangelio, quod legitur ipsa die: Exiit qui seminat seminare semen suum; cum quo optime suo principio congruebat, quod milium ad Episcopatum mortuum suscitandum velut alterum Eliseum, jam nemo debebat dubitare. Agebatur autem E quando intravit Tolosam, annus gratiæ mcccv. Mors scilicet tunc in Francia usitata, qui nobis est annus sequens mcccvi, quando cyclo Solis xi, & littera Dominicali A festum S. Agathæ convenit in diem Dominicam, & quidem Sexagesimam, quia Cyclo Luna ix Pascha celebratum est die 11 Aprilis.

9 **11** Cooperatores adjuncti Episcopus Oxoniensis & S. Dominicus, ac xii Abbates Cistercienses. Apud Comitum Tolosanum & alios acta. Mors nonnullorum. Martyrium B. Petri.

8 **J**am memoratus Guilielmus de Podio-Laurentii ita auspicatur caput viii. In ipsis quoque diebus Dominus Deus, ipse qui sagittas electas in providentiæ suæ conservat pharetra, duos de Hispania ad hoc opus produxit electos pugiles, Dominum Didacum Episcopum Oxoniensem, & religiosum virum, Sanctum, postea declaratum, socium ejus Dominicum, Canonicum suæ Ecclesiæ regularem. Petrus monachus Valliscernai in citato Chronico de his agit cap. 3 istis verbis: Anno Verbi incarnati mcccvi Oxoniensis Episcopus, F Diegus nomine, vir magnus & magnifice extollendus, ad curiam Romanam accessit. ... Factum est igitur dum rediret a curia & esset apud Montem-Pessulanum, invenit ibi venerabilem virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, & F. Petrum de Castro-Novo, & F. Radulphum monachos Cistercienses, Apostolicæ Sedis Legatos, inunctæ sibi legationi præ radio renuntiare volentes, eo quod nihil aut parum hæreticis prædicando proficere potuissent. Quotiescumque enim vellent ipsis hæreticis prædicare, objiciebant eis hæretici conversationem pessimam Clericorum: & ita, nisi vellent Clericorum vitam corrigere, oportere eos a prædicatione desistere. Memoratus autem Episcopus adversus hujusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens & consulens, ut ceteris omis-

de macedonia

de solutio

deponit Episcopum Vi-

arguit Monachum

Biterrensem

excolet Pado

Accidentibus Didaco Oxoniensi Episcopo & Dominico

etiam omni-
nam creati-
dam cum
Radulpho

A sub hac forma vellet procedere, ipsam libentissime sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir Deo plenus, moxque familiam suam Oxomum transmittens, uno comite contentus (*is erat S. Dominicus*) cum duobus saepe dictis monachis, Petro videlicet & Radulpho, Montem ingreditur Pessulanum. Abbas autem Cisterciensis Cistercium perrexit, tum quia in proximo celebrandum erat Cisterciense Capitulum, tum quia post celebratum Capitulum, quoddam de Abbatibus suis volebat secum adducere, qui eum in exequendo inuncto sibi predicationis officio adjuvarent. *B. Jordanus proximus a S. Dominico Magister Generalis, in Vita S. Dominici hactenus inedita, arbitratus est ante XII Abbates Ordinis Cisterciensis, cum uno legato, contra haereticos Albigenorum ad predicandam fidem directos, quam advenit Didacus Oxomensis Episcopus, ac relatus colloquio, & dimissione familia addit: Derinuit & secum praedictum Dominicum Supporem quem magni aestimabat, magnoque complectens eum caritatis affectu. Hic est Dominicus primus Prædicatorum Ordinis institutor & fondator, qui ex eo deinceps tempore cepit, non Supprior, sed Frater Dominicus appellari.* Ad

ante adven-
tum 12
Abbatum
Ord. Cister-
ciensis,

adit cum
illis non
longe

ut dicitur
rebus hoc
poterant,

his vitam reliqua examinanda erunt. Sed ad Petrum Vallis Cernay revertamur, cujus accurata hac in re narratio nobis maxime probatur: ita autem pergit: Exeuntes a Monte-Pessulano Oxomensis Episcopus & praefati monachi, venerunt ad castrum quoddam Carmonum, ac relata disputatione cum haereticis Balduino habita, exeuntes a castro, inquit, recto itinere procedentes, Biterrensem aggressi sunt civitatem. Venerabilis autem Episcopus Oxomensis & Frater Radulphus consuluerunt Fratri Petro de Castro-Novo, ut ad tempus ab eis recederet: timebant siquidem, ne occideretur F. Petrus, eo quod ipsum odio haberent haeretici super omnes. Recessit igitur F. Petrus ab Episcopo & Fratre Radulpho tempore aliquanto. Ipsi a Biterris egressi, Carcastonam gressu prospero deveniunt. Quodam die conveniunt omnes haereticarum apud quoddam castrum in Carcastonensi diocesi, quod dicitur Mons-Regalis, disputaturi unanimiter adversus viros memoratos. Ad hanc disputationem rediit Frater Petrus de Castro-Novo. Disputantibus autem dati fuerunt Iudices de ipsis credentibus haereticorum. Protelata autem fuit disputatione per quindecim dies, & redacta fuerant in scriptum hinc inde proposita & tradita Iudicibus, ut diffinitivam sententiam promulgarent. Videntes autem ipsi Iudices haereticos suos manifestissime superatos, noluerunt dare sententiam, sed & scripta, quae a nostris acceperant, ne venirent in publicum, noluerunt reddere, sed tradiderunt haereticis. Similia habet Guilielmus a Podio-Laurentii, & interponit disputationem apud Viride-solium habitam. Sed his omissis, ad B. Petrum, de quo agimus, redeamus, de quo Petrus Vallis-Cernay ista addit.

transit se
redit in Pro-
vinciam

Comitem
Tolosanum
arguit

9 His peractis, recessit Frater Petrus de Castro-Novo a sociis suis & ivit in Provinciam, & laboravit, ut componeret nobiles Provinciae; hac autem intentione, ut auxilio eorum, qui pacem juraverant, posset haereticos de Narbonensi Provincia extirpare. Sed Comes Tolosanus, Raimundus nomine, inimicus pacis, noluit acquiescere dictae paci, donec tam per guerras, quas movebant ei nobiles Provinciae, mediante industria viri Dei, quam per excommunicationem ab eodem in ipsum Comitem promulgatam, jurare compulsus est pacem illam. Sed qui fidem negaverat, & erat infideli deterior, numquam deferens iuramento, juravit pluries, pluries perjuravit. Quem vir sanctissimus Frater Petrus magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens eique in facie resistens, quia reprehensibilis, imo damnabilis erat valde: confundebatque eum vir magnae constantiae, vir conscientiae illibatae, adeo ut exprobaretur, quod erat per omnia perjurus, & vere sic erat. Addit

dein idem auctor ejusdem Comitis morte & vitam corripuit. De peram integro capite IV, afferens se plerumque ab Episcopo Tolosano accepisse.

10 Idem auctor alio in loco, sicut ab illis audivit, quod ab ore B. Petri de Castro-Novo sapientius audierant, refert illud huius dictum: Negotium Jesu-Christi in partibus istis numquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis Prædicatoribus pro defensione fidei moriatur: & utinam ego prior persecutoris exciperem gladium. Interim collega ejus Frater Radulphus, vir bonae memoriae, in quadam abbacia Ordinis Cisterciensis prope S. Agidium, quae dicitur Franciavallis in fura decessit. Perrexit ad suum Episcopatum Oxomensis Episcopus, firmum habens propositum redeundi quam citius posset ad peragendum negotium fidei in provincia Narbonensi. Peractis vero in Episcopatu paucis diebus, dum redire disponderet, morte praeventus in senectute sua feliciter obdormivit. Subtrahtis igitur his duobus luminaribus, Episcopo videlicet Oxomensis, & Fratre Radulpho, venerabilis Guido Abbas Vallium-Sarnay in diocesi Parisiensi, qui cum aliis Abbatibus causa praedicationis in Narbonensem provinciam venerat, vir nobilis genere, sed scientia longe nobilior & virtute, qui etiam postea Episcopus factus est Carcastonensis, Prior inter Prædicatorum constitutus est & Magister. Hic memoratus Petrus cap. 6, qui dein cap. 7 relato miraculo de schedula B. Dominici manu scripta, quae ter flammis injecta illaesa refiliit; capite 8 agit de martyrio Fratris Petri de Castro-Novo, qui gladiis impiorum occubuit; quod sic exorditur: His de Prædicatoribus verbi Dei breviter praelibatis, ad martyrium viri venerabilis & athletae fortissimi Fratris Petri de Castro-Novo, juvante Deo veniamus: quod nullo modo melius vel magis authentice credimus nos facturos, quam ut litteras Domini Papae narrationi nostrae inferamus, quas Christi fidelibus destinavit, ipsum martyrium plenius continentes. Forma litterarum haec est.

§ III Epistola Innocentii III Papae, de morte B. Petri de Castro-Novo.

INNOCENTIUS Episcopus, servus servorum Dei, dilectis, & nobilibus viris Comitibus, Baronibus, & universis Militibus per Narbonensem, Arelatensem, Ebredunensem, Aquisensem, & Viennensem provincias constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Rem credulam audivimus, & in communem lectum generalis Ecclesiae deducendam. Quod cum sanctae memoriae Fr. Petrus de Castro-Novo, monachus & Sacerdos, vir inter viros utique virtuosus, vita, scientia & fama praeclarus, ad evangelizandum pacem & confirmandam fidem in provincia Occitana cum aliis destinatus, in commissio sibi ministerio laudabiliter profecisset, & proficere non cessaret; (quippe qui plene in schola Christi didicerat, quod doceret; & eum, qui secundam doctrinam est fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina, & contradicentes revincere: paratus omni poscenti reddere rationem, ut poterat, vir in fide Catholicus, in lege peritus, in sermone facundus) concitavit adversus ipsum diabolus ministrum suum Comitem Tolosanum Raimundum; qui cum multis & magnis excelsibus, quos in Ecclesiam commiserat & in Deum, saepe censuram Ecclesiasticam incurrisset; & saepe, sicut homo versipellis & callidus, lubricus & inconstans, pernitentia simulata fuerat absolutus; tandem odium continere non prevalens, quod operat contra ipsum: eo quod noverat in ore ejus verbum veritatis, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis; ac eo fortius in eodem Comite, quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus;

A pandus; tam eum quam collegam suum, Apostolica Sedis Legatos ad villam S. Egidii convocavit, promittens super conditis, quibus impetebatur capisulis, satisfactionem plenariam exhibere.

12 Cum autem conveniens illis in villam predictam prefatus Comes salutaria monita sibi facta, modo velut verax & facilis promitteret se facturum, & modo velut fallax & durus ea prorsus facere recusaret; volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publice comminatus, dicens, quod quocumque, vel per terram divertant vel per aquam, diligenter eorum observaret egressum. Ex confestim dictis facta compensum, complices suos ad exquisitas insidias destinavit. Cumque vero, nec precibus dilecti Filii Abbatis S. Egidii, nec instantia Consulum & Bagensium, furoris sui mitigari infans potuisset: ipsos, invito Comite, nimumque dolente, cum armata manus presidio properipam Rhodani fluvii deduxerunt: ubi nocte quieverunt instante, quibusdam ejusdem Comitum satellitibus, ipsis prorsus ignotis, hospitantibus cum eisdem: qui, sicut apparuit in effectu, sanguinem querebant eorum.

13 In crastino itaque mane facto, & Missa celebrata de more, cum innocui Christi milites ad transitum se fluminis prepararent, unus de predictis satanae satellitibus lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum, supra Christum petram immobili firmitate fundatum, tante prodicionis incautum, inter costas inferius vulneravit. Qui prius ipsum respiciens percussorem, & Christi Magistri sui, cum B. Stephano secutus exemplum, dixit ad ipsum: Deus tibi dimittat, quia ego dimitto: pietatis & patientiae verbum saepius repetendo, Deinde sic transfixus, ne acerbitatem quidem illati vulneris spe caelestium est oblitus: & instanti suae preciosis mortis articulo, cum ministerii sui sociis, qui fidem promoverent & pacem non desinens ordinare, post iustas orationes in Christo feliciter obdormivit. Qui profecto cum ob fidem, & pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad Martyrium, sanguinem suum fuderit, claris jam, ut credimus, miraculis coruscasset, nisi hoc morum incredulitas impediret. De quorum similibus in Evangelio legitur, quia ibi virtutes Jesus non faciebat multas propter incredulitatem eorum: quia quamquam linguae non fidelibus, sed infidelibus sunt in signum; Salvator tamen praesentatus Herodi, qui teste Luca, valde gavisus est viso ipso, pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat; & facere designatus est signum, & reddere interroganti responsum: sciens quia in credulitate signorum non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat.

14 Licet autem ipsa prava generatio, & perversa Provincialium non sit digna, ut tam cito, sicut forsitan ipse querit, de suo sibi Martyre signum detur; expediisse tamen credimus, ut unus ipse pro ipsa, Ne tota pereat, moreretur: quae contagio haeretice pravitate infecta, per interpellantem occisi sanguinem, a suo melius revocetur errore. Hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi, hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esse victus putatur, tunc vincat potius in eisdem: & ea virtute, qua ipse mortem moriendo destruxit: a superacis interdum famulis suis, superatores eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, plurimum fructum afferit. Sperantes igitur, quod de morte hujus fecundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia proventurus: cum profecto sit dure culpabilis & culpabiliter durus, cujus animam ipsius gladius non pertransit; nec unquam penitus desperantes, cum utilitas tam debeat in sanguine suo esse, quod suae praedicationis nuntius circa memoratam Provinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit, operata Deus tribuat incrementa: Venerabiles Fratres nostros Archie-

piscopos, eorumque Suffraganeos monendos duximus attentius, & hortandos per Spiritum sanctum, in virtute obedientiae districte precipiendo, ut verbum pacis & fidei seminarum ab eo, suae praedicationis irriguis, convalescere facientes, & ad expugnandam haeticam pravitatem, ac fidem Catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, indefesso studio sedulitatis instantes; jam dictum Dei famuli occisorem, & universos, quorum ope vel opere, consilio vel favore tantum facinus perpetravit; receptatores quoque, vel defensores illius, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & Nostra, excommunicatos & anathematizatos per suas dioceses denuntient universis; & omnia loca prorsus, ad quae ipse, vel aliquis ipsorum devenerint, praesentibus eis, interdicto faciant ecclesiastico subiacere. Singulis diebus Dominicis, & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, (donec ad Sedem Apostolicam accedentes, per satisfactionem condignam mereantur absolvi) sententiam hujusmodi solenniter innovantes.

15 Illi autem, qui Orthodoxae Fidei zelo succensi, Gen. 4 ad vindicandum sanguinem justum, qui de terra clamare non cessat ad caelum, donec ad confundendum subversos & subverfos de caelo descendat ad terram Deus ultionum, viriliter se accinxerint adversus hos pestilentes, suorum remissionem peccaminum a Deo, ejusque Vicario secure promittant indulgentiam, ut eis labor hujusmodi ad operis satisfactionem sufficiat similiter pro illis offensis, pro quibus cordis contritionem & veram confessionem oris obtulerint vero Deo. Hujusmodi siquidem pestilentes Provinciales non tam nostra diripere, sed nos perimere moliantur: nec solum ad perimendas animas linguas acuunt; verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt, proditores animarum effecti, & corporum peremptores.

16 Licet autem praefatus Comes pro multis & magnis flagitiis, quae longum esset per omnia enarrare, jam dudum sit anathematis mucrone percussus; quia tamen certis indicibus mortis sancti viri praesumitur esse reus, non solum ex eo, quod publice comminatus est ei mortem, & insidias paravit eidem; verum etiam ex eo, quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, & magnis donis remuneravit eundem, ut de ceteris praesumptionibus taceamus, quae plenius innotescent multis: ob hanc quoque causam iidem Archiepiscopi, & Episcopi publice nuntiant anathematizatum eundem. Et cum, juxta sanctorum Patrum canonicas sanctiones ei, qui fidem Deo non servat, fides servanda non sit, a communionem fidelium segregato, utpote qui vitandus est potius quam fovendus; omnes, qui dicto Comiti fidelitatis seu societatis, aut foderis hujusmodi juramento tenentur adstricti, auctoritate Apostolica denuntient interim absolutos; & cuilibet Catholico viro licere, salvo jure Domino Principali, non solum persequi personam ejusdem; praesertim obtentu, quod ab haeresi per suam prudentiam fortiter expietur, quae per ipsius nequitiam fuit haecenus turpiter sauciata & maculata: quia dignum est, ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus exiit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dedecrit intellectum, manus nostras in eo curavimus aggravare. Si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum poenitudinis suae hac lingua praemittere oportebit: ut de toto posse suo depellat pravitate haeretice sectatores, & se paci satagas conciliare fratres: cum principaliter propter culpam, quam in utroque noscitur commisisse, in eum Ecclesiastica fuerit prolata censura. Quamquam si in suas iniquitates Deus voluerit observare, via posset congrue satisfacere, non tantummodo pro se ipso, sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit.

A 17 Quis vero secundum sententiam Veritatis, timendi non sunt, qui corpus cedunt, sed ille qui potest mittere corpus & animam in gehennam; confidimus & speramus in eo, qui et a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die terribis resurrexit, quod prefati hominis Dei mors venerabili Fratri nostro Conforanensi Episcopo, & dilecto Mio A. Abbati Cisterciensi, Apostolica Sedis Legatis, aliisque Orthodoxæ Fidei sectatoribus, non solum timorem non incuriet, sed amorem accendat, ut ejus exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercurus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident. Unde Archiepiscopis & Episcopis consulendum duximus, admovento preces præceptis, præcepta precibus inculcantes; ut Legatorum ipsorum salubribus monitis & mandatis efficaciter intendentes, tamquam strenuissimi Commilitones assistant eisdem in omnibus, quæ propter hæc, ipsis duxerint injungenda: scientes, quod sententiam, quam ipsi non solum in rebelles, sed etiam in desides promulgaverint, nos ratam haberi præcipimus, & inviolabiliter observari.

18 Eja igitur Christi milites: eja strenui militiae Christianae cirones, moveat vos generalis Ecclesiae gemitus, succendat vos ad tantam Dei vindictam injuriam pius zelus. Mementote, quia Creator noster nostri non indiguit, cum nos fecit: qui, quamquam nostro servicio non indigeat, ut quasi per illud minus in agendo quidquid voluerit, fatigetur; & sua omnipotentia minor sit, obsequio nostro carens; occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter serviendi. Cum igitur post interfectionem praefati Iusti, Ecclesia, quae in partibus illis est, absque consolatore in tristitia & merore sedente, fides evanuisse, periisse pax, haeretica pestis & hostilis rabies forelus invaluisse dicatur; ac si potentes in ejus novitate procellae non succurratur eidem, pene penitus videbitur navis Ecclesiae naufragari; Universitatem vestram monemus attentius, & propensius exhortamur, ac in tantae necessitatis articulo in virtute Christi confidenter injungimus, & in remissionem peccaminum indulgemus, quatenus tantis malis occurrere non tardetis, & ad pacificandum gentes illas in eo, qui est Deus pacis & dilectionis, intendere procuretis: & quibuscumque modis revelaverit vobis Deus, haeticam ibi studeatis perfidiam abolere: sectatores ipsius eo quam Saracenos securius, quo peiores sunt illis, in manu forti & extento brachio impugnando, Praenominatum etiam Comitem, qui, quasi saevus percussisset eum eadem morte, propria non recogitat (si forte vexatio sibi tribuat intellectum, & impleta facies ejus ignominia incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis & Ecclesiae, imo Deo) pondere non desinatis inductae super eum oppressoris urgere, ipsum & fautores ejusdem de castris Domini depellendo, & auferendo terras eorum: In quibus relegatis haeticis, habitatores Catholici subrogentur, qui juxta Orthodoxae Fidei nostrae disciplinam in sanctitate & justitia serviant coram Deo. Datum Laterani vii Idus Martii, Pontificatus nostri anno xi.

19 *Aliam postmodum epistolam scripsit idem Pontifex
Vicensi Episcopo & Narbonensi electo, Apostolica Sedis
Legatis, se non posse adhuc terram Comitum alteri concede-
re, cum de heresi & homicidio convictus non sit. Extat
illa epistola inter illas, quas 4 libris edidit Franciscus
Bosquetus, lib. 3. regeſſo 19 num. 100, hoc exordio: Li-
cet Raymundus Tolosanus Comes in multis contra Do-
minum & Ecclesiam culpabiliter sit inventus, & pro eo
quod Legatis inobediens extitit & rebellis, sit excom-
municatus ab ipsis & exposita terra ejus, si forte vel sic
ei vexatio tribueret intellectum; unde jam ex parte non
modica terram amisit. Quia tamen nondum est damna-
tus de heresi, vel de nece sanctæ memoriæ Petri de Ca-
stro-Novo, etsi de illis sit valde suspectus; quare man-*

davitur, aut postea dum infra certum tempus appareret legitimus accusator, indiceretur illi purgatio secundum formam in litteris nostris expressam, definitiva nobis sententia reservata.

§ IV Venerabile B. Petri, & corporis translata.

20 **M**emoratus ante Petrus monachus Vallinm. Cernay capite 9 & duobus sequentibus, narrat legationem Tolosani & Conseranensis Episcoporum ad Romanum Pontificem, ne statum Ecclesie in Narbonensi provincia ei exponerent: qua facta, missum ab illo Milanensem Clericum, a latere Legatum & postea concilium apud Mautinum celebratum, ibique diem Comiti Tolosano praeferendum sibi esse apud Valentiam. His omnibus rite peractis, inquit auctor cap. 12, descendit Legatus ad Villam S. Aegidii reconciliaturus ibi Comitem Tolosanum. Quae reconciliatione narrata, subiungit: Comes Tolosae, disponente Deo, nullatenus de ecclesia potuit exire praeterea per viam, qua intraverat: sed oportuit eum descendere in inferiora ecclesiae & per ante sepulcrum beati Martyris F. Petri de Castro-Novo, quem occidi fecerat, nudum transire. O iustum Dei iudicium, quem enim contempserat vivum ei reverentiam compulsus est exhibere & defuncto. Illud etiam notandum puto, quod cum corpus praedicti Martyris, quod in claustrum monachorum S. Aegidii prius fuerat tumulatum, post longum tempus in ecclesiam transferretur, ita sanum inventum est & illaesum, ac si ipsa die fuisset tumulatum: miri etiam odoris fragrantia de corpore Sancti & vestibus emanavit. *Hec ibi.* Assignatum longum tempus arbitratur Godefridus monachus S. Pantaloonis fuisse unius anni, & anno 1208 profert ejus eadem, sed perperam Cardinalem fuisse opinatus est, additque ista verba: Transacto anno cum ex iussione Summi Pontificis sepulcrum aperiretur, ut corpus Martyris in ecclesiam translatum, in loco decentiori juxta tumulum S. Aegidii poneretur, ita recens carne & sanguine sine aliqua corruptione inventum est, ac si eodem die ibi positum fuisset. Tanta etiam illic fragrantia suavissimi odoris emanavit, ut qui praesentes aderant, totam ecclesiam plenam aromatibus esse putarent. *Hec auctor in dictis Annalibus, quos Marquardus Freherus tome 1. Scriptorum rerum Germanicarum unguavit.*

23 Dies & mensis, quo B. Petrus ob fidem Martyr ac-
cubatus, nusquam indicatur. Epistola Innocentii Papa sa-
pra relata scripta est vii Idus Martii anno Pontificatus
xi, Christi mcccviii, quo passim anno alii eum martyrii
palmam affectum arbitrantur: sed necesse est, ut mense id
Januario aut Februario contigerit, ut Pontifex habita to-
tius rei gesta in formatione poneret eam epistolam scribere.
Interim nescio qua de causa, inscribens est Martyrologiis
& hoc die v Martii & iterum xiv ejusdem mensis Martii.
Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino ad dictum
v Martii ista habet: In Villa-S. Egidii passio S. Petri
Abbae & Martyris Ordinis Cisterciensis. Ex lib. 2 ob-
servationum, ejus passionem describit verbis Roberti Antis-
iodorensis in Chronico; Anno scilicet Domini mcccviii in
partibus Provinciae accidit res dolenda. Nam cum in
eadem regione nimis increvisset plantaria vitiocum,
Dominus Papa viros illuc destinaverat strenuos & pru-
dentes, qui de vinea Domini Sabaoth avellerent inuti-
lia; & utilia propagarent. Inter quos Legatum statu-
erat contra haereticos Albigeneses Petrum de Castro-Novo
Sacerdotem & monachum, virum inter viros utique vir-
tuosus vita, scientia, fama praeclarum. Qui cum in
commisso sibi ministerio proficere non cessaret, Comitum
Tolosanum saepius arguebat, eo quod ad favendum ha-
reticis videretur proclivior, & pro multis & magnis
excessibus in eum sententiam excommunicationis intor-
sit. Tandem apud Villam-S. Egidii Legatum Comes

A convocat, plenarie se de omnibus, quibus impetebatur capitulis, satisfactorum promittens. Loco & die condito conveniunt. Comes juri parere detrectat, tantoque furore invehitur in Legatum, ut mortem ei publice comminetur. Legatus a Burgenfibus invito Comite Rhodanum usque deducitur: eique duo satellites Comitibus se adjungunt, & nocte instanti pariter hospitantur. In crastinum mane facto, Missa celebrata de more, dum ipse cum sociis ad transitum fluminis se pararet, unus ex satellitibus Satanæ lanceam manu vibrans, ipsum inter costas posterius vulnerat. Percussus in percussorem respiciens & saepius repetens verbum istud: Dimittat tibi Deus, quia ego dimitto, post multas demum orationes obdormivit in Christo. Corpus ejus reflatum in ecclesia S. Egidii honorifice tumulatur. *Satisfactus & Bycelinus cum & hoc die & xiv Martii longis satis elogiis celebrant, quæ apud eos videri possunt.*

& alio.

Omni Tel.
fama pum
no,

22 Quæ insinuantur post obitum patrata miracula, sunt quæ in Translatione animadversa diximus circa incorruptionem corporis & odoris fragrantiam: quibus addi possunt quæ a memorato Petro Vallum-Cernai cap. 64 narrantur istis verbis: Ecce miser ille Comes Tolosanus,

cum mortem huic sanctissimo viro intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitias publice & in facie redargueret vir bonus, post hæc se evasisse putavit, post hæc recuperare se credidit terram suam: sed Domino retribuente vindictam, sanguinemque sui Martyris vindicante, unde speravit se habere lucrum, inde dispendium gravissimum, inde damnum irrecoverabile reportavit. Diligenter etiam est notandum, quod dictus Comes miser ille occisorem viri Dei in maximo amore & familiaritate receperat, adeo quod per civitates & castella ipsum ducens, quasi pro spectaculo omnibus, dicebat: Iste solus me diligit: iste solus concordat maxime votis meis: iste eripuit me ab inimico. Licet autem crudelissimum homicidam illum Comes prædictus ita extolleret, ipsum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum & proborum virorum, Canonicorum Tolosanæ Ecclesiæ veridica relatione audivimus, ab illo die, quo prædictus homicida memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris numquam canis dignatus accipere de manu ejus. O res miranda! O res inaudita! Hoc idcirco inseruimus, ut quam juste Comes Tolosæ exheredatus sit, ostendamus.

homicidam
S. Petri m-
num amor
ut.

quæ tam
ipso abhorre-
bant.

D E B R O G E R I O

DISCIPULO S. FRANCISCI,

TUDERTI IN UMBRIA.

CIRCI-
TED AN.
RECHTEL
V MAR-
TII.

Tuderti in
Umbria,

colitur B.
Rogerius
M. 10. 11.

Gregorius IX
1227. p. 11
11-1

sed antea
de iure
et de iure
et de iure

1 Tudert Umbria urbs antiqua, plerumque Tudertum, Italis Todi, complurium Sanctorum inquilinorum ferias celebrat, ac illustratur tropais; ut alibi diximus: quibus ut B. Rogerius, Ordini Minorum ab ipso Patriarcha Francisco adscriptus, & circa annum MCCXXXVI vita sanctus jungeretur, sanxisse traditur, qui viventem noverat, & coruscare miraculis mortuum audierat, Gregorius IX Pontifex Maximus. Ita Molanus in auxilio ad Usuardum, Tuderti Tusciæ, inquit, S. Rogerii Confessoris, ordinis Minorum, cujus memoria ibidem celebratur consensu Gregorii IX. Eadem fere recitant Galefinius & Ferrarius, qui Sanctum appellant; uti & Joannes Baptista Possevinus in Visis SS. & BB. Tudertium. At Ludovicus Jacobillus to. 1 de SS. Umbria, Beatum solum nuncupat: licet fateatur Sanctum appellatum a Gregorio IX, qui & Tuderti celebrari ejus festum concesserit, & in vitam ejus ac miracula inquiri auctoritate Apostolica mandavit, quod cogitaret cum in Sanctorum album referre: sed quis prius e vita decessit Pontifex, quam ii processus essent absoluti, dilata quidem canonizatio est, festum tamen adhuc Tuderti celebratur. Citat Officium proprium & tabulas Sanctorum Tudertium idem Jacobillus, & Ferrarius in utroque Catal. & SS. Italia & generali. Possevinus non in urbe solum Tuderte, sed & per diocesim, ut illius festum coleretur, constitutum a Gregorio IX scribit.

2 Tradit Galefinius in Notis ad 14 Januarii, Litteras de re a Gregorio IX datas Tuderti asservari. Citat Ferrarius in Topographia, Galefinium secutus, ut reor. Idem tamen in Catal. SS. Ital. ista annotat: Diploma Concessionis Gregorii IX, ut B. Rogerius Officio Ecclesiastico coli posset, (forte injuria temporum, ut multa alia) ferunt non extare. At duodecim post annis in gener. Catal. SS. vel oblitus ejus, quod antea scripserat, vel certius edolus, id videtur in Notis retrahere. Verunt, inquit, extare Pontificum diploma, quo illum Officio Ecclesiastico coli permittitur.

3 Idem in Catal. SS. Ital. scribit, quamvis Gregorius IX illum uti Sanctum ab Ecclesia Tudertina, ubi decessit, coli concesserat; id tamen sub Angelo Cælio Ep.

Tudertino fieri primum cæpisse, & addit, his prope temporibus. Nam cum hac ante annum MDXIII scriberet, obierat sexennio prius laudatissimus ille Antistes anno MDXVI, aditi Episcopatus XI. Si inter Officia Ecclesiæ Tudertina (quæ non vidimus) illud etiam B. Rogerii extat, ut jam ante aliorum fide citavimus, ad hoc etiam pertinet, quod Ferdinandus Ughehus to. 1 Italia sacra ex MS. Catalogo Tudertinorum Prasulum Bibliotheca Barberina, in Cæli encomio recitat: Vetustas Ecclesiæ constitutiones & novas Synodales additas imprimi fecit, una cum Officio Sanctorum Tudertinorum, Apostolica auctoritate approbato. His fortasse verbis inductus est VVadingus loco citato, ut faceret renovatum B. Rogerii cultum ab Angelo Cælio, non primum introductum. At de diplomate Gregorii IX, quod alii ita affirmant, ut non promant in lucem, sic ipse pronuntiavit: Non indixit Pontifex ejus cultum ritu solenni, neque publico dato, uti ego judicaverim, diplomate, cujus nullum reperi in Pontificio Regesto vestigium. Quod in causa fuit, ut paullatim negligeretur; donec nostris prope temporibus Angelus Cælius, Tudertinus Episc. illum renovavit; non cæpit, ut habet Ferrarius: ita enim celebrabatur ejus memoria sub tempore Bernardi de Bessa socii S. Bonaventuræ: & sane non nisi ex antiquis tabulis Joannes Molanus accepit, quæ addidit ad Martyrologium Usuardi. Ea nimirum, quæ nos supra reculimus.

4 Floruit autem Bernardus de Bessa, ut idem in Scripturis Ordinis Minorum tradit VVadingus, sub annum MCLXXVIII, fuitque Sancto Bonaventura a secretis, cum hic esset Ordinis Minorum Minister Generalis. Scripsit autem inter alia Libellum de triplici statu religionis Minorum, in quo Vita & multa miracula S. Francisci, & Chronica Ministrorum Generalium usque ad decimum. At neque hos neque alios ejus libros vidimus. Ex Chronicis ejus ista de B. Rogerio profert VVadingus: Rogerius sub ipso institutore Francisco Ordinem ingressus est: quo magistro, tam perfecte spiritum induit paupertatis, ut nihil prorsus admitteret, præter habitum & semoralia. Spiritu prophetico multa clare prædixit: præclaras qualque affectus virtutes; propter quas statim

qui cultus
non super
introducit.

sed cum
sanctum non
negligitur.

ab Angelo
Cælio Ep.
reintegratum.

cum tempore
S. Bonaventuræ
intra viginti
annos.

B. Rogerius
a S. Francis-
co in ordi-
nem ad-
missus.

ab

A ab obitu non dubitavit Pontifex cum vere Sanctum proclamare, & concedere, ut in civitate Tudertina, ubi requiescit, ejus festum celebraretur.

a quo caritas ejus commendatur
§ Quid de hujus Rogerii virtute sentiat S. Franciscus, perspicui potest ex Rodulphi Tossinianensis Appendice libri primi Historiarum Seraphice religionis, ubi haec scribit: Præter hos XII, quos modo enumeravimus, habuit quoque beatus noster Pater Franciscus, Christi exemplo, LXXII discipulos, viros integros vitæ, & omni sanctitate perfectos, quorum vitas & instituta alphabeti ordine distributorum, inferius explicabimus. De quibus dicere solebat B. Franciscus, quod ille est vere Frater Minor, qui habet fidem F. Bernardi, simplicitatem & puritatem F. Leonis, benignitatem F. Angeli, gratiosum aspectum F. Massi, patientiam F. Juviperi, caritatem F. Rugerii, sollicitudinem F. Lucii. Hos itaque misit B. Franciscus per universum orbem ad prædicandum, & ferendum bonum semen Christianæ fidei. Idem, quod ad caritatem, & prophetiam gratiam B. Rogerii, sive Rugerii, hujus scilicet Tudertini, asserit, tradit in ejus Vita Jacobillus: sed & plures alios S. Francisci discipulos numerat, quorum eximia aliqua a S. Patriarcha commendata sit virtus.

ipsi in Hispaniam missi
6 Idem hic Rugerius dicitur a S. Francisco in Hispaniam missus, quod ita refert Franciscus Gonzaga parte 3 Seraphice religionis, agens de Conventu Villa-franca, qui est XI provincia S. Jacobi in Asturicensi diocesi: Tringenta Fratres, inquit, hujus loci incolæ, debita cum reverentia mediam capitis B. P. Rogerii partem in Sacrario allereant. Fuit hic Pater natione Italus, atque ex Seraphici Patris Francisci adhuc superstitis mandato, ad has regiones traiecit. Hunc esse Tudertinum, de quo hic agimus, Rogerium, ex hoc patet, quod idem Gonzaga prima parte inter Beatos Ordinis Seraphici unicuique recenset B. Rogerium, quem Gregorius IX vere Sanctum appellavit, & ejus memoriam apud Tudertum celebrari præcepit, qui & Tuderti jacet. Miror autem, quem Gonzaga Patrem appellat, qui titulus non nisi Sacerdotibus in eo ordine tribuitur, eum a VVadingo Laicum dici. Ita enim to. 2 Annalium ad annum 1285, num. 15 scribit, de hoc ipso agens Villa-franca Conventu: Asservatur reverenter in Sacrario medium caput B. Rogerii laici Itali & S. Francisci discipuli, quem cum primis a se missis in Hispaniam destinavit. In tabula vetusta memoria conspicitur singularis prodigii, quo Christus Dominus (cujus infantiam & nuditatem in præsepio recumbentis ille summo colebat affectu) summa dignatione se ejus brachiis in specie infantuli commendavit. Miraculis claruisse scribunt vetusti nostri scriptores.

ipse infans Jesum habuit in corpore
C Ita ille, qui ad marginem citat nimirum Bernardi de Bessa, Chron. antiq. que & nos ex ipso supra, ac mox rursus citat & Pisanum lib. 1 fructu 8, ubi fol. 73 verso, ad titulum Locus Tuderti, haec habentur: In dicto etiam loco Tuderti sepultus est sanctus Frater Rugerius, qui tam evidenti enicuit sanctitate, quod Dominus Papa Gregorius IX vere Sanctum appellavit, & ejus memoriam apud Tudertum concessit celebrari. Hic igitur est Rugerius, cujus pars est reliquiarum Villam-francam translata. Laicus autem fuerit, ut vult VVadingus, an Sacerdos, ut insinuat Gonzaga, nobis non liquet.

non velle de Marchia dicitur
7 Illud haud satis assequimur, cur VVadingus ad annum 1236 num. 1 Rugerium de Marchia hunc nuncupet, cum nihil ejusmodi Pisanus alique Ordinis veteres scripserint, quos quidem viderimus, de eo tradant. Immo Ludo-

vicus Jacobillus to. 1 de Viris SS. Umbria diserte Tudertum fuisse ait. Idem VVadingus tomo 1 ad an. 1220 num. 8 scribit: Rugerium confunxit Marianus cum Rogerio viro sancto, qui jacet Tuderti clarus miraculis, quem Sanctum vocavit Gregorius IX, & ejus memoriam ibi celebrari præcepit. Certe Bartholomæus Pisanus lib. 1 Conformitatum fructu 8, parte 2, utrumque egregie distinguit, ac de Tudertino quidem Rogerio, quæ scripserit, jam retulimus. Rugerium vero (quem Rizerium de Mucia vocat, Gonzaga Rizerium a Mutina, Tossinianus Rugerium a Mutina, quidam etiam Rugerium) prolixè laudat idem Pisanus, & Ministrum provincie Marchie Anconitanæ fuisse scribit. Jaco illas Rugerium, cognomento Riecceri appellat, atq; Muccia in Marchia oriundum: idque crebrius, quoniam quæ VVadingus conjicit inter Insubres, natum, ubi in Lombardia Transpadana Mutia ingens rivus est, & Mutianum oppidum rivo vicinum, non obscurum: e quo si is ortus, Murianensis dici debuit, non, ut ipse eum vocat, Mutianus. Et vero Pisanus Rizerium de Mucia, nobilem de Marchia appellat.

disertus a R. Gonzaga Marchia
8 Tudertino autem Rogerio non eundem omnes natalem sive festum diem, aut, ut VVadingus vocat to. 2. ad an. 1254 num. 47, ferias solennes, assignant. Nam Molanus & Galestinus ad IV Januarii statunt, ad V ejusdem mensis Arturus du Montier in Martyrol. Franciscano. At Joannes Baptista Possivinus in Viris SS. & B. Tudertium ad III Martii elogium illius reponit: alii denique, quod & Arturus fatetur, ad V Martii. Ita Philippus Ferrarius in Catal. SS. Italia, ex Offic. Eccl. Tudert. ut citat. Idemque in generali Catal. SS. ad eundem diem, citat in Notis Tabulas Eccl. Tudertina: hac die de eo Officium recitantis. Ludovicus Jacobillus tomo 1 de Viris SS. Umbria testatur V Martii coli, citatque Officium proprium & tabellam festorum Tudertinae civitatis; ceteri alii aliis diebus eum referant.

admissus in Ordinem aut 1216, in vita obitus ejus
9 Idem Jacobillus hunc Rogerium circa annum MCCXXVI habitum Ordinis Minorum a S. Francisco induentem fuisse tradit: deinceps aliis Dei donis, cum Spiritu prophetia ornatum, quo multa prænumtiavit, quæ postea evenerunt; multa quoque, dum viveret, patrasset miracula. Plura tamen post obitum edidit, quæ apud VVadingum ita narrat Bernardus Bessa:

et magis post mortem
10 Mulier quædam paralyti dissoluta, sub ejus morte ad tumulum perlata, brevi oratione misericordiam a Deo per merita sui servi Rogerii deprecata in conspectu Fratris Conservi, sancti viri socii, aliorumque plurimorum virorum, repente evasit incolumis. Eodem die mulier altera, Sonina nomine, retortis pedibus clauda, aliisque membris deformata, vigilias ad tumulum sancti viri protrahens, perfectam consecuta est salutem. Testatus est Fr. Simeon Narniensis præficto juramento, se aliisque presentibus puerum a nativitate claudum, sanum repente ad eundem tumulum exiliisse. Valentinus puer sinistri oculi visum, Maria de Castro Megii phrenetica passione in varias mutata figuras, vestes discerpens, aliquando latrans ut canis, alias ut bos mugiens, integri evasit judicii. Sabina de Sorgola uxor Petri Bonfilii annos duos gravissima infirmitate laborans, atque in infantiam collapsa, pristina restituta est integritati. Terracellus Tudertinus offensam habens oculorum albuginem, nihilque videntem, ad tumulum sancti viri constitutus, per ejus merita desideratum cæli lumen aspexit. Eadem hæc miracula Jacobillus & alii referant.

V I. M A R T I I.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS MARTII COLUNTUR.

S anctus Marcianus Martyr, Episcopus Der-	S. Evagrius Confessor, Episcopus Constantino-
tonensis in Liguria.	politianus.
S. Victor,)	S. Claudianus Confessor, frater S. Vigili Episco-
S. Victorinus,) Martyres Nicomediz &	pi Tridentini.
S. Claudianus, five)	S. Victor Diaconus Placentiz ad Padum in Ita-
Claudius,)	lia.
S. Bassa uxor,)	S. Seznius Abbas in Britannia Armorica.
S. Papias,)	S. Fridolinus Abbas Seckinga in Germania.
S. Alexander,)	S. King-)
S. Claudianus,)	burga,) filiz Penda Regis)
S. Carisius,) Martyres Nicopoli,	S. King-) Mericorum,) Virgines Petro-
S. Claudianus II,)	svitha,))burgi in Anglia.
S. Mercurius,)	S. Tibba, five Tilba, earum)
S. Jocundus,)	consanguinea,)
S. Saturninus, five)	S. Baltherus Presbyter,) in Scotia & An-
Saturnus,)	glia.
S. Cassius, five Car-	S. Bilfridus aurifaber,)
sius,) Martyres Nicomediz in	S. Godegrandus, seu Chrodegangus, Episcopus
S. Victor,) Bithynia,	Metensis.
S. Papias,)	S. Hefychius Thaumathurgus in Bithynia.
S. Nicephorus,)	S. Theodorus Craterus Pro-
S. Filagonia,)	topatarius,)
S. Victorinus,)	S. Constantinus Drungatius,)
S. Lanulus, five)	S. Callistus Turmarcha,)
Hianulus,)	S. Actius,) Duces) Martyres, Amo-
S. Silvanus,)	S. Melissenus,))rii capti, in Sy-
S. Permia,)	S. Theophilus Patricius,) ria occisi.
S. Plamfagonus,) Martyres in Italia,	S. Bassoe,)
S. Petronius,)	Alii XXXV Proceres agmi-
S. Diodorus,)	num,)
S. Nicorus,)	S. Corpheus, seu Carbreus, Episcopus in Hi-
S. Charistus,)	bernia,
S. Donatus,)	S. Cadroe Abbas Metis ad Mosellam.
S. Vibianus,)	B. Oldegarius Archiepiscopus Tarraconensis &
S. Euphrosynus Martyr.	Episcopus Barcinonensis in Hispania.
S. Quiriacus Presbyter Auguste Trevirorum,	B. Sollicitus Ordinis Crucigerorum in Piceno.
S. Basilus Episcopus Bononiensis in Italia.	S. Cyrillus III Generalis Ordinis B. Mariz Vir-
S. Julianus)	ginis de monte Carmelo in Terra sancta.
Medicus,) Martyres,)	B. Agnes de Bohemia Ordinis S. Clare Prage.
S. Eubulus,)) in Oriente,	B. Coletta Reformatrix Ordinis S. Clare Gan-
S. Arcadius Cyprius)	davi in Belgio.
eorum Magister,)	

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctorum Volusiani & Hildolphi Episcoporum Trevirensium & Confessorum memoria adnotata est in *Audario MS. Carabusiensis Bruxellensis ad Herimannum Greven. Forsan est aliqua reliquiarum susceptio. Fuit autem Volusianus non Trevirensis sed Turonensis Episcopus; de quo agimus xviii. Januarii de S. Hildulpho Trevirensi agemus xi Julii.*

S. Victor Martyr Mosani in Gallia Belgica memoratur; in *MS. Florario, & Hermanni Greven additionibus ad Juandum. Vitam ejus dedimus. ix Febr.*

S. Johanes Virginis & Martyris aliqua reliquiarum Translatio recolitur hoc die Sansillana in Asturiis, ut diximus ad ejus Vitam. *xxi Februarii.*

S. Conon Martyr in Cypro, in *Martyrologio Romano* refertur ex Græcis, qui cum colunt. *v Martii.*

S. Tyrannus Episcopus Antiochenus memoratur in *MS. Florario Sanctorum. Theodoricus Pauli Gorcomichsis in MS. Chronico universali de Patriarchis Antiochie, scribit eum sub Maximino martyrio diro affectum claruisse miraculis, & obiisse vi die Martii. Agit de eo Eusebius lib. 7. Historia Eccl. c. 32. & in Chronico, nulla facta mentione martyris: neque omisit se tam diversarum mentem, atque Theodoricus narrat, suspicasset: imo etiam aliis factis sacris jam pridem inscriptis fuisse.*

Filix Lenini de Cella Filiarum in *Martyrologiis H. Lenini, & Bernicis Tamaleri Muadani seu Modani Ep. de) ac Alarici Germani Carnfurbaidhe, enumerantur: an ut Molmanus de Drum-racha, sancti nihil de his Colmoldubius filius Berrani, genus hoc die: Anna Odranus, datum ad 4 Febr.*

Sanctum & Abbatem de Kilmadain facit quod ad Vitam S. Columbae per Odonellum l. 2. cap. 6. de eo agens, sub dubio reliquerat: & merito, quia nihil est istuc quod vel sanctitatem sapiat; vel eundem, qui hic Episcopus dicitur, etiam Abbatem fuisse perscrutetur.

Odo primus Abbas ex nobili Aquæ-curtenfis B. Mariz, Canonico Regularium, in conspectibus & viciis, cum *hinc Beati refertur ab Arnoldo Kaissler in Hultario ad Natale Sanctorum Belgii, ad huc ob bellorum incuriam nihil de vita & exitu ejus viri libi haberi, a nonnullis tamen Beatum reputari; sed hoc hactenus non indicat.*

Kunegunda, vulgo Cunilla, Conrado Comite Osnungenfi lacum Acronianum, nepote Othone Magni Imperatoris ex filia Richalti & Kunigunda, a morte Martii, *Friederici II. Andree Comitis, facta secundum fundatrix Dilectus canobii ad S. Stephanum, ii Nonas Martii. Ambrosius cum magna opinione sanctitatis obit: ut videri potest in Bavaria Pia Matthei Rader, 28. qui etiam Beatam appellat, & plura de ejus virtutibus narrat.*

Gradulfus, Abbas Fontanellensis, pie e vita decessit pridie Nonas Martii, anno 1047. ut legitur in *Chronici Fontanellensis a Dacherio tomo 3. Spicilegii editi, Appendice cap. 8. Ejus memoria ad hunc diem annotatur in Calendario seu magno Carulario Fontanellensi. Arturus du Monstier in Neustria pia Sanctum compellat, quod ante ipsum fecerant Claudius Robertus & Sanmarthani in Gallia Christiana. Interim in nullo prorsus Martyrologio ejus reperimus memoriam. Ipsi etiam Fontanellensi in canobio fuimus, ac vidimus illum aliosque viros sanctitatis eximios circum ambitum chori depictos; & querentibus nobis de veneratione responderunt, nullam habere præter nudam illam memoriam. Alias Vitam ex Cronico Fontanellensi libentissime subjiceremus.*

Pontius Episc. Claromontanus, pie defunctus an. 1182, ut talis nominatur a Saussayo: Chrysostomus

Henriquez beatum fecit, quem secutus est Bucelinus. Godefridus de Holmstein monachus in Valle S. Petri & ceteris in Cisterciensi Episcopo exasum anno 1617. Alii sequente die.

Anna Virgo Ordinis Cisterciensis, Abbacissa in Suevia, pie requievit anno 1244. in monasterio Painsdenti, ubi an venerationem Beata habeat, nobis non constat; ut talem in suis Martyrologiis collocant Henriquez & Bucelinus, Laberius item & Artyus in Gynæcto.

Joannes Cuyper in Brabantia in yico Loo ab hæreticis cruciatus, Beati nominati ab Petro de Alifio, Arturo a Monasterio in Præf. Petrus Joannes Olivus Narbonæ, cistercio Martyr, Theodoricus de Osemburch, rologio: quem Joannes Fastarius Capucinus Mediolani, consulas Lætor.

Anna, & Virgines beatæ ex Ordine S. Francisci Catharina, in Hispania. Ita Liberius in Asenb. Leonora, logio Virginum, nullo autem citat, de quibus Arturus a Monasterio nihil hoc die.

S. Saturninus, Martyres in nonnullis Martyrol. MSS. S. Satyrus, leguntur, sunt cum SS. Perpetua & S. Revocatus, Felicitate occisi vii Martii.

S. Julianus Episcopus Tolitanus ab Olympe, & ceteris cum sequentis Martyrologiis, hoc die refertur ex elogio per Felicem successorem scripto: sed apud hunc pridie Nonas Martii irrefisse pro Postidie probabile facit constans usus Ecclesie Tolitana, qua Sanctum hunc colit viii Martii.

S. Dometius inscriptus hoc die nonnullis Litterarum Aenais, aliis sequenti die: in excelsis viii Martii.

S. Gaudentius M. hodie Patriani in ecclesia S. Blasii ad Ordine Camaldulensi colitur præpter majorem partem corporis eo delatam: de quo & de aliis eorum similibus allatis SS. Sabina & Constantia, si monumenta a nobis petita magis submittantur, agemus viii Martii.

Zacharias Papa memoratus in 3. & 4. Calendario Capuano apud Michaelen monachum, colitur xv Martii.

S. Cyrillus Hierosolymorum Episcopus memoratur in *MS. Florario, & Calendario Sanctorum, qui in particularibus Ecclesiis Genæ celebrantur, quæ ab Ordine Carmelitano colebantur: sed is alius est, quam Cyrillus dictus, non tamen Episcopus Hierosolymitanus. De Episcopo cum Martyrologio Romano agemus xvi Martii.*

Crucis & clavorum Christi inventio celebratur in Aenais Græcorum, ac nos cum Latinis xvi Martii.

Maximus Martyr lapidibus obrutus memoriam hoc die habet in Græcorum Aenais: plenior de vii Martii. Marcianus Episcopus Ravennatum martyrium hoc passus dicitur a nonnullis apud Ravennam in Historia Ravennatum: qui affert tali xxi Martii.

S. Augustini, Ecclesie Doctoris, solennis hoc die commemoratio habetur in Officio Canonico Lateranensi. Colitur xxviii Augusti.

Sanctorum Crispini & Crispiniani Martyrum Inventio Successione ex divina revelatione facta, memoratur in *Martyrologio Gallicano Saussayi. De ea agendum erit ad illorum Vitam xxv Octobr.*

Ricardus Ordinis Minorum S. Francisci, in Calatigorono apud Siculos, multis post mortem miraculis claruit. Ita Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo. In Martyrologio Franciscano de eo agitur. viii Dec.

S. Judicæ Rex Britannia Armericæ hodie memoratur a Bucelino: colitur autem in monasterio S. Majani, teste Alberto le Grand, xvi Decemb.

D E

DE S. MARCIANO EPISCOPO

ET MARTYRE, DERTONÆ IN LIGURIA.

Commentarius historicus.

CIRCA
AN. CXX.
VI. MAR-
TII.

Dertona, urbs antiqua Liguria, prope Triam fluvium Episcopalis, sub Archiepiscopatu & Ducatu hodierno Mediolanensis Metropolis, ab hac & Genua fere equaliter distita, Patrum suum primarium veneratur S. Marcianum, primum suum Episcopum & Martyrem: quem antiquiora Martyrologia MSS. referunt ad diem vi Kalendas Aprilis; usque duo diversa sacratissimi monasterii Casinensis, character Longobardico exarata; duo item Romana, alterum Vaticanum ecclesia S. Petri, alterum Ducis Altompiani; quibus addi potest Trevirense ecclesia S. Martini, paucis ubique verbis, & fere appellatur Natalis S. Marciani Episcopi, & Martyris. In MS. Ultrajectino ecclesia S. Maria, & quarto calendario Capuano, a Michaelis monacho in hujus urbis Sanuario edito, scribitur Martinianus. Accedunt Martyrologia exensa Maurolyci, & Canisii, uti Hermannus Groven & Molani in additionibus ad Usuardum. Ferrarius etiam in Catalogo generali & alio de Sanctis Italia; qui asserit Natalem ejus ab Ecclesia Dertonensi ad istum diem celebrari. Consentiant Acta S. Marciani & S. Secundi Martyris Astensis, de quibus mox agemus; in quibus passim dicitur, corpus S. Marciani a S. Secundo sub die vi. Kalen. Aprilis sepultum.

2 Interim alii referunt S. Marcianum ad vi diem Martii, quibus praevis Petrus de Natalibus in Catalogo lib. 3. cap. 179, asserens eum a Sappirio capitalem sententiam accepisse, & Secundum corpus ejus rapientem sepelivisse secundo Nonas Martii. Secuti Maurolycus & Felicius his verbis: Apud Terdonam passio B. Marciani Episcopi sub Adriano Imperatore & Sappirio Praefecto. Aliquantum plura ex Petro de Natalibus descripserunt Hermannus Groven, Canisius, & Visfordus. Galestinus ad xvii Martii ista solum habuit: Terdonæ S. Marciani Episcopi de quo pridie Nonas. Et hoc die ita scribit: Terdonæ S. Marciani Episcopi & Martyris, qui Imperatore Caesare Trajano pro Christi gloria occisus coronatur. annoque, Dertonam primum Episcopum habuisse S. Marcianum anno Domini cxx, Evaristo Pontifice Maximo, Trajano Imperatore, Claro & Alexandro Consulibus. Regibus eo anno Ecclesiam Dei S. Evaristi: ac Trajano iv Idus Augusti, anno cxvii in Cilicia vita sancto praerat Aelius Hadrianus Imperio Romano, sub quo Acta antiqua tradunt martyrio coronatum. At qui citantur Consules, in Fastis correctioribus non habentur. Verum quia persecutio a Trajano contra Christianos commota, ab Hadriano aliquandiu continuata est, etiam SS. Faustinus, & Jovita dicuntur, serviente Trajani persecutione victi in Lectionibus Officii Ecclesiastici: cum tamen sub Hadriano comprehensi sint, & carceri inclusi: ut clarum est ex illorum Actis variis, qua illustravimus ad diem xv Februarii. Iste ergo modo Galestinus explicari potest, uti & Tabula hodierni Martyrologii Romani, in quibus ista ex Galestinio fere descripta leguntur. Terdonæ S. Marciani Episcopi & Martyris, qui sub Trajano pro Christi gloria occisus coronatur.

3 Nos in itinere nostro Romano Genua Mediolanum profecturi, Dertona fuimus, inde Papiam profecti, eximus cum Illustrissimo Domino Carolo Sepeala Episcopo Dertonensi, qui tunc ibi ex delegatione Apostolica pro causa Beatificationis Bernardini de Felto degens, & pro sua humanitate & in Divos Tutelares pietate, curavit postmodum executi antiqua monumenta Dertonensia per eximium virum D. Joannem Baptistam Chapuis, Canonicum Theologum in Cathedrali Dertona, & ad nos praecipua documenta submittere.

Tomus I.

Ex his manifestum est S. Marciani diem natalem aliquando habitum & celebratum die xvii Martii; ac modo celebrari vi Martii, prout in Martyrologio Romano enuntiatur. In tabella Episcoporum sacra Dertonensis Ecclesia, qua habetur in fine Synodi Dertonensis anno MDCLIX habita, ista primo loco habentur.

4 S. Marcianus primus Dertonensis Ecclesiae Episcopus, sanctimoniae laude & martyrii corona apud omnem posteritatem claruit: a S. Barnaba ad veram fidei lucem traductum eum fuisse atque a B. Syro, primo Ticinensi Antistite in eadem confirmatum, haud levis est conjectura. Sub Hadriano Imperatore & Sappirio Mediolanensis provinciae Praefecto, cum Dertonæ Christi Evangelium disseminaret, multosque discipulos ad se traheret; cum nec blanditiis nec minis ab optimi Praefectus officio removeri posset, lamina ignita in pectore tentatur. Verum ab eo igne nihil laesus, tyranni crudelitatem increpare coepit. Ad hæc excanduit Sappirius, & Marciano caput amputari iussit. Dum igitur e genu ad reportandum de tyranno triumphum se pugnae accinabat, caelestem hanc vocem audivit: Martiane, veni ad preparatam tibi beatitudinem. Igitur anno vigesimo supra centesimum pridie Nonas Martii, coronam martyrii pretiosa morte suscepit. Funus duxit corpusque cum sanguine sepelivit Secundus: qui non multo post pro Christi confessione martyrii palmam promeruit. Sed et in episcopatu circiter annos quadraginta quatuor. Ejus corpus, quod diu latuit, invenit non absque prodigio S. Innocentius, qui ei in Dertonensi Cathedra successit. Porro sanguis adhuc recens erat: corpus itidem integrum atque incorruptum aderat. Ecclesia S. Martiani nomine, Benedictinis monachis commendata, modo templum extat, in quo Divi Dominici alumni Sacra procurant. Singulis annis, recurrente ejus obitus die, cum universo Clero solemnique pompa Episcopus supplicationem ad idem templum obit, defertque sacra pignora, quæ in ecclesia principe, magna cum reverentia ac cultu asservantur. *Haec ibi. Ex memoratis Sanctis collantur Barnabas xi Junii, Syrus ix Decembris, S. Secundus xxx Martii, Innocentius xvii Aprilis. Censetur hic xi Episcopus Dertonensis, & Ducatus & amplius post necem S. Marciani annis vixit. Ceterum vita jam per compendium relaxa probatio a fertur ex veteri MS. Antiphonario chori Cathedralis, in quo sequentes Antiphona referantur, quas hic subjicimus.*

5 I. Dum ingrederetur Secundus civitatem Dertonensem cum Sappirio, occurrit ei B. Marcianus, & dixit: Intra, Secunde, viam veritatis & accipies palmam fidei. II. Respondit Sappirius: Quis est iste homo, qui talia loquitur? & videns ejus fidem & constantiam posuit eum in custodia, & erat ibi benedicens Dominum. III. Altera die ductus est B. Marcianus ante Sappirium, & dixit ad eum: Quis est iste Deus, quem colis? Qui respondens, ait. Ego ab infantia Deum, qui in caelis est, adoro. IV. Stabat B. Marcianus illæsus in conspectu populi, & inspiciebat in caelum, dicebat: Domine, libera animam meam a labiis iniquis & a lingua dolosa. V. Marcianus Episcopus dixit ad Sappirium: Ego sacrifico Deo meo hostiam laudis cum omnibus Sanctis, qui servantur ei. Ad Evangelium. Ductus est B. Marcianus extra civitatem, & hilariter vulu Dominum deprecabatur, dicens: Tu, Domine, servabis me & custodies animam meam ab inimicis.

N a

mici

Ex hodiernis
Acta Ecclesiae
DertonensisVita episcopi
me ex Actis
Synodi Dertonensis

E

Acta ex MS.
Antiphonarioquoniam in
Martyrologio
Romano

A micis meis. Et facta est vox de caelo, dicens: Veni, Marciane, ad preparatam tibi habitationem. *Similia in Responsoriis contineri etiam indicatum est.*

6 Quotquot modo extant Acta passionis S. Marciani sive apud Mombritium, sive Petrum de Nasalibus aut alios, desumpta sunt ex Actis S. Secundi Martyris Astensis, quae infra hoc mense datus; e quibus quae ad S. Marcianum spectant, jam fere relata sunt: unde etiam omittimus, quae a Philippo Malabayla, Visitate Generali Congregationis Bernardinorum reformatorum in Italia, submissa erant. Addimus solum historiam inventionis corporis ejus ex veteri codice MS. canonici S. Marciani, editam a Ferdinando Ughele tomo 4. Italia sacra in Dertonensibus Episcopis. Solemnitas inventionis inscripta est Ferrarii Catalogo generali ad 22 Octobris, quo contigit.

7 Bellum aliquod Dertonensibus indicis Tamajus Salazar, qui Martyrologium Hispanicum ad 21 Martii ita inspicitur: Dertosa in Ilercaonibus citerioris Hispaniae S. Martianus Episcopus, qui in persecutione Trajani varie tortus, demum Martyris lauro victum spiritum ad caelos emisit. Sagittam unicam extrahit Tamajus ex nuper excogitato Chronico, sub nomine Juliani Petri Archiepiscopi Toletani, in quo num. 64. ista traduntur: Atque in Hispania Betica S. Secundus Christi Martyr. Eodem anno (CLVI ante indicato) Dertosa in Ilercaonibus S. Martianus Episcopus ibi & Martyr. Dum opus hoc recederetur etiam Asedolanum, & Brixia in Hispania, saltem totis nominibus collocari deberent, ubi SS. Faustinus, & Jovita fratres (de quibus mox in Actis) martyres occurrerunt. De S. Secundo suo tempore agemus. At quomodo S. Marcianus anno Christi CLVI occisus in persecutione Trajani dicitur? Tandem arbitratur Tamajus Codicem Juliani corrigendum ita esse: Eodem die, Dertonae in Liguria S. Marcianus Episcopus ibi (supra in Hispania dixerat) & Martyr colitur: quia in variarum Ecclesiarum Hispania Breviariis venerationis ejus reperitur, Iuliano ex Petro de Nasalibus desumpta. De martyrio S. Marciani Episcopi Dertonensis, & aliquibus ejus gestis S. Marciano Episcopo Ravennati attributis supra inter Praetermissos actum, & latius agendum die 21 Maji, quo is colitur.

HISTORIA INVENTIONIS

Ex MS. Dertonensi edita ab Ughele.

Veneranda & summa devotione celebranda nobis est dies, in qua sancti Confessoris & Martyris Marciani corpus, Angelo revelante, repertum est. Igitur tempore Adriani Imperatoris eum passum fuisse, corpus autem ejus sub Constantino Magno Augusto, a B. Innocentio Confessore inventum, narrat historia. Sed, sicut in Annalibus multorum Chronicorum reperitur, a tempore Adriani usque ad Constantini tempora anni centum septuaginta duo reperiuntur, scilicet Imperii illius usque ad initia istius. Praefatus itaque Confessor Innocentius, a Dertonensi urbe Paganorum persecutionem fugiens, Romam adiit, & primo Melchadem Episcopum; dehinc cum S. Silvestro moratus est, donec Constantinus Caesar, relicta idolorum cultura, Christianus effectus est. Itaque S. Silvestro suggerente, Dertonensem Ecclesiam a S. Constantino Caesare ad regendum, & ab eodem Papa Episcopalem benedictionem suscepit; reversusque Dertonam, dum sancti Martyris Marciani Acta, & certamina legeret, crebro Dominum precibus exorabat, ut ei sepulcrum ejus dignaretur ostendere.

2 Sed dum quodam tempore B. Jacobus Presbyter vicem suam in Ecclesia Beatae Mariae Virginis observaret, per visum ei ab Angelo dictum est: Veni ostendam tibi Confessoris & Martyris Marciani sepulcrum. Dixitque cum extra portam civitatis, & ostendit ei locum, dicens: Vade & dic Innocentio Episcopo: Ecce locus, ubi positum est corpus Marciani Episcopi.

Excitatus autem sanctus Sacerdos a somno, confestim divulgavit S. Innocentium, ut cuncta, quae viderat in somnis, intimaret. Dehinc peracto matutinali Officio, B. Innocentius eam, quae a venerabili Presbytero dicta fuerant, Sacerdotibus, cunctoque Clero nuntiavit & populo. Convenientesque in unum psallentes venerunt ad locum, quem Angelus Sacerdoti ostenderat. Et super sepulcrum arborem sambuci condensam nimis invenerunt. Tunc B. Innocentius accersitis Celso & Gaudenzio Diaconibus, pervenerunt ad lateres, quibus tegebatur sepulcrum, quo pretiosa gemma in sterquilino latebat. Insuper & haec verba in uno latere scripta repererunt: Hic requiescit corpus Marciani Episcopi & Martyris. Tunc convocatis Sacerdotibus, Clero simul & populo, cum psalmis & hymnis venerunt ad locum, & aperientes sepulcrum invenerunt corpus ejus, simulque vas vitreum ejus sanguine plenum: nec non & spongiam, qua B. Secundus, Martyr inclutus ejus sanguinem collegit, & juxta corpus collocavit. Ipse enim, quando passus est, martyrio ejus interfuit, ejusque corpus sepelivit; & ob hanc causam per martyrii agonem, tertia die palmam adeptus est sempiternam. Inventus est itaque sanguis praefati martyris adhuc recens, acsi eodem tempore caput abscissum fuisset. Carnem, cuncta ossa, nervosque compagem membrorum tenentes, cuncti adstantes viderunt. Quod nulli Christiano incredibile videatur, si Dominus Sanctorum suorum corpora per tot annorum curricula integra manere permittit, donec a fidelibus invenirentur. Hoc etenim Dominum fecisse credimus, ut corda hominum, quae nondum in Christum credebant, & quae jam ad fidem erant conversa, & nondum in fide firma manebant, hoc viso miraculo arctius converterentur, & conversa firmissime in fide sanctae Trinitatis perseverarent. Dominus itaque, cum discipulis aspera de afflictione mortis predicaret, mox de gaudio resurrectionis consolationem intulit, cum subjunxit: Capillus de capite vestro non peribit. Si enim in Sanctis, quod minimum est, perire non posset, non est mirum, id quod magnum est, per multum tempus posse durare. Et quorum vita sine squallore exitit delictorum, cur corpora in sepulcro duratura sine consumptione putredinis manere possit quis ambigat? Aperto itaque sepulcro tantus odor per omnium nares effusus est, qui balsami, omniumque aromatum fragrantiam vinceret.

3 Tunc sanctus Innocentius vas vitreum cum sanguine, & spongiam, qua collectus fuerat, tulit, & corpus S. Martyris in eodem, quo primum collocatum fuerat, sepulcro reliquit. Clausoque sepulcro eadem verba, quae fuerant in latere, scripserunt in lapide. Quicumque vero cuncti, claudi, aut demonio oblecti, vel qualicumque infirmitate detenti adhaeruerunt, operante Spiritu sancto, per operationes & merita sancti Martyris, plenam illico sunt adepti sanitatem. Tunc S. Innocentius coepit supra sepulcrum aedificare basilicam, & totum ipsius anni spatium in aedificatione consumpserunt basilicae: & ipsa die Inventionis ejus, quod est 21 Kal. Novembris sanctus Pontifex dedicavit ecclesiam, in quo loco eadem die multi infirmi sanati sunt; & sunt quotidie merito sanctitatis ejus: ideoque inventio, & dedicatio una die celebrantur. Quapropter sinceris mentibus, & pura devotione Sanctorum incessanter frequentemus ecclesias, Omnipotenti Deo debitas exhibentes laudes; totisque suppliciter exoremus precordis, ut sicut sanctis Martyribus pro labore certaminum tribuit vitae coronam, ita nobis veniam delictorum omnium conferre dignetur atque societatem clementer exhibeat civium supernorum Jesus Christus Dominus noster, cui est honor, & gloria, & potestas in Trinitate perfecta, per infinita seculorum secula. Amen.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VICTORE, VICTORINO, CLAUDIANO, SIVE
CLAUDIO, ET BASSA UXORE,

NICOMEDIÆ ET APAMIÆ IN BITHYNIA.

VI MAR-
TII.

Victoris & Victorini Martyrum Nicomediensium, absque ulteriori elogio & aliis sociis, memoria celebratur in plurimis MSS. Martyrologiis Latinis: uti & in apographis Martyrologii S. Hieronymi Parisiis & Luca excusis, & MS. Blumiano, qua sic incipiunt: Pridie Nonas Martii. Nicomediæ Victoris, Victorini, seu Victorini: pro hoc subinde Victorini legitur. Vacat hac dies in genuino Martyrologio Bedæ, in cuius supplemento Florus, aut quisquis id fecit, ista tradidit: Nicomedia Victoris & Victorini, qui in carcere mortui sunt. Victor solus refertur in MSS. Augustano & Parisiensi Librari nostri. Richenoviense MS. In Nicomedia Victorini & in Pamphilia Victoris. Sed forsitan alius ibi Victor martyrium subiit. Certe quam maxime distant Nicomedia urbs Bithyniæ, sedes saepe Imperatorum, & Pamphilia provincia ad mare versus Cyprum insulam. Interim unanimi aliquorum consensu attribuitur Nicomedia: adijungitur tamen subinde Apamia, altera Bithyniæ civitas. Ita Martyrologium MS. S. Cyrilli: Nicomedia Victoris, Victorini, qui per triennium in persecutione apud Apamiam, civitatem Bithyniæ exhibiti, cum Claudio & Bassa uxore eius, qui ex laicis tenti, atque tormentis multis afflicti, & retrusi in carcerem ibidem vitæ suæ cursum impleverunt. In MS. Vaticano Ecclesia S. Pe-

tri, non Claudius sed Claudianus dicitur: reliqua consentiunt, qua in MS. Casinensi & Romano Ducis Alcampsi ita breviter referuntur. Nicomedia Victoris, Victorini, qui per triennium cum Claudiano & Bassa uxore ejus apud Apamiam civitatem in persecutione vitam finierunt. Videntur ergo primo exhibiti & oblasi persecutoribus in civitate Apamia, imo & tormentis multis afflicti, ac tandem Nicomediæ retrusi in carcerem, arumnis hujus extincti, atque ideo solius Nicomediæ mentionem alii auctores faciunt. Usuardus, Ado, Bradæ excusus, Bellinus aliique eisdem verbis describunt obitum illorum, qua ita etiam in Martyrologio Romano leguntur: Nicomediæ sanctorum Martyrum Victoris & Victorini, qui per triennium cum Claudiano & Bassa uxore ejus, tormentis multis afflicti & retrusi in carcerem, ibidem vitæ suæ cursum impleverunt. In nonnullis MSS. pro Claudiano etiam Claudius scribitur. In pervenisse Martyrologio S. Hieronymi, quod apud nos extat, ita legitur. In Nicomedia Victoris, Victorini, Claudiani, Bassæ. Petrus de Natalibus lib. 3. Catalogi cap. 180 ex Adone suum encomium confecit. Vandelbertus hoc disticho certamen completitur:

Victorinus ovat pridie Victorque, retrusi
Carcere, qui celso penetrarunt astra volatu.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOPOLITANIS

PAPIA, ALEXANDRO, DIODORO, CLAUDIANO,
CARISIO, ITEM CLAUDIANO, MERCURIO, JOCUNDO.VI MAR-
TII.

Notkerus in suo Martyrologio relatis Martyribus Nicomediensibus, ista subdit: Nicopoli Papiæ, Alexandri, & Diodori Martyrum. Hermannus Greven in Auxilio Usuardi, aliter ista refert. In Nicopoli SS. Papiæ, Alexandri & Jocundi. Eadem legitur in MS. Pragensi, sed omisso loco, MS. Richenoviense ita habet: Et alibi Papiæ, Alexandri. Quibus additur in MS. Augustano & Parisiensi Librari nostri: Diodori, Perpetuæ, Felicitatis, Silvani. In MS. Tornacensi S. Martini celebratur memoria Claudiani Diodori & Mercurii: uti duorum ultimarum in MS. Laciensi. MS. Florarium, & Ado MS. monasterii S. Laurentii apud Leodium: Eodem die S. Alexandri Martyris. Qua ita pluribus additis habentur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excusis: Et Neocephali Papiæ, Alexandri, Diodori, Claudiani, Carisii. Item Claudiani, Mercurii, Perpetuæ, Felicitatis, Jocundi, Saturi. Idem, omisso Saturi, referantur in Lucensi, Blumiano, & nostro martyrol. ejusdem S. Hieronymi. Hactamen ita incipit: Et alibi Nicapoli Papiæ, Alexandri. In Africa Diodori &c. In MS. Aquigranensi sunt nomina: Alexandri, Jocundi,

Diodori, Claudiani, Carisii. Tres ultimi seorsim a Greveno memorantur. Hactenus Martyrologiorum tabula. Ex Martyribus omisimus in titulo SS. Perpetuam & Felicitatem, qua referantur sequenti die in Africa passa, ut vel ideo in unico codice S. Hieronymi videantur etiam intrusa ista verba, In Africa. Omisimus etiam Saturum, cum illis feminis interemptum: ac demum Silvanum, quia in codicibus S. Hieronymi, inter sequentes Martyres continetur. Major difficultas est de voce præposita Neocephali, Nicapoli, & Nicopoli. Locum aliquem indicari arbitratus est Dacherius, cum in Indice Sanctorum ad Martyrologium S. Hieronymi nihil de Neocephalo habeat. Idem & nos opinamur, & cum Notkero & Greveno Nicopoli martyrio coronatos; quia Neocephalis & Nicapolis sunt loca ignota. Tres urbes Nicopolis dictas refert Stephanus, scilicet in Epiro, Bithynia & Armenia minore sitas. Sunt & alia ab auctoribus memorata, in Mysia, Thracia, & Palestina, ubi Nicopolis postea dicta, qua in Evangelio Emmaus appellatur: uti scribit S. Hieronymus in Vita S. Paula vidua, a nobis ad diem xxvi Januarii edita num. 9.

ubi fuerint
curant.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SATURNINO, SIVE SATURNO, CASSIO SIVE CARSO,
VICTORE, PAPIA, NICEPHORO

NICOMEDIE IN BITHYNIA.

VI MAR-
TII.

Martyrologium S. Hieronymi, Luca in Italia edi-
tum ex codice pergameno, Martyribus precedentibus
relatis, nullo apposto loco, ista adjungit: Saturni-
ni, Carli, Nicephori, Victoris. At vetustum MS.
S. Hieronymi, quod apud nos extat, & locum, & quin-
tum Martyrem addis istis verbis: Nicomedie Saturni,
Carli, Victoris, Papiæ, Nicephori. Quæ in Marty-
rologio S. Hieronymi Parisiis excuso, ita scribuntur: Ni-
comedie Saturni, Cassii, Victoris, cum aliis duobus
Martyribus, Papiæ, Nicephori. Eadem legantur in

Blumiano S. Hieronymi Martyrol. sed loco Victoris legi-
tur Victorii. Hermannus Groen in Antiaris Usuardi
ita expressit: Nicomedie SS. Saturnini, Cassi, Victo-
ris cum aliis duobus Papiæ & Niciphoro. Eorundem
quinque, omisso loco, veneratio inscripta est MS. Mar-
tyrologio Pragensi: uti etiam, excepto Victore, MS.
Colonienfi S. Maria ad Graus. In Aquisgranensi me-
morantur, Saturninus, Victor & Victorinus, sed ul-
timus spectat ad sequentes Martyres.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ITALIS

FILAGONIA, VICTORINO, LANULO, SIVE HIANULO,
SILVANO, PERMIA, PLAMFAGONO, PETRONIO, DIO-
DORO, NIGORO, CHARISTO, DONATO, VIBIANO.VI MAR-
TII.

Blumianus codex MS. S. Hieronymi ultimam clas-
sem Martyrum ita proponit. In Italia Filagoniæ,
Victorinæ, Hienuli, Surani, Permiæ. Item Saturi,
Saturnini, Revocati, Plamfagonii, Italix, Petroni,
Nigroni, & Acrisii. Quibus ita relatis, Lucense Mar-
tyrol. S. Hieronymi hunc diem finit: In Italia Filatago-
niæ, Victorini, Lanuli, Silvani, Permiæ, Saturi,
Saturnini, Revocati, Plamfagoni, Petroni, Diodo-
ri, Nigori & Charisti. In eodem Martyrologio Parisiis
excuso ita nomina exprimuntur: In Italia Filagoniæ,
Victorini, Hianuli, Silvani, Permiæ. Item Saturi,
Saturnini, Revocati, Plamfagoni, Italix, Petronii,
Diodori, Nigori & Caristi, Donati, Vibiani. Ex his
voco Italix in medio repetitam rejicimus. In pervetusto

MS. nostro, omnia Italia in initio, reliqua ita tradun-
tur: Plumigani, Victorini, Januli, Silvani & Per-
miæ. Item in Africa alibi Saturi, Revocati. Item
Plamfagoni. Item alix, Petri, Diodori, Nicofori,
Charisti. Noster pauca habet: In Italia villa Fago-
niæ, Victorini & Silvani. In Aquisgranensi mentio est
Mugori supra Nigori, & Victorini. Omittimus in fi-
nito Saturum, Saturninum & Revocatum forsan comi-
tes in martyrio SS. Perpetuæ & Felicitatis, & ideo in
MS. nostro interpositum arbitramur, in Africa. De his
ergo agimus uti Martii. Si hisce adjungendos alii arbi-
trantur, per nos licet. Certe in pervetusto MS. Richen-
vicensi seorsim legantur Africa adscripti.

DE S. EUPHROSYNO MARTYRE

VI MAR-
TII.

Do solum de hoc Martyre narrantur, nomen & ge-
nus martyrii: imo hactenus hunc solum, nomine
Euphrosynum, in sacris Fastis reperimus Martyrem: de
quo Græci in magnis Menais & apud Maximum Cysbe-
ranum in Bithynia ista commemorant: Eodem sexto die
S. Euphrosynus aquam bullientem jussus bibere, extin-
ctus est. In Menais adduntur hi versus:

Ζῆς μενέει φράγῃ νύχῃ τῷ πο
Ὁ Μάρτυρ Εὐφρόσυδ· ἐν φράγῃ νύχῃ.

Potionem bullientem cum concava patera ebibisset
Martyr Euphrosynus, ad maximam oblectationem
pervenit.

Reliqua cum loco & tempore martyrii desunt.

DE S. QUIRIACO PRESBYTERO

AUGUSTÆ TREVIRORUM,

Commentarius historicus.

SEculo
IV
VI MAR-
TII.

Rabennus Maurus Archiepiscopus Maguntinus,
anno DCCCLVI vita functus, cujus Vitam dedi-
mus 14 Februarii, inter illustria doctrina sua monimen-
ta reliquit posteris Martyrologium, in quo ad vi diem
Martii meminit solius Quiriaci his verbis: 11 Nonas
Martii depositio S. Quiriaci Presbyteri. Quæ eadem le-
gantur in Bedæ excuso. Antiquum Martyrologium MS.
Trevirense ista habet: Treviris B. Cyriaci Presbyteri.
MS. Regina Sveciæ: Natalis S. Quiriaci Presbyteri.

Similia habent MSS. monasteriorum S. Maximini, &
Carmeli Colonienfis. MS. Florarium & Martyrologium
Colonia excusum anno MCCCXC. Item Hermannus Gro-
ven & Molanus in additionibus ad Usuardum, uti etiam
Manrolencus, Felicius, Galefinus, Canisius alique.
In nonnullis additur, & Confessoris. Pro quo in MS.
Richebergensi perperam Martyris scriptum, uti etiam loco
Presbyteri, in MSS. Romano Cardinalis Barberini &
Bavarico monasterii Sulensis legitur Episcopi. Ghinius
in

colat in sub-
tus in anti-
quis Marty-
rologiis

A in Natalibus Sanctorum Canonice ista habet: Treviris S. Quiriaci Presbyteri & Confessoris, qui post hujus seculi labores migravit ad vitæ gaudia. Celebris est cultus ac veneratio S. Quiriaci Presbyteri ac Confessoris apud ipsos Trevirenses, uti constat ex Breviariis antiquis MSS. & Lellionario anno MDCLV impresso, itaque ex Breviario secundum usum monasteriorum S.S. Maximini, Villibrordi & Naboris anno MDC excuso: in quo Lelliones octo de Vita ejus recitantur.

2 Christophorus Brouverus noster lib. 4. Annalium Trevirensium in Maximino II Episcopo, cum egisset de S. Caspore Presbytero, cujus Vitam dedimus xlii Februarii, ista addit: Ab hoc Sacerdotum collegio Quiriacus Presbyter, (cujus extat in basilica S. Maximini & Tabernaculo apud Saram memoria) minime separandus, & publicis in fastis titulum gerit sanctimonie. De illo Trevericus Poeta ad vi Martii.

Sexta dies augeat Quiriaci nomen ad aras:

Deseruit fortes cognatis Pictones arvis,

Assuela Maximini, donis præstantibus ingens.

Hic doctus rerum eventus, surgentia fata

Ante sciens meminit, nec eadem longe abfore dixit:

Arbitra quippe fidem dedit experientia rerum.

3 Ejusdem ergo cum S. Maximino patria fuit S. Quiriacus, atque S. Maximinus, ut Lupus in hujus Vita ad xxix Maji scribit, urbis Aquitanicæ Pictavorum indigena, divino instinctu genitale solum relinquens, atque in Belgicam Galliam commigrans, in Trevirorum urbe subsistit, & spectari Præfultis Agricii magisterio se informandum submisit. In alia Vita MS. a nobis Parisiis reperta, dicitur Maximinus duxisse originem Aquitanicæ provincie, & natus in ipsa Pictaveni provincia, portexisse in Galliam, quia audierat opinionem B. Agricii Episcopi, ut ibi Clericatus acciperet onus, quod & factum est. Postea S. Quiriacus nocturna perrexit vigilia ad S. Eucharium, vigilias custodiens noctis, ibique veniens Angelus Domini ad eum, denuntiavit ei, dicens: Vade & dic Maximino: ipse erit Pontifex post obitum B. Agricii. Qui pergens, sicut præceperat ei Angelus, denuntiavit ei. Hæc in aliis MSS. ita offeruntur: Cum S. Maximino augmenta virtutum incrementa parerent consequentium dignitatem; Quiriacus quidam, mira sanctitate præditus, B. Eucharium ecclesiam nocturno tempore orationem de more ingressus; obversantem sibi Angelum, non per quietem, sed vigilando intueri promeruit, ejusque vocem corporeis hausit ausibus, præcipientis, ut Maximinum ex divina jussione redderet certiorum, quod Agricio Episcopo ad superna gaudia intromisso, mox ipse esset pastorale ministerium subiturus. Id Quiriacus prope cum complevisset, B. Maximinus huic honori modis omnibus se imparem fatebatur.

4 Alia S. Quiriaci gesta ex aliis ejusdem S. Maximini Actis, referuntur in citato trium monasteriorum Breviario his verbis: Tempore, quo vixit B. Maximinus in corpore, sanctus etiam extitit Quiriacus; vir fide ac virtutibus clarus, piis ac probis actibus totus intentus. Cui inter alia bona, cum id quoque moris esset, omnia scilicet hujus urbis monasteria & oratoria creberrime visitare, & assidua oratione divinam sibi propitiationem conciliare: maluit tamen vitæ sanctus iactantiam vitans, ac laudem humanam fugitans, tanto studio, nocturno potius quam diurno tempore exerceri. Interca aliqui ex Clericis Sancti virtutibus invidentes, qui nomen tantum ac famam sanctitatis ejus, non etiam opera appetebant, inter se mulitare coeperunt, & opinionem viri erumpitudinis infamia occulte sedare: paulatimque in apertiora se attollentes vitia, nocturnos illos labores non jam virtuti, sed vitio reputare. Nec cunctati ad ipsum Episcopum Maximinum tandem infelici temeritate, similibus suspitionibus agitantum profligunt.

Tomus I.

super crimine fornicationis simoniam Quiriacum incusant. His auditis sanctus Episcopus, (utpote qui autem criminatoribus adhibuisset invitum) fidem quidem integram delatoribus ferret minime accommodasse: Quiriacum tamen cum maxima modestia, a sua interrim communione ac familiari contubernio aliquamdiu secevisse, secumque interea egisse, ut orando tanti a Deo notitiam consequi potuisset ambigui. Erat autem Quiriacus ante hoc ad sacras manus Antistitis oblationes quotidianas offerre consuetus, quibus ille Sacramenta Christi conficiens, proprium atque ac Quiriaci spiritum spiritali vegetamine ad sacra ac celestia assidue roboravit. Quadam vero die Maximinus Missarum solennia celebraturus, ex more procedit: interest & Quiriacus divinis officiis, ex gravi, ut ratus est, tanti Patris offensâ trepidus & anxius, totusque morore confectus. Et quia ipsum sacri Antistitis conspectum pro humilitate & reverentia vitaverat, eminus se pudibunde proriipiens prope ipsas ecclesie fores, anguli cujusdam receptus sinu, secretus stetit: com ecce Angelus Domini subito adfuit, blande super anxietate concepta sanctum consolatus virum, pariterque monens, offerendo ex more hostiarum oblationes præparare: nihil minus Episcopum quam alicujus mali suspicionem de se cogitare: illam offensam propemodum simulatam, totam jam demutatam fuisse in gratiam.

5 Alia relatio rerum gestarum & miraculorum S. Quiriaci continetur in libello de reliquiis sacris monasterii S. Maximini olim sub initium seculi xvi excuso, & ea est hujusmodi: Quiriacus Confessor Domini pretiosus præfens Dei templum suorum arcum habet conservatorium. Hunc una cum B. Maximino atque Paulino, B. Agricii fama duce, ad Treverim commigrasse supra descripsimus. Erat ei per familiare crebro Sanctorum domicilia invisere orandi gratia: quapropter sibi Angelorum amicam colloquutionem conciliavit. Oranti aliquando noctu in Divi Eucharium oratorio, Angelus Domini apparuit dicens: Maximinum redderet certiorum, B. Agricio fore subrogandum: quod & prope devotus implevit. Maximino ergo a vicinis Præfultis in Pontificem consecrato, Quiriacus in orationibus indies magis ac magis ardentior efficitur, quas & nocturno potius tempore quam diurno, iactantiam fugitans, exercere solebat. Invident idcirco quidam ex Clericis Quiriacum, unde confingunt ejus non orandi studio, sed ut licentius vitis vacet, noctu circuire. Tametsi Maximinus querulosis fidem integram præstaret minime, Quiriacum tamen a communione invitum repellit. Contigit tamen aliquando B. Maximinum solennia Missarum celebraturum ad altare properare, & Quiriacum in ecclesie angulo se occultare, cum ecce Angelus Domini adstas, dicitque ejus orationis exauditas, Episcopum reconciliatum. Maximino quoque apparens Angelus, Quiriacum injuste accusatum contestatur pariter & commonet: Quiriacus ex more hostias ad altarium ferat. Tunc Maximinus, oraculum Angelicum cunctis innotescens, jubet Quiriacum in angulo ecclesie latitantem evocari, & hostias præparare. Confusi tunc criminatores, non zelo Dei, sed invidia stimulante, beatum virum se incensasse profecti sunt. Nulla multa Maximinus & Quiriacus in osculante; sicut præ gaudio, pristinam sibi conciliantes amicitiam. Demum Quiriacus pridie Nonas Martii trabea carnis exutus, in præfati basilica reconditus est, clarus virtutibus & miraculis coruscans. Cumque miracula ingemisceret, januas hujus ecclesie non contingebant claudi nocturno tempore, ac diurno dixerimus, sed semper ægri, non adulti modo, verum & infantes huc deferbantur sanandi. Illorum strepitu, horam ulularum fratres in divinis peragendis

Nu 3

pra-

A praecepti, in communi statuere, Quiriacum transfe-
rendum in quoddam sui juris seu domini praedium,
super Sororum fluxum situm, Thabena vocabulo; quo
vel sic ab huiusmodi inquietatione liberarentur. Trans-
latus tum est B. Quiriacus de hoc loco, aliquibus ta-
men reliquiis hic reservatis, ad Thabenam duodecimo
Kalendas Octobris, ubi in virtutibus potens, miracu-
lis miracula addit. Porro languentium infantum Qui-
riacus promptissimus Salvator, nescios eorum ploratus
clementi percipit aure, & qui loqui non norunt infan-
tuli, ejulato Sanctum Dei ad remediandum interpel-
lant. Tumulus S. Quiriaci, ubi ante corpus, nunc sa-
crata ejus reliquiae clauduntur, a dextra hujus eccle-
siae chori parte situs est. *Hic ibi, & pagina fere inter-
posita novus iste titulus ponitur: Reliquiae de Patronis
nostrae ecclesiae, & inter alia leguntur ista: De S. Qui-
riaco Confessore Capellano S. Maximini plures reli-
quiae.*

*6 Extrat episcopi fve Medulla Gestorum Trevirensium,
auctore Joanne Eren, ac traductore ex Teutonico sermone
Joanne Scheckmanno, in cujus libro III, tractatu de Ec-*

*clesia Imperialis monasterii S. Maximini, titulo secundo D
agitur de Sanctis, qui in hujus monasterii basilica requi-
scent, & ista inde transcribimus: Ad dexterum chori la-
tus cernitur tumba, in qua sepultus fuit S. Quiriacus S.
Maximini sacellanus & discipulus, abhinc Thabenam
translatus, aliquibus tamen reliquiis in eadem tumba
relictis. Memoria hujus Translationis, facta xii Ka-
lendas Septembris, inscripta est MS. Florario, antiquo
Martyrologio Coloniae anno mccccxc excuso, & auctario
Usuardi per Hermannum Greven his verbis: Ipso die
Translatio S. Quiriaci Presbyteri & Confessoris. Inscr-
iptum etiam nomen S. Quiriaci Confessoris MS. Martyro-
logio Bruxellensi ecclesiae S. Gudula, quod de eodem Sancto
accipiendum arbitramur. Celebratur isdem Commemora-
tio in antiquo MS. Breviario Trevirensi, & in dicto Bre-
viario monasteriorum SS. Maximini, Willibrordi & Na-
boris: in quo ad hunc diem ista legitur Oratio: Plebem vo-
mini tuo subjectam, Domine, propitius intueare, & in-
tercedente B. Quiriaco Confessore tuo, consolationes
tuas jugiter per caelestem gratiam dignanter operare,
Per Dominum &c.*

DE S. BASILIO EPISCOPO

BONONIAE IN ITALIA.

Tabula Martyrologii Romani cultum hujus Sancti indi-
cans hoc vi Martii istis verbis: Bononiae S. Basilii
Episcopi, qui a S. Silvestro ordinatus, verbo & exem-
plo creditam sibi Ecclesiam sanctissime gubernavit. *In
Notis allegantur Tabulae Ecclesiae Bononienae & Sigo-
nii libro de Ecclesia Bononienae. Est is liber de Episcopis
Bononienensibus, in gratiam Cardinalis Palaei elaboratus,
in quo relata memoria S. Faustini, de quo egimus xxvi
Februarii, ista subiunguntur: Sanctus inde Basilii cele-
bratur, quem conjicere possumus circa annum trecent-
tesimum quinquagesimum Episcopatum iniisse. Hic po-
tuit inter quadringentos Catholicos Occidentalis Eccle-
siae Episcopos Ariminensi Concilio interesse anno trecent-
tesimo quinquagesimo nono, qui ab Arianis illi fuit.
Idem etiam basilicam ut inchoavit, aut certe a Fausti-
niano inchoatam perfecit, ac SS. Petro & Paulo Aposto-
lis, Constantinum imitatus, dicavit in campo extra ur-
bem, qui nunc Platea S. Stephani nominatur, atque
ibi fortasse conditus fuit, neque enim alibi memoratur.*

C Diem ejus Ecclesia celebrat vi Idus Martias. *In Ar-
chiepiscopali Bononienae, auctore dicto Cardinali Palaeo,
sub finem annellitur Catalogus Episcoporum Bononienium,
& ista ex Sigonio repetuntur. S. Basilii Episcopus circa
annum ccc. Hic aut inchoavit aut inchoatam perfecit
basilicam SS. Petri & Pauli extra urbem in platea, quae
nunc S. Stephani dicitur: mortuus viii Idus Martias.
In Catalogo Sanctorum Bononienium dein anno x, inter
Confessores ponitur ad annum ccc. S. Basilii Episcopus
Bononienis. Ferdinandus Ughehus como 3 Italia sacra,
post S. Faustinum, alius Faustinianum, constituit Domi-
tianum & Joannem a Sigonio omisso, ac dein ista habet:*

S. Basilium S. Silvestri Bononiensem exivit ad sedem,
Hic Ariminensi concilio abulo interfuit, atque ad vigin-
ti annos sibi creditam Ecclesiam administravit. SS. Pe-
tri & Pauli templum vel a fundamentis substruxit vel
absolvit. Tradunt enim plures S. Faustinum illius fun-
damenta jecisse. Ibi ergo decedens sepulcrum accepit
anno ccc. ubi fertur vixisse; ejusque festum celebratur
die vi mensis Martii. *Verum quomodo potuit Ariminensi
concilio interfuisse, quod anno ccc. habuit, si
ix annis ante mortuus sit. Male etiam conjicit Sigonius
circa annum ccc. creatum Episcopum, si a S. Silvestro Pa-
pa, qui anno ccc. xlv obit, ordinatus fuerit. Ferrar-
ius in Catalogo Sanctorum Italiae in locum S. Silvestri sub-
stituit S. Julium Papam, qui anno ccc. sedie. Sed quidni
dicatur ab anno circiter ccc. usque ad annum usque
ccc. aut ccc. Episcopus vixisse: quia nihil certi de
tempore decessorum scitur, & S. Eusebius successor cum S.
Ambrosio, cui familiaris erat, interfuit anno ccc. lxx
Synodo Aquilejensi. Observat praeerea Ferrarius errare
Sigonium circa diem obitus S. Basilii, quem statuit viii
Idus Martii, cum pridie Nonas Martii, quo die ejus na-
talis celebratur, abierit. Verum potius minus animadver-
tens, ex vi Martii statuisse viii Idus, uti in octo mensibus
debet fieri. Brautius Episcopus Sarsina in Martyrologio Poe-
tico hoc cum disticho exornat:*

Basilii multis positus, plerisque resecis
Basilicis, meritis plenus ad astra migrat.

*Adrianus in Bononia perlustrata tradit corpus S. Basilii ad-
servari in ecclesia SS. Naboris & Felicis, quam ab anno
mccc incolunt monachi Benedictini; sed ab eis ad sancti-
moniales conventuales S. Clara anno MDX translata addis.*

DE SS. JULIANO, MEDICO ET EUBULO, MAR-
TYRIBUS. ET S. ARCADIO CYPRIO EORUM
MAGISTRO.

Quamplurimos hoc opere nostro profervimus Julianos
Martyres, e quibus mense Januario octo celebra-
vimus, & Februario tresdecim, alii hoc mense Martio &
sequentibus occurrunt, sed nullum habemus facium S.
Eubuli reperimus. Celebrantur xxviii Februarii S. Ju-
lianus podagricus & Eunus famulus, sed hi flagris
casti, dein in ignem conjecti Martyrium consummarunt.
Dein celeberrimam illi solennitatem apud Gracos habent xxx
Octobris, ac sileam aliud nomen Eunii, aliud Eubuli
esse. Eubulus & Nymphas, quorum mentio fit in
epi-

lianus podagricus & Eunus famulus, sed hi flagris
casti, dein in ignem conjecti Martyrium consummarunt.
Dein celeberrimam illi solennitatem apud Gracos habent xxx
Octobris, ac sileam aliud nomen Eunii, aliud Eubuli
esse. Eubulus & Nymphas, quorum mentio fit in
epi-

epistolis S. Pauli, suum cultum habent, etiam in Aeneas Graecorum xviii Februarii, nec illi ejusdem mensis SS. Adrianus & Eubulus Martyres. Ex his Martyrologio Romano adscriptus est Adrianus ad v diem Martii, & Eubulus ad vii ejusdem mensis; inter quos hoc die interponuntur hi duo Martyres, de quibus Graeci in Aeneas excusis & MSS. apud Chiffletium nostrum, & in Vita Sanctorum apud Maximum Cytharum ista habent: Eodem die Julianus & Eubulus gladio Martyrium consummant. In Aeneas adduntur hi versus:

Αἰὲρ, ἵμερ θύειν, Εὐβὺλ' ἄγει

Ἰουλιανὸν ἐκείνους ἰσχυρίαν

Age, gladio moriamur, Eubulo dicit

Julianus, salutare consilium adferens.

2 In Menologio jussu Basilii Porphyrogeneta Imperatoris collecto, ista leguntur: Καὶ ἔθαλον τῶν ἁγίων Εὐβὺλος καὶ Ἰουλιανὸς ἱερεῖς. Et certamen SS. Eubuli & Juliani Medici. Quae eadem leguntur ad diem sequentem vii Martii in Synaxario pervetusto Parisiensis Collegii Claromontani Societatis JESU, & in MSS. Aeneas bibliotheca Ambrosiana in codice 148 littera O.

3 In Aeneas Menologio Basilii Imperatoris iterum vii Martii horum Martyrum & S. Arcadii eorum instructoris mentio his verbis. Memoria S. Arcadii Cyprii &

certamen Eubuli & Juliani. S. Arcadius erat ex insula D Cypro oriundus, monasticam vitam a pueritia amplexus & ob rectam vivendi methodum Deo gratissimus. Sub Constantino Magno Imperatore hanc palatram aspiciat. Multis profuit non solum exemplo vitae suae & virtutum, sed etiam doctrina & adhortationibus. Ex hiserant Eubulus & Julianus, qui frequentius ad eum venerunt, sermonibusque ejus confortati, in via virtutis processerunt. Postea vero, regnante impio apostata Juliano, ab idololatriis, qui ab Imperatore potestatem acceperant contra Christianos palam insurgendi, capri fuerunt, & tandem post varia tormenta fortiter tolerata, capite plexi sunt. Quae ubi S. Arcadius intellexit, contristatus quidem est; sed Deo, qui omnia ita ordinarat, gratias egit. Perseverans autem in eodem loco, ubi hactenus vixerat, inter orationes lacrymis plurimis perfusus, vitam finivit. Graeci in Aeneas excusis ad vii Martii istos versus de S. Arcadio recitant:

Ὁρθε ἡμεῖς ἀγαθὸν ἀποφύγειν

Εὐβὺλον Ἀρκάδιον καὶ Ἰουλιανόν

Lumbos intellectus virtutibus praecinctus,

Bene cinctus, Arcadi, ad calum curris.

Memoria etiam sancti Patris nostri Arcadii celebratur vi Martii in Aeneas MSS. Chiffletianis, & in Aeneas vii E apud Maximum Cytharum.

DE S. EVAGRIO CONFESSORE

EPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO.

Tabula Martyrologii Romani hunc Sanctum isto exollant elogio: Constantinopoli S. Evagrii Episcopi, qui tempore Valentis a Catholicis electus Episcopus, ab eodem Imperatore in exilium missus, migravit ad Dominum: Annecatur a Baronio, Gracos itidem de eo agere; non tamen in suis Aeneas aut Menologiis ullis, quae hactenus vidimus. Adscribitur trigessimus Episcopus Constantinopolitano a Nicephoro Episcopo in Chronico his verbis: Evagrius manibus impolitis factus ab Eustathio Antiochiae, & statim exterminatus a Valente. Rem gestam plenius enarrat Socrates lib. 4. Historia Eccles. cap. 13. Imperator Valens, inquit, denuo Antiochiam ire maturans, Constantinopoli decedit. Qui cum venisset Nicomediam Bithyniae, ibi ad tempus commoratus est ob hanc causam. Eudoxius Ecclesiae Arianae Episcopus statim post Imperatoris discessum, cum Ecclesiae Constantinopolitanae Sedem ad decem & novem annos occupasset, abiit e vita, Valentiniano jam & Valente tertium Consulibus (is est annus Christi cccxxx) Quamobrem Arianis in locum ejus Demophilum sufficiunt: sed qui fidei consubstantiali favebant, se tempus opportunum nactus arbitrat, Evagrium quemdam, suae ipsorum fidei fautorem designant. Quem quidem Episcopum creas Eustathius

ille, qui olim Antiochiae fuerat, quique & jam dudum a Joviano ab exilio esset revocatus, & tum forte Constantinopoli versaretur, fidei consubstantialis fautores confirmandi gratia, ibique in occulto delitesceret. Quo facto alia arrepta occasione, Arianis illos de integro acerbe persequi coeperunt: quae res ad aures Imperatoris celerrime pervenit. Ille igitur admodum voritus, ne ex populi contentione seditione condita civitatem labeficeret, copias militares ex Nicomedia Constantinopolim misit, praecipitque ut uterque tum qui creaverat, tum qui creatus fuerat, alter in alterum locum relegeretur. Quocirca Eustathius Byzantium Thraciae urbem amandatus est: Evagrius alio abductus, His rebus ita confectis, Arianis majores spiritus sumere, & eos, qui de Ecclesia erant, verberando, contumeliis afficiendo, in carcerem conjiciendo, pecunia mulctando, omnia denique incommodorum genera, quae erant plane intolerabilia, illis imponendo gravissime direxere coeperunt. Haec Socrates, in cuius relatione nonnulla obscura, ambigua, aut falsa esse censuit Baronius ad annum cccxxx numero xxx. Maxime, quod arbitratum Eustathium eam diem non vixisse, quod ad xv. Julii, diem ejus nasalem, discutiendum erit. Quamdiu S. Evagrius in exilio vixerit, nullus prodidit.

DE S. CLAUDIANO CONFESSORE

FRATRE S. VIGILII EPISCOPI

TRIDENTI IN DITIONE SUBALPINA,

Commentarius historicus,

Sanctum Claudianum Confessorem rite Officii duplicis coli vi Martii in civitate & diocesi Tridentina manifestum est ex Proprio Sanctorum, quod Carolus Madracius, S. R. E. Cardinalis & Episcopus Tridentinus, curavit typis publicari anno mdcxxvii. Verum quod omnia praescribantur desumpti adhibere, ex Com-

muni Officio Confessorum non Pontificum, mihi inde de rebus ejus gestis addiscimus. Eundem S. Claudianum inscripsit Ferrarius Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, & iterum in Catalogo Sanctorum Italia cum aliquo elogio, decursum ex ritibus S. Vigili Episcopi Tridentini. Memoratur etiam a Talamajo

Ann. Mar- tyrol. Hispanico infer- rum.
A *majo Salazar* in *Martyrologio Hispanico* his verbis: In Italia S. Claudianus B. Maxentii filius, & SS. Vigili Episcopi Tridentini & Magoriani frater, qui omnes ex Cavria urbe Vettonum in Hispania orti, eorum virtutibus & mirabilibus interpellantibus, & honore debito coluntur & Officio proprio celebrantur. Acta afferit se appingere ex Ferrario, sed mutatis primis verbis. Nam Ferrarius ita incipit: Claudianus Romanus &c. at *Tamajus* ista habet: Claudianus natione Hispanus, ex antiqua Vettonum urbe Cavria originem traxit &c. Et huius rei probatio assumitur ex *Pseudo-Dextero* in *Chronico* ad annum ccccxi ista obtrudente: S. Maxentia Hispana Cavriensis Tridenti floret. Addit *Tamajus*, a fortiori S. Claudianum Hispanum ex matre credendum. Sed si dem non facile apud viros eruditos reperiet.

patris Romanus.
2 Acta S. Vigili aliqui MSS. habemus descripta ante quingentos circiter annos a Bartholomaeo Tridentino Ordinis Prædicatorum; quibus satis consentiunt alia MSS. Carthusia Colonienfis, & alia monasterii S. Maximini, & qua Janus Pyrrhus Pincius de Vitis Pontificum Tridentinorum edidit anno MDXLVI; & nuper Ferdinandus Ughellus tomo 5 Italia sacra, sed hic obiter & de solo Vigilio: quem patria Romanum afferit. Ex Bartholomaeo Tridentino ista decerpo: Imperantibus Gratiano, Valentiniano ac Magno Theodosio, matrona quadam nobilis, Maxentia nomine, Romanorum genere præclara, cum filiis suis Vigilio, Claudiano & Magoriano in prædictam civitatem Tridentum pervenit, ibique cives effecti devotissime Deo deserviebant. Mortuo Asterio, decimo septimo Tridentina Ecclesia Episcopo, Vigilius ab omnibus multum renitens eligitur, & a Patriarcha Aquilegenfi consecratur. Omnes ergo qui gentili ritu adhuc in civitate detinebantur, convertit, & ecclesiam fundavit: in qua plurima miracula per signum sanctæ Crucis in cæcis, surdis, mutis, demoniacis & aliis operabatur. Adhuc unus in sua diocesi B. Vigilio restabat locus in montanis, nomine Randina; per quem defluit fluvius Sarca. Illuc cum Juliano Presbytero & Fratribus Magoriano & Claudiano... pervenit. Cuncti fideles ei occurrunt & Eucharistiam ab eo sumentes, cum gaudio ipsum recipiunt. Tamquam fortis miles, Saturni idolum, in cuiusdam divitis prædio collocatum, confregit, & in Sarcam coniecit. Confluit vulgus, lapidibus obruitur, & gratias agens migrat ad cælos.

al. cælesti
 Germani & alii sui comites lapidibus exercit Confessorum gloriam meruerunt. Hac aliique Bartholomaeus.

Ann. ad- vanc. Tri- dentini
3 Pyrrhus Pincius copiosius libro primo gesta S. Vigili prosequitur: ex quo, qua ad S. Claudianum etiam spectant, hac pauca delibamus: Vigilius patria Romanus matrem habuit Maxentiam, mulierem præclaram, nobili familia Romæ natam; fratres duos Claudianum & Magorianum habuit. Maxentia, ut sacri testantur annales, Gratiano, Valentiniano & Magno Theodosio Imperatoribus, seu casu, seu divinitus monita, relicta patria, superatis Appennini jugis, longo & molesto itinere defatigata, cum filijs Tridentum tandem pervenit; ubi benigne suscepti, omnes iure civitatis donati sunt. Mortuo Asterio, Vigilius ab Aquilegenfi Patriarcha, quo vocatus se conduxerat, de matre consecratur, & Ecclesie Tridentinae invitatus præficitur: qui Dei plenus, & flagrans spiritu, statim esse cognovit navaræ operam, ut publicæ animarum salutis consultum esset. Quamobrem multos, qui reliqui erant ex vanis idolorum aris, ad Christianum ritum suadendo compulsi, ut veræ religionis cultu firmius tenerentur, templum in urbe apud forum erexit, Divis Gervasio & Provasio dicatum, in quo cæcos, surdos, mutos & omnium generum ægros manus imposita, & more Apostolorum signo Crucis impresso, liberavit.

4 Restabat ad supremam Vigili felicitatem Rhendena, provincia quidem asperissima, nec sine gravi labore

subigenda... Vigilius igitur se ad difficilē expeditionem parat, in quo multum laboris, sed plus sanguinis impendendum esse animadvertit. Quamobrem velut in aciem progressurus, Juliano Presbytero & fratribus suis Claudiano Magorianoque & aliis probis civibus secum in discrimen adjunctis, tamquam valido præsidio munitus, invitata tamen civitate, sed volente Dei numine, ad nobilitandam suam clade Rhendensium vallem, pota egreditur... Erat in agro præcipue magnitudinis simulacrum ex ære multoque opere laboratum, communi omnium nomine Saturno positum; cui ex vetusto & patrio more consueverant Alpini rem divinam facere. Qui Vigiliū secuti fuerant, rem præclaram & memorabilem adoriuntur, vi urgent statuas, & innixi humeris propellunt: tum vero eam ab imo evulsam, Pontifex tam egregii facinoris auctor, adjuvantibus viris Christianis, magno impetu exturbat comminuitque: & ut ejus idoli memoria penitus deleteretur, in Sarcam propinquum amnem devolvit... Interea simulacri dejecti nuntio excitū vulgus decurrit, & ex omnibus partibus fit concursus... fremebundi vociferant omnes, perdendum esse hominem qui Saturni numen violaret... & ferarum more ululantes, quæ pro tempore ministrat furor, tela, rupes, saxa rapiunt... in corpus vibrant spicula, spargunt saxa, ictus dirigunt, certant ferire, stantem proflerere... Unde licet derestanda feritate Rhendenses suum Episcopum labefactarint, nunquam tamen a gradu dejectum viderunt: quem tandem telorum jactu diminutum, & per ora oculosque fluentem sanguine deformatum, lapidum cumulo obrunt.

id est S. Claudiano, qui in Rhendena erat.
5 Claudianus vero Magorianusque, Vigili fratres, atque alii, qui ejus auspicio Saturni simulacrum everterant, vulgi insipientis rabie exterriti Confessorum gloriam metuere. Quæ ubi in urbem allata sunt, Episcopum collisum inter saxa animam emisisse, ejus locos tantæ cladis reliquias, in summo discrimine trepidare, ad nuntium tam funestum conclamatum est & in forum concursum. Totam civitatem invasit novus luctus, ut per omnes familias comploraretur & obtreperet clamor... militem conscribendum, cives cum delectu juvenum mittendos, qui corpus liberent, & humeris in urbem deferant, sociosque ab injuriis teneant. Dum in his occupati sunt Patres, insperato allata sunt litteræ, post eadem Episcopi in Rhendena cessatū esse, nec ultra trepidandum, ex quo, quam ante commota erat civitas, hoc nuntio paulisper deferbuit. Interea Pontificis comites, quibus vulgi furor pepercerat, ejus corpus cruore repletum, per valles Tridentum reportant... Civitas Tridentina, Romani viri & sui Episcopi factis illustrata, nihil sane omisit in tanta trepidatione, quod ad ejus commendationem attineret... funus per urbem sacerdotum humeris clatum, ac pro rostris de more laudatum cumulo imposuerunt... Quod vero Divis Gervasio & Provasio prius dicatum fuerat, mutato nomine Divo Vigilio templum consecratur. Hac Pyrrhus Pincius. In MSS. S. Maximini dicuntur: comites, grandine lapidum multitudinem ictum suscepisse: sed nemo eorum livorem alicujus plagæ perpeffus, tamen præmio Confessoris non caruisse.

id est S. Claudiano, qui in Rhendena erat.
6 Hæc & Acta S. Vigili, quæ plenius danda erunt ad diem xvi Junii; quando singula exactius erunt excutienda, potissimum quæ ad tempora debite ordinanda requirentur. Colitur S. Magorianus alter frater xv Martii, & mater horum S. Maxentia vidua xxx Aprilis. Cum Ferrario tales hæc concludere, qui de S. Claudiano ista addit: Cum autem post S. Vigili necem aliquamdiu Tridenti in pietatis operibus occupatus visisset, denique ex hac vita mortali ad cælestem evocatus; pridie Nonas Martii obdormivit in Domino. Nicolaus Brantius Episcopus Saravina in Martyrologio Poetico hoc eum diebus celebrat:

Matre satis sancta, fratrem præcedere vidit
 Martyrio clatum, se superesse dolet.

DE S. VICTORE DIACONO

PLACENTIAE IN ITALIA.

CIRCA
ANNUM
CCCCXIV
VI. MAR.
TII.In Moxis
prope Plac-

centiam

Placentinus ager, qua parte Orientem Niramque fluvium respicit, locum habet tribus ab urbe passuum millibus distans; quem a lacunis, humili palustrisq; in solo frequentibus, le Mose vulgus, superiora sacula Moxias vocare; ut ex eo constat scripto, quod hactenus inditum circa annum 1253 Rufinus, monachus cenobii S. Savini, de adificatione & restauratione monasterii sui conscripsit. Rationem nominis facile intelligit, qui discere voluerit antiquam Gallorum, sive trans sive cis Alpes commemorantium linguam, antequam in Latinam converteretur, communes habuisse cum Teutonice linguarum radices seu primigenias voces plerasque: quarum nonnulla temporis cuncta mutantis effugere vires, & adhuc in hodiernis linguis conservata supersunt, harum namque istam unam esse ex coparet, quod Mose paludem majoribus nostris significavit, ut testatur in etymologico suo Cornelius Kiliannus: sane etiamnum lucum nobis eadem vox significat; unde illa quotidiani usus composita Mos gar foramen per quod lucum & platea domibusque in cloacas publicas derivatur, Mos-meyer luto colligendo praefectus &c. Mos-karre carras quo ejusmodi sordes aueruntur.

2 Hic in loco ecclesiam Moxiarum Constantinus & Opinianus aedificaverunt, qui de Roma fuerunt (inquit apud Ughellum in Tomo 2 Italia sacra supra nominatus Rufinus) ad honorem duodecim Apostolorum, quam consecravat beatissimus Sabinus; a cujus corpore, eodem per S. Maurum Episcopum Placentinum translato, S. Sabini monasterium dici cepit: de qua translatione ceterisque Sanctorum corporibus partim eodem translatis, partim primum ibi sepultis, leguntur apud Rufinum ex aliquo antiquo vel saxo vel pergameno haec verba: Ego Maurus ultimus Episcopus, de Lothario Regno & propter angelicam visionem veni ad propriam civitatem, & sepelivi corpus S. Sabini Episcopi XVI Kal. Februarii, istud altare ego consecravi in suum honorem, & S. Antonini Martyris. Pridie Nonas Februarii S. Gelasium sepelivi. Pridie Nonas Martii sepelivi corpus S. Victoris Diaconi. Idibus Maji recondivi corpus S. Domnini. x Kal. Januarii migravit de hoc seculo S. Victoria. Post obitum eorum vixit Maurus Episcopus annos sex: Idibus Septembris migravit. Ego Abbas Effrem sepelivi corpus ejus juxta corpus S. Sabini in sinistram partem, & scripsi manu mea, & condivi hic.

ante an.
449

3 Cum igitur S. Maurus memoratus a Petro Maria Campi, historia Placentina auctore, eumque secuto Ferdinando Ughello in Episcopis Placentinis excelsis & vivis anno Christi ccccxlx; S. Victoris mors ad annum quinti seculi xlv pertinebat: de ejus cultu, & quidem sub ri-

tu semiduplici Roma approbato, ut nobis ex illius Ecclesia Officii propriis, Philippo Ferrario, citatissimo jam antea, in huius S. Victoris abunde constat: ita de vita, virtutibus, acque miraculis, quibus illum promeruit, nihil uspiam comperiri facientur omnes: quamvis lectiones proprias aliquas in Ecclesia S. Sabini de eo solitas recitari, ante Breviarii reformati indultum usum, significet Ferrarius, ex quibus hoc elogium concinnavit in Catalogo Sanctorum Italia ad hunc diem.

4 Victor honestis parentibus Placentiae natus, ab ineunte aetate pietatem coluit, ac factus Clericus, ob ejus probatissimos mores, a S. Mauro Episcopo Placentino Diaconus ordinatur: quo in munere tanto fidei zelo incensus erat, tantoque studio exercebat, ut omnibus admirandus omnium in se oculos converteret. Quoniam autem vitam innocentissimam ducebat, propterea illum Dominus de medio iniquitatum prostravit educere. Cum itaque vita hac excellisset, corpus in Moxis extra urbem condigno honore sepultum est: quod Everardus Episcopus, una cum aliorum Sanctorum corporibus, in Basilicam S. Savini transtulit, anno dcccclii a se prope muros urbis extructam, omisso scilicet consilio, quod antea Synodo ad id convocata proposuerat, de monasterio ad antiquam Moxearum ecclesiam adjuvando: quia supervenit misera horrendaque gens infelicium paganorum, qui hostili gladio corpora trucidantes, igneque furoris ecclesias Dei concremantes, concremaverunt pariter praefatam B. Savini ecclesiam: ut ait in instrumento fundationis a se condito Everardus in anno Berengarii Regis xvi.

5 Ex quo aliisq; pluribus instrumentis publicis, nullum anno dcccclxiii vel xxxlii Conradum Episcopum agnoscentibus, sed Guidonem, Bosonemq; convincitur erroris ea inscriptio, qua, nescio an & quando incisa, refertur refelliturque ab Ughello, quasi talis nominis temporisque Episcopus in uno tumultu recondidisset corpora SS. Victoris, Domnini, Gelasii, & Peregrini: refellitur eisdem argumentis Locatus, quem Petrus Maria Campi ad annum dcccclxvii, Ughellus ad dcccclxi dicunt huius translationis meminisse. Eadem porro corpora anno mcccclxxxii recondita, atque in decentiorem locum esse translata, subjungit Ferrarius, per Fabricium Marliannum a Tortonenfem Episcopum ad Placentinam Cathedralam ante annos quinque evellam: in quo per annos triginta duos ita se gessit, Ughello teste, ut reedificato Episcopali palatio; recuperatis quamplurimis, quae erant abalienata, fortunis; celebratis decem Synodis pro ecclesiastica disciplina instauratione, cum magna decesseris fama virtutum, quas inter illa in Sanctos pietas etiam merito numerari poterit.

DE S. SEZNIO ABBATE

PATRONO PAROECIAE DE GUICSEZNI

DIOECESIS LEONENSIS IN BRITANNIA ARMORICA.

SEC. VI.

S. Seznii
cultus vi
Mona, &
xlv. Sep.

Dioecesis Leonensis vicus est in eo Britannia Armorica traflu, qui extrema Cornuwallia cuspide obiacet, qui a Patrono nomen sortitus, Guic-Seznii, eadem festum magna cum solemnitate die vi Martii agit: ut in suo de Sanctis Armorica opere testis est Fr. Albericus le Grand: quamvis eundem ipse referat inter Sanctos xix Septembris colendos, propterea quod in antiquis Leonensis & Cornuwallensis Ecclesiarum Breviariis memoriam ejus signatam repererit ad istum diem, cum novem lectionum Officio, quibus in ecclesiis suspicatur Colganus trans-

lationis sive elevationis alicujus festivitatem recoli: diem vero natalem in calis eum potius esse, quo propria in ecclesia hoc vi Martii colitur hic Sanctus; ipsis quidem, Colgano scilicet & Alterco, Hibernus; sed ex eorum Altorum fide, quibus, quatenus huic applicentur Sancto, fides aut nulla aut exigua est. Quin pergit Colganus, & characteribus temporum, quamvis vitiisissime signatis, nixus, audeat asserere hunc esse e primis S. Patricii sociis, quem magni illius Apostoli Alia varia modo Setrenum, modo Ellerinum nominant; titulus vero Synodi Patriciana

A cians apud Spelmannum Iserninum. Mirum quidem est hunc sive Serenum, sive Iserninum in nullis Hibernicis Hagiologiis legi; in quibus tamen pene omnes invenias, quicumque aliquod in Hibernicorum Sanctorum Actis, potissimum Patricianis, nomen habens virtutis aut ecclesiastica dignitatis: ex eoque fortassis non improbabili conjectura colligitur, eum qui in Hibernia cultum habent nullum, extra eandem deposuisse sua exuvias mortalitatis: hoc ipsum tamen dubium faciant Annales Ultonienses apud Usserium in Chronologico indice, qui anno cccclxix mortuum indicant: quod de mortuis procul ab Hibernia Sanctis facere non consueverunt. Velles quidem hunc locum Colganus non de morte sive migratione e corpore, sed de migratione in Gallias intelligi, ne Alberto contradicat, extremum S. Seznio annum statuenti eum, qui est a parta mundo salute post quingentesimum vigesimi nonus: verum prius ei demonstrandum incumbit Seznium & Serenum Patricii socium certo eundem esse.

2 Solum igitur Sancti huius cultum certum habemus: quis, unde, & qualis fuerit omnino incertum. Acta quae Gallice Albertus compilavit ex antiquis Cathedralis Ecclesiae Legionensis, aliterque collegialis D. Virgini de Boll-coar sacra legendariis, nec non ex veteri quodam MS. ipsius Guic-Seznienensis paracia, aliena sunt, & ex Actis S. Kierani Sagiriensis desumpta, ne utraque inter se conferenti apud Colganum videre est, facisque liquet ex nostris ad S. Kieranum annotationibus die v huius mensis Martii. Pag. 392 & sequenti: juvat tamen extremos tres paragraphos, qui de S. Seznio proprie esse videntur, hoc loco att-

3 Inde profectus ad eum pervenit locum, ubi hoc tempore Parochiale templum est Guic-Sezni, ibique Monasterium edificavit, in quo cum religiosis suis sanctissime ad annum usque aetatis suae centesimum vigesimum septimum vixit, ac tandem senio confectus, anno partae salutis quingentesimo vigesimo nono, magno sui Leonensibus relicto desiderio, in calum migravit. Sepultus fuit in eodem monasterio sub altari summo, ubi adhuc cavea quadam, sepulcri locus, visitur. Post cujus obitum tot Deus ad ejus intercessionem miracula patravit, ut eorum fama commoti Hiberni, instructa classe Polluhelum portum ingressi, sacrum ejus corpus vi quadam abstulerint,

4 Verum quid causa esse potuit, ut ista suo Sancto Guic-Seznienenses applicarent potius quam alia quavis? Omnia circumspicienti in vicina Normannia circa annum Christi dclx Serenicus Sagiensis Abbas occurrit, qui Sedem eam tenente S. Mileardo (ne est apud Claudium Robertum ex Orderico Vitali) in monasterio a se condito posuit centum quadraginta monachos, & a Sauffayo in Martyrologio Gallicano refertur. vii die Maji: cujus cultus, vel ipso in Armoricos cum aliquot discipulis migrante, vel Reliquiis eodem translatis, vel alia imaginabili ex causa potuit his in locis obtinuisse: oblitterata deinde rerum ab eo gestarum memoria, quarentibus, quis ille S. Sezni, sive Seznii esset (nam Britones duarum liquidarum concursuum libenter declinant, alterarum in 2 commutata, ideoque qui S. Armellus est aliis, xxi Augusti recolendus, ipsis est S. Arzel) cum audirent Episcopum vel Abbatem Sagiensem fuisse, & inter Hibernos Sanctos Sagiriensis Abbatis Acta reperirent, propius nihil fuit quam ut homines imperiti utrosque confunderent, et patronum suum, de quo alias nihil distincte meminerant, crederent ex Hibernia venisse; ad eumque portum appulisse conciperent navi, quo terra fortassis advenerat, in celeberrimam eum temporis litteris aque ac sanitatis insulam trajecturus; sed qui vel divino admonitu vel morte praepeditus ab ulteriori itinere, eum locum sui corporis deposito sanctificavit, non ab Hibernis Sagiriensibus, sed a Sagiensibus Gallis deinde recepto, eoque ipso die relato ad suos, quo ipsum colit dicit Sauffayus. Quibus tamen omnibus, cum mira sine conjectura, non magnopere nec fulimus ipsi, nec alios inniti volumus. Hac interim volumus indicare, si qua certiora suggerantur, daturi xix Septembris, aut vii Maji.

DE S. FRIDOLINO ABBATE

SECKINGÆ IN GERMANIA,

Commentarius praevious.

§ 1 Seckinga situs. Vitz S. Fridolini scriptores: cultus sacer.

CIRCA ANNUM DCL. VI MAR-TII. **A** pud Rauracos, antiquos ad Rhenum fluvium populos, Helvetiis vicinos, sunt hoc tempore Basilea urbs illustris, ac supra eam destructa Augusta Rauracorum, vulgo Augst vicus: cui in ascensu fluvii vici-

na sunt quatuor urbes, Domni Austriae subiecta, Silvstres, seu Forestaria dicta, Rhinfeldia, Comitatus titimlo illustris, Seckinga, Lauftenberga & VValshtut. Ex his urbs Seckinga, Secanis, aliis Secanica insula, Sanctio & Sacconium dicta, colit Patronum et Fundatorem suum S. Fridolinum Presbyterum, ejusque nomini dicatam habet praecipuam ecclesiam, in qua etiamnum sacrum ejus

A ejus corpus adservatur. Appellatur & ager S. Fridolini parva e regione insula: nam & Seckinga in maiore insula Rheni sita.

2 Res gesta olim descripta habebantur apud Seckinga-
nos, sed in Paganorum quadam incursione deperdita, in al-
tam fuisse oblivionem delata; nisi eadem fuissent ad alte-
rum monasterium in ripa Mosella a S. Fridolino constru-
tum, transmissa. Illos ergo damus a Balthero monacho ibi
reperas & memoria mandatas, quas Nothero suo olim in
monasterio S. Galli Magistro, inscriptas. Est hic B. Nothe-
rus Balbulus, a quo conscriptum Martyrologium sapius in
hoc opere nostro allegamus. Floruit is ab anno DCCCLXX us-
que ad annum DCCCXII, quo mortuus est, uti ostendimus
mense Aprilis ad diem ejus natalem, Floruit ergo etiam
circa initium seculi decimi Baltherus monachus, rerum a
Fridolino gestarum scriptor. Notherus a recentioribus et-
iam traditur Visam S. Fridolini composuisse, quod per errorem
abdicat illi hoc opus contigisse arbitramur. Extat hac Vita
apud Sangallenses in antiquis membranarum exarata: qua Col-
ganus in Actis Sanctorum Hibernia edidit ad hunc vii Mar-
tii, sed multis mendis suis amantissimum, suis typothetarum
negligentia fudatam. Eam igitur Seckinga misimus, uti opera
R. P. Ernesti Bidermanni, qui Oemipontis degebat Serenissi-
mo Sigismundo Archiduci a concionibus, vii Octobris
anni MDCLXIV illam remisit Franciscus Carolus Brandenber-
gins, Ecclesia collegiata Canonici & Custos, addito respon-
so, Vitam S. Fridolini ita contineri & exprimi, prout ex
antiqua traditione aliisque auctoribus acceperant nihil-
que quod veritati contraveniat, apparere, Ceterum remissa
est Vita, nullis ex prefatis mendis sublati, qua ipsi conari
sumus tollere, ne lectoribus eadem inde nauseae crearetur.

3 Vita hujus partem edidit B. Petrus Damianus, Epi-
scopus Ostiensis, Cardinalis creatus anno MLVIII, in sermone
quem habuit de Translatione corporis S. Hilarii Episcopi
Pictaviensis a S. Fridolino procurata: quem sermonem a no-
bis illustratum, edidimus XIII Januarii, post Visam eiusdem
S. Hilarii. Afferit tamen hic auctor, Vitam B. Fridolini, in
qua hac referri historia perhibetur, ad suas manus non
pervenisse, sed quod a se scriptum est, indicio fraternae re-
lationis sibi innotuisse, scilicet descripta ex hisce Actis ea
parte, qua ad illam Translationem spectabat. Compendia ex
hac Vita decerpta extant varia; horum aliquod accepimus
ex codice MS. Bodocensis cambii in VVestphalia, aliud in
antiquis codicibus repertum edidit Melchior Goldastus to.
1. Rerum Alamannicarum parte 2. aliud excusum est anno
MDLXI in Breviario Constantiensis Ecclesiae & diocesis,
aliud in Breviario Basileensi & in Basilea sacra nuper re-
censum. A multis seculis in Breviario diocesis Pictaviensis
eundem Sanclum obtinere locum testatur Casparus Picta-
vorum Episcopus, in Notis ad Litaniarum Pictonicas anno
MDCLXII editas. Illustre etiam ediderunt encomium Fran-
ciscus Guillelmannus lib. 3. Rerum Helveticarum cap. 6.
Gaspar Bruschius in Monasteriis Germanicis, Indocus
Coccinus in Dagoberto Rege c. 6 & alij.

4 Vitam S. Fridolini sermone Germanico variè edide-
runt, inter quos precipuus est censendus Petrus Canisius Se-
cietatis Iesu, vir eruditione & vita sanctitate eximius: hanc
ex Germanico Latinam fecit Hermannus Crumbach & ipse
edidit libris claris, Testatur Canisius in Proemio se usum
vetustis quamplurimis libris de rebus ejus gestis consi-
gnatis, quos ei non Claronenses tantum & Seckingenenses,
sed varijs e locis alijs veteres ejus amici transmissierant.
Distinguitur hoc opus in triginta & unum capita, quorum
singula instar homiliarum, exornantur allatis quampluri-
mis sententijs e sacra Scriptura & sanctis Patribus, insertis
etiam exemplis ex alijs Sanclorum Actis: quibus omnibus
aut contra haereticos veneratio debita Sanclorum, & veritas
horum Altorum comprobatur, aut exercitium precipuarum
virtutum ad imitationem orthodoxis Catholicis proponitur.
Sunt ea prolo dignissima, sed praeter institutum nostrum, qua-

ferimus. Aliam in Helvetia sancta edidit Germanice Visam D.
Henricus Murerus, Carthusia Sitingensis Professor, ex qua
subiungimus duo miracula ultimis post obitum Baltheri se-
culis paratas: reliqua ex Actis Latinis aut Canisio transcri-
pta sunt. Varia etiam de rebus gestis S. Fridolini attigerunt
scriptores Historiarum Germanicarum, uti Christia-
nus Ursinus l. 1 Historia Basileensis c. 21, Ioannes Sturm-
phius in magno rerum Helveticarum Chronico l. 12, qui de
Rauracis agit c. 9. Meminerunt danique S. Fridolini Egi-
dius Tschudius de Rhaetia Alpina c. 12, Fortunatus Spre-
cherus in Chronico Rhaetia l. 2, 3 & 8, Martinus Crassus p.
1. Analium Svecicarum lib. 8 c. 9, Matthaeus Merianus in
Topographia Alsacia pag. 36; ubi & urbem Seckingam
ari incisam repraesentat: uti etiam in Topographia Helvetia
Glaronam, in suis descriptione pag. 37 mentionem S. Fri-
dolini honorificam facit. Citatur etiam a Murero Ioannes
Iacobus Grasserus & Ioannes Gulerus de Rebus Helveticis,
quos non vidimus.

5 Beatissimo obitu huius locis metam pridie Nonas
Martii S. Fridolinum finivisse, & dormivisse in Domino
testantur Acta lib. 2. n. 7 & 8. Ad quem diem eius festum
celebrant ante allegata Breviaria, & confirmant Martyro-
logia varia, uti MS. Trevirensis S. Martini, Colonien-
sis anno 490, Doctrinale Clericorum, eodem anno Lab-
ca impressum, Hermannus Greven & Molanus in Antuario
Usuardi, Canisius in Martyrologio Germanico, Felicius,
Ferrarius, & alii. Verba Molani sunt Seckingi depositio
Fridolini Abbatis & Confessoris. Addit Galestinus, cuius
& sancte & mirabiliter gesta leguntur. Eundem celebrant
Angli in suo Martyrologio, Hiberni in Catalogo precipuo-
rum Sanclorum Leodii anno 1619 excuso, & in Actis San-
clorum Hibernia per Colganum; Scoti etiam hodierni apud
Camerarium & Dempsterum in Menologio Scotico. De-
num, quia Abbas fuit, Benedictini suis fastis inscripserunt,
Vision, Dorganus, Menardus, & cum longissimo encomio
Bucelinus. Iterum sequenti die seu vii Martii Dempsterus
consignat Elevationem S. Fridolini.

6 **V** **II.** Aetas, monachatus, patria, scripta S. Fridolini.
Nicum seiporis characterem indicant Acta: scilicet
tempore Chlodovei Regis Francorum Abbatem
monasterii Pictaviensis S. Hilarii exiisse S. Fridolinum: &
hunc Regem fuisse Chlodoveum primum omnes unico con-
sensu affirmant: sed quod velint id factum anno nonagesimo
aut nonagesimo quinto supra quadringentesimum, nullo modo
arbitramur probabile esse. Regnavit Chlodoveus secundum
Chronologiam alibi a nobis stabilitam, ab anno CCCCLXXII
saltem sub finem creatur, & fidem Christi amplexus est anno
CCCCXIV. Verum tunc urbs Pictaviensis cum reliqua Aqui-
tania suberat Gothis, quorum Regi Athalaricum in regnum
Pictaviensis urbis devicit Chlodoveus anno DCLVII, & Aquita-
niam sibi subiugavit: quare accessus S. Fridolini Abbatis ad
Regem Chlodoveum ad hunc aut proximos duos annos, quibus
hic solum vixit, necessario referendus est: & qua deinceps de
Rege narratur, posteris Chlodovei assignanda sunt. Restan-
tavit ecclesiam S. Hilarii, & huius reliquias magnificentius
collocavit. Discessit inde versus Germaniam: & primo babi-
tavit apud Mosellam, dein in Vosago monte, postea Argentorati,
& tres istis in locis erexit S. Hilario ecclesias cum monaste-
riis, tandem, dum perficerentur, ibidem moratus. Profectus
dein per regnum Burgundionum, inquisit ecclesia in eo mona-
steria: ac pervenit in urbes Glaronam Helvetiarum & Curiam
Rhetorum seu Grisonum: & iterum S. Hilario construxit ec-
clesias. His omnibus peractis, qua plures requirunt annos, ve-
nit in insulam Secanicam, unde flagellis eliminatus, Regem
advit, eiusque donatione nanciscitur insula possessionem. No-
men Regis non exprimitur, quem Theodericum Chlodovei
filium, Regem Austrasorum fuisse, arbitramur absque ulla du-
bietate asseri posse & debere. Is per multos annos vixit, &
quam baptizavit hospitii filiam, postmodum fertur primam
sanclimoniam construxisse, cum in ea insula Canonica san-
climonialium congregationem erigeret. Interea memoratur

& Nonis re parata, qua in Vita a Balthero non indicantur, infra refe-

Ab Theodorus de Seckingen?
A mortuus esse Rex praedictus, quem Theodericum diximus, anno DXXXIII visa funtum: cui tunc filius Theodericus successit in regno usque ad annum DXLVIII superstes: quo tempore videtur S. Fridolinus migrasse ad Christum.

Ab Theodorus de Seckingen?
7 At dictam Congregationem sanctimonialium cui Ordini subieceris, passet inquiri. Bucelinus par. 2. Germania sacra ista habet pag. 81. Seckingen, nobilissimum olim Virginum Benedictinarum ad Rheni fluentia cenobium, conditum a S. Remigii & S. Benedicti discipulo S. Fridolino, quod deinceps in collegium Canonicarum conversum est. Sed magis triumphat in suo Menologio ad vi Martii, ubi in longo suo elogio asserit S. Fridolinum S. Remigii primum discipulis accensum, postea ipsum magnum monachorum Archiducem Benedictum secutum, utrobique maximos progressus fecisse. Ut tempus huius coniectura favens reperitur, nihil de S. Fridolini habitatione in Pillauiensi S. Hilarii monasterio traditur, neque indicatur eum ante ibi Abbatem fuisse monachorum, qui ipso etiam S. Benedicto seniores erant. Ceterum nullum vestigium est ullius aut cum S. Remigio aut S. Benedicto facta communicationis; quinimo hunc constat tum procul in Italia apud Sublacenses vitam monasticam solum fuisse auspicatum. Quod iudicium Vian, Bucelinus aliq; Lestam secuti, statuant Contrarii Regis Scotia hodierna filium plane aberrant; cum Aita in Hibernia, quae inferior Scotia appellatur, natum clarissime referant. Et nihil de eius origine, aut rebus gestis sciatur praeterquam ex his Aitis, & paucis forsitan Seckingen-
Ab Theodorus de Seckingen?
fium aut Glaronensium traditionibus, de quibus mox agemus. Interim Dempsterus libro 6 Historia Ecclesiastica gentis Scotorum c. 51 illustrem scriptorem facit Fridolinum, & hos ab eo relictos libros enumerat, Exhortationes quasdam lib. 1. Praecepta ad monachos lib. 1. ad Augustanos lib. 1. Acta D. Hilarii lib. 1. Meminerunt & alii adhortationum. At quo fundamento, ipsi viderint. Suspecta passim in similibus est fides Dempsteri, qui, quia a Sanctis fieri passim somniavit, pro falsis solet enarrare: Ita etiam monasterii Richenangiensis sive Augia-divitis fundatorem facit eundem Fridolinum: quod saeculo Christi octavo construxit S. Pyraminus, ut ex huius Vita 111 Novembris constat. Aliud statuit in Burgundia extraxisse monasterium, arrepto scilicet fundamento, quod Aita habeant eum per monasteria regni Burgundionum suum iter direxisse. Cratopolis etiam in libello de Sanctis Germania asserit, S. Fridolinum anno Christi cccxc Augustae praedicasse Evangelium, & multos homines ad fidem Christi convertisse. Quae uti in tempore assignato plane falsa sunt; ita circa reliquam relationem in silentio antiquorum sunt suspecta.

§ III Excerpta ex Aitis a Petro Canisio editis. Alia a Canonico Brandeburgio submissa.

Ab Theodorus de Seckingen?
c³ E X antiquis Seckingensium & Glaronensium traditionibus ista habet Canisius cap. 26. Collegium sanctimonialium in insula Seckingensi a S. Fridolino fundatum, etsi initio magnis calamitatibus jactatum fuerit, tamen tantis qua temporalibus, qua spiritualibus auctum est incrementis, ut summam obtinuerit eminentiam dignitatis: non tantum a maximis viris & Principibus, a Regibus & Imperatoribus regia munificentia donatum, sed magnis etiam privilegiis decoratum: ita ut Seckingensi Abbatissae civitas Seckingensis, Glaronensis regio & Lauffenburgum subiecta fuerint, eamque ut Principem agnoverint: unde Excellentissimi Comites Habsburgenses, deinde Archiduces Austriaci, civitatem Seckingensem ac Lauffenburgum cum aliis dynastiis & bonis ab illa velut beneficiarii eius clientes acceperunt. More etiam receptum fuit, ut Glaronensium accolae quotannis legatos Seckingam ablegarent, & Abbatissae velut Dominae, munus deferrent honorarium, qui succollatores olim secreto S. Fridolini deportando circa ecclesiam adhibebantur. Pro-

bari etiam tabulis vetustissimis signatis & authenticis D^o potest, olim Antistitam quadriennio quovis Glaronam profectam esse, & tractus illius Decemviros, honestissimos quosque & integerrimos delegisse, qui patriam gubernarent, consiliis & iudiciis praesiderent. Quae, si infirmitate prohiberetur eo pergere, per Legatos res agebatur. Quod si nec illi designarentur, interim Glaronenses tributis & pensionibus solvendis liberabantur. Quae administratio quiesca diu viguit, ita ut solus Imperator protector censeretur, nec alteri Praetori vices suas delegaret. Postea Comites Hombergenses & Conradi Sveviae Ducis soror amplas possessiones cenobio donarunt; quando fuerunt & mancipia loco obligata, quae S. Fridolini vernae dicebantur. Fuerunt ea loca sub Romano Imperio ad tempora Frederici Augusti, qui ea Palatino Comiti Ottoni a Burgundia donavit, inde Comites Habsburgici & Austriaci acceperunt: tandem anno mccc Glaronenses cum Praetore regionis confederatis Helvetiis se adjunxerunt. Hac ibi. Stumpfinus citat instrumenta Austriacorum, quibus se faciunt Fundatarios Abbatissae Seckingensis, sunt ea data anno mccccliv & lxx.

9 Canisius iterum cap. 29 ostendit Seckingenses sapientius S. Fridolini patrocinium fuisse expertos, quorum E Annales multas & illustres victorias memorant, quas eius patrocinio reportarunt. Anno mcccxcv tribus septimanis Basileenses Seckingam obsederunt, magnam moenibus urbis & domibus civium ruinam cotinuis ejaculationibus intulerunt, & paullo post majoribus viribus ad obsidionem redierunt: sed iterum compulsi sunt re infecta discedere. Alius vetustus codex narrat, quoties vexillo explicato ad pugnam exierunt (ut saepius factum est) toties sine sanguine, nullo civium desiderio, victoriam obtinuerunt: quam semper S. Fridolini patrocinio acceptam retulerunt, quem adeo Dominum, hospitem & Advocatum praecipuum appellare consueverant. Eadem leguntur apud Murerum, & plurima ex praecedentibus apud Stumpfinum.

10 Canisius denique cap. 30 & 31 asserit Matricem Glaronensem parochiam a S. Fridolino a fundamentis fuisse erectam, eique S. Hilarium Patronum totius regionis datum. Quocirca veteres Glaronenses S. Hilario adjunxerunt S. Fridolinum, & in grati animi significationem ejus imaginem tam extra quam intra civitatem magno in honore conservarunt, & labaris, vexillis, elypeis, & sigillo urbis impresserunt. Quotannis memoriae ejus anniversariam festivis gaudiis soliti sunt recolere, Seckingam adire, & sacrosae cineres venerari. Praeterea aliam mense Aprili supplicationem maxima frequentia Ecclesiastici & seculares solebant honestare, ut Deo gratias referantur pro insigni victoria obtenta eo anni tempore, quando trecenti quinquaginta ejus regionis incolae quindecim hostium millia profligarunt. Proluxe etiam rei gestae series populo praestatur, in qua saepius SS. Fridolinus & Hilarius Patroni & Advocati nominantur. Insignia urbis Glaronensis cum imagine S. Fridolini representat Urstinius pag. 67.

11 Canonicus Brandenburgius in ante memoratis litteris ista indicavit. Reliquias S. Hilarii, nominatim pollicem, S. Fridolinus Seckingae reliquit; ubi & casula, culter, baculus & alia praeter corpus ipsius S. Fridolini prostant. Anno circiter mcccxxx ingenti incendio templum & monasterium D. Fridolini Seckingae conflagravit. Sequentibus annis, Albertus Romanorum Rex Austrius, cum pluribus Imperii Principibus Ecclesiasticis & secularibus, praesertim Episcopis Argentoratensi, Basileensi, Constantiensi Seckingam venerat, cladem incendii arbitraturus, & maxime corpus S. Fridolini, ingenti miraculo a flammis illaesum divinitus conservatum, veneraturus: ubi sarcophagum, seu potius sandapilam sacri corporis sub altari depositam, superiori parce adustam, repperunt: sed de reliquis penitus

A penitus cum reliquis integram. Ergo in perpetuam
 miraculi memoriam eandem ipsam tumbam, quan-
 tumvis superiori parte crematam, cum reliquis undi-
 que ferreis laminis & ligamentis, ac frequenti clavo-
 rum nexura posteritati reliquerunt. Cum vero eadem
 sacra tumba in tantis Svecici belli turbinibus per quam
 difficulter, ob gravitatem ponderis asserum & ferra-
 mentorum, transferretur, nec minori periculo, ob
 subitam hostium irruptionem domi relinqueretur; in-
 ter Principem Abbatissam & Collegas tam Canonicos
 quam Canonissas, saepius consultabatur, quo pacto
 sacrum pignus in compendiosam aliquam arculam com-
 pingi posset, quo facilius ac tutius in eventum necessi-
 tatis clanculum auferri ac transferri in saluum posset.
 Hoc tamen identidem obstabat, quod metus omnes
 teneret, ne, si forte adminiculo fabricorum ferrariorum
 (sine quibus impossibile videbatur aperiri posse) liga-
 turæ solverentur, publicaretur sacrum corpus non
 amplius adesse, quod suspicabamur integrum, sed in
 cineres redactum. Verum cum anno MDCXXXVI Dux
 VVimariensis partibus Rhenanis infestus, cum VVer-
 dio frequentius colloqueretur, conandum nonnihil
 operæ pretium duximus, experturi num privatis viri-
 bus & industria sacrum pignus aperire, lustrare, ac in
 commodius promptuarium componere possemus. I-
 gitur annuente Principissa, molem sarcophagi in su-
 blimi, seu medio summi altaris locati, tantummodo
 duo Sacerdotes, senior Canonicus & ego, amovere &
 in tabulam seu mensam altaris demittere conitumur;
 viribus profecto tantæ molis impares, animum prope
 despondentes: sed ecce nescio quo pacto, quæ & fa-
 cilitate sarcophagum haud difficili negotio in altare
 deponimus, ac inde ab altari in pavementum demitte-
 re adnitentibus feliciter res successit. cum seniore Ca-
 nonico in pavimento anteriorem sarcophagi partem
 apprehendente, ego adhuc super altare existens, po-
 steriorem partem, qua potui majori vi retinere, ne im-
 petuose in pavimento illideretur; conabar; cum ecce
 subito resolutis clavis & ligamentis; remanentibus in
 manibus meis laminis, sarcophagum delabatur: quan-
 do extemplo apparuit ostium, per quod manus in-
 trosmitti potuit, & sacre Reliquiæ contingi. Reperi-
 mus ergo sacrum corpus duplici involucri compo-
 situm, superius erat peristroma babylonicum elegans
 auro intextum, aliquot caustomatibus adustum, quippe
 superior pars sarcophagi pene tota incarbonata est;
 interius erat pannus e gossipio, sacris his adiacebat
 scheda, non latior manu; qua præfatus Serenissimus
 Rex contestabatur lustrationis seriem, in præsentia
 Præsulum & Principum factæ: & quod illa tumba a
 nongentis annis numquam fuerit aperta, nisi per illam
 ipsam causam & occasionem, & quod sacram illam
 tumbam ferramentis tametsi crematam, circumdederit:
 & posterita ti in miraculi memoriam sic reliquerit.
 Certe & eadem tumba ab illo tempore, nempe a tro-
 centis annis numquam denuo aperta fuerat: nisi ob ne-
 cessitatem illam & pericula Svecici belli anno MDC-
 XXXVI. De memorato incendio & adventu Alberti Imp-
 eratoris agit etiam Stumpsius.

V I T A

auctore Balthero monacho Seckingano.

Ex MS. Sangallensi.

L I B E R I.

Prolegus auctoris

Notkerus Doctrinæ Sophiæ, meritorumque sanctitate
 Beatissimo, Baltherus intimus servorum
 Dei Servulus.

I Amdudum vero, (ut vos optime nostis) dum in
 monasterio S. Galli juxta vestros ceterorumque
 pedes Magistrorum, scholasticæ vacare disciplinæ
 desisterem; & cum hoc multo magis cogente mise-
 ria, quam copia magistratus deficiente, mihi con-
 tigit in damnum (nam inde fons inferebatur sa-
 pientiæ per cunctas totius Europæ provincias deri-
 vatus, & omnibus huc usque, Dei nutu suavissi-
 mo, se potabilem dulcorabat gustu) bonum mihi
 visum est, ut hujusmodi, ceu dictum est, felici so-
 latio destitutus, Occidentalis Galliæ Magistros, li-
 cet socius gyrovagorum in mendicando, verecundia
 penitus polthabita, aggredere. Sperans autem an-
 xius & flebilis in utriusque mœstitia famis aliquan-
 tulam ibi refectioem me inventurum; unius scilicet
 earum caro paulum ad tempus afflicta, dum
 iterum affluentia divitiarum sufficienter utitur, ci-
 to fit, ut de his fastidium trahat, quibus paullo
 ante nimis inhiabat; alterius vero quia mens siti-
 bunda, quanto plus internarum suavitate delicia-
 rum fruitur, tanto magis ad eandem dulcedinem
 non fastidio, sed amore coarctatur. Hanc rem ego
 taliter aggressus, cum peregrinando fines Galliæ
 per longum etiam cursum ad usque confinia Hispa-
 niæ, ob amorem circuissem disciplinæ, licet parum
 in hac profecerim, & ibi per quatuor moratus an-
 nos, tunc demum decernerem patriam patriæque fa-
 miliaritatem revivere; contigit ut in redeundo quod-
 dam monasterium, a Helera nuncupatum, juxta
 Mosellæ ejusdam litus situm, causa orationis
 adirem; quod & S. Fridolinum ibidem in honorem
 S. Hilarii construxisse per ejusdem loci Fratrum re-
 lationem didiceram. Ibi vero hujus rei ordine com-
 perto, aliquantulum lætior effectus sum intantum,
 ut me prorsus obliviscerem illuc exulem venisse;
 quia, non ut advena, eorumdem Fratrum pio so-
 latio congratulabar, sed ceu quilibet bonæ qualita-
 tis indigena, qui in domo sui domini sedula inter
 alios familiaritate utitur.

Tunc Pater & provisor ejusdem monasterii, ut
 per me certitudinem professionis compererat, bæredi-
 tarium esse me servum horum Sanctorum, de quibus
 supradictum est, videlicet Hilarii & Fridolini, attulit
 meam in præsentiam utriusque virtutes proprio se-
 paratim volumini inscriptas: quas ubi videns gavisus
 sum, & adhuc cautus apertis voluminibus inspicie-
 bam, recordabar in Sechanis, ad quod ego servili ju-
 re me pertinere non erubesco, unius, scilicet S. Hila-
 rii virtutes in quodam volumine scriptas adesse; alte-
 rius vero, nempe S. Fridolini, vitam deesse: nam in-
 de liber ipse, in quo ejusdem Sancti Vita habebatur
 scripta, ablatus fuit, dum præfatum monasterium a
 Paganorum jam olim incursione vastatum est. Adhuc
 etiam supersunt multi, qui eundem librum, antiquam
 icæ, ceu dixi, perderetur, non solum viderunt, sed sa-
 pius legerunt: sicque verum esse præfiterentur, veluti

O o jam

Alam nequam illius servi abjectionem sustinere, qui sine
 1) laetitia parvum reportare pecuniam Domini sui.

8 Tunc cum desiderabili Clericatus honore pro suo
 libito sublimatus, & huiusmodi predicationis, ceu sa-
 perius dictum est, officio intantum glorificatus, ut inter
 omnes Scotorum Principes non solummodo velut aliquis
 honorabilis Clericus & Sacerdos diligeretur, sed ceu
 Pontifex summo honore Episcopali & dulcis haberetur;
 vltum est ei bonum & utile, ut totius seculi florem o-
 mnino ob Dei nominis amorem sperneret, illud oblivio-
 ni minime tradens, quod in Evangelio scriptum est:
 Nisi quis renuntiaverit omnibus, quae possidet, non
 potest meus esse discipulus. Ergo unaquaque propria
 facultatis bona possessionesque, non tantum proximis
 seu cognatis ordinatim & sapienter distribuens, sed
 multis aliis nimia paupertate duriter afflictis erogans,
 videlicet orphanis, Ecclesiasticis hominibus sub unius-
 cuiusque ordinis honore degentibus, ceterisque quo-
 rum infinitus protenditur numerus, implebat hoc quod
 per Psalmographam dictum est: Dispersit, dedit paupe-
 ribus, iustitia eius manet in seculum seculi.

9 Hoc totum cum ita per ordinem, ut dictum est,
 B perageretur, instructus est tantae dignitatis vir mislari-
 co, quatenus mente perseverabili paternitatis affinita-
 tem & familiaritatem cognationis, patrique nativam
 voluptuosamque dulcedinem, pro Dei nomine non pi-
 gresceret postponere. Et haec non aliter ei accidisse pro-
 batur, nisi velut quondam Abraham inditum est, ut exiret
 de terra sua & cognatione. Nunc igitur tantae fidelitatis
 miles, constans immobilisque sub hac caelesti iustione
 perseverabat, nil remoratus, quin hoc fiducialiter im-
 plendum, omnibus derelictis, insisteret, quod summa
 Celitudo sibi subjunxisset; licet, in quas partes huius
 mundi suum iter a Deo praefinitum diserneretur, pror-
 sus ignoraret. Sed tamen eo ita inopinate sui itineris
 cursum arripiente, qualis ibi vel quantus audiretur sten-
 tiam strepitus, nec linguae motu nec styli acumine valet
 quis alteri referre. Nam ibi diversitas plebis plangebatur
 se amisisse impensorem diversi muneris: Ecclesiastici ve-
 ro ordinis in eodem regno ingens universitas, non tan-
 tum suae conversationis fiebat absentiam, quantum desi-
 derandae suae predicationis dolebat abesse instantiam:
 quia sancta Ecclesia in istis partibus ad Dei servitium
 stabilita, ab eo veluti a quadam firmissima regebatur
 tunc temporis columna. Clerus vero Episcopatus quan-
 tum qualemque honorem vel famulatum ei suppedita-
 ret, non est necesse loquendum; dum ipsi Pontifices vix
 totis viribus sufficerent, ut ejus vitae tramitem vel in mi-
 nimis attingerent. Ipse Primatus etiam totius Scotiae ejus
 praecipue desiderabat consilium salubre, ne sine suo con-
 sultu in iis, quae seculariter sub judiciali jure evenie-
 bant corrigenda, offenderetur majestas Divina.

10 Quis dubitat, quomodo aut qualiter, a diligen-
 dis in Deo pauperibus, scilicet orphanis, viduis, & a
 ceteris utriusque sexus plebibus frustra rogatus fuerit,
 nempe quando suis amplectendis parentibus suum
 coeptum iter tardando, differri doluit: nam hae mul-
 tudo nempe pauperum, cum cum diutius stendo se-
 queretur, interdum fixo in terram sustentationis ba-
 culo, ipsique desuper innixus, & gestantianimo, ne
 propter hortamina vel illorum blandimenta reverte-
 retur, corroboratus, non cessavit blandis micibusque
 verbis eos consolari, & semina caelestis vitae sparsim
 salubriterque largiri; interdum arrepto sui itineris tra-
 mite suadebat eis, ne suum iter, quod in Dei nomine
 inchoaverat, amplius impedirent, dicens: O amicissi-
 mi mei, non solum consanguinei, sed concives dulces-
 que nutriti, nonne vobis jam, ut reor, notum est, quia
 me nulla secularis vitae pompa retrahere permittitur ab
 illo peregrinandi exilio, quod proficiscendum mihi
 caelicus est commissum? Quare me impeditis, quem

Tom. I.

totus mundus, si solus Deus non resistit, impedire
 non sufficit.

11 Ita vicarium alternae necessitudinis amorem dan-
 do, pervenerunt ad mare quoddam, quod spatitur
 inter continua inferioris Scotiae, de qua superius mentio
 facta est, & superioris, de qua modo loquendum non
 est. Illuc eisdem, ceu dictum est, pervenientibus, &
 inepta tam longi itineris lassitudine fatigatis, semetque
 aliquantulum requiescendo sublevare desiderantibus,
 placuit ut causa caritatis cum eo saltem pernoctando se-
 quentis diei spatium obtinerent, & tunc ad ultimum,
 si fieri posset, salubrius omnes quodammodo illum ad pro-
 pria revocandum se expectasse, gratularentur. Nam hoc
 solummodo ipsis suis comitibus ad huiusmodi fidei fidu-
 ciam remansit, ut quem antea totius mundi voluptuosa
 blandities nequiverat sibi subdere, cum maris periculo-
 sitas coheret cedere. In his vero monumentis spatium
 noctistali spe perducentes, vix pro dubio ad sequentis
 diei optandam perveniebant auroram; hoc nempe do-
 lentes, quod totius suae gentis universalitas eum quasi
 posthuma superstes adeo plangeret, ut nullum post
 suam abscissionem suae qualitatis consimilem speraret se
 posse promereri.

12 Interim autem cum jam ab Orientali plaga solis
 clarior ortus nocturnae caliginis tenebrositatem propel-
 leret, & sui radii splendore totum mundum illustran-
 do, mortalibus undique solitam lumen effusum mini-
 straret, hoc solummodo deprecabantur, ut aut cito in
 patriam remeandi regressum acceleraret; aut si hoc nul-
 latenus fieri posset, saltem eis revertentibus gratiam suae
 benedictionis non denegaret. Illis vero talia effagi-
 tantibus, ab oratione, cui totius transacta jam noctis
 spatio vacaverat, surgebat: & evangelicae profundita-
 tem disputationis ingressus, quomodo Filius Dei vide-
 licet ex Maria Virgine natus incarnaretur, & quare la-
 boriosam huius mundi voraginem intraret, scilicet pro-
 pter nostra peccata, seu quod pro nobis pateretur, uti-
 que turpissimam mortem, in crucis patibulo suspen-
 sus, tertia die sine corruptione resurrecturus, narrabat.
 Tunc illi accepta sua largis benevolentiae gratia, suae-
 que salubris licentiae impetrato committatu, carpebant
 lugubre in patriam redeundi iter.

13 Sed tamen ab huiusmodi coepro itineris trami-
 te aliquantulum substiterunt, quatenus procellosum
 sui navigii negotium per investigabiles undosi pelagi
 semitas, vel procul insipientes, probarent: atque hunc
 tamdiu intueri desiderabant, donec intantum prae-
 dictus vir ab eorum oculis proficiscens elongaretur, &
 acreos tractus marinosque sulcos ab illis protenderet,
 ut inde ipsorum intuitus quodammodo quasi obstru-
 sus ulterius eum prospiciendo, sequi non sufficeret. Et
 ita utriq; iste de mari, illi de ipsius maris littore sursum
 elevatis deatris, ultimum vale mutuo dantes, ab in-
 vicem separantur; illi dolentes ob patriae familiarita-
 tem, iste gaudens ad exilii fatigationem.

C A P U T II.

Apud Pictavos S. Hilarii reliquias transferri:
 ecclesiam restaurat.

14 Inter ea vero cum per Dei gratiam, posthabito
 maris periculo, desiderabili portu littoreae secu-
 ritatis iam laetabundus frueretur; receptus est digne in
 cuiusdam bonae qualitatis viri hospitium, ibique paucis
 diebus, suis lassabundis artibus concessa repausatio-
 ne, demorabatur: ac de ipsius gentis conversatione so-
 lenter inquirebat, quo statu vel quali morum consue-
 tudine se contineret, aut si spreto Gentilitatis ritu
 Deum cali coleret. Tunc vero ut ipsius hospitis

O o 2

alio-

Aliorumque quorundam relatu compererat, quosdam eorum Deum cæli rite adorare ac colere; quosdam etiam idololatriis paganico cultu nefandissime inservire, eligebat timore nudus & imperterritus, caritate vestitus, plebi spargere semina fidei.

15 Iude suum beatum arripens iter, postquam Gallias fines circummeundo lustraverat, & sanctæ Trinitatis Catholicam fidem incredulorum cordibus plantaverat; accidit eum inter alta loca a Pictaviensium urbem aggressum esse, ibique per longum tempus in beatis S. Hilarii demoratum fuisse, non ob aliam causam, nisi ut Deo concedente, ipsiusque S. Hilarii suffragantibus meritis, aliquantulum sui corporis portiunculam ad suæ consolationem peregrinationis acciperet, non meritorum diminutione, sed diminuta corporeæ quantitatis abscissione.

16 Dum ergo ibi per multarum assiduitates vigiliarum in sua sancta oratione, una cum casta parcimonia vacaret, ut hoc, quod ardentius desiderabat, accideret sibi a Deo, generaliter revelatum est ei quadam nocte per visionem, quasi ipse S. Hilarius sibi visibiliter appareret, dicens: Frater, exaudita est oratio tua; & ego, in quantum facultas mihi suppetit, per merita & suffragia Beatæ Mariæ Dei genitricis semper Virginis, omniumque Sanctorum interventione, tuam in conspectu Divinæ maiestatis orationem adjuvare non desisto; quia ipse Deus elegit te, ut suum in hoc loco restaurares servitium, & mei corpusculi artus in hujus ecclesiæ sanctiori parte collocare non tardares: hoc tibi ad magnum servatum est a Deo præmium. Tunc vero hujus felicitate revelationis consolatus, salubriter a dulci somno evigilans, nimiumque gratulabundus de lætuli stramine surgens, ecclesiā intrabat, & gratiarum actiones, ut dignum fuit, Deo Sanctoque Hilario non desitit die nocteque per longum tempus agere. Nam quod antea per indefessam precaminum, jejuniorumque instantiam suppliciter curavit postulare, tunc id ipsum sibi a Deo concessum gavissus est impetrasse; non hoc suis deputans meritis, sed Dei gratiæ omnipotentis.

17 Ergo cum in hujusmodi laudibus, ut dictum est, non parvum per spatium ad Deum contemplativa tantummodo vacatione plus solito intentus immineret, ac per afflictionem incredibilis abstinence carnem ultra mensuram macerando consumeret; quidam ejusdem loci fratres, bonæ qualitatis viri suamque nimis dilectionis amore fraternitatem venerantes, interrogaverunt eum, quid causæ hoc esset, quod ultra, quam humana sustinere posset natura, se attingendo mortificaret? Illis caute seiscitantibus talia, dum nollet, nec posset etiam rem prædictam celare, indicavit eis per omnia, quid ibi desideraverit, quidque ei inde cælitus acciderit. Illi vero nullo modo ejus resistentes precibus, minimique renitentes, quod divinitus ei promissum & concessum est, inquirebant quomodo, seu quando hoc fieri post Dei nutū deberet. Ille e contra respondens dixit: se nihil, si de restoratione Ecclesiæ, si de sacratissimi translatione corporis, facturum absque consultu licentiaque Pontificis atque Regis adiutorio, scilicet a Clodovei, qui tum temporis longe lateque imperialem obtinebat potestatem.

18 Inde post paullulum occasione ad Episcopum eundi recepta, congregavit in unum suos familiarissimos sibi que amantissimos, ut una cum eorum unanimi consilio illuc pergeret, ibique quid ei loquendum aut consiliandum eilet, communiter cum eis hoc totum perageret. Illuc vero ubi perventum est, ipse Episcopus totusque Clerus cum digne receptum, uti Fratrem virumque sanctum, sponte meritoque diligebat. Nam ab eodem Episcopo ceterisque Pictaviensium urbis habitatoribus tantum ejus sancta amabatur oratio, ut eundem locum, scilicet a monasterium S. Hilarii, in quo morabatur, pro suæ predicationis amor-

re non cessarent frequentare.

19 Hæc igitur, quæ paulo superius habentur scripta, cum a prædicto viro ceterisque suis familiarissimis amicis Episcopo intimarentur, eique compertum esset, qualiter per revelationem huic Dei electo contigisset, condunatus de totius Cleri ordine majoribus natu, senioribusque quamplurimis in eadem urbe degentibus, pergebat ad illum prædictum locum, ubi S. Hilarius corporaliter requiescebat, ibique sancto eidem viro ab omnibus in Abbatem electo, cuncta, quæ ad illum locum pertinere videbantur, commendabat, hujusmodi dicens: Frater & Domine, omnia, quæ tibi per divinam revelationem injuncta sunt agenda, siue in restaurando Sanctorum ecclesiā, siue in transferendo sacrum nostri Patroni corpusculum, differre seu tardare diutius noli: nam me totamque meam, si placet, possessionem promptus tibi sum in adiutorium dare.

20 Interea dum sanctus vir potestatem illum regendi locum diutissime reluctaretur accipere, multisque excusationibus, quod longum nimis est coarctare, se tentaret inde subtrahere, atque hoc illi nullo modo concederetur; rogavit Pontificem, ut cum eo pariter Regis clementiam aliret, ne talis res absque illius inchoaretur auxilio. In hoc autem ut consenserat Episcopus suæ sanctæ petitioni, deposuit baculum peregrinationis, accipiens, licet coactus, virgam correctionis; non ad sui tantum honoris augmentationem, sed multo magis ad aliorum, Deo concedente, meliorationem. Tunc vero pariter Episcopus & Abbas, condito itinere arripito, pervenerunt ad præfatum Regem Chlodoveum: Episcopus, ut decuit, equestris, Abbas autem, ut ejus mos fuit, pedestris. Quod ut statim nuntiatum est Regi, videlicet eundem Præsulem una cum prædicto Abbate illuc venisse; tunc Rex de Pontificis adventu lætus, nimisque lætior effectus, quia talis viri faciem, cujus sanctitas in ejus præsentia tam sæpe divulgabatur, promeruit videre; & citius ab imperiali surgens throno, cum ei obviam nimis stipatus multitudine, cursum accelerasset, ipsum amplectu, ut convenit, honorabili, & digno simul cum Episcopo recepit honore; statimque, cum per aliquantulum moram simul familiari fruerentur colloquio, prandii deliciis vacare decreverunt. Ibi ergo, ceu regalis est consuetudo quamplurimis Principibus ad mensam sedentibus, accidit per hujus viri merita quoddam miraculum, quod modo non est prætereundum.

21 Rex enim cum inter prandendum quoddam vas lapideum vitæi coloris, auro gemmisque mirabiliter ornatum, juberet attēri plenum mero; contigit ut ipse prior idem vasculum acciperet, postea huic sancto Abbati, licet vinum bibere nollet, præberet adbibendum; & suis manibus, nescio quo casu, caderet in mensam, de mensæ quoque scamno per quatuor divideretur partes. Hoc facto, unus de pincernis, quantum potuit, illuc currens, collegit in unum particulam, deditque Regi. Rex autem inde aliquantulum contristatus, magis propter recumbentium inspectionem, quam vasculi perditionem, lætabunda tamen fronte dixit ad Abbatem; Domine, causâ cui amoris ad nihilum redactum est hoc vas: quia nisi tibi per me adhiberetur, nullo modo de meis manibus cadens perderetur. Scias ergo, quid Deus inde per te faciat ad sui nominis laudem & honorem: & ut quidam de istis recumbentibus, qui adhuc sprete sanctæ Trinitatis fide, paganico ritu idololatriis inserviunt, hoc cernentes in Deum omnipotentem nobiscum credere non tardent. Taliter ille sanctus vir cautus est admonitus, atque suspiria pro suæ carnis fragilitate cordetenus extorquens, sed nimium in Dei misericordia more solito confidens, recepit easdem quatuor portiunculas, & sicut ipsa docuit fractura, conjunxit in priorem statum fragmenta, atque vas idem ita junctum manibus ample-

AUCTOR
S. BAL-
THELO
MONA-
CHO
prædicti
viri S. Hilarii

a
b
Tullius
monachus
S. Hilarii

a quo appo-
nunt mona-
chus Hilarius
corpusculum
S. Hilarii

monasterium
S. Hilarii
corpusculum
S. Hilarii

c
d
Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

f

Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

Episcopus
S. Hilarii

A plebeos, parvum ad momentum innixus cernuo vulu brachiis super mensam, orabat ad Deum: completa- que citius oratione, reddidit Regi vas ita perfectum & reintegratum, ut ab aliquo nec ipsius signum sive linea- mentum fracturæ agnosci posset. Qualis lausa cunctis hoc videntibus, non solum a Christianis, sed etiam ab ipsis Paganis (quorum magna cohors inibi aderat) Deo persolveretur, non est necesse loquendum. In eadem vero hora Rege ceterisque de prandio surgentibus, Deoq; gratias, ut dignum erat, reddentibus, omnes, qui Gentili errore decepti illic adesse cognoscebantur, sanctæ Trinitatis fidem confitentes, sacra baptismatis undâ ab Episcopo baptizantur.

22 His ita, ut dictum est, peractis, Rex lætus & ovans ad cubiculum, Episcopus Abbasq; Deum lau- dantes pergebant ad hospitium. Illi vero cum illic per- cunctantes sequentis inducias expectarent diei, obla- tionesque Misdarum Rege astante celebrassent; pete- bat idem Abbas Regem, ut sibi una cum Episcopo lo- cus familiariter secum loquendi designaretur. Hoc postquam a Rege sibi, prout petebat, concessum est;

B per totum indicavit ei, quomodo seu qualiter sibi di- vinitus revelatum est de prædicti restauratione loci, & de sanctissimi translatione corporis S. Hilarii. Hoc totum intenta mente Rex, ob hujus viri locutionem celesti sagacitatem intelligens, nec non Episcopi bona voluntate in hoc præcognita, reddebat ab intimis Deo gratias præcordiis; insuper promittens, quatenus sibi spontanea voluntate concederet, quidquid in auro vel argento, seu pretiosis rebus aliis, ad hoc peragen- dum desideraret. Hujusmodi autem licentia, divino nutu præordiuante, lætificatus, nimis denariis pecu- niæ, ad prædictam rem perficiendam, ab eodem Rege suisque fidelibus honeste ditatus, repedavit simul cum Pontifice, illam maxime curam gerens, ut præfati- tum opus peragere quantocius, Deo opitulante, va- leret.

23 Igltur cum, Episcopo post divinam concessionem ultra vires auxiliante, nec non & ceteris in eadem urbe manentibus, ipsius restauratione ecclesiæ una cum sanctissimi translatione corpusculi perageretur; ac sibi reliquias ejusdem S. Hilarii, quas antea nimium ardentem optabat, separatim idem sanctus vir Fridoli- nus eligeret, in unam caute religandas capsellam; acci- dit ut hoc toto peracto, duo Presbyteri de ultra-ma- rinis partibus, videlicet sui cognati, ad Episcopum venirent ejusdem civitatis. Qui ab eo interrogati, unde & quare venissent, cumque professionis essent, re- sponderunt se de Nordumbria Anglorum quadam regione venire, suumque proximum cognatum, no- mine Fridolinum, quærere: atque se, licet indignos, Sacerdotali frui ministerio. Quos denique honorifice susceptos per suum transmisit nuntium ad sui, quem quærebant, affinis hospitium. Quem ut optabili visu cernentes agnovissent, præ lægubri gaudio minime appellare potuerunt. Nam hoc fieri solet sæpe, quan- do amicus quilibet amabilis & diu quæsitus ad ulti- mum sub extrema desperatione vix invenitur; ut de pectore læto inevitabilis extorqueatur lætus præ gau- dio. Ille autem cum eos diu inspicere agnovit suos esse cognatos, & a certo illorum relatu reperit sui amoris causa eos illuc venisse, ita paternis, ut decuit, amplexibus eosdem diligens, suam recepit in mansio- nem, cauteq; per omnia interrogavit, quod seu quale negotium inter suæ regionis principes haberetur? In- ter hoc autem & alia multa, quæ narrabantur, diu sa- cro invicem utebantur colloquio.

a. S. Hilarius Episcopus Pictaviensis & vita hac decessit anno 367 die 13 Januarii, uti tunc ad eam vitam dictum.

b. Id est monasterii parte, in qua castel contra insulas hostiles munita, & in qua hospites excipiebantur.

c. Chlodoveus I. capis regnare ab anno 429, saltem sub finem, T. 1.

Christi fidem amplexus anno 421. at Rege Gethorum Alarico in regione Pictaviensi nobis anno 307 devicto, Aquitaniam subju- gavit, ut alibi probatum.

d. Subscriptis anno 308 aut sequenti Concilio Aurelianensi A- delphus Episcopus ex civitate Pictavis, alius de civitate Ratiati- ca, aut de Ratiato, distulit a Ratiatensi tractu pagi Pictavici, de quo Gregor. Turonensi cap. 34. de Gloria Confessorum. Hic er- go Adelphus censendus tunc fuisse Episcopum Pictaviensem; Basile- ses voluit legi Rauracorum Episcopum, & suum faciunt.

e. B. Petrus Damianus sermone de Translatione S. Hilarii asser- rit monasterium in Suburbio fuisse, non intra urbem munit in- clusum est, vulgo basilica S. Hilarii major dicta, quia alia est, quæ vulgo S. Hilarii de Cella appellatur; in hac creditur S. Hila- rius vixisse & obisse, in illa apud uxorem & S. Apram filiam sepultus, ut pluribus ad hujus vitam dictum est.

f. De eversione hujus loci circa annum 409 dum Vandali, A- lani & Suevo per Aquitaniam in Hispaniam ingressi sunt, dixi- mus ibidem ad S. Hilarii Acta. Quin & deinceps sub Gothis fuerit Pictaviensis, quando non potuerunt restaurare.

CAPUT III.

In Germaniam abire jussus variis in S. Hilarii honorem structis ecclesiis.

24 P ostquam vero idem vir sanctus cum eis lætus E- crenaverat, suoque lecto se in eadem nocte com- mendaverat, signaculo sanctæ Crucis munitus, appa- ruit ei S. Hilarius altera jam vice cum sic alloquens: Frater Fridoline, cur tardas implere, quod Deo mi- hique promissisti, quando corporis mei partem quam- dam tecum ad deportandam separare promissisti. Ergo noli diutius deinceps hic morari, quia tuis nepo- tibus a Deo conceditur, quatenus post tuam abcessio- nem hunc locum ad Dei non cessent procurare servi- tium. Tunc cum idem vir Dei Fridolinus solerter, prout ei licitum erat, interrogaret, ubi cum ire jube- ret; responsum est ei datum, ut ad quamdam & insulam Alamanniæ, Rheni cujusdam fluminis undique lym- phis circumdatam, sui cursum itineris accelerare non differret, illicque suorum fidei se commendaret.

25 Interim dum ab hac sacra visione stupefactus evi- gilasset, venit nuntius Episcopi, dicens eum irremedia- bili per omnia membra percussum esse paralyti, illuc ve- ro sumptis suis secum nepotibus citius adveniens, inve- nit eum cunctis artibus corporis ita debilitatum, ut nullus in eo sentiretur motus præter vitalem statum, quem adhuc a præcordiis aliquantulum trahebat. Tunc sanctus Abbas Fridolinus, solito confidens medicami- ne, scilicet in Dei clementia, prostravit se ad ora- tionem: peractaque oratione, cum anxia sudoris effu- sione mirabilique steruorum lachrymatione humefactus surgeret, erigebat se cum eo pariter Episcopus, in nul- lo se dicens membro aliquid mali sentire vel habere. F Ergo cum talis ibi Dei gratia tam patenter visibiliter- que ostenderetur, uterque eorum, Episcopus & Ab- bas, una cum ceteris, qui ad funus preparandum illic aderant, Deum laudabant.

26 Tunc mane factio cum eidem Episcopo per omnia patefaceret, qualiter in eadem nocte per visio- nem revelatus est ei S. Hilarius, præcipiens, ut ad in- sinuatum locum, nihil remoratus, suum acceleraret gressum. Intantum prædictus Pontifex de tali stupe- factus visione doluit, ut nec vitam post ejus abcessio- nem obtinere curaret. Nam non solum ille, sed & totus Clerus totiusque regni principatus suam intan- tum paternitatem abesse plangebant, ut nec suæ pro- priæ regionis incolæ tantum doluissent, quando talem Patronum ab eis discedere viderent. Quid plura? Quem proprii dulcedo regni, seu jucundissima paren- tum affinitas, vel delectabilis paternæ hereditatis pos- sessio subtrahere non valebat, nisi hoc perageret quod per divinam sibi maiestatem injunctum est; quo- modo quibusve blanditiis ille locus, locique ejusdem habitatores, inter quos exul morabatur, obtinere va- lerent,

D
AUCTO-
RE HAL-
THERO-
MONA-
CHO.

scribitur em-
propterea pro
restauranda
ecclesiâ S.
Hilarii;

transfert
reliquias S.
Hilarii;

vultum a
duobus
Presbyteris
excipitur;

a. S. Hila-
rio appa-
rere &
monstrare in
Aurelianensi
se, confertur;

ostendunt
Episcopum
repositum in
cubili.

quædâ
Pictaviensi
bas, & eis
remissis
pergit in
Germaniam.

Alerent, quin hoc adimpleret, quod minime dubitabat, Deo iubente, peragendum fore? Ille vero per orationis sanctitatem apud Deum & S. Hilarium licentia commeatuque proficiscendi sumpto, cum pacis oscula daret Pontifici, ceteris suis amicis in eorum certam, sibi que promissam commendavit fidem suos dulcissimos, de quibus superius dictum est, nepotes: quos divina coactus iussione, non solum exules, sed sua carentes paternitate, relinquebat orphanos: itaque totius urbis Pictaviensium plebe circumdatus est, ut eorum clamori compassionique renitens, vix ab eis eluctaretur, ut arriperet gressum inde pergendi.

27 Taliter etiam arrepto itinere, portans secum reliquias S. Hilarii, primum aggressus praefatum Regem, omnia, quae divinitus sibi acciderant, propalavit ei: ab eoque potestatem accepit, quatenus, ubicumque praenominatam inveniret insulam, adhuc tamen sibi prorsus insciam, cuncta, quae vellet, in Dei nomine illic licenter ageret. Huiusmodi potestate accepta, nimis gratia consolationis impetrata, laetus a Rege discessit; indeque pergens, venit ad quoddam flumen, Mosella nuncupatum; ibique in ipsius ripa fluvii quoddam monasterio sub honore S. Hilarii constructo, diutius, quam ut hoc monasterium, de quo in prooemio huius libelli supra dictum est, perficeretur, noluit morari. Indeque progrediens inter quendam concava montium convallia, in quodam monte, Vosago nuncupato, construxit ecclesiam similiter in eiusdem Sancti honore. Quae illic perfecta, quamdam adiit urbem, quae apud Latinos & Argentina vocatur, in qua etiam sub eiusdem Sancti honore adificavit ecclesiam.

28 Ab eadem autem dum pergeret civitate, per d monasteria regni Burgundionum suum direxit iter in quamdam regionem, Rhariam vocatam, causa Curiensem Episcopum adeundi. Ibidem vero in illa urbe, Curia dicta, cum interim moraretur, donec ille f ecclesiam S. Hilario construxisset in servitium, & ab ipsius urbis habitatoribus inquireret, si alicubi scirent aliquam insulam alveo Rheni circumfusam, & ab humanis habitatoribus adhuc inhabitatam & incultam; responderunt, aliam se nescire, absque cultura scilicet humanae usitationis, praeter unam solummodo, quam sibi adhuc non bene notam proferebantur esse. Sed tamen, ubi esset eadem insula, & per quam viam illuc venire deberet, insinuant. Illuc postquam per innumerabiles tam longi itineris fatigationes, ad ultimum vix errabundus pervenit, intantum laetus effectus est, ut omnino oblivisceretur, se antea quidquam molestiae perpeffum fuisse.

29 Statim igitur incapribili citus incesu dum ingreditur eandem insulam absque circumiecta plebis interrogatione, causa id tantum investigandi, si locus illic ad ecclesiam adificandam opportunus inveniretur; ci-ves absque mora, & eiusdem loci incolae circumquaque commanentes, dum eum viderent in eodem loco, quasi otiosum, huc illucque vagantem, currebant illuc nimia ira commoti, sciscitantes ab eo, cur tam inconsulte eandem insulam esset ausus ingredi, illicque quasi insidiator pecorum, luporum more vagari: illumque praeter illius impensionis excusationem duriter flagellis caesum, expulerunt.

30 Illis taliter contra praefatum sanctum virum magna infestatione non semel, sed sapissime reluctans, nullamque spem sibi illuc requiescendi promittentibus, iterum adit g Regem, ab eoque eundem locum, a quo paullo ante fugitivus comite vita vix evasit, in propriam domum, per chartam suae manus obsequatione firmatam, accepit in perpetuum sibi suisque posteris possidendam. Nam ad regalem potestatem ab antiquis temporibus ipse locus pertinere non ambigebatur. Cum tali dono, nec non alterius gloria honoris, ab Imperatore praedicto, qui eum multum diligebat, fuleiretur,

fecit eum per suos missos ad eandem redire insulam, ea d ratione, ut si aliquis contra hanc Imperialem vellet quidquam traditionem, aut huic S. Fridolino eundem praesumeret contradicere locum, capite sine ullius excusationis dilatione plecteretur.

31 Hucusque, o lector solers, scias hunc libellum non me fallaciter excogitasse, sed tantum rescripsisse, nec de meo aliquid additum esse, praeter rusticam solummodo verborum constructionem: quem me profiteor non ob aliam causam construxisse, nisi quia idem liber, in quo huius Sancti gesta habebantur, jam olim Paganorum incursione in eadem insula perditus, mihi, dum in Gallia peregrinus essem, manifestabatur aut idem, aut eiusdem exemplar. Hoc autem pro certo mihi minime notum est, si idem esset. Sed hoc procul dubio me scire affirmo, quod, dum mihi denegaretur ad inde mecum deportandum ille liber, nec instrumenta scribendi haberem, quatenus per me scriberentur omnia: memoriae mandavi materiam inventae assertionem, sicut in prooemio huius libri vel libelluli dictum est. Cetera vero, quae hic sequuntur, scias, quorundam in eadem praedicta insula degentium, veridica me comperisse relatione. Nam ita, dum inde cautius inquirerem, profitebantur, ut quaedam de istis sequentibus miraculis, quae in illo praefato non inveni libro (nam pars ejus quaedam in fine defuit oculis) an vera essent dubitarent: quaedam autem affirmarent per antecessentium certam narrationem Patrum veraciter se scire.

a Apud Petrum Damianum additum Gallinariam, quod con-
venimus, ac consuevit legendum, Secaniam, ut ex sequentibus
constat.

b Supra num. 2 Helera nuncupatum, vel Hilariacum, in-
quis Bruschius, idque S. Naboris cenobium esse existimatur.
Sanmarthani ultra ad ducentos annos aberrant, dum dante St-
gebardo Episcopo Merensi a S. Fridolino conditum, ajunt, &
dedicatum anno 714. At Monachus de Episcopis Metensibus pag.
251 tradit Hilariacum a Sigibaldo ex fundamentis constitum
in honorem S. Pauli dicatum, proventibus & privilegiis cu-
mulatum anno 734. ita haberi in MS. antiquo membrano hujus
monasterii. Aut ergo Helera, & Hilariacum fuerunt diversa
loca, aut priori monasterio destructo, reconditum est a Sigeb-
ardo seu Sigebardo Episcopo Metensi.

c Argentina, antiquioribus Argentoratium, posterioribus
Straßburgum, vulgo Straßburgh: quod tunc fuit Episcopus ha-
buisset viciniam in Diatrada de 3 Dagoberto lib. 4 cap. 4.

d Eminabant illa, quae a SS. Romano & Lupicino fratribus
seculo quinto in Jura monte capta erant extrui, & ab eorum di-
scipulis in vicinis locis. Consulenda Acta S. Romani 23 Febru-
arii, & Lupicini 22 Martii.

e Bruschius in Catalogo Episcoporum Curiensem appellat Pu-
tricum seu Pruticum.

f Idem Bruschius ait illam ecclesiam nunc S. Martino dica-
tam esse. Sprecherus in Chronico Rheni pag. 223 asserit ecclesiam
& cellulae contiguae vestigia adhuc videri.

g Theodericum Regem Francorum Austrasorum, filium Chlo-
dovai, ut supra probatum.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Monasterium Seckinga exstructum, & miracula patrata.

Postquam vero praedictus viz S. Fridolinus hanc superius memoratam a Rege, ut jam dictum est, in propriam domum acciperet insulam, & illam, ut semper optabat, securus intraverat; accidit, ut quamdam capsellam, reliquiis S. Hilarii plenam, quam suis humeris omni tempore pendentem solitus erat gestare, suspenderet in cujusdam arboris ramum: donec aliquantulum suis lassabundis artubus concederet inevitabilem soporis requiem; antea longi itineris lassitudine, ut eundem circumcundo locum causa hoc tantum experiendi, ubi decenter ecclesiam

Unde hae
historiae
scriptae.

AUCTO-
RE BAL-
THEO
MONA-
CHO.

adit Re-
gem.

oria teupla
S. Hilarii
quidam.

in insulam
venit Rex
Burgundus.

pro furo-
re habuit.

flagellis ca-
sus, & limi-
natus.

Regis dona-
tione accepit
possidendum
insulam.

Reliquias
S. Hilarii
Seckinga
cultas in
arbori.

A edificare posset, nimis fatigatus. Interim cum parum refocillatis, prout humana tantum indiguit natura, membris, assurgeret ad summam dignitatis solitam orationem, nimis stupefactus aliquantulum retorfit gressum; quod nimiam molem ejusdem arboris, in qua praedicta suspendebatur capsella, videbat terratenus inclinatum, omnesque ramos ab imo stipite usque ad summum admirabatur quasi conglobatos Deo se humiliasse; ipsa tamen arbore non eradicata, sed lenti more viminis deorsum flexa... Nonne miranda res quod vir sanctus, nulla carnis fortitudine fultus, tamdiu id gestaverat, quod ipsius arboris magnum robur nullo modo sustinere valebat? Hoc ut ille electus Dei vidit, indubitanter se sciebat ibi permansurum: Deoque gratias agens, eadem accepta capsella, laetus inde, hospitium querendo, discessit. Adhuc supersunt multi, qui eundem illius arboris stipitem viderunt sepiissime.

2 Inde dum egens hospitio, cum discipulis suis intraret domum cujusdam bonae qualitatibus viri, VVacheri nuncupati, obviam ei venit ipsius hominis praedicti uxor, non solum interrogans, quid vellet, sed furibunda nimium mente cum increpando, sic alloquuta: Miror, Frater, cur ceteris in hac villa mansionibus praetermissis, me tantummodo aggredieris, dum videas nostra aedificia proflus igne consumpta, praeter unam domunculam,

B in qua ego & senior meus vix habitando requiescimus: nec in hoc contentus es, ut solus pergas: sed aliorum (unde tu vel illi sunt nescio) congregata multitudine vagaris circumquaque, minime sciens, quae famis angustia nos hoc anno constringit. Illa hujusmodi dicente, ipsoque patienter hoc auscultante, venit ejus praedictus maritus, & aliquid levigata suae uxoris iracundia, pro eum recepit amore, quia nimis dignitatem sanctitatis in eo florere cognoverat: atque intantum eum statim dilexit, quatenus suam filiam, quam eadem nocte sua conjux peperit, in crastinum rogaret baptizare, & de ejusdem sacri baptismatis fonte levare. Hoc facto cum conjux multum irasceretur, eo quod talis vir peregrinus & famosus, sibi in comparem eligeretur, ampliavit adhuc ei iracundiam vir suus condonans huic sancto viro magnam hereditatis possessionisque partem. Sed tamen postea, ut eidem praedictae feminae hujus viri laudanda pietas innotuerat, commendavit ei etiam ipsa suam, quam de sacro levaverat fontem, filiam: ut sanctis studiis litterarum ab eo imbuta, divinoque sacra velamine, deinceps in praedicta insula in Dei permaneret servitio. Haec, ut fertur, prima in eodem loco sanctimonialis habebatur, cujus pater & mater ceterique parentes magnam eidem sancto viro praestiterunt caritatem.

C 3 Inde vero pergens, dum quemdam balneis utentem adiret, ea causa, ut aliquid in adjutorium sibi impenderet ad Dei servitium, & hoc omnino se acturum denegaret, contigit, illo jam abscedente, ut de iisdem balneis praedictus vir exire non posset, antequam revocaret Sanctum, eique quamdam suae partem hereditatis donaret, insuper eum interrogans, quid adhuc vellet, ut ei donaret.

4 Interea post aliquantulum temporis spatium, praedicto Rege defuncto, cum idem sanctus vir Fridolinus praefatam adhuc nemorosam insulam ad plantitiam redigeret, radicitus abscissa arboreae despectae sylva, nec non spinarum inepta spissitudine, prout ei congruum fuit, exposita; contigit, ut iidem sibi rebelles existerent, a quibus antea talem ac tantam injuriam, ut superius dictum est, in Regis praesentia plaxerat se sustinere non posse. Nam hoc procul dubio se acturos promiserunt, ut nullo modo ausus esset talis vir peregrinus & exul in eundem locum ingredi, quem hereditario affirmaverunt jure ad se pertinere. Tunc hujusmodi minis infestationibusque sepius illi ingessis, conductum est inter eorum communes ami-

cos, uti in unum utrisque convenientibus, inde quod bonum esset & utile, disjunderetur: id ipsumque judicium fieri praefinitum est in illa ripa, ubi modo major ejusdem fluminis inundatio, eandem affluit insulam. Nam tunc temporis totum id flumen, videlicet Rhe-nus nuncupatum, non ibi, sed de altera parte sui cursum alvei continebat: nec ulla pars ejus inde, nisi raro derivabatur illuc; tunc scilicet quando de Alpibus jugis nivales effusiones per fervidum calorem aetatis liquefcentes, per concava montium convallia in eundem intrassent fluvium. Sed tamen non in tantam excreverat inundationem unquam eo tempore, ut diu necesse esset ibi navigio frui.

5 Taliter quidem Dei electus, ne tali spe privaretur, angustiatum, nullam, praeterquam in Deum, fiduciam habens, diu noctuque non destitit Divinam sibi placare Majestatem: quatenus in conducto die, cunctis ad tale judicium confluentibus, suae magnitudinis potentia ostenderetur invicta & gloriosa. Tunc vespere quodam, quia subsequenti die crastina illud praedictum judicium futurum erat... solus tandem egressus est insulam, licet enim tristis, tamen in Dei misericordia confidens, in loco memorato. superius, ubi illud praedictum flumen aliquantulum latius liberiusque quodam fluxu insinuatum, contra eundem spatiazur locum, immergit eidem aquae per adjutorium sui cupit. Eadem aucti quosdam abietes, sicuti adhuc ibi apparent, ita dicens: Ipse Deus, qui cuncta creavit bona in caelo & in terra, convertat hanc aquam contra inimicos suos, ne deinceps tam proterviter, ut ante fecerunt, possint ad hunc locum destruendum transire. Hoc facto reversus, totam illam noctem pervigil orando perducebat. Mane autem facto jam alveum in alteram vidit conversum ripam: quae prior die intantum apparebat, ut nec alicujus per transcunctis humectaretur. Insuper suos inimicos audivit de altera parte non solum Deum laudantes, sed etiam ad se clamantes, ut pro eis oraret, ne in divinam incurrerent vindictam.

6 Inde vero laudes Deo omnipotenti persolvens, cum absque ullius contradictione ecclesiam in eodem construeret loco sub honore S. Hilarii, illicque Canonicam sanctimonialium vitam construeret; habuit secum quemdam magnae ferocitatis discipulum, quem ipse de sacra baptismatis unda levaverat: qui postquam eidem congregationi disposuit carceralem construere anxietatem, hoc totum, quod per diem operabatur, id ipsum per noctem calidius destruebatur. Sed tamen suus blagister tantae mansuetudinis erat, ut quando pueri, sicut mos est parvulorum, conscenderent arborum ramos, causa colligendi poma, juxta stipitem stans observaret eorum descensum, quatenus suo blandius impositi dorso, nullatenus ruinam timerent, eisque tunc praedictum suum fugientibus discipulum ita dixit: Fugite, o miseri, fugite ne ille veniat, qui vos absque misericordia damnet.

7 Ille vero tantae sanctitatis vir, cum feliciter in Deo per multos annos vixisset, & in eadem insula, coadunata sanctimonialium congregatione, multae per eum, divina largiente gratia, ostenderentur virtutes, hujus lucis metam cunctis mortalibus communem sub conditione inevitabili transeundo, beatissimo pridie Nonas Martii finivit obitu, in perpetuum cum Christo victor in caelis, quo semper in hac degens luce, summo totius desiderii nisu non cessabat, de virtute proficiens in virtutem, anhelare.

8 Beatus igitur Fridolinus cum construeret claustrum sanctimonialium in Secanis, erant duo fratres germani, qui nobilitate & divitiis in b. Clara praepollebant, unus nominatus Urso, alter vero Landolphus: e quibus c. Urso videns S. Fridolini sanctitatem partem illarum possessionum, quae sibi erant, cum plenissimo consensu fratris sui, claustrum Secanis donavit, & donatio-

AUCTO-
RE BAL-
THERO
MONA-
CHO

dejudicando
in vna
noxi alio.

various
causam
in ad.
viam per
tunt

mona-
sanctimonialium
viam caput:

vir piam
manifesto.

monialis
claustrum
in t.

accipit pos-
se. f. f. f. f.
dijona.

AUCTO-
RE BAL-
THERO
MONA-
CHO.

post ejus ob-
itum a fratre
irreprehensibilis

ipsum susci-
pit mortuum
et filius em-
bracat ad bo-
nem equum
venienti per
Baldobrecht.

accipit de-
glutiat per
fessione.

A nationem suam instrumentis debito modo vallatis con-
firmavit. Hac illi elemosyna promissa, Urso diem
clausit extremum: post ejus obitum frater ejus Lan-
dolphus possessiones singulas, a fratre donatas cœnobio
præfato, sibi contra justiciam usurpavit. Cum autem
S. Fridolinus multo tempore coram iudicibus resisteret,
nec ad plenum jus consequendum proficeret; dictum
est ei, quod, si finem suæ litis habere cuperet, dona-
torem possessionum illarum iudicio litis præsentaret,
ut sic veritas testis illius donationem factam rite & le-
gitimam approbarer. Quam sententiam beatissimus
Fridolinus accepit, rogavitque Landgravium, cui
nomen erat d. Baldeberch, ut diem certum super præ-
missis, sibi & adversario, & locum iudicii assignaret.
Quibus obtentis, venit B. Fridolinus in Claronam, &
stans supra sepulcrum Ursonis, & aperto sepulcro,
ipsum ex nomine vocans, confusus de Christi potentia,
suscitavit, & apprehendens eum per manum suam;
duxit eum inde ad sex milliaria in villam, quæ dicitur
Ranckvveil, ubi prædictum Landgravium iudicio præ-
sidentem, & adversarium præsentem & magnam ho-
stium multitudinem invenit. Ibi Urso suscitatus dixit
fratri suo Landolpho coram omnibus: Frater, cur ani-
mam meam spoliasti rapiendo possessionem, quæ ad me
pertinebat? Respondit: Frater optime, tuam partem
tibi restituo, insuper meam partem ad idem cœnobium
Secanis superaddo. Hoc peracto, S. Fridolinus defun-
ctum illum ad sepulcrum, unde eum duxerat, re-
duxit. In testimonium rei gestæ conscripsi sunt ibidem
versus isti:

Prædia pro Domino dant fratres hæc Fridolino:
Tempore post multo, negat alter fratre sepulto.
Suscitac hunc dignus testem, ducitque benignus:
Turba timore tremuit, Sanctus sua jura redemit.

Beatus autem Fridolinus post multa virtutum insignia
ac præclara gesta dormivit in Domino e pridie Noctis
Martii. Modo veniamus ad alia quædam sua miracula,
quæ post sacratissimum acciderunt obitum.

a. *Brant hic sequentia absque sensu bono interposita: quam-
que ut quilibet nimio fasce gravatus succumbit, ad ultimum
diem gravatus.*

b. *Claronæ, seu Glaronæ, vulgo Glaritz, ex tredecim pagis
seu cantonibus Helvetiorum præp. supra indicatam Rhatiam, &
hujus urbem Curiam. Glaronenses quoad religionem hæc tempore
mixti degunt ex Catholicis & Protestantibus.*

c. *Urso, inquit Canisius cap. 24, major natu, captus consue-
tudinē viri Dei, Christianis ab eo est rudimentis initiatus.*

d. *Alis Baldobrecht.*

e. *Ob repetitum diem mortis videtur jam dictum miraculum
C postea additum, & forsan ab eodem auctore, cum id ab aliis
d. obitui esset.*

C A P U T II.

Miracula post mortem ad sepulcrum facta.

9 Quidam homo irremediabili miserabiliter debi-
litatus paralyti a primis infantia annis, vi-
tam absque vitæ officiis per multos ducebat annos, Cui
semper in adjacenti extincti corporis funere tota tan-
tum superstes anima, ceu vix palpitans, vigeat, & in
præmortui tota massa cadaveris quasi soli vivere co-
gnoscebantur oculi, ac velut vigiles mortuorum pro-
babantur artum esse custodes. Lingua namque pri-
mum nullius volubilitate motus excussa, vocem nul-
laronus ictu acreo proferre valebat, Nam ab ima pe-
ctorali fistula vox sutractum sonitus palato ad verba
denegabat proferenda. Manuum digitalis annexio per
naturam viciatam marcida flaccens, corpori debitum
non præbebat servitium: neque languidam membro-
rum structuram pes pedali carens incessu, sustentabat;
dum ita totius massa fabricæ torperet, ut nullus quasi
in ea motus vigeret. Interea misero sic debilitato, af-
fuit S. Fridolini festivitas. Ergo ad suam basilicam un-

dique accurrente, ut sapius, innumerabili populorum
cacerva pro sua impetranda clementia, allatus est idem
paralyticus a suis parentibus in eandem ecclesiam. Ibi
vero omnibus ad sacra Missarum solennia astantibus,
idem prædictus vir, cum supra sepulcrum ejusdem San-
cti prostratus jaceret, ita Deo concedente suffraganti-
busque S. Fridolini meritis, diu optata redditus est sa-
nitati, ut ministerio, manuum tactu, pedum gressu, to-
tusque statu corporis in eadem hora frueretur. Hoc
inlyto multiplicique miraculo ita, ut dictum est, per-
acto, quæ laus Cleri totiusque plebis illius esset, non
egot narratione.

10 Aliud insuper quoddam miraculum, quod ab eo
factum scimus, præterire non audemus. Nam quodam
tempore, cum Abbatisa quædam cujusdam Regis fi-
lia, in eodem una cum suo patre maneret loco, conti-
git, ut regale, in quo erant, palatium incenderetur:
ipseque Rex collectis illuc vernaculis ceteraque plebe
vulgari, ejusdem ignis incendium festinaret extinguere,
ne ecclesia, quæ prope illic erat, concremaretur. Tunc
ipsa ejus prædicta filia ejusdem loci rectrix currens ad ec-
clesiam, prostravit se super sepulcrum S. Fridolini, hoc
procul dubio ostentans & firmans, ne inde abscederet,
licet omnino in cinerem consummata, vitam finiret.
Cum ipsa ecclesia pene tota incensa esset, ita ut omnes
inde fugiendo abscederent, prorsus desperantes eam ex-
tinguere posse; visus est Regi ceterisque, ipse S. Frido-
linus cum sacerdotali infula venisse, omnemque totius
inflammationem incendii de tecto basilicæ sic absterxisse,
ut nec aliqua fuliginis obscuratio ibi appareret. Tali-
bus ergo ac multis aliis miraculis per sua merita cælitus
ostentis, videlicet in cæcis, surdis, mutis, claudis, lan-
guorum varietate oppressis, possumus & aliud miracu-
lum narrare, quod læpillime scimus evenisse.

11 Igitur quidam Paganorum incursum, ut sæpe,
eundem invisit locum, omnibusque inde fugientibus
S. Fridolini sarcophagum una cum suo sanctissimo
corpuseculo solum remansisse dimiserunt. Ac post-
quam paululum, dum spatium respirandi viribus re-
sumptis eis concesseretur, suus quidam proprius servu-
lus, nomine V Venilo, quoad vivus esset, mortis pe-
riculo se ipsum pro Domini sui amore non dubitavit
proponere, tale verbum, non rusticorum more, sed
alicujus bonæ qualitatis viri fiducia roboratus, profe-
rens: Diutius vivere non curo, si meum Seniore a
Paganis cremari videro. Hac spe confortatus, recu-
rens intravit ecclesiam, osculansque sepulcrum ejus,
terra tenus prostratus, sic alloquitur eum: Domine,
Domine Fridoline, per Omnipotentem te deprecor,
ut aut me tuam servum disponas a superveniētibz
Paganis statim interfici, aut concedas te mecum hinc
deportari. Hoc dicto sustulit inde quemdam lapidem
prægrandem, tantæ scilicet quantitatis, ut sex homi-
nibus sufficeret inde levare tantum pondus. Tuncque
eodem detecto mausoleo, suis imposuit humeris illud,
in quo tam sacrum pignus jacuit, feretrum, atque tam
sacro onustus fasce pervenit ad ceteras, minime sen-
tens oneris pondus, quia ab illo quem portabat, procul
dubio portabatur. Tunc Clerici simul cum sancti-
monialibus illuc obviam ei properantes, receperunt
eum nimis gratulabundi, Deum, suæque sancta merita
laudantes. Inde dum eum quamplures de Clericis no-
bilibusque laicis ad quoddam castellum portare tenta-
rent, tanti ponderis effectus est, ut nec vel unius pedis
passum transire possent. Hoc diutissime cum vicissim
multis accedentibus tentassent, ad ultimum per pauci
ex suis Clericis, suisque sanctimonialibus accedentes
portabant eum ita leviter, quatenus eis videretur se
quasi nihil gravedinis sentire, & hoc non solum tunc
semel accidisse probatur, sed adhuc etiam quandocum-
que Paganis in hoc regnum adventantibus foras de
ecclesia

Papa yriano
canonizatus

miraculum
canonizatus

in incensu
Paganorum

corpus o. se-
pulture man-
entis
apertis asse-
rent

se suis sacri-
to transpor-
tabile, aliud
monstrum.

A ecclesia portatur, contingit ut ipse suis vectoribus interdum seintantum levem faciat, ut nihil ponderis se profiteantur sentire: interdum se tam gravem red- dat, ut ulterius cum eo pondere nequeant abire.

^a Vicinus aliqui Dynastia seu Regulus, intelligitur.
^b Stumphius tradit anno 938 Hungaros invasisse hanc insu- lam: & repulsi a quodam agricola, Hermigero dicto: ad qua tempora forsitan hic relata referri possunt.

M I R A C U L A

Ex Vita Germanica Henrici Mureti.

^{Sanctus}
^{puer a ma-}
^{gno debili-}
^{tate.}
Honoratus vir Jacobus VVyssius, civis Brem- gartenensis in Argovia, e legitima sua uxore Margareta Seggina genuerat filium, qui post- modum tam debili corpore fuit, ut infra sesqui- annum nec stare neque incedere potuerit: idque cum dolore & gemitu subditorum, & cari parentes nullis volebant sumptibus parcere. Cum vero ex consilio proborum hominum eundem filium Seckingam ad sepulcrum S. Fridolini offerrent, & pias suas Christianasque preces effunderent; ecce mira Dei operatione

per S. Fridolini patrocinium puer iste, qui in equo li- gatus eo venerat, mox se pedes itineri dedit, jam diu optata sanitate potitus, cum magna parentum la- titia & gratitudine erga Deum & S. Fridolinum exhibita.

^{alio a mo-}
^{gno morbo.}
2 Huic simile miraculum contigit anno MDLXXII. puero decenni, filio cuiusdam hospitiæ urbis Badensis ad- insigne Angeli, nomine Salome Hofmannz. Hic puer tempore viginti hebdomadarum gravissimo morbo ve- xatus, & duobus mensibus non nisi manibus aliorum potuerat de loco in locum moveri: nec poterat ullo hu- mano remedio juvari. Dum jam in dies morbus ingra- vesceret, & e consilio proborum hominum votum fa- ctum esset de eo cum annua oblatione portando Seckin- gam ad S. Fridolinum; puer de nocte ex improvise sur- rexit, & Seckingam profectus, in templum venit: quando Sacerdos, petente matre, sacris vestibus, qui- bus S. Fridolinus solebat Missam facere (nam ex adhuc ibi adservantur) ejusque pedo Abbatiali cum tetigit & fricavit, adjunctis sacris precibus cum invoca- tione S. Fridolini: & peracto Missæ sacrificio, cre- xit se puer, petiitque ut permitteretur solus ire ad hospitium: & sanus eo perrexit cum magna omnium admiratione.

DE SANCTIS VIRGINIBUS

KINEBURGA ET KINESVWITHA
FILIABUS PENDÆ MERCIORUM REGIS
ET HARUM CONSANGUINEA
TIBBA SIVE TILBA,
PETROBURGI IN ANGLIA.

Commentarius historicus.

§ 1 Controversia proposita. Sanctarum Virginum pro- genies. Petroburgum monasterium fundatum. Illa- rum ibi sepultura.

^{SUB FI-}
^{NEM EL-}
^{CULI VII}
^{VI MAR-}
^{TII.}
Res gesta sanctarum harum Virginum evidentes satis sunt & perspicua, nisi variis fuissent cir- cumfusa tenebris, in quas posteros auctoritatis sua robore induxit Guilielmus Somersetus, vulgo Malmesberien- sis dictus, qui fuit apud Occiduos Saxones in canobio Mal- mesberien- in Comitatu Wiltsonien- monachus, prae- tor & bibliothecarius; & gesta Regum & Pontificum An- glorum deduxit ad annum usque MCXLI, quo vivebat, id est annis circiter quingentis, postquam Penda Rex Mer- ciorum, & Osuvius itidem Rex Nordanhymbrorum, de quibus infra agendum, regnassent. Malmesberiensem passim alii descriperunt, ejusque mendis novos errores addiderunt, ac novissime agmen clausis Michael Alfor- dus, alias Griffith, Societatis nostrae Theologus, ac vir eximie eruditus, ac nobis, dum viveret, amicitia con- junctus. Hic anno MDCLIII ex vita hac mortali erepens, Annales Ecclesiae Anglicanae a se conscriptos reliquit, un- per Leodii quatuor voluminibus excusos. In his Annali- bus filia Penda Regis ac filii Osuvii Regis, pluribus in eandem personam confatis, magna rerum confusione pro- feruntur, statuiturque S. Kineburga, de qua hic agimus, nupta duobus filiis Osuvii Regis, licet unus fingatur; & ultimo peperisse Osfredum Regem & heredem Nordanhym- brorum, natum anno DCXCVII, cum certo constet S. Kine- burgam ante annum DCLXXX ad immortalem vitam transf- isse. Quare ut clara & dilucide in hac controversia pro-

cedamus, paucis lectori proponimus, quid intendamus circa has regias familias probare.

^P
^{Osuvii Re-}
^{gi & filii}
2 Statuimus ergo quatuor Osuvii Regis filios, primum ac seniore in legitimo conjugio natum, Alcfredum no- mine, eumque ante annum DCLIII conjugatum, ducta in uxorem Cymburga, aliis etiam Kineburga dicta, filia Penda Regis Merciorum, qui parte regni a patre accepta, Rex constitutus fuit, forsitan regionis Subhumborum. Vi- ta hunc sanctum arbitramur ante annum DCLXVI, siue an- te reditum S. Vilfridi e Gallis, cum esset Episcopus con- secratus. Ast postea Osuvio Regi anno DCLXX mortuo suc- cessit, qui tunc primogenitus in vivis erat Egbertus: in- ter quem & Ethelbertum Regem Merciorum cum bellum esset anno DCLXXX exortum Elfvinus frater, juvenis XVII annorum & utriusque provinciae, teste Beda, mul- tum amabilis, conferto gravi praelio, occisus est. Egbertus vero apud Pictos anno DCLXXXV interempto, in Regem as- sumptus est, qui solum supererat, Alfridus natus, ju- venis XVII circiter aut XX annorum, qui relicto regni herede Osfredo, filio VIII annorum, mortuus est. Uxo- res tribus his Regibus fuerunt haec sequentes: Alcfrido se- niori ante nuptas Cymburga, siue Kineburga, probabili- ter in conjugio ante maritum mortua, mater forsitan Run- voldi pueruli, quem miraculis clarum & Sanctum do- pradican- Buckinghamienses. Verum ea controversia ali- bi erit examinanda. Erat haec Cymburga soror SS. Kinebur- ga & Kinesvithae Virginum, qua a prima aetate Deo di- cata erat. Imo S. Kineburga vivente sorore, forsitan Ki- nesfreda dicta, quae ei a multis nomen datur. Egbertus na- ptus fuit S. Etheldreda Anna Regis Orientalis Angliae filiam

verum

A verum ea, quod Deo virginicatem addidisset, dimissa, alia in matrimonio successit, cuius nomen licet ab antiquis non sit expressum, celebris tamen eius mentio sit apud Bedam in Vita S. Cuthberti xx Martii, diciturque post mortem mariti in monasterio Lugubaliensi ab hoc sancto Episcopo habitum sancta conversationis accepisse. Denique, quod ad controversiam magis spectat, Alfrido notum fuit ab S. Ina Occidentum Saxonum Rege nuptiis tradita huius soror S. Cuthurga. Extat Chronologia Anglo-Saxonica cum Historia Bedae excusa ab auctore anonymo, sed valde antiquo circa annum millesimum conscripta, in qua dicitur Cuthburga nupta Northanhymbrorum Regi Alfrido, sed ab illo adhuc vivente, vitæ monasticæ studio, sequestra: circa annum dcc, ac cum primo in monasterio Berbingensi in Comitatu Essexie vixit aliquamdiu sub S. Hildelisha Abbatisa, dein monasterii Vinburnensis in agro Dorsetensi, a S. Ina Rege extructi, facta prima Abbatisa: quam ibi praefuisse anno dccv testatur S. Aldelmus Episcopus Shirburnensis in epistola tunc in illo monasterio scripta, quam eruit Alfordus, atque ad illum annum inseruit suis Annalibus.

B Verum sua scriptio non immerito, quia Alfridum notum a seniore Alfrido non diffinitis, eique S. Kineburgam nuptam voluit iuvenariam Osredum genuisse, asserit S. Cuthburgam fuisse nuptam Osredo Regi Alfridi & suo filio, rejecta auctoritate Vita S. Cuthurga, item Vigorniensis & Malmesburiensis, coactus nullo previo auctore sibi ipsi contradicere. Habet illa Alfordus ad annum dccxiii, quasi tunc S. Cuthurga ab Osredo iuvene xvi annorum divortium fecisset. Colitur S. Cuthurga xxxi Augusti, de ea egimus vi Februarii ad Vitam S. Ina Regis ac fratris, atque iterum ad hunc finem xxiv Martii ad Vitam S. Hildelisha Abbatisa, sub qua eam visisse diximus.

3 Floruit circa annum mc Goscelinus monachus Ber-
tiniensis apud Andomaropolin, inde ob doctrinam & pietatem in Angliam a S. Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi alibi que vocatus, testis Malmesburiensis lib. 4 de Gestis Regum Anglorum cap. 1, innumeras Sanctorum Vitas stylo extulit, vel infortiter edites compitis emendavit, post Bedam secundus in laudibus Sanctorum enarrandis. Huius ca'amo descriptam Vitam S. Kineburga Virginis dedimus 111 Februarii, in qua harum Sanitarum, quæ Vulfheri patris illius sorores erant, extat illustris testimonium num. 2 his verbis: Almisit quoque V Verburga generositatem ac sanctimoniam proxime exornant sanctissimæ amicæ suæ, Penda Regis filia, Kineburga & Kynesvitha, quæ cum propinqua sua beatissima Tibba Burgenlem superni janitoris Petri illustrant ecclesiam. Suus vero genitor prænominatus Vulfherus ac patruus Reges, id est, Penda, Adelredus ac Mervala predictarum sororum fratres, Christianæ institutionis non solum cultores, verum etiam primi atque intensissimi fuisse propagatores, & sicut Adelbrihtus Dorovernix, ita V Vulfherus in Mercis Christianitatem primus dilatavit. Hac Goscelinus fide dignus auctor.

4 Regnavit Penda horum omnium genitor ab anno dccxvi ad annum dclv, qui licet teste Beda lib. 3 Historia Ecclesiastica gentis Anglorum cap. 21 non prohibuerit, quin etiam in sua hoc est, Merciorum natione verbum Dei prædicaretur; quin potius odio haberet & despiceret eos, quos fide Christi imbutos opera fidei deprehendit non habere; tamen sordes idololatriæ non abrenunciavit, neque fidei est fonte ablatus. Patre vivo Penda senior filius imperabat Middeltenglis, sive Mediteranis Anglis, in hodiernis Comitatus Staffordia, Derby, Cestria, ac partibus VVurwiciensis agri & Salopia, quantum ex antiquis diocesis Lichfeldensis limitibus erui potest. Altera pars Solania cum Comitatu Herefordensi ac forsan Monmouthensi constituit regnum Occidentalium Merciorum, quod habuit alter filiorum Mervala, pater sanctarum Virginum Milburga, Mildreda & Milvitha, milariis dictum est ad Vitam S. Milburga xxvi Februarii.

5 Amplexi sunt ambo hi fratres fidem Christianam Penda biennio ante obitum patris, scilicet anno dcliii, & Mervala circa annum dclx. At Penda Rege occiso Osuvius Rex Nordanhymbrorum Christianissimus Merciorum regnum occupavit, sed Penda, ob ducem Alestedam filiam, genero suo donavit regnum Australium Merciorum, circa fluvium Treantam, discretum ab Aquilonaribus Mercis, quorum regnum detinuit. At Penda anno dclvi inar-
empta, cum Osuvius Mercis iterum imperaret, rebellaverunt Mercii, & Vulfherum adhuc adolescentem in Regem levaverunt: cui anno dclxv defuncto, successit S. Ethelredus & regnum Borealiū Merciorum recuperavit, ac tandem tradito regno Vulfheri filio Coenredo, vitam monasticam aspiciens, postmodum sancte mortuus colitur 14 Maji.

6 Harum paucis de regia familia indicandis fuit, quod illi suam originem dedecet memorata a Goscelino Burgenfis S. Petri ecclesia, sive Petroburgense monasterium & oppidum, olim Medeshamsteda dictum, ad fluvium Nenam, Romanis Ansonam in conspectu flumina donensis & Lincolnensis Comitatum. Porro Rex Penda Christianam religionem amplexus, cenobium hoc anno dclvi molitus est: cui accessit cooperatore Saxulphus vir præpotens & seculo & religioni, Regique & Ecclesie acceptissimus, primus deinde aggregato monachorum contubernio Abbas factus, ac postmodum in Episcopum Merciorum ac Mediterraneorum Anglorum assumptus. Penda socer Osuvius, post illius potissimum eadem propriæ opes captem, nisi vel maxime Vulfherus, & S. Ethelredus Reges, quorum diplomata extant in Monastico Anglicano: ac Vulfherus inter alia sic loquitur: Quia propter illum S. Petrum Divinæ fidei & Ecclesiarum Principem regniue Dei clavigerum, per quem admittat in paradysum Domini, reconciliari mihi gestio per privilegium domus suæ, quæ in Medeshamstede studio venerabilis Abbatis Saxulphi gloriose est condita, & divina monachorum familia bene disposita. Cui quidquid antecessor germanus meus Penda vel Osuvius Christiana fide consecrasset & consignator concesserunt; non solum mea auctoritate cupio stabilire, verum etiam de meo aliquid addere. Ego itaque faventibus fratribus meis Ethelredo ac Mervala cum beatissimis sororibus meis Kineburga & Kynesvitha... trado B. Petro ad præfatum Medeshamstede monasterium hæc stagna & paludes & lacus & piscaturas cum terris & omnibus infraacentibus. Quibus late enumeratis, Hæc addit, Ecclesia ista possideat tamquam Regina, non tamquam famula. Hæc nobis B. Petro principante, principaliter in sua regione & specialius Romana sic Ecclesia, hæc quæ ramus ipsum Patronum, qui Romæ non possumus... Tu mi frater Ethelrede & vos sorores piissimæ Kineburga & Kynesvitha pro mutua animarum nostrarum redemptione huius testamento nostro testes optimi, ut præmissis subscribere. Quod his verbis factum traditur: Ego, f. Ethelredus frater Regis cum eodem consensu. Ego Kineburga, soror Regis amplector. Ego quoque soror Regis Kynesvitha favi... Sancitum est hoc privilegium anno Domini dclxiv, V Vulfheri Regis vii. Alia circa hoc diploma infra inquiremus.

6 Anno dein dclxxx regnante Ethelredo, missa est Romana decretalis epistola Agathoni Papa directæ ditto Ethelredo Regi, Theodoro Archiepiscopo Cantuariensi, & Saxulpho Episcopo ceterisque Consacerdotibus directæ: qua constituitur Abbas Medeshamstede Legatus Apostolicus per totam Angliam, & monasterium ipsum instar liminum Apostolorum pro absolvendis votis, quæ de peregrinando Romam concepta fuissent. Extat hæc epistola Decretalis ex MS. Saxonico Latine reddita ab Henrico Spelmano in antiquis Conciliis Britannicis a pagina 163. Letta ea in Concilio Herefeldensi dixit Rex Ethelredus. Omnia, quæ frater meus Penda, & frater meus Vulfherus, sorores etiam meæ Kineburgh & Kinesvith dederunt & legaverunt S. Pe-

marina &
Kronstadt
superstare &
Kronstadt
etiam;

gusta hinc
monasterio
Taurino ab
Ipsius.

for which the
authorities
shall be

Don't miss
this series.
Start now—
check & com-
pare! Don't
miss it.
Singer.

Copy
down,

concurrent
rapture 22.
Kinsinga,
Kinsjere
14 & 744.

a Tugoro
morte
sua e classe.

Dr. S. Esteban
vuelto Ep.
representar
Nuestro
cumo.

A idololatria adeo fuisset obduratus, ut etiam proprios suos filios in odium Christiana religionis barbara immanitate trucidasset. Calumnia hac assumpta fuit a magnis & aliis eruditis viris, & pro vera historia libris inserta. Nos ad vitam S. Ermenilde Regine, ejus uxoris, ad diem XIII Febr. qua colitur, totam hanc fabulosam calumniam excussimus, & ex Historia Anglicana venerabilis Bedae aliorumque precipuorum scriptorum ostendimus, perniciosissimum figmentum esse, ac VVulfherum Regem fuisse ejusmodi, qualem Goscelinus describit. Legantur ibidem dicta § II & III, quae hic repeti non est opportunum. Eodem Goscelino attestante in citata Vita S. VVereburgae, beata & regia Domneva, regio VVlseri germano Mervualo conjugata, ad summam Trinitatis gratiam triplicem Virginitatis protulit lauream, sanctissimas scilicet sorores Milburgam, Mildrydam ac Milgildam. Fuit Domneva prognata praavo S. Ethelberto, avo Eadbaldo, Cantuarum Regibus, patre Ermerendo fraire Ercomberti, Regis itidem Cantuarum: quae postea in monasterio in Thaneto insula Cantuarum a se extructo, cum S. Mildreda filia vixit, uti nos ad vitam S. Milburgae XXIII Februarii deduximus, & confirmatur in Monastico Anglicano pag. 83 & sequente. Interim Malmesburienfis lib. 1 de Gestis Regum Anglorum c. 4, in locum Domneva substituit S. Ermenburgam illius sororem, Abbatissam Pastraja in Cantio Orientali, quasi ea nupta Mervualo genuisset tres ante nominatas filias. At major ineptia, aut etiam socordia Malmesburienfis apparet in Regibus Northumbria, quorum XII emisit & inter illos Eardulfum, a quo S. Alchmundus interfectus est, ad cujus vitam XII Martii ista clarius indicantur.

16 Hac praefari placuit ob alios errores, quos idem Malmesburienfis capite supra memorato subjungit, dum ista scribit: Kineburgam Pendae filiam Alfridus Rex Northanibrorum duxit uxorem, quae postmodum, carnali copula fastidita, sanctimoniam habitum suscepit in monasterio, quod fratres sui VVlpherus & Ethelredus construxerant. Verum Malmesburienfis non satis sui memor, quae repererat verba apud Ingulfum, paullo ante repetierat, dum enumerans liberos Penda Regis tradit eum habuisse filias duas Kineburgam & Kinesvitham, ambas sancta continentia praecellentes. Idem lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum § de Episcopis Dorcestrensis sive Lincolnensis ista scribit: In Huntindinensi pago sunt Burch & Rame-seja & Croland. Burch olim Medeshamstede dicebatur, sed postquam Kenulfus Abbas locum muro cinxit, a similitudine urbis Burch vocatus est. Hic beatissimus Ethelvvoldus monasterium construxit, adeo elaboratis sumptibus & ampliatis possessionibus, ut pene tota circa regio illi subiaceat. Colunt & sovent ibi Reliquias corporum suorum Virgines eximiae Kinedreda & Kinesvitha Pendae Regis filiae. Ambae ab infantia Deo dicatae nobile propositum tenuerunt ad senium. Sed junior non solius sui contenta salute, etiam Otham sponsum calibatu consecravir. Is fuit Rex Orientalium Anglorum paucis annis, ephœbus jucundi vultus & animi, ætatis floridae, maxime apud cives amoris; Kinesvitha, cujus nuptias speraverat, monitu edoctus amores mutare in melius, Romam cum Kenredo Rege Merciorum & Egvvono VVicciorum Antistite ivit, ubi attonsus in monachum, terrenis suo tempore valescit. Ornat sodalitatem Virginum (ut praedicant) Rex S. Osvaldus, cujus ibi brachium habere dicunt. Hac Malmesburienfis non satis, ut dixi, sui memor: primo dum hic Kinedredam appellat, quam ante bis Kineburgam vocarat. Dein hic dicit ab infantia Deo dicatam, nobile propositum tenuisse ad senium. At supra nuptam Alfrido Regi, ac postmodum carnali copula fastidita, sanctimoniam habitum suscepisse. Interim ipsa & soror eximiae Virgines vocantur, imo & ambae sancta continentia praecellentes, ac sodalitas Virginum.

17 Arbitramur igitur tres Penda statui filias debere, quarum prima etiam fratribus suis senior, Cymburga, Cyneburga, Chineburga, sive Kineburga, dicta, ante annum DCLIII Alfrido nupta, Christianissimi Osuvii Regis Northanibrorum filio, & quantum colligere possumus, aliquot ante annis in illud regnum missa, ut Christiana fidei mysteriis imbueretur, fonte baptismatis ablueretur, ac tandem nuptias Christiano ritu contraheret. Illa autem absente, aut forsitan nupta, videtur secunda filia prognata, etiam Kineburga appellata, uti postmodum tertia Kinesvitha: in quarum infantia mortuo Penda patre, potuerunt Deo dicatae fuisse, aut a matre Cynvise Regina vidua ad religionem Christianam conversa, aut a piensissimis fratribus Regibus. Quid si hac secunda Kineburga fuerit ab initio Kinedreda & Kinesvitha appellata, ac post mortem prioris Kineburgae a matre ob singularem affectum, ejus nomine appellata: atque ita, sicut tres harum sanctae nuptae, Mervuale fratris filia, erant Milburga, Mildreda & Milvitha, etiam harum amica fuissent Kineburga, Kinedreda, Kinesvitha. Verum etiam si ab initio fuerit secunda etiam Kineburga appellata, non ideo debuerunt ambae in unam constari. Nonne & Osuvio Regi fuerunt nominis ejusdem duae filiae, & duo filii? Filiarum altera Alsfleda, Ranulpho & Harpsfeldio Elstedae, Penda Regi, dicto anno DCLIII, nupsit: altera est S. Elsfleda ab Osuvio patre oblata Deo sacra virginitate dicanda, si victor existeret: cujus vitam dedimus VII Februarii, ubi & nos a Malmesburienfi in errorem abducti, Alsfledam maritum Cymburgae sive Kineburgae ab Alfrido notho non distinguimus, quod jam aliter edocui facimus.

18 Sed & plura in superiore narratione Malmesburienfis menda sunt: ac primo in pago Huntindonensi est Rame-seja, non autem Petroburgum aut Croylanda: cum illud monasterium sit in Northamptonensi Comitatu, istud in Lincolnensi, ejusque patre Hollandia. Dein Petroburgense canobium ita tradit a S. Ethelvvoldo Episcopo constructum, ut videatur ignorasse ejus originem, quae debetur Penda VVlphero & S. Ethelredo, earumque sanctis sororibus Kineburga & Kinesvitha. Praeterea asserit Otham Regem Orientalium Anglorum a S. Kinesvitha edoctum spretis nuptiis, Romam cum Kenredo Rege Merciorum & Egvvino VVicciorum Antistite ivisse. Vitam S. Egvvini Episcopi VVigorniensis dedimus XI Januarii: quae constat illos tres Romam venisse tempore Constantini Papa, qui sedebat ab anno DCCVIII ad annum DCCXIV. Chronologus Anglo-Saxonicus iter Cenredi & Offae ascribit anno DCCIX, Verum nimis tempora illa distant ab obitu Penda Regis anno DCLV interfecti, ut S. Kinesvitha quinquaginta quatuor aut quinquaginta annos ut minimum nata debuerit ad nuptias exeri ab ephœbo jucundi vultus & animi atque ætatis floridae, ut supra relatum. Interim est hac fabula mirabiliter adornata apud Capgraviu, ubi S. Kinesvitha dicitur Offae Regi desponsata, ad id minis & promissionibus fratrum suorum coacta: sed ab apparente gloriosa Virgine Maria, cujus opem implorarat, confortata, rescidisse fœdus & persistisse in sua castitatis proposito: quando & Rex Offa Romam profectus est, & in monachum consecratus. Verum omnibus fratribus desunt, Kenredus filius VVlseri tunc regno relicto, socius itineris factus est. Eodem modo, quae apud Malmesburiensem de carnali copula fastidita leguntur, non solum apud Capgraviu mirum in modum sunt amplificata, sed etiam translata ad donationem VVlpheri: in qua a posteris intrusa videtur, verba quae parentibus inclisimus: Ego itaque, inquit, faventibus fratribus meis Athelredo ac Mervualo cum (beatissimis) sororibus meis Kineburga & Kinesvitha (quarum prior Regina mutavit imperium in Christi ancillam, praesidens monasterio Kineburgensi, quod suo nomine decoratur, mater sacrarum Virginum: altera illibata virginitate in divinum flagrat thalamum. His, inquam consentientibus) trado B. Petro ad praefatum Medeshamstede monasterium &c. Quorsum haec laudes potius sororum quam fratrum, aequae viventium: Dein subscriptiones multa videntur intrusa. Nam Ithamar Episcopus Rossensis non diu post consecratus Archiepiscopus Densdodis mortuus est circa annum DCLVI, & ejus loco Damianus sedebat. Sed ea aliis relinquo examinanda.

in bonum
Domneva
aut Merv-
uale pro-
prie & gna-
tur S. Ermen-
burga.

11 Regi
omni.

De S. Kine-
burga apud
Malmes-
buriensem
appellatam
formatur.

ita alia
Deduximus

S. Kineburga
ga fuisse
ante Kines-
vitha dictas

alibi ejusdem
domini frat-
res & sorores.

At a apud
Malmesburien-
sem inq-
pua.

maxime de
S. Kinesvitha
ita

quod, approp-
riam amplius
facit.

ut & S. Kine-
burga mo-
nasterium

Deo Penda
filia, sive
Cymburga
Alfrido
Regem placet

A 19 *M*ovent nos magis, quod S. Kineburga in descriptione monasterii destructi valde exalta, VIRGO aque ac soror habeatur: quod idem praestiterunt Ingulfus, V. est monasteriensis, & uti notavimus, Malmesburienfis, easque Officio Virginum solitas a Petroburgensibus honorari scribit Edo-vardus Maihevv: ideoque excogitavit eam in matrimonio virginitatem servasse, quod apud antiquos non legimus, nec facile arbitramur concedendum in silentio antiquorum scriptorum, & potissimum Venerabilis Beda, qui matrimonii huius meminit lib. 3 Historia Anglicana c. 21, & dein cap. 25 scribit Alfrido fuisse Magistrum eruditionis Christianae V Vilfridum, illum, inquam, beatæ memorie V Vilfridum, quem lib. 4 c. 19 virginitatis S. Etheldredæ, nuptæ Egfrido fratri Alfridi, adducit testem certissimum, qui, inquit, mihi met id sciscitanti, cum hoc, an ita esset, quibusdam venisset in dubium, referebat. Quidni ergo si vel aliquis huius rei sermo aut rumor fuisset, id indagasset Beda, maxime si relicto matrimonio vitam monasticam fuisset aspicienda: quam etiam mutationem status non neglexisset indicare, passim in commendationem Ordinis monastici diligentissimus indagator Regum & Reginarum, qui ab-jectis sceptris regis in monasteriis maluerunt delitescere.

B § IV Alfridi duo Reges filii Osuvii, seniori nupta Kineburga, juniori S. Cosburga. Monachatus huic perpetuam affinis.

U Num hoc loco inquirendum supra statimus, num memoratus Rex Alfridus filius Osuvii, cui Cymburga sive Kineburga ante annum DCLIII nupsit, unus idemque censendus sit cum Alfrido filio notho ejusdem Osuvii, qui mortuo anno DCLXXV Egfrido alteri fratri in regno Nordanhumborum successit. Malmesburienfis lib. 1 de Gestis Regum Anglorum c. 3 unum eundemque fuisse arbitrat. Osuvio, inquit, cuius duo erant filii, minor Egfridus legitime susceptus, reprobaro notho, successit. & nonnullis interpositis, Egfridi necem cum insignior fama ubique loqueretur, etiam ad fratris Alfridi aures anxia præcipiti evenit epistola penna. Is, quia nothus, ut dixi, erat, factione optimatum, quamvis senior, regno indignus æstimatus, in Hiberniam, seu vi seu indignatione, secesserat. Ibi & ab odio germani totus, & magno otio lieteris imbutus, omni philosophia composuerat animum. Quocirca imperii habenis habiliorem æstimantes, qui quondam expulerant, ultro expetiverunt: necessitas medelam ad preces refudit. Nec eos ille sua spe frustratus est: nam per decem & novem annos summa pace & gaudio provincie præfuit. Habuit successorem filium Osredum viii annorum puerum. Hæc Malmesburienfis, quem plurimi sequuntur: ac non præviit Beda, ex quo potissimum lis illa est decidenda.

21 Beda ergo seniore Alfridum legitimum Osuvii filium agnovit, neque nspiam nothum aut spurium aut illegitimum appellavit. Ac primo meminit illius lib. 3 Historia Anglicana c. 21, ubi Penda, filius Penda Regis Merciorum, dicitur persuasus maxime ad percipiendam fidem a filio Regis Osuvii, nomine Alfrido: qui erat cognatus & amicus ejus, habens sororem ipsius conjugem, vocabulo Cyniburgam, filiam Penda Regis: qui tam spurio non dedisset. Et narrato illius baptismo, & conversione Middlelanglorum, subditur: Cæpta sunt hæc biennio ante mortem Penda Regis, ergo anno DCLIII. Deinde c. 24 narrans conflictum initum inter Reges Osuvium & Pendam, ita asserit: Osuvi Rex cum Alfrido filio parvum habens exercitum, sed Christo duce confusus occurrit. Nam alius filius ejus Egfrid eo tempore in provincia Merciorum apud Reginam Cnuise obses tenebatur. Cæso ergo Penda Rege, hoc bellum Rex Osuvi confectit anno regni sui xlii, Christi DCLV. Postea cum solennis illa controversia de celebrando Paschæ festo ageretur anno DCLXIV, de qua agit Beda c. 25 ejusdem libri 3, pervenit & ad ipsas Principum eures, Osuvi videlicet Regis & filii ejus Alfridi. Porro Alchfrid Magistrum habuit eruditionis Christianæ

V Vilfridum... Venerat eo tempore Agilbertus Occidentalium Saxonum Episcopus, amicus Alfridi Regis & V Vilfridi Abbatis ad provinciam Nordanhumborum, qui etiam V Vilfridum rogatu Alfridi Presbyterum fecit. Mora ibi quaestione de Pascha vel confura vel aliis rebus Ecclesiasticis, dispositum est, ut in monasterio Strenacshala synodus fieret, & hæc quaestio terminari deberet. Veneruntque illo Reges ambo, pater & filius. Nec diu post, ut inquit idem Beda c. 28, Rex Alfrid misit V Vilfridum Presbyterum ad Regem Galliarum, qui cum sibi suisque creati faceret Episcopum. Præterea lib. 5, c. 20, V Vilfridus Britanniam veniens, conjunctus est amicitia Alfridi Regis, qui Catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper & amare didicerat. Unde & illi, quia Catholicum cum esse comperit, mox donavit terram decem familiarum, in loco, qui dicitur Stanford, & non multo post monasterium decem familiarum, in loco, qui vocatur Inrhypum. Quem videlicet locum dederat pridem ad construendum ibi monasterium his, qui Scottos sequebantur. Quos vero per Scottos intelligat, explicat idem Beda in Vita S. Cuthberti Episcopi Lindisjarnensis xx hujus mensis Martii danda, ubi n. 13 ista habet: Cum Regi Alfrido pro redemptione animæ suæ, locum quemdam regni sui, qui vocatur Inrhypum, ad construendum ibidem monasterium Eata Abbati donare; tollens idem Abbas quosdam e Fratribus secum, in quibus & Cuthbertum, condidit ibi, quod petebatur, monasterium, atque eisdem, quibus antea Mailros, institutis disciplinæ regularis imbuat.

22 Hæc omnia Beda de Alfrido primo filio Osuvii Regis, etiam Rege benevolentia patris constituto, dato regni sui aliqua parte: at quanta, non explicat Beda, sed nominat duos loca regni ejus, scilicet Stanford, & Inrhypum: illud finem in hunc Lincolnensis agri ad Vellandum fluvium, olim via militari Romanorum claram, modo adhuc oppidum frequens & munitionem Inrhypum, Beda in poemate de S. Cuthberto Hrypente monasterium, inter Skellam & Uram fluvium in confinis Occidentalis & Borealis partis Ducatus Eboracensis. Si liceat conjecturam addere, dicerem: cum Alfridus tantum post victoriam de Penda obtento Rex appelleretur, videri illam ditionem Merciorum, qua circa Trentam flumen usque ad tempora S. Ethelredi Regis avulsa mansit a regno Merciorum, una cecisse Alfrido, eumque fuisse Regem Northumborum, a quibus postea Ostria soror Alfridi, sed uxor S. Ethelredi, fuit occisa: ita hujus nomenclatura Northumborum, cujus meminerunt V Virgoniensis, V Vestmonasteriensis & alii, opportuna ratio datur, ex regione cis Humberum versus Austrum ex partibus regnum Merciorum & Northumborum coalescente. Denique rogo, ut dignetur Lector advertere, nulla nspiam alicujus ignobilis, quasi nothi, spurii, aut illegitimi thoro natus foret, calumnia notari Alfridum: sed omnium passim, Episcoporum & Regum, etiam Chlotharii in Francia regnatis, amicitia foveri. De obitu ejus filii Beda, sed suo videtur silentio innuere cum ante Osuvium patrem, & forsitan integro quinquennio vita sanctum esse, scilicet ante reditum S. Vilfridi e Gallia in Angliam; ideoque cum Osuvius regnum filii Alfridi recepisset, & nspiam illi Sedes Episcopalis assignata foret, debuisse Inrhypum se recipere, & Abbatem inter suos monachos degere.

23 Reliqua magis innotescens relatione eorum, qua idem Beda de Alfrido notho, & Egfrido Regis successore scribit: ac primo quidem lib. 4, cap. 26, Successit, inquit, Egfrido in regnum Alfrid, vir in scripturis doctissimus, qui frater ejus & filius Osuvii Regis esse dicebatur: destructumque regni statum, quamvis intra fines angustiores, nobiliter recuperavit. Clarus ea explicat Beda in Vita S. Cuthberti, qui a S. Elfrida horum Regum favore interrogatus, ut n. 39 dicitur; Quamdiu Egfridus vitæ & regnum gubernaturus esset, prædixit, unius solum anni vitam superesse. Tum illa potuit, Quem habiturus esset regni heredem, cum filiis careret & fratribus. Qui parum silens, Ne dicas, inquit, quia caret. Habebis enim

Malmesburienfis Alfridum memorat Kineburga, & Alfridum nothum autem eundemque perpetuam affinis.

Alfridus senior ante annum 653 conjugatus.

anno 653 paulo ante regit.

anno 644 dicitur de eorum confura.

profr. & Vilfridum Alfridum Regem monasterio.

E ante donat Malmesburienfis.

Alfridi nomen.

amicitia cum Regi.

de obitu ante Osuvium.

Alfridus senior monasterio.

non solum agnoscitur pro filio Osuvii.

A successorem, quem germana, ut ipsum Egfridum, dilectione complectaris. At illa, Obsecro inquit, dicas quibus in locis sit ille: Qui ait: Cernis hoc mare magnum & spatiosum, quod abundet insulis. . . Intellexit ergo, quia de Alfrido diceret, qui ferebatur filius fuisse patris illius, & tunc in insulis Scotorum ob studium litterarum exulabat. *at dein num. 40.* Egfridus post annum Pictorum gladio trucidatur, & Aldfridus in regnum frater ejus nothus substituitur, qui non paucis ante temporibus in regionibus Scotorum lectioni operam dabat, ibi ob amorem sapientiae spontaneum passus exilium. Eadem jam antea scripserat Beda, vivente adhuc Alfrido, in poemate de eodem Cuthberto, & quae in colloquio hujus cum S. Alsteda dicta sunt num. 21, at quae de ipsa successione sunt n. 22, in quibus, quia aetatem ejus juvenilem, cum Rex crearetur, explicat, hic adjungo. Ita ergo parit:

Pictorum infesto dum concidit Egfridus ense,
Et nothus in regni frater successit honorem:
Scotorum qui tunc versatus in incola terris,
Caeslem intento spirabat corde Sophiam.
Nam patris fines & dulcia liquerat arva:
Sedulus ut Domini mysteria disceret exul,
Hujus nunc Tyrio venerabile pignus in ostro
Jure datas patri sceptri jam tractat habenas,
Utque novus Josia fideque animoque magis quam
Annis maturus, nostrum regit inclitus orbem.

24 Hactenus Beda, teste Malmesburienfi, nescius ablandiri. At Josias Rex Judaeorum & Regum c. 22 versu 1 Octo annorum erat, cum regnare cepisset, & sanctitate ac religione excelluit. Si Alfridus dicatur aetate xviii aut xx annorum regnum accepisse, intra ultimum quinquennium vita Osorii prognatus foret, & prioris Alfridi fratris tunc mortui nomen affecutus. Non etiam, ut supra Malmesburienfis asseruit, seu vi seu indignatione recessit in Hiberniam. Sed amore Sapientiae, ut divina mysteria addiceret: neque in Hiberniam, sed ut monachus Lindisfarnensis in Vita S. Cuthberti scripsit lib. 3 n. 6, tunc erat in insula, quam Hy nominant, qui nunc regnat pacifice. Ibi tunc vixit sub Adamnani Abbate, a quo Vitam S. Columbae istius monasterii fundatoris descriptam habemus, qui deinde legatus suae gentis ad Alfridum Regem missus, dicitur a Beda lib. 5 cap. 22, qui se admiratum ejus virtutes oculatus testis deprecatur.

25 Hunc denique Alfridum maritum S. Kineburgae facit Arnoldus VVion lib. 4 Ligni Vita cap. 14. S. Chinniburga, inquit, sive Cymburga, Pendæ Pagani Merciorum Regis Christianissima filia, & Alfridi Northumbriorum in Anglia Regis uxor, anno Domini circiter dccc, viro ad Religionem transeunte, mutato & ipsa Imperio, in Christi ancillatum (ut verbis antiqui auctoris loquar) monasterio Dormundcaester ad Avonam, quod ab ejus nomine primum Chinniburgecaester, & postea contracte Caester vocari cepit, mater multarum sacrarum Virginum praefuit. Idem VVion de marito jam ante cap. 6 ista scripserat: S. Alfridus, seu Alfridus, vel Ealfridus, Northumbriae in Anglia Rex XIII, vir undecumque doctissimus, monachi ejusdam inclusi rogatu, qui visiones suas ei narrare solitus erat, cojus

consuetudine non modicum delectabatur, anno regni sui undevigesimo, Christi Domini dccc in monasterio Mailros indutus, monachica etiam tonsura decoratus est, postmodumque, ut quidam referunt, ob vitae meritum & sapientiae doctrinam ad Pontificatum Lindisfarnensem assumptus est. Cicero VVion, inscriptus est Catalogo Ferrarii & Martyrologio Anglicano, in priore editione ad xv Januarii, in posteriore ad xiv Martii, & Menologio Benedictino Bucelini ad xv Maji cum longo encomio: & allegatur ab omnibus auctoribus Beda lib. 5 c. 13 perperam intellecti, cum Beda non Alfridum, sed Dri- telmum Alfridi rogatu in monasterium Mailrosense receptum testetur. Dritelmum, seu Triselmum ad xv Nov. retulit idem Bucelinus, qui Kineburgam exemplo mariti asserit, & v Martii & xxvi Augusti, monasticam vitam amplexam, postea Abbatissam factam in Dormundcaestrensi monasterio a se & fratribus extructo. Quae ab antiquis auctoribus confirmari mallems. Morinus est Rex Alfridus xiv Decembris ad Hullum flumen in oppido agri Eboracensis Driffeldæ. Ita VVigorniensis. Addit Cambradensis oppidum illud ejus monumento notum esse.

26 Martyrologium Anglicanum prioris editionis mira confusione intricatum est. Nam praeter Kinesfredam, quam Kineburgam diximus, ejusque sororem Kinesvitham Virgines vi Martii relatas, ad xv Septemb. seorsim retulit S. Kineburgam Reginam, uxorem Alfridi, dein sanctimoniam, uti supra ex VVione, qui citatur, retinimus, additurque vixisse usque ad annum circiter dccc. Postea ad diem xxi Decembris celebratur S. Edburga, etiam filia Pendæ Regis Merciorum cum tribus jam nominatis, & statuitur Virgo & sanctimonialis in monasterio Dormundcaestrensi sub regimine S. Kineburgae sororis, elque Abbatissa successisse, vixisse ad annum dclxxx, & dein apud sororem sepulta: qua supra ad decem alios annos vixisse dicitur. Denique magna solitudine distinguitur hac Edburga ab aliis ejusdem nominis Sanctis, ac potissimum S. Edburga Abbatissa VVigorniensis monasterii, filia Ethelnulphi Regis Occidentaliū Saxonum. Ferrarius in Carologogenerali, uti passim omnes Anglos, qui non sunt in Martyrologio Romano, ex hoc Martyrologio describit, ita & has quatuor celebrat, ac filias Regis Pendæ etiam nominat. In posteriore editione hujus Martyrologii omissa earum mentio ad xv Septembris & xxi Decembris, & quod supra indicavimus, hac die celebratur Translatio non Kinesfredæ, sed Kineburgae & Kinesvithae sororum, ac filiarum Regis Merciorum Pendæ. Nulla facta aut matrimonii aut virginis mentione.

27 Hujus tanta confusio origo videtur conferenda in culpam eorum, qui duos hos fratres Alfridum seniores & Alfridum notum in unum constarunt, & Kineburgam transfulerunt in tempora dicti Alfridi nothi, cujus uxor fuit S. Coeburga, quam ab illo adhuc vivente, vitæ monasticæ studio separatam fuisse, diximus ex Chronologo Anglo-Saxonico ista referente ad annum dcccviii, occasione Ingelsi fratris isto anno mortui. Sejunctio illa videtur contigisse circa annum dcc, cum Alfridus referatur ab eodem Chronologo anno dccv obiisse, relicto herede regni Osredo, quem filium Alfridi agnoscat Beda lib. 5 cap. 19 & puerum viii annorum.

DE SANCTIS ANACHORETIS BALTHERO PRESBYTERO ET BILFRIDO AURIFABRO,

IN SCOTIA ET ANGLIA,

Commentarius historicus.

§ I *Acta S. Baltheri, Dies natalis. Sepultura,*

CIRCA
ANNUM
DCCCLVII,
VI MAR-
TII.
Ex his an-
choris

S. Baltheri
Presbyteri

Conjungimus hos Sanctos anachoretas, quorum & in vita eadem virtutum exercitatio eodem etiam seculo & regione fuit, & post mortem idem seretrum in eadem ecclesia venerationi publica sacra offerebat. Inter illos dignitate Presbyterii eminuit S. Baltherus, Balthe-rius etiam & Baltere appellatus. De illo Rogerius Hovedenus parte priore Annalium ad annum Christi DCCCLVI hoc parvum elogium edidit: Eodem anno Baltere anachorita vitam Sanctorum secutus est, & migravit ad Dominum. Descripsit ea Hovedenus ex Historia Simeonis Dunelmensis de Gestis Regum Anglorum, cujus ista verba sunt: Eodem anno Balthere anachorita viam sanctorum Patrum est secutus, migrando ad eum, qui se reformavit ad imaginem filii sui. Ast his senior Turgotus qui circa annum MC Prior Ecclesie Dunelmensis floruit, & una Christianis suis curam per totum Episcopatum egit, postmodum in Episcopum Sancti Andree in Scotia assumptus, conscripsit Historiam de Ecclesia Dunelmensi, quam sub nomine dicti Simeonis monachi & Praeceptoris Dunelmensis perperam prodidisse demonstrabimus in Commentario praevio ad Translationem corporis S. Cuthberti Lindisfarnensis illustrandam cum Vita ejusdem ad diem XX Martii. Hic ergo Turgotus, quis ad istam suam Dunelmensem Ecclesiam vidit Reliquias S. Baltheri translatas & summa cum veneratione adservatas, uti infra dicetur; aliquam vicia illius voluit indicare notitiam, & capiti secundo libri secundi suae Historiae hunc praefixit titulum: Qualiter quidam de regio genere ad pacem B. Cuthberti confugerit, & inde abstractus sit, & quomodo Cynevulf Episcopus pro eo in carcere trusus sit, & de morte S. Baltherii.

sub Baltheri
Rege & Cy-
nevulfo Episcopo
supra Lindisfarnensis

monachi
Martii

anno 714
ante sepul-
chrum

2. Dein in fine capitis hujus ista atexitur historia: Regnante post Ceolwulfum Eadberto, Cynevulf Episcopus tum Ecclesiae Lindisfarnensis suscepit, quem non parvo quidem tempore, sed multis rerum adversantium molestiis vexatus, tenuit. Denique Offa de genere regio, persequentibus inimicis, ad corpus S. Cuthberti confugerat: indeque post vi abstractus, nefanda est nece peremptus. Unde offensus Rex Eadbertus, Episcopum cepit, captum in Bebbamburch teneri precepit; Friothbertus Hagulstadeni Episcopo Lindisfarnensem Episcopatum administrante, donec placato Rege, de captione relaxatus Cynovulf, ad suam rediret Ecclesiam. Hujus Pontificatus anno XYI, regni vero Eadberti XX, vir Domini & Presbyter Baltherus, qui vitam anachoreticam in Tinnigaham duxerat, viam sanctorum Patrum ingressus est, migrando ad eum, qui se reformavit ad imaginem Filii sui, pridie Nonas Martias. Hac ibi, ex quibus certum est & diem obitus convenire in sextum Martii, & annum tunc fuisse aut DCCCLVI supra ab Hovedeno indicatum, aut saltem sequentem DCCCLVII. Nam S. Ceolwulfus Rege apud Lindisfarnenses monacho facto anno DCCXXVII successit Eadbertus patruus illius filius, & S. Erhelvoldo Episcopo Lindisfarnensi, cujus infra crebrior mentio fiet, anno DCCXL vita functo, memoratus ante Cynevulfus est subrogatus. Friothbertus etiam jam ante erat Episcopus

Hagulstadeni, die VI Idus Septembris anno DCCXXIV ordinatus: uti ista omnia ad praefatos annos leguntur apud Simeonem Dunelmensem in Historia de gestis Regum Anglorum: In MS. Usuardo Ducis Altempisiani Roma, sed in Anglia antio, ista leguntur ad VI Martii. In Britannia depositio S. Baltheri Presbyteri & Confessoris.

3. Inter memoratas historias, & Turgoti de Dunelmensi Ecclesia, & Simeonis de gestis Regum Anglorum, extat columna 67 & sequentibus sub hoc titulo: Historia de S. Cuthberti, & de commemoratione locorum regionumque ejus priscæ possessionis a primordio usque nunc temporis: quod tamen non indicatur, uti neque auctoris nomen, qui diu post Turgotum & Simeonem videatur vixisse. In hac historia terminus terra diocesis Lindisfarnensis describitur, ac primo pars illa indicatur, qua cis Turvedam fluvium in hodierno Comitatu Northumbria usque ad diocesim Hagulstadenensem continetur: dein illa, qua ultra Turvedam in hodierna Scotia parte vicina adjacet, & postea additur, tota terra, quæ pertinet ad monasterium S. Baltheri, quod vocatur Tinnigaham, a Lombor-more usque ad Escemuthe. Sunt hæc dictiones modo in Scotia, ubi primo ad Oceanum est Marchia seu Mersia provincia: cujus aliqua pars mediterranea versus Lodonejum etiamnum appellatur La myr-moore. Dein Lodonejum, qua Laudonia & Lothiana provincia etiam dicitur, pertinet Tinnastuvius, & antequam in mare Germanicum illabatur, memoratum ante monasterium S. Baltheri & oppidum Tinnigaham alluit. Alter & aliquanto major dicti Lodoneii fluvius Esca dicitur, terminus borealis diocesis Lindisfarnensis, ubi Escemuthe supra collocatur. Ex hac tota terra dicitur pertinuisse ad monasterium S. Baltheri.

Tinnigaham
tamquam
fuit.

in Laudonia
nunc regni
Scotia.

§ II *Idem sub nomine Baldredi honoratus,
An relictus Episcopus habitus.*

Hac die VI Martii, quo S. Baltherus mortuus est, & refertur in antiquo Martyrologio Colonia anno MCCCXC excusa S. Baldredus Confessor, quem a S. Balthero non arbitramur diversum. De Baldredo ita scribit Helior Boetius lib. 9 Historia Scotorum pag. 171. Vixere ea tempestate his, qui dicti sunt, viris sanctis ferme coetanei: Divus Baldredus Scotus genere, Pictorum Doctor: qui ubi Pictos recta fide pio instituisse sudore, in Balla (arcis est nomen in Laudonia loci natura omnium munitione, scopulo altissimo amplius duobus passuum milibus a continenti, undique mari cincto, sita) vita defungitur. Cumque trium parochiarum viri Aldham, Tinnigam & Preston profferendo funere decertarent, omnibus ut tam sancto pignore honestarentur contentibus, spectaretque res prope ad injuriam; placuit omnium consensu sequentem noctem piis assistentes pre-cationibus sacras agere vigilias. Postridie quod loci Pontifex (is tum forte illuc, ut sacra supplicationi adesset, venerat) in re faciendam diceret, absque lite equequerentur. Exacta nocte tres capuli tribus cum corporibus, vestimentis sacris decenter ornati, nullo inter se magnitudine aut colore aut alio quovis discrimine, a Sacerdotibus

Abbas
dictus
fuit.

in insula
Ballis
fuit.

cujus corpus
supplicatum
fuit.

A tibus sub dubiam lucem inventi, jubente Episcopo, piis ac laetis populi acclamationibus ad tria vicina templa sunt delati: ubi idem funus divina opera tribus in locis celebri pompa, honestisque sarcophagis conditum, hoc nostro ævo a religioso populo piis votis honoratur. *Hæc Boethius, quem sequitur Joannes Laslaus lib. 4. de Rebus gestis Sæcularum in Aidano XLIX Rege, ubi paucis dicta comprehendit his verbis: Eodem tempore Baldredus floruit, qui amplificandæ religionis cupiditate mirabiliter incensus, ad Pictos divertit, eosque præceptis ad rectam Christi viam tenendam format. De hujus post obitum corpore tribus in locis simul reperto, mira nostris historiis aspersa reperiuntur. Ita ille & secum nos omnes dubios relinquit de triplicato corpore S. Baldredi sive Baltheri. Neque obstat, quod referant ad seculum Christi septimum, quem nos sequenti floruisse diximus, cum in illa Christiana religionis origine sciamus eos circa unum seculum parum sollicitos esse, cum eadem etiam pagina adjungatur apud Laslaum Barthelmæ, aliis Baithenæ & Bæternæ, qui sub finem sæculi sexti Abbas secundus monasterii Hyensis mortuus est, & relatus in Martyrologio Anglicano & Catalogo Ferrarii ad 21 diem Septembris, in Menologio Scoticæ Camerarii ad 111 ejusdem, & apud Dempsterum v. 7. 11. Janii.*

Episcopus
habuit.

Interim major controversia exoritur, quod citato etiam Histore Boethio dicatur Baldredus Episcopus a Dempstero ad vi. Martii, cujus ista verba sunt: Prestoni Baldredi Episcopi, cujus corpus divina virtute ad dissidia fidelium sopienda triplicatum reperitur. Est ipsum Prestonium unum ex tribus locis, in quibus corpus S. Baldredi etiam dicitur adservari, haud procul mari Germanico, inter exundantes fluvios Tinnam & Escam, cui vicinias adjacet. Interim alii etiam Episcopum vocant, Hermannus Greven in additionibus ad Usuardum, & qui eodem tempore vixit auctor MS. Florarii Sanctorum, Canisius in Martyrologio Germanico & Ferrarius in Catalogo Generali. Quibus omnibus opponi sufficere posse videtur Matthæus Westmonasteriensis in Floribus Historiarum his verbis usus: Anno gratiæ DCCCXLI Analafus Rex nuper creatus, dum vastaret ecclesiam S. Baltheri & Tunningham igne cremaret, mox Dei judicio correptus, vitam miserabiliter terminavit: & Rex Eadmundus Northanhumbriam petens, hostiliter Analafum filium Sichrici & Reginaldum filium Cuthredi Regis inde potenter expellens, monarchiam totius Angliæ iterum subjugavit: quorum ultima ad annum DCCCXLI facta traduntur apud Chronologum Anglo-Saxonicum. At perperam mala chronotaxi decem annorum citatis Floribus Westmonasteriensis referuntur ista in Annalibus Baronii ad annum DCCCXLI.

Episcopus
habuit.

6 Item relata est aliqua Vita S. Baldredi in Breviario Aberdonensi, & traditur Episcopus Glasguensis sub Rege Aidano anno DCVIII & successor S. Kentigerni: cujus Vitam in Notationibus debite castigatam dedimus ad 1111 Januarii. Hanc ergo Vita epitomen, sed a nobis non satis probatam, subjicimus, & Lectoris iudicio relinquimus. Ita ergo legitur.

S. Kentigerni
dispositio
huius & infra
fragant.

7 Anno nostræ salutis & gratiæ quingentesimo tertio, Idibus Januarii, reverendissimo Patre & Antistite S. Kentigerno apud Glasguensem civitatem, cui præsedebat ætatis suæ anno tertio supra centesimum & octogessimum, post varia & quamplurima miraculorum per eundem divinitus ostensa, ad superiores angelico sociato choro ipsius summi Dei virtute translato, B. Baldredus ipsius B. Kentigerni, dum mundo viveret, suffraganeus, virtutibus & claris miraculis in Laudonia floruit: vir sane devotissimus, omnem sæculi pompam & ejusdem curam vanam relinquit, ac divinum, quantum valuit, insectatus est Joannem, solitaria deserta & sequestra percunctabat loca, & ad marinas insulas se transtulit. Inter quas marinas insulas ad unam, nomine Bas, applicuit, ubi vitam indubie contemplativam du-

Tomus I.

xit & arctam: in qua per longa temporis curricula beatissimum Kentigernum, præceptorem suum, suæ vitæ sanctitatem jugi meditatione contemplando, commendabat memoria: Christi tamen passionem amarissimam, præ ceteris suis meditationibus in jejunio, metu & planctu, in cordis sui arcano, vigiliis & orationibus assidue imprimere non desinebat: intantum, quod ipsi Deo & hominibus ubique per orbem placentem & acceptabilem se reddidit. Etenim vero parochiales Ecclesias de Aldhame, Tunninghame & Prestoun, quas a dicto reverendissimo Patre Kentigerno gubernandas acceperat, cui etiam Deo operante animarum cura committebatur, suis parochianis Christi fidem prædicandam oblivioni minime tradebat; sed eosdem cum humilitate & devotione, ut decebat Dei ministrum, instruxit & informavit; ac languidos, si quos reperit, divina virtute verbo tantum, Crucis interveniente signaculo, curavit & sanitati restituit. Atque inter alia miraculorum suorum insignia unum satis memoratu dignum venit recitandum. Scopulus ingens & per naturam grandis, qui inter dictam insulam & viciniorem terram medio in itinere fixus permansit & immobilis, marinis fluctibus se præbens equalem, navibus & reliquis navigantibus præmaximo præbens impedimento, qui interdum naufragio cum navibus dari consueverant: pro quibus B. Baldredus pietate ductus, super eundem scopulum sese collocari constituit. Quo facto, ejus nutu scopulus ille illico desursum erigitur, & velut navicula prospero agitata vento, ad proximum litus accessit: qui hactenus ibidem in hujus miraculi memoria permanet, & usque hodie tumba seu scapha B. Baldredi nuncupatur.

Episcopus
habuit.

Episcopus
habuit.

Episcopus
habuit.

Episcopus
habuit.

Episcopus
habuit.

Episcopus
habuit.

Episcopus
habuit.

9 Hactenus epitome Vita, in cujus initio dicitur S. Kentigernus anno quingentesimo tertio ad superiores translatus, vitam hanc mortalem reliquisse, quem diu post illum annum arbitramur natum. Nam, uti antiquæ Vita illius auctor apud Jacobum Usserum de Britannicarum Ecclesiarum primordiis c. 15 pag. 684 asserit, vir Dei septies Romam adeos, S. Gregorio, speciali Anglorum Apo-

P p 3 stolo,

Arolo, totam vitam suam, electionem & consecrationem & omnes casus, qui ei acciderant, seriatim enodavit. Sanctus vero Papa, illum virum Dei & Spiritus sancti gratia plenum intelligens, consecrationem ejus, quam a Deo noverat protulisse, confirmavit, ipsoque multoties petente & vix impetrante, quæ decrant consecrationi ejus supplens, in opus ministerii a Spiritu sancto illi injuncti, destinavit. Sub eodem Gregorio anno dcccvii mortem obiit S. Columba Abbas, cum quo habitum colloquium S. Kenigerni refertur c. vii. Vita hujus, a nobis xiii Januarii edita. De morte S. Columbae sic doluisse Aidanum Scotorum Regem, ut parum supervixerit, tradit Joannes Major lib. 2. de Gestis Scottorum c. 7, & Aidano Rege floruisse S. Kenigernum cum hoc auctore & Adamo King in Calendario titulus harum lectionum morebat, indiano obitu S. Baldredi ad annum dcccvi. Ipse etiam Major ditto cap. 7 ista refert: Sub idem tempus S. Baldredus exiit: cujus corpus integrum in tribus templis non longe distantibus locatum esse dicitur, scilicet Althamnen, Tyngamen & Præston: quorum duo primi vicini a Glegorno mille passibus distant, tertius una leuca. S. Baldredus in his tribus locis docuit populum verbo & exemplo. Ita Major. Quæ omnia de S. Baldredo volumus proferre: quem, iis non obstantibus, non censemus a S. Balthero alium, cumque dicta loca Lantonia provincie excelsisse: quæ tunc spectabant ad regnum Nordanhymbrorum, & subiaciebantur Episcopis Lindisfarnensibus: quorum cum minorem notitiam haberent Scotticorum rerum scriptores, poterant facillime aberrare ad unum aliorumve seculum, quos in etate & obitu S. Kenigerni Episcopi sui tam fæde hallucinari offendimus.

§ III Notitia S. Bilfridi, aurifabri. Codex Evangeliorum auro gemmisque exornatus.

Bilfridi anachoresin in Lindisfarnensi diocesi peractam colligimus ex mox dicendis, verum certo alio loco attributam necdum potuimus reperire. Fuisse insignem aurifabrum indicat memoratus ante Turgotus in eodem libro II Historia Dunelmensis, occasione sacri corporis S. Cuthberti, quod tempore devastationis Danorum in Hiberniam fuisset delatum, nisi exorta in mari tempestate dehisset referri. Quæ tempestate, inquit Turgotus cap. xi, dum navis verteretur in latera, cadens ex ea textus Evangeliorum auro gemmisque perornatus in maris ferebatur profunda. Verum, uti capite sequente dicitur, moniti divini pergentes triduo post ad mare, multo quam consueverat longius recessisse conspiciunt, & tribus vel eo amplius milliariis gradientes, ipsum sanctum Evangeliorum codicem reperiunt, qui ita forinsecus gemmis & auro sui decorem, ita intrinsecus litteris & solis priorem præ ferebat pulchritudinem, ac si ab aqua minime tactus fuisset. Quod plane & ipsius S. Cuthberti & ipsorum quoque meritis, qui ipsius libri auctores extiterant, gestum creditur, Eadfridi videlicet venerandæ memoriæ Episcopi, qui hæc in honorem B. Cuthberti manu propria scripserat, successoris quoque ejusdem venerabilis Ethelwoldi, qui auro gemmisque perornari jussit. Sancti etiam Bilfridi anachoritz, qui vota jubentis manu artificis profectus, egregium opus composuerat: erat enim aurifici arte præcipuus. Hi pariter amore dilecti Deo Confessoris & Pontificis ferventes, suam erga ipsum devotionem posteris omnibus innotescendam, hoc opere reliquerunt. Porro, ut testatur dictus Turgotus, liber memoratus in hac ecclesia Dunelmensi, quæ corpus ipsius sancti Patris Cuthberti habere meruit, usque hodie (et quidem cum anno miv corpus S. Cuthberti ostendatur, ad hujus caput inventus) servatur: in quo nullum omnino, ut diximus, per aquam lachrimis signum monstratur.

1.1 Joannes Seldenus in suo de auctore Historia Dunel-

mensis & aliis adjunctis scriptoribus præfixo judicio pagina xlv de hoc codice in mari diu demerso agie, asseritque jam relata totidem fere syllabis tradi in historia Dunelmensi MS. adseruata in bibliotheca Cottoniana fol. 18, arbitratu memoratum Eadfridum Episcopum Lindisfarnensem, qui in honorem Cuthberti manu propria scripserat, & Ethelwoldum hujus successorum, qui auro gemmisque perornari jussit, & demum S. Bilfridum anachoritam, qui vota jubentis manu artificis profectus egregium opus composuerat, perfectisse hæc omnia, superlittere Cuthberti & honoris ejus causa, dum scilicet ecclesia illius monachi erant Eadfridus & Ethelwoldus, seu sub annum dclxxx. Verum hic omnia intelligenda præter ipsa verba sonant. Desit inter mortales vivere S. Cuthbertus xx Martii, anno dclxxxvii. Celebris in vita & a morte illustribus miraculis atque inter alia undecim ab obitu annis, corpus ejus cum vestimentis plane incorruptum hinc reperiunt sub S. Eadberto Episcopo, cui memoratus supra Eadfridus successit anno dcccvi, & vixit usque ad annum dcccxx, qui in honorem seu venerationem publicam S. Cuthberti manu propria scripsit, auctore scriptum saltem moriens reliquit Evangelium, quod successor ejus Ethelwoldus auro gemmisque exornari jussit. Mortuus est anno dcccxi, die xii Februarii, & licet hic solum venerabilis compelleretur, inter Sanctos tamen adscriptus est: ut ex Vita illius, quam dicto xii Februarii edidimus, manifestum est. Unde constat eodem tempore floruisse S. Bilfridum anachoretam & aurifici arte, ut supra dictum, præcipuum. Ad quam dein aetatem pervenerit, & quo etiam anno aut die obierit, nondum legimus.

1.2 Addimus vero, quæ Seldenus monuisse visum est, codicem hunc ipsum tam vetustum, tantique semper ibi pretii habitum, procul dubio etiamnum inter bibliothecæ Cottonianæ cimelia esse visendum. Nempe habetur ibi perpulcherrimus Evangeliorum illius seculi codex, splendidissime scriptus ornatissimeque, cui Eusebii & Hieronymi præfationes, & canones præfiguntur, inserta etiam Saxonica inter lineas versione Aldredi Presbyteri, & nonnullis ex calce codicis relatis, sequitur ibi, inquit, scriptum Saxonice in quo expressa opera jam dictæ Eadfridi, Ethelwoldi & Bilfridi in codice illo scribendo ornandoque, juxta quæ Turgotus narrat, mentio, uti & Aldredi Presbyteri, tum versionis, tum scripti Saxonici, reliquorumque conjunctorum: sed post Cuthberti & Eadfridi obitum auctoris: ac transcriptis Saxonice hæc ex illo codice subdit: & Eadfrid, Oetilvold, Bilfrid, Aldred hoc Evangelium Deo & Cuthberto construxerunt & ornaverunt. Ac tandem concludit Seldenus, hunc eundem esse ipsum Cuthberti codicem a Turgoto & Sumcone sic memoratum: quod monumentum adeo venerandum quisquis introspexerit, facile satis, ut concedat, necesse est. Et hæc solum, quæ hactenus de gestis horum Sanctorum licentia nancisci, quorum Vitæ & miracula olim conscripta fuisse non dubitamus.

§ IV Corpora SS. Baltheri & Bilfridi elevata. Aliquot Offa Dunelmum translata.

E lapsis post obitum SS. Baltheri & Bilfridi anachoretarum duobus & amplius seculis, corpus S. Cuthberti Dunelmum una cum Sede Episcopali translatum est, ut primus Episcopus Aldannus sive Alduinus constitutus. Quo vita functo anno mcviii, cum Ecclesia illa triennio fere absque Pastore fuisset, ordinatus est Eadmundus: sub hoc Antistite, inquit Turgotus lib. 3 Historia Dunelmensis c. 7, in ipsa Ecclesia claruit quidam Presbyter, qui piis & religiosis operibus magnæ apud S. Cuthbertum familiaritatis extiterat, vocabulo Elfrodus, filius Vueston. Ubi, late ejus virtutibus indicatis, additur: In pueris in Dei servitium educandis multum erat studiosus, quos quotidie cantu & lectione instruere & ecclesiasticis officiis curabat informare. Unde colligi potest cum versione

A Saxonia in dicto Evangelio auctorem fuisse, quae etiam ex sequentibus confirmatur. Nam hic iustus per visionem, per antiquos monasteriorum & ecclesiarum loca in provincia Northanimbriorum discurre, ossa Sanctorum, quae in illis sepulta noverat, de terra levavit, ac declaranda populis ac veneranda supra humum locata reliquit: ossa videlicet Baltheri & Bilfridi anachoretarum, Acca quoque & Alcmundi Episcoporum Hagulfstaden- sium & Regis Osvaldi, nec non etiam Abbatissarum Ebbæ & Ethelgithæ. De quorum omnium reliquiis aliquam secum partem in Dunelmum asportavit, & cum Patris Cuthberti corpore locavit. Eadem vix ullis mutatis ver- bis narratur in Historia Translationis corporis S. Cuthber- ti ex insula Lindisfarnensi Dunelmum, quam ex MS. codi- ce edimus ad xx Martii. Quae paullo contrallius & omissa Ethelgitha Abbatisa, etiam referuntur in Actis S. Cuthberti a Capgravo in Nova Legenda Sanctorum Anglia olim editis.

aliqua Do-
nolam colla-
cat cum cor-
pore S. Cuth-
berti.

ea anno
1104 sum-
mum posuit

14 In elevatione corporis S. Cuthberti a dicto Turgoto, tunc Priore Dunelmensi anno mclv facta, accedentes ad lo- culum apertum, conspiciunt ibidem tot Sanctorum reli- quas, ut eas illius loculi angustia minime capere posset, nisi sanctum Patris Cuthberti corpus in latus incum- bens, largius eis una secum quiescendi spatium hinc & inde permetteret... Voluerunt ergo corpus sanctum resu- pinare, quod erat ex latere versum, sed quia hoc propter circumpositarum multitudinem reliquiarum commode non poterant, placuit ut amoto inde paululum sancto corpore, Sanctorum reliquias pariter congregarent, eis- que seorsim repositis, suam deinceps quietis sedem cor- pus incorruptum servaret... Cum ergo venerabile corpus de loco suae dormitionis levarent, illud substratis tapetis ac palliis reverenter in pavimentum deponunt, ac reli- quiis Sanctorum ablatis, suam in thecam reponunt... Porro ex omnibus reliquiis, quae ibi repertae fuerant, so- lam caput beati Regis Osvaldi juxta corpus gloriosi Pontificis, sicut & antea fuerat, locaverat. Nam ceterae reliquiae, sicut jam dictum est, inde elatae, aliter solen- niter compositae in loco ecclesiae celebri reservantur. Quae omnia his verbis narratur in historia praedicta Ele- vationis seu Translationis, quam ex pluribus MSS. data- ri sumus ad sapius dictum xx Martii, & una Historiam Ecclesiae Dunelmensis dicto Turgoto vindicabimus. Dedu- xit illam usque ad annum mxcvi seu obitum & sepul- crum V. Willielmi I Dunelmensis Episcopi, vita sancti iv Nonas Januarii, ac xvi Kalendas Februarii sepulti.

15 Historia huius Turgoti adjuncta appendix est a pagi- na 99, & verosimiliter a Simone Pracentore Dunelmensi, de quatuor Episcopis Dunelmensibus, qui dicto V. Willielmo successerunt, & sunt Ranulphus, Gaufridus, V. Williel- mus II & Hugo, xi Kalendas Februarii anno mcliv ele-

a Roma
Episcopo

ctus, qui, praeter plurima in urbe & diocesi extructa aedificia, ecclesiam, in qua corpus S. Cuthberti requiescit, insigni opere produxit, & tam longiorem, quam clariorem red- didit, addito de longinquo marmore, quo totum decora- retur aedificium, multiplicatis circa altaria insigni pictu- ra fenestris vitreis. Praeterea vero feretrum nimis pretio- sum, auro purissimo & argento mundissimo optime fabri- catum, lapidibusque preciosis opere mirifico adornatum construxit, in quo viri venerabilis Bedae Presbyteri & Gervensis monachi ossa, cum multorum aliorum San- ctorum reliquiis collocavit. Referuntur dein reliquiae in Ecclesia Dunelmensi detentae hoc ordine. Corpus sancti Patris Cuthberti cum caribus & ossibus totum inte- grum, quasi adhuc esset vivus. Caput S. Osvaldi Regis & Martyris, quod locatum est in scrinio cum corpore S. Cuthberti. Ossa sancti Aidani, Edberti, Edfridi, Ethel- vvaldi Episcoporum, Balteni & Balfridi anachoritarum, Corpus venerabilis Bedae Presbyteri & Doctoris: Ossa sanctarum feminarum Ebbæ & Elfgitæ: Corpus & vesti- menta S. Botilii, qui fuerat Magister S. Cuthberti: Ossa & capilli S. Ethelvvaldi Presbyteri, qui successit S. Cuth-

non osses
S. Bedae,

in feretro
pro suo cul-
tore,

non alium
Sanctorum
reliquias.

berto in anachoreti: caput Ceolvaldi Regis & postea mo- nachii in Lindisfarnensi Ecclesia. Haec ibi. Ex dictis San- ctis coluntur Osvaldus Rex v Augusti, Aidanus xxxi ejusdem mensis, Eadbertus vi Maji, Ethelvvaldus xii Fe- bruarii, Beda xxvii Maji, Ebbæ ii Aprilis & xxv Augusti, Baifilus xxv Januarii, Ethelvvaldus Presb. xxiii Martii, Ceolulfus Rex xv Januarii. Aliquorum dies natalis non occurrunt, uti supra de S. Bilfrido monuimus, quem S. Bal- thero conjunxit, quod ambo eodem tempore & in eadem provincia vixerint anachoreta, & ob sacra eorum ossa con- juncta simul referantur ab jam dictis auctoribus. Eodem modo Eadfridus Episcopus Lindisfarnensis poterit ad vi Maji (nisi interim alius dies occurrat) cum S. Eadberto decessore suo conjungi. Porro Turgotus lib. i Historia Dunelmensis c. 11 ita de iis agit: Eadbertus per decem an- nos, post quem Eadfridus per viginti duos, duo sancti ac digni Praefules Ecclesiae praefuerunt. Eodem modo S. Ethelgitha, sive Elfgita Abbatisa una cum S. Ebbæ Ab- batissa, ob conjuncta ossa, simul venerationi proponi pote- rit, nisi cum S. Editha potius referenda videatur.

Cur Bilfri-
di & Bal-
theri adju-
gati

16 Translata etiam ab Elfrido Presbytero Dunelmensi of- fa aliqua SS. Accae & Alcmundi Episcoporum Hagulfstaden- sium fuisse, supra indicavimus: ex his S. Alcmundus colitur 1x Septemb. S. Acca xx Octobris, quae etiam die moriens est. Ad Edouardus Maibevo in Trophæis Anglicanis Ordinis S. Benedicti S. Accam reulit ad xxx Nov. cumque ea Vita S. Cuthberti a Capgravo edita cognoscere cum reliquiis S. E. Accae, etiam ossa SS. Baltheri & Bilfridi anachoretarum Dunelmum translata fuisse, & horum ignoraret natalem re- periret memoria eorum, suis Trophæis ad commodum sibi diem inferere voluit: & quia a die xxiv Novemb. ad xxx ejusdem quinque interpositos dies vacuos habuit, elegit ho- rum medium xxvii Nov. ad quem diem eos refert sub hoc titulo: De SS. Balthero & Bilfrido anachoretis, & de Translatione corporum ipsorum & aliorum Sanctorum. Allegat dein verba Capgravi in Vita S. Cuthberti descri- pta, additque, cum inter hos omnes Sanctos, quos supra ac- curate descripsimus, Baltherus & Bilfridus primo loco no- minentur, indicium esse, eos inter praecipuos habendos. De S. Balthero adducit etiam verba Hovedeni supra relata. Monet denique se arbitrari ipsos monachos fuisse, cum il- lis seculis ad vitam anachoreticam nisi a monastica ho- mines vix unquam processerint; & continuo plane securus est, quod Ordini Benedictino sine adscribendi. Neutri parti conclusionis aut violenter contraire, aut facile subscribere statimur, quare in Scotia & Northumbria fuisse regulam & statuta S. Columbae Abbatis, & S. Cuthberti Episcopi observata: uti ad hujus Vitam erit dicendum.

tanquam
monachi
Benedictini

17 Hugo Menardus, etiam si alibi Edouardum Mai- hevu solitus sit describere, hic non ausus fidere relationi Cap- gravii, omittit Bilfridum, & ad xxvii Novembris inscri- psit suo Martyrologio Benedictino S. Baltherum anacho- retam in Anglia, allegata in Observationibus auctoris a Hovedeni, sed qui Sanctum non appellat. At Gabriel Ba- celinus in Menologio Benedictino ad eundem xxvii Nov. ista scribit: In Anglia S. Baltherii monachi & eremita, qui anno Christi mcccvi eximia vitae sanctitate conspi- cuus refulsit. Dein probationis causa ista adjungit: Mart. Bened. Gall. Menard. Roger. Hoveden. tom. 2. Sanct. Ord. &c. Haec videntur aigmatica, forsitan ita explicanda: Martyrologium Benedictinum Menardi Galli, aut in Gallia editum, dein Rogerius Hovedenus: ac denique tomus 2 Sanctorum Ordinis, sed a quo & quando ex- cusus, nos laet. Colganus etiam memorat ante Vitam S. Cuthberti, a Capgravo relatum, inferis suis Actis Sanctorum Hiberniae, & annotatione 32 observat, Bal- thero a Menardo referri ad xxvii Novembris, ac non satis sui memor, quem recte ex Capgravo eiderat Bil- fridum, in dicta annotatione appellat V. Vilfridum, ac mal- tum de eo sollicitus, num sit S. V. Vilfridus Episcopus Ebo- racensis, seu primus, seu secundus illius nominis, dein ma-

& Baltherus
etiam a Men-
ardo.

Turolus,

& Colganus,

qui per-
ram V. Vi-
fridum
adjuvat.

Agis in secundum inclinans, si tamen is fuerit anachorita: de qua sollicitudine illum, & alios istam annotationem legentes liberamus.

18 Demum S. Baldredum recolat xxix Martii David Camerarius in Menologio Scotico, Joannes Vilsonus in Martyrologio Anglicano tam prima quam secunda editio-

nis, eoque citato, Ferrarius in Catalogo generali his verbis: D In Scotia S. Baltredi Confessoris, & in Notationibus distinguo a Baldredo vi Martii relato, quem Episcopum crediderat. Verum & Camerarius & Vilsonus eundem faciunt citatis locis Joannis Majoris, Helioris Boethii, & Joannis Leslai: qua nos supra produximus.

DE S. GODEGRANDO, SEU CHRODEGRANGO,

EPISCOPO METENSI AD MOSELLAM,

Commentarius historicus.

§ I Vita epitome a Paulo Diacono descripta.

Paulus Varnesfridi Longobardi filius, Diaconus Foro-julienfis lib. 6 de Gestis Langobardorum c. 26 asserit, se librum de Episcopis Metensis civitatis, flagitante Angilramno viro mitissimo & sanctitate præcipuo, præfata Ecclesiæ Archiepiscopo, conscripsisse. Cumque dictus Angilramnus fuerit proximus S. Godegrandi successor, potuit Paulus Diaconus optime ab illo aliisque hujus Godegrandi res gestas intelligere, quas hic describimus. Narratis igitur Sigibaldi decessoris Actis, ita progreditur.

1 Jam hinc vir egregius, & omnibus præconiis effe-
rendus Chrodegangus Antistes eligitur, ex pago Has-
banienfi oriundus, patre Sigranno, matre Landrada
Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. Hic
in palatio Majoris Caroli ab ipso enutritus, ejusdemque
Referendarius extitit: ac demum Pippini Regis tempo-
ribus Pontificale decus promeruit. Fuit autem omnino
clarissimus, omnique nobilitate coruscus, forma deco-
rus, eloquio facundissimus, tam patrio quam etiam La-
tino sermone imbutus, servorum Dei nutritor, orpha-
norum viduarumque non solum altor, sed & elementis-
simus tutor. Cumque esset in omnibus locuples, a Pip-
pino Rege omnique Francorum cætu singulariter elec-
tus, Romam directus est, Stephanumque venerabilem
Papam, ut cunctorum vota anhelabant, ad Gallias evo-
cavit. Hic Clerum adunavit, & adinstar cœnobii intra
claustrorum septa conversari fecit, normamque eis in-
stituit, qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus

annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, ut pe-
rituris vacare negotiis non indigentes, divinis solum-
modo officiis excubarent: ipsumque Clerum abundan-
ter lege divina, Romanaque imbutum cantilena, mo-
rem atque ordinem Romanæ Ecclesiæ servare præcepit:
quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia factum mi-
nime fuit. Hic fabricare jussit una cum adiutorio Pip-
pini Regis sedem S. Stephani Protomartyris & altare
ipsius & cancellos, presbyterium arcusque per gyrum:
similiter & in ecclesia B. Petri majore presbyterium fie-
ri jussit. Construxit etiam ambonem auro argentoque
decoratum, & arcus per gyrum throni ante ipsum alta-
re. Edificavit præterea monasterium in parochia B. Ste-
phani in pago Mosellensi in honore beatissimi Petri Apo-
stoli, & ditavit illud opibus magnis, monachosque ibi
constituit, atque sub regula sancti Patris Benedicti in
nova caritate conjunxit. Construxit etiam alterum mo-
nasterium, quod Gorzia vocatur, ubi pari modo non
modicam multitudinem adunavit monachorum. Expe-
tiit denique a Paulo Romano Pontifice tria corpora san-
ctorum martyrum, id est, B. Gorgontii, quod in Gorzia
requiescit, & B. Naboris, quod in Hilariaco monasterio
conditum est, & B. Nazarii, quod ultra fluvium Rhe-

num in monasterio, quod vocatur Lorishaim, ædificata
in honorem ipsius Martyris miri decoris basilica, collo-
cavit. Hoc siquidem prædium Chillisvindis quondam
religiosa femina, & Cancro ejus filius eidem Chrode-
gango Antistiti ad partem B. Stephani tradiderant. Fuit
siquidem beatus iste vir in eleemosynis largus, in cari-
tate purissimus, susceptor hospitem atque peregrino-
rum. Sed, quoniam longum est bona quæ gessit ex ordi-
ne retexere, satis sit hæc pauca præbuisse de plurimis.
Hic consecravimus Episcopos quam plurimos per diversas
civitates, Presbyteros nihilominus ac Diaconos, ceteros-
que Ecclesiasticos Ordines, sicut moris est Romanæ Ec-
clesiæ, in diebus Sabbatorum quaternis temporibus an-
ni. Rexit Ecclesiam Metensem annis viginti tribus,
mensibus quinque, diebus quinque. Obijt pridie No-
nas Martias in diebus Pippini Regis. Requiescit in Gor-
zia monasterio, quod ipse a fundamentis extruxit. Hæc
Paulus Diaconus, qui mox suum de Episcopis Metensibus
tractatum ita concludit: Hic jam, Pater sanctissime,
narrationis seriem vestram beatitudinem expectat. Sed
ego meæ tenuitatis non immemor attentare minus ido-
neæ non audeo, quæ de vestra vitæ cursu laudabili ma-
jori stylo promenda sunt.

§ II S. Chrodegrandi nomen, patria, officium Referen-
darii, Prosapia illustis. Opiniones aliquorum reje-
cta.

3 **Q**ua de S. Chrodegrando certa atque indubitata
sunt, in epitome vitæ jam data, continentur: cui
nonnulla majoris claritatis causa sunt addenda: ac primo
nomen ejus mirum in modum varie scribi, ut qui passim &
dicitur Chrodegandus sive Grodegandus, apud jam rela-
tum Paulum Diaconum scribitur Grodegandus, aliis Chro-
degandus, Khrodegangus, Crothgangus, imo etiam
Ruodgangus, Rutgangus, Ruggandus & forte Drocteg-
gangus. Deivoriundus dicitur ex Hasbanienfi pago. In
divisione regni Lotharii inter patres ejus Ludovicum
Germania & Carolum Calvum Francia Reges facta anno
DCCCLXX, in Hasbanio Comitatus quatuor regno Caroli Hasba-
nii adjuncti. Fuit Hasbanium sive Hasbania olim re-
gio satis ampla, per eam Brabantia hodierna partem, qua
circa Lovanium olim suberat in Ecclesiastica jurisdictione
Episcopo Leodiensi, cum vicina hujus diocesis magna par-
te. Visitur hanc procul Thenis in præfectura Getensi sub op-
pido Landa duplex Hasbanum, superius & inferius, unde
ea regio nomen suum videtur sortita. Fuit dicta Landa op-
pidum B. Pippini Ducis & Majoris Domus Regum An-
stræ, ubi etiam tumulatus fuit, sed inde postmodum Ni-
vellas translatus, usi ad ejus Vitam XXI Februarii dixi-
mus, ac nonnulla ad Vitam S. Gertrudis filia ejus XVII
Martii dicuntur. Fuit altera B. Pippini filia S. Begga,
cui dies XVII Decembris sacer est: qua nupta Ansigilo,
eidem peperit Pippinum Grossum sive Herstallium, pe-
trem

A trem Caroli Martelli, in cuius palatio S. Godegrandus enu-
tritus, eius Referendarius extitit: certe diplomari, quo Ca-
rolus Clippiacum donavit monasterio S. Dionysii, ita sub-
scripsit: Crodegangus iussus hanc epistolam donationis re-
cognovi. Actum xvi Septembris anno quinto post de-
functum Theodericum Regem. Is est annus Christi
dcccxxvii aut proxime secutus.

A At de familia aliquanto major controversia est. Dicitur
a Paulo Diacono patre Sigranno, matre Landrada, Fran-
corum ex genere primæ nobilitatis progenitas. Gorzien-
ses monachi, ut sancto suo fundatori faverent, videntur vo-
luisse deducere ex dicti Caroli Martelli prosapia, quæsmater
S. Godegrandi Landrada fuisse filia Caroli ex prima ejus
conjugis Rotrude progenita. Verum id non sinitur dictus Pan-
lus Diaconus: dein obstat anni ipsius Caroli & S. Godegran-
di. Nam, ut historia jussu Childebrandi scripta & Frede-
gario annexa habet c. 103 & 104 Pipinus ex Alpheida ge-
nuit Carolum, crevitq; puer elegans, atq; egregius factus
est. Mortuus est his diebus Childebertus Rex, anno scilicet
dcccxi. Dein moriente patre Pippino Herstallio xvi Dec.
anni dccciv Carolus adhuc juvenis erat, a Pletrude sub
custodia detentus, a qua liberatus est, quo tempore Dagobertus
III Rex obiit, & Chilpericus, antea Clericus & Daniel dictus,

B Rex creatus est, qua contigerunt anno dcccv. Dein anno se-
quente bella gesta inter Chilpericum & Carolum Martellum
clade utrimq; recepta: verum anno dcccviii Chilperico Vin-
tici xxi Mortis victo & fuga in Aquitaniam elapso, victor
Carolus videtur in uxorem Rotrudem accepisse, qua tradi-
tur mortua anno dcccxiv in Annalibus Franciæ brevibus
monasterii S. Nazarii, ac primam a Frehero, dein ab Andrea
du Chesne tom. 2 Scriptorum historia Francorum pag. 3 vultu
gato. Sed esto dicatur etiam ante Carolum annum & Pippinū
nata Landrada & quidē anno dcccviii, ac postmodum Si-
grammo nupta genuisse anno ætatis suæ xvi Godegrandum,
quomodo potuit hic anno dcccxxvii vir triennis, Referen-
darius Caroli Martelli recognovisse epistolā donationis,

C Interim Gorziensis charta apud Merissium de Episco-
pis Metensibus pag. 168 proferitur hoc exordium: Ego Gode-
gangus una cum voluntate Illustrissimi Pippini, inclyti
Francorum Regis avunculi mei, & cum consensu om-
nium Parium nostrorum &c. Verum in Chartulario Gor-
ziensi MS. eodem exordio exhibetur, quo idem Merissius
pagina precedente aliam chartam donationis cum hac me-
liore formula edidit: Ego Chrodegangus ac si indignus, si
non opere, vel nomine gratia Dei Metensis Episcopus una
cum comite & voluntate Illustrissimi viri Pippini in-
clyti Regis SENIORIS NOSTRI & cum consensu omnium
Parium nostrorum &c. Et hic Senior noster, id est, Domi-
nus, pro quo inepte supra intrusum nomen avunculi. Porro
ipse Pippinus in alia charta fundationis pag. 166 asserit se
donare precibus venerabilis Chrodegandi Archiepiscopi
admonitum, nullam ullius consanguinitatis, ut solet fieri,
mentionem adjuncta. Interim eadem pagina 166 editur hoc
testimonium ex antiqua membrana: Chrodegangus Regis
Karolovingorum familia Heros clarissimus, Pippini ex
Landrada sorore nepos, primum Referendarius seu Can-
cellarius regni Franciæ sub Regibus... Augustæ dein
de Mediomatricum Basilicæ Præsul &c. Buchetus in pro-
bationibus ad secundam stirpem familia Regum Franciæ,
qua forsitan omissa, quod ob vetustatem non possent legi, sup-
plevit, ac scripsit sub Rege Pippino, cum tamen ex jam di-
ctis manifestum sit, illum Caroli Martelli Referendarium
extitisse. Præterea modus ille scribendi Regis Karolovin-
gorum familia, non est adeo antiquus, & saltem sub tertia
stirpe Capetavorum ad majorem distinctionem capitis intro-
ducti. Dein Carolus & Pippinus ante susceptum a S. Chrode-
gando Episcopatum non fuerunt Reges. Denique extat pagi-
na 164 Dotulitium, quo Pippinus Rex dotavit ecclesiam
Gorziensem in die, qua dedicata est: sed valde inepte inter-
polatum, quod sic incipit. Completo ergo dicto monasterio,
ordinatisque & provisis necessariis ad vitam duodecim

una cum Abbate religiosorum, urgente Ecclesiastica ne-
cessitate, idem Præsul Chrodegangus Romam petiit: &
ut primum, ad ungendum Pippinum Regem, beatum
Stephanum Papam in Franciam, sic etiam tunc Ecclesi-
astica utilitate sanctum Joannem Apostolicum in Alaman-
niam adduxit: & in Maguntia Concilium cum multis
Episcopis celebrare fecit. Peractis ergo omnibus, quorum
gratia Apostolicus venerat, eundem cum Rege avuncu-
lo & multis Episcopis venerabilis Pontifex Gorziam ad
benedicendum præfatum monasterium precibus adduxit.
At quis tunc Pontifex Romanus Joannes dictus, cum elapsis
quingenta annis, imo nec subsecutis centum annis nullus
federit Pontifex, Joannes nomine. Mortuo Stephano III
anno dcccvi, successit huic frater germanus Paulus I,
mortuus anno dcccxvii adeoque vixit anno dcccxi, quan-
do Ecclesia Gorziensis statuitur dedicata. Nullum etiam
vestigium itineris a dicto Paulo versus Germaniam institu-
ti, aut ullius tunc apud Moguntinos haberi Concilii. Quo
omnia cum avunculo Rege possunt censei absque fundamen-
to intrusa, & quidem ante tempora Sigeberti monachi Gem-
blacensis, qui facit se in prima ætate ad instruendos pue-
ros Metis in ecclesia S. Vincentii vixisse unde qua ipse tunc
descripsit, postea inferius Chronico ad annum dcccviii his
verbis: V Valpertus Abbas in Italia, & Chrodegangus
Mettenium Episcopus, Pippini Regis ex Landrada sorore
nepos clarent in Gallia, qui Gorziam cœnobium fun-
davit in Mettensi parochia. Sigebertum descripsit Vincen-
tius Bellocensis lib. 23 Speculi Historialis c. 158 & secu-
ti passim alii, maxime Regia familia scriptores, Sammar-
thani, Buchetus & similes.

6 Franciscus Lanovius de Sanctis Francia Cancellarius
in notis ad Vitam S. Godegrandi, arbitratur Landradam
fuisse sororem Pippini Crassi sive Herstalli, adeoque filiam
Ansegisi & S. Regæ. Verum ex nuda conjectura ea non au-
demus asserere. Conveniunt quidem tempora, ut tunc in pa-
latio Caroli Martelli potuerit Referendarius esse. Sed plu-
res potuerunt vixisse ex genere primæ nobilitatis Franco-
rum, quod solum dixit Paulus Diaconus. Idem Lanovius
addit ex eadem domo S. Landradam Virginem & Abba-
tissam excivisse, cujus Vitam auctore Theodorico Abbate
descripsit Surius ad viii Julii: nec improbabile videri so-
rorem illam fuisse S. Godegrandi, cum Pippini etiam ne-
ptis esse dicatur, adeoque nomen matris retulisse credi
possit. Unde & Buchetus Landradam Virginem constituit
sororem S. Godegrandi, filiam Sigranni & Landradæ.
Verum S. Landrada neptis dicitur B. Pippini Landensis, &
S. Annulphi, Majorum Domus Clocharii II, dein accensa
virescentibus SS. Remacli & Trudonis patriam deseruisse, ac
demum tempore S. Lamberti Episcopi ex hac vita decessisse
se circa annum dcccxxx aut dccc, adeoque censenda foret
potius amica aut matertera alterius Landrada quam filia.
Frater S. Godegrandi sive Ruthgani videtur fuisse Gundel-
landus primus monasterii Lantshamensis Abbas, in cuius
Chronico a Marquardo Frehero edito, dicitur præfuisse
Ruthgangu Gundelandum GERMANUM suum, FRATRI
per quædam similem, & Gundelandus traditum sibi a fratre
locum summa industria & religionis observantia guber-
nasse, & Gundelandus jure possidere, quod sibi fuerat a
FRATRE siue contradictione collatum, & Carolus Magnus
anno regni sui viii, Christi dcccxxvi agnoscat Gundelan-
dum præsentem adstitisse ac dixisse, quod Villisvinda
vel Cancor GERMANO suo Domino Ruodgango Archie-
piscopo tradidisset vel confirmasset. Ac postea anno
dcccxxxix Gundelandus traditur deposito carnis one-
re, ad cœlestia commigrasse. De alterius fratris S. Gode-
grandi posteris ista scribit Theganus in Gestis Ludovici Pii
Imperatoris n. 4. Suprafatus vero Ludovicus postquam
ad ætatem pervenit, desponsavit sibi filiam nobilissimi
Ducis Ingortami, qui erat filius fratris Ruthgani sancti
Pontificis. Supradicta vero virgo, Irmingarda vocabatur,
quam consilio & consensu patris Reginam constituit, at-
que

ut & con-
fusus Jo-
hannes
Papa.

namque sunt
Sigebertus &
alii.

Landrada
an sive Pa-
pius Herstalli
sit.

non matris S.
Landrada.

Frater S.
Godegrandi
Gundelandus
an sive Abbas
Lantshamensis
sit.

& pater in
germani su-
am Ludo-
vici Pii.

A que ex ea tres filios habuit adhuc patre vivente, quarum unus vocabatur Lotharius, alter Pippinus, tertius æquivocus ejus Ludevicus. Qui ex his progeniti Imperatores, Reges, Principes, passim noti sunt. Imo horum soror creditur Adalasis, ex cuius secundo matrimonio cum Roberto Forti, natus est Robertus pater Hugonis Magni, ex quo progenitus Hugo Capetus Rex Francorum ac reliqui ad hæc tempora Reges.

§ III S. Godegrandi Legatio ad Stephanum III Papam. Asta pro restitutione Ravenna & aliarum civitatum. A Paulo I impetrata corpora Sanctorum. Monasteria extruenda.

7. **B** Rouvrens noster lib. vii *Annalium Trevirensium* in Hildolpho Archiepiscopo ista scribit: Chrodegandus vel Chrodegangus, per hosce dies Metensis Episcopus, & magnus in Austrasia rebus gerendis & Ecclesiastico cultu monasteriisque, liberalitatis inito secum ipso quodam certamine, mirabiliter amplificandis ornandisque præclarum metropoli suæ decus addidit: nomen in Ecclesia Metensi propter meritum amplitudinem reliquit immortalis laude dignissimum. Quo majori studio fuit adnitendum, ne tanta virtus diutius in tenebris jaceret. Et exteris quidem hujus vix cognitum observo nomen, & Anastasius Bibliothecarius in Stephano sanctissimum eum Episcopum, distorto tamen nomine, salutat. *Creatus est Episcopus Metensis circa Kalendas Octobris anno DCCXLI, cum Pippinus cum fratre Carolomanno absque alio Rege præfesset regno Francorum, ut vel ideo Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruisse dicatur a Paulo Diacono. Reliqua infra, dum de obitu ejus agemus, latius constatum.*

8 De ejus ad Stephanum Papam itinere ista leguntur in *Chronico Laureshamensi*: Inter cetera valde memorabilia Stephanum Papam ad Galliam evocans & Pippinum cum totis Francorum viribus contra Longobardorum tyrannidem accingens, exarchatum Ravennatem, pluraque B. Petri patrimonia Romanæ Sedis restitui jure studium & operam impendit. *Anastasius bibliothecarius in Stephano Papa nonnulla attingit. Missus est, inquit, Romanæ a Pippino Rege Rodigangus Abbas (is est S. Chrodegandus) per quem promissit se omnem voluntatem ac petitionem prædicti Regis adimpleturum.*

Cumque a Longobardis urbs Romana & vicina illi castra vehementius opprimerentur, adfuerunt extemplo Pippini Regis Missi, Rodigangus Episcopus & Autcharius Dux, quatenus prædictum sanctissimum Papam, juxta quod petendum miserat, ad suam Franciæ Regem deducerent. Tunc egressus est idem beatus Papa ab hac Romana urbe ad B. Petrum Apostolum xiv die mensis Octobris Indictione vii. Postquam vero Papiam civitatem Pontifex ingressus est, Regique Aistulfo præsentatus, plura illi tribuit munera, obsecrans cum lacrymis, ut Dominicas, quas abstulerat, redderet oves, & propria propriis restitueret: sed nullo modo impetrare valuit. Prædicti porro Francorum Missi immincebant apud eundem Aistulfum, ut Papam in Franciam pergere relaxaret. Ad hæc præsentem Rodigango Episcopo interrogavit eundem, an vellet in Franciam proficisci. Cui Papa, si tua, inquit, voluntas est relaxandi, mea omnino est ambulandi. Tunc... xv die mensis Novemb. prædictæ vii Indictionis a civitate Papiæ digressus, in Franciam profectus est... usque ad palatium cum Rege, vi Januarii mensis die, in Apparationis Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi sacratissima solennitate: ibique intus oratorium pariter confidentes, mox Christianissimum Regem Papa lacrymabiliter deprecatus est, ut per pacis fœdera causam B. Petri & Reipublicæ Romanorum disponderet. Qui de præsentem iurjurando eidem Papæ satisfecit... apud

venerabile monasterium B. Dionysii ad hibernandum pergere curavit... Post aliquantos dies idem Pippinus Rex ab eodem sanctissimo Papa, Christi gratia, cum duobus filiis suis Reges uncti sunt Francorum...

9 Porro Pippinus, ut vere B. Petri fidelis, & Papæ obtemperans monitis, direxit Missos suos Aistulfo Regi, atque bis & tertio deprecatus est, & plura ei pollicitus munera, ut tantummodo propria restitueret propriis: sed ille obedire distulit. Quare idem eximius Francorum Rex cernens, quod ejus saxum mollire non valeret, generalem contra eum decrevit facere motionem. Et dum jam fere medium itineris spatium Francorum exercituum graderentur cunei, rursus ipse sanctissimus vir præfatum benignissimum deprecatus est Pippinum Regem, denuo savissimo Aistulfo dirigi Longobardorum Regi, si quo modo potuisset vel sic tandem ejus sedare sævitiam, & propria propriis saluberrime suaderet reddere, absque humani effusione sanguinis. Et ita factum est, atque denuo ipse benignissimus Francorum Rex suos eidem Aistulfo misit Missos... Porius autem e contrario minas & indignationes præfato Pontifici & Excellentissimo Pippino Regi vel cunctis Francis direxit. *Hæc ibi, quæ gesta fuere anno DCCXII & sequente. Tunc, ut inquit Eginhardus in Annalibus, Pippinus Rex Italiam manu valida ingressus, Haistolfum Regem Langobardorum in civitate Papiæ obsedit, & pro restituendis, quæ Romanæ Ecclesiæ ablata fuerant, obsequia recepit. Quibus datis... ut Annales Bertiniani alique tradunt, Stephanus Papa reductus est ad sanctam Sedem per Missos Domini Regis Pippini, Fulradum & reliquos qui cum eo erant. Verum Aistulfo Rege rebelante anno DCCXIV, obsessæ iterum Papiæ fuit, & Sedi Apostolica restituta fuit Ravenna cum aliis viginti civitatibus, ut dictum est XVII Februarii § II ad Vitam S. Fulradi Abbatis, qui summa cum potestate huic restitutioni fuit præfatus: impendit etiam jure studium & operam S. Godegrandus, uti jam ex Chronico Laureshamensi dictum est, & ex mox dicendis confirmatur.*

10 Idem *Chronicon Laureshamense* ita cum S. Godegrando incipit: Anno Dominicæ Incarnationis DCCXIII... Cancor illustris Rhemensis pagi Comes, cum matre sua religiosa & Deo acceptabili VVillisvinda, vidua Ruperti Comitum, monasterium Lauresham, in insula quæ nunc appellatur Aldenmunster, initiantes, venerabili Rutgango Metensis Ecclesiæ Archiepiscopo ad iniciandum inibi monasticæ professionis militiam, nullius quidem episcopii seu cujuslibet juri aut dominio subicientes: sed quia minus id per se poterant, tamquam consanguineo & tum in Dei rebus viro spectatissimo perficiendum gubernandumque sub traditionis titulo commendantes... Reverendus itaque Pontifex Rutgango vocum ac petitionem venerabilis VVillisvindæ filique ejus Cancronis grante amplexus, cum ipsius monasterii curam gubernationemque per se exequi non posset (utpote & ecclesiasticis & Regalibus negotiis jugiter occupatus) Gundelandum germanum suum, prudentem admodum & sanctæ conversationis virum, fratremque per omnia similem, eidem loco præfecit, ipsumque cum omnibus pertinentiis suis eo tenore, quo sibi tradita fuerant, suæ dispensationi commendavit. Fratres quoque maturæ ætatis & consilii, Dominique timentes Regisfridum & Ulvinum cum aliis xiv a Gorziensi monasterio (quod ipse pridem construxerat) cum ipso direxit, cuncta eis necessaria tam in alimentis quam in ceteris subsidiis impartiens.

11 Interim missis ad Apostolicam Sedem Legatis, pro cujus liberatione ab oppressione Haistulfi Regis Longobardorum multa instantia laboraverat, expetivit a Paulo Papa corpora sanctorum Martyrum, in quorum honore constructas a se monasteriorum con-

an missis
Sapias ad
Aistulfum,
fuerit S. Go-
degrando

E

pro restitu-
tione urbium
collatum

scripsi ge-
neratim
Lauresham
monasterium

cum missis
fuit in sum-

scripsi
Pauli
fuerit

secre-

A secrete ecclesias. Cujus devotionem ac meritum erga Romanam Ecclesiam Apostolicus Pontifex debito favore prosequens, transmisit ei SS. Nazarium, Naborem & Gorgonium, per VVilliharium Sedunensem Episcopum delatos ad Gorziense monasterium. Evoluta dehinc anni circulo, in Ecclesia Gorziensi S. Gorgonium, in Ecclesia Hilariacensi S. Naborem collocavit; Beatum vero Nazarium ad Laureshamense monasterium destinavit.

In cujus occursum tota simul provincia, plebsque utriusque sexus, juvenes & virgines, senes cum junioribus usque ad saltum, qui Vosagus dicitur, catervatim ruunt, Comitesque nobilissimi Cancor & VVarinus, ceterique id locorum illustres & spectabiles viri thesaurum beati corporis, sibi divinitus destinatum, propriis humeris excipiunt; & cum hymnis canticisque spiritualibus, prosequente infinita populi multitudine, usque ad locum cælitus provisum, deferunt. Verum quia sinus insula illius, brevis admodum & constrictus, tantæ multitudinis receptui & quotidianæ frequentiae non sufficiebat, & situs ipse loci monasterio, tanti nominis & dignitatis per merita sui Martyris postmodum futuro, non adeo competebar; eadem omnium vota, eadem sententia fuit, ut in editiorem locum, uti nunc cerni datur, tam monasterii quam ecclesiæ fabrica multo amplianda transferretur. Cujus rei executio Gundelando Abbati per venerandum Pontificem arctius injuncta est, & ab ipso strenue satis & magnifice effectui mancipata. Nam multo post Pontifex humanis rebus exemptus, migravit ad Dominum, vir egregius meritisque incomparabilis, & omnibus offerendus encomiis.

12 De Translatione horum Martyrum agunt Lamberus Schafnaburgensis, Mariannus Scotus, Auctor Annalium Fuldensium aliique ad annum DCCXLV, & Sigebertus Gemblacensis ad annum præcedentem DCCXLIV his verbis: Chrodegangus Episcopus corpora Martyrum Gorgonii, Naboris & Nazarii Roma ad Gallias transtulit: & Gorgonium quidem in Gorzia, Naborem vero in Hilariaco canobio, Nazarium autem reposuit in canobio Lorisham, quod Canthuyr Comes illustris a se fundatum Mettensi Ecclesiæ priori anno tradiderat. Coluntur XII Junii Naborem & Nazarius, Roma via Appia una cum SS. Basilida & Cyrino in persecutione Diocletiani & Maximiani martyrium passi. De monasterio Hilariaco sive Hileræ, nunc ab hac ea delatas reliquias canobium S. Naboris, egimus supra ad Vitam S. Fridolini, quem suum primum fundatorem monachi agnoscunt. De Gorziensi monasterio a S. Chrodegango fundato, late egimus ad Vitam B. Joannis Abbatis Gorziensis xxvii Februarii § 1. qua non sunt hic repetenda. Colitur S. Gorgonius, cujus ibi corpus adservatur, 12 Septembria. Corpus autem advexit S. Godegrandus ad Gorziam anno ab Incarnatione Domini DCCXLV Indictione tertia, quartæ Idus Martii. uti habent ipsa antiqua Gorziensia monumenta, & est ipsa Translationis solennitas ad istum diem nonnullis sacris fastis inscripta.

§ IV Tempus Sedis. Obitus. Cultus sacer. Alia anecdotæ.

13 Rexit S. Godegrandus, teste Paulo Diacono, Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque: Kalendis scilicet Octobris, ut supra diximus, anni DCCII ad hunc vi Martii anni DCCXVI. Jam non multo post translata jam indicata corpora Sanctorum, migravit cum ad Dominum Chronicon Laureshamense indicat. Imo in Chronico MS. Sigeberti, quod in bibliotheca Regina Suevia adservatur, post relatam dictorum corporum Translationem, additur: Chrodegangus Episcopus Metensis obit: scilicet cum post translationem S. Gorgonii, commoda opportunitate eodem anno DCCXLV sint translata corpora S. Naboris Hilariacum, & S. Nazarii ad canobium Laureshamense; illi, qui annum a

Paschate solebant inchoare, vi Martii diem ad præcedentem D annum necessario referebant, qui nobis est anni DCCXLVI.

14 In Martyrologio Ecclesiæ Cathedralis Metensis ad vi Martii memoria ejus ita celebratur: Metis depositio S. Godegangi Archiepiscopi & Confessoris. Eadem habet Molanus in Auctario Usuardi. Ast Hermannus Greven, Canisius, Ferrarius, solum Episcopum appellant. In MS. Florario ista habentur: Metis civitate S. Godegangi ejusdem urbis Episcopi & Confessoris. Hic corpora sanctorum Martyrum Gorgonii, Naboris & Nazarii a Roma ad Gallias transtulit, anno salutis DCCXLV. Anno sequenti hic beatus Pontifex obiit. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii elogium concinnavit ex libro de Vita ejus, quem tamen se non legisse asserit, sed multa inde citari centuria octava capite decimo. In eo elogio Landradam matrem S. Godegrandi tradit sororem fuisse Pippini Regis, quod supra rejecimus. Dein S. Godegrandum litteris & pietati operam navasse primum in monasterio S. Trudonis, deinde Metis: qua inde describunt Mirans in Fastis Belgicis, Fisen in Floribus Leodiensibus, & Sanssajus in Gallia Christiana. Nihil de ea re invenimus in Chronico MS. S. Trudonis, in cujus libro 2. c. 9 dicitur Godegrandus Metensis Episcopus quadam vice pro utilitate suæ Ecclesiæ ad oppidum Sarcinium venisse: ex cujus servientibus puer unus pro excessu quodam penam correctionis demeruerat, qui veritus acrioribus verberibus disciplinari, ad monasterium S. Trudonis confugit, quem familiares Episcopi temerario ausu insequentes, vi extrahere cupientes, fores ecclesiæ irrumpebant: quibus continuo dextera Exceli obstitens, delapso cælitus igneo fulmine cereos sacris altaribus adstantes accendit, præsumptoresque tantæ violentiæ metu consternatos, manus in delinquentem extendere nequaquam sustinuit. Devotus ergo sanctus Episcopus in testimonium tanti miraculi, puero illi culpam remittens, satellites suos de irruptione tam celebris canobii castigat, seque sub tam defensibili tutela in orationibus suis sancto Patrono Trudoni commendans, veniamque implorans, ad urbem Metensem repedavit.

15 Tradit præterea Molanus, pallam, Archiepiscopi insignem, & potestatem per totas Gallias Episcopos ordinandi, a Stephano Papa accepisse, qui ex Codice Gorziensi leguntur apud Menrissium p. 166 qua etidem Sanssajus, Mirans, Fisen, aliique describunt. Et inde nomen illi Archiepiscopi adhasse arbitrantur, quod Lanovius censet propter natalium dignitatem collatum.

16 Franciscus Roserius tomo 3 Stemmatum Lotharingia Historia capite 53 fol. 155 sub finem ista habet: Gundegrannus Pontifex Metensis chorum & sacrarium ecclesiæ Metensis struxit, ædem S. Petri stravit ibidem stallos distinxit auro & argento, dotavit monasterium, Fratresque in eo constituit, in quo postmodum moniales Deo cultum exhibuerunt. Dein sub finem pagina sequentis. Viridunensis, inquit, ecclesia cum documentis & Ecclesiastica gaza exarsit, ad cujus restorationem Gondegrannus Metensis & Jacob Tullensis Antistites ingentem nummorum copiam impenderunt. Hic Episcopus Jacob subscripsit anno DCCVI donationi a S. Godegango facta monasterio Gorziensi. De hoc ecclesiæ Viridunensis incendio, & a dictis Episcopis præstito adiutorio, agit etiam Richardus VVassburgius in Magdaleno xxiii Episcopo Viridunensi.

17 Eundem Sanctis Canonicis adscripsit Ghinius: sed hallucinatur dum loco Hasbanix scribit Hispaniam, in qua illustri genere natus fuit. Quam Paulus Diaconus supra indicavit ab eo scriptam Clericis regulam, eam LXXXVI capitibus distinctam edidit Lucas Dacherius tomo 1 Spicilegii, & Regulam Canonicorum appellat: in cujus Prefatione S. Godegrandus asserit, se voluisse necessitate compellum parvum decretulum facere, per quod se Clerus ab illicitis coerceat, vitiosa deponat, mala diu longaque usurpata derelinquat, ut dum mens ab assuetis vitiis

VACUA-

A vacuatur, facilius bona & optima quæque inferantur. *Additque:* Scripseris sacris intenti decernimus, ut omnes sint unanimis Officii divinis, lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam Episcopi sui Præpositique, ut ordo canonicus deponat, parati, caritate connexi, zelo bono ferventissimoque amore conjuncti, a libris vel scandalis seu odiis semoti &c. *Adversus Dacherius in sua hujus Spicilegii ad Lello-*

rem præfatione, Patres Concilii Aquisgranensis, sub D Ludovico Pio habiti, tanti fecisse hanc Godegrandi regulam, ut quidquid ad Clericorum mores Canonice efformandos conducere, ad sua, suppresso licet nomine, decreta transtulerint. Vri annotatiunculis marginalibus passim indicat ipse Dacherius, qui etiam observat plurima e regula S. Benedicti ibidem reperiri excerpta.

DE S. HESYCHIO THAUMATURGO IN GALATIA VEL BITHYNIA.

CIRCA
ANNUM
DCLX.
VI MAR-
TII.
Memoria in
falsis

Memoria sacra S. Hesychii Thaumaturgi inscripta est ad diem VI Martii Menais magnis Græcorum, & Vitis Sanctorum indidem collectis a Maximo Episcopo Cythærorum. Eadem cum titulo in Menais MSS. Bibliotheca Ambrosiana Mediolani & Mazariniana Parisiis, itemque in Menologio Basilii Porphyrogeneta, quod est in monasterio Crypta-Ferrata. Quin & in Calendario Syriaco seu Chaldaico nobis Roma transmissa, & in Martyrologio Coptico Collegii Maronitarum Roma, ejusdem commemorationis ad diem IV: sed in his omnibus præter nudum nomen nihil reperias, nisi quod impressa & MSS. quædam hos insuper habeant de eo versus:

Δὲς οὐρανὸν ἱερὸν Ἡεὺχα βίη
Τὴν δὲ δόξαν σου ἱεραῖον ἐν βίῃ.
Quia dedisti teipsum, Hesychi, quietæ vitæ,
Fine accedente, quietus abis e vita.

Memoria
Thaumaturgi

partis ad
disponit:

2. Non inane fuisse Thaumaturgi cognomen persuadent miracula, quorum aliqua narrantur in elogio, quod hic damus ad leniendum desiderium prolixioris Vitæ, quam aliquando existisse, & forte etiamnum alicubi latere, existimamus. Ex quo etiam cognoscimus patriam Hesychii fuisse Andræpnam, Ponti Galatici regiunculam, nomen sortitam ab Andræpa sive Antrapa Ptolemai (Neoclaudiopolim Ortelius in Thesauris vocat) pari fere intervallo distita ab Ancyra, Galatia: urbe, atque Amasea: cuius Episcopus, Theophylactus nomine successor illius Danielis, qui synodo œcumenica vi nomen suum aliquoties subscripsisse legitur, sacrum Hesychii corpus juxta altare decentius collocavit anno Christiana æra DCCCXIII: an in Amasea civitate sua, an vero in Adranensi, circa quam vixit: vel ipsa Regia Constantinopoli, unde fere accepta Menæa, quis dixerit? Tacet enim mortis ac sepulture locum eligimus; tantumque dicit corpus ejus a presentibus involutum, atque in arca lapidea collocatum, depositum fuisse ἡμεῖς τὴν δόξαν σου ἱεραῖον ἐν βίῃ.

Totidem
vera ad quæ
significat:

3. Hæc δόξα mihi significat eam portam, qua in ecclesiis Græcorum ab utroque latere cancellos habens e sacro, sive aditis soli sacrificio destinatis, in soleam atque anteriorem templi partem ducebat, dicta communiori vocabulo ὕψις, Sancta, eo quod per eam τὸ ἅγιον efferebantur populo, ad Eucharistia communionem accipiendam ad soleam gradum ordinate disposito: quandoque vero Basilii, inquit ad Euchologium Goar, quidni & δόξα σου ob eandem causam: quia per illam scilicet transitum habet Rex regum & Dominus dominantium. Ab hoc autem loco, ad quem promiscui sexus populo saltem communicatio fas erat ingredi, ad sacratiorem locum, laicis omnibus & feminis etiam sacris interdictum, transtulit Theophylactus sacrum pignus, & ad ipsius altaris dexteram partem collocavit: non intra Tridynam sive conebam altari circumductam (ut existimo) sed ad murum intra illam & enaυφωδῶν.

Adriania
ubi, juxta
quam com-
munitur:

4. Ceterum Adriania, juxta quam oratorium suum Hesychius habuit, Bithynia est civitas haud procul a Prussa, inquit apud Ortelium Leunclavius, Turcis Edrenos dicta: quem tu cave cum Adranæ Thraciæ civitate confundas: utraq; enim in Concilio supra citato accurate distinguitur,

& mirusque Episcopi, hujus Nicephorus, illius Sifinnius variis ejusdem sessionibus inveniuntur subscripsisse: qui autem huic civitati propinquus fuisse dicitur mons Mayo, & S. Hesychio optata solitudinis ac quietis præbuit commoditatem, extruendoque oratorio locum idoneum, ejus nusquam alibi nomen legimus: cujus proinde notitiam ceteraque ad S. Hesychium spectantia omnia debemus, unde elogium accepimus, MS. sex mensium synaxario, sane accuratissimo & infinitas Menæarum Magnorum lacunas, tam in versiculis quam in elegiis supplente: quod magni thesauri loco duximus Divisione apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum reperisse, postquam disjunctis ab invicem qualicunque paginis, datum est cognoscere cujus illud meriti ac nota esset.

5. Nam quod sapientissimo dolo in Apollinariis libris S. Ephrem fecisse laudatur, conglutinatis ad invicem paginis inutiles eos reddens, id codici huic infelicissimo casu acciderat, ut non tam liber tractantibus, quam firmiter conglutinatorum inter se foliorum massa esset: aqua namque, qua totum aliquando librum madefecerat, gummeam spissa ac perverusta charta consistentiam dissolvens, postquam exiccare evanuit, ita fixas inter se paginas reliquerat, ut ex iis, ocre cum multiplici laceratione ac lesione sejunctis, mirum fuerit potuisse sanum aliquem contextum haberi. Illud vero prodigio proximum, & Sanctorum honori suo faventium haud dubie adscribendum; quod eo consilio transcriptionem exorsi, ut ea sola excerptemus, qua exensis Menais deesse videbantur, invenerimus vel omnino sana, vel prudenti conjectura sanabilia omnia, qua alibi non reperiendi Sancti nomen vel elogium continebant. Dixisses folia non fuisse raptim indiscriminatimque divulsa, sed iis causam partemque studiosius, qua aliquid utile occultabant: cetera enim vix legi nusquam integre poterant, tantum sament exhibebant sui, ut collatione ad alia exemplaria falsa, clare dignoscere, quid de quo scriptum continerent. Quod ad commendationem aliquam hujus Sancti, quem primum ex isto codice damus, hic non inepte referri posse judicavimus.

V I T A

Ex MS. Græco Synaxario Petri Franc. Chiffletii
Soc. Jesu.

Celebris hic magnusque Dei famulus Hesychius, ab ipsis incunabulis probe institutus, atque exosus terrenas commoditates, effectus est Spiritus sancti habitaculum, ad supernæ Sionis stultionem aspirans: quapropter voluntarius exul a patria, solitudines consecratus est. Ex Andræpæ namque regione procreatus, ad mare, quod Adraniam aluit, contulit sese juxta imperium vocantis Dei, ubi in montem Majonis dictum cum ascendisset, inhabitantes locum demones, suum hunc fore exterminium suspicati, per fraudem conati sunt ex istis sinibus alio traducere Sanctum. Joanne enim atque Hilarione, velut instrumentis ad opus idoneis, usi sunt: per ipsos ex illo quæsi verunt, cujus loci desiderio tractus advenisset. Eundem autem incunctanter demonstranti male-

A malevoli illi contradicentes: Utique ignorans, in-
quiunt, infelicem loci statum, o homo, in praesentem
tendis mortem: ferarum enim atque latronum diver-
sorium est, quo quicumque accedere ausus est haec-
tenus, ne unius quidem diei spatium huius usura lucis per-
fruitus est.

in Mar-
tyr. Ioh.
f. 101.

2 Collegit ad hanc animum meditabundus Pater,
apremque signans Spiritu interius docente cognovit,
non esse naturalem eam, sed demonum per ora ipso-
rum loquentium vocem: virtuteque Crucis Christi
ex corporibus illis incorporeis expulit inquilinos.
Tum vero ducem sequutus Deum, in quadam mon-
tis partem secessit, & rectam vivendi instituens ratio-
nem, ipsius terrae cultui coepit vacare pro viribus, nec
minus naturae impetus violentos coercendo repellere.
Accidit aliquando, ut in illum locum irruentes aves
escam sibi a satis illic herbis quaterent: statimque pra-
sens ultio adfuit; ut primum enim eas degustavere, ac
si venenum sumpserant, prostrata vidisse fuit in terram
volatilia: itaque cum alia quadam vice pari modo vi-
deret Pater alias aves eidem sese obijcientes discrimini,
certum nocentium praecognoscens exitum, oculos in
caelum sustulit, ac veluti infrenavit intra semetipsum:
3 & Abite, inquit, Monachorum deinceps labores re-
verit. At illae, Patris voce quodammodo delinitae,
pennisque sublatae in aerem, recesserunt a loco; ne-
que deinceps unquam in eandem involare praesum-
pserunt.

q. h. h. h.
f. 101. a. v.
mirabile
mirabile
ab illa.

2. Andria
destruere
supponit.

3 Ceterum cum in modica quadam declivitate
aquam reperisset, sacellum illic Andriae Apostolo ve-
nerandum excitavit: in quo cum Deo suo quiete con-
versantem accesserunt quidam vexatam ab impuro da-
mone puellam ducentes, rogantesque, ut liberam eam
ac sanam esse juberet: quibus ille, nihil conatus &
Apostolorum coryphaei adjunctus virtute, mali omni ex-
pertem filiam continuo reddidit, atque utrumque pa-
rentem in hunc modum est affatus: Haec mihi, inquit,
Spiritus sanctus dicitur, futurum ut post mortem meam
domus haec sacrarum Deo mulierem ascesterium fiat:
quarum efficacia precum omnes hinc demonum phalan-
ges effugabit: praedictionemque sequutus non multo
post id tempore eventus est.

ap. f. 101. a.
d. 101. a.
p. 101. a.

4 Idem S. P. N. Hesychius, divina quadam pro-
videntia egressus aliquando e cella, vidit rusticum
quemdam minantem boves, onus super plaustrum
trahentes: quorum unum, nescio quomodo pedibus
impeditum, contigit miserabili casu corruere in ter-

ram: advolat e vestigio rusticus, magnoque conatus
nisi sublevare iumentum, non plus proficit, quam si
in lapidem illud esset conversum. Ergo exhaustis
nimio labore viribus & bovis sui immobilitate supra
modum afflictus, totus perfundi lacrymis rusticus,
infelicem se queritans; moveri ad spectaculum inti-
maz commiserationis sensu Hesychius, simulque ad
prolapsum bovem accurrere, illiusque cervicem ma-
nu perscrutans observare: ad quem, Surge, inquit,
desidiose, & reliquum itineris confice; ne te inuti-
lem hostis instrumentum faciat nequitiae suae: ac
super eum signum Crucis efformans exurgere fecit,
plaustrumque trahere perquam mansuete atque ve-
lociter. Obstupuit supra quam dici potest ad ista
rusticus, & gratias Sancto agens, viam domum ver-
sus hilari tenuit.

5 Ad anteriora porro semper sese extendens hic
Sanctus, partemque deteriore meliori subjiciens,
dignus etiam inventus est, qui Angelico frueretur al-
loquio: suus enim ex hac ultra discessus ante trigesi-
mum diem ab Angelo Domini manifestatus ipsi est.
Quem ille nuntium ingenti cum animi sui excipiens
gaudio, eos, qui secum commorabantur, advocat,
extremaque eis mandata inculcat: inter quae per oculos
gehennam statuens, veluti formidabilem illam ferven-
temque fornacem tunc ipse metueret, eos qui conve-
perant omnes exterruit: sed ad mediam usque noctem
exhortationem protrahenti lux exlitus allapsa refulsit,
extremumque, in manus tuas Domine commendo
spiritum meum, proloquutus, ad caelestes transit
mansiones, Cujus venerandum ipsique Angelis ho-
porabile corpus ii, qui praesentes aderant, obvolven-
tes in lapideam arcem deposuerunt, & proxime ad
principalem portam collocarunt; Imperii sceptrum
Constantino cum matre Irene a obtinente. Anno vero
sexies millesimo trecentesimo b Theophylactus Amasiae
Episcopatum gubernans, beatissimi Hesychii sacrum
pignus ad dexterum latus altaris transtulit, ubi usque
in praesentem diem omnibus ostenditur religiose hono-
randum.

a Adeoque intra Dec. lxxx & Dec. xcvi, quando rediit in
ordinem filio, sola absolute regnare cepit Irene.

b Iuxta Alexandrinum calculum; quo cunctis illius aevi sacri
scriptores utuntur: hic autem annus anno Christi Mccc. secundum
Alexandrinum respondet: anno vero Dccc. lxxx secundum vulgatum
Aetam, quam sequimur. De qua differentia vide plura ad Acta
Martyrum Sebastiani & Martii.

DE SANCTIS XLII MARTYRIBUS

THEODORO CRATERO PROTOSPATHARIO,
CONSTANTINO DRUNGARIO, CALLISTO
TURMARCHA, AETIO ET MELISSENO DU-
CIBUS, ET THEOPHILO PATRICIIS, BAS-
SOE ET ALIIS PROCERIBUS AGMINUM,
AMORII CAPTIS, ET IN SYRIA OCCISIS.

Commentarius historicus.

§ I Horum Martyrum veneratio sacra. Vita.
Tempus & locus martyrii.

CIRCA
ANNUM
DCCCLX.
VI MAR-
TII.

A Moriam nrbis antiqua, & Sede Episcopali hono-
rata, in Phrygia Salutaris, Galatia vicina, cui
postea adscripta, & nova Galatie metropolis est facta. In hac
nrbe capiti fuerunt gloriosi Martyres: quas Graeci vi Martii
praeipuo cultu celebrant in excelsis Aetnae & MSS. Ma-
Tamus l.

lariniani, Chistianae, aliisque & MS. Synaxario Col-
legii Claramontani Societatis Jesu Parisiis, & apud Ma-
ximum Cyslerum his verbis: Die sexto mensis Martii
memoria sanctorum quadraginta duorum Martyrum
Theodori, Constantini, Callisti, Theophili, Bassoe
& sociorum, qui Amorii decertarunt. Erant hi ex pri-
mariis urbis Amorianae, qui, ea imperante Theophilo ab
Agarenis intercepti, captivi abducuntur, quod essent

Calam. M.
Martyr. a
Graecis &
Martii.

Q9

Tri-

A Tribuni ac Duces exercituum, & ex nobilissima apud Romanos prosapia exorti. Hi neque metu, neque vitæ amore, neque animi mollitie, neque diuturna calamitate afflicti, quam erga Christum habebant fidem, deposuerunt: sed virili proposito constantia & generosa animi virtute, tyrannis oblitere. Non enim corporum afflictionibus, veluti inveteratis samentis, animas infecerunt: sed heroice omnes decertarunt, ne fidem Christo datam fallerent. Itaque lætitia persusi cervices ferro secandas præbuerunt. Eadem leguntur in *Anthologio novo*, indicato solum numero Quadraginta duorum, nullo eorum nomine expresso. In *Menais* inter odas & hymnos sapius idem numerus exprimitur, ac quinque in elegio expressi suis nominibus subinde compellantur, & Theodorus inclytus, Constantinus pius, & instar agni ad martyrium ductus, Callistus divinis meditationibus excellens, Theophilus magnus & fortis cognominantur. Denique eam horum, quam aliorum omnium invictus animus inter carceris diuturni squallores prædicatur.

B 2. In *Menologio Græco MS.* quod iussu Basilii Imperatoris Porphyrogeneta appellati, est conscriptum ad diem sequentem elogium illud habetur: Certamen sanctorum Martyrum, qui in Amorio comprehensi, in Syria vero sunt interempti. Regnante Theophilo Iconomacho patre Michaelis (cujus mater Theodora relictis imaginibus orthodoxiam celebravit) fuerunt hi sancti Duces & Tribuni, viri opulenti & nobiles: qui illo tempore, quo venit ex Syria Amyras cum infinito populo in partes Orientales Imperii Romani, missi sunt ab Imperatore ad urbis Amorii propugnationem. At videntes multitudinem Saracenorum infinitam, ingressi intra castrum, illud fortiter defenderunt. Sed permittente Deo, ut delinquentes castigarentur, castrum vi interceptum est, & multitudo aliqua civium mactata. Ipsi autem Duces comprehensi, in Syriam abducti, & in carcerem sunt conclusi, ac plurimos squallores atque miseras perpassi, e carcere educti, & vi, ut præstigia eorum amplecterentur, coacti. Verum constanter id recusantes acceperunt sententiam, qua capite deberent plecti. Cumque Constantinus magnopere socios animasset, cum iis capite est plexus. In *Menologio a Sirlito translato*, ad diem viii Martii referuntur, sed ob aliquam rerum transpositionem, quam inter istos dies factam alibi monuimus, forsitan ad diem vi aut vii remitti debent. In illo ita scribitur: Eodem die sanctorum Martyrum, qui sunt in Amorio detenti, & in Syria martyrium perpassi. Theodori, Constantini, Theophili, Bassonis & sociorum numero quadraginta duorum. *Menologium* illud describit ad viii Martii, Ferrarius in *Catalogo generali*. Omissit in utroque Callistus: at Basson sive Bassion vocatur, qui supra in *Menais* Leonis sive Baroni nuncupatur.

C 3. Latini antiqui eorum non meminerunt in sacris Fastis. Molanus in *Antuario Usuardi* ad vi Martii ista scribit: Sanctorum xlii Martyrum recentem inventionem intelligi velis, non explicat. Eos die vi Martii occisos esse infra constabit. Galestinus ista habet: In Græcia sanctorum xlii Martyrum, Theodori, Constantini, Calixti, Theophili, & reliquorum, qui in Amorio divinitus inventi, jam pro fide propugnatores fortissimi, egregio confecto certamine, stolis sanguineis decorati, in caelis æterna perfruuntur gloria. Qui inde in posteriore editionem *Martyrologii Germanici* transcripti sunt. Nulla sit mentio Bassioei, pro Callisto, Calixtus scribitur, & martyrium Amorio attribuitur, quod in Syria peractum melius traditur in hodierno *Martyrologio Romano* his verbis: Item passio sanctorum quadraginta duorum Martyrum, qui in Amorio comprehensi, & in Syriam perducti, illic egregio peracto certamine, victores palmam martyrii perceperunt.

4. *Vitam* & certamen horum Martyrum alim conscriptum

& hactenus ineditum reperimus Rome in tribus antiquis *D. MSS.* codicibus Græcis, scilicet bibliotheca Patrica, Valicel-
lana Patrum Congregationis Oratorii, & Cardinalis Sfor-
tia, ac Latine translatus infra demus. Ademur horum A-
thorum Leo Allatus in sua de Simeonum scriptis *Diatriba*
pag. 113, his verbis: Οὗτοι οὗ τ' ἀπὸ τῶν ἱερῶν τοῦ δ' ἑσθ' . Εὐ-
δίου. Μαρτύριον τὸ αὐτὸν & ἰδιῶν τῶν ἁγίων ἀντιπαραστή-
ται. Evodius esse horum Altorum auctorem ipsi etiam re-
perimus in codice Sfortiano, & ex ipso contextu colligimus
scriptorem eorum esse, qui sub S. Theodora Imperatrice &
huius filio Michaelis floruisse videntur cum fides orthodoxa es-
set restituta, uti xi Februarii dictum est in *Vita S. Theodora*.
In *Atis* infra num. 36 locus martyrii ita describitur: ἰνὰ τὴν
ἐκείνῃ ἐκείνῃ ἐκείνῃ Εὐφράτῃ, τοῦ ἀντικατὰ τὸν Σαλαμὶν πο-
ταμὸν τὸν ἐν τῇ κατὰ τὴν ἡμετέραν. Jamque ad Euphratem flu-
vium accesserant propius, circa ipsum enim magna co-
rum civitas Samara est collocata. Forſan ubi antiquis suis
Samosatha, nec procul inde Taurus mons est, cuius aliquod
promontorium Samara dicitur ab Oroſio apud Ortelium in
Theſauro geographico: nisi Zimara intelligatur Armenia
urbis ad Euphratem, & omnis ea regio tunc Syria nominat,
qua Saracenis ante data fuerat, intelligatur.

5. Michael Balbus Amorio oriundus, Leone Armeno die
Natalis Domini inter sacra trucidato, Imperium anno
DCCCXX annis, eique anno DCCCXXII vita a ſacello ſucceſſit
ſilius Theophilus, mortuus anno DCCCXLXVIII aut initio
ſequentis, uti ad *Vitam S. Theodora* huius huius deducitur. E
est. Georgius Elmacinus in *Historia Saracenica Arabica*
ſcripta, & Latine reddita a Thoma Erpenio libro 2 cap. 9
meminit belli Theophili Imperatoris cum Calipha Mutasi-
mogest, anno Arabico CCCXII, id est Era Christiana
DCCCXXVIII, quoniam capta a Theophilo Zabarram,
aliis infra Sozopetram & Zapetrum, & dein a Mutasimo
applicatis catapulitis & balistis occupatam Ammoriam,
ſive Amorium, quod proximo aliquo anno potius factum.
Baronius ad annum DCCCXII agit de cade Theophili, ca-
pio Amorio, & certamine horum Martyrum. Verum illos
ſeptennio integro carceri incluisse ſiſſe illa habent infra
num. 17, & conſtituant alii ſcriptores. Capto ergo arbi-
trantur circa annum DCCCXI, & poſtea anno DCCCXLVII
martyrium conſummariſſe.

6. *Vita* Theophili Imperatoris cum Saracenis bella ſue-
runt, que referuntur a Georgio Cedreno, Joanne Scylitza Ca-
ropalata & Joanne Zonara, uti etiam a Leone Grammatico
una cum Theophanis Chronographia typis Lupareis edi-
to, ad quem in Annotationibus ſepe alligat Franciſcus Com-
beſi quemdam Continuatores, e quo nobis ſubmiſiſſi, que ſub
Theophilo geſta ſunt: aſſeritque hunc auctorem Conſtantino
Porphyrogeneta Leonis filio Imperatore ſcripſiſſe, illicque
meruisse annis ſere ſeptuaginta poſt horum Altorum ca-
dem Continuatores Vaticanum appellat Combeſi, quod ea
monumenta in bibliotheca Vaticana adſerventur. Rex Sa-
racenorum apud Cedrenum alioſque memoratos jam ſcripto-
res appellatur Ameramnes, Ameramnes & Amermu-
nnes, ab Elmacino Caliphas Mutasimus, & ſub eo vari
Duces erant & Principes, Huiusmodi dicti: ita num. 12
in *Atis* ſolum Abeslac ſtatuitur, in *Menologio* Basilii Im-
peratoris Amyras, qui a Cedreno aliſque A neris dicitur,
Melitænz in Armenia gubernator. In *Chronico* Simeonis
Logotheta, (quem ipſum eſſe celeberrimum illum Alaphraſtem
teſtis eſt eidem Synchorus Thebanus Hippolytus, & ipſe
Chronici auctor, in bibliotheca Vaticana, ut ait Geſnerus,
adhuc extantis) Gudes Dux Agarenorum præcipuus ha-
betur. Ita etiam in prioribus tellis Imperatoris Arabum
Dux præſuit. Si tamen in his alia ſignificatio ſubſit, li-
benter reliqua addiſcimus: interim fragmentum ex prædi-
cto Logotheta Chronico, ab eodem Combeſi ſubmiſtratum,
damus de Sanctorum corporum translatione.

7. *Illuſtriores* Martyres in *Atis* ſolum duo numerantur,
S. Theodorus & Sacerdote miles, Eunuchus, cognom-
nento Crateros, ſeu Fortis, dignitate Protoſpatharius,
& S.

dem 7 &
ſorſan 8
Menais.

a. L. m. i. b.
6. Menais.

Rei geſſia
alibi ſcriptum
adit &
MSS.

vari Sam-
tratum
Dumque.

*Martyr 7 Basilii Imperatoris nominatur. Drungus vox barbara apud Populum globum hominum significat. Apud Leonem Imperatorem in T. alio, Celocibus per themata divisim præficiuntur Drungarii & Turmarchæ, ita tertius Martyr est Callistus Turmarcha, qui cum aliis duobus Patricius fuit, ita etiam Theophilus quartus Martyr a Leone Grammatico, & Logotheta Patricius dicitur. Addunt hi duos Duces Melissenum & Actium, quorum ultimus etiam Patricius & Dux Orientalium habetur: denique Balloes sive Balion aut Balson est, qui Cedreno Bubutzi-
cus, Scylitæ Bobutzius forsitan dicitur, & Cursum Præfectus infra habetur.*

§ II Res gesta ex Cedreno, Leone Grammatico aliisque narrata.

Bella varia **C**UM Impraelus Arabum Dux, expeditiones contra Romanos suscepisset, Theophilus quoque adversus eum copias suas eduxit, fretus Manuele Protostatore, & Theophobo Persa. . . . Commisso prælio cum utrimque multi cecidissent, tandem cohortes Theophili inclinatae cesserunt Agarenis, quos arte deludente Theophobo, fuga salutem Imperator quaesivit. . . . Anno sequente Theophilus rursus in Saracenos copias eduxit, cum iisque apud Charsianum congressus, eos fudit & ad viginti quinque millia captivos abduxit, domumque illustri potius victoria rediit. Inter captivos Saracenos quidam fuit manu promptus, & manuum agilitate celebris, Domestico scholarum notus, ejusque testimonio commendatus, quod & eques præclarus esset, & inter equitandum duabus utens hastis scite admodum adversarios dejiceret. Cum ergo Domesticus in Circo triumphum victoriae ejus agere jussus, ante reliquos hominem istum duceret; Imperator laudationibus ejus inductus, equum conscendere, duabusque acceptis hastis artis suæ ac præstantiæ specimen coram universis edere eum jussit. Id cum fieret & imperitiores spectaculo delectarentur; Theodorus cognomento Craterus, is, qui non multo post sanctorum Quadraginta duorum Martyrum cohortis factus est Princeps, propius Regi adstans, subsannare Agarenum istum & affirmare nihil ab eo forte aut terribile agi. Imperator ægre id ferre, Craterumque effeminatum & eviratum increpare, qui tale præstare nihil posset. Contra Craterus duabus hastis se ne scire uti: neque enim hoc didicisse, quod his nugis in bello nihil opus foret: se Dei auxilio fretum unica hasta istum equo decurbaturum. Imperator his verbis irritatus, per suum ipsius caput jurare, Cratero se viram crepeurum, nisi impleveret factum, quod verbis jactasset. Et Theodorus statim conscenso equo, hastaque sumpta, cum Saraceno manum conseruit, citoque cum equo præcipitem dejecit. Pudore quidem affectus est Imperator, ab eunuchis dejectum cernens Saracenum, tamen & virtutem hominis veneratus, & suos reveritus, amice compellatum Craterum vestibibus honoris causa donavit. *Eadem habent Joannes Scylitæ Curopalata & Joannes Zonaras, sed prioris interpretis Joannes Baptista Gabius Theodorum appellat cognomento Fortem, qui paullo post præfectus fuit Phalangi sanctorum Quadraginta duorum Martyrum. At Zonara interpreti dicitur Craterus Theodorus, qui paullo post corona martyrii est ornatus, unus e Quadraginta duorum Martyrum numero: ubi Grace Recte; Qui dicitur legitur, uti etiam habet Continuator. Sed ex Cedreno reliqua prosequamur.*

9 Vere inito, Theophilus rursus contractis copiis in Saracenos movit. . . . Commissa pugna Ismaelitica res superior fuit, Imperatorque circumventus, pene in manus hostium venit. . . . Vere incedente, Agareni & Theophilus ad bellum inter se gerendum facta expeditione, alter alterius metu domum nulla re gesta redierunt. . . .

Tomus I.

Sequentis anni Vere appetente, Theophilus magnis cum copiis adversus Agarenos profectus, vastando ac depradando obviam quæque, longe est in Syriam progressus, duabus etiam urbibus expugnat, hominibusque inde captivis abductis. Expugnavit ipsam quoque Sozopetram Amermunæ patriam, frustra illo per litteras multum deprecato, ut suæ patriæ parceret. His gestis Imperator Constantinopolin rediit. *Hac ibi, qua ita a Leone Grammatico narratur: Imperator abiit cum Manuele & Senatu adversus Agarenos & occupatis Zappetro Samosatroque, civitatibus divitiarum copia muroque valido ab Amermune munitis, præclara potius victoria spoliisque inclutus, regressus est. Continuator Theophanis, ipsa etiam, inquit, Sozopetra, quæ Ameramunis patria erat, expugnata: pro qua contigit ab eo per litteras rogari Theophilum, ut inde recederet.*

10 Amermunas igitur, inquit Cedrenus, excidio patriæ animum ingenti dolore sauctus, undique ex Babylonia, Phœnicia, Palestina, Cæleſtyria, ulterioreque etiam Africa copias conduxit: militibus mandato, ut quivis scuto suo Amorium inscriberet: quo innuebat se Amorium aggredi velle. Apud Tarsum omnes ejus copias convenerunt. Theophilus quoque expeditione facta ad Dorylæum pervenit, quod tridui itinere abest ab Amorio. Fuere tum multi, qui suaderent Imperatori, ut Saracenorum, majori quam quæ inhiberi possit ruentium, impetum declinaret, incolæque Amorii alio transferret. Sed id infame, ac parum virile ratus Theophilus, præclarumque ac forte statuens urbem commu-
*Amorii præfectus SS. Am-
mon, Theodorum, & reliquos, qui non modo tunc Missi exercitus, sed & cohortis Quadraginta duorum Martyrum fuerunt Principes. Saracenorum vero Princeps postquam Tarsum toto cum exercitu venit, cum suis quid facto opus sit, deliberat: divinatque non rectè ad Amorium esse pergendum, sed mittendum cum parte exercitus filium, qui exercitum Romanum teneat. Sic enim ratiocinabatur: Si quidem filius Imperatorem vicisset, patrem quoque haud dubia potiturum victoria: si res secus caderet, præstare quietem. Mittit ergo filium suum & cum eo Amerum, qui eo tempore Melitenam gubernabat, & Turcorum ad decem millia, omnemque Armeniorum exercitum & Ducem Ducem, qui castra ad Dazymenum posuit.*

11 Contra hunc profectus Theophilus exercitu ex Persis atque Occidentalibus Orientalibusque composito, eoque nequaquam contemnendo, ut ad locum venit, cui nomen Anzin, statuit ante conflictum multitudinem adversariorum contemplari. Itaque a Manuele Scholarum Domestico in sublimissimam eductus speculam, indeque hostiles contritus copias, eas suis esse numerosiores concepit: monente interim Manuele, ne multitudinem, sed hastarum utriusque partis segetem consideraret. Postquam hostium exercitum robustiorem suo judicavit Theophilus, deliberatum est, quomodo cum dolo aggredi posset. Id cum noctu faciendum Manuel ac Theophobus censerent, reliqui Duces interdum configendum suaserunt, quibus & Imperator assensit. Hac ergo sententia prælata, prima luce prælium acerrimum est initum. Quo in prælio cum Imperatoris cohortes fortiter pugnarent, Ismaelitæ fugæ se dederunt. Turcis autem assiduo sagittarum usu instantibus, Romanosque ab infecutione hostium repellentibus, mutata est pugnae fortuna. Nam Romanae legiones vim Turcicarum sagittarum non sustinentes, deserto Imperatore, fugerunt: Ducibus legionum & Persis nihil in se tale admittentibus.

Qq & sed

A sed Imperatorem cingentibus, ac pro eo summa vi decernentibus. Et quidem tunc Imperator cum suis occisione casus fuisset, nisi & nox ingruisset, & pluvia exigua delata nervos arcum Turcorum relaxasset: quo factum, ut Romani sagittarum liberati metu, salutis parandæ occasionem haberent....

12 Amermummas suorum cognita victoria, nihil jam cunctari, sed Amorium petere statuit. Collecto igitur suo exercitu, & filio ut idem faceret monito, iter iniit. Cumque copias conjunxissent, castris vallo munitis, Amorium profunda fossa circumvenit, omnique vi oppugnare coepit; Turcis continenter sagittas jaculantibus & Saracenis machinas ad oppugnandum factas admoventibus: Romanis autem qui intus erant animose urbem defendentibus, machinasque prompte amolientibus. Durante ita obsidione, nullamque intercapedinem oppugnandi faciente hoste, interim Theophilus ægre ex fuga elapsus Dorylaum pervenit, ibique exitum opperitur. Et animum Amermumma tentandum sibi ratus, legatos cum muneribus pretiosis multisque pollicitationibus mittit, petens ut obsidionem solvat. Illi ut in castra Saracenorum pervenerunt, & in conspectu Amermummae venerunt, ea quæ Imperator mandaverat exponunt. Verum is ira ob excidium patriæ implacabili ardens, Imperatori timiditatem exprobrare, legationem deridere ac pro ludibrio habere, legatos in vinculis detinere, & finem rei præstolari, oppugnationem porro impensius urgere: divisoque in multas partes exercitu, per vices urbem adoriri, sperare fore, ut subinde aliis aliisque recentibus & integris viribus oppugnationi subeuntibus, qui intus erant laboribus defatigati sese dedant. Sed oppidani fortiter se tuebantur, neque oppugnationibus quidquam efficiebatur, omninoque capta urbs non fuisset, nisi proditio cuiusdam Amoricæ intercessisset. Is Baditæ nomine, muneribus corruptus, ejurata ob contentionem quamdam Christiana religione, eo prolapsus est temerisatis, ut patriam prodideret: & occulte cum Saracenis collocutus, monuit ut ab ea parte urbem oppugnarent, qua facilis in muros evadi posse norat.

13 Expugnata urbe, quantæ cades editæ fuit, & quot captivi facti, dicendo exprimi non potest. Nam Saraceni irati, quod durante obsidione multos suorum illustres amississent, nulla eorum, in quos incidebant, miseratione moti, viros obtruncabant, mulieres cum infantibus & pueris rapiabant, puerissima quoque ædificia incendebant. Denique urbs Orientalium pulcherrima exiguo temporis spatio ita perijt, ut nihil præter rudera esset reliquum. Captivi abducebantur cohortium ductores, Callistus, Constantinus, Theodorus Craterus Patricii, cumque his alii plurimi, prætoris bellicis aliisque summis dignitatibus illustres. Capto ad hunc modum Amorio, Princeps Saracenorum veluti insultans rebus gestis, inque ita superbe commellans, Legatos Imperatoris omnia inspicere iussos, quæ acta essent, cladis nuntius ad Dominum remittit. Quos ille rursus ad Amermumma misit, petens sibi captos in urbis expugnatione illustres viros, sibi quoque genere propinquos & reliquos captivos reddi, promittensque pro eorum redemptione xxiv centenaria. Hos quoque ignominiose remisit barbarus, stolidum se fore satus, si captos tot centenariis redderet, cum ipse citò centenaria in comparandas copias impendisset. Legatis re infecta domum revertis, Theophilus mole calamitatis oppressus, omnem pene cibum ac potum averſatus, tantumque aquam ex nive expressam admittens, in dysenteriam incidit.... Secundum hæc morbo plane consumptus, paullo post debilius naturæ perſolvit, cum Imperium annos xii & menses ii gessisset. Hætenus Cedrenus, qui eadem le-

gantur apud Scylitzem: nec etiam, sed passim abbreviata, apud Zonaram: Qui his antiquior est Leo Grammaticus in sua Chronologia ultimam paginam & Martyrum eadem ita narrat.

14 Imperatori ad Bryæ palatium cum comitatu procedenti nuntiatum est ab Orientalium Duce, Protosymbolum Saracenorum cum exercitu prædandum versus Amorium proficisci. Ille, consuetæ exercitui Progeribusque largitione facta, brevi tempore versus Cappadociam contendit. Amerumnes selectis militum octo millibus, Sudem, inter Agarenos virtute prudentiaque nominatissimum, Ducem instituens, adversus Imperatorem submisit. Manibus confectis profligatus Imperator fugit, & cum dedecore rediit, vique salutem nactus est. Amerumnes vero virtute multa stipatus abiit, & Amorium obsedit: variisque certaminibus editis obtinere non potuit, fortiter & generose civibus in adversum præstantibus. Philosophi vero Leonis discipulus quidam in castro habitans, Amerumni recedere volenti cuiusdam ope seu Astrologiz peritus significavit. Si dies tantum duos ad castrum stationem habueris, obtinebis nos. Quod & contigit. Nam a quodam Boiditze & Manicophago vocato proditum est. Capti sunt etiam virorum nominatorum & non ignobilium plurimi, & in Syriam abducti captivi: Theophilus Patricius, & Duces isti, Melissenus & Aetius, & Theodorus Craterus Protospatarius, & Callistus Turmarcha, & Cyrillus Drungarius, & Bassos, & quidam agminum Proceres, qui a Protosymbolo tormentis adacti ut fidem negarent, ipsi morem non gerentes, gladio capitibus præcisi sunt, vitæ temporalis vice æternam consecuti.

A C T A M A R T Y R I I

auctore Evodio synchrono,

Ex III MSS. Græcis.

P R O L O G U S.

Q Uoniam speciosum præsentis panegyris argumentum Martyrum Christi certamen, victoriam, acque remunerationem magnifice introducit, consequens est, ut sanctam quoque complectatur tragediam: neque enim nisi per illam transientes nos possibile est ad Martyrum subsellia inspicenda pertingere. Nemo tamen tristi hæc denuntiatione audita cadat animo: primum quidem quia nihil indecorum, incongruum nihil de proposito eorundem audietur agone: deinde vero quia, ut sacre loquuntur litteræ: Si extra disciplinam essemus, adulterini essemus, non filii. Si tamen disciplinam convenit nominare excidium frequentissimæ civitatis, innumerorum exercituum stragem, templorumque & sacrarum rerum, Sacerdotum simul & virginum commune exterminium. Quid i quod nequaquam finis hic sit interim dum comminationes illæ: Incubiabo sagittas meas sanguine &c. hætenus heu mei averſe ab impiis protractæque in longum exitum nullum habent.

2 Nisi forte quispiam prudenter distinguat dilationis poenam, & eorum qui probantur diversa diversis generibus partiendo tribuat: sic ut unus quidem paternæ inveniatur correptio (quis enim filius quem non castiget pater?) vel retributio dura sublevans gravitatem acerbiterque eorum tormentorum, quæ illinc manent omnes, quibus benefica mansuetudo ad instructionem non sufficit: aliis vero, nisi grave sit fateri, averſionis demonstratio & signum reprobationis manifestum; qui neque paternis correptionibus, neque multiplicibus beneficiis indulgentiaque moveantur,

A tur, ut sentiant eligantque conducibilia sibi. Sed licet cogitationibus istis vel maxime nos ipsos ammoniamus, ne ignorantia, ingratiitudinis atque imprudentia implicemur erroribus: melius tamen est incomprehensibilibus Dei iudiciis adscribere talia: qui & discipulo Hieremias super ruina Jerusalem lamentatur. **Ier. 45.** 4. **S**anctus per Prophetam imposuit silentium, dicens: Ego quos edificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego evel-
la: & tu quæristi tibi gaudia: Ceterum ea, quæ mar-
tyrem præcessere certamen, quam possumus brevissi-
me, ut consuevimus, referamus, ut cetera nobis via
sermonis series progrediat.

C A P U T I

*Imperium a Saracenis venatum, Captum Amorium, Or-
dinum duces casis omnibus aliis in captivitate ab-
ducti.*

4 **F**uit cum Romanum Imperium orthodoxa doctri-
na, rectaque vivendi ratione iuxta apostolicas
traditiones institutum, Duces, Magistrosque gentium
ei subiectos habuit, qui ipsius protectionem suscipiens,
manifeste edixit: Data est mihi omnis potestas in celo
& in terra, Jesu, inquam, Christo unigenito filio
Dei. Postea vero mores isti, hi sacrorum dogmatum
rationem perverterunt: Imperator quidem ipse, quem
admodum Ozius ille sanctioribus Ecclesie Dei rationi-
bus & Theologiæ profanorum pedibus non adeunda scri-
psit immiscuit, in Theandria Jesu Christi substantia
naturas atque voluntates confundens: quin nec hoc
permittens, ut eorum alterutro id, quod creatum est,
perfecti diceretur, indigere alicujus æstimatione divinam
essentiam, neque omni egestate amplius aliquid subli-
miusque habere: Sacerdotes vero ut plurimum atque
Episcopi pene omnes, quæ huic placerent, sensa
susceperunt.

Tunc ergo cum ipse Imperii propagator, ut po-
te singulari affectus injuria, ab eo recedere decrevisset,
desisteretque succurrere, ut ne protorius sua inhereret
insaniam in ipsum blasphemando, aut etiam pejus adde-
ret aliquid: admonitio huic quædam & perditionis oc-
casio talis demum incubuit. & Ismaelitarum videlicet
genus, catenus in solitudinis fere interiora religatum;
& vinculo divine vocis compeditum, continuo solum
liberumque dimissum, devastavit primum quæ trans
Mesopotamiam sunt regiones; deinde Palestinam Egi-
ptum, & Africam; & Romanos exercitus pullos dele-
tosque barbarico consumpsit gladio.

6 Verumtamen sapientissima ejus, & in hominum
salutem intenta providentia non secundum peccata no-
stra, ut cum Propheta loquar, fecit nobis, neque se-
cundum iniquitates nostras retribuit nobis: non talit
exscindi penitus, atque exitio supremo Imperium tradi;
sed terminis quibusdam intra Ciliciam Syriamque in-
clutit gentem Ismaelitarum. Vix demum recta sentire
circa incarnationis ipsius divinæ æconomiam in ani-
mum induxerant nostri, quando ceterarum, quæ post
predictos fines sunt, regionum, firmam obtinere pos-
sessionem; sed a monarchiæ gloria sunt exclusi, æquum
ut reor æstimante Deo non vocari absolutos Dominos
eos, qui verum Dominum suum ludibrio habuissent.

7 Atque ita quidem per tempus aliquot res sese
habuerunt publicæ, donec alia subinde exorta hæresis
ne dicam insania, adversus Christi gloriam irrati-
onabiliter insurrexit, imo ipsum penitus esuravit Christum,
Incarnationis ipsius imaginem e medio auferendo,
idola quidem incarnationis (ut prætexebatur) rebus
inanitis assimilata videri cupiens eliminare; revera
autem animatam Verbi divini carnem isdem annunc-
ians, ita ut (siquidem vere propter hanc causam

Tomo I.

istud faciebat) simili plane ratione procederet, quia isti
qui docebant non esse legitimum matrimonium: contra-
hendum, propterea quod unus idemque esset conjugii
& fornicationis actus.

8 Hanc viperam serino nomine congrue appellatam
& Isauria plaga nobis adduxit: sed etiam ante pedes (ut
sic loquar divine ultionis versabantur indicia, cele-
stium astrotum in terram revolutiones ac lapsus, terra-
motus continui, regnatricis civitatis pulcherrima quæ-
que robustissimaque sublata: quibus accedebant cordes
numerosæ ac propemodum infinitæ, nec non innacu-
te mortes tota grassantes Imperio. Cum vero in regiam
possimum civitatem luculentiores plaga induceren-
tur, utpote adversus mali totius radicem & causam
inibi existentem; nullus usquam eorum apparebat sen-
su, sed blasphemiarum nova cernebantur incrementa: to-
tis enim viribus illa Christi odio æstans anima, ipsum
quoque Deiparæ nomen e medio tollere satagebat.

9 Sed quæ huic tandem retributio obigit? sublati
sunt, qui Romanos atque Ismaelitas dirimebant, ter-
mini, & rursum pulsus atque exactis per Ciliciam to-
tam universis præsidis militiæ nostræ, ad usque Cappa-
dociam ipsam occupata omnia. Ad hæc ipsa Regia ob-
sidione cincta est, non ab Ismaelitis tantum, sed etiam
ab Araribus, ceterisque diversarum linguarum nationi-
bus, Propontidem totam & quicquid intra Abydi san-
ces est regionum implentibus, & septennio integro Con-
stantinopolis oppugnata.

10 Verum enimvero neque post tales tantasque
transgressionem imminuta vel tantillum est invicta
numinis tolerantia: exemptus quippe a passionibus re-
vera Deus solus est: sed longanimitate eodem servos ne-
quam sustinente, iterum sacræ ipsius incarnationis si-
mulacrum per pios & Antistites atque Imperatores Sy-
nodico est restitutum decreto. Atque ut indubitantes
cognoscerent, qui rerum ea tempestate potiebantur,
quod propter illatam ipsi contumeliā major potiorque
orbis terrarum portio fuerat devastata, & ex adverso
exhibita in ipsum pietatis gratia totus sustineretur mun-
dus, quamvis Romani Imperii sceptrum cum puero mulier
obtinerent, pacis tamen conditiones cum Romanis in ille
prævalida illa barbarorum dynastia, nullo alio id pro-
curante quam filio Dei, secundum veram Deoque pla-
citam religionis formam honorato: ut vel inde homi-
nes magis ad pietatem incitarentur.

11 At qui f. impium illum moribus æque ac nomine
referebat, ad illius reversus vomitum, & ejusdem
hæreseos ceno implicatus, in exilium quidem ortho-
doxos omnes Episcopos relegavit, sacras vero vestes
divinæque cimelia redacta in cineres, per publicas spar-
gi vias jussit. Adversus hunc igitur continuo suborna-
ta tyranni illius Thomæ rebelho est, civilique bello
Romanæ potentie robur contritum. Et ille quidem
acerbo exitu infelicem ipso in solio animam expuens
suam Christo exosam vāsaniam in Christiana Repu-
blica dereliquit, donec imperium tenuit alius non ve-
ro nomine dictus & Theophilus, qui prædecessorum
suorum amentiam nihilo quam ipsi levius saregit non
tueri modo, sed augere etiam ac promovere. Quantas
autem & ipse in bello clades ab Ismaelitis retulerit,
quot regiones, urbes atque insula penitus fuerint de-
solata, propter eam quæ imagini Christi irrogabatur
injuriā, impossibile nobis est enarrare. Unius ergo
in qua Sancti comprehensi sunt civitatis, & quomodo
eversa fuerit, sufficit meminisse.

12 Post hæc igitur Abesac, ille gentis Ismaelitiæ
Protosymbolus, (ita enim nationis suæ appellant
Principes) magna cum potentia adversus celeberrimam
& Amorii urbem veniens, atque intra tredecim omni-
no dies obsidionalibus machinis muros dejiciens, illam
quidem obtinuit, in vivis autem conservans septem

Q9 3

Ordinum

millier cum
diplomatibus
dantur
dilectis
Ordinem
carceri
mancipan-
tur.

de quo duo
officia des-
cendunt.

A Ordinem duces, easque quæ sub ipsis erant legiones interfici; & quidquid virorum inibi vel domum habebat vel refugium jugulari præcepit. Ubi vero in suam reversus est ditionem, custodiz quidam obscuræ atque sordenti mancipari mandavit prædictos militum Duces, duplicatis triplicatisque compedibus, & lignorum compressione constrictos: modico vero pane & præbita panis etiam aqua eos præcipiens cruciari verius quam sustentari, custodes eis observatoresque imposuit; nequis, exceptis carcerariis, cum ipsis colloqueretur.

13 Quis lacrymarum illarum, Rex Christe, quis inconsolabilem gemitum multitudinem eorum qui propter te talia perpetiebantur, præter te solum poteris accurate cognoscere: neque enim tantum eis suppetebat aquæ, quantum ex oculis profundeabant lacrymarum: non tantum panis accipiebant illi, qui multos quandoque nutriverunt pauperes, quantum pediculi muresque & quæcumque sunt alia sub terra repellia, ex eorum carnibus auferebant. Pro lecto terra, pro lectisterniis cinis erat minutus ac foetidus: si quando vero vilis aliquis contemptusque pannus eisdem injiceretur, cruciatum eorum augebant perniciofa animalcula in illo nidificantiæ.

14 Huc accedebant tenebræ tam densæ, ut ne in ipsa quidem meridie mutuos vultus recte valerent distinguere, nisi forte ignitatio aliquo quandoque uterentur. Non eis aut balnei concedebatur usus, aut unguium criniumque superflua refecandi facultas. Ad solis vero radios tantum abest ut eis apricari liceret, ut ne inveni quidem illos omnino sinerentur. Deprecabantur custodes suos, ut indulgentibus ipsis, eorum aliqui ad elemosynam corrogandam procederent: qui si averterent aliquando postulatis, unum e vindictis decem subsequerentur milites: eo autem reverso, discindebatur explorabaturque miserimus ille panis, & vilissimum excutiebatur vasculum, ne forte insidiosum aliquod scriptum iisdem occultaretur.

a Intelligi hic potest Heraclius Imperator Monothelita, aut certe ejus nepos Constantinus filius Constantini, etiam Monothelita, quem S. Martinus Papa cum Monothelitarum errore damnavit in Synodo Romano anno 649.

b Certe Patriarcha Constantinopolitani, Sergius, Pyrrhus, Paulus, uti Antiochenus Maronius, Alexandrinus Cyrus & Presbiter alii fuerunt Monothelitæ.

c Mahomet anno Christi 628 in Imperio locum ad habitandum ab Heraclio impetravit, mortuus anno 632: cuius successor paulatim regiones Orientis & Africa occupavit. Consule Theophastrum, & alios temporum istorum scriptores.

d Leo Isauricus anno 730 ferale edictum contra venerationem imaginum proposuit, secuti sunt filii ejus Constantinus Copronymus, & Leo filius ejus eodem venio infelici.

e Ab anno Christi 780 Constantinus ultimus Leonis filius, ejusque mater Irene imperarunt, sub quibus pietas pristina cum imaginum cultu restituta, S. Tarasius anno 784 creato Patriarcha Constantinopolitano: sub quo Nicæna 2 Synodus habita, uti et omnia ad S. Tarasii Vitam XXV Februarii relata sunt.

f Leo Armenus Imperium cepit anno 813, de quo plura dicuntur: 3 Martii ad Vitam S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani ab eo in exilium missi. Leonis successi Michael Balbus, ejusdem farina homo: adversus quem Thomas rebellavit, ut præclare Leo Grammaticus & alii tradunt.

g Theophilus cepit regnare anno 829.

h Circa annum 840, ut supra diximus.

CAPUT II.

Ad defectionem varie sollicitantur.

obstantibus
ut a Pro-
tophoro,
qui spem
solandi
perit.

Quamdiu nobilissimis viris pristinum corporis sui robur constabat, nullum ad eos de religionis sermonem habuere barbari: ubi vero attenuatos eos ac veluti maceratos conspexere, quidam ex illis, qui inter ipsos falsorum dogmatum habebantur peritiores, & humanitatis aliquid præferre simulabant, impulsu Principis accedebant ad carcerem, ac veluti multa deprecatione inductis custodem Præfectum eundem refe-

ratum nacti, ad colloquendum captivis residebant, intergentoquo domitis aliquoties nonnulla etiam præbebant indumenta: deinde vero ad ejurandam Christi fidem eos non dubitabant adhortari: non enim tanti æstimabant violentus ille Princeps totam civitatem illam quamvis magnam, quamvis opulentissimam, in suam redigisse potestatem: quam si hosce Sanctos ad suam religionem traduceret: quippe qui diceret, tanto esse grandius de animis quam de corporibus reportare victoriam, quanto his illi dignitate præcellunt. Corpora namque dolescere, ad animum vero non attingere, etiam feris belluis facillimum est.

16 Cumque impressionem eorum Sancti exciperent generose, & propositionem sibi factam respuerent veluti facinus abominandum: Non vos, inquit, facitis & superbia decet: animum prius illis, quæ a nobis dicuntur, advertite, & nisi utilia vobis atque conducantia consuluerimus, nolite assentiri. An forte carissimos filios vestros, dulcissimos parentes conjugalesque negligitis? an exultis illum penitens natura instituta & necessarium amorem, quem ipsæ etiam sepe venerantur: an suavissimam bonorum vestrorum fructum, consanguineorum & amicorum convictum, obsequentium familiarium ingenuam servitatem, honorem a principibus gloriam a subditis deferendam vobis, an patrios in quibus adolevistis mores contemnitis? quis tali in casu, tantorumque bonorum deficientia non rationem salutis excogitet aliquam; & si una solum suppetat, hanc ipsam judicet amplectendam?

17 Si vobis omnia ex voto fluere, nihil foret, quæ propter vestram ipsorum salutem abdicaretis: neque enim sanæ id mentis opus videri alicui possit, qui quidem humano polleat intellectu: nunc vero cum nullum aliud consilium suppetat, quo tanta recuperate bona possitis, humanitatis profecto quod suggeremus plenissimum est, ut dissimulantes tantisper circumcidi vos patiamini, & una cum Protosymbolo adorantes infinitis ab ipso cumulemini bonis: rursus vero per belli occasionem licebit ad religionem gentemque vestram fugitivis redire, aut victores post victoriam omnibus admirationi futuris revertemini. Ad quæ generosi Christi servi: si in eadem, in quibus nunc comprehendimur, mala incidissetis ipsi, an, qualia sendetis nobis, ipsi facere sustinissetis? Imo vero reponunt illi: nam quid magis necessarium esse credamus vita, eaque libera atque quæta: suamque in id conventionem etiam juramento confirmant. Nos vero, subjungunt illico amatores Christi, non commitemus, ut eorum, qui sui in fide sese profitentur instabiles, adhortationem circa fidem suscipiamus. Ita ipsis ad invicem collocutis, isti confusi re infecta ad eum, a quo submissi fuerant redierunt, passi potius quam operati quod intenderant.

18 Post aliquantos vero dies subsequentes alii eodem, quem priores tenebant, modo, velut ad imperitendam captivis elemosynam ingressi custodiam sunt, simulatque lacrymis ipsos lugere coeperunt, quod scilicet propter ignorantiam atque incredulitatem in eas penas incurrissent. Quorum, inquebant, malorum causa est in magnum Prophetam Mahometum non credere, omnibus ignorantibus eum: numquid enim non isti, quos gravibus circumdatos vinculis intuemur, eximii sunt omnes, cognati Imperatorum, & bellandi experientia etiam aliorum magistri: numquid non ingenio corporis responderet robur? numquid non solo armorum apparatu eos quoque qui arma ignorabant, suscitarent ad bellum? numquid non ingens eis propugnationum aderat numerus? etenim supra septuaginta millia armorum, ex iis tantum qui convenerant Romanis, traditi sunt in manu fidelissimi Protosymboli nostri. Ecquid omnem illam enervavit potentiam, nisi Prophetæ illius reprobatio,

a Christo
defectionem
judicant.

saltem
malorum?

sed usque
tamen.

ut sit
miserum

de quo
diximus

A in quem credentes servi ipsius ex his victoriam reportarunt?

19 Verum nihil mirum accidit, si quod sibi expediens erat a nomine edocti non agnoverint, homines cum essent: nam, qui ignorasse aliquid inveniuntur, veniam consequi consueverunt: quemadmodum hi quoque inconsulti & converso sermone, Vos, inquit (propter vos enim ista ad invicem loquimur) transientes ab illa augusta via, qua vos ire precipit Maria Filius; atque in lacum & in hoc & in futuro seculo spariosam, quam magnus Prophetam annuntiavit, introducti, beatos nos appellare, tamquam consiliarios optimos, & multorum vobis commodorum auctores. Quid incredibile docet Prophetam noster cum dicit: quia potens est Deus eum, qui sibi obediverit, & hic omni implere voluptate, & isthic paradisi heredem constituere: num pecuniarum indigus Deus est, aut ceterarum rerum fructu destituitur?

20 Recedite ab illa ignorantium hominum incredulitate, cum omnino contra rationem pagnet, ut Deo duplicia munera & hinc & illinc offerente, vos tamquam amplius aliquid sapientes, sustineatis illa, quasi indigere ipsum cogitaretis: & divisores inter ipsius bona esse velitis, non quando ille dederit suscipientes, sed quando visum fuerit vobis, despicientibus bonitatem ipsius per nimiam arrogantiam. Numquid & vos quandoque famulis vestris praebentes aliquid, si eos videritis in accipiendo tergiversari aut recusare omnino, tamquam gravi ab ipsis affecti injuria pro beneficiis infligitis verbera? Quod si mortales istud homines faciunt: numquid multo magis immortalis id erga vos faciet Deus? Suscipite igitur ejusmodi Prophetam nostri doctrinam, & presentibus exempti incommodis, & vivi & defuncti oblectamini Dei muneribus propositis vobis. Cum enim misericors admodum Deus esset, videretque quod omnis homo, qui opere ipso exequi vellet duram & difficilem legem Jesu, deficeret animis; hunc suum Prophetam Mahometum misit, qui omne pondus illius auferret, omnem solveret difficultatem; post omnes praesentis vitae oblectationes atque delicias, eam quoque, quae istic est, laetitiam promittens, solaque ex fide salvans eos, qui sibi obedirent.

21 Talia cum sapientes isti viri deliramenta audirent, invicem sese virili cum gravitate intuiti, simul subrisere leniter, atque oculos manibus extergentes propheticam illam subjunxere canticum: Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non, ut lex tua Domine: omnia mandata tua veritas; iniqui persequuti sunt me, adjuva me. Ad ipsos deinde conversi aiebant: Itane vero, hanc omnino creditis veram esse & Deo placitam doctrinam, in omni concupiscentia atque iniquitate depravatam carnis appetitibus vinci, eamque, quae in nobis est, rationem variis voluptatibus servam addicere; sic ut ne minimum quidem superare illas prudentia possit, & freno camoque temperantiae domare reluctantes? Quid inter hominem sic viventem & brutum animal tandem intererit? evidens sane argumentum praefert ejusmodi lex ejus esse sese, qui de Salomone quoque delirando scripsit, non Deum sed agrestem quemdam gallum ipsi fuisse sapientiae tantae Magistrum. Prosequentes deinde sermonem dicebant: Eorum nos o viri, discipuli sumus, quorum haec ad Deum audiebantur voces: Non recessimus a te: sed propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis: nihil autem separabit nos a caritate Dei, quae est in Christo Jesu, neque instantia, neque futura. Quibus auditis & ipsi ad Principes reprehensi reverterunt, nihilo magis edocti meliora sapere.

22 Temporis inter haec aliquantum praeteriit, cum parem prioribus simulationem praeferentes advenerunt alii, quos Gymnosophistas appellant: hi quoque

elemosynae distributione in captivos facta, osculati. D omnes cum resedissent: Quid, inquit: o vincti impossibile apud Deum? illi vero: Nihil: quod maxime divinae naturae concedet. Si igitur, inquit, Deo possibilia sunt omnia, videamus quibusnam potentiam suam indulgeat hoc tempore, Romanis an Ismaelitis? quibusnam pinguiissimas & celeberrimas terrarum in possessionem dederit, vobiscum an nobis? quorum exercitus ipse amplifcet, & quorum veluti scenum, phalanges demerantur? Numquid iustus est Deus? Nisi nos mandata sua adimplentes reperisset, non adeo magnifice profecto beneficentiam suam in nos demonstraret: ex adverso vero nisi sciret vos in infidelitatem circa Prophetam a se missum prolapsos, non utique vos nobis subjugandos praeuisset.

23 Sancti vero responderunt: Si quidem sanctorum Prophetarum persuaderi possetis documentis, facile foret utique vestram hanc ratiocinationem falsitatis convincere: & vero eorum vos possetis locum per Scripturam a Deo inspiratam adducere: quandoquidem ad hanc quidem non acceditis; vestro vero magistro dumtaxat inhaeritis; & nobis, quod propter incredulitatem circa eum affligamur, improperatis? Agite interrogantibus nobis vos quoque respondete. Duobus super agri unius possessionem litigantibus, si hic quidem abique testibus vociferetur contendens, agrum hunc sibi adjudicari debere; ille vero circa contentione multos eosque spectabiles testes adducat, qui dicant ipsi potius quam alteri deferendum agrum: cujus existimatis, Saraceni, agrum illum accessurum possessioni? Ejus, inquit, manifeste, qui fide dignissimos testes adduxerit. Recte, ajunt Sancti, & nos ergo Saracenorum magistrum inter & unigenitum Dei filium Dominum nostrum Jesum Christum ex aquo judicamus. Venit Dominus noster Jesus Christus homo factus ex Virgine (prout vos ipsos quoque audivimus saepe numero asserentes) antiquos omnes & indubitatae fidei Prophetas adventum suum dominationemque praenuntiantes secum habens: missus est insuper, ut vos dicitis, a Deo magnus Mahomet, tertiam vobis legem apportans, nunquid oportebat & ipsum duos aut unum saltem Prophetarum sibi suffragantem habere, ut ostenderet divinitus sese ablegatum?

24 Hanc evidentem convictionem cum Christi amatores produxissent, unus quidam eorum cognomento Baloes admodum gratiose respondit: Habet etiam Saracenorum Prophetam celeberrimum ac veracissimum Isaiam praenuntiantem de se, & nisi grave foret eruditus hisce viris, ipsum quoque ejus effatum adducerem. Minime vero inquit: novimus enim veniam indulgere non aliter quam ex ignorantia delinquentibus, licet fortassis cum Prophetarum injuria. Ad quos ille, Nonne vos dicitis Prophetarum omnium novissimum ac veluti sigillum esse Mahometum? Vere, inquit: ipse solus verax & primus Prophetam est. Quibus amator Christi respondit: Atqui Isaias, quem & vos Dei Prophetam agnoscitis, alicubi inquit: Disperdet Dominus ab Israel caput & caudam, quod interpretans non nemo: caput quidem, inquit, Principem dixit acceptorem personarum; alterum vero Prophetam docentem iniqua: hic scilicet est cauda. Ne conturbemini quæso: an non iniquum istud nobis sit, quod vester ille praecepto cavet, nequis, qui uxorem propter odium abjecerit, egrediatur denuo recipere eam, nisi alter prius fuerit conjugata? dimittamus enim cetera prophetarum ipsius atque legis absurda: mihi certe hoc esse videtur, quod verax ille Prophetam Isaias caudam dixit.

25 Novimus & nos inquit philosophari: verum, si ita placuerit Deo, quinam sumus vos, ut ipsi repugnemus? non eget Mahomet testimonio hominum; quandoquidem a Deo est constitutus prophetam

A ab eoque ejusmodi leges accepit. Christianus vero: Fortassis etiam frequentata conjugia aut, ut verius loquar, seriosam erga mulieres infaniam juniorum veltrorum tempore perpeti, continuandamque ad aurorem usque totis illis noctibus lasciviam & voracitatem a Deo vobis afferens ipse praecepit? Maxime vero, inquit.

deinde ad
perit o-
ita respon-
dunt.

16 At Sancti: Superest una e rationibus vestris dissolvenda ex triumphis bellicis desumpta: quoniam vultis religionem militaribus profectibus definire. An fortasse non meministis praeteritas Persarum victorias, quibus totum pene mundum subjugarunt? Graecorum deinde, a quibus quoque superati sunt Persae, atque post hos veterum Romanorum successit imperium, universum orbem terrarum complectens. Quid ergo? An vere religionis illi suere cultores? nonne idololatricam Deorum multitudinem omnes, & quidem ad infaniam usque sectati sunt? Unde igitur illis tanta victoria atque potentia? Igitur & vere pii a Deo obtingit subinde victoriam reportare: contingit & superari facillime, quando per ingratitude offendunt victoriam datorem Deum, absque poenitentia delinquentes: ipse vero, ad eorum, quae commiserunt, facinorum exigendam vindictam, non probis utique, sed

B maxime improbis hominibus utitur. Atque hoc est, quod vos laet, facitque ut pios vos, quamvis minime sitis, esse existimetis. Verum ista haecenus dicta sufficiant: nos enim, qui Christiani sumus, consensu ac testimonio sanctorum Prophetarum destitutum magistrum, ut ne dicamus eorum adversarium, nequaquam recipimus. His dictis, hi quidem ad suum Principem redire, constantem virorum istorum in sua religione animum eidem renuntiantes: Sancti vero pariter persusi lacrymis gratias referebant Deo, quod omnino Christiani essent, atque hasce molestias pro ejus veritate sustinerent: eosque, qui impii Mahometi retinebantur erroribus, cum magna supplicabant obtestabanturque instantia erui a tam stulta atque irrationabili devotione.

CAPUT III.

Extremum Sanctorum pro fide certamen.

27 I N hunc modum septem integri annis conclusi, cum animam propter molestias carceris deficientem circumferrent, non desistebant nocte ac die Davidicos hymnos meditari, aut orationum vel in communi vel privatim continuandarum remittebant curam: sed perpetuam pro omnibus gratiarum actionem dirigebant ad Deum; singulariter vero propter salutem suam, quam multiplici ab ipso providentia ordinatam non poterant dubitare. Non per tribulationem a voluptatum praeteritarum maculis expurgati, animoque illustrati per orationis & solitariae quietis instantiam, talia ad invicem loquebantur: Quid retribuemus Domino usque adeo diligenti nos, dignosque censenti quibus ea obtingat felicitas, ut pro ipso patiamur: ecce enim sustinendos pro virtute labores, a quibus longe alieni in seculo, ne mentionem quidem eorum libenter suscipiebamus, septimum nunc annum citra noxam toleramus, ipso omnino nos corroborante: atque utinam hoc quoque liceat ex Testamento dicere: Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo.

26. 115. 18.

28 Igitur in ejusmodi exercitatione ac meditatione perseverantibus Sanctis, quinta Martii mensis die, vergente jam ad occasum sole, adest quidam in carcere exercitus quondam nostri Dux, & Sanctis apprimè notus, quem dicunt magnae illius civitatis proditorum fuisse, a Christiana fide apostata, & Saracenorum Myster, a Boodes cognominatus, atque ante custodiarum fores consistens, quemdam b Constantinum

Boodes ap-
paret.

nomine inelamat, virum doctum, omnique virtute ornatum, Constantini Patricii notarium atque concupitum: praecepit autem per foramen quoddam solus ut accederet; arcana enim quadam assenebat eidem se denuntianda habere. Cumque vir religiosissimus solus eidem ausculetur: Nosti, inquit Boodes, sapientissime Domine, quantum a multo tempore ad hunc diem dilectionem habuerim versus Dominum tuum Patricium Constantinum: cum igitur certo didicerim, quia consilium Protosymbolus inivit de eo in crastinum interficiendo, nisi forte cum eo simul orare consenserit, accurri, ut sententiam meam, qua possitis ab ejusmodi morte salvari, vobis exponerem. Tu igitur si suade Saracenorum ut intersit factis: sed & tu idem facito: animo vero a Christianorum fide nequaquam desiste, & propitius vobis erit Dominus propter instantem necessitatem.

deinde
monis
rati & con-
stantium
soliciti ad
desiderium.

29 At ille verus Christi amator, crucem manu efformans contra os istius impii: Discede a nobis, inquit, operator iniquitatis. Intra mentem autem in custodiam interiorum dilectus Deo Patricius requisivit, quis cum & quae de causa vocasset? Cui reducto in partem secreta vir religiosus mortis ipsius sententiam renuntiavit. impium vero consilium alterius silentio prelit; veritus ne quem forte adversus ipsum diabolus locum haberet, cumque supplantaret cogitationibus formidolosis, quasi soli circumcisioni esset adjudicatus. Christi vero Martyr continuo gratiarum referens actiones Deo: Domini, inquit, voluntas fiat. Deinde per manum sanctissimi Constantini testamentum de iis, quae ad se spectarent scripto condens, adhortatus est omnes captivos suos, ut assisterent sibi ad hymnos Deo tota nocte decantandos.

qui se ad
mortem ante
mensi dispo-
nat.

30 Quod cum illi fecissent, summo mane advenit Dux aliquis, cum apparatu terrifico & armatorum virorum frequenti ministerio, a Protosymbolo missus: qui jubens fores carceris refecari, exirent e vinculis Principes imperat. Prodierunt igitur custodia duo & quadraginta viri, ostiumque de mandato ejus illico occlusum fuit. Sanctis autem coram se stantibus inquit: Quot annos creditis decurrisse vobis hic inclusis? Rem notam, respondent illi, cur interrogas? Septimus hic annus omnino est: Ex tam diuturna, subjungit alter, tot annorum captivitate didicisti utique, quantus erga vos fidelissimi Protosymboli humanitatis atque commiserationis affectus fuerit: neque enim abripuit illum adversus hostes semper armatus furor, ut vos a multo, quod poterat, tempore juberet interfici: sed neque eum, qui ipsi in dignitate successit. Oportebat igitur expertos vos mansuetudinem & longanimitatem illius, & easque erga captivos demonstrante ipso, orare pro eodem, ipsumque ex toto corde diligere. Cui Sancti enim vero cum lege nostra praescriptum sit pro persequentibus orare, istud tacimus: diligere vero ipsum, eo quo dixisti modo, non permittit is, qui secundum nos Propheta est, dicens ad Deum: Quia qui oderunt te Domine, oderam.

supplicio
monis pro-
ducto a car-
ceris.

irorum sol-
lostantur?

31 At Princeps: Quomodo, inquit, possibile est, odientes aliquem pro ipso orare? Erratis profecto quando vos pro ipso orare dixistis. Vere, ajunt Sancti, istud diximus: orabamus enim pro ipso apud Deum, ut veram sui cognitionem ipsi infunderet, pro ea quam nunc falso putat se veram habere: quod si factum fuisset, non solum diligere, sed & honorare ipsum summo opere studissemus, juxta magistri nostri sententiam dicentis: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. At ad illos Princeps: Vester hic sermo ad universam nostram gentem pertinet. Usque adeo ergo Romani Principes a mentes sunt, ut existiment multitudinem tantam, potentiamque nationis tam grandis tamque robustae absque divina congregari providentia posse? hoc enim, si nos odibiles Deo, necessario sequitur.

26. 115. 19.

26. 115. 19.

32 Non

A 32 Non istud dicimus, inquit, Sancti: etenim novimus, quia nemo a providentia divina destitutus subsistit, quamvis Dei numquam appellationem audivit, qui etiam eundem jugi contumelia impudenter afficiat: sed quod erronea sit vestra de Dei opinio: Dei namque nomen & quæ eidem adesse convenit magnalia confitentes, puta quod omnium rerum creator sit visibilium simul & invisibilium, eidem illuditis auctorem cum mali simul bonique asserentes, veritatis & mendacii creatorem, equitatis & iniquitatis, justitiæ & injustitiæ, modestiæ & arrogantiae, mansuetudinis & procacitatis, sapientiæ & luxuriæ; & quotquot sunt aliæ ejusmodi contrariæ virtutes atque actiones, ne omnes hic enumerare necesse sit. Siquidem ergo ea, quæ de ipso a vobis dicuntur, possibile esset vera inveniri, atque subsistere, recte diceremus utique veram vos Dei cognitionem reperisse: si vero quantum distant a sole profundissimæ tenebræ, tantum eoque amplius causa mali abest ab illa beata essentia, & quod minime existit, apparere cum eo nequit cui soli principaliter existere competit, quomodo non reprehenderemini, existimantes vos habere, re ipsa autem nequaquam habentes, veram Dei notitiam, quibus consequens est odio haberi Deum, qualis re ipsa existit?

B 33 Quid ergo reponit Princeps, aliumne vos Deum esse dicitis mali peccati que effectorem, quæ toti passim mundo inusta cernimus? Ita duo erunt Dii, bonus unus, malus alter, qua autem fieri ratione poterit ut subsistat mundus, istis inter sese pugnantibus? Responderunt Sancti: Non diversum dicimus ab eo qui bonus est, Deum auctorem mali, absit istud: sed Angelorum quempiam inventum fuisse, qui spontanea voluntatis libertate electione circa sibi minime utilia & bonis contraria satagebat, horumque amore ad Dei primum, deinde & hominum odium procederet: atque ita demum permissum sit liberi arbitrii nostri probationem exercere, tentareque nunc illud versus Deum inclinemus, an vero suggestionibus ejus obsequamur. Vos igitur ab ipso in errorem protracti, maleficia ipsius obnoxio nullis passionibus Deo atque omnino incommutabili affinxistis. Et tamen subinfert Princeps, Prophetæ Mahomed omnis humanæ actionis malæ æque ac bonæ omnipotentem Deum docet esse auctorem. Sancti vero dixerunt: Alium igitur, ut videtur, Deum ipse intra se finxit, qualem Græci Agathodæmonia, eumque vobis adorandum tradidit, qui neque est, neque erit unquam. Nos autem verum Deum novimus & confitemur, in veteri lege a sanctis Prophetis, in evangelica ab Apostolis Christi prædicatum, bonorum dumtaxat auctorem scilicet: alium vero Deum nullum agnoscimus.

C 34 Ait ad eos Princeps: Non vultis igitur hodie eum fidelissimo Protosymbolo adorare? hac enim de causa ad vos missus sum: scio autem aliquos esse inter vos, qui eam consequi felicitatem desiderant, quos cum viderint ii qui recusant propterea illico glorificatos, infelicitatem suam inconsultamque deslebunt pertinaciam: cui Sancti unanimi omnes respondere consensu: Oramus unum verumque Deum, ut non Protosymbolus tantum, sed & tu, & universa natio Saracenorum ab impio Mahometi errore recedat, Deoque per Prophetas & Apostolos Christi prædicato, soli cultum & adorationem impendat: neque contingat nos dimisso lumine ad tenebras propria voluntate transire.

35 Videte, inquit Princeps, quid dicatis, ne vos poeniteat: non enim absque magnis suppliciis isthæc vestra quasi per negligentiam dimitteretur pertinacia. Sancti vero Deo, inquit, immortalis atque veraci animas nostras commendamus, in eoque confidimus ad extremum usque spiritum nostrum, quam in eum habemus fidem, a nobis non esse negandam. Ad quos ille rursus: Exprobabitur vobis in iudicii die orbitas librorum vestrorum, & conjugum viduitas: quia vobis

omnibus privaturus hodie, propterea quod iuxta Principis voluntatem recuseris adorare. Poterat enim maximus Protosymbolus puero Imperatori vestro præcipere, ut omnes illos salvos huc dimitteret: sed & nunc quoque, si converti volueritis, susceperitisque & confessi fueritis Prophetam Mahomed, omnes, ut dixi, Familiares vestros brevi videbitis, quos recognoscere vobis jucundissimum erit. Romanæ enim mulier hoc tempore imperat, quæ non poterit contradicere magni Protosymboli iussioni. De opibus vero atque possessionibus solliciti sitis: Ægypti enim tributa, quæ vobis per annum unum amicorum suorum studiosissimus Protosymbolus præbiturus est, posteris vestris in decimam usque generationem locupletandis sufficient. Tunc velut ex moore exclamaverunt Sancti: Anathema Mahomed & omnibus eum Prophetam consentibus.

36 Statim igitur ab armatis militibus comprehendi eos Princeps jubet, manusque eorum religari post terga, atque agnorum instar ad occisionis locum rapari. Quo viso, concurrere cepit infinita multitudo Saracenorum Christianorumque ad futuræ cædis spectaculum. Jamque ad Euphratem fluvium accesserant propius (circa ipsum enim magna eorum civitas Samara est collocata) cum Princeps unum e Sanctis Theodorum quidem ex nomine, sed Craterum, id est, robustum ex cognomento appellatum advocans, ait ad illum: Tu qui Clericus fuisti aliquando, Ordinisque quem Sacerdotalem Christiani dicunt; postquam tantum abiecasti gradum, hastamque & militaria induisti arma factus humani sanguinis reus, ecquid nunc dissimulando contendis Christianus videri, conscius tibi ejurata jam pridem Religionis Christianæ? Numquid te magis oportet ad Prophetæ & Apostoli Mahometi doctrinam transfugere, atque ab eo auxilium & salutem consequi? Te inquam, qui nullius fiduciæ spem apud Christum habes, spontanea per te desertione prius abnegatum. Imo vero respondit Christi generosus Martyr, vel propter hoc ipsum magis debeo pro ipsius fide atque amore meum nunc effundere sanguinem, ut bonus ille mihi veniam concedat eorum, quæ adversus ipsum deliqui. Numquid non tuus aliquando fugitivus servus, reversusque deinde, & tui causa ad mortem usque decertans remissionem consequitur prioris desertionis atque ingratitude propter fidem posteriorem? Tuæ ergo, reponit Princeps, impleatur voluntas; ego, quod tibi expediebat, proposui.

37 Cum vero carnifices Æthiopes exacerarent gladios, & alii alibi illos in altum jacerent, resistere atque; iste carissimus Deo Craterus de Patrio sollicitus, ne forte pusillanimitatis affectus ei obreperet, præ oculis habenti amicorum cædem, cum proximis ipsi staret: Age, inquit, Domine mi, tu cum nobis omnibus & dignitatis excellentia & virtutum ornatu antecellas, primus quoque sis omnium nostrum necessus est, & coronam martyrii ab ælesti Rege Christo Jesu primus recipias: quemadmodum & a terreno Imperatore collatis ante omnes muneribus & honoratus. Quo ille tam sancto argumento ab eodem audito, ait ad ipsum: Quin tu porius primus illud magna cum animi fortitudine faciens, & me, & qui mecum sunt omnes subsequentes habebis.

38 Pluribus opus non fuit ad coronam properanti. Facta ergo oratione, animam Deo commendans ad locum accessit, promptoque animo gloriosam mortem subiit. Post quem ceteri quoque ex ordine Sancti, secundum pristinam quique dignitatem, velut si ad regiam mensam honore debito invicem prævenirent, vitam generosa morte concluderunt: nemine eorum ausu formidinis aut hesitationis speciem præferente, adeo ut ipse Princeps obstupesceret eorundem accessum ad mortem cum singulari fiducia conjunctum.

a Supra

ostendit
Deum
non posse
aut
Deum mali.

non tantum
dicit Deum
vultum
(sicut)
aut.

sed
quæ
bonum
aut.

itaque
non
potest
ad
viam.

Theodorus
et Craterus
martyres.

apostasia
crimen
martyrio
vincitur.

Craterus
namque
martyr
fuit.

Craterus
martyr
fuit.

Christum
confiteri
propheta.

et promissa
sibi
reparatur.

A *a Supra apud Cedrenum aliosque uti & infra Badizes ap-
pellatur.*
b *An Constantinus Notarius Martyribus adjunctus fuerit,
de quibus agimus non possumus resolvere. Virtus ejus, & con-
stantia laudatur.*

EPILOGUS.

*Triplix es-
t ratio redi-
tionis Mar-
tyribus.*

39 *H*æc Sanctis ratio certandi pro Christo; talis pro ejus dilectione finis eorum beatissimus fuit: cui principium dedere expeditiones militares; ac millenæ eorundem occasionum calamitates, pugnantium adversus impios, & Dei Ecclesiam defendentium suasque animas juxta Evangelii præscriptum pro fratribus exponentium morti. Hi autem eorum, quos diximus, beatorum primipili fuere, triplicis victoriæ redimiti corona: quippe qui neque ab Imperatoria hæresi, Christum per eliminationem imaginis suæ oppugnantem, fuerunt a recta via abducti; armaque pro patriæ salute sumpserunt, & necem pro Christo hilariter susceperunt.

*et. de. alio-
rum. a. m. m.
li.*

40 Hi nempe nobilissimo cuique aliquando pares, & quoad carnem æque ac spiritum fuere gloriosi: hi magnorum illorum priscorumque quadraginta Christi Martyrum & numero & honore consimiles, per ipsumque quo superabant binarium, mystice declararunt, hunc ipsis similem parem, atque secundum futurum quadragenarium sacrum: cum & ipsi iisdem Quadragesimalis jejunii diebus extincti sint; ut communia cum illis haberent omnia, & tempus & fidem & mortem & coronas. Horum inconcussa fides multos in Christo corroboravit: ex quibus alios quidem jam aberrantes revocavit, alios vero confirmavit labefactatos; sed & integros etiamnum præservavit a noxa. Non illos voluptatum rapuere blanditiæ; non dissolvit contentionem amoris, quo ferebantur in Christum, diuturna in carcere miseria tolerancia; non perterruit virilem ipsorum animum barbarica feritas, atque insolentia.

*de. dialo-
g. videtur.*

41 Sed nec supplantare eos animarum hostis atque deceptor potuit, quamvis omnem adversus eos movisset, deceptionis modum, divitiis & potentiam promittendo: proponendo possessionum, famulorum, & mille rerum corpori commodarum affluentiam: timores, minas, angustias, probra, persuasibilem illecebras verborum accumulando. Idque non aggrediendo nunc quidem athletas Christi, alias ab iisdem recedendo, sed ita ut nunquam desisteret toto illo pene integri septennii tempore persequi atque infestare ipsos, ut ab amore Christi desciscerent: sed in omnibus & per omnia victum, fractumque viribus Christi Martyres retulerunt, corpori nequaquam parcentes suo; quia pro animæ solius decertabant salute.

*de. captiv-
tate. lxxviii.*

42 Ipsi difficillimæ captivitatis molestias in occasione lucrosæ negotiationis, regni que calorum acquirendi converterunt: & qua plurimi in perditionem ducuntur via, ea ipsis ad salutem imperiumque ducentis semitæ fuit ingressus. Possunt & ipsi cum Apostolo dicere: Bonum certamen certavimus, cursum consummavimus, fidem servavimus, repositæ sunt nobis denique coronæ justitiæ, quas nobis dabit in illa die justus iudex: nec nobis solum, sed & omnibus certantibus pro eo, atque aliquid ei, quod pro nobis obtulit, sacrificio conantibus superaddere.

*de. theophilo
triumphum*

43 O Sacrificium purum atque perfectum! o victimas electas! o hostias acceptabiles Deo! rationabilis oblatio, holocaustum odoris suavissimi, sacrificium laudis, veram Christo gloriam adferens! Per vos prostrata barbarorum superbia manifeste cognovit, quanto validiores sint pauci milites Christi infinita multitudo impiorum, quodque nec potentia aut pietatis abundantia hanc eis contra Christianos fiduciam fecerit, sed nostrorum copia peccatorum; quandoquidem

pauci Deo placentes ipsos facillime triumpharint, D relata victoria, quam ipsi majorem ea, quæ decorporibus refertur, arbitrati, bonorum genera omnia velut machinas admoverunt, ut vos circumvenirent, *guardatur,* sed nullatenus potuerunt prævalere.

44 Per vos exornatur Imperialis civitas. De vobis gloriantur quotquot in dignitate constituti aut in Senatum sunt allecti. Vobis suas in bellis orationes cum offerunt Christiani, auxiliores quoque expectantur. Vos nostris olim passionibus participantes *et populus
eorum in-
ter. off. i.* gnarique quam miseram atque incertam ducamus vitam, quanta in eadem confusio, quanta asperitas inveniat; estote etiam eximii pro nobis intercessores apud Christum, propter quem decretaistis, salutem nobis animarum simul exorantes & corporum, in ipso Christo Domino nostro, cum quo sit Patri, & Spiritui sancto gloria, honor, & adoratio nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

APPENDIX PRIMA

Horum Sanctorum martyrium. *E*

*Ex Chronico MS. Continuatoris
Theophanis.*

Processo vero temporis, cum multi utrimque ex oppugnantibus æque ac defendentibus cecidissent: nec huiusmodi proficientes Agareni multum de suo supercilio remisissent, tandem universa populi multitudo ad septuaginta hominum millia post excidium numerata, ferro cecidit: neque enim possibile erat evadere exterminatorium divinæ vindictæ gladium, propter peccata, quibus divinam lacessiverant maiestatem, hæreseos crimine cumulata: res autem in hunc modum acta est. Fuit inter eos, quibus animus fideique defecerat, infelix quidam Baditzes nomine: hic iamiam habiturus barbaris & cum pudore reversurus ad propria, per litteras cum sagitta missas: Quidamque, tantumne perpessi hæcenus vacui recedatis, & frustra neque fatigati labore? Agite, ad eas turres accedite in quibus superne quidem lapideam palmulam, exterius vero leonem marmoreum prostare videtis; isthic me convenite res vestras penitus cognoscentem, istidemque optime prospecturum. Ibi cum infirmiora propugnacula sint, eos facile, qui intus sunt, in vestram redigetis potestatem, & me multo honore iudicabit dignum. Venerunt igitur, ut iussi fuerant, & per insidias subingressi cedere mactareque cœperunt, in quoscumque incidissent. Haud fuit, qui mortem evaderet, ullus: ceciderunt universi, rivis sanguinum ubique fluentibus.

*Agareni
sunt de
suis.*

*pro. de. Ba-
d. i. c.*

F

*crepant &
esse addit.*

Sic igitur excisum Amorium est, & impiorum crudelibus manibus prodicti cives crudelissime perempti sunt, solis in vita relictis, qui ad Bagdad transmissi sunt, Ductoribus ordinum virisque fortioribus, quibus & quadraginta novem Martyres annumerandi: alii vero omnes hostili gladio sunt consumpti. Neque enim vel secunda legatione obtinere Theophilus potuit, ut redimi eos ducentis centenariis pateretur inimicus, captivumque populum ab hostium manibus liberari: petens, si id negaretur, eos saltem qui sibi genere essent propinqui & in prælidium illuc missi. Ast tyrannus insolentia immodica elatus inflatusque & primos & secundos legatos remittit irrisos, addita verborum contumelia, inquit: Adeone paucis emere centenariis vultis, ubi ad usque mille gratis atque honoris causa nobis impensa sunt. Quibus animo commotus Theophilus, ac veluti igne quodam effervescenti correptus, necesse habuit aquæ ex nivibus sumptæ

*Præ. i. p. de
suis. i. c.*

*monit
Theophilo
lxxv.*

A sumptu refrigerio, uti, quae ipsa etiam tepere per cordis actu vehementer videbatur: unde contigit illum dysenteriae morbum ex istiusmodi potu contrahere, coque ipso morbo vel invitum ex hac vita migrare.

illi captivi abducentur
2. In suam vero regionem regressus Agarens captivos Principes in nervum compegit obscuro in carcere, vitam istam jubens modica aqua ac pane tolerare: tantisque in tenebris constricti servabantur, ut vel plena in meridie necminimus quidem lucis radius eis splenderet, nec nisi ex vocis sono dignoscerent invicem, omnium hominum, praeterquam custodum, exclusi consortio, quasi in vastissima solitudine versarentur. His in arumnis per annos omnino septem perseverarunt, donec ad quintam Martii mensis diem, is qui Amorium prodiderat Christumque ejurarat, Boiditzes ad carcerem accessit Constantinum, hominem sapientiae studiis inductum, inclamans, qui Patrio ab epistolis & commentariis erat; praefatusque neminem eorum, qui intus essent, habere se consilium posse eorum, quae communicaturus venisset, secretorum. Cumque adesse nescirem professus esset Constantinus: Age inquit, dilectissima mihi ac suavissima anima; quam enim ardenti tecum a principio fuerim

ad apostolam seculum a Budite
B amore conjunctus, cognoscis utique: Age, inquam, atque una cum Patrio velis die crastina orare cum Protosymbolo, & sacris illis interesse, ne gladiis relique confossi misere pereatis: cum enim haec res ei, ut quae maxime, cordi sit, congruum duxi id tibi, tamquam amico fideli, notum facere: suadereque ut ei morem quadamtenus palam gerens, Deo corda scrutanti interiori adhaerens fide: nec spe vitae aeternae peccando excidas.

sequi ad mortem religiose disponit
3. At ille neque emolliri neque decipi facilis, immoto respondet animo: Apage, inquiens, a me operari iniquitatis; apage procul: coque dicto, proripiens sese Patrio scorum advocat, eique eorum quidem quae sibi dicta fuerant, nihil manifeste enuntiat, veritus nequa possit animi cogitatio perturbato obreperet; illud autem unum exponit, latam esse in crastinum contra ipsos sententiam mortis. Graciam ad haec agere numini Patrio; cumque rebus suis disposuisset, praesentes omnes per Constantinum excitare ad hymnos tota ea nocte continuandos. Mane autem facto, terribili specie accedens tribunus aliquis egredi jubet solos Primates: egressique sunt viri quadraginta duo, & statim claudi cum iussisset carcerem: Quotus, inquit, hic annus vobis captivitatis est? multaque alia stulte effutiebatur volens inducere eos, ut impietati suae consentirent. Illi vero annum hunc quidem septimum esse: ad ceteros autem illius sermones generoso fortique animo responsum e divinis scripturis petentes, mortis supplicio a iudicari sunt.

sequitur eadem anno subducentur
4. Ut autem ad Euphratem ventum est (nam juxta ipsum eorum civitas Samara aedificata consistit) Theodorum Craterum aggreditur nequissimus, si quo modo eum fortasse posset mortis metu ad fidem abjurandam pertrahere. Et tu, inquit Theodore, quam porro animo fiduciam fovens ad Deum speras per mortem accedere, cujus salutaria, ut vocare soletis, mandata minime dilexisti? quippe qui nec clericali ex Ordine sis, cui olim inscriptus, ad habitum regressus es laicalem; neque mundas habeas a sanguine manus, quas denno inter bella multiplici contaminatione atque immundicia inquinasti. Cui Theodorus nihil cunctatus: Propterea, inquit, & meum effundere festino sanguinem, ut cum lavacrum delictorum & pretium faciens redemptionis, illius regno merear munerari. Et sane si quis famulorum tuorum fugitivus rursusque reversus gratiam tibi deinceps serviret servitutem, haud credo futurum ut ingratum te experiretur exclusus a venia.

5. Mox Olympiopice instat, in certaminis progressus stadium, atque ad Patrium Constantinum conversus, velut subrepentem formidinem metumque depulsurus: Age, inquit, o Christi miles, tu cui in vita contigit ut primus omnium nostrum esses apud Regem tetrenum: primus etiam Martyrii coronam suscipito. Tibi vero, recule Constantinus, tanquam generoso ac forti ea debetur praerogativa: ideoque te ipsum primum in mortem tradens, me habebis subsequenter. Igitur confortantes invicem adhortantesque secundum ordinem earum, quas in seculo quisque tenuerat, dignitatum ad martyrium morte concludendum processere; admirantibus universis insignem animi promptitudinem atque alacritatem.

A P P E N D I X II.

Eorundem Sanctorum martyrium & sepultura.

Ex MS. Chronico Simeonis Logotheta.

E Aracenis vero contra Amorium procedentibus, Imperator confestim usque ad Cappadociam fugit. Amermumnes vero quinquaginta virorum militia deligens, eisque celeberrimum inter Agarens Ducem Gudem praeficiens, contra Imperatorem ablegavit; initoque confidit, victus Imperator profugit, ingentique tum dedecore rediit, agre vitam tutatus. Saraceni porro circumvallantes Amorium, cum multos fecissent insultus, urbemque viderent ab iis, qui intus erant, constanter propugnari, de recessu cogitabant: sed Leonis Philosophi discipulus quidam in castello existens eos admonuit, quod si ad biduum perseverarent, victoria essent potituri, prout re ipsa contigit. Prodicta enim urbs iis est Buditze & Manicophane: comprehensique sunt viri nominatissimi Theophilus Patrius atque exercitus ductor, Melissenus atque Acrius & Theodorus Protospatharius, & Eunuchus Craterus: Callistus Turmaches, Constantinus Drungarius, & Baloes cursorum praefectus, nonnullique ductores ordinum: quos redimere volens Imperator, legatos ad Amermumnem misit cum ducentis centenariis: quibus ille minime persuasus respondit, quod si mille centenarios promitteret redimendae captivitatis causa, nec unum quidem ex omnibus liberaret.

post septimum annum capite percutiuntur
Abducti ergo in Syriam captivi multam non tantum a Protosymbolo, sed etiam a Buditze passi violentiam sunt, septem annorum custodia macerati: sed cum nulla ratione induci possent ut Christum negarent, gladio demum percussi sunt, praetemporalis vita diligentes aeternam; & post unam diem coniecti in fluvium. Tunc vero prorsus admirabile accidit, quod unumquodque caput post amputationem unicum corpori suo coaluerit, & quemadmodum animae in eundem receperunt paradii locum, ita & corpora communem sepulturam fore a fidelibus consequuta. Illis autem interfectis, iussit Protosymbolus etiam Buditzen capite plecti: at post eum dicens quod etiam, ipse si verus Christianus erat, non debuerit magarizare. Quod cum factum esset corpusque in profluentem abjectum una cum Sanctis praefatis, extra eorum acervum inventum est; longeque ab eo caput, nequaquam unicum corpori, prout factum Sanctis fuerat pariter in fluvium devolutis: quorum omnium corpora cum populo inspectante in alteram ripam recta deferrentur, huius unius corpus Crocodili diserpentes lacerarunt comederuntque.

D E

DE S. CORPREO, SEU CARBREO, EPISCOPO CLUAN-MIC-NOSIÆ IN HIBERNIA,

AN. DOM.
1819.
VI. MAR.
TII.

S. Corpreo
Episc.

apparuit
Malachias
Regis an-
ni.

fuit & suo
conf. f. f. f.
a purgato
liberandis
omni annu
p. p. p. d. p.
j. u. d.

anno in Ep-
sc.

I N Occidentali Media finibus Cluain-muc-nosia fuit, Colgano teste; in eaque exima sanctitatis laude celebratus Corpreus, sive Corbreus cognomento Crom, suffraganeus in locum Moeldarii Antistitis anno, ut Hibernici annales tradunt, MCCCLXXXVI vita summi. Ejus Atta aliqua Vitamque exstare haud immerito Colgannus arbitrat: id enim persuadent illustra de eo testimonia ab ipso prolata ex domesticis Hagiologiis, qua ex ipso transcribere non gravabimur. Primum desumitur ex Martyrologio Dungalensi, ut nominat: quia in Dungalensi conventu recens compilatum a Minoribus Hibernis, de quo multa ipse in prefatione ad tom. 1. de Sanctis Hibernia. Hujus autem Martyrologii talia sunt verba, ad hunc VL. diem Martii.

2 Corpreus cognomento curvus, Episcopus de Cluain-muc-nois, caput religionis totius fere Hibernie suo tempore. Estis, cui apparuit spiritus Malachias filii Moelruanacii Regis Hibernie. Dum enim die quadam post Vesperas solus vacaret orationi in sua ecclesia, apparuit ei quidam in humana & aeterna specie, & ante ipsum constitit. Petiit ab eo Episcopus, & in virtute Dei mandavit, ut quis esset enarraret. Respondit se Regem esse Malachiam, Moelruanacii filium; & exposuit ei quanta pateretur poenarum tormenta, & ob quas causas ipse cum suo Confessario talia pateretur in Purgatorio tormenta. Episcopus convertit se ad alios suae Ecclesiae Presbyteros, & inter eos conventum est, ut indicto jejunio, Episcopus pro Rege, Presbyteri pro Sacerdote ejus Confessario liberaudis a poenis divinam maiestatem interpellent. Fecerunt ita juxta conventionem per medium annum in precibus consistentes.

3 Post medium vero annum Episcopo ferventer oranti Rex apparuit, fulgentem media ex parte, ex altera atram, ut prius, praeferebat speciem: egitque Episcopo gratias, ejus meritis fuerit in tantum liberatus; rogavitque, ut per alteram anni partem preces continuaret, ex tota eum sic liberaturus. Annuuit Episcopus: & anno expleto, denuo apparuit ei Rex in specie decora & praefulgida: & egit Episcopo sancto grates debitas pro praestitis beneficiis: narravitque se mox eodem die ad caelos evoluturum, Presbyterumque die sequenti sequuturum. Interrogante autem Episcopo quare non ascenderet simul; respondit causam suae anticipatae liberationis fuisse excellentiam orationis & meritum sui intercessoris praemeritis & orationibus duodecim Presbyterorum, qui pro ejus Confessario intercedebant. Has ibi, qua fidem eo magis apud nos merentur, quod susinus ex illiusque referantur a veteri Scholiaste Festilogii Aengusiani, sive auctore auctarii ad id Festilogium: ex quo Colgannus descripsit sequentia.

4 Fuit Cluain-muc-nosia egregius Episcopus, qui Corpreus curvus appellabatur; fuitque caput Religionis inter omnes prope Hibernos suo tempore. Contigit, cum hic in sua ecclesia post Vesperas orationi vacaret, ut videret quemdam in aeterna specie comparentem & ante se consistentem; & in tali forma, ut fulgidus circulus ejus collum cingeret, & solo indusio altera carente manica, esset amictus. Cui dixit vir sanctus; Quis es tu? te non cognosco. Respondit ille; Spiritus sum ego. Quid te, inquit Episcopus, ita denigravit. Multitudo, inquit, meorum peccatorum & poenarum gravitas. Erantne, inquit Episcopus, orationes pro te

effusae? & an habueras amicos spirituales ex Clero dum viveres? Plus, inquit, mihi profuit, quod fuerim Cluain-muc-nosia sepultus, quam quod illi mihi praestiterunt: comparebo enim in die judicii juxta intercessionem S. Kierani,

5 Miserum est, inquit Episcopus, si non habueris aliquem synedrum sive spirituales directorem, ejusque ad arbitrium bona opera non speris operatus. Habui, inquit, spiritus quemdam synedrum, Presbyterum nempe de Clero Cluanensi: nec tamen multa ei praestiti obsequia nisi quod curaverim fieri anulum aureum, quem ei donavi. Sed quid hoc profuit, cum nunc magnis cruciet tormentis? Vix homini, qui carnem induit, spirituales non habet directorem, operaque in vita non facit bona. Ad quid haec, inquit Episcopus? An tibi erant facultates, quibus opera praestares bona? O! vix, vix mihi, inquit, Domine Episcope? Ego sum Malachias, ex Moelruanacio filio, Dunchadi nepos, Rex Hibernie; cui non deerant facultates ad beneficiendum. O miserias! inquit Episcopus, E quid agitur cum Presbytero, qui fuit tibi concilio-nibus, & aliquid profuerint factae elemosinae? Ipse, inquit Rex, ingentibus torquetur tormentis; & annulus, quem ego ei donavi, tanquam unus circulus igneus cingit collum ejus; mihi, prohi dolor! non potest succurrere; sed & ipse in pectore est statum.

6 Quare ergo & tu, inquit Episcopus, habes praefulgidum illum circulum circa collum tuum? Haec, inquit, est merces & pignus annuli, quem Presbytero dedi. Sed quid tali, inquit, indusio vestris? Respondit Rex; quadam vice quidam scholares hujus Ecclesiae ad me accesserunt, supplicantes quatenus cuidam pauperi & seminudo studioso, quem praesentabant, de nuditatis tegumento providerem. Ego autem (quia ad manum non habebam unde alias succurrerem) mandavi Reginae, ut curet pretiosum quodam indutium ex meis ei porrigi: & haec est causa talis mei indusarii velaminis. Sed quare fuit causa hujus tui apparitionis, inquit vir sanctus? Respondit Rex, quando paulo ante in aere inter daemones cruciabar hinc inde me flagellantes, auditus est sonus psalmodiae vestrarum Dominationum, Dominum laudantium, quo territi, & hinc inde per aerem dispersi & fugati sunt daemones. Nec enim maligni spiritus in aliquo loco, sive in terra sive in aere sint, consistere possunt, ubi vestras audiunt psalmodias.

7 Post haec colloquia ait Rex, vix vix mihi, jam debeo ad eosdem cruciatores reverti: tibi autem pro tantilla refocillatione aliquam reponerem mercedem, si placeret eam acceptare. Quomodo, inquit vir sanctus? Quadam, inquit, vice, cum ego Dubliniam aggressus fuisset cum Nortmannis hostibus congressurus, inter spolia accepi auri centum, & argenti mille uncias; quas in quodam loco subter terram reconditas abscondi, praesente uno ex meis servo, quem ne thesaurum istum aliis revelaret vel inde auferret, postea trucidari feci. Illa autem pecuniae nemine superstitio resciente, jacent ibidem usque in hunc diem: locum autem tibi indicabo, & de pecuniis dispone, prout placuerit. Protestor, inquit vir sanctus, me amplius ab eo non recepturum, cui minor elemosyna, quam in vita elargitus est, non profuerit; ideoque tuis gazis absolute abrenuntio. Tunc spiritus ille exiit epulans, dicensque; Vix vix ei, qui bona non operatur, dum tempus bene operandi conceditur.

8 Post haec vir sanctus congregavit Ecclesiae suae Presby-

*sequi pro Regis, subdi-
cat jib. Pro-
episcopi pro
regis Confess-
sario oratio-
nem recipit;*
A Presbyteros, qui erant numero duodecim: eisque deplorandi istius casus enarravit faciem, petiitque an velint precibus & intercessione cooperari, quatenus Rex ejusque Confessarius a tantis liberarentur tormētis. Responderunt illi, Episcopo committendum, ut Regem; & Presbyteris, ut compresbyterum satagant a pœnis liberare. Conclufum est ita; incumque finem preces & jejunia ab eis indicta sunt. Postquam in his per medium annum perseveraverant; Rex denuo Episcopo apparuit, ex media parte candidam & splendidam, ex altera atram nigramque præferens speciem. Et cum ab eo vir sanctus peteret in quo jam versaretur statu; respondit, mellus quidem agi; adhuc tamen se talibus torqueri tormētis, ut in summitate cujusdam arboris, supra subjectæ abyssi horrendum fastigium, sine quiere & intermissione inter ventorum flabra & algores cruciaretur: mirumque esse quempiam esse inter eos, qui ad pœnas in altera vita sustinendas deputati sunt, quantumcumque sint exigui, qui non putet se torqueri in inferno: hisque dictis disparuit.

*qui fuit be-
nignus ap-
paret liberat-
ore.*
B Vir vero sanctus usque ad anni finem in indictis jejuniis & orationibus perseveravit: anno autem sic transacto, dum esset solitarius & orationi vacans in eodem loco, apparuit ei jam tertio idem spiritus in fulgida & decora specie: & ratus esse jam memoratum Regem, qui sic apparuit, petiit ab eo, quo in statu tunc versaretur: Respondit ille se in optimo esse statu; & mox in candida & fulgenti forma ad cœlos ascensurum: Presbyterumque Confessarium suum die proxime sequenti, eum sequenturum. Et cum vir Dei peteret, quare non potius comitaretur; respondit excellentiam meritorum & orationum ipsius præ meritis & orationibus Presbyterorum pro suo Confessario intercedentium, illius anticipationis causam extitisse. Tunc Rex gratias ei agens ac benedicens ante ejus oculos ad cœlos evolavit.

*Cono hii ob-
stantes in-
digne ju-
riam.*
10 Referunt etiam Annales nostri, inquit Colganus ista prosequens, quamdam ultionem divinitus sumptam de exercitu Connaciorum, temere vim inferente loco sacro, cui hic Sanctus Antistes præfuerat; quæ & ipsius & S. Kierani pariter meritis merito tribuenda censetur: Connacii enim anno octingentesimo nonagesimo quarto forti manu invaserunt

finis Occidentalis Mediæ: nec milites pepercerunt: prædis & rapinis, donec tandem invaserint insulam quamdam lacus Rientis, Insulagin appellatam, in qua cum S. Kierani sacris scriniis, tunc erant S. Corpreus Episcopus, & Clerus Cluanensis Ecclesiæ, in quorum conspectu nonnullos crucidarunt, nulla habita S. Episcopi sacrarumque Reliquiarum reverentia. Sed Deo suorum injuriam patrarumque sacrilegium ulciscente, idem exercitus eodem die ad oppidum Athluanense magnam cladem passus & fugatus est.

*cultus et Fa-
Augustinus.*
11 Vir autem Dei meritis & virtutibus clarus, anno reparatæ salutis octingentesimo nonagesimo nono spiritum cœlo reddidit die sexto Martii, quo ejus natalem in ecclesia Cluanensi celebrari domestica memorant Festilogia: videlicet (nam hactenus Colganus) Tamlaicenses Martyrologium, in quo nullus S. Corbreo junior nominatus reperitur; unde de ejus vetustate constat, æque adeo magna in re præfenti auctoritate; cum credi possit non multis post S. Corbrei mortem annis, aut saltem seculo x conscriptum. Item Martyrologia Mariani Germani & Cathaldi Maguir: ex quibus æque ex elogiis re-latis satis certum videtur, eum, in cuius vica res tam illustres tradebantur, non fuisse sine publico cultu relictum. apud gentem satis liberalem in eo decernendo.

*Malachia
Regis anno.*
12 Quod autem ad Regem Malachiam attinet: obiit ille anno DCCCLX juxta Quatuor-Magistros, in Annalibus ad eundem annum, & in Catalogo Regum Hibernia, ubi de ipso sic scribunt; Malachias primus filius Moelruanacii, filii Dunchadii &c. postquam regnasset annis sedecim, decessit anno DCCCLX Hibernis parvis sermone vocatur Moelcachluum, & Giraldu Cambrensis in Topographia Hibernia diffinit. 3. cap. 40 mendose O Machluchelinum Regemque Medensem appellat. Fuit enim Rex Mediæ dum Targesium, Ducem Norvægiarum, & Hibernica Ecclesia & Reipublica primum turbatorem, curaret a medio tolli, antequam anno DCCCLV capesseret regnum Hibernia. Necem enim Targessii in annum DCCCLIII referunt quatuor-Magistri in Annalibus: quem non cultellis per quosdam adolescentes casum, ut Giraldu refert, sed captem, & in lacu Varenfi suffocatum referunt, ut meruit scelestissimus Tyrannus, pacis publice subversor; centenarum ecclesiarum incensor, aliquot millium Presbyterorum Clericorumque necator, ac Christiani sanguinis belluo insatiabilis.

DE S. CADROE ABBATE METIS IN LOTHARINGIA

Commentarius prævius.

*AN DCCC. I
LXXV. 11.
VI. DEAR.
VII.*
S I S. Cadroe Aila, & VValciodoransis Prælatura ante susceptum S. Clementis monasterium.

*Altharo Me-
tem. Episcopo.
an. 927.*
D Visburgense Synodum novimus ex Flodoardo congregatam anno nongentesimo vigesimo septimo, adversus eos, qui Bennonem Episcopum suum ex infidis appetitum sacrilega immanitate evirant, excacaverantque quo minus idoneus esset gerendo Pontificatus; quem ante Biennium fuerat coactus suscipere, pellicis Alpibus, in quibus eremiticam vitam duxerat; cujus tam execrandi facinoris auctores omnes, postquam merita excommunicationis fulmine perstrinxisset Synodus, pro Bennone Episcopum instituit Alberonem Nobilem, inquit Flodoardus, ad sequentem annum ejus initia referens. Et fuit ille sane egregii stemmatis ingenuitate nobilis, usque Frederici Lotharicensium Ducis frater: sed dignis eo gradu virtutibus nobilior multo, quarum specimen egregium dedit, ipso primo sui regiminis anno veteris disciplina & monastica

Tomus I.

observationis rigorem reducens in monasterium Gorfienne tota diocesi celeberrimum; de cuius reformatione ex Visa S. Guiberti fuisse egimus ad xxvii Februarii, § 2 ante Aila R. Joannis, eodem loco post Agenoldum Abbatis. Neque minus alibi deinde præstitit, æque imprimis in ipsius urbis conspectu, unde vix dimidio milliario distabat, alterum monasterium, cujus administratio S. Cadroe commissa legitur, & exordia in hunc modum referuntur a San-Marthanis fratribus tom. 4. Gallia Christiana pag. 267.

*non omni-
quæstionem
S. Clementis.*
2 Traditio est S. Clementem, Metensium Antistitem & Apostolum, oratorium ibi sub invocatione Apostolorum Principis extruxisse, quod lapsu temporis adeo celebre evasit, ut ibi primorum Pontificum ejusdem Cathedræ Mausoleum fuerit: & Urbicius Metensis angustiore Basilicam erexit sub patrocinio S. Felicis: quo fit, ut in veteribus documentis Abbatiz nomen fuerit multiplex: nam & monasterium

R r

Ba-

A Basilicam, & ab oratorio S. Clementis, templo quo S. Felicis superstructo appellabatur nonnumquam S. Felicis & S. Clementis; absolute autem nunc S. Clementis inscribitur: (postquam scilicet novum intra urbem surrexit Joannis Gerardini opera circa finem seculi superioris, quo vix ultra dimidium productum, obdormiente Alvaro Carolo V Imperatore, prius illud monasterium destruxerant fuerat, monachique coniti intra civitatem domicilium quarent.) Cum vero diu Canonici seculares in ea deservissent, propter intemperantes mores ab eo sanctuario ejecti sunt, & Episcopus Adalbero I, rerum gestarum claritudine insignis, S. Clementis instaurator, adductis ex Luxoviensi Abbacia monachis, circa annum dcccxxxvi i i, basilica, claustrum, ceterisque locis regularibus vetustate consumptis, ad ampliore structuram immunitatis & adornatis, novae congregationis cenobiceas in hunc locum introduxit.

ad regula-
rem obser-
vantiam
reducen-
da

habe S. Ca-
droe postu-
lar.

3 Hac illi: catalogum deinde Abbatum subjungunt, a quodam illius cenobii asceta ex chartis & membranis accurate conflatum, communicatumque a Petro de Crochetis Priore S. Arnulphi: a quo eodem nunc S. Clementis Priore, aut certe ab ejusdem cognominis & familia alio, ea documenta nobis curata sunt, hoc nomen post impressam Galliam Christiannam anno reparata salubris mdcxlv, qua infra profere-mus. In hoc catalogo primus Abbas conscribitur, Cadroe seu Cadroetus, natione Scotus, Luxovio evocatus ob pietatem; & ipsius Vita haberi dicitur in Legenda, qua docet stansisse apud Luxovium cum Otherto & Maximino sociis ad annum dcccxxxix. Habemus nos beneficio D. Romualdi Hancart, Prioris monasterii Andanensis S. Huberti in Ardennis, ex ipsius loci MSS. membranis, illius Sancti Vitae, proximis viginti ab obitu Sancti annis ab Rel-manno, sive Oulmanno monacho (variant enim egrapha) scriptam venerabili in Christo Patri Immoni, proximis, in-quam, ab obitu annis viginti: praefatur enim se de actibus felicitis viri Kadroe aliquid describere iustum, quasi viro illi familiaris fuerit, qui tamen gestorum ejus nihil sciat preter audita: quibus verbis satis indicasse videretur, alem esse aetatem suam, qua potuerit beato viro familiaris fuisse; nisi hoc idem evidentius ex Abbatibus Immonis Prelatura constaret: siue enim is fuit Gorziensis Abbas Immo, qui ad annum xvi cum hoc titulo nominatur in tabula Henrici Imperatoris, apud Sam-marchanos; siue alius ejusdem nominis VValciodorensis, qui ab anno dcccxc Prelaturam scribitur tenuisse, uterque ad annum S. Cadroe mortualem proxime accessisse cognoscitur: hic autem maxime, S. Forannani, ut dicemus, immediatus successor.

enim Tiron
paulo post
morti fini-
tia dantur.

ex quatuor-
decim VV
alciodor
enim

4 Eorundem quoque Actorum initium ex ipso S. Clementis monasterio Adetis transmissum habemus, in novem, (qua legi solebant die festo) lectiones distinctum: ut omnino concipere nequeamus, quam illa Legenda sit, qua ad Luxovio Cadroem deducit, Otherti & Maximini socium, & quidem circa annum decimi seculi trigessimum: quo tempore necdum de patria deferenda Cadroe cogitabat. Nam nulla Luxoviensis monasterii tota his Actis sit mentio; sed mox ne in Galliam transmissis Cadroe, de loco, in quo Deo serviret, consulturus Perronam ad S. Fursi sepulcrum dicitur adis-
so, ab eoque ad Hirsendingi matronam directum, qua ei locum in sylva Theorascensi ostenderit S. Michaeli sacrum: ubi cum sociis vixit sub Maccalano, qui unus ex ipsis erat, obedi-
entia, donec monastica religionis desiderio sati; Maccalannus quidem Gorziam ad Agenaldum, Cadroe vero Floriacum ad Erkembaldum sunt missi: quorum iussione formati, atque ab Hirsinde revocati; Maccalannus quidem Abbas & Michaelianus, & VValciodorensis cenobii praefecti commu-
niter iussus est, Cadroe vero Praepositi manus VValciodori sustinere sub Abbate praedicto; qui geminam curam minus sibi convenire expertus, ab obedientia sua absolutus Cadroem, coegitque plenam potestatem VValciodorensis regere, quod fecit, donec Adetis recensens ab Adalberono, S. Clementis Abbatem admisit, alio pro se Praeposito VValciodori substi-
tuto.

§ II S. Cadroe atque An S. Forannano VValciodori successerit.

5 H Aftenus collecta in compendium Acta, qua ut ad eam veram chronotaxin ordinentur, proderis definire, quo anno Cadroe ex hac vita decesserit. Hanc autem statu-
ro possumus vulgaris Aera dcccclxxxviii. Etenim eo anno Otto II Imperator, Diethmaro sub finem libri 3 sic attestan-
te, Principum Araticorum conventum Verona habuit, indeq; paucos post dies Romam proficiscens, relicta matre sua ve-
nerabili in civitate Papia, graviter infirmatus, morte sub-
latus est, vii Idus Decembris: ac credibile sit, quod hujus ipsius anni Februario mense in filii comitatu, Adelheidis Augusta Italiam petens, in ripa Rheni fluminis Nehe-
ristein advenerit, unde Legatos Mechim dirigens, virum Dei Kadroe ad se venire caritatis gratia exoravit. Ve-
nio ille quadriduum & biduum cum Imperatrice mansit, at-
que in reditu morbo correptus, emeritus senex post septua-
gesimum vix ac tricesimum peregrinationis suae annum (Sanmarthani nobiscum in anno Christi convenientes, lxxxviii vita, regiminis xxxii perperam fuisse dicunt) ho-
minem exiit, postquam decennio integro supervixisset socio
& Abbati suo S. Machalano; in cujus morte finitur duode-
cim annorum appendix ad Frodoardi chronicum annexa
ab eo, qui cum vivebat, his verbis: Anno dcccclxxxviii
vix Domini Maccallinus, natione Hibernicus, in vigilia
S. Vincentii Levitae & Martyris, vitam transitoriam,
quam habebat exosam, deseruit, & cum Domino, cui
indefinenter, dum adhuc viveret, serviverat, vivere se-
liciter inchoavit: qui praefatus Abbas in corpore huma-
nus quiescit in ecclesia B. Michaelis Archangeli, cujus
Abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo maneret,
pio moderamine rexit.

586

dis rone
post S. Ma-
challan.

et mortem
successisse
S. Forann-
no.

6 Eginus de S. Maccallino seu Maccallano xxi Janua-
rii: & quoniam in VValciodorensi Abbatum catalogo S.
Forannano successisse Cadroe, cum Maccallanus scribeban-
tur, indecise no reliquimus, huicne tam antiquo scriptori si-
des adhibenda esset contra VValciodorensis Chronicum, se-
culo xxi ultra annum 1. perducto, compitutum; in quo mor-
tuis scribitur anno Incarnationis Domine nongentesi-
mo nonagesimo; idcirco & Cadroe dicuntur fuisse ex
duodecimario sociorum S. Forannani numero, qui anno ab In-
carnatione Domini nongentesimo sexagesimo tertio de
terra sua exiens, in istius habitationis ingressus est mo-
nasterium; ut ibidem legitur: & multo ante, cum scri-
pimus fuisset: anno nongentesimo quadragesimo quarto,
Ottonis primi nono, iacta fundamenta Templi, & in spa-
tio trium annorum venusto opere consummata omnia.
paulo post subjungitur: In illo tempore, transacto vigin-
tium annorum curricula, ex Scotia partibus, Au-
gelica iussione admonitus Forannanus advenit.

anno 961.
post Foran-
nam VV
alciodorensis
21 primus
advocatus.

F

7 Qua dum nunc iterum consideramus, nec inducere in
animum possumus, falsissimum esse illud viginti trium annorum
intervallum inter Forannani adventum & monasterii
exordia; neque Colgano credere, cum se ad xxx Aprilis
ostensurum promittit, ejus expeditionis, qua Cadroe & Mac-
callanus venerunt in Lotharingiam, ducem fuisse Foranna-
num, anno, ut ipse statuit, dcccclxvi. Quid igitur? VValcio-
dorensis chronico, in eo quod monasterii originem prati-
puntque illius patronum ac veluti primum Abbatem spe-
ctat, adhibebimus fidem: creorem autem circa Cadroem ac
Maccallanum ex eo ortum fuisse dicemus, quod ex antiqua
traditione haberent, Sanctos quoque praedictos monasterii sui
aliquando fuisse Abbates; quorum cum satis explorata non
haberent aut Acta aut tempora, nec de iis qui ante Foran-
nanum rexerant quidquam distincte noscent, successores
Forannani omnes & peregrinationis comites fuisse credide-
runt: & de priori quidem tempore ita scripserunt: Constituta
autem ecclesia sub Romanae Majestatis imperio, ab eodem
Romano Rege donum investiturae ipsius loci & Abbatii
praefatus Comes (Eilbertus) accepit, & ... per viginti tres
annos

Quid, cum-
1100-1100
21-2100
VValciodo-
rensis?

A annos sustinuit. Deinde vero post B. Forannani transitum hac de B. Cadroe subjunxerunt.

8 Beatus ergo Forannanus, qui regularis censuræ normam primus in eodem Walciodorensi monasterio gubernando cum suis comitibus applicuerat; post ejus transitum, ex eodem duodeno numero comitum ejusdem, rector justitiæ & sanctæ conversationis amator B. Cadroe eidem Walciodorensi Ecclesiæ præficitur. Hic autem cupiens sequi per omnia documenta ejusdem felicitatis memorie sui præcessoris, meditabatur in lege divinæ exercitationis. Propterea ibidem sublimatus obtinuit regimen rigoris & rectitudinis, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo octogesimo (in recentiori MS. additur secundo & sic etiam habet *Vita Forannani* post annos centum septuaginta ab exensu scripta) Ipse autem ob sanctitatis suæ auctoritatem, & morigeratæ conversationis excellentiam, & prudentis discretionis moderationem (ne lumen ejus sub modio regeretur; sed ex radio sui splendoris Ecclesia illuminata amplificatione suæ doctrinæ dilataretur) B. Felicis Metensi Ecclesiæ regulariter Abbas præficitur, & assensu omnium ibidem pertinentium Dominus domus illius legitime constituitur. Hinc ergo qualis fuerit monstrat gratia superna largitionis, quæ multiplicibus insigniis ita eum, misericordiam suam infundendo largiter, replevit, ut ex magnis prodigiorum beneficiis, quæ per eum ejusdem Domini pietas operando manifestavit, volumen non modicum in ecclesia B. Felicis & apud Walciodorenses conservetur. Ibi namque in ecclesia B. Felicis ob dignitatis suæ venerationem a majoribus altare constructum continetur, quo singulis annis dies depositionis ejus solemniter celebratur.

9 Itaque in exordio suæ conditionis vel constitutionis tales Walciodorensis Ecclesiæ rectores animarum habuisse cognoscitur, de quorum patrocinio non solum præsentis, verum etiam succedens posteritas misericorditer illuminatur; & intercessione eorum spes miserorum assidue refovetur, remissio peccatorum tribuitur; consolatio quoque languentium, debiliū restitutio, naufragantium portus apud conditoris & reformatoris clementiam reperitur. Ergo vir per omnia sanctitate insignis, recepturus præmium doni celestis, carnis sarcina deposita, hominem exiit & anno ab Incarnatione Domini nongentesimo nonagesimo octavo (octogesimo octavo scribere voluit) ad Christum transmigravit; ubi, sicut pie credimus, fruitur vita perenni cum beatissimis spiritibus curiæ celestis. Surrexit deinde ex eodem contubernio nobilium comitum D. Forannani vir vitæ laudabilis nomine Machalanus... & quia testimonio suæ vitæ hoc commertuit, etiam in basilica B. Michaelis sub eodem tempore regimen animarum & curam omnium ibidem pertinentium suscepit, Abbatique nomine decoratur.... & anno nongentesimo nonagesimo ex hoc mundo in basilica B. Michaelis transiit. Interea ex Walciodorensis Ecclesiæ conventu subrogatur, ac eisdem ecclesiis præficitur Dominus Immo... qui carnis deposito pondere, ex hoc mundo migravit feliciter, anno Domini incarnationis nongentesimo nonagesimo quinto, & sui regiminis quarto.

10 Hactenus Chronicon tacet deinde quibus annis, expulso Godefrido, subrogatus fuerit Theodericus, & vivis exemptus locum dederit Ersemberto, sub annum mxxxiii mortaliæ communi lege sublato: quod nobis evidens est argumentum, diffusum sua chronologia auctorem, propter intrinsecos Cadroe & Macallanum, quos annis posteriores tres sederint de industria relictis: unde vix dubitamus, quin B. Forannano immediate successerit Immo, & que non quatuor, sed quatuordecim anni regiminis sint tribuendi: an autem huic aliquid juris fuerit in S. Michaelis cœnobium merito ambigimus, Nulla certe hujus, ac cum V. Walciodorensi conjuncti, mentio fit toto illo chronico, cum fuisse frequenterque

Tomus I.

tangantur subnatæ cum Hasteriensis ex simili conjunctio- ne difficultates: imo diversos semper habuisse Abbates, (nisi modico illoque utriq; communiter Macallanus præfuit, & quidem longo ante Forannanum tempore) colligimus ex Gallia Christiana t. 2. & 4: ubi ex cartulario S. Petri Vivi Senonensis Leothericus Laudunensis Episcopus, anno mlii denatus, Amalrico Abbati S. Michaelis in Therascia legasse invenitur quinque altaria: ut quartum quintumve post Macallanum locum debuerit tenuisse Amalricus hic; ejus deinde successores Abbates usque ad annum mclxxxvi tomo 4 prædicto seriatim enumerantur. Ubi etiam ex veteri MS. cartulario Radulfus Episcopus Laudunensis legitur, anno dcccclxv publico instrumento laudasse institutionem capellæ, quam in silva de Therascia S. Michaeli Archangelo adificatam, sed injuria temporum eversam, liberalitas descendis Matrona extruxerat.

11 Conferatur hic annus cum anno trigesimo secundo ante annum dcccclxxxviii, quo mortuus est Cadroe, (nam cum auctor vita numero pleno rotundoque contentus excessum inferioris numeri taceat, possumus eum ex Sanmarthani accipere, & quos illi regiminis fuisse scribunt peregrinationi universim dare) & inveniemus eodem tempore dictum ad descendem fuisse S. Cadroe cum sociis, quo capellam dictam descendis refecit; quam fundationem eodem anno secuta V. Walciodorensis fundatio est per ejus maritum Eilbertum, quem nequaquam credibile est in seculari (quem ad mortem usque tenuit) habuisse, & conjugali vita (quam nusquam legitur dimisisse) Abbatis sibi auctoritatem in collectis V. Walciodori monachos erogasse, aut id significatum voluisse auctorem Chronici: sed tantum eorum habuisse curam velut patronum ac fundatorem: sicut, & eorum, quos in aliis sex a se suaque conjugis erectis dotatisque cœnobiis constituit. Si tamen statim a principio monachi isthic sunt introducti, non clerici, aut pii viri, alia ratione servientes Deo: quemadmodum in primo præcipuoque monasteriorum dictorum, Sancti, inquam, Michaelis cœnobio, S. Macallanus ejusque socii constituti fuerunt: quos merito iudices Clericos cœnensis dumtaxat fuisse (alioqui haud ita facile S. Columba Abbatis regulam cum Benedictina commutatos) & aliquamdiu ibi sic commemoratos, donec eos monachalis perfectioris desiderium subiret, quam docendi Gorziam Macallanus, Floriacum missus est Cadroe; hic ad Erkembaldum, ille ad Agenolam: que utrumque constat vix ad annum dcccclxii vivendo pertigisse. Atqui cum necdum Forannanus advenisset, & tamen pridem Cadroe erat Metas translatus; quippe quum anno dcccclv ex originali instrumento Sanmarthani probant, ecclesiam S. Andrea suis cum juribus dono accepisse: imo vix illo advenisset Forannanus quin mortalem hanc vitam exueret Adalbero, post annos a sua promotione triginta quinque, ut habent hæc Acta, & signantius Chronicon S. Trudonis, in cuius cœnobio mortuus ac sepultus memoratur anno illius seculi lxxv, die xxiii Februarii, cuius proinde nullas ingestis S. Forannani mentio, sed Theoderici dumtaxat cum eorum præcipua pars dætorum S. Cadroe ad Adalberonis spectat Pontificatum.

§ III S. Cadroe Prælatus Metensis, & eiusdem.

12 Igitur viventi ad S. Michaelis Cadroeli, postquam eo advenisset, tres quatuorve annos concessimus monasterio, ea quam didicerant disciplina informando, attendere: V. Walciodorensis quidem Macallanus eodem ipso aut proximo sequenti anno integre translatus in Cadroelem, qui inde anno quinquagesimo quarto vel quinto Metas evocatus, quosdam secum e Walciodoro adduxit, ut habet n. 20, & his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem præfecit: qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit non multum ad illum pertinuit. Nempe B. Forannano divinitus parabatur hic locus, regularis censuræ normam eidem applicituro, unde (dissimulatis aliis, qui

R r 1

alio

A sed Imperatorem cingentibus, ac pro eo summa vi decertantibus. Et quidem tunc Imperator cum suis occisione cæsus fuisset, nisi & nox ingruisset, & pluvia exigua delata nervos arcum Turcorum relaxasset: quo factum, ut Romani sagittarum liberati metu, salutis paranda occasionem haberent....

12 Amermumnas suorum cognita victoria, nihil jam cunctari, sed Amorium petere statuit. Collecto igitur suo exercitu, & filio ut idem faceret monito, iter iniit. Cumque copias conjunxissent, castris vallo munitis, Amorium profunda fossa circumvenit, omnique vi oppugnare cepit; Turcis continenter sagittas jaculantibus & Saracenis machinas ad oppugnandum factas admoventibus: Romanis autem qui intus erant animose urbem defendentibus, machinasque prompte amolientibus. Durante ita obsidione, nullamque intercapedinem oppugnationi faciente hoste, interim Theophilus ægre ex fuga elapsus Dorylaum pervenit, ibique exitum opperitur. Et animum Amermumna tentandum sibi ratus, legatos cum muneribus pretiosis multisque pollicitationibus mittit, petens ut obsidionem solvat. Illi ut in castra Saracenorum pervenerunt, & in conspectu Amermumnae venerunt, ea quæ Imperator mandaverat exponunt. Verum is ira ob excidium patriæ implacabili ardens, Imperatori timiditatem exprobrare, legationem deridere ac pro ludibrio habere, legatos in vinculis detinere, & finem rei præstolari, oppugnationem porro impensius urgere: divisoque in multas partes exercitu, per vices urbem adoriri, sperare fore, ut subinde aliis aliisque recentibus & integris viribus oppugnationi subeuntibus, qui intus erant laboribus defatigati sese dedant. Sed oppidani fortiter se tuebantur, neque oppugnationibus quidquam efficiebatur, omninoque capta urbs non fuisset, nisi proditio cuiusdam Amorienſis interceſſiſſet. Is Baditæz nomine, muneribus corruptus, ejurata ob contentionem quamdam Christiana religione, eo prolapsus est temeritatis, ut patriam proderet: & occulte cum Saracenis collocutus, monuit ut ab ea parte urbem oppugnarent, qua facilius in muros evadi posse morat.

13 Expugnata urbe, quanta cædes edita sint, & quot captivi facti, dicendo exprimi non potest. Nam Saraceni irati, quod durante obsidione multos suorum illustres amiſſent, nulla eorum, in quos incidebant, miseratione moti, viros obtruncabant, mulieres cum infantibus & pueris rapiebant, puerissima quoque ædificia incendebant. Denique urbs Orientalium pulcherrima æniguo temporis spacio ita periit, ut nihil præter rudera eſſet reliquum. Captivi abducebantur cohortium duces, Callistus, Constantinus, Theodorus Craterus Patricius, cumque his alii plurimi, præturis bellicis aliisque summis dignitatibus illustres. Capti ad hunc modum Amorio, Princeps Saracenorum veluti insultans rebus gestis, inque his superbe commensans, Legatos Imperatoris omnia inspicere jussos, quæ acta eſſent, cladis nuntius ad Dominum remittit. Quos ille rursus ad Amermumnam miſit, perent sibi captos in urbis expugnatione illustres viros, sibi que genere propinquos & reliquos captivos reddi, promittentque pro eorum redemptione xxiv centenaria. Hos quoque ignominiose remisit barbarus, stolidum se fore satus, si captos tot centenariis redderet, cum ipse cto centenaria in comparandas copias impendisset. Legatis re infecta domum revertis, Theophilus mole calamitatis oppressus, omnem pene cibum ac potum averſatus, tantumque aquam ex nive expressam admittens, in dysenteriam incidit.... Secundum hæc morbo plane consumptus, paullo post debili natura perſolvit, cum Imperium annos xii & menses iii geſſiſſet. *Hæſtenus Cedrenus, qui eadem te-*

guntur apud Scylitzam: uti etiam, sed passim abbreviata, apud Zonaram: Qui his antiquior est Leo Grammaticus in sua Chronologia ultimam paginam & Martyrum eadem ita narrat.

14 Imperatori ad Bryz palatium cum comitatu procedenti nuntiatum est ab Orientalium Duce, Protosymbolum Saracenorum cum exercitu prædandum versus Amorium proficisci. Ille, consueta exercitui Progeribusque largitione facta, brevi tempore versus Cappadociam contendit. Amerumnes selectis militum octo millibus, Sudem, inter Agarenos virtute prudentiaque nominatissimum, Ducem instituens, adversus Imperatorem submitit. Manibus confectis profligatus Imperator fugit, & cum dedecore rediit, visque salutem nactus est. Amerumnes vero virtute multa stipatus abiit, & Amorium obsedit: variisque certaminibus editis obtinere non potuit, fortiter & generose civibus in adversum præstantibus. Philosophi vero Leonis discipulus quidam in castro habitans, Amerumni recedere volenti cuiusdam ope seu Astrologiæ peritus significavit. Si dies tantum duos ad castrum stationem habueris, obtinebis nos. Quod & contigit. Nam a quodam Boiditæ & Manicophago vocato proditum est. Capti sunt etiam virorum nominatorum & non ignobilium plurimi, & in Syriam abducti captivi: Theophilus Patricius, & Duces isti, Melissenus & Actius, & Theodorus Craterus Protospatarius, & Callistus Turmarcha, & *Cyrillus Drungarius, & Balloes, & quidam agminum Proceres, qui a Protosymbolo tormentis adacti ut fidem negarent, ipsi morem non gerentes, gladio capitibus præcisi sunt, vitæ temporalis vice æternam consecuti.

ACTA MARTYRII

auctore Evodio Synchro,

Ex III MSS. Grecis.

PROLOGUS.

1 Quoniam speciosum præsentis panegyris argumentum Martyrum Christi certamen, victoriam, atque remunerationem magnifice introducit, consequens est, ut funestam quoque complectatur tragediam: neque enim nisi per illam tranſeantes nos possibile est ad Martyrum subſellia inspicenda pertingere. Nemo tamen tristi hac denuntiatione audita cadat animo: primum quidem quia nihil indecorum, incongruum nihil de proposito eorumdem audietur agone: deinde vero quia, ut sacre loquuntur litteræ: Si extra disciplinam eſſemus, adulterini eſſemus, non filii. Si tamen disciplinam convenit nominare excidium frequentissimæ civitatis, innumerorum exercituum stragem, templorumque & sacrarum rerum, Sacerdotum simul & virginum commune exterminium. Quid? quod nequaquam finis hic sit interim dum comminationes illæ: Incubiabo sagittas meas sanguine &c. hæcenus heu mei averſe ab impiis protractæque in longum exitum nullum habent.

2 Nisi forte quispiam prudenter distinguat dilationis penam, & eorum qui probantur diversa diversis generibus partiendo eribuat: sic ut unis quidem paterna inveniat correatio (quis enim filius quem non castiget pater?) vel retributio dura sublevans gravitatem acerbicatemque eorum tormentorum, quæ illinc manent omnes, quibus benefica mansuetudo ad instructionem non sufficit: aliis vero, nisi grave sit fateri, averſionis demonstratio & signum reprobationis manifestum; qui neque paternis correptionibus, neque multiplicibus beneficiis indulgentiaque morantur,

A tur, ut sentiant eligantque conducibilia sibi.

3 Sed licet cogitationibus istis vel maxime nos ipsos
ad ocula Dei iudicis
resurget. *ad ocula Dei iudicis resurget.*
maniat, ne ignorantie, ingratiitudinis atque im-
prudenter amplexus erroribus: melius tamen est im-
comprehensibilibus Dei iudiciis adscribere talia: qui
et discipulo Hieremize super ruina Jerusalem lamen-
tanti per Prophetam imposuit silentium, dicens: Ecce
Ier. 45. 4 quos edificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego vel-
lo: & tu quzisti tibi gaudia? Ceterum ea, quz mar-
tyrum precessere certamen, quam possimus brevissi-
me, ut consuevimus, referamus, ut recta nobis via
sermonis series progrediatur.

CAPUT I.

Imperium a Saracenis utatum, Caput Amurium, Or-
dinum doctores capis omnibus aliis in captivitate ab-
diti.

Math.
23. 13

Hereticus En-
sychnon
et Almon
tholico

1. Cor. 26.
16

4 **F**Uit cum Romanum Imperium orthodoxa doctri-
na, rectaque vivendi ratione iuxta Apostolicas
traditiones institutum, Duces, Magistrosque gentium
ei subiectos habuit, qui ipsius protectionem suscipiens,
manifeste edixit: Data est mihi omnis potestas in celo
& in terra, Jesu, inquam, Christo unigenito filio
Dei. Postea vero mores isti, hi sacrorum dogmatum
rationem perverterunt: Imperator quidem ipse, quem
admodum Ozias ille sanctioribus Ecclesiarum Dei rationi-
bus & Theologiæ profanorum pedibus non adeunda sci-
psum immiscuit, in Theandria Jesu Christi substantia
naturas atque voluntates confundens: quin nec hoc
permittens, ut eorum alterutro id, quod creatum est,
perfecti diceretur, indigere alicujus æstimationis divinam
essentiam, neque omni egestate amplius aliquid subli-
miusque habere: Sacerdotes vero ut plurimum atque
Episcopi pene omnes, quæ huic placerent, sensa
susceperant.

Sacerdotum
rum error
prope per-
sonatur

5 Tunc ergo cum ipse Imperii propugnator, utpo-
te singulari affectus injuria, ab eo recedere decrevisset,
desinissetque succurrere, ut ne protervius suæ inhereret
insaniam in ipsum blasphemando, aut etiam pejus adde-
ret aliquid: admonitio huic quædam & perditionis oc-
casio talis demum incubuit. c Ismaelitarum videlicet
genus, cætenus in solitudinis fere interiora religarum,
& vinculo divinæ vocis compeditum, continuo solum
liberumque dimissum, devastavit primum quæ trans
Mesopotamiam sunt regiones; deinde Palestinam, Egi-
ptum, & Africam; & Romanos exercitus pullos dele-
rosque barbarico consumpsit gladio.

Ismael
prope per-
sonatur

1. Cor. 26.
16

6 Veruntamen sapientissima ejus, & in hominum
salutem intenta providentia non secundum peccata no-
stra, ut cum Propheta loquar, fecit nobis, neque se-
cundum iniquitates nostras retribuit nobis: non tulit
exscindi penitus, atque exitio supremo Imperium tradi;
sed terminis quibusdam intra Ciliciam Syriamque in-
clotit gentem Ismaelitarum. Vix demum recta sentire
circa Incarnationis ipsius divinæ æconomiam in ani-
mum inducerant nostri, quando ceterarum, quæ post
predictos fines sunt, regionum, firmam obtinere pos-
sessionem; sed a monarchiæ gloria sunt exclusi, æquum
ut reor æstimante Deo non vocari absolutos Dominos
eos, qui verum Dominum suum ludibrio habuissent.

denique
remarcho
rivale
sunt

7 Atque ita quidem per tempus aliquot res sese
habuerunt publicæ, donec alia subinde exorta hæresis
ne dicam insania, adversus Christi gloriam irrationali-
liter insurrexit, imo ipsum penitus exuravit Christum,
Incarnationis ipsius imaginem e medio auferendo,
idola quidem Incarnationis (ut præterebatur) rebus
inanitis assimilata videri cupiens eliminare; revera
autem animatam Verbi divini carnem iisdem annume-
rans, ita ut (si quidem vere propter hanc causam

Tomo 1.

istud faciebat) simili plane ratione procederet, quia isti
qui docebant non esse legitimum matrimonium contra-
hendum, propterea quod unus idemque esset conjugii
& fornicationis actus.

8 Hanc viperam ferino nomine congeur appellatam
Isauriæ plaga nobis adduxit: sed eam ante pedes (ne
sic loquar divinæ ultionis versabantur indicia; cele-
stium astrotum in terram revolutiones ac lapsus, terræ-
motus continuus, regnatricis civitatis pulcherrima quæ-
que robustissimaque sublata: quibus accedebant exdes
numerosæ ac propemodum infinitæ, nec non immanu-
re mortes toto grassantes Imperio. Cum vero in regiam
potilimum civitatem luculentiores plaga induceren-
tur, utpote adversus mali totius radicem & causam
inibi existentem; nullus usquam eorum apparebat sen-
su, sed blasphemiarum nova cernebantur incrementa: to-
tis enim viribus illa Christi odio æstuans anima, ipsum
quoque Deiparæ nomen e medio tollere satagebat.

sub Leone
Isaurico

etiam
trans
non
supra
genua

propre
vultu
Romani, ob-
fusa Con-
stantinopo-
li

E

9 Sed quæ huic tandem retributio obigit? sublata
sunt, qui Romanos atque Ismaelitas dirimebant, ter-
mini, & rursum pulsis atque exactis per Ciliciam to-
tam universis præsidis militiæ nostræ, ad usque Cappa-
dociam ipsam occupata omnia. Ad hæc ipsa Regia ob-
sidione cincta est, non ab Ismaelitis tantum, sed etiam
ab Avaribus, ceterisque diversarum linguarum nationi-
bus, Propontidem totam & quidquid intra Abydi fan-
ces est regionum implentibus, & septennio integro Con-
stantinopolis oppugnata.

Refinitis
imagines
per conflictu
tueri

10 Verum enimvero neque postales tantasque
transgressiones imminuta vel tantillum est invicta
numinis tolerantia: exemptus quippe a passionibus re-
vera Deus solus est: sed longanimitate eodem servos ne-
quam sustinente, iterum sacræ ipsius Incarnationis si-
mulacrum per pios. Antistites atque Imperatores Sy-
nodico est restitutum decreto. Atque ut indubitanter
cognoscerent, qui rerum ea tempestate potiebantur,
quod propter illatam ipsi contumeliam major potiorque
orbis terrarum portio fuerat devastata, & ex adverso
exhibita in ipsum pietatis gratia totus sustineretur mun-
dus, quamvis Romani Imperii sceptrum cum puero mulier
obtinerent, pacis tamen condiciones cum Romanis ipse
prævalida illa barbarorum dynastia, nullo alio id pro-
curante quam filio Dei, secundum veram Deoque pla-
citam religionis formam honorato: ut vel inde homi-
nes magis ad pietatem incitarentur.

f
horumque
tribuitur
sub Leone
Armeno.

F

11 At qui si impium illum moribus æque ac nomine
referebat, ad illius reversus vomitum, & ejusdem
hæreseos cæno implicatus, in exilium quidem ortho-
doxos omnes Episcopos relegavit, sacras vero vestes
divinaque cimelia redacta in cineres, per publicas spar-
gi vias iussit. Adversus hunc igitur continuo suborna-
ta tyranni filius Thomæ rebelis est, civilique bello
Romaniæ potentia robur contritum. Et ille quidem
acerbo exitu infelicem ipso in folio animam expuens
suam Christo exosam vrsaniam in Christiana Repu-
blica dereliquit, donec imperium tenuit alius non ve-
ro nomine dictus g Theophilus, qui prædecessorum
suorum amentiam nihilo quam ipsi levius sategit non
tueri modo, sed augere etiam ac promovere. Quantas
autem & ipse in bello clades ab Ismaelitis retulerit,
quot regiones, urbes atque insula penitus fuerint de-
solatæ, propter eam quæ imagini Christi irrogabatur
injuriæ, impossibile nobis est enarrare. Unius ergo
in qua Sancti comprehensi sunt civitatis, & quomodo
eversa fuerit, sufficere meminisse.

g
de Theo-
philo.

12 Post hæc igitur Abesac, ille gentis Ismaeliticæ
Protosymbolus, (ita enim nationis suæ appellant
Principes) magna cum potentia adversus celeberrimam
Amorii urbem veniens, atque intra tredecim omni-
no dies obsidionalibus machinis muros dejiciens, illam
quidem obrinuit, in vivis autem conservans septem

b
Amoriam
surrexit

Qq 3

Ordinum

militer cum
dignitate
dantur?
duces
Ordinem
eandem
manipulan-
tur.

in quo de-
finitio
bonorum.

A Ordinem doctores, easque quæ sub ipsis erant legiones interfici; & quidquid virorum inibi vel domum habebat vel refugium jugulari præcepit. Ubi vero in suam reversus est ditionem, custodiz quidem obscuræ atque secreti mancipari mandavit prædictos milites Duces, duplicatis triplicatisque compedibus, & lignorum compressione constrictos: modico vero panis & præbita panis etiam aqua eos præcipiens cruciari: verius quæ sustentari, custodes eis observatoresque imposuit; nequis, exceptis carcerariis, cum ipsis colloqueretur.

13 Quis lacrymarum illarum, Rex Christe, quis inconsolabilem gemitum multitudinem eorum qui propter te talia persepiebantur, præter te solum poteris accurate cognoscere? neque enim tantum eis suppetebat aquæ, quantum ex oculis profundeabant lacrymarum: non tantum panis accipiebant illi, qui multos quandoque nutriverunt pauperes, quantum pediculi muresque & quæcumque sunt alia sub terra reptilia, ex eorum carnibus auferbant. Pro lecto terra, pro lectisterniis cinis erat motus ac foetidus: si quando vero vilis aliquis contemptusque pannus eisdem injiceretur, cruciatum eorum augebant perniciofa animalcula in illo nidificanda.

14 Huc accedebant tenebræ tam densæ, ut ne in ipsa quidem meridie mutuos vultus recte valerent distinguere, nisi forte ignis alioquo quandoque uterentur. Non eis aut balnei concedebatur usus, aut unguium criniumque superflua refecandi facultas. Ad solis vortices tantum abest ut eis apricari liceret, ut ne intueri quidem illos omnino sinerentur. Deprecabantur custodes suos, ut indulgentibus ipsis, eorum aliqui ad eleemosynam coerogandam procederent: qui si annuerent aliquando postulatis, unum e vinculis decem subsequeretur milites: eo autem reverso, discindebatur explorabaturque miserrimus ille panis, & vilissimum exentiebatur vasculum, ne forte infidiosum aliquod scriptum in eodem occultaretur.

a *Intelligi hic potest Heraclius Imperator Monothelita, aut certe ejus nepos Constantius filius Constantini, etiam Monothelita, quem S. Martinus Papa cum Monothelitarum errore damnavit in Synodo Romana anno 649.*

b *Certe Patriarcha Constantinopolitani, Sergius, Pyrrhus, Paulus, vel Antiochensis Macarius, Alexandrini Cyrus & Petrus alii; fuerunt Monothelita.*

c *Machometus anno Christi 628 in Imperio locum ad habitandum ab Heraclio impetravit; mortuus anno 631; cuius successores paulatim regiones Orientis & Africa occuparunt. Consule Theopha-*

C *Leo Isauricus anno 730 ferale edictum contra venerationem imaginum proposuit, secuti sunt filius ejus Constantinus Copronymus, & Leo basus filius eodem venio infestus.*

e *Ab anno Christi 780 Constantinus ultimus Leonis filius, ejusque mater Irene imperarunt, sub quibus plures pristina cum imaginum cultu restituta, S. Tarasius anno 784 creatus Patriarcha Constantinopolitani: sub quo Nicæna 3 Synodus habita, ubi ea omnia ad S. Tarasii Vitam xxv Februarii relata sunt.*

f *Leo Armenus Iudæum capessit anno 813, de quo plura dicuntur 13 Martii ad Vitam S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani ab eo in exilium missi. Leoni successit Michael Balbus, ejusdem farinae homo: adversus quem Thomas rebellavit, ut præclare Leo Grammaticus & alii tradunt.*

g *Theophilus cepit regnare anno 829.*

h *Circa annum 840, ut supra dicimus.*

CAPUT II.

Ad deflectionem varia sollicitantur.

Submittuntur
ut a Pro-
fessu
qui spem
solent
perire

15 **Q**uamvis nobilissimis viris pristinum corporis sui robur constabat, nullum ad eos de religione sermonem habuere barbari: ubi vero attenuatos eos ac veluti maceratos conspexere, quidam ex eis, qui inter ipsos falsorum dogmatum habebantur peritiores, & humanitatis aliquid præferre simulabant, impulsu Principis accedebant ad carcerem, ac veluti multa deprecatione inductis custodem Præfectis eundem refe-

ratum nacti, ad colloquendum captivis residabant, & gentemque donatis aliquocies nonnulla etiam præbebant indumenta: deinde vero ad ejurandam Christi fidem eos non dubitabant adhortari: non enim tauri æstima- bant violentus ille Princeps totam civitatem illam quanta- vis magnam, quamvis opulentissimam, in suam redigere potestatem: quam si hæc Sanctos ad suam religionem traduceret: quippe qui diceret, tanto esse grandius de animis quam de corporibus reportare victo- rium, quanto his illi dignitate præcellunt. Corpora namque deponere, ad animam vero non attingere, etiam feris belluis facillimum est.

16 Cumque impressionem eorum Sancti exciperent genere, & propositionem sibi factam respuerent veluti facinus abominandum: Non vos, inquit, factus & superbia docet: animum primis illis, quæ a nobis dicuntur, advertite, & nisi utilia vobis atque conduc- centia consuluerimus, nolite assentiri. An forte carissimos filios vestros, dulcissimos parentes conjugisque ne- gligitis? an exultis illam peritura natura instituta ac necessarium amorem, quem ipse etiam sepe veneran- tur? an suavissimam bonorum vestrorum fructum, consanguineorum & amicorum convictum, obsequen- tissimum familiarium ingenium servitutem, hono- rem a principibus, gloriam a subditis deferendam vobis, an patrios in quibus adolevistis mores contemnitis? quis tali in casu, tantorumque bonorum deficientia non ra- tionem salutis excogitet aliquam; & si una solum sup- petat, hanc ipsam judicet amplectendam?

17 Si vobis omnia ex voto fluere, nihil foret, qua- propter vestram ipsorum salutem abdicaretis: neque enim sanæ id mentis opus videri alicui possit, qui qui- dem humano polleat intellectu: nunc vero cum nullum aliud consilium suppetat, quo tanta recuperare bona possitis, humanitatis profecto quod suggeremus plenissi- mum est, ut dissimulantes tantisper circumcidi vos pa- tiamini, & una cum Protosymbolo adorantes infinitis ab ipso cumulemini bonis: rursus vero per belli occasionem licebit ad religionem gentemque vestram fugitivis redi- re, aut victores post victoriam omnibus admirationi fu- turi revertemini. Ad quæ generosi Christi servi: si in eadem, in quibus nunc comprehendimur, mala incidis- setis ipsi, an, qualia suadetis nobis, ipsi facere sustinuis- setis? Imo vero reponunt illi: nam quid magis necessa- rium esse credamus vita, eaque libera atque quæta: suamque in id conventionem etiam juramento confir- mant. Nos vero, subjungunt illico amatores Christi, non commitemus, ut eorum, qui sem in fide sese profi- tentur instabiles, adhortationem circa fidem suscipia- mus. Ita ipsis ad invicem collocutis, isti confusi re in- secta ad eum, a quo submissi fuerant redierunt, passi- porius quam operari quod intenderant.

18 Post aliquantos vero dies subsequentes alii eodem, quem priores tenuerant, modo, velut ad impertien- dam captivis eleemosynam ingressi custodiam sunt, simulatisque lacrymis ipsos lugere cæperunt, quod scilicet propter ignorantiam atque incredulitatem in eas penas incurrissent. Quorum, inqueiebant, malorum causa est in magnum Prophetam Mahome- tum non credere, omnibus ignorantibus eum? num- quid enim non illi, quos gravibus circumdatus vin- culis intuemur, eximii sunt omnes, cognati Imper- atoribus, & bellandi experientia etiam aliorum magi- stri? numquid non ingenio corporis responderet robur? numquid non solo armorum apparatu eos quoque qui arma ignorabant, suscitarent ad bellum? numquid non ingens eis propugnatorum aderat numerus? ete- nim supra septuaginta millia armatorum, ex his tan- tum qui convenerant Romanis, traditi sunt in manu fidelissimi Protosymboli nostri. Ecquid omnem illam enervavit potentiam, nisi Prophetæ illius reprobatio,

in

A in quem credentes servi ipsius ex his victoriam repor-

19 Verum nihil mirum accidit, si quod sibi ex-
pediens erat a nemine edocti non agnoverint, homi-
nes cum essent: nam, qui ignorasse aliquid invenian-
tur, veniam consequi consueverunt: quemadmodum
hi quoque inconsulti & converso sermone, Vos, in-
quunt (propter vos enim ista ad invicem loquimur)

transfentes ab illa angusta via, qua vos ire precipit
Maria Filios; atque in lacum & in hoc & in futuro se-
culo spatiosam, quam magnus Propheta annuntiavit,
introduci, beatos nos appellare, tamquam consilia-
rios optimos, & multorum vobis commodorum aucto-
res. Quid incredibile docet Propheta noster cum dicat:
quia potens est Deus cum, qui sibi obediverit, & hic
omni implere voluptate, & isthic paradisi heredem con-
stituere? num pecuniarum indigus Deus est, aut ce-
terarum rerum fruitione destituitur?

20 Recedite ab illa ignorantium hominum increduli-
tate, cum omnino contra rationem pugnet, ut Deo de-
plicia munera & hinc & illinc offerente, vos tamquam
amplius aliquid sapientes, fastidiatis illa, quasi indige-
re ipsum cogitaretis: & divisores inter ipsius bona esse
velitis, non quando ille dederit suscipientes, sed quan-
do visum fuerit vobis, desipientibus bonitatem ipsius
præ nimia arrogancia. Numquid & vos quandoque fa-
mulis vestris præbentes aliquid, si eos videritis in acci-
piendo tergiversari aut recusare omnino, tamquam
gravi ab ipsis affecti injuria pro beneficiis infligitis verbo-
ra? Quod si mortales istud homines faciunt: numquid
multo magis immortalis id erga vos faciet Deus? Susci-
pite igitur ejusmodi Prophetæ nostri doctrinam, & præ-
sentibus exempti incommodis, & vivi & defuncti oble-
taminis Dei muneribus propositis vobis. Cum enim mi-
sericors admodum Deus esset, videretque quod omnis
homo, qui opere ipso exequi vellet duram & difficilem
legem Jesu, deficeret animis; hanc suam Prophetam
Mahometum misit, qui omne pondus illius auferret,
omnem solveret difficultatem; post omnes præsentis vi-
tæ oblectationes atque delicias, eam quoque, quæ istic
est, lætitiā promittens, solaque ex fide salvans eos,
qui sibi obedirent.

21 Talia cum sapientes isti viri deliramenta audi-
rent, invicem sese virili cum gravitate intuiti, simul
subrisere leniter, atque oculos manibus extergentes
prophetica illam subjungere canticum: Narrave-
runt mihi iniqui fabulationes, sed non, ut lex tua Do-
mine: omnia mandata tua veritas; iniqui persequuti
sunt me, adjuva me. Ad ipsos deinde conversi aiebant:
Itane vero, hanc omnino creditis veram esse & Deo pla-
citam doctrinam, in omni concupiscentia atque iniqui-
tate a depravata carnis appetitibus vinci, eamque, quæ
in nobis est, rationem variis voluptatibus servam addi-
cere; sic ut ne minimum quidem superare illas pruden-
tia possit, & freno camoque temperantia domare relu-
ctantes? Quid inter hominem sic viventem & brutum
animal tandem intererit? evidens sane argumentum
præfert ejusmodi lex ejus esse sese, qui de Salomone quo-
que delirando scripsit, non Deum sed agrestem quem-
dam gallum ipsi fuisse sapientia tantæ Magistrum. Pro-
sequentes deinde sermonem dicebant: Eorum nos o vi-
ri, discipuli sumus, quorum hæc ad Deum audiebantur
voces: Non recessimus a te: sed propter te mortifi-
camur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis:
nihil autem separabit nos a caritate Dei, quæ est in
Christo Jesu, neque instantia, neque futura. Quibus
auditis & ipsi ad Principes reprehensū reverterunt,
nihil magis edocti meliora sapere.

22 Temporis inter hæc aliquantum præterit, cum
parem prioribus simulationem præferentes advenerunt
alii, quos Gymnosophistas appellant: hi quoque

elemosynæ distributione in captivos facta, osculati. D
omnes cum sedissent: Quid, inquit: = vineti im-
possibile apud Deum? illi vero: Nihil: quod maxime
divinam naturam concedet. Si igitur, inquit,
Deo possibile sunt omnia, videamus quibusnam po-
tentiam suam indulgeat hoc tempore, Romanis an
Ismaelitis: quibusnam pinguissimas & celeberrimas
terrarum in possessionem dederit, vobisne an nobis?
quorum exercitus ipse amplius, & quorum velut
scenæ, phalanges demerantur? Numquid justus est
Deus? Nisi nos mandata sua adimplentes reperisset,
non adco magnifice profecto beneficentiam suam in nos
demonstraret: ex adverso vero nū sciret vos in infide-
litate circa Prophetam a se missum prolapsos, non
atque vos nobis subjugandos præbisset.

23 Sancti vero responderunt: Si quidem sanctorum
Prophetarum persuaderi possitis documentis, facile so-
ret utique vestram hanc ratiocinationem fallitatis con-
vincere: & vero eorum vos possitis locum per Scriptu-
ram a Deo inspiratam adducere: quandoquidem ad
hanc quidem non acceditis; vestro vero magistro
dumtaxat inhaeritis; & nobis, quod propter incredu-
litatem circa eum affligamur, improperatis? Agite
interrogantibus nobis vos quoque respondere. Duo-
bus super agri unius possessionem litigantibus, si hic
quidem absque testibus vociferetur contendens, agrum
hunc sibi adjudicari debere; ille vero citra contentio-
nem multos eosque spectabiles testes adducat, qui
dicant ipsi potius quam alteri deferendum agrum: cu-
jus existimatis, = Saraceni, agrum illum accessum
possessioni? Ejus, inquit, manifeste, qui fide dignis-
simos testes adduxerit. Recte, ajunt Sancti; & nos er-
go Saracenorum magistrum inter & unigenitum Dei fi-
lium Dominum nostrum Jesum Christum ex æquodij-
dicamus. Venit Dominus noster Jesus Christus homo
factus ex Virgine (prout vos ipsos quoque audivimus
sæpe numero asserentes) antiquos omnes & indubitata
fidei Prophetas adventum suum dominationemque
prænantiantes secum habens: missus est insuper, ut
vos dicitis, a Deo magnus Mahomet, tertiam vobis
legem apportans, nunquid oportebat & ipsum duos
aut unum saltem Prophetarum sibi suffragantem habere,
ut ostenderet divinitus sese ablegatum?

24 Hanc evidentem convictionem cum Christi ama-
tores produxissent, unus quidam eorum cognomento
Isaues admodum gratiose respondit: Habet etiam Sa-
racenorum Propheta celeberrimus ac veracissimus
Isaiam prænantiantem de se, & nisi grave foret
eruditis hisce viris, ipsum quoque ejus effatum ad-
ducerem. Minime vero inquit: novimus enim ve-
niam indulgere non aliter quam ex ignorantia delin-
quentibus, licet fortassis cum Prophetæ injuria. Ad
quos ille, Nonne vos dicitis Prophetarum omnium no-
vissimum ac veluti sigillum esse Mahometum? Vere,
inquit: ipse solus verax & primus Propheta est. Qui-
bus amator Christi respondit: Atqui Isaias, quem &
vos Dei Prophetam agnoscitis, alicubi inquit: Disper-
det Dominus ab Israel caput & caudam, quod interpre-
tans non nemo: caput quidem, inquit, Principem di-
xit acceptorem personarum; alterum vero Prophetam
docentem iniqua: hic scilicet est cauda. Ne contur-
bemini quæso: an non iniquum istud nobis sit, quod
vester ille præcepto cavet, nequis, qui uxorem propter
odium abjecerit, egrediatur de novo recipere eam, nisi
alter prius fuerit conjugata? dimittamus enim cetera
prophetæ ipsius atque legis absurda: mihi certe hoc esse
videtur, quod verax ille Propheta Isaias caudam dixit.

25 Novimus & nos inquit philosophari: vo-
rum, si ita placuerit Deo, quinam sumus nos, ut ipsi
repugnemus? non eget Mahomed testimonio homi-
num; quandoquidem a Deo est constitutus propheta

A ab eoque ejusmodi leges accepit. Christianus vero: Fortassis etiam frequentata conjugia aut, ut verius loquar, seriosam erga mulieres insaniam juniorum vestrorum tempore perpeti, continuandamque ad aurores usque totis illis noctibus lasciviam & voracitatem a Deo vobis asserens ipse praecepit? Maxime vero, inquit.

deinde ad
proposita
haec respon-
det.

26 At Sancti: Superest una e rationibus vestris dissolvenda ex triumphis bellicis desumpta: quoniam vultis religionem militaribus profectibus definire. An fortasse non meministis praeteritas Persarum victorias, quibus totum pene mundum subjugarunt? Graecorum deinde, a quibus quoque superati sunt Persae, atque post hos veterum Romanorum successit imperium, universum orbem terrarum complectens. Quid ergo? An vere religionis illi fuisse cultores? nonne idololatricam Deorum multitudinem omnes, & quidem ad insaniam usque sectari sunt? Unde igitur illis tanta victoria atque potentia? Igitur & vere piis a Deo obtingit subinde victoriam reportare: contingit & superari facillime, quando per ingratitudinem offendunt victoriarum datorem Deum, absque poenitentia delinquentes: ipse vero, ad eorum, quae commiserunt, facinorum exigendam vindictam, non probis utique, sed maxime improbis hominibus utitur. Atque hoc est, quod vos latet, facitque ut pios vos, quamvis minime sitis, esse existimetis. Verum ista haecenus dicta sufficiant: nos enim, qui Christiani sumus, consensu ac testimonio sanctorum Prophetarum destitutum magistrum, ut ne dicamus eorum adversarium, nequaquam recipimus. His dictis, hi quidem ad suum Principem redire, constantem virorum istorum in sua religione animum eidem renuntiantes: Sancti vero pariter persusi lacrymis gratias referebant Deo, quod omnino Christiani essent, atque hasce molestias pro eius veritate sustinerent: eosque, qui impii Mahometi retinebantur erroribus, cum magna supplicabant obstabanturque instantia erui a tam stulta atque irrationabili devotione.

CAPUT III.

Extremum Sanctorum pro fide certamen.

non 7. ad
proposita
patenter
satisfacit.

27 **I**N hunc modum septem integris annis conclusi, cum animam propter molestias carceris deficientem circumferrent, non desistebant nocte ac die Davidicos hymnos meditari, aut orationum vel in communi vel privatim continuandarum remittebant eam: sed perpetuam pro omnibus gratiarum actionem dirigebant ad Deum; singulariter vero propter salutem suam, quam multiplici ab ipso providentia ordinatam non poterant dubitare. Non per tribulationem a voluptatum praeteritarum maculis expurgari, animoque illustrati per orationis & solitariae quietis instantiam, talia ad invicem loquebantur: Quid retribuamus Domino usque adeo diligenti nos, dignosque censenti quibus ea obtingat felicitas, ut pro ipso patiamur: ecce enim sustinendos pro virtute labores, a quibus longe alieni in seculo, ne mentionem quidem eorum libenter suscipiebamus; septimum nunc annum citra noxam toleramus, ipso omnino nos corroborante: atque utinam hoc quoque liceat ex Testamento dicere: Calicem salutis accipiam & nomen Domini invocabo.

Pl. 110. 10.

Deinde ap-
paret.

a

b

28 Igitur in ejusmodi exercitatione ac meditatione perseverantibus Sanctis, quinta Martii mensis die, vergente jam ad occasum sole, adest quidam in carcere exercitus quondam nostri Dux, & Sanctis apprimè notus, quem dicunt magnae illius civitatis proditorem fuisse, a Christiana fide apostata, & Saracenorum Myster, a Boodes cognominatus, atque ante custodiarum fores consistens, quemdam b Constantinum

nomine inelamat, virum doctum, omnique virtute ornatum, Constantini Patricii notarium atque concupitum: praecepit autem per foramen quoddam solus ut accederet; arcana enim quadam asserebat eidem se denuntianda habere. Cumque vir religiosissimus solus eidem auscultur: Nosti, inquit Boodes, sapientissimo Domine, quantum a multo tempore ad hunc diem dilectionem habuerim versus Dominum tuum Patricium Constantinum: cum igitur certo didicerim, quia consilium Protosymbolus iniit de eo in crastinum interficiendo, nisi forte cum eo simul orare consenserit, accuri, ut sententiam meam, qua positis ab ejusmodi morte salvari, vobis exponerem. Tu igitur ei suade Saracenorum ut inseris sacris: sed & tu idem facito: animo vero a Christianorum fide nequaquam desciscite, & propitius vobis erit Dominus propter instantem necessitatem.

deinde ad
proposita
haec respon-
det.

29 At ille verus Christi amator, crucem manu efformans contra os istius impii: Discede a nobis, inquit, operator iniquitatis. Intra autem in custodiam interiori dilectus Deo Patricius requirit, quis cum & quade causa vocasset? Cui reducto in partem secretae vir religiosus mortis ipsius sententiam renuntiavit. impium vero consilium alterius silentio pressit; veritus ne quem forte adversus ipsum diabolus locum E haberet, cumque supplantaret cogitationibus formidolosis, quasi soli circumcisioni esset adjudicatus. Christi vero Martyr continuo gratiarum referens actiones Deo: Domini, inquit, voluntas fiat. Deinde per manum sanctissimi Constantini testamentum de iis, quae ad se spectarent scripto condens, adhortatus est omnes captivos suos, ut assisterent sibi ad hymnos Deo tota nocte decantandos.

quod si ad
mortem adeo
maius dispo-
nat.

30 Quod cum illi fecissent, summo mane adventit Dux aliquis, cum apparatu terrifico & armatorum virorum frequenti ministerio, a Protosymbolo missus: qui jubens fores carceris rescari, exirent e vinculis Principes imperat. Prodiunt igitur e custodia duo & quadraginta viri, ostiumque de mandato ejus illico occlusum fuit. Sanctis autem coram se stantibus inquit: Quot annos creditis decurrisse vobis hic inclusis? Remintam, respondent illi, cur interrogas? Septimus hic annus omnino est: Ex tam diuturna, subjungit alter, tot annorum captivitate didicistis utique, quantus erga vos fidelissimi Protosymboli humanitatis atque commiserationis affectus fuerit: neque enim abripuit illum adversus hostes semper armatus furor, ut vos a multo, quod poterat, tempore juberet interfici: sed neque cum, qui ipsi indignitate successit. Oportebat igitur expertos vos mansuetudinem & longanimitatem illius, easque erga captivos demonstrante ipso, orare pro eodem, ipsumque ex toto corde diligere. Cui Sancti enimvero cum lege nostra praescriptum sit pro persequentibus orare, istud facimus: diligere vero ipsum, eo quo dixisti modo, non permittitis, qui secundum nos Propheta est, Ps. 138. 21. dicens ad Deum: Quia qui oderunt te Domine, oderam.

itaque sol-
lucubantur.

31 At Princeps: Quomodo, inquit, possibile est, odientes aliquem pro ipso orare? Erratis profecto quando vos pro ipso orare dixistis. Vere, ajunt Sancti, istud diximus: orabamus enim pro ipso apud Deum, ut veram sui cognitionem ipsi infunderet, pro ea quam nunc falso putat se veram habere: quod si factum fuisset, non solum diligere, sed & honorare ipsum summopere studissemus, juxta magistri nostri sententiam dicentis: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. At ad illos Princeps: Vester hic sermo ad universam nostram gentem pertinet. Usque adeone ergo Romani Principes amantes sunt, ut exsiliem multitudinem tantam, potentiamque nationis tam grandis tamque robustae absque divina congregari providentia posse? hoc enim, si nos odibiles Deo, necessario sequitur.

Pl. 110. 11.

32 Non

A 31 Non istud dicimus, inquiunt, Sancti: etenim novimus, quia nemo a providentia divina destitutus subsistit, quamvis Dei numquam appellationem audivit, quin etiam eundem jugi contumelia impudenter afficiat: sed quod erronea sit vestra de Dei opinio: Dei namque nomen & quæ eidem adesse convenit magnalia consistentes, puta quod omnium rerum creator sit visibilium simul & invisibilium, eidem illuditis auctorem cum mali simul bonique asserentes, veritatis & mendacii creatorem, equitatis & iniquitatis, justitiæ & injustitiæ, modestiæ & arrogantiae, mansuetudinis & procacitatis, sapientiæ & luxuriæ; & quotquot sunt aliæ ejusmodi contrariæ virtutes atque actiones, ne omnes hic enumerare necesse sit. Siquidem ergo ea, quæ de ipso a vobis dicuntur, possibile esset vera inveniri, atque subsistere, recte diceremus utique veram vos Dei cognitionem reperisse: si vero quantum distant a sole profundissimæ tenebræ, tantum eoque amplius causa mali abest ab illa beata essentia, & quod minime existit, apparere cum eo nequit cui soli principaliter existere competit, quomodo non reprehenderemini, existimantes vos habere, re ipsa autem nequaquam habentes, veram Dei notitiam, quibus consequens est odio haberi Deum, qualis re ipsa existit?

B 33 Quid ergo reponit Princeps, aliumne vos Deum esse dicitis mali peccati que effectorem, quæ toti passim mundo inusta cernimus? Ita duo erunt Dii, bonus unus, malus alter, qua autem fieri ratione poterit ut subsistat mundus, istis inter sese pugnantibus? Responderunt Sancti: Non diversum dicimus ab eo qui bonus est, Deum auctorem mali, absit istud: sed Angelorum quempiam inventum fuisse, qui spontanea voluntatis libera electione circa sibi minime utilia & bonis contraria satageret, horumque amore ad Dei primum, deinde & hominum odium procederet: atque ita demum permissum sit liberi arbitrii nostri probationem exercere, tentareque nup̄ illud versus Deum inclinemus, an vero suggestionibus ejus obsequamur. Vos igitur ab ipso in errorem protracti, maleficia ipsius obnoxio nullis passionibus Deo atque omnino incommutabili affinxistis. Et tamen subinfert Princeps, Prophetæ Mahomed omnis humanæ actionis malæ aque ac bonæ omnipotentem Deum docet esse auctorem. Sancti vero dixerunt: Alium igitur, ut videtur, Deum ipse intra se finxit, qualem Græci Agathodæmonia, eumque vobis adorandum tradidit, qui neque est, neque erit unquam. Nos autem verum Deum novimus & cōfitemur, in veteri lege a sanctis Prophetis, in evangelica ab Apostolis Christi prædicatum, bonorum dumtaxat auctorem scilicet: alium vero Deum nullum agnoscimus.

C 34 Ait ad eos Princeps: Non vultis igitur hodie cum fidelissimo Protosymbolo adorare? hac enim de causa ad vos missus sum: scio autem aliquos esse inter vos, qui eam consequi felicitatem desiderant, quos cum viderint ii qui recusant propterea illi gloriificatos, infelicitatem suam inconsultamque desebunt pertinaciam: cui Sancti unanimi omnes respondere consensu: Oramus unum verumque Deum, ut non Protosymbolus tantum, sed & tu, & universa natio Saracenorum ab impio Mahometi errore recedat, Deoque per Prophetas & Apostolos Christi prædicato, soli cultum & adorationem impendat: neque contingat nos dimisso lumine ad tenebras propria voluntate transire.

D 35 Videre, inquit Princeps, quid dicatis, ne vos poeniteat: non enim absque magnis suppliciis isthæc vestra quasi per negligentiam dimitteretur pertinacia. Sancti vero Deo, inquiunt, immortalī atque veraci animas nostras commendamus, in eoque confidimus ad extremum usque spiritum nostrum, quam in eum habemus fidem, a nobis non esse negandam. Ad quos ille rursus: Exprobabitur vobis in iudicii die orbitas liberorum vestrorum, & conjugum viduitas: quia vobis

omnibus privatur hodie, propterea quod juxta Principis voluntatem recusetis adorare. Poterat enim maximus Protosymbolus puero Imperatori vestro præcipere, ut omnes illos salvos huc dimitteret: sed & nunc quoque, si converti volueritis, susceperitisque & confessi fueritis Prophetam Mahomed, omnes, ut dixi, Familiæ vestros brevi videbitis, quos recognoscere vobis jucundissimum erit. Romanæ enim mulier hoc tempore imperat, quæ non poterit contradicere magni Protosymboli iussioni. De opibus vero atque possessionibus, ne solliciti sitis: Aegypti enim tributa, quæ vobis per annum unum amicorum suorum studiosissimus Protosymbolus præbiturus est, posteris vestris in decimam usque generationem locupletandis sufficient. Tunc velut ex uno ore exclamaverunt Sancti: Anathema Mahomed & omnibus eum Prophetam consistentibus.

E 36 Statim igitur ab armatis militibus comprehendi eos Princeps jubet, manusque eorum religari post terga, atque agnorum instar ad occisionis locum rapari. Quo viso, concurrere cœpit infinita multitudo Saracenorum Christianorumque ad futuræ cædis spectaculum. Jamque ad Euphratem fluvium accesserant propius (circa ipsum enim magna eorum civitas Samara est collocata) cum Princeps unum e Sanctis Theodorum quidem ex nomine, sed Craterum, id est, robustum ex cognomento appellatum advocans, ait ad illum: Tu qui Clericus fuisti aliquando, Ordinisque quem Sacerdotalem Christiani dicunt; postquam tantum abjecisti gradum, hastamque & militaria induisti arma factus humani sanguinis reus, ecquid nunc dissimulando contendis Christianus videri, conscius tibi ejuræ jam pridem Religionis Christianæ? Numquid te magis oportet ad Prophetæ & Apostoli Mahometi doctrinam transfugere, atque ab eo auxilium & salutem consequi? Te inquam, qui nullius fiduciæ spem apud Christum habes, spontanea per te desertione prius abnegatum. Imo vero respondit Christi generosus Martyr, vel propter hoc ipsum magis debeo pro ipsius fide atque amore meum nunc effundere sanguinem, ut bonus ille mihi veniam concedat eorum, quæ adversus ipsum deliqui. Numquid non tuus aliquando fugitivus servus, reversusque deinde, & cui causa ad mortem usque decertans remissionem consequitur prioris desertionis atque ingratitude propter fidem posteriorem? Tu ergo, reponit Princeps, impleatur voluntas; ego, quod tibi expediebat, proposui.

F 37 Cum vero carnifices Æthiopes exacercent gladios, & alii alibi illos in altum jacerent, resisterentque; iste carissimus Deo Craterus de Patrio sollicitus, ne forte pusillanimitatis affectus ei obreperet, præ oculis habenti amicorum cædem, cum proximus ipsi staret: Age, inquit, Domine mi, tu cum nobis omnibus & dignitatis excellentia & virtutum ornatu antecellas, primus quoque sis omnium nostrum necessus est, & coronam martyrii ab ælesti Rege Christo Jesu primus recipias: quemadmodum & a terreno Imperatore collatis ante omnes muneribus & honoratus. Quo ille tam sancto argumento ab eodem audito, ait ad ipsum: Quin tu potius primus illud magna cum animi fortitudine faciens, & me, & qui mecum sunt omnes subsequentes habebis.

G 38 Pluribus opus non fuit ad coronam properanti. Facta ergo oratione, animam Deo commendans ad locum accessit, promptoque animo gloriosam mortem subiit. Post quem ceteri quoque ex ordine Sancti, secundum pristinam quique dignitatem, velut si ad regiam mensam honore debito invicem prævenirent, vitam generosa morte concluderunt: nemine eorum assensu formidinis aut hesitationis speciem præferente; adeo ut ipse Princeps obstupesceret eorundem accessum ad mortem cum singulari fiducia conjunctum.

a. Supra

offendit
Deum
non possit
Deum mali.

hæc tamen
duos Deos
videt
Christus
hæc.

sed nullus
potest
Deum dici

Christum
adorantem
Protosymbolum.

et promissio
sibi facta
revertetur.

itaque non
potest ad
mortem.

Theodorus
& Craterus
nomen.

apostolica
crimen
martyrio
clarum.

Conflanti
autem
morte.

et ceteris ad
mortem
peract.

A 2 *Supra apud Cedrenum aliosque uti & infra Baditzes appellatur.*
b An Constantinus Natorius Martyribus adiunctus fuerit, de quibus agimus non possumus resolvere. Virtus ejus, & constantia laudatur.

EPILOGUS.

39 *Triplix est ratio reddenda Martyribus, quod*
HÆc Sanctis ratio certandi pro Christo; talis pro ejus dilectione finis eorum beatissimus fuit: cui principium dedere expeditiones militares, ac millenæ earundem occasionum calamitates, pugnantium adversus impios, & Dei Ecclesiam defendentium suasque animas juxta Evangelii præscriptum pro fratribus exponentium morti. Hi autem eorum, quos diximus, beatorum primipili fuere, triplicis victoriæ redimiti corona: quippe qui neque ab Imperatoria hæresi, Christum per eliminationem imaginis suæ oppugnantem, fuerunt a recta via abducti; armaque pro patriæ salute sumpserunt, & necem pro Christo hilariter susceperunt.

40 *St. Basilii*
 Hi nempe nobilissimo cuique aliquando pares, & quoad carnem æque ac spiritum fuere gloriosi: hi *horum a magis*
B magnorum illorum priscorumque quadraginta Christi Martyrum & numero & honore consimiles, per ipsamque quo superabant binarium, mystice declararunt, hunc ipsis similem patrem, atque secundum futurum quadragenarium sacrum: cum & ipsi iidem Quadragesimalis jejuniis diebus extincti sint; ut communia cum illis haberent omnia, & tempus & fidem & mortem & coronas. Horum inconcussa fides multos in Christo corroboravit: ex quibus alios quidem jam aberrantes revocavit, alios vero confirmavit labelacatos; sed & integros etiamnum præservavit a noxa. Non illos voluptatum rapere blanditiæ; non dissolvit contentionem amoris, quo ferebantur in Christum, diuturna in carcere miserationum tolerantia; non perterruit virilem ipsorum animum barbarica feritas, atque insolentia.

41 *de deo & vultu*
 Sed nec supplantare eos animarum hostis atque deceptor potuit, quavis omnem adversus eos movisset, deceptionis modum, divitias & potentiam promittendo: proponendo possessionum, famulorum, & mille rerum corpori commodarum affluentiam: timores, minas, angustias, probra, persuasibilem illecebras verborum accumulando. Idque non aggrediendo nunc quidem athletas Christi, alias ab insidem recedendo, sed ita ut nunquam desisteret toto illo pene integri septennii tempore persequi atque infestare ipsos, ut ab amore Christi desisterent: sed in omnibus & per omnia victum, fractumque viribus Christi Martyres retulerunt, corpori nequaquam parentes suo; quia pro animæ solius decertabant salute.

42 *de captivitate*
 Ipsi difficillimæ captivitatis molestias in occasione lucrosa negotiationis, regni que caloribus acquirendi converterunt: & qua plurimi in perditionem ducuntur via, ea ipsis ad salutem imperiumque ducentis semita fuit ingressus. Possunt & ipsi cum Apostolo dicere: Bonum certamen certavimus, cursum consummavimus, fidem servavimus, repositæ sunt nobis denique coronæ justitiæ, quas nobis dabit in illa die justus iudex: nec nobis solum, sed & omnibus certantibus pro eo, atque aliquid ei, quod pro nobis obtulit, sacrificio conantibus superaddere.

43 *de barbaris*
 O Sacrificium purum atque perfectum! o victimas electas! o hostias acceptabiles Deo! rationabilis oblatio, holocaustum odoris suavissimi, sacrificium laudis, veram Christo gloriam adferens! Per vos prostrata barbarorum superbia manifeste cognovit, quanto validiores sint pauci milites Christi infinita multitudo impiorum, quodque nec potentia aut pietatis abundantia hanc eis contra Christianos fiduciam fecerit, sed nostrorum copia peccatorum; quandoquidem

pauci Deo placentes ipsos facillime triumpharint, D relata victoria, quam ipsi majorem ea, quæ de corporibus refertur, arbitrati, bonorum genera omnia velut machinas admovent, ut vos circumvenirent, *gentes*, sed nullatenus potuerunt prævalere.

44 Per vos exornatur Imperialis civitas. De vobis gloriantur quotquot in dignitate constituti aut in Senatum sunt allecti. Vobis suas in bellis orationes cum offerunt Christiani, auxiliores quoque expectantur. Vos nostris olim passionibus participantes gnarique quam miseram atque incertam ducamus vitam, quanta in eadem confusio, quanta asperitas inveniat; estote etiam eximii pro nobis intercessores apud Christum, propter quem decertastis, salutem nobis animarum simul exorantes & corporum, in ipso Christo Domino nostro, cum quo sit Patri, & Spiritui sancto gloria, honor, & adoratio nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

APPENDIX PRIMA

Horum Sanctorum martyrium. **E**

*Ex Chronico MS. Continuatoris
 Theophanis.*

PROCESSU vero temporis, cum multi utrimque ex oppugnantibus æque ac defendentibus cecidissent: nec huius proficientes Agarenæ multum de suo supercilio remisissent, tandem universa populi multitudo ad septuaginta hominum millia post excidium numerata, ferro cecidit: neque enim possibile erat evadere exterminatorium divinæ vindictæ gladium, propter peccata, quibus divinam læcessiverant maiestatem, hæreseos crimine cumulata: res autem in hunc modum acta est. Fuit inter eos, quibus animus fidesque defecerat, infelix quidam Baditzes nomine: hic *Amorium* *scilicet de* *scilicet*
 iamiæ habitans barbaris & cum pudore reversurus ad propria, per litteras cum sagitta missas: Quid inquit, tantumne perpessi hæcenus vacui recedatis, & frustra neque fatigati labore? Agite, ad eas turres accedite in quibus superne quidem lapideam palmulam, exterius vero leonem marmoreum proflare videris; isthuc me convenite res vestras penitus cognoscentem, isthuc me optime prospecturum. Ibi cum infirmiora propugnacula sint, eos facile, qui intus sunt, in vestram redigeris potestatem, & me multo honore iudicabitis dignum. Venerunt igitur, ut iussi fuerant, & per insidias subingressi cedere mactareque coeperunt, in quoscumque incidissent. Haud fuit, qui mortem evaderet, ullus: ceciderunt universi, rivis sanguinum ubique fluentibus.

Sic igitur excisum Amorium est, & impiorum crudelibus manibus proditi cives crudelissime perempti sunt, solis in vira relictis, qui ad Bagdad transmissi sunt. Ductoribus ordinum virisque fortioribus, quibus & quadraginta novem Martyres annumerandi: alii vero omnes hostili gladio sunt consumpti. Neque enim vel secunda legatione obtinere Theophilus potuit, ut redimi eos ducentis centenariis pateretur inimicus, captivumque populum ab hostium manibus liberari: petens, si id negaretur, eos saltem qui soli genere essent propinqui & in pratidum illuc mittere. Ast tyrannus insolentia immodica elatos inflatusque & primos & secundos legatos remisit irritos, addita verborum contumelia, inquit: Adeone paucis emere centenariis vultis, ubi ad usque nulle gratis atque honoris causa nobis impensa sunt. Quibus animo commotus Theophilus, ac veluti igne quodam effervescenti correptus, necesse habuit aquæ ex nivibus sumptæ

A sumptu refrigerio, uti, quæ ipsa etiam tepere præ cordis æstu vehementi fiebat: unde contigit illum dysentericæ morbum ex istiusmodi potu contrahere, coque ipso morbo vel invitum ex hac vita migrare.

2 In suam vero regionem regressus Agareus captivos Principes in nervum compegit obscuro in carcere, vitam istic iubens modica aqua ac pane tolerare: tantisque in tenebris constricti servabantur, ut vel plena in meridie nec minimus quidem lucis radius eis splenderet, nec nisi ex vocis sono dignoscerent invicem, omnium hominum, præterquam custodum, exclusi consortio, quasi in vastissima solitudine versarentur. His in ærumnis per annos omnino septem perseverarunt: donec ad quintam Martii mensis diem, is qui Amorium prodiderat Christumque ejurarat, Boidizes ad carcerem accessit Constantinum, hominem sapientiæ studiis inutritum, inclamans, qui Patrio ab epistolis & commentariis erat; præfatusque neminem eorum, qui intus essent, habere se conficium posse eorum, quæ communicaturus venisset, secretorum. Cumque adesse neminem professus esset Constantinus: Age inquit, dilectissima mihi ac suavissima anima; quam enim ardens tecum a principio fuerim

amore conjunctus, cognovisti utique: Age, inquam, atque una cum Patrio velis hic crastina orare cum Protosymbolo, & sacris illis interesse, ne gladiis te hisque confossi misere pereatis: cum enim hæc res ei, ut quæ maxime, cordi sit, congruum duxi id tibi, tamquam amico fideli, notum facere: suadereque ut ei thorem quadamtenus palam gerens, Deo corda servanti interiori adhaerens fide: nec spe vitæ æternæ peccando excidas.

3 At ille neque emolliri neque decipi facilis, immoto respondet animo: Apage, inquiens, a me operari iniquitatis; apage procul: eoque dicto, propriens sese Patrium seorsim avocavit, eique eorum quidem quæ sibi dicta fuerant, nihil manifeste emittit, veritus nequa pusilli animi cogitatio perturbato obreperet; illud autem unum exponit, latam esse in crastinum contra ipsos sententiam mortis. Gratias ad hæc agere numini Patrius; cumque rebus suis disposuisset, præsentibus omnes per Constantinum excitare ad hymnos tota ea nocte continuandos. Mane autem facto, terribili specie accedens tribunus aliquis egredi jubet solos Primates: egressique sunt viri quadraginta duo, & statim claudi cum iussisset carcerem: Quotus, inquit, hic annus vobis captivitatis est? multaque alia stulte effutiebatur volens inducere eos, ut impietati suæ consentirent. Illi vero annum hunc quidem septimum esse: ad ceteros autem illius sermones generoso fortisque animo responsum e divinis scripturis petentes, mortis supplicio a iudicari sunt.

4 Ut autem ad Euphratem ventum est (nam juxta ipsum eorum civitas Samara adificata consistit) Theodorum Craterum aggreditur nequissimus, si quo modo eum fortasse posset mortis metu ad fidem abjurandam pertrahere. Et tu, inquit Theodore, quam porro animo fiduciam fovens ad Deum speras per mortem accedere, cujus salutaria, ut vocare soletis, mandata minime dilexisti? quippe qui nec clericali ex Ordine sis, cui olim inscriptus, ad habitum regressus es laicalem; neque mundas habeas a sanguine manus, quas denuo inter bella multiplici contaminatione atque immunditia inquinasti. Cui Theodorus nihil cunctatus: Propterea, inquit, & meum effundere festino sanguinem, ut eum lavacrum delictorum & pretium faciens redemptionis, illius regno merear munerari. Et sane si quis famulorum tuorum fugitivus rursusque reversus gratiam tibi deinceps serviret servientem, haud credo futurum ut ingratum te experiretur exclusus a venia.

5 Mox Olympiicæ instar, in certaminis progressus stadium, atque ad Patrium Constantinum conversus, velut subrepentem formidinem metumque depulsurus: Age, inquit, o Christi miles, tu cui in vita contigit ut primus omnium nostrum esses apud Regem terrenum: primus etiam Martyrii coronam suscipito. Tibi vero, retulit Constantinus, tanquam generoso ac forti ea debetur prærogativa: ideoque ipsum primum in mortem tradens, me habebis subsequenter. Igitur confortantes invicem adhortantesque secundum ordinem earum, quas in seculo quisque tenuerat, dignitatum ad martyrium morte concludendum processere; admirantibus universis insignem animi promptitudinem atque alacritatem.

A P P E N D I X II.

Eorundem Sanctorum martyrium & sepultura.

Ex MS. Chronico Simeonis Logothetæ.

S Aracenis vero contra Amorium procedentibus, Imperator confestim usque ad Cappadociam fugit. Amermumnes vero quinquaginta virorum milia deligens, eisque celeberrimum inter Agarenos Ducem Gudem præficiens, contra Imperatorem ablegavit; initoque conflictu, victus Imperator profugit, ingentique tum dedecore rediit, ægre vitam tutatus. Saraceni porro circumvallantes Amorium, cum multos fecissent insultus, urbemque viderent ab iis, qui intus erant, constanter propugnari, de recessu cogitabant: sed Leonis Philosophi discipulus quidam in castello existens eos admonuit, quod si ad biduum perseverarent, victoria essent potituri; prout re ipsa contigit. Prodicta enim urbs iis est a Buditze & Manicophane: comprehensisque sunt viri nominatissimi Theophilus Patrius atque exercitus ductor, Melissenus atque Aetius & Theodorus Protospatharius, & Eunuchus Craterus: Callistus Turmaches, Constantinus Drungarius, & Basiles cursorum præfectus, nonnullique ductores ordinum: quos redimere volens Imperator, legatos ad Amermumnem misit cum ducentis centenariis: quibus ille minime persuasus respondit, quod si mille centenarios promitteret redimendæ captivitatis causa, nec unum quidem ex omnibus liberaret.

Abducti ergo in Syriam captivi multam non tantum a Protosymbolo, sed etiam a Buditze passi violentiam sunt, septem annorum custodia macerati: sed cum nulla ratione induci possent ut Christum negarent, gladio demum percussus sunt, præ temporali vita diligentes æternam; & post unam diem coniecti in fluvium. Tunc vero prorsus admirabile accidit, quod unumquodque caput post amputationem unitam corpori suo coaluerit, & quemadmodum animæ in eundem receptæ sunt paratissimi locum, ita & corpora communem sepulcrum fuere a fidelibus consequuta. Illis autem interfectis, iussit Protosymbolus etiam Buditzen capite plecti: dicens quod etiam, ipse si verus Christianus erat, non debuerit magarizare. Quod cum factum esset corpusque in profluentem abjectum una cum Sanctis præfatis, extra eorum acervum inventum est; longeque ab eo caput, nequaquam unitum corpori, prout factum Sanctis fuerat pariter in fluvium devolutis: quorum omnium corpora cum populo inspectante in alteram ripam recta deferrentur, huius unius corpus Crocodili diserpentes lacerarunt comederuntque.

DE

DE S. CORPREO, SEU CARBREO, EPISCOPO CLUAN-MIC-NOSIÆ IN HIBERNIA,

AM. Dec.
XCIX.
VI. MAR.
TII.

2. Corpreo
Episc.

apparet
Malachia
Regis
Hibernie

isti & sui
Confessio
e pueri
liberandi
ante
proci depo-
jedi

an in
an.

IN Occidentali Media finibus Cluain-muc-nosia fuit, Colgano teste; in eaque exima sanctitatis laude celebratus Corpreus, sive Corbreus cognomento Crom, sufficiens in locum Moeldarii Amicistis anno, ut Hibernici annales tradunt, DECCLXXXVI vita functi. Ejus Alta aliqua Vitamque exstare hand immerito Colgannus arbitratur: id enim persuadent illustria de eo testimonia ab ipso prolata ex domesticis Hagiologiis, qua ex ipso transcribere non gravabimur. Primum desumitur ex Martyrologio Dungalensi, ut nominat: quia in Dungalensi conventu recens compilatum a Minoritis Hibernis, de quo multa ipse in prefatione ad rom. 1. de Sanctis Hibernia. Hujus autem Martyrologii talia sunt verba, ad hunc VI. diem Martii.

2 Corpreus cognomento curvus, Episcopus de Cluain-muc-nois, caput religionis totius fere Hibernie suo tempore. Eltis, cui apparuit spiritus Malachie filii Moelruanacii Regis Hibernie. Dum enim die quadam post Vesperas solus vacaret orationi in sua ecclesia, apparuit ei quidam in humana & aterima specie, & ante ipsum constitit. Petiit ab eo Episcopus, & in virtute Dei mandavit, ut quis esset enarraret. Respondit se Regem esse Malachiam, Moelruanacii filium; & exposuit ei quanta pateretur poenarum tormenta, & ob quas causas ipse cum suo Confessario talia pateretur in Purgatorio tormenta. Episcopus convertit se ad alios suae Ecclesiae Presbyteros, & inter eos conventum est, ut indicto jejunio, Episcopus pro Rege, Presbyteri pro Sacerdote ejus Confessario liberaudis a poenis divinam maiestatem interpellent. Iecerunt ita iuxta conventionem per medium annum in precibus consistentes.

3 Post medium vero annum Episcopo ferventer oranti Rex apparuit, fulgentem media ex parte, ex altera atram, ut prius, praeferebat speciem: egitque Episcopo gratias, cujus meritis fuerit in tantum liberatus; rogavitque, ut per alteram anni partem preces continuaret, ex toto eum sic liberaturus. Annuie Episcopus: & anno expleto, denuo apparuit ei Rex in specie decora & praefulgida: & egit Episcopo sancto grates debitas pro praestitis beneficiis: narravitque se mox eodem die ad caelos evolaturum, Presbyterumque die sequenti sequuturum. Interrogante autem Episcopo quare non ascenderet simul; respondit causam suae anticipatae liberationis fuisse excellentiam orationis & meritorum sui intercessoris praemeritis & orationibus duodecim Presbyterorum, qui pro ejus Confessario intercedebant. Hac ibi, quae fidem eo magis apud nos merentur, quod fufius exatinsque referantur a veteri Scholiaste Festilogii Aengusiani, sive auctore auctarii ad id Festilogium: ex quo Colgannus descripsit sequentia.

4 Fuit Cluain-muc-nosia egregius Episcopus, qui Corpreus curvus appellabatur; fuitque caput Religionis inter omnes prope Hibernos suo tempore. Contigit, cum hic in sua ecclesia post Vesperas orationi vacaret, ut videret quemdam in aterima specie comparentem & ante se consistentem; & in tali forma, ut fulgidus circulus ejus collum cingeret, & solo indusio altera carente manica, esset amictus, Cui dixit vir sanctus; Quis es tu? te non cognosco. Respondit ille; Spiritus sum ego. Quid te, inquit Episcopus, ita denigravit. Multitudo, inquit, inorum peccatorum & poenarum gravitas. Erantne, inquit Episcopus, orationes pro te

effusa? & an habueras amicos spirituales ex Clero dum viveres? Plus, inquit, mihi profuit, quod sacrum Cluain-muc-nosia sepultus, quam quod illi mihi praestiterunt: comparebo enim in die iudicii iuxta intercessionem S. Kierani.

5 Miserum est, inquit Episcopus, si non habueris aliquem synedrum sive spirituales directorem, ejusque ad arbitrium bona opera non speris operatus. Habui, inquit, spiritus quemdam synedrum, Presbyterum nempe de Clero Cluanensi: nec tamen multa ei praestiti obsequia nisi quod curaverim fieri anulum aureum, quem ei donavi. Sed quid hoc profuit, cum nunc magnis cruciet tormentis? Vix homini, qui carnem induit, spirituales non habet directorem, operaque in vita non facit bona. Ad quid haec, inquit Episcopus? An tibi erant facultates, quibus opera praestares bona? O! vix, vix mihi, inquit, Domine Episcope? Ego sum Malachias, ex Moelruanacio filio, Dunchadi nepos, Rex Hibernie; cui non deerant facultates ad beneficiendum. Q miserias! inquit Episcopus, E quid agitur cum Presbytero, qui fuit tibi a consensionibus, & an aliquid profuerint factae elemosinae? Ipse, inquit Rex, ingentibus torqueor tormentis; & annulus, quem ego ei donavi, tanquam unus circulus igneus cingit collum ejus; mihi, prohi dolor! non potest succurrere; sed & ipse in peiori est statu.

6 Quare ergo & tu, inquit Episcopus, habes praefulgidum illum circulum circa collum tuum? Haec, inquit, est merces & pignus annuli, quem Presbytero dedi. Sed quid tali, inquit, indusio vestris? Respondit Rex; quadam vice quidam scholares hujus Ecclesiae ad me accesserunt, supplicantes quatenus cuidam pauperi & seminudo studioso, quem praesentabant, de nuditatis tegumento providerem. Ego autem (quia ad manum non habebam unde alias succurrerem) mandavi Reginae, ut curet pretiosum quodam indusium ex meis ei porrigi: & haec est causa talis mei indusiarum velaminis. Sed quae fuit causa hujus tuae apparitionis, inquit vir sanctus? Respondit Rex, quando paulo ante in aere inter daemones cruciabar hinc inde me flagellantes, auditus est sonus psalmodiae vestrarum Dominationum, Dominum laudentium, quo territi, & hinc inde per aerem dispersi & fugati sunt daemones. Nec enim maligni spiritus in aliquo loco, sive in terra sive in aere sunt, consistere possunt, ubi vestras audiunt psalmodias.

7 Post haec colloquia ait Rex, o vix vix mihi, jam debeo ad eosdem cruciatores reverti: tibi autem pro tantilla refocillatione aliquam reponerem mercedem, si placeret eam acceptare. Quomodo, inquit vir sanctus? Quadam, inquit, vice, cum ego Dubliniam aggressus fuisset cum Nortmannis hostibus congressurus, inter spolia accepi auri centum, & argenti mille uncias; quas in quodam loco subtus terram reconditas abscondi, praesente uno ex meis servo, quem ne thesaurum istum aliis revelaret vel inde auferret, postea crucidari feci. Illa autem pecunia nemine superstite resciente, jacet ibidem usque in hunc diem: locum autem tibi indicabo, & de pecuniis dispone, prout placuerit. Protestor, inquit vir sanctus, me ampliorem ab eo non recepturum, cui minor elemosyna, quam in vita largitus est, non profuerit; ideoque tuis gazis absolute abrenuntio. Tunc spiritus ille exiit epulans, dicensque; Vix vix ei, qui bona non operatur, dum tempus bene operandi conceditur.

8 Post haec vir sanctus congregavit Ecclesiae suae Presby-

habui
pauca
clauis
rum
audire

annuli
filii
hinc & inde
depremi

ablatum ab
eo id est
tunc missum
Sanctus

AN
111
111
111
111
111
111

*signe pro
Rege, subdi-
no filio Pres-
byteri pro
eius Confes-
sione oratio-
nem rogant;*

A Presbyteros, qui erant numero duodecim: eisque deplorandi istius casus enarravit seriem, petioque an velint precibus & intercessione cooperari, quatenus Rex ejusque Confessarius a tantis liberarentur tormētis. Responderunt illi, Episcopo committendum, ut Regem; & Presbyteris, ut compresbyterum satagant a pœnis liberare. Conclufum est ita; in eumque finem preces & jejunia ab eis indicta sunt. Postquam in his per medium annum perseveraverant; Rex denuo Episcopo apparuit, ex media parte candidam & splendidam, ex altera atram nigramque præferens speciem. Et cum ab eo vir sanctus peteret in quo jam versaretur statu; respondit, melius quidem agi; adhuc tamen se talibus torqueri tormentis, ut in summitate cujusdam arboris, supra subjectæ abyssi horrendum fastigium, sine quiete & intermissione inter ventorum flabra & algores cruciaretur: mirumque esse quempiam esse inter eos, qui ad pœnas in altera vita sustinendas deputati sunt, quantumcumque sint exigui, qui non putet se torqueri in inferno: hisque dictis disparuit.

*qui sunt
necesse ap-
paret libere-
tas.*

9 Vir vero sanctus usque ad anni finem in indictis jejuniis & orationibus perseveravit: anno autem sic transacto, dum esset solitarius & orationi vacans in eodem loco, apparuit ei jam tertio idem spiritus in fulgida & decora specie: & ratus esse jam memoratum Regem, qui sic apparuit; petiit ab eo, quo in statu tunc versaretur: Respondit ille se in optimo esse statu; & mox in candida & fulgenti forma ad cælos ascensurum: Presbyterumque Confessarium suum die proxime sequenti, cum sequeretur. Et cum vir Dei peteret, quare non potius comitaretur; respondit excellentiam meritum & orationum ipsius præ meritis & orationibus Presbyterorum pro suo Confessario intercedentium, illius anticipationis causam extitisse. Tunc Rex gratias ei agens ac benedicens ante ejus oculos ad cælos evolavit.

*Contra hunc
ellatum
demonstra-
tionem.*

10 Referunt etiam Annales nostri, inquit Colganus ista prosequens, quamdam ultionem divinitus sumptam de exercitu Connaciorum, temere vim inferente loco sacro, cui hic Sanctus Antistes præfuerat; quæ & ipsius & S. Kierani pariter meritis merito tribuenda censetur: Connacii enim anno octingentesimo nonagesimo quarto forti manu invaserunt

finis Occidentalis Mediæ: nec milites pepercerunt prædis & rapinis, donec tandem invaserint insulam quamdam lacus Rieniis, Inis-angin appellatam, in qua cum S. Kierani sacris scriptis, tunc erant S. Corbreus Episcopus, & Clerus Cluanensis Ecclesiæ, in quorum conspectu nonnullos crucidarunt, nulla habita S. Episcopi sacrarumque Reliquiarum reverentia. Sed Deo suorum injuriam patratumque sacrilegium ulciscente, idem exercitus eodem die ad oppidum Athluanense magnam cladem passus & fugatus est.

*cultus et
superbia.*

11 Vir autem Dei meritis & virtutibus clarus, anno reparata salutis octingentesimo nonagesimo nono spiritum cælo reddidit die sexto Martii, quo ejus natalem in ecclesia Cluanensi celebrari domestica memorant Festilogia: videlicet (nam hætenus Colganus) Tamlactense Martyrologium, in quo nullus S. Corbreus junior nominatus reperitur; unde de ejus vetustate constat, atque adeo magna in re præsentis auctoritate; cum credi possit non multis post S. Corbrei mortem annis, aut saltem seculo x conscriptum. Item Martyrologia Mariani Germani & Cathaldi Magni: ex quibus atque ex elogiis relatis satis certum videtur, eum, in cuius vita res tam illustres tradebantur, non fuisse sine publico cultu relictum apud gentem satis liberalem in eo discernendo.

*Malachia
Regis
anno.*

12 Quod autem ad Regem Malachiam attinet: obiit ille anno DCCCLX juxta Quatuor-Magistros, in Annalibus ad eundem annum, & in Catalogo Regum Hibernia, ubi de ipso sic scribunt; Malachias primus filius Moelroanacii, filii Dunchadii &c. postquam regnasset annis sedecim, decessit anno DCCCLX Hibernis patria sermone vocatur Moelrochluium, & Giraldus Cambrensis in Topographia Hibernia diffinit. 3 cap. 40 monacho O Machluchelinum Regemque Medensem appellat. Fuit enim Rex Adedia dum Turgesium, Ducem Norvægiarum, & Hibernica Ecclesia & Reipublica primam turbamorem, curaret e medio tolli, antequam anno DCCCLV capesseret regnum Hibernia. Necem enim Turgesii in annum DCCCLIII referunt quatuor-Magistri in Annalibus: quem non cellis per quosdam adolescentes casum, ut Giraldus refert, sed captum, & in lacu Varenfi suffocatum referunt; ut meritis sceleratissimus Tyrannus, pacis publicæ subversor; centenarum ecclesiarum incensor, aliquot millium Presbyterorum Clericorumque necator, ac Christiani sanguinis belluo insatiabilis.

DE S. CADROE ABBATE METIS IN LOTHARINGIA

Commentarius prævius.

§ I S. Cadroe Abba, & Valsiodorensis Prælatiura ante susceptum S. Clementis monasterium.

*AN DCCC. 1
DCCCXIII.
VI MAR-
TII.*

D Visburgense Synodum novimus ex Flodoardo congregatam anno nongentesimo vigesimo septimo, adversus eos, qui Bennonem Episcopum suum ex insidiis appetitum sacrilega immanitate evirant, excacaverantque quo minus idoneus esset gerendo Pontificatus; quem ante Biennium fuerat coactus suscipere relicto Alpibus, in quibus eremiticam vitam duxerat: cuius tam execranda facinoris auctores omnes, postquam merita excommunicationis fulmine perstrinxisset Synodus, pro Bennone Episcopum instituit Alberonem Nobilem, inquit Flodoardus, ad sequentem annum ejus initia referens. Et fuit ille sane egregii stemmatis ingenuitate nobilis, nupte Frederici Lothariensium Ducis frater: sed dignis eo gradu virtutibus nobilior multo, quarum specimen egregium dedit, ipso primo sui regiminis anno veteris disciplina & monastica

Tomus I.

observationis rigorem reducens in monasterium Gorfienze tota diocesi celeberrimum; de cuius reformatione ex Vita S. Guiberti fuisse agimus ad xxvii Februarii, § 1 ante Acta B. Joannis, eodem loco post Agenoldum Abbatis. Neque minus alibi deinde præstitit, atque imprimis in ipsius urbis conspectu, unde vix dimidio milliario distabat, alterum monasterium, cuius administratio S. Cadroe commissa legitur, & exordia in hunc modum referuntur a San-Marthanis fratribus tom. 4 Gallia Christiana pag. 267.

*tum alio
monasterio.*

2 Traditio est S. Clementem, Metensium Antistitem & Apostolum, oratorium ibi sub invocatione Apostolorum Principis extruxisse, quod lapsa temporis adeo celebre evasit, ut ibi primorum Pontificum ejusdem Cathedræ Mausoleum fuerit: & Urbicius Metensis augustiorem Basilicam erexit sub patrocinio S. Felicis: quo fit, ut in veteribus documentis Abbatæ nomen fuerit multiplex: nam & monasterium

R r

Ba-

A Basilicarum, & ab oratorio S. Clementis, temploque S. Felicii superstructo appellabatur nonnumquam S. Felicis & S. Clementis; absolute autem nunc S. Clementis inscribitur: (postquam scilicet novum intra urbem surrexit Joannis Gerardini opera circa finem seculi superioris, quo vix ultra dimidium producta, obsidione Alvas Carolo V Imperatore, prius illud monasterium destruitum fuerat, monachique coacti intra civitatem domicilium quærere.) Cum vero diu Canonici seculares in ea deservissent, propter intemperantes mores ab eo sanctuario expelli sunt, & Episcopus Adalbero I, rerum gestarum claritudine insignis, S. Clementis instaurator, adductis ex Luxoviensi Abbazia monachis, circa annum DCCCXXXVI, basilica, claustrum, ceterisque locis regularibus vetustate consumptis, ad ampliorem structuram immutatis & adornatis, novae congregationis cenobiticas in hunc locum introduxit.

ad regula-
rem obser-
vantiam
reducit an-
no 938:

habet & Ca-
droe profre-
tor,

3 Hac illi: catalogum deinde Abbatum subjungunt, a quodam illius cenobii asecra ex chartis & membranis accurate confectum, communicantemque a Petro de Crasbees Priore S. Arnulphi: a quo eodem nunc S. Clementis Priore, anno certe ab ejusdem cognominis & familia alio, ea documenta nobis curata sunt, hoc nomen post impressam Galliam Christianam anno reparata saltem MDCLXV, qua infra profre-
B mus. In hoc catalogo primus Abbas constituitur, Cadroe seu Cadroetus, natione Scotus, Luxovio evocatus ob pietatem; & ipsius Vita haberi dicitur in Legenda, qua docet floruisse apud Luxovianum cum Othero & Maximino sociis ad annum DCCCXXXIX. Habemus nos beneficium D. Romualdi Hancart, Prioris monasterii Andaniensis S. Huberti in Ardenna, ex ipsius loci MSS. membranis, illius Sancti Vitae, proximis viginti ab obitu Sancti annis ab Reimanno, sive Oulmanno monacho (variant enim egrapha) scriptam venerabili in Christo Patri Immoni, proximis, inquam, ab obitu annis viginti: praefatur enim se de actibus felicitis viri Kadroe aliquid describere jussu, quasi viro illi familiaris fuerit, qui tamen gestorum ejus nihil sciat, praeter audita: quibus verbis satis indicasse videretur, saltem esse aetatem suam, qua potuerit beato viro familiaris fuisse; nisi hoc idem evidenter ex Abbatis Immonis Praefatione constaret: sive enim is fuit Gorziensis Abbas Immo, qui ad annum MVI cum hoc titulo nominatur in tabula Henrici Imperatoris, apud San-marthanos; sive alius ejusdem nominis VValciodorensis, qui ab anno DCCCXC Praefaturam scribitur tenuisse, utique ad annum S. Cadroe mortualem proxime accessisse cognoscitur: hic autem maxime, S. Forannani, ut dicimus, immediatus successor.

ex quibus
patet VV.
cadroe de
causam

4 Eorundem quoque Altorum initium ex ipso S. Clementis monasterio Adetis transmissum habemus, in novem, (qua legi solebant die festo) lectiones distinctum: ut omnino concipere nequeamus, quamquam illa Legenda sit, qua ex Luxovio Cadroe deducit, Othero & Maximino socium, & quidem circa annum decimi seculi trigessimum: quo tempore necdum de patria deferenda Cadroe cogitabat. Nam nulla Luxoviensis monasterii totia his Actis sit mentio; sed mox ne in Galliam transisset Cadroe, de loco, in quo Deo servitus, consulturus Perronam ad S. Eusebii sepulcrum dicitur adiffisse, ab eoque ad Hirsundinam matronam directum, qua ei locum in sylva Theorascensi ostenderit S. Michaeli sacrum: ubi cum sociis vixit sub Maccalano, qui unus ex ipsis erat, obediencia, donec monastica religionis desiderio sati; Maccalannus quidem Gorziam ad Agenaldum, Cadroe vero Floriacum ad Erkembaldum sunt missi: quorum iustitiatione formati, aique ab Hirsundinam revocati; Maccalannus quidem Abbas & Michaelianus, & VValciodorensis cenobii praefecti communi-
C miter jussus est, Cadroe vero Praepositi manus VValciodori sustinere sub Abbate praedicta; qui geminam curam minus sibi convenire expertus, ab obediencia sua absolute Cadroem, coegitque plene cum potestate VValciodorensis regere, quod fecit, donec Adetis reseratus ab Adalberono, S. Clementis Abbatem admissit, alio pro se Praefecto VValciodori substituit.

5 H. S. Cadroe atque. An S. Forannano VValciodori successerit.

H Actenus collecta in compendium Acta, qua ut ad eam veram chronotaxin ordinemur, proderis definire, quo anno Cadroe ex hac vita decesserit. Hunc autem statuero possumus vulgaris Aera DCCCCLXXXVIII. Etenim eo anno Otto II Imperator, Dischnaro sub finem libri 3 sic attestante, Principum Aulicorum conventum Verona habuit, indeque paucos post dies Romam proficiscens, relicta matre sua venerabili in civitate Papia, graviter infirmatus, morte sub-
E latus est, VII Idus Decembris: ut credibile sit, quod hujus ipsius anni Februario mense in filii comitatu, Adelheidis Augusta Italiam petens, in ripa Rheni fluminis Neherstein advenit, unde Legatos Methim dirigens, virum Dei Kadroe ad se venire caritatis gratia exoravit. Venio ille quadriduum & biduum cum Imperatrice mansit, atque in reditu morbo correptus, emeritus senex post septuagesimum vitae ac tricesimum peregrinationis suae annum (Sanmarthani nobiscum in anno Christi convenientia LXXXI vite, regimini XXXI perperam fuisse dicunt) hominem exiit, postquam decennio integro supervixisset socio & Abbati suo S. Maccalano; in cujus morte finitur duodecim annorum appendix ad Frodoardi chronicum annexa ab eo, qui cum vivebat, his verbis: Anno DCCCCLXXXVIII viri Domini Maccallinus, natione Hibernicus, in vigilia S. Vincentii Levitae & Martyris, vitam transitoriam, quam habebat exosam, deseruit, & cum Domino, cui indefinenter, dum adhuc viveret, serviverat, vivere feliciter inchoavit: qui praefatus Abbas in corpore humanus quiescit in ecclesia B. Michaelis Archangeli, cujus Abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo maneret, pio moderamine rexit.

documentum
post S. Mar-
tham.

curiam
paulo post
morti fuisse
pro damno,

6 Egimus de S. Maccallino seu Maccallano XXI Januarii: & quoniam in VValciodorensi Abbati catalogis S. Forannano successisse Cadroe, tum Maccallannus scribebatur, indecise reliquimus, huc tamen antiquo scriptori fides adhibenda esset contra VValciodorensis Chronicum, seculo XII ultra annum I. perduto, compitatum; in quo mortuus scribitur anno Incarnationis Domini nonagesimo nonagesimo; idemque & Cadroe dicitur fuisse ex duodenario sociorum S. Forannani numero, qui anno ab Incarnatione Domini nonagesimo sexagesimo tertio de terra sua exiens, in istius habitationis ingressus est monasterium; ut ibidem legitur: & multo ante, cum scriptum fuisset: anno nonagesimo quadragesimo quarto, Ottonis primi nono, facta fundamenta Templi, & in spatio trium annorum venusto opere consummata omnia. paulo post subjungitur: In illo tempore, transacto vigintium annorum curriculo, ex Scotia partibus, Angelica jussione admonitus Forannanus advenit.

anno 969.
post fundam-
entum VV.
cadroe
a j. primum
advecto.

7 Qua dum nunc iterum consideramus, nec inducere in animum possumus, falsissimum esse illud viginti trium annorum intervallum inter Forannani adventum, & monasterii exordia: neque Colgano credere, cum se ad XXX Aprilis offensurum promittit, ejus expeditionis, qua Cadroe & Maccallannus venerunt in Lotharingiam, ducem fuisse Forannanum, anno, ne ipse statuit, DCCCXLVI. Quid igitur? VValciodorensis chronico, in ea quod monasterii originem praestipsumque illius patronum ac veluti primam Abbatem spectat, adhibebimus fidem: creatorem autem circa Cadroem ac Maccallannum ex eo ortum fuisse dicemus, quod ex antiqua traditione habent, Sanctos quoque praedictos monasterii sui aliquando fuisse Abbates; quorum cum satis explorata non haberent aut Acta aut tempora, nec de iis qui ante Forannanum reorant quidquam distincte nosset, successores Forannani omnes & peregrinationis comites fuisse crediderunt: Quid priori quidem tempore ita scripserunt: Constituta autem ecclesia sub Romana Majestatis imperio, ab eodem Romano Rege donum investiturae ipsius loci & Abbatii praefatus Comes (Eilbertus) accepit, & ... per viginti tres annos

Unde. con-
stat, quod
i. curavit
VV.
cadroe
consp.

A annos sustinuit. Deinde vero post B. Forannani transitum hic de B. Cadroe subjunxerunt.

Sauili et
gim ex
colle a.

8 Beatus ergo Forannanus, qui regularis censurae normam primus in eodem Walciodorensi monasterio gubernando cum suis comitibus applicuerat; post ejus transitum, ex eodem duodeno numero comitum ejusdem, rector justitiae & sanctae conversationis amator B. Cadroe eidem Walciodorensi Ecclesiae praeficitur. Hic autem cupiens sequi per omnia documenta ejusdem felicitatis memoriae sui praecessoris, meditabatur in lege divinae exercitationis. Propterea ibidem sublimatus obtinuit regimen rigoris & rectitudinis, anno ab incarnatione Domini nongentesimo octogesimo (in recentiori MS. additur secundo & sic etiam habet Vita Forannani post annos centum septuaginta ab excessu scripta) Ipse autem ob sanctitatis suae auctoritatem, & morigeratae conversationis excellentiam, & prudentis discretionis moderationem (ne lumen ejus sub modio regeretur; sed ex radio sui splendoris Ecclesia illuminata amplificatione suae doctrinae dilataretur) B. Felicis Metensi Ecclesiae regulariter Abbas praeficitur, & assensu omnium ibidem pertinentium Dominus domus illius legitime constituitur. Hinc ergo qualis fuerit monstrat gratia supernae largitionis, quae multiplicibus insigniis ita eum, misericordiam suam infundendo largiter, replevit, ut ex magnis prodigiorum beneficiis, quae per eum ejusdem Domini pietas operando manifestavit, volumen non modicum in ecclesia B. Felicis & apud Walciodorenses conservetur. Ibi namque in ecclesia B. Felicis ob dignitatis suae venerationem a majoribus altare constructum continetur, quo singulis annis dies depositionis ejus sollemniter celebratur.

et remota
regimini
Walciodorensi
episcopo.

9 Itaque in exordio suae conditionis vel constitutionis tales Walciodorensis Ecclesiae rectores animarum habuisse cognoscitur, de quorum patrocinio non solum praesentes, verum etiam succedens posteritas misericorditer illuminatur; & intercessione eorum spes miserorum assidue relevetur, remissio peccatorum tribuitur; consolatio quoque languentium, debiliu restitutio, naufragantium portus apud conditoris & reformatoris clementiam reperitur. Ergo vir per omnia sanctitate insignis, recepturus praemium doni caelestis, carnis sarcina deposita, hominem exiit & anno ab incarnatione Domini nongentesimo nonagesimo octavo (octogesimo octavo scribere voluit) ad Christum transmigravit; ubi, sicut pie credimus, fruitur vita perenni cum beatissimis spiritibus curiae caelestis. Surrexit deinde ex eodem contubernio nobilium comitum D. Forannani vir vitae laudabilis nomine Machalanus... & quia testimonio suae vitae hoc commereuit, etiam in basilica B. Michaelis sub eodem tempore regimen animarum & curam omnium ibidem pertinentium suscepit, Abbatique nomine decoratur.... & anno nongentesimo nonagesimo ex hoc mundo in basilica B. Michaelis transiit.... Interea ex Walciodorensis Ecclesiae conventu subrogatur, ac eidem ecclesiis praeficitur Dominus Immo... qui carnis deposito pondere, ex hoc mundo migravit feliciter, anno Domini incarnationis nongentesimo nonagesimo quinto, & sui regiminis quarto.

Succesores
Forannani

an ad hoc
pertinet
S. Michaelis
in Abbacia

10 Hactenus Chronicon tacet deinde quibus annis, expulso Godefrido, subrogatus fuerit Theodoricus, & vivis exemptus locum dederit Eremberto, sub annum mxxxiii mortuusque alicuius communi lege sublato: quod nobis evidens est argumentum, diffusum suae chronologiae auctorem, propter introitus Cadroe & Macallanum, quos annis posteriores tres sederim de industria retinuisse: unde vix dubitamus, quin B. Forannano immediatè successerit Immo, sique non quatuor, sed quatuordecim anni regiminis sint tribuendi: an autem huic aliquid juris fuerit in S. Michaelis cenobium merito ambigimus, Nulla certe hujus, ut cum Walciodorensi conjuncti, mentio fit toto illo chronico, cum saepe frequenterque

Tomus I.

tangantur subnatae cum Haßterienfis ex simili conjunctio-
ne difficultates: imo diversos semper habuisse Abbates, (nisi modico illoque utriusque communiter Macallanus praesens, & quidem longo ante Forannanum tempore) colligimus ex Gallia Christiana t. 2. & 4: ubi ex cartulario S. Petri Vici Senonensis Leothericus Landunensis Episcopus, anno mlii denatus, Amalrico Abbati S. Michaelis in Therascia legasse invenitur quinque altaria: ut quartum quintumve post Macallanum locum debuerit tenuisse Amalricus hic; cujus deinde successores Abbates usque ad annum mclxxxvi como 4 praedicto seriatim enumerantur. Ubi etiam ex veteri MS. cartulario Radulfus Episcopus Landunensis legitur, anno dccccxlv publico instrumento landasse institutionem capella, quam in salin de Therascia S. Michaeli Archangelo adificatam, sed injuria temporum everfam, liberalitas Hersendis Matrona extruxerat.

11 Conferatur hic annus cum anno trigésimo secundo ante annum dccccxxxviii, quo mortuus est Cadroe, (nam cum auctor vita numero pleno rotundoque contentus excessum inferioris numeri taceat, possumus eum ex Sanmarthani accipere, & quos illi regiminis fuisse scribunt, peregrinationi universim dare) & inveniemus eodem tempore directum ad Hersendam fuisse S. Cadroem cum sociis, quo capellam dictam Hersendis resevit; quam fundationem eodem anno secuta Walciodorensis fundatio est per ejus maritum Eilbertum, quem nequaquam credibile est in seculari (quem ad mortem usque tenuit) habuisse, & conjugali vita (quam nusquam legitur dimisisse) Abbatem sibi auctoritatem in collectas Walciodori monachos errasse, aut id significatum voluisse auctorem Chronici: sed tantum eorum habuisse curam velut patronum ac fundatorem, sicut & eorum, quos in aliis sex a se suaque conjugis ecclesiis dotatisque cenobiis constituit. Si tamen statim a principio monachi isthic sunt introducti, non clerici, aut pii viri, alia ratione servientes Deo: quemadmodum in primo praecipuoque monasteriorum dictorum, Sancti, inquam, Michaelis cenobio, S. Macallanus ejusque socii constituti fuerunt: quos merito iudices Clericos eadem duntaxat fuisse (alioqui haud ita facile S. Columba Abbatem regulam cum Benedictina commutatos) & aliquamdiu ibi sic commemoratos, donec eos monachalis perfectionis desiderium subiret, quam docendi Gorziam Adachalanus, Floriacum missus est Cadroe; hic ad Erkembaldum, ille ad Agenolam: quae utrumque constat vix ad annum dccccxlii vivendo pertigisse. Atqui tum necdum Forannanus advenerat, & tamen pridem Cadroe erat Metas translatas; quippe quam anno dccccxlv ex originali instrumento Sanmarthani probant, ecclesiam S. Andreae suis cum juribus dono accepisse: imo vix illo advenerat Forannanus quin mortalem hanc vitam exeret Adalbero, post annos a sua promotione triginta quinque, ut habent haec Acta, & signantius Chronicon S. Trudonis, in cujus cenebio mortuus ac sepultus memoratur anno illius seculi lxxv, die xxiii Februarii, cujus proinde nulla sit ingestis S. Forannani mentio, sed Theodoricus duntaxat: cum e contra praecipua pars Actorum S. Cadroe ad Adelberonis spectat Pontificatum.

Anno 945.
Abbat
Macallan
us & Co
dros.

E

Walciodorensi
ante For
annanum
praeside.

F

§ III S. Cadroe Praetura Metensis, & eiusdem.

12 Igitur viventi ad S. Michaelis Cadroeli, postquam advenerat, tres quatuorve annos concedimus monasterio, ea quam didicerant disciplina informando, attendere: & Walciodorensis quidem Adachalanus eodem ipso aut proxime sequuto anno integre transiit in Cadroele, qui inde anno quinquagesimo quarto vel quinto Metas evocatus, quosdam secum e Walciodoro adduxit, ut habet n. 20, & his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem praefecit: qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit non multum ad illum pertinuit. Nempe B. Forannano divinitus parabatur hic locus, regularis censurae normam eidem applicituro, unde (diffimulatis aliis, qui

Ex parte
ad Abba-
tiam Mo-
nasterii.

R 1 2 alio

A alio transeuntes nihil ad perpetuitatem durabile instituerant; meretur primus loci fundator appellari: sicut Cadroe primus censetur inter Abbates S. Clementis, quamvis aliquos eo monachos Luxovio iam antea evocasset Adalbero, forsassis & Abbatem, si verum est, quod Adalbero monasterium hoc, ut ajunt San-marthani, anno DCCCXXXVIII restituerit; annis ante Cadroel's evocationem sedecim aut amplius: illud tamen non facile credemus, donec firmiori probetur testimonio, Atque nostris e contra testantibus, quod locum multorum SS. Corporibus & Reliquiis inclutum, sed tunc jam ad nihilum redactum, victus postulantium precibus Kaddroe suscepit commendatum.

13 De Corporibus sanctorum Episcoporum Victoris, atriisque Legontii, & Speri istis sepultis, & anno MCXLII repertis, ex antiquissima & autographa, qua una cum Reliquiis asservatur, membrana, egimus ad XXII Junii, quo die S. Apinicia calitur simul cum praeclatis resissa & eodem inclusa scrinio: cujus membrana egraphum nobis transmisit P. Alexander VVilhemius, Metas profectus Luxemburgo, ut promoveret sperata de S. Cadroe documenta; cujus se caput integrum ibidem veneratum scripsit; quod seorsim in loculo separato per vitrum transparens conspectui accurrentium exhibetur: cetera ejus Reliquia in communi cum aliis Lipsanoteca servantur, e cupro inaurato & metallicis pigmentis veterem in modum inlato; cujus plenioris descriptionem dicta Junii die dabimus. Nullum autem nunc in

B nova ecclesia est S. Cadroe dedicatum altare: scribunt tamen in eafestum ejus quotannis solenniter celebrari vi Martii: quod in lectione Martyrologii ad Primam his verbis indicatur: Metis ad basilicas natalis S. Cadroe Abbatis: unde in Hagiologium suum Belgicum ipsum transtulit Balduinus VVillor, non absque mendis; quorum hoc precipuum; quod a S. Felici Abbacia gradum fecisse dicat ad VValciodorensis regendam. Ad eundem diem Vita compendium, vixit citatq; his, qua proferimus Altis, habet Bartholomaeus Fisen inter Flores Ecclesia Leodiensis: sic tamen in VValciodorensi inhaerens chronico S. Forannani faciat successorem: quem errorem nec in Maccallani elogio ad xxx Aprilis aude corrigere; quamvis fateatur, aliud diserte asserere Kaddroenis vitam, & cum ea stare rerum ac temporum rationem. Superest ejusdem Sancti memoria in duobus instrumētis inter chartas monasterii repertis, altero Ottonis III, sub annum DCCCXCI, his verbis: Talemque defensionis tuitionem donamus, qualem nollet bonae memoriae Pater Otto invictissimus Caesar, tempore sanctae memoriae Cadroel's Abbatis, jam dicto monasterio concedere dignatus fuit: Calixti Papa II altero, sub annum MCXXIII, qui rogatus Adlonis Abbatis, monasterium sub Apostolicae Sedis tuitionem & defensionem suscipit, & in eadem libertate, qua tempore Ottonis Imperatoris ab Episcopo Adalberone primo, petitione Cadroe Abbatis, statutum est, permanere decernit.

14 Hujus monasterii praefecturam, Cadroele mortuo, Abbas excepit Fingenius, patriam Hibernus, inquit in San-Marthani; quem virum religiosum ac magna apud Principes auctoritatis fuisse, erunt simul monasteriorum commissa eadem cura declarari. Anno enim DCCCXCII Adalbero, ejus nominis II Episcopus, S. Symphoriani monasterium, quod a fundamentis juxta civitatis moenia in amantissimo colle ad meridientem exstruxerat, Fingenio commisit, & huic circa extremum saeculi ejusdem nominis S. Vitoni in Viridunensi suburbio Abbacia accessit. Priori autem monasterii sub S. Symphoriani invocatione erigendi causa fuisse Alveroni videtur, non tam enim vetus celebris loci, quam not Metensium Episcoporum Papuli, Gortii, Rodonis & Felici II sepultura nobilitati, antequam barbarorum incursum evertatur; sed etiam studium quietis pacisq; monastica, cui separatim advenarum Scotorum sen Hiberniensium ab indigenis Lothariensibus qui habebant in S. Felici permixti vixerant, non parum profuturum credi poterat: hac enim videtur esse unica ratio, propter quam in diplomate Ottonis III, quo hac fundatio

confirmatur, tam expressis verbis caveatur: ut Abbas primus, nomine Fingenius Hiberniensis natione, quem ipse prelibatus Episcopus nunc temporis ibi constituit, sui que successores, Hibernienses monachos habebunt, quamdiu sic esse poterit. Fingenium autem non sic primum S. Symphoriani institutum Abbatem, ut priorem locum alteri cederet, ex eo patet, quod ibidem honorifice sepultus sit, non sine opinione sanctitatis anno MII mortuus, & in S. Clementis necrologio ad xv Octobris relatus. Post ejus vero obitum suos interque locus diversos Abbatem habuit, quos recensent San-marthani: inter quos non immerito forsasse miraberis nullum deinceps nomen occurrere, quod Hibernicum sit: unde suspiceris, haud diu post ejus mortem desisse Hibernienses, diversis a Benedictino institutis imbutos, eodem confluere.

§ IV Qua fuerit S. Cadroe patria: quis Vita auctor?

15 **H**ic vero, quoniam Hibernicus Maccallanus, Hiberniensis Fingenius, Hibernienses dicuntur monachi, ingens se campus aperit Hibernis adversus bodiernos Scotos insurgendi: quibus quidem contra Demosteri eique similium auctorum deliria ita favemus, ut tamen veritatem amemus pra ipsorum altercationibus: nec videamus, quid modo memorata loquendi forma alterutri parti, Cadroem sibi rapere volentium, pra judicet: uti enim hoc tempore, quo Scoticum in Britannia regnum extinctis Pictis praevaluit, quoribus Scoticum aut Scotia nomen auditur, nemo Hibernum aut Hiberniam animo concipit, nisi versatus in historiis tempora assueverit appellationesque distinguere: sic nec olim Franci, Germani, Itali, quibus in principio sola nota fuerat Scotia eadem, qua Hibernia (prout xvii Martii ad Alia S. Patricii docebimus) Albanenses Scotos satis ab Hiberniensibus distinguere: maxime cum Hibernica origines, etiam cum Albanenses gloriarentur; necdum antiquam patriam pra nova, in qua Pitti potius adhuc tenebant partem, sustulisse edocti.

16 De Maccallano tamen Scotusne an Hibernus fuerit, nullo pro Scotis argumento apparente, volumus per conjecturas altercare; multoq; minus de Fingenio, quem una cum S. Cadroe huc transisse pia peregrinationis socium gratis dixit Colganus: potuit enim docendorum Scotorum causa ex Hibernia cum Cadroe venisse Maccallanus, potuit alio quocunque tempore patriam deseruisse Fingenius. Ad Cadroem quod attinet, nihil adferi Colganus, quo revincat evidentem eorum, qua hic dicuntur, auctoritatem: inter qua tamen haberi volumus, quod ad sepulcrum S. Columbani (quo nomine celeberrimus est S. Columbanus sive Columba Abbas institui monastici inter utrosque Scotos, per eosq; in Gallia quoque, Germania & Italia propagati auctor, sepultus in Jona insula) quod ad hujus, inquam, sepulcrum Cadroe parentum precibus impetratus, atque Beano seni ad prima pietatis & litterarum rudimenta discenda traditus dicitur, quodq; non longe inde nutrices suos ipsosq; habuisse parentes, probari possit ex n. 6. vita. Nolumus inquam, hac omnia pro Scotis accipere: quia praeter hunc Columbani in Hibernia fuisse multi, & hujus ipsius ossa jam cum forsassis Dunum translata erant, eodemq; cum SS. Patricio ac Brigida tumulo condita: quamvis non propterea peregrinationem devotio desineret Jona insulam in ejus nomine venerat unda adire. Verum hac re ut dixi, in medio relicta cogimur Hibernia abjudicare S. Cadroem; eo quod n. 3 iradatur, adolescens in Hiberniam missus & apud Ardmacam in pistrino disciplinarum reclusus ab eo, sub cujus instructione adoleverat sene, indeque reversus emenso ex quo, ad eundem suum instructorem Beano rediisse, qua vera esse non possunt nisi Hiberniam aut interjello agnoscere divijam concipias ab ea, qua Cadroe patria fuit, regione; aut aliam a seipsaingas.

17 Quid autem, quod sequitur? Et per totam Scotiam conservis suis eriticum sapientiae sibi creditum fideliter erogavit. Hiberniam fateor ex usu priorum seculorum Scotia nomine intelligerem, nisi pateret ex contextu auctorem ubiqueque Scoti essent Scotiam concepisse, prout tunc fieri a plurisq; incipit: licet enim Scoti, inquit, nullea mill a

A millia pedagogorum habeant, sed non multos Pueros; in disciplinis enim artium hic illos genute: volente hoc; quamvis exaggerantius dictum fateamur, de Hibernia sua Hiberni intelligi? cujus quos erant monasteria tot numerabantur scientiarum litterarumque gymnasia, ad qua passim ex Anglia, Cambria, Albania, consuebant discipuli: adeo ut eo tempore videretur Hibernia publicum Britannicarum insularum gymnasium. Plus autem dicit auctor noster, cum rationem dat, cur invella ad Scotos eruditionis etiam profana laudem Cadroeli tribuat: nam, inquit, a tempore, id est, ante tempus adventus sui nullus sapientium mare transierat, sed adhuc Hiberniam incolebant. Supra veritatem hoc quidem; sed tamen eo valet, ut laudandus ex eo feratur Cadroes, quod ex Hibernia, ubi studuerat, mare transferis Scotis tradidit sapientiam, qua hactenus videbatur in Hibernia sola habitasse. Fuit igitur Cadroes patria aut nova Scotia, aut ei proxima Jona insula S. Columba; Scotorum Albienfium Apostoli, sedes: spatium autem campusque explicanda doctrina sue, atque unde transitum ad nos fecit, ea potissimum regio, quam in Britannia Scoti tenebant ex Hibernia orti, ideoque Hibernicorum & Hiberniensium nomen nequaquam rejicientes; maxime apud exterarum nationes, apud quas nomen istud erat in maxima estimatione sapientiae & sanctitatis; Scotorum autem, ut ab his distinctorum, in exigua.

B 18 Cum autem sub eo nomine novum iis concessum juxta Metas monasterium esset, & tota forent diocesi notissimi Scoti undecumque; ad vetli, opera pretium credidit auctor Vita hujus; gentis originem antiquitatemque ab aliquo, qui se Hibernica antiquitatis peritum diceret, mutuari; & totum illum fabularum contextum (quem pro vera historia quidam confidenter magis quam erudite obtruserat) Alti hisce prae-mittere: quod quam infelicitate ei ceferit, argumento erunt tot fere mendae quos nomina propria, gravissimi que non modo contra historia veritatem, sed & contra topographiam errores; propter quos admixtasque fabulas totum istud parergon expungere malimus, ne nauseam lectori nostro moveret; & meliori vita hujus parti cret vel praedictum, quam alias omni credimus acceptione dignissimam: satis est hoc apud Colganum impressa legi. operose conatum excusare deficientia, explicare obscura, errata corrigere.

19 Qui Colganus cum argumenta colligeret omnia, quibus Albanenses Scoti Kadroem videbantur vel apud se natum, vel saltem a se huc transgressum posse probare; potuisset non filuisse unum in hanc rem valde efficacem ex ipsa itineris descriptione nu. 13 & 14: ubi Rex Scotos videns nihil se dissuadendo deprecandoque proficere, pervenit subditis, ut vestrum & equorum adiutoria impendentes Sanctum dimitterent; qui Regis ipsius ducamine venit usque ad terram Cumbriorum ubi Dovenaldus Rex ei preerat plebi, propinquus viri. Inde perductus Eboracum, ac postea Lundunam, V Vindecastam accersitur ad Regem Egmondum; & per Cantuariensem Antistitem deducitur ad portum, ex quo erat solutus, qui hactenus terra iter fecerat; & quidē e Scotia hodierna (nam ex prisca navi faciendum iter fuisse) in Cambriā equis a populo ac Rege subministratis. Cum autem hac omnia sic cohercant, ut quantum est ex vi textus,

eadem regio unde digressus est Cadroes, parentum quoque ipsius fuerit commemoratio, qui & ipsi dicuntur ad deprecandum abitum accessisse ad filium: cumque non tantum in Jona insula, sed in pluribus aliis hodierna Scotia locis templa suo nomini dicata Sanctus habuerit Columbanus: facillime accidere potuit, ut auctor noster votiua peregrinationis terminum Sancti tumulum fuerit interpretatus ex ingenio suo, non autem ex fidei eorum, qui rem exactius noverant, relationes vel ut impetratis ad tumulum in insula Jona, ad templum vel cenobium ab eodem Sancto cognominatum intra Scotiā fuerit perductus a parentibus suis, in proximo commemoratis.

20 Neque nullum, ut Colganus existimat, in Constantino Scotia Rege hujus nominis, sed longe maximum momentum est: in Constantino autem Onello (cujus filius Aitomas I.

duo, futurus Rex de Oileach anno mccccxlviii fertur in Annalibus Hibernicis) est pro adversa sententia praestitum parum. Nam hic nec regnavit in Ultonia, & an parus esset hoc de quo agitur tempore quari posset: iste vero quidam Malmeburienfis lib. 12. cap. 6 cecidisse dicatur in copulatio quod Westmonasteriensis & alii anno gratia dccccxxviii ab Ethelstano Anglorum Rege pugnatum dicunt contra Alnalam Danum: aliud tamen nihil hinc sequeretur, quam quod auctor Lotheringus non ita perspectam habuerit Regum Scotorum Chronologiam, aut potius is, qui hac auctori dictavit, & Constantinum acceperit pro Malcolmio. Verum cum hujus Malcolmii ante annum dccccxlv nulla apud scriptores Anglos mentio fiat: & praeter Malmeburicensem, in Northumbrie rebus tam imperitum, ut duodecim ejus gentis Reges ab eo praetermissos hoc die probaverimus p. 445, de caso in certamine Constantino taceant antiqui omnes: Scoti autem securi Majorem, Historia Britannia lib. 3 cap. 2; dicant quod Constantinus praelio victus, amissis turpiter Cambriae terris, quas Scoti a diebus Gregorii, anna dccccxiii juxta Leslam defuncti, per annos tenuerant lxx, postea ad Scotiam redierit, quatuor annos regni sceptrum rexit; & demum in S. Andrea religiosus effectus, illic quinquennio usque ad mortem steterit. Hac, inquam, cum Scoti dicant, neque neget Colganus; apparet eum negligenter nimis subduxisse calculos, quibus Constantinus anno Christi dccccxliii mortuum statuit, qui hac ratione usque ad xlviii vixit: & posito regno Rex tamen dici ab extero scriptore potuit.

21 Certa longe verosimilius est ab Rege jam monacho deductum Cadroem usque in Cambriam, quam ab eo, qui tunc juvenis regnum obtinebat, Malcolmio. Dovenaldus autem Rex illi tunc praerat plebi, propinquus Cadroes. Ecce aliud pro Scotis argumentum non inobservatum Colgano; sed qui illud conatur obscurare per frequentia quae fingit Scotobritannos inter & Hibernos conundia, eo magis quod nullus eo tempore Rex Cambria inveniat hoc nomine. Sed si eum Colganus non invenit, invenimus nos eum apud Westmonasteriensem, ita scribentem ad annum dccccxvi: eodem anno Eadmundus Combrum totam opibus spoliavit, ac duobus filiis Dummaili ejusdem provinciae regis oculorum luce privatis, regnum illud Malcolmio Scotorum Regi de se tenendum concessit. notum autem est, vel solum Colganum legentibus, Dovenaldi & Domnaldi ac Domnali nomen unum idemque esse Hibernis ac Scotis.

22 Restat ut de auctore Vita mox danda dicamus aliquid, ac primo certum videtur compellendum eum esse nomine Reimanni, ut habet egraphum nostrum, vel Ousmanni: sic enim in suo Colganus legit, descriptio manu propria ipsius Abbatis D. Nicolai Fasoni. Nam licet in prologo sic legatur Immoni Rei-vel-Ousmanno, ut videntur quasi cognomen tunc esse: quia tamen cognominum usus eo seculo nullus vix exiguus fuit (ut patet in omnibus Abbatum Episcoporumque catalogis, unde nec hodie in suis publicis scriptis ea adhibent) & quia usitata tunc temporis epistolarum formula, post ejus cui scribitur nomen, nomen scribentis exhibet; non dubitamus quin librorum oscitantia factum sit, ut pro recto casu obliquus scriberetur. Porro indicio Teutonici nominis cognoscitur auctor neque Scotos neque Hibernos fuisse; sed indigenarum monachorum aliquis: idque non ex monasteriis Sancti Clementis vel Symphoriani; sic enim non debuisse excusare, se parum familiarem viro Sancto audire duxerat posse commemorare. Ex hac ipsa tamen excusatione colligimus, non tantum Sancto fuisse synchronum & vicinum (quod satis probat Immonis cui inscribitur aetas) sed tali loco commemoratum, ubi vel familiaris novisse Sanctum putabatur, vel ex propinquo habere posset documenta necessaria ad opus ejusmodi conscribendam.

23 Quare putamus eum vixisse in alterutro monasteriorum duorum, Sancti scilicet Vincentii vel Arnulfi, Urbi Metensi atque adeo ipsi S. Clementis cenobio proximis: in his enim Theodorici & Adalberonis Episcoporum cura vixisse

Con-
stantinus
tunc ubi
est
adline
vixit

tempore
Dovenaldi
Regis Cambriae.

Alia (re)
monachal
(synchronus)

reliquo apud
dum parenti-
bus fuit

100

A pariter & litterarum florant studia, ut ex eo patet, quod *Joannes B. Arnulphi Abbas* hoc eodem tempore *S. Glodesindis* vitam conscripserit, & cognominis sibi *B. Joannis Gorziensis* Abbatis *Alta* si non absolvis, tribus saltem primis partibus perfectam reliquerit morte preventus. Quamvis vero, ut diximus, summas hoc tempore gemini fuerint, *Gorziensis* alter, alter *VValciodorensis Abbas*; & magna *Cadro* cum *B. Joanne Gorziensi*, ut constat ex vita hac n.

negatu Im-
muni VVal-
ciodorensi.

24, familiaritas intercesserit: *VValciodorensis* tamen potius credimus curasse, ut hoc *Alta* conscriberetur; cum quia nonnullis annis *VValciodoro* presuit *Cadro*, antequam eo veniret *Foramannus* (cujus tamen mirum est nullam unquam fieri mentionem) cum etiam quia hoc probabile facit *VValciodorensis Chronicon*, ubi ait de prodigiis, quae per *B. Cadroem* dignatus est Dominus operari, non modicum in *Ecclesia B. Felicis*, & apud *VValciodorenses* voluminem conservari; quod volumen vel hoc ipsa est, quam proferimus, *Vita*: vel potius miraculorum ab illius morte factorum compilatio: cujus si exemplar habere *VValciodorenses* curarunt, multo magis esse debuerunt solliciti, ut *Visam* haberent sui aliquando *Abbas*.

V I T A

auctore Reimanno, sive Ousmanno

Ex MS. Hubertino.

DEDICATIO OPERIS

Venerabili in Christo Patri Immoni a Omne bonum in summo bono.

Cum me tibi, Pater, obedire sponderem tale quid imposuisti, quod nisi ad ultima quaeque promissum, digne recusarem: iussisti enim, ut aliquid de actibus felicis viri *Kaddroe* describerem, quasi aut disciplinarum quippiam consecutus sim, aut ita viro illi familiaris fuerim; cum neque ingenium suppetat, neque gestorum ejus aliquid sciam praeter audita. Huc accedit, quod me rusticum inter rhetores, verba cogis facere: materia aliquibus profutura, styli grossitudine multos offendet. Verum quoniam inter nos schedulam te comprimere promissisti, parui, ut potui. Si autem incurrit manus aliquorum, stylum excusabit materia, quae licet inter amulos, sicubi forte fuerint, omni carebit invidia, cum & ipse bono animo acceperim, si quis eam in melius commutatam augmentaverit. Ceterum in situ insularum & nomine regionum minus nos reprehendat, ne inertiam alterius monstrando, suam insipientiam ostendat, legat potius historias, ut nos vera dixisse cognoscat. Hic & in aeternum Pater beate vale.

a Colganus, Immonio Ousmanno:

b Nemo descripturus Scotorum origines fabulosas hac sibi profunda credidit: nos eam latinam hinc rescidimus, quam apud Colganum legat, qui vult.

P R O L O G U S.

Pletas omnipotentis Dei, sciens humanam naturam assidue inhiare caducis, ut tandem valeret aspirare mansuris, ex incomprehensibilibus & aeterni jure consilii ordinato tempore apparuit cum gratia erudiens nos: ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & juste & pie vivamus, & tersa caligine vetusti erroris, portas vitae cum exultatione intremus. Ne vero in eterno hujus exultatus, quis patriam petens, deficeret, Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Et ne ignotum quæretis iter, ego, ait, sum via. Quid autem præmii euntem maneat, ostendit. Per me, inquit, si quis introjerit, salvabitur. Hujus ergo passionis promissor, quo ad speciem vite

Dei pietas
dominatus
tam so.

Tit. 2. 11

Matth. 11.
28

Jo. 10. 9

animaret, consortes fragilitatis mortalitatisque nostrae. **D** ad iter salutis excitos, debilitati infirmorum speculum exempli assidue proponere voluit: quorum multi ad justitiam verbo erudientes plurimos, jam fulgent ut stellae in perpetuas aeternitates: plurimi exemplo suorum actuum, ad portum beatitudinis alios appulere, atque in domo Dei, qui ubique pro se laborantibus hilaris remunerator occurrit, ut eorum quisque potuit, insudavere.

3 Verum quia nostri jam ævi inertia, quibus ex iniquitatis abundantia refriguit caritas, usque adeo detorpuerit, ut non modo non collaboret aut laborantes attendat, sed nec olim in vinea nostri patrisfamilias laborantium actus, qui nobis solatio conscripti sunt, perscrutari curet; indeficiens largitas Dei semper invenit quos proferat: ut, si priorum negligimus lectionem, praesentium excitemur visione. Quorum videlicet monumentum bonorum operum, etsi raros imitatores habet, decorum est habeat scriptores: quia manus Domini non erit invalida, ut per id aliquando aliquos suae servituti adjiciat, in hoc insistentibus mercede aeternae remunerationis salva: quam multi appetentes, ad profectum nostrum, in quos fines seculorum devenerunt, non tantum visa, sed audita transmittentes, in domo Dei aurum, argentum, lapides pretiosos obtulerunt: & nos, qui pilos caprarum vix consecuti sumus, ad hoc applicuerunt, ut, si imitandos sequi tardi sumus, tamquam si caecus iter monstrare velit, aliquem, qui imitari debeat & possit, describere audeamus, & si digne non valemus, olim volentibus & valentibus styli materiam praebeamus.

idemidem
temporum
sacrosu
arvni

C A P U T I.

Natales & educatio S. Cadroe.

Regii igitur sanguinis, opibus eximiis vir quidam nomine a Fochertach fuit, qui divitiis & nobilitate similem sibi sortitus est conjugem, nomine Baniam, quae in flore juventutis suae ex priore viro filios susceperat, sed post huc conjuncta, sterilis permanebat: unde post multa Sanctorum suffragia, quae ad piissimas omnipotentis Dei aures admoverat, & B. Columba cum viro suo adivit merita; nec suo voto est frustrata. Namque cum ad sepulcrum ejus cum juniis & orationibus pernoctassent, vix obdormierant, & singulas se tenere candelas cum lumine indissimiliter videbant. Quas cum latantes attenderent, subito in unum lumen compactas mirabantur: & ecce vir praecleari habitus apparuit: Tux, inquit, mulier, meam infecerunt stolam lacrymarum, & in conspectu Dei astiterunt preces, & qui oranti Annæ concessit Samuelem, petentique Jacob conceptum dedit Rebeccae, iussit, ut concipias & parias filium nomine *Kaddroe*, futurum lumen Ecclesiae, qui juxta nominis sui virtutem bellator & in castris Domini invictus ascendet, ex adverso opponens murum, paratus stare in praelio pro domo Israel. Somno itaque exciti, cum gratiarum actione congratulabantur visioni, nec incerti de promissa misericordia, domum cum exultatione redeunt, quod talem suscepturi essent prolem, sic commune gaudium.

io quibus
Cadroe ex
nobili pro-
genie

a S. Colum-
bane pro-
cessus

F

5 Interea concepit mulier & peperit filium, cui juxta Domini mandatum *Kaddroe* imposuit vocabulum. Fama nati pueri finitimas repleverat nationes; ut moris est patriae, accurrit vulgus nobile, diversum sexu & ætate, unusquisque avidus puerum educare. Mater ergo tantorum nobilium, petentium scilicet cavens inimicitias, cui Deus juberet dari, respondit se subtrahere non posse. Forte stratu decubuerat, cum illi inter tantos somnus obrepit, vixque leniter per membra diffusus, videre fecit quasi domum circumvolasse accipitrem, & omnibus semotis, macronae cujusdam vertici insedis. Expergefata dehinc circumstantibus, quid videris narrat. Tunc vero communi omnium

inducti dicit
vires pro-
mostrata
gradat

A omnium consultu, matronæ nutriendus traditur: qui sublatu in domum mulieris, atque ablatus est. Cuius pater jam in tenera indole futuram præsentens industriam, secularibus rebus innutrire tentabat.

6 Erat autem puero patruelis Beanus nomine, ab inenite ætate Christi gaudens servitute, pervigil in orationibus, elemosynis intentus, servator sui: qui si fieri posset, omnes ad Christum trahere volens, conversus ad Deum pro pueri salute totis incubuit precibus. Mox clementissima divinitas affuit, atque in visu senem [alloquens] a patre, puerum ad scholas reposcivit. Paruit senex, & virum super negotio convenit, abnegat ille, & senem quasi errantem risit. Denuo vero rem repetere jussus, patrem pueri repetivit, mandata pandit, utque pater ei qui dederat reddi debeat insistit. Tunc homo ægre ferre se a viro importune infestari, quæ nolebat reposci, senem errare iudicio, non posse se amittere sibi filium sibi per repromissionem in senectute matris generatum, baculum senectutis parentum, quem tanta familia expectabat Dominum.

7 Itaque senex recedente sine effectu, visitavit Dominus matrem pueri, concepitque iterum & genuit filium nomine Mattadanum: adjecitque Dominus admonere senem. Vade, inquit, dic patri pueri: Age, homo, repeto abs te puerum jussus a Deo, qui tibi substituit alterum illius loco: qui si noluerit, dic illi imminere iram divinæ animadversionis. Nec mora, virum adiit pro re allocuturus; cui renuenti: Acquiesce, inquit, ne contradicentem te invadat districtio supernæ ultionis. Quod si me non jussu ex meo dicere adscribis; imminenti tibi ira iudicio, equus, qui tibi melior est, moritur. Mira velocitas: adhucolvebantur in ore senis verba, cum puer stabularius equi interitum nuntiat. Quo audito, irruit viro terror dirigitque, & calor ossa reliquit: tandem vero illacrymans, licet invitus, cum matre pergens ad tumulum B. Columbani, infantem, Deo, qui petebat, offerens, seni prædicto nutriendum tradidit. Susceptum igitur puerum senex curavit, atque in Divina lege, ut pocuit, erudit. Jam infantia emergerat, & adolescentiæ proximus, acris ingenii acie corvos præibat.

8 Interea quidam pestifero spiritu agitati nutritores olim infantis devastabant; qui virium resistendi inhabiles, adolescentulum adeunt, suæ miseriæ querimoniam pandunt: moris namque est patriæ, ut si quis nobilium infantem nutriet, deinceps, non minus genitoribus, ejus in omnibus auxilium exquirat. Ut autem juvenem in sui adiutorio incenderent: Cum te, inquit, nutritivos si oves vel equos levassemus, harum lacte pasti, eorum vehiculo melius hostium rabiem declinarem; qui te præsentis prædæ & vastitati succumbimus. Forte Beanus aberat, cum juvenis commotus arma corripuit, & socios inclamans, hostes insequi deliberavit. Jamque ripæ fluminis inundantis, trans quem hostes erant, astiterant, & navium usus exquirebatur; & unus ex numero comitum, ordine Clericus, custos juveni deputatus, seni reverso renuntiat. Tum vero complois manibus in lacrymas resolutus: Bonum te, ait, custodem juvenis dereliqui.

9 Cumque ille non potuisse se respicere satisfaceret: Moras, ait Beanus, rumpe; & ut me præstoletur, coge. At ille cum adolescentem coëptis non destitutum omnino diceret; senex proferens, quo solebat uti, Evangelium: Hoc, inquit, defer, & me ut opperiatu conteltare. Præcedit Clericus mandata senis cum signo deferens, & licet lacrymantem & contradicentem in ripa stare compulit. Sequitur Beanus, & causam iræ adolescentis exquirat: illa vero rem retulit, nec sibi agebat esse posse integrum, ut dolorem nutritorum pateretur manere inultum. At senex ejus efferos animos mitigabat: illi autem non acquiescenti ait senex: Super hoc ergo exquirat ejus voluntatem, cui promissum fidem: & ut scire va-

leas, aperit librum, quem ab eo receperat, & versum, D quem primum invenit, arripuit. Erat autem: Si quis quod edum est tulerit, ne repetas. Hoc autem cum ei non satisfaceret, denuo revolvit sententiam & incurrit juveni contraria, quæ erat: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Tercioque revolventi occurrit: Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui miserus sum. Cumque his contradicere non posset, in pace cum viro Dei reversus, lectioni & orationi vacabat attentius.

10 Quadam autem die, fessa senex membra straculo collocaverat, & Kaddro cum sociis haud procul quiescebat, cum homini Dei Virgo apparuit fulgore vulcus fulgorem solis vincens; adeo annosa, ut non putares eam nostri temporis; licet videretur juvenis, septiformi veste induta, cui quidquid dici & cogitari potest, intextum erat: quam senex miratus, quæ & unde esset inquit. Tunc illa; Ego, ait, sum sapientia, quæ habito in consiliis, & eruditis intersum cogitationibus & hunc veni mihi assumere juvenem. Visio evanuerat ab oculis intuentis, & juvenis amore corripitur discendi: quem nisi secularibus tradatur studiis, moriturum putares. Intellexit vir Dei quod viderat, & paratis quæ viz & scholis erant necessaria, adolescentem Hiberniam mittit, qui apud Artmacham in pistrino disciplinarum se recludit, non veritus post dogmata divina mundanas litteras quærere, ut his lucidius climatus, quæ olim didicerat melius posset examinata proferre; cum legeret platonem gentium Philosophum fama Jeremias accitum Egyptum petisse, atque cum eodem Propheta collatis verbis, unum super omnia Deum, quem antea ignorabat, reperisse.

11 Instruitur itaque & corvos contubernalesque suos longe præcedens, gymnasium sapientiæ ipsa ductrice angulatim percurrere. b Quid ultra? Quod Poeta cecinit & orator dixit, quidquid Philosophus cogitavit, expertus est: nihil illum fugit; quidquid numero, mensura & pondere, tactu & auditu a quoquam vestigatum est ebibit; ad ultimum astrorum occultos tractus & cursus radio doctus Egipti, quo nescio an aliquis in exili Hierarchy probator sit, designavit: taliterque edoctus, æquore remenso, ad Beanum rediit; & per totam Scotiam conservis suis eriticum sapientiæ sibi creditum, fideliter erogavit: licet enim Scoti multa millia pedagorum habeant, sed non multos Patres: in disciplinis enim artium hic illos genuit. Unde quia labia ejus erudierunt plurimos, non sociabitur ei afflictio: Nam a tempore adventus sui nullus sapientium mare transierat, sed adhuc Hiberniam incolebant: Lætabatur senex juvenem proficere, & ad cuncta, quæ tentabat, neminem similem habere.

a In Colganii egrapho Foitheach, in nostro Pochereach: re-
dunt J. Remense: ostendit enim Colganus, quævis illud non
videris, hic scriptum nomen esse familiare antiquis Scotis, adeo-
que hic scribi debuisse.

b Præcipuus hujus nominis Scotorum Pistrorum; Apostolus est S. Columba
in Jona seu Hiens sepulchrum insula: qui corpus ejus eodem resu-
lis atque occultavit S. Blaismarus, anno DCCCXIII Martyrium
subiit: quævis autem cespere sub denso, ut scribit Walafridus
Strabo, additum manserit, incertum est, Colganus putat prius
quam Cadro concipere, ut Dunum esse translatum: quod tamen
non impedit, quo minus in veneratione sepulchrum fuerit; aut
etiam Reliquiarum particula vel saltem cultus in aliquo Scotia
Albanica templo, ad quod mater oratura confugerit, quævis; dic-
torum accurate vocetur sepulchrum.

c Cath prælium Hiberniæ, hoc, certaminis locum significat,
inquit Colganus, & mallet Cathoet quod bellatorem sonat. Car-
roelem scripsit Oisbo III, Cadroetum aliqui: in his Aëlis sem-
per Kaddro.

d Qui Hibernicorum mores apud Cambdenum describit I. Go-
di, etiam hodie inter eos obtinere testatur ut probre sit proprios
hos nutrire: alienorum vero curam, præsertim nobilium, cer-
tatim & longinquo venientes ambiant: atque rei tanto studio se
impendant, ut alumni deinde matres nutritiosque suos plures
quam parentes faciant: qui autem hodie vigent in Hibernia
mores.

AUCTO-
RI REI-
MANNQ.
de Hibernia
Evangelio
correct.
Luc. 6, 35.
Matth. 26
28
Matth. 28.
31.

atque in vi-
su advenien-
tis,

Ps. 112.

E
in Hiber-
niæ studio
cum raris
dignis;

inde verum
sunt Scoti
magistrum
accipiant.

F

non liberos
autem ad-
nutriendi

A moros, eos omnes olim inter Albienſes Scotos in Hibernia deduc-
AUCTO- tos necesse est idem quoque vixiſſe.
RE REL- e Forſaſſe patrum: ſuis enim multis aſas proceſſior, unde ſo-
MAHMO- nea dicitur paulo inferius: non potuit tamen ſumma ei aſas fuiſſe,
 quippe qui adhuc eſſet in vivis, cum annum Cadroe quadra-
 gesimum exceſſiſſet. Septem autem vel octo Beanos Hibernicis ſaſtis
 adſcriptos ait Colganus: & obita ſe ad 2 Januarii nos verbum qui-
 dem ſcripſiſſe de Beano, qui tempore Patricii clarus celebri etiam
 nunc culum in Ultonia honoratur, & ſcilicet præcipuum habere
 videtur xvi Decembris, ut ipſe docet xi Febr. in noſtis ad Vitam
 S. Canaci: loſtorem remiſſis ad Kalendas Januarii, quaſi ipſe
 de ceteris ejus nominis Sanctis ſuſceperit. Sed unde ſibi ſu-
 mis Beano Cadroe inſtructor inter Sanctos relatum, qui Hi-
 bernum fuiſſe?

Ultonia nobilitari, unde Albienſes Scoti genus ducunt, fre-
 quens hoc nomen fuiſſe probant ea, qua ad hunc locum Colganus
 conſervat: ſed ad intentum ejus parum admodum faciunt, cum
 utriſq; Scotis ut lingua & origo, ſic & nomina communia diu
 fuerint.

g Niſi aliquam Hiberniam extra Hiberniam nobis Colganus
 oſtendat, non expediet ſe ab hoc loco: uti nos a ſequenti, quo dicitur
 litterarum ſudio traduxiſſe in Scetiam, remenſe aſore, qua
 haſtenus intra Hiberniam ſe continuerant. Eſt autem Ardmac
 Hibernia metropolis a S. Patricio inſtituta.

h Multum his amplificationis rhetoricæ: in ſequentibus au-
 tem ubi Scotos, velut omni haſtenus litterarum in Albania cultu
 deſtitutos, deſcribit, exaggerationem quoque hyperbolicam lo-
 ſtor agnoſcas & ignoſcas.

C A P U T II.

*Divino oraculo monitus patriam deſerit, & minachum
 induit Floriaci.*

I Neerea præteribat tempus, utque Dominus ado-
 leſcentem in viam ſalutis dirigeret, homo Dei
 deprecabatur: nec longinqua Dei miſeratio fuit, qua ſe
 in veritate invocantes ſemper audit. Cumque unus no-
 ctium vigiliis fatigatus, poſt hymnos membra lectulo
 collocaſſet, ut ſæpe mane inceptus & latus eſt, ſomnus
 ſubierat ſenem: neque pleniter obdormierat nec plene
 vigilabat, ſed quamdam in extaſim raptus, vidit magno-
 rum virorum fieri conventum; quos admirans, aliquid
 magni acturos ſperabat. Tum illorum unus ceteris reve-
 rentior, Militiam, inquit, Regis æterni a ſeculis ordi-
 natam augere expedit, voſque, ait ad reliquos, ut ex his
 qui hic quieſcunt juvenibus quosdam aſcribatis, qui in
 conſpectu Imperatoris ſaleus dare debeant, ille, qui venit
 ſaliens in montibus tranſiliens colles, direxit: huic-
 que, qui nos aſpicit, quid tranſilire debeant, oſtendere
 præcipit. Ducitur itaque Beanus, & videt tres terræ de-
 ſollos ſpecus, quorum primus & ſecundus non parva
 erant quantitatis, tertius altitudine nimii horro-
 ris, im-
 menſa latitudinis: hujus ultior ſipa plena ſplendoris
 erat & gaudii.

13 Quid ſibi hæc vellent, non cunctatur ſenex inqui-
 rere; reſponſumque eſt, hos debere juvenes tranſilire, ſi
 gratiam Imperatoris vellent habere. At vero ſeni peri-
 culum Kadroe timentis, Ne, inquit magnificus vir ille,
 pavens: tranſilient enim, licet diſpariliter; ſed iſte felici-
 cus præcedet, cui magiſtimus. Et ne callam juſſionem
 exiſtimes, quid ſpecus ſignificent attende. Primus itaque
 rerum eſt ſpontanea amiſſio, ſecundus patriæ relictio,
 tertius monaſticæ vitæ exercitatio. Porro ſipa illius exul-
 tationis vitæ perennis perceptio. Diſparuit ergo viſio, &
 ſenex executitur lecto. Non multi poſt fluxerant dies, &
 ipſi a Domino dicitur Kadroe. Exi de terra tua & de
 cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram
 quam monſtravero tibi, & conſtituam te Ducem populi
 mei, atque ſuſtollam ſuper altitudinem nubium, & ci-
 babo hereditate Jacob, patris tui.

14 Expergeſactus juvenis, amore corripitur pere-
 grinationis, & relictis omnibus, viam peregrinandi in-
 greditur. Fama rem vulgaverat, & conſectos divites &
 pauperes moror & luſtus invaſit. Accurrit omnis ætas
 & omnis conditio, & velut exitium & vaſtitas torius
 Scotiæ appropinquaret, ſic omnium lacrymabilis accla-

matio. Cur nos Pater a deſeris; aut cui laboris tui fru-
 ctum derelinquit? Quare tibi peregre ire placuit, cum
 omnes advena apud Deum ſimus, & habitatione Cedar
 incolatum noſtrum (te dorente) plangamus prolongari.
 Aspice, quaſumus, fructum quem tantos docendo fa-
 cere potes, & quibus necesse eſt opem ſcientiæ impertire.
 Nunquid in Joannis viſione non accendis patris æternum
 verbum qui te moneat? Qui audit, inquit, dicat veni.
 Motus ergo his ſtetibus, aliquantisper ibidem moratus, Apoc. 22.
 in ſemetipſum ipſe inſurrexit. Propter manabat amnis
 curſus validiſſimi, juxta quem, ut crebro contingit, poſt multas
 ſuccreverat moles cujuſdam arboris. Noctibus itaque
 ſolo Deo teſte illuc accedens, exutus veſtibus, in maxi-
 mi horrore frigoris ſe mittebat in flumen, & ne vi flu-
 ctuſin præcepsrueret, manu tenebat quem arbori cir-
 cumligaverat funem; & tamdiu ibi ſtabat quamdiu
 compleret a centeſimo octavo decimo centeſimum trice-
 ſimum tertium pſalmum. b

15 Interea ruente hyeme æquora detumebant, &
 propoſita peregrinationis denuo aggreditur viam. Tunc
 vero moror & luſtus iterum totam occupavit regio-
 nem; atque accurrentibus omnibus, Rex, qui præerat
 patriæ, Conſtantine e nomine, hominem retenturus
 accurrit. Parte itineris jam emenſa, B. Brigida & Kad-
 roe oraturus ſubintraverat ædem, cum e diverſis par-
 tibus accitum vulgus nobile & ruſticum complevit ec-
 cleſiam: unum omnes petunt, ne deſerat patriam. Ad
 quos ille converſus, Regi & omnibus hoc tantum re-
 ſpondit: Vos, inquit, non deſeram, dum ubicumque
 fuerit, veſtram habebo memoriam. Tunc clamor po-
 puli attollitur, & Sanctorum reliquiis ante eum poſi-
 tis, eorum obteſtationi ut acquieſceret, rogabant. Ille
 vero ſi ad hoc, ait, Sanctorum reliquias attuliſtis, ut
 me a voluntate propoſita compelleretis, mecum eorum
 ſuffragia petite, ut utrum viam ſalutis aggreſſus ſim,
 dignentur oſtendere: Chriſtus enim cum reſiſtente
 patrem & matrem, fratres & ſorores, ſua præmia pro-
 poneret, nihil conſilii veſtri ſubintravit. Abrahæ quo-
 que quia obediens Deo exivit de terra ſua, & de domo
 patris ſui, reputatum eſt ad juſtitiam. Fruſtra itaque
 Regi cum plebe laboranti, & maxima quæque promic-
 tenti dum non acquieſceret; parentes ejus moti, tumen-
 tesque cum jurgio: Si, inquit, precibus non valemus,
 ferreis vinculis & carcere cohibebimus. Hoc,
 ait, veſtræ eſt poteſtatis; verum quamdiu in vinculis
 ero, nullo modo bibam vel manducabo.

16 Forte cum Rege Abbas quidam, nomine Mai-
 ledariuſe, advenerat; qui, ut erat æquus conſilio, Si,
 ait, virum hunc a voluntate propoſita non valemus
 avertere, prout quiſque poteſt auxilium vix impenda-
 mus; ut remunerationis ejus laborum conſortes eſſe va-
 leamus. Tunc omnes certatim auri & argenti, veſtium
 & ſequorum adjutoria impendentes, cum benedictione
 Dei dimiſerunt, & Regis ipſius ducamine, venit uſque
 terram Cumbrorum. Dovenaldus Rex illi præerat
 plebi, & quia erat propinquus viri, cum omni gaudio
 occurrit, & ſecum aliquamdiu retinens conduxit
 uſque Loidam g civitatem, quæ eſt conſinium Nor-
 manorum h atque Cumbrorum; ibique excipitur a
 quodam viro nobili Gunderico, a quo perducitur ad
 Regem Erichium in i Euronacum urbem: qui ſcilicet
 Rex habebat conjugem, ipſius Domini Kadroe pro-
 pinquam. Unde egreſſus, Lungdinam k civitatem ex-
 petuit, atque a quodam ſene, Hegſrido nomine, ſuſ-
 ceptus manſit.

17 Noctu itaque per incuriam urbs ipſa incendi-
 tur, & maxima jam parte conſumpta, quod ſupererat
 victrix flamma lambebat. Tunc vero Deus, quid Kad-
 roe apud ſe haberet meriti, declarare voluit. A ſene
 igitur rogatur, ut orando pereun-
 ti urbi ſuccurreret, qui conſiſus in Domino, inter ignem, & quod reſi-
 duum

A dum erat currens, conversus ad Dominum; dixit: Tibi, Domine, omne quod est famulatur: Jube ergo terrores altuantium cessare flammarum. Hæc breviter dixit, elevataque manu retro abire jussit incendium. Videres flammam, velut vi venti retortam, paulatim deficiendo emori. Sic latantibus omnibus civitas liberata est. Tua sunt hæc opera Deus, qui gloriosus in virtutibus tuis, ad gloriam cui nominis, qui olim in populum murmurantem exortum incendium, orante Moysæ, absorberi jussisti; nunc per famulam tuam Kaddroe flammis urbem liberaisti.

18 fama tunc transvolans, & totam replens Regionem, ad Regem usque qui in V Vinde-castra civitate erat, Hegmundum nomine, devenit. Qui continuo accersitum hominem ad se venire perit, & aliquandiu secum esse rogans, ejus colloquiis delectatus per Archiepiscopum ejusdem urbis, Othtonem nomine, in portum usque, qui Limen nō dicitur, deduxit. Ibi igitur confectis navibus cum in altum irent, vento excito lictori revocantur: iterumque mare tentantes penne cum naufragio, lictori sunt restituti. Putasne Lector & Auditor Deum nolle, ut homo iste mare non transiret? Nonne Paulus ad coronam Romam navigans, naufragium, hyemem & famem vix evasit?

19 Turbatus omnibus, Kaddroe mæror invasit; irruensque nox clauserat diem, & ipse mærore, & junio confecta membra in lectum compulit. Assistens ergo vir cum ita aratur: Hi, inquit, omnes, qui tecum sunt, mare transire non poterunt, ne tibi in via Dei, quam intrasti, molestiam inferant. Nepotem itaque tuum & aliquos secum redire suade; & tunc mari cernendo, ulterior te latum ripa excipiet. Exurgens igitur, visionem loci retulit, & juvenem dictum, dato vehiculo & sumptibus, redire præcepit, sique solventes navim plenam velisportum Boloniensem appulsi sunt, & per terram iter agentes Parronam n. Monasterium advenerunt: ibique Dominus Kaddroe Domini clementiam & B. Fursi merita implorat, ut sibi commorationis locum ostendat. Nocte autem veniente adest ei in visu B. Fursus. Quem cum ille quis esset inquireret; nomen edidit: se ab eo invocatum ventile pandit, & ut locum mutare debeat, præcipit. Non longe erat Matrona Herientis a nomine, nobilitate & opibus inclita, sanctæ devotionis ardore plena. Et quia erat sterilis, si quos inveniret sanctæ peregrinationis viros, suscipere cogitabat, eisque benefacere propter nomen Domini Salvatoris.

20 Audito itaque peregrinorum adventu, mox adest exorans, & suadens, ut ad se dignentur venire. Qui cum se locum a seculo eis paratum dixissent, quæ-

C re ubi labore manuum suarum viventes Domino possent servire; gavisa illa ostendit eis locum in sylva Theora-scense sacrum B. Michaelis p. ex nomine. Quem cum habilem suæ voluntati dilexissent, & a Matrona Ecclesia ampliata domibusque constructis manerent, communi consilio, erant enim tredecim, statuere, ut Dominum Kaddroe sibi Dominum & Patrem eligerent. Ad quod cum nullo modo cogi posset, conjunctis secum aliis, Machalanum q. virum iummæ bonitatis, & suæ socium peregrinationis, ut sibi imperare debeat, efficiant. Ibi que diu sic habitantes, Matronæ prædictæ beneficiis aliti sunt. Interea devotionis desiderio crescente, monasticæ Religionis coeperunt aspirare. Unde cum voluntate Dei, domina illa Machalanum Gorziam, scilicet disciplinæ venerabilis Agenaldi; Kaddroe vero Floriacum, ubi Erkembaldus vir magnæ Religionis præerat, direxit. Ambo ergo quod cupierant assecuti, Machalanus apud Patrem Agenaldum monachum professus est: Kaddroe vero die conversionis Pauli Apostoli apud Floriacum coram Domino Erchembaldo habitum & animum monachalem induit.

a Annum nunc 40 ætatis jam transcendat.

b De hac psallendi in aquis frigidis consuetudine vide dicenda XVII Martii ad Acta S. Patricii.

c Hunc in S. Andrea monachum factum anno 941 scribit Major quinquennio ibidem vixisse: non igitur ipse, sed Malcolmus patria præerat; quod peregrino scriptori ignoscendum.

d Non illius, quam Hiberni apud se notam sepulchramque venerant S. Patricii are florentis: sed ejus, qua præerat multo junior Gracendi Pictorum Regis consanguinea sub finem sæculi septimi vixit sepultaque est, & colitur in Scotia Abernethi; unde via quinquaginta passuum millibus Andropis abest, ubi Constantinus monachus fuisse dicitur. Vide, qua diximus 57 ad Acta prioris Brigida 1 Februarii.

e Celanus duos Malodarios invenit, quorum unus xvi Julii, alter xxi Octobris nominetur in Hibernicis Martyrologiis: alterutrum die signari, nec ipse asserere audeat, neque nos asseremus auderemus credere.

f Dovenaldus, Domnaldus seu Domnaldus nomen idemque nomen; meminit hujus Regis ad an. 946 Vespomonasteriensis, & Dummailium vocat.

g Cambdenus in Northumbria finibus trans marem Piclicum ad Tripalli suæ Borealem ripam, signat sylvam ingentem, the forell of Lovres, quæ Loyda sylvam videtur posse interpretari, & credere, nomen ab urbe, olim celebri; nunc autem extincta, loco remansisse.

h Non est cur suspicaris Northan-amborum scribi debuisse; quomodo ita scribi potuissent: constat enim ea tempestate Danos (qui postmodum Normanni vocantur) vocantur Hiberni scriptores) Northumbriâ convisse; cum quibus Angli Reges multa & frequentia gesserunt bella: hæc coactula Normanniæ atque Britannicæ Malmesburien-sis scripsit.

i Retinus Evoracum, seu Eboracum, æquilonaris Angliæ Archiepiscopalis sedes. Eritum autem Malmesburien-sis Iricium vocat lib. 2. cap. 7. quem a Northumbria Regem statutum vult Celanus post expulsum ab Edmundo anno 945 duos eorum Reges Anaslum atque Reginaldum, pro quo testem citat Rogerium de Hoveden; sed ille hanc rebellionem sub Edredo Edmundo successore notam scribit, intra annos 947 & 953 quod tamen nihil impedit quo minus Rex per anticipationem dicatur, qui potius sub suorum decessorum imperio, vir princeps in regno domicilium & jurisdictionem Eboracæ; habuisse: Regum deinde Northumbriorum ultimus.

k Alias Longdonia nunc Londinum urbs regia, ad Tempe ripam longo se extendens tractu: unde & nomen factum; quæ dicatur longa urbs: nam dum, olim, totum bodie urbi est, & in compitis fere tota, qua terminatione vix ulla est in Angliæ frequentior.

l Hod e V Vincheſter alias V Vinconia: non V Vigornia (ut perperam Celanus) hæc enim est V Vorcheſter. Utraque autem Londina ad occasum est, versus Boream quidem declinando V Vorcheſtria, inter valle milliarium ferme septuaginta; versus Austrum vero V Vincheſtria, milliaribus circiter quinquaginta remota, altera quæ ad millia passuum viginti quatuor, V Vilceſtria seu V Viltonia est, a cuius urbis, non autem a V Vincheſtria Episcopatu promotus est ad Archiepiscopatum Cantuariensem Odo ille, qui hic S. Godwini dicitur ad mora deduxisse, Regis fortasse aulam committens, quæ causa esse videtur cur Auctor hic hujus verbi Archiepiscopum Ottomem scripserit, quæ alia sum habebat Episcopum ab Odone diversum. Hic ab Eichelſano circa annum 947 Archiepiscopus dictus, in illa Sede per annos 20 mira emicuit Sanctitate, ut constabit ex vita iv Julii danda: interim videri potest Malmesbur. l. 1 de gestis Pontificum Angl. cap. 1.

m Celeberrimus olim portus, inquit Cambdenus, donec arenæ, quas mare evomit, obstruxissent: 30 passuum millibus Londina aduendus, Dorovernia vero seu Cantuaria ostia duntaxat: Ptolemy præest, Antonino & auctori Notitia Imperii Portus Lemani; cujus opportunitas olim V Velthyt incrementum suum debuit; deinde ab eo destructo Hyth, bonissimum etiam nunc oppidum: hinc autem commodissimus erat trajetum in Galiam Belgicam.

n Hodie Perona urbs limitaria Picardie, ad Somonam fluvium, distans a porta Bononiensi millibus passuum circiter quinquaginta: adeo ut, si excursionem V Vincheſtricam ad Regem excipias, restissimum a Scotia ad Hannoniæ finem iter Sanctus inveniet, & informationes hac etiam parte accuratissimas sequatur scriptor inveniat: colitur autem S. Fursus 16 Jan. ubi vide, qua diximus.

o In Chronico V Valciadorenſi passum Herinfodit, Eilberti Comitis uxor, cuiusque multarum in Tiroſcia ecclesiarum fundatrix.

p In Diocesi Londunensi, ad Æſia fluminis ripam, supra Herifon, Diploma loci hujus ab Herfude restaurati citant Sammarthani ad annum 945: ut opportuna omnino adveniens peregrini, quos hoc vel precedenti anno credimus a Scotia esse regressos.

q Macellinus dicitur Frodoardo, & colitur 21 Januarii, ubi de m.

D AUCTORE RUMANO.

S. Brigida Abbatissa.

E

Erasmus Northumbria Regis.

Odo Arch. Cantuar.

Limen portus.

monachum rediit Floriaci.

CAPUT III.

*VValciodorensis & Metensis prefectura:
miracula varia.*

21 *E* Menso itaque tempore saepe dicta Matrona Gorgonia *a* misit, omni affectu Dominum Agnaldum orans, ut Machalanus ad locum olim electum posset regredi: reversusque locum, quem susceperat, gubernabat. Erat autem locus supra Mosam fluvium prisco vocabulo VValciodorus *b* nominatus. Huc illum advocans, Monasticum ordinem instituit, Domnumque Kaddroe a Floriaco reditum, omni conamine renitentem, Praepositum ordinavit. Multi non fluxerant dies, cum videret Machalanus utriusque loci curam vires suas excedere, salubri consilio multorum petitionem sibi iungens, Domnum orabat Kaddroe, ut nomen Patris in loco VValciodoro non recusaret suscipere. Expavit homo stupore vehementi, & ultra quam credi potest reluctans abnuic. Illis autem insistentibus, ne pro humilitate scandalum fratribus faceret, Rege tunc, post Augusto, Ottone *c* cogente, *B* vix acquievit, ut susceperet nomen Abbatis.

22 Praconio igitur sanctae conversationis nomen ejus longe lateque crebrescens, multos ad agnitionem sanctae Regulae advocabat. Gaudebant multi ex naufragio seculi portum monasterii contingere: inter quos ad Christum Nobilis, Girerus nomine confugiens, militis cingulum solverat, & monachum professus in monasterio militabat. Moris est monachorum sibi sub caritate devote invicem servire: unde ille cum socio suo coquinae officio jussus fuerat insudare. Quod cum libenter exciperet, ut aliquod operis ageret, cultrum, qui propter jacebat, arripuit, moxque spiritu nequitiae se admittente, manum suam feriens, gravi vulnere crucentavit. Currens ergo & ad Patris Kaddroe vestigia provolutus, damnum quod fecerat, manum cruentam ostendens, indicavit. Cui Pater compallus, super locum vulneris signo Crucis edito, ad officium injunctum abire praecipit. At ille cum benedictione discedens, recedente dolore, manum subito miratus est pristinae redditam sanitati: reversusque pro adepta sanitate gratias referebat: sed vane gloriae nimicus, ne cui diceret, imperavit.

23 Praedita praeterea Matrona sancto ardore delictio, exceptis his, quae commemoravimus locis, locum quemdam, Buccelcum *a* nomine, a fundamentis in honore B. Petri crexerat, atque ad Deo servendum, Virginum chorum ibidem aggregaverat: inter quas

C spiritus erroris unam praetulerat, & agitabat. Ut scia igitur corripitur, & in vincula conjicitur. Causa extitit, qua Pater Kaddroe locum visitaret: occurrunt cum gaudio, & susceptum Patrem venerantur, atque inter cetera sororis infortunium pandunt, utque captivae subveniret precantur. At ille audiens, graviter doluit, & contra antiquum hostem filii secum arripuit. Interea Sole ruente, dies clauditur, & ei stratus, in quo quiesceret, in Domo juxta ecclesiam ab ancillis Dei preparatur. Sene itaque quiescente, sano consilio misera adducitur, & in domo illa ponitur. Spiritus autem, nequam, se poni, quo nolebat dolens, cellam clamore per os puellae compleverat: cum Pater Kaddroe excitus, & inquietudine commotus, increpatusque spiritum: Discede, inquit, funeste, discede, & plasma Dei agitare desiste. Mirum dictum. Vix vir Dei verba compleverat, & spiritus impurus dato rugitu per sedas corporis partes fluxu ventris expulsus, fetore intollerabili cellam replevit. Quid est, maledictae diabole, tu super astra caeli tuum exaltares solium, qui super terram loquentem ferre hominem non audes, vermem & cinerem futurum? Bene tibi contigit, ut

qui gloriabaris tuo consilio hominem deceptum, a patria *D* exulare, peregrinorum a pervasis sedibus verbi ejiceris potestate.

24 Rumor igitur ubique nomen ejus deculerat, & de virtutibus viri omnes gentes narrabant. Adalbero Praeful nobilis nobilem Metensium nobiliter gubernabat Cathedram: cumque e diversis partibus multa ad eum perferret sania, hujus quoque viri nomen detulit, & ut erat amator religiosorum, venerabiles viros Agnaldum *e* & Ansteuni ad se advocatos, de viro interrogavit, & quomodo ad eum perveniat, inquit. Venerabiles jam igitur dicti viri, desiderio Domini Pontificis refecti, saepe virum Dei super eo alloquuntur. Solemnis erat dies, qua B. Martyris Gorgonii agebatur festiva memoria, & undique fluentibus populis, ipse quoque homo Dei Kaddroe advenerat. Nacti itaque locum, ei Praefulis voluntatem exponunt, & suas preces ante eum prosternentes, ut secum dignaretur manere, exposcunt. Sed quis eorum non diligeret in terris societatem, qui in caelestibus castris jam meruerant aeternam dignitatem. Precibus ergo supplicantium evictus consentit, & locum non longe ab urbe Metensi positum, & multorum sanctorum corporibus & reliquiis inclitum, sed tunc jam ad nihilum redactum, suscepit commendatum.

25 Et quia, ut jam diximus, curam susceperat animarum; quosdam secum a VValciodoro adduxit, & his, qui remanserant secundum voluntatem illorum Patrem praefecit: qui licet postea a via rectitudinis exorbitaverit, non multum ad illum pertinuit: nam Dominus, cum per Ezechielem de non conversis impiis loqueretur, ait: Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel, audies ergo ex ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus a via sua impia, ille quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberaisti. Suscepti igitur loci curam agebat (quem ut ex) ruinis cineribusque elevaret, ut poterat, saragebat. Visitabatur in dies a civibus, accurrebant viri cum mulieribus: quibus ille, ut erat in Domino diffusus caritate, verba vitae, consilium animarum studebat impertiri. Quis enim ad eum inestus venit, & laetus non rediit? Quis ejus bonitatis seavitate non usus est? Clericorum, Monachorum, Virginumque chori, hunc ut Patrem colebant, venerabantur, amabant. Quo enim illorum in via salutis scandalizante, dolore compassionis non ustus est? Sollicitudo illi quanta erat pro periclitantibus, & infirmantibus cura? Damno alterius illum affici putares, cum gaudio alieno velut proprio tripudicaret.

26 Interea contigit, ut VValciodorum visitaret, & labente tempore B. Gorgonii g Martyris annua remeabat dies, utque ipse occurrere posset cum VVltmaro *b* Gandentis cenobii, cumque Aledrando *i* Gemblacensis monasterii Abbatibus repedabat. Jamque Breucum castrum praeteribat, & maturius quam senex soleret, ad epulum suadebant: quibus cum vir Dei non consentiret forte locum amicum herbis aquisque irriguum peragrabant. Si inquirunt hinc xjuni eximus, aquae penuria diutius jejunabimus. Ad quos Dei homo conversus, fratres ait scriptum est. Ve terrae, cujus Rex est puer, & cujus principes manu comedunt. Aquae hic & ubique in manu Dei sunt, qui timentibus se, nihil promissit, defuturum. Contingunt invitati, & aliquantisper eunt jejuni.

27 Flora refectionis aderat, & partem cujusdam praeterea subintraverant: tunc vir sanctus, ut erat vultus hilaris: Ecce, inquit, Domini & Fratres, locus nostris nobis habilis. Cumque se aquae usus non habere quererentur, sciens homo fidere: Nolite, ait, desperare; potens est manus Domini servis suis aquam dare, qui querimoniosae plebi in solitudine inaquosam rupem siccam

A siccam aquam iussit manare. Propter iacobae scirposus cespes, quem vir Domini adiens circumsolium iussit levare. Parentibus itaque, qui aderant, & cospitem eruentibus, aqua secuta est. Sed cum praedicti viri inferius sedentes, Sanctum Domini expectarent, & quod fecerat ignorarent; jamque in hoc essent, ut manus, & quaecumque necesse erant, vino diluerent, murmure delabentis ad se rivi commoti, aquae abundantiam sunt mirati. Qui fons usque hodie permanens, testatur quid Kaddroe apud Deum meriti habeat. Ad socios ergo reversus, cum mirantes factum laudarent: Dei, ait Omnipotentis clementia hanc vestrae caritati misit aquam, ut noverimus Christianam pauperem semper esse divitem. Sumptis igitur epulis, iter coeptum explevit.

18 Præterea loci committi causa exigebat, ut Comitatum kadiret, ac Fredericum / tunc Ducem alloqui deberet: qui cum a viro Dei in designato loco quæsitus & inventus esset, venienti cum omni humilitate exurgens, ut servo Dei, occurrit. Viro autem sancto se officiosissime refalutante, cum in mutuis amplexibus ruerent, putans homo Dei se aliquem suorum sequi, baculum, quem manu gerebat, retro porrexit: quem cum nullus esset, qui suscipere, per fenestram locabat, ut solet contingere, radius solis, qui videlicet ruentem baculum, velut elementum aliquod solidum suscepit & sustinuit, ut videres elementa ipsa, Kaddroe velle famulari. Quid vero mirum si amico Dei creaturae serviant, cum ejus inimicos, terræ semina pascant, quæ calis veniens pluvia nutrierat. A sapendico etiam loco Walciodoro scilicet Metim nupergebat, & secum juvenem, quem ipse nutrierat, comitari iussit. Qui, cum fore in medio itineris oculum graviter dolere cepisset, ab eo signo Crucis super se edito, dolorem mox sanus effugisse lætatur est.

29 Idem quoque juvenis febribus quærebatur, & fere cuncto anno, vi adversæ valitudinis toto jam corpore effecto, laborabat. Nihil misero febris præter speciem hominis reliquerat; consumptis carnibus, ossibus cutis adhæserat. Interea vir sanctus, ut in Domino totus semper misericordiae visceribus affluebat, compatiens juveni, forte sibi illum confidere iusserat, & mane pateram cum potu tenebat, ex qua cum haussisset quippiam, reliquum juveni porrigit, & ut in nomine Domini securus bibat, præcipit; moxque ut infirmus ille potum hausit, febribus fugatis, redditus sanitati est, atque adhuc testis est factus in se clementiæ.

Lazarus quoque Scotigena monachus, cum viro Dei in monasterio habitabat. Hic infortunio gravissimo tactus ad extremam tendebat: quadam autem die, cum nimio febris actu ureretur, dolore ad præcordia redeunte, in ultimo spiritu positus, non jam vicinitatem, sed præsentiam mortis se evadere desperabat. Cum sanctus vir accersit, terræ cubantem reperit; quid ageret, inquisivit. At ille virtutem, qua potuit, se morti proximum respondit; quem Sanctus manibus contereñtans, & signo Crucis muniens, ut lectulo parum quiesceret, imperavit. Nec mora, æger convalevit, & robore recepto, in pedes ante mirantium ora incolomis assurgit, & quam propinquæ benignissimi Jesus aures precibus Kaddroe essent, ostendit. Nam, ut Scriptura ait, voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet. Quid enim vir iste nisi voluntatem Dei faceret: cui tantum Christus in ore, pax semper in corde erat.

2 Vide quæ de hoc loco diximus 22v11 Febr. ad vitam B. Joannis Gorgienfis: cui fuit noster Cadros familiaris.

3 Vulgo Wallon ad Mosam, uno milliari Belgico supra Dinantium: a Sancti vero Michaelis monasterio Belgicis septem, seu passuum millibus 20 distans, iussu unius diei itinere.

4 Quædam, Aquisgranum Rex coronatus 931, Imperator vero Roma a Joanne XII 966, mortuus 973.

d De hujus monasterii orationibus multis agitur in Chronico D. VValciodorensi, & in spatio duorum milliariarum distans a S. Michaelis dicitur: est autem ad ripam Borsalem fluminis, & a flumine proximi ad meridiem, eiq; se inter Veruicum & Capellam miscentis.

e Agnaldus anno Christi 962, aut immediate præcedenti mortuus esse ostendimus ad Acta B. Joannis Gorgienfis num. 25. Agnaldus ex monacho Gorgienfi creatum Abbatem S. Armiaphi anno 944, decessisse 960 ostendunt San-marthani 1.4.

f In Chronico VValciodorensi recensetur post Immoenem Godofridus, ex Remensi Ecclesia B. Remigii assumptus, atque ab infidelibus a suis monachis tandem exclusus, nec refertur quando Abbatem tenuerit: suspicari posset aliquis hunc quædam perperam inter Foranensi successores locatum, cum ejusmodi aliquis Cadros successerit vel Abbat vel Vicarius: nobis non libet conjecturis immolari soli præjudicio nisi.

g Colitur 9 Septemb. Roma passus cum S. Dorothæa. Unde eam S. Gorgius ejus Gorgiam transiit S. Chrodegangus Metensis Episcopus, anno 763; ut scribit Episcopus Milo in opere de passionibus, translatione & miraculis S. Gorgii, ad Immoenem Abbatem Gorgiensem, quod suo tempore dabimus. Vide quæ hoc die dicimus de S. Chrodegango.

h In MS. Abbatum Gandensium, seu S. Bavonis Chronico Womarus scribitur: Hugonig; Abbat anno 955 succedenti, mortuus die iur anno 982, vi Kal. Sept.

i Vulgo Gemblans: Gemmelus in diplomate Ottonis anno 946 apud Mirum in Noritia ecclesiarum Belgicæ c. 36; quo confirmatur ea, quæ S. VVibertus seu Gilbertus fratribus ibidem a se donatis donaverat anno 922, Erluno Abbatē constituto de hoc Sigebertus indidem monachus in Chronico ad an. 938 Erlunus primus Abbas Gemmelensis lumine oculorum privatur. Deinde ad an. 937 longo in longa cecitate Martyrio cruciatus moritur: unde Colganus unum eundemq; rati Aldebrandum & Erlunum colligit hoc ante annum 938 contigisse, eo quod probabile non sit dominum eorum ita prodestro fuisse voluisse: verum si cogitasset nec regendo curam esse potuisse, & memoratum. Nec auctis in principio Beatonis exemplum, minimamq; nihil inter se affine balentium dissimilitudinem, contrarium posui intulisset, dixisset Aldebrandum Erluno ultro se abdicanti suffragium: de quo ne dubitare possumus, facit Alwinus apud San-marthanos memoratus hujus monasterii Abbas & Lobienfis reformator, anno 916 vita functus, cum adhuc in vivis esset Erlunus: quem eodem San-marthanos mirum est prætermisisse, & ejus loco posuisse Guibertum, fundatorem quidem, non tamen Abbatem, sed in Gorgienfi monasterio monachum: ubi anno 982 mortuus, colitur 22v11 Maji. Alwinus successit ejus frater Haimwardus usque ad an. 989.

k In finibus Hannoniæ VValciodorum est: Meta propius adiacens Lutemburgiensi Ducatui, tum adhuc Comitatus: Barrensem tamen præferi Colganus propter sequentem.

l Fredericum Comitem, quem Lothariensis ad obsequium revocatis Archiepiscopus Colonienfis Bruno, Orthonis magni frater, anno 939 vice sua præfecit: qui eundem Dux dictus, Barrium in Tullensi ditione extruxit. Verum merito dubitamus, an eam hac scriberetur, Comitatus titulus ei esset adjunctus: multaq; magis an fuerit jam tum ita celebris, ut simpliciter Comitatus nomine posset intelligi, cum forte nec nomen Barrense adhuc esset, quippe ductum a Castro, quod circa annum 970 captum est in viro Episcopo Arni tamquam barra seu repagulum contra Francos, Episcopo autem Frederico, ex Orthonis magni sententia, pro illius perturbatione prædii mutua vicissitudinis conditione duas Abbatis... contradidit, ut posset pacifice possidere, quod præsumptet sibi: ita libellus de successoribus S. Hildulphi.

m Simile miraculum in Vita S. Deicoli dicitur 22v11 Januarii num. 20.

n Ex hac frequenti VValciodorum litione cognoscimus, hujus loci curam non fuisse depositam a S. Cadroe, usque ad S. Foranensi adventum: maxime cum is, quem suo loco præfecerat, a rebus stridit exorbisset: hoc enim non diu præfuisse Foranensi adventum, probat atq; Comitatus a Sancti causis, postquam scilicet Floriaco rediit: quod facile duodecim aut quindecim annorum convictum indicat.

o Colganus Lazarus, nomen Scotis familiare & frequens, ut iam inter Sanctos illius gentis.

CAPUT IV.

Alia miracula, mors, sepultura.

30 H Vmilitatem in eo laudare necesse non est, pro qua jam Dei consecutus est gratiam. Quanta sobrietatis fuerit, nulli mandamus sermoni, quia hylas materiam victus succubie. Parcitas ejus frugalitatis, raris forte imitatore habebat. Patientia ei ultra humanum modum fuit. Ceterum caritas, quæ est juxta Apostolum vinculum perfectionis, tanta in eo resplenduit,

AUCTORITATE RICHARDI MANNO. Duffhacum monast.

Ei vultus. Aldebrandus. Alwinus. Haimwardus, successores Abbatum Gomm. Hanc.

Barrensis Comitatus insula.

F.

a Joanni Gorgienfi 930.

A ducit, ut nisi videris non credas. Ut autem ex hac aliquid sub exemplo dicamus, Joannes Abbas Gorziensis cenobii, columna in templo Dei (cujus mortem, sicut nescio quis ait, Penos genuisse leones, montesque ferre silvæque loquuntur) gravi inaequalitate corporis correptus lectulo decubabat: & quia erat vir inenarrabilis abstinentiæ, aridis cibis, ut solebat, sanus, imbecilles artus, cogente spiritu, exercebat. Pater Kaddroe hoc audito, caritate ducente Gorziam pervenerat, & nesciente homine, quod cum Ecclesiæ filiis reddere posset, carniū scilicet edulium parari jusserat, & veniente hora refectionis, posita est coram eis mensula. Cumque illatos cibos Joannes horreret attingere, sciens Kaddroe quia caritas non querit quæ sua sunt, qui jam olim parcitatis amore saltem ovum non contingere statuerat, carnes suscipiens comedebar, Quod cum vir Dei Joannes vidisset, jam non valens ejus jussui contraire, infirma membra, quoad convalesceret, refocillavit. Quid ergo? Nonne caritati Christi in hoc quoque Kaddroe deservivit? Inde ad monasterium reversus rigore abstinentiæ contra spirituales nequitias seutum recepit.

31 Est locus Metis sacer nomine B. Petri, in quo multitudo Virginum Domino pro posse suo servit. His præerat Mater, nomine Helvidis homini actu & conversatione ab ipsis cunabulis pene incomparabilis. Sub hujus beata cura, quædam erat Domina occulta demonis infestatione vexata, quæ, ubicumque eam apprehendebat, in terram elisa, stridens dentibus & spumans arefcebat. Contra hanc igitur nequam spiritus infestationem, jam dicta illarum Sororum Mater auxilium B. Kaddroe invitat. Qui paratus omni petenti se tribuere, cum Domino Udone, qui ad se tunc venerat, ad locum vadit. Cum vero in Virgine erroris spiritus non posset cohiberi, medicus ille in Deo sisus, ad lectum patientis cum illo familiari suo, in Crucis nomine accessit. Et quia id genus inimici non nisi in jejuniis & oratione valet ejici, ut Kaddroe jejuniis & orationibus armatum vidit, ab ancilla Dei cxiens ingemuit, & eam ultra repetere non tentavit.

32 Adelbero opinatissimæ sanctitatis Præsul, cum post triginta & quinque annorum curricula, cursu suæ administrationis expleto, exlicis recessisset ad sedes, Theodoricus vir Imperatorii generis, ingenii singularis, ad Episcopatus Cathedram, ut erat jam a Deo ex nomine vocatus, communi omnium acclamatione accessit: qui ut Nobilitatem sanguinis morum honestate vinceret, licet occupatus seculi negotiis (neque enim aliter poterat tantæ consulere urbi) intentionem sui animi circa Sanctorum memorias, locosque construendos & restaurandos verterat: quare undecumque poterat, Sanctorum corpora & reliquias in suam diocesim transferebat: Servorum Dei amabat colloquia, confortia diligebat. Unde amore Dei, Dominiq. Kaddroe, qui eum unice dilexerat, locum B. Felcis, his, quibus hodie usque in eo Christo militantes utuntur, beneficiis auxit & prædiis, ipsumque beatum virum, ac si Patrem venerabatur, atque ad se crebro vocatum, quia spiritum consilii virum sciebat habere, audiebat, & ejus caritatis orationibus se attentius committebat, quas Deo placere, tantarum virtutum testimonio comprobabat.

33 Ex quibus jam multis satisfecisse putarem, nisi curiosorum, qui sanctitatem in virtutum estimatione ponunt, scandalum vitarem. Neque vero decesset de viro hoc unde eis satisfieri posset, sed pauca de pluribus ideo loquimur, ne Lectoris fastidio arguamur. Caritas compulit hunc virum Dei, ut jam dictam Virginum Matrem apud locum, qui Corruptala dicitur, morantem visitaret: qui cum improvisus advenisset, & Dei jam nominata ancilla se usibus hominum qui cum tanto viro venerant, minus in promptu carnes habere

diceret; virque Dei eam super hoc angustiari comperisset, ad se vocatæ; Confortare, inquit, in Domino, & in potentia virtutis ejus; eique cohibere, qui aperit manum suam, & replet omne animal benedictione: potest namque dare, quod deest nobis in se fidentibus, qui olim querelofam Domum Jacob in deserto coturnicum saturavit carnibus. Cum verbis viri sancti carnis certam insequens rupe, quæ contigua est monasterio, deturbavit, sicque fractis cruribus, visibus viri Dei servitium exhibuit, & ancillam Dei præsentis angustia liberavit.

34 His itaque & talibus refulgens virtutibus, & quotidie dissolvi & cum Christo esse cupiens, non longe sui obitus diem fore a Domino audivit. Interea Adelaide Augusta, g. invicti Ottoni Augusti genitrix, sancto accensa desiderio; ut omnes, quos Religioni amicos noverat, hunc quoque beatum virum sincero amore diligebat. Italiam igitur petens ad locum in ripa Rheni fluminis situm & b. Nehersteim appellatum, advenerat. Unde Legatos Metim dirigens, virum Dei Kaddroe ad se venire caritatis gratia exorabat. Conventus sapius a Legatis, atque a Domino Deoderico Præsule coactus; licet finem dierum suorum non ignoraret, ob caritatem, quæ scilicet omnia suffert, proficisci non recusavit; bonum vitæ suæ finem se consequi aestimans, si caritati inveniretur deservire. In via vero positus fratres quosdam secum comitantes advocat, & sui resolutionem innuere denuntiat: quos cum gravis moror invaderet, quia omne consilium perderent, consolans ait: Magni consilii Angelus vos, Fratres, non deseret, nisi cum forte vos relinquatis. Mandata Dei omni aviditate suscipite, opere explete, & ille vos diriget in viam salutis æternæ. Ceterum corpusculum meum, si quis apud vos est locus mearum precum; ad monasterium referre, ibique sepulturæ mandate: si autem Augusta me aliquantisper retinere tentaverit, vos quæso, ne fati adversate: nam si contigerit illa præsentem me de vinculis carnis exire, jam sciat caritas vestra, corpusculum meum monasterii sepultura privari. De cetero post excessum meum, si quid cum consultu agere vultis, sunt apud vos viri boni consilii, quos semper consulite: & patrem Helvidem ne obliviscamini, quia juxta sensus mei parvitatem, in sexu illo nunquam ei similem reperi. Domnum Pontificem, & ceteros amicos ex me salutem pro caritate Christi, ut apud Deum pauperi animæ meæ succurrant, exorate.

35 Venit interea ad Augustam: quæ cum virum advenire audisset, cum ingentis lætitiæ occurrit, & susceptum officiose salutavit. Vir autem Dei cum Augustam inquireret dicens: Nosti Domina, quare huc venerim? Illaque responderet: Pater, caritatis amore advenisti: homo Dei, ut erat jucundi vultus, subintulit: Caritas quidem cum me huc compelleret, ipsa quoque necessitas, ut licentiam veniens peterem, imperavit: quæ videlicet licentia quid vellet, ille quidem noverat, sed Augusta minime advertit. Cum vero quadri-duum vel amplius cum Imperatrice fecisset, & famina sanctæ devotionis eum dimittere noller, sed ut secum aliquamdiu mageret sui & Episcoporum precibus præsentium exigeret, conversus ad Fratres: Eja, inquit, Fratres, agite, & quia corpusculi mei resolutio prope est, exire satagite: nolite acquiescere precibus, si meum ad monasterium vultis referre corpus. Jam quadrimum fluxerat, & Augusta, ut secum adhuc bido maneret, insistebat. Consentit igitur invitatus licet, utque petitus fuerat, bido explet. Fit ingens gaudium, quod ad hoc usque Dei compulissent virum. Prandii venerat hora & regni Proceres cum Imperatrice ad epulas discumbebant. Cum inter prandendum ibi ignis accenditur plurimus, ne quid forte discriminis fieret incendio, multi tectum & laquearia suberant domus.

36 Ecce autem unus incaute tabularo innixus, lapso

caritatem
ejus
sub
exemplo
persuadet

demonium
signo
crucis
expulsum

Episcopo
Theodoricus
comes

multa
sua
dona
percepit

Nephe-
m
jam
cho-
tudo
na
sollicitu-
dine
labora-
bat.

A lapso pede ad terram ruit, ubi tanta erat fabricæ altitudo, ut non modo crura frangere, sed toto corpore dissipari potuisset. Exortum itaque tumultum Augusta compescuit, utque homo in domum, in qua Kaddros hospitabatur, portaretur imperavit. Illatus itaque & a viro Dei signatus, ut potum ab eo meruit, integerrimæ est redditus sanitati. Percrebruit apud Palatinos sermo, & viri Dei nomen per ora tollitur omnium. Quod homo Dei comperiens, molesteque ferens, ne inde quisquam amplius loqueretur, vix obtinere potuit. Et expleto biduo, cum ad monasterium regredi veller, jamque Augustæ licentia longe aliquantulum discessisset, repente febre corripitur, & mox viribus corporis destituitur. Convocatisque Fratribus, iter accelerare imperat, ut si fieri possit, monasterium vivens repetat. Sed Deo iubente, qui constituit terminum hominis, qui nullo modo præteriri poterit, jam senex emeritus post septuagesimum vitæ, & tricesimum annum peregrinationis suæ, cæleste Capitolium, hominem exuens, a remuneratore laborum suorum perpetuo coronandus, intravit.

37 Componitur, ut moris est, in feretro; & nescio quæ occasio ejus corpus verterat in latus: propter Frates

B quidam sessus accubuerat, cui apparet: Frater, ait, cur me, quam negligenter in lectulo positus sim, non attendis? Expergefactus ille cum perquireret, ut diximus, ita jacens corpus reperit: ut petitus fuerat, emendavit. Frates, comites scilicet ejus itineris, mœrore pleni, ad urbem lamentabilem nuntium dirigunt. Credi non potest quis mœror totam urbem corripuit: procedunt certatim & obviam corpori; innumera multitudo ex urbe, oppidis & vicis & agris ruit: una vox mœrentium pariterque plangentium. Ex licet scirent virum illam non esse lugendum, qui post longa hujus vitæ certamina in gaudium Domini sui introierat, tamen memoria ejus bonitatis effectum extorquebat lamentationis. Ab eo autem loco, quo transierat vir beatus, exeuntibus, qui corpus portabant, Fratribus, vir quidam diutina febre laborans accessit; moxque, ut loculum tetigit, populo teste, sanus abscessit. Advenitur interea Mettim & ab immensa, quamquam mœrenti, Clericorum, monachorum, virginumque & populi promiscua multitudo, quæ ex vicinis undique convenerat locis, excipitur, & ad locum usque sepulcri cum maximo, non dico funeris, sed triumphi apparatu perductus, sepultus in B. Felicis ecclesia, vivit cum Christo in æterna secula Amen.

a Seculo vii fundatum a S. Baldeico, cui prima soror ejus S. Bona prefuit, cum S. Deda hujus neptis; de quibus ad xxiv Aprilis. Ab Adalbero, Metensi Episcopo sub Regula S. Benedicti restauratum dicitur San-marthani.

C Abbatissarum Deda secularem nomine, an ea, quæ prof-

rantur, serie usque collecta invenimus Sammarthani dubitamus: D videntur illas suo digessisse judicio, additis eorum dec, prout in necrologio loci reperiuntur. Inter hos Helvidi est, 17 Januarii mortuus, in ordine San-marthani xxi. Anno 1100 adjecta: sed ordinem & annum mutari oportet; si ipsa est, de qua hic agitur, quod omnino existimamus.

e Anno 964 ut diximus in comment. n. 11. idemque in Gallia Christiana scribit Claudius Robertus, unde typographicè mendo imputandum videtur, quod apud eum legatur Adalbero sedisse annis 32.

d Filius Frederici Ducis ex Beatrice Hugonis Capeti sorore ait Claudius Robertus ex Robertis c. 38. hoc certius, quod ad an. 964 Siebertus, fuisse consobrinum Othonis Imperatoris, Magui videlicet.

e Hic, ut legitur, inspicimus primas litteras nominum omnium Metensium Episcoporum, quas Angelus Domini dicitur dedisse S. Clementi; & notans alias auro, alias villiori metallo pro molitorum * qualitate esse annotatas: cum videret etiam litteram sui nominis argento esse prenotatam, dixisse fertur se in Episcopatu tanta bona fore sacrum, ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro annotari: cuius bonæ intentionis initium ostendit in canobio S. Martyris & Levitar Vincentii, fundato in ipsius urbis insula. Hæc Siebertus: ex quibus apparet cur a Deo dicatur vocatus ex nomine. Sedis annis 20.

f Felicem Notannum Presbyterum Sanmarthani intelligunt: S. Felix Episcopus Colanensis iudicatur Episcopum Metensem esse eum, cuius dies recurrit xxi Febr. ubi diximus ex Meurisso corpus ejus in S. Clementis tumulatum, ejusque adhuc brachium ibidem superesse, E postquam a S. Henrico Imp. corpus est in Saxoniam translatum.

g Eduvardi Regis Angliæ filium, sororem Ethelstani & Edmundi iidem Regum Angliæ finxit Colanens, ambiguo Malmesburienfis loco deceptus lib. 2. cap. 5. ita loquens: Ethildam fratrem Hugoni; Edgitham & Elgitham idem germanus misit Henrico Alemannorum Imperatori; quarum secundam Othoni filio illa locavit: alteram cuidam Duci juxta Alpes: veretur autem ne nomina Malmesburienfis transposuerit, ut Ethilda sit, quam Henricus filio Othoni dedit, non Elgitha. Sed frustra se torquet, quia id nomen proprius ad Adalheidem accedit: certum enim est ex Abbatibus Uspersensis Chronico, Adalheidem fuisse filiam Rudolphi Regis Burgundionum, & Domina Berthe Reginæ, Rurhardi Alemannorum Ducis filiam, quam, defuncto Rudolpho, Rex Hugo in conjugium duxit, filiamque illius filio suo Lothario copulavit; a quo viduam reliquam Adalheidem Berengarius, Hagen pulso, Italia adeptus regnum singulatis prudentiæ virtutem veritus multis modis afflicto, quo tanti decus splendoris aut exstingueret, aut certe obscuraret. Cumque virtus præfatæ Reginæ non lateret Othonem, simulato itinere Romam proficisci statuit; & ubi Lombardiam intravit. amore Reginæ fideliter perito, in conjugium sibi eam locavit, & cum ea Papiam quæ sedes est regni obtinuit. ex eaque nati sunt primogenitus Henricus, secundus Bruno, tertius paterni nominis majestate designatus, quem jam tum post patrem dominum sperabat orbis universus: filiam quoque sanctæ matris vocabulo insignitam. Quid autem Edgitha? hæc Edidam Uspersensis vocat, quæ nata ex gente Anglorum, non minus sanctæ religione quam regali potentia elacuit: decem annis regni consortia tenuit, undecimo obile. Saxoniam vero 19 annis inhabitavit, reliquit filium nomine Luitolfum, filiam Luitgardam, sepulta est autem in civitate Magdeburgensi. annis usque decem antequam Adalheidem petisset Otto in Italiam abiret, quod anno 951 factum scribit Frodoardus.

h Si Metis vocatur eo est ubi proxime ad Lotaringiam finis Rhenus, fueris hic locus inter Moguntiam ac Spiram situs.

DE BOLDEGARIO

ARCHIEPISCOPO TARRACONENSI

ET EPISCOPO BARCINONENSI IN HISPANIA.

Oldegarium seu Ollegarium, Episcopum quondam suum, insigni cultu veneratur Barcino, Comitatus sibi cognominis in Hispania citeriore caput; & passim religiosa Sancti compellatione prosequitur: eademque usum reperimus Romanum Pontificem Clementem VIII (eum ipsum videlicet, qui nimiam facilitatem quorundam in usurpando Beati aut Sancti titulo utili constitutione repressit) in concedendo quodam Beneficio, in cappella S. Ollegarii in ecclesia Barcinonensi constructa instituto & fundato, die 11 Februarii, anno 1604. Nempe decla-

Tomus I.

raverat idem Pontifex, non esse mentis sua quidquam innovare circa eos, qui ab immemorabili, ut ajunt, tempore Sancti aut Beati nominantur. Plura sane de Sancti hujus seu Beati cultu nobis necessario præfanda essent, nisi ea de re ageremus explicatis in ipso contextu Vita, quam ex publicis urbis & ecclesiæ Barcinonensis monumentis compilatam exhibemus: prout ea nobis suggeruntur a Fr. Francisco Diago, in historia Comitum Barcinonensium anno 1603 typis Hispanice vulgata, & Fr. Jacobo Rebullosa, in hujus beati Præfatis Vita similiter Hispanice

Sf

ne

A no idiomate continnata impressaque anno 1609; utro-
que Ordinis Predicatorum scriptore. Sub idem autem
quo isti scribunt tempus, Historiam generalem Sancto-
rum Catalania in lucem dedit Fr. Antonius Domenec-
cus, Ordinis similiter Predicatorum, anno videlicet
1602; in eaque habet ejusdem Beati Vitam a se compo-
sitam; quam quibusdam relictis aut mutatis, Latine red-
didit D. Joannes Tamayus Salazar in suo Hispanico Mar-
tyrologio. Philippus Ferrarius in Catalogo generali San-
ctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, cum
hujus Sancti viri ad sextam Martii diem meminisset, has
deinde subiungit in notis: Vitam Antonius Joannes Gar-
cia Canonicus Barcinonensis edidit, anno mxcvii, in
qua innumera miracula enarrantur, & licet officio
Ecclesiastico non colatur, Sanctus appellatur eique ara
dicata est. Eam vitam hactenus nobis videre non con-
guit: miracula credimus recentiora esse, qualia anno 1602
publica auctoritate collecta esse per Michaellem Boldo, Ec-
clesia Cathedralis Canonicum, infra videbimus: de qui-
bus rite examinatis Commentarium confectum, ut Roma-
na in Curia ad promovendam Canonizationem offerretur,
putamus quidem superesse adhuc; sed nec ipsum ad ma-
nus nostras contigit devenire; nec antiquam Vitam ac mi-
raculorum summam, quod ante annos, ut videtur,
ferme quadringentos Canonicus quidam Gerundensis an-
onymus Latine conscripsit, extatque, Diago & Rebullosa
testibus, in Archivio Capituli Barcinonensis in Legendario
antiquo MS. cujus etiam videtur Domenecus memi-
nisse.

V I T A

Ex Publicis civitatis & ecclesie Barcinonensis mo-
numentis collecta.

C A P U T I

Natus B. Oldegarii, primum Canonici Barcinon.
deinde Prioris S. Adriani.

Quo tempore Maurorum Hispaniensium terror
Raymundus Berengarius, primus eo nomine
Barcinonensium Comes, armorum suorum
gloria eas illustrabat regiones, quas Prothomaeus Lac-
cetanis, Lectanis, Castellanis tribuit, & posteriorum
seculorum usus Catalanis insignivit nomine, non a
Gothis vel Catts Alanisque (ut comminiscuntur Vo-
laterranus atque Beatus Rhenanus) sed a modo di-
ctis Castellanis relictis: ingens eidem Provinciae de-
tus accessit a natalibus B. Oldegarii, cujus hic Vi-
tam damus. Pater ei simili nomine Oldegarius, ma-
ter Guilla fuit, Gothici uterque sanguinis, nisi Go-
thica nominum forma decipit. Et patrem quidem
Dominis suis Comitibus Barcinonensibus a secretis fuisse,
atque adeo praeipue in republica auctoritatis vi-
rum, auctores colligant a formula juramenti, per-
vexusta membranz inscripti, servatique in Provinciae
totius generali Archivio, cujus hic est tenor: Juro
ego Ollegarius, filius, qui sui Guidenelis femine &
vobis Domino meo Raymundo Comiti, filio qui, fui-
sti & Sanctae Comitissae, & Domine Almodi & Comi-
tissae filia, quae fuisti Amelie Comitissae, quod de ista
hora in eam te fidelis ero vobis sine ullo f enganno
& malo ingenio & deceptione de vestra vita & de
omnibus membris, quae tenetis in vestris corporibus;
& de illo honore, quem hodie habetis, & antea acqui-
sistis, Deo volente; & non dicam illas g parabo-
las, quas vos dixeritis ad me, & mandaveritis mihi,
ut eadem eas, nulli homini vel feminae me sciente, si
vos non absolveritis me libenti animo. Per Dominum
& hanc sancta.

2 Quae jurandi formula ex innumeris, quas se vi-
disse asserit Diago, sola secreti servandi promissionem

continens, si ad Beati viri genitorem pertinet (de quo
ipse alique non ambigunt) non solum hanc illius di-
gnitatem cum titulo Cancellarii vel Secretarii pro-
bat; sed insuper contra Rebullosam convincit Oldega-
rii nomen esse proprium, non gentilicium a dominio
vel possessione aliqua desumptum: quis enim in pra-
stando fidelitatis Sacramento, alio quam proprio no-
mine uteretur, aut usus est unquam? Quare locum
illum in parochia S. Eulaliae de Prohençana territorii
Barcinonensis, Olleguer (quod Catalanis Oldegarium
sonat) nuncupatum, non Domino suo dedisse nomen,
sed illud ab eo accepisse credimus: nec Bernardi Ol-
degarii nomen alibi repertum b quidquam probat in
contrarium: cum vel ex sola Barcinonensium Comi-
tum serie manifeste constet, secundum istud nomen
aut patris esse, aut (si eodem cum patre nomine filius
diceretur) avi; nec consuevisse temporibus iis per mo-
dam gentilicii transire ad posteros. Sic Comitum pra-
nominati successor synonymus Raymundus ab avo co-
gnomen habet Berengarii com addito junioris: frater
vero illius Berengarius, in quo repetitum avi nomen
reviviscebatur proprium, a patre simpliciter Raymun-
dos cognominatur.

3 Annum, quo in locum hanc B. Oldegarius prod-
iit, fatetur Diago nusquam expressum legi: verum,
si firmis nititur fundamentis quod ait, anno aetatis suae
septuagesimo sexto, Aera vero Christianae millesimo
centesimo trigesimo septimo ipsum excessisse e vivis:
evidenter sequitur annum a Christi nativitate mille-
simum sexagesimum primum Beato natalem fuisse.
Nunc autem cum de aetate ista nullius antiqui scripti
laudatur testimonium, vehementer suspicor, aucto-
rem istum, id quod sibi probabile videbatur secutum,
ita definiisse, postquam constituisset, decimum quin-
tam annum fuisse exactum Oldegario, quando ejus
parentes ipsum Deo & S. Eulaliae obtulerunt, una cum
fundis, de quibus i hoc extat instrumentum anni mil-
lesimi septuagesimi sexti.

In Christi nomine, ego Ollegarius & conjux mea
Guilla donatores sumus Domino Deo & Canonicae San-
ctae Crucis Sanctaeque Eulaliae, & donamus & periam
unam terram cum vinea ista in Comitatu / Ausonensi in
termino castri Montefana m & de Villalonga in loco
vocate Sanctus Ermengandus. Terminatur autem
praedicta terra cum vinda ab Oriente in strata; a par-
te vero meridiei & Occiduo in alodio Guitardi Miro-
nis & Berengarii Bonitilli; a parte vero Circra in alo-
dio Argemundi: quantum istae praedictae affrontatio-
nes n includunt atque terminant, sic donamus Domi-
no Deo atque praedictae Canonicae solide atque delibe-
rate. Quod est actum ex Kal. Junii, anno xxi regni
Regis Philippi.

4 Et sane fundos hos una cum ipso adhuc puero
oblato ecclesiae, a suprema Saracenorum invasione gra-
viter afflictis indigentique (quomodo in Sanctimoniali-
um quarundam pauperiorum cenobiis nulla admit-
titur, nisi constituta per parentes dote) probabilissi-
mum facit cum similis donationis instrumentum anno
Philippi secundi vigesimo, quarto idus Junii condi-
tum; quo Petrum de Centellas parentes sui eidem ob-
tulerunt ecclesiae, post quadraginta tres annos Cano-
nicatus sui ejusdem Ecclesiae futurum Episcopum: tum,
quoad oblato aetatem, ea constitutio, qua demum an-
no millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, E-
piscopi Petri de Planella totiusque Capituli consensu
cautum est, ne octodecim annis huiusmodi ad Canonica-
tum deinceps admitterentur.

Non tamen ita fuisse puerum, quin pubertatis an-
nos esset ingressus, eique quam Diago statuit aetati
proximus, probat Praepositi dignitas, qua cum fuisse
ornatum anno Philippi Regis trigesimo quarto p, con-
stat

A. Stat ex donatione cujusdam prædii 9 die decimo septimo Julii in hæc verba signata: Signum Ollegarii Præpositi, qui hæc donationem & traditionem a donatrice accepi, & præcepto ejus scriptum & firmavi, die & anno quo supra. Quæ dignitas quanta esset, qualesque habere soleret viros, declarat Raymundi decessoris electio, anno millesimo centesimo septimo e Præposito in Episcopum Barcinonensem assumpti; ut satis mirum videatur, si S. Oldegarius eam teneret annis vix quatuor tricenario major.

5 Nec minus mirum est quod eum honoris gradum tenuerit necdum Sacerdos; hoc enim videtur colligi ex altera subscriptione sequentis anni, 7 qua se scribit Sacerdotem & Præpositum; quomodo ante ineam Præposituram, anno vigesimo nono Philippi Regis, dumtaxat apposerat: Signum Ollegarii Diaconi. Nempe temporibus iis rarus inter Beneficiatos erat, qui junctum huic gradui onus perpetuæ continentie non formidaret, aut etiam uxorem legitime ductam sub certis quibusdam conditionibus non haberet: ita Guisla- bertum postea Barcinonensem Episcopum, dum Canonicus esset, in conjugio vixisse Diagus censet: certe uxorem Guiliam filiumque Mironem vixisse constat, postquam esset ad Episcopatum erectus, ex constitutione cujusdam feudi & de eorumdem & Capituli consensu instituti. Qualem a parentibus optimis institutionem hauserit Ollegarius, quam attentam bonarum artium virtutumque principiis pueritiam duxerit, quantos in utrisque progressus habuerit adolescens Collegio adscriptus Canonorum, satis est ex reliquæ vitæ sanctimonia æstimandam lectori relinquere, quam nullo antiquo prælucente testimonio propriis verbis, illique generalibus prosequi velle: singularem in juvene castimoniam commendat Canonicus Gironensis, qui Vitam ejus jam olim Latine breviterque descripsit, ex qua Rebullosa hæc de eo transcripsit; In juvenili ætate arctam & sanctam sanctus juvenis elegit viam; sub Regula B. Augustini regularem habitum & vitam: quod ea, quam narrare exordior, occasione videtur contigisse.

6 Berengario Barcinonensi Episcopo e vivis erepto suffectus Bertrando fuerat: ejus evocandi e S. Ruti, præcipuo Canonici Ordinis in Provincia monasterio, vel sola vel magna causa esse potuit spectata viri virtus, & zelus Barcinonensium Comitum, cupientium canonice discipline vigorem (quæ seculo illo undecimo tam feliciter per omnes orbis Christiani Provincias reflorescebat, sub peculiari Lateranensis congregationis instituto & Augustiniana Regula professione) suis quoque in ditionibus resuscitatum videre per ejusmodi Pastoris electionem: quam oportet ante annum millesimum octogessimum nonum factam statuere; quandoquidem vigesimo nono Philippi Regis anno Kalendis Februarii acceptarit signaveritque donationem Bernardi Guilielmi Archidiaconi sui, Ecclesiæ Barcinonensi transferentis tertiam partem castri de Montaniola cum decimis suis; cui Beatus noster nomen subscribens, solum sibi Diaconi titulum arrogat, quod etiam paulo superius observavimus. Fuisse Bertrandum, antequam Episcopatu regendo admoventur, S. Ruti Abbatem auctores nostridicunt: quod si verum est (neque enim antiquum ullum testimonium adferunt) habuit is in illius monasterii regimine successorem Arberium, eum ad quem, (apud San-marthanos tomo 4 Gallie Christianæ) primum in ordine notorum Abbatum, extat Breve Urbani II, datum Tricastri anno millesimo nonagesimo sexto; quo varia ei monasterio conceduntur indulta, ad immunitatem bonumque regimen pertinentia. Porro non segniter exequutus jam dictus Bertrandus est, quod ab eo poterat desiderari: nam inter Ecclesiæ suæ Canonicos, quos plerosque sacrorum Ordinum expertes credibile est eum reperisse, Sacerdotum suscipiendi

Tomo I.

amorem studuit excitare: idque ut obtineret facilius, præturum ceteris exemplo Præpositum haud agere induxit quo volebat. Locum etiam circumspexit, in quo religionis vitæ sectatores colligeret, usque, quibus in Gallia ipse inhaerere, institutis informaret: & invenit proposito suo idoneum; S. Adriani scilicet antiquissimam ecclesiam, per Episcopum Adeodatum unacum primitiis decimisque jam inde ab anno millesimo decimo tertio Cathedralis Barcinonensis possessionibus annexam, ab urbe versus Euroborcam duarum leucarum distantem intervallo, trans fluvium Besos Badalonam secundum maris latus euntibus. In eam igitur ecclesiam Canonicos Regulares introduxit; Capitulo quidem Barcinonensi ratione acceptæ ab eo possessionis subordinatos, quoad Ordinis vero monastici disciplinam Abbati S. Ruti subjectos: quibus brevi sese adjunxisse B. Ollegarium dicamus necesse est, de quo antiquus Viæ auctor scribit: quod permultos annos obierat Prioratum S. Adriani: & inde ad Ecclesiam S. Ruti veniens in Abbatem sit electus.

7 Quod postremum quia consensu unanimi auctores statuunt anno millesimo centesimo octavo esse factum, queritur quam multis eum annis oporteat in Prioratu relinquere, ut veritatem suam teneant antiqui illius textus verba; non sufficere decem, vix duodecim, Rebullosa exillimat; eosque propendit ut sustineat eodem anno Sacerdotem consecratum, (qui fuit undecimi seculi nonagesimus sextus, ipsi Bertrando Episcopo vitæ ultimus) isdem, quibus Sacerdos fuerat munctus, manibus, monastico quoque indutum habitu; exiguoque post tempore religiosa professum vota, novello gregi cum titulo Prioris præfectum: quæ omnia satis congrue ante Bertrandi mortem modico illo tempore facta esse concipiuntur, prudens lector judicabit: nobis novum non est in auctoribus pene coævis levia ejusmodi errata quædam circa primam obscurioremque eorum Sanctorum, quorum Vitæ scribunt, ætatem deprehendere, & deprehensis ignoscere; satisque videretur, si ultimis illius seculi annis doceretur Ollegarius sacro illi coetui esse præpositus; id enim, ut minimum, conficitur ex conscriptione contractus cujusdam censualis, conditi anno Philippi Regis trigesimo nono x xiii Kal. Decembris, quæ est talis: Signum Ollegarii Presbyteri & servi S. Adriani: quam deinde formulam in pluribus hujusmodi scripturis videre est.

a Sæculo C. n. 393. inquit, qui inscribit, Diagus.

b Catalana nobilitati scriptum fuisse patris, aut si ejusdem de nominis esset, qui volabat nomen secundo loco usurpare, infra videbimus: unde autem usus factus sit in publicis instrumentis exprimendi nomen matris omisso patre, aliter divinationum relinquitur; cujus usus exemplum aliud vide sit apud Diagum lib. 2. c. 56. ubi Berengarius Barcinonensis Episcopus se scribit filium Isabelle Comitissæ.

c Filia Sancti Castellæ Comitissæ, & prima uxoris Comitissæ Berengarii, secundis deinde nuptiis juncti Guisla.

d Fuit hæc secunda, post Isabellam scilicet, Raymundi uxore, Carcassone Comitissæ, Guislaui Comitissæ Tolosani ex prioris conjugio mater.

e Idiotismus est, pro eo quod Latine in posterum dicimus; respondetque; habebamus illi hodie inter Francos usitato, d. ors-eanant.

f Id est dolo: unde engannat, decipere.

g Id est sermones: parola Italice, Parole Francice, Hispanice, Palabra.

h In Historia Comitum Barcinonæ: lib. 3 cap. 70. fol. 134. inquit c. 2. Rebullosa; atque adeo inscribitur diversam ab ea, quam eodem titulo habemus auctore Diagus, cujus liber tertius & ultimus capitulis duntaxat 26 constat, & tamen folia numerat 318.

i Lib. 4. Antiquitas Cathedralis Barcinonæ. fol. 99.

k Id est partem, Francis piece, Itali pezzo, Hispanice pedazo.

l Hodie Olona, cujus urbs capitalis est Vieh: unde Latino Ansonense Episcopi dicuntur, qui Hispanice scriptoribus passim Visenses hoc tempore.

m Mantresia hodie dicitur superioribus seculis Minorela: super Rubricatum flumen, vulgo Lobrego, urbs inclita 30 milibus passuum Barcinona distat. S. P. N. Ignatii principis sacrisque venerationibus postea illustrata.

D
IXVARI
Canonici
regulares
instituti in
eod. S. A.
dionis

ubi Oldegarius
fuit Prior
ann. 480

E

per annos
oligatos.

2

A n Ita appellabant terrarum confinia, qua veluti frontem fronti conjungunt, nunc ea vox significationem mutavit; & Gallis Affronter, Hisp. Affronter, Ital. Affrontare, significat injuriis lacessere.

o Era vulgaris MCCCIX,

p Christi MCCCIV.

q In Parochia S. Petri de Villa-majori, facta Capitula per quendam Trudgardum, qua donatio exstat in lib. 3 Antiquit. fol. 97.

r Qui fuit Philippi Regis 35 quando ix Id. Julii subscripsit donationi, qua Baro Indiscutus cum sua conjuge in Capituli jura transcribit quosdam suos campos, in parochia de Badalona: ut est in lib. 2 Antiquit. fol. 131.

s Christi 1089, 15 Junii in eo instrumento, quo Comes Berengarius Raymundus Geraldo Alemanni de Cerveilan oppugnavit pro septies mille duratis Valentinis castrum S. Perpetua del Penader, quod ipsum instrumentum originaliter exstat in Archivio Capituli Barcinonensis.

t Turris scilicet de Miralpa in favorem Arnaldi Arlunini, ut ex Tarasa Episcopologio refert Diagus lib. 2 cap. 36. ubi etiam meminit donationis, qua idem Episcopus anno 1058 in filiam suam Ermesendam, Raymundo Remardo nuptam, transiit dimidiam partem Castellum de Cabrera, visa a se in Archivio regio lib. 1 Feudorum fol. 348.

u Christi MCCCIX, exstatq. in lib. 3 Antiquit. fol. 92. inquit Diagus.

x Christi MCCCIX, ipsum originale in Archivio Capituli se vidisse idem testatur: censum autem illum conscripsit Raymundus.

B Oldegarii in Praepositura successor, decessor in Episcopatu, de consensu Episcopi Folci & Capituli.

CAPUT II.

Fis Abbas S. Rufi in Gallia, deinde Episcopus Barcinonensis.

Proficiat S. Adriani nova domus spiritualibus indies incrementis, facile sequentibus animarum vitae exemplo adhortationes Prioris sui religionis cunctis: nec minus temporalium locupletabatur accessione bonorum; quamvis illius monasterii sola nunc Ecclesia in parochiam conversa super sit. Praecipua autem Raymundi Comitis, eo nomine Tertii, liberalitas exstitit, qui in Nonas Augusti, Philippi Regis anno quadragesimo quarto a donavit S. Adriani Canonicis decimas omnium fructuum sibi provenientium ex cujuscumque generis navibus majoribus minoribusque. Eodemque meritis Sancti viti favente factum credimus, ut in S. Rufi Abbatem proveheretur: quam enim Rebullosa comminifetur causam Concilii a Paschali II Trevis celebrati anno millesimo centesimo septimo, unde missos quaquaversum visitatores Apostolicos dicie, ex iisque credi vult S. Oldegarium unum fuisse, pro istius Abbatie reformatione; eam, inquam, causam omni auctoritate nudam admittere non possumus: Raymundo autem magna tunc erat in Provincia auctoritas; quippe qui tunc temporis, mortua Almodi, de cujus vita usque ad annum seculi duodecimi sextum dumtaxat constat, b tertiam duxerat conjugem Dulciam, Gilberti Provinciae comitis filiam & heredem, in cujus ditione praedictum S. Rufi monasterium erat.

C Monasterium hoc Diagus & Rebullosa inter Magallonam & Montem pessulanum, vulgo Montpellier, esse fingunt, in veteri quidem Romanorum Provincia seu Gallia Narbonensi: sed ea parte quae nunc, relicto eis Rhodanum Provinciae nomine, Languedoccia sive Oitaccia dicitur: fingunt, inquam: nam quod in Monte Pessulano, aut juxta eum aliquando fuit S. Rufi monasterium, circa medium seculi decimi quartel primum conditum est ab Angelico Grimaldi de Brisaco, Episcopo Avenionensi ac deinde Cardinali: qui hoc ei nomen dedit, & simul dictis auctoribus errandi occasionem, a congregationis totius capite antiquissimoque S. Rufi monasterio, quod in primis Ordinis Canonici reforescentis principibus xi seculo, ex initio haecenus obscurum in maximam subito evasit claritatem, ut palmites a mari usque ad mare extendens, plurima non solum per Galliam, sed per Hispaniam quoque Italiamque ex eo

monasteria sint procreata; per Priorem Abbati S. Rufi D. suspectum administranda: quorum multa inteneri ut S. Adriani supra dictum, alia in illustres evasere Abbatis. Ex gemino autem Urbani II rescripto constat archicamerarium illud fuisse extramuros Avenionenses, ubi primum exigna collationeque S. Rufi Apostolorum discipuli ecclesia fuerat, sacris corporis ejus exuviae venerabilis; ibique ad Albigenium usque pertulit tempora; tunc vero eorundem furor, eversum Valentiam transiit, anno MCCX; iterumque ab Hugonotis diruta, & suburbio commigravit in urbem, anno MDXXV. Hujus monasterii an Abbas aliquando Bertrandus fuerit, is de quo supra, Barcinonensis Episcopus, vehementer dubito: si tamen ex Provincia advenit, facile crederem e dicta S. Rufi congregatione fuisse; & forte illum ipsum, qui anno MCCCXVIII ad Cathedram promotus Magallonensem, biennio post tanquam hominace intrusus, ex auctoratus est, succedente sibi Gothofredo: qui curavit consensum ut Canonici sui voto se religionis obstringerent, quibus antea praedecessor ejus Arnaldus, ab incestis nuptiis ut abstinere, persuasum erat.

D Porro post Alberium S. Rufi Abbatem supra memoratum, vivis etiam erepto circa hoc tempus Adelberto (Lebertum nominat Joannes Columbi, in Noctibus Blancalandanis San-Ruficolum Canonico- rum initia scrutatus) ad quem Urbani II duplex rescriptum extat; aut, si tandem ille non vixerit, mortuo Adelberto hujus vel Leberti successore nobis ignoto, quari non debet, quae causa fuerit Priori S. Adriani eo se conferendi; cum S. Adriani domus S. Rufi monasterio immediate subiecta esset, adeoque jus haberet suffragi ad Abbatem electionem conferendi. Electus autem canonicus tunc est B. Oldegarius, sive (ut secundum dialecti varietatem idem nomen diversimode scribi potest) Adelgerius: quomodo in Gallia Christiana tome 4. Adelgerium perpetam existimo nominari, nec enim ab Oldegario diversum esse potest is, ad quem Paschalis II diploma exstat, privilegiorum ac possessionum confirmativum, interque eas enumerans Ecclesias S. Petri, & S. Mariae Egarentis, S. Juliani de Tetracia cum possessionibus, subditis, & ecclesiis per eas constitutis, quas Barcinonensis Episcopus Raymundus concessit, cum patrimonio quondam suo & ceteris possessionibus, quas Tibi, inquit Paschalis, & Clericis tecum viventibus collatae sunt, cum S. Adriani praediis & ecclesiis, excepta dominicatura Barcinonensis Episcopi. Confirmamus etiam vobis possessionem, quam Raymundus nobilis memoriae Comes vobis dedit in Tripolitana regione, cum Ecclesia S. Rufi, quam ibidem construxit. Quae IV. Id. Januarii anni MCCV scripta (quando haud dubie Oldegarius adhuc erat S. Rufi Abbas) ideo adducere fatus placuit, ut constaret quae Barcinonensium esset cum monasterio S. Rufi conjunctio: & quantum Ollegario suo debebat, cujus haud dubie apud praedictum Raymundum auctoritate factum, ut S. Adriani domus, in ipsaque S. Rufi cenobium, tam amplius, quam ibi referuntur, possessionibus augetur. Existimant Sanmarthani Abbatem eum, ad quem dicta Paschalis bulla dirigitur, anno quoque MCCVI apud Brinoliam in Provincia testem interfuisse compositioni factae pro castro de Soleris inter monachos Maililienses: quod sane admodum verosimile est: non tamen omnino certum. Nam si epistola Paschalis ad Oldegarium, adhuc S. Rufi Abbatem, eodem anno data die XXII Maji, eadem aetate vel autumno fuit executioni mandata; posset quis suspicari quod compositio praedicta post abductum Barcinonam, Oldegarium facta sit, atque adeo ad Abbatem ejus loco noviter electum pertineat, cui si Adelgerio nomen fuisse concipias, est unde iudices datam occasionem illius

A illius mendi, quo Adelgerius pro Oldegario in transumptum ejus, de quo egimus, diplomatis potuerit irrepisse.

*Episcopus
Berengarius
forn.*

11 Interim dum SS. Adriani ac Rufi cœnobii hunc in modum prospicit Ollegarius: Bertrando Episcopo, ut vidimus, principio anni millesimi nonagesimi sexti ad plures abeunt, Folcus eodem anno a successus est, ex Vicecomite secundum aliquos Cardonensi, certe ex familia Vicecomitum. Folcum Berengarius Abbas S. Cucuphatis atate grandævus sequutus est, annoque millesimo centesimo, Episcopatus sui secundo, ad sublevendam Ecclesiæ suæ inopiam, terrarum fructuumque decimas a Barchinonensibus in perpetuum impetravit: qui cum septimo ejusdem Episcopatus anno moretur, electorum suffragia in Raymundum Guilleum consensere; cum ipsum videlicet, in quem B. Ollegarius Præposituræ dignitatem monachus futurus rejecerat, & ad quem ante biennium supra nominatus Paschalis Papa, secundo Pontificatus sui anno e bullam eam direxerat, qua Capitulo Barchinonensi confirmavit quascumque Episcoporum & Christi fidelium oblationes; cavitque ne ultra quadragenarium numerum Canonici multiplicarentur. Hunc ego Raymundum suspicor Bernardi Gilleni Besuldunenſis Comitſ fratrem fuisse, paterni nominis ac temporis convenientia inductus: virum certe generosum fuisse oportet, qui Raymundo adversus Mauros Balcarum possessores proficiscenti cum magna Ecclesiasticorum manu belli sacri auctorem comitemque se præbuit, oppignoratis ea de causa nonnullis sui juris bonis, in qua & vitam gloriose posuit casus a Mauris, strenue sese defendentibus in Majorica insula, anno millesimo centesimo decimo quarto. Mortem Episcopi sequuta Barchinonensis urbis obsidio est: quam redux ab inira expeditione Comes non tantum solvit, tertio, quo fuerat cæpta, die, sed maxima etiam clade Mauros attrivit: eaque non contentus victoria, & Pisanorum atque Genuensium suffultus auxiliis, rursus sequenti anno ad Balcares trajecit, urbeque potius Majorica, ingenti cum præda atque gloria remeavit, innumeris Christianis ab immani servitute liberatis.

*Oldegarius
aliqui.*

12 Rebellia ex voto gesta, Raymundus Ecclesiasticæ quoque curavit prospicere per B. Ollegarii, tum casu aliquo Barchinone præsentis, promotionem: quod ubi ille factum cognovit, ut erat singulari vir humilitate, cæpit de fuga incunda cogitare; & cogitata mox effectui mancipans, sub primum galli cantum navim ingressus est cum comitibus paucis, propereque in Provinciam navigavit, in suum S. Rufi cœnobium velut azylum tutissimum se recipiens. Sensit, ut debuit, graviter Clerus populusque; sensit, ut par est credere, gravissime fugam illam pientissimus Comes: itaque cum zelo defendende religionis motus, petendorum auxiliorum causa, trajecisset in Italiam; ad Paschalis II Pontificis pedes accedens per Legatos suos, quorum præcipui Nicensis & Antipolitanus Antistites, ab eodem speciali Brevi, pro egregio in rem Christianam studio collaudatus est, in fidemque receptus Bosonem Cardinalem Legatum accepit, tum alia ex Comitſ desiderio ordinaturum, tum Pontificii mandati auctoritate prospecturum Barchinonensi Ecclesiæ, ne Pastore optato diu careret. Pontificium Breve, cujus mentionem fecimus, exhibent Diagus ac Rebullosa: sed in eo neque de Bosone neque de B. Ollegario verbum ullum reperias. Eo igitur prætermisso, tamquam parum ad rem nostram faciente, venio ad litteras ipsi B. Ollegario directas: quippe, quæ insignem commendationem contineant, tum virtutum ejus vitæque antea, tum ipsius electionis, per quam a Deo ad regimen Barchinonensis Ecclesiæ fuit a Clero assumptus: eas autem ex Tamayo desumimus, qui in suo Hispanico Mælogio primus

Tomus I.

protulit, ex Codice MS. pervetusto, continente leges D antiquas Catalanæ.

EX VA-
RIS.

13 Paschalis Episcopus, Servus Servorum Dei, dilecto fratri Oldegario, Abbati S. Rufi, electo Barchinonensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Littere
Tib.
scholæ II.

Cum Pastoralis officii cura exoptulet, & vigor equitatis ordoque exigat rationis, ut ea, quæ a nobis petuntur, si iusta & honesta sunt, ad debitum perducantur effectum. Ea propter noveris, quatenus ex litteris carissimi filii nostri Raymundi Comitſ Barchinonensis, eorumque Ecclesiæ & populi propositionibus accepimus, te, qui scientiæ donum tibi a Patre-familias, quasi talentum negotiaturo commissum, nequaquam in terra cum servo inutili sodiens, in solitudinem Pastorem assumptus, sic secundum Apostolum opus implens Rectoris, tuum honorificare ministerium & præesse in solitudine Abbacali studuisti; ut, sicut credimus, vere possis dicere cum Propheta: Super speculam Domini ego sum stans jugiter per diem, & super custodiam meam ego sum stans totis noctibus, ita te fidelem exhibens super pauca, ut merearis constitui super multa: quod dilecti filii Canonici Barchinonensis Ecclesiæ provide attendentes, cum bonæ memoriæ eorum Episcopo ab hac luce subtracto, de substitutione Pontificis tractatum diuturnum habuissent, tandem, operante illo, qui facit utraque unum, Cleri & populi desideriis concurrentibus, in suum Episcopum & Pastorem unanimi elegere consensu. Quo per te cognito, in tuam disugiens Abbaciam, omnium expectationes scellisti, ita ut Spiritui sancto resistere videaris, & manum ad aratrum ponere recuses. Quare nobis humiliter supplicari fecerunt & instanter, quatenus te, per cujus circumspeditionem sollicitam & solitudinem circumspectam multa credunt Ecclesiæ suæ commoda proventura, ad hujusmodi oneris munus Apostolica cohortatione suscipiendum compellere dignaremur.

Ita. II. 2.
Tribuam
quod

14 Nos igitur, qui ipsos in electione & postulatione jam dicta nunc unanimiter esse cognovimus & concordantes, eandem ipsorum inclinati precibus admittendam, teque a regimine Ruffensis Monasterii absolventes, ipsorum electionem duximus approbandam. Ideoque fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus vocationem recipiens de te factam, ne divinæ dispositioni resistere videaris, ad præfacam Ecclesiam Barchinonensem accedas; eidem ita sollicitè curam stulens impendere Pastorem, ut ejusdem status, juxta ipsius expectationem & nostram, per tuam solitudinis providentiam temporaliter & spiritualiter augeatur: ut tu sicut de gradu in gradum, ita de virtute in virtutem proficere videaris. Quod si, quod f

de clero
nem pro-
bantis.

F

de perone
jubemus

de jussu
Pontificis
provenit
a jussu

15 Hasce per Bosonem Legatum cum Comes

St 3

acce-

A accepisset Pisis (ubi substituerat metu Henrici IV Imperatoris, infectis contra Pontificem armis per Italiam grassantis, ipsique Comiti privatim inimici, propterea quod suo assensu minime requisito Provinciam pergeret uxorio iure possidere) ex Italia cum Legato mature solvit, & S. Rufi Abbatem conveniens, cum de Pontificia admoner voluntate, minimeque repugnare post hac audentem Episcopum curat consecrandum. Factum id Magellona recentiores omnes auctores dicunt: an quia istic credebant S. Rufi monasterium esse, cuius Abbas erat Oldegarius? Est Magellona insula civitasque objecta Occitano littori in conspectu Montis-pessulani, in quam Arnaldus Episcopus, post restauratam ecclesiam, quæ fuerat octavo seculo a Saracenis possessioibus eversa, Cathedram Sstantione ablatam restituit circa annum millesimum sexagesimum: manseruntque in ea Magalonenses Episcopi, usque dum prioris seculi anno trigesimo sexto opportunior eos salubriorque locus Mons-pelium excepit. Verum an Magalonia post tempora Romanorum unquam ad Provinciam pertinuerit, prout Hispani scriptores præsumunt, vehementer dubitamus. Nam, qui amplissima ditione Provinciam tenuit Gilbertus Comes, post mortem ejus continuo

B in duas divisam partes, quamvis occidentem quoque Rhodani ripam obtineret, nusquam tamen legitur Occitano littori fuisse dominatus: sed ea Vicecomitum Narbonensium jurisdictio erat, e quibus Aymericus III tunc rerum potiebatur: Magalona vero soli Episcopo erat in temporalibus æque ac spiritualibus subiecta: Mons-pelium & dominum habebat Guilielmum, qui deinde contra Mauros profecturus, condito testamento illud universum Ecclesiæ cecit, cuius erat antiquum allodium. Quare si juxta Magaloniæ inventus est a Comite Legatoque Oldegarius, ibique, ut præfertur, consecratus: suspicarer ego beatum virum in S. Rufi monasterio non satis securum se credidisse: ideoque ad Canonicos Magellonenses fugisse, eadem instituta regularia amplexos, atque extra Comitatus ditionem ita positos, ut tamen latens apud eos, a suo S. Rufi grege, quam minimo posset, sejungeretur intervallo. Erat autem jam inde ab anno seculi duodecimi octavo Magalonensis Episcopus Galterus, Sedemque, ut est apud San-marthanos, totis viginti annis tenuit, & Canonicis Regularibus Ecclesiam S. Briceii cecit: quapropter ex communi opinione sequeretur, cum consecrando Oldegario ministerium suum contulisse.

C 16 Porro Barchinonem, ut advenit Oldegarius, statim ille quam invitatus suscepit Episcopale munus tam illud strenue fortiterque cepit administrare; cumque S. Cucuphatis Abbatem (monasterium ille sub ipsa Barchinonensi porta S. Eulaliæ sacra habebat, multarum ecclesiarum possessionibus auctum) inaudisset nonnulla sibi suisque arrogare, Episcopali juri & disciplinæ religiose contraria; litem ei indixit & sententiam ferentibus Berengario Gerundensi Episcopo, atque Episcopo Vicensi Raymundo, in claustris Gerundensis ecclesiæ coram Cardinali & Legato Apostolico Bozone, restitutus est in possessionem Castellariensis ecclesiæ, cautumque, ut ne in ecclesia S. Cucuphatis fons baptismalis esset in posterum, neque Clericos absque consensu Episcopi in ecclesiis suis constitueret Abbas, vel cum eo constitutos moveret loco; utque ad monasterium revocarentur, qui solitarii dictis in ecclesiis vivebant monachi. **b** Reliquas B. Ollegarii virtutes paucis verbis complexus Gerundensis Canonicus Vitz auctor: Fuit autem, inquit, perpetuus castitatis custos & magister: item Verbum Domini erat clavis oris ejus: in verbo namque Domini aperiebat os suum & claudiebat.

a Christi MCIV, exstat etiam privilegium istud in Archiepiscopio monasterii S. Maria de Terraça, Ordinis ejusdem, Lasine

conscriptum, quod Hispanice *Diagus exhibet*, ex eoque Raimundi uxorem Mariam Rodriguez Comitissam naminante, docet errare eos, qui, hac prima præterita, duas tantum Raymundi uxores agnoscent, Almodius & Dulcia: idem etiam constare potest ex contractu matrimoniali inter Bernardum Guillelmi Bisuldunensem Comitem & filium Raimundi ejusdemque Maria Rudorici, de quo agit *Diagus* l. 2 cap. 87.

b Ita *Diagus* cap. 35 ex donatione eidem ejusque futuris liberis (quos nullos habuit) facta a Marito Comite 1 Novembris, de qua cap. 86 *Diagus*: ex hac autem errasse convincuntur Historici Provinciales, cum absque ullo certo fundamento conjectarunt, nuptias Raymundi tertius anno MCCCLXXX, vel XX, aut determinatius XCI, fuisse contractas & celebratas.

c Vide de his Gallia Christiana Tomum 3.

d Ut constat ex consecrationis ecclesiæ S. Martini de Serbed, diocesis Epyrensis, per hunc Folcum facta XV Kal. Maji, de qua vide *Diagus* cap. 31, l. 2.

e 27 Jan. agit de ea *Diagus* cap. 83: multumque aberrat, cum annum secundum Paschalis: Papa *Æra nostra* vult esse MCIV, qui fuit tantum MCII, est enim Pontifex creatus Paschalis II an. MCIX, XII Augusti.

f Nam anno 1077 Bisuldunense Concilium legitur celebratum; sub favore illi Bernardi & Auspicii Gregorii VII, ut est apud *Diagus* cap. 71, l. 2. Vixit autem Bernardus usque ad annum 1111, quando nulla prole relicta moriens, ex vi patris ante biennium initii, sacerdotum Raymundum comitem Barchinensem reliquit sui Comitatus heredem. Atque hic obserua, Catalanis passim Guillelmi scribi, qui alibi Guilielmus vel Guillelmus, nobis Villhelmus. *Diagus* Guillelmi nomine semper utitur, Guillelmi vero Rebulli sa.

g Hoc autem legi deberet, suspicam, in partitione hereditatis a Gilberto relicta: de qua vide dicenda inferius num. 34.

h Instrumentum lata tunc sententia servari *Diagus* affirmat in archivio Capituli l. 1. antiquitatum, fol. 104.

C A P U T III.

Constituitur Archiepiscopus Tarraconensis, dein Legatus Apostolicus.

A 17 Dhuc primum in suscepto recens Episcopatu annum agebat Oldegarius Beatus, quando Ausonensis sive, ut vulgo auctores, Vicensis Ecclesiæ pastorem Berengarium contigit ex hoc seculo emigrare. Hic Metropolitæ dignitatem cum titulo Archiepiscopi Tarraconensis obtinuerat, jam inde a temporibus Joannis Papæ & Borelli Comitatus, annexam Ausonensi Episcopatu, in persona Othonis tunc Episcopi, desperata Tarraconensis urbis, pridem a Mauris interceptæ, recuperatione: cuius unionis bullam *Diagus* habet a l. 2 cap. 19. datam Januario mense Indictione XIV: quæ cum æque in Joannis XIII & XV Pontificatum incidat, ambiguum manet, an ea ad annum nongentesimum septuagesimum primum, an ad octogesimum sextum spectet, & suos utraque pars habet auctores. Restaurandæ nihilominus Tarraconæ spem aliquam Urbanus II suscitaverat, quando Bernardo Archiepiscopo Toletano præcepit ab Hierosolymitana peregrinatione desistere, atque in patriam a Maurorum incurribus periclitantem reverti, voto ejus in reparatione Tarraconensis urbis & imperii commutato **b**: cui fundamento Castellani scriptores litem superstruunt, quam Catalanis movent; quasi non tantum perficere conatus fuisset Bernardus, quod fuerat commendatum: sed revera urbe restituta, Synodum inibi celebrasset, ut est in Juliani Chronico ad annum DCIX.

18 Verum istius, seu veri seu falsi, Juliani auctoritate cur nihil moveamur, rationem dedimus in Prologomenis ad Iehuarium nostrum cap. 4, & ex producendis jam mox monumentis patebit luce meridiana clarius, restitutæ Tarraconæ gloriam in solidum debere Ollegario nostro, nihilque verosimilitudinis habere, quod Domenecus, & post eum Tamayus al diem 111 Aprilis comminiscitur: Tarraconam, intra paucos a prima restauratione per Bernardum annos, denuo a Mauris captam desolatamque fuisse. Quo

anno

*ante de
Mauris
regna.*
A anno & quibus praeliis, pulsus procul Mauris, non jam urbem, sed urbis ruinas Raymundus Comes recuperavit, nulla quidem indicant monumenta; probabiliter tamen suspicamur, factum id post solutam cum ingenti barbarorum clade Barcinonensem obsidionem: ea enim victoria animatus statim de Tortosa obsidenda cogitare cepit, ut Paschalis II in suo Breve commemorat: ad Tortosam autem nisi vindicata Tarracona, quæ medio inter illam & Barcinonem itinere est, transitus tutus esse nullatenus poterat. Adde, quod non aliter ad Comitum spectare poterat jus Archiepiscopi denominandi, nisi quatenus sui jam juris erat locus, qui proprium posset Antistitem haberet: nec aliter citra Ausonensis Episcopi injuriam potuisset Gelasius in bulla mox producenda contra expressam Constitutionem Joannis, potestatem & primatum Tarraconensi Ecclesie ab Othonis prædictis successoribus in Episcopum Barcinonensem transferre. Quæ porro ratione Urbis & territorii jus omne civile atque ecclesiasticum, Raymundus Comes in Oldegarium, futurosque post eum Archiepiscopos Tarraconenses transtulerit, ut clarius intelligatur; ipsum donationis instrumentum, quod apud Diagam desideratur, ex Rebullosa subjungemus, in gratiam antiquitatis istiusmodi studiosi lectoris.

*a Raymundo
de Comite:*
B 19 Raymundus Dei gratia Barchinonensis & Hispaniarum Marchio, Bisuldunensium & Provincie Comes, Dilecto Venerabili Barchinonensium Episcopo Oldegario ejusque successoribus in perpetuum.

Quoniam divina clementia secundum beneplacitum suum me honorare & exaltare dignata est, ad honorem ipsius & Ecclesie sanctæ & Apostolorum Principis Petri, dono & per hanc scripturam donationis trado Ecclesie Sedis Tarrachonensis, quæ in honorem B. Theclæ Virginis olim fundata fuit, & Tibi Oldegario Episcopo tuisque successoribus Pontificibus, qui eandem ecclesiam sub obedientia Sedis Apostolicæ rexerint, ipsam civitatem Tarrachonæ, quæ diu per multos annos sub destructione & eremo absque cultore & incolatu mansit. Trado autem tibi cum terminis & pertinentiis suis ad restaurandum, ad habendum, & libere possidendum: ut præfata Tarrachonensis Ecclesia & rectores suos habeat, & possideat hæc omnia in perpetuum, & absque inquietudine alicujus hominis.

*pleno jure
possidendi;*
C 20 Libertatem etiam dono tibi tuisque successoribus congregandi undecumque potueris homines, cujuscumque dignitatis & mediocritatis, ad incolendam terram illam, & regendi & judicandi eos ad honorem Dei & utilitatem ipsius civitatis, & construendi & disponendi secundum quod vobis melius visum fuerit: quicumque autem cujuscumque officii sint, sive mari sive terra illuc convenerint vel habitaverint, libere vivant, & habeant & possideant sua; & judicentur & distringantur, ubi opus fuerit, secundum leges & mores & constitutiones, quas vos ibi constitueritis. Aliiter non a nemine hominum distringantur sive judicentur. Dominica-
f turam f quoque & palatium, secundum consilium & dispositionem vestram, inibi mihi habendam reservo, & Tarrachonenses incolæ, sicut opportunum fuerit sine detrimento ipsius civitatis, adjuvent me tenere pacem meam, & facere guerram; ut & ego adjuvem illos sicut fideles & amicos meos.

*ejusque
termini
defini-
untur.*
b i
k
21 Terminantur hæc omnia a parte Orientis in termino de Tamarit b & de Monte-olivo, sicut descenditur ad mare, & ascenditur per aquam de Ajano usque ad montes i, & transit a Septentrionali plaga per calcem montium usque ad Engolador de Cabra & pervenit usque ad ipsum Embocum, & ascendit per ipsa cacumina montium de Carbonaria, sicut ipsæ aquæ incipiunt vergere ad Austrum: & ab Occidentali parte transeunt ipsi fines per montem Rubicum & per collem Balagari usque ad mare: a plaga Meridionali est terminus ipsum

mare, quod commune est ipsius terræ habitatoribus D ad utendum & expiscandum. Quidquid his terminis concluditur, ipsi Ecclesie Tarrachonensi & vobis cum omni libertate trado habendum & possidendum, cum omni augmentatione & melioratione, quam Deo donante vos & successores vestri vel aliquis sub dispositione vestra inibi fecerit. Si qua autem cujuscumque sexus vel conditionis persona contra hanc nostræ libertatis donationem & institutionem venire tentaverit, in nullo prævalcat: sed omnium rerum suarum prius amissionem patiatur, & segregatus ab Ecclesie corpore, iusti iudicis Dei iram incurrat. Acta sunt hæc anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo decimo septimo, decimo Kalendas Februarii,

22 His rite transactis, Ecclesiasticæ dignitatis restituendæ, non augendæ suæ studiosus Beatus, Romam iter instituit, atque a Gelasio II (qui curbarissimis illis Ecclesie temporibus duodecimi seculi anno decimo octavo, mense Januario fuerat Pontifex creatus, in locum Paschalis II, ante triduum, id est, xxi Januarii ex hac vita ad aliam evocati) confirmatus Archiepiscopus, Pallioque donatus est xxi die mensis Martii, Capetæ: quo Henrici Imperatoris, in urbem violenter ingressi, arma fugiens, sese receperat Papa. Hujus confirmationis Bulla extat in archivo regali Barcinonæ, unde eam verbotenus Rebullosa descripsit. Est autem hæc:

23 Gelasius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Oldegario Barchinon. Episcopo salutem & Apostolicam benedictionem.

Tarrachonensis civitatis Ecclesie insignem olim fuisse metropolim, & scripturarum veterum & divisionum provincialium monumenta declarant; ad cujus profecto restitutionem prædecessores nostri plurimum laborasse noscuntur, unde etiam temporibus nostris Berengario Ausonensi Episcopo a prædecessore nostro sanctæ Memoriz Urbano Papa Pallium datum fuit. Et nos ergo ad ejusdem civitatis restorationem penitus intendentes, te, carissime Frater Oldegari, Barchinon. Episcopum ipsius Ecclesie Antistitem constituimus, & Pallium ipsum tibi ex Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus; ea nimirum provisione & ea fiducia, ut pro data tibi a Domino facultate, civitatem ipsam & Ecclesiam studeas omnimodis ad Domini Dei nostri honorem & gloriam restaurare. Sane Dertosam si divina clementia populo Christiano reddiderit, in suburbanam parochiam metropoli Tarraconensi concedimus; donec præstante Deo, Tarraconensis Ecclesia robur status sui recipiat, mox Dertosa ipsa proprium pastorem obtineat. Porro Tarraconensem civitatem cum terminis suis, sicut ab illustri Barchinonensium Comite Raymundo per manus tuas Tarraconensi Ecclesie tradita & scripti sui libertate firmata est, præsentis decreti pagina tibi, tuisque successoribus, ejusdem Sedis Metropolitanis, in perpetuum confirmamus. Tibi ergo, tuisque legitimis successoribus in eadem Cathedra constituendis, & per te Tarrachonensi Ecclesie refirmamus ipsam Tarrachonensem provinciam; ut in ea debeatis deinceps & suffraganeos Episcopos ordinare, & Concilia secundum formam Canonicam celebrare, & omnia juxta Metropolitanam curiam largiente Domino providere; salva in omnibus Apostolicæ Sedis auctoritate ac reverentia.

24 Palli vero usum Fraternitas tua infra Ecclesiam tantum ad sacra Missarum solennia se noverit obtinere, his videlicet diebus, Nativitate Domini, Circumcisione, Epiphania, Cæna Domini, Sabbato sancto, Resurrectione Domini, Ascensione, Pentecoste; in solennitatibus Beatæ Dei genitricis Virginis Mariæ; in Natalitiis B. Joannis Baptistæ atque Apostolorum omnium; in Festivitate B. Theclæ & B. Fructuosi Martiris; in consecrationibus ecclesiarum & Episcoporum, seu ordinationibus Clericorum, & anniversarii tui die, cujus

EXARIS

Profatus in
Italiam
Oldegario.Gelasio II.
confirmat
Archiepiscopatum.ad ista di-
cuntur
fama.Pallium
circum-
ferimus

A corpus mirum Pallii volumus, te per omnia genium
vindicare; hujus siquidem indumenti honor humilitas
arque justitia est. Tota ergo mente Fraternitas tua se
exhibere festinat in proximis humilem; in adversis, si
quando eveniunt, cum justitia erectum; nullius un-
quam faciem contra veritatem suscipiens, nullius un-
quam faciem pro veritate loquentis promens, infirmis
compatiens, benevolentibus congaudens, aliena da-
mna tua deputans, vitiis pie sæviens, in fovendis virtu-
tibus animas auditorum demulcens, in ira judicium si-
ne ira tenens, in tranquillitate severitatis justæ censu-
ram non deserens. Hæc est, Frater carissime, Pallii ac-
cepti dignitas; quam si sollicite servaveris, quod foris
accepisse ostenderis, intus habebis. Sancta Trinitas Fra-
ternitatem tuam per tempora longa conservet incolumè.

Ego Gelatius Ecclesie catholicæ Episcopus.

Sig. † num manus mex. (Deus in loco sancto suo.)

Ego Crescentius p Sabinensis Episcopus &c....

Cajeta per manum q Chryfologi R. E. Cardinalis xii
Kal. Aprilis. Indictione xi, anno Dominicæ Incarna-
tionis mxcviii, Pontificatus autem Domni Gelasii Pa-
pa II anno i.

B 25 Redux ad Ecclesiam suam vir beatus non distul-
lit bene cogitare in opus deducere: sed ne longa ei esset
in Hispania mora, Lateranensis Oecumenici concilii
indictio effecit; cujus præcipuus finis cum esset Terræ
sanctæ possessio communibus Christianorum Principum
armis adversus Saracenos tuenda; nonnihil valituram
credidit Barcinonensis Comes B. Oldegarii auctoritatem,
ut sibi quoque, adversus eosdem hostes in Hispania pu-
gnanti, opportunis per Sedem Apostolicam præsidii
prospiceretur; quod negotium, quam felici successu
ille peregerit, ex subscriptæ tenore bullæ videre est.

26 Calixtus Episcopus, Servus Servorum Dei.
Omnibus Episcopis, Regibus, Comitibus, Principibus, ceterisque Dei fidelibus, salutem & Apostolicam benedictionem. Pastoralis officii nobis a Deo commissi sollicitudo exposcit, ut omni vigilantia & circumspicione gregem Dominicum pascamus: Hispaniarum siquidem Ecclesia, quantis calamitatibus, quantisque filiorum Dei mortibus per Paganorum oppressionem assidue conteritur, neminem vestrum latere credimus. Ea propter dilectionem vestram, tamquam Deo, cujus legatione fungimur, exhortante per Nos, admonemus, & tamquam carissimos precibus, quibus possumus, incitamus, quatenus ad fratrum defensionem, & Ecclesiarum liberationem nullatenus desistatis. Omnibus enim in hac expeditione constanter militantibus, eandem peccatorum remissionem, quam Orientalis Ecclesiae defensoribus fecimus, auctoritate Apostolica & concessa nobis divinitus potestate benigne concedimus. Illos autem, qui signum Crucis suis vestibus hac

27 Non irritam fuisse fauſſam communis Chriſtianorum omnium parentis precationem, belli exitus declaravit: Dertola, adverſus quam Legato revertente copias ſuas decebat Comes, in manus victoris conceſſit; eamque ſequuta mox Herda eſt, decimo quarto die Novembris, dedita iis conditionibus, quas apud Diagum ſvidere eſt: quæ omnia geſta eſſe conſtat anno Ludovici Cralli decimo tertio, qui Chriſtianæ æræ milleſimus centeſimus vigetiſimus fuit: quo eodem anno præſentem Barcinone fuiſſe Beatum, patet ex pacificatione quadam peripſam x Kal. Septembris concluſa inter Canonicos Barcinonenſes & Berengarium Guilielmi, cujus ſcripti originale in archivio Eccleſiæ vidiffe ſe Diagus aſſeverat. Parum erat viro ſancto adjiſſe bis limina Apoſtolorum, niſi & ſacra viſceret Paleſtina loca, Chriſtianorum armis non ita pridem cœptæ a Saracenorum tyrannide liberari; atque trans mare quæreret pietati ſuæ virtutique ſomenta. Quanto cum latitiæ ſenſu Hieroſolymitanus Patriarcha Guarimundus exceperit, quanto Bernardus Antiochenus, nec non & Tripolitanus Antiſtes, ex ſua nobis imaginatione verius, quam antiqui ullius ſcriptoris admonito Diagus & Rebulloſa commemorant; quibus accedit Domenecus: qui una cum Diago hanc ejus peregrinationem differt poſt reditum a Claromontano concilio. Rebulloſa decennio citius ſtatuit, ante annum ſcilicet milleſimum centeſimum vigetiſimum tertium: nullo utrique fundamento, quod alterutri ſententiæ aliquod probabilitatis momentum adſeraz.

a *Ex archilio, inquit regio, armerio Tarracona inscripto*
num. 134. fol. 36.

b Ita habemus ex epistola Paschalis II. ad Clericos & laicos in regno Castellæ, data viii Kal. Aprilis, qua quaritur, quod Apostolica Sedis iussus inobedientes, Hierosolymitana peregrinationis occasum, partes suas deferrent. Eam epistolam, vide apud Tamayon iii Apr.

c *Egimus de illo Breui iuperius nom. 12.*

d Jacobus II Aragonum Rex, cum datis anno MCCCXIX, ad Regem Armenia litteris aliquam e corpore sancta Virginis partem metropolitanæ Ecclesiæ peteret, scribis ultra mille ducentos fluxisse annos, quod Ecclesiæ Terracene sub hujus inclita Martyris intercessionem fundata fuit; in qua translatio Beati tunc obtinentis die Maji solemniter celebratur, quo die ipsas illas litteras Theophrastus habet.

e Si fuisset ante annos circiter viginti Tarracoma a Bernardo inflaurata, non potuit id ignorasse Comes aut recensitis destructionibus non insensuisse.

Ex quo *Coligula*, assumpto diademate, Dominus vocari voluit, cumque titulum adiecit *Domitianus*, *Cæsaris Domini*, res eorum captae sunt *Dominicæ* dici, ut patet ex Codice hinc *Dominicature* nomen in *Hispaniis* mansit, pro certis quibusdam iuribus, quæ sibi supremæ regionis Dominus reservare solebat in terris, quarum ceteroqui dominium utile transferrebat ad alios.

I Hispanis, Italis, Gallis communis vox, a Gothis, Lombardis, Francis, ejusdem radicaliter lingua communione utentibus, inuenta: radix autem Weren (quod est, vim vi repellere) indicat gentibus illis placuisse rei atrocitatem mitigare tali appellatione, qua arma genericis communifaceret, non alio, quam iusta defensionis intuitu ea esse utenda. Non sic Teutonem nostri: sed petiam, quid bellum reapse sis, quam quod esse debeas considerantes, a kryghen rapere, capere, krygh namin naterunt.

h Duo di tiri, quorum Tamarit mari proximus, quinque
circiter passuum milibus Tarracena ad citimam illius fluminis
ripam, quod urbi ad Orientem fuit: Caya vulgo dicitur: hic
autem aqua de Ayano, prima fortasse littera apud Rebullosam
perdita.

¶ Hoc ego mones eos, esse puo, qui viginti ferme passuum mil-
libus distantes a Tarracona notantur in Geographicis tabulis; in
quibus vestigium præterea nullum reperiat nominum deinceps
sequentium: ex quibus Engolador, & Embocum, juxta vo-
cum etymologiam, videntur esse loca alicujus fluvii ostio in-
signia.

h. Eas intelligit, quæ versus Iberum amnem fluunt; à quarum confluentia recta in meridiano via descendentibus ad mare, regionem occurrit. Coli de-Nalaguer vulgo nuncupata, viginti quinque passuum millibus distat: Terracene.

1 *Armaria Tarracola* *syn.*, 134. fol. 39.

in Pulge Tortuosa, in quibusdam instrumentis sicut Tortuosa,

Ad Hecel Regis Orientalis ripam sexaginta passuum millibus a Terracina.

in Cellis de xxi Januarii, fuitque ipse Terracina Episcopus ac Martyr illustratus.

Apud Anagninum Papatium, qui nullum hujus Pontificis diploma originale viderat, deest hoc signum.

P. A. Paschali II electus ad Callisti II usque tempora reperitur diplomatum subscripsit, inquit Ughellus Italia sacra tom. 1. diciturque junior respectu doctores sui; inter quos ipsamque intercedit passim. Balthasar Cynthius: sed mirare suspicatur Ughellus eundem esse cum juniore Crescentio: modo enim Crescentius, quando Cynthius reperitur, sed cum i. la. adjectione; alias Crescentius. Subscripsit praterea hunc diplomam, Sennes Archiepiscopus Capuanus, hoc ipso anno xxi Kal. Decembris defunctus: inter fuit Vastellus Cynthius, ut et gradellus Cynthius, de quo videri possunt apud Ughellum plura. Ipse se in diplomate quodam anni 1113 Legatum Apostolicam Sedem & Papae Vicarium in Principatu Capuanum scribit. Lambertus Hostiensis Episcopus postea Honorius Papa II, Bononiensis, et familia de Fagnano. Petrus Portuensis Episcopus Card. Papatium Urbe Vicarius: hujus tempore Galinus II Portuensis Episcopus junius Episcopatum S. Rufi. Hugo Card. Presbyter tit. Apostolorum, Vicecomes Pisanus, inquit Ciacconius, partem et familiam deservant, ubi ipsam numerat inter eos qui conationi Gelasi interfuerunt. Petrus Card. Presbyter tit. S. Silvanus: is fuisse, quem cognovimus Rufum Gelasi Card. Papatium Cardinalem creatis: ut testis est Ciacconius, sed titulum retinet.

B. Presbyter tit. S. Cyriaci in thernis, aliter quoque vrsidem Papa Bailla datus a pontifice anno 1113 subscripsit, apud Ciacconium.

r. Eodem de scriptis Diagonis, et in archivio Cathedralis Barcinonensis. l. 1. Antiquit. lib. 2. p. 109.

CAPUT IV.

Ecclesia Barcinonensis jura tuetur: Principem pro se Terracina instituit.

Ecclesia sua jura tuetur

Qui in ipso Episcopatus sui initio Ecclesie jura defensorus, non dubitavit gravissimam S. Cuthberti Abbati litem intontare, satis declaravit nullius se reveriturum personam, si aliquid contra eam arceat. Quam animi in eo fortitudinem declarant subsequens annorum Acta, publicis consignata instrumentis. Et primum quidem Petrum Raymundum, hominem in sua Diocesi potentem, multisque modis Ecclesie injuriam, qui etiam e Presbyteris Canonicis unum pridem injusto carcere inclusum macerabat, tandem sic perdomuit, longanimitate patientie rigorem justicie adjuvans, ut facti penitens non solum restituerit vindictam, sed ad compensationem injurie addiderit transieritque Ecclesie Praturam (vulgo Basiliviam vocant) Molleti a, instrumento super ea re condito xviii Kal. Januarii anno millesimo centesimo vigesimo tertio.

Saccharum & Humbertum

19 Ita Saccharum Humbertumque germanos fratres, qui decimas Ecclesie S. Joannis b. Senatensis, Capitulo Barcinonensi debitas, inique usurpabant, Ecclesiasticis censuris ad eorum restitutionem compulsi, 111 Nonas Julii anni sequentis. Ita e manibus Arnaldi Guilielmi, anno ejusdem seculi vigesimo quinto, vii Idus Novembris, recuperavit decimas Ecclesie S. Saturnini e Colabadelensis. Quin etiam illustriora, cum reserret, capita aggredi nihil metuens, Vicecomitem Cardonensem Bernardum tandem ab Ecclesiastica arcuit communionem, donec compleret extremam voluntatem sui avi, tres ecclesias juris sui Capitulo Barcinonensi legantis; prout tandem fecit xiv Kal. Februarii anni mccciv. Eodem rigore Arnaldum Bernardum, patrem Berengarii Castellavellani, cohibuit ne pergeret quidam Ecclesie pascua e injusta usurpatione detinere: & contra illius filium, ne paria praeumeret, evicit Capitulum vi Nonas Julii anno mclx, electo causa arbitro ac iudice Petro Casaraugustano Episcopo. Quid mirum? quando ab ipso Comite Raymundo impetraret, ut decimas pecunie Barcinonae eudenda, naviumque advenionem (quas ecclesia usui donarat Ludovi-

Arnaldum Guilielmum

Arnaldum de Castellavellano

Arnaldum de Castellavellano

cus Rex, Caroli Calvi Imperatoris g. filius, Ingratam Episcopi Fridolani) desisteret usurpare, quamvis honesto titulo maximarum expensarum in bellum sacrum contra Mauros factarum, ac porro faciendarum, ut liquet ex instrumento condito vii Idus Julii anni mccciv.

30 Non erat videlicet difficile, quod equum esset, pientissimo Comiti persuadere, qui hoc ipso anno letali correptus infirmitate Templariorum Religioni sese obtulit, cum urbe, & castro de b. Grauiena, votis in manus Hugonis Rigaldi, dictum Ordinem professi, sollempniter emisit. Cumque se mori intellexisset, voluit ad hospitale S. Crucis, ut ibi expiraret, deseri. Quo in supremo actu quam fidele obsequium ei prastiterit b. Ollegarius, colligere licet ex sententia, quam defuncti filius successitque Raymundus, proximo post mortem patris anno, xi Kal. Junii solit adversus Vicarium Terracinum, in favorem pistorum exonerari postulanti tributo, quod e venali critico redigendum Raymundus terius constituerat, & Vicario illi addiderat; cujus illa sunt verba: i. Non videri sibi esse justum ut eas (mensuras frumenti certas scilicet k aut potius E jus eas exigendi) illi redderet: tum quia pater suus Raymundus Berengarius noviter per violentiam eas imposuerat praedictis lechanis, & in infirmitate qua obire subgravi interminatione, quam Archiepiscopus ei super hoc fecit, peremerat se de hac violentia, & praecepit, ne ulterius hac exactio in ipsa civitate fieret: tum quia ipse Vicarius bene noverat hanc violentiam, quando eas accepit pro emendatione ipsius levi de i. Terracia.

31 Fortem igitur atque constantem justicie defensor ubique se praebebat Oldegarius: longe tamen ei gratius fuit, lites, quas vitare omnes non poterat, amice componere: quod reipsa ostendit quando controversiam, Barcinonense Capitulum inter atque illius Capituli Decanum Arnaldum Bermengandi diu agitam, super capellania S. Mariae de la Mar (quam suam esse ac Decanatus annexam agebat Decanus, Capitulum pernegabat) ita composuit, ut eam, dum viveret, Decanus possideret, deinde Capitulo liberum esset de ea pro arbitrato disponere. Signavit sententiam Berengarius Gerundensis Antistes, seque Episcopum de more scripsit: at vero Archiepiscopus suae obsequutes humilitati non aliud expresse quam Oldegarius indignus Terracinentis Ecclesie minister m.

32 Cujus quidem Ecclesie immunitati quietique publice ut consuleret efficacius minister fidelis, cum ita tui politico ordinando otium locumque concederent sopita utrumque bella (Raymundo namque Comiti submisserant sese Agarem Dynastia urbium n. Vertosa, Herda, Gallix-Flavia & Casaraugusta) invitavit Comitem, ut Comitibus indiceret Barcinone, in quibus Reipublicae status reformaretur, & secularium adversus Ecclesiasticos jura, emendarentur excessus. Ahnuit Comes propositioni Praefulis, & Comitibus convocatis adfuere Raymundus Autonensis, & Bernardus Gerundensis Episcopi, Abbates, Comites, Nobiles, & urbium Principatus Commissarii, quibus omnibus prae fuit Oldegarius: ubi post varia contentionum argumenta, die x Martii, Anno Domini mcccvi conclusum: Quod nemo in posterum Ecclesias intra triginta passuum ambitum violare praesumat. Quod Ecclesiasticarum personarum corpora, vel bona nequaquam divexet. Quod Comes, ejusque filius de consensu Baronum, Archiepiscopo, & Episcopis Principatus, omnes ecclesias, cum juribus earum, cimiteriis, & possessionibus libere & sine lite restituat. Item forma assignata est, qua Ecclesie sine earum fraude, & absque contribuentium periculo decimas capiant.

33 Hae istae & alia multa publice utilia constituta sunt Oldegario Beato adnente, anno, ut diximus, eurrentis

qui ante pontem 75. p. 109.

qui ante pontem 75. p. 109.

Oldegarius in causa rad. 1. p. 109.

qui ante pontem 75. p. 109.

qui ante pontem 75. p. 109.

Comitibus Barcinonae & Capitulo

Comitibus Barcinonae & Capitulo

in quibus an. p. 109.

in quibus an. p. 109.

anno 1133.

A currentis seculi vigesimo sexto: quamvis enim in Antiquitatem Barcinonensium volumine, quod penes Capitulum est, atque omnia supradicta continet, annus decimus quintus expressus legatur: librarii tamen cum esse errorem, numerum unum prætermittentis, constat ex Archiepiscopi Tarraconensis titulo, illo xv anno necdum in B. Oldegarium collato, in Actis tamen Comitiorum expresso, ut Diagus observavit: quem autem negligens scriptor, secundum usum seculi sui annum a Paschate ad Pascha istis in partibus numerantis, vigesimum quintum pene exactum scribere debuit, is vigesimus sextus est volentibus a Kalendis Januarii annum auspicari.

*Par inter
Alphonsum
Tolcanum
& Raymundum
Barcinonensem
Comitem*

34 Quantum in hisce rebus momentum fuerit ad communem tranquillitatem stabiliendam, facile est æstimare prudentibus: nescio tamen an pluris non fuerit pax inter Alphonsum Tolcanum & Raymundum Barcinonensem Comites per divisionem Provincie constituta. Uxores habebant illi, hic Dulciam iste Faydidam Gilberti Provincie Comitissæ, si non filias, certe hæredes (filiam fuisse Dulciam probant complura publica instrumenta, quæ vidisse se ait Antonius de Ruffi, etsi merito dubitet an ex Tiburga: colatredem ei quocumque ex capite Faydidam agnoscere res ipsa cogit) mortuo itaque Gilberto circa annum Christi millesimum centesimum duodecesimum, communem hæreditatem communiter aliquandiu obtinere prædicti Comites; subnatisque (ut fieri assolet) ob indisereta utrimque jura discordiis, res ad arma & bellum eruentum spectabat, nisi pacis angeli intervenissent, quibus agentibus conventum est, ut nomine Comitatus Provincie, Raymundus obtineret quidquid ab Alpibus ad extremum usque Rhodanum, a Durantio flumine ad mare mediterraneum est terrarum, una cum dimidia Avenione aliisque nonnullis ultra Durantium oppidis, pro parte dimidia, cetera ad utramque Rhodani ripam Tolcano manerent. Conventionis instrumentum exhibet Guilielmus Catel in historia Comitum Tolosanorum, eique subscribentem secundo a Comitibus loco Raymundum Sacristam; quem quia solum invenio Clericum ex parte Barcinonensis Comitissæ, dubitare vix possum quin Archiepiscopi ille sui eo in conventu personam sustinuerit, magnamque curarum partem hoc in negotio habuerit Oldegarius. Anno certe ejusdem seculi trigésimo quarto Caesar-augustam ipse, Zurita teste, profectus est; compositurus, si fieri possit, controversiam inter Alphonsum Castellæ Regem, & Ramirum monachum exortam pro jure succedendi in regnum Arragonie, mortuo sine liberis Alfonso Ramiri fratre. Quod autem domi alienæ conatus non statim potuit obtinere; id sua in patria cito feliciter expediverat anno millesimo centesimo vigesimo septimo, sublatis offensionibus, ob quas Raymundus Catalanis Provincialibusque interdixerat omne commercium Genuentibus; ut ex eo tractatu liquet, cuius instrumentum in archivio regio etiamnum servatur, p. decimo octavo die Novembris signatum.

Si de Aragonie regno

*Ex Genua
fuit cum
Raymundo
composita
conventio*

*p.
Oldegarius
Episcopus
Aquilonis*

35 Porro decimum jam annum Tarraconæ restituentæ curam sanctus Præsul fovebat, urgebatque (quantum per facultates & publica, quæ vidimus, negotia licebat) inchoatum opus: sed omnium ipsiusque inprimis votis tardius procedebant tantæ rei moles, infestantibus, qui vicinas terras tenebant, barbaris, neque securum aliquid toto Tarraconensi agro relinquentibus. Omnia circumspicienti Archiepiscopo consultissimum visum, Ecclesie de Patrono, urbi de Domino providere, qui armis utramque viribusque defenderet, & temporalia illius commoda tamquam sua curaret. Hinc oculos in Robertum Aquillonium, alias Borderum conjecit, Militem generosum, & opulentum, quicum in hanc, quæ sequitur, formam convenit.

36 Ollegarius Dei dignatione Tarraconensis metropolis dispensator omnibus in Christo fidelibus. No-

titia cunctorum innotescere desideramus, qualiter illi: D. stris Comes & Marchio Barcinonæ & Provincie Raymundus ob amorem Dei dedit & tradidit, per scripturam suæ libertatis, Deo & Ecclesie Tarrachonensi, quæ caput est Ecclesiarum totius citerioris Hispanie, & nobis & successoribus nostris civitatem Tarraconæ ad restaurandum, & libere habendum, & possidendum, & disponendum in beneplacito nostro, sicut in scriptura, quam nobis fecit, plenius cognosci potest. Sic quoque bonæ memoriæ Gelasius, & Calixtus Romani Pontifices benignitate sua metropolitanam dignitatem nobis concedendo, eandem Comitissæ concessionem suis nihilominus scripturis confirmarunt. Ea propter nos divina clementia confisi, ipsius civitatis restauracioni operam dando, ad honorem Dei, & Ecclesie ejus, consilio & favore prædicti Raymundi Comitissæ & suffraganeorum Episcoporum & Nobilium nostrorum, ad instantiam præcipue Domini Raymundi Ausonensis Episcopi (te) Reverendæ viram & strenuum militem, ipsius Ecclesie hominio & sacramento fidelem, carissime Roberte, ipsius civitatis Principem constituimus. Te, inquam, ad hæc omnia exposuisti, ut Deo & Ecclesie ejus semper ibi servias, & tuam in defensionem Christianitatis miliciam exerceas; unde, ad honorem Dei & Tarrachonensis Ecclesie (&) nostram nostrorumque successorum fidelitatem, donamus & tradimus tibi ipsam civitatem cum territorio suo, sicut in charta, præfati Comitissæ terminatur, ad restaurandum, habendum & possidendum; tuisque successoribus, ut disponas & regas & iudices homines, qui illuc convenerint, cum timore Dei & iustitia, secundum leges & bonas consuetudines, quas ibi communi consilio constituerimus. Donamus etiam tibi & choloneas & leddas & usaticos, quæ ad Principem pertinent, tam de terra quam de mari.

37 Tibi autem & successoribus tuis, quibus post te hunc honorem habendum concesserimus, nulla erit licentia alicui extraneæ potestati donare vel alienare hæc; nec alicui nisi illi, qui ita sit fidelis & solidus homo Ecclesie nostræ, sicut tu. Retinemus vero ad portionem nostram & Dominicaturam nostram omnes Ecclesias & Ecclesiastica jura & Ecclesiasticas personas & familias nostras, & Clericorum sive monachorum, & omnes, qui Ecclesiastica prædia incoluerint, & omnes, qui in domibus vel possessionibus Ecclesiasticis habitaverint. Ita ut his omnibus nullus Princeps vel inferior persona laica præsumat aliquid iudicare, exigere vel distringere, seu disponere ullo tempore absque nostro iussu. In omnibus quoque, quæ tibi Principi concedimus, retinemus omnes decimas tam de terra, quam de mari, domorum videlicet & villarum, castrorum & fortiarum, quæ ibi sunt aut erunt, ceterarumque possessionum; decimas quoque fructuum terræ & animalium & piscium, & de prædis & cavalcatis & de omnibus proventibus, quæ ad te Principem per nostram donationem ipsius Principatus accesserint.

38 Propter hæc omnia beneficia, quæ mihi concedit liberalitas vestra, ego quoque Robertus, vester fidelis homo, convenio Deo & Ecclesie Tarrachonæ & vobis Domino Ollegario Archiepiscopo, ut ab hac die & deinceps sim vester fidelis homo, sine aliquo dolo de corpore vestro & de omni honore, quem hodie habet ipsa Ecclesia & vos habere debetis, & nominatim, quæ in dono, quod mihi facitis, retinetis; & de omnibus ecclesiasticis iustitiis & directis, quæ ad vos pertinent vel pertinere debent. Convenio quoque vobis, ut secundum meum posse & sensum contendam restaurare ipsam civitatem, & defendere illam & omnem vestrum honorem; & non guerriggiare omnes homines, qui iustitias & jura Ecclesie & vestra vel ipsius civitatis tollere vel minuire tentaverint; & observare iusti-

*Tarrachonæ,
ubi olim
dicitur*

*Principem
constituimus*

*servato si
primo jure*

*f
g*

*pro quo fide-
litatem
et Robertus*

A iusticiam, sicut superius constituitis. Si qua igitur in crastinum persona Ecclesiastica vel secularis contra hanc vestra donationis, & nostrae convenientiae paginam venire praesumpserit, componat alteri parti, cui iniuriam inferre contaverit, libras auri triginta, & postmodum hac pagina robur suum obtineat. Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo vigesimo octavo, pridie Idus Martii.

Ollegarius Tarrachon. Archiepiscopus ff.

Si tgnum Roberti Principis ff.

Raymundus Dei gratia Ausonensis Episcopus.

S. q. Arnalli Sacerdotis atque Decani.

39 Juro ego Robertus Tarrachon. Princeps, tibi Domino meo Ollegario, ejusdem civitatis Archiepiscopo, quod ab hac die & deinceps fidelis homo x & solidus ero tibi & Ecclesiae tuae, & faciam & attendam tibi omnes convenientias, quas tibi conveni, sicut scriptae sunt inter me & te, per fidem sine enganno. Et si forsitan, quod absit, in his per incuriam deliquero, infra triginta dies, ex quo monitus fuero, vobis satisfaciam. Per hac sancta quatuor Evangelia.

Hac auctoritate nixus Robertus, inquit ex Domenecco Tamayus, protinus reparare moenia, corroborare cives, distribuere campos, hostes propulsare, tueri terminos: cujus successio ad Guillelmum de Aguilon ejus filium tantum pervenit: quia cum iste sacrilega manu sanctissimum Ilagonem de Cervellon, Archiepiscopum Tarrachonensem occidisset y, ab Alexandro III Pontifice Maximo excommunicatus z, & urbis Principatu privatus, postmodum miserabiliter occubuit.

a Invenitur in archivio Cathedralis lib. 4. Antiquitat. fol. 145. Est autem ea Præstura in Vallejo, quindocim passuum millibus a Barcinone versus Boream.

b Videtur urbi esse ad Austrum intervallo quinque millium distans.

c Sabadel in Tabulis Geographorum: estque civitati ad septentrionem, a quo abest viginti passuum millibus.

d Confus hoc ex lib. 3. Antiquitatum dictarum fol. 46.

e Doms data a Geriberto Giraldo: ut est in lib. 1. Antiquit. fol. 100.

f Affessoribus Bernardo Martur & Petro Sacrifa Ausonensibus: qui in sua sententia Oldegarium, clapsis damnatis redectum a morte annis, Beatum religiose compellant.

g Quidam imperio Ludovicum Pium, Caroli Magni filium, evadunt istorum & aliorum privilegiorum auctorem, quos refutat Diagus lib. 2. c. 10.

h Sita in colle quadam paucis ab Ibero flumine passuum millibus: quadraginta millibus Dertosa versus Euroboreantissimum Praefectus donationisque instrumentum ex Archivo Regio vide si apud Rebullosum c. 23.

i Ex lib. 1. Feudorum f. 328 in Archivo Regio.

k Diagus lib. 2. cap. 114 mensura pistoribus imperata genus Megiras vocat.

l Vicus est in Vallejo dimidio fere inter Barcinonem & Minorcam insulam.

m Hac Diagus lib. 2. cap. 106.

n Urbs valida omnes, hodie Tortosa, Lerida, Fraga, Saragossa: ex quibus prima acque ultima super Iberum fluvium, dua alia ad Sicrim Cingamque in Iberum influentes, pertinent.

o Lib. 1. fol. 103.

p In armario, quod Girona inferibitur, saeculo III num. 390. inquit Diagus lib. 2. cap. 109, ubi controversa illius & pacificationis seriem paucis clare explicat.

q Apud Rebullosum c. 22 ex Archivo Regio. Diagus addit eam contineri in armario Tarrachon, a. 23. fol. 6.

r Rebullosum instrumentum hoc Hispanice reddens vocat: las Colonias, pauges Yufages unde colligi videtur in textu mendose scriptum, Choloneas: est enim, Colonia Catalana usque pene antiquior, uti & cetera, quoddam tribuci genus significant, qualis autem, non invenio qui clare explicet. Peage dicitur esse censuræ vicissim, sive (ut Hispanica vocis proprietatem exprimam) prætoratim exhibenda: nam ut nobis capita censentur, sic illi prætoratim. Interim in formula juramenti a Tolosano magistratu oblata S. Petro de Castell-novo primo heretica pravitate inquisitori, & adversus Albigenes prædicatori, prolata ad ejus vitam v. Martii, habet libertates vel consuetudines sive usaticas. Apud Vessum de vitis sermonis lib. 2. cap. 11 Leodes, Lidos, Lidas alterius domini obnoxii viros feminasque. Colonia autem quidni ea servituti sit, quam gleba dicimus, qua coloni velut gleba affixi unum quid cum iis censentur, cetera liberi, nisi quod inviti dominis non possint alio commigrare.

f Id est munitionem, hodie fortalezas Hispani, fortresses Itali, Franci forterefles dicunt.

i Videtur decimari prada per militares excursiones sive pedes- tres seu equestres acquirenda. Cavalcata vero Hispani, Itali, Franci appellant deductionem equestrem qua Principes aut eorum legatos, urbem aliquam intrantes, vel ad publicum cunctis colloquium, honoris causa comitatur.

u Id est bellare.

x Passim Vassallum dicimus eum, qui principi altius juramen- to fidelitatis adstrictus est.

y Ab aliis suis fratribus adiutus, inquit Domeneccus in bu- jus Hugonis Vita, quem casum dicit xxii Aprilis, anno mclxxx. postquam Ecclesiam suam rexisset octo annis, mensibus novem, die- bus viginti: moratur Zurita eodem anno eademque de causa oc- cisum in Anglia esse S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum.

z Sententia executionem Alphonsus Aragonum Rex, Raymun- di Berengarii IV filius, suscepisse dicitur, missa ad hoc legato re- quisiuit a Papa.

CAPUT V.

Zelus B. Oldegarii, mors Sancta, miracula eam sequuta.

40 O ldegarius a tuenda instaurandaque urbis cu- ris liber, vacare commodius potuit extruendo magnifico illi templo, quod hodieque Tarrachon ha- bet S. Theclæ Proto-martyri Urbisque Patronæ prima- riæ sacrum: in quo deinde ad summum splendorem exornando, successorum Antistitum studia opesque im- penderentur. Et quoniam suæ solius facultates tanto operi perficiendo pares esse non poterant, anno mille- simo centesimo trigésimo in Gallias ad Concilium Cla- romontanum ab Innocentio II indictum, profectus, geminas inde Bullas reculit ad suos omnes Suffraganeos directas, quibus constaret ex Pontificia voluntate cer- tam annuorum unicuiusque Episcopatus redituum par- tem in illum finem reservandam, præter eas elemosy- nas, quas constituti eam in rem quæstiones e tota Pro- vincia corrógarent a.

41 Ceterum observatione imprimis dignum est ex tota Hispania præter Oldegarium Episcoporum nomi- nem interfuisse ei, de quo modo facta est mentio Cla- romontano Concilio; cujus hætenus inediti summam in utroque archivio, Regio scilicet & Capitulari, vi- sam a se testatur Diagus lib. 2. cap. 118. Nempe Hispania universa Petri Leonis, falso nomine Anacleti II in- hærebatur schismati, ejusque partibus eo impensius fa- visse Raymundum Comitem, pronum est credere, quo propinquiori sanguinis vinculo attingebat Rugerium, Siciliæ Regem ab Antipapa creatum, utpote Roberti F Guiscardi ex Rogerio fratre nepotem: cujus Roberti nepos Raymundus erat ex filia Mahalta: tanta tamen in Episcopo constantia, tanta in Comite fuit Episcopi sui reverentia: ut ceteris domi manentibus non du- bicaverit solus ille, legitimum Pontificem agnitus, transire in Gallias, nec ullo signo declarasse Comes in- veniatur eam libertatem sibi ingratam accidisse.

42 Reversum a Concilio Archiepiscopum multam operam posuisse in restitutione non tantum Tarraco- nensis metropolitanae, sed variarum etiam tota Pro- vincia ecclesiarum, quas Mauri partim destruxerant partim profanarant, scriptores Hispani ajunt: & qui- dem de consecratis ab eo ecclesiis S. Andreæ de Pa- lomax, S. Cypriani de Aqua-longa atque Colfabadel- lensi, publica se vidisse & legisse acta scribit Dome- neccus. Hoc certum tam operosæ caritatis Præsulem minime fuisse desidem, sicubi res ferret aut necessi- tas exigeret: nec potuerunt omnia vel in Adā refer- ri, vel relata ad posterorum noticiam conservari. Quod tamen in favorem publici nosocomii, anno millesimo centesimo trigésimo tertio ab eo decretum inventum circa suppellectilem morientium Clericorum in usum.

u pau-

II
Toria Co-
valceta.

Relat. a
Concilio Cla-
romontano.

intendit co-
secrationem
Ecclesie Me-
ropolitane.

aliamque

nosocomio
Boracum.
prospect.

A pauperum transferendam, non est æquum præteriri: ita ergo edixit: **b** Notitia omnium pateat, quod ego Oldegarius, Dei gratia Tarraconensis Archiepiscopus & Barcinonensis Episcopus, cum omni conventu ejusdem Sedis, dono Deo & Hospitali pauperum, quod est juxta sedem, omnes lectos cum pannis Clericorum mortuorum, quicumque sint, exceptis sericis pannis, qui ibi fuerint: tali modo ut nec ego nec aliqua persona hoc ullo modo requirere audeat. Si quis hoc nostræ munificentie donum disrumpere audeat, tamquam necator pauperum excommunicetur. Actum est hoc vi Kal. Aprilis, anno xxv Regis Ludovici.

Templariorum
Ordinis
inductio.

45 Cognoscens præterea, quantum Christianæ rei adversus hostium barbarorum ferociam præsidium esset in nova Templariorum religione collocatum; non satis habuit propensum erga eam animum eo usque in Raymundo tertio extimulasse, ut in eam ipse ante mortem se transcribi fecerit: sed parem in filio affectum fovere curavit. Qui ne differret simile sibi præsidium contra Mauros comparare, animum continuo applicuit monasterio iis fundando, ad quod decem ut minimum Religiosos sibi concedi a Magistro & Ordinis postulavit, annoque millesimo centesimo trigesimo quarto, iii Non.

B Januarii, Barberanum **d**, munitissimum in barbarorum continis castrum, tradidit Arnaldo Bedoz & Hugoni Rigaldo: idque ex consensu præcipuorum procerum: quorum nomina recenset Diagus. Rem vero tam feliciter inchoatam, ut porro Archiepiscopus promoveret, ex utroque ordine viros primarios convocavit, cum quibus super hoc negotio agens, xvii Kal. Maji ejusdem anni constitutionem præclaram edidit, in eorum favorem, qui sacre huic militiæ auctorati, nec proprii quidquam possidentes, Dei servitio ac fidei propugnandæ vitam suam consecrarent; multis censuris adjectis in eos, qui molestiam ipsi aliquam inferre præsumerent: cui constitutioni & suum ipse nomen primo loco subscripsit, deinde Comes; qui etiam omnem suum apparatus militarem post mortem suam ex tunc legavit Templariis, sequæ obstrinxit ad certam quotannis pecuniæ summam iisdem dependendam **f**. Fuere hæc principia, quibus successit Ordinis amplitudo maxima per Arragoniam Catalaniamque; postquam idem Ordo Raymundo cessisset Arragoniæ regnum, sibi ab Alphonsio moriente legatum: de quibus videri potest Diagus. lib. 2. cap. 144 & sequentibus.

Collecta in
Novembri
Synodo

Jac. 1. 4

C Christianæ plebis quiete, & fidei defensione exantlatis, coronidem imponere ejus virtutis, quæ, Jacobo Apostolo teste, opus habet perfectum: patientiæ, inquam, cujus exercendæ multam copiosamque materiam præbuit gravissima creberrimaque (ita antiquus Vitæ auctor) infirmitas, qua licet corporis vires deficerent: nihil tamen de animi constantia remisit: sed Synodum diocesanam, Novembri mense de more habendam, voluit congregari; in qua cum miro spiritus fervore toto, quo Synodus tenuit, triduo, multa disseruisset de statu Ecclesiæ, de cura pastorali; de religione, fide, operibus Christianis; de officio Sacerdotali, de obedientia & Spiritu sancto (quibus fere verbis Acta Synodi Canonicus Gerundensis completitur) demum cum postremam hanc se præsentem habendam constanter prædixisset; omnium, qui convenerant, orationes in propinquum exitus sui tempus cum lacrymis depoposcit: qua denuntiatione percussus, Sanctum Præfulem, dimissa Synodo, in suum regredientem palatium, multum cum gemitu sunt profecuti: ubi eum in lectulo composuerunt & paterna benedictione muniti, ad suas quique Ecclesias redire.

montem suum
prædictum

47 Exinde gravius graviusque in dies invalescere morbus, cumque ad extrema vitæ paulatim deducere: quare de temporalibus, quæ sibi adhuc superessent, re-

bus naturæ disponens, Ecclesiæ Barcinonensis Capitulo **d** duas fecit donationes quorundam prædiorum; quorum alterum in parochia Mollet sita erat: de qua instrumentum existat anno vigesimo nono Regis Ludovici, duodecimo die Februarii constitutum; cui in hæc verba subscripsit: Signum Ollegarii Archiepiscopi, qui gravissima ægritudine detentus, hoc donum in præsentia Canonicorum punctatim confirmo & laudo. Alteram in Graniola, cujus abdicationem **b** signans decimo tertio Februarii, eandem ægritudinem nimiam appellat. Moris Sancto Archiepiscopo erat geminam quotannis Synodum ex universa diocesi Barcinonensi convocare; primam sub initium Quadragesimæ, secundam mense Novembri: quam cum anno habuisset superiori, eaque de propinquo vitæ suæ termino, quæ audivimus, prænuntiasset, sequuta prædictionem fides hoc anno est: qui enim prima Quadragesimæ hebdomade convenerant Abbates, Presbyteri, Clericique, suos absque Antistite habuere conventus; iisdemque præsentibus Ollegarius, postquam extremis Ecclesiæ Sacramentis ad decretalem agonem esset rite instructus, & suam omnibus impertisset benedictionem, inter lacrymas suspiriaque filiorum beatum Deo reddidit spiritum, pridie Nonas Martii, sole pariter cum illius vita temporali occidente.

48 Annum, cum ista fierent, duodecimi seculi trigessimum septimum fuisse, in cursu Diagus asserit, instrumentaque a Sancto postremo in morbo signata, testantur: item nihilominus Diago Rebullosa indicit, fidenterque pronuntiat annum cum dumtaxat trigessimum sextum fuisse: asserens a Diago perperam numeratos Ludovici Regis annos: verum erroneo calculo deceptus ipse, Tamayum quoque in fraudem induxit: quod minime alterutri accidisset, si ad primam Quadragesimæ hebdomadam, qua uterque mortuum Beatum statuit, animum attendissent. Anno enim trigesimo septimo, quo Pascha in diem xi Aprilis incidit, dies Cinerum occupat xxiv Februarii: atque adeo vi Martii coincidit cum sabbatho primæ in Quadragesima Hebdomadæ; cum anno præcedenti Bissextili, quo Pascha xxii Martii diem consecrabat, Cineres fuerint benedicendi quinto die Februarii, ac proinde Martii dies sextus in feriam sextam caderet post quartam Dominicam Quadragesimalis jejuniis. De annis Ludovici Regis similiter constat, eos a celebratis i Augusti patris Philippi exequiis, anno seculi duodecimi octavo, numerandos; a quo vigesimus nonus est iste, quem dicimus trigessimus septimus. Nec video quid potuerit spectasse Rebullosa, cum hujus Regis annos subduxit; nisi forte incidit indiplomata quædam inter Januarii initium & Paschalem (unde annos suos ordiebantur Franci, Francosque sequentes Catalani) festivitatem confecta, proindeque annum Ludovici vigesimum nonum, exempli causa, cum æræ Christianæ anno millesimo centesimo trigesimo sexto componentia.

49 Sed ad B. Oldegarium redeo, cujus mortali hac vitæ defuncti corpus, dum spiritus celestis gloriæ possessionem adit, in tumulo honorifice collocato, in claustrum Barcinonæ (auctoris antiqui verba hæc sunt) cum maximo Cleri populique sensu est humatum: humatum, inquam (ne quis marmoream arcam suspicetur putrefaciendo corpori minus idoneam) ita enim expresse asserit MS. antiquissimum de rebus Ecclesiæ Barcinonensem concernentibus, circa initium hujus seculi decimi septimi a Barcinonensi Episcopo, Joanne Dima Loriso, repertum, ut Diagus scribit. Idem verosimillimum facit illorum temporum usus, quo etiam ea corpora, quæ ex voluntate morientium in extructis, dum viverent, magnifice monumentis erant collocanda; prius humo infodiebantur, donec dissoluta carne, ossa nuda superessent: ut ex plurimorum veterum testamentorum originalibus compertum sibi esse

de jurato
decem Capitu-
lii f. 101
m. 1

A esse ait supra dictus Diagus, necnon ex ipsa arcam istiusmodi exigua dimensione, integro corpori recipiendo nequaquam proportionata.

50 Non diu benignissimus Deus, qui glorificantes se copiose glorificat, distulit Sancti sui gloriam hominibus manifestare: sed mox a peractis solenniter exequiis, miracula quamplurima cepit meritorum ipsius interventu patrare: ex quibus quotquot in codicibus ac scriptis authenticis reperi, hic annumerabo, inquit Domeneccus. Mulier usu linguæ destituta præsens adderat, cum sanctus Episcopus sepeliretur: quæ ante tumulum illius constituta, cum gemitu cordis atque oculorum lacrymis rogare eum exorsa est, ut iste sibi redderetur: idem pro ea postulabant circumstantes alii, tantaque precum efficacia fuit, ut continuo in verba proruperit, quorum prima fuere: S. Oligari ora pro me.

51 Rostrata quædam Barcinonensis Hispanicorum Maurorum maritimis appulsa partibus, gravia iisdem damna intulerat, expilatis arribus, occisis multis, nec paucis in servitutem abductis; jamque onusta spoliis remeabat triumphabunda. Exciti tantæ calamitatis fama; Almerienses, & Dinienses ac Valentini piratæ classem expediunt numerosam, qua celerissimo cursu subsequuti recedentes, non die non noctu persequi destiterunt. Aliquando igitur sero vespere, labore fessi & aquæ dulcis penuria coacti, portum, / qui proximus erat, capiunt; locatisque ad proram puppimque vigiliis obdormiscunt, securi periculi ab hoste imminuentis; quippe, qui incumdem portum paulo post inferendus erat, incautos oppressurus. Sed adfuit fidelis Barcinonensium Patronus, navarchoque in somnis apparens, inde continuo, ut discedant, imperat; abesse non procul Maurorum naves. Ille expectatus, nec quemquam intuitus, inane somnium credidit, rursusque obdormivit. Ergo cum jam jam proximi adessent barbari, adest iterum Ollegarius, atque a prora ad puppim, ubi jacebat navarchus, concito delatus cursu, omnes excitavit a somno: Fugite, exclamans, discedite illico: ecce irruentes supra vos Mauros. Nec tantum navarchus talia monentem audivit; sed ipsum rochetto indutum albo, virgam, ut solitus erat, manu complexum vidit. Surgunt omnes, discedunt anchoræ retinacula, retroque legentes iter, hostilibus navigiis obfensas portus illius fauces reperiunt. Restabat ut auxilium Dei ac B. Ollegarii implorarent: implorant, viresque sibi ad remigandum crescere, decedere hostibus experientur: quo tam pernici volatu potius quam cursu attoniti Mauri, vacui revertuntur ad suos, C narrantque passim (ut ex captivis Christianis auditum deinde) Dei atque B. Ollegarii, quem invocabant, ope tutos evasisse Barcinonenses, qui in suam patriam regressi salvis spoliis incolumes, ceræ navis simulacrum liberatoris sui sepulcro appenderunt.

52 Christiani tres ex ea, quæ Panades / dicitur regluncula, captivi Valentiam abducti a Mauris, diro in carcere diversis macerabantur arumnis, ac fame potissimum: horum unus Sacerdos erat ab ipso B. Ollegario ordinatus, cujus hortatu cum somnes Sancti Præsulis meritis commendassent, ipsum sibi videre præsentem, diffringentemque eas, quibus vineti tenebantur, catenas: nec mora eodem duce egressi ex ergastulo, monstratam sibi ab ipso disparente fugæ viam inspicere, ac mox repertam in littore, quæ Barcinonem solvebat, conscendere navim: confectoque curriculo ad Beati monumentum compedes ipsos appendere, quos in carcere mirabiliter solutos attulerant.

53 Nobilis ex eodem territorio Matrona multis annis infirma, post multam pecuniam frustra in Medicos & medicinas insumptam, patrocinium invocavit B. Ollegarii: & quæ noctu cubitum ægrotans concesserat, stupentibus omnibus sana postero die sur-

rexit, atque in filiorum suorum plurimamque militem D comitatu sepulcrum Sancti visitavit, gratias Deo ac ex VA- famulo illius agens, atque tapetem pretiosum adferens, RUS. sacris illius Reliquiis inferendum.

54 Pauper quidam idemque cæcus noctu diuque ad Sancti persistebat sepulcrum, integritatem efflagitans oculorum: quod cum Sabbathino aliquo die faceret, videre sibi visus est venerabilem senem rochetto indutum, qui manica sua oculos ejus perficans, continuo discessit: simulque exclamare cæcus præ gaudio cepit, se, quæ Dei & Sancti ejus beneficentia esset, omnino videre. Eodem die cæcus alius: Miserum me, inquit, qui tanto jam tempore sperans Oldegarii interventione solatium, nullum hactenus refero, quo meo istud ego peccato commeri? Audit quiritantem Clericorum aliquis: & quin tu potius Deo confidis, inquit, animumque expias sincera confessione: paret cæcus, & visum nocte sequenti recipit.

55 Alia ex Paradensi districtu mulier tam intenso viscerum torquebatur dolore, ut omnem vitæ spem abjecerit; imo amissa loquendi facultate, desierat arteriæ micantis pulsu vitæ ipsa moribunda sentiri. Itaque cum ab omnibus pro mortua haberetur: Quin, inquit aliquis, Deum ac B. Oldegarium rogamus, ut ei sua peccata confessoræ loquelam restituant? Serius id modo esse responderunt alii; omnino exanimem esse: fecere nihilominus, quod monebantur, proximoque mane, multis læso demortuo, ut putabant, adstantibus, nec quidquam minus expectantibus, quam quod factum est, sermo redditur infirmæ. Illi collecto ex admiratione spiritu, Ecquid accidisset ei, ecquid vidisset, interrogant: tum vero narrare ipsa, quomodo ad amantissimum deducta locum, S. Oldegarium fuisset intuita, coram formosissimo quodam viro provolutum in genua, deprecantemque, ut ipsam dignaretur revocare ad vitam, pro qua tam multi supplicarent: cujus postulatis cum vir ille benigne annuisset, ad vitam se, ut conspiciebant, revertisse. Moxque stupentibus cunctis convaluit mulier, & Barcinonem advenit, gratias pro accepto tam insigni beneficio relatura.

Eques / Valleio quidam, prout ipsa beati viri narrat historia, Barcinonem advenerat B. Oldegarii tumulum visitaturus: hic dum orationi incumbit attentius, domesticum ejus mancipium, absentiam Domini suam existimans libertatem, fugam init: fugitivo sanctus Præsul apparet, ac domum reverti nequidquam imperans, pertinaci in suscepta semel mente visum admittit: spondet miser reditum, si visum recipiat: recipit & redit. Verum paulo post facti poenitens iterato profugit, iterumque simili ratione retrahitur. Adest interim ab urbe Dominus, & fugitivum qua requiri jubet via,olvebat animo: sed ipse mox adfuit lignorum onustus fasces, & quid sibi jam altera accidisset vice, ex ordine reculit.

56 Erat juxta Barcinonem paupercula vidua, quæ suam filiorumque vitam unius, quod possidebat mancipii, mercedes merentis opera utcumque sustentabat: huic, dum prope sepulcrum Beati suas fundit orationes, prædictum mancipium subduxit sese. Rediit mulier, mancipium suum sentit abesse, nec invenit quamvis diligenter requiritum. Ergo consilii inops, unde venerat, rediit; ibique præ animi dolore obdormiscens, ipsum sibi Beatum innotuit adstantem, monentemque in pristino Comitatus fugitivum, ut quæreretur. Abiit, quærit, invenit cum altero fugæ socio inter lignorum strues abditum; Deoque & Sancto illius gratias dicere pro reperto rerum suarum præsidio unico.

57 Pauperculus quidam, & inferiori præterea corporis parte paralyticus, pedum penitus usu destitutus jacebat: hic cum in eo clauistro, in quo Beati corpus

T t huma-

Tomus I.

A humatum diximus, pervigilaret, pro Capituli foribus senem conspexit venerabilem, albis amictum, virgaque instructum longiore; qui sibi, ut assurgeret, semel ac bis inclamabat. Et negavit ille quidem se posse: intra mediam tamen horam surrexit sanus, firmisque se gradi vestigiis animadvertens, oblatam sibi visionem, & quæ sequuta eam fuerat gratiam, admiranti populo lætus enarravit. Eodem adductus a parentibus cæcus aliquis post multam orationum instantiam restitutam sibi per S. Oldegarii merita videndi facultatem est gratulatus. Hæc cum fufius exposuisset Rebullosa, demum sic concludit caput 42: Sola ista Gerundenfis Canonicus nobis suo in scripto ad memoriam reliquit; proficetur tamen multa præterea esse alia, quæ Deum per hujus sui servi intercessionem constet mirabiliter fuisse operatum: Multa quidem, inquit, (ut est apud Diagum) & alia signa fecit Deus per meritum S. Oldegarii.

¹ a Ita Rebullosa cap. 24. Sed ubi ea bulla inveniri possint, nusquam indicat: Diagus eorum omnino non meminit, quapropter suspicor non eam.

^b Ex lib. 1. Antiquitat. folio 285.

^c Robertus is fuit natione Burgundus.

^B d In mappa Mas de Barberans, pari decem millium intervallo distans a Dertosa & Centa amne, Valentia regnum a Catalonia dividente. Idem castrum biennio ante eadem Ordini pro sua parte tradiderat Hermengandus Comes Urgelitanus, consentientibus suis proceribus, quos idem Diagus recenset.

^e Reperitur in Archivo Regio in libro Templariorum fol. 88.

^f Cada año veynte Morabitines, inquit Diagus. Bagna sunt summa nunc temporis, cum triginta quatuor Naravedini (ut vocant) Hispanici, affert dumtaxat fide solidos Francicos quæque constituent, id est unum regalem Hispanicum.

^g In lib. 2. Antiquitatum fol. 196.

^h In lib. 3. Antiquit. fol. 37, est autem Graniola oppidum seu millibus passuum longius a Barcinone distans, quam vicus Mollet, de quo supra, in mappa Granolles dictum; ad fluxum vulgo Besos nuncupatum, quem Betullonem antiqui, Besulam vocat auctor Scipionis Pliarcho adscripti: Floriano autem Beses. Vicerio Besos nuncupatur, inquit in Thesaur. Ortelius.

ⁱ Almeria, Ptolemæus Portus magnus dicta, Hispania Bætica primus ad Orientem portus circa Charidem promontorium, Capo de Gates vulgo, in regno Granatensi.

^k Denia prisca; ea nunc nomen promontorio fecit, quod Dianum fuit Artimium veteres, quidam etiam Ferrarium dicunt; hinc vero temporibus incolæ Cabo-Martin vocitant, in regno Valentino; cuius caput Valentia, ad Duria summi occiduum ripam hodie Guadalaniar nuncupati. Denia porro jam ante Ptolemæum nota, & Contestanis in Hispania Tarraconensi attributa.

^l Nisio, unde Tamayus, Domestici textum non optima fide Latine reddens, imo diversam multis locis narrationem substituit, Anconem hic scribit, quam in hoc Hispania littore nullam novimus; ac vero in Italia longe celeberrimam.

^C m Est Barcinonensi diocesi trans Rubricatum amnem regioncula.

ⁿ Altera ejusdem diocesis portio Bæreamque dicitur.

C A P U T VI.

Corporis translatio varia, & Barcinonensium studia pro Canonizatione B. Oldegarii.

¹⁸ **T**alibus prodigiis Cleri populique Barcinonensis aucta erga Beatum veneratio, non diu potuit tolerare, ut venerabile illius corpus communi cum vulgo sepultura delitesceret: decretum igitur est sacras Reliquias terra eximendas esse, eumque in finem marmorea confecta est arca, eadem quæ hodieque visitur, et si non eodem oclusa operculo; quæ una cum sancto cadavere omnis omnino corruptionis experte (unde non levis exitit in populo admiratio lætitiæ mixta) collocata est circa Capituli locum, ut credimus; moxque designatio facta est sacelli in illius honorem extruendi: ad quod moliendum cum largis cives Clerique eleemosynis certarent, unius Bertrandi de Castellet equitis primarii, Mancipia duo Maurica ex Dertosana & preda sibi obvenientia dono dantis, liberalitas ad nostram pervenit notitiam: quia legitimis

proprii testamenti tabulis comprehensa, quod ille testamentum anno junioris Ludovici septimo b condiderat VIII Kal. Maji.

⁵⁹ Studio deinde B. Oldegarium honorandi novis semper incrementis proficiente, anno decimo nono e atque vigesimo ejusdem Ludovici VII Franciæ Regis, perennes census constituti sunt sovendis, quæ ad tumulum Sancti arderent, lampadibus; eoque ex largitione Episcopi Barcinonensis Domni Guillerni de Torroja d, consentiente Capitulo, deputata est dimidia pars decimarum, recipi solitarum ex quodam prædio, adito ei viz, quæ Mulnera dicitur e: Petrus autem de Sentmenat addidit partem quartam decimarum ejusdem prædii, quam proprio jure possidebat. Eodemque tempore Berengarius de Lobregat testamento legavit centenarium olei ad honorem beati Pontificis impendendum. Et vero jam tum dictum ei sacellum custodiæ suæ specialiter deputatum habebat ædilem, eumque e Beneficiariis aut Canonicis aliquem ad annum usque ducentessimum quadragessimum primum supra millesimum, quando ad Hebdomadarios sive Domeros ea cura translata est, penes quos mansit per centum & septem annos. Nam anno decimi quarti seculi quadragesimo octavo res in litem deducta est, amboque generales Vicarii Domni Michaelis de Riçoma, tunc Episcopi f, Guillernus Turrella g & Raymundus Romeus administrationem sacriliæ illius cum titulo Procuratoris cuidam Canonico tradiderunt. Ita ad Petrum de Bramona devolutum munus illud est, qui in fata concessit anno jam dicti seculi octogesimo primo. Tunc Episcopus Dominus Petrus de Planella h, omnesque Capitulares ad sonum campanæ congregati in palatium Episcopale, ut olim consuetudo ferebat, magis congruere judicarunt, ut qui minoris sacriliæ illius ecclesiæ curam gerunt, iidem huic quoque sacrario præsentent: quod in hunc diem observatum.

⁶⁰ Facta fuerat anno immediate præcedenti, millesimo scilicet centesimo atque octogesimo, secunda corporis sacri translatio in novum Ecclesiæ Cathedralis sacellum 111 Nonas Novembris, in Dominicam diem incidente: quemadmodum Barcinonensis Curia Notarius & Archigrammateus, Michael Paulus Faldellus, in ejusdem Curia Diario scriptum reliquit: facta est autem, ut ait, cum processione solenni, quæ per arcam frænariorum egressa, per plateam tunc a pharmacopæis seu aromataris, modo a bibliopolis nuncupatam, atque arcam S. Jacobi progressa, secundum novas thermas iter flexit; atque ita per arcam, quam novam vulgus vocat, eo unde prodierat est regressa, cum ingenti frequentia prælucentium cercorum.

⁶¹ Non pauci post hæc fluxere anni usque ad tertiam translationem factam occasione alterius, qua S. Episcopi & Martyris Severi i corpus per Regem Martinum & Episcopum Dominum Joannem Hermengaudum translatus est ab ecclesia S. Cucuphatis in Vallesio ad Cathedralē Barcinonensem, 111 Nonas Augusti anni millesimi quadringentesimi quinti. Tunc enim iterum coeptum est de nova B. Oldegarii translatione cogitari; quod consilium usque eo promotum anno sequenti est, ut fuerit raro quodam præcipuoque artificio elaboratus lapis e candidissimo marmore, effigiem Sancti expressam exhibens: quo lapide usque hodie tegitur marmorea arca, de cujus innovatione nihil actum invenio: nec vero erat, quod ageretur, cum haberetur eo tempore, & etiam nunc sic speciosa satis: quæ innovationem quinquaginta florenis k stetit reperio (inquit Diagus, ex quo eorum hoc caput transcribimus) in libris dati acceptique sacriliæ

Agristia minoris: quo eodem in libro scriptum reperitur a Martino Rege capessam viridem, alterumque nigrum a Barcinonensi civitate donatos huic translationi condonandz: quin etiam relatum ibidem est, quanti steterit collocatio campanulæ, qua signum datur ad sacrificium matutinum in honorem Sancti celebrandum XVI Kal. Augusti, anno MCCCVI.

62 Hac postrema translatione, qua extra ecclesiam Corpus sacrum eductum non est, ad proximam sacello S. Severi capellam velatum illud fuisse constat; ubi hodieque supra tumulum ejus crucifixi imago cernitur; locum occupans alterius tabulæ, quæ S. Ouphrii Eremitæ & Confessoris imaginem referebat. Est autem tumulus erectus supra altare, aliquantulo spatio remotum a pariete; quod spatium conclave exiguum occupat, intra quod admittunt, qui religiosa curiositate ducti perscrui desiderant conspectu corporis ad hoc usque tempus integerrimi, nisi quod a facie modice caro defuit: quod, ut certius exploratusque scriberem, inquit idem, qui cetera, Diagus; data mihi facultas est nullo intermedio velo craticulave inspicendi atrectandique ipsas carnes, quas in una coarum attingens haud aliter, quam recentis cadaveris tractabiles reperi; illud insuper miratus, omnes illius partes a capite ad pedes usque ita inter se firmas connexasque perseverare, ut ad unius motum totius corporis motus sequeretur: quod etiam anno, hunc quo scribo precedenti, secundo scilicet seculi decimi septimi, experimento proprio comperit Dominus Alphonsus Columna Episcopus, cum novis magisque pretiosis vestibus pignus venerabile super induit, prioribus (in quibus ne minimum quidem corruptionis vestigium apparet hactenus) nequaquam spoliatum: dum enim micram impositurus Pontificalem caput sanctum attolleret, moveri pariter sensit reliquum cadaver.

63 Anni a beatissimi Antistitis morte centum & quadraginta quatuor effluerant, quibus Barcinonensis Ecclesia Patrem suum sanctissimum privato, ut sic loquar, cultu prosequi contenta, nihil cogitavit de augustiori quadam veneratione, quæ Sanctis per Romanum Pontificem, examinata rite ac severe causa, in Sanctorum Album relatis solet accedere, eosque toti Christiano orbi publice reddere honorabiles. Verum cum pro obtinenda B. Raymundi de Peñaforti Canonizatione, quarto post felicem ejus transitum anno, tantis studiis esset allaboratum, ut super eo, negotio Rex Arragoniæ, Petrus ejus nominis tertius, curaverit Provinciale Concilium Tarraconæ celebrandum; subijt animos omnium iusta religio atque formido, ne ingrati viderentur in suum Archiepiscopum, centum triginta octo annis ante Raymundum ad celestem translatum gloriam, & suæ intercessionis efficaciam tam multis prodigiis ac beneficiis declarantem a morte, quam magnis variisque beneficiis diocesim suam vivens cumularat. Itaque Rex idem Petrus geminam ad Martinum Papam direxit epistolam, indicem ingentis zeli, quo negotium istud complectebatur: quarum prima sic habet m.

64 Sanctissimo Patri ac Domino præ ceteris Reverendo, Martino divina providentia S. R. E. Summo Pontifici, Petrus per eandem Rex Aragonum, commendationem & reverentiam debitam & devotam. Si de gratiarum exhibitione, ac beneficiorum largitione Nobis & Genti nostræ collata vestram sanctam non certificarem Paternitatem, timemus, quod Dominus Jesus Christus (a quo cuncta bona procedunt) Nos, tanquam beneficiorum suorum immemores, de sua sancta ac pia memoria repelleret, ut ingratos. Quare Sanctitatem Vestram volumus non latere, quod fuit Vlr quidam, nomine Oldegarius, de terra nostræ jurisdictioni subjecta & indigena, qui quondam Barcinonæ civitati præfuit Episcopus, & Tarraconensi

Tomus I.

Ecclesiæ Metropolitanæ, qui sic inter sibi subjectos II devote vixit & eps rexit & docuit in utroque, quod firmiter credimus Dominum Jesum Christum, secundum quod per evidentia signa apparet, desuper Sanctos suos suis dignis meritis misericorditer collocasse. Nam ad ejus invocationem & devotam populi proclamationem, variis & diversis infirmitatibus ægrotantes totaliter liberantur, secundum quod apparet per varia miraculorum genera, testibus a publicis Notariis juxta juris ordinem roborata. Supplicamus igitur Vestræ Sanctitati humiliter & devote, quatenus de solita vestra benigna clementia dignemini dictum B. Oldegarium in terris in Sanctorum numero collocare, cum nostra sit firma fides, ut prædiximus, D. Jesum Christum cum in celesti solio inter Sanctorum agmina ordinasse. Ad hæc autem & alia proponenda ex parte nostra ad pedes Vestræ Sanctitatis mittimus dilectum nostrum Bernardum de Olorda Decretorum Doctorem, qui pro Nobis multa ad hoc negotium facientia Vestræ Sanctitati verbote-nus explicabit. Datum Barcinone Kalendis Martii, Anno Domini MCCLXXX. Qui annus ne vitii suspectus sit consideranti, quod Martinus Papa hujus nominis secundus anno dumtaxat MCCLXXXI, XXII Februarii, fuerit in S. Petri Sede collocatus; necesse est revocare in memoriam, id quod me superius docere memini, Francis Catalanisque tunc temporis anni initium non a Kalendis Januarii, sed a Paschate duci fuisse solitum, quod cum eo, quo Martinus consecratus est, anno in ipsas Idus Aprilis caderet, Kalendæ Martiæ præcedentes, ea supputandi ratione, ad annum decimi tertii seculi octogesimum adhuc pertinebant: ut prout eodem, quo prior epistola, anno data etiam sequens sit, solo novem mensium ac dimidii spatio interjecto.

65 Sanctissimo Patri ac Domino præ ceteris Reverendo, Martino divina providentia S. R. E. Summo Pontifici, Petrus per eandem Rex Aragonum, commendationem & reverentiam debitam ac devotam. Inter eas, quas pro republica gerimus, curas, cordi Nobis extitit divinarum rerum semper ampliare debita devotione culturam: in his præcipue, quæ gloriam Dei, decus Regni, ac Nobis accumulanti gaudia subditorum. Sane Reverendi Patris felicitis recordationis B. Oldegarii materia copiosior diem laudis & gratiarum actionis accrescit in celis, & in terris Mater Ecclesiæ suis pastum & p augmentum uberibus alumnorum gratissimum, & devotissimum sponsum de sinu suo ad Patrem omnium verum Deum assumptione gloriosa translatum, eo felicitius, quo jucundius glorietur. Nempe Vir ille Venerabilis Tarraconensi, & Barcinonensi Ecclesiis uno præsidens tempore; mandato Apostolico, tamquam obedientiæ filius, ipsas ab antiquo inter barbaras nationes positas gubernando mirifice discretionem perutili; lucis arma circumferens devotius, & miro virtutum coruscans fulgore, fide prævia, justitia comite, perseverantia subsequente, Christi militans in acie, cujus ducatu potius & gratia fretus, se totum divinis dedicans obsequiis, usque ad sui dissolutionem corporis illustravit, eas in statu prospero relinquendo: cujus meritis Sanctitatis mirabilis in altis Dominus, & in terris mirabilium operator, Sanctum suum dignatus est immensis signorum mirificare prodigiis & virtutes ejus ostendere præclarioribus universis. Quot siquidem imagines humanarum personarum pedum ac manuum ceterarumque humani corporis partium, expressis similitudinibus de cera, coram venerando ejus sepulcro per fideles apponantur quotidie, & quantum possit ejus privilegiata sanctitas apud Deum super his, qui tam in terra quam in mari gravibus & diversis infirmitatibus & periculis aliisque necessitatibus detinentur; quantaque & qualia per eam sint facta miracula, si per singula explicare

T t 2

tene-

A tenemur, utique vincimur: cum copiosam narrationis affluentiam excedat & superet rerum laudabilium altitudo, quod rerum evidentia protestatur. Exaltamus hisuper uberius de tanti Patroni meritis, & letanti Romanæ & congratulamur Ecclesiæ, loca nobis subiecta tanto præminere Patrono, cujus pio interveniente suffragio, succedant in temporalibus prospera, & adveniant in celestibus gaudia reposita. Tantis itaque fidelis documentis edocti, tantisque virtutum exemplis affecti (de vita, & miraculis inquisitione præmissa) Beatitudinem Vestram duximus deprecandam, quatenus ad Sancti hujus sacram canonizationem, diu innumerosam multitudinem Cleri, & Populi affectatam (si placuerit) tam ferventer quam efficaciter Apostolica procedere dignetur auctoritas, cum Sanctorum catalogo adscribendo; ut eundem verum fidei zelatorem fideles colant communiter & venerentur in terris, quem Dominus virtutibus plenum, gratia præditum, miraculis clarum, spectabilem & imitabilem præbuit universis. Dat. Xativæ xvi Kal. Januarii, Ann. Dom. mcccxxxii.

66 Hinc prævis Petri supplicationibus ad Martellum, proculdubio S. Oldegarii canonizatio brevi a Barcinonensibus sperabatur, quod fuit in causa, ut fideles istius urbis passim in eorum ultimis voluntatibus Capellas extruere, Anniversaria constituere, & Officia Ecclesiastica designare, in tempore canonizationis spectatim decreverint. Eminuit in his Jacobi de S. Eugenia, Barcinonensis Canonici & Sacristæ Majoricensis, suprema pietas; qui suo in testamento, quod per matrem Nicolai de Samares Notarii publici condidit pridie Idus Julii, anni mcccxxxii, post institutam perpetuam in Cathedrali ecclesia Sacellariam, quam administraturus Presbyter pro sua parentumque suorum animabus jugiter sacrificium Missæ offerret, horisque Canonicis in ecclesia illa decantandis assisteret, expressis verbis ita cavit: Volo & jubeo, ut, si quando contigerit in Cathedrali Barcinonensi altare erigi B. Oldegario, dictus Presbyter in eo perpetuo faceret: interim vero dum id fiat in aliquo alio id faciat, juxta mandatum Episcopi Capitulique Barcinonensis. Deinde subjungit: Instituo præterea quatuor anniversaria in dicta modo ecclesia perenniter celebranda, quorum unum sit in honorem B. Oldegarii, ipso die felicitis illius transitus: quod si altare aliquod consecratur, transferatur dictum anniversarium in diem ejus festum: eodemque die distribuatur unicuique Canonico & Clerico beneficiato quatuor nummi ratione istius festivitatis. Ex quibus manifesto liquet, quam certo Barcinonæ speraretur ejus proxime futura Canonizatio. Verum ista tam bene inchoata, si non everterunt omnino graves irarum motus inter Regem Pontificemque, averterunt saltem alio animos, ut bellicis curis potius, quam sacris ordinandis liberet vacaretque attendere. Etenim Aragoniæ Rex anno mcccxxxii, post cæsos Siculorum conspiratione tota insula Francos, in eandem cum classe investus, & tamquam regni legitimus hæres propter Constantiam Manfredi filiam uxorem suam Rex salutatus, gravissimam incurerat Martini Papæ indignationem; quippe, qui natione Francus Carolum, S. Ludovici Franciæ Regis fratrem, a decessoribus Urbano IV & Clemente pariter IV utriusque Siciliæ Regem institutum, impense foveret, omninoque caperet restitutum.

67 Itaque cum Petrus ab eo excommunicationis vinculo teneretur innodatus, a negotio Canonizationis promovendo cessatum est quidem, ac non a cultu & invocatione beati Antistitis, quam una cum miraculis incrementum sumpsisse colligo ex dati acceptique tabulis sacristæ Barcinonensis annorum millesimi trecentissimi octogesimali septimi, octavi & noni: in quibus sit men-

tionem quatuor signorum ad eam finem coemptorum, ut D. tantum quinquaginta paxillis ornatis in ea infuso foscarentur dependentia e cetera aliave materia anathematizata, petiti acceptive beneficii significativa. Quis ab inamemorabili tempore ingens Barcinonensis populi erga suum hunc Episcopum veneratio duobus etiam aliis probatur argumentis: primo quod non tantum ab omnibus, quocumque in sermone Sanctus passim intelligeretur, sed etiam in licanoticis precibus invocetur, ut Sanctus: S. Oldegario pro nobis, quemadmodum in antiquis Litaniarum formulis tam raris extatis in pergamento quam prælo raris in charta videre licet: altero, quod in his festis, quæ raris duplici Ecclesiæ recitit, Sacerdos post incensum oblatum ante principem aram, in qua Venerabilis Eucharistiæ Sacramentum servatur secundum, ad facellum sepulcrumque sancti Præsolis progrediat, illud quoque incensum thuris fumo veneratur.

a Anno 1149. 31. Decembris, Raymundus Barcinonensis episcopus nominis IV, Comes Barcinonensis, idemque per Templariorum cessionem Aragoniæ Rex, Dertosam redegerat in potestatem.

b Christi MCXLIII.

c Vulgaris æra MCXVI, & VII.

d Electus hic anno MCXLIV, anno deinde LXI ad Archiepiscopatum Tarraconensem, morte Hugonis de Corbellon vacante promotus: successorum in Sede Barcinonensi accepit Bernardum de Berça.

e Ita habemus ex lib. 1. Antiquitat. fol. 199. apud Diagon.

f Antiquarium assumpti ex Antiquis Casibus, mortui anno 1361.

g Hic deinde Michaelis prædicti successor fuisse dicitur a Diago, ex Præposito Barcinonensi & Olcen Episcopo, ab Innocentio VI assumptus: anno autem 1369, ad Dertosensem translatum Sedem, Barcinonæ successorem habuit Berengarium de Erik.

h Successor Berengarii, post biennium Episcopatus defuncti, mortuus anno 1385.

i Primi Episcopi Barcinonensis: colitur vt Novemb. agit de hac translatione Diagon l. 3. cap. 20.

k Ingens temporibus illis pecunia summa.

l Deprecatus a Philippo II Hispaniarum Rege anno 1599.

m Ex Archivio regio, registro hujus Regis, & anni 1511, folio 102.

n Hinc refertur antea catalogi Episcoporum Tarraconensium præfati collectum Conciliarium Tarraconensem editum anno 1593: ubi scribitur fuisse Oldegarium, natione Gallum.

o Id est, augeat. p Id est, audum, seu nutellum: forte augmentatum legendum.

q Id est, cum gaudio significamus.

r Continentur testamentum illud in Archivio Capituli loco 10 testamentorum, num. 22, & in libro Donationum Ecclesiæ Cathedralis folio 199.

s Erratis Diagon, cumque temere sequatur Tamayus, cum scripsit Carolum a Martino interfectum regi Siculi donatum: eamque discordiam causam cum Petro fuisse: Regnum enim utriusque Sicilia contra Manfredum tyrannum Urbanus Carolus obtulit anno 1263, tradidit vero Clementi Roma in Lateranensi ecclesia 1265, 14 Kal. Julii.

C A P U T VII.

Resumitur negotium Canonizationis, & miracula recentiora colliguntur.

68 I Nterim sopita penitus, & quasi ex omnium animis oblitterata exciderat cura sepositi semel negotii; donec demum seculo hoc decimo septimo feliciter inchoato per solennem S. Raymundi Peña-fortis relevationem inter Divos; denuo ad idem studium urgendum Barcinonensium incaluit animi: sic ut insolito accurrentium numero frequentaretur sepulcrum, cerci & anathemata multiplicarentur in facello, quæ nova celitus beneficia devocare. Itaque secundo seculi præsentis anno, 11 Idus Januarii: Considerantes Domini Capitulum & Canonici (verba ipsius decreti sunt apud Rebullosam cap. 47) quod corpus B. Ollegarii Archiepiscopi Sanctæ Tarraconensis Ecclesiæ, & simul Episcopi præsentis Ecclesiæ Barcinonensis,

Deus de
causa
causa
causa

de
capituli

A *passa*, sincerum & integrum cum magno reverentia & decentia remanere custoditum & conservatum in quadam tumba, de lapide marmoreo mirabili arte confecta, in eadem praesentem ecclesiam & in capella sub eiusdem invocatione constructa: ad quam siquidem capellam maximus Christi fidelium numerus tam videlicet masculini quam feminini sexus habet recursum, propter magna miracula & prodigia, quae in singulos dies ad preces & devotionem Christi fidelium, in suis laboribus, necessitatibus & infirmitatibus ad eam recurrentium, divina faciente clementia, veniunt & exeunt in lucem: & quod mirabile est, quod illius devotio in singulos dies semper crescit & augetur, non solum inter cives & habitatores praesentis civitatis Barcinonae, verum etiam inter quam plures alios extraneos, seu extra dictam praesentem civitatem Barcinonae degentes. Cupientes propterea dicti Domini Capitulum & Canonici ne tam magnus thesaurus remaneat in abscondito, & quod de praedictis miraculis & rebus tam prodigiosis constet, & proinde recipiatur de illis vera informatio, ut praedicta omnis aeternae memoriae commendetur; adeo ut Canonizatio illius apud Sanctam Sedem Apostolicam majorem devotione, fervore & affectione instari, & suum debitum & optatum finem & effectum sortiri valeat: quam siquidem Canonizationem tam cives & habitatores dictae praesentis civitatis, quam plures alii Christi fideles cum magna devotione & animi affectu fieri exoptant. Propterea & alias dicti Domini Capitulum & Canonici de certa scientia & gratis constituerunt & ordinarunt procuratorem, & syndicum & actorem eorum, seu verius dicti admodum Reverendi & Insignis Capituli, Reverendum Dominum Michaellem Joannem Boldó eorum Canonicum &c.

69 Sic impositum munus ingenti animi alacritate, aggressus Michael, intra paucos dies Episcopo supplicem libellum obtulit viginti quatuor capita complexum; circa quae legitime procedi postulabat: continuoque citandis atque audiendis testibus, & singulis rite examinandis deputatus ab Episcopo est Petrus Pla, ejusdem Episcopi Vicarius generalis atque Officialis & in utroque Jure doctor, Ecclesiae sapientiae Canonicus: atque ita quarto die Februarii ineuntis datum processui informativo initium est, discussaque legitime sunt recentia B. Oldegarii miracula, quae praedictis viginti quatuor capitulis continebantur: ex quibus pauca quaedam Rebullosa refert, eo quo probata sunt ordine, nosque ex ipso Latine reddimus.

70 Anno MDCI Paulus Julius, duorum annorum puerulus, dum domesticam famulam ludibundus insequitur, per fenestram quandam, qua inferiori cubiculo lumen e superiori transfundebatur, infelici casu prolapsus; ab iis, qui ad sonitum cadentis accurrerant, creditus est omnino mortuus, vel morti citra spem vitae proximus. Accurrunt pater materque infantuli: hac gremio excipit miserandum cadaver, iste, cui nomen Antonius Julius, & magna erga S. Oldegarium devotio, ejus sepulcrum solitus frequentius visitare, oculos manusque attollit in caelum, & O S. Ollegari, inquit, ades dum in tam praesenti necessitate: & mox, quasi securus impetrat beneficii, plenissima fide adit ad filium, ac nominatim inclamat semel, iterum, tertio. Ad primam vocem jacuit immotus puer, ad secundam suspirans cervicem versus inclamantem reflexit; ad tertiam denique de matris exiliens brachiis, suis ipse pedibus ad patrem amplexandum procurrit, adjutus a nemine. Quem deinde curiosè explorantes, qui aderant, nullum penitus in puero lationis signum reperere. Omnibus igitur in Dei laudes & gratiarum actiones solutis, tabulam miraculi testem sacello Beati viri affigendam curavere parentes, cum certo sacrificiorum inibi celebrandorum numero.

Tomus I.

71 Hac ita se habere juratis testibus compertum est anno MDCII, die ix Februarii: simulque similibus testibus pro certo cognitum, quomodo praedictus Antonius, ipsa, quae filii prodigiosam salutem sequuta fuerat, nocte tam vehementi animi deliquio pectorisque coarctati pressura obrutum se senserit, ut desperatis humanis remediis, ultimam eam sibi esse horam crederet, nisi de caelo adesset sibi, idem, qui filio, Olligarius: quapropter uxori, ut potest, imperat, jubeat excitos stratis familiares adesse, flexisque coram genibus Sanctum invocare Oldegarium. Parec illa, nec minus isti: & mox infirmo spectabilis Sanctus adsuit pontificali habitu, mitra, pedo instructus: ad cujus praesentiam pulsus est letalis angor; totoque e corpore prorumpens sudor hominem valetudini pristinae restitutum reliquit, adeoque validum, ut sequenti mox mane advolarit ad comulum, gemini beneficii gratias relaturus.

72 Nullus erat eo tempore frequentior Barcinonae sermo quam de B. Oldegarii miraculis, unde pridie Novas Octobris fiducia nata medicis est, de viâ Annæ Mariæ Lopez, puellae bimulae ac pestifera febris correpta, desperantibus, ut auctores parentibus essent divinum pro filiola auxilium per S. Ollegarii merita implorandi: I paruerunt illi utilia monentibus, votumque nuncupare, natam, velut suscitata a mortuis, sistendi ad praesulis beati monumentum in sindone mortuaria, quam ad sacelli parietem cum tabella essent relicturi affixam: tantaque emissum votum sequuta valetudinis conversio est, ut integra intra dies paucissimos sanitas compulerit ejus se reos sistere; prout xi Februarii die ejus anni, qui prodigiosam curationem securus, seculi secundus fuit, complurium testium fide est comprobatum.

73 Plus etiam mirabilitatis habet quod dicti anni & mensis die xiii exhibitum receptumque fuit; anno pariter praecedenti, similique mense Octobri, die xix patrum Exierat in hortum suum, vespertinam a cena auram captaturus, Joannes Branes mercator & civis Barcinonensis, octogenarius senex; Punicaque ex proceriori arbore mala decerpens, scalas admoverat duodecim palmos altas, atque secundum putei, qui aderat, orificium recte, ut putabat, firmatas. Jam summos eorum gradus tenebat: cum robustior ramus, quem carpendis fructibus ad se moliebatur adducere, inversis scalis vestigio suo emovit infirmum senem, precipitemque in caput devolvit; quod in hydriam primum fictilem, quae putei labro fors imposita stabat, ita violenter impactum est, ut illam confringens, ipsam gravi vulnere sauctum sit; reliquum deinde corpus trahens in aquam decem ac tribus palmis profundiorum. In ipso invertentium se scalarum discrimine occurrerat animo S. Oldegarii notum jam cunctis invocare subsidium. Mirom dictum ab ipso putei fundo mox ad illius superficiem elatus, sparteum in manu funem deprehendit, eoque sese tantisper sustinuit, donec Mariam Virginem Beatamque Oldegarium & vicinos, si quis forte exaudire possent, inclamanti invidibili opem isti, hi corporali praesentia adfuere, non ante tamen quam tres horae quadrantes eluxissent: quibus omnia circumspectantibus nihil expeditius occurrit, quam ipsas, unde delapsus fuerat, scalas in aquam dimittere: quibus ille insistens subministratum funem sibi ipsi sub axillas circumducere est aggressus, & puteo extrahendus: quod ubi ex voto factum est; omnibus demirantibus, quomodo octogenario seni vires ad tam diuturnum difficilemque conatum sufficerent: extractus ille reliquo sanus corpore, brevi etiam a capitis vulnere consuetis medicorum artibus est curatus; & votiva aliquot sacrificia in sacello Beati facienda praescripsit, addita tabella, quae rei gestae seriem inuentium oculis repraesentaret.

74 Antiqua Vinadera difficilis puerperii doloribus multos dies fatigata, xxv die mensis Novembris ad ultimum

Te 3

timam

Atimam mortem pervenerat virium pariter ac vitæ suæ, sed concepta magna de Sancto fiducia, pari petitionis instantia flagitavit a presentibus, ut de sepulcro Beati pulverem aliquid ibi afferrent: allatum protinus potui miscet, eoque haustumque adeo sese relevatam sensit, ut partem mox sine difficultate enixa, omni se periculo exemptam gratularetur. Pari facilitate edita recens femella proles, quæ iudicio omnium mori debebatur victima, postquam pro ea quoque invocari ceptum est Oldegarii nomen, intra quadrantem tam sana vegetaque apparuit, quasi adversi nihil passa fuisset: itaque & hæc eventus inter prodigiosos alios relatus est xv Kal. Martii eodem quo cetera anno.

carcinomata
super saltem
per sanata.

75 Maria Lampisæ, mulieri in Urbis Barcinonensis vicinia conjugatæ, septem sæda carcinomata exulceratam tibiā ita affecerant, ut loco se movere nullatenus posset, nisi auxilio alieno: audivit eam amicum aliquis, qui visitationis gratia advenerat, de suis doloribus, quibus nullum medici invenirent remedium, muliebriter queritantem, suavitque ad celestem recurrere medicinam, si terrena deficeret. Audire illam ex eoque die cepte invocare Salvatorem, ut vires valentem cantillas subministraret, quantæ forent necessariz, ut ad ejus cumulum modo quocumque perveni-

ret: eas preces cum integro quadriduo protraxisset, octava demum die Decembris, inter suorum brachia eo deportata verius quam adducta, cum suis quasdam preces complexer, subito tibiis valentibus uti cepit, atque ad extremam ecclesiæ Cathedralis partem ita valens rediit, ut nullo deinceps subsidio eguerit ad completendum, quod nuncuparat, votum de adeundo per integri anni spatium quotidiana pietate sepulchro.

76 Atque hæc, dum cetera lucem videant de S. Oldegarii mirabilibus hoc ipso, quo vivimus, seculo peractis, in præsens sufficient: quibus colligendis cum esset maxima sollicitudine, cautelaque in examinandis processum, anno mxcvi convocatum deinde Canonicorum collegium Michaelis Joannis Boldi, Joannis Casont, & Raphaelis Riera, Canonice suo numero doctis imperavit, ut una cum Episcopo disceptarent quæ ratione ad maturitatem possint per totius urbis ac territorii pro suo Præsule vota perducere. An autem & quid ulterius actum sit nusquam repeti: nec enim ad manum est vita, cujus meminimus in principio, anno millesimo sexcentesimo decimo septimo Barcinonæ impressa.

a Facta hæc est per Clementem VIII, de qua vide dista ad E VII Januarii, quo die colitur.

DE B. SOLLICITO

ORDINIS CRUCIGERORUM IN PICENO.

VI MAR-
TII.

Matilica oppidum antiqui nominis, Frontino in Coloniis memoratum, situm est in Piceno supra Æsim fluvium in Apennini radicibus, inter Favrianum & Septempedam, quam nunc Sanseverinum appellant. Plinius ab hoc oppido lib. 3 cap. 14 accolæ nominat Matilicæ. Apud hanc urbem, inquit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, B. Sollicitus, qui apud Crucigeros vitæ Sanctitate floruit, venerationem habet. Cujus nomine sacra ædes apud Matelicates extructa est, cujusque hac die Franciscus Maurolycus meminit. Ita Ferrarius ex Tabulis Fratrum Crucigerorum. Annotatque quo tempore vixerit, quæ illi patria fuerit; licet a prædictis Religiosis non semel perquisierit, nihil aliud tamen, nisi quod Matelicæ & in suis cænobiis colatur, referre potuisse. Idem Ferrarius in Catalogo generali: Matelicæ in Piceno, in-

quit, B. Solliciti Confessoris Ordinis Crucigerorum. Citaturque in Notis Maurolycum & Pellicum, ac Tabulas Fratrum Crucigerorum, qui illum Officiis Ecclesiastico in propria ecclesia venerantur. Habemus duplicem Maurolyci editionem Venetam, & Felicii Urbinianam, sed utrobique absque mentione B. Solliciti. Interim Silvester Maurolyci lib. 1 Oceani Religionum pag. 51 asserit ista in Martyrologio Francisci Maurolyci legi verba: Eodem die S. Solliciti Confessoris Ordinis Crucigerorum. De Ordinis Crucigerorum antiquissima origine, progressibus, reformatione agit Paulus Morizia historia Religionum cap. 31. Episcopus Brantius in Martyrologio Poetico hoc distichon de B. Sollicito edidit:

Sollicitus portare Crucem, portavit in altum,
Et super exaltans alleviavit onus.

DE S. CYRILLO

III PRIORE GENERALI ORDINIS B. Mariæ

DE MONTE CARMELO IN TERRA SANCTA.

Commentarius historicus.

CIRCA
ANNUM
MCCXXIV
VI MAR-
TII.

Multis Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo occurrunt viri illustres Sanctis adscriptis, quibus studium nostrum libentissime addicimus, optamusque Acta illorum quam diligentissime illustrare. Unum interea dolemus, nos non posse omnium Acta olim conscripta nancisci, neque industriam nostram satis secum impendere: uti licuit præstare circa vitam S. Petri Thomasi, quam primo inseruimus operi nostro de Actis Sanctorum ad xxix Januarii, ac postea secundis curis elimazam edidimus seorsim, ac Reverendis Patribus Ordinis Beatissima Virginis Mariæ de Monte Carmelo, in Comitibus Provincialibus anno MDCLIX Mechliniæ congregatis, dicavimus: imo & alia Acta ejusdem S. Petri ab altero coevo scriptore exarata postmodum affecit sumus, & distis Patribus edenda obtulimus. Cum Ordo hic, post Terram San-

ctam a Christianis recuperatam, seculo XII & XIII in illa regione floretet, accepit suos Priores Generales, quorum tres primi Calistibus adscripti, Ecclesiastico cultu honorantur, primus Bertholdus xxix Martii, secundus Brocardus II Septembris, tertius Cyrillus hoc VI Martii, de quo modo agimus; atque uti xxv Februarii ad vitam S. Aversani ejusdem Ordinis Conversi fecimus, & placuisse scimus: ita modo antiquiora & certiora testimonia primum proferemus.

2. Vetusissima mentio S. Cyrilli extat circa Officium Ecclesiasticum de eo ordinatum in Capitulo generali in Conventu Silvarum Provinciae Thuscæ anno mcccxcix habito, cujus decretum proferunt a Joanne Baptista de Lazzara in Annalibus Carmelitarum ad annum mcccxiv, quo censet S. Cyrillum & vita decessisse, & est ejusmodi: Item ordinarunt, quod

non primi

Geometris

S. Cyrilli

bonum est

2m

officio Bo-

clisfollio

hauriam

anno 1599

A quod eodem modo fiat omni anno, Officium de S. Cyrillo, Doctore Montis Carmeli & Confessore, cujus festum celebratur * septimo Idus Martii, scilicet die sexta ejusdem mensis, mandantes Prioribus Provincialibus quatenus dicta festa (scilicet SS. Elisi & Cyrilli) faciant inseri in Calendariis suorum Provincialium. Addit *Lexana* idem ordinatum fuisse in Capitulo generali Bononiæ anno mcccxi, & consequenter in perantiquo Ordinis Breviario in membranæ exarato, & in Bibliotheca Transpontina reservato, festum ejusdem S. Cyrilli haberi. *Ann. in similibus Missatibus, Breviariis & Calendariis Ordinis Carmelitici tam manuscriptis quam excusis ista fere ad diem vi Martii prænotari, ab ipsi Patribus hujus Ordinis didicimus: & Cyrilli, Presbyteri Montis Carmeli, tertii Generalis Ordinis.*

B Quo tempore dicta Capitula generalia habita sunt, floribus Joannes Grosse anno mcccxxxix in Generalem ab ea parte Ordinis, qua Clementem Septimum Antipapam sequebantur, electus: ac postmodum anno mcccxi, semito schismate, Prior Generalis totius Ordinis unanimi consensu constitutus, in eo officio perstitit usque ad annum mcccxxx, ac dein post illud resignavit aliquot annis vivit. Hujus industria extas conscripserunt Viridarium Ordinis B. V. Mariæ de Monte Carmelo in duas distinctas partes, prima est de Origine, Progressu & Prioribus Generalibus dicti Ordinis: secunda de Sanctis Patribus & devotis & scriptoribus aliquot illustrioribus. In hac secunda parte inter Sanctos Ordinis est nomen ejusmodi: Fuit S. Cyrillus Presbyter Montis Carmeli, natione Græcus, Prior Generalis Ordinis tertius. Hic dum pro reverenda celebritate B. Hilariionis Abbatis Missarum Solennia inchoasset, cum Fratre Eusebio Comite sibi carissimo, & ad illum locum Canonis pervenisset, ubi dicitur: Hanc tibi oblationem &c. nebula condensæ sibi addidit. Ipso igitur stupefcente, Angelus virginei aspectus, distans binis cubitis & semisse ab altari, in ipsa nebula visus est capillis flavis & crispis, geminis alis ornatus, ab imis usque ad talos amictus sandaleis aureis, rotis pedibus calceatus, asserens virgam liliatam & duas tabellas argenteas, litteris Græcis descriptas, dixitque: Cum Sacramenta compleveris, has scripturas transcribes in membrana, & constans tabellas formabis in calicem & thuribulum, ad libanda & adolenda in ara sacrificii matutini. Mansit autem in ara Angelus usque ad gratias postmissas. Descendens autem ad mensam posterioris pavimenti, tabellas deposuit, & in ictu disparuit.

C Ad libum scandens, fuit Angelus hæc sibi pandens: Septenis stellis, binis coronare tabellis.

Dum igitur Sanctus iste eas tabellas transcripisset & constasset, hujusmodi transcriptum per Telephorum monachum Abbati Joachim, viro Sancto & illuminato transmisit, instantius supplicando, ut ratione suæ magnæ obscuritatis super eo commentariolum quoddam conficeret, quo abscondita perducerentur in lucem, & nubes umbrosa profundissimi affatus converteretur in solem splendorem clarissimi intellectus. Quod Abbas Joachim ad instantiam S. Cyrilli facere minime desistebat, rescribens ei epistolam: in qua inter cetera nominat ipsum S. Cyrillum stellam manentem in ordine sanctitatis, in formula honestatis, in nidulo paucitatis, atque orbem opacum, deformem & squalidum virtutibus illustrantem, moribus informantem, & exemplis ornantem. Nec mirum, quia suis virtutibus orbis opacitatem illustravit, suis moribus deformitatem informavit, & suis exemplis orbis squaliditatem ornavit. Sexta die Martii in Monte Carmelo, monte Sancto, monte uberrimo S. Cyrillus, pauper superfluis opibus hujus mundi, quod bonum est, sed dives gratia Domini nostri Jesu Christi, quod optimum est, ab hac luce migravit: cujus gloriosum corpus in prædicto monte, multis clarens miraculis, requiescit ad laudem Omnipotentis Dei, cui est honor in secula se-

culorum. *Hæc Joannes Grosse in secundæ partis Viridarii de Sanctis Ordinis sui. Hujus duplex nati sumus apographum, utrumque ex vetusto codice MS. descriptum, alterum Convexus Franciscordianus, alterum Mechliniensis anno mcccxxxv exaratum: ubi per librum in disticho indicant libamen & sacrificium Missæ. De miraculis infra agemus.*

4 Divini oraculi ad S. Cyrillum allati duo exemplaria MSS. reperimus: una in bibliotheca Vaticana, eaque descripta transmissit Philippo a Sanctissima Trinitate Carmelita Discalceato, qui duo illa exemplaria natus est, alterum a Gilberto Anglico eremico e bibliotheca Cluniacensi, alterum ipse vidit Parisiis in illustri Abbacia S. Victoris, & Lugduni in sacra edidit anno mdcxii præpositæ epistolæ S. Cyrilli ad libentem Joachim, in qua ipse copiose mandam apparuit Angelica, a Joanne Grosse in jam dacti elogio eisdemque verbis descripta. Ipse dein Oraculo subiungit responsio Abbatis Joachim ad S. Cyrillum cum interpretatione compendiosa Angelici Oraculi. Utamur epistolam edidit etiam Lexana ad annum mcccxi & sequentem. Edidit postea Abbas Joachim commentarium sive interpretationem hujus Oraculi paulo fusiorum, quam Lexana non audeat transcribere, quia reperit aliqua contineri, quæ aliquibus, putillis saltem, scandali occasione afferre possent. Aferit autem contineri in bibliotheca Vaticana & Transpontina. Interpretari etiam illud Oraculum fuit Gilbertus monachus Cisterciensis, & Joannes de Rupe scissa Franciscanus. At Joannes Erigon Anglus Eremita Augustinianus in unum corpus cum aliis collegit & Compilationes Vaticanorum inscripsit. Telephorus Casensis Presbyter eremita in libro de Magnis tribulationibus & statu Ecclesiæ multa de illo refert, ac & Bartholomæus Pisanus in libro Conformitatum Vita S. Francisci: quos auctores allegat dictus Philippus a Sanctissima Trinitate, additque Commentarium suum valde amplum, quem curiosus lector consulat. Nos ad antiqua testimonia scriptorum redimus.

5 Inter alios libros manu exaratos de Actis Sanctorum habuimus codicem Ultrajellinum Ecclesiæ S. Salvatoris, in quo Vita Sanctorum, sed passim contracta, continentur collectore anonymo, quem post Joannis Grossi ætatem seculo decimo quinto vixisse existimamus. Ex illo hæc sequentia damus, ante ex eodem MS. transmissa Joanni de Lexana & ab eo edito ad annum mclxxiv num. ix. Fuit vir doctus, scientiis sacrarum litterarum eruditus, Deo multum devotus, nomine Cyrillus, in Terra sancta, tunc a Christianis possessa, sancte & pie conversatus, in ordine Presbyterii constitutus. Qui quidem ob contemplationem miræ sanctitatis & vitæ puritatis, Fratrum in Monte Carmeli commorantium & omnipotenti Deo ejusdem gloriosæ genitrici Virgini Mariæ gratum famularum die noctuque in penitentia austeritate & proprietatis abdicatione præstantium, eundem Montem auctuosius adit. Mons enim iste utique est amoenissimus germiuosis pascuis, uberrimus fonte scaturienti vertiginis, quem olim Sanctus Pater Helias & Helizæus & alii quumplures filii Prophetarum dicuntur inhabitasse. Ibidem S. Cyrillus devotis Fratribus in carâ fraternitate & dulci convictu juxta modum eorum vivendi erat sociatus, vitam cælibem ducens, Angelico aspectu sæpius consolatus, divinis revelationibus crebro illustratus. *Reliqua sunt de Oraculo divino supra ex Grosse relato: quod hic aliquanto amplioribus verbis hinc inde describitur. Subjungebantur varia de rebus gestis virorum illustrium Ordinis Carmelitani: ex quibus verosimile sit auctorem ex eodem Ordine aliquem fuisse.*

6 Lexana ad annum 1224 num. 5 & 6 plurimum tribuit Petro de Nacalibus: qui si aliqua scripserit de S. Cyrillo, necessario hæcenus relatis auctoribus præponendus foret, nescit qui anno mcccxxx inchoavit Catalogum Sanctorum die S. Barnabæ, & absolvit anno mcccxxi die xvi. Adej creatus Episcopus Equilinus: cujus archiepiscopus ipsius.

in MSS. scriptum

E orationem commentum et illustratum.

Vita commentum in MSS.

Relat de Jo. scriptis Petro de Nacalibus.

A ipsius auctoris manu conscriptum natus Antonius Ver-
lus Vicentinus curavit anno mccccxciv Vicentia impri-
mi, eique sine imposto ac registro foliorum numerato, ista
subnectit. Postquam ad libri calcem, Deo annuente per-
venimus, nobis visum est fore haud inutile, quorundam
Sanctorum gesta subnectere, quæ ex eorum historiis,
quam compendiose potuimus, auctorem hujus imitati
decerpsimus &c. Quibus omissis substituta sunt in postero-
ribus editionibus ista verba. De Sanctis nuperime Cano-
nizatis. Ibi capite 3 de S. Cyrillo Confessore ista habentur:
Cyrillus Confessor, olim Presbyter, Fratrum eremi-
tarum confors factus, adeo corde devoto, mente pura,
contemplationi vacabat, ut sæpius Angelico soveretur
aspectu, & divinis revelationibus illustratur, ac paucis
relato divino Oraculo de quo jam egimus, addit: Ex tunc
sanctis operibus excellentior occubuit. Ejus festivitas
pridie Nonas Martii colitur.

7 Ante hoc supplementum Petri de Natalibus aliqua
Martyrologia celebrant S. Cyrillum. Ex his præfere-
ndum antiquum Martyrologium Ordinis, quod in membra-
na habemus excusum his verbis: Pridie Nonas Martii, in
Monte Carmelo B. Cyrilli Presbyteri, melliflui & aurei
Carmeli Eremicolæ prædevoti: cui Deus tamquam fideli
ac familiari amico de futuro mundi statu complura re-
velavit more cunctis inaudito. Eadem leguntur in Mar-
tyrologio sive Hagologio Joannis Guillelmanni Canonici
Regularis in Rubra-Valle prope Bruxellas, anno mcccc-
lxxxvii vita sancti, & aliquanto contrahit apud Her-
mannum Greven Carthusianum Colonia anno mccccclxxx
mortuum, in additionibus Usuardi. Secuti seculo sequenti
Molanus & Canisius. In Martyrologio adjuncto Legenda
aurea Colonia anno mccccxc excusæ, uti eodem anno Lu-
beca, sed cum Doctrinali Clericorum, ista solum habentur:
Eodem die S. Cyrilli Presbyteri & Confessoris Ordinis
Carmelitarum. In MS. Florario Sanctorum ista conti-
nentur: In monte Carmelo B. Cyrilli Presbyteri, mellif-
lui Carmeli Prioris tertii. Hic multa describit posteris
profutura seculis, & gloriosis miraculis Deo procurat
gloriam, mundoque Ruporem. Obiit anno mcccv. Eadem
fere habet Vernerus Rollevinck in Fasciculo temporum,
sed ad annum mcccxiv. Franciscus Maxolyus Abbas
Messanenſis, eumque secutus Constantius Felicius ista com-
memorant: Item S. Cyrilli Carmelitæ, cui in duabus ta-
bellis argenteis Græce scriptis multa divinitus sunt re-
velata. In hodierno Martyrologio Ordinis Carmelitani
inserto Ordinali sive Cereemoniali anno mdcxvi excusæ,
nonnulla traduntur ex Palconyodoro sive Bostio, de quibus
infra agemus.

8 Proferitur a nonnullis testimonium Jacobi Philippi
Bergomati in Supplemento Chronicorum lib. 12 ad an.
1199. Verum illud deest in impressione Brixienſi anni
mccccclxxxv insertum a posteris in editione Parisienſi anni
mdxxxv, ubi lector monetur additos esse nonnullos anti-
quorum memoria celebratos, & de Cyrillo hujusmodi le-
gantur: Cyrillus natione Græcus, ejusdem Ordinis mon-
tis Carmeli Generalis Prior, & ipse hac tempestate & do-
ctrina ac prophetico Spiritu illustratus, insignis multum
fuit, qui cum esset admodum doctus, scripsit quædam in-
genii sui opuscula ad Abbatem Joachim de Oraculo An-
gelico librum unum, qui incipit: Tempore annorum
Christi. Item de processu sui Ordinis librum unum &
epistolæ plures ad diversos. Verum hæc opuscula jam ante
a Trithemio narrata erant libro de laudibus Carmelita-
rum & de Scriptoribus Ecclesiasticis cum hoc elogio: Cy-
rillus Presbyter & monachus Montis Carmeli & ejusdem
tertius Prior Generalis, natione, ut ferunt, Græcus, vir
sanctus & prophetico spiritu illustratus, cui omnipotens
Deus suam voluntatem Angelico ministerio aperuisse
dicitur, dum argenteis tabulis digito Dei scriptis hono-
ratur. Trithemium subinde describit Possevinus in Ap-
paratu sacro, Si, inquit, ei hac in re credendum. Edidit

librum de processu Ordinis in Vineâ Carmeli Daniel a D
Virgine Maria jam altera vice Patrum Carmelitarum in
Belgio Provincialis, vir religiosissimus & diligentissimus,
asseritque haberi in vetustis exemplaribus MSS. inter
quæ ceteris accuratius, scriptum esse Parisiis in collegio
Navarra anno mccccxvi per Joannem Simonis de Ter-
ra-nova, & adservari in Conventu Gandavenſi. Ergo
saltem xvi annis, antequam suum librum de Scriptoribus
Ecclesiasticis ederet Trithemius. Reliqua de hisce scriptis
diseruant alii.

9 Trithemio familiares fuerunt, saltem ob litterarum
communicationem, duo Ordinis Carmelitici scriptores Bel-
ga, scilicet Arnoldus Bostius Gandensis, anno mccccxcix
vita sanctus, & Joannes Palconyodorus Hollandus, ex oppi-
do Oude-vvater, quod Græce τράμιν ὕδωρ sonat, oriundus,
quem Trithemius ait obiisse an. mdcvii, ætatis lxxiv. Ab hoc
typis Admontinis editus est anno mccccxvii liber trime-
restus anaphoricus & panegyricus, de Principio & pro-
cessu Ordinis Carmelitici. Qui liber sub titulo Antiqui-
tatis & sanctimonie Eremitarum Montis Carmeli vete-
rus est Venetiis anno mclxx ex dispositione Joannis Bap-
tista Rubei, Prioris & Magistri Generalis. Ex hujus libri 3
capite 4 datus Vitæ S. Cyrilli, quam eandem Bostius
lib. 7 Speculi historialis hactenus inediti fere conscripsit, imo
& eisdem sæpe verbis, ut unus ab altero videatur accepisse,
aut ambo collato studio composuisse. Effluxerant tunc circi-
ter trecenti anni a temporibus illis, quibus gesta fuerant,
quæ de S. Cyrillo ab illis narratur tam præclara & illustra,
ut mererentur antiquorum scriptis confirmari. Proximus
ad illos accessit Baptista Mantuanus, mortuus anno mdcxvi.
Hic tertio libro Fastorum Vitæ ejusdem carmine heroico
edidit, ubi in fine ejus peregrinationem ad Medos, Parthos
& Armenos celebrat, uti in Notis infra observamus. Reli-
qua plane similia sunt iis, quæ hactenus edidimus.

10 Qui postmodum secuti sunt scriptores Carmelitici ac
res Ordinis deducunt, ut historiam certam, quæ Palconyodo-
rus & Bostius tradunt, ipsi transcribunt: procurantur etiam
Lectiõibus sacris, quæ ad secundum Nocturnum in Officio
Ecclesiastico leguntur, ad hunc vi Martii inseri. Scorsim
Vitæ S. Cyrilli scripserunt Petrus Thomas Saracenus in
Menologio Carmelitarum, Alezans in Paradiso Carmeli-
tico, Philippus a Santissima Trinitate ante Oraculum a se
Commentariis illustratū, Egidius Leo Indelicatus in Hor-
to Carmelitico Italice edito, & Manuel Ferrera inter Vitas
Sanctorum hujus Ordinis Lusitanice scriptas, Segerus Pauli
in tractatu particulari necdum edito. Eandem inseruit
Annalibus Carmelitarum Joannes de Lexana, varia alle-
gat in Vineâ Carmeli Daniel a Virgine Maria, ad quos no-
varum narrationum curiosum lectorem remittimus.

VITÆ EPITOME

Auctore Joanne Palconyodoro

CYRILLUS a Constantinopoli claris ortus parentibus,
omnibus divinarum humanarumque litteris erudi-
tus, dum audisset b Soldanum Iconii sacros Christianæ
religionis libros optare, sumptis codicibus, quorum le-
ctione ejus animum facilius extimavit imbuendum, & Ico-
nium venit. Igitur in brevi adeo ipsum monendo persua-
dendoque peroravit, ut Catechumenum factum, in Pascha-
li solennitate baptismi lavacro intinctum, in Christo ge-
neraret. Interea Cyrillum cogebat Emanuelis Impera-
toris Constantinopolitani ad Alexandrum Tertium Ro-
manæ urbis Pontificem a Legatio, pro Imperio Romano
ante diviso, in unum corpus redigendo. Missi sunt simul
cum Cyrillo Oratores, qui magna pollicerentur, si Pon-
tifex in sententiam ejus descenderet. Quibus respondit
Pontifex, non esse facile in unum jungere, quod prædeces-
sores sui de industria disjunctissent. Cum vero Soldani
desiderium ex beati Cyrilli relatione cognovisset, scripsit
illi dicens: Alexander Episcopus Servus Servorum Dei,
Soldano Iconii salutem, Veritatem agnoscere, & agni-
tam custodire &c. His literis acceptis, & Legatione
fido-

A. Scholasticus *patribus*, Cyrillus cedit Constantinopolim.

Post hac inter Cyrillum & Constantinopolitanum Patriarcham resuscitata de Spiritus sancti missione controversia, a Graecis, injuria vincere cupientibus quod ratione non poterant, Cyrillus de Constantinopoli exurbatus, cecit mactia. Revolvit enim animo in unam Catholicam sententiam, Graecos & Latinos vix posse convenire, cum cerneret Graecorum codices schismaticorum astutia velatos, ad statum coeexto- to deferere.

2 Cum ergo talia animo revolveret, sequenti nocte quadam venerabilis aetatis ac lamenis itago Virginea ipsum alloquitur, ut ei videbatur, inquit: Noli trepidare, si errores cupis effugere Graecorum, eosque a te procul abicere, atque tibi laborare, vitam in Bremo Montis Carmeli demonstrandam assume: nam in ipsa salvaberis. His auditis Cyrillus respondit: o Domina Virgo Maria gaude, tu sola cunctas haereses interemisti in universo mundo. Tu mihi consolatrix ac magistra. In calcatum publice callem me figere oportet pedem, & altiora sperantem paucissimorum signatum vestigiis iter arripere. Igitur Cyrillus omnia temporalia pauperibus distribuens, secularia quoque seculo relinquens, versus Syriam navigavit. Tandem ad Sanctam Terram devenit, & in Hierusalem, Deo ordinante, praedictum Brocardum obvium habuit: qui Cyrillo, Graeco & philosophico colloquio, iudicio dixit: Salve vir bove. Quid habes negotii? Gavisus Cyrillus, Graecam Atticamque linguam audiens, respondit: Nihil negotii habeo, nisi prompta voluntate Deo me totum offerre. Quapropter Brocardus sibi talem Doctorem divinitus missum existimans, ipse in Montem Carmeli secum sumpto, ait. Ex hoc Monte omnis religio primordially est fluxit. Qui ceteris cujuscunque habitus formam, vivendi praestitit normam, statuta & regulam, ac omnia, quae a quocumque institutore noscuntur approbata. In hoc sancto Monte semper benignissima Dei Genitrix Virgo Maria traditur a Patribus, frequenter cum Sodalis suis fuisse, & Eremitas tunc hic degentes, fratres suos appellasse. Cum vero Cyrillus corporalem captaisset requiem, apparuit illi sacratissima Virgo Maria, dicens: Hic tutus eris. Altera die sacri Ordinis habitu investitus a Brocardo quotidie de Scripturis sacris, & Vita Sanctorum Prophetarum Heliae, & Helisei, ac eorumque successorum invicem colloquebantur.

3 Deinceps puro corde & humilitate Cyrillus Deo inharens divina tum gratia, tum revelatione dignus habitus est. Nam alicujus temporis intervallo vidit per quamdam noctem virum aspectu eximio venerandum, juxta se stantem, capite insulatum, & dicentem: Ne timeas Cyrille, sum enim Basilus, quondam montis Carmeli Eremita, Caesariensis Pastor, veniens haec tibi denuntiare a Deo, quatenus in Armeniam pergens, Verbum Dei illic praedices, & lucernam Christi accendas. Qua visione Priori manifestata, de illius licentia, cum Fratre Eusebio in Armenia Dei semen spargens, Deo cooperante, sequentibus signis totam Armeniam ad fidem Christi convertit. Ex tunc suasionem Cyrilli Rex Armeniae cum omnibus Episcopis & subditis suis anno Domini MCLXXXI, b Lucio Tertio Papae se subiecit. Hinc Cyrillus post 10 annos ex Armenia ad montem Carmeli reversus, Angelico tum aspectu, tum anatu, crebrisque divinis revelationibus consolationem habuit. In veneranda enim commemoratione k S. Hilarionis eremite Carmelicae religionis Missarum solennia celebranti, Angelus Virginei aspectus in nebula sibi apparuit, virgam liliatam habens in manu, & duas tabulas argenteas, Graecis litteris inscriptas, & dixit: 1 Has tabulas misit tibi omnipotens Deus, tamquam familiari amico. In his erat scriptum quoddam compendium, undecim capitulis distinctum, quod Abbati Joachum Ordinis

divi Patris Benedicti tradidit explanandum. Initium D tale est: Tempore annorum Christi a MCCC.

4 Porro post decessum S. Brocardi in anno Domini MCCCXVII Prior tertius omnium Fratrum electione factus est. Celestinus vero Papa anno Domini MCCCXII anno suo 1. audita ejus fama, admonitum habuit, ut Patriarchatum susceperet Hierosolymitanum: quod ille omnino renuit, sic rescribens: Beatissimo Patri Celestino, pedum oscula, Cyrillus famulus Christi. Sufficit mihi Thesaurum Domini mei id est, animam, pro qua magnus ille mercator advenit, proprium sanguinem fundens, portare in hoc vase fictili. In monasterio nempe Carmeli, terrestres Angelos reperi, quorum veraciter in calis conversatio est.

5 Dum quadam vice queto elemosynam tribuisset. Denarium caecis oculis applicuit, & protinus vidit. Tunc & mente illuminatus, recipi ad Religionem postulavit. Cyrillus vero propter absentiam Patris Brocardi, acceptare illum distulit. Et factum est post triduum, quod sic illuminatus spiritum exhalaret. Cum autem die quarta Brocardus advenisset, Fratribus occupatis obsequiis funeralibus, surrexit vixit, & ait: Per Cyrillum a morte sum resuscitatus, cujus meritis pridem fui a caecitate mentis & corporis liberatus. Certissimus divina revelatione Cyrillus, quod Christianorum scelera Carmeli Religionem a Terra sancta eradicandam, pulcherrimam Virginem Mariam, ut Carmeli gregem conservaret, solis precibus rogavit. Nec defuit zeloso Dei Matris amatori divina consolatio. Divinitus enim edoctus est, quod diversarum regionum viri Mariae religionem profiterentur, qui ea in suis regionibus copiosissime transplantarent.

6 Denum universarum virtutum ornamento repletus, post tres annos assumpta curae sui officii, morbo ingravescente, cunctis monasterii Carmeli & Ordinis rebus ordinatis, & Sacramentis Ecclesiae devote susceptis, anno Domini MCCC, migravit ad Christum. Est vero sepultus juxta Corpora SS. Bercholdi, atque Brocardi, ubi sanctam Trinitatem, tres miraculis praedicantes, diem resurrectionis praestolantur in pace. p Eodem mense obitus S. Cyrilli, navis de Cypro navigantibus, quidam in navidefunctus, ad litus Montis Carmeli projectus est. Corpus autem a Fratribus collectum, dum ad sepulturam portaretur, super tumulum S. Cyrilli erat collocatum, quousque soxa pararetur. Statim vero mortuus surrexit, dicens, se a B. Cyrillo vitae meliori reservatum. Ob id habitu Ordinis sumpto XII annis supervivens, laudabiliter dormivit in Domino.

a Gressio & Mantuanus natione Graeci dicitur, addit Tristremur, ut servat. Sed in civitate Constantinopolitana natus f honestissimis parentibus affert Basilus lib. 7. Speculi historiarum c. 4. ubi tali qua fere eadem narratur.

b Lezana ea refert ad annum 1162 & sequentem. Baroniis in Martine Parisiensis indicat conversionem Soldani eodem anno 1169, n. 42 & ad eum epistola Alexandri Papae, a Joanne Basio missa una cum libris Petri Blesensis edita, partem interferit n. 43. & postea n. 44 addit sibi incomperum, an Alexander, quos promissit, miserit ad Soldanum viros Catechistas, & quos miserit: ut videntur Palaeologorum, licet Venetis recusum, aut non legisse, aut ejus auctoritatem non satis estimasse. In Vita Carmeli n. 716 ex Segoro Pauli dicitur factum anno 1181, quia Robertus de Monte in Supplemento Sigeverii refert Soldanum ex voluntate matris morientis crevisse Crucem.

c Iconium Lyconia metropolis satis nota.

d Refert Lezana eam legationem ad annum 1170, quo eodem anno Baroniis ex gestis Alexandri Papae de Legatione similis agit, absque ulla S. Cyrilli mentione.

e Lezana ex Palaeologo & Basilio hac & sequentia habet ad an. 1172 & sequentem, quando Patriarcha erat Michael Archidatus: fatetur tamen Lezana, an cum hoc ea concertatio fuerit, nihil certi constare. Agit de Michaelo Baroniis anno 1166 numero 41.

f Colinus J. Basilus 14 Junii ex ejus Vita aut Scriptis hac ejus habitatio in monte Carmelo esse confirmanda.

g Otto Frisingensis lib. 7. Chronici cap. 32, agit de Armeniorum Legatione ad Eugenium III. facta anno 1143, quae etiam edidit Baroniis.

AUCTO.
RE PA-
LAONY-
DORO,

Patriarcha-
tus Hierosolymitanus
oblatus

causa illa
quidam

monasterio
suscitatus

id est

monasterio
suscitatus

Soldanum
vixit.

A Baronius ad dictum annum num. 23. Saraceni in Vita S. Cyrilli
auramque legationem conjungit, Lozana distinguit.

h Lucius III creatus est 29 Augusti. citati hic anni 1181.

i Manuanius 1. 3 Fastorum in Vita S. Cyrilli aliquos hujusmo-
di labores ita celebrat:

Tu vero venerande Pater, per Medica cum jam

Regna, per Armenias urbes, Parthosque per omnes,

Undique sparsisses divini Semina verbi,

Attritus gravitate xvi, gravitate laborum

Ad stata perpetue migrasti gaudia vite.

k Gressus supra B. Hilariis Abbatis. Ubi de hoc Oraculo la-
tius agitur.

l Melius Gressus ex epistola S. Cyrilli ad Altonem Joachin D
verba Angeli descripti.

m Lozana viginti quatuor annis serius collocat obitum h vocan-
di ad annum 1221, offeritque Palaeanderum errare in temporum
Chronologia. Contra in Vita hujus scribit Philippus a SS. Trini-
tate creatum Generalem anno 1173.

n Hac Lozana, ut vero arripit ad annum 1191 n. 7.

o Aliud hic mendum Chronologicum est: si propius accedis Bo-
stius, dum obisse anno 1203 tradit. Lozana annum mortis
ejus assignat 1124.

p Subjungit Bostius apud Lozanam: Dum quidam claudis
corpus ejus tangeret, sanitatem integram consecutus est.

DE B. AGNETE DE BOHEMIA

VIRGINE ORD. S. CLARÆ PRAGÆ.

Commentarius prævious.

§. I B. Agnetis vitæ, vita monastica.

ANNO
MCC.
LXXIII.
VIMAR.
TII.

B. Agnes
& B. Coleta
in eisdem
Ordinibus
descriptæ.

Duas damus hoc sexto Martii Deo in Ordine Sera-
phico sacras Virgines, vita sanctimonialia, ac
miraculorum virtute eximias: harum altera est B. A-
gues, Regis Bohemia filia, Praga & nata in terra, & in
calore nata; altera est B. Coleta, Corbeje in Picardia pa-
tre fabro lignario progenita, & Gandavi vita mortali ex-
ta. Prior, acceptis e monasterio S. Damiani a S. Clara
submissis quinque sanctimonialibus, prima incepit in trans-
montanis & borealibus regionibus artificiosam vivendi ra-
tionem, quam etsi in arduis nonnullis difficultatibus ada-
ptari nationi Bohemica per Summos Pontifices perierit,
impetrarique; nihil tamen ipsa, utpote paupertatis aman-
tissima, pro necessitatibus contingentibus, oblata etiam
facultate, desinere sibi voluit. Posterior ob paupertatem
etiam Urbani Papa auctoritate relaxatam, eundem Or-
dinem ad primam S. Clara vivendi normam reduxit, ba-
buit illius idcirco reformatrix. Plurima utriusque exem-
plo instituta monasteria Virginum Clarissarum, que harum
imitatione sanctissime vixerunt: De B. Coleta infra age-
mus, nunc de B. Agnete, qua duobus fere seculis ante il-
lam floruit, agendum est.

Agnes
nata anno
1203.

pater
m.

o patrimon-
ium
fuit
fuit.

2 Nata traditur B. Agnes anno Christi MCCV, ac piis-
simis moribus adolescentula in monasteriis imbuta, nec de-
inceps a sanctissima vita in via methodo deflexit. Patre Pri-
mislo Ootocaro Rege morbo, ac fratre Venceslao regnum
administrante, nuptias a patre additas Frederico II. Im-
peratoris, implorato Summi Pontificis patrocinio, abiecit,
hortatuque Patrum Minorum, qui Praga sub Rege Pri-
mislo domicilium fixerant, animum ad vitam monasticam
secundum B. Clara institutionem adiecit, ac patrimonium
sibi a patre relitum, in pios usus distribuit. Ad sacras Pa-
tribus Franciscanis ipsam Fundatricem ingentibus sumpti-
bus absolvisse infra Acta n. 23 habemus. Præterea pietatis ac
compassionis intuitu (verba sunt Gregorii IX, qui tunc Ec-
clesia præerat) ad opus infirmorum & pauperum hospitale
fecit & dotavit. Demum pro se & aliis sanctimonialibus
monasterium extruxit: pro utroque Venceslaus Rex Bohe-
mia fundum concessit, & Episcopus Pragensis cum Capitulo
Ecclesie plenam libertatem adjunxit. Confirmantur ea litteris
Apostolicis, Gregorii IX, quas a Vadingo tunc Anna-
lium Minorum ad an. 1234 n. 5 editas hic repetimus.

3 Gregorius.... Carissimæ in Christo filiz Agneti,
sorori carissimi in Christo filii nostri, illustris Regis
Bohemie &c. Sincerum animi tui fervorem, tuque
devotionis fragrantiam nuper cum gaudio sentientes,
in hoc sumus, velut in odore agri pleni, cui benedixit
Dominus, delectati; attendentes in Agnete altera ca-
ritatem, quam aquæ multæ extinguere nequiescunt: su-
per quo in laudes & gratias assurgimus bonorum o-
mnium largitori, qui tibi hunc affectum misericordi-

ter inspiravit, ut prudentibus junctis puellis, im-
provisum ejus adventum secuta cum lumine præstoleris. Agnes enim Agnetem imitata, te nullatenus, quam-
vis delicata & juvenis, permisisse seculi decipi blandi-
mentis, aut potentia vel gloria temporali seduci: sed
pro nihilo ducens mundi favores & rerum affluentiam
terrenarum; carnem coegisti spiritui deservire, ut ab-
dicatis transitoriis universis celesti sponso in religione
pauperum inclusarum elegeris in munditia cordis & cor-
poris famulari: illi voto solenniter dedicans, & ejus an-
cilla fieri cupiens ex Regina, qui celsitudinem divinita-
tis humilians, & formam servi suscipiens, exaltat hu-
miles in salutem. Unde clarissimus in Christo filius no-
ster, illustris Rex Bohemie, germanus tuus, pie confi-
derans te ex alto virtute spiritus roboratam, & caritatis
ardore in Christo succensam, tuoque proposito divini-
tus inspirato; cohibitis germanæ dilectionis affectibus,
grata benignitate concurrens, fundum ad constru-
endum monasterium cum hospitali apud Pragam in hono-
rem B. Francisci, in quo te cum aliis Sororibus claudere
statuisti, Ecclesie Romanæ concessit, & ipse ac Ven. fra-
ter noster Pragensis Episcopus loci Diocæsanus de con-
sensu Capituli sui utrumque locum pietatis intuitu, plen-
æ libertati donavit; sicut in eorum litteris ad nos
transmissis, plenius continetur. Quia igitur devotæ
mentis est affectio amplectenda, & circa sacre religionis
novella plantaria humanæ sollicitudinis cura debet pro-
pensior adhiberi, ut uberes flores & fructus proferant
honestatis; nos eorumdem Regis, Episcopi & Capituli
precibus inclinati præfatum monasterium & hospita-
le in jus & proprietatem ac tutelam Apostolicæ Sedis sus-
cipimus... Statuimus insuper, ut juxta morem Ec-
clesiæ Romanæ ibi divinum Officium celebretur, excepto
Psalterio, quod juxta consuetudinem possitis dicere Gal-
licanam... Datum Spoleti III Kalend. Septemb. Pontifi-
catus nostri anno VIII. Hac ibi. At quadriduo serius missis
ad Episcopum Pragensem litteris commendat, ut non permit-
tat dictum monasterium a quoquam molestari. Litteras eas
exhibet dictus Vadingus in Registro Pontificio n. 23. Annus
octavus Gregorii IX convenit in annum MCCXXXIV, quia
creatus fuit die XX Martii anni MCCXXVII.

4 Interea quod statuerat B. Agnes, monasterio necum-
que extructo adimplevit. Albertus Stadenfis in Chronico
annum assignat MCCXXVI his verbis: Eodem anno in die
Pentecostes soror Regis Bohemie, Domina Agnes, horti-
tatu Minorum Fratrum se reddit Ordini paupe-
rum Dominarum de Regula B. Francisci in Praga,
spreto propter Christum Imperatore Friderico, qui
eam in conjugem antea postulaverat. Floruit tunc di-
ctus Albertus, anno MCCXXII creatus Abbas Stadenfis:
qui relicta dignitate Abbatiali, anno MCCXL Ordinem S.
Francisci ingressus, reliquam vitam inter Abbatres Fratres
transiit.

mundi
blanditiis
repleta.

Oratio ad
nos.

Adrianus
Clarissimæ
suscipit,
anno 1236.

A transegit. Alii B. Agnetem aliquot annis citius & in festo Annuntiationis B. Maria ingressam tradunt. Mandat autem Pontifex litteris missis Joanni Ministro Saxonie, & Fratri Thoma Custodi Bohemie, ut Agnetem Apostolica

justa Grego-
rio IX. Ab-
batissa cras
mor:

auctoritate in Abbatissam illius monasterii praeferrent, & has scripsit ei cum hoc titulo. Gregorius... Abbatissa monasterii S. Francisci Pragensis Ordinis S. Damiani. Cum seculi vanitate relicta, fragilitatem humanam in stabilitatem perpetuam commutatis, & ex Regina facta voluntarie Dei Omnipotentis ancilla, perfectionis viam in sancta religione, cui te devovisti perpetuo, sis ingressa, omne gaudium tuum & solamen reputans in divinis obsequiis, maxime cum in altari offertur sanctissimum corpus Christi: tuis supplicationibus inclinasti, devotioni tuae auctoritate praesentium indulgemus, ut quinquies in anno in choro monasterii audire possis Missarum solennia & inspicere Presbyterum celebrantem. Datum 11 Nonas Aprilis, anno xi, is est Christi mcccxxvii. At litteris v Idus Aprilis ad Moniales ejusdem monasterii datis, praebe potestatem Abbatissa, ut propter nimium frigus illius regionis & aeris intemperiem, super eo, quod certis diebus juxta Regulam in pane & aqua erat jejunandum, & super usum calceamentorum & pellium de Visitatoris consilio valeat, prout expedire viderit dispensare. Iterum anno

quon modo
rationem
adhuc re-
gulari

B sequente 11 Nonas Maji concessit, ut per Quadragesimalibus diebus Dominicis & quinta feria bis comedere & lacticiis refici valeant. In omni vero Pascha & solennitatibus B. Mariae Virginis, ac etiam Apostolorum sive in festo Nativitatis Domini, nec non tempore manifestae necessitatis, utpote infirmitate, nulla ad jejunium teneatur. Praeterea quando secundum Regulam in pane & aqua teneantur jejunare, refectorem in omnibus sicut in aliis diebus Quadragesimalibus habeant. Demum impertitur licentiam habendi duas tunicas, scapularia & mantellum cum pellibus, & subulares, & utendi fisonibus plenis feno vel palea, nec non cervicalibus.

replem om-
nia possi-
bilia

C Interim paupertatis amantissimi nullas a fratre Rege oblatos redditus admittit, nulla ad aliquas possessiones juris, aut dominiola proprias Sororibus permovere voluit: quod vel maxime constat ex ejusdem Gregorii Papa litteris ad Magistrum & Fratres hospitalis Pragensis S. Francisci, quas hic addimus. Carissimi in Christo, inquit, filia nostra Agnes, germana illustris Regis Bohemiae, & conventus incluserum ancillarum Christi monasterii S. Francisci Pragensis Ordinis S. Damiani, nobis humiliter supplicarunt, ut hospitalis S. Francisci loci ejusdem, quod olim cum juribus & pertinentiis cesserat eis, & per ipsas

antem jam
ad hospitali

C Sedes Apostolica monasterio memorato concessit, liberam resignationem recipere curaremus. Nos igitur hujusmodi resignatione recepta, hospitale ipsum, quod B. Petri juris & proprietatis existens, vobis & successoribus vestris concedimus in perpetuum libere possidendum, sub Apostolica Sedis protectione sancimus perpetuis permanere temporibus &c. Datum Lateran. v Kalendas Maji anno xii, id est Christi mcccxxviii. In litteris ad Agnetem ejusque conventum xvii Kal. Maji, praeterea concedit, ut invitae cogi ad recipiendum possessiones non possint.

explicatio
nem regula
explicat

6 Duo fuerunt successu temporis, quae B. Agnetem tenuere perplexam, alterum quod praeceptum obedientiae in principio formula vitae regularis exprimitur, alterum, quod in eadem formula litteris Apostolicis Regula B. Benedicti observanda illis tradita dicatur. Rogavit igitur Summum Pontificem, ut duae illae clausulae tollerentur. Respondit Innocentius 11° anno primo Pontificatus, Christi mcccxlii, oblonga ad illam missa epistola, quod Regula ipsa Sorores sui Ordinis non liget ad aliud, nisi ad obedientiam, abdicationem propriam, ac perpetuam castitatem. Praeterea quod adjectum sit de B. Benedicti regula, ut per ipsam, quasi praecipuam de regulis approbatis religio authentica redderetur: nulla tamen propter hoc necessitate inducitur, ut ipsam teneantur observare. Omissionis alias

epistolas illi a Gregorio IX missas: in aliqua cum petivisset D. quendam regulae formam a se contra eam confirmari, Papa mihi & benigna adhortatione dissuadet, additque alteram, quae ad sanctam virginitatem & exvelfas virtutes invitat. Utramque exhibet VVadingus, num. 12 & 13 anni 1238.

§ II Acta ad impetrandam Canonizationem. Vita scripta. Nomen factis sacris insertum.

7 **V**ixisse B. Agnetem ad annum usque mcccxxii infra ad vitam ostendimus, & cum obiisset vi Martii, die xxiv Quadragesima ac feria sexta hebdomada. Eam a morte plurimis claruisse miraculis petita ejus Canonizatio indicat: de hac ista habet Franciscus Haroldus in epitoma Annalium Astinorum ad an. 1328 num. 16. Laudabilem causam suscepit hoc anno Elisabetha Bohemiae & Poloniae Regina, ut instanter ageret apud Joannem Pontificem pro canonizanda B. Agnete Virgine Clarissa, Ottogari Bohemiae Regis filia & avia sua, hoc tempore multis miraculis perillustri, in sui Ordinis a se constructo Pragensi monasterio condita: cujus causae promovendae intercessores etiam adhibuit praecipuas. Clero populoque personas: ex quarum litteris ad Pontificem de hac re destinatis, auctor meus VVadingus hic producit eas, quas Pragensis, Chuenensis, Czeslaviensis, Coliniensis civitatum Judices & Universitates conscripserunt. Hac ibi, in quibus B. Agnes avia dicitur, quod magna amita esset Regina Elizabetha: cujus proavus erat VVenceslaus Rex, frater B. Agnetis. Fuerat hujus patrocinio illa puerpera in periculo mortis liberata, uti etiam filius ejus adhuc parvulus, dein Imperator Romanus Carolus IV. Qua infra in Actis hujus Virginis leguntur.

modius om-
ne 1232.

arguit Ca-
noniz. Acta.

8 Ceterum ex iis, quae olim ad obtinendam ejusdem B. Agnetis Canonizationem peracta sunt, damus sequentia ad nos transmissa ex libro, cui titulus, Chronica aulae Regiae, ex bibliotheca C. V. Marquardi Freheri Consiliarii Palatini. Ibi pagina lxiii ad annum Domini mcccxxviii ista habentur: Hoc anno circa festum B. Martini Elisabetha Bohemiae Regina, spiritu devotionis inflata, propter plurima virtutum opera, quae Dominus circa corpus & sepulcrum venerabilis Virginis Agnetis, ad S. Franciscum in sua propria scilicet fundatione Pragensi sepulta, diversis dignatus est temporibus ostendere, totum Clerum Pragensem & majores populi convocavit, ibique devotionem & intentionem suam de Canonizatione jam dictae Virginis exposuit. Litteras quoque intercessorias ad D. Joannem Papam pro eodem negotio tam Praelatorum quam civium obtinuit, quas cum suis propriis epistolis Domino Apostolico destinavit. Tenor litterarum civium iste erat.

Pro Canoniz.
latione can-
onis Elisa-
beth Reginae
anno 1328.

9 Sanctissimo in Christo Patri ac Domino, Domino Joanni, Sacrosanctae Romanae ac Universalis Ecclesiae Summo Pontifici Nicolaus Pragensis, Hermannus Kutnensis, Henslinus Czeslaviensis, & Gotzlinus Coliniensis civitatum Judices ac Universitates & Communia civitatum earundem, cum debita subjectionis reverentia, pedum oscula Beatorum. Magnum salutis gaudium, magnum divinae pietatis mysterium, in regno Bohemiae, de cujus incolatu nos sumus, Deus Deorum Dominus haecenus declaravit. Nam hanc nonnullis Regibus & regnis ac quibusdam aliis regni ejusdem filiis, incolis & alumni devotionem & gratiam inspiravit, quod ad perfectionis summam virtutum gradibus ascendentes, ad tantam sanctitatis excellentiam sunt proveci, quod ipsis coram exigentibus meritis ad eminentiam caelestis exercitus Clericalis, scriptis eorum in caelis nominibus, Sanctorum catalogo sunt adscripti: quorum dignis & Deo gratis suffragiis, regni ejusdem incolae senterunt & sentiunt pium & efficax opitulationis praesidium, & in tribulationibus & necessitatibus remedium opportunum. Verum quia Divinae largitatis immensitas munificentiae suae mensuram non ponit, nec collata semel liberalitas

Litterae ci-
vium Pra-
gensium ad
Pontificem
Romanum:

faltis

A fastidium ei præstat, illis, quos eidem regno Patres contulit & Patronos, dedit adhuc & Virginem innocentia agnam, & nominis appellatione Agnetem, quæ felicis memorie Domini Przemislai, sive Ottakari Boemæ quondam Regis filia, ex utroque parente stirpe regali progenita, sic juventutis suæ florem virtutum decore vestivit, quod ab ineuntis ætatis suæ primordiis ad patriam visa sit festinare caelestem. In Ordine tandem S. Clare conversatione degendo sanctissima, vitæ suæ terminum sic explevit, quod hoc, quod feliciter inchoaverat, feliciter consummavit. Cui perfectioni vitæ laudabilis tantam Dominus contulit gratiam & virtutem, quod in vita & in morte & post mortem tanta miraculorum claritate refulsit, quod evidenter patuerunt & patent quotidie suæ indicia sanctitatis. Quæ quidem lucerna pro Dominorum varietate, qui in regno Bohemæ post felicis memorie Domini Wenceslai Boemæ & Poloniæ Regis obitum in ipso regno Bohemæ successerunt, sic occultata fuit sub modio, quod Virginis vitæ & sanctitatis ad Apostolicæ Sedis & Vestram notitiam non pervenit. Sed nunc in regno ipso stabilitate domini divina miseratione concessa, Illustris Domina, Domina nostræ Elisabeth Boemæ & Poloniæ Regine Pater misericordiarum Dominus spiritum suscitavit, ejusque cor in amorem & honorem ipsius Virginis, quæ quidem Virgo ipsius Domine Regine fuit avia, sic accendit, ut ad Sanctitatis Vestre pedes, memoratæ Virginis sanctitate deducta, supplicaret & peteret, ut illum venerabilem, sanctum & Deo gratum thesaurum jam diu lucentem in calis, super publicæ ac universalis agnitionis candelabrum Vestre Sanctitatis benignitas ponere dignaretur in terris, Virginem ipsam Sanctorum catalogo ascribendo. Quod & nos Sanctitatis Vestre advoluti genibus, humilitatis nostræ instantia supplicamus. *Hæc ibi.* Erat cum Pontifex Joannes XXI, dictus XXII, qui sedis ab anno MCCXVI ad annum MCCXXXIV.

10. Ut jam dicta supplicatio felicem exitum sortiretur, videntur mandante Elisabetha Regina nundequaque conquesta illustriora Acta & miracula, atque ex iis duplex Vita B. Agnetis confecta, cujus altera sermone Latino, altera Bohemico fuit exarata: prior dicitur ex vetusto codice Ecclesiæ Pragensis eruta, cujus aliquod apographum extat in collegio Clementino Societatis Jesu apud P. Joannem Tannernum: & hanc statueramus solum dare, omissa Vita posteriore, quam ex duobus etiam vetustis codicibus descriptam Latinitate donavit vir eruditus & Societate etiam Jesu Georgius Cruzerus. Verum cum utramque inter se contulimus, deprehendimus illustres rerum circumstantias cum variis miraculis addi, & quæ hactenus etiam inedita est, judicavimus ipsam quoque prælo dignam esse, & priori addi debere. Codicum horum MSS. quibus Cruzerus usus est, alter appellatur Crumlovienfis, alter Velestavinus: imo unus auctor creditur B. Agneti coævus extitisse, & de eo accipiendæ esse ista verba infra num. 1. Relata: Hæc habui e veteri manuscripto corvi auctoris, quæ de insolita virguncule regie ante sacrum parthenonem virtute paucis annotatem. Ceterum ut ex dictis patet, ut explicarentur obscura, hinc inde interpolavit pauca jam memoratus Cruzerus. De eadem B. Agnete agunt passim, qui de rebus & personis Ordinis Minorum, aut gestis Regum & Sanctorum Bohemæ agunt: quorum plurimos allegat Arthurus de Mousier in Martyrologio Franciscano, ubi hoc eam elogio æquonat, ad hunc vi Martii in Praga in Bohemia B. Agnetis Virginis, Regis Bohemorum filia, quæ spretis regalibus oblectamentis, monasticam professæ est, & paupertate, pudicitia ac tignis emicans cucurrit ad Christum sponsum. Similia habet idem auctor in Gynæceo sacro & Liberius noster in Menologio Virginum. Duo hic compendia subjicimus, Bartholomæi Pisanii lib. 1. Conformitatum, similia 8 par. 2, & Georgii Bartholomæi Pontani lib. 4. Bohemia pia: quos duos reliqui fere describunt aut pauca etiam

elogia decerpunt. In Pisano referimus Marcum Ulyssiponensem Lusitanice, Hispanice, Italice, Gallice editum, & Valerium Venerum Capuccinum in suo Italico tractatu de S. Clara & illustribus Clarissis, qui errorem typographicum, quo civitas Plangensis loco Pragensis apud Pisanum legitur, retinuit, & citra di Plagena transcripsit. Hæc præponimus quatuor epistolas S. Clara ad B. Agnetem, quas a se Luine redditas transmisit Joannes Tannernus, Societatis nostra Sacerdos.

§ III Monasterium Clarissarum extructum, ab alienatum, restitutum. Osa anno MDCLXII reperia an B. Agnetis? Miracula recentiora.

11. Cum Acta hæc prælo apparasset cum adjunctis annotationibus & parte Commentarii prævii hæcenus tradita, & tamen mihi met ipse non plene satisfecissem, litteras in Bohemiam misi ad R. P. Joannem Possurnium ante Bohemica Societatis nostra supremum Praepositum Provincialem, tunc Praga ad S. Clementem Rectorem Collegii Academicum: cujus eximiam benevolentiam Roma anno MDCLXII experiri iuram. Hic curam hanc omnem commisit industriis sui collegii viris, RR. PP. Joanni Tannero & Tobia Hlavvicio, qui de ipso monasterio Clarissarum ejusque mutationibus, de Reliquiis effossis & miraculis, deq; cura ad impetrandam Canonizationem impensa aliisque nonnullis ista indicarunt.

12. Primo harum sanctimonialium monasterium extructum est in angulo urbis veteris Pragensis prope Moldavam fluvium, a Judæorum habitatione duabus circiter plateis remotum. Habet autem extremum illud Veteris-Praga territorium a reliqua Urbe vetere diversum magistratum suæque jura: totumque etiamnum subest jurisdictioni Abbatissæ hujus monasterii. Acta utraque infra danda indicant templum sub nomine Salvatoris a B. Agnete fuisse edificatum. Accedit, teste Tannero, auctoritas Danielis Velestavinus, quæ in rebus Bohemicis magno in pretio habetur. Idem tradi in Calendario Historico Bohemico suggerit Hlavvicius: hinc per posteros in summo altari superiore imaginem collocatam representare ipsum Salvatorem. Interim sæpe sub nomine S. Francisci solitum est indicari. Verum his nominibus quasi abolitis ob memoriam B. Agnetis titulus est a populo inpositus, & templum Divina, Sancta aut Beata Agnetis passim appellatur. Extat modo in eadem Vetere Praga ab alio latere haud procul a Judæis templum Salvatoris, opus recentissimum circa annum MDCLXII aut sequentes inchoatum, quod huc non spectat, nisi ut Lector moneatur ab antiquo Salvatoris templo, etiam siu loci plane esse distinctum.

13. Sanctimonialia eam hujus Salvatoris sive B. Agnetis monasterii quam reliqua omnes, prævalentibus Hussitis, vi extructa fuerunt & in unum S. Anna monasterium, quod erat Virginum secundum institutum & regulam S. Domini Deo sancte servientium, simul numero, ut minimum quadringenta compacta vivere debuerunt: quod saltem tradunt circa annum MCCCLXX, cum bella Ziskiana fervere, quando & monasterium harum Clarissarum magna ex parte destructum dicitur, & vacuum permansisse, nullis ad illud redeuntibus sanctimonialibus. Postea centum & pluribus annis elapsis, Ferdinandus I Imperator & Rex Bohemæ anno MDLV illud donavit Reverendis Patribus Ordinis Predicatorum pro ruinis cenobii S. Clementis ad Pontem, quas dedit Societati nostra, ubi nunc illud est Collegium Academicum: in quo humana divinaque scientia tum nostris tum externis magna regni universi utilitate traduntur. Postea tamen sub Ferdinando II post victoriam in Albo-Alonte obientam, datum est Reverendis Patribus Ordinis Predicatorum egregium parochiale S. Egidii templum, ac monasterium B. Agnetis Patribus Franciscanis restitutum, a quibus fuerunt sanctimonialia eo redacta: verum cum ha anno MDCLXXVII peste perisset.

Memoriale
Martyrologii

Compendia
2. P. 1.

A periissent omnes, illis alia iside: Clarissa substituta sunt, qua e Teynecensi oppido, Praga sex miliaribus distans, quod Virgines illa inter bellicas tempestates, foris secure non degerens, relicto vacuo illo monasterio huc migrarunt, atque in hodiernum diem in summa paupertate laudabiliter ibidem numero XIX vivunt.

14 Sepulta est B. Agnes in sacello Deiparae Virginis, quod in latere dextro ipsius templi Salvatoris est extructum, in quo anno MDCLIII repertum est aliquod defossum corpus, & mox e spe omnium existimatum, & sparsum fama quaquaversum volante, esse sacras reliquias B. Agnetis, potissimum quod quamprimum lateres sepulcrum regentes removerentur, odor exhalaret valde suavis. Non est tamen motum sepulcrum, sed denno asseribus duplicatis oclusum: donec Eminentiissimus Cardinalis ab Harrach Archiepiscopus Pragensis, certior huius rei factus, consensum praeiisset. Ab hoc continuo constituti Commissarii, qui rem totam assensu examinarent, scilicet Illustrissimus Dominus Josephus liber Baro de Zollego, tunc temporis Archiepiscopalis aulae supremus Praefectus; Reverendissimus Dominus Andreas Clemens Kockerus a Kockenberg, Metropolitana Ecclesia Pragensis Decanus, & Curia Archiepiscopalis Officialis; Reverendissimus Dominus Nefestinus de Koberovvitz, Decanus regia capella omnium Sanctorum in arce Pragensi, Archiepiscopalis Secretarius. Hi die VI & X Junii dicti anni MDCLIII consuetam in similibus examinibus diligentiam adhibuerunt, & stricte sub iuramento, quid circa inventum corpus viderint et observarint triplicis generis personas examinerunt: harum prima fuerunt ex monasterio B. Agnetis sex Virgines sanctimonialiales, Anna Clara Staniczka de Bystrzico Mater Abbatisa; Ludmilla, quae nunc Mater Abbatisa vivit, Clara, Magdalena, Salome, Dorothea; dein tres Sacerdotes canobii S. Jacobi Fratrum conventualium S. Francisci, R. P. M. Stephanus Polonus Guardianus, P. Didacus Confessarius didarum sanctimonialium, postea Provincialis, P. M. Honorius; denique ex secularibus Balthasar Dietrich piſtor & civis Neopragensis, & Henricus Ernestus. Omisso singulorum assensu, & in prioribus annum vestis monastica suscepta.

15 Hi ergo, quia inventioni dicti corporis interfuerunt omnes, interrogati fuerunt. Quare foderint, qua signa praecesserint, & quid invenerint. Respondit praefectus Mater Abbatisa fossionis procurata causam extitisse, quod thesaurum pro summa monasterii necessitate sperarint inveniendum, cum audisset eo loci flammam erupisse: qua signa solent esse latentium thesaurorum. Quo cognito P. Guardianus, quia & ipse audi verat, ubi flamma erumperet, thesauros latere; asseruit se licentiam fodiendi dedisse: quam fossionem Virgo Salome eandem ob causam valde urserat. At flammam erumpentes viderant duae sanctimoniales, Clara septuagenaria & Ludmilla postmodum Abbatisa: illa, vespere dum Anna Clara Abbatisa in templo oraret; verum non arbitrata est fuisse veras flammam sed quamdam illusionem: altera tempore Completorii viderat instar facis accensa lucem erumpentem. Addebantur & alia signa, qua fossionem praecesserant, scilicet tempore Martini visam quamdam sanctimonialiam plane incognitam, qua & chorum introspexis, & sanctimoniales orantes observavit, ac postea disparuit. Praeterea sapientius & a pluribus auditos fuisse inconditos & horribili voce editos cachinnos, ac Dorotheam adeo fuisse percussam, ut in quamdam infirmitatem fuerit prolapsa. Matrem etiam Abbatisam praecipisse, ut singulis diebus Camicam aliquod de Spiritu sancto recitaretur. Denum ipsam horribilem vocem coram Commissariis fuisse representatam.

16 His discussis, qua circa sepulcrum inventum apparuerint observanda, inquisitum est: ac primo responderunt quasi omnes, primo tumbam, in qua corpus est repertum, fuisse ligneam & quidem putridam, exceptis asserculis mediis circa caput & pedes; dein penes corpus apparuisse Crucem nigram femori adjacentem, eamque, ubi tactum sustinuit, statim in cineres dissolutam. Velum etiam ostensum, quale ipsa sanctimoniales solent gestare; verum instar tela araneorum dispa-

ruisse: cranium praeterea, mentum & dentes in consideratam neminem atroxisse, sed vel potissimum in stuporem commovisse odorem desiderabilem & suavem unaquaque sparsum, dum sepulcrum aperiretur: adeo ut P. Didacus Confessarius, dein Provincialis, inquisiverit, num aliquis odorem apenes se haberet, sed neminem quidquam habuisse. Virginem etiam Ludmillam, postea Matrem Abbatisam, tanto fuisse odore afflatam, ut cogeretur habitum deponere, diceretque se non posse tam potentem, fortem & suavem odorem sustinere: ipsos etiam lateres sepulcrum regentes lacum dedisse odorem: imo chirothecas, quibus Balthasar piſtor attigerat tumbam, adhuc quarta die gratum & suavem spirasse odorem. Atque hac fere sunt, quae cum iuramento coram Dominis Commissariis confesse sunt, & deposuerunt supra nominata persona; at nos ne radio afficiatur lector, quomodo singula responderint, negleximus seorsim indicare. Finito examine, descenderunt Domini Commissarii ad templum, ac (lustrato sepulcro, num, prout ante solebat esse, clausum foret ac debito more custoditum) tumbam exponi fecerunt, & curā ossium (qua in cistula quadam alba lignea reposita, & sigillo Thomae Javornicii, Cancellistae, ut vocant, Archiepiscopalis obſignata fuerat) tribus ante nominatis Patribus Franciscanis, eorumque Provinciali commiserunt, atque ad sacristiam, ubi de facto reposita manent, in praesentia sua portari fecerunt.

17 Postmodum die XIII Junii, hora septima matutina, ad indagandam rei veritatem, ad dictum B. Agnetis templum ac monasterium descendit cum tota fere aula Eminentiissimus Cardinalis ab Harrach una cum praedictis Dominis Commissariis, & accepta cistula alba, in qua ossa corporis inventi reposita diximus, iussit sigillum auferri, & cistulam per P. Provinciale referri. Convocata etiam fuerunt sanctimoniales, ac denno ad aliquas quaestiones iussa sunt respondere. Verum cum nihil novi addendum occurreret, ex sacristia dimissa sunt. Lustrata accuratè fuerunt omnia in cistula reposita ossa, & duobus etiam Patribus Capucinis ostensa. Quibus peractis, cistula Eminentiissimi sigillo annulari in praesentia omnium obſignata est, & cura dicti Patris Provincialis commissa, & in sacristia cuidam ciste majori inclusa: ut ibidem, dum ulterior resolutio accederet, adservaretur. Quaestione hac mota inquisitum est, num aliqua monumenta extarent de antiqua ossium B. Agnetis translatione, quod ex traditione diceretur & caro non diu post mortem consumpta, & ossa in novam cistulam transposita. Servatus fuerat libellus antiquus de morte B. Agnetis & de positione ossium, sed is tempore belli Suecici apud quamdam e nobilioribus Dominam creditur periisse. Viderat illum ante praedictus D. Javornicius Cancellista Archiepiscopalis, postea venerabilis Consistorii Secretarius, imo & ad Tabulas regni Perillustis Declamator, testaturque cum rebus postremis maxime quoad cistulam convenire. R. P. Joannes Tannerus in suis ad nos litteris scribit sese aliquod ex dictis ossibus vidisse, eorumque fragrantiam sensisse, ac plane inclinari, ut credas ossa e corpore B. Agnetis fuisse.

18 Alia iussu Augustissimi Imperatoris Ferdinandi III inquisitio facta est. Postquam enim Sacra Caesarea Majestas, accepta plena informatione de corpore invento, sed sub dubio num illud B. Agnetis censeret nec ne debeat resolvere & clementissime demandare dignatu fuisset, quatenus, subministrandis ex Camera regni Bohemia sumptibus, sedulo quere-retur, num aliud corpus & forsam B. Agnetis, ibidem lateret; instituti in hoc negotio Reverendissimi Domini Commissarii, scilicet ante nominatus D. Andreas Clemens Kocker & Kockinbergh, qui priori examini interfuerat, D. Franciscus Thomas Visenseiner. P. Ferdinandus Veghuben Ordinis Conventualium Minister Provincialis, & D. Adamus Raab a Camera deputatus. Hi ergo accinxerunt se operi die XIV Octobris dicti anni MDCLIII, sed neque ista die, neque sequenti aliquid paratum est, quod huic historia inferi necesse est. Dein XVI Octobris inventum est sepulcrum ex quadratis lapidibus albis confectum: cuius longitudo erat trium ulnarum & trium quadrantium, latitudo una minus cum quadrante:

inventum sepulcrum
A quod propter profunditatem & angustiam fossa per partes, uti etiam erat confectum, est extractum. Quo facto altare capella media ex parte dejectum, & alia ex parte exportatum est, & quassatum, quidam appareret in marmore albo sub altari per modum sepulcri eminere. Erat autem illud marmor album, ipsa forma sua aptatum sepulcrum, longitudinis ulnarum trium cum tribus quadrantibus, latitudinis duarum ulnarum cum quadrante, profunditatis unius ulnae cum dimidia absque lapide superiore, in quo inter terram & lapides inventa lignea cistula putrida unius circiter ulnae, duplici clausura ferrea obdita: cuius superior pars ob putredinem corruit. Quibus visis statim D. Viscencius sepulcrum illud intravit, & manibus propriis terram plene quam nimis brevis spatium ejiciens, feliciter ista subnotata invenit. Cranium, os brachii, os cruris, Mandibulas duas cum quatuor dentibus, Particulam de spina dorsi & nonnullas alias particulas. Quae omnia diligenter cum particulis cistulae putridae & ferramentis nonnullis in cista sacristiae sub duorum Commissariariorum sigillis deposita sunt in diem sequentem xvi Octobris; quando post auditum sacrum dicti Domini Commissarii, qui pridie invenerant, iussurum & consignarunt, ac tandem in cista reponi & hanc obfigillari curarunt. Huc usque ex Actis venerabilis Consistorii praecipua, & fere verba illorum contraita. P. Joannes Tennerus corpus hoc secundum, mense Octobri inventum, suspicatur esse alicujus Imperatricis aut Reginae in eo templo sepulta aut etiam defuncta: cum plures tales ibi habitarent. At certissimam veritatem deprehendi non posse addit, nisi Deus manifesto aliquo miraculo revelaret.

Exortum paralytica
II 19 Interim excitata fuit major populi Pragensis erga B. Agnetem devotio, quam etiam nonnulla miracula confirmarunt: inter quae nobis haec tria indicata fuerunt, quorum prius comigit anno MDCLII, & ante dictam inventionem uno solum anno. Decumbens in monasterio Soror quaedam paralytica, quae omni manuum & pedum usu privata erat. Ea interne stimulata, petiit ad locum sepulcri B. Agnetis deferri: Delata est, ac in modum Crucis auxilio Sororum sese projecit in terram, expetens sodalium quoque suarum preces auxiliares. Obsequuntur illae, & pro sanitate afflictae deprecantur. Vix aliqua mora interjecta, surrexit Virgo luxata firmissima, & qua antea pedibus consistere non valuit, jam sine ullius adminiculo ad ministerium cum ceteris, ac si infirma non fuisset, repedit.

periculose agra
20 Virgo Ludmilla Catharina Kozlovskaja, deinde Mater Abbatisa anno MDCLVII a medicis in infirmitate deposita fuit. Ubi vero cererum donum & virginum preces beatae Virgini Agneti obtulerat, continuo melius habuit.

distentio talis erat
21 Anno MDCLXIII (quo ista Praga ad nos missa fuit) die xxi Septembris Elizabeth Rosleriana Civis Neo-Pragensis culis ad monasterium S. Agnetis filiolam desperatam disenteria laborantem, expetente eam habitu monastico indui, B. Agneti prolem devovens. Annuerunt petenti Virgines, & filiola sequenti die convalescit.

§ III EPISTOLAE IV S. CLARAE

AD B. AGNETEM.

1. Inclyta, & Venerabili Virgini Agneti, Filiae praepotentis semperque invicti Boemae Regis, Clara indigna ancilla Jesu Christi, & famula virginum Deo dicatarum in monasterio S. Damiani, obsequia sua deservit spiritualia, & cum demississima reverentia aeternae felicitatis gloriam apprecatur.

Laetitia quod pro Casare Sponsa Christi fuerit
22 F Amam sanctae tuae conversationis, & vitae irreprehensibilis, quae non modo ad nos pervenit, sed universum pene orbem jam pervagata est, gloriam audiens, vehementer in Domino gaudeo & exulto; neque solum ego, sed & omnes illi, qui faciunt, & facere desiderant voluntatem, ac obsequium exhibere Jesu

Christo. Notum enim est, quomodo cum super omnes D honore & gloria mundi hujus uti, Augustissimo etiam Caesari, prout tuam & ejus Majestatem decebat, nubere potuisses; toto cordis affectu & intimo desiderio magis sanctam paupertatem & carnis mortificationem elegeris; electo etiam in matrimonium longe nobiliore Sponso ipso Domino Jesu Christo. Hic incorruptam, & intaminatam virginitatem tuam semper inviolatam custodisti, quem cum amaveris, semper casta permanebis, cum tetigeris evades castior; cum sumpseris, virgo permanebis. Ejus potentia omni potentia est fortior, gratia gratior, aspectus omni alio pulchrior, amor singularis, omnes delicias excedens. Ad hujus Sponsi amplexum tu electa es, qui ubera tua lapide pretioso & aures inestimabilis pretii unionibus exornavit, totamque te circumdedit chrysolitho, & coronavit corona aurea, expressa signo sanctitatis. Quare Soror dilectissima, imo Domina Venerabilis, nam & Sponsa & Mater & soror es Domini mei Jesu Christi, incorruptae virginitatis & sanctae paupertatis vexillo gloriose exornata, confortare in sancto servicio, quod exemplo pauperis Jesu Crucifixi ferventi desiderio inchoasti; qui pro nobis omnibus dura tormenta in cruce perpessus, eripuit nos potestate Principis tenebrarum, a quo ob peccatum primi parentis captivi tenebamur, reconcilians nos Deo Patri. O beatam paupertatem, quae amantibus, & amplexu suaviantibus se bona largitur aeterna! O sanctam paupertatem, quam habentibus regnum caelorum promittitur aeterna gloria, & vita beata absque dubietate donatur! O amabilem paupertatem, quam Dominus Jesus Christus, qui caelum, & terram gubernavit & gubernat, qui dixit & facta sunt omnia, singulariter complexus est! ipse enim dicit: Vultes foveas habere, & volucres caeli nidos, filius autem hominis, id est Christus, non habet, ubi caput reclinet, inclinato capite in cruce emisit spiritum. Quare talis & tantus Dominus uterum purissimae Virginis ingreditur, undique indigus & pauper in hunc mundum venire voluit, ut homines, qui pauperes & indigi caelestis cibi erant, in eo fierent divites, & dominatores regni caelestis. Gaude igitur & exulta vehementer ac spirituali replere letitia; quandoquidem elegisti magis contemptum mundi hujus quam honorem, paupertatem, quam temporales divitias, & praeter terrenis thesauros in caelis, quia digna es habita ut esses soror, sponsa & mater altissimi Dei Filii, & gloriosae Mariae Virginis. Certe sum te fide firmissima credere & scire, quod regnum caelorum non nisi pauperibus sit promissum, nec ullis aliis quam pauperibus a Domino conferatur; dum enim res mundi hujus amantur, fructus amoris perditur. Deo & mammonae servire non possumus: aut enim unum diligemus & alterum odio habebimus, aut uni inservimus & alterum contemnemus. Scis quoque quod vestibus indutus cum nudo nequeat convenire, nec vestibus ornatus pugnare valeat cum mundo; siquidem prius terrae alliditur, qui habet in se quo arripiatur. Splendide in hoc seculo vivere, & in altero cum Christo regnare, difficile est: facilius enim transibit camelus per foramen acus, quam dives in regnum caelorum. Propter quod abiecasti vestimenta, id est divitias mundi, ut luctata cum ejus fallacis fortiter vinceret, & per viam angustam regnum caeleste ingredereris. Felix certe, & omni laude digna mercatura, dimittere terrena pro aeternis, mereri caelestia per mundana, centum accipere pro uno, & beatam vicam sine fine possidere. Quapropter Celsitudinem & Sanctitatem tuam humillimis precibus in visceribus Jesu Christi obsecrare constitui, ut conforteris in sancto ejus servicio, & crescas semper de bono in melius, de virtute in virtutem: ut ille, cui toto cordis affectu famularis, cumulatissima sua gratia te exornare dignetur. Rogo etiam te in Domino, quantum maxime possum, ut me ancillam tuam, licet indignissimam, aliasque devotas Sorores, quae mecum

et si quid ex-
tremam penam

quo certis-
ma est scien-
tia caele-
stis regni

et animus
addit ad
perseveran-
tiam

A mecum in monasterio sunt, in sanctis precibus tuis Domino commendare digneris, ut tuis precibus adjuncta possimus mereri misericordiam Jesu Christi, ut una tecum digna simus frui visione aeterna. Vale in Domino, & pro me ora. Alleluja.

II Filiae Regis Regum, Virgini Virginum, sponsae dignissimae Jesu Christi, & ideo Reginae Agneti, Clara pauperum virginum inutilis & indigna ancilla salutem, & semper vivere in magna paupertate.

23 **G**ratias ago danti gratiam, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum credimus provenire, qui te tantis virtutibus exornavit, atque ad eam perfectionem adduxit, ut perfecti patris facta imitatrix, digna fueris fieri perfecta, ne oculi ejus imperfectum quidpiam in te viderent. Haec est illa perfectio, qua te sibi in aeternis gaudiis caelestis Rex conjunget, ubi residet in solio stellato gloriosus. Tu, quae regni terreni altitudine contempta, deliciisque conjugii Caesaris spreis, amatrix facta es sanctae paupertatis, ac in spiritu magnae humilitatis & ferventis amoris vestigiis Jesu adhaesisti, digna, quae ei connubio jungereris, inventa es.

Et quia novi te virtutibus omnibus repletissimam, nolo verbis multis onerare te, quamvis forsitan nihil superfluum in iis rebus, e quibus solatium aliquod provenire potest, tibi videatur. Unum tantum, quia necessarium, insinuo, & exhortor te, per amorem ejus: cui in suaveolens sacrificium te obtulisti, ut memineras vocationis tuae, ut altera Rachel, principium semper respiciens: quod jam tenes, tene, quod agis, age; nec unquam subsiste, sed cursu veloci, imitatione mansucta, pede celeri, ne incessus tuus de pulvere aliquid contrahat, secunda & laeta in via tantae beatitudinis progredere: nulli credens, nulli consentiens, qui te ab hoc proposito avellere, & currenti in via obstaculum ponere vellet: curre in ea perfectione, ad quam te vocavit Spiritus Dei: ut in ea reddas vota tua altissimo, & securius ambules in viam mandatorum Dei, sequarisque consilia Reverendi Patris nostri, Fratris Eliae Ministri Generalis totius Ordinis, eaque super omnia consilia alia tibi sequenda propone, & pretiosiora aeterna super omne aliud donum. Si quis autem aliud quid tibi dixerit aut insinuavit, quod perfectioni tuae contrarium sit, quod vocationi Dei obstat, esse posses exaltari & honorari super omnes homines, hujus tamen consilia ne sequere: pauperem autem Christum virgo pauper amplectere, intueri factum tui causa contemptibilem, eumque sequere, facta & tu contemptibilis propter eum in hoc mundo.

Sponsum tuum speciosum forma praefiliis hominum, pro salute tua factum inter homines deformissimum, toto corpore flagellis dilaceratum, & in summis doloribus in cruce expirantem intueri, o Regina inclita, & exardescere toto affectu in ejus imitationem: si compateris, etiam conglorificaberis, si condoles, congaudebis; si in cruce commoraris, in lumine Sanctorum cum eo habitationes obtinebis caelestes: nomen tuum scribetur in libro vitae, futurum gloriosum in secula seculorum: pro transitorio mundi hujus bona capies aeterna, & vives beata sine fine. Vale dilectissima Soror & virgo, benedicta propter Sponsum tuum, meque cum Sororibus meis (quae de bonis a Deo tibi communicatis gaudemus vehementer) in sanctis tuis precibus, una cum tuis Sororibus Domino Deo diligenter digneris commendare.

III In Christo Jesu mihi praefat omnibus aliis honorandae Virgini, & praefat omnibus mortalibus dilectae Sorori Agneti, serenissimi Regis Boemiae Filiae, & nunc summi Regis caelorum Sorori & Sponsae, Clara humilis & indigna ancilla Dei, & pauperum virginum famula, salutare gaudium in auctore salutis, & quidquid optimum est desiderabile.

24 **D**E valetudine tua felici, statu & progressu in bene ceptis constanti, in quo te ad adipiscendam caelestem mercedem alacriter perseverare intelligo, vehementi in Domino repleor gaudio: quia agnosco te, dum pauperem & humilem Jesum Christum imitaris, & meos & aliarum Sororum mearum in hac pretiosa E imitatione supplere defectus. Vere gaudere possum, nec ullus est, qui me tanto gaudio possit spoliare: nam quod sub caelo desiderabam, jam possides: quandoquidem astutum hostem, superbiam & vanitatem, quae perdunt ac in insipientiam ducunt corda hominum, mira prudentia & gratia Dei circumdatam te video superare, & thesaurum in agro mundi hujus ac humanis cordibus absconditum, quo talia emuntur ab eo, a quo omnia ex nihilo creata sunt, humilitatem virtutis, fidei, & paupertatis amplecti conspicio; atque ut verbis utar Apostoli, ipsius Dei te assero adjutricem, ineffabilisque ipsius corporis cadentium membrorum sustentatricem & erectricem. Quare quis me de tantis bonis gaudere prohibeat? gaude & tu dilectissima semper in Domino, neque comprehendat te amaritudo aliqua.

O in Christo dilectissima virgo, Angelorum gaudium, & coronae Sororum! pone mentem tuam in speculo aeternitatis, pone animam tuam in splendore gloriae, pone cor tuum in figura substantiae divinae, & transforma per Dei contemplationem temetipsam totam in imaginem Deitatis ejus; ut sentias, quae sentiant amici, gustans secreta dulcedinis, quam omnipotens Deus dilectis suis abscondit ab initio, & omnibus iis, qui in hoc fallaci mundo, qui cecos sui amatores seducit, existentes eum deserunt: cum ex toto ana, qui ex toto pro tui amore se obtulit, cujus pulchritudinem sol & luna admirantur, cujus mercedis magnitudo, & multitudo est absque fine; hunc ayo altissimum filium Dei, quem virgo peperit, & post partum Virgo permansit: ejus dulcissima Matri adhære, quae talem genuit filium, quem caeli capere non poterant, ipsa vero in parvulo corpusculi sui utero portavit, & sine virgineo reclinavit. Cui non indignationem moveat fallacia hostis generis humani, qui per res cito transitorias & vanam gloriam in nihilum convertere nititur id, quod majus est in ipso caelo?

Mihi jam gratia Dei constat certo, quod dignissima creatura fidelis hominis anima major sit caelo; si quidem ipsum cum aliis creaturis capere non potuit creatorem: una vero anima fidelis ejus est habitatio & sedes, idque per caritatem, quam non habent impii, dicente veritate: Qui diligit me, diligitur a Patre meo & ego diligam eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: quemadmodum enim gloriosa Virgo Virginum Deum & hominem verum in utero virgineo portavit, ita & tu imitando eam in humilitate & paupertate, semper eundem Dominum spiritualiter portare potes, eum continens, a quo omnia continentur: quem deinde tu & aliae, quae divitias mundi hujus spernunt, plenius continebunt. Falluntur

A tur in hoc aliqui mundi hujus Reges & Reginae, quorum superbia etsi ad caelum usque ascenderit, & capite suo tetigerit firmamentum, in fine tamen ut sterces peribant.

Declarat
quibus For-
tis non
erant
jejunare.

Venio nunc ad ea, quae a me tibi significari petisti, quae nimirum essent ea festa, in quibus liceret nobis ciborum varietate uti. Ea ego dilectioni tuae, prout S. Pater noster Franciscus ea nos celebrare singulariter admonuit, tibi transferibo. Sic igitur habet: Praeter debiles & infirmos (quibus quoscunque cibos cum omni sollicitudine dari admonuit, ac imperavit) nemini licet ex nobis, quae corpore sana ac fortis est, aliis cibis, quam quadragesimalibus uti, tum feriato, tum festo die; sed jejunandum quotidie omnino, Dominicis tantum diebus exceptis; sicut & Nativitatis Domini, in quibus bis in die comedendum est, similiter feria quinta consuetis temporibus, prout cui libuerit, ita ut cui videtur non jejunandum, ad id non cogatur. Nos autem bene valentes jejunamus quotidie, exceptis Dominicis, Nativitatis & omnibus Resurrectionis diebus, sicut Regula S. P. nostri Francisci nos docet. Diebus etiam B. Virginis Mariae, & SS. Apostolorum jejunare non tenemur, nisi forte in feriam sextam inciderent: & ut supra dixi, quae bene valemus ac fortes sumus, semper quadragesimalibus cibis utimur; quia tamen corpus nostrum aereum non est, neque fortitudo nostra fortitudo lapidis; sed debiles & corporis infirmitatibus subiecti sumus, a nimio abstinentiae rigore, quem te sectari cognovi, abstinere te vehementer in Domino rogo: ut vivens & sperans in Domino, rationabile obsequium exhibeas ei, & holocaustum tuum sale prudentiae sit conditum. Vale in Domino prout ipsa desideras, meque & meas Sorores tuis sanctis Sororibus commenda.

IV. Dimidio animae meae, & praecordialis amoris adyto singulari, Serenissimae Reginae Agneti, Matri meae dilectissimae, & Filiae praecordialis specialiter dilectae, Clara indigna ancilla Christi, & ancilla inutilis ancillarum ejus, quae degunt in monasterio S. Damiani, salutem, & cum aliis Sanctis Virginitatibus ante thronum Dei & Agni novum cantare canticum, & quocumque ierit Agnus, cum sequi.

Quomodo
conjugata
Christi

25 **O** Mater & Filia, Sponsa Regis omnium seculorum; quod non scripserim tibi ea frequentia, quam anima mea, & tua exoptasset, mirari noli, neque persuade tibi ullo modo incendium amoris, quo erga te flagro, aliquomodo imminutum esse, sicut enim diligebant te viscera matris tuae, ita ego diligo te: id unum intercessit: paucitas nunciorum, & magna in viis pericula. Nunc autem occasionem caritati tuae scribendi nata, coexulto tecum, tibi in gaudio Spiritus sancti congaudeo, o sponsa Christi, quia quemadmodum prima illa S. Agnes Agno immaculata, qui tollit peccata mundi, conjuncta fuit, ita & tibi, o felix! datum est frui unione caelesti illius conjugationis, quam stupeat caelorum exercitus: cujus desiderium omnes ad se rapit, memoria satiat, bonitas omni dulcedine replet, odor mortuos resuscitat: cujus gloriosa visio beatos facit omnes cives supercaelestis Hierusalem, quae est splendor gloriae, lumen aeterni luminis, & speculum sine macula: hoc speculum inspicere quotidie, o Regina, & Sponsa Jesu Christi, in eoque faciem tuam sapientius contemplare, ut foris & intus ita te exornes diversis-

simorum horum virtutibus, usque vestimentis indoa. **II** ris, quibus indui decet filiam & Sponsam supremi Regis. O dilectissima in hoc speculo inspicendo licebit tibi cum divina gratia delicias. Accede & vide primum in hoc speculo reclinatum Jesum in praesepio, in maxima paupertate, vilibusque panniculis obvolutum. O admirandam humilitatem! & stupendam paupertatem! Rex angelorum, Dominus caeli & terrae in praesepio positus est. In medio hujus speculi intueri sanctae humilitatis beatam paupertatem, cujus gratia plurima incommoda pro redemptione generis humani pertulit. In fine tandem speculi intueri ineffabilem amorem, quo pati voluit in ligno crucis, in eoque etiam morte infami obire. Hoc speculum in ligno crucis positum admonerat transeuntes, dicens: O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor, sicut dolor meus: respondeamus nos ei vocanti & gementi, una voce & spiritu: memoria memorabor tui, & anxietur in me spiritus meus. Hoc fervore amoris exardescere o Regina, simulque meminere caelestis Regis ineffabiles delicias, divitias & honores aeternos, suspiransque ingenti desiderio ex praecordiali amore exclama: Trahe me post te, curram in odorem unguentorum tuorum, Sponse caelestis: curram, nec cessabo, donec introducas me in cellam vinariam, donec lava tua sit sub capite meo, & dextera tua feliciter amplexetur me: osculare me osculo oris tui.

In hac consideratione posita memineris pauperem Matrem tuam, & scito quod ego felicem tui memoriam inseparabiliter in tabulis cordis mei scripserim, habens te ex omnibus dilectissimam. Quid plura! taceat lingua corporis in amando te, & loquatur lingua spiritus, o Filia benedicta: amorem enim, quem erga te habeo, corporalis lingua nequit exprimere. Quare haec, quae scripsi insufficienter, benevole ac benigne suscipe, & maternum saltem amorem adverte, quo erga te & filias tuas quotidie exardesco. Filiabus tuis me, & filias meas, dignissima nostra Soror Agnes, diligenter commenda in Domino. Vale o dilectissima cum filiabus tuis usque ad thronum gloriae magni Dei, eumque pro nobis exora. Nuntios hos a nobis multos fratres nostros dilectissimos, Fratrem Amatum dilectum Deo & hominibus, & Fratrem Bonaguram dilectioni tuae quam maxime possum, commendo.

COMPENDIUM VITAE a Pisano scriptum.

26 **F**uit alia in hoc Ordine insignissima genere & sanctitate, scilicet S. Agnes de Bohemia, filia a Orechi Regis Bohemiae, nupta Imperatori Frederico II, etsi non fuerit ab eo traducta. Hae siquidem Agnes audita fama S. Clarae, quae adhuc vivebat, & hoc ab illis, qui veniebant de Roma & Assisio, caelesti afflata spiritu, a patrem dulciter alloquens, deprecata est, ut ipsam sponso caelesti & non terreo permitteret famulari. Sed patre differente propter timorem Imperatoris, cui erat in sponsam promissa, dare assensum, quia Jesus Christus in hoc ipsum juvaret. Tandem habito consensu patris, Virgo Dei Agnes, pro Fratribus Minoribus, qui jam in Moguntia erant, misit, qui ad ipsam accedentes, eam cum multis aliis Principissis & insignibus Dominabus Domino consecrantes, habitum religionis imposuerunt, & juxta Regulam a Sede Apostolica S. Clarae & suis datam degere instruxerunt. Et cum pater ejus Rex Orechus vellet sibi & Sororibus magnos reditus deputare, noluit; sed de elemosynis, quas Fratres pro ipsis acquirerebant, voluit, quandiu vixit, victitare: & sic usque hodie in civitate Pragensi, ubi dicta Agnes fuit monialis,

affinitatem
bonae
fama:

A nialis, sorores illæ, et si nobilissimæ sint & multæ in numero, non possessiones seu redditus habent, sed sola elemosyna vivunt, eis per Fratres acquisita. Mundi abdicationem factam ab ipsa S. Agnete, sponsus Fredericus Imperator dum audivit, paulisper turbatur, sed ipsam agnoscens Christo desponsatam, consolatus est dicens: Quod ex quo non terreno homini sed Domino Deo erat nupta, sibi erat placitum & acceptum, quia ab ea non erat contemptus propter hominem, sed propter Deum. Hujus B. Agnetis famam B. Clara cum audisset per nuncios, quos ipsa S. Clara direxerat, Dominum Deum suum laudavit, & dicta S. Agneti aliqua misit, videlicet Pater noster, velum, scutellam, in qua S. Clara comedeat, & scyphum & nonnulla alia: quæ cum summa devotione ab ipsa S. Agnete sunt suscepta, per quæ Deus multa signa fecit meritis B. Clara. Quæ omnia auro & gemmis ornata in dicto monasterio reservantur. Hujus fama reboante per Alamanniam, multiplicari coeperunt monasteria, & multæ filiarum Ducum, Comitum, Baronum & aliorum nobilium de Alamannia, mundum deserentes, exemplo B. Clara & Agnetis sponso celesti sunt junctæ, ipsi sine crimine famulando. Ista siquidem Agnes vita clara & signis, postquam multas in suo monasterio Sorores congregaverat ac vitam cœlibem in præsentem peregerat, ad sponsum suum Christum pergens, per ipsum Christum pluribus est signis mirificata: usque enim in hanc diem miraculis coruscat maximis. Imperatorem Carolum quartum Romanorum & Bohemiarum Regem f. bis a mortis faucibus liberavit, & commisit filio suo Regi Venceslao, ut totis viribus pro ejus laboraret canonizatione, qui aliis intentus & præpeditus, hoc suum velle non g. implevit.

a Imo Primislai Ottocari.

b Desponsata salum, ut infra etiam legitur.

c Imo potius a Fratribus Minoribus, qui Praga degabant.

d Fratrem Venceslao Regem, patre anno 1227 defuncto, in sequentibus suscitandum esse ex aliis Actis constat.

e Per 100 annos post obitum B. Agnetis. Defunctus est Pilsen anno 1401.

f Semel infans circa annum 1317, cujus nominantur alia Acta forsitan iterum postquam illa scripta fuerunt. Factus est Imperator anno 1355, mortuus anno 1378, cui tunc Venceslaus successit.

g Scilicet cum eo Imperatore hac Acta scriberentur. B. illi dignitas Casarea anno 1400 ablata, ac viata deim usque ad annum 1419.

ALIUD COMPENDIUM

a Bartholdo Pontano scriptum.

C 27 **B** eata Agnes, Primislai Regis Bohemiarum filia, quam parens in somnis intellexit futuram sanctam, ex habitu ostenso S. Clara, eamque sæpe in cunis in Crucis modum complicare brachiola, similiter & pedes: illa in Trebnicensi monasterio assueta piis exercitiis jejuniis, elemosynis, orationibus & pietatis Christianæ officiis, repudiavit Frederici Cæsaris & Angliæ Regis nuptias, quod Legatus Cæsaris in somnis edoctus, dum unam coronam vidit deponere, alteram gloriosam magis sibi imponere. A Pontifice Gregorio nono obtinet habitum S. Francisci, & multa privilegia tam ab eodem quam a Cæsare. Conditque monasterium in honorem S. Francisci, quod Ordini Crucigerorum cum rubra stella dedicavit, ut ibi pauperes alerentur cujuscunque generis. Postea & claustrum pro monialibus S. Clara liberaliter instituit, ubi servivit, ut famula Martha, cui S. Clara audita fama illius gratulata, mittens ab Innocentio IV regulas confirmatas, quas & hæc ab Alexandro IV confirmari denuo petiit. Cumque moneretur a Cardinale Joanne, Legato Gregorii X, ut sibi de propriis quid servet pro necessitatibus contingentibus, respondit se omnia reliquisse seculo: tamen Ecclesiis unam partem, alteram Sororibus, tertiam donavit in-

Tomus I.

firmis. Indigenti pro Sororibus quadam feria sexta panem Deus mirabiliter subministravit, sicut & alia vice fundulos. Alias ipsa multum jejuniis & carnis macerationi dedita flagellisque, item indumentis asperioribus & precibus frequentioribus, quam solebant Sorores. Filiam fratris Regis a morte precibus suis revocavit, quæ tamen radio vite humanæ paulatim rediit, unde vocata fuit. Hinc passionem Christi mire meditata & venerata est, & communionem sacram seorsim accepit, visitavit infirmas Sorores, necessaria subministravit. b Primislao contra Rudolphum Cæsarem obtinuit precibus victoriam. Vidit & divinitus Angelos & thuris flammam circum Brigittam S. Clara Ordinis, cum vellet emori: & ipsa mensis Martii die sexta, hora, quæ Christi fuit mortis, obiit cum magna claritate, odore & omnium lacrymis, & in templo beatissimæ Mariæ virginis, ubi frequens oravit, sepulta est, præclara valde infirmis & mortuis exhibens miracula.

a Hic est Cardinalis Joannes Cantuariensis, nobilis Romanus, vir morum majestate clarus: qui Pontifex creatus viis Kalendas Decembris anno 1277, in S. Nicolai (cujus Basilica Diaconus Cardinalis fuerat) venerationem nomen suscepit, et appellatione tertius.

b Est aliquod rōndum auctor: scribendum Venceslao fratri contra Fredericum Ducem Austriæ precibus obtinuit victoriam, quem eodem prædixit. At Primislao hujus filius in pugna infeliciter contra Rudolphum occisus fuit.

VITA

Ex codice MS. Pragensi.

CAPUT I.

Ortus, educatio, & vita in seculo peracta.

S cripturus D. Agnetis, Pragensis Dominæ & civis mex florentissimæ, ejusdemque sponsæ Christi Optimi Maximi integerrimæ res gestas, priusquam inde, unde necesse est, exordium petam, hoc partheniacum epitalamium jure illi expromo.

Candidæ vitam recolamus omnes
Virginis, nostræ patriæ Patronæ,
Canticibus, sistris, cytharis, lyrisque
Cum decachordis.

Illæ terrenum fugiens cubile,
Nupsit æterno pudibunda Sponso,
Nuptias coram celebrans frequenti
Agmine cæli.

2 a Agnes inclita virgo Pragensis, filia Primislai Ottogari bellicosissimi Regis Bohemorum, & Constantiæ Sororis Andreæ Regis Ungariæ, Genitoris S. Elizabethæ, filia; anno a partu Virginis millesimo ducentesimo quinto Pragæ in lucem edita. Singularem vivendi splendorem, quem maturior facta induerat, præcurrentibus ostentis in ipso vitæ limine declaravit. Etenim mater ejus uterum ferens, vidit sopori dedita inter suas auro illitas vestes leucophæam quamdam rudis operæ cum stupeis funiculis lucernam, admiransque voce ad se prolata didicit, foetum, quem pariturus hoc genere habitus usurum. Nec multo post Agnetem peperit, quam in cunis non semel conformatis in Crucis modum pedibus & manibus cubitantem offendens, Crucis famulam non vane futuram conjectabat. Triennem deinde, & jam præcipuo cuidam Poloniæ Duci desponsam, parentes cum magistra morum & non indecenti comitatu in Poloniam amandant. Quæ Trebnicensi cœnobium inter sacras virgines triennio incolens, ut ætate ita pietate maturefcebat. Hos

Vu 3

ejus

A ejus religiosos conatus religiosissima Princeps Polono-
rum Hedvigis institutis suis potenter eo usque ampli-
ficabat, quousque sponfus vitæ hærebat. Eo namque
humana perfundione exoluto, ipsa quoque futuri ma-
trimonii iugo expedita, in Bohemiam jam sexennis re-
volavit, atque in cœnobio Doxanensi, inter lectissi-
mas Virgines, Christi obsequiis mancipatas, vitam
& intellectum, partim earum exemplo partim Scrip-
urarum lima, ita per anni orbem formavit, ut paren-
tum Regis aulæ reddita, candore animi & vitæ inno-
centia omnibus se magnopere commendaret. Jamque
Bohemia eam non capiebat, quæ nominis fulgore Her-
cynios saltus transgressa, in palatio quoque Cæsaris Fri-
derici tantum insplenduerat, ut filio ejus, ne forte ab
alio nupta, non nubilis præriperetur, ambitiosa legatio-
ne quæteretur. Et admiserunt Reges Bohemi tanti sup-
plicis preces. Protinus ergo Virgo Regia sponsalibus fœ-
deribus coercita, filio Cæsaris devincitur: in qua mari-
tali actione illud non usitatum accidisse memorant, nul-
lum neque ex paranymphorum neque pronuborum cœ-
tu nomen Virginis edere potuisse, ut testatum esset A-
gnetem excellentiori alicui sponso depactam conservari.

B 3 Jam Cæsaris filii sponsa appellata, in Austriam ad
Ducem ejus loci, virginum exactarum agmine ambi-
ta, ut ab eo & poliretur: & oblectamentis teneriori
vitæ accommodis mulceretur, provehitur. Illa vero
omnem frivolarum voluptatum illecebram longe ab a-
nimo suo proscribens, totum illius temporis curricu-
lum, quo adventum Domini in carnem memoramus,
non in carne nec in dâpalibus escis (ut mos ejus gen-
tis ferebat) sed pane solo & vino, novennalis virgo exe-
git. Quadragenarium paullo post jejunium invadens,
cum filii filiaque Ducis Austriæ lactariis vescerentur,
ipsa eadem, quam supra retuli, dura lege confecit:
ardentissime interim a Matre Dei contendens, ut se vir-
ginitatis suæ imitatricem efficere dignaretur: quam
ob causam festum ejusdem, quo salutarem Angeli vo-
ce nuntium accepit, præcipua veneratione & animi in-
mysteria ejus pernoſcenda intentione recolbat. Omnia
tamen hæc divinum amorem respicientia opera, una cum
copiosis in egenos largitionibus, ita recte peragebat, ut
sola magistra conscia, paucisque fidissimis virginibus
facta ejus noscentibus, nulli studia sua, refecanda hu-
manæ laudis ergo, aperiret. Hinc factum, ut nuptiæ
ad certum diem indictæ, in incertum prorogarentur,
& Agneti in Bohemiam regrediendi idonea facultas hac
dilatione offerretur.

C 4 Sed neque domi Agneti a nuptialibus curis diu
tranquilla fuere omnia. Non magno namque interjecto
tempore, & Cæsarei & Britannorum Regis Legati Pra-
gæ aderant, Agnetem Dominis suis conjugem flagitan-
tes. Sed Christus eam sibi servari sponsam uni ex Cæsa-
rianis tali (licet perperam interpretanti) per noctem vi-
so declaravit. Coronam ille gemmis splendidissimis di-
stinctam Agnetis capiti inferri, eamque brevi post de-
mi, atque altam inexplicabilis decoris imponi videre vi-
debatur: quod omen a se suisque collegas referens, vi-
ctoriam sibi de competitoribus Britannis spe certa usur-
pat. Sed revera eo mysterium visi spectabat, Agnetem
non fluxam & momentaneam, sed æternam æternam-
que gloriam manere. Et sane eo cogitationes omnes co-
natusque regis virginis inclinabant, ut majorem hu-
mana vitam diligere posset. Quapropter mortuo pa-
tre, cum Bohemæ rebus præflect Venceslaus, germa-
nus Agnetis, his se illa legibus sepeferat, ut mutato ha-
bitu, nudissimis stipata affectis, diluculo templa plurima
peragratet. Divorumque ex vias religiose veneraretur,
quantumvis pedes ejus frigoris immanitate adusti san-
guine torarent. Domum reversa, ubi primum calore
se refocisset, in proximam ædem sacram, omni virgi-
neo comitatu prosequente & de Deo tantum loquente,

descendebat, numerosisque sacrificiis intendens, nunc D
pro erroribus suis preces, nunc pro vita functis decretos
Psalms Christo ostendebat. Extra conciliato cultu sul-
gebat, intra cilicii asperitate urgebatur: lectus pretiosis
stragulis & periperasmatibus ad speciem ornabatur, quem
illa numquam, duriori abscondite effulta, ingravavit.

1 Annus jam b decimus quintus vitæ ejus currebat,
cum Cæsar insigni fama pietatis ejus expectatus, matu-
rare pollicitas filio suo cum Agnete nuptias, ablegato
ad Venceslaum fratrem ejus præstanti Oratorum col-
legio, aggressus est. Nec Venceslaus patris Ottogari
decreto quidquam suis negantiis derogare præsumpsit:
quin potius, ne nomen Bohemum promissorum tenax,
macula inconstantia intingeretur, sorori, ne moras in
tali negotio strueret, auctorem se futurum dixit. Hic
Agnes, cum æternæ virginitatis suæ proposito iterum
laqueos jaci videret, secretos Romam tabellarios ad
Gregorium nonum dirigens, orat, ut Christi potius
quam hominum causæ favere velit, matrimonium il-
lud oraculo vocis suæ ratum non pronunciet, quod con-
sensu animi ipsius numquam coaluisset: consuli sibi
conjugium ab affinis posse, cogi se ad illud invitam
ex lege Christiana non posse, nec debere. Pontifex per-
feste & sapientis virginis oratione commonitus, voto
ejus pronus subscripsit, & litteris suis eam ad perseve-
rantia studium in hoc vitæ freto cohortatus est: quin
& tamquam vetus pater filiam plurimis secundum ani-
mam laxamentis cumulavit. Hac benignitate Summi
Sacerdotis mirifice gestiens virgo, Regem Vences-
laum fratrem libertatis suæ certiorum facit, Pontifi-
ciumque diploma, quo omnes qualiumcumque proco-
rum preces, velut ariete, disturbaret, latibunda pro-
ponit. Conturbatus Rex expedire Cæsari, quæ privato
consilio soror patrarat, omnem a se imprudenti culpam
in scientem illam derivari significare festinat. Frendere
primo Cæsar, & ad vindictam ira bulliente concitari:
mox tempestate animi discussa, serenior factus, hanc
Cæsare Christiano dignam pro Agnete sententiam colit:
Si Agnes quempiam hominum excellentium filio suo
prætulisset, tum vero se ultrius armis tantam con-
tumeliam depulsurum fuisse: at eum Dei filium, cu-
jus ille se famulum esse in pretio poneret, suo filio præ-
rogarit, nullam sibi justam causam stomachi præberi.
Quare Virginem bono animo esse, & sacrum Christi
thalamum integre & firmiter colere per litteras commo-
nescit: sibi pergratum hunc pertinacem ejus virgini-
tatis ardorem esse. Caperet proinde Divorum, quæ
sibi mitterat ossa, quibus, tamquam obsidibus bene-
voli erga se favoris sui, frueretur.

a Qua hic annotari debent, pleraque ad aliam vitam
dicuntur.

b Imo moriente patre annos viginti quinque jam ferme ex-
plebat.

c Non filio suo, sed sibi tum viduo præbat illam Cæsar. Nam si-
lunt anno 1223 duxerat uxorem Agnetem filiam Ducis Austriæ.

C A P U T II.

Vita B. Agnetis monastica.

I Am debellata aliquot conflictionibus carne A-
gnetis, protinus sic mundo gravis incubuit. Accersitis quippe discalearis hominibus, ad normam
Divi Francisci viventibus, didicit ab iis fatigium
melioris vitæ, quam B. Clara soror ejusdem Sancti
studiose sectabatur, in egestate voluntarie suscepta, &
corporis voluptatum contemptione, judicii sui al-
terius placitis subjectione constare. Quamobrem ni-
hil morata pretiosum illum muliebre mundum inter
pauperes distrahit: nosocomium ad imitationem S.
Elisabethæ cognata suæ, perpetuis redditibus fruens,
sub

A sub nomine D. Francisci prope Pontem constituit : alias deinde ades sacras intra complexum muri veteris Pragae eidem Sancto atcolli jussit. Virginibus quoque D. Clarae, se per despicientiam rerum omnium confirmare volentibus, per amplum aedificium sub Servatoris nomine, omni templi ornatu exaggeratum, concinnavit : eoque quinque Virgines, B. Clarae socias, Pontificis Summi auctoritate ex Italia sibi missas, introduxit. Ipsa non multo post, cum septem virginum Bohemarum nobilitate illustrium choro, praesentibus septem Episcopis & fratre Rege & Regina, innumerabilique prope omnis aetatis & dignitatis hominum spectante turba, auream vestem cana, cetera prius coma, permixta, & Christo sacra est. Quae re cognita, permixta in Polonia maximae notae puellae, calcato ad exemplum Agnetis mundo, a Semina parare, & certatim in ea ruere coeperunt.

7 Qualis porro quamque absoluta Agnetis vivendi ratio per omnes annos in cenobio texta fuerit, enumerare magis quam explicare licet. Sic enim sibi vilis apparebat, ut omnibus semper subesse, sic alias se praestantiores reputabat, ut quamque sibi praesse aequissimum judicaret. Hac ex radice non mirum si hi Deo

B grati fructus provenerunt, quod Agnes omnem praefecturae excellentiam semper defugerit, quod Sororibus ejusdem instituti hypocausta calefecerit, quod in culina minimis laboribus accurate desudaret, quod delicatiores cibos per se coxerit, ut morbo prolapsis per cenobia viris eos dispartiret, quod cubicula sociarum sordibus expurgaret, quod sedas & sanie turpificatas leproforum aliorumque sordidas aegritudine praeforum hominum vestes, suo jussu allatas & confuerit, & adeo frequenter ipsa eluerit, ut grassante in manibus ejus illuvici acrimonia, & concisas & exercitas eas circumferre coacta sit. Quibus auditis D. Clara eximie letata, & Deo tantorum operum in Agnete effectori, gratias egit, & Agnetem, ut in aggresso ad caelos processu duraret, litteris cohortata est : leges quoque vivendi suas Innocentii Quarti potestate ratas, ab Assisio illi transmisit. Eas Agnes alacris suscepit, & ut inconcussas commendabilioresque suis redderet, Alexandri Quarti, Vicarii Christi, calculo roboravit.

8 Paupertatis autem sponte ascitae adeo amantem accepimus, ut nullis Cacerani Cardinalis, Tutoris Contubernii sui, rationibus adigi potuerit, quo ob difficultatem temporum, certis propriisque possessionibus se illigaret. Pretiosissima patris sui & Principum dona, partim Christo ad ornatum templorum, partim sibi, partim pauperum morbis everforum commodo assignabat. Fratres defuncto, ad extremam rerum omnium inopiam bis devoluta, aliis morientibus, ipsa, licet incommode valens, summa animi voluptate efferebatur, gratias Deo agens, quod se dignam experimento operatae paupertatis effecerit. Quam tamen brevi & panibus mundissimis & fundulis, quibus agra vesci gaudebat, ad limina ejus depositis, atque per ostiariam repertis, Christus mitigavit.

9 Corpori suo primis conversionis suae temporibus usque adeo insensa extitit, ut nullis illud coctis edulis, nec tantum crudo coepe, vel aliquot alliis, interdum paucis fructibus sustentaret. Omnibus ab Ecclesia indictis jeuniis, omnibusque quartis & sextis feriis, cum quatuor beatae Virginis festis, praeviis diebus, & toto illo a D. Martino usque ad Natalem Domini nostri temporis defluxu, per omnem aetatem pane & aqua vitam tolerabat. Jungebat his penitus horridum ex feris equinis confectum cilicium, quo veluti lonica defensa carnis ictus sopiret : Hoc vero adeo arte corpori suo innectebat, ut faniculus ejus quasi scrobem sibi quamdam in carne ipsius, quo se immergeret, traserit. Sed & flagris per saepe loro compositis in seipsam crudeliter battebatur.

10 Praeter consuetas communesque suae familiae supplicationes, in privato oratorio tanto fervore ad Deum corde & ore nitebatur, ut & lacrymis facies ejus humeret & fulgore illo, quo orans infundebatur, oculos conversarum in se Sororum perfringeret. Inventa est in eo locoa benigna Virgine nube fulgida circumfusa, major humana conditione. Excepta est vox viridis, quae oranti responsa dabat. Eo die, quo Ascensum Domini in caelos Ecclesia solemnem agit, cum in horto inter Benignam & Priscam Virgines psalleret, rapta ex medio illarum, vix in hora illis reddita fuit, nihilque de absentia requisita, praeter decorum & blandum risum significavit. Ad cadaver recens obitae minoris germanae, illum versum oranti : Qui Lazarum suscitasti &c. mirares ! vitam recipere, corpus moveri, & cur se gaudiis ejicere tentasset Sororem castigare. Cessavit Virgo precari, & rediiva illa festinavit mori. His visis, ringeret invidentia daemon, & laqueos militiae suae explicare. Quocirca egredientem illam oratorium, in gradibus ita evertit, ut ruenti artum humero expulerit, acrotemque dolorem illi crearet. Quam injuriam tam aequo animo tulit, ut celans dolorem, clanculariis fomentis sibi medicata sit.

11 Agra quandoque Christi corpore fruens, didicit a Christo in eo latente, non ante se interituram, quam omnes illius sanguine propinqui occiderent. Id cum sub fidi silentii custodia, cuidam Deo dicato homini credidisset, plane ita evenit, ut praedixerat. Sophia nobili Matronae Conradi Equitis uxori, post partum de vita periclitanti, Agnes pomum ab ea concupitum per manum mariti obtulit, quo commanso protinus firmae valetudini reddita est, & mortuo marito, Agnetis imitatrix facta, mundum repudiavit. Hoc autem pomum, cum aliis duobus, intenso in arborem fructibus cassam sanctae Crucis signo, Agnes excitavit. Nec mirum eam grandia per Crucem machinatum, quae ad cultum Crucis, & ejus, qui ei impactus fuerat Christi, sub ea quibuslibet sextis feriis usque ad nonam gemebunda perstabat. Virginem Elizabetham, eandem vitae rationem cum Agnere secutam, non consolabili & intolerando dolore capitis sui ei circumducto curavit. Alio tempore sustentata manibus Dominae Virginis debilis Agnes, diabolum tetra facie ligno innixum aspexit : cujus aspectu exanimata Domina clamavit, Agnes vero objecto ei Crucis signo, ab oratorio eum fugavit. Eundem hostem postea sub forma bubonis, oratorii aditum sibi cauda pracludere nitentem, iisdem armis enervavit.

12 De beneficentia & comitate ejus erga afflictos & morti destinatos illud solum dicendum puto, sic in omnes eam beneficia ponere consuevit, tamquam omnes genuisset : sic Sorores delinquentes admonere, ut admonitione facta, veniam ab iis, si forte ultra modum in eo opere provecta fuisset, advoluta pedibus earum, petere non dedignaretur. Virgo quaedam ex donatis Agnetis praestantibus pomis, unum specie ejus capta ad se avertit, mox conscientia ex culpa laborante, reddidit pomum & numerum explevit. Cui Agnes duo eximia poma hilaris donavit, asserens satius esse decem secundum leges, quam unum elaqueato vinculo spontaneae inopiae manducare, ita absenti praesens adfuisse probatur Agnes.

13 Quodam die, Agneti in agmine Virginum praevia Cruce supplicanti, exhibitus est Rex Ottogarus pater ejus, duobus hinc inde athletis quasi saucius fulciri : quod cum iisdem Virginibus enarrasset, & lpdificationem demonum opinaretur, comperit tandem re vera visum illud Dei significationem fuisse. Eodem quippe die pater ejus, qui contra Rudolphum Caesarem acie decertaverat, prodizione quorundam occubuit. Erigenda Virgini, secretissimis juxta ac serventissimis vocibus, ut quippiam Deus concederet instanti, Agnes

DE MES.
LATINIS.
in oratione
servant

inde fulgida
circumfusa
no 1

in extasi
raptam i

severum
suum refu-
lentat i

E
a revolutione
deseri se ex
confanguin-
nati nuptia
in oratione i

sancti agniti
pomo i

Agnes Crucis
promota i

dolorem ro-
pato colles i

diabolum
signo Crucis
fugavit

Comit ergo
olmo i

nam de-
lucycomos i

in oratione
raptam i
Agnes Ot-
togarus
monstrum i

A Agnes severiori vultu a tali postulatione definire iussit, indignam enim eam rem Deo, quam largiretur, asseruans. Nec mirum eam unius recta consilia aspirationesque novisse, quæ omnium virginum sociarum, ut pernas ita merita dilucide, Deo intellectum ejus colustrante, pervidebat. Et profecto notatum est nihil ab ea unquam prædictum fuisse, quod secus ac pronuntiaret accidisset. Illud mirabile, quamdam, quæ Agnetisfamæ vivens decerpserat, mortuam, aliter tormenti erui non potuisse, ni ab Agnete criminis admissi venia postulans donaretur. Brigitta vero, alia virgo sacra, quæ bene morata Agnetem mortalis coluerat, exempta corpori inter agmina Angelicorum calo invehi ab Agnete aspecta est.

a *Monasteria*: ita *Philo Judaeus* ἱερὰ οἰκὸν τοῦ τοῦ
 ἑκκλησίου sacra domus, quæ Semnium & monasterium dicitur: *νῆμον*, castus, religiosus, est;
 b Imo ex fratribus asperis primis laici *Otagarus*, ejusdem cum patre nominis. Cades ejus ex altera *Vita* & omnibus qui istius historici confas.

C A P U T III.

Mortuus, mors, sepultura B. Agnetis. Miracula post mortem.

14 **C**um magnam quadraginta dierum jejunium in-
grueret, quo illa, ut cum Christo in solitu-
dine jejunare videretur, non tantum ab externis homi-
nibus; verum etiam a suis Sororibus se avellabat. In
eo tempore Deum orare non desistit, ut lationum &
culparum suarum gratiam propitius ei facere veller.
Quod dum facit, agrotare brevi cepit, & agrocatione
increcente actum esse de vita sentire: tum graviter an-
helans, mox Christi Corporis se participem fecit, & oleo
sacro inuncta est. Quod cum Catharina virgini, decem
annis pedibus insistere non valenti, nuntiaretur, ingenti
dolore disiecta, deferri se ad aspectum virginis mori-
bundæ postulavit. Delata, summis precibus ab Agne-
te contendit, ut divino Crucis signo agritudinem suam
expugnaret. Agnes submissionis respectu tergiversari,
& in molliendum animum ejus orationem vertere. Ca-
tharina, cum virginem digredi, & se in malo relinqui
odoraretur, arrepta manu Agneris, caeleste signum pe-
dibus suis imprellit, & cito salva solidis vestigiis exi-
iit. Agnes vero deterius se habere, & sensim corpore
exolvi, nihilo secus tamen cum quoque densas ingemi-
nare preces, solari socias, in spem auxilii divini erige-
re, caritatem Dei & proximi, paupertatisque amorem,
& Romanæ Sedis subjectionem oppido illis commendare;
& pectoribus earum penitus delingere, idque toto illo
vespere & nocte succedente.

15 Circa horam vero nonam incrementis majoribus splendere, radiisque fulgidissimis longe micare visa est, & ad inchoati sacrificii principium e vita discessit, anno Servatoris mundi 4 millesimo ducentesimo octogesimo primo, sexta Martii die, cum sex & quadraginta annos in cœnobio sancte & religiose decurrisset. Ad cujus visendum corpus, neque rigidum, neque decolor omnis ætatis & generis conventus agminatim multis diebus fiebant, ter beatosque se homines ducebant, qui aut annulis, aut torquibus, aut baltheis suis cælo digna membra contingere possent. Inclusa tandem sunt ligneo sarcophago, quod solidis laminis ferreis, clavisque revinctum, ne membratim dilaceratave distraheretur, defensabat. Domina interim Scolastica Sterimbergia, amatrix Agnetis & amata ab Agnete, adveniens magnopere oravit, Pontificium etiam diploma interponens, ne amicissimæ virginis privaretur extremo aspectu. Deliberantibus ejus loci virginibus, an petitionibus satisfacerent, non deliberavit divina bo-

nitas, quæ compages sarcophagi ferratas ita dissolvit, B
ut Scholastica libere desideratum thesaurum oculis ve-
nerari posset. Sepulta autem est in arcula Divæ Virgi-
nis, non a Tobia Episcopo, nec a proximis illius digni-
tatis Sacerdotibus, delatum munus recusantibus, sed a
quodam, ut præmonuerat, nudipede monacho Bou-
gratia dicto. Ex cujus sacris ossibus, virgines incolæ di-
vinos non raro odores spargi persenserunt, quod fieri
Agnes ex Beatorum spirituum corpus ejus visentium
præsentia, cuidam Sorori, ad sepulcrum ejus in preci-
bus condormienti, patefecit.

16 Juditha Regina Bohemix, uxor VVenceslai Regis Margaretham deplorata valetudinis filiolum, Agnetis sepulcro, cum veste sacra imposuit, & bene habentem recepit. Elizabetha Regina, Joannis Bohemix Regis conjunx, inclamata semel atque iterum noctu, ut depellendi presentis infortunii sui causa Agnetis civilis suæ preces sectaretur, paruit, & Agnetem quamdam viventem in cœnobio S. Francisci requisivit, quam cum ex ostiaria adesse didicisset, prætoribus expectabat. Cum interim Agnes sidereo aspectu Reginx per transennam loci oblata, quid per se fieri vellet percontabatur. Et cum preces quari audisset, indignanti similis recedebat. Acrius tamen Regina genibus incumbens, avertsam virginem appellabat. Quæ conversâ ad eam quasi jam emollita verbis ejus, facturam se, quod rogabatur, spondit. Et cito post nuntiatum est Reginx, filium ejus unicum in arce Loket omnium judicio moriturum revixisse. Quæ Agnetis opera id quod Deum effectum sentiens, adesejus splendidis muneribus ornavit. Eadem a partu debilitatione extrema confecta sensum amiserat, & sententia medicorum morti certæ devota, implorato præsidio Agnetis a se agnovit sanata.

17 Puerum Martinum Margarithæ Pragensis civis ^{defuncti, du-}
 filium, dubium viveretne an mortuus esset, obstetrix ^{lent cum}
 Agnetis sepulcro commisit, & commodè valentem re- ^{poneret}
 tulit. Dominicam Virginem sacram, mortuis accen- ^{sa Virgo-}
 sam, Soror pallio Agnetis contexit, ad cujus tactum, ^{uacile mor-}
 lucem novam sibi obortam referebat, quæ se & risu sol- ^{tas,}
 verit & dolore absolverit.

13 Variae virginis cum morte luctantis Sorores animam precibus commendabant. At illa, conceptum sub nomine Agnetis sacrificiorum voto, integre sana surrexit, sed cito orans revoluta in morbum perisset, ni votum, quod negligentia Sacrifici suspensum fuerat, diligentia sua explere maturasset. Ludmilam deinde feбри extreme conflitantem vino, in quo ossa Agnetis abluta fuerant, infusam Sorores curaverunt. Pribico servilis conditionis viro, qui in templo exanimi similis conciderat, aquam qua aliquot capillos Agnetis humectarant, in os infunderunt, & mox sensibus illum restitutum viderunt. Puella b Mala dicta lentre, quem in Albi agebat, exciderat, & hausta non tantum aquis, sed & arenis involuta interibat. Verum a rariis vectoribus, casu se illi offerentibus, internecioni crepta est. Illa enim ad Agnetem (crines aliquot ejus apud se retinens) intermortuis suspiriis ferebatur.

19 Christiana quoque humanam manum in per-
 cioso morbo frustra experta, ubi primum voto se Chri-
 sto sub nomine Agnetis alligasset, respiravit, & voti
 rea Christo se dicavit. Mulier Pragensis pluribus die-
 bus dolore partus mente propemodum emota, ubi se
 zona, quæ corpus Agnetis contigerat, circumduxisset,
 naufragio mortis enavit. Dobroslava Slanensis
 mulier, diro femoris dolore diu vexata, epoto vino,
 quo Agnetis ossa immaduerant, partem illam in suo
 corpore & represit, & restrinxit. Vir nobilis Tasa apof-
 theca guttur obsidens, aqua, quæ crines Agnetis pro-
 luerat, ebibita, & membro male affecto illita, in-
 gratam illam faucium suarum obsidionem solvit, &
 votum,

A votum, quod eo nomine cum non paucis largitionibus in pauperes susceperat, exsolvit. Eodem sed graviore morbo tentus Hinc Abbas, cum horribili specie linguam eiecisset, exsucto vino, quo ossa Agnetis cinxerant, incommodo illo exemptus est.

20 Wenceslaus, Equitis cujusdam amanuensis, sic meatu omnes gutturi praeppedicos lentis humoribus ferebat, ut vix halitum, nedum cibum glutiret. Atque is, ubi aqua crinibus Agnetis intinctus & inunctus fuisset, primo balatum, ovis sono similem, deinde purgatam vocem Deumque laudantem, expressit. Certum est Constantiam, quae Divae Agneti in officio regendi Parthenotrophii successerat, oblata ad sepulcrum ejus oratione, & ferventi & diuturna febris ereptam fuisse. Agnes Gizica virgo cenobii ejusdem, applicita per adminiculum alterius Sororis Agnetis sarcophago, in impotenti & rigente cubito suo protinus robur pristinum recepit. Dominæ Scholastica Zerotinis, insanabili aposthemate secundum latus onerata, cum inter amplexum, quo B. Agnetem mortuam stringebat, latus suum ægrum lateri ejus applicuisset, festine revaluit.

21 De Maladata viri nobilis uxore Liehomisliensis res omnibus vulgata est, eam profluvio sanguinis, voto Agneti facto, levatam esse. Domca virgo sacra unco caldarium appensura, in flammis foci procidit, & inter cadendum implorata Agnete, integra ab igne surrexit. Hoc quoque miraculi loco fuit, sedem Agnetis, desolante domo, in qua asservabatur, non fuisse afflatam, tantum ignibus ab una parte notatam. Cum exundans Muldava, delubrum, quo D. Agnes reposita est, irrupisset, Elizabetha virgo, ossa sacra virginis tollere properabat, & trepide rem gerens, in aquas altiores se decidit. Erepta autem a Zdinica virgine, sicca prorsus beneficio Agnetis apparuit.

22 Juditha virgo ingenti amore Agnetis excita, unguem pedi ejus detraxerat, ut monumentum aliquod amatæ a se virginis, quo se solaretur, haberet. Sed ingens copia sanguinis ex plaga illa erumpens, velum virginis, quo illum siccare laborabat, ita imbuat, ut eo imbibere præterea non posset. Tum virgo humo affixa veniam delicti postulavit, & sanguis repressus est.

23 Eo postea multis adempta valetudo largiter reponeretur. Et nobis virgo, qui te in oculis serimus, & hunc laborem nostrum tibi sacravimus, ecquid erit pretii? scis quid petimus, scis quo plurimum indigemus: accipe a Sponso & da: nideris; ne tu externorum quam tuorum civium amantior.

a Imo anno 1282, ut supra dictum.

b In altera Vita, nomen Parva ei inditur.

ALIA VITA

Ex MSS. Bohemicis continuata a Georgio Crugero Societatis Jesu.

§ I Nativitatis annus, & dies, parentes & consanguinei B. Agnetis.

1 **A**nnus millesimus ducentessimus quintus vertebatur, cum primum lucem caelestem Agnes, regia infans Pragæ vidit; ne alius Cælis nomine signaretur quam Agnetis, sequens nativitatem lux effecit. Cum enim pridie ejus festi in terras prodisset, iuste ea de causa infantem regiam episcopus a Daniel Agnetem sub sacrum lavacrum nominavit.

b Parentes vero natura ei indulserat b Premislaus II

(qui & c Octogarus I, Boemiarum Rex III) & d Constantiam Beli III Regis Ungariæ filiam; sed utrumque, quantumvis sceptro regio insignem, modesto regalium contemptu virgo sanctissima superavit, dum in religiosa D. Clara lacerna postmodum magis enituit, quam si in purpura & gemmis Princeps Heroïna entulisset.

2 Fratres præterea ex hisdem genitoribus uti & sorores Agneti obvenere; quibus scilicet fortuna non omnino adversa peculiare favores exhibuit. Nam e Wenceslaus inter Reges primus, Boemiarum Regem egit IV, quæ pietate in sacra, qua etiam bellica felicitate plane singularis; f Premislaus III, fratrem alterum, Moraviæ Marchionatus satis honeste aliquamdiu Principem aluit, donec ætalem mors ad sepulcrum primis virilitatis annis induxit.

3 Sororem primam g Borislavam, Udalricus primus Carantanorum Dux in thori consortem adsevit; quo conjugio ultimi Styriæ & b Portus-Naonis Domini Udalricus II & Philippus I generati sunt. Hic primos Wishehradensium Pragæ Præpositus, inde & Salisburgensium Archipræsul, ac denique l Aquilegiæ Patriarcha vixit; ac Udalricus II, quantumvis uxorem duxisset, cum heredem nullum haberet, hæreditarias terras m Ottogaro III, Boemiarum Regi V, suo nimirum amitino, partim pretio partim liberali donatione, transcripsit. n Anna sororum secunda Henrico II, a probitate celebri Wratislaviensium Duci, uxor nupsit; sed hunc, post aliquot tamen liberos, ad p Lehnicium amiserat, cum Tartarus memorabili clade Christianos isthic sub annum Domini mccccxi afflixit: ipsa commune humanitati vulnus ultimum Wratislaviæ anno Domini mccccxv accepit. Itaque inibi ad D. Clara in Pathenone sacrum virginum ejusdem instituti quievit, quem a fundamentis ipsa quondam erexit.

4 Neque per hæc fratrum regalia aut sororum connubia solummodo inclaruit Agnes, sed etiam prima inter decora accensuit consanguineas sive affines sanctimoniarum fama clarissimas; q Hedvigis Henrici Probi; Annæ sororis mariti patens, qua virtute fuerit Dux, etiamnum Silesia recordatur. r Elisabetham item Constantiæ Agnetis nostræ genetricis, germani Andreæ filiam, quæ non prodigia nobilitavit in Hallia? Et hinc fortasse mirum videri non debet a tam vicino Divarum seminarum sanguine, virtutis etiam guttas aliquot in Agnetem defluxisse, itaque consanguinearum exempla ad raram ejus sanctimoniam plurimum contulisse.

a Henrico Episcopo simul & Duci anno 1297 mortuo successit Daniel ejus nominis secundus, & vixit usque ad annum 1314, quando illi defuncto electus est Andreas, ante ejusdem Ecclesiæ Præpositus.

b Henrico Duce & Episcopo mortuo, Ducatum obtinuit frater ejus quem Premislaus Vladislai Regis secundi filius armis deiecit, & tertio loco inter Reges Bohemiæ a Daniele Episcopo anno 1299 coram natus est.

c Ottogarus sive Ottischgarus traditur, quod adhareret Ottoni Duci Saxoniæ in Imperatorem electo, contra Philippum filium Friderici primi Enobarbi, post exitum fratris Henrici VI ab aliis assumptum; & se lingua Germanica Ottogaris, est quasi Ottoni totum deditur.

d Repudiata Adela, Marchionis Misnie filia, anno 1202 duxit Constantiam filiam Beli, Regis Hungariæ. Ita Hagcius, qui doctorum prius auctoritate Pontificis legitime solum addit. Dravicius h. g. Cum Constantia Bela Regis Pannoniæ filia contraxit Romani Pontificis assensu. In altera Vita, dicitur Constantiam soror Andreæ Regis Ungariæ, scilicet tunc regnantis post patrem Belam Emerici fratrem anno 1200, & Ladislaus filio anno sequente vita cum regno fuisse. Mirum est a Thoma Jordano ad Dubravium, VVadings ad an. 1230 n. 4. Auctore in Martyrol. Franciscano, dubium moveri & consurgere ad Constantiam, Emerici Regis viduam, dein nupsisse Imperatori. vide infra litteram r.

e Natus esse VVenceslaus anno 1206 tradit Hagecius: quem e voluntate Patris in Regem electum confirmavit Fridericus III Imperator, diplomate signato anno 1216 die 7 Kalend. Augusti Indi. 4. anno Romani Imperii 4. Vide Goldastum in Appendice Documentorum Bohemiæ pag. 23. Anno dein 1228 attestati sunt Ottocarus & VVenceslaus Reges Bohemiæ, quod debeant consecrari & coronari.

A maria Moymiano Archiepiscopo. Ibidem pag. 26.

EX MSS.
BOHEMI
CIS.
Thomasi
Dux Mora-
via.

Hic Marchio Moravia Primislavus cum matre Constantia Regina Bohemia fundavit monasterium Cisterciense sanctimentalium in Moravia, cui nomen Porta-cali vulgo Tisniov, in diocesi Olomuccensi; ubi ad altare majus sepulcrum marmoreum dilectae Reginae Constantiae apparet. Diploma foundationis editum est a Gaspare Joacchino in Notitia Abbatiarum Ordinis Cisterciensis in Marchia-natu Moravia pag. 67. signatum in Znaim anno 1234 pridie Kal. Novemb. Mortua est Constantia anno 1240, ad quem annum minimum fundationis hujus & alterius monasterii extructi Hagazin. Hae confirmatae fuerunt contra errores Dubravii & Aeneae Sil-
vii & aliorum, dum hunc Primislavum faciunt aut Venceslai Regis filium, qui in diploma frater ejus dicitur, aut certe dicitur vixisse post obitum Venceslai & factus ejus in regno successor.

Nata omnium liberorum senior in lucem progenita est anno 1202.

Portus-
Naonis

Portus-Naonis, urbs Peri-Julii: cujus se postmodum Dominus scripsisse Archiepiscopus Austria monimus. 24. Januarii ad vitam B. Odorici de Portu-Naonis, etiam Ordinis Minorum pag. 983.

Vratisla-
vada

Vratislavada est arx regio in fine Nova-Prage, ubi Malda-na ad u. b. accedit, extructa traditur anno 683, & tredecim postmodum templis exornata: ut primaria ecclesia Prapostus a juris-dictione Episcoporum exempta fuit.

Philippus
Archiep.
Salzburg.

K Hundius in Metropoli Salisburgensi Philippum statuit 35 Archiepiscopum, creatum anno 1249, ubi asserit patrem ejus (sed Bernadum appellat) Carinthiae Ducem anno 1236 mortuum esse, eius filium Vladislicum successisse.

Gregorio de
Mene-longo

Gregorio de Mene-longo Patriarcha Aquilejensi anno 1259 defuncto, sedem occupavit Philippus & multas difficultates tam in hac quam precedenti Sede persequens est.

Venceslaus
1 Rex

Venceslaus patri 23 Octobris anno 1253 defuncto, successit Primislavus Ottogarus Rex Bohemia, cui erat Vladislaus Dux Carin-thiae amicus, cum mater hujus Barislava esset Venceslai soror.

Nata est Anna media inter Barislavam & B. Agnetem, an-no 1204.

Henricus hic infra Probus cognominatur, Henrici Barbatii Ducis anno 1238 mortui, & S. Beduigii filius & haeres.

Legnicium
salis

Legnicium salis Legnicia, urbs Ducalis Silesiae infrioris. De clade Christianis ibi a Tartaris dicta anno 1241, 9 Aprilis in beb-domade post Octavam Pasche illata, & generoso animi Henrici Du-cis ad ultimum usque spiritum dimicantis legendus Marbini de Mi-
chevia lib. 3. Chronica regni Polonia c. 39. Corpus ejus ab Anna uxore sepultum est in templo S. Jacobi, quod is cum conventu adjuncto Fratrum Minoribus circa annum 1236 extruxerat.

Hac non tantum
fuit Anna sororis
B. Agnetis: sed & ipsius
Agnetis destinata
securus: ut infra dicitur.

Hac non tantum fuit Anna sororis B. Agnetis: sed & ipsius Agnetis destinata securus: ut infra dicitur.

S. Elizabetha
erat consobrina
seu postea amica
B. Agnetis.

S. Elizabetha erat consobrina seu postea amica B. Agnetis. Gregorius 9 Papa in epistola ecclesiastica de laudibus S. Elizabethae ad Bratricem Regiam Castellae, ita alloquitur S. Elizabetham ait de B. Agnete: Inebriasti quoque poculo vasa hujus Agnetem, ancillam Christi, virginem, natam Regis Bohemiae, Sororem tuam in cuius aetate tenera rebus asperis experimur caelestis conversationis insignia, ita ut Imperialis culminis oblata fastigia fugiens sicut reptilia venenata, & nuda vexillum triumphale Crucis arripens, jam procedit obviam Sponsi suo accensis lampadibus, choro sacrorum Virginum comitata. Integram epistolam exhibet VVadingus ad an. 1233. num. 14. Verum quia Sororem viderat legi, cum tantum ejus esset consobrina aut amica, arbitratus est Constantiam B. Agnetis matrem non fuisse sororem, sed filiam Andree, patris S. Elizabethae: ac tum haec amica fuisse B. Agnetis. Verum quia haec Virgo duobus annis ante B. Elizabetham nata est, forsitan & propria matre senior com-
pitanda soror, cum Andreas post Gertrudem S. Elizabetha mo-
rem, alias adhuc duas prioribus mortuis habuisset uxores.

S. Elizabetha
fuit amica
B. Ag-
netis.

§ II Indicia futurae sanctitatis B. Agnetis ante nati-
vitatem aut in ipsa infantia.

Non temere neque undequaque magnas animas caelum sibi seligit, nam, antequam corpo-
ribus includantur, cui destinantur, produnt superi, ne quis in delicias impudentem manum, numinis prae-
do, extendat, & subinde etiam innocente aut saltem im-
prudenter diverticulo longius a Deo id generis cupedias abducatur. Conspecta ergo lege, paria circa Agnetem
necum natam aut in cunis non nisi infantem accide-
runt. Vidit in primis inter soporem Constantia mater,
dum utero sanctum onus gestabat, in regio suo vestia-
rio inter purpuram & auro gemmisque distinctas vestes
griseum quamdam operae omnino rudis cum stupeis
funiculis lacernam immisceri, locoque primo, velut
augustum vestimentum secerni. Ea insolentia habi-

tus cum suspensa haeret, & per omnia formam colorem-
que in vestitu novo demiratur; illapsa caelo vox sermo-
ne claro mysterium explicuit, dum hoc genere vestis
sortum, quem ipsa jam utero ferret, aliquando usum
solenniter praedixit. Visum, & ejus vocalem in caelo ex-
plicationem, eventus ipse postmodum sub annum Domi-
ni MCCXXXIV firmavit, cum Agnes Constantiae filia pur-
puram omnem aliasque regias & plane caesareas vestes,
infra Divae Clarae a habitum gloriose abiecit, & in illa
lacerna mundum muliebrem, aurea nimirum gemmea-
que pulchritudinis foemineae collegia, vestalis virgo
quantumvis modeste, sollemniter tamen triumphavit.

6 Nata autem, & pro more in cunis infans deposita,
licet necdum sciret quid ageret, ipso tamen situ, &
manuum pedumque compositione, cujus Sponsa esse
velleret, & quo ducere vitam orbitam decursura esset, pul-
cherrime signabat. Etenim cum liberas ei manus, &
illigatos pedunculos vel mater vel nutrices sinerent,
plerumque regia infans decussatis manibus & inflexis
pedunculis, membra virginea in modum Crucis forma-
bat, itaque suavissime, quasi jam cum crucifixi amo-
re soporata esset, quiescebat. Vertit is situs in omen ple-
rorumque piam suspensionem: neque fecellit Agnes sa-
crae auguria, quando, quoad vixit, nihil magis egit,
quam ut ad Jesum, nostri amore per omnia in crucis
supplicio probatum, suam ipsa in adversis fortitudi-
nem & injuriarum contemptum eximie ac ad virtu-
tis insolentiam probaret.

S. Clara assensa in Virginem sacram est a S. Francisco, anno
1212, id est annis si. p. m. & amplius serius, quam haec vixit Com-
plutia ostensa sit. Ceterum visionem hanc, & qua de decussatis
manibus & pedibus traduntur, etiam in Bohemia pra Pontanum
& passim alii annotant.

§ III Sancta B. Agnetis in Trebnicensi & Doxanensi
monasterio educatio.

7 Solicite Principum amor haeredes etiam in infanti-
bus ambit: hinc in id generis uniones in tem-
pore comparandos, ante tempora apta connubiis, tan-
topere anxie exercentur inquisitiones: nulla prope po-
tiores curae Regum sunt, quam ut ante maturam aetatem
liberorum concilietur cum futuris conjugibus pari-
tas, inducatur amor; quae utraque solenni deinde
stabilita hymenaeo pro aeterna quasi coronae & sce-
ptri possessione, laborent partu, roborentur frequen-
ti sortu. Quis igitur miretur in regiam puellam in-
tentos similes venatores, in tempore quamquam non
pro connubiis, in Boemiam advolasse, & proxi-
mum Silesiae filio unionem pulcherrimum Agnetulam
ambivisse? Non erat nata amplius annos tres regia
puella, cum desponsatam B. Boleslao Silesiae Principi
parentes regii cum magistra morum, & in illustri vir-
ginum nobilium comitiva, reliquoque famulicio ad
sponsi parentes agnatosque ablegant in Silesiam. Hanc
illi pro sancta temporum illorum consuetudine inter
sacras virgines Trebnicii in parthenone celebri, duo-
bus wratislavia lapidibus, includunt. Interim nihil
omnino veriti, ne ab Hymenaeo Principe, virgo regia,
quantumvis ab ejus facibus remotissima, ad vicinos
Christi amores diverteretur. Aut enim subinde p. m. m.
Principes, pleraque optabant e liberis virgines citra
posteritatem Christi servitio immori, aut non aliunde
Christianas conjuges expetebant pro thoro, quam quae
virgineum florem servarent in caenobio. In Trebni-
censi ergo parthenone virguncula Agnes, sacras in-
ter virgines lac Christi suavissime sugebat, quo ni-
mirum aliquando & ipsa sacra centum socias ad Sal-
vatoris lactaret: & illam pietatem inter virtutis exerci-
tia continua tenerime condiscerebat, cujus exemplo
non tantum moniales annis XLIX, sed & cives, subdi-
tosque

Prasagio
nata dum na-
ta futura
Clara en-
duntur

infam de-
cussatis ma-
nibus &
pedibus jo-
cet.

E

F

Tricenis
desponsa
Principi
Poloniae

in Trebn-
censi cae-
nobia de-
gunt

A totaque omnes animis omnino LXX, & aliquot in Dei Divorumque amorem palmariter inflammaret. Triennium porro tenuit hæc educatio, in qua & illud ad Agnetis felicitatem feliciter convenit, quod nimirum Hedvigis religiosissima Princeps, & quamquam regia vidua, sacram tamen virginem virtute coryphæa, hanc alumnulam curaret accuratius; quæ sancta studia sanctissimæ feminæ provocabant duo maxime, quod Agnetis parentibus propter Henrici filii cum sorore Anna connubium proximius illigaretur mater, & ipsa sua sponte in Christianam pietatem dignasque cælo virtutes mirificæ Hedvigis propenderet.

Sed enim Agnetem sponsam sibi ab æterno Christus selegerat; hinc ad præconceptionem spe amorem numquam Boleslaus Princeps pervenit. Triennio quippe Trebnici transacto, ne sponsus aliquando non satis innocentes fortasse delicias Dei ad se diverteret, ante tempora & tamen in tempore a morte remotus est e numero vivorum ad immortales. Ea propter Agnes virgo jam e sexennis a parentibus in Bohemiam revocata est; neque tamen in patria alibi virtutis cepit incrementa, quam ubi ejusdem jecerat fundamenta. E cœnobio Cisterciensium Trebnicensium virginum emigravit quidem, cum Silesiam exisset; sed reversa in Bohemiam, parthenonem iterum, sed Norbertinum a Doxana intravit, inibique inter lectissimas e nobilitate Boema Christi heroínas, qua sacrarum Scripturarum lectione, qua exemplis præcipue heroicarum virtutum, ita a septennio ad novennium profecit, ut inde in aulam parentum inducta, raræ vitæ innocentia Præmislo & Constantiæ, majoribus suis magnopere se ubique probaret; inferiores etiam in venerationem raperet, non tam titulo regis dignitatis, quam Christianæ præter consuetudinem eximie virtutis prærogativa.

a *Henricus Barbarus & S. Hedvigis; Silesia & Uratislavien-*
si Duci: hi erant, quibus erant 3 filii Conradus, Henricus & Boleslaus. Conradus, cui desponsata erat filia Ducis Saxonie, anno 1213 in venatione ex lapso equi cecidit. Ante hunc tertium Boleslaus fato suum esse tradit Duglossus lib. 6 Historia Polonica pag. 350. Henrico nupiam Annam, sororem B. Agnetis jam diximus. Agnetis de his tribus filiis Joachimus Curret parte 1 Silesie pag. 39. & Jacobus Scbie (supra lib. 2 Principum Silesie cap. 3). & Boleslaus juvenem adhuc colubem asserunt mortuum esse. De eisdem agitur in Actis S. Hedvigis 15 Octob.

b Trebnicium vulgo Trebnitz, Ordinis Cisterciensis fundatum anno 1203 ab Henrico Barba & S. Hedvige: cujus fundationem fuisse sufficientem pro centum personis alendis tradit Michovius lib. 3 cap. 30, ubi pluribus possessiones donatas describit, additque moniales ex Bambergeni monasterio archas esse, primamque Abbatissam virginem Petrus Almannam, secundam Gertrudam Henrici & S. Hedvigis filiam. Ibidem post obitum mariti reliquum vita S. Hedvigis peregit, & piii ac boni operibus plena obiit 15 Octobris, anno 1243.

c Circa annum 1212, quo Boleslaus futurus sponsus existit.

d Doxanense cœnobium elegit sibi pro sepultura Henricus Episcopus Pragæ, anno 1197 Egria mortuus, qui ibidem ante matrem suam sepeliverat. Devastatum anno 1278 scribit Haycius. Est ipsum oppidum Doxana situm in territorio Litomeris, ubi Egria fluviolus exonerat in Albem.

§ IV B. Agnes a Friderico II Cæsare pro filii Henrici sponsa expetitur, sed irrita connata.

Hæc tam rara & insolita in regia virgine, ut diximus, virtus, non tantum inaccessos Hercyniæ nostræ recessus intime illustravit, sed fulgidi ejus radii ipsam etiam a Friderico II Cæsaris aulam Imperatoriam penetrarunt: hinc ille pro filio suo Agnetem ambitiosus expetiit, solenni omnino legatione, professus Pragæ apud Præmislaum Boemiarum Regem reperiri delicias, quibus majestas Romana posset unice in terris honorari. Qua propter, ut par erat, agnovere suam felicitatem Agnetis parentes, neque quidquam uterque omisit, quo filia amorem mortalis sponsi efficacissime persuaderet.

Quid autem ageret Agnes seria alias, & in parentes eximie semper officiosa? Nullibi restitit, verbo nullo spes proci intregit, in omnibus conatus suorum consensu prudenti solidavit: itaque magni Cæsaris magno filio solenni cæremonia passa est interim per sponsalia voluntatem utrimque in amores futuros obligari. Illud tamen subinde non citra admirationem evenit, ut, cum paranymphis & pronubi Cæsarei pro Friderici filio nuptialem actum celebrarent, nemo eorum loco suo Agnetis nomen insereret, ut, cum maxime opus esset, ejusdem aut Henrici sponsi posset reminisci: mutila ergo & manca tam insigni actione clare apparuit, quem eventum sortitura esset solennitas, quisque sponsam Agnetem præ Henrico ambiret, & elusis amoribus humanis, e cælo amarius virginem castissime deperiret.

10 Peractis vero solenniis, Agnes Cæsaris filii sponsa designata, in Austriam, Friderico Cæsari propter magnas prærogativas ejusdem provincie Principibus indultas magnopere obligatam, selectarum e nobilitate virginum ambitum agmine deducitur, ut inibi moribus interim Germanicis instrueretur, & accommodis ætati teneriori oblectamentis demulceretur. Sed frustra fuerunt omnes illæ adolescentiæ cupiditæ: nihil minus virguncula regia, quam id generis carnis illicia fecit, totum illud tempus in primis, quod celebri nomine Adventum Domini insignimus, memorabili abstinencia, cui in parthenonibus assueverat, non amplius quam novennis Agnes, non nisi modico pane intra diem dimenso & exigua vini mensura extra & citra omnia alia quæcumque famis & sitis lenimenta, traduxit. Subsequente post paullo Quadragesima, quantumvis Austriæ Duces, liberi Principes, lacticiis ex concessio rite vescebantur, illa tamen memor rigide apud Boemos pietatis (quam non tantum in cœnobiis, sed & in paterna aula viderat fuisse in vigore) quadraginta illos esuriales dies, non tantum citra licitam, imo etiam subinde adolescentiæ necessariam indulgentiam, solenniter continuavit; sed rursum cibum omnem insolenter excludens, præterquam panem & modicum quid de vino, nihil admisit.

11 Ante autem ferias celebriores, quibus Incarnati Numinis beneficium & admirabilis Matris unaque Virginis designationem quæcantis celebramus, pridie festi vel maxime inarsit Agnes desiderio conservandæ virginitatis: itaque sub ipsam solennitatem, luce, quæ paullo ante cælitus oborta erat, magis ac magis castillimum animum illustrante, certa ultimo, quantumvis jam desponsa, nulli omnino viro nubere, Mariam, id generis heroinarum Duce & votæ castimonie primipilam, sacra inter ardentissime implorat rogatque cælo suppetias; quo nimirum miscerentur omnia, ne humanus amor tantum thesaurum præderetur. Id votum, ut subinde omnino secundarent Superi, qua precibus ipsa in dies singulos, qua copiosis in egenos largitionibus, partim per se, partim etiam per alios, afflictum laborabat. Conservandæ porro virginitatis molimina, nemo nisi aula Præfecta & aliquot sciebant virgines: quarum illa egregia in Deum pietate, hæc simili etiam vitæ decreto Agnetem Dominam mirifice in proposito animabant. Neque spe sua etiam excidit Agnes, quam de suppetiis cælo immittendis serio conceperat. Adfuit enim in tempore advocata Virginum Princeps Maria, ceterique Cælitæ, qui celebritatem nuptiarum favore insolito impederunt: unde jam ante hymenæus, quibus de causis nescio, dilatus est. Hinc latissime eo super diverticulo virgini regrediendi in Bohemiam facultas ingesta est.

a *Fridericus II contra Ottavium Saxonem Imperatorem & Sicilia vocatus anno 1210, reliquis ibi uxore filia Regis Aragonensis, & parvulo filio Henrico, Romanam venit. Ita Conradus anno 1213 electus Abbas Urspergensis.*

b *Hæc.*

A *b* Henricum patre Frederico in consortem Imperii assumitur, Anno 1221 Aquisgranum coronatur, & anno 1223 Agnetem, filiam Leopoldi Ducis Austria in uxorem accepit. Ita Urspergeni. Hoc ergo causa, quod relicta B. Agnes Bohemae, nisi dicatur ab Agnete Austria non satis distincta, & quae ad patrem Caesarem spectant, ut mox dicitur, partim ad filium transferri; de hoc solo perperam in altera Vita agitur.

§ V Beata Agnes Friderico ipsi Caesari, prae Angliae Rege Henrico desponsatur.

A Ccesserunt loco unius duo longe potentiores ca-
stimoniae regiae oppugnatores, pro a Caesare
partim, partim pro Britanniae Rege allegati, & Pra-
gam Boemae metropolim insigni utriusque nationis Pro-
cerum comitiva solenniter honorarunt. Horum ratio-
nes & regia omnino dona potentissime apud Premislaum
& Constantiam Agnetis parentes in pudorem expugnan-
dum regiae virginis pugnauerunt. Britannus aversum
Caesaris filii animum in suam potissimum vertebat felici-
tatem; quod haec regia sponsa non Caesari, sed Regi
Henrico, ex eo plane destinetur: neque se vano solum
nomine, aut electiva maiestate amorem Agnetis licita-
Bri, Regem potentissimum Angliae, natae nimirum Re-
ginae, sceptrum & coronam Britanniae, dotes heredi-
tarias ultro & de suo liberaliter deferre. Arrham enim
vero Regiam imperatoria maiestate, ut sibi videba-
tur, facile elevabat Caesar Fridericus: addebatque in-
super, si sciret sponsa & cum ea parentes, prae Britan-
nia Europae unica portione, non difficulter credo terra-
rum Imperium, & orbis diadema praefecturam. Sed
enim cum his quantumvis speciosis parum moveretur in
utramque partem Agnes; moti certe plurimum paren-
tes in Caesarem generum inclinabant; cui etiam viso per
soporem caelesti, unus ex ablegatis sponsam regiam,
divino quasi consulto, sed perperam, prae Britanno de-
signavit. Coronam ille per somnium viderat, certante
inter gemmas & aurum cum arte pretio haud vulga-
rem, aut etiam subinde Regumque Caesarumque capi-
tibus frequentatam: hinc caelo delapsa Agnetis caput
decora infusione occupavit. Verum modica omnino,
& prope momentanea haec coronatio fuit: exinde sub-
mota priore, alia supra omnem emulationem magis
eximia caput idem & tempore omnino longiore expli-
cata maiestate augustavit. Hinc vanus augur & somnio,
tamen non vano, pro Friderico II, prae Henrico III, fal-
lax omen extraxit. Signati scilicet prima illa corona
ambicum Britannorum, qui postquam egerint omnia,
C arte denique nulla, nullo pretio Agnetem sponso suo
Principi sint conciliaturi. Augustior porro & ultimo
etiam diutius capiti regio immorans, quem indicaret,
nisi Caesarem Augustum? Itaque se ad Fridericum brevi
felicitissimis nuntiis cum tabulis sponsalitiis beatum pro-
nubum reversurum.

A 13 Jactata haec ita infomnia, & additi insuper Le-
gatorum Caesaris ea de re commentarii, tandem spe-
rato successu hymenaeum confecerunt: sed meliore e-
ventu temeritas ista caelo postmodum correctae, non
Caesari, sed Deo virginem favit. Illa quippe prima co-
rona sive Henrici III, sive Friderici II, nuptias regno
& imperio significavit, quas augustior altera, Christi
nimirum Sponsi, citra ullam oppositionem confudit;
cum virginis sacrae caput, humano omni decori exe-
mit, & solius divini diadematis honoramento in per-
petuum reservavit. Et sane Agnes, cum eam paren-
tes pro potestate sua cogerent ad promittendos amo-
res mortali homini, memor scilicet sui etiam voti aut
propositi, nihil donis sponsalitiis aut futuri thalami il-
licius permovebatur. Sponsum insuper, licet etiam Cae-
sarem, ut rivalem numinis horrebat non obscure, quia
jam nolebat placere alteri, quam pulcherrimo & filiis
hominum Christo.

A 14 Interim pater & Premislaus sub annum Domini D
mccxxx submotus est & vita, fato subditus etiam vul-
gari: & ejus abitu fatali, doloremne corperit illa, an
potius laetitia Christi Sponsa, non facile dixerim: ad
maerorem haud dubie, quantumvis intra virtutem,
natura Agnetem modice coegerat; sed gaudiis plenam
aduderat memoria remoti obitaculi, praeteritae in con-
ciliandis nuptiis paternae auctoritatis. Neque fortasse,
imo sine dubio non facile, unquam Premislaus filiae
laxasset potestatem, citra connubium servandae virgi-
nitatis, nisi, in iusto quamvis sensu, vitam more
solita parcitate infamis, arcuavisset.

A 15 Fredericus Caesar mortua uxore Aragonia, duxit secundam,
Jolam sive Jolantem diastam, filiam Brenni Regis Hierosolymi-
tani, anno 1222 aut sequenti. Haec postmodum puerum emixa in sponsa B.
perperis mortua est, annum aliqui assignant 1227. Caesar usque
ad annum 1235 videtur mansisse, tum duxit Isabellam sororem
Henrici III Regis Angliae, desponsatione facta die Pentecostes
vi Kalend. Junii. Ita VVestmonasteriensis.

A 16 Ille erat Henricus III Rex Angliae, qui eodem anno 1235
contraxit matrimonium 23 Novemb. cum Alienora filia Comitis
Provinciae. Utraque haec nuptiae ab Agnete repudiatas, Cae-
sar & Regis scribunt etiam Penzance in Bohemia Pia, VVadim-
gos & alii.

A 17 Premislaus Regem Bohemae, 10 Decembris mortuum esse
legitur in Inscriptione sepulchrali. Hagecius in Chronico solum
annum 1230. Verum quia VVenceslaus filius annum Christi 1234
cum Indictione 7 numerat in suis litteris annum regni sextum, &
quidem 21 Kalend. Aprilis, videtur patri anno 1223 successisse.
Litteras integras edidit VVadingus ad tom. 2 Annalium Mino-
rum in Regno Pontificis num. 24. Aft Investitura regni concessa
ei est a Friderico Imperatore, anno 1231, Indict. 4. Diploma
exstat apud citatum Goldastum pag. 24. An in litteris VVendeslai
sit annus quartus loco sexti, inquirant Bohemi.

§ VI Virtutes B. Agnetis usque ad annum aetatis
fere xxxi in statu seculari.

A 18 Morte Premislai, filius jam ante coronatus
Venceslaus primus scepero regio: apud Boe-
mos Rex IV. manus feliciter admovit: ejus Soror praedi-
cta Agnes designata a se vitae pulcherrima subinde
praeludia faciebat, itaque sacris exercitiis magno opere
virgineo Christianae solitudini sese assuefaciebat, Ful-
gebat illa quidem Regis filia, & jam etiam Soror: auro
& gemmis undequaque, eoque splendido illicio curio-
sos spectatores, imo & Reginae venatores, cum in pu-
blicum prodibat, ut plurimum detinebat: sed sub pur-
pura (quis crederet) ferrei uncini horridique pili late-
bant. Itaque cum extrinsece vestitu oculos recrearet
alienos, ipsa rectum corpusculum, virguncula inter re-
gias delicias educata nobilissime, ex insidiis intrinsece
cruciabat. Lectus item pretiosis stragulis & aliunde et-
iam allatis peripetasmatis, ad speciem magnificentia
omnino digna, quotidie adornabatur: jacebant pulvilli
cygnea mollitie compti, syndon mundissima candorem
niveum praeferebat, stragula denique tegumento serico
intecta, & auro argenteoque filo ut plurimum intexta,
nihil non pretii, nihil non artis etiam Phrygiae ostenta-
bant: verum sub his exaggerate incurrentibus in oculos
regiae commoditatis delicias, ex arte & in occulto delite-
scebant molestae voluptatis diverticula; hinc cuspidatis
lapidibus, inde duriusculis fragminibus, citra cuiusquam
scientiam, inscite omnino nocte tota Agnes molestabatur.

A 19 Quae autem sic totum corpus & quidem dex-
terime tractabat, quomodo ei per cibum aut potum
quidquam indulgeret? Inter regales epulas famebat
plerumque, & inter exquisita vina sitiebat, etiam cum
bibisset: adeo modice aquam in necessitate ipsa extre-
ma admittebat. Feria porro sexta, qua Christus
Servator noster inter supplicia pro nobis expiravit, ac
in die septima a Dei Genitricis cultu celebri, aliisque
Vigiliis nihil prope Agnes sumere, quasi cibo & potu
sibi interdicere, denique inceptam in infantia Treb-
nicii & Doxanii inter sacras virgines abstinentiam
con-

A continuare. Nequid hæc tam austeræ, virtutis in aula insolitæ, studia moleste ferebat frater Venceslaus, quia soror virguncula, in id unice quotidie intenta, ut pie falleret homines, quantumvis inter opiparas dapes non nisi spectabat edulia, quinimo, etiam cum ederet, vix gustabat: adeo feliciter temerarios fortasse oculos, aut plerumque non intentos, pulcherrimo virtutis artificio, quasi prandisset aut cœnasset lautissime, eludebat.

17 Sed tam inimica corpori, quanta cum Deo ipsi erat amicitia. Horas illa integras in genua descendere, hinc & illinc, ubi eam animi ardor depressisset, Deo supplex fieri: nunc pro se suisque erroribus utique & non erratis, clementiam divinam deprecari; alias fratri Regi, agnatisque Principibus, ac toti regno beneficia omnia exposcere, & Cælices singulos singulis propitios eslagitare; mortuis insuper vel maxime bene velle: itaque in bonum animatum non tantum per se preces & Psalmos ab Ecclesia decretos frequentius deorare, sed & per alios & præcipue sacros homines eadem officia, & palmarie sacrificia accurare. Hæc autem tam pia cum cælesti Sponsio commercia non solum Agnes domi suæ, & intra privatos suæ regis parietes habuit; verum præcipue in ipsis sacris adibus, & ad Divorum Lipsana pietatem exercuit: quo nimirum Dominæ exemplo subditi ipsi ad id generis studia facilius & efficacius publice pellicerentur. Hinc illa quot diebus in numerosa nobilium virginum comitiva mollis, plerumque mane templa complura pedes adibat, & ea quidem vultus totiusque corporis modestia, qua sacras virgines incedentes cum videremus, suavi virtutis spectaculo suspenderebatur. Si quid inter eundem sermonis incidisset, id totum in laudes Dei rerumque cælestium memoriam assumebatur: exinde non uni aut alteri Sacerdoti ad aram facienti assistebat, sed ut plurimum a diluculo ad meridiem usque, inter continua sacra, gradum etiam in media humo, sine reglis pulvillis, magno exemplo sustinebat; eademque devotione a meridie rursum, Vesperas, & id generis sacros ritus piissime ad noctem continuabat.

18 Scilicet enim hæc tam exaggerata pietatis studia non sola Agnes aut prima obiit: multæ regii sanguinis Heroine simili virtutis prerogativa incluserunt, & etiamnum posteræ multæ parem famam sacris exercitiis promeruerunt. Illud porro, quod jam subnoctam, non nisi a Venceslao Martyre in Boemia frequentatum ante Agnetem; post eam vero necdum a quoquam salutarum imitatione expressum scimus. Id ætatis Regina Boemix nata, quin etiam Friderico jam desponsata Cæsari supradicto, & orbis futura brevi Imperatrix, posita purpura, & non nisi civem vestibus induta, paucisque fidiis aliquot stipata virginibus, dubia adhuc luce & ante solem plene exortum, cælo caligante, templa pleraque peragrabat, & ad Divorum pulvinaria passim procidua, posteaquam eorum sacras reliquias satis superque venerata fuisset, tandem albescens jam die, in regiam ex occulto, insoliti facinoris famam die adhuc utcumque obscura & insolito suppressente vestitu, divertebat. Quanti autem putamur ei letisse hanc matutinam per sacras ades & ad Cælitum Lipsana peregrinationem? Humectati sæpe sæpius regio sanguine lapides, nudo pede, asperitæ hyeme deambulanti Agneri magno utique sterisse profitebantur: sed illa nihil hac immani frigoris adustione, aut lapidum acuta vulneratione deterrita, pressit scilicet dolorem heroico animo. Cum autem domum revertisset, deterio in occulto sanguine, ubi calore modico sese refovit, denuo in proximam adem sacram, sed jam vestitu & comitatu Regina descendebat, eaque, quæ superius prædixi, non occultata sed publica pietate iterabat. Hæc habui e veteri manuscripto coarcti scriptoris, quæ de insolita virguncula

Tomus I.

regi ante sacrum Parthenonem virtute paucis annorarent; non erit, credo, proinde mirum, si quæ majora post hæc præludia, in maturiore & sacra quidem ætate consequentur. Talibus enim initiis respondent ut plurimum extrema divinæ gratiæ, qua in virtute qua prodigiis, indulta: utriusque Agnetem, ut videbimus, cælum faciet eximiam, & nos conabimur: cum subinde partem in utramque paragraphis prope decem, sive vitam heroicam, sive illustra cælo privilegia, stylo, quo possumus, commemorabimus.

§ VII Repudiato Cæsare Friderico II. B. Agnes Christo sponso se dicat in Ordine S. Francisci.

19 **A** Nnus jam demum ætatis Agnetis xxviii, Christi vero mcccxxxiii vertebatur, cum Cæsar Fridericus II, jam nubilem & maturam tandem connubio virginem ad se adduci perciperet; aspectum porro expertitæ toties sponsæ, vel maxime properabat virtutis raræ famæ, per Germaniam late & eximie dispersa. Itaque egregii quique ex Imperio Proceres seliguntur, qui Cæsaris Romani Majestatem, Pragæ apud Wenceslaum Regem, Agnetis fratrem, pro abducenda e Boemia uxore, solenniter tuerentur. Nec mora: expediuntur magna pompa & nobilium virorum faminarumque comitatu insignes Friderici ablegati. Hi ut Pragam attigerunt, præmissa Romani Cæsaris salute, nihil non agunt, ut pacem juxta Præmislai parentis promissa Agnetem, in Imperium abducant: ita sponsum scilicet velle, ita jura omnia pro Cæsare imperare. Excepta, ut par erat, honorifice legatione, Wenceslaus Rex nihil omnino minus egit, quam ut pectus nuptias impediret: quin eo etiam urisit amplius, quod abhinc Cæsaris quasi socer, aut minimum affinis magna gloria audiret. Sed exhorruit jam Dei rivalem virgo, a quo propter impudicam vitam poterat alias castissima Agnes abhorere. Fridericus quippe cum gravi jactura virtutis Christianæ amorem sibi fecerat in viduitate plane promiscuum; & cum non unam domi haberet prostetricem pudoris, passim tamen adhuc infamiter peregrinabatur. Verum qua via tam potentem & jam in ipsa Praga sibi inhaerentem venatorem fugiens elugeret præda, & vero maxime cum frater etiam in conjugii retia impelleret sororem? Sed ubi destituebatur humana industria, ibi succurrit divina, providentia. Nam illi ipsi ablegati Friderici Cæsaris, cum omnia ad iter accurate parant, ut scilicet sponsa Cæsaris magnifice abducatur, Agneti suggererant occasionem, non nihil abitu ex occulto differendi. Admonuit ergo sapiens virgo interim per suos heroici consilii a Gregorium IX, Summum per ea tempora Pontificem, rogavitque modis omnibus, ut prope consecutum matrimonium sua ultimo impediret auctoritate: fecnim, quantumcumque parentum vota Cæsarem generum maluissent, hæcenus semper Sponsum Deum præ homine prælegisse: urgeret porro frater Wenceslaus, & honestatem nescio quam in paternis pactis approbaret, se invita, adeoque etiam coacta, pudorem quidem opprimi posse, in hymenæum tamen nunquam secundo consensuram, quæ jam semel nuptias Deo spondidisset.

20 Heroicam carissimæ virgines indolem, tantum absuit, ut Pontifex optimus subterfugio quopiam debilitaret, sed potius dilaudatam mirificis gratiis indultisque paternis, contra omnia carnis molimina roboraret. Quapropter Gregorius IX extra Ordinem Nuntium Pontificium in Boemiam ablegat, eique in mandatis apprimè committit, ut in tempore, declinata tamen Cæsaris Regumque prudenter indignatione, si fieri possit, modis omnibus Agnetem a connubio Friderici

X x

derici

A derici divertat; quo nimirum virginis invitat & solum Christum præoptantis, itaque a parentibus hac in parte, quod poterat, libere dissentientis, virginitati præclare caveator,

et domum fratris
Hic ubi in Boemiam pervenit, aditque Regina, omnia ex ordine & pro Agnete gesta exposuit, fuit scilicet animus, ut fratrem denique soror supplex adiret, ostensoque Pontificis diplomate, nihil aliud per omnem sanguinem rogaret, quam ne se cum Cæsare per connubium oppugnaret: sibi quippe jam abhinc pridem stetit nulli nisi Christo nubere, & ita carnem non aliam nisi omnino virginem, serio jam cogitasse in sepulcrum inferre. Caveret ergo, ne, si sororem cogere pergeret, præterquam quod Romanum Pontificem, augustiorem etiam, appropriatis celo pudoris vindictis, offenderet corrivalem. Hac tam seria denuntiatione Agnetis vehementer ex insperato commotus hæsit Wenceslaus, nesciusque proinde, qua ratione & sororem servaret Virginem, & illigatum jam solennibus promissis Cæsarem expediret connubio, ultimo denique, ut res erat Fridericum per suos in tempore admonet, a seque omnem innocens omnino nuptiarum intercessionem sapienter amolitur.

liberetur
21 Frondere primo Cæsar, & suas sibi delicias surripi vehementius indignari, atque ita acrius inquirere omnia, & nescio quas vindictas, serreo etiam in obstantes animo, præcipere & plane facto designare. Sed cum undequaque pro Wenceslao Agnetis fratre pugnaret innocentia, neque aliunde Cæsaris infringere tur victoria, quam a virgine, quæ hoc solo, si rea sceleris ageretur, quod Deum homini, ut æquum erat, præferret, in Fridericum peccabat: tandem subsidente ira & remittente sese ad tantam cum Numine corrivalitatem amore, digna omnino Christiano Principe sententia, quantumvis contra se lata, Agnetem ultimo a firmato tabulis etiam solennibus hymenæo absolvit liberaliter, & ad virginitatem, quam tantopere iret servatum virgo. Cæsar ipse magnifice damnavit, si dammare fuit, quam tantopere litteris Cæsareis dilaudavit. Erat porro Imperatorii decreti ejusmodi formula: Si Agnes, spreto Cæsare, hominis alius præpostere ambivisset amores, arsissetque maritum, præterquam se Fridericum, quemcumque mortalium; tum vero palmarum contumeliam armis ultricibus contra utrumque depulsurum haud immerito fuisse: sed enim cum illa non tam suas delicias aversetur, quam Christo desponsa immortales præmalit, nullam denique sibi superesse ex justo optimis conatibus succensendi occasionem. Quapropter, pergeret, ut cepit, Christi amore ardere, neque alterius flammis tanti amasii flammæ inquinaret: se, qui hætenus ex pactis paternis fuisset molestus, deinceps sacratæ Numini virginitatis fore etiam propugnatorem.

Reliquis sacris donatur.
22 Verba tam solennia, dona insuper magnifica, sed præcipue e Sanctorum Hispanis, firmaverunt: caperet nimirum, addebat Fridericus, sacra jam prope virgo, de sacro reliquiarum thesauro, præoptata haud dubie auro & gemmis honoraria, hisque tanquam obfidibus, quibus Cæsar suæ olim, sed nunc melius Christi sponsæ, vellet quam optime, frueretur. Expedita hoc ultimo & quidem molestissimo carnis laqueo, libera jam omnino a mundo Agnes, cepit exinde serio de Parthenone sacro statuere; ubi nimirum Christo unice delicias faceret, vicissimque a pulcherrimo hominem castissime amaretur.

Gregorius IX electus est 20 Martii anni 1227, sedis anno 14, mortuus 22 Aug. 1241.

b Spretum propter Christum Imperatorem Fridericum, qui eum in conjugem postulaverat, scribit Albertus Stadenus supra relat. Eam oblata Imperialis fastigii culmina fugisse, scriptum esse a Gregorio IX supra retulimus. Idem scribit Dabrovius, Bartholomæus Pisanus & passim alii.

VIII Expedita curis mortalibus B. Agnes Christo se sponsam dicat, legibus S. Claræ auctorata.

Sanctum virginitatis
23 Percommode plane accidit, ut subinde Clara, illustris Francisci partus, sui que sexus unicum miraculum, ea facere molles virgunculas Assisii in Urbem suo exemplo doceret, quæ multi in viris miramur, pauci autem omnino imitamur. Hæc asperissima vitæ ratio, atque ultima, quam in Ordinem suum inexit, paupertas, cum maxime regiam virginem a Claræ instituto divertere potuisset, singulari Dei feligentis sibi hanc sponsam evocatione, præcipue ad idem ab omnibus mundi deliciis & solita id generis personarum molliæ suavissime advertit. Ergo partim a Boemis Proceribus, qui religionis causa Romam aliquando itaverant, & subinde ex occasione Franciscum Claramque Assisii inviserant, partim etiam & intimius ex ipsis sacris instituti Franciscani hominibus, postquam omnia apprime dignovisset, matura secum deliberatione præmissa, tandem ultimo eadem asperitate (Rege fratre nihil omnino conatibus sanctissimis intercedente, imo etiam cum Sororibus agnatique, nepotibus & neptibus facti insolentiam vehementer dilaudante) vitam rari profecto exempli magnopere exorditur. Præterea, ne non reliquisset omnia & juxta Christi præceptum inter pauperes distribuisset videretur, pretiosum suum & regium vere muliebrem mundum, quo hætenus invitam & gementem non tam ornaverat, quam cruciaverat humana majestas, passim inter victus vestitusque egenos distrahit.

origo vestitus
24 Sed hæc diurna cum quasi liberalitas esset, ut nimirum duraret in secula, magnificum ad a pedes pontis Pragensis, urbe Veteri-Pragæ erigit nosocomium: in quo perpetuis redditibus adempta præcipue agris sanitas, aut etiam quocumque maleficio sublata fortunarum valerudo, dimidiato infortunio per alimoniam quotidianam ex integro quasi redderetur, aut minimum parte aliqua juvaretur. Id loci jam inde sive valerudinario, sive item templo, Divi Francisci agnomen obvenit, quod Franciscani instituti femina principibus impendiis sacrum ædificium extruxisset: & signati autem Cruce ab ipsa Fundatrice homines, & alii quidem, qui operis præfecturam, alii ægrotorum curam adiecerunt; eximie primo in Boemia suam probaverunt operam, & post paullo Wratislaviæ ad D. Mattheum secundum hospiciale, pari pro egenis opulentia ab Anna Henrici Probi uxore & Agnetis sorore extructum, simili plane laude administraverunt: indeque e loco & utroque diffusi per regiones circumfusas, non tantum in Boemia & Silesia, sed etiam Polonia Moraviaque magna misericordie commendatione assiduis intervenerunt. Pragensi vero Nosocomium, uti Ordinis sacri extiterat principium, ita pariter sibi præfecto, dignitatis magisterii retinuit principatum. Perfectum porro pro ægrotis nobile illud valetudinarium aut pauperum opulentum receptaculum sub annum Domini mcccxxvi est.

sancti
25 Subinde sacras ædes alias, annis duobus aut tribus ante inchoatas, pro Franciscanis sexus utriusque inquilinis, excurrente in ripam ipsam Moldavæ intra tamen complexum muri Pragæ-veteris ædificio magnifico, sumptibus ingentibus, sacra Fundatrix molitur. Adg D. Francisci viri, ejusdem Auctoris legibus auctorati, posteaquam Moguntia advenissent, primi omnino sanctimoniarum fama & vestium horrore, pedumque nuditate celebres in Bohemia inclaruere. Juxta plane ad Salvatoris sacram ædem, contiguit Franciscanis sacris hominibus Clarissimæ virginæ, pari asperitate vitæ & haud impari sanctimoniarum fama conspicuæ, post paullo cum Agnete principula confederant.

A runt . Enimvero virile asceterium regia magnificentia undeque apparetur, Parthenonem nihilominus Venceslaus frater, in societatem piissimi operis sua sponte adscitus, præterea mirifice exornaverat ædificiis, & dixinerat hortis; ut scilicet nobiles virgines, extreme alias pro Christo pauperes, haberent ubi commodè habitarent, & exercitia sacra hortensi diverticulo nonnihil interromperent: ne plane sexus mollior rigore insolito solito citius enervaretur. Sacram insuper Salvatoris ædem sacris donariis apparatusque pro altaribus ecclesiastico, Agnes Fundatrix ad miraculum eximie opulenteraverat; tantum nimirum filia Regis adierat hereditatis, & has consequenter sponsi, ilque aut Reges aut omnino Cæsares, in regiam Virginem congesterant aureæ gemmeque liberalitatis divitias. Valuit id generis Principum exemplum mirè ad permovendos animos subditorum: itaque quisque fabricam utramque, sive e Proceribus sive e civibus, suis impendiis parabat adjuvare: sed Principes avidi, præterquam suæ, Dei maxime gloriæ, vix tandem severo edicto id generis liberalitati, quasi regis præjudicaret magnificentia, satis superque apud utrosque caverunt.

Quis autem quotidianas operas, sine quibus Principes esse omnino non poterant: si illæ liberales esse pergerent, derubarer ab ædificiis? Hæ nimirum postquam

B fecerunt omnia, nihil omnino mercedis voluerunt accipere; & cum a Præfectis vel ideo molestiam pertimescerent, adeoque ad receptionem pretii cogerentur etiam, appropriato scilicet præscripto opere, sub vespere principum dexterrime fuga solutionem declinabant. Hinc VVenceslaus & Agneti facile fuit, moles etiam ingentes, ac brevi tempore, talibus operis ad perfectionem eximiam adducere, centenisque hominibus sacerrimas ædes tam pio subditorum labore apparare.

26 Absolvit porro utraque Franciscanæ Religionis ædificia annus a Christi obitu celebris supra millesimum & ducentessimum quinquagesimus. Sed jam ante sub mcccxxiv inde & inde sacri incolæ fuere, Asceterium virile adsciti Moguntia viri Franciscani incoluerunt, Parthenonem vero quinz ex Italia sacrae virgines, Beatæ Claræ primæ Sociæ, Summi Pontificis auctoritate submissæ, primo inhabitarunt. Has Agnes non multo post cum septē Boemis virginibus illustri sanguine omnibus veterique Procerum stirpe prognatis, magnifice inauxit: qui numerus exinde & quidem merarum nobilium virginum, quantumvis in tanta vitæ asperitate & insolito opum voluptatisque contemptu, adeo tamen excrevit, ut præter regias aliquot filias aut nepes, centessimum omnino, superstire adhuc Agnetæ annis aliquot vel attingeret, vel etiam superaret. Adeo erat efficax vel ad molles virgines, ad asperissima quæque permovendas regis virginis tam insolito ordine prævium exemplum, & nescio quod debitum sequelæ putabant se incurere nobiles subjectæ, cum earum Domina tanta virtute præiret ad Religionem.

27 Vertebatur autem subinde annus Christi mcccxxv, quando Agnes cum septem illis illustrissimis virginibus exemplo magno, insolentem vitam opere solemni ordiebatur. Pulcherrimo spectaculo (nisi fallunt veteres memoria) dies xxv Martii ab h annuntiata Numinis Incarnatione nobilis incidit; ut eo nimirum quo Mariæ cum Cælesti Sponso, omne felicissimo, sacra nuptia celebrantur, desponderentur. Vin' pompæ ordinem & apparatus? Aderat Rex frater & Regina Cunegundis, Cæsaris Philippi filia, regio throno sublimes & raro spectaculo ipsa Boemiæ corona coronati. Una cum Regibus assidebant agnati Principes & affines e Carinthia Silesiaque Duces, ultimum locum, sed stantes ad latera infraque thronos regios & subsellia Principum, magno numero Proceres, & maxime, qui publica erant in regno dignitate conspi-

Tomus I.

cui, occupabant. Inde primo Barones alii, alii Equites D innumeri, vetus & omnino per ea tempora purus Zechorum sanguis; genus denique omne satellitum supra & infra latera utique nobilium stipabant; cum vero circumcirca cives, ac ultimo plebs multa omnino & undeque insula sacrum templi locum ad Salvatoris angustabat.

28 Hora jam nona ante meridiem sonuerat, cum Agnetem auream & gemmeam totam, regali purpura indutam, quasi sponsam (& erat, quia Christo despondebatur) Duces aliquot affines aut alias consanguinei, deinde VII illustres Heroinas vicinie familia aut Proceribus primipili ad principem aram, inter resonantem tubarum clangorem & suavissimæ musicæ symphoniam, deducunt. Inibi Nuntio Apostolico, hac in caeremonia Pro-pontifici, circumstantibus præter Joannem XXI Pragensem septem aliarum Ecclesiarum Episcopis, comam ipsa prima incidendam de genu offert; exinde vestem auream exuit, ac denique lacernam griseam regio corpori injectam, sibi aptat, & lacrymans suavissime deosculatur, veloque sacro a Pro-pontifice cooperata, miris incedit gaudiis; quod tandem post tot inteliciter attentatas cum mundo nuptias, hæ ultimæ cum Christo feliciter successissent. Simili omnino ritu atque ordine virgines alia omnia explevere, neque in latitibus quidquam Dominae singulare relictum, adeo eadem ab annis jam multis carnis odium cæperat, & pridem cum Regina ad pares nuptias cum castissimo Agno anhelabant. Collaudatæ mirifice cum sociabus Agnetæ, plenaria, ut fieri solet, pro potestate Cæptanus, ad complementum operis, sacris jam virginibus Indulgentiam publice indulsit. Joannes etiam Pragensium Præsul pulcherrimi facti brevem sed elegantem, lingua Boemica adjecit commendationem; qua Regem Regiamque, agnatos cognatosque Principes, inter solemnes lætities, (quis putaret?) ad uberes omnino lacrymas permovit. Inde ad aram, magnifica pompa assistentibus septem illis Episcopis, fecit Pro-pontifex: a cujus communione post paullo Agnes illæque septem virgines sacro Christi Corpore promore, refectæ sunt: tenuitque hæc insolita festivitas generis omnis spectatores ad horam omnino secundam infra meridiem, quæ denique inter gratulationes & festos applausus, tubarum strepitus & musicos concentus solemniter est absoluta. A templo porro itum ad epulas in Parthenone, qua licet instructas: quas Rex & Regina parte una cum agnatis cognatisque Ducibus Agnetis, consanguineis insuper Proceribus septem illarum virginum; alia vero Legatus Pontificis, Episcopi octo præter Agnetem & desponsas recent Christo heroínas cohonestarunt. Secundas tertiasve mensas exteri domesticique Prælati, inde Proceres ac Equitum Primores, vel publicis munitis in regno conspici vel stirpe illustri Monialibus vicini, singulari utique honoris prerogativa admissi, occuparunt. Inde alii supra aut infra alios, numero in numero, prout nobilitas ætas cujusque erat, comederunt: neque ab hilaris exclusi sunt, qui maxime iis egabant, pauperes. Strata ergo passim in arca monasterii mensæ; pastæ non tantum centuriæ, sed numerus omnino talis, qualem hæc decies iterumque toties repetita solent condensare.

29 Neque vero hic actus tam heroicus Agnetis, diem unam aut alteram vel etiam septimanam aut mensem suspendit admiratione auditores spectatoresque; sed in annum unum alterumque celebravit facinoris insolentiam, nulla re alia in ore mortalium frequentiore, quam quod Regina nata & subinde regnantis VVenceslai Soror, paulloque ante Cæsaris sponsa, & jam prope uxor, hæc omnia, quæ tanti fiunt ab hominibus, potuerit tantopere susque deque facere, & Christi unius in extrema pauperie sacros amores, tot sponforum amoribus unice præoptare.

X x 2

Sed

EX MSS.
BOHEM.
CIS.

Monio
Episcopo
Episcopis
venerat
cum 7 aliis
Prælatibus

E

consecratio

sub sacro
communi
one

consecratio
regis cum
aliis archi-
episcopis

F

A Sed supra famam, quæ tanti non est, fuere exempla Principum virginum, quæ nimirum ex occasione tam gloriose Agnetis, cum Deo desponsationis sumpserunt principia: dispersa enim per Germaniam & potissimum Poloniam, aliæque vicina & remota regna, pulcherrimi facinoris serie, exinde numero magno regii sanguinis Heroina, eundem vitæ quantumvis asperæ delectum concupiscere, parique ardore in contemptum mundi carnisque triumphos inardescere, ac ultimo in insolente hoc id generis personis D. Francisci instituto, præcurrentem Agnetem seria exprimere imitatione: quapropter pleraque Clarissarum cœnobiorum ubivis terrarum Boemiz exemplo non tantum sacris ædificiis, sed vel maxime virtutis raræ eximio studio insurrexerunt. Tantum possunt unius etiam hominis molimina, si scilicet magno animo suscipiantur, & cum ars undique destituit, humanaque industria nihil habet amplius, Deus roborat laborantes, & suscitatur ad æmulationem operis gloriosi corrivales.

a MSS. monumenta Ordinis Crucigerarum cum rubra stella, quæ nobis Theodorus Moravus Societatis nostræ Sacerdos Wratislavia, transmissit, habent, in frontispicio pontis.

b Monasteriū & Hospitale, pro quo B. Agnes a fratre suo Wenceslao Rege & Kunegunde eius uxore fundum cum opulentis possessionibus obtinuit. Ita dicta MSS. monumenta.

c Hic ecce signati seu Crucigeri a Palasina in Europam venerunt, & assumpta S. Augustini Regula in diversis locis multa Hospitalia fundaverunt, atque inter alia in Bohemia in pago Porzick haud procul Praga prædium compararunt, Hospitale pauperibus construxerunt, & templum D. Petri sacrum edificarunt. Ex hoc S. Petri hospitali B. Agnes adduci eos Pragā curavit, atque ibi, ab aliis diversis generis, qui tunc vagabantur, Crucigeri distinguerentur, ad preces B. Agnetis Innocentius IV. Cruci bellam addi fecit. Ita pluribus dicta MSS. monumenta. Extat adhuc templum illud cum palebra turri Nova-Praga inclusum prope portam Porzickensem, sub iuris dictione illorum Crucigerarum, qui munia parochialis etiam ibidem administrant. Ita Hlavinus & Tannerus in suis ad nos litteris.

d Imo vidua post casum anno 1241 a Tartaris maritum. Hac ecclesiam S. Elisabethæ, Hospitale S. Martini Wratislaviae magis adjectis redditibus una cum filiis suis construxit, & cum consensu Thoma Episcopi, Fratrum Crucigeri tradidit. Innocentius IV. diplomate Apostolico donationem confirmavit, alio mandavit Episcopo, ut Pragensi & Olmucensi, ut Rectorem & Fratres hospitalis S. Elisabethæ Crucigerorum, & cellarum Wratislaviensium non permitteret indebito molestari. Ita late dicta MSS. Imo Ordinem Crucigerorum ab eodem Innocentio fuisse confirmatum anno Pontificatus Christi 1243, post alios observavit etiam Ciacconius. At Gregorius IX. a se Ordinem Canonicum secundum S. Augustini Regulam in Pragensi hospitali institutum esse, assertis in Regesto dicto num. 58.

e Generali Magistro Pragensi obedientiam præstavit hospitalia posita in civitatibus Bohemiz exten. & videlicet Slatavia, Myfa, Penti, Lysomeris, Aupa, & exen. & Zucima in Pottinberg. At Magistro S. Marbii Wratislaviensi obedientiam reddunt hospitalia erecta Cruciberga, Svidniti, Ligniti, Boloslav & Monstherberga ab his locis, sicut in Polonia & Litvania. Ita dicta MSS. & Observat Crucigerus Archiepiscopus Pragensis supremam ibidem ab aliquo tempore præfecturam gerere.

g Dubrovius lib. 15. Historie Bohemice scribit, Regem Premislum duo Praga cœnobiorum erexisse, alterum Divi Clementis, alterum Divi Francisci titulo, atque in utrumque sodales transtulit, quos ipse Franciscus sive Dominicus plantavit. Eadem habet Martinus Boer in Chronico Bohemico pag. 200. At Conventum Fratrum Predicatorum in honorem S. Clementis anno 1229 incepisse B. Geslaum a S. Hiacintho Pragam missum tradunt ex antiquis monumentis Malvendus in Annalibus Predicatorum, & Brovius ad illum annum, quod plenius ad illius Vitam 15 Julii & hunc 16 Augusti examinabimus. Eodem ergo fere tempore advenisse Fratres Minores Pragam videntur, quorum horum Dominani Agnetem se reddidisse Ordini pauperum Dominarum de Regula B. Francisci tradidit in Chronico Albertus ex Abbate Scadeni anno 1240 factus Minorita.

h Idem Albertus diem assignat Pentecostes & annum 1236.

i Joannes cognominatus Scholasticus ab Agnetis & Pontano lapidatus a plebe & decessione, præfuisse ab anno 1228, ad 1236 dicitur.

k Menius auctor duc ab usu communis remissioni voce, tam intelligi, quem Romana Curia Legatum a latere nominat, ipsius Pontificis personam apud ceteros Principes sustinere iussit.

§. IX. B. Agnetis inter Clarissas viventis raræ heroicæque virtutes.

IN cœnobio porro D. Salvatoris ab anno MCCXXXV usque ad annum MCCXXXVI vitam religiosam per annos omnino XLVI, magna virtute & citra affectatam famam, insigni tamen diffamacione traduxit Agnes: itaque deinceps ab ingressu usque ad mortem vixit, ut nobilissimis illis superioribus præludiis subsecuta omnia pulcherrime responderent: fueruntque illa instar fundamenti, quibus hæc exempli maximi insolitæque virtutis postmodum inniterentur. Sed in rerum optimarum tanta copia incredibile mihi negotium capiam, si Agnetis virtutes, ceteramque ejus multiplicem generosam indolem & religiosam stylo singulari amplecti velim: Satis ergo nobis erit aliquarum dumtaxat syllabum texuisse, & quas illas prolixè habuit, multo hic angustius denarrare. Familiam ducat animi submissio, quæ rariori miraculo Agnetem exulit, quo ipsa inter mortales fortunæ beneficio major, despiciere pro more illas ipsas potuisset, quibus se tantopere submisit aut etiam posthabuit. Magnum imprimis humilis animi argumentum fuit, quod tantopere, toties, tamque serio pugnaverit, ne Parthenoni præficeretur. Sacri subinde Ordinis Superiores, cum ad deferendam cœnobii præfecturam iudole regia & tantis beneficiis Agnetis movebantur, Sorores nihil nisi virtutem respicerent, itaque nulla contradicente submissionem & subjectionem omnem ultro promitterent, numquam tamen eo negotium deducere potuerunt, ut Agnes ea etiam singularitate emineret. Quippe illa modis omnibus contraire & pugnare, hic tantum intercessores conquirere, alias in omnibus liberaliter obsequi, rogare atque obtestari, affligi denique animo, ac ipso corpore ægrescere, neque ante valetudinem recipere, & sibi animo ex integro constare quam homines ab his intemperis desisterent, de Præfectura cogitationem omitterent, & Agnetis rationem penitus nullam haberent.

31 Ab hac præterea virtute profectum est, ut Regina nata & ad connubia Regum Caesarumque tanto opere expetita infra omnes sacras Sorores, suas etiam (inquam) supradictas, deiceret sese, nulli unquam se verba aut facta anteponeret, in omnibus prudentiam majorem ceterisque animi doctis ac virtutes suspiceret: in se autem nihil horum omnino, quibus aliis compararetur, ne dicam præferretur, plane inveniret. Quid fecisses hac humilis Christi ancilla? De ipsa benignius coram loquereris? repente colligebat animum, & oris ruborem, lacrymis etiam confundi videbatur. Familiarem quampiam, aut ultimam de Sororum numero contulisses? comparata illa ad, quamvis vehementius erubesceret, singulas etiam minimas documento sibi esset ad virtutem lætatur. Verba ei fortasse restitisses? & quod illa judicasset alio serio divortisses? tum vero auctoritatem illa intempestivam nullatenus ostendere, cumis ad objecta vel silere vel pauca loqui, sua quasi damnare, manibus & pedibus in sententiam contrariam levitimo vultu tota ire & immigrare. Convictus ludibrisque humillimam virginem vel imprudens, vel per iram abreptus conspiceret? tum denique delicatissimas affectanti undequaque contemptum, ac laxitatis scilicet egregis animum modestum, neque ulla id generis injuria confusus, persudules.

32 Hac tali demissione, quid mirum si operam ponebat in abjectioribus officiis. Vidisses illam Premislai III Regis Bohemiz filiam, manū summo locos pro Sororibus parantem; illam Venceslai Bohemiz Regis III Sororem, sordes cubilium emundantem; illam Friderici II Caesaris sponsam, instar despectæ ancillæ in culina coquinæ insudantem. Et hæc quidem

A demomnia cum faciebat, non vultu subaustero ac facie confusa damna-
bat, sed gaudiis diffusa, pro quo tan-
topere Christi serva laboraret, celesti delibutis suavia-
te novi exempli spectatoribus satis superq; ostendebat.

etiam quod
exhibere domo-
fluo

Neque hæc modestia usque adeo insolens in sanos tan-
tum sese extendit: tentatis adversa valetudine vel ma-
xime lubens volens prædicta beneficia impendebat: his
illa lectulos molliter sternere, omne quod oculos aut
nares in cubili offenderet, laboriose amovere, cibos ip-
sa suis manibus conficere, & ut gustui servirent, qua
arte qua industria congerere, omnia denique agere &
in id sollicitè vires contrahere, ut morborum molestiis
levatis, diminutisque doloribus, pulsa ultimo ægritu-
dine, sua rediret pristina cunctis valetudo. Hæc submissi
animi in proprio parthenone exercitia fuisse: sed neque
muris obsepta sacra virgo præpediri potuit, quin cari-
tatem in ægrotos, maxime sacros homines, egregie to-
ta Praga exerceret. His illa, quod unum poterat, ne
tantopere moleste ferrent in valetudinem, paupertinis
rursus cupediis, & exquisitis a se apparatus ciborum
eduliis, quantumvis absens, liberaliter providebat. Il-
lud autem paucis Cœlitibus ab hac virtute commenda-
tis, singulare omnino fuit, quod Agnes nostra non se-
mel atque iterum, sed plerumque animum deliciis re-
giis assuetum, præcharissimæ Elizabethæ cognatæ imi-
tatione erexit; sœda illuvie & leproforum sanie infe-
ctas vestes undique per urbis nosocomia & valetudina-
ria conquiri jubebat, delatasque ad se in Parthenonem,
nullius alius admisso adjutorio, sola Agnes apprime
eluebat, tersasque omni indutria emundabat ex inte-
gro, ac denique, si qua egerent etiam refectione, ulti-
mo suebat, & parte omni egregie sarciebat. Hinc illi
scilicet sanies illa subolere non usque quaque suaviter,
hunc tamen fetorem Agnes odoribus omnibus præferre:
hinc sacras ejus manus, illuviei sœdæ acrimonia corruptæ
exorsæque aliis horrorem incutere, soli tamen Agne-
ti diligencias facere: dolorem quidem circumferre, sed de
eo nulli conqueri, & quantum fas esset tegere, nobilif-
simique facinoris laudem nullam apud homines aucu-
pari: verum unica in Numinis gratiam (agerent dice-
rentque quid vellent homines) naturam in ea victoria
heroice triumphare.

vestes illu-
rum clavis
in refectis

B 33 His tam egregiis Agnetianæ virtutis exercitiis,
fama optima Asilium ad b superstitem adhuc & inter
vivos morantem Claram delatis, exiliit scilicet gaudio
novæ asperitatis prima Austrix, incessitque lætitiis,
postquam regiam virginem tantopere intellexit virtu-
tis appositæ tenacem. Quare humanissimas insuper lit-
teras ad Agnetem conscripsit, quibus eam in arrepto iti-
nere cælum versus mirifice animabat, & ut appropinata
via, declinatique periculis compendio quodam felicius
decurreret, leges etiam c Innocentii IV Pontificis pote-
state ratas transmisit. Ad hos Antistitis suæ impulsus,
velox cetera virgo, quid ni vehementius adhuc in in-
choato cursu impelleretur? præscripta autem vitæ san-
ctioris documenta, quo gaudio non exceperit? Verum ut
magis inconcussæ essent leges illæ, eoque intimius a So-
roribus & tenacius servarentur, missis ad d Alexandrum
IV Legatis, prænominatas leges denuo ipsa expetiit,
modeste licet, summe tamen ac enixe, Pontificis au-
doritatem roborari, & gratiis indultisque exornari.

litteris J.
Clara au-
mentis

C 34 Sed enim præter illam principem virtutem,
qua nisi quis eximie inclarescat, plerumque reliquis
imponit mortalibus ficta sanctimonia: alix etiam
magnæ heroicæque dotes Agnetem inter Clarissas
virgines mirifice illustrarunt. Istarum post animi
submissionm facile coryphæam paupertatem dixeris.
Hinc illius regis filix, sororis, atque deinde Regum
materteræ vettitus, quamvis mundi, extrema vilitas:
lectulus pauper ac deinde pro hoc nuda etiam humus:
cibi simplices, & leviter parati: verbo quamvis super

regulas ab
Innocentio
IV appro-
bata

cursu ite-
rum ab A-
lexandro IV
comprimari

præter pau-
perem de-
a

Torus L

ceteras esset, omnibus tamen in Parthenone æquabat
se, imo plerumque inter infimas, victu & vestitu reliqua-
que necessitate, non simulata mansuetudine, sed ma-
ximo studio affectata paupertate, se ducere solebat.
Wenceslaus II, Boemix Rex IV, Agnetis frater, extru-
cto utroque cœnobio, id unum intendebat, ut præter
sacrum ædificium ipsaq; ædes Salvatori & S. Francisco
dicatas, in Sororem etiam reliquasque virgines mire
liberalis, redditibus æternis sibi conficeret memoriam
æternam. Sed Agnes pugnavit contra vehementius;
evicit denique ne qua munificentia ejus generis, alias
celebri & ulitata, frater officeret Clarissarum paupertati;
neque insuper e Cajetanus Cardinalis, cœnobii re-
center erecti ab ipso Pontifice designatus Tutor & Pro-
tectior, sua aut auctoritate aut facilitate persuadere po-
tuit, ut, difficillimis saltem temporibus, jura ad certas
possessiones aut dominiola propria quædam Sororibus
remanerent. Unde memorabili cognomine ad ipsum
usque excidium cœnobiolorum, asceterium illud sacra-
rum virginum, ad Salvatoris, monasterium pauperum
Dominarum celebrabatur. Dominas quippe nomina-
bant, quod omnes familiis illustribus prognatas scirent:
sed titulum splendidum altero paupertatis adjectivo di-
minuebant, quod insolita opum certarumque fortuna-
rum interdictione easdem virgines ab aliis monialibus
discretas viderent.

D
EX MSS.
BOHEM-
CIS.

reditus a
fratre Regi
oblatas non
admittit

E

35 Neque Agnes suis aut sibi proprium quidquam
voluit; sed nec usui quidem concessa permittitque pau-
peribus diu retinuit: quare preciosissima patris fratris-
que donaria, quin & arthas tot rivalium Principum &
connubiorum emptrices gemmas, tamquam virtuti huic
inimicas, a se quam longissime in Deum vel pauperes
semitis. Partem magnam Christo in æde sua ad aras,
vel in calices & cruces, vel ipsa altarium tegumenta &
Sacerdotum vestes magnifice impendit, aut certe de
reliquo pecuniam consecit, qua plurimorum in valetu-
dinem aut extremam pauperiem primarie correxit.

monilia ho-
re, sacras
improbat

aut usum
pauperum

36 Sed hanc liberalitatem amplius aliquando pro-
bavit Christus, cum fratre mortuo, nepos f Ottoga-
rus III, Rex Boemix V, amicitia non jam dicam virtu-
tem, sed nec sanguinem tanti fecit, ut modicis sub-
sidiis ultimam indigentiam precario sublevaret. To-
tus nimirum erat Præmislaus in bellis, quibus subinde
gloriose confectis, complura trophæa orbe toto suspen-
derat: itaque æris avidior, non tam dispergebat, quam
undequaque id generis auxilia (juste an injuste?) ut
fieri solet, corradebat. Hinc Agnes extrema insuper
ægritudine tentata & ad parem inopiam devoluta, ni-
hil opis in humanis omnino reperiebat. Flebant inter-
rim Dominæ vicem plæque subditæ aut Sorores; f
neque tamen calamitatem, nisi modice, mœrore illo
elevabant. Sed virgo indecoris lamentis susque deque
factis, nihil minus egit, quam ut temporis incommo-
da, suorumque desertionem dolore aliquo dignaretur.
Itaque cum alii casus humanos plorabant, aut anxias
suppetias requirebant, tota in Deum effusa Agnes,
si qua vellet succurrere, sperabat; sin minus, pro
oblata tam nobili opportunitate tentandæ virtutis,
gratias sæpe sæpius iterabat.

f
sub Primis-
laus a jam-
mam non
pau-
perem fecit

37 Hunc porro tam egregium rerum humana-
rum & fortunarum despectum comitabantur insignes
quoque corporis proprii inimicitia; propter quas illa
nihil omnino carni indulgebat, sed ubi poterat modis
omnibus comoda ejus disturbabat. Quis crederet?
Primis annis, quibus ex integro ad Christum diverte-
rat, virguncula id generis & regis assueta deliciis, nul-
lum edulium coctum nec carnes edebat, unum tantum
crudum pomum vel aliquot alios fructus, & modicam
panis crustulam interdum haud sæpius semel, cum son-
tana capiebat; eaque potus cibique austeritate, præcis
eremi cultoribus quondam consueta, vitam vix susten-
cabat.

astigat se
semitis
disponit

X x 3

Atabat. Jejunia deinde non tantum supra nominata abstinentia, sed longe ampliori, & ne dicam feminæ, sed & cuiq; homini impotenti ciborum potusq; carentia traducebat. Neque solitis esurialibus insolitum tenuit edomandi corporis modum: sed insuper etiam feria xv iterumq; vi, atque exinde præviis quatuor diebus ante festa beatissimæ Virginis, ultimo denique a D. Martino ad Natalem Domini, vitam non nisi pane & aqua tolerabat. Inter tam stupendam corporis oppressionem accedebat alia quoq; sacræ virginis sævitia, qua scilicet carnem omnino expugnauerat; horridum è setis equinis cilicium, tota sibi superinduit, quo demum veluti lorica carnem, contra omnem indecetem motum præservavit. Hoc autem adeo arte corpori annectebat, ut funiculi ejus, quasi seropes in carne ejus eraserint, quo se immergerent. Sacraq; hac carnificina ultimo ossa etiam singulari cruciamenti genere singulariter cruciarentur. Sed insolens corporis inimica Agnes dolorem dissimulabat, spretisq; omnibus lenimentis, solo Confessario facinoris conscio, nobilem victoriam fortiter, dum viveret, continuabat. Præter hanc insolentem armaturam, alia adhuc habebat arma, quibus insolentem contra hostem virgo depugnaret: noctes plerasque vigiliis lacrymisque vincebat, horas senas septenasve flexa inter preces ducebat, subinde plagis etiam corpus incessabat: neque tamen gravissima flagrorum animadversione peracta, quidquam, quod eo supplicio dignum fuisset, inveniebat.

38 Per hæc tam pertinacis pœnitentiæ studia, brevi ita se maceravit, ut virgini robustissimæ nuper, forma omnis gratiaque defluerint, neque vires nisi animæ retinendæ necessariæ, ei vix superessent; ergo in hunc fere modum attrito pessumdatoque corpore, non potuit, quin ultimi morbi pericula accesserent, & semel iterumque palmaria Sororum obsequia certantium, medicorumque extremam industriam vix non falleret morte prope subsecuta. Sed sterit illa cum temporis Superiorum consiliis, eaque omnia, quæ jubebatur, ut solebat alias, exactissime perfecit. Verum ut primum ab ægritudine se collegit, ocyus reputavit apud animum, qui rediret in consuetudinem, pergeretque in corpore rursus exercendo pericula vilia habere. Itaque aliquoties datis quasi per invaletudinem induciis pœnitentiæ periculosæ, jam cum corpore jam cum morte, semper victrix dimicavit; donec sub annum MCCCXXXI, post tot infelices conflictus, ut postea dicemus, semel tandem mors ex Agnete, sed extreme jam tenuatum corporis spoliū in glorie detraxit.

39 Ab hac autem tam acri cum carne propria inimicitia, vehemens inter Deum & Agnetem familiaritas oriebatur, quam illa præter consuetas & communes suæ religionis supplicationes, in privato etiam oratorio sæpe sæpius precibus humillimis interfusis lacrymis renovabat. Et erant subinde tempora, maxime sub ultimam ætatem jam sacræ virginis, quibus id generis Moyse egebat Boemia; & nisi fortasse extantum Numinis in vindictam brachium hæc virgo stitisset; propter innumerabiles illas clades, quæ Ottogari mortem subsecutæ sunt, fortasse num qui Boemi fuerint, quæreretur; adeo elementa omnia in exitium cum hominibus conspiraverant Boemorum. Maxime autem familiaritatis cum Deo fructum ibi Agnes prodebat, ubi maxima quæque ejus amore, vel in contrarium facere, vel sibi illata pati fortiter debebat: quippe illam præter varias ægritudines, & inopiam bis terve insolitæ incommoda solita, Sorores etiam per imprudentiam, aut ipsi sacri Superiores ex condito egregie exercuere. Sed hæc omnia experimenta, intra virtutem semper pulcherrime steterunt. Nihil lamentorum adversa ista, nisi Dei gratias, expresserunt; nullæ injuriæ, quantumvis etiam impudenter illatæ, ad justam querelam, præterquam de suis culpis ante Crucifixi imaginem compulerunt: quam

quis plurimis eam maleficiis appetiit, tam maxime beneficiis de eo Agnes heroica Christi imitatione sese gloriose vindicabat.

a Gregorius IX Papa, litteris missis Joanni Ministro Fratrum B. Agnetis Minorum in Saxonia & Thoma Custodi eorumdem in Bohemia, iussit, ut Apostolica auctoritate in Abbatisam monasterii præficeret Agnetem. Padingburi illi litteris ad an. 1234. num. 6. & Padingburi suis ad eam litteris Abbatisam appellat.

b Mortua est S. Clara anno 1233. Ejus Regula edita est a Padingburi ad an. 1244. num. 1.

c Sedis Innocentius IV ab anno 1243 ad 1254. Sicut ab illo varia indulta data Clarissæ anno 1246, et regulam S. Clara anno 1251 tribus ante obitum dirigit confirmavit.

d Innocentius successit Alexander IV, & quem plurimum ab eo concessa Minoribus & Clarissæ vigari possunt apud Padingburi anno 1261.

e Joannes Cassanus Ursinus creatus Cardinalis Lugduni anno 1224 in Concilio generali. In Bohemia pro Archidici Pontani discipulo, Joannes Cardinalis, Gregorius IX Legatus monuit, ut sibi de propriis quid servet pro necessitatibus contingentibus, et respondu Agnes se omnia reliquisse seculo, tamen Ecclesiis unam partem, alteram Sororibus, tertiam donasse pauperibus. Cassanus postea Pontifex creatus, & Nicolaus III appellatus. S. Gonzaga per, & consuevit inter Protectores Ordinis, quorum Joannem Cassanum Cardinalem.

f Primitianus III, Octogarus etiam diffusi, Padingburi patri successit anno 1254.

IX Visiones Cælitum, Inferorumque B. Agnetis.

40 **H**is tam egregiis virtutibus, quæ cælum sanctissima virgo pellexit, ut secretissima quæque sibi concederet, quæ etiam dæmones extreme afflixit, inde nihil non egerunt, quo Agnetis incommodarent: sed illa his susque deque contemptis, unice quoad vixit ad cælestia, vel per umbram inspecta eminus, vehementissime anhelavit. Dæmoniorum autem imbellia terculamenta, quasi selium aut canum molimina despexit. Jucundissimorum porro spectaculorum, quantumvis loca pleraque exhiberent cælestem scenam, nullibi tamen amplius Deum, beatissimamque Matrem aliosque Cælitæ oculis exterioribus habuit intueri, quam cum in oratorio privato a reliquis mortalibus secreta, tota inter preces & lacrymas in cælestibus suavissime absorbebat. Tamen invero Agnes destitui sensibus, & magno tempore nihil a sepulta diversa, quam quod leviuscula quædam cordis palpitatio vivam proderet, nihil omnino circumfusions Sororum aliosque id generis motus persentire: sed facie maxime insolenti luce irradiari, eoque fulgore apud spectatrices sacras virgines divinum quemdam horrorem incutere, & sibi venerationem eximiam maximo opere conciliare. Inter ostenta, licet prope quotidiana, singulare fuit illud, quod sacra alia virgo subinde vidit, cum causâ, qua nescio, sacrum odium pro sua confidentia sub horam orationis audacter introivit. Hærebat Agnes interpretes sublimis omnino a terra, atque tres amplius aut quatuor dodrantes ab humo elata, in æra serebatur: neque jam pro more sola facies coruscabat, sed ipsum insuper conclave plenum numine ex circumfusa nube fulgida habebatur: vox insuper humana major, velut olim de tabernaculo, oranti virgini responsa dabat: sed quæ, quantumvis clare non caperet, sub dubia tamen eorum adversione, tota ad præsentis Dei majestatem tremore insolito concurgeretur.

41 Sub diem autem Ascensionis Domini longe fuit nobilior illa ostensio cujus conscias Priscam & Uratislavam sacras ibidem virgines manu scripti codices profitentur. Psallebant nimirum cum Agnete in horto cœnobii prædictæ Sorores, agebantque serias solennes pro privata devotione eo amplius, quo magis cælestis Servatoris in cælos præritus gratitudinem subinde provocabat. Neque locus pietati aut tempus oberat,

Aberit in prandio paullo ante-ferre exarant, & ut dixi, inter arbuta frequentia florumque areolas accurate castigatas & mire olentes inter psalmodiam divinam obambulabant: cum Agnes extemplo a terra in altum tolli, nullique aspectabili sed occulto subsidio etiam abnubes efferi, atque ultimo oculos omnes effugere, & in celos ipsos immigrare. Prisca interim & V Vratislava, abruptis insolito spectaculo Psalmis, hærere, neque, cum maxime velient, quidquam hîscere, sed non tantum corpore aut facie, sed ipsa etiam mente confusa torpere, & inter continuam admirationem quasi suspensa, celos assidue intueri, & Agnetem solis lacrymis redacem devovere. Horam integram desiderium tenuit anxias; exinde media iterum apparuit Agnes: in cuius absentiam cum sacrae virgines accuratius inquirerent, nihil omnino extorsit, præterquam decorum & blandum risum, quo reliquæ deliciarum celestium notabantur. Nimirum pulcherrimi hominum pulcherrima sponsa viderat quæ nulli hominum tuto poterat concedere: audiverat arcana Dei, quorum noticiam nemini licebat propalare: hic modestissima virgo, & ne sui etiam ratio aliqua haberetur, tantopere prodica licet, tamen celestia ostenta maximopere celabat.

42 Nec illud minus est memorabile, quod Agneti inter suam supplicationem in eade Salvatoris anno MCCXXVIII VI Cal. Septemb. evenit. Prævia pro more Crucis obibant psallentes Clarissæ sacram ædem; Deoque supplices, Ottogari Regis V Boemiarum infelicem in a Rudolphum Habsburgium expeditionem anxie commendabant: cum Agnes colore immutato impalescere cepit, & tota facie timorem insolitum prodere, hærere vestigiis, ac demique subdubitis lacrymis humectari. Ignaræ reliquæ virgines, quid causæ foret repentinæ mutationis, subsistere eaque super re Agnetem interpellare, ac ultimo etiam rogare, quid id velit ne se calet, sed omnia ordine rectaque serie enarrat. Non distulit modestissima virgo preces Sororum, sed quod viderat, paucis intima vit. Ottogarium Regem corpore toto laniatum duobus hunc athletis fulcibus, miserabili spectaculo pallorem primo induxisse, inde stuporem insensitum, atque ultimo lacrymas expressas; itaque notarent diem & horam: id generis ostento non nisi ferale quid & luctuosum (utinam ipsa falleret) præsignari. Dixerat, & verba fidem post paullo reppererunt: eadem quippe die, & hora nominatus Rex, unico illo infelici ad b Lavam prælio, tot trophæa præcedentia corruerat, & quamvis non inultus, suorum tamen prodicione ultimo etiam ceciderat. Qui in jugulum Ottogari ferrum adegerit, certa fama necdum designatur.

43 Jam illud spectaculum, quo animas e corporibus abeuntes celum toties repetere inspexit, quam illustre est? d Brigitta e submissis septem virginibus ex Italia, sanctimonia quoad vixit haud vulgari Clarissarum ad Salvatoris primipila, posteaquam morbis egregie virtutem magnam Sororibus maxime prodidisset, animam ultimo inter ardentia in celum suspiria creatori reddiderat; una abeuntem cum Sororibus piis suffragiis Agnes pro solita in morituros pietate prosequatur, cumque aliæ desiderium optimæ virginis non ferrent, itaque lacrymis etiam dolorem exprimerent; sola Agnes damnato omni motu latitius incedebat. Intempestivi gaudii rationem reddere coacta, id quod erat, modeste tandem propalavit, visam scilicet a se Brigittam inter Angelorum agmina celum inscendere, plenamque luminis, lucem alias inaccessibilem, immigrare: quare horæ tata Sorores est, utposito inutili luctu, Deo singulæ potius gratias redderent, Sororique in tam exitium locum receptæ votis omnibus gratularentur. Neque difficile fuit hæc tam insolita monialibus de Brigitta persuadere, quia fidem etiam in extremis, prima & media egregiæ, ut dixi, virtutis exempla facile omnibus persuaserint.

44 Sed tamen humani generis hostis, his omnibus D hucusque narratis, non potuit inhiberi, quin in Agnetem odium exprimeret, eique vano terrore interdum, subinde etiam verberè immani immineret citra omnem virtutis iacturam. En unum aliorumque terribilium superati specimen. Ab ægitudine surrexerat Agnes, necdumque collectis viribus, a Dominica, sacra virgine inter eundem sustentabatur, incurrit subinde in utramque demon, aliis atque aliis formis informiter vestitus: quæ cum Dominica vel leviter terra facie agno innixum inspexisset, ocyus clamore sublato, voce quamvis jam fracta timore exanimis suppliciter clamavit. At Agnes nihil hac infernali larva exterrita, neque Ab- thiopum atrox horribilem diabolum formidare, neque canum felumque habius ementitum quidquam curare, sed conspici bellæ feditatem rapræsentantem Crucis unico signo ab oculis levissime summovere. Pari omnino ratione facilitatis alias, cum ante oratorium notatis ludibriis deformes oppido & fœdissimi spectri imagines indueret, atque ultimo bubonem terram mœnireretur, & cauda horribili aditum omnem præcluderet, virgo Agnes imbellem hostem cruce abegit. Semel tamen, Dei permisso impudentior, non jam eam in aliena specie affligere conatus est; sed ultra horrorem illum infernalem audacior, involavit etiam in virginem egredientem ex oratorio: itaque eam vehementer terra allisit, ut ruenti artum humero expulserit: quem disordinem membrorum atrox consecutus dolor, extreme Agnes cruciavit. Sed enim nequidquam hæc rabies in virginem deservit: illa quidem, præter injuriam, dolorem etiam nemini prodidit, egitque Deo gratias quod tam clementer errata sua plecteretur, cum ipsa dignam se ejusdem administri supplicii præterea extremis iudicaret. Corrupto ex occulto humeri vitio, cum demon non esset lædendo neque etiam feriendo virtutem, absinuit deinceps ab his pessimis intemperis; ut tamen de odio in Agnetem non obscure confiteretur, sape eminus imbecillitatem suam schemate vario, sed citra terrorem, ostentavit.

45 Præter Calites autem aut infernales larvas, subinde etiam e lustralibus ignibus implorantes suppliciter aut jam adjuvas animas, suavissimo pietatis sensu delibata Agnes spectavit. Inter similes visiones non postrema fuit Sororis cujusdam ibidem Clarissæ. Hæc cum viveret, malo utique genio auctore, omnia Agnetis ferebat gravius, factaque etiam secundum virtutem divertebat plerumque ad confinia vitii, aut tamquam in leges delicta præpostera instituti observantia & austeritate damnabat. Audiebat hæc subinde Agnes, tanta tamen natu virgo abjectæ virginis injurias nec verba reprimebat: imo interdum, cum aliæ vindictas pararent, intervertebat etiam; rata eam maxime nosse qui tractari deberet, & quasi pro beneficiis mire ubique gratitudinem maleficæ redhibebat. Verum aliud cælo fuit super actis modestissimæ Agnetis iudicium, neque tam facile tulit impudens monialis atque dixerat aut fecerat in vivis. Exempta enim ex humanis, sensit quam toties lingua indiserta offendisset: Delata quippe ad ignes purgatorios, extrema supplicia incurrit, quod Agnetis dicta factave sinisterius tractasset: neque ante ab illis cruciatibus potuit fieri eximia quam inter preces Agneti aspectabilis, id generis delictorum veniam ab ea impetrasset. Non tulit optimæ alias Sororis miserabilem vicem mitissima Agnes, sed beneficia vivæ olim collata duplicavit, facile indulta erratorum venia: quam ubi obtinuit, demortuæ anima continuo ignes deseruit, appropriataque ad celum via, Agnetis opera æ perpetua gaudia & immortales delicias felix, ipsa spectante, penetravit.

a Rudolphus Romanum Imperium accepit anno 1273, anno Profusus ando, seu Maritonicus Regis Primislat. Sigfridi Presbyter

de calum devotus

post brevis monuitur

in processu

videt d'nam- nos eladon Primislat 3,

in calu regis.

inimam morituro videt ab Angelis in calu ferri.

Agnes d'nam- postis d'nam- nei sub van- rui figuris m'f'it

etiam ab his lafa.

animam ap- paruit a purgatorio sororis

A *Abbas Episcopi Mindensis, qui esset tempore Alberti Imperatoris, filii Rudolphi, offeris solennes nuntios & multam pecuniam & munera ad Gregorium Papam missa ab Rege Bohemiarum quod ipse aspiraret ad Imperium Occuparet Austriam, Syriam & Carinthiam, & alia loca, qua Rudolphus armis recuperavit.*
b Lada seu Loba oppidum Austrie in confinis Moraviae.
c Obiit Crugerius ab Historicis Bohemis designari prodictionem Milosam Moraviam.
d Mirum est nomen huius Brigitta non inscriptum Martyrologio Franciscano aut Gynaecei sacro Arzari a Monasterio.

§ XI Prophetiae spiritus in B. Agnete & futurorum praedictiones.

46 *H*ec & id genus alia possent commemorari multa, nisi nos paucis decerpitis, plerisque supersedere decrevissimus: ne prolixitate tedium incurreremus. Et vero iis ipsa etiam Agnes adeo nihil tribuebat, ut quamvis circumfunderet his caeli deliciis aut honoraretur animarum beatarum ostentis, inter sanctitatis tamen testimonia ea numquam numeraret: sed e contrario memorabili animi modestia suique despectione, tum precandi studio & sui dominandi solertia, veram & genuinam in se aliisque virtutem meriebatur. Quamquam negari non possit, cum his ultimis eximie Agnes inclaruerit; illis etiam, quae in hominum ore illustrata sunt, magnopere a Deo fuisse hominibus commendatam: sed haec illa modestia sua, scilicet cum tam crebra, & patentia circa illam essent, elevabat. Vaticiniis insuper clara praesentis ante praedixitque res multas quam fierent. Caesaris Friderici II auspiciis contra Fridericum, item Austriae Ducem, collecto exercitu movebat, sub annum Domini MCCXXXVI Venceslaus frater; pauci felicem exitum expeditioni bellicae promittebant, sed plerique nescio quid letissime Boemorum juventuti non usquequaque bene, augures timidi ominabantur. Agnes una hortari Regem publice, & animos e caelo etiam addere: iter porro, signaque inferret Imperii rebeli Principi, indeque ipse victoriam certam a Deo, spolia milites, subjectionem Caesar denique expectarent: neque ex his ullum tam magnifica sefellit promissio. Damno suo tandem sapiens Fridericus Dux, Caesarem agnovit, praeda ingenti ex Austria relata milites onusti, domum cum gloria rediere. Venceslaus ultimo praeter solennem victoriam Viennam etiam cepit: quam tum demum restituit, cum eam propius Dux non ferro, sed multo omnino auro inglorie redemit.

47 Anno deinde MCCXXXIX circiter, cum agra Agnes periculose decumberet, jamque praeter Sorores sacras ipsi etiam medici artem omnem frustra fatigari circa ejus invaletudinem corrigendam dicerent, quantumvis ab hominibus deserta, posteaquam tamen pro more viatico ultimo ad extremum mortalitatis iter sese apparet, non tantum extemplo cepit melius habere, sed & insuper clara voce a praesente Domino didicit, non ante se excessoriam ex humanis rebus, quam reliqui omnes Agneti cognati Principes via humanitati communi ad sepulcrum praecessissent. Hoc secretum unice tum concreditum homini facto, qui ei a confessionibus praerant, annus demum MCCXXXI cum veritate sollemniter propalavit, quando e Przemislra stirpe unicus tantum superstes b Venceslaus III, Rex Boemiae VI, Agneti supervixit, alii omnes sexus utriusque Principes diverso tempore ante elati, tumulos mortuales inhabitaverunt.

48 Quae autem circa se suosque tam abdita penetraverat, ut, longe antea quam evenirent, certo praediceret, quomodo non etiam minutiora in Parthenone sacro praevideret? Erat ad Salvatoris virgo, quam Erigandam appellabant: haec dies aliquot imo & noctes templum obire, praeter communes preces alias etiam continuare, lacrymis sietuque Deum fatigare: nemini tamen interim quid fieri vellet concedebat, aut cu-

jusquem communicata opera consulbat insolite pietati. Displicuit praepostera secreti tenacitas Agneti, edoctaque insuper a Numine, nihil se dignum tot votis & tantis gemitibus postulari ab indiscreta virgine, hic ad severitatem non nihil coacto vultu, Quin tu, inquit, a precibus desinis: quibus ad iram Deum prius commoveas, quam indignis, quae tantopere expectis, ad tuum extorqueas dispendium, & Numinis fortasse contemptum? Non tulit objurgantis modestissimae Agnetis insolitam severitatem Eriganda, sed quod unum potuit, deprehensa scilicet, erubuit; propeque ad pedes, admissa imprudentiae veniam tum demum obtinuit, dum intempestivum illud desiderium salutaris abstinencia a se amovit.

49 Alias vestalis alia, cujus nomen facti veteres caecare, commisso furto, quantum absens Agnes videret, suo didicit documento. Jacebant in conclavimajorum permissu poma aliquot, specie exteriori & bonitate intrinseca mire eximia, quae illustres matronae subinde suae Agneti, cum alia nulla admitteret, leviuscula & pauperrima dona transmittabant. Eorum pulchritudine quid ni alliceretur Virgo? Unum ergo ad se avertit, cum foret commodum, eo famem aut sitim pulsura: mox tamen recurrens violatae paupertatis memoria, cum saepe sapius & acriter quidem valueretur animo, sublatum pomum denno redhibet, expletoque numero quasi furtum, inscia Agnete ex integro insepelit & abscondit. Sed enim hanc Agnes alia quasi e causa vocatam cum satis superque longo tempore detinisset, ultimo duo ex pomis praestantia offert, vultuque subridenti factum nequidquam dissimulans, Satis est, inquit, decem etiam manduces secundum leges, quam contempto spontaneae inopiae voto, contra praescripta intervertas. Adventit rea virgo, quid sibi velit ista donorum additio, deprecataque facinus deinceps hac etiam in parva cupiditate majores animos paupertati obligavit. Agnes robore & ingenua confessione satis superque contenta, facillima venia insuper eandem absolvit. Talia praesentis porro, ut diximus, complura praedixitque, ita ut in futuris Agnes nunquam falleretur. Sed expeditis vaticiniis priusquam ad mortem decurramus, pauca quaedam supra vires etiam humanas ab ea patrata & plurimis subnectamus.

a De hac expeditione & capta Vienna agunt Dubravini lib. 16. & Hagerius ad annum hic relatum 1236.
b Adolescens tum, dein anno Christi 1286 duxit in uxorem Juditham filiam Rudolphi Caesaris: de quibus infra agitur n. 66.

§ XII Miracula a B. Agnete in vita patrata.

50 *E*ximiis Agnes post mortem, ut paullo inferius videbimus, inclaruit miraculis: verum neque minora, neque etiam pauciora fuisse, quibus ejus vitam insignivit e caelo Deus: pleraque tamen negligentia veterum non annotavit, aut Ziskiana disturbia everterunt. Itaque trium quatuorve necessaria tantum erit mentio: quorum veteres facti expresse meminere. Alia porro incluta illa quidem, sed non nisi rumore incerto hucusque dispersa, quoad codex aliquis aut cernobil adversaria firment, interim penes traditionem veterem sua fide remanente, omittemus. Principio magnopere ejus imperium in genios infelices emiauit, qui qua virtutibus qua aliis celestibus ostentis non potuere inhiberi, quin in Agnetem odium exprimerent saepe sapius. Verum quantum Agneti contra inferos licuerit, haecenus attingimus; nunc de ejus minori imperio in morbos ac ipsam denique mortem unum alterumque documentum propalemus.

51 Elisabetha virgo eadem vitae ratione cum Agnete, D. Francisci instituto in extrema pauperie illigata,

periculose agra reliquos consanguineos ante se

significat. ita in indicat a Deo praedicta periculum

inter alia miracula

de morbo compendit

ta,

A ta, egregia virtutis religiosa conversatione specimina ediderat, habebaturque inter sacras Sorores exempli omnino primi. Sed hæc præclara exercitia reliquamque instituti virtutem, ut plurimum dolor acutissimus in capite optima virginis extreme turbaverat, cui amovendo, quantumvis infudaret humana industria, parum tamen amplius quam nihil herbis omnibus aliisque medicamentis in corrigenda invaletudine aliquoties profecit. Desperatis humanis, subit denique sperare in divinis subsidiis: itum ergo ad preces, fatigatque pro more Celites, citra tamen mali solitam diminutionem. Cum Agnes miserata sortem afflictissima Sororis & in Deum plena fiducia, detracto e proprio capite sacro velamine, caput hæctenus misere tractatum leniter obnubit, & dolorem tandem quasi angustat, invocato Dei super Elisabetha nomine, quoad omnis morbus ab afflictâ tandem excessisset. Magni exinde concursus fieri ad liberatam mortalem, gratulantium morbi motionem; Agneti etiam hospitatrici passim gratia institui, ejusque opera salus redintegrata virginis una voce proclamari. Sed molestissima virgo erubescere scilicet, quod ea sibi imputarent, quorum nihil ad virtutem propriam sua sententia attineret: suadere tamen, Deum laudarent unice, qui memorabili documento, quanti faceret sacrum religionis velamen, restituta supra naturam valetudine ostendisset.

§2 Neque intra solum Parthenonem magna id generis beneficiis Agnes habebatur: in ipsis etiam exteris eadem deprecante, vincebantur dolores, & omnis generis aggritudines corporibus ad miraculum desperata natura interdicebantur. Inter reliquos autem illustrior fuit Sophia Cunradi Equitis uxor, quæ a partu, cum proximam mortem omnibus medicamentis nequidquam avertere conaretur, itaque conclamata salute, horam ultimam cum maestissimo conjugæ expectaret; ultimo tamen ne sola humana tentasse crederetur, ad Agnetis suppetias, quasi ex insidiis, ne modeltiam demissimæ virginis, si palam imploraret, offenderet, supplex per maritum accurrit. Ille vero, quasi aliud ageret, Agneti primo Sophiæ suæ conjugis in valetudine magnopere denarrare, deinde naturam insuper atque industriam frustra esse adiacere, ac tandem nisi Deus vim morbi unice vinceret, post paulo uxorem non jam uxorem, sed cadaver lacrymis deplorare. Ingemuit inter hæc Agnes, & si qua posset arte extremam sortem divertere, partem in omnem conversa, denique, Deum, inquit, amplius imploremus; neque enim eodem uxor tua deducta est, unde ad vitam nequeat revocari. Quia tu, subjicit Conradus, si tamen potes, uxori pomidæ extremum id generis cupidus gratificaberis! Hoc quippe Sophia ab Agnetæ impetrandum, viro, cum abiret, imperaverat, sollicite; rata eo edulio, quod manus Sanctæ contigissent, fortasse mali omnem vehementiam feliciter absorbendam. Neque Agnes tam leve donum abuivit, sed domestica pomaria liberalem alias virgilem, quantumcumque per Parthenonem in pomum anxia inquireret, ultimo scellere. Incurrit nihilominus in vicinorum cenobio arborum, & alia anni quam æstatis aut autumnii parte, tempore scilicet hyemis, sicca etiam arborum tria eaque lectissima poma Crucis Christi exstavit. Horum unum cum Sophia edisset, interpositis denique maritis B. Agnetis, vim omnem mali dispulit, serloque tandem postliminio valetudinem veterem recepit, cui paulo ante medicamenta omnia, quantumvis ferè, sera tamen extiteret. Ab acceptoræ insigni beneficio non diu supervixit maritus, quare soluta marginibus Sophia, quo parte aliqua refaret Deo & Agneti gratiam, spreto mundo, distraxit fortunas etiam amplius inter egenos, auctorataque inter Clarissas, magno exemplo virtuteque eximia aulis compluribus extremam pauperiem egregie honoravit. Neque autem peculiariter miretur Agneti ad

unicam Crucis sacre efformationem arboris infacundæ truncum, poma illa tria effudisse, quia id generis signaculo non tantum arbores, sed alia omnia in corporibus humanis membra, prodigiose cum expediret, corrigebat; quam illa vim a suo sponso Christo Jesu, vel inde extorsisse credebatur, quod præter alia erga crucem sanctam devotionis exercitia, feriis quot sextis mane summo ad horam usque nonam decimamve interdum a sensibus plane alienaretur, & ita plerumque doloribus servatoris absorpta; inter lacrymas & singultus peristeret. Hæc porro portentosa membrorum curationes satis superque imperium Agnetis in omnem agrimoniam declararunt. Superest unicum in mortem etiam triumphantem prodigiosum omnino documentum.

§3 Excellebat ex humanis minima natu Premislai tertii jam ante defuncti filia, Venceslai Ottogari Regis IV Boemæ & Agnetis Clarissæ & soror, annos nata circiter xv quam hæctenus ad Salvatoris sacrae virginis incertam adhuc certi status, solita olim regis infantibus educatione in Parthenone ad omnem erudiverant egregie virtutem; dabatque puella regia indicia haud dubia, si modo frater ceterique Agneti faverent, non alibi quam in asceterio cum Agnetæ Sorore annos virginis, usque dum plane vixisset, transacturam. Et hoc fortasse desiderium movit Superos, ut appropereant beatum Ludmillæ excessum, cum aliunde haud immerito longior vitam in sacro Parthenone, quod ita fratri aliisque consanguineis expediret, certo certius desperaretur. Ne ergo ad terrestres nuptias nubilis jam virgo, sed invita, traheretur, præter omnem spem, verum non citra dolorem ingentem agnatorum omnium, nescio quo morbo, distracta a mortalibus sub annum mcccxiv, in æde Salvatoris inhumanda prostrabat in sandapila, humanæ vicissitudinis spectatoribus egregium, quia regium, exemplum: Jamque etiam pro more sacrae virginis, mortuales ut vocant, exequias solenni defunctorum appreciatione exquebantur; cum Agnes desiderium suæ Ludmillæ non serens & vicem agnatorum ingemiscens, gratiam hanc palmarem magnis votis Deo tacita expetebat: sineret scilicet tantisper jura humanitatis contra consuetudinem infringi, & accensam jam inter immortales Sororem, si ita tamen expediret, denuo in numerum mortalium, privilegio Boemæ Regibus hæctenus inaudito, referret. Nemine porro hujus tam eximii indulgentiæ confecto, postquam Agnes inter orandum, ad illum verticulum, Qui Lazarum resuscitasti &c. pervenisset, coeperunt preces haud irritæ apparere: illud enim, quod hæctenus cadaver jacuerat, Ludmillæ corpusculum, ex templo vitam recipere, sensimque membris omnibus commoveri; atque inde puella regia, non jam mortua, sed tota viva, incubitum sese erigere, atque ultimo in sandapila decore subsidere & circumquaque præsentibus oculis numerare.

§4 Interim sanctæ virginis timore concuti, preces abrupte, fugam denique omnes propter spectrum effuso jam passu circumspicere; sed Agnes pavidis intercessit, bonoque iussu esse animo nihil docuit ab ea timendum virgine, quam ante tantopere vel coluissent infantem regiam, vel prope sacram vestalem modis omnibus dilexissent. Vivere quippe Ludmillam circa oculorum periculum, reversamque ad mortales, suæ virginis amice consalutare. Sed cum interrupit revocata soror: Quam perpetam mea gaudia tuis precibus interruperis, vide sis, Agnes. Admonerat virginem, jam virgo Christus sponsam, hæctenus illius, quem inviolato corpore vix aliqui integram, pars omnino non postrema esse coeperat; cum ex molesta Numini obtemperasti quidem quod volebas, sed mihi (pro quanta injuria!) delicias imprudens & una felicitatem omnem, eripuisti. Quia tu hæc potius desideria missa facis: & non, quod tibi ad modicum accipias, sed mihi æternum

EX MSS. ROTHEM. CIS,

Ludmillæ suam Sororem

precibus revocavit

sed etiam suam sororem revocavit

A num proficiat, attendis? Age redde immortalibus de-
 EX MS. BOHEMI-
 CIS.

no mortalem, & quæ gaudia indulſit cælum abruptis
 intempeſtivis precibus, ſine, ſuar imperturbata. Erat
 olim cum ſimilem quietem nec tu velis quibuſcumque
 aliis commutare. Dixerat Ludmiſſa, aſideque, quid
 ſe fieri veller, Agnes expectabat: ſed hæc deprehenſam
 ſe coram omnibus advertere, itaque vehementius ſoli-
 to erubere, & quaſi ſua nihil intereſſet, quod Lud-
 miſſa ad vivos rediſſet, ſuperſtitis beneficium (an ma-
 leſicium) ſerio excuſare; ultimo etiam tamen hæc ſu-
 perſua omittere; ſuaſque preces, poſtquam tam juſtas
 revocatæ virginis audivit querimonias, damnaret; to-
 tamque illam viram, quam Ludmiſſa tantopere horre-
 ret, etiam nolle, & ex animo penitus horrere. Qua-
 propter, cum Agnes dixiſſet, Rediret, quocum Deus
 veller, impetrata aliunde a mortalibus ad immortales
 venit, denuo ſe, attonitis ſacro horrore reliquis virgi-
 nibus, Ludmiſſa in tugibam compoſuit, & erectum ha-
 ctenus corpus modeſtiſſime per ſandapilam, quaſi ſomno
 oppreſſa, ſupinavit. Ab hoc motu ſenſus omnis exceſ-
 ſit, iterumque cadaver fuit, quod hucusque grandi
 prodigio ſecundo corpus vivere, moveri ac ſentire vide-
 batur. Exinde reliquæ preces (quod Ludmiſſam cælo

penitus de-
 nuo mori.

B receptam ſua confeſſione conſtaret) tamquam ſuperflua
 inhibitz, & ſacræ reliquiæ beatæ illius animæ, magna
 veneratione, certo loco haud procul ab ara principe in
 ipſo Salvatoris templo tumulata. Agnes etiam quan-
 tumvis regeret aut ocluderet omnia, ab hoc tempore
 ſupra hominem major æſtimata eſt: ejus modeſtia annis
 conſequentibus nequaquam potuit inhibere, quo mi-
 nus cælum ejusdem ſanctimoniam gratis inſignibus
 contra opinionem propriam illuſtraret.

*a In Bohemia pia Pontani dicitur filia Wenceslai Regis,
 fratris B. Agnetis.*

§ XIII Obitus B. Agnetis & ſingularia quædam
 ipſum antecedentia.

anno 1388
 mæſu 76

anſelm ad
 calum.

in ſeſſa-
 ginta ſeſſa-
 ginta.

A Nnus MCCCXXXI vertebatur, & recte magna
 parte ab acta hyeme per primum ſe aperie-
 bat, cum Agnes, magna utique natu virgo, annos
 quippe LXXVI nata, & ſacro S. Franciſci inſtituto XI
 & VI inſigni virtutis & ſanctimoniz fama diverſata,
 cepit tandem, ætatis vitæque ſatietate humanas ex ani-
 mo odiſſe, & ad immortalia continuis deſideriis anhe-
 lare. Dolebat nimirum optimæ virginis, quod corpu-
 ſculum quantumvis partim aſperitate religioſa, partim
 etiam inſanabilis continuz tenuatum inclementia, li-
 berum nihilominus & ad cæleſtia continue aſpirantem
 animum inſtar carceris illiberaliter coarctaret; itaque,
 tenue licet, ſuis tamen deliciis magnum indies & in-
 tolerabile repagulum obſtaret. Maxime autem immi-
 nente quadraginta dierum ſolenni in Eccleſia jejunio,
 ſolito amplius ſubit Agneti cælum inhiare, & ad ſpe-
 ratas ſancto tempore & tot laboribus inſuper emptas
 virginis Agni nuptias, precibus omnibus quin & ſuſ-
 piris & animi lamentis apud cæleſtem Sponſum ma-
 gnopere inſinuare. Hinc illa, quantumcumque in con-
 trarium ætatem decrepitam inſanabilemque conti-
 nuam ſacræ opponerent virgines, nihilo ſecus quam
 olim, ſolita aſtutia inſolitaque alimentorum in-
 terdiſtione vix quidquam quot diebus ſumebat; mo-
 dicum quid panis & fontanæ ſubinde admiſſæ homi-
 nem arguebat, cum alias toto die a mane uſque ad ve-
 ſperam citra hæc neceſſaria carnem, non jam carnem
 ſed mera oſſa, inedia extrema cruciaret. Interea cum
 ita corpus ſolitis alimentis ſua ſponte caret, non carne
 re oculi inſolitis lacrymarum imbribus, regiz virginis
 terga ſervilibus flagris: his ſcilicet Agnes avulſa a mor-
 talibus, & in ultimum angulum ſacri Parthenonis ab-
 dita, quo magis cor ſuum Chriſto exprimeret, in dies

ſingulos ubertim ætatem totam; & in ea, cum vitia D
 non poſſet, neſcio quæ errata, graviffime deplorabat.
 Sed hanc ſolitudinem quid ni ferret Agnes levius, cum
 eam haud dubie frequentarent Angeli? Oculorum ja-
 cturam pene faceret, cum eos cæleſtibus hilariis plerum-
 que ſarcirent Superi? Ætatem denique, neſcio cujus
 culpæ flagitiis etiam incularet, cum hanc certis totieſq;
 repromiſſis gaudiis aſpectabilis abſolveret Chriſtus?

§ 6 Dimidia porro jam Quadrageſima & ultra ali-
 quid effluxerat, a quo Agnes ſingulariter corpori ſacie-
 bat peſſime; cum vires tanto rigori obnuntiare, & non
 jam ſenſim, ſed ex abrupta præcipitare ætas id annorum,
 & in tanta religione hoc generis aſtutiam ferre o-
 mnino gravius, ac plane ſuccumbere. Vita denique
 magnis diſpendiis tenuari, & mors paſſibus ultimis, id
 vitæ virgini non improvifa quidem & præter ætatem,
 ſed tamen ſolito amplius propter hæc aſpera appropere-
 re. Medici inſuper, ubi virtus tam male conveniret
 corpori, nihil opis promittere, pietatem etiam quidem
 non ſatis pie inculcare, imprudenter prudentiam requi-
 rere, ac denique hæc præpoſtera in Agnetæ corporis odia
 conclamata ſalute fruſtra ſerio condemnare. Quid age-
 ret ſanctiſſima virgo inter deſperatæ humanitatis tam
 extrema molimina? Tum tandem cepit ex animo ſelici-
 tatem æternam ſperare, cum humanam ſcilicet omnis
 deſtituerat natura. Quare increſcente magnis incremen-
 tis corporis inſanabilem, tota ad propitiandum Numen
 ſe convertit. Advocato autem ſubinde ſacro homine,
 qui ei a confeſſionibus præfuerat, cum vitam omnem
 non ſine lacrymis, acrique peccatorum deteſtatione
 virgo innocens reſcripſet, divino Chriſti Corpore, tam-
 quam ultimo viatico, ad immortalitatis iter poſtremum
 rite & ſecure decurrendum, juxta morem Eccleſiæ ſeſe
 apparavit: voluitque inſuper oleo etiam ſacro pie &
 Chriſtiane ſolitis ceremoniis præmuniri: quo nimi-
 rum fortius & ſelicius cum hoſte ultimo, quem hæc-
 nus deſpicatui etiam habuerat, pro immarceſcibili co-
 rona decertaret.

§ 7 Interim exoritur clamor toto Parthenone, ac-
 curatis omnibus, nihil jam mortalia curare Agnetem:
 itaque fugientibus ſenſim ſine ſenſu viribus e corpore,
 animo totam in cælum properare: ea propter Sorores
 ſacræ vicem ſuam ingemiſcentes, plorare alia, alia
 tardare jam currentem ad horam poſtremam, qua preci-
 bus, qua votis ultimis; omnes denique nihil omitte-
 re, quo vel ope divina vel humana induſtria ſux Agne-
 ti vita longior protraheretur. Eodem plane tempore Ca-
 tharina ſacræ virgo, ab annis decem pedum uſu morbi
 malevolentia deſtituta, vivamne reperiret, quærit: an
 ut adhuc ſemel conſalutaret, an etiam ut ab ea ſalutem
 reciperet? Itaque valetudinariam obſecrat, ut ſe, quæ
 præ virium imbecillitate pedibus nequibat inſiſtere, ad
 Agnetem perferat in cubiculum. Huc ubi delata eſt,
 nihil non egit, ut ab Agnete gratiam exprimeret, qua
 ſe ultimo ſacræ Crucis ſigno pro ſua conſuetudine ſigna-
 ret, eaque ceremonia verus morbi maleſicium expu-
 gnaret: ſed demiffionis ſtudioſiſſima ſemper virgo tam
 magnifica petitione nonnihil attonita, ſolennia ſcili-
 cet vota Sororis etiam in mortuali facie rubore extre-
 mo damnavit, rogavitque unice, ne ſe mortalium
 omnium inſimam, id generis prærogativa, quæ ad ſe
 nihil omnino attineret, præpoſtere honoraret. Ve-
 rum Catharina hæc tam humili declinatione non po-
 tuit aut voluit ſubmoveri. Itaque iterato inſtitit bene-
 ficium precario exigere, & ab Agnete in extremo jam
 vitæ poſita, nihil niſi Crucem unicam pro ſolatio po-
 ſtremo aſide expectabat. Reluctari tamen Agnes ſua-
 que ſe vilicate defendere, ac ultimo ingravata magis
 valetudine, nihil omnino reſpondere. Quapropter
 ægra altera, ne ſe fortaſſe hæc, non tantum virtute,
 ſed jam etiam morte præteriret, plena in Deum fiducia,
 dextram

anſelm deſcri-
 ptor.

anſelm deſcri-
 ptor.

E

anſelm deſcri-
 ptor.

I

anſelm deſcri-
 ptor.

G

anſelm deſcri-
 ptor.

*aliam
fama* A dextram Agnetis manum per vim arripit, eaque pedes, qua maxime laborabant sacro Crucis signo consignat. Ab hac pia violentia extemplo depulsus e pedibus morbus abscessit ex integro. Catharina, quæ hactenus ne subsistere quidem iis poterat, dehinc etiam firmiter ambulavit. Ita Deus Agnetis modestiam extulit, & quam illa tantopere celavit virtutem, solenni etiam prodigio horis ultimis propalavit.

*aliam
fama* §8 Sed enim postquam Catharina, ut diximus, ab hoc attractu cepit, non jam meliuscule, sed plane optime habere; Agneti e contrario pessime omnia esse, ubique naturæ succumbere, & dissolutionem ultimam horror quidam & membrorum defectus prænuntiare. Hæc inter deliquia hilaris ægra, quod semper vicinior celo fieret, aut plerumque ardentissimis suspiriis ad Sponsum suum aspirabat, aut etiam subinde, quamquam rarius, circumfusas Sorores alloquebatur. Brevis autem alloqui summa hæc erat: Jactarent cogitatum in Dominum, spem celo figerent, certa inde auxilia in tempore semper affutura: studerent virtutibus, sed nulli magis unice quam caritati: fluxa & caduca esse omnia præter Deum: hunc amarent super omnia; nervos & ossa religionis suæ crederent pauperiem, itaque hanc extreme colerent & conservarent: Sedi denique Romanæ subjectionem intimam, venerationem primam omnes & singulæ deferrent. Jamque dies ultima tandem aderat, hoc etiam Agneti gratior quod ipse generis humani Servator, ante secula aliquot in monte Golgothæo expirasset: hora insuper nona sonuerat, cum Agnes deficere omnino ulcimo, & cum morte extreme lutari. Sed immutationem miram! eodem plane tempore celestis quædam lux faciem cepit illustriorem reddere, quoque decresebat orta magis, eo amplius splendor circumcirca incresebat, radiisque fulgidissimis cubiculum totum & vicina quæque, horrore sacro concussis virginibus, occupavit. Emisit denique animam sanctissima virgo hora dici decima, & sub inchoati sacrificii initium, tempore nimirum eodem, quo Christum in cruce expirasse sacra eloquia profitentur: ut constaret, credo, quam Agnes cruci affixo vixisset similis, quæ etiam e die imo hora eadem cum ipso felicissime expirasset.

*Agnes
morte
an
1282* a Anni 1282 & Paschæ initium sumatur, qui erat sequens 1282, ut constat ex sequentibus.

b Scilicet die 24 Quadragesimæ, si dies obitus signetur.

*Agnes
morte
an
1282* c Die Veneris ante Dominicam Latæ, ut ritu Ecclesiastica loquimur. Nam anno dislo 1282 cyclo Solis 3, Lunæ 10, littera Dominicali D Pascha incidit in diem 29 Martii. Quæ non conveniunt in annum 1282, aut 1283 quem assignamus VVadingus, Arturus & alii.

§ XIV Demortuæ Beatæ Agnetis sacra ad Salvatoris in sacello B. Mariæ Virginis inhumatio; & subinde quædam ultra vires humanas gesta.

*Corpus
fuerit
admirabile* §9 **A** Die vi Martii in diem usque decimum ejusdem mensis sacrum B. Agnetis corpus publice prostitit invisentium pietati: quod, quia neque rigidum neque decolor appareret, jam tum omnino judicio, etiam post absentiam beatæ animæ, de celo honoratum propria Cælitibus prærogativa audiebatur. Et erant utique: quod, cum viveret, jejuniis aliisque asperitatibus vitæ horridum exsiccumque effecerat austera virtus, nunc illud ipsum, e morte quasi colorem & vigorem sumpsisset, specie omnino supra humanam majore: & forma plane simili, qualem Divis etiam post fatalem horam indulget plerumque immortalitas, non sine incerta divini spiritus suavitate spectantium oculos recreabat. Hinc illis intermediis diebus agminatim omnis ætatis ac generis multitudo ad locum, ubi sacrum cadaver expositum prostrabat, frequentia insolita peregrinabatur: neque postquam horas etiam ali-

quot sacro illo spectaculo detinissent oculos, satis superque pascebant; sed sæpius aciem in eandem inflectere, atque identidem visum intendere, & nova semper animum ex hac pia curiositate reficere voluptate. Alii item, ut memoriam exinde quam diutissime continuarent; corpus ipsum intus adire, & qua auctoritate qua vi ad ipsam Agnetem penetrare, sacra membra de genu venerari & suavissime disfluviare, annulis aut corquibus aut denique baltheis velisque pretiosis attingere, itaque quasi detergere, nescio quem, e mortuo eoque olim exsucco corpore humorem vividum, & pro morbis pellendis medicabilem omnino attrahere virtutem. Neque illi hæc vana spe & nullo profectu agebant: admirabile quippe supra vires humanitatis ostentum, quo subinde Numen e celo suæ dilectæ virginis sanctimoniam mire illustravit, præterquam alia viva viva adhuc Agnetis merita, ad insolentem id generis pietatem piæ multitudinem insolenter excitaverat. Vix rei gesta brevem memoriam?

60 Decubuerat, viva adhuc Agnete, ægra admodum ex insanabili apostemate secundum latus, illustri omnino apud Boemos familia, & in patriam ingentibus actis optime merita, Heroïna, Jeronima, cui nomen in baptismo Scholastica obvenerat: eratque malum ultra omnem artem medicam; pro quo depellendo in vanum omnia ceciderant auxilia: solennes ipsa effuderat expensas, nullo plane subsecuto remedio aut etiam gravissimi morbi lenimento. Recte ergo cum Agnetis sacrum cadaver ita adhuc expositum jaceret, ut commodè manibus devotis tractari posset, plena in Deum fiducia Scholastica, accessum sibi per suorum obsequia ad locum facit, inbique, postquam de genu supplex divinam implorasset misericordiam, interpositis beatæ virginis apud Deum meritis, irreuit venerabunda in sacrum cadaver, & inter piissimum amplexum latus ægrum demortuæ Agnetis lateri stricte & intus apprimie. Neque Deus ad interventionem Agnetis distulit speratam in desperatissimo morbo opem: protinus ab attractu sacri corporis ruptum apostema imminens mortem dispulit, & devotæ ad sepulcrum heroïne annos complures vitæ insigni miraculo prolongavit.

61 Sed hanc adeo numero se accurrentium pietatem, cui hoc miraculum maximo fuerat incitamento, (cum insoleceret nimium & sua sponte quasi ad vim aliquam spectaret) sacre cujusdam virginis indifferetæ e sacro corpore unius unguis avulso diltraxit, atque deinceps currentem quantumcumque, solito opposito oclusæ tumbæ, quasi sufflaminauit. Rem autem sic accidisse manu scripta cœvi scriptoris adversaria adnotarunt. Jacebat in paupere sponda pro more sacrum virginum, D. Clara pauperiem profitentium, sacrum B. Agnetis corpus, ut nimirum domesticarum Sororum, & vero exterarum etiam parthenonis benefactricum piæ curiositatem aliquamdiu pasceret, solareturque desiderium, quod ex habitu sanctæ adeo animæ concepissent; cum ecce una e sacris Sororibus facinus audet, Judithæ virgini nomen fuit, audet inquam, quod nisi amor nimius in Agnetem excusaret, pœna omnino vindicandum fuisset. Unguem e dextro pedis pollice, manu tenera detrahens, rata se monumentum aliquod habituram amatæ a se virginis, quo absentiam solaretur. Sed ingens copia sanguinis ex pla-

D
EX MSS.
BOHEMI-
CIS.
cum tamen
variae de
corruptione

E

oppresso
cum dicitur.

F

ob e quum
nullam

capitulum
san-
guis effusus

pollino
effusum

hil

Ahil proficeret, in genua coram sacro cadavere provolvitur, & pia in speciem temeritatis precibus & lacrymis veniam rogat. Repressus exinde sanguis mirissimam alias Agnetem Judithæ placaram fuisse prodidit: neque e temerario vulnere temere suffus cruor velum amplius humectavit: ne tamen in incertum suffus videretur, certa sanitate plurimorum tentatam aut labefactatam valetudinem in posterum rescivit.

62 Ab hac porro tam celebri violentia, ne scilicet graviora quis ausus, profanam fortasse manum ad sacra spolia exereret sub prætecto pietatis, corpus B. Agnetis, quod hucusque libere prostiterat ad venerationem expositum, exinde in ligneam sarcophagum Virgines sacræ coegerunt: cumque nec sic satis indemnitati provideretur, solidis etiam e ferro laminis, clavisque trabalibus temeritatem omnem fortissime præca-verunt. Ita inclusa in ligneam tumbam, & ferro insuper inarmata Agnetæ, supervenit ceteris solito serius perillustri apud Boemos genere femina, quæ vehementer equidem sacri corporis adhuc semel inspiciendi avida; sed tamen beneficii impetrandi caute subdubia, prudenter omnino & in tempore, antequam accederet, a Pontificio Legato diploma impetraverat, quo liberaliter aspectus amatrici & veneratrici B. Agnetis, citra cujusquam difficultatem indulgebatur.

Sed illa hoc non nisi ultimo usura, & quidem si proterve removeretur, orat in primis demisse sacras Virgines, ut tantillum molestiæ subeant, & sarcophago resecato, Agnetis ultimo tantum aspectu se dignentur. Non posse eas nimirum nescire, quæ se intime noscant, id generis sibi gratiam aliquantulum præ omnibus aliis deberi, ut quæ vivam Agnetem coluerit obsequentius, & vicissim ab ea honorata sit præ aliis; darent id beneficii igitur sibi & maxime Agneti. Verum sacræ Virgines hic vix quidquam motæ, religionem nescio quam obtendebant, quæ se asserebant constanter a sacri corporis apertione prohiberi. Hic Scholastica Steinbergia Heroïna, id ei nomen fuerat, diploma Pontificium proferre, auctoritate suprema religionem avertere omnem, non jam beneficium rogare, sed debitum plane vehementius etiam urgere. Cumque hac atque illac, dubix tamen adhuc, discurrerent Virgines, & jam tandem in apertionem non nihil difficulter consentirent: inexpectato earum indulto coactam liberalitatem præcepit Deus, cujus opera, nemine ad eissam accedente, compages serratæ ita dissolutæ sunt sua sponte, ut Scholastica libere desideratum thesaurum oculis posset venerari. Suppedit tum vero sacras Virgines tarditatis & subrostitæ religionis, quæ tam illustrem Boemiam heroinam ab aspectu amatæ virginis tantopere prohibuissent; sed illa eo magis jam Vestalibus agere gratias, quarum pia difficultas causam celo dedisset, ut tam insigni ostento Agnetis sacer vultus postliminio sibi prodideretur.

63 Die autem decima Martii, cum a Tobias Pragensium Episcopus XXI, nescio quo, absentiam excusaret, & proximi ab insulari dignitate Sacerdotes, quamvis & ipsi in sua Ecclesia insulares, delatum munus sacræ gestationis a se differrent, fortasse quod feminam a Prælatibus offerri indecorum reputarent, aut etiam funebribus exequiis, causis non causis, interesse recusarent: tandem humillima virgo, ut ipsa prædixerat, id generis ultimam gratiam a vulgari religioso, quamvis inter Franciscanos suos non vulgaris sanctimonix viro, consecuta est: neque profecto ille temere videbatur hæcenus Bonæ-gratiæ nomen circumtulisse, cum e celo tam bona gratia ei indulgeretur, ut Agnetis inferis unus omnino præ Episcopo, cetera sancto, reliquisque Prælatibus, Iudice Deo & volente ipsa Cælite, sufficeretur. Quantumvis vero sacræ Virgines ita accutate, ut supra diximus, abdiderint ligno & ferro, quin

& insuper ipsa terra, in sacello beatæ Virginis ante aram D Marianam B. Agnetis corpus; nihilominus post paullo consumpta carne (quæ etiam vix sub mortem aliqua fuerat) ossa denique arida, hæc omnia obstracula perruperunt: neque semel, sed sæpe sæpius cælesti odore, eoque (quid mirum) suavissimo, piæ venerantium nares, divino beneficio honorarunt. Ad insolentiam fragrantæ suspensis interdum rei prodigio Sororibus, ultimo Agnes aspectabilis per quamdam earundem, dum indormit inter preces ad sepulcrum, dubium omne sustulit, cum ea odoris prærogativa a beatis spiritibus, corpus suum invisentibus, solenniter locum honestari edixit. Neque isthæ Cælitum dignatio latentia sub terra in sepulcro ossa tantum exornavit: sed exinde aliquoties etiam, cum terra cruta in altari prostrarent, magno miraculo in honorem B. Agnetis alternavit.

a Tobias creatus Episcopus anno 1270. vita functus 1296.

b Erat tunc Generalis Minorum Bonæ-gratiæ, qui eodem anno 1282 Capitulum generale Argentina celebravit. Num de eo an alio hic agatur, inquirent alii.

§ XV Ab Agnetæ nata Bohemix Regina, calo jam recepta, in Reges Reginasque ejusdem regni beneficia.

64 **C**um Reges Reginæque principem locum inter mortales occupent, quidni in eosdem exercitum calo liberalitatem primo loco commemoremus? Margaretha regia infans, olim Boleslai Uratislavix & Lehnitii Ducis futura uxor, Venceslai III, Regis Boemix VI, & Judithæ Habsburgicæ filiola, pro deposita a medicis habebatur. Nam quantumcumque sponderent omnia parentes, malum omnem vicerat artem: itaque sandapilam respectabant, & inter mausolea regia loculum pro tantillo corpusculo designabant. Mater unica, cum e terra nihil spei asulgeret, vertit ad cælum oculos, factaque supplex nuper Divis appositæ agnatæ Agneti, desperatam plane ab omnibus prolem magnis gratiis servavit in vita. Posteaquam enim Margaretham Clarissano habitu indutam, sepulcro B. Agnetis imposuisset Regina, precataque enixe fuisset, uti vellet juberetque propitia matertera proneptem salvam & incolumem; continuo infans regia eodem tempore ad se redire, melius habere, ac denique ex integro nullas morbi reliquias sentire. Grati sospitatrici cælesti parentes, ex voto anathema fixerunt. Servata a morte regia proles, præter parentes aulam universam gaudio replevit, urbem & Boemiam fama præsentis patrocini mirè etiam in honorem & affectum erga Agnetem allexit.

65 Illud porro longe magis obligavit Boemos magnæ Virginis, quod ejus deprecatione servatus Carolus IV, imminentem mortem effugerit. Quo sublato, omnia illa regia decora, per quæ maxime in Europa inclaruit Boemia, fuissent amissa. Quod ergo primum cum Cæsarem in Boemia viderimus; quod Academia Carolina constituta sit; quod Boemix Reges coronam habeant, quæ solenniter redimantur; quod denique tot sacra Divorum Lipsana, & iidem Cælitibus magnificæ cretæ basilicæ augustam signent pietatem; id totum Caroli Sospitatrici Agneti debet Boemia, & utinam digno aliquo cultu agnosceret, & se debere publica etiam profiteretur veneratione. Sed tam palmare beneficium paullo explicatius advertamus a. Cubili in arce regia b Carolus IV, in baptismo Venceslaus nominatus, annum non nisi alterum natus, ut sit ea ætas morbis omnibus undequaque pervia, parum omnino absuit, quin annum Domini mcccxvii vitæ ultimum numeraret; adeo noxius quidam humor tenerrimum corpusculum regii infantis dissolverat, ut nullo pharmaco & quocumque præcio adfecto calore posset sicari aut dissipari. Interea tamen

A tamen regii administri & infantis curatores viam omnem intercluserant, ne qua rumor molestus ad aures Reginz penetraret, itaque, faminam, cetera etiam propter dissidia maritalia afflictam, vehementius cruciaret, aut plane deieceret; unde postmodum Boemia alieno maxime tempore duo simul funera ploraret, & herede, si tamen ex integro lamentabili iteratione, sed & spe etiam omnimoda e sanguine Boemo posteritatis orbaretur.

66 Cum fidem falleret terra, servavit cælum, & quantumvis Cubitenses ministri celarent filii morbum, Superi tamen, sed subdubie, certi infortunii prodiderunt periculum. Sopitæ enim subinde, & in Regis thalamo quiescenti Elizabethæ, clara cælo insonuit vox, surgeret strato, & imminente calamitatem averteret, & quam ipsa non posset, precibus Agnetis suæ civis, in tempore declinaret: moram omnem plenam esse periculi, iret ergo festina, & quæ juberetur suffragia imploraret. Paruit, ut par erat, Regina cælesti monitari, & inter spem metumque fluctuans, quis casus ea voce signaretur, descendit ad sacrum B. Salvatoris Parthenonem; inibi enim noverat inter sacras virgines, unam etiam esse Agnetem: quam propter celebrem virtutis opinionem sibi perfugium crediderat in cælo præmonstratum. Hanc cum advocatam præ foribus cœnobii præstolatur Elizabetha, priusquam Monialis Reginam accederet, adest Agnes e cælo prædicta, specie supra humanam cultiore, & luce insuper circumfusa, ut mortali alteri sacer horror venerationem persuaderet: verum loqui non audentem suavissime Diva ipsa affatur, quærens quid id loci agat, & in quem finem suas suppetias deposcat. Regina cum incertæ calamitatis tantum admonita fuisset, nihil nisi precibus sibi opus esse respondit. Tum indignanti quasi similis Agnes, quod non signata calamitate solam precum fecisset mentionem, quasi ipsa aliquid plus homine non posset, ab aspectu Reginz se subducebat. Sed Elizabetha solito amplius territa, & nisi hanc inflexisset, de se actum rata, protinus in genua procumbit, averfamque Agnetem supplex humili deprecatione moratur. Quæ tandem post multa suspiria & immixtas precibus lacrymas, quasi jam emollita Elizabethæ Reginz suppliciiis, ultimo tandem in se recipit, quidquid Elizabetha hætenus anxie a se poposcisset; futura omnia, quæ in rem ejus caderent, dummodo Deo fideret, neque de eventu pacto ullo dubitaret. Neque magnifice plus dixit, quam fecit Agnes; eodem temporis prope puncto, unicus Reginz filiolus supra omnium judicium revixit, itaque Elizabetha una eademque hora litteras Cubito accepit, quibus significabatur, Carolus morti destinatus, & supra vires hominum eidem creptus. Hinc non tantum ad tumultum Agnetis, sed in ipsam etiam sacram ædem Parthenonemque Clarissarum, Regina ampliorem extendit munus liberalitatem d.

67 Hac autem grati animi in Cælices testificatione Elizabetha non tantum profilio fecit satis, sed insuper Agnetem in sua etiam propria beneficia provocavit. Cum enim a partu Judithæ filiz, quæ postea Joanni Valesio, Galliarum Regi uxor obvenit, extremo defectu virium postremam horam expectaret, amissoque sensu, juxta medicorum sententiam, humanitus nulla remedia supererent, quibus ab interitu vindicaretur; adfuit implorata denuo Agnes, & suæ pronepti tam feliciter suspendit mortuale cymbalum, ut ei hora extrema non nisi primo post annos duodecim sonaret. Rediit igitur ad se Elizabetha, receptisque paulatim viribus, omnium timorem vertit in spem, adhibitoque modico auxilio, ex integro sana, iteratam cælestis agnatæ munificentiam regia & ipsa gaza iterato prosecuta est, continuavitque, quoad vixit, magnæ Patronæ cultu solenni, donisque regis venerationem e.

Tomus I.

a Cubitus Bohemæ Loket, Germanis Elbogen ad Rhenum. D

Autum.

b Carolus IV. natus anno 1316, die 14. Maji.

c Elizabetha filia Venceslai & Judithæ, & soror Margarethæ, de quibus jam actum, & ultima hæres antiquæ familiæ regis; nupta Joanni filio Henrico VII. Luxemburgensi Imperatori. Cœnobium est Rex Boemiæ 2 Febr. anni 1311.

d Observat Crugerius, Hussitarum latrocinia, destructo cœnobio, spoliatisque virginibus eam liberalitatem insamiter prodigisse.

e Ob hoc beneficium Elizabethæ, matri Caroli IV. postitum fons VVadingus an. 1283 num. 4 & an. 1378 (quo Carolus est mortuus) num. 11 scriptis bis eum a mortis laucibus liberatum: VVadingum describit Arius, prædicti Pisani supra relatus. Nisi id scriptis istis Axiis contingeret.

9 XVI Domestica seu in sacras Virgines ejusdem cœnobii patrocinia.

68 Nemo inter mortales intimior Agneti fuit, quam illa virgines, quæ S. Francisci legibus auctore, mundum susque deque fecerant, quare quid mirum, si in easdem amplius etiam solito munifica de cælo extiterit consodalis. Earum una, quam Dominicam appellabant, posteaquam vivere desisset, ad contactum pallii, quo, cum viveret, Agnes uti assueverat, vitam recepit. Quippe cum cadaveri illud sacrum tegmen, Soror alia desiderio Dominicæ apposuisset, ocyus hæc pallorem mortualem mutare, colorem vividum inde induere, torpida hætenus & stupida membra movere, oculos paullo ante non oculos aperire, linguam denique hætenus elingum levare, & se vivam, viridem credentibus præ novitate rei, serio tandem persuadere. Agebat autem Dominica a suprema illa hora sibi incubuisse congeriem tenebrarum; ut ubi sacrum Agnetis pallium contexisset cadaver, protinus lucem novam sibi obortam, cujus adminiculo dolor omnis abscederet, & mentem vicaria gaudiorum & lætitiæ successio occuparet.

69 Varaciz deinde, haud vulgari virtute virginis, inibi etiam Præz ad Salvatoris inter Clarissas adscriptæ, quantumvis citra funus, paullo tamen ante mortem, par beneficium servatæ vitæ ab Agnete exhibuit. Jacebat sacra Virgo in mortuali lecto, medicorum arte nec quidquam fatigata, desperata; & jam etiam imminente mortalitatis postrema hora, reliquum virium, quod fecerant morbi, inter fatalem luctum sensim sine sensu amittebat. Interim circa spondam pro more sacre Virgines circumfusæ, quod unum poterant, precibus animam laborantis adjuvabant: cum illa necdum certa mori, ubi paululum ad se redisset, elevatis in cælum oculis, Agnes, inquit, nostri quondam cœnobii primipila & non inter Cælites gloriosa, si sanis ut vivam per te, ego Deum ter sub sacrum Miltæ sacrificium honorabo. Vis dixerat, cum rati omnino voto, conservata sanitas ex integro in stuporem egit circumfusas Sorores, quæ tandem, ubi primum constitisset, cum Varacia ad tumultum sospitatrix procidit, hilari profusione Dominatricem mortis publice salutarunt. Serenim Sacerdos, qui pro servata moniali ter facere debuerat, cum illa laudabili dilatione terminum Sacrificii suspendisset, parum absuit quin cæleste beneficium revocata morte penitus corrumpere. Hinc ergo Varacia in lethalem morbum relapsa, iisdem angustis imminenti funeris arctata, per sacra profanaque Mystam orare, & denique etiam per Agnetem obtestari, ne se per hanc socordiam perditum iret, itaque beneficium Cælitis moraretur. Persuaso his Sacerdote, & nisi protinus faceret cælestibus etiam vindictis exterrito, posteaquam ad aram ter Sacrum fecisset, duplicato miraculo ægra resurrexit, & secundo jam mortem minantem ultima feliciter elusit.

70 Ludmilla Virgo, in eodem aseterio religionem D. Francisci professæ, quotidiana febris eaque non simplici expugnata, propinqui funeris, jam lingua in-

Y 7

crecente,

Et M. B.
B. B. B.
C. B.

A crescente, recedentibus ac turbidis oculis aliisque omnibus praesagia fecerat. Hic tandem suae Agnetis Sorores reminisci, & sacra ossa, quod jam aliquoties salutare senserant, vino ablucere, eoque moribundam conspergere, imò etiam potare, jubereque bene speraret: Agnetem, quae toties exteris bene fecisset, demortuae Sorori non defuturam. Mirum ingens: ipso illo temporis puncto febris exarmata, mens & vox Ludmillae ab exilio reversa, & oculi in pristinam hilaritatem correcti, tristis funeris omina mutaverunt. Surrexit ergo e lectulo sacra Virgo, nullo febris vestigio notata, & pro qua paulo ante horae dimidium sandapilam jam apparabant, vixit annos adhuc aliquot post tam celebrem caelestis medicatricis curam, virtutum Agnetis celebris praedicatrix.

ad m. B.
C. B.

71 Eadem de familia Virgo, cui nomen erat Constantia, & in officio regendi Parthenotrophii ab ipsa diva Agnete emortua secunda Praefes, febricitabat periculose, tempore haud modico; & quod aggravabat morbi malignitatem, in eo periculo aegram omnis medicorum res operaque deseruere. Non deseruit tamen suam Sororem & quasi pro se Antistitem ascesterii Agnes, paulo ante inter Divos assumpta; itaque cum Constantia ad ejus sepulcrum semel tandem ex voto frequentius oraret, caelesti manu omnem illum febrilem calorem dispulit: unde consecuta sanitas medicis oppido admirantibus, persuasit facile, plus virium incise in unica deprecatione apud Calices, quam illis in omni arte ex tota farragine herbarum.

curantur v.
gov. brachii.

72 Agnes Gysica, sacra item ejusdem instituti Virgo, non quidem pestilenti aliquo calore laborabat, sed non minore dolore rigidum cubitum morbi vis induraverat: quare brachium unum, quasi inutile truncum misero spectaculo circumferebat. Multa omnino humana industria tentaverat, ut lentum cubitum afflictæ Virginis eximitaret: sed nullo artificio segnities illa diverti aut moveri potuit. Hinc tandem ultimo, postquam humana nihil possent, ad divina auxilia per deprecationem B. Agnetis, communi omnium Sociarum decreto, diversum. Adducunt ergo Gysicam ad locum, ubi sacrum corpus quiescebat, fusaque ad Divam, & Sororem toties jam sospitatricem, humili & plena fiducia oratione, jubent, ut una earum, quæ proxima aegre astabat, ei adminicularetur, rigentemque cubitum Sororis sarcophago admoveat: Gysica interim Agnetem votis omnibus ad impetrandam brachii facilitatem, si ita expediret, nihil hæsicans fatigaret. Vix illæ suaserant & hæc fecerant, cum defectus ille cepit celo corrigi. Emollito igitur supra humanam virtutem cubito, brachium exinde facile fuit ad omnem motus necessitatem.

et op. B.
no.

73 Christiana porro, quantumvis necdum inter sacras Virgines allecta, pari tamen illis beneficio ab Agnete servata, occasionem habuit, qua arrepta, mundo profugit, & infra Christum sacra ibidem Virgo connubia deiecit. Servatae autem Christianæ hæc est brevis memoria. Apoplematene an pleuritide incertum, sed gravi tamen periculosoque morbo ad extrema virginem deduxerat calamitas: consulti rogatique homines nequidquam proficere, omnem scilicet operam morbi malignitas superabat. Caelestia tandem subiit pia necessitas experiri, quando humana omnia nihil omnino possent: & ut magis obsequentem haberet Agnetem nostram, anathema vovit: quoniam sciebat sacrae Virgini nihil fore aequè exoptatum: deserto calcatoque mundo, si ex integro rediret valetudo corporis, eam integram Christi servitio ad Salvatoris impensuram. Placuisse vel maxime ab ipso statim voto Christiana sensit. Quippe vis illa immedicabilis ante morbum sua sponte citra ulla medicamenta, exemplo remisit, sanaque ex integro virgini copiam fecit eximium animum a reatu solennis voti Christo absolvendi. Itaque Christiana allecta in Parthenonem, de duobus, quoad vixit, præcipue fuit

solicita; ut Agneti vitam plurimum sese debere meminisset, & eandem non nisi Christo, imitatione Servatricis, heroica virtute continuaret. Neque vero maleficia tantum morborum correxit in corporibus suarum Sororum Agnes, sed easdem inter tomentaria & casualia infortunia, ne perirent, conservavit.

74 Dominica, una e sacro Parthenone, addicta subinde culinae officiis, unco caldarium appensura, vel divertente manum onere, vel fallente vestigium pede, in medium ardentis loci & aggestas magna congerie ignitas prunas prolabitur: sensissetque ab imprudente elemento innocens virgo haud exigue nocentem calamitatem, nisi in ipso casu flammarum sævitæ, imploratae Agnetis potentiam apposuisset. Enimvero quantumvis focus undequaque arderet, & Dominica non statim, postquam recidisset, a flammis se expediret: nullius tamen maleficii, non tantum in corpore, sed nec in crinibus aut vestitu vestigium notatum est. Surrexit ergo integra omnibus citra ullam unctionem, igne ad imperium Agnetis naturam suam penitus immutante.

75 Addo ejus potentiam etiam in aquas. Ruptis aliunde piscium receptaculis, tanta aquæ vis sese congesterat in Muldavam, ut ripæ, quantumvis satis altæ, non essent arctando flumini, itaque quaque ventum Pragæ maxime veterem per vicos & plateas excurrit. Interim una e sacris Virginibus, quam Elizabeth dicebant, cum una etiam in sacrum delubrum, quo B. Agnetis corpus inhumatum requiescit, effrenis Muldava perfrangeret, sollicita nimirum de sacris ossibus, festina occurrit, & nisi fallor, exposita illa D. Agnetis ipsa aut in aliqua tumbula conclusa, in tutum abducit: sed fallente vestigio circa ipsas reliquias, provolvitur in aquas, corpori suo etiam ulna altera superstantes. Quid ageret? Illam ipsam Agnetem, quam tanto dispendio vitæ iverat salvatum, in ipso fatali prolapsu inclamat attentius, ne se in aperto discrimine deserat, sed inter aquarum vortices indemnem conservet. Neque Agnes sollicita de se Virginis periculum neglexit; extracta est in tempore Elizabetha, & quidem prorsus sicca, quasi numquam in aqua fuisset. Post caelestes autem supplicas administra miraculi Zdinica virgo fuit: hæc prolapsam & in profundo rulantem, implorata Agnete, nulla difficultate e tanta voragine savientis elementi, & citra quidem madorem, ut dixi, extraxit. Quin & illud annexendum hic etiam, inanimata, quæ B. Agnes, cum viveret, in usu habuisset, a maleficiis id generis innoxia persistisse. Fortunato incendio domus integra in cineres subsederat, neque tamen sedile, quo aliquando Diva sese reclinaverat, aut communi calamitate conflagravit aut etiam vicium notabile traxit: assilatum tantum modice ab ignibus parte una signa retinuit, ex quibus vindicta divinæ in se factæ notarentur. Sed jam a domesticis ad exterorum patrocina divertamus calamum: paria enim, subinde majora portenta circa hos acciderunt.

§ XVII In externos qua Pragæ qua per Bohemiam B. Agnetis caelestia auxilia.

76 NE temere & sine ordine inter hæc prodigia fides sese amittat, loco primo morti creptos, inde ab invaletudine varia curatos, morbisque immedicabilibus vendicatos, tandem post hæc cælo patrata centuria jam secunda annorum elapsa, & fortasse doctæ etiam tertia aut quarta, ut poterimus, cunctis testimoniis producemus. Puerulo Martino, Margarethæ civis Pragenfis filio, annum vixdum natum vitæ concesserat, cum valendo adversa longiorum

A rem etatem vi morbi omnino interrupit, itaque parentes eo amplius jactata cruciabat, quod tam breve delictum habuissent, cum in eo longævum heredem sibi signarent. Sed cum obstetrix, non omnimode deposita spe vitæ, rogaret interim suspendi supremos luctus, quoad ipsa, vel cum vivo vel denique cadavere, ab Agnetis redeat sepulcro. Parent mœstissimi parentes, & interim dum proferat Martinum, suspendunt ultimum letum, suæque sponte nimium properantes lacrymas, ut possunt subinde, retinent in potestate. Obstetrix autem plena in Deum fiducia, exanime illud frustillum carnium ramulo B. Agnetis deponit, & quæ precibus quæ lacrymis, sospitricis toties jam virginis opem ultimam sollicitat, & suam parentumque patientiam voti ream ad omnia interponit. Horam fortasse dimidiam aut quid amplius fatigaverat Agnetem femina, tam puerulus, de quo hætenus dubium erat vivere an mortuus esset, indubio motu prodidit se caelesti auxilio tantisper ad annos aliquot a sepulcro arceat. Itaque plena gaudii obstetrix non jam tantum vivum, sed ab omni illa etiam morbi malignitate indemnum Martinulum ad parentes, hætenus suspensos rei eventu, hilarrillima spectatorum comitiæ deponat.

B Illi, ut par erat, rursum tumulum adeunt, actisque gratis, testem divini facinoris, e cetera statum miraculi monumentum appendunt.

77 Secundum locum inter creptos morti tenet Pribico, servilis, sed tamen liberæ conditionis vir, qui, quo morbo incertum, in ipsa Salvatoris sacra xde exanimi similis, magno impetu in terram conciderat, neque post multa tentata restabat aliud ultimum, quam ut in se ad proximum cœmeterium efferretur. Jamque non nemo vespillonem agere aggressus, auxilium a vicinis pro deportatione funeris implorabat: cum sacra Virgines inhibent tantisper feralem actionem, allataque aqua, quæ aliquot capillos B. Agnetis humectaverant, posteaquam omnis illa multitudo, quæ circumfusa cadaver rei eventum præstolabatur, in preces sese effudit, Pribiconem illum conspergunt, implorataque B. Agnetis ope, eandem etiam in os mortui infundunt. Ocyus ab hac humectatione & infusione, qui multo jam tempore riguerat, emollitur, diffusoque frigore, insuper incalcescit, ac denique, receptis viribus, assurgit etiam, & super hæc omnia, quasi numquam quid humanicus ei accidisset, longe valentior roboratur. Laudata Dei ab omnibus misericordia, Pribico, quod unum potuit, in vicem anathematis, gratias ad tumbam virginis reposuit: quotquot prodigio aderant, reverti a sepulcro, mire illud fando inter cives, intra tamen verum, auxerunt.

78 Tertia mortis victima fuisse puella, cui Parnæ cognomen a futura diminutione notabili indiderant, nisi invocata sub ipsam submersionem Agnes in tempore adfuisse. Agebat hæc apud parentes, & causa nescio qua, Albim flumen, certis locis ob profunditatem periculosum, lentre domestico transibat; cum motu imprudente præter intentum ita depriant lignum, ut illa temeraria jactatione, ipsa denique in aquas excutatur. Hic vero cum nec artem calleret, quæ se profundo ad proximam ripam natatu expediret; nec quicquam vel eminus conspicerentur, qui periculi tanti in tempore extremam opem afferrent, & undequaque halitum omnem inimicæ aquæ intercluderent; quin & superflua arenæ involuta proximum interitum intricarent; desperatis scilicet humanis auxiliis, ad divina conversa, voce ultima lamentabilique ejulatu, notam jam sibi de fama Agnetem implorat. Et vero dabant animos crines aliquot e sacro Agnetis capite non ita pridem decerpti, quos puella, cum virginibus Prægæ inserviret, dono acceperat: itaque intentius suppetias etiam expetebat, quod hos instar pignoris futuræ salutis, si quando vindictis egeret, plena in Deum fiducia hætenus cir-

Tomus I.

cumulisset. Neque irrita accidere, quantenusvis prope jam emortuæ, preces: sustentata aliquamdiu citra ullam spem, nequidquam imploratos ratum vectores tandem præter spem omnem advertit; horum subsidio adjuncta, vix eadem aquis emergit, aquisque exemplo de genu sospitricis gratis, post paullo etiam Prægæ ad Agnetis sepulcrum, per sacra obsequia voti ream sese puella pia gratitudine absolvit.

79 Expeditis his, quos morti e vicino subtraxeret Agnes, nunc eos suo ordine recensēbimus, qui, quantenusvis remotiore calamitate semoverunt proximum sepulcri periculum, molesta tamen & incorrigibili ut plurimum corporis invaletudine ægre admodum dispendia vitæ afflicta tolerabant. Horum omnium, uti dignitate præstabat Hincō, ita etiam egit in morbi malignitate antequanum. Erat is porro præterquam sacro instituto, celebri etiam Antistitio monachorum Abbas; sed ejus loci, veteris manuscriptæ historiæ, filius quidem sed negligens, compilator damnable oblivione prætermisit. Huic morbi vehementia emoverat mentem: quare cum cetera egregio capiens, ageret omnia insipienter, facile omnes non tantum domesticos sed & externos spectatores miserabili stulticia subigebat meminisse cum sensu tenero humanæ calamitatis. Illud vero ultra commiserationem etiam terrorem adstantium excitabat, quod linguam ipsam longioris ejaculatione specie horribili inter absonos fugitus ostentaret, itaque quasi nescio ejus divinæ vindictæ, juxta teneros id generis gestuum judices, exemplum præberet. Interim sui, quæ poterant, opem omnem implorabant; medicorum ingenia, tum auctoritate tanti viri tum expensarum magnificentia, fatigabant. Sed frustra fuere omnia. Desperatis ergo natæ subsidio, in mentem venit Agnetem, cujus subinde liberalitas in id generis calamitatibus maxime probabatur, votis ultimis sollicitare. Hujus igitur honori cum alii ad sacrum tumulum preces fundunt, alii etiam ad aram faciunt, ubi tot viri & cum illis tota humanitas nihil omnino poterat, una virgo, sed jam exlo recepta, plurimum effecit. Epoto quippe vino, quo sacra ossa Agnetis Clarissæ cinxerant, & linguam retraxit, suoque loco patientem habuit; & mentem recepit, unaque ab omni morbo liberum corpus sensit Abbas. Dignæ tanto beneficio exinde actæ gratiæ sospitrici, fixumque ad illa ossa, a quibus tanta profluxerat incolumitas, rei gestæ & gratæ memoriæ diuturnum monumentum.

80 Nunc a sacra dignitate proximum locum occupet nobilitas prodigiose adjuncta. Tasa, viri illustri genere veterique apud Boemos itype Equiti, pestilens apostema intra guttur eruperat; obidebatque ita arcte faucium meatus, ut non tantum cibo aut potu, sed & ipsi acri difficilis omnino aditus pateret. Et hoc periculosus vitæ imminabat spiritus sic interceptus, quod nulla vi medicamentorum aut ex insidiis herbarum posset a sua statione alio dimoveri: neglectis ergo hominum subsidio, statuit exinde vir nobilis nonnisi divinis pugnare. Quapropter votis se reum facit Numini, si se molesto apostemate ad deprecationem B. Agnetis liberet, tum se & in sacrum tumulum & in egenos largitiones, quæ a suis fortunis sperari poterunt, liberaliter facturum. Fidem habuit serio promittenti Deus sperantique, & in tempore appropinquata apostematis remotione mire Agnetis, cetera jam a prodigiis famolæ, famam auxit. Nam cum aquam, quæ crines Agnetis proluerat, ebibisset, eademque unde poterat affecta membra eluisset, continuo illa gutturis pestilens obidit soluta est, & tota quanta apostematis malignitas dissipata nihil omnino habuit virium, quo corpori amplius noceret. Recepta tam insigni prodigio sanitate, nihil magis egit incolumis Equitis gratitudo quam ut in tumulum & egenos non tam videretur quam vero esset eximie liberalis.

Y y 2

Si Simili

A 81 Simili omnino malo, quantumvis dissimili genere, Venceslaus, Equitis cuiusdam amanuensis laborabat; ita enim guttur spissi quidam noxique humores male affecerant, ut angustia cibum non transmitterent, halitus vix tenuis & ille admodum asper modice vitam servaret. Pari modo par medicina profuit: aquam crinibus sacris Vestales Virgines honorarunt, hac ubi guttur perluit Venceslaus, primo quidem balatum, ovis sono similem, sed inde purgatam vocem Deumque laudantem, ex toto sanus expressit. Hæc viris exhibitæ, sed etiam in suum sexum liberalis tantopere Agnes beneficam manum extendit.

B 82 Laborabat in partu (nomen negligentia scriptoris excidit) inter Pragenses non postrema mulier, & multis diebus infelicem nixum continuabat. Tentanti inde omnia, neque tamen partus, neque proles subsequi, sed ultra illum cruciatum menseandem etiam dimoveri, atque ita misera femina cœpit admodum agrescere, ac ultima ultimo experiri. Ubi ergo infelicem humana omnis virtus destituit, ibi divina eam per merita Agnetis ab interitu vindicavit. Posteaquam corpus zona, quæ Agnetem, cum mortalis viveret, contigerat, intemius astrinxisset, continuo turbatam mentem recolligit & infantem mater incolumem enixa est; familia effuse gestiente, & Divæ interim gratias inchoante, quas salva exinde mulier, veluti ad quam potissimum spectaret gratitudo, plurimum cum prole ad tumulum verbis & donis continuavit.

83 Neque Praga solum in una urbe, quantumvis D Metropoli regni, exercebat liberalitatem insolitam Agnes, verum etiam in alijs intra tamen Boemiam, beneficiis celestia magna sui commendatione frequentabat. Dobroslavam matronam Slanensem facerrimus, licet impie, tamen afflixit ignis, & femur alterum maligna peste populatus, jam haud diu a vita petenda non temperaturus credebatur. At illa Pragam delata, ad Agnetis sepulcrum se abiecit, & aliquamdiu opem precata, brevi præstitam post tam diuturnos dolores sensit. Nam epoto insuper vino, quo ejus ossa immaduerant, extemplo nulla hominum manu femur Dobroslavæ correctum est, & pestilens exinde incendium extinctum.

84 Maladata denique nobilis femina, & viri item illustris uxor Lichomischlii, prodigam Agnetis manum solenni memoria includat. Hæc sanguinis profluvium cum neque fortunarum expensis neque tanti viri adiutorio posset sistere, stitit ultimo Agnetis patrocinio, cum enim decimo ab urbe lapide constituta, unius visitationis aliorumque donorum ad ipsa lipsana suspendendorum promissionem fecisset, statim a voto emissio melius habuit, votumque Pragæ magna pietate post paullo exolvit.

a Slana urbs Bohemia, cujus territorium ad sinistram ripam Moldava fluvii extenditur Pragam usque.
b Lichomeritia urbs cum maximo territorio ad utramque ripam Albis contigua Misnia.

D E B. COLETA VIRGINE, REFORMATRICE ORDINIS S. CLARÆ, GANDAVI IN FLANDRIA,

Commentarius prævius,

§ I *Ætas B. Coleta. Vita Scriptores.
Monasteria extructa.*

Gandevum Flandrorum metropolis, uti amplissima intra sua mœnia civitas est, itam quamplurima continet eaque illustria templa & monasteria tam virorum quam seminarum: unum ex hisce extructum est pro sanctimonialibus dezentibus secundum strictam observantiam Regula S. Clara, cum eam secundum novam suam Reformationem variis in locis stabilires B. Coleta. Nam cum hanc erigendi aliquod monasterium in Belgio, intra Dioceses Morinensem, Cameracensem aut Tornacensem, concessa a Martino V Pontifice Romano fuisset facultas, litteris xxvi Junii, anno mcdxxvi signatis, & hanc executor esset designatus Abbas Bergensis ad S. VVincocum; eas felicitas obligis urbi Gandavensi, quæ tunc suberat Tornacensi Episcopo. Fundum monasterio extruendo in Parocia S. Jacobi obtulit dives ac nobilis matrona, nomine Helena Schlappera, vidua Joannis Vorhouzani, quæ possidebat locum in Mingestrata parochia S. Jacobi. Adjuutores præcipui nominantur Joannes Houts, Joannes Kerbergius, Daniel VVarenvontus, Joannes VVervontus, Jacobus Bassenoldius, Joannes Onrins: a quibus aliisque xii aut xx civibus, ubi caput externi monasterii, magnam pecuniarum summam fuisse collatam, ipsi Gandavi ex chartis antiquis excerptimus.

2 Non defuerunt, quæ rei bene cœptæ obessent impedimenta, inquit Abbavillans in Vita Gallica, ob quæ anni quatuordecim aut quindecim tradunt effluxisse, antequam ad debitam perfectionem deduceretur hujus monasterii ædificium; ad quod plurimum adjuverunt Philippus Bonus, Belgarum & Burgundionum Prin-

ceps, & ipsius urbis supremus Senatus. Monasterio extructo nomen impostum Bethlehem: ad quod ut sacrata Virgines inducerentur, bellum Anglo-Francicum, quod atrocissimum ardebat, aliquamdiu impedit. Adduxit tandem illas B. Coleta, anno mcdxlii, die iii Augusti, feria sexta & postmodum anno mcdxlii, ut visceret reversa est vi Decembris, ipso S. Nicolai festo. Dumque ibidem ea hyeme permaneret, in morbum letalem incidit, ac tandem anno sequente mcdxlii die vi Martii, feria secunda post Dominicam secundam Quadragesimæ, hora octava matutina, ex hac vita mortali ad celestem felicissimamque migravit: uti ea infra in Vita num. 193 annotantur: & recte. Nam in diuini annuum convenienti cyclo solis xxviii, & lune iv, quo A littera Dominicali, Pascha incidit in diem ix Aprilis, & dies Cincrum sive initium Quadragesimæ in diem xxii Februarii. Pervenerat ad complementum ætatis sexaginta sex annorum, uti infra num. 190 scribitur: in antiquis monumentis Gandensibus & apud Judocum Chlichbovenum in Legenda brevi dicitur nata anno mcccxxxii, in die Octavarum Epiphaniæ die Dominica. Adeoque moriens ultra annos sexaginta sex vixisset dies duos & quinquaginta. VVadingus cum Jacobo Fodere refert ejus nativitatem ad annum mcccxxx, ubi num. 12 de illa pluribus agit: magis autem exerravit, quando ad annum mcccxxxix agens de monasterio pauperum Clarissarum, in quo corpus B. Coleta requiescit, illud collocavit prope Gandavum in Belgio: nam quæ ibi habitant, sunt dicuntur Clarissa, ob mitiorem Regulam ab Urbani IV dispensatione acceptam, Urbanista dicta: quæ per turbas civiles deinde ad urbem venerunt, in platea S. Levini monasterio extructo.

3 Naf-

A 3. Nusquam in Belgio de ullo Sancto tam varia acque illustria reperiri monumenta, quam Gandavi de B. Coleta asserit Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii: nos ibidem in conventu istarum sanctimonialium omnia illa instruximus, & quęcumque nostro instituto apta reperimus, ibi excerpta hic edimus. De B. Coleta nativitate ac vita Corbeja in patria aliquamdiu transacta, est Instrumentum authenticum Corbeja factum: cui subiungimus facultatem Cardinalis Chalanii Nuntii Apostolici, qua licet ei egredi e reclusorio Corbejensi: cuius rei executionem pręstitit Episcopus Ambianensis. Servantur ibidem quinque epistola a B. Coleta scripte ad varios: in harum majori agitur de Hesdinensi conventu recenter extincto. Sunt etiam ad ipsam Coletam epistola duę, altera R. P. Henrici de Balma Confessarii, altera B. Joannis de Capistrano Commissarii constituti, quę solum hic damus. **Vitam** B. Coleta Petrus a Vallibus, passim Petrus de Remis appellatus, pluribus annis ejusdem Confessarius, Gallico idiomate composuit: cuius exemplar in membranarum curiosissime describendū & artificiosissimis ad singula capita picturis seu miniaturis exornandum curavit Margarita Eboracensis, Edwardi Regis Anglia Soror, vidua Caroli Valesii Burgundię Ducis, & Carthusiensi Gandensisi Clara donavit, eidę propria manu Gallice in hac verba subscribens: Vestra fidelis filia Margarita Anglicana: orate pro ea & ipsius salute: mortua anno MDIII, & in choro Fratrum Minorum Mechlinia sepulta. Quanta hac Vita se facienda, & proponendum authenticū instrumentum docet, quod ipsi Gandavi etiam descripsimus: quando & memoratos in eo MSS. codices ibidem vidimus.

4. Eandem Vitam a se Latine translatam eodem mox tempore edidit Stephanus Juliacus, ex eodem S. Francisci Ordine Doctor Theologus Sorbona Parisiensis. Hanc Laurentius Surius mutato stylo in compendium redigens, passim ab Luca Vadingo Annalibus Minorum inferunt, & a Marco Ulyssiponensi in Chronico Minorum aliisq; descriptum aut abbreviatum. Dictum autem Surii compendium in Gallicum idioma transulit Michael Motel, Fidemienensis ad Sambra fontes monasterii Religiosus, & q; translatio Gandavi extat MS. ex cuius prologo quadam ad corporis elevationē anno MDXXXVI factam inferius dabimus. Idem compendium secutus videtur Fr. Valerius Venetus Capucinus, Italice illud reddens post Vitas SS. Clare Affisia & Catharina Bononiensis editas Venetiis anno MDCX. Nos hic integram Vitam damus primigenio stylo, repertam in quatuor MSS. codicibus scilicet Ultrajectino S. Salvatoris, Rubec Vallis prope Bruxellas in secunda parte Novalis Sanctorum, Corsendoncan prope Turnbolum in quarta parte diversarum Legendarum, & Lovaniensi S. Martini; quorum tria ultima loca spectant ad Canonicos Regulares. Eisdem etiam temporibus e Latino Stephani Juliaci in linguam Belgicam seu Flandricam transulit predictam Vitam venerabilis vir, Magister Oliverius de Langbe, Prior monasterii S. Bavonis Orainis S. Benedicti, cui B. Coleta apparens gratias egit, uti ea in authentico Instrumento, quod itam illam approbati diximus, infra pluribus continentur. Exemplar huius Vita originale dicti Oliverii manu scriptum, nisi apud sanctimoniales Gandenses vidimus; aliquod ejus apographum est Gandavi in Bibliotheca Societatis Jesu. Hęc translatio fuit completa, examinata & correctā anno MCCCCL, prout inter Gandensia monumenta nos meminimus expresse signarum reperisse. Aliquod inde compendium postmodum confectum fuit, quod e lingua Belgica in Latinam transulit ediditque Parisius Judocus Clichtovenus Neoportanus, in Gallia e Doctore Sorbonico Canonicus Carnutensis: ex cuius Legenda brevi afferit Molanus se desumpsisse precipuam partem elogii a se editi in Natalibus Sanctorum Belgii. Sed hac indicasse sufficit: Vita a Stephano Juliano Latine scripta subnectimus varia miracula, primo ea, quę a B. Coleta adhuc vivente patrata esse, testatus est Abbas Gandavensis monasterii S. Petri, dein quę post obitum B. Coleta obrigerunt tum Gandavi apud ipsas sanctimoniales, ubi corpus illius sepulchrum erat; tum Atrebasii & Hesdini; ubi Ordinis ejusdę fuerunt conventus extincti.

5. Inter eos, ex quarum fide dignissimo testimonio Petrus

a Vallibus B. Coleta Vitam compilavit, primus locus debetur Sorori Petrina, quę annos sexaginta sex nata, & cum beata Matre annis circiter triginta familiariter conversata, non diu post ejus excessum videtur per puncta & in forma attestationis distasse Fr. Francisco des Martz, conventus Hesdinensis Confessario, quacumq; vel ipsa videtur oculis a testis, vel ex ipsius Beata ore se audivisse meminerat; vel ab illius Confessarii & antiquioribus Sororibus, verum sibi certo cognitarum relasricibus, acceperat: in primis a P. Henrico de Balma, patre suo, qui Reformationis negotium cum B. Coleta suscepit primus, vehementerq; promovit, & post primi in reclusoria Confessarii mortem, eidem a confessionibus fuit. Huius commētaris sive attestationis, fortasse immediate antequam Vita conscriberetur, ad ipsius auctoris instructionem formata, authenticum exemplar Gandavi extat sub hoc titulo le cahier de Sœur Petrine, id est, Charta seu scriptum Sororis Petrinę: quod rogatu nostro admodum R. P. Franciscus van Hiele, Minister Provincialis per Flandriam seu provinciam S. Josephi Ordinis Minorum, Larine reddendum curavit a R. P. Anselmo de Beyl, ejusdem Ordinis Sacerdote ac concionatore. Hac autem interpretatione perlecta & cum predicta Vita textu collata, reperimus plurima, quę Petrus a Vallibus præterierat, vel contrarius & a circumstantiis minime contemnendis avulsa minus explicite tradiderat. Itaque dignam consuevimus, quā velut præcipuam ista confirmationem egregiam (quippe quę suis singula auctoribus testibusq; stabilita) eidem subiungeremus. Sed quoniam fidelis attestationis simplicissima ratio, ad singulas periodos articuloſve fastidioſe iterans has aut similes formulas; Testor ego Soror Petrina de Balma, item audiui ego Soror Petrina ex Patre Henrico & c. nauseam lectori peperisset ingratam, congruum duximus illis omittis articulos omnes inter se quantum salvis substantiis atque ordine licuit per modum magis continua narrationis colligare. Quod dum facimus, neque in transcribendo conservanda interpretis phrasī, verbum verbo reddentis, nos scrupulose adstringimus: accessis fortasse venustas aliqua purioris sermonis, sed nihil de rerū veritate decessit.

6. Præmissimus autem varia circa corporis elevationem, & Reliquias peracta anno MCCCXCI & seqq. Coronidis porro loco subnectimus nonnulla recētoris memoria beneficia Beata invocantibus concessa, quę partim descripsimus ex memorato sanctimonialium Gandavensium archivo: partim ex Vita per F. S. Abbavilleum Capucinum novissime Gallico idiomate compilata, & Parisiis edita anno MDCCXVIII: quę auctor in tres partes opus suum partiens (quarum prima vitam in seculo actam, secunda clausuram Corbejensem, tertia religiosa professionis cursum prosequitur in sex divisa libros). Præservavit accurate temporum rationem, & totum progressum reformationis, & conventus a B. Coleta erectos descripsit, dum in his, præter præferenda ambis monumenta, præcipue secutus R. P. Jacobum Foudere, qui præter Vitam Beata, quā breviter Gallice descripsit impressitque inter Vitas Sanctarum Virginum Martyrumque Lugduni editas 1609; videtur aliam Coletanę vel Vita vel Reformationis scripsisse historiam, quę ad nostras hactenus manus non pervenerit, continentem Conventuum a B. Coleta vel reformationum vel rectorum descriptiones. Hanc etiam si videre potuissimus, & simul monumenta donationum atque documenta publicā, ex quibus singulari erui & stabiliri debent, de hac quoq; re particularem paragrāphum texere potuissimus: nunc in tanta rerum maxime authenticarum copia, non lubet ad alia evagari, unius auctoris, & quidem apud alium legendi testimonio nitendo cum periculo erroris, si qui forte in numerari typographorum culpa subreperunt vel aliunde obtinuerunt, postmodum forte ex monumentis certioribus refellendi. Interim ne hoc omittamus, quod predictum Foudereum B. Coleta devotissimum filium fuisse indicat, juvenis ex Abbavillao pag. 474 meminisse, quod aliquando iter faciens ita fuerit in quodā flumine occupatus, ne ab eo cui infidebat, equo ter quaterque in dorsum reiectus, nunquam saluus inde evasisset, nisi invocata humiliter Beata adfuisset presidio: prout ipse conventum Poliniacensem Visitarum Inferius Sororibus istic

A. tam repertis narravit, & illa in commentarios reculerunt.

monasterio
a Vadingo
relo et

aliqua con-
cessio indi-
cat:

alia post ob-
itum condi-
cat

in vita vi-
vuntur.

item vivunt
monasteria

7 Lucas VVadingus relato in *Annalibus Minorum* obiit B. Coleta, addis ejus reformationem longe lateque propagatam: enumeratq; monasteria Gandiense in regno Valentino, Ulyssiponense & Setubalense in Lusitania, Bisuntinum & Poligniacense in Burgundia, Gandense ac Brugense in Flandria, Acrebatense & Hefdinienfe in Artoisia, Cameracense in provincia ejusdem nominis, Ambianense & Peronense in Picardia, Rotomagensis in Normannia, Mussipontanum in Lotharingia, Nannetense in Britannia minore, Dientse, Dauronense, & Surrense in Delphinatu, Chamberiense & Anelliacense in Sabaudia. Hac VVadingus, qui exceptis tribus monasteriis, quæ ex Adarco Ulyssiponensi reseruit, reliqua descripsit ex *Fastis Belgicis* & *Burgundicis Auberti Mirai*, nullatamen facta eorum mentione. Abbavillanus Cappucinus in *Vita B. Coleta Gallice* edica reprehendit in dicto catalogo misceri ante & post obitum ejus extructa monasteria, horum quamplurima omitti, alia intradi, quorum nullum alibi potest vestigium reperiri: & sunt Dientse, Dauronense & Surrense in Delphinatu: pro quibus arbitramur substitui debere Decefiense in territorio Nivernensi, Aussenense in Ducatu Burgundie (quoniam in *Adis* fit mentio) & Surregiense ad Ararim sub Cabillonensi jurisdictione; ubi nunc oppidum Surregium, vulgo Bellogaritia dictum. Quo in loco ut B. Coleta vellet conventum suscipere, venit ad illam, cum Aussenia moraretur, Jacobus Burgus futurus hujus conventus fundator: in quem Ducissa Burgundia transfudit facultatem a Martino Papa sibi indultam, exstruendi aliquod hujus reformationis monasterium: cujus executio commissa erat Theobaldo Archiepiscopo Vefontionensi. Eodem modo recensitis a VVadingo monasteriis post obitum B. Coleta incepta sunt Brugense, Acrebatense, Cameracense, Peronense, Rotomagensis, Nannetense, Chamberiense, Anelliacense, & vel maxime tria priora in regno Valentino & Lusitania extructa: quibus addi possent alia quamplurima in Hispaniis, & Galliis & Belgio hactenus edificata.

8 At moriens reliquit B. Coleta sua reformationis monasteria octodecim: ex his a VVadingo recensentur Bisuntinum, Poligniacense, Gandense, Hefdinienfe, Ambianense, Mussipontanum, cum tribus aliis male Delphinatui attributis, de quibus jam altum. Hisce ergo addi debent constructa Molini in agro Barbonia, Aquæ-perle apud Arcernos, Podii in Velantio, Castre in Aligensi tractu, & prope Narbonam Lefignanis: tum prope lacum Lamanum in diocesi olim Ducis Sabaudia, nunc Helvetiorum, Viviaci, & porro versus Septentrionem laud longe a lacu Neocomensi Urbe sive Octæ: quorum omnium infra in *Adis* fit mentio: tum Biterris in Occitania, & Heidelbergia in Germania; quod tamen post obitum B. Coleta ob difficultates irruentes relinquitur. Quæ omnia præclare consensunt cum catalogo, quem Abbatisa Gandensis in perantiquo *AdS.* reperit, & Abbavillanus scribenti communicavit; cujus hic ex Gallico tenor est: Bisuntinus conventus, Auxonensis, Poligniacensis, Surregiensis, Dientensis, Molinensis, Aquæ-perle, Viviacensis, Orbannus, Castrensis, Lefignanensis, Biterrensis antiquus reformatus, Podiensis, Hefdinienfis, Ambianensis, Gandensis, & Mussipontanus: omisso ob eam, quam diximus causam, Heidelbergensi, qui numerum octodecim Conventuum explet. Ad monasteria virorum quod attinet Coletanarum obsequiis destinatorum, curam reformationi conformium, de hisce nihil habemus in *Adis*, præterquam de Dientensi septem omnino fuisse a B. Coleta constituta. Elishovans asserit: magnum eorum non ita quædam post fuisse numerum ex quadam Pii II bulla anno MCCCLXXI, decem in solis SS. Ludovici & Bonaventura provinciis numerantur. Abbavillanus colligit: sed hæc communis Ordinis Generali subiecta ad Observantes, a quibus exarti fuerant, paulatim reciderunt: Sanctimonialium domibus institutione a B. Coleta accepta vigor perseverat, itaque etiam in locis, ad quæ post Beata mortem Coletana nova deducta sunt, de quibus etiam Abbavillanus agit.

§ II Cultus sacer. Constitutiones scriptæ.

9 Cum pluribus post mortem claretis miraculis captem est cogitari de promovenda ejus apud summos Pontifices canonizatione, & missi sunt Romam a Carolo Andæge, Duce Burgundia & Belgarum Principe, Oratores ad Sixtum IV, ex Ordine Minorum ad Pontificatum assumptum, rogaturi, ut Virginem Coletam a viginti annis defunctam, tum ob vitæ sanctitatem tum ob illustra miracula ad ejus invocationem a Deo parata, dignaretur Albo Sanctorum adscribere. Verum quod Pontifex Bonaventuram Ecclesie Doctorem ex eodem Seraphico Ordine jam cum statisset in Catalogum Sanctorum rejicere, Beatissimæ postpositum negotium est, & in registrum Consistoriale relatum, summo Pontifice affectum suum his verbis professio: Ego haberem pro magna gratia, si possem canonizare talem ac tantam virginem, quam vos dicitis esse Divam: ego dico esse Beatam ac Sanctam, ne est ad calcem oblatæ tunc supplicationis annotatum. Resumptum postea fuit idem negotium sub Alexandro VI anno MCCCLXXIV, & sub Julio II anno MDVIII rursus maximis studiis postulata est eadem canonizatio. Verum propter bellorum tumultus & temporum iniquitates nihil est perfectum: si quis autem plenius nosse desiderat, quibus & quot personis utriusque sexus & summa dignitatis postulantes, quamque diligentia & instantia utraque vice atinam Romæ sit; Abbavillanus legat apud pag. 110 ad 111 accuratissime ista prosecutus. Tandem Gericus celebris Theologus & Ecclesiastes, ne tradis ante citatus Molanus, dum Belgica quædam Ordinis sui negotia Romæ obiret, a Pio V iterato pro omnibus Coletanis, ut festum ejus celebrarent, expetiit, multa virginis proferens encomia. Cui Pius optimus Pontifex respondit: Habeam aliqua eorum, quæ dicis, documenta, & libenter tuo virginumque sacram desiderio hac in parte satisfaciam. Itaque documenta multa collecta sunt & a Cornelio Jansenio Episcopo Gandavensi suo sigillo & secretarii manu consignata & Romam transmissa; quæ tamen post mortem demum Pii Pontificis eo pervenerunt. Unde res non est transacta.

10 Clemens ænique VIII diplomate anno MDCIV dato ad Abbatisam Gandensem monasterii S. Clara indulsit, ut Officium in honorem ejusdem B. Coleta de communi unius Virginis anniversario die obitus ejus singulis annis recitare & eodem die Missam in propria ecclesia in illius honorem pariter de communi unius Virginis celebrari facere libere & licite valeant: nisi illa verbis allatis in dicto diplomate continentur. Quæ repetiit & confirmavit Paulus V Pontifex diplomate anno MDLXX signato: & dictam licentiam extendit ad omnia monasteria monialium reformationis Ordinis S. Francisci in omnibus provinciis Belgii; ubi sunt monasteria ejusdem Ordinis S. Clara existentia. Integra diplomata exhibens Mirans in *Fastis* & VVadingus ad cisarum annum 1447 num. 60. & 61. Addit Abbavillanus eandem licentiam concessam postea fuisse pro monasteriis extructis Mussiponti, Vefontione, Polignii & Aussenia, sed quæ id anno contigerit, non profert. At diplomate dato xx Septemb. anni MDCXXII eandem facultatem a Gregorio XV obtinuisse sanctimonialibus Ambianensibus indicat: quod demum Parisiensibus in monasterio Passionis de gemibus concessis Calendæ Octobris anni MDCXXV Urbanus VIII, quem anno sequente ad instantiam Regine matris Franciæ idem concessisse toti Ordini Minorum & universo regno Francorum tradit Arnobius a Monasterio in *Martyrologio Franciscano*. In communi Ordinis Breviario festum ejus pro Clarissis celebrandum, insertum est sub ritu semiduplici, & Officio de communi unius Virginis. Ita Haroldus in *Epitome Annalium* ad an. 1447 num. 18.

11 *Fastis sacris* variis nomen B. Coleta inscriptum est: uti *AdS.* Florario Sanctorum ad hunc vi diem Martii his verbis: In Flandria apud Gandavum depositio Coletæ Virginis de Ordine S. Francisci & reformatricis Clara.

D

Abbas pro
Canoniza-
tione apud
Sixtum IV.

Abbas
VI, Juliano
II, Titus P.

Officium &
Abbas cum
eius & Co-
mune VIII

Gandavensi

F

& alia in
Belgio

aliquos in
Lotharingia
& Burgun-
dia, Ambia-
nensibus.

Tandem

Octavo Mo-

num.

Nomen in
Fastis anti-
quo.

A rissarum, anno solutis mcmxvii. Hermannus Grenen, qui mortuus est Colonia anno mcdlxxx, in suis additionibus ad Usuardum ista scribit: In Gandavo sanctae memorie Coletae monialis, Clarissarum reformatricis primae. Secuti deinde alii, inter quos eminet Adolus, qui itidem in additionibus ad Usuardum, ita eam celebrat; Gandavi obitus sanctae memorie Coletae de Corbeja anno millesimo quadringentesimo quadragésimo septimo, quae instituit Clarissas Coletanas. Idem in Natalibus Sanctarum Belgii plerique in laudem ejus excurre, & inter alia. Non hic refecto, inquit, quot mortuos suscitavit, & quibus aliis claruerit miraculis: sed Ordinis disciplina commendanda est, quam cum Sororibus suis in prima domo Bisontinensi & sequacibus servavit. Excepit viventes in rigida austeritate Regularis disciplinae, in vera paupertate, nullos reditus aut certa bona possidentes in particulari neque in communi. Toto itidem anni spatio perpetuum servantes jejunium, numquam carnis vescerent, aestate & hyeme semper nudis pedibus incedentes, arctissima clausura ab hominum turba separatae. Multas superavit tribulationes tum hominum tum immundorum spirituum. Inter visitandum autem monasteria sua ultimam hyemem Gandavi transegit, ubi sexta deinde die Martii Deo spiritum suum cum summa devotione tradidit. Post obitum, celsi multa admiranda contigerint; corpus tamen, prout petierat, in cimiterio sine exequiarum apparatu est sepultum.

12 Haec Adolus, qui aliquando Senior Marcus Varneviensis testatur l. 4. Historia Belgica c. 49. hoc Clarissarum monasterium severitate disciplinae cetera, quae Gandavi extant, antecire. Nomen B. Coletae ad eundem vi Martii inscripserunt Martyrologii, Petrus Canisius Germanico, Gallicano Spassius, Belgico, Illatius & Miraeus, Calendario Generali Ferrarii, Calendario Mariano Balinghemius, Menologio Virginitatis Laberius, & Arsurus a monasterio in sacro Gynecaeo & Martyrologio Franciscano, ubi in suis Notationibus laudat ejus reformationem, quae monasteria sua, profligata ab eis quaecumque rerum proprietate, pristino nitore & paupertati juxta SS. Francisci & Clarae mentem restituit, sanctissimis constitutionibus instruxit communivitque; quas omnes simul cum pluribus aliis a se editis, Reverendissimus P. Guillelmus de Casali totius Ordinis Minorum Generalis Minister in sedecim capita redactas, praefatis Sororibus reformatis tamquam inviolabiles a se servandas leges praescripsit. Eius Vadingus edidit in Annalibus Minorum ad an. 1435 n. 23 & sequentibus, quibus praefiguntur epistola Generalis Admonitionis, inscripta religiosa in Christo Sorori Coletae, Fundatrici monasteriorum quamplicitur Dominarum Ordinis S. Clarae & Minoritarum moderni temporis, in Gallicarum partibus constructorum, & sub eodem modo ac forma contruendorum, Abbatissae quoque, Sororibus & universis earundem praesentibus & futuris. addit Vadingus, eas constitutiones prius discussas & approbatas a Nicolao sanctae Crucis & Juliano S. Angeli Cardinalibus, aliisque Patribus in Concilio Basileensi, dum adhuc Eugenio obtemperaret.

13 Celestinus Telerus in Historia sacra virorum sanctitate illustrum Congregationis Celestinarum Italico idioma te Bononia anno mcdxlviii edita, recenset vitam B. Joannis Bassandi in viginti capita distinctam, & c. 16 narrat hujus apud Aquilanos obitum revelatum fuisse B. Coletae, quae cum Ambiani in suo monasterio inter orandum in extasi rapti, vidit ut rem sibi praesentem, dicti Joannis Bassandi felicem transitum ad caelestem triumphum, quem hujus occasione insensit est majore solemnitate peractum. Unde gaudio exultans, ab oratione ad suas Sorores reversa, eis dixit: Scitote, dilectissimum meum Patrem, Joannem Bassandum, Ordinis Celestinarum, cujus opera dignatus est Deus me ad suum servitium vocare, hodie in urbe Aquilana ex hunc mortali hoc corpore abiisse in caelum, frui-

entem aeterna gloria, ejusque exequias a civibus, qui eum ut virum sanctum reverentur, apparari. Observeatis dies ille est, quo vita sanctum mortali Bassandum postea intellexerunt. Fuit is dies xvi. Augusti, anni mcdxlv. Quae eadem ex praedicta Vita tunc necdum excussa edidit Albavillanus p. 653. est Aquila urbs illustris in regno Neapolitano, & antea prius primaria: in ea custoditur summa cum veneratione corpus B. Bernardini Senensis, qui ex Ordine Minorum eodem tempore, exemplo B. Coletae, quamplicitur monasteria Clarissarum in Italia reformati. Mortuus est mcdxlii die xx. Maji. Legi ea de re potest caput primum vitae B. Coletae, quam xxx capitibus distinctam Italice conscripsit Valerius Venetus Capuccinus, ediditque Venetiis post vitam & Regnum S. Clarae. Meminerunt ejusdem Italicae reformationis Abb. Ruissus, pag. 431 & ab eo citatus Gonzaga, & Marcus Olyssipontensis, quem dicitur Valerius potissimum descripsit. Ad fontem omnium adducimus lectiones, ad Stephanum Judicem, in quo, auctorem coarctum, cujus stylium bilinguem excusabit a vobis exhiberi, quisquis sincera veritatis solidus existit amator. Cui hoc quoque fortassis non erit ingratum intelligere, quod Coletae nomen (Gallice scribituribus adloquuntibus Colette est) diminutivum sit pro Nicolae; ordinaria Gallis diminutivorum hujusmodi semineorum terminationem, ut Mariette Henriette &c. minus usitata prima syllaba truncatione, quomodo pro Nicolao Colas dicunt, quod Belgis Tencionibus, additur in super constructione, unica syllaba Claca effertur.

§ III Instrumentum Corbejense de rebus gestis B. Coletae, potissimum in juventute.

14 IN nomine Domini. Amen. Per hoc praesens publicum instrumentum cunctis pateat & sit notum, quod ab Incarnatione mystem Domini mccccxxi, indictione 1, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & D. N. Sixti divina Providentia Papae IV, anno 1, mensis Martii die vi, in mei Notarii publici subscripti & testium infra scriptorum praesentia praesentis est personae licet constituta discretis & honestis personis inferiorum nominata Jacobus Guior Clericus, Curia spiritualis Corbejensis, juratus Notarius, aetatis lxxvi, annorum, & Agnes de Vandemont uxor defuncti Joannis de Vandemont aetatis lxxxiv, & Guillelmum de Baisieu aetatis lxxxiv annorum, & Roberta de Baisieu aetatis lxxviii annorum, Corbejae commorantes, ad petitionem & requestam fratrum Balduni Christiani & Adelmi Regis, in hac parte Patris Vassatoris pauperum Sororum S. Clarae, per hanc memoriam Sororum Coletae reformatarum, Compissariarum seu Procuratarum, dixerunt, recognoverunt, deposuerunt, & asseruerunt, temporibus suae infantiae seu juventutis, visum, nomine & noticia exterioribus navisse bonae memoriae defunctum Sororem Coletam Ordinis S. Clarae Professam ex parte.

15 Quae Soror Coleta, ut dixerunt & sumpsit veraciter, traxit & sumpsit originem in Corbeja in vico Calceye: ex utroque parente in & de legitimo matrimonio procreata extitit: ejus pater Robertus & mater Margareta nuncupabantur. In quorum domo, sua infantia durante, bona indolis extitit, devota pueritiae suae primordia consecrans, eisdem parentibus humiliter obediens, ac maternis exhortationibus & exemplis in passione D. N. Jesu Christi jugiter medicando; ob ejus amorem carnis illecebras mundique fallaciam laeticiam contempsit, & se divino servitio sanctisque meditationibus & orationibus continuis, quantum aetas illa patiebatur, totaliter dedicavit. Deinde cum ad annos proximos pubertati attigisset, ad frugem melioris vitae cupiens devenire, mundique hujus inquinamenta devotare, ad habitationem Beginarum se transtulit, ibique vitam & conversationem laudabiliter ducendo, ecclesias & pia loca religiosaque visitando.

Reformatio
Clarissarum
per S. Bernardinum.

Coletae
nomen diminutivum
pro Nicolae.

Testes Corbejenses.

2. Coletae
Olyssipontensis.

pro thoma.

in Byssio.

do.

A do, Missas & divina servitia quotidie audiendo, unius anni durante spatio moram traxit. Quo tempore pendente, famam ejus celebremque conversationem plures burgenſes & aliæ devotæ personæ diligenter attendentes, ejusque sanctis desideriis annuentes, maxime Domicella Guillerma Gamelina, uxor quondam defuncti Joannis le Seneschal, dum vixit Præpositi villæ Corbejenſis, una cum quibusdam aliis habitatoribus, de licentia & permissione Domini Corbejenſis, domunculam quamdam in loco sacro seu benedicto, inter cæmeteria B. Mariæ Virginis, & B. Joannis Evangelistæ ecclesiarum parochialium in Corbeja, erigere fecerunt: quam quidem domum seu reclusorium de licentia & consensu dicti Domini Corbejenſis, sui tunc Prælati, intravit, & spatio triennii durantiæ stetit & habitavit, ibique cum omni devotione perseveravit.

16 In quo quidem reclusorio dictus Jacobus Guiot eam frequenter visitans, ex jussu Domini Joannis Guiot bonæ memoriæ Curati S. Martini, fratris sui & Confessoris dictæ Sororis Coletæ, ut ejus sanctis monitis & exemplis ad virtutes alliceretur, sibi psalterium docuit; ac ibidem Fr. Joannes Pinet, Ordinis Minorum ac Custos Fratrum eorundem in Custodia Picardiæ, eam frequenter visitavit, ac de Regulari vita diligenter informavit, & ejusque Confessor primus ac præcipuus extitit, & in ejus absentia præfatus Joannes Guiot animæ suæ laudabilem curam gessit: & in eodem loco in tanta morum copiositate profecit, quod in odore virtutum fameque celebris, per totam villam diversaque alia circumquaque loca se promulgante, multam civem quam forenses, Regulares & seculares utriusque sexus, ad divinum amorem allecti, ad eam conſuebant, ut ejus sancta monita diligenter audirent, & suis exhortationibus in fide & caritate divinoque cultu ferventiores existerent: quos humilis ancilla Christi in visceribus caritatis consolabatur, & ad divinorum mandatorum observantiam verbo pariter & exemplo ferventer hortabatur.

17 Tribus igitur, annis in eodem loco divino cultui mancipatur, multis revelationibus præventa: instigante se Spiritu, generosi Regis & pauperis Christi Jesu Salvatoris nostri memor effecta, suamque tam mentis quam corporis virginitatem ei dedicans, ut ejus voluntati pareret, & consilio pariter & assensu venerabilium Fratrum Joannis Pinet & Henrici de la Balmie, Ordinis Minorum Professorum, in moribus & in scientia probatorum, habita licentia dicti Domini Corbejenſis sui Prælati, præfatum reclusorium egressa, assistente sibi præsidio generosæ præpotentisque Domini de Brifay, de Burgundia oriundæ, quæ ad hujusmodi præsidium præfatæ Sorori Coletæ præstandum divino nutu Corbejam venerat, summi Pontificis præsentiam adiit: peractisque negotiis, pro quibus iter arripuerat, comitante semper eam præfata Domina de Brifay, ad partes Burgundiæ remeavit: ibique & in parribus Franciæ, Picardiæ & Flandriæ quæ & quanta gesserit virtutum insignia, testantur mores & exempla sanctissima fama que celeberrima. De & super quibus omnibus & singulis supradictis dicti Fratres Commissarii seu Procuratores perierunt a me Notario publico sibi hærere & tradi unum seu plura publicum vel publica, instrumentum seu instrumenta. Acta fuerunt hæc in villa Corbejenſi Diocesis Ambianensis anno, Indictione, Mense, die & Pontifice prædictis, presentibus ad hoc venerabilibus & providis viris Joanne Sonache juniore locum tenente Balivii Comitatus Corbejenſis, & Joanne Sonache seniore civibus & burgenſibus, ac Petro Guiot in decretis Baccalaureo, Corbejæ degentibus, testibus ad hoc vocatis specialiter & rogatis, approbante rasuras & correctiones interlineares in hoc præfati publico instrumento existentes. † Gerardus Guiot Notarius.

§ IV Facultas data B. Coleta ut egredi possit & reclusoria.

18 Iohannes miseratione divina Ambianensis Episcopus auctoritate Apostolica ad infraſcripta specialiter deputatus, universis &c. ... Litteras Reverendissimi in Christo Patris & Domini, D. Antonii S. Mariæ in Via lata Diaconi Cardinalis, de Chalant vulgariter nuncupati, Apostolicæ sedis Nuntii, cum plena Legatione ad regnum Franciæ potestate concessa, specialiter destinati, pro parte devotæ Coletæ Boiletæ nobis præsentatas, nos recepisse noveritis, formam, quæ sequitur, continentes.

Antonius miseratione divina S. Mariæ in Via lata Diaconus Cardinalis, de Chalant vulgariter nuncupatus. ... Reverendo in Christo Patri Episcopo Ambianensi salutem in Domino sempiternam. Exhibita nobis pro parte dilectæ nobis in Christo Coletæ Boiletæ petitio continebat, quod ipsa dudum zelo devotionis accensa, in manibus venerabilis Patris, Abbatis monasterii S. Petri antiquæ Corbejæ, Ordinis S. Benedicti, vestræ Ambianensis diocesis, ad Romanam Ecclesiam nullo modo peritinentis, vovit se perpetuo solitariam vitam ducere, & inclusam remanere in certo loco, sicut prope ecclesiam parochialem B. Mariæ de Corbeja, ad hoc per eam ordinato & electo: in quo quidem loco per quadriennium vel circa solitarie vivendo permansit. Cum autem, sicut eadem petitio subungebat, præfata Coleta propter certas & rationabiles causas non possit amplius in dicto loco cum sui quiete animi & sana conscientia remanere, cupiatque cum mulieribus & religiosis Deo dicatis, inclusis vel non inclusis, ac Ordinis per sedem Apostolicam approbati, virtutum Domino famulari, & mansionem suam eligere ibidem pro laxæ animæ salute; ideo pro parte ipsius Coletæ nobis extitit humiliter supplicatum, quatenus animæ suæ saluti providere misericorditer dignaremur. Nos itaque, qui quietem & pacem animarum, cunctorumque Christi fidelium salutem, quantum cum Deo possumus, ardenti desiderio affectamus, circumſpectioni vestræ, cum de præmissis certam noticiam non habeamus, per scripta nostra committimus & mandamus, quatenus super præmissis omnibus faciatis, & etiam dispensis, prout saluti animæ ipsius Coletæ videritis expedire. Datum Parisiis x kal. Augusti, Pontificatu D. N. Benedicti Papæ XIII anno xi, sic signatur. Joannes de Previo.

19 Post quarum præsentationem pro parte ipsius Coletæ instanter fuimus requisiti, quatenus ad ipsarum debitam executionem procedere curaremus. Nos igitur mandatum sic nobis directum, volentes exequi diligenter, ut tenemur; cum præsentiam dictæ Coletæ commodè habere non possemus, ad ipsam Vicarium nostrum destinavimus, pro certiori informatione habenda super causis & motivis hujusmodi litterarum petitæ executionis: ac ipsius ac multorum fide dignorum aliorum relatione audita, propositum & intentionem dictæ Coletæ sanctum & iustum æstimantes, & reputantes causam ac causas sufficientes & legitimas ad dispensandum cum ea juxta dicti mandati tenorem subesse; pronunciamus & declaramus, quatenus nobis vigore dicti mandati conceditur, & auctoritate qua fungimur, ut voto & promissione in manibus Venerabilis Patris, Domini Abbatis monasterii S. Petri antiquæ Corbejæ, nostræ diocesis, de ducendo vitam solitariam perpetuo, & inclusam remanere in certo loco prope Parochialem ecclesiam de Corbeja per eam ordinato & electo, factis & causis aliisque non obstantibus, ab eodem loco & villa libere exire, & Religionem sanctarum monialium Ordinis S. Benedicti, aut Ordinis S. Francisci Minoritarum

Arum appellati, in aliquo monasterio sive domo alterius prædictarum Religionum & Ordinum Provinciarum Remensis vel Bituricensis intrare, & Ordinem illum profiteri libere possit & valeat: difficultate quacunque alia semota, cum eadem dispensavimus, & per præsentem dispensamus, votumque & promissionem prædictam ad finem hujusmodi relaxamus, ac ipsam ab eisdem & quolibet ipsorum absolvimus. Datum Ambiani sub sigillo nostro rotundo, die primo mensis Augusti anno mccccvi.

Sic signatum: M. Bonnaert.

§ V Epistola B. Joannis de Capistrano ad B. Coletam.

20 **C**hristo Deo devotæ Sorori Coletæ Ordinis S. Claræ, in Sponsio Virginitatis nostræ carissimæ filix, Fr. Joannes de Capistrano, Ordinis Minorum, a Sede Apostolica & a Reverendissimo P. Vicario Generali in Provinciis Cis-montanis Commissarius, salutem & pacem in Domino sempiternam.

Cupiens paterno affectu te in Domino consolari, omnes gratias a Reverendissimis Patribus Ministris Generalibus tibi & Confessori tuo Fr. Petro de Avallibus nec non & Confessoribus Conventuum Sororum per te adificatorum & etiam ædificandorum concessas & approbatas, per præsentem ratifico & confirmo ac ratificatas & confirmatas præsentium tenore decerno. Insuper tibi & tuo dicto Confessori eodem tenore concedo, quod unum nostri Ordinis Fratrem probatæ vitæ & boni testimonii vel plures nominare possitis, pro officio Visitationis exercendo tam super Sorores dictorum conventuum quam super Fratres in dictis conventibus degentes. Cui vel quibus sic nominato vel nominatis præsentium tenore eandem facultatem & potestatem concedo; & per præsentem concessam denuncio, quam præfati Generales Ministri Visitationibus prædictorum conventuum alias concesserunt, mandans per obedientiam salutarem Fratri vel Fratribus sic nominato vel nominatis, ut officium Visitationis reverenter suscipiant, & susceptum diligenter ac devote exercent. Vale in Christo Jesu & ora pro me. Datum Bizuntii die viii mensis Novembris, anno Domini mccccxlii.

§ VI. Vita B. Coletæ conscripta, testimoniis variis approbata.

21 **F**idem Actuum hujus Beata comprobant authenticæ testimonia, publicis Instrumentis inserta; in quibus tam plene tamque accurate ad omnem judiciorum rigorem observata est juris ac legum forma, ac hoc quoque respectu credi possit Molanus dixisse, & vere dicere potuisse, de nullo Sancto tam illustri reperiri monumenta, quam Gandavi de B. Coleta. Ad prima ac præcipua Vita veritatem legitime attestandam, faciunt duo, quorum hic est senior:

Guilhelmus, permissione divina Abbas monasterii B. Mariæ Tronchinensis Ordinis Præmonstratensis, & Cornelius Voet, Decanus ecclesiæ Collegiatæ S. Pharahildis Gandensis, Tornacensis Diocesis, universis præsentem litteras nostras inspecturis, visuris, & audituris, salutem in Domino.

22 Notum facimus quod Venerabilis & discretus religiosus D. Ricardus de Zadeleere, monachus Professus monasterii S. Bavonis, juxta Gandavum, Ordinis S. Benedicti; & Soror Joanna de la Vene, ac Aleydis de Sanchines Ordinis S. Claræ, reformationis Deo dilectæ ancillæ salubris memoriæ Sororis Coletæ, conventus seu monasterii sui intra limites Parochialis ecclesiæ S. Jacobi Gandensis; & Joannes Plov-

vier senior, Clericus conjugatus dictæ Tornacensis Diocesis, coram nobis in ecclesia dicti conventus ante clausuram seu cratem ferream, publice & solenniter attestati sunt, & in verbo veritatis modo, forma & ordine, prout alia nostræ litteræ sive Instrumenta desuper confecta plenius & diffusius explicant, asseruerunt; quod omnia & singula in centum & novemdecim foliis immediate sequentibus contenta secundum puram & meram veritatem sunt conscripta, & nusquam ab ipsa veritate deviantia. In cujus rei testimonium præsentem litteras exinde fieri & hic inscribi mandavimus, sigillorumque nostrorum in cordulis coriciis viridis coloris, præfati libro transfixis, jussimus & fecimus appensione muniri. Datum & actum Gandavi in conventu & loco prædictis, anno Domini mccccxlv, mensis Maji die xv, præsentibus ibidem Venerabilibus & circumspectis viris Dominis & Magistris, Michaelle Dullaert alterius portionis S. Joannis, Joanne Doelage alterius portionis S. Jacobi, parochialis ecclesiæ Curatis, Antonio de Ulinderbeke, Domino temporali de Aelbeke, Martino Plovvier ecclesiæ S. Pharahildis Capellano, Joanne Martelare Religioso Tronchinensi, Presbyteris; ac Laurentio Dullaert & Martino Vviten. Edale, Clericis Tornacensis diocesis, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Ita est Joannes de Hinc Notarius ad præmissa rogatus.

Ita est Hubertus de Criche Notarius.

23 *Littera autem super prædicta veritatis attestazione confecta in modum Instrumenti publici, & sigillis duorum Prælatorum ac signis duorum Notariorum corroborata, pro verificatione Vita seu Legendæ B. Coletæ, quam ad aliarum distinctionem Sorores Majorem vocant, hujus sunt tenoris, qui sequitur: nisi quod prolixitatis vitanda causa longiores formulas, nihil ad rei substantiam facientes, substitutis punitis refecerimus. Guilhelmus &c. ac supra...* Notum facimus quod Ven. P. Fr. Jacobus de S. Quintino Ord. S. Francisci, Confessor pauperum Dominarum S. Claræ Gandensis; & Ven. Sr. Barbara Boens, ejusdem Ordinis & conventus Mater Abbatisa, nobis insinuarunt... qualiter... P. Fr. Jacobus Bernardi dicti Ordinis de Observantia... in Provincia Franciæ Visitationis... principaliora opera & miracula... quæ Dominus per... Virginem Coletam operari dignatus est... in authenticam formam redigi requisivit. Quapropter dicti Confessor & Abbatisa... petierunt, quatenus nos ad earum Conventum declinando... attestationem supra narratam... audire & recipere dignaremur....

24 Quorum precibus... ad dictum conventum accedentes... præfata Abbatisa duas venerandas senectutis Sorores... super præmissis examinandas produxit; Sororem scilicet Joannam de Laveur, alias de Salleres, & Sororem Aleydem de Sanchines, utramque ex partibus Burgundiæ; quæ annis plurimis & in locis atque provinciis variis, ac diversis cum eadem Christi famula Coleta vixerunt... quarum attestationis tenor sonat in hunc modum: Ego Soror Joanna de Laveur, ætatis meæ circiter lxxxii annorum, & in Ordine S. Claræ... fere sexagesimum nonum annum agens... temporibus præfate Matris Coletæ fui in Ordine annis circiter xxiii; & ego Soror Aleyde de Sanchines lxxvii annorum habens ætatem & ultra, Ordinis vero annos fere lxxvi, & annis quasi xx temporibus præfate Matris fui dictum Ordinem professæ, attestamus... Legendam dictæ ancillæ Christi Coletæ integraliter & in omnibus suis partibus sanam, bonam & securam fore, & nusquam a veritate esse deviatam, prout nos audivimus, vidimus & veraci experientia comperimus: ut etiam diversorum Fratrum ac Sororum hoc idem affirmantium veraci relatione intelleximus... e quibus nonnulli ab istius Reformationis

Præfata Legendæ B. Coletæ, præfata.

authenticis litteris.

Idem fœd. firmamentis, quæ cum B. Coleta 20 anni vixit.

on suo & aliorum fœd. co-fœd. Legendæ offi. nostræ

A tionis primordio secum moram traxerunt.

25 Attestamur insuper etiam varia alia perfectionis opera insignia & prodigia fecisse, quæ in hac Legendâ nec inferuntur, nec scripto commemorantur. Verum ne ... suspiciosus ob variorum copiam librorum credatur præsentis attestationis processus, sed in libris certis & nobis notis veritatem præferentibus fundetur, ideoque horum librorum registrationem huic scripto insertam habuimus. Quorum alter ... Gallicum prædicti idioma ... alter vero recens est ... ex originali prædicto jam scriptus, correctus & per Notarium & testes collationatus ... Isto articulo perlecto Sorores prædictæ binos hos libros nobis examinandos ... tradiderunt ... Et quoniam multiplicatis testibus corroboratur testimonium, capropter notum facimus, quod Fr. Jacobus Confessor & Abbatissa prædicti coram nobis ... produxerunt alias attestaciones venerandæ senectutis Sororum Hefdinienfis & Atrebatensis conventuum, quæ prænominatum articulum una cum supra narrata registratione attestatae sunt

ut alia
Hefdinien-
sis & Atre-
batensis

Scriptor Petrus a Vallibus prædictus

B

ex eadem
Legenda

nam Flan-
drice Dilecti
monachi de
Langhe
monasterio
et Lubeca

C

26 Attestantur insuper ... sub eadem forma, qua supra Soror Joanna & Adelheydis prædicta, quod Fr. Petrus a Vallibus, quem communiter venerabilem Patrem de Remis appellarunt, proventus in ætate annorum LXVI, & in Ordine S. Francisci quinquagenarius, primum Gallico idiomate prædictam confecit Legendam, & annis plurimis hujus antedictæ Domini ancillæ Confessor exiit: qui Fr. Petrus prædictus, dum adhuc viveret in humanis, solennem attestacionem omnium illorum, quæ de hac prænominata Dei famula conscripserat, faciens, Deum in testem vocavit, juramentum in verbo Sacerdotis præstans, quod hanc Legendam & ejus prodigia atque miracula non aliter scripserat, quam prout veraciter ipse in persona propria in illa viderat & de ipsa audierat, experimento sic esse compererat & invenerat, ac prout per veraces & sufficientes testes ad ejus notitiam devenerat. Quod præterea de eam nihil scripto mandaverat, quod non puram & meram veritatem sciret, asserendo insuper varia alia perfectionis opera per eandem Sororem Coletam gesta esse, de quibus nihil commemorat Legendâ prædictâ. Actum est per eundem Fr. Petrum in hunc modum hujus attestacionis genus Gandavi, in monasterio S. Bavonis Ordinis S. Benedicti, coram venerabili viro bonæ memoriæ Magistro Oliverio de Langhe, ejusdem monasterii, dum viveret, Priore, præsentibus quibusdam aliis Religiosis.

27 Quam attestacionem quia primum præfatus Prior audierat sollicite ad hoc intendens, curam adhibuit & diligentiam fecit, attestacioni dicti Fr. Petri fidem adhibendo, & quam prius hæsitando transferre noluerat, Legendam prædictam transferre voluit. Et de facto in vulgari Flandrico ex Latino transtulit, prout aperte constare potest, dictam Legendam inspiciendo; quam idem Prior propria manu conscripsit correxit & exaravit; quæ usque in hodiernum diem ad honorem Dei & antedicti Prioris reverentiam firmæ custodiæ est mancipata, & diligentius conservata ... Præscriptam vero Fr. Petri attestacionem prædictæ Sorores ex ejusdem relatu testificaverunt, qui cum in prædicto S. Bavonis monasterio attestacionem ejusmodi fecisset, ad earumdem Sororum conventum, in quo aliquos dies morabatur, rediens, eandem ... coram illis denuo reiteravit. Præterea ... D. Riquardus de Zadeleere, Presbyter ac præscripti monasterii S. Bavonis monachus Professor, ac ... Joannes Plovvier senior ... asseruerunt ... relatu ejusdem Magistri Oliverii se audivisse, ut prædictum est. Idem etiam Magister Oliverius eandem attestacionem, prout eo præsentem contigerat ... in protentio suæ Teutonicæ Legendæ ad longum inferuit ... quam esse veracem eandem Magistri Oliverii protractionem Domini Riquardus

& Joannes testes, deponentes se tam optime cognovisse & adhuc cognoscere, affirmaverunt.

28 Et continuando dictæ Sorores Joanna & Aleidis prædictam suam attestacionem consequenter dixerunt. Et cum sepelitus Presbyter Magister Oliverius hanc translationem compleisset ... præsentialiter easdem Sorores & Conventum prædictum adiit, asserens hanc præscriptam Domini ancillam ac Virginem Coletam sibi in cella doravitorii ejusdem monasterii S. Bavonis apparuisse, eique super curis multis & occupationibus variis ob Dei honorem & ejus amorem in transferendo Legendam prædictam habitis, immensas gratias egisse: quæ Venerabilis Soror Coleta promitte & dixit, quod pro eo oraret, quia nequaquam in vanum laborasset, cujus præmium esset magnum. Ex qua apparitione idem Prior jubilo plenus atque exhilaratus, præteritorum laborum & miserationum immemor effectus est. Qui etiam Prior priusquam ad finem translationis ejusdem perveniret, pœnas multas & tentaciones varias sustinuerat, atque in morbos graves inciderat. Hanc etiam eandem apparitionem hujus ancillæ humilis Domini Coletæ, in persona Venerabilis ac devoti Magistri Oliverii factam, attestatus est D. Riquardus prænominatus ... qui præfatus erat, cum antedictus Presbyter D. Joanni Drooghemont, tunc temporis Superiori ejusdem monasterii, totius apparitionis seriem narraret: quomodo videlicet hanc præscriptam Domini Ancillam, officio matutinali persoluto, sibi apparuisse dicebat, gratias agentem & præmia promittentem.

om. B. Co-
leta appa-
renti gratias
egit

29 De quibus omnibus Fr. Jacobus de S. Quintino, & Soror Barbara Abbatissa prædicti ... petierunt sibi confici ... Instrumenta publica. Nos igitur Guillelmus Abbas & Cornelius Decanus ... Acta fuerunt hæc Gandavi in dicto Religiosorum Conventu, vulgari nuncupato ad S. Claram, ante cratem ferream, cortinis seu velis juxta hujusmodi publicæ attestacionis exigentiam patenter apertis, ubi intus cum suarum subditarum confororum & Religiosorum & conventus communicate præfatus aderat præfata Mater Abbatissa. Soror Barbara Boens, & foris cratem earumdem Sororum Confessor Fr. Jacobus de S. Quintino, associato sibi ejusdem Ordinis & Observantiæ Religioso, Fr. Rogero de Fraxino, sub anno ænativitate Domini MCCCXCIV ... præsentibus ibidem ... Michaelle Dullaert & ceteris superius nominatis ...

Testimonium
eius de his
transactis

30 Ad alterum de virtutibus ac miraculis B. Coletæ commentarium, qui charta Sororis Petrine inscribitur, pari fulciendum auctoritate, similis forma Instrumentum facit, quod Hefdinii confectum est, & Gandavum transmissum, simul cum authentica Commentarii prædicti copia, per duos Notarios publicos eisdemque Presbyteros, Reginaldum Leurin & Jacobum Gargan ad ipsum originale præscriptum collata, & eorum signis munita anno MCCCXCIV, mensis Aprilis die XVI. Verba porro Hefdinienfis Instrumenti, in pergamena, quam vocant, charta exarati, ejusdem qui supra Reginaldi Leurin manu, ista sunt:

Commentari-
um de Vir-
tute ac mira-
culis B. Co-
letæ

Universis præfentes litteras inspecturis Balduinus Thorel, Decretorum Licentiat, Cantor & Canonicus Collegialis Ecclesiæ S. Martini Hefdinienfis, Morinensis diocesis, salutem in Domino.

31 Cum ex parte devoti & religiosi viri Fr. Oliverii Testoris, Ordinis S. Francisci, Confessoris conventus S. Claræ Hefdinienfis, nobis fuerit expositum; se a suis Superioribus in mandatis accepisse, ut in modum particularis informationis præparatoriæ de vita virtutibus & miraculis felicis memoriæ Deo devotæ Sororis Coletæ in dicto oppido Hefdinienfi & circum inquireret; supplicando quatenus hujusmodi negotium cum ipso dirigere, ad effectum perducere dignaremur & vellemus. Cui quidem supplicationi cum non minus avide quam libenter annuerimus, notum

in ordine ad
informationem
nem præpara-
toriam

A. notum facimus, quod anni mcccxciv die xvii Septembris, Pontificatus Alexandri VI anno ii, coram nobis (assistentibus prefato Fr. Oliverio, Confessore dicti conventus, Notarioque publico, & testibus infra nominatis) personaliter constituta Venerabilis Mater Guillelma Chrestienne, Sororum Ordinis S. Clare Abbatiſſa, una cum tribus Sororibus, ejus Religiosis; scilicet Maria Maguier, Matthæa Parmenier, & Matthæa Naye attestatæ sunt; & sub jurejurando votisque Religionis, omnia & singula gestorum in presenti copia contenta sive scripta sinceram & puram veritatem in se continere, firmiter se credere affirmarunt. Quarum affirmationem & declarationem in propria forma & idiomate materno (Gallico scilicet; quod idem, qui cetera Latinum nobis fecit Fr. Anselmus de Beyl) hic subscribi petierunt in hunc modum.

32 Ad testimonium veritatis omnium contentorum in hoc libro seu copia, collationata ad librum conscriptum a Fr. Francisco des Marez, loci Confessario, ad supplicationem Sororis Guillelmæ Chrestienne Abbatiſſæ & aliarum dicti Conventus Sororum; etiam opæ & subsidio Sororis Petrinæ de Balma, neptis P. Henrici de Balma, qui primus fuit & præcipuus Confessarius bonæ Matris Coletæ ab incepta reformatione; adstipulantibus Sororibus, Agneta Tinghiere, Maria Estoquette, & aliis Sororibus, quæ in dicta Reformatione diutius cum dicta Sorore Coleta vixerant in variis Provinciis & Conventibus, hic post obitum inhumatis. Dum completerentur originalia, e quibus hæc copia est extracta, testatæ sunt prædictæ Sorores in verbo veritatis, coram tota communitate, & in presentia Visitatoris P. Andreæ, & loci Confessarii, totum, quod hic exaratum est, esse verissimum, & ab omni dubitatione prorsus alienum; scientes se non reculisse vel esse testatas, quia plura essent in rei veritate.

33 Hinc ego Soror Guillelma, quæ supra, Abbatiſſa, annorum circiter lxxvii nata, quorum lxxx in Ordine S. Clare peregi sub reformatione gloriosæ Christi ancillæ Coletæ; & ego Soror Maria Maguier lxxii annorum, & Soror Matthæetta Parmenier lxxv annorum, & Soror Matthæetta Naye xxxvii annorum, testamur omnes coram Deo & omnibus requiruntibus, sub testimonio veritatis & voto Religionis, totum esse verum in hoc libro manuscripto contentum; quorum aliqua vidimus, aliqua audivimus tum ab senioribus Sororibus tum a Confessariis aliisque externis fide dignissimis. Imo presentibus nobis omnibus horum veritatem confirmavit Soror Petrina de Balma in articulo mortis; habemusque certissimam omnium memoriam absque dubitatione; unde fortius inclinamur ad hoc testandum, ne diutius veritas celeretur. Hinc ad majorem certitudinem, huic copię, continenti paginas sexaginta novem, collationatæ per Notarium Magistrum Jacobum Gargan in presentia plurium testium & aliorum notatorum, ultima hujus copię pagina, hujusmodi attestationem adjunximus. De & super quibus præmissis omnibus & singulis prefata Mater Abbatiſſa, nomine suæ Communitatis, omniumque, quorum interest, intererit, aut interesse poterit, a nobis petiit instrumentum publicum, quod hic adjunximus.

34 Acta fuerunt hæc Hesdinii, Morinensis diocesis, in dicto Conventu, ante cratem ferream, cortinis de gratia speciali apertis, juxta hujusmodi publicæ attestationis exigentiam; sub anno, mense, die, Pontificatu prefatis; presentibus ibidem providis & discretis viris & Dominis Nicolao Bouqueri, Canonico S. Martini in Hesdinio, Joanne Bernars Vices gerente parochialis ecclesiæ dictæ S. Martini, Salomone Jumel Notario curiali Morinensi, Philippo de Blangui Pre-

bytero, & Jacobo d' Arques Clerico, burgensibus D Hesdinienſis, Morinensis, & Ambianensis respective diocesis, testibus ad præmissa vocatis pariter & rogatis.

Et ego Reginaldus Levria, Presbyter, Ambianensis diocesis, auctoritate Apostolica publicus venerabilisque Curie Morinensis Notarius juratus, quia præscriptæ attestationi, narrationi, presentis copię presentationi, ostensioni, foliorum inspectioni, ceterisque præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut supra scribuntur, agerentur, dicerentur & fierent una cum prefatis Domino Cantore, & Patre Confessore, & testibus prænominatis, presens fui; eaque sic fieri vidi, scivi & audivi: ideo presentibus litteris, in hanc publicam formam confectis, una cum sigillo Capiculi Collegialis S. Martini in Hesdinio signum mei Notariatus apposui, hic me subscribendo, in testimonium omnium & singulorum præmissorum requisitus & rogatus.

Signatum erat

LEVRIA.

V I T A

ex Gallico Petri a Vallibus sive a Remis, Confessarii ipsius Beatæ,

Latine reddita a Stephano Juliaco, Doctore Sorbonico Ordinis S. Francisci.

Ex 17 Codicibus MSS.

P R O L O G U S.

A Ltiſſimi Conditoris Unigenitus, cum eodem spirator, ut unicum principium supremi Pneumatis, a summis celorum de regalibus sedibus intuitive prospectans hæc infima, miserabiliter in præcipitum abyſſale turpiter jam dilapſa, suas multiformiter mirificando misericordias; inestimabili dulcedine pietatis, secundum quod disposuerat ab æterno, visitare dignatus est mundum. Ec ibidem nempe vocatos, ab æterno prædestinatos & electos, infallibilis ejusdem providentia sic justificandos miro modo disposuit: ut quosdam Prophetas, alios Apostolos seu Evangelistas, quosdam vero Martyres, nonnullos Confessores aut legis Doctores efficeret; non absque Virginum sacrarum liliis, sponsæ suæ sacratissimæ, videlicet sacrosanctæ Matris Ecclesiæ, corpus mirifice venustando. Sed per omnimodam ineffabilemque virtutum & gratiarum redundantiam unam electam ex millibus, ac super omnes, & præ omnibus præelectam in Matrem secundissimam & in Sponsam dilectissimam, filiamque fidelissimam, omni puritate rutilantem, sibi miro modo copulavit is, qui candor est lucis æternæ, & speculum sine macula divine majestatis. Tandem vero quibusdam interjectis annorum circulis, utriusque sexus statu funestis discriminibus turpiter implicato, per ejusdem complices pugileſque fortissimos ipsum præclare rectificans, ac plene irradians noſcitur renovasse. Sed ad extremum nihilominus prælibatorum attenuato vigore, nova surrexit militans, quæ manu quadam gladium tenens ad hostes debellandum, alteram extendit ad fæculum, pro vinea summi Patris-familias jugiter excolenda. Quod totum factum esse, & completum patenter dignoscitur in Matre secundissima & culturæ virtutis omnimodæ, morumque venustatis, & meritorum indicibilium inauditorumque a sæculis, nomine Coleta, summi Regis ancilla devotissima pariter & Reformatrice totius

Mira Dei
providentia
viro in do-
cta gradus
venerando &
multum

in hunc
modum

A totius perfectionis Evangelicæ, velut ad hoc educta divinitus ab utroque calorum supremo polo, quatenus cum sancta Judith dicere valeat undecimo sui libri capitulo. EGO ANCILLA TUA DEUM COLO. In quibus quatuor Prærogativas excellentiæ prænominate, matris & ancillæ Christi prædilectissimæ valemus contemplari: videlicet in primo spiritualis ejus virtutis præminentiam singulariter demonstratam, cum dicitur EGO: secundo cordialis humilitatis condescendentiam officialiter oblatam, cum subditur ANCILLA TUA: tertio integralis fidelitatis conservantiam radicaliter solidatam, cum dicitur DEUM: quarto visceralis pietatis affluentiam indefinenter dilatantem, cum concluditur COLO.

ejus fuit
q. prærogati-
va:

Primum deducit ejus mirifica sanctitas ceteros supergrediens, propter quod dicitur EGO. Secundum adducit ejus mystica paritas animo se subjiciens, quare subdit ANCILLA TUA. Tertium inducit ejus pura salvifica firmitas errores abiciens, unde subjungit DEUM. Quartum producit ejus pacifica liberalitas utrobique circumspiciens, unde concludit COLO. Propter primum sibi congruit illud Canticorum VII: Ego dilecto meo & dilectus meus mihi. Propter secundum dicere potuit illud Ruth III: Ego sum ancilla tua.

B Cui respondetur: Benedicta es a Domino filia. Propter tertium audire meruit illud Apocal. XXI: Qui viderit possidebit hæc: & ego ero illi Deus. Propter quartum virtuosè studuit, sic quod Deum colere cepit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia. Sapientia XIII.

a Et quamquam hujus gloriosissimæ Matris tam præclara tamque refulgentia, tot & tanta peracta mirabilia, laude quacumque magis digna, quam imitari possibilia (quæ pluribus incredibilia viderentur penitus, si non ea firmiter & indubie comprobaret multiplex & evidentissimus effectus) meus sermo pauperculus, stylus rudis hebetans ingenium multo magis obnubilare, quam elucidare dignoscatur certissime: verumtamen requisitus ab insignibus personis, quibus me negare nullatenus fas esse decrevi, quæ de prænominate Matris laudibus inexhaustis, expertorum in hac materia fide dignissimo testimonio a comperi, sub

Ante Ma-
tam scribitur
a fide arguitur
etiam non
exigam.

articulorum seu capitulorum certo, scilicet vicenatio numero perstringere conabor. Quorum primum Capitulum erit de statu suæ mirabilis infantie, signanter dotato Dei cognitione, variisque donis charismatum & gratiarum suis a Deo parentibus b gratanter collatis. Secundum Capitulum de suæ profunditate virtutis & præcellentiæ humilitatis. Tertium Capitulum de promptitudine suæ subjectionis & obedientie, vocationeque ad statum perfectionis. Quartum Capitulum de sua diligenti passiva, nec non activa divinatorum præceptorum observantia, & in speciali de cultura Festorum secundum ordinationem Ecclesiæ sanctæ Dei. Quintum Capitulum de quadam ostensione terribilis visionis prætendentis ipsam fore datam, licet invitam, ad Reformationem ordinis S. Claræ. Sextum Capitulum de accessu ejus ad præsentiam summi Pontificis, & qualiter ab eodem recepta fuit ad Religionem pariter & ad professionem, & insinuat simul in Abbatissam. Septimum Capitulum de inchoatione Reformationis ordinis S. Claræ, & de persecutionibus sibi factis. Octavum Capitulum de sua cordiali dilectione sanctissimæ paupertatis. Nonum Capitulum de sua perfecta castitate, & pura virginitate. Decimum Capitulum de studio sanctæ orationis Deo multum acceptabilis, & creaturis quam plurimum utilis. Undecimum Capitulum de ferventi ejus amore, & reverentia similiter & devotione erga Passionem Domini nostri Jesu Christi; adjunctis miraculis ejusdem meritis factis, & compleris per medium signi salutiferi sanctæ Crucis. Duo-

in 20 Cap-
itulis desin-
tiam.

C decimum Capitulum de ingenti devotione, dignaque reverentia, quam gerebat ad pretiosissimum Sacramentum Eucharistiæ, receptioneque non parum admiranda sacratissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi. Tredecimum Capitulum de sua austeritate erga seipsam, & de humanitate & dulcedine per compassionem ad ceteros. Quartum decimum Capitulum de gravibus poenis & tormentis per ipsam patientissime toleratis. Decimum quintum Capitulum de dono prophetiæ, cum plena lucidaque cognitione sibi mirabiliter a Deo collatis. Decimum sextum Capitulum de malignorum spirituum gravi persecutione. Decimum septimum Capitulum de gratiarum spiritualium Sanctorum & Dei amicorum in ipsa renovatione. Decimum octavum Capitulum de virtute suæ veræ patientiæ, quam in cunctis suis persecutionibus scripavit indilate. Decimum nonum Capitulum de suorum consummatione dierum & obdormitione mortis corporalis. Vigessimum Capitulum de miraculis ejus, tam in vita quam post mortem rutilantibus.

3 Incipit extractio brevis, & succincta perfectissime vitæ sapientissimæque, Venerabilis ac devotissimæ Religiosæ, bonæ memoriæ, nomine Sororis Coletæ, Ordinis S. Claræ primæ Reformatricis, & reparatricis inferius in terris; & sicut indubie credendum est, in calis gloriosæ Christi correptricis. In qua quidem extractione, minus sufficienter suæ sanctæ vitæ facta mirabilia continente, propter ejus excellentiam, melius que permaximam imbecillitatem hoc advertendum; quod ibi dicta Mater sæpe vocatur Ancillula, id est, ancilla parva Domini nostri Jesu Christi, pro tanto, quia constat certitudinaliter coram Deo pluries sic esse nominatam.

et Colæ ap-
pellatur non
rutila Co-
letæ.

a Deceat hoc aut simile verbum, a nobis suppletum.
b Ita infra in titulo præfixum, aliis MSS. gratissime & gratissimis scilicet parentibus.

C A P U T I.

De statu suæ mirabilis infantie, signanter dotato Dei cognitione, variisque donis gratiarum & charismatum suis a Deo parentibus gratanter collatis.

4 **M**aximæ interminæ supremæque Deitatis ad cultum non parum pertinere convincitur donum a cognitionis & potissime summi boni, quod est primum rerum principium finisque ultimus, & ejus infinitum & eminentissimum pariter exemplar omnium refulgentium, a quo, per quod, & in quo subsistunt & refulcent & ordinantur omnia, purissimum, incommutabile, simplex, & æternum. De quo merito Doctor egregius Aurelius Augustinus libro primo de Trinitate fateatur: Summum, inquit, bonum non nisi mentibus purgatissimis invenitur. Mentis enim humane acies invalida in tam eccellente luce non figitur, nisi per justiciam b fidei nutrita vegetetur. Ratione cujus in Soliloquiis a gratiarum supremo collatore Deo sibi postulat humiliter clargiri, dicens: Domine da mihi gratiam cognoscendi te. Hanc autem gratiam limpida cognitionis, & potissime de se, non mediocriter conferre dignatus est ipse largitor liberalissimus, sua infinita bonitate suæ gloriosæ ancillæ Coletæ, dignæ memoriæ merito recolendæ; nedam in ætate completa, quin etiam in ætate tenera sive puerili, quæ communiter infantia nuncupatur. Præcise nempe quadriennis existens vel circa, quod satis extraneum est ab usu communi sive naturali, cepit ita mentem elevatam habere jugiter ad Dei notitiam, quod nullus expertus de veritate facti dubitare posset aliquatenus.

significans
Ducuntur.

quadragesima

hoc

A hoc esse sibi supernaturaliter & divinius inspiratum.

indus S.
Joannis
Baptista

Sicut enim legimus de Præcurfore Christi Joanne Baptista, quod post multas sibi divinitus impressas notitias de Deo, teneris sub annis mundi civium turmas fugiens & contemnens, antra deserti petiit, solitudinem eligendo: pariformiter ancilla Christi gloriosa, de qua nunc agitur, percepta divinitus gratia multiplici divine cognitionis, adhuc in annis puerilibus, ut præfertur, fugere cepit omnes ludos juveniles, & infancias curiosas ac dissolutas, & despiciere vanitates & applausus mundiales: & quamvis non accesserit personaliter ad loca deserti sive solitudinis, prætextu sexus faminei sibi contradicentis; nihilominus tamenelegit pro posse ipsa voluntate statum solitarium in propria domo parentum suorum. In eadem namque domo primitus instinctu proprio, seu potius divino, elegit sibi locellum quemdam parvulum, sequestratum a ceteris, ad modum oratorii, ubi se diligenter occupans in bonis meditationibus, in divino timore pariter & amore suoque sancto servitio, cum frequentibus & devotis orationibus, numquam ab illo, nisi raro, nec tunc nisi coacta & invita, recedebat.

mundano
mundo

interiorum
sua

II. Erat insuper veneranda nimis & extranea coram secularibus & mundanis, nedum in ætate juvenili, sed etiam per totum temporis spatium, quo vitam duxit in humanis. Unde quotiescumque cogebatur egredi pro necessitatibus Religionis seu alia quavis de causa, seu extra claustrum, seu extra sua privata oratoria constituta, coram etiam quacumque vel quantumcumque privata persona rubore perfusa verecundia, semper sibi videbatur vituperabilis, reprehensibilis & confusa; nec unquam secundum propriam æstimationem se tantum aliquid dicens boni vel faciens in publico seu coram hominibus, quantum se profecisse confidebat solitarie coram Deo permanens in secreto. Interdum puellis sive juvenulis sibi coævis illam visitantibus, & secum ad ludos & spatia menta mundana ducere nitentibus diligentissime, non solum penitus consentire renuebat; quin etiam pluries in suo spiritu præsentens illas fore venturas, se postea absentabat, & abscondebatur per latibula domus, utpote subtus lectum vel alias, quousque sibi constaret de recessu prædictarum.

sapientia
sua

omni
laram
sua

6. Erat autem parva corpore, & juvenis ætate; sed erat grandæva ferventi desiderio perfectæ diligendi Deum Creatorem suum, illumque timendi pariter & ei serviendi fideliter, & seduliter obsequendi: optans ut cognosceretur ab omnibus & timeretur, & super omnia similiter ab omnibus amaretur.

hinc
Dei

C. Erat autem ætate juvenis, sed antiqua bonis moribus; honesta conversatione cum sensualitatis omnimoda mortificatione, clausique sensibus penitus & restrictis a quolibet exteriori purissime conscientie læsivo. Sua conversatio plus apparebat celestis quam terrena; plus Angelica quam humana; sic composita gestibus & ordinata modestia cunctisque virtuosis moribus mansueta, quod nulla percipi poterat in ipsa vanitas vel levitas undecumque. Cuncti cogitatus ejusdem, dicta sive facta consistebant in puritate & fidelitate conscientie, penitus ad nihil aliud intendendo quam ad implendum pro viribus divinum beneplacitum, & ad ædificandum, ut potuit, proximum per exemplum.

adimplere
mandatum
sua

7. Videbatur nonnullis talia cernentibus personis in Dei amore pariterque fraternitatis dilectione, quod hæc esset quidam novus & preciosus thesaurus virtutis & gratiæ, quem Deus pro certis causis, licet ignotis, noviter transmutare dignatus est in mundum, secundum æstimationem plurimum fide dignarum personarum, non paucis devotionibus prædictarum; adinstar prælibati Christi Jesu dignissimi Præcursoris, sanctissimi videlicet Joannis Baptiste, celitus ante primum ejusdem Salvatoris adventum, ad annuntian-

comparat
D. Joanni
Baptista

Tomus I.

dum illum de proximo venturum & ad prædicandum D penitentiam, destinati. Pariformiter hæc ancilla Domini nostri sanctissima procul dubio censetur fore præmissa, pro pauperibus peccatoribus exhortandis jugiter & admonendis ad præparationem cordium & conscientiarum expurgandas, pro comparando secutius ante conspectum supremi Judicis in extremo districtissimoque judicio, quod erit secundus & ultimus adventus ejusdem. Et sicut idem Joannes adhuc in ætate juvenili, vitam ducebat asperam per rigidam penitentiam & jugem abstinenciam in deserto; sic pro modo suæ parvæ capacitatis, hæc in suo solitario locello præfato suum continuo macerabat & mortificabat tenerimum & juvenile corpusculum, sobrie videlicet & stricte nutriendo, dure super asseres ligneos & spere dormiendo, cum sola unica coopertura de d matris, ac juxta carnem tenerissimam rudes cordulas ac nodosas deferendo.

AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIANO
EX MSS.
in admo-
nendis per-
sonis

in monti-
calis, &
pauca

8. Cum hoc insuper, quod acceperat abundantiam gratiarum & virtutum ab inuis in spiritu, placuit Altissimo pariter illi conferre multas condecens gratias exterius in corpore, utpote venustatem seu pulchritudinem corporalem, gratiositatem complacibilem & gratissimam diligibilitatem. Erat nempe venusta facie, bene composita corpore, in cunctis placentissima pulcherrimæque filia cernebatur: quamvis toto vitæ suæ tempore seipsam judicaret ac reputaret tam interius quam exterius esse quamdam vilissimam & turpissimam creaturam. Intuebatur vero facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet & rubedine, quorum primus suæ conscientie nitorem congruentissime significare poterat, & munditiæ puritatem; secundus, scilicet rubedo, fervorem perfectissimum, quo ferebatur ad Deum; unde constat ipsam semper fuisse inflammatam. Hanc autem corporalem pulchritudinem longo tempore detulit ignoranter, nec arbitrabatur quovis modo se tali nitore splendere, donec sibi extrinsecus manifestatum extitit: unde tristis ac dolens effecta, se convertit ad Deum pro remedio conveniente facilius obtinendo. Et statim completa oratione, color ille rubens discessit, & sola albedo remansit in ea, tam in facie quam in manibus & toto corpore per totum tempus vitæ suæ. Erat tamen grata cunctorum oculis, & a cunctis videri desiderabilis, & audiri dulcis & amabilis, tam bonis quam malis indifferenter accepta, multis insignibus personis præ magnitudine stuporis admirantibus de visitatione gratiæ divinæ, cum tanta magnitudine vitæ virtuosæ, relucens in tam exiguo juvenique corpore tam parvæ puellæ.

prædictis
dona
ma &
pauca

E

alba &
rubedo

prædictis
comparat
tota sua
laram
tunc

9. In speciali, pater & mater ejus honestate vitæ virtuosæ pollescentes, præcepta Dei postea observantes, in pietatis operibus & misericordiarum se jugiter exercentes, cum attentius perciperent filiam suam unicam inchoatam tam sanctam ducere vitam, & continuare tam excellentem & perfectam morum gravitate; cum stupore non minimo gavisi sunt valde, grandissimaque repleti consolatione; sed nec ingrati Deo reperti sunt de tanta gratia sibi liberaliter ab ipso collata, tamquam de nobili thesauro sibi ab eo communicato: quin imo grates & multiplices gratias, & digne laudes multifarias ex cordibus summo Opifici flagitantes, sumpserunt in Sancta via puellæ, verbis & bonis operibus, inæstimabilem complacentiam, cum spe firmissima, quod per ejus medium suæque virtuosæ opera meritoria possent acquirere facilius divinæ gratiæ largitatem. Et tandem in effectum virtute sacrorum dogmatum & frequentium exhortationum suarum tam devotæ, prædulcis & dilectæ filiæ disposuerunt unanimiter de melius agendo quam alias sibi contigerat in vivendo, ut puta, cavendo diligenter ab offensione divina, conservando conscientias & animas in puritate & munditia, continuantes perseveran-

ef

Ejus par-
ticipat

gaudio
sua
viam
sua

et ipsa
sua
sua

Ater & continue de virtute in virtutem progredientes.

10 Non autem permittit divina bonitas, prænominatos hujus ancillæ suæ devotissimæ parentes a sua spe sive desiderio sanctissimis defraudari: quin etiam ostendere voluit illis singulare signum amoris, utrisque videlicet singulares gratias conferendo. Inter quas ipsi patri, qui de se dulcis erat & amabilis persona, concessit largitor benignissimum gratiam pacificandi sive rennendi discordes & divisos: quam gratiam sic diligenter & efficaciter exercere meruit, quod statim, percepta veritate certitudinaliter de discordia sive divisione vel litigio quorumcumque, ubicumque foret, ceteris negotiis prætermittis, illuc laboraturus instanter & incessanter pergeret, quousque sic discordes ac divisos plene reduceret ad perfectam & integram unionem. Ulterius eidem patri collata fuit gratia dulcedinis & viscerosæ pietatis, quoad affectum compatiendi pauperibus membris Jesu Christi, nec non adjuvandi sive fovendi pauperculas mulieres dissolutas & deviatas a via puritatis & honestatis: pro quibus jam reductis & conversis, meritis seu admonitionibus filiz suæ ancillæ domini Dei nostri, idem pater disposuerat & libere concesserat unam de suis domibus pro illis mulieribus reductis, præsignatis pauperibus Christi membris recipiendis, confortandis & in cunctis necessitatibus providendis. Nec minus ejusdem humilis ancillæ Christi carnali matri collata referuntur indubie quamplurima charismatum dona singularia: erat namque mulier magnæ devotionis, amans & timens Deum perfectissime, vitam suam ducens in stricta parcimonia, se multis & variis penitentiis exercendo. Semel enim ad minas, vel pluries confitendo qualibet hebdomada, devotissime recipiebat sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, & ambo simul, velut a Deo inspirati, dulciter permittebant, quod parvula Christi dulcis & humilis ancilla libere faceret quidquid sibi exultus foret inspiratum. Quapropter quamplurimi divinæ bonitatis ingrati beneficiis, visa juventute cum parvitate puellæ, inligatione diabolica sinistra loquentes, judicabant a discretis parentibus in tam parva puella nullatenus esse tolerandum. Quibus auditis, pater ejus pluries constanter respondit, dicens: Credo quod filia mea nihil operabitur nisi bonum.

11 Puella vero considerans, quæ patri suo frequenter impingebantur occasione parvitatæ suæ, doluit. Unde semel in congregatione quadam ex devotione consistens in ecclesia quorundam Sanctorum, orationi dedicata coram Deo Sanctorum non immemor, inter alia dixit humiliter & devote: Heu Domine Deus, placet ne vobis remanere me semper in tam parvula statura? Et statim oratione facta, seipsam recognovit in molis quantitate crevisse, majoremque fore, quando regressa fuit, quam extiterat in accessu divinæ peregrinationis. Nec solum hoc sibi profuit ad augmentum corporis, quin etiam illo percepto crevit animo, constanter deliberans viriliter exequi gratiam divinæ cognitionis a Deo sibi collatam intantum quod plures bonæ indolis puellæ seu virgines & notabiles mulieres ex suo consensu visitare pariter illam & frequentare ceperunt, cum quibus, abjectis scurrilitatibus aut stultiloquiis seu verbis otiosis, conferebat incessanter de pertinentibus ad doctrinam salutarem, utpote de perfectissima dilectione Dei, de profundissima benignissimæ Salvatoris humilitate, nec non de gravissima passionis & mortis ejusdem acerbitate: exhortando diligenter & efficaciter, servare Deo devote, fideliter ejus observando mandata, cavere penitus ab offensa culpe mortalis, fugere mundana gaudia, carnales abhorre delicias, & abominari quastiber corporeas delectationes. In quibus virtuosos dogmatibus, valde profecerunt, quamplurimæ, veluti nonnullæ solite sunt testari virgines & viduæ, quæ reliquis omnibus habitis & habendis, seipsas mancipaverunt

divino servitio, per ingressum sacre Religionis: aliz vero jam ligatæ matrimonio, vitam suam dextera Ecclesiæ mutatione repatantes, statum suum fideliter & satulifere servaverunt.

a *Ultrasect. MS. conjunctionis.* b *Idem Del.*

c *In MSS. plerisque quod quia.*

d *Multa de his Rejovreydus in enomastico ad Vitæ Patrum 2. Manu. editionis: quibus addo, vocem eam pro textura junctam etiam de die optatissimum esse in Teutonica lingua.*

e *Infra n. 253 appellatur Robertus Bolgietti, & opificio carpentator, seu carpentarius, quo nomine, licet a faciendis carpentis accepto, quosvis lignarios fabros Franci appellant.*

f *Materem Margaretam nuncupatam asseritur in Instrumento Carthejensi: Abbatillæ cognomento Moyon appellatam, habet.*

C A P U T II.

De profunditate suæ virtutis & præcellentis humilitatis.

12 Gregio testante Doctore, Beato videlicet Augustino, humilitas est radix omnium aliarum virtutum, eo quia, sicut de radice procedit vita, virtus & pulchritudo totius arboris, sic quod nisi per illam permanere non valeat; pariformiter hominis virtuosa vita pullulat a radice virtutis humilitatis, sic quod absque illa virtutes ceteræ virtutis nomen amittant, nea dignificent animam coram Deo. Sed tota excellentia & perseverantia personæ virtuosæ procedit a dicta radice humilitatis. Unde Gregorius: Qui alias virtutes sine humilitate congregat, facit quasi qui pulverem ad ventum portat. Si quis autem profunditatem radicationis hujus sacre virtutis humilitatis in corde gloriosissimæ nostri Salvatoris ancillæ, Sororis Coletæ, & refulgentiam ejusdem virtutis in suis dictis & factis per totum vitæ decursum diligenter inspexerit, apparebit evidenter ipsam in præsentī vita Deo fuisse gratam & placabilem, & nunc in calis beatam, felicem, excelsum & gloriosam. Inquit enim Bernardus: Qui verus humilis est, non querit humilis prædicari, sed ab omnibus vilis reputari. Quamvis hæc Virgo purissima fuerit ab infantia statu primævo, pollens nitore mirabili conscientie virtuosæ; nihilominus tamen per totum vitæ suæ spatium se proprio judicio reputavit vilem, sordidam & abominabilem coram Deo & mundo, se peiorem asserens cunctis peccatoribus hujus mundi. Interdum sibi rechatas excessivis offensis quorundam peccatorum, quæ pro tempore fuerunt perpetræ, respondebat, tales offensas nihil esse per comparationem ad suas proprias: pro quibus sufficienter puniendis arbitrabatur & asseribat, quod infernus non esset satis magnus. Sed nec propter talium defectuum occasionem æstimabat se fore veram Religiosam, nec dignam esse in Religione. Amore tamen Domini Dei nostri, qui per suam humilitatem nimiam se fecit servum nostrum, serventer desiderabat se mancipare servitio seu administrationi quarundam Dominarum bonarum & devotarum, Deo fideliter & pure famulantium; Pro cujus executione seu complemento, continens adhuc in habitu seculari, se personaliter transtulit ad quoddam monasterium Dominarum Religiosarum, quas æstimabat esse coram Deo juxta opatum suum, earundem obsequiis se dulciter ac humiliter offerendo. Sed ille, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, quia ipsam præordinaverat ad statum majoris perfectionis, eidem ostendere dignatus est, moram hujusmodi nullatenus esse juxta suum beneplacitum in dicto monasterio, compellens ipsam exire propterea, ulteriori ei ingressu denegato.

13 Non tamen propter hoc extinctum fuit neque diminutum suum servens humiliter obsequendi desiderium, sicut prædictum est, sed potius augmentatum, intantum quod licet ipsa non ignoraret, se fore parvulatam

A stultam a Deo per gloriosum Patrem sanctissimum Franciscum pro reformatione suorum Ordinum, similiter & concessam, prout inferius declarabitur; cum hoc tamen firmiter deliberavit in corde suo pro indignitate & insufficientia, quam in se reportabat, se nullo modo praebituram assensum, sed magis contra in mente decrevit, se accessuram personaliter ad Summi Pontificis praesentiam, suam Sanctitatem humiliter implorando, quatenus intendere dignaretur ad reformationem & reparationem Ordinum praedictorum, & quod ab eodem Summo Patre posset obtinere licentiam, obsequium exhibendi Religiosis reformatis Ordinis S. Clarae, qui est secundus inter Ordines praenominati Patris, videlicet sanctissimi Francisci: & quo ad hoc plenius & liberius esset intentia, quod de dicti Domini Papae consensu posset habere parvam & cameram juxta aliquod ex praedictis monasteriis reformatis, pro diligenter vacando dictarum Dominarum Religiosarum obsequiis utilibus, convenientibus & honestis. Verumtamen quantum ad hanc, finaliter & in effectu divina voluntas, cui nemo resistere valet, nec immerito, fuit completa. Nam in conspectu

B etus ejus humilis ancilla praefata, tam re quam nomine, in Bulla Apostolica fuit intitulata Domina, Mater & Abbatisa praebatae reformationis, & in tali gradu seu titulo praefatus Summus Pontifex illam intulit & ordinavit: hoc idem tamen ipsa penitus ignorante, sicut in sequentibus plenius apparebit. Non tamen ob hoc permisit condescendentia Divinae bonitatis, ancillam humilem a tam virtuosos desiderii meritis & effectu defraudari: imo toto tempore vitae suae, tam dicto quam facto, se reputavit servitricem, & se nominavit ancillam & subjectam totius Ordinis. Et hoc multis modis, sicut infra patebit, & primo in litteris, quas scribebat, quibus tali titulo semper se subscribens uti consueverat: Inutilis servitrix, & indigna oratrix. Item legimus in ordinationibus ab ipsa compilatis pro Sororibus, ad securiorem observantiam puritatis seu Regulae, quod semper se nominabat Sororem Coletam parvam, & ancillam, & indignam servitricem Domini nostri, pauperem & inutilem Religiosam Ordinis S. Clarae: nec unquam in diebus vitae suae permisit aliquid dici vel scribi, quod cederet in sui laudem vel commendationem. In principio namque reformationis Ordinum praedictorum tam Fratres quam Sorores in quibusdam orationibus, quas pro ipsa Domino fundebant juxta condignum & licitum, sub nomine Matris eam appellare consueverant. Quod ancilla Christi percipiens, nullatenus permittere voluit, sed simpliciter sub nomine Sororis se nominari mandavit.

C 14 Inter ceteros virtuosos coadiutores, quos clementia Creatoris misit & concessit ancillae suae praedictae circa principium dictae reformationis, habuit quemdam venerabilem Patrem, dictum Fratrem Henricum de Balma, magnae religionis & honestae vitae virum, per omnia virtuosum, qui multa scripsit praeter ceteris de donis secretis & charismatibus & gratiis specialibus saepe nominatae Matris: de quibus secreta, ne forte demandarentur oblivioni, libellum quemdam composuit, quem factum juxta scriptoris arbitrium, soli Deo sibi que notum, ipsam, de cujus actibus laudibusque agebatur, minime latuit: sed in spiritu cuncta quae fiebant elare videns, accessit praenominato Patri, quibuscumque contentis in praefato libello veridice relatis, ipsum de tali scriptura suae commendationis asperere redarguit, affirmans se praecise fore reputarique debere magnam peccatricem, tantum defectuosam, quolibet opprobrio seu confusione dignam; & tandem dictum libellum sibi fecit apportari: quem mox in ignem projiciens, penitus comburi fecit, ne forte remaneret quantulumcumque memoria de contentis ibidem. Multas insuper revelationes & notitias de secretis sibi pluries praesentavit Veri-

Tomus I.

tas suprema, quae Deus est, quas ipsa plene refutans, ex humilitate dicebat: Domine Deus, mihi sufficit, nec amplius requiro, nisi vos simpliciter cognoscere cum notitia de meis defectibus, delictis & peccatis. Et si vestra benigna clementia decreverit donum aliquod amplius mihi conferre, postulo de illis defectibus indulgentiam & remissionem.

15 Semel Reverendissimus Pater & Generalis, Caput utriusque Ordinis praenominati, quasdam composuit ordinationes ad sui requisitionem, pulchras & utiles pro tota Religione: in quibus aliqua miscuit ad ejus commendationem, ad hoc ut melius & diutius servarentur. Et licet essent pro tunc, & sine multum utiles & valde necessariae toti Religioni, numquam tamen in illis complacuit: etiam cum necesse fuit dictas ordinationes legi vel recitari pro bono communi totius Religionis in sua praesentia, cum tamen perveniretur ad passum illum, in quo de praedicta commendatione fiebat mentio, pro tanto quod nominabatur ibidem Mater aliarum, molestare ferebat, nec poterat absque desolatione tale quid audire. In hoc autem perfectissima probatur imitatrix Domini Salvatoris, qui, peracto miraculo de leproso mundato, dixit: Vide nemini dixeris. Et alibi spiritibus imundis prohibens non sinebat eos loqui, quia sciebant ipsum esse Christum: sed erat domesticus & familiaris pauperibus peccatoribus, ipsos recipiens, confortans & adjuvans. Pariformiter ejus humilis ancilla, quamvis abhorreret summe peccata seu odensas commissas contra Deum; numquam tamen horruit nec abominata est personas peccatrices, siue Religiosas siue status alterius cujuscumque, diligenter advertens & pie recolens, qualiter Salvator noster benignissimus propter peccatores descendit de caelis: de quorum numero semetipsam reputabat, se tenens de parte ipsorum; tales humiliter tractans & semper in Domino confortans & adjuvans dulciter & humiliter cum magna caritate. Cujus rei gratia multi pauperes peccatores confidenter ad sui praesentiam accedebant, quamplurimos enormes excessus peccatorum illipendentes, numquam alias alicui propalatos: quos illa receptos humillime dulciterque audiebat, & sic admovebat efficaciter & benigne, quod perducebat eos ad Dei notitiam, sui que proprii reatus agnitionem, & tandem ad veram poenitentiam: laborare non cessans, donec educeret illos de vinculis peccatorum & rebus diaboli, & perduceret ad Dei misericordiam & gratiam salutarem.

16 Cum vero constitit sibi de beneplacito Summi Pontificis, quia juxta suam constitutionem ipsa deberet exercere officium Abbatisae, licet primitus non haberet conventus, & postquam habuit deficeret debita clausura cum pluribus aliis defectibus, occasionem praebentibus ad labendum in transgressionem facilius, quam non repererunt in principio: His tamen non obstantibus ipsa, Domino cooperante, sic diligenter & sagaciter exercebat dictum officium, ad Dei laudem & animarum salutem & profectum Religionis, quod absque confusione seu inordinatione cuncta laudabiliter & prospere successerunt. Cum hoc tamen pro tunc & quotidie subsequenter asserbat, numquam se boni quidquam fecisse, sed magis consumpsisse & dissipasse bonum Religionis, quae cuncta suae profunda humilitatis indicium praetendebant.

17 Ubicumque vero praesidere debebat, ut in capitulo seu refectorio vel alibi, tam valida timoris & tremoris absorbebatur abyssus, quasi propriis oculis supremum cerneret Judicem; cujus non arbitrabatur se dignam potiri praesentia, nec in ejus absentia fungiquacumque praesidentia, sed in omni loco, tam in communione cum ceteris quam in privatis & sequestratis locis, semper elegit sibi ad statum infimum & extremum: & cum erat sola, fere semper manebat genibus

Zz 2

flexis,

AUCTOR
RE STE-
PHANO
JULIANO
EX MSS.
Dnm &
peccata sua
nostro deservit

metalla fere
se Mater
aliam non
nominari.

Matth. 1.
Mat. 1. 14

longinqua
peccatorum.

ut ad ver-
tam poen-
itentiam du-
cit

Abbatisa a
Papa con-
stitutus.

officiu pro se
dissipavit bo-
num Reli-
gionis.

eligit ubique
locum po-
nitissimum

A flexis, vel sedens in terra & vix aut numquam in al-
turo, nisi coacta, interdum compulsa, sumere volebat
refectionem, licet tenuem & pauperulam. Si sequer-
strata foret ut in pluribus, illam sumebat in terra se-
dens cum tantis fletibus & gemitibus, quod tam ci-
bus quam ipsa rorari lacrymis omnino cernerentur.
Aliquoties pretextu debilitatis seu infirmitatis sibi su-
pervenientis, assuerebat iuvamen alienius Religiosæ,
pro divino Officio seu aliis devotionibus persolven-
dis: & tunc ex humilitatis profunditate se reputans
omnibus infimam, minorem, & minus dignam, po-
tius eligebat novitiam quam professam, & simplicio-
rem quam magis doctam, nec præsumebat se fore di-
gnam inchoare Officium vel dicere orationes, sed be-
ne & libenter recitabat versiculos vel lectiones in
Matutinis, aut alia similia, quæ præcedunt humili-
tatem. Coadjutricem vero Religiosam, quantumcum-
que pauperulam, simplicem vel novitiam, coegit
inchoare divinum Officium & tandem terminare. Hæc
autem ancilla Dei ex humilitatis profunditate, prius
quam habitum Religionis adsumeret, humillime con-
ferebat egenis subsidium, & leprosis consolationem,
diligenter eis propriis manibus varias elemosynas
communicando. Nam adhuc existens in domo pater-
na, etiam si sceleret cum parentibus ad mensam, non
illis auditis surgebat, & de melioribus cibariis eisdem
familiariter & caritative propinando, libenter edebat
& bibeat cum ipsis, horrore quolibet seu saltatio
penitus abjecto. Insuper cum opportunitas aderat, li-
benter eis lavabat pedes, & abstergebat seu mundifi-
cabat ulcera, maxime si eam talibus sola foret & ab
aliorum tumultu segregata, erudens summiter obse-
quium se Christo præstare, ministrando humiliter pau-
peribus ac miserabilibus & abjectis personis.

^a Aliqua MSS. bullam.

^b MSS. Corfæd. & Rnb. vel. copulatis.

^c Guilielmus de Casale, ut supra dictum, mortuus Florentia
Febr. 20. 1462.

^d Stallus proprie locus in choro est seu statio singulis assignata,
hic instillare in possessionem inducere: a Teuonio stellan ponere:
qua in lingua etiam stabula animalium stalli dicuntur.

C A P U T I I I.

De promptitudine suæ subiectionis & obedientiæ, vo-
cationeque ad statum perfectionis.

18 **O**bedientia, secundum quod ait Augustinus li-
bro quarto de civitate Dei, mater est quo-
dammodo & custos omnium virtutum, & addit in libro
de opere Monachorum: Quia citius exauditur una obe-
dientis oratio, quam decem millia contemptorum. Hæc
autem, ut inquit beatus Gregorius in Moralibus, non
servili metu, sed caritatis affectu servanda est; non ti-
more pœnæ, sed amore justitiæ. Unde quidam sanctus
Pater: Obedientia est pretiosus thesaurus, per quem
acquiritur regnum celorum. Hoc thesaurum dicam mi-
rabiliter extitit hæc ancilla gloriosa Domini. Nam nostri
Coleta: adiunxit enim sanctorum Apostolorum, ex ore
Christi vocatorum ad ipsum insequendum, hæc ab eo-
dem mentaliter & in spiritu vocata ad statum sanctissi-
mum Evangelicæ perfectionis: & sicut illi ad unius vo-
cis auditum prompti erant & veloces ad Christum inse-
quendum; ita hæc ad primam inspirationem menti suæ
divinitus illapsam, præsto fuit assentire, præsumen-
do dictum Evangelicum statum. Et quoniam quidam
illorum, ut B. Andreas, tria vocatione incipit inci-
tati, primo ad Christi novitiam, secundo ad famili-
aritatem, tandem ad perfectam sequelam & veram imi-
tationem; sic proportionaliter de ista: primo fuit a Deo
mentaliter electa per collationem gratiæ cognoscendi.

Deum, persistens adhuc in infantia, ut dictum est su-
pra: secundo ad divinam familiaritatem, per indictio-
nem interiorum ad Evangelicæ consilia: postremo per
ostentationem evidentissimi signi de divino beneplacito
circa eam, videlicet, quod assumeret statum Regula-
rem & Evangelicum per ingressum Religionis.

19 Et quia dictus status Evangelicus duo principaliter
continere dignoscitur, videlicet præcepta, quorum
obtemperantiam & plenam observantiam cunctis animæ sa-
lutem expectantibus, si suppetant ætas & discretio, fore
necessariam nullus sanæ mentis ignorat; secundo consi-
lia, quæ voluntarie feruntur, pro eo quod seclusa qua-
cumque compulsionis live coactione, libere nos obliga-
mus ad illa per votum & promissionem: adhuc fuit Ma-
ter hæc divinitus inspirata & vocata, quæ quamvis
ante votum libera fuit & voluntaria, verumtamen
post votum sunt obligatoria vel necessaria, sicut præ-
cepta. Et hæc consilia sunt in numero duodenario, sed
reducuntur ad tria: quæ sunt, obedientia, paupertas,
& castitas: & hæc sunt fundamenta totius vitæ reli-
giosæ, ad quæ simul cum clausura se libenter adstrin-
xit prænominata Mater, adsumens tertium Ordinem
beatissimi Patris nostri Francisci, semetipsam primitus
includens & restringens in quadam habitatione parvu-
la, seu a reclusagio iuxta quandam ecclesiam, in qua
poterat audire Missas & recipere sacratissimum Eucha-
ristiæ Sacramentum.

20 Verum quod pro huiusmodi convenientiori
executione per agendam, missus sibi a Deo fuit Religio-
sus, & quidam Ordinis Fratrum Minorum, vir utique
bonus & honestæ vitæ, magna prudentia dotatus, &
præclarus in scientia & cognitione Dei, suæ verus ob-
servator Regulæ, licet pauci vel forte nulli tales suo
tempore reperirentur in illa terra: quia nec tunc orant
in illa provincia, videlicet Franciæ, conventus Ordinis
Fratrum Minorum reformati, sicut postmodum
fuisse dignoscuntur. Ille siquidem vir religiosus præ-
dictam ancillam Christi cum solenni munusculo primitus
introduxit, sive introduxi fecit in prædictam reclusa-
gium, cui dudum contulerat virtuosum adiutorium,
pluries per consolationem multiplicem, consilia quam-
plurima & multum utilia, discreta pariter & secunda,
in omnibus negotiis ab ipsa peragenda, cum pulcherrimis
dogmatibus, quæ de sua memoria speciali num-
quam per totum tempus vitæ suæ recesserunt. Nec præ-
termittendum arbitror, quod prænominato viro boni-
tas Altissimi manifestare voluit graves pœnas gravissimæque
labores cum excessivis doloribus, quos eius humilis an-
cilla pro suo timore atque animarum salute tolerabat.
demonstrando sibi quandam Virginem pulcherrimam
& placabilem, quæ pœnaliter & dolorose se occupabat
colendo quandam vineam, extirpans indecentia, & con-
venientia reparando. Et tandem extitit eadem viro si-
gnificatura, quod prædicta vinea designabat statum Re-
ligionis, cujus reparationi dicta ancilla Christi effica-
citer & virtuose toto tempore vitæ suæ semetipsa occu-
pare per continuum exercitium non cessavit, prout ejus
opera testantur & evidenter demonstrant. Et pariter
mater ipsa præcognovit atque prædixit, in dicto reclusa-
gio permanens, illius Patris & decessum. Sæpe dictus
Pater, anno quolibet, eidem Christi ancillæ per Dragm
triarii, in quocumque foret loco, semel apparebat, et
dem ancillæ se manifestando pulcherrimum & valde
gloriosum; unde reddebatur & efficebatur ipsa lætissi-
ma & in Domino confortata.

21 Et finaliter manit ancilla prædicta in eodem
reclusagio per quadriennium, virtuose proficiens
& utiliter fructificans, tam pro se quam pro ceteris
libenter intendentibus circa divinum amorem &
salutem animarum. Qualiter autem vitam ancilla Dei
Coleta in illo carcere strictissimè duxerit, non absque
admi-

in dicendo
efficitur huius-
modi sui
quantum?

lingua in
pauperes

lavabat enim
pedes.

Illius.

lib. 11
in ordinem
ita prom-
ptus

in hoc loco
fuit

repleti
etiam
cunctis

consilia
Evangelica
amplius

assumpto
tertio ordine
S. Francisci
et
dignis
et

dispositio
vita pro
dignitate

boni
et
pro

dignitas
ad illam
regem, et
per omnia
Ordinis

prodit de
etiam

et quomodo
et de
apparet
et

et de
etiam

A admiratione puto recolendum : ubi vivendo sobrie in asperitate nimia degens, induebatur rudi cilicio penitus inhumano, cingens tenerum corpus tribus catenis ferreis crudelibus valde, ludentibus dolose carnem suam puram & innocentissimam : dormiendo pro tempore super nudam terram, solum habens frustum seu stipitem ligneum pro cervicali præcise. Tanta siquidem austeritate penitentiae corpus macerabat, quatenus iudicari digne posset, qualibet concupiscentias vitiosas cum perversis inclinationibus in ea fore quasi penitus extinctas, vel omnino mortificatas ; ex eo quod corpus ejus cum omnibus sensibus exterioribus, absque rebellionem quacumque, obedire spiritui præsto cerneretur, nedum in præceptis sensibiliter exterius expressis, quin etiam in notitiis mentalibus & inspirationibus interioribus, a Deo cordialiter impressis.

22 Et ultra prædicta, certis horis completis in orationibus & meditationibus, vacare solebat in caritativis operationibus & occupationibus erga pauperes, defunctos & peccatores, indigentes consilio vel subsidio salutari : laborans efficaciter per exhortationes & salubres admonitiones, pro talibus educendis de deterimento

B carcere vitiorum, & de laqueis & de vinculis hostis antiqui demonis infernalis, pro ipsique reducendis ad supernæ veritatis notitiam & infinitæ bonitatis dilectionem perfectam : ostendens evidenter nihil in hoc mundo contineri, quodcumque dignum vel preciosum extiterit, quod possit comparari thesauro caritatis vel amoris divini, ex eo quia mundus transitorius sit cum suis concupiscentiis & pertinentiis omnibus, nihil habens præter vanitatem & afflictionem spiritus juxta dictum Sapientis. In omnibus autem suis exhortationibus primis agebat de divinis præceptis & sanctæ Matris Ecclesiæ diligenter & firmiter observandis : & hic modus radicatus exiit a primæva juventutis ejus cordi, qui semper pululans cum fructu glorioso, perseveravit indefectibiliter usque in finem.

23 Pariformiter ante religionis ingressum, præcepta Superiorum tam verbis quam factis firmiter & districte servanda fore præterbat. In cunctis licet obedire suadens, & exemplo rectificans ; & etiam post ingressum Religionis, Prælati Ordinis firmiter obediendum esse, tamquam Dei locum tenentibus, monerat indefesse. Et hoc aperte patet intuente diligenter ordinationes ab ea factas super Regulam, ipsa jam existente Religiosa, signanter super his verbis : Subjectæ vero recordentur, quod propter Deum abnegaverunt proprias voluntates. Ubi sic ait : Sorores meæ, multum diligenter advertere debetis, quatenus, quandoque per Superiores vobis aliquod mandatum si-

C ve prohibitum fuerit, nullatenus utamini pro vestro proprio sensu, seu propria voluntate, nec propriis consiliis ; sed magis prompte & voluntarie pro amore Domini nostri Jesu Christi, qui permanens inter nos inferius in terra, cuncta fecit conformiter ad voluntatem Patris celestis. Debetis igitur obedire, vosque submittere voluntati & determinationi vestræ Præsentis. Nam melius est proprios sensus, & propriam voluntatem, ac propria consilia pro Dei amore relinquere, quam omnes mundi divitias acquirere, sensu proprio cum sua voluntate retentis : nec credo aliquam viam fore latiore, nec quæ facilius ducat in æternam damnationem, quam sit propria voluntas ; nec aliquam ex opposito brevior ad vitam sempiternam, quam sponte renuntiare illi. Quapropter exhortor, & moneo vos ob reverentiam Domini nostri Jesu Christi, qui in hac valle miseriæ, a principio vitæ suæ usque ad finem suæ amarissimæ, dolorosæ atque acerbissimæ passionis obedire voluit indefinenter Patri suo celesti, quatenus vestris Superioribus prompte & libere velitis obedire, prætermissa qualibet ostensione

Tomus I.

displacitiæ, rebellionis, contradictionis, seu excusationis cujuscumque.

a Recluforium etiam fuit locus dicitur, & persona, quæ in eo degit reclusa seu reclusa. Gregorius Taranensis lib. 1. de Miraculis S. Martini. Nam aliquemque reclusus erat, id est non egrediebatur a cellula. Reclusum hoc Corbejense B. Coleta entellum esse Guilielmo Guinefina vidua sumptibus tradidit Abbavillani ex Instrumento Corbejensi, quod & alior addis pidi operis adjutor : Petrina jussu Abbatis memoris : oratoribus deinde factum est, in eoque expressa imago beata Celæ, ad quod etiam traditur concussus, fieri perceptorum : idque probant miracula & beneficia inferius præferenda.

b Joannes Pinet, Picardia Castellus, ut vult Abbavillani : de illo apud in Corbejensi Instrumento : distinctius tamen Petrina ait, Abbatem deducit, Joannem continuatoris officii functum.

c Martini traditur anno 1407.

d Anni bi censetur ab 1402. ad 1406, & dicitur medio anno post obitum Confessarii Joannis Pinet reliquisse hanc vitam solitariam.

C A P U T IV.

De sua diligenti passiva ; nec non activa seu virtuali præceptorum divinarum observantia ; & de spiritali cultura Festorum, secundum ordinationem Ecclesiæ sanctæ Dei.

24 **S** Umme Doctoris Jesu Christi testimonium insequens ejus humilis ancilla, qui dicit in Evangelio : Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Inter omnia, de quibus instructas esse voluit quascumque volentes ingredi Religionem, principaliter nitebatur, quatenus de Dominicis præceptis essent plenius informata, tamquam de magis necessariis ad salutem, & ut plenius observarentur. Inter alia summe desiderabat, & pro posse dabat operam, quod dies Dominicales, & alia festa solennia, necdum a suis Sororibus, quin etiam a cunctis vere Catholicis, plene celebrarentur absque læsura.

25 Respectu vero suorum conventuum vel monasteriorum, numquam suo tempore consentire voluit, quod pro sustentatione vitæ fratrum vel sororum, Dominicis vel etiam festivis diebus ab Ecclesia mandatis, necessaria cibaria aliquatenus emerentur. Et licet libere consentiret, quod talibus diebus elemosynæ pro Dei amore ad dictam sustentationem humiliter peterentur vel oblata reciperentur ; cum hoc tamen non poterat pati, quod talibus diebus bona sic quaesita, vel libenter oblata, de loco ad locum quovis modo deferrentur aut ducerentur. Et quamvis interdum jus & consuetudo permittant, quod pro pauperum, ecclesiarum, monasteriorum, vel hospitalium seu aliorum similium ædificiis vel reparationibus faciendis, a fidelibus Catholicis per modum elemosynæ subsidium vel adjutorium conferatur (etiam diebus festivis, non tamen solennibus) ligna, vel lapides, vel alia necessaria pro prædictis deferendo vel ducendo, ipsa zelo præfata numquam permittere voluit, quod pro suis conventibus, monasteriis, seu aliis ædificiis construendis vel reparandis, quantumcumque talibus subsidiis indigerent, aliquid modo prædicto deferretur vel duceretur. Semel autem contigit, quod pro cujusdam conventus ecclesiæ reparatione, quodam festo, non tamen solenni, per inadvertentiam vel indiscretionem eorum, qui negotium gubernabant, de quibusdam necessariis illi reparationi, pro Deo tamen & caritative, fuit provisum. Quod factum postquam ad ejus pervenit notitiam, sic dolor fuit & tristitia vehementi turbata, quod pene credebatur locus destruendus, vel motu fulguris subvertendus, in signum zeli sui mirabilis. Ad hoc, scilicet quod festa solennia devotissime celebrarentur, volebat, quod in

Z z

Sabbato

AUCTO.
RE STE.
IHANO
ILIACO
LX MSS.
Reclusi
giam.

facultat
observatio-
nem manda-
torum Dei.
Mat 19. 71

et cultum
dipi. Deinde
nra & fa-
lorum.

in eis non
promittit
etiam ante.

deinde oblata
sive trans-
ferunt.

leges & la-
pides pro
aedificandis
adversus.

agrimo fuit
fuit fa-
ctum.

pridie necessi-
saria pro-
vise mon-
das.

A Sabbato Vigilisque Sanctorum solennium fieret provi-
sio de necessariis sustentationi vitæ, tam pro diebus Do-
minicis quam pro solennibus prædictis.

26 In pluribus autem civitatibus & notabilibus vil-
lis deductum erat in consuetudinem & usum, vel ve-
rius in abusum, teneri nundinas sive serias, & fora seu
mercata, Dominicis diebus ac solennitatibus Virgi-
nis gloriose nec non & sanctorum Apostolorum. Quo-
percepto, moleste tulit, & graviter dolens in corde
suo, sic efficaciter laboravit, tum per prædicationes,
quas fieri procuravit, tum per humiles requestus &
supplicationes, per seipsam personaliter præsentatas
Dominis & Rectoribus earundem villarum vel civita-
rum, quod dictæ nundinæ seu fora transmutata fuerunt
ad seriales dies & licitos. Item aliquos mercatores divi-
tes & potentes, qui destinare consueverant servos & fa-
ctores ad nundinas famosas seu serias diversarum regio-
num, suis salutiferis exhortationibus ad hoc similiter
tam ferventer induxit, quod occurrentibus diebus Do-
minicis seu aliis magnis festivitibus, pergentes in via
vel in itinere jam inceptis gradum figebant, & in eisdem
locis a progressu cessabant, & prædicta festa solennia
vel Dominicalia devote celebrabant animalibus quie-
scentibus, universaque familia similiter faciente.

27 Ipsa vero personaliter quociescumque Sorores
suas ducebat ad conventus noviter constructos, vel quos
visitare disposuerat dudum ædificatos, in quacumque
foret patria vel quocumque tempore, videlicet hyemis
vel æstatis, pacis vel guerræ, diebus prædictis Domi-
nicis vel festivis supervenientibus, ibidem remanebat,
quantumcumque locus esset tenuis sive modica villa: &
hoc fecit prædictis solennitatibus devotius celebrandis.
Et pluries tres vel quatuor Missas audiens, etiam ali-
quoties cum *b* nota faciebat celebrari, devote cum
Sororibus aliquando recipiens sacratissimæ Eucharistiæ
Sacramentum. Ut autem unum ex pluribus referam.
Contigit namque semel, ipsa redeunte de visitatione
cujusdam ex suis conventibus in longinquis partibus si-
tuati, ut ipsa applicaret in quadam villa parvula, vix
duodecim mansiones seu habitacula continente, quo-
dam die Sabbati, per biduum ibidem permansura, pro-
pter diem Dominicam videlicet & propter quamdam
solennitatem in secunda subsequenti feria continuo ce-
lebrandam. In quo quidem biduo, quamvis illa patria
tota foret propter dissidium & guerras illius regionis
gentibus armorum plene repleta, circumcurrentibus
& continuo molestantibus dictam villulam, nullus o-
mnino hoc intervallo proprius accessit, nec quidquam
molestiæ villulæ penitus intulit, quamvis continuo vi-
derentur euntes & redeuntes undique & circumquaque,
tamquam desuper protecta fuerit, ancilla Christi ibi-
dem remanente,

28 Nihilominus quibusdam mercatoribus notabili-
bus omnino decretum in se firmantibus, & firmatum di-
ligenter exequentibus, ut totum lucrum, quod diebus
festivis vel Dominicis de suis mercimoniis, aliis evenire
contingeret, integre pro Deo pauperibus erogarent.
Et licet ancilla Christi multa de talibus tam sibi quam
etiam suis valde necessaria per modum elemosynæ plu-
ries præsentata forent, nullo modo consentire voluit ad
taliam percipiendum, sed omnia tali adepta lucro con-
stanter recusavit, asserens illa non esse iuste nec rationa-
biliter acquisita.

*Alias Mercada, Mercatus & Marchatus, vide Vossium
l. 3. de Vitiis sermonis cap. 25. Longobardorum Leges & Ordoni-
es litteras producentem.*
b Idem, cum cantu.

De quadam ostensione terribilis visionis, prætendens
ipsam fore datam ad reformationem Ordinis S. Cla-
ræ, licet invitam.

29 **I**N dulcissimæ confessionis Salvatoris benignissi-
mi Christi Jesu testimonio, qui ait: Confitebor tibi Pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis, efficacia multimoda nullo modo pri-
vanda est. Quædam mirabilis simul & terribilis vi-
sio ostensa divinitus & revelata fuit ancillæ suæ Co-
leræ: in qua quidem de omnibus statibus & condicio-
nibus hominum, qualescumque sint, & in quacum-
que mundi parte consistent evidentem habuit notitiam,
nec non de regiminibus & gubernationibus eorum:
consequenter vero, & quod fortius est nec parum a
cunctis fidelibus admirandum, quod ibidem de omni-
bus defectibus, peccatis, & offensis commissis supra-
dictis statibus, tam majoribus quam minoribus, con-
tra divinam majestatem & ejus sanctissimum bene-
placitum, extitit evidenter, & plene certificata; nec
non de penis horribilibus & gravioribus tormentis,
quibus illorum quilibet puniretur erat vel puniri do-
buerat, juxta suum demeritum vel quantitatem do-
licti. Unde nec immerito visis tot tormentis & pe-
nis, incurrit in tam vehementissimum fremitum &
terrorem, quod semper aestimabat & continuo per
octo dierum spatium, se fore casuram præcipitem in
eisdem tormentis immanissimis & atrocibus penis:
Finita dicta visione, & tandem ad se reversa, reperit
stipitem vel obicem ferreum, seu virgulam in medio
fenestrellæ parvulæ suæ mansionis, quam ex vehementia
prælibati terroris firmiter adstringens, sic arripuit
præ timore dicti casus horribilis, quod vix ab illo ma-
num post longum temporis spatium potuit amovere.
Sed nec minus in ejus mente radicata firmiter extitit
& impressa dictæ visionis memoria, nunquam inde
per ejus vitæ spatium abolenda, cum recordaretur de
dictis statibus, offensis atque penis & tormentis:
ratione quorum omnium ibidem prævisorum, & ma-
xime defectuum seu offensarum commissarum in ma-
gnum præjudicium divinæ Majestatis, concepit in
corde suo per longa tempora tristitiam quamdam ve-
hementissimam & excessivum dolorem: propter quod
die noctuque ferventer & humiliter Deo preces &
orationes speciales jugiter fundebat, pro conversione
pauperum delinquentium & peccatorum: in quibus
devotis orationibus & precibus summa Dei bonita-
te, gratia, & misericordia finaliter ab eo meruit
exaudiri.

30 Fuit enim sibi revelatum cælitus, quod perope-
ta correctio peccatorum juxta suum desiderium tandem
adimpleretur per Reformationem Ordinum a Patre S.
Francisco prius institutorum: pro qua quidem refor-
matione jam dictorum Ordinum executioni debite do-
mandanda, refertur, quod in ipsorum primordio non-
nullis devotis personis ostentum fuit in spiritali
visione; Virginem gloriosam coram Nato suo di-
gnissimo Domino nostro Jesu Christo dulciter & hu-
militer assistisse, cum præ nimia peccatorum multitu-
dine diebus illis enormiter & sine mensura regnan-
tium, signanter superbix, carnalitatibus & avaritiæ,
tres lanceas fortiter vibrans, emittere disponebat ad
totius mundi machinam penitus abolendam. Cui di-
cta Mater dulcissima Christi suavissime persuaso, præ-
sentavit dictum Patrem beatissimum Franciscum, cum
suo fideli comite, beato videlicet Dominico, velut
duos bonos campi-duces, & virtuosos bellatores,
prædi-

A predicatorum efficaces contra prædicta vitia pro correctione seu conversione peccatorum. Pariformiter idem gloriosus sanctissimus Franciscus, præfente dicta gloriosissima Virgine Maria, cum beatis Angelis eidem Christo præsentavit ancillam humilem. Colexam, requirens ipsam humiliter ab eodem sibi dari pro reformatione suorum Ordinum faciendâ, & ulterius supradictorum pauperum peccatorum & delinquentium, quos ipsa viderat de cunctis statibus in priori visione: & quod ipsa foret prima, & principalis in prædictis omnibus peragendis. Quæ quidem præsentatio Deo non parum placabilis exitis & grata, qui benigne condescendens requisitioni petitionique Francisci sanctissimi, cuncta postulata sibi libere concecit & grater. De quibus omnibus ancilla Dei per revelationem plene certificata, læta nimis efficitur pro reformatione correctioneque futuris jam prævisis: sed non parum tristis ex eo, quod ipsa principalis & primaria tam a Deo quam a Virgine gloriosa & B. Francisco penitus censebatur, & ad hoc insufficientem & indignam se reputans, numquam omnino sibi placere potuit, nec plene cor suum voluit applicare pleno consensui de dicta primitate; licet de divino beneplacito, super hoc in suis devotis orationibus sibi fuerit intimatum: interdum excusans se propter grandem ignorantiam, qua se simplicem aderebat filiam & penitus ignaram: aliquando vero ratione voti jam emissi de non exeundo reclusagium: & plurimum etiam dubitans, illusionem demonis vel deceptionem in præfatis ostensionibus latitare.

31 Quibus de causis non parum perplexa recurrere decrevit ad suffragium orationum & perfecti consilii sanctarum personarum, quas noverat, fama referente, devotione perfectas, scientia veraque conscientia pollentes, Deum timentes pariter & amantes: quarum omnium habere studuit consilium super prædictis & eorum deliberationem qui per Dei gratiam omnes uniformiter dixerunt, & judicaverunt ipsam debere libere consentire. Et ad maiorem securitatem divini beneplaciti super hoc, quod dicta reformatio pariter & correctio per ejus medium consummari deberet, Altilini bonitas signum evidentissimum, & sensibile multiplex, per modum, qui sequitur, adjecit: Nam primo per triduum, ad instar Zachariæ, patris S. Joannis Baptiste, loquela privata penitus & muta remansit; consequenter per aliud triduum ceca fuit, & nihil videns omnino, quousque confessioni divinæ prædictæ de se ipsa consensum præberet: quo vero dato, visum recuperavit perditum, similiter & loquelam.

32 Ulterius non minoris admirationis signum præcedentibus subsequutum est. Nam in suo parvo stratoque reclusagio, divina peragente gratia, subito venit & in promptu crevit arbor quædam valde placabilis & mirabilis pulchritudinis: cujus folia bene composita vivaciter florebant, fulvi flores aureo splendore splendebant, odor vero delectabilis & confortabilis valde exin resilliebat: sub qua pullulabant multæ parvulæ arbores pulchræ ac multum placabiles, majori tamen inæquales. Quibus visis sic placentibus & gratulantiis, dubitare cepit, quod esset illusio demonis infernalis, impedimenta sibi quamplurima conferentis, & multipliciter molestare non desistentis: quapropter dictam arborem cum sibi coherentibus funditus eradicavit, & extra reclusagium viriliter eiecit. Post paucos autem dies voluntate divinæ similes arbores per omnia, cum aliis adherentibus, a primis non differentibus renatæ fuerunt, & in forma simili sibi primitus demonstratæ, & ultra prædictæ arbores de loco in locum sibi videbantur apparenter transferri. Et tribus signis prædictis experimentaliter perceptis, cognovit evidenter, quod esset opus Dei: & ampliori consequenter dilucidatione plenius intel-

lexit, quod arbor principalis suam designaret personam, ceteræ vero ceteros vel ceteras, viros vel mulieres, qui vel quæ per ejus medium pertingere debebant ad reformationis & perfectionis apicem peroptatum. Sed translatio multiplex dictarum arborum localis prætendebat ejus excessum varium, virtuosum ædificium, & utilem profectum in plures regiones.

33 Et tunc vires mentis recolligens, mirabilem visionem & terrificam sibi ostensam considerando, nec non & requisitionem de se factam per Franciscum sanctissimum a Deo liberaliter concedente, cum consilio notabilium personarum, sibi virtuose collato: revolvens animo diligenter insuper & signa de perditione, cum subsequenti recuperatione tam visus quam loquelæ, nec non arboris eradicatæ subitoque renatæ; dubitare cepit, ne Dei reverentiam offenderet, si juxta sui beneplacitum amplius consentire differret; & humiliter Deo se recomendans in suis sacris orationibus, assensum præbuit, deliberans toto corde possetenus optatam dare juxta gratiam a Deo sibi collatam, vel conferendam dictæ reformationi: reservato tamen, quod in hoc facto nullatenus foret libenter principalis. Et statim post prædictum consensum ad adimplendum divinū beneplacitum, insula sibi exlituse extitit perfecta cognitio de cunctis necessariis & necessario requisitis pro fine debito plenius assequendo: de quibus, inquam, necessariis a rotulum quemdam parvum statim composuit & sic breviter scripsit, quod *b* pro qualibet materia præcise signabatur unum solum memoriale seu brevis clausula. Demum satis cito, divina providente elementia, supervenire sibi plures *c* hujusmodi gentium multumque conferentium pro conferendo dignum adiutorium. Inter quos pro regimine suæ conscientie pariter & animæ salute a Deo sibi missus extitit venerabilis Pater, de quo supra dictum est, Frater *d* Henricus de Balma, prænominatæ Religionis & Ordinis S. Francisci Professor: vir utique magnæ perfectionis, amans & timens Deum ab infancia, penitus ignarus in transitoriis rebus & temporalibus, sed discretus & prudens in spiritualibus & divinis, pius insuper & misericors erga pauperes & peccatores. Cujus rei gratia ancilla Dei gloriosa de illo sapius testimonium perhibebat, numquam peccatorem, quantumcumque elongatum a Deo, sine remedio consolationis a sua præsentia recessisse. Quantos autem & quos peccatores & peccatrices ipse converterit ad viam salutis, & reduxit ad mundi repudium & sacre religionis ingressum, a solo Deo creditur numerandum. Os nempe suum fere semper divinis verbis asiduebat, Quamplurimæ etiam infirmis diversarum passionum solo signo Crucis plenam sanitatem noscitur contulisse, similiter ab aliquibus obsecris spiritum malignum eiecisse. Quid plura? Ejus enim in terris conversatio plus cunctis videbatur celestis quam terrena, & divina quam humana: ut de se cum Apostolo fateri posset quod scriptum est: Nostra conversatio in caelis est.

a Rotulus, alii Rotula, Germanis rodele, Belgis & Anglicis facta contractione, rotte. codicillus, cartægul, quia rotæ solebant sua scripta convolvere quasi in rotulas, & potissimum leges & constitutiones publicas.

b M.S. Consensu, pro qualibet.

c Est Gallicismus plurimæ des telis gens, id est, plures tales personæ. Ita inferius num. 42 dicuntur omnes modi gentium, Gallice toutes sortes des gens: qualibet genera hominum, seu homines cujuslibet conditionis, & n. 44 de cunctis statibus gentium: & num. 53 gentes armorum, id est, miles, gens d'armes.

d Fuit per 34 annos Confessorius B. Coleta, ab anno 1405, ad 1439, quo traditur 23 Februarii mortuus Vespatione, & in capella S. Anna in præsentia B. Coleta sepultus & ad eum diem Martyrologio Franciscano inscriptus: de quo Abbavillani narrat, quod Avaniense transiens & visitans Sororem Mariam Amemam, celebrantem eo loci Rotulam, monitus fuerit Hierosolymitana peregrinationis

AUCTOR STEPHANO JULIACO EX MSS.

omnes matris par-

probat consensum

donatur co-
stati eigo-
tione amari
ad reformati-
onem no-
spiciantur

E
b
c

adjuvatur
ab Henrico
de Balma
Mauritio

homois san-

F

Phil. 20.

Rotulus,

AUETC-
RE STE-
PHANO
JULIACO
EX MSS.

A sientis consilium (quod animo agitabat) convertere in obsequium Reclusæ Corbejensis, ad multa & magna cum ejus auxilio efficienda a Deo destinata. Plurima ab hoc Confessario Patris suo sibi, aliisque narrata, de virtutibus & miraculis B. Coletæ, Soror Petrina de Balma, Henrici neptis refert, ut infra videbimus.

CAPUT VI.

De accessu ejus ad præsentiam Summi Pontificis: & qualiter ab eodem recepta fuit ad Religionem pariter & professionem, & qualiter instituta sit Abbatissa.

34 *Q*uia Doctore teste egregio, beato videlicet Ambrosio, Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia; ejus opus in hac ancilla sua Coleta dubitari nequit jugiter adfuisse: cujus ope mirabiliter prævisa, prædicto venerabili Patri proposuit, quod in corde pro dictæ reformationis executione se transferre personaliter ad præsentiam sanctissimi Patris Domini nostri Papæ cogitabat. Illo tamen exterius adjuvante, qui mentem ejus interius illustrabat; ad majorem securitatem & honorabiliorem successum in cunctis, immisit Altissimus noticiam de prædictis, scilicet ejus vita seu desiderio sancto, in corde cujusdam potentis a Domina Militissæ & Baronissæ, relicte pro tempore nobilis & potentis viri, Domini de Brisajo, filie cujusdam non minus nobilis Domini de Rupe Coherdi. Quæ quidem Domina divino instinctu supermotæ, sua dulci bonitate personaliter venit ad reclusagium prænominatæ ancillæ Christi, situatum in loco de Corbeja: unde receptis multis colloquutionibus devotis, divinum amorem animæque salutem cum adificatione multa pariter & consolatione tangentibus, ab ea animata viriliter extitit Domina prædicta, pro totoque posse suo deliberata, præbere favorem, subsidium & adjutorium eidem, pro suo proposito sanctoque desiderio finaliter adimplendo: & incontinenti sic efficaciter ad hoc laborare cepit, cum coadjutoribus a Deo sibi transmissis, quod in brevi tempore, tam ex dispensatione Papali quam ex aliis remediis convenientibus & opportunis, plene procuravit liberum egressum illius a dicto reclusagio: non obstantibus impedimentis tot & tantis ab hoste maligno procuratis, vel propriis viribus illatis. Percipiens autem dicta Domina manu Dei peragi circa præfatum negotium, attentis variis conditionibus & oppositionibus jam subactis, quæ viribus humanis insuperabiles apparebant, cum omnibus impedimentis tot & tantis exclusis & evacuatis, humiliter & caritative se præsentavit personaliter accessuram cum suis tam familiaribus & servitoribus, quam jumentis, & temporalibus bonis, pro conductu salutico pariter & reductu usque ad præsentiam b Summi Pontificis Domini nostri Papæ. Quam benignam & caritativam oblationem cognoscens ancilla Domini prædicta, tamquam procedentem a divino beneplacito, libenter accepit & humiliter assensit. Quæ de re dicta nobilis Domina concepit in corde suo grandem læticiam, per hoc æstimans, & merito, gratiam singularissimam a Deo sibi collatam. Et tandem suprema Dei bonitate cooperante, consolabiliter & salubriter illam duxit ad prædicti Pontificis præsentiam, & consequenter re-duxit, illi conferendo cum ceteris de sua comitiva grandissimæ caritatis & humanitatis obsequia cum multa devotione: & in præfato conductu comites universi sic a Deo confortati, conservati, nec non & consolati fuerunt, quod lætabantur esse præsentibus ancillæ prænominatæ, tamquam exemplatrici totius sanctitatis, re-lucenti planissima doctrina, pro cordibus illorum inflammandis ad Dei dilectionem perfectissimam, timorem

verissimum, & ejus humillimum servitium; ad fugam D peccati finaliter, & ad observantiam divinorum præceptorum; cum gestibus honestis & conversatione calica, ut videretur magis Angelus, quam persona terrestris.

35 Interdum pro pia compassione suæ rectæ juven-tutis, illam equitare compellebant: ubi quasi numquam otiosa, sed in bonis indefinenter semperque occupari consuevit, statim post ascensum super bestiam ferventer & vivaciter dedicabat se divinæ meditationi, quoad penitus rapta in spiritu mentisque transforma-ta, sic elevabatur in Deum, quod omnino nesciret, quæ vocetenus dicebantur vel opere fiebant circa eam, acsi penitus mortuâ fuisset, nec propter hoc vacillare videbatur ad dextram vel ad sinistram, sed constanter & firmiter ac immobiliter se tenebat, acsi foret ab Angelis (sicut fuisse creditur indubie) sustentata. Aliquoties vero peditando per viam fortem, difficilem & aspe-ram, videbatur aspicientibus non tangere terram, sed magis volans in aere vel in aere elevata, longum per-ransire spatium parva temporis mora, vix ab aliis for-titer ambulantes adipiscenda.

36 Per plures etiam dies, antequam pervenirent ad præsentiam prædicti Summi Pontificis, præcedere fecit quamdam notabilem & discretam faminam, ad intiman-dum eidem Patri sanctissimo causam & intentionem sui progressus ad illum. Quæ tamen præcedens famina sic horribiliter infestata seu persecuta fuit a crudelibus & invidis super intercepto laudabili bono, demonibus videlicet infernalibus, quod sensu perduto stulta facta est; ne penitus ad optatum posset terminum pervenire, nec audientiam capere; nec per consequens verbis ejus dictus Pater sanctissimus fidem posset adhibere: & ad majus impedimentum confusibilioris repudiationem totius boni peracti seu intercepti sanctissimi negotii præli-bati, demones suis illusionibus eam cogebant ad gestus inordinatos & inhonestos & horribiles, sic quod nemo audebat ei appropinquare. Incedebat namque infensa-ta, & penitus expoliata, & sic afflicta direque persecu-ta, cum difficultate nimia & vehementi dolore non sine cordis amaritudine pervenit ad civitatem c Ni-canam, ubi præfatus Dominus Papa pro tunc residebat. Ad ejus aures satis cito rumores pervenerunt de adven-tu cujusdam mulieris in eandem civitatem, quæ sensu perduto ferventer requirebat ad summi Ponti-ficis venire præsentiam, pro certis sibi commissis negotiis eidem intimandis. Placuit autem Altissimo cordi sui Vicarii sic efficaciter inspirare, quatenus subito faminam supradictam, prius vestibus decentibus com-munitam & ornatam, ad sui præsentiam venire man-daret, quod & factum est. Mirabile dictum! Scitim nempe, postquam adducta fuit ad dicti Patris præ-sentiam, recuperato sensu plenarie, nullo signo de ejusdem amissione remanente, valde prudenter & discrete declarare cepit causam adventus sui, nec non & ancillæ Domini subsequenter & in brevi ven-turæ: quam idem Pater sanctissimus libenter audiens, cuncta, quæ sibi de materia prædicta disposuerat expli-care, gratanter accepit. Quæ siquidem materia plenius examinata, concepit in corde non modicam conso-lationem: aperte cognoscens illud mysterium opus esse divinum signanter ex mutatione subita mulieris prælibatæ, quæ sensu privata, confestim incipiens recitare factum ancillæ Domini, sic erat prospera-ta, & sic hostis antiqui fallacia mirabiliter defrau-data. Nam quod fraudolenter composuerat ad sancti negotii perturbationem, finaliter evenerat ad lau-dem, adjutorium & commendationem.

37 Postquam vero præfatus Dominus Papa suffi-cienter extitit informatus, tam vivæ vocis oraculo quam evidenti signo de causa, propter quam ancilla Dei sæpèdicta venire festinabat ad sui præsentiam, paucis

A paucis interjectis diebus, ipsa cum suis applicuit ad dictam civitatem. Quo scito, Summus Pontifex locum congruum & tempus conveniens disponere curavit, quo posset ejus adire praesentiam pro audientia favorabiliter obtinenda. Tunc ipsa juxta morem ad sacrificium orationis recurrens, se factaque sua totis viribus Domino commendans, iter arripuit cum simplicitate cordis & confidentia, demissa oculis humilitate grandi, sed elevato corde totaliter ad Deum, cum dicto Patre nobilissime Domina praedicta, pluribus etiam aliis nobilibus personis de sua comitiva. Postquam vero venit ad Sanctissimi Patris praesentiam, ipso dulciter oculos levato, dictam ancillam pie respicere benigneque salutare volente, Divina providentia signum admirationis non modice celeriter interjecit. Nam dictus Christi Vicarius in alta cathedra residens, ad primum aspectum humilis ancillae praenominatae, subito cecidit in terram, & nihilominus in praedicto casu divinitus percepit in instanti, quae esset, & quid quaereret ancilla praedicta: non parum inde perterritus, licet ipse foret mentaliter in spiritu consolatus. Et confestim surgens, motu proprio ad puellam accessit, sumens propria manu quamdam abscissulam, pendentem ad ejus corrigiam, rotulum continentem, in quo scripserat materias negotii peragendi, per memorialia brevissima, prout a Fratribus est notatum. Et displicato dicto rotulo, legens per singula memorialia, Deo docente, clare cognovit cuncta necessaria pro Religione vel ejus reformatione. Consequenter adepta gratia cum benevolentia summi Patris gratanter est exorsa, sibi cor aperiens, & causam manifestans, pro qua venerat, licet eum non lateret, & cuncta, quae disposuerat, explicavit humiliter.

38 Inter quae duo principaliter exposcit. Primo, quod placeret suae Sanctitati, quod ad vitam Evangelicam, videlicet ad secundum Ordinem per beatissimum Patrem Franciscum institutum, qui dicitur communiter Ordo pauperum Dominarum, cujus Virgo gloriosissima Clara fuisse fertur primiceria, de sua scilicet Domini Papae licentia, posset assumi. Cujus Ordinis Regula dicitur Evangelica, sicut Regula Fratrum Minorum. Quae dux Regulae dictorum Ordinum, scilicet Fratrum Minorum & pauperum Dominarum, a dicto Patre sanctissimo Francisco primitus instituta, & a Spiritu sancto pariformiter inspirata, & ad similem & aequalem statum perfectionis ordinata, scilicet Apostolicum & Evangelicum, similiter incipiunt per hunc modum: Regula, & Vita Minorum Fratrum haec est: & forma vitae Sororum haec est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare &c. Secundo exposcit reparationem Ordinum praedictorum, a dicto beato Patre Francisco prius institutorum. Quae quidem postulationes, quamvis rationabiles apparent, & iuste secundum praedicti Domini sui Pontificis arbitrium; nihilominus tamen propter diversitatem iudiciorum & opinionum, aliquantulum differre decrevit assensum; quia majori parti consilii sive assistentium videbatur juvenis & tenera filia, statusque post platus austerus, fortis & difficilis, & magnae perfectionis. Quapropter non erat ei faciliter juxta praedictorum arbitrium a Summo Pontifice condescendendum, quod nec fecit in promptu, saltem apparenter: quamvis in corde foret sibi materia grata, & factibilis seu facilis, & existimabat veridice, quod esset opus Dei juxta secretam sibi a Deo revelationem ostensam. Et quamvis prolongaret, Deo permittente, pro majori noticia sancti desiderii virtuosae puellae perquirenda, pluries illam interrogans & de pluribus secretis, de suis responsionibus prudentibus & discretis valde contentus & edificatus, semper tamen determinatus erat ad gratum condescensum.

39 Intra cujus prolongationis spatium, quo expectabatur Sancti Patris assensus, supervenit in dicta ci-

vitate valde gravis & terribilis pestis, nonnullus de principioribus contradicentibus sic letaliter inficiens, ut raptem expirarent: unde boni consilii capaces aestimare compulsi sunt, tales fuisse punitos propter impedimentum praestitum ancillae Dei praedictae. Et postmodum factis cito praedictus Pater Sanctissimus, considerans mirabilia, quae quoties demonstrabantur tamquam opera Dei, decrevit amplius materiam non prolongare. Quinimo sibi liberalissime concessit illa duo supradicta, pro quibus illa supplicaverat humiliter suae Sanctitati: cognoscens certissime divinum beneplacitum super hoc: cui nullatenus obviare dignum existimabatur; cum esset Christi Vicarius in terra. Ideo & ancilla Dei vocata personaliter ad sui praesentiam cum ejus comitiva, nec non & aliis plurimis personis, tam Ecclesiasticis quam secularibus, praemisso solenni sermone pro commendatione status Evangelici seu Apostolici per ipsam assumendi, cum humilitate dignaque reverentia ipsemet Summus Pontifex personaliter eam recepit ad Religionem & supra dictum Ordinem S. Clarae, & nullum admittens interstitium neque dilationem, admisit eandem ad dictae Religionis sanctam professionem, super caput ejus velum imponens, & cordam illi cingens juxta morem Ordinis, commendans sibi plane servandam Regulam beatissimae Clarae, & consequenter ibidem illam benedicens & consecrans, eandem in Matrem & Abbatissam instituit cunctarum Religiosarum, exinde reformatarum vel ingredientium seu ingressurarum in Ordine praedicto. Et haec cuncta peregit sic humiliter, devote & reverenter & ferventer, quod plurimis admirantibus Angelus Dei esse videbatur: intantum quod plures Cardinales & Domini seculares, cum Patre Generali praefate Religionis S. Francisci, qui praesentes aderant, testimonium ferebant, numquam se vidisse dictum Patrem Sanctissimum aliquem ejus actum vel officium solennius, nec forsitan eque solenniter celebrasse.

40 Quibus omnibus finitis & terminatis, dictus Pater locutus est Ancillae praefatae cum affectione multa, diligenter exhortans eam prudenter agere cum discretionem, & vere, perfecte & fideliter custodire Regulam, atque vota promissa, continuando perseveranter de bono in melius usque in finem. Uterius multum caritative semetipsum obtulit in ejus adiutorium & confortationem, liberalemque communicationem cunctorum, necessariorum pro suis negotiis honestis & opportunis. Et ipsam affectuose requirens, quatenus ad ejus patriam vellet se transferre, per ipsam ibidem caritative & dulciter tractanda, recipienda & providenda. Post haec insuper ad suum confessorem, qui secum venerat, illam carissime recommisit, indicens illi, ne quovis modo dimitteret illam. Demum praefatam Dominam ejus ductricem fidelem instanter rogavit, ut eam procuratorem duceret ad patriam nativam. Et extra respiciens ceteros, alta voce, cunctis intelligibili, dixit: Utinam ego pro nunc dignus essem quaerere vel procurare panem pro victu seu alimento praesentis Religiosae. Et sancta benedictione recepta, a Sancti Patris praesentia recesserunt.

41 Nec multo post ipsa percepit majorem a quibusdam solitis honorem, ex eo potissime, quod Mater appellabatur: ex quo scire cupivit, quid hoc significabat, & unde procedebat. Et facta responsio, scilicet quod Sanctissimus Papa benedixerat eam, & instituerat Matrem & Abbatissam; dolenter sustinuit, & desolata nimis extitit: numquam inclinare valens cordis assensum ad hujusmodi praemiopentiam, quancumque super hoc a suis persuaderetur: sed solam se credebat simplicem Religiosam, non habentem Officium Abbatissae. Sed Deo placuit, quod ipsa penitus ignoraret se fieri Abbatissam, quousque talem se factam reperiret. Postquam autem certificata fuit de veritate,

AUCTOR
AB STE-
PHANO
JULIANO
EX MSS.

improvisum
periculum

Ordinem
S. Clarae re-
cipere

professionem
factam

Abbatissa
constituitur

scriptura ad
hanc
ad complan-
tiam

de beatissimae
Clarae, de
matris

id est de
matris
tempore

Aritate, pro viribus intendit ad dictum Patrem Sanctissimum Dominum Papam remittere legatos vel inter-nuncios, humiliter supplicando affectuque vehementi requirendo, quod vellet ipsam a tali dignitate vel officio penitus absolutam reddere. Quibus ille respondit: Quod factum est factum sit, & factum erit & factum remanebit.

a Isabella natione Burgunda.
b Erat hic Benedictus XII, dictus XII, in longo schismate Antipapa successor Clementis Antipapa: quem S. Vincentius Ferrerius, cuius infra num. 24 fit mentio, doctrina, sanctitate & miraculis illustris defendebat. De schismate illo passim Theologi & historiæ agunt.

c Nicæa urbs maritima ab anno 1388 regioni Pedemontana adjecta, ad Ducem Sabaudia spectat. Charta conventionis excusa est a Guichenone in Probationibus ad Historiam genealogicam familia Sabaudica pag. 224 & seqq.

d MS. Utr. buccellam, ac buccellula est parva bursa seu crumena.

e Gallicismus est, quo Franci desployer dicunt explicare, expandere: sic num. 30 implicare accipitur pro expendere, quod employer a Franci vertitur.

f Testatur Abbauillans, ex quadam epistola Sororis Catharina Rufina haberi, quod hic confitetur humilitatis & obedientia duravit a festo Conceptionis Virginæ, 8 Dec. usque ad diem S. Luca 13 Octobris. Sororem autem predictam B. Coleta coavam facit.

C A P U T VII.

De inchoatione reformationis Ordinis S. Claræ, & de persecutionibus sibi factis.

42 **E**T quoniam, ut ait Apostolus ad Timotheum, Omnes, qui pie volunt vivere, persecutionem patiuntur. Et Sapiens: Fili, accedens ad servitum Dei, prapara animum tuum ad tentationem. Humilis ancilla Jesu Christi Coleta, postquam regressa fuit de presentia Domini nostri Summi Pontificis, ab eodem, licet ignorans, instituta in officium Matris & Abbatissæ dictæ reformationis, cepit diligenter & solite cogitare, ac dare ferventer operam executioni tam virtuosæ negotii, suæ providentiæ commissi. Sed malignus satanas, adversarius omnium bonorum, & tantum fructum ferre non sustinens, quantum per ejus medium clementiam Salvatoris inchoare cernebat pro salute pauperum animarum; tam per se quam per suos complices illi persecutiones terribiles & importabiles inferre conatus est, intantum quod omnes modi gentium & omnes status, etiam noti sive cogniti, qui prius erant amici, totis viribus impugnare nitebantur illam, improperantes eidem, quod esset sortilega vel incantatrix aut demonum invocatrix. Et pluribus opprobriis execrabilibus multipliciter affectam, in infamiam tam vituperabilem impellere conabantur, quod nullus tam hospitio proprio penitus recipere audebat: & sic tandem atroci persecutione multimoda compulerunt eam natale solum egredi celeriter, ac in extraneam atque alienam proficisci regionem & patriam longinquam: in qua sibi consolabiliter & consolatorie providit Altissimus de quadam nobilissima puillimaque Domina Blancha, b tunc Comitissa Gebennarum. Quæ multum læta sive congratulans illam advenisse, cum caritate nimia benigne eam recipiens in domo propria, suis meritis & doctrinis valde profecit in Dei cognitione, suæque propriæ conscientie alleviatione; intantum quod de post cum sibi incontinentibus cunctis vix vel numquam ab ea voluit separari. Et inde concessit eidem tam pro se quam pro sua comitiva

c mediam partem castri, dicti de Balma, in quo dicta Domina moram trahebat. Et ibidem humilis ancilla Christi suum primitus cepit officium exercere, diligenter observans & observare faciens Ordinem & Regulam S. Claræ.

d 43 Et in eodem loco permansit, quousque a Sede

Apostolica de conventu e Bifontinensi vel potius eidem D conventui de sua persona notabiliter extitit provisum.

Ad quem quidem conventum dicta Domina Comitissa cum nepte sua, quæ postmodum extitit Ducissa Bavariz, & Comitissa Palatina Rhent, eam honorifice cum solenni comitiva juxta condecensiam, devote perduxerunt, & ibidem cum ea per longum satis spatium permanserunt. In dicta vero comitiva ducentium illam ad dictum conventum Bizontinensem, erat quidam vir nobilis, scutifer dictæ Comitissæ, virtuosus, amans & timens Deum, qui certitudinaliter asseruit se vidisse quamdam mirabilem claritatem seu luminosum splendorem circa præfatam ancillam, nedum semel, sed quotiescumque vertebat oculos ad intendum ipsam. Deum vero nobilis Domina prædicta secundum quod debita ratio poscebat, ab eadem se decrevit corporaliter absentare, recepta possessione dicti conventus & personali collocazione; quamvis mentaliter & ex affectione numquam esset separanda, quin per totum vitæ suæ spatium esset sibi conjuncta per vinculum perfecti amoris & dilectionis. Cujus rei gratia ordinavit in suo testamento, quatenus ubicumque migraret ab hoc sæculo per mortem naturalem, corpus seu cadaver deferretur in aliquem conventum Ancillæ prælibatæ: quod & factum est. Nam post decessum ejus honorifice sepulta dignoscitur in Conventu S. Claræ de Poligniac, in quadam capella per dictam ejus neptem Ducissam Bavariz constructa funditus & edificata.

44 Postquam vero præfata nobilis Domina cum ejus comitiva recessisset ab ancillæ Christi contubernio, non parum virtuoso, pacata dulciter ipsa cum sponso Christo cepit viriliter continuare sanctam Observantiam Evangelicæ Regulæ, videlicet S. Claræ, jam inchoatam in castro, de quo supradictum est, Domina prælibatæ. Et quia nondum habebat Religiosas nisi paucas vel in parvo numero, confestim quamplurimæ nobiles perfectæ & devotæ mulieres undique confluerunt ad illam, suppliciter deprecantes, Spiritu sancto agitante, sanctæ Religionis habitum cum humilitate. Quibus diligenter examinatis, recepit ipsa gratanter quas reperit idoneas: sicque tempore brevi magnum exerevit in numerum sua sancta comitiva. Et quamvis absque Religiosis, & Sororibus prius fuisset Abbatissa, consequenter propter abundantem multitudinem personarum, ingressam Ordinis affectuose requirentium, necesse fuit multiplicare conventus & monasteria tam Sororum quam Fratrum. Sicut enim in illa visione terribili sibi cælitus ostensa f noverat, Divinam clementiam graviter a quolibet statu nimis offensam, ad eandem cunctis statibus reconciliandam, viri & mulieres, Ecclesiastici & seculares, in prædicta reformatione seu correctione per ejus medium, nedum in uno Ordine, sed etiam in tribus per B. Franciscum institutis, incessanter efflagitabant [admitti] prout apparet in conventibus & monasteriis, per ejus medium constructis seu reformatis, tam Fratrum quam Sororum, & in diversis nationibus & in terris sive locis, utpote in Francia, & Alemania, Burgundia, Sabaudia & in Lingua Occitana. Etposito, quod dictorum conventuum reformationum tam virorum quam mulierum, Fratrum vel Sororum, satis parvus sit numerus, respectu tantorum statuum & tot Ecclesiasticorum & secularium; verumtamen de cunctis fere talibus statibus seu condicionibus gentium ad hanc modicam congregationem aliqui pervenerunt. Nam quidam ingressi sunt, personaliter & de facto sumentes habitum; alii vero iusta de causa legitime impediti quoad talem Ingressum, affectu tamen, corde volenti non minus sunt illi animo conjuncti. Cujusmodi sunt omnes, qui favorem & adiutoriam dictæ reformationi cum efficacia non modica contulerunt, &

A & adhuc conferre non cessant: veluti plures Reges & Reginæ, Duces, Comites & Barones, Milites & Burgenses, in utroque sexu sive sexu, Mercatores & ceteri Domini, Domine pariter & Domicellæ, nobilesque personæ quamplurimæ, qui vel quæ singulari devotione cum affectione cordiali ad ipsam ancillam Christi pro dicta reformatione pervenerunt: quidam radicibus edificari faciendo partialiter vel in toto; alii fundando Conventus notabiles juxta sui vocationem: alii multipliciter adjuvando intuitu puræ caritatis, ad misericordiam Dei facilius obtinendam. Plures vero nobiles tam Domine quam Domicellæ, personaliter accesserunt, nobilitati cum honoribus & divitiis plene renuntiantes, viam Religionis amplecti cupientes, defectus proprios corrigentes: & quod plures est, de cunctis Religionibus aliis nonnulli istam amplectentes, ut puta S. Benedicti, S. Augustini, S. Bernardi, Carthusiensium, Celestino- rum & Canonico- seu Canonissarum, & plures ex similibus statui proprio resignantes, cum licentia & dispensatione debitis, ad hunc statum prætextu majoris perfectionis se transtulerunt in dicta reformatione.

45 Quæ, inquam, reformatio quam assumentibus utilis, Deo vero grata sit & acceptabilis, ostendere dignatus est ancillæ suæ quodam evidenti signo. Nam cum semel cum quodam Patre suo Confessore conferret de necessariis, congruis & opportunis pro dicta reformatione, vidente Patre qui presens erat, exlitus emissa fuit inter ejus brachia descendens in cordula quædam, artificialiter & miro modo composita sive facta, velut nix albißima, visibiliter & subito dilapsa: quam reverenter & humiliter receptam confestim duplicavit, nihil tamen verbo neque signo cuiquam manifestans. In quo potest notari, per cordam [significari] statum reformationis, cordas gerentium in utroque sexu, scilicet Fratrum & Sororum, & per albedinem munditiam seu puritatem cordis & corporis & nitidæ conscientie, quæ relucere debet in illis. Sed per descensum a celis convenienter designatur acceptatio divina tam reformationis quam Reformatorum: sed potissime Reformatricis, per cujus medium omnia iuste, sancte & pie peraguntur.

46 Nec prætermittendum est, quod omnes tam Fratres quam Sorores, qui vel quæ personaliter ad gremium dictæ reformationis fuerant admissi, quando- cumque vocabantur a Domino de hoc præsentis seculo, in quacunque regione forent, longinqua sive propinqua, semper in suo & decessu Reformatrici se manifeste repræsentabant, quamdiu vitam duxit in seculo, nec minus credendum, quod nunc eidem se præsentent in celo. Quibus tamen quamplurima subsidia pro tunc conferebat pro remedio salutis & alleviatione animarum. Quamobrem & ulterius, quod non parum admirandum, quandocumque pro delatione Religio- sarum seu Religiosorum, conventuum multiplicatio- ne, seu monasteriorum in edificiis construendis, ali- quid facultatis vel proventus necessarii minus suppe- tebat, vel quovis modo deficere videbatur, quod hu- mana fragilitate adipisci non poterat, Divina bonitas mirabiliter providebat, mittendo sibi plenarie totam quantitatem pecuniæ, necessariam pro complemento negotii jam intercepti, & hoc in auto purissimo plu- ries, videlicet summam quingentorum aureorum, per- fectorum in quantitate, pondere & pulchritudine singu- lari. Ex quibus & melius consueverat expedire negotia, quam facere posset ex alia quantitate similive pecunia humanicus acquisita vel procurata; quamvis etiam foret in quantitate dupla. Et quamdiu denarii præfati divinitus emissi sortiti a ceteris sequestrati permane- bant, in sua conservabantur pulchritudine necnon & bonitate: cum vero altis jungebantur seu permisceban- tur, tunc illis per omnia similes effecti sunt.

a Edicta fuit a memorato Henrico de Balma Confessario extra Regnum Franciæ ad castrum Balma, & recepta in adibus Alardi de la Roche fratris dicti Henrici, cujus filia Odilia inpositum B. Coletæ assumpti. Ita Jacobus Podoretus & ex eo Abbavillens.

b Gebenna seu Gebenna istius ævi scriptoribus est, quæ antiquis Geneva, urbs erbi ante ad lacum Lemannum, aliquos antiquorum Regum Burgundiarum sedes, proprios etiam Comites quam plures habuit, ex ultimis suis Amedeus IV, qui ex Matilda de Bolo- mia plures genuit liberos, in quibus penitus defecit mascula prole- tam antiqua familia Gebennensis, ultimus fuit Robertus, qui Po- tro fratre ab ipso prole mortuo anno 1392 aut sequente successit, jam- tunc Antipapa Clementi VII dictus, quæ anno 1394 & vixit sublate, successit ex horum fratre nepos. Imbertus de Villariis, quæ iterum anno 1400 vita functo, substitutus Odo de Villariis ejus patrum, anno sequente hunc Comitatum Genevensis vendidit Amedeo viro Duci Sabaudia: cujus venditionis chartam edidit ante citatur Guichenon pag. 249. ut Blancha dicitur tunc Comitissa, id est an- no 1407 quæ sola forsitan ex dicti Amedei liberis superasset. Murcor Ulyssipontis Comitissam appellat Versonionensem: sed se postmo- dum corrigis c. 11.

c Balma nomine plura loca fuerunt in illis partibus, aliqua in monte Jurensi inter rupes & cavernas, ubi S. Romanus Abbas Ju- rensis, uti ad hujus Vitam 28 Febr. dictum est, sorori suæ alique- Sanimonialibus monasterium extruxit: alia duo loco Balma no- mine indicavimus 13 Januarii ad Vitam S. Bursii Abbatis, in quibus celebrat Balma ad Dubium fluxum Versonionem inter & Montem-Bellardum, ob canebat Virginitatem, talis Baume les Nonnains dicta: ut quæ hic videtur intelligi, ob frequentia de so- pulchra in conventu Poligniacensi, est Balma virorum, in terri- torio Poligniacensi non præci Geneve, & infra n. 38 dicitur sua in patria Gebennensi.

d Bulla Pontificis signata fuit 26 Jan. anni 1408 hoc exordio, Dum attenta meditatione pensamus. Abbavillens pag. 141.

e Conventus erat Urbanissimus, quæ consenserat in hanc re- formationem exceptis duabus, quibus per dictam Bullam Pontifi- ciam permissum fuit in antiqua consuetudine vivere assignatis ne- cessariis. E redituibus Urbanissimum auctoritate Legati Apostoli- ci, & Theobaldi Archiepiscopi Versonionensis aluntur duo Sacer- dotes, qui Missam celebrant apud Coletanas.

f Matilda filia Amedei Principis Achaja & Pedemontis, ut Catharina filia Amedei Comitis Genevensis, illam Blancha ma- tria erat.

g Nuptia Ludovico III Eleftri Palatino Rheni, Barbato co- gnominato, cujus contractum matrimoniale, signatum 30 Novem- bris anni 1417, addit etiam Guichenon in dictis Probationibus pag. 121.

h Polignium civitas liberi Comitatus Burgundia, ubi conce- ritur testis extructus anno 1415, sumptus conferente Margareta Bavaria, Ducissa Burgundia, uxore Joannis Intrepidi: a quibus Philippus Bonus procreatus.

i Altmannia more Francico pro Germania sumitur, & instat- ligitur potissimum Conventus Heidelbergensis a Matilda Ducissa dotatus.

k Lingua Occitana, quæ passim Languedoc dicitur, quod ibi- dem annuerent per particulas Os, ut Franci per Ouy Separatur autem a Francia, quod hinc tantum sub S. Ludovico & postero- ribus Regibus esset adjuncta.

l Brant vidente B. Coletæ mulierum conventus 18, supra a no- bis enumerati.

m Cordelo, quasi parva corda, ex voce chorda. unde & Reli- giosi Ordinis S. Francisci Cordularii variis in locis appellantur.

n Ex his fuerunt Soror Joanna de Jovo, quæ Auxona mortua apparuit ei Versonione, Frater Guillelmus Tureal, & aliqui Ab- batissa per 7 annos onusta catenis, mutuo colliso concupantibus.

o MSS. Confund. & Ruben nullis sufficere forsitan legendum, non sufficere.

CAPUT VIII.

De sua cordiali dilectione Sanctissimæ paupertatis.

47 PRæ ceteris virtutibus, quas Altissimi Dei fi- lius Dominus noster Jesus Christus de secreto mysterio suæ beatissimæ Deitatis in hanc contulit vallem miseriæ, machinæ scilicet mundialis, elegisse tam verbo quam facto cognoscitur amorem & obser- vantiam altissimæ paupertatis: de paupere Matre na- sci, pauperes discipulos eligere voluit; exordium ser- monis in præsentia cunctorum assumere decrevit, di- cens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est re- gnum celorum, & in eadem, tamquam fundamento primo totius perfectionis, Pater noster gloriosissimus S. Franciscus fundare primum & secundum Ordines, quos

D
AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIACO
XX MSS.

Geneve sub
proprio Co-
mibus,

dein sub
Sabaudia,

E

Balme

Matilda
Sabauda,

nuptia Ludov-
ico Palati-
no

Lingua Occi-
tana

omnibus.

F

Paupertatem
ad sanctum
nem Christi,

Mat. 5. 3.
& S. Franci-
sed

AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIANO
EX MSS.
amplexa
finita obfer-
vat.

correcta
simplici ra-
tionale &
falsitas

e videretur
aut

audis pidi-
bus mendi-

ad ignem
non venit

domus in
stramine,

tributa
pauli pul-
vinar ap-
paret

amat ma-
na submis-

e pauper-
ia ad fia-
e loca

A quos Apostolicos & Evangelicos nominamus, ratione conformitatis, quam gerunt ad vitam Salvatoris & sanctorum Apostolorum, omnino decrevit: & in hoc differunt a ceteris Ordinibus perquamdam supereminentiam singularis & virtuosæ strictissimæ paupertatis. Hanc siquidem paupertatem sanctissimam, velut apicem religionitatis, Virgo prudentissima Colera prædilexit semper, & a principio usque ad finem strictè servavit. Pro qua patrem matremque derelinquens, facultatibus cunctis plene pauperibus distributis, numquam post ejus vocationem ad Evangelica consilia, usque ad ultimum vitæ terminum, nec pro qualicumque frigiditatis algore, pro tegumento sui corporis habere voluit; nisi præcisè quemdam habitum pauperem & a repetitum, & unicam b tunicellam simplicem, nec duplicatam, simplicique c mantello contenta. Nec dictum habitum deferbat unquam integraliter novum, sed in parte vel in totum de veteri panno confutum, & pluries ab aliis delatum, & ex parte consumptum vel disruptum. Semel autem contigit propter excessivam frigiditatem temporis, quod Sorores pietate permotæ, tunicellæ suæ manicas, ipsa penitus ignorante, duplicarunt. Quo percepto, post primam resumptionem tunicellæ prædictæ, factum abhorruit, tunicellam deponens, ampliusque recusans illam assumere, donec illa duplicatura fuit penitus abscissa.

48 Calceamentis autem nullo tempore, siue hyemis siue æstatis, nec qualicumque loco, intus vel extra, fana neque in arma, utebatur: sed semper & ubique nudis pedibus incedebat, & quod mirabilius videbatur, numquam ad ignem se applicabat pro quacumque frigoris asperitate, neque videre ignem seu sentire poterat, excepta canicula. Velis & d capitegis utebatur humilibus, simplicibus & pauperibus, plus gaudens, præ ceteris in magis repetitiis. Modico stramine pro lecto utebatur, desuper quodam simplici coopertorio cooperto, cum sacculo paleis pleno pro suo cervicali. Illis præcisè lecti-sterniis uti solebat: quamvis tamen ibidem nihil vel modicum quiescere videretur. Qualicumque vero necessitate seu gravi infirmitate molestaretur, seu incessanter vexaretur; numquam uti voluit lecto, nec pulvinari de pluma: quin potius in ultima decumbens infirmitate, qua Deo spiritum reddidit, pro sublevamine laboris importabilis, quo vehementius agebatur, appositum fuit capiti suo quoddam pulvinar parvulum de pluma: quæ, quamvis oculos totaliter clausos haberet, præsentit in spiritu signopatenter innuens, quod inde amoveretur.

C **49** Oratoria vero, quibus per diem communiter utebatur, Missas audire & sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum receptura, volebat esse parva, pauperima, strictissima & submissa, quæ si aliter se haberent, numquam erat ibi consolata. In pluribus autem conventibus oratoria jam prædicta sic constructa fuerant, quod vix se poterat in eis erigere seu elevare, magisque videbantur e curtegetes vel tugoria alcilium vel anserum, quam habitationes rationabilium personarum, in quibus libentius morabatur, & consolationibus amplioribus jucundabatur. Et juxta conscientie propriæ sentimentum constructura grandis ædificiorum & copiosa sibi multum displicebat: de parvitate enim nusquam fuisse conquesta, quin potius judicaret talem esse nimis pulchram & solemnem. Et dicebat exhortando, quod adinstar benignissimi Salvatoris, qui non habuit ubi caput reclinaret, Sorores deberent contentari pauperculis & simplicibus habitaculis pro necessitate tantum, curiositate qualibet abjecta: libentiusque manebat in parvis conventibus, & in parvis villis siue locis, quam in magnis, amplis & spatiofis. In itinere constituta non libenter hospitabatur in alta vel spatiofa camera, sed magis ibidem perterrita vel timida, vix audebat oculos in altum levare. Applicans

autem ad conventum aliquem noviter constructum, si D quid ibidem conspiceret contrarium paupertati, non poterat pati nec sustinere, nisi omnino destrueretur.

50 Dominus Deus ab infantia contulerat ancillæ suæ virtutem nobilissimam miserationis & liberalitatis erga pauperes indigentes, quæ secum crescens ab infantia duravit usque ad mortem. Nam in ætate juvenili scholas frequentans, quæ sibi pro tentaculo præsentabantur a parentibus, libere ceteris parvulis distribuebat. Similiter faciens de rebus mandibilibus in domo secreta repercis, communicavit pauperibus & egentibus, inquantum fieri poterat sine reprehensione. Distributis vero facultatibus sibi competentibus, & jure paterno vel materno satis amplis & fertilibus, numquam exinde quidquam retinere voluit per se, nec pro usu proprio, nisi tantum necessaria pro stricto cooperimento, vel pro divino Officio devotè recitando. Si quando vero Fratres aut Sorores conspiceret necessitatem patientes de aliquo bono sibi collato, multum caritative concedebat illud eisdem, siue foret habitus siue tunica vel mantellus, aut brevium, aut f col-
lectarium, & sic de similibus, intantum quod sæpe E manicas habitus sui disiebat, & indigenti porrigebat, & aliquando de panno, differente satis a tunica vel habitu, resuendo vel reuniendo, sicque districta necessitati providebat: diligenter satagens præsens esse, cum scinderetur habitus tunice vel mantelli Fratrum vel Sororum, tum amore caritatis, qua desiderabat eisdem provideri, tum zelo paupertatis, quam formidabat longitudine vel latitudine dictarum vestium aliquatenus ladi. Parvas autem petiolas panni, quæ remanebant, instanter colligebat vel recolligi faciebat, in necessitatibus occurrentibus implicandas: de quibus habitum suum repetiabat, sic quod interdum fere centum de talibus petiolis apparebant in eodem: sicut patuit in illo habitu, quem in ultimo decessu deferbat.

51 Et cum super omnia desideraret, & placabiliter acceptaret habere libros necessarios pro servitio divino, propter quod in diversis regionibus eos perquiri faciebat, & deposcebat ad cultum divinum perfectius adimplendum: verumtamen cum ad manus ejus pervenerunt, pro usu suo proprio personali, quod multoties accidebat ex parte potentum Dominorum & aliarum notabilium personarum, tales libros etiam valde necessarios liberaliter communicabat, & plene condonabat: & exinde compellebatur necessario mutuo recipere aliunde, pro servitio divino persolvendo. Quod contigisse probatum est in extremo termino vitæ suæ. Plures etiam personæ notabiles statuum diversorum, & attentis magnis & arduis negotiis ejusdem, pro Dei reverentia saluteque suarum animarum, pro conventibus ædificandis, plurima conferebant secundum majus & minus, juxta facultatem majorem & minorem: alii aurum, alii argentum, alii pannos vel g jocalia, & us similia: de quibus numquam pro persona suâ retinuit, usque ad valorem acus, siue magnæ quantitatis fuerint donaria siue parvæ: maluisset enim mori, quam elemosynas pro Deo gratis concessas aliter implicari seu dispensari permisisset, quam in hoc pro quo fuerant collatæ. Quæ vero concessæ fuerant in favorem suæ propriæ personæ, exponebat venditioni, convertens omnia generaliter in reparatorem & ornatum Ecclesiæ sanctæ Dei, ut perfecta sanctissimæ paupertatis amatrix nihil sibi retinens. Hujus enim pretiosissimæ margaritæ, adinstar S. Francisci, magis cupida fuit, quam aliquis homo mundi extiterit divitiarum.

52 Et aliquando cunctis expositis, nihiloque sibi retento, Altissimus illi compatiens, piusque provisor pro tunc Electæ suæ pecunias transmisit suæ necessitati condecens, summam videlicet, ut prædictum est, quingentorum scutorum auri pretiosi, & optimi valo-

misericordiam
erga pauperes
res, ea de causa
parvitas
solata in domo
se jentaculo
suum suum,

aliquo die
fuit

in monasterio
dei de suo
alio necessitate
propter

f

in vestibus
aliquo rum
dei et carum
suis et pro
parvitas

propter
fuit divina
suis et pro
parvitas

sibi datus
alio oratione
novitas

nihil si de
alio rum
parvitas

g

parvitas
mora Dei
providentia
accepti

A valoris, ponderisque sufficientissimi, quam summam juxta se reperire consueverat regrediens ab oratione, & illam diligenter & stricte custodiens, cavebat omnino, quod nisi iustis & legitimis negotiis expendere. Esi de ceteris antedictis bonis nihil sibi penitus appropriare volebat, nec eo amplius de talibus aliquid sumere pro se quovis modo, quantumlibet etiam minimum, prae- sumebat; sed tamquam nihil habens, hoc ipsum nihil habere pro magno dominio reputans ac digna potestate, nihilque prae-terquam commissionem, fatigationem, dis- pensationem, sollicitudinem, & conservandi penam vel administrandi, secundum quod in ea Spiritus san- ctus dictabat, sibi adscribere voluit. Nec unquam in extrema paupertate & penuria constituta, in aliquo dis- fisa est de divina bonitate, quae provideret sibi & suis abunde de necessariis, & hoc, si fideliter observarent vota suae sanctae Professionis, quod pluries accidit expe- rientia certa firmatum & probatum.

53 Evenit semel in partibus Occitanis multitudi- nem non modicam gentium armorum, ibidem grava- mina & discrimina ultra modum enormiter inferen- tium adventasse, sic quod nullus egredi poterat vel audebat h. forestas, villas, civitates, vel castra. Pro- pter quod Fratres administratores pauperum Sororum Ordinis S. Clarae in conventibus ibidem situatis, quam- vis indigerent summe necessariis pro sustentatione vi- tae communis utrorumque, terrore praedictarum gen- tium accedere non poterant nec audebant pro peten- dis elemosynis. Confidebant tamen utrique tam Fra- tres quam Sorores, juxta doctrinam Christi ancillae, de divina misericordia nusquam defutura statum suum & votum plene pro posse suum observantibus, quae quidem tunc doctrina desuper meruit verificari. Nam confestim venit vir albis indutus, omnibus ignotus, portans saccum panibus pulcherrimis & albidissimis o- minino repletum, qui boni mirabiliter erant & sa- pidi: de quibus sufficienter provisum est toti conven- tui, donec suprema miseria remedium aliud adje- cit opportunum. Et sicut de viro praefato nesciebatur unde venerat, sic neque sciri poterat, neque scitum est, quo abscessit; nam statim evanuit ab oculis eorum.

54 Alio quoque tempore, ancilla Christi moram trahente in territorio Nivernensi, tanta ibidem vige- bat grani seu k bladi penuria, quod, cum secum ha- beret Sorores ad sufficientiam pro duorum conventuum provisione, praeter nimiam multitudinem personarum in illo conventu tam intus quam extra residentium, tantae necessitati subiectae fuerunt, quod farina pro earum necessitate & sustentatione consumpta penitus, com- pulsae sunt panem facere de rudi materia penitus im- pertinente, sed & indecente comestioni cujusvis per- sonae seu creaturae rationalis, puta de fursure: de qui- bus panibus omnes refectae consolabiliter & cum dul- core & sapore fuerunt, intantum quod plus quam de pane triticeo se noverant plene refectas. Et ulterius quaedam Religiosae colligebant grana bladi, quae ceciderant sub arcibus seu seriniis, in mundando legumina & olera vel alias sparsa, de quibus, ut poterant, escas componere solebant. Quibus mixtis cum aqua & modico salis, exinde coctis, utebantur pro cibo simul & spitantia, cum grandi stupore mirantes, quia tantum in iis saporem & consolatoriam refectionem ceperunt ut viderentur numquam similem vel majorem in qui- buscumque cibis, etiam laute paratis & exquisitis, gu- stus dulcedinem reperire. Et quod plus est quaedam ex illis in mundo valde deliciose nutritae firmiter asse- rebant, se numquam in seculo sapidius epulum seu dul- cius degustasse.

55 Vice quadam dispensatrix conventus, nomi- ne Soror Joanna Rabardela, pro quibusdam indi- gentibus accesserat quaxitum aliquantulum de vino.

Tomus I

Qua dictum unum hauriente, contigit Matrem Cole- tam dictam dispensatricem sono campanellae festinan- ter ad se vocare. Ipsa vero dispensatrix audito sonitu festina cucurrit, clausorium vasis aut spinam ex obli- vione secum in manibus deferendo: quapropter vi- num totum effusum est per pavimentum domus. Quae quidem dum Matrem allocuta est, dictum clausorium in manu sua cernens, mox stupefacta ad cellarium cu- currit, dolium quoque illud unicum totum evacuatum reperit & effusum. Quae de re non parum tristis, cor- de desolato Matrem adit, culpamque suam humiliter recognovit. Cujus dum cordialem Christi ancilla cer- neret dolorem, eam pie quietans ait: Vade secure, ne dubites, Filia, hauri mihi vinum. Quae respondente, quia nihil de vino remanserat; iterum replicando di- xit: Vade in nomine Jesu Christi: vade confidenter. Quae statim obediens, vas plenum & supereritum vi- no advenit. Mirabile utique, quia tam optimum & perfectum erat, quod juxta bibentium dictum omne aliud bonum vinum, quod unquam biberunt, gustu excedebat.

56 Pariformiter ad majorem evidentiam & secu- ritatem Providentiae Divinae, numquam deficientis fi- deliter sua vota servantibus; vice quadam humilis au- cilla praedicta facere disposuerat scindi pro Fratre quo- dam novum habitum; quo satis indigebat. Et ad hoc vocavit alium Fratrem Andream in arte sartoria ex- pertum, pannum illi praesentans, quem arbitrabatur posse sufficere pro habitu complendo. Qui Frater sar- tor, quantitate panni considerata, reperit pannum nul- latenus posse sufficere pro tali habitu, etiam si superad- deretur adhuc ulna completa. Reversus igitur ad par- vam ancillam Domini nostri Jesu Christi, demonstra- re cepit evidenter illius panni districturam, & impos- sibilitatem efficiendi talem habitum, qualem ipsa po- scebat. Quae tunc quasi subridens; confidenter respon- dit: Vade Frater, & ora Deum: & postmodum re- venit: tu trahes ex uno latere pannum, ego autem ex alio latere, providendo si poterit elongari. Revenit Frater, scinditur pannus in praesentia Matris, cujus meritis cooperante Domino, nedum sufficit, sed su- perabundavit panni quantitas habitu completo, non so- lum juxta mensuram congruam, sed excedentem, sic quod necesse fuit illum habitum rescindere, propter excessum longitudinis & latitudinis, ultra morem de- bitum & communem, in quo disconveniebat sanctae paupertati.

a Repetiarum Gallice rapicce a vocabulo piece, quo pars ab toto divisa intelligitur, hinc infra num. 101 petia, & num. 50 parva petiola pro parte simili abscissa, & petiare & repetiare, quando ex pluribus conjungitur partibus.

b Tunica hic pro tunica sumitur. Visitur Episcopus in sa- lenni sacris, in tunica & dalmatica, vocatur & tunica, dal- matica minor Subdiaconi.

c Mantellus pro pallio sumitur. Arnobius adversus Gentes l. 2 mantele dixit, & apud Matthaeum Parisium Richardus I Rex Anglia indutus mantea dicitur. Catholicon Togilla, parva toga: Togilla mantille. Belis & Anglia Mantel, Gallis Manteau.

d Capitegium, passim Caputium dicitur, quod caput tegat, e Turtegetes: Utrajest. Curtegetes, an quasi turrium, seu curtium tegetes, seu stercora, sicut explicatur, tuguria avium in turribus & curtibus habitantium?

f Collocarium, ex quo orationes, quae Collectae dicuntur, solo- bant recitari.

g Jocalia, monialia & gemma. Ita Pius IV Papa edidit Bul- lam contra detinentes jocalia, & postea dicuntur pretiosa jocalia ablata.

h Foresta & forellis pro filia; & Forestarii, qui praerant, Foresta legitur i Februarii in diplomatis S. Sigoberti & Childerici Regum pag. 235. Forestum legitur in Legibus Longobardicis & alibi.

i Scilicet in conventu extructo Decisa ad confluentiam Arovi & Decisa. Ligeris a Philippa Arsefia, vidua Philippi Comitis Nivernensis anno 1419 extructo. Apud Surium legitur perperam in territorio Murnensi.

k Bladum pro frumento accipi sapienter manurunt. l Picantia, obsonium, aut qualibet adventitia panis esca. Ita et-

A a a

iam

D
AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIACO
EX 1533.

Par, e quo
manus
est, et
divinus
plant

pani dese-
ctos ad huc
tam consti-
tutum, di-
vinitus su-
peratur.

Tota l. 100
petiolo

Togilla.

Mantellus.

Capitegium.

Turtegetes.

Collectarium.

Jocalia.

Decisa.

Bladum.

Picantia.

*A iam Caesaris lib. 8 Miraculorum cap. 17, agens de piscis ab Abbate
missis ait, omnes pitantias appolitas reculas. Gallico Puanco
dicitur.*
m Utrajecti. MS. Rebardella. Marcus Ulyss. Radella.

C A P U T IX.

De sua perfecta castitate & pura Vir-
ginitate.

37 **C**astitas est virtus amabilis, plena gaudio, red-
dens animam Deo proximam, amica sanctita-
tis, & subsidium caritatis, sine qua dona gratiarum, si-
ve sapientie sive scientie, prophetie vel eloquentie, nec
gratia sanctorum aut faciendi miracula, parum profunt.
Nam, ut ait Gregorius: Bonum opus nihil est sine casti-
tate. Qua decenter ornata non mediocriter extitit, men-
te pariter & corpore vernans & splendida, dulcis ancilla
Christi per totum temporis spatium, quo vixit in hu-
manis. Hæc enim fugiens & magno ferens odio cuncta
genera vitiatorum; in speciali tamen abhorrebat & abo-
minabatur carnalia peccata: contra quæ diligentem po-
nebat custodiam sensibus corporis exterioribus, tam-

*Castitas
quæ casti-
tas est
dicitur
dicitur
dicitur
dicitur
dicitur*

quam januas vel fenestras, per quas ingreditur faciliter
pestis iniqua mortis: propter quod illos strictissime clau-
dens obserabat, sic quod numquam, a prima cogni-
tione usque in finem, ullus consensus vanæ delectatio-
nis vel carnalis concupiscentie animam ejus laxit: quin
potius ab infantia cor suum ex toto dedicavit amor ca-
statis & pretioso thesauro virginitatis, sic quod num-
quam exterius ab aliquo percipi potuit signum alicujus
vilis vel turpis cogitationis. Sed nec ab ejus ore verbum
aliquod exivit leve vel inhonestum. Nec mirum: nam
quidquid abundabat ex corde, totum relucebat mundi-
tia & puritatis nitore: & per consequens ab ore non pro-
cedebant nisi verba totius honestatis & sanctitatis, ex-
lestis conversationis & salubris adificationis. Pro qua
puritate sive munditia, semper ab ipsa mentaliter &
corporaliter diligenter observata & ferventer dilecta &
fideliter custodita, merito dici potest templum dignum
Salvatoris Christi Jesu consecrata, nec non sacrarium
& complacens habitaculum Spiritus sancti; cum inter-
ior puritas evidenter per exteriorem notaretur. Et si
fas esset dicere, post Virginem gloriosissimam Matrem
Salvatoris hæc erat una illarum de purioribus & mun-
dioribus creaturis in sexu femineo, compensatis om-
nibus, quæ possunt reperiri. Corpus namque suum pre-
tiosum, sic erat ex pura materia confectum, carens
omni macula seu deformitate, pulchrum & clarum ex-
terius toto vitæ suæ decursu, quia virginalis puritas
verissime relucebat in illa cum innocentia sive simpli-
citate puerili. Et quamvis esset prudensissima respectu
cunctorum tangentium divinum honorem & animarum
salutem; nihilominus erat simplex & innocens ad instar
parvulorum infantium respectu carnalium & munda-
norum.

*templum
Christi & sa-
crarium habi-
tationis sancti
spiritus*

*Propter puri-
tatem habita-*

*et plane in-
nocens*

*libenter vi-
dens, parvas
ab puritate,
quæ castitas
fuit*

38 Cujus rei gratia præfatos innocentes & parvu-
los imitabatur in gratiis & donis virtuosis, quæ sunt
puritas & munditia: & quod sunt sine peccato, mu-
tuo se libenter vident, sunt inter se familiares, suntque
dubitantes & timidi, non solum creaturarum rationa-
bilibus & magnæ quantitatis, sed etiam irrationabi-
lium & modicæ staturæ. Pariformiter ex conformita-
te, quam gerebat ad dictos parvulos in puritate corpo-
ris & munditia mentis, libenter eos videbat, seque fa-
miliarem ostendebat in dulcibus colloquiis & jocosis.
Reddebaturque similis eisdem in formidine pavidoque
timore, principaliter in cunctis actibus & arduis ne-
gociis, divinum præferens timorem, nihil agens peni-
tus spirituale vel temporale sine prævia examinatione,
primitus coram Deo, consequenter in corde proprio,
finaliter ex consilio multorum in communi reputatio-

ne: & quod majus est, in ostentis sive inspiratis a Deo
pro majori securitate consilium & votum multorum
requirebat.

*nihilominus
aggradiens*

39 Nec solum timorem debitum exhibebat, respectu
grandium & magnorum; sed etiam respectu debili-
um & minimorum animalium, quæ prætendunt aliquam
impuritatem vel immunditiam, ut muscæ, limaces,
formicæ, quibus aspectus terrebatur, & abhorrebat val-
de cum abominatione multa. Respectu vero mundorum,
& quæ prætendunt castitatem, cujusmodi sunt agnicu-
li, turtures & iis similes, summe delectabatur, liben-
ter videns, diligens & amplectens: in cujus signum se-
mel allata sibi fuit parva quædam alaunda, cui preterea
puritatis & mundicie devotè afficiebatur, propter hoc
quia a laude Dei dicta, quia garrir laudans Deum:
nec non propter victum absque providentia, conceden-
tem Evangelicæ paupertati, summe complacuit, liben-
ter eam videns, & ad convictum illam acceptans. Qua-
propter eadem avicula sibi refectiunculam assumentem mi-
rabiliter colludebat, unguibus illam accipiens, secum
comedens & bibens, private, familiariter & securæ, vel-
uti fecisset cum avibus ejusdem speciei: & plures avi-
culæ similes pulchræ seu placabilis ad suum accesserunt
oratorium, dulciter & melodiose garrientes, sumendo
familiariter & secure suam refectiorem, magis quam
fecissent cum similibus ejusdem naturæ. Propter vero
dictam convenientiam ejus cum præfatis animalibus in
puritate & munditia, pro sui vero solamine, plures ta-
les a Deo sibi mittebantur.

*abhorret ab
mundis
bestiis*

*delectatur
mundis*

*merito
alaunda*

*cum quo
alij, com-
dit & bibat*

60 Semel quidam parvus agniculus præ devotione sibi
fuit oblatus & præsentatus, quem tam ex causa mundi-
cie quam significatione agni dulcissimi, carentis macula
sive labe peccati, libenter acceptavit. A quo multiplici-
ter extitit consolata, pro tanto quia quotiescumque agni-
culus ille præfatus erat elevationi Corporis preciosissimi
Jesu, nulla prorsus aliena inductus seu permotus indus-
tria, genua flectebat humiliter pernarum anteriorum
sive tibiarum, usque post completam dictam Elevatio-
nem, qua finita surgebat.

*omni agni-
culum in
Missa tem-
poris dicitur
nec non
solum*

61 Alio quoque tempore pro sua consolatione, quæ-
dam parvula bestia, velut nix albißima, pulchra nimis,
imperceptibiliter ad dictam ancillam extitit mirabiliter
destinata: quæ nullis similis, & alias penitus invisæ,
non continuo, velut agniculus, cum ipsa residebat; sed
alternando vices, interdum se illi visibiliter ostendebat
vel offerebat, sicut in mane vel vespere seu similibus ho-
ris; interdum vero disparebat. Erat autem multum pla-
cibilis & delectabilis ad videndum: propter quod plures
Religiosæ ferventer optabant, eam contrectare seu ma-
nu tangere vel tenere, quod nequaquam obtinuerunt,
quamvis cucurrerunt post illam. Nam antequam adipi-
scentur evanescebat, vel alicubi latitans se ab illis ab-
sentabat. Semel accidit Matrem cum filiabus concurre-
re, a pecorellam præfaram insequendo, ubi præcurrens
dicta Mater cum prædicta pecorella, simul evanuit ab
oculis earundem filiarum, penitus ignorantium in quem
finem utraque devenisset. Nulli dubium, quin bestia
prælibata præsignaret aliquod secretum divinum, repræ-
sentativum suæ nitidæ puritatis exterioris & interioris,
in albedine sive pulchritudine præmonstratis: quem qui-
dem nitorem spirituales Divina bonitas quadam spe-
ciali gratia manifestare voluit, nedum signo visibili di-
ctarum bestiarum, sed magis exteriori corporis redun-
dante nitore, qui sic mirabiliter apparebat, quod pre-
tiosum corpus ejus redolentissime fragrabat; odorem
suavissimum, velut consitum diversis floribus, emit-
tendo. Cibus insuper, ab ea pro sustentatione cor-
poris susceptus, pluries exhibat æque mundus & pul-
cher, sicut fuerat ingressus absque malo odore. Et ul-
terius excellentior gratia nec alias audita, quod ab in-
firmis naturalibus, communi cunctis mulieribus, fuit
semper

F

*libet quan-
dam bestia-
tam sibi fa-
miliarem
que, cum
alij, com-
ditur vol-
unt, ut
fuit*

6

*61
62
63
64
65*

*66
67
68
69
70*

A semper & integre præservata, nec non a pluribus aliis immunditiis penitus aliena. Et quamvis aliorum foetores & immunditiae ipsam propter suam mundiciam mirabiliter aggravarent; nihilominus tamen propter illum, qui libenter sustinuit foetores peccatorum nostrorum, dulciter & benigne ferebat tales odores.

62 Duabus namque specialibus gratiis, attestantibus suae puritati, praeter ceteris noscitur extitisse dotata. Primo in quocumque statu, videlicet infirmitatis & sanitatis, sive prosperitatis aut adversitatis, nullus soror vel alius malus odor ex corpore suo sentiri potuit ab aliquo, quantumcumque curioso sive fastidioso, aliquatenus emanasse, nec de loco suae mansionis nec aliis circumstantiis ejusdem: sed potius a sua nitida persona, sive de loco suae residentiae, continue dilatatur suavissimus & dulcissimus odor, confortativus singulorum applicantium ad illam. Unde vice quadam ipsi lavanti manus suas ministrabat Soror quaedam, nomine Margareta de Belhove, quae reservans ignorante Matre locutam in quodam vasculo, per septennium illa clarissima mundissimaque reperta fuit, in testimonium praefatae puritatis: de qua locura dicta conservatrix ejusdem saepe bibens, invertebat remedia multiplicia contra suas infirmitates, tam spirituales quam corporales, exinde sibi provenire. Similiter quadam Religiosa novicia graviter patiebatur in stomacho, formidans ne propter hoc impediretur a Professione peroptata. Cujus rei gratia ministrans semel aquam pro manibus lavandis dictae Matri, pie devoteque cogitavit aquam illam reservatam bibere spe salutis adipiscendae; sicut & fecit, secreta tamen: unde fuit penitus alleviata, perfecteque sanitati restituta.

63 Secunda vero gratia non minor priore sibi concessa, in testimonium praetendens suae mundissimae puritatis fuisse fertur: nam licet frequentaretur a multimodis gentibus, parvis & magnis, bonis & malis, & cum esset venerabilis & praeclara facie, dulcis aspectu, placabilis & delectabilis ad videndum; verumtamen, sicut nullum alium indecenter concupivit, sic nec ab aliquo sciri potuit vel audiri, fuisse vitiose vel in malo concupitam: & quod majus est, visitantes eam, prius inflammati damnablem igne carnis concupiscentiae, post aspectum suae mundae sive nitidae praesentiae, reddebantur frigidi pariter & casti. Ad maiorem vero dictae puritatis confirmationem & manifestationem, virginis status & tempora, quibus illae virtutes manu tenebantur & conservabantur, speciali reverentia judicabat honorari.

64 Similiter & personas, dictas virtutes voventes & post votum observantes, amore magno censebat amplexandas & honore reverendas. Qua de re tempus & status veteris Testamenti, quibus non vixit exercitium praefatae virtutis, minus reverendum existimabat tempore vel statu novi Testamenti, quo Princeps virginis cum sua Matre gloriosissima, ac pluribus aliis amicis suis specialissimis, praebitas virtutes approbavit, exaltavit, honoravit, & multipliciter laudavit. Et consequenter inter ceteros amicum Christi praedilectum Joannem Evangelistam, quem praerogativa virginis ampliore dilectione fecerat dignum, devotione speciali dulcius diligebat, & pro intercessore coram Deo singulariter habere volebat, ad tutiorem custodiam thesauri pretiosi virginis in vase fictili corporis humani.

65 Pro quo quidem thesauro fideliter conservanda suae primae juventutis in exordio cum deliberatione decrevit, se moram tracturam cum virginibus puris & innocentibus, ad evitanda quaecumque solatia, nedum turpia vel innoesta, sed etiam matrimonialia vel conjugalia propter impuritates admixtas. Propter quae peragenda obtinuit a Domino Papa, de suo desiderio plene certificato, bullam plumbeam, inter cetera continentem prohibitionem, ne videlicet aliqua

mulier, cujuscumque foret status, Religionem Ordinis S. Clarae per ipsam reformandam deberet ingredi, nisi puella seu virgo. Quae consequenter executioni mandata fuerunt; sic quod nulla vidua, nec alias sinistra fama laborans, aliquatenus recipiebatur nec recipi permittebatur. Et quamvis Deo pro meliori dispensante meritis talium, quod quaedam nobiles ac virtuosae mulieres, quae prius fuerant matrimonio ligatae tunc vero relictae seu viduae, reciperentur ad dictum Ordinem; numquam tamen eidem sic privatae erant & familiares, sicut illae quae virginitate pollebant: nec ad receptionem illarum conjugatarum ita prompte & gaudenter se poterat inclinare, sicut ad receptionem virginum sive puellarum.

66 Et finaliter in attestationem mundissimae puritatis & excellentissimae virginis, quas eadem gloriosa virgo, nobilis ancilla Christi Coleta decenter ornata praecellenterque decorata, meruit fideliter conservare, velut thesaurum pretiosissimum Deo placitum & delectabilem; dignatus est ipse Deus summe bonus, & incomprehensibilis, & virtutis remunerator liberalissimus, ipsam praemunire dono quodam singularis amoris & inaudita gratiae; b[e]n[e]dicens eam sibi] tamquam veram & fidelissimam Sponsam, sibi conjunctam vinculo dilectionis perfectissimae, votoque virginis voluntarie sibi promisso, saepe, libenter & devotissime, signanter in manu vices gerentis ejusdem in terra, modo qui sequitur admiratione quamplurima digno. Nam missus a Deo dulcissimus ille Joannes Evangelista sanctissimus Apostolus, in eadem praerogativa virginis conformis, detulit eidem annulum quemdam aureum, ex parte summi Regis, illum sibi praesentans, & imponens digito tamquam ejusdem Sponsae, qui Princeps est virginis & munditiae, ipsam puram Virginem sibi computando velut Sponsam inseparabilem & ceteris praedilectam. Quae annulum humiliter cum grandi timore recepit, diligenter conservans & reverenter honorans. Pro cuius digniori custodia disposuit auro munire vel argento: sed quem manus aurificum, & argentariorum primitus non confecerant nec fabricatae fuerant, nullatenus valuerunt communire, nec auri vel argenti metallum per manus eorum ad illud quovis modo potuit applicari. Hunc annulum plures Patres & Fratres, Confessores & aliae personae quamplurimae viderunt oculis, & manibus concretaverunt, unde multipliciter consolati permanserunt. Cum Fratres praedictos propter Deum vel propter sua negotia celeriter expedienda mittere decreverat ad partes remotas per vias discriminatas, pro periculis evitandis confidenter & secreta dictum annulum super se portandum eidem conferebat, cum quo nullum impedimentum juxta suam affectionem pati potuerunt, quin libere complerent totum iter inceptum tam in accessu quam regressu.

67 Insuper propter excellentiam suae mundissimae puritatis, sicut magis afficiebatur novo Testamento quam veteri, propter dictam causam etiam in eodem Testamento maiore ferebatur affectione, & maiore reverentia vere dilectis & amicis Dei, qui fideliter dictam virtutem manu tenere sive observare voluerunt, quam ceteris non observatoribus ejusdem: & ulterius magis complacebat inter conjugatos in illis, qui fuerant unico conjugio copulati, quam iis qui duobus vel pluribus exiterant conjuncti. Et quod plus est, matri propriae carnali, quae bigamiam contraxerat, in signum alicujus displicentiae cum bona simplicitate, quadam vice ita fertur dixisse. Mater mea mallem vos semel fuisse tantum conjugatam. Cui dulciter sic respondenti, Filia tunc non fuisses in seculo nata, si ego non fuisset secundo maritata: replicuit: Deus omnipotens me filiam alicujus de proximis nostris nasci permisisset, si pater meus vobis in secundo matrimonio conjunctus non extitisset.

C A P U T X.

De studio sanctæ orationis Deo multum acceptabilis,
& creaturis multum utilis.

A 68 In principio reformationis, de qua sape dictum est supra, recurrebat in arduis sibi occurrentibus negotiis in suis orationibus devotis ad Sanctos Dei, singulariter qui virginitatem observaverant. Propter quod minus recurrebat vel nihil, pro subsidio postulando, ad B. Annam S. Mariæ genitricem. Propter quod in oratione ferventi coram Deo, semel apparuit ei Anna sanctissima prædicta, cum ornatu glorioso, secum ducens honorifice suam totam progeniem nobilem & gloriosam, videlicet dignissimas & filias suas, cum filiis suis valde generosis: Quarum prima fuit, Excellentissima Sacratissimaque Mater Christi Virgo Maria, Regina celorum & terræ Domina, cunctorum Angelorum & omnium creaturarum, sua manu tenens carissimum & valde gloriosum infantem Dominum Jesum, piissimum nostrum Redemptorem & gloriosissimum Salvatorem. Secunda subsequens filia, S. Maria Jacobi, tenens manibus quatuor filios gloriosos, videlicet Jacobum minorem, Simonem & Judam, & Joseph Justum. Tertia vero fuit Maria Salome, manu tenens similiter suos genitos gloriosos, scilicet S. Jacobum majorem & Joannem Evangelistam. Et in hac apparitione, dicta gloriosa videlicet Anna sanctissima, manifestavit ei, quod quamvis pluries extiterit matrimonio copulata, nihilominus tamen universalis Ecclesia, militans & triumphans, per suam insignem progeniem adornata fuit, & celebriter honorata. De qua quidem manifestatione fuit ancilla Christi dulcissima mirabiliter consolata, se reputans indicibiliter obligatam præbuit videlicet Annæ gloriosissimæ, Mariæ genitrici, concipiens ad illam devotionem specialissimam, & humillime supplicans eidem, quatenus ex sua supercellenti gratia placeret eidem intercedere pro se apud suam dignissimam progeniem, cum omnibus Sanctis, quatenus sibi dignarentur compati suæque paupercolæ familiæ, salubriter ad terminum reformationis a Deo sibi commissæ debitum confluere: finaliter autem recognoscendo gratanter gratiam specialem, qua Domina sanctissima, videlicet Anna, mater Genitricis Domini Salvatoris se sibi decenter sic ostenderat, in aliquibus de suis & monasteriis, devotione prægrandi fecit in honorem & reverentiam prænominatæ Sanctæ fundari principaliter Ecclesiam pariter & consecrari. Modo tamen singulari fecisse comprobatur in suo primitivo conventu, scilicet Bisuntinensi, per Dominum Summum Pontificem suo Regimini collato, capellam solennem ibidem construens & consecrans in honorem & reverentiam ejusdem: in qua tumulati requiescunt quamplures de suis specialibus amicis in Domino Jesu Christo, cui honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Portella. a Italis hac vox significat oculum; eandem Francis quoque usurpatam superiori sæculo fuisse ex hoc loco colligitur.

b Desunt hac vel similia verba.

c S. Annam non fuisse nisi uni viro S. Joachimo nuptam, & solum post longam sterilitatem peperisse immaculatam ab omni labe originale Virginem Mariam, communis omnium pene auctorum & certissima sententia est, adeoque haec alia Maria, ut de ejus parentela, & matrimonio conjunctæ, videntur simul apparuisse: quæ antea Vita non satis distincta. Ea latius explicanda ad Vitam S. Annæ ab Julii. Hæc genealogia a Marco Ulysipponensi omisa est.

d Ex his est contentus Lishianus, cujus infra num. 205. fit mentio, vocatur S. Annæ, ab templum ibidem ad hujus honorem consecratum. Consule Gonzagum de Origine Scaphica religionis parte 3 in Provincia S. Ludovici.

T 69 Estatur B. Augustinus, quod oratio est animæ refugium, bonis Angelis solarium, tormentum inimicis, Deo gratum servitium, perfectæ religionis gloria, laus integra, spes certa, & sanitas absque corruptione. Idcirco principalis occupatio gloriosæ Matris & humilis ancillæ Dominæ Coleræ per totum ejus vitæ spatium maxime versabatur circa Dei laudem & honorificationem ferventem & devotam orationem. Nam ubicumque foret, intus vel extra, stans & sedens, ambulans & quiescens, vigilans & dormiens, semper ejus meditatio elevabatur in Deum; mentaliter aut vocaliter orans sine intermissione vel saltem aliquid operans boni, quod communiter dicitur oratio realis.

Inter ceteras gratias ejus cordi radicaliter impressas, erat fervens ejus desiderium, quod Deo diligenter serviretur, & idem servitium humiliter persolveretur cum cordis munditia, timore pariter & digna reverentia. A quo quidem divino servitio nullas volebat eximi Religiosas, quin ante principium ejusdem servitii vel Officii divini, convenirent omnes ad ecclesiam, suas præparaturæ conscientias, quatenus exhibere possint servitium Altissimo beneplacitum & gratum. Sed si qua foret de prædictis aliquid gerens in corde contra Sororem suam aliquam, priusquam sacrificium sanctæ orationis offerret, volebat eam & mandabat prius reconciliari eam eadem per humilem indulgentiæ postulationem.

70 Et quamvis esset debilis & gravata nimis propter penas, quas Deo permittente continue sustinebat, quibus licite poterat a communi servitio divino se irreprehensibiliter absentare; nihilominus suum desiderium & beneplacitum erat ibidem interesse die noctuque, prima veniens & ultima recedens, quousque divina dispensatione compulsa fuit aliter se habere. Et, si Deo permittente subtraheretur a penis illis importabilibus, statim gaudenter & prompte festinabat ad dictum commune servitium, ac si nunquam talibus penis gravissimis fuisset afflicta. Pluries [cum] accessura [esset] ad Officium matutinale per prius a Religiosis sive Sororibus videbatur in sedili, quo residere consueverat, expectans quidam pulcher & placidus agnuculus. Et specialiter corde, & corpore, totisque viribus satagebat, eidem humiliter & alacriter offerre officium acceptabile, vocem exaltantem cum cordis jubilo, sic quod super ceteras voces resonans dulciter & mirabiliter audiebatur. Et mirum certe fuit, quod in principio reformationis ipsa cum ceteris divinum Officium persolvens, referebatur audita fuisse speciali gratia divina per spatium unius magnæ leucæ.

71 In eodem quoque tempore, non parum perplexa fuit de modo absolvendi divinum dictum Officium in communi, pro tanto quod forma vitæ sive Regula continebat, quod Sorores facerent divinum Officium sine cantu, legendo: propter quod a consule re decrevit Patrem suum Confessorem, Fratrem Henricum de Balma. Quo accessit post plures colloquutiones, decreverunt ambo recurrere simul ad sacrificium orationis. Quibus orantibus implorando gratiam cognoscendi modum, quo digne persolvere possent dictum Officium ad Dei laudem & salutem animarum & adificationem proximorum, audita subito fuit in medio ipsorum duorum vox quardam placabilis & melodiosa, quasi penitus Angelica, proferens modum debitum & congruum ipsis Sororibus con-

Frequens qd
in oratione

Et
alim com
sagular,

com digno
ad eam pro
patione

interm com
municat
prohibet,

etiam rem
magis con
paris digne
hui:

ab oratione
adjuvat:

audita ad
locum ipsi

divinitus
decepi mon
strum com
labando
devotum
Officium:

A decentem ad divinum Officium persolvendum. Quam quidem vocem libenter audientes, & modum diligenter attendentes, juxta dulcorem illius & protractionem dulcissimam ordinaverunt divinum Officium a Sororibus esse persolvendum.

72 Semel accidit in conventu, quo moram trahebat propter pestem gravissimam ibidem vigentem; quod multæ Religiosæ penitus decesserunt; aliz vero infirmæ diu manserunt. Inter quas ipsa gloriosa Mater non modica fuit infirmitate gravata. Verumtamen non propter hoc ab Officio se voluit absentare, nec propter Sororum paucitatem aliquid ab eodem Officio deminueret: quin imo cum duabus vel tribus ipsa præfice omnes Horas Canonicas integre, solenniter, & devote persolvebat. Et verisimiliter videbatur sanctos Angelos de cælis descendisse pro conferendo sibi subsidium, adiutorium & solamen in augmentum devotionis & admirationis cunctorum audientium. Et quod mirabilis est, numquam prædicta Mater gloriosa divinum persolvens Officium, concepit aliquod tardium vel laborem. Et quando plus longum erat vel prolixum, tunc magis complacebat: & si foret interdum prius aliquatenus desolata, tunc statim inchoato Officio confortabatur & reddebatur pacata, psallens in fervore spiritus dulciter, ac si semper videret præfentialiter faciem summi Regis. Et tunc apparebat communiter facie speciosa rutilans, claresque resplendens, sic quod sæpius obfuscabat intuentium Sororum oculos, ne præ claritate nimia in faciem ejus intendere possent. Cum vero pœnis excessivis, frequenter illam molestantibus, interdum impediretur a frequentatione divini Officii, pie suspirans, dulciter exclamabat dicens: Hen me, quam beatæ sunt, quæ valent indefinenter præfentes esse divinis laudibus, plus condolens de absentatione prædicta, quam de pœnis & laboribus & molestiis exinde toleratis.

73 Cum itaque semel in visitatione cujusdam conventus reperisset unam Religiosam, quæ gravi infirmitate prægravata, per spatium annorum octo se penitus absentaverat ab Officio divino, propterea quod propter dictam infirmitatem deficiente voce, in dicto Officio nihil dicere aut facere valebat, quamvis non parum ex hoc affligeretur & desolaretur: eam vocatam dulciter ancilla Domini sic alloquebatur. Quare, Filia dulcissima, tamdiu sic absentaris ab Officio divino? Cui petitioni respondens illa, totum impedimentum interposuit in excusationem, videlicet impossibilitatem aliquid ibidem faciendi vel dicendi. Cui Mater gloriosa sic adjunxit: Vade in nomine Domini, & sis in Matutinis hac nocte sequenti, & fac ibidem diligenter secundum gratiam a Domino tibi datam sive donandam. Quo facto, Religiosa prædicta vocem reperit aptam & dispositam melius quam unquam præhabuerat. Tunc ex consequenti æque bene vel melius dictum persolvit Officium, sicut una de ceteris semper sanis. Ipsa vero Mater præter Horas Canonicas & obligatorias, infallibiliter & quotidie recitabat Officium de Pater noster juxta formam Sororum Laicarum, & Horas de Cruce cum duplicibus Vigiliis mortuorum, quasdam videlicet novem Lectionum, & alias etiam tantum, & hoc pro minori. Signacula de Pater noster habebat carissima, deferens illa secum nocte dieque, recitans de illis absque numero sive mensura. Pluries autem propter pœnas gravissimas vexata, sic quod ignoraret totaliter ubi esset, contingens eadem signacula de Pater noster revertebatur ad se, resumens de se cognitionem. Signanter autem inter orationes vocales & mentales singularem gerebat devotionem ad Psalterium & ad septem Psalmos Pœnitentiales cum Letantiis, & numquam a juventute percurrrens usque ad antiquitatem, occupationibus quibuscumque non obstantibus, omisit illa dicere. Cum vero pervenerat ad finem Psalterii, genua flectens humil-

liter & reverenter coram Deo præsentabat illud munus exiguum, supplicans instanter, quatenus illud reciperet, ut gratum & acceptum.

74 Et tunc inter ceteras orationes consueverat hostis antiquus inferre sibi quamplurima virtutis impedimenta, quando Psalterium recitabat. Nam de nocte proferenti sæpius exstinguebat candelam, & crucibulum & oleum effundebat. Vice quadam inter alias frequenter extincta lucerna, & per oppositum per eandem re-incensa pro inchoato Psalterio perficiendo, præfatus hostis intendens suæ perturbationi, præfatum crucibulum oleo plenum evercit, & super codicem, in quo legebat, penitus effudit: unde non parum molestim eam reddidit, tam pro libri perditione quam pro incompleta oratione. In crastinum vero pie conquesta Patri Confessori suo de desolatione prædicta, librum, quem consumptum & perditum existimabat, illi tradidit, si quovismodo reparari poterat requirens. Quem dictus Pater reperit superna gratia penitus illasum; unde fuit mirabiliter ipsa consolata.

75 Altera vice, postquam occupata fuerat ad devote recitandum dictum Psalterium, duo terribiles & cruenti demones in figuris horribilibus apparuerunt sibi, timorem & impedimentum irreferibiliter ingerentes, ne posset oblationem consuetam devotæ deprecationis Domino præsentare. Quibus visis, signo sanctæ Crucis se secure, confidenter, humiliter & reverenter munivit, & obtulit oblationem suam modo consuetam: & illi confellum totaliter evanuerunt.

76 In cunctis etiam adversitatibus & arduis negotiis occurrentibus, ac præcognitis tribulationibus vel afflictionibus supervenientibus, recurrendum esse decernebat ad refugium humilis orationis, dicendo vel dici faciendo per suas Religiosas sanctas Letanias: quibus si dem grandem adhibebat, & singularem gerebat devotionem. Nam tempore quo per franciæ regnum tanta vigeant discrimina & guerrarum crudelium & mortificationum, quod nulli vel pauci audebant exire fortalitia vel munitas villas; quamvis dicta Mater esset quamplurimum timida juxta conditionem & sexum statum sui; nihilominus tamen interceptit & decrevit pro Dei amore simul & animarum salute progredi per diversas & longinquas regiones, & in progressu multiplici pro securiori salvo conductu quotidie ante digressum ab Officio, decrevit devote audire Missam Epiphaniæ Domini. Et statim post inceptum iter inchoabat sanctas Letanias, & consequenter, per Dei gratiam & meritis Sanctorum ibidem invocatorum, evadebat secure cuncta pericula, quantumcumque terribilia, & vitæ perditione digna sæpius arbitrata, quorum aliqua annectentur.

77 Exeunte namque gloriosa Matre prædicta cum pluribus suis religiosis Sororibus in quadam extranea regione, cujus idioma penitus ignorabat, & transitum facientibus eisdem per quemdam passum valde periculosum fama dictante factoque probante, in quadam nemore supervenerunt illis obviam feroces homines sagittis muniti, & balistis protensis armati: qui deliberatis animis paraverunt insidias, optantes depradari sanctissimam illam & simplicem comitivam. Et quamvis contestaretur eas ex pauperibus de mendicitate viventibus pauperulas esse, cum hoc tamen propter icineris prolixitatem & viarum asperitatem, famincamque debilitatem necesse erat, easdem in curribus circumvehi cum apparentia satis magna. Qui terribiles viri subito venerunt suæ perversæ voluntatis malitiam ostendentes, ad omne malum parati, ceperuntque loqui ruditer, terribiliter & penitus indecenter. Tunc humilis ancilla Domini nostri Jesu Christi devote persolverat sanctas Letanias, & Apostolico more per Dei gratiam percipiebat idiomata cuncta, atque benigne, dulciter & discrete respondere cepit eisdem.

A Qui subito mirabiliter ejus audita voce, mutati sunt a voluntate crudeli suæ malignitatis in pium amorem, dulcorem, & caritatem, non solum illi parcendo cum comitiva sua de malitia, quam exercere decreverant, sed etiam offerendo caritative saluum & securum conductum, ad quamcumque partem vel locum voluissent declinare: de qua quidem oblatione referens ipsa prædictis armigeris grates humillimas, absque violentia quamcumque mutuo decesserunt.

*suam illam
quis in me-
lari commu-
tati.*

78 Alia siquidem vice cum ipsa personaliter duceret cohortem quamdam humilem Religiosarum ad unum conventum seu monasterium novum constructum, transiendo per quemdam passum silvestrem & extraneum, præsentiens in spiritu periculum aliquod imminere, mandavit Sororibus sanctas Letanias Deo devote præsentari. Quidam autem vir, nobilis quidem genere, sed horribilis corde, suggestione diabolica sanctis ejusdem Matris operibus obex & fortis adversarius, per aliquos ex suis servitoribus explorari diu persequendo malitiose præcepit & mandavit. Qui maligni satellites de mandato prædicto dictam Matrem cum ejus comitiva fecerunt ibidem arrestari, donec præfatus nobilis cum ejusdem complicibus ad locum illum pervenisset. Qui tandem applicans festinanter ad eundem locum, manifestavit exterius cordis sui malitiam, proferendo verba carnalia & penitus inhonesta. Quibus verbis indecentibus postquam ipsa humiliter & decenter respondit; equi prædictorum malignorum satellitum permanserunt immobiles, ad currum nullatenus appropinquare valentes, ac si ligati forent pedibus ad terram, quamvis ad retrocedendum leves essent & ad currendum apti.

illis Letanias

*evitat eam
persequitur
tot, eorum
equos immo-
tis solidati.*

B Tandem applicans festinanter ad eundem locum, manifestavit exterius cordis sui malitiam, proferendo verba carnalia & penitus inhonesta. Quibus verbis indecentibus postquam ipsa humiliter & decenter respondit; equi prædictorum malignorum satellitum permanserunt immobiles, ad currum nullatenus appropinquare valentes, ac si ligati forent pedibus ad terram, quamvis ad retrocedendum leves essent & ad currendum apti.

79 Altera quidem vice Matre gloriosa prælibata revertente de collocando Religiosas in nonnullis conventibus noviter constructis, ipsa arbitrate cum suis per viam progredi securiorem periculis & discriminibus hujusmodi plenius evitandis, accidit, ut inter peiores & crudeliores multo in numero deveniret, saltem ita prope, quod faciliter currum, quo vehabatur, inspicere possent: qui mente deliberaverant ipsam penitus deprædare. Propter quod aliqui de peioribus ipsorum a ceteris discesserunt, pro dicta malitia complemento citius alsequendo ad ipsam accedentes. Quæ confestim hæc percipiens in spiritu, Deo se commendavit, Letaniis inclinatius festinanter. Quo facto maligni pugiles tanto fuerunt terrore concussi, quod velut ab adversariis vehementissime fugati retrocesserunt, aciei ceterorum se libenter adjuvantes, numquā ad eam de cetero reversuri.

*alios præda-
re videri.*

inclinat Letanias.

equi fugati.

C 80 Ulterius a simili cum semel pro certis necessitatibus accederet visitatum aliquos de suis conventibus, essetque compulsa transire vel fines vel extremitates patriarum diversarum, in quibus multitudo numerosa, terribilis & fortis armigerorum castrametabatur; in mente recognoscens sibi cum suis perturbationem a futuram, se Deo recommendans, recitari mandavit dictas Letanias. Et paulo post obviavit terribilioribus & magis perversis hominibus de prædictis, qui nimis procaciter loquebantur eidem cum suis Fratribus & familiaribus, comminantes aliquos se interfecuros, aliis auriculas abscissuros, ab aliis equos vel alia deprædaturus. Quibus auditis, humilis ancilla Christi plene confidens de Divina misericordia meritisque Sanctorum, quæ quasi pia, dulcis, & caritativa malebat mori quam fratres suos & familiares discrimen aliquod vituperabile pati (ad instar Salvatoris Domini dicentis persecutoribus suis: Si me queritis, sinite hos abire) ipsa fecit omnes præcedere Fratres & familiares, & remansit cum Sororibus, parata mori sola pro omnibus. Et tunc Deus eam mirabiliter conservavit, conferens ei tantum vigorem & audaciam in corde suo, quod nihil dubitabat aditurum; & tam ferventem eloquentiam in ore, quod nullum

invenit Letanias.

*præfatus
alios
Jo. 13
si filium
mortis expe-
riri.*

origines.

malum neque vituperium intulerant sibi neque Sororibus suis Religiosis: sed tandem veniam postulantes, equos & alia penitus ablata restituerunt. Quamvis Dominus, qui vindex illorum est, qui persequuntur suos fideles amicos, talem inde vindictam recepit, quod infra terminum octodierum, pro aliis demeritis seu flagitiis perpetratis, fuerant in patibulo suspensi, publice confitentes & recognoscentes, quod de quibusdam malis commissis nullum sic gravabat conscientias ipsorum, nec tantum displicebat eisdem, sicut perturbatio, quam fecerant ancillæ Christi Jesu, arbitantes insuper illam præfate fore causam, propter quam Judex supremus voluit eorum tali morte puniri.

*prædictis
paulo post
in spem.*

81 Adhuc super eadem materia non est prætermittendum, quod tempore magni dissidii sive guerra regni Franciæ, ipsa moram trahebat in conventu Sororum in quadam parva villa, quæ multum gravabatur occasione prædicta, semper in periculo captionis & destructionis, nisi Deus meritis ancillæ suæ remedium apposuisset. Nam pluries viri bellicosi in manu valida secrete venerunt, pacto firmato capiendi caute sive dolose dictam villulam: sed statim ipsa præsentiebat in spiritu factum propolium vel accessum prædictum, & incontinenti stans Letanias inchoabat vel inchoari faciebat. Quibus inceptis, prædicti malefici, tamquam majorem sortitudinem gentium oppositarum sibi vel adversantium arbitantes contra venire pro resistentia facienda, festinanter redibant, & sic prædicta villa suis sanctis meritis cætitè præservata. Cujus rei gratia memoria communis que fama perseverat ibidem, quod prosperitas & conservatio præfate villæ ab ejusdem meritis procedit & perdurat. Nam, sicut dictum est, oratione finita vocali, subsequabatur mentalis, & sic orando semper complacebat & consolabatur, asserens quod absque oratione nemo proficere potest, & sic exhortabatur Sorores se semper occupare in sacrificio sanctæ orationis.

*invenit hanc
omni Letanias
nunc confes-
sionem locum
a depræda-
tione.*

82 In prædictis autem orationibus mentalibus, quibus frequenter occupabatur, omnes curas sive sollicitudines inutiles extra se repellebat, omnesque vires sensuales ac corporales, & virtutes naturales colligebat, exponens illas ad perfecte cogitandum de Deo, nec non ad ferventer orandum cum affectione vehementissima, sic quod tota rapiebatur & elevabatur in illum, nihil sentiens nec percipiens corporaliter, velut pura mortua, de cunctis exterioribus, quæ circa se tunc agebantur. Et interdum in tali statu permanebat per sex horarum spatium, aliquando per decem vel duodecim, nihil sentiens de foris, ut dictum est: sed tandem ad se reversa, se parvo spatio credebatur vel arbitrabatur ibidem fuisse; licet reperta fuerit aliquoties in tali raptu perdurasse per unam totam diem, sæpissime pro majori parte noctis & sic mentaliter orabat, nec dormiebat somno corporali, nisi valde parum, sic quod aliquoties in octo diebus vix dormiebat per unam horam. Nam Psalterio vocaliter recitato cum canonicis Floris, residuum temporis sive intus sive foris occupabatur in oratione mentali. Veniens ad hospitium de via, ceteris requiescentibus, pro recreatione corporali vigilabat plorans & gemens, & Deum ferventer exorans absque dormitione.

*virtutes omnes
colligebat ante
extremum
raptum.*

*per plures
horas.*

*aut dictum
prædictum.*

*prædictum dormi-
tione.*

83 Quante vero virtutis & efficacis ferventes & callos penetrantes extiterint orationes prædictæ ancillæ, placuit Altissimo per specialem gratiam quibusdam ex Sororibus suis ostendere mirabilibus & evidentibus signis. Nam videbatur eisdem, quod realiter viderent quamdam faciem igneam, ex ejus ore procedentem, lucidam & resplendentem, sic in alrum ascendentem, quod callos tangere videbatur. In signum quod orationes præfate, tamquam acceptatione dignissimæ, pervenire merebantur ante conspectum Divinæ majestatis. Et interdum apparebat eisdem, quod tempore suæ ferventissimæ deprecationis ejus oratorium

*virtutes inter
prædictas
dormi-
tione.*

*no videret
vires ut in
prædictis
signis ad
callos.*

Arium velut igne succensum penitus arderet: & si quis approximeret ad extinguendum ignem illum subito apparentem, subito disparebat. Semel tamen est reperitum velum ejus combustum, cum tamen ibi nullus ignis adfuisset. Quadam similiter ex Religiosis praelictis, quadam vice per inadvertentiam intravit locum oratorii, cum ipsa ferventer oraret coram Domino, subitoque vidit illam tanta pulchritudine tantoque splendore nitescentem, quod statim cecidit in terram, velut exanimis effecta. Quam ancilla Christi videns in tanta necessitate, pervenit ad illam, de accessu reprehendens eam, postmodum dulciter confortans ipsam, etiam vires resumpsit. Quadam etiam Religiosa, dicta Soror e Coleta de Plano-Cubito, vidit semel, existente matre in orationis fervore, quemdam solem magnum & resplendentem, oratorium totum illustrantem, ab ejus ore procedentem. Et insuper cum elevatione cordis & spiritus in ejus ferventissimis orationibus ad Deum, pluries visa fuit a praelictis Religiosis corporaliter elevata sic in aelum in aera, quod ipsarum penitus frustrabatur intuitus, ab earum oculis evanescens: unde pro certis causis extitit a Deo compulsa revelare, quo sic etiam in arbitrio proprio fuerit pluries in dictis orationibus elevata, quod sibi videbatur, si protendisset brachia, valuisse manibus tangere caelum.

84 Inter ceteras vero requestas & supplicationes, quas Deo faciebat, principaliter exorabat pro pauperibus, peccatoribus & delinquentibus, ut converterentur. Et similiter inter plures revelationes, quas Deus per suam piissimam gratiam patefacere dignatus est egregio Doctore, praeclentique tam verbo quam facto ex Ordine Prædicatorum Magistro, Vincentio recolendæ memoriæ, fuit notitia prænominatæ Matris: quam vidit in spiritu genu flectentem humiliter in conspectu supremæ majestatis & Divinæ bonitatis, supplicando ferventer & devote pro peccatis & defectibus lux pauperum plebis. Cui misericors Pater respondere videbatur: Filia quid vis me facere? Nam dicim ab illis injurias & vituperia pariter, & sustinere ab illis non cesso. Quotidie me laniant, & insidenter lacerant minutatim, velut carnes in macello, me blasphemantes & abnegantes meaque præcepta transgredientes. Et propter istam visionem & præclaram ostensionem, quam Deus præfatus Doctore voluit intimare, se transtulit de partibus Aragonum ad regionem Gallicanam, & signanter ad Ducatum Burgundiæ, pro personaliter ipsam visitando. In qua quidem visitatione mutuas habuerunt inter se colloquutiones utiles, & receperunt a divina bonitate plures spirituales consolationes. Alio quidem tempore Matri prædictæ ferventer deprecanti Virginem gloriosissimam Matrem Domini Salvatoris, quatenus intercedere dignaretur apud suum carissimum filium, ut ipse misericorditer parceret suo populo pauperissimo; præsentatus ibidem sibi fuit quidam discus, parvis petiis carniū, quasi forent unius infantis parvuli, repletus, cum responsione per modum, qui sequitur: Quomodo requiram ego filium carissimum pro talibus, qui quotidie per offensas, injurias & horrenda peccata commissa, quantum in ipsis est, ipsum minutius dilaniant, quam hæc carnes, quas in hoc vasculo conspicias, fuerant dilaniatæ: propter quod longo tempore perculit in corde suo gravem tristitiam & dolorem.

85 Inter Suffragia & Commemorationes, quas præ devotione singulariter agebat, hæc erant: scilicet de Passione Domini Salvatoris, de Annuntiatione ejusdem, & de omnibus Sanctis. Unde sine defectu quotidie post Officium divinum dicebat, & dici faciebat per omnes conventus pro Commemoratione dictæ Passionis Antiphonam: Christus factus est pro nobis obediens &c. & Orationem: Respice quæsumus, Domine &c. & pro Commemoratione dictæ Annuntiationis Antiphona:

Gabriel Angelus. & Orationem: Gratiam tuam Domine quæsumus. Et pro omnibus Sanctis Antiphonam: Angelus Archangeli. Orationem: Omnipotens sempiternus Deus, qui nos omnium Sanctorum: Et cum prædictis Commemorationibus, per longum temporis spatium, recitabat ultra canonicum Officium divinum, quod est obligatorium, Hieras ordinarias solenniter omnium Sanctorum. Quando vero manebat in conventu Bisuntinensi post Completorium, in cappella sanctissimæ Annæ per Fratres decantari faciebat prædictam Commemorationem omnium Sanctorum. Et causa, propter quam libentius flagitabat Officium & Commemorationes prædictas, quam alias, talis erat. Nam postquam Anna sanctissima apparuit eidem in propria persona, cum ejus nobilissima progenie, cui se cordialiter cunctaque sua negotia recommendavit, in quodam suo rapto; divina cooperante gratia, fuit sibi patefactum de solitudine diligenti, quam eadem Sancta gerebat pro suis expeditionibus exequendis. Et ultra fuit sibi ostensa prælibata Domina sanctissima lætante & gloriosa, superinduta quodam habitu lucidissimo splendide nitenti, secum ferens vasculum sive discum plenum auro purissimo: in quo quidem vasculo mendicabat, & continue procurabat apud Sanctos gloriosos & Sanctas Paradisi suffragia caritatis & pias orationes ad ipsum Altissimum, quatenus propitiatus dignaretur ancillæ suæ, ut ejus sanctum desiderium impleteretur, & commissio sibi divinitus facta, nec non per eam incepta, fructuosum sortiretur effectum.

86 Quomodo vero ferventes & ejus humiles orationes pluribus creaturis profuerunt, patet ex sequentibus. Nam in villa g Aquæ-Speræ territorii Avernenfis, vir quidam & uxor ejus abominabilis & execrabilis vitæ fuerunt, pro suis demeritis per manum justitiæ sententialiter ad mortem condemnati: pro cuius executione ducebantur ad furcam. Et quamvis diceretur communiter bene meruisse eos; nihilominus tamen multi compatiebantur eisdem, nedum pro perditione vitæ corporalis, verum etiam pro dispensatione damnationis æternæ, pro tanto quia se nullam habere de Deo cognitionem neque de suis defectibus demonstrabant, nec pro exhortationibus seu admonitionibus, quæ sibi fieri possent, habere volebant: quin imo proferebant verba detestabilia, diabolice desperationi sive perpetuæ damnationi penitus obnoxia. Et cum inter aspicientes factum satis horribile esset quidam sanctus eremita, qui prætextu devotionis gloriosam Matrem visitaverat; attenta perditione corporali spiritualesque duorum miserabilium, statim genuflexit coram justitiæ ministris, humiliter supplicans: quatenus expeccare vellent, differendo præstatam executionem, donec ipse revenire posset de petroperata recommendatione. Qua facta, confestim ipsa levavit cor & manus ad Deum, devote eam lacrymis & fletu dicens Psalmum, Miserere mei Deus &c. Antequam vero prædictum Psalmum perficeret, illi malefactores mirabilem conceperunt de Deo noticiam & de suis enormibus peccatis, super quibus displicentes vehementer doluerunt, & cognoverunt se meruisse mortem, propter quod illam per ceperunt in patientia perfecta, cunctique, qui præsentibus erant, fuerunt multum edificati, magnam exinde spem habentes de sua propria salute.

87 Alio tempore quadam Domina, Religiosa utique bonæ vitæ sanctæque conversationis, desiderans ex corde confiteri nonnulla peccata satis enormia, quæ vivens in hoc seculo commiserat, & ad hoc pervenire non poterat. Nam quotiescumque perveniebat ad præsentiam Sacerdotis pro confitendo, præveniebatur ab hoste maligno, grandissimam verecundiam cordis ejus oculis ingerente, sic quod nec audebat dicere de prædictis, sed qualis venerat, talis revertebatur &

A ita permansit per spatium sex annorum non parum tristis & multum desolata. Finaliter autem poposcit se commendari ferventer & humiliter sacris orationibus humilis ancilla Christi. Quo peracto, statim accedens ad Sacramentum Confessionis, deposito rubore verecundiae, sine difficultate plene confessa est & integraliter universa peccata sua: propter quod se in conscientia multum alleviatam reperit, & in spiritu consolatam.

68 In principio sapientiae reformationis, cum adhuc humilis ancilla Christi maneret in castro de Balma in patria Gebennensi; in eadem villa quaedam domus nobilis erat, cujus habitatores pie sive caritative se gerebant circa ipsam, se suaeque bona tam sibi quam suis Religiosis libenter offerentes, & libere communicantes: propter quod ipsa merito recommissos specialiter illos habebat in suis sacris orationibus. Quam mutuum caritatem non ferentes hostes invidi, feroces & crudeles, contra dictam hospitium excitaverunt persecutiones, illis procurantes & ingerentes gravissima damna. Sed pars virtuosa superavit: nam meritis & intercessionibus ejusdem Matris preservati fuerunt ab omnibus inconvenientibus tam ipsi fideles amici

B quam habitationes & bona: pro quorum favore benigno descendebant visibiliter Angeli de caelo, pro conservandis illis a periculis, & pro resistendo contrariis & adversariis in contrarium nitentibus savissima malignitate: prout evidenter ostensum fuit Matri gloriosae & aliquibus de suis Sororibus. Vidit namque primitus ipsa, circa media noctis horam, lucem quandam clarissimam in circuitu dictae domus, & in illa luce multitudinem Angelorum, conservantium & defendentium dictos habitatores contra cunctas diabolicas infestationes. Postmodum vidit scalam auream situatam super eandem domum calumque tangentem, & Angelos adscendentes & descendentes per eam, qui Deo praesentabant orationes devotas humilis ancillae suae, nec non pulchras elemosynas & alia beneficia caritatis, quae praestabatur benefactores quotidie deferabant sibi suisque Religiosis. Et tunc ipsa vocavit unam de suis Sororibus, illi manifestans eandem caritatem & visionem: quae nullatenus ad hanc pertingere potuit, donec oratio Matris esset super hac praemissa: postquam perfecte videre meruit illam claritatem & visionem. Quae res mirabilis & inenarrabilis plenius demonstrabat, quomodo preces ejus & orationes devotae, nec non beneficia caritatis impensa sibi, misericorditer erant Deo placabiles & acceptabiles & gratæ.

C **69** In quodam conventu suo villae Poligniaci primitus Religiosae patiebantur magnam penuriam aquae, quia necesse erat illis perquirere penitus extra monasterium, cum intus nullo modo reperiri posset aqua; neque locus aptus ad puteum effodiendum, licet plures adhuc experti principaliter interessent. Et tandem feria sexta post medium Quadragesimae, qua die cantatur Evangelium in Ecclesia Romana, mentionem faciens de puteo, juxta quem verus Salvator mundi postulavit aquam a muliere Samaritana, praemisissis piissimis sacris obsecrationibus ejusdem Salvatoris, humilis ancilla mandavit effodere terram in quodam certo loco. Et statim exivit abundanter aqua pulcherrima, & aequae bona vel melior, quam in tota villa praedicta, & etiam in tota patria reperiri posset.

70 Idem in quodam alia villa patriae Albienensis, quaedam juvencula mulier matrimonio conjuncta, vitae satis honestae, pulchraeque conversationis, quae de praefato matrimonio quendam parvulum habebat infantem, divina permissione lapsa fuit in tam gravem infirmitatem, quod totaliter sensum perdidit, sic quod nec Deum, nec creaturas aliquas, nec proprium infantem quovis modo cognoscebat. Et ulterius sic erat deservata, quod publice nuda sine verecundia penitus

incedebat, utens idiomate sic detestabili quod ad cuncta verba sibi prolata, nunquam nisi per hostes infernales aliquid respondebat. Accidit autem, quod quidam vir Ecclesiasticus, Presbyter utique bonus & venerabilis, Matri gloriosae notus, & de sanctis virtutibus ejus notitiam habens, pietate compassiva permotus erga pauperculam infirmam, post paululum sacris orationibus ejusdem Matris, existentis in longinqua regione, recommendavit humiliter & obnixè, & post dictam recommendationem secundo reversus de ejusdem Matris praesentia, dictam patientem infirmam, ut prius, caritative visitavit, tangens caput infirmae quodam capiteglio seu velo Matris praenominatae. Quo facto, sacis cito locuta est rationabiliter, postulans praeter ceteris Sacramentum sanctae Confessionis, & brevissime promeruit consequi salutem, ac si prius nihil mali sensisset.

91 Item alio tempore quidam famosus mercator, de quo facta est mentio superius, per discrimen terrarum & pericula varia propter inundantiam nivium & aquarum ambulaturus, necessario cogentibus negotiis, tangentibus facta suarum mercimoniarum, praemissa recommendatione, cordialissime tam suae personae quam totius expeditionis sacris precibus & dignis deprecationibus humilis ancillae Dei, statim disposuit accipere viam. Et ambulans per campos plenos, aquis & nivibus cooperientibus terram, ut tactum est, sic laboravit incessanter, quod penitus ignorabat ubi esset. Et nocte pervenit ad quemdam passum valde periculosum, sic quod quantumcumque parum amplius pertransisset, evadere non poterat absque periculo mortis. Nam cecidisset inevitabiliter in quamdam profundissimam abyssum, aquis & nivibus omnino repletam. Verumtamen in puncto tam mortiferae necessitatis recordatus est gloriosissimae Matris, iterum suis sanctis precaminibus se devote recommittens. Quo facto, statim vidit Matrem praedictam passum illum periculosum custodientem, manuque signum illi facientem, ne procederet amplius, sed retrocederet: quod & fecit indilate. Propter quod evidenter cognovit ejusdem Matris meritis & precibus se periculum mortis evasisse.

92 Insuper homo quidam magni nominis & famae, eidem Matri notus & familiaris, filiam habebat carissime dilectam, & legitime procreatam: quam proponebat sancto Dei servitio mancipare, videlicet in statu Religionis. Propter quod illam praesentavit & donavit praenominatae Matri, quam illa libenter recepit, tamquam bene dispositam ad dictum statum Religionis observandum. Et paullo post vir praedictus dolens de sua filia, quam perditam reputabat, & displicentiam habens de hoc, quod fecerat, requisivit eam instantè & rigorose. Propter quod humilis ancilla Christi non parum tristis moleste sibi reddidit, & postmodum se convertit ad refugium sanctae orationis, coram Deo gemens & plorans de puella sic amissa. Mira res! Pater ille sic tunc fuit induratus, quod ad illum finem, ut filia sua perderet memoriam Religionis omnino, nec posset unquam ad illam reverti, jam ducebat eam ad patriam longinquam. Qua perducta, dum venit ad medium terminum viae vel circa, ter cecidit penitus equus, super quem equitabat praedicta puella. & in ultimo casu praefatus equus penitus excrucatus est: sicque tamquam lignum aridum, ad nihil de post factus utilis, nec alicujus pretii nec valoris. Quo percepto, pater dictae puellae manum Dei contra se recognoscens, & opera Dei meritis ancillae suae mirabiliter concordare videns; reversus est ad illam, veniam postulando suppliciter, & instantè requirens, quatenus sibi placeret filiam ejus resumere ad statum Religionis. Cui supplicationi libenter & benigne condescendit.

93 Finaliter alia nobilis, & praepotens Domina, Comi-

A Comitissa Valentinenſis, diuturno deſiderio multaque devotione cupiebat ingredi ſacram Religionem ſepe nominatam: pro quo faciendo ſciſſam probare voluit, longo tempore dare, & in aſperitate vivendo, ſcire volens an portare poſſet onus diſtæ Religionis. Et conſequenter humiliter requiſivit Matrem glorioſam, quatenus dignaretur ſuo deſiderio condeſcendere cum effectu. Cuius fervorem & devotionem ſanctumque deſiderium cum perfeverantia percipiens Mater, conceſſit quod illa poſtulabat, aſſignando diem præfixam pro receptione faciendâ. Sed hoſtis antiquus, adverſarius omnium bonorum, diem illum approximari præſentians tanti boni ſubſequendi, pro poſſe procuravit evidens impedimentum. Nam omnes equi ſubito reperti ſunt ſic debiles & infirmi, quod videbantur nullo modo poſſe de terra ſurgere. Quibus auditis, Domina triftis & doſolata penitus ignorabat, quomodo provideret de remedio opportuno. Tunc autem decrevit ſe recommendare devotum cum toto ſpecto ſuo dignis precibus ejuſdem Matris. Quo ſpecto diſponens ſe, ante progreſſum ſtatim fuit conſolata. Nam omnes equi reperti ſunt ſani, robuſti, leves, ad omnia parati. De quo jam dicta Domina gaudenter & lete arripuit viam, & ad finem optatum pervenit: quam humilis ancilla Chriſti cum affectu viſceroso recepit ad Religionem cum letitia ſpirituâli, in qua quidem prædicta Domina religioſe vixit cum magna perfectione uſque ad mortem, colendo Deum virtuoſe, quo nunc fruſtur glorioſe. Ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

a MSS. Conſend. & Rab-vallis demandare: uſque Gallisimo: ſicut & ſervitium pro Officio diſtincto ſimili i diſtincto paulo ante dixit: per prius, pro, antea: Francis, par-avant: & infra num. 92 de poſt, deſuper.

b Crucibulum, lucerna, mortarium. Ita Catholicum: videtur autem eſſe diminutionem ab imposito Cruce, quod Teutonibus & Francis cruycke, cruche vas ſcibile ſignificat.

c Intelligitur bellum Anglorum, qui irruptione facta anno 1415, & capſe Francis, late viſtores dominabantur, aſſumpti in ſubſtancia belli Burgundis: qui anno 1435 reconciliati ſunt Corolo VII Francorum. Regi: qui deinceps poſſe paſſionem Angliæ, capſe præſentia.

d Marco Ulyſſe, dicitur Coleta de Apella-curte. Abbavilla de Haplin courte & aſſerit conſigſſe Polignii.

e Oratio vel ſupplicatio Francis requæſta requirenda dicitur: item libellus ſupplex Principi aut Magiſtrato oblatæ. Hinc in Vita Hadriani VI Requæſtarum magiſter, qui illis accipiendis tradendiſque deſtinatur.

f Alia S. Vincentii Ferreris, & in ſiſ multiplices revelationes habemus 5 Aprilis. Martius eſt anno 1429.

g Aquaperta, vulgo Aiqueperſe oppidum Arvernorum in Limania prope Montperſerium, ubi conventus a Duce Burbonis capſe extrui anno 1423.

h Albica & Albia vulgo Albi in Occitania ſuperiore ad Tarnum fluvium.

CAPUT XI.

De ferventi ejus amore, reverentia & devotione erga Paſſionem Domini noſtri Jeſu Chriſti, adjuvantis miraculis de ejuſdem meritis factis & compleris per medium ſigni ſalutiferi ſanctæ Crucis.

94 **T** Eſte molliſſimo Doctore S. Bernardo ſuper Cantica ſermone xliix, Nil tam efficax ad curanda conſcientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quam Chriſti vulnerum ſedula meditatio. Devotionem ferventem, & amorem, quem gerebat ad ſacram Chriſti paſſionem humilis ancilla Chriſti Coleta, ſatis adhuc in ætate juvenili conſiſtens, inchoavit, hauriens primam impreſſionem ab ore matris naturalis, mulieris utique Deum amantiſ & timen-

tiſ. Quæ quidem omni die plorans & gement, orationem faciebat de dicta paſſione, condolens injuriis, perculluris & tormentis toleratis ab ipſo Chriſto pro redemptione generis humani. Quam orationem, cum dolore cordis & amaritudine prolatam, ancilla Chriſti parvula diligenter attendens, per ſingula verba impreſſe memoriz, quod numquam, dum vixit, potuit ex hunc deleri per oblivionem. Propter quod ſingulis diebus hora meridiana, qua Salvator crucifixus eſt, ipſa ſentiebat anxietatem vehementiſſimam & dolorem cordis intenſum amariffimam paſſionis Domini benigniſſimi Salvatoris: pro quibus ſecretius & devotius ſupportandis, hora prædicta ſe libenter ſequeltrabat ab aliis perſonis, & tunc ſic in privato perſiſtens, omnes vires mentis implicare conabatur ad meditandum injurias, perſecutiones, convicia, vel opprobria, terribilem & conſuſibilem mortem, quam dulciter & patienter dignatus eſt pati præ deſiderio noſtræ ſalutis. Et ſapiſſime poſt illam devotam meditationem alienabatur ab uſu ſenſuum exteriorum, nihil penitus ſentiens de rebus ſororeſibus ſeu exterioribus: ſed omnino rapiebat & transformabatur in Deum, per ardentiffimum deſiderium & incendium amoris. Singulariter tamen in ſexta ſeria, ab hora ſexta poſt Matutinum, audita ſancta Miſſa, ad ſextam horam poſt Meridiem, non manducans, neque bibens, ſic vivaciter, & ferventer vacabat cordiali meditationi tenacique recordationi circa myſterium ſacraſſimum Dominicæ Paſſionis, quod tam corde quam opere, vehementiſſimi doloris aculeo ſic ſe reputabat vulneratam; quod pluries in manibus & pedibus ſibi videbatur clavis & lancea ſe fore gladioliter perforatam. Quis, inquam, poſſet ſufficienter exprimere lacrymarum abundantiam, piſſimos ſtetus, anxios gemitus, quos ipſa perſerebat per totam ſanctiſſimam hebdomadam maiorem, recolendo tolerantiam exceſſivam, nec non dolores amariffimos, quos ipſe ſuſtinebat.

95 Fuerat namque ſibi circa prælibatum myſterium collata quædam gratia ſpecialis tempore virtuoſa juvenutis: quia ſemel poſt quamdam profundam & ferventem meditationem de doloroſa Paſſione prædicta Salvator ipſe Jeſus Chriſtus apparere dignatus eſt ancillæ ſuæ, modum & formam, quibus paſſus eſt, illi familiariter oſtendens. Ulterius eadem patefaciens, qualiter in ſingulis ſuis ſanctiſſimis membris ſingulas penas ſpeciales injuſte paſſus eſt amore noſtræ ſalutis: & exinde concepit ipſa vehementiſſimum dolorem & anxietatem in corde ſuo. Et nihilominus extitit incenſa devotionis & amoris ardore quodam ad dictam Paſſionem, ſic quod pluries & poſt recordationem præſatæ viſionis & penarum crudelium & horribilium, quas viderat in preſentiſſimo corpore noſtri Salvatoris, tota remanebat exhausta viribus, inſenſibilis omnino, & in ſtatum alterum transformata. Propter quæ, ſicut jam tactum eſt, in illa magis & ſancta hebdomada multis gratis memoria dignis potiebatur. Nam cum legerentur Paſſiones in Muſis coram ipſa, ut moris eſt, omnes dolores & tormenta, quæ paſſus eſt Dominus Jeſus in ſuo ſanctiſſimo corpore, ſic renovabantur in corde pariter, & in corpore ſuæ dulcis & humilis ancillæ, quod apparenter numquam mulier aliqua tantum laboravit parturiendo, quantum ipſa condolendo. Et in ſignum huius horis prædictis lamentabatur, & ſic anxioſiſſime lacrymis irremediabilibus & gemitibus inenarrabilibus, quod nullum cor quantumcumque durum talia percipiens abſtinere poterat, quin molliſceretur ad pietatem & compaſſionem. Unde per longum tempus ſic permanſit inflammata caritatis ardore & anxia cordialiſſimo dolore circa Chriſti Paſſionem & mortem; & qualicumque modo ſive legendo ſive alias ſibi reducebatur ad memoriam Paſſio prælibata, totum intellectum & omnes vires ſic occupabat circa idem myſterium, quod interdum

D
AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIACO
EX MSS.

in meridie
de ea regi-
tatur.

ſe a confor-
tione a ſanctis
abſtrahit.

ſape in ex-
taſia rap-
tatur.

E
ſeris ſeris:
cruciatibus
ſanctis
intento, an-
te ſentiam
pomeridianam
nam non
commodum.

ſentit corpo-
raliter dolo-
res.

maxime in
hebdomada
ſancta.

a Chriſto ap-
parere diſ-
tincto, quæ paſſus

dam in Miſ-
ſa legatur
Paſſio Chri-
ſti.

tormenta
omnes cor-
poris ſentire
renovata.

ad præſentiam
matris uſque
parvula aſ-
ſectam erga
Paſſionem
Chriſti.

A dum sex horis vel plus nihil aliud omnino cogitabat, nec intelligebat, nec exterius sentiebat. Semel resedens in conventu Bisuntinensi in prædicta majori hebdomada, sic vivaciter applicuit cor suum meditationi dolorosæ Passionis Christi, quod per trium dierum spatium & continuarum noctium rapta fuit in Deum. Neque illo spatio fuit ad se reversa, nec locuta quidquam fuit, nec bibit, nec manducavit.

96 Alia vero vice, die sancta Parasceve, ab hora matutina usque ad illam, qua Sorores de Capitulo revertantur, sic occupata fuit in meditatione gravissimæ poenæ, quam idem Christus pertulit in corpore suo, quod ibidem passa fuit tam asperissimum tormentum, quod Sorores egredientes de Capitulo, obviantes eidem, pro miraculo respicerent in illam. Nam videbatur, quod facies ejus pretiosa sic vehementer extitisset percussa baculis, quod nihil penitus remansisset, nisi pellis & ossa contracta & comminuta, cum naso torto vel complicato. Veruntamen illis Sororibus videntibus, paulatim species faciei reveniebat, & nasus rectificabatur, donec reduceretur ad pristinum statum. Et post dictam colloquutionem habitam cum Sororibus, pertimescens, quod signum aliquod perciperent de facto, subito reversa fuit ad oratorium, & statim rapta fuit usque ad noctem.

97 Item in die Ramorum existens cum humilitate magna devotione cum ceteris Religiosis in processione sancta, quæ repræsentat adventum Domini Salvatoris in sanctam Civitatem Jerusalem, pro tolerando mortem & passionem; ibidem ramum sanctum portans juxta morem cum aliis, sic profundavit cor ad cogitandum de adventu præfato, quod sibi videbatur sic se fore proximam & conjunctam eidem Domino, quasi corporaliter tangeret illum pariter & asinam, cui humiliter insidebat. Quæ quidem Asina rami virorem præsentans, quem manibus ipsa ferebat, sic appropinquavit eidem ramo, dentibusque illum ab ejusdem manibus auferbat. Et exinde dictus ramus evanuit, ac si foret comestus ab asina, nec unquam amplius fuit visus neque repertus.

98 Loca vero sacra ultramarina, dotata mirabiliter & sacrata sive benedicta sanctissima præsentia Domini Salvatoris, gerebat in corde cum devotione pariter & reverentia multa: specialiter tamen locum & civitatem suæ passionis & mortis. Quin licet debilis esset & tenera, periculaque sive transitus maris essent non parum difficilia; nihilominus tamen ipsa erat desiderantissima libenter arripiendi viam, devoteque visitandi & offerendi seu sacrificandi Deo vitam suam, & illic moriendi vel vitam finiendi propter Deum: & de facto dedit operam; si reperisset consilium sibi condescendens & licentiam ad hoc sufficientem. Inter ceteras autem Reliquias, quas Ecclesia sancta Dei, Mater nostra, digne veneratur, honore singularissimo dignaque reverentia ferebatur ad lignum sanctæ Crucis, in qua Christus Jesus Salvator benignissimus crucifigi dignatus est & mori: propter quod & affectuosissime cupiebat portionem aliquantulam sibi communicari. Nec fuit coram Deo condecens, Matrem prædictam a suo desiderio defraudari. Nam celitus emissæ fuit sibi quædam crux aurea, parvula, infra quam incassata sive conclusa fuit portio quædam veræ sanctissimæque Crucis Christi: quam ipsa devote custodivit & reverenter, pluresque personæ viderunt illam & tenuerunt. Asserebat insuper & pro certo dicebat, prædictam Crucem non manibus humanis fuisse fabricatam. Et pariformiter sicut affectuose reverebatur & honorabat Crucem Christi veritissimam: ita pro modo singulariter afficiebatur ad signum sanctæ Crucis. Per cuius signi virtutem meritis humilis ancillæ suæ Dominus dignatus est, quam plurimè miracula manifestare: quorum hic aliqua subscribuntur.

99 Nam in exordio superius nominatæ reforma-

tionis quam plurimi parvuli ducti sive præsentati sibi D fuerunt, diversis infirmitatibus prægravati, modoque subtili & obscuro sibi non manifestato conabantur amici vel parentes illorum ipsam inducere, ut eisdem contrectaret manibus, & signo muniret sanctissimæ Crucis. Quo facto, penitus sospites reddebantur. In conventu quodam ejusdem Matris, una Religiosa vexabatur tanto dolore capitis, quod arbitrabatur se fore morti proximam propter illum intolerabilem dolorem. Quid plura? Decrevit ad Matrem accedere, gravamen illi pandit, humiliter postulans signum sanctæ Crucis ab eadem sibi supra caput imprimi cum manuali contactu. Cui piissima Mater valde compatiens, & super infirmum caput illius manum imponens, signum Crucis impressit. Quo facto dolor evanuit, & sanitas adfuit plena atque perfecta.

100 Cum semel ancilla Christi redderet se quibusdam explendis negotiis pro sua sancta Religione, pervenit cum sua simplici comitiva juxta ripam cujusdam profundi fluminis, ubi nulla reperta navi neque navigatoribus ad transmeandum, humilis ancilla prædicta divina bonitate confidens, signum Crucis præmisit, & per Confessorem suum idem fieri rogavit: & sic secure transitum periculosum & profundum attentavit & attentatum confidenter & sine difficultate cucurrit cum omnibus de comitiva prædicta: quorum aliqui Pedites aliqui autem Equites facilliter evaserunt. Et paulo post acies multorum in equis validis & fortibus in dicto passu pertransire præsumentes, & pauperes simplices minus honeste deridentes sub talibus verbis: Sic & Bigardi & Hypocritæ transierunt secure, quare nos transire dubitamus? Finaliter intrantes idem fluvium, ibidem submersi remanserunt.

101 Alia vice, transeunte Matre gloriosa de uno conventu ad alteram, currus ejus cecidit in quandam profundam foveam repletam aquis: & tunc una Sororum ejus consocia quamdam petiam unicornis, prædictæ Matris satis caram, habebat in custodia recommitam. Quæ quidem petia casu lapsa fuit in prædictam foveam & in profundum aquarum. Unde non parum Soror illa tristis electa & desolata, confidenter se recommitit in corde suo sacris orationibus sapientissime nominatæ Matris, factoque signo Crucis, confidens in eandem foveam repletam aqua intravit, & secluso quolibet adnunculo cuiuscumque creaturæ, præter quemdam ramusculum ad instar rami vitæ sive palmæ, quæ sivit, reperit, & reportavit dictam petiam unicornis, natantem in aquarum medio: neque fuit malefacta, nisi valde parum, & hoc in planta pedis præfisse.

102 Aliud miraculum non minoris admirationis subsecutum est. Erat enim in quodam monasterio Dominarum Religiosarum quædam ex illis, fama laudabilis & honestæ vitæ: quæ Deo permittente tam horribilem incurrit infirmitatem per spatium quinque annorum, quod omni die semel ad minus graviter cadebat in terram, per os expians in honore, velut aper silvestris persecutus a venatoribus, & hoc abundanter. Et postmodum remanebat tamquam rabida, perditio sensu, velut a damone obfessa. Et quamvis a multis personis fortibus fortiter & stricte ligaretur, & ligata teneretur; non tamen propter hoc stabat, quin illis invitis turpiter elevaretur, & saliret usque ad trabes, ab ore vomens, calorem terribilissimum ad modum fornacis, atque etiam venenum validum ad instar fulguris emittebat, & in statu tali per longum spatium perseverabat. Unde ceteræ Religiosæ prædicti monasterii multum gravabantur, & pluribus modis affligebantur, penitus ignorantes quid agere deberent pro remedio opportuno. Sed tandem recordantes de virtutibus humilis ancillæ Dei Coletæ, suis illam sacris precibus affectuose recommendaverunt. Quæ quidem pietate permotæ, caritative misit illam visitari per unum de suis

CAPUT XII.

De ingenti devotione dignaque reverentia, quam gerebat ad pretiosissimum Sacramentum Eucharistiae, receptioneque non parum admiranda Corporis Dominici,

107 **A**D sanctissimum Eucharistiae Sacramentum afficiebatur mirabili devotione & maxima reverentia dulcis Christi ancilla Coleta. Nec mirum, quia juxta sententiam Augustini, exinde hauritur omnis contemplatio: in eodem reperitur spiritualis consolatio: nec non ibi dulciter sapit fervens meditatio: per illud condonatur aeterna beatitudo. Quibus attentis, ubicumque foret, Missam sanctissimam, in qua pretiosum Corpus Domini nostri consecratur, devotissime cum inundantia lacrymarum quotidie audiebat: pro qua devotius audienda saepius conscientiam per humilem Confessionem studebat preparare. Quas quidem Missas cum pro causis necessariis compellebatur extra conventum audire cum ceteris publice, audiebat eas secrete, nec aliquem secum illo tempore permittens, praeter celebrantem & illum qui sibi ministrabat, ne forte panderent gratias spirituales sibi tunc divinitus immixtas. Et quamvis in publico devotissime audiebat eas, multo magis tamen dum in suo secreto esset.

108 Dum autem perveniebatur ad elevationem pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, cum humilitate profundissima, tremore vehementi, adorabat illud, seipsam deprimendo, vilificando & annullando, plorans & gemens taliter, quod tota liquefacta videbatur in fletibus & lacrymis: sic alte vociferans in anxietate cordis, quod cunctos audientes & percipientes mirabiliter attrahebat ad compassionem & ingentem admirationem. Et nihilominus de dicti Sacramenti altitudine, virtute, magnitudine pariter & excellentia, condigna gloriaeque praesentia, sic mirabiliter sentiebat & evidenter cognoscebat mysteria gloriosa, ut praesentes arbitrabantur veridice, quod Salvator Jesus Christus se per specialem gratiam manifestaret eidem in aliqua forma sibi soli nota juxta sui beneplacitum, interdum gloriosa, interdum vero pia seu dolorosa. Et post dictam adorationem saepissime remanebat divini amoris igne succensa, & in spiritu plenius elevata, Deoque perfecte conjuncta, sic quod sibi videbatur, quod tota foret in Deum transformata, & super naturam omnino rapta: taliter quod omnes sensus naturales penitus cessabant ab usu suorum officiorum. Et mirabile certe: nam saepius in elevatione praedicta Corporis Jesu Christi clare cognoscebat statum conscientiae Missam celebrantis, an scilicet foret in bono vel malo statu. Sed ne panderentur gratiae sibi specialiter a Deo collatae, pro bono conscientiae celebrantis & ut provideretur de remedio opportuno; prudenter & secrete ipsa deducebat in notitiam sui defectus talem celebrantem, nihil tamen pandendo de suo modo seu via, qua devenerat in notitiam praedictam.

109 Et respectu dicti Sacramenti de gratia singulari numquam potuit haesitare neque formidare, quantumcumque parvo spatio sibi ostenderetur, quin esset verum Corpus Christi cum perfecta notitia de ejusdem magnitudine, magnificentia, dignaque praesentia, nedum intellectuali sed etiam sensuali. Nec tam subito sibi poterat ostendi, sicut communiter fit in communicatione seu receptione Fratrum laicorum vel secularium devotorum, quae fiebat interdum in sui praesentia, quin statim ipsum adorans in fletibus & gemitibus

A suis Patribus Confessoribus, Et ille tamquam fidelis nuntius de meritis ejusdem Matris confidens, infirmam illam devotè munivit signaculo sanctae Crucis: & statim infirma illa liberata fuit a tanta infirmitate, nullo penitus signo remanente nec ulterius apparente talis infirmitatis.

103 Semel quaedam Religiosa de filiabus ejusdem Matris, dicta Soror Johanna de Lazaree, gravi dolore torquebatur in manu, nesciens quid agere deberet. Tandem cogitavit ad eandem Matrem accedere, pro postulando dulciter & humiliter, quatenus vellet signum Crucis imprimere super manum infirmam. Et cum sibi praesentaretur pro praedicta benedictione assequenda; humilis ancilla, tristis & dolens, & quasi dedignata, manum infirmam expellens, retro tetigit sua manu propria: ex quo contractu, per indignationem facto, plene fuit sopitati subito restituta.

104 Quaedam similiter Religiosa de suis infirmata, graviter anxiebat, tribus diebus fere nil manducans neque bibens. Cujus recordata pia Mater, interrogavit, qualiter se haberet. Respondum est, quod graviter vexaretur, & quod aestimaretur in brevi moritura. Tunc ipsa sumpto quodam globo grossi panis, ibique facto signo Crucis, misit infirmanti, mandans ut statim comederet illum. Quo peracto, se sanatam cognovit, & taliter quod in crastinum exivit infirmariam.

105 Cum ancilla Christi semel resideret in quodam conventu in patria penuriosa, maxime quantum ad granum & vinum; non erat ibidem pro sanis & infirmis, nisi parva portio vini, quod sic erat infectum, quod causabat fastidium omnibus & sentientibus. De quo dicta Mater in quodam vasculo parvo sibi mandavit aliquantulum apportari: & facto signo Crucis super illo, statim perdidit totam infectionem & foetorem; nedum illud quod erat in vase sibi delato, sed etiam totum vinum in vase principali contentum, tali modo quod quotiescumque vinum ferebatur pro refectioe Sororum, ante benedictionem mensae vinum erat foetens & insipidum, post illam vero, virtute signi sanctae Crucis dulciter fragrabat, & erat bonum vinum sapidum & deliciasum.

106 Semel data fuit ancillae Christi quaedam eburnea parva pulchraque tabula, quam specialiter diligebat, propter quasdam picturas devotas de Passione Salvatoris in illam eprotractas, quae maligno instigante spiritu seu procurante fracta fuit. Quapropter dolens ipsa conquerebatur Patri suo Confessori, qui confortabat eam, promittens se facturum dictam tabulam redintegrari. Et de facto recipiens illam, iter arripuit pro portando magistro, qui sciebat reparare. Cum autem in via voluit curiose respicere dictam tabulam, quam signavit signo Crucis, aperiendo reperit illam integram sine fractione, quasi semper steteret illaesa.

a. Vides hujus loci veritatem insigni miraculo comprobantem, in anecdoticis miraculorum reconditis infra n. 6.

b. Incassare, a Gallico & Belgico Casse formatum, quae voce indicatur arca, capsa, cilla, cui includere est, incassare.

c. Bigardi seu Begardi aut Beguardi, qui in Concilio Generali Viennensi 1313 cum Beguinis fuerant damnati haeretici, vitam profitebantur monasticam, sed variis erroribus imbuti erant, unde per contemptum alii Religiosi Bigardi appellati.

d. Sentire Francis tum olfacere significat, tum olere, quomodo hic paullo inferius accipitur.

e. Isidem pourtraire protrahere, idem est, quod pingere: unde effigies ad vivum expressa, pourtrait quod protracta illis dicitur.

Ad majorem pro Missa audiendo preparatio nem sapientis confutatio

mentes de vita temporis elevatio

credidit Christum sapientem esse

in crastino caput F

cognoscit utrum celebrant Missam, si in bono statu

cognoscit in spiritu gratia Christi

A miribus subito mutaretur. Ad cuius rei maiorem evidentiam cum semel esset in conventu situato in quadam patria, in qua celebratur & conficitur communis in albo vino quam in rubeo, & cum administrans aquam esse vinum putaret, de facto obtulit Sacerdoti aquam loco vini, quo Sacerdos in præsentia Matris erat celebraturus. Pervento autem ad adorationem Corporis Domini, adoravit ipsum cum humilitate, reverentia, fletibus & gemitibus consuetis, sed postquam pervenit ad adorationem Sanguinis, sentiens in spiritu non esse ibi verum Sanguinem Christi, non adoravit calicem juxta solitum morem.

110 Plures insuper Religiosæ vel seculares personæ multoties desideraverunt, & de facto laborarunt esse personaliter prope vel intra oratorium, de quo Missam audiebat, pro noticia experimentalis captanda de ferventi & humillima devotaque pretiosissimi Corporis Domini adoratione per ipsam exequenda, nec non pro audiendis gemitibus dolorosis piisque clamoribus, quos faciebat in Christi præsentia gloriosa: quod tamen ipsa nullatenus permittere voluit, maxime nisi forent multum spirituales vel sibi singulariter familiares. Et si forsitan aliqui tales non valentes palam appropinquare seu intrare, clanculo latitabant in locis secretis & proximis oratorio ejus pro signis hujusmodi experiendis; non hoc latebat spiritum ejus: nam quod creatura celare conabatur, hoc Creator eidem Virgini propalavit. Et tantam habebat notitiam de latentibus & absentibus, quantam de astantibus & clare visis præsentibus; & ideo de talibus desolata, pie conquerebatur suis Patribus & Fratribus, eo quod non poterat juxta consolationem suam adorare Deum suum, sentiens apud se tales insidias, arcana sui pectoris experiri cupientes. Interrogata vero, quare sic alta voce fletus & gemitus dabat in elevatione prædicta, dulciter respondit: Quod aliquoties aliud facere non poterat, etiam si totus mundus tunc præfens esset. Nam sentiebat magnitudinem & potentiam Regis Regum, respectu cuius nihil est totus mundus. Verumtamen dum audiret Missam in publico, vel intus vel extra licet aequaliter sentiret; nihilominus pro divino beneplacito, mirabiliter in hoc secum dispensante, non ostendebat sic pietatem exterius, sicut facere consueverat in privato seu secreto.

111 De receptione vero pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi, quanta devotione se gerebat ad ipsum, indicibilis admirationis reputandum arbitror, cum illi, qui proprie sibi ministrare consueverant, vix possent explicare sufficienter. Quamvis enim conscientia pura munditia gratiaque plenitudine cum virtutibus quamplurimis reniteret; nihilominus tamen in præsentia sanctissimi Sacramenti clamans alta voce, seipsam deprimebat indicibiliter, & reputabat vilem, immundam & abominabilem, indignam vita conversationeque cum ceteris, etiam quantumcumque malis, & hoc propter offensiones innumeras, quas confitebatur se commisisse coram bonitate & maiestate divina. Unde summe tristabatur cum tanto dolore & displicentia, fletus irremediabiliter, quod cor ejus scindi videbatur: & duo oculi ejus cernebantur esse fontes continuo fluentes & vivaciter, propter lacrymas, non guttatim sed ad modum rivulorum emanantes: unde tota rigata penitusque medefacta remanebat, gemens, dolens, & anxia valde, velut mulier in partu seu quævis persona morti adjudicata. Propter quod administrantes sæpe & audientes mirabiliter stupebant, & in se confusi valde terrebantur. Statim vero post humilem & devotam receptionem Corporis Domini nostri Jesu Christi, tota rapiebatur in ipsum, & permanebat immobilis & quasi mortua per duodecim horas, aliquando per decem, ad minus vero per sex, in quibus nil extrinsecum sentiebat. Cum autem ad se revertebatur, faciem

ostendebat totam Angelicam, pulchram & lucidam, D gratam & placibilem ad videndum, quasi caelestem & ab omnibus terrenis alienam. Verba vero sua erant dulcia, profunda & calica, perfectissimam Dei dilectionem commendantia, quoslibet ad ejus perfectam notitiam inducentia, nec non ad fervens desiderium bonorum spiritualium & æternorum, & cum hoc ad contemptum & despectum vite transitorie, variabilis & multum mutabilis intelligentia, cum vanitatibus ejusdem & concupiscentiis inordinatis.

112 In arduis autem negotiis, magnis, difficilibus & obscuris, quæ sæpius occurrebant, totum suum recursum habebat ad prædictum sanctissimum Sacramentum: cujus receptionem modis supradictis continuabat indefectibiliter, aliquando per annum integrum, aliquando vero per quadraginta dies continuos, interdum vero per triginta: nihil tamen omittens de conditionibus supra expressis. Quando vero Divina Clementia decreverat aliquid arduum, sive magna commendatione dignum, per ejus mediam ad effectum vel finem perducere; cum ipsa per profundam humilitatem recusasset operam dare talibus laude dignis, ne forte de ipsa posset altimari quidquam virtutis vel gratia spiritualis Dei quomodolibet latitare; Divina tamen operante gratia, per medium hujus Sacramenti compellebatur ut coacta ad talia prosequenda, & hoc tali forma, quia hujus Sacramenti species per se transglutire nullatenus poterat, donec inspirationi liberum daret assensum, quia alias in ore ejus integrum permanebat. Unde interdum contigit ex hujusmodi necessitate ipsam taliter impediri, qua assensum dare timuit, ut Corpus Domini transglutire non valens, adire suum Confessorem pro salubri consilio fuerit adstricta: cujus consilio dum assentiret negotio, statim deglutivit sine impedimento.

113 Semel accidit, quod in quadam solennitate desiderans cum devotione magna sanctissimum illud Viaticum assumere, dixit suo Confessori, quod vellet ministrare seu consecrare Hostiam unam pro ipsa in Missa. Quod ille non intelligens vel minus diligenter advertens, hoc penitus omisit. Et licet dubitaret de prædicto mandato, non tamen ad eam recurrere audebat pro certificatione, ne forte perturbaret ipsam a suis devotis orationibus. Cum vero perventum est ad horam receptionis, juxta morem solitum, dictus Confessor percipit fletus & grandes gemitus, quos dicta Mater exprinere consueverat in tali hora receptionis. Unde non parum admiratus Confessor, cum non consecrasset pro ea, mox judicavit non sine magno mysterio illi hoc accidisse. Post completum vero Officium, & post speciales orationes Confessor ab ea petiit, unde hoc proveniret, quod ipse audierat. At illa humiliter respondit, quod Dominus noster Jesus Christus se propriis manibus communicavit, suum Corpus pretiosissimum eidem ministrando. Quibus auditis, dignus ipse Confessor permansit consolatus, cognito veridice, quod summus Sacerdos, una secum ancillæ suæ tam excellentem gratiam contulerat, quod scilicet per semetipsum sacramentaliter se illi donaverat.

CAPUT XIII.

De auctoritate erga seipsam & de humilitate ac dulcedine per compassionem ad ceteros.

114 Quoniam austeritas vite cum carnis mortificatione sensus & corda custodie, corpus in omni puritate conservat, ea propter ancilla præ-nominata Christi Coleta semper, a primo flore juventutis usque ad ultimum vite terminum, redigere studuit.

A studuit corpus suum in spiritus sanitatem, austeram ducens mirabiliter & asperam vitam, continuo jejunans, a pueritia carnam nullatenus gustans: quinimo nec pro quavi corporis infirmitate seu debilitate jejunium aliquo modo solvens, neque ob hoc substantiam alimentum vitæ corporali necessariam aliquatenus ampliandam vel relaxans. Accedens autem ad scholas in ætate puerili, ne forte a parentibus compelleretur solvere jejunium; tempore prandii, hora videlicet meridiana, numquam aut raro edebat, donec post vespertinam redibat domum. Si quis per civitatem, qua orta est, de esu sobrioque ejus victu percipere voluerit, ipsam magis divinam vel angelicam duxisse vitam, quam humanam certissime comprobabit. Quod enim fateor, ipse stupefco. Nam instar, ut ita dicam Domini, Salvatoris quadraginta diebus totidemque noctibus continuis absque cibi cuiuslibet vel potus susceptione certitudinaliter, Dei favente gratia, comperta est jejunasse. Pluries insuper sanctam Quadragesimam in pane & aqua jejunans, effectum complevit, licet nimium corporis debilitate inde gravaretur. Et si aliquando pro refocillanda natura aliquantulum vini in aqua ponebat, non tamen in tantum imposuit, quin vinum in aquam potius, quam e contra, transsubstantaretur. Quando vero per dispositionem divinam aliquam gravem poenam, ut sæpius contigit, sustinere debebat, tunc illa durante, nec panem nec vinum nec quidquam aliud sumebat ipsa, quia in nullo creato plus quam in terra tunc gustum habebat. Quod si interdum compellebatur pro recreanda natura aliquid accipere, tunc vix ad similitudinem pastus aviculæ esum sumebat. Et aliquoties absque sumptione cibi & potus sustentabatur aliorum cibo, quos in sua præsentia cernebat epulari.

B 115 Postquam autem medico supremo disponente, dictas poenas evaserat, pro tota sua refectioe solum requiebat unum frustum panis, coloris mediocri inter album & nigrum: de quo in prandio tam suaviter reficiebatur & consolata erat, quod erat delectabile etiam intuenti. Et apparuit evidenter, quod numquam filii Israel manna de celo tam deliciose gustaverunt, sicut illa faciebat panem prælibatum. Et tunc verbis dulcibus contemnendos dicebat cibos carniū & magnorum piscium & similes, asserens illos non sic esse mundos, quemadmodum panis. De carnibus autem, sicut dictum est, numquam a pueritia gustavit. Parvos pisciculos libenter videbat; de quibus sibi gratis oblati pro sua consolatione compellebatur interdum comedere precibus offerentium, quibus condescendens, licet invita, caput & caudam amputare faciebat ab eis & sic modicum sumebat. Semel autem cum a die Ramorum usque ad Cœnam Domini, nullum penitus cibum admisisset, nec similiter dicta die Cœnæ Domini usque ad solennitatem Paschalem, in qua Deo sibi missa fuit, ut pie creditur, quædam parva gallina, quæ parvum ovum statim posuit juxta ipsam, de quo dicta die solennitatis fuit sic fertilliter refecta & abundanter, quod de post consequenter per tres dies continuos nihil omnino comedit.

C 116 Et quamvis ita foret austera sibi ipsi, cum hoc tamen erat liberalis & caritativa ceteris affectuose, considerans & volens, quod Sororibus suis & Fratribus eisdem administrantibus provideretur competenter & rationabiliter, juxta modum sanctæ paupertatis sine superfluitate, numquam de divina bonitate & misericordia diffidens quin provideret illis de necessariis, si fideliter observarent vota sive promissa. In multis autem civitatibus & notabilibus villis, in quibus erant sua monasteria situata: caritative propter Deum & respectu suæ reverendæ præsentis nonnulli sibi mittebant panem vel vinum specialiter, seu alia cibaria magis pretiosa: de quibus numquam tangere voluit, nec quidquam gustare per se, quin statim illa destinaret infirmis vel aliis indigentibus, vel omnibus in communi.

Tomus I.

Si tamen aliquando propter debilitatem nimiam adstringebatur aliquid speciale pro confortatione sumere, quod ita modicum erat, quod aliis in communi dividi non poterat, hoc cum tristitia cordis & lacrymis dolens, invita sumebat. Omnia enim communiter, quæ ei præsentabantur mandibilia, ita largissime & abundanter Religiosis distribuebat, quod aperte in ejus videbantur crescere manibus, & multiplicari, sic quod modica recepta & per eam distributa pluribus abundabant. Fratribus insuper forensibus seu administratoribus monasteriorum, præ devotione visitantibus eam, sive revertentibus de quæstu vel elemosyna, vel aliis etiam personis ad ipsam declinantibus, quibus inesse videbatur indigentia vel necessitas alicujus refectiois vel consolationis, tam dulciter & caritative præsentabat cibum vel potum, illis implendo vascula, sic quod interdum aliqui de suis pulchris virginalibus digitis liquorem contingebant: de quo contactu plus satiebantur illi quam de vini poculo.

D 117 Si vero perciperet aliquem indigentem & egenum, nec haberet unde sibi succurreret, tristabatur & dolebat cum desiderio facultatis supplendi tali necessitati. Cujus affectum intuens Altissimus, sæpius alicujus devotæ personæ cor excitabat, ut deferret Matri elemosynam, ut & ipsa indigenti consequenter subvenire posset. Nam vice quadam in conventu quodam residens, situato pro tunc in patria famelica, in qua blada & alia comestibilia non nisi cum magna difficultate reperiebantur, & erant carissima: unde pauper populus valde erat afflictus, ipsa quoque Christi ancilla, tam pro suis quam pro aliis, nimium anxiebatur præ compassionem. Subito autem & velut ex insperato sola Dei gratia sibi providit de quodam pulchro sacco, repleto frumento purissimo, delectabili ad videndum: fecitque illud secreta distribui pauperibus & egenis ac necessitatibus: unde refocillavit multorum inopias, & diutius credito perduravit. De prædictis autem bonis, sibi a Deo transmissis vel collatis, distributione congrua facta pauperibus & indigentibus, nihil sibi penitus retinebat, etiam si aliquid superesset; quin illud potius conservaret pro supervenientibus egenis & necessitatibus patientibus. Et pluries experimento patuit absque diminutione bona præfata sæpius erogata, toto tempore perdurasse. Nam semel ob Dei reverentiam & amorem sibi donata fuit quædam quantitas ovorum, in patria scilicet ubi pauca reperiebantur, de quibus libenter receptis, & in quadam arca reclusis, liberaliter omnibus postulantes, tam pro sanis quam infirmis, communicabat, nec tamen decrescebant: quod ipsa clare percepit, nec tamen os suum aperuit. Similiter vinum, quod sibi aliquando propter Deum conferebatur, diu custodiebat pauperibus erogandum, & aliquoties per longa temporis spatia sine diminutione, nec non absque bonitatis vel saporis amissione. Altera namque vice duobus Fratribus, pro negotii Religionis transmissis, aspero tempore per viam discriminatam libere tradidit quamdam boticellam vini pro recreatione spirituum in via desolabili. Qui quidem usi sunt vino temporibus opportunis, reperientes illud singulariter bonum, confortativum, & sufficiens pro complendo totum cursum itineris absque diminutione.

E 118 Et licet in regionibus, in quibus est vinearum fertilitas, sibi vinum præsentaretur affluenter; in illis vero in quibus est vini penuria vel omnimoda sterilitas, competenter & gratiose, ipsa tamen, ubi abundantia vini erat, non amplius pro se sumebat, & dum sumeret, sic aquam miscebat, ut vinum in aquam transsubstantatum dici posset: in illis autem, ubi penuria, nihil omnino, nisi infirmitate coacta, sumere volebat; & plenum ejus refrigerium erat in aquarum poculo. Et veluti boni potatores, ad cognoscenda vina ponant

Bbb

sua

AUCTOR
RE
STIL-
PHANO
JULIACO
EX MS.

erga hospites
& pauperes
benigna.

E
incomparabile
dignum dis-
tributione

& faciem
frumenti
divini solido
durantia.

Quæ sibi do-
nata fuit pauper-
bus distribuit
numero non
diminuitur
F

vinum sibi
oblatum
erogavit abs-
que diminutione
no.

A sua stultitia; sic in aquis discernendis erat ipsa magistra: de quibus tamen sepe, ne juxta sui libitum gustaret, sese refrénabat omnino. Et si quando forte contingebat in locis ubi aquæ sunt parum distillatæ & grossæ, tunc in phialis vitreis ipsas bulliri faciebat sanitatis causa. Hostis vero antiquus de perfectione & austeritate vitæ ipsius offensus, & ægre ferens, fructumque, quem Christo auferrebat, despiciens; tunc semel virgo Christi sibi afficeretur intima, aqua vero ejus ad ignem in phiala bulliret, nec alia haberetur, percussit imperceptibiliter phialam illam cum grosso baculo, intantum ut eam ultra quam in centum fragmenta disruperit: ipsa vero patientissime Deum laudando sustinuit, unde res miranda non modicum evenit. Sicut enim de S. Donato legimus, quod ipse, collectis fragmentis calicis conquisiti, calicem integrans in formam pristinam reduxit, nullo signo remanente; similiter fragmentis ampullæ diligenter a Christi ancilla collectis, & elevatis oculis & corde ad Deum, subito reintegrata fuit omnino & pulchra, ut prius. Et sic bina vice fracta per hostis malitiam, bina vice reparata est per ancillæ Christi humilem & piam sanctamque orationem.

phialam
aq. a bis
fractam
propter
reparat.

119 Item alia vice quædam Religiosa, ex suis Filiabus, vadens pro aqua pro dicta Matre, secum detulit librum Matris usui deputatum: quem inadvertens apertum, in aquam cadere permisit: qui taliter madefactus & taliter destructus est, ut nullius valoris ultra reputari potuerit. Ipsa Filia vero multum tristis & dolens, ac desolationem Matris contremiscens, quid actura sit ignorat: tandem timore pallida, humilis prostrata, Matri factum narrans, librum ostendit: quam pia Mater sic stupefactam cernens & timidam, affectu dulci compatiens, ait illi: Noli timere, Filia, quia liber non perdetur. Et mox accepit illum in suis sacris manibus totum consumptum & madidum; de cujus immediate contractu liber ille totus mundus & pulcher effectus est & illæsus omnino, præter quamdam tracturam, quæ remansit in latere libri pro signo tanti miraculi memoriz commendandi.

librum in
aquam de-
lapsum.

ostendit
matri

120 Altera similiter vice quidam Frater pro necessitate sibi referebat aquam in uno scilicet vasculo, cujus longitudo fenestrellæ, per quam intromittendum erat, excedebat quantitatem, nec ab aliquo latere poterat aliquatenus inclinari. Mirum certe! mox vasculum illud fenestrellæ applicatum, taliter fenestrellæ proportionatum & abbreviatum reperit, quod vix festuca straminis inter ipsam & vas locari potuisset.

accepit va-
sculum aquæ
per fenestram
intromittit

^a Contigisse id Polignii tradit ex *Legenda Gaudens* & alii Abbacillani pag. 225.

^b Boticella parva capsula aut pyxis aut vasculum vulgari Gallico bourelle, a voce Gallica boîte: boîte, cista.

^c S. Gregorius lib. 1. *Dialogorum* cap. 7. refert illud miraculum de S. Donato Episcopo Arelatensi: cui 7. dies Augusti sacer est.

C A P U T XIV.

De gravibus pœnis atque tormentis per ipsam patientissime toleratis.

121 Quoniam, ut ait Apostolorum Princeps, Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, constat quod nihil in præsentia vita reperiri potest Deoplacabilius, nec creaturæ salubrius, quam pro ejus amore libenter pati, sustinereque patienter pœnas atque tormenta. Per hoc enim summe redditur cum suis veris amicis similis & conformis. Ipse enim Deus & Salvator Jesus Christus, per totam vitam spatium usque ad mortem inclusive, pœnas graves & labores sustinere voluit pro nostra dilectione. Per quam quidem tolerantiam ejus humilis ancilla, juxta suæ capacitatis modulum,

summa
conformis

non parum eidem esse meruit similis & conformis. Nam per totam vitam suam decursum graves pœnas continuas sibi mutuo subsequentes, & multoties duplicatas patientissime sustinebat. Præter varias autem pœnas, quas illi Deus frequenter infligebat (quasi enim continuo patiebatur) unam sibi pro quodam exercitio contulit cum augmento virtutum, videlicet inflaturam continuo incessanter crescentem vel decrecentem, ipsam non mediocriter aggravantem: quam tamen patienter & valde dulciter tolerabat. Præter istam vero continuam infirmitatem alias multipliciter vexabatur seu affligebatur: & hoc erat interdum in corpore tantum; interdum vero in anima, & interdum simul in ambobus, anxiebatur gravissimis pœnis. Infirmitates autem, quæ proveniebant ex causis & principiis naturalibus, patienter & benigne ferebat: sed illas, quæ præter naturæ cursum a Deo sibi specialiter immittebantur, juxta suum beneplacitum astringebatur necessario sustinere, nec erat in ejus arbitrio rem aliter se habere. Cum illa siquidem infirmitate communi quasi continue laborabat aliqua alia particulari, qua sic aliquoties asperè diuque molestabatur, quod vix in octo dierum spatio per unam horam integram respirare valebat.

ita vita
patienter
sancti
pœnas

infirmitas
continua

infirmitas
corporis &
animæ

122 Et erat ejus consuetudo mirabilis & compassio- ne digna, quia locis & temporibus, in quibus ceteri recreantur & quiescunt, ipsa per oppositum augebatur labore sive pœnalitate. Nam in lecto, ubi cuncti modi gentium, infirmi sive sani, communiter requiescunt, ipsa validius affligebatur. Licet enim propter diuturnos labores aliquoties optaret cubiculi nocturnam requiem, numquam tamen ibidem requiem ullam invenire potuit: quin imo statim post ingressum strati sive lectuli, novis aggrabatur laboribus, & dolorosis cruciabatur angustis, per totam noctem durantibus usque mane, & interdum usque ad meridiem inclusive & incessanter. Nec solum talis anxietas inerat illi semel aut bis in hebdomada, sed in omnibus noctibus nulla dempta. Pariformiter in diebus Dominicis & festivis & in magnis solennitatibus, in quibus omnes status, virorum & mulierum, secularium & regularium, licet occupentur in spiritualibus, requiescunt tamen a laboribus corporalibus, incomparabiliter ipsa majora pœnarum gravamina sustinebat, quam in ceteris serialibus diebus. Et quanto dies erant solenniores, tanto plus erant pœnæ graviores: quæ communiter incipiebant pro Dominica in hora vespertina Sabbati, & durabant usque post Completorium Domini diei, & aliquoties usque ad Matutinam diei sequentis. Et similiter in festivitatibus pœnæ speciales incipiebant in Vesperis Vigiliæ, & terminabantur post Completorium eorumdem festivitatum: sed in magnis solennitatibus, utpote Nativitate Domini, Resurrectione ejusdem, & Pentecoste, & aliis similibus per totum annum, initium dictarum pœnarum erat in meridie Vigiliarum, & prolongabatur usque ad finem dictarum solennitatum, & erant asperiores & plus dolorosæ ceteris, quanto festivitates erant solenniores: & sic augebantur intensius & extensive, sicut solennitates.

maxime in
lecto.

et dicitur
Lectorem
et sibi
intromittit

123 Quando vero, præter jam dictas vexationes, & pœnas, Altissimo complacere aliquas superaddere, multo plus excessivas & magis aggravantes ceteris, quas necessario cogebatur sustinere, quod & adu faciebat; si superveniebat aliqua persona, cui non licebat ejus negare præsentiam, cum deliberabat se præsentare vel loqui talibus, mox terminabantur prælibati dolores, & cessabant omnino durantibus verbis, nec pro tunc sentiebat aliquod gravamen, sed non propter hoc minuebatur laborum tolerantia. Nam statim post recessum talium personarum augebatur prædictus dolor in duplum vel plus pro tanto temporis spatio, pro quanto cessaverat ex causa jam dicta.

aliquoties
alibi præ-
sentat
non debet
sed postea
pœnas de-
phorat.

Et

A Et tunc ita vehementer torquebatur tanta poenali-
te, quod sapissime per os sanguinem evomebat: pro-
pter quod merito personæ prædictæ si factum & condi-
tionem ejus scivissent, sibi compati debuissent. Et est
sciendum pro majori testificatione de hoc, quod dictæ
pœnæ non essent naturales, nec a causis naturalibus
aut humanis, sed potius supernaturaliter aut divinitus
infligæ, pro tanto quia subito semper inchoabantur
& etiam in instanti terminabantur. Et insuper com-
pensata debilitate suæ personæ cum gravitate poena-
rum, si naturales essent, impossibile videtur, quod ita
rapim & in instanti cessarent omnino, si quod nihil de
illis remaneret penitus; in signum evidentissimum di-
vinæ virtutis, dolorem infligentis ad exercitium, &
patientiam conferentis ad meritum, & subito curam
perfectam adjicientis ad consolationem & remedium,
nec relinquentis alicujus languoris, mortis vel infirmi-
tatis vestigium, ac si numquam aliquid mali sentisset.
Quapropter aliquando dicebat: Ignoro me quidquam
mali pertulisse, quamvis paullo ante tota curva seu
inclinata fuisset ex violentia dolorum, & ejusdem lingua
penitus perforata: caput autem suum quædam olla fer-
vens super ignem accensum esse videbatur: sed mox dolo-
re cessante, plene rectificabatur cum integra lingua, ca-
pite temperato, cum ceteris membris. Et mirabile cer-
te, nam si quovis afficeretur calore, tantum incendeba-
tur, quod per totam aquam seu rem aliam quantumcum-
que frigidam, nullatenus poterat refrigerari. Si vero
frigeret, ita frigus similiter erat intensum; quod
per omnes mundi calores non poterat incendi seu calefieri.

124 Quid plura? Nam si persona quæcumque repe-
riri potuit in præsentis valle miseriæ, per tolleranti-
am horribilium poenarum & gravium tormentorum
imitatrix vera fuisse Domini nostri Jesu Christi, tam-
quam ei certe similis & conformis; de hac inter ceteras
(salvo præjudicio) potest affirmari. Prout namque per-
cepi præclara fide dignorum & in talibus expertorum
testimonio, cuncta sanctorum Martyrum tormenta cru-
delia, quæ singuli singillatim in suis corporibus pro
Christo portaverunt, ipsa sola pertulit simul & succes-
sive: quorum anxietatem & dolorem augebat in ipsa
longæva moræ protractio: quia ceterorum duratio tor-
mentorum vix portendebatur ultra decem vel saltem
viginti aut triginta, sive ad plus quadraginta anno-
rum spatium, sed hæc talia plusquam per quinquaginta
continuos annos viriliter toleravit. Cujus rei gratia
Patribus suis Confessoribus in prædictis expertis sic atte-
stabatur: Gloriosi Martyribus, qui in regno Dei pos-
sident gloriam immensam, contulit Altissimus gratiam,
& a bonum forum: nam brevissimo tempore totti vel

C bulliti, seu capitibus amputatis aut iis similibus ad ex-
los migraverunt. Et erat quiddam valde mirabile,
cum nulla pertransiret hebdomada in qua non experire-
tur unum vel duo martyria veraciter in seipsam, vi-
delicet, quod aliquando torquebatur in igne, sicut
B. Laurentius. Et licet ignis non esset ibi realiter &
formaliter quoad substantiam, erat tamen ibi divina
dispensatione virtualiter, quantum ad operationem
& efficaciam. Sicut enim causa primaria, quæ Deus
est, suam cooperationem subtrahente, ignis, qui est
causa secundaria, sua privatur operativa virtute; sic-
ut patet in tribus pueris in medio flammarum mini-
me læsis: sic primaria supplet vicem secundariæ. Per
se ergo potest, quidquid illa poterat mediante: & il-
lud martyrium communiter per spatium unius integræ
noctis protendebatur. Interdum vero torquebatur ve-
lut S. Vincencius, aliquando vero crucifigebatur, ali-
quando autem excoriabatur ut S. Bartholomeus, aliquo-
ties minutatim confricabatur, nonnunquam verobul-
liebatur. Nihilominus interdum sibi videbatur, quod
cor ejus aperiretur, & consequenter sale perfusum re-

cluderetur. Aliquando sibi videbatur, & sensibiliter D
experiebatur, quod infra ventrem haberet titionem
ardentem, ipsam totaliter incedentem: altera vice
quod in oculorum radicibus haberet carbonem igni-
tum illos inflammantem, & penitus consumentem;
alias autem quod ferramentis acutissimis, per medium
totius corporis & omnium membrorum de extremo in
extremum transpungeretur.

125 Et similiter de ceteris atrocissimis tormentis, qui-
bus gloriosi Martyres exanimati fuerunt singillatim &
singulariter, ipsa conjunctim & universaliter, aut suc-
cessive torquebatur; etsi non ab exteriori persecutore
manualiter illatis, a Deo tamen mirabiliter intromissis
& infligis, & ab eadem experimentaliter & realiter to-
leratis; & interdum vehementius & asperius in ea quam
in ceteris: pro tanto, quia sine dulcore & refrigerio,
quod sanctis Martyribus præfatis a Deo vel a sanctis An-
gelis conferebatur in eisdem pœnis; sibi vero non: dem-
pto solum, quod in infinitis pœnis seu doloribus præli-
batis (cum nocturnæ quietis occasione recedentibus So-
roribus, quæ communiter seu familiariter eam visitare
seu frequentare consueverant, remanebat ab omni-
bus sequestrata) tunc celestes Angeli visitabant illam
dulciter administrantes sibi, cooperientes & adjuvantes
eam, & obsequia reliqua conferentes, quæ servi fide-
les exhibere possunt ancillæ vel sponsæ summi Regis.

126 Et ultra præter jam dicta patiebatur in singu-
lis membris singula gravamina vel singulares passionēs
consequenter per ordinem. Inter quæ principaliter in
oculis suis pulcherrimis & placabilibus quamdam ex-
periebatur infirmitatem, quam arbitrabatur naturali-
ter evenisse: propter quod providere disposuit pro re-
medio opportuno per adjectionem medicaminum tantæ
vivacitatis & asperitatis, quod nedum ad quamlibet
humanam virtutem visivam delicatam penitus extin-
guendam, sed etiam ad rudem asinam & equinam
sufficere possent. Et ideo providebat specialiter ma-
gis oculis quam ceteris sensibus aut membris, quia ma-
lebat usum ceterorum amittere membrorum, quam vi-
sum oculorum, quo valeret intueri pretiosissimum Cor-
pus Christi in altaris Sacramento, & etiam sacras lit-
teras in libris pro divino servitio devotius peragendo.
Nec propter dictam provisionem cessabat ex toto labor
& vexatio suorum oculorum, quin imo sic affligeba-
tur in eisdem incurabiliter, permittente Deo, quod
ubique respiceret, ex utroque latere sibi pendere
videbantur duæ relucens b amphorellæ, vel duæ
parvæ stellæ, quæ quocumque se verteret & illæ si-
militer vertebantur, non tamen sine magna vexatio-
ne sui: nec propter hoc omittebat quidquam de suis
orationibus, nec respicere libros ex hoc pertimescebat. F

127 Et ultra hoc maxima sibi poenarum adjecta fuit:
semel enim accedens ad visitandum unum de suis con-
ventibus, propter graves poenas, quas sustulerat, sic
videbatur ejus lingua retrahi, quod ex toto descende-
rat ad medium gutturis, intantum quod nullatenus
orare vel loqui vocaliter poterat, sed neque vix
respirare valebat. Cumque gravi languore sic actuali-
ter angeretur, occurrit sibi quædam juvenis & dulcis-
sima filia, pulchritudine spectabilis, & præclaræ beni-
gnitatis, lætanter salutans humilem ancillam Christi,
& tandem eidem sic appropinquans familiariter quod
amplexibus præmissis eam dulciter osculata est. Pro-
pter quod osculum infirma lingua puro sanata est, & ad
locum proprium, unde descenderat, plene restituta: &
mox prædicta juvencula tantæ pulchritudinis, dulce-
dinis & benignitatis evanuit: de qua testificabatur su-
pra nominatus Pater, ejusdem ancillæ Christi Confes-
sor, Frater Henricus de Balma, sibi conscius familia-
ris & secretus, quia hæc erat gloriosissima Virgo Maria.

a Id est, indulget gratias ut exiguo pretio emerens, quod Fran-
ci dicunt a bon marché, Itali bon mercato.
b Diminutivum ab amphora Franciscus idiotismus formatum
pro bulla.

CAPUT XV.

De dono prophetizæ cum plena lucidaque cognitione
sibi mirabiliter a Deo collatis.

128 **J**uxta prælibatam Domini Salvatoris sententiam
alta mysteria, secreta divinaque, pluries la-
tent sapientes hujus seculi, & a mundanis prudentibus
absconduntur; revelantur autem simplicibus & parvu-
lis, ac manifestantur servulis humilibus Jesu Christi.
Quapropter hæc ejus ancilla Coleta simplex erat &
ignota satis respectu mundanorum; sed valde sagax &
discreta, peritaque nimium in notitia supernorum.
Modica vel fere nulla vigeat doctrina, quæ foret hu-
manitus acquisita; sed superabundabat scientia super-
naturaliter & divinitus infusa, quæ præcellens esse di-
gnoscitur Spiritus sancti gratia: qua radiante, clarissi-
me cognoscebat occulta præterita, similiter & secreta
præsentia, nec non & futura contingentia. Pro cujus
certificatione majori notandum, quod quidam Reli-
giosus extitit Ordinis S. Francisci sacre Paginæ Profes-
sor, solenniter litteratus & Parisiis magistratus: qui
pro devotione multum afflictebatur ad eam a princi-
pio reformationis Ordinis S. Clare, quam per ejus
manus dignabatur operari clementia Salvatoris: cui
accidit gravis & letalis infirmitas eo tempore, quo di-
cta Mater disposuerat nonnullos de suis conventibus
visitare, transeundo prope locum, in quo prænomi-
natus Magister jacebat infirmus. Quæ præsentens in
suo spiritu talem infirmitatem esse periculosam, ne-
dum ad mortem primam, quin etiam ad secundam;
pro benigno succursu favorabiliter intantæ sibi casu
necessitatis impetiendo, decrevit intrare conventum
illum, & visitare dictum ægotantem sua venerabili
præsentia: quem in faucibus mortis reperit, plantis jam
frigidis tamquam exanimatum, & prout ipse postmo-
dum retulit, in via perditionis. Et vocans illum nomi-
ne proprio, & sacro signo Crucis humiliter & reve-
renter super eum, ait: Resumite bonum cor, firmiter
sperans in infinita bonitate divina: cum aliquibus aliis
brevibus exhortationibus & statim recessit. Et dictus
infirmus intellexit attente verba, pleneque cognovit
eam, & per Dei gratiam remansit multum confortatus,
& per sua merita postmodum satis cito surrexit sanus
& sospes de prima infirmitate, cognoscens acceptum
beneficium: & deponens antidotum de secunda nihil-
ominus ægitudine, videlicet spirituali, pervenit
ad ejus præsentiam, gratanter offerens se perman-
surum in ejus servitio per totum vitæ suæ spatium, quam
per ejus medium obtinere se dicebat. Cui oblationi
ipsa libenter condescendebat, non pro servitio, quod
ab illo speraret, sed pro sola spe salutis animæ dicti
Fratris, quam ipsa ferventer optabat, & qua non mi-
nus ipse penitus indigebat. Et ad hoc obtinendum il-
lum dulciter exhortabatur ad integre pureque confi-
tendum pro sua plena conscientie purificatione, nihil
omnino celando vel retinendo, & ad hoc sibi Confesso-
rem idoneum & consolabilem assignavit. Cui confes-
sus aliquantulum, ex oblivione seu ex verecundia reti-
cuit aliqua de peioribus peccatis & celavit: & tandem
revertens ad ipsam, asseruit se penitus & integre con-
fessum fuisse. Cui respondit ipsa, dicens, quod non
sic erat, & recitavit ei plura grandia peccata commissa
retroactis temporibus, & nullatenus confessa. Unde
& nec immerito valde miratus est, rei veritatem agno-
scens, quam sibi soli post Deum notam arbitrabatur es-

se. Et reversus ad Sacramentum Confessionis, & reve-
niens ad ejus præsentiam, assererat se plene confessum,
quod illa negavit, explicans ei aliqua non minus enor-
mia ceteris, quibus adhuc remanserant irretitus. Sic-
que trina vice misit illum ad dictum Sacramentum,
priusquam integraliter esset liberatus. Propter quod
exinde cognovit, & assererat publice, quod per ejus
medium, corporis & animæ vitam obtinebat, valde
crescens in ejus affectionem & amorem, & nihilominus
in tantum timorem & dubitationem circa eam, quod
nihil faciebat, nec dicebat, sive cogitabat, quin sem-
per existimaret, ipsam esse præsentem & omnia videre.

129 Vice quadam duo nobilissimi præpotentesque
Principes, prætextu caritatis & devotionis, visitave-
runt ancillam Domini nostri Jesu Christi: quibus illa
post multa dogmata per patrem suum Confessorem legi-
fecit in eorum præsentia nonnullas notabiles scripturas:
quibus minus attendens unus illorum, cor suum appli-
cavit quibusdam inhonestis & carnalibus meditationi-
bus, inania cogitando, licet exterius nihil de iis osten-
deret quovismodo: sed dictæ turpi cogitationi superad-
dens, accumulare jam incipiebat delectationem damna-
bilem, in eadem materia perseverans. Et tunc ancilla
Christi illa cognoscens, veritatem suam venerabilem
ad Principem illum, emittens clamorem vehementissi-
mum cum voce mirabili super illum: qui quidam cla-
mor sic cor illius Principis valde penetravit, quod sibi
videbatur, & adhuc videtur, quod ipsa videret & cla-
re cognosceret, quidquid ipse gerebat in corde, medi-
tationes videlicet & turpes cogitationes, æque bene
sicut ipsemet vel melius: quibus incontinenti rean-
tiavit exterius expellens eas omnimode meritis ancillæ
Christi, reducens intellectum suum ad percipiendam
attente sacra verba, quæ recitabantur.

130 Item alia vice quidam alius notabilis Præla-
tus, vir prudens & discretus, Episcopus civitatis &
Castrensis in patria Albienis, descendens in eandem
civitatem, ex humilitate visitavit dictam ancillam Chri-
sti, quæ pro tunc ibidem moram trahebat, cum illa si-
mul conferens de multis bonis, honorem Dei tangenti-
bus & salutem animarum. Quem finaliter ipsa de duo-
bus in eo præcognitis veraciter instruendo, ipsum ce-
tigie. Primum, quod ipse non contentabatur de sibi
collato beneficio, sed anhelabat ad majus, & altius
in dignitate, & quod attenderet diligenter & sagaci-
ter, ne pro transitoriis dignitatibus amitteret dignita-
tem æternam. Secundum extitit de brevitate vitæ suæ,
suadendo quod semper esset paratus & præsto quando-
cumque Dei beneplacitum esset illum vocare. De pri-
mo valde miratus est pro manifestatione, quia secretum
laborabat ut fieret Cardinalis: & quod ipse etiam apud
se tenebat, Spiritus sanctus illi palam esse monstravit.
Et post paululum iter arripuit e ad curiam Romanam,
intendens propositum optatum adimpleri, sed in brevi
præventus, finivit dies suos juxta Matris præcognitio-
nem.

131 Item vice quadam inter alios, Princeps qui-
dam nobilissimus & potentissimus Comes Marchiæ,
ad eandem ancillam Christi gerens singularem amo-
rem & devotionem, misit ad visitandum eam quem-
dam Sacerdotem suum, nominatum Dominum Joan-
nem de Molis: qui quidem Sacerdos antequam ab
ejus præsentia recederet, præmonitus extitit ab ea,
quatenus fideliter & sincere confiteretur & dispo-
neret conscientiam ad securitatem animæ, potissimum
in periculis eventuris sibi in brevi, videlicet in pro-
pinquo regressu sequenti. Quo peracto, post ejus de-
cessum a præsentia dictæ ancillæ infra tres vel qua-
tuor dies, ad unam leucam & semis a civitate Antif-
lodorensi, obviaverunt ei crudeles & terribiles ho-
mines armorum, qui perforarunt sibi sinistram latus
cum

*gravior
vulnerum*
*propter po-
tēdū Januā*
A cum una lancea, caputque fauciverunt, sic cum cro-
deliter vulnerantes diversis ictibus ensium, quod nec
barbitonfores, nec chirurgi præfatæ civitatis, ad quam
fuerat delatus, mittere manus in eum penitus audebant:
sed omnino judicabant impossibile fore, quod unquam
sanaretur. Qui tunc se videns adstrictum in tam discrimi-
nosa necessitate, recurrere dignum duxit ad refugium
ancillæ Christi, se recommittens humiliter ejus sanctis
orationibus & precibus devotis. Quo factō, constanter
& securo dixit præfatis chirurgis quod indubitanter ap-
ponerent manus. Et intra quadraginta dierum spatium
meritis & intercessionibus ancillæ Christi prædictæ resti-
tutus extitit integræ sospitati.

*monasterii
prospice-
rent*
*prædicti
monachi im-
mortalitatem*
132 In civitate Bisuntinensi vir quidam nobilis no-
minatus Joannes de Colonia, burgenſis & civis ejusdem
civitatis, & mercator honorabilis & famoſus ac fervidæ
caritatis, qui arbitrabatur se fore sospitem & in tanta
prosperitate, sicut unquam fuerat; de gloriosa Matre
præcivit brevitate vitæ finisque propinquitatem; &
illo dulciter & amabiliter vocato post salutares admo-
nitiones inter cetera specialiter dixit de securitate suæ
conscientiæ ac de certitudine mortis, animans ipsum
finaliter ad præparandam conscientiam, & ad ordinan-
dum de bonis suis finaliter & discrete. Quo prompte
consentiente, nec non & consensum debite exercitationi
demandante, postposita quacumque retardatione, lecto
decubans, incontinenti gravatus infirmitate, juxta
prognosticationem Matris diem clausit extremum.

*alumni
monachi im-
mortalitatem
procul abſens
cognoscit*
*et missi Re-
ligiosi præ-
monuit*
133 Pariformiter in partibus Burgundiæ quidam fuit
nobilis & potens Dominus, graduatus in scientia, nec
non in iustitia commendatus: qui cum pluribus suis at-
tinentibus, de factis ancillæ Christi præclaram noti-
ciam habuerunt, & amorem singularem magnamque
confidentiam ad eam in suis negotiis gerentes, plurima
sibi subsidia, similiter & solamina varia caritative præ-
stiterunt. Qui Dominus arbitrans se fore sospitem &
incolumem corpore, parum de Deo sollicitabatur. Et
cum ipsa moraretur in quadam regione longinqua, ple-
nius innouit sibi de brevitate vitæ dicti Domini, cum
aliquibus impedimentis periculosis coram Deo, quæ in
ejus conscientia latitare cognovit. Pro quibus abdicandis
ipsa destinavit ad eum aliquos de suis Religiosis, se-
cretam credentiam deferentes, & rei veritatem intimantes.
Quibus ille fidem adhibuit, dictis impedimentis
providens de remedio salutari, sicque monitus utili con-
silio, diem clausit extremum.

*nobilis fa-
mulus suadet
confiteri
peccata*
*providens
ejus obitum*
134 Alio quoque tempore quidam nobilis bur-
genſis de civitate Cabilonensi super Sagonam, fa-
miliariter sibi nota, præ devotione visitavit eam in
conventu suo de Poligniacō. Cujus ipsa præcogno-
scens propinquum decessum, pro majori securitate
conscientiæ dictæ Domini, præmonuit illam ibidem
plene confiteri. Quo peracto, recedens ab ancilla
Christi, se remisit humiliter eidem tam in vita
quam in morte. Regressaque mox ad civitatem prædi-
ctam, infirmitate gravata, juxta Matris præcognitionem
vitam terminabat.

*Religiosi suo
Romæ facti
pericula
inducunt*
135 Aque nempe clare cognoscebat in absentia
sua peracta, velut præsentia visa vel experta; ma-
xime quando pro bono aliquo scire talia peroptavit.
Semel enim quidam ex suis Fratribus pro nonnullis
ejusdem expeditionibus accesserat Romam, ubi tracta-
vit & peregit aliqua secreta, quæ soli Deo sibi que cre-
debat esse nota, sperans tamen bene facere: verumta-
men incontinenti post regressum ad ejus præsentiam to-
tum sibi retulit, quod fecerat & totalem modum dicens
ei: Quare sic & sic tale quid fecistis? Unde prædictus
Frater multum verecundus certissime cognovit, quod
nil poterat ab ea penitus celari.

137 De regimine vero suorum monasteriorum vel
conventuum cum sibi videbatur fore congruum aliquid

Tomus I.

specialiter scire, de illis æque faciliter certificabatur D
de longinquis & multum distantibus, sicut de illis, in
quibus residebat. Defectus ibidem commissos intimabat
secrete personis deficientibus vel publice visitantibus, ut
de remedio videretur opportuno. Unde mirabile val-
de, numquam aliquod inconueniens accidere debuit in
aliquo dictorum conventuum, quin ipsa aliquid præ-
sentiret; licet non specialiter sciret quid vel quale vel
ubi esset venturum. Quapropter habita præcognitione
jam dicta, non parum trepidabatur, sed dolebat in corde
nimium, & idcirco postquam ille casus evenerat, ejus
dolor & tristitia mitigabatur. Multæ gentes, tam ma-
gni status quam exigui, pluries ad eam accesserunt,
tum ex devotione, tum pro consiliis salutaribus obei-
nendis, tum etiam pro perfectis adhortationibus repor-
tandis: de quibus omnibus, pro majori parte saltem il-
lorum, qui veniebant causa proficiendi, priusquam
ingererentur oratorium suum, notum erat sibi qui
erant & quid quærebant, & quæ vel qualis responsio es-
set illis reddenda. Insuper Patres ejus Confessores & Fra-
tres plene certificati de limpida cognitione divinitus &
mirabiliter sibi collata, tantum illam timebant, ubi-
cumque forent, & quantumcumque distantes, sicut in E
ejus præsentia personaliter constituti: pro tanto quia
si committerent aliquid reprehensione dignum, statim,
postquam pervenerant ad ejus præsentiam, dulciter &
benigne demonstrabat eisdem. Item pluries quando So-
rores in corde sustinebant aliquam secretam desolatio-
nem, vocabat eas ad se, dulciter tangens eisdem ali-
quid de materia vel causa, propter quam sic erant de-
solatæ; benigne confortans illas super eadem materia
sive causa. Quamobrem clarius experiebantur ipsam
certam habere noticiam de secretis cordium & medita-
tionibus illarum: quadam enim vice una novitia ten-
tabatur in corde suo de recessu extra monasterium, nec
audebat alicui pandere suam voluntatem: quam Mater
ad se vocari fecit, patefaciens illi quod cogitaverat &
ipsa præcognoverat, intantum quod prædicta novitia,
statim recognovit culpam suam coram Deo pariter &
coram Matre. Et exinde concepit grandem devotio-
nem, & decrevit omnino profiteri Religionem.

137 Altera vice, Religiosa quædam secum residens
in eodem conventu, summe desolabatur ex gravamine
conscientiæ, fere casura penitus in desperationem. At
ancilla Christi cognovit in spiritu suo, vocavitque illam
& tam dulciter allocuta fuit, utiliter & vivaciter illi de-
monstrando periculum suæ tentationis, & inducens eam
ad fortitudinem & constantiam contra præfatam tenta-
tionem, sic quod numquam de post incidit in illam, ne-
que fuit recordata præ maxima dulcedine & caritate sibi
exhibita per eam, quantum esset in spiritu consolata.
Item iterum hostis infernalis procuravit divisionem &
discordiam inter duas Religiosas, quam utraque serva-
bat in corde suo, nec exterius manifestabat: quas ambas
Mater singulatim vocatas tam pulchriter admonuit,
quod illæ plene pacificatæ clare perceperunt ipsam Ma-
trem habuisse noticiam ejusdem cujuslibet illarum: unde
valde perterritæ, de cetero conceperunt erga ipsam ma-
gnam timorem. Item alias ipsa persistente cum ceteris
Sororibus in choro in extremo alterius chori, quadam
Religiosa tempore divini Officii vagis occupabatur &
alienis meditationibus. Quod cognoscens ancilla Chri-
sti, per quamdam aliam Religiosam sibi mandavit,
quod cessaret usque post Officium: quæ correctæ decre-
vit postponere quascumque tales cogitationes. Insuper
alia vice in quodam de suis conventibus ipsa præsentem
in Officio Dei, quadam Soror tenens sibi librum,
meditabatur in malis rebus & vanis: quæ cognoscens
ancilla Christi clare, pluries innuit illi, quatenus a
talibus cessaret meditationibus. Quod illa non perci-
piente, rejecit eam post tergum, auferens sibi librum
satis

Bbb 3

A facis rude. Quare advertens Soror illa, quod Mater videbat & cognoscebat quidquid ipsa cogitabat, cepit in corde suo cogitare de Deo: tunc autem ancilla Salvatoris ad illam se convertens, benigno subridendo restituit ei librum.

138 Aliquoties multi Clerici & in Theologia Magistri, pariter & alii sapientes mundani, plures ab ea difficultes quaestiones sciscitabantur, & de subtilibus materiis. De quibus, licet invita propter humilitatem, nihilominus tamen quando sentiebat in spiritu rem non fieri per curiositatem, sic profunde respondebat & clare elucidabat, quod omnes admirabantur & magis edificabantur, asserentes quod alta mysteria secretaque divina a Spiritu sancto sibi revelabantur.

139 Item in illis diebus, in quibus prægrande videbatur dissidium in regno Franciæ, duabus partibus atque invicem e regione congregatis cum armata militia, velut castrorum acies ordinatæ parabantur ad ingressum duelli; præcognovit ancilla Christi, conflictum futurum ex utroque latere fore perniciosum ad mortem, & per maximam effusionem sanguinis, & obnoxium, quod pejus erat, ad multarum perpetuam damnationem animarum. Unde concepit in corde grandem tristitiam & dolorem: propter quod commendans

B Deo humiliter coram factum, cum inundantia lacrymarum tunc operam, mittendo litteras principalibus Rectoribus utriusque partis exhortatorias ne bellum attentarent, & consequenter ad utrosque misit aliquos de suis Fratribus, declarando pericula tam corporum quam animarum exinde provenitura. Quibus exhortationibus & declarationibus salutaribus decretum interceptum fuit & interruptum, & sic evaserunt periculum perditionis corporum.

140 Alia vice præcognovit futurum esse quoddam discriminis ignis incendium in quadam villa, in qua erat Sororum suarum conventus: quibus significavit, quod essent diligentes, & bene custodirent ignem. Statimque evenit illud horrendum & damnosum incendium sic appropinquans dicto conventui, quod Religiosæ valde timuerunt comburi: sed meritis ancillæ Christi præservata fuerunt.

141 Alius quidam præpotens & magnus Dominus afflictebat devota prænominate Matris, cupiens sibi edificare conventum in terra seu in domino suo: propter quod misit ad eam virum quendam Ecclesiasticum, pro manifestando sibi votum suum, & etiam captando ejus benevolam assensum: quod & obtinuit propter divinum amorem, & ejusdem Domini reverentiam.

C Sed mox illa die peracta, præcognovit aliud magnum inconveniens eventurum esse in eodem territorio sive dominio, sed specialiter in villa, in qua scilicet dictus conventus edificari debebat. Quapropter misit ad prædictum Dominum, rogans & requirens ipsum, quatenus aliquantulum sibi diserre placeret adificationem prædictam. Et post paululum tota patria repleta fuit hominibus armatis, innumera mala committentibus: inter quæ villam præfatam, in qua conventus edificari debebat, penitus destruxerunt.

142 Item in principio constructionis conventus de Poliniaco, novitia quædam ibidem infirmabatur ad mortem, propter quod ancilla Christi præcepit cuidam ex Sororibus, quatenus sic diligentem curam adhiberet circa illam, ne sola moreretur, & quod vocaret eam in decessu novitiæ prælibatæ, cui volebat penitus interesse. Et post hoc tandem accidit, quod Soror illa custodiens novitiam infirmam propter gravamen laboris seu propter negligentiam aliquantulum obdormivit, & in hoc intervallo decessit infirma novitia: de quo decessu ancilla Christi fuit multum desolata, pro eo quod non fuerat præsens dicto decessui, juxta desiderium cordis sui. Idcirco Sororem illam,

quæ negligens existerat, de significando sibi juxta præceptum ab ea sibi datum, redarguens, præcognovit & prædixit ei finalem terminum suum sibi propinquum, ita dicens: Quia transgredi præsumpsisti mandatum, quod injunxeram tibi, certum tibi sit, quod sola morieris & nulla præsentis. Et post paululum tempus accidit ei prægrandis infirmitas, in qua loquelam amisit per spatium sex horarum, nec de ipsa sperabatur amplius posse loqui, nec adhuc receperat Ecclesiastica Sacramenta. Tunc ancilla Christi more solito visitavit eam, cui sic dispositæ pie compassa, recurrit ad sacrum orationis sacrificium, obsecrans devotissime divinam misericordiam, quatenus sibi dignaretur restituere loquelam, qua mediante recipere posset sanctissima Sacramenta. Mox autem oratione finita, subito locuta est & plene confessa, & devote recepit omnia Sacramenta: licet prophetia Matris non fuerit evacuata, quia tandem, nulla præsentis, sola vitam finivit.

143 Semel existens in monasterio de g Viniaco præcognovit certitudinaliter finalem terminum vite curialiam nobilis & devotæ Domicellæ, residentis in villa Poliniaci, quæ vocabatur Joanna de Vannato, & credebatur esse solpes in plena prosperitate. Et significavit ei Mater, quod libenter vidisset eam, & quod nunquam ex hoc in hoc seculo foret eam visura, nec sibi locutura. Quod sic evenit: nam breviter post hoc infirmitatem incurrit, unde mortua est.

144 Semel alia vice, quidam honestus Religiosus, de numero Fratrum deputatorum ad subsidium sanctæ paupertatis in conventibus ejusdem ancillæ, Presbyter, qui pro negotiis Religionis ad longinquam accesserat regionem, ex quo transire cogebatur necessario per patriam, in qua pestis asperere vigebar: quapropter infectus, velociter subripiebatur ad mortem, priusquam posset accipere Viaticum Sacramentum cum debita dispositione. Et tunc ancilla Christi præcognovit veritatem, quamvis ageret in remotis, & decrevit omnino fore succurrendum, potissimum in tanta necessitate: nam ante finalem exitum illius, ipsa vocato Confessore præparavit & disposuit conscientiam, & pro illo decedente recepit sanctissimum altaris Sacramentum, ne transiret absque munitione tanti solaminis contra periculosas insidias hostium malignorum cum illo stricto palli: quod, per Dei gratiam & ancillæ suæ digna mortis, credi potest utilissimum fuisse decedenti.

145 Quidam alius Sacerdos Religiosus, qui multum utiliter & caritative laboraverat in principio, cum ingressus fuisset in Religionem, pro conventibus ejusdem Matris gloriosæ; tandem suggestionem diabolicam permotus, absque licentia recessit. Accedens autem ad partes remotas, pro faciundo residentiam ibidem cum quibusdam aliis Religiosis; ibi parum proficiens cecidit in gravem & mortalem aegritudinem: quam præcognoscens ancilla Christi, licet ab eo localiter multum distans, recurrit ad orationis sanctæ subsidium, humiliter deprecans totis viribus Dominum, ut per suam piissimam misericordiam compati dignaretur illius Fratris animæ pauperiæ in tanta necessitate. Et incontinenti Religiosus ille concepit tantam contritionem, tristitiam & displicentiam de peccatis suis, & in speciali de servitio præfato dictorum conventuum, a quibus discesserat per suggestionem diabolicam deceptus (sicut per illos postmodum probatum exitit, qui præsentis erant) quod post ejus decessum se præsentavit Matri prædictæ, sicut ceteri de sua familia facere consueverant, sicut tactum est super septimo Capitulo. Propter quam representationem pie credendum est, quod precibus & meritis ancillæ Christi præfata sit Frater ille reductus ad viam salutis æternæ.

146 Ancilla vero Christi sæpissime dicta per donum Prophetiæ noverat cogitatus & secreta cordium,

A nedum personarum sibi presentium, verum etiam absentium: & interdum moverat quando, quomodo, & qualiter dies sui terminare debebant. Unde pluribus personis, secularibus & Religiosis, agentibus in remotis, iuxta sentimentum suorum negotiorum sibi notificatum a Deo, procurabat vel procurari faciebat solamen & adiutorium secundum condecensiam desolationis, adversitatis, & contrarietatis ipsorum. Et etiam fines dierum multorum cognovit & praevidit: & inter cetera quaedam nobilis & potens Domina, magnam diligentiam de maritandis neptem suam in altis honoribus & multis divitiis faciebat, & cum hoc sibi valebatur, quod ageret nimis negligenter circa salutem animae, & propter hoc expresse dixit eidem ancilla Christi praefata: Domina mea, vos magnam diligentiam adhibetis pro matrimonio generose neptis vestrae, verumtamen magis deberetis sollicite cogitare de vobis: & ita faciat, quia numquam diebus vitae vestrae videbitis eam matrimonio copulatam. Quod tandem exitit verificatum: quia priusquam neptis nuberet, fuit morte praeventa.

*felicitatem de
matrimonio
neptis pro-
curabat, quia
magnam dili-*

*cognovit de
aliquibus
utrum
matrimonium
fuerit
bonum gratum*

147 Qualiter autem seculares personae vel Religiosae deberent finire dies suos, an scilicet in odio vel amore Dei, sapius praecognovit, & inter ceteros semel praesens in decessu cuiusdam personae Religiosae, quae praedolore mortis anxiabatur vehementer, inquit illi: Vade confidenter ad Dominum, & ne timeas. Quo dicto, mox fuit anima separata. Ac Mater confestim adstantibus ita dixit: Multa patietur, sed finaliter non privabitur aeterna felicitate.

148 Quaedam juvenecula pulchrae representationis & dulcissimae modestiae, peroptime disposita secundum apparentiam pro Religione, venit ad ancillam Christi ad hoc ut susciperetur ad Religionem, supplicans & requirens hoc humiliter & devote: ad quod ipsa nullatenus voluit consentire praetextu cuiusdam signi secreti, quod in illa cognoscebat. Cum vero Pater ejusdem & Confessor & plures alii videntes illam sic dispositam apparenter & ita decenter, rogarent praedictam Matrem instantissime, quod eam recipere vellet, ita respondit: Vos me cogitis per preces & rogamina vestra, quod ego recipiam eam: verumtamen scitote, quia numquam in Religione recipietur ad Professionem. Quod consequenter exitit verificatum; nam anno primo completo suae probationis, propter ignorantiam divini Officii non potuit nec debuit admitti: sed in secundo tot & tantas incurrit tentationes & signanter de recessu, quod incidit in quandam dementiam, penitus asserens, quod nullatenus observare posset talem Religionem. Et ad instar praevisionis seu prognosticationis ancillae Christi pervenire non meruit ad Professionem, sed fuit ejecta penitus extra Religionem.

*postquam
signum
tamen
admitti
voluit*

*providens
non primum
tamen ad
professionem
venit*

149 Alia liquidem vice, novicia quaedam se tenebat in Missa prope dictam ancillam Christi, cogitans in corde suo, instinctu permota diabolico, dicens orationes suas, quod Mater estimaret de ipsa, quod esset bona pariter & devota filia. Ipsa vero Mater post nullam vocavit Magistram praedictae novitiae, cui dixit: Arbitrabar quod haec novicia bona foret & devota filia, sed ipsa nullam continet devotionem: quibus auditis, dicta novicia remansit tota verecunda, cognito quod Mater sciebat suam stultissimam cogitationem. Item Soror quaedam altera vice grandi astitabat desiderio postulandi quamdam imaginem a Matre saepe dicta: cujus rei gratia pervenit ad ejus praesentiam, sed praeverecundia non fuit causa dicere quidquam juxta desiderium suum. Quod videns ancilla Christi, praecognovit totum ejus optatum, & subridens ait illi: Vade, vade: post cujus recessum statim misit illi quamdam pulcherrimam imaginem, mandans illi quatenus mitteret matri suae illam, sicut ipsa facere decreverat & optabat.

*cognovit
quandam
devotam
novitiam
et pro
sola
devotione*

*desiderio
filiae
cupienti
imaginem*

150 Altera vice praedicta Religiosa vehementem in D corde suo portaverat desolationem, credens se fore nullo modo Deo gratam, nec aliquo modo posse salvam, sed quod deberet damnari. Qua desolatione multum afflicta, decrevit accedere ad ancillam Christi; & si ostenderet sibi gratum vultum & signum amoris, apparebat sibi, quod ipsa non esset in odium & indignationem Dei, & quod ipsa speraret de salute. Quae quidem cogitante praefata Sorore, Mater vocavit eam, & dulciter & amabiliter locuta est illi, dicens: Se tantum illam diligere quantum aliquam Sororum, quae sit in tege Religione. Tandem in ejus praesentia commendavit eam Matri Abbatisse conventus: asserens quod illa foret ejus filia praedilecta. Propter quae praedicta Religiosa remansit consolata in Domino, existimans certitudinaliter, quod ancilla Christi plene cognosceret secreta condium cum aliis forensibus & extraneis rebus.

*AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIANO
EX MSS.*

*remedium
adferre ad
admodum
curiam in
sua gratia
quasi*

151 Quaedam Religiosa de suis conventibus pro certo intellexit, quod Christi ancilla cognosceret corda hominum, & secreta cogitationum rimaretur, quod nondum credidit illa. Accidit de post, cum Christi ancilla loqueretur eidem Religiosae, ipsa ancilla propalavit ei, quod utique noverat cogitationes ejus, cum illa conferens & precise tangens aliqua secreta valde, quae ejus cordi fuerant infixae. Accidit alio tempore cum esset in alio conventu Soror Coleta, notificavit eidem Religiosae praedictae quaedam arcana, quae in conscientia sua recondidit ita secreta, ut Deo excepto & se, illa nulli in mundo constarent: super quo stupefacta Soror illa valde, atque in se taliter experta, cognovit nil penitus dictae Matri abscondi posse sive celari.

*aliquid
inter
ma
secreta
cordis
revelat*

152 In quorundam Dominorum potentiam & magnatum terris & locis plurimis fama vel relatio incolis tardiosa divulgata fuit, & maxime hujusmodi nova principalibus amicis & officialibus dictorum Dominorum, tam etiam specialiter in spirituali & etiam in temporalis statu, non sine ipsorum tardio relata fuere: videlicet quod Domini praedicti in manus inimicorum suorum inciderant, a quibus, ut agebant pro certissimo, tenti & captivi fuerant & praedati, nec non ut se redimerent adstricti: unde & merito, tota eorum patria moesta erat & dolens. Accidit quod fortuito quidam de principalioribus officialibus & amicis unius illorum Dominorum transitum facerent per quamdam villam, in qua pro tunc degebat in suo conventu Christi ancilla Coleta, quam statim illi visitantes cum reverentia, sed cum dolore omnia nova praedicta sibi indicaverunt: quapropter saepe eorum Dominum, & totam illam patriam omni affectu cordialissime, quantum poterant, eidem recommisserunt. At ancilla Christi humilis praecernens ens compassivo oculo tam tristes & exterritos, eos confortando, dixit: Domini mei, nolite fidem dare hujusmodi novis: quia revera non sic est, ut putatis. Responderunt illi: Nos scimus utique ista fore vera, & super inde a fide dignis personis & notabilibus ad plenum informati sumus, qui viderunt eum captivum. Tunc illa magis certificavit eos, sic dicens eis: Pro vero securos vos reddo, quia Dominus vester nunc est in tali loco suo & in terra sua, in qua jocundatur vultu hilari sine aliquo periculo, tardio vel malo: insuper scitote, quoniam ante sex dies nova certissime de eo habebitis. Et sic evenit per omnia, ut ipsa prognosticavit eis: unde ipsi officiales & tota patria maxima jucunditate repleti & stupore non modico perfusi sunt.

*Domini
quandam
no
fuerunt
captivi
dominus
liberatus*

*inducit
illum
liberum
eius loco
quasi*

a Petrus Psalmen nominat Magistrum in Theologia, nunc Doctorem dicimus: cum autem titulum seu gradum, qui suscipiunt, dicuntur Magistrari: magistrare autem est magister munus obire: quod non tantum postremis huius seculi; sed etiam apud Spartianum legas; & in Cod. magistracionem.

*Magistra-
re.*

b Verbum ad cognominem sibi fluxum hanc longo a loco Neocomensi, de qua infra agitur. Abbrevillans pag. 349.

A. c. Ultrajecti. MS. meritum.
 AUGUSTO. d. Castra, vel Castrum aut Castrona, urbs ad fluvium Ag-
 RE STE. rium, descripta per tota. Episcopatu Albigeni ejusque redditibus,
 PHANO dignitate Episcopali a Joanne XXII exornata est anno 1317.
 JULIANO. c. An Raimundus Majoranus ex Tricastinensi Episcopo Ca-
 d. MS. strensi, & a Martino Verecaci Cardinali anno 1426, Roma
 Castra mto. anno sequenti mortuus f.

f. Hic est Bernardus Armanacus, Comes Marchia & Castron-
 si & fundator conventus Castron-
 si.

g. Viviacum, Gallico Viviers aut Vevay, ad fluvium Lemano
 locui ad latus Helvetiorum, a quibus urbs ea cum vicinis locis
 Sabaudia crepta est. Conventum ibidem B. Coleta extructum esse
 ab Amedeo Pacifico, concessa facultate a Martino V Pontifice
 13 Novemb. 1425, tradit post aliorum Guichenon in Historia Sa-
 baudica ad dictum annum. Degunt modo Clarissa Agutani.

i. Id est, cognationem divinitus sibi infusam; nunc autem an
 non a Francis forme accipitur pro judicio, seu opinione.

k. A Prognosticis signis Francis deducunt prognosticare, ex
 signo aliquo futura predicere.

l. Sequentia ad finem capituli dantur: ex solo MS. Confunduntur
 no, & leguntur etiam in MS. Gallico codice.

CAPUT XVI.

De malignorum spirituum gravi persecutione.

153 **H**ostis antiquus talis est proprietatis, quod
 quanto plus videt aliquem appropinquare
 Deo, & magis proficere; tanto magis illum persequi
 conatur seu infestare & impedire, penas illi graves in-
 fligere, nec non afflictiones multiplicare. Illos autem,
 quos pacifice pollidet, parum vel nihil curat impedire.
 Propter quod attente percipiens, quod illa ancilla Chri-
 sti per dilectionem perfectissimam erat conjuncta Deo
 penitus & inseparabiliter unita, ducens vitam cœlibem
 in alta perfectione; conabatur possederet, & quantum
 scire poterat, illam impedire, persecutionem omnimo-
 dam & molestias inferendo, nedum a juventute, sed per
 totum vitæ suæ spatium perseveranter usque in finem,
 tam in statu seculari quam in Regulari, nec non in cun-
 ctis locis & regionibus, ad quas ibat pro Dei amore vel
 pro salute animarum. Quando nempe juvenis existens
 decrevit in corde suo Deum ardentius diligere, servi-
 do diligenter eidem. Cunctis noctibus per plures an-
 nos, cum incipiebat orationes suas, quidam malignus
 spiritus ad ipsam veniebat, & stans in loco proximo,
 mirabilem emittebat vocem & piam conquestionem qua-
 tenus illam impediret a suis sanctis orationibus. Sed
 quamvis ipsa esset juvenis ætate, cum hoc erat tamen
 in perfectis moribus & in fide provecta: sic enim valide
 confidebat in Domino, quod nihil omnino forinsecum
 dubitabat. Quapropter illi spiritui nec signum aliquod
 ostendebat, nec verbum aliquod proferebat, & sic ta-
 dio victus recedebat. Sed cum pervenit ad mediocrem
 ætatem in statu Religionis, sapientius invadebant eam,
 percutientes asperè cum rudibus & grossis baculis crude-
 liter & longæve, quod ejus tenerissima debiliaque mem-
 bra penitus fracta erant sive comminuta, livoresque ni-
 gri remanebant per longum tempus. Nam semel inter
 alia tam crudeliter percuterunt eam & tam diu, quod
 ejus tibis sic fuerunt inflatz, quod in grossitiem medi-
 corporis æquabantur.

154 Altera siquidem vice cum ferventer & devo-
 te peroptaret aliquam specialem orationem Domino
 præsentare, multi tales hostes illam impedire nitentes,
 invaserunt in figuris vulpium apparentes, & illam per-
 cutere graviter attentantes. Sed Dominus contulit illi
 cor & vigorem eisdem resistendi sive repugnandi, in-
 tantum quod per brachia se mutuo sumentes, adinvi-
 cem duellum committere omnino conabantur, & sic
 hostes illi confusi recesserunt, & ipsa remansit victo-
 riosa: & post dictum duellum reperta fuit a Sororibus
 valde fatigata. Percipientes enim maligni spiritus,
 quod ejus orationes multum utiles essent creaturis, &

Deo summe placabiles; videbantur inter seipso in
 multitudine magna consilium injisse decretumque fir-
 mase, ad inveniendum subiles malitias & cautelas
 multimodas, pro sibi cunctis impedimentis possederet
 inferendis, in omnibus virtuosis actibus per ipsam in-
 terceptis & vel intercipiendis: & ad hoc conabantur
 eidem incutere timorem & terrorem. Quod tamen
 per Dei gratiam nullatenus obtinere valuerunt. Imo
 potius in omnibus locis & temporibus, sive sola sive
 cum aliis, semper fortis & animata remansit, nec du-
 bitans inter illos. Propter quod diversimode semeti-
 ipsos præsentabant eidem, & in diversis figuris terribili-
 bus apparentes illi; interdum videlicet in figuris ho-
 minum penitus rubeorum, & aliquando similiter in
 figura cuiusdam statux terribilis & turpissimæ, tanta-
 que statux, quod cælum aequaliter tangere videba-
 tur. Quadam vero vice sibi apparuit [demon] in
 figura cuiusdam maligni & horribilis draconis, qui post
 apparitionem illam recessit, transiens super muros con-
 ventus. Inter ceteras bestias, quas moleste videbat,
 plus dedignabatur aspicere reptilia venenosa, velut
 serpentes, bufones, araneas, & similia: & propter hoc
 maligni spiritus, talis displicentia non ignari, in il-
 lorum formis seu figuris cum suis complicibus se sibi
 demonstrabant. Nam in principio sæpe nominata re-
 formationis, quæ fuit in conventu Bisuntinensi, plu-
 ries, cum decreverat orationi vacare vel inceperat ora-
 re, videbatur locus vel cellula suæ residentia fore re-
 pletus bufonibus turpissimis: & ipsa satis cito cogno-
 scebat astutias adversarii bonorum, & recurrebat ad
 Dominum Deum suum, & tunc subito cuncta deluso-
 ria penitus evanescebant.

155 Item quidam abominabilis & horribilis per-
 turbatio sibi inferebatur ab eisdem scilicet malignis
 hostibus, qui pluries intra suum oratorium desere-
 bant cadavera mortuorum suspensorum infecta. Qui-
 bus confestim ipsa præcipiebat, quatenus illa cadavera
 reportarent ad locum, unde acceperant: & mox (non
 tamen abique magna displicentia) jussis ejus obtem-
 perabant. Semel namque loquens cuidam ex suis Re-
 ligiosis inexplicabiliter formidanti præfatas illusiones,
 interrogavit eam, si multum timeret tales hostes, si
 videret illos. Qua respondente quod sic, intantum
 quod penitus moreretur; illa subjunxit quod si vide-
 ret omnes inimicos interni, nihil omnino timeret: pro
 tanto quia maligni spiritus nullum habent posse super
 creaturas, nisi quantum a Deo sibi confertur: & sic mi-
 rabiliiter confortavit eam.

156 In eodem vero conventu Bisuntinensi mul-
 tiformiter eam persecuti fuerunt in ætate postrema.
 Et primo sicut legimus de sancto Patre nostro Fran-
 cisco, qui non libenter videbat formicas, quia de pro-
 visione vivunt contra paupertatem Evangelicam; &
 pariformiter ad ejusdem Patris exemplar, ancilla Chri-
 sti etiam illas videbat invita sive coacta: quod atten-
 dentes hostes immundi in figuris illarum, scilicet for-
 micarum, eam persequi frequenter conabantur, &
 multoties ab ea in rebus prædictis, sicut in libris vel
 in locis specialibus, & in oratorio suo in tanta nume-
 rositate confluebant, quod videbantur ibi esse plus-
 quam millia. In quorum aspectu præsentiali vehe-
 menter in corde tristabatur, & tam mirabilem inde
 concipiebat displicentiam, quod erat valde mirum: &
 subito post prædictam manifestationem penitus eva-
 nescebant. Interdum ad hoc, quod exercitationes a
 Deo sibi missæ vel permissæ forent secretæ vel non
 manifestæ, prætendebat quod talia accidebant ratione
 locorum, in quibus habitabat, propter quod illa loca
 mundari faciebat, sequestrando quæcumque dare po-
 terant occasionem adventui similibus bestiarum. Sed
 nihil inde proficiebat: nam statim una comparente
 simul

A simul aderant centum millia vel plures, & simul omnes evanescebant.

157 In patria Linguz-Occitanæ persequatur eam in forma muscarum, confluentium ad ejus oratorium in tam grandi multitudine tamque copiosa, quod erat inestimabiliter ei desolatorium & onerosum, tam de punctura quam de volatu celerrimo super libros & super manus, & de tumultu tristabili pro conferendis sibi validissimis impedimentis. Et ex hoc tantum vexabatur & afficiebatur radio, quod aliquoties faciebat eas fugari sive deici foras, & incontinenti revolabant ut prius. Et quadam vice extitit una, præ ceteris grossior omnibus & asperior, inferens sibi grandissimum tedium in suis orationibus, & finaliter propter importabilem perturbationem exinde sibi vehementer illaram, non audebat per se mandare illi seu præcipere, sed decrevit in virtute sanctæ obedientiæ salutaris, in qua sanctissimus Pater Franciscus mandare consueverat, illi præcipere quod discederet: quod & fecit, & statim abscessit ab ea, sed accessit ad inferendum impedimentum uni de Confessoribus ejusdem Matris. Et ille statim venit ad eam, quæ bene noverat totum factum.

158 In partibus Picardiæ se demonstrabant hostes prænominati ancillæ Christi in forma limacum seu testudinum, quæ consuebant ad oratorium ejus & super cubiculum, & quanto plus illas inde amoveri faciebat, tanto plus augebantur; & quando genua flectere disponebat ad orationem, ostendebant se conspectui suo quinque vel sex vel plures numero. Quoniam vero præ ceteris, & inter cetera saltem, tales bestias abhorrebat, frequentius consuebant. Interdum circa cubiculum, ubi Deum instanter orabat, impedimentum allaturi fuissent, nisi divina bonitas illis obstitisset: necdum hoc; sed etiam in figuris plurimorum aliorum reptilium horribilium & abominabilium bestiarum illam conati sunt persequi utiliter, & plus excolesse quam personam aliquam aliam, quantumcumque sanctam sive perfectam, saltem ex auditu vel lectura librorum, nec ex Vitis Patrum sive Legenda cujuscumque Sancti vel electi Dei varet comprehendi, tantam persecutionem a demonibus exhibitam fuisse cuius alteri personæ, quemadmodum huic ancillæ Christi. Ex quibus evidenter apparet excellentissima vitæ suæ sanctitas & altitudo perfectionis, inter omnes filios & filias adoptionis summi Patris æterni, nec non inter perfectos amicos & dilectas sponsas ac amicas Dei: perspecto diligenter & viso, quod cunctæ persecutiones, quas ingerunt maligni spiritus veris amicis Dei, a Divina permissione procedunt; & quanto perfectiores extiterint & in dilectione Dei magis radicati, tanto plus illos sæpius & asperius vult & permittit examinari seu vehementius approbari.

159 Inter prædictas vero graves ejus persecutiones una horribilior fuit & desolabilior, per septennium ante suum gloriosum decessum: quando nempe volebat orationi vocali sive mentali vacare, statim occurrebat illi multitudo demonum ad similitudinem muscarum in acre volantium, & dictorum inimicorum numero figurarum numerus æquabatur; & apparebant diversæ species crudelium bestiarum, videlicet lupi, leopardi, sive leones & hujusmodi, nec non figuræ vilissimarum & turpium reptantium, ut colubrorum serpentium, & bufonum: & plures figuræ seu species horribilium bestiarum, & diversarum staturarum, & pariformiter variæ formæ sive figuræ rationabilium creaturarum, ut puta virorum sive feminarum, quæ videbantur turpiores & atrociores aliis. Et inter eos apparebant aliquæ parvæ satis decentes & pulchræ, & in formis virorum vel mulierum satis pulchris, cum capillis longis & magnis & bene peñtinatis. Et omnes prædictæ figuræ se simul repræsentabant eidem: nec paulisper oculos levare poterat, quin illas videret. Quibus visis tantam

in corde suo tristitiam statim concipiebat & anxium dolorem, quod majorem vel intentionem nullatenus tolerare posuisset; & taliter affligebatur & desolabatur exinde, quod ad se nullo modo redire poterat per spatium decem vel duodecim horarum.

160 Erat autem valde mirabile, quia, quando juxta divinum beneplacitum figuræ videbantur ab aliis personis, nulli penitus ingerebant dolorem, tristitiam & terrorem, præterquam ancillæ Christi: nec videbantur ab omnibus qui principaliter aderant, quando videbantur ab ea, sed tantum ab illis, quibus ostendere dignabatur Altissimus, Nec minus tamen propter hoc sic videntes arbitrabantur certitudinaliter in ejus præsentia; quod si similiter vidissent in ejus absentia, tantum timorem & terrorem incurrissent, quod extra sensum & omnino rabidi fuissent.

161 Plures ex suis Religiosis illas figuras viderunt, signanter tamen una familiaris & secretaria dictæ Matris, tam de ipsa quam de factis suis multum experta: quæ pluries viderat & certissime cognoverat excelsivum dolorem & tristitiam, quem tolerabat post visionem prædictam. Propter quod ex pietate compassionis cordialiter affectabat in seipsa posse sustinere totum dolorem & penam, quam ancilla Christi sustinebat. Et idcirco talibus horribilibus figuris apparentibus se interponebat diligenter inter ipsas & Matrem, ne ipsa Mater illas videre posset, & totus dolor exin causatus, & pena similiter in eam converterentur, dicendo: Venite ad me, venite ad me: relinquitte Matrem meam. Et cum essent in multitudine nimis copiosa sumebat ramusculum, cum quo trahebat figuras illas, & retrocedere faciebat post tergum ancillæ Christi. Quæ quidem nullatenus ausa fuisset attentare, nisi propter præsentiam suæ virtuosissimæ Matris.

162 Interdum, ex certis causis, soli Deo sibi que notis, decrevit nonnullis de suis Confessoribus præfatas horribiles figuras ostendere, quod & fecit. Quibus visis, nullum timorem nec dolorum conceperunt propter suæ præsentis securitatem: sed post præfatam visionem & ostensionem arbitrabantur se fuisse deprehensos in magno periculo perdendi sensum, si talia vidissent in absentia Matris. Prima vice, quæ prædictas figuras ostendit uni de prædictis Confessoribus, vidit quemdam leunculum ex toto nigrum, prius tacitum sine motu, postmodum ambulantiem. In secunda vero vidit unum magnum serpentem, turpem & horribilem, inter Matrem & ipsam Confessorem existentem. Et iterum ipse serpens mutatus est in figuram cujusdam canidelæ sulphureæ.

163 Et sciendum, quod prælibatæ figuræ demonibus terribiles, sibi primis apparebant in parietibus oratorii vel camerulæ suæ habitationis abique descensu, sicque diu fecerunt: & postmodum ad infima præfate cellulæ vel oratorii descenderunt, sibi tamen non appropinquantes: & ad ultimum totum oratorium, in altum & infimum, in parietibus & in aere, penitus repleverunt: & appropinquantes ad eam venerunt super habitum & super librum & super manus nec non super omnes partes corporis, pervenientes usque ad oculum, quem inter cetera membra diligebat propter visum, quo singulariter confortabatur in orationibus vocalibus, & in visione pretiosissimi Corporis Domini nostri Jesu Christi: quem graviter laceraverunt, ut dictum est, taliter quod se judicabat illum amisisse vel amittendum de proximo, sentiens in posterum diu gravamen dolorum. Quamplures etiam alias persecutiones inculere ancillæ Christi maligni spiritus, quas nimis longum esset enarrare. Sed inter ceteras in principio reformationis, quam Deus per illam faciebat, in oratoriis suis, ubi orabat Deum continue, salubriter ac devote, sæpissime veniebant ad pertur-

DUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIACO
EX MSS.

suæ præsen-
tia & terrore
liberat alios
videntes.

par, f. 100
Religiosam
f. 101
f. 102

e
conferentia
impeditio
molestia
et
curat.

procurat a
Confessoribus
videtur

figuræ leu-
culi.

f
et magis
serpens
mutatum
condem-
natum
in ore panis
suum accipit
in ore
has demon-
um condi-
tiones.

A perturbandum eam in suis devotis precibus, validum tumultum & impetuosum sive tempestuosum inducens, & percutientes cum grossis baculis super oratoria jam dicta, & interdum super eam; aliquoties elevantes oratorio penitus in altum & in aera. Verumtamen nec propter tempestatem, nec propter percussuram inflatam, aliquatenus movebatur a suis orationibus sedulis & devotis. Et similiter in ultimis diebus suis multoties veniebant ad dictum ejus oratorium in multitudine copiosa, inferentes terribile nocumentum cum grandi tumultu, percutientes ut supra cum grossis baculis per circuitum oratorii, & incutientes illud ad modum fulguris, intantum quod paucæ Religiosæ pro socianda Matre ibidem audebant remanere, tantum excepta Religiosa supradicta: quæ sæpe confidens in meritis & virtutibus prælibatæ Matris, accedebat ad videndum quid esset: nihil tamen reperiens præter baculos, malignis spiritibus tunc evanescentibus virtute divina, dictosque baculos pro signo relinquentibus super terram.

a Suscipere aliquod agendum Francis enterprende dicitur, quod hoc barbarismo expressis interpret.
b Simili idiotismo Franci dicunt: pour tant que, eo quod.

CAPUT XVII.

De gratiarum specialium Sanctorum & Dei amicorum in ipsa renovatione.

164 **D**eus, cujus misericordiae non est numerus, per suam summam & infinitam bonitatem, omni tempore dignatus est in hanc vallem miseræ, destinare ex suis Sanctis & electis, in sexu masculino potissimum, pro conversione salubri pauperum peccatorum: sed in diebus nostris, qui pro fine seu complemento judicari possunt posterioris ætatis, dignum duxit in femineo sexu mittere quamdam ex filiabus suis dilectissimis & præelectis, suam videlicet ancillam Sororem Coletam, tamquam veram illuminatricem & perfectam directricem ambulantium in tenebris vitiis & in umbra mortis, ad reducendum illos in viam salutarem mandatorum Dei, nec non ad præbendum cunctis generibus hominum in quocumque statu lumen & exemplum perfectionis & sanctitatis, devotionisque totius & mortificationis, & omnimodæ virtuositatis. Pro cujus executione reali cum effectu, decrevit excellentiam vitæ cum eminentia gratiarum & virtutum suorum Sanctorum & amicorum specialium electorum in ipsa revocare: & si non in toto, tamen in magna parte, videlicet in solitudine cum abstinencia, pluribusque aliis gratiis Patrum antiquorum, in claris cognitionibus Prophetarum, in paupertate voluntaria Martyrum, in ferventi caritate Confessorum, in nitida puritate Virginum.

165 De solitudine vero certum est, quod pauci Patres, qui specialiter in illa commendantur, talem vel similem seu æqualem observaverunt, velut ipsa: quæ per spatium quinquaginta annorum inclusa continue permansit & firmata, nedum infra reclusagium seu intra conventum, in quibus possunt contineri lata spatia seu viridaria cum aliis pertinentiis, sed tantum in quadam stricta cellula, quæ continebatur in quolibet illorum conventuum: cui magis competebat nomen carceris vel sepulcri, quam cujuslibet alterius habitationis. Erant enim præfata cellula, taliter strictæ, parvæ seu dimittæ, quod vix se poterat erigere, vertere seu levare: prout evidenter apparet in pluribus conventibus, signanter Viviaci, ubi cella sua non continebat plus quam sex pedes in longitudine, nec plus quam quatuor in latitudine. Et præter hoc insuper, quod prædicti Patres habebant multo longiores & latiores prædictis, poterant nihilominus spaziari per eremum & recreari post

orationes, labores & pœnas, & ita peragebant de facto. Ipsa enim numquam exivit statutum oratorium ad recreationem sui pro quacumque dolorosa seu horribili pœna. Et ultra hoc quando præfata cella situata fuisset juxta virgultum, quod non erat nisi passus intermedius, exire nullatenus volebat. Cum vero necessitabatur exire conventus pro visitatione facienda vel alias, applicans ad aliquod hospitium, prædictam solitudinem servabat & clausuram, se tenens in aliquo parvo angulo, clauso pannis vel coopertoriis ac si foret immobilis; nec inde penitus movebatur, donec tempus esset recedendi.

166 Plures etiam ex prædictis Patribus habitantes in rupibus & in cavernis, varias abstinencias faciebant & longas vigilias, vacantes orationibus devotis & prolixis. Sed ancilla Christi tam admirabilis exitit abstinencia, quod ad instar sacratissimi Domini Salvatoris jejunii, per quadraginta dies totidemque noctes nihil penitus manducavit neque bibit: quod tamen humanitus erat impossibile seu contra naturam, sed tantum divinitus & supernaturaliter nihil impossibile apud Deum. De ceteris autem ejus abstinenciis in superioribus satis patet. Quis enim expertus est similem vigiliam? cum ipsa vigilando perseveraverit absque dormitione somni, per totum unius anni spatium continuum, ex speciali gratia cælitus ei collata.

167 Insuper inter singulares prærogativas, quæ leguntur communiter a Deo largitæ suis Sanctis & electis & fidelibus amicis, per ostensionem exteriorum dignæ commendationis, fuit, quando sibi placuit prolongare diem, & arrestare cursum solis, prout habetur in veteri Testamento de Josue, bellante contra Gabaonitas, & legitur in novo Testamento de sancto & Coopericio, volente venire ad fratrem suum infirmum ante solis occasum, ad cujus preces sol prolongavit cursum suum. Sed non minoris commendationis fuisse videtur abbreviare diem, & antepone seu festinare cursum solis ad preces alicujus specialis & dilectissimæ sponsæ suæ; quam ostendere voluit Altissimus ad instantiam ancillæ suæ Coletæ: quæ multimode ad honorem Dei, & salutem animarum vitam exposuit temporalem perditioni pluries, & honorem confusioni, nisi Deus eam præservasset de mera gratia. Nam sicut dictum est, tempore quo guerræ mortales & dissidia seu divisiones vigeant, intantum quod pauci reperiebantur, qui auderent exire fortalitia sive castra munita, deliberavit, & de facto cepit visitare seu frequentare partes sic divisas indifferenter, non obstantibus periculosis discriminibus interjectis. Quando siquidem erat in una de partibus divisis, sic ex adverso suspicabatur vehementer de ipsa, tamquam de favorabili pro parte altera, procurante maligno spiritu. Similiter agente parte altera, cum ibidem applicabat; Deo solo cognoscente, quali desiderio ferebatur in bonum cujuslibet partis, salvo primitus honore divino; quantasque preces devotas emisit & emitti fecerit per omnes suos conventus, & quantas lacrymas effuderit & effundi fecerit similiter in eisdem.

168 Vice quadam, venit noviter in quamdam villam, satis gravatam occasione prædicta, & diligenter custoditam, in qua conventum Sororum habebat. In qua statim postquam applicuit, murmurare ceperunt seculares, quod esset pro reliqua parte favorabilis. Et statim post inimico procurante fuit subsecuta dispositio cujusdam inconvenientis permaximi per talem modum. Nam Sacristaria conventus, quæ pulsare pro Matutino debebat circa noctis medium, excitata fuit inter nonam & decimam horam, & existimans quod esset media nox, pulsavit de facto pro dicto Matutino. Pervigiles autem & custodes villæ, campanam audientes ante debitam horam pulsari, suspicati sunt de prodicione, præfatumque pulsus sive tractum

A Cum judicantem signum esse contrarius, ex adverso veniendi pro raptione dictæ villæ. Propter quod commoti fuerunt, & non parum turbati, nec non & deliberati pro inferendo dictis Religiosis maximum & indicibile malum, videlicet ipsas interficere vel penitus destruere. Propter quod omnes armati convenerunt, volentes attonare, atque juxta deliberationem exequi conceptum malum. Sed appropinquantibus conventui Pater misericordiarum sua mera gratia, meritis exigentibus humilis ancillæ suæ, providere dignatus est de remedio opportuno, abbreviando videlicet noctem illam & tempus conformando, similiter horam illam & horologium juxta mentem & intentionem illius, quæ pulsare credebat hora media noctis pro matutino. Sic illam abbreviationem manifestando, publiceque horologium, quod satis demissa sive rauca voce sonare consueverat, dum pro decima pulsare debebat hora, tunc alte sive clare cunctis audire valentibus de villa, pulsavit tantum pro una; quam pulsationem signanter audientes feroces armati, concurrentes ad dictum conventum, recognoverunt malitiam suam, & potissime discretiores inter eos reprimentes seipsos cum aliis dicendo sic: Nos sumus malæ gentes, quia male & injuste suspicamur contra istas pauperes Religiosas, bonas & devotas, quæ cum obedientia & diligentia nituntur Deo servire, nosque custodire melius per suas sanctas orationes, quam nosipsi per nostras vigilias & armaturas. Ecce ita reversi sunt dolentes & tristes de malo, quod interceperant eisdem facere injuste. Et sciendum est quod abbreviatio prælibata temporis & noctis [facta sit] non solum quantum ad horologium pulsans horas nocturnas & diurnas, sed etiam de facto quantum ad tempus: nam aurora diei visa fuit æque cito post pulsationem, ac si pulsasset in media nocte: ex quo nec immerito, Religiosæ valde fuerunt admiratæ, dum perceperunt factum.

B 169 Quantum ad noticiam & spiritum prophetiæ, sicut supra dictum est, ipsa clare cognoscebat præterita, & absentia tamquam præsentia pariter & futura. Nam sæpe desolata fuit de superabundanti noticia, quam habebat a Deo, potissime de factis alienis. Decessum etiam ab hoc seculo, tempus & horam mortis sanctissimi Domini Papæ & Martini Quinti, tunc moram trahens in Lingua Occitana sive in Terra-bassa cognovit, scivit & manifestavit: & a divisionem Ecclesiæ sanctæ, Martiris nostræ, finem Concilii Basileensis, & electionem Antipapæ cognovit & prædixit plus quam per tres annos, antequam accideret, unde graviter in corde suo dolere & tristabatur.

C 170 In speciali complacebat in parvulis propter conformitatem ad ipsam in mundicia & puritate, quæ præsentatur in eis. Semel fuit quidam sibi præsentatus parvulus nobilis & pulcher, & a notabilibus parentibus procreatus: cujus ipsa cognovit finem & perditionem, quamvis libenter videret eum prius & dixit. Ex quo puer iste, si diu vixerit, commissurus est aliquid, propter quod privari debet visione divina, precor Altissimum humiliter, quatenus ipsam in brevi vocare dignetur ab hoc seculo. Quo reportato cum aliquali sospitare sicut venerat, statim post regressum satis cito infirmari cepit, & mortuus est. Propter quod parentes pueri desolati sunt mirabiliter, & venerunt perquirentes ad conventum Religiosarum an scirent aliquid de casu præfato: quibus manifestatum est de verbis prolatis ab ancilla Christi, propter quæ remanserunt multum consolati, suas conformando fructuosas voluntates ad illam, quæ nullatenus deficere potest.

171 Quædam valde nobilis & potens Domina, legitimos habens parvulos, & fundatrix aliquorum conventuum hujus Matris, erat vidua: cujus patriam & totum patrimonium prædones consumeabant, non verentes illam, quia mulier; nec pueros ejus, quia parvuli erant.

Requisita vero pro nobili matrimonio contrahendo, consentire disposuit, tum pro defensione dicti patrimonii, tum etiam pro spe quam habebat de prole legitime procreanda. Pro quo cum securius peragendo consulere decrevit ancillam Christi: cui tale fertur dedisse responsum. Domina, inquit, mea, faciaris juxta beneplacitum vestrum: verumtamen scitote, quod numquam a Domino marito vestro reportabitis prolem. Et tandem satis cito post completum matrimonium migravit, nulla progenie subsequuta, juxta quod sibi prædictum fuerat ab ea.

172 Item alia vice quædam de suis Religiosis Sororibus anxiebatur sollicite, quomodo plene contiteri posset: quam Mater vocavit, dicens illi dulciter per hunc modum: Filia, reoportet contiteri valde secure & nihil dubitans: quia Deus misericors est & benignus & pius: & dicens sic & sic. Unde pauperula filia veteranda remansit: attendens quod Mater noverat suam meditationem & peccatum. Item semel sedens in mensa pro refectioe corporali sumenda cum pluribus aliis Religiosis de suis, ita subrepta fuit per aliquam spiritualem & celestem recordationem, quod oportuit eam a mensa surgere: quæ statim accessit ad oratorium, pro se recolligendo sive meditando circa meditationem prædictam. Et tunc euidam Religiosæ sociam se, sic ait: Quid diceretis vos, si videretis novem Abbatisas in mensa? Præcognoverat quod novem ex illis, quæ sibi confederant in mensa, futuræ forent Abbatisæ consequenter in aliquibus suorum conventuum. Quod postmodum verificatum extitit & completum, sicut ipsa præcognoverat.

173 De perfectione nihilominus Apostolorum, qualiter in ea completa fuerit, satis apparet. Nam Apostoli dicuntur a Deo electi & missi; & ipsa singulariter fuit electa pariter & missa in hunc mundum miserabilem, pro pauperibus peccatoribus reducendis a tenebris ad lumen, & a perditione ad salutem: & in signum talis missionis concepta fuit per Dei gratiam, & specialiter supra cursum naturæ, pro tanto quia concepta de matre, quæ tempus pertransierat apertum communiter ad concipiendum prolem. Item Apostoli gloriosi diviserunt se circumcundo diversas regiones, ad exaltandum Dei nomen, & pro prædicando fidem Catholicam. Pariformiter per quadraginta annorum spatium ipsa non cessavit currere per diversas regiones & terras, ædificando seu ædificari faciendo conventus, ad commendationem & exaltationem nominis Dei sanctissimi & ad salutem animarum, per calorem & frigus, per aquas & per terras, per divisiones & guerras, se cum suis exponendo persecutionibus & omnimodis afflictionibus, pro relevando pauperes animas de faucibus hostis infernalis, & pro reducendis illis in manu Domini Dei Salvatoris & piissimi Redemptoris illarum.

174 Apostoli perfecti fuerunt in vita, & abundaverunt in gratis plusquam ceteri. In qua quidem perfectione vitæ, cum singularis Domini Salvatoris imitatione, fuit vera mulier Evangelica seu Apostolica, vivendo secundum sanctum Evangelium; & sicut vere Apostolica renuntians omnibus, nihil penitus sibi retinendo, nec in proprio nec in communi. Quapropter cum semel in magno fervore spiritus loqueretur Sororibus suis, in communi congregatis, de perfectissima vita benignissimi Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, nec non sua profundissima humilitate, magnæque paupertate, quas ipse cum sua gloriosa Matre Virgine servare voluit, & cum suis sanctis electis Apostolis, quam diu vixerant in præfati seculo; exhortans illas, & docens illas imitari vel insequi recto tramite per viam perfectionis jam dictæ; ipsa sic loquente, subito voluntate Divina peragente principaliter, adfuerunt duodecim Apostoli, se manifeste demonstrantes eisdem, & sedentes juxta eam humiliter super terram & vi-

D
AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIANO
L. M. S.
prædictus cui-
dam appro-
ba, quod pro-
lem non sit
habitura.

auria Reli-
giosa i. di-
cat modum
confirma-
tionis

E

Præcogn-
avit eorum
ex factis
tunc Abbatis-
as

comm. d. p. s.
in consen-
tu
re. c. p. p.
p. p. p. p.
p. p. p. p.
p. p. p. p.

diversas re-
giones obit

F

perfectionem
Evangelicam
assumit

at eam sem
adhibetur

apparuit
12 Apo-
stoli & affi-
derunt

A & videbantur etiam a pluribus Religiosis in specie duodecim personarum magnifice & reverenter præcellentis honoris, in quibus relucebat simplicitas, humilitas, paupertas; & erant omnes uniformiter induti vestibus albis, in signum sanctitatis & perfectionis vite, nec non ad ostendendum conformitatem, quam ipsa gerebat ad illos & ad suam sanctissimam vitam: & tam diu permanserunt in ejus præsentia, quandiu doctrinæ præfatæ verba durarunt: quibus completis, a pluribus de dictis Religiosis visi fuerunt adscendentes in aere, donec pervenirent ad celos: & ipsa pariter cum eisdem visa fuit a Religiosis illis in aere elevata, sic in altum & diu, quod de illa sicut de ceteris visum perdidit.

175 Plures insuper aliz gratiæ, ut sanctis Apostolis, ita mirabiliter a Deo collatæ sibi fuerunt; sicut gratia sanitatis de universis infirmitatibus, & resuscitatio mortuorum, prout inferius patebit. Similiter Apostoli sancti demones a creaturis expellebant, & ejiciebant in nomine Domini nostri Jesu Christi, quod & ipsa faciebat: Nam plures rabidos, & ex sensu omnino polites vel demoniacos restituit perfectæ sanitati per virtutem nominis Jesu.

B Fuere enim in suo tempore Religiosa quædam in uno monasterio multarum Dominarum rabida penitus & exera sensum, quæ multum torquebatur & vexabatur ab ipsiis demonibus, & ultra hoc patiebatur morbum caducum tam horribiliter, quod ceteræ Religiosæ dicti monasterii valde fatigabantur, & indicibiliter gravabantur nocte dieque. Nam oportebat multoties quod a sex vel a pluribus teneretur, & interdum ab omnibus: nam alias magnum damnum & irreparabile tam sibi ipsi quam ceteris intulisset. Et erat mirum, quia per unum integrum annum semper illum furorem teterrimum incurrebat tempore divini Officii, vel tempore Missarum, unde multum ceteræ Religiosæ desolabantur: nam si forte quievisset a tempore Completorii usque ad Matutinum, tunc sediscerebat sic horribiliter quod cogebantur plures a divino officio remanere, pro tenendo vel restringendo dictam infirmam. Similiter a prima pulsatione Primæ usque ad finem Missæ, nec non ad omnes Horas Canonicas, quamvis esset ligata, necesse erat eam teneri: & aliquoties per duos vel tres dies remanebat tacita super lectum, tota rigida per cuncta membra, quasi siccus baculus; ita quod citius fuissent ejus fracta brachia quam plicata: ejus os sic horribiliter manebat apertum, quod in illa faciliter intrasset integra f. torta panis: oculi ejus turpiter aperti magnique monstrabantur, sicque manebat absque loquela sine cognitione, nihil manducans neque bibens, nec aliquid signum faciens, præter flebilem plandum & fustum, in quo duabus vocibus vel videbatur; interdum a dicto furore sic torquebatur, quod nullatenus ligari & teneri poterat: comedens & bibens quicquid reperire poterat, ova videlicet integra, magna frusta lignorum & lapidum, & testas nucleorum, prunorum sive ceraforum, & aliorum similium ad plenos manipulos. Plicabat ferrum ad modum virgule viridis arboris: alte clamans voce non apparenter humana, nec per asperionem aquæ benedictæ, nec per impressionem sacratissimi signi Crucis, nec per orationem aliquam super se dictam, quovis modo tacere poterat. Aliquando vero furor ille sic illam torquebat, quod ultra prædicta, quasi sine sensu, velut quædam irrationalis bestia, sanguinem mittebat per oculos & per genas, per aures & per testudinem capitis, & per omnia membra corporis; sic breviter quod erat horrendum videre. Tandem placuit Altissimo, quod Religiosæ sibi consociæ recordatæ fuerunt ancillæ Domini nostri Jesu, in longinquis partibus promoram trahentis; & inito consilio significaverunt sibi scriptotenus totum factum, rogantes humiliter quatenus dignaretur pie compati sua dulcissima benignitate pauperulæ Religiosæ taliter patienti; vide-

licet quod haberet eam in suis sacris orationibus recom-missam. Mirum certe: nam statim missis illis litteris, ipsa horribilis & terribilis infirmitas decreverit cæpisse, & consequenter a Matre eisdem litteris receptis multo magis extitit diminuta; sed postmodum suis ab ea ad Deum precibus, per processum de bono in melius satis cito post hoc plene fuit liberata, & ad plenam sospitatem suis meritis & precibus restituta.

176 Apostoli variis linguis loquebantur & omnia idiomata percipiebant. Pariformiter ipsa cuncta percipiebat idiomata, videlicet Latinum & Alamanicum & reliqua. Gloriosis etiam Apostolis Christi talis collata fuit gratia, quod, si venenum mortiferum biberent, non eis nocebat. Ad idem ancilla Christi de facto bina vice sumpsit potionem intoxicatam mortifero veneno, quem in nomine Domini sustulit absque læsione: tandem autem certificata de personis talia propinantibus, libenter indulgit & favorabiliter.

177 Tolerantia vero Martyrum non minus dignoscitur in ea revocata; quam si non per effusionem sanguinis pertulerit, pertulit tamen penam & æqualem dolorem, nedum unius tantum, sed etiam plurium, grandia videlicet & immanissima tormenta: nam si centies introducta fuisset in dolium ferventis aquæ vel olei, seu totidem vicibus combusta vel tosta vel excoriata fuisset, ac capite truncata, non propter hoc sustinisset tam penale seu dolorosum martyrium, ut de facto portavit, non solum per trium aut quatuor annorum spatium, sed continue per quinquaginta. Et propter hoc extitit vera Martyr per fervens desiderium offerendi suum corpusculum in oblationem & hostiam in mortem propter amorem Domini nostri Jesu Christi piissimi Redemptoris, qui mortem amarissimam pro nobis sustinuit in ara Crucis. Et ulterius opere seu facto Martyr dici potest: nam ambulando seu circumeundo diversas regiones propter amorem Domini & exaltationem sanctissimi sui nominis, tantam tolerantiam plagarum sustinuit & portavit sanguinem spargens affluenter, quia habuit brachium fractum, non absque magno dolore, de quo facta fuit impotens perpetuo vite suo tempore: nec non etiam habuit caput conquassatum & contritum, tantum quod quando se vertebat, audiebat ossa se mutuo collidentia.

178 De ferventi caritate Confessorum, qua cum fide sincera notitiaque lucida ferebantur in Deum, se penitus absentantes a mundo, nec non & sequestrantes seipsum a quibuscumque mundanis & secularibus rebus, sepius occupantes in iis, quæ rangunt perfectissimam dilectionem Dei; ejus ancilla fuit ita inflammata sicque ferventer ignita, quod per aliquod tempus, propter excellentissimum quem ad ipsum gerebat amorem, quotiescumque sibi dicebatur vel audire poterat aliquid de divino, glorioso, mellitu nomine, statim sensus ejus omnes perdebat usum operum suorum intellectus cum ceteris potentiis animæ, & sic perfectissime conjungebatur ad illum, quod ipsa tota rapiebatur in Deum. Propter quod volentes sibi loqui, necessitatem habebant se custodire diligenter, ne tangerent aliquid pertinens ad excellentiam & perfectum amorem Dei: nam subito rapiebatur tota, nec poterat aliquis secum loqui per magnum spatium temporis. Cum illo tamen amore perfectissimo, quo ferebatur in Deum, afficiebatur mirabiliter ad proximum viscerosa caritate: erat enim sic fervens & sollicita circa bonum spirituale cujuslibet personæ, quod nullatenus quiescere valebat cum tranquillitate spiritus sui, nisi succurreret & adjuvaret aut provideret indigentia talium, juxta vocationem & possibilitatem suam. Nam libenter seipsam obligasset pro succurrendo necessitati pauperum proximorum, sicut & aliquando fecisse

A facile comprobatur. Nam quædam persona nobilis per infortunium devenerat in opprobrium & necessitatem, sic quod non poterat bono modo cum suis creditoribus convenire, nec illis satisfacere sine discrimine magno: ipsa vero sua ferventi caritate sic disposuit negotium, quod per medium aliquorum bonorum, quæ sibi fuerunt commendata, sine jactura fuit illa persona penitus expedita.

179 Et si caritate fervida ferebatur erga viventes in hac vita mortali, multo magis incomparabiliter affectabat defunctis pia benignitate succurrere. Erat nempe mirum ejus desiderium adjuvandi seu alleviandi penas gravissimas, quibus affliguntur animæ pauperes in purgatorio, quarum affectione compassiva dicebat; quod libenter ipsa personaliter vellet sufferre pro illis penas prædictas. Quapropter ultra spirituales ordines dabat operam, quod omni die præter triduum ante Pascha Sorores in conventibus dicerent Officium mortuorum in communitate. Erat autem Religiosus quidam dignitatis non modicæ, nobilis nationis, sed satis laxatæ conscientiæ, pariter & exiguus in devotione, qui singulariter confidebat in ejus orationibus super omnes creaturas totius universi, figens in eisdem principalem spem salutis

B animæ suæ. Nec fuit inde fraudatus: nam ipsa persistens in partibus remotis, præsentit in spiritu futurum propinquum illius viri Religiosi discessum; nec non & horribiles penas & dira tormenta, quæ passurus erat juxta demerita sua. Novit, insuper, quod, quamvis & graviter esset puniendus, verumtamen ex hoc non amitteret gloriam regni cælestis: pro quibus penis abbreviandis incessanter & diu pro illo preces fundere non cessavit, donec plene certificata fuit de suo complemento deliberationis & perennis glorificationis.

180 Et cum accidebat in conventibus, ubi morabatur, aliquam Sororem seu aliquem Fratrem appropinquare morti corporaliter; si talis esset Soror, personaliter accedebat ad eam in infirmaria; si vero Frater, mandabat ipsum deferri ad cratem Ecclesiæ coram ipsa, quatenus præsens esse posset in ejus transitu, periculo necessitatis extremæ sui finis, in quo totis viribus, per orationis gratiam a Deo sibi collatam, exponebat se pro succursu vel solamine talium sic decedentium: nunc per ferventes & cordiales orationes, suppliciter invocando benignissimam Dei misericordiam & piissimam gratiam; nunc autem exhortando eam decedentem ad firmam fidei constantiam, per veram spem illum fortificando

C contra cunctas illusiones, & fraudulentas sive malas representationes, illi possibiles induci vel procurari per hostes malignos, in illo ultimo instanti & hora novissima; & interdum sugando vel præcipi faciendo talibus inimicis quod discederent: quibus adminiculis ipse moriens, pauper & indigens, multo facilius poterat acquirere gratiam coram Deo, & cum eo similiter pacificari & evadere supplicia sempiterna.

181 Mundicia nihilominus & puritas sacrarum Virginum specialiter exitit in ancilla Christi renovata: Virginitas enim est virtus altissima conversationis celestis & attinentiæ sanctorum Angelorum: per cujus medium plures sanctæ personæ Deo fuerunt placabiles & gratæ: de quarum numero principalis & primiceria esse meruit Virgo Maria, Mater Christi Jesu, quam eligere dignatus est super omnes Dei Filius, ut exinde sumeret vestem, virgineam de sui pretiosissima corporis portione. Quæ quidem virtus nobilissime renovata probatur in ancillula Christi Coleta, propter excellentem mundiciam, & puritatem cordis & corporis, quam designanter manu tenere voluit & servare, per votum castitatis solenniter emissum in manu Vicarii Domini Jesu Christi: eandem fideliter observatam, in amicam & prædilectam Sponsam adoptare dignatus est ipse filius Dei, sicut supra satis patet in Capitulo de castitate.

Tomus I.

Cujus virtutis amor sic radicans & impressus erat in D corde suo, quod numquam verbum leve seu inhonestum dicere potuit, nec audire quovis modo sine tristitia & desolatione.

182 Semel enim accidit quod vir quidam dissolutus & carnalis, exterius patefaciens quod interius continebat, puram & mundam ancillam Christi, degentem adhuc in habitu seculari, reperit in quodam monasterio vacantem orationi. Quam procaciter impetivit verbis indecentibus, vilibus & inhonestis, tamquam a diabolo suggestis. Cui dolenter ipsa respondit: Quod utinam dignaretur Altissimus illi conferre notitiam illorum, quæ dicebat. Nec longa mora: quin sibi clare paruit, quod mali fecerat; invadendo sic turpiter electam ancillam Christi, mox futuram Sponsam & amicam. Nam volens & credens exire dictum monasterium per majorem portam, quæ cunctis patens erat, nullo modo potuit ulterius pertransire, plusquam si dicta porta muris foret obstructa. Quamobrem, nec immerito, subito stupefactus & territus, quotiescumque satagebat egredi, semper retrocedere compellebatur: nec sciebat quid acturus esset, nisi perdere sensum: quousque quodammodo recoluit se protulisse verba vilissima penitus & inhonesta contra puram & nitidam ancillam Christi: quibus incurrisse casum tam ferocem & insolitum & fremebundum se judicans, festinanter accessit ad ejus præsentiam, culpam recognoscens, & veniam postulans humiliter & devote. Cui dulciter sic illa respondit: Deus, inquit, suam sanctam misericordiam dignetur vobis indulgere. Quibus peractis, absque difficultate foras egresus est.

183 Sua vero puritas tantæ virtutis erat, quod multi frequentantes ejus contubernium, per prius inclinati nimis ad levitatem vel ad aliquam immundiciam; post ejus nitidam præsentiam remanebant omnino liberati, nec non & fortificati, ad observandum constanter puram castitatem. Inter quos fuerunt aliqui Religiosi, qui familiariter manifestaverunt ei aliquas tentationes valde periculosas, humiliter ei recommendando totum factum suum: & fuit bene mirum: nam confestim amiserunt facultates exequendi tentationem prædictam, ut si voluissent non potuissent; & consequenter tam a voluntate quam a facultate liberati fuerunt. Item in Francia erat quidam Princeps nobilissimus & generosus & præpotens: qui priusquam videret prædictam ancillam Christi, mundanus erat, carnalis, & pomposus & delicatissimus. Cujus quidem Principis per ejusdem ancillæ medium & adjutorium, mundanitas conversa fuit in Religiositatem, pompositas in profundam humilitatem, carnalitas in spiritualitatem, & delictiositas in duram & austeram asperitatem. Et idem Dominus post receptionem pretiosissimi Corporis Christi pluries, multis notabilibus personis audientibus, asseruit, se nunquam post aspectum facialem ejusdem ancillæ Christi tentationem carnalem incurrisse.

184 Similiter in eodem regno Franciæ quædam exstitit præpotens & nobilissima Domina, laudabilis & bonæ vitæ, magni nominis & famæ, virtuosæ pietatis, & misericordiæ virtute valde commendata, plures habens nobiles infantes in utroque sexu, quorum unus, qui fere continuo residebat in domo, tantam familiaritatem, instigante maligno spiritu, contraxit cum quadam juvencula, figens in illam cor suum & affectionem per inordinatum amorem, quod post multa peccata commissa tam in vanis colloquiis quam in aspectibus & tactibus illicitis & inhonestis, deliberate multo consenserunt ad complendum peccatum. Nec retinebat eos, nisi quia non erat opportunitas loci nec temporis, quibus secrete nefas illud committere possent. Quibus perseverantibus in illo damnabili proposito, venit quidam Religiosus, quem nobilis Domina

Ccc

na

Ana miserat ad visitandum prædictam ancillam Christi, quam singulari devotione venerabatur, & amore cordiali diligebat, per quem ipsa transmitteret dictæ Domine quamdam zonam, unam videlicet cordulam, quam ipsa consueverat portare super habitum: quam idem Religiosus dictæ Domine præsentavit in præsentia dicti filii sui, tentatione, de qua supra, vexati. Unde valde mirabile certe: nam postquam vidit illam cordulam, subito fuit integre mutatus a mala voluntate, quam habebat, instantum quod cogebatur necessario fugere penitus & relinquere locum, in quo præfata juvenula præsens erat. Et si necessario constringeretur juvenulam adspicere, ut puta cum erat in societate prædictæ matris suæ, tristabatur multum & abominabatur eam adspicere, & moleste ferebat. Sicque prævisum est a Deo meritis ancillæ suæ, quod juvenula illa decenti matrimonio conjuncta fuit integra corpore; duoque simul tentati liberati fuerunt a damnabili perditione, totaque domus illa nobilis præservata similiter remansit, ab improperiis sive confusione,

a In Vita Patrum libro 2. auctore Rufino cap. 9. agitur de Co-prore Presb. & Paternus: ex his ultimus, ut nollit ambulare, narratur solum fuisse, quod perperam priori Co-prore, hic Cooperia dicitur attribuitur. Alii ab his SS. Paternus & Co-prore Alexandria sub Juliano Martyrium passi 9 Julii.

b Deceham in agro Nivernensi nominas Petrinam in sua relatione, qua eodem anno venit Deceham.

c Mortuus est Martinus Papa, 21 Februarii anno 1432, cui successor datus 3 Martii Gabriel Condemnerius, dictus Eugenius IV.

d Eugenius Papa, ut Basileense Concilium abrogaret, aliud Ferrarium evocavit, & inde ab episcopo grassanensi Florentiam. Contra Basileenses in Eugenium sententiam dixerunt & Amadeum Sabaudia Ducem (quem Vivianus existens B. Coletus, ad se evocavit, & ne acceptaret, diu ante promuneras) Fulicem V appellatum, elegerunt anno 1439, sed qui post Eugenii mortem sponte se abdicavit, a Nicolao V Eugenii successore in Cardinalium Ordinem adscriptus.

e Clara Labor de 7 novitiis in conventu Poligniacensi. Ita Abbavillan pag. 218, ubi ex relatione Petrinæ nomina personarum & conventuum assignat.

f Torta panis Gallicetoutte, arcepyrus panis latior.

g Pomposus, domus. S. Augustinus in Psalmum 33. Qualis mors esse potuit in purpura & bysso? quam sumptuosa? quam pomposa? Casarius Arelatenus homilia 24 scribit vestitum pomposum. Arator lib. 2 in Aila Apostolorum pomposum cothurnum. Sidonius lib. 4. epist. 9 pomposum incessum: & lib. 9 epist. 9 plura pompose scripta. Legitur & pompositas apud Petrum Blesensem epist. 18.

C A P U T XVIII.

De virtute suæ veræ patientiæ, quam in persecutionibus suis servavit indilate.

185 **P**atientiæ virtus radix & custos est omnium virtutum: nam sicut radix portat plantam, ramos, folia pariter & fructus; sic omnes contrarietates, adversitates, tribulationes & afflictiones per patientiam utiliter & fructuose tolerantur. Exercitationes autem, quas in virtute patientiæ sustinemus, aut proveniunt a Creatore vel a creatura, vel ab inimico seu adversario. Nam, sicut inquit B. Gregorius, alia sunt, quæ sustinemus a Deo, alia quæ perferimus a proximo, alia quæ nobis inferuntur ab adversariis. Nam flagellationes a Deo, persecutiones a creaturis, tentationes habemus ab adversariis. Quantum ad afflictiones & flagellationes, quas Deus immisit ancillæ suæ, clarum est, quod a principio seu a prima devotione multum illas absentes desideravit & præsentem amavit. Propter quod magis confortabatur & assimilabatur Salvatori suo, qui numquam habuit in hac valle miseriæ nisi pœnas & afflictiones propter divinum amorem. Nam honor & gloria sponsæ dicitur similitudo ad sponsum: quantas enim & quales infirmitates & pœnas do-

lorosas, auxierates spirituales & corporales, quanta martyria crudelia letanter & patienter sustinere voluerit pro nomine Domini, prolixum foret referre: pro quibus tamen numquam ostendit signum perturbationis vel impatientiæ. Interdum percipientibus gravem anxietatem ejus, & dolorem intrinsecum & extrinsecum, pieque compatiens eidem, dicendo sic, Hec Mater, quantas pœnas portastis! respondebat: Ego consuevi me plangere de modico. Et cunctis inferentibus sibi seu procurantibus persecutionem vel damnum aut tribulationem, cujuscumque status aut conditionis existerent, secundum vocationem voluit pro posse, bonum reddere pro malo, se libenter offerens pro eisdem, aliquando caritatem providere de omnibus necessitatibus per totam vitam suam.

186 De persecutionibus illatis a creatoris vel ab inimicis infernalibus sciendum, quod creaturarum persecutio procedit ab hoste maligno: quam procurabat per notos & familiares, aliquando per extraneos, aliquando per divites, aliquando per Clericos, & aliquando per nobiles. Nam per illos, qui debebant sibi esse familiares & amici, multa sibi discrimina contulerunt: pro quibus extrahendis de vitio ingratiitudinis, pie ad se vocavit illos, collocarique fecit in suis conventibus, & tantam exhibuit diligentiam circa salutem animarum suarum, quod suis sanctis precibus aliqui sunt extracti de multis inconvenientibus sibi præparatis, scilicet de via perditionis corporis & animæ per tentationem diabolicam illis præparatam: cum hoc etiam illis conferendo cuncta solamina corporalia sive spiritualia juxta possibilitatem, humiliter & caritative. Licet autem ab eis illata sibi fuerint multa & disturbia afflictionum; majora tamen fecissent, nisi Deus illam præservasset: plus tamen illa tristatur de Dei offensâ damnoque conscientiarum, talia malitiose sic inferentium; quam de cunctis persecutionibus sibi fieri possibilibus: finaliter tamen tales reveniebant ad notitiam ejus meritis, & tristabantur de malitia præmonstrata.

187 Et inter ceteros fuit quidam sibi familiaris, qui diabolica procuratore per aliquod tempus sic desolabiliter persequabatur eam, quod totum amorem pristinum pervertit in odium; sic quod nec de illa bonum audire, nec illi approximari poterat: & desoris aliquando veniens & appropinquans finibus conventus, in quo morabatur ipsa, tantam concepit tristitiam quod sæpe revertebatur foras, dedignans ad suam venerabilem præsentiam pervenire: & ita fuit exacerbat per tentationem, quod asserbat gratiam Spiritus sancti, nullatenus habitare in ea, sed bonum, quod Deus facere disposuerat, per aliam personam debere fieri, quam ipse reputabat esse magni meriti coram Deo: quæ quidem realiter erat ignara persona tam sensu quam intellectu. Et cum hoc etiam faciebat eam crudeliter & rude tractari cum disciplinis, interdum usque ad effusionem sanguinis, & inhumaniter persequi. Quam persecutionem, licet sibi valde gravem, signanter per compassionem ad illatores malorum, dulciter & patienter supportabat abique resonantia cujuscumque vocis, quantulumcumque prætendentis impatientiam. Multo plus enim tristabatur & dolebat de læsione conscientiarum & damnis animarum [ista sibi mala] inferentium, quam de dolore vel pœnis suo corpori continuatis. Et sicut Salvator benignissimus orans pro persecutoribus, exauditus est pro sua reverentia; pariformiter pro modo suo sic humiliter & efficaciter ipsa pro prædictis est deprecata, quod ad votum exaudiri promeruit. Et cognoverunt evidenter tentationem diabolicam, & execrationem suam, per ejus astutiam & perditionem animarum quam incurrerant: & exin per totum vitam suam spiritum

A tunc conceperunt contritionem & grandem disciplinam.

188 A quamplurimis etiam extraneis passa fuit varias persecutiones, signanter ab uno viro magni nominis & fame, cujus opera non correspondebant nomini; qui tam secrete quam publice non desinebat obloqui contra veram ancillam Christi, ipsamque vehementer impediens & multipliciter vexans, atque improperium inferens, viva voce dixit assertive, quod eam per totum factum ejus penitus esset destructurus. Cui respondit humiliter: Spero confidenter in bonitate Divina, quod conservabit ea, quae per eam facta sunt. A nonnullis etiam Clericis fuit molestata: inter quos fuerunt duo residentes in eadem civitate, in qua per multos adversarios multiformiter exstitit impedita, variisque persecutionibus agitata. De quorum numero fuerunt illi duo, & principales super omnes, qui false cum indicibili malicia composuerunt quamplurimos contra eam articulos, pariter & contra totum ejus factum, praeferentes ipsam esse haeticam maleque sentientem de fide Catholica, sed & consentientem opinionibus Pragensium, cum pluribus aliis abominabilibus & detestabilibus articulis; quos publicaverunt coram omnibus ad majus impedimentum inferendum in suis sanctis actibus jam inceptis. Sed de quibuscumque sibi prolatis convitiis & illatis injuriis numquam os aperuit ad aliquam querimoniam faciendam, sed omnia dulciter & patienter sufferebat. Verumtamen si Sancti & electi Dei in suis persecutionibus sileant, non tamen minus timenda sunt iusta judicia divina: nam unus illorum videns se defraudatum a suo malo desiderio, presumptuose recessit a dicta civitate, sperans alibi facere residentiam; sed satis cito post vitam terminavit. Alius qui remansit graviter infirmatus, variis angebatur doloribus, multoties piis vocibus reclamans nomen ancillae Christi: quasi dicere vellet, quod, quia persecutus est ipsam injuste, ideo ipse punitus est, & sic in anxietate dolorum finivit annos suos.

189 Nonnulli etiam mundani divites, virtutem suae sanctitatis & Evangelicae paupertatis ignorantes, visi sunt aliquoties ipsam distamare, multipliciter ejus famam denigrando, verbis injuriis dicentes: quod erat mulier ditiſſima, auro, divitiis & argento plenissima, mutuans ad usuram, & manuteneus tria vel quatuor cambia, scilicet Parisiis, Brugis, & Gandavi: mentientes false de ipsa & injuste, quia cor suum sic fixum erat & fervens in amore sanctae paupertatis, quod facilius se vivam permisisset exorari, quam consensum praebere tali meditationi. Multi etiam nobiles & potentes, ad instantiam aliquorum minus bene conditionatorum, conati sunt sibi inferre vexationem & importabilem tribulationem, ratione cujusdam habitationis, quam ipsi volebant ad alios usus applicari, quam fieri deberet. Cujus rei causa multa coadunaverunt contra parvulam ancillam Christi Jesu Domini nostri: qui taliter in suis providere dignatus est, de remedio convenienti ad laudem & honorem & gloriam nominis sui, quod principales actores in brevi tempore defuncti sunt. Quas quidem persecutiones & alias quasi innumerabiles, velut agnus qui ducitur ad occisionem, dulciter & patienter sustinuit atque portavit, amore illius agni simplicis & innocentis absque macula peccati, qui plura pro nobis sustinuit in una die, quam nos pro eo ferre possemus cunctis diebus vitae nostrae: ipsi honor & gloria in secula seculorum. Amen.

a Galliae destoubiers: impedimenta & remora rebus agendis injesta.

b Bohemiam, & in ea regiam urbem Pragam occupabant infecerantque eo tempore haeretici Hussi.

Tomus I.

CAPUT XIX.

De suorum consummatione dierum, & obdormitione corporalis mortis.

190 Postquam ad complementum aetatis sexaginta sex annorum pervenit humilis ancilla Christi Colera, quatenus ad perfectissimam perseverantiam coronam pertingere mereretur, quamvis multum esset debilis & tenuis corpore, tum propter antiquitatem & infirmitatem, tum propter graves penas, quas passa fuerat & quoridie patiebatur juxta divinum beneplacitum; nihilominus tamen praesto penitus incipere denuo bene facere, tamquam si fortis & potens esset, & tamquam si nihil umquam aliquid perfectionis egisset, numquam recusavit aliquid facere; nec quantumcumque fatigata laboribus & penis diversis, desivit esse parata recolligere vires, & se totam exponere pro factis, tangentibus divinum amorem & salutem animarum. Multoties cum disponderet ab aliquo conventu discedere, pro complendis vel agendis operibus Dei, tam debilis apparebat, quod vix se poterat sustinere: nec videbatur transducibilis ad quartam partem leucae, quin spiritum exhalaret: nec tamen minus propter hoc desinebat assumere penas & labores ob divinum amorem; asserens se omnino paratam mori juxta divinam voluntatem, sive in campis sive in villis indifferenter. Cum autem sui comites itineris sic fatigabantur praenimietate laboris, quod cum difficultate vix respirare valebant; ipsa sola persistebat vivax, vigilans & constans, & infatigabiliter laborans propter Deum, velut omnino recens: & per totum vitae suae spatium colere non cessavit vineam Domini, id est, Ecclesiam militantem: in cujus platea medio situata est sancta Religio, quasi quaedam plantula valde fructuosa.

191 Certe quam diligenter & perseveranter laboravit ipsa, donec pervenit ad finem nobilissimum & ultimum decessum: quem, inquam, decessum ipsa per prius nuntiavit & praedixit. Nam primitus dixit se non victuram per biennium, quod nec fecit: consequenter alias dixit, quod vita sua non esset longa: & sere per spatium trium hebdomadarum ante dictum decessum, dixit determinate, quod ipsa tendebat ad Dominum Deum suum: & convocavit Sorores, exhortans & admonens eas multum cordialiter & affectuose, quod essent verae & perfectae Religiosae, Deum timentes & amantes super omnia, Regulam observantes & declarationes ejusdem, fideliter reddentes ei quidquid voverunt, cum pluribus aliis salutaribus admonitionibus. Quibus completis, praedixit illis modum suae definitivae consummationis, sic inquit: Non attendatis me dicturam aliquid vobis in transitu meo, quia nec aliquid dicam nec vobis loquar.

192 Post haec Patri suo dixit inter cetera, unum sibi alias per ipsam patefactum, videlicet de reformatione Religionis nostri Patris Francisci, quod videlicet ad hoc constrinxerat eam Dominus, ut supra patet quinto Capitulo. Cujus fuerunt haec verba: Pater mi, inquit, quidquid ego feci, ex parte Dei feci: & licet ego sim una magna peccatrix & tota defectuosa, si jam essem adhuc factura, nescio quomodo aliter facerem quam feci. Die vero xxvi mensis Februarii, quae fuit dies Dominica, mane fuit confessa & recepit in Missa cum devotione permaxima pretiosissimum Corpus Domini nostri Jesu Christi. Tandem nocte sequenti fuit ab eodem Domino specialissime visitata: postquam visitationem redacta fuit in statu infantiae & quasi innocentiae, nec sollicitabatur de quibuscumque mundanis, praeterquam de Deo, vocaliter ipsum orando sive mentaliter. Et postmodum accidit sibi

Ccc 2

quae

A quardam debilitas insolita, pro qua dictus Confessor pertimuit, quod migraret ad Dominum: & propter hoc ministravit sibi Sacramentum extreme Uctionis. Postmodum vero legit sibi sanctus Passionis, inquam sine percepit, quod nondum venerat, & idcirco cecidit ab ejus presentia.

193 In crastinum secunda feria dictus Confessor ad ejus oratorium accessit, Missam celebraturus more solito coram ipsa, quam optime reperte dispositam ad audiendam illam, juxta consuetudinem tempore sospitatis: satis admirans quomodo sic in brevi tempore fuerit restaurata (quod fieri non poterat sine speciali gratia Dei) dicta Missa celebrata, per eamque devote & multum reverenter audita, nec non Corpore Christi pretiosissimo cum inundantia lacrymarum adorato. Similiter etiam per totam hebdomadam usque ad Missam diei Sabbati quam devotius cum majori abundantia lacrymarum auscultavit: & illa fuit ultima, quam audivit, die videlicet quarta mensis Martii. Sabbato quatuor Temporum Quadragesimæ. Et est sciendum, quod post præfatam visitationem quatuor habuit specialiter memoria digna; primo quamdam penam gravem & insolitam, quæ sibi duravit usque ad ultimum suspirium; secundo, quod totum tempus volebat occupari circa sacrificium orationis, nec ad aliquid aliud intendere volebat; tertio, quod omnibus diebus illis audivit indefinenter Missam sanctissimam cum devotione & reverentia magna; quarto quia, quamvis non exiret oratorium, plane tamen omnia noscebat, quæ fiebant in toto conventu, sicut fecisset si cunctis adfuisset. Nam prædictus Confessor & ejus socius, nolentes quovis modo, quod ipsa redderet spiritum in eorum absentia, intraverunt monasterium nec venerunt indilate ad ejus presentiam: sed ipsa mox cognovit, & plane dixit, quod ipsi erant intus. In vespere feræ sextæ, dulciter & consolabiliter fratres allocuta est. In Sabbato post Missam ab ipsis humiliter accepit licentiam: & oratione completa satis cito accessit ad cubile, signans se signo sanctæ Crucis, quam ita care dilexerat, & dixit: Ecce extremum cubile, ponens se desuper sic induta, sicut consueverat, per se ipsam regens caput velo nigro, quod a Sancto Domino nostro Papa recepit in ejusdem capitis velamine, cum ab eodem induta professaque fuit, ac in Abbatisam instituta. Modo, quo prædixerat, ita complevit, mox clausit os suum & oculos ultra non aperiendos: verumtamen omnia, quæ fiebant, plane cognoscebat, ut dictum est. Nam pro consolatione attulerunt ei quoddam auriculare de pluma, quod statim cognovit, & illud rejecit.

194 Quadragesima octo horis finaliter supra dictum cubile permansit, nihil loquens aut videns, nec gestum aliquem seu a maneriem aut signum faciens, nec in facie nec in aliis membris, præter omnimodam honestatem & sanctitatem absque mutatione coloris, in pœna, quam sibi Deus in illo puncto contulerat. Feria vero secunda subsequenti, quæ fuit sexta dies Martii, Anno Domini millesimo quadringentesimo quadragésimo septimo, hora videlicet octava ante meridiem, in presentia Religiosarum omnium conventus Gandavi, sui-que Patris Confessoris cum ejus socio, terminavit dies suos humiliter & virtuosè. Cujus anima sanctissima dulciter a suo pretioso corpore abscissæ, tendens recto tramite ad Deum Creatorem suum, recolligenda cælitus per Angelorum cuneos, & sicut indubitanter credimus, corona gloriæ cælestis in perpetuo laureanda.

195 Mansit autem in colore, quo discessit, post transitum per duodecim horas. Postmodum vero subito corpus illud transmutatum fuit in admirabilem pulchritudinem. Erat enim albidissimum, sicut nix, & venæ apparebant per medium albedinis, sicut purum & asurium, & omnia membra pulcherrima, munda si-

militer & ductibilia, pro libito tractibilia, resolentia & mirabiliter & diffundentia suavitatis odorem, tamquam plene representantia statum innocentie, totalis vere mundicie live puritatis. Propter quæ plerumque triginta millia personarum visitaverunt eam, quidam ex devotione, alii ex admiratione. Tertia die post transitum ejus, corpus illud pulcherrimum & virginem traditum fuit ecclesiasticæ sepulture, modo quo mandaverat absque mutatione. Volebat enim quod adinstar Domini Salvatoris, qui velut pauper in aere pro nobis mori dignatus est absque tegumento, sic pariformiter sepeliretur pauperissime, simpliciter sine cooperimento, nec non absque feretro, sed solum in aere, videlicet in prato claustrii, reddereturque corpus terræ matri ejus, unde primo processit, nihil amplius addendo.

196 In nonnullis autem conventibus ab ea specialiter dilectis, propter specialem prærogativam sanctæ paupertatis, in illis singulariter relucens, in hora sui transitus audita fuit Angelorum multitudo dulciter resonantium cum inaudita melodia. Inter quos singulariter una vox Angelica fuit a quibusdam audita, dicens: Venerabilis Religiosa Soror Coleta migravit ad Dominum. Item in quodam alio de conventibus suis, erat inter ceteras quoddam devota Religiosa, quæ præ ceteris afficiebatur ad eam: cui tempore sui decessus in regione persistenti longinqua, ante noctis medium dicenti videlicet centum Pater noster, apparuit ei sibi trina vice multum gloriose, demonstrans ei totam personam suam visibiliter valde pulchram & splendendam; verumtamen faciem videre non potuit propter excessivam claritatem, ad modum solis in sui capitis vertice splendide radiantem. Quæ quidem visio fiebat per hunc modum: nam præfata Religiosa persistebat in dormitorio prope quamdam fenestram, quam faciliter aperire valebat. Per quam fenestram vidit ancillam Christi se sibi demonstrantem in loco sui quondam oratorii, cum luminosa claritate jam dicta, recitante prædicta Religiosa dicta centum Pater noster.

197 Pariformiter in quodam alio conventu, satis distante a loco sui transitus, quoddam Religiosa ferventer optabat illam videre, pro quo fundebat continue preces ad Virginem gloriosam, quatenus ejus cordi dignaretur imprimere voluntatem visitandi conventum illum, in quo dicta Religiosa moram trahebat continue; & inter ceteras orationes præsentavit sibi sex millia Ave Maria, pro eo quod nunquam viderat Matrem. Et apparebat sibi, quod si vidisset eam per spatium unius horæ, semper sibi prodesset: & per divinam bonitatem, intercessione mediante gloriosissimæ Virginis Matris, non fuit a suo devoto desiderio defraudata: nam nocte, qua ancilla Christi decessit, post Matutinum ter audivit percuti ad oratorium dictæ ancillæ, taliter quod fuit penitus excitata audivitque ostium oratorii realiter aperiri, atque iterum claudi: & post hæc aspexit quamdam pulcherrimam & venerabilem Dominam Religiosam, decentissimæ staturæ tamque placibilis pulchritudinis quod nesciret recitare, quia mirabiliter & clare lucebat: & erat facies sua tota lucida, velut quoddam crystalli claritas contra solem: quæ Religiosa venerabilis ter deambulans per oratorium se manifestavit eidem. Et postmodum videbat post ipsam unum pulcherrimum infantem parvulum, timuliter in facie renitentem, qui sic dicebat & dictum replicabat: Ecce Soror Coleta: Ecce Soror Coleta.

198 Postquam vero Religiosa sic exporgessata talem vocem audivit, & vidit illam, quam sic optabat videre, læta nimis et cæta menteque consolata, clamare cupiebat ceteris Sororibus dicendo: Respicite: Respicite. Et acquivit os suum aperire. Propter quod tunc cogitare cepit, quod Mater sua Coleta conventum illum pro tunc visitare decreverat, sicut audiverat alias dicti

CAPUT XX.

De miraculis.

A dici de ipsa, cum adhuc esset novitia: quia licet non visitaret conventus corporaliter, visitabat tamen spiritaliter: propter quod arbitrabatur, quod faceret visitationem: & postquam ipsa venit ad portam dormitorii, ipsa penitus evanuit. In crastinum autem Religiosa predicta, cui monstrata fuerat visio circa horam Tertiarum, quæ quidem erat propria decessus ancillæ Christi gloriosæ, sola decreverat ecclesiam introire, pro præsentando preces devotas coram Domino. Et statim, postquam genu flexit, audivit in grandi multitudine voces altas & claras, quæ magis videbantur Angelicæ quam humanæ: & cum hoc erant dulces & placabiles & perfectissimæ, delectabiles ad audiendum, sic quod videbatur sibi quod dulciores in mundo voces audiri non possent: & elevans in altum faciem, & dirigens oculos in cælum, vidit faciem lucidam & splendentem venerabilis Religiosæ, quam viderat post Matutinum, quæ facies, ut sibi videbatur, stabat in medio sic melodiose cantantium. Et quamvis pro tunc de predictis nihil cognosceret, perpendit tamen & pie credidit quod illa foret venerabilis Religiosæ Sororis Coletæ rutilans anima, quam Angeli sancti lætantes deferabant ad regnum Paradisi.

B 199 Item in quodam de suis conventibus erat una Religiosa, quæ tempore, quo dicta ancilla decessit, vacabat orationibus, & vidit in spiritu quamdam venerabilem, placidam & devotam processionem: ubi cum persona Domini nostri Jesu Christi, suæque gloriosæ Virginis Matris, erat multitudo mirabilis Angelorum, Patriarcharum & Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, & abundantia magna Fratrum Minorum & Sororum sanctæ Claræ, multum compositæ ordinatorum, & diversissime similiter ornatorum; qui simul omnes cantabant gaudentes & ita melodiose, quod numquam ad ejus arbitrium talis nec similis melodia fuerat audita. In cujus processionis medio videbatur anima dulcis & humilis ancillæ Christi præcellenter, clara & pulcherrima, multo lucidior & splendidior sole: quam omnes predicti cum inenarrabili læticia & indicibili reverentia perducebant ad gaudia Paradisi. Et satis cito post prædictam processionem sequebatur multitudo quædam alia virorum & mulierum de cunctis statibus, qui videbantur fuisse detenti vel captivi seu incarcerati, junctis manibus & caputibus inclinatis humiliter incedentes: inter quos dicta Religiosa vidit matrem suam carnalem lætam & jucundam, a qua requisivit qualiter erat illi. Cui respondit mater, quod valde bene: recitando qualiter prima processio fiebat propter animam ancillæ Christi, quam sic jucunde reverenterque perducebant ad regnum cælorum: secunda similiter erat animarum hæcenus detentarum in penis purgatorii, quæ fuerant expeditæ meritis & intercessionibus ejusdem ancillæ Christi. De quarum numero fuerat ipsa, quæ loquebatur, quæ omnes sequebantur eam ad gaudia sempiterna.

C 200 Insuper quædam alia devotissima persona, magnæ penitentis & austeritatis, nec non & laudabilis perfectionis, in suo raptu vidit unam grandem multitudinem Angelorum gaudentes, & melodiose suam gloriosam animam velociter deportare ad regnum Paradisi. Cujus nos participes meritis & intercessionibus ancillæ suæ gloriosæ dignetur efficere benedictus Jesus Dei filius, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & imperat in Trinitate perfectissima Deus unus, verus, æternus, omnipotens, altissimus Dominus per infinita secula seculorum. Amen.

^a S. Bernardus Ep. 39 hoc vocat nititur pro modo loquendi, de quo vide Vossium de Vita serm. l. 3. cap. 23.
^b Asuriam, carnalem, & vocat Gallicæ aut formosam.

A 201 Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei gloriosissimæque Virginis Matris Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, subsequenter hic recitanda sunt aliqua de miraculis, quæ dignatus est Altissimus operari per medium ancillæ suæ Sororis Coletæ, dum adhuc viveret in presenti seculo: primo de mortuis per ejus merita suscitatis, secundo de mortis periculo liberatis, tertio de incarceratis pene expeditis vel in carcere confortatis, quarto de mulieribus a partus periculo liberatis, quinto de oculis infirmantibus pristinæ sanitati restitutis, sexto de rabidis & demoniacis ab hoste maligno vexatis ad plenam sospitatem reductis, septimo de diversis infirmitatibus rejectis & fugatis.

§ I De mortuis per ejus merita suscitatis.

Iuxta Doctoris egregii Augustini sententiam majus est animas a morte culpæ liberare, quam corpus a morte naturali suscitare. Utrumque tamen in sola Dei virtute consistit, sine qua nil tale potest aliquo modo fieri: qui sua benignissima misericordia pluribus utrolibet modorum prædictorum dignatus est suam gratiam impartiri, precibus & meritis suorum Sanctorum & electorum sive Sanctorum electarum. Inter quos & quas condescendere dignatus est ad devotas orationes & obsecrationes sanctissimas humilis ancillæ suæ Sororis Coletæ, suscitando plures animas a morte culpæ sive peccati, reducens eas ad vitam spiritualem gratiæ, quæ major est quam vita naturalis. Et quamvis principalis & major ex illis, suscitatio videlicet a morte culpæ vel a labe criminis, ad vitam spiritualem Deo gratam, per ejus medium facta fuisse probari possit in multis notabilibus & diversis personis; minor tamen, scilicet corporalis, exhibita pronunc per ejus merita recolitur in quatuor præcise. Quarum prima extitit filia de civitate Bisuntinensi quæ nata primitus mortua, cum quadam fiducia quod revivisceret, fuit per parentes ad ecclesiam deportata. Comperito vero quod fuit penitus mortua juxta fontes baptismales, indilate reportata fuit abiq; baptismo: quæ sic extincta, cordialiter precibus & meritis humilis ancillæ Christo recommitta, quodamque velo sive capitegio suo diligenter & acquisite procurato, subtiliter involuta, confidenter ad ecclesiam delata, ac vivens reperta, atque per Dei gratiam & ejus ancillæ merita sacro fonte baptismi regenerata est, & suo nomine, videlicet Coleta, similiter nuncupata. Consequenter autem in ætate condecienti suæ matris conspectui pro Religionis ingressu suppliciter & devote præsentata, & favorabiliter recepta postmodum, atque professsa, perseveravit in vita laudabili, precibus ac meritis & dogmatibus prænominatæ matris usque in præsentem diem, & vocatur Soror Coleta de Pruceto.

202 Secunda similiter persona, quæ suis sanctis intercessionibus suscitari meruit, fuit quidam juvenis, nominatus Joannes Bursi de eadem civitate Bisuntinensi, nunc superstes burgensis & civis notabilis ibidem. Qui recognovit & asseruit cum sibi attinentibus & notis, quod per merita sanctasque preces ancillæ Domini fuit resuscitatus. Et est notorium Fratribus & Sororibus, licet de modo non sit ita notum mihi, propter quod scribere non valeo secure. Tertius vero resuscitatus fuit infans mortuus antequam baptizatus, sicque sepultus absque baptismo: de quo non parum doluit ancilla Christi, & fecit tantum.

Ccc 3 tum,

A tum, quod dictus infans in terra profana sepultus, fuit exhumatus, & ad ejus præsentiam delatus, & suis sanctissimis precibus vivificatus, & consequenter fonte sacri baptismatis renatus, vixit exin per medium annum. Qua de causa nobilis quædam Domina Milicilla ipsam nutrire decrevit in signum tacti miraculi ejus dicti.

104 Quartus fuit quidam Frater Minor, dictus Frater a Franciscus Clareti, qui per triginta annos & ultra manebat cum ea, conferendo cordialiter & caritative quamplurima subsidia, consolationes spirituales, & adjutoria seu utilia servitia tam sibi quam conventibus suis. Qui quidem incidit in unam gravem infirmitatem in quadam villa Lugdunum-Salverii, intantum quod æstimabatur mortuus omnino, pro talique de post se penitus reputabatur. Postquam mortem juxta judicium conscientie suæ sibi videbatur, quod duceretur ante judicium Dei pro captando gratiam & misericordiam, consequenter ducebatur ante Virginem gloriosam, ulterius coram sanctis Apostolis, tandem coram Martyribus, postea coram sanctis Confessoribus, demum coram sanctis Virginibus. Et omnes uniformiter adjudicaverunt ipsum

B fore reddendum ancillæ Domini Sorori Colete: prætextu ejus humilitatis, supplicationis & acceptabilis intercessionis anima dicti Fratris revertit ad corpus & resurrexit. Satis etiam post hæc fuit plene sospitati restitutus. De quibus inquam quatuor a morte suscitatis, tres adhuc supersunt incolumes & attestantes se meritis ancillæ Christi fuisse resuscitados.

a Ex hujus testimonio plurima hæc Petrina, ut infra patebit.
b Lugdunum Salverii in Vita Gallica MS. appellatur Lyon-Sauluter, at hinc non indicatur.

§. II De liberatis a mortis periculo.

205 **Q**uamplurimi per ejusdem ancillæ Christi merita seu intercessionem, Deo placabiles & grates, a mortis fuerunt periculo liberati. De quorum numero reverendus a Pater, de quo tactum fuit supra quinto capitulo: qui existens in conventu Castrensi patris Alblentis gravissimam incurrit infirmitatem mortalem. De qua quidem infirmitate, nec non & de fine dierum suorum, nisi Deus apposuisset remedium, ipsa manens in conventu b Lissani, qui situatus est in Terra-bassa, non parum distans ab alio, plenam in spiritu noticiam habuit. Unde valde tristis effecta, dolens & afflictæ, facta primo diligentia sibi possibili de provisione necessariorum pro salute dicti Patris, quantumvis tempus importunum vigeret, festinanter se transferre fecit ad dictum conventum Castrensem, ubi jacebat infirmus, pro sibi succurrendo facilius in tam extrema necessitate: quem reperit in puncto depositionis reddendi ultimatæ spiritum. Et statim recurrit ad supremum medicum per devotas & efficaces orationes, applicando vires usque ad ultimum de potentia, intantum quod prima die Pater prædictus convalescere cepit, sicque continuando per secundam & tertiam de bono in melius, sic incolumis effectus est, quod ipsum suis sacris meritis, erutum secum reduxit ad conventum Lissani prænominatum.

206 Item quidam Religiosus deputatus ad servitium prædictæ Matris, propter pestem gravem tunc temporis vigentem, incidit in infectionem & infirmitatem mortiferam, sic quod nulla de ipso confidentia remanebat, quod aliquatenus posset evadere mortem. Et ulterius duo notabiles Doctores in scientia medicinarum peritissimi, quorum alter erat Decanus ejusdem facultatis in studio Montispeffulani, pergentes visitatum quemdam præpotentem & excellentem Dominum in illa regione, pro tunc multum agrotantem, devotione permoti transitum fecerunt per lo-

cum, in quo residebat ancilla Christi, cujus obtentu visitaverunt prædictum sic infirmum & infectum. Disquisito diligenter per omnes vias possibili secundum artem & scientiam prædictam, de facto judicaverunt impossibile, quod evaderet, assignando sibi prædictum terminum, infra quem illum mori juxta cursum naturæ necessarium erat. Quibus ipsa respondente, quod Deus est supra naturam, dixerunt quod verum est, sed visum Deus ipse specialiter operaretur, impossibile est ipsum agrotantem ultra prædictum terminum pertransire. Mirabile dictum! Nam prædictus infirmus satis cito, meritis & precibus ancillæ Christi, licet a medicis adjudicatus morti, plene convalescit. Ipsi vero modici gravi sunt infirmitate detenti, sic quod unus etiam decedat, alter autem diu languens postmodum evasit, magnamque devotionem ad ipsam ancillam Christi concepit.

a Henricus de Bolma, ejus Confessorius.

b Lissanum, aliis Lebignanum in Occidentia inferiori, quæ Liffignan hic Terra-bassa dicitur, in diocesi Narbonensi, ubi conventum a Jacobo Borbono anno 1431 erectum ejusq; ecclesiam S. Anna dicatam supra diximus.

§ III De liberatis a periculo aquarum.

207 **N**obilis & præpotentissima Domina supradicta Comitissa Gebennarum, quæ valde caritative receperat ancillam Christi in suis persecutionibus, semel transitum faciens per quemdam passum valde periculosum & inevitabilem propter inundantiam aquarum; propter indiscretum conductum assumpsit dictum transitum a loco minus decenti; sic quod equus, cui insidebat, transportavit eam in unam eam profundam & fortem atque periculosam aquam, quod a visu comitantium peuitus abrepta, totaliter evanuit, & cum equo reputabatur simul submersa, nihil de utroque visibiliter apparente. Sed humilis ancilla Christi, quæ nullatenus in tali necessitate sibi deficere poterat, pia benignitate commota, suum cor elevavit ad Dominum per fervorem orationis, recommendans navfragantem misericordiam Dei: cujus beneficio meritis Matris gloriosæ, dicta Domina pervenit ad ripam absque damno pariter & læsione.

208 Altera quadam vice, cum ipsa pergeret ad unum de suis conventibus, aquæ sic mirabiliter inundaverant, signanter fluvius dictus Dubius, qui transiebat per Bisuntium & Dolam; per quem quidam honorabilis vir unam Religiosam traducens supra equum suum, ita profundatus est in quodam passu periculosissimo, quod propter violentiam aquæ conglomerati deducebantur volutando per aquam, & reputabantur ab intuentibus omnino submersi. Tunc ancilla Domini clamabat alta voce suppliciter, deprecens adjutorium divinum, sic dolens & ejulans quod a Deo meruit exaudiri. Nam aqua ambos sospites perduxit ad ripam, & suis precibus liberati sunt a periculo submergendi.

209 Ulterius quadam vice Doctor ille Theologus, de quo mentio fuit facta in capitulo de dono Prophetæ, intravit quamdam a ripariam, & intantum processit, quod venit in unam profundam abyssalem foveam simul cum equo suo. Qui dum plus conabatur egredi, plus profundabatur, taliter quod nullum apparebat sibi remedium opportunum, nisi quod reduxit ad memoriam merita bonæ Matris, cujus confidenter suffragium & adjutorium coram Domino suppliciter implorare cepit in tali necessitate mortali, quæ non defuit: nam statim per Dei misericordiam tam ipse quam equus salvi & liberi venerunt ad ripam.

210 Quidam nobilis vir, de patria Burgundia natus, & devotus ancillæ Christi Colete, unam pertransiendo ripariam, ex improvise cecidit in quamdam

Adem profundam foveam una cum equo suo, taliter quod arbutaretur omnino se fore submersum: qui se recom-
mendans affectuose Deo, meritisque & precibus sue hu-
milis ancillæ, statim similiter se reperit omnino libera-
tum, & positum extra aquam, unde nec immerito ma-
gnum ad eam exinde concepit devotionem.

b 211 *b* Aliud miraculum ad idem propositum acci-
dit post ejus decessum. Nam post transiitum ejusdem
Matris ad Deum suum, quidam nobilissimus, & præ-
potentissimus Princeps, videlicet Dominus Comes &
Marchio, destinabat ad villam Gandensem quendam
sacerdotem suum, qui vocabatur Dominus Joannes
Moulines, qui sæpius ex parte dicti Domini viventem
ipsam visitaverat: & pervenit ad quendam villam, Gal-
lice vocatam *a* Moncton sur Chier: ubi riparia sic erat

*Excerptum a
Leandro Man-
tano ad eam
quam monni
mofit.*

alta, quod superfluebat penitus extra ripam, nec quis-
quam audebat ibidem pertransire sine vehementi for-
midine discriminis evanescere. Quorum ignarus præli-
bus sacerdos, attentavit ingredi, facilliter æstimans
se perventurum ad portam: sed præventus impetu
superfluentis aquæ, transductus fuit violenter ad
brachium principale dicti fluminis. Quo plene reco-
gnito, laxabat habenas, qui statim cum equo, tunica
& mantello, calcaribus, ense similiter & ocreis, se
reperit in profundam: qui confestim invocare cepit
gloriosam ancillam Domini, prorumpens in hæc ver-
ba: O gloriosa Mater mea, cum ego nunc accedam vi-
sitatum vos post decessum vestrum, oportetne quod
hic moriar? Unde casus mirabilis. Nam verbis prolata
us incontinentem reperit sub pedibus suis unum terræ
monticulum, qui nunquam ibidem inventus fuerat,
competenter magnum & sufficientem pro sustinendo
pariter & conservando personam suam cum omnibus
rebus a submersione: super quo monticulo se tenuit,
quousque nauta quidam cum navi venit ad ipsum: qui
firmiter asserbat, quod nunquam ille parvus mons
ibidem fuerat repertus.

mparia

a Eadem res repetitur in. seq. & satis indicatur non intelligi
ipsum fluvium, quia plene alio profundius voluitur; quem quidam
barbaris seculis riveram etiam dixerit: sed sinuosum infra ripas
tractum, qui aquam nunc abundante nunc deficiente vel oppletur
vel desinitur, plerumque immixtus transire compendit causa
volentibus, & equos adjuvantis opportunus.

b Sequens miraculum ita erat in MS. Ultrajessino, quod in
MSS. Rubra Vallis & Confindoncano habebatur in fine capituli
19 post numerum 100.

c *a* Est Marchia latus districtus agro Lemovicino annexus, cui
Comitem tunc præfuisse Bernardum Armanacum diximus supra.
d Ita MS. Ultrajess. æque videtur in Biturico super Carum
omnem, qui Francis Cher, ex Lemovico orient, inter Villam
Francam & Obervet oppida: cetera MSS. perperam habebant
monetho-fortior.

*Moncton
sur Chier*

§ IV De incarceratis plene expeditis vel confortatis.

Inter ceteros a carcere liberatos vel confortatos
ibidem per ancillam Christi Coletæ, fuit qui-
dam notabilis & Religiosus Ordinis Fratrum Mino-
rum, summe desiderans exaltare sanctam fidem Ca-
tholicam, propter quam serventer optabat seipsum
in sacrificium Deo offerre per martyrium, si reperisset
opportunitatem condecensentem. Pro cujus executione
diligenter accessit ad partes infidelium Sarracenorum:
a quibus tandem captus exitit, & ligatus crudeliter,
ac direo carceri mancipatus. In quo quidem terribili
carcere, prout ipse postmodum asserbat, ancilla Christi
prædicta consolabiliter & benigne visitavit eum & mi-
raculose, manifestans ei quod in brevi liberaretur ab
illo carcere salvus & incolumis, nec non quod Deus
præservabat eum ad aliud opus, & majus illo quod
ipse peroptabat.

*Memoria
Coraci
quod in
clausula*

a *b* *c* *d* *e* *f* *g* *h* *i* *k* *l* *m* *n* *o* *p* *q* *r* *s* *t* *u* *v* *w* *x* *y* *z*

213 Aliud miraculum. In quadam villa prope

conventum quendam Sororum S. Clare, & filiarum D
ancillæ Domini S. Coletæ, quidam erat carcer terri-
bilis & horribilis, inhabitatus & frequentatus a dæmo-
nibus infernalibus, irrefragabiliter adigentibus pau-
peres captivos, incarceratos ibidem, & illis desolatio-
nem importabilem inferentibus, specialiter a crepuscu-
lo noctis usque ad illam horam, qua trahebatur cam-
pana dicti conventus pro Matutino. Sed incontinentem
postquam Religiosæ præfatæ campanam illam pulla-
bant pro divino officio persolvendo, dæmones terribili fu-
gabantur, cessabantque pauperes vexare in carcere
detentos. Propter quod captivi nationis alienæ requi-
rebant, quæ campana foret, quæ tantum eis refrigerium
conferebat & consolationem: & habito responso, quod
erat campana Religiosarum ancillæ Domini Coletæ,
Deum laudantes nuncupaverunt illam campanam be-
nedictionis.

*AUCTO-
RE S. A-
PHANO
JULIANO
EX M.S.
de manu 10^a
seculi ad
parvam*

*Segnator ad
fontem
campana
construit
Th. Cretat*

a Abbatibus lib. 3. c. 6. addis hunc postea Polignii habitasse, &
fuisse parvum aut amicum Petri Ufani, Visceris reforme-
torum conventuum, cujus infra fit mentio n. 230 & 239.

§ V De mulieribus liberatis a periculo partus.

In civitate Bisuntinensi quædam nobilis mulier
multum anxiebat, præ nimio dolore laborans
in puerperio, nec erat spes, quod vita salva parere pos-
set, quin tam ipsa quam fœtus omnino periclitaretur.
Sicque vehementer & intolerabiliter afflicta mulier
illa, recommissa fuit affectuose precibus ancillæ Chri-
sti Coletæ, quæ tam servente se totis viribus appli-
cuit ad orandum Altissimum, quod per Dei gratiam
& ejus preces & merita, mater incolumis infantem vi-
vum peperit & ille sacro fonte baptismatis regeneratus,
ulterius supervixit.

*In periculo
partus libe-
ratur nobis
in Vescano-
ensi.*

215 In quadam alia notabili villa patriæ Burgun-
diæ fuit una nobilis Domina burgenfis, quæ pluries
conceperat fœtus, quorum nullum ratione cujusdam
specialis infirmitatis perduxerat ad debitum terminum,
& mors præibat nartvitatem: unde nimis dolens &
tristis pervenit ad noticiam ancillæ Christi Coletæ, &
venit ad eam intinens sibi factum, cordialiter se re-
commendans suis sanctis orationibus: quarum virtute
promeruit obtinere gratiam Dei, taliter quod exinde
fœtus ejus debitum compleverunt tempus, & viventes
nati sacrum baptismus susceperunt, unde concepit ad
eam grandem amorem & devotionem sæpeque visita-
bat eam. Imposuit insuper uni de filiis suis nomen
sanctissimi Patris nostri Francisci.

*voluit Bur-
genfis se fan-
tam præ-
dam educti*

216 In Arvernensi patria, locoque de Aqua-Sper-
sa quædam erat juvenula valde laborans in parturi-
tione, nullatenus valens expediri, securior de morte
quam de vita, juxta proprium & etiam alienum arbi-
trium, tam pro matre quam pro puero. Quæ, inquam,
parturiens & laborans habebat fratrem Sacerdotem
honestæ conversationis & bonæ viri, qui cum magna
fiducia recommendavit eam Domino Jesu, suæque glo-
riosisimæ matri Virgini Mariæ, humiliter & suppli-
cans & obsecrans quatenus per virtuosa merita suæ
gloriosæ sponsæ, Sororis Coletæ, ejus paupercula soror
a tanto periculo liberaretur: quæ mox salubriter fuit
expedita.

*Arvernensis
femina.*

*fratre Sacer-
dote consu-
grato ad
mentis de
Colaci*

217 Item quædam mulier, nomine Stephana, uxor
Joannis Coraldide villa Polinaggi, quadam vice par-
turiens dolescebat: cujus vir supradictus, accessit ad
præsentiam sanctissimæ Matris Sororis Coletæ, pro-
tunc ibidem desidentis: supplicans affectuose, quæ-
nus effunderet preces ad Dominum pro suæ partu-
rientis uxoris expeditione: quo sic proloquente, per-
venit nuntius illum requirens, ut festinanter veniret.
Nam puer nascendus sic erat ex transverso dispositus,
quod,

*die Polinda
ci.*

*marito ap-
parenti ad
Th. Cretat*

AUCTO.
DE STU-
PHANO
JULIACO
EX MSS.

A quod, unde caput deberet egredi, brachium apparebat. Propter quod judicabatur fore necessarium, quod mater scinderetur ne partus periclitaretur; & ad hoc fuit accersitus chirurgus de facto. Postquam prædictus Joannes regressus est ad domum, expertus est de calamitate facti, spem suam figens in orationibus prælibatae Matris Coletæ, iterum reversus est ad illam non absque mœrore, explicans ei omnia. Quæ dulciter illum confortavit, dicens: quod accederet ad uxorem suam, & quod remitteret sibi personam aliquam, confidens in Domino; quod & factum est. Et interim ipsa preces devotas obtulit ad Dominum pro deliberatione jam dicta, moxque vocavit mulierem a dicto Joanne sibi misam, & de parentela sua, dicens illi per hunc modum: Amica mea, recedatis, quia jam fecit Deus misericordiam suam cum uxore Joannis Coraldi, quæ peperit unum pulchrum filium, & ita fuit. Nam baptizatus per quinque menses & ultra supervixit.

quo & pro-
vixit cum
pater dicitur
liberata.

118 Alia quadam vice dicta Stephana gravem incurrit capitis infirmitatem, ad hoc deducta, quod tota stolta, quin imo penitus rabida, monstrabatur. Quod videns dictus Joannes maritus ejus, perducit eam ad præsentiam gloriosæ Matris Virginis Coletæ, quam ipsa visam increpare cepit, asserens quod ideo, quia non fuerat confessa, deciderat in illam infirmitatem; & fecit vocari Fratrem Henricum de Balma, disponens quod sibi confiteretur, ipsa nihilominus simul orante devotissime pro illa. Quo peracto, plene restituta fuit sanitati.

§ VI De oculis infirmis perfecte sanatis.

A lasione
oculi libera-
tae Coletæ.

119 Sicut patet in præcedentibus inter omnia corporis membra, mater gloriosa plus diligebat oculos, propter adspectum Eucharistiæ sacratissime & sacrarum Scripturarum, in quibus dolores innumeros passa fuit & graves læsiones, intantum quod vespere quodam unus oculorum suorum perditus omnino videbatur, & impossibile quod unquam per illum inspicere posset. Unde Fratres & Sorores hoc intuentes, valde tristes erant & desolati. Mirabile dictum: Nam sequenti mane dictus oculus, qui sero sic erat infirmus, ita pulcher, mundus & integer est repertus, sicut fuerat unquam. Deinde qui prius tristabantur, valde gavisii sunt.

de puer nobi-
lis, factus ab
ea fignus om-
nis

120 Quidam puer nobilis ex quadam levitate percussus, & latus exitit quodam calamo ferreo acuto, sic intus per ejus oculum profundato, quod totus madidus sanguine judicabatur nunquam ex illo visurus. Qui tandem deportatus ad Matris præsentiam, facto signo Crucis ab ea supra dictum oculum, statim fuit sanatus.

§ VII De rabidis & demoniacis ab hoste maligno veratis, ad plenam sanitatem reductis.

Libertatem
nobili, nobili
liberata.

121 Illa nobilis mulier, quam ancilla Christi præmisit ad præsentiam Domini Pontificis, ad annuntiandum adventum suum, sicut patet in præcedentibus, taliter vexata fuit ab hostibus malignis, duris persecutionibus, quod tota rabida mansit & extra sensum; & in regressu venit obviam ancillæ Christi, summe tristi de casu tam horribili suæ familiaris amicæ prædictæ; quam in tali statu videns, illam pie recommendavit Deo, & statim sospes ac sana remansit.

alia Visum
liberata.

122 Pariformiter quædam nobilis Domina de principalibus civitatis Bisuntii rabiem incurrerat, & perdidit sensum: cui valde compatiēbatur humilis ancilla Christi Coleta. Quapropter eam recommendabat multum affectuose coram Deo, quæ finaliter per

ejus preces & merita fuit integræ sanitati restituta. D

123 Item quadam alia juvenula patriæ Sabaudienfis, sic erat a dæmonibus obiecta tamquam laborans rabie quod vix teneri poterat, quantumcumque ligata, quin omnino disrumperet fortissima vincula: sed tandem per ejus devotissimas preces & dignissima merita perfecte sanata fuit.

124 In quodam monasterio Dominarum Religiosarum quædam erat inter alias, quam dæmones sic horribiliter vexabant interius & exterius, quod ab intra talem illi tentationem induxerunt, quod estimabat se omni reverentia dignam, & omni præminentia præ ceteris omnibus & audientia: propter quod velut major volebat honorari & timeri, seu dubitari. Cum hac ulterius imaginatione stolta, qua vexabatur interius, interdum veniebat inimicus ad eam imperceptibiliter, loquens sic vocaliter exterius, dans sibi intelligere, quod sic erat, sicut ipsa cogitabat, & quod omnes aliæ tenebantur obedire sibi pariter, & eam revereri; quod auditum fuit a pluribus Religiosis, quæ multum ab inde territæ fuerunt. Ad ultimum dum ipsa percepit, quod non impendebatur sibi talis honor, qualem ipsa querebat, tantum ipsa concepit ex hoc dolorem & excessivam tristitiam, quod omnino perdidit sensum, & incidit in extremam rabiem, sic quod necesse erat ipsam mancipari compedibus ferreis & constringi vinculis fortissimis. Quo non obstante vix teneri poterat, & nominabat hostes infernales suis propriis nominibus, & aliquoties irrationabiliter & inhoneste valde loquebatur: aliquando vero sic profunde loquebatur de sancta Trinitate, quod videbatur esse Doctrinæ quædam peritissima in sacra Theologia. Interdum autem videbatur, quod sciret omnia idiomata, unde ceteræ Religiosæ summe desolabantur & tristabantur velut semimortuæ. Sed ad extremum recordatæ fuerunt humilis ancillæ Domini nostri Jesu Christi: cui scripto tenus significaverunt dolendum & miserabilem statum præfate Religiosæ, valde caritative cum affectione vehementissima recommendando suis sanctis orationibus, juxta casus exigentiam totum factum. Et mox pauperula patiens sic apparuit, & de facto fuit integre liberata, quod dicebat Officium divinum cum ceteris Religiosis devote, tamquam si nunquam infirmata fuisset.

§ VIII De diversis agnitionibus rejectis.

125 Item quadam nobilis mulier de villa, quæ dicitur Orba, familiaris & affectuosa gloriosæ Matri Coletæ, suisque monasteriis & Sororibus, filium quemdam habebat infirmum graviter de morbo caduco, qui terribiliter & sæpe cadebat in terram, expumans horribiliter & inhoneste, laborans penialiter, & vexans irremediabiliter corpus suum: unde pauperula Mater indicibiliter afflicta, desolabatur in immensum, ignorans penitus quid agere deberet. Transcuntibus autem quibusdam Fratribus illac, atque Bisuntium pergentibus ad Matrem gloriosam, precibus sanctissimis ejusdem humiliter recommendavit, per medium illorum Fratrum, factum dolentissimum sui pauperis infantis. Quo facto, in spiritu suo remansit consolata mirabiliter, confidens in Domino firmiter, quod in brevi puer ejus salvaretur. Cujus fiducia non multo post per Dei gratiam & ejus ancillæ merita salubrem & completum effectum fuit consecuta, puero penitus ab illa agnitione liberato.

126 Vir quidam nobilissimus in Burgundia partibus, honestæ conversationis & vitæ, graviter infirmabatur de morbo caduco prædicto, sic horribiliter afflictus, & diu, videlicet per spatium decem annorum, quod

A quod nullum remedium conveniens poterat recipere: propter quod nedum ipse, sed etiam omnes de parentela sua, nec immerito, valde tristabatur: tandem fuit affectuosissime recommendatus ancillæ Christi Coletæ: quæ ferventissime coram Deo in suis orationibus decrevit illum habere, pro recommendato. Et prout asserunt sibi attinentes, nunquam post dictam recommendationem amplius in morbo cecidit, sed remansit incolumis in omni sospitate.

b 227 *b* Quædam devota Religiosa Divina permissione tam gravi fuit infirmitate vexata, quod sensu perdit, rabida permansit; propter quod oportuit ipsam fortiter ligari, diligenterque custodiri. Quæ de re ceteræ Religiosæ commorantes secum in eodem monasterio, valde tristes & desolatæ, significaverunt ancillæ Christi, recommendantes eam suis sanctis orationibus humiliter & devote. Nocte vero sequenti post dictam recommendationem ipsa apparuit dictæ Religiosæ sic infirmæ, præsentando sibi quoddam pulcherrimum parvum pomum, persuadens eam ex illo comedere. Quo gustato cum mirabili sapore, statim incolumis effecta est. In crastinum vero quando custodes visitaverunt eam, repperunt ipsam in bono sensu cum plena sospitate, primaque facie sic requirentem ab eis dicendo:

B Mater nostra Soror Coleta venitne ad conventum? Quibus sibi respondentibus, quod non, sed erat Bisuntii, recitavit qualiter dicta Mater eam visitaverat, atque quoddam pulcherrimum pomum sibi præsentaverat, quo gustato quantocyus receperat sanitatem.

228 Tempore quodam cum ancilla Christi Coleta duceret aliquas Religiosas suas ad unum conventum noviter ædificatum, plures Religiosæ Religionis alterius ex devotione venerunt obviam sibi: quas ipsa grateranter recepit, benigne salutavit, & dulciter gratulata fuit. Inter quas erat una bene nobilis, sed leprosa: propter quod habebat faciem turpem, consumptam, & idcirco verebatur appropinquare sibi, nec per consequens illam cum ceteris audebat osculari. Quod attendens benigna Mater Coleta, dulciter illam traxit ad se, humiliter osculando: virtute cujus humilitatis facis cito sanata fuit ab illo morbo contagioso.

229 Item semel in conventu, in quo morabatur ancilla Christi Coleta, Religiosa quædam incurrerat gravissimam infirmitatem, videlicet inflaturam valide scetidam a planta pedis ad verticem capitis usque. Propter quod facies ejus rotunda erat & etiam caput inflatum ad modum pilæ, sic quod nihil videbat omnino.

C De dicta similiter inflatura procedebant humores sætoris intolerabilis & ceteris Religiosis importabiles. Propterea medici judicaverunt dictam inflaturam esse lepram: cui benigne compatiens bona Mater, cepit eam frequenter visitare. Quam licet infirma non videret, sentiebat tamen ipsam ingredi infirmariam, quia quamvis tam ipsa quam infirmaria plene forent illis sætoribus: in ejus tamen ingressu perfundebantur suavissimis odoribus. Velut enim aromatum cella vel quasi myrrha electa dabat suavitatem odoris: cujus dulcorem sentiens prælibata infirma consolabatur in immensum, & per continuationem illius omnino fuit in brevi tempore liberata, sospitaturque plena restituta, sætoribus & inflatura lepraque fugatis, ut ipsa postmodum sapius asserbat.

230 Frater Petrus Golerii, residentiam faciens in monasterio S. Claræ Bisuntinensi, graviter agrotabat & funeste, sic quod nullatenus sperabatur de possibilitate evadendi, nisi per mortem, quam infra mane sequens expectabat. Habebat enim apostema quoddam turgidum circa guttur, cujus impetuositas eum passim strangulare videbatur: cum juxta divinum beneplacitum supervenit Frater Petrus de Osiaco, Visitator monasteriorum hujusmodi, qui reperiens dictum Fratrem

patientem, in tam propinqua dispositione mortis pene D desolatum & gliscens illi subvenire, recoluit se deferre secum aliquantulam portionem de capillis bonæ Matris Sororis Coletæ, quos assumens una cum Regula B. Francisci, quam etiam portabat secum, cum illis signavit dictum infirmum signo sanctæ Crucis, imponens illa super eum: & statim apostema illud crepuit, & evomito illo apostemate, sanus remansit.

231 Alia vice quædam Religiosa de suis multum anxiebatur propter vehementem agilitudinem in infirmaria, quam pia Mater, aliis Sororibus retractis & sequestratis, secrete visitavit, consolatorie dicens illi, quod non dubitaret, sed speraret in Deo: quia ipse nolebat, quod adhuc moreretur. Et ita sicut secrete venerat, similiter fuit reversa, & in instanti sana remansit. Et egressa infirmariam, transivit ad communiatem cum ceteris Religiosis Sororibus suis.

232 Aliæ duæ Religiosæ similiter infirmabantur letaliter, sic quod nullum reperiri poterat remedium: quarum una dicebatur Soror Adelina, alia vero Soror Jacoba, nihil penitus gustantes, nec se præ debilitate sustinere valentes. Ancilla vero Christi Coleta superveniens, quemadmodum nutrices pascere solent parvulos, sic & ipsa sumebat micam panis, & masticans illam propriis dentibus, humaniter propinabat in os utriusque prædictarum agrotantium; qua deglutita, statim relictæ sunt mirabiliter sanitati.

233 Quædam alia Religiosa valde gravabatur quodam morbo contagioso in una de faucibus suis: nec quidquam exinde gustare poterat ad corporis sustentationem, nec sibi subveniri poterat quovis modo. Sed ancilla Christi Coleta pro tunc visitabat conventum illum, in quo morabatur dicta Religiosa taliter infirma: quæ tunc sumpsit vasculum, in quo Mater bibebat, & imposuit super genam suam sive faucem infirmam cum fiducia, & statim expecta fuit perfecte se fuisse sanatam.

234 Una Religiosa de familia prædictæ gloriosæ Matris Sororis Coletæ multum affligebatur dolore capitis, & specialiter passione guttæ malogranatæ, taliter quod vi doloris afficiebatur quasi furibunda, nec poterat se quovis modo juvare. Sed ex confidenti devotione sumpsit secrete quoddam ploratorium ejusdem Matris totum madidum lacrymis, & imposuit illud super caput infirmum, & subito se sensit incolumem & sanam.

235 Alia similiter Religiosa de suis, sic patiebatur quod quidquid sumebat pro sustentatione corporis iterum emittebat per os in forma sanguinis, ac si ceteri conductus essent clausi. Quod ancilla Christi percipiens compatiendo dixit per hunc modum: Heu quid est hoc? quod tu facis! ego nolo quod tu de cetero facias talia. Tunc in illa hora sic ex integro sanata fuit, quod nullum remansit vestigium prædictæ infirmitatis.

236 Quidam nobilis vir, qui erat Balivus villæ Aquæ-sperse, cum ancilla Christi Coleta veniret ad fundandum ibidem conventum Sororum S. Claræ, venit obviam sibi, tam pro honore quam pro devotione, debitam & devotam reverentiam exhibendo. Quo peracto ipse, qui per annum integrum fuerat febricitans quartanarius, se reperit omnino sanatum & liberatum ab infirmitate prædicta. Item cum semel propter excessivam infirmitatem, quam pertulerat, compulsa fuisset se permittere lavari, ejusdem lotionis aqua reservata fuit secrete, de qua bibentes multæ personæ diversis infirmitatibus infectæ, plenam exin sospitatem obtinuerunt.

237 Quædam nobilis & potentissima Domina, de qua facta fuit mentio supra, graviter affligebatur dolore laterum, nec remedium aliquod valebat reperire, donec recoluit se quamdam habere cordulam, quam

AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIACO
EX MSS.
capitulum 2.
colata appo-
sita

gravi agi-
tudo ejus
visitatione

duæ alie

accepta hor-
cilla panis
ab illa
masticata

E

multum san-
ctum

apostema
na: capis, est
quo si a bo-
berat

dolor capis
tu,

c

apostema
dolor capis

venit cum
fianci,

F

ejus passio-
pro:

d
fieri quæ-
runt,

reperit
venit

omni morbi
lotione
aqua:

larmam
dolor

AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIACO,
EX MSS.
sancti
ojunt

A quam cindam pertulerat ancilla Christi super habitum, & cum devotione decrevit illam cingere, quotiescumque præsentiebat dictam infirmitatem. Sed statim quando dicta cordula cingebatur, dolor omnino cessabat: quod tali modo continuavit, donec illa cordula penitus disrupta fuit: nec aliquem amplius sensit in dictis lateribus dolorem.

238 Inter familiares Fratres ancillæ Christi Coletæ fuit quidam notabilis Pater, dictus Frater Petrus de Osiaco, Visitator conventuum Sororum ejusdem Matris, de quo supra dictum est, qui per integrum annum & semis angebatur dolore capitis, passione scilicet, quæ gutta malogranata vulgariter nuncupatur, quod nullo modo reſci poterat corporaliter absque doloris horribilis & indicibilis afflictione. Nam sæpe surgebat de mensa, ambulans per hortum, ejulans & clamans lamentabiliter, sibi loqui volentibus intendere non valens præ nimia doloris afflictione; quæ nocte superveniente duplicabatur, & compellebatur passim a lecto surgere, discurrere per domum, per virgultum vel alicubi, nullibi tamen complacens, & ubique terrius & vexatus inexplicabiliter: sed per Dei gratiam omnia tolerans patienter, ferventer imploravit divinum adjutorium & Virginis gloriosæ, quatenus per ancillæ suæ Coletæ merita, dignaretur sibi sublevamen aliquod impartiri; nam aliter officium suum exercere non posset. Accidit autem nocte quadam, cum esset in conventu Bisuntinensi, quod vidit visionem, in qua sibi videbatur, quod erat in capella conventus oratorii Gandensis, ubi celebravit alias Missam, coram dicta Matre, dum adhuc viveret; quod ipsa dulciter vocaret eum in voce, figura pariter & habitu consuetis, & cum hoc erat pulcherrima, luminosa nec non jucundissima, consolans eum benigne, dulciter & caritative; taliter quod excitatus a somno, reperit se penitus sanum, sospitem, & jucundum: nec amplius dictum dolorem passus est, nec multum nec parum.

239 Item in quodam conventu de suis, quadam erat mulier satis bene composita sive morigerata, secundum exteriorem apparentiam, administratrix sive familiaris dicti conventus: quæ incidit in unam & sic gravissimam infirmitatem & sortem, quod ab omnibus intuentibus judicabatur & reputabatur velut mortua. Et quod plus erat, plus infirmabatur in anima, quam in corpore: latebant enim in conscientia sua nonnullæ crudeles vitiorum læsiones, quæ numquam fuerant per medicamen sanctæ Confessionis expiata. De quibus omnibus ancilla Christi Coleta claram habebat notitiam, sed non minus concepit exin vehementissimum dolorem & tristitiam: propter quod recurrit ad sacrificium orationis devotæ, ferventer deprecando sine intermissione, donec utraque vita, tam corporis quam animæ, paupercula patientis a Deo sibi fuit concessa. Nam per ejus preces corporalem obtinuit sanitatem, & incontinenti per veram contritionem & sacramentalem Confessionem purgata, residuum vitæ suæ diligenter exposuit in sanctis & virtuosis laboribus & dignis occupationibus, honestaque conversatione & vita perfecta, Deum intime diligendo, fugiens omne malum, & omne bonum diligenter amplectens: propter quæ terminavit dies suos laudabiliter & gloriose. Qualiter autem pro quodam Fratre, & peste & morbo prævento, confessa fuit, & recepit Sacramentum, quamvis multum distaret, vide supra. Similiter pro quodam Fratre, qui recesserat ab ejus societate, in casu mortis oravit ferventer; & deductus fuit ad compunctionem & poenitentiam, quare supra.

240 Quadam devota Religiosa, vocata Soror Anna, sic graviter infirmabatur de gutta, quod a planta pedis usque ad caput vexata, non poterat sedere, nec stare, nec se vertere quovis modo. Semel in die sancto

Pentecostes post receptionem Eucharistiæ multum afflicta, judicans se nullum posse facere fructum in Religionem, recurrit ad Matrem, rogans humiliter quatenus sibi misericorditer compati dignaretur. Et fuit mirabile valde: quia mox facta recommendatione prædicta, Soror ægrotans se sensit penitus alleviatam, nullo signo præequentis infirmitatis permanente.

241 Post decessum gloriosæ Matris Coletæ quidam nobilis, civis Trecentis civitatis in Campania, puerum habebat juvenem, qui cadebat ex infirmitate, quæ vulgariter dicitur morbus caducus. Et exinde semel cadens ex toto fregit sibi brachium: propter quod parentes remanserunt valde tristes & desolati: sed pro solamine recordati sunt gloriosæ Matris ejusdem, quam alias præ devotione receperant in domo sua, cum accederet visitatum aliquem de conventibus suis. Idcirco recurrerunt ad eam humiliter implorantes clementiam Dei, suæque benedictissimæ Virginis Matris, quatenus per merita suæ prædulcis & humilis ancillæ Coletæ, sibi dignaretur impartiri gratiam sanitatis, pro pauperculo puero sic vehementer afflicto. Completa vero supplicatione jam dicta, incontinenti mirabiliter extitit sanatus. Postmodum accidit, quod domus satis propinqua domui prædicti civis igne comburebatur; propter quod ille de sua pertimescens, nec immerito, quia agebatur de perditione totali bonorum suorum temporalium, festinanter recurrit ad ancillam Christi Coletam, sic eam alloquendo dicens: Gloriosa Domina Soror Coleta, quæ dedisti operam saluti mei nati, rogo vos humiliter quatenus mihi succurrere velitis in hac necessitate. Quibus dictis, statim ignis coepit minui, & satis cito post extinctus fuit absque sui damno.

242 Quadam Religiosa subito præoccupata fuit ab aliqua febre cum excessivo calore, sic quod sibi videbatur, quod in toto corpore comburi deberet & consumi, nec expectabat nisi mortem: & propter hoc se commendavit meritis bonæ Matris, aliquid de rebus, quæ tetigerant eam, super se mittens ex devotione: quo facto, mox extitit refrigerata, sanitatque plenissime restituta.

243 Alia similiter Religiosa de suis per spatium quatuor annorum fuerat afflicta, sic quod de nocte ante Matutinum, dum quiescere volebat, excitabatur ab aliquo, de quo nesciebat unde veniret vel quis esset, sed dubitabat de malignis hostibus. Nam interdum matrem sumebat, quasi vellet eam strangulare. Post hoc autem recursum habuit ad subsidium sanctæ orationis, obsecrans Altissimum, quatenus per preces & merita suæ dulcis & humilis ancillæ Coletæ dignaretur sibi ostendere, quid hoc esset, & in tali forma vel effigie, ne deberet post hoc amittere sensum. Nocte vero sequenti dictus hostis apparuit ante cubiculum dictæ Religiosæ, videlicet in specie canis, igne succens, flammæ igneas per os horribiliter emittentis. Unde non parum ipsa timore concussa, signavit se signo sanctæ Crucis & consequenter animose dixit per hunc modum: Vade cruenta bestia: conjuro te per merita gloriosæ Virginis meæ Sororis Coletæ, ne venias de cetero me vexatum: qui confestim evanuit, nec amplius visus est, nec molestiæ quidquam intulit dictæ Religiosæ.

244 Alia vice quadam Religiosa, Sacrista cujusdam conventus, ambulabat in nocte per ecclesiam disponens pulsare pro Matutinis, & audivit multitudinem demonum clamantium & ululantium turpiter & terribilissime, sic quod fere cogebatur perdere sensum: quæ facto signo sanctæ Crucis invocatoque sanctissimo nomine Domini, devote requirebat ab ipso Domino Jesu Christo, quatenus per benedictissima merita suæ humilis ancillæ Sororis Coletæ dignaretur adjutorium impendere sibi. Qua requesta præmissa, statim

commenda-
tione solle-
me

morbus na-
daci &
hæsitans
fratrum

implorata
ex B. Co-
letæ suæ
meritis

ex parte
tam: recorda-
tionem

sebris atten-
dit aliquid
vel quidam

coram oculis
non a d. abelo
est. d. d. d.

implorata
ex meritis

inter alios

rim

Arim illæ monstruosa voces cessaverunt, & hostes maligni tamquam fugati penitus evanuerunt.

245 Quædam nobilis burgensis de villa e Breviate parere solita fetus suos cum excessivo dolore, semel propinqua partui coepit anxari, sicque tristis & vehementer dolens humillime se recommendavit Mariæ Virgini gloriosæ Matri Christi, ac ancillæ suæ Sorori Coletæ. Quo facto, statim peperit fetum geminatum, unum videlicet filium & unam filiam: quorum alter, scilicet filius, vivebat; altera vero, scilicet filia, mortua videbatur, & talis erat: propter quod tam ipsa quam vir ejus tristabantur, & erant desolati. Tandem vero finaliter convenerunt simul, recommendantes affectuosissime prælibatum fetum mortuum sanctissimis meritis & precibus devotissimis ancillæ Christi prædictæ. Satis citò post factam recommendationem ostendit se viventem: qua de re versa est tristitia doloris in gaudium & læticiam & puella regenerata fuit in fonte sacro baptismatis, imposito sibi nomine Matris, videlicet Coletæ, quæ supervivit adhuc, cum hæc primo scribuntur,

246 Quidam honestus vir de Vicecomitatu f Carladessi, de loco, qui dicitur Superior, sic graviter & incurabiliter ægrotabat, quod a medicis judicabatur pro impossibili quod convalescere posset per viam naturalem, & de facto pluries candela benedicta fuit sibi data in manum, præsumendo quod deberet mori, quia velut hydropicus, inflatus erat per ventrem, tibialque graciles & siccas habebat, & fere perdidit sensum naturalem: cum hoc autem habebat ventrem turgidum, acti stipitem grossum haberet, vel obicem dispositum ex transverso. Per cuius consensum ejus uxor, quæ nutritrix erat aliquorum infantium nobilissimi præpotentissimique Domini Comitis Marchiæ, cum nobili voto dignæ promissionis, recommisit eum & recomitti fecit ancillæ Christi gloriosæ Coletæ suisque sanctis precibus & devotis, & satis cito post ejusdem meritis restitutus est plenæ sospitati.

247 Quædam honorabilis mulier de dicto Vicecomitatu Carladessi parturiens, laboraverat in anxietate nimia per se vel septem dies, nec poterat expediri: quin imo judicabatur ab obstetricibus pro impossibili, quod vita comite parere valeret. Quidam vero nobilissimus Princeps de veritate rei certificatus, & pietate permotus, per aliquem virum Ecclesiasticum ex compassione fecit eam visitari, secum deferentem aliquas sanctas Reliquias, inter quas erat aliquid de reliquiis ancillæ Christi Coletæ, cui devotissime fuit recommissa cum

notabili voto: quæ mulier laborans postquam tetigit ex devotione Reliquias supradictas, incontinenti peperit duos infantes sospites & vivos, qui consequenter sacro fonte baptismatis regenerati fuerunt, meritis & intercessionibus nostræ gloriosissimæ Matris sanctissimæ Coletæ, nobilis ancillæ Domini nostri Jesu Christi.

g Cui cum Patre & sancto Spiritu honor & gloria in secula seculorum. Amen,

2 Orba seu Urba in Helvetia sita, cujus præfectura subiecta est Bernatibus & Priburgiis. Extructus ibi conventus a Joanne Montbelliata, uxore Ludovici Cholenis Principis Auriaci, cui suus suberat Orba. Bulla approbationis Martini V signata est Roma anno 1427, die 25 Januarii. Monasteriis Orbensi & Vivaciensi ab hæreticis destructis Aquianum migrarunt sanctimoniales.

b Hæc miracula in Gallica MSS. cum aliis raris ponuntur, verum uti in MSS. Latinis reperimus, relinquenda duximus.

c Gutta malograna itorum relata num. 239 pro dolore capitis est hemitrania species, quæ etiam Gallica appellatur Pomme grenade. In Vita MSS. Gallica dicitur la goutte migraine.

d Batiuus, seu Balthivius Gallis Bailis, supremus rei judicaria Prætor est. De varia ejus significatione apud Francos pluribus agit Henricus Spelmanus in suo Glossario.

e Breviate, alii Brivate civitas Arvernorum, de qua agendum erit potissimum 22 Augusti ad Vitam S. Juliani Martyris, socii S. Ferreoli. Abbavillæ ait puerperam, de qua hoc agitur, fuisse uxorem Joannis Hauden.

f In MSS. Corfenduncano Carladessi, uti iterum numero sequenti in Vita Gallica Viscontes de Carladessi.

g Omissa hæc clausula, sequuntur in MSS. duobus sequentia miracula a num. 250 ad finem: intermedia duo miracula extra locum intrusa erant post num. 200; quæ simul per modum appendicis damus: quia ex Gaudens MSS. scriptis ejusdem, cujus etiam, esse auctoris.

Alia quædam Miracula,

ex MSS. Rubravallis, & Corfenduncano.

248 I N civitate a Putei b Avernenfis fuit quidam infans sex annorum, qui præ nimia oculorum infirmitate visum amiserat, nec ultra quidquam videre potuit, & de recuperatione visus desperavit, Mater vero dicti infantis mœsta nimis & afflicta, ipsum ad conventum S. Claræ ibidem adduxit, ut cum Sororum precibus recommendaret. Mirum certe: omnes illæ Religiosæ distincte & singillatim cogitare coeperunt, quod bonum esset & expedire de reliquiis ancillæ Christi tangere ibi existentibus. Quod dum una viva voce in communi referret, omnes aliæ se hoc idem excogitasse fatebantur. Allatis igitur Reliquiis, tacti sunt oculi infantis prædicti: a quo in tangendo interrogatum est, si firmiter consideret, sese sanari posse. Qui respondit: Utiq; non. Non enim spero unquam me videre posse, & sic diffidens, qualis accessit, talis & recessit infans. Non multum post autem mater prædicta ipsum secundario Sororibus recommisit dolens & desolata, qui a Reliquiis illis sanctis iterato tactus & interrogatus, si consideret meritis ancillæ Christi sanari se posse, respondit: Confido utique, & credo me videre posse. Et statim eadem die videre coepit: paullo post perfecte sanatus est, & clarissime vidit, & oculos, intantum pulchros & decoros habuit, quod melius viderentur supernaturaliter suis se largiti quam alias.

249 Quædam nobilis & devota Religiosa in tam gravissimam infirmitatem inciderat, quod a vigore & viribus omnium membrorum suorum destituta fuit, intantum quod se reputaret inutilem ad tolerantiam acerbitatis Religionis, sacre per totum spatium vitæ suæ, & propter hujuscemodi nimis se affligebat in corde, tantaque mœsticia fuit involuta, quod sensum penitus amittere dubitaret, Sic tandem auxilium humiliter imploravit Matris Coletæ, ut sibi in tanto periculo & tam extrema necessitate subvenire dignaretur; & valde confisa aliquid in manu arripuit, quod Christi ancillulam jam dudum tetigerat, & capiti proprio applicuit, moxque & in instanti ibidem penitus liberata fuit, & corporis viribus restituta perfectissime, nec non intellectum & sensum omnium usum integre recuperavit per merita ancillæ Christi.

250 e Quædam vice pergente Christi ancilla cum pluribus & filiabus suis ad faciendum novos conventus noviter ædificatos, una ex illis, nomine Soror Francisca, cum periculoso impetu cecidit sub curru, intantum quod fere omnes putarent ea vulneratam letaliter. Ancilla vero Christi pietate permota, mox ut casus evenit, cor suum humiliter ad Deum elevans, pro ea instantè oravit: taliterque fuit exaudita, quod Soror illa de sub curru & rotis surrexit illaesa.

251 Alia vice, dum Christi ancilla esset in conventu Vivaci una cum suis Religiosis, quædam patiebatur gravissimam infirmitatem & valde periculosam, quæ toties & intantum ei molesta fuit, ut se putaret omnino in ea deficere, vitamque finire debere. Accidit ut edicta Christi ancilla campanellam suam pulsaret, qua ad se Filias suas vocare consueverat. Quod audiens dicta infirma, & quod a nulla alia, tunc forte præsentem, Matri subventum esset, ipsa, quamvis cum maximis dolo.

D
AUCTO-
RE STE-
PHANO
JULIANO
23 MSS.

visu pueri
anallu m-
liquarum
A. Colata.

dum his p-
ductas ad-
hibemus.

concedimus.

vires ægra
Religiosa
& quasi
desperata.

et aliqua
analla 2.
colata sa-
crata.

restituatur.

periculam
relaxa sub
curram.

etna pueri-
tas aveti-
tas i

infirmitas
periculosa.

A doloribus & pœna, Matrem adivit: quam pia Mater pio intuens oculo sic afflictam, dulciter confortavit dicens: Filia, habes cor bonum & firmum in Domino Jesu, & omnem spem tuam in ipso reconde: ipse utique te liberabit, nec amplius gravaberis hac infirmitate. Quo statim verbo dicto, mox restaurata est pristinae sanitati.

252 Item quædam alia ex Filiabus suis Religiosa & sibi familiaris multum, de fortuito cecidit super patellam prunis plenam, quæ una in manu unoque pede multum exinde laniata fuit & combusta; & ad præsentiam Matris accedens, plagisque & cocturis ostensis, ancilla Christi intime compatiens, pio oculo respexit super eam, & ipsam interrogans, quid hoc esset, dicto verbo illo, statim sanam se reperit, manu pariter & pede, & ab omni arsura seu combustione liberam.

253 Cum Christi ancilla adhuc esset in ætate juvenili & tenera habituque seculari, per inadvertentiam sibi ipsi abscondit tibiam in securi patris sui, qui d. Carpenterator erat, nomine Robertus Boigletti: & ipsa, sicut pluries narravit, intantum abscondit eam, quod in osse tibiæ ex transverso sola modica pellis integra remansit, quod tamen parentibus revelare ducta timore noluit, & ipsam tibiam melius quo poterat stringendo ligavit, Deoque Omnipotenti eam recommisit.

254 Quodam tempore aere morbo pestis corrupto, multi exinde moriebantur infecti: cujus ob causam quædam Religiosa pestem illam graviter abhorrens, & timens inde mori, notificari fecit gloriose Matri tunc absenti, ejusque sanctis precibus incite se recommisit; responditque Mater, illam nequaquam tali morte morituram. Paullo autem post contigit dictam Religiosam per totum corpus suum fore infectam pestis contagione, quam medici & chirurgi ob dictam infectionem morti adjudicaverunt. Ipsa vero se migraturam sentiens, Viaticum salutiferum accepit cum reliquis Sacramentis: attamen plene recolens & confidens in verbis Matris, denuo litteras transmisit, pie flagitans ut Dominum pro ea orare dignaretur: quo facto, mox sanata fuit.

255 Quædam Religiosa dictæ Matris, dum adhuc in statu & habitu esset humano, gravem capitis patiebatur aggritudinem, quæ ipsam intantum vexabat, quod parentes ejus non audebant Christi ancillulam deprecari, ut filiam suam in Religione susceperet. Accidit quod dicta Mater una cum plerisque Sororibus, pro quodam conventu noviter fulciendo per civitatem illam, in qua prædicta filia morabatur, transitum faceret: quod filia percipiens, mox obviam illi venit, eam officiose salutans ac humiliter & benigne, & manum ejus osculata fuit. Post cujus osculum paucis temporis intervallo perfectæ sanitati reddita, fuit demum Christi ancillulæ ad Dei servitium præsentata & accepta.

256 Alia vice dum sæpe dicta Mater ad conventum e. Auxoniæ applicaret visitationis causa, septem Religiosæ in dicto conventu infirmæ, ad ejus introitum omnes pariter fuerunt liberatæ.

257 In conventu Poliniaco quædam Religiosa multum infirma extitit: quam ancilla Christi post Matutinas visitavit & modicum herbæ absinthii illi tribuit ad gustandum, jocundeque confortans eam, ait: Habeas bonum cor, quia pro certo adhuc non morieris. Quod Deus confirmans, sequenti die liberam omnino precibus Matris reddidit & sanam.

258 In eodem conventu alia fuit Religiosa, nomine Clara, quæ per viginti annos & ultra extitit Abbatisa conventus Viviaci, quæ tantum languorem capitis est perpeffa, ut oculi ejus præ nimio dolore in capite starent averfi: quod & subito Matri nuntiatur fuit, quod illa Soror jaceret moritura. At Virgo Christi ancilla festina ipsam visitavit, tamque deifica ac dulcisona

verba retulit illi, quod mox ex eis fuit penitus sanata. D

259 In civitate quadam fuit mulier notabilis & maritata, nomine Margareta, quæ plures patiebatur aggritudines, ipsam per triennium graviter molestantes: quæ propter bonam famam nomenque hujus humilis Christi ancillæ Coletæ undique divulgatum, a parentibus & amicis, una cum quodam solenni sacre Theologiæ Magistro Ordinis Fratrum Minorum, perducta est sic infirma ad ancillam Christi. Prima ejus infirmitas fuit, quod quicquid sumpsit, rejecit per vomitum: secunda quod interdum quater vel quinquies infra unius diei & noctis spatium, dum staret erecta, cecidit retrograde dorso in terram prostrata, & ibidem per mediam horam terribiliter & inhumaniter se deducebat, gestus horrendos & pavendos, plurimos & varios peragendo: tertia infirmitas, quod communiter a quatuor in quatuor diebus per duas horas ante meridiem vel circa inficiebatur ethica seu guttosa, ita ut omnes nervi ejus viderentur retracti, precipue tamen brachiorum. Et hanc infirmitatem plerumque sufferebat ad tres aut ad quatuor horas: in qua quædam fortis mulier brachiis eam amplectens strictissime, super lectum eam tenebat: proinde per medium corporis fortissima fasciæ cincta erat, cujus fasciæ seu mappa conos seu terminos duæ mulieres trahebant, una hinc, altera illinc: & ante hujus infirmitatis totalem aditum quatuor mulieres, binæ & binæ, fortiter apprehenderunt brachia ejus nuda: quæ per pausas & impetus totis viribus eam trahebant, duæ ab ante & duæ a retro, sicut ipsis fuerat constitutum. Quæ quidem faminx plerisque vicibus intantum sessæ erant, quod viros vocare, qui eis succurrerent, fuerit necessarium. Dum autem dicta Margareta sic staret ante ancillam Christi, Magister ille Theologiæ cepit eidem declarare varias infirmitates dictæ Margarete, quæ quidem ancilla Christi talibus auditis remansit stupefacta, timens ne accidentium ejus aliquod in sui præsentia eam invaderet. Quæ de re intrare fecit eam ad se cum matre ac fratre ac duabus sororibus suis: quam mox, ut introivit, infirmitas illa, quæ reversa cadere consuevit, dire infestavit. Ancilla vero Christi tam dictæ Margarete quam illis, qui cum ea erant, intime compatiens, statim eas consolando ait: Confide in Domino, Filia: spero nempe per ejus gratiam te fore sanandam, & exiens cameram, introivit oratorium, & oratione finita, reversa est ad cameram flebili facie ac tristi vultu, moxque interrogans agrotam quomodo valeret, respondit illa: Sentio quod infirmitas denuo apprehendit me. At illa dixit: Si recte confidere volueris, spero quod sanaberis. Quo dicto, abiit secundo orans, ut prius, & rediit tristior quam prius. Abiit quoque tertio & oravit breviori spatio quam prius, & festina rediit ad dictam infirmam facie jocunda & læta, atque illi: Amica mea, per medium fidei tuæ dignatus est Dominus te pristinae sanitati restituere. Cave ergo ne hoc dixeris: quia sanata es ex fide, quam habuisti in Domino. Cernens ergo ancilla Christi, quod sibi & suis meritis hoc attribuere veller, statim interrogavit: si in patria illa nulla haberetur ecclesia, in qua i. S. Lupus venerari solebat. Responsum accepit, quod sic; per sex scilicet leucas a dicta civitate: moxque ancilla Christi ordinavit, ut illa Margareta infra quindenam visitaret dictam ecclesiam peregrinando: quod illa humiliter accepit. Et ait ancilla Christi: Ut currum habeas, quo ducaris, omnino expedit: quia quam cito intrabis in confinio S. Lupi, omnes infirmitates subito te invadent, & ut tunc habeas mulieres fortes & plurimas, quæ te teneant, necessarium est. Et ultra dixit ei: Oportet ut currus velociter gradatur, ne arrestari permittas, donec intret civitatem & cœmeterium præfati S. Lupi, quia dicto in cœmeterio

Asterio omnes infirmitates tuas cessabunt, nec amplius revertentur. Quae omnia, sicut ancilla Christi ordinaverat, pro suo modulo adimplere studuit, & tandem in coemeterio illo perfecte sanata fuit, nec unquam de post. inde sentit per totam vitam suam. Prædictum autem miraculum fuit subito notum per civitatem & per patriam circumjacentem: unde venerunt ad eam plures personae infirmæ diversis infirmitatibus, tam de civitate quam de patria. Inter quos plures demoniaci & aliarabidi meritis & precibus ancillæ Christi Coletæ sani & incolumes ad propria redierunt, auxiliante Deo.

scivi & vidi quam quæ a fide dignis personis accepi. D
Est enim communiter notorium, quod prædicta Soror
Ordinem memoratum permixtione, adjuvante Deo, in multis & variis hujus mundi partibus ampliavit, & conventus construxit & edificavit: plures mulieres, virginesque sub æcta observantia & vita Regulari Deo devotissime servientes ibidem induxit, quod non sine divino ac singulari Dei munere fieri potuit & a sua infantia usque ad finem vitæ suæ in vera paupertate & rerum temporalium vilipendio volutario vixit & perseveravit.

2 Quibus præmissis ad notitiam mei præfati quondam genitoris deductis (qui, antequam notitiam & familiaritatem cum prædicta Sorore Coleta haberet, vir erat satis in rerum temporalium facultate opulentus, non solum in propriis suorum reddituum proventibus secundum statum suum sufficienter vivere potens, sed etiam negotiationibus & aliis quibus prædictis secularibus, ut amplius abundaret, satis exercebat intentus) proposuit animo ad ipsam Sororem Coletam accedere, & eam visitare gratia devotionis vel alicujus salutaris eruditionis ab ipsa obtinendæ, prout fecit & obtinuit. Tandem vero ex sanctis hujus Sororis Coletæ colloquiis & salutaribus monitis, quodammodo mutatus in alterum virum, omnem a se abiecit negotiationem & mundalem prædictam, contentus solis reddituum suorum proventibus: de & ex quibus etiam amplius solito in elemosynarum largitionibus & pietatis operibus distribuit. Et licet indigentibus fuerit largus, ubi ipsi tamen parcus, & quodammodo austerus erat, multis abstinentiis, jejuniis & devotis orationibus intentus; ecclesiam assidue frequentans, a consuetis juramentis cavet, & veritatis & sobrietatis verbis usus est. Quapropter ipse genitor sentiens se meritis & orationibus hujus Sororis Coletæ visitatum a Deo, eam magis magisque visitavit, & præsertim in monasterio dicti oppidi Poligniaci commorantem, quod, cooperante genitore meo, construxerat in observantia æcta.

3 Deinde idem meus genitor adire disposuit singulos, cum quibus in diversis locis communicationes & tractatus sive conventiones antea habuerat; ut cum iis finem debitum de pristinis eorum communibus negotiis imponens, liberius & devotius Deo serviret. Contigit autem eidem genitori meo, quod quidam fluvius, per quem cum famulo suo transireturus erat, ex inundantia pluviarum ita creverat, quod videretur torrens impetuosus. Ingressus itaque prædictus meus genitor cum equo fluvium eundem, mox corruit in profundum: sicque tam ipse quam equus cooperti erant, intantum quod ejus famulus utriusque visionem & aspectum perdidit, de eorum evasione omnino desperans. Genitore ipso fideliter, ut potuit, in hac necessitate se commendante meritis & subsidio dictæ Sororis Coletæ tunc viventis, ejus precibus & meritis, opitulante Deo, liberatus est: quod postea multis per eum cum gratiarum actione relatum fuit.

4 Item aliud recordor, quod, me Philippo adhuc existente juvene, in domo parentum contigit: quod quondam mea mater Stephana incurrit tam gravem infirmitatem & languorem, quod non expectabatur aliud ex ipsa vehemente infirmitate nisi proximus exitus mortis. Quare genitor meus, valde dolens & afflictus super tam gravi infirmitate periculo mortis suæ conjugis, recursum habuit ad eandem Sororem Coletam: in qua specialiter habebat confidentiam, eidem exponens periculum & languorem suæ prædictæ conjugis, rogans suppliciter, ut ipsa ad Deum preces funderet pro auxilio ipsius conjugis. Dicta autem

Ddd tem

MIRACULA IN VITA PATRATA,

Instrumento Abbatis S. Petri Gandensis firmata, an. 1471.

UNIVERSIS præsentibus litteras inspecturis Philippus Courault, filius quondam Joannis Courault, burgensis oppidi Poligniaci, Comitatus Burgundiæ, Bizuninæ diocesis, olim Abbas Monasterii S. Petri juxta Gandavum, sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subiecti, Ordinis S. Benedicti Tornacensis Diocesis: nunc vero Domino Deo votis meis annuente, & a cura & solitudine ejusdem monasterii liber & exoneratus, salutem in Domino sempiternam.

Cum secundum sententiam S. Raphaelis Angelis, opera Dei revelare & confiteri honorificum sit; idcirco memor sanctimonie vitæ & laudabilium gestorum, quæ meis temporibus mirabilis Deus omnipotens per suam electam Virginem Sororem Coletam Ordinis S. Claræ in hoc sæculo mirabiliter operatus est, ea in scriptis veridice duxi redigenda, tam quæ de magnificis ejus gestis & operibus

Tomus I.

Atem Soror Coleta benigne consolans, ipsum remisit ad domum suam ubi dum post eum mitteret quemdam Religiosum, nomine Fr. Henricum de Balma Ordinis S. Francisci, ejusdem Coletæ Patrem spiritualem, & ipso Fr. Henrico me vidente cameram domus ingresso, in qua jacebat mulcum ægrotans ipsa Mater, & appropinquans lecto ipse Frater, & ibi aliquamdiu moram faciens, & antequam exiret, meo patre meque presentibus, supradicta mater mox plene convaluit, hoc precibus & meritis ipsius Sororis Coletæ adscribens.

Item aliud recolo, quod me existente adhuc in juvenili ætate, competentis tamen capace sensus & intellectus, supradicta quondam mater mea incurrit gravissimum sui capitis languorem & dolorem, intantum quod videbatur & putabatur quasi a sensu alienata. Quod percipiens ejus maritus meus pater, fecit eam duci ad supra memoratam Sororem Coletam, tunc in suo conventu Poligniaci morantem, quam prædicta Soror Coleta aliquantulum salubriter increpans, jussit statim eam confiteri superius nominato Fratri Henrico de Balma: quæ quidem mater post sanctam Sacramentalem Confessionem, prædicta Sorore Coleta pro salute matris prædictæ apud Deum devote preces fundente, fuit mox plenarie sanata & a languore sui capitis perfecte liberata.

Item aliud testificor, quod me existente in domo parentum meorum superius memoratorum, ætatis circiter annorum, ut æstimo, duodecim, contigit genitricem meam, ut supra memoratum est, nomine Stephanam, tunc prægnantem in partu tantum laborare, & ultra modum consuetum vehementer affligi dolore & difficultate pariendi. Nam ex utero infans non poterat egredi, ut moris est, judicio obstetricum tunc assistentium: quia non in directum sed in transversum infans ab utero nasciturus exibat, & unum ex brachiis suis de ventris ostio tantummodo exterius apparebat, toto corpore infantis residuo in materno utero residente. Unde in hoc tam grandi periculo tam morientis matris, quam periclitantis prolis absque spiritualis regenerationis conceptu, & adhuc corporaliter viventis, vocatus & adductus est artis chirurgicæ magister peritus, ut si mater sine partu moreretur, ejus corpus velociter scinderetur & aperiretur, ut infans baptizaretur. Porro sæpe dictus meus genitor plurimum angustiatas, personaliter accessit ad Sororem

Coletam supradictam, tunc in monasterio, per eam Domino largiente, in oppido Poligniaci constructo, existentem: ubi incolæ erant parentes mei sæpe dicti. Veniens itaque ad dictam Sororem Coletam meus pater, valde confidens de meritis & orationibus ejus, & ex multa experientia comperiens ejus suffragia magna & singularia esse apud Deum, necessitatem & periculum suæ conjugis & prolis pereuntis, ac prædictum lamentabilem casum exposuit eidem; ipsam Sororem suppliciter exorans, ut apud Divinam clementiam intercedere dignaretur pro sublevatione tam uxoris quam prolis, in tanta necessitate & periculo extremo constitutæ: ubi nulla humana provisione videbatur posse subveniri. Ipsa Soror tunc benigne consolando, monuit eundem patrem aliquantulum recedere ad domum, & ad ipsam postmodum reverti: quod & fecit. Cum itaque ad eam cito regressus, instaret pro divino auxilio per eam obtinendo; ipsa eidem patri dixit, quatenus lætus ad propriam domum reverteretur, & ibi suam uxorem prolem peperisse, & eam ab omni periculo & angustia liberatam esse reperiret. Rursum prædictus meus pater verbis ejusdem Sororis Coletæ confidens, ad domum propriam rediens, percepit ita factum fuisse, sicut ipsa Soror asseruerat. Invenit enim suam prædictam uxorem perfecte liberatam & sanatam, fuitque pater baptizatus, & postea longo tempore vixit, similiterque mater. Hoc autem tam grande miraculum audi

seriose cum gratiarum actione a prædictis progenitoribus D. mess, patre scilicet & matre, recitari.

Item ulterius testificor, quod, dum essem ætatis circiter annorum tredecim, quadam die, ut audiui a memorato quondam meo patre, ipse personaliter Poligniaci visitavit hanc Sororem Coletam in matrimonio suo, quæ ipsum tunc interrogavit de numero suorum filiorum & filiarum: cui ipse pater ad suam petitionem veritatem respondit, & numerum prolium declaravit. Cui Coleta subjunxit, quatenus volebat omnes videre. Quo audito præfatus pater omnes ad ipsam Coletam præsentiam venire fecit, excepto me, qui testificor, quod eram primogenitus. Et ipsis prolibus ad ejus præsentiam adductis, asseruit Coleta genitori non omnes ejus liberos adesse præsentibus. Cui genitor respondit adhuc unum ex suis liberis superesse in domo sua, qui erat ejus primogenitus, excusando se quod eum non adduxerat ad suam præsentiam: quia eum sibi servabat tanquam primogenitum, futurum baculum senectutis suæ. Ipsa tamen Coleta omnino voluit, quod ego adducerer ad ipsam præsentiam: unde illico pater misit ad me ut accederem ad eam, quod & feci. Mox igitur coram illa constitutus fui simul cum aliis fratribus & sororibus meis, & ipsa dirigens verbum suum ad patrem, me viso, dixit ei: quod de primis suis fructibus Deo dare debebat. Audito hoc verbo, prædictus pater meus intrinsecus tactus fuit, quod non solummodo suum primogenitum, sed & omnes suos alios liberos eidem Coletæ & ejus dispositioni committebat, ut de iis, ut sibi placeret, dispo- neret: & disposuit, quod ego Religiosus monasterii S. Stephani Divionensis essem, & alius meus frater germanus, nomine Petrus, Religiosus esset monasterii Cluniacensis, quod & factum est. Ipsa namque devota Soror me ad monasterium Canonicorum Regularium S. Stephani Divionensis misit, & mihi ductorem assignavit quemdam devotum & sibi notum & familiarem Religiosum, qui Fr. Joannes Foucault vocabatur, & Domino Deo dirigente, ibidem receptus ad Religionem suam: alius autem meus frater Germanus, juxta dictamen ejusdem Coletæ, intravit monasterium Cluniacense. Tunc etiam quamdam sororem meam, juvenem quidem, duxit ad suum S. Claræ Ordinem, quæ magno tempore in ipsa Religione devote perseveravit, & laudabiliter ab hoc seculo migravit.

Item testificor, quod quodam tempore, me Parisius existente cum Domino meo & Abbate memorati monasterii S. Stephani Divionensis, ipse Abbas me misit ad prædictum monasterium pro suis & ejusdem monasterii negotiis. Quibus expeditis, transivi usque ad oppidum Poligniacum, distans per unam diatam a Divione: & hunc transitum feci, tum ad videndum parentes, tum ad visitandum Sororem Coletam, ibi tunc in suo monasterio residentem, & me suis orationibus commendandum, & signanter quia gravis guerra & periculosa multum tunc in Francia circa Parisius vigeat, intantum quod vix quis poterat transire sine periculo captionis, gravis redemptionis ac incarcerationis vel corporalis mortis. Cumque ex mandato dicti Domini mei ad eum me Parisius illico reverti oportebat, consideravi propter meum securiorem transitum non solummodo me committere precibus Coletæ; sed ulterius aliquam litteram de sua manu scriptam obtinere, & eam mecum quasi pro salvo conductu deferre. Rogavi insuper eam, ut mihi concedere vellet aliquam litteram recommendatoriam, sua manu scriptam ad quasdam notabiles personas, quod ipsa mox annuit. Suscepta igitur sua littera, viam Parisius arripui, confidens me a periculis imminentibus præservari, quod evidenter & mirabiliter factum fuit & contigit. Nam accessi ad quemdam portum, a quo sit navigio introitus in fluvium, qui usque Parisius

A. Huic; in quo porta appellata e Crevent, erant aliquæ naviculæ diversarum mercantiis, & signanter valis vini Parisius duci dispositæ, quarum unam ingressus cum multis aliis ibidem resedi, iturus Parisius cum eis. Navigando igitur per prædictum fluvium contigit appropinquare cuidam sylvæ, fluvio propinquæ, circa unum fortalicium, nuncupatum vulgariter Males herbes: in quo quidem loco fuimus invasi ab adversariis & inimicis, & omnes ibidem captivitati. Tunc ergo recordatus litteræ Sororis Coletæ supradictæ, quam ejusdem manu scriptam penes me habebam, incepti mox eam in meum adiutorium invocare, & indilate, qui jam ligatus eram, fui solutus & penitus liberatus & per Capitaneum, nomine Use, mihi fuerunt omnia, quæ a me jam ablata erant per prædones, restituta. Ipse quidem Capitaneus mihi promisit saluum conductum concedere, quo mediante possem securius pergere Parisius, quo tendebam. Cum autem pro prædicto salvo conductu habendo, ipsum Capitaneum non sine magna pœna sequeretur; cum ipse pœstis erat, ego vero pedestris, ad locum, in quo stabant prædictæ naviculæ, reverti coactus extiti: in qua reversione me obviare contigit duobus ex prædonibus adversariis facis sibi invicem propinquis, per quorum medium transivi liber & absque impedimento, nec me perceperunt: & sic Parisius applicui, gratias agens Deo & ejus electæ Coletæ, meæ, ut firmiter credo, liberatrici.

9. Item aliud testificor, quod prædicta Soror Coleta sollicita de salute animæ meæ, frequenter per suum Patrem Confessorem, virum Religiosum & discretum, qui Fr. Petrus de Reims vocabatur, mihi salubriter dicit & revelari secula quædam, quæ putabam soli Deo cognita: & per hujusmodi revelationem veridicam sui salubriter monitus & instructus, multa bona circa salutem animæ meæ operari.

10. Item audiavi a prædicto Patre ipsius Sororis Coletæ Confessore, quod diabolus multis & diversis tentationibus ipsam molestant, frequenter in ejusdem Virginis cellula seu oratorio, ponebat corpora seu cadavera hominum mortuorum, & suspensorum: & aliquando ipse tentator bestias venenolas, sicut buffones, serpentes, & alia hujusmodi diversarum specierum inferebat in ipsa cellula, quæ ipse diabolus coquebatur, ea jubente, tollere & asportare.

11. Item audiavi a patre meo prædicto, quod dum semel cum ipsa Sorore Coleta ad monasteria, quæ edificari fecerat pergeret; & in curru ipsa veheretur, adeo tunc in spiritu magno temporis spatio rapta a sensibus exterioribus, quod a tunc præsentibus mortua putaretur: tandem vero ad se reversa aspectum & faciem dirigens ad prædictum Patrem dixit hæc verba, in Latinum ex Gallico translata: O Joannes, quam decora res est Deum amare & ipsi servire.

12. Item mihi etiam retulit Pater spiritualis ejusdem Sororis Coletæ, Fr. Petrus de Reims, vir magnæ litteraturæ & devotionis, quod prædicta Coleta semper sciavit obitum suarum spiritualium Filiarum & Sororum & similiter Fratrum eis ministrantium, quamvis in remotis partibus in conventibus, quos construxerat, residerent; & ipsi Fr. Petro nominatim referebat, dicebatque ipse Fr. Petrus, quod sæpe animæ mortuorum post obitum eidem Coletæ apparebant, & ante eam perstrangebant.

13. Item nec est silentium quod Confessor idem crebrius affirmavit, quatenus spiritus malignus dictam Sororem Coletam semel in quadam fenestra strictissima trussit, & eam sic firmavit & pressit in eadem, quod possibile non erat, eam quoquo modo inde removere, nisi fenestra rupta: quam rupit quidam Frater Petrus Durran Hutschier, & sic ipsa Soror Coleta liberata est. Benedictus Deus in seculorum secula. Amen.

14. In cujus rei testimonium omnium & singulorum præmissorum, ego Philippus prænominatus præsen-

Tomus I.

tes litteras sive præsens publicum Instrumentum, desuper fieri, & per Notarium publicum infra scriptum sub-

EX ACTIS PUBLICIS MSS.

apud f.

Philippus olim Abbas monasterii S. Petri juxta Gandavum.

† signum Joannis Schulen Notarii.

a Creatus circa annum 1444, anno 1471 omni transfudit in nepotem, nomine & cognomine similem, prædicto sibi castro Zainardo cum annuo ccc lib. 6 pensionis, & primo loco in choro ac monasterio: mortuus 1475. Ita Sunderus in suo Gandavo.

b Est Canoniarum Regularium Abbatia: unde, favore Philippi Boni, Burgundici Ducis & Flandria Comitit, translatus hic Gandavum est ad Blandiniense S. Petri monasterium, quamvis Benedictini Ordinis, cum potestate Abbatit regendum.

c Quo tempore Philippus perivit in dicta Abbatia vixisse, eam juxta San-Martinianos tenuerunt Abbates Joannes Seardi, jam inde ab anno 1418 ex Martini v privilegio mortuus; an. 1427: & Alexander de Pontefrisse, cui an. 1434 Nicolani V jus misit, & baculi annalique concessit. Prior vir magna litteratura dicitur: secundus magna nobilitate: quo ejus nobilitas, & major Philippi sub eo atque auctoritas, probabile faciunt, ipsum hoc tempore Parisi commorantem, usum esse illo comite, & rerum agendarum ministro.

d Inducuntur bella quibus, divisa in factiones Francia & infirmissima patris Caroli cadem, ulciscente Philippo Angliæ juncto, pene totus flos regni ipsius regni statim concidit: quæ usque ad pacem A. rebatensem anno 1435 firmatam duraverunt: post quæ sequenti anno Parisi vicinæque loca de Angliis recepta sunt.

e Paucis supra Althofodorum leucis oppidum ad Icaunem fuit Jonam fluvium, Senonensi territorio decurso Sequana sese immittente, atque ita Parisi ducentem navigatione tridui. Nobilitatis hoc oppidum anno 1422 insignis Burgundorum atque Anglorum de Francis Scissis illud obidentibus victoria, quam Mergem describit.

f Id est, vulgaris Era, annum a Kalendis Januariis ordientis, 1472 cum v Indictione coincidentis; quæ jam inde ab Octobri prioris anni capta numerari, necdum attigerat initium anni Gallicani 1472 a Paschate dumtaxat, tunc in diem 29 Martii cadente, incipiendo: qui usus adhuc superiori seculo viguit etiam in Belgio Gallicano: in Teutonico non item.

MIRACULA POST MORTEM

Gandavi juridice excepta

Ex F. S. Abbavilleo Parte 3 Vita libro 5. cap. 14.

1. Eodem anno mccccxxi, quo hæc miracula publico Instrumento describenda curavit prædictus S. Petri Gandavensis Ex-abbas, Episcopus quoque Tornacensis Guilielmus Fillatre, ex monacho S. Petri Catalanensis & Abbate S. Theodorici Remensis, indeque Episcopo Verdunensi atque Tullensi, necnon Abbate S. Bertini Audomarensis, ad hanc sedem promotus anno mccccxli, voluit in miracula, quæ ad invocationem B. Coletæ Gandavi patrata dicebantur, juridice inquiri: deputatis in eam rem P. Nicolao Jacquerio Doctore Theologo ex Ordine S. Dominici, & Decano Burgenfi, per quos confectum similiter Instrumentum est; quod licet ad nostras manus non pervenerit, ex Abbavillæ tamen epitome Gallica accipere licebit, quæ sic testata inveniuntur.

Jussu Episcopi Tor-
nacensis
Guilielmi
Fillatre
an. 1471

2. In ea pestilentia, quæ tot mortalibus Gandavi vitam abstulit, biennio prius quam hæc informatio sumeretur, mulier quædam, nomine Joanna Doigne, se quoque mortali lue contactam sentiens, ad interces-

mulier hanc
suam aqua
lucana apo-
st.

Ddd 2

fionem

A sionem B. Coletæ recurrit, cui viventi fuerat familiarissima: & custodem suam Stephanettam rogavit, daret sibi de aqua, Reliquiarum suarum advocata intinctione consecrata: eaque sumpta, continuo sanata est: sed eodem anno ad finem vergente, in aliud morbi genus incidit tanto cum vitæ discrimine, ut accersendum curaverit Sacerdotem, a quo extrema unctione muniretur ad agonem, Hic dum advenit, recordatur ipsa illius aquæ, cujus contra pestilentiam fuerat experta virtutem, & reliquias adhuc aliquas asservabat: eaque similiter sumpta, tam subito reddita est sanitati ut mittendus fuerit, qui Sacerdoti nuntiaret, ne frustra veniendo fatigaretur.

3 Convulsionibus & intestinorum doloribus, toto sex annorum spatio protractis, cruciatus fuerat Guilielmus Bier, quibus trium medicorum solers experientia nihil potuerat remedium invenire; timor præterea enatus in tibia integro biennio magnam eiecerat puris copiam per ulcera decem, in quibus curandis chirurgi quatuor frustra laborarant, adeo ut incurabile iudicatum sit malum, atque crispelati letiferæ proximam. Utique infirmitati medicina efficacior fuit ad B. Coletæ sepulcrum, qualitercumque adrepere opportunitate inventa, & ex illius sacrorumque circa pulverum contactu sanitatem sperare.

4 Quidam in Conventum S. Claræ beneficium, adversariorum machinationibus mancipatus carceri, atque ad mortem postulatus, cum a duobus Fratribus Minoribus quosdam Beatæ crines acceperat, tantam ex eo pigore fiduciam hausit, ut tolerato constanter tormentorum rigore, quo urgebatur ad confitendum crimen, cuius innocens erat, plene iustificatus atque in libertatem, honoremque priorem restitutus, discesserit e iudicio.

5 Duo conjuges, quorum alteri Juris, ut vocant, Licentiatum Germano nomen erat, alteri Catharinæ, viginti annis sterili in matrimonio vixerant: igitur quod humanitus sperare non poterant, B. Coletæ precibus impetraturi ad ecclesiam conventus S. Claræ D. Michaeli Archangelo sacram venire consolandi: ubi exaudita earum precatio est, postquam mulier prolem femineam concepit peperitque: cui Coletæ nomen gratitudinis ergo impositum, ad sacros fontes mansit.

6 Testata est Margarita Mundette sibi Tornaci commoranti, cubiculum curtamque in eo suppellectilem illasam mansisse ab igne, qui vicinorum domus depascens, eas etiam corripuerat xdes, quarum ipsa partem incolebat: idque quia se tutelæ commendaverat Beatæ Corbejensis, cui fuerat viventi nonnulla familiaritate conjuncta.

7 Guilielmi Boucher & Elisabethæ conjugum filio persanata est hernia, particula veli; quo fuerat usa Beata, eidem applicata, sumptaque in potum aqua, cujus superius facta mentio est: similique remedio ab non dissimili infirmitate liberatus est filius Judoci Fabri.

8 Petrus Leace in amenciam rabiemque actus, confectus detinebatur in cubiculo, usque dum contactus velo B. Coletæ & pulvere ad sepulcrum collecto aspersus, obdormivit in somnum, quem totis sex hebdomadis prorsus nullum ceperat, soluto autem somno, simul & solutum se a priori infirmitate reperit, & sano exinde cerebro usus est.

9 Possidebat Joannis Cretæci uxorem tartareus hospes: sed loco cedere compulsus est, postquam illa de consilio Fr. Danielis adducta ad conventum Clarissarum est, & B. Coletæ commendata ex scypho, qui sanctæ Reformatricis dum viveret in usu fuerat, bibit pulverem a sepulcro acceptum, nec ullam ab invasore molestias deinceps est perpessa.

10 Ex Ordine Minorum Fratrum Religiosi duo, Petrus Rosce & Guilielmus Connotel, intra Arduennam

sylvam oberrantes metuebant, ne viarum ignari sibi in ea subditi esset aut patula arboris nocte agenda: increpantibus igitur tenebris, B. Coletæ implorant auxilium: quæ minime invocantium frustrata fiduciam est. Adfuit enim vir eis ignotus, atque ex formidabili illoeductos amore in viam, unde aberrarant, securam deduxit. Hominem credidissent, nisi ita subito disparuisset ex oculis, ut alium non possent aestimare, quam missus celitus viaducem, qualis olim Tobie peregrinatio obigerat.

11 His aliud jungamus ex monumentis Gandensibus excerptum miraculum. Anno MDLXI in Monialium S. Claræ ecclesiam venit civis Brugensis quidam, Joannes Moyart nuncupatus, molestiam magnam ab hernia sustinens. Hic autem Confessarium loci vidit proferre pallium B. Coletæ pręgnanti mulieri, secundum piam Urbis Gandensis usum, cum fausta appretione & invocatione Beatæ imponendum. Accessit igitur, & ut sibi quoque illud imponeretur, flagitavit in remedium cuiusdam suæ infirmitatis: atque obtinuit eandem, quod postulabat, victo precatu instantia Confessario, qui primum id facere detrectabat. Ut autem sacrum vellem excepit in humeros, sensit proficiens intestinum reducti in ventrem: non quidem absque dolore, sed non absque perfecta sanitate consequente: cuius rei fidem manu sua signatam reliquit Sororibus, domus illius, Bethleem dictæ, inquilinis.

A L I A

in Conventu Gandavensi.

Publico Instrumeto stabilita,

IN nomine Domini, Amen. . . . Post transitum ab hoc seculo Sororis Virginis Coletæ circa annum Domini millesimum quadringentesimum quadragessimum octavum, quidam juvenula, Dionysia Bricelle nuncupata, ex partibus Hannoniæ oriunda, conventui Gandavensi, ubi requiescit corpus ejusdem Virginis Coletæ, ut reciperetur ad Ordinem, fuit oblata: & quia in eodem loco non recipiuntur ad habitum Religionis puellæ, nisi sint duodecim annorum; interrogati parentes ejusdem puellæ super ætate, asseruerunt puellam eorum filiam esse duodecim annorum, cum tamen postmodum constipertum fuit eandem tunc non fuisse ætatis suæ nisi undecim annorum. Cum autem prædicta puella fuisset ad Ordinem suscepta, lapsa aliquanto temporis spatulo compertum est quod quandoque habebat terribilem passionem corporalem, & cum ipsa passio eam arriperet, subito efficiebatur corpore rigida, sicut imago carens usu sensuum exteriorum, habens oculos fixos sine motu, non audiens ac loquens; ac postquam aliquandiu sterisset, quandoque cadebat in terram. Illa autem passione crescente, non solum continuatis vicibus sed etiam acerbitate, tandem contigit quadam die, quod hæc passio acriter solito ipsam invaserat, intantum quod ex vehementi passione vultus ejus valde deformis efficiebatur: nam oculi supra modum effecti sunt grossiores, quod videbantur extra caput exire: os ejus apertum & ad partem unam cum spuma conversum, faciebat insipientibus horribilem aspectum: & quia diutius tunc hanc passionem sustinebat immobilis, Sorores timebant de propinqua morte ejusdem, quæ eam transportaverunt ad locum infirmariæ ejusdem conventus: ubi cum prædictæ puellæ passio augeretur, quidam ex Sororibus compassionem mores, recordata meritorem ancillæ Christi Virginis Coletæ, velociter & confidenter accessit locum, ubi quoddam lineum pulvinaris, quo ancilla Christi Coletæ in superponendis

A perponendis libris suis uti solebat, servabatur cooperimentum: quod asserens & capiti supradictæ puellæ sic vexata superponens, eo capiti superposito, mox puella convaluit, & ex terribili passione, quam patiebatur, penitus extitit liberata, nec postea ipsam passa est.

2 Item aliud. In eodem monasterio post depositionem Deo dilectæ Virginis Sororis Coletæ, cum Soror Catharina Sumench, oriunda ex oppido Gandensi, una ex Sororibus ibidem, ad claudendum quamdam fenestram, ascendisset scalam in magna altitudine, ex inadvertentia & improvise decidit deorsum: quo ex casu adeo graviter læsa fuit, ut pro latione sensuum & membrorum usum prorsus amiserit. Cum vero reperissent eandem ut præmittitur delapsam & sensuum usu carentem; Sorores ejusdem conventus deportaverunt ipsam ad infirmariam, timentes verisimiliter exinde mortem dictæ Sorori Catharinæ imminere, vel membrorum suorum ad longa tempora privationem. Quo in loco post aliquot temporis spatium cum sensuum usum ad parum recuperasset, & in membrorum debilitate adeo vehementi, ut si igne lectisternium, in quo recubabat, flagrasset, se movere non potuisset, sine cibo & potu integro die perseveraret; ex meritis gloriosæ Virginis Coletæ confortata est. Cum hora, qua Matutina per Sorores pulsari consueverunt, ad suam necessitatem & confortationem putaret se erigere, & viribus omnibus corporis se destitutam comperisset; in fine Matutinalis Officii, non somniis delusa vel somno oppressa, sed in perfecta & plena cognitione existens, ancillam Christi Coletam, in habitu & mantello, quali solebat tempore vite suæ uti, & persona multum venerabili, ingenti claritate resplendentem (ut eadem hora, quæ fuit hiemali tempore circiter secundam vel tertiam horam noctis, in dicta infirmaria claritas meridiei appareret) vidit lectum versus, in quo jacebat, accedere; & circiter eam sollicitam valde atque occupatam: quam intus inspiciens, maximam exinde atque inexprimibilem consecuta est læticiam, refocillationem & consolationem, quas etiam in spiritu longo post tempore retinuit. Non erat ei necessarium, ut asseruit, interrogare dictam ancillam Christi Virginem Coletam, quæ esset: quam aptissime & verissime cognovit, quam etiam viderat, & cum qua in vita ejusdem & in morte fuerat conversata. Quo in loco infirmarie permansit eadem ancilla Christi Coleta a dicta hora sui adventus, ad usque horam quintam ante officium Primarum, qua hora disparuit. Post quæ reperit prædicta Soror Catharina perfecte se sanata, & dolore pariter, & inconveniēti ex toto curatam, cicatricibus tantum coloris nigri & varii, testibus gravissimi casus & læsionis, sine dolore remanentibus. Et licet hujusmodi sanitatis recuperata gratia, quam omnipotentis Dei gratia per merita ancillæ suæ Virginis Coletæ prædictæ Soror Catharina obtinuit, sit maxima; plures tamen & alias gratias, unde Altissimo humiles reddit gratiarum actiones, confessa est se recepisse per merita ejusdem ancillæ prædictæ Coletæ ad laudem, gloriam & honorem ejusdem, qui vivit in secula.

3 Item aliud. Soror Elisabetha de Bavaria, soror Comitum Palatini, cum haberet infirmitatem & dolorem gravissimum in medio capitis, proveniente ex frigiditate pedum, adeo ut ex levissimo frigore pedum invaderet eam dictus gravissimus capitis dolor, vehemens intantum quod cerebrum videbatur ei dispergi, & certa capitis pars se extendere ad aures, ut sibi videretur surda & auditu carens: videretur etiam ei posse ferre & pati ex doloris magnitudine, si ea pars capitis ignito ferro posset perforari: ad quem dolorem sublevandum tribus vel quatuor vicibus singulis diebus lintum calefactum necesse habebat parti illi capitis superponere. At cum res & passio prædicta in dies augmentaretur,

necessitata fuit secum deprecari & dispensari; ut contra aliarum Sororum & Religiosarum dictæ Religiosæ domus & Ordinis consuetudinem & observantiam calcæata incedere posset: quod cum vehementi cordis dolore & tristitia fere per trium annorum spatium obtinuit & fecit. Tandem conversa & recurrens ad merita ejusdem dilectæ Deo Sororis Coletæ, humilibus precibus ejus subsidium & sublevamen interpellans, die Exaltationis sanctæ Crucis sub meritorum ipsius Virginis Coletæ confidentia, se discalceavit, processionem per monasterii circuitum cum precibus fecit: post quam diem nulla amplius dispensatione eguit, dolorem capitis non sensit, lintea calefacta capiti non apposuit, & deinceps more ceterarum Sororum pedibus discalceatis incessit, & frigus sine passionis prædictæ difficultate pertulit, adjuncta, sana, atque liberata Dei gratia & meritis dictæ suæ dilectæ ancillæ Virginis Coletæ.

4 Item aliud. Soror Cornelia vanden VValle, oriunda ex territorio Brugenſi, parte Comitatus Flandriæ, quatuor annis gravissimam patiens egritudinem in membris suis, continuam & maximam motionem, ut in ecclesia loco suo sive stallo sedens, proxima quæque suorum membrorum motione faceret moveri: accedens ante clausuram sive cancellos ferreos ad confitendum, ipsos cancellos faceret moveri: in mensa existens, mensam; in lecto, lectisternium, & propinqua quæcumque compellens sua motione ad motum. Quæ infirmitas & motio visa fuit eidem procedere ex commotione etiam levissima cordis, ut ex timore, compassione, dolore aut alia quæcumque: nec se erectam sustinere præ gravitate hujus passionis poterat, aut mantellum, quod utuntur, portare; sed in terram sæpe cadebat. Hæc etiam passio eidem Sorori Corneliæ postmodum augmentata est, ut non facile credi posset ab iis, qui non viderunt, motionem adeo vehementem in corpore posse naturaliter perpeti; totum corpus ex motu elevabatur, tibiæ saltabant, & adeo elevabantur & deprimebantur ex hoc motu, ut lectisternium videretur confringi: & cum putaret quædam ex fortioribus Sororibus dicti conventus eandem in hujusmodi motione sublevare, tibiis ejusdem seipsam superposuit; nec tamen motionem impedire vel retinere potuit, sed cum violentia ad motus suppressionem & detentionem fieret, plus gravabatur. Postquam vero via naturali Medicorum consilio & arte adhibitæ ac mediis quibuscumque non poterat curari, sed ingravesceret agitando, finaliter ex consilio Matris Abbatisæ & plurium Sororum ejusdem conventus, maximo cum desiderio & plena confidentia se convertit dicta Soror Cornelia ad Deo amabilem Virginem Sororem Coletam, & ejus auxilio se commisit: accedensque locum sepulture ejusdem, terra ac lana Reliquiarum ejusdem Virginis membra sua confricabat, & eadem die per gratiam omnipotentis Dei & Domini nostri Jesu Christi ac merita dilectæ suæ Coletæ plenam sanitatem obtinuit & recuperavit: alias etiam consolationes, & spiritualiter bis habens graves afflictiones & tristitiam in spiritu, ab eadem Virgine Coleta subito, cum accederet sepulcrum ejusdem, obtinuit; non obstante quod una vice sine spe & confidentia consolationis obtinendæ, sed tamquam persona desolata, ignorans quid agere deberet, dictum locum accessit: in quo tamen antequam perfecte incepisset orare, sublevamen & perfectam gratiam recepit meritis ejusdem Virginis Deo amabilis Coletæ.

5 Item aliud. Cum circa festum Nativitatis Domini nostri Jesu Christi tempore Hiemali Soror, Blancha d'Haut, una ex Sororibus ejusdem conventus, oriunda ex partibus Normanniæ, deferret lignum magnum igne succensum sive facem ardentem; lubricitate glaciæ impellente, dicta Soror cecidit, & lignum cadens sive fax pedem ejus gravissime læsit atque con-

Ddd 3 trivit,

EX ACTIS
PUBLICIS
MISS.

alia maxi.
ma membro-
rum passio.
trunc labo-
rans.

E

F

appropinquo D.
Coletæ fuit
pau.

alia fuit
Comitis Pa-
latini, quæ
propia dolore
capitis.

alia ex læsione
in lapsu po-
de decur-

A trivix, ut in ipso pede se sustinere non posset. Deducta est igitur ad locum infirmariæ, ubi sex hebdomadibus decubans ægrota ex dicta læsione, pes graviter inflatus est; accersiti chirurgici, quibus commissa est cura dicti pedis, qui multis medicamentis adhibitis pedi in nullo profuerunt, sed læsio deteriorata est, & pes factus tumens & rubicundus adeo, ut vix credi posset. Videns autem dicta Soror læsionis augmentationem & pejorationem, ubi chirurgicorum opera expectabat remedium & sanitatem; statuit ad Dominum nostrum Jesum Christum & ad merita virginis & ancillæ suæ Coletæ pro medela & sanitate recurrere, firmiter proponens, rejectis medicorum & chirurgicorum artibus, curam dicti pedis læsi sibi soli committere, mittens ad sepulcrum ejusdem Virginis pro terra sepulcri ejusdem, quam panno involvens & pedi superponens, immediate post ejusdem terræ superpositionem pedis sui perfectam & integerrimam recepit sanitatem, sine impedimento, ut ante læsionem ambulavit, & postea numquam sensit in eodem pede dolorem.

6 Item aliud. Postquam Soror Elisabetha la Bue oriunda ex partibus Brabantiz, ingressa Ordinem S. Claræ in domo præfata, incepisset annum probationis per tres menses vel circiter; advenit eidem infirmitas gravissima & dolor capitis intolerabilis & inexprimibilis, continuus

B & durans tribus vel quatuor diebus, & eundem patiens venit sibi in mentem magno desiderio velle requirere dilectæ ancillæ Christi Sororis Coletæ auxilium & juvamen. Ad quod exequendum, sepulcrum ejusdem accessit, ptecesque affectuosissimas effudit pro remedio & sanitate impetranda: & ne impediretur, de quo vehementissime timebat, perficere annum dictæ suæ probationis. Post quas preces cum intenderet a dicto loco sepulcri, nullam sentiens alleviationem vel remedium, ad collationem recedere; cogitavit intra se, quod, si de reliquiis ejusdem Sororis Coletæ capiti suo superponeret, plenam sanitatem recuperaret; & in eadem spe perseverans per tempus collationis & Completorii, post dictum Completorium facta oratione, poplum sive lineum capitis cooperimentum, & de crinibus ejusdem Virginis Coletæ accipiens, & capiti suo superponens, absque ulla temporis mora sive intervallo, a dicti capitis ægitudine sive vehementi dolore, penitus extitit liberata. Quem dolorem post hoc tempus numquam sensit: sed cum sequenti die dictas reliquias a capite suo auferre & deponere veller, maximus eam timor invasit, de recidivando & redeundo in pristinam infirmitatem & dolorem. Quare dictas reliquias sequentibus diebus quatuor vel quinque capiti suo superpositas dimisit: quas postea deponendo recidivare, ut prius, formidavit, sed timore non adeo vehementi: nihilominus nihil unquam doloris pœnæ vel ægitudinis minimum exinde postea sensit sed permansit perfecte sanata atque liberata.

7 Item aliud, quod in personam suam dicta Soror Aleydis actum esse deposuit, & pro veritate, ut præmissum est, solenniter est attestata. Post obitum ancillæ Christi Coletæ fere per annum, Soror Aleydis Chanchina prædicta, ex tunc in conventu prædicto Gandensi commorans & Professa, incidit in longam quamdam & gravissimam infirmitatem, qua fuit detenta tredecim annorum spatio: & incepit dicta infirmitas ad modum fortissime atque continuæ febris, cum magno dolore atque ingenti pœna omnium membrorum suorum: & eo modo languescebat fere per annum. Postea vero decidit in graviores debilitatem, per quam perdidit potentiam & usum gradiendi: & factum est corpus ejus veluti mortuum ex toto, a medio corporis & umbilico descendendo usque ad plantam pedis: extititque adeo impotens, ut, si ignis unam lecti sui partem combullisset, in aliam partem lecti se retrahere nequivisset. Erat quoque taliter attenuata ex invalescente ægri-

tudine, quod non supererant sibi in corpore, nisi pellis D sola & ossa: tibiæ erant exsiccatæ ad modum baculi, & pellis circumjacens ita pandebat, quod ei potuissent ossa circumvolui, veluti in quodam linteo: sanguis venarum sic erat exsiccat, quod longo tempore non videbatur habere guttam sanguinis in tibiis: sed & locus venarum apparuit vacuus & cavatus, cujus rei adhuc apparent relicta vestigia: videbaturque venter ejus, quasi dorso adherere. Qua ex causa Sorores ejusdem conventus volentes ei succurrere, posuerunt eam sub manibus medicorum peritorum, qui erant numero octo: omnes judicaverunt uniformiter ejus infirmitatem esse incurabilem, & quod per viam naturalem non posset a dicta infirmitate relevari: quod etiam multitudo morborum tam varia esset, ut vix credi posset.

8 Inter alios autem morbos, primus erat magnus & continuus dolor capitis: propter quem visum est ei frequenter, quod cervix sui capitis bulliebat ad modum b. poti igni suppositi; & ex magna angustia ei videbatur, quod oculi exierant e capite, repleti igne; & quod non posset usum sensuum retinere, nisi gratia Dei supernaturaliter auxiliante. Secundus morbus eam coarctabat terribiliter in collis, ut ei esset impossibile verbo vel scripto enarrare, ut posset ab aliquo ad plenum intelligi. Alius vero morbus eam detinebat aliquoties cum tam grandi dolore in corde suo, quod ei videbatur cor ita comprimi, sicut pomum inter manus comprimitur, ut succus exprimeretur: & judicabant medici quod erant humores una cum sanguine ascendentes ad cor: & mirabile esse dixerunt, quod non moreretur: & in isto tam gravi dolore sepe manebat per spatium quatuor aut quinque horarum, & illa durante angustia alte adeo clamabat, ut videretur vitam debere finire. Una autem vice propter nimios dolores facta est debilis adeo, ut videretur sine aspiratione & respiratione, nec poterat in ea percipi pulsus neque anhelitus: & in tali statu jacens erat aliquando frigida, acsi fuisset corpus mortuum, aliquando rigida per omnia membra, quæ citius videbantur posse frangi quam curvari vel plicari, aliquando erat in excessivo calore & ardore, & aliquando plicabilis atque mollis, ut prorsus nulla ossa habere videretur, & quod totum corpus suum plicari posset, usque in rotundum. Et propter nimiam suam debilitatem aliquando per spatium quindecim dierum vel trium septimanarum, a loco suo moveri non poterat: nec poterant mutari ejus vestes, quibus die nocteque secundum consuetum morem Ordinis erat vestita; non obstante quod propter infectionem ægitudinis totus pannus involvens suum corpus, & tunica & amulthia quantumcumque essent novæ duplicatæ, triplicatæ aut quadruplicatæ, quindecim diebus aut tribus septimanis ex toto putrescebant, & rumpebantur, acsi fuissent a bestiis corrota & contrita: quæ putrefactio procedebat ex infectione ægitudinis suæ, maxime ab umbilico sursum circa cor & supra caput: & non obstante quod hoc ipsum erat ei pœna intolerabilis, remediari tamen non potuit, quantumcumque spissæ vestes superponebantur. Alia pœnæ ejus erat in comedendo cum ingenti dolore & adeo paucum, ut vix aliquis crederet nisi vidisset. Aliquando erat per spatium unius mensis vel sex septimanarum non comedendo guttam potagii, & aliquando in tribus septimanis non intrabat corpus suum sola mica panis absque aliqua re alia, nisi fortassis modicum sumpsisset de fructu in minima quantitate. Omnes dictæ suæ ægitudines una cum labore comedendi duraverunt ei tredecim annis.

9 Et cum dicta Soror Aleydis ex ipso principio infirmitatis suæ semper habuit fiduciam magnam in precibus & meritis gloriosæ ancillæ Christi Coletæ, visum est ei quod si eam dormire contigisset in oratorio ejus, quod sanaretur: sed ad locum pervenire non posuit,

A potuit, quamcumque penam apponeret, quousque compas illud appropinquavit, in quo Dominus gratiam suam in eam extendere volebat. Decimo tertio namque anno appropinquante, eodem die, quo ancilla Christi Coleta ab hoc seculo migraverat, dicta agrotans extunc proposuit per certos dies potare de aqua Reliquiarum Virginis Coletæ: & cum ipsa aqua, quæ tetigerat dictas Reliquias, fuisset præparata & ei appor-
 aqua Re-
 liquiarum
 Virginis
 Coletæ
 tate, non obstante quod Soror, quæ dictam aquam as-
 sorbat, adhuc longe ab ea distaret, ipsa nihilominus sentiebat adeo magnum suavemque odorem spirantem ex dicta aqua, quod visum est ei, quod odor ille reple-
 ret omnia interiora sua quadam dulcedine confortativa: quam ob causam perfectam fidem recepit in animo suo, quod ancilla Christi Soror Coleta eam adjuvaret, & cum magna spe salutis potavit pluries de aqua supradicta. In illis quoque diebus, quibus suam inceptam devotionem continuabat potando de aqua, quæ Reliquias Virginis tetigerat, contigit quadam vice cum esset jacens ante tumbam dictæ Virginis, putans in eo loco dicere aliquas orationes, quas proposuerat ibidem fundere ad honorem Virginis Coletæ, quod ipsa Soror Aleydis gravaretur gravi somno: & non obstante quod resisteret, etiam ipsa nolente & fortiter repugnante, coacta est dormire, quod prius ei evenire numquam potuit, ut supra dictum est: in quo somno vel sopore vidit Deo dilectam Virginem Coletam, quæ, ut sibi videbatur, ei ostendebat vultum jocundum & totum modum suæ sanationis & plenæ restitutionis, & quod portaret singula onera suæ communitatis & assumptæ Religionis, qualiter iret ad Officium & adimpleret singulas penitentias suæ Religionis: viditque illam magnam consolationem, quam haberent Sorores de sanitate sua recuperata; viditque locum, in quo deberet cubare in dormitorio prope quamdam fenestram, per quam posset etiam tempore nocturno, oratorium videre, in quo corpus Virginis Coletæ extat humatum.

10 Evigilans de somno suo, reperit se ex toto immutatam, sic quod quodam temporis spatio loqui non poterat nec sciebat, & breviter post hoc tempus, in ipsa Dominica die, qua Sorores recipere consueverant preciosum Corpus Domini nostri Jesu Christi in Missa conventus, visum est ei intra se, quod compellebatur se levare, & a genua ponere, Missaque finita illa hora, qua Sorores communicant & recipiunt sacrosanctum Sacramentum Eucharistiæ, iterato impulsus est & compulsus in spiritum, se levare atque accedere sola ad Sacramentum Eucharistiæ percipiendum. Quod & fecit magno cum tremore, tota tremebunda & tremula præ nimio timore cadendi: nihilominus confidens accessit & rediit absque ullo adiutorio humano, Missique completis recessit de Ecclesia, descendens sola de gradibus dormitorii absque ullo juvamine corporali: sicque venit in oratorio ad orandum coram tumba Matris Coletæ, precando instantius Dominum, quatenus dignaretur honorare & exaltare ancillam suam, & manifestaret quanti meriti esset in Domini conspectu, & ostenderet quam ea miranda, quæ fecerat in vita sua, forent approbata & quasi Deo cooperante completa, sicut Virgo præfata prædixerat absque aliqua subtrahitione vel additione. Et nondum oratione finita, præfata Soror Aleydis auribus suis corporalibus audivit vocem desuper, multum reverentem & altam ancillæ Christi Coletæ, talem & solitam, qualem habebat eam dum viveret, quæ sibi dicebat: Deus vestras orationes exaudiet. Quam quidem vocem cum audisset præfata Soror Aleydis, intantum exiit stupefacta & attonita, quod dubitabat an ea, quæ adhuc orare proponebat, consequi posset. Quapropter altercabatur in se ipsa per aliquod temporis spatium, si orationem inceptam perficeret, aut iterato repeteret; & propter stu-

potem animi sui ex voce audita, nescit an eam perfecerit vel non. Bene tamen scit, quod dictam orationem secunda vice repetivit: & dum venit in eodem puncto, in quo dictam vocem audiverat, iterato eandem vocem audivit: Deus vestras orationes exaudiet. Et hac vice orationem complevit: & tertia vice similiter eodem sermone oravit & eodem loco, quo prius, dictam vocem audivit tali forma & modo quo prius: quo facto, dicta Religiosa remansit jocunda molrumque consolata in firma spe de sua sanitate. Altera vero sequenti die, quæ fuit feria secunda in Passione & Vigilia Annuntiationis nostræ Domini, incepit jejunare & ab illo tempore usque in præsens portavit jejunia, penitentias, labores, ceterasque Religionis austeritates adeo faciliter, ut fecerat prius in juventute.

11 Item aliud de eadem. Contigit insuper aliquo temporis spatio peracto, quod Dominus noster misit præfate Sorori Aleydi quamdam febrem: quod, ut creditur, actum est ad maximum ejus profectum ad maiorem approbationem gratiæ sanitatis, quam receperat, ut prædictum est: quia non obstante, quod jam dictæ febres fuissent prolixæ & fortes, numquam tamen propter eas fregit jejunium neque separata est a communione Sororum. Abbatisa tamen ceteræque Sorores ei compatiebantur, volebantque eam compellere ad intrandum locum infirmorum. Unde eadem Religiosa plurimum tristabatur in corde suo, timens ne propter hoc aliquibus generaretur occasio cogitandi de prædicta sanatione, quod non fuisset vera & integra, cujus oppositum ipsa cognoverat: ex alia tamen parte monitioni earum timuit contradicere, inobedientiam fugiendo; sicque in animo perplexa convertit se toto corde orando Christi ancillam, quod si esset placitum in oculis ejus, quod infirmariam non ingrederetur, & dignaretur inspirare Matri Abbatisæ talem voluntatem, ut ei amplius de hoc minime loqueretur: & numquam postea de intrando locuta est ei ullum verbum, non obstante quod Sorores Religiosæ frequenter super eo Abbatisam sollicitabant: sed omnipotens Deus aliter ordinaverat evenire. Post dicta tempora Reverendus Pater Visitator venit, conventum intravit: ubi dictum Patrem Sorores, pietate atque compassionem motæ, rogabant quatenus vellet præcipere dictæ Sorori Aleydi, quod infirmariam ingrederetur, si eam contingeret amplius incidere in similes febres. Et de hoc bene dubitans dicta Soror Aleydis, ad oratorium Matris Coletæ pro auxilio confugit, eam deprecans pro consolatione in facto isto, quod ad ejus pertinebat exaltationem & honorem, & dignaretur adesse in auxilium ejus, si Pater Visitator eam juberet coram se accersiri & vocari: & illa eadem hora, oratione sic facta, magnum & mirabilem sensit odorem, qui crevit continuo magis ac magis. Hora appropinquante, qua vocata est adire Reverendum Patrem Visitatorem, sic levans se de oratorio recessit cum dicto odore, sperans consolari; licet modum ignoraret. Sic quoque veniens ante ostium ecclesiæ, vidit oculis suis corporalibus Christi ancillam Coletam ingredi ante eam in ea forma & statura reverenda ac venerabili, atque habitu, quali erat in vita: post quam dicta Soror Aleydis intrans in dictam ecclesiam, in uno momento vidit eam ex tunc ante cratem ferream sive cancellos in ipsa præsentia Visitatoris & Sororum stantem toto corpore directo, habentemque faciem conversam ad eam, taliter quod videbat clare & integre venerandam atque pulcherrimam ejus faciem, claram & albam, ejusque pulchros, dulces pioque oculos insipientes ipsam Religiosam dulciter nimium, & permansit stando quoad usque prædicta Soror venisset ab ostio ecclesiæ ante dictam ferream cratem vel cancellos, ibidemque quievisset posita ad genua. Ex tunc quoque illam vidit inclinatam, per talem tamen modum, quod eam semper habebat-

D
 ACTUS
 PUBLICI
 MSS.

in febrem
 lapsa

propterea
 St. Coleta
 non exigit
 valetudina-
 rum augmen-
 tum

videtur
 Coleta

aqua Re-
 liquiarum
 Virginis
 Coletæ

in somno
 dormiens

in somno
 ea apparet
 suam sanita-
 tem accipit

per incantationem

sola surgit
 accedit ad
 ecclesiam

non audire
 & Coletam
 loquentem

EX ACTIS
PUBLICIS
MISS.

ante eam
legimus:

Sanctorum
fuerit

hæc in
quam bul-
læntem,

Sanctorum

etiam in
spissa aqua
calida,

ante de se
allata.

A habebat in facie, & duravit hæc visio toto illo temporis spatio, quo dictus Reverendus Pater Visitator suam dulcem ac devotam exhortationem faceret, quæ fuit satis longa: in fine cuius dixit Sorori Aleydi ad Sororum instantiam, quod infirmariam accederet, si talis febris eam invaderet: de quo dicta Soror tristitiam magnam concepit in animo, propter causam superius expressam, videlicet quod miraculum, quod Deus fecerat per merita suæ ancillæ Coletæ, posset annihilari, & pro non facto haberi vel quasi non facto reputari. Et tunc levavit se ancilla Christi Coleta, eique dixit alta voce: Noli timere, neque dubites, quia Deus adiutor tuus erit. Et subito tristitiæ & dolores cordis sui evanuerunt, recesseruntque ab ea; sicque disponens regnari ei, subito disparuit: & ex illa hora perdidit febres & omnem infectionem, ex qua generabantur. Quale ei tunc fuerit gaudium ipse scrutator cordium novit, quia ei esse difficile narrare. Verumtamen de iis, quæ viderat & audierat, nullam omnino fecit mentionem, credens & æstimans firmiter, quod Visitator & Sorores eadem viderent atque audirent, & perseveraret in hac opinione per spatium unius anni; & stupebat ex eo.

B quia Sorores sic silebant, nec verbum eidem faciebant, cogitabatque Sorores idcirco ante eam siluisse, quod restangebatur personam ejus: nec etiam ipsa audebat verbum facere. Finaliter tamen dixit Præfato suo conscientia dictante, qui ei præcepit id ipsum manifestare ad honorem ancillæ Christi Matris Coletæ.

12 Item post prædicta una vice contigit supradictæ Sorori Aleydi, per aliquam inadvertentiam quod cecidit in caldarium aquæ bullientis: exindeque habuit ambos pedes totaliter combustos cum una parte tibie, quæ videbatur quasi tota decocta: fueruntque plurima medicamenta apposita, sed dolor non minus semper prævaluit, ut præ dolore videretur deficere. Finaliter apposita est aqua Reliquiarum Virginis Coletæ, & subito totus ille dolor, ardor ac læsis cessavit & recessit, non obstante quod prius nervi fuissent contracti, quod nec ire, nec stare poterat super pedes suos, totaque debilitas cordis abcessit & subito restituta est pristina sanitas.

13 Item eadem Aleydis alia quadam vice nisa est trahere extra caldarium bullientem vasa coquina, quæ de manibus suis in caldarium deciderant cum tanto impetu quod aqua bulliens saltavit, & respersa est in ejus faciem & intra oculos, ut putaret se oculos perdidisse & faciem deturpatam: & statim confugit ad sepulcrum Virginis, orando quatenus eam custodire dignaretur, ut oculos non perderet, & accepit de aqua Reliquiarum imponendo eam oculis & supra faciem, & subito liberata fuit a dolore & arsurâ, ut nulla remaneret vestigia, excepta quadam parva vesica, pro signo derelicta.

14 Item aliud miraculum, quod Elisabetha de Chamergi, Soror ejusdem domus sive monasterii, ætatis suæ anno quadragesimo secundo, Professionis vero emisit in dicto monasterio anno vigesimo vel circiter, in persona sua super hoc examinata deposuit, actum esse & contigisse, & pro veritate, ut præmissum est, & quemadmodum alie deponentes priores, affirmavit & solenniter est attestata, & est quod sequitur. Elisabetha de Chamergi oriunda ex partibus Burgundiæ, Religiosa professa in dicto monasterio jam viginti annis, antequam ad hujusmodi Religionem se disponeret, & eandem intraret vel acceptaret, commotans ac familiaris continua & commensalis nobilissimæ Domitæ, D. Margarete sororis Regis Angliæ, relicte atque viduæ Illustrissimi Principis bonæ memoriæ Domini Caroli Ducis Burgundiæ, Brabantie &c. ad minus seniel in mense pati consuevit gravem & acerbam valde capitis ægritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici hemigraniam vocant: a qua nulla medicorum

arte potuerat liberari: qua etiam ægritudine omnis D suorum progenitorum parentela vexata est, vexaturque & afficitur. Cum vero ad Ordinem præfatum: recipi deprecaretur, interrogata a Matre Abbatisa & aliis ejusdem domus secundum ipsius Religionis consuetudinem, cum non consueverunt ob Religionis austeritatem recipere morbosos, ægrotantes vel defectuosos, an nullo laboraret morbo aliquemve pateretur defectum, confessa est eadem Soror Elisabetha, se dictam ægritudinem semper consuevisse pati: nihilominus sperare atque confidere, quod omnipotentis Dei gratia, meritisque & intercessionibus Deo dilectæ Sororis Coletæ, Matris Reformatricis ejusdem Ordinis, posset liberari ab eadem infirmitate: qua etiam spe & confidentia, non obstante defectu & infirmitate prædicta, animata dicta Abbatisa & conventus ejusdem domus dictam Elisabetham ad Religionem admiserunt, & in Sororem receperunt, atque humiles preces ad omnipotentem Deum & dictam Virginem Coletam fuderunt: & dicta Elisabetha a passione, ægritudine, & vehementi dolore capitis, quam, ut præmittitur semper semel in mense pati consueverat, post hoc tempus penitus extitit liberata: quam deinceps usque in præsentem diem non sustinuit &c.

15 De & super quibus omnibus & singulis præmissis, præfatus Frater Jacobus Confessor nomine dicti venerabilis Patris Visitatoris omniumque, quorum interest, intererit vel interesse poterit quomodolibet in futurum, petit & requisivit, sibi conscribi, fieri atque tradi per me Notarium publicum subscriptum instrumentum publicum unum vel plura, assistantium personarum testimonium invocando. Acta fuerunt hæc ante cratem terream sive cancellos ejusdem monasterii S. Clare dicti oppidi Gandavensis, Tornacensis diocesis anno indictione, mense, die & Pontificatu, præscriptis, presentibus ibidem honorabilibus & discretis viris & dominis, Domino Guillelmo vanden Caute Vicecuratore, & Magistro Martino Plouvier Presbyteris, Capellani Ecclesiæ Collegiæ S. Pharahildis Gandavensis diocesis Tornacensis diocesis, testibus fidedignis ad præmilla vocatis specialiter & rogatis, & a sinistris erat appositum signum majus Notariatus dicti Notarii: in cuius signi pedo erat signatum & subscriptum Crysciche cum signatura seu signo ejus minori, ibi etiam apposito, & ulterius veritas manuum seu latus dextrum erant scripta sequentia:

Et ego Hubertus &c.

F

2 Longum, secundum juris formulas, prolegem brevitas causa amittimus: summa in eo est, quod anno Domini MCCCLXXII, 11 Octobris, die Mercurii coram Notario & testibus compluribus Constanti Gandavi Confessarius Fr. Jacobus de S. Quintino cum sociis Fr. Rogerio de Præfatis, exposuerit qualiter Ven. P. Fr. Jacobus Bernardi Sororum S. Clare a B. Coleta reformatricem per Franciscum Visitator, per litteras mandavit authenticas colligi & scribi miracula, quæ per intercessionem ejusdem B. Coletæ Gandavi facta essent: quapropter monasterii Abbatisa, Soror Barbara Boons coram eodem Notario Augustinus & examinandas produxerit Sor. Aloydem de Chanchin: Burgundam, quondam domus Abbatisam, anno ætatis 74, Professionis 64, Sor. Joannam de la Vos item Burgundam ætatis 80, Professionis 68, Sor. Joannam de Rangherijste Flandriam ætatis 76, Professionis 48: quæ jurata affirmaverunt se vidisse, cognovisse, & relationes earum personarum, quibus miracula contigerant, audivisse ac credere, ut sequenda sunt.

3 Ita B. Coleta ac Franciscus leges vel alia dicitur, ex terra, etc., parvo vel færo constata: subitunculam autem in ea cultam ex herbis, Truncum lappi qui alias juramentum, pottagium: quod infra in fine hujus numeri habetur.

4 A morte Franci, Vallones plurimi a mouslie dicunt quod Latini diuidia ex parte: hinc factum suspitatur, ut Moniales ista vel interulas lanceas, dimidium corpus fere ad genua usque; tergantes, amittas dixerint: vel etiam flamme lanceas, subtemine, lineas testam, quam tpezzo-lanam Itali dicerent: ex bat enim fiant interulas, quos Franciscani nostrates flammeas dicunt, a materia Belgis vulgo flamyn nuncupata; ejusmodi interulas, quævis Coletana reformatio respicit: adeo tamen egra Sorori nihil otiosum commisit.

se humeris
ada latus
roste.

usque ad
adum sinum
in Ordinem.

m
p
f

A cessat credit, aut saltem reatua rjusem ad panno, quibus co-
bifca luer cum minori voffium detrimendo exciperetur: quousq;
illius seculi usur inter vvalonei amulthias nominaverit, quod par-
te duntaxat dimidia essent lanei linive.

Caldaria d. Gallio Chaudier, Gabbra Hispani, Itali Caldaia: ut-
antur ex vasa Cosartus lib. c. 65 & Gregorius Turonensis de glo-
ria Confess. c. 98: ubi miraculi magni loco narrat, quod eremita
quidam lignea, tamquam aenea, uteretur: & aqua bulliens in
ea legumina coqueret: quo loco Vossius lib. 2 de vitis form. cap. 3
Caldarium cum Caldario seu supposito confudit: cum Caldaria
cucubus su ex tenui aris bractea formatu: caldarium vera aut cu-
biculum hypocausto inferendum, aut lignum suppadantem calo-
rem supposito ignis ad super sedentem transmittenti.

e Videlicet sub signatio Notarii Huberti de Crysebe, in am-
plissima forma facientis de modo, ac forma huius sui scripti: &
verificatio Notarii d. Notarii: signata a Vicario Episco-
pi Tornacensi D. Antonietti S. R. E. Cardinalis Palatinus,
Episcopi Præfatus.

MIRACULA ATREBATI PATRATA,

Instrumento publico firmata.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris
& Filii & Spiritus sancti. Amen. Per hoc præ-
sens publicum Instrumentum cunctis pateat eviden-
ter & sit notum, quod anno ab Incarnatione ejus-
dem Domini more Gallicano computando MCCCXCIII,
Indictione XII, mensis vero Octobris die XXIV. Pon-
tificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini no-
stri D. Alexandri divina providentia Papæ VI, anno II:
in mei Notarii publici subscripti ac testium infra scri-
ptorum ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum
presentia personaliter constitutus, venerabilis ac Re-
ligiosus vir Fr. Joannes de la Croix, Presbyter Re-
ligiosus expresse professus Ordinis S. Francisci, ac
Pater Confessor venerabilium Religiosorum seu Soro-
rum venerabilis conventus S. Clara civitatis Atre-
batenfis de parte Venerabilis Patris Fr. Jacobi de Ber-
nard in sacra Pagina bene docti, ac omnium & singu-
lorum conventuum Sororum S. Clara dicti Ordinis
in Provincia Franciæ existentium Generalis Visitatoris,
exposuit: qualiter nonnulli Principes ac Magna-
tes seu Domini temporales, devotione & affectione
moti ob honorem D. N. Jesu Christi, & ad laudem
etiam & exaltationem gloriosæ Sororis Coletæ ejus-
dem Ordinis S. Francisci ac S. Clara Religiosæ Pro-
fessæ, intendunt cum Dei auxilio suis sumptibus & ex-
pensis per præfatum sanctissimum Dominum nostrum
Papam seu Curiam Romanam Canonizari facere, &
procurare corpus prædictæ gloriosæ Sororis Coletæ ad
causam magnæ multitudinis miraculorum, per eam-
dem gloriosam Coletam tam tempore suæ vitæ quam
post illius decessum per universum orbem diversis in
locis illucidatorum & factorum: & quoniam ad tale
meritorium opus impetrandum seu perficiendum, est
necesse præfatum S. D. N. Papam seu curiam Roma-
nam, instrui & edoceri clavis testimoniis, offeratque
præfatus Dominus Joannes de la Croix de parte prædi-
cti venerabilis Patris Visitatoris, informare præfatum
D. N. Papam seu Curiam Romanam, de quodam
miraculo a sexdecim annis citra in præfato Conventu
S. Clara civitatis Atrebatensis in persona Sororis Ca-
tharinæ de la Verduere, dicti Ordinis in prædicto
Conventu tunc Religiosæ Professæ, factis & demon-
strato, per assertionem Reverendæ Matris Abbatis-
sæ & aliquarum dicti Conventus Religiosarum seu So-
rorum infra scriptarum, in dicto conventu tempore di-
cti miraculi residentium: petiitque & requisivit in ca-
ritate Christi, quatenus ad dictum conventum me trans-
ferrem, & infra scriptas Religiosas seu Sorores de præ-
dicto miraculo examinarem, nec non earum assertiones
in forma authentica redigerem. Petitioni seu requæ-
sitæ ejus, tamquam justæ & rationi seu æquitati conso-

na, volens annuere; die dati præsentis Instrumenti in
præsentia mei Notarii ac testium infra scriptorum, in
præfata ecclesia seu conventu S. Clara civitatis Atre-
batenfis comparuerunt personaliter venerabilis & Reli-
giosa Mater, Soror Laurentia du Monchel, Mater
Abbatissa dicti conventus LXII annorum, quæ fuit spa-
tio XLIV annorum dicti Ordinis Religiosa, Soror Joan-
na de la Vix-ville, Vicaria LXII annorum, quæ fuit
etiam spatio XLVIII annorum dicti Ordinis Religiosa,
Soror Joanna le Vasseur sexagenaria, quæ etiam fuit
spatio XI annorum dicti Ordinis Religiosa, Catharina
Sino LIV annorum, quæ fuit per XXX annos dicti Or-
dinis Religiosa. Margareta Chapelle quinquagenaria,
quæ fuit per XXIV annos continuos dicti Ordinis Reli-
giosa, & Maria de Druay XLVIII annorum ætatis,
quæ similiter fuit per XXIV annos ante dicti Ordinis
Religiosa.

2 Quæ quidem Mater Abbatissa & omnes præno-
minata Religiosæ sub voto & professione dicti Ordinis
adjuratae dixerunt, recitaverunt, ac pro veritate
testificanda asseruerunt, & earum quælibet dixit, asse-
ruit & affirmavit, se vidisse præfata Catharinam de
la Verduere, dum viveret, Religiosam Professam dicti
conventus S. Clara hujusmodi civitatis Atrebatensis,
ibidem tunc degentem, in ætate quinquaginta anno-
rum vel circa existentem, quæ fuit spatio quinque an-
norum continuorum tanta infirmitate detenta seu op-
pressa, stans in grabato totis suis membris taliter de-
bilitata, quod non potuit ecclesiam adire sine auxilio &
sustentatione duarum dicti conventus Sororum. Et in-
super quia præfata Sorores habent in usu commemora-
ri seu memoriam facere de die decessus seu obitus hu-
jusmodi gloriosæ Sororis Coletæ, etiam per Octavas in
mense Martii, quo decessit ipsa gloriosa Soror Coleta,
asseruerunt præfata Mater Abbatissa & alix prædictæ
Sorores, circa finem hujusmodi spatii quinque anno-
rum vidisse eandem Sororem Catharinam de la Verdu-
re, in dicta ecclesia S. Clara, in Octavis Commemo-
rationis hujus gloriosæ Sororis Coletæ, cum ipsis de ma-
ne Hora Primæ in bona sanitate, absque ullo auxilio ali-
cujus Religiosæ, accedere ad Officium divinum cum
aliis decantandum; indeque per longum temporis spa-
tium in bona sanitate vixisse in dicto conventu, susti-
nendo omnia & singula onera dicti Ordinis usque ad
diem obitus sui seu decessus, qui fuit jam sunt quindecim
anni vel circa. Quæ quidem Abbatissa & alix Soro-
res prædictæ dum eandem Sororem Catharinam de la
Verduere viderunt sic sine adjutorio seu sustentatione in-
ter eas gressu concito accedere, & sanam inter eas stare
& decantare, admirantes de tanta re seu convalescentia,
petierunt ab ea, quidnam esset hoc, quod sero a graba-
to non poterat absque adjutorio moveri, & in mane tan-
ta sanitas sibi processerat, quod sine auxilio sic inter eas
sana advenerat? Respondit ad hæc & confessa est, quod
hoc sibi contigerat meritis gloriosæ Sororis Coletæ,
quam in nocte præcedente, postquam Matutinas & Of-
ficium suum stans in grabato legisset, & tandem glorio-
sam Sororem Coletam devotissime, ut sanitatem apud D.
N. Jesum pro se dignaretur impetrare, postulasset seu
supplicasset; subito se totaliter sanam invenit &c.

3 Omittis clausulis hic minime repetendis, & ex præ-
ambulo prolixo satis intelligendis addamus hic alia indi-
dem submissa ex Abbavilla lib. 5. c. 15. Fuit ista Religio-
sa, cui defluentes ex cerebro humores continui non tan-
tum magnos pariebant dolores: sed faciem totam for-
de inflatam tetro etiam livore inficiebant: nec poterant
ullis remediis cohiberi. Cum autem majorem solito
cruciatum aliquando ei catarrhus faceret, venit in
memoriam B. Coletæ, & parti affectæ imposuit ossi-
culum ex beatæ Matris corpore acceptum. Nec mora
salubriter obdormivit: & cum somno deinde omnis
a facie

EX ACTIBUS
PUBLICIS
MSS.

audita et
firmata
Abbatissa
& 5 sandi
monialium

E
Sanctissimæ
videlicet quon-
dam sororis
moris ve-
rata.

in Octava
obitus B.
Coletæ

subito sana
facta est

invocato
ejus patro-
cinio

repressi con-
turbati
etiam desor-
manant

A a facie tumor, livorque recessit, nec cum deinceps locum repetere molestus ille defluxus est visus. Alia tibiam plagis multis exulceratam longo tempore dolens habuerat: quæ sanata sunt omnes, postquam eis imposuit salubre epithema, particulam scilicet flocci serici, quo in abluendis sacris ossibus usi fuerant re-fossi cadaveris curatores. *Offitium autem mentionem cum audis, intelligis quoque post annum mccccxci, ad quem cornu refossio pertinet, utrumque miraculum accidisse.*

4 Hæc cum Atretrato perscriberentur, submissa pariter copia est processus, ut dicere consuevimus, verbalis Corbejæ formati coram Domino Officiali Adriano Turbain, xviii Junii anno mdcxlv, quo Matthæus le Cat, ex pago Caulis, haud longe a Compendio oriundus, sub iurjurandi fide testatus est, leprosum se, talemque declaratum a Daniele Noel, Bellovacensi Medico, audivisse multa de adicula Corbejensi, intra quam B. Coleta reclusa vixerat, & fidelium ad eam peregrinationibus crebris: unde & ipse, recuperanda sanitatis spe concepta, votum vovit eodem proficiscendi: quod non sine summa difficultate reddidit, propter pedes male affectos atque tumentes. Fructus autem votivæ peregrinationis is fuit: ut ulcera, pustulæque multis in partibus disparuerint: a quibus post iteratam eodem professionem ex toto immunis ac mundatus rediit. Hujus miraculi veritatem simili iurejurando testatus est Philippus de Estaves, qui dictum Matthæum optime se novisse agebat: subscribere autem velut testes D. Fremin de Re Vicesgerens in ecclesia B. Virginis Corbejensi, Eustachius le Clerc & Simon Blec Presbyteri, Antonius Soullart, Petrus Donaux & plures alii fide digni.

MIRACULA HESDINIENSIA

Instrumento Sororum S. Claræ stabilita.

1 **V** Niversis præsentis litteras inspecturis, Baldunus Thorel Decretorum Licentiatum, Cantor & Canonicus collegii Ecclesiæ S. Martini Hisdinien-sis salutem in Domino. Cum ex parte devoti ac Religiosi viri Fratris Oliverii Textoris Ordinis S. Francisci, Confessoris conventus S. Claræ Hisdinien-sis, nobis fuerit expositum, se a suis Superioribus in mandatis accepisse ut in modum particularis informationis præparatorum de vita, virtutibus & miraculis felicis memoriz Deo devotæ Virginis Sororis Coletæ, in dicto opido Hisdinien-si & circum inquireret, supplicando quatenus hujusmodi negotium cum ipso dirigere & ad effectum perducere dignarentur & vellemus. Cui quidem supplicationi cum non minus auide quam libenter annuerimus; notum facimus, quod die datæ præsentium coram nobis, assistente præfato Fr. Oliverio Confessore prædicti conventus S. Claræ, Notarioque publico & testibus infra nominatis, a pluribus fide dignis personis circa prædictam materiam & eam tangentia dicta, recitata, declarata & affirmata sunt plurima memoratu digna, quæ in scriptis fideliter redegitimus & redigi fecimus ut inferius sequitur.

2 Quidam Joannes filius Joannis de Henneveu, cum esset infans quasi quatuor annorum, tenens in manu sua subulam acutam, & ludens pueriliter, casu impexit in oculum sinistram ad extremum orbem pupillæ; adeoque, crepante albugine, latus est oculus, ut nihil amplius videret. Pater inde nimium anxius, filium detulit Hisdinium remedium petiturus: quo cum pervenit, non solum amicorum consilio, sed propria animi devotione per-motus ad conventum Sororum S. Claræ accessit, & casum dolenter exposuit. Quem cum audissent, monuerunt, ut ad venerandam Virginem Coletam devotionem converteret ejus auxilium imploran-

do, quod & ipse devota mente effecit. Dederuntque ei de reliquis ipsius Virginis, ut lavamenta inde faceret, quibus oculum nati (ut putabatur) extinctum cum firma fide lavaret. Quod cum ipse & ejus uxor pari fide & devotione facerent, & per octo fere dies continuassent; apparuit oculus filii purus & integer, dextroque similis in lumine, vix ullo cicatricis vestigio remanente. Hæc recitaverunt, & in verbo veritatis affirmaverunt pater & filius; pater quidem jam grandævus; filius quasi annorum viginti, firmiter credentes se meritis venerandæ Virginis Coletæ gratiam & medicinam invenisse.

3 Quædam Petrina uxor Petri le Hardy, nunc parochiana de Caveron, juxta Hisdinium circa annum Domini mccccxxx oculos habebat debiles, lippos, & grossos, rubicundos, stillantes, caliginosos; quæ audito superiori miraculo ad venerabilem Virginem Coletam devotionem convertit; cui cum Joannes ille Pater, de quo in superiori capitulo, tradidisset Reliquias, quas Hisdinii obtinuerat; & inde lavamenta fecisset, & oculos abluisset: non multo post tempore ab omni oculorum ægitudine mundata est hæc, ut supra recitavit & affirmavit præfatus Joannes de Henneveu præsentibus nobis infra scriptis Notario atque discretis viris, Magistro Jacobo Gargan Artium Graduato, Dominis Joanne Destrees, & Laurentio Part Presbyteris & aliis multis.

4 Mulier quædam, Philippa nomine, uxor dum vixit Joannis de Leanne, sæpe & quidem cum reverentia recitare solebat, quod jam pridem ipsa tunc Hisdinii commorans, audita fama sanctitatis Deo devotæ Virginis Coletæ, voluit ei dare quadam die pannum vestimentum: habebat enim tunc pannum ad hoc satis aptum; sed nimis brevem & angustum. Consulto ergo tutore cum ipse responderet, magnam vestem ex tam parvo panno fieri non posse, cepit mulier illa dolere: tandem tamen ex quadam irruente confidentia de potenti virtute Sororis Coletæ, jussit tutorem scindere & confuere & facere quod posset. Qui cum invitatus inciperet, scidit tamen, & consuevit: & tamquam pannus sub acu & forcipe crevisset, vestem integerrime complevit, adeo amplam, latam, & diffusam ut ex multo majore panno similem incipere non auderet: non sine admiratione multorum, qui totam hujus rei seriem tunc viderunt, & virtute venerandæ Virginis Coletæ ita accidisse crediderunt. Hoc recitavit in verbo veritatis & affirmavit Joannes d' Aureloing Clericus conjugatus, scriba scabinatus Hisdinien-sis, qui a præfata Philippa ejus avia hoc pluries audierat.

5 Quidam Joannes Faulcon, Burgensis Hisdinien-sis, cum circa annum Domini mccccxxx diutina & acri febre langueret: venit tandem ejus uxor Joanna ad præfatum conventum Sororum S. Claræ Hisdinien-sis, in quo audierat prænominatam venerabilem Virginem Coletam aliquanto tempore resedisse; ibique a Sororibus ipsius conventus lavamenta de Reliquiis ejusdem Virginis seu de fonticulo, quem ibidem essodisse ferebatur, obtinuit, atque ad maritum detulit: qui cum bis vel ter inde bibisset, sanus & incolumis ab omni febre liber effectus est. Octo fere annis post vidit eadem Joanna in foro Hisdinien-si servum cujusdam a censarii, cujus nominis non meminit, graviter ægrotantem, pallentem, trementem, & acerrime febricitantem: quem ipsa misericorditer intuens, in domum suam introduxit, & aliquamdiu curam ejus egit, recitavitque quid de febre mariti sui contigerat, & persuasit ut de supradictis lavamentis obtineret, imo ipsa pro eo obtinuit, sibi que in potum dedit: & statim relicta febre sanitatem pristinam integre recepit. Hæc duo in verbo veritatis recitavit & affirmavit prædicta Joanna. Illud idem similiter asseruit quidam Colinus Leporis Hisdinii commorans: scilicet

*de la alius
fapna,*
A cet pet virtutem huiusmodi lavamentorum Reliquia-
rum B. Coletæ, seu ejus fontis, in se suaque familia
multoties febrem fuisse sedatam.

*fatis de
alluvione.*
6 Anno Domini MCCCCLXVI aut eo circa, habebat
Maria, nunc relicta Gafelini des Molins, filiam parvu-
lam ablactationi proximam, acri febre simul & icteri-
cia crocea laborantem: fuerat autem hoc anno Hisdini
vehemens aquarum inundatio, quæ totum conventum
Sororum B. Claræ Hisdiniensis, in quo præfata vene-
randa Virgo præfuerat, egredi ac sedes aliquamdiu mu-
tare compulerat. Unde claustris apertis præfata vidua
introgressa, statim in oratorium præfate Virginis inci-
dit: cujus imaginem intuens, in devotionem prorum-
pit, & genibus flexis orans, vota vovit & reddidit, sa-
lutem filie totis viribus efflagrans, & ad huiusmodi suam
devotionem prædicta lavamenta addidit, quæ etiam jam
pene moribundæ filie propinavit: quæ cum bibisset, statim
& ab ictericia & ab omni prorsus exitic febre liberata.
Hoc recitans affirmavit mater puellæ. Cum hæc quatuor
coram nobis præfatis recitata sunt & affirmata, præsen-
tes extiterunt discreti viri Magister Jacobus Gargan,
Domini Nicolaus Boucqueri & Petrus Vincentii Presby-
teri, omnes Canonici S. Martini Hisdiniensis.

caetia
7 Anno Domini MCCCCLXVII, cum in conventu So-
rorum S. Claræ Hisdiniensis Professionem fecisset vicesi-
ma die Maji quædam Soror Margareta Goddesfroy, quin-
que fere septimanis postea coeperunt ejus oculi tenebre-
scere, caligare, adeoque paulatim visum perdidit ut
circa diem S. Francisci nullam Sororum visu cognosce-
ret: & si quando vel personas Sororum vel arbores aut
huiusmodi res intueri conabatur, nihil discernere scie-
bat, sed tantum magnas umbras se videre putabat. Per-
ceperantque aperte tunc ejus Sorores eam habere oculos
tecla obvolutos & obnubilatos, cui & ex medicorum con-
silio medicinas quasdam applicuerunt: sed quidquid
ejus oculis humanæ opis adhibebatur, plus nocebat
quam proderat. Videntes autem in hac re divino tantum
opus esse subsidio, persuaserunt ei ut ad Dominum Deum
& gloriosam Virginem Coletam, ejus famulam reverte-
retur, quod & ipsa devote fecit, & in magna confiden-
tia. Accepit itaque eam Mater ipsius conventus, quæ
in hunc diem adhuc est superstes, & duxit eam in orato-
rium B. Coletæ: ubi postquam simul orationem comple-
verunt, iterum eam accepit præfata Mater ipsius sic ca-
ecatam, & in gremium suum reclinavit, tetigitque ocu-
los ejus de capillis præfate Virginis Coletæ ter in modum
Crucis. Quæ consurgens, & junctas manus elevans in
caelum, & per fenestram aspiciens in hortum coepit exul-
tare, & cum gaudio dicere Matri suæ, se videre her-
bas horti. Sicque ejus cæcitas deterfa est, quæ in eadem
die fecit Officium Vespertinum; & in die sequenti in
Officio Matutinali clare videbat, & legebat tam in li-
bro suo quam in alienis; & exinde visum habuit clario-
rem atque firmiorem, quam antea unquam habuerat.
Hoc recitans & testificantur se vidisse præfata Mater So-
rorum Guillerma Cristienne, nunc quoque Abbâtissa
dicti conventus, Sororesque Maria Mangniet, Mat-
thæa Parmentier, & Matthæa Nay, jam dudum in ipso
conventu Professæ.

fatis.
8 Aliquamdiu post febricitavit eadem Soror Mar-
gareta sex fere mensibus; & post invocata multorum
patrocinia Sanctorum, tandem ad B. Coletam se dire-
xit, votumque vovit, se sibi usque in finem vitæ ser-
vituram: accepitque de Reliquiis ejus & inde lavamen-
ta fecit: quibus cum in potu uteretur, tertia vice red-
dita est integræ sanitati.

*fatis quæ-
tione.*
9 Alia quædam Margareta Bayne, ejusdem con-
ventus Religiosa, jam dudum Professæ, octo mensibus
febre laboravit, ea scilicet quæ quaterna dicitur, cum-
que diu in infirmitorio detineretur, nec videret aut
speraret huiusmodi morbum cito posse discedere, na-

luit ad communitatem regredi. Regressa itaque coepit
ad B. Coletam devota existere, & de Reliquiarum ipsius
lavamentis bibere, unde ex prima vice sensit febrem mu-
tari, tertia vero vice sensit se a febre omnino liberari.
Illis tamen diebus, quibus eam febris antea torquere
solebat, tenebat eam mira corporis debilitas, adeo ut
in hanc vocem, more anxie dolentis, prorumperet di-
cens: Curavit me gloriosa Mater nostra, me tamen
non minus quam febris, torquet hæc tanta corporis de-
bilitas. Quadam autem nocte sequenti, cum præ hu-
jusmodi corporis debilitate non posset quiescere, audivit
manifeste Dominam nostram Coletam loquentem, &
eam reprimendo sic dicentem: Nihil æstimas quod a te
febrem abstuli: nihil æstimas? dixisti enim, febrem te
malle quam huiusmodi debilitatem: hæc dixisti amica
mea; videbitis autem quod simul & febrem tollam &
debilitatem. Vade ergo ad Matutinum, & bene vale-
bis. His dictis, præfata Soror continuo surgens, inve-
nit se perfectæ redditam sanitati, venitque ad Matuti-
num, nec satis mirari poterat de tam bona valetudine
post tam longam imbecillitatem, neque dubitabat glo-
riosam Virginem Coletam id sibi procurasse: cujus ad-
huc in corpore degenis & vitam & virtutes plurimis
diebus, sanctitatemque & merita cognoverat. Hæc re-
tulit & affirmavit ipsa suis tunc Confortoribus, e qui-
bus, quæ superius nominatæ sunt, ita nobis recitave-
runt, & in verbo Religionis asseruerunt.

10 Soror Clara de Hestius in dicto conventu Hisdi-
nensi Religiosa Professæ, cum in ætate quasi triginta
annorum in grabato mortis laboraret, quinque horis
fere ante exitum animæ, cum in ea adhuc vigorent sen-
sus & intellectus, statim facta est in extasi, ita ut ab
circumstantibus mortua putaretur: quæ post aliquam
moram ad se rediens, inquit: Mater & Sorores meæ
laudate Dominum mecum de gratia, quam mihi im-
pendere dignatus est. Fui enim quasi in extasi, nihil
huius mundi videns: tuncque mihi statim visum est to-
tum hoc infirmitorium tetrum & tenebrosum, ac dæmo-
nibus plenum; qui me scilicet in desperationem provo-
care tentabant. Statim autem visa est mihi introgredi
processio quædam Angelorum sanctorum, in fine cujus
erat & Mater nostra B. Coleta, clara quidem atque lu-
minosa: ferebant autem Angeli omnia processionis insi-
gnia & ornamenta, quæ mihi videbantur aurea. Acce-
pit autem sancta Mater nostra aspersorium aquæ benedi-
ctæ, & per totum infirmitorium aspergens, effugatis
dæmonibus locum reddidit lucidam atque luminosum:
quæ post hæc ad me appropians quædam oblita rememo-
ravit, de quibus me conscientiam facere & confiteri mo-
nuit. His itaque revelatis præfata Clara accersito Con-
fessore, qui tunc erat Fr. Franciscus des Marets, humi-
liter & devote confessa est, & statim post, præfate ad-
huc Patre Confessore, coepit ad extrema tendere: ipse
autem audita præfata revelatione, sciensque eam ad
ipsam B. Coletam devotionem & venerationem habuisse
singularem, ipsius imaginem ostendebat morienti, di-
cens: Intuere amica, ecce gloriosa Mater nostra Cole-
ta, Quæ manu indicans: Ecce, inquit, eam multo spe-
ciosiorem. Unde pro certo crediderunt assistentes ipsam
gloriosam Matrem morienti filie, quæ semper eam de-
vote coluerat, usque in finem adstitisse. Hæc ex præ-
fatarum Religiosarum fido relatu didicimus.

11 Sed & Soror alia quædam, Joanna des Me-
fres, in dicto Hisdiniensi conventu jam dudum pro-
fessa, coram præfatis Matre & Sororibus nobis quo-
que supranominatis & infranominandis recitavit &
affirmavit: quod cum in oppido Insulensi in domo
paterna quasi decem & octo annorum juvenula mo-
raretur, quadam die cum aquam haurire veller, in
fonte, cui S. Martini vocabulum est, cecidit; terque ab
imo sursum elata, & a summo aquæ deorsum relapsa,
&

EX ACTIS
PUBLICIS
MSS.

de debilitate.

moribunda
a B. Coleta
apparente
adjuncta:

periculum
submersio
dilatatur:

EX ACTIBUS
PUBLICIS
MISS.

A & tandem fundo terræ prostrata est. Est autem lacus fons ille fere octodecim pedum, profundus vero fere decem. Tamiliu itaque in hac merfione perstitit, ut interim tres mulieres ibi lavantes, ter ascenderint decem & octogradus, quibus ad ipsum fontem descenditur, auxilium mergenti magno clamore petenti allaturæ. Ter quoque descenderunt an ipsa omnino mergeretur inspecturæ. Ipsa autem, ut ait, vere mergebatur: cum in ejus mentem incidit hæc meditatio: Gloriosa Virgo, quæ, facta super undas Crucis signaculo, periculum merfionis cum tuis in Christo filiabus evasisti, libera me, quæso, de hoc instantis mortis periculo; ut bonas illas Sorores, quæ te oculis viderunt, & sub te Domino nostro servierunt, vitamque & virtutes tuas cognoverunt, videre merear; & ad earum sanctum consortium, Domino Deo servitura, & tibi gratias redditura, pervenire. Hæc ea meditante subito turbata est aqua vehementer, eamque sursum reverxit ad latus, ubi erant tres prædictæ mulieres, & elevans manum, statim ab eis extracta est, vidente copiosa plebis multitudine, cum de vita ejus jam pridem desperarent, dicentes: Actum est: periit: impossibile est eam vivam evadere. Ipsa tamen sic extracta firmis gressibus ad paternam domum remeavit, nullumque de tanto periculo postea sensit incommodum. Se igitur tam miraculose liberatam meritis invocata Virginis credidit, & recognovit: non enim pro tunc nomen B. Coletæ sciebat; sæpe tamen audierat a quodam ejus patruo Germano des Mestres, nunc quoque Religioso S. Francisci in præfato conventu S. Claræ, de vita & virtutibus Virginis Coletæ: sed nomen ejus proprium tunc ignorans eam vocabat, & invocabat Dominam illam beatam, quæ fluctuantes aquas signo Crucis pacaverat. Cui quidem & voti memor promissum Religionis persolvit, & usque in hodiernum diem in præfato conventu devota perseverat. Recitata sunt hæc & affirmata coram nobis & Notario infra scriptis, præsentibus præfata Matre & Sororibus atque discretis viris & Dominis Nicolao Boucquæri, Petro Vincentii, Laurentio Part Presbyteris, testibus ad præmissa vocatis pariter & rogatis: in cujus rei testimonium sigillum nostræ Cantoriæ, saltem accommodatum in absentia, propriis præsentibus litteris appendimus. Datum Hisdinii anno Domini mccccxci, Indictione xi, Mensis vero Februarii die x.

C Quædam Petrina le Blond, uxor ad præsens Petri le Gay, Parochiani S. Martini Hisdinienfis, videns & considerans se cum dicto suo marito conjugaliter sex annis & jam fere dimidio perseverasse, nullam prolem inde suscepisse saltem vivam; sed tantum abortivam & quidem quaternam, ac proinde mœrens atque dolens, audita fama de meritis & virtutibus beatæ Christi famulæ Coletæ Virginis, ad eam magna devotione versa est; sentiensque se gravidam fere septem mensium, imaginem ceream instar infantis ante repræsentationem præfata Virginis obtulit; incipiens devotionem, quæ vulgo dicitur Novenaria, & per singulos dies orationem effundens. Tandem cum in ecclesia S. Claræ ante prædictam repræsentationem oraret, ultimo die Februarii hujus anni, sensit dolores quasi parturientis, & majore Missa ibidem per eam jam pene audita, domum discessit atque parturivit: interim autem orabat ejus maritus in præfata ecclesia. Cum autem peperisset, petierunt assistentes inter se, qualiter se res haberet: videbant enim mortuam obstetricem, e quibus una respondens: Peperit, inquit, ut ceteros, scilicet abortum. Ad quam obstetrix: Sile, inquit: inveniemus gratiam apud Deum: reclinavitque infantem in modico straminis ad prunas; quem mater in Domino & meritis B. Coletæ confidens intulit, vidit eum moveri, & pectusculum palpitare, deinde os aperire & spirare. Et statim venit quædam ex eis ad Matrem Abbatissam & Sorores S. Claræ hæc nun-

tiare: quæ in orationem omnes se prostraverunt, & lapsa B. quasi dimidio horæ spatio cœpit infantulus more vagientis vociferari: cujus audito ejulatu, detulerunt cum assistentes ad sanctæ regenerationis lavacrum. Baptizatus autem vixit diebus multis & adhuc vivit; meritis, ut firmiter credunt, præfata Virginis gloriosæ. Hæc in verbo veritatis deponunt & asserunt Joanna uxor Joannis le Blond, Margareta uxor Henrici Bruchet, Jacquette Bellarmer, & Joanna Leurin, quæ præsentibus fuerunt. Acta sunt hæc Hisdinii & affirmata coram nobis præfatis: & præsentibus fuerunt Magister Joannes de Honnignœul Artium Graduat, Guillelmus Malart, & Laurentius Part Presbyteri Morinensis Diocesis, testes ad præmissa vocati specialiter & rogati. Datum Hisdinii viii die mensis Martii anno & Indictione prædictis, sub sigillis scabinatus & Capituli S. Martini Hisdinii & ego Reginaldus Leurin Presbyter Ambianensis Diocesis, auctoritate Apostolica publicus venerabilisque curiæ Morinensis Notarius juratus: quia superscriptis omnibus, cum narrarentur recitarentur & in verbo veritatis affirmarentur, una cum præfatis Domino Cantore & Patre Confessore testibusque superius nominatis præsens interfui; eaque omnia & singula sic ut præmittitur & narrari vidi, scivi & audiui: idcirco præsentibus litteris in publicam formam inde confectis, una cum sigillo præfati D. Cantoris signum mei notariatus subscripsi in testimonium veritatis requisitus & rogatus.

13 Soror Anna de Piennes, S. Clara Religiosa, confitetur se circa diem Epiphaniæ Domini præsentis anni xci, gravi morbo indies ingravescenti laborasse: cumque ab illa die usque ad finem sequentis mensis Septembris hujusmodi morbo laborasset, tuncque audisset Matrem suam Abbatissam de virtutibus B. Coletæ disserentem, ad ipsam B. Virginem vota precesque direxit; nec multo post, cum in oratorio B. Coletæ, quod est in conventu Hisdinienfi, preces funderet, finiens Collectam & dicens, Per Christum Dominum nostrum, procidis facie in terram, & post paulum sensit a præfato morbo perfecte liberatam se, neque postea ulla vestigia sensit. Hæc ipsamet attestata est, imitantibus & approbantibus Maria Crestienne, nunc quoque Abbatissa dicti conventus, Maria Mangniet, Maria Parmenier & Maria Nay, Sororibus dicti conventus, adstantibus ibidem præfatis Dominis Cantore, Patre Confessore, ac Nicolao Boucquæri, Petro Vincentii, & Laurentio Part Presbyteris Morinensis diocesis. Actum Hisdinii anno Domini mccccxci, Indictione xi, mensis Februarii die x.

† Ego Reginaldus Leurin... quia prædictæ attestationi (quæ debuit superius inferi post Capitulum Sororis Claræ de Hestins ante attestationem Sororis Joannæ des Mestres) una cum præfatis... interfui; idcirco præsentibus litteris secundo signum meum ana cum &c. apposui....

14 In nomine Domini. Amen. Præsentibus publico Instrumento pateat ac notum sit omnibus, quod die xxi v Januarii, anno ab Incarnatione Domini mccccxci, Indictione xi, Pontificatus S. D. N. Alexandri divina providentia Papæ VI, anno xi, coram me Notario publico & testibus infra nominatis, ad hoc specialiter requisitis & vocatis, personaliter comparuit Joannes de Parenti habitans in b Desforene, suo ordine Scabinus, Auditor & Procurator Regis Domini nostri in Baliagio prædicti loci, ætatis circiter quinquaginta annorum, qui juravit & solenniter testatus est, quod ante annos circiter viginti octo vel triginta (neque enim præcise recordatur temporis) dum commoraretur tamquam Clericus & domesticus famulus in domo & familia Joannis de Gargan bonæ memoriæ, Quæstoris tum Hisdinienfis urbis & territorii: meminit prædictum bonæ memoriæ Joannem assi-

Rum

Tertius in
sancti
lorior pro
amatus

morbi diu
morbi for
tissimi

Ex præ
cipuum

SUMMARIUM

VIRTUTUM ET MIRACULORUM

Ex Gallico Sor. Petrina de Balma ejusdem sociæ & coactaneæ.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. Sequitur declaratio eorum, quæ ego Soror Petrina de Balma, ætatis annos numerans sexaginta sex Ordinis reformati S. Clare Religiosa, tum vidi tum audiavi a venerabili ejusdem Ordinis Religiosa, nunc in calis gloriosa Christi ancilla Coleta, quæ sunt tenoris hujusmodi.

a Codex MS. Gallicus passim nuncupatur le cahier de Sœur Petrine chara sive scriptum Sororis Petrine, cui cognomentum Soror Tan de la Roche a patre; a patria communis de Balme, Latine ita de de Balma, addaji Abbaviliq; Matrem Perinam vocat: quod Balma, Abbatissam fuisse significat: certe inter primas fuit Hesdinien- si conventui, circa annum MCCCLIII fundati, planas.

CAPUT I.

Santa B. Coleta pueritia, & insigne studium humilitatis.

IN primis ego Soror Petrina, quæ supra, habitans pro nunc in monasterio Hesdinienſi ejusdem Ordinis, restor audivisse a Matre nostra gloriosa Coleta, quod annorum dumtaxat fuerit quatuor, quando mirabilem cepit habere notitiam celestis sui Sponsi Christi: unde contigit ut ab eo tempore non solum missa faceret omnia, quibus ætas capitur infantilis; sed omnem quoque hujus mundi vanitatem atque delicias perfecta studeret solitudine declinare. Erat quippe solitudinis amantissima, eoque etiam in paternis laboribus constituta, locum ab omni humano commercio semorum requieverat, ubi ante constructam pie arulam, velut in oratorio, frequenter commorabatur; anxie pervolvens quomodo Christo sponso suo placere, ei- que servitutem & amorem posset quam perfectissimum exhibere. Vidi ego, quod in omnibus negotiis, quoties cum proximo agendum foret, sanctam quamdam verecundiam cum totius vultus compositione decentissima præferret.

2 Requisite frequenter a puellis convivis ut joci, ludis, tripudiis, aliisque ejus ætatis oblectamentis interesse vellet, non modo non acquievit numquam; sed etiam quotiescumque earum præsentiebat adventum, abdebat ipsa studiosius sese, donec recessisse eas cognovisset. Adeo ut verissimum sit, quod ab ejus Confessario P. Henrico, a Fr. Petro de Remis, & Fr. Petro de Lyon sæpius audiavi affirmari; conversationem illius in tenella ætate celestem potius quam terrestrem fuisse. Nulla etenim in ejus verbis moribusque vanitas, nulla levitas notabatur: sed cogitationes, verba & opera, rectissima semper intentione, in conscientie puritate ad Deum dirigens, illius oculis unice placere contendebat: unde fiebat, ut jam tum foras emicantem gratiæ internæ splendore, æstimeretur ab omnibus ipsam inveniuntibus thesaurus vitæ æternæ & gratiarum; missus divinitus in hunc mundum ad commune solatium & exemplum fidelium.

3 Audiavi etiam a P. Henrico, & pia quadam vetula, æquam ipsa Coleta Magistram suam vocare consueverat, quod in ætate tam exigua tenellum corpusculum jejuniis aliisque afflictionibus sponte susceptis macerabat, ut poterat: semper aut humi cubans ac

Ecc supra

A Ætate fuisse gravi infirmitate, orta ex sensu injuriarum ei factarum per quemdam Petrum Herry, qui se dicebat affinem uxoris ejus Agnetis de Boffle. Cujus infirmitatis longo tempore durantis causa tam copiosum sanguinem per secessum emisit, ut quadam vice per integrum diem mortuus crederetur ab omnibus: ideoque a personis fide dignissimis facies ei cooperta est sudario; & ipse velut mortuus, aliis accedentibus monstratus.

Quæ rescum esset uxori illius, tum lecto humi strato in quodam vicino cubiculo, decumbenti nuntiata; illa sollicitam pro anima mariti sui curam gerens, confestim misit, qui mortem prædictam nuntiaret Matri Abbatisse bonarum Sororum & devotarum Religiosarum S. Clare in prædicta urbe Hesdinienſi, Sorori scilicet & Guilielmæ Christianæ. Convocavit hæc Religiosas omnes, easque admonuit, ut Deum pro anima prædicti Joannis de Gargan deprecarentur: quibus, quod jussu erant, facientibus, & auxilium invocantibus bonæ Matris suæ Coletæ, quondam reformatricis Ordinis sui & plurium Conventuum fundatricis, ante annos circiter quadraginta septem ex hoc mundo subtractæ (quam Sororem Coletam tum propter eximiam vitæ, quam duxit, sanctitatem tum propter plurima autem & post mortem facta ab eadem miracula, gloriosam in calis vivere æstimat prædictus Joannes de Parenti) certo novit, quod supranominatus Joannes Gargan precibus & intercessione dictæ Sororis Coletæ restitutus sit ab ejusmodi morbo; & pristina redditus sanitati, ad plurimum annorum (decem videlicet vel duodecim) spatium supervixerit; atque cum ipso teste postmodum pluries egerit. Certum item facit atque testatur idem, qui supra Joannes de Parenti, quod eo tempore, quo passim mortuus credebatur Joannes Gargan, plures ejusdem civitatis personæ spectabiles cum secum viderint, quos inter nominatim cognoverit Petrum de Ruit, & Jacobum de Helon: quorum iste, videlicet Petrus de Ruit, socererat Petri Herry superius nominati, cumque in finem advenerat spectatum, ut certum nuntium de morte Joannis Gargan mitteret genero, paullo ante Bruxellias profecto ad Ducem Philippum Burgundum, cum spe obtinendi Officium quaesturæ Hesdinienſis; quam defunctus administrarat. Confirmat item idem qui supra Joannes Parenti, quod eo tempore, quo apud prædictos Joannem Gargan ejusque uxorem Agnetem de Boffle commorabatur, communiter dicebatur, quod prædicta bona Mater Soror Coleta vitam plane sanctam, austeram ac solitariam duxerit: eaque fuerit publica per urbem Hesdinienſem fama. Quibus de rebus idem Joannes de Parenti me Notarium publicum requisivit atque rogavit, ut publicum conficerem Instrumentum. Actum in ipso loco Desurene, præsentibus Joanne Musfart juniore, & Petro Marichal die, anno, & Pontificatu, quibus supra.

† Signum Nicolaus Musfart.

a Ab annua pecunia pensionis, ad quam obligare solet emphyteusis; fundi ad emphyteusim traditi Censu vocantur Francie, & qui eos ea conditione obtinent Censarii: quas deinde vocis usus extendit ad quoscumque agros simili cum onere elocatos, & eorum locatarios.

b Pagus medius inter Bononiam & Teroanam itinere, quatuor autemque Francis lucis distans.

c Communi Belgarum usu Clericus dicitur, quisque servus vel publici vel privati, aut etiam amanuensis Officium præstat: quia nempe litterarum peritia olim sæpe penes ipsos Clericos, Ecclesia obsequiis destinatos, erat: hinc toties superius reperitur, Clericus conjugatus.

d Eadem, anno 1433 ad Ordinem admissa, post mortem Beate Abbatisse, circa annum 1476. curavit scribendam chartam, Sororis Petrine vulgo dictam: ejusque veritatem testata fuit anno 1491: ne videmus in Prologo, annos tunc nata 67.

e Hoc Instrumentum sorsim in pergameno Gallica lingua descriptum ex originali suis sigillis immixto transcripsimus, & Latine redditum missi Hesdinia Instrumentis credidimus adjungendum.

Tonus I.

PER TE-
TRINAM
IX MS.
CAL.

no-
men ad
orationem
egredietur,

forma sua
conservata
et conservata

Pro parente
pietate filia
et si quidam

omnisque
curat

o-
mnibus
petit cum
merito
et ubi
liberum

A supra nudos asseres, & juncea dumtaxat opera stragula, reposita mollie plumis culcitra, quam ei sui parentes paraverant. Nodosis etiam funiculis cingebat indusium, tam rudi ex stamine plerumque confectum, ut ea de causa saepe increparetur a matre, exuere illud jubente, ac metuente ne labori nimio corpus puerile succumberet. Erat Corbejæ honestus civis, Adam nomine, qui vicinus adibus illius habitans, & singulari amoris pietate affectu puellam diligens, magno ei presidio erat & adjumento, ut posset explere opera quidquid sanctum piumque animo faciendum conceperat. Itaque cum eam pater suus, ne noctu confurgens ad persolvendas Deo Matutinas laudes domo egrederetur, in summam medium partem relegaret; adstrictam funibus Christi ancillam predictus Adam dimittebat per fenestras. Qua filia constantia permotus genitor, eidem sua in domo oratorium crexit, ubi pro arbitrio ac temporis commoditate pio religionis affectui posset indulgere.

4 Audivi præterea quod inter ejusmodi exercitia pietatis de se ipsa abjectissime semper ac demississime & sentiret & loqueretur: & quamvis corporeæ pulchritudinis decore excelleret, raram vultus venustatem, omniumque membrorum elegantiam præferens singularem (cujus mirabiliter in tanta vitæ asperitate constantis spectatrix per annos ferme triginta & admiratrix fui) nescivit tamen hoc ipsa de se longissimo tempore. Quadam vero vice, cum aliquo casu sua ei forma fuisset ostensa, sic indoluit, ut eam a se removeri multis apud Deum supplicaverit precibus. Et fuit ex parte voti compos reddita: mansit enim, sublato rubore roseo, solus in vultu ac membris candor, cumque colorem reliqua deinceps vita retinuit, toto semper corpore pallida. Tam pia tam constans filia erga res divinas & virtutis Christianæ exercitationem voluntas miro parentibus, qui & ipsi erant pietati addicti, gaudio fuit & voluptati: proinde agere eam sinebant, ut vellet, aut potius ut a Spiritu sancto eam interius commovente, agebatur: firmiter persuasi, ingens sibi salutis & perfectionis adipiscendæ præsidium in ejus orationibus atque salubribus monitis constitutum esse; ut & suorum remissionem peccaminum a Deo obtinerent facilius, & viam mandatorum divinarum expeditius ambularent, atque ad sincerum Dei amorem pertingerent.

5 Et sane ab ipsa Beata narratum mihi fuisse memini, quod pater suus vir mitis & placidus, gratiam habuerit singularem ad tollenda dissidia, componendas lites, jurgia amolienda; vicinos atque amicos colligans in vinculis caritatis per mutuam offensionem, si quæ existerent, remissionem. Erga pauperes quoque fuisse pro status sui conditione effusum misericordem: erga mulieres præsertim, quas a vitæ minus pudicæ sordibus intra honestatis limites filia Coletæ adhortationibus revocatas, in domum quandam suam excipiebat sustentabatque, quamcumque earum necessitatem studiose sublevans atque consolans. Par erat in matre virtutis amor, quæ & variis penitentia modis in seipsam sæviebat, & quot hebdomadis animam expiabat Confessionis Sacramento, & aliis quibuscumque Religionis nostræ exercitiis libens atque frequenter occupabatur: quibus etiam impetrasse videbatur, ut hanc filiam in extrema sexaginta annorum senectâ conciperet pareretque, ad illud usque tempus sterelis, prout ex ipsa saepe Beata audivi.

6 His igitur ambo cum essent moribus, deductus ad extremam vitæ metam pater, fuit ab Abbate Corbejensi honoris atque amoris ergo visitatus: cui moribundus Coletam filiam quam potuit renerrimo commendavit affectu. Susciperet curam ipse novella hujus plantulæ, quæ in hoc primæ ætatis flore tantam de se spem facere videbatur jucundissimi Deo & hominibus utilissimi fructus. Appromissit quod rogaba-

tur, benevolus Abbas: & quoad viveret tanta sibi cura futuram spondit, quantam ejus haberi Deus & sua sibi diceret conscientia: neque minus quam recuperaturum, reapse præstitit, vitæ ejus innocentia & morum amabilitate delectatus; quamvis non æque semper ex voto Virginis. Dixit enim mihi, quod saepe tentaverit eam præcipuis quibusdam oppidi Corbejensis civibus in matrimonium dare, nisi ipsa ejusmodi consilii constanter perpetuo resistisset, cupiens celestis sponso soli servire, eique & animam & corpus suum mundam atque immaculatam hostiam consecrare. Prima igitur post patris obitum cura eidem fuit cenobium quærere, in quo securam periculis atque a terrenis negotiis expedita, Deo suo famularetur: jamque eo deducta res erat, ut admitteretur inter Domicellas S. Benedicti Regulam professas, quibus mire probaverat suum erga virtutem affectum, zelo minime vulgari animatum: sed cum forte ad altare accedens, in eo S. Francisci imaginem intuita esset, visibili signo admonita didicit: nullum illi pro ea locum esse, ideoque recessit.

7 Ego Soror Petrina de Balma testor, tam profundam fuisse gloriosæ Matris nostræ Coletæ humilitatem, ut nisi eam proprio cognovissem experimento, numquam crederem ad tam sublimis in ea perfectionis gradum posse hominem pervenire. Experta autem eandem sum in septem diversis monasteriis, ad quæ vel adificandi vel reformandi causa longiori tempore commoratura, & mecum ibidem victura divertit. Vidi itaque & audivi quomodo seipsam despiceret in omnibus, vilem sese & coram Deo abominabilem reputans, atque præ peccatoribus omnibus maximam peccatricem, Quod si quandoque enormia aliorum hominum narrarentur flagitia, quæ eo tempore designabantur in mundo, pene nullius illa faciebat præ suis (ut ipsa estimabat) gravissimis delictis, quibus expiandis omnes inferorum poenæ nequaquam sufficerent. Hinc numquam sibi ipsi vera videbatur esse Religiosa: summo opere autem ambabat Sororibus, quæ tales esse ex animo arbitrabatur, omnibus subiecta, eisque, ut multo quam ipsa esset dignioribus, ministrare. Imo cum habitum adhuc secularium circumlerrer, ad monasterium Clarissarum se contulit, quod prope S. Maximini pontem extructum est: placebat enim vehementer locus, & abjectio sui, quam illi posset in vilibus ministeriis exercere. Verum inspirante Domino, ut ne diutius illi moraretur, ipsa quidem deseruit locum, desiderium tamen serviendi omnibus nunquam dimisit: atque illud demum Religiosa effecta, reipsa in opus effectumque deduxit.

8 Etenim Poligniaci in Burgundia Abbatissam agens ita demittebat sese, ut e subditis unam quilibet judicasset, qui lavantem sordida coquinæ vasa, ollas purgantem, & infima quæque conventus ministeria vidisset obeuntem. Inter quæ ne mens ab oratione vacaret, modo septem penitenciales Psalmos, modo Litanias aliasque vocales preces memoriter recitando decurrebat. In novitiarum vero instructione hoc ejus primum erat ac præcipuum monitum: servirent Deo cumque timerent cum omni humilitate corporisque & animi puritate perfecta. Nullas ejus umquam epistolæ legi, quas non illius humilitas suo quodam peculiari caractere signasset; cum se indignam ancillam, inutilem scriberet deprecatricem. Quotquot statuta vel regulas monasteriis a se erectis reformativæ præscribebat ad commodam eorumdem gubernationem, haud aliter ipsa se compellabat in illis, quam Sororem Coletam, parvulam & humilem ancillam, atque indignam Christi famulam, pauperem & inutilem S. Clare Religiosam. Ut autem aliquis quid præ se scriberet diceretve, quod in ejus laudem honoremque quomodocumque verti posset, omnino nolebat: itaque cum sub initium Reformationis eam titulo Matris compellarent

A compellarent Religiosæ, in quadam oratione sub ejus nomine composita, vixit ne aliter quam Soror Coleta nuncuparetur.

9 Fuit ei sub idem reformationis principium Confessarius, magna scientia atque prudentia nec minori vitæ sanctitate præditus, Fr. Henricus de Balma patruus meus: huic cum notæ essent præclaræ virtutes atque insignes gratiarum prærogativæ, quibus clementissimus Deus ancillam suam prævenerat, & indies magis magisque locupletabat; libellum de iis secreto conscripsit, sibi ad memoriam & exemplum, aliis vero similiter servitutum, quando ipsa ex hac vita migrasset. Quod illa, Deo revelante, cognoscens tulit ægerime, graviterque objurgatum coegit in medium proferre, quæ scripserat, magnoque spiritus fervore incensa mox omnia flammis tradidit abolenda: dicens nihil in se laude dignum reperiri, quæ esset peccatis inquinatissima. Contigit etiam ut totius Ordinis Minister Generalis, ad instantiam supplicationemque Coletæ, ordinationes quasdam utilissimas conderet toti Religioni observandas: quibus ut majus robur ac pondus accederet auctoritatis, Coletam cum Matris titulo compellat honorifice. Ergo cum ex Sororibus prælegerentur, atque ad eum locum perventum esset, videre eam erat mirum in modum desolatam afflictamque exigua illa commendatione sui, qua se prorsus indignam judicans, intus confundebatur pro verecundia sensu.

10 Fecerat eadem Romanus Pontifex facultatem quibuscumque secularibus viris feminisque loquendi, qui ex omni ætate ac conditione plurimi ad eam confluebant, consolandi confortandique in spiritu: numquam tamen ad eos præsumptim accedere, nisi obtenta colloquit facultate a Matre Abbatis illius conventus, in quo tunc forte commorabatur. Hac autem impetrata, summa utebatur verborum modestia pariter & efficacia, sive consolandi forent mœsti, seu dubii in fide aut virtute roborandi: quin etiam obduratorum hominum obstinatissimos animos emollicbat ad poenitentiam, atque ad meliorem vitæ frugem sanctis piisque adhortationibus perducebat. Fuit ut Poligniaci eques esset totis triginta annis numquam sua Sacerdoti peccata confessus: id ubi intellexit, ipsa tantum apud Deum precando effecit, ut ejus sibi noxæ revelarentur. Ex quibus cum præsentissimum animæ illi perditæ videret imminere exitium, mota periculi magnitudine, suum ipsa Confessarium accessit, coram eo peccata, quæ cognoverat velut sub Sacramento exponit, congruam poenitentiam suscipit atque adimplet: nec mora, deposuit pertinaciam priorem eques ille, magnaque cura animi poenitudine, multis suspiriis lacrymisque testata, ipse quoque sua rite delicta falsus, poenam impositam lubens persolvit: ut mihi communis utriusque Confessarius, Pater videlicet Henricus, retulit.

11 Sane nihil Coletæ poterat esse jucundum quam si quamplurimos ad Dei cognitionem, timorem, amoremque proveheret, suis monitis incitatos Dei mandatis constanter fideliterque inherere. Et tamen cum ista ageret, atque tam multa quotidie mira ac magna patraret in bonum Religionis suæ, imo totius reipublicæ Christianæ; nihil ipsa sibi egisse videbatur, prout ex ipsius ore audiui frequenter. Si erat ei, pro suo Abbatissæ munere, in loco Capituli vel refectorii præsidendum Sororibus, tam trepide tantaque cum formidine assistebat, ut in Dei judicis præsentia constitutam omnes clare evidenterque cognoscerent: eo autem munere velut onere absoluta, ad ultimum continuo locum referebat sese, postrema omnium haberi desiderans. Cibum autem si sumebat solitaria, numquam cum nisi de terra sumebat: in omnibus vero ita exercebat profundissimam humilitatem, ut totius conven-

Tametsi I.

tus minima abjectissimæque videretur: solita dicere, cum officia humilitatis & caritatis negligentius quam doque tractari videret, iis adeo affici se affectamque fuisse semper, etiam antequam fieret Religiosa; ut libenter totam se impendisset curandis ægris, paralyticis, debilibus, prompta paratæque in eo ministerio vitam absolvere: prout ipsa ex Fr. Francisco Claret plus vice simplici intellexi.

a Infra n. 13 testem citatur piam Matrem Agnetem de Vaulx, quam suam in spiritu magistræ solebat Coleta nuncupare: an ea P. Petri a Vallibus sive a Remis ultimi Confessarii Coletæ Soror, & quidem ætate præcellens? infra num. 92 Auxaniensis Abbatis est.

b Cognomento Mannier juxta Abbavillam, qui scribit Beatam ab eodem accepisse nomen suum, cingendo infra indurum corpori, in locum alterius a Matre ablati.

c Auctor est Abbavillanus Alardus de la Roche, qui primus Beatam advehitam Coletam hospitio dicitur excepisse, pia hospitalitatis mercedem accepisse facile uxoris, tum forte parturientis, puerperium; quæ nata sit anno circiter 1608 Petrina, hujus scripti diatrixa; ex quo duo consequuntur: primum hanc 30 annorum familiarem notitiam, quæ finem habere debet in anno 1647, quæ mortua est Beata, incipiendum esse a primis annis discretionis, id est octavo vel nono Petrina: alterum ipsam agentem hanc ætatis 66 cum hac dicitur, id fecisse anno Christi circiter 1670.

d Radulfus de Roze, ut habent San-Marthani, ex Abbate S. Luciani Bellocensis assumptus anno 1391; cum septuaginta circiter esset Coleta: & mortuus anno 1418.

e Abbavillanus ex veteri quodam M.S. addit, ipsam valde doctam solitam colloquiis piis miscendis cum Domino Joanne Bessando, primo Patrum Celestinarum Ambiani Priori, qui ei pro Confessario fuerit, & virginitatem servare persueris. Agitur de eo, ut Beato, in Prolegom. n. 13.

f In Corbejensi Instrumento dicitur ad habitationem Beginarum se transulisse, ibique anni unius spatium moram traxisse: Abbavillanus a Beguinis dicit ad S. Maxonii pontem, ubi Urbanitarum, quos vocant, conventus erat, transisse.

C A P U T II.

Clausura Corbejensis; sessorum observantia: reformationis initium, Pontifice & Deo approbantibus.

12 **N**arrantem quoque audiui Coletam, quod existens in seculo, super omnia vitam Religiosam adamavit: sed aptum proposito suo ac spiritui locum nusquam reprens, nihil certi potuerit circa vitæ instituendæ conditionem definire, usque dum in Confessarium ex conventu S. Francisci Hildinienfi incidit: cui confessa, & crebris piisque monitis ab eodem instructa, consilium accepit, in quod ipsa per se tum etiam propendebat magis, ut se strictissimæ clausuræ mancipans, unice Deo rebusque divinis meditandis vacaret. Hunc in finem cum Corbejensem Abbatem, cujus erat tutelæ commissæ a patre, sollicite deprecata esset, id ut sibi cum bona ejus venia liceret, repulsamque semel esset atque iterum passa; credidit fortiores adhibendas machinas, & temporis opportunitate capata, quæ inter magnam convivarum multitudinem hilarior Abbas videbatur esse exoratu facilior, suum denuo desiderium quam ardentissimo potest affectu exponit, accumulat preces, Sanguinis ac Passionis Dominicæ reverentiam interponit, præsentium Implorat convivarum suffragia: quibus omnibus effectum demum est, ut certus antea negare Præsul quod petebatur, vel invitatus concederet, & manus daret tantæ precantis instantiæ, tam multorum pro eadem intercedentium gratiæ & auctoritati.

13 Parvulum igitur reclusorium quamprimum Abbas fabricandum locavit, in quo permanens divinis & vicino posset interesse Officiis, Christumque inter Missarum solennia oblatum Patri, intueri; ac divino Eucharistiæ epulo refici, deliciosissimis Sponsi sui amplexibus fruitura. Quod ubi constructum habitaculum fuit sacræ ædi contiguum; habuit de con-

Ecc 2

tempu

A temptu mundi luculentam ad præsentem orationem ex Ordine Minorum celebris concionator Fr. Joannes Pinet, eaque absoluta, suscepit Coleta habitum & Regulam tertii Ordinis S. Francisci, sub voto paupertatis, obedientiæ & castitatis atque clausuræ perpetuæ: itaque ipsam ætatis suæ anno octavo & decimo induxerunt in reclusorium Abbas cum monachis, & Pater cum insigni plurium honoratarum personarum comitatu: prædicti autem Patris obitum B. Coletæ fuisse revelatum, ex Patre Henrico ac pia Matre Agnete de Vaulx audire me recorder. Erat ipsa tum in suo reclusorio Corbejæ, Pater autem Hisdinii agebat animam, cum Coleta piis quibusdam mulieribus suæ cellæ proximis suspirans dixit: Eheu! bonus Pater meus Fr. Joannes Pinet obiit hac hora, & animam ejus vidi in celos gloriosam ascendere. Quin ipsamet asserentem audivi, quod dictus Pater quotannis sibi solitus fuerit apparere recurrente transitus sui beati die, ubicumque demum esset locorum: atque inter alia semel dixisse: Coleta, Coleta: ubi nunc fervor ille, quem principio tuæ clausuræ habuisti? Porro nominata superius Agnes de Vaulx, quam suam in spiritu magistram solebat Coleta nuncupare, testata mihi præterea est, solitam fuisse Coleram gestare catenam, in crucis modum ad pedus circumductam, unde non leves ei creabantur molestiæ.

14 Præcipua ei semper cura fuit, ut Dei mandata observaret ipsa & alios doceret observare: hoc primum ultimumque inculcabat novitiis: hoc secularibus viris feminisque studiosissime suadebat. Ex hac autem cura nascebatur ingens illa sollicitudo circa celebrationem festorum sub Ecclesiastico præcepto colendorum: ut nec cibaria quidem inferri Sororibus pateretur, quæ festivo die vel empta vel quovis modo essent comparata: ac ne ligna quidem vel ferramenta, aliaque ad ædificationem conventus vel necessaria vel opportuna talibus diebus volebat admittere, quæ essent diebus ejuscemodi apportata, quamvis elemosynæ nomine. Unde cum vice quadam ad conventum Poligniacensem, in quo tum cum ipsa morabar, novæ fabricæ materia per ignorantiam adveheretur in Paschalis festis; tanto oppressa dolore est, ut ædificium in penam facti subvertendum Sorores formidarent: quin etiam sæpius imperabat, ut in Vigiliis majorum festorum diebusque Sabbathinis coquerentur edulia, quibus postredie opus futurum erat: & quoscumque divini verbi præcones exhortabatur, ut ad religiosam festorum observationem populum Christianum incitarent, demonstrando obligationem eorum ad id maximam, & periculum damnationis, quod incurrunt dati hac de re præcepti violatores.

15 Cum autem in variis oppidis & civitatibus plurimum regionum consuetudine prava indugtum inveniret, ut publicæ nundinæ Dominicis festisque diebus celebrarentur; egit non semel cum ejusmodi locorum magistratibus, & per Dei amorem obtestata est, ut tam gravem abusum e medio tollerent, atque ita Dei iram a commissa sibi plebe averterent, ea transgressione non leviter concitatam. Quod si ex uno conventu ipsi foret in alium emigrandum cum Sororibus suis, nolebat diebus istis iter suum instituere vel prosequi institutum. Neque inhonorata apud Deum mansit ejuscemodi Religio: cum enim aliquando, ob conjunctam diei Dominicæ cum sequenti festiva seriem reverentiam, bi-duo integro remaneret in exiguo quodam, neque arte vel natura munito oppido, cui undique circumfusa erat ingens militum multitudo, negotiorum suorum causa egredientium ingredientiumque perpetuo observatum est, neminem e tanto fuisse numero, qui duobus diebus illis egressum ingressumve tentaret, quamvis e moenibus frequentes conspicerentur.

16 In eandem rem narravit mihi Mater Abbatissa

Conventus Bizonitini, quem tunc incolebam, de quodam mercatore illius civitatis, Hannequin nomine, (quod & ipsius mercatoris filia mihi confirmavit) per-suasum ipsi, quantumvis negotioso, fuisse B. Coletæ nostra, ut a faciendo sacris diebus itinere abstinere: accidisse autem, ut cum sociis mercatoribus quatuordecim ad nundinas proficiscentem, itinere in medio deprehenderent Dominicus simul & festivus dies. Itaque ceteris, audito cum prima luce Missæ sacrificio, sese in viam dantibus, remansit ipse cum quatuor aliis, quos in suam sententiam exemplo pertraxerat. Gratum id sibi fuisse Deus ostendit: nam qui abierant octo a latronibus deprehensi in via, spoliari mercibus pecuniisque, affecti plagis, & in vincula abrepti sunt; fasti etiam, metu mortis cogente, alios præterea nonnullos subsequi e suo comitatu, qui istac essent peractis festis transituri: quod & factum est. Contulerunt enim sese pariter mercatores in viam, latrones ad locum insidiarum; quem cum ipsi nequirent declinare, Deo freti subeunt; audiuntque voces, ad mortem, ad mortem, clamantium: mox & latrones conspiciunt insidentes equis: sed ii quantumcumque calcaribus urgerentur, moveri loco non potuerunt. Itaque salvi & incolumes mercatores prædicti ad eum, quod tendebant, locum pervenere, divinam erga se protectionem cum gratiarum actione commemorantes.

17 Audivi ego Soror Petrina in conventu Clarissarum Poligniaci degens ex Fr. Henrico, terribilem aliquando visionem B. Coletæ divinitus oblatam fuisse, quæ, conspecto totius mundi universo statu, tam Ecclesiastico quam Politico, simul ei repræsentata sunt peccata omnia minora & maxima, quæ tunc temporis committebantur, nec non & supplicia iisdem præparata. Ex quo spectaculo tantæ eam invasit horror, ut vix dimittere e manu potuerit ferream virgam, quam ne in terram rueret, tremebunda apprehenderat: voluit autem ex eo, ut post recitatum Officium in choro, a singulis tertio repeteretur Angelica salutatio, contra tria, quæ tum maxime regnabant peccata, nec non in recordationem trium votorum iisdem e diametro oppositorum. Eadem narrantes audivi Fr. Petrum de Remis, & Fr. Franciscum Claret: qui etiam mihi asseruerunt, quod & Fr. Henricus alias, B. Matrem Coleram fuisse a S. P. N. Francisco oblatam Deo ad Ordinis S. Clare monasteria reformatam: imo Fr. Joannes Tourseau mihi dixit, Christum eidem visibiliter apparentem declarasse, quod illam ad eundem finem elegisset. Confessaque mihi est aliquando ipsa, quod sensibilibus indicatum sibi fuerit, vocari sese e reclusorio ad bonum hujus Religionis & plurimarum animarum salutem. Qua in re cum metueret diabolica decipi illusione, commendavit ipsa se fidelibus animabus, sperans per eorum intercessionem illuminari a Deo, ut virorum eruditorum atque prudentium judiciis obsequens, scire posset, quid in tanti momenti negotio tam arduo agendum sibi foret.

18 Auribus insuper meis ex ipsa B. Coleta audivi ego Petrina, quomodo, cum certum jam deliberatumque haberet ad Pontificiam se conferre præsentiam, pro demandata sibi divinitus reformationis negotio: ultro ac nemine invitante ad se accesserit nobilis Domina Baronissa, vidua Domini de Brisay, filia quondam Domini de Roche-covart; promptam paratamque se offerens, solo divini amoris intuitu, ad ipsam sequendam deducendamque, & necessariis omnibus subsidiis adjuvandam, donec sanctorum votorum compos evaderet. Obiciebant se quidem huic e reclusorio discessui impedimenta gravissima, atque imprimis Corbejenis Abbas requisitam egrediendi facultatem omni ratione negabat: evicit tamen omnia Dei clementia, relictoque loco, ingressa est iter, prædicta Domina Baronissa, pio Fr. Henrico, & aliis pluri-

A pluribus comitantibus. Plurimum illud dierum fuit: post quos cum ei, in quo Pontifex erat loco, appropinquare cepissent, praeiit Beata suo comitatu mulierem prudentem, quae aditum sibi praepraret, & veniendi causam Sanctissimo Domino declararet: quod sane utriusque ex voto cessit. Niceam enim ingressa, & ad Pontificem introducta, rem ei totam accurate exposuit.

18 Admiratus est Papa animum in mulierem nequam quam muliebrem, & rei propositae magnitudinem simul atque utilitatem perpendens, avide expectabat ipsam consilii tam ardui auctorem: quae coram ut venit, bursum Pontifex pendere ex ejus cingulo vidit, in eaque aperta chartulam reperit summa capita continentem eorum, quae suae Sanctitati proponere constituerat. Ille autem ea perfecta gavissimum se magnopere declaravit tam praeclaro virginis sanctae molimine. Ceterum duo potissimum postulationis fuisse capita, ipsa didici referente: primum, ut liceret sibi ingredi in Ordinem S. Francisci, quem vulgo Pauperum Dominarum appellant, videtur in eadem sub Evangelicae perfectionis instituto, ejus normam suis S. Clara quondam praecipisset: alterum, ut istud sibi liceret in aliquo cenobio reformato. Quae duo quamvis sancta iustaque viderentur, noluit tam cito continuo assensu suo firmare Pontifex: tum quia Cardinalium pars non modica improbabat consilium, tum quia res nimium ardua videbatur, & humanae imbecillitati nequaquam tolerabilis tanta, qualem praecipit Regula, vitae austeritas.

19 Verum, quemadmodum P. Henricus retulit, & me omnibusque Sororibus audientibus ante crates ferreas Poligniaci exposuit, Cardinalis quidam e senioribus libellum supplicem Pontifici obtulit, eique ostendit non facile rejiciendam esse tam iustam sanctamque petitionem, quae aliud nihil contineret, quam ut Apostolicam atque Evangelicam vivendi normam sequi liceret. Quibus pernoti tam Papa quam Cardinales ceteri, benigne annuerunt illis, quae fuerant postulata: & ipsam Coletam, coram omnibus, qui aderant, Cardinalibus scilicet ministrisque suis, & ipsius Beatae in hac actione comitibus, admittit Pontifex ad statum Evangelicae perfectionis, ejusque in Ordine S. Clarae Professionem suscepit, benedictum capiti velamen imponens, & sacro eandem fune cingens: postquam magna cum efficacia verborum Apostolicam vitam, illiusque sequenda propositum in Coleta concionabundus collaudasset. Quae dum gererentur, tanta cum reverentia & devotione adibat Coleta, ut secundum P. Henrici testimonium non

C femina, sed Angelus esse videretur. Cunctis autem rite peractis, multa cum benedictione abeuntem Coletam prosequutus est Pontifex, serio commoneus atque adhortans, ut Virginem sapientem se atque prudentem exhibens, fideliter constanterque impleat, quae modo promiserat: favorem quoque & auxilium obtulit, ut Christo sponso addicta tam solennibus ceremoniis ancilla, in patriam tuto indemnique reduceretur.

20 Dixit etiam mihi P. Henricus, multa cum solitudine illi commendasse Pontificem, ut curam sanctae virginis ageret, neque eam ulla ratione aut necessitate desereret, sed sua semper prudentia & protectione tueretur: eodemque titulo Apostolicam ipsi benedictionem impertiens, addidit & complexum, humerosque deosculatus Patris: Benedicti, inquit, humeri, qui portabant panem, unde tam rara sanctimoniae persona vascetur. Tum lacrymis suffusus: Utinam, adiecit, dignus inveniar, qui panem ipsi vitatim emendicem. Sed & ad Dominam de Brisay conversus, eandem etiam sua benedictione munivit, commendans enixe, ut Coletam, quam posset quietissime, in suum g. natale solum reduceret. Interim Coleta, cui nihil poterat accidere gravius quam ab hominibus laudari & honorari, festinabat huic se consensui subducere. Ubi vero

Tomus I.

intellexit Pontificem inter benedicendum, Abbatissae D. titulum sibi contulisse; tantus illius animus dolor invaluit, ut nullam videretur consolationem admittere, aut ulla ratione induci posse ad manus impositum suscipiendum: quippe quae ministrare mallet quam ministrari. Cum igitur certam eam esse mentem Pontificis intelligens, nullum non moveret lapidem, ut istud onus amoliretur: necesse habuit summus Sacerdos scripto declarare; nihil in hac sua voluntate mutandum: acciperet interim paterni sui affectus monumentum, Breviarium perpulchrum, ad Horarum Canonicarum pensum rite persolvendum. Quod ego Breviarium, aliaque post me Sorores servandum accepere.

21 Reversa ex Curia Romana Coleta ad Balmense oppidum iter instituit, ubi a Domina Blanca Gebennensi Comitissa, mire ejus adventu exilarata, perbenigne & perquam benevole excipitur. Hae enim virtutem Coletae perspectam habens, suae ipsi conscientiae regimen permiserat: atque ut ne a loco illo recederet, dimidiam Castri Balmenensis partem ipsi & sociis inhabitandam cesserat. Hic ipsa perfectius sub Regula S. Clarae vitam instituens, cepit omni virtutum exercitio E vacare sollicitius, & integram instituti praeclarissimi observantiam profiteri, ibidem permanens, donec Biontinenze monasterium sibi a Pontifice per bullam specialem concederetur; quo ipsam praedicta Comitissa, ejusque neptis posthac Bavaricae Ducissa & Comitissa Palatina ad Rhenum, perquam honorifice deduxere. Tanto enim affectu Domina Blanca erga Coletam ferebatur, ut agerrime divelleretur, ac ne per mortem quidem penitus cuperet ab ea recedere: & ideo corpus suum mandavit inferendum in proximum novae reformationis conventum, ubicumque demum se mori contingeret: prout re ipsa factum est parato eidem sepulturae loco apud Poligniacenses Sorores, in Sacello, quod digno natalibus suis sumptu, Ducissa Bavaricae, neptis defunctae, erigendum curavit.

22 Etiam a P. Henrico audi, quod vice quadam cum gloriosa Christi ancilla colloquens de illis, quae profectum suae Religionis spectabant, viderit de caelo lapsam cordam speciosam & nive candidiorem; quam summa cum animi demissione manibus suis Coleta exceperit. Unde ipsa sapius, me quoque audiente, consueverat dicere ad Sorores, & iterare haec verba, quibus omnium animos ad perfectam votorum observationem nitetur extimulare: Sorores meae, Sorores meae, pro certo habetote Religionem hanc nec Sororis Coletae, nec Fratris Henrici esse: sed Jesu Christi, qui de caelo descendens ipsam per se reformatamavit. Et vero manifeste id in conventuum erectione patebat, de quibus saepius Fr. Franciscum Claret pater Matr. Agneti de Vaulx asserentem audi, quod quoties aliquid Coletam deficiebat ad promovendam fabricam necessarium, toties illud absque omni humano subsidio subministraretur divinitus; benigno numine ad omnia liberaliter providente illis domibus, ad quas ut magnus indices nobilium puellarum conflueret numerus, Apostolicam vitam sectari cupientium, ipse corda permovens efficiebat.

^a Addit Abbavillensis vidisse se consensum illius scriptum & signatum anno 1402, 17 Septembris apud D. Urayet, Curatum Corbejansem.

^b Non tamen suis sed priorum civium sumptibus: ut constat ex instrumento Corbejanse.

^c Ex MSS. memoriis Sororum Viviacensium scribit Abbavillensis, quod Jaquetta (quam ipse la Grande cognominat) quae fuerat Sodalis sanctae in loco solitudinis (reclusorium Corbejanse ipse intelligit) cum illa ad conventum Viviacensem venit, & ibidem obiit annis pluribus sancta Portariae officio: miramur, fuisse hanc schedam interpretatur Abbavillensis, nusquam Petrinam hujus Jaquetta meminisse.

^d Infra nam 23 Seraphina nomen ei datum a Coleta dicitur,

Ecc 3

Capa

A *Et patris narratur exitus hinc tam bonis principis nequaquam respondens.*
Quæ & in vitam retulit num. 29.
 TER PU. *Idem Benedicti Patriam Aragoniam idem Abbavillam intellegit, ubi scilicet multum ille poterat: quasi episcopus iste*
 TRINAM *quam reformationis principia ponere: quod non admittimus. Ad-*
 EX MS. *dis etiam ibidem adfuisse alterum & Generalibus Ordinis Mino-*
 GAL. *rum, qui Coletam infuisset Vicariam suam, pro eis qui refor-*
mationem admisterent; idque ex Sororum Vitiacensium memo-
riis haberi.

g Romam hic & infra num. 23 habebat textur, saltem mei
interpretis: sed jam ante diaerat conveniendum Nicæa Pontifi-
cem fuisse: nec de Romano itinere quidquam alibi habemus. Sed
mirum non fuerit in his distinguendis hallucinatam esse mulierem
cum visuri sumus: etiam viros pro Romana Curia, Viterbi ex-
stante, Romam ponere in Vita B. Ambrosii Sanseverini 20
Martii.

CAPUT III.

Exercitium extrema paupertatis, & attenta orationis,
ac pia pro peccatoribus sollicitudo.

23 *Ad* **A** *eximiam sanctæ Matris paupertatem quod*
attinet, audiui imprimis ego Soror Petrina de
Balma, ipsamet referente, quod utroque suo parente defun-
cto, nihil ex eorum bonis reservavit sibi: sed omnia in
B *pauperes distribuerit. Imo cum ad Romanam Curiam*
esset profecta, tam plene se rebus omnibus expoliavit, ut
nec obulum sibi fecerit reliquum ad itineris tanti neces-
sarios usus. Ego sane quam diu eam in Religione cogno-
vi, semper amantissimam paupertatis, ejusque studiosis-
simam in omnibus & per omnia deprehendi. Hinc fiebat
ut oratoria, fundendis ad Deum precibus & sacræ synaxi
suscipiendæ destinata, vellet exigua, paupertina & humi-
lia esse: usque adeo ut pluribus in locis vix erecti homi-
nis staturam æquarent, & anticum cortem potius videren-
tur quam virginum Religiosarum habitacula. Hinc nul-
lus poterat conventus extrui, quin oculis ipsius formosior
& pretiosior justo appareret; prout vidisse me & audivis-
se memini quamdiu ipsi convixi. Hinc in cœnobiiis egen-
tioribus potius quam bene instructis; in exiguis oppidis
libentius quam magnis civitatibus commorabatur: si
quando autem ipsam ad promovenda Religionis negotia
iter agentem splendida magnatum palatia exciperent,
vix sursum attollere oculos sustinebat, pompam omnem
in ædificiis sumptumque exosa.

24 *Erat interim erga pauperes non tantum miseri-*
cors; sed etiam, si habebat ad manum quod largiretur,
effuse liberalis jam inde a prima adolescentia, imo & pue-
ritia. Nam, ne propria ipsius confessione compertum ha-
C *beo, cum adhuc alphabetarias scholas adibat juvenula,*
distribuebat egenis quidquid in victum datum efferebat
domo. Domi autem a nulla re, quæ posset esse pauperi-
bus usui & in suam venire potestatem, abstinebat manus:
haud plus sibi reservans, quam quod esset nuditati ope-
riendæ satis. Ergo etiam Religiosa cum erat, sicut nihil
in conventibus patiebatur dilectæ contrarium paupertati;
ita nec videre poterat Sorores aut Fratres alicujus
rei necessitatem patientes, quin prompte succurreret la-
borantibus: sic tamen ut iterum hic paupertatis meminis-
set, potissimum in vestibus aut laceris resarciendis aut
novis conficiendis. Itaque summo studio conservabat
panni, ad ejusmodi usus dissecti, frustilla; nec eorum
quidquam patiebatur perire. In suos usus undecumque
missum reservabat nihil, ne Breviaria quidem: sed iis in
Sorores prodiga beneficentia dispersis, cogeantur ple-
rumque commodato accipere, ex quo divinum Officium
recitaret. Et tamen erat in his conquirendis, magnoque
studio ex a Germania petendis sollicita admodum & cu-
riosa: dum scilicet hoc intendit, ut Dei laudes ubique
& ab omnibus suis summa cum reverentia diu noctuque
citra defectum ullam celebrarentur.

25 *Cum multi omnis generis & conditionis homi-*
nes, expensis laboribus quos in Dei causa ad ejus gloriam

& animarum salutem promovendam suscipiebant, ma-
gna liberalitate offerrent munera, aurum, argentum,
monilia pretiosa; ea sic admittebat, & admitti a suis
pia Mater volebat, ut plane ex dantium voluntate im-
penderentur; pro se privatim rem nullam admitteret.
In iis vero quæ suorum spectabant necessitates, ingenti
nitebatur fiducia in Deum, a quo se suosque paterne
fovendos esse sciebat, modo sua omnes vota ei, cui vo-
verant, sollicite redderent. Hujus fiduciam in Deum
luculentum habuit experimentum conventus Hildinien-
sis, ubi B. Coleta novum habitum P. Petro de Reims co-
ratum, cum ab accersito ad se laico Fr. Andrea sartore
audivisset, ut minimum unius ulnæ longitudinem deef-
se panno, qui scindendus offerebatur: Rogemus, in-
quit, Dominum Deum, & utrimque eundem tenda-
mus fortiter: longior fortitan ex eo fiet. Paruit sartor;
& ecce rem miram: brevior antea pannus, & minime
suffecturus decreta vestis, longior etiam quam opus erat
est effectus, superfluaque pars notabilis, quam multo
exinde tempore ad rei memoriam religiose servavi.

26 *Quam esset in rebus omnibus timorata conscientia*
ex eo patuit, quod absque consilio tum Fratrum tum
Sororum, etiam novitiarum, peragere solita fuerit o-
mnino nihil: nequid imprudens in Deum rectamque
conscientiam rationem peccaret. Innocentissima porro
ipsa iis maxime delectabatur rebus, quæ expressiorem
virtutis hujus imaginem representabant. Hinc (ut ex
Sorore Martinetta didici) allatum quadam vice agnel-
lum dilexit tenerrime: maxime ex eo tempore, quo ad-
vertit, sub consecrationem Domini Corporis genicu-
lorum curvantem poplitum. Doctumque a nemine Deum
creatorem suum hac quædamque adorationis similitu-
dine venerari.

27 *Præcipuum B. Coletæ exercitium, & in quacum-*
que afflictione refugium, oratio fuit, siue ea, quæ
concepitur mente, siue quæ labiorum motu dirigitur ad
Deum. Unum certe ex præstantioribus divinæ munifi-
centiæ donis, in ipsam gratanter collatis, censeretur
desiderium, quod in suo pectore fovebat maximum, ut
debitus summi numinis majestati culta a se suisque fide-
liter exhiberetur, cum profundissima humilitate, timo-
re casto & sincera cordis puritate. Quare nec a divinis
laudibus umquam aberat ipsa, nec aliam ullam patie-
batur impune abesse, citra gravissimam evidentissimam-
que necessitatem. Eadem ex causa suadebat volebatque,
ut Sorores omnes ad ecclesiam properarent aliquanto ci-
tius quam esset Officium inchoandum, corda sua præ-
paratura Domino ad offerendum ei sacrificium laudis,
in ejus conspectu acceptabilis. Et quamvis ancilla Chri-
sti debilis admodum, laborumque esset & agritudinum
molestiis multiplicibus afflictæ attenuataque; deli-
ciam tamen illius erant cum Sororibus interesse Officio
aliisque orationibus: inter quas tanta spiritus ejus ver-
sabatur alacritate, ut foras erumpens interior suavitas,
etiam redundaret in membra, nec pœnis aggravatam
aliquis molestiam credidisset: quo spectaculo intentos in
se Sororum oculos animosque mirifice recreabat, exci-
tabatque ut corde toto ferrentur in Deum, cujus laudes
ore personabant; seque in holocaustum perfectum Chri-
sto sponso suo præsentarent.

28 *Quomodo autem persolvendum Deo esset Ho-*
rarum Canonicarum pensum, piam Matrem anxia diu
tenuit sollicitudo; propterea quod sua Regula Soro-
res adstringeret ad divinas laudes, siue cantu quidem,
distincta tamen claraque voce enuntiandas. Vocavit
igitur Confessarium suum P. Henricum, cujus relatu
hac accepi, ex consilio illius definitura, quid esset sibi
hac in parte statuendum: quod dum expendunt utrim-
que maturius, & pia, ut res ferebat, colloquia mi-
scerent, visum est ad Deum per orationem recurrere. Fa-
ciebat hoc uterque attente, postulantes a Deo, indica-
ret

calidi vno equatur:
A res tibi, quid in tanti momenti negotio gratius tibi ac-
ceptiusque foret. Ecce, orantium aures vox gracilis
pulsat, per jucunda eadem ac plane angelica; prærens
pium atque humilem pronuntiandi modum, qui tenen-
dus omnibus præscriberetur: prout factum est, & in
hunc usque diem servatur.

quanta cum servatur:
29 De compositione externa corporis, quam ubique
semper, sed inter divinas laudes præcipuo studio decen-
tissimam servabat pia Mater, quid attinet scribere?
Nunquam eam vel parietibus inmixtam vidi, vel somno-
lentam, vel tardii alicujus indicia præferentem, quan-
tumvis prolixum esset Officium: quin potius ipsa majori
prolixitate gratius illud, ei que recitatu jucundius esse
videbatur. Si qua forte molellia animum pulsans tristio-
rem videri ante Officium fecerat, serenabatur ei conti-
nuo vultus, mox ut initium dandum erat psallendi:
tantoque devotionis ardore, & deinceps in hanc unam
rem mentis attentione prima sacrorum carminum verba
intonando proferebat, ut nulli Sororum ambiguum es-
set, quin præsentem sibi Deum vivacissima consideratio-
ne præfixisset. Unde paulatim tanta claritate illius im-
plebatur facies, ut eam agere sustinerent intuitum
oculi, quas super eo spectaculo admirabundas sæpe ad-
mirans ipsa vidi atque audiui. At si casus aliquis vel
morbi gravissimi vel negotii moram nullam patientis,
abesse Coletam ab Officio cogeret: tunc vero ingemisce-
re illa, atque suspirans: Eheu, inquebat, quam fe-
lices sunt illæ, quibus ea obtingere felicitas potest, ut
diu nocteque choro intersint, divinis laudibus concin-
endis occupatæ! Conceptus autem ex ejusmodi coacta
absentia dolor magis eam plerumque excruciat, quam
alius quicumque exterior interiorve cruciatus.

et afflicta in silentio est:
30 Illorum Canonicarum penso quotidiano nequa-
quam contenta, Officium & præterea Sororum laicarum
indies persolvebat: tum alterum quod Sanctæ Crucis di-
citur & quod Defunctorum Vigiliis dicimus, atque illas
geminas, alteras novem lectionum, trium vero ut mini-
mum alteras. Inter hæc noctu diuque Rosarium dese-
rens, illudque dum vacaret ab aliis orando pervolvens,
tantum ex illius usu capiebat fructum, ut subinde dice-
ret, sibi non raro deliquium animi ex dolorum, quos
circumferebat, magnitudine patienti, nullum præsen-
tius esse remedium ad deficientes vires sulciendas & spi-
ritus revocandos, quam sacrorum istorum globulorum
contactum. Præcipuum tamen ex omnibus, quas reci-
tare consueverat, precibus gaudium eidem pariebant
Davidici Psalmi, & Litaniarum formula, Sanctis ex or-
dine invocandis præscripta: quas cum absolvisset, sæpe,
inspectante me, ipsam se prosternebat in genua, Deo sup-
plicans, ut eas preces habere acceptas dignaretur.

*alia eius vocalis pro-
nat:*
31 Ex his nemini mirum videri potest, si (quod
referentibus P. Henrico & P. Francisco Claret habui)
inter psallendum vel maxime adversantem pateretur
dæmonem, multisque modis importunum; præcipue
quando accensam per tenebras lampadem identidem
extinguere præsumebat. Quadam autem vice, ut iidem
dicebant, cum nec hoc quidem satis ipsi ex voto suc-
cessisset ad perturbandum Coletæ animum; toties fru-
stra extinctam lampadem, & ab ipsa citra orationis aut
patientiæ damnum identidem reacensam, sublimem
arripuit furor demens, ac supra librum psallentis ef-
fudit; itaque ad lacrymas & ejulatus adegit mœrentem,
quod & a suæ orationis cursu esset per violentiam ini-
quissimam prohibita, & dilectum sibi codicem penitus
deformatum corruptumque videret. Quod cum illa se-
quenti die Confessario queritur, quasi super amisso
psalterio anxia; librum ille videre expetit. Adfertur,
ut erat, perunctus oleo: mox apertus, sanus & inte-
ger reperitur, velut si recens prodisset ab officina libra-
ria. Alias iidem narraverunt mihi, quod, cum psal-
terium devote recitaret aliquando, immania duo spe-

cra eidem apparuerint, tam horrenda visu tantumque
terrorem animo incurientia, ut ei omnino impossibile
fuerit inchoatam absolvere orationem, aut quoquo
modo sustinere eorundem spectaculum; quorum a de-
xtris unus, alter a sinistris psallenti adstiterat: verum
obarmavit ipsa se Crucis signo, severeque increpitos
dæmones animose jussit procul facessere.

*quanta mul-
ta crada
penalis*
32 Orationis subsidium ad omnia advocabat negotia,
maxime cum adversum aliquid incidisset aut gravior
tentatio metuebatur: in quibus diffusa suis, etiam preces
Sororum adhibebat auxiliares, imperata Litaniarum re-
citatione. Et in hac conjuncta plurium deprecatione
tantum reponere spei, ut cum tota bellis arderet Fran-
cia & militari omnia terrore concuterentur, nihil de sua
conventus visitandi assuetudine remitteret: sed viam,
utcumque, res ferebat, aggredere. Audito enim prius
devotissime Sacro, & septem penitentialibus Psalmis
cum Litanis recitatis, maximis & evidentissimis sæpe
periculis elapsa est, hujusmodi comprecatione adjuta;
quod juvat exemplo confirmare. Fuit cum ego aliasque
complures ab ea duceremur per regionem peregrinam,
cujus nulla nostrum noverat idioma: hic per locum for-
midinis plenum sylvosumque transcurrentibus obviam se-
dat subitus militum an latronum globus, qui latuerat in
insidiis; & currum stipans (cujus commoditas ut quære-
retur, Matris siliarumque imbecillitas coegerat) magna
cum violentia & incondita vociferatione in nos impe-
tum facit. Recitaverat de more Litanias Coleta: igitur
velut Apostolicum linguarum sortita donum, sua inva-
sores lingua alloquitur, & invitos quoque blandissimis
verbis revocat ad mansuetudinem, usque adeo ut comi-
tes se in viam reliquam defensoresque offerrent, qui spo-
liaturi accurrerant: tanta erat morum in diversa muta-
tio! Ut autem nullum habebat quam jure orationis
exercitium carius, sic frequentius nihil inculcabat novi-
tiis ad vitam Religiosam informandis: sæpius admonens,
quod mortalium nemo notabilem ullum fecisset in Reli-
gione progressum, qui non esset addictus faciendæ jugiter
orationi. Et autem ipsa incumbere tam ferventer, ut
oranti nullius alterius rei occurreret cogitatio, quemad-
modum fatebatur ipsa: imo, ut experti sunt alii, sæpe in
mentis rapiebatur excessum, ad horas subinde senas, duo-
denas nonnunquam; addo, per diem totum naturalem
quandoque usu sensuum destituta; maxime cum per no-
cturnam silentia quietior mentali orationi cepisset insiste-
re, ad quam largum sibi sumebat spatium, non nisi pere-
xiguo somno indulgens, quamdiu in ejus convictu fui.
Ut autem tempus nullum ducebat ab oratione vacuum,
ita nullæ locorum varietates illius ipsi impediebant
usum, si per campos si per medias iret aut veleretur
civitates; nunquam otiosa minus quam cum nihil agere
videbatur. Qua tanta assiduitate orandi mirari non pos-
sumus, si debilitatæ supra modum vires afflictaeque fue-
rint; potissimum si consideremus quanta ad orationem
suspiria, gemitus lacrymaeque accederent, ipsa etiam
perennes propemodum, quibus Dei misericordiam tum
sibi tum peccatoribus nitebatur conciliare.

*et latronum
globum red-
dit manjor-
em:*
33 Sed nec somnus ei videbatur absque oratione du-
ci: audiui enim a Matre Abbatisa conventus Surre-
giensis, quod super os Coletæ aliquantulum a labori-
bus requiescentis rosam pulchram vernantemque con-
spexerit. Multæ etiam in conventu Bizontinæ Sorores
narraverunt mihi, quod ibidem viderint beatos An-
gelos super dormientem Coletam expandisse velum seu
lintheum pulcherrimum, Magistræ deinde ab eadem
monstratum. Fervorem quoque orantis Coletæ indica-
runt flammæ per os erumpentes, quas sibi ex insidiis Ma-
trem observanti conspectas testata est, ipsi cognominis
Soror Coleta de Haspelain-court; sic ut totum orato-
rium prodigioso lumine colluceret: quod idem alia
multæ & vidisse se & testari promptas professæ sunt.
Nec

*damnis
eam totius
volens:*
*fæpe inini-
conatus:*

A Nec pauciores reperirentur, quæ sursum raptam subla-
tamque vidisse possent affirmare; nisi solius Agnetis de
Vaulx abunde sufficeret testimonium, & ipsa quando-
que coacta fuisset, certis de causis ingenue coram mul-
tis hoc de se fateri.

34 Solebat autem dicere, nihil gratius posse ac-
cidere Deo, quam si frequenter illius misericordiam
peccatoribus nitamur conciliare deprecando. Nam
purgatoris ignibus expiandas animas, cæli quovis au-
xilii dignissimas, minus tamen illius egere, quia extra
omnem bene vel male merendi opportunitatem con-
stitutæ, de sua salute usquequaque sunt certæ. Ita S.
Vincentio (ut mihi Poligniaci retulit P. Henricus)
Ordinis Prædicatorum Doctore dum viveret extatio,
& maximi nominis concionatori, in Aragonia consti-
tuto, demonstrata per visum Coletæ est, coram divi-
na maiestate provoluta ingenua, cum summa demis-
sione maximeque precum instantia supplicans pro
peccatorum salvatione: cui responderit Christus Do-
minus: Quid vis ut eis faciam, Filia? Ecce quotidia-
nis per eos injuriis appetor, blasphemis serior, & quasi
frustatim discepor ab omnibus diversorum multiplici-
tate peccaminum. Fuit hæc sanctissimo viro occasio,

B ut B. Coletæ visendæ cupidus ex Arragonia in Bur-
gundiam hac una de causa se conferret, ubi cum ea,
in conventu Poligniacensi tunc existente, multos de re-
bus celestibus sermones miscuit, & proprio experi-
mento edoctus agnovit, quantus spiritalium dono-
rum thesaurus illius animam locupletaret. Narravit
etiam mihi, qui supra, P. Henricus, oranti aliquando
serventer Coletæ, & pro impetranda peccatoribus
gratia Beatissimæ Matris interponenti merita, ipsam-
que ut apud filium pro ipsis vellet deprecatrix exi-
stere deprecanti, oblatam esse paropsidem grandem,
concisis tenelli infantis carnibus suoque cruori inna-
tantibus plenam, cum hoc responso: Qui vis ut inter-
cedam pro illis, qui unigenitum meum horrendis sce-
leribus concidunt quotidie in plura frustra, quam cruen-
ta hæc tibi paropsis exhibeat? Quod humilis Christi
ancilla intelligens, ingentem animo dolorem concepit,
in omnem vitam duraturum.

35 Quanta fuerit piensissimarum Coletæ oratio-
num efficacia, sequentia, quæ suscipiam, demonstra-
bunt exempla. Est in conventu Bizontinenti notum
omnibus, quod audiivi ibidem, fuisse scilicet inter So-
rores unam, honestam moribus, conversatione reli-
giosam; quæ cum vehementer desideraret exponere
Confessario graviora quædam vitæ in seculo traductæ
peccata, nescio quo scrupulo adhuc animum remorden-
tia; eloqui tamen eorum nihil poterat: sed irritò sem-
per conatu, peracta exomologesi ordinaria, redibat a
Sacerdote. Duravit hæc ei lucta per sexennium: donec
desolata atque afflictæ nimis beatæ demum Coletæ pre-
cibus se commendavit, a quibus tantum retulit animo-
rum, ut perturbationis suæ causas omnes Confessario
aperiens, integram acceperit tranquillitatem.

36 Eram ego in Poligniacensi conventu, quando
propter aquarum penuriam misere exercebantur So-
rores, iisdem procul haultis in cœnobium deferendis
solitæ fatigari: & vanus artificum hæcenus cadebat
labor, ei incommodo per canales studentium obviare.
Ergo feria ante Dominicam Letare sexta, qua Evan-
gelium recitatur de Samaritana, aquam a Christo me-
liorem postulante, Coletæ ferventi orationi insistens,
eam suæ familiæ necessitatem commendat Christo, at-
que operarios jubet designato loco terram effodere;
ubi mox pulcherrima clarissimaque & gustatu gratif-
sima reperta est aqua, qualem nec locus iste, nec tota
circumquaque vicinia habet: quæ res non minori uti-
litati quam solatio Sororibus fuit ibidem Deo servi-
entibus.

37 Bizontinentis conventus Sorores atque in primis D.
Soror Joanna Lancresse, & ipsius B. Coletæ cognata
narraverunt mihi, fuisse ibidem in extasi Matrem per
totos quindecim dies continuos, non tunc sollicito Fra-
trum ac Sororum metu, ut satis certo rediret ad se,
quam velut mortuam intuebantur: ergo Confessarius
ejus P. Henricus obedientiæ præcepto ad eam usus, im-
peravit ut ad suos sensus rediret: cui ipsa stupentibus
omnibus paruit, tamquam si libera pollens sensuum fa-
cultate, nihil divinitus esset perpessa.

a Est in Germania circa extremos B. Coletæ annos inventa ars
typographica, nec dubium quin ad Breviarium primum semelque
usus quotidiani codices capta sit addibere: sed de Manuscriptis
quoque intelligi locus potest, quæ ex frequentibus ibidem men-
tionibus: & descriptioni multum vacansibus, copiose adferantur.

b Hæc ipsemet tacito nomine suo in Vita num. 56.
c In iis somere adjectis modulata & musica: quod extra rem
fuisse: cum certum sit simile nihil a S. Coletæ infusum.

C A P U T I V.

*Pie erga Christi Passionem affecta, multa Crucis
signo prodigia patrat: varias extases patitur:
laborantibus miraculose succurrit.*

38 Falsa mihi quandoque est ipsa, ab incunte ætate
crevisse secum teneræ affectum commiseratio-
nis erga Christi patientis memoriam: hunc enim a pia
Matre suxerat, Dominicæ passioni devotissime addi-
cta, eamque assuetæ ruminare animo, verbis recole-
re. Ergo quocumque versabatur in opere, seu pan-
nos lavaret seu consuendo sarciret, redibat hæc illi
cogitatio, & altos sæpe gemitus a pectore, ex oculis
plerumque uberrimas lacrymas exprimebat. Multo-
ties vero sequestrabat ab aliarum consortio sese, & sola
conclusa in oratorio indulgebat stertibus planctibus-
que, dilectissimi sponsi sui tormenta recolens, maxime
diebus Veneris, quando ab hora sexta matutina ad
horam itidem post meridiem sextam huic sanctæ me-
ditationi insistebat. Ita testis oculata affirmo: verbis
autem nequeo explicare, quanta cum abundantia la-
crymarum & vehementia suspiriorum sacras majoris
hebdomadæ serias transigeret, attentius recolens Chri-
sti sui vulnera. Qua occasione ipsam in conventu Bi-
zontino triduanam in extasi raptam vidi, cibi omnis
potusque expertem, ac nec voces quidam ullas profe-
rentem. Accidit ibidem, ut quadam sexta feria redeun-
tes post Matutinum e Capitulo Sorores, faciem illius,
acerbissimam Christi passionem vivaciori mentis appre-
hensione tractantis, viderint squallidam, ac velut a
fustium impactorumque colaphorum tusionibus livi-
dam, sed paulatim ad ipsarum alloquium pristino colori
restitutam: quæ metuens ne in hujus arcani conscien-
tiam venirent Filie, earundem oculis se subduxit, rur-
sum recedens in oratorium, ubi iterum extra se raptam
ita ad vespertam usque permansisse vidi.

39 Multis etiam indiciis comperi beatam Matrem
multum amare transmarina illa loca, quæ suis vesti-
giis, sudoribus, sanguine suavissimus hominum salva-
tor signavit: præcipue autem Hierosolymitanam ur-
bem & Calvarie montem, in quo mortem percussit
crucifixus. Hinc quamvis debilis & infirma foret, mul-
taque & magna pericula se offerrent eis adeunda, qui
ejusmodi peregrinationem susceperent; desiderabat ta-
men ardentissimis votis illuc proficisci, & singula reve-
renter lustrando, istic suam Deo consecrare vitam, ubi
Deus ipse pro salute hominum vitam tanto digniorem
posuerat. Neque intra vota stetit amor, si modo,
ut ipsa mihi dixit, vel facultatem ad hoc peragendum
sperare a superioribus potuisset, vel viam aliquam an-
cillæ suæ revelasset Deus ad ejusmodi cogitata effectui
mancipanda.

A 40 Eodem ex affectu procedebat ingens prae aliis omnibus Reliquiis æstimatio particularum, quas, velut ex ipso sanctæ Crucis ligno acceptas, pia fidelium devotio veneratur: has igitur & adipisci optabat vehementer, & adeptas mirabili complectebatur sensu, liquidissimæ consolationis plenissima: cujus maximam excepit copiam, quando ad ipsam crux delata est aurea, a veræ Crucis portiunculam continens, quam mira solitudine conservavit semper & profundissima venerabatur reverentia. Viderunt eam Crucem plurimi, nec humanis sed Angelicis manibus fabricatam censuere: P. Henricus ex celo lapsam testatus est. Pari reverentia, fiducia, & amore sanctæ Crucis signaculum dexterae manus motu efformandum, usurpabat Coleta, eximiorum sepe miraculorum patrix vivifici hujus signi virtute: inter quæ sub initium reformationis frequentissima fuisse comperi ab iis, qui præsentibus adstiterant, beneficia sanitarum, pueris ad eam adductis ac multipliciter ægrotantibus solo Crucis signo collatarum. Imo plusquam centum infantes ante mortuos quam natos hoc modo ad vitam resuscitados ab ea fuisse, Sororibus conventus Poligniacensis asseveravit bonus Pater Fr. Petrus de Leudresse, ejusdem conventus postmodum Confessarius: prout mihi narrarunt Soror Maria Dor-

B man alique Sorores.

41 Similis formata a B. Coleta Crucis virtus se exhibuit super devotum quemdam & vitam sanctissimæ Fratrem, Theobaldum nomine, qui annorum quindecim spatio, nimio laterum dolore angustiat, nec erigere se commode nec vertere potuit, usquedum beata Mater (quæ multum utebatur illius opera & ad diffitum procul locum mittere eum decreverat, promovendæ reformationis causa) signavit eum, & viva fide plena dixit: Vade, & proficiscere nihil hæsitans: ex nunc enim plene sanus eris. Qui suo nobis ore confessus est, quod ex illo momento temporis nullum prorsus dolorem senserit. Eadem, cum aliquando a negotiis pro Religione susceptis rediens ad conventum, fluvio cuidam appropinquasset, & nullam illius transeundi facultatem aut ponte aut navigio invenisset; fiduciam suam erexit in Deum, ipsaque aquas Cruce signante, adhortanteque & præcunte, transiverunt omnes, qui erant in comitatu, flumen prædictum pedites equitesve. Quod inuiti alii, qui pone sequebantur equites, & ad eundem accedentes locum, quæ B. Coleta cum suis transierat, ad invicem ludibundi dixerunt: si hypocritæ illi adeo feliciter hac transivere, quidni nos quoque transituros speremus? Eoque dicto, laxant frena equis, & pariter omnes aquis hausti periere, præsentem ipsius B. Coletæ cognata, a qua rem hanc narrari & confirmari audiui.

C Ipsa ego aliquando interfui, cum similiter ab uno ad alium conventum iter faceret Coleta, & curru in foveam aquis plenam provoluta, Sororum una amisit e cornu monocerotis frustum, quod magni faciebat Beata, ipsique diligenter asservandum commiserat: sed illa pie Matris confisa meritis & Crucis efformatione signata, foveam audacter ingressa est; nec minus feliciter recuperavit amissum, lataque remeavit ad currum, toto sicca corpore, nisi quod extremæ pedum plantæ modicissime maderent.

42 Revertor ad Beatæ Matris nostræ raptus, quos tam frequenter ego Soror Petrina vidi, ut numerum eorum aut rationem intire nequeam: memini autem, quod eam ita alienatam a sensibus, cum eadem uno curru vecta per campus, sine meo exceperim sustinuerimque toto, quo raptus ipse duravit, tempore: qui ei fere toties recurrebat, quoties ad Corporis Sanguinisque Dominici mysteria participanda accessisset: erga quæ incredibile amore æstantem in eorumdem receptione, audiui nec gemitus nec clamores habuisse in potestate, ipsique osium ac nervorum compages tamquam dissilientes con-

crepare audiens, deinde vidi extraticam remanere a Laudibus post Matutinum recitatis usque in primam diem. Etenim propter occupationes, quibus distinebatur innumeras, statim a decantato Matutino Officio ad sacrum epulum accedebat: quod aliquando per integrum annum quotidie ipsam scio fecisse; idque cum omni interna animi & externa corporis reverentia, quam testabatur tertio in terram prosterbens sese, & sicut ex P. Henrico audiui sæpius, summa mentis dimissione dicens: Deus meus & creator meus, & iudex meus.

43 Aliquando labeculas delictorum suorum aperiebat confitens Sacerdoti in Surregiensi conventu, cum subito extra se rapta destituit Confessarium, sic ut mortuum ratus, ad valvas monasterii properaret, mortem bonæ Matris nuntiaturus. Convolant Sorores accitæ undique, & earum una consilii inops unum pedis digitorum vehementius admordit, immobili semper & nihil sentiente Coleta; licet vestigia dentium diu in carne hæterent, distincteque viderentur. Alias cum successuro S. Petri ad Vincula festo consuetas Vigiliæ præmitteret Ecclesiæ, a primo campanæ ad Vesperas vocantis pulsu, ad dimidiam usque hebdomadem extra se rapta perduravit, tandemque ad se reversa dixit: Hæc est hora, qua reclusorium meum egressa sum. Hac in extasi mutabatur pluries color ejus: ad se vero revertens gemit, plorabat plangebatque: nec tunc tantum, sed quoties mente ad superos rapta reddebatur sibi: postquam scilicet manus ei pedesque frigida abluissent Sorores, singulis prope vicibus eam pro mortua reputantes. Hinc vice quadam eadem Sorores in suo errore persistentes, expertum advocarunt medicum, D. Henricum Picotel, qui eam sic extraticam contemplatus admiratusque ingenua concidit, & O vos felices, inquit, Sorores, quæ talem inter vos habetis Matrem! nec plura: rediit illa post paulum ad se, & sicut divino amore tota atque ingenti zelo succensa æstuebat, cepit continuo nonnulla, quæ viderat senseratque enarrare (velut nescia quid diceret) atque hoc imprimis, quod B. Annam cum dilectissima filia conspexisset per omnia celestis curiæ subsellia discurre, atque ab omnibus Sanctis emendicare favores, sui Ordinis Sanctimonialibus impetrandos: quo eodem in fervore ipsam sic Sorores seorsim singulas alloquentem audiui: Tu Soror N. hanc virtutem a Deo postulas; tu N. istam: vos NN. illas & illas, eccum vobis accipite, quæ postularis. Et hæc præsentem avunculo meo P. Henrico, Confessario Beatæ.

44 Adfuit idem illius Confessarius, quando ad inchoatum Auslonense monasterium proficiscens B. Coleta, in nonnullarum Sororum e conventu Bizontinensi assumptarum comitatu (ut mihi retulit earum una Mater nostra Agnes de Vaulx) insidebat asello, extraque se rapta videbatur omnibus, erecta in celum faciem mirabiliter resurgere: uti & qui juxta gradiebatur P. Henricus, erectis etiam ipse in celos luminibus. Fuit autem res ea maximo omnibus intuentibus solatio, & passim ex campis accurrebant rustici, ac summa animi devotione prostrati in terram magnæ felicitatis loco ducebant, si vel extremam vestimentorum oram potuissent attingere. Vehabatur interim ipsa omnium quæ gerebantur ignara, usque dum ad Dolensem urbem appropinquantes, hospitium accipere in exigua domo, ante conventum Fratrum Minorum constituta: qui scientes adventum ejus adeo sunt lætati, ut processionaliter egressi obviam, cum canticis & hymnis eam exceperint, deduxerintque in ecclesiam: in qua dum celestibus illius colloquiis fructuosæ existimant, rapitur Coleta rursus in extasim, unde ad se reversam, ac divino penitus amore incensam instantius rogant, ut secum ad Capitulum velit accedere. Paret illa obsequiturque rogantibus, & Capituli locum ingressa, cum eodem, quo sociata advenerat, Sororum ac P. Henrici

A Henrici comitatu, affedit in medio, & dicere exorfa ita ferventer de status Religiosi nobilitate, Evangelica paupertate, omnimoda perfectione verba fecit; ut cum omnium corda in Dei amorem accensa raperet, etiam ipsa abriperetur a sensibus. Post quæ restituta sibi valedicit Fratribus, & eorum precibus se suasque commendans, hospitium repetit. Resumitur postero die iter, iterumque Matrem Filiz extaticam contemplantur, donec Auxonam deventum est, ubi conventus struebatur. Hic vero ad præsentiam illius multæ personæ conditione & pietate spectabiles, ut Soror Agnes prædicta referebat, testatæ sunt, visos a se dæmones figura horribiles, iracundia rabidos, seque invicem diserpentes, dum e loco illo se pulsos fugere immani clamore vociferarentur. Quæ omnia ut essent testatiora, etiam aliæ subscripsere in hunc modum.

Ego Soror Guilielma, Abbatisa indigna Conventus S. Clarae Hisdinii, testor audivisse a Sorore Agnete de Vault, quæ modo relatæ sunt: idemque mecum faciunt Soror, & Maria Escroquette, Soror Agnes Tinguere, Soror Margareta &c.

45 Fuit insuper in extasim raptæ Coleta in Hisdinienſi Conventu, quodam die Veneris sancto a Vesperis usque ad Matutinum, ad quod post redditos sibi sensus festinans, tam suavem, tam gratum a se emittebat odorem, ut qui expertus non sit, animo capere possit nemo, nedum verbis explicare. Et implebat hæc odoris gratissimi fragrantia non modo ipsum, ad quem venerat chorum, sed conventum quoque universum; interim dum inter matutinale Officium miro effervescens devotionis incendio tota resolvebatur in lacrymas. Absoluto Officio ad oratorium sese recepit, ubi usque ad Vesperas diei subsequenter reclusa, in contemplatione Passionis Christi defixa perseveravit: quæ autem tunc passa sit, & quantæ divinorum mysteriorum cognitione donata divinitus a Sponſo, cum nos studio celare voluerit ipsa, non possumus enarrare. Alias in festo sanctissimæ Trinitatis, eodem in conventu similem passa raptum, tribulationes nonnullas pusillo gregi suo superventuras cognovit: unde incredibilem dolorem hauriens toto triduo vacavit lacrymis, afflictaque ad festum usque Corporis Christi remansit: quando denuo erepta sensibus eam accepit consolationem, quæ exterius etiam ipsa se prodebat, toto ejus vultu atque in omni ejus actione notabilis.

46 Admisit aliquando ad Religionem puellam, Sororibus omnibus, quæ minus idoneam existimabant, improbantibus factum: cognoverat enim quod virgo illa, si remeasset ad seculum, certissime adiret salutis æternæ amittendæ periculum. Cum igitur illa suæ Professionis vota nuncupasset, Deum sollicitè rogavit Coleta, ut sibi dignanter revelaret, quanto tempore Religiosa hæc nova esset in ejus gratia permansura: & vocem sibi respondentis audivit, tamdiu perseveraturam in gratia, quamdiu per inobedientiam non deliquisset. Multi post hæc labuntur anni: incidit in morbum letalem misella, & loquendi subito destituitur facultate. Accurrit Confessarius: sed velut in re desperata recedens, multum angebatur, quod nullam pauperculæ ferre opem valeret. Ergo recurritur ad B. Coletam, tum in eo conventu præsentem, quæ festina advolans ad infirmariam, ter nomine suo appellatæ, Maria, inquit, mihi loquere. Et ecce convertitur ad Christi ancillam moribunda, fari expedite incipit, omnem suam vitam enarrat, salutiferam de peccatis instituit Confessionem, eaque peracta ad agonem reducitur; B. Coleta super ipsam prostrata, oranteque cum lacrymis, ac Dei auxilium invocante, usque dum animam reddens, expirasset. Tum vero in Domino exhilarata Coleta coram omnibus assurgens: Eja, inquit, Soror nostra magnis erepta cruciatibus, salutis semitas secuta perambulat.

47 Aderam & ego in conventu quodam, cum alia

Soror ibidem infirma & a medicis judicata esset contagioso morbo laborare, ideoque a convictu & comuni Sororum habitatione segregata, jussa fuisset, in vicinam conventui domunculam curationis causa migrare. Mansit ibi spatium anni unius: quo evoluto, accedens eodem B. Coleta, & de infirma publice verba faciens, intellexit extra conventum a ceteris sequestratam vivere propter contagionis periculum. Sensit moveri pietatis viscera piensilima Mater: igitur ad domunculam festina abiit, effusamque in lacrymas, & ad Matrem genua procidentem, ut ego ac plures aliæ mecum conspeximus, bono esse jubet animo, & acceptam aquæ lagunculam ori infirmæ ad-movens, non prius removit quam exhausta foret. Mox integra sanitas miseræ rediit, ad quam Coleta conversa, dixit: Tolle grabatum tuum, atque ad conventum revertere: quod illa Deum laudans atque magnificans fecit, nobis omnibus simili cum affectu subsequenter.

48 Hisdinium veniebat B. Coleta, conventum istius fundatura: quando ex curru prolapsa sic afflixit brachium, ut ossa sede sua emota, nulli usui habile relinquerent, & magnos Beata cruciatus adferrent. Interim eidem se spectabilem offert piæ memoriæ P. Joannes Pinet, qui olim reclusus a Confessionibus fuerat, in E conventu Hisdinienſi religiose defunctus: & quid tamdiu, inquit, ad me cessas converti? Sanassem utique jam pridem te: atque eo dicto persanatam reliquit. Mirabantur Sorores factum insperatum, pia Mater videlicet Agnes de Vault, Soror Maria Lorman, & ego Soror Petrina de Balma; & filiali affectu motæ, instantè postulavimus edoceri, unde tam subita mutatio esset, aut quis loco suo restitueret brachium: quibus illa: Bonus meus P. Joannes Pinet sua me visitatione dignatus simul mihi reddidit sanitatem, simul & increpuit desidiam meam, qua tanto tempore obliviosa distuli illius auxilium implorare.

49 Ad Vivicensem Conventum in Sabaudia profectæ Sorores, quarum una ego Soror Petrina, comitabamur B. Coletam: & quæ ei adhaerebat fideliter P. Henricum; quando transeundum fuit haud procul a cenobio Virginum ex Ordine S. Dominici Religiosarum, quæ nostro adventu cognito, cum obviam processissent, & omnibus sancta Mater pium pacis osculum impertiretur, longius restitit earum una propter verecundiam lepræ, quæ erat inquinata: invitæ nihilominus ad se Coleta, instat Confessarius hortaturque ut adeat nihil reverita: quod illa dum facit, & osculum suscipit, plenam recipit sanitatem, penitusque mundata revertitur cum Sororibus, divinam in Sancta sua potestatem collaudans. Hæc meis ipsa oculis vidi: nec tamen minori fide credo ac testor verum esse, quod alia scivi ratione: videlicet Abbatem Corbeyensem, cujus superius facta mentio est, eidem apparuisse septimo & post obitum suum anno, multa cum vociferatione & horrendo strepitu catenarum: quem totis artibus coneremiscens Coleta, abscedere a se jussit. Item quod omnes Sorores ubicumque morientes, eidem consueverint apparere, ut ipsa ex P. Henrico audivi sapissime.

a Hanc describit Abbævilleus in hunc modum ex litteris Clarae Puget Abbatisæ Vercorionensis, anno 1624 datis: Aurea est, atque ex una parte sorinsecus Christum habet quatuor clavis fixum: ornant eam ad quatuor angulos gemmæ quatuor: & in singulis ejus extremitatibus singuli lapides pretiosi, quorum vero gemmæ habet inferne pendulam, servaturque in bursula holoserica violacea auro picta. Scribit autem Soror Elisabetha Bava-ra, tam se Vercorionem sepius veneratam & osculatam, ibidemque reliquisse, cum inde migraret.

b Eadem scilicet quibus rogantibus libellus hic primum conscriptus dicitur, in Instrumento authentico in Prologom. num. 32. Abbævilleus credit Guilielmam primam Hisdinii Abbatisam infirmam: perseverasset igitur in eo munere, aut illud interpolatis vicibus resumpisset, ab anno circiter 1443 usque 1493, quo annos nato 67, prædictum Instrumentum curavit: & sic fuisset conventui regendo præfissa anno ætatis 19: quæ od nomen dixeris.

c Damna-

TER. PU-
TAINAM
EX MS.
GAL.
verba ad om-
nes habuit.

de domo
advocatum
ejus horro-
runt.

alias exten-
sa ante
omnes odore
perfumatis.

de impro-
bitate ad-
versæ cogi-
tationis.

Admitter
puellam
quam vo-
cat in folio
demonstra-
tum.

de moribus
confutator
esset.

contagioso
morbo lae-
terantem
sanat.

laxatum
Brachium
brachium.

ostendit op-
porere ei
Confessionem
facere.

testatur se
lo Coleta
mundatam.

apparet ad
Abbatem
Corbeyensem.

Guilielma
Abbatisa
Hisdinienſis.

A e Dominum tamen ne hinc intuleris: prius videtur alumnus
sua suffragia miserabili illo specie exorare permittit.

CAPUT V.

*Orationis & Penitentiae fervor: cognitio absentium:
& beneficia variis impensa.*

30 **I**nterim tam profunda ejus humilitas erat, ut si-
dem cogitatus humani transcendat, quomodo
ad eam potuerit famina aliqua pervenire, cui tam sin-
gulares concedebantur divini favoris prerogativae. Fidem etiam superabat inexhausta illius caritas, prae-
terquam apud nos, quae eramus expertae. His virtu-
tibus jure orandi studium accedebat, cui angelico
potius quam humano vacabat fervore. Ipsa ego die-
bus ac noctibus deprecantem audivi, & misericordiam
peccatoribus, purgantibus animabus, ac suae Religio-
ni postulantem. Audivi saepissime per noctes integras
lacrymantem ejulantemque ante pedes Crucifixi, hanc
ei commoditatem indulgente somno, quem vel nullum
vel exiguum capiebat. Equidem saepe cum illa ex uno
in alium conventum profecta sum: frequenter autem
accidebat, ut me aliasque ab itinere scissas cubitum di-
mitteret ad quietem; ipsa autem totas pervigilans no-
ctes, orationes cum lacrymis funderet ad Deum: quas
inter aliquando multa stentem gementemque audivi
dicere ad Crucifixum: Quis es tu, Domine, & quae
sum ego? Tales autem cum ejus essent orationes, ef-
ficaces quoque necesse est eas apud Deum fuisse,
quod signanter in conventu Lesignanensi patuit: ubi
cum panis deficeret, ad P. Fr. Petrum d' Aisi dixit Co-
leta: Vade, teque ad mendicandum panem accinge.
At bonus Frater: Dies, inquit, festivus est Mater:
ergo tu hinc, nos inde oremus, ut alia nobis via prospiciat
Deus. Acquiescit Mater; orationi incumbitur,
successu tam bono, ut mox ante conventum apparuerit
curtus omnibus iis onustus rebus, quae necessitati ancil-
larum Dei conducere: & ne dubitari posset a quo
mitteretur, mox ut sublata fuere onera, disparuit cur-
tus, sicut ipsa mihi Coleta narravit.

31 Eadem ego Soror Petrina testor, beatam Ma-
trem Coletam mirae & magnae fuisse per omnem vi-
tam austeritatis, adeoque parce comedere solitam, ut
multum videretur absumpsisse, cum panis absum-
pti quantitas unius ovi magnitudinem aequaret. Pul-
mentum vero vix gustabat ullum, sed appositum sibi,
pro insigni sua erga pauperes caritate, plerumque ju-
bebat in illos distribui. Ut erga seipsam rigida, sic fa-
cilis in Sorores, desiderabat eas liberaliter haberi, &
semel in die permittebat plenam sumere refectionem;
ne continuis jejuniis adeo corpus extenuaretur, ut spi-
ritus nequiret noctu diuque divino servitio incessan-
ter vacare, juxta nostrae vocationis & Religionis mo-
dum. Ad focum pellendi frigoris causa visa est Co-
leta accedere nunquam: lectulus ei stramineus faccus in
angulum oratorii reclusus, jacebat, nulla alia supel-
lectile instructus, quam stragula unica pauperrimaque.
Habitus porro obsoletus semper, & ab aliis Sororibus
praelestus. Scio praeterea B. Coletam circulo ferreo
tamdiu usam, donec virginali ejus carne super eundem
accrescente, bonus P. Henricus, periculo gravi quod
incurrebat commotus, deponere illum obedientiae
praecepto adactam coegit. Hunc autem cum illa,
mandato Confessarii morem gestura, conatur exuere;
tanta vi opus fuit, ut adhaerentis carnis pars non
modica ferrum sequeretur, sicut crebro mihi P. Hen-
ricus narravit: ego vero circulum ipsum & vidi saepius
& meis manibus contrectavi.

32 Idem testari possum de annulo, quo S. Joan-
nes Evangelista ipsam desponsavit Christo, prout

tum ego tum aliae plures Sorores intelleximus ex D.
P. Henrico ejus Confessario, & P. Petro de Remis, *PUR. PE-
TAINAM
EX MS.
GAL.*
qui eundem annulum Romam pertulerat. Adfui
etiam B. Coletae, cum Fr. Francisco Claret, uni ex
Confessariis suis, narraret de arboribus, quae Cor-
beae ante reclusorium suum subito excreverant; &
de loco in locum pro arbitrio transferiebantur: ac
nominatim de ea, cujus folia malogranatorum foliis
erant similia. Similiter asseruit mihi bona Soror
Maria Dorman Abbatisa, dixisse sibi Dominam Mar-
chionissam de Brisay, quod oculis suis conspexisset
arborem super nudo lapide in fenestra reclusorii
praedicti enatam.

33 Dixit etiam mihi Soror Agnes de Vise-melle,
adfuisse se in Conventu Viviacensi quando gloriosa
Mater allocuta est Sabaudix Ducem, & fratrem Ex-
cellentissimi Domini Marchiae, in Antipapam electum,
praesentibus solis P. Henrico & P. Petro de Remis: *Cognitio
absentium.*
modus autem, quo Deus ipsam coegit hoc facere &
Duci suadere, ut oblatum contra leges Pontificatum
recusaret, hic fuit; quod quamdiu divina detrectavit
obedire voluntati, excusans praedictis Patribus utili-
tatem suam, & conditionem minime idoneam ad allo-
quium tanti Principis in re tam gravi, non potuit
Dominici Corporis communione, ea, qua solebat,
ratione perfrui: quare, animantibus ipsam jam dictis
Patribus, consensit tandem impellenti se interius numi-
ni, & mox commodissime potuit sacram Hostiam sumere
atque transmittere, ut alias solebat. Ergo manifeste
intelligens, a Deo esse quod facere compellebatur, in-
trepide ipsum de voluntate Dei, Ecclesiam suam scindi
nolentis, admonuit: frustra tamen; admisit enim an-
tipapatum in consilio pertinax, cumque triennio usurpa-
vit; ac tandem melioribus consiliis parens, deposuit.
Cum autem eum admitteret, rem totam in spiritu edo-
cta Coleta, praesentibus tum sorte Sororibus dixit: Hac
hora in electionem suam Antipapa consensit cum gravi
Ecclesiae sanctae praedictio.

34 Vivebam ego in Bizontinensi conventu quan-
do recepta ibidem a B. Coleta ad Ordinem no-
strum fuit Comitissa Valentiniensis, cum egregio ser-
voris & devotionis exemplo. Diu illa seipsam ante
ingressum probaverat: cum autem ad nos ventura es-
set, eaque res pessime haberet demonem, hujus arti-
bus effectum est, ut Comitissa equi omnes subita cor-
repti torpedine, nec pedem quidem promovere pos-
sent ad iter. Mittit igitur desolata, qui rem B. Coletae
nuntiet, ab ejusque precibus poscat remedium. Red-
eunte nuntio, sanitas & motus equis rediit, & Vezon-
tionem iter instituit Comitissa, ubi in numerum Reli-
giosarum admitta eximios fecit in virtute progressus;
insipido plerumque pane ad victum & pauperrimo
vestitu ad indumentum utens, cum ingenti animi sui
gaudio, velut praesentis non diuturnum futurum
suum inter mortales incolacum: exiguo enim super-
stes tempore, ab his ad immortales abiit: de cujus felici
transitu me audiente loquens omnibus P. Henricus
edixit, nemo pro ejus anima preces funderet, quam
receptam in caelis divina revelatione agebat se didi-
cisse.

35 Testor insuper ibidem me fuisse quando filiam
cujusdam, Hannequin dicti, B. Coleta adsevit in nu-
merum Filiarum suarum: sed Pater immoderato filiae
victus amore, reddi eam sibi paullo post voluit, quod
non sine doloris sensu magno, turbam vitandarum
causa, pia Mater fecit. Accinxit tamen ad orationem
se, lugens coram Deo amissam filiam; quoniam per-
tinacia Patris eo devenerat, ut fixum haberet delibe-
ratumque, impositam equo extra natale solum depor-
tare, ne qua spes eidem superesset unquam ad curio-
bium remeandi. Sed ecce ingreſso iter cum filia Patri
equus,

A equus, alias robustus ac fortis, tertio corruit allisus ad terram: ac demum, nihil ipso de mala voluntate remittente, velut exarescens ad omnem deinceps usum factus est inidoneus. Hic errorem suum Pater agnoscere, ad Coletam redire, offerre cum lacrymis filiam suam: cui benigne receptæ Stephanettæ nomen pia Mater imposuit. Patrem autem multis variisque phantasmatis ludificari a demone ultor Deus permisit, cui cum videretur sibi Crucifixum loqui, venit is ad B. Coletam, dictum sibi ab eodem affirmans, Fratres Sororesque omnes gravissimis tentationibus inquietari. Vehementer ea denuntiatio assilire potuisset bonam Matrem, nisi ad remedium orationis converti, intellexisset omnes omnino in Detrahitia gratiaque consistere, isque Dominum quibuscumque in periculis auxilium tuitionemque spondere. Obiit post hæc dictus Hannequinus, & beata Matri horribili forma apparuit, immanem ululatum lagoremque ciens, cum ingenti Coletæ omniumque Sororum præsentium conspectu: sicut audiui ex Sororibus multis, quæ ex Vivienti conventu ad Bizontinum transierant.

56 Sape ego curiosus intuens, & fixis oculis vultum B. Coletæ considerans, observavi illius dentes velut combustos videri, ob ingentes quos patiebatur dolores: similiter & pedes crebro deprehendi cum habere colorem, quem tostus haberent. Et vere tantos in his sustinebat ardores, ut refrigerandis frequenter gelidam aquam posceret. Fr. Joannes Croquoison, diu Hildinii commoratus, narravit mihi, quod sibi, ad B. Coletam in Burgundiæ partibus agentem profecto, ipsa dixerit; Sororem Catharinam Annette Gendensem Hildinii obiisse, sibi que apparendo schedulam porrexisset his verbis notatam: Ora pro me, Mater, quia mortua sum: quod verum fuisse postea compertum est. Festum erat Conversionis S. Pauli & sedebat in cella Christi ancilla; quando diabolus ejus succellibus invidens, ipsam terræ assixit subducta sede: quam & procul abiecit, & uno e pedibus contracto corruptit. Ita assidentem humi Matrem, dum admiranda conspicio, audio ab illa mihi dici: Viden, Soror, quid mihi diabolus fecerit: Sapius in hunc modum molestus mihi est.

57 Eandem mihi narrando retulit accidisse sibi, ut in Ausonensi conventu nolulam pulsaret alienus obsequii necessarii causa: accurrebat sonitum, tum forte vino hauriendo intentata Soror Joanna Rabardelle, oblita vini decurrentis fluxum sistere, epistomio, quod manu tenebat, in syphonem immisso. Itaque vacuum deinceps vas torum inveniens, recurrit ad Matrem, ploratque ob culpam pariter & jacturam: sed, Revertere, inquit morienti Mater, & denuo vide quomodo se habeat. Dictu mirabile! Vas funditus vacuum, plenum vino sapidissimo reperit obediens Soror: cujus proinde virtuti miraculum Coleta, ipsa beatæ Matris meritis tribuebat. Quo tempore Mustiponti in Lotharingia exercebatur S. Clara monasterium, parietes duo collabentes oppresserunt P. Joannem Deschaux, spectando intentum operi: sed illatus ille inter ruinas permansit, precibus B. Coletæ (rem totam in Hildinensi conventu, eo, quo gerebatur modo temporeque, videntis) feliciter protegitur: quem si ibidem fuisset extinguitus, in certissimo salutis æternæ periculo fuisse deprehendendum, ipsamque postmodum Fr. Francisco Claret affirmavit.

58 Invaserat me in conventu Poligniacensi constitutam gravissimus brachii intus dolor, somnum omnem, & sumendi cibi eripiens facultatem; cujus causa brachium obvolutum pannis atque ex fascia pendulum per quindecim omnino dies circumtuli: donec doloris acerbitate victa, ad beatam Matrem festinanter accurri, cum forte illuc ingressam. Huic

dum pedes abluo, non sine acutissimi doloris sensu, D illa ex vultu intelligens male mihi esse, quærit ecquid mihi molestum sit. Brachium, respondi ego, pelline affectum. Tum Mater: Depone illuc ocyus omnia, & sana eris. Deposui, & ecce momento sana, nullum prius cruciatum sensi. Alias in conventu Hildinensi gravi laborans infirmitate, simili beneficio ab ea sanitatem recepi: ut enim me infirmam vidit: Vade, inquit, Petrina, decumbe in loco ubi ego decubui. Ivi, decubui: subsequitur mox ipsa, atque ut ad meam red-eam jubet, munusque obeam Secretariæ, & lectum mihi sternam in dormitorio. Nec pluribus opus fuit: ad ea verba continuo sana valensque surrexi.

59 Fungebatur Abbatissæ munere in Poligniacensi conventu, quando a mensa surgens & ad Sororem Claram Labeur conversa: Quid diceret, inquit, si nobiscum ad mensam assidentes novem Abbatissas habuissemus? Eam interrogationem hausit divinitus scientiæ innixam fuisse declaravit eventus, quamvis plures ac-cumbentium cum adhuc novitiæ essent: omnes enim novem successu temporis ad Prælaturam assumptæ fuerunt, & prima quidem Soror Clara Abbatissa Viviacensis in Sabaudia fuit; secunda, Soror Joanna Leon-Sanguier conventum rexit Auxoniensem; tertia, Soror Maria Dorman Hildinii præfuit; quarta, Soror Agnes VVise-melle Surregientium Abbatissa est constituta; E quinta Soror Stephana du Tarte, Viviacensi præfecta est cenobio; sexta Soror Maria du Pois, trium successi-ve conventuum moderatrix fuit; septima Soror Joanna de Corbeja, Gueplanum monasterium gubernavit; octava Soror Maria Herenguier Molinensibus in Borbonio Sororibus præfuit; nona denique Huguetta du Tarte monasterium rexit Hildinienſe.

60 Miserat nos sollicita Mater, ut e conventu Auxoniensi, ad Bizontinum, in quo tunc morabatur ipsa, quinque vel sex Sorores adluceremus: dum parant discessum illæ, moritur una, Soror Joanna de Jou nominata: reliquæ nobiscum veniunt ad Matrem, una cum P. Henrico, eique præfatæ Sororis obitum nuntiamus, defunctæ animam illius precibus commendantes. At Coleta: Novi, inquit, & prius novi, quam mihi mortuam nuntiaretis: etenim ad me veniens terrore compellens: Mater, ait, Mater, Mater: ecce me venio ad imperium tuum. Ego vero aliam esse rata silentium imposui: sed conversa pertectissime quænam esset cognovi, quamvis supra nivem candida appareret. Amabat summo opere pia Mater tabellam eburneam, in qua Dominicæ Passionis erant depicta mysteria: hanc casu lapsam ruptamque per medium mœrens Coleta P. Henrico commendavit, ut curaret reticiendam. Suscipit ille, quod petierat B. Beata curaturum se, disruptamque secum tabellam auferens, cum forte rapturæ modum vellet inspicere curiosius, & tabellam eo sine retexisset, solidam illam & integerrimam reperit, nullo rapturæ cuiusquam apparente vestigio: prout mihi sancte affirmavit is, inter cujus manus miraculum accidit, P. Henricus. Dixit mihi Soror Joanna la Serree, quod cum ex altera manuum male affecta ingentes & continuos patere cruciatus, qui eam quietis omnis faciebant expertem, remediis aliis frustra adhibitis, Christi ancillam Coletam rogaverit, ut vel signum Crucis super partem agram efformaret: at illa tam magnificam Sororis de se opinionem non sustinens, velut indignabunda supplicante repulit, manu in alterius manum injecta: quæ eo attractu subito se esse sanatam merito est admirata.

a. Agis de hac re Petrus ipse in Vita num. 112: sed dissimulato negotio, cui suscipiendo consensum extorquere intendebat Deus, impedienti ne ante eum præbitum sacram Hestiam; esset transierat.

b. Quibus mentis istis Religiosis informari ex MSS. memoriis Abbouillæ expensit fol. 207. In his erat: ut in oratione mentali

A tali sublimiora non sectarentur. Sed meditando vitam ac Passio-
nem Domini sui abnegationi insisterent: verba suggerent otio-
sa: res divinas reverenter tractarent. Itaque cum infantis Iesu
imaginem Sororum una ludibunda gestaret, puellam manus
atque pedes adduxit ad magistrum Coletam jubens ut ei inungeret
penitentiam disciplinam faciendam. Hanc autem imaginem Soro-
res deinde posuerunt supra ostium loci externorum colloquii
destinati, ut ejus aspectus admoneret ingredientem, parce &
circumspecte verbis uti.

c. Hujus praedicationis occasione refert Abbavillan fol. 120,
quod eundem Lucam ex familia Ducis Burgundiae, exhortationi-
bus Coletae ad amplectendam S. Francisci Regulam induc-
to, praedixit; quantumvis niteretur pii voti compos quamprimum
effici, non tamen ante septennium illud consecuturum: qui
deinde per annos 25 Sororibus ministrans, hoc testatus sit.

CAPUT VI.

*Devotio erga Eucharistiam, morbi graves, rerum
oculorum scientia.*

Quod gloriosa Christi famula Coleta erga au-
gustissimum Eucharistiae Sacramentum sem-
per fuerit devotissima, vidi ego & audiui multoties:
certe sacrificio Mulae intererat numquam absque co-
piosa effusione lacrymarum profundisque suspiriis: au-
diebat autem Missam quotidie, sive in conventibus
esset sive extra eos iter faceret: idque ut majori face-
ret animi puritate, minimas quasque labeculas humili
& frequenti expurgaret Confessione. Latabatur au-
tem tum vel maxime, cum absque arbitrii solitaria di-
vinis poterat interesse mysteriis, & Sacerdotem ad aras
facientem spectare: cupiebat enim Sorores suas non
pervenire in eorum gratiarum notitiam, quas eo tem-
pore recipiebat a Deo, potissimum sub elevatione san-
ctissimi Corporis Sanguinisque Domini: quando tan-
ti erant gemitus ejus lacrymaeque tam uberes, ut in-
tuentibus cunctis summum moverent commiseratio-
nis affectum. Nec mirum, quandoquidem (ut testes
mihi nonnumquam fuere P. Henricus ac Fr. Franciscus
Claret) Sponsam suam sub Sacramentalibus specie-
bus adorans, eundem sepiissime corporeis oculis pro-
pria in specie intuebatur visibilem: unde spiritus tan-
to ardore ferebatur in Deum, ut identidem in extasim
raptus, sensu motuque privatum corpus imbecillum
relinqueret.

61 Quinetiam ex P. Petro de Osiaco, & Fr. Theo-
baldo intellexi, quod ad elevationem sacratissimae Ho-
stiae conscientias celebrantium cognitae haberet Cole-
ta; quae si forte gravioris culpe reatu tenebantur ob-
stricta, ejusmodi mediis utebatur illa, ut & reus an-

Clam caperet corrigendi sui, & astantes agi aliquid
arcanum cognoscerent; neutri tamen intelligerent,
unde ejusmodi scientiam ipsa acciperet. Scio autem,
quod omnis conditionis homines accedere cuperent,
ut eam in hoc adorandi Iesu sui actu intuerentur, &
gementem suspirantemque audirent: sed nolebat ipsa
hoc permittere nisi personis admodum spiritualibus &
familiaribus sibi. Quare qui desiderii sui effectum
consequi a volente non poterant, occupabant latebras,
unde etiam nolentem pie curiosi observarent: quae ra-
men latebrae ipsimet, diviniore lumine arcana quae-
libet cognoscenti, minime erant occultae. Quare saepis-
sime declaravit Fr. Franciscus Claret & Fr. Joanni Mil-
lon, displicere sibi quod aliqui se absconderent, ut
furtim & curiose ipsam viderent lacrymantem. Aje-
bat enim, non esse in sua potestate lacrymas, seu sola
sive in aliorum praesentia esset, quoties caelestis Regis
considerabat majestatem. Quis autem illius esset affe-
ctus, quam stupenda signa in ipsa notarentur, cum di-
vini epuli fiebat particeps, nulla sufficit oratio explica-
re, extra se raptam ordinariam erat: & durabat rap-
tus usque ad prandii tempus, plerumque saepe ad vespere-
ram usque, & diutius quandoque.

Tomus I.

63 Quod attinet ad morbos & cruciatus gravissimos, D
quos patientissime pertulit quoad cum ipsa versata
sum, quosque mihi omnes familiariter retulit; eorum
unus, nec minimus erat inflatio quaedam totius corpo-
ris, quae modo accrescens decrescensque, modo eodem
in statu consistens, dolorem ei causabat non modicum:
gratum tamen & amabilem sibi respectu illius, qui tam
dura tam immania pro nobis innocens passus est: cujus
etiam indulgentia factum est, ut quandoque a morbis
suis miraculo relevaretur. Audiui enim a P. Henrico,
quod ab alloquio Summi Pontificis revertens Coleta,
per iter in gravissimum incidit morbum, sic ut leta-
lem rata, ad mortem pie obdormire se prepararet: quip-
pe caloris nimii vehementia retracta in fauces lingua,
formandae vocis amiserat facultatem, ipsique pene re-
spirationi omnem praecluserat viam. Adstabant ad le-
ctum itineris comites, cum P. Henrico & nobili Do-
mina de Brisay, & proximum ejus ex vita operientes ex-
cessum merorem lacrymis testabantur: quando egre-
gia specie Domicella adsuit: eximio praeter solitum
candore spectabilis, & virginis castae praeferebat vul-
tum: ea geminum postulat ovum, oblatumque una
accipiens manu, altera os Coletae aperiens, contractam
linguam digitis retrahit in statum suum; coque facto,
infirmam amplexa & osculata disparuit, & una cum
ipsa omnia tam periculosa infirmitatis symptomata. Ne-
que dubitavit ipsa vel P. Henricus (ex cujus utriusque
ore habui) quin B. Virgo Maria fuisset subita illius
sanitatis largitrix.

64 Similiter ad mortem alias tendere videbatur Ve-
zontionensi in conventu agra decumbens: itaque exi-
tum suum commendare Deo solite incepit: vidit au-
tem sublata in extasim ante Dominum suo in throno con-
sidentem, provolutam ad pedes sanctissimam Virginem
una cum sancta Maria Magdalena sanctaque Clara sup-
pliciter postulare, suo ut consortio tandem jungeretur
Coleta, & laboribus ejus finis per mortem imponeretur:
sed flexis ex altera parte genibus S. Franciscus, id ne
fieret divinam precabatur maiestatem: Ah Domine mi,
inquirebat ille, an ea conditione ipsam mihi dedisti, ut
ex mundo educeres tam repente? Superstite illa, obse-
cro, etiamnum in vivis, cujus praesentiam usque adeo
necessariam esse nosti ad reformationem meorum Ordi-
num. Et visus est Francisci supplicationem admisit
Deus: convaluit enim & sana surrexit cum gemitu ex-
clamans: Eheu! vir bonus Franciscus sanctissimus non
vult ut moriar, & ad Deum meum moriens proficiat:
heu me! quantus hinc mihi accedit cruciatus! Ita nar-
rarunt mihi, qui adstabant, P. Henricus, Fr. Petrus
Lyon & Fr. Franciscus Claret. Quod porro ejusmodi re-
velationes ac visiones ipsamet aliis patefaceret non ex
aliqua fiebat vanitate: sed quia divinarum influxu gra-
tiarum repleta nec linguam nec ceteras facultates cor-
poris animae habebat in potestate, atque ita ignorabat
quid diceret vel aliis enarraret, usque dum sensibus
plene restituta animadvertibat, astantes in aliquam
divinorum secretorum, quae in se agebantur, venisse
notitiam: quo cognito, vituperare seipsam ac vilipen-
dere incipiebat, quam abjectissime poterat de se loquens
ac sentiens.

65 Scientiam industria studioque acquisitam vel exi-
guam Coleta vel nullam habebat: sed infusa calitus
cognitione plurima noverat tam praeterita quam fu-
tura, nullo creato magistro usa: cujus rei varia pos-
sent proferri exempla, quorum ceteris auctoribus com-
pensorum distincte memini. Ita Sorore Maria de Pois
referente dedit ego Petrina de Balma, fuisse ex S.
Francisci Ordine Religiosam, eundemque in Theo-
logia Doctorem, & Magisterii titulo ornatum Pari-
siis, Magistrum Petrum Psalmon dictum, qui ab initio
reformationis multum B. Coletae addictus, in mor-
bum

Fff

Abum medicorum iudicio lethiferum incidit. Proficiscebatur tum forte Beata ad quosdam conventus visitandos, nec procul tranſibat a monaſterio, in quo prædictus decumbebat agrotus. Quæ certo cognoscens, instantem ei mortem, non ſolius corporis, ſed etiam animæ iacturam trahere; adivit infirmum, & reperit extremo in agone conſtitutum. Itaque nomine ſuo eum invocavit dicens: Confortare in Domino, Petre, & eſto robuſtus. Rem dictu mirabilem! audivit verba loquentis moribundus, adeoque confortatus eſt, ut mox coram omnibus ſanus ſurrexit ſecundum corpus: qui ut a lepra quoque ſpirituale mundaretur, protinus ſe ad Beatæ pedes abiecit, humiliter ſe offerens ad ipſius Sororumque ejus obſequium quamdiu vita deinceps comite uteretur. Non egebat illa tum miniſterii talis, admittit tamen oblatum libenter, ut ſic laboranti animæ medicinam faceret: itaque ſecreto advocatum monuit, expiaret animum Confeſſione perfecta, quali ſe cognoscebat egere; ſimul Confeſſarium ei nominat, virum gravem ac probum. Paruit quidem eatenus ille ut Confeſſarium adiret: ne tamen integre conſiteretur, vel importuna verecundia obſuit vel peccatorum commiſſorum obſivio. Ergo renuntianti mundatum ex ejus præſcripto ſe eſſe: Minime, inquit, Coleta: & enormia quædam peccata enumerat, quæ ille tacitus prætermiſerat. Obſtupuit ille, & ſibi plane, ſicut illa dicebat, conſcius, Confeſſarium repetit atque Confeſſionem, revertensque ad piam Matrem: Nunc ſaltem, inquit, confeſſus ſum omnia. Sed docuit eum, aliis denuo enuntiatis delictis, Dei ſamula Coleta non tam parum illum eſſe quam ſerebat, tertioque eodem remiſit inſelicem, donec omnem peccatorum ſententiam evacuaſſet.

66 Vezontione item vir honeſtus ac prudens Joannes de Colonia fuit, civis ibidem & mercator diſtiſſimus, pariterque in pauperes liberalis ac pius & ideo apud omnes egregie commendatus. Hunc intra breve temporis ſpatium e vita exceſſurum Beata cognovit: quare illum ad ſe advocatum, impendentis mortis certior ſecit, ac ſimul de animæ ſuæ ſalutis iuſſit eſſe ſecurum: ſi tamen rem Deo gratam facere ante mortem veller, diſponeret provide domui ſuæ, certus propinquæ migrationis. Pareo ille, teſtamentum condidit, & rebus cunctis bene ordinatis, in morbum incidit, moriturque. Hoc me audiviſſe fruſtra hic dixerò; cum res ſit omnibus paſſim nota. Sic Poligniaci cuidam ex urbe Cabilonenſi matronæ, quæ ſuæ viſitationis gratia, devote venerat

C Poligniacum, propinquæ mortis viciniam indicavit: itaque præmonita illa, neque dubia de veritate prædictionis, animum expiat Confeſſione: poſt quam, modico interdicto tempore, in morbum prolapſa vivere deſiit,

67 Dixit mihi P. Petrus de Remis, & ſibi ob quamdam B. Coletæ negoria Romam profecto eveniſſe, ut ageret aliquid, quod præter Deum nemini credebat eſſe notum: redit interim, & coram beata Matre conſiſtens poſt duram increpationem ſecreto intelligit quid commiſiſſet in via: ex quo cognovit bonus Pater nihil ipſam latere, quod ad ſpiritualem ſuorum Fratrum ac Sororum ſtatum ſpectaret. Et ſane enuntiabat Viſitatoribus non tantum præſentium, ſed abſentium quoque defectus occultos, ut ſiſ opportune proſpicerent. Dicentem inſuper ipſam ego audivi: Edico vobis Sorores meæ, quod ſingulari munere mihi divinitus conſeſſo, tam claram certamque noticiam habuerim Ordinis S. Franciſci nono ætatis meæ anno, atque habui trigefimo vel quadrageſimo. Faſſa mihi etiam quandoque eſt raro ad ſe adire aliquem, cujuſcumque ſit conditionis ille, ſive conſilii ſeu ſolatii cauſa vel alterius cujuſlibet neceſſitatis prætextu veniret; quin venientis adventum, rationem, intentionem aliaque præſciverit, ut ne imparata reſponderet. Ergo a Fratribus & Sororibus omnibus, ipſique adeo Confeſſariis ſuis mira obſervabatur

reverentia, probe cognoscentibus quam raræ ſcientiæ D dono polleret: neque abſentem minus quam præſentem reverebantur: cujuſ rei mihi teſtes ſuere prædictus P. Petrus de Remis & fr. Franciſcus Clares, jam ſæpe nominatus.

68 Erat in conventu Bizontino Novitia, quæ diabolica ſuccumbens tentationi, egreſſum ex monaſterio ſerjo meditabatur, nemini vulnus ſuum detegens. Hanc ad ſe divinitus edocta advocavit Coleta, expreſſaque culpæ confeſſione ſit animavit, ut mutata in melius voluntate, majori deinde quam coperat ſervore in ſuſcepto Religioſæ vitæ propoſito ſit progreſſa. Ibidem cum divino intereſſet Officio, Sororum una vanis atque periculofis mentis evagationibus diſtrahebatur ab orandi attentione: aberat longius in choro Mater; cognovit tamen quid animo volueret, & Religioſum ſubmiſit, quæ juberet, nugæ iſtas miſſas faceret, ſibi que ab inſidiantē caveret demone: quod & fecit nulla interpoſita mora. Tantum valet opportuna monitio ex caritate procedens: ſicut in majoris momenti rebus etiam patuit. Erant enim cum totis Galliis bella arderent, & copioſus utrimque exercitus ad prælium ſtato die ineundum conveniſſet, admonita in ſpiritu Coleta fuit, copioſum ſanguinem citundendum eo prælio, plures autem animas inimico demoni ceſſuras in prædam. Mœſta igitur, & utramque partem ſtudent componere, miſit Fr. Joannem Millon cum monitoriis ad utriuſque exercitus Duces epistoſis, quibus quid ſibi eſſet revelatum declarans, tantum effecit, ut mutatis animis & depoſita pugnæ cura, ipſo loco ceſſati ſint conciliandæ pacis tractatus iniri.

69 Item in conventu Poligniacenſi Novitiæ cujuſdam ad mortem laborantis curam commiſerat alteri Religioſæ, ſolite admonens ut ad agonizantem ſe quam citiſſime advocaret. Ne faceret quod juſſa erat bona Soror ſomnus prohibuit, in oculos, longiori vigilia & præcedentis diei laboribus fatigata, ſurrepens, interim dum animam agit Novitia. Expreſſa igitur mortuum reperit: & mox increpantem graviter Matrem audivit; quæ vehementer dolens abſente ſe mortuam Filiam ſuam, negligentem Sorori prædixit futurum, ut nemo morienti præſens adeſſet. Nec levius quam prædixerat evenit: adfuit tamen in eodem conventu pia Mater, cum illa aliquamdiu poſt ultima correpta infirmitate; necdum perceptis Chriſtianis Sacramentis, elinguis jaceret: advolat igitur lacrymabunda, & lacrymis ſervidas orationes miſcens, impetravit a Deo, ut ſenſibus ſuis reſtituta miſera & loquendi reciperet facultatem & Sacramentorum opportune communiretur præſidio: poſt quæ mortua eſt, ut prædictum fuerat, nulla proſus e Sororibus præſente.

70 In conventu Viviacenſi Beata commorans, inſtantem Domicellæ cujuſdam Poligniacenſis exitum in ſpiritu cognovit: ejuſque præſentia extremum fructuſpiens, abſentem ad ſe evocavit per litteras, ac deinde, monuit morituram: quod vere prædixiſſe ipſam ſecuta in brevi mors probavit. Simili modo ſcivit prædixitque alia, æque ab hominum cognitione remota, quam ignota cuilibet eſt mortis ſuæ hora. Perebat in Ordinem admitti adoleſcentula quædam, cui ad formæ gratiam mira morum amabilitas addita favorem omnium conciliaverat, Sororum, inquam & Confeſſarii: qui rara naturæ ac gratiæ dona in illa demirati, opportune importune ad illius admiſſionem impellebant reſiſtantem Coletam, propterea quod ſpirituale oculo arcuatum animi vulnus inſpexiſſet: Viſta igitur deprecantem votis: Cogitis, inquit, me ut hanc recipiam: veruntamen ſcitorum futurum nunquam ut uſque ad Profeſſionem perſequerer. Ita evenit: tot tamque gravibus tentationibus obſecta fuit miſera, ut obſervatur impoſſibilis viſa ei ſit Regula, atque ad ſeculum vomitumque redierit.

A 71 Audivi quod gloriosa Mater Coleta Fr. Joanni Foucault loquens, eidem dixerit in principio reformandi Ordinis S. Clara datum sibi a Summo Pontifice fuisse conventum Fratrum Minorum Dolæ in Burgundia, ut eo reformato, illis pro arbitrio suo vel Fratres vel Sorores constitueret: ipsa autem videns nulla in provinciis istis esse suæ reformationis monasteria, & multos undique accurrere fratres, in novitate spiritus vivere cupientes, nec parum ad commune bonum Sororum posse conferre si constitueretur alicubi velut seminarium Fratrum probitate, prudentia, doctrina ac Religione præstantium, qui inde per conventus distribui possent, mire ejusmodi virorum egentes: hæc, inquam, considerans aggregavit illis hujusmodi homines, qui magnis istis profectionibus aucti, optimis deinde virtutum exemplis monasteria omnia impleverunt.

b 72 Instabant ibi *b* ex eodem Ordine Minorum alii, spiritualis hujus ædificii subsidio nequaquam a Deo destinati, ut sibi a loci magistratibus addiceretur conventus, quem suæ reformationis Fratribus Coleta destinaverat. Sorores autem cum repulsam suis paratam viderent, mæstæ preces ad Deum convertunt, quas prompte fuisse exauditas eventus docuit: nam quidam e magistratu, Magister Stephanus a Magnavalle, vir prudens ac bonus magnæque in Parlamento auctoritatis, plerosque senatores videns in Fratrum tam vehementer instantium partes propendere, ne cogereetur conventum Sororibus abjudicatum cernere, in iter sese contristatus dedit, beatæ Christi ancillæ desperatum negotii illius statum nuntiaturus. Ecce autem ex improvviso apparet in nubibus obviam ei facta Mater gloriosa, & manibus innuens ut ne pergeret, clara & intelligibili voce adjecit: Regredere, Magister Stephane, regredere, vicisti etenim. Cui ille mandato obtemperans (prout sæpe ipse aliis, mihi ex ejus ore P. Henricus dixit) reversus in Parlamentum est; ubi æqualibus utrimque suffragiis pendebat sententia, sed impulsus a viventis opportune Stephani calculo, in favorem Sororum dato, eidem conventum expectum addixit.

a Testis hæc ipse desit in Vita num. 135.
b De Dolens conventu alium fuisse, non satis clare quidem Petrus hic exprimit, sed clare probat Abbaville: quod tamen inter præcipuos Coletanorum adversarios nominat dictum Fr. Joannem Foucault, in eo non satis certam secutum conjecturam liquet ex Instrumento Abbatis Gandensis, in quo num. 7 dicitur ipsi Beata devotus, notus, & familiaris Religiosus: ut ex ipsa Coletanorum reformatione patius quam observantium Beata adversarius unum fuisse videatur.

CAPUT VII.

Infectiones a damone, donum Prophetiæ, obitus & cum secuta visiones.

73 **V**Enio ad invidentium virtuti ejus machinationes demonum, quas illa jam inde a suæ conversionis principio multas passa, gloriose triumphavit, nam cum adhuc in suo reclusorio Corbejæ existeret, venit aliquando per caminum diabolus, (quemadmodum Soror Agnes de Vaulx & P. Henricus mihi narrarunt) & in muro tantum foramen fecit, quantum transiuro illac homini sufficere poterat: sed B. Coleta foramini opponens Deiparæ genitricis effigiem, coloribus expressam in tabula, paulo post murum sic invenit redintegratum, quasi nullo maleficio fuisset violatus. Varias quoque formas induebant demones, ut pias ejus orationes impedirent, & pia propolita sanctasque intentiones subverterent: quibus cum parum proficeretur aut nihil, venerunt ad verbera impudentissimi spiritus, & fustibus aliquando sic contuderunt ut toto corpore viventem, & terro nigrore

Tomus I.

deformem viderit aliquando Soror Agnes prædicta, ut D. mihi P. Petrus de Remis & P. Henricus ac Soror Jacoba le Grand affirmarunt.

74 Ipsa quoque mihi dixit aliquando nocte quadam se persolvendis Deo precibus intentam in oratorio, dirilime exceptam fuisse verbetibus: nec eo contentos demones sic contusam intra minus fenestellæ angustias ipsam compegisse, vehementer tanta ut nec loqui posset, nec citra summam difficultatem respirare: manifeste autem se eo loci usque ad sextam matutinam, donec Sororum aliqua superveniret, quæ tali in statu reperiens Matrem, & opem terre frustra conata, Fratrem denique laicum, nomine Reginaldum accersivit: qui suos quoque conatus irritos esse videns, fenestram dissecans, explicavit angustias, quibus aliter erui viva non poterat. Hoc agem in Bizontino conventu accidit. Verum privata sunt ista incommoda: publicum & communem totius conventus Deciesiensis quietem incolumitatemque impetebat, quod sequitur, inimici demonis stratagemata, & una matrem filiasque involvisset ruina, ni laborantibus suis mirabili modo succurrisset Deus.

75 Venerat ad prædictum conventum pia Mater eo tempore, quo ipsum oppidum prædicatorum militum ingenti multitudine gravabatur, & propter bellicos in provincia motus suspecta erant omnia; eorum præsertim, qui veniebant ex partibus hostilium ditionum, quemadmodum B. Coleta veniebat, cæsi nihil esset metuendum cuiquam a tanta cordis puritate, qua partibus utrisque famulabatur. Arripuit tamen occasionem diabolus, & Sacrarum prædictam, cujus officium erat nocte media signum ad Matutinam psalmodiam dare, e somno suscitans inter horam nonam ac decimam vespertinam, impulit ad campanam de more pulsandam tempore non suo; simul & hostem adduxit scalas ad mœnia admoturum. Attonuit intempestivus ille pulsus nocturnos in mœnibus excubitores, qui eodem temporis momento inimicorum conatum deprehendentes, primum quidem prohibere ascenturos: deinde nihil dubii quin hosti ad invadendam civitatem signum campana dedissent Sorores, turbatis supra modum animis gravissima quæque minabantur innocentibus, in manifesta, ut quidem credebant ipsi, prodicione deprehensis. Ergo advolant rabidi ad conventum: sed ecce dum ad illius valvas accedunt, usque effractis, mactare omnes ac perdere cogitant, protegente suas ancillas Domino, & antiqua in earum gratiam miracula iterante, publicum oppidi horologium, quod juxta veram temporis rationem undecimam horam indicare debebat, indicavit primam pulsus sui; coque non exili, ut alias semper, sed præter morem naturamque grandifono, sic ut audicus ab omnibus distinctissime omnium quoque animos averteret a facinore cogitato, seque præcipiti nimium furore abreptos milites pariter incoleque arguentes, nullo illato damno recederent, taciteque se commendarent piis Sororum meritis, quibus acceptum referri posset, quod qua hora ipsæ ad precandum surrexerant, eadem nocturno earumdem pulsus excitati vigiles, hostes a mœnibus amoverunt. Qua in re illud quoque mirabilius accidit, quod, duabus horis hoc miraculo interceptis, nihilo tamen tardius apparuerit aurora, quam expectari debebat si ad medium duodecimæ, ut consueverat, fuisset pulsatum pro Matutinis: sicut ipsa Beata alique Sorores retulerunt, Dei potentiam collaudantes.

76 Prophetiæ gratiam, qua prædicta erat, in hoc beata Mater ostendit, quod in Languedocia partibus constituta, ut P. Henricus & Soror Agnes de VViscmelle retulerunt, mortem Martini Papæ prædixit, & nasciturum in Ecclesia schisma ad finem Concilii Basiliensis, nec non electionem Felicis Antipapæ: eaque tribus ut minimum annis, antequam eventu vera probarentur: ex qua prænotione ingentem animo dolo-

Fff 2

rem

A rem concepit. Alias adductus cum esset ad eam eximie formæ puerulus, Domini Joannis a Couraut filiolus (gratissimus namque ei erat parvulorum conspectus, primæque innocentie statum sibi representans) intuita cum Coleta cognovit, damnum esse si superviveret: precibus ergo apud Deum egit obtinuitque, ut morte præmatura exstingueretur. Ecce autem qui sanus valensque advenerat, redocitur ager moriturque. Migrant attoniti super insperatæ mortis celeritate parentes, qui Sororibus nuntiant funestum casum: at hæc verborum memores, quæ ex ore Matris suæ audierant, jubent ea renuntiari dolentibus: quibus non modico solatio fuit intelligere, quantis modis optanda filiolo suo mors illa fuerit, neque difficile existimarunt voluntatem suam beneplacito divino, & prudentis vere virginis Coletæ optioni naturalem suum amorem submittere.

77 Desiderium Beatæ animas in purgatorii poenis detentas adjuvandi tantum fuit, ut si permisisset Deus, libenter sola perlatura fuerit supplicia omnia earum omnium piaculis debita: multas igitur ad Deum fundebat preces illarum subsidio destinatas, instituitque ut

B Sorores omnes tribus ejusque hebdomadæ diebus, Majori excepta, Vigiliis defunctorum cum tribus lectionibus recitarent. Pari solitudine accurrebat ad moribundas Sorores, in illas expendens quidquid divinitus acceperat gratiarum; salutaria monita suggerendo morientibus, eisque Divinam misericordiam ferventer implorando. Simili eos etiam persequabatur caritate, a quibus aliquid patiebatur incommodi: & suere hi ex omni conditione homines domestici externique, nobiles & ignobiles, Religiosi ac seculares: sed quantumcumque diras ab eis persecutiones pateretur, nemini tamen offensam se signo ullo verboque indicabat: sed potius salutem omnium, atque ipsorum imprimis, & verbis & operibus satagebat promovere. Ipsa mihi falsa est bis se fuisse intoxicatam, nec ignorare quibus agentibus id factum esset: clementer tamen ignovit reis, nec ullum præ se tulit injuriæ sentum, sicut nec damnum valetudinis ex maleficio ullum contraxit, divina ipsam protegente dextera.

78 Talis cum esset illius mansuetudo, facile fuit per eam multos perversissimæ etiam vitæ homines ad Deum & bonam frugem converti: qui autem ex his remanebant in nequitia obdurati, super hos dolebat magis quam ex omnibus incommodis & cruciatibus, qui sibi ex morbis aliisque causis proveniebant. Nam licet labores atque ærumnæ, quibus usque ad extremam ætatem exercita est, multiplices fuerint & peracerbæ, eo tamen animo omnes pertulit, ut nihil fuerit recusatura quo minus ad Dei gloriam proximorumque salutem denuo easdem omnes & majores etiam toleraret. Sæpe cum ex uno conventu in alium erat ipsi proficiscendum, adeo debili fractaque valetudine erat, ut non videretur quartam unius leucæ partem absque vitæ dispendio posse absolvere, & tamen magnis animis se dabat in viam, dicens nihil interesse, in campisne an in civitatibus diem suum obiret, modo in Dei obsequio juxta beneplacitum ipsius mori sibi contingeret. Ergo totum vitæ suæ spatium utilissime transegit: quamdiu enim cum ea vixi in laboribus, in vigiliis, in penitentis sponte susceptis, in orationibus privatim ac communiter frequentibus scio fuisse occupatam Dei aut proximi sua causa.

79 Obitum quoque suum præcognovit, & futurum dixit in conventu Hildinienſi, Purificatæ Virginis Matris festo, ut ultra duos annos non superviveret. & Audivi autem a P. Petro de Remis, a Sorore Maria, atque aliis conventus Gandensis Sororibus, quæ tribus septimanis ante excessum ejus Atrebatii fuere, quomodo beata Mater præscia diei & horæ, qua sibi moriendum esset, eandem omnibus convocatis revelavit: admonens

atque adhortans, ut semper pie essent & timentes Deum, Regulam servarent exactissime & proprias reformationi suæ constitutiones, reddentes fideliter Deo quidquid ei voverant: & de cetero ne multa a se extremo illo tempore verba sperarent, sinerent se res suas cum Deo agere, cui se tota mente obstrinxerat. Dominica die, audito Sacro & Eucharistico pane suscepto, speciali Dei visitatione frui observata est: postquam velut extra se facta, nullius omnino rei curam ulterius gessit, nisi Sponsi sui, eum adorando, ad ipsumque suspirando. Interim deliquium patitur, & a Confessario Sacramento extremæ Unionis munitur ad agonem. Recepit autem in prædicta Dei visitatione quatuor insignes favores: quorum primus fuit, quod ad exemplum Christi patientis gravissimos senserit cruciatus, qui ei ad ultimum usque spiritum perdurarunt; alter quod reliquo omni tempore a rerum divinarum contemplatione numquam avulsa fuerit; tertius quod sacrum Missæ sacrificium semper audierit dici: postremus denique quod licet communitati Hilarum suarum præfens non esset, tam clare tamen distincteque noverat quidquid ab omnibus ubique fieret, ac si coram se singula ageretur, sicut narrantem audiivi Confessarium ejus.

80 Volebat ipse ejusque socius morienti adesse, ideoque erant conventum ingressi, præstolantes dum horam esse extremam intelligerent: cognovit hoc ipsa Deo revelante, ideoque accessit eos ad se jussit, & suavis verbis allocutos dimisit: erat enim dies iste Veneris, nec mori suæ destinatus. Sabbato vero sequenti post lactamorationem dixit suis, ultima nunc vice requiesceram se, & ut erat vestita decumbens, velo, quo velata a Pontifice fuerat cum Abbatisa constitueretur, caput obnubuit, & suorum errantium veniam a circumstantibus postulata, immobilis perseveravit, ore atque oculis clausis, inter acerbissimos dolores per horas quadraginta octo protractos, usque in Feriam secundam, quæ tum sexta Martii erat, anni millesimi quadringentesimi quadraginti septimi, quando circa horam ab ortu solis primam & coram Sororibus omnibus, ac P. Confessario & illius socio extremum diem feliciter Gandavi clausit. Relictum est sanctum ejus corpusculum in eo, super quem expiraverat, lectulo per horas duodecim: post quas ita formosum apparuit omnibus inuentibus, ut nive candidiora viderentur esse membra singula, in quibus intermicantes venæ hyacinthinum prorsus colorem induerant. Tractabilia præterea erant omnia, & suavem quandam odorem spirantia, ut vitæ ejus innocentiam vel ex hoc signo satis indubitata haberent, qui ad hoc spectaculum homines plus quam tricies mille confluerunt, partim devotionis partim curiositatis ergo. Tertio autem post obitum die, absque ulla pompa inhumatum est corpus, sicut ipsa ante mortem præceperat, & Pater Confessarius mihi Atrebatii affirmavit.

81 Noluit porro Deus hanc suæ ancillæ mortem absque testimonio inhonoratam ignorari ab aliis regionibus: ergo ea ipsa qua excessit hora audita est in conventu Urbensi in Sabaudia, quem vivens multum pia Mater dilexerat, angelici concentus dulcissima melodia, interque ceteras vox una suavior, quæ ab omnibus Sororibus clare intellecta modulabatur hæc verba: Venerabilis Soror Coleta abiit ad Deum. Eodem die ipsamet apparuit laicæ cuidam Sorori Cecilæ, multum sibi devotæ, quæ viventi aliquamdiu ministraverat. Erat hæc in conventu Castrenſi longissime disſito, nocte media vacans assuetæ sibi orationi, cum vidit clarissima in luce Coletam, tantique fulgoris radios emittentem ex oculis, ut non minus quam ad solis lumen declinare suos cogeretur, nec posset fixe intueri: terna autem vice idem oblatum pie Sorori spectaculum ingenti solatio plenam reliquit.

A 81 Præterea ex P. Petro de Remis audiui, fuisse Sororem in quodam conventu procul remoto, quæ B. Coleta, nunquam sibi visa, conspicienda cupidissima, sæpius eam felicitatem optarat, imo jam sexies millies Ave-Maria recitabat, ut Beatissimæ Virginis intercedente suffragio, hanc a Deo gratiam impetraret. Exaudivit piam votum Dominus: nam in nocte obitum Beatæ immediate præcedenti, audit in oratorio pie Matris pulsus triplicem, eoque pulsu excitata a somno, ostium quoque oratorii aperiri audit, ac rursus claudi. Surgit igitur, atque ad locum se confert; ubi Religiosam conspexit mira refulgentem claritate, ut crystallus solet opposita soli: tum vocem audit dicentem sibi: Est Soror Coleta, est Soror Coleta. Stupefacta illa novitate rei, eamque se videre mirata, cujus conspectum votis tam diuturnis optaverat, ut gaudii sui participes faceret Sorores alias, clamorem parat attollere, nec potest. Ergo satis habuit abeuntem subsequi, quæ mox ab oculis mirantis disparuit. Tum vero ad Sorores accurrit propera, & quid acciderat sibi exponit: illæ autem dum tacite admirantur, ecce caelestis plane exauditur concentus, sublatique in cælum oculis vident Religiosam prædictam, amantissimam gloriam in medio modulantium choro, sursum ferri in æthera g.

B 82 Referbat idem P. Petrus de Remis, in alio conventu Religiosam fuisse, divinis rebus devotissime addictam, quæ ipsa, qua Coleta moriebatur, hora orationi pie intenta, atque inter orandum extra se raptâ, ordinatissimam viderit processionem, quam componebant præsentibus Christus cum sua sanctissima Matre, & Patriarcharum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum ac Virginum gloriosi coetus, nec non Minorum Fratrum ac Sororum S. Claræ multitudo maxima: in medio autem omnium B. Coletæ anima triumphabunda deducebatur ad cælum, mira gloria & splendore coruscans. Hanc pompam sane gloriosissimam excipiebat devota alia humilisque processio, plurimorum virorum atque mulierum omnis conditionis atque ætatis, manibus inter se junctis, & cervicibus inclinatis: & in hac pia illa Religiosa matrem suam lætabundam agnovit, & quomodo ipsi esset requirens, intellexit, quod optime: primum autem ordinem procedentium, Sanctorum esse, qui B. Coletæ animam in æterna ducebant tabernacula: secundum vero animarum fidelium, quæ ejusdem precibus meritisque ex purgatorii crepti flammis liberatricem sequebantur suam, quarum ipsa quoque una erat, & ad cælestem gloriam comes. Fuit & alia maxima austeritatis & multæ penitentis persona, quæ simili in raptu vidit B. Coletæ animam ab Angelis transferri in Paradisum.

C Hic est cujus filius olim scripsit instrumentum Abbatis S. Petri primo loco datum post vitam.

Non sagorum hoc factum maleficiis fuisse; sed probato in partem veneno indicere videtur Vita n. 176.

Adit Abbavillan fol. 413, ex Sororis Elisabethæ depositione (sub autem hac Duca Bavaria filia) quod ibidem anno 1446, in festo Sanctorum Petri & Pauli ab extasi, quam passa fuerat, sibi reddita, exclamavit: Felices quæ prius morientur, & dies tribulationum non videbunt. Ibidem: Novitia Soror, culinæ ministerio intenta, in præcutum sudem oculum sic impexit, ut videndi ex eo fluctatam amiserit. Volebant eam, ut deinceps inutilem futuram, Sorores dimittere: sed Coleta, quam abitum Gandavum parabat, licere negavit: quod malum non naturale sed accidentarium esset, & in obsequio Religionis contractum. Quibus cum parum proficeret: Eja, inquit, ego Gandavum abeo moritura, & hanc, quam vos rejicitis, mecum abducam. Fecit ut dixerat: sed per viam læso oculo restituit sanitatem. Similiter cum Fr. Arnoldus ex Ordine S. Augustini obtulisset se ad Ordinem FF. Minorum: eique circa omnium Sanctorum festum admissio, vestem parari Coleta voluisset, ut ea ante suum discessum indueretur; murata deinde mente eum jussit differri. Ipsa dein Gandavum ixit, ubi

Tomus I.

cum ei dicta vestis exhiberetur a quadam Religiosa, dixit eam non Fr. Arnoldo, qui erat in Burgundiam amandandus: sed suo corpori post mortem involvendo servituram: prout TRINAM event, jubente sic Abbatis hujus prædictionis penitus ignara, quod alia nulla magis esset in promptu, & populi spectatum occurrentis respectus exigeret, decentiori in habitu mortuam conspici. Discessit autem Hildinio B. Coleta 1 Decembris & Corriaco transiens, ubi magna erat ejusdem Reclusæ fama, quasi absque humano cibo viveret, illius Confessarium, missum honoris ergo ad se salutandam, sic excepit Coleta, ut eum de suæ penitentis Angelica vita vix loqui permitteret, alio sermonem studiose divertens. Sociabus autem suis factum miratis dixit, Reclusam illam, scilicet deceptam a demone, clanculum delicate epulari: quod verum fuisse paulo post patuit, impostura detecta. Hactenus Elisabetha apud Abbavillan, fol. 417.

d Idem ex Gandensibus memoriis addit, quod Sorori Odessa istis Abbatis loquens, paulo post exclamavit: Eheu tantum laborum subit pro reformatione Religionis, quæ diu duratura non est: idque propter nimiam Religiosarum cum Fratribus familiaritatem, & eorum erga illas conniventiam; in quantum gratiam novas inducent opiniones prætextu pietatis coloratas, & in expositione Regulæ sententias contrarias veritati. Alias autem in eandem ingressa materiam: Sufficeret, inquit, via quam ostendi eis, neque enim feci aut præcepi quiddam, quod non sciverim certo divinæ voluntatis esse. Equidem Religiosos ab eis honorari volo & cum caritate foveri: verum quæ ista est ratio, ut illos post Completorium Sorores accersant, eisque monasterii secreta revelent? unde plus desolationis quam solatii percipere præmoneo. Atque hunc in finem verba S. Bernardi adducebat, sub extremum tempus ita suos alloquens: Dum viam tenebitis, quam præcepi vobis, invocabit me & exaudiam vos, & in afflictionibus adjutor adero: quod reapse præstitit, donec ab observantia Regulæ deservierunt. Postea vero non item, & hanc se habere causam illos deserendi euidam in visione apparens sanctus Fundator declaravit. Hæc illa nondum in Conventum Gandensem cadentia, in quo primus adhuc niger ex corporali B. Coletæ presentia fervor, & integerrima paupertas, atque modestia, ut nobis testis magnorum virorum testimonio confus, & partim ipsi potuimus arbitrari.

e Observat ex Foderæ Abbavillan, eadem hora, die, mense anno mortuam esse Coletam, quibus Romæ Nicolai V creatus est Papa, cujus prudentia effectum est, ut Antipapa Felix V præsumptus cederet Pontificatui: atque ita tolleretur schisma, post quod nullum amplius loceravit Ecclesiæ unitatem, nec, ut optamus, lacerabit: quod B. Coletæ, sicut in cælos receptæ, meritis tribuunt MSS. Gandense late hic expatiatur, inquit Abbavillan, pag. 428.

f Idem fol. 421 narrat, ut facilius populari pietati fieret satis, erectum fuisse pegma, ad quod geminis scalis ascenderetur: quarum primæ portam templi spectabant, alie chorum Religiosarum: & transmittendæ multitudinî magno foramine apertam fuisse materiam, qua horrus clauderetur. Puisse autem inter ceteros quemdam Licentiatum, Germanum nomine, qui exemplo aliorum, rosaria sua sancto corpori admoventium, & ipse religionis ergo applicuerit suum, eo successu, ut ex eo tactu suam quandam odorem contraxerit, ac profusus insolitum, & mirabiliter perseverantem: ita ex ipsis depositione haberi in antiquo MS.

g His addi potest ex Abbavillæ, Molinensia MSS. citante fol. 423. Ioanna Carmona, quæ ex Beatæ prædictione Molinis facta Religiosa, votum vovit millies Deiparam Virginem recitato Ave Maria salutandi: & tribus diversis vicibus Ordinis Reformationem videre promeruit.

CAPUT VIII.

Miracula ante & post mortem patrata.

84 EXimiam B. Coletæ sanctitatem confirmavere miracula, tam quæ vivens gessit quam quæ ejus mortem subsequuta sunt: nam in urbe Vesontionensi puellam, mortuam prius quam natam, cum parentes in Dei misericordia consili frustra ad ecclesiam attulissent, tandem cum lacrymis B. Coletæ obtulerunt. Tactæ humanitatis sensu Sorores acceperunt velum, quo uti Mater sua consueverat, eoque obvolutum defunctæ corpusculum, ad ecclesiam denuo referri jusserunt. Ibi gloriosissimæ Matris nostræ meritis vita puellulæ reddita, ipsa baptizata est, & Coletæ nomine nuncupata: quæ cum justam attingisset ætatem, oblata Sororibus susceptaque est, & S. Claræ inter nos Religionem professâ, postea etiam Mussipontanum conventum a Abbatisa rexit; fuitque hoc miraculum tota Vesontione notissimum. Eiusdem urbis civis, & no-

Astri conventus benefactor eximius, Joannes Boisoie, simili beneficio revocatus ad vitam, sæpius prodigium in se patratum confessus est, idemque jurati testes complures affirmarunt, tamquam rem passim apud omnes certam. Tertius in eodem miraculorum genere fuit nominatus sapius Fr. Franciscus Claret, qui beatæ Matri fidele obsequium humiliter præstiterat per annos triginta. Huic post gravem morbum in civitate Lugdunensi extincto, visum est ad iudicium adduci se, atque impetrandæ misericordiæ causa primum ad Beatissimam Virginem Mariam, inde ad Apostolos, Martyres, Confessores atque Virgines ablegari: omnibus autem iudicantibus B. Coletæ esse sistendum, illius interventu restitutam esse animam corpori suo, atque ita revixisse se, & integerrima deinde sanitate usum, ipsi mihi affirmavit.

B Nihilo his minora sunt, quæ vivens mortali in carne patravit: testor namque audivisse me ex P. Henrico, quod cum existeret in Castrensi conventu in regione Albigeni, B. Coleta in Lesignanensi commorante, infirmatus usque ad mortem fuerit: quod dilectissimi sui Patris periculum in spiritu edocta pia Mater, multumque de eo afflicta & mœrens, Castrum se transtulit, moribundum invisit, suisque ad Deum precibus, longiorem eidem vitam a Deo impetravit, qui proinde paulatim convalescens pristina restitutus est sanitati. Testor item Religiosam fuisse alterius Ordinis, quæ emendatiorem vitam desiderans agere, cum suorum licentia Superiorum ad Ordinem transivit S. Claræ, instantique petiit illi conventui deputari, in quo B. Coleta morabatur. Et obtinuit illa quidem, quod volebat: sed paullo post in gravem prolapsa morbum eo deducta est, ut, quoniam de proxima morte nihil dubitabatur, fossa eidem sepeliendæ, quam ipsa vidi, jam esset excavata. Verum sancta Mater considerans quam exiguum sancti sui desiderii partem consecuta esset moribunda Soror, propter brevissimum temporis sibi concessi spatium, inducias eidem poposcit a Deo ad faciendos dignos penitentia fructus: quod autem poposcit plene obtinuit: convaleuit enim Religiosa illa, & annis viginti supervixit: cujus rei tot testes esse possunt, quosquor tunc, cum facta est, Poligniaci commorabantur Sorores.

C 86 Testor quoque narratum esse mihi a Sorore Matthæta, ipsius B. Coletæ cognata, itemque a viro insigniter probo Joanne des Bees, tamquam rem publice notam in Conventu Bizuntino, quod aliquando B. Coleta visitationis ergo iter agente, ita copiose intumuerant aquæ, ut prædictus Joannes cupiens unam Religiosarum secum equo transuehere, aquarum violentia abreptus fuerit simul cum equo & Religiosa jam dicta; sicut de sua & illius vita actum crederet: sed clamante ad Deum Coleta, creptos exitio & ripæ incolumes redditos esse aiebat. Similiter de Magistro Petro Psalmon, cujus supra facta mentio est, memini a pluribus mihi esse relatam, quod cum equo in profundam fovream aqua plenam dilapsus, citra spem salutis sibi vel equo reliquam, recordatus in tali articulo mirabilium operum, quæ per B. Coletam operabatur Deus, opem illius imploraverit, & mox se liberatum miraculose sit admiratus.

E 87 Architectus quidam egregius, nomine Jaqmont, conventus Viviacensis in Sabaudia ædificandi curam susceperat, cum istic B. Coleta moraretur, hic cum vice quadam ad ripam Laci egeret cum sociis nonnullis, necessariam ædificio materiam adducentibus; ita subito intumuerunt aquæ, ut præsens cunctis adfuerit naufragandi periculum. Vidit in spiritu pia Mater isto in discrimine laborantes, & amissa spe vitæ epulantes: itaque Confessarium suum inclamatum rogavit, ut vel signum Crucis super aquas efformaret: quod ubi fecit prompte obediens, sedata illico tempestas est, salvique ad portum fabri appulere: inspectante me atque

observante nullius monitus vel edoctam de periculo, D vel inductam ad perquirendum remedium Beatam id, quod dixi, præcepisse. Virum ego ex Ordine Minorum religiosissimum novi, qui ad insigne studium perfectionis tam singularem propagandæ Catholicæ fidei zelum addiderat, ut eum sanguinis sui effusione restari cupiens, Hierosolymam adierit; ubi a Sarracenis capus in tetrum carcerem est coniectus: in quo visitantem se consolantemque Coletam vidit, ut ipse mihi postmodum a vinculis liber, confessus est: prædicebat autem ei beata Mater liberationem propinquam, eo quod operam ejus Christus destinasset ad alia quædam magis sue gloriæ conducentia.

E 88 Publice notum erat tum Sororibus tum secularibus Poligniacum incolentibus (ex quibus testor me sapius audivisse) demones, qui carcerem loci vicinum conventui, mox ut sol occubuerat, intemperis nocturnis & terribilissimis inquietabant, non exiguum miseris vinctis molestiam adferentes: statim ut signum ad Matutinum Sorores campana dabant, solitos fuisse disparere, omni strepitu cessante: quæstiverunt igitur mihi illi, ecqua esset nola illa compescendis demonibus usque adeo efficax: & Coletanarum esse intelligentes, laudaverunt Deum in sanctis illis ac piis animabus. Ibidem Joannis Maillardi uxor in puerperio periculoso constituta, filiam suam ad B. Coletam ablegavit, per quam se suamque prolem piis illius precibus commendaret: vix illa accepit nuntium (ut mihi retulere, qui adstant) quin oculos in cælum erigens, puellæ responderit: Eja, domum redi, & matrem peperisse reperies.

E 89 Multo majori in discrimine constitutam uxorem, ejusdem oppidi civis Joannes Courrard pene habebat in desperatis: quippe quam obstetrices negabant posse ad partum venire, nisi ventre dissecto, in quo fœtus per matris agitationem nimiam transverse jacens, non inveniebat egrediendi facultatem. Et medicos ille quidem jam chirurgosque sectionem facturos, advocarat in domum: subiit tamen animum prius B. Coletæ, tum Poligniaci præsentis, preces exposcere: ergo jubens, tantisper expectarent dum redeat, ad conventum properat; uxoris necessitatem exponit: preces efflagitat: quas illa absque mora fundit ad Deum, breves quidem, sed efficaces: etenim ab iis ad mortuum sollicitumque maritum rediens: Misericordiam, inquit, uxori tuæ fecit Deus: vade & filium tibi pariet. Nec aliter quam prædixerat evenit: peperit mulier, & toto quinquennio prolem superstitem aluit: ita me ex Sorore Matthæta B. Coletæ cognata audivisse fideliter attestor. Eadem aliæque Sorores dixerunt mihi, quod ex ipsamet etiam memini me audire, eam aliquando vehementer morientem ob amissum propemodum usum oculorum, precibus ad Deum fuis, tam claros illico sanosque recepisse, quam habuerat unquam. Causam autem illorum præ ceteris membris amandorum hanc fuisse Beatæ, quod per eos Christum sub sacra latentem Hostia gauderet contemplari. Vidi porro etiam alienos oculos pari facilitate ab ea curatos, quando Vezontione ad ipsam recurrit simili in casu Soror Catharina de Mansie, cujus infirmitatem a Coleta inspicere & curari idem fuit.

E 90 Matrona Poligniaci opulenta, cujus expensis eo loci fuerat conventus erectus, morbum incurerat periculosum, qui cerebrum petens, eam fere de statu sanæ mentis dejecerat. Ea, postquam a moriente marito frustra adhibita fuerant consilia alia, tandem ad Coletam ab eodem mittitur, quæ graviter increpitam docuit, divina hoc ei ultione accidere, quia longiori quam par erat tempore non expiasset animum per Confessionem: deinde Confessarium suum P. Henricum de Balma advocat, cui dum confitetur mulier, orat ipsa tam efficaciter, ut a peracta confessione salva illa

PERFE-
TRINAM
EX MS.
UAL

T. Vahliae
dolens capi-
tus solutus.

Spontaneous Spontaneous
Lands

E

Paraffine
Ser. Paraff-
24.

is private
writing.

relative fuel-
costs and per-
centage of

HISTO.

HISTORIA ELEVATIONIS
CORPORIS.

Ex MS. Gallico.

DE renovatione sepulcri sanctæ Matris nostræ Coletæ acturis, congruum fuerit explicare, quis circa renovationis dictæ tempora status reipublicæ fuerit. Anno a Christo nato mcccxcxi, gravi bello premebatur Flandria, atque in primis nobilis Gandavensium civitas, inimicis circumquaque conclusa urbibus: adeo ut itineribus periculo plenis diffidens Visitator, non auderet visitationem Gandavi instituendam suscipere: donec tandem vergente ad æstatem anno, Divinæ placuit bonitati, quæ prædictæ innovationi hoc tempus elegerat, mirabiliter immutare omnia, atque infelix istud & calamitosum bellum in lætam pacem commutare. Tentata fuerat Gandensis civitas & oppugnata sæpius conamine non minus magno, quam frustraneo: ergo ab aperta vi ad insidias conversi hostes, tripartito agmine statuunt civitatem aggredi, tum cum nihil ejusmodi timebatur, solitoque pauciores in mœnibus vigilantes futuros noverant. Itaque comparatis omnibus ad eam expeditionem necessariis, xv die Junii, in feriam vi incidente, ante auroram adsunt: dux quidem partes eorum, qua minus profundæ erant aquæ, in urbem ex improvviso illaturæ sese, interim dum tertia per aliam regionem, quæ immittendo incendio oportunior videbatur, ingressa, sparsis late flammis eo averteret populum omnem, ad restringendum ignem accursurum. Succedebatque ex voto consilium: cum ecce vigilum unus, audito adventantium subobscuri strepitu, quamvis videret neminem, eo tamen, unde aures feriebat sonus, tormentum dirigens, ipsum expeditionis totius caput tam felici ferit ictu, ut inspecta unius mors ceteris omnibus terrorem intulerit: quo percussus, velut si exercitus ingens ex improvviso occurrisset, illico in fugam dedere sese, relictis post sese machinis cratibusque, ad expediendum in urbem ingressum præparatis, quæ postero Sabbati die curribus in vecta in eandem sunt. Nec defuerunt, qui ocreas calceosque in luto, quidam etiam & vitam relinquerent: alii qui arcus, fustes ceteraque tela abjicerent: omnes denique fatebantur ea nocte Deum pro Gandensibus pugnassee: cui proinde gratiæ ab omnibus actæ, cum rei nuntius sub tempus habendæ concionis allatus, populum admonuit, quanto in periculo ea nocte fuissent.

2 Ut autem evidentius pateret, Dei hoc esse opus, adfuit paullo post ab adversariis secularis pacem petiturus: qua conclusa, citra difficultatem ullam Gandavum pervenit Visitator, daturus initium visitationi pluribus annis intermissæ, per innovationem sepulcri prædicti, prout cum aliis conventibus pridem convenerat, antequam huc adveniret. Ex quo pie credimus sanctæ Matris nostræ intercessionibus defensam ab inimicis urbem, pacem fuisse impetratam a Deo; hunc potissimum in finem: quemadmodum ab aliis quoque urbibus per ejusdem preces aversos fuisse hostes in Vita ipsius legimus. Nomen Visitatori erat Fr. Jacobus Bernardi: hic Reverendæ conventus hujus Matris & Abbatissæ Barbaræ Boens imperavit, operam dare, ut a sacro corpore terra superinjecta amoveretur: cui illa mandato prompte obediens, cum lignibus duobus, sex corbibus, utrisque recentibus, ad hoc ministerium comparatis, x die Septembris intra Virginis Natæ Octavam secunda feria, Sororibus aliquot sociata, ingressa sacellum est supra beatæ Matris sepulcrum, intra paucos ab obitu ejus annos extructum. Hic sublati, quibus instratus erat fundus asseribus, effodiendæ terræ ligones adhibiti, brevi detexere capillos,

ossa omnino integra, uno etiam oculorum adhuc in sua cavitare pendente. Postridie curatum est, ut sacris reliquiis recipiendis arca plumbea seret trium circiter in longitudine pedum, unius in latitudine ac profunditate, quam, qui consecravit Joannes Drabbe, sub vesperam attulit:

3 Eo & sequenti die visitationem publicam antecrates Visitator peregit: postridie, feria scilicet v in vigilia S. Crucis, mensis Septembris die xii, una cum Confessario Fr. Jacobo a S. Quintino, sacrificalem & ipso induto habitum, præter casulam, Amictum scilicet, Albam, stolam atque Manipulum, ingressus conventum est paullo post octavam matutinam ad visitationem complendam. Et primum quidem ad sacellum accessere, inspecturi quod ex corpore sacro jam relictum erat: inde ad templum dormitoriumque & cetera loca juxta præscriptam ejusmodi inspectionis formulam, ac denuo ad sacellum regressus, uterque descendit in puteum, in quo humiliter profundeque sepulta sancta Mater jacuerat annis quadraginta quinque & viginti septem hebdomadibus ab octava die Martii in feriam iv incidente, qua fuerat tumulata circa horam xii meridianam, ad præsentis usque diei horam nonam numerandis. Tunc Sororibus undique circumfusus prædicti Reverendi Patres, reliquam lignibus terram amolientes, totius corporis ossa detexere, suis omnia juncturis hærentia, atque ita sana velut si sub terra munda aridaque vix quinquem jacuissent annum, contra quam a soli depressi humidique natura, & quidem post tot annorum decursum, potuerat expectari. Hinc igitur singulos efflorescentes artus in mundam candidamque sindonem reponere, ac supra mensam eum in finem præparatam collocantes, etiam quatuor corbes ex ea implevere terra, quæ sacris ossibus fuerat proxima: tum quod carne sanguineque Beate in ipsam resolutis, esset in veneratione habendum ut minutiora quædam ossa, maxime pedum articulos, qui defluerant, commodius servarentur. Quibus repertis, mundare coeperunt ossa singula, & formati in eum usum cultellis ligneis, terram eis adherentem abraderet: quæ vasis ligneis reverenter excepta, inter Sorores amicosque distribueretur religionis ergo, Tenuit ea actio ad horam usque undecimam, inspectantibus citra fastidium Sororibus circumfusus, non sine singulari pie exultantis animi júbilo, testibusque interni affectus suavissimis lacrymis, quibus etiam sacrum irrigaverit caput ad singularum oscula reverenter, ut petierant, circumlatum: quod deinde sericeo involutum panno, in plumbeam reposuerunt arcam, sicut & reliquias ceteras: eamque operculo pariter plumbeo oclusam, transtulerunt ad altare in Capituli loco erectum, interim dum sepulcri fossa, eo quo convenerat modo, aptaretur.

4 His ita secreto ac nemine pene conscio gestis, exierunt e monasterii claustris Visitator Confessariusque: remque, ut gesta erat (quoniam supra spem feliciter cesserat, metuentibus ne solo in humido vel nihil vel parum admodum desiderati corporis reperirent) Fratribus ante discessum suum enuntiavit Visitator. Nomina autem Sororum hoc in Conventu tunc deservientium Deo hæc erant: Barbara Boens Abbatissa, Maria de Salieres alias de la Vente, Alecydis de Sanchines, Joanna Rense-uliet, Maria de Ghandt, Christina vanden Brouke Vicaria, Pirona Blome, Maria de Berghes Portaria, Maria Barts Sacrista, Catharina Adornes, Adriana van Koye, Isabella de Samergi magistra novitiarum, Margarita de Monts, Maria Coerins, Livina vanden Bosch, Isabella vander Mote, Maria vander Poorte, Margarita vanden Brouke, Isabella Schrivvers, Joanna de Brederode, Catharina Rums, Margarita Ghelas, Ursula Bruus, Jaqueline Petite

A Petite anno xci admissa. His conventus Religiosarum universus constabat, cui ministrabant Fratres Jacobus a S. Quintino, Bartholomaeus Lamartyn, Rogerius vanden Esche, Joannes Stubbe, Joannes Bolle, Bavo vanden Ackere.

B Die xvi Septembris ii feria mane illatus in conventum apparatus necessarius est, ad novum sepulcrum eodem, quo prius, loco fabricandum: post meridiem vero eodem introitus magister cœmentarius Baldvinus Doerschlage, cum eoque ipsius conventus famulus, operam eidem suam ad necessaria fabricæ ministeria daturus. Ab his facta convenienti fundamento, extructa tumba est ea longitudine, latitudine atque profunditate, ut in eam collocata arca ex nulla ipsam parte conringeret, sed undique ab ejus fundo & lateribus, dimidio ulnæ quadrante; ab eo vero, quo regendum erat sepulcrum, lapide, etiam dimidia ulna distaret. Erat interior sepulcri fundus laterculis pigmento plumbeo obductis stratus, iisdemque circumvestita latera omnia, per quæ transmissæ erant virgæ ferreæ quatuor, stanno obductæ, quibus imponeretur arca: totidem formatae erant in ipsis lateribus tumbæ, uno supra sacelli pavementum pede eminentis, fenestræ quartam ulnæ partem lata in quadrum, excepta ea, quæ ad caput erat dimidiam ulnam longa, reticulo occlusa æneo: dimidium autem laterem habebat crassitudo tumbæ tribus ex partibus; ad caput vero unum insuper integrum: propterea quod ea pars ita sit extructa, ut ab ipso fundamento sursum relictum sit cavum quoddam quadratum & stratum, habens in fundo lapidem eo ipso in loco, ubi impressa terræ remanserant capitis sacri, dum exhumeretur, vestigia. Ad eandem partem fabricatus est puteus trium quatuorve pedum quadratus, & ipse crate ferrea superne obtectus: in quem reposita ea terra est, quam, quod sacris ossibus proxima jacerat, quatuor corbibus elatam diximus. Reposita primum terra est, quæ ad conformandum sepulcri spatium necessario fuit egerenda: cum illa quoque quam quatuor in corbibus secretam diximus. Terram hanc eodem se in pretio habere dicebat Visitator, in quo ipsam ejus haberet, si superesset, carnem; utpote post sui resolutionem huic terræ admixtam: quapropter ex eadem cunctis Sororibus dedit aliquid, & ipse nonnullam ejus partem secum abstulit per alios conventus distribuendam.

C Dum nova in eum, quem diximus, modum fabricatur sepultura: dum sacellum ipsum pavitur lateribus, & hi tabulis desuper instratis operiuntur; dum eadem occasione alii quoque in monasterio reparantur parietes, dies servilibus addicti operibus sex septemve eluxere; alteriusque hebdomadæ feria iv jam media præterierat, cum opere universo completo, mundatus locus est, factusque necessarius apparatus, ut postero die sacrum corpus denuo terræ mandari posset. Erat is ejusdem mensis Sept. xxvii S. Elzeario sacer: cum expleto Officio Sorores venerandum pignus circumtulere per ambitum inter Litaniarum, quas vocant, cantum; & postquam ventum in sacellum est, cum eadem arca plumbea, in qua circumlatum fuerat, humi repositum duæ ex Sororibus acceperunt, funibusque adhibitis dimisere intra tumbam supra ferreas, quas diximus, virgas requieturum; eadem feria atque eadem hora, qua fuerat priori septimana extra terram eductum. Provisumque hac ratione est, ut alias supra tumbæ fundum elata arca, neque per hyemem tingi aqua posset, & tamen intra terram jaceret, utpote circumquaque altiore aliquanto, quam esset ipsa illius superficies summa; interim dum Canonizatione peracta sacrarum reliquiarum elevatio ex usu præscriptoque Ecclesiæ fieret. Necdum curatus lapis erat, qui sepulcrum clauderet: ergo superinducta lignea ei tumba est, illa ipsa videlicet, quæ prius sanctæ Matris sepulcrum obtexerat, adeo longa lataque ut no-

vam tumbam cum adjuncto puteo, terram, de qua egimus continente, commode operiret: secta per medium, quo facilius hinc inde reduci possent atque adduci partes, ferreis inter se uncis committendæ.

7 Supererat solus sepulcralis lapis, cui curando nulla, quæ quidem adhiberi potuit, prætermissa diligentia est, ut quamprimum concludere sepulcrum liceret: nec tamen quidquam potuit in eo negotio promoveri. Convenit cum uno, dein & cum altero lapicida de opere conficiendo: adeuntur intra urbem Gandensē varii, ut maxime congruus lapis inveniat: scribitur Mechliniam, scribitur & Tornacum ad divertos. Sed neque Deo neque beatissimæ Matri perfecte videri curatas Reliquias sanctas, ideoque claudendo sepulcro lapidem frustra queri, rei exitus comprobavit. Diffundebatur ad vicinarum conventus urbium rei gestæ fama: Brugasque allapsa etiam ad Sororem Catharinam Rufinam, dignam Beatissimæ Matris Coletæ, dum viveret, sociam sive ministram, audiu pervenit: quæ continuo Sororibus Gandensibus mandavit per litteras: non satis videri ossa, quæ tali in fundo tam diu jacerant, ligneis istis custellis perpurcata: sed omnino decere ut interius exteriusque abluta ab omni prorsus terra adhærescente mundarentur accuratius. Non displicuit conventui Gandensī consilium: sed expectandus Visitatoris consensus erat. Contigit interim ut Cameracenus Antistes, & Henricus vanden Berghen, qui multis abhinc annis Gandavi non fuerat, hac iter faciens, Mariam Sororem suam conventusque nostri Vicariam inviseret, carumque, quæ agitabantur rerum atque consiliorum ignarus, inter alia narraret: quomodo non ita pridem e Terra sancta redux, & transiens Basilea, ubi suus quondam avus indidem revertens, sepultus fuerat, ejusdem ossa exhumanda curasset, mundataque & vino Rhenano abluta, pyxidique idonea inclusa, transulisset Bergas, ac Patri suo obtulisset gratum munus, in summa ejus urbis æde intra familiaria monumenta recondendum. Advertit ad eam narrationem animum Soror præfata ritumque ab Episcopo in avitis ossibus repurgandis usurpatum, sibi quoque erga beatam Matrem tenendum decrevit, juxta Sororis Catharinæ monitum: eo etiam magis quod hoc ipso tempore vini Rhenani vasculum dono missum conventui esset a Principe, Caroli Ducis vidua, Margarita Anglica: ut proinde vix dubitaret, quin divino hæc ita gesta consilio essent, ne prius in curando sepulcrali lapide quidquam proficerent, quam mundata rite ossa essent ab ea terra, in qua tanto jacerant tempore. Et vero minime vanam eam fuisse cogitationem paullo post patuit. Quamprimum enim ita ut fieret decrevere Sorores, Tornaco mercator quidam Tornacensis se latomo stitit, cui cura hæc commissa fuerat, acceptaque lapidis requisiti mensura, paucos intra dies transmittendum eum Gandavum promisit: quod ipsum licet pro desiderio nostro lentius fieret, mora tamen ea commoditatem attulit non exigua: curataque interea res varix, sunt ad perfectionem operis sane congruæ, quæ alias fuissent prætermittæ.

8 Tandem completis ita opportune omnibus, sic ut neque citius neque serius multo compleri ea optandum fuerit, ad Visitatorem prædictum a Sororibus scribitur pro facultate ad id quod intendebant obtinenda: veterat enim superiori anno, cum plumbea arca clauderetur, ne qua deinceps ad eam accederet. Legit ille perbenigne litteras, neque probavit tantum consilium pium, sed & seipsum operis adiutorem promisit, quamprimum a morbo convalesceret, qui cum Rotomagi lecto affligerat; quem licet fatalem ipsi pene omnes existimarent, divina tamen gratia, meritaque beatæ Matris nostræ illum dispulerunt tam celeriter, ut intra exiguum tempus resumptis viribus, Gandavum quoque, quam primum per negotia licuit, festinanter reverti ad visita-

D
R. RE-
TAXAM
EX MS.
GAL.

duo lapide
sepulcrum
quartum,

crassitudo
sepulcrum
de ossibus
munda-
voluti.

E

d e

Off. plumbæ
area
anclusa, 27
Septembris
tumba com-
ponitur.

anno 1491
a Visitatore
post mortem
rejectionem
daturum.

A rionem, decurso jam a priori inspectione anno. Simul ergo ille in viam se dedit, simul & latomus opus suum exorsus est adventantis Visitatoris ignarus: quippe quem nec Fratrum nec Sororum quispiam tam propinquum rebarur, ob ingentes eo tempore aestus. Adfuit tamen ille post dimidium Augustum, claustrumque in die Decollationis S. Joannis Baptiste ingressus, una cum Fr. Jacobo Confessario, veneranda lippiana vino Rhenano abluit, prout Episcopum avi sui ossa meminimus abluisse; eoque tertium renovato, donec scilicet omnem ablutam esse terram (quæ quia non modica fuit, paruit quam convenienter instituta ea ablutio esset) ipso vini non amplius turbidi aspectu doceremur. Post hæc reposita in locum mundum reverenter ossa donec sicarentur, otium

f dedere liquæ capsulæ ex f. abegno ligno firmo ac prope sicco curandæ, cui octo ligneis clavis adfigendum erat operculum interius hisce verbis inscriptum: RELIQUIÆ B. COLETÆ. Sacrum quoque caput rubro holoserico infutum est, ac demum ix die Septembris postride D. Virginis serâ 11 ante meridiem una cum reliquis venerandi

B corporis partibus repositum est intra capsellam istam abegnam, alba damascena veste instratam, quam cum in finem donarat Laurentii Dullaert devotus beatae Martiris honoris affectus, præsentibus Visitatore Confessarioque ad crates, & Sorores in iis, quæ erant agenda, dirigentibus. Advectus deinde xxiii mensis die ad conventum lapis, intra utramque portam est constitutus, ac post meridiem a Sororibus decem robustioribus versus sacellum provolutus. Eo vero, qui secutus est, die præfatam capsulam Sorores per ambitum circumtulere ritu eodem, quo priore anno plumbeam arcam meminimus circumlatam: ad quam delata capsula est nunc intra sepulcrum constitutam, instratamque quatuor ex g. densissimo vitro regulis, latis pollicem unum longis octo, intra arcam transverfis, ut capsulæ dictæ pro sustentaculo essent atque cautela, ne quid ab immediato ulla ex parte plumbi contactu pateretur. Ipsa porro arca operculo post reconditam in ea capsulam, testâ plumbeo, sulciebatur scabellum humili nec dimidium pedem altitudinis excedente, ad eum expresse finem ex solida quereu fabricato, collocatoque super ferreas quatuor virgas illas, de quibus antea plenius actum. Denique superimpositus tumbæ lapis est, congrueque aptatus sepulcrum clausit, donec omnipotenti Deo placuerit, ut peracta Canonizatione idem referretur in ordine ad solemnem Reliquiarum translationem: quod ut quamprimum liceat ad ejus honorem, cui tam fideliter B. Coleta servavit, summis ac præcipuis votis exoptamus.

C 9 Superest ut quæ sepulchralis lapidis celatura, quæ inscriptio sit, breviter indicemus. Et hæc Gallico sermone in hunc sensum concepta: Ille situm est corpus sanctæ Jesu Christi famulæ Sororis Coletæ, primæ Abbatisæ ac Reformatricis Ordinis S. Claræ, defunctæ Anno ab Incarn. Domini MCCCXLVII die vi Martii, quæ hoc in loco in ipsa terra humilem sepulturam elegit; in quo sancta ejus ossa per Dei gratiam fuere integra conservata per xlv annorum & quod excurrit spatium: quemadmodum patuit, cum eadem in ipsius honorem reverenter inclusa plumbo sunt per R. P. Visitatorem nostrum & conventus hujus Confessarium xiii die Septembris, & sub hoc tumulo collocata anno MCCCXII. Marginem, qua spectanda crassities lapidis circumquaque cernitur, rotulus ambit duobus, qui sequuntur, versibus Latinis inscriptus.

Dulcis ancilla Dei, rosa vernans, stella decora,
Tū memor esto mei, dum mortis venerit hora.

10 Inter hos versus eo in latere, ad quod pedes spectant, celata est sigilli forma, quo vivens B. Coleta utebatur, pollicem unum ac dimidium alto, lato unum, cum hoc circumscripto lemmate: † MES SOEURS PENSEZ A LA MORT IL FAULT MORIR. Sorores meæ cogitate de

morte: necesse est mori. Intra quod scriptum velut e nubee procedebat manus, Crucem cum tribus clavis lanceaque complexa: proinde acti mortis memoriam inculcare volens, penitentia crucem commendaret suis; ut ei tribus veluti votorum trium affixæ clavis, ad mortem usque perseverandum sibi in eadem statuerent, quod denotatur per lanceam: atque ita ad caelestem gloriam se perventuras sperarent. Sigilli, ut hæc est expressum, mensura quatuor in altum pollices, duos & dimidium latitudine complectitur. Post secundum versiculum figura securicula erat, indicans fabro patre progeneratam esse Matrem nostram, qualem ejus sponsus Christus dignatus olim fuerat suum appellare patrem: is, inquam, apud quem nulla est generis & personarum acceptio, sed sola in pretio sunt merita virtutis. Primum marginis prædicti latus SS. Francisci & Claræ nomina sculpta exhibebat: inter quæ excavatus arcuatum lapidis transmebat lumen intra ipsam tumbam, quo facilius qui ante crati applicarent caput, plumbeam inspecturi arcam per fenestellam, intueri eam possent: quæ cavitas speciali celatura ornata, oblongam habebat crucem infixam monticulo, infra quem JESU & MARIAE sacra nomina legi poterant. Quæ omnia ab ea, quæ vidit, interfuit, manuque & consilio E adjuvit: scripta reperiuntur anno MDX.

11 *Exstat in Archivio sanlimonialium S. Clara epistola cujusdam Sororis, ad quamdam Matrem Abbatissam alterius conventus, ordinem continens Psalmorum & orationum dicantiarum quondam in sacello B. Coletæ post circumlatas processionaliter Reliquias per claustrum. In eadem epistola indicatur quod plumbea arca fuerit ab Episcopo Suffraganeo antea Chrismate & benedicta, qua Benedictione completa idem Suffraganeus caput sacrum sublatum ex arca, cunctis Sororibus osculandum præbuerit, ac deinde omnibus quadraginta dierum Indulgentiam concesserit: eaque de re data dicuntur ad omnes conventus litteræ: sed deest nomen scribentis & tempus data epistolæ. Nihilominus suffraganei Episcopi, indicatam in ea epistola elevationem procurantis nomen, & tempus rei gesta indicavit nobis Michael Noet, ejus, quod apud Surinam est, compendii interpreti aditus: in cujus MS. prologo, post narratam anni MCCCXII translationem, hæc leguntur. In hunc modum reconditæ sacre Reliquiæ ad annum usque MCCCXVI quieverunt; quando eas ad diem xxv Maji inde elevandas curavit Nicolaus Episcopus Sareptanus, Reverendissimi Episcopi Tornacensis suffraganeus, post Missam Pontificali ritu ornataque in Ecclesia Sororum celebratam, in die Ascensionis Domini. Quæ in re istud notabile accidit, quod aperta per Episcopum tumba grandibus aquæ guttis undique stillare conspecta sit, sic tamen ut earum nulla sacro corpori incideret: verum ubi illud remotum est, continuo decidentibus guttis totus undique loci fundus aquis maduit: quarum tanta admiratio Episcopum cepit, ut fuerit protectatus absque alio miraculo omni dilectæ Deo Virginis sanctitatem sufficienter testatam hoc prodigio esse, ut posset ad ejus Canonizationem procedi. Ita me per litteras anno MDXIV datas x die Martii docuit Soror Levina Nevens, ipsius tunc conventus Abbatissa: addens albam illam serici Damasceni vestem, cui sacra hæc ossa fuerunt humido in loco tanto tempore involuta, omnino integram fuisse repertam, cujus particulam ejusdem Abbatissæ dono habeo asservoque religioso.*

12 *Addit prædictus Michael, ablati ex tumba reliquiæ, edificatum esse supracam sacellum: præsumitque; nullum ante hæc sacellum fuisse in loco sepultura; sed solam tumbam in modum formicis fabricatam ejus existisse magnitudinis, ut sub eam descendere poverit Episcopus Suffraganeus: quæ omnia aliter se habere ex superiori scripto patet: in quo asseritur & tumbam fuisse modicam, & sacellum p.uncis ab obitu sanctæ Matris annis corpori ejus humiliter sub humo sepulta superinductum fuisse. Quare suspicor occasione non fabricandi, sed*

ablata per
esse uno
Romano

9 Septembris
reponatur
in capitulo

et 24 Sep
reponatur
tumba

lapide super
proposito
emissio

omni inscrip
pta varie
de Vita ejus
tumba

ubi & ejus
sigillum

mensura

mensura SS.
Francisci
& Claræ

Jes. &
Maria

ante Christ.
sancti nulla

b
f

hæc ossa
anno 1516
directæ

quæ occu
sum?

sed

A sedens uandi rep trandique sacelli anticum ex eo fuisse venerabile pignus; aut ipsarum Reliquiarum rite inspiciendarum gratia ad promovendam Beata Canonizationem, quam paulo post secuta temporum calamitas impedit. Certe an-

anno 1577. no MDLXXVII Iconomachis haereticis omnia Gandavi va-
stancibus contra ex carnatio profugere Religiosa (ut idem ait Michael) festo S. Bartholomaei Apostoli die, Matris quoque beatissimas abstulere secum: & ut nobis deinde a Religiosis nativum in tres divisa turmas ea, qua Atrabacum ibant, eodem evexere, non sine praesentia ipsius Diva visibiliter quibusdam apparentis & earum pignus comitantis. Quod iuxta ipsius B. Coletae praedictionem evenisse ex Atrabacensis conventus MSS. asserit Abbavillensis fol. 418. Cum enim de illo fundendo ageretur ipsaque rogaretur, num illuc se conferre vellet, daturum initium nova colonia; cretulis in ca-
lida oculis: Ibo, inquit, si non viva, at mortua saltem. Anno deinde MDLXXXVI XIV Januarii reversa ab exilio Sorores, eodem, quo antea, loco & modo reposuere reliquias, instaurato, quod haeretici fuerant demoliti, sacello.

13 Eadem Religiosa pallium & tunicam Beata reverenter aservant, qua pregnantibus & agris, ejusdem beneficio sticem partum sanitatemque sperantibus, imponere consueverunt. Servant quoque utensilia vitrea nonnulla,

in quibus fuit extremo in morbo usa, cereique benedicti, quem moriens manu tenuit, frustum: nec non vela nigra duo, qua ipsi in usu fuerunt: uti & illius veli frustum, quod ipsa in extra-
sino rapta totum est ardere visum. Medii quoque digiti articulus longior, argentea in hierotheca miori decenter inclusas, ad osentum venerationemque servatur, tribusque minoribus in reliquiariis (quos ad collum gestari possent) oculus ille in prima corporis refossione repertus in cranio, tres in partes divisus. Adest quoque annulus ejusdem signatorius ex nigro cornu, & sigillum minus antea duos longum pollices, latum unum, crucem insculptam habens, tribus transfixam clavis, cui corona appensa est spinea: alterum illud sigillum, de quo superius facta mentio, videtur perierit: pari cum reverentia custoditur Agnus-Dei, quo usa dum viveret circulo inclusum eburneo, & sacra Scriptura textus integer MS. atque Collectarium similiter manu exaratum, quod ipsa vivens Sorori Agneti de Paulx ad sui memoriam misit, prout ipsam Virginis beata chirographum ad calcem libri expressum significat. Qua omnia anno MDCLXIII die x Octobris nobis fuere exhibita, una cum tela argenteis contexta filis, ulnarum facile septem, qua Principissa Joanna, Caroli V Imperatoris Mauri propele fuit, tunc cum ad Beata sepulcrum supplex vitalem se gestare festum sensisset in cuius beneficii testimonium istud illic relinquere voluit, simulque Damasceni panni albi ephippium scessorum, quo tunc utebatur, equo instructum, totidem aut plures ulnas longum latum unum, auro non inellegantem pictum.

a Post pacem Turonensem compositam anno 1489 qua Maximilianus Austrius etiam a Flandris adquisitum est ad totalem liberum suorum, nihil memorabile habens historici patrii, circa hoc tempora admodum jejuni: hinc tamen probabile fit non contra Archiducem rebellasse Gandenses: sed priorum rebellionum hoc veluti reliquias fuisse, ob quas privata amularum inter se Flandria orbium dissidia in hanc flammam exarserunt; Principe, quia prohibere non poterat, dissimulante.

b Fortasse jam inde ab anno 1482, quando Gandenses, omnibus Flandris, Maximilianum Maria conjugem orbatum aspernantes, liberorumque Philippi & Margareta tutelam committendum Belgica sibi arrogantes, Principibus apud se detentis invito patre, quem deinde anno 1483 Brugensis Gandensibus conjurati captivum detinuerunt: quo licet semel iterum; fuerint per pacis leges, utcumque composita; numquam tamen toto decennio Flandria absque motibus fuit usque ad hunc annum, circa quem Philippus pace ubique constituta, Princeps inauguratus rerum habenas accepit.

c Ex Abbate J. Dierckx Montensi & Cancellario Equitum Auroi-velleris, designatus anno 1480, mortuus an. 1502, ut habent Sam-Marthani, qui & itineris ejus in Terram sanctam meminimus: plenius autem Raiffus in Episcopis Belgis pag. 170; qui eo cum decem Comitibus profectum scribit anno 1487, reversum 1491.

d Magnissima Brabantia ad Zimam urbi, unde haec familia nomen ex Comitatu in titulum Marchionatus erecta a Carolo V Imperatore; in federatarum Ordinum potestatem venit an 1578. e Joannem a Bergis vocat Raiffus.

f Gallio de spier, quo non credimus Spiram intelligendam Caesari Parliamenti sede seu Camera insignem in Germania ad Rhenum urbem: sed, sporas Plandrice speeren, qui ex abiegdo sylvis accipiuntur: atque ea Dania maxima in Belgium advehuntur copia: abierit autem quia proprio apud nos carent: nuncina, nunc fero mastboomem dicuntur: quod ex grandioribus mali fiant, pectus ex minusculis spari.

g Dubitavimus aliquando an non per errorem verbe visum, pro feris scriptum esset: sed dubium deposuimus, attento quod ferrum rubigine obnoxium, potuisset ligno arca exterioris fundi facilius nonam inferre, quam plumbum, unde arca interior confecta erat: hinc autem suppositum utrum illam omnino praestabat indomum. Sic paulo post, supposito arca lignea scabellum querno, cavetur ne transversas per tumorem ex ferro virgas immediate contingeret arca, earum rubigine corrodinga.

h Caroli de Croy ex Affligemensi in Brabantia Abbate, quem ab anno 1524 annis 40 illi Ecclesiae praefuisse indicat episcopatum ejus apud Arnaldum Ruissium Belgica Christiana fol. 271.

A N A L E C T A

Miraculorum recentiorum B. Coletae.

Ex Abbavillensis lib. 1 Vita & MS. Gandensi Gallico.

ANNO MDXXI in illo generali incendio, quo bona oppidi Poligniacensis pars conflagravit, & Fratrum Praedicatorum templum in cineres abiit, solo majori altari excepto, quod requiescens in eo sacra Hostia praeservavit a flammis; ingens discrimen adiit Coletanarum ibidem Religiosarum conventus, & ardentibus circumcirca domibus; ipsum quoque ignis afflavit; consumpturus universum, nisi opus suum pia Mater Coleta protexisset. Etenim sacrae Virgines, sibi quoque videntes imminere exitium, in preces pariter dedere sese; omnes quidem in auxilium Sanctos, sed praecipua instantia tres Patronas, sanctam videlicet Claram, S. & Agnetem Beatamque Coletam invocantes. Et ecce insipientibus cum stupore civibus, visibili specie tres apparuerunt Religiosae, atque extinxere flammam in monasterium magno ruentes impetu, & prius quam recederent, & oppidum & castas Sorores sua benedictione signavit. Lubuit credere eas ipsas fuisse, quas studiosius sanctimoniales advocabant; ex eoque tempore collegialis parochialisque Ecclesiae S. Hippolyti Clerus, in memoriam recepti beneficii, quotannis in festo S. Clarae Missam solenniter cantantem curat in templo Clarissarum, magna populi copiose affluente devotione.

2 Eadem occasione super Joannem Guidonis, praedicti conventus Syndicum, insignis Coletae sibi additos protegentis beneficentia eluxit. Hujus domus, atque atque aliae, funditus arserat, neque spatium habuerat aliquid rerum suarum efferendi: ergo ad spirituales Filias suas, solati aliquid in tanto infortunio capturus venit, super omnia mactus quod possessionum suarum titulos, atque illius generis scripta, quae servari plurimum sua intererat, voras flamma absumpisset. Tum illae dolenti condolentes, inquirunt, num forte nihil eorum, quae requirebat, in eam reposuisset arculam, quam ad se miserat aservandam. Hic ille nihil se hujusmodi fecisse asserit, ac ne cogitasse quidem: & quamvis cogitasset, dementem se futurum fuisse, si locum eum servandis rebus sibi carissimis elegisset, cui vel maxime minabatur incendium. Perstunt nihilominus in asseverando Sorores, & prolata cistula fidem faciunt, allatam eam fuisse a juvene sibi ignoto, qui dixerat: Hanc Joanni Guidonis, benefactori vestro, diligenter servate. Quem ille juvenem dubitare non potuit bonum Angelum fuisse, atque hanc gratiam retulisse pro obsequiis huic conventui impensis, postquam

A quam nempe in arcula ista scripta, de quibus dolebat, omnia ex ordine recognovit. Memor autem, quod in illa comitum civium privataque sua calamitate B. Coletam speciali devotionis orasset affectu, & se suaque eidem commendasset; eidem acceptum beneficium retulit, & in templo Religiosarum, Deipare Virgini sub titulo Misericordiae dicatō, sacellum ære suo fabricandum curavit, a dicto stipendio pro seculari Sacerdote istuc Sacra facturo.

3 Anno MDL in conventu Auxoniensi insigni beneficium accepit devota Soror Adriana Melley: cum enim ruente loci, in quo consistebat, tabulato proximam se lapsui submerfionique videret, ratione fluxu subitus decurrentis, ab invocata ferventer tali in articulo Coleta promptum sensit auxilium, & Religiosam conspexit, quæ eam utrique exemit periculo: prout testantur plures ejusdem domus filie, quæ ipsammet sæpius narrantem audivere.

4 Ejusdem domus Abbatisa Mater, Soror Marcha Thaboureta, anno MDLXXVI præservatam se non adtque miraculo fuisse a morte, testata est eodem tempore, quo prioris in Adrianam beneficii fidem legitima depositione fecit. Ornatura B. Coletæ altare, in ipso festi ejus pervigilio, ut papilionem super illud extenderet, scalas ascenderat: quæ cum dilabirent in partes, superinstitentem sanctimoniam gravi lapsu deposuerunt in lapidem, cui alterum tempus ita allisum fuit, ut mortalem futuram fuisse plagam nihil medici dubitarent, nisi invocata inter labendum Coleta, ostendere voluisset quam certam sibi devotis opem ferre possit.

5 His duobus adjungamus alteram ex R. P. Fodere. Anna, nobilis Domini N. de Beſſey filia octennis, cum matre sua ascenderat in summam turrem, cum pene a fabris in arce absolute: ex eaque despicere in imum volens, præceps in fossas corruit, asque ulla alicujus membri ruptura vel distractione omnino indemnis, quin imo reperta est placide assidens, & solutas vestium aciculas reſigens, per merita, ut creditum, B. Coletæ: cui grata esse deinde cupiens, eas se instituto in conventu Auxoniensi adſiſſe, ubi multo tempore vitam ſingulari ſanctitate commendabilem egit.

6 Anno MDLXXV Mater Abbatisa monasterii Podienſis Soro Ludovica Terriol ſequentia ſubmiſit miracula, coram D. Officiali & Vicario generali Reverendiſſimi Episcopii loci illius (erat is *Juſtus de Serres ex Abbate & Barone Montisburgenſi in Normannia aſſumptus*) legitime atteſtata die XXVI Februarii, quorum hæc ex originali ſumma tranſumpta. Quatuor propemodum anni ſunt quod ſuper mentem in reſectorio legebatur Vita B. Coletæ: jamque perventum erat ad eum locum ubi dicitur quod, tempore hebdomadæ ſanctioris Chriſti patientis myſteria recolens Beata, tantos pateretur dolores, ut quoſvis conſtituta in diſſicili puerperio mulieris cruciatus ſuperaret. Audivit hæc Soror Joanna Fayet Oſtaria domus, cuique oblita temere in voces linguam ſolvit, & clare edixit, id ſe non credere. Vix autem hæc verba protulerat, cum cœpit ingentibus inteſtinorum doloribus cruciari, quibus nullum medici remedium invenire, uſque dum ſuam agnoſcenſ culpam, ipſa ſibi medicinam fecit: poenitentia ſalutari & humili deprecatione illius, quam temerario dicto violarat. In quem ſinem varia devotionis opera ſponte aſſumpta obire cœpit in oratorio, quod Beata dicatum in hoc habemus monaſterio; cui ſuos quoque conatus jungentes Sorores reliquæ, ſingula prædictum oratorium per novem dies continuos viſitandum ſuſcepere, qui antequam ſinerentur, liberata dolore omni Religioſa jam dicta, B. Coletæ deinceps devotiſſima viſit: cujus rei teſtes quatuor etiamnum in vivis ſuperſunt.

7 Circa idem tempus Novitia quædam Soror M.

de Chorde dicta, verita revelare malum, quod a tribus D. ſeptimanis crura inſidebat, ne propterea ad ſeculum remitteretur, ſtatuit ad B. Coletam opem illius imploranda & oratorium frequenter viſitando recurrere: nec fraudata eſt expectatione ſua: ſed abſque ullo humano medicamine ſic convaluit, ut nuncupandæ Profeſſioni idonea hodie Sorores Novitias magiſtra inſtruat.

8 Mater Sacriſtana conventus hujus, Soror Ludovica Piller, dum Confeſſionem generalem præparat, diſpoſitura ſeſe ad vota Religionis ſolenniter proteſtenda anno MDXCV, chartam, in qua ſua peccata deſcripta habebat, in puteum fortuito labi ſiverat: cumque illam hæc jactura aſſigeret, remedium a B. Coleta poſtulavit atque obtinuit: crenim poſt menſes ſexmeſ tres aquam ex eodem puteo hauriens, atraxit in ſicula codicillum ſuum, tanto temporis ſpatio ab aqua proſus inviolatum.

9 Anno deinde MDXXXII Soror Novitia Gabriela de Prat, ſub pugno carunculam a quadriennio ferens nuncis caſtanæ intar, perpetuo incremento metucendam, conſilium accepit invocandi Beatam: atque intra paucos dies, quos puella ſua in oratorio devotioni impendit, moleſtum tuber proſus evanuiſſe gaviſa retulit.

10 Ultimum ſit, quod Religioſæ tam ex, quæ nos præceſſere, quam quæ modo ſuperſtites vivunt, conſueverint ſeptem aut octo diebus continuis, feſtum beatæ Reformatricis noſtræ ſubſequentibus, in oratorio B. Coletæ aliſque hujus conventus locis fragrantiam quamdam minime naturalem percipere, qualis in Martio violarum eſt. Anno autem MDXXXIV Novitiarum una nunc Profeſſa, ad prædictum oratorium devotionis ergo ſe conferens; incomparabilem ibidem aromatici ſumi odorem haurit in ſera v. hebdomadæ ſanctæ.

11 Poligniacenſis conventus, qui ex primis a beatâ Reformatrice fundatis unus fuit, in memoriam illius Religioſæ aſſervat vehiculum, quo ſuis in itineribus utebatur; nec non ſtragulam vellem, operiendo ad moxiam quietem corpori ab eadem uſurpatam, utrumque miraculis condecoratum, e quibus hæc pauca referuntur. Stephani Roſſeaux annorum decem & octo ſolius, Joannes nomine, Dyſenteriz morbo ab annis quatuor miſere extenuatus, agre vitam trahabat, eoque magnas moleſtias ſuis parentibus procreabat noctu atque atque interdum: ſed cum forte patrem paſtrumque comitatus, clauſtrum eſſet ingreſſus cauſa conſtruendi cujuſdam oratorii in S. Caroli Borromæi honorem, tactæ ad illius aſpectum compaſſionis affectu Sorores, ſuaſerunt ut B. Coletæ patrocinio ſe committeret, eumque fecerunt incurram ascendere; quem ille vix attingit, quin proſus ſanatus ſit, exindeque valens & robuſtus vivit. Idem Stephanus filiam morti vicinam videns, eam Confeſſario Clarisſarum R. P. Nicolao commendavit; venit ille, viſitque infirmam triennii ætatem necdum egreſſam, ſecum deferens operimentum prædictum, cujus ſolo tactu ſubito convaluit, quæ moritura credebatur.

12 Domini Laxant & uxoris ejus Veronicæ Parregaut filii duo peſſime affecto erant corpore: nam eorum unum febris tenebat continua, cumque decimoquinto die jam præterito ad portas mortis poenecertæ perduxerat: alterum curvata genua claudum fecerant: utrumque parentes ſui anno MDXXXIII ad conventum Poligniacenſem miſerunt, currui B. Coletæ imponendum, & uterque ſua infirmitate liberatus tam recentem ſervat accepti beneficii memoriam, ut iſtorum puerorum admonitu coſtancorum plures morbis ſuis remedium in eodem curru quæſitum adveniant. Similis fere ætatis fuit Claudina Bareta, annos ſcilicet octo nata, quando ad monaſterium ab avia adducta eſt ab inſidente dæmone liberanda: quod & factum

A factum est, postquam fuisset a Religiosis, contra obnitentem sathanam non exigua violentia uti coactis, in currum imposita.

de sororis

13 Neque pueris tantum, sed adulti quoque currus hic exierit salutaris: anno namque MDCCI phreneticus quidam, per oppidi vicos furiose discurrere solitus & horrendis acrim clamoribus implere, posita tantisper ferocia, accessit ad portam monasterii, eamque sibi recludi caute modestaque ab Ostiaria postulavit. Illa ignotum sibi hominem rata elemosynæ nomine adferre aliquid quod grandius esset, quam ut per turnum intrmitteretur, aperuit januam, citroque se deceptam videns, admirata est cursum, quo ille præcepit illatus in claustrum, recta evolat in currum præfatum, quasi siturus illic sanitatem: sed inquietum malum, quo premebatur, minime diu permisisse illum inibi consistere: deprecatus igitur eas, quæ ad tumultum accurrerant, Sorores, ut pro se Beatam exorarent, exiit inde, coepitque discurrere per ipsum claustrum, horrendum vociferans, nec persuaderi potuit ut educi se pateretur. Reliquias igitur B. Coletæ nonnullas ei Sorores applicant, & novem-dialem vovent pro ejus curatione impetranda supplicationem: cujus efficacia hoc ipso monstratur, quod vir ille nunc admirantibus omnibus sanum sese ostendit in oppido, Ordini nostro devotissimus.

ad illos
de Herem.

periculosa
puerperia
f. h. u. u.
stragula
ouguere.

14 Eiusdem oppidi Prætorum agens Dominus Remaudot, uxori in desperato puerperio laboranti nullum reperiebat subsidium: sed periculum edocet S. Clara Sorores stragulam supradictam misere, ægræ mulieri injiciendam: ad cujus actum confirmata puerpera filiam peperit: cui Claudie nomen in baptismo positum: parentes autem, ut benefactricis suæ conservarent & venerarentur memoriam, effigiem illius in tabula coloribus curarunt exprimendam. Simile beneficium experta est in Carladensi comitatu matrona honesta, in simili periculo ab obstetricibus partum desperantibus, & aliis, quæ aderant matronis certæ morti adjudicata: cui Reliquiarium, aliquid ex B. Coletæ lipsis continens, submissum a viro ibidem prænobili ac propotente, auxilio fuit, ut prolem masculam gemellam pateret, quæ per salutes baptismatis aquas mox exlo est superisque transcripta, incolum matre.

de filiis

15 Præterea Miracula, quæ eodem, quo Diva vixit, seculo perpetrata Heflini retulimus alibi, nonnulla inveniuntur recentioris notæ, ex quibus duo sequentia seligo. Quadraginta circiter anni sunt, quod Sorori Joannæ Thoret ita affectum in capite cranium fuit, ut intra cutem partemque ægram sibilantes ventos persentiret: quod cum Sorori Magdalenz Warner indicasset, duxit illa Joannam ad oratorium Beatæ illius ibidem pariter petitura auxilium, & quasdam ejusdem Reliquias infirmæ applicuit: ad quarum tactum sensit illa disjunctas crani commissuras coire, & sana exinde perseveravit. Ibidem Soror Jacquellina du Mesail, ætatis anno decimoquinto, in maniam incidit adeo gravem, ut includi eam necesse fuerit: sed apprensus ei B. Coletæ sanctam manum eidem imponere visa est, & sanam reliquit mente ac corpore, donec sequenti anno post, integro cum judicio expiravit tribus aut quatuor ante obitum horis a P. Philippo Garnier Ecclesiæ Sacramentis munita.

odori supra
matris
f. u. u. u.
f. u. u. u.

16 Antiquum est, quod per intervalla temporum domus Hefliniensis Religiosæ suaves quosdam & naturæ ordiue superiores odores percipiant, quos solent S. Coletæ Visitationes appellare: ante paucos tamen annos quædam lamentabatur quod nunquam sibi contigisset aliquid ejusmodi experiri, idque trahebat in certum reprobationis suæ argumentum. Tandem divinæ misericordiæ placuit eam molestissimo illo nec minus periculoso errore liberare: recurrente enim prædictæ Visitationis tempore, Sororum una i-

Tomus I.

psam afflicta invitavit secum ad eum locum, in quo D solebat ista sentiri fragrantia. Renuit illa, verita ne frustra iret; sed importunius instanti parere compulsa, vix duos gradiendo passus promoverat, cum ejus nates tantus tamque vehemens odor atravit, ut pene destituta sensibus, retractorum collaberetur, & merito usurpare illud Sponsæ potuerit: Trahe me post te curremus in odorem unguentorum tuorum: & B. Coletæ illud Ecclesiastici accommodare: Sicut cuminum & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem oloris.

Cont. 1. 2.
Eccl. 24.
20

Ambian
collata So
poribus
varietate
sanata
tum deum
f. u. u.

17 In Ambianensi conventu beneficia Sororibus divinitus collata sunt plura, ex quibus hæc ut signatio- ra referimus. Sanctimonialium una decem-dialem orationem in honorem Beatæ usurpans, spectabilem illam habuit, ejusque tactu curata a malo est; occulto quidem sed molestissimo. Eidem ruptura, per quam intestina defluebant sanata est, cum eam passa esset mensibus quatuor. Soror Judoca unius brachii usu privata, eidem fideliter apposuit linteum aque Coletanæ intinctum, & pretium operæ sanitatem retulit: uti & Soror Margarita Huimart, eodem liquore usa ad curandam paralytim, omnium quidem membrorum, sed manuum imprimis nervos dissolventem.

E

18 Eiusdem aquæ utilitatem experta est Soror Coleta Ringart, tollendo tuberi, quod super genu increverat nec nisi incisione curandum videbatur. Novem-dialis pietatis exercitium Sororem Agatham Chevalier ab hernia liberavit, & vocem restituit Joannæ Boileau. Soror Maria de Vienna contestata est plurimum se malorum curationum consecutam, enumerans ardentem inflationem, dissolutionem stomachi nullum cibum retinere valentis, erepselatem in tibia, ac denique affectionem in gutture molestissimam, quæ sic impendebat formandæ vocis facultatem, ut confessionem ejus excipere Sacerdos non nisi difficillime posset biennio integro. Atque ut ne Matrem Abbatis præteream, Sororem Catharinam Brabant, hæc quoque & ab hernia & a molesto supra genu apostemate sanata se B. Coletæ facit beneficiis & quod longe pluris faciendum, amissum vocis usum simili favore recepisse ad laudes Domini celebrandas.

19 Ad externos transeo, in quos collata beneficia de mandato Reverendissimi Episcopi Ambianensis, *Francisci le Fevre de Camartin* (cujus, ex Abbate S. Quintini de Insula & Decano S. Quintini in Vero mandatis assumpti, aggre- *gati per annos 35 Alia multis enumerant Sanmarthani 1. 2. Gallia Christiana & mortem referunt ad annum Christi 1652*) D. le Roy Officialis atque Episcopi generalis Vicarius secundum Juris formam excepit & adnotavit anno MDCCXIV, XVI 11 Septembris, e quibus hæc præcipua excerpto: & primum observo in primo hujus informationis articulo decem personas nominari, quæ se a febribus liberatos asseruerint per Novenam honori B. Coletæ institutam: in secundo autem articulo prodire Jacobum Harle, Novioduni natum, quem aquæ Coletanæ liquor post emissum vocem adhibitus a simili morbo liberavit. Ipso autem quo informatio accepta est anno, Julio mense dimissum se a febre testatur est Carolus Gorguet Eques & Topatcha de Bus ac Consiliarius regius, postquam sacras B. Coletæ reliquias exosculatus, aquam sub illius invocatione benedictam ter bibisset, quamvis morbum diuturnum futurum medici judicassent.

liber Sa
nata.
F

20 Maria Framazel, & filius Petri Joly atque Antonietta Baje, invocatis B. Coletæ meritis, ab hernia sunt liberati. Jacquellina quoque Testu, brachio sinistro impedita per annos duos, eadem patrocinante brachii motum usumque recepit. Guillelmus Lalloier morbo gravi ad extrema deductus, concepto voto de ædifica Corbejensi visenda, relevatum se sensit, eoque persoluto, plene sanus rediit. Pleuritide desperata laborans Nicolaus Caron, remedium in aqua Coletana reperit,

diversa du
fructu
dupla

**PER DE-
TRINAM
IX MS.
CAL**

A reperit, intra primum triduum Novenæ ad ejusdem honorem inchoatæ. Similem Novenam cum quadam S. Claræ Religiosa instituit pro quadam persona honorata, quæ duorum annorum spatio graviter vexata a demone vel melancholia prædominante, continuo suggerente ut in puteum deilions vitam finiret; omnes illæ molestarum cogitationum nubes serenanti mentem spiritu dissipatæ sunt, eique, cujus vicepia virgoangebatur, impetrata facultas est vitæ absque inquietudine traducendæ.

**edjara
pumpus**

21 Matronam prægnantem de mentis sanæ possessione deiecerat infirmitas, quæ matri ac proli credebatur letalis futura, applicatæ ei Reliquiæ sunt sanctæ Matris Coletæ, & bimestrem continuo factum eiecit, vivum, quod mireris, usque dum baptismi aquis in meliorem vitam educeretur: ipsa autem sibi met reddita, exclamavit a B. Coleta magnam sibi gratiam factam esse, & ante imaginem liberatricis suæ cereum curavit offerendum in gratiarum actionem. Denique Joanna Placet xiii die Septembris exposuit, quod a partu desperato soluta sit, postquam vovisset sacrificium Missæ in memoriam B. Coletæ offerendum: eadem declarabat ipsam se feliciter mundo natam, cum simili in angustia posita mater sua, Maria de Canehie, B. Coletæ unicam sibi applicuisset. *Hactenus Abbavillanus partister-
sialibro 5 capitibus variis, fastidiosi lectoris respectu pro-
hibens ne plura simili fide testata produceret: cui etiam
nos parcere cupientes, finem facimus in iis, quæ præfati
seculo Gandavi accidisse aut annotata esse ibidem reperi-
mus, atque ex Gallico Latina fecimus.*

Gandavi

21 Ego Soror Francisca de Villers, huius sanctæ domus Gandavensis Religiosa indigna, testificor coram Deo, quem modo in Sacramento recepi, in Vigilia Assumptionis Domine nostræ anno mdcxlii, ad maiorem Dei honorem & gloriolæ illius ancillæ. Matrisque nostræ B. Coletæ: quod, cum post Missæ sacrificium descendissem, sumptura adversus dolores oculi aquam, ex floribus genitarum decoctam, & ejus nimis exiguam quantitatem reperissem, petierim a dispensatrice phialam suæ commissam custodire: sed in ea prædictam aquam ita corruptam repererim atque fætentem, ut nulli usui esse posset: quare etiam eam effundere cepi. Sed interno instinctu admonita, ut eam sub tumulum beatæ Matris nostræ deportarem, eidem parvi, immixta prius in phialam modica aqua cum invocatione beatæ Matris nostræ benedicta. Dumque eam sub tumulum collocarem, continuo percipi fæterem, quem prius fœuferam, notabiliter imminutum, tertioque die eam inde extuli tam bonam, quam fuerat unquam. Benedictus Deus: ut mecum testantur Soror Paula de Blois Abbatisa, Soror Quinta Balce, Soror Gertrudis Rym.

**sub tumulo
posita sit
bona**

C 22 Coram me Ludovico Sloyzeman, Notario publico civitatis Gandavensis, in præfata testium infra nominandorum, comparuit personaliter Anna de la Haye, ætatis annum agens circiter quadragesimum sextum, nata Valentenis, testataque est ad Dei gloriam & benedictæ ejus famulæ Coletæ: cujus meritis & intercessionem prædicta Anna absque ullius subsidio sana graditur, quod ei ab hinc viginti annis impossibile fuit. Id autem ei contigit hac, quæ sequitur, ratione. Ingens eam cupiditas incesse visendi corpus præfatæ Coletæ, quod cum magna veneratione servatur in conventum pauperum Clarissarum per ipsam erecto, in quo & abist. Gandavum igitur contra medicorum amicorumque transacta consilium, judicantibus omnibus quod evidenti se mortis periculo exponeret; nec sine magno ejus, quæ assistebat, labore ad ecclesiæ conventus ipsius portam deducta, mirram sensit suaveolentiam, quam & verbis testata est bis serve dicens: O quam suavis hic odor! Ingressa ecclesiæ genus versus chorum flexit, B. Coletam rogans, ut quod saluti animæ suæ expediret, id sibi a

divina gratia impetraret: neque enim aliud quid unquam petiit. Deinde ad Religiosas accessit acceptura ab eis B. Coletæ pallium, quod per rotam viridi panno involutum accepit. Detracto panno nihil præter aurum videre sibi visa est, & continuo animi deliquium patiens tantumque virium omnium defectum, ut morituram se crederet, non sensit quando aut quomodo impositum sibi pallium fuit, vel a se ablatum. Cum autem spiritum utcumque resumpisset, oblatum ei modicum aquæ benedictæ in potum est, panisque contactu Reliquiarum B. Coletæ sanctificatus: quibus confortata nonnihil, quamdam prædictæ Beatæ Reliquiam in manus accepit, & ejusdem velum supra caput: ex quo magnum animi percepit solatium, quod lacrymis, quas ubertim fundebat, testata, vehementer dolebat, quod præ nimia corporis debilitate nequiret in genua submissa persistere. Mox Reliquiis redditis egressa est, nullius auxilio soluta, mirantibus qui eam comitabantur: cumque ad portam pervenisset a conventu remotum aliquantulum, plane restituta sibi interrogavit, ubi locorem esset: cui sociæ manu signum fecerunt ut festinaret: quemadmodum infantibus solet. Acciderunt hæc xxiii Julii anno Domini mdcxlii, quo eodem die prædicta Anna Crucifixum in c. Deinsa visitatura abivit, atque in Beginarum, firmis exinde usæ gressibus: quod & suis testimoniis Doctores Medici confirmant. Anno autem evoluto cum Gandavum rediisset gratias S. Coletæ actura, & easdem Reliquias denuo in manus accepisset, eandem rursus fragrantiam sensit, quam prius ad ecclesiæ portam perceperat, xxx die mensis Julii anno mdcxlii. Actum viii Augusti ejusdem anni Coram R. P. Constantino de Herde Confessario monasterii, & Definitor S. Josephi in Provincia Flandriæ, & honorabili viro Christophoro vander Haghen, testibus ad id vocatis atque rogatis. Eadem confirmavit testimonio suo Francisca de Haye cum præfata, cum Soror sua Anna eo, quo narratum est, modo sanaretur. Sign. L. Huizeman.

23 Anno mdcxlii, xv Decemb. Fæmina quædam in d. Duffelberghe, Catharina de Beuke nomine, uxor Adriani van Somerghem, sexto jam die in puerperio laborans, cum evidenti periculo mortis tam ipsius quam prolis, obsterice attestante, quod ex mille & pluribus, quibus adlitterat, nullam ita misere affectam videret, subito ad contactum Reliquiarum B. Coletæ prolem feliciter enixa est. Maria van Belle uxor Jacobi Verbus militis decurionis, cum graviter affligeretur quod ter puerpera vivum hæctenus nullum edere potuisset, eandemque fortunam quartam gravida metueret, venit ut Beatæ pallium sibi imponeretur: indeque concepta fiducia, filiam edidit secundam Maji anni mdcxlii, cui nomen Livinæ fuit; vi duabus horis passa puerperii dolores: quos alias consueverat ad quintum & sextum diem continuos pati: quod illa beneficium meritis B. Coletæ tribuens, rem totam sua manu signavit.

24 Anno mdcxlii Bruxellensis quædam Domicella venit gratias B. Coletæ actura quod post septimum in puerperii doloribus diem, emissio de visitandis Beatæ Reliquiis voto, partu feliciter soluta esset. Quædam hujus Urbis mulier, Isabella nomine uxor Danielis Tysebaert, secundo utero eximenda semper proles mortua erat: cum huc venisset, ut Beatæ pallium sibi imponi rogaret, gemellos enixa est anno mdcxxx, xvi Augusti. Idem cum alias prægnans facere neglexisset, denuo necessarium fuit sectione uti, eductusque fœtus totus putridus est, itaque fortens, ut etiam viciniam teter odor inficeret.

25 Anno mdcxlii Quædam Matrona Gandensis, quintum mensem gravida, in tantam incidit infirmitatem, ut partum impossibilem medici judicarent: quæ verum cum Beatæ pallium lecto ejus injectum fuisset, continuo

A continuo foetum edidit, ad dimidiam horam, dum baptizaretur, in vivis superstitem, cum grandi stupore presentium medicorum & miraculum attestantium. Eodem anno puella quidam, Adriana van Oran nominata, omnibus corporis membris ita affecta, ut nullum absque gravi dolore posset movere, magna cum difficultate tandem ad conventum pervenit, receptoque supra se Beate pallio, integris continuo viribus restituta, gratias Deo egit. Simile beneficium experta ejusdem soror est pragnans, & secundi suo ob varia, quae gravidæ acciderant adversa, vehementer metuens. Cum ergo vires eam deficerent, Sororem quandam laicam rogavit, ut Beate pallium ipsa pro se indueret, unumque ad suam intentionem sacrificium curaret: quod ut factum est, deterfam animi tristitiam sensit; & quæ triduo se solebat laborare in partu, celerissime tunc denixa est filiam, cui Coletæ nomen baptisæ impressum.

26 Magdalena Carlier testata est, intolerabili se laterum & calculi dolore vexatam, statim ut B. Coletæ intercessionem poposcit, ab omni molestia liberatam fuisse. Soror Coletæ, hujus conventus sextum jam mensem Novicia, genus sensit cum summo dolore tumescere supra modum: cumque simili ex causa unam e sociabus suis paullo ante dimissam vidisset, simile infortunium metuens, Magistrae suae moerorem indicavit: quæ ipsam ad sacellum dimisit, mandans ut genu instatim signaret reliquiis ipsius Beate, quod ut fecit, levare se malo illo sensit, atque intra biduum perfectæ sanitati restituta: ob quod aliaque plura Sanctæ erga se beneficia, impetravit ut Coletæ nomen in solenni votorum Professione sibi imponeretur, quod anno 1643 factum.

27 Ego Bernardina de Smet, Religiosa S. Clarae Gandavi, anno 1646, 21 Decembris, hausta ex puteo, qui in sacello B. Coletæ est, aqua implevi phialam: eam ad annum usque 1647 conservavi: itaque puram etiam tunc reperi, absque ulla benedictio-

ne, ac situm primum hausta fuisse. Eandem aquam D. Anno 1647, 21 Januarii, iterumque 1648, 11 Octobris R. P. Confessor noster P. Dominicus van Gemmet, Definitor S. Josephi Provinciae Flandriae cum multis Religiosis gustavit: atque cum magna admiratione sua omnino sapidam reperit.

28 Anno 1649 Dominus Franciscus Geylons Al-denarde habitans, ad nos accessit, aquam B. Coletæ poscens, asserensque alias quoque eandem se petiisse, quam ego etiam Beata devotis daret in potum, eandemque etiam quintum post annum sine corruptione apud se fuisse. Idem anno 1649 tribus aut quatuor ante obitum mensibus est profectus, multiplex se suis in doloribus levamen expertum, ex quo Litaniis B. Coletæ legere instituit, misere ab acutissimo morbo affectus.

29 Ex eadem aqua bibentes personae plurimae singulare suis in malis solatium sunt expertae: atque inter alias Domicella Maria Tuckhap, uxor D. Davidis vander Vinck Pharmacopœi Gandensis, quæ morte quadam gravi oppressa morbo, aquam B. Coletæ a domesticis petiit: qui cum eam ad manum non haberent, aliam ei communem obtulerunt: quod illa statim gustu ipso cognovit, ideoque manens ipsam B. Coletæ aquam petitura venit: quam etiam bibisset, seque sensisset confortatam, affirmavit sola saporis odorisque suavitatis, quæ voluti violarum esset, eam se aquam a communi citra periculum erroris discernere.

a Non famosam istam Virginem ac Martyrem, quæ 21 Januarii Colitur, sed ex hoc ipso S. Clarae Ordinis Babemicam intelligi, cuius vitam hoc etiam Martii ex dedimus, indicat trium Religiosarum apparitio, invocationem piarum Sororum subsequuta.

b In Vita num. 98. dicitur: quod apparenter nunquam mulier aliqua tantum laboravit parturiendo quantum ipsa condulendo.

c Flandriae oppidum ad Esam fluvium, tribus horarum levi itinere Gandavo, Corracum eundem.

d Pagus ubi Gandensium ad Orientem intervallo viginti leucæ distans, vel paulo amplius.

VII MARTII.

SANCTI QUI NONIS MARTII
COLUNTUR.

S ANCTUS Jocundus,	)	S. Eubulus Martyr Casarez in Palæstina.	)
S. Saturninus,	)	S. Danda,	)
S. Artaxius,	)	S. Eunica, sive Leonunca,	)
S. Quintus,	)	aut Leonuncula,	)
S. PERPETUA,	)	S. Secundus, sive Succundus,	)
S. FELICITAS,	)	S. Nestor,	)
S. Saturnus,	)	S. Secundus alter,	)
S. Saturninus,	)	S. Serrus, aut Sergius,	)
S. Revocatus,	)	S. Occatus, sive Optatus,	)
S. Secundolus,	)	S. Danda alia,	)
S. Eruanus, sive Silvanus,	)	S. Saurus, sive Satyrus,	)
S. Rogatus,	)	S. Silvanus,	)
S. Erosus, sive Crocus,	)	S. Rogatus, sive Rogata,	)
S. Victorina, sive Victorinus,	)	S. Manlius, sive Marulus,	)
S. Leocus, sive Leucus,	)	S. Cyprianus,	)
S. Taxis,	)	S. Paulus Simplex, anachoreta in Thebai-	)
S. Nestor,	)	de.	)
S. Æquinus,	)	S. Gaudiosus, Episcopus Brixienfis in Ita-	)
S. Italicus,	)	lia.	)
S. Ephraem,	)	S. Equitius, Abbas in Valeria provincia Ita-	)
S. Basileus,	)	lia.	)
S. Eugenius,	)	S. Eastervvinius, Abbas VVirensis in Anglia.	)
S. Agathodorus,	)	B. Volkerus, Martyr Sigebergæ in Holsa-	)
S. Elpidius,	)	tia.	)
S. Ætherius,	)	S. THOMAS AQUINAS, Doctor Ange-	)
S. Carito,	)	licus Ordinis Prædicatorum.	)
S. Nestor,	)		
S. Arcadius,	)		

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Hieronymus Æmilianus, auctor Somaſchenſium Clericorum, memoratur a Ferrario in *Catal. Generali*, & *Catal. Sanctorum Italia*. Vitam ejus edidimus vili Februarii.

S. VVilleicus, Confessor & Presbyter S. Sviberti Episcopi, memoratur in *Ancilario Usuardi* in *Hermannum Greven*, & antiquo *Martyrologio Coloniensi*. De eo egimus 11 Martii.

B. Fridericus Ordinis Præmonstratensis, primus Abbas & Fundator Horti Mariani in Frisia, hoc die refertur a Molano, Mirao, Harao, Sausſajo, Ghinio, Ferrario, Balinghemio, VVillotio. Verum Officio Ecclesiastico colitur apud Præmonstratenses die (ut asserunt) depositionis, quo de eo egimus 11 Martii.

S. Eubulus,) Martyres celebrantur in

S. Julianus Medicus,) MS. Synaxario Pa-

risiensi & Menais MSS. Ambrosianis. De iis egi-

mus 11 Martii.

S. Satyrus Martyr Bituricis, a Sausſajo in *supplem. Martyrologii Gallic*. hodie nominatur, omnibus Bituricensium rerum scriptoribus est ignotus: nec minus S. Satyrus Martyr, (idemne an alius?) quem S. Saturnini fratrem a quibusdam haberi auctor est VVith-fordus in *Martyrologio Anglicano*. Saturninos Martyres multos novimus: sed quis hic sit vel ubi passus, nescimus conjectare.

Mochellocus, hoc die a *Martyrologiis Tamlallensi* & *Gorman* nominatus, laudatur a Colmano tamquam unus e septem Eremitis, qui in regione Desiorum, multis ante adventum S. Patricii annis, de nati recens S. Declani sanctitate prophetarunt, ac ejus deinde Roma reversi discipulatus subjecerunt sese, circa finem sæculi v: qua cum illius solius Virastimonio nitantur, quam in *Commentario ad Acta S. Patricii*, ut fabulosissimam rejecturi sumus; alia expectanda argumenta sunt, ex quibus nobis quis fuerit, & ubi colatur, constet.

Beoa.

Beatus sive Beatus, Episcopus de Ardonia in Campania apud Hibernos, dicitur a Colmano sancto mortuus anno DXXIII, & referri hoc & sequenti die in Fastis Hibernicis. Vitam ejus non extare dicit, ac nonnulla de ejus genealogia recitat, quae apud eum videri possunt.

Cruthnechanus, S. Columb-killa nutritus fuisse asseritur in ejusdem Sancti Actis a S. Adamnano & Odanello Tirconallia Principe collectis, ex quibus Cruthnechanus tamquam Beati elogium compilavit Colmanus, atque hoc die protulit, quo Martyrologium Tamlactense & Marianus Germanus Caritanum de Drulm-lara, ignoti alias & nominis & loci sanctum, nobis exhibent; suspicamus mendam aliquod in priori scriptione latere; & rectius Carithanum seu Curithanum fuisse scribendum.

Medana Virgo de Tuam-atha in noroque Hibernico Martyrologio, scilicet Germani & Tamlactensi, occurrit: nobis neque nomen neque locus hactenus innotuerunt; eademque de causa videtur a Colmano praetermissa.

Joannes, Blandiniensis cenobii Abbas II, Benedicte Martyrologio Sanctus inscriptus a Bucelino, egregia habet in Vita S. Amandi encomia: Venerabilem tamen dumtaxat vocat Sanderus in Gandavo. ubi vitam ejus fuisse describit: nec ipsi Blandinienses monachi, in MS. ordine festorum sibi propriorum, qui apud nos antiquus extat, uspiam illius meminere: obiit anno 658.

Ardo Smaragdus monachus, Presbyter Anianus in Gallia Narbonensi, scriptor Vitae S. Benedicti Abbatis Anianus inscriptus Martyrol. Benedicte Menaldi, & Gallicano Saussai cum titulo Sancti, quo etiam nos titulo eum honoravimus ad Vitam S. Benedicti XII Februarii. Sed omnibus discussis, & litteris in Gallias missis, ut aliquid certi de veneratione sciremus, eo non obtento absque praedictio inter Praetermissos collocamus.

Godeschalvus de Volmensteyne monachus in Valle S. Petri cum titulo Beati insertus Menologiis Henricus & Bucelini. Agit de eo Casarius in dialogis variis locis. Golenius in sacris Fastis Colonienfis solum venerabilem Fratrem appellat.

Petrus monachus Bonae-vallis Ordinis Cisterciensis, appellatur Beatus in Menologio Henricus & Bucelini. Piz memoria a Saussai in Martyrol. Gallicano. Ejus mentio fit in Vita S. Petri Archiepiscopi Tarentasiae VIII Maji.

Galterius Conversus in Clara-valle. Kalendarius Cisterciensis Divisione editum anno 1617. alii VIII Maji, quando inter Pios recenset Saussai.

Philippus, Anicii in Gallia natus, ex S. Antonii Patavini praedicatione Ordini Franciscano accessit, & Azoto a Saracenens capta, illustre ibidem concisus manibus, detracta ad umbilicum cute, lingua evulsa, martyrium sustinuit: meminit illius ad XIII Junii Saussai in supplemento Martyrol. Gallicani: Arturus de Mansfier primum ei locum hodie tribuit in suo Martyrol. Franciscano: rem, ut gesta est S. Antoninus narrat: nemo adferi aliquid, unde confiter ei, aut ab Ecclesia aut jam olim ab Ordine, debentem Martyribus cultum obtigisse.

Guilielmus Anglicus, ad duodecim primos S. Francisci socios in locum Joannis de Capella apostata ascitus, cum frequentibus a morte coruscaret miraculis, veritus F. Elias ne id sancti Patris gloria officeret, iussit ab eis, ut abstineret Guilielmus. Beati titulum ei concedunt Ludovicus Jacobillus in Sanctis Umbria & Arturus. Nos Assis cum effemus nihil de speciali ipsius cultu discere potuimus.

Kunegunda, vulgo Cunilla, Friderici II Comitiss Andecensis vidua, & Dieffensi in oppido monasterii Canonice Regularium fundatrix, spernendi mundi exemplum posteris, corpus eidem reliquit ecclesiae, in cellula juxta eam condita moriens anno 1020.

Cecilia ex viri consensu, in monasterio S. Catharinae Virginis Ferrariae instituta, S. Dominici amplexa, & ter ibi

Tomus I.

dem Priorissa, virtutum magnarum exemplis in vita & nonnullis a morte prodigiis claruit esse Seraphino Razzio parte 2 de SS. sui Ordinis.

Odila, vixente viro Ludovico-Rodone, S. Salaberge discipula effusa, laudatur a vita sanctitate in ejusdem S. Salaberge Vita XII Septembris data, & simul cum tribus praecedentibus ab Arturo Beata titulo condecoratur in Gynaeo sacro: quam illud legitime faciat, nullo nobis hactenus argumento parit: itaque expectamus de eorum cultu si quem alicubi habent, certiora.

Joannes Tavillerius, Presbyteri in Gallia a Calvinistis Natalis Vascor, & alius, a Saussai inter Pios.

Maria a Gracia, Sanctimonialis Virgo in monasterio S. Clarae Gienni in Hispania vitam in summa austeritate vitam anno 1530 conclusit.

Hermannus Coolsmet de Lochem Carthusianum in canobis Domina nostra de Gracia, quod prope Bruxellas fuit, defunctam & rebus nonnullis a morte mirabilibus clarum, Beatum appellat Arnoldus Raissus in Antuario ad Nates Sanctorum Belgii, plenamque ejus vitam promittit in Originibus Carthusiarum Belgii, quas proxime editurus erat, dididitque intra sexennium: sed hujus Hermannus memoriam paucioribus etiam verbis, quam hic, absoluit: de Beati titulo aut cultu habet nihil.

Clara & cum utroque parente Michaele atque Ursula, Magdalena, ac parvulo fratre capite plexa pro fide Christiana in Japonia, a Francisco Lahier in suo Menologio Virginum referuntur hoc die, iisdemque adduntur

Margarita & Maria & Sanctimonialiter, quas ait inter suas Beatas dici; prioribus scimus eum titulum ratione constitutionis Apostolica dari non posse: de posterioribus judicium nostrum suspendimus, si forte aliquis Ecclesiasticus cultus, nobis hactenus ignotus, jus ad ejusmodi appellationem sis faciat.

Fr. Hugo de Beure Ordinis S. Dominici in conventu ejusdem Ordinis Valencenis ple mortuus anno 1286 mense Martio, hodie a Camerario numeratur inter Sanctos Scotiae, ejus Regem fingitur patrem habuisse: quam fabulam solide refutat Petrus d'Oulremam in Historia Valencensi, ostenditque Thierrii Castellani Dixmudensis filium fuisse: neque verbum habet de religiosa ejus, ut Sancti vel Beati veneratione.

S. Theophilus Episcopus Nicomediae ob cultum sanctarum imaginum in exilium pulsus, illicque defunctus, inscriptus est hodiernis tabulis Martyrologii Romani. Verum is a Baronio in Annalibus ad an. 733 Theophylactus appellatur, & a Leone Maurico pulsus dicitur. Res gestas ejus & exilium a Leone Armeno illi anno 814 aut sequenti praescriptum, damus die sequenti, quo colitur VIII Martii.

S. Dometius inscriptus MS. Synaxario Claremontano Societatis Jesu Parisiis & Menais Ambrosianis, aliis VIII Martii.

Paulus Plustadis Episcopus Confessor in Menologio, ac plerisque MSS. Synaxariis habetur hoc die: sed Graci in Minais commemorationem illius Officio de S. Theophylasto jungunt VIII Martii

S. Senanus de Iniscathaig in Tamlactensi Martyrologio hodie, ab aliis sequenti die celebratur VIII Martii.

B. Fulco Remensis Episcopus locum hoc die habet in quodam Benediclinorum Calendario: ceteri de eo agunt ad diem, quo occisus est, XVII Junii.

S. Landradus V. elevatio refertur ab Arturo a monasterio in sacro Gynaeo, & quadam MS. collectione. Colitur VIII Julii.

S. Redempta Virgo a S. Gregorio laudata, refertur hoc die a Molano in prima dumtaxat editione, & a Baronio in Martyrologio excuso Venetiis 1583, ex ipsa a VViane, Menardo & aliis: de ea, ejusque discipula Romula iterum in Romano Martyrologio

Ggg 3

S. Justus,

- A. S. Justus,) Martyrum Compluti in Hispania Translatio
S. Pastoris) inscripta est Martyrologio Hispanico Ta-
maii Salazarii, Ferrarii Catalogo, & aliis. De iis
cum Martyrologio Romano agemus vi Augusti.
- S. Colmannus, Lindisfarnensis Episcopus, tamquam
Nordanhumborum & Hebridarum Apostolus hodie pra-
dicatur a Camerario: suspectus nobis & Apostoli simi-
lus & dies cultus est: de utroque videbimus die, quo
ab Hibernis, apud quos mortuus, colitur viii Augusti.
- S. Primina,) notatur a Carthusianis Bruxellensibus in
S. Modesta) MSS. ad Usuardum additionibus, tam-
quam filia Dagoberti Regis Francia. Irimam Dago-
berti II filiam esse demonstravimus in diatriba de Tri-
bus Dagobertis, coliturque xxiii Septembris: huic in
Abbatia thorensi quidam credebant successisse Mode-
stam, qua ubi & quando Abbatissam egerit, exami-
nabimus ad diem, quo colitur vi Octobris.
- Deiser cremita, celebratur in Actis S. VVinefridæ Virgi-
ni, ac vir sanctus, vir magnus coram Domino dicitur,
de quo refertur, quod fontem de terra erumpere se-

cie, multis infirmis sanitatem conferentem: Cum au-
tem S. VVinefrida ad S. Deiserum veniret, Sancto in
oratione nocte illa persistente, vox de caelo infonuit,
dicens: Dic carissimæ filiæ meæ VVinefridæ, quate-
nus ad virum, nomine Saturnum, pergens, quid
actura sit audiat, & in quo loco omni vitæ suæ tem-
pore sit mansura, discat. Hæc ex Vita S. VVinefri-
dæ. Decret vii Martii Sanctus aliquis Anglus, cum
Martyrologium Anglicanum conderetur: quare illi in-
scripsit S. Deiser, & ex illo Martyrologio Ferrarii
Catalogo. Nos maiorem venerationis ejus certitudinem
sperantes, differimus de eo agere, (nisi certius quid occur-
rat) usque ad diem S. VVinefridæ sacrum. 111 Novemb.

B. Regenberna, filia S. Guerrici Ducis Gericshemii prope
Dusseldorpium, hoc die collocatur a Gelenio in Colonien-
sibus Fastis: fundavit cenobium Sanctimonialium ibi-
dem tempore VVilliberti Colonienfis Archiepiscopi; de
cujus cultu certiora fortasse proferre poterimus, acturi
de ejus patre S. Guerrico. v. Novemb.

DE SS. JOCUNDO, SATURNINO, ARTAXIO, ET QUINTO

MARTYRIBUS IN AFRICA.

ANNO
CCIII. VII
MARTII.
IN JA-
NUARIU.

18 Marty-
res cum
combusti.

Vidimus
exemplum
carceris ex-
tremi.

Acta martyrii SS. Perpetuæ, Felicitatis & comitum,
e MS. pergameno sacri Casinensis monasterii eruta
a Luca Holstenio, & a nobis ad hunc diem danda, sugge-
rant nobis capite xv hos quatuor Martyres, quos rapens
in extasim vidit inter Angelos S. Saturus Martyr, cujus
latri adibat S. Perpetua. Cœpimus, inquit S. Satu-
rus, ferri a quatuor Angelis... & liberati primo
mundo vidimus lucem magnam... Qui gestabant nos,
deposuerunt nos, & pedibus nostris transivimus stadium
vialata, ubi invenimus Jocundum & Saturninum &
Artaxium, qui eadem persecutione vivi arserunt, &
Quintum, qui & ipse Martyr in carcere exierat, &
querrebamus de illis, ubi essent. Ceteri Angeli dixe-
runt nobis: Videte prius, introite & salutate Domi-
num. Qua introductione late descripta, sub finem addi-
tur: Et cœpimus illic multos fratres cognoscere, sed
& Martyres. Universi odore inenarrabili alebamur,
qui nos faciebat. Hæc ibi: ex quibus scimus ex his Mar-
tyribus tres priores vivos fuisse combustos, ultimum, no-
mine Quintum, arumnis carceris extinctum: idque in
persecutione Severi Imperatoris, in qua postea meruerunt
coronam martyrii SS. Perpetua, Felicitas, Saturus,
eorumque socii: & ob pristinam horum notitiam videtur
eadem omnibus palæstra assignanda, siue urbs ea fuerit
Carthaginensis, siue civitas Tuburitanorum, ut ibidem
discimus.

2. Lucas Holstenius in Notis ista scribit: Horum Mar-
tyrum nomen & memoria nunc demum restituta hisce
Actis debetur. Nam absque illis perpetuo mortales la-

tuissent, uni Deo Agathæ & Cyrodis, & apud eum re-
gnantibus Superis cogniti. Interim hoc die aliis Mar-
tyribus immiscetur quatuor Martyres eisdem nominibus
appellati, in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso &
antiquo nostro MS. his verbis: Africa Satiri, Revocati,
Jocundi, Victorini, Saturnini. En nomina duorum prio-
rum, scilicet Jocundi & Saturnini, ac dein post Martyres
Thracia subditur memoria Artaxi & Quinti. In MS. Ri-
chenovienfieri antiquo, præter Saturum & Saturninum
socios SS. Perpetuæ & Felicitatis, iterum legitur: In Africa
Satiri & Jocundi, ubi proprio arbitramur legi debere
Saturnini. In apographis Lucensi & Blumiano etiam S.
Hieronymi recensentur Satyrus, Artaxus, Quintus.

3. Constat interim jam ante hunc vii Martii, hos
Martyres fuisse coronatos, & forsitan cum pluribus aliis
ad diem 12 Januarii referendi sunt. Nam in Martyrolo-
gio S. Hieronymi Parisiis excuso ista habentur: In Africa
Epetati, Jocundi, Quinti, Secundi, Saturnini, Vi-
talis. Item Quinti, Felicitis Artaxis, Fortunati Rusti-
ci, Silli, Quiceti & aliorum septem. Quæ eadem ex no-
stro MS. codice S. Hieronymi ad illum diem edidimus; ex
quibus quatuor hi Martyres Jocundus, Saturninus, Ar-
taxus, siue Artaxus & Quintus forsitan soli SS. Saturo &
Perpetuæ antea noti fuerant. Eadem quatuor, aut omnes
aut aliqui ex iis, pluribus Martyrologiis inscripti fue-
runt, uti ad eum diem diximus, quibus addi possent va-
ria Martyrologia, quæ postmodum nati sumus: in qui-
bus aut hi quatuor, aut duo ex illis, aut Jocundus solus,
ut etiam in Martyrologio Romano nominantur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PERPETUA, FELICITATE, SATURO, SATURNINO, REVOCATO, SECUNDOLO, CARTHAGINE AUT TUBURBI,

Commentarius prævius.

ANNO
CCIII. VII
MARTII.

Martyrum horum Acta, Tertulliano, S. Augu-
stino, Venerabili Beda, aliisque antiquis scri-
ptoribus nota, hactenus latuerunt, nuper e MS. Codi-
ce sacri Casinensis monasterii eruta, ac typis edita,
opera & studio Luca Holstenii, Vaticana basilica

Canonici & bibliotheca Praselli: qua Notis ejus Acta
posthumis, suisque propriis adiunctis publicavit anno
MDCLXIII Petrus Possinus Societatis nostra histo-
ricus. Ea nos more nostro in capita distinguimus,
additionibus marginalibus & notationibus magis ne-
cessariis

A cessariis exornamus, remisso lectore ad Notas superiores illustrum horum virorum. Quae tribus prioribus capitibus continentur, ab ipsa S. Perpetua Martyre sunt scripta, scilicet, ut in fine asserit, quae usque in pridie muneris, sive martyrii, fuerunt peracta. Adiungitur mox visio S. Saturi Martyris ab ipso met etiam conscripta. Alius dein, quae oculis spectarat, mox ab eorum martyrio addidit: ut quasi mactatum sanctissimae Perpetuae, imo fidei commissum ejus exequeretur, ut infra num. 17. testatur.

Sermone
S. Augusti-
ni:

2 Addidit dein Holstenius testimonia antiquorum Ecclesiae scriptorum, ut Tertulliani e libro de Anima cap. 33, & potissimum S. Augustini, quem Possidius in Indiculo scribit tres tractatus habuisse in barum Martyrum die natali, quos excidisse arbitratus est Baronius in Notis ad Martyrologium. Verum exant: typis Plantiniani ac Parisiensibus inter opera reliqua hujus Auctoris. Alius sermo S. Augustini de Natali SS. Perpetuae & Felicitatis repertus est in antiquissimis Vaticanae bibliothecae membranarum in libro numero 3836. signato: cujus apographum nobis Romae donavit idem Holstenius, cum illi Romae in ultimo morbo anno MDCLXI adesset. Hunc sermonem ab eo sub calcem testimoniarum editum, hic damus, reliquis omissis, quod inter opera extant, & tam ex illis quam aliis hujus Sancti tractatibus varia hinc inde inferimus.

B **3** Tempus martyrii indicatur num. 8 & 17, cum dies natalis nobilissimi Caesaris Getae celebraretur. Fuit Geta secundo-genitus filius Severi Imperatoris, cujus primo-genitus erat Antoninus Caracalla ejus in Imperio successor. Fuerunt hi fratres a patre Severo, anno Imperii ejus VII, Christi cxcix participes Imperii facti, Antoninus creatus Augustus, at Geta solum nobilissimus Caesar. Innovata dein persecutio in Christianos a Severo anno Imperii x, Christi ccii, & anno sequente cciii Consulatum egisset Geta Caesar cum Septimio Plautiano, & causa arrepta est, ut ejus Natalis gladiatorii ludis & arenae spectaculis honestaretur. Nec videtur ulterius differri posse, quod anno xii Severi, Christi cciv, Augusti nomen Geta fuerit communicatum. Quae omnia tradite deducit Possidius, ostenditq; aliquandiu post haec tempora scriptum fuisse tractatum Tertulliani ad Scapulam, cum in eo describeretur novilunium Eclipticum anni ccx, imo de Severo Imperatore ejusq; filio Antonino agatur, ut vita jam fundis: adeoque nihil obesse mentionem in eo tractatu factam Hilariani Praefidis sub quo hi Martyres passi sunt.

Anno 203
Martyris
passi.

4 Major difficultas apparet in loco martyrii, Venerabilis Beda in genuino suo Martyrologio, haecenus inedito Carthagine assignat his verbis: Nonis Martii. Apud Carthaginem Perpetua & Felicitatis, quae bestiis sunt deputatae sub Severo Principe, & cum Felicitas parturiret in carcere; omnium militum, qui simul patiebantur, precibus impetratum est, ut octavo mense pareret. Jam vero Perpetua inter alia concessum est, ut ejus mens quodammodo averteretur a corpore, in quo vaccae impetum pertulit, ita ut adhuc futurum expectaret, quod in se jam gestum esse nesciret. Ita Beda. Quae prorsus eadem leguntur in pluribus MSS. Martyrologiis sub nomine Bedae, licet ea varie aucta sint, & servantur illa Romae in Ecclesia Vaticana S. Petri, Tornaci in monasterio S. Martini, Leodi in Ecclesia Cathedrali S. Lamberti, Latis in monasterio Hannoniae, Aquisgranum in majori Ecclesia & alibi. Item in illustri MS. Martyrologio S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius in concinnando Martyrol. Romano: quibus omnibus addendum est excusum Martyrologium Rabani Mauri, & eadem ubiq; verba proponuntur. Priora etiam verba, quae ad propositam questionem faciunt, reliquis omissis, habentur in Martyrol. pervetusto sacri Casinensis monasterii, in quo antiqua Acta reperta sunt, item in MS. Romano Ducis Altempsi: Apud Carthaginem Perpetua & Felicitatis, quae bestiis sunt deputatae sub Severo Principe. Eadem traduntur in antiquo MS. Reginae Sveciae, & alio Trevirensi S. Martini: sed Carthagine sive in Carthagine non apud Carthaginem habetur. Praeterea Beda, quae in suo genuino Martyrol. tradidit, etiam scripsit libro de sex mundi aetatibus sub Severo Pertinace: Perpetua, inquit, & Felicitas apud Carthaginem Africae

et Carthagine
severum
Beda.

Martyrologio
antiquo.

et Chroni-
ca varia-
rum:

in castris bestiis deputatae pro Christo Nonis Martii. **D** Quae totidem fere verbis Erculphus Lexoviensis, Ado Viennensis, Regino Abbas Prumiensis & Marianus Scotus & Hermannus Contractas in sua Chronica transcripserunt.

5 Haec plane ex ipsis Actis antiquis videntur excerpta, in quibus num. 8 dicuntur capiti transivisse in carcerem castrensem, munere enim castrensi erant pugnaturi: & num. 19 dicuntur de carcere processisse in amphitheatrum, in quo undique populo spectante, & oculos suos (ut infra dicitur) comites homicidii adjungente, martyrium consummarunt. Erat Praefectus Minucius Timinianus, eoque mortuo Hilarianus, qui dicitur num. 7 omnes, ac potissimum S. Perpetuam interrogasse, & urisse, ut sacrificia pro salute Imperatorum offerrent: quo non impetrato, universas ad bestias damnavit. Demum Martyres num. 19 amphitheatrum ingressi, sub conspectu Hilariani peremerunt, eoq; praesente & Getae Caesaris Natalis celebrante, bestiis obiecti, ac tandem gladio coronam martyrii obtinuerunt. Quae omnia optime Carthagini, urbis Romanae aemula, possunt assignari, ubi sedes & habitatio Praefectus erat, ubi amphitheatrum publicum, sive ubi inter voluptatum genera unicum spectaculum munerum (gladiatoriorum) contentiosissime habitantes spectant; ut illa ex Notitia Graeca tempore Constantii Imperatoris facta, tradit Carolus a S. Paulo in Geographia sacra lib. 4. § 2, qui deinde § 4 ex S. Cypriano probat unicam saeculo Christi tertio tantum fuisse in Africa provinciam Ecclesiasticam, quae etiam habebat Numidiam & Mauritaniae duas sibi cohaerentes, quibus omnibus praerat Metropoli Carthaginiensis, uti in civilibus Praefectus; quem ex his Actis ostendimus ibidem tunc Natales Getae Caesaris celebrasse in amphitheatro, hisce Martyribus in publico spectaculo feris bestiis obiectis. Denique favet Victor Uticensis lib. 2. Persecutionis Vandalicae, ubi dum agit de Ecclesiis Carthagine ab Arianis occupatis, ista scribit: Et ut de necessariis loquar, basilicam majorem, ubi corpora sanctarum Martyrum Perpetuae & Felicitatis sunt, Celerinae vel Scillitanorum, & alias, quas non destruxerunt, suae religioni licentia tyrannica mancipaverunt. De S. Celerina egimus III Februarii. De Scillitanis Martyribus agendum erit XVII Julii, & mox aliqua hic attingetur.

in saeculo
secundo:

E

et Corpora
in basilica
Carthaginiensis
sepulta.

Innumeras
Martyrologis
tunc
martyris
dicitur
scribitur
Tuburbi
in Mauritania.

P

6 His non obstantibus alia hisce Martyribus palæstra a nonnullis assignatur: e quibus Usuardus in suo Martyrologio ista scribit: Nonis Martii. In Mauritania, civitate Tuburitanorum natalis sanctarum Martyrum Perpetuae & Felicitatis, & cum eis Revocati, Saturnini & Secundoli, quorum ultimus in carcere quievit, reliqui omnes ad bestias sunt traditi sub Severo Principe. Addit Ado: die natalis ejus. Quique dum adhuc servarentur in carcere, & Felicitas parturiret, omnium Sanctorum commilitonum precibus impetratum est, ut octavo mense pareret. Alia subdit, quae supra ex genuino Martyrologio Bedae dedimus, in cuius Martyrologio excusum eadem, quae in Adone leguntur, intrusa sunt. Cum interim & Beda libro de sex aetatibus & Ado in Chronica tradant, apud Carthaginem bestiis deputatas SS. Perpetuam & Felicitatem. Eadem cum Martyrologio Adonis habent Netherus, Martyrologium MS. monasterii S. Maximini & Bartholomaeus Tridentinus de Vitis Sanctorum ab Holstenio editus. Verum primo displicet, quod dicuntur ad bestias traditi sub Severo Principe & quidem die natalis ejus, cum hic repetatur in Actis fuisse diem natalis Getae Caesaris filii ejus secundo-geniti, tunc Consul. Deinde cur ab Usuardo & aliis omissus S. Satorius, de quo quam plurima & maxime illustra in Actis habentur: quorum novitiam ad hos auctores non arbitramur pervenisse. Satorius quoque omissus, ista leguntur in Tabulis Martyrologii Romani: Tuburbi in Mauritania natalis sanctarum Martyrum Perpetuae & Felicitatis, quae cum esset praegrans (ut S. Augustinus ait) expectata juxta leges ut pareret, dum parturiebat, dolebat, obiecta feris gaudebat: passique sunt eum eis Revocatus, Saturninus & Secundolus, quorum

Arum ultimus quievit in carcere, reliqui omnes bestiis traditi sunt sub Severo Principe. Pro tribus hisce viris allegantur in Notis Ufuardus, Ado & Petrus in Catalogo. Verum hic adjunxit S. Saturum. At S. Augustinus tractatu de tempore barbarico cap. 5. inter alia ista habet: Ante paucos dies natalitia celebravimus Martyrum Perpetuæ & Felicitatis & comitum. Et cum tot ibi sint viri, quare istæ duæ præ omnibus nominantur, nisi quia infirmior sexus aut æquavit aut superavit virorum fortitudinem. Una earum prægnans, alia lactans: Felicitas parturiebat, Perpetua lactabat... Felicitas & parturiebat & dolebat, objecta bestiis gaudebat potius quam timebat, Hæc ibi. Sed ad palæstram sive locum martyrii revertantur. In Martyrologio MS. quod Romæ apud Patres Congregationis Oratorii adservatur, ista habentur: In Mauritania civitate Tuburbitanorum natale sanctarum Martyrum Perpetuæ & Felicitatis, Saturnini & Secundoli, omittitur Saturi & Revocato. Prior pars de solis Perpetua & Felicitate, legitur in Martyrologio a Rosvoldo edito. In MS. Colonienfi S. Marie ad Gradus omisso Secundolo, additur & trium fratrum Saturi, Saturnini & Revocati. At ex Actis non potest colligi fratres fuisse. In pervetusto codice membraneo, Cardinalis Barberini: In Mauritania civitate SS. Perpetuæ, Felicitatis & Victorini. In Africa SS. Saturi, Saturnini, Vocati & Secundini, ubi duo ultimi sunt, qui in Actis dicuntur Revocatus & Secundolus. In MS. Richenoviensi etiam antiquo, ista habentur: In Mauritania Secundi, Saturi, Saturnini, Perpetuæ & Felicitatis. In Africa Saturi, Revocatus, Jocundi. In Martyrol. S. Hieronymi, quod apud nos adservatur, iidem sæpius repetuntur, & ordine interturbato alii junguntur hoc modo: Nonis Martii. In Africa Saturi, Revocati, Jocundi, Saturnini, alibi Silvani... In Antiochia Leocis, Taxis... & his adduntur nomina Satiri, Saturnini, Revocati, Secundoli, Italici. In Mauritania civitate Turbitanorum, passio SS. Perpetuæ & Felicitatis. Et vs Martii in eodem codice, cum aliis Martyribus in Africa passis, fit mentio Perpetuæ, Felicitatis, Jocundi. In Martyrol. S. Hieronymi Parisi & Luca excusis & MS. Blumiano fere eadem sunt, ac civitas Turbitanorum ubique legitur, quo aliis est Tuburbitanorum subinde Tiburbitanorum, Tuburbitanorum, aut Tuburbitanorum, quæ ultima coincidunt. Turbitani nulli ab aliis in Mauritania aut Africa collocantur. Ceterum a collectoribus horum fastorum non videtur lecta aut visa passio antiqua horum Martyrum.

C Forsan arrepta occasio ex S. Augustino & Actis aliquibus male contentis. S. Augustinus sermone 32 ex iis, quos edidit Jacobus Sirmondus nosse, cui titulus de contemptu mundi: in quo sub finem agitur de imitatione Christi patientis, per pressuras, per falsa crimina, per sputa in faciem, per alapas & flagellorum verbera, per coronam spineam, per crucem & per mortem, ac deinde, Fæminæ secutæ sunt, quarum hodie natalitia celebramus. Fæminarum Martyrum Tuburbitanarum solennitatem celebramus. Hæc ibi, sed SS. Perpetuam & Felicitatem hic intelligi debere non necessario colligitur, cum extent tot sermones S. Augustini de hisce sanctis Fæminis, & sæpe alibi laudentur absque ulla Tuburbi mentione, & contra alia illustres Virgines ibidem passas colantur xxx. Julii, quarum illud elogium extat in Martyrologio Romano: Tuburbi Lucernaræ in Africa, sanctarum Virginum & Martyrum Maximæ, Donatillæ & Secundæ: quarum duæ primæ in persecutione Valeriani & Galliæni, aceto ac felle potatæ, deinde plagis acerrimis cæcæ, & equulei extensione cruciatæ, craticulis etiam exaustæ & calce perfricatæ, postmodum cum Secunda Virgine duodecim annorum, ad bestias simul projectæ, sed ab his intactæ, novissime gladio jugulatæ sunt. Hæc ibi. Quidni illas intellexit S. Augustinus, quas referunt plurima Martyrologia antiqua, etiam S. Hieronymi & alia, quæ ad illum diem referuntur? Est in Africa proprie dicta, ejusque provincia Proconsulari duplex ejus nominis civitas, Tuburbum majus, quæ hic Lucernaria seu Lucer-

naræ dici videtur, & Tuburbum minus: unde Tuburbitani majores & minores in Collatione Donatistarum. Sed hæc civitates procul distant a Mauritania, cum Numidia provincia intercedat. Hæstinius in Animadversis ad Martyrologium Romanum annotat, voci Tuburbi subdi in MS. Reginarum Sveciæ apud Carthaginem, & quidem, ut asserit, optime: atque adeo delendam in supra memoratis Martyrologiis in Mauritania. Verum scrupulus manet de Tuburbo civitate, ne ex Actis confusis SS. Perpetuæ & Felicitatis, quæ in pluribus codicibus MSS. extant, error omnis emanarit. Incipiunt illa Acta his verbis: Facta itaque persecutione sub Valeriano & Galliæno, ac dein Minutius Proconsul dixit: Invidiosissimi Principes Valerianus & Galliænus iusserunt, ut sacrificetis: & sub finem Passi sunt sub Valeriano & Galliæno Imperatoribus. Quod primum inendum est: secundum æque enorme in genere martyrii, quia dicuntur Satyrus & Perpetua a leonibus devorati, Revocatus & Felicitas a leopardis: Saturninus ab urtis erutus, & gladio percussus. Verum a ferocissima vacca Lesa Perpetua & Felicitas, cum aliis bestiis antea obiectis, gladio martyrium consummarunt: Actis genuinis consentit Sanctus Augustinus. Omitto alias recensere errores, quos Petrus Calo & Petrus de Natalibus, a Luca Hæsteno curati, etiam descripserunt. An ex similibus Actis, quæ erroribus scatent, arrepta occasio scribendi eos passas in civitate Tuburbitanorum, uti sub initium & finem iraditur, iudicium sit penes eruditos lectores. Acta illa confusa MSS. addunt apud Africam; cujus loco memorati Petrus Calo & Petrus de Natalibus habent, cum citatis supra Martyrologiis, in Mauritania. Denique etsi certo constaret a S. Augustino ante citato sermone per Fæminas Martyres Tuburbitanas intelligi SS. Perpetuam & Felicitatem, non tamen colligi potest potius Tuburbi quam Carthagine passas fuisse. Nam in eadem Secreti persecutione, Carthagine martyrio coronati sunt S. Speratus hujus urbis Episcopus, & multi atriusque sexus comites, qui passim Scillitani, etiam a Victore Uticensi appellantur, cum Scilita sit urbs Episcopalis in eadem Proconsulari Africa provincia. Et hæc de loco martyrii proposuisse sufficiat, iudicio ultimo, ut jam diximus, penes eruditos lectores relicto.

E Lubet ex Sermone primo S. Augustini de hisce sanctis pauca attexere, quæ ad venerationem illarum hisce verbis tradidit: Nunc posteri illorum; quorum voces in carne Martyrum impie sæviebant, merita Martyrum piis vocibus laudant. Neque enim tunc tanto concursu hominum ad eos occidendos cavea crudelitatis impleta est, quanto nunc ad eos honorandos Ecclesia pietatis impletur. Omnianno spectat cum religione caritas, quod uno die cum sacrilegio commisit impietas. Spectaverunt & illi, sed longe voluntate dissimili. Illi clamando faciebant, quod mordendo bestiarum non implebant; nos autem & quod fecerunt impii miserramur, & quod pii passi sunt veneramur. Illi viderunt oculis carnis, quod cordis immanitate refunderent; nos aspicimus oculis cordis, quod illis ereptum est ne viderent. Illi mortua lætati sunt corpora Martyrum; nos mentes mortuas dolemus illorum. Illi sine lumine fidei Martyres putaverunt extinctos; nos fidelissimo intuitu cernimus coronatos. Denique illorum insultatio facta est nostra exultatio. Idem Sermonem secundum ab horum sanctarum Fæminarum laude ita incipit: Resulget & præminet inter comites Martyres & meritum & nomen Perpetuæ & Felicitatis, sanctarum Dei famularum. Nam ibi est corona gloriosior, ubi sexus infirmior: quia profecto virilis animus in feminas majus aliquid fecit, quando sub tanto pondere fragilitas fæminea non defecit. Et sub finem ejusdem Sermonis ista habet: Hoc erat nomen ambarum, quod munus est omnium. Nam cur omnia Martyres perferunt, nisi ut perpetua felicitate gloriantur? Hoc ergo illæ vocabantur, ad quod cuncti vocantur. Et ideo cum esset in illo certamine plurimus comitatus, harum duarum

Fæminæ
Martyres
Tuburbitanæ
apud S.
Augusti-
num quæ-
dam sunt.

Exemplum
S. Augusti-
ni.

J. a. B.

h
m

D

2

CAPUT I.

A deorum nominibus omnium est significata perennitas, omnium signata solennitas. Similia passim in aliis scriptis S. Augustini habentur. Nomina SS. Perpetua & Felicitatis quotidie a Sacerdotibus in Canon Missa recitantur. Gracii etiam in Mensis venerantur hos Martires Kalendis Martiis, sed pro Saturnino & Secundulo Kalendis Tornilum & Secundum. At secundo Februarii eorum memoria celebratur in Mensis MSS. bibliotheca Ambrosiana & aliis. Aliquod corpus S. Perpetua servatur Bononia apud Patres Franciscanos Conventuales, & colant illam Sanctam VII Martii tanquam huius esset.

VITA

Ex MS. Casinensi cruxa a Luca Holstenio.

PREFATIO.

SI vetera fidei exempla, & Dei gratiam testificantia & edificationem hominis operantia, propterea in litteris sunt digesta, ut lectione eorum quasi repensitatione rerum, & Deus honoretur & homo confortetur; cur non & nova documenta aequae utrique causae convenientia digerantur? vel quia & haec vetera futura quandoque sunt & necessaria posteris, si in praesenti suo tempore minori deputantur auctoritati, propter praesumptam venerationem antiquitatis. Sed viderint, qui unam virtutem Spiritus unius sancti pro aetatibus iudicent temporum: cum maiora reputanda sint & noviora quaque, ut novissimiora, secundum exuperationem gratiae in ultima seculi spatia decreta. In novissimis enim diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii filiarumque eorum, & super servos & ancillas meas de meo Spiritu effundam: & juvenes visiones videbunt, & senes somnia somniant. Itaque & nos, qui sicut prophetias, ita & visiones novas pariter repromissas & agnoscimus & honoramus; ceterasque virtutes Spiritus sancti ad instrumentum Ecclesiae deputamus, cui & missus est idem omnia & donativa administrans in omnibus, prout unicuique distribuit Dominus, necessario & digerimus & ad gloriam Dei lectione celebramus, ut ne qua aut imbecillitas aut desperatio fidei apud veteres tantum aestimet gratiam divinitatis conversatam, sive in Martyrum, sive in revelationum fignatione: cum semper Deus operetur quae repromissit, non credentibus in testimonium, credentibus in beneficium. Et nos itaque, quod audivimus & contrectavimus, annuntiamus & vobis, fratres & filii: ut & vos, qui interfuistis, rememoretur gloriæ Domini: & qui nunc cognoscitis per auditum, communionem habeatis cum sanctis Martyribus; & per illos cum Domino Jesu Christo: cui est claritas & honor in secula seculorum. Amen.

a Mallet Holstenius in litteras, uti eadem phrasia legitur in Vita S. Cypriani.

b Ita de peccato, delicto, malo, veritati, Deo &c. dicit Tertullianus.

c Ita phrasia Africana extremiora & extremissima dicit Tertullianus, postremissimum & novissimo extremum Apuleius, & minimissimum Arabinus.

d Ita instrumentum sustinendi patientia. Instrumentum paucitatis, gravitas, continentia ad instrumentum aternitatis, diaboli iniquitas ad instrumentum persecutionis dicitur apud Tertullianum.

e Donativa, Charismata dicimus: ut, meliorum donativorum sectatores sumus. Donativum Dei vita aterna. Idem Tertullianus.

f Dignatio pro gratia, quam Deus conferre dignatur. Cyprianus: Non est in tua potestate, sed in Dei dignatione martyrium, & Corona de Dei dignatione descendit. Quae aliquando ipsi locis citatis allegat Holstenius.

Sanctam captivitas. Perpetua baptismus, in carcerem detractio. Visio prima.

Apprehensi sunt adolescentes a catechumini Re-vocatus & Felicitas Conservaejus, & Secundulus. Inter hos & Ubia Perpetua honesta liberaliter instituta, matrona licet nupta; habens patrem & matrem, & fratres duos, alterum aequae catechuminum, & filium infantem ad ubera. Erat autem ipsa circiter annorum viginti duo. Haec ordinem totum martyrii sui jam hinc ipsa narrabit, sicut conscriptum manu sua & suo sensu reliquit.

Cum adhuc, inquit, cum persecutoribus essem, & me pater evertere cupiret, & deicere pro sua affectione perseveraret; Pater, inquit, vides, verbi gratia, vas hoc jacens, urceolum sive aliud? Et dixit: Video. Et ego dixi ei: Numquid alio nomine vocari potest? Et ait: Non. Sic & ego aliud me dicere non possum, nisi quod sum, Christiana. Tunc pater motus hoc verbo, mittit se in me, ut oculos mihi erueret: sed vexavit tantum, & profecto est victus cum argumentis diaboli. Tunc paucis diebus quod caruissem patre, Domino gratias egi, & refrigeravi absentia illius. In ipso spatio paucorum dierum baptizati sumus, & mihi Spiritus dictavit, non aliud petendum ab aqua nisi sufficiency carnem.

Post paucos dies recipimur in carcerem: & expavi, quia nunquam experta eram tales tenebras. O diem asperum! astu valido turbamur beneficio, concussura militum, novissime macerabar solitudine infantis. Ibi tunc Tertius & Pomponius benedicti Diaconi, qui nobis ministrabant, constituerunt s'pacio, ut paucis horis emissi in meliorem locum carceris refrigeraremur. Tunc exeuntes de carcere universi sibi vacabant. Ego infantem lactabam jam inedia defectum, sollicita pro eo adloquabar matrem, & confortabam fratrem, commendabam filium: tabescebam ideo quod illos tabescere videram mei beneficio. Tales sollicitudines multis diebus passa sum, & usurpavi ut mecum infans in carcere maneret, & statim convalui; & relevata sum a labore & solitudine infantis: & factus est mihi carcer subito & pratorium; ut ibi mallet esse quam alicubi.

Tunc dixit mihi frater meus: Domina soror, jam in magna dignatione es; tanta, ut postulem visionem, & ostendatur tibi an passio sit an & commeatus. Et ego quae me sciebam fabulari cum Domino, cujus beneficia tanta experta eram, sidenter repromisi ei, dicens: Crastina die tibi renuntiabo. Et postulavi, & ostensum est mihi hoc. Video scalam mirae magnitudinis, pertingentem usque ad caelum & angustam, per quam non nisi singuli ascendere possent: & in lateribus scale omne genus ferramentorum infixum. Erant ibi gladii, lanceae, hami, machaerae: ut si quis negligeret, aut non sursum attendens ascenderet, laniaretur, & carnes ejus inhaerent ferramentis. Et erat sub ipsa scala draco cubans mirae magnitudinis, qui ascendentibus insidias praestabat, & exterrebat ne ascenderent. Ascendit autem Satorius prior, qui postea se propter nos ultro tradiderat, & tunc cum adducti sumus, praesens non fuerat: & pervenit in caput scale, & convertit se, & dixit mihi. Perpetua, sustineo te: sed vide ne te mordeat draco ille. Et dixi ego: Non me nocebit in nomine Domini Jesu Christi, & desub ipsa scala, quasi timens me, lente eiecit caput: & quasi primum gradum calcarem, i calcavi illi caput. Et ascendi, & vidi spatium horti immensum, & in medio sedentem hominem canum, in habitu pastoris, grandem, & oves mulgentem: & circumstantes candidati millia multa.

A Et levavit caput, & aspexit me, & dixit mihi: Bene venisti / tregon. Et clamavit me, & de calco, quod mulgebat, dedit mihi quasi bucellam. & ego accepi junctis manibus, & manducaui: & universi circumstantes dixerunt, Amen. Et ad sonum expectata sum manducans nescio quid. Et retuli statim fratri meo, & intelligimus passionem esse futuram: & coepimus nullam jam spem in seculo habere.

a Catechumenum pro Catechumeno eo illo scribi solitum arbitror H. Irenius, uti mox cupiet pro cuperet.

b In Vita S. Simeonis Stylite 3. Januarii Antonius cap. 6. cum signum Crucis fecisset, continuo diabolus cum argumento suo evanuit.

c Hoc est, requiem dedit. Græcè δὲ ἐπέταξε.

d Id est, a baptismo petiit gratiam martyrii, tolerantiam passionis, patientiam in carnis & corporis. Multa similia adfert Holstenius.

e Apud Cyprianum epist. 11. Diaconi ad carcerem committentes, Martyrum desideria consillis suis & scripturarum preceptis gubernant.

f Preterea contra aliquam libertatem. De simili caritate agit Tertullianus lib. ad Martyres, & Cyprianus ep. 5 & 6.

g Palatium amplum, uti illud in quo Proconsul ius dicebat.

h Commicatus, facultas discedendi atque cundi ad libitum.

i Ita Cyprianus epist. 9. Martyris sive victoria consummationis commicatum opponit, & epist. 32 ait commicatum a Deo dari, quando pax a persecutoribus datur.

j S. Augustinus serm. de SS. Perpetua & Felicitate ipse scribit: Calceatus est draco pede callo & virore vestigio, cum creta demonstrarentur scalæ, per quas B. Perpetua iret ad Deum. Ita caput serpentis antiqui, quod fuit principium feminæ cadendi, gradus factus est ascendendi. & tractatu de Tempore barbarico cap. 5. Perpetua & Felicitas caput calcaverunt serpentis, quod Eva ad cor suum intus admisit. Illam seduxit falsa promittendo: illas non valuit superare sciendo. Illam decepit in paradisi felicitate: has non potuit adire, nec sublimitarum deposita potestate: Illius inter paradisi delicias ruinam gavisus est, harum inter penas fortitudinis constantiam ipse quodammodo diabolus expavit.

k Hanc Evangelicam speciem passiois pro Christo & opium pro fidelibus exprimit: antiquissima imagine, in Roma subterranea exposita, & hæc ipsa forma passiois ovis malignis expressa est lib. 2. & c. 8. secundum Italicam editionem Antonii Bopi, at cap. 40 apud Paulum Apringham, qui tam multa auditis Latine volgarit: & Tertullianus de Pudicitia c. 7 ipse habet: A parabolis libet incipias, ubi est ovis perdita a Domino requisita, & humeris ejus reposita: procedant ipsæ picturæ calicem vestrorum, sicut in illis peruechie interpretatio pecudis illius &c.

l Græcè τὸν, & dicitur de utroque seu.

m S. Augustinus in disse tractatu de tempore barbarico: Perpetua lactabat: sed tandem lactavit, quamdiu acciperet ab illo pastore simul & patre bucellam lactis: qua accepta, dulcedo felicitatis perpetuam eam fecit contemnere filium, spernere patrem, non inhaerere mundo, perdere animam pro Christo.

n Unde id intellexerint, erudite explicat Possinus noster: Existimo inquit, inde quod in visione adumbratus erga Perpetuam ritus fuerat Eucharistia ministranda: quæ cum notissimo tunc usu dari soletet eis, quos certum erat brevi morituros, recte id Perpetua & ipsius Frater ita interpretati sunt, ut significatam eo viso Confessorum mox securam necem arbitrentur. Ritus perceptionis Eucharistia eo adumbratus cernitur, quod quasi bucella Perpetua porrigitur, quod eam ipsa accipit junctis manibus, quod deinde comedit, circumstantibus Amen acclamantibus. quæ omnia in Eucharistia olim ministratioe solita servari, notius est e plurimum antiquorum testimoniis, & Sancti præsertim Ambrosii, quam ut demonstrari pluribus opus sit. Certe de usu Africanarum Ecclesiarum peculiariter constat solitas eas Eucharistiam ministrare Confessoribus in martyrii prociñctu constitutis: idque ita necessarium arbitratas esse, ut inde argumentum sumperint scribendi ad Cornelium Roman. Pontificem, manu quidem & calamo S. Cypriani, nomine autem aliorum quoque septem & triginta Episcoporum Africanorum, ut æqui confuleret gratiam fieri legis prius sancitæ de non admittendis inquam ad Ecclesiam & Eucharistia communionem iis, qui semel in persecutione lapsi fuissent: quoniam tunc ex iis multi in penitentium numero scripti, a novis persecutoribus periclitarentur, & ut res se habebant, brevi pro Christi confessione interficendi viderentur: quibus in prociñctu agonis postea denegari consuetum viaticum Corporis Christi nimis erat inhumanum. Ex hac Epistola, quæ secunda libri 1. apud Cyprianum est, quedam adscriptam, ad fidem rei quam tractamus faciendam, opportuna: Sed cum, inquit, videamus idem rursus aliter infestationis appropinquare cepisse, & crebris atque assiduis ostensionibus admoneamur, ut ad certamen,

quod nobis hostis indicit, armari & parati simus: plebem & etiam nobis divina dignatione commissam exhortationibus nostris præparemus, & omnes omnino milites Christi, qui arma desiderant, & prælium flagrant, intra castra Domini colligamus: necessitate cogente censuimus, eis, qui de Ecclesia Domini non recesserunt, sed penitentiam agere & lamentari, ac Dominum deprecari a primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, & eos ad prælium quod imminet, armari & instrui oportere. Et paulo post: At vero nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viventibus communicatio a nobis danda est, ut quos excitamus & exhortamur ad prælium, non inertes & nudos relinquamus: sed protectione Sanguinis & Corporis Christi muniamus: & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento Domine saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturia Christi Sanguinem denegamus? aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini jure communicationis admittimus? Siquidem, ut aliquando post additur: Idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit & accendit.

C A P U T II.

Constantia S. Perpetua a patre oppugnata, Confessio fidei, condemnatio, liberatio Diocletis & purgatorio in visione ostensa.

Post paucos dies rumor cucurrit ut audiremur. Supervenit autem & de civitate a pater meus, consumptus tadine ascendit ad me ut me deiceret, dicens: Misere te sanis meis, misere patri: si dignus sum a te pater, vincari: si his te manibus ad hunc florem ætatis proveri: si te præposui omnibus fratribus tuis, ne me dederis in dedecus hominum: aspice fratres tuos, aspice matrem tuam & materteram, aspice filium tuum, qui post te vivere non poterit: deponce animos, ne universos nos extermines: nemo enim nostram libere loquetur, si tu aliquid fueris passa. Hæc dicebat pater pro sua pietate, basians mihi manus, & se ad pedes meos jactans: & lacrymis me non filiam nominabat, sed Dominam: & ego dolebam causam patris mei, quod solus de passione mea gavisurus non esset de toto genere meo: & confortavi eum, dicens: Hoc fiet in illa catastro quod Deus voluerit, scito enim nos non in nostra potestate esse constitutos, sed in Dei. Et recessit a me contristatus.

7 Alio die cum pranderemus, subito rapti sumus ut audiremus: & pervenimus ad forum. Rumor statim per vicinas fori partes cucurrit, & factus est populus immensus. Ascendimus in e catastata, interrogati ceteri, confessi sunt. Ventum est & ad me, & apparuit pater illico cum filio meo, & extraxit me de gradu, supplicans: Misere te infanti. Et Hilarianus procurator, qui tunc loco Proconsulis Minuci Timiniani defuncti jus gladii acceperat, Parce, inquit, canis Patris tui, parce infantis pueri: fac sacrum pro salute Imperatorum. Et ego respondi: Non facio. Hilarianus, Christiana es? inquit. Et ego respondi: Christiana sum. Et cum staret pater ad me deiciendam, iustos est ab Hilariano deici: & virga percussit, & e doluit mihi casus patris mei, quasi ego fuisset percussa: sic dolui pro senectæ ejus misera. Tunc nos universos pronuntiat, & damnat ad bestias, & hilares descendimus ad carcerem. Tunc quia consueverat a me infans mammas accipere, & mecum in carcere manere, statim mitto ad patrem Pomponium Diaconum, postulans infantem. Sed pater dare noluit: & quomodo Deus voluit, neque amplius mammas desiderat, neque mihi servorem fecerunt, ne solitudine infantis & dolore mammarum macerarer.

8 Post dies paucos dum universi oramus, subito media

A media oratione profecta est mihi vox, & nominavi Dinocratem: & obstupi quod numquam mihi in mentem venisset nisi tunc: & dolui commemorata casus ejus, & cognovi me statim dignam esse, & pro eo petere debere. Et cepi de ipso orationem facere multum, & ingemiscere ad Dominum. Continuo ipsa nocte ostentum est mihi hoc. Video Dinocratem exeuntem de loco tenebroso, ubi & complura erant loca tenebrosa, æstuantem valde & sitientem, sordido vultu & colore pallido: & vulnus in facie ejus, quod cum moreretur habuit. Hic Dinocrates fuerat g frater meus carnalis annorum b septem: qui per infirmitatem facie i cancerata male obire, ita ut morse ejus odio fuerit omnibus hominibus. Pro hoc ego orationem feceram: & inter me & illum grande erat k diadema: ita ut uterque ad invicem accedere non possemus. Erat deinde, ubi Dinocrates erat, piscina plena aqua, altiore marginem habens quam erat statura pueri, & extendebat se Dinocrates quasi bibiturus. Ego dolebam: quod & piscina illa aquam habebat, & tamen propter altitudinem marginis bibiturus non esset. Et expectata sum, & cognovi fratrem meum laborare; sed fidebam me profuturam labori ejus, & orabam pro eo, quousque transivimus in carcerem castrensem: l manere enim castrensi eramus m pugnaturi (natale tunc n Getæ Cæsaris) & feci pro illo orationem die & nocte, & lacrymans, ut mihi donaretur.

9 Die quo in nervo mansimus ostensum est mihi hoc. Video locum illum, quem retro videram, & Dinocratem mundo corpore bene vestitum refrigerantem: & ubi erat vulnus, video cicatricem, & piscinam illam, quam retro videram, summisso margine usque ad umbilicum pueri: & aquam de ea trahebat sine cessatione, & super margine o tiala aurea plena aqua. Et accessit Dinocrates, & de ea bibere cepit: quæ tiala non deficiebat, & satius abscessit de aqua ludere more infantium gaudens, & expectata sum. Tunc intellexi translatum cum esse de pena.

a S. Augustinus in Psal. 47 de caritate Martyrum agit, & inter alia ait: Quam multos filios parentes prohibebant mori, sicut novimus & legimus in passione B. Perpetuæ. Sed lacryma quantolibet & quantolibet impetu fluente, quomodo ardorem caritatis extinguere.

b S. Augustinus sermone 2 de his Sanctis: S. Perpetua tanta patri moderatione respondit, ut nec præceptum violaret, quo debetur honor parentibus, nec dolis cederet, quibus altior agebat inimicus.

c Catalla loci editior, in quo servi venales, aut rei judicandi aut torquendi exponantur, ut pulpitum in ecclesia locus erat cimiterior: Hinc S. Cyprianus epist. 33 laudat Lectorem, qui ad pulpitum venerat post catallam, in qua Christum fuerat confessor, & S. Romanus Martyr apud Prudentium.

Audite cuncti, clamo longe ac prædico, Emitto vocem de catalla celsior,

d Tertullianus in Apologetico cap. 20 hoc solum Christianorum delictum esse objicit: Deos, inquit, non colitis, & pro Imperatoribus sacrificia non impenditis: itaque sacrilegii & majestatis rei convenimus. Summa hæc causa, imo tota est.

e S. Augustinus serm. 2. citato: Doluit illa, Perpetua, senis parentis injuriam, & cui non præbuit assensum, servavit assensum. Oderat quippe in illo stultitiam, non naturam; & ejus infidelitatem, non originem suam. Maiore igitur gloria tam dilectum patrem male suadentem fortiter repulit, quem vapulantem videre sine dolore non potuit. Proinde & dolor ille nihil retraxit roboris fortitudinis & aliquid addidit laudibus passionis.

f Quatuor ex traditione Ecclesiastica, infans ubi demones & anima damnata; tam puerorum, in quo Dinocrates fuit, deinde limbus puerorum, qui in solo peccato originali mortui sunt, denique Limbus Patrum seu sanctorum Abrahamæ quo omnes a Christo liberati. Christianum fuisse vel inde colligimus, quia S. Perpetua supra dixit: quod solus pater de sua passione gavisurus non esset de toto genere suo.

h S. Augustinus lib. 1 de Anima & ejus origine cap. 10 de Dinocrate agit, ait: illius ætatis pueros & mentiri & verum loqui, confiteri & negari jam posse, & lib. 3 cap. 9 ista habet: Dinocrates septennis puer, in quibus annis pueri cum baptizantur, jam symbolum reddunt, & pro se ipsi ad interrogata re-

spondent, cum non tibi visus fuerit baptizatus, potuisse ab impij patre ad Gentilium sacrilegia revocari, & ob hoc fuisse in penis, de quibus Sorore orante liberatus est. Quibus innuit aliquam noxam potuisse vitare, ob quam ad majus tempus puniendus erat, nisi precibus fuisset adjuvatus.

i Cancerata, suo cancri morbo infecta. Ita Lucifer Calaritani ad Constantinum Imperatorem libro de non conveniendo cum hæreticis ait: Nec poteris, te non Arianos cancerasse sermonem, cum factori cancerationis tua ad omnem pervenerit regni tui locum, & cuncti te vitare statuerimus: ne & ipsi peste tua Arianos cancerarentur.

k Grande diadema, suo grandis limbus, spatium oblongum alienius latitudinis. In Evangelio Luca 26 v. 26 appellatur magnum chous. Consule Notas Puffini. Forte legendum hic diadema.

l Ita Rufinus Munerum dies vertit, quos diximus: ut quis dixit Eusebius lib. 5. Histor. Eccl. cap. 1 ubi de illis diebus Martiris Galila agit. Certe voce muneris significabatur pugna, vel gladiorum inter se, vel bellicarum cum rebus mortis additis, & ea spectacula exhibebantur in castris ad delectandos milites, non minus hoc beneficii gratia.

m Pugnaturi & Greco ὑπομαχῶν dicebantur, est vincit tradentibus bellis, aut more passivo se habere, ut Martyres facimus.

n Getæ, secundogeniti Severi Imperatoris, de quo, & anno quo hæc contigerunt, supra egimus.

o Tiala Græcis, τιάλη, passim, uti debet scribi Phiala. Hæssamine servavit scripturam codicis MS.

CAPUT III.

Novæ oppugnationis S. Perpetuæ a patre facta.
Vesio ejus III.

D E inde post dies paucos Pudens miles, a optio præpositus carceris, qui nos magni faciebat, cepit intelligere magnam virtutem esse in nobis: qui multos ad nos admittebat, ut & nos & illi invicem refrigeraremus. Ut autem proximavit dies muneris, intrat ad me pater meus consumptus ætate, & cepit barbam suam evellere, & in terram mittere, & prosternere se in faciem, & imprecari annis suis, & dicere tanta verba, quæ moverent universam creaturam. Ego dolebam pro infelici senectute ejus.

11 Prædie quam pugnaremus, video in h. horomate hoc: Venisse Pomponium Diaconum ad ostium carceris, & pulsare vehementer: & exiit ad eum, & aperit ei: qui erat vestitus discinctam & candidam, habens multiplices d calliculas. Et dixit mihi: Perpetua, te expectamus, veni. Et tenuit mihi manum, & cepimus ire per aspera loca & flexuosa. Vix tandem pervenimus anhelantes ad amphitheatrum, & induxit me in media arena, & dixit mihi: Noli pavere, hic sum tecum, & conlaboro tecum, & abiit. Et adspicio populum ingentem attonitum: & quia sciebam me ad bestias datam esse, mirabar quod non mitterentur mihi bestie. Et exivit quidam contra me Ægyptius, fœdas specie, cum adiutoribus suis, pugnaturus mecum.

Veniunt & ad me adolescentes decori, adiutores, & favitores mei: & expoliata sum, & e facta sum masculus. Et ceperunt me favitores mei oleo defrigere, quomodo solent in agonem, & illum contra Ægyptium video in f asa volutantem. Et exivit vir quidam miræ magnitudinis, ut etiam excederet fastigium Amphitheatri, g discinctus purpuram inter duos clavos per g medium pectus, habens calliculas multiformes ex auro & argento factas, efferebat h virgam quasi lanista, b & ramum viridem, in quo erant mala aurea. Et petiit silentium, & dixit: Hic Ægyptius hanc vicerit, occidet illum gladio: & si hunc vicerit, accipiet ramum istum & recessit. Et accessimus ad invicem, & cepimus mittere pugnos. Ille mihi pedes apprehendere volebat: ego autem illi calcibus faciem credebam, & sublata sum in aere, & cepi cum sic cadere terram concalcans. At ubi vidi moram fieri, junxi manus, ut digitos in digitos mitterem: & apprehendi illi caput, & cecidit in faciem, & calcavi illi caput. Et cepit pulvis clamare, & favitores mei psallere. Et accessi ad lanistam,

Cancerata facies.

Diadema

Munerum dies.

Aperit ostium carceris

contra Ægyptium

propheta

pugnatur

vicerit

A lamellam, & accepi ramum. Et osculatus est me, & dixit mihi: Lilia, pax tecum, & capere ire cum gloria ad portam & Sanavivariam. Et expectata sum, & intellexi me non ad bestias, sed contra diabolum esse pugnaturam: sed sciebam mihi esse victoriam. Hoc usque in prælie muneris egi: ipsius autem muneris actum, si quis voluerit, scribat.

a S. Ambrosius in caput 4. epistolæ ad Ephesios scribit, Paulum & Silam tempus non distulisse, quo Optionem carceris baptizarent, pro qua Græci Actor. 16 v. 27, habent: ἐκράσαντο, ut vox Præpositi hic videatur abundare aut explicandi gratia adjuncta. Insimul videtur Optio quasi in se illor dicit ab ipso video: qui sub oculis habeat ingredientis, egredientisque in carcerem.

b Imo horam, Græci ὥρα videntur significare. Legimus in MSS. horama, orama & oroma ut alias monimus. Consule Onomasticon ad Januarium.

c Albam inter vestes sacras appellamus, nisi stola candida intelligatur.

d Callicula infra ex auro & argento facta. In veteri Glossario Callicula: τριζέλο, quod rotunda & rotunda. Hujus generis in veteri Lege erant: tinnibula & mologanata in extrema ora vestis Summi Sacerdotis.

e Augustinus serm. 2 de his Sanctis, B. Perpetua, inquit, tibi de seipso revelatum esse narravit: virum se factam certasse cum diabolo. Illo quippe certamine in virum perfectum ipsa currebat, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. At lib. 4 de Anima & sui origine cap. 18. S. Perpetua, ait, vixit sibi in somnis.

B cum quodam Ægyptio in virum conversa luctari... quando anima ejus in illa utilis corporis similitudine luctabatur.

f Afa, Apha, seu potius Hapha, Græci ἀφί: & notatur pulvis, quo pugiles certaturi post unctionem inspergebantur: & sic illa voce usus est Martialis lib. 7 in Philetia; aut in eo humi jacente se volubant.

g Idem, veste distincta indutus: in MS. tamen videtur hic, distinctatus, & supra, alba distincta, legi: ut forte intelligi debeat vestis alba purpureis tamen distincta, & ea indutus, distinctatus vocetur.

h Ujum hunc censorium exprimit Sidenius Apollinaris lib. 11 c. 2. Juvenum luctas, inquit, si involvantur obsecantius, casta consimul gymnasiarcharum virga dissolvit.

i Tertullianus de fuga in persecutione: A quo certamen editur, nihil quo corona & præmium proponuntur.

k Porta Sanavivaria, per quam sani & viri fieri & ubi reddebantur, & contra porta mortualis, per quam mortua corpora aut horum partes extrahantur.

vocem unitam dicentem; Agios, agios, agios, sine cessatione. Et vidimus in eodem loco sedentem quasi hominem canum, niveos habentem capillos, & vultu juvenili, cujus pedes non vidimus: & in dextra & in sinistra seniores quatuor, & post illos ceteri seniores complures stabant. Et introeuntes cum admiratione stetimus ante thronum, & quatuor Angeli sublevaverunt nos: & osculati sumus illum, & de manu sua trajecit nobis in faciem. Et ceteri Seniores dixerunt nobis: Stetimus: & stetimus, & pacem fecimus. Et dixerunt nobis seniores: Ite & ludite. Et dixit Perpetua: Habes quod vis. Et dixit mihi: Deo gratias, ut quomodo in carne hilaris fui, hilarior sum & hic modo.

14 Et exivimus & vidimus ante fores Optatum Episcopum ad dexteram, & Aspasium Presbyterum Doctorem ad sinistram, separatos & tristes, & miserunt se ad pedes nobis, & dixerunt: Componite inter nos, quia existis, & sic nos reliquistis. Et diximus illis: Non es tu Papa noster, & tu Presbyter; ut vos ad pedes nobis mittatis? Et moti sumus & complexi illos sumus. Et cepit Perpetua cum illis loqui: & segregavimus eos in viridarium sub arbore roseæ. Et dum loquitur cum eis, dixerunt illis Angeli: Sinite illos, refrigerent: & si quas habetis inter vos dissensiones, dimittite vobis invicem, & conturbaverunt eos. Et dixerunt Optato: Corrige plebem tuam: quia sic ad te conveniunt quasi de circo redeuntes, & defatigationibus certantes. Et sic nobis visum est, quasi vellent claudere portas. Et cepimus illic multos fratres cognoscere, sed & Martyras. Universi odore inenarrabili alebatur, qui nos faciebat. Tunc gaudens expectatus sum.

a Possunt matuli legi liberati, id est, postquam e crastina are spoliata sub lunario emerissent, vidisse lucem &c.

b Illos quatuor hoc die celebrat antiquum Martyrologium S. Hieronymi.

c Possunt vultu subsistui proturbaverunt, hoc est longe submoverunt.

d Helstenius matuli legi de factionibus.

e Martyres scilicet, quos ante depudorem videre. Tertullianus libro de anima cap. 55. Perpetua, inquit, fortissima Martyr sub die passionis, in revelatione Paradisi solos illic Commartyres suos vidit.

CAPUT IV.

Visio S. Saturi.

12 Sed & Saturus benedictus hanc visionem suam edidit, quam ipse conscripsit: Patti, inquit, eram, & exivimus de carne, & capimus ferri a quatuor Angelis in orientem, quorum manus nos non tangebant. Ibamus autem non supini sursum versi, sed quasi mollem elivum ascendentes: & a liberato primo mundo vidimus lucem immensam & dixi Perpetua: (erat enim hæc in latere meo) Hoc est quod nobis Dominus promittebat: percepimus promissionem. Et dum gestamus ab ipsis quatuor Angelis, factum est nobis spatium grande: quod tale fuit quasi viridarium, arbores habens roseæ, & omne genus flores. Altitudo arborum erat in modum cyprelli, quarum folia cadebant sine cessatione. Ibi autem in viridario alii quatuor Angeli fuerunt clariores ceteris; qui ubi viderunt, honorem nobis dederunt, & dixerunt ceteris Angelis: Ecce sunt, ecce sunt: cum admiratione. Et expavescentes quatuor illi Angeli, qui gestabant nos, deposuerunt nos: & pedibus nostris transivimus radium via lata; ubi invenimus Jocundum, & Saturninum, & Artaxium, qui eadem persecutione vivi arserunt; & Quintum, qui & ipse Martyr in carcere exierat, & quærebamus de illis ubi essent. Ceteri Angeli dixerunt nobis: Venite prius, introite, & salutate Dominum.

13 Et venimus prope locum, cujus loci parietes tales erant quasi de luce edificati: & ante ostium loci illius quatuor Angeli stabant, qui introeuntes vestierunt stolas candidas. Et introivimus, & audivimus

CAPUT V.

Mors S. Secunduli in carcere. Partus S. Felicitatis. Gesta omnium pridie martyrii.

15 Hæ visiones insigniores ipsorum Martyrum beatissimorum Saturi & Perpetuæ quas ipsi conscripserunt. Secundulum vero Deus maturiore exitu de seculo adhuc in carcere evocavit: non sine gratia, ut bestias lucraretur; a gladium tamen etiam non animæ, certe caro ejus agnovit.

16 Circa Felicitatem vero & illi gratia Domini ejusmodi contigit. Cum octo jam menses suum ventrem haberet, (nam prægnans fuerat apprehensa) instante spectaculi die in magno erat luctu, ne propter ventrem differretur: b quia non licet prægnantes penam repræsentari: & ne inter alios postea secleratos sanctum & innocentem sanguinem lunderet. Sed & Commartyres graviter contristabantur, ne tam bonam sociam quasi comitem solam in viam ejusdem spei relinquerent. c Conjuncto itaque unito gemitu ad Dominum orationem fuderunt ante tertium diem muneris. Statim post orationem dolores invaserunt. Et cum pro naturali difficultate octavi mensis in partu laborans doleret, ait illi quidam ex ministris d caratætorum: Quæ modo doles, quid facies objecta bestiis; quas contempsisti, cum sacrificare nolueris? Et illa respondit: e Modo ego patior quod patior: illic autem alius erit in me, qui patietur pro me; quia & ego pro

A pro illo passura sum, ita enixa est puellam, quam sibi quendam soror in filiam educavit.

17 Quoniam ergo permisit, & permittendo voluit Spiritus sanctus ordinem ipsius muneris conscribi, etsi indigni ad supplementum tantæ gloriæ describendum, tamen quasi mandatum sanctulimæ Perpetuæ, imo fidei commissum ejus exequimur, unum adicientes documentum de ipsius constantia & animi sublimitate. Cum a Tribunog castigatus eo tractarentur, quia ex admonitionibus hominum vanissimorum verebatur, ne subtraherentur de carcere incantationibus aliquibus magicis; in faciem ei respondit: Quid utique non permittis refrigerare & noxiis nobilissimis Caesaris scilicet, & natali ejusdem pugnaturis? Aut non tua gloria est, si pinguiores illo producamur? Horruit & erupuit Tribunus; & ita iussit illos manibus i hiberi, ut fratribus ejus & ceteris facultas fieret introeundi, & refrigerandi cum eis; & tamen ipso optione carceris credente.

18 Prædie quoque cum illa cœna, quam liberam vocant, quantum in ipsis erat, non cenam liberam sed agapen cenarent, eadem constantia ad populum verba ista jactabant, communiantes judicium Domini, contestantes passioni suæ felicitatem, irritantes concurrentium curiositatem, dicente Saturo: Crastinus satis vobis non est, quod libenter videtis quod odistis: hodie amici, & cras inimici: notate tamen nobis facies nostras diligenter, ut recognoscatis nos in die illo. Ita omnes inde attoniti discedebant, ex quibus multi crediderunt.

a. *Holstenius arbitratu verba ista collocari debere: Gladium tamen etsi non caro, certe anima ejus agnovit: ut Luca 2 de Desipere Virgine dicitur: Tuam ipsius animam pertransibit gladium. Et sic cum alio Martyr habetur.*

b. *Phylarchus de sepe Naminis vindicta, asserit antiquissimam Aegyptiorum legem fuisse, ut prægnans, si mortis fuerit damnata, asservetur donec pariat. Quam legem observaverunt etiam Græci & Latini.*

c. *Præclare S. Augustinus serm. 2. sapientie citato. Editus est parvus immaturo mense maturus. Actum est divinitus, ut non suo tempore ovis uteri poneretur, ne suo tempore honor martyrii differretur. Actum est, inquam, divinitus, ut indebito die factus ederetur, cum tamen tanto comitatu debita Felicitas redderetur &c.*

d. *Cataractarii, custodes ad portam incubantes: nam catara-ctarum inter alia significata, usum antiquum indicat Livius his verbis: Porta, cataracta dejecta, clausa erat: eam partim vestibustevant, partim funibus subducunt in tantum altitudinis, ut recte subire possint.*

e. *S. Augustinus loc. citato: In parturiendo famineam conditionem famines voce testata est. Non aberat Eva pona, sed aderat Maria gratia. Exigebatur quod mulier debebat: optulabatur quem Virgo pepererat.*

f. *Videatur Scriptari a se conscripta dedisse, qua ita conclusor: Ipsius autem muneris adum si quis voluerit scribat: An ergo Pomponius Diaconus aut facinus ejus Titus, aut Rusticus Catechumenus, auster censori posset, non audent conjectare.*

g. *Hoc est, inquit Holstenius: Tribuno ægre permittente cibos inferri, diutius solito tenuioribus pascerebantur; utique præter morem. Sic Tertulliano, Castigatio visus, jejunium aut cibum paucior dicitur.*

h. *Noxii, id est, morti destinati.*

i. *Hiberi procohiberi. Dubitas Holstenius an Africa: tunc ita loquebatur.*

k. *Mallet idem, tandem substitui.*

l. *Ita infra cum in amphitheatrum ingressi essent, populus exasperatus eos flagellis vexari postulavit.*

CAPUT VI.

Peracta in martyrio.

19 Illuxit dies victoriæ illorum, & processerunt de carcere in amphitheatrum quasi in cælum hilares, vultu decori; si forte, gaudio paventes, non timore. Sequebatur Perpetua lucido incessu, ut matrona Christi, ut Dei delicata: vigore oculorum deiciens

omnium conspectum: item Felicitas salvam se peperisse gaudens, ut ad bestias pugnaret a sanguine, ab obstetrice ad retiarium, lotura post partum baptismo secundo. Et cum ducti essent in portam, & cogerentur habitum induere, viri quidam a sacerdotum Saturni, saminæ vero b sacratarum Cereri, generosa illa in finem usque constantia repugnavit. Dicebat enim: Ideo ad hoc sponte pervenimus, ne libertas nostra & obdueretur: ideo animam nostram adduximus, ne tale aliquid faceremus: hoc vobiscum pacti sumus. Agnovit injuria justitiam: concessit Tribunus, quomodo erant simpliciter inducerentur. Psallebat caput jam Aegyptii calcans. Revocatus, & Saturninus, & Satorus populo spectanti comminabantur de hoc. Ut sub conspectu Hilariani pervenerant, gestu & nutu ceperunt Hilariano dicere: Tu nos, inquit; te autem Dens. Ad hoc populus exasperatus, flagellis eos vexari a pro ordine venatorum postulavit. Et utique gratulati sunt, quod aliquid & de dominicis passionibus essent consecuti.

20 Sed qui dixerat: Petite, & accipietis, petentibus dederat eum exitum, quem quisque desideraverat. Nam si quando inter se de martyrii sui voto sermocinabantur, Saturninus quidem omnibus bestiis vel se objici profitebatur; ut scilicet gloriosorem gestaret coronam. Itaque in commissione spectaculi; Revocatus leopardo expertus, etiam super pulpitem ab urso erat vexatus. Satorus autem nihil magis quam ursum abominabatur: sed uno morsu leopardi confici se jam præsumebat. Itaque cum apro subministraretur, venator potius, qui illum apro subligaverat, subfossus ab eadem bestia, post dies muneris obiit. Satorus solummodo tractus est, & cum ad ursum substrictus esset in ponte, urfus de cavea prodire noluit. Itaque secundo Satorus in lesum revocatur.

21 Puellis autem ferocissimam vaccam, ideoque præter consuetudinem comparatam, diabolus præparavit: sexui carum etiam de bestia amulatus. Itaque dispoliata & f reticulis induta producebantur. Horruit populus alteram respiciens puellam delicatam, alteram a partu recentem stillantibus mammis. Ita revocata & discinctis induta, prior Perpetua jactata est: & concidit in lumbos, & ubi sedie; tunicam a latere discissam ad velamentum femoris reduxit; pudoris potius memor quam doloris. Dehinc requisita & dispersos capillos insubulavit, non enim decebat Martyrem sparsis capillis pati: ne in sua gloria plangere videretur. Ita surrexit, & elisam Felicitatem cum vidisset, accessit & manum ei tradidit, & suscitavit illam. Et amba pariter steterunt: & populi duritia devicta, revocata sunt in portam Saneviviariam. Illic Perpetua a quodam nunc catechumino, Rustico nomine, qui ei adhaerebat, suscepta & quasi a somno expergita (adeo in Spiritu & in extasi fuerat) circumspicere cepit, & instupentibus omnibus ait: Quando, inquit, producimur ad vaccam illam nescio. Et cum audisset quod jam evenerat, non prius credidit, nisi quasdam notas vexationis in corpore habitu suo recognovisset, & illum catechuminum. Exinde accersitum fratrem suum & illum catechuminum allocuta est, dicens: In fide stete, & invicem omnes diligite, & passionibus nostris ne scandalizemini.

22 Item Satorus in alia porta militem exhortabatur, dicens: Ad summam, inquit, certe sicut præsumpsi & prædixi, nullam usque adhuc bestiam sensi. Et nunc de toto corde credas. Ecce prodeco illo, & ab uno morsu leopardi consumor. Et statim in fine spectaculi leopardo ejecto, de uno morsu tanto perfusus est sanguine, ut populus reverenti illi secundi baptismatis testimonium reclamaverit: b Salvum lotum, Salvum lotum. Plane utique salvus erat, qui hoc modo laverat. Tunc Pudenti militi: Vade, inquit, & memor esto fidei meæ, & hæc te non conturbent, sed

H h h

confirment,

Tomus I.

A confirmant. Simulque anulum de digito ejus petiit, & vulnere suo mersam reddidit ei: hereditatem pignoris relinquens illi, & memoriam sanguinis. Exinde jam exanimis prostermitur cum ceteris ad jugulationem solito loco. Et cum populus illos in medio postularer, ut gladio penetranti in eorum corpore oculos suos comites homicidii adjungeret, ultro surrexerunt, & se quo volebat populus transulerunt: ante jam osculati invicem, ut martyrium per solennia pacis consummarent. Ceteri quidem immobiles & cum silentio ferrum receperunt: multo magis Satorus, qui & prior ascenderat, prior reddidit spiritum, nam & Perpetuam suscitabat. Perpetua autem ut aliquid doloris gustaret, inter ossa compuncta exululavit; & errantem dexteram tirunculi gladiatoris ipsa in jugulum suum transfudit. Fortasse tanta femina aliter non potuisset occidi, quia ab immundo spiritu timebatur, nisi ipsa voluisset.

23 O Fortissimi ac beatissimi martyres! O vere vocati & electi in gloria Domini nostri Jesu Christi! quam qui magnificat, & honorificat, & adorat, utique & hac non minus veteribus exempla in edificatione Ecclesie legere debet, ut novæ quoque virtutes unum & eundem semper Spiritum sanctum usque adhuc operari testificentur; & omnipotentem Deum Patrem, & Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum: cui est claritas & immensa potestas in secula seculorum Amen.

a Ergo offerobatur illis pallium coccineum, quem vestem Sacerdotum Saturni proprium fuisse tradit Tertullianus, imo infantes penes Africanum Saturno immolatos palam usque ad Proconsulatum Tiberii, quibus noxi videntur substitui.

b Ut pissa redimissa deberent incedere.

c Obducatur pro effusione, obscuraretur, aut violeretur etc.

d A venatoribus scilicet, qui longa serie adhibent flagellis in fructu.

e Quia Christum fuisse flagellatum sciebant.

f Ita S. Blandina apud Eusebium lib. 5. c. 1 in rete involuta, tauro objecta est.

g S. Augustinus serm. 1. de bis Sanctis: Ubi erat illa femina, quando ad asperissimam vaccam se pugnare non sensit, & quando futurum esset, quod iam fuerat, inquisivit? Et. Scilicet, ut ante dixerat, ipse ei exhibebat spirituales delicias, ne sentiret corporales molestias, quantum non deflectioni sed exercitationi sufficeret.

h Acclamatio populi petulantem illudentis Christianis facit. Cum enim vulgo notum esset Christianos existimare saltem fieri homines per baptismum; populus ibi theatrum spectans Christianum sanguine perfusum saltem cum proclamabat, qui sic loqui esset. Ita Possinus.

SERMO S. AUGUSTINI

Ex M. S. Vaticano extractus ab Hoffenio.

Dux gemmarum hodie in Ecclesia refulserunt, & una claritas: quia Perpetua & Felicitas, una solemnitas. Nec potest dubitari de felicitate, quæ

perpetuam possidet dignitatem. Juxta illas carceris custodia, junxit & gratia: quia non est in eis ulla discordia. Simul cantant in carcere, simul Christo obviam veniunt in aere, simul pugnant ad vaccam, simul intrabunt in patriam sempiternam: simul martyrium gerebant: una lactabat, altera pariebat. Perpetua dicebat, cum traderet infantem, & amoveret lactentem: Quis nos separabit a caritate Christi? Felicitas de partu gemitus dabat, & post comites suos intrepida festinabat; & gemendo liberata quid Christo dicebat? Disrupisti vincula mea, tibi sacrificabo sacrificium laudis. Et beatus David ad ejus gemitum consolandum dicebat: Det tibi Dominus secundum cor tuum, & omne consilium tuum confirmet. O fragilitas! tenebræ fugiebant, & humana conditio non transibat. Sed qui mortem vicit, & illam a partus periculo liberavit, & Perpetuam a lactis pondere sublevavit. Cum enim scalæ illius gradus ascenderent, & draconis insidiosa colla calcarent, venerunt ad viridarium celestium pratorum, & invenerunt illic Pastorem bonum animam suam ponentem pro ovibus suis, & lactis succum querentem a gregibus suis: Nam sedebat, inquit, Pastor juvenis & senex: viridis ætate, canus capite, qui non novit senectutem. Juvenis in illo vultus micabat; quia idem ipse est, & anni ejus non deficient: capite canescebat, quia justus dominus justitiam diligebat, aequitatem agnoscebat in Martyribus. In circuitu ejus oves inclinata cubabant, ipse eas digito pastoralis mulgebat, in quibus inveniebat lactis copiam, & fecundam pietatis conscientiam. Mulgebat digitis, & alloquebatur paternis solatiis, præmiis celestibus præparatis, dicens: Venite benedicti Patris mei: percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi. Et ostendit illis lactis alvea pro corde spumantia per lucidam elemosynam, & dicit: Esurivi, & dedisti mihi manducare: sitivi, & potastis me. Accepit Perpetua a dulci pastore lac novum, antequam funderet sanguinem pretiosum. Responderunt: Amen & coeperunt petere pietatem. Orabant in carcere, securæ jam de pastore: Domine, inquit, non sit arida Confessio nostra, ut & nos mereamur tuis preciosis gregibus sociari, & a tuis Martyribus non separari. Proponitur eis in visione palestra, in amphitheatro arena pomposa: adest ille Ægyptius, qui fuit in celo lucifer speciosus ipse pugnaturus volutatur in pulvere; & Perpetua, triumphatura Domino Salvatore, admixit manus in Crucem: habens ante se Dominicum juvenem defensorem, accipit triumphum de victoria, & ramum consequitur de corona. Offeramus illi & nos munera nostra: alii eis in tempore offerebant visitationes carceris, nos offeramus illis votum solennitatis, ut regnare mereamur cum omnibus Sanctis.

a Idem lib. 20. Orig. cap. 6. Alveum, labrum est, inquit, quod in eo ablutionem fieri solitum sit. Augustinus hic alvea pro mulieribus accepit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SERVANO SIVE SILUANO, ROGATO, EROIO SIVE CROCO, VICTORINA SIVE VICTORINO.

VII MARTII

In Martyrologio S. Hieronymi quod antiquo chara Terentiarum apud nos extat, ista leguntur: Nonis Martii, In Africa Saturi, Revocati, Jocundi, Saturini (de quibus jam aliam arbitramur) Alibi Silvani, Rogati, Eroji, Victorini. Verum non interposita voce alibi in apographo Lucensis a aliis Afris annectuntur. Servani: Rogati,

Eroi & Victorini. In Blumiano codice legitur Estii pro Eroji, reliqua eadem sunt. In Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso, omissa etiam voce alibi, ita Afris adjunguntur: Victorini, Saturnini, Servani, Rogati, Croci. Ex his Saturninus transpositus ad priorem classem spectat. In MS. Aquigranensi, ita legitur: In Africa natalis Satiri, Revocati,

A vocati, de quibus alium, Silvani, Rogati, Eroī. In MS. Augustano S. Uldarici & Parisiensi Labbei nostri, refertur etiam Servanus, & in Parisiensi interposita voce alibi, & sic in duobus membranis separantur a prioribus Afris, quibus in quatuor codicibus adduntur. Qui in quatuor Servanus est, in tribus scribitur Silvanus. Sed quia hic aliis Afris mox dandis adiungitur, nomen Servani potius retinemus. Rogatus ubique exprimitur, ac qui Erous sive Eroxus, in Blumiano Estius, in Parisiensi excuso Crocus dicitur: in quo Victorinus est, qui MSS. tribus Victorina seu Victorina scribitur. Verum in Codice Cardinalis Barberi-

ni etiam SS. Perpetua & Felicitati apponitur Victorinus, de quo dubitavimus num ad diem vi Martii esset remittendus; ubi omnibus passim Martyrologiis inscripti occurrunt Victor & Victorinus, sed in Macedonia passi. Hermannus Greven in additionibus ad Usuardum ista habet: Item SS. Silvani, Rogati, Eroī: Hisce additur Victorinus in Antuario Chartusae Bruxellensis. Si denique aliquibus videantur his iungendi Saturus, Revocatus, Jocundus, Saturninus, & simul omnes Africæ adscribendi, non erimus illis adversarii, cum sequentibus Antiochenis iterum adiuncti sint.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

LEOCO SIVE LEUCO, TAXE, NESTORE, EQUINO, ITALICO.

Martyrologium S. Hieronymi Parisiensi excusum secundum statum hanc classem Martyrum his verbis: In Antiochia, Leuci, Sacri, Taxis, Nestoris, Equini, Saturnini, Revocati, Secundili, Italici, Jocundi. In apographis Blumiano & Lucensi loco Leuci & Secundili scribitur Leoci & Secundoli, & omittitur Jocundus: quo etiam amisso, ita legitur in pervetusto nostro Codice. In Antiochia Leois, Taxis, Nestoris, Equini, Sacri, Saturnini, Revocati, Secundoli, Italici. Verum quia in quatuor hisce codicibus mox subditur: In Mauritania, civitate Turbitanorum, passio SS. Perpetua & Felicitatis, arbitrat sumus SS. Saturum, Saturninum, Revocatum, Secundolum, uti in Actis adiunguntur comites martyrii SS. Perpetua & Felicitatis, ita & hic iungendos esse, per quamdam transpositionem solam mundas, ac aliquas ante eum Jocundo repetitas: de hoc etiam in Africa cum aliis vno combusto supra egimus. Nesterus ista habet: In Antiochia Leuci, Sacri &

Nestoris. Egerat immediate de SS. Perpetua, Felicitate & sociis, inter quos omiserat Saturum, huc transmissum. MS. Aquigranense ista tradit: In Antiochia Leoci, Sacri, Taxis, Nestoris, Equini, Secundoli. MS. Richenoviense: In Antiochia Leoci, Equina. At non appposito loco, nomen Leoci, est in MS. Augustano S. Uldarici, Leuci vero in MS. Parisiensi Labbei. Hermannus Greven in Antuario Usuardi: Antiochiæ Eoci, Sacri, Saturni & aliorum. Verum loco Saturni, passim Saturninus legitur, quem supra cum Saturo inter Afros recensuimus. Sisamen ab iis diversis aliis iudicent, hisce annumerare cum aliis tribus poterunt. Ceterum qui hic Eocus scribitur, aliis est Leocus aut Leucus. Ita in Richenoviensi Equina, reliquis Equinus est. Alter scrupulus manet, num qui supra relatus est Artaxius sive Artaxis, hic Taxis dicatur, adeoque omittendus in titulo. Verum hac monitione facta etiam ponimus; Loco Italici in MS. Labbei Tadicus habetur.

DE SANCTIS EPISCOPIS MARTYRIBUS

EPHRÆM, BASILEO, EUGENIO, AGATHODORO, ELPIDIO, ÆTHERIO, CAPITONE,

CHERSONE IN TAURICA CHERSONESO.

Commentarius prævius.

§ I Hi VII Sancti Chersonis in Taurica Chersoneso Episcopi, quo tempore, quibus diebus, ac ubi genere occubuerint? Coluntur septimo Martii.

hunc hoc nomine nuncupantur, regionum ea est quæ Taurica & Scythica dicitur, Ponto Euxino, Bosporo Cimmerico & Maeotide palude circumscripta, nisi quæ Isthmus inter Saprâ paludem sive Pantem, & Carcinicem sinum patet. Magnam eam vocat Strabo lib. 7: ἡ δὲ περὶ τὴν χερσὶν καὶ Πανταπείρου πόλιν, καὶ τὸ πύματι. Magna autem Cherronesus Peloponneso & forma & magnitudine responder.

2 Est in ea Chersoneso civitas ejusdem nominis, χερσὶν ὡς ἐν οὐκ ἐστὶν δὲ Πανταπείρου πόλιν. Ptolemaeus l. 3 c. 6 tab. 8 Europa; χερσὶν πόλιν Straboni, qui sic eam ita describit: Enaviganti, & sinu Carcinico, ad levam oppidum est, aliisque Cherronesitarum portus. Nam in littore, præter quod navigatur, meridiem versus expositum est magnum promontorium continenter porrectum, pars totius Cherronesi: inque eo sita est urbs, Heracleotarum Colonia eorum qui sunt in Ponto, nomine Cherronesus. Hæc in Menologio Sirleti, ab Henrico Canisio edito, Cherron

Hh h 2

appel-

INITIO
IV SECU-
LI, VII
MARTII.

Chersonesus, quam Latini peninsulam vocant, dicta fertur a voce χερσὶν quod terram significat, & vici quod insulam: estque terra mari undique cincta, nisi quæ continenti angusto spatio iungitur, quod spatium Isthmus appellatur. Græci sapienter χερσὶν scribunt, litteram gaminantes. Plurima autem ejusmodi peninsula passim a Geographis recensentur, Strabone præsertim, Ptolemaeo, Stephano. Neque a continente solum ita adjuncta Cherronesi, sed ab insulis quoque: nam Strabo lib. 17 in Cirenaica descriptione, portum quendam magnum memorat, ubi ἡ δὲ χερσὶν χερσὶν πόλιν. Cujus e regione Cherronesus Cretæ sita est. Celeberrima omnium, quæ com-

Tomus I.

A 7 *Quantquam vitro una omnium hac die celebras agatur, non tamen simul omnes, aut die uno, certamen finierunt: nam SS. Ephraem, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Aetherius, pridie Nonas Martii martyrio perfuncti sunt: S. Capito autem xxi Decembris. At nequo anno eodem, ut patet ex Menaeorum narratione. Quo tempore vixerint, diserte satis exprimitur in Menais: at non quo singuli anno migrarint vita. Primi duo anno Diocletiani xvi, qui erat Christi ccc, in Chersonesum missi sunt. Ibi videtur S. Ephraem aliquamdiu laborasse, inque urbe Chersone Sedem Pontificalem locasse (nam, ut vidimus, inter Chersonenses Episcopos numeratur) ea deinde S. Basileo commissa, spe fructus amplioris, ad Scythas profectus aut Turcos, quos olim ad Danubium habitasse ostendimus vii Februarii ad Vitam S. Luca junioris cap. 8 Nar. d. Missi autem erant ab Hermone, qui xl Hierosolymorum Episcopus fuit, ac postremus sub Imperatoribus alienis a Christo, & Christianos persequentibus. Ephraemo & Basileo interemptis, in Chersonesum Eugenius, Agathodorus, Elpidius ab Episcopo quoque Hierosolymitano missi, ipso eodem fortassis Hermone: a successore, ut reor, S. Macario, quo de agemus x Martii, S. Aetherius: cui successus, superstitie etiamnum Constantino, S. Capito quamdiu vixerit, non liquet.*

B 8 *Quo lesbi genere singuli defuncti sunt, his versibus explicant Menae:*

Μὴ τ' ἀπολλῆν τοῖς ἀγέλασι κλίον.
Εὐφραὶν ἄγαν, τῇ τῆς ταύτης κλίον.
Συροὶ βασιλεὺς χοροὶ δαυδαρίων,
χῶροι δαυδαρίων δαυδαρίων.
Τοῖς οὐδαρίων τῇ προφίτῃ τοῖς λόγῳ,
Εἰ μὴ οὐκ ἔδωκεν τοῖς οὐδαρίων, λόγῳ.
Εὐφραὶν χοροὶ οὐκ ἀπολλῆν τοῖς λόγῳ,
Καὶ πρὸς τοῖς οὐδαρίων ἔδωκεν τοῖς λόγῳ.
Εἰ τῇ οὐδαρίων πρὸς τοῖς οὐδαρίων,
Τοῖς οὐδαρίων οὐδαρίων δαυδαρίων.

Caput neutiquam simulacris inclinans,
Ephraem, exultas id amputandum inclinans.
Raptatus Basileus manus superstitiosorum hominum,
Manus discepsit superstitionis erroris.
Trias certaminis ejusdem socia Prophetæ sermonem
Usurpat, Dorsum, inquiens, flagellis obtuli.
Tetendit manus ad orationem Capito,
Et ad Deum sublati pedibus processit.
Ex fluvio ad Deum pertingis, Pater,
Ad eum nempe, qui in fluvio secundum carnem locutus fuit.

§ II *Non fuerunt hi Sancti Hispaniarum Episcopi, nec quarto Martii culti.*

I 9 *Ita septem hos athletas una solennitate olim Chersonenses, atque etiamnum universa Græcorum Ecclesia venerantur, septimo mensis Martii die. Perperam in Menologio, quod Henricus Camisius vulgavit, ad diem quartum transferuntur: vel quia mutilum fuit Sirleti Cardinalis exemplar, vel quia amanuensis interpretisve incuriose egit. Nam post commemoratos die quarto Martyres Heraida, Archelaum, Cyrillum, Photium, ac Gerasimum anachoretam; quinto & sexto diebus prætermittit; cum deberent ista insereri, ut ad ceteros dies. Ejusdem die vii: iis omissis, ista adnectuntur: Eodem die sanctorum Martyrum & Pontificum apud Chersonem, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Aetherii, Capitonis & Ephraem. Eodem die martyrio sancti Nestor & Arcadius Episcopi Trimythuntiorum in pace quieverunt. Ac deinde: Ejusdem die vii: Sancti Patris Pauli cognomento Simplicis &c. Atque ea ratione quintum, sextum, septimum diem omittit, & S. Paulum Simplicem, qui in omnibus Fastis die vii memoratur, ad vii relegat.*

10 *Menologium ex parte secutus est Baronius: nam Paulum quidem ad diem septimum retinet; ad quartum*
Tomus I.

vera ista scribit: Apud Chersonesum passio sanctorum Episcoporum, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii, Aetherii, Capitonis, Ephraem, Nestoris & Arcadii. Ita postremi duo, qui, ut mox dicemus, Trimythuntii in Cipro Episcopi fuerunt, septem illis Chersonensibus sociantur, cum in Menologio die solum eodem in pace quievisse dicantur. Deinde, qui in Græcis omnibus, & Græcos secuto Galefinio, huncque Molano & Ferrario Basileus est, sive Basilii voce trisyllaba, Baronio & Menologii interpreti Basilius est, id est, regius, cum illud Regem significet.

11 *Jam quia in Hispania urbs fuit Cherronesus dicta, qui sub Dexter nomine vulgandum Chronicon procuderunt, novem illos Episcopos velut in ista manu co-traxerunt. Si- tus Hispanica illius Cherronesi ita libro 3 describitur a Strabone: Rursus a Sucrone in alteram partem proficiscienti versus ostia Iberi, Saguntum a Zacynthiis conditum: quam urbem cum Annibal delevisset contra pacta cum Romanis conventa, secundum illorum contra Carthaginenses bellum inflammavit. In propinquo urbes sunt Cherronesus, Oleatrum, Cartalias, & in ipso Iberi tractu Dertossa. Ea Mariana lib. 12 cap. 17 Hispanico vocabulo Penisola dicitur, Latino Peninsula lib. 20 cap. 16. Est in regno Valentia, haud longe ab Aragonia finibus. Cherronesem urbem vocat Pseudo-Dexter, ad annum Christi 60 § 2 scribens: Eodem tempore cum convenissent in Cherronesi urbe prope Valentiam in Hispania, Concilii causa, sancti Pontifices, discipuli quoque S. Jacobi Apostoli, Basilii Carthaginis Spartariæ, discipulusejus primus, Eugenius Valentinus, Pius Hispalensis, Agathodorus Tarraconensis, Elpidius Toleranus, Aetherius Barcinonensis, Capito Lucensis, Ephraem Asturigenis, Nestor Palentinus, Arcadius Juliobrigensis; sub eodem Judice bonis spoliati peccati sunt. Judicem illum ad an. 57 Alozum vocat. Jam ante ad annum 37 § 2 Pium Hispalensem Episcopum fuisse scripserat, & de ceteris § 3 ista: Alios etiam S. Jacobus creavit Episcopos, alterum Basilium, qui primus fuit Carthaginis Spartariæ Præsul, Eugenius Valentia, Agathodorus Tarraconensis, Elpidius Toleranus, Aetherius Barcinonensis, Capito Lucensis, Ephraem Asturigenis, Nestor Palentinus, Arcadius Juliobrigensis.*

12 *Bivaricus Commentario in Dexterum ad an. 60 uni, 2, agit gratias Deo, quod hac Dexter aperuerit: Et, Ab uno Dextro accipimus, inquit, quibus præfuerint civitatibus, quo floruerint tempore, cujus magisterio sint edocti, denique qua in urbe martyrium subierint. Deinde, Cur in Hispania, ait, ubi Sancti ipsi floruerunt, memoria eorumdem interierit, in promptu ratio est: nemo enim nescit, quas sæpe perpessa sit calamitates & eversiones. Idem tamen antea ad an. 57 Comment. 2 ita scripserat: Ecclesia Asturigenis, traditione per majorum manus accepta, habet S. Ephraem B. Jacobi discipulum fuisse suum primum Antistitem. Probanda ea traditio esset testimonio auctoris, qui ante Chronicon istud excogitatum scripserit. Addit ibidem Bivaricus, Constante ex Menologio Græcorum, Martyrologio Romano, Usuardo, Molano, Galefinio & aliis, hos omnes Episcopos numero decem fuisse invicem socios, & simul in eodem loco corona martyrii donatos, die 14 Martii. Arfateur infra desse in Martyrologio Romano Pii Hispanensis nomen: itemque Græcos ceterorum festum celebrare vii Martii non 14, ut Latini faciunt. Qui illi? Galefinius, Molanus, Ferrarius, a nobis superius citati septimo eos statuerunt: solus Baronius quarto. Miror autem Usuardum citari a Bivario. Habemus quamplurima Usuardi MSS. exemplaria, & non pauca exensa: in nullo extant horum nomina: neque in Galefinio, Molano, Ferrario, SS. Nestoris, Arcadii, Pii.*

13 *Plurima de hisce Sanctis, congerit Joannes Tamas Salazar, magna profecto diligentia, ne dicam nimia. Dexter*
H h h 3

DE SANCTIS EPISCOPIS
NESTORE ET ARCADIO
TRIMETHUNTE IN CYPRO,

Observationes historicae.

VII MAR-
TII.

Trimethus
in Cypri.

correctionis
della.

olim Episcopus
Sipontis.

saltem ante
an. 381.

olim Episcopus
SS. Nestor
& Arcadius
in Cypri.

males Nis-
spania at-
tribuitur a
quibusdam
recentioribus

Trimethus urbs fuit Cypri mediterranea. Ita Pto-
lemæus lib. 5 cap. 14 tabula 4 Asia: Νίσση δὲ
ἐν τῇ μεσσηνίᾳ ἐστὶν, ὑπὸ τοῦ, τριμήντος, τριμήντος. Urbes vero
mediterraneae sunt haec: Chytrus, Trimethus, Tamaf-
sus, Suidas: τριμήντος, τριμήντος, ὅμοιο τῷ Νίσση. Tri-
methus, Trimethuntis, nomen urbis. Videtur autem
diuturnum ante Suidam aetatem non solum urbs unica fuisse, sed
spatium amplum telluris, quale ad diocesim Ecclesiasti-
cam plerumque requiritur. Stephanus certe, qui ecce
annis ante Suidam vixisse traditur, nomen vocat; quam
vocem Hesychius ὑπολήθη interpretatur, sive regiunculam.

B Porro ista de causa nominis habet idem Stephanus, qua
Latine solum reddimus: τριμήντος, Tremithus locus seu
regiuncula est Cypri incolæ Tremithusi, & Tremitho-
politæ vocantur. Ajunt vero, quia Venus in eum lo-
cum ascenderit, propter praesentiam demonis tremore
succussum fuisse, indeque Tremithunta a tremore ap-
pellatum. Nobis potius videtur, quod ibi plurimæ na-
scentur terebinthi, quas ceteri Graeci τριμήντος, Cyprii
τριμήντος vocant, factum loco nomen, uti alia plurima
appellationem sunt sortita a plantis, quæ frequentes in
his nascuntur: sic Rhamnus in Attica, in Peloponneso
Cyparissus, Thryon, & Elza: nimirum arborum, quæ
cupressorum, junceorum, olearum copia. Ortelius hos
tres antiquos citat (licet verba eorum non proferat) & alios
aliquos.

2 Fuit vero Trimethus, sive Tremithus, aut Trimethus,
florante re Christiana, throno Episcopali ornata, ut
videre est in Geographia sacra Caroli Vialartii, dicti a
S. Paulo, Episcopi Abrincensis pag. 306. Et in veteri No-
titia ab eodem ex MS. Vaticano edita; ubi inter Episcopos,
qui Metropoli Constantia subsunt, penultimas recense-
tur τριμήντος, Trimethuntorum sive Tremithuntio-
rum Episcopus. Inter eos, qui Concilio Constantinopoli-
tano subscripserunt, LXXX est Theopompus Tremithun-
tis, provincia Cypri.

3 Atque illic Episcopi quoque fuerunt SS. Nestor &
Arcadius, de quibus ista prædicant Magna Armena Gra-
corum ad diem vi Martii: Τὸ αὐτὸ ἔπος Νέστορ καὶ Ἀρ-
κάδιος. Εὐσεβίου Τριμήντος, ἐν ἀρχαῖς τολώντων.

Τὸ τριμήντος, ὑπολήθη καλὸν δὴ

Εὐ τὸ καλὸν εὐαγέρι τὸ Εὐδὲν τὸν.

Eodem die Nestor & Arcadius Episcopi Trimythuntio-
rum, in pace quiescunt.

Trimythuntis Pastores præclari duo,

In præclatis exultant herbis Edem.

De illis eodem die sic scribit Maximus Episcopus Cythe-
raus: Τὸ αὐτὸ ἔπος Νέστορ καὶ Ἀρκάδιος Εὐσεβίου Τριμήντος
τὸν Κόρυς, οὗ ἀρχαῖον τολώντων. Eodem die Nestor &
Arcadius Episcopi Trimethuntis Cypri, in pace quie-
scunt. Synaxarion collegii Chersonesensis Societatis Jesu
Parisiis: Τὸ αὐτὸ ἔπος, πρὶν τοῦ ἔτους Νέστορ καὶ Ἀρ-
κάδιος Εὐσεβίου Τριμήντος τὸν Κόρυς. Eodem
die, memoris Sanctorum Patrum nostrorum Arcadii
& Nestoris Episcoporum Trimethuntis Cypri.

4 Nonne igitur oleum & opera perierit Pseudo-Dextro,
qui Nestorem Palentia, Arcadium Julio-briga in Hispania
Antiquitates creatas a S. Jacobo Apostolo factas, atque
anno LX Christi in Chersonensi urbe ejusdem Hispania ab
Alozo iudice necatos, cum septem illis Taurica Chersonesi
Episcopis, nos quarto a Christiana seculo martyrio coro-
natos jam antea resalimus? Miror autem vehementer vi-

ros quosdam eruditos, ita mordicus suppositum illud
Chronicon compleri, ut ne videant quidem, quæ legunt.
Confidenter enim afferunt Trimythuntiorum apud Ptole-
mæum, Ortelium, & alios qui Geographias scripse-
runt, nulliter ejus memoriam nominis inveniri. Ita
enim scribit vir aliquin diligentissimus: & quod mihi
ridiculum videtur, divinas pro Trimythuntiorum in Ade-
nologis versione reponendum esse Tricii Rauconum vel
Thermidugorum. Quæro enim, Raucones, Triccium,
Thermidugos ubi repereris? An apud Ortelium, Ptole-
mæum, Pomponium Melam Hispanicum, cum hos antea
citaris? Est quidem apud Stephanum Tricca urbs, at
non Hispania, sed Thessalia dicta; ubi τριαντα τὸ Νέστορ
ἔπος τὸ ἔπος τριαντα. Tricca urbs Thessaliæ a
Tricca filia Pinei, gentile Tricceus. Ptolemæo lib. 3 cap.
13 τριαντα urbs est, non Thessalorum, sed Esiotarum, in
eadem tamen Macedonia. Triccium nusquam reperio ne-
que Raucones. Rhaucos memoratur ab eodem Stephano
urbs mediterranea Creta insula, incola Rhaucii. Ther-
midugorum nusquam adhuc vestigium reperi: neque ve-
ro laboriose vestigavi, cum mihi sufficeret notissima civitas
Tremithus sive Trimethus, in Cypri insula, ejus hæ-
sere Antistites.

5 Unum adhuc quæro ab auctore Anamnestos, ubi lego
rit, una theca condita esse SS. Nestoris & Arcadii corpo-
ra? Alia eorum nobis adhuc ignota: quod æquius est nos
ingenue fateri, quam proferre, qualia ipse dat, sed a se
composita re ac verbis. Quod septem aliis Episcopis Mar-
tyribus eos jungat, & quarto Martii adscribat, esse perpe-
ram fieri nimirumque noverimus, minus tamen reprehendi-
mus, quia Martyrologium Romanum sequitur, ut est a
Baronio autem ex mendoso Menologii exemplari. In hoc scrip-
tum enim, prorsus vitiose quarto die ista adscribuntur, qua
erant ad septimum (ut superius diximus) referenda:
Eodem die sanctorum Martyrum & Pontificum apud
Chersonem, Basilii, Eugenii, Agathodori, Elpidii,
Etherii, Capitonis & Ephræm. Eodem die martyrio
functi Nestor & Arcadius Episcopi Trimythuntiorum
in pace quieverunt. Arbitrarentur ita in Menologii exem-
plaribus non vitiosis legi, esse nullum ejusmodi viderimus,
sed sententia ipsa totius contextus id postulare videtur:
ut nempe post illa; Capitonis & Ephræm addatur: eo-
dem die martyrio sanctorum, vel quod idem est, qui
eodem die martyrio functi sunt. Idem in eorum Actis
dicitur, præterquam de S. Capitone, qui sicca morte ex-
tinctus, tamen Martyribus jungitur, quod concius sit pro
fidei confessione ignem ingredi: quemadmodum ab S. Hiero-
nymo aliisque Patribus dicitur S. Joannes Evangelista
calicem Domini bibisse, qui propter martyrium sic mis-
sus in ferventis olei dolium, & inde ad suscipiendam
coronam Christi athleta processerit: licet postea propria
morte vitam finierit. Post illa autem, quæ diximus in
Menologiis corrigenda, ita dein audienda videntur: Eo-
dem die Nestor & Arcadius Episcopi Trimythuntiorum
in pace quieverunt. Si quæras, quo tempore? Id nos
latet. Suspiciamus tamen post S. Capitonem Chersonensem
Antistitem decessisse: nec id tamen certum.

6 Quid si successores fuerint magni illius Spiridionis,
sen Spiridonis, ejus sequenti simplicitate, vel potius
simplici sapientia, insolens quidam philosophus in magno
Concilio Nicæno conjunctus & converjux memoratus?
Eum Graeci XII Decembris, Latini XIV celebrant. Ab-
scruto

*Ejusdem
arviliatit
Tromithun-
tu Episcopus
de Spiridon
consecro MS.
anno 1000-
fuit.*

A *certum nos Vitam dabitur, quæ ex Metaphrasse, ab Li-
romano & Surio Latine jam edita. In ea hæc habentur.*
ἱππίας & Κωνσταντῖος. ὁ μὲν ἐκ τῶν Ρωμαίων, αὐτὸς τῶν
τῶν τριμυθύντων ἐκκλησιαστικῶν ἱερέων. Quo tempore
Constantinus Magnus Romanum imperium regebat,
ipse quoque civitatis Trimithuntorum consecratus Epi-
scopus. De eodem Socrates lib. 1 historia Ecclesiastica cap.
8, ὅς μιν τῶν ἐν Κύπρῳ τῶν τριμυθύντων, ὁ ἴδιος τριμυθύντων, τῶν
ἐκκλησιαστικῶν ἱερέων. Qui civitatis ejusdem in Cypro,
nomine Trimithuneis, Episcopus fuit. Item Socrates
lib. 1 cap. 11, κατὰ τὰς ἐν τῷ τριμυθύντων & Τρι-

μυθύντων τῶν Κίπρου ἱερέων. Hisdem tempore
tribus vixisse accepimus Spiridonem Trimithuntis urbis
Cypri Episcopum. Georgius Cedrenus in Constantino:
Κωνσταντῖος τῶν ἐν τῷ αἰῶνι, ὁ ἴδιος Τριμυθύντων, ὁ ἴδιος
μυθύντων. Quidam de Sanctis, Spyridon nomine Epi-
scopus Trimithuntorum. Plures alias omitto, qui ejus-
dem & Sancti ovium hominumque pastoris, & urbis, cui
prefuit, meminere. Neque causa quidquam fuit, cur
hæc homines eruditi, velut omnibus antehac mortalibus
ignotam, & numero civitatum expungerent, ejusque dnos
illos Antistites in alias oras relegarent.

DE S. EUBULO MARTYRE

CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

ANNO
CCCVI 112
VII MAR-
TII.

Eubuli
Eubuli,

martyrium
in Eubulo,

T *Abula Martyrologii Romani Nonis Martii S. Eu-
bulum hoc elogio cohonestant: Cæsareæ in Pa-
læstina passio S. Eubuli, qui cum esset socius S. Hadria-
ni, biduo post illum laniatus a leonibus, & gladio tru-
cidatus, ultimus omnium in ea civitate martyrii coro-
nam accepit. Similia aut etiam longiora illius encomia
habent Molanus in Additionibus ad Usuardum, Galefi-
nius & Canisius. Egimus de S. Adriano Martyre & Mar-
tii, & paucis indicavimus alios illustres Martyres, respec-
tu quorum ultimus recensetur S. Eubulus, apud Euse-
bium, qui de hisce omnibus agit lib. 8 Historia Ecclesia-
stica cap. 21, aut secundum divisionem Henrici Valesii in
Tractatu de Martyribus Palæstina lib. 8 annexo cap. 11,
ubi ista habet:*

2 Cum motus ac furor Præsidis adversus supradic-
tos Martyres adhuc in ore omnium versaretur;
Adrianus & Eubulus ex regione Manganæ Cæsa-
ream ad reliquos Confessores profecti, in ipso civita-
tis introitu, perinde acceteri, interrogati sunt, cujus
rei gratia advenissent; confessique id quod res erat,
Firmiliano exhibentur. Qui rursus ita ut erat, nulla
dilatione usus, post crebra unguarum verbera, quibus
latera eorum sulcaverat, eos ad bestias damnavit. Bi-
duo igitur interjecto, Adrianus quidem quinto die
mensis Dystri, id est ante diem tertium Nonas Mar-
tias... Leoni objectus, ac deinde gladio transfixus,
martyrium consummavit. Eubulus vero perendie, ipsis
Nonis Martiis, quod est vii die mensis Dystri, cum
C Judex enixe ipsum rogasset, ut oblato Diis sacrificio,
libertatem, prout ipsi existimant, consequeretur;
gloriosam mortem pro pietate toleratam, huc caduce-
vitz anteponebat, post bestias, non secus ac prior ille,
jugulatus, Cæsarensium Martyrum certamina ulti-

mus obsignavit. Operæ pretium quoque fuerit hoc
loco commemorare, quemadmodum Divini numinis
providentia impios illos Præsides simul cum ipsis ty-
rannis ultra est. Etenim Firmilianus, qui Martyribus E
Christi adeo contumeliose insultaverat, cum aliis ex-
tremo supplicio addictus, capite truncatus est. Hac Euse-
bius.

3 Gracii in magnis Meneis celebrant festum utriusque & Menach
ad diem 111 Februarii, & his quidem verbis: Eodem
die memoria SS. Adriani & Eubuli Martyrum. Hi ge-
nus traxerunt ex Banea. Desiderio autem adjungendi
se Christi Confessoribus ducti, Cæsaream profecti sunt;
sed ex sancta vivendi ratione ut Christiani deprehensi,
ad Firmilianum Præsidem deducuntur, statimque pla-
gis a tergo & lateribus afficiuntur, aliisque gravioribus
tormencis subiciuntur. Cum vero in confessione fidei
immoiti peristerent, feris devorandi obijciuntur. Sed
B. Adrianus cum leone commissus, victor e pugna
discessit, postea securi percussus. Sanctus autem Eu-
bulus multis adhortationibus, adulationibus & blan-
ditiis frustra tentatus, cum eadem tandem fera con-
gressus & ipse victor capite plexus, sanguine suo certa-
mina consignavit. Hac ibi, que etiam continentur apud
Maximum Cytheræum in Bion ἱστορίῳ, in MS. Synaxa-
rio Parisiensi Collegii Claremontani Societatis Jesu, & in
variis MSS. Menologiis. At quod jussu Basilii Junieris
Imperatoris scriptum, & ab Ughello tome 6 Italia sacre
editum est, aliud elogium exhibet 111 Februarii, quod
supra ad Acta S. Adriani dedimus, ubi etiam annum mar-
tyrii diximus fuisse octavum supra trecentimum: &
nonnulla alia dubia movimus, num ab his Sanctis Cæsareæ
in Palæstina alii illo die recte colantur. Adrianus & Ebu-
lus, cum aliis Martyribus in Africa passi.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DANDA, EUNICA SIVE LEUNUCA AUT LEU-
NUNCULA, SECUNDO SIVE SUCCUNDO,
NESTORE, ITEM SECUNDO, SERRO AUT
SERGIO, OCCATO SIVE OPTATO, ET ALIA
DANDA IN THRACIA.

VII MAR-
TII.

N *Orkenus relatis Martyribus Antiochenis, subdit in
suo Martyrologio: In Thracia Dandæ, Eunice,
Secundi, Sergii, Optati. MS. Martyrologium Regine
Sveig: In civitate Thraciæ Natale SS. Dandæ, Senu-
ci, Secundi. In MS. Augustano S. Udalrici & Parisiensi*

Labbei, nullo indicato loco, Danda habetur. Plures sunt in
Martyrologio S. Hieronymi Parisiensi excuso: In Thracia
Dandæ, Leununcula, Secundi, Nestoris, Artaxi, Quin-
ti, item Secundi, Serri, Occatis, item Dandæ. In MS.
nostro, Blumiano, & Lucensi etiam S. Hieronymi, aliqua
in.

A inscriptione nominum diversitas est: actusa Leununcula legitur Leunuca seu Leonuca, supra Eunica; & forsitan Senucus. Pro Secundo priore in MS. Lucensi est Sucunda, uti pro Sero & Occate, Ferrus & Occatus, aliis Ocatus, apud Northgrum Sergius & Optatus. Omissionis in titulo Artaxium & Quincum, quos supra inter

Afros primos retulimus. Si tamen hisce adjungantur ab aliis, per nos licet. Reliquimus Nestorem hic repositum, quamvis alius inter Antiochenos Martyres numeretur, Profecto ex nudis nominibus accurata scientia haberi nequit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SAURO SIVE SATYRO, SILVANO, ROGATO SIVE ROGATA, MANILO SIVE MARULO, ET CYPRIANO IN AFRICA.

VII MAR. TII.

Martyrologium S. Hieronymi Parisiis exensum adsimos hunc Martyres profert: In Africa Sauri, Silvani, Rogati, Manili. Quae eadem habentur in apographis Lucensi & Bluniano ejusdem S. Hieronymi: in nostro codice loco Sauri scribitur Satiri. In antiquo MS. Augustana S. Udalrici celebratur memoria Rogati & Manili; pro quibus in MS. Parisiensi Labai scriptum

est Rogate & Maruli. Hicce adjungimus S. Cyprianum Martyrem, qui post SS. Perpetuam & Felicitatem adjunguntur in pervetusto codice Casimiro monasterii, character Longobardico exarato. Ejus loco in MS. Martyrologio Latensi sit memoria S. Cassiani Episcopi, sed forsitan reponendum Martiris. Verum quia nihil nisi per conjecturam in hoc statuere possumus, malumus abstinere.

DE S. PAULO SIMPLICE ANACHORETA IN THEBAIDE,

Commentarius historicus.

CAPUT I.

S. Pauli Simplicitis memoria in fastis sacris & apud antiquos scriptores: ejus elogium ex Sozomeno.

SEculo IV
VII MAR. TII.S. Paulus
Simplicis
laudatur

Marthianus Raderus noster partem secundam Viridarii Sanctorum conscripsit de Simplicio obedientia & contemptu sui, acque in eo daturus vitam S. Pauli Simplicitis ita praefatur: Plures habet hujus obediens Simplicitas laudatores, quam encomiastas summa Aristotelis sapientia. Primus est ille sol Occidentis Ecclesiae Hieronymus in Historia Patrum, qui prolixo res ab eo gestas conscripsit, Palladius alter in Lausiaca, Sozomenus tertius, Fasti Romani Martyrum Graecique, Menza, Nicophorus, alii. Hic Raderus.

scriptor
S. Pauli
Simplicis
laudatur

2 In Fastis Ecclesiasticis Latinorum varii dies venerationi hujus Sancti reperiuntur assignati: ex his decimus octavus Decembris est in Martyrologio Colonia & Lubeca anno 1490 excuso, in quo hac habentur: Eodem die S. Pauli Simplicitis Confessoris, discipuli B. Antonii Abbatis: quem mira patientiae & obedientiae virum deprecatur Hermannus Greven in additionibus ad Usuardum anno 1515 & 1521 editis. Canisius in Martyrologio Germanico hisce addit occasionem conversionis ad vitam monasticam ob uxoris adultera mores improbos. In Florario MS. longum tenetur encomium ex Palladio & Rufino. Alter dies est 21 Januarii, quo cum ita celebrat Maurolycus: Item Pauli Simplicitis monachi, qui B. Antonii discipulus extitit. Eadem fere leguntur ad illum diem in citato Canisii Martyrologio.

S. Paulus
Simplicis
laudatur

3 Tertius & praecipuus dies est hic septimus Martii, quo tabula Martyrologii Romani cum his verbis refertur. In Thebaide S. Pauli, cognomento Simplicis. De eo Graeci in Menologio ista habent: Sancti Patris Pauli, cognomento Simplicis, propter rectam & simplicem, multisque modis a Beato illo Magno Antonio probatam ejus integritatem: quam

& Deus ipse miraculis comprobavit, ut litterarum monumenta testantur. Graeci etiam in Menais magnis & apud Maximum Cytheranum in Axiis ejus longissimo encomio res ejus praecipuas in simplici illa obedientia, miraculis a Deo confirmata, gesta referunt: quod encomium Latine edidit Raderus in ante memorata parte 2 Viridarii Sanctorum, uti propter exortem fictionis & niveum animi candorem cognominatus dicitur Simplex, Graeco, Απλός & ἁγνός τοῦ γένους & κατὰ τὸν νότον.

anapud
Graecis.

4 Hoc encomium omisso, damus qua Palladius Episcopus Helenopolitanus edidit in Historia Lausiaca, cap. 28, accepitque a sancto Christi servo Hierace & Cronio & pluribus aliis. Actor lib. 7. de Vitis Patrum, quas Paschasius Latine interpretatus est, cap. F 19 num. 5 narrat, quae referebant tam Cronius quam sanctus Hierax atque alii plures vicini stratum. At Cronium fuisse Presbyterum Niceriae, & verborum S. Antonii, quod Graeco nesciret, interpretem, scribit idem Palladius cap. 25, 26 & 27, ubi ab eo intellecta historia sua inserit. Palladio consentiunt, qua in Paradiso Horacii cap. 10 referuntur. Adimus qua de eodem S. Paulo tradita sunt lib. 2 de Vitis Patrum cap. 31, & lib. 3 cap. 167. Hos libros sub nomine S. Hieronymi citat Raderus loco ante indicato, & plurimi alii, quos ambos Rufino Aquilejensi Presbytero vindicavit Rosveidus noster Prologomeneo 4 in Vitis Patrum. Qua ex lib. 3 damus, leguntur etiam apud Pelagium lib. 5 libel. 18, num. 20, & Paschasium lib. 7. cap. 23 num. 2.

Rufinus
damus in
Palladio.

5 Sozomenus lib. 1 Histor. Eccles. cap. 13 de Magno Antonio ejusque discipulis agit, & haec de S. Paulo scribit: Erant quidam eorum quos Antonii discipulos fuisse accepimus, viri plane spectatissimi, cum alii multi cum Paulus cognomento Simplex, quem seruat hominem fuisse rusticum, uxoremque habuisse forma perliberali & honesta: quam cum in adulterio deprehendisset, placide risisse, jureque jurando se eum obstrinxisse, se non amplius vitam cum ea acturum. Ac cum ei, qui stuprum uxori intulerat, dixisset, Habeto illam tibi, recta

& Rufin.

Elogium in
S. Comar.

A recta in solitudinem ad Antonium se contulisse. Dicitur praeterea mansuetissimus fuisse & omnium molestiarum patientissimus. De quo jam aetate provento, & ad vitam monasticam asperitatem tolerandam minus alluctato (nuper enim in eam erat ingressus) variis modis periculum fecit Antonius, cumque in re nulla ignavum comperit: cui perfecta vitae testimonio tributo, utpote nullo jam preceptore egenti, vitam separatim degendi fecit potestatem. Quod quidem Antoni testimonium Deus ipse confirmavit, Paulumque virum effecit plane illustrissimum, atque in affligendis expellendisque demonibus Magistro suo multo superiorem. *Hic Sozomenus, quem fere descripsit Nicephorus lib. 8. Hist. Eccl. cap. 40.*

C A P U T II.

Vita S. Pauli Simplicis ex Historia Lausiana Palladii.

cap. 18 **6** **N** Arravit autem sanctus Christi servus Hierax & Cronius, & plures alii ex Fratribus ea, quae sum dicturus, quod quidam Paulus agrestis agricola, insigniter innocens & moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quae longissimo tempore peccans cum latuit. Aliquando autem de improvviso regressus ex agro, & ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id, quod erat sibi conducibile: eamque cum vidisset cum eo, cum quo habebat stupri consuetudinem, honeste ac decore risit, & eis exclamavit, dicens: Bene est, bene est: revera non est mihi curae. Per Jesum, ego eam non accipiam amplius: abi, eam tibi habe & ejus filios: ego enim recedo, & efficior monachus. Cum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones, & abiit ad S. Antonium, & pulsat ostium. Egressus autem S. Antonius, eum interrogat: Quid vis? Ei dicit Paulus: Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius: Senex sexagenarius non potest hic fieri monachus; sed potius abi in vicum, & operari, & vitam dege operariam, Deo agens gratus: non potes enim sustinere afflictiones solitudinis. Respondet senex, & dicit: Si quid me docueris, illud faciam. Dixit ei Antonius: Dixi tibi te esse senem, & non posse esse monachum; abi. Si enim vis esse monachus, ingrediere coenobium ubi sunt complures Fratres, qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim solus hic sedeo, quinque dierum spatium interjecto comedens, idque esuriens. His ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus propter ipsum, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die cum eum premeret necessitas, aperto ostio egressus est, & cum rursus vidisset Paulum, ei dicit: Abi hinc, senex, quid mihi es molestus? Non potes hic manere. Dicit ei Paulus: Fieri non potest, ut ego alibi quam hic moriar.

7 Cum aspexisset autem Antonius, & vidisset eum non ferre ea, quae sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, & jam quartum diem perseverasse jejunum, cogitavit apud se: Ne forte moriatur, ut qui non sit alluetas jejunare, & meam maculet animam. Eum ergo admittit. Tunc ei dicit Antonius: Potes esse salvus si habeas obedientiam, & quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens, dixit: Faciam quatenusque jusseris. Talemque vitam asperre agendam rationem illis diebus suscepit Antonius, qualem quando erat in principio juventutis. Ejus ergo mentem probans Antonius, ei dixit: Sta, & ora in hoc loco, donec ingrediar, & afferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam, per fenestram animadvertit eum in eo loco a totam hebdomadam manere immobi-

lem, cum ab aestu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, cum ex palmis ramos madefecisset, ei dicit: Accipe, & contexe funem ut me vides. Texuit senex ad horam usque nonam quindecim ulnas magno labore. Cum autem vidisset Antonius id quod contexerat, id minime ei placuit, & ipsi dicit: Male contexuisti, retere, & denuo contexe; cum jam se primo die jejunus ageret, idque cum esset grandis aetate. Tantum autem eum hac de causa afflixit, ut agere senex suggereret Antonium, & vitam monachorum. Is autem eosdem ramos & reterxit, & iterum contexit cum magno labore, quod ex contextura prima fuisset corrugati.

8 Cum ergo vidisset magnus Antonius eum nec murmurasse, neque animum abjecisse, neque vultum suum omnino avernisse, & neque vel tantillum succensuisse, propter eum est compunctus. Et sole occidente ei dicit: Paterecule, vis comedamus fragmentum panis? Dicit ei Paulus: Ut tibi videatur, Abbas. Hoc quoque rursus inflexit Antonium, quod non ad cibi nuntium procius accurreret, sed ei potestatem permisset. Para ergo, inquit, mensam; & obediit. Fere panes Antonius, & imponit mensae quatuor & paxamates, sex unciarum: & sibi quidem unum madefecit, erant enim sicci; illi autem tres. Psalmum psallit Antonius quem E noverat: & cum eum duodecies cecinisset, duodecies oravit, ut in hoc quoque Paulum probaret. Senex autem simul precatus est ipso magno Antonio promptius & alacrius: malebat enim, ut arbitror, pascere scorpiones, quam una vivere cum adultera. Post duodecim autem orationes, Paulo dicit magnus Antonius: Sede, inquit, & ne comedas usque ad vesperam; sed solum attende esculentis. Cum autem fuisset vespera, & Paulus non comedisset, dixit ei Antonius: Surge, ora, & dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, & usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus apposita cum & rursus cecinisset & orasset, sero vespere sederunt ad comedendum. Cum ergo comedisset magnus Antonius unum paxamatem, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardius, adhuc tenebat paxamidium quod ceperat. Exspectabat ergo Antonius donec perfectisset, & dicit ei: Comede, paterecule, etiam unum aliud paxamidium. Dicit ei Paulus: Si tu comedas, ego quoque comedam; te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius: Mihi sufficit, sum enim monachus. Et ille: Et mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, & facit duodecim orationes, & psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt; & rursus exurgunt ad psallendum a media nocte ad diem usque.

9 Deinde misit eum ad solitudinem, dicens ei: Veni huc post tres dies. Cum hoc autem factum esset, & quidam Fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidnam vellet eum facere. Is autem dixit ei: Tacens ministris Fratribus; neque aliquid gustaveris, donec Fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia jam impleta esset hebdomada, ex quo non comederat Paulus, Fratres eum rogabant: Qua de causa taces? Cumque ille non responderet, dicit ei Antonius: Quid taces? Colloquere cum Fratribus. Ille vero est colloquutus. Cum aliquando ei fuisset allata urna mellis, dixit ei Antonius: Frange vas, & mel effundatur. Sic autem fecit. Et ei rursus dicit: Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas inferas. Et rursus iussit eum aquam haurire toto die. Et rursus cum vestem ejus dissoluisset, iussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut ejiceret demones.

10 Postquam ergo vidit senem magnus Antonius, prom-

A promptu eum esse ad omnia secutum in vite exercenda ratione, ei dicit: Vide, Frater, si sic indies potes, manere mecum. Dicit ei Paulus: An quid mihi possis amplius ostendere, nescio: nam ea, quae vidi a te fieri, ego quoque facio facile & citra laborem, Deo mihi opem ferente. Tunc ei dicit Antonius alio die: In nomine Jesu, ecce factus es monachus. Cum autem satis superque compertum haberet in omnibus magnus & beatus Antonius, esse admodum perfectam animam Christi servum, ut qui esset admodum simplex; post certos menses, Dei gratia opem ferente B. Antonio, facit ei deinceps cellam ad tres vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei: Ecce Christi virtute opem ferente tu factus es monachus, mane deinceps scotum, ut etiam facias periculum demonum. Cum ergo anno uno apud se habitasset Paulus Simplissimus, & gratia dignatus est adversus demones & adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis.

11 Quodam ergo die adolescentulus, qui supra modum graviter vexabatur a demone, allatus est ad B. Antonium, habens principalem sevisimum demonem, qui etiam ipsum celum maledictis & probris insequabatur. Cum igitur adolescentem observasset magnus Antonius, dicit illi qui eum ducebant: Non est hoc meum opus; nam contra hunc ordinem demonum, nempe principalem; nondum sum donatus gratia: sed hac est gratia Pauli Simplicis. Abiens ergo magnus Antonius, ad probatissimum Paulum ipsos quoque deduxit, & dicit ei: Abba Paulus, ejice hunc demonem ab hoc homine, ut sanus ad sua redeat, & Dominum glorificet. Dicit ei Paulus: Tu vero quid? Dicit ei Antonius: Non est mihi oerum, est aliud quod agam. Et relicto illic puero, reversus est magnus Antonius in suam cellam. Cum ergo surrexisset innocens senex, & efficacem sudisset orationem, dicit provocans demoniacum: Dixit Abbas Antonius, Egredere ab homine. Demon autem cum probris ac maledictis exclamabat, dicens: Non egrediar, helluo, senex, nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens: Egredere, dixit Abbas Antonius. Demon autem maledictis insequabatur Paulum & Antonium. Helluones illi in senectute, veterinosi, insatiabiles, qui propriis numquam sunt contenti, quid est vobis commune nobiscum? Quid in nos exercetis tyrannidem? Tandem dicit ei Paulus: Aut exibis, aut abeo ut id dicam Christo, isque faciet ut sit tibi vix. At Jesum quoque probris & maledictis insectabatur immittis ille demon, clamans: Non exibo.

12 Ea de causa indignatus Paulus adversus demonem, egressus est e suo hospicio in 1. so puncto meridiei: astutus autem Aegyptiorum intercedit cognatio cum fornace Babylonia. Stans ergo sanctus senex tamquam columna super Petram, sic orat Christum, dicens: Tu vides, Jesu Christe, qui fuisti crucifixus sub Pontio Pilato, me non descensurum ex hac petra, neque esurum nec bibitorum donec moriar, nisi me nunc audieris, & hunc demonem ab homine ejeceris, & a spiritu immundo ipsum liberaveris. Adhuc cum Jesu loquente simplici & humili Paulo, priusquam ipse preces perfecisset, exclamavit demon, dicens: Recedo, recedo, vi egredior, & per tyrannidem expellor; discedo ab homine, non amplius ad eum accedo. Pauli simplicitas & humilitas me expellit, neque scio quo abeam. Protinusque exiit demon, & mutatus est in maximum draconem circiter septuaginta cubitorum, receditque reptans in mare rubrum, ut impleretur quod dictum est per sanctum Spiritum: Idem, quae demonstratur, justus annuntiabit. Et rursus alibi: Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi super mansuetum & humilem & trementem verba mea? Solent enim humiliores demones ejici ab hominibus fide principalibus, principales rursus demones fugari ab humi-

libus. Haec sunt miracula S. Pauli Simplicis & humilis, atque plura & his majora. Hic vocatus est Simplex a tota fraternitate.

a Haec de unico die & nocte referuntur infra apud Rufinum, & desunt plane in Paradiso Heraclicis.

b In Paradiso Heraclicis, per quatuor dies.

c Ibidem, paximates, alibi paximata, & paxamidia. De his panibus dura coctis consule Onomasticon Reversidi.

d Haec contraria sunt in Heraclicis his verbis; Paulus vixit duodecim orationes, profunda vix tandem nocte ad manducandum sederunt. Sumpto igitur uno paximate etc. nulla jacta jejuni a mensa discussus mentione.

e Haec numero relicta desunt in Heraclicis.

CAPUT LII.

Vita S. Pauli Simplicis ex Rufino de
Vitis Patrum.

13 Fuit quidam inter discipulos S. Antonii, Paulus nomine, cognominatus Simplex. Hic initium conversionis suae hujusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset; nulli quidquam dicens, egressus est domum: & mortificia animi tactus, in eremum semetipsum dedit: ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii: ibique ex loci admonitione & opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo salutis inquireret; ille intuens hominem simplicis naturae esse, respondit ei, ita demum eum posse salvari, si his, quae a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quaecumque sibi praeceperet, facturum se esse respondit. Ut ergo promissionem ejus probaret Antonius, ante fores cellulae stanti, Hic, inquit, expecta me orans, donec egrediar. Et egrediens Antonius, mansit intrinsecus per totam diem & per totam noctem; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens, videbat eum indefinenter orantem, & nusquam prorsus moveri, sed stare in xilu diei & rore noctis, & ita esse mandati morem, ut ne parum quidem loco moveretur.

14 Egredius autem die postero Antonius, instruit eum & docere coepit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur: & digitis quidem corporis opus carnale, cogitatione vero mentis & animi intentione operaretur, quae Dei sunt. Cibum quoque in vespere ei sumere praecepit; sed observare, ne unquam ad saturitatem usque perveniret, & praecepit in potu: confirmans, non minus per aquae abundantiam phantasias herianimi, quam per vinum calorem corporis crescere. Et ubi plene eum qualiter se in singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est, tribus a se millibus cellulam constituit, ibique eum exercere quae didicerat jubet: ipse tamen frequentius visitans, gratulabatur deprehendens eum in his, quae sibi tradita fuerant, tota intentione & sollicitudine perma-

15 Quadam autem die cum venissent ad S. Antonium Fratres, magni quidem & perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis & mysticis haberetur, cumque de Prophetis & Salvatore plurima tractarentur, Paulus ex simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit an Propheta? Beatus vero Antonius cum pro eo, quod tam absurde interrogaverat, quasi erubuisse; blando nutu, ut erga simplices solebat, silere atque abire eum jubet. Et ille, quia omne, quodcumque ab eo dictum fuisset, tamquam praeceptum Dei servare instituerat, abscedens ad cellulam suam, tamquam mandato accepto, silentium gerere instituit, nec omnino aliquid loqui. Quod cum comperisset Antonius, mirari coepit, unde haec illi observantia placuisset, quam a se sciebat non esse mandatam. Cumque jusset eum loqui,

lib. 3
cap. 31

Desertum im-
probatum
demonum:
E
S. Anto-
nium adit

promittit
obedire
talem

perstravit
cellam

duces mo-
dum ex-
cedit quae
manebat

et alimen-
tatione cibo
et potu
aqua

in cella su-
a manebat

poterat si
Christus
prius fuerit
an propheta

in suis sermo-

silencium
arbitrium sim-
plex

A loqui, & cur silet indicare, dixit ei Paulus: Tu, Pa-
ter, dixisti, ut irem & silem. Et obstupescens An-
tonius, ita ab eo sermonem, quem ille negligenter
protulerat, observatum: Omnes, inquit, nos iste con-
demnat: cum enim nos de celo nobis non audiamus lo-
quentem, ab isto qualiscumque sermo, qui ex ore no-
stro ceciderit, observatur.

16 Multa tamen & S. Antonius eum docere vo-
lens de obedientia, precipere ei solitus erat, etiam quæ
ratio & causa non posceret, in quibus ejus animus
erga obedientiam probaretur. Haurire namque ali-
quando eum aquam iussit ex puteo, & in terram tota
die effundere, & contextas sportellas resolvere, ac de-
nuo contexere, & vestimentum dissuere atque iterum
resuere, & rursus resolvere: & in pluribus hujusmodi
exercitiis ab eo memoratur imbutus, ut in nullo pro-
sus, etiam eorum quæ contra rationem imperari vide-
bantur, disceret contradicere; & ita per hæc omnia in-
formatus, brevi ad perfectionem venit. Ex cujus ex-
emplo docebat B. Antonius, quod si quis velit ad per-
fectionem velociter pervenire, non sibi ipse fieret
magister, nec propriis voluntatibus obediret, etiam si
rectum videatur esse quod vellet: sed secundum man-

B datum Salvatoris observandum esse, ut ante omnia
unusquisque adnoget semetipsum sibi, & renuntiet
propriis voluntatibus: quia & Salvator ipse dixit: Ego
veni, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit
me. Et utique voluntas Christi non erat contraria vo-
luntati Patris: sed qui venerat obedientiam docere,
non inveniretur obediens, si propriam faceret volunta-
tem. Quanto ergo magis nos non judicabimur inobe-
dientes, si faciamus proprias voluntates?

17 Denique supradictus Paulus exemplo nobis
est, qui obedientia & simplicitatis merito in tantum
spiritualium gratiarum culmen ascendit, ut multo plu-
res & potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam
per S. Antonium faceret. Et quoniam pro affluentia
gratiarum multi ad eum ex omnibus terrarum partibus
confluebant, ut curarentur ab eo; verens B. Antonius
ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo,
quo accedi facile ab aliquo non posset, commanere
eum fecit, ut venientes magis ipse susceperet Antonius.
Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Pau-
lum, tamquam prolixioris sanitatum gratiam habentem,
mittebat, & ab illo curabantur. Tantam au-
tem ejus simplicitatis apud Dominum fiduciam fuisse
tradunt, ut quodam tempore cum quidam rabiem pa-
tiens in modum canis lauiaret omnem, qui ad se ausus
fuisset accedere, & perductus ad eum fuisset, insistebat
orationi, ut daemonem, qui eum urgebat, fugaret. Et
cum mora fieret, nec celer sequeretur effectus, quasi
infantum more indignatus, ad Dominum dixisse fer-
tur: Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris,
& continuo quasi delicioso Domini satisfactum est
a Deo; & statim curatus est rabidus.

18 Abbas Paulus Simplex habebat hanc gratiam,
ut ingredientem in ecclesiam aspiceret, & ex ipsa facie
eorum uniuscujusque cogitationes, seu malæ essent
seu bonæ, sentiret. Cum ergo venissent ad ecclesiam,
& ingrederentur, senex vidit eos clara facie & læto
animo ingredi, & Angelos eorum pariter cum gaudio

cum ipsis. Unum autem nigrum vidit, & nebulosum
habentem corpus, & daemones hinc atque inde tran-
sientes eum ad se misso frano in paribus, & Angelum
sanctum ejus a longe sequentem tristem: Beatus ergo
Paulus cepit flere amarissime, & pectus suum tunde-
re, sedens ante ecclesiam propter eum, quem talem
viderat. Omnes autem alii senes videntes eum sic flen-
tem, coeperunt rogare, ut si quid in ipsis vidisset mani-
festaret, aut cum eis ingrederetur in congregationem:
ille autem noluit ingredi, sed semper flebat propter
eum, quem sic viderat. Post paululum autem cum ab-
soluta congregatione discoderent, iterum omnium
vultus circumspiciebat, si tales egrederentur, quales
ingressi sunt, & vidit illum, quem ante viderat nigrum
& nebulosum, egressum de ecclesia clara facie & can-
dido corpore, & daemones a longe sequentes eum;
sanctum autem Angelum ejus prope eum, hilarem &
gaudentem super eum nimis. Tunc Paulus exurgens
cum gaudio vociferabatur, benedicens Deum, ac di-
cens: Quanta misericordia & benignitas Dei est!
quanta miseratione ejus est! Et ascendens in altiore
locum, magna voce dicebat: Venite & videte opera
Dei: venite & videte quemadmodum vult omnes ho-
mines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.
Venite adoremus eum, dicentes: Quia tu solus potes
peccata tollere. Cum autem omnes convenissent, re-
posuit eis Paulus, quem vidisset antequam ingrederen-
tur in ecclesiam, & quem postea: & petebat illum
fratrem quem sic viderat, ut ei manifestaret cogitatio-
nes suas & actus, vel quemadmodum tantam commu-
tationem illi Deus donasset. Ille autem ante omnes
cepit referre, dicens: Ego sum homo peccator, & in
multis temporibus istis semper fornicationem gessi.
Ingredens autem nunc in ecclesiam Dei, audiivi verba
Hæc Prophetæ, magis autem Dei per ipsum loquen-
tis: Lavamini, mundi estote, & tollite malitias de ani-
mabus vestris ante conspectum oculorum meorum.
Disceite benefacere: querite iudicium. Et si fuerint
peccata vestra tanquam coccinum, velut nix dealba-
buntur: & si volueritis & audieritis me, bona terræ
comedetis. Ego autem miser & fornicator, compun-
ctus in hoc sermone Prophetæ, & ingressus intra pe-
ctum meum, dixi ad Deum: Domine, tu es qui venisti
salvare peccatores. Hæc ergo, quæ nunc per Prophe-
tam promissisti, opere comple in me indigno peccato-
re. Ecce enim amodo profiteor tibi, & ex toto corde
confiteor, quia hoc ulterius non faciam malum, sed
renuntio omni injustitiæ, & amodo servio tibi in con-
scientia munda: Ab hodie ergo, Domine, & ab hac
hora suscipe me poenitentem, & adorantem te & re-
nuntiantem omnibus peccatis. Juravi & statui apud
me, servare omnes tuas justificationes. Sub hac ergo
sponsione egressus sum de ecclesia, statuens apud me,
nihil de prioribus peccatis ulterius facere. Tunc o-
mnes senes exclamaverunt, dicentes ad Dominum voce
magna: Quam magnificata sunt opera tua, Domine!
omnia in sapientia fecisti.

*a Aliquid simile narratur lib. 2. a Rufino cap. 14. de Eulogio,
qui digne aut indigne accedentes ad sacram Communionem ar-
cebat.*

DE S. GAUDIOSO EPISCOPO BRIXIENSI IN ITALIA.

CIRCA **ANNO** **CCCCXLVII.** **VII MAR.** **TII.**
Inter Brixienfes Episcopos Calitibus adscriptos tertius
hoc mense Martio occurrit S. Gaudiosus, aliquibus
Gaudensius dictus, etiam tabulis Martyrologii Romani
Nonis Martii insertus his verbis: Brixia S. Gaudiosi
Episcopi & Confessoris. Quæ eadem habet Galesinius. At

Ferrarius in Catal. SS. Italia ita scribit: Gaudiosus
Episcopus Brixienfis Cathedram Episcopalem inter S.
Silvinum & Optatianum, sextus a S. Philastrio, ab Ana-
thalone vero primo Episcopo Brixienfi decimus tertius,
laudabiliter gessit. Cujus gesta etiam propter crebras urbis

A vastationes non extant fama tamen sanctitatis perduravit. Corpus ejus in basilica S. Alexandri Martyris, quam Fratres Servitæ tenent, in marmoreo sarcophago, ut inscriptio ipsa indicat, conditum est. Ita Ferrarius, & ipse Servita. Inscriptio autem est edita ab Ughello *tomo 4 Italia sacra his verbis*:

Inscriptio.
Divo Gaudioso Brixiano Antistiti
Salustius Ferrarolus Eques aureatus,
Juris Pontificii civilisque celeberrimus Doctor,
monumentum dicavit MCCCXXXVIII.

Inscripti etiam Martyrologio Romano sunt Silvius decessor xx Septembris, & Optatianus successor xiv Julii, quo-

rum ultimus vidit temporibus Valentiniani III Imp. ac S. D Leonis Pontificis anno cccc Synodo Mediolanensi, a S. Eusebio Episcopo Mediolanensi celebrata, interfuit, epistolaque Synodica ad eundem S. Leonem subscripsit. Hinc ac tempore, quo S. Gaudioso presuit Ecclesia Brixienfis, aui potest: cuius Sedi anno tredecim assignat Ughellus. Meminerunt ejusdem Rampertus Episcopus in sermone de Translatione S. Philastrii ad xviii Julii, & Elias Capreolus lib. 3 Historia Brixienfis. In Martyrologio Ecclesia Brixienfis solent ista legi: Nonis Martii, Brixie S. Gaudiosi Episcopi & Confessoris, viri admirandæ sanctitatis. Ejus pretiosum corpus asservatur in ecclesia S. Alexandri.

DE S. EQUITIO ABBATE

IN VALERIA PROVINCIA ITALIÆ

SECULO VI VII MARTII.
VALERIA, Latii antiqui juxta lacum Fucinum regia, has potissimum continebat urbes Valeriam seu Maros, ubi nunc Piscina, Sedes Episcoporum Marsicanorum; Carcolos, Amiternum, Furconium, Reate. Hinc via Valeria memoratur, quæ per Tiburtinam urbem ad dicta loca ducebat. In hac regione floruit S. Equitius Abbas, & multorum in ea provincia monasteriorum Pater, uti de eo testatur S. Gregorius Magnus lib. 1 Dialog. cap. 4, ex quo loco, quæ de S. Equitio sciuntur, ista hic damus.

2 Vixisse S. Equitium seculo Christi sexto, manifestum est ex num. 1 & 12, ubi Fortunatus anno 593 senex, ante S. Equitio familiariter notus, quæ scripsit Gregorius, ei narravit & num. 7 dicuntur, cum S. Gregorius scriberet, adhuc multi superfuisset, qui vitam ejus scire potuerunt. Memorantur etiam Episcopi tres Albinus Reatinus, Castorius Amiternensis, ac Julianus Sabinensis, quæ nectum Episcopus ad eum a Romano Pontifice missus erat. De quibus etiam nulla habetur certa notitia, quos & quibus annis Sedi singuli suæ presuerint, uti ex Ughelli Italia sacra liquet. Baronius ad annum dlv. refert hic inferendum dialogum S. Gregorii de Vita S. Equitii, duplici motu ratione, quod Conciliis tunc sub Symmacho Papa interfuerit Valentinus Episcopus Amiternensis, & quod tunc scripta videatur epistola Theodorici Regis ad Argolicum Urbis Praefectum, de judicio adversus Magos, relata a Cassiodoro lib. 4 variarum epist. 22 ad Argolicum Praefectum Urbis in qua scribit, Basilium atque Prætextatum, artis sinistra jam diu contagione pollutos, in accusationem examinis personarum sententia deductos. Verum non liquet de eodem mago Basilio S. Gregorium hic agere, de quo scripsit Theodorici; sed esto; non continuo tamen est res gesta referenda ad annum dlv, cum Theodorici imperator usque ad annum dxxvi; imo potuit ea historia contingisse, cum S. Equitius satis juvenis esset, circa annum saltem dxi, quando Indictione 4 creatus est Argolicus Urbis Praefectus apud Cassiodorum l. 3 ep. 11. Dein qui hic memoratur Valentinus Episcopus Amiternensis, quidam alius fuerit a Castorio apud S. Gregorium indicato?

3 Sub finem hujus Vita Abbas Valentio narrat, ad sepulcrum S. Equitii parietem rusticum, quo illi arcam frumenti imposuisset. De eodem Valentione agit S. Gregorius lib. 3 cap. 22, & lib. 4 cap. 21, & ubique agnoscit suum Abbatem fuisse, sed qui prius in Valeria provincia suum monasterium rexisset, a se forsan erectum, non aliquod S. Equitii, quod aliquin indicasset S. Gregorius. Valentio nomen etiam fit mentio in Vita S. Gregorii, & ita scribitur in MS. Casinensi chartæ Longobardico, & variis aliis, a nonnullis Valentius seu Valentinus nominatur. De tempore, quo presuit Romano S. Gregorii monasterio ad hujus Vitam xii Martii inquiri potest: sed inde nihil erui potest de tempore mortis S. Equitii.

4 Inscriptum est nomen S. Equitii vii Martii variis Tomus I.

Martyrologiis, sum manu exaratis tum excusis: ex illis sunt Bruxellense S. Gudila, Albergense Canoniarum Regulæ, Ultrajectinum S. Hieronymi, Leidense S. Cecilia, & nonnulla alia sub nomine Ussardi, in quibus post Martyres Tuburbicanos ab Ussardo relatos immediate reponitur, ac deinde fit mentio S. Thomæ de Aquino, ut velinde manifestum sit non esse nisi a recentis annis aut etiam serius composita: & hac fere ubique verba continentur: Apud Valeriam provinciam S. Equitii Abbatis, cujus meminit B. Gregorius dialogorum libro primo: ex quo desumptum longius clogium legitur in MS. Floravico. Ejusdem memoria celebratur in Martyrol. antiquo Colonienfi, & Doctrinali Clericorum anno MCCCXC excusis, in additionibus ad Ussardum Hermannii Greven & Joannis Molani, item in Martyrologiis Maurolyci, Felicii, Galefinii, Canisii, Ferrarii in Catalogo Generali, & iterum in Catal. SS. Italia, ubi fere totum Dialogum S. Gregorii in compendium contraxit, quem integrum ad dictum vii Martii edidit Surinus, eumque secuti Harcus, Lippellus & alii passim Vicarum Sanctorum collectores. Eundem suis Martyrologiis monasticis inscripserunt Vion, Menardus, Bucelinus, At die x Martii, ista leguntur in MS. Calendario Benedictino non admodum antiquo: S. Equitii Abbatis, multorum monachorum patris. Hic Equitius secundum carnem ex parte matris B. Benedicto extitit propinquus. At Bucelinus tradit S. Benedicto mortuo dignissimum successorem fuisse, & Generalis munere provinciam amplissimam plurimum demeruisse, & disciplinæ monachicæ rigorem longe lateque propagasse. Quam utlemus apud antiquos scriptores haberi, & remur e proprio sensu promi non debuisse, cum non constet S. Equitium, mortuo S. Benedicto, superstitem fuisse.

5 Vicentius Mastarens Societatis Jesu edidit idiomate Italico Vitæ Sanctorum Protectorum urbis Aquilana, inter quos S. Equitius recensetur: in ejus Vita tradit sacras ejus Reliquias delatas Aquilam ad Ecclesiam S. Laurentii fuisse, & primum in Capella subterranea depositas, postea in alia sumptibus publicis magnifice elaborata ad dextrum latus altaris majoris, honorifice collatas: ejusque festum xxi postridie S. Laurentii xi Augusti, quo die solent sacra ejus reliquia publice exponi cum annulo ejus Abbatiæ, quem ferunt ad agros delatum, intercessionem & meritis S. Equitii, plurimis extitisse occasionem valetudinis a Deo restituende. Suspicamur harum reliquiarum Translationem contigisse ipso S. Laurentii Patroni istius Ecclesiæ die, ac propterea postridie festum hujus celebrari: quo die Baronius cum inscripsit sacris Ecclesiæ Romana his verbis: In provincia Valeria S. Equitii Abbatis: cujus sanctitas B. Gregorii Patris testimonio comprobatur. Baronium secuti Vion, Menardus, Dorganus, Bucelinus, iterum hoc die ejus meminerunt.

V I T A

Ex lib. 1. Dialogor. S. Gregorii cap. 4.

Fortunati viri venerabilis, Abbatis monasterii, quod appellatur Balneum Ciceronis, aliorumque etiam virorum venerabilium didici relatione, quod narro. Vir sanctissimus, Equitius nomine, in Valeria provinciae partibus, pro vitae suae merito apud omnes illis magnae admirationis habebatur: cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirum Equitius, pro suae magnitudine sanctitatis, multorum in eadem provincia monasteriorum Pater extitit. Hunc cum iuventutis suae tempore acri certamine carnis incentiva fatigaret, ipsa sua tentationis angustiae eum ad orationis studium solertiores fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quæreretur, nocte quadam, assistente Angelo, eunuchizari se vidit: ejusque visioni apparuit, quod omnem motum ex genitalibus ejus abscinderet: atque ex eo tempore ita alienus extitit a tentatione, ac si se-
Brum non haberet in corpore. Qua virtute fretus, ex omnipotentis Dei auxilio, ut viris ante praeerat, ita cor-
 pit postmodum etiam feminis praesse: nec tamen discipulos suos admonere cessabat, ne se ejus exemplo in hac re facile crederent & casuri non tentarent donum, quod non acceperant.

2 Eo autem tempore, quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehensi, Basilus, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valerianum fugiens, petiit. Qui ad virum reverendissimum Castorium, Amiterninae civitatis Episcopum, pergens, petiit ab eo, ut eum Equitio Abbati committeret, ac sanandum monasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium venit Episcopus, secumque Basilium monachum deduxit, & Equitium Dei famulum rogavit, ut eundem monachum in congregationem susceperet. Quem statim vir sanctus intuens, ait: Hunc, quem mihi commendas, Pater, ego non video monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit: Occasionem quæris, ne debeas prestare, quod peto. Ad quem mox Dei famulus dixit: Ego quidem hoc eum esse denuntio, quod video: ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod jubes. Susceptus itaque in monasterio est.

C 3 Post non multos vero dies idem Dei famulus, pro exhortandis ad desideria superna fidelibus, paullo longius a cella digressus est. Quod discendente, contigit ut in monasterio Virginum, in quo ejusdem Patris cura vigilabat, unacarum, quæ juxta carnis hujus putredinem speciosa videbatur, febricitare inciperet: & vehementer anxiam, magisque vocibus cum stridore clamare: Modo moritura sum, nisi Basilus monachus veniat, & ipse mihi per suae curationis studium salutem reddat. Sed in tanti Patris absentia accedere quispiam monachorum in congregationem Virginum non audebat: quanto minus ille, qui novus advenerat, cujusque adhuc vitam congregatio fratrum nesciebat? Missum repente est, & Dei famulo Equitio nuntiatum, quod sanctimonialis illa immensis febribus altuaret, & Basilii monachi visitationem anxie quæreretur. Quo audito, vir sanctus designando subriit, atque ait: Numquidnam dixi, quod diabolus est iste, non monachus? Ite, & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei, quæ anxietate febrium urgetur, nolite esse solliciti: quia ex hac hora neque febribus laboratura est, neque Basilium quaesitura. Regressus est monachus: & ea hora saluti restitutam Dei Virginem agnovit, qua eandem salutem illius Dei famulus Equitius longe positus nuntiavit, in virtute scilicet miraculi, exemplum tenens Ma-

gistri: qui invitatus ad filium Reguli, cum solo verbo D restituit saluti, ut revertens pater ea hora filium restitutum vitae cognosceret, qua vitam illius ex ore veritatis audisset.

4 Omnes autem monachi, jussionem Patris sui implentes, eundem Basilium ex monasterii habitatione repulerunt. Qui repulsus, dixit frequenter se cellam Equitii magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen ejus quempiam ledere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana urbe, exardesciente zelo Christiani populi, igne crematus est.

5 Quadam vero die una Dei famula, ex eodem monasterio Virginum, hortum ingressa est: quæ lactucam conspiciens, concupivit, eamque signo Crucis benedicens oblita, avide momordit: sed arrepta a diabolo, protinus cecidit. Cumque vexaretur, eidem Patri Equitio sub celeritate nuntiatum est, ut veniret concitus, & orando succurreret. Moxque hortum idem Pater ut ingressus est, cepit ex ejus ore quasi satisfaciens ipse, qui hanc arripuerat, diabolus clamare, dicens: Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi super lactucam: venit illa, & momordit me. Cui cum indignatione vir Dei præcepit, ut discederet, & locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus abscessit, nec eam ultra contingere prævaluit.

6 Quidam vero, Felix nomine, Nursiae provinciae nobilis, pater hujus Castorii, qui nunc nobiscum in Romana urbe demoratur: cum eundem venerabilem virum Equitium sacrum Ordinem non habere conspiceret, & per singula discurrere, atque studiose predicare; eum quadam die familiaritatis ausu adit, dicens: Qui sacrum Ordinem non habes, atque a Romano Pontifice, sub quo degis, predicationis licentiam non accepisti, predicare quomodo praesumis? Cui, ejus inquisitione compulsus, vir sanctus indicavit, predicationis licentiam qualiter accepit dicens: Ea, quæ mihi loqueris, ego quoque tecum ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per visionem juvenis addiit, atque in lingua mea medicinale ferramentum, id est, phlebotomum posuit, dicens: Ecce posui verba mea in ore tuo: egredere ad predicandum. Atque ex illa die, etiam cum voluero, de Deo tacere non possum.

7 Petrus: Vellem etiam Patris hujus opus agnoscere, qui fertur talia dona a Deo percipere. GREGORIUS: Opus, Petre, ex dono est, non donum ex opere: alioquin gratia jam non est gratia. Omne quippe opus dona præveniunt, quamvis ex subsequenti opere ipsa etiam dona succrescunt. Ne tamen vitæ ejus cognitione frauderis, bene hanc reverendissimus vir Albinus, Reatinæ Antistes Ecclesiae, cognovit, & adhuc supersunt multi, qui scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quando concordabat vitæ munditia cum studio predicationis? Tantus quippe illum fervor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasteriis præiser, quatenus per ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoque fidelium domos, circumquaque discurreret, & corda audientium ad amorem patriæ celestis excitaret.

8 Erat vero valde vilis in vestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus etiam refutare despiceret: & quoties alia tendebat ad loca, jumento sedere consueverat, quod despicabilis omnibus jumentis in cella invenire potuisset: in quo etiam capistro pro fræno, & vervecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices, in pelliceis sacculis missos, dextro levoque portabat latere: & quocumque pervenisset, Scripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mentium.

9 Hujus quoque opinio predicationis ad Romanæ urbis notitiam pervenit, atque (ut est lingua adulantium, auditoris sui animum amplectendo necans) eo tempore Clerici hujus Apostolicæ Sedis Antistiti adulando

*Equitius
continebat
periculis
suis donum
effugit.*

*ejus mon
des Basilii
dum famu-
lus confu-*

*changelu-
nam libent-*

*curio
fuit
apud*

*Refugium
magnum &
impugnabile,
dum mona-
chum se fe-
mulam agm.
fuit.*

*divinitus
ala om-
nis
fervens a uno
dantur*

*fulm
tr
ad
m*

*sanctissimo
vultu ab
suo se
intra dom-
um adit*

*quibus deo
vix mona-
chum adju-*

f

*vir vultu
luculent*

*remota
Zeno.*

adulando questi sunt, dicentes: Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi predicationis arripuit, & Officium Apostolici nostri Domini sibi innotuit indoluit usurpare presumit? Mittatur ergo, si placet, qui huc eum exhibeat, ut, quid sit Ecclesiasticus rigor, agnoscat. Sicut autem motus est, ut occupato in multis animo, adulatio valde subrepat, si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa, suadentibus Clericis consensum Pontifex praeiungit, ut ad Romanam urbem duci debuisset: ut quanam sua esset mensura, cognosceret. Julianum tamen hunc Defensorem mittens, qui Sabineni Ecclesiae postmodum in Episcopatu praefuit, hoc praecepit, ut cum magno eum honore deduceret, ne quam Debfamulus ex conventionem eadem innotiam seneiret. Qui parere de eo Clericorum votis concitus volens, festine ad eius monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit: ubi Abbas esset, requisivit. Qui dixerunt: In valle hac, quae monasterio subiacet, fœnum secat. Idem vero Julianus superbum valde atque contumacem puerum habuit, qui vix poterat vel ipse dominari. Hunc ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Perrexit puer, & protervo spiritu pratum velociter ingressus, hominesque illic intuent fœnum secantes, requisivit, quisnam esset Equitius. Moxque ut audivit, quis esset, eum adhuc longe positus adspexit, & immenso timore correptus, cepit timore lassescere, seque ipsum nutanti gressu vix portare posse. Qui tremens ad Dei hominem pervenit, atque ulnis humiliter submissis, ejus genua deosculans strinxit, suamque Dominum ei occurrisse nuntiavit. Cui resaturato Dei famulus praecepit, dicens: Leva fœnum viride, porta pabulum jumentis in quibus venistis: ecce ego (quia parum superest) opere expleto te subsequor. Is autem, qui missus fuerat, Julianus Defensor mirabatur valde, quidnam esset, quod redire moraretur puer. Cumque revertentem puerum conspiceret, atque in collo fœnum ex prato deferentem, vehementer iratus, cepit clamare, dicens, Quid est hoc? Ego te mihi hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit: Quem quaeris, ecce, subsequitur. Et ecce vir Dei elevatis calceatus caligis, falcem fœnariam in colo deferens, veniebat. Quem adhuc longe positum puer suo Domino, quia ipse esset, quem quaereret, indicavit. Idem vero Julianus repente ut vidit Dei famulum, ex ipso habitu despectit, eumque qualiter deberet alloqui, proterva mente praeparabat. Mox vero ut servus Dei cominus affuit, ejusdem Juliani animum intolerabilis pavor invasit, ita ut tremere, atque ad insinuandum hoc ipsum, pro quo venerat, vix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu, ad ejus genua cucurrit, orationem pro se fieri petiit: & quia Pater ejus, Apostolicus Pontifex, cum videre vellet, indicavit.

gradie in
impetenda

10 Vir autem venerandus Equitius cepit immensas gratias omnipotenti Deo agere, asserens, quod se per Summum Pontificem gratia superna viderat. Illico vocavit Fratres, praecepit hora eadem jumenta praeparari, atque executores suos cepit vehementer urgere, ut cito abire debuissent. Cui Julianus ait: Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere, hodie non valeo abire. Tunc ille respondit: Contristas me, fili: quia si hodierna die non egredimur, jam crastina non exiemus. Dei itaque famulus Executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est: sequenti vero die sub ipso lucis crepusculo, vehementer equo in cursu fatigato, ad Julianum puer cum epistola pervenit: in qua praeceptum

est ei, ne servum Dei contingere vel movere de monasterio auderet. Quem cum ille requireret, cur sententia esset mutata: cognovit, quia nocte eadem, in qua ipse Executor illuc missus est, per visum Pontifex fuerat vehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mittere praesumpisset. Qui protinus surrexit, seque venerandi viri commendans orationibus, ait: Rogat Pater noster, ne fatigari debeatis. Cumque hoc Dei famulus audiret, contristatus ait: Numquid non die hesternodixi tibi, quia si statim non pergeremus, jam pergere minime liceret? Tunc pro caritatis exhibitione aliquantulum Executorem suum in cella detinuit, eique laboris sui commodum coacto renitente dedit. Cognosce igitur, Petre, in quanta custodia sunt, qui in hac vita seipsum despiciere noverunt: cum quibus civibus in honore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescunt: quia & contra in Dei oculis acie, qui apud suos & proximorum oculos per inanis gloriae appetitum tument. Unde & quibusdam Veritas dicit: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum. PETRUS: Miror valde, quod de tali viro surripi Pontifici tanto potuerit. GREGORIUS: Quid miraris, Petre, quia fallimur, qui homines sumus? An menti excidit, quod David, qui prophetiae spiritum habere consueverat, contra innocentem Jonathan filium sententiam dedit, cum verba pueri mentientis audiret? Quod tamen quia per David factum est, & oculo Dei iudicio justum credimus, & tamen humana ratione qualiter justum fuerit, non videmus. Quid ergo mirum, si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui Propheta non sumus? Multum vero est, quod uniuscujusque Praesulis mentem curarum densitas vastat. Cumque animus dividitur ad multa, sic minor ad singula: tantoque ei in una qualibet re surripitur, quanto latius multis occupatur. PETRUS: Vera sunt valde, quae dicis.

11 GREGORIUS: Silere non debeo, quod de hoc viro, Abbate quondam meo reverendissimo, Valentione narrante, agnovi. Agebat namque, quia corpus ejus, dum in B. Laurentii Martyris oratorio esset humatum, super sepulcrum illius rusticus quidam arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisque vir illic jaceret, pendere ac veteri curavit. Tunc repente turbo calix factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam, quae superposita sepulcro ejus fuerat, extulit, longeque projecit, ita ut palam cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is, cujus illic corpus jaceret.

12 Etiam ea, quae subjungo, praedicti venerabilis viri Fortunati, qui valde mihi etate, opere & simplicitate placet, relatione cognovi. Eandem Valeriz provinciam Longobardis Intraantibus, ex monasterio reverendissimi viri Equitii in praedicto oratorio ad sepulcrum ejus monachi iugerunt. Cumque Longobardi savientes monasterium intrassent, comperunt eosdem monachos foras trahere, ut eos aut per tormenta discerent, aut gladiis necarent: quorum unus ingemuit, atque acri dolore commotus, clamavit: Heu, heu, S. Equiti, placet tibi quod trahimur, & nos non defendis? Ad cujus vocem protinus savientes Longobardos immundus spiritus invasit: qui corruentes in terram, tam diu vexati sunt quousque hoc cuncti, etiam qui foris erant, Longobardi cognoscerent, quatenus locum sacrum temerare ulterius non auderent. Sicque vir sanctus, dum discipulos defendit, etiam multis post remedium illuc fugientibus praestitit.

AUCTO-
RE S. GREG.
CORIO.

100.18.

100.16.
101.

E

propter 6.
pulsu eius
comperit
fuerat: etc.

Longobardi
absi-
trabant
monachos.

DE S. EASTERVINO

ABBATE VVIRENSI IN ANGLIA,

Commentarius prævius.

ANNO
DCC.
LXXV.
VII MAR-
TII.
S. Eastervini
qui S. Pauli
prope fluvium
Tinam in Anglia
Girvum
monasterii

P Artiles fuerunt & nobilioribus Anglis prognati, SS. Benedictus, cognomento Biscopius, & Eastervinus sive Eastervinus: ambo relictis ministeriis Regum Nordhambroviæ, ille Osui iste Egfridi huius filii, ad vitam monasticam conversi, illustres sanctitate vixerunt in Dunelmensi regione: in qua S. Benedictus duo monasteria construxit, VVirensi anno DCLXXII ad ostium VViri fluminis, & Girvense prope Tinam fluvium, illud ad honorem S. Petri, hoc S. Pauli, quorum sacra limina quies peregrinando Romanam visitavit. Colitur S. Benedictus XII Januarii, ad quem diem ejus *Acta* illustravimus. VVestmonasteriensis in Floribus Historiarum ad annum DCCIII de S. Benedicto inter alia sic scribit: Hæc monasteria religiosis implens monachis, Ceolfridum in uno, Eastervinum in altero, Præpositos ordinavit. Hæc ideo fecit, ut tam in ejus absentia, quam in presentia Regularis semper custodia servaretur. Accuratius singula exponit VVigorniensis ad annum DCLXXII, & quidem de VVirensi monasterio ista: Reverendissimus Abbas Benedictus Biscopius Presbyterum Eastervinum, suum patrualem, sanctitate insignem, de monasterio suo eligens, Abbatem eidem monasterio regendi jure præfecit. Pergit dein de constructione monasterii alterius, & ista scribit: Egfridas Rex pro redemptione animæ suæ etiam aliam xi. familiarum terram Abbati Benedicto donavit: ubi missis monachis numero xxi, & Præposito Abbate Ceolfrido, sui per omnia adiutore strenuissimo, jussu Regis monasterium B. Paulo Apostolo in loco, qui dicitur Girvum, construxit. Dein idem VVigorniensis ad annum DCLXXV S. Eastervini obitum assignat his verbis: Magna pestilentia procella Britanniam corripens, lata nece vastavit: in qua Deo dilectus Abbas Eastervinus per Nonas Martii raptus est ad Dominum. Pro quo Fratres cum consilio Ceolfridi Abbatis, scilicet Girvensis monasterii, miræ sanctitatis virum, & Scripturarum studiis abundanter instructum Sigefridum, ejusdem monasterii Diaconem, constituere Abbatem, Nam aberat eo moriente S. Benedictus Romanam profectus, qui Ecclesiasticorum donis commodorum locupletatus, & peregrina onustus merce rediit. Colitur S. Ceolfridus xxv Septembris, S. Sigefridus xxi Augusti.

2. Edvardus Maihevv in Trophæis Congregationis Anglicane, Ordinis S. Benedicti (nam huic adscribit) ad Vitam S. Sigefridi ista inseris: Horum quidem Abbatum, nimirum Benedicti, scilicet Biscopii, Ceolfridi, Eastervini, Sigfridi ac Huethberti, qui Ceolfrido reliquis defunctis successit, res gestas Sanctus ac Venerabilis Beda, eorumdem monasteriorum monachus, qui præsens omnes noverat, posteritati consignavit. Habemus hanc ejus historiam manuscriptam, quam Deo favente in fine hujus operis edemus. Quam nos inde descriptam hic damus. At de morte S. Eastervini pauca hæc in vita S. Sigefridi successoris scribit idem Beda: Inter lara, quæ Benedictus Roma veniens, attulit, tristitia domi reperit, venerabilem videlicet Presbyterum Eastervinum, quem abiturus Abbatem constituerat, simul & Fratrum ei commissorum catervam non paucam, per cuncta grassante pestilentia jam migrasse de seculo. Sed aderat ei solamen, quia in loco Eastervini virum æque reverendissimum ac mitissimum, de monasterio eodem, Sigefridum videlicet

Diaconum, dilectione Fratrum suorum simul & Cohabitantis ejus Ceolfridi, mox substitutum cognovit. Si. *mon Dunelmensis Historia de Gestis Regum Anglorum* sub initium excerpta ex dictis *Actis* inseris, ante ista præfatus: Qualiter id factum sit, veriloquus Beda testatur in Vita beatissimi Abbatis sui Benedicti atque Ceolfridi... Quædam, quæ in diebus istorum Abbatum gesta sunt, libet huic operi nostro inferere, ut hi, qui vitam illorum non legerunt, audiant quanta Christianitatis flamma refulsit illis diebus in his ipsis regionibus, ut ait Beda in suis dictionibus: Et omnibus relatis ista subdantur: Hæc autem, quæ scripta sunt ex dictis beatissimi Bedæ excerptimus. Joannes Capgravius in Nova *Legenda Anglia*, anno MDXVI Londini excusa, Vitam S. Eastervini edidit, & fere verbis venerabilis Bedæ, solum *dempe* initio, in quo plane aberrat, datam cum sub S. Ceolfrido Abbatem præmisit in Girvensi S. Pauli monasterio, qui a S. Benedicto fuit substitutus sibi Abbas in VVirensi S. Petro dicato.

2. Natalis ejus hinc Nonis Martii, quibus mortuus est, inscriptus est antiquo Calendario MS. S. Maximini prope Trevirim, & Martyrologio Anglicano Richardi VVitsfordi, Londini anno MDXXVI excuso, his verbis: In monasterio S. Pauli prope fluvium Tinam in Anglia festum S. Eastervini Abbatis ibidem, ac magnæ perfectionis viri. *Mendum de monasterio S. Pauli ex Capgravio trallum emendarunt alii, qui illum suis falsis inscripserunt, ut citatus supra Edvardus Maihevv, illumque secuti Menardus, & Bucerius. Item VVissenus in Martyrologio Anglicano posteriore editione, citatis Floribus Vitæ magis illustrium Sanctorum Anglia, Scotia & Hiberniæ per Eusebium Porcerum, qui Vitam Anglicæ a se translata edidit.*

V I T A

Auctore Venerabili Beda.

A Simone Dunelmensi & Edovardo Maihevv edita.

C Um religiosus Christi famulus Biscopius, cognomento Benedictus, aspirante superna gratia, bina construxisset monasteria, unum in honorem Apostolorum Principis Petri, juxta ostium fluminis VViri, alterum non longe ab ostio Tinæ fluminis in oppido, Girvum dicto; huic quidem Ceolfridum Abbatem, anno circiter Christi sexcentesimo octogesimo secundo, præposuit. Eodem etiam tempore Presbyterum Eastervinum de monasterio B. Petri eligens, Abbatem eidem monasterio S. Petri regendi jure præfecit, ut quem solus non poterat laborem, socia dilectissimi commilitonis virtute levius ferret. Ipse vero Benedictus idcirco hoc gessit, ut Regularis custodia semper servaretur, ne propter illius laboris profectum minus custodiretur sanctæ discipline monarchia. Nec abs re videtur cuiquam, duos unum monasterium simul habuisse Abbates: fecit hoc frequens illius pro monasterii utilitate profectio, creber trans Oceanum egressus, incertusque regressus. Nam & beatissimum Petrum Apostolum Romæ Pontifices sub se duos per ordi-

S. Benedictus
qui fuit
Abbas S.
Eastervini

A Ordinem ad regendam Ecclesiam constituisse, causa instante necessaria, tradunt historiae. Et ipse magnus Abbas Benedictus, sicut de illo beatus Papa Gregorius scribit, duodecim Abbates sub se praefecit sine caritatis detrimento, imo pro augmento.

1 Suscepit ergo Eadwardus curam monasterii regendi nono, ex quo fundatum est, anno: permansitque in eo usque ad obitum suum annis quatuor. Vir ad seculum nobilis: sed insigni nobilitatis, non ad pactantem materiam, ut quidam, despectumque aliorum, sed ad maiorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convergens: patruelis quippe erat Abbatis sui Benedicti. Sed amborum tanta mentis ingenuitas; talis mundanae ingenuitatis fuit pro nihilo contemptus: ut neque iste monasterium ingressus aliquem sibi praeter ceteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem querendum, neque illi putaret offerendum: sed aequali cum Fratribus lance boni propositi vivens, gloriabatur se Regularem per omnia servare disciplinam. Et quidem cum fuisset minister Egfridi Regis, relictis semel negotiis secularibus, depositis armis, assumptaque militia spirituali, tantum mansit humilis, Fratrumque simillimus aliorum, ut ventilare cum eis & triturare, oves vitulasque

B mulgere, in pistino, in horto, in coquina, in cunctis monasterii operibus jucundus & obediens gauderet exerceri. Sed & Abbatis nomine, regimine graduque assumpto, eodem animo quo prius manebat ad omnes, iuxta id, quod quidam Sapiens admonet dicens: Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis. Erat enim mitis, affabilis & benignus omnibus: & quidem ubi opportunum compertibat, peccantes regu-

lari disciplina coercens, sed tamen magis ingenua diligendi consuetudine sedulos admonens, ne quis peccare vellet, & limpidissimam ejus lucem nubilo sibi suae iniquitatis abscondere, ex benignitate ipsius maiorem sibi peccandi licentiam assumeret. Sape procurandis monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes invenit Fratres, solebat eis consilium in opere conjungi, vel aratri gressum, sive regendo, vel ferrum mallico domando, vel ventilabrum manu concutiendo, vel aliud quid gerendo. Erat enim viribus fortis juvenis, & lingua suavis, sed animo hilari, & beneficio largus & honestus aspectu.

3 Eodem quo Fratres ceteri cibo, semper eadem vesciebatur in domo. Ipse, quo priusquam Abbas esset, communi dormiebat in loco: adeo ut etiam morbo correptus, & obitus sui ceteris ex signis jam praescius, duos adhuc dies in dormitorio Fratrum quiesceret. Nam quinque reliquos usque ad exitus horam dies in secretiore se adeo locabat: qua die quadam egrediens, & sub divo residens, adscitis ad se Fratribus cunctis, more naturae misericordis, osculum pacis eis flentibus, ac de abscessu tanti Patris & Pastoris moerentibus, dedit. Obiit autem per Nonas Martias nocte, Fratribus Matutinæ psalmodiae laude vacantibus. Viginti quatuor annorum erat, cum monasterium peteret, duodecim in eo vixit annis: septem Presbyteratu functus est, annis quatuor ex eis monasterii regimen agebat: ac sic terrenos artus, moribundaque membra relinquens, caelestia regna petivit: ut duo diademata capiti imponeret secundum nominis sui palmam, hoc est Easter & Vine, verum Pascha ipse inclutus percipiendo, quod est verum epinicion.

DE B. VOLKERO MARTYRE

SIGEBERGÆ IN HOLSATIA.

ANNO **I** **Q**uidquid a Bohemia ad Balticum usque mare trans Albim extenditur regionum tenebat Slavoniam, jam inde a Caroli magni temporibus; paulatimque subacta armis, atque imperio subiecta, Christi quoque suave jugum receperat; adeo ut de suo, id est de undecimo Aera Christiana seculo Adamus Bremensis lib. 2. cap. 17 dicat; testatur sibi Regem Svein, Slavoniam, in duos de viginti pagos dispartitam, tribus eorum exceptis, totam ad Christianitatis cultum esse conversam. Sed intra breve tempus ea seculi rerum conversio est, ut omnes Ecclesiae, Bremensis metropoli ad Septentrionem subdita, redigerentur in solitudinem, redeuntibus ad avitas superstitiones Slavici: adeo ut in diebus illis (quibus Lutherus, sive Lutharius imperii corona est ab Innocentio Papa redemptus) non esset Ecclesia vel Sacerdos in universa gente Luticiorum, Obodritorum & Vagironum; ut auctor est Albertus Stadenfis in chronico ad annum mcccxxxiii.

2 Sed laboranti Christiana rei curatorem egregium suscitavit Deus S. Vicelinum, qui post alia Evangelici Praeconi insignia opera, presentibus Sacerdotum Falderensibus (nunc Novum-monasterium dicitur, estque Holsatica ditionis veluti umbilicus) ab Adalberone Bremensi Archiepiscopo missus, totum pagum sic excoluit; ut non modo Christiana sacra populus omnis susceperet, verum etiam comperta sanctitatis fama, qua Vicelini nomen longe lateque celebrabatur, multi tam de Clero quam de laicali ordine convenirent ad ipsum... qui sacris connexi foderibus stantuerunt amplecti coelibatum vitae, perdurare in oratione & jejuniis, exerceri in opere pietatis, visitare infirmos, alere egentes, tam propriam quam proximorum salutem curare, super omni pro Slavorum conversione solliciti. Quibus novelloque grege, ut de Imperiali maiestatis praesidio provideret Vicelinus, suggestit Lothario Casari

Tomus I.

anno proxime coronationem ejus sequenti, ut in monte, ex quinque horarum intervallo Falderam respiciente, quem Aelberg dicebant incolae, castrum construeret.

3 Quod cum in frendentium nequidquam Slavoniam manibus impendissetque perfectum esset, & felix omnis causa Sigeborgh, id est, vicloria mons nuncupatum: ordinavit Pius Imperator ad ejusdem montis radicem novae ecclesiae fundationem, deputans in subsidium divini cultus & stipendia Fratrum illic adunandorum omnem terram, quae est in Occidentali parte castri usque ad fluvium Travene, ex utraque parte viz, cum sylva in Meridionali plaga adiacente, cum sex pagis. Porro dispensationem ejusdem Basilicæ commisit Domino Vicelino, ut aedificiis suberigendis & personis coadunandis instaret propensius. Idem quoque fecit de Lubecensi ecclesia, praecipiens Pribizlao, sub obtentu gratiae suae, ut memorati Sacerdotis, vel qui vicem ejus egisset, plenam gereret diligentiam.

4 Successerat hic cum fratre Nicholo in Obodritorum regnum, Canuti Lavvardi impia cade vacuum, ingensque adversus Christianum nomen fovebat odium: sed praesentis Imperatoris motu truculentum animum coercente, tum quidem sese praebere morigerum visus est; ast ubi mortuo Lothario, qui Saxonia Ducatum Henrico Bavaria Duci contulerat, de eodem copiam est armis decernari ab Alberto Urso, Henrici consobriño, Conradi III Imperatoris favore subnixo; tum vero Pribizlaus de Lubeke occasionem nactus, assumpta latronum manu suburbium Sigeborgh, & omnia circumjacentia, in quibus Saxonum erant contubernia, penitus demolitus est: ibi oratorium novum & monasterii recens structura igne consumpta sunt. Volkerus, Frater magnae simplicitatis, ictu gladii percussus est: ceteri Fratrum, qui evaserant ad Falderensem portum fugerunt.

A fugerunt. Ludolfus autem Sacerdos, & qui cum eo Lubcke demorati sunt, ea vastitate non sunt dissipati; eo quod in castro & tuitione degerent Pribislavi; stantes utique loco & tempore difficili: prater egestatem enim, & quotidiana vita pericula, cogebantur aspicere vincula & varia tormentorum genera Christianis illata, quos latronum manus passim captivare solebat.

no. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

*Martyris il-
ludolum
no. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.*

B *in Segenberge, inquit, S. Volkeri Martyris, quem Galesinius atque Canisius sequuntur. His proximus tempore Arnoldus Pion, ex eoque Hugo Alenardus aliquanto plenius: In Segenbergeni monasterio Volkeri Monachi & Martyris a Pribislao Principe Slavorum gladio interempti in direptione monasterii sui.*

*6 Primus Arnoldus Monachum fuisse scribere ausus est, non tamen Benedictinum: sed Arnoldi monem, sui Ordinis Sanctos scribere se profitentis, interpretatus Philippus Ferrarius in catalogo Sanctorum, qui Romano Martyrologio non continentur, adnotavit ad hunc diem Sigeburgam oppidum esse Saxonie Bremensis diocesis cum cenobio Benedictinorum, ex quo plures sanctitate insignes prodire. Ibi Theodorus Moretus Societatis nostrae Sacerdos in manibus Codicem MS. continentem institutionem, privilegia, donationes monasterii Sigeburgensis S. Augustini, ut ipse in eorumdem transumptis indiguit: quod cum ex certa fuisse scientia, non vanam aliquam conjecturam fecimus, probat tabella parietis templi Bordesbolmenensis infixa, continens Vitam S. Vicelini, nobisque transcrip-
ta a R. D. Judoco del Brugge Canonico Oribodaro Lubeca, in qua dicitur: ibidem (Fuldara scilicet) monasterium Canonicorum Regularium instituit.*

*7 Quod autem hoc eodem traduxerit Sigeburgam, expressae habet relatio Danica, praefixa chartulario illius monasterii, quam in nostri gratiam latine reddens praeditus P. Theodorus: Sanctus autem Vicelinus, inquit, ibidem extruxit monasterium ad pedem montis, inductis eo fratribus ex Neo-monasterio: habemus etiam Neo-monasteriensis historia synopsis, quam Sydo pusilli gregis in Novo-monasterio minister descripsit ante finem seculi duodecimi, in qua monachorum Cisterciensium in Holsatiam Vagriaque, iudiciorum sic meminit, ut suos diserte distinguit a monachis, quos decemsa temporum extinctis Clericis Regularibus in Sigeburgense monasterium successisse, non possumus gratis suspicari. Porro idem Sydo bis in Sinebergam irruisse Slavos: bis unum e numero Religiosorum occidisse scribit: quidem ante conditam arcem Volkerum: post eius extructionem Eluericum, amboque in Neo-monasterio sepultos: sive quia casus in causa fidei, & debito Martyribus honore venerandos indicabat Vicelinus, sive quia Sigeburgae oratorio everso, locus sepultura opportunus decessit ex qua narratione, quia in nonnullis diverfa est ab Helmol-
do, totam reigesta seriem iterum hic adnecto.*

8 Talibus ab Archiepiscopo sustulcus adminiculis Vicelinus, adjunctis sibi in opus Evangelii sociis, primo sibi manendi locum in Novo-monasterio collocavit: inde succinctis lumbis egrediens & regrediens ut barbaros sub jugum fidei reduceret, verbo Dei instanter & intrepide cum suis infudavit. Nullam ecclesiam in tota provincia Vagriae invenit, omnes Christianos reiectos respi-

*cit, solus Rex eorum, Henricus nomine, Christianus D Christianis favebat; quia solus sibi rebelles per eos sub-
jiciens, servire sibi compellebat: qui Sacerdotem ad se ve-
nientem benigne suscepit, humane tractavit, & toti re-
gno suo in spiritualibus cum praefecit. Auctoritate igitur regia fultus, cepit cum suis verbo predicationis vi-
riliter insillere, & Domino cooperante ad fidem multos
convertere. Sacerdotes tres Ludolphus, Hermannus,
Bruno cum sibi adherentibus Lubeca missi sunt: & quia
habitor ibi nullus erat Christianus, & mercatores
mercimonia sua incolis deferentes, anchoras suas jecerant
ad munitionem Henrici Regis Slavorum, ubi confluen-
tia est aquarum, & fluvius Svartovv defluit in Trave-
nam, ad eos diverterunt, & parva intra vallum lapidea
ecclesia inventa, illuc convenientibus divina celebra-
runt. Lundmundus Sacerdos cum sociis sibi idoneis Si-
ghebergæ missus est, qui & ipse illuc concurrentibus
Mittas in tuguriis agendo non minimam consolationem
impendit.*

*9 Sed brevi post spatio, deficiente ab hac vita praefato Rege, ceperunt contra Sacerdotem Dei mala multa
succrescere, Christiani a barbaris de terra expelluntur,
Doctores fidei per fugam salvantur. Sacerdotes a pira-
tis Lubeca quæsti, ut interficerentur, declinantes in-
teritum, in densitate arundineti mersi in aquis usque ad
aures, delituerunt; & post discessum latronum venien-
tes Bishorst, salvati sunt: similiter & Lundmundus Sa-
cerdos cum suis declinantes saxitiam persecutionum de
Sighebergæ, Bishorst receptus est: Volkerus frater ad
Travennam a Slavis occisus, in Novo-monasterio sepul-
tus est. Non potest a memoria excidere, quomodo ea
tempestate conventus Novi-monasterii per saltus, & ne-
mora diffugiens, latibula quæsit in paludibus a facie
gladii. Ornatus ecclesiae in libris & scriptis & reliquis
utilitibus Bishorst transmissus est totus.*

*10 Narrata deinde arcis & monasterii Sigeburgensis
per Lotharium Imperatorem extructione, cui praesse jussi
Sacerdotes Enhiemar, qui Decanus Bremensis in Novo-
monasterio se dediderat, & Valkhardus cum suis sub Adol-
pho Comite satis quiesce agebant, donec Adolpho inter Hen-
rici atque Alberti discordia pulso Sigeburgæ ac Vagria,
quas Lotharii Imperatoris beneficio possidebat, nisi occasione
Slavi, suas tripartito copias divisere, & una die tribus in
locis Lackelre, Susle, Sighebergæ terram latrocinio
invaserunt; & villas multas incendio vallantes, inopi-
nato impetu multos ceperunt, plures occiderunt. Ipsa
die Elvericus sic a Slavis occisus est ad Travennam, de-
latus inde in Novo-monasterio sepultus est: qui in Ha-
gerstorpe erant in latibula diffugiens, salvati sunt, eo
quod latrones loco illo Travennam non transierunt, &
conventum forte esse Clericorum ignoraverunt.*

*11 Hactenus ille, Clericos semper vocans S. Vicelini so-
cios, nec monachi appellatione nunquam utens. Helmolde an-
tem distinctior potius dicendus quam contrarius, si Slavo-
rum Reges accuratius distinxisset: nam Henricus Vicelinus
ad Evangelii opus destinatus, etiam quidem Lubeca commo-
vationem summoque favorem addixerat, sed, priusquam ille
cum sociis & idoneo apparatu rediret, excesserat e vivis;
Henrico succedens filius Zuentepolcus civilibus implicatus
bellis, parum idoneus primum visus est rei agenda: ergo
petentibus Falderensibus concessi, qui Lubecam primum*

A Sigheberg dictus est, pradioque infederat: sed, ut ait Hel-
moldus, miles illic positus, immisso noctu latrone, ca-
ptus est dolo senioris Adolphi, meventis sibi a Canuto:
ergo post Canuti cadem sub Pribizlao asque Nicolao, Chri-
stianis nominis inimicis, facile Lubecensis latronibus
fuit captrare, quae gesta ante exterminationem arcis Sydo com-
memorat, atque ita ante annum MCXXXIII, Mariyrii pal-
mam adeptus esset Volkerus; eumque anno MCXXXVIII, se-
cutus ad similem gloriam Elvericus: quae Helmoldus non
satis distinguens, ceteris dedit aberrandi occasionem: imo
etiam de causa martyrii, respectu Volkeri, dubitandi, et
quod secunda invasione nulla specialis injuria Fratribus
circa Lubecam subsistentibus esset illata: his enim ante hoc

parcitur non fuerat: sed tunc imperatoria jussionis metu
ut cumque intus, antea communi cum ceteris Christianis
forte consiliati, tam tyrannidam experti fuerant, quam
cap. 52 describit Helmoldus, ubi reductos a Pribizlao ad pa-
ganismum Vagrios Polabosque, a Nicolao Oberitos nar-
rans, et Slavorum idololatriam describens, ita demum con-
cludit: Quanta mortuum genera Slavi Christianis intu-
lerint, relatu difficile est; cum his quidem viscera extor-
serunt palo circumducentes, hos cruci affixerint, iriden-
tes signum redemptionis nostrae: sceleratissimos enim cru-
ci affigendos auctumant: eos autem, quos custodia man-
cipant pecunia redimendos, tantis torturis & vinculo-
rum nodis pleant, ut ignorant vix opinabile sit.

DE S. THOMA AQUINATE

DOCTORE ANGELICO, ORDINIS PREDICATORUM,

Commentarius praevious.

**§ I Acta S. Thomae a variis scripta: quanam hic
edantur. Cultus ejusdem sacer.**

ANNO
MCCLXXIV
VII MAR-
TII.Ratione S.
Thomae in
Vita Fratrum
Ord. Predi-
catorum.Mentio S. Th.
a Contem-
porariis.

Solana, ubi

Proferre
Lutetia.Vita scripta
a Guilielmo
Tundo.Vita scripta
a Guilielmo
Tundo.

A Ceteri de S. Thoma Aquinatis vita, obitu, mira-
culis, translationibus, post alios quamplurimos
eosque illustres scriptores, prima omnium fundamenta se-
ligimus, eaque hactenus typis non vulgata, lectore benevolo
ad alios auctores remisso, quos paucis indicamus. Antiquis-
sima S. Thoma notitia, licet tacito ejus nomine, habetur
in *Vitis Fratrum Ordinis Predicatorum*, quas e mandato
Humberti Magistri Generalis, qui praefuit Ordini ab an-
no MCCLIV ad annum MCCLXIII, conscripsit Gerardus de
Fracheto, in conventu Lemoviensi anno MLXXI vita fun-
ctus, id est, annis duobus & quinque mensibus, antequam
S. Thomas a vivis migraret. Alter, qui de S. Thoma ad-
huc vivente egit, est Thomas Cantimpranus, qui libro 1 de
Apibus cap. 20 num. 10 constantiam ejusdem & patientiam
laudat. His proxime accedit Stephanus de Salancho, an-
no MCCXC mortuus, qui virtutes ejus inter se libro suo de
quatuor rebus, quibus Deus Predicatorum Ordinem insti-
gnavit: extat manu exaratus Mediolani in Conventu
Gratiarum. Alumnus S. Thoma fuit Ptolomaeus Lucensis,
ex Ordine Predicatorum Episcopus Torcellanus prope Ve-
netias, cujus *Annales* ab anno MLX usque ad annum MCCCL
extant typis Lugdunensibus vulgati, in quibus ad annum
MCCLXXIV indicantur S. Thoma morbus, obitus, sepul-
tura, miraculorum gloria.

2 Interim de promovenda Canonizatione S. Thoma agi
alacrius coeptum, ejusdemque Acta diligentius discussa &
exarata sunt. Thomas Malvenda tomo 1 *Annalium Pra-*
dicatorum ad an. 1237 pag. 594, asserit se incidisse in vo-
lumen vetustissimum in membranis descriptum, quod
vitam & miracula S. Thomae continebat, auctore Fra-
tre Guilielmo de Thoco, viro religioso Ordinis Predi-
catorum, qui, ut inscriptio praeferebat, ipsum B. Tho-
mam in vita sua vidit & audivit docentem & predican-
tem. Hic est idem, qui promovit maxime Canonizatio-
nem S. Thomae, & anno MCCCLXX litteras Apostolicas Jo-
annis Papa XXII obtulit Neapoli Inquisitoribus, dum Pro-
cessus ad Canonizationem fieret, & ipsemet testis juratus
variis illis miracula indicavit: harum plurima examina-
vit in monasterio Fosse-nova, castro Magontia, & aliis lo-
cis, quae de ipso etiam testes jurati protulerunt, infra in
Processu Inquisitionis contenta. Ad hoc arbitramur Vi-
tam, quam primo loco damus, fuisse conscriptam: certe nu-
29 asserit eundem esse, qui historiam vix cogitavit tex-
re, & prosecuturus eju. Canonizationem rediit ad Cu-
riam Pontificiam, ac mox apparenti S. Thoma faceret se
totam historiam ejus scripsisse, & edocetur post mortem de
illius virginitate praedicasse socium Raynaldum, non Pe-
trum de Sicilia, nisi hic arbitratus scripserat, & coram In-

quisitoribus deposuerat. Altera huic facta apparatus conti-
neatur num. 50, ac num. 80 miracula scribuntur, quae in
prosecutione Canonizationis contigerunt Fratribus, qui-
bus commissa fuit inquisitio de miraculis per Fratrem
Robertum de S. Valentino tunc Vicarium Magistri Or-
dinis, & hic indicatur, quomodo navigantes Neapoli ver-
sus Gallias, tempestate exagitati, a periculo mortis sint li-
berati. Nomina horum indicantur a Bernardo Guidonis
infra in fine miraculorum, scilicet Guilielmus de Thoco
Prior conventus Beneventani & socius Robertus Lector.
Prae modestia scilicet auctor ubique nomen suum retinuit,
qui profusus est in aliorum nominibus adducendis. Tempus
sepius indicatum huic nostra sententia congruit: ita num.
18 retulerunt, qui Matrem S. Thomae noverunt, ita So-
roris Theodorae recens cum laudibus memoria esse dici-
tur, imo hujus filius Dominus Thomasius, Comes Mar-
siti, adhuc vivens fidem facit. Quae interim a Malvenda
citantur a Guilielmo de Thoco exarata, subinde eisdem
plane verbis narrantur, subinde verbis & re etiam discre-
pant, ut videantur emendatius postea scripta a nobis edi,
aut certe ab aliis inde mutata apud Malvendam haberi:
quam tamen quia non licuit integram videre, aliorum ju-
dicio disceptandam relinquimus. Finiunt dicta historia
Processu Inquisitionis delato Avenionem ad Joannem
XXII, ut huic ipse Processus recte possit subsistere, hactenus
ineditum: quem nobis Roma ostendit & permisit describi vir
humanissimus & eruditissimus Paulus Frigerius, Presby-
ter Congregationis Oratorii. Finiunt Neapoli hac In-
quisitio die XVIII mensis Septembris anno MCCCLXX, cui
alia subsistentia infra apud Bernardum Guidonis indica-
tur. Successit S. Thoma Canonizatio seu relatio in nume-
rum Sanctorum, facta anno MCCCLXXIII a Joanne XXII,
cujus hac super re edita Bula XV Kalendas Augusti, anno
Pontificatus VII, extat tomo 1 *Hollarii a Laetio Cherna-*
bino collecti, apud Abrahamum Brovium in *Annalibus*
ad annum 1274, num. 20, Flaminium in *Vita S. Tho-*
mae infra memorandum, & alios: a nobis hic omissa, ne
nimium moles operis accrescat.

3 Florebat ea tempestate Bernardus Guidonis ex Ordine
Predicatorum Episcopus Tundensis in Gallia, dein anno
MCCCLXXIV, constitutus in Gallia Narbonensi Episcopus La-
denensis mortuus XI Decembris anno MCCCLXXI. Hujus
calamo habemus conscripta Acta S. Thoma duobus libris
comprehensa, quorum prior continet gesta ejusdem Sancti,
& varias corporis translationes usque ad ipsam Canoniza-
tionem. Quae omnia, quia ex prioribus Actis Guilielmi de
Thoco, aut Processu Canonizationis desumpta sunt, amitti-
mus referre, solis capitum titulis indicatis tum numeris
priorum Actorum, quibus sunt transcripta. Liber secundus
continet miracula, a nobis in res partes distinctus: quarum
prior in Actis supra relatis aut Processu Inquisitionis ex-

A ita, a nobis etiam omiffa: altera pars ex fecunda Inquisitione, quam neciam vidimus, desumpta editur; ultima partis miracula dicuntur relatione & asserione approbata & comperta, quibus illa solum damus, quæ in relatis Actis prioribus non continentur. Reperimus dicta Acta bibliotheca Vaticana codice 1218, & nonnulla inter ultima miracula supplevimus ex codice 3847. Extant eadem MSS. in collegio Piclavenfi Societatis Jesu, & canobio Parisiensi Canonico-rum Regularium S. Victoris, & in bibliotheca Pragensi Ecclesiæ Cathedralis: imo, quæ priore possimum libro comprehenduntur, excussa sunt tomo 2. Vitarum Sanctorum, quæ a ducentis circiter annis collegis ediditque in lucem Boninus Mombrinius. Eadem denique Acta, sed ordine narrationis subinde mutato, ac nonnullis in ultima parte omiffis miraculis habemus ex codice MS. Rubra-Vallis prope Bruxellas, qui prima pars Hagiologii inscribitur. Prælo paræ Bibliothecam S. Victoris Jacobus Boetius ejusdem canobii Canonici Regularis: in qua varios antiquos tractatus hactenus ineditos est in lucem daturus, in cujus bibliotheca tomo 2. edetur hæc Vita S. Thoma Aquinatis, quam vel ideo libentius hic omittimus. Habemus & ipsi codicem membranaceum, eleganti caractere scriptum, in cujus priore parte sunt Acta S. Thoma, tum Vita S. Dominici a Theodoro de Appoldia scripta, ac denique Vita S. Petri Martyris per Petrum Raganum anno MCCCCLV composita. At quis ea S. Thoma Acta collegerit, non indicatur. Horum capita priora quatuordecim eadem sunt, quæ apud Bernardum Guidonis leguntur, præposito proœmio ex primis Actis, quæ a Guilielmo de Thoma arbitratur conscripta, & quibus reliqua sunt contralla, servatis accuratius illorum verbis, quam fatum est a Bernardo Guidonis. Nonnulla hinc ad priora Acta observamus. Finis cum obitu S. Thoma ac prioribus Translationibus imponitur: ex quibus videtur colligi posse, eam collectionem esse satis antiquam.

B scripta, ac denique Vita S. Petri Martyris per Petrum Raganum anno MCCCCLV composita. At quis ea S. Thoma Acta collegerit, non indicatur. Horum capita priora quatuordecim eadem sunt, quæ apud Bernardum Guidonis leguntur, præposito proœmio ex primis Actis, quæ a Guilielmo de Thoma arbitratur conscripta, & quibus reliqua sunt contralla, servatis accuratius illorum verbis, quam fatum est a Bernardo Guidonis. Nonnulla hinc ad priora Acta observamus. Finis cum obitu S. Thoma ac prioribus Translationibus imponitur: ex quibus videtur colligi posse, eam collectionem esse satis antiquam.

C 4. Dum nos anno MDCLXII Mediolani suscipereamus, magna benevolentia admissi fuimus in bibliothecam Conventus Gratiarum Patrum Prædicatorum, in qua plura volumina monumentorum Ordinis conspeximus, & quibus licuit nobis quacumque volebamus describere: ea undequaque magno labore & industria fere collegerat Ambrosius Tægius Mediolanensis, de quo legi potest Antonius Senensis in Bibliotheca Ordinis. Aderant in illis monumentis aliqua Acta S. Thoma, quæ ex aliis contralla judicavimus: subnotabantur varia miracula in titulos, quos solum descripsimus, distincta. Similia Acta & miracula, sed in compendium redacta habemus ex codice MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, ex quibus nonnulla miracula seligimus ab aliis non indicata, usque addimus titulos codicis Mediolanensis. Videntur hæc Acta & miracula Papæ scripta, non autem post Canonizationem. Itaque XI dicitur Dominicus de Tremonia nunc civis Papiensis, qui aucta littera cum miraculis de Canonizatione S. Thomæ, devovit se ei, & sanctus est.

D 5. Succedunt varia Translationes Corporis S. Thoma, quod vis e monasterio Fossa-nova ab Honorato Comite Fundorum sublatum est & translatum Ordini Prædicatorum, eique tandem ab Urbano V donatum, ac Tolosam anno MCCCXXVIII translatum ab Hiclia Raymundi tunc Ordinis Prædicatorum Generali Magistro. Historiam hanc Translationis cum Bullis apostolicis ea de causa concessis, & variis tunc patris miraculis scripsit Raymundus Hugonis, dicti Magistri Generalis socius ac testis ocularis: quam damus ex MS. autographo Tolosa apud Patres Prædicatores adseruato nobis Parisiis a R. P. Francisco Cameris ejusdem Ordinis Prædicatorum, communicatam. Aliâ historiam Translationis Roma in bibliotheca Vaticana in Actis sumus, subjunctam supra citata Viæ per Bernardum Guidonis, quam etiâ damus, quod varia contineat & de ipso Raymundo Hugonis, quæ hic neglecta. Eandem Mediolani reperimus in codice Ambrosii Tægii, sed ex priore relatione interpolatam, quod ejus augmentum nolimus ideo inferere: subjungimus, quæ de brachijs Parisiis & Neapolim delatis monumentis perimus.

Demum de ejusdem Sancti reliquijs & cultu analitica profertur. D

E rimus, variis ex locis submissa aut a nobis ipsis observata. 6. Inter alios, qui gesta S. Thoma postmodum ediderunt, primo loco censendus Petrus de Natalibus, qui Catalogum Sanctorum scripsit anno MCCCXXII & sequente, eique inscripsit Vitam S. Thoma satis præclaram, usque ad corporis repositionem ante altare templi Fossa-nova. Inter viros illustres Ordinis Prædicatorum, apud Leandrum Albertum lib. 4. folio 136 profertur Jacobus de Sufato, qui inter alia monumenta scripsit Chronicon verum gestarum Ordinis Prædicatorum, & varia de S. Thoma immiscet: inter illa, quæ de genere ejus paterno & materno tradidit, a Malvenda citantur ad annum 1237 & rejiciuntur. At virtute & doctrina hisce clarior extitit S. Antoninus, ex Ordine Prædicatorum Archiepiscopus Florentinus, vita functus anno MCCCXXII. Hic parte 3 Chronici titulo 23 cap. 7. deducit Vitam & miracula S. Thoma, meminitque corporis Tolosam translata. Citatur a nonnullis Jacobus de Voragine, ex Ordine Prædicatorum Archiepiscopus Genuensis, mortuus anno MCCCXXVIII, qui supra inter antiquiores scriptores collocandus foret, si in Legenda aurea sive Historia Longobardica Vitam S. Thoma edidisset, sed est hæc postmodum ab aliis adjuncta num. 211, & in ea agitur de Canonizatione diu post obitum Jacobi de Voragine facta, etiam in opere excuso anno MCCCCLXXXV. Secutus dein Claudius de Rota, sed in adjunctis Sanctis ordine mutato.

F 7. Seculo jam proxime clauso post millesimum quingentesimum plurimi perrexerunt laudes S. Thoma scriptis suis extollere, inter quos Joannes Garzo sive Garzonius Bononiensis, Vitam S. Thoma inscripsit Leandro Alberti, qui eam in Romanula descriptione suam Augustinum agnoscit, & Vitam S. Thoma ad se missam edidit initio libri IV de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum, quod opus in lucem prodixit Bononia anno MDXVII. Verba eodem tempore Joannes Antonius Flaminius Forocorneliensis, qui Bononia anno MDXXIX edidit Vitas Patrum Ordinis Prædicatorum, Catalogo Sanctorum tunc inscripserunt, videlicet SS. Dominici, Petri Martyris, Thoma Aquinatis, Vincentii & Antonini, ac Vitam S. Thoma deducit aduicis miraculis, Bulla Canonizationis, translatione, approbatione Doctorum Parisiensium. Inter miracula recenset duo recentia sibi a Dominico Calvisiano Ord. Prædicatorum relata, quæ benevolus Lector itidem reperiet. Eodem seculo Laurentius Surinus Vitas SS. enitit, & fere ab antiquis scriptoribus, ac Vitam S. Thoma ex scriptis hæc dignis a se collectam & digestam: quam Antonius Senensis dignam existimavit, quæ seorsim inter Vitas SS. PP. Ord. Prædicatorum Lovanii anno MDLXXV editas, adderetur. Erant jam tum opera S. Thoma jussu & sumptibus Pii V Pontificis Roma anno MDLXX excusa: quibus alia in eadem Vita S. Thoma præfixa est ex pluribus auctoribus recentior collecta. Didus etiam Antonius Senensis publicavit anno MDLXXXV Chronicon & Bibliothecam Ordinis Prædicatorum cum illustri utrobique, cum S. Thoma. Quin & Sixtus Senensis, & post eum Alfonsus Fernandez addunt Lemetrium Cydonium de vita, doctrina & miraculis S. Thoma differuisse, quod opus neciam licuit videre. Agidius de Columna Episcopi Bituricensis testimonium adfertur infra in Actis, uti & Henrici Gamaeensis in Annotationibus. Si qui plura desiderant adeant Tribemium, Brævinum, Oadricum Raynaldum, Spondanum, Cusquium, Bellarminum, Possëvinum, Michaelum Pium, Ferdinandum Castillum, Ignatium Calvanum, Joannem Rebacum, Theodorum Vallium, & quæque Vitæ Sanctorum, etiam peregrinis linguis, in lucem ediderunt. Omittimus nomina eorum, qui panegyricos tractatus, orationes, homilias, & commentaria scripserunt.

G 8. Cultus sacer ex Bulla Canonizationis liquet, quæ Joannes XIII mandat ejus festum, ut Confessoris, die VII Martii debita veneratione celebrari: ac Pius Papa V anno MDLXVII statuit, ut de quatuor Ecclesiæ Doctoribus soles fieri, ejus diem festum honorari. Confirmant cultum antiqua Missæ

A *salutis & Breviaria*, in quibus proprii de eo hymni & Le-
ctiones reperiuntur; quarum aliquas ex Breviario anti-
quo Capuano nobis submisit Silvester Ajossa ibidem Cano-
nicus, cujus humanitatem Capuæ experti aliquando fui-
mus. De singulari ejus apud Neapolitanos & alios veneratione infra inter *Analeſta* agemus. Caput etiam olim
nomen adscribi *Martyrologiis* plerisque, quorum varia
MSS. sub nomine *Ussardi*, sed ad usum singularium Ec-
clesiarum aucta, habemus. Referunt eundem *Belminus*,
Maurolycus, *Galesinus*, *Canisius*, *Sanſſæus*, *Ferrarius*,
nisi in *Anſario Ussardi* *Crevenus* & *Molanus*. De eo in
Martyrologio Romano ista leguntur: In monasterio *Fosſe-*
novæ prope *Tarracinam* *S. Thomæ Aquinatis*, *Confello-*
gis & *Doctoris*, *Ordinis Prædicatorum*, nobilitate gene-
ris, vitæ sanctitate, & *Theologiæ scientiâ* insignis,

§ 11 Nobilitas generis S. Thome. Locus natalis.
Tempus vite & mortis.

9 **A**quinum urbs Lasis antiqui est, nunc regno Neapolitano adscripta, e cujus Comitibus suam traxit originem S. Thomas de Aquino; cujus majores isti consensur, pater Landolfus, avus Thomas, proavus Lando, abavus Pandolfus, atavus iterum Lando, omnes Comites de Aquino: ante quos fuisse Adenulfum docet Leo Ostiensis lib. 2 Chronici Casinensis cap. 16 hisce verbis: Præterea eo tempore, circa annum emxcvi, in Aquinensi Castellatu Adenulfus, cognomento Summacula, abavus scilicet eorum, qui nunc dicuntur Aquinensium Comites, circa annum mxc, & mcviii, ut forte inter Adenulfum & Landonem seniore aliquis innominatus sic interponendus. Camillus Pergrinus in Historia Principum Langobardorum, Neapoli anno mdcxliii edita, pag. 194 & seqq. pluribus probat Adenulfum hunc Campanum existisse Patricium, ejusque gentem totam ad clarissimi Aquinatis Doctoris tempora & inferiora quoque tum Capuæ fuisse, tum Campanam fuisse existimatam: imo hos Comites Aquini agnatos fuisse Langobardorum Principum, Capuæ residentium: aliquos etiam fuisse Duces Caputæ urbis. De atavo Landone ejusque Fratribus Siconniso & Adenulfo agit Leo lib. 2 cap. 68, uti de abavo Pandolfo lib. 3 cap. 6, & proavo Landone lib. 4 cap. 16. Thomam avum & Landolfum patrem passim omnes admittunt. Landolfi frater fuit Raynaldus, a quo Thomas de Aquino Comes Acerranum est prognatus, S. Thoma fratrueis. De his sapius agitur in Chronico Richardi de S. Geminianno tomo 3 Italia sacra. Ceterum hisce non lubet immorari; & sufficit genealogia studiosis ista proposita esse ex schedis Michaelis Monachi, Capua nobis transmissis. Mater S. Thomæ Theodora, dicitur ab anonymo scriptore Vita, ante opera edita, fuisse filia Comitis Theatis, ex Normannica origine. Hinc alii inferunt Caracciolum fuisse, quod ex hac familia tunc florent Comites Theati. Clemens Papa VIII cum indulgeret Neapolitanis, ut S. Thomas ceteris ejusdem urbis Patronis adjungeretur, agnovit patrem Landulfum Comitem Aquinatem, matrem Theodoram Theatis Comitis filiam ex gente Caracciola. De fratribus & sororibus S. Thoma infra in Actis & Processu Inquisitionis agitur.

10 Depatria seu loconatali aliud passim moveretur dubium. In *Vitis Fratrum Predicatorum* lib. 4 cap. 17 dicitur Frater valde nobilis de partibus Romanis; & *Canonicatano* lib. 1 de *Apibus* cap. 20 num. 10, nobilis adolescens de Romanorum partibus. In *castro Rocca-sicca* infra in *Vita* num. 2 & 3 mater & pregnans degebat, & puerulum educavit, & num. 9 abreptum ex *Ordine Predicatorum* in carcere desinuit, diciturque castrum id situm in confiniis regni Siciliæ & Campaniæ, ubi Campania Romana Sedis Apostolica dictio intelligitur, & regnum Neapolitanum Sicilia cis Pharam dictum. Est illa Rocca-Sicca in diœcesi Aquinensi, haud procul ab ea urbe. Ex quo loco

submissum nobis publicum Instrumentum per Jacobum Antonium Castiglia publicum Notarium anno MDCL confectum, quo Franciscus Angelus Syndicus, Joannes Horatius Mancinus, Hieronymus di Cossia & Franciscus di Nardo Officiales fidem faciunt & testantur, traditione antiqua haberi & credi, S. Thomam natum esse in memorato castro Rocca-Sicca; idem legi in Annalibus dicti oppidi, & facellum ad honorem S. Thomae extructum eo loci hactenus videri, quo in lucem creditur ediens.

11 *Natus est S. Thomas sub initium anni MCCXXV, saltem ante diem VII Martii, uti ex tempore obitus & aetate ejusdem certo constat. Ordinem Prædicatorum ingressus est anno MCCXLIII, ætatis sue XIX. Quæ manifestæ sunt ex ejus captivitate intra paucos menses post habitum assumptionis illi inflicta; in qua potissimum fuit anno MCCXLIV, cum in Etruria esset & Imperator Fredericus & Innocentius Papa IV, ille Aquæ-pendence urbe agri Urbepetani, iste partim in civitate Castellana, partim Særii in vicina Roma disione, vulgo Patrimonio S. Petri appellata. Quæ omnia commodius ad caput 2. Visa probantur, & ex sequentibus confirmantur. Fuit autem S. Thomas in carcere plus anno, uti in Processu Canonizationis num. 76 indicatur, quod tempus duos circiter annos aliqui asserunt. E carcere remissus ad conventum Neapolitanum, inde Romam ablegatus anno MCCXLV, cum ibidem sub Joanne Teutonico Magistro Ordinis Capitulum Generale haberetur: inde ductus Parisius, dein Coloniam, ubi sub B. Alberto Magno aliquot annos studuit, postea Parisios remissus, ac Baccalaureus factus, sacram Theologiam prælegit. Anno MCCLIII aut sequente Doctor Theologia creatus, viginti ultimos visa sua annos docendo, scribendo, concionando peregit. Tandem anno ætatis XLIX absoluto, & quinquagesimo inchoato, die VII Martii anni MCCLXXIV, ad celestem Angelorum & Sanctorum Sedem migravit, æterna Dei visione fructurus. Quæ omnia in Actis antiquioribus continentur.*

12. *Corpus sapientis translatum, primo ad Capellam S. Stephani paucis post sepulcrum dictis: ac post menses septem relatum ad priorem sepulcrum, & caput a corpore avulsam post octo ab obitu circiter menses, Alia Translatio facta post VII inde elapsos annos: alia facta anno post obitum XIV, & manus sorori ejus Theodora data. De corpore Fundas ac tandem anno MDCCLXVIII Tolosam delato accurate infra differitur.*

V I T A

Auctore Guiljelmo de Thoco Ord.
Prædicatorum

Ex MS. Coloniensi monasterii Crucigerorum, collata
cum variis ABis MSS. ex hac desumptis.

INDEX TITULORUM

præfixorum singulis Capitulis, quibus in numeros trans-
latis, nova Capitulum distinctio datur.

- 1 **P**roœmium de historia B. Thomæ de Aquino Ordinis Prædicatorum, & primò de nativitate, institutione & ejus commendatione.
- 2 De ortu S. Thomæ, quando fuerat prophetatus.
- 3 De signis, quæ in ejus pueritiâ apparuerunt, & de puerili custodiis.
- 4 De chartula Virginis, quam puer divinitus accepit, retinens manu clausa.
- 5 Quod parentes puerum obtulerunt nutriendum in monasterio montis Casini.
- 6 Quod de consilio Abbatis prædicti monasterii puerum parentes mittunt Neapolim.
- 7 Quod sanctus puer multum proficiens, Ordinem ingreditur prædicatorum.
- 8 Quod mater ejus audiens ingressum ejus ad Ordinem, sibi divinitus prophetatum, venit Neapolim ipsum in Ordinem confirmare.

9. Quod

nomem Mar-
tyrologiis
inferimus.

Family
Compositae
Aquilegia
no. 95.
indigata.

Water on Caracalla or Complete Transition?

1940 1941
 1942 1943
 1944 1945

- AUCTO-
RI CUI.
DE THO-
CO.
EX MIL.**
- A** 9 Quod mater turbata, quia filium videre non poterat, fecit ipsum per filios alios, qui erant cum Frederico Imperatore, in custodia capi, & sibi mitti.
- 10 De pugna virtuosa & profectu, quem habuit in carcere.
- 11 De acriori insultu coetaminis, quod Deo auxiliante vicit.
- 12 Quomodo sanctus juvenis suis suo Ordini restitutus.
- 13 Quod predictus Sanctus Ordini restitutus ad Magistrum Albertum ejusdem Ordinis in Coloniā mittitur instruendus.
- 14 De commendatione Magistri ejus Alberti in vita & scientia.
- 15 Quod persuasione Magistri Alberti factus est Frater Thomas Baccalaureus Parisiis.
- 16 Quod dictus S. Thomas potest ex figuris veteris & novi Testamenti congrue commendari.
- 17 De visione, quam habuit, quando factus est Magister in Theologia.
- 18 De profectu sui magisterii in libris, quos fecit.
- 19 De erroribus, quos predictus Doctor destruxit, & primo Averrois.
- 20 De errore Guilielmi de S. Amore, Seguri & eorum sequacium.
- 21 De errore novi spiritus libertatis & tertii status mundi.
- 22 De errore Graecorum, quem destruxit.
- 23 De conversione duorum Judaeorum magnorum, per predicationem & ejus orationem.
- 24 De universis virtutibus ejus.
- 25 De humilitate predicti Doctoris.
- B** 26 Aliud de ejus humilitate.
- 27 Item de humilitate ejus aliud exemplum.
- 28 De dicti Doctoris mentis & corporis puritate.
- 29 De puritate ejus mirabili cuidam Fratri revelata.
- 30 De dicti Doctoris contemplatione & oratione.
- 31 De his, quae predictus Doctor orando petebat.
- 32 De effectu mirabili orationis ejusdem Doctoris.
- 33 De alio effectu suae orationis.
- 34 De elevatione corporis ejus in oratione ejus.
- 35 Quomodo duobus cubitis.
- 36 Quod predictus Doctor fuit consilio providus.
- 37 De predicti Doctoris miranda caritate & benignitate.
- 38 De naturali propagine dicti Doctoris.
- 39 De naturali dispositione corporis dicti Doctoris, quae respondebat interiori virtuti mentis.
- 40 De subtilitate ingenii ejus.
- 41 De rectitudine iudicii ejus.
- 42 Quod predictus Doctor fuit magnae memoriae.
- 43 Quod fuit rerum temporalium & honorum contemptivus.
- 44 Quod fuit abstractus a sensibilibus.
- 45 De visione, quam habuit de Sorore sua.
- 46 De visione Fratris Romani.
- 47 De revelatione predicti Doctoris de Fratre tentato.
- 48 De revelatione dicti Doctori facta, & mentis abstractione.
- 49 De devota ejus predicatione & prosecutione sermonis.
- 50 De visione habita & dicti Sancti historia vitae suae.
- 51 De miraculis factis in vita dicti Doctoris, & primo ejus socio mirabiliter sanato.
- C** 52 De miraculo dentis superflui dicti Doctoris, qui subito de ore decidit.
- 53 Quomodo de Sacramento altaris, quod scripserat & conceperat, per visionem Christus approbavit.
- 54 De muliere a fluxu sanguinis liberata.
- 55 De stella, quae visa est ingredi cameram dicti Doctoris, & stare supra caput ejus.
- 56 De pugna, quam visus est predictus Doctor facere contra demonem in camera sua.
- 57 De vocatione dicti Doctoris ad Concilium Lugdunense, & de ejus infirmitate, & miraculo piscium.
- 58 De ingressu dicti Doctoris in monasterium Fosse-nove, & quod prophetavit de suo obitu.
- 59 De felici obitu Doctoris dicti, & devota susceptione Sacramenti sancti Corporis Jesu Christi.
- 60 De mirandis praesagiis obitus dicti Doctoris.
- 61 De visione habita Neapoli & sancti Doctoris obitus die & hora.
- 62 De illuminatione cæci.
- 63 De devota dispositione sancti funeris dicti Doctoris.
- 64 De mirabili testimonio Confessoris praefati Doctoris.
- 65 De visione etiam ostensa post dicti Doctoris obitum.
- 66 De tempore obitus dicti Doctoris.
- 67 De prima corporis dicti Doctoris Translatione.
- 68 Quod fuit divina dispositione provisum, ut in dicto monasterio obierit.
- 69 De secunda Translatione, iterum ad locum & iteratis miraculis.
- Hec usque erant Capita omnium similis, quae in sequentibus duntaxat a nobis suppleta: quae etiam in duobus ultimis capitulis videntur desuisse, quod numerus 67 hic reperitur.*
- 70 De miraculo odoris ad manum dicti Doctoris tertio iterato.
- 71 Quod Dominus Thomas Comes Mariti, nepos dicti Doctoris, fecit praedictam manum deponi in loco Fratrum sui Ordinis Salerni.
- 72 De miraculo curationis Magistri Rinaldi.
- 73 De liberatione pueri paralytici, imo demoniaci.
- 74 De patiente artemicam liberato.
- 75 De patiente febres liberato.
- 76 De patiente febres subito liberato.
- 77 De leproso sanato.
- 78 De liberato ab apostemate.
- 79 Item aliud miraculum.
- 80 De duobus Fratribus liberatis in mari, meritis dicti Sancti, qui, invento ipso miraculo in mari, ibant ad curiam Summi Pontificis.
- 81 De processu totius negotii usque ad Inquisitionem factam in curia, de fama, vita & miraculis dicti Sancti.
- 82 De Inquisitione Neapoli post reditum dictorum Fratrum de curia.
- 83 De visione, quam quidam monachus habuit de predicto Doctor.
- 84 De monacho liberato ab apostemate.
- 85 De monacho ab apostemate & febribus liberato.
- 86 De monacho a febribus liberato.
- 87 Item de febribus liberato.
- 88 Quod per invocationem S. Thomae magna tempestas fuit sedata.
- 89 De curatione brachii cujusdam Conversi.
- 90 De curatione brachii unius Conversi ejusdem claustrum.
- 91 De quadam puella a gravi infirmitate curata.
- 92 De quodam eremita a quadam infirmitate curato.
- 93 Quod curavit quemdam de parte fracturam, quae mansit in brachio post curationem ipsius.
- 94 Quod quemdam curavit a febre quartana & a dolore brachii.
- 95 Quod unum liberavit a tussi graviter patiente.
- 96 Quod per applicationem reliquiarum S. Thomae quadam filia a struma in gutture fuerat liberata.
- 97 Quod quidam de dolore in dextero latere fuit liberatus.
- 98 Quod curavit quemdam gravem dolorem stomachi patientem.
- 99 De quadam filia a febre liberata.
- 100 Quod curavit puerum a lunatica infirmitate.
- 101 Quod cuidam visum restituit, quem quatuor vicibus amisit.
- 102 De puero, qui dormire non potuit, quem dormire fecit.
- 103 Quod curavit quemdam a tumore gutturis.
- 104 Quod liberavit puerum per molendinum arreptum.
- 105 Quod curavit quemdam in utroque oculo.
- 106 Quod curata fuit a dolore brachii per tactum compuncti sui, cum quo antea tetigerat reliquias S. Thomae.
- 107 De quadam a dolore gutturis liberata.
- 108 Quod curavit cuidam mammillam suam.
- 109 Quod liberavit quemdam a tumore auris.
- 110 Quod curavit quemdam tribus annis in tibia tumorem & dolorem patientem.
- 111 Quod curavit quemdam a fistula.
- 112 Quod curavit quemdam ab hydropisi.
- 113 Quod curavit unum de dolore coxae & inguinis.
- 114 Quod curavit unam a paralyti.
- 115 Quod curavit quemdam a podagra.
- 116 Quod unum de gravi dolore stomachi.
- 117 De liberatione cujusdam a dolore brachii.
- 118 Quod liberavit quemdam a quartana.
- 119 Quod curavit Dominum a gravi dolore oculorum.
- 120 Quod curavit quemdam a duplici tertiana.
- 121 Quod curavit quemdam Archiepiscopum tumorem cum ulcere in tibia patientem.
- 122 Quod predictum Dominum ab acutissima febre liberavit.
- 123 Quod curavit quemdam Dominum a duplici tertiana.
- 124 Quod saumarius, qui cecidit super acutissimos lapides, in nullo fuit laesus.
- 125 Quod liberavit Dominum Matthaeum cum equo in periculo praecipitationis desperatum.

CAPUT I.

*Praemium. Praesagium ante nativitatem Orni,
Acta adolescentia. Studia. Ingressus in Ordinem.*

DEus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, modernis temporibus, quasi ad mundi vesperam, cum videbatur in suis manibus lumen suae notitiae abscondisse; radiis novi luminis iterum Ecclesiae miseratus, illuxit: & quos Doctoribus fideles suos noviter docuit, quasi tot sideribus mundum mirabiliter illustravit. Nam cum illa Dei Sapientia, Verbum Patris, manifestata fuisset in carne, ut omnem hominem illustraret in mente, & prima dispensatione immediate Apostolis illuxisset, posita sunt per eos prima fidei fundamenta, sicut de ortu Domini, quasi de lapidina totius Ecclesiae sunt excisa: a quibus velut a clypeis aureis, ab ipso sole iustitiae illustratis, secunda dispensatione divini Verbi, Doctores Ecclesiae quasi montes divinae speculationis altissimi splenduerunt.

Qui, sicut exigebat errorum diversitas, & suadebat veritas fidei inspirata; de utriusque Testamenti velamine intelligentiam in apertam notitiam educentes, quos libros, Spiritu sancto revelante, scripserunt, quasi tot turretes cum propugnaculis adversus haereticorum machinas fabricaverunt. Qui velut Joseph providentiam imitantes; de veteris & novi Testamenti segetibus excussa frumenta divini eloqui, quasi in quibusdam horreis, collegerunt in libris. Quae cum non essent ita parata fidelibus, ut satores divini seminis de facili educta de horreis in agro Dominico seminarent; providit Deus, ut tertia dispensatione Ordini Fratrum Praedicatorum divini verbi fieret commissio: qui ab occidis mundi partibus, in quibus corporale lumen solis occumbit, in suo Patre Dominico, qui ipsum instituit, divinitus praevius incepit. Cui concessum est, Spiritu edocente, de abstrusis favis sacrae Scripturae divini eloqui mella exprimere, & utiliora fidelibus, quasi fructum nuclei de testa difficilioris litterae, per apertorem intelligentiam demonstrare: & de Doctorum libris, quasi repletis horreis educta frumenta & cribrata subtilius, utiliora iterum in libris colligere, quo facilius possent per lucidiorem doctrinam fidelibus provenire. Hic est ordo stellarum manentium in voto professionis obedientiae, quae adversus Sisaram, id est, haereticorum aciem pugnaverunt: quae vocatae dixerunt, adsumus ad nutum praecipientis Ecclesiae, ad destructionem pravitatis haereticae, & diffusionem lucidae & climatae doctrinae. Qui ut promissum acciperet usque ad finem seculi perdurandi ei & eius Patri, qui ipsum instituit, Prophetice dicitur: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui amodo & usque in sempiternum. Quod verbum praedicationis cum in hac vita in fine mundi cessaverit; in laudis praconium in futura transibit. Unde & praedictus Ordo in similitudinem matutini & vespertini sideris convenienter accipitur, quia inter Ordines mendicantium in principio praedictae illuminationis, institutione & praedicatione primus apparuit, & ultimus pro testimonio fidei praedicanda manebit.

De praedicto autem stellarum Ordine, id est Praedicatorum, oportebat luminare aliquod praeceteris divinitus praefulgere doctius, & ideo de ipso praeceteris clarior Doctor praefulsit Ecclesiae, & qui velut stella splendida & matutina in aurora praedictae illuminationis apparuit, & quasi Hesperus serotini temporis usque in finem seculi mundum illuminans in suis libris pro fidelium illuminatione remansit. Hic

est Frater Thomas de Aquino Fratrum Praedicatorum Ordinis, de nobili Comitum genere, de domo Aquinorum; de regno & Siciliae genitus, amplius morum, vitae & scientiae claritate conspicuus, quam genitorum nobilitate praecclarus. De quo Doctore futuro mirabili ut praesciretur divinitus, quantum luminis natus mundo splendorem effunderet; praemonstratur de matris utero nasciturus, antequam mater ejus sciret, quod in utero suo esset in veritate conceptus. Cum enim mater ejus Domina Theodora, tam morum quam genitorum claritate conspicua, esset in castro d. Rocchae-Siccae in confinio regni Siciliae & Campaniae, venit ad eam in spiritu vir, Bonus nomine, melior vita & religione, qui diu in monte dictae Rocchae cum pluribus aliis eremiticam duxerat vitam; qui Sanctus reputabatur ab hominibus regionis illius, & dixit: Gaude Domina, quia es praegrans, & paries filium, quem vocabis Thomam: & tu & vir tuus cogitabitis eum facere monachum in monasterio montis Calini, in quo corpus B. Benedicti quiescit, habentes spem ad magnos ipsius monasterii reditus pervenire, per ipsius filii vestri apicem & praetaturam: sed Deus de ipso aliter ordinabit, quia erit Frater Ordinis Praedicatorum, tantae claritatis in scientia & sanctitatis in vita, quod in mundo sibi similis suo tempore non poterit inveniri. Cui respondit praedicta Domina: Non sum digna parere talem filium, faciat Deus suae placitum voluntatis. Quod totum ut propheticum dictum fuerat, est veraciter adimpletum. Nam statim secuta est apparens matris fecunditas; natae proles jocunditas, cum impositione praedicti nominis, sicut continebat praedicta series visionis, ut non dubitaretur cuncta impleri in puero, quae praedicta fuerant in promisso.

Et quia praemonstranda erant in puero divinitus praesagia futurae etiam corporalis vitae custodiae, qui praeservandus erat in mente; praetereundum non reputo, quin & illud scribatur, quod in suae vitae principio dicitur divinitus accidisse. Nam in dicto castro, cum subito horrenda tempestas fuisset exorta in aere, fulgur turrim concussit, & Sororem dicti pueri, quae dormiebat in turri, & equos, qui erant in stabulo, interemit. Mater vero, quae de puero magis, quam de filia erat sollicita, ad lectum, in quo nutrix cum puero dormiebat, tremebunda pervenit, quae sanum ipsum cum nutrice inveniens, Deo gratias reddidit: qui paulatim in puero complere, quae promiserat, inchoabat.

Signa etiam arbitror crebra retinenda memoria & indelebili notanda scriptura, quae in praedicti pueri ostensa annis infantiae, praesagia videntur fuisse totius in cogitatae divinae futurae. Nam contigit praedictam matrem suam in civitate Neapoli ire ad balneum cum aliis Dominabus, & praedictum cum ea portare filium per nutricem. Quem cum nutrix posuisset in consueto loco balnei ad sedendum, puer chartulam parvulam divinitus repertam in eodem loco, nullo vidente, suscepit. Nutrix autem cum vellet ipsum exuere, & ejus manum, in qua tenebat chartulam aperire, puer cepit fortiter ejulare: cui nutrix compatiens, clausam manum habentem puerum balneavit, absterxit & induit, ac ad domum una cum matre clausam tenentem manum portavit. Cujus mater cum clausam manum aperuisset filii, quantumcumque puerulus ejularet, reperit in manu ejus chartulam nihil aliud continentem, nisi Ave Maria, Salutationem Virginis gloriosae. Conveniens enim fuit divinae providentiae, ut praemonstraretur in puero, quod futurum erat postmodum in Magistro, ut praesciretur, quam salutarem doctrinam jam vir sanctus deberet effundere, quem chartulam continentem nostrae salutis initium, non nisi divino ductum Spiritu, contigisse invenire. Ex tunc vero inolevit puero praedicto mirabilis consuetudo divinitus indita, non ex frequentia actus similis

DUCTO.
RE GUIL.
DE THO.
CO.
EX MSS.
de matris
praedictae

d
e

casus.
E

f
in tempestate
juvare.

Chartulam
continentem
Ave Maria
salutationem
virginis
gloriosae

Ecce
illuminatus
Apostoli

ad dnm

3 Recordari
Ordinis Prae-
dicatorum

Ind. 4. & 5
C
in illis
luminis
splendore

11, 9, 21

ab maior
fidei &
Thomas de
Aquino

b

A similis acquisita, quod, quoties, puer ex quacumque caussa in fletum incideret, nullo nutricis applausu a fletu quiesceret, donec chartulam scriptam puer gembundus haberet: quam acceptam statim in ore ponebat. Ubi divinitus præmonstrabatur in puero, quam discreta ruminatio Scripturarum in ipso debebat præcedere, quas legendo disceret: & quantum saporem dulcedinis Doctor sensurus erat, dum disceret: ac quantum aliis gustandum relinqueret, dum scribendo dictaret: ut videretur esse quasi miranda quædam apis docta divinitus, quæ de diversis floribus Scripturarum volatu studii verba mellea divinæ scientiæ, quasi in favis, in suis libris colligeret, & exprimenda toti Ecclesiæ ore doctissimo in suo alveario sigillaret. Hic est, cui de manu Angeli liber porrigitur, quem præ meditatione discretionis quasi masticando, sicut Ezechieli mandatur, comederet: & pro velocitate inveniendi, quæ disceret, sicut in Apocalypsi Joannis dicitur, devoraret: quia in libro veteris Legis, quasi masticatione discernendus fuit sensus a littera: in novo vero divina sacramenta fidei sic manifeste fuerunt proposita, veluti statim aperto animi ore voranda, in quibus sufficienter eruditus Doctor iste mirabilis, infusa luce novit vetera, quasi comedendo discernere, & nova devorando monstrare.

Deinde parentes ejus puerum faciunt cum omni diligentia enutriti, ut puerum mirabilem, quem prophetia promiserat, & gratia tam manifesta monstrabat. Quem sic enutritum libenter Deo offerunt, & quinqueennem ad monasterium prædictum montis Casini per nutricem cum bona societate transmittunt, in quo instrueretur sanctis moribus, divinis illuminationibus præparandus. Hoc divino ordinante consilio, ne tam utile luminare Ecclesiæ moriretur in tenebris, & tam spectabile sanctitatis exemplar noxiis nutrire moribus cum mundanis: quod totum ex fidei narratione & matris est habitum, quæ etiam exemplis sanctitatis claruit, & vitam cum laudibus felici morte finivit. Cum autem prædictus puerulus coepisset in dicto monasterio sub disciplina Magistri diligentius educari, ad futuri profectus indicium in ætate tam tenera & scibilibus nescia, qui necdum se scire poterat, miro modo Deum adhuc nesciens, divino ductus instinctu scire quærebat. De quo futurum erat, ut, dum sic anxius & aturius Deum præ aliis quæteret, clarius præ ceteris, quæ scire futurus erat, scriberet, quæ de Deo, ipso denante studiosius & citius inveniret. Parvulus adhuc a nobilium puerorum commortio, qui ibidem nutriebantur in moribus, ut moris erat patriæ, sæpe frequentius absentebat: habens in manu chartulam, continentem in scripturis prima addiscentium puerilia rudimenta. Erat autem prædictus puer non verbis garrulus, sed medicari intra se jam incipiens taciturnus non dissolutus & vagus discursibus, sed ab omni puerili levitate quietus, & ut ostendere adhuc poterat, in oratione devotus: ut jam in eo novitia artes ostenderet, quæ postmodum profecta monstraret. De quo cum prædictæ matri diceretur ad gaudium mirabatur de puero, conferens in corde suo, & sperans impleri in filio, quæ prædicta fuerant Spiritu pronuntiante divino.

6 Abbas autem prædicti monasterii providus, cum adverteret in puero tam certa & matura futura perfectionis indicia, & clara jam prævuntia semina futura segetis Scripturarum, advocato Domino Landulpho patre prædicti pueri, provide ei consultavit, ut puer mitteretur Neapolim ad studendum: ubi studens inciperet addiscere quæ Deus tot indiculis inceperat præmonstrare. Unde puer de utriusque parentis consilio Neapolim mittitur, & sub Magistri Martini in grammaticalibus & logicalibus, & Magistri Petri de Ibernia studiis in naturalibus edocetur. In quorum scholis tam luculenti copit esse ingenii, & perspicacis intelligentiæ, ut aliis & profundius & clarius aliis au-

ditæ repeteret, quam a suis Doctoribus audivisset. Et D quod congruum erat Divinæ providentiæ, præfagia futura doctrina, quæ coeperat demonstrare, per gratiam, quam effudit, non destitit de juvene prædicto continuare. Nam cuidam Fratri Ordinis Prædicatorum, admiranti de præfati juvenis admiranda scientia, de ipso subscripta apparuit visio, quod de ejus facie splendor procederet quasi solarium radiorum, qui in longinquum omnium illuminaret aspectum, Quæ visio tribus vicibus eidem Fratri apparuit, & futuri effectus certitudinem indicavit.

7 Cumque mirabilis juvenis tam festinus profectus scientiæ, qui divinæ potius, quam humanæ videbatur esse virtutis, Magistros & alios in admirationem adduceret, & per scholas celebris ejus fama volaret, cogitans prædictus juvenis, (qui eodem spiritu agebatur ad cultus, quo prophetatus fuerat nasciturus) quod poterat sibi esse damnabile, si commissum ei talentum naturalis ingenii, dono gratiæ spiritus augmentatum, sub terra velut sudario neglectioris vitæ absconderet, quod poterat per transitum ad aliquem Ordinem augmentare; ductus est ad Fratrum Prædicatorum Ordinem, diu cordis desiderio affectatum, eo duce, quo fuerat prophetica visione prædictum. Fr. Joannes de S. Juliano b prædicti Ordinis, fama & opinione præclarus, divinæ vocationis ipsius divinitus executor effectus, prædictum juvenem a Deo sibi destinatum monuit, & ad ingressum prædicti Ordinis mente dispositum inclinavit, ut hic juvenis vellet perficere, quod Deus de ipso dignatus fuerat præmonstrare.

a Præmium hoc etiam continetur in codice pergameno nostro, & præponitur Vita Bernardi Guidonis in MS. Kober-Vallis, quæ tamen ejus nomen non indicat.

b Hinc incipit Vita per Bernardum Guidonem, & passim ab aliis abbreviata, & emendata.

c Ex ejus regni parte, quæ modo regnum Neapolitanum appellatur.

d Rothæ sita, seu sito videbatur legi, aliis Rocca-sicca co-
strum, etiam in Processu Canonizationis, de eo ante assum.

e Campania ibi capitur pro Campania Romana, Sedis Apostolica aitione, nullo Campagna di Roma.

f Desunt hæc apud Guidonem & passim alios: descriptis Flaminibus.

g A matre auditis nepis S. Thomas Catharina, potissimum quæ de eremita dicta sunt, & referuntur in Processu n. 62.

h Tunc temporis Prior, ut legitur in Vita apud Malvandum sub nomine Gerulmi de Thaco, additq; Thomam in ætate habentem circa 14 annos receptum. At Bernardus Guidonis ista adjungit: Habitum Ordinis contulit & induit vir per omnia laudabilis & devotus Frater Thomas Agni de Lentino, tunc Prior Neapolitanus, qui fuit Archiepiscopus Cusentinus, & idem f. translatus sacrus fuit sanctæ civitatis Hierusalem Patriarcha. Hæc ibi. Archiepiscopus creatus anno 1268, Patriarcha 1272. mortuus anno 1276. Vitam S. Petri Martyris edidit. Guidonem descripsit S. Antonius & alii. Melius auctor noster ab omnibus his, ut non omnino certis, abbreviat. De anno ætatis supra alium.

CAPUT II.

Captivitas S. Thomæ. Variæ tentationes in custodia superate.

8 DE ejus ingressu admirati sunt nobiles civitatis, quod tam nobilis juvenis, parentum domum desereret, & tam clarum principium, quod prognosticum erat futura promotionis indicium, sub habitu pauperis Ordinis occultaret. Fratres ergo prædicti Ordinis exultaverunt in Domino, tam nobilem & mirabilem juvenem eis esse divinitus destinatum, quem jam sperarent certis indicibus ad magnum scientiæ apicem perventurum. De quo cum ad Vasallos parentum ejus Rocchæ prædictæ relatione veridica pervenisset, & per eos cum lacrymis fuisset ejus matri querelosis vocibus intimatum; illa statim assumpto suorum

A suorum honorabili comitatu, memor promissionis prophetice, quam in filio suo videbat impleri; cum gaudio venit Neapolim, volens cum, in prædicto præfiso sibi divinitus Ordine, maternis monitis confirmare. Fratres autem ignorantes bonæ matris tam ordinatum affectum, quem credebant materna affectione turbatum, de custodia tam pretiosi recommendati thesauri solliciti, prædictum juvenem Terracenam, inde Anagninam, & usque Romam ad conventum S. Sabinae cum convenienti Fratrum societate miserunt. Quem sollicita mater prosequens, quæ materna affectione perurgebatur, & usque Romam veniens, tanti laboris fructu & talis filii desiderata visione privatur. Fratres autem supra vires maternalis animi credentes matrem affectum alium non habere, tantam supra juvenem apposuerunt custodiam, ut ipsum de Roma sine captionis timore deducerent, & cum mittendum Parisios cum bonâ Fratrum societate fugarent.

9 De hoc autem mater turbata, quod filium videre non poterat, & quod de tam ordinato affectu suo Fratres multis ejus assertionibus non credebant; vita in ejus animo promissione fidei, affectione corporali ad filios suos, qui erant cum Frederico Imperatore in castro Aquæ-pendentis Tusciae regionis, misit nuntium specialem, mandans eis maternæ benedictionis obtentu, quod Thomam filium suum, ac fratrem eorum, quem Fratres Prædicatores induerant sui Ordinis habitum, & de regno fugabant, in suis haberent manibus, & ipsum sibi sub bona custodia destinarent. Qui maternum volentes implere mandatum, & propriæ affectionis monstrare conceptum, coram Imperatore exposito jussu matris, & accepta licentia, per vias & stratas miserunt custodias. Et contigit eos prædictum fratrem suum juxta cuiusdam fontis irrigua quiescentem cum quatuor Fratribus dicti Ordinis invenire: in quem cum non ut fratres, sed ut hostes irruerunt, non valentes ipsum exuere prædicti Ordinis habitum, quem fortiter tenebat assumptum, & præcipue ne juvenis periculum aliquod propter illam injuriam turbatus, incurreret; dimissis aliis Fratribus, ipsum sic indutum matri suæ sub bona custodia transmissere. Quem mater cum vidisset cum gaudio, nec posset ipsum inducere ad prædictum habitum deponendum, fecit ipsum custodiri sub bona custodia in monte S. Joannis & Rocchæ prædictæ usque ad reditum filiorum. Interim tamen per diversa fecit moveri eum, volens experiri, si promissio vera eadet prophetica, quam tentatio mutaret humana. Fratres autem, quibus fuerat a mundana potentia de ipsorum manibus tam pretiosa præda sublata, quasi de amisso Joseph plurimum turbati, ad Summum Christi Vicarium & Innocentium Papam quartum, qui tunc erat in Tuscia, quasi ad alterum Patriarcham Jacob, cum gemitu accesserunt. Coram quo querela proposita, quod de mandato Imperatoris tantus excessus contra Ordinem esset permissus, & quod carnalium fratrum affectio, quasi fera pessima, devorasset Joseph; Summus Pontifex perturbatus, quod quasi in ejus provincia tantus excessus fuisset commissus, mandavit prædicto Imperatori, qui erat in regione propinquus, quod faceret de raptoribus dignam pro convenienti satisfactione vindictam. Qui metuens Summi Pontificis indignationem incurrere, si non sterneret excessum per justitiam emendare de personis, fecit capi prædictos fratres Thomæ germanos. Contra quos requisiti Fratres prædicti Ordinis, si vellent querelam ponere de illatis injuriis; timentes ex hoc Ordini scandalum, & suis conscientiis imminere periculum, a proponenda querela penitus destiterunt, maxime cum audissent prædictum juvenem & constanter tenere habitum, etiam in carcere custoditum.

10 In tali autem carcere juveni diligentius coarctato, quamvis privato lumine & exitu libertate, lumen

ei in tenebris adfuit, & in vinculis plus libertatis invenit. Qui dum ardebatur in corpore, solvebatur in mente: cui tantum spiritualis intelligentiæ radiis Deus miserator illuxit, quod ibi Bibliam perlegit, & textum sententiarum didicit, & tractatum fallaciarum Aristotelis, ut dicitur, copulavit; atque sorores suas sacras litteras pro præfatio sui magistratus instruxit. Qui jam incipiens sua fructificare doctrina; suam sororem, quam ad eum seducendum parentes miserant, ad amorem Dei & contemptum mundi suis monitionibus & exemplis induxit. Quæ habitum religionis S. Benedicti accipiens, propter probitatem & vitæ meritum regimen monasterii S. Mariæ de Capua electa & confirmata suscepit. Interea devotus juvenis, ut certam faceret per bona opera suæ vocationis electionem per gratiam Dei; sic orationi, contemplationi, & lectioni totaliter se donavit, quod nullis persuasionibus, tentationibus, minis, quibus aliquando gravium personarum corda consueverunt allidi, ejus animus potuit immutari: imo plus roboris ex impugnatione collegit, quo plures ictus certaminum impugnatus accepit. Quem cum fratres sui post reditum gravius impugnarent, tentaverunt per injurias perturbare, quem per terrores non poterant frangere, nec persuasionibus emollire. Unde fecerunt sibi dilaniari habitum prædicti Ordinis, ut præ verecundia dilaniatum deponeret, & alium indueret, qui placeret ei. Qui cum illatam injuriam patientissime tolerasset, quasi Christum induisset in dicto habitu, illius semicinctiis se involuit; nihil minus se induisse arbitratus, si dilaniatum teneret habitum, qui integrum tenebat ex devotione susceptum.

11 Qui cum propter dictam injuriam non possent ipsum evertere, cogitaverunt per aliud genus impugnationis evincere, quo turres concuti, saxa molliri, & cedri Libani consueverunt tempestate sustodi. In quo cunctos invenimus pugiles; sed paucos præ difficultate victores. Nam miserunt ad ipsum solum existentem in camera, in qua sub tali custodia dormiebat, puellam pulcherrimam, cultu meretricio perornatam, quæ ipsum aspectu, tactu, ludis, & quibus posset aliis modis, alliceret ad peccandum. Quam cum vidisset pugil invictus, qui sibi jam Dei sapientiam sponsam acceperat, ejus amore flagrabat; & sentiret in se carnis insurgere stimulum, quem semper tenuerat sub ratione subiectum (hoc permittente providentiæ Divinæ consilio, ut gloriosior de certamine sibi triumphus exurgeret) accepto de g camino in spiritu citatione, juvenulam cum indignatione de camera expulit, & accedens in spiritus fervore ad angulum camerae, signum Crucis in pariete cum summitate citationis impressit; & prostratus ad terram, cum lacrymis a Deo petivit orando perpetuæ virginitatis cingulum, quod servare sibi in pugna concesserat incorruptum. Qui cum hæc orando cum lacrymis subito obdormisset, ecce ad eum duo Angeli caelitus missi sunt: qui asserentes eum a Deo exaudiri, & de pugna tam difficili obtinuisse triumphum, stringentes ipsum hinc inde in renibus, dixerunt: Ecce ex parte Dei te cingimus, quod petivisti, cingulo castitatis, quod nulla poterit de cetero impugnatione dissolvi, & quod humanæ virtutis haberi non potest ex merito, tibi conceditur divinæ largitatis ex dono. Cujus cinguli in se numquam sensitse fracturam certus fuit, ut dicitur inferius suorum Confessorum in obitu attestatione compertum. Nam suam virginitatem, quam in tam gravi pugna servavit invictam usque ad suum obitum sentire non potuit violatam. Unde ex tunc mulierum aspectum semper abhorruit, & earum consensum, colloquium, & convictum toto posse vitavit. Consueverat autem ex hoc admirari quamplurimum, & homines divinis speculationibus deditos assuetus erat arguere, quod diutius possent consedendo mulieribus

AUCTO-
RE GUIL-
DE THO-
CO
L. 2. MSS.

Reinoldus
et alii
dum indicat.

are pñ allat
et sic in un
fuerat

inter a do-
mō per form
stam dī mō
fui vñ
Neapolim

Joannes
Joannicus

Fredericus
imp.

A tempus longis locationibus perdere, nisi aliquod ne-
gocium nimis utile causa necessitatis occurreret; vel
de Deo, aut de divinis locutio immineret. In qua con-
strictione Angelici tactus cum dolore sensibilis percep-
tisset, excitatus est cum clamore, & querentibus, ad
quid clamasset, revelare noluit donum divinitus sibi
datum, sed manifestandum usque ad suum obitum
conservavit occultum. Quod tamen suo socio Raynal-
do revelavit, qui ad laudem Dei & revelationem San-
cti, pluribus revelavit ad exemplum. O felix clausura
carceris, in qua tantus intelligentiæ splendor illuxit!
O salutares compedes, qui tunc contulerant contemplan-
ti caelestia libertates! O felix ex victoria, fortis in pugna
tentatio, quam cum hostis concludere conabatur ad ca-
sum, surrexit divina assistentia in triumphum! O ex-
pressa matura indicia meritorum sanctitatis & vitæ, ut
ex utraque parte vitæ sensibilis impugnatus, pugil in-
victus; hinc deliciis, inde injuriis, nec emolliiri po-
tuerit nec allidi. O virilis pugil, & invictus tyro,
qui antiquo familiari devicto satellite, de tam diffi-
cili pugna insolitam reportavit victoriam: dignus de
cetero reportare coronam! O felix viator & hospes se-
culi, qui factus est ex victoria civis cæli, qui suos vi-
dere meruit divina dispensatione concives: cui Angeli-
ca societas, dum castitate cingitur, non negatur, qui
meruit fieri puritate Angelicus, dum pugnavit de sua
virginitate terrenus.

12 Et quia hæc omnia circa prædictum juvenem
divinæ dispositionis aptabantur consilio, nec erat relin-
quendus a Fratribus de Ordine captus, qui erat divi-
na miseratione in tam gravi tentatione servatus, ali-
quando Ordini prophetica promissione reddendus; non
desistit dictus fr. Joannes de S. Juliano ipsum in car-
cere visitare, quem tantam audiverat in pugna servare
constantiam, & tantam in moribus disciplinam. Hic
enim Reverendus Pater eundem amorem, quem reci-
piendo ad Originem ipsum conceperat, sub spe, quod
restitueretur aliquando Ordini, in mente servabat. Cui
occulte tunicas deferbat indutas, quas ei in camera se
expolians dimittebat, ne juvenis tandem defectum pate-
retur in corpore, qui tanta virtute roborabatur in men-
te. Sic fere per duos annos custoditus in carcere, ostendit
ex sui mentis constantia quantus futurus erat in vi-
ta: cujusdam provida mater sua vitæ, quod debe-
ret impleri in filio, quod per eremitam prædictum fue-
rat Spiritu revelante divino; ne videretur non tam ju-
venis constantiam, quam Dei providentiam impugna-
re, dissimulata prudenter custodia, permittit ipsum de
fenestra per lunem deponi: ubi parati Fratres susce-
perunt eum gaudio Neapolim duxerunt, exultantes in
Domino, de recuperato Joseph, qui velut ille spiritum
intelligentiæ habuit, & plus omnibus Egypti Sapienti-
bus intellexit. Quem sic Fratres receperunt instructum
de carcere, quasi diu mansisset in studio scholasticæ di-
scipline.

a Terracina & Anagnina nota in dila Campania Romano bo-
dierna urbes. In dila Terracina est Fossa-gata, ubi S. Thomas
est vita funditus.

b Humbertus aut, qui ejus iussu Vitas Fratrum Ordinis Pro-
dicatorem scripsit. Gerardus de Frasceto, l. c. 17 affert eum, cum
secum duceret Magister Ordinis Joannes Parisius ad proficiscen-
dum, a consanguineis raptum in via, confidentibus de Frederico
Imperatore, cum quo ipse tunc erat. Creatus est Joannes Teuto-
nicus, iussu eodem Humberto, anno 1241 Parisiis in festo Penteco-
ste, qui mox Romam profectus, a Gregorio IX. nuntio privilegia
accepit, anno 1212 Kalendas Septembris, quo a vna discessit Papa
Gregorius. Sed hoc ita differendum ad annum 1243, aut sequen-
tem, ut ex sequentibus constabit. Forson tamen posterior deductio
cum hoc fuit confusa.

c Fredericus Imperator ex Borussia in regnum Neapolitanum
discessit mense Martii anni 1240, & in eo mansit, usque ad Augu-
stum anni 1243, ut Visconti possit recuperare: qua spe frustratus
discessit, ac mense Septembris Gregorium petiit, ut notat Richardus
de S. Germano: in Chronico verum sui temporis, quod cum Novem-

bris ipsius anni absoluit. Claronius in Innocentio IV post alios ob-
servat Fredericum a Viurbienli obsidione submotum, Montem-
Flasconis munivisse, & Aquam-pendentem revelum, pacis men-
tionem reiterasse: idque anno proximo remanisse.

d Elestus Innocentius disce anno 1243, die 21 Junii, & 29 co-
ronatus Anagnina, Romam venit circa festum Sanctorum omnium,
& anno 1244, ut pax aliqua constitueretur, in Borussia proximam
Sedi Apostolica Subiectam a Paschate discessit, partim in civitate
Castellana, partim Suvii moratus, usque dum propter fraudes &
invidia Imperatoris classe irerumum Graviam avellat, inde in
Galliam discessit, ubi postmodum in Concilio Lugdunensi Impe-
rium Frederico abrogavit. Ea indicata tempora, & coram chara-
cteribus stabilita, maxime cum eadem referantur in Vita apud
Malvendam, ut apud Bernardum Guidonis, S. Antonium ac re-
liquos scriptores: ut mirum sit a Malvenda ista tradi anno 1237
tempore Gregorii XI.

e Hinc videtur colligi cum jam tunc aliquandiu in carcere
fuisse.

f In Vita apud Malvendam vocatur Soror major. Marottam
appellat Michael Monachus, asseritque anno MCCLV Abbatissam
S. Mariz Caput fuisse.

g Hinc hinc sequente, cum esset circiter 20 annorum, hæc
contigisse arbitramur.

C A P U T III.

Studia Colonia sub R. Alberto Magno. Laurea Doctora-
lis. Theologia Parisiis prælecta.

13 Postquam vero. Fr. Thomas, sicut divinitus Or-
dini deditus, sic fuit divinitus restitutus: ma-
gna est Fratrum facta lætitia, visa subito provisione di-
vina: qui cogitantes nec esse tutum tam nobilem ju-
venem retinere in suorum natalium regione, quamvis
parentes ejus & Fratres sui visa ejus constantia ab ejus
impugnatione cessassent, ipsum Romam ad Capitulum
generale miserunt: in quo provideretur ei propter spem
futuri profectus in proximo de studio generali. Quem
cum frater Joannes Teutonicus, Magister Ordinis in
carissimum in Christo filium suscepisset, duxit ipsum
Parisiis, & deinde Coloniam; ubi sub Fratre Alberto
Magistro in Theologia ejusdem Ordinis florebat stu-
dium generale: qui reputabatur in omni scientia singu-
laris. Quo cum pervenisset prædictus juvenis & audi-
villet in omni scientia profunda & miranda docentem,
gavissus est se cito invenisse quod quæretet: a quo hauri-
re posset avulus, quod sciret. Qui ut ostenderet, quia
ad hoc tendebat, quo venerat; cepit miro modo taci-
turnus esse silentio, in studio assiduus, in oratione de-
votus, interius colligens in memoria quod postmodum
effunderet in doctrina. Qui cum sub velamine mixæ sim-
plicitatis taciturnus absconderet, quidquid a Magistro
addiceret & quod Deus ei miseranter infunderet; co-
eperunt eum Fratres vocare Bovem mutum, ignorantes
de eo futurum in doctrina Magistrum. Verum utiliter
sibi & aliis quasi mutus ab exteriori erat eloquio, ut cum
suis cogitationibus loquacior fieret in secreto, ut inde
habitu scientiæ tacens citius colligeret, quem nulla
exterior locutio impediret. Cumque sic taciturnus proi-
ceret, cujus profectum opinio humana nesciret, cepit
Magister Albertus librum de Divinis nominibus & Dio-
nyssi legere, & prædictus juvenis lectionem attentius
audire. Cui cum quidam studens, ignorans quanta
virtus intelligentiæ in ipso lateret, ex compassione ad
repetendam ei lectionem se voluisset conjungere; ipse
ut humillimus grates referens, acceptavit: qui studens
cum cepisset repetere, & tamen deficeret; prædictus
Thomas, quasi jama Deo accepta licentia, lectionem
distincte repetit, & multa, quæ Magister non dixe-
rat, repetendo supplevit: de quo studens admirans, ro-
gavit, ut deinceps Fr. Thomas lectiones repeteret, &
sibi in hoc pro gratia mutui vicissitudinis responderet.
Quod cum humiliter promississet, rogavit, ne aliis re-
velaret, ut ipse adhuc absconditus in sua simplicitate
maneret.

M. R.
mam. mde
C. locum

Inde fuit
S. A. hunc
S. 1200.

her mat
ap. hunc

et requit
dicitur
q. 1.

A dhaerere. Qui cum hoc promitteret, graviter tamen se arguens si taceret, indicavit Magistro studentium inventum. In dicto juvene sapientiae inopinatae thesaurum. Qui cum occulte loco repetitionis se ingerens, ejus sufficientiam, plus quam a studente audiverat, percepisset, Magistro Alberto profectum studium indicare discipuli pro consolatione Magistri. Contigit etiam illis diebus dictum Magistrum disputare difficilem quaestionem, quam cum Frater Thomas recollectam scripsisset in schedula, & quidam studens casu ipsam ante ejus cellam inventam cum gaudio Magistro ostendisset, legens ipsam Magister, & sicut studiosi admirans discipuli, advertit in ipso tam diutinum silentium, cum tanta simplicitate & puritate conversationis & vitae, alicujus magnae & occultae gratiae non carere privilegio. Unde mandavit Magistro studentium, ut quaestionem satis difficilem ei committeret, de qua in crastino responderet: quam cum ex humilitate nollet recipere, ex necessitate obedientiae paravit. Unde ad consuetum locum orationis se conferens, & ad primum actum inchoandum scholasticum Deo humiliter se commendans, ad respondendum de quaestione, prout divino adjutus auxilio potuit, in scholis in crastino se paravit. Unde cum repetitis argumentis Magistri praemisisset quamdam distinctionem, & ad argumenta sufficientissime responderet, praedictus Magister ei dixit: Frater Thoma, tu non videris tenere locum respondentis, sed determinantis. Cui cum omni reverentia respondit: Magister, non video qualiter possim ad quaestionem aliter respondere: Tunc Magister dixit: Modo respondeas ad quaestionem per tuam distinctionem: & fecit ei quatuor argumenta tam difficilia, quod opinio se eum crederet conclusisse. Ad quae cum Frater Thomas sufficientissime respondisset, fertur Magistrum Albertum dixisse per spiritum prophetiae: Nos vocamus istum bovem mutum; sed ipse adhuc talem dabit in doctrina mugitum, quod in toto mundo sonabit. Quod dictum propheticum est veraciter adimpletum: nam in toto mundo, dum inter fideles ejus doctrina diffunditur, Ecclesia ejus vocibus edocetur. Juvenis autem, qui cor suum in humilitatis fundaverat pavimento, ex tanti Magistri testimonio, & ex tam honorabili actu scholastico non erexit in superbiam animum, nec mutavit solite simplicitatis exemplum: eundem modum vivendi servans in posterum, quem tenuerat inchoatum, quamvis praedictus Magister omnes

C difficile actus scholasticos ipsi committeret, quem sufficientiorem aliis inveniret. Posthac autem praedictus Magister Albertus cum librorum Ethicorum cum quaestionibus legeret, Frater Thomas Magistri lectionem studiose collegit, & redegit in scriptis opus, stylo disertum, subtilitate profundum, sicut a fonte tanti Doctoris haurire potuit, qui in scientia omnem hominem in sui temporis aetate praecessit. Et bene congruit Providentiae Divinae consilio, ut a lectione libri de Divinis nominibus praedictus Frater Thomas acciperet a Deo loquendi & se manifestandi licentiam, cui concessurus erat sui nominis manifestare doctrinam, & ut a Dei hominibus Divinae notitiae lectionem acciperet, quam usque in finem vitae legendo perficeret, quam scribendo etiam moriens non taceret.

14 Nec vacat a commendatione discipuli, si aliquid subjungamus de commendatione Magistri. Erat praedictus Magister Albertus in omnibus scientiis singularis excellentiae: de quo cum Summus Pontifex praevidisset, Ratisponensi Ecclesiae ipsum praeficiens, in Pastorem; ipse honoris & oneris renuntians dignitati, praelegit vitae contemplativae & meditationi scibilibus magis in Praedicatorum Ordine, de quo assumptus fuerat, quietus intendere, quam oneratus Pastoralis curae negotiis deservire. Qui quolibet die in oratione in sua capella dicebat unum Psalterium, reliquum tempus reservans

Thomas I.

ad scibilia meditandum, ut mirandus Magister simul in scientiarum studio, & vitae discipulis praeberet exemplum. De quo etiam dicitur, quod miraculis claruit, quae ejus vitae meritum praemonstraverunt: cujus corpus prae devotionis gratia requisitum, quod in tumba positum fuerat, ut est consuetudo, supinum, inventum est, ut sibi moris erat dum viveret, quasi in oratione recumbens: cui cito divinum discipulum divinus Spiritus in utroque mirabiliter adaequavit, sicut ejus vitae ostendit meritum, & lucens omnibus scientiis documentum.

15 Posthac autem cum Frater Thomas sic mirabiliter in scientia, & vitae proficeret, & Magistro Alberto ex commissione Reverendi Patris, Fratris Joannis Magistri Ordinis incumberet, ut Parisiensi studio de sufficienti Bacellaro provideret; Magister praedicti sui discipuli praevidebat velocem in doctrina profectum, persuasit per litteras praedicto Magistro, ut de Fr. Thoma de Aquino pro Bacellaro in praedicto studio provideret, describens ejus sufficientiam in scientia & vita. Quem cum non statim duceret acceptandum, adhuc sibi ingratis ignotum; suasu Domini Hugonis Cardinalis ejusdem Ordinis, cui erat de ipso per litteras intimatum, praedictus Magister ipsum in praedicti studii Bacellareum accepit; scribens ei, ut statim Parisios se conferret, & ad legendum sententias se pararet. Qui prae humilitate de se semper humilia sentiens, hanc promotionem voluisset renuere, nisi oportuisset Magistri litteris obedire. Factus autem Bacellareus, cum coepisset legendo effundere, quae taciturnitate deliberaverat occultare; Deus tantam ei infudit scientiam, & in labiis ejus tanta divinitus est effusa doctrina, ut omnes etiam Magistros videretur excedere, & claritate doctrinae Scholares plus ceteris ad amorem scientiae provocare. Erat enim novus in sua lectione movens articulos, novum modum & clarum determinandi inveniens, & novas reducens in determinationibus rationes: ut nemo, qui ipsum audisset nova docere, & novis rationibus dubia definire, dubitaret, quod cum Deus novi luminis radiis illustrasset, qui statim tam certi coepisset esse iudicii, ut non dubitaret novas opiniones docere, & scribere, quas Deus dignatus esset noviter inspirare. Unde scripsit in Bacellaria & in principio sui Magisterii super quatuor libros Sententiarum opus, stylo disertum, intellectu profundum, apertum intelligentia, & novis articulis dilatatum: ad quarum determinationum rationem cum humanas scientias, quasi ancillas ad arcem divinae Sapientiae in obsequium adduxisset, quas sacris sententiis concordaret; visus est humanas funditus intellexisse scientias, & summum gradum sui studii fixisse in sapientia divinorum, quibus noviter videbatur instructus, & gustu divinae Sapientiae delectatus, quem jam Deus ducem suorum eloquiorum faceret: quem tanta replevit scientia, ut alios illustraret. Nec absurdum videatur aliquibus, quod in Sapientiae Divinae sententiis, secularibus quibus utatur scientiis, cum ab eodem intellectu divino objecta omnium scientiarum prodeant, a quo divinae Sapientiae veritates emanant, cui omnes scientiae juris deserviant, a qua & humanitas acquisita procedunt.

16 Et quia tam splendidum luminare, quod misericors Deus in mundi vespera fidelibus voluit mittere, ab ipso quasi mundi principio debuit praemonstrari; ideo in veteri Testamento praedicti Doctoris multiplex figura non defuit; quae praesignaret divinitus qualis fuit; ut sic novae Legis fructus temporibus ultimis in figuris praenuntiaretur antiquis; & Deus, dum in praesentibus implet praeterita, ad se ostendat pertinere futura. Unde hic Doctor mirabilis dici potuit esse praevissus in Isaac filio Abraham; qui cum ad agrum Scripturarum ad vespertum senescentis Ecclesiae ad meditandum egredietur, sicut ille Rebeccam, sic iste

K k k 2

in

AUCTOR
GUIL. DE
THOCO.
EX MSS.

per infirmum
suu, iussu
Generalis
sui.

Exemplum
non erat
in Parisiensi
doct. Thoma
legimus.

E

scribitur in
libro Magi-
stri Sententiarum.

compositum
Isaac.

A in Sponsam Dei sapientiam habere meretur, per quam sicut deposita hydria servo Abraham, etiam camelis, potus tribuitur; sic per hujus scientiam, quasi hydriam, cunctis fidelibus aqua divinæ sapientiæ mira felicitate donatur. Dicitur potest hic congrue Jacob, qui post luctum devicti certaminis, & acceptam de rore cæli benedictionis dulcedinem, ad puteum perveniens Scripturarum, hausit quasi Rachelis ovibus, id est, Christi fidelibus, poculum, & ipsam Rachelem Dei sapientiam habere meruit, quam aspiciens concupivit, obtinuitque Angelica in sponsione Israelis vocabulum, postquam de Divinis Scripturis habuit clarum veritatis aspectum. Hic ut Jacob super petram Christum, dum per humilitatem quievit subditus, fieri meruit meditatione supremus: unde vidit in somnis scalam, per quam ad summam veritatis notitiam debebat ascendere, cælum attingere, & Angelos ascendentes per scalam, qui orantis Thomæ Deo offerrent oracula; & descendentes, qui contemplanti revelarent divina in veritate secreta; & Dominum innixum scalæ, qui prædicto Doctore ostenderet se inspirasse scientiam, & acceptare doctrinam. Quod bene per modum scalæ componitur, quia in ea semper aliquod notum principium, & quasi quibusdam gradibus, congruis propositionibus, conclusio veritatis inferitur.

B Hic est ille Joseph, qui dum spiritu sapientiæ repletur in carcere, de ipso ductus meruit plus omnibus Egyptiis divina cognoscere, & de utriusque Testamenti scripturis divini eloquii frumenta in libris, quasi in horreis collecta servare: qui, ut ille fratribus suis, primo frumenta divini eloquii gratis eorum ingeniis tribuit, & toti Ecclesiæ postmodum de alimentis divinæ Sapientiæ sine invidia distribuenda providit. Appropriate autem & singulariter dici potest, quod hic fuit quasi alter ille Moyses, qui de aquis mundanæ vanitatis eductus, quia de Aquinorum prosapia generatur, miro modo per Pharaonis filiam matri Ecclesiæ, cui tollitur, redditur, & uberibus divinæ Sapientiæ lacte nutritur. Hic est Moyses, cui de rubro sub flammæ ignis similitudine Dominus loquitur, & hic quasi Deus locutus ei fuerit, edocetur: qui missus ad fratres suos, non sine signis admirandis & prodigiis, ductor populi delegatur. Hic est Moyses, qui sub duplici columna nubis & ignis, fideles de Egypti tenebris duplicis scientiæ habitu doctus eduxit: ut in columna nubea intelligatur scientia secularium scripturarum, quam sensibus acquisivit; & in columna ignis lex illa ignea, quam ex dextera divinæ largitatis, Deo revelante, suscepit. Hic est Moyses, qui montem divinæ speculationis ascendens, non sine divini stylo digiti scribentis in ejus animo, sub duarum tabularum similitudine duorum testamentorum scientiam de summa divinorum speculatione portavit. Hic est iterum Moyses, cujus ex divini sermonis consortio facies splendens efficitur, ut non possent filii Israel nisi velatis vultibus in ipsum aspicere: quem Deus decreverat aliis illustrare, ut dum hodie quorundam facies velatæ permanent, ad hujus Doctoris intelligentiæ faciem, aut ex æmulatione aut ignorantie tenebris obscurati eorum aspectus intelligentiæ non pertingant. Hic est Moyses, qui facie ad faciem Domino loquitur: qui divina, quæ sibi Deus revelare voluit, sic intellexit lucide, velut ænigmaticam illam Dei faciem in Scripturis vidisset asperce. Qui cum frequenter raptum a sensibus patere, supra humanum intellectum divina vidisse creditur, quibus ejus animus sorberetur, quorum magnitudine intellecta & scripta despicere pro excellentia illorum, quæ vidisset: sicut circa finem suæ vitæ maxime patuit, cum a præ revelationis magnitudine a scribendo ulterius præ stupore cessavit: quibus cum finem imposuit, admiranti de ejus raptu socio mysterium revelavit. Hic disputavit, ut Salomon a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, qui de pariete oritur, id est, a Dei

filio, divinitatis candore de Patre genito, usque ad eundem de gloriosa Virgine cum corpore nostræ humanitatis assumpto: a quo sicut studium inspiratæ veritatis incepit, sic scribendi & videndi terminum in eo, qui scire & vivere dederat, felici morte finivit. Unum adhuc hic Doctor dici potest, quasi ille Thomas non dubius, sed quasi certus in scientia divinorum: qui dictus est abyssus propter profunditatem ingeni, vel qui abyssus in Christi lacus invitatus ingreditur, & ad scrutanda divinorum secreta tam certa notitia sibi inspirata descripsit in libris, quasi ipsa haberet præ oculis, & quasi ipsa manu contingeret, quæ intelligentiæ digito indicaret: ut jam non restaret amplius, nisi ut supra intellectum, quantum homini erat possibile, in divinitate ipsum conspiceret, quem supra alios ænigmaticè didicisset. Sic autem mirandus Bacellarius Doctor futurus finivit sententias; relinquens Scholares ad futurum ejus Magisterium avidos: quos fecerat, dum doceret attentos: dilectus Deo, qui scientiam tribuit, & acceptus hominibus, quibus quasi novis radiis veritatis illuxit.

17 Post decursum studii fructuose completum, cum tempus instaret, quo Bacellarii Theologiæ erant Parisiensi Cancellario præferendi, non servato ordine secundum anticipationem temporis consueti, mandavit prædictus Cancellarius Priori Parisiensi Ordinis Fratrum Prædicatorum, ut ex parte sua mandaret prædicto Fr. Thomæ, ut ad recipiendum Magisterium in Theologia, non obstante consuetudine qua erant sibi alii præferendi, sine contradictione aliqua se pararet. Qui humiliter se excusans propter defectum scientiæ & ætatis, obtinere quod excusaretur non potuit, propter præceptum obedientiæ, quod coegit. Qui humiliter suscipiens onus impositum, ad locum orationis se contulit: in quo prostratus cum lacrymis oravit Deum, ut ad suscipiendum & exequendum Magisterium, scientiam & gratiam dignaretur sibi infundere, quem dignatus adhuc fuerat indignum multis gratiis prævenire. Et incipiens Psalmum: Salvum me fac Deus, quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum, diu orans cum lacrymis obdormivit: & ecce ad eum nuntius cælestis missus est frater quidam ejusdem Ordinis antiquus, admodum reverendus, & dixit ei: Fr. Thoma, quid Deum oras cum lacrymis? Respondit: Quia impositum est mihi onus Magisterii, ad quod scientia mea non sufficit: & quod proponam pro meo principio, non occurrit. Cui senex dixit: Ecce exauditus es, suscipe onus Magisterii, quia Deus tecum est. Pro tuo autem principio nihil aliud proponas, nisi hoc: Rigans montes de superioribus tuis: de fructu operum tuorum satiabitur terra. Quo dicto Frater Thomas evigilans, Domino gratias reddidit, qui eum velociter exaudivit. Quod verbum non solum thema fuit principii, sed totius sui sufficientiam studii indicavit: quia ex his, quæ de montibus divinæ speculationis accepit, totam Ecclesiam, quasi agrum divini seminis complutum sapientiæ pluviis satiavit. Est enim omnibus manifestum, quod in toto mundo inter fideles Catholicos in Philosophia & Theologia in omnibus scholis nihil aliud legitur, quam quod de ejus scriptis hauritur: quamvis multi alii Magistri ejus styli scribendi, quopotuerunt studio, imitantes, quasi ex ejus scriptis clavem habentes scientiæ, ingressi sunt divinorum secreta cellaria: & multa volumina scripserunt, suum exercitantes studium supra positum dicti Doctoris fundamentum: divina dispensatione mirabiliter permittente, ut quicumque ab hujus Doctoris scriptura voluit divertere, contingeret eos aut in fide aut moribus aberrare: ut sic, sive qui sequuntur commendent quod asserunt, sive qui detrahunt veritati, testimonium referant, quod a veritate discedant.

A Anno 1245. habitum est Capitulum generale 23. quod tertium fuit sub Joanne Teutonico. Nam an. 1243. habitum Parisiis, anno 1244. Bagonia & postea anno 1246. iterum Parisiis, de quibus Bernardi Guidonis Chronica agit Malebenda, omisso tamen Romano quod in hisce Actis indicatur.

b Hac contigerunt sub Joanne Teutonico Magistro Generali Ordinis, cuius loco introsumerat nomen Joannis a Vercellis, qui post Humbertum fuit sextus Generalis.

c Hugo de S. Caro primus Ordinis Predicatorum Cardinalis, creatus tempore Concilii Lugdunensis anno 1245. mortuus anno 1264.

d De hac revelatione agitur infra num. 48.

C A P U T I V.

*Libri conscripti. Errores variorum confutati.
Judei conversi.*

Post Magisterium predictus Doctor cum cepisset disputare & legere, tanta multitudo scholarum ejus, scholas intrabat, ut vix eos locus scholarum caperet, quos tanti Magistri doctrina traheret, & ad proficiendi studium provocaret. Sub cujus Doctoris lucida & aperta doctrina floruerunt quamplures Magistri religiosi & seculares propter modum docendi compendiosum, apertum & facilem: qui pro eo quod fuit insolitus, simul cum ejus scientia creditur fuisse divinitus inspiratus. Qui Doctor visus est quasi campum secularium scientiarum ingrediens, hosculos excepisse de sententiis, & plenam manum habere de Apostolicis copiosis fragmentorum sacrae Scripturae: quae Deus mandavit Apostolis, ne perirent, colligere, & futuris Doctoribus componenda servare. Qui de sacrorum Doctorum horreis plenis frumento, de utriusque Testamenti excussis segetibus utiliora collegit in libris, & nulla Scripturae veritas remansit sibi abscondita, nec Doctoris ejuscumque Scriptura inaccessibilis, involuta. De quo ut sciretur quantum donum scientiae hujus Doctoris lateret in corde, concessum est ei divinitus, ut manifestaret in opere multiplici scripturarum. Nam praeter opus, quod fecit super quatuor libros Sententiarum, Summam fecit, quam distinxit libris, materias quatuor librorum aliter ordinans: quam cum pluribus articulis ampliavit subtilioribus rationibus, ipsas determinans Sanctorum auctoritatibus. Scripsit etiam librum, qui intitulatur Contra Gentiles, stylo disertum, & rationum novitate & subtilitate profundum: in quo miro modo ostendit, quod ex proprio ingenio habuit, & quod raptu mentis in Deum orationibus impetravit. Per quod manifeste ostendit aliis gentibus, fidei non subjectis, quanta sit veritas fidei Christianae: quae si humanam rationem transgreditur, rationibus tamen naturalibus, si pro sua altitudine non probatur, verisimiliter suadet: ut ipsi infideles ex hac scriptura ad fidem habeant auditum, & dictae scripturae habere non renuant intellectum: dum advertunt, quod fidem nostram rationibus non possunt impugnare, quibus nequeant defensores fidei rationibus respondere. Unde cum predictum librum scriberet, frequenter visus est quasi totaliter a sensibus alienus, qui divinis revelationibus semper erat intentus. Scripsit predictus Doctor opus super quatuor Evangelia, Sanctorum auctoritatibus miro modo contextum, ex quibus sic Evangeliorum continuavit historiam, quasi unius Doctoris videatur esse Postilla: in quo opere mirandum creditur Deus ostendisse miraculum: quia discurrens per diversa monasteria, & diversorum Sanctorum legens volumina, pro majori parte ipsorum auctoritates mente retinuit, quas in exponendo notavit: nam eodem agebatur spiritu, quo legendo Doctor colligeret, quae scribendo servaret. Propter quod opus fecit Postillam super Evangelium B. Joannis, in qua ostendit, quam alte de suo ingenio, adjutus per gratiam, ad profunda mysterii libri pervenerit, quae Sanctorum

auctoritatibus declaravit. Scripsit super Epistolas Pauli omnes, quarum Scripturam praeter Evangelicam super omnes commendabat, in quarum expositionem Parisiis visionem praefari Apostoli dicitur habuisse. Scripsit super Isaiam, in cujus quodam textu difficile post orationes frequentes & lacrymas, beatorum Apostolorum Petri & Pauli, qui ipsum instruerent, habuisse dicitur visionem. Scripsit super magnam partem Psalterii. Scripsit super Job ad litteram, quem nullus Doctor literaliter tentavit exponere propter profunditatem sensus litterae, ad quem nullus potuit pervenire. In quo opere, quasi inter cum & amicos suos arbiter fuisset de communi concordia positus, sic respondit ex utraque parte ad singula, velut si quislibet, quod proponebat arguere, potuisset ei oretenus revelare. Scripsit insuper quaestiones de potentia, de veritate & malo, magna volumina. Scripsit librum, quem nominavit Compendium Theologiae, quaestiones de Quolibet, de Perfectione vitae spiritualis, de Substantiis separatis, quaestiones de Anima, super Dionysium de Divinis nominibus, de Trinitate, de Hebdomadibus Boetii, & alia multa opuscula Theologicae veritatis, pluraquam ex diversis Dominis & Religiosis personis: quibus sicut ei mittebant dubia, dabat illuminatus divinitus de veritate responsa: ut nullum in humanis intellectum ejus lateret dubium, ad cujus non pertingeret divina luce secretum. Scripsit officium de Corpore Christi de mandato Papae Urbani, in quo omnes, quae de hoc sunt Sacramento, veteres figuras exposuit, & veritates, quae de nova sunt gratia, compilavit. Scripsit etiam super librum de Causis & compositionibus Proculi. Scripsit etiam super Philosophiam naturalem & moralem, & super Metaphysicam: quorum librorum procuravit quod fieret nova translatio, quae sententiae Aristotelis continet clarius veritatem, & alia multa opuscula de naturalibus quaestionibus, & aliqua scripsit super Logicam: & quidquid potuit legere, divino adiutus lumine, potuit explanare. In quo ostendit Deus, quod ipsum ad perquirendam omnium veritatem elegerat, quem de omnibus praeter ceteris illustrabat: quia numquam in praedicando posuit obicem, a quo orando quaereret veritatem. Unum videtur Deus in dicto Doctore, dum viveret, manifestum ostendisse miraculum, ut tam modico tempore (forte in viginti annis, qui inter Magisterium ejus & obitum in vitam fluxerunt, bis eundo Parisiis, & in Italiam redeundo) tot potuerit libros per suos scriptores in scriptis redigere, tot quaestiones tam sufficienter discutere, & tot novitates scribendo docere: ut non videatur totum tempus suum occupasse, nisi in sanctarum meditationibus Scripturarum, quod comedendo, ambulando & quidquid aliud faciendo, non putabatur contemplando potuisse aliud meditari, nisi quae post comestionem oportuisset scribere vel dictare. Quod potuisset tot libros in tam brevi tempore facere, etiam per aliud admirandum indicium Deus mirabiliter demonstravit. Nam ut vera relatione sui socii & suorum studentium scriptorum veraciter est compertum, quod predictus Doctor de diversis materiis tribus scriptoribus & aliquando quatuor in sua camera eodem tempore, Spiritu revelante, dictabat: ut videretur Deus simul ejus intellectui diversas veritates infundere, quas simul non absque miraculo manifesto dictaret. Et non videtur Doctor iste mirabilis ignota quaerere: sed quasi collecta divinitus in ejus memoria de thesauro spiritus multiplicis Sapientiae revelare: quasi videretur esse hujus Doctoris scientiae habitus inundans doctrinae fluvius Scripturarum, & de divina Sapientiae fonte descenderet, quem in diversos libros, quasi diversos rivulos derivaret. De quo retulit scriptor suus quidam Brito, Evenus Garuith, Trecorensis diocesis, quod postquam

D AUCTORE
GUIL. DE
THOCO.
EX MSS.
capitulis
S. Pauli,
in Isaiam &
Isaiam alio
quo, Jo-
hannem,
variatio-
bus &
opuscula,
E
Officium de
Corpo. Sacra-
mento,
varia phra-
sologica,
omnia 20
libros
pluribus
scriptoribus
eodem tem-
pore dicta

AUCTO-
RE UUL-
DE THO-
LO. EX
MSS.

etiam duo
sunt

contra A.
verrois erro-
rem. Quod
omnino
non esse
possibile
sinebat

Carthagenus
de facile ad
morem
sequens
demonstrat
Ordinis
Mentem
sine

etiam scri-
pta Clementis
in libro

A postquam dictaverat sibi & duobus aliis scriptoribus, tanquam scilicet prae labore dictandi, ponebat se dictus Doctor pro pausationis gratia ad quietem, in qua etiam dormiendo dictabat. De cuius ore dormientis, quæ audiebat prædictus scriptor, redigebat in scriptis, continuando materiam, de qua ante scripserat: ut intellectualis anima a carnis onere videretur esse soluta, ut posset dicere: Ego dormio & cor meum vigilat, qui etiam vigilans cum Deo contemplationis otio dormiebat.

19 Quantum autem fuerit Ecclesiæ utilis hujus doctrina Doctoris, non solum ad manifestationem utriusque Testamenti Catholice veritatis, sed ad confutationem pravitate hæreticæ, Deus in ipso principio sui Magisterii, & deinceps miseratus ostendit. Nam præter prædicta magna volumina, quasi fidei Christianæ in sanctis montibus posita fundamenta, in quibus antiquas hæreses confutavit, suo etiam exortas tempore divino Spiritu revelante destruxit, quarum hæresum prima fuit Averrois, qui dixit unum esse in omnibus hominibus intellectum. Qui error malorum favebat erroribus, & Sanctorum virtutibus detrahebat: dum uno existente in omnibus intellectu, nulla esset differentia hominum, nec distantia meritum. Qui, tantum inva-

B luit etiam in simplicium mentibus, sicque se periculose infudit, ut requisitus quidam miles Parisiis, utrum de suis criminibus se purgare vellet, responderit: Stantima B. Petri est salva, & ego salvabor; quia si uno intellectu cognoscimus, uno fine exiti finemur. Quem errorem cum essent scholares Colardæ imitantes, qui Averrois erant communiter sectantes; poterat prædictus error plures inficere, quibus potuissent prædictum errorem sophisticis rationibus persuadere. Uile contra hunc errorem prædictus Doctor fecit scriptum mirabile, in quo præter rationes fidei, quibus prædictus error illiditur, per dicta etiam Aristotelis, quæ Averroes male intellexerat, a radice evellit, & nihil rationis habere demonstrat: ut nullus, qui posset dicta Aristotelis capere, quin sic prædictus error irrationabilis, dubitaret.

C 20 Post hunc errorem prædictus Doctor Parisiis destruxit alium de novo exortum: qui error non fuit ab infideli commentatione exortus, sed a fidelibus, in hoc non fidelibus, b Guillelmo de Sancto Amore, Segero & aliis eorum sequacibus adinventus. Qui errando dicebant, quod Religiosi mendicantes, non laborantes manibus, non poterant in sola studii contemplatione salvari, consiliorum perfectioni & supererogata justitie detrahentes: addentes & multa alia erronea simul & falsa sophisticata contra Religiosos, paupertatem, & eorum salutaria instituta; volentes funditus paupertatis Religionem sustinere, quas, sola eos stimulante invidia, non poterant tolerare. Quorum error tanto magis periculum fidelibus afferebat, quanto magis magistratus auctoritas fidem dabat: quem cum redigissent in scriptis, accusaverunt suam malitiam, a qua nec diutius meditantibus, dum scriberent, se avertere noluerunt: advertere nolentes, quanta erat iniquitas Sanctos Dei ex sola invidia impugnare, qui ad eorum perniciem volumen volans maledictionis & impietatis hæreticæ scripserunt.

Quod tum, ut in aures divulgaretur universalis Ecclesiæ, ad pauperum Religiosorum infamiam, & subversionem religionis paupertatis & vite, ac in ruinam dejectionis perpetuæ, sanctissimo Patri Domino & Clementi Papa quarto, quasi zelatores Ecclesiæ, & propugnatores fidei obtulerunt. Quod cum ad petitionem Reverendi Patris Fratris d. Joannis de Vercellis præfati Magistri Ordinis, cui incumbere, de mandato Summi Pontificis, prædicto volumini respondere, fuisset prædicto Doctori cum Anagnini in Capitulo esset coram Fratribus non sine singultu & lacrymis assignatum, qui de statu Ordinis & pugna adversariorum tam gravium dubitabant; Frater Thomas ipsum volumen

accipiens, & se Fratrum orationibus recommendans, D cum perlegisset attentius, & intellexisset profundius, reperit prædictos Magistros, quos non amor agnitæ veritatis allabat, nec zelus fraternæ salutis accendebat, sed veritatis amula, & inimica caritatis invidia perurgebat, a fundamentis errasse fidei, & male intellexisse Sanctorum auctoritates inductas. Unde vocatis iterum in Capitulo de mandato Magistri Ordinis Fratribus, Frater Thomas afflatus divino Spiritu, quo in omnibus agebatur, dixit: Fratres, in Deum confidite, qui vos vocavit in suum obsequium: quia libellum legi impugnantis perfidiam, & inveni ipsum male fundatum in veritate fidei, & male constructum Sanctorum auctoritatibus in auxilium fulcimenti. Cui nefando libello invocato sancto Spiritu, qui falsæ nudat, cum revelat abscondita, per libellum veritati consonum respondebo. Quem cum in modico tempore de mandato Summi Pontificis perfecisset, respondens argumentis nefariis & superpositis fidei fundamentis, libellum Summo Pontifici obtulit. Quem acceptans & mere Catholicum judicans, condemnavit libellum oppositum, & in fide suspectum. Quem libellum ad explicandam eorum malitiam, & Dei justitiam a Dei Vicario implorandam sic incepit: Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te extulerunt caput. Super populum tuum malignaverunt consilium & cogitaverunt adversus Sanctos tuos &c. Quem librum non est visus prædictus Doctor sic composuisse humano ingenio, sed potius in Spiritu accepisse de dextera sedentis in throno. In quo cum omnia tela hostis nequissima prædictus Doctor penitus extraxisset, Summus Pontifex ipsum libellum, & nefarias condemnans auctoritates, ipsos Magistros eorum cum suis complicitibus de cathedra deposuit, & expulsos de Parisiensi studio omni dignitate privavit. Prædictus vero Doctor post divinitus obtentam victoriam non elatus, sed humilior Deo factus Parisios rediit, & ad contumeliam insultantium contra Sanctos, & consolationem sequentium veritatem, prædictum libellum, quem ad articulos disputans fecerat, publicavit: in quo ostendit fundamenta esse firmissima Religionis, consulam a Domino viam voluntariæ paupertatis, a quibus erravit persecutorum malitia pertinax, ausa in ea salutis perniciem ponere & occasionem ruinæ. Et quia consonum erat, quod invictæ Ecclesiæ Pugili aliquis favor ad augmentum Ecclesiasticæ disciplinæ consurgeret, qui ad studium animaret, pro prædicto spectabili triumpho victoriæ ab Illustri Rege S. & Lodovico Ordo Predicatorum habere meruit in sacra Theologia Parisiis duas scholas, ut ex eo Ordini honor consurgeret, unde prædictus Doctor Ecclesiæ adversarios fidei scholastica disputatione vicisset.

21 Destruxit & tertium pestiferum pravitate errorum Doctor iste mirabilis, qui error antiquus extitit, & perniciosior de novo surrexit, qui sub pio nomine omnem impietatis perniciem continens, vocatur de novo spiritu libertatis. Cujus sectatores simul & inventores se nominant Fraterculos de vita paupere, ut etiam sub hoc humilitatis Sophistico nomine simplicium corda seducant: quos capros potius hæretica pravitate fermentant, quorum mentes, dum non probant utrum a Deo sint spiritus, sic mendax spiritus dementavit, ut quasi sub uno capite Christo duas figant Ecclesias: unam carnalium, super quam Summus Romanus Pontifex præsidet, sub quo per diversas provincias ipsam Prælati ejus auctoritate gubernant. Contra quam Ecclesiam, quæ Christi copulatur in Sponsam, sic profano ore blasphemant, ut hac reprobata, aliam mentiantur esse Ecclesiam spiritualium, de qua esse se asserunt, inventores erroris pariter & sequaces. Qui dum dicunt se duci spiritu libertatis,

de erroribus
convincit

E

illis erroribus
depositis

victoria S.
Lodovico
victor fuit
coram
bonis

F

Fraterculus
de vita pau-
pere, rudo-
ratus no-
tam scri-
tam libro
tanti

A libertatis, in omnem servitutem pravitatis hereticæ eodem spiritu præcipitante labuntur, criminibus miserrimis, quia divisionis spiritus & erroris, quot potuit ipsorum phantasias subvertere, tot dedit sectas pravitatis hereticæ invenire. Quorum dementia ad fundandas in ruina sine fundamento hereticas pravitates, certum novum fingit statum, & sine testatore Christo novi spiritus Testamentum, sub quo statum Ecclesiæ debet hoc novo tempore immutari. Quorum errores prædictus Doctor in suis scriptis in diversis locis elisit: ostendens post Christi Evangelium & illi Dei ultimum Testamentum, per quod in hereditatem æternam fidelis omnis ingreditur, nullum alium statum Ecclesiæ debere succedere, sed istum, qui nunc est gratiæ, præparativum gloriæ, usque ad finem seculi permanere. Et quia ex dictis Abbatibus Joachim prædicti heretici sumentum sumant præfati erroris pestiferi, prædictus Doctor in quodam monasterio petivit librum præfati Abbatis, & oblatum totum perlegit, & ubi aliquid erroneum reperit vel suspectum, cum linea subducta damnavit, quod totum legi & credi prohibuit, quod ipse sua manu detecta cassavit. Contra quem errorem pestiferum sanctissimus Pater Joannes Papa XXII, ad quem pertinet hereses condemnare, mirandam edidit decretalem, quorum errores, dum in ipsa descripsit, sacri canonis auctoritatibus, potenter elisit.

B 22. Destruxit quarto prædictus Doctor illum antiquum Græcorum Schismaticæ pravitatis errorem: qui præter alias hereses, in quas schismaticæ pravitatis zelus ipsos præcipitat, in hunc devenerunt errorem, ut Romano Pontifici, Successori S. Petri & Christi Vicario, obedire recusent. Contra quos de mandato Summi Pontificis b Urbani specialem tractatum edidit, in quo per Doctores Græcorum ipsos perspicua veritate convicit. Nec solum præfatus Doctor prædictos destruxit errores, sed tot, quot potuissent succrescere, si contigisset prædictum Doctorem tot veritates fidei non docere. Erat enim Scriba doctissimus, proferens nova & vetera de novo & veteri Testamento. Sed quia frequenter contigit, quod, dum intellectus superius subtilia speculatur, affectus inferius a devotione remittitur, prædictus Doctor ad excitandam devotionem die quolibet legere unam lectionem sibi de Patrum Collationibus solitus erat. Interrogatus autem cur lectioni huic intentus, interdum speculari dimitteret; respondit: Ego in hac lectione devotionem colligo, ex qua facilius in speculationem confurgo, ut sicatius habeat, unde se in devotionem diffundat, ut intellectus ex huius merito ad altiora ascendat. In hoc sui Patris Domini imitatus exemplum, qui in dicto libro legens frequentius, magnum perfectionis apicem apprehendit: unde creditus prædictus Doctor nihil minus habere a Doctoribus magnis in gloria, qui nihil minus in vita, in sanctitate habuit, & doctrina: sicut Fratri Alberto de Brixia, qui etiam in vita & post mortem miraculis claruit, vigilanti & oranti fuit a aperta visione monstratum, beatos Doctores Augustinum & Thomam pares esse in gloria, licet Augustinus insula præcederet, & Thomas supra Augustinum virginitate polleret. Quam visionem apertam prædictus Frater Albertus adjuratus compulsus est revelare, cum frequenter fuisset auditus asserere, prædictum Thomam magnum Sanctum esse in patria, & hoc publice predicare: quia nullus potest de tanti Doctoris dubitare gloria, cujus tam certa testimonia sunt de vita.

C 23. Et non solum Deus voluit per prædictum Doctorem hereticam pravitatem convincere, sed etiam excitationis Judaicæ tenebras misericorditer dignatus est illustrare. Nam in Molaria castro Domini & Richardi Cardinalis prope Romam, cum prædictus Doctor in festo Nativitatis Domini cum prædicto Domino moraretur, & ad

cum duo magni Judæi litterati & divites, sicut omni anno consueverant, convenissent, rogavit prædictus Dominus, ut præfatus Doctor cum eis de eorum conversione tractaret. Cum quibus cum diutius contulisset de Lege veteri, & Salvatoris adventum probasset per dicta plurimum Prophetarum, de illis terminum in crastinum, ut de eorum conversione, & super his, quæ proposuerat, responderent. Pro quorum conversione cum pius Doctor orasset, & eam petivisset a Deo, ut sibi in suæ nativitatis gaudio concedere dignaretur, ecce Judæi in termino præfixo ad prædictum Doctorem conveniunt, convertuntur: contentes se non posse spiritui sapientiæ, qui in ipso loquebatur, resistere, nec contra hoc, quod pure suaserat, respondere. Fit magnum de festo Nativitatis Domini gaudium, & pro eo quod Judæis perfidis conversionis beneficium hoc est Deo miserrante donatum, Dominus Cardinalis de utroque festum cum magno gaudio celebravit. Consueverat autem prædictus Doctor quolibet anno in prædicto festo aliquam novam habere de Dei & gloriosæ Virginis Filio visionem, quæ rationi ejus asserret gaudium, & animi satiare affectum.

a Locutur hic varie exprimitur: in codice nostro pergameno legitur forte in paucis annis, in M.S. Bernardi Guidonis notatur circiter anni viginti, ut etiam in Cronica brevis de ortu & obitu S. Thomæ eidem Vita annexo. Interim in apographo nobis Coloniæ misso, numero Arabico legitur forte in annis 25, pro annis 20, quod indicare volumus. Ceterum longiorum de scriptis ab eo libris dissertationem non est nostrum attingere.

b De Guilielmo de sancto Amore ejusque sequacibus præfatus huius Continuationem Henrici Spodani ad Historiam Ecclesiasticam: ac potissimum, quæ de ejus condemnatione anno 1235 traduntur: & quæ ab Odorico Raynaldo Presbytero Congregationis Oratorii latius in Annotationibus etiam Ecclesiasticis deducuntur ad doctrinam annum 1235, uti 1236 & 1239. Poterat Abrahamus Bzovius confictam sub nomine S. Hildegardis prophetiam, quam inseruit suis Annalibus ad annum 1215, ann. 39, ad jam indicata tempora referre, & cum opusculis Guilielmi de S. Amore, aut Bullis Pontificiis, quibus ea perniciosa doctrina inferitur & damnatur, conferre, ac plane eadem omnia reperisset. Asserit Bzovius se illam prophetiam eruisse ex vetusto codice, cui titulus erat Mantipulus Florum Thomæ Hibernici: qui scilicet eodem tempore, quo Guilielmus de sancto Amore Parisiis studium causa viisit & secundum Doctorem sacra Theologia affectus est, postmodum in Italiam progressus, atque in Ordinem Fratrum Minorum adscriptus, ultimam vitam pariter a quilla transiit, & pro celebrandum Missam cogitur, pulicem sibi amputavit. Hinc ergo Codici, ne præterea, adjuncta aut assuta sunt illa dicta tempora conficta prophetia: cujus initium est apud Bzovium: Insurgent gentes, quæ comedent peccata populi, tenentes Ordinem mendicantem &c. Heretici nostri temporis eandem prophetiam plurimum imitarentur hoc exordio: In diebus illis exurget gens insensata, pomposa, cupida, perfida, & exosa, quæ peccata populi comedent. Ordinem quorundam denotariorum sub assumpta mendicantium specie tenentes &c. Et ut plena esset mentiendi securitas, præfati heretici fabulatori pinguis, manutulerit S. Hildegardis per Germanica belia destructo, volumina ejus antiqua perisse aut alio translata esse. Unde putarent ergo habere, quæ tam libera præferunt, nisi ex proprio cerebro? Fuimus autem anno 1660 in monasterio Bingenensi, & sacras S. Hildegardis reliquias venerati, & antiqua volumina ejus, quæ etiamnum ibi extant, manuscripta in membrano, perstrutati, nihil ejusmodi reperimus. Interim nonnulli Catholicis, verbis immutatis pejorem sensum confarunt, & ubi apud hereticos legebatur latetatem sedantes, substituerunt SOCIETATEM sedantes, aut quid simile: quod per transennam huius diei debere locum exigebat. Henricus de Gandavo auctor coetus in Appendice de Scripioribus Ecclesiasticis testatur S. Thomam opusculo subtilissimo errorem Guilielmi refutasse.

c Clemens IV sedis ab anno 1265 ad 1268.

d Joannes de Vercelli, v. Generalis Ordinis creatus est anno 1264, in eaprefectura mortuus anno 1281.

e Adorati eo tempore Parisiis S. Ludovicus, ultimam contra Saracenos postea adversus expeditionem anno 1269, mortuus anno sequenti.

f E vita excessit Abbas Joachim anno 1202.

g Erat in Extravagante, Sancta Romana, de Religiosis domibus, in 6.

h Urbanus IV sedis ab anno 1261 ad annum 1264.

i Hac visio late describitur in Processu Canonizationis n. 62, & inde a Bernardo Guidonis, uti videri potest apud Mendicantium: quæ etiam S. Antonius & passim alii habent.

k Richardus Humibaldensis. Dominus castri Molaria infra

D AUCTORITATE CUL-DE TAVCO. EX MSS.

B Continuationem de S. Amore.

T Prophetia sub nomine S. Hildegardis.

F

S. Annot. ad opusculum in clavis ad opus.

REPERITUR in M. S. Joach.

A fratre Tufculano, cōfator Cardinalis anno 1277, mortuus
Lugduni in Concilio generali anno 1279.

AUCTO.
RE GUIL.
DE THO.
CO.
12131.

C A P U T V.

Humilitas & puritas animi.

Similitudinem
produm.

24 ET ut radix hujus Doctoris scientiæ, quæ & tam multipliciter erat in fructibus multiplicanda doctrinæ, nos aliquo modo non lateat: sed ad Dei & Sancti laudem, & exemplum omnibus innotescat, præterire non debemus narrationem suorum actuum & virtutum. Erat enim prædictus Doctor in sui reputatione humillimus, corpore & mente purissimus, oratione devotus, consilio providus, conversatione placidus, caritate diffusus, intellectu lucidus, ingenio acutus, iudicio certus, memoria retentivus, a sensibus quasi quotidie elevatus, & omnium quasi contemptivus temporalium, ut omnium virtutum unus homo haberet habitus, ex quibus sibi ad meritum & aliis in exemplum similes producerentur effectus.

Summe huius
modi aliqui
omnes gloriam.

In consuetudine
suorum.

25 Et primo de ejus humilitate narrandi videntes ejus sumamus principium, a qua omnium virtutum proficit incrementum. Unde de sua humilitate fertur prædictus Doctor in sua puritate dixisse: Regrator Deo, nunquam de mea scientia, cathedra magistrali, & de nullo actu scholastico habui motum inanis gloriæ, qui meam a sede humilitatis extolleret animum. Et si primum motum prævenientem rationem habui, ejusdem rationis iudicio superveniente depresso: non enim potuisset in tam sublime erexisse animum ad divina, nisi ad fundamentum humilitatis suæ deposuisset humana. Erat enim sibi conscius a Deo se scientiam hanc habere, qui dederat; ideoque in suo animo motum inanis gloriæ habere non potuit noxium, qui quotidie sciebat sibi fieri divinæ veritatis influxum. Cujus humilitatis indicium ex humili ejus conversatione ostenditur: ex qua qualis fuit interior ejus animus, edocetur. Unde cum potuisset Doctor mirabilis ex illa sublimi speculatione a divinis ad humana descendere, sic erat in conversatione tractabilis & in locutione suavis, ut vere ostenderet a Christi forma se exemplariter procedere, cujus vitam meruit & contemplando cognoscere & prædicando docere, quia non potuisset a Deo tantam habere scientiam, nisi vivendo prius didicisset ejus humilitate doctrinam.

cum fratre
extremo de
humilitate.

26 De cujus mirabili dicitur humilitate, quod cum in Bononiensi conventu prædictus Doctor transiens moraretur, & more solito per claustrum contemplativus incederet, quidam Frater alterius conventus, qui Doctorem non noverat, venit ad eum, petita & obtenta licentia a Priore, ut cum eo qui primo occurreret, in civitatem ad sua negotia ire liceret: & dixit ei: Bone Frater, Prior mandavit, quod veniatis mecum. Qui statim inclinans caput, secutus est eum. Post quem cum non potuisset sic festinanter incedere, frequenter redargutus a socio, se humiliter excusabat. Cives vero, qui eum noverant, admirati, quod tantus Doctor post Fratrem tantæ conditionis incederet, de quo erat dignus, ut præiret; cogitantes hoc ex errore contigisse aliquo, indicaverunt Fratri, quis esset ille, quem duceret. Qui conversus ad Fratrem Thomam, petivit veniam, ut ejus ignorantia indulgeret: & conversis prædictis civibus cum reverentia Magistrum interrogantibus, de tanto humilitatis exemplo respondit: Quod in obedientia perficitur omnis religio, qua homo homini propter Deum subijcitur, sicut Deus homini propter hominem obedit. O felix humilis anima, quam dignitas magistratus non extulit, nec tanti Doctoris status conditio a radicibus humilitatis avulsit: cui non est visum aliquam excusationem opponere, ubi ex verbo Prioris innotuit obedire. Qui quam-

vis decursibus assuetus non esset, quia divinis meditationibus semper erat intentus, in promptu tamen habuit obedientiam, quam esse noverat virtutum omnium ex nobilitate magistratam.

27 Aliud humilitatis exemplum ad prædicti Doctoris perfectionis indicium fuit ab his, qui fuerunt cum ipso Parisiis, juridica assertione relatum. Qui cum quidam religiosus Parisiis deberet per Cancellarium examinari ad Magisterium, in vespertis, sicut est moris, licentiandus de objectis quæstionibus opinionem contrariam tenuit veritati, quam in suis scholis prius Doctor determinaverat. Cui cum vir ille patientissimus non reputans sibi præjudicatum, in quo ei fuerat a Magistro adhuc novitio contradicendum, quasi vere humilis, qui sui contemptum magnanimus contemnebat, quietus mente & verbo tranquillus, cum Fratribus sociis rediit ad conventum. Studentes vero, & prædictus socius ejus, non ferentes talem injuriam, dixerunt: Magister, nos graviter in vestra persona sumus offensi, quia ille Magister contra opinionem vestram non debuit dicere, & vos non debuistis hanc veritatis injuriam coram omnibus Magistris Parisiensibus sustinere. Quibus quietus Magister plus in animo quam in verbo respondit: Filii, visum fuit mihi novo Magistro in suo principio esse parcendum, ne confunderetur coram omnium Magistrorum conspectu. De mea vero doctrina non dubito de cujuscunque contradictione Doctoris, quam operante Deo firmavi Sanctorum auctoritatibus & rationibus veritatis. Si tamen Fratribus videtur aliud, die crastino supplere potero, quod omisi. In crastinum autem cum ad idem in aula Domini Episcopi coram eisdem fr. Thomas cum studentibus convenisset, & eadem quæstiones fuissent & determinationes per Licentiandum sine correctione aliqua repetita; Frater Thomas cum omni moderamine dixit: Magister, ista vestra opinio, salva veritate, teneri non potest, quia est contra tale Concilium: unde oportet vos aliter dicere, si non vultis a Concilio discordare. Tunc aliter dicere cepit, sed opinionem in sententia non mutavit. Contra quem iterum arguens, & Concilium contra ipsum adducens, compulit ipsum suum confiteri errorem, & petere humiliter a prædicto Doctore scire plenius veritatem. Tunc Frater Thomas dixit: Modo bene dicitis, & docuit ipsum quod erat pro veritate tenendum. De quo Magistri omnes admirati sunt de tranquillitate mentis ejus & verbi, qui sic arguebat adversarium, quasi doceret discipulum, & quod tantæ scientiæ subito proposuisset mirabile documentum, ut suum locum teneret, & debitum solveret occulta scilicet virtus animi, & veritas manifestata Magistri.

28 Meruit etiam prædictus Doctor ad tantam sapientiam sublimari, non solum ex humilitate, qua se paravit obediens, ut ipsam suscipere: sed ex puritate mentis & corporis, qua apud Deum digne meruit ut haberet. Legerat enim & scripserat, quod in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo puritatem mentis & corporis habere studuit, quam sciens haberi non posse ex humano merito, petivit a Deo, ut sibi largiretur ex dono, quod certum est collatum sibi fuisse virginitatis donarium, sicut ex visione, quam in carcere habuit, reali fuit indicio Angelicæ visionis ostensum. De cujus Doctoris puritate mentis & corporis fidem fecit fassio Fratris Raymundi a Severi prædicti Ordinis, qui frequenter cum juramento asseruit, quod existens Parisiis in studio cum prædicto Doctore, non recordabatur in septem annis, quibus simul fuerant, quod audisset in Confessione ejus, habuisse eum unquam in carnali cogitatione consensum, qui rarissime habuit primum motum, cum illo toto tempore multo sibi per Confessionem conscientias penderent, & alter-

A alterutrum ad sacrum Missæ mysterium se juvarent. Erat autem prædictus Frater Raymundus magnæ religionis & sanctæ, quem Sanctum fuisse tanti Doctoris conversatio tantæ diuturnitatis ostendit. Ad testimonium autem hujus puritatis assertio facit sui in ultimis Confessoris & socii contingi, Fratris scilicet Raynaldi de Piperno, qui totius vitæ suæ meruit esse comes & relictis: qui pluribus & pluries retulit, quod Confessio dicti Doctoris fuit in ultimo, sicut Confessio pueri quinque annorum, qui numquam habuisset peccati mortalis in aliqua pravitate consensum.

29 De hujus Doctoris puritate mirabili & inviolata, ac modernis temporibus inaudita, facta est revelatio cuidam Fratri devoto dicti Sancti, de quo * inferius dicitur, quod revelationem habuerit de rete argenteo, contexto in nodis diversis lapidibus pretiosis, cum cogitasset ejus historiam texere, & de quibus posset ipsum virtutibus commendare. Qui cum prosecuturus prædicti Doctoris Canonizationem, rediret ad curiam, & esset in portu d' Asturii cum intolerabili tempestate; rogavit prædictum Thomam Sanctum, sicut frequenter oraverat, quod sibi aliquam revelationem ostenderet, qua in tanto periculo & laboris tædio ipsum aliquatenus sublevaret. Quo devotius orante cum lacrymis, circa auroram post petitionis instantiam dormienti Fratri, B. Thomas apparuit satis juvenis, sicut eo tempore fuerat, quo de hac vita transivit. De quo cum miraretur, alteri cuidam Fratri, quem ad Ordinem ipse Doctor acceperat, dixit: Ecce S. Thomas junior te esse videtur. Cui respondit dictus Doctor: sic Sancti sunt juvenes. Qui cum eum interrogare vellet de historia, quam de eo scripserat, dixit: Magister ego scripsi totam historiam tuam, unum tamen mirabile est, de quo dicas mihi, si est ut scripsi, plenius veritatem: quod tu fuisti mortuus ita purus & Virgo, sicut exivisti de utero matris tuæ: quod post mortem prædicavit Frater Petrus de Sicilia. Qui conversus quasi de sua laude aliquantulum in ruborem, dixit: Sic fuit, quod non prædicavit Frater Petrus, sed socius meus Raynaldus. Quem cum vellet interrogare de tota historia, si contineret in omnibus veritatem; tres globi luminis in splendore æquales, sed unus erat super duos, apparuerunt subito ante ipsum. Tunc Frater memor quod legerat, dixit: Docuisti Magister & scripsisti, quod Sancti triplicem visionem habuerunt de Deo, aliquam sensibilem, aliquam imaginariam, aliquam intellectualem: intelligens prædictus Frater hunc triplicem modum visionis prædictos tres globos luminis designare. Qui respondit: Verum est, & statim disparuit visio. O diffusa sancta pietas, & usque ad indignum & quasi nullius meriti discipulum benignitas inclinata Doctoris, qui seminem in vita sustinuit, & inter afflictiones innumeras lapsum, in tantis laboribus iterati itineris sustentavit, ut speremus ipsum suis devotis in spiritualibus ampliora juvamenta tribuere, quos temporalibus quotidie non desinit adjuvare. Huic etiam puritati præ omnibus testimonium reddidit modus & miranda conversatio vitæ suæ, qui sic quotidie divinis contemplationibus erat intentus, ut nullo modo fieri posset contrariis occupatus. Non enim pondus carnis poterat mentem ejus divinis rebus indefinenter intentam, a sua elevatione deponere, qui disposuerat, adhuc vivens in corpore, in celestibus animo habitare. Cui suam vitam sic concesserat divinus Spiritus occupare, ut semper de virtute in virtutem curreret, ut contemplationis intellectu claresceret, & actus affectum ædificatio cumulare: cuius tota vita sicerat sacris actionibus occupata, ut aut oraret, meditaretur aut legeret, prædicaret vel scriberet vel dictaret; ut nullum vitæ suæ temporis perderet otium, quod non esset ad exercitium sanctæ actionis expensum.

a In codice nostro pergamenæ est Raimundi Salerni.

b In eodem 1080 annis.

c Est ipse Vita auxilii Guilielmi de Thoro.

d Astura oppidum & fluvius Latii versus Campaniam Felipensem, olim villa Ciceronis, in hujus epistolis sæpius memorata, cujus loca congruit Cluverius lib. 3 Italia antiqua cap. 7.

D
AUCTO-
RE GU IL
DE THO.
CO.
IX MSS.

CAPUT VI

Oratio. Elevatio corporis. Benignitas.

30 ET quia consequens erat, ut, qui tam profundum humilitatis exemplum pro fundamento posuisset in infimis, tantæ puritatis ædificium erexisset in medio, devotionem mentis perficeret in supremo; ideo tertio loco de ejus mentis elevatione & oratione dicemus. Erat autem devota supra modum ejus oratio, qua sic liber in Deum devotione mentis ascenderet, quasi nullum pondus carnis contrarium sustineret. Quæ consuetudo erat numquam excitare motum rationi contrarium, qui corpus suum coegerat fieri sub ratione subiectum. Quod non solum ex dictis apparet, quæ de ejus humilitate, conversatione & puritate sunt dicta; sed ex sequentibus, quæ sunt veridica attestatio approbata. Erat enim præcipue devotus ad sacrosanctum Sacramentum Altaris: de quo quia concessum ei fuerat profundius scribere, donatum est ei devotius celebrare. Quotidie enim unam Missam dicebat, nisi cum infirmitas impedisset, & aliam audiebat socii vel alterius, ad quam ipse frequentius ministrabat. Consueverat autem frequentius rapi in Missa tantæ devotionis affectu, ut totus perfunderetur lacrymis, qui tanti Sacramenti sacris absorbebatur mysteriis, & reficiebatur ex donis. Unde cum semel in conventu Neapolitano in die Dominice Passionis multis militibus astantibus, Missam devotius celebraret in prosecutione corporis sacri mysterii subito visus est absorptus sic ab altitudine Sacramenti, quasi divinis videretur admissus interesse mysteriis, & Christi hominis affici putaretur pœnis: quod indicare videbatur divina mentis abstractio, & inundans perfusio lacrymarum. Quo diutius sic manente, admirati fratres accesserunt, & ipsum tangentes, ut prosequeretur sacra mysteria, a profunditate, qua raptus videbatur interesse mysteriis, excitaverunt. Quem post sacrum sumptum mysterium, aliqui fratres & milites sibi familiares rogaverunt, ut quid sibi accessisset in illo rapto eis dignaretur dicere, & quod eis ad ædificationem cederet, revelaret. Qui dicere renuit, & revelata ne proderet, occultavit. Visus fuit etiam frequenter, cum cantaretur ille versus in Completorio quadragesimali tempore: Ne proicias nos in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, quasi raptus & in oratione absorptus multis perfundi lacrymis, quas de oculis videbatur educere pax mentis. Erat præterea prædictus Doctor nocturno tempore, humanæ deputato quieti, post brevem somnum in sua camera vel ecclesia, ad quam sibi de nocte patebat accessus, in loco, quem sibi ad orandum elegerat, in oratione prostratus: ubi orando mereretur addiscere, quæ oportuisset post orationem scribere vel dictare. Sic enim tempus vitæ suæ, sibi concessum ad meritum, distribuit ad profectum, ut præter illud tempus modicum, quod somno vel cibi receptioni pro valetudine corporis sibi perfunctorie indulgisset, reliquum orationi, lectioni, prædicationi, meditationi, vel scribendis aut dictandis quæstionibus expendebat: ut sic nullum vitæ tempus esset vacuum, quod non esset sacris actionibus occupatum. Ita quod si aliquando pro consolatione fratrum vel aliarum venerabilium personarum cogeretur dimisso studio in locutorio confidere, a profectu virtutis & studii, etiam illa hora modica, non vacabat. Nam expeditis his, quibus oportuisset propositis respondere, aliquod

E
quomodo
Missam ce-
lebrat.

& ministras
sepe.

& ex affectu
passus.

F
ubi & in
Completorio,
Ps. 70, 9

semper orans
sibi aut
fratribus
hant.

variis
genere

A aliquod historiale aut morale ad edificationem breviter differebat, reliquum si superfuisset tempus, priusquam ad cameram suam completa locutione redisset, surgens a loco cum quibuscumque sedisset, sicut non advertens divinis intentus, discurrens per claustrum vel hortum, consuetum tempus suis meditationibus & speculationibus expendebat: sic iterum ad orandum paratus, quasi non dimisisset oraculum, cuius nulla occupatio immutabat affectum: quia nec alius delectabatur ejus affectio, nisi his revelationibus, quas impetrasset orando.

31 Et quia ex eo, quod petitur a Deo, oratio exauditur, necessarium est dicere, quid in oratione prædictus Doctor consueverat postulare. Qui cum esset nobilis de nobili genere, & potuisset divitias temporales habere, sicut ipsas contempsit cum habuit, sic cum non habuit, non petivit: sed exemplo Salomonis nihil aliud, quam Dei sapientiam, quam amabat, in oratione petebat. Unde certissime creditur, & manifeste probatur, quod prædictus Doctor merito suæ devotæ orationis a Deo devotus obtinuit quæ scripsit, quæ docuit, quæ dictavit. Quod ex ore prædicti Fr. Raynaldi socii ejus est habitum, qui, quod de ipso viderat, servavit

B indicti Doctoris vita secretum. Retulit autem prædictus socius post præfati Magistri obitum, quod cum de monasterio Fossæ-novæ redisset, & lectiones, ubi dimiserat, cum esset Lector Neapoli, resumpserat, cum ingenti fletu dixerit: Fratres, ego fui a Magistro meo in vita sua prohibitus, ne miranda, quæ de ipso videram, revelarem: inter quæ fuit, quod scientiam suam, quam præ aliis mirandam habuit, non humano ingenio, sed orationis merito acquisivit. Nam quotiens studere voluit, disputare, legere, scribere vel dictare, prius ad orationis secretum accedens, profusus orabat lacrymis, pro divinis inveniendis in veritate secretis: cuius orationis merito, sicut de quaeritis ante orationem accedebat dubius, sic postmodum redibat edoctus. Cum autem aliquod dubium occurrisset nondum requisito devotionis oraculo, ad orationem accedens, quod erat sibi dubium divino miraculo inveniebat apertum. Unde videbatur in ejus anima intellectus & affectus, sicut invicem se comprehendunt: ut potentia liberæ; sic invicem sibi subservebant in suis actionibus, ut supremæ: ut affectus orando mereretur ad divina ingredi, & intellectus hujus merito intueri, quæ altius intelligeret, quo affectus ardentius in id, quod luce caperet, amore flagraret.

32 De quo mirando Doctore prædictus socius ejus aliud stupendum revelavit prodigium. Quod cum super Isaiam scriberet, & profunda Prophetæ mysteria exponendo & scribendo in lucem adduceret, pervenit ad quemdam ipsius libri textum, quem cum non intelligeret, nec ad intellectum litteræ, qui ei satisfaceret, perveniret, & multis diebus jeuniis & orationibus se affligeret, instantia orationis obtinuit sibi dubium divinitus exponi ore tenus, quod petiverat in oratione devotus. Nam uno dierum, celebrato cum devotione jejunio, de nocte auditur prædictus ejus socius ipsum loquentem, cum quo vel quibus ignorans: sonum quidem percipiens, materiam autem, de qua currebat locutio, non perpendens. Qua locutione finita, prædictus Doctor dixit socio: Fili Raynalde surge, & accende candelam, & accipe quaternum, in quo super Isaiam scripseras; & para te iterum ad scribendum. Qui cum diutius scriberet quæ Doctor, quasi in libro legeret, ea facilitate dictabat; scribenti Fratri post aliquam horam dixit: Vade Fili ad quiescendum, quia restat adhuc multum tempus ad quietem. Qui avidius scire cupiens secretum Magistri sui prodigium, quod ei audita locutione erat revelatum, ad pedes sui Magistri procidit cum lacrymis, genibus flexis, & dixit: Ego de loco isto non surgam, nisi dicatis mihi, cum

quibus vel cum quo diutius estis ista nocte locutus: & cepit ipsum per nomen Domini Dei fortiter adjurare. Qui cum pluries dicere noluisset, & diceret: Fili, non est tibi opus hoc scire; iterum strictius adjuratus, ne nomen Dei videretur contemnere, per quod cum socius ausus fuerat adjurare, prædictus Doctor prorumpens in lacrymas, dixit: Fili, vidisti his diebus afflictionem meam super dubio, quod habui super istum textum, quem modo exposui, quem multis lacrymis a Deo scire petivi: unde hac nocte Deus miseratus mei, misit ad me beatos Apostolos Petrum & Paulum per quos ipsum rogaveram qui me omnia plenissime docuerunt. Sed ex parte Dei tibi præcipio, ut in vita mea non audeas revelare. O stupendum divinæ dispensationis mysterium; ut Deus divinæ Scripturæ suæ intellectum ad tempus absconderet, quem alio tempore mira pietate revelat; ut sciatur quantum intellectus humanus a divinis deficit, qui per se ad divina mysteria non pertingit: ut ab illo petatur intelligentia, cuius est revelare secreta, & discamus divina charismata in humilitate custodire, quæ cum difficultate quaerimus & invenimus: ut primum & efficax Doctoris oraculum, quod sic cito divinæ pietatis inclinavit auditum, ut sciat homo patienter ferre, dum divina non capit, quæ appetit, & confidat orando citius impetrare quod quatit. O felix Doctor, cui divinæ Scripturæ Claviculus cæli aperuit ostium, & ascensor caelestium Paulus ille mirabilis docuit in veritate secretum. O felix Doctor, hospes mundi & civis cæli, qui cum caelestibus loquitur, dum adhuc in corpore hospitatur. O certa, vera & digna fide prædicti Doctoris approbata doctrina, quæ divinæ revelatione suscipitur, & a caelestibus Doctoribus edocetur.

33 Aliud grande prodigium prædictus socius ejus retulit de præfato Doctore, quod in ultimis constitutus revelavit ei pro Dei laude & ejus consolatione. Quod beata Virgo gloriosa Mater Dei ei apparuit, quæ ipsum certificavit de vita sua & scientia, & quidquid deliberate per ipsam a Deo petivit, & quod non mutaret statum sui Ordinis, sicut frequenter in oratione petiverat, impetravit. Erat enim prædictus Doctor Virgo purissimus mente & corpore nitidus, sicut ex ore Confessorum suorum certissime est compertum. Novit autem illa fortissima mulierum, Mater pia, non solum intra caelorum ordines discurrere: sed dignatur etiam peregrinantibus suæ præsentis solatium non negare: quæ unde ascendit semper respicit, & tamen juxta filium Regina confidet. Quæ pie creditur Doctori suo singularem illam scientiam a filio impetrasse, quam petit cum puritatis lilio: F quod sicut immaculatum Deo obtulit, sic servavit.

34 Ad habendum autem de dicto Doctore mirandæ devotionis & orationis indicium, de elevatione ejusdem mentis & corporis subjungendum est certissimum apertæ visionis sensibile argumentum. Nam cum esset Salerni in conventu Fratrum, visus est prædictus Doctor, ante majus altare in oratione existens, post Matutinas a Fratribus Jacobo & prædicto socio suo, qui ipsum exempli gratia observabant, duobus cubitis elevatus a terra, velut, si fas est dicere, futurum agilitatis vel aliquod simile participium accepisset, quo sine pondere, quasi in sua levitate maneret. Dignum namque erat, ut animam illam, quam nulla violaret affectio, corpus sequeretur obediens, quod mirabiliter Deus revelavit miraculo, quod supernaturaliter concessisset ex dono.

35 Simile sed magis stupendum vidit in conventu Neapolitano de prædicto Doctore Frater Dominicus de Caserta Sacrista, vir oratione devotus, actione sollicitus, & virtute probatus, qui alias habuit visiones mirabiles: qui advertens Fr. Thomam semper de camera sui studii ad ecclesiam ante Matutinas descendere, & ne videretur ab aliis ad suam cameram festinus

redire,

orationis
secretum
focii
Raynaldi

ante præfatum
Dr. Raynaldi
focii ejus

visionis
focii
Raynaldi

ab illis
per quos
ipsum
rogaveram

a Deo
apparuit
quæ ipsum
certificavit
de vita sua
& scientia

de matutinis
ante ecclesiam
descendere

A redire, semel ipsum curiosius observavit. Et accedens retro in capella S. Nicolai, ubi fixus in oratione manebat, vidit ipsum quasi duobus cubitis elevatum in aere. De quo diu admirans, subito audivit de loco, ad quem prae dictus Doctor conversus erat ad orandum cum lacrymis, huiusmodi vocem de imagine Crucifixi: Thoma bene scripsisti de me, quam recipies a me pro tuo labore mercedem? Qui respondit: Domine, non nisi te. Et tunc scribebat tertiam partem Summae de Christi passione & resurrectione. Postquam scripturam parum scripsit propter miranda, quae sibi Deus mirabiliter revelavit. Signum namque fuit certissimum, quod a scribendi cessaret opere, ex quo iam requirebatur a Domino de mercede: quam satis congruam petivit pro munere, ut haberet, unde resiceretur in patria, de quo scribendo tanta dulcedine delectabatur in via: quem cum praeter ceteris intellexisset dum viveret, praeter multis aliis clarius videre moruit dum transiret.

36 Fuit praeterea praedictus Doctor consilio providus, quia consequens erat, ut, qui divina cognosceret, de humanis certissime judicaret. Qui licet a temporalibus negotiis & mundanis miro modo esset extraneus, quia divinis rebus totaliter erat intentus; tamen cum intellectum suum speculativum, requisitus in consilio, ad agibilia & temporalia convertit, tam subtiliter & utiliter consulebat, quasi videretur quis consilium requisivisse divinum; utpote qui illas regulas habebat praeculis, a quibus omne, quod humanitus agitur, divinitus diffinitur. Unde de illustri Rege Franciae S. Ludovico dicitur, quod semper in rebus arduis dicti Doctoris requirebat consilium, quod frequenter expertus fuerat esse certum: ut utriusque in hoc perpendere sanctitas, & Illustris Regis, quod in dubiis Doctorem consulendum requireret, & sancti Doctoris, qui divino Spiritu, quid esset verius, responderet. Unde dicitur, quod, cum primo Parisiis de aliquibus arduis & necessariis in crastino deberet habere consilium, de sero mandabat praedicto Doctori, ut illa nocte super dubio imminenti casus mente intenderet, ut, quod esset utile respondendum, in crastino cogitaret: quod vir obediens, sicut mandatum receperat, sic implebat.

37 Et quia conveniens satis erat, ut qui tota beneficia a Divina largitate abundantius aliis suscepisset, se omnibus caritate diffunderet; fuit etiam praedictus Doctor caritate & pietate diffusus, ut alios a se ipso praeveniret in gratiis, quibus datus erat divinitus ut splenderet in doctrinis. Erat miro modo benignus in animo, qui totus suavis erat in verbo & liberalis in facto: ut ostenderet omnibus quis Spiritus habitaret in eius mente, cujus tanta suavitas procedebat ex ore: ut unusquisque, qui totius conversationis eius vidisset effigiem, mentis eius potuisset legere sanctitatem. Qui licet supra modum contra peccantes insurgeret, ipse, qui peccata nesciret; sed pro amore iustitiae & salute animae proximi Iudici & Praelato consulebat, contra ipsam culpam insurgere, ut Praelatus ex suo consilio, talis fieret; simul criminis persecutor & hominis liberator: ut subito crimen deficeret, & homo cum crimine non periret. Et quamvis iste Sanctus difficulter crederet, quod homo peccaret, similes sibi omnes vel meliores existimans in innocentia vel natura; cum constitisset aliquem ex infirmitate peccasse, sic alienas desolebat culpas, ut proprias; illius imitatus exemplum, qui per compassionem ut propriis urebatur incendiis in defectibus alienis. Ex qua benignitate caritatis mirandus affectus ex solo ejus corporali aspectu videbatur oriri, ut nemo ipsum aliquamdiu alloquendo & conversando potuisset aspicere, a quo non contingeret gratiam & specialis consolationis haurire: unde Frater Aulfanon de Salerno, in toto Ordine rarrum Pra-

dicatum celebris opinione & fama, consueverat pluries dicere, quod quoties praedictum Doctorem cum affectu devotionis aspiceret, toties ex ejus aspectu & locutione gratiam laetitiae spiritualis hauriret, quod sine Spiritus sancti praesentia esse non poterat, de quo tanta gratia procedebat. Unde ex diffusa caritatis ejus radice fructus, & quidam peccatis liquor erumpebat in ramis. Nam erat miro modo compassivus pauperibus, qui de suis tunicis & rebus tam abundanter indigentibus consuevit tribuere, quantum sibi necesse fuerat affectibus abundare; nihil sibi reservans de rebus superfluis, qui sciebat esse danda ex praecepto Domini supplevis defectibus alienis. De quibus ex scientia nihil sibi reservabat in crastinum, quod sciebat esse in necessitatis articulo opus cuiquam.

a Bernardus Guidonis, Dominicus de Caserta, Conversus, vir senex, vitae sanctae & conscientiae timorata, cum esset Sacerdos praedicti conventus, advertens quod praedictus Doctor ante Matutinas &c.

b Idem ageretur. Codex noster M.S. Interrogaretur.

c Uterque dulcorabatur. In reliquis codex noster plane com-

d Codex noster, Spiritualis.

CAPUT VII.

Naturalis propago & complexio corporis. Ingenium, judicium, memoria. Contemptus temporalium. Abstrahio mentis.

38 ET quamvis sit necessitatis recognoscere, virtutum omnium in praedicto Doctore Dei gratiam esse fontale principium, non est tamen omittendum dicere, si naturalem ejus propaginem quærimus & invenimus, ipsam esse naturalem virtutum ejus moralium fundamentum: ut in omnibus Deus laudetur, qui naturam condidit, & ipsam per gratiam augmentavit. Fuit enim praedictus Doctor ad has virtutes ex nativitate suorum antiqua nobilitate dispositus, si generatio ejus propinqua respiceretur, quæ adhuc in memoria recens habetur. Cujus Doctoris mater (ut hi, qui eam noverrant, referunt) multa dicitur devotionis fuisse & abstinens, quæ in manibus & genibus procumbens orationi callum induxerat, quæ terræ multiplicatis genuflexionibus allidebat: quæ non meruisset talem habere filium, nisi ejus placuisset oratio apud Deum. Soror etiam hujus Doctoris Domina Theodora, mater Domini Thomae de S. Severino Comitum Maritimi, cujus est cum laudibus recens memoria ad exemplum, tantæ dicitur fuisse pietatis in alios, quod quidquid habere poterat pro necessariis suæ personæ, modicis contenta, in operibus misericordiae effundebat. In se vero tantæ asperitatis fuisse dicitur, ut magnam partem nocturni temporis, alius concessi ad otium, durissimis disciplinis de una catena ferrea se verberans sibi converteret in tormentum: quæ sensu erat provida, dispensatione magnifica, & promissione dilectera, in omnibus virtutibus, in quibus se exercere poterat, singularis. Cujus corpus post felicem suum obitum, cum fuisset ad locum alium pro sua veneratione translatum, inventum est integrum, & magnum odorem astantibus reddidit, qui sanctitatis suæ certum testimonium & fidem dedit. Cui virtuosæ propagini, quæ in Sanctorum memoria transit, vivens adhuc dictæ Sororis filius & dicti Doctoris nepos, praedictus Dominus Thomas Comes Maritimi, fidem facit. Qui dum dictarum virtutum reddit odorem, praedictæ se ostendit esse sanctæ generationis heredem: ut non videatur dicti Doctoris generatio in bonitate fuisse novitia; quæ fuit in nobilitate moris & generis, in stipite & in ramis longa praecedentium temporum antiquitate professa. De cujus etiam Doctoris fratribus,

D AUCTORIS CUIUS DE THOMAS EX MSS.

pauperes adjuvat.

sancta propagine generatur.

matrem habuit devotionem & abstinentiam.

fortem partem pro bonis adhibuit, sibi daturam.

de morte corruptum.

aspetum & sanctis suis illustrat.

A magna referuntur de probitatibus animorum, qui pro defensione & zelo sanctæ Matris Ecclesiæ ab Imperatore Frederico sustinuerunt exilium, & quidam ex eis pro fidelitate tormentum.

39 De naturali etiam dicti Doctoris dispositione corporis, sicut & mentis, dicitur, quod fuit magnus in corpore & rectæ staturæ, quæ rectitudini animi respondet: coloris cricici, ad temperatæ ejus complexionis indicium: magnum habens caput, sicut virtutum animalium perfectiones, quæ rationi deserviunt, organa perfecta requirunt: aliquantulum calvus. Fuit teneberrimæ complexionis in carne, sicut aptitudo ejus intelligentiæ indicabat in mente. Fuit virilis robore, cum se ad aliquos actus virtutis corpore exercebat: qui etiam virtute animi nihil timuit, nihil abjectum pia humilitate despexit; & propter hanc causam in conspectu divini confidit: de quo etiam dicitur, quod vadens Parisios, cum in mari horrendam pateretur ex aere tempestatem, nautis etiam mortem timentibus, ipse imperterritus in tota tempestate permansit: ut videretur Deus tam nobile corpus & organum præparasse, quod ad actus virtutum serviret obediens, quod nunquam esset rationi judicio contradicens. In terroribus autem acris, tonitruis & tempestatibus, quasi pro scuto opponendo se muniens Crucis signo, dicebat: Deus in carnem venit, Deus pro nobis mortuus est.

40 Et quia Doctoris prædicti animum nulla sensualis passio perturbabat, nullius rei premebat affectio temporis, nec ullius honoris inflabat ambitio; consequens erat, ut subtilis esset ingenio, & Spiritus sapientiæ Dei subtilis intellectum ejus acueret, in quo per gratiam habitaret. Unde fertur dixisse aliquando familiari locutione studentibus, non ad ambitum inanis gloriæ, sed ad præconium divinæ laudis & gratiæ, quod nunquam librum legerat, quem divino adjutus Spiritu non intelligeret, & ad profundum libri mysterium non veniret. Dignum namque erat, ut ex quo eum divinorum scrutationi divina providentia ordinaret, ut desideriorum jure divinus Spiritus nihil absconderet: sed ei, quod sacra erat doctrina necessarium, revelaret. Erat enim divinæ Sapientiæ organum, per quod Deus voluit suum revelare secretum. Cujus ingenii subtilitatem, acumen intelligentiæ, & velocitatem definitivam judicii satis ostendit multitudo librorum, quos elidit, & sententiarum novitas, quas invenit: ut vix possit aliquis, quantumcumque magni ingenii, & solertis studii libros, quos edidit studens ad honorem perlegere, quos ipse potuit parvo tempore perquirere & dictare.

41 Et quia ad subtilitatem ingenii sequitur judicii certitudo, dum intellectus, quod potest subtilitate capere, valet etiam quod verum est judicare; ideo conveniens fuit, ut prædictus Doctor, sicut subtilis ingenii fuisse dicitur, sic & certi judicii fuisse evidenterissime judicaretur. Nam opiniones & rationes, quas adhuc Bacellarius adinvenit, paucis exceptis, Magister effectus scripsit, tenuit, & defendit. Unde cum scripta ejus ex occulta & mirabili Dei dispositione examinationi exposita essent Parisiis, quorundam Magistrorum æmula invidia procurante, quasi de luce auderent nocturne judicare, & per hoc scripta ejus magis in veritatem clarificarent, dum in eis, quod in veritate arguerent, non haberent; quidam Magister Eremitarum Frater Ægidius, qui postmodum fuit Archiepiscopus Bituricensis, qui tredecim annis istum Magistrum audiverat, de prædicto Doctore dixit, deridendo insufficientiam correptorum: In hoc mirabili & digno memoria Doctore Fr. Thoma de Aquino fuit sui subtilitatis ingenii, & certitudinis judicii manifestum indicium, quod opiniones novas & rationes, quas scripsit Bacellarius, Magister effectus, paucis exceptis, nec docendo, nec scribendo mutavit: nos au-

tem moderni temporis, sicut incerti & dubii judicii, & opiniones, quas aliquando tenuimus, in contrarium arguti modico argumento mutamus. Unde & hi, qui scripta examinant, non intelligentes quæ judicant, solius invidiæ stimulatione laborant, & in lucem minus insiliunt, dum quod arguunt non cognoscunt; & tenebescunt ex lumine, dum de ignota eis non bene sentiunt veritate: ut de eis jussu possit Ecclesia con- queri & dicere id Psalmistæ: Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis: turbati sunt omnes insipientes corde: quæ videtur petere, ut Deus justo judicio æmulo veritatis percutiat, dum prædictus Doctor doctrinæ divinitus inspirata coruscet: ut luce, qua Sanctus instruitur, invidus cognitione privetur. Sicque factum est divino miraculo, ut unde Doctore sancto detrahitur, inde Deo & Sancto ejus gloria cumuletur.

42 Et quia nulla passio ejus turbabat animum, qui continuum divinorum scibilium recipiebat influxum, majori enim intervallo a contactu temporalium rerum erat abductus, quam ut ulla passio turbaretur ejus affectus. Fuit consequenter prædictus Doctor modo mirabili memoria retentivus, tantæ capacitatis & retentivæ virtutis existens, ut hoc quod legendo semel caperet, perpetuo retineret: ut videretur in ejus anima E continue fieri scientiæ habitus & influxus. Et ideo nulla in ejus animo poterat fieri oblivio, in quo fieret continue scibilium certitudo. Cujus mirandæ memoriæ certum erat indicium non solum scientiæ habitus, quem habebat sic collectum in animo, quasi exemplatum haberet in libro; sed & illud opus mirabile, quod ad præceptum Papæ Urbani felicitis memoriæ super quatuor Evangelia de Sanctorum dictis composuit: quia perlegens in diversorum monasteriorum libris, pro majori parte creditur ita memoriæ commendasse, quasi Sanctorum dicta haberet præ oculis, quæ legisset in libris.

43 Et quia de necessitate sequitur, ut terrena homo despiciat, quem affectio divina decorat: ideo conveniens fuit, ut prædictus Doctor mundana despiceret, qui non inveniret in sensibilibus, quod amaret: cum de ipso dicatur, quod mirabili modo fuit temporalium contemptivus; sive rerum, quibus homo pro necessario victu corporis utitur, sive horum, quorum dignitas prælationis ambitur. Sic enim divina Sapientia, quæ melior est cunctis opibus, quam sibi a juventute sponsam acceperat, ipsum inebriaverat caritate, ut nullum mundanum ejus mentem alliceret, qui in uno bonorum omnium sufficientiam possideret. Qui cum concessa bona contempsit quæ habuit, non concupivit non habita: sed magnitudine animi despexit oblata, & oblitus eorum quæ retro sunt, cuncta reliquit, & ad anteriora se extendens, quæ obtinuit, dilexit. Cum enim esset de nobili genere, & rerum temporalium copiam & honorum gloriam potuisset ambire; divitias magis libi computavit & gloriam, pauperem Christum & humilem imitari, quam divitiis affluens, gradum temporalis gloriæ obtinere sublimem. De quo dicitur, quod semel veniens de S. Dionysio cum suis studentibus, quo ierat Sanctorum reliquias & sanctum illud monachorum collegium visitare: & vidisset de propinquo civitatem Parisiensem, dixerunt ei studentes: Magister, videte quam pulchra est civitas Parisius: Vellentis esse Dominus hujus civitatis? Credebant enim ab eo aliquod verbum edificationis audire. Qui respondit: Libentius vellem habere hominibus Chrysostomi super Evangelium S. Matthæi. Civitas enim hæc si esset mea, propter curam regiminis contemplationem mihi divinorum eriperet, & consolationem animi impediret. Sic enim est quod quanto quis amplius amore temporalium premitur, tanto periculosius a celestibus separatur. Sciebat enim prædictus Doctor, quod nemo militans Deo, implicat se: nego-

A negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit, & ideo implicare se nolebat seculo, qui se probaverat in addiscendi studio Deo placuisse, ne si jam missa manu ad aratrum, auscultando sacrarum litteras Scripturarum, retro ad ea, quæ reliquerat, conversus aspiceret, ad antiora non redderetur idoneus, quæ amaret. Et ideo oblatas sibi plures dignitates & redditus a B. M. Clemente IV, Summo Pontifice, qui dictum Doctorem nimis carum habebat, ille simul tenuit redditus & honores, sua paupertate & humilitate contentus. Cum tamen prædictus Doctor omnes sui generis propinquos & nobiles sub persecutione Frederici Imperatoris pro causa ecclesiæ haberet in Campania & confusos: quibus ad subveniendam bonis etiam Ecclesiasticis de licentia Summi Pontificis movere eum poterat naturalis affectio, & ad tam nobiles pro causa ecclesiæ exules caritatis debita gratitudo: qui sicut pro amore Dei necessitates sustinuit proprias, sic sustinere potuit alienas. Simile alias perfectionis exemplum & humilitatis ostendit, qui accepta Bulla ab eodem Pontifice de promotione sua ad Archiepiscopatum Neapolitanensem, cum additione reddituum monasterii ad S. Petri ad Aram, dignitatem accipere noluit, & quod Summus Pontifex ulterius non promoveret eum ad alia, suppliciter exoravit. O felix Doctor, contemptor seculi! o amator cæli, qui fecit quod docuit; qui sic terrena despiceret, quasi pignus haberet possessionis cælestium, quæ speraret.

44. Fuit præterea prædictus Doctor miro modo contemplativus, & cælestibus dedicatus, majori enim sui parte a sensibus aberat, qui totus cælestibus inhiabat, ut crederetur verius esse, ubi mente intenderet, quam ubi carne maneret. Erat enim mirabile, videre hominem, uti sensibus, & conversari cum sensibilibus in cibo vel aliquorum consortio, quantumcumque nobilium personatum, in quibus sensus consueverunt distrahī, subito cælestibus elevari: quasi non esset, ubi corporaliter sisteret, sed ubi mentaliter inhereret. De cuius miranda & inaudita distractione mentis & contemplatione dicitur, quod cum semel S. Lodovicus Rex Franciæ ipsum ad mensam suam invitallet, & ipse se humiliter excusasset & propter opus Summæ in Theologia, quod dictaret tunc temporis. Obtinente autem mandato Regis & Prioris Parisiensis, f. ut Magistrum humilem inclinaret, sublimem contemplatione, ad expressum mandatum Regis & Prioris, dimisso suo studio cum illa imaginatione, quam manens in cella conceperat, accessit ad Regem: juxta quem existens in mensa, subito veritate fidei inspirata, mensam percussit, & dixit: Modo conclusum est contra hæresim Machabei. Quem Prior tetigit, & dixit: Advertatis Magister, quia nunc estis in mensa Regis Franciæ, & traxit eum per cappam fortiter, ut abstractum a sensibus excitaret. Qui quasi ad seipsum rediens, inclinans se ad sanctum Regem, rogavit, ut ei parceret, qui distractus in mensa Regia sic fuisset. De quo Rex plurimum admiratus est, & ædificatus a Magistro, quod, cum esset nobilis, & posset ipsum tanti Regis invitatio delectare, & a contemplatione distrahere, præbuit in eo mentis abstractio, ut elevatum in spiritu, sensus eum non deprimeret in convectu. Fuit autem sanctus Rex providus, ut meditatio illa, quæ potuit mentem Doctoris distrahere, contingeret non perire. Unde vocato Scriptore suo, voluit quod coram eo redigeret in scripto, quod Doctor conservaverat in secreto; quamvis apud Doctoris memoriam nil penitus deperiret, quod influebat divinus Spiritus, ut servaret. Simile per omnia retulit Frater Raymundus Stephani, qui audivit ab Archiepiscopo Capuano, qui fuit discipulus prædicti Doctoris. Quod cum quidam Cardinalis, qui tunc erat Legatus in regno, audisset de eo prædicta & alia admiranda, dixit prædicto Archiepiscopo.

Tomus I.

scopo: Ordinetis quod cum prædicto Magistro habeamus D familiare colloquium. Qui cum vocatus de suo studio descendisset, & tamen in sua abstractione maneret, cum expectassent ipsum diutius sic abstractum, subito Doctor ostendit faciem hilarem, indicantem mentis lætitiā, & dixit: Modo habeo quod quærebam. Qui cum nullum signum ad eos reverentiæ ostenderet, Cardinalis cepit ipsum despiciere, quem aspiceret sic manere. Cui dixit Dominus Archiepiscopus: Domine, non miremini, quia frequenter sic abstrahitur, ut cum quibuscumque personis fuerit, non loquatur. Et tunc traxit ipsum fortiter per cappam, qui quasi de somno contemplationis evigilans, & advertens se esse inter tantos, inclinans se reverenter ad Dominum Cardinalem petivit veniam, quod abstractus diutius reverentiā, debitam eis non fecisset. Interrogatus autem cur in illa abstractione tam lætam faciem ostendisset, dixit: De quadam questione, super quam diu cogitaveram, nunc pulcrā rationem inveni, de qua gaudium animi manifestavit exterior lætitiā, quam ostendi.

a Illustram familiam Sanseverinam tertiam regni Neapolitani agnosci Sanseverinam, in eaque C. missi Marisani numerat. Est Marica in conspectu Baptistæ & Principatus citioris.

b Fuit Archiepiscopus Bituricensis ab an. 1296. ad 1315. de quo consuli potest anonymus Scripser in Historia Patriarchatus Archiepiscoporum Bituricensium edita a Philippo Labbeo tom. 3 Nova bibliotheca Manuscriptorum librorum.

c MS. nostrum exules.

d S. Petri ad Aram, antiquissima ecclesia traditur, ubi S. Petrus, priusquam Romam iret, aram consecrasset ac Missam dixisset. Quas ipsi ibidem ea de re inscriptiones legimus, ex quibus in Napoli sacra Casar Eugenius Caracciolo. Monasterium ad iun- tum est Canonorum Lateranensem.

e MS. nostrum, propter Summæ compendium.

f Bernardus Guidonis, humiliter obedivit, recedensque de studio suo.

g MS. nostrum deponeret.

h Idem, Reynaldus Stephani ejusdem Ordinis de provincia Tolosana, qui duobus diebus jejunavit in pane & aqua, & propter fidem Christi perustrans Persidem & Indiam, prædicabat: qui nuper ad Armenos ex parte Summi pontificis missus est, ut eos ritum Ecclesiæ Romanæ doceat, & duiores prædicando convertat: qui adhuc pluribus dicitur miraculis claruisse. Qui audivit ab Archiepiscopo Capuano, qui fuit discipulus prædicti Doctoris, &c. Necdum reperimus inter Beatos aut viros sanctitate illustres hunc virum Apostolicum.

CAPUT VIII.

Revelationes, Visiones, Prædicationes.

45 ET quia sic prædictus Doctor de rebus sensibilibus erat abstractus, a quibus per contemptum erat totaliter alienus; consequens fuit, ut dum plus cælestibus quam terrenis inhiaret, plures cælestium civium consolationes haberet. Unde fertur quod ipso existente Parisiis, apparuit ei imaginaria visione soror sua: quæ cum diceret se esse in purgatorio, certum Missarum numerum petivit, per quem sperabat liberari Deo propitio & ejus interventu. Qui vocans studentes rogavit, ut pro sororis suæ animæ Missas dicerent & orarent. Quæ postmodum, cum prædictus Doctor esset Romæ, iterum in visione ei apparuit, & se fuisse liberatam a purgatorio, & frui gloria, dictis Missis, quas petiverat, revelavit. Qui Doctor cum de se quæreret quid esset, illa respondit: Tu frater es in bono statu, & cito venies ad nos: sed major tibi gloria parata est quam nobis. Tene tantum, quod habes. Cui quærenti de fratre suo Landolfo respondit, quod erat in purgatorio: de Domino vero Reynaldo alio fratre suo dixit, quod erat in Paradiso: de quo habuit hanc visionem, quod ostenso sibi libro per Angelum, qui scriptus erat lineis aureis & a Azuriis, nomen fratris Doctoris reperit, inter lineas aureas, quæ erant Martium, quia pro fidelitate Ecclesiæ morienti sub tyrannide

LII

rannide

A rannide persecutionis Frederici Imperatoris sibi mors computata fuit ad martyrium, quod apud Deum fuit meritum & acceptum.

46 Alia fuit mirabilior dicto Doctore visio revelata, non imaginaria, sed corporalis & aperta: cui existenti in conventu Neapolitano in Ecclesia ad orandum, apparuit ei Frater Romanus Magister in Theologia, quem Parisiis legentē dimiserat: cui cum adesset Frater Thomas, & diceret: Bene veneritis. Quando venistis? Ille respondit: Ego ex hac vita transivi, & concessum est mihi pro tuo merito apparere. Tunc prae dictus Doctor colligens spiritum, qui fuerat ex subita illa apparitione commotus, respondit: Ex quo Deo placet, ex parte ipsius te adjuro, ut ad quaestiones respondeas. Quæro, de me quid est? Et si Deo placent opera mea? Et respondit: Tu es in bono statu & placent opera tua Deo. Tum Doctor intulit. Quid est de te? Respondit: Ego sum in vita æterna, & fui in purgatorio sedecim diebus propter negligentiam, quam commisi in quodam testamento, quod expedire cito Episcopus Parisiensis commisit, & ego expedire ex mea culpa tardavi. Tunc addidit: Quæro quid est de illa quaestione, quam frequenter disputavimus, utrum habitus in hac vita acquisiti maneant in patria?

B At ille respondit: Frater Thomas, ego video Deum, & nihil aliud de hac quaestione petatis. Et iterum petivit ab eo: Ex quo vides Deum, dic mihi si videas Deum sine media specie, vel mediante aliqua similitudine? Tunc respondit: Sicut adivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, & statim disparuit. Qui Doctor remansit ex tam mirabili & insolita apparitione attonitus, & de placida responsione jocundus. Felix Doctor, cui tam familiaria sunt secreta cælestia, quem tam familiariter ci-ves cæli præveniunt, & ad cælestia regna perducunt.

47 Habuit etiam prædictus Doctor aliam visionem prophetica & imaginaria. Nam cum Neapoli esset in Choro, dum diceretur Missa conventus, portarius quamdam Fratrem de choro vocavit ad portam: cui cum exhibitus fuisset pastillum, ut ipse in cella sua diligenter deponeret, rediit ad chorum: ubi cum cogitaret quomodo solus & pastillum suum posset comedere, & non teneretur alios invitare, quies in choro esse non poterat, quia ipsum tentatio perurgebat. Cujus inquietudinis causam prædictus Doctor videns in spiritu, tentatum Fratrem vocavit ad se, & dixit ei: Frater attende quid cogitas: illud de quo tentaris, non impleas. Qui, cum diceret; Magister nihil aliud cogito, quam audire Missam, quæ mododicitur. Magister dixit, Dic mihi ad quid fuisti de choro vocatus. Tunc ei seriatim narravit facti seriem, & tentationem, quæ mentem ejus anxie perurgebat. Tunc Magister, Ramonem, inquit, vidi coram te saltantem, & ostendentem tibi pastillum tuum, & cave ne solus commedas, sed aliis Fratribus, ex caritate dispensa. De quo rater admiratus, Deo reddidit gratias & magistro, per quem fuerat a tentationis periculo liberatus.

48 De hoc etiam Doctore dicitur, quod existens in S. Severino, castro sororis suæ cum prædicto socio suo & aliis Fratribus sui Ordinis, per magnum spatium sui temporis passus fuit extasim, ita ut a sensibus totaliter videretur abstractus. De quo cum soror sua præcipue turbaretur, quesivit ab ejus socio, quid hoc esset, quod suo Fratri subito accidisset. Qui dixit ei: Frequenter in spiritu rapitur, cum aliqua contemplatur: sed ex toto tempore, sicut nunc, numquam vidi ipsum sic a sensibus alienum. Unde post aliquam horam ivit socius ad Magistrum, & trahens ipsum per cappam fortiter, quasi a somno contemplationis ipsum ultimo excitavit. Qui suspirans dixit: Raynalde fili, tibi in secreto revelo, prohibens ne in vita mea alicui audeas revelare. Venit finis scripturæ meæ, quia talia sunt mihi revelata, quod ea, quæ scripsi & docui, modica mihi videntur, & ex hoc spero in Deo meo, quod sic

ut doctrinæ, sic cito finalerit & vitæ. Sicut enim Deus ille mirabilis his, qui præcipui fuerant in Lege Moyfi, qui Legem justitiæ Judæis attulit, & Paulo qui Gentibus legem gratiæ prædicavit, supra humanum intellectum plurima revelavit; sic & huic B. Thomæ, qui de manu sedentis in throno utriusque legis libellum involutum accepit, & apertum toti Ecclesiæ exponendo porrexit, aliud supernaturale lumen ingenti revelare placuit, ut majora superesse crederet, quæ naturali intelligentia non videret. Felix Doctor, cui præsentia non sunt abscondita, & revelata futura; cui datum est ex his, quæ meruit scribere, potiora videre; ut ex confessione præsentium, certior ei fieret expectatio futurorum. Tanta autem erat hujus Doctoris mentis abstractio, ut interdum non perciperet se lædi etiam a corporali læsivo. Unde semel cum esset de consilio medicorum consultum, quod in tibia portaret cauterium, dixit socio suo: cum venerit, qui ignem debet apponere, facias me ante præscire. Quod cum fieret in lecto, quo cauterizandus erat, se præparans extensa tibia, tanta fuit abstractione levatus, quod oppositione ignis cauterium non percepit: cujus signum fuit, quia de loco, ubi tibiā extenderat, non mutavit. Aliud simile mirandæ abstractionis miraculum visum est. Cum semel prædictus Doctor esset in camera sua & summam tractuum de Trinitate dictaret, accepta una candela in manu, dixit scriptori suo. Quid, quid videas in me, cave ne voces, & tunc in contemplatione abstracto, candela post horam consumpta est usque ad digitos, quibus ignem candelæ diutius adherere Doctor non sensit; sed ipsum ignem sine aliquo motu digitorum sustinuit, donec defecit. Simile Parisiis de eo visum fuit, cum oportuisset fieri sibi minationem, ut antequam minor ad percussendam venam accederet, de abstractione ad contemplationem mentis a sensibus provideret, & tamen secute minor venam percussens Fratri Doctori imaginationem non poterat lædere, quem contigebat abstractum sensibus inventire. Erat enim miro modo passibilis, & ideo subito læsivo corporis turbabatur. Unde divinitus fuit ei miraculose concessum, ut in corpore passibili viveret, & aliquando læsivum corporis non sentiret.

49 Et quia sic erat Doctor mirabilis elevatus ad Deum, sic caritate diffusus ad proximum, prædicationes suas, quibus placeret Deo, prodesset populo, sic formabat, ut non esset in curiosis humanæ Sapientiæ verbis, sed in spiritu & virtute sermonis, qui evitatis in prosecutione sermonis, quæ curiositati potius quam utilitati defervunt, in illo suo vulgari natalis soli, quod propter continuum mentis captum mutare non potuit, proponebat & prosequatur utilia populo, subtilitates quaestionum scholasticæ disputationi relinquens: qui tam reverenter audiebatur a populo, quasi sua prædicatione proliet a Deo. Quod autem dicebat ore, implebat opere: non autem audebat aliquid dicere, nisi quod Deus dedisset cum implere. Admirabatur autem plurimum, ut ejus ore frequentius est auditum, quomodo aliquis, & præcipue religiosi, possent de alio nisi de Deo loqui, aut de his, quæ ædificationi animarum defervunt. Unde mos ei erat adhuc in illa sua tenera juventute, quod communi etiam locutione, si ii, cum quibus ad aliquam de Deo & ordinabilibus in Deum e... ora sua laxassent, statim de locutorio ab quorumcumque consortio recedebat, quasi ad eum non pertineret locutio, quæ ædificationem non superet proximi; vel si loquentes de Deo non dicerent, quæ sunt Dei: sic enim in illo auditorio verbi Dei se disposuerat, ut aut aliquid scriberet vel doceret, ut ipse in seipso quodammodo gyrum perficeret: ut a se in Deum suæ mentis motum orando inciperet, & a Deo ad proximum docendo finiret, a quo in Deum contemplando & orando confurgeret, unde iterum sui motus circulum inchoaret.

A 50 De hujus Sancti multiplici & mirabili varietate & virtutum claritate ejus historia fuit cuidam Fratri veraciter in somnis ostensa. Qui cum coepisset mente sollicitus, affectione devotus, cogitare, quomodo posset convenienter texere dicti Sancti historiam, tot mirandis indicis claram, & laudum preconis in veritate diffusam, quæ contineret originale principium, vitæ processum, disciplinæ scholasticæ studium & obitum in fine beatum, & super his Deum oraret, ut infunderet, & B. Thomam, ut scribendi ei sufficientiam impetraret; circa auroram post prædictum oraculum soporatus, vidit in somnis coram se rete argenteum, contextum catenulis argenteis cum diversorum colorum lapidibus pretiosis, in ipsius retis nodis mira varietate contextis. In qua visione cum intelligeret in illo reti ex lapidibus pretiosis vitam & virtutes prædicti Doctoris specialiter designari, cogitabat in somnis, qui lapides quibus possent adaptari virtutibus, ut diversis lapidibus diversæ etiam virtutes congrue responderent. In qua visione diu delectatus, evigilans rediit ad historiam, quam inceperat, proseguendam: quare nulli est dubium totam vitam dicti Doctoris fuisse ex apparitione quasi argenteam, conversatione scilicet candidam, actione mundissimam, & doctrina sonoram. Quæ ideo quali reti similitudinem habuit, quia vita doctrinæ in omnibus concordavit: in quo reti tot visi sunt inserti lapides, quot in anima fuerunt divinitus inspiratæ virtutes. Cujus vita Doctoris designari non incongrue potest in Rationali judicii, in quo intexti erant duodecim lapides pretiosi, quod portare debebat Summus Pontifex ante pectus, in quo doctrina & veritas scripta erant: quia dicti Doctoris vita veritate præfulsit, & Dominus noster Summus Pontifex dum ipsam in conspectu & affectu, quasi in Rationali judicii, habuit, factam potestatem Canonizationis titulo approbavit.

a. Aquarius color, est caruleus, Isalis Azuro.

b. Diminutionem a Pasta, quæ est farina subacta, unde accretum aliorumque dulciorum crustula conficiuntur; quod hic Pastelli, ut nunc Pastilli nomine significatur ab Isalis, Francis, Palte, Hispanis Pastelo.

c. Castum hoc oppidum Sanseverianum est in mediterraneis Citerioris Principatus supra Salernum.

d. MS. nostrum, de Temeritate.

e. Desunt aliqua, forsas similia, coepisset loqui, ad alla.

CAPUT IX.

Miracula nonnulla in vita facta.

C 51 Dicuntur etiam de prædicto Doctore ejus meritis a Deo plura facta miracula, quæ subduntur. Nam cum prædicti Doctoris socius pareretur febrem continuam, venit ad eum Thomas, ut sua visitatione infirmum reficeret, atque in Domino confortaret: quem cum ad patientiam induxisset, consulto, ut ad B. Agnetem specialem devotionem conciperet, a qua beneficium valetudinis pro certo speraret. Cujus merita apud Deum cum prædictus Doctor implorasset, reliquias dictæ Sanctæ, quas ad pectus suspensas ex devotione portabat, orans supra pectus infirmi posuit, & infirmus sanus & hilaris in lecto resedit. Quod miraculum aliqui attribuerunt magistro oranti, alii vero prædictæ Virgini; sed melius dicitur utriusque meritis esse factum; ut utriusque ad Deum preces ascenderent, & infirmo sanitatis gratiam Virgo sancta, mortua Doctoris precibus, obtineret.

52 Dicitur etiam de prædicto Doctore, quod Parisiis in scholis cum deberet determinare in crastino coram Universitate, quam pridie disputaverat questionem; surgens de nocte, ut consueverat, ad orandum, percepit in ore suo supercrevisse unum dentem superfluum, qui impedimentum præstabat non

modicum ad loquendum. Quod cum prædicto socio D. indicasset, perplexus, quia hora non erat congrua ad remedium adhibendum, consulto dictus socius, ut Universitati diceretur in crastino, quod impedimentum Magistro acciderat, quod a determinatione cum totaliter excusabat, & tunc ordinaretur remedium, quod fieret dentis evulso serreo instrumento. Super quo Doctor considerans Universitatis scandalum, & quod imminere sibi poterat ex dentis avulsione periculum, dixit socio: Nullum aliud remedium video de me, nisi quod Dei providentiæ me committam. Et accedens ad consuetum orationis locum, diu orando cum lacrymis beneficium petiit, & divinæ providentiæ se commisit. Quo orante instantius, dens ille superfluus sine aliquo dolore & violentia, tactu suæ manus levi motu evellitur, & Doctor ab impedimento locutionis totaliter liberatur. Quem dentem ad recolendum divinæ beneficium pictaris, multo tempore secum deiecit: quod oblivio mater ingratiitudinis non deleteret, & fieret ei semper major in sua oratione fiducia, quæ sic fuerat velociter exaudita. Felix Doctor, cujus oris impedimentum Deus diutius ferre non potuit, sed exuberantia doctrinæ replevit, ne lingua Doctoris ad expressionem verbi deficeret, quam Deus ad instructionem fidelium doceret; & sine dolore dens caderet, quem Doctor innocens non sentiret.

53 Aliud admirandum divinæ virtutis prodigium prædicto Doctore dicitur divinitus esse monstratum. Nam cum Magistri Parisienses diversas rationes adinventissent super questione de dimensionibus Corporis Jesu Christi, & accidentibus existentibus sine subiecto in Sacramento ipsius Corporis & Sanguinis, quorum accidentium probat evidentiam sensus, & sine subiecto existentiam suadet fidei intellectus, & dicti Magistri super modo docendi hoc mysterium discordarent, in hanc omnes sententiam convenerunt, ut quidquid super hoc prædictus Doctor Frater Thomas diceret, & sententialiter definiret, hoc ab omnibus teneretur ut verum, & consonum fidei, & persuasibile ratione: de quo experti fuerant in aliis, quod subtilius in omni questione veritatem attingeret, & clarius edoceret; super qua questione cum delata fuisset ad eum omnia in scriptis, quæ unusquisque sentite videbatur; re-collecto intra se spiritu & in contemplatione elevato altius intellecta, præmissa more solito oratione devota, quod invenire potuit, & quod Deus ei dignanter insudit, quo brevius & clarius poruit, scriptura digestit. Quæ cum non præsumeret, ut in scholis coram Magistris proponeret, nisi prius ipsam consuleret, de quo erat questio, quem oraverat, ut doceret; accedens ad altare, quaternum, quem scripserat de questione prædicta, ante se quasi coram suo Magistro posuit & elevatis ad Crucifixum manibus sic oravit: Domine Jesu Christe, qui in hoc Sacramento mirabili veraciter contineris, & res mirabiliter operaris ut artifex, in quo te quero intelligere, & te veraciter edocere, rogo suppliciter, ut si ex te & de te sunt vera, quæ scripsi, concedas mihi illa dicere & aperte disserere. Sin autem aliquid scripsi, quod non sit fidei tuæ consonum, & ab hujus sit Sacramenti mysteriis alienum, impediās ne possint procedere, quæ videntur a fide Catholica deviare. Quem Doctorem orantem cum prædictus ejus socius cum aliquibus aliis Fratribus observaret, subito viderunt Christum ante dictum Doctorem super quaternum, quem scripserat, stare, & Fr. Thomæ dicere: Bene de hoc mei Corporis Sacramento scripsisti, & de questione tibi proposita bene & veraciter determinasti: sicut ab homine in via potest intelligi, & humaniter discerni. Quo diutius in oratione perdurante, quem intellectualis non sensualis visio delectabat, visus est Doctor prædictus, quasi per unum cubitum elevari in aërem,

A quem tanta virtus contemplationis crexerat, & divina
AUCTORITATE GUIL-
 LELMUS THO-
 MAS CO-
 LA MS.
 assistentia attrahebat. Ad quod prodigium intuentum
 Priorem conventus, & plures alios fratres, quibus reve-
 latum erat hoc mirabile, pro testimonio vocaverunt.
 Qui venientes viderunt, & pluribus aliis retulerunt,
 inter quos fuit Frater Martinus Scola de provincia Hi-
 spanie, vir magnæ devotionis & famæ, qui audivit a
 fratre, qui prædictam vidit mirabilem visionem, qui
 eam in conventu S. Maximini prædicti patri & ejus io-
 cio, qui pro Canonizatione prædicti Doctoris ad curiam
 accedebant, coram pluribus retulit, & certa attestatio-
 ne firmavit, repugnans quod ad Dei & Sancti gloriam ce-
 deret, si quod de tanto Doctore audiverat, revelaret.
 Qui Doctor cum mirifice certus esset effectus de definiti-
 va propositæ questionis veritate, tam letanter & lu-
 cidè questionem propositam coram Universitate propo-
 suit, quia evidenter Christus, de quo erat questio, Do-
 ctorem suum de veritate plenius illustravit.

B Aliud narratur de prædicto Doctore miraculum.
Florenti-
 anis san-
 guinis or-
 do cappa
 pueri:
 Cum prædictus Doctor in Septimana sancta de Passionē
 Domini prædicasset Romæ in ecclesia S. Petri, & popu-
 lum ad lacrymas provocasset, in die Dominicæ Resur-
 rectionis in prædicatione induxit eos ad congauden-
 dum gloriæ Virginis de resurrectione filii, sicut pri-
 die fuerant de Passionē compassi: qui cum descendisset
 post prædicationem de pulpito, mirabiliter quædam,
 quæ magno tempore sanguinis fluxum fuerat passa,
 nullo eam juvante remedio medicinarum, cappa sancti Do-
 ctoris hembra tetigit, & liberatam immediate a sua
 infirmitate se sentit: & sequens eum usque ad conven-
 tum S. Sabinae, quod receperat beneficium Doctoris so-
 cio inligavit, qui postmodum pluribus & pluribus reci-
 tavit. Felix Doctor, qui simili clarescit miraculo, ut
 Salvator: cuius dum hembra vestimenti tangitur, in-
 firmi curantur, ut sciretur quantum meritum esset in
 ejus anima, ex quo tanta virtus inveniretur in cappa.

C Et quia congruebat Sapientiæ Divinæ consilio,
Quia cista
 regredi-
 tur quæ
 sublevari:
 aliquod insigne prodigium luminis singularem doctri-
 nae radium futuri præsignare Doctoris, non defuerunt
 miranda, quæ prædictum Doctorem præirent, indicia
 futuræ ejus sufficientiæ in scientia & vita. Nam semel
 cum prædictus Doctor in conventu Neapoli tantum ef-
 fet in sua camera debilis & recumbens in suo lecto;
 Fr. a Bonifacio de Neapoli, qui ei serviebat, absente,
 germanus servitoris Sancti, tunc puerulus ad custo-
 diam camerae remansens, vidit per fenestram camerae
 stellam fulgentem ad mensuram magnitudinis fenestrae
 ingredi, & super caput prædicti Doctoris aliquantulum
de supra co-
 piam respiciat:
 residere. Quod prædicto vidente puero post paullulum,
 unde venerat, discessit: qui puer usque ad hanc tem-
 pora senex & in bona valetudine supervixit, hoc prodigium
 referens, quod coram infra scriptis Inquirentibus
 sub juramento deposuit, & pro veritate firmavit. Nec
 debuit prædictus Doctor nisi lumen stellæ habere præsa-
 gium, qui effusus erat toti Ecclesiae fulgens Chris-
 tianæ Fidei documentum.

56 Aliud de prædicto Doctore in præfato conventu
 divinitus fuit ostensum suæ sanctitatis indicium, quod,
 sicut præcedens scientia, ita sequens testimonium fuit
 vitæ. Nam quamvis prædicto Doctore ex pugna, quam
 cum adversario in carcere habuit, remansisset trium-
 phus victoriæ, quem petivit, ut jam hostis erubescer-
 et iterum configere cum Doctore; propeax tamen &
 audax toties devictus a puero, inire bellum sapientius
 non crebuit cum Magistro: ut non expavescat cum ho-
 stis iterum miles configere, quia his devictus in præ-
 lio, Dominum non tenuit tercio in deserto tentare: qui
 devictus repellitur, ne sciant Christi fideles, quod ho-
 stis, cui resistitur, superatur. Hoc vidit Iulius Joannes
 de Blasio de Neapoli, cum esset juvenis, devotus fra-
 trum & prædicti Magistri: cui suis visus in forma Ethio-

pis cum ad prædicti Magistri cameram tentaturus accessit,
 & Magister cum signo Crucis opposito, & etiam
 clamando fugavit. Erat enim prædictus Doctor a tri-
 bus viis, quibus ad humanum genus hosti patet in-
 troitus, divina virtute invictus, a carnis concupiscen-
 tia accinctus erat jam divinitus manu Angelica cingu-
 lo castitatis; a concupiscentia oculorum ipsum dele-
 ratio divinæ contemplationis avulserat, quem a vitæ
 superbia tentatum humilitas extolli nullatenus permit-
 tebat. Erat enim conveniens providentiæ summi Pa-
 tris, ut suæ Sapientiæ scrutatorem, speculatorem ce-
 lestium, & clavicularem omnium dubiorum in omni
 tentatione defenderet, & si pugnam admitteret, libe-
 rum tamen concederet ei obtinere victoriæ de omni im-
 pugnacione triumphum: ut victor semper gloriosus
 confurgeret, quem nulla adversarii tentatio superaret;
 & certus jam fieret de præmio, qui surrexisset de victo
 adversario cum triumpho, & vita sua tota per se finire-
 tur ad meritum, & aliis claresceret ad exemplum.

a Mombrius, Bonifacio Ordinis Predicatorum aliqui prop-
 ter diviserant, Bono filio.

b In Mombrius & MS. Guidone appellatur Joannes Cope.

CAPUT X.

Mors S. Thomæ, obitus, sepultura. Miracula &
 visiones tum factæ.

57 Post hæc cum prædictus Doctor iret ad generale
 Concilium Lugduni celebrandum, de mandato
 Sanctissimi Patris Gregorii X, & portaret libellum, quem
 de mandato Urbani Papæ fecerat contra Græcos ad con-
 vincendum eos de ipsorum erroribus, & de scelere schi-
 smaticæ pravitate; contigit ipsum ire per Campaniam;
 & ad castrum Magenz, quod erat Domini Franciscæ
 neptis suæ, debilem declinare, ubi sic amisit totaliter
 appetitum, quod nullum cibum posset gustare. Qui a
 Magistro Joanne de Guidone de Piperno medico requisitus,
 si aliquem cibum appeteret, & de nullo cibo, nisi
 de halecibus, quos comederat in Francia, se doceret pos-
 se gustare: anxius est medicus, quod tanto Doctore in-
 firmo non posset remedium adhibere, quia talis piscis
 non poterat inveniri. Qui egressus ad plateam castrum,
 invenit unum, qui unam sarcinam sardarum recentium
 de Terracena portabat. Quam cum ad terram deponi
 fecisset, ut, si aliqui pisces admixti essent sardis, perqui-
 reret, reperit unam cistam de halecibus recentibus: de
 quo admirans medicus, quia nunquam tales pisces fue-
 rant in partibus illis visæ, & quia portator piscium sardas
 se emisse sæpius assererat, prædictos pisces Magistro de-
 ferri mandavit cum gaudio, credens ipsum consolari dei
 proviso sibi divinitus cibo concupito. Doctor autem pro-
 vidus, & altitudinis divinæ conscius, advertens quod
 erat in grande miraculum suo appetitui divina pietate
 concessum, & renuens de piscibus comedere, dixit medi-
 co: Magister melius est, quod Divinæ providentiæ mo-
 committam, quam quod de his piscibus divina concessa
 potentia, quos nimio desiderio concupivi, manducare
 præsumam. De quibus piscibus, quia multi comede-
 runt, & quia prædictus medicus multis retulit, qui
 adhuc in vica supersunt, miraculum mansit in tota re-
 gione illa vulgatum. O mirandum divinæ pietatis in-
 dicium, qui sui devoti etiam sensibilem reficere voluit
 appetitum, in signum quod nunquam concesserat suo
 appetitui, quod se opponeret rationi. O admiranda in
 prædicto Doctore divini beneficii gratitudo, qui dum
 experiri meruit divinæ pietatis affectum, suum satia-
 re renuit appetitum: secutus exemplum David, qui
 desideratam aquam gustare renuit, quam trium for-
 tium probitas Dei miraculis procuravit.

A 58 Post hoc cum prædictus Doctor fuisset aliquibus remediis confortatus, ut videretur sibi, quod posset iter inceptum proficere versus Romam, juxta monasterium Fossæ-novæ transiens, invitatus ab Abbate & monachis, volens ibi aliquibus diebus vires resumere, prædictum monasterium est ingressus cum comitiva decenti concurrentium & concomitantium monachorum. Qui cum primo ingressus fuisset ecclesiam, debita reverentia sacro altari exhibita, claustrum intravit, ubi facta est super eum manus Domini, & tactus spiritu prophetiæ, dixit pluribus audientibus monachis & sui Ordinis Fratribus, & præcipue suo socio, cui consueverat similia revelare: Fili Raynalde, hæc requies mea in seculum seculi; hic habitabo, quoniam eligi eam. Felix Doctor, qui dum suum de ergastulo corporis præscire meruit exitum simul & eternæ felicitatis ingressum, intellexit quod & ibi succederet sibi requies patriæ, ubi terminaret cursum viæ: & dum sibi in tali casu obedientiæ prosecutione non parceret, datum est ei, ut ad tribunal superioris Judicis, victurus in æternitate, transiret, simul præscius suæ quietis, ad vitæ principium & laboris terminum & oceanum. Post quod propheticum dictum de suo obitu Fratribus, sui Ordinis præcipue, lamentantibus, positus fuit Doctor in camera Abbatis, ceteris sociis, sicut exigebat necessitas, cum magno caritatis affectu collocatis. Ubi cum prædictus Doctor pluribus diebus gravatus amplius infirmitate decumberet, monachi cum tanta reverentia & humilitate ei servire cœperunt, ut & de silva propriis humeris ligna deferrent; scilicet se reputantes, si sancto Doctori possent exhibere servitium, qui adhuc vivens properabat ad regnum. Ipse vero Doctor providus in se & aliis compassivus dicebat: Unde hoc mihi, ut & servi Dei serviant homini, & onus tantum de longe deferant, quo laborant? Qui licet admodum debilis esset, quia credebatur, ut prophetizaverat, ut ex vita transiret, rogatus ab aliquibus monachis, qui capere poterant, ut aliquod memoriale suæ scientiæ eis in fine relinqueret, breviter eis exposuit Cantica Canticorum: ut in hoc casu deficiente corpore a vita mortali, anima illa non deficeret ab actu necessario doctrinali, & in Canticum celestis gloriæ transiret studium Ecclesiasticæ disciplinæ. Et bene congruit prædicto Doctori transituro de ergastulo corporis, ut studium suæ sapiëntiæ in dilecti & dilectæ Canticum terminaret amoris, ut sicut ad Deum suum exercuit studium, sic ad habendum dilecti perveniret amplexum.

B 59 Deinde cum cœpisset prædictus Doctor nimia debilitate deficere, & sui exitum de hac vita præscire, cum magna devotione petiit exhiberi sibi Christianæ peregrinationis viaticum, sacro sancti Christi Corporis Sacramentum. Quod cum fuisset cum reverentia ab Abbate & monachis devote portatum, & ipse prostratus ad terram, debilis corpore, fortis mente, suo Domino obviam cum lacrymis occurrisset, oblato sibi Corporis Domini Sacramento (cum fuisset ab eo petiitum, sicut moris est, quod quilibet Christianus in ultimis examinetur de fide hujus potissimi Sacramenti, si crederet quod illa Hostia consecrata esset verus Dei filius, qui exivit de utero Virginis, & pendit in patibulo Crucis, qui pro nobis fuit mortuus & die tertia resurrexit) libera voce, attenta devotione, & cum lacrymis sic respondit: Si major scientia, quam fidei de hoc Sacramento in vita hac haberi potest, in illa respondeo, quod verum credo, & pro certo scio huic verum Deum esse & hominem, Dei Patris & Virginis Matris filium, & sic credo animo, & confiteor verbo, sicut Sacerdos proposuit de hoc sanctissimo Sacramento: & præmissis aliquibus devotis verbis, fumendo Sacramentum prædixit: Sumo te pretium redemptionis animæ meæ, pro cujus amore studui, vigilavi, & laboravi, te prædicavi & docui, nihil unquam contra te dixi, nec sum pertinax in sensu meo, sed si

quid male dixi de hoc Sacramento, totum felidquæ cor D
rectioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in cujus obedientia
nunc transeo ex hac vita. Dicitur de prædicto Doctore
etiam, quod in elevatione Corporis Christi etiam con-
fiteretur dicere: Tu Rex gloriæ Christe, Tu Patris sem-
piternus esilius, usque ad finem cum magna devotio-
ne & lacrymis. Quo Sacramento suscepto, sic devote
sibi ad meritum, aliis ad exemplum petivit consequen-
ter die altera sacre Unctionis oleum, exstantium Sacra-
mentum: ut ille unctionis spiritus, qui eum præ partici-
pibus suis unxerat, ad cælum duceret, quo tendebat.
Post paululum autem suum spiritum Domino reddidit
quem sicut Sanctum susceperat, sic servavit, qui tam
lætenter exivit de corpore, quam mirabiliter videbatur
vivere extra corpus. Felix Doctor, qui tam leviter cu-
currit in stadio, tam viriliter pugnavit in prælio, ut
valeat dicere cum Apostolo: Bonum certamen certavi,
cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo repo-
sita est mihi coronæ justitiæ, quam vere sibi meruit ex
studio inspiratæ doctrinæ.

60 Et quia tanti luminariis eclipsim, quam passura
erat Ecclesia in hujus Doctoris transitu ex hac vita, ali-
qua nova signa debebant præcedere, quæ viderentur se-
licem hujus Doctoris transitum indicare, non defuerunt
manifesta & juste miranda indicia, quæ hujus Doctoris
demonstrarent exitum, & future felicitatis ingressum.
In hora enim transitus prædicti Doctoris monachus qui-
dam prædicti monasterii, orans in Ecclesia obdormivit,
& ecce visa est ab eo una stella miri splendoris super mo-
nasterium cadere, & dux stellæ ad ipsam combinatæ de
cælo descendere, & post paululum primam stellam,
quam prius viderat, ad cælestia sublevare: quæ duarum
stellarum videbatur splendorem attingere, & magni-
tudinem adæquare. Post quam visionem expergesfactus,
cum evigilasset a somno, audiens pulsare tabulam signū
obitus Doctoris, qui in hora prædictæ visionis obierat, in-
tellexit primam stellam hujus designare animam Do-
ctoris, quæ tunc de corpore exiit, & cælum cum aliis
duabus sociata conscendit. Aliud signum in ipso mona-
sterio visum fuit, nam quædam stella per modum come-
tæ tribus diebus ante prædicti Doctoris obitum super
monasterium visa fuit, quæ cum ignoraretur quid signi-
ficaret, dum apparuit, ostendit præfati Doctoris obitum,
dum cessavit.

61 Et quia prædictus Doctor ad B. Paulum Apo-
stolum specialem devotionem habuit, qui ei cum B.
Petro textum Scripturæ dubium, ut prædictum est,
revelavit; in morte Apostolica consolatione non ca-
ruit: nam ipso migrante in Fossæ-nova, Fr. Paulus
de Aquila, vir magnæ probitatis & famæ, qui fuit Le-
ctor & Inquisitor hæreticæ pravitatis, existens in con-
ventu Neapolitano, vidit in visione imaginaria prædi-
ctum Doctorem in scholis legentem Neapoli coram
multitudine copiosa scholarium, & B. Paulum ejus
scholas intrantem cum societate Sanctorum, Cui cum
Lector de cathedra descendens vellet occurrere, Apo-
stolo ei innuente quod legeret, & quod proficeretur
quam cœperat lectionem Doctor, rogavit Apo-
stolum, ut ei diceret, si habuisset verum de suis Epi-
stolis intellectum. Qui respondit: Bene, sicut in hac
vita homo vivens in corpore potest scire: sed volo, ut
mecum venias, & ducam te ad locum, ubi clariorem
habebis de omnibus intellectum; & videbasque ipsum
per cappam accipere, & ducere extra scholas. Ad cu-
jus Doctoris exitum prædictus Frater cœpit fortiter
clamare: Succurrite, quia Fr. Thomas nobis tollitur.
Ad cujus clamorem Fratres excitati, interrogaverunt,
quid clamans in visione vidisset, qui narravit per or-
dinem visionem. Qui horam notantes (conspicerunt)
quod tunc concessum fuit Doctoris ex hac vita transire
qua visus fuerat B. Apostolus ipsum ad gloriam invi-
tare.

A tunc. Felix Doctoris anima, cui caelestes cives obviant, ut ad caelestia regna perducant: & quem habere meruit dum viveret instructorem scientiæ, dum ex hac vita transiret, habuit ad caelestem gloriam conductorem.

62 Cum autem prædictus Doctor cum tot signis & testimoniis sanctitatis obisset, Dominus Joannes de Ferentino, Supprior dicti monasterii, patiens in oculis ita graviter, ut vix videre posset, duci se fecit ad corpus dicti Sancti. Ad cuius pedes cum reverentia & devotione prostratus, applicari se fecit funeri, & ponens faciem suam super faciem ejus oravit Deum, ut ipse dicti Doctoris meritis, cui se orando devoverat, fieret sibi restitutio luminis, quo carebat. Qui statim perfecte illuminatus, clamavit: Benedictus Deus, quia meritis hujus Sancti mihi visus perfectissime est restitutus. Et bene congruit, ut petenti visum Sancti meritis Deus lumen concederet, cui Deus statim, cum transit, lumen concessit gloriæ, ut ipsum in æternitate videret.

63 Abbas autem & monachi, tot visis sanctitatis indicibus & tot signis, dolentes de tam subita & dolorosa tanti Ecclesiæ luminis eclipsi, & gaudentes quod apud Deum talem meruerunt habere Patronum, solennes circa Sancti corpus exequias celebrarunt. Cujus funeri & exequiis interfuerunt plures Fratres sui Ordinis, qui de diversis conventibus ad ipsum visitandum venerant. Interfuit etiam Reverendus Pater Dominus b Franciscus, Episcopus Terracinenfis Ordinis Fratrum Minorum, cum pluribus de suo Ordine, & multi de Campania mobiles: quorum quam plures traxerat carnalis affectio, cum plures habuisset prædictus Doctor in Campania consanguinitate conjunctos, multoque provocaverat fama scientiæ, signa miraculorum, & exempla sanctitatis & vitz. Cum his omnibus cum prædicti Sancti funus ad Ecclesiam cum cantu & reverentia portaretur; Domina Franciscæ neptis ejus, quæ non audebat monasterium ingredi, petivit ab Abbate ex gratia, ut prædicti Doctoris faceret ad ostium monasterii funus afferri. Quo viso, ipsa cum aliis duabus supra tanti viri funus fecere lugubre ex more lamentum, sicut exprimere poterat consanguinitatis affectio, & doloris de suo obitu magnitudo. Quarum cum clamore gemitus cum longius personaret, mulus, cui prædictus infederat, de stabulo se, fracto fune, dissolvit, & nullo ducente appropinquans ad feretrum, mortuus sine omni alia infirmitate defecit: ut etiam in animalibus Deus ostenderet, quod magnum lumen Ecclesiæ defecisset. Post hæc delatum est corpus ejus ad ecclesiam, in qua fuerat venerabiliter tumulatum, & gleba terræ caeleste sidus absconditum; donec ejus sanctitas adhuc miraculis manifeste claresceret, quæ Deus mirabiliter demonstraret.

64 Post devotum sepulturæ Officium dolore lugubri & devotione solenni persolutum, Fr. Raynaldus de Piperno, qui totius vitz ejus meruit esse testis & socius & cui doloris excessum beatus obitus temperabat; testimonium vitz ejus, quod cederet audientibus in exemplum & transiret ad doloris remedium, uni monacho subinferens, consentit ut serviret obedienter rationi pro sui commendatione Magistri & debito solvendo discipulis dicti Doctoris, qui vitz expectabant audire meritum, ejus tam evidens videbant sanctitatis indicium. Surgens itaq; in medium prædicavit & dixit: Ego istius Doctoris totius vitz exterioris & conscientiæ testis sum, & frequenter audivi meritum ejus tam evidens: & nunc generalem ejus Confessionem audivi, quem ita semper purum reperi, sicut puerum quinque annorum: quia numquam carnis suæ sensit contagium, nec habuit in aliqua prava voluptate consensum. Post quod requisito loco silentii lacrymarum consolio & doloris amico, prorupit in gemitum videns se cum humano genere tanti præsentia luminis orbatum. Nec mirum: Quis enim potuisset in tanti Doctoris obitu tam justo eadentis, cordis tempera-

re dolorem, continere lacrymas, flere querelas, in quo D scientiæ lumen obnubuit, hos innocentia cecidit, doctrinæ filius organum, & disparuit sanctitatis exemplum: & fontem illum mirandæ dulcedinis mors illi grata & nobis amara fieravit, ut non posset ad plenum conurbati discipuli animum transitus ad gloriam lætificare Magistri. Cui non solum servivit, ut Magistro discipulus, ut Patri filius, sed ut Sancto devotus: circa quem oportebat semper assumere nutriticium officium, propter abstractionem quasi continuam, & frequentem ad caelestia mentis raptum, ut sic abstractum ab exterioribus prævenire etiam oporteret de necessariis corporis alimentis, & præparare ante ipsum quod sumeret, ne in his, quæ nocerent, error contingeret, si abstractus continue in sumendis erraret. Quamvis etiam dulcis ille Doctor memor talis discipuli, in ultimis constitutus, ipsum voluit consolari. Qui cum Magistro revelaret unam causam tristitiæ, quia sperabat ipsum in Lugdunensi Consilio, quo tendebat, assumi ad magnam aliquam dignitatem, quæ ad honorem cederet Ordinis, & proprii generis gloriam temporalem; sanctus Doctor, qui semper solo divinæ Sapientiæ amore contentus, mundo altior erat, & omni temporali dignitate sublimior, dixit ei: Noli Fili, de hac causa turbari, quia hoc a Deo inter alia mea desideria petii, & Deo gratias referens impetravi, ut me indignum in hoc gradu humilitatis de hac vita susceperet, a quo nullius auctoritatis dignitas me mutaret. Et quamvis potuissim amplius proficere in scientia, & prodesse aliis in doctrina ex revelatione mihi facta, nunc placuit superioris scientiæ revelare secretum, unde mihi indigno plus quam aliis Doctoribus contulit, qui diutius in hac vita manserunt, ut citius aliis præsentem mortali vitz cederem, & in æternam consolatus intrarem. Unde consolare, Fili, quia ego in omnibus sum consolatus.

65 Post obitum dicti Doctoris die tertia Frater Raymundus Maturus nostri Ordinis, nativitate Pisanus, vir admodum laboriosus, & humilis totus, quia tempore Frederici Imperatoris usque ad hæc tempora feliciter perseveravit, qui dicto Doctori fuerat plurimum familiaris in conventu d Anagnino, hujuscemodi vidit divinitus visionem. Cum enim diutius de sero fuisset lacrymatus præ dolore obitus tanti Doctoris, cogitans quod cum eo tanta scientia fuisset amissa; dormiens post gemitum, videbatur ei quod Fr. Thomas exiret de sacristia indutus Sacerdotalibus vestibus, & quod procedens ad altare cum ministris paratus Missam celebraturus accederet, ipso Fr. Raymundo in choro faciente more solito cantus. In qua cum Doctor præcederet, post Evangelium vertens se ad populum solenniter prædicavit. Qua prædicatione & Missa finita, redeunte eo ad sacristiam, cum chorus totus post Officium Fratrum coram eo devotius inclinaret, & dictus Fr. Raymundus in eum curiose intenderet, perpendit dictum Doctorem dextrum oculum multo majorem habere sinistro, & incomparabiliter clariorem mirandique splendoris: de qua differentia cum plurimum miraretur, dictus Doctor dixit ei: De hoc Fili, miraris, quod tantam differentiam in me oculi dexteri a sinistro perpendis: tanta est differentia scientiæ, quam nunc habeo in patria ab ea quam habui dum essem in via. Congrua visio, quæ dolenti satisfaceret, qui Doctoris scientiam deplorabat amissam, & ejusdem notitiam ostenderet ampliata.

66 Obiit autem prædictus Doctor anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, prædicti Domini Papæ Gregorii X anno quarto, Indictione secunda, septimo die Martii, hora matutinali. Congruum enim fuit divinæ providentiæ, ut illius mensis tempore Deus suo Doctori ad æternam vitam assignaret introitum, quo ab æterno præviderat pro-

ducere

A ducere universum; ut Deo praeclusus Doctor in suis assimularetur operibus, ut quasi completo sexto die scribendi opere, septimus dies sibi succederet pro quiete; & quadragesimum unum annum suae vitae periciens, & quinquagesimo inchoaret aeternae gloriae Jubilaeum: & hora matutinali diluculum arigmaticae visionis finem acciperet, & plenae lucis Sanctus diem gloriae inchoaret.

a In Processu anni, 50. testis juratus assertis se praesente S. Thomam comedis.

Franciscus
Ep. Tarentino.

b Huius Episcopi meminerunt VVadignus in Appendice ad volum. 2. Annalium Minorum, & Ughellus tom. 1. Italia sacra, ubi Pipernensem Cathedrali, cui suberat Fossanova, ante haec tempora probat Terracineni unicum fuisse, quod vobiscum maxime confirmatur.

c Personam providere legendum.

d Elogium nostrum Avianum sed quia etiam Anagnin pro Anagnina legimus, libris errorum fuisse iudicavimus & corrigimus.

e Hinc natum, diximus anno 1225, sed aliquandiu ante 7. Martii.

C A P U T X I.

Variarum corporis incorrupti, ac manus Translationes.

67. **P**ost haec autem cogitans praedictus Abbas, quod notus erat locus, in quo corpus dicti Doctoris erat humatum, & quod posset eis auferri, procurantibus sui Ordinis Fratribus, per mandatum Summi Pontificis, quia erat loco depositi corpus ejus dicto monasterio commendatum; occulte ipsum de ecclesia transferri fecit ad cappellam S. Stephani juxta claustrum. De quo cum praedictus Doctor in somnis apparens praefato Abbati, ipsum graviter arguisset, qui erat suo corpori in debita reverentia derogatum, & quod Fratres sui Ordinis essent decepti, qui locum, in quo ei reverentiam redderent, in veritate nescirent; commingens eum, nisi corpus suum ad priorem locum cito reduceret, in quo nullus, qui visitaturus ejus sepulcrum veniret, erraret. Cogitans & timens divina ultionis iudicium, si praeteriret quod audiverat in visione mandatum; & volens nihilominus claustrales monachos hoc latere, acceptis praedictae capellae clavis a Domino Blasio, & assumptis duobus monachis extraneis & aliquibus oblati, accessit ad capellam, in quo corpus dicti Doctoris erat humatum, & patefacto ferreis instrumentis sepulcro, post longum tempus a die suae exhumationis, quo fuerat de ecclesia sepultura translata, tantus odor de sepultura subito exhalavit, ut non videretur fuisse defuncti humani corporis sepultura, sed multarum atomatum apotheca. Qui odor tantus fuit, & sic per totum se diffudit, quod ad ipsum, nullo alio indicante, divinitus excitati monachi conveniunt. Coram quibus amplius manifestato sepulsi Doctoris corpore, viderunt corpus ejus integrum in membris, & in pannis, cappa & capacio, sui Ordinis habitu, sicut fuerat ante positum in sepulcro, in nullo penitus immutatum; cum tamen dicti Doctoris corpus fuisset grossum, pingue & magnum, & solum suae sepulturae humidum & profundum. Videntes autem monachi circa Doctoris corpus tam manifesta, tam grandia, tam multiplicata miracula, corpus Sancti odoriferum, & in substantia & in figura nulla corruptione mutatum, posito in lecto defunctorum Sancti corpore & elevato, ut ad ecclesiam cum solennitate deferrent, non ordinato prius, quod cantare deberent, Cantor alta voce incepit: Ille Sanctus dignus in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Angelorum. Quod cum Cantibus & reverentia sic delatum, juxta altare majus in tribunali ecclesiae, fecit ipsum Abbas in quadam tumba marmorea collocari, & conventus cantavit Missam, de uno Confessore, tantis visis apertis miraculis, ut non posset de ejus

gloria dubitari. Cantor cum non praecogitasset quem Introitum deberet incipere, subito capere cepit: Os justis meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur exultationem. Contigit autem cum monachi ad refectionem ivissent, inter custodes alios sacri corporis quemdam Magistrum Jacobum Initorem, pro sepulcri paratura ad custodiam cum aliis remanere: qui aperiens tabulam, qua capsa sacri corporis tegebatur, terram quae circa pectus ceciderat, recollectam eduxit: quae tam magnum odorem reddidit, quod se per totum chorum cum flagrantia miranda diffudit, ita ut omnes qui aderant, mirarentur, obstupentes quod odorem non solum Sancti corpus redderet, sed etiam omnia, quae sancto corpori adherissent. Unde quidam nobilis, qui pro habendis de dicti Doctoris sancti corporis reliquiis venerat, de illa terra partem aliquam secum detulit, & pro suo sanctuario conservavit. Conveniens namque fuit, ut dicti Doctoris corpus exanime magnis signis miraculorum claresceret, quod animatum tot Dei obsequiis deservisset, & non nisi odorem divina virtute redderet, quod tot virtutum actibus organice paruisset.

68. Nec vacat admirando divini consilii occulto mysterio, quod in praedicto monasterio Fossanova alterius Ordinis & magnae religionis, mors tam fructuosi itineris in obedientia Sanctae Romanae Ecclesiae vitam sancti Doctoris exstingueret, ubi tot Sanctorum religiosorum fide dignum testimonium, viis miraculis defuncti sancti corporis, memoriam suscitaret, & ipsi compellerentur, signis miraculorum clamantibus, ejus sanctitatis testes existere, qui nitebantur, ne videretur quod claresceret miraculis, occultare. Qui verisimiliter dubitabant, quod Fratres sui Ordinis ad habendum corpus ejus majorem conatum ostenderent, si de miraculis ejus ab eis veritatis testimonium haberent. Quis enim de odore sacri corporis Patribus sui Ordinis credidisset, pluries ejus sepultura fragrantem, quod non fuisset humana sagacitate suppositus, qui sentiebatur tam mirabili suavitate diffusus, nisi inter manus tot testimonium fuisset aliis manifestus: ut etiam iter, quod ejus morte praeciditur, & finis, quo ejus vita finitur, manifeste ostenderent, quanta obedientia Romanae Ecclesiae viveas serviverat, & adhuc moriens serviebat.

69. Placuit autem Deo & Sancto hoc iterare miraculum de integritate sancti corporis & odore. Nam quartodecimo anno obitus ejus Petrus de Monte-S. Joannis, qui dicti monasterii Abbas erat, rogatus fuit a Domina Theodora sorore dicti Doctoris, ut daret sibi pro reliquiis manum dexteram Fratris sui. Volens autem Abbas satisfacere votis ejus, dare ipsam annuens & permittens, accessit ad dicti Sancti sepulcrum: & ferreis instrumentis vix elevato lapide sepulchri, & patefacto sacri corporis pretioso thesauro, sicut prius, magnus itidem odor exivit. Ad quem, sicut antea, omnes monachi conveniunt, & invenerunt corpus ejus integrum in membris & pannis sui habitus, sicut prius, excepta summitate nasi, quae modicum erat ex diuturnitate corrosa. Cuius sacri corporis dexteram, quam credebatur ut putridam evellere, compulsus est detruncare. Quam manum licet praestupore miraculi providus, presumptuosus tamen ex devotione concepta, accepit, & cum reverentia detulit ad praedictam Dominam, quae cum desiderio expectabat. Quam receptam devote cum lacrymis fecit ipsam diligenter conservari cum aliis reliquiis, quas habebat, quae usque hodie, sicut accepta fuit integra, sic apparet, adhuc sine aliqua sui mutatione servata, quae apud conventum Salernitanum sui Ordinis, in quo est repositum corpus praedictae sororis suae cum veneratione teneretur. O admirandum divinae virtutis prodigium, & stupendum praeritate miraculum, ut terra terrenum corpus non audeat corrumpere commendatum, quod acceperat

ACTORAE
GUIL. DE
THOCO.

non equis
mala si
sanctis.

pro reliquiis
adferatur

Testimoniis
conferuntur
huius monasterii
Fossanova.

ab obitu
no 14. annis
post mortem
Fossanova.

manus data
fuerunt.

Corpus
translatum
ad facellam
S. Stephani.

et apparet
in eodem
sepulchro.

Secum con-
tinebantur

Integrum
sepulchrum.

repositum fuit
in eodem

et Missa de
Confessione
solita.

A acceptat sine corruptione depositum ! O manifestum prae dicti Doctoris sanctitatis indicium, ut corpori suo, cui viventi meruerat in oratione levare in aera, mortuo impetraret, ne redigeretur in pulverem : ut videretur differri in eo divina de humani corporis resolutione sententia, donec pateret hoc duplicato miraculo, quantum beatus Doctor alienus penitus esset a culpa, cuius corpus servatum fuerat absque omni penitus corruptela.

a. Pater post sepulturam diebus infra in Processu.

b. Septem post priorem sepulturam mensibus. In Processu num. 72. et. num. 80. ubi post obitum mensibus dicitur caput a corpore separatum.

*c. Hic posset censeri finis prioris partis huius libri, quem contra-
hinc descriptis auctor Vita in codice nostro MS. Dein in sequenti-
bus similibus relictis non additur Capitulum, uti hactenus factum.
Præterea in sequentibus passim sanctus Doctor & S. Thomas dicti-
tur, cum in precedentibus solum Frater Thomas fore appelleretur.*

*d. Hic omittitur Translatio, qua contigit post septem annos a
dicta relatione corporis elapsis, & describitur in Processu num. 72.*

C A P U T XII.

Miracula varia facta.

B 70 **A**ddidit adhuc Deus prædictum iterare miracu-
lum, ad certius veritatis præcedentium argu-
mentum. Cum enim prædicta manus Doctoris in ca-
pella castri S. Severini prædictæ Dominæ cum reveren-
tia servaretur, quidam Clericus de Salerno Canoni-
cus, quam plurimum Deo devotus, Procurator Re-
ctoris dictæ cappellæ tempore certo constitutus, ve-
nit ex devotione videre reliquias, quæ ibi cum reve-
rentia servabantur. Quibus cum reverentia adoratis,
cum esset ei per Capellanum dextera prædicti Docto-
ris manus, ut adoraret, similiter præsentata; & ille
subridens, adorare & respicere contempsisset, subito
magnus tremor ipsum arripuit, Qui advertens, quod
pro contemptu, quo Sancti manum adorare contempe-
rat, subito corporis immutatione tremebat, poenitens
procidit ad vestigia Sacerdotis, & petivit humiliter de
verbis contemptis, quæ contra Sanctum dixerat, con-
tritus absolvi. A quo cum absolutus esset, & recepta
poenitentia salvari, adhuc tremoris poena duraret, ro-
gavit ut sibi dictam manum Sancti ostenderet, ut debi-
tam reverentiam Sancto poenitens redderet, quam de-
spiciens denegasset. Quam cum genuflexus & perfu-
sus lacrymis adorasset, petivit a Deo dicti Sancti me-
ritis absolvi a lapsu criminis, & liberari ab inflicta sibi

*Memor S.
Thomas ab
absenti vultu
sani pariter
tremore.*

*poenitent
cum tremore
sui. libere
no 7*

*exaltatio
servum dei
sacrum
ordinem*

*liberatus in
nuntiacione
680*

C poena tremoris: & accedens propinquius cum reveren-
tia, adhuc de majori Dei & Sancti pietate confusus;
osculatus est eam, de qua tantum odorem sensit, quod
similem se non recoluit percepisse: & statim tremor
cessavit ab ejus corpore, & facta est in eo divinitus
mirabilis mutatio in melius devotionis in mente. Ex
cujus tactu osculi sacre manus odor, quem senserat,
ei & caputio, quod tenens in collo bursam tetigerat,
in qua sacra manus erat recondita, sic adhæsit: quod
ex caputio, cum ipsum acciperet, prædicti miraculi ex
odore fiebat sibi frequens memoria, & ab obviantibus
sibi frequens interrogatio: quod odoriferum ferret,
quod olfactum obviantium immutaret: & ita, quod
frequenter in die oportebat eum recitare sue libera-
tionis & odoris miraculum, ut ad dicti Sancti gloriam
faceret de culpa sui contemptus emendam. Contigit
autem prædictum miraculum anno ab obitu dicti Do-
ctoris quadragesimo secundo, ut ex diuturnitate tem-
poris, quo dicta manus in sua integritate remanserat,
& adhuc mirabiliter perseverat, divina virtus in ipsa
apparet, quæ etiam cum odore perdurat. Sensit au-
tem prædictus Clericus cum prædicto odore in omni
periculo contentionis auxilium, & quoties sensisset se ab
adversario impugnari, etiam si jam deliberasset in ani-
mo consentire, invocato Dei auxilio, merito dicti

Sancti continuo se percepit ab omni periculo liberum D
& Deo propitiantem securum.

71 Et quia tanti Doctoris manus, per quam Deus
tot veritates digesserat, servanda non erat, nisi in ali-
quo loco sui Ordinis, ubi docuerat anima illuminata
Doctoris; propter hoc cum prædictum miraculum
fuisset Domino Thomasio de S. Severino Comiti Mar-
siti pluries enarratum, laudans Deum de miraculo,
& cogitans quod a Fratribus sui Ordinis reverentius
servaretur prædicta manus dicti Doctoris, ipsam Prio-
ri & Conventui Salernitano concessit, cum reveren-
tia conservandam. Ad quam venerandam devotione
debita, cum quidam Frater plurimum devotus acce-
ssisset, sperans, quem audiverat ab aliis, sentire sua-
vitatis odorem; verum cum non sensisset, ut pie spe-
raverat, ad ipsam reverentius adorandam cum majore
devotione se præparans, sensit odorem mirabilem, cui
similem non recolit se sensisse. Quod miraculum suo
Priori retulit, & postmodum ad Dei & Sancti gloriam
pluribus enarravit. Qui odor quia non sentitur ab
omnibus, qui ipsam manum Doctoris adorant, nec
quotiens adoratur; omni caret suspitione, quod non
sit ille odor humano ingenio procuratus, qui apparet
aliquando divina virtute concessus: qui omni huma-
na fraude purgatur, dum nullius rei naturalis odor illi E
similis invenitur. Est autem manus illa Doctoris in-
tegraliter, excepto pollice, qui fuit ex aliujus devo-
tione substractus, extensa, desiccata, & a suo colore
pristino non mutata: ut ex hoc ostendatur omnibus non
esse sine miraculo conservata. Prædictum miraculum
de odore non solum ad ejus manum divinitus est osten-
sum, sed qui ad adorandum alias dicti Sancti (manum)
acceperunt, referunt quod etiam alia sanitatis benefi-
cia receperunt. Et bene Divinæ congruit Providen-
tiæ, ut dicti Doctoris manus divinitus odorem digna
esset effundere, quæ ad odorem divinæ notitiæ multa
fidelibus meruit exarare: quæ illum librum in spiritu
digito intellectus aperuit, quem de dextera sedentis
in throno, ut alios, edoceret, accepit: quæ in sua ad-
huc integritate remansit, quam non sine miraculo ex
antiquitate temporis aeris qualitas non corruptit.

*et omnes
pollice non
era*

72 Processu vero temporis ad prædicti Sancti sepul-
crum crescente devotione populi & fama prædicti
miraculi de odore, & de integritate sancti ejus corpo-
ris pluries replicati, devota consuetudo inolevit com-
muniter, quod homines in suis operibus occupati in
agris, in quacumque infirmitate subito gravarentur, ad
dicti Sancti sepulcrum solent recurrere, & ibi Sancti
meritis gratiam invenire. Inter quos quidam medicus, F
nomine Raynaldus, habitator S. Laurentii castri pro-
pe monasterium Fossæ-novæ, cum decem annis passus
fuisset podagram, tam graviter quod sine adminiculo
non posset incedere, portatus ad dicti Sancti sepulcrum,
coram toto conventu cum orasset Deum, & promississet
suam vitam infra annum in melius emendare, si sani-
tatem dicti Sancti meritis obtineret, subito coram o-
mnibus de conventu surrexit, perfecte curatus, & gra-
tias agens Deo & laudes dicto Sancto referens, cucur-
rit ad suum equum velociter, & leviter ipsum ascendens,
dixit: Decem anni sunt, quod non potui istum equum
ascendere, & nunc ascendo, & sanus redeo meritis S.
Thomæ, de quo mirati & stupefacti, pulsatis campanis
Te Deum laudamus solenniter cantaverunt.

*Sancti po-
derant.*

73 Petrus Francisci de Piperno, Oblatus dicti
monasterii, dum esset in lecto suo, apparuit ei mali-
gnus spiritus in forma simiæ illudens ei: qui sic fecit
ipsum immobilem, ut se munire Crucis signaculo non
valeret, nec haberet motum membrorum corporis na-
turalem. Qui cum obsessus a demone ab omnibus
potaretur, duo monachi & quidam Oblatus monachus
ipsum ad sepulcrum dicti Sancti cum devotione por-
tarunt:

*ad amon-
dificat.*

tarunt:

Atarunt: ubi cum genuflexione cum devote Deum Sancti meritis implorassent, subito obsessus a dæmone, fuit ab omni infirmitate restitutus pristinae valetudini. Qui statim relinquens seculum, factus est Conversus dicti monasterii, vita & conversatione decoratus.

74 Dominus Mathæus Angeli de Piperno patiens arteticam in brachio dextero, cum nihil cum ipso brachio posset facere, concepta devotione ad prædictum Sanctum accessit cum reverentia ad sepulcrum, cum plena fide. Super quod cum orans Deum, Sancti meritis gratiam implorasset, posito super sepulcrum infirmo brachio, subito fuit sanitati pristinae restitutus.

75 Thomæ Paganus de Piperno, cum multis septimanis febrem passus fuisset, audiens a peregrinis, qui per dictum monasterium transitum fecerant, quod multa miracula fierent ad sepulcrum dicti S. Thomæ, cum actualiter pateretur, vovens sepulcrum ejus visitare, & unam Missam ad ejus laudem ibidem facere celebrari, immediate ab omni infirmitate curatus est: & accedens cum reverentia, votum, quod promiserat, cum gratiarum actione complevit.

76 Dominus Raynerus de Babuco monachus dicti monasterii, cum tredecim diebus passus fuisset febrem, qua plurimum gravabatur; concepta devotione, accessit ad sepulcrum prædicti S. Thomæ, pedibus & manibus gradiendo: ubi cum orando petivisset a Deo, ejus meritis liberari; continuo surrexit ab omni infirmitate curatus, reddens Deo gratias, & laudans merita dicti Sancti.

77 Quidam juvenis de Piperno Thomæ cum esset lepra infectus, nondum a societate hominum separatus, cum devotione ad sepulcrum S. Thomæ, confusus de meritis ejus, accessit: juxta quod cum pia dissimulatione monachi prædictum juvenem portari permitterent, de nocte ei dormienti S. Thomas apparuit, & dixit ei: Quid petis a me? qui cum respondisset: Peto a Deo tuis meritis liberari, Sanctus ei respondit: Surge & esto sanus. Qui cum gaudio egrediens, perfecte se invenit ab omni infirmitate curatum, & reddidit Deo gratias, merita dicti Sancti cum omni devotione collaudans.

78 Frater Bartholomæus de Fereentino Conversus dicti monasterii, cum esset aposthematicus, & a medicis desperatus, quod nullo posset remedio medicinæ sanari; inductus ab Abbate suo, quod ad B. Thomam prædictum devotionem conciperet & se Deo ac ejus meritis commendaret, statim emisso voto, aposthema evomuit, & fuit ab omni totaliter, qua ferebatur, infirmitate curatus. Qui super hoc addidit, quod quoties in aere aliqua gravis tempestas accideret, quam monachi ex pusillanimitate timerent, nomine invocato divino, per merita dicti Sancti, facta processione ad ejus sepulcrum, tempestas immediate cessabat.

79 Quidam pauper temporali substantia, dives tamen devotionis gratia, habens a sua natiuitate tibiis & crura debilia, ita quod ambulare non poterat, sed post se quasi quædam frusta carum ipsa trahebat: audiens ad sepulcrum dicti Sancti a Deo ejus meritis multa fieri miracula, concepta devotione ad sepulcrum dicti Sancti se portari fecit: ubi diu orans cum lacrymis a Deo beneficium, meritis ejus subito consolidatis tibiis & cruribus surrexit, & stetit erectus, & ambulare cepit sanus; agens Deo gratias, qui Sanctorum meritis sanatur contritus corde, & alligat contritiones eorum.

a Bernardus Guidonis: Et autem manus ipsa cum pelle, carne, ossibus & unguibus.

b Hic titulus est ejusmodi: De liberatione pueri paralytici, cum dicendum esset, De liberatione emergent.

CAPUT XIII.

Acta circa Inquisitionem Neapoli instituendam pro Canonizatione S. Thomæ.

80 **A**d gloriam etiam dicti Sancti scribenda sunt miracula, quæ in prosecutione Canonizationis ejus divinitus contigerunt Fratribus, quibus commissa fuit inquisitio de miraculis a Deo meritis ejus factis per Fr. Robertum de S. Valentino, tunc Vicarium, Magistri Ordinis & Diffinitores Capituli provincialis in conventu Galecanæ, ut inventa miracula scribi tacerent, & ipsam sanctissimo Patri Domino Joanni Papæ XXII sine aliqua hæitatione proponerent, qui intra scriptum miraculum eis factum dicti Sancti meritis retulerunt. Cum dicti Fratres in quadam galea Provincialium plurimis onerata, de Neapoli versus Romanam curiam navigarent, duobus erectis velis & plenis vento prospero, sed nimis vehemente, ita ut in mari magnam navigantibus excitaret tempestatem, navis plurimum timere cœperunt, eo quod galea videbatur tempestatibus periculosius agitari, cum præter hoc esset nox, & pluvia vexarentur. Quibus navigantibus cum ad montem a Argentarium ventus galeam impelleret, & marinarii divertere non valerent, cœperunt singuli de galea vestes suas deponere, ut natationis remedio non perirent: cœpitque unus ad dictos Fratres, qui tempestatibus timore in sentina latebant, magnis clamare vocibus: Orate Fratres Sanctos vestros, quia galea in proximo frangenda vadit ad montem. Qui cum mutuo ad Confessionem se pararent, & ad transitum, quem in proximo credebant omni humano auxilio sublato, futurum; cœperunt fletibus magnis & vocibus Regiam Virginum, maris Stellam, B. Dominicum, R. Petrum Martyrem, ultimo B. Thomam quasi pro immediato auxilio invocare. Cujus auxilium instantius gemitibus implorantes, quasi Sanctum ex debito pro auxilio in divino judicio convenissent, qui pro suo honore tam fideliter laborarent, rogabant confidencius, ut ejus meritis liberarentur miraculo, ne dicti Sancti perirent scripta miracula, quæ portabant. Mirandum prodigium, quasi dicti Sancti ageretur negotium, si dictis Fratribus & omnibus de galea præberet auxilium; cum galea propinqua esset excidio fractionis, novus ventus a latere montis flavit, & galeam, quæ impetu ferebatur ad montem, ab exitu percussio- nis avertit, & libero mari a latere montem respicienti per ab omni periculo divinitus liberata processit. Tunc omnes clamaverunt, Miraculum, laudantes Deum: cui mare & venti obediunt, cum Sancti in periculis pro navigantibus intercedunt.

81 Et quia totus processus, qui ad honorem Dei & dicti Sancti subito [indicatus] divino nutu fuerat frequentius resumptus, & manifeste erat divinitus inspiratus, continuanda est prosecutionis dicti processus historia, usquequo de inquirendis dicti Sancti miraculis per Sanctissimum Joannem Summum Pontificem Inquisitionis prosecutio fuit commissa. Coram quo Patre Sanctissimo cum prædicti Fratres exposuissent dictam causam sui adventus ad Sanctitatis suæ præsentiam, & super hoc litteras Magnorum assignassent, quibus implorabant inquisitionem de invenendis miraculis factis meritis prædicti Sancti Apostolica auctoritate committi; prædictus Summus Pontifex divino afflatus spiritu, quo repletur, dixit: Nos credimus, quod Fr. Thomas est gloriosus in celis, quia vita sua fuit sancta, & doctrina ejus non potuit esse sine miraculo. Et subjuncte Fratri, qui proposuerat: Assignamus tibi primum consistorium, in quo coram nobis & nostris Fratribus hæc ipsa proponas. Quam responsum Summi

AUCTO-
RE GUIL-
DE THO-
CO.
EX MSS.

et appen-
ditur huius
C. d. m. d. h.
huius Thomæ
huius in qua
huius pro-
feruntur

A Summi Patris Cardinales *b* nostri Ordinis audientes, dixerunt esse in tali petitione divinitus aspiratam, & a Deo fieri processus incepti negotii, qui semper fuit mirabilis in operibus Sancti sui. Cum autem die tertio, Consistorio per eundem Fratrem fuisset prædicta petiti-
b tio proposita, & de mandato Summi Pontificis prædic-
tus Frater, qui proposuerat, se de Consistorio ab-
sentasset; Summus Pontifex illo assistatus Spiritu, quo
fuerat in prima responsione repletus, quasi solis ra-
dium hinc inde ad Cardinales dirigens suæ benigni-
tatis aspectum, dixit: Fratres, nos reputabimus nobis
ad magnam gloriam & nostræ Ecclesiæ, si istum San-
ctum possumus catalogo Sanctorum ascribere, dum-
modo aliqua miracula possint de eo inveniri: quia ipse
plus illuminavit Ecclesiam, quam omnes alii Docto-
res; in cuius libris plus proficit homo uno anno, quam
in aliorum doctrina toto tempore vitæ suæ. Cui om-
nibus Cardinalibus tamquam Filii annucentibus, dicto
Fratri Summus Pontifex tres Prælatos ad inquisitionem
miraculorum officium nominavit, ad quod ampli-
us deliberato consilio, reverendis Patribus Archie-
piscopo Neapolitano, Episcopo Viterbiensi, & Do-
mino Pandolfo de Sabello suo Notario, Inquisitionem
prædictam cum Inquisitionis forma commisit.
B præmissa prius inquisitione de fama vitæ & miraculo-
rum dicti S. Thomæ. Et completa in curia lecta, & ac-
ceptata in consistorio sunt, ne diuturnitate temporis
nimis retardaretur Canonizatio desiderata Doctoris,
ad quam festinabat Sanctissimi Patris affectio, provi-
dens quod per eam commissa sibi promoveretur Ecclesia,
ejus edificata meritis, & illuminata doctrinis.

colligunt
monacha
Joh. nov.
Jallo.

Et post reditum Fratrum dictorum de Curia,
cum litteris de Inquisitione super præmissa facienda,
auctoritate commissa, antequam assignarentur in Nea-
poli prædictis tum Prælati litteræ, quia tertius inter-
elle non potuit, medio tempore, antequam prædictus
Dominus Episcopus ad prædictam venisset civitatem,
in qua erat Inquisitio facienda, vocatis testibus de mo-
nasterio Fossæ-novæ, Abbate & c. monachis, quorum
quidam prædictum Sanctum & ejus miracula viderant;
quidam vero ejus meritis beneficia divina pietate rece-
perant; superna virtute, dicti Sancti meritis, facta
sunt multa miracula propter devotionem populi, quæ
occasione dictæ inquisitionis ex communi fama in regio-
ne personarum; & ex mira Dei providentia, quæ mira-
biliorem dicti Sancti meritis se ostendit. Quorum mi-
raculorum aliqua non fuerunt apud prædictos Inquisi-
tores inventa: quia testes Neapolim propter distantiam
& impotentiam non potuerunt accedere: & Reveren-
dus Pater Neapolitanus Episcopus propter senectutem
sine vitæ periculo in loco dicti monasterii, in quo &
ejus circuitu erant testes, non potuit cum dicto Domi-
no ejus collega Episcopo convenire. Prædictus Fra-
ter ne derogaretur in aliquo divine gloriæ, qui se
mirabilem in Sanctis ostendit, & sancti Doctoris
fama, si miracula oblivioni essent tradita, quæ ad
notitiam divinæ gloriæ sunt patrata, infra illud tem-
pus, quo prædictus Dominus Episcopus ad venien-
dum se paravit, expectans ipsum in dicto monaste-
rio per menses quatuor, omnia mirabilia, quæ inve-
nire potuit, relegit: quorum aliqua infra illud tem-
pus eo præsentem sunt facta, & quedam alia de propin-
quo collecta, quæ inferius sunt notata. Per quorum
multiplicationem visus est prædictus Sanctus infra scri-
ptorum signorum multiplicationi intendere, sicut in
subscripta visione visus est demonstrare.

visio Sancti,
ut videtur
revelatur
præfatus.

B Dominus Bartholomæus de Sulmona monachus
prædicti monasterii Fossæ-novæ, vir magnæ religionis,
devotionis & fidei ex testimonio sui Abbatis, vidit il-
lis diebus, quibus prædicta omnia agebantur, ut in vi-
sione nocturna, Fratrem Thomam de Aquino, multis

associatum Fratribus sui Ordinis, intrare chorum sui D
Ordinis & dicti monasterii. De cujus admiratus adven-
tu, quæsit de causa sui novi accessus ad monasterium.
Qui dixit: Audivi quod Summus Pontifex facit inquisi-
ri de factis meis, & ego ad hoc veni. Respondit prædi-
ctus monachus: Est verum quod debes canonizari: ta-
men Fr. & Petrus de Morrone non fuit canonizatus, ni-
si postquam fuit mortuus, & tu es adhuc vivus. Re-
spondit S. Thomas: Fili, nullus canonizatus, nisi sit
vividus, & Fr. Petrus de Morrone est vividus, & ideo est
canonizatus & inclinans se cepit ostendere modum oran-
di dicti Sancti, recte faciens profundas inclinationes,
sicut ille in cella sua faciebat, & addidit: Frater Petrus
fuit canonizatus Sanctus, quia plurimum fuit in ora-
tione devotus. Deinde autem cantabitis istud Invitatori-
um, quod ei in somnis seriose dicebat. Qui evigilans
& admirans, non fuit de invitatorio recordatus, & vi-
debatur, quod dictus Fr. Thomas inducitur se ad Mis-
sam. In qua dum procederet, excitatus est, gaudens,
quod Deus dignatus fuerat suo Sancto mira revelare
præterita, quæ præ diuturnitate videbantur oblita.

a Argentarius mons & peninsula adhaeret ditioni Senens,
& cum Orbitello, Porto Herculis, & Telamonis, subest Regie
Hispaniarum dominio. Legitur infra per Bernardum Guidonis
idem miraculum num. 99.

b Puerus hi Cardinales Nicolaus Martini Episcopus Offien-
sis & Viterbiensis Decanus, creatus anno 1303, Nicolaus Parin-
ola Confessarius Philippi Regis Francorum, creatus anno 1305,
& Guillelmus Petri de Gudino Episcopus Sabini, creatus an-
no 1312.

c Septemdecim, aut circiter, testes in Processu auditi fuerunt.
d S. Petrus de Morrone, seu Celestinus Papa V, fuerat iam
recessurus a Clemente V anno 1313 Sanctis adscriptus, colitur
19 Maji.

C A P U T XIV.

Miracula facta Fossæ-novæ & Piperno.

84 Dominus Joannes de Adelfia, monachus præ-
dicti monasterii de Piperno, cum jaceret in
dormitorio, subito de nocte supervenerunt ei tam in-
tensi dolores, ut videretur deficere. Ad quem cum mo-
nachi convenissent, portaverunt ipsum ad infirmarium,
ubi aptius remedia poterant adhiberi. Cui cum nullum
adhibita medicamina afferrent remedium, persuase-
runt, ut devotione concepta B. Thomæ prædicto totis
affectibus se voveret. Quod cum fecisset, & cum ipso
alii, Sancti auxilium implorarent, subito apostema de
ejus exivit corpore, nulla dimissa in eo penitus læsione,
egitque Deo devotus gratias, qui cum liberaverat me-
ritis dicti Sancti.

Curator
apostoma.

85 Dominus Joannes de Selavis monachus dicti
monasterii, cum apostema gravissimum pateretur &
febrem, ita quod medicus non speraret de sua infirmi-
tate salutem; vovens se B. Thomæ & Deo, se ejus me-
ritis commendans, fuit statim ab utraque infirmitate
curatus.

alud ap-
poma cum
obus

86 Dominus Jacobus de Pastina, prædicti monasterii
monachus cum de mandato Abbatis sui mitteretur ad
Curiam, subito cum supervenisset ei febris gravissima;
& hoc Abbati suo revelaret, concepta devotione se di-
cto Doctori devovit. Ad cujus sepulcrum Sancti cum
devotus oraret, fuit immediate ab infirmitate curatus.

febris

87 Dominus Jacobus de Feresalon, dictus Rubcus,
dicti monasterii, cum febrem acutissimam pateretur,
decumbens in lecto se dicto Doctori vovens, fuit conti-
nuo liberatus.

novus fe-
bris

88 Dominus Jacobus de Piperno dicti monaste-
rii Cellarius, cum veniret ad monasterium S. Marie
de Cannis monialium de Sompino, ad Officium fu-
neris cujusdam sanctimonialis, & in viâ grandinum,
con-

judas non
passus.

A tonitruorumque pateretur gravissimam tempestatem, ita quod de salute timeret, quia grandines eam propter grossitudinem ladebant excussione, invocato Dei auxilio meritis S. Thomæ, immediate omnis tempestas cessavit.

89 Fr. Emanuel de Piperno, Conversus dicti monasterii, cum quatuordecim mensibus passus fuisset in brachio dextro dolorem acutissimum, ita quod non posset ipsum capiti applicare, concepta devotione ad prædictum Sanctum, & facto voto, quod quolibet anno, dum viveret, jejunaret ejus vigiliam; dum orasset ad ejus sepulcrum, & recubisset super illud aliquantulum super infirmum brachium, post modicam horam surrexit perfecte curatus.

90 Fr. Leonardus de Piperno, Conversus dicti monasterii novitius, & faber, cum miracula S. Thomæ prædicti non crederet, sed plurimum dubicaret, quia ipse nullum adhuc viderat apertum miraculum; procumbens in lecto suo more solito coopertus, de mane surrexit, & brachium suum dextrum paralyticum invenit; de quo cum nihil operari posset, nec festucam de terra accipere, credens hoc sibi accidisse ex frigore, vadens ad fornacem cepit juxta ignem fricare brachium, in quo dolore nimio gravabatur: qui cum nullum mitigationis sensisset effectum, memor suæ infidelitatis excessus, quem contra prædictum Sanctum commiserat, venit ad ejus sepulcrum, & ibi aliquantulum orans, posito infirmo brachio super illud, sensit dolorem aliquantulum mitigari, & surgens credidit se totaliter liberatum. Sed cum accepisset martellum, tentans si posset aliquid operari, nec valeret, cogitans quod nondum erat ex tota infidelitate correptus, accessit iterum ad dicti Sancti sepulcrum, & ibi suam infidelitatem confitens, cum ex tota cordis devotione petivisset a Deo beneficium sanitatis, meritis dicti Sancti, ne inutilis esset in monasterio, promittens numquam de Sancti miraculis dubitare, sensit se continuo perfecte curatum; utens curato brachio, sicut ante ad opera, agens Deo gratias, qui meritis dicti Sancti animum ejus ab infidelitatis absolvit scelere, & suum brachium a dolore.

91 Petrus Carellus, Oblatus dicti monasterii, habens quamdam filiam, gravi infirmitate in toto corpore motiva virtute privatam, quæ quotidie doloribus torquebatur, concepta devotione ad prædictum S. Thomam, rogabat ut vel ipsam de hac vita tolleretur, aut dolore sanaret: super qua petitione cum voto devotionis fuit statim ab omni infirmitate curata.

92 Jacobus Gulgunaris de Piperno dixit, se interfuisse, quando Joannes, dictus Eremita, habens talem infirmitatem, quod dormire non poterat, genuflexus in chorum super genu aggrediens, accessitque ad sepulcrum dicti Sancti, & ibidem devote orans Deum, quod sibi concederet dicti Sancti meritis sanitatem; immediate liberatus est, agens Deo gratias, quia cito fuerat prædicti Sancti meritis sanitatis beneficium assecutus.

93 Nicolaus de Maximo de Piperno, vulneratus ab inimicis graviter, & in brachio dextro cum totali fractione ipsius, cum de vulnere fuisset sanitatem medicinarum remedio assecutus, de fractura mansit brachium omnino immobile, sine spe quod aliquo posset curari remedio medicinarum. De quo cum graviter torqueretur, audito quod ad sepulcrum dicti Sancti frequentia fierent miracula, dixit ei uxor sua: Concipias ad istum Sanctum devotionem talem, de quo tot narrantur miracula; & spero quod statim assequeris ejus meritis sanitatem. Qui cum devotione concepta promississet suis parcere inimicis, & eis in crastino pacis osculo reconciliari, & brachium cereum ad dicti Sancti deferre sepulcrum, cum de sero hoc dixisset, dormiens surrexit diluculo perfecte curatus, agens Deo gratias, & solvens

brachium cereum, & perficiens, quem promiserat patris de conciliatione tractatum.

94 Jacobus filius Petri de Tibaldo de Piperno dixit, quod cum passus fuisset febrem quartanam per menses quatuor cum gravi dolore brachii dextri, in quo actualiter patiebatur dolorem & febrem, concepta devotione ad dictum Sanctum, & vovens, si a Deo ejus meritis curaretur, discalceatis pedibus ejus visitare sepulcrum, & ad ejus laudem unam Missam facere celebrari in dicto monasterio, continuo dimissus a febre fuit, & a dolore brachii perfecte curatus, agens Deo gratias, & dicto Sancto, quæ voverat cum devotione persolvens.

95 Marchus Braccialis de Piperno, cum pateretur cutim vehementem, & ejus vehementia sanguinem frequenter evomeret, nec posset remedio cujuscunque medicinarum curari; accessit cum devotione ad dicti Sancti sepulcrum: ubi cum devote oraret Deum, & peteret dicti Sancti meritis liberari, confestim fuit perfecte a dicta infirmitate curatus.

96 Nicolaus de Monte-S. Joannis, habitator Piperni, cum haberet filiam gutturosam, & ipsam propter strumam gutturi maritare non posset, duxit eam ad monasterium Fosse-novæ prædictum. Quod cum filia ingredi non liceret, petivit a Sacrista monasterii, ut ad filiam suam dicti Sancti reliquias portarentur: quas delatas cum reverentia & devotione concepta, ipsas gutturi filie rogavit apponi. Quibus apposis post modicam horam cum rediret ad propria, in via globum quemdam carnositatis evomuit, & gutturi tumor immediate cessavit.

97 Prædictus Nicolaus cum tantam virtutem vidisset fieri in sua filia meritis dicti Sancti, patiens in latere dextro dolorem, ita quod non poterat se inclinare, concepta devotione ex præcedenti miraculo ad dicti Sancti venit sepulcrum, & super ipsum, pia devotione & præsumptione & devota fiducia, a parte dolentis lateris se extendit, petens sibi, sicut & filia a Deo dicti Sancti meritis beneficium impetiri. Super quo cum aliquantulum quievisset, surrexit ab omni infirmitate curatus.

98 Matheus Joannis de Leone de Piperno, Oblatus dicti monasterii, cum die Lunæ in Albis de sero sanus & hilaris comedisset, circa mediam noctem gravem dolorem stomachi patiens, cum oppilatione tanta gutturi, ut respirare vix posset; timens sibi imminere statim mortis periculum, concepta devotione in corde, quam exprimere non valebat voce, dixit: Adjuva me, S. Thomas, ne inconfessus moriar, quia sum hujus monasterii, in quo tuæ sanctæ Reliquiæ requiescunt, Oblatus, & voveo visitare sepulcrum tuum cum reverentia & candelis accensis. Quibus verbis conceptu mentis dictis corde, immediate ab infirmitate curatus est, agens Deo gratias, & solvens quod promiserat Sancto votum.

99 Petrus de Piperno hospes, habens quamdam filiam parvulam, febrem gravissimam patientem, cum ipse & uxor sua vovissent prædicti Sancti sepulcrum cum oblationibus visitare; continuo fuit a febre & ab omni, quam patiebatur, infirmitate curata. Qui agentes Deo gratias vota solverunt.

100 Matheus Capuanus de Piperno, habens filium parvum, qui ex comestione cujusdam piscis incidit in tam gravem & frequentem singultum, quod ab ejus frequentia factus est lunaticus, ut signa monstrabant; detulit ipsum ad sepulcrum S. Thomæ, petens ipsum ejus meritis liberari: super quod cum puerulus parum quievisset & pater pro ejus salute rogasset, surrexit ab omni infirmitate curatus.

101 Petrus Balia de Piperno, cum quatuor vicibus continue visum amitteret, & tendentem ad cæcitatem remedia medicinarum non juvarent, ultimo totaliter cæcus

CAPUT XV.

A cecuse est effectus. Qui auditis miraculis, quæ ad dicti Sancti sepulcrum fiebant quotidie, devotione concepta, ad ipsum se fecit a quodam cum præcedente conduci: ubi cum diu orans preces ad Deum effunderet pro salute, intercedentibus meritis S. Thomæ, continuo fuit lumine restitutus.

102 Gregorius Citer de Piperno, cum haberet infirmia, filium parvulum, qui insomnitatem incurrerat, nunquam dormiens, sed vigilans semper, & nullum ei medicinz adhibitum remedium valeret, concepta devotione, ad prædicti Sancti monumentum, prædictum filium attulit, & posuit eum super præfati Sancti sepulcrum. Qui puer statim siluit ab ejulatu, & qui diu non dormierat, obdormivit, & deinceps perfecte curatus ab utroque defectu surrexit. Cujus pater videns in filio tam manifestum miraculum, cui tam festinanter Sanctus succurrerat, cum ipse pateretur in dextro genu dolore, nec posset sine baculo ambulare, nec pedem recte in terram ponere, devotione concepta iterum Sanctum oravit, & statim extensa tibia sicut sana sine baculo, cum filio sano pater sanus ad propria remeavit, referens Deo gratias de miraculo duplicato.

103 Jacobus Marcellus de Piperno, patiens in gutture tumorem Boecil, veniens cum matre ad monumentum, accessit cum devotione ad sepulcrum venerabile dicti Sancti, ubi cum devotus oraret, petivit apponi super tumorem ejus reliquias, quibus apposis, statim tumor disparuit, & ipse perfecte curatus ab infirmitate remansit.

104 Joannes de Theodino juvenis, cum impleverat vas aquæ in fluvio dicti monasterii, impetus dicti fluminis eum cum vase rapuit, & per canalem molendini tanta velocitate projecit, quod nullo modo potuit se juvare. Qui cum subito impigisset in instrumentum quo rota vertitur molendini, cum magna devotione clamavit: S. Thoma de Aquino: & statim percepit se capi ab uno homine per caput, qui ipsum de periculo liberavit, & posuit eum extra aquam: ad quod miraculum supervenit Frater Manuel Conversus monasterii supradicti.

105 Florentia de Piperno, cum perdidisset oculum sinistram, præ cuius dolore etiam de dextro videre non poterat, & sic tribus diebus sine oculorum lumine maneret; cum adhibitis remediis nullum sanitatis consequeretur effectum, de nocte recommendans se Deo, meritis S. Thomæ, post orationes & lacrymas multis fatigata suspiriis aliquantulum requiescens, post paululum quietis evigilans, invenit se de utroque perfecte curatam. Quæ vocans virum suum cum gaudio & vicinas, suæ illuminationis beneficium nuntiavit sibi impensum meritis S. Thomæ, quem apud Deum invenerat adiutorem.

106 Alexandra de Piperno, antiqua devota, cum pateretur in brachio dextro dolorem, nec posset remedio medicinz liberari; Computum a suum, cum quo quætiens diceret orationem Dominicam numeraret, & cum quo ex devotione tetigerat reliquias dicti Sancti, posuit sub brachio, in quo dolor erat intensus: & in loco se prosternens, dixit: B. Thoma, ego reliquias tuas non possum contingere; impetra mihi beneficium sanitatis per istum Computum, quo tuas reliquias me recolo tetigisse. Quo verbo cum devotione prolato, continuo se sensit penitus ab omni dolore curatam.

107 Quædam mulier de Piperno patiens in collo dolorem vehementem, invocato auxilio dicti Sancti, fuit protinus ab omni dolore curata.

a Sic Hispani precatoriorum globularum sortum, quo ad Drinparam Virginem per statas salutationum Angelicarum decades invocandam utimur, cunctas id est, numerorum calculos seu rationes nominant.

Miracula facta Sompnini, Terracena, Fundis, Neapoli: aliqua circa cooperatores Inquisitionis pro Canonizatione.

108 Joannes Capocius de Sompnino, cum in maxilla sinistra dolorem fortissimum pateretur, concepta devotione locum tangens dolentem, dixit: S. Thoma, si vera sunt, quæ de te miracula dicuntur, oro, ut me sanes; quia voveo sepulcrum tuum cum reverentia visitare. Quibus verbis cum devotione prolati, ab omni dolore fuit continuo liberatus, agens Deo gratias, & Sancto de tam festino beneficio sanitatus.

109 Theodora Manuta de Sompnino, cum pateretur in aure intensum cum tumore dolorem, concepta devotione ad dictum Sanctum, nuntium misit, & fecit mensurari dicti Sancti sepulcrum: de quo cum maxillam suam involvisset, invocato auxilio ejus, continuo a tumore & dolore protinus liberabatur.

110 Nicolaus Joannis Stephani de Sompnino, cum passus fuisset tribus annis gravem tumorem in sinistra tibia cum multis ulceribus, nec posset multis adhibitis medicinz remediis liberari, ad dictum Sanctum devotione concepta & voto facto, quod ad ejus sepulcrum tibiam portaret ceream, si ejus meritis obtineret a Deo de sua infirmitate medelam; protinus fuit ab omni infirmitate curatus, agens Deo & Sancto gratias, & solvens sicut promiserat vota sua.

111 Matthæus dictus capuricci de Sompnino, cum passus fuisset in pollice pedis per annum fistulam, & discurrens per multos medicos, nullum salutis remedium inveniret, ad verbum uxoris, quæ audiverat ad sepulcrum dicti Sancti multa fieri miracula, concepta devotione, de sero dicto Sancto se recommendans, a suo pollice omnia medicamina consueta, de Sancti meritis solummodo confusus, amovit: qui de mane surgens invenit pollicem pedis sine indicio vulneris ab omni infirmitate curatum, agens Deo & Sancto gratias, qui tam festinus fuit miserator in cura.

112 Stephania de Rocca-licca, habitatrix castri Sompnini, hydropica & toto corpore tumida, cum concepta devotione ad dictum Sanctum venisset ad portam monasterii Fossæ-novæ, petivit eum magna devotione ejus reliquias sibi portari. Quæ cum portatæ fuissent, & ejus pectori cum signo Crucis & orationibus applicatæ, rediens ad propria, fuit in via, ejus crescente devotione, curata.

113 Nicolaus de Leone de Sompnino, cum esset in agro, & cum dolor gravissimus in coxa & inguine prægravasset, timens ad propria non posse redire, concepta devotione ad B. Thomam, & facto voto, quod in crastino ejus sepulcrum nudis pedibus visitaret, fuit continuo liberatus, & ad domum rediens, de mane votum, quod promiserat, devotus implevit.

114 Maria de castro Campaniæ cum paralytim per annos plures ex frequentibus a viro suo turpibus verbis sibi illatis incurrisset; cum spicas colligeret post messores, ut paupercula poterat, audiens a diversis monasterii nominati, quod meritis dicti Sancti multa fierent miracula, vovit se ei, promittens monasterium visitare, si ejus meritis sanaretur; & statim perfectissime curata ecclesiam monasterii, ut voverat, visitavit, narrans miraculum, quod a Sancto impetraverat, mira celeritate festinum.

115 Boetius Passagenus de Terracenis, habitator Fundanus, cum existens in platea, podagra subito in pedibus gravaretur, rediit adjutus ab aliis ad domum suam: ubi cum gravatus dolore vovisset sepulcrum dicti

A dicti Sancti quam citius posset visitare, subito pia Sancti intercessione, divina virtute curatus est.

dolor fl-
ma. ut,
116 Boetius de Terracena habitator Fundorum cum esset in monasterio Fossæ-novæ, & audisset a Sacerdote, quod ad sepulcrum dicti Sancti multa miracula meritis ejus fierent, & gravem dolorem pateretur in stomacho, in quo a sua pueritia fuerat passus, accedens cum devotione ad sepulcrum dicti Sancti, & petens ejus meritis liberari, ponens se super sepulcrum, protinus fuit ab infirmitate curatus.

leuesit,
117 Dominus Petrus Grassus de Neapoli miles, cum per unum annum & amplius dextrum brachium sic haberet dolore gravatum, quod capiti suo applicari non posset, transiens per monasterium Fossæ-novæ, devotione concepta ad merita dicti Sancti, venit ad sepulcrum super quod infirmum ponens brachium, petivit dictum Sanctum sibi fieri propitium, & continuo se sensit ab infirmitate curatum.

sebit
q. m. ut,
118 Dominus Raynaldus Bacula de Terracena miles, cum multis annis passus fuisset quartanam, concepta devotione venit ad sepulcrum S. Thomæ, ubi cum orasset ejus meritis a Deo liberari, ex tunc se sensit a quartana curatum.

proflata
dolor oculi,
119 Dominus Jacobus Capitanus de Neapoli miles, videns tam celerem in dicto milite impetratam divina virtute medelam meritis dicti Sancti, cum ipse pateretur in oculis gravem cum dolore puncturam, ponens faciem suam super sepulcrum ejus, simili celeritate fuit divina virtute curatus: simul agentes Deo gratias, qui simul fuerant dicti Sancti meritis liberati.

sevitia
duplici,
120 Casarius de Bono civis Neapolitanus, infirmus graviter duplici tertiana, cum iustaret quintus dies accessionis, & de vita plurimum dubitaret, eo quod nulum paroxysmus sanitatis inditium habuisset, cum fieret inquisitio de miraculis S. Thomæ, concepta devotione corporaliter se devovit. Qui cum superveniente accessionis termino nihil sensisset molestiæ, nec certificationem aliquam virtute naturæ, tertio die surrexit, & Domino Episcopo Inquisitori in officio Inquisitionis pro reverentia dicti Sancti, usque ad finem devote servivit.

Archiep-
Neapol.
liberatur
in amore
et
alio in
subito
121 Venerandus Pater Dominus Ymbertus, Archiepiscopus Neapolitanus, ad inquirenda miracula S. Thomæ de mandato Summi Pontificis constitutus, cum iustaret tempus, quo venerabilis Pater Dominus Angelus Episcopus, in dicta inquisitione collega, deberet simul cum eo Neapoli ad inquirenda miracula dicti Sancti procedere, & ipse pateretur gravem tumorem in tibia simul cum ulcere, quod longo tempore passus fuerat, & in lecto decumberet, & ambulare non posset; rogavit humiliter & devote Deum, ut meritis dicti Sancti sanitatem dignaretur concedere, & commissam sibi inquisitionem pro Dei & Sancti gloria perfecte implere. Quo verbo cum devotione prolato, statim de lecto sanus surrexit, & per totam cameram ambulavit, & veniente Domino Episcopo prædicto, inquisitionem sanus & devotus implevit.

sebit
sevitia
122 Prædictus Dominus Episcopus, cum inquisitionem commissam de dicti Sancti miraculis devote & solícite faceret, contigit uno die de sero, quod febris acutissima ipsum arripere, & in toto corpore immutaret. Qui de vita desperans, B. Thomam devote cepit orare, petens ut superstitem suæ inquisitioni ipsum dignaretur dimittere, quam devote concesserat inchoare. Quibus verbis dictis cum magna spe & fiducia sanitatis in illo languore febris caput reclinavit, fatigatus in lecto, & dormiens reliqua parte noctis usque ad diem, de mane surrexit sanus, sed debilis, perfecte curatus, sine aliqua allevatione quæ facta fuisset artis remedio vel naturæ, egitque Deo gratias, qui concesserat in se merita dicti Sancti cognoscere, quæ desiderabat per alios invenire. Quæ duo miracula

Tomus I.

prædicti Sancti scripserunt Domino nostro Pontifici D Summo sub uno contextu & serie litterarum, quæ sub eorum sigillis fuerunt pro vera assertionem munitæ.

AUCTO-
RE CUIUS-
DE 1HO-
CO.
LS MSS.
Conatus
duplicem
trano,
123 Dominus Matthæus Canonicus majoris Ecclesiæ Neapolitanensis, Nuntius ad Summum Patrem Joannem Dominum Papam cum inquisitione facta de miraculis dicti Sancti, a præfato Domino Archiepiscopo destinatus; cum pluribus diebus idem, antequam iter ad Curiam arripere, passus fuisset duplicem tertianam, & de superventura accessione timeret, cum esset nimium debilis, non valens verbum exprimere, sed suus medicus nullatenus de ejus salute speraret, quidam ejus socius & Canonicus emisit pro eo votum, dicti Sancti cum eo visitare sepulcrum, quia ipse infirmus præ debilitate verbum exprimere non valebat. Quo annuente, quod votum erat sibi acceptum, statim fuit perfecte curatus. Quem cum medicus hora accessionis sollicitus visitasset, ut ei remedium exhiberet, inveniens eum liberum, & a febre ventura, redeunte divinitus sanitate, secutus divina beneficio medicinæ, consuluit ut ad confirmationem concessæ divinitus sanitatis aliquam levem medicinam acciperet, quæ ipsum ab omni superfluo humore purgaret. Quo annuente, cum satis levem potionem ei medicus propinasset, & ille hora purgationis debita in lecto gravibus doloribus torqueretur, nec medicus sciret remedium aliquod adhibere, confirmato voto eodem quod fecerat, & penitens quod contentus remedio celestis medici non fuisset, subito fuit ab omni torsione curatus, & virtute divina medicina effectum suum habuit naturalem.

sevitia
duplici
in lecto
124 Alia magna miracula Sancti dicti meritis Deus ostendit nuntis, qui ex parte prædictorum Inquisitorum Inquisitionem factam de ejus miraculis Summo Pontifici detulerunt; videlicet prædicto Domino Matthæo & Domino Petro nuntio prædicti Domini Episcopi Viterbiensisque Canonico, qui cum venerunt per Alpes, & essent super lacum Lasonensem, & faumarius qui portabat faumandium Eracii de Arlotis Romani, per rupem altissimam cecidit super saxa acuta coram dicto lacu. In cujus causa cum Matthæus prædictus invocasset auxilium S. Thomæ, & animal crederetur ex casu alias fuisse confractum, subito faumarius inter illos lapides surrexit sanus, & non mutato in aliquo suo onere, quod portabat; accessit ad potum, & in nullo fuit a suo itinere impeditus. Quod miraculum omnes traxit qui aderant in stuporem, cum animal virtute naturæ non potuisset evadere, etiam si sine onere cecidisset.

de equo
no cadit.
125 Simile miraculum dixit prædictus Dominus F Matthæus sibi in suo equo, dicti Sancti meritis, divinitus fuisse concessum: qui cum duobus posterioribus pedibus, lapsu præcipiti toto corpore esset in rupe, & de anterioribus pedibus se regeret juxta viam, & ipse ex toto equo dimississet habenas, habens ipsum pro perduto, qui non poterat humano juvari auxilio: invocato Dei auxilio, dicti Sancti meritis, cujus inquisitionem miraculorum porrectam portabat, equus magno conamine super pedes anteriores innitens, saltavit ad viam paratus ad iter: supplevitque in equo virtus divinæ potentis, quod deerat virtuti naturæ.

a Sompnum vulgo Sunino in eadem Campania Romana versat regnum Neapolitanum, inter quod & Pípernum interjacet Rocca-secca

b Summarius, Bernar de Guidonis Somarius, jumentum domesticum, mulus, equus, apud Gallice Sommier. Hinc Saumandium ipsum omni. In Processuetiam Sommarius legitur.

APPENDIX.

Rigans montes de Superioribus tuis, & de fructu operum tuorum satiabitur terra. Ad M m m Benedi-

A Benedicere : Splendens luce divini muneris novæ simul
AUCTOR & legis veteris, ex quo Thoma jam Deo frueris nos
GILL. D. orando iunge cum superis *Versus* . Orietur in tene-
THOCO. bris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies .
EX MS.

Oratio Deus qui B. Thomam Confessorem tuum
 luminis tui singulari fecisti splendore clarescere, con-
 cede propitius, ut Ecclesia tua ejus adjuta meritis &
 illuminata doctrinis, gaudiis perfrui mereatur æter-
 nis. Per Dominum &c.

Oratio B. Thomæ de Aquino, quam ipse fecit, &
quotidie dicebat inclinatus cum lacrymis . Concede
 mihi, quæso, misericors Deus, quæ tibi placita sunt,
 ardentius concupiscere, prudenter investigare, vera-
 citer agnoscere, & perfecte implere, ad laudem &
 gloriam nominis tui.

PROCESSUS INQUISITIONIS

factæ super vita, conversatione, & mira-
 culis recol. mem.

FR. THOMÆ DE AQUINO,

Ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacræ Theo-
 logiæ Doctoris, Anno salutis MCCCXIX,
 JOANNIS XXII, Pontificis Max. Pontifica-
 tus III, per b Umbertum Archiepiscopum
 Neapolitanum & c Angelum Viterbiensem
 & d Tuscanensem Episcopum, Inquisitores,
 una cum D. Pandulfo de Sabello, Domini
 Papæ Notario, super hoc ab eodem Pon-
 tifice deputatos,

C A P U T I.

*Apparatus prævius ad Inquisitionem . Bulla Ponti-
 ficis prædictæ.*

Præfatus
 Archiepi-
 scopus Nea-
 politanus,
 Episcopo Vi-
 terbiensi.
Hic est Processus Inquisitionis factæ super
 vita & conversatione ac miraculis recolenda
 memoriæ Fr. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum
 Prædicatorum, sacre Theologiæ Doctoris, per Re-
 varendos Patres Dominos, Dei gratia Umbertum
 Archiepiscopum Neapolitanum, & Angelum Viter-
 biensem & Tuscanensem Episcopum, super hoc una
 cum venerabili viro Domino Pandulfo de Sabello
 Domini Papæ Notario, cum clausula, quatenus vos,
 vel duo vestrum per sanctissimum Patrem & D.
 Dominum Joannem Papam XXII specialiter depu-
 ratos, presentibus ad totum Processum Inquisi-
 tionis eidem nobis Petro Joannis de Rocca-Tarani Sa-
 binensis diocesis, Apostolica & Imperiali, & Fran-
 cisco de Laureto Pennensis diocesis Apostolica &
 Regali auctoritate publicis Notariis, quos iidem
 Domini Inquisitores ad ipsum Processum in scri-
 ptis fideliter redigendum specialiter assumpserunt,
 scriptus per me Petrum Notarium prædictum.

mon 1119,
 21 Julii,
 1 In Nomine Domini . Amen . Anno Nativi-
 tatis Domini ejusdem MCCCXIX, die Sabbati, XXI
 mensis Julii secunda Indictione, Pontificatus San-
 ctissimi Patris & Domini, D. Joannis Papæ XXII,
 anno tertio, Religiosus vir Fr. Guillelmus de Tho-
 eo, Procurator conventus Fratrum Prædicatorum in
 Benevento, constitutus apud Neapolim in camera
 Reverendi Patris D. Umberti, Archiepiscopi Nea-
 politani supradicti, coram ipso Domino Archiepi-
 scopo, & coram Reverendo Patre Domino Ange-
 lo Viterbiensi & Tuscanensi Episcopo supradicto,
 super vita & conversatione ac miraculis recolenda

memoriæ Fr. Thomæ de Aquino, Ordinis Fratrum D
 Prædicatorum, sacre Theologiæ Doctoris, Inqui-
 sitoribus per Sedem Apostolicam deputatis, eidem
 Dominis Archiepiscopo & Episcopo quasdam paten-
 tes litteras, & quasdam alias clausas Apostolicas
 litteras, ex parte supradicti Domini Papæ, veris bul-
 lis plumbeis ejusdem Domini Papæ, & in filiis inte-
 gris canapis pendentibus bullatas, præsentavit, &
 per eisdem Dominos cum instantia requisivit, ut
 in commissio eis per easdem litteras Inquisitionis
 negotio solite & attente, prout renebantur, proce-
 dere deberent: quas litteras præfati Domini Archie-
 piscopus, & Episcopus, extractis sibi biretis, ma-
 gna cum reverentia receperunt, & prædictas pa-
 tentes Apostolicas litteras statim coram eis publice
 legi fecerunt, mandantes nobis Petro Joannis de
 Rocca-Tarani Sabinensis diocesis Clerico, Aposto-
 lica & Imperiali auctoritatibus, & Francisco de
 Laureto Pennensis diocesis Apostolica & Regia au-
 thoritate publicis Notariis supradictis, ut prædictas
 litteras Apostolicas & Inquisitionem ac omnem Pro-
 cessum per ipsos in hujusmodi Inquisitionis negotio
 faciendas, registrare & fideliter scribere deberemus;
 Venerabilibus, & discretis Viris Abbati Marino de
 Caracchulis, supradicti Domini Archiepiscopi Vi-
 cario, Abbati Raynaldo Magnono Canonico Nea-
 politano, & Domino Laureto de Tuncosis, Cano-
 nico Ecclesiæ S. Mariæ de Traustiberi de urbe Pre-
 sbitero, Roberto Canonico Ecclesiæ S. Stephani
 Viterbiensis, supradicti Domini Episcopi Capel-
 lano, & pluribus aliis presentibus ad præmissa
 testibus vocatis atque rogatis. Litteræ vero su-
 pradictæ patentes non abrahe, non cancellatæ, nec
 in aliqua sui parte suspectæ, sed omni suspitione
 carentes erant per omnia tenoris, & continentie
 subsequentiis.

3 Joannes Episcopus Servus Servorum Dei, Ve-
 nerabilibus Fratribus Archiepiscopo Neapolitano &
 Episcopo Viterbiensi, ac Dilecto filio Magistro Pan-
 dolfo de Sabello Notario nostro, salutem & Apo-
 stolicam benedictionem. De occultis sapientiæ di-
 vine consiliis, & potenti manu invictæ virtutis, &
 de beneficiis solite pietatis, militanti Ecclesiæ pro
 necessario in pugna solamine dona mittuntur; &
 prævenitur in dulcedine consolationum mentalium,
 quæ invitata est ad convivia celestium nuptiarum:
 de quibus in debitas laudes assurgimus, dum San-
 ctorum in celis festa gaudiis internis cum laudibus
 celebramus, reddimusque Deo gratias, qui suam
 consolatur Ecclesiam, dum peregrinatur a patria,
 quam continuis adiutoris roborat, dum impugna-
 tur in via. Cujus, quamvis indigni, quia divina
 miseratione curam suscepimus, velut Christi Vica-
 rius, de profectu ejusdem commissæ nobis Ecclesiæ con-
 gaudemus: dum de diversis mundi partibus nobis in-
 timatur ad gaudium, quod infideles de Gentibus ad
 Ecclesiam fidei piscatione perveniant, & fideles ad
 patriam de mundo conscendant: qui de corruptio-
 ne munditiæ, de fragilitate constantiam, ac Dei
 dono de infirmitate adepei victoriam, necnon inter-
 dum (ne super his fides nutaret credentium, sed Deum
 laudans in Sanctis ejus, argumentis validissimis nutri-
 retur, optaretque ex gratia imitari quod coleret, asse-
 qui quod collaudaret) notis coruscare miraculis refe-
 runtur. Sane dudum ex parte carissimæ in Christo fi-
 liæ nostræ g Mariæ Reginæ Siciliæ, claræ memoriæ
 Caroli secundi Regis Siciliæ relicti, & dilectorum fi-
 liorum, nobilium virorum b Principis Tarentini, ac
 i Joannis Comitæ Gravinenfis, ac aliorum plurium;
 Comitum ac Baronum regni prædicti, communis
 quoque ac Universitatis Magistrorum & Scholarum
 Neapo.

A Neapolitanensium, coram nobis, & Fratribus nostris propositum extitit, & per eorum litteras nuntiatum, quod recolendæ memoriæ Fr. Thomas de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacre Theologiæ Doctor, dum viveret, odore sanctitatis emicuit, conversatione resplenduit, & multis magnis tam ante, quam post suum obitum miraculis coruscavit, quare pro parte ipsorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut de ejusdem Fr. Thomæ vita & miraculis, Inquisitione præmissa, si reperiremus præmissa veritate fidei, ipsum adscriberemus Sanctorum catalogo, ipsumque faceremus per universas Ecclesias honore congruo solenniter venerari. Verum licet prædicta coram

nobis & eisdem Fratribus nostris exposita, si vera sint, nostrum & Fratrum ipsorum corda multa jucunditate repleverint; attendentes tamen, quod Romana Ecclesia, præsertim in tanto fidei negotio, ubi videlicet de re tam ardua quaeritur, cum magna consuevit ma-

turitate procedere, quodque scriptum sit: Causam, quam nesciebam, diligenter investigabam (nam si gloria sit celare verbum: gloria tamen Regis est investigare sermonem) Venerabili Fr. & Arnaldo Episcopo Albanensi, & Dilectis Filiis nostris / Guillelmo tit. S.

Cyriaci in Thermis Presbytero, ac m Guillelmo S. Nicolai in Carcere Tulliano Diacono, Cardinalibus commisimus, ut apud Sedem Apostolicam de hujusmodi sanctitatis vitæ ac miraculorum fama prædicti Fr. Thomæ informationem per testimonia fide dignorum reciperent, illaque nobis referre curarent, ut veri similitudine inde sumpta, tutius possemus procedere in negotio prælibato; & quia per dictorum Cardinalium relationem fidelem coram nobis & Fratribus nostris factam accepimus, aliqualem informationem de sanctitatis & miraculorum fama prædicta; nos pium & congruum reputantes, ut si vera sint prædicta non lateat, de ipsorum Fratrum nostrorum consilio supplicationi fidei, prout præsentium describitur serie, duximus annuendum. Quocirca discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo vestrum in loco vel locis, ubi expedire videbitis, de vita & conversatione ac miraculis Fr. Thomæ prædicti, ceterisque circumstantiis fidei negotium tangentibus, juxta formam quam vobis sub bulla nostra transmittimus inclusam, inquiretis diligenter veritatem; & quæ super præmissis inveneritis, fideliter in scriptis redacta, sub testimonio sigillorum vestrorum per viros idoneos ad Sedem Apostolicam destinetis; ut per Inquisitionem vestram sufficienter instructi, sicut res exigit & expediens visum fuerit, securius in ipso negotio procedere valeamus. Datum Avenioni, Idibus Septembris, Pontificatus nostri anno tertio.

4 Eodem anno die Lunæ 23 dicti mensis Julii secundæ Indictionis, in Palatio Archiepiscopatus Neapolitanensis Reverendi Patres, Domini Archiepiscopus & Episcopus, Inquisitores supradicti, litteras Apostolicas supradictas clausas, de quibus superius sit mentio, in eorum præsentia per me Petrum Notarium eundem aperiri & legi fecerunt, quarum tenor per omnia talis est: Forma, juxta quam testes examinabitis, super vita, conversatione ac miraculis recol. mem. Fratris Thomæ de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, S. Theologiæ Doctoris, testes legitimos, quos super vita, conversatione & miraculis dicti Fr. Thomæ debetis recipere, prius ab eis præstito juramento, diligenter examinare curetis, & de omnibus, quæ dixerint, interrogetis eos, quomodo sciant, quo tempore, quo mense, qua die, quibus præsentibus, quo loco, ad cujus vocationem, & quibus verbis interpositis, & de nominibus illorum, circa quos miracula facta dicuntur: & si eos ante cognoscebant, &

Tomus I.

quot diebus ante viderunt eos infirmos, & quanto tempore fuere infirmi, quanto tempore vii sunt sani, de quo loco sunt, omnium interrogationes de omnibus circumstantiis diligenter, & ad singula capitula fiant, ut expediat, quæstiones prædictæ & series testimoniæ ac verba testium fideliter redigantur in scriptis.

¶ Prædicti itaque Inquisitores in dicto commissioe Inquisitionis officio, juxta præscriptæ commissionis eorum seriem procedere cupientes ac deliberantes ad Processum hujusmodi Inquisitionis factæ in civitate Neapolitana, pro eo quod dictus Dominus Archiepiscopus infirmitate detentus ad loca alia extra Neapolim non poterat se conferre, citari mandarunt, interdum per eorum litteras, interdum per Dominum Leonardum, Presbyterum de Neapoli, juratum Nuntium eorum, subscriptos testes: de quorum citatione cum per Responsales Commissariorum, quibus licet ratorie commissum extitit testes ipsos citare, tum per relationem fidelem dicti Nuntii jurati, eisdem Dominis Inquisitoribus ore tenus factam plenarie constitit: a quibus quidem testibus, in terminis citationis eorum coram dictis Dominis Inquisitoribus, in dicto palatio Archiepiscopatus Neapolitani comparuerunt, ad citationem eandem receperunt iidem Inquisitores, ipsique testes in eorumdem Dominorum Inquisitorum manibus præstiterunt, de pura veritate dicenda super vita & conversatione ac miraculis dicti Fratris Thomæ de Aquino, corporale ad sancta Dei Evangelia juramentum, præce, pretio, subornatione, odio, gratia, vel amore, aut alia corruptionis specie quibuscumque sublati. Quo juramento a dictis testibus suis vicibus sic recepto, ipsos supra vita & conversatione ac miraculis ejusdem Fr. Thomæ receperunt, & examinarunt diligenter, semoti & in secreto juxta traditam eis per Apostolicam Sedem formam. Quorum testimonium nomina & cognomina, depositiones & dicta sub religione dicti per eos præstiti juramenti recepta, ac dies & loca seu locus juramentorum & depositionum eorum hominum infra distincte & particulariter continentur. Videlicet eodem die Lunæ 23, ejusdem mensis & Indict. Neapoli in palatio Archiepiscopatus.

a Joannes 12 creatus 7 Augusti anni 1316, mortuus Avenione anno 1331, 4 Decemb.

b Unibertus, alius Humbertus & Ymbertus creatus Archiepiscopus anno 1308, mortuus anno 1320, 3 Julii.

c Angelus de Tincolis Romanus, factus Episcopus anno 1318, Romæ anno 1343, mortuus & apud S. Mariam supra Minervam sepultus.

d Tuscania, vulgo Tuscanella, inter Viterbium (cui Tuscanella Sedes Episcopalis adjuncta) & castrum prope Martam fluvium. e Sabiniensis Episcopi Sedes est Mantiana, vulgo Magliana, prope Tiberim versus Umbriam.

f Pinna urbs Vestinorum, in hodierno Aprutio ulteriore, vulgo f civitas di Penna.

g Maria filia Stephani V & Ladislai IV Regum Hungaria, mater 14 liberorum, quibus primus Carolus Martellus Rex Hungaria, 15. Ludovicus Episcopus Tolosanus Ordinis Minorum, 3 Robertus Rex Neapolitanus.

h Philippus 4 filius, mortuus anno 1332.

i Gravina urbs Episcopalis & nunc caput Ducatus familia Ursinorum in Apulia antiqua, modo diocesis Bariensis in confiniis Basilicata. At Joannes filius 8, factus dein Dux Duratius & Princeps Albanie, mortuus anno 1335.

k Arnaldus ex Episcopo Pictaviensi Episcopus Cardinalis Albanensis factus anno 1312, Avenione vita functus anno 1320.

l Guilielmus Testa Condomienfis, creatus etiam anno 1312, mortuus anno 1345.

m Guilielmus Longus Bergomenfis, creatus anno 1294, mortuus 1 Idus Aprilis anno 1319.

n Est hic annus Christi 1321, cum a 7 Augusti captus esset annus 3 Pontificatus.

M m m 2

CAPUT.

CAPUT II.

Testes auditi diebus xxiii, xxiv & xxv Julii, Commissarius Regis, Abbas & tres monachi Fossa-nova.

*Testes
sui testatur*

Dominus Petrus Grassus de Neapoli miles Regis, Commissarius & familiaris, ætatis, ut dixit, circa annos sexaginta, qui dicebat de miraculis dicti Fr. Thomæ de Aquino aliqua in se miracula sensit, & etiam recepisse, vocatus ad præsentiam dictorum Dominorum Inquisitorum, & juratus coram ipsis Inquisitoribus, super vita & conversatione ac miraculis dicti Fratris Thomæ dicere puram & veram veritatem, quam scit ex visu, auditu & credulitate, & quod etiam ad interrogata super ipsa inquisitione veraciter responderet, amore, vel odio, prece, pretio, favore, vel subornatione qualibet sublaris. Et primo interrogatus de vita & conversatione ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod ab eo tempore, quo ipse testis erat scholaris & puer, audivit, nemine discrepante, dici communiter & teneri, quod ipse Fr. Thomas erat homo sanctissimæ vitæ; & multi tenebant, quod esset Virgo sicut ex utero matris suæ, & quod die quolibet ipse ante omnes dicebat Missam suam, & ex ordinatione sua præter id servabat continue, quod immediate post completam Missam suam, priusquam exueretur ex toto, erat indutus Presbyter alius ad aliam Missam dicendam: quam etiam ipse audiebat ad finem, priusquam ad alios traheretur; & insuper quod ipse numquam, præter naturalis quietis horas, horam habebat aliquam otiosam, qua trahi posset vel aliquatenus occupari ad alios aliquos seculares, sed aut legebat, aut scribebat, seu scribi faciebat, aut orabat, aut prædicabat. Interrogatus a quibus hæc audivit, dixit, quod non numquam a fama publica, nonnumquam a Religiosis, nonnumquam a studentibus, & frequenter a Domino Bartholomæo de Capua, regni Siciliæ Logotheta, Fr. Raynaldo de Piperno, socio dicti Fr. Thomæ, Fr. Jacobo, & aliis Fratribus Ordinis Prædicatorum, quos interdum audivit de talibus colloquentes: & addidit quod, dum quadam vice coram sanctæ memoriæ Fr. Jacobo de Viterbio Ordinis Eremitarum, tunc Archiepiscopo Neapolitano, tractaretur de viris scientibus & scientia aliquorum, dixit ipse Archiepiscopus, quod nulli sibi attribuant vel ascribant in sacra scientia aliquid plene scire, nisi qui sequuntur & inhaerent scientiæ & scriptis Fr. Thomæ de Aquino, qui viam aperuit intelligentibus ad sciendum. Interrogatus de loco, ubi audivit dici prædicta, dixit quod ubique locorum, ubi dictus testis aliquoties moram traxit, & ut plurimum in civitate Neapolitanensi.

Item interrogatus super miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit & deposuit, ut infra particulariter continetur, videlicet quod ipse miles privatus per menses decem vel circa, virtute & usu solito brachii sui dextri, adeo quod nec de ipso brachio, nec de manu propria usus solitos exercere [posset] imo nec caput pectere, vel insulam sub mento ligare, nisi per alium adiutorem: habuit anno sequenti primæ Indictionis proximæ præteritæ Romam accedere peregre in Quadragesima dicti anni; & dum esset in via, occurrit ei circa & Tracum attendere de beato corpore dicti Fr. Thomæ, quod audiverat alias fuisse sepultum in monasterio Fossa-novæ, & tunc in mente concipiens & etiam fidem sumens, posse de passione dicti sui brachii ex ipsis Sancti meritis adjuvari, destinavit & vovit in animo illuc omnino divertere. Et sic factum est, quod de tota societate, cum qua pergebat ad Urbem, assumptis pro sociis duobus Neapolitanis militibus, videlicet Domino & Nicolao Filmarini, & Domino Henrico Caracchulo, qui

etiam locum dicti sepulcri visitare desiderabiliter cupiebant; pervenit illuc pariter cum eisdem; & eo introeunte curtile dicti monasterii Fossa-novæ statim quasi sivit & habuit unum de monachis dicti monasterii, quem rogavit, ut ei locum ostenderet sepulcri corporis prælibati. Quo sepulcro ei per illum a remotis aliquantulum præstentis, quod quidem sepulcrum dixit idem miles esse ad sinistram partem maioris altaris monasterii supradicti, cum itur ad illud, inspectoque super ipso sepulcro quodam tapete, quod fecit ab inde removeri, genuflexus in terra ante dictum sepulcrum, pro recuperanda sanitate dicti sui brachii, per hæc verba dixit se Dominum exorasse: Domine Deus, qui in Sanctis tuis mirabilis es, concede mihi per merita Sancti huius, mei deperditi brachii solitam sanitatem. Et statim protenso se toto supra dicto sepulcro, notabiliter sensit redditam sibi virtutem deperditam brachii supradicti: quodam solo tamen circa juncturas dicti brachii remanente stupore, in modum cujusdam pigritationis seu dormitationis nervorum, qui ex toto evanuit circa sero ipsius diei. Vertit se extemplo ad eosdem socios, & notificavit illis factum sibi miraculum per merita dicti Sancti, & ex tunc dicto transacto die ita percepit & habuit restitutam ex toto dicti brachii sanitatem, ac si numquam passionem aliquam habuisset in illo. Interrogatus de tempore passionis brachii supradicti, dixit quod ipsa passio invasit eum in eodem brachio a mense Mayo de anno quinto decimæ Indictionis proximæ præteritæ, & duravit usque ad tempus huiusmodi sibi redditæ sanitatis, quod fuit de mense Mayo tunc immediate sequentis. Interrogatus de loco, & præsentibus, dixit, ut supra deposuit.

S Die Martis vigesima quarta ejusdem mensis Neapoli in palatio Archiepiscopatus, Venerabilis & Religiosus vir, Fr. Nicolaus Abbas monasterii Fossa-novæ, Ordinis Cisterciensis, citatus ad præsentiam dictorum Dominorum Inquisitorum, juratus coram eis super vita & conversatione ac miraculis dicti Fr. Thomæ dicere puram & veram veritatem, quam scit ex visu, auditu & credulitate, & ad interrogata etiam veraciter respondere, amore, odio, prece, pretio, favore & subornatione aliqua sublaris: & primo interrogatus super vita & conversatione ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod olim tempore felicis recordationis Domini Gregorii Papæ Decimi, dum dictus Fr. Thomas vocatus iret ad concilium Lugdunense, & transitum faceret per Campaniam, infirmatus fuit in castro Magentiæ cujusdam Domini Anibaldi de Ceccano; & cum ipsa infirmitate gravaretur, dixit, ut audivit a pluribus: si Dominus voluerit me visitare, melius est, quod reperiat in domo Religiosorum, quam in domibus secularium: & ex tunc causa devotionis fecit se portari ad monasterium Fossa-novæ, quod distat a dicto castro miliaribus sex vel circa, ubi jacuit infirmus quasi per mensem: & cum pervenisset ad dictum monasterium, in ingressu ipsius audivit dici dictus testis, quod dictus Fr. Thomas dixit: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Et dum idem Fr. Thomas jaceret infirmus, monachi dicti monasterii ob magnam devotionem, quam habebant ad ipsum propter famam sanctitatis ipsius, propriis manibus portabant ligna de silva ad ipsum pro igne faciendo, sibi non arbitantes congruum, quod animalia bruta portarent ligna ad usum tanti viri. Et ipse quotidie videbat ipsos monachos portantes ipsa ligna ad cameram, ubi ipse jacebat, assurgebat cum magna devotione & humiliter, dicens: Unde hoc mihi, ut sancti viri deferant mihi ligna? Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit & vidit & audivit prædicta. Dixit etiam se vidisse, quod dictus Fr. Thomas cum magna devotione, reverentia, & lacry-

marum

A marum effusione suscepit Ecclesiastica Sacramenta in eodem monasterio, in eadem infirmitate, qua infirmitate obiit. Interrogatus de tempore, ut puta de anno, mense & die, dixit se non recordari: dixit tamen, quod fuit tempore Quadragesimali. Interrogatus, quibus presentibus vidit, & audivit predicta, dixit, quod presentibus Fr. Petro de Monte-S. Joannis, & Fr. Octaviano de Babuco, monachis dicti monasterii nunc viventibus, & multis aliis monachis ejusdem monasterii jam defunctis. Interrogatus si alia sciret de vita & conversatione ipsius Fratris Thomae, dixit, quod audivit dici, quod ipse Fr. Thomas fuit homo magnae honestatis, mundicie & sanctitatis, & quotidie dum erat sanus, celebrabat, & continuo vacabat studio & orationibus: audivit etiam, quod fuit Virgo dum vixit sicut ab utero matris suae. Interrogatus a quibus audivit predicta dici, dixit, quod a predicto Fr. Petro de Monte-S. Joannis, qui audiverat a Confessore suo, & quod Frater Petrus alias fuerat conversatus cum dicto Fr. Thoma. Interrogatus super miraculis, si quae sciret facta fuisse propter merita dicti Fr. Thomae, sive in vita sive post mortem ipsius, dixit, quod post mortem ipsius, dum corpus ipsius Fr. Thomae esset sepultum ante altare dicti monasterii, monachi ejusdem monasterii dubitantes, ne corpus ipsum raperetur, ab inde secreto transtulerunt ipsum corpus a dicto sepulcro ad quamdam capellam, quae dicitur capella S. Stephani ejusdem monasterii: & post spatium, quasi septem mensium apparuit in somnis idem Fr. Thomas Fratri Jacobo, tunc Priori ipsius monasterii, sicut publice dicebatur in ipso monasterio, & adhuc dicitur, & dixit ei: Reduc me ad locum pristinum; & sic factum est cum solennitate debita per monachos dicti monasterii. Dixit etiam, quod in apertura ipsius sepulturae exivit tanta fragrantia odoris, quod dicta capella cum claustrum dicti monasterii repleta est odore suavissimo. Dixit etiam quod totus conventus dicti monasterii tunc celebravit Missam de ipso Fr. Thoma tamquam de sancto Confessore, cantando: Os justi meditabitur sapientiam &c. considerantes non esse congruum cantare pro ipso Missam pro Defunctis, cum haberent eum pro sancto viro. Interrogatus de causa scientiae, dixit quod interfuit, & vidit predicta. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit infra unum mensem, vel circa post dicti Fr. Thomae obitum, ut supra; dixit tamen de mense, & die se non recordari.

B Interrogatus quibus presentibus, dixit quod presentibus omnibus monachis dicti monasterii, de quibus supradictus ipse testis, & supradictus Fr. Petrus, & Fr. Octavianus. Interrogatus de loco, dixit, ut supra deposuit. Interrogatus ad cujus vocationem ipse testis ivit videre & sentire predicta, dixit, quod ipse ivit ad suavitatem odoris, quem sensit in apertura sepulturae predictae.

C Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomae, dixit quod audivit dici multa alia miracula, & specialiter, dum dictus Fr. Thomas jaceret infirmus in dicto castro Magentis, & requireretur ut aliquid fumeret, dixit: Si haberem harengas recentes, comederem. Contigit inde transire vecturalem cum sardis, & dum quarerentur ab ipso pisces, inventum fuit, quod una cista ex ipsis piscibus erat plena harengis recentibus, quae plena fuerat sardis: & quod, dum ipse harengarum portarentur ad ipsum Fr. Thomam, noluit comedere. Dixit etiam, quod audivit dici de quodam, qui vocabatur Magister Raynaldus, qui fuerat claudus, & meritis dicti Fr. Thomae fuit liberatus, dum esset ad sepulcrum ipsius. Interrogatus a quibus audivit dicta duo miracula, dixit, quod dictum miraculum piscium audivit dici a Fr. Guilhelmo de Tocco Priore Beneventano Fratrum Praedicatorum, qui Prior dixerat eis, quod audiverat hoc a pluribus hominibus dicti castri Magentis, ubi dictum miraculum factum fuisse dice-

batur; & dictum aliud miraculum de claudis dicitur se audivisse a Fr. Octaviano predicto, qui dixit eidem testi se miraculum ipsum vidisse: dixit etiam quod de predictis est vox & fama publica in monasterio supradicto.

10 Eodem die ibidem Fr. Nicolaus de Fresolino, monachus dicti monasterii, testis juratus in praesentia dictorum Dominorum Inquisitorum super vita & conversatione ac miraculis dicti Fr. Thomae dicere puram & veram veritatem, quam scilicet visu, auditu & credulitate, & etiam ad interrogata veraciter respondere, amore, odio, prece, pretio, favore, & lubricatione qualibet sublati. Interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomae, dixit, se audivisse dici, quod fuit homo sanctae vitae, & conversationis, dum vixit: & ipse testis vidit, quando dictus Fr. Thomas venit infirmus de castro Magentis ad dictum monasterium Follae-novae, & ibidem in ipsa infirmitate cum magna reverentia & devotione, & lacrymis suscepit Corpus Dominicum, & Ecclesiastica Sacramenta, & cum ipse testis esset tunc novicius in dicto monasterio de aliis particularibus vitae & conversationis ipsius Fr. Thomae, dixit se notitiam non habuisse. Dixit insuper se audivisse dici a supradicto Fr. Petro de Monte-S. Joannis, quod dictus Fr. Thomas in ingressu dicti monasterii dixit: Haec est requies mea &c. Interrogatus de tempore, mense & die adventus dicti Fr. Thomae ad monasterium supradictum, dixit quod sunt anni quadraginta quinque, & quod fuit mense Februario, & mortuus fuit nono Martii, dictum mensem Februarium tunc immediate sequentem, Quadragesimali scilicet tempore. Interrogatus item de miraculis dicti Fr. Thomae in vita vel post mortem ipsius, dixit, quod dum corpus ipsius Fr. Thomae fuisset sepultum ante altare ecclesiae dicti monasterii, & Fr. Jacobus de Florentino, tunc Prior dicti monasterii (ipso & aliis monachis dicti monasterii dubitantibus, ne corpus ipsum auferretur ab inde) fecit ipsum transferri de ipso sepulcro ad capellam S. Stephani, & ibi jacuit per menses septem, & postea dicti monachi reportaverunt ipsum corpus ad pristinum locum: & in apertura ipsius sepulcri tantus inde fragrantia odor, ut dicta capella & claustrum repleta fuerint odore predicto, ita quod ipse testis simul cum aliis monachis ipsius monasterii cucurrit ad odorem predictum.

11 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod Magister Raynaldus medicus chirurgicus, habitator castri S. Laurentii de Valle, dum claudicaret propter morbum pedum, ita quod sine sustentatione baculorum seu gambettarum stare & ambulare non poterat; venit ad dictum monasterium, vocatus ad curam cujusdam infirmi, nomine Fr. Joannis de Amico, qui erat in ipso monasterio, & dum esset ibi, audita fama dicti Fratris, cum magna devotione accessit ad sepulcrum dicti Fr. Thomae, & jacens per aliquam horam super sepulcro ipso & orans, subito dictae aegritudinis consecutus est sanitatem, & sanus recessit a dicto monasterio sine alicujus adminiculo sustentationis ad propria. Interrogatus de causa scientiae, dixit, quod interfuit, & vidit predicta. Interrogatus de tempore, mense & die, quo factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari: dixit se tamen existimare, quod fuerit quinto anno vel circa post obitum dicti Fr. Thomae. Interrogatus quibus presentibus factum fuit dictum miraculum, dixit quod fuerint praesentes ipsi testes, Fr. Petrus de Fundis, Fr. Martinus de Pastina monachi, & Fr. Nicolaus de Paleario monachus Conversus dicti monasterii, & multi alii monachi ejusdem monasterii. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad cujus vocationem ipse testis & praedicti alii monachi iverunt ad videndum dictum miraculum, dixit, quod interfuerat a principio cum ipso infirmo, & tam ipse quam

A alii monachi ipsius monasterii ad sonum campanæ congregati fuerunt in choro ecclesiæ ipsius monasterii, qui viso ipso miraculo cantaverunt solenniter: **TE DEUM LAUDAMUS**. Item interrogatus, quæ verba in orando interposuit dictus Magister Raynaldus, quando liberatus fuit, dixit, se non audivisse verba, per quæ oravit, sed vidit ipsum orantem sacro super prædictum sepulcrum. Interrogatus si cognoverit dictum Magistrum Raynaldum, & viderit ipsum infirmum de pedibus ante ipsum miraculum, dixit quod sic. Interrogatus quanto tempore cognoverit, & viderit ipsum infirmum seu in ipsa infirmitate existentem; dixit, quod per annum & ultra. Interrogatus quanto tempore viderit ipsum post dictum miraculum sanum; dixit se non aliud scire, nisi quod vidit ipsum recedentem sanum statim factis ipso miraculo. Interrogatus qua infirmitate pedum detinebatur dictus Magister Raynaldus, & si habebat pedes integros, vel attracto; dixit quod integros, tamen gravatos gutta. Interrogatus qua gutta, dixit podagrica. Interrogatus si dictos baculos deferbat ad ejus sustentationem in manibus, an sub ulnis, ita quod corpus sustentaretur super baculis ipsis; dixit, quod portabat ipsos baculos sub ulnis seu brachiis. Interrogatus, si solo suffragio baculorum, vel alterius conductu sustentabatur; dixit, quod utroque suffragio utebatur; nam aliter non poterat ambulare. Interrogatus, si dictum miraculum fuit factum de die vel de nocte; dixit quod de die. Interrogatus, qua hora diei, dixit quod post tertiam, & ante nonam. Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ; dixit se nescire de visu, tamen audivit dici, quod multi voventes se dicto Fratri, & accedentes ad tumulum ejus, consecuti sunt de suis infirmitatibus sanitatem: dixit etiam, quod de omnibus est publica vox & fama in dicto monasterio & locis vicinis, & specialiter in Piperno.

B eodem die ibidem Fr. Martinus de Pastina, Sacerdos & monachus dicti monasterii, testis juratus secundum formam superius annotatam, & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici, quod ipse Fr. Thomas fuit homo spiritualis, sanctæ conversationis & vitæ, & quod fuit Virgo usque ad tempus mortis suæ. Interrogatus a quibus audivit hoc dici, dixit quod communiter audivit dici a monachis dicti monasterii. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ factis in vita vel post mortem ipsius; dixit se audivisse dici, quod, quando fuit translatus corpus dicti Fr. Thomæ de capella S. Stephani dicti monasterii ad pristinum locum ejus ante altare majus ecclesiæ dicti monasterii, a sepulcro ipso, de quo translatus fuit, magna fragrantia odoris exibat. Interrogatus a quibus audivit dici, dixit quod a Fr. Nicolao, nunc Abbate dicti monasterii, & a Fr. Petro de Monte S. Joannis, & a Fr. Blasio Magistro testis, & a monachis ipsius monasterii, qui in apertura ipsius sepulcri fuerunt præsentis, ut dixerunt ipsi testi; & ipse etiam testis post quinquennium, dum sepulcrum ipsius Fr. Thomæ, quod erat ante altare prædictum, iterato aperiretur, sensit suavem fragrantiam odoris, quasi incensi; & tunc idem testis perquisivit, si esset appositum incensum, & invenit, quod non fuerat ibi appositum incensum, & quod de corpore ipsius Fr. Thomæ dictus odor exibat.

C Item interrogatus, si sciret alia miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Magister Raynaldus Amicus, medicus de S. Laurentio de Valle, qui venerat ad curandum unum monachum ipsius monasterii infirmum, qui vocabatur Fr. Joannes de Amico, dum esset gutta podagrica adeo gravatus, quod per se non poterat stare vel ambulare, nisi ex sustentatione & adminiculo aliorum; audito ibidem quod Deus multa miracula fecerat propter merita dicti Fr. Thomæ,

caussa devotionis & sanitatis recuperandæ, fecit se portari ad tumulum dicti Fr. Thomæ per duos homines, qui sustentabant eundem: & dum fuisset ibi per horam, qua ipsi forte potuissent septem Psalmi concini, dictus medicus miraculose extitit liberatus. Interrogatus quomodo id sciret, dixit, quod ipse præsens fuit, & vidit ipsum infirmum portari ad sepulcrum prædictum, & postea proficientem per se sanum, & dicentem: Sanus sum. Vidit etiam eum per se libere equitantem, quando recessit de dicto monasterio, & dicentem: Decem anni sunt, quod fui infirmus, & modo sanus sum. Interrogatus de tempore quo factum fuit dictum miraculum; dixit, quod sunt anni triginta octo vel circa jam elapsi; de mense, die, & hora dixit se non recordari. Dixit tamen, quod fuit factum de die, & tali hora, qua potuit equitare dictus medicus per decem milliaria, & quod fuit tempore Quadragesimæ, ut sibi videtur. Interrogatus, qui fuerint præsentis, quando dictum miraculum fuit factum, dixit, quod multi fuerunt præsentis, tamen non recordatur de omnibus eorum, nisi de Fr. Fidele, qui mortuus est. Interrogatus de loco, ubi dictum miraculum factum fuit, dixit, quod in dicto monasterio ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ. Interrogatus ad ejus vocationem ipse testis ivit ad videndum dictum miraculum, dixit, quod factis dicto miraculo campanæ ipsius monasterii pulsatae fuerunt, & tunc ipse & alii fratres dicti monasterii accesserunt ad chorum ecclesiæ ipsius monasterii, & ibi congregati, **TE DEUM LAUDAMUS**, propter dictum miraculum cantaverunt. Interrogatus si alii convenerunt ad dictum miraculum videndum, dixit, quod omnes familiares dicti monasterii cucurrerunt ad illud: coram quibus etiam equitavit, & recessit sanus, ut supra dicitur. Interrogatus quæ campanæ pulsatae fuerant propter solennitatem dicti miraculi, dixit, quod omnes campanæ magnæ, & parvæ exillentes in campanario ecclesiæ dicti monasterii. Interrogatus quibus verbis fuit usus dictus infirmus, quando orabat juxta seu super sepulcrum prædictum, dixit se nescire: pro eo quod licet viderit ipsum infirmum accedentem ad dictum sepulcrum, & postea sanatum, non tamen audivit orationem ejus. Interrogatus si dictum Magistrum Raynaldum cognovit ante dictum miraculum, dixit quod sic. Interrogatus quanto tempore cognoverat dictum Magistrum Raynaldum, dixit quod pluribus annis cognovit eum. Interrogatus quanto tempore fuerat infirmus dictus Magister Raynaldus, dixit se non recordari de numero annorum, nisi quantum audivit ab illo, quod decem annis fuerat infirmus, & ipse pluribus & diversis vicibus & temporibus viderat ipsum infirmum dicto morbo. Interrogatus si postquam recessit sanus de dicto monasterio, vidit eum sanum, dixit, quod non vidit eum ulterius, neque sanum neque infirmum.

D Item interrogatus si sciret aliqua miracula de dicto Fratre Thoma, dixit, quod audivit a multis, & specialiter a quodam damoniaco liberato ab ipso, qui postea effectus est monachus Conversus dicti monasterii. Interrogatus de nomine illius, dixit, quod vocabatur Petrus. Interrogatus de quibus audivit dici, dixit, quod audivit a pluribus monachis dicti monasterii, qui, ut dicebant, interfuerant dicto miraculo: de quorum monachorum nominibus dixit non recordari cum fuerit ipse testis absens a dicto monasterio annis quindecim & ultra. Interrogatus si de præmissis est publica vox & fama in dicto monasterio & locis vicinis, dixit quod sic de iis, quæ deposuit.

E 15 Die Mercurii vigesima quinta dicti mensis ibidem Fr. Octavianus de Babuco de Campania, Sacerdos, & monachus dicti monasterii Fossæ-novæ, testis juratus juxta formam supra annotatam, & primo interrogatus de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se hoc inde scire, quod ipse Fr. Thomas fuit homo

A homo sanctæ vitæ, conversationis honestæ, magnæ castitatis, abstinentiæ, & sobrietatis in cibo & potu, & homo vacans orationibus, jeuniis & studiis, & in suis orationibus fundebat lacrymas: & quod fuit homo magnæ caritatis, compassionis & humilitatis, devotionis & scientiæ erga Deum & proximum. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod ipse vidit ipsum Fr. Thomam, & conversatus fuit cum eo, & servivit ei interdum, & vidit eum celebrantem & lacrymantem circa communionem. Interrogatus quanto tempore cognovit dictum Fr. Thomam ante ejus obitum, dixit, quod per annos quatuor vel circa. Interrogatus in quibus locis vidit eum, & conversatus fuit cum ipso, & servivit illi, dixit, quod vidit ipsum, & conversatus fuit cum eo, & servivit ei in castro Magentiæ, ad quod castrum plerumque veniebat ad visitandum quamdam Dominam consanguineam suam, & ad monasterium Fossæ-novæ. Interrogatus si cognovit eum, sic ipsum continuasse dictam sanctam vitam & conversationem usque ad mortem; dixit, quod sic. Interrogatus quomodo scit; dixit ut superius. Interrogatus quantum tempus esset, quod dictus Fr. Thomas deceisset, dixit, quod sunt anni quadraginta sex vel circa: dixit etiam quod ipse viderit ipsum Fr. Thomam venientem de castro Magentiæ, in quo fuerat infirmatus ad dictum monasterium Fossæ-novæ, in cujus monasterii ingressu convenit ante chorum ecclesiæ dicti monasterii, & dixit hæc verba: Hæc requies mea &c. ut supra. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod interfuit & audivit verba prædicta a dicto Fr. Thoma prolata. Interrogatus, qui fuerint præsentibus, quando dixit prædicta verba, dixit, quod ipse testis & Fr. Petrus de Monte-S. Joannis, monachus dicti monasterii, qui adhuc vivit, & plures alii monachi ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus, si dictus Fr. Thomas fuit patiens in ipsa infirmitate, dixit quod sic, & fuit tantæ mansuetudinis, quod non turbavit aliquem servientem sibi. Interrogatus si in ipsa infirmitate accepit Ecclesiastica Sacramenta, dixit, quod audivit a monachis dicti monasterii quod sic, & cum magna devotione & reverentia & lacrymarum effusione. Interrogatus si de dicta infirmitate dictus Fr. Thomas obiit, dixit, quod sic. Interrogatus in quo loco corpus ipsius Fr. Thomæ fuit sepultum; dixit, quod facta fuit sepultura ante altare magnum dictæ ecclesiæ dicti monasterii, & jacuit ibi per diem unum tantum; sed nocte sequenti secreto sublatum fuit inde per aliquos monachos, & sepultum in capella S. Stephani ejusdem monasterii: & fuit ibi per menses septem vel circa, & postea de sepultura ipsa fuit translatus ad pristinam sepulturam ante altare: & dixit, quod in ipsa translatione invenerunt ipsum corpus integrum, quod ex eo resultabat fragrantia magni odoris, & quod portaverunt ipsum ad dictam primam sepulturam cum processione & cantu. Interrogatus si in translatione ipsius corporis fuit aliqua Missa celebrata; dixit, quod sic in mane sequenti post ipsam translationem. Interrogatus quam Missam cantaverunt, dixit, quod Missam de uno Confessore, in qua cantatur: Os justi &c. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod interfuit dictæ translationi, & Missæ; & cantavit in ipsa missa cum aliis. Interrogatus quis Sacerdos cantaverit Missam ipsam, dixit se non recordari. Interrogatus cujus staturæ fuit dictus Fr. Thomas, dixit, quod fuit magnæ staturæ & pinguis, & calvus supra frontem. Interrogatus cujus ætatis erat tempore obitus sui, dixit, quod erat, ut sibi videbatur, annorum quinquaginta vel circa.

B Item interrogatus de miraculis ipsius Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod post mortem ipsius vidit quemdam medicum, nomine Magistrum Raynaldum de S. Laurentio, venientem ad dictum monasterium equestrem in quodam asino, D qui patiebatur morbum podagræ in pedibus, adeo ut per se stare non posset nec ambulare, nisi ab aliis sustentatus, qui audita fama sanctitatis ipsius Fr. Thomæ, fecit se portari per duos homines causa recuperandæ sanitatis & devotionis ad sepulcrum ipsius Fr. Thomæ: super quo sepulcro prostratus per aliquam horam in orationem, surrexit tandem a dicta agitudine liberatus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit, & vidit omnia supradicta, quæ deposuit, & quod vidit ipsum sanatum per se stantem, & ambulantem sine alicujus suffragio. Item quo tempore, mense & die factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari de tempore, mense & die; tamen ipse scit, quod fuit, post translationem prædictam. Interrogatus si factum fuit de die vel de nocte, dixit, quod de die, quasi circa nonam. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad cujus vocationem ivit ad hunc miraculum videndum; dixit, quod ad nullius, sed ipse videns ipsum infirmum ire, ut supra dixit, addictum sepulcrum causa devotionis, ut videret finem rei, accessit illuc, & perseverando illic vidit prædicta. Interrogatus quibus præsentibus, dixit, quod præsentibus se teste, Fratre Petro de Monte-S. Joannis, Fr. Petro de Fundis, & multis aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus quibus verbis usus fuerit in oratione sua, dixit, quod inter alia audivit ipsum infirmum dicentem: Ego voveo Deo, & S. Thomæ de Aquino, si me liberaverit, facere fieri sibi unam imaginem de cera. Interrogatus si ante dictum miraculum cognoverit dictum Magistrum Raynaldum, dixit, quod sic per unum annum & ultra. Interrogatus si toto isto tempore, quo cognovit eum ante dictum miraculum, sciverit eum infirmum dicta infirmitate, dixit, quod pluries vidit eum, & quotiescumque eum vidit ipso anno ante dictum miraculum, vidit eum infirmum dicta infirmitate. Interrogatus quot vicibus viderat eum sic infirmum; dixit se non recordari: dixit tamen, quod pluribus vicibus per diversa temporum intervalla vidit eum infirmum, ut dixit. Interrogatus si aliqua solennitas fuit facta in dicto monasterio propter ipsum miraculum, dixit, quod statim fuerunt pulsatae ipsæ campanæ dicti monasterii, & quod monachi ipsius monasterii, TE DEUM LAUDAMUS, solemniter cantarunt.

C Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod Fr. Joannes de Florentino, qui tunc erat Supprior dicti monasterii, per plures menses fuerat passus in oculis, ita quod non videbat, qui orans ad pedem sepulcri dicti Fr. Thomæ, ejus meritis fuit a dicta infirmitate oculorum miraculose ac subito liberatus. Interrogatus quomodo sciebat, dixit, quod vidit ipsum Fratrem Joannem non videntem propter morbum, quem patiebatur in oculis, & postea vidit eum liberatum: & dum peteret ab ipso Fratre Joanne, quomodo fuerat liberatus, dixit sibi, quod dum oraret ad pedem sepulcri ipsius Fr. Thomæ pro visu recuperando, fuit subito illuminatus. Interrogatus quo morbo viderat eum impeditum in oculis, dixit, quod quodam morbo, qui vocatur cataracta. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod sunt anni triginta vel circa, quod ipse audivit a dicto Fratre Joanne recitari prædicta, & quod dictum miraculum fuerat factum in eo die, mense Martio. Interrogatus si scit aliquos interfuisse dicto miraculo, dixit, quod audivit a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, quod ipse interfuerat dicto miraculo. Interrogatus quanto tempore sciverat dictum Fr. Joannem fuisse lumine privatum ante dictum miraculum, dixit, quod per mensem & ultra: sed si majori tempore fuerat lumine privatus, dixit se ignorare. Interrogatus quanto tempore fuit sanus & illuminatus post dictum miraculum, dixit,

tem ad dictum monasterium equestrem in quodam asino, D qui patiebatur morbum podagræ in pedibus, adeo ut per se stare non posset nec ambulare, nisi ab aliis sustentatus, qui audita fama sanctitatis ipsius Fr. Thomæ, fecit se portari per duos homines causa recuperandæ sanitatis & devotionis ad sepulcrum ipsius Fr. Thomæ: super quo sepulcro prostratus per aliquam horam in orationem, surrexit tandem a dicta agitudine liberatus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit, & vidit omnia supradicta, quæ deposuit, & quod vidit ipsum sanatum per se stantem, & ambulantem sine alicujus suffragio. Item quo tempore, mense & die factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari de tempore, mense & die; tamen ipse scit, quod fuit, post translationem prædictam. Interrogatus si factum fuit de die vel de nocte, dixit, quod de die, quasi circa nonam. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad cujus vocationem ivit ad hunc miraculum videndum; dixit, quod ad nullius, sed ipse videns ipsum infirmum ire, ut supra dixit, addictum sepulcrum causa devotionis, ut videret finem rei, accessit illuc, & perseverando illic vidit prædicta. Interrogatus quibus præsentibus, dixit, quod præsentibus se teste, Fratre Petro de Monte-S. Joannis, Fr. Petro de Fundis, & multis aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari. Interrogatus quibus verbis usus fuerit in oratione sua, dixit, quod inter alia audivit ipsum infirmum dicentem: Ego voveo Deo, & S. Thomæ de Aquino, si me liberaverit, facere fieri sibi unam imaginem de cera. Interrogatus si ante dictum miraculum cognoverit dictum Magistrum Raynaldum, dixit, quod sic per unum annum & ultra. Interrogatus si toto isto tempore, quo cognovit eum ante dictum miraculum, sciverit eum infirmum dicta infirmitate, dixit, quod pluries vidit eum, & quotiescumque eum vidit ipso anno ante dictum miraculum, vidit eum infirmum dicta infirmitate. Interrogatus quot vicibus viderat eum sic infirmum; dixit se non recordari: dixit tamen, quod pluribus vicibus per diversa temporum intervalla vidit eum infirmum, ut dixit. Interrogatus si aliqua solennitas fuit facta in dicto monasterio propter ipsum miraculum, dixit, quod statim fuerunt pulsatae ipsæ campanæ dicti monasterii, & quod monachi ipsius monasterii, TE DEUM LAUDAMUS, solemniter cantarunt.

17 Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod Fr. Joannes de Florentino, qui tunc erat Supprior dicti monasterii, per plures menses fuerat passus in oculis, ita quod non videbat, qui orans ad pedem sepulcri dicti Fr. Thomæ, ejus meritis fuit a dicta infirmitate oculorum miraculose ac subito liberatus. Interrogatus quomodo sciebat, dixit, quod vidit ipsum Fratrem Joannem non videntem propter morbum, quem patiebatur in oculis, & postea vidit eum liberatum: & dum peteret ab ipso Fratre Joanne, quomodo fuerat liberatus, dixit sibi, quod dum oraret ad pedem sepulcri ipsius Fr. Thomæ pro visu recuperando, fuit subito illuminatus. Interrogatus quo morbo viderat eum impeditum in oculis, dixit, quod quodam morbo, qui vocatur cataracta. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod sunt anni triginta vel circa, quod ipse audivit a dicto Fratre Joanne recitari prædicta, & quod dictum miraculum fuerat factum in eo die, mense Martio. Interrogatus si scit aliquos interfuisse dicto miraculo, dixit, quod audivit a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, quod ipse interfuerat dicto miraculo. Interrogatus quanto tempore sciverat dictum Fr. Joannem fuisse lumine privatum ante dictum miraculum, dixit, quod per mensem & ultra: sed si majori tempore fuerat lumine privatus, dixit se ignorare. Interrogatus quanto tempore fuit sanus & illuminatus post dictum miraculum, dixit,

A dixit, quod usque ad diem obitus sui, qui vixit per annos quatuor & ultra; infra quos etiam fuit promotus ad Episcopatum Ecclesiæ b Umbriacensis. Interrogatus quomodo sciret, dixit pluries & frequenter vidit eum, ut monachum dicti monasterii, & etiam postea promotum ad dictum Episcopatum, illuminatum & sanum, ut supra dixit.

18 Item dixit, quod quidam Domina de Piperno, ^{perperam} ^{liberata.} cuius nomen ignorat, existens in partu, dum non posset parere, ad invocationem nominis dicti Fr. Thomæ, & ad impositionem cinguli, quod fuerat supra sepulcrum ipsius, peperit & exitit liberata. Interrogatus a quo hæc audivit, dixit, quod a viro dictæ Domine, cuius nomen similiter ignorabat. Interrogatus, si de præmissis est publica vox & fama, dixit, quod sic, de his, quæ supra deposuit tam in dicto monasterio, quam in locis vicinis.

^a *Quæ infra a num. 76 ad 85 referuntur, attestatur est hic Dominus Legorbeta Bartholomæus de Capua.*

^b *Jacobus de Viterbio ex Archiepiscopo Beneventano factus anno 1302 Neapolitanus, mortuus anno 1308.*

^c *Videsur Teanum legendum, ut infra cap. 9 indicatur.*

B ^d *Ambo infra hujus et testis præferuntur num. 41 & 43. Narratum est supra in vita dicti miraculum num. 117.*

^e *Hunc locum ex vita, ubi eadem num. 58 referuntur, corrigimus, perperam erat scriptum ex insula.*

^f *Supra in Vita num. 57 halece, quos in Francia comederat, & hi omnium fere linguarum harengæ dicuntur.*

^g *Gamba Italice erit, aut sibi significat, hinc diminutivum Gambetta, parvum erit, hic sustentaculum.*

^h *Umbriaticum solum Bryllacia, inquit Ughellus som. 9 Ital. sacra, Calabrie civitatis mediterranea civitas, mille passibus distans a mari; imo decem passuum millibus supra foras Areti, nunc Lipudæ fluvii; translata a Paterno Sede, Episcopalis sedes circa initium sæculi XII.*

CAPUT III.

Quatuor Monachi Fossa-nova die xxvi & xxvii Julii, testes admisi.

19 ^{translati} ^{et m} **D**ie Jovis vigesima sexta ejusdem mensis Fr. Nicolaus de Piperno, alias dictus de Paleares, monachus conversus dicti monasterii, testis citatus & juratus simili modo, & forma superius annorata, & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ de Aquino, dixit, quod ipse vidit dictum Fr. Thomam de Aquino in monasterio Fosse-novæ infirmum, qui venerat illuc de castro Magentiz, ad quod castrum eundo ad concilium Lugdunense, ut ipse audivit, declinaverat, tempore Gregorii X, & ex tunc audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuerat homo sanctæ vitæ, & quod fuit semper Virgo, ut ab utero matris suæ: tamen ipse non viderat, nec cognoverat eum ante: & donec fuit in ipso monasterio, vidit ipsum humilem, benignum & patientem sine aliqua turbatione vel iracundia, usque ad tempus obitus sui, & audivit, quod Sacramenta Ecclesiæ suscepit in ipsa ægitudine sua cum magna reverentia & devotione: & audivit dici, quod ideo fuerat vocatus ad Concilium, pro eo, quod reputabatur unus de sanctioribus & sapientioribus hominibus de mundo. Dixit etiam, quod audivit dici, quod, quando dictus Fr. Thomas intravit chorum ecclesiæ dicti monasterii, dixerat: Hæc est requies mea &c. Interrogatus a quibus audiverat dici prædicta, dixit, quod de sancta vita & conversatione ipsius audivit dici a Fr. Jacobo de Florentino, tunc Priore monasterii supradicti & a pluribus aliis monachis ejusdem monasterii, de quorum nominibus dixit se non recordari: & quod dixerit, Hæc est requies mea &c. dixit, quod audivit dici a quodam monacho ipsius monasterii, de cuius nomine dixit se non recordari. Interrogatus de tempore, quo vidit eum in dicto monasterio infirmum, dixit, quod sunt anni quadraginta quinque vel circa. Interrogatus cuius staturæ esset dictus Fr. Thomas, dixit,

quod fuit magnæ staturæ, & calvus, & quod fuit etiam D groillus & brunus. Interrogatus cuius ætatis erat, dixit, quod secundum suam æstimationem, videbatur sibi, quod fuerit quinquagenarius vel sexagenarius.

20 Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si sciret facta fuisse in vita vel in morte aut post mortem ipsius, dixit, quod post longum tempus mortis suæ, quasi septem mensium, quando corpus ipsius Fr. Thomæ translatum fuit de capella S. Stephani ipsius monasterii ad sepulcrum ante altare majus ecclesiæ dicti monasterii, vidit corpus dicti Fr. Thomæ integrum & magno odore suavitatis redolens: & iterum spatio, quasi annorum quatuordecim post ipsius obitum, ad instantiam Domine Theodora Comitissæ sororis suæ, fuit aperta ejus sepultura, & ipsa Domina petente habere de reliquiis ipsius Fr. Thomæ, data fuit illi una manus ipsius corporis Fr. Thomæ: & dixit, quod corpus ipsum inventum fuit integrum, & magna odoris suavitatis re-fragrans. Item de causa scientiæ, dixit, quod ipse interfuit, & vidit prædicta, & sensit odores prædictos utraque vice. Interrogatus de tempore, dixit, ut supra. Interrogatus de mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint præsentibus, dixit, quod in dicta prima apertura, & translatione fuit præsens, quasi totum collegium monachorum dicti monasterii, qui portaverunt ipsum corpus processionaliter cum Cruce, aqua benedicta, & aliis paramentis: in secunda vero apertura, quando fuit data manus, dixit, quod fuit præsens Fr. Petrus de Monte-S. Joannis, tunc Abbas dicti monasterii.

21 Item dixit, quod quidam medicus, qui vocabatur Magister Raynaldus de S. Laurentio, patiens infirmitatem in pedibus, ita quod sine baculo seu alterius sustentatione stare non poterat nec ambulare, contulit se ad dictum monasterium, audiens famam sanctitatis dicti Fr. Thomæ, & accessit ad tumulum ipsius, causa devotionis & sanitatis pedum suorum recuperandæ, & orans ibi aliquandiu, consecutus est subito dictorum pedum sanitatem. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse vidit ipsum medicum, quando venit ad dictum monasterium claudicantem, & ambulantem cum sustentatione baculorum usque ad sepulcrum, & oratione facta per eum supra dictum sepulcrum, vidit ipsum sanatum, & per se sine sustentatione baculorum seu alterius adminiculo, libere per ipsum monasterium ambulantem. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus, si dictum miraculum factum fuit de nocte vel de die, dixit, quod de die circa horam tertiam, ut videtur sibi recordari. Interrogatus de loco, dixit, ut supra. Interrogatus, quibus præsentibus, dixit, quod præsentibus se testis, & pluribus aliis monachis dicti monasterii: de quorum nominibus dixit se non recordari, cum sit magnum tempus. Interrogatus ad cuius vocationem ivit ad videndum dictum miraculum, dixit, quod ad nullius, sed ex suo motu accessit. Interrogatus si fuit facta aliqua solennitas in dicto monasterio de dicto miraculo, dixit, quod fuerint pulsata campanæ, ad quarum pulsationem omnes monachi dicti monasterii in ecclesia ipsius monasterii conveniunt. Interrogatus, quibus verbis interpositis, dixit, quod non audivit verba orationis, cum orasset secreto. Interrogatus si cognoverat & viderat dictum Magistrum Raynaldum infirmum ante dictum miraculum, dixit, quod numquam nec ante, nec post ipsum miraculum viderat & cognoverat ipsum, nisi tunc cum venit ad dictum monasterium occasione prædicta. Item interrogatus si alia miracula scit de eo, dixit, quod audivit dici, quod quidam puer infirmus, nescit tamen qua infirmitate, positus super sepulcrum ipsius Fr. Thomæ fuit liberatus; & quod plura alia miracula diversis vicibus

A cibis & temporibus esse dicuntur, facta meritis dicti Fratris Thomæ, propter quod multa vota supersunt supra sepulcrum ipsius appensa. Item interrogatus, si de prædictis est publica vox & fama: dixit, quod de præmissis, quæ de vita & miraculis deposuit, est vox & fama publica in dicto monasterio & aliis locis vicinis.

22. Eodem die ibidem Fr. Petrus Francisci de castro Piperni monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus & juratus secundum formam superius annotatam, & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit publice dici in dicto monasterio, in castro Piperni & aliis locis vicinis, quod dictus Fr. Thomas fuit sanctæ vitæ & conversationis, & communiter reputatur, habetur, & nominatur pro Sancto in monasterio & locis prædictis; aliud dixit se nescire de vita ipsius, cum sit juvenis, ita quod non potuit eum videre. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit, cum ipse, antequam ingrederetur religionem, esset in quadam domo ipsius monasterii, quæ dicitur a Calsolaria, ad serviendum ipsis monachis de ipsa arte Calsolarie & sciret, dum jaceret in loco de die, & vellet surgere & ire ad bibendum, apparuit sibi circa lectum quidam homo pilosus,

B qui cepit eum per pedes, impingens & reducens pedes ipsius ad locum, & dicens ei: Non surgas, quia ego deferam tibi aquam. Et ipse dixit, Vade, & deferas mihi aquam, credens illum esse aliquem de sociis ejusdem monasterii servantibus, & ille homo pilosus vadens & rediens portavit illi aquam in palmis manuum, junctis ipsis manibus, & dixit illi: Bibe. Et ipse testis respiciens effigiem ipsius deferentis aquam, visum fuit sibi, quod ille haberet staturam canis, & faciem quasi hominis, pilosam & terribilem: & ex eo exibat magnus & abominabilis fœtor, quo ipse testis terribus abscondit faciem suam, & dixit: Vade, quia nolo bibere. Tuncque timor eum invasit, ut quasi virtutem omnem perdidisset, ac loqui non potuit usque ad sequentem diem, & manus & digiti ejus ita fuerunt contracti, ut pollex manus suæ dexteræ contra naturam brachio cingeretur, & manus sinistræ digiti ita erant contracti, ut neque ipsas manus, nec digitos ipsarum aliquatenus extendere posset: pedes vero ejus facti sunt ponderosi & insensibiles, ita quod ambulare non poterat: & taliter in toto corpore impeditus, quod non poterat se movere. Et sic impeditus & attractus fuit portatus ad domum matris suæ apud Pipernum, ubi sic jacuit per octo dies: & dum intra ipsos octo dies mater sua quæreret remedia prædictæ ægitudini, fuit ipsi consultum

C matri suæ, ut ipsum testem faceret deportari ad sepulcrum Fr. Thomæ supradicti. Juxta quod consilium dicta mater sua fecit ipsum ad dictum sepulcrum portare; & dum fuisset positus supra dictum sepulcrum, & esset ibi per aliquam modicam horam, surrexit statim erectus sanus factus, & a dicta contractione ægitudinis & impedimento liberatus ad plenum, libere cepit ambulare & laudare Dominum, quoniam sanus erat: & stetit ab ea hora in antea in habitu laicali per annum serviens ipsi monasterio, & semper sanus fuit postea, & nunc etiam est. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod sunt anni quinque elapsi vel circa: de mense & die, dixit, quod non recordatur, nisi quod fuit tempore messium. Interrogatus, quibus præsentibus fuit liberatus, dixit, quod præsentibus Fr. Gregorio de Castro-S. Stephani, Sacerdote & monacho dicti monasterii & quodam Gallo, nomine Perrotto, famulo ejusdem monasterii, nunc defuncto, & matre sua existente extra portam dicti monasterii, cum intus nulla mulier ingredi audeat, quæ venerat cum ipso filio suo, quæ cum scivit liberationem & sanitatem ipsius filii sui, læta & Deo gratias agens, recessit & ivit Pipernum; propter cujus miraculi beneficium ad honorem

Dei & reverentiam dicti Fratris Thomæ, quolibet anno D illo tempore, quo dictum miraculum factum fuit, dicta mater sua jejunabat tribus diebus continuis.

23. Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit quemdam Oblatum dicti monasterii, qui vocatur Magister Matthæus Joannis Leonis, de Piperno, eundem ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ hora vespertina cum candela longa, quasi longitudinis staturæ ipsius deferentis, & ipsam accensam ponentem in muro supra sepulcrum; & dum ipse testis quæreret ab eo, quare hoc faceret; respondit illi, quod hoc faciebat, & facere disposuerat & promiserat usque ad dies quindecim ad honorem & reverentiam Dei & dicti Fr. Thomæ, cui promiserat hoc ex voto die Martis post festum Resurrectionis Dominicæ nunc proximæ præteritæ apud Roccam-bitam, ubi erat uxoratus, & quæ distat a dicto monasterio per millaria duo; pro eo, quod ipsa die ita valida tullis, quæ catarrhus vocatur, cum plus solito invaserat, ita quod vere mori credebatur: propter quod, votum emisit in hæc verba in mente, cum ore loqui non posset propter tullim prædictam: B. Thoma de Aquino adjuva me, quod non moriar hic, & concede mihi, quod possim redire ad monasterium Fossæ-novæ, & mori ad pedes ipsius conventus Fossæ-novæ, cujus sum Oblatus. Qui statim emissio voto prædicto liberatus fuit ab impetu dictæ tullis, & sic liberatus reversus fuit ad dictum monasterium, sicut petiverat in ipso voto. Et hæc recitata fuerunt eidem testi a dicto Magistro Matthæo, sicut ipse testis deposuit. Interrogatus de tempore, quo dictus Magister Matthæus hæc sibi recitavit, dixit, quod in eadem hebdomada Paschæ. Interrogatus de loco, dixit, quod in ecclesia dicti monasterii. Interrogatus, qui fuerint præsentibus tunc, quando hæc audivit a dicto Magistro Matthæo, dixit, quod fuit præsens quidam infans parvulus, filius dicti Magistri Matthæi & nullus alius. Interrogatus si dictus Magister Matthæus vivit, dixit, quod non; imo mortuus fuit in dicto monasterio juxta votum prædictum mense Junio proxime præterito. Interrogatus si aliqui alii sciverint miraculum prædictum, dixit, quod credit, quod uxor quondam dicti Magistri Matthæi sciat. Interrogatus cujus ætatis erat dictus Magister Matthæus, dixit, quod erat multum senex. Interrogatus si de præmissis est publica vox & fama, dixit, quod sic de iis, quæ superius deposuit, in dicto monasterio, in Piperno & aliis locis vicinis.

24. Die Veneris vigesima septima ejusdem mensis & Indictionis, ibidem Fr. Gregorius de S. Stephano, Sacerdos & monachus professor ejusdem monasterii Fossæ-novæ, testis citatus & juratus juxta formam superius annotatam, & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil inde scire, cum sit juvenis, nec ipsum videre nec cognoscere potuit. Interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit se hoc scire, quod Fr. Petrus Francisci de Piperno monachus Conversus dicti monasterii, antequam assumeret habitum Religionis ipsius, dum fuisset invasus a maligno spiritu, adeoque manibus & pedibus erat contractus, & ore & facie tortus, sine sensibus corporis; ita quod videbatur quasi mortuus, & dum apponeretur ignis super membra sua non sentiebat; idem testis simul cum quodam Gallo, nomine Perrotto, qui mortuus est, portavit ipsum Petrum sic infirmum ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ. Et ipse testis & dictus Perrotto posuerunt ipsum Petrum extensum super sepulcrum dicti Fr. Thomæ, & dum esset ibi per aliquam horam, surrexit sanus factus & liberatus ad plenum, restitutus sibi omnibus sensibus corporis, & omnibus suis membris rectificatis & in pristinum statum reductis, ac si numquam fuisset dictam invasum.

A nem & passionem passus. Interrogatus in causa scientiæ
Ex Mss. & de loco, dixit, ut supra, scilicet quod præfens fuit, & portavit eum simul cum dicto Perrotto ad dictum sepulcrum, ut supra dictum est, & stetit ibidem donec vidit ipsum surgentem de dicto sepulcro liberum & sanum ad plenum, ut supra depositum. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod sunt anni quinque, quibus prædictum miraculum factum fuit; de mense vero & die, dixit se non recordari. Interrogatus, si dictum miraculum fuit factum de die vel de nocte, dixit, quod de die circa horam nonam. Interrogatus, qui fuerunt præfentes ipsi miraculo, dixit, quod testis, & dictus Perrotto, tamen omnes monachi morantes tunc in ipso monasterio, audito ipso miraculo, accesserunt ad ecclesiam & invenerunt dictum Petrum sanum & liberum ad plenum. Interrogatus de nominibus illorum, qui viderunt dictum Fr. Petrum prædicta invasione seu turbatione detentum, & postea liberatum, dixit, quod viderunt eum sic Fr. Nicolaus de Sectia, Fr. Joannes de Slavica, & plures alii, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus ad cuius vocationem seu requisitionem ipse portavit dictum infirmum ad dictum sepulcrum, & stetit cum eo, donec fuit liberatus, dixit, quod ad requisitionem dicti Perrotti. Interrogatus si dictus infirmus jacens super dicto sepulcro oravit, seu aliquod votum emisit pro sanitate recuperanda, dixit, quod non, quia non poterat loqui, nec sciebat; tamen ipse testis & dictus Perrotto oraverunt pro eo. Interrogatus, quibus verbis usi fuerint in dicta eorum oratione, dixit, quod quilibet eorum, dixit ter Pater noster, cum trina salutatione Virginis Mariæ, ut Deus meritis dicti Fr. Thomæ restitueret ipsum infirmum pristinae sanitati. Interrogatus si cognoverat ipsum Fr. Petrum ante dictum miraculum, dixit, quod sic per biennium. Interrogatus, quot diebus ante dictum miraculum vidit eum sic infirmum, dixit, quod per dies octo viderat eum infirmum. Interrogatus si alias viderat eum sic infirmum, dixit, quod non, sed semper cognoverat eum sanum. Interrogatus si post dictum miraculum recidivavit aliquando in dictam infirmitatem, dixit, quod numquam; imo semper fuit postea sanus, & liber ab infirmitate prædicta. Interrogatus si tempore dicti miraculi erat secularis, an religiosus, dixit, quod erat secularis, sed recuperata dicta sanitate, ob devotionem dicti Fr. Thomæ fecit se monachum Conversum dicti monasterii. Interrogatus si sciret causam dictæ infirmitatis, dixit, quod non, nisi quatenus dictus Frater Petrus sibi narravit, ut supra in depositione ejusdem Fratris Petri continetur.

C 25 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod Fr. Joannes de Slavica olim passus fuit apostema cum febre, ita quod medici desperaverant de liberatione & vita ipsius, & dum dictus infirmus voverat se dicto Fr. Thomæ pro sanitate recuperanda, extitit a dicta ægitudine miraculose liberatus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod vidit dictum Fr. Joannem graviter patientem & audivit a Medico, qui erat in cura ipsius, quod desperabat de liberatione & vita ipsius. Interrogatus de nomine ipsius Medici, dixit, quod vocatur Magister Nicolaus, filius Magistri Joannis de Piperno, qui nunc vivit, & postea vidit dictum infirmum sanatum, a quo postea audivit, quod propter votum, quod fecit dicto Fr. Thomæ, ipse fuerat liberatus, qui etiam vivit adhuc. Interrogatus si de prædictis est publica vox & fama, dixit, quod sic de iis, quæ deposuit, in dicto monasterio & in locis vicinis, & maxime in Piperno.

26 Eodem die ibidem Fr. Leonardus de Piperno monachus Conversus dicti monasterii, testis citatus & juratus consimili modo & forma, quo supra. Et interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fratris Thomæ, dixit, quod, dum erat in seculo, & postquam

intravit Religionem, audivit publice ab annis quadraginta & citra, quod dictus Frater Thomas fuit homo sanctæ conversationis & vitæ: aliud dixit se nescire in specie de vita sua. Item interrogatus de miraculis ipsius Fratris Thomæ factis sive in vita sive post mortem ipsius, dixit, quod Fr. Guillelmus de Tocco & socius ejus, Ordinis Fratrum Prædicatorum, persecutores negotii dicti Fr. Thomæ, morarentur in dicto monasterio Fossæ-novæ, & haberent ibi duos mulos pro equitaturis eorum, quos oportebat ferrari, & ipse testis requireretur, ut ferraret ipsos, quia ferrarius est; ipse tadio laboris affectus, concepit & dixit in mente sua: quantum infestant, & atcedant nos isti Fr. Prædicatores occasione istius Fr. Thomæ; si sive ita sanctus homo, faciat aliquod magnum miraculum, ita quod isti Fr. Prædicatores hinc recedant, & hic amplius non morentur. Et statim percussus est in brachio dextro tali dolore, quod illud movere non poterat, nec ponere ad os suum, nec aliquod ministerium facere cum ipso, & talem dolorem, quod impedimentum fuit passus usque in sequentem diem. Ipse autem sequenti die recordatur, quod male conceperat contra Fratrem prædictum, & recognoscens & poenitens se male fecisse, ivit ad sepulcrum ipsius, stans ibi per horam & orans, statim consecutus fuit dicti brachii sanitatem, ita quod die Lunæ sequenti laboravit de arte sua, & cum magno gaudio dictos mulos prædictorum Fratrum ferravit. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit hoc anno, de mense Junio, præfenti secunda Indictione, videlicet quodam die Sabbathi post Nonam & ante Vesperas, quo dictam infirmitatem incurrit, & postea die Dominico Maji sequentis post Missam accessit ad dictum sepulcrum, ubi liberatus fuit, ut supra dicitur. Interrogatus, qui fuerunt præfentes dicto miraculo, dixit, quod nullus: dixit tamen, quod discipuli sui in ipsa arte ferraria viderunt ipsum prædicto morbo impeditum & postea liberatum, quibus ipse revelavit dictum impedimentum & liberationem ipsius prædictam. Interrogatus de nominibus dictorum discipulorum suorum, dixit, quod unus vocatur Jacobus de Sompuino, & alter Leo de Piperno. Item interrogatus si scit de aliis miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici, quod multa alia miracula fecit Deus meritis ipsius Fr. Thomæ; nescit tamen alia in specie, quia ipse est novitius in dicto Ordine & monasterio: dixit etiam, quod de præmissis quæ deposuit, est publica vox & fama in dicto monasterio & locis vicinis.

27 Eodem die ibidem Fr. Joannes de Adelfia de Piperno, Sacerdos & monachus dicti monasterii, testis citatus & juratus simili modo & forma quæ supra, & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse per vocem & famam publicam a multis Religiosis, quod ipse Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis quamdiu vixit, & quod fuit tantæ orationis & contemplationis, quod videbatur totus a terrenis abstractus ad Divina: audivit etiam, quod fuit Virgo quamdiu vixit, & quod omni die celebrabat, & quod in fine suo recepit Corpus Dominicum cum magna reverentia & devotione, in cujus susceptione dixit: Multa scripsi de sanctissimo Corpore Christi, quæ omnia relinquo correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ: & quando recepit etiam sanctam unctionem extremam, ipse Fr. Thomas respondebat in ipso Officio unctionis. Interrogatus de nominibus illorum, a quibus prædicta audivit dici, dixit, quod a Fr. Nicolao, nunc Abbate dicti monasterii Fossæ-novæ, a Fratre Petro de Monte-S. Joannis, olim Abbate ejusdem monasterii, & a Fr. Riccardo Ordinis Prædicatorum, nepote Fr. Raynaldi ejusdem Ordinis, qui fuit socius dicti Fr. Thomæ per longum tempus, & a multis aliis Religiosis Prædicatoribus & monachis dicti monasterii, de quorum

monasterium
 de Fossæ-novæ
 dictum est
 Thomas.

præfatus de
 locis vicinis.

E
 fœderat ad
 sepulcrum
 monachi.

Alui monachi
 monachi ibi.

de fœderat
 ejus.

de scriptis
 correctioni
 Ecclesiæ
 fœderat.

A adpræfens nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, ubi audivit dici prædicta, dixit, quod in prædicto monasterio, in civitate Anagninæ, & pluribus aliis locis.

18 Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel post mortem ipsius, dixit quod, dum hoc anno, mense Januario, præfenti secunda Indictione, sentiret quadam nocte gravissimum dolorem in intestinis, propter quem credebatur vere mori, cepit invocare nomen dicti Fr. Thomæ cum magna devotione: & dum durasset sibi usque ad medietatem noctis, dictus dolor cepit intantum invalescere, & vehementius eum affligere, ita ut perdiderit vires corporis, & videretur spiritum exalare, & tunc ipse compunctus corde & mente cum majori devotione, & cum effusione lacrymarum cepit dicti Fr. Thomæ nomen invocare, & ejus auxilium implorare: postquam vocationem contritam & lacrymosam subito per quemdam vomitum & secessum, per quem nihil aliud quasi emisit nisi carnem & sanguinem, fuit ab ipso dolore totaliter liberatus. Mane vero adveniente, medicus dicti monasterii videns ea quæ emiserat per vomitum & secessum, dixit, quod fuit apostemat, ex quo quidem apostemate debuit naturaliter mori. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit præfenti anno, mense Januario, præfenti secunda

B Indictione, & quodam die Sabbathi de nocte, adveniente die Dominico. Interrogatus, qui fuerint præfentes dicto miraculo, dixit, quod fuerunt præfentes Fr. Riccardus de Fundis Sacrista, Fr. Nicolaus de Rocca, tunc Prior dicti monasterii & plures alii monachi. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in camera infirmarii dicti monasterii. Interrogatus, quibus verbis interpositis, & per quæ verba oravit, dixit sic orasse: B. Thomas de Aquino adjuva & libera me de ista infirmitate, quia ego ero devotus tuus toto tempore vitæ meæ. Interrogatus quamdiu passus fuit dictum dolorem, dixit, quod a primo somno dictæ noctis usque ad medietatem noctis ejusdem. Interrogatus si credit & tenet, quod meritis dicti Fr. Thomæ fuerit miraculose liberatus, an beneficio naturæ, dixit, quod firmiter tenet & tenuit, credit & credidit quod secundum dispositionem corporis sui & vehementiam doloris & passionis ac acerbitatem dictæ ægitudinis, meritis dicti Fratris Thomæ fuerit miraculose liberatus, & non beneficio naturæ: & hoc idem judicavit & tenuit medicus supradictus. Interrogatus de nomine dicti medici, dixit, quod vocatur C Magister Nicolaus & Magistri Joannis de Piperno.

C 19 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod vidit Nicolaum Massinum, qui fuerat percussus in brachio ab inimicis suis; ex qua percussione os ipsius brachii, quod jungitur cum humero, erat totaliter & molsum & fractum & ab invicem separatum. Et licet opere medicorum caro super ipsum os solidata esset; tamen os remanserat divisum, ita quod opere medici non potuit solidari: propter quod remansit ipso brachio debilitatus, adeo quod non poterat ipsum movere, tandem uno sero cum se posuit in lecto, conversus ad devotionem dicti Fr. Thomæ, oravit, ut liberaret eundem: de mane vero excitatus a somno, sensit se totaliter liberatum, quod dicto osse sic remanente diviso, habuerit & nunc habeat potentiam & vires & usum dicti brachii, sicut habuerat ante percussionem, & cum eo operatur & exercet omnes usus, sicut plene sanus. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod ipso Nicolao veniente ad monasterium prædictum causa complendi votum, quod promiserat Fr. Thomæ, narrante ipsi testi, & pluribus aliis monachis dicti monasterii dictum miraculum suæ liberationis, & ipse testis ad certificationem ipsius tetigit locum vulneris, & invenit os divisum: & hoc non obstante, vidit ipsum Nicolaum dictum brachium movere hinc

inde in altum & bassum, ac si nullam lesionem habuisset in eo. Interrogatus de tempore die & mense, quibus vidit prædicta, dixit, quod præfenti anno, secunda Indictione, de mense, & die dixit se non recordari.

30 Item interrogatus, si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod vidit Fr. Petrum Francisci de Piperno, Conversum dicti monasterii, quasiamentem & demoniacum, sicut per signa oris & oculorum & gestis corporis demonstrabat: & mater ejus venit ad monasterium ad videndum eum, & ille non cognoscebat dictam matrem suam: vidit eum postea sanum, & dum peteret qualiter fuerat liberatus, audivit a Fr. Gregorio de S. Stephano, & Perrotto Gallo, Oblato dicti monasterii, quod ipsi duxerant dictum Fr. Petrum ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, & posuerunt super ipsum sepulcrum: & dum orarent pro illo jacente, & quasi dormiente super ipsum sepulcrum, subito evigilans sanus surrexit, & sic vidit ipsum postea semper sanum. Interrogatus de tempore, die & mense, dixit, quod non recordatur,

a Calcolaria Italici sutrina sive officina calcearia.

b Ab hac voce ferrare minus aptata est nomen ferratus. Virgilio, Junonali & aliis.

c Subintelligitur, ut alias in ejusmodi sepe, vox filius.

d Italici mollo, est participium a verbo moveor: hic autem accipitur pro luato sive eo, quod loco suo amotum est.

CAPUT IV.

Testes auditi XXVIII & XXX Julii, tres monachi Fossæ-novæ, & nobilis Neapolitanus.

31 D Le Sabathi vigesima octava ejusdem mensis, Fr. Joannes de Sclavis, Sacerdos & monachus dicti monasterii Fossæ-novæ, testis citatus & juratus secundum formam supradictam; & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici pluribus Religiosis, & secularibus, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ conversationis & vitæ, jejuniorum & orationum, & homo devotus Deo & maximæ honestatis. Interrogatus de nominibus illorum, a quibus audivit dici, dixit, quod a Fr. Nicolao de Sora, monacho dicti monasterii, avunculo suo, qui dictum Fr. Thomam agnoverat, & fuerat conversatus cum eo, & a pluribus aliis, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ factis in vita vel in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod vidit Petrum Francisci de Piperno, nunc monachum Conversum dicti monasterii, a demoniis impeditum & vexatum, & vidit ipsum postea liberum & sanum; & dum ipse peteret, qualiter fuerat sanatus & liberatus, dictum fuit ei, quod fuerat portatus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, & per merita ipsius fuit ibi miraculose & subito sanatus & liberatus. Interrogatus a quibus audivit dici, dixit, quod ab ipso Fr. Petro liberato, & a Perrotto Gallo, & a Fr. Gregorio de S. Stephano, qui ipsum portaverunt ad dictum sepulcrum, & viderunt ipsum miraculum ita factum. Interrogatus de tempore mense & die, dixit se non recordari; videtur tamen sibi, quod sint anni quinque elapsi.

32 Item interrogatus si scit alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod ipse vidit Nicolaum de Maximo de Piperno, qui dicebat se fuisse percussum in brachio a quodam inimico suo: ex qua percussione os ipsius brachii fuerat totaliter fractum & divisum, & recitavit eidem testi & pluribus aliis monachis modum ipsius liberationis suæ: videlicet, quod ipse venerat se multis Sanctis pro sanitate sui brachii recuperanda,

et demoniacum
cum amon-
tem intra-
tum.

et demoniacum
cum amon-
tem intra-
tum.

et demoniacum
cum amon-
tem intra-
tum.

et demoniacum
cum amon-
tem intra-
tum.

et demoniacum
cum amon-
tem intra-
tum.

A peranda, & non fuerat consecutus sanitatem: sed convertens se ad suffragium ipsius Fr. Thomæ & vovens se illi, fuit liberatus miraculose, & subito hoc modo, quod remanente osse diviso ducebat suum brachium, ac si in ipso nullam unquam habuisset lationem. Quo miraculo audito plures ex monachis dicti monasterii per certificationem eorum tetigerunt brachium ipsius in loco percussione, & invenerunt os ipsius brachii divisum, ut ipsi tangentes referebant: & ipso teste præsentis & vidente, præfatus Nicolaus ducebat ipsum brachium libere tamquam sanum, & poterat cum ipso libere operari. Interrogatus de nominibus monachorum illorum, qui tetigerunt dictum brachium, dixit se non recordari. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod fuerunt præsentis ipse testis, Fr. Riccardus Sacrista ipsius monasterii & plures alii: de quibus propter multitudinem existentium ibi, non recordatur. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit hoc anno, præsentis secundæ Indictionis: de mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus de loco dixit, quod fuit in claustris dicti monasterii. Interrogatus si de prædictis est publica vox & fama, dixit, quod sic in dicto monasterio, in Piperno, & aliis locis vicinis de iis, quæ supra deposuit.

B 33 Eodem die ibidem Fr. Jacobus de Fresolon, dictus Rubeus, Sacerdos, & monachus dicti monasterii, testis citatus & juratus secundum formam superius annotatam: & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se publice audivisse dici a pluribus Religiosis & secularibus personis, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis honestæ, homo magnæ orationis, devotionis & reverentiæ, & honestatis erga Deum. Item interrogatus de miraculis ipsius Fr. Thomæ, dixit, quod dum ipse passus fuit quamdam febrem per tres dies continuos (cujus febris accessio invadebat eum hora Completorii, & tenebat seu affligebat ipsum usque in horam nonam sequentis diei, tertia vero die de nocte circa horam Matutinali) dum a dicta febre detineretur graviter, ipse vovit se dicto Fr. Thomæ, ut liberaret eum ab ipsa febre: & modico intervallo facto seu elapso, ante Laudes ipsius Matutini a dicta febre fuit plene liberatus; ita quod nunquam eum postea ipsa febris invasit. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit mense Septembri proxime præterito: de die, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in dormitorio monachorum dicti monasterii, ubi ipse jacebat. Interrogatus, quibus verbis usus fuit in dicto voto, dixit, quod dicebat: B. Thoma, corpus sanctum, libera me ab ista febre, & ego promitto tibi facere unum votum de cera, si liberabor a dicta febre. Interrogatus si tenet & credit, quod meritis dicti Fr. Thomæ fuit liberatus vel per aliquam naturalem terminationem ipsius febris; dixit, quod firmiter credit & indubitanter tenet, quod propter merita dicti Fr. Thomæ miraculose fuit liberatus, & non propter beneficium naturæ: cum non intervenerit sudor, nec aliquod aliud adminiculum, per quod consueverunt infirmi ab hujusmodi infirmitatibus liberari. Interrogatus si aliqui fuerint præsentis, dixit, quod non, cum fuerit de nocte; tamen mane pluribus propalavit, & specialiter Fr. Riccardus Sacrista dicti monasterii.

C 34 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod scit miraculum factum in persona Nicolai de Maximo de Piperno, qui habuit & habet os brachii ex quadam percussione custelli fractum & totaliter divisum: qui veniens ad dictum monasterium Fossæ-novæ recitavit sibi testi, & nonnullis aliis monachis dicti monasterii, qualiter fuerat a quadam inimico suo percussus in dicto brachio, & qualiter ex ipsa percussione habuerat & habebat os ipsius brachii fractum & divisum, licet caro supra fracturam ipsius

ossis ministerio medicorum fuisset solidata & integra: D & quod ipsum brachium ita debilitatum fuerat & factum inerte, quod ipsum movere non poterat, nisi per alium moveretur: & quod vovens se quodam sero dicto Fr. Thomæ, pro recuperanda sanitate & potentia ipsius brachii, de mane surrexit restitutus ad vires & potentiam, & ad omne exercitium operandi cum ipso brachio, osse prædicto nihilominus remanente diviso. Quo audito, ipse testis volens certificari de prædictis, tetigit manu propria brachium prædictum nuda carne in fractura dicti ossis, ex quo tactu sensit ipsum os divisum. Interrogatus in quo loco erat fractura ipsius ossis, dixit, quod quasi in medio ossis existentis inter cubitum & humerum. Interrogatus, si fuit brachium dextrum vel sinistrum, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint præsentis, dixit, quod præsentibus Fr. Jacobo de Piperno, qui etiam modo simili tetigit ipsum brachium, reprensens ita os, cum pluribus aliis: de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod in claustris ipsius monasterii. Interrogatus si vidit dictum Nicolaum movere dictum brachium sicut sanum & alia exercitia facientem cum ipso brachio; dixit, quod vidit ipsum ducentem ipsum brachium hinc inde, sursum & deorsum, ac si nullam in eo habuisset lationem. Interrogatus si ab illa hora in antea vidit dictum Nicolaum cum dicto brachio operantem aliquid, dixit, quod ipse pluries ab illa hora circa vidit ipsum Nicolaum elevantem pondera & onerantem sommarios frumento, & laborantem, & cum furcis & palis revolventem & ventilantem frumentum in areis. Interrogatus, quod votum emisisset dicebat dictus Nicolaus, & quibus verbis usus fuerat in ipso voto; dixit, quod, prout dictus Nicolaus recitavit, promisit facere brachium de cera, & ponere ipsum ad sepulcrum ipsius Fr. Thomæ: de forma vero verborum, quibus fuerit usus in ipso voto, dixit se non aliud inde scire. Interrogatus ad cujus vocationem ivit audire & videre prædicta; dixit, quod ad dictum monachorum aliquorum narrationem prædictam ipse audivit & palpavit prædicta, ut supra dictum est. Interrogatus si ante dictam percussione & miraculum cognovit dictum Nicolaum, dixit, quod sic: quia pluries vidit ipsum in dicto monasterio. Interrogatus, si de prædictis est publica vox & fama, dixit, quod sic, de illis, quæ supra deposuit, tam in dicto monasterio quam in locis vicinis, & specialiter in castro Piperni, & castro Sompnini.

D 35 Die Lunæ, penultima ejusdem mensis, & Indictionis ibidem Fr. Petrus de Fundis, Sacerdos & monachus monasterii Fossæ-novæ prædicti, citatus testis & juratus in forma superscripta, & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil aliud inde scire, pro eo, quod dictum Fr. Thomam non vidit nec cognovit; nisi quod a quadraginta duobus annis, circa quos ipse fuit monachus dicti monasterii, quasi continue audivit dici in monasterio prædicto & in castris & locis circumadjacentibus, quod dictus Fr. Thomas, quamdiu vixit, fuit homo sanctæ vitæ & conversationis, magnæ orationis, honestissimæ ac mundissimæ vitæ, magnæque humilitatis & devotionis, & quod in fine vitæ suæ cum magna reverentia & devotione recepit Eucharistiæ Sacramentum & cetera Ecclesiastica Sacramenta. Interrogatus, a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a Fr. Nicolao, qui nunc est Abbas prædicti monasterii, a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, & a Fr. Octaviano monachis ejusdem monasterii, qui referebant ei se vidisse prædicta, & cognovisse dictum Fr. Thomam, & asserentes se cum eo conversatos fuisse, & quod fuerant præsentis, quando dictus Fr. Thomas in monasterio prædicto obiit.

E 36 Item interrogatus super miraculis ejusdem Fr. Tho-

A Fr. Thomæ, si quæ sciret facta fuisse in vita & in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod quidam puer paralyticus, qui vocatur Jacobus, filius Jacobi Romani de Piperno, fuit subito liberatus & sanatus ab ipso morbo paralyticus, cum fuisset positus super sepulcro dicti Fr. Thomæ. Interrogatus, quomodo sciret, dixit, quod ipse fuit præsens, quando pater dicti paralytici, qui vocatur Jacobus Romanus, portavit ipsum paralyticum ad dictum monasterium, & posuit eum cum devotione super dicto sepulcro, & oravit ibi pro restitutione sanitatis dicti filii sui: qui puer dum staret super dicto sepulcro per horam, donec Missa, quæ tunc dicebatur in ecclesia dicti monasterii, duceretur ad finem; in fine ipsius Missæ fuit ad plenum restitutus pristinae sanitati. Interrogatus de tempore, anno, mense & die, dixit, quod fuit tempore, quo ipse erat novitius in dicto monasterio, qui sunt anni XLII vel circa, de mense & die certo dixit se non recordari; tamen dixit se recordari, quod fuit prima Dominica Quadragesimæ illius anni MCLXXVI circa horam tertiam, in qua quidem hora Missa consuevit in dicto monasterio celebrari. Interrogatus, qui fuerunt præsentes dicto miraculo, dixit, quod ipse fuerit præsens, & pater dicti pueri, & frater Blasius de Florentino, monachus ejusdem monasterii, qui tunc erat Magister ipsius testis tunc novitii, qui mortuus est, & plures etiam alii monachi: de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit super dicto sepulcro, ut supra dixit. Interrogatus, quæ verba protulit & interposuit in oratione, quam fecit dicti pueri paralytici pater, pro recuperanda sanitate dicti filii sui, dixit se non audivisse: quia illic oravit plane ita, quod non potuit intelligere: tamen dixit, quod statim posito filio suo super dicto sepulcro, apposuit ibi votum de cera in modum imaginis unius pueri. Interrogatus si vidisset & cognovisset dictum puerum, antequam fuisset ibi tunc portatus, dixit, quod non. Interrogatus, quomodo sciret, quod dictus puer fuisset paralyticus, dixit, quod tunc, quando fuit portatus ad dictum sepulcrum, vidit ipsum tremantem manibus, brachiis & aliis membris suis, & propter debilitatem nervorum hinc inde agitatam, ita quod per se sine sustentatione non poterat firmus stare. Interrogatus si sciret, quanto tempore permansit sanus post dictam sanitatem recuperatam. Dixit, quod ab eo tempore, quo fuit sanatus & circa, permansit sanus, & nunc sanus est, & Conversus dicti monasterii. Interrogatus ad cujus vocationem iverat ipse testis ad videndum prædicta, dixit, quod ad nullius vocationem, sed stabat tunc in choro ecclesiæ dicti monasterii, unde vidit omnia supradicta.

C 37 Item interrogatus, si sciret alia miracula prædicti Fr. Thomæ, dixit etiam scire, quod quidam medicus, nomine Magister Raynaldus de S. Laurentio de Valle, qui patiebatur in pedibus graviter morbum podagræ, fuit ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ subito & miraculose liberatus. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod ipse vidit dictum Magistrum Raynaldum, quando venit ad dictum monasterium super quodam asino, dicto morbo detineri, & ipsum dicto morbo taliter gravatum, quod non poterat per se ambulare, sed sustentatione baculorum ambulabat: & postea vidit ipsum post modicum intervallum bene sanum, ita quod per se ipsum sine ulla sustentatione currendo ambulabat & discurrebat per dictum monasterium: qui assererat se fuisse sanatum meritis prædicti Fratris Thomæ: asserens se ivisse ad sepulcrum ipsius, & cum devotione orasse ibidem pro sanitate recuperanda: & plures alii monachi dicti monasterii, qui præsentes fuerant, & prædicta viderant, hoc idem similiter asserabant. Interrogatus de causa, propter quam dictus Magister Raynaldus venerat ad dictum monasterium tunc, dixit, quod venerat ad curandum Fr. Joannem de Amico mona-

degræ,

Tomus I.

chum, & tunc cellerarium monasterii prædicti, qui D patiebatur. Interrogatus, qua arte medicinæ utebatur dictus Magister Raynaldus, dixit, quod chirurgia. Interrogatus de tempore, scilicet de anno, mense & die, quibus factum fuit dictum miraculum, dixit se non recordari propter diuturnitatem temporis: dixit tamen, quod jam sunt anni XXXVIII vel circa, quod fuit factum dictum miraculum, & dixit, quod fuit tempore messium quadam die circa horam nonam. Interrogatus, quibus præsentibus fuerat factum dictum miraculum, dixit, quod præsentibus Fr. Petro de Monte-S. Joannis monacho, tunc Abbate dicti monasterii, Fratre Nicolao de Fresolone, Fratre Octaviano, Fr. Martino, Fr. Nicolao de Paleariis, monachis monasterii supradicti. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in loco sepulcri prædicti, ut supra dixit. Interrogatus ad cujus vocationem iverit ad videndum dictum Magistrum Raynaldum sanatum, dixit, quod ad sonum campanarum, pro eo, quod facto dicto miraculo, omnes campanæ tam magnæ quam parvæ dicti monasterii fuerunt pulsatæ: propter quam pulsationem ipse & multi monachi ad sonum dictarum campanarum convenerunt ad audiendum & videndum dictum miraculum, & cetera supradicta. Dixit etiam, quod monachi prædicti monasterii, propter dictum miraculum cantaverunt cum magna solennitate TE DEUM LAUDAMUS, in choro. Interrogatus si sciret, quibus verbis usus fuerat dictus Magister Raynaldus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, dixit se nescire: quia non audivit. Interrogatus si sciret dictum Magistrum Raynaldum emisisse votum aliquod super sepulcro ejusdem Fr. Thomæ pro sanitate recuperanda, dixit se audivisse dici ab eo, quod inter alia voverit idem Magister Raynaldus ad Ordinem Minorum, de quo ipse fuerat Religiosus, redire, si Deus meritis dicti Fr. Thomæ a dicta infirmitate liberaret eundem. Interrogatus si cognoverat dictum Magistrum Raynaldum, priusquam veniret ad dictum monasterium, dixit, quod non. Interrogatus, quot diebus vidit illum infirmum ante dictum miraculum, dixit, quod illo die tantum, usque ad horam recuperatæ sanitatis prædictæ. Interrogatus quanto tempore vidit eum sanum post dictum miraculum, dixit, quod pluribus diebus, quibus permansit in dicto monasterio pro cura supradicti monachi, pro quo venerat ad monasterium: sed postquam de monasterio ipso recessit, ulterius non vidit eum, nec de eo quæsiit. Interrogatus de quo loco fuerat oriundus dictus Magister Raynaldus, dixit se nescire: sed audiverat dici, quod erat habitator castri S. Laurentii de Valle. Interrogatus cujus staturæ & temporis erat dictus Magister Raynaldus, dixit eum, quando vidit eum infirmum & postea sanatum, quod erat mediocris staturæ, & ætatis quinquaginta annorum vel circa, ut ejus effigies demonstrabat. Interrogatus, quibus pannis erat indutus, quando venit ad monasterium prædictum, dixit, quod desuper erat indutus quadam cappa rubri coloris.

38 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod audivit dici a Fr. Petro Francisci de Piperno, nunc Converso dicti monasterii Fossæ-novæ, quod, antequam fieret monachus Conversus, dum staret ut serviens in ipso monasterio, fuerat vexatus & impeditus a dæmonio, & meritis dicti Fr. Thomæ fuerat ad sepulcrum ipsius subito & miraculose liberatus: & hæc eadem dixit se audivisse a Fratre Gregorio de S. Stephano monacho ejusdem monasterii, qui adhuc vivit, & a quodam Gallo, nomine Perrotto, modo defuncto, qui fuerat serviens in ipso monasterio, qui, ambo asserabant se portasse dictum Fr. Petrum, a dæmonio vexatum & impeditum ad sepulcrum dicti Fratris Thomæ, quando fuit subito & miraculose sanatus & liberatus: & a pluribus monachis se audivisse, quod viderant dictum Fr.

dæmonio liberatus,

Non Petrum

A Petrum a demonio vexatum & impeditum, & postea
 ex 235 viderant ipsum meritis dicti Fr. Thomæ, super ipsius
 sarcophago liberatum: & ipse testis dixit se vidisse ipsum
 Fr. Petrum plane sanum & nunc sanus est. Conversus mo-
 nasterii supradicti.

39 Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto
 Fr. Thoma, dixit se scire, quod Nicolaus Maximi de
 Piperno, qui ex quadam percussione, quam habuit in
 brachio, habuit incisum & separatum sive divisum os
 brachii sui, solidata carne & ipso osse remanente diviso,
 ex devotione, quam habuit ad dictum Fr. Thomam, &
 ex voto, quod fecit illi, miraculose restitutus fuit ad po-
 tentiam ipsius brachii: ita quod cum ipso brachio, quod
 ducebat tamquam sanum, laborabat & faciebat quidquid
 volebat, ac si os ipsius brachii esset sanum, sicut facere
 poterat, antequam fuisset percussus & dictum os esset
 separatum. Interrogatus quomodo sciret, dixit, quod
 ipse vidit dictum Nicolaum venientem ad dictum mona-
 sterium cum quodam voto seu brachio de cera, quod
 portavit ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ: quod brachium
 de cera idem Nicolaus assererat se vovisse portare ad di-
 ctum sepulcrum, si Deus meritis ipsius Fr. Thomæ resti-
 tueret sibi sanitatem & potentiam dicti sui brachii.

40 Quod quidem votum cereum portavit ad dictum sepul-
 crum, postquam fuit assecutus potentiam in dicto bra-
 chio: & dictum votum cereum adhuc pendet super dicto
 sepulcro: ac etiam vidit Fr. Joannem Adelax de Piper-
 no, & Fr. Riccardum de Fundis Sacristam, monachos
 dicti monasterii, tangentes brachium dicti Nicolai, quod
 fuerat percussum: qui monachi, postquam tetigerunt
 dictum brachium in loco percusso, retulerunt publice
 ipsi testi, & pluribus aliis, quod ipsi invenerint carnem
 solidam, & os ipsius brachii divisum & separatum. In-
 terrogatus de tempore, scilicet anno, mense & die, quo
 ipse vidit & audivit prædicta, dixit se non recordari; ta-
 men dixit, quod jam est annus unus vel circa, ut credit.
 Interrogatus, qui fuerat præsentem, quando ipse audivit
 & vidit prædicta, dixit, quod ipse & prædicti duo mona-
 chi, & plures alii monachi: de quorum nominibus dixit
 se non recordari. Interrogatus de loco, in quo audivit
 & vidit prædicta, dixit, quod fuit in curtili sive platea,
 quæ est inter portam ecclesiæ & portam introitus dicti
 monasterii. Interrogatus ad cuius vocationem accesserat
 ad audiendum & videndum prædicta, dixit, quod ad
 nullius vocationem accessit; sed casu, dum ambularet

C per monasterium, invenit dictum Nicolaum dicentem
 & referentem supradicto modo dictum miraculum, quod
 recepit in persona sua meritis dicti Fr. Thomæ, & sic
 ipse subsistit & stetit ad videndum prædicta. Interroga-
 tus si sciret, per quæ verba dictus Nicolaus se vovit &
 commendavit dicto Fr. Thomæ, dixit se nescire, nisi
 quatenus vidit dictum votum sive brachium cereum, ut
 supra dixit. Interrogatus, si cognoverat dictum Nico-
 laum, antequam esset percussus, & antequam fuisset,
 ut supra dicitur, sanatus, dixit, quod sic. Interroga-
 tus, quanto tempore cognoverat eum ante, dixit, quod
 fere per viginti annos. Interrogatus, quanto tempore
 steterat dictus Nicolaus impeditus de dicto brachio, &
 quot diebus vidit eum impeditum, dixit, quod audivit
 dici, quod quasi per mensem steterat impeditus; sed
 ipse non vidit eum, ex quo fuit percussus & impeditus,
 nisi illo die, quo venit ad monasterium prædictum &
 assererat se prædicto modo miraculose sanatum. Inter-
 rogatus, quanto tempore viderat eum postea sanum &
 potentem de dicto brachio, dixit, quod multoties vi-
 dit ipsum; quoties contigit eum videre, vidit eum sa-
 num & laborantem cum dicto brachio de arte mortel-
 la, de qua consueverat laborare in dicto monasterio,
 & ducere somarios oneratos, ac etiam ipsum brachium
 libere ducere sicut sanum, prout volebat: & adhuc est
 sanus, & cum ipso brachio operatur tamquam cum sa-

no. Interrogatus, si dictus Nicolaus erat homo juvenis D
 vel senex, dixit, quod poterat esse, ut credebatur, at-
 tis annorum triginta vel circa.

41 Item interrogatus, si sciret alia miracula ejusdem
 Fr. Thomæ, dixit, quod ipse recepit in se beneficium
 miraculosum meritis dicti Fr. Thomæ: videlicet quod
 ipse tempore, quo dictus Episcopus Viterbiensis venit
 ad supradictum monasterium, pro exequenda inquisitio-
 ne sibi ab Apostolica Sede commissa super vita & mira-
 culis ipsius Fr. Thomæ, fuerat passus & patiebatur in
 pede sinistro morbum podagræ cum dolore vehementi:
 & ipse dolens in corde suo, si non posset interesse ad tes-
 tificandum de miraculis dicti Fr. Thomæ, rogavit Fr.
 Guillelmum de Tocco Ordinis Prædicatorum, tunc in
 dicto monasterio præsentem, ut rogaret prædictum san-
 ctæ memoriæ Fr. Thomam, ut liberaret eum ab ipso
 morbo, ut posset accedere Neapolim cum aliis mona-
 chis dicti monasterii, ad testificandum de miraculis præ-
 dictis coram Domino Archiepiscopo Neapolitano &
 Episcopo supradicto, cum ipse testis se reputaret indi-
 gnum ad impetrandam gratiam supradictam a tam præ-
 clarissimæ vitæ viro, videlicet Fr. Thoma prædicto: &
 dictus Fr. Guillelmus ad preces ipsius, ut ipse Fr. Guil-
 helmus retulit ipsi testi, rogavit dictum sanctum virum,
 ut dictum testem scilicet Fr. Petrum de Fundis, liberaret
 a morbo prædicto, & sic ipse testis plene fuit sanatus de
 morbo prædicto. Interrogatus de tempore, scilicet an-
 no, mense & die, quibus dictum miraculum in se fa-
 ctum fuit, dixit, quod fuit de præsentem anno mcccix,
 mense Julio, die Martis, decima septima ejusdem mensis,
 qua prædictus Dominus Episcopus Viterbiensis venerat
 ad prædictum monasterium pro negotio supradicto. In-
 terrogatus, per quot dies fuerat passus dictum morbum
 tunc, antequam dictus Episcopus applicaret dicto mo-
 nasterio, dixit, quod per tres dies. Interrogatus si dic-
 tus Fr. Guillelmus fecit orationem dicto Fr. Thomæ
 pro restitutione dictæ sanitatis, dixit, quod sic, prout
 sibi dictus Frater Guillelmus retulerat. Interrogatus,
 quod die, qua hora fecerat dictam orationem, dixit,
 quod supradicto die Martis, de mane ante tertiam. In-
 terrogatus si statim fuit consecutus sanitatem, dixit,
 quod sic; quia cum ipse non posset ambulare, propter
 dictum miraculum ipso die fuit liberatus, ita quod li-
 bere ambulavit, & venit, & interfuit in cena dicti Do-
 mini Episcopi cum aliis monachis monasterii supradicti.
 Interrogatus per quæ verba oravit dictus Fr. Guillelmus
 pro ipso dictum Fratrem Thomam, dixit se nescire, sed
 ipse Fr. Guillelmus scit, qui oravit. Interrogatus si
 alias ante habuerat dictum morbum, dixit, quod plu-
 ribus vicibus habuerat. Interrogatus, quanto tempore
 steterit sanus post prædictam recuperatam sanitatem,
 dixit, quod a prædicto die circa semper fuit sanus, &
 sperat semper esse sanus de ipso morbo, meritis prædicti
 Fr. Thomæ. Interrogatus si est publica vox & fama de
 prædictis omnibus quæ deposuit, dixit, quod sic, tam
 in prædicto monasterio quam in Piperno & in pluribus
 aliis locis circumadjacentibus.

42 Eodem die ibidem nobilis vir Dominus Hen-
 ricus de Carrahulis de Neapoli, miles, testis citatus &
 juratus in forma supradicta, inquisitione supra dicta
 dicere veritatem: & interrogatus primo de vita &
 conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod multoties
 audivit recitare, vitam & conversationem dicti Fr.
 Thomæ fuisse honestam, puram & sanctam, & quod
 fuit homo magnæ contemplationis & orationis, &
 quod quolibet die dicebat Missam, & aliam Missam
 audiebat, & quando non poterat ipse dicere Missam,
 audiebat duas Missas, & postea vacabat studio: ita
 quod toto tempore vitæ suæ præter usus naturales, aut
 legebat aut scribebat aut orabat. Interrogatus, a qui-
 bus audiverat, dixit, quod a Fr. Joanne de Napoli,
 Magistro

A Magistro in Theologia Ordinis Predicatorum, a Fr. Guilhelmo de Tocco, & a Domino Bartholomæo de Capua, & pluribus aliis. Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod dum ipse iret Romam peregre cum Domino Nicolao de Filimarino, & Domino Petro Grasso & aliis Neapolitanensibus, ipse causa devotionis & videndi sepulcri dicti Fr. Thomæ & etiam monasterii Foix-novæ, cum dictis Domino Nicolao & Domino Petro, declinavit ad dictum monasterium: ubi dictus Dominus Petrus Grasso super dicto sepulcro oravit prostratus super ipso, & post orationem surrexit: & retulit ipsi testi, quod ipse ibidem senserat bonum adjuvamentum a dicto Fr. Thomæ; quia sentiebat se liberatum de brachio, ut dicebat, & tunc ipse testis imaginatus & conjecturatus est infra se perpendisse, & commemorabat quodammodo se vidisse dictum Dominum Petrum non libere usum fuisse dicto brachio tamquam sano, sed post verba prædicta Domini Petri, vidit ipsum Dominum Petrum libere uti dicto brachio sicut sano, & adhuc eo tamquam sano utitur. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod ipse fuit præsens, quando dictus Dominus Petrus dedit se in orationem super dicto sepulcro, audivit ab ipso Domino Petro recitari prædicta.

B Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit tempore Quadragesimali, anno proxime præterito primæ Indictionis: de mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus, quibus verbis usus fuerat Dominus Petrus in sua oratione, dixit se nescire; quia secrete oraverat. Interrogatus si ipse cognoverat ante dictum Dominum Petrum, dixit, quod sic per magnum tempus, tamquam concivem & amicum suum. Interrogatus, quanto tempore vidit eum infirmum, dixit de conjectura, ut supra. Interrogatus, quanto tempore vidit eum postea sanum, dixit, quod ab illo tempore circa, vidit eum semper sanum. Interrogatus si sciret alia miracula, dixit, quod non: tamen dixit se audivisse publice, quod Deus multa miracula fecerat meritis ipsius Fr. Thomæ: dixit etiam, quod publica vox & fama erat Neapoli de omnibus, quæ deposuit.

a Id est ad certificationem: nam eadem est Italica præpositio per, quæ Latine ad, & pro, ac propter.

b Mortella Italice mystus dicitur: sed nihil ad hunc locum eo significatio: quid igitur privatim Piprenensibus mortellæ ars, an pipillo confringendi & conterendi res Monasterii in mortorio? An scribendum mortellæ ars, quod mortella Italice maleum significet? an vox Longobardica est & inritum ex calce atque arena significat, quod Belgis mortel: ut mortellæ ars idem sit, quod plastica vel camontaria?

CAPUT V.

Quatuor Fratres Ordinis Predicatorum, Nobilis Neapolitanus & Canonicus Salernitanus xxxi Julii & 1 Augusti testes producti.

42 D le Martis, ultimo mensis prædicti ibidem Fr. Jacobus de Capacia, Ordinis Fratrum Predicatorum, testis citatus & juratus in forma supradicta, inquisitione supra dicta dicere veritatem, & primo interrogatus super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit dictum Fr. Thomam hominem contemplativum, & totaliter abstractum a terrenis ad celestia, solitudinis amatorem; quoniam libenter solitarius morabatur, & erat magnæ honestatis & pudicitie, & magnæ sobrietatis; nunquam petens speciales cibos; sed tantum contentus erat iis, quæ apponebantur sibi, & illis temperate & sobrie utebatur, & omni die celebrabat Missam & aliam audiebat; deinde vocabat sine otio orationibus, studio & Scripturæ. Interrogatus, quomodo hoc sciebat, dixit, quod cognoverat & viderat eum. Interrogatus in quibus lo-

Tomus I.

cis viderat eum, dixit, quod Neapoli & Capuæ, in D locis & conventibus Predicatorum. Interrogatus cujus staturæ erat dictus Fr. Thomas, dixit, quod erat magnæ staturæ, & calvus in fronte. Interrogatus, quantum tempus est, quod vidit eum, dixit, quod prout sibi videtur, sunt anni quadraginta quinque vel circa. Interrogatus cujus ætatis erat Fr. Thomas, quando vidit eum, dixit, quod, quando primo vidit eum, poterat esse quadraginta sex annorum vel circa. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit, se pluries audivisse dici, quod Deus propter merita dicti Fr. Thomæ multa miracula fecerat & plures in diversis locis de diversis innumratis curaverat. Interrogatus, ubi prædicta audivit dici, dixit, quod in civitatibus Neapolitanensi & Capuana, & in pluribus aliis locis ultramontanis & citramontanis. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a multis Religiosis & secularibus, & specialiter a Domino Bartholomæo de Capua. Interrogatus si erat publica vox & fama de prædictis, quæ deposuerat, dixit, quod sic. Interrogatus in quibus locis erat publica vox & fama prædicta, dixit, quod Neapoli, Capuæ, & in multis locis citramontanis & ultramontanis.

43 Eodem die ibidem nobilis vir, Dominus Nicolaus de Filimarino, testis citatus & juratus in forma supradicta, inquisitione supra dicta dicere veritatem: & primo interrogatus de vita & conversatione supradicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse dici, quod fuerat homo sanctæ vitæ & conversationis honestæ; magnæ castitatis, humilitatis & sobrietatis, & excellentissimæ sanctitatis. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a Domino Marino patre suo, & a Domino Martino a patruo suo, quondam Archiepiscopo Capuano, qui dictum Fr. Thomam cognoverant & viderant; & duu conversati fuerant cum eo, & quem habuerant in maxima devotione & reverentia, adeo quod prædictus patruus suus, quando nominabat dictum Fr. Thomam, propter sanctam ipsius vitam semper quasi lacrymabatur. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit se hoc scire quod, dum ipse una cum Domino Petro Grasso & Domino Henrico Carrathulo & Domino Jacobo Capuanensi, militibus de Neapoli, & pluribus aliis dudum, in anno primæ Indictionis proxime præteritæ tempore Quadragesimali, causa peregrinationis iret ad Urbem; declinavit ad monasterium Foix-novæ cum prædictis Domino Petro & Domino Henrico: ubi ipse testis vidit dictum Dominum Petrum inclinantem & prostrantem se super sepulcrum dicti Fr. Thomæ: & oravit ibidem per modicam horam dictus Dominus Petrus & surgens a dicta oratione statim asseruit & dixit ipsi testi & aliis ibi presentibus: Audite magnum miraculum; quia ego patiebar magnum dolorem in brachio, & modo super isto sepulcro, postquam oravi, sum sanatus: & hoc affirmabat cum adjuratione Sanctorum. Interrogatus, qui fuerint presentes, quando dictus Dominus Petrus prædicta retulit, dixit, quod ipse testis, Dominus Henricus Carrathulus, & Dominus Jacobus Capuanus supradicti. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit in anno primæ Indictionis proxime præteritæ; de mense dixit se non recordari: tamen dixit, quod fuit die Jovis inter Dominicam de Passione, & Dominicam Palmasum, hora Vesperarum. Interrogatus ad cujus vocationem accessit ad dictum locum ad videndum prædicta, dixit, quod ipse, & alii supradicti accesserunt ad predictum locum ob devotionem, quam habebant ad B. Thomam supradictum, prædicto Domino Petro primo movente verba, ut declinarent ad locum prædictum. Interrogatus, per quæ verba oraverat dictus Dominus

N n n 1

Petrus

A Petrus super dicto sepulcro, dixit se nescire; quia ille secreto oravit & ipse non advertit. Interrogatus si ante cognoverat dictum Dominum Petrum, dixit quod longo tempore ante cognovit eum tamquam civem Neapolitanum. Interrogatus si scivit, quanto tempore dictus Dominus Petrus fuerat passus dolorem in dicto brachio, dixit se nescire; nisi quod ipse Dominus Petrus dixit, quod fuerat passus longo tempore. Interrogatus de quo loco est oriundus dictus Dominus Petrus, dixit, quod credebatur eum esse oriundum Neapoli: Interrogatus quanto tempore vidit eum postea sanum, dixit, quod ex tunc vidit eum sanum, quotiescumque vidit eum.

44 Interrogatus si scit alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se hoc scire, scilicet, quod, quando ipse una cum supradicta societate accessit ad dictum monasterium, & supradictus Dominus Jacobus Capuanus similiter oravit super sepulcro dicti Fr. Thomæ, & postquam surrexit ab oratione, ipsi testi & prædicto Domino Petro asseruit se esse sanatum per dictum Fr. Thomam a quodam dolore, quem se passum fuisse asserbat in oculis. Interrogatus, quibus verbis interpositis oravit dictus Dominus Jacobus, dixit se nescire; quia licet viderit eum super dicto sepulcro prostratum ad orandum, non tamen audivit verba, quæ proferbat. Interrogatus si cognoverat dictum Dominum Jacobum ante, dixit, quod sic, & per longum tempus. Interrogatus si scivit eum ante patientem in oculis dolorem, dixit, quod ipse nescivit eum patientem in oculis, nisi quatenus ipse Dominus Jacobus dixit eadem testi & prædicto Domino Petro, quod ipse fuerat passus dolorem in oculis, & tunc prædicto modo fuerat sanatus. Interrogatus si vidit postea dictum Dominum Jacobum sanum de oculis, dixit, quod ex tunc vidit eum semper sanum. Interrogatus de qua terra esset oriundus prædictus Dominus Jacobus, dixit, quod Neapoli. Interrogatus si erat vox & fama publica de prædictis, quæ deposuit, dixit, quod de vita & conversatione prædicta erat publica vox & fama Neapoli & in multis diversis locis: de miraculis vero prædictis scitur inter personas superius nominatas.

45 Eodem die ibidem Fr. Petrus de S. Felice, Ordinis Fratrum Prædicatorum, testis citatus & iuratus in forma supradicta, supra dicta inquisitione dicere veritatem de vita & conversatione prædicti Fr. Thomæ, dixit, quod dictus Fr. Thomas fuit homo magnæ munditiæ, quoad se & quoad alios, cupiens eum esse ut seipsum, & miræ humilitatis & patientiæ, adeo quod numquam aliquem contristaverit aliquo verbo ampuloso aut contumelioso: item quod erat homo magnæ contemplationis, & continue aut orabat aut scribebat aut studebat; & quod quolibet die ipse celebrabat Missam, & aliam audiebat, & erat totaliter a terrenis abstractus ad divina: & quod numquam petebat speciales cibos, sed contentus erat iis, quæ apponebantur: & quod etiam in mensa sepe contemplabatur, ita quod homo poterat illi auferre ea, quæ erant ante ipsum, & non perpendebat: dixit etiam, quod non fuit curiosus in vestimentis. Interrogatus quomodo sciebat prædicta, dixit, quod ipse vidit eum, & fuit discipulus ejus, & per annum conversatus fuit cum eo in Ordine, & etiam audivit prædicta recitari a pluribus Fratribus Prædicatoribus, & specialiter a Fr. Riccardo de Piperno, qui fuit socius dicti Fr. Thomæ longo tempore, & a Fr. Benedicto de Monte-S. Joannis eiusdem Ordinis. Interrogatus in quo loco vidit eum, dixit, quod in conventu Neapolitano in cella sua, in choro ecclesiæ conventus prædicti, & in cathedra legentem, & etiam prædicantem. Interrogatus cuius naturæ fuit dictus Frater Thomas, dixit, quod fuit magnæ staturæ, & fuit grossus & calvus in fronte. Item interrogatus si sciret alia miracula dicti

Fr. Thomæ, dixit se audivisse relatione multorum fide dignorum, quod post mortem dicti Fr. Thomæ Deus fecit & facit multa miracula propter merita dicti Fr. Thomæ, & multi de diversis locis & diversis infirmitatibus meritis ipsius sanati sunt. Interrogatus si de prædictis omnibus, quæ deposuit, erat publica vox & fama; dixit, quod sic in tota provincia Terra-Laboris, & multis aliis locis.

46 Eodem die ibidem Abbas Thomas de Mathia Canonici Salernitanus, testis citatus, & iuratus super dicta inquisitione dicere veritatem secundum formam superius annotatam, & primo interrogatus de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit per famam publicam dici, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis honestæ: aliud nescit. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit, quod, cum ipse olim ad laudem Dei, & sanctæ Crucis inciperet edificare quamdam capellam in loco Crucis, & cum magna sollicitudine quæreretur reliquias Sanctorum ad collocandum eas in capella prædicta, accessit ad capellam S. Severini Salernitanæ diocesis, & invenit ibi Dominum Mattheum de Adjutorio, Capellanum ipsius capellæ, petiitque ab eo, ut reliquias Sanctorum, quas haberet, sibi ostenderet: quas Capellanus ostendit eidem, & primo plures reliquias, quas reverenter vidit, postmodum vero dictus Capellanus dixit eidem Abbati Thomæ, quod pretiosiores reliquias habebat; & interrogatus quas, respondit, quod habebat manum Fr. Thomæ de Aquino de Ordine Prædicatorum: qui testis derisive & trullatorie recipiens, dixit, quod ipse Fr. Thomas non est Sanctus, sed fuit quidam Prædicator: & respuit eum videre. Et in continenti eum arripuit quidam tremor, & videbatur ei, quod haberet caput grossum ad modum unius magnæ cistæ, & valde ponderosum: deinde ipse penitens se de iis, quæ dixerat, & de incredulitate sua prædicta, cepit plorare, & petiit a Sacerdote ipsius capellæ veniam: & penitens de contemptu & verbis per eum dictis de dicto Fr. Thoma, petiit veniam a Sacerdote prædicto: qua obtenta accessit cum devotione ad orandum & osculandum manum prædictam. In cuius osculatione & adoratione fuit dictus testis a tremore & inflatione capitis subito liberatus & sanus effectus: & sensit odorem maximum ex dicta manu procedentem. Ex tactu manus prædictæ in caput suo, quod tenebat in collo, ipse & caput adeo redolebant, quod per magnum tempus videbatur illis, inter quos conversabatur, quod ipse secum portaret muscum, & ex hoc oportebat cum prædicta omnia & miracula recitare. Dixit etiam, quod tunc sensit tantam consolationem cum perfusione lacrymarum, & tantam fidem ex tunc habuit in dicto Fr. Thoma & habet, quod tentatus aliquando de peccato carnali, & cum plena deliberatione cogitans ducere ad effectum peccare carnaliter, recommendans se dicto Fr. Thomæ, sensit in se cogitationes prædictas extinctas, & ex tunc pluries in huiusmodi tentationibus invocans nomen dicti Fr. Thomæ, sensit iuvamen & extingui in se stimulos tentationum huiusmodi. Interrogatus de tempore, mense & die dicti miraculi, & dictæ suæ liberationis, dixit, quod fuit in anno septimæ Indictionis proxime præteritæ, de mense vero & die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerunt tunc presentes cum ipso dicto miraculo, dixit, quod dictus Capellanus, qui mortuus est, & Matheus Aconziacus de Ravello, & quidam famulus ipsius Mathei, cuius nomen ignorat. Interrogatus de loco, dixit, quod in castro S. Severini, & in ecclesiâ ipsius castri. Interrogatus quibus verbis usus fuit in oratione, quam fecit dicto Fratri Thomæ, dixit, quod per hæc verba: O B. Thoma, ego habeo te pro Sancto, & punitet me de iis, quæ dixi, & mentitus fui: recommendo me Tibi, adiuva me: quæ oratione dicta, dixit se in continenti

A continenti fuisse liberatum, & sanum factum. Interrogatus, quanto tempore fuit passus dictum tremorem & grossitatem & ponderositatem capitis, dixit, quod donec confectus fuit & rediit ad altare & fecit orationem prædictam. Interrogatus, quanto tempore postea fuit sanus, dixit, quod semper postea fuit sanus. Interrogatus, quomodo dicta manus dicti Fr. Thomæ pervenerat ad dictam ecclesiam S. Severini, dixit, quod supradictus Capellanus narravit ipsi testi, quod Domina Comitissa, uxor quondam Domini Rogerii Comitis S. Severini soror dicti Fr. Thomæ, ob devotionem & amorem, quem habuit ad dictum Fr. Thomam, procuravit sibi dari ipsam manum ab Abbate & conventu monasterii Fossæ-novæ: quam manum postea dicta Domina posuerat in ecclesia supradicta. Interrogatus si dicta manus erat integra, dixit, quod vidit eam cum pelle, carne, ossibus, nervis & unguibus integram, pollice tamen carentem. Interrogatus si de prædictis miraculis est vox & fama publica, dixit, quod sic in dicto castro post relationem per eum de ipso miraculo factam.

47 Eodem die ibidem Fr. Corradus de Sueffa, Sacerdos Ordinis Prædicatorum antiquus, testis citatus, & juratus supra dicta Inquisitione dicere veritatem secundum formam superius annotatam, & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit,

quod ipse Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis honestæ, pacificus, sobrius, humilis, quietus, devotus, contemplativus, & castus; ita quod reputabatur Virgo: & in cibo & potu fuit tantæ sobrietatis, quod singularitates ciborum non petebat, nec etiam curabat de cultu vestimentorum, & omni die cum magna devotione sicut ipse celebrabat aut audiebat unam aut duas Missas, & præter naturalis quietis horas semper vacabat aut lectioni, aut Scripturis, aut orationi, aut prædicationi. Item interrogatus, quomodo scit prædicta, dixit, quod cognovit & vidit eum facientem prædictam vitam, & conversatus fuit cum eo pluribus annis Neapoli, Romæ, & in Urbe-Veteri tempore fel. record. Domini Urbani Papæ, ubi de mandato suo idem Fr. Thomas fecit expositiones super quatuor Evangeliiis. Interrogatus si prædictus Fr. Thomas continuaverit dictam vitam, dum cognovit eum, dixit, quod sic; imo semper de bono in melius proficiscebatur, & de virtute in virtutem crescebat. Interrogatus, quanto tempore conversatus fuit cum eo, & habuit notitiam de dicta vita sua, dixit, quod pluribus annis, & diversis temporibus. Interrogatus, quantum tempus est, quod ipse primo vidit & cognovit eum, dixit, quod sunt elapsi sexaginta duo anni. Interrogatus, quot annorum esset ipse testis, dixit, quod erat annorum septuaginta septem: quam ætatem ejus effigies & aspectus corporis etiam demonstrabat. Iterum interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici, quod Deus multa miracula meritis suis fecit. Interrogatus si de prædictis est publica vox & fama, dixit, quod sic de his, quæ supra deposuit, in dicto Ordine inter illos, qui cognoverunt eum.

48 Die Mercurii, primo mensis Augusti, secundæ Indictionis, Neapoli in Palatio Archiepiscopali, Fr. & Joannes de Neapoli, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacre Theologiæ Doctor, testis citatus & juratus in forma supradicta, supra dicta Inquisitione dicere veritatem: & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici a multis Fratribus Ordinis Prædicatorum antiquis, qui fuerunt in diversis Conventibus cum eo, quod fuit homo sanctæ vitæ & conversationis, contemplationis exemplaris, & quod omni die communiter celebrabat unam Missam, & aliam audiebat, vel si non celebrabat, duas audiebat: sed primum erat frequentius, scilicet, quod unam celebrabat & aliam audiebat.

Tomus I.

Item quod in nullo videbatur affectus ad temporalia quæcumque, honores scilicet, & divitias hujus mundi. Item, quod totum, quali tempus suum in bono opere occupabat, scilicet in studio, lectione, & Scriptura vel oratione, & quod pertinentia ad recreationem corporis, ut comestionem & dormitionem & hujusmodi naturalia, transitorie faciebat; ita quod parum de tempore in talibus occupabat. Interrogatus a quibus prædicta audiverat dici, dixit, quod a multis antiquis Fratribus dicti Ordinis, qui dicebant ipsi se fuisse conversatos cum dicto Fr. Thoma; tamen de eorum omnibus determinate non recordabatur. Interrogatus si ipse audivit dici a prædictis vel aliis, quod dictus Fr. Thomas continuaverit dictam vitam suam, quamdiu vixit; dixit, quod sic, & numquam audivit contrarium. Item interrogatus super miraculis dicti Fr. Thomæ, si quæ sciret, dixit, quod audivit dici & recitari sibi a Fr. d. Leonardo de Neapoli, Ordinis Prædicatorum, qui fuit in dicto Ordine Lector graciosus, & Prior & Inquisitor hæreticæ pravitatis, & postea Episcopus & Aequensis, & tandem Archiepiscopus f. Acherontinus: qui cum quadam vice declinasset ad monasterium Fossæ-novæ, ut ibi hospicaretur vadens versus Romam provinciam, subito arripuerunt cum magni dolores iliaci, quos frequenter alias habere consueverat, propterea prorupit in magnos clamores & ejulatus: ad quos accurrentes monachi ipsius monasterii, & causam clamorum petentes, & ab eo audientes, dixerunt, quod consulebant ei, ut uteretur medicina, qua ipsi utebantur in suis infirmitatibus & doloribus, & sanabantur frequenter, corrigiam scilicet, qua accinctus erat, super sepulcro bonæ memoriæ Fr. Thomæ de Aquino Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui in ipso monasterio erat sepultus, extendendo, & tandem toto corpore se super idem sepulcrum prosternendo: qui Fr. Leonardus devotione concepta propter verba audita respondit, quod libenter vellet uti tali medicina, quia ipse noverat Fr. Thomam prædictum dum viveret, & sciebat eum fuisse sanctissimæ & religiosissimæ vitæ & magni meriti apud Deum: & surgens ivit ad dictum sepulcrum, & juxta consilium sibi datum primo corrigiam suam super ipsum extendit, & postea se super illud prosternens cum devotione prædictum Fr. Thomam oravit, & statim surrexit perfecte sanatus, sic quod numquam postea tales dolores senserit. Interrogatus de loco, in quo dictus Leonardus illi dixerat prædicta, dixit se non recordari: tamen dixit, quod pro certo constat sibi, quod hoc ab eo immediate audivit.

a Hinc anno 1252, ad eam dignitatem evectus, defuncto aetate 1285, & absque sepulchrali inscriptionis honore Capua tumulato, Neapoli in eam titulum posuit anno 1263, ex eadem familia Pilemarina Archiepiscopus Ascanius, ubi inter alia ejus elogia ponitur, quod fuerit S. Thomæ Aquinatis discipulus, ut apud Ugellum videre est.

b Truffa, truffare & truffatore Italis est fraudi, decipere, impostor. Similia hujus vocis dedimus a Januarii in Vita B. Angela de Pulgino.

c Joannis de Neapoli quæstiones variae, disputatae Parisi, extant Neapoli excusa anno 1618, cum præfatione Dominici Gravina, qui cum e primis propugnatoribus doctæ S. Thomæ confert.

d Ab aliis possunt Landolphus, Ladolphus, aut Rodolphus appellatur.

e Aequa urbs antiqua inter Surrentum & Stabiam, a Gethis versa, a Carolo II Rege reedificata, & Vicius Aequensis, vulgo Vico appellatur, ubi dictus Landolphus anno 1301, creatus est secundus Episcopus.

f Acherontia vulgo Cirenza, Archiepiscopalis civitas Lucania in hodierna Basilicata, cui Sedes Materanensis in agro Hydruntino juncta est. Constituitur ibi Archiepiscopus Landolphus seu Leonardus, anno 1306, biennio post visa fuisse.

Nnn 3

CAPUT

CAPUT VI.

*Deo monachi Fossæ-novæ i & iii Augusti,
rester auditi.*

49 *Monachi Fossæ-novæ* Eodem die ibidem Fr. Petrus de Castro Montis-S. Joannis, Sacerdos & monachus antiquus monasterii Fossæ-novæ, testis citatus & juratus in superscripta forma, supra dicta inquisitione dicere veritatem: & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se scire dictum Fr. Thomam fuisse hominem sanctæ vitæ & conversationis honestæ, contemplativum ad Deum, purum, humilem, pacificum & modestum, abdicatum a terrenis, & abstractum ad celestia seu divina, continue quasi oculis elevatis ad celum, & sobrium in cibo & potu, & qui quasi semper vacabat studio, aut lectioni, aut Scripturis, aut orationi, & quod omni die celebrabat Missam cum lacrymis, & aliam audiebat cum devotione. Interrogatus, quomodo sciret prædicta, dixit, quod vidit & cognovit eum, & conversatus fuit cum eo per longum tempus, & in diversis locis. Interrogatus in quibus locis, dixit, quod in castro S. Joannis Marisci, in civitate Neapoli, in castro Magentiæ, & in monasterio Fossæ-novæ: in quibus locis dixit, quod viderat eum facere prædictam vitam, & ipsum esse, ut superius dixit. Interrogatus, quanto tempore cognovit eum, & conversatus fuit cum eo, dixit, quod per annos decem, infra quos per diversa & crebra temporum intervalla fuit conversatus cum eo, & vidit eum semper facere prædictam vitam, quam continuavit & continue communiavit & publice dicitur usque ad ultimum finem vitæ suæ: cui dictus Fr. Petrus interfuit ministrando eidem. Dixit etiam, quod, dum dictus Fr. Thomas iret ad Concilium Lugdunense, vocatus a fel. record. Domino Gregorio Papa X, & faceret transitum per castrum Magentiæ & Tranensis diocesis, & ibi per aliquos dies moram traheret, & quod esset aliquantulum defatigatus; Fr. Jacobus de Florentino tunc Prior dicti monasterii Fossæ-novæ, una cum ipso teste, Fr. Joanne de Pedemonte, & Fr. Fidele, monachis ejusdem monasterii ivit ad visitandum dictum Fr. Thomam ad dictum castrum Magentiæ, ubi ipse Prior & monachi steterunt cum eo per dies quatuor vel quinque: infra quos vidit eum celebrantem cum magna devotione & effusione lacrymarum, ut supra dixit. In quo quidem loco, dum dictus Prior sollicitatus esset secrete a Fr. Raynaldo, socio dicti Fr. Thomæ, ut quæreret ab eo, quid accideret illi, quando recepit Magisterium in Theologia, & supplicaret ipse eidem Fr. Thomæ, ut diceret ista ipsi; ipse Fr. Thomas ad magnam instantiam dicti Prioris narravit illi, quod, cum sibi injunctum fuisset per Priorem suum Parisiensem de mandato Cancellarii Parisiensis, ut pararet se ad recipiendum Magisterium in Theologia, & ipse reputaret se inhabilem ad hoc propter juventutem, & positus in perplexitate quidnam ageret, dedit se orationi circa quoddam altare, ubi sibi obdormienti apparuit in somnis quidam Frater Prædicator, canus & antiquus, qui dixit illi: Quid cogitas Fr. Thoma? Et ipse respondit: Mandatum est mihi, ut præparem me ad recipiendum * conventum, & cogito quid debeam proponere. Et ille dixit: Hoc verbum proponas & non aliud: Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra. Et hanc auctoritatem dixit se proposuisse in dicto suo conventu, illamque fuisse prosecutum. Transactis vero diebus quatuor, prædictus Fr. Thomas equitavit cum dictis Priore & monachis & aliis sociis suis a dicto castro Magentiæ ad dictum monasterium Fossæ-novæ: & cum intrasset dictum mona-

sterium, in b loco parlato^r, dixit hæc verba: Hæc ^b est requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. Et stans in ipso monasterio cepit infirmitate gravari, quam quidem infirmitatem cum magna ^{infirmitate} patientia supportans, cum reverentia & devotione suscepit Ecclesiastica Sacramenta, & specialiter Corpus Christi cum lacrymis multis & devotione magna: & ante susceptionem ipsius Corporis Christi multa decora verba dixit de ipso Corpore Christi coram toto conventu dicti monasterii, & multis de Ordine Prædicatorum & Minorum, inter quæ inseruit ista verba: Ego de ipso sanctissimo Corpore & aliis Sacramentis multa docui & scripsi in fide Christi & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cujus correctioni omnia subijcio & expono: & recepto ipso Corpore, vixit per tres dies, & ipso tertio die obdormivit in Domino. In cujus funere quidam Frater Prædicator, qui fuerat longo tempore ipsius Fr. Thomæ Confessor, prædicavit publice coram omnibus ibi adstantibus, dicens: Ego confessionem generalem ipsius sancti viri audiui, de quo testificor, quia inveni eum ita purum, sicut puerum quinque annorum; quia nunquam suæ carnis sensit corruptelam. Post hæc corpus ipsius Fr. Thomæ cum solennitate debita sepultum fuit in monasterio supradicto. ^{et sepultus}

50 Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ facta in vita, in morte vel post mortem ipsius, dixit in vita sua hoc miraculum accidisse: videlicet quod dictus Fr. Thomas dum viveret, & esset in castro Magentiæ, & cepisset aliquantulum infirmari, & propter debilitatem requireretur a socio suo ut sumeret cibum; dictus Fr. Thomas dixit ad eum: Credis, quod invenirentur harenghe recentes? Et socius respondit, credo quod in partibus ultramontanis, Anglicanis & Gallicanis invenirentur. Et dum hæc ad invicem conferrent, quidam piscator, Bordonarius nuncupatus, veniens de Traten, Magentiæ cum sardis, sicut consueverat, socius dicti Fr. Thomæ, qui vocatur Fr. Raynaldus de Piperno, interrogavit ipsum piscatorem, quos pisces haberet, & ille dixit sardas; & dum fecisset discooperiri cistas, in quibus portabantur dicti pisces, invenit unam de ipsis cistis plenam harengis recentibus. Quo viso, omnes hoc videntes gavisi & mirati sunt, eo quod in partibus Italiæ numquam inventæ fuerunt harenghe recentes, & dictus mercator piscium vehementius admirabatur, & affirmabat omnino, quod emerat tardas & non harengas, & prædictus Fr. Raynaldus currens ad dictum Fr. Thomam, dixit ei: Deus ^F adimplevit voluntatem vestram, & habetis, quod desiderastis; quia harenghe, quas nominastis, inventæ sunt. Et ille dixit: Unde venerunt, & quis portavit eas huc? Et ille dixit: Deus misit vobis. Interrogatus, quomodo scit prædicta, dixit, quod hoc fuit & accidit infra illos quatuor dies superius dictos, quibus ipse testis fuit cum supradictis suo Priore & aliis monachis in prædicto castro Magentiæ, & fuit præsens, & vidit prædicta, ac etiam ipse comedit, de quibus etiam harengis comedit dictus Fr. Thomas cum tota sua societate & multi alii Religiosi & seculares comederunt, & Domina Francisca Comitissa uxor Domini Anibaldi de Caccano dicti castri, & nepotis dicti Fr. Thomæ similiter comedit de ipsis harengis. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit supradicto tempore, quando fel. record. Dominus Gregorius Papa X, erat Lugduni, & convocabat Concilium, ad quod Concilium dictus Frater Thomas vocatus ibat: de mense & die certa dixit se non recordari: ramen dixit, quod fuit tempore Quadragesimali, & infra supradictos quatuor dies. Interrogatus, qui fuerint præsentibus & videntibus prædicta, dixit, quod fuit ipse testis, & supra nominatus Prior, Fr. Joannes de Pedemonte, & Fr. Fidelis de Tuscia, monachi supradicti, & Fr. Raynaldus de Piperno

apparitionem illi fuisse

** magisterium*

Aperno socius Fr. Thomæ supradicti, & quidam famulus dicti Fr. Thomæ, qui vocabatur Jacobus de Salerno. Interrogatus si prædicti vivant ad præsens, dixit, quod non, quia omnes mortui sunt, ipso teste dumtaxat excepto. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in dicto castro Magentæ. Interrogatus ad cuius vocationem iverat ad videndum prædicta, dixit, quod ad dictum castrum Magentæ accessit cum dicto suo Priore ad mandatum ipsius, ad visitandum dictum Fr. Thomam, & dum esset ibi, occurrit dictus casus miraculosus, ita quod vidit & comedit, ut dixit. Interrogatus si sciret, quæ verba fuerint interposita per dictum Fr. Thomam, postquam secutum fuit dictum miraculum; dixit, quod illa, quæ dixit supra: quæ verba dixit se audivisse fuisse prolata a dicto Fr. Thoma dicto suo socio, & ab eo socio suo ipsi Fr. Thomæ. Interrogatus, quomodo sciret, quod prædicti pisces essent harenghæ, dixit, quod ipse viderat in Curia Romana apud Viterbium harenghas salitas, ita quod per illas recognovit istas esse harenghas, quia erant eis similes, & prædictus Fr. Raynaldus, socius dicti Fr. Thomæ, qui viderat & comederat de harenghis recentibus in partibus ultramontanis, testificabatur & affirmabat eas esse harenghas. Interrogatus qualiter ipse, & alii, qui comederunt de dictis harenghis, comederunt eas paratas, dixit, quod elixatas in brodio, & etiam affatas.

¶ Item interrogatus si sciret aliquod miraculum ipsius Fr. Thomæ factum in morte vel post mortem ipsius, dixit, quod dicto Fratre Thoma mortuo, jacente adhuc in lecto in camera, in qua oblit, antequam ejus corpus lavaretur, Fr. Joannes de Florentino, tunc Supprior dicti monasterii, qui perdiderat lumen oculorum, cum oscularetur cum devotione pedes ipsius Fr. Thomæ, sicut ceteri monachi, propter sanctam vitam ipsius, fuit ipsi Fr. Joanni consulendo dictum: Jungatis & supponatis oculos vestros oculis hujus sancti viri. Et tunc ipse Fr. Joannes cum devotione supposuit, & junxit oculos suos oculis dicti Fr. Thomæ, qui statim & subito lumen pristinum recepit, & fuit plene liberatus & illuminatus. Interrogatus, quomodo sciret prædicta, dixit, quod ipse fuit præsens & vidit, ac etiam fuit unus de illis, qui dederunt dicto Fr. Joanni consilium supradictum. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit in die mortis suæ, ac de mense & die determinate, dixit se non recordari, sed recordatur quod fuit tempore Concilii supradicti. Interrogatus, qui alii fuerint præsentibus, quando dictus Fr. Joannes prædicto modo recuperavit lumen oculorum, dixit, quod fuerunt præsentibus bon. mem. Dominus & Franciscus Episcopus Tarracinenis, Fr. Raynaldus supradictus, quinque aut quatuor Fratres Minores & Fratres Prædicatores plures, & monachi & Conversi prædicti monasterii, quasi numero centum. Interrogatus in quo loco fuit factum dictum miraculum, dixit, quod in supradicto monasterio in camera & in lecto, in quo dictus Fr. Thomas jacebat mortuus. Interrogatus ad cuius vocationem ipse testis accessit ad videndum dictum miraculum, dixit quod non ivit ad vocationem alicujus, sed ipse continue morabatur & assistebat dicto Fr. Thomæ, dum jaceret infirmus in dicto monasterio, & in morte ipsius similiter assistit obsequiose, ita quod ipse Fr. Thomas mortuus fuit juxta latus ipsius testis assistentis illi inserviando: & postquam mortuus fuit, permansit, & lavit cum aliis monachis corpus ejus & præterea vidit præsentialiter omnia supradicta. Interrogatus, quibus verbis usus fuit dictus Fr. Joannes in oratione; quando supposuit oculos suos super oculis dicti Fr. Thomæ, dixit se non audivisse: quia mentaliter oraverat. Interrogatus si ante dictum miraculum cognoverat dictum Fr. Joannem, dixit, quod sic, quia erat socius suus in dicto monasterio.

Interrogatus per quantum tempus vidit eum antedictum miraculum, patientem defectum in visu oculorum, dixit, quod per viginti dies. Interrogatus, quomodo sciret, quod dictus Fr. Joannes careret lumine, dixit, quod vidit eum non discernentem, nec cognoscentem homines visa, nec etiam legere poterat. Interrogatus, quanto tempore scivit dictum Fr. Joannem sic sanatum de lumine, dixit, quod ex tunc in antea per triginta annos vidit & scivit eum esse sanum de lumine. Interrogatus de quo loco fuerat oriundus dictus Fr. Joannes, dixit, quod de Florentino de Campania.

¶ Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ facta post mortem ipsius, dixit, quod post septem menses postquam fuit sepultum in capella S. Stephani dicti monasterii, fuit exhumatum corpus ipsius de ipsa capella, & translatum & sepultum ante altare magnum ecclesiæ ipsius monasterii, & in apertura ipsius sepulcri tanta manavit inde fragrantia odoris, quod replevit totam ipsam capellam, & etiam claustrum: & vestimenta ipsius, cum quibus sepultus fuerat, adhuc erant sana & integra, & etiam totum corpus ejus erat integrum & illæsum, excepto quod modica ruptura apparebat in puncto nasi ipsius, & nonnulli ex monachis dicti monasterii volentes certiorari unde manabat tantus odor, appropinquaverunt & posuerunt nasum suum super corpus ipsius, & odorantes senserunt in ipso odoratu dictam suavitatem odoris prodire de corpore & vestimentis ejus: propter quod assumpta majori devotione per monachos dicti monasterii, Prior & duo alii ministri ex dictis monachis paraverunt se paramentis seu vestimentis sericis, & ipsi sic parati & totus conventus processionaliter transtulerunt ipsum corpus de sepultura, in qua erat, ad quamdam aliam, quæ est ante altare prædictum: de quo quidem sepulcro post annos septem, cum ipse testis esset assumptus in Abbatem dicti monasterii, iterato fecit ipsum corpus exhumari, & transferri in alium locum honorabiliorem: videlicet ad sinistram partem altaris, cum itur ad illud, in sepulcro lapideo super terram: in cuius apertura sepulcri similis odor emanabat ex ipso corpore, sicut in prima translatione jam dicta: & tam corpus ipsum quam vestimenta sua prædicta erant integra & illæsa, ut supra in prima apertura prædicta, excepto quod deficiebat modicum de puncto pollicis manus dexteræ: & tam in dicta prima translatione quam in secunda, fuit cantata Missa de uno Confessore per monachos ipsius monasterii, eo quod reputabant ipsum Fr. Thomam Sanctum, nec reputabant congruè & bene agere, si cantarent Missam de Requiem, tamquam pro defuncto. Interrogatus quomodo sciret prædicta, dixit, quod in prima & secunda translatione præfata fuit præsens, & vidit & sensit prædicta: & etiam prædictam secundam translationem ipse fecit fieri tamquam Abbas dicti monasterii. Interrogatus de tempore, mensibus & diebus utriusque translationis ipsius, dixit, quod prima translatio facta fuit, quasi septem mensibus elapsis post obitum ipsius Fr. Thomæ: secunda vero translatio facta fuit septem annis jam elapsis post ipsam primam translationem: de mensibus & diebus distinctis & certis, dixit se non recordari propter longitudinem temporis. Interrogatus, qui fuerint præsentibus ipsis primæ & secundæ translationibus, dixit, quod tam primæ quam secundæ translationibus fuerint præsentibus Fr. Leo de S. Stephano, Fr. Grilardus de Castro-novo, supradictus Fr. Jacobus Prior, Fr. Petrus Francisci de Piperno, Fr. Mauritius, monachi dicti monasterii, & generaliter totus conventus monachorum & Conversorum dicti monasterii. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus ad cuius vocationem, dixit quod in prima translatione ipse simul cum aliis monachis dicti monasterii ad mandatum & vocationem Prioris dicti monasterii. In secunda vero ipse

Corpus translatum cum fragrantia odoris.

et integrum corpus.

post obitum 7 mensium.

et iterum post 7 annos.

A ipse ut Abbas dicti monasterii vocavit ad hoc alios, non ipse fuit vacatus ab ipsis.

B Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod post mortem ipsius pluribus annis elapsis quidam Medicus chirurgicus, nomine Raynaldus de S. Laurentio, cum pateretur morbum podagræ in pedibus adeo graviter, quod sine sustentatione aliorum non poterat ambulare, ob devotionem recuperandæ sanitatis, audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ, venit eque ad dictum monasterium: & postquam intravit dictum monasterium, fecit se portari ad sepulcrum ipsius Fr. Thomæ, super quo prostratus & orans, surrexit statim perfecte sanatus, ita quod statim cucurrit & ambulavit per se, tamquam sanus clamando & dicendo: Sanus sum meritis S. Thomæ de Aquino: propter quod miraculum conventus monachorum, qui tunc erant præsentibus in ecclesia dicti monasterii ad Horas Canonicas dicendas, viso ipso miraculo, pulsatis campanis ipsius monasterii, Te Deum laudamus sollemniter cantaverunt. Interrogatus quomodo scit prædicta, dixit, quod fuit præsens, & vidit ipsum infirmum dicta infirmitate portari ad dictum sepulcrum, & recumbentem super ipso sepulcro, ac orantem & surgentem sanum, ambulantem & currentem ut sanum, & audivit eum clamantem & dicentem: Benedictus Deus; quia sanus factus sum meritis S. Thomæ de Aquino: & ipse testis, qui tunc erat Abbas ipsius monasterii, simul cum aliis Fratribus cantavit propter ipsum miraculum dictum hymnum, Te Deum laudamus. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus de hora dixit, quod miraculum ipsum factum fuit circa horam Vesperarum, ut sibi videretur, tamen non ad plenum recordatur. Interrogatus, qui fuerint præsentibus, dixit, quod monachi conventus, qui erant tunc in ipso monasterio, qui convenerant tunc in ipsa ecclesia ad cantandum vespas. Interrogatus de loco, dixit ut supra. Interrogatus cuius ad vocationem ipse iverit ad videndum prædicta, dixit, quod tam ipse, quam alii monachi convenerant in ipsa ecclesia ad Horas canonicas dicendas. Interrogatus, quibus verbis usus fuerit in oratione sua dictus Magister Raynaldus, dixit se non audivisse; quia secreto oravit. Interrogatus, quanto tempore cognoverat eundem Magistrum Raynaldum ante dictum miraculum, dixit, quod ab annis duodecim vel circa. Interrogatus, quanto tempore fuerat dicta infirmitate detentus, & quot diebus viderat eum infirmum, dixit, quod infra dictum tempus duodecim annorum multoties per diversa intervalla temporis vidit eum, & quoties vidit eum, toties vidit eum dicta infirmitate detentum. Interrogatus, quanto tempore vidit eum post dictum miraculum sanum, dixit, quod per plures annos, & scivit eum sanum usque ad obitum suum. Interrogatus, qua terra fuit oriundus dictus Magister Raynaldus, dixit, quod de Castro-S. Laurentii prædicto. Interrogatus cuius stature & ætatis erat dictus Magister Raynaldus, dixit, quod erat stature & ætatis mediocris.

C Item interrogatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thomæ, dixit se scire, quod quidam mulier, nomine Margarita de Piperno, dum esset subarrhata & tradenda nuptui, supervenit illi infirmitas in guttore, ita quod habebat ipsum guttur scrofulosum, & valde inflatum: propter quam infirmitatem & deformationem recusabat eam traducere ille, qui eam subarrhaverat. Unde mater dictæ Margaritæ, & ipsa Margarita, audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ, cum devotione magna venerunt ad portam magnam dicti monasterii Foissæ-novæ, & cum ipsa non posset ingredi dictum monasterium, eo quod nulla mulier permittatur ingredi in illud, rogaverunt multum & efficaciter dictum Fratrem Petrum testem, ut pro Deo faceret eis aprorari aliquid de Reliquiis dicti Fr. Thomæ, ut possent

supponere gutturi dictæ Margaritæ; sperantes ex hoc D meritis dicti Fr. Thomæ, ut ipsa Margarita consequeretur sanitatem. Ad quarum mulierum preces dictus Fr. Petrus testis, fecit portari eisdem mulieribus caput dicti Fr. Thomæ per Sacristam dicti monasterii, quod caput erat separatim a corpore dicti Fr. Thomæ, & custodiebatur & custoditur in sacristia ipsius monasterii: & ipsum caput dictus Sacrista posuit super guttur dictæ mulieris, ubi pariebatur. Quo facto præfata Margarita cum matre sua recedens ab ipso monasterio Piperno, quod distat ab ipso monasterio duobus miliaribus, in via, dum recederet, vomit de ore quasi frustum carnis, & sanata fuit ad plenum de ipso guttore post ipsum vomitum in ipso recessu; sicut ipsa Margarita retulit ipsi testis & multis de Piperno, & adhuc fatetur & testatur publice, quod meritis dicti Fr. Thomæ prædicto modo fuit sanata. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse interfuit, quando dictum caput, ut supra dixit, fuit dictæ mulieri portatum, & appositum gutturi suo: & postea vidit ipsam mulierem de dicta infirmitate plene sanam, quæ profitebatur fuisse sanata meritis dicti Fr. Thomæ. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus, qui fuerint præsentibus, dixit, quod ipse testis, & prædictus Sacrista, Fr. Petrus dictus de Morrone, monachus dicti monasterii, frater germanus dictæ Margaritæ, & mater dictæ Margaritæ, & plures mulieres de Piperno, quæ ipsam mulierem secutæ fuerunt. Interrogatus, quibus verbis usa fuit dicta mulier, quando suppositum fuit gutturi suo dictum caput, dixit, quod dicta mulier inclinavit se, & genua flexit cum devotione, sed non audivit ipsam verba proferentem. Interrogatus si habuerat notitiam dictæ mulieris, dixit, quod sic per longum tempus ante. Interrogatus si sciret, quanto tempore fuerat passa dictum morbum, dixit, quod per magnum tempus, & pluries per intervallum vidit dictam mulierem cum dicto guttore grosso, & inflato. Interrogatus, quanto tempore dicta mulier fuit postea sana, dixit, quod ex tunc pluribus vicibus vidit eam sanam, & adhuc est sana. Interrogatus si post dictam sanitatem restitutam sibi in dicto guttore, ipsa mulier confirmaverat & perfecerat matrimonium cum viro, cui antea fuerat subarrhata, dixit, quod sic; & ex eo habuit & habet prolem. Interrogatus unde esset oriunda dicta mulier, dixit, quod de castro Piperni.

D Item interrogatus si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit de visu alia se nescire, nisi prædicta; tamen audivit dici a Fratre Petro Francisci de Piperno, Con-
verso dicti monasterii, quomodo fuerat a demonio vexatus & impeditus, & virtutibus naturalibus destitutus, & quod meritis dicti Fr. Thomæ, dum fuisset portatus ad sepulcrum ipsius, extitit miraculose & subito liberatus, & quod vidit eundem Fr. Petrum prædicta narrantem sanum; qui etiam nunc est sanus in dicto monasterio: adiciens quod prædictum miraculum fuit & est notorium in dicto monasterio. Item dixit se audivisse a Patre Nicolai de Maximo de Piperno, quod ipse Nicolaus filius suus ex quadam percussione cultelli, habuerat os brachii sui fractum totaliter & divisum, & quod vovens se dicto Fr. Thomæ, recuperavit potentiam & sanitatem sui brachii, ita quod ipso osse existente diviso, faciebat cum ipso brachio omnia sicut cum sano. Interrogatus si de prædictis est publica vox & fama, dixit, quod sic in dicto monasterio, castro Piperni, & aliis locis vicinis.

E Die Veneris, tertio dicti mensis Augusti, secundæ Indictionis Fr. Petrus de Piperno, dictus de Morone, monachus supradicti monasterii, testis citatus & juratus in simili forma dicere veritatem supra dicta inquisitione; & primo interrogatus de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod publice audivit

A audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis, & multa bona dicuntur de sanctitate sua, aliter ipse nescit, cum non sit ætatis, quod potuerit eum videre. Item interrogatus si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se scire, quod soror sua, nomine Margarita de Piperno, quæ ab annis pueritiae suæ habuerat guttur grossum & inflatum ex congregatione humorum, accedens cum ipso teste & matre sua ad monasterium Fossæ-novæ ob devotionem, quam conceperant ex audita magnæ famæ sanctitatis dicti Fr. Thomæ, & quomodo Deus meritis ipsius multa miracula faciebat: cum pervenit ad portam dicti monasterii, quod nulla mulier ingredi potest, rogavit humiliter Fr. Petrum de Monte-S. Joannis, monachum dicti monasterii, ut sibi faceret portari aliquid de reliquiis dicti Fr. Thomæ, & poni faceret super dicto guttore: qui Fr. Petrus annuens petitioni ejus, fecit per Sacristam portari caput dicti Fr. Thomæ, quod erat in sacrario dicti monasterii, & poni super gutture dictæ mulieris: quæ mulier in recessu suo vomens humores conglutinatos, ad instar frosti carnis, fuit ad plenum sanata in via de dicta infirmitate gutturis. Interrogatus quomodo scit, dixit, quod ipse interfuit, & vidit supponi dictum caput super gutture dictæ sororis suæ, & eo remanente in dicto monasterio infra tres dies ivit Pipernum, & invenit dictam sororem suam sanam de dicta infirmitate: & ipsa narravit illi, quod prædicto modo fuerat sanata in via, quando redibat a dicto monasterio. Interrogatus de tempore, dixit, quod jam est quasi annus unus elapsus: de mense dixit se non recordari; tamen dixit, quod fuit quodam die Dominico post prandium. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod fuerunt præsentibus ipse testis, & supradicti Fr. Petrus & Sacrista & mater sua. Interrogatus de nomine Sacristæ, & si viveret, dixit, quod vocatur Fr. Ricardus de Fundis, qui vivit, & exercet officium Sacristæ in dicto monasterio. Interrogatus de loco, dixit, quod ante portam primam dicti monasterii fuit suppositum dictæ mulieris gutturi caput Fr. Thomæ: quæ mulier postea sanata fuerat in via in suo reditu prædicto. Interrogatus ad cujus vocationem ipse ivit ad videndum prædicta, dixit, quod ad petitionem suæ matris, & dictæ sororis suæ. Interrogatus, per quæ verba dicta mulier oravit & se commendavit dicto Fr. Thomæ, dixit se non audivisse verba: tamen vidit, quod dicta soror sua humiliter & cum devotione genu flexit, quando dictum caput fuit positum super gutture suo. Interrogatus, quanto tempore fuit passa, & quot diebus vidit eam patientem dictam infirmitatem, dixit, quod a tempore suæ pueritiæ habuerat guttur grossum & inflatum, & viderat eam sic. Interrogatus, quanto tempore dicta mulier fuit & permansit sana de dicta infirmitate, dixit, quod a die dicti miraculi circa fuit & est sana. Interrogatus, quo loco dicta Soror sua & ipse fuerint oriundi, dixit quod de Piperno. Interrogatus si dicta soror sua sit nupta, dixit, quod ante dictum miraculum erat subarrhata viro, qui eam propter dictam deformitatem recusabat traducere, sed post dictum miraculum consummavit matrimonium cum ipsa, & ex eo habet prolem. Interrogatus de nomine matris suæ, & de nomine viri sororis suæ, dixit, quod mater vocatur Bellitia, & dictus vir vocatur Nicolaus.

57 Item interrogatus si scit alia miracula dicti Fr. Thomæ: dixit se audivisse a patre suo, quod ipse fuerat sanatus miraculose de dolore iliaco meritis dicti Fratris Thomæ, cui se devote commendavit. Item dixit se publice audivisse dici in monasterio supradicto, quod Nicolaus Maximi de Piperno, qui ex quadam percussione, quam habuerat in brachio, habuit & habet os brachii sui incisum & separatam, ita quod omnem virtutem, actum & potentiam ipsius brachii perdiderat, & a nemine poterat curari; meritis dicti Fr. Thomæ, cui de-

vote se commendavit, fuit miraculose plene restitutus & ad omnem virtutem, potentiam & actum dicti brachii sui, etiam osse brachii remanente diviso: & hoc miraculum dixit esse publicum in dicto monasterio & castro Piperni. Item dixit se publice audivisse dici in dicto monasterio, quod Fr. Petrus Francisci de Piperno, Conversus dicti monasterii, qui a Spiritu maligno fuit vexatus & impeditus, portatus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, fuit ibi miraculose subito liberatus: & hoc miraculum dixit similiter esse publicum in dicto monasterio & in castro Piperni prædicto.

a *Diffas tribus a Piperno millaribus versus Bara-boream Maenta vulgo dictum: quod quomodo hic, & curius infra, Tracensis esse diocesis dicatur, non capimus, nec quæ sit illa diocesis. Locorum sunt suades, ut credatur ita contrarium ac forte utriusque scribi pro Terracineni quasi Tracensis; hanc enim ad mare sitam Maenza respicit, soli 15 passuum millibus remota. Sic infra veniens de Traten. legi posset de Tracena.*

b *Itali parlatorio, parlagio, parlamento, loca sunt colloquiis destinata.*

c *Sic Itali ichthyopolis, & quoscunque alios piscaria rei curatores nominant.*

d *Bredo & brodetto Itali jus & jusculum carnis aut piscium: hinc illis brodium. Gaudemus Brixianus Episcopus tractatu sine ullaione, sine brodio.*

e *Franciscum hunc Episcopum interfuisse requirit S. Thomas supra in Actuum. 63 traditur, ab de eo actum.*

f *Florentinum Itali Perretino, supra Anagninam situm.*

CAPUT VII.

Deo Sacerdotes Ordinis Predicatorum cum alio teste 14 die Augusti auditi.

58 **D**e Sabbati, quarta mensis Augusti ejusdem secundæ Indictionis, ibidem Fr. Guillelmus de Thoco, Ordinis Fratrum Predicatorum, Sacerdos & antiquus Religiosus, Prior loci Predicatorum in Benevento, testis citatus & juratus simili modo, quo supra, super dicta inquisitione dicere veritatem: & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod vidit eum scribentem super librum de Generatione & corruptione, quod credit fuisse ultimum opus suum in philosophia: & audivit eum prædicantem & legentem, & magnus populus confluxerat cum devotione ad audiendam prædicationem suam: dixit etiam, quod fuit homo dulcis, humilis, despectivus temporalium honorum, purissimus & castus; adeo quod communiter dicebatur esse Virgo, sicut ab utero matris suæ: & hoc affirmavit Fr. Petrus de Sectia, Procurator Predicatorum in Anglia, qui prædicavit in funere dicti Fr. Thomæ in ipsa prædicatione, quæ dicebat se audivisse in morte sua generalem confessionem ipsius, & tota vita ejus fuit aut orare & contemplari, aut legere, prædicare & disputare, aut scribere, aut dictare: & quod fuit adeo sobrius quod numquam curabat de delicantia & singularitate ciborum, nec de cultu vestimentorum. Item dixit se audivisse a Fr. Raynaldo de Piperno socio dicti Fr. Thomæ de scientia ipsius, quod ejus scientia non fuerat a naturali ingenio acquisita; sed per revelationem & infusionem Spiritus sancti: quia numquam ponebat se ad scribendum aliquod opus, nisi præmissa oratione & effusione lacrymarum: & quando in aliquo dubitabat, recurrebat ad orationem, & perfusus lacrymis de ipso dubio revertebatur clarificatus & doctus: & hoc testimonium retulit ipse testis, & multis aliis publice in scholis dictus Fr. Raynaldus, cum lacrymis asserendo, quod ipse fuerat prohibitus a dicto Fr. Thomæ, quod in vita sua nemini revelaret.

59 Item dixit, quod audivit frequenter ab ore Domini Francisci de Amore, de Alatro, Vicario Domini

alium a monacho scriptum.

Guillelmus de Thoco Ord. Predic.

testis de universis, sanctitate vita

scientia ipsius, fuit.

A mini Episcopi Nolani, quod ipse Dominus Franciscus frequenter audivit ab ore Fratris Raynaldi, socii prædicti Fr. Thomæ, quod, quando scribebat dictus Frater Thomas super Isaiam, venit ad quemdam passum Scripturæ, quem non poterat intelligere plene: & multis diebus afflixit se orationibus & jeuniis, rogans Deum, ut revelaret illi secretum dictæ scripturæ. Post aliquos vero dies dictus Fr. Raynaldus audivit noctis tempore dictum Fr. Thomam in camera sua loquentem cum aliis, cum quibus vel quo nesciens. Post quam locutionem statim prædictus Fr. Thomas rogavit dictum socium suum, ut accenderet sibi candelam, qua accensa, dixit ei: Scribatis in quaterno super Isaiam. Et cum diu scripisset, & expedivisset dictum passum dubium, dixit ei: Fili, vade ad quiescendum. Qui genuflexus petivit cum lacrymis, & adjuravit eum, ut revelaret sibi cum quibus vel quo fuerat locutus. Qui ne videretur contemnere nomen Domini, per quod adjuratus erat, prorupit in lacrymas, & dixit, quod Deus misertus ejus, misit ei beatos Apostolos Petrum & Paulum, qui ipsum locum dubium & secretum plenissime docuerunt, & addidit: Ex parte Dei tibi præcipio, quod hæc in vita mea non audeas revelare. Interrogatus quomodo ipse sciret supradicta, quæ dixit de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse vidit & cognovit dictum Fr. Thomam, & conversatus fuerat cum eo pluribus vicibus Neapoli, & audivit etiam dici, & referri prædicta a pluribus Religiosis & secularibus antiquis, qui cum cognoverunt, & conversati fuerunt cum eo, & specialiter a supradicto Fr. Raynaldo, & a Domino Bartholomæo de Capua.

60 Item interrogatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, si qua sciret facta fuisse sive in vita sive in morte sive post mortem ipsius, dixit, quod communiter narrantur inter Fr. Prædicatores miracula facta in vita dicti Fr. Thomæ ejus meritis: primum scilicet de dente superfluo, quem Parisiis surgens de somno invenit supervenisse sibi, qui eum impediabat in locutione: qui cum deberet determinare unam questionem, nesciens quod remedium adhiberet, ad consuetum orationis locum accessit, & orando dens in ejus manu cecidit, quem socio suo ostendit: & ad recolendum beneficium Dei secum magno tempore portavit dentem eundem. Hoc prædictus deponens dixit se frequenter audivisse a Domino Thomasio de S. Severino, Comite Marisci, dicti Fr. Thomæ nepote, & a Fr. b Tholomeo, Episcopo Torcellanensi, qui est in Curia cum Domino c Sabinensi, qui fuit studens Fr. Thomæ, & multa de ejus sanctitate & scripsit. Interrogatus de tempore, quo prædicta audivit, dixit, quod audivit prædicta a dicto Fr. Tholomeo de mense Augusti proxime præteriti anni primæ Indictionis, quo ipse testis fuit in Curia Romana, sed a Domino Comite prædicto, dixit se audivisse, ut credidit de mense Novembris, anni xv Indictionis proxime præteritæ. Item dixit prædictus deponens, quod audivit a dicto Fr. Tholomeo quod, cum socius dicti Fr. Thomæ supradictus Fr. Riccardus infirmaretur febre continua, dictus Fr. Thomas Reliquias S. Agnetis, quas ad colulum pro devotione gestabat, posuit super pectus infirmi, orans pro ipso B. Agnetem, & immediate curatus est. Interrogatus de tempore, dixit, quod audivit eodem tempore & mense quo fuit in Curia Romana. Item dixit quod audivit communiter dici a Fratribus antiquioribus dicti Ordinis Prædicatorum & a Domino Comite prædicto, quod quando dictus Fr. Thomas fuit factus Magister in Theologia, cum oraret, missus fuit ad eum Fr. quidam de Caputio senex, qui ei dixit, quod secare reciperet Magisterium, & nihil aliud proponeret pro suo principio nisi hoc: Rigans montes de superioribus suis &c. quod dictus Dominus Comes audivit ab ore dicti Fr. Thomæ, sicut retulerat ipsi testi.

Interrogatus de tempore, dixit ut prius.

61 Item dixit idem deponens, quod, cum rediens de curia proxime præterito anno, circa finem Decembris transiret per Anagninam, & esset ibidem in conventu Prædicatorum, audivit a Fr. Roberto de Sicilia, qui magnus Frater est in Ordine & Lector & solennis prædicator, quod ipse cum Fr. Stephano avunculo suo viro admodum Religioso. . . . quod, quando Fr. Thomas prædictus fuit in carcere in castro Montis-S. Joannis, extractus de Ordine per fratres suos, cum nullo modo veller deponere habitum, nec mutare propositum suæ voluntatis, volentes ipsum omnino extrahere, miserunt ad ipsum juvenulam pulcherrimam & ornatam, quæ ipsum induceret ad peccandum: quod cum ipse Fr. Thomas vidisset, & sensisset in se carnis stimulum excitari, assumpto de camino ardente titione, ipsam cum indignatione expulit, & accedens ad angulum camerae signum Crucis cum summitate titionis in pariete impressit & diu orans cum lacrymis petivit a Deo, ut numquam sentiret carnis stimulum, quod ejus integritatem mentis & corporis violaret: & sic orans obdormivit. Et ecce ad ipsum in visione missi fuerunt duo Angeli, qui ei revelaverunt a Deo esse exauditum, & de pugna, quam habuit, habuisse triumphum: & hinc inde strinxerunt ipsum in renibus, & dixerunt: Ecce ex parte Dei cingulo castitatis cingimur te, quod nulla possit tentatione dissolvi: qui in illa strictura sensibilem sentiens dolorem, clamavit & excitatus est, quod excitatus noluit revelare, ad quid clamasset. Postmodum vero hæc & alia multa revelavit prædicto socio suo pro ejus consolatione.

62 Item dixit, quod, cum dictus deponens esset in Marisco cum dicto Domino Comite Marisci, & inquireret miracula, quæ Deus meritis dicti Fr. Thomæ de Aquino fecerat tam in vita quam post mortem, de mandato Provincialis Regni Sicilia, qui hoc mandaverat ad intimandum Summo Pontifici; Domina Catharina neptis dicti Fr. Thomæ, mater Domini Rogeri de Marra, Domina antiqua & admodum devota, coram ipso deponente, iudice & Notario publico, & testibus juratis ad sancta Dei Evangelia, dixit se audivisse a Domina Theodora matre Fr. Thomæ prædicti, quod cum esset in castro suo Rocca-Sicæ, venit ad ipsam quidam eremita, Fr. Bonus nomine, qui in monte dictæ Rocce-Sicæ cum multis aliis vitam eremiticam duxerat, & Sanctus reputabatur ab omnibus regionis illius, & dixit ei: Gaude Domina, quia tu es prægnans, & paries filium, quem vocabis Thomam: tu & vir tuus cogitabitis ipsum facere monachum in monte-Casino, sed Deus de illo aliter ordinavit, quia erit Frater Ordinis Prædicatorum, tantæ sanctitatis & scientiæ, quod similis suo tempore non possit inveniri. Dixit etiam quomodo fuit nutritus in monasterio prædicto, inde missus Neapolim, ubi intravit Ordinem Fratrum Prædicatorum, & quomodo mater voluit ipsum videre, & fratres fugaverunt ipsum Romam ad conventum S. Sabina, & quomodo dictus Frater inde fuit captus a fratribus suis, qui erant cum Imperatore Frederico, & missus cum habitu dicti Ordinis ad matrem suam: & quomodo servatus fuit in carcere usque ad reditum fratrum suorum, & quod in ipso carcere habuit impugnationem ut dimitteret habitum, quem numquam dimittere voluit: & quomodo in carcere sorores suas docuit litteras, & ipse alia multa didicit: & quod tandem victi parentes, & fratres sui ejus constantia, restituerunt ipsum Ordini, & tunc missus fuit Coloniam ad studium. Interrogatus coram quibus facta fuit dicta depositio, dixit, quod fuit coram dicto Domino Comite, & Domina Suena consorte ejus Comitissa & militibus de sua familia, quorum non recordatur. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit in proxime præterito anno primæ Indictionis de mense

A mense Februarii, ut credit: de de dixit se non recordari.

63 Item dixit deponens, quod, cum esset in monasterio Foix-novæ, & expectaret ibi prædictum Dominum Episcopum Viterbiensem, Inquisitorem dictorum miraculorum dicti Fr. Thomæ per Summum Pontificem constitutum; pridie ejus diei Dom. Petrus de Fundis, monachus dicti monasterii, qui erat unus de testibus miraculorum dicti Fr. Thomæ, dixit dicto deponenti: Attende Fr. Guillelme; quia ego non potero venire Neapolim, quia patior podagram in pedibus: rogo tamen dictum Sanctum, quod suis meritis Deus me liberet. Qui promisit Sanctum rogare, qui cum adhuc gravaretur, prædictus deponens eundem cum lacrymis rogavit: & rediens ad locum ubi patiens sedebat in claustrum secundo, invenit ipsum liberum & sanum incedentem: & secundo die equitavit cum aliis, & venit Neapolim. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit de mense Julii xvi: ejusdem die. Interrogatus coram quibus, dixit, quod solum ipsum patientem invenit, & querentem; sed sua infirmitas fuit nota omnibus de monasterio, & similiter curato: nescit tamen si adverterunt. Item dixit, quod, cum esset in monasterio Foix-novæ, quædam mulier venit ad ipsum, nomine Stephania de Rocca, habitatrix castri Sompni, hydropica & toto corpore tumida, venit ad portam dicti monasterii, rogans, quod portarentur ei Reliquiæ Fr. Thomæ de Aquino; quia ad ipsum conceperat devotionem, & credebatur ejus meritis curari. Ad quam, cum dictus deponens cum multis monachis detulisset aliquid de Reliquiis prædictis: quia mulier dictum monasterium non audebat intrare, facta ibi oratione ab ipsa infirma & monachis, & applicatis ad pectus infirmæ Reliquiis, recessit & in via recedendo curata est, & misit filium suum hoc intimare dicto deponenti & monachis, quod etiam dictus deponens a multis aliis audivit; quia perfecte curata fuit a die, quo ipsas Reliquias vidit & venerata est. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit mense Junio die xxi: ejusdem mensis præsentis anni secundæ Indictionis.

64 Item dixit, quod eodem anno & mense, die xxi: ejusdem mensis, cum dictus deponens esset in ostio dicti monasterii, venit quædam paupercula de Campeneto, nomine Maria de Nicolao, & asseruit coram multis, quod cum diu fuisset paralytica, venit tremens, ut posset, colligendo spicas, ut paupercula, ad scartias dicti monasterii: quam cum Conversi dicti monasterii vidissent tremantem, consuluerunt ei, ut voveret se dicto Fr. Thomæ, qui pro certo eam liberaret: quæ cum votum fecisset, deferre candelam accensam, & mittere ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, immediate curata est. Interrogatus coram quibus, dixit, se ignorare nomina Conversorum illorum. Item dixit, quod Nicolaus de Leone de Sompni cum esset in agro solus, subito gravis dolor eum apprehendit in fœca, tam fortiter quod non credebatur posse reverti in domum suam: tunc recollens se vidisse, quod multa miracula faciebat Deus ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ ejus meritis, cum magna devotione vovit ipsum sepulcrum visitare discalceatis pedibus cum lapide suspenso ad collum: & confestim liberatus est plene, & sequenti die venit ad dictum deponentem, & narravit ei miraculum. Interrogatus coram quibus dictum miraculum factum fuit, dixit, quod nullum testem dicti miraculi habuit, cum fuisset solus; sed de solutione voti, dixit, quod interfuit Dominus Riccardus de Fundis, monachus & Sacrista dicti monasterii, cui narravit miraculum ipsum cum lapide suspenso ad collum. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit mense Julio, die xvi: ejusdem præsentis anni secundæ Indictionis. Item dixit, quod Jacobus, filius Petri de Thibaldo, de Piperno venit ad dictum deponentem, & narravit ei

quod, cum ipse pateretur dolorem vehementissimum in brachio dextro; in die, quo actualiter patiebatur febrem & dolorem, vovit se dicto Fratri Thomæ de Aquino, quod si ejus meritis a Deo curaretur, iret ad sepulcrum ejus discalceatus, & portaret candelam, & faceret ibi cantari unam Missam. Quo facto voto, statim dimisit eum febris & dolor, & numquam postmodum sensit. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit de præsentis anno secundæ Indictionis de mense Februarii, die xx in Dominica. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod interfuerunt Domina Thomasia mater sua cum tota familia sua, & Naldus frater ejusdem Jacobi.

65 Item dixit, quod Nicolaus Maximi de Piperno, cum fuisset percussus in brachio dextro, & os fuisset fractum, remediis medicinarum curatus fuit a vulnere, os fractum remanente: qui cum brachium movere non posset, ad inductionem aliorum vovit dicto Fr. Thomæ, parcere inimicis, & brachium ceræ ad ejus sepulcrum portare; qui facto voto dormivit, & excitatus cognovit se plene curatum, & cepit plicare dictum brachium sicut sanum, & de ipso operari. Quod miraculum volens videre dictus deponens, fecit dictum Nicolaum rogari, ut ad ipsum veniret: qui venit usque ad sepulcrum, & ibi expoliens brachium, ut ostenderet miraculum, dictus deponens manu sua brachium tetigit, & ut visum est ei, os fractum invenit, ut ex tactu perpendere potuit. Interrogatus de tempore, dixit, quod hoc anno præsentis secundæ Indictionis, de mense Martii: de die vero non recordatur. Interrogatus, qui interfuerunt, dixit, quod sola uxor dicti Nicolai interfuit, quando dictus Nicolaus fecit votum. Item dixit, quod Petrus Balie de Piperno, cum multis annis incepisset perdere lumen, fere per annos decem, ultimo totaliter perdidit; & tunc faciens se duci ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, & ibi votum faciens & orans, surrexit plene illuminatus. Interrogatus de tempore, dixit, quod fuit illo anno, cum mortuus fuit Fr. Thomas prædictus: nescivit tamen dicere de mense, nec de die. Interrogatus coram quibus, dixit, quod non recordabatur, qui monachi tunc fuerint præsentibus vel seculares: hoc miraculum narravit dictus Petrus prædicto deponenti, cum occurrisset ei in porta Piperni. Item dixit prædictus deponens, quod veniens ad monasterium Foix-novæ, intrans sacristiam, fecit sibi ostendi per Dominum Riccardum de Fundis Sacristam, scrinium, in quo aliquid de ossibus corporis dicti Fr. Thomæ erat repositum: ad quæ ossa cum debitam fecisset reverentiam, aperiens scrinium, sensit magnum odorem dissimilem odoribus aliarum rerum naturalium: de quo odore cum interrogasset dictum Sacristam, juravit super altare, quod nihil odoriferum umquam apposuit: sed dixit, quod sic redolent omnia ossa dicti Fr. Thomæ: & dixit idem deponens quod secundum dispositionem devotionis suæ & aliorum aliquando redolebant dicta ossa odorem plus vel minus. Interrogatus de tempore, quo ipse vidit ipsas Reliquias, dixit, quod hoc anno præsentis secundæ Indictionis in Octava Paschæ, & deinde usque ad diem xv mensis Julii, quo inde recessit, pluries vidit Reliquias prædictas.

66 Eodem die ibidem Fr. Antonius de Brixia de Ordine Prædicatorum, Sacerdos studens in conventu Neapolitano, testis citatus & juratus in forma supradicta, sub eadem inquisitione dicere veritatem: & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit dici & recitari in insula Cypri a quodam Fr. Nicolao de Marsiliaco, dicti Ordinis Prædicatorum, antiquo Capellano, & Consiliario Regis Cypri, qui fuerat discipulus dicti Fr. Thomæ, & conversatus fuerat per longum tempus cum eo Parisiis, quod hic Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis honestæ, & inter alia fuit præcipuus paupertatis amator, adeo quod, dum scriberet

A beret Summam contra Gentiles, non habebat cartas
 de papyro, in quibus illam scriberet, ita quod illam
 scripsit in schedulis minutis; & fuit homo magnæ ho-
 nestatis, & semper fugiebat consortia mulierum. Item
 dixit, quod audivit dici, quod dictus Fr. Thomas fuit
 contemptor bonorum temporalium, & inter alia audi-
 vit dici, quod dictus Fr. Thomas ingressus civitatem Pa-
 risiorum dixit: Potius habere vellem Chrysostomum su-
 per Mattheum, quam istam civitatem. Item interro-
 gatus si sciret alia miracula de dicto Fr. Thoma, dixit
 quod audivit frequenter a Fr. Alberto de Brixia, viro
 maximæ sanctitatis & Lectore Brixienfi, quod dictus Fr.
 Thomas tantæ fuit sanctitatis, quod multis miraculis cla-
 ruit, & dictus Fr. Albertus existens specialis imitator
 doctrinæ dicti Fr. Thomæ, frequenter legendo asserbat
 dictum Fr. Thomam sanctum esse, quasi sibi de ejus san-
 ctitatis constaret gloria, dicens: Ego scio, Fratres
 carissimi, quod ipse est magnus Sanctus in celo: de cu-
 jus assertionem frequenter audita dictus deponens cum alio
 socio suo dictum Fr. Albertum diu rogaverunt, &
 tandem adjurationibus compresserunt, ut eis diceret,
 quomodo tam certitudinaliter dictum Fr. Thomam asse-
 reret esse sanctum in vita æterna: qui, ne videretur no-
 men Domini contemnere, per quod fuerat adjuratus,
 dixit: Filii carissimi, vos scitis, quomodo secutus sum
 in omnibus doctrinam Fr. Thomæ de Aquino, & fre-
 quenter admiratus sum, quomodo potuit in tam par-
 vo tempore, quo vixit, ad tantam sanctitatem &
 scientiam pervenire: unde cum super hoc mirabili Deum,
 Beatam Virginem, & B. Augustinum frequentius exo-
 rassem, ut ostenderetur ejus gloria, quam habebat;
 quadam vice me in orationem projecit ante altare Beatæ
 Virginis, & cum intensius cum lacrymis diu exoras-
 sem, vigilantibus mihi in oratione apparuerunt duæ re-
 verendæ personæ cum splendore mirabili & ornatu,
 quarum una mitram portabat in capite, alia erat in ha-
 bitu Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui coronam
 portabat in capite auream, intextam lapidibus pretio-
 sis, & habebat circa collum duos annulos, argenteum
 & aureum, & in pectore habebat magnum lapidem pre-
 ciosum, qui Ecclesiam illuminabat: cappam vero gesta-
 bat insertam per totum lapidibus pretiosis; tunicam
 vero & caputium candoris nivei. Qui Fr. Albertus
 stupefactus de visione mirabili, projecit se ad pedes
 eorum, orans, ut ei indicarent, qui essent, qui ei tam
 mirabiles apparerent. Et tunc ille, qui mitram gesta-
 bat, respondit: Quid, Fr. Alberte, sic admiraris? Exau-
 ditæ sunt preces tuæ: & ecce nunc manifesto tibi, quod
 ego sum Augustinus Doctor Ecclesiæ, qui missus sum
 ad te, ut tibi indicarem doctrinam & gloriam Fr. Tho-
 mæ de Aquino, qui mecum est. Ipse enim est filius meus,
 qui doctrinam Apostolicam & meam in omnibus est se-
 cutus, & Ecclesiam Dei sua doctrina illuminavit: quod
 designant lapides pretiosi, & præcipue lapis quem ge-
 stat in pectore, qui designat intentionem rectam, quam
 ad defensionem fidei habuit, & declarationem ostendit:
 qui lapides pretiosi & præcipue lapis iste, libros multos,
 & opera scripturæ suæ, quæ composuit, significant quod
 mihi in gloria est æqualis, excepto quod ipse in Virgi-
 nitatis aureola me excedit. Post quæ dictus Fr. Albertus
 prohibuit dicto deponenti & socio, ne in vita sua prædi-
 cta alicui revelarent, nisi fieret inquisitio de ejus mira-
 culis & Canonizatione. Interrogatus, qui fuerint præ-
 sentes, quando prædicta revelavit, dixit, quod non
 alius, nisi ipse deponens, & Fr. Janinus ejus socius de
 Brixia, qui mortuus est. Interrogatus de tempore,
 dixit, quod sunt jam novem anni, quibus prædicta
 audivit, de mense Januarii, de die dixit se non recor-
 dari. Interrogatus de loco, dixit, quod hæc eis reve-
 lavit dictus Frater Albertus in cella sua.

67 Item dixit, quod audivit a dicto Fr. Alberto,

quod, quando mortuus fuit dictus Fr. Thomas, D
 Dominus Albertus Teutonicus, cum esset in mensa
 in Quadragesima, subito prorupit in lacrymas, qui
 quærenti Priori, cur lacrymatus fuisset, dixit supradic-
 to Fr. Alberto & Priori conventus: Ego dico vobis
 graves rumores; quia Fr. Thomas de Aquino filius
 meus in Christo, qui fuit lumen Ecclesiæ, mortuus
 est, & mihi revelatum est a Deo: & tunc Prior nota-
 vit, & compertum est tunc fuisse mortuum, quando
 hoc fuit revelatum. De tempore, socio & loco, di-
 xit ut prius. Item dixit, quod audivit a Domino
 Gratia de Brixia Ordinis S. Benedicti, qui erat homo
 magnæ sanctitatis & scientiæ, imitator doctrinæ Fr.
 Thomæ, qui dixit prædicto deponenti, cum mentio
 esset de Fr. Thoma prædicto: Fili, ego vidi & Deus mi-
 hi revelavit, quod B. Augustinus, & Fr. Thomas
 sub eodem jugo erant ambulantes in gloria Paradisi,
 & scio, quod sanctus Fr. Thomas fuit maximæ puri-
 tatis. Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt de-
 cem anni de mense Novembris in festo B. Cecilie. In-
 terrogatus, qui fuerunt cum eo, quando hoc audivit,
 dixit quod de socio non recordatur. Interrogatus de lo-
 co, dixit, quod fuit in camera dicti Fr. Gratia juxta ec-
 clesiam S. Clementis de Brixia. Item dixit, quod au-
 divit a Fr. Nicolao de Marfiliaco, Consiliario & Cap-
 pellano Regis Cypri, Ordinis Fratrum Prædicatorum,
 qui fuit Parisiis discipulus dicti Fr. Thomæ, magnæ san-
 ctitatis & scientiæ, qui dicto deponenti dixit cum lacry-
 mis: Fr. Antoni, ego fui cum Fr. Thoma Parisiis, &
 coram Deo dico, quod numquam vidi hominem tantæ
 puritatis & paupertatis amatorem; quia cum scriberet &
 componeret librum contra Gentiles, non habebat cartas,
 sed in schedulis scribebat ipsum: cum tamen certum erat,
 quod potuisset habere, sed de temporalibus non curabat.
 Interrogatus de tempore, dixit, quod sunt anni xii,
 de mense Septembri, de die, dixit se non recordari.
 Interrogatus de iis, qui interfuerunt, dixit, quod
 fuit Fr. Petrus Mantuanus, & quod plures alii, de
 quorum nominibus, dixit se non recordari. Interroga-
 tus de loco, dixit, quod fuit in conventu Nicosenfi in-
 sulæ Cypri in scholis conventus.

a In Actis num. 29, scriptor putabat Petrum de Sella ha-
 buisse orationem fanebrem, sed a S. Thoma apparente odolus est
 fuisse Rainaldum socium.

b Hic est Ptolomeus Lutensis Ordinis Prædicatorum, cujus
 Annals extant, factus anno 1328, Episcopus Torcellanus in
 una insularum circa Venetias, mortuus circa an. 1322.

c Hic est Guilielmus Petri de Geding Ordinis Prædicatorum,
 Cardinalis Episcopus Sabini.

d Extant nonnulla de sancto obitu & miraculis in Annalibus
 ad annum 1274.

e Ignota vulgari Italico vox: propriam igitur Priorem
 esse oportet, a Longobardis, aliter similis nota barbaris, Ita-
 liam infestantibus, reliquam: ut enim nobis a schæren tondere denota,
 schære-bösch minutorum lignorum sylva dicitur, sapissimæ sili-
 tis: ita potius ab eadem radice simile formari nomen ageris, in
 quibus messorum laborant, significandis accommodatum, quæ pro-
 pria hujus vocis notio esse videtur.

f Sive censuræ, quæ Italis antea dicitur: Francis hanc.

CAPUT VIII.

Testes sex ex monasterio Fossa-nova, ex Ordine Prædi-
 catorum & alii diebus 14, 15, 16 & 17 Aug-
 gusti auditi.

68 Eodem die ibidem Maphæus Aconajocus de
 Barello, testis citatus & juratus in forma præ-
 scripta super dicta inquisitione dicere veritatem: &
 interrogatus primo super vita & conversatione dicti
 Fr. Thomæ,

A Fr. Thomæ, dixit se ex certa scientia nihil scire inde; sed ex auditu, dixit quod publice audivit dici pluries a Religiosis & laicis antiquis, quod dictus Fr. Thomas fuit homo sanctæ vitæ & conversationis, & quod Deus fecerat & faciebat multa miracula meritis Fr. ipsius Thomæ. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula ipsius Fr. Thomæ, dixit quod ipse una vice accessit cum Abbate Thomasio, de Marchia Canonico Sacerdoti ad Castrum S. Severini ad ecclesiam S. Severini, quæ est in ipso castro, secundum quod ipse alias consueverat accedere ad videndum certas Reliquias Sanctorum, quæ sunt in dicta ecclesia, inter quas est una manus dicti Fr. Thomæ, & præsentis dicto Abbate Thomasio adoravit dictas reliquias, & dictam manum prædicti Fr. Thomæ, sicut homo, qui habebat & habet magnam devotionem dicto Fr. Thomæ, sicuti Sancto: & prædictus Abbas Thomasio fuit trussatus de ipso, pro eo, quod adorabat dictam manum: qui Abbas Thomasio in continenti post ipsam derisionem incepit totus tremere, & dicere: Ego non video. Et statim vocavit Sacerdotem, cui confessus fuit cum magna contritione & cum magno planctu: post quam confessionem & absolutionem receptam, adoravit dictam manum, & statim cessavit tremere caput suum, & recuperavit visum, sicut ipse Abbas Thomasio tunc publice asseruit. Interrogatus quomodo ipse sciret prædicta, dixit, quod ipse vidit dictum Abbatem Thomasiū post dictam derisionem totum tremorem, & post confessionem, absolutionem & adorationem prædictæ manus, a prædicto clam factam per eundem Abbatem Thomasiū ipso teste præsentis, vidit ipsum liberatum a dicto tremore: sed carotiam visus, & restitutionem ipsius visus, dixit se nescire, nisi per confessionem dicti Abbatis Thomasiū, qui prædicta sibi & dicto Cappellano prædictæ Ecclesiæ asseruit. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod non fuerunt præsentibus cum dicto Abbate Thomasio, nisi ipse testis & Cappellanus dictæ Ecclesiæ, qui nunc defunctus est. Interrogatus cui Sacerdoti fuit confessus dictus Abbas Thomasio, dixit, quod prædicto Cappellano. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus, an ex tunc semper fuit sanus de dicta infirmitate, dixit, quod sic.

69 Die Lunæ vi dicti mensis Augusti, secundæ Indictionis, ibidem Dominus Jacob Capuanus de Neapoli miles testis citatus & juratus in infra scripta forma dicere veritatem: & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se nihil inde scire ex certa scientia, sed audivit dici per vocem publicam, quod fuit homo magnæ scientiæ & sanctæ vitæ & conversationis honestæ. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula de dicto Fr. Thoma, dixit, quod ipse recepit in se beneficium miraculosum ex meritis ipsius Fr. Thomæ; videlicet cum ipse haberet in oculis humorem sanguineum, ex quo patiebatur gravem dolorem in oculis, & accederet peregre ad urbem, audita in via fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ, devotione assumpta declinavit ad monasterium Fossæ-novæ supradictum, in quo corpus dicti Fr. Thomæ quiescit: & cum magna devotione ante sepulcrum ipsius Fr. Thomæ genuflexit, & inclinavit caput suum, apponens super ipso sepulcro, & oculis suis tangens sepulcrum ipsum oravit ad Deum, ut meritis Fr. Thomæ liberaret eum a dicta aegritudine oculorum, & dixit ibi Pater noster: & statim exurgens, antequam ad alios actus diverteret & ecclesiam exiret, fuit liberatus a morbo oculorum prædicto. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit olim in anno primæ Indictionis proximæ tempore Quadragesimali in quinta feria post Dominicam de Passione. Interrogatus, qui fuerint præsentibus, dixit, quod Dominus Petrus Grassus, Dominus Nicolaus Filmarius: Dominus

Tomus I.

Henricus Carrattulus, Abbas Raynaldus Magnotia, & duo alii Clerici de Neapoli, de quorum nominibus, dixit se non recordari. Interrogatus, quibus verbis usus fuit in dicta oratione sua, dixit ut supra. Interrogatus quanto tempore fuerat passus dictam infirmitatem oculorum, dixit, quod per plures dies, antequam tunc recederet de Neapoli. Interrogatus, quanto tempore post dictam liberationem fuit sanus a dicto morbo, dixit, quod semper.

70 Eodem die ibidem Dominus Joannes Blasii Judex de Neapoli, familiaris Excellentissimæ Dominæ Mariæ Regiæ Siciliæ, testis citatus & juratus super dicta inquisitione in prædicta forma dicere veritatem: & interrogatus primo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod ipse fuit homo sanctæ vitæ & conversationis, & magnæ honestatis, & sobrietatis & semper comestebat in resectorio Fratrum, & semel in die tantum. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod ipse vidit eum prædicantem per annos decem & ultra, & conversatus fuit cum eo per annos quinque, & ultra in resectorio & in cella sua: quo tempore semper videbat ipsum celebrantem omni die, & vidit ipsum per totam unam Quadragesimam prædicantem oculis clausis, contemplativis & directis ad cælum: & prædicatio sua fuit in ipsa Quadragesima super Ave Maria gratia plena, Dominus tecum. Et dum esset cum eo quadam die in cella, & egredieretur dictus Fr. Thomas de ipsa cella sua ad quoddam solarium discoopertum, apparuit illi visibiliter demon in figura cujusdam hominis nigri, & induci pannis nigris: & dum idem Fr. Thomas adverteret, & videret illum esse demonem, ecurrit contra eum cum pugno elevato, & cum percuteret eum ipso pugno dicendo: Quare venisti huc ad teneandum me? & cum appropinquaret ad eum, dictus demon evanuit, nec ibi ultra apparuit. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod interfuit, & vidit. Interrogatus quomodo scit illum fuisse demonem, dixit, quod alias viderat ipsum demonem in quadam crystallo, dum fieret quædam conjuratio demonum: pro inveniendi quodam libro furto substracto cuidam scholari, quem tunc recognovit in illa apparitione, quam fecit dicto Fr. Thomæ. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit se non recordari. Interrogatus de hora, dixit, quod fuit circa horam tertiam. Interrogatus, qui fuerint præsentibus, dixit, quod nullus alius erat præsens, nisi ipse testis, & dictus Fr. Thomas, & ipse demon. Interrogatus de loco, dixit in civitate Neapoli in loco Fratrum Prædicatorum in quodam solario seu b. terratia discooperta juxta cellam, in qua dictus Fr. Thomas habitabat.

71 Die Martis septima dicti mensis, & ejusdem Indictionis, ibidem Fr. Nicolaus de Rocca-Sicca, monachus & Sacerdos monasterii Fossæ-novæ, testis citatus & juratus super dicta inquisitione in forma prædicta dicere veritatem: & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se ex certa scientia nihil inde scire; quia juvenis est, & dictum Fr. Thomam non vidit, sed asseruit se pluries audivisse dici & recitari ab antiquis monachis dicti monasterii, qui dictum Fratrem viderunt & cognoverunt, quod fuit sanctæ conversationis & vitæ, & homo adeo magnæ castitatis, quod videbatur fuisse Virgo, quamdiu vixit, sicut ab utero matris suæ: & quod continue vacabat lectioni, scriptioni, studio & orationi, & quod talem vitam continuavit usque ad mortem: & dixit, quod de prædicta sancta vita & conversatione fuerat & erat publica vox & fama in dicto monasterio, & in castro Piperni, & in aliis locis circumadjacentibus. Item interrogatus, si sciret aliqua miracula dicti Fr. Thomæ, dixit se scire, quod Fr. Joannes Adelasio monachus dicti monasterii quadam nocte de sero existens sanus, subito fuit magnis doloribus corporis cruciatus, adeo quod credebatur mori, & nullum

Oro

inve-

A inveniebat locum quietis: propter quam infirmitatem ex mss. ipse Fr. Joannes habens recursum cum magna devotione ad dictum Fr. Thomam, vovit se dicto Fr. Thomæ, & Deum exoravit, ut meritis ipsius Fr. Thomæ a dictis doloribus & infirmitate liberaret eum: propter quod ipsa nocte statim miraculose apostema, quod creatum erat in corpore suo, fractum fuit, & ipsum misit per secessum, & plene liberatus eadem nocte fuit. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod de sero ipsius noctis, in qua passus fuit, vidit ipsum sanum stantem cum ipso testis, & cum quibusdam aliis monachis ad ignem: & postquam ierunt omnes ad dormiendum, supervenit dicta infirmitas dicto Fr. Joanni: qui cum non posset quiescere, surrexit clamando & dolendo de dictis doloribus, & ipse testis, & plures alii monachi surrexerunt ad clamorem ipsius, & vidit ipsum dictis doloribus torqueri, & graviter affligi, ita quod videbatur mori, ut dixit supra; de mane vero ipse testis accessit ad infirmitarium, in quo jacebat dictus Fr. Joannes, & credens ipsum invenire in periculo mortis, invenit eum sanatum: & dum quæreret ab ipso, qualiter sanatus fuisset, recitavit illi, quod sanatus fuerat per merita dicti Fr. Thomæ per modum supradictum. Interrogatus de tempore, mense & die, quibus evenerunt supradicta, dixit, quod fuit hoc anno præfenti, de mense Januario proxime præterito, ut sibi videtur, quodam die Sabbathi de sero. Interrogatus, qui fuerunt præfentes, dixit, quod ipse testis, Fr. Riccardus de Fundis, monachus & Sacrista dicti monasterii, fuerunt præfentes, & viderunt dictum Fr. Joannem dictis doloribus, ut dixit, graviter torqueri & affligi: modum vero prædictæ liberationis recitavit illi, ut dixit: si vero recitavit aliis & alii interfuerunt, non recordatur. Interrogatus ad cuius vocationem ipse ivit ad videndum prædicta, dixit, quod dictus Fr. Joannes, cum affligeretur doloribus, clamavit dictum Sacristam, & dictus Sacrista vocavit dictum testem. Interrogatus, quanto tempore vidit ipsum postea sanum, dixit, quod dictus Fr. Joannes fuit ex tunc semper sanus ab ipsa infirmitate, ut ipse vidit. Interrogatus unde esset oriundus dictus Fr. Joannes, dixit, quod de Piperno. Item interrogatus, si sciret alia miracula dicti Fr. Thomæ, dixit, quod audivit ab ore Citeris de Piperno, quod dum esset in Piperno, & pateretur in genu suo dolorem adeo gravem, quod non poterat firmare pedem in terra, vovit se cum devotione dicto Fr. Thomæ, & statim sanatus fuit, & adhuc est sanus. Item dixit se audivisse a Nicolao Moleo de Castro-Postertii, quod cum ipse amisisset lumen unius oculi propter quamdam percussione, & transiitum faceret per loca propinqua monasterio supradicto, vidit dictum monasterium: & reducto ad memoriam suam, quod in ipso monasterio jacebat corpus dicti Fr. Thomæ, propter cuius merita Deus fecerat & faciebat plura miracula, vovit se cum devotione dicto Fr. Thomæ, ut restitueret sibi visum dicti oculi. Quo voto facto statim recuperavit visum in oculo prædicto. Interrogatus si de prædictis, quæ deposuit, erat publica vox & fama in dicto monasterio & in locis circumadjacentibus, dixit, quod sic.

72 Eodem die ibidem Fr. Riccardus de Fundis, monachus & Sacrista prædicti monasterii, testis citatus & juratus super dicta inquisitione in forma præscripta dicere veritatem: & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse pluries dici & recitari, quod dictus Fr. Thomas fuit toto tempore vite sue usque ad mortem sanctæ conversationis & vite. Item interrogatus si sciret aliqua miracula ejusdem Fr. Thomæ, dixit se hoc scire, quod Fr. Joannes Adalasia de Piperno quadam nocte, postquam sanus & hilaris ivit ad dormiendum, surrexit cum magnis doloribus dolorosis; & vocavit ipsum Sacristam, ut surgeret & aperiret sibi, & juvaret eum; & ipse Sacrista surrexit, &

aperuit illi: & quæsito ab ipso quid haberet, dixit illi, quod habebat ira vehementem dolorem in corpore, quod moriebat: & projecit se super lectum ipsius, de dictis doloribus multum afflictus: cum ipse Sacrista persuasit eidem patienti, ut voveret se Fr. Thomæ, & rogaret Deum, ut meritis ipsius liberaret eum a dictis doloribus. Postea dictus infirmus fuit portatus ad lectum in infirmitario dicti monasterii, & ipse Sacrista remansit in lecto suo ad dormiendum. De mane vero surgens dictus Sacrista accessit ad dictum Fr. Joannem patientem, ad videndum quid esset de eo, & invenit eum plene sanatum: & quæsito qualiter fuit factus sanus, dixit illi, quod, postquam vovit se dicto Fr. Thomæ, apostema, quod habuerat in corpore, fuit fractum & emisit ipsum apostema per secessum, unde erat sanus factus. Interrogatus in causa scientiæ, dixit, quod fuit præfens, & vidit prædicta, ut supra dixit. Interrogatus de tempore, mense & die, dixit, quod fuit anno præfenti, tempore hyemali, & quod die Sabbathi de nocte: de mense vero & die dixit se non recordari. Interrogatus de præfentibus, dixit, quod ipse testis, & Fr. Nicolaus de Rocca-Sicca præfentes fuerunt. Interrogatus ad cuius vocationem ipse vidit prædicta, dixit, quod ad vocationem dicti patientis, ut supra dixit. Interrogatus, quibus verbis interpositis oravit dictum Fr. Thomam, dixit, quod junctis manibus & elevatis ad cælum dixit: O B. Thoma, rogo te, ut me liberares de istis gravibus doloribus, quibus affligor. Interrogatus, quanto tempore fuit passus dictos dolores, dixit, quod tantum a prima hora noctis, in qua sanus ivit ad dormiendum, & postea surrexit infirmus, ut supra dixit, & stetit tantum infirmus, donec eadem nocte sanus factus fuit. Interrogatus quomodo sciret, quod prædicta infirmitas fuisset apostema, & quod fuerit apostema mortale, dixit, quod Magister Nicolaus Magistri Joannis de Piperno, medicus prædicti monasterii vidit dictum Fr. Joannem sanatum, & secessum ipsius, & judicavit fuisse apostema ita periculosum, quod nullus habens tale apostema secundum naturam & artem medicinæ poterat liberari, & judicavit ipsum miraculose fuisse sanatum.

73 Item dixit, quod quidam, nomine Nicolaus Moleus, de castro Postertii de Campania, qui ex quadam percussione, quam habuerat in supercilio unius oculi, amisserat visum ipsius oculi, veniens de castro Sompni, vidit prædictum monasterium Fossa-novæ: & recordatus, quod in ipso monasterio jacebat corpus dicti Fr. Thomæ de Aquino, de quo audiverat, quod Deus ejus meritis multa miracula fecerat & faciebat; cum devotione statim genuflexit in loco, de quo videbat ipsum monasterium, & ibi oravit, & se recommendavit dictum Fr. Thomæ, & statim miraculose recuperavit visum seu lumen. Interrogatus quomodo sciret prædicta, dixit, quod audivit dicti a dicto Nicolao Moleo, qui sibi prædicta in sacristia dicti monasterii narravit, & exposuit cum juramento. Interrogatus coram quibus narravit sibi prædicta, dixit, quod coram Fr. Nicolao de Rocca-Sicca, qui erat præfens cum ipso. Interrogatus, quo tempore narravit sibi prædicta dictus Nicolaus Moleus, dixit, quod hoc anno præfenti: de mense & die dixit se non recordari. Interrogatus, quanto tempore caruerat visu dictus Nicolaus Moleus, postquam fuerat percussus in dicto supercilio, dixit se non recordari. Interrogatus si cognoverat eum ante, dixit, quod non nisi ex auditu: dixit tamen, quod semper vidit eum sanum postea.

74 Item dixit, quod Jacobus Martellutii de Piperno habebat guttur grossum & inflatum, qui ob devotionem, quam habuit ad dictum Fr. Thomam de Aquino, venit ad dictum monasterium Fossa-novæ, & rogavit ipsum Sacristam, ut reliquias B. Thomæ, quas

habe-

A habebat in sacristia, ostenderet ipsi, & supponeret gutturi suo; & ipse ostendit, & supposuit illi in guttore dictas reliquias Fr. Thomæ: quem euntem & redeuntem ad ipsum monasterium infra triduum cum voto cetero ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ ipse testis vidit plenarie sanatum de ipso guttore. Interrogatus, quæ reliquie Fr. Thomæ sunt illæ, quas supposuit gutturi prædicto, dixit, quod sunt tres modicæ particule de osse colli ipsius Fr. Thomæ. Interrogatus, quanto tempore fuit hoc, dixit, quod hoc anno; de mense & die non recordatur. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod nullus fuit præsens nisi ipse testis, & dictus Jacobus. Interrogatus de loco, dixit, quod fuit in sacristia prædicta suppositio dictarum Reliquiarum. Interrogatus, quanto tempore dictus Jacobus habuerat dictum guttur inflatum, dixit, quod a tempore dictæ suæ nativitatæ, ut ille ei retulit; sed non viderat eum ante. Interrogatus, quanto tempore stetit postea sanus de dicto guttore, dixit, quod semper fuit postea sanus, & semper vidit eum postea sanum. Interrogatus, quibus verbis fuit usus dictus Jacobus, quando superposuit gutturi suo dictas Reliquias, dixit, quod recitavit Pater noster. Item dixit, quod de reliquiis & de capite dicti Fr. Thomæ, quæ fuerunt in sacristia dicti monasterii continue emanat suavissimus odor. Item dixit, quod de illis, quæ deposuit, erat publica vox & fama in prædicto monasterio & in locis circumadjacentibus.

75 Die Mercurii vlti dicti mensis Augusti, ibidem Fr. Leonardus de Cajeta, Sacerdos & antiquus Frater dicti monasterii Fratrum Prædicatorum, testis citatus & juratus super dicta inquisitione in præscripta forma dicere veritatem: & interrogatus primo super vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod fuit homo sanctæ conversationis & vitæ, ut pote qui omni die celebrabat unam Missam, & aliam audiebat aut duas: deinde continue vacabat aut prædicationibus aut lectione aut studio aut scripturæ aut orationibus: fuitque homo magnæ humilitatis & patientiæ; ita quod nunquam videbatur turbari de aliquo: ac etiam magnæ sobrietatis & vigilantie; ita quod modicam horam occupabat in sumendo cibum vel in dormiendo. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quod eum vidit & cognovit, & conversatus est cum eo in Ordine apud Neapolim, ubi continue vidit eum facientem vitam prædictam: & talem vitam, ut ipse vidit, & ab aliis Fratribus audivit, continuavit usque ad ultimum vitæ suæ. Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ, dixit se audivisse a Fr. Raynaldo de Piperno, qui fuit socius continuus Fr. Thomæ, quod cum quodam die, scilicet die Resurrectionis Dominicæ, dictus Fr. Thomas prædicaret in ecclesia S. Mariæ Majoris de urbe, una mulier, quæ longo tempore passa fuerat & patiebatur fluxum sanguinis, stans ad audiendam dictam prædicationem, cogitavit quod si posset tangere simbriam vestimenti ejus, sanaretur a fluxu prædicto: & completa prædicatione dicta mulier tantum fecit, quod tetigit simbriam vestimenti ejus, sicut cogitaverat, & statim sanata fuit. Et dictus testis quæsit a dicto Fr. Raynaldo, quomodo hæc sciebat, dixit, quod prædicta mulier dixerat illi supradicta. Interrogatus coram quibus recitavit prædicta dictus Fr. Raynaldus ipsi testis, dixit, quod coram Fr. Joanne de Cavacia, qui erat tunc Prior Provincialis provincie Romanæ, & coram Fr. Angelo de Termulis, qui erat tunc Prior S. Sixti, qui a longo tempore mortui sunt. Interrogatus de tempore, mense & die, coram quibus audivit dici prædicta, dixit se non recordari; quia jam sunt anni triginta quinque elapsi & plus. Item dixit se audivisse a Fr. Thoma de Fuscis de Urbe, qui fuit discipulus dicti Fr. Thomæ de Aquino, quod ipse audiverat a quodam eremita sanctæ

Tomus I.

vita de Campania, quod ipse eremita tempore mortis D dicti Fr. Thomæ viderat quamdam magnam stellam cadentem super monasterium fossæ-novæ, & vidit duas alias stellas descendentes, quæ sublevarunt dictam magnam stellam ad cælum.

a Cappellanum illius Ecclesiæ, ut infra, aliquoties dicitur.

b Alias terrazzo: ejusmodi autem solaria disseperta habent e Terracis. muros domus urbis Neapolitanæ pro telluris sic appellantur a terra calci admixta, quæ inducitur pavimentum, ne nequam lateres ab aquis pluvii contrahant. Franci quoque terraches dicuntur juges sui terre, muro ac calce firmati, ut gradatim per diversas planities horti aut adesa collibus pendentes, assurgant.

CAPUT IX.

Logotheta & Protonotarius regni & duo Sacerdotes testes VIII Augusti, & XVII Septembris auditi. Conclusio processus.

76 Eodem die, ibidem vir magnificus Dominus Bartholomæus de Capua, Logotheta & Protonotarius regni Siciliæ, testis citatus & juratus in forma præscripta, & interrogatus quid sciret & quomodo de vita & miraculis supradicti venerabilis memoriæ Fr. Thomæ de Aquino, S. Theol. Doctoris, Ordinis Fratrum Prædicatorum, dixit se hæc inde scire de scientia subdistingua, quod, dum ipse venisset ad studium Neapolitanum multum juvenis, ibat frequenter ad locum B. Dominici dicti Ordinis, & conversabatur ibidem cum Fr. Joanne de Caratia prædicti Ordinis Prædicatorum, qui erat homo magnæ auctoritatis & bonus Clericus, multum familiaris dicto Fr. Thomæ, & fuerat scholaris ejus Parisiis & in regno; & tunc erant in dicto loco Fratrum Prædicatorum Neapolis viri Religiosi magnæ scientiæ, auctoritatis & reverentiæ, Fr. Eufanon de Porta, Fr. Jacobus de Mazano, Fr. Trojanus, Fr. Mattheus de castro-Majoris, Fr. Hugo de Magdalan. & Fr. Joannes de S. Juliano antiquus Frater valde, homo magnæ vitæ & humilitatis, qui dicebatur notorie dictum Fr. Thomam de Aquino recepisse in Ordine Prædicatorum: & audivit dici dictus testis ab eodem Fr. Joanne de Caratia, & ab ipso Fr. Joanne de S. Juliano, & ex quodam communi præloquio, quod pater dicti Fr. Thomæ, origine nobilis atque potens, monachavit dictum Fr. Thomam puerum, disponens eum Abbatie præficere Cassinensi. Idem vero Fr. Thomas crescens in vita, moribus & scientia, virtuosus & exemplaris erat hominibus: & missus ad Neapolitanum studium in Grammaticalibus & Logicalibus omnes antecedebat, confutando & disputando: qui statim cum ad annos discretionis pervenit, multum anticipando, nondum a pubes adhuc, intravit præfatum Ordinem Prædicatorum: sed Fratres Prædicatores timentes genitoris dicti Fr. Thomæ potentiam, procurarunt ipsum Fr. Thomam de Regno extrahi, & ad generale ipsorum studium destinari. Sed factum est favore & potentia dicti patris, quod idem Fr. Thomas captus, fuit in castro paterno detentus, in quo plusquam per annum extitit arce detrusus: & licet idem suus genitor sibi monachales vel laicales vestes offerret, eas numquam recipere voluit, quin potius, patris corde durato & filii constantia permanente, Religionis vestes, quas portabat ipse vir Dei totaliter quasi sunt confractæ. Nec fuit immemor in introitu carceris petere Bibliam & Breviarium ab ipsis Fratribus, quæ statim assistente Domino est, sicut petiit, assecutus: in qua quidem Biblia, sic mirabiliter & profunde profecit, quod exiens de paterno carcere in paucis punctis Bibliæ dubitabat, Demum cum ejus constantia duritate & asperitate paterna convinci non posset, pater idem multis precibus uxoris suæ, matris dicti viri præfati, ac intercessionibus exoratus, dictum Fr. Thomam a carcere liberavit. Dixit

Ooo 2

etiam

EX MSS.
Hic cadit
in se dicta,

Protonotarius
navigat.

olim familiaris
vixit
Ordine Prædicatorum

testatur nobilitatem patris

studii.

ingressum in Ordinem.

captivitate

intercessionibus uxoris

EX MSS. A etiam idem testis, quod audivit dici asseveratione communi tam Fratrum quam aliorum, quod præfatus Fr. Joannes S. Juliani capus fuit usque cum præfato Fr. Thoma per dictum patrem ejus. Quod Fr. Joannes multa & magna miraculosa & miranda narravit de constantia & sanctitate dicti Fr. Thomæ.

77 Item dixit idem testis, quod ipse audivit communiter & asseveranter dici a pluribus & diversis personis, qui conversabantur cum dicto Fr. Thoma, & specialiter ab aliquibus ex prædictis Fratribus Prædicatoribus magnæ auctoritatis & reverentiæ, quod ipsi vere credebant Spiritum sanctum esse cum eo; quia semper videbant ipsum habentem alacrem vultum, mitem & suavem, nullis se negotiis secularibus implicantem, semper vacantem studio, lectioni & scriptioni, & orationibus pro illuminatione fidelium. Et audivit a dicto Fr. Joanne de Cajatia, quod idem Fr. Thomas semper erat primus, qui de nocte surgebat ad orationes, & statim quod sentiebat alios venientes ad ordinem, ipse recedebat & ibat ad cameram: & ipse testis vidit frequenter dictum Fr. Thomam, quem libenter aspiciebat quandoque poterat, semper abstractum & remotum a quibuslibet implicationibus temporalibus, respicientem semper superiora: & audivit publice dici & sic tenetur communiter, quod ipse fuit Virgo mundus & integer, nec est inventus qui audiret unum verbum otiosum de ore suo: imo in disputationibus, in quibus consueverunt homines aliquando modum excedere, semper inveniebatur mitis & humilis, nullis verbis gloriosis & ampullosis utens: & sic erat abstractus a temporalibus ampliationibus, quod in mensa dum comedeat, semper habebat oculos ad superiora, & ponebatur coram eo scutella, & removebatur pluries ipso non sentiente: & dum Fratres ducerent eum ad viridarium causa recreationis, ipse subito solus retrocedebat totus abstractus, & redibat ad cameram. Item dixit idem testis, quod ipse audivit a præfatis Fratribus, vel ab aliquibus ex eis, pluribus aliis; & specialiter a Domino Nicolao Frigio, qui intrabat scholas dicti Fr. Thomæ & omni die ibat ad audiendum Missam in dicto loco Fratrum Prædicatorum, quod idem Fr. Thomas omni die summo diluculo celebrabat Missam in capella S. Nicolai, & ea celebrata statim patatus erat Sacerdos alius, qui Missam aliam celebrabat: & post auditam ipsam Missam exutis vestibus statim ascendebat cathedram: post descensum cathedre ponebat se ad scribendum, & dictandum pluribus scriptoribus: postea comedeat, & deinde redibat ad cameram, & se divinis occupabat usque ad quietem: & post quietem scribere assumebat, & sic totam vitam suam ordinabat ad Deum. Et sicut audivit idem testis a multis ex quodam vulgato notorio, vix invenitur spazium temporis, quod illi inutiliter laboretur: & ipse testis, qui dictum Fr. Thomam pluribus annis vidit Neapoli, & conversatus est in dicto loco Fratrum Prædicatorum numquam recordatur, quod viderit eum extra claustrum, nisi semel; tantum circa vespas: & alia vice vidit eum Capaz, ubi erat Regia curia, quo accessit pro quodam impedimento, quod contigit nepoti suo Comiti Fundorum, sicut audivit dici dictus testis. Item dixit dictus testis se audivisse a pluribus Fratribus Prædicatoribus fide dignis, quod, quando idem Fr. Thomas una vice disputabat Parisiis, ubi erat Fr. & Joannes de Pizano Ordinis Fratrum Minorum, qui fuit postea Archiepiscopus Cantuariensis, quantumque dictus Fr. Joannes exasperaret eundem Fratrem verbis ampullosis & tumidis, numquam tamen ipse Fr. Thomas restrinxit verbum humilitatis; sed semper cum dulcedine & humanitate respondit: & idem faciebat dictus Fr. Thomas in omni disputatione, quantumcumque acuta & solerti.

78 Item dixit idem testis, quod ipse audivit dici a

dicto Fr. Joanne de Cajatia, qui erat multum familiaris dicto Fr. Thomæ, sicut firmiter credit testis ipse, quod præfatus Fr. Thomas petiit a Deo in oratione devota, quod ipse numquam afficeretur ad amorem terrenorum, nec umquam mutaret statum: & quod Deus revelaret illi, quid esset de anima Raynaldi fratris sui, quem Imperator Fredericus occiderat, & ut credebatur injuste: & ipse responsum habuit, quod numquam mutaret statum, nec afficeretur ad amorem terrenorum, & quod nomen Domini Raynaldi scriptum erat in libro vite. Et dum ipse Fr. Thomas esset in via eundi ad Concilium Lugdunense vocatus a fel. record. Domino Gregorio Papa X, descendens de civitate Trani per viam Burgi-novi, percussit caput in quadam arbore, quæ ceciderat per transversum, ita quod fere stupefactus quodammodo fuit circa casum: cui statim occurrit Fr. Raynaldus de Piperno, socius & continuus & familiaris, & quidam Dominus/Guilhelmus tunc Decanus Theanensis, qui postea fuit Episcopus Theanensis, & Abbas Rosfridus nepos ejus, qui fuit postea Decanus: & dictus Fr. Raynaldus interrogavit eundem Fr. Thomam, si laesus esset ex percussione, & ipse respondit, quod parum. Tunc idem Fr. Raynaldus voluit ponere dictum Fr. Thomam in verbis secundum opinionem suam alicujus diversionis, & dixit ei: Domine, vos itis ad Concilium, & ibi fient multa bona pro universali Ecclesia, pro Ordine nostro & regno Siciliæ. Et ipse Fr. Thomas respondit: Deus concedat, quod fiant ibi bona. Tunc idem Fr. Raynaldus processit ultra, & dixit: Vos, & Fr. Bonaventura eritis Cardinales, & exaltabitis Ordines vestros. Et tunc respondit idem Fr. Thomas Raynaldo: In nullo statu possum esse ita utilis Ordini nostro, sicut in isto. Tunc replicavit idem Fr. Raynaldus: Pater, non dico hoc pro vobis, sed pro bono communi. Statim idem Fr. Thomas intercidit verbum & respondit Raynaldo: Sis securus, quod ego numquam in perpetuum mutabo statum. Hæc dixit prædicto testi memoratus Abbas Rosfridus, notus & domesticus dicto testi, qui interfuit, vidit & audivit prædicta una cum eodem Episcopo Theanensi. Et dum ipse Fr. Thomas rediret de S. Dionysio ad civitatem Parisiorum, ut viderunt eam, quieverunt aliquantulum: & unus illorum Fratrum dixit dirigens sermonem suum ad eundem Fr. Thomam: Pater, quam pulchra villa est ista Parisi? Fr. Thomas respondit: Certe pulchra. Tunc dixit Frater: Utinam esset vestra, & idem Fr. Thomas respondit: Quid facerem ego de ipsa? Et Frater respondit: Venderetis eam Regi Franciæ, & de pecunia edificaretis omnia loca Fratrum Prædicatorum. Et idem Fr. Thomas respondit: In veritate plus vellem Chrysostomum super Matthæum. Hæc a multis & multis præfatus testis audivisse se dixit, & specialiter a Fr. Nicolao de Mala-sorta de Neapoli Consiliario Regis Francorum, qui fuerat scholaris dicti testis & specialis amicus, & veniens nuntius ab eodem Rege Francorum ad illustrem Principem Dominum Regem Carolum secundum, dixit hoc dicto testi in terra S. Germani, & dixit, quod hoc erat vulgariter & quasi communiter notum Parisiis.

79 Item dixit idem testis, quod, cum dictus Fr. Thomas celebraret Missam in dicta capella S. Nicolai Neapoli, fuit mira mutatione commotus, & post ipsam Missam non scripsit; neque dictavit aliquid, imo suspendit organa scriptiōis in tertia parte Summæ in tractatu de Pœnitentia: & dum idem Fr. Raynaldus videret, quod ipse Fr. Thomas cessaverat scribere, dixit ei: Pater, quomodo dimisistis opus tam grande, quod ad laudem Dei & illuminationem mundi cepistis? Cui respondit dictus Fr. Thomas: Non possum. Idem vero Fr. Raynaldus timens, ne propter multum studium aliquam incurrisset amentiam, instabat semper, quod idem Fr. Thomas continuaret scripta, & similiter

A licet ipse Fr. Thomas respondit; Raynalde, non possum: quia omnia, quæ scripsi, videntur mihi paleæ. Tunc Fr. Raynaldus stupefactus, ... quod dictus Fr. Thomas iret ad Comitissam S. Severini sororem suam quam caritative diligebat, quo properavit magna cum difficultate, & cum illuc accederet, ipsi Comitissæ sibi occurrenti vix locutus est. Tunc Comitissa dixit dicto Fr. Raynaldo cum magno timore: Quid est hoc, quod Fr. Thomas totus est stupefactus, & vix mihi locutus est? Respondens idem Fr. Raynaldus, ait: A festo B. Nicolai circa fuit in isto statu, & ex tunc nihil scripsit: & idem Fr. Raynaldus cepit instare apud dictum Fr. Thomam, ut diceret illi, quæ de causa scribere recusaverat, & quare ita stupefactus erat: & post multas interrogationes omni importunitate factas per ipsum Fr. Raynaldum, respondit Fr. Thomas eidem Fr. Raynaldo: Ego adiuro te per Deum vivum omnipotentem, & per fidem quam tenetis Ordini nostro, & per caritatem qua modo stringeris, quod ea, quæ tibi dixero, nulli reveles in vita mea. Et subiunxit illi: Omnia, quæ scripsi, videntur mihi paleæ respectu eorum, quæ vidi & revelata sunt mihi. Prædicta vero Comitissa remanente multum desolata, recessit Fr. Thomas, & rediit Neapolim, & deinde assumpsit iter eundi ad Concilium juxta vocationem sibi factam, penitus nihil scribens: & in itinere invasit eum infirmitas in castro Magentiz de Campania, de qua postmodum decessit: postea vero elapsis aliquibus annis dictus Fr. Raynaldus infirmitate gravatus, de qua mortuus fuit, confessus est in extremis suis Fr. Joanni de Judice de Ordine Prædicatorum, oriundo Anagnia, viro utique antiquo, magnæ conscientie & probitatis, sicut habebatur in Ordine, particulariter & distincte ea, quæ in præsentis articulo continentur: & idem Fr. Joannes de Judice hæc omnia revelavit dicto testis, & confessus fuit illi Anagniz in loco Fratrum Prædicatorum, ubi erat dictus testis hospitatus, paullo antequam Dominus Papa Bonifacius 3 caperetur, & dictus testis hæc revelavit & dixit, quam cito potuit, Fr. Guillelmo de Tocco, & pluribus aliis Prædicatoribus, & postea fel. recordationis Domino Benedicto Papæ, in Urbe moranti, qui prædicta audivit cum attentione magna & exultatione vehementi.

80 Item dixit dictus testis, quod, quando idem Fr. Thomas incepit gravari infirmitate in eodem castro Magentiz, petiit cum multa devotione, quod portaretur ad monasterium S. Mariæ de Fossa-nova: sicque factum est. Et cum dictus Fr. Thomas intrasset monasterium infirmus & debilis, adhæsit per manum postis, & dixit: Hæc est requies mea in seculum seculi &c. Et hoc est vulgare & notorium in ipso monasterio & multis aliis bonis viris: & stetit in eodem monasterio pluribus diebus infirmus cum patientia & humilitate multa, & voluit sumere Corpus Salvatoris nostri: & cum Corpus ipsum fuit illi portatum, genuflexit, & cum verbis miræ & longæ adorationis & glorificationis salutavit & adoravit ipsum: & ante sumptionem Corporis dixit: Sumo te pretium redemptionis animæ meæ, sumo te viaticum peregrinationis meæ, pro cujus amore studui, vigilavi & laboravi & prædicavi & docui; nihil umquam contra te dixi, sed si quid dixi ignorans: nec sum pertinax in sensu meo; sed si quid male dixi, totum relinquo correctioni Ecclesiæ Romanæ: & subsequenter mortuus est, & sepultus prope altare magnum ecclesiæ ipsius monasterii in loco palustri, prope quoddam viridarium ipsius monasterii, ubi est fluvius, ex quo perducitur aqua per rotam, per quam totus locus ille humectatur, sicut ipse testis frequenter & diligenter inspexit. Postea vero elapsis octo mensibus vel circa, insonuit rumor, quod Fr. Petrus de Tarentasia de Ordine Fratrum Prædicatorum factus erat Papa, & volebat, quod corpus dicti Fr. Thomæ transferretur in aliquem locum hono-

rabiliorem Fratrum Prædicatorum: propter quod monachi dicti monasterii Fossæ-novæ timentes perdere corpus præfati Fr. Thomæ, restrinxerunt se ad tres: & quadam nocte exhumaverunt corpus dicti Fr. Thomæ de loco ubi erat, & amputaverunt ei caput, & posuerunt illud in quodam loco secreto, in angulo ejusdem capellæ, quæ est post chorum, quam vidit idem testis pluries; illa consideratione, quod si dictum corpus perderent, caput saltem remaneret eisdem: & audivit ipse testis a Fr. Petro de Monte-S. Joannis, & quodam alio Fratre Siculo Suppriori tunc, ut dicebatur, quod totum corpus erat integrum, & nullam diminutionem & corruptionem habebat, nec capilli capitis ceciderant; manum tamen excepta, quam habebat Comitissa S. Severini soror sua: & habebat diminutionem ante punctum nasi ad modum i morsu muris, ut corpus redolebat, & hoc est notorium & vulgatum, & fuit a multis & multis annis citra: & ipse frequenter & sæpius audivit in eodem monasterio & extra, quando ipse testis propter devotionem, quam habebat & habet ad ipsum sanctum virum; quando ibat ad Romanam Curiam . . . præclaræ memoriæ Regibus Siciliæ Dominis suis, dimissa via Campaniæ brevioris ibat ad maritimam, & hospicabatur in eodem monasterio; unde semper conferebat cum monachis dicti monasterii de istis & aliis contingentiis, sanctitate, puritate & miraculis dicti Fr. Thomæ; unde omnia præmissa in præsentis articulo, & plura alia in superioribus prælibata novit ipse testis ex quodam notorio præsentis, frequenti auditu & habitaculi conversatione, quam habuit cum dictis Fratribus a multis & multis annis & temporibus successivis: & audivit idem testis in dicto monasterio, quod, quando corpus ejusdem Fr. Thomæ portabatur de nocte post dictam exhumationem per ecclesiam, erat circa corpus quædam illustratio ad modum lustrationis alabastris.

81 Item dixit idem testis, quod ipse audivit publice dici, quod uno anno fuit generalis Epidemia mortalitatis hominum in terra Piperni de Campania, quæ est prope dictum monasterium ad unum vel duo milliaria, & infirmi veniebant ad sepulcrum dicti Fr. Thomæ, & communiter omnes recedebant sani. Item audivit dici dictus testis multum communiter & asseveranter, quod monachi ipsius monasterii timentes perdere corpus ejusdem Fr. Thomæ, multa quæ Deus fecit per eum miracula, celaverunt. Item dixit idem testis se audivisse a præfato Fr. Joanne de Campania, sicut firmiter credit, & alias vulgate ab aliis didicit, quod, dum idem Fr. Thomas de nocte surgeret ad orationem, invenit ex una parte oris sui unum dentem qui subito illi natus fuerat hæc nocte, qui tenebat labium suum aliquantulum revolutum, & impediebat verbum suum, ne articulate posset loqui: quod cum sensit idem Fr. Thomas, dixit: Ah Deus istud impedit lectionem & prædicationem? Et immediate ivit ad orationem more solito ante magnum altare B. Dominici, & dum staret ibi ad orationem, dens ille superfluous natus cecidit in manu sua. Item dixit idem testis, quod audivit dici a Fratribus Prædicatoribus, quod jam dictus Fr. Raynaldus de Piperno, domesticus & continuus socius ipsius Fr. Thomæ, dixerat post mortem ejus in cathedra legens, tamquam lector, jurans sub virtute Dei & Religionis Ordinis sui, quod in dubiis punctis, quæ occurrebant dicto Fr. Thomæ, ipse ibat ad altare, & erat ibi cum multis & magnis lacrymis & singultu, & postea redibat ad cameram continuans scripta sua. Item dixit idem testis, quod audivit dici a Fratribus, quod una de potissimis recreationibus corporis dicti Fr. Thomæ erat, Incedere solus per claustrum capite levato: & ipse testis frequenter vidit eum sic solum incedentem per claustrum dicti B. Dominici. Item dixit dictus testis, quod ipse audivit a multis Fratribus Prædicatoribus, qui cum eodem Fr. Thomæ

A conversabantur, quod quando moriebantur nepotes & alii carnales consanguinei ipsius, & dicebatur eidem de ipsorum morte, ipse nec faciem nec oculum immutabat, nec verbo nec facto indicabat doloris indicium: sed facie serena & quiescente celebrare & orare, & ipse orabat pro eis: per significationem mortis eorumdem nepotum & consanguineorum nulla in eo immutatio poterat cognosci.

82 Item dixit idem testis quod audivit a Fr. Ugone de Luca Priori Provinciali in Tuscia, cujus familiarem amicitiam habuit primo in Anagnia, deinde in Luca, quando ipse testis ibat in Provinciam, quod, quando dictus Fr. Thomas fuit mortuus, Fr. Albertus, qui fuerat Doctor ejus, audiens mortem ipsius, ploravit tunc fortiter, & quotiescumque audiebat postea memoriam ejus, plorabat dicens: quod ipse flos fuerat & decus mundi, ita quod Fratres dolebant de ipso ploratu, timentes ne propter senectutem dicti Fr. Alberti ipsæ lacrymæ ex levitate capitis provenirent. Postea insonuit rumor, quod scripta Fr. Thomæ Parisiis impugnabantur: unde

B dictus Fr. Albertus dixit, se illuc velle accedere pro defensione illorum scriptorum: Fratres vero Predicatores decrepitum ætatis ipsius timentes & longum iter, dissuasunt illi prædictum iter per aliquod tempus, ea ratione præcipue; quia dictus Fr. Albertus fuerat homo Parisiis magnæ reputationis & auctoritatis, timebant ne propter ætatem declinaret in memoria, & intellectu committi. Finaliter tamen dixit idem Fr. Albertus, qui erat Archiepiscopus vel Episcopus Ratisbonensis, se velle Parisiis omnino accedere pro defensione tam nobilium scripturarum: & iit Parisios, in cujus Societate Fr. Ugo prædictus accessit, sicut ipse asseruit ipsi testi. Cum vero fuit Parisiis dictus Fr. Albertus, facta convocatione studii generalis Parisiensis, ascendit cathedram Fratrum Predicatorum Parisiis proponendo auctoritatem: Quæ laus vivo, si laudatur a mortuis, supponendo dictum Fr. Thomam vivum, & alios mortuos: & ipsius Fr. Thomæ laudes gloriosas & excelsas dicens, quod ipse parauerat in examine peritorum defendere scripta dicti Fr. Thomæ, tamquam veritate fulgentia & sanctitate. Et post multa dicta & collecta in honorem Dei & approbationem eorumdem scriptorum, idem Fr. Albertus rediit Coloniam, & dictus Fr. Ugo cum eo, ut ipse dixit eidem testi. Et voluit dictus Fr. Albertus post ipsum

C reditum facere sibi perlegi omnia scripta dicti Fr. Thomæ per certum ordinem: & facta per eum congregatione solenni, extulit de ipso Fr. Thoma commendationes eximias, gloriosas & excelsas: & in fine conclusit, quod idem Fr. Thomas in scripturis suis imposuit finem omnibus laborantibus usque ad finem seculi, & quod omnes deinceps frustra laborarent. Et sicut idem Fr. Ugo retulit ipsi testi, numquam idem Fr. Thomas fuit nominatus, quod ipse non prorumperet in lacrymas.

83 Item dixit prædictus testis, quod bonæ memoriæ Fr. & Jacobus de Viterbio, sacre pagine Doctor, Archiepiscopus Neapolitanus, Pater & amicus præcipuus dicti testis, dixit sibi frequenter & familiariter, quod ipse credebatur in fide & Spiritu sancto, quod Salvator noster Doctorem veritatis pro illuminatione orbis & universalis Ecclesiæ misisset Paulum Apostolum, & postea Augustinum, & novissimè tempore dictum Fratrem Thomam, cui usque ad finem seculi non credebatur alium successurum. Dixit etiam idem Frater Jacobus ipsi testi, quod Frater /Ægidius de Roma, sacre Theologiæ Doctor, Ordinis Augustinianorum, frequenter sibi dixerat in domestico sermone Parisiis: Fr. Jacobe, si Fratres Predicatores voluissent, ipsi fuissent scientes & intelligentes, & nos idiotæ, & non communicassent nobis scripta Fr. Thomæ. Idem dixit Fr. Jacobus dicto testi, quod in scriptis ipsis communis veritas invenitur, communis claritas, communis illuminatio, commu-

nis ordo, & doctrina cito perveniendi ad perfectam intelligentiam: & dixit idem Fr. Jacobus ipsi testi, quod, postquam gustavit dulcedinem eorumdem scriptorum, numquam voluit videre alia scripta, nisi originalia & scripta dicti Fr. Thomæ: & tenebat accredebatur idem Fr. Jacobus, sicut pluries dixit familiariter dicto testi, quod ea, quæ scripsit Fr. Thomas, erant potius ex cogitatione spirituali per illuminationem Spiritus sancti, quam per humanum ingenium acquisita. Et quando dictus Fr. Jacobus primo venit Neapolim, visitavit locum Predicatorum, & fecit se duci ad cameram, quæ fuerat dicti Fr. Thomæ, & ostendi sibi locum, ubi fuerat discus ejus, & statim genuflexus ibidem coram multis Fr. dixit: Veni adorare in loco ubi steterunt pedes ejus: & hoc tenet, & credit idem testis secundum exigentiam intellectus sui consideratione multiplici: primo quia tot magna scripta, quæ fecit summam inferius declaranda, non est verisimile secundum humanum ingenium, quod potuissent fieri tam brevi tempore, sicut vixit idem Frater Thomas, qui in quadraginta octavo anno finisse dicitur communiter dies suos, & divina officia, lectiones & orationes continuans, nec illa aliquatenus interrumpens. Secundo quia plura scripta Magnorum & Doctorum per mortem eorum invenirentur impugnata fore & lacerata: sed scripta ipsius Fratris Thomæ, licet post ejus mortem a multis & magnis impugnata fuerint, & reprehensionum moribus attentata, tamen numquam decrevit ejus auctoritas, sed semper invaluit, & fuit diffusa ubique terrarum cum cultu & reverentia, & sicut idem testis audivit a multis & multis etiam ad barbaras nationes. Tertia consideratio est, quia quilibet secundum modulum suæ cogitationis seu capacitatis potest facile capere fructum ex scriptis ejusdem; & propterea etiam laici, & parum intelligentes querunt & appetunt ipsa scripta habere,

84 Item dixit dictus testis, quod de vita & conversatione, doctrina & sanctitate dicti Fr. Thomæ est vox & fama publica, quasi ubique per totum regnum, specialiter apud Magnates, bonos & litteratos viros, & quasi communiter major pars bonorum virorum & intelligentium dicti regni credit, tenet & sentit, quod dictus Fr. Thomas fuerit vir Dei electus, Doctor egregius, Virgo purus & integer, humilis & devotus, & a quibuslibet implicationibus secularibus abstractus. Item dixit idem testis de se ipso, quod, dum esset in quadam gravi persecutione, rogavit specialiter & devote dictum electum virum Dei, ut illi assisteret, & eum a persecutoribus liberaret: & tota die dictus Fr. Thomas apparuit ipsi testi in habitu, in quo consueverat eum videre visibiliter, & dixit ei: Ne timeas, quia liberaberis, & non prævalebunt adversum te, vel similia verba; de quibus aperte non recordatur dictus testis: bene hoc tamen habet in memoria, quod ipse liberatus fuit omnino a persecutione prædicta per illum modum vel quasi, quem dixerat ipse Dei electus. Item dixit idem testis, quod ipse sensit in se miraculosum beneficium; videlicet quod cum ipsemet pateretur vehementem dolorem in collo, qui dolor protendebatur usque ad brachia sua, ex quo dolore non poterat vertere & ducere caput hinc inde, nec etiam reclinare illud in lecto, quando volebat dormire; sed oportebat, quod sedendo & recumbendo quasi rectus dormiret? & Fr. Guillelmus de Tocco ex parte ostenderet secrete Domino Episcopo Carmicensi, qui est de dicto Ordine, certas reliquias dicti Fr. Thomæ, ipse videns qualiter dictus Fr. Guillelmus ostendebat dictas reliquias, licet ignoraret tunc cujus reliquie essent, accessit cum devotione ad dictum Fr. Guillelmum, & rogavit eum, ut dictas reliquias supponeret collo suo; quia forte Deus liberaret eum meritis illius Sancti, cujus essent ipse reliquie: & dictus Fr. Guillelmus supposuit collo suo dictas reliquias. Qui testis postquam cactus

EX MSS.
quoniam in
mortis eorum-
dem nepotum
fuit:

3. Mortem
Magnam
plorasse ab
mortem
ejus.

defendisse
scripta ha-
bit Episcopo

de Colonia

Scripta ejus
valde lau-
data a Jo-
anne de Vi-
terbio Ar-
chiepiscopo
Neapolita-
no.

de Agilis
Romani:

ipsum de
sancta qm
vnde:

ipsum de
appare. in
S. Thomæ
liberatus a
persecutor-
ibus

de viter-
bio de la-
no collo.

actum in
loquium.

A tactus fuit in collo suo a dictis reliquiis, statim se sensit valde alleviatum de dicto dolore, ita quod poterat ducere caput hinc inde: de sero vero illius diei sensit se magis alleviatum; sequenti vero mane sensit se plene sanatum de dolore prædicto. Interrogatus quo tempore, mense & die recepit in se dictum miraculum, dixit quod anno præsentis, & præsentis mense Augusto, & die lunæ decima tertia ipsius mensis, hora scilicet quando dicebatur Missa. Interrogatus de loco, dixit quod fuit in sacristia S. Dominici Fratrum Prædicatorum de Neapoli. Interrogatus de præsentibus, dixit, quod fuerunt præsentibus cum eo dictus Fr. Guilielmus, & dictus Episcopus Carmicensis. Interrogatus per quot dies ante fuerat infirmus dicta infirmitate, dixit quod per octo dies, & omni die gravabatur dicta infirmitate usque ad illam horam, in qua suppositæ fuerunt collo suo dictæ reliquie. Item dixit, quod quando fuerunt illi suppositæ dictæ reliquie, ignorabat, cujus Sancti essent, sed postquam sanatus fuit, quæsit cujus reliquie essent, & ei dictum fuit per Fratrem prædictum, quod erant reliquie dicti Fr. Thomæ.

85 Eodem anno die xviii mensis Septembris, ter-
tia Indictione, apud Neapolim Dominus Jacobus de
Viterbio Canonicus Neapolitanus, testis citatus &
juratus secundum formam superscriptam super eadem
inquisitione dicere veritatem: ac interrogatus primo
de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit, quod
cum ipse sit juvenis nihil aliud inde scire [possit] nisi
quod ex fama publica audivit dici, quod fuit sanctæ
conversationis, contemplationis & vitæ. Item interro-
gatus de miraculis ejusdem Fr. Thomæ, dixit, quod,
dum de mense Augusti proxime præteriti, Indictione
secunda, Magister Matthæus de Viterbio, Cappellanus
& familiaris supradicti Domini Archiepiscopi Neapo-
litani infirmaretur graviter in domo ipsius Domini Ja-
cobi de quadam duplici tertiana, adeo quod de ipsius
morte sperabant potius quam de vita; dictus Domi-
nus Jacobus audita fama sanctitatis dicti Fr. Thomæ su-
per multis miraculis, quibus dicitur coruscasse, vo-
tum emisit visitare sepulcrum ipsius una cum dicto Ma-

86 Eodem die ibidem supradictus Magister Mar-
theus, testis citatus & juratus in simili forma supra di-
cta inquisitione dicere veritatem: & interrogatus pri-
mo de vita & conversatione dicti Fr. Thomæ, dixit
se nihil aliud scire, niſi quod audivit ex publica fama

& communi proloquio, quod dictus Frater Thomas
fuit homo multum sanctæ vitæ & conversationis.
Item interrogatus de miraculis dicti Fr. Thomæ,
dixit se audivisse dici a multis probis viris, quod Deus
fecit multa miracula meritis dicti Fr. Thomæ: dixit
etiam, quod ipse recepit in propria persona miraculo-
sum beneficium meritis ejusdem Fr. Thomæ; deponen-
do & narrando de infirmitate sua, & de voto præ-
dicto, & de sanitate recuperata quasi per omnia sicut
supradictus Dominus Jacobus testificando deposuit.

87 Ut autem præmissis omnibus fides adhibeatur in-
dubia, præsens contextus sive quaternus, in horum
testimonium factus est per manus mei Petri de Roc-
ca-Tarani Sabinensis Diocesis, qui supra publica Apo-
stolica & Imperiali auctoritate Notarii; Mei ac præ-
nominati Magistri Francisci de Laureto, Pennensis Dico-
cesis signis & subscriptionibus roboratus; ac sub dicto-
rum Reverendorum Patrum Dei gratia Dominorum,
Umberti Neapolitani Archiepiscopi, & Angeli Viter-
biensis & Tuscanensis Episcopi, sigillis propriis inter-
clusus. Et ego, qui supra Petrus de Rocca-Tarani Sa-
binensis diocesis publicus Apostolica & Imperiali Au-
thoritate Notarius; ad requisitionem, rogatum & man-
datum supradictorum Dominorum, Reverendorum E
Patrum, Umberti Neapolitani Archiepiscopi & An-
geli Viterbiensis & Tuscanensis Episcopi, prædictis præ-
sentatis litterarum Papalium actis, Inquisitioni testium,
juramentis, & examinationi, atque processui actitatis, fa-
ctis præsentialiter per dictos Dominos Archiepiscopum
& Episcopum, seu coram eis in palatio Archiepiscopali ci-
vitatís Neapolis, præterlatis annis, mensibus & diebus,
una cum prænominato Magistro Francisco de Laureto,
publico Apostolica & Regia auctoritate Notario, præ-
sens sui & in scriptis simul cum ipso illa fideliter redigi, &
ea omnia in præsentis contextu, seu quaternis, ordinavi, &
propria manu scripsi, subscripsi, publicavi, & in hanc pu-
blicam formam redelegi, meoque solito signo signavi.

Et ego qui supra Franciscus de Laureto Pennensis diocesis, publicus Apostolica & Regia auctoritate Notarius ad requisitionem, rogatum & mandatum supradictorum Reverendorum Patrum, Dei gratia Dominorum, Umberti Archiepiscopi Neapolitani, & Angeli Viterbiensis & Tuscanensis Episcopi, praedictis praesentatis litterarum Papalium actis, inquisitione testium, juramentorum & examinationum, atque processus actitatis & factis praesentialiter per dictos Dominum Archiepiscopum & Episcopum, seu coram eis in Archiepiscopali Palatio civitatis Neapolitanae, praetitulatis anno, mense & diebus, una cum praenominato Magistro Petro de Ruca Tarani Sabinenſis diocesis, publico Apostolica & Imperiali auctoritate Notario praesens fui, & in scriptis simul cum ipso fideliter illa redegei, & in praesenti contextu seu quaterno ordinavi, & propria mano dicti Magistri Petri scripto me subscripsi, meoque solito signo signavi.

a Videtur velle dicere, adhuc juvenem imberbem fuisse, cum
anno 19 annorum fuisse supra offendimus.

b Anno 1244 & parte frequens.

c. *Peater Joannis Peccamus sive de Perham, creatus Archiepiscopus anno 1278 secundum VVestminsteriensem, anno 1279. ut probat VVaddingus ex litteris assumptionis, mortuus anno 1292 aut sequente.*

Thomæ & Peccham, *scilicet eodem VVaddingo libro de Scriptoribus*
Ordinis Minorum.

e Videtur legendum Teani pro Theani, vulgo Teano, quod in illo itinere occurrit & sequentia confirmant.

f. *Meminis Ugbeilus sancti Isidori sacra bujus Domini Guilhelmi: sed arbitratur, quod jam tunc Episcopus comitem se S. Thome adjunxit, quod hinc refellitur.*

8 Bonifacius VIII captus est Anagnina anno 1303 interfecta nocte diei Sabbati ante vii Idus Septembris, ab excommunicationem latam in Philippum Regem Francorum. Plura apud Ciceronium legi possunt.

A In Urbem regressus a sua liberatione, & alia excessus in palatio Vaticano & Idus Octobris ejusdem anni.

I Erat Petrus de Tarentasia in Pentecoste anni 1274, quo anno decesserat S. Thomas, ex Archiepiscopo Lugdunensi creatus Episcopus Cardinalis Ostiensi & Veliternus: at mortuo Gregorio X factus Papa 20 Januarii anni 1276, sedis mensis 5, dies 2, appellatus Innocentius V.

K Aliud hujus Archiepiscopi testimonium relatum supra num. 6.

L Pius Aegidius de Roma Archiepiscopus Bisuricensis, cuius aliud epiphonema supra in Actis num. 41 refertur.

m Imo quadragesimo nono abbas.

ALIA VITA

Auctore Bernardo Guidonis Episcopo Lodevensi, ex V codicibus MSS. & Mombritio.

LIBER PRIMUS

De ortu, vita, obitu & gestis S. Thomæ.

Quia hac fere omnia ex superioribus Actis desumpta sunt, mutato in pluribus ordine narrationis, & substituta alia solummodo phrasibus, hic, ne moles nimium excrescat, solum damus titulos, & indicamus numeros priorum Actuum, ex quibus descripta & passim abbreviata sunt. Paucæ ex Processu Inquisitionis jam edito adjecta esse etiam subnotamus, Tituli ergo illi præponuntur.

CAP. I. De illustri profapia S. Thomæ & ortu & nomine ejus matris prænuntiatio. vide caput seu numerum 2.

2 De cartula salutationem Angelicam continente. 4

3 De bona indole pueritæ ejus. 5

4 De profectu ejus mirabili in liberalibus disciplinis. 6

5 De ingressu ejus ad Ordinem Predicatorum. 7

6 Qualiter captus fuit in itinere cum Fratribus Ordinis, & viliatus. 8, 9

7 De profectu ejus in carcere, & de constantia mentis, quam vincens & invictus Christi tiro accingi meruit ab Angelis cingulo perpetuæ castitatis. 10, 11

8 Qualiter biennio fuit custoditus & inclusus in carcere, in quo probata enituit virtus ejus. 12

C 9 De profectu ejus in scientia sub Magistro Alberto, & qualiter innotuit; quoniam diu fuerat taciturnus. 13

10 Qualiter in prima ejus responsione scholastica cepit mirabilis apparere. 13

11 Qualiter factus Baccalaureus in Theologia cepit in doctrina mirabilis apparere. 15

12 Qualiter factus est Magister in Theologia, & de visione quam habuit, in qua fuit eidem thema, quod proponeret revelatum. 17

13 De excellentia scientiæ & doctrinæ S. Thomæ. 16

14 De efficacia verborum ejus in exhortando ad fidem duos Judæos. 23

15 De devotione ejus in oratione ac recollectione mentis jugiter ad divina. 30

16 De efficacia orationis ejus ad impetrandum, quod petebat a Deo. 32

17 Qualiter orando obtinuit, dentem superfluum, qui in ore ejus supercreverat, absque periculo amoveri. 32

18 Qualiter ejus oratio Fr. Rainaldus socio suo infirmanti extulit in salutem. 51

19 Qualiter sibi oranti Fr. Romanus post mortem apparuit, & de his, quæ sibi revelavit. 46

20 Qualiter sibi oranti soror ejus defuncta bis apparuit, & de his, quæ eidem revelavit. 45

21 De visione alis, quam habuit de Domino Raynaldo, germano suo defuncto. 45

22 Qualiter de tribus, quæ a Deo specialiter petiit, in oratione extitit exauditus. 33

23 Qualiter orando visus est a terra sæpius elevatus. 34, 35

24 Item de eodem, qualiter oranti eidem, ut sibi revelaretur a Deo veritas dubie questionis, Christus visibiliter apparuit, & ipse Doctor orans visus est a terra in ætæ elevatus. 53

25 Qualiter ipse orans vel meditans sæpius visus est in extasi politus & mente raptus. 46

26 Qualiter in die Dominice passionis in sacro mysterio apparuit quasi raptus. 30

27 Qualiter circa finem vite sue in raptu mentis fuerint eidem secreta grandia revelata. 18

28 De abstractione mentis ejus a sensibilibus. 18

29 De gratia prædicationis diffusa in labiis ejus, ac de muliere sanata a fluxu sanguinis ad tactum capiti ejus. 49, 54

30 De vera ejus humilitate ac mititate cordis. 35

31 Exemplum unum de humili conversatione ejus. 36

32 Item aliud exemplum de humilitate ejus. 37

33 De subtilitate ingenii & intellectus, ac capacitate memorie ejus. 40, 41, 42

34 Qualiter fuit pius, benignus & misericors erga omnes. 37

35 Qualiter contempsit divitias & honores & gloriam hujus mundi. 43

36 De naturali dispositione & habitudine corporis ejus. 39

37 De stella, quæ fuit visa descendere & stare super eum. 55

38 De tempore & itinere, quo cepit infirmari, & de miraculo in hæcibus sibi divinitus preparatis. 57

39 Qualiter finem vite sue prævidit & prædixit in monasterio Fossæ-novæ. 58

40 Qualiter devota ac fideliter in extremis susceptis Ecclesiæ Sacramentis, suamque doctrinam in manu sanctæ Romanæ Ecclesiæ relinquens, obdormivit in Domino. 59, 66

41 De solennibus exequiis ac sepultura S. Thomæ in monasterio Fossæ-novæ. 63

42 De fidei testimonio Fr. Rainaldi de sanctitate & virginitate S. Thomæ. 64

43 De signis, quæ in hora sui transitus visa sunt & ostensa. 60, 61, 65

44 Quomodo Fr. Alberto Theutonico fuit ejus transitus revelatus. Processu Inquisitionis ibidem citato. 67

45 Qualiter in die sepulture ipsius Supprior monachorum Fossæ-novæ fuit a cæcitate oculorum S. Thomæ meritis liberatus. 62

46 De primo miraculo suavissimi odoris, factio in prima translatione corporis S. Thomæ & de integritate ejus in membris & vestibus divino munere conservatis. 67

47 Qualiter divino nutu factum fuisse videtur, ut S. Thomas præsentem vitam finiret & sepeliretur in monasterio Fossæ-novæ. 68

48 De secundo miraculo odoris, factio in secunda apertura sepulchri ejus. Processu Inquisitionis. 72

49 De tertio miraculo odoris, factio in tertia apertura tumuli S. Thomæ. 71

50 De sanitate a tremore corporis, & miraculo odoris ad tactum manus S. Thomæ. 70

51 De integritate manus dextræ S. Thomæ & de miraculo odoris. 72

52 De excellentia gloriæ S. Thomæ, Fr. Alberto scire desideranti & oranti divinitus revelata. 22 & Processu Inquis. 62

53 De Canonizatione S. Thomæ. Extat bulla. 62

54 De numero & nominibus librorum & tractatum S. Thomæ. 18 P

55 De opusculis S. Thomæ. 18 P

LIBER II.

De miraculis S. Thomæ.

PROLOGUS.

Post felicem transitum S. Thomæ divina non defuere miracula, quibus mirificavit Dominus Sanctum suum: & signis evidentibus ac miraculis atque prodigiis magnis & multis coruscantibus assumptum in gloria terrigenis declaravit. Quorum nonnulla per incuriam Fratrum multo neglecta tempore, oblivioni sunt tradita, & nullius scripturæ testimonio commendata. Ea vero, quæ sequuntur, inferior sub compendio ac breviloquio, ne sermo prolixior legentibus afferret fastidium, collecta sunt, & accepta tam de prima quam secunda inquisitione, facta de vite conversatione ac miraculis ejusdem per Inquisitores a Sede Apostolica datos sub anno Dominice Incarnationis millesimo trecentesimo decimo nono, usque ad ejus Canonizationem, quæ facta fuit postea quadriennio jam elapso sub anno Incarnationis Dominice millesimo trecentesimo vicesimo tertio. In fine

A fine vero precedentium miraculorum addita sunt nonnulla alia, quæ relatione & assertione plurimorum approbata sunt & comperta, & addi etiam alia poterunt in futurum. Hæc autem sunt miracula collecta ex Processu primæ inquisitionis factæ de vita, conversatione & miraculis S. Thomæ per Inquisitores ejusdem, præter illa quæ de fragrantia mirifici odoris superius in contextu historię sunt descripta.

P A R S I.

Exant priora miracula aut in altis supra datis, aut in Processu Inquisitionis, ea hic omittimus repetere: ac solum, ut jam circa vitam & obitum a nobis factum est, titulos indicamus.

Cap. I. De milite sanato a dolore ac immobilitate brachii ad tumulum S. Thomæ. 117

1 De alio milite sanato a dolore oculorum ad tumulum ejus. 119

3 De medico podagrico sanato ad tumulum S. Thomæ. Processus Inquisitionis. 13

4 De Converso sanato a gravi vulnere & diabolica illusione. 71

5 De liberato a mortis periculo a gravi tussi voto emissio ad S. Thomam. 98

6 De sanato a gravi febre & apostemate. 95

7 De Converso sanato a dolore brachii vehementi. 90

8 De monacho liberato a gravissimo dolore & apostemate. 84

9 De sanato ab immobilitate dextri brachii. 83

10 De monacho liberato a febre valida. 87

11 De monacho sanato a morbo pedis. Processus Inquis. 40

12 De puero paralytico sanato. Processus Inquis. 36

13 De Magistro Matthæo, qui contemnens reliquias S. Thomæ punitur & postea sanatur ab eodem. 70

14 De sanato a doloribus iliis. Processus Inquis. 48

15 De sanato ab inflammatione gutturis. 96 & Processus Inquis. 34, 36

16 De hydropica sanato ad tactum reliquiarum ejus. 112

17 De paralytica sanato ad tactum reliquiarum ejus. 114

18 De sanato a dolore coxæ & inguinis. 113

19 De sanato a febre & dolore brachii. 94

20 De liberato a cecitate oculorum. 101

21 Item de visu prius perduto recuperato. Processus Inquis. 71, 73

22 De sanato ab inflammatione gutturis. 103

23 De nobili devoto ad S. Thomam, cui prædixit liberationem a persecutione. Processus Inquis. 84

24 De curato a tertiana duplici. 110

P A R S II.

Miracula posteriora ex MSS. eduntur, quorum præpositi capitulis tituli sunt ejusmodi.

25 De sanato a dolore in renibus.

26 De sanato a dolore in collo ad reliquias S. Thomæ.

27 De sanato binæ vice voto emissio ad S. Thomam.

28 Item de eodem, quod sapor piscium fuit ei concessus.

29 De sanato a gravi dolore, facto voto ad S. Thomam.

30 De curato a gutta arterica & dolore.

31 De sanato a dolore brachii & spatula.

32 De sanato a febre gravi.

33 De sanato a dolore in renibus.

34 De eorruente conservato a periculo.

35 De curato a febre continua.

36 De sanato a tumore gutturis.

37 De puella sanata a dolore & clamore.

38 De sanato a dolore oculorum.

39 De sanato a ruptura & inflammatione inguinis.

40 De puero sanato a febre continua.

41 De sanato a duplici infirmitate pedis & tibia.

42 De sanato a gravi invaleitudine.

43 De sanato a dolore brachii & dextri humeri.

44 De sanato a debilitate tibiae & genuum.

45 De puero sanato a fluxu sanguinis.

46 De liberato a dolore vehementi & mortis periculo.

47 De sanato a tumore digiti.

48 De liberato a tremore manuum & febre.

49 De sanato a gravi dolore capitis.

50 De sanato a febre & tussi.

51 De sanato a gravibus doloribus capitis.

52 De puero sanato a morbo caduco.

53 De puero sanato a gravi infirmitate, ex qua mortis periculum imminabat.

54 De puella sanata a febre continua.

55 De sanato a quaterna.

56 De sanato a ruptura inguinis.

57 De sanato a morbo squinantim.

58 De sanato a gravi dolore humeri & brachii.

59 De sanato a febre & aliis gravibus accidentibus.

60 De sanato a tumore faciei & gutturis & vinculo linguae.

61 De sanato a tinnitu & surditate aurium.

62 De sanato a gravi surditate.

63 De sanato puero a gravi tumore & rubedine.

64 De sanato a dolore brachii.

65 De sanato a gravi dolore gutturis.

66 De sanato a febre continua & mortis periculo.

67 De sanato a febre continua.

68 De sanato a gravi dolore brachii & spatula.

69 De sanato a gravi infirmitate.

70 De sanato ab infirmitate brachii sui.

71 De sanato a febre & vomitu.

72 De sanato a gravi tussi & sanguinis emissionem.

25 **F**rater Martinus de Aperitio, Ordinis Fratrum Prædicatorum, in conventu S. Domini apud Neapolim, per dies duodecim sic dolore renum graviter vexabatur, quod nec incedere nec de lecto surgere poterat propter vehementiam doloris. Hic assumpta fiducia & devotione concepta ad S. Thomam, de quo tot miracula audierat recitari, votum fecit, quod, si ejus meritis a prædictis doloribus sanaretur; deinceps in Vesperis & Matutinis memoriam de eo faceret: qui emissio voto, statim consecutus est plenariam sanitatem.

26 Fr. Thomas de Adversa dolorem vehementem patiebatur in collo usque ad brachia, ita quod caput suum hinc inde vertere non potuit, nec declinare in lecto ad dormiendum; sed oportebat, ut sedendo & recumbendo quasi rectus dormiret: qui, postquam tactus fuit in collo cum reliquiis S. Thomæ, sensit se alleviatum, & sequenti mane plenarie alleviatum.

27 Magister Matthæus de Viterbio Capellanus a Domini Archiepiscopi Neapolitani, qui unus fuit ex duobus, qui portaverunt ad Curiam Romanam inquisitionem factam de miraculis S. Thomæ, infirmabatur duplici tertiana in domo Domini Jacobi de Viterbio, Canonici Neapolitani, adeo graviter, quod de ipsius morte sperabatur magis quam de vita. Præfatus vero Jacobus, auditis miraculis S. Thomæ, compatiens infirmanti, votum emisit se visitaturum una cum prædicto Matthæo tumulum S. Thomæ, si meritis ejus curaretur. Quo voto emissio, adveniente die & hora accessionis futuræ infirmitatis, sensit se totaliter liberatum. Dumque prædictus Magister Matthæus, post valetudinem dono Dei adeptam, de consilio medici inconsulte quamdam medicinam acciperet (quæ tamen nulla ratione apparente cum potius accidentia gravia generaret, adeo quod ex hoc videbatur quasi agere in extremis) ipse poenitens quod de sanitate dono Dei accepta & adepta contentus non fuisset, ut debuerat, prædictum votum sequenti superaddito corroborat & confirmat, S. Thomæ implorans auxilium, ut eum liberaret a prædicto mortifero accidente: & subito absque alterius medicinæ sumptione cepit primo operari: quo statim alleviationem recepit, & continuo totius corporis sanitatem.

28 Prædictus Magister Matthæus de Viterbio, quinquagenario major, ab infantia sua piscibus uti non potuit nec umquam usus fuerat: imo sic natura ejus saporem & odorem piscium abhorrebat, quod, si aliquando importunis instantiis aliquorum comedere vel modicum attentasset, rejicere per vomitum oportebat, vel febrem incurrebat. Cum autem venisset ad curiam apud Avenionem cum collega suo, deferens inquisitionem factam de miraculis S. Thomæ; adveniente tempore Quadragesimæ inchoantis, rogavit ipse

AUCTOR.
AL. BERNARDUS
GUIDONIS.
EX MSS.

Quædam de
hæc etiam

et collis

pollitur dupli-
plex reman-
et

et periculum
a medicina
daturus.

Abhorrens
et est po-
sumus.

AUCTO
RE BER-
NARDO
CUIDO-
NIS.
EX MSS.

hunc sept
concedit

ferentur
latus o la-
stus

laborum
obvigeo

dolor brachii
et spatulae

C

b

febris

dolor et
numus

profertur
in capite

A ipse S. Thomam, ut piscium abominationem a se removeret; ut cum sodalibus illo tempore absque sui & aliorum gravi scandalo seu fastidio posset aliis convivere. Et ecce sibi dormienti in nocte sequenti videbatur mensa apponi, & a quodam Fratre in habitu Ordinis Prædicatorum allatus & præsentatus sibi curialiter fuit piscis, quodam dicente: Magister Matthæe comede: quia Fr. Thomam iussit tibi hunc piscem, & sicut iste sic & alii deinceps. Tunc, ut sibi videbatur, comedit sapide & avide dictum piscem. Evigilans autem gratias Deo egit, & sociis retulit cum gaudio petitionem, quam S. Thomam fecerat, & orationem, quam promiserat & seriem visionis. Hora itaque prandii veniente, pisces coram eo deferantur, quos ita sapide cum eis cepit comedere, sicut prius sibi videbatur in visione comeditisse: consequenter etiam piscibus vescens, a tremore quodam manuum liberatus fuit, cum comedendo prius acrimoniam frigidam incurrisset. Hoc autem, in curia coram Cardinalibus diligentius examinatus, iurans exposuit, & probatum extitit fide digna probatione plurimorum, qui ipsum noverant, & cum eo conversati fuerant annis multis, & viderant ipsum prius pisces abhorrentem & postea comedentem, fuitque in Consistorio recitatum & in curia divulgatum.

29 Petrus Bacasocii de Piperno ex casu, quo cecidit de equo, graviter fuit latus in facie & utroque latere: & cum dolore nimio gravaretur, facto voto ad S. Thomam, quod ejus tumulum visitaret, & votum unum argenteum faceret, ac ferret illuc: statim dormire cepit, & postmodum a somno excitatus, invenit se penitus liberatum, & quod vovit adimplevit.

30 Fr. Nicolaus Zari de Piperno, Conversus monasterii Fossæ-novæ, antequam esset monachus, infirmitatem arteticam in ambabus manibus passus fuit multo tempore, ita quod manuserant sibi inutiles & dolorosæ. Hic post ingressum Religionis, devotione concepta ad S. Thomam, devovit se eidem, ut etiam a prædicta infirmitate & dolore suis meritis liberaretur: & accedens ad sepulcrum ejus, flexis genibus super ipsum posuit ambas manus, & post modicum temporis spatium cum orasset ibidem, in continenti sanus & liber a dolore penitus exsurrexit.

31 Fr. Manuel de Piperno, Conversus monasterii Fossæ-novæ, cum gravem dolorem in uno brachio dextero & spatula pateretur, nec inveniret aliquod remedium medicinæ, & brachium suspensum portaret a collo in panno lineo per tres menses, & amplius; tandem accedens ad tumulum seposuit super ipsum implorans S. Thomam suffragium, & disponens in animo suo, quod annis singulis in die festi sui daret viginti solidos pro pietantia conventui, si eum suis meritis liberaret: statimque obdormivit ibidem, & excitatus invenit brachium extractum de linteo, quo suspensum ad collum portabat, totaliter esse sanum, nec extunc dolorem sentire in brachio nec in spatula meritis S. Thomæ.

32 Famina mulier de Piperno, cum a gravi febre per mensem afflicta fuisset, ad consilium germani sui viri, Religiosi monachi monasterii Fossæ-novæ, facto voto S. Thomæ, quod si eam liberaret, ejus tumulum voto argenteo visitaret, statim fuit a febre penitus liberata.

33 Leonardus filius Raynaldi Saraceni de Piperno tantum dolorem patiebatur in renibus, quod vix poterat se movere ac incedere recte: qui accedens ad tumulum S. Thomæ, & ponens se super ipsum, & Sancti implorans auxilium, pro sui liberatione voto emisso, quod rediret iterum cum candelâ, statim se liberatum sensit, & surgens rectus ad domum suam rediit incolemis.

34 Bartholomæus Leonardi de Piperno, casu corruens de loco valde eminenti, dum rueret, clamans

ait: S. Thoma de Aquino adjuva me. Sicque rectus ad D terram pervenit, & statim inde venit ad tumulum; ubi flexis genibus gratias agens, sine dolore inde surrexit, & cum quodam coetaneo suo, Petro nomine, invitatus si vellet currere secum, præcurrit citius Petro.

35 Fr. Mathæus Theobaldi de Piperno, monachus ^{conversus} ^{febris} ^{mon.} Conversus monasterii Fossæ-novæ, gravi febre continue laborans, & per decem dies S. Thomæ implorans suffragium, vovit quod Missam in honorem ejus faceret celebrari: & voto emisso obdormiens post somnum invenit se sic a febre sanatum, quod a domo, in qua infirmus existens jacebat, per monasterium ambulavit.

36 Jacoba V Valdeburn de Somnino tumorem grandem & grossum ad quantitatem duorum pugnorum hominis patiebatur in gutture, ita quod vix respirare poterat, nec intelligibiliter loqui: quæ dum Pipernum pergeret ad chirurgicum, ut incidere, constituta in itinere, viso campanili monasterii Fossæ-novæ devotione concepta ad S. Thomam, se devovit Ecclesiæ; rogans, ut absque incisionis periculo perciperet sanitatem, veniensque ad chirurgicum ostendit sibi tumorem gutturalis. Quo viso deliberavit chirurgicus, tumorem ipsum cum ferro in crastino aperire: in crastino autem, in quo debebat incidi, nullum vel quasi modicum tumorem habuit in gutture. Videns chirurgicus eam esse sanam, dixit, quod eam oporteret non incidere ac contingere ferro: sicque ad domum propriam sanata meritis S. Thomæ cum gaudio est reversa.

37 Maria puella septennis, filia Landolphi de castro Sompni, dolore quodam superveniente sic torquebatur, quod se quasi in modum serpentis contorquebat, & quasi persona dæmoniaca vociferabatur: quam Sophia mater ejus S. Thomæ recommendabat, promittens quod post liberationem ejus duceret eam ad sanctum tumulum, & candelam offerret ibidem. Facto voto, statim liberata est puella, & sequenti die sana perfecte surrexit, & cum aliis puellis sociando perrexit.

38 Bartholomæus Boni-hominis de Somnino, gravi dolore & ardore in oculis, defluente humore ad oculos, sic affligebatur, quod quasi nihil videbat, nec poterat laborare, & vix ire sine ductore mensibus quasi duobus: qui S. Thomæ se recommendans, votum vovit se nudis pedibus visitaturum cum candelâ accensâ ejus tumulum, & voto emisso, in crastino a dicto morbo invenit se integre liberatum.

39 Amatus Bruni de castro Sompni per sex annos & amplius in inguine passus est rupturam & inflammationem ex descensu intestinorum; unde cogebatur portare lumbare, nec medicamentis curari poterat: qui concepta devotione ad S. Thomam devovit se eidem, promittens, quod si eum ab illa infirmitate liberaret, supra sepulcrum se lumbare unum argenteum oblaturum. Post votum itaque emissum infra dies quindecim fuit ab infirmitate liberatus, scilicet inflatus.

40 Leo puer trium annorum, filius Crescentii Novelli de castro Sompni, ex febre continua cum vehementi calore graviter infirmus decumbens, & laborans in extremis, emisso voto per aviam ejus ad S. Thomam, ut filium a mortis periculo suis meritis liberaret, continuo liberatus est, & cum ceteris pueris fratribus suis cepit ludere & ambulare.

41 Bartholomæus Theobaldi de castro Sompni ab infirmitate guttæ, quam patiebatur in tibiis & pedibus, una vice, & vice altera a gravi infirmitate arteticali seu digiti pedis sui, quam ex percussura incurrerat, & a quibus curari non poterat remediis medicinæ, facto voto ad S. Thomam, ab utroque incommodo totaliter est liberatus & sanatus.

42 Nicolaus de castro Sompni a quodam gravi apople-

apostemate A apostemate, quod habebat in manu sinistra, propter quod per annum nihil poterat operari, emissio voto ad S. Thomam, post recommendationem sui eidem Sancto factam, ibidem humiliter se prosternens & obdormiens, sanus idem surrexit.

dolor brachii & spatulae 43 Frater VValdebrunus, Conversus monasterii Fossæ-novæ, a quodam dolore gravi in brachio & spatula dextra sic gravatus extitit multis mensibus, quod de brachio & manu non poterat se juvare, nec operari, nec super latus dexterum dormire. Quadam nocte emissio voto ad S. Thomam, quod, si eum liberaret, votum unum argenteum ad ejus tumulum offerret, obdormivit, & de mane consurgens, invenit se a dicta infirmitate liberatum.

genuum & gressum 44 Magister Jacobus de Piperno, Oblatus monasterii Fossæ-novæ, a dolore grandi, quem patiebatur in tibiis & genibus, ita quod sine duobus baculis non poterat ire per septem hebdomadas, veniens cum devotione ad tumulum S. Thomæ, lacrymis ejus auxilium imploravit: & accipiens pallium, quod erat super sepulcrum, cum ipso cecidit & involvit tibiis & genua sua: surrexitque idem in continenti a dolore & infirmitate. S. Thomæ meritis liberatus, & ex tunc sine baculo libere ambulavit.

fluxum sanguinis B 45 Nicolaus Petri, puer, a fluxu sanguinis per annum extitit sic gravatus, quod ex illa ægitudine credebatur mori. Emissio autem voto per aviam suam predicto puero ad S. Thomam, cepit puer in continenti meliorari, & infra paucos dies fuit totaliter restitutus pristinae sanitati & a fluxu sanguinis liberatus.

dolor in capite 46 Petrus de Terracina, cognomento Caroli, vehementi dolore capitis & in membris omnibus sic graviter torquebatur, quod credebatur a se ipso & circumstantibus propter hoc moriturus. Hic voto facto ad S. Thomam, ejus suffragium implorans, statim fuit totaliter liberatus.

abiectionem 47 Nicolaus de Eparicio sartor, habitator de Terracina, guttam arteticam patiebatur in pedibus, cui subito supervenit dolor & tumor in indice dextræ manus suæ, timens quod ex hoc redderetur impotens ad exercitium artis suæ, unde vivebat, & sic perderet victum suum. Voto emissio ad S. Thomam, quod manum argenteam ad ejus tumulum deferret, ipsiusque devoto implorato auxilio pro curatione dextræ manus suæ, lectum dormiturus intravit, & post brevem somnum evigilans, invenit suum digitum esse sanatum: in quo miraculum miraculo extitit geminatum. Cum enim ipse Nicolaus postmodum citatus esset per Inquisitores datos

de pedibus C a Sede Apostolica, ut veniret & de miraculis S. Thomæ veritatem dicturus esset, & ipse se excusaret, eo quod in pedibus gutta artetica gravabatur, & dilationem, ad veniendum alias, testificaturus de precedenti miraculo, postularet; subito dolor intensus in predicto digito supervenit manus dextræ eidem, timensque vehementer iram Dei & S. Thomæ, deliberavit indilate implorare ejus suffragium, ut venire posset, & dolor cessaret. Quo facto in continenti cessavit dolor digiti, & sublato impedimento pedum, ambulare & equitare potuit, & ad dictos Inquisitores eadem die libere pervenit, perhibiturus de miraculis testimonium veritati.

remotum morbum & febrem 48 Bartholomæus Petri de Sermineto per quatuor annos continuos tremorem manuum & tibiæ passus fuit. Hic ad S. Thomam devotione concepta, recommendavit se eidem, ut suis meritis a predicto tremore & a febre superveniente, quam tunc patiebatur, eum liberaret: & nocte sequenti cum se dedisset sopori, vidit unum in habitu Prædicatorum, statura procerum, vultuque venustum, venientem ad se, qui eum manu tangebat per pectus & membra, & in continenti expergestus a somno, invenit se tam a predicto tremore quam a febre penitus liberatum.

49 Petrus Capiani de Sermineto audiens sibi recitari

miraculum & beneficium sanitatis, Bartholomæo Petri supra memorato collatum meritis & suffragio S. Thomæ, concepta devotione commendavit se eidem, ut eum sanaret ab infirmitate gravi, quam per duos menses & amplius passus erat & patiebatur ex hepate: ideoque colorem croceum habens, cibi & potus perdiderat appetitum, & factus sibi ipse ipsi gravis & ponderosus in membris suis, languens jacebat in lecto: & facta recommendatione ac implorato auxilio S. Thomæ, hora Vesperarum eodem sero post Vesperas, cum veller ingredi lectum, sensit se ab infirmitate prædicta penitus liberatum.

50 Maria Egidii de Sermineto per annum passa est tussim siccam cum febre, ex quibus medicus judicabat ipsam esse morituram. Hæc audita fama miraculorum S. Thomæ recommendavit se eidem, ut eam a prædictis tussi & febre suis meritis liberaret, & statim post recommendationem fuit a prædictis incommodis penitus liberata.

51 Rosa uxor Jacobi Bellini de Terracina, per annos circiter novemdecim passa est quemdam dolorem capitis in parte dextera, unde vicissim per dies interpolatos graviter flagellabatur, nec aliquo medicorum remedio poterat liberari. Hæc auditis miraculis S. Thomæ, pro liberatione sua meritis ejus obtinenda se ipsi devoto recommendavit, & ex tunc extitit a prædictis doloribus penitus liberata.

52 Stephanus filius Guidonis passus fuit morbum caducum per annum cum dimidio & amplius, in revolutione lunæ interdum semel, interdum bis, aliquando ter, aliquando quater, & aliquoties sex vicibus. Pater vero pueri condolens, & de ejus morte timens, recommendavit eum S. Thomæ, & portavit eum ad sepulcrum ejus, & posuit super ipsum implorans suffragium S. Thomæ pro salute pueri: & ex tunc ipse puer fuit a prædicto morbo penitus liberatus.

53 Jacobus Salacini, dum esset ætatis unius anni, patiebatur infirmitatem, ita quod costæ ejus a parte anteriori videbantur conjungi cum lumbis seu renibus: unde vix poterat respirare, & mori ex hoc verisimiliter credebatur judicio medicorum: cui mater ejus Gemma materno affectu compatiens, præmonita a quadam domina muliere, flexis genibus recommendavit eum devoto S. Thomæ, promittens quod ipsum mitteret ad ejus tumulum, & offerret oblationem pro eo. Qua recommendatione facta, in continenti sanatus est puer, & sanus vir effectus est tempore succedente.

54 Sibylla puella quinque annorum ætatis, filia Petri de Piperno, febrem continuam per quindecim dies passa fuit, & dum ex ipsa febre mori crederetur, & quasi in extremis laboraret, Gemma mater dicte Sibyllæ S. Thomæ eam recommendavit, ut ab infirmitate illa suis ipsam meritis liberaret: qua recommendatione facta in continenti sanata est puella.

55 Matthæus de Noria de Piperno febrem patiens, dum a prædicta febre gravaretur juxta consilium medici sibi datum, recommendavit se devoto B. Mariæ de Ripa, & B. Thomæ de Aquino, promittens quod si liberaretur a quartana, flexis genibus ab introitu accederet ad tumulum S. Thomæ, & ipsum tumulum cingeret filo argenteo. Qui emissio prædicto voto, cepit dormire, & videbatur sibi, quod staret in habitu Prædicatorum cum baculo in manu veniente de Fossæ-nova ad ecclesiam supra dictam, ad quam, cum pervenisset, egressa est Beata Virgo obviam sibi, dicens: Thomas, quo vadis? Et ille respondit: Vado juvare quemdam pauperem, qui me non desinit invocare. Et visum est eidem Matthæo, quod S. Thomas ad eum accedens discooperiret ipsum, & in continenti expergestus de lecto descendit: & ex tunc numquam habuit prædictam febrem, & invenit se perfecte sanatum.

56 Joan-

AUCTORE BEN-
NARDO GUIDO-
NIS.
EX MS.

differt in im-
formam,

tussis febre
cum febre,

dolor capitis.

B

morbus co-
duntur,

morbus in-
thalis in-
formis,

febris con-
tinua.

febris quatuor-
tana,

A 56 Joannes Gorri, puer septem annorum, a nativitate sua testiculum dextrum habuit grossiorem alio, crevitque grossitudo, ita quod rursus in inguine fuit, descendens inferius intestinis, ex quo lumbari indigebat, nec curari poterat sine incisione iudicio medicorum. Cui condolens & compatiens avia sua Masa Symeonis de Piperno, audita fama miraculorum S. Thomæ, concepta fiducia, docuit puerum B. Thomæ suffragium implorare, ac promittere, ut si eum sine incisione curare dignaretur, ad tumulum ejus pergeret, cum voto imaginis suæ argenteæ: & emissio voto, puer melioratus ibidem extitit, & absque incisione totaliter est curatus.

B 57 Petrus, cognomento latus, de Piperno natalitius, gravi superveniente sibi subito squinantia morbo loquelam perdidit: ita quod nec loqui prorsus nec linguam ducere potuit per tres dies: nec medicorum remediis pluribus eidem adhibitis juvabatur, & de ipso medici desperabant: qui concepta devotione ad S. Thomam, cum loqui non posset, manu propria scripsit, ut deferretur ad tumulum S. Thomæ, sperans se ejus meritis liberari, scriptumque tradidit Petro genero suo; sed uxor infirmantis obstitit, ne deferretur ad monasterium Fossæ-novæ, pro eo quod mulieres non permittuntur ingredi monasterium: quod ipse perpendens, intra se ipsum votum vovit S. Thomæ, ejus suffragium implorando, & ex tunc cepit linguam ducere, & perfecte curatus est in ipso die.

B 58 Mulier quidam, Thymiana nomine, de Piperno, passa fuit per quadriennium vel circiter continuum dolorem in spatula dextra & in brachio & in digito, ita quod filare non poterat cum eodem. Hæc in festo S. Martini veniens ad monasterium Fossæ-novæ B. Thomæ se recommendans, votum vovit, ut si eam a prædicto dolore sanaret, votum argenteum redderet & offerret. Quo voto emissio ex tunc prædictum dolorem non sensit, sed sanata permansit.

B 59 Nicolaus Grassone de castro Sermineti, per septem septimanas & ultra patiens febrem quotidianam & malum hepatis & stomachi & splenis cum dolore capitis, auditis miraculis S. Thomæ, devovit se eidem Sancto, & sequenti mane invenit se a prædictis incommodis liberatum.

C 60 Fr. Petrus Crescentii, Conversus monasterii Fossæ-novæ, a quodam tumore magno seu inflatura, in facie & gutture, qui sibi supervenerat intantum gravabatur, quod loqui non poterat, nec etiam quis eidem os aperire prævalebat, cum cultello. Hic in tanta afflictione constitutus, & consilio ejusdem devoti persuasus, concepta devotione ad S. Thomam, cum loqui non posset, in corde recommendavit se eidem Sancto humiliter & devote: & eadem die obdormiens circa novam, & evigilans hora Vesperarum, se sanum invenit, & loqui potuit, & pro majori parte tumor ille detumuit, & ex tunc fuit sanatus.

C 61 Nicolaus Picardi de Terracina, gravi ac vehementi tinnitu aurium vexabatur: ita quod loquentes alta voce vix audire poterat, recommendatione autem per ipsum facta ad S. Thomam, de mane surgens invenit se omnino sanatum, & sicut prius audientem.

C 62 Theodora Maniconensis de castro Sompni, per quatuor menses gravem surditatem adeo passa, quod clamantes alte & filium suum vagientem audire non poterat, facto voto ad S. Thomam, ut eam suis meritis liberaret, sequenti mane invenit se a prædicta surditate liberatam.

C 63 Petrus de Piperno, puer quatuor annorum patiebatur tumorem & rubedinem a crure usque ad pedem, ita quod tangi ibidem non poterat sine læsione & tremore, & puer non poterat se movere per mensem, & absque incisione liberari non poterat iudicio medicorum. Timebatur eorumdem iudicio, quod si incideretur, esset

perpetue impeditus. Mater vero ejus compatiens puero, D recommendavit eum S. Thomæ, & positus supra tumulum ipsius, post aliquantulam horam per se idem surrexit, sanus effectus & plenarie liberatus.

64 Domina Lea de Anafola passa fuit per annum cum dimidio infirmitatem in spatula & dolorem in brachio dextero, ita quod ex eo non poterat se juvare: & cum quadam die audisset, quod aliquæ reliquæ S. Thomæ apportatæ fuissent ad ecclesiam B. Mariæ de Piperno, ivit illuc ad videndam ipsas reliquias, & recommendans se B. Thomæ, posuit brachium super capsulam, in qua erant reliquæ: & statim sanata est, coepitque operari & uti brachio sicut prius.

65 Adelasia filia Gemmæ de Piperno, gravem & mortalem morbum squinantia in gutture diebus multis passa fuit: unde nihil poterat transglutire, quæ persuasa a matre, recommendavit se devote S. Thomæ, luitque perducta ad monasterium Fossæ-novæ, ubi ad tactum capsulæ reliquiarum S. Thomæ sanata, rediit Pipernum, libera sicut prius.

66 Jacoba Petri de Piperno passa fuit febrem continuam, ex qua loquelam perdiderat, & mori abstantibus crederetur: quam vir ejus meritis S. Thomæ recommendans, promisit se eam ad tumulum Sancti perducturum, & oblatum lampadem & candelam: Quo facto in continenti incepit vomere, & restituta sibi loquela, febris dimisit eam, & sanata est in illa hora.

67 Brandicia mulier de Terracina, febrem continuam patiens per dies quindecim, auditis miraculis S. Thomæ, devotione concepta ad eum, vovit quod si eam suis meritis liberaret, ejus tumulum visitaret: quo facto statim extitit liberata.

68 Agnes Philippi de castro sancti Laurentii, dolorem vehementem patiebatur in brachio & spatula dextri lateris, ita quod non poterat de lecto surgere, nec se movere nisi ab alio moveretur: & dum sic per septem hebdomadas gravata jaceret, audita fama miraculorum S. Thomæ, eidem se recommendans, devote suffragium ejus imploravit: quo facto, statim fuit liberata.

69 Nicolaus Bartholomæi de Piperno dolorem vehementem in dextero genu per annum patiens, ita quod nullo modo poterat plicare tibiam, sed tenebat extensam, nec remediis medicorum pluribus adhibitis: persuasus a matre sua, seipsum donavit meritis S. Thomæ, promittens quod si eum ab infirmitate prædicta liberaret, cum oblatione candelæ tumulum ejus visitaret: quo facto, mane sanatum se invenit.

70 Petrus Galgani de Piperno, ex quadam percussione facta sibi in brachio dextero, retinuit dictum brachium debile & dolorosum post vulnus jam consolidatum, ita quod brachium non potuit claudere vel aperire: cumque quodam sero dolore brachii amplius solito gravaretur, ad persuasionem Belesæ uxoris suæ, recommendavit se S. Thomæ ut ejus meritis sanaretur: & in testimonio surgens nullum dolorem sensit in brachio, & extendit illud libere, & sanatum ostendit uxori suæ.

71 Petrus Hestatii de Piperno, dum quadam gravi febre & vomitu vehementer affligeretur, & ex hoc timeret mori, ad persuasionem uxoris suæ recommendavit se S. Thomæ, ut eum suis meritis a febre & periculo liberaret. Quo facto in continenti febris & vomitus cessaverunt, & sanus effectus libere ambulavit.

72 Magister Marcus Clericus S. Lucie ecclesiæ de Piperno, per tres annos quendam tussim cum emissione sanguinis per os & per nares passus fuit. Hic quadam die in monasterio Fossæ-novæ, devotione concepta ad S. Thomam pro receptione sanitatis suæ, eidem Sancto se recommendans, posuit se super sepulcrum ejus, & inde Pipernum rediens, nocte sequenti multo sanguine emissio per vomitum, ex tunc sanus effectus est a prædicta infirmitate meritis S. Thomæ.

- A** a Refertur late hoc miraculum in Processu anni. 85.
 b Alii passim pitancia, ferculum in monasteriis a pietate dis-
 sum.
 c Nunc passim sermoneta tribus a Signis & Anagnia millia-
 ribus distans oppidum, Pipernum aeris.

P A R S III

HUc usque miracula collecta sunt & excepta tam de prima quam de secunda inquisitione, facta per Inquisitores datos a Sede Apostolica de vita & conversatione ac miraculis S. Thomæ: de hinc sequuntur collecta, & accepta ex his quæ assertionem fide digna plurimum comprobata sunt & comperta.

Tituli hujus partis sunt ejusmodi: quibus subnotantur capita seu numeri superiorum Actuum, in quibus miracula hic omiffa, continentur.

- CAP. 73** **D** Leproso sanato & mundato. 77
 74 De sanato a gravi apostemate. 78
 75 De sanato ab impotentia ad ambulandum. 78
B 76 De sanato a febre meritis ejus. 76
 77 De liberato a periculo mortis in flumine, S. Thoma invocato. 104
 78 De muliere sanata ab infirmitate oculorum ad invocationem suffragii S. Thomæ. 105
 79 De alia liberata & sanata a partus periculo & dolore, invocato nomine S. Thomæ. 105
 80 De muliere sanata a periculo brachii invocato S. Thoma. 106
 81 De sanato a tumore & ulceribus tibis. 110
 82 De curato a morbo fistula invocato S. Thoma. 111
 83 De liberato a morbo podagra. 115
 84 De Archiepiscopo Neapolitano tam a tumore tibis quam a febre sanato suffragio S. Thomæ. 121, 122
 85 De quodam somario onerato, & de equo a casu & præcipitio mirabiliter custoditis suffragio S. Thomæ. 124, 125
 86 De matre prægnante & hydropica liberata a mortis & puerperii periculo imminenti, ac de partu mortuo suscitato a B. Thoma. 125
 87 De sanato a quartana, & medico redarguto per S. Thomam. 125
 88 De sanato a dolore renum & spiritu blasphemie meritis S. Thomæ. 125
 89 De sanato a tribus incommodis invocato nomine S. Thomæ. 125
 90 De muliere vexata a dæmonio liberata meritis S. Thomæ. 125
 91 De paralytico sanato ad tumulum S. Thomæ. 125
 92 De sanato a surditate aurium ad votum S. Thomæ. 125
 93 De puero sanato a corpore inflato ad tumulum S. Thomæ. 125
 94 De parvulo contracto sanato ad tumulum S. Thomæ. 125
 95 De puella paralytica & lethargica sanata ad tumulum S. Thomæ. 125
 96 De curato a morbo fistula & fractura, facto voto S. Thomæ. 125
 97 De resurrectione mulieris defunctæ meritis S. Thomæ. 125
 98 De visione Fratris Minoris, in qua S. Franciscus apparens testimonium perhibuit doctrinæ S. Thomæ. 125
 99 De liberato a periculo & naufragio maris meritis S. Thomæ. 125

Liberator portus.

79 **Q**Uxdam de Piperno Domina, in partu periculo laborans cum dolore, invocato S. Thoma, & imposito quodam cingulo, quod fuerat super ejus sepulcrum, super corpore ejusdem mulieris, statim libere peperit, liberata a periculo & dolore....

86 Domina Maria, uxor Domini Arnaldi, neptis Summi Pontificis ex sorore, cum apud Avenionem esset prægnans, nec non hydropica, a medicis de salute sua fuerat desperata. Unde plenam absolutionem & remissionis gratiam & indulgentiam missam sibi in tali periculo a Domino Summo Pontifice per Episcopum a Lodovensem fuerat consecuta, tamquam de proximo moritura. Cui confessor proprius persuasit, ut ad S. Thomam, de cujus Canonizatione fienda tunc temporis agebatur, devotionem conciperet, seque devoveret eidem pro obtinendo ejusdem Sancti meritis beneficio sanitatis. Quod cum fecisset, sequenti nocte vigilans, vidit perspicua visione juxta lectum suum consistere S. Thomam in habitu Fratris Prædicatoris,

Thomas I.

dicentem sibi dulci eloquio, voce miti: Vis tu curari? **D** Quæ putans tunc ipsum alium esse Episcopum a priori, videlicet Episcopum Cantuariensem, quæsit an absolutionem factam sibi prius ex parte Summi Pontificis per Episcopum Lodovensem ipse venerit confirmare. Erant enim ambo Episcopi assumpti de Ordine Prædicatorum, ejus habitum deferentes. Qui respondit eidem, se non esse Episcopum, quem putabat, sed esse Fratrem Thomam de Aquino, cui se devoverat, & addidit ei dicens: Domina, comple votum quod fecisti, & curaberis. Quæ vocans matrem suam, sibi retulit prædictæ seriem visionis. Vover igitur utraque, scilicet mater & filia, quod mitteret annuatim cereum sex librarum in Nativitate Domini ad proximiorum conventum Ordinis Prædicatorum, unumque Fratrem in conventu Avenionensi, tunc magis vestibus indigentem, indueret. Facto itaque mane corpus ejus manifeste detumuit, sed nec illa votum complevit de nocte promissum. Iterum autem S. Thomas de nocte sibi apparens ipsam dure redarguit, quia quod vovendo promiserat, videlicet Fratrem unum Avenionensis conventus magis indigentem induere, non implevit: quæ sic admonita votum perfecit, & sanitatem perfectam continue est adeptæ. Eadem quoque Domina cum partus tempus & hora venisset, & sextus partim intra uterum partim extra uterum ejus existeret, sed parere nequiret, S. Thomam in sui auxilium invocavit, fuitque mox a puerperio pariendo libere expedita. Credens autem mater puerperæ partum vivum existeret, qui jam mortuus natus fuerat, mox eum baptizavit ibidem. Demum comperto quod revera natus mortuus fuerat, oravit devote cum lacrymis S. Thomam, ut, sicut filiam suam matrem infanculi liberaverat bina vice, jam mortuum filium suscitaret, ut sacro renatus baptismate non periret, sed viveret in æternum. Oratione itaque facta, apparuit redivivus, & sacro regeneratus lavacro, mox migravit in æternum victurus: triplicatur itaque gaudium in triplici facto miraculo meritis S. Thomæ.

87 Quidam febre quartana laborans, devote se commendavit S. Thomæ, implorans ejus suffragium, sibi fieri in salutem, fuitque a quartana subito liberatus. Cum autem medicus diceret, quod virtute naturæ hoc potuit accidisse, apparuit medico S. Thomas, cum redarguens, quia honorem Deo non dederat de facto miraculo, sed naturæ: addidit quoque dicens, quod cito de se ipso Officium Missæ cantaretur in Dei Ecclesia.

88 Jacobus de Piperno gravi dolore renum vexabatur, ex quo murmurans contra Deum, sæpius videbatur spiritu blasphemie conturbari: hic argutus est a monachis monasterii Fossæ-novæ, & admonitus ut ad S. Thomam devotionem conciperet & haberet: fuitque delatus ad sepulcrum ejus, ubi curari meruit, licet non statim; donec agnoscens ob gravem culpam murmuris hoc sibi accidere, pœnituit, & cum lacrymis, oravit, & tibias suas velamine sepulcri S. Thomæ involvens, ait: B. Thoma non hinc recedam, nisi tuis suero meritis liberatus. Quo dicto, subito curatus fuit, gratias agens Deo & Sancto, ejus meritis electus est sanus.

89 Diadema filia Nicolai subito quadam nocte facta fuit arctica, & tremens corpore ac muta: cui cum pater innueret ut ad aliquem Sanctum se converteret, & votum faceret (saltem mente, quia ore non poterat) nec illa acquiesceret innuenti; S. Thomam ad ejus reduxit memoriam, monens eam ut ei faceret votum suum. Illa vero S. Thomam invocans, vix ejus nomine expresso, fuit continuo totaliter reddita sanitati.

90 Maria Landuln videbatur vexari a dæmonio, & non poterat ab aliquo teneri, nec cibum sumebat. Cui sic graviter patienti mater ejus compatiens, votum vovit, quod sepulcrum visicaret S. Thomæ: quo fa-

Ppp do

*AUCTO-
RE RER-
HARDO
GUARD-
NIS LX
MSS.
b
Apparuit
S. Thoma.*

*penit pro-
lam mor-
tuum.*

*ad vitam
resuscitatum
ut baptizaretur
et resurrexerit.*

*Tollitur
febris quartana.*

F

delirium.

*triplex
morbus.*

*sanctus
argutus
et.*

A cau fuit filia subito penitus liberata.

91 In castro de Rocca-sicca quidam ex maledictione patris, quem offendens percusserat, quasi paralyti dissolutus, in ultionem peccati & maledictionis paternae iniunctis factus fuit. Hic pœnitens de peccato, fecit se ad S. Thomæ tumulum deportari: ubi dum orat & implorat, ut S. Thomæ meritis paternæ maledictionis sententia a Deo misericorditer relaxetur, perfectæ restitutus est sanitati, sicque ad patrem festinavit correptus, ut ab eo patrati sceleris veniam imploraret.

92 Jordanis de Marco ex quadam precedente agri-
tudine extitit factus surdus. Hic accessit pro salutis re-
medii ad tumulum S. Thomæ, in suis auribus gut-
tas modicas aquæ benedictæ instillans, ejusdem San-
cti invocato nomine, factoque voto, quod totam
suam familiam cum candelis adduceret ad ejus sepul-
corum; oratione ibidem facta dum idem rediret domum
suam, de qualibet aure ejus cecidit quasi modicum fru-
ctum carnis, sicque auditum recepit & aurium sani-
tatem. Qui votum admissum implere differens, per vi-
sum a S. Thoma dare arguitur de neglectu, & ita cor-
rectus implevit votum, quod fecerat, jam dilatatum.

B 23 Domina Heremita filium habens in corpore tur-
gido sic afflicto quod non poterat ambulare, ipsum
cum marito suo duxit ad tumulum S. Thomæ: ubi cum
positus super illud per aliquod spatium extitisset, fuit
immediate S. Thomæ meritis liberatus, & sanus factus.

94 Quædam Domina de Astrubio, filium habens parvulum & contractum, audiens a Fratribus Prædicatoribus, eunctibus pro Canonizatione B. Thomæ recitari miracula quæ fiebant meritis eius, puerum ipsum portavit ad tumulum S. Thomæ: quem cum parvulus contigisset, continuo est sanatus.

95 In castro S. Laurentii de Valle juxta monasterium
Fossæ-novæ quidam habuit filiam, amentia quadam per-
cussam: ex quo tempore procedente facta fuit immobilis,
quasi lapis, nec comedere nec loqui seu respirare com-
mode jam valebat. Videbatur quasi ex phrenesi vel ma-
niacæ passione infirmitatem letargicam incurrisse: cui
cum non posset subveniri remediis medicinæ, pater ejus,
audita fama miraculorum S. Thomæ, votum fecit, eam-
que ad S. Thomam devovit, orans ut ejus meritis aut de-
vota subtraheretur, aut Dei misericordia sanaretur.
Portatur igitur puella semiviva ad monasterium, & in
ecclesia ad sepulcrum S. Thomæ de Abbatis licentia intro-
fertur, collocaturque super sepulcrum, quo usque red-
eunt monachi de mensa, a qua iverunt ad ecclesiam, ad
gratias referendas. Dum igitur propter reverentiam
C conventus pater vellet filiam de tumulo levare, illa sic
ait: Pater, ne me tangas, quia unus magnus Frater Pra-
dicator, qui me sanat, coram me stat, & a quodam ho-
mine nigo, qui me ita ligatam tenuit, ne defendit. Con-
venerunt illuc Abbas & monachi, & orant exaudiri S.
Thomæ meritis preces patris, ut filia liberaretur. Tunc
quoque visum fuit puellæ, quod prædictus Frater utram-
que manum suam a capite puellæ usque ad pedes deduce-
ret, dicentis: Puella surge, quia curata es. Ad quod ver-
bum statim surrexit puella, reddita pristina sanitati.

96 In civitate Neapoli juvenis quidam, nomine Eunuchus Mauremander, fistulam & fracturam patiebatur in uno articulo seu digito pedis sui, ubi medicorum judicio oportebat incidi, ne toti pedi aut corpori gravius periculum immineret. Hic vocis se visitaturum cum pede de cera tumulum S. Thomæ, ut ejus meritis curam pedis reciperet, ne incidi pedis digitum operteret: & ecce de nocte apparuit Frater unus Predicator, qui eum absque incisione curare promissit. Venit itaque mane medicus, & curatum juvenem reperit, quem sero dimiserat tam gravatum.

97 In provincia Lombardiz superioris in Pedemontis castro, quod dicitur Tagnanum, quardam de-

mina filium habens in Ordine Prædicatorum, Fr. Ru. D
finum nomine, præfente ipfo filio cum multis aliis ^{moritur in}
conſanguineis infirma decumbens, mortua fuit. Cum ^{fufcitatur}
que omnes fterent circa ſuſus, dictus Frater filius de-
functæ mulieris ſic ſtentes alios alloquitur: Nuper in
Romana curia apud Avenionem Fr. Thomas de Aquino
Doctor, fuit Sanctorum catalogo annotatus: Ore-
mus, obſecro, ut ejus Sancti meritis Deus dignetur
hanc mortuam ſuſcitare. Omnes igitur parentes
cum filio genua ſteclunt, & cum lacrymis devote
Deum ſupplicant, ut per S. Thomæ merita illa mor-
tua ſuſcitetur: & ecce ſubito deſuncta mulier reſedie
vivens, videntibus & congaudentibus cunctis, qui ad-
erant: & luctus ſilentium in riſum, dolorque in gaudium
commutatur de mortua ſuſcitata.

98 Frater Eleutherius Ordinis Fratrum Minorum, cum esset in quadam questione perplexus, & in libris S. Thomæ negligeret quærere veritatem, devotè oravit Dominum & sanctum Franciscum, ut sibi veritas panderetur: & ecce vidit ibi in visione S. Franciscum & S. Thomam de Aquino, cappa stellis splendidis ornata indutum, & super ipsos Virginem Matrem Dei cum filio, duas coronas splendidas manibus tenentem & super ipsorum capita imponentem: cumque tali visione plurimum delectaretur, audivit S. Franciscum dicentem sibi: Crede huic, ostendens & indicans S. Thomam; quia ejus doctrina non deficiet in æternum. Qui evigilans & scripta S. Thomæ legens, de dubio suo certificatus extitit, cognita veritate. Prædicta Frater ipse Eleutherius pluribus enarravit, sub fide asserens esse vera.

99 c Cum Fr. Gulielmus de Tocho Ordinis Predi-
catorum, Prior conventus Beneventani, cum socio suo
fratre Roberto Lectore, veniret per mare ad Romanam
curiam apud Avinionem, inventariis factis de miraculis
S. Thomæ, de cujus canonizatione tunc temporis tra-
ctabatur; accidit, ut ipsis navigantibus quadam nocte
magna pluvia ingruente, & tempestate gravissima exci-
tata in mari, galea, in qua cum aliis navigabat, ad
montem Argentanum violentia ventorum nimia impel-
latur, nec dubium ab impulsu confringenda. Nau-
tæ namque non poterant tanto impetui occurrere, nec
tali periculo poterat nisi divinitus subveniri. Desperant
itaque nautæ de vita, & vestimenta sua deponunt, si
forte natando fecerint evasuri: clamant ad Fratres qui
latebant inferius, ut Dominum & Sanctos invocent, ut
propinquo nautis naufragio subveniant perituris. Ora-
tioni instant Fratres Deumque orant, & invocant SS.
Dominicum & Petrum Martyrem; & specialiter S. Tho-
mam, pro cujus Canonizatione navigabant, devotis pre-
cibus interpellant, ut eis subveniant, & S. Thomas ad-
jutor adsit: ne illa, quæ per eum Deus fecit miracula,
quæ in scriptis redacta ad Romanam curiam secum fere-
bant, marino naufragio submergantur. Quid plura,
cum vicinior fuisset monti galea, & periculum de pro-
ximo immineret, subito ventus alius a montis latere
perflavit, & galeam a monte mox coegit in viam prospe-
ram salutari navigio, & fugato periculo direxit: & cum
illud periculum evasisent, omnes exclamare cœperunt
miraculum a Deo factum, sicque per S. Thomæ sufra-
gium liberati a naufragio, Deum protinus & S. Tho-
mam laudaverunt. Multa quidem & alia miracula ope-
ratus est Deus per S. Thomæ de Aquino merita in diver-
sis mundi partibus, quæ non sunt scripta in presenti tra-
ctatu. Hæc autem scripta sunt ad Dei & Sancti sui glo-
riam & honorem, ut legentes credant, & confidentiam
majorem concipiant ad eundem.

a Bras Lodunensis & infra Lugdunensis, cui tunc praeerat Petrus de Sabaudia, sed non Ordinis Prædicatorum, ut hic dicitur. Corrigimus Lodovensem, ubi tunc Bernardus Guido praeerat. An recte?

b Et hic error amantissimum, forsan Cantabrigie on insula
Creta

*A Creta aut Cantharus in Apulia aut similis substituendus. Non Cantuariensis, qui erat Valsiberus Raynaldus & Sede Vigornien-
passus, non etiam Ordinis Prædicatorum.*

*c. Habetur in Actis supra num. 20. Sed ob circumstantias hic
repositi placuit.*

*d. In MS. Vithavienfi sequitur Bulla Canonizationis, dein
uti etiam in MSS. aliis Chronicon breve, ac tandem subicieban-
tur hæc verba: Explicite Legenda S. Thomæ de Aquino. Quod
omnia ad eundem auctorem essent referenda. De auct. S. Thomæ
supra egimus.*

ALIA MIRACULA

*Excerpta e Vita MS. Codicis
Ultrajellini.*

*Cunctus in-
flatus,* **C**larina sanctimonialis in civitate Papiensi patie-
batur inflaturam ad instar unius oculi in
iunctura brachii sinistri undecim annis, nec potuit cu-
rari. Devovit se B. Thomæ de Aquino, si eam li-
beraret, quod diceret unum psalterium & centum
venias faceret ad honorem S. Thomæ, & jejunaret
Vigiliam ejus, quandiu viveret: facto voto, statim
est sanata.

lumen, **2** Jacobus piscator invocavit S. Thomam, & statim
sanatum est ab inflatione crurum & femorum.

convalescit, **3** Puella quædam contracta per novem annos a
die nativitatis suæ ambulare non potuit, mater de-
vovit eam S. Thomæ, qui apparuit ei in visu; di-
cens: Forti animo esto, quia cito filiam tuam cu-
rari faciam. Et puella expergefata continuo cœ-
pit currere, nec post multos dies potuit in domo de-
tineri.

*dolor pedis
& tibiae,* **4** Dominus Regnus gravi dolore iuncturæ pedis
& tibiæ vexabatur per tres hebdomadas, sed facto
voto, statim sanatum est.

*impotentia
in orando,* **5** Harmilla sine sustentatione baculorum ire non
valens, devovit se B. Thomæ, quod portaret ad al-
tare suum imaginem ceream, si sanaretur, & statim
sanata est.

*febris con-
tinua,* **6** Jacoba ex febre continua perdens loquelam,
credebatur mori: quam vir ejus recommendavit me-
ritis S. Thomæ, vovens quod eam ad ejus tumbam
perduceret, & offerret lampadem & candelam, sta-
timque incepit evomere & loqui, & sanata est.

lumen, **7** Benedicta febrem continuam patiens per dies xv,
auditis miraculis S. Thomæ, vovit, quod si eam sanaret,
tumbam ejus visitaret cum candelâ & oblatione, &
statim sanata est.

lumen, **8** Dominus Martinus, civis Papiæ, febre conti-
nua laboravit intantum, quod non poterat manum
movere, & medicus desperabat. Hic vovit, dicens:
Si me S. Thomas sanaverit usque cras ad tertiam,
visitabo altare suum discalceatis pedibus, & offeram
unam candelam propriæ staturæ. Protinus qui im-
mobilis erat, nec se in loco volutare potuit, per
seipsum sanus surrexit, & votum adimplevit.

*morbus gut-
turi,* **9** Cistina Soror Ordinis Prædicatorum de Papiæ
in monasterio S. Marix de Nazareth, laborans e
guttore, desperata fuit a medicis: sed emissio voto cum
alia Sorore ad S. Thomam, ejus meritis est curata.

lumen, **10** In civitate Papiensi fuit puella Domini Petri
Seclasi a nativitate gutturosa, quia tres a gavano
habuit: quæ cum esset annorum sedecim, & non
posset medicina curari, mater ejus vovit B. Thomæ,
si eam curaret, quod diceret semper in honorem
ejus ter Pater noster & ter Ave Maria, & offerret
puellam ceream ad altare suum, statim voto facto
curata est.

lepra, **11** Magister Dominicus de Tremonia, nunc ci-
vis Papiensis, leprosus apparuit in facie, & quod pe-
jus erat interius urebatur. Unde dicebat: Nescio si ma-
jor sit pœna in inferno, quam ista, quam intus patior:
Thomas I.

nec potuit bene dormire nec quiescere per quatuor men-
ses, nec ausus fuit illo tempore apparere. Hic audita lic-
tera cum miraculis de Canonizatione S. Thomæ, devo-
vit se ei. Cui apparuit S. Thomas in Cathedra legens,
habens prope aurem columbam, quæ sibi quæ legeret
indicavit. Qui benedixit, & signavit eum, & bene
dormivit in nocte, & surrexit sanus a dolore intrinseco
& a turpitudine faciei.

*sanus san-
guine,* **12** Bolinus de Vallaria, civis Papiæ, passus est flu-
rum sanguinis, & accedebat specialiter media nocte.
Hic ad persuasionem socii sui se devovit B. Thomæ quod
semper jejunaret Vigiliam suam: quod votum socius
suus similiter compromisit. Voto igitur facto coram al-
tari majore, prædictus in visione audivit nocte sequen-
ti B. Thomam legentem in Cathedra, In principio erat
verbum. Et cum evangelium legisset usque ad verbum
caro factum est, evigilavit etiam hoc dicendo: & statim
sensit se liberatum totaliter.

*infirmas
caput,* **13** Magister Andreas de Perathaon, fusa oratione
cum lacrymis ad altare B. Thomæ in ecclesia Fratrum
de Papiæ, curatus est statim a gravi & periculosa infir-
mitate capitis meritis S. Thomæ.

*E
veligo ca-
pit,* **14** Bartholomæus civis Papiæ, propter quemdam ja-
ctum lapidis, quem fecit ei socius suus in scholis super
caput ejus, quatuor annis fuit ita graviter infirmatus,
quod vertiginem maxime patiebatur, intantum quod
sepe in qualibet septimana cadebat in terram, nisi quan-
do poterat advertere de infirmitate: quia tunc lectum
intrabat, ne ad terram collideretur. Hic S. Thomæ de-
vovit, quod si eum curaret, semper ejus vigiliam jeju-
naret, qui mox perfecte curatus est.

*b
vultus ca-
pit,* **15** Petrus de Campanili de Pœnitentia B. Domini-
ci, nilum habuit decem annorum, qui de scala super
ferrum cecidit, & os capitis sui fregit, ita quod plaga
emittebat flatum magnum, intantum quod extinxisset
candelam accensam & continue laborabat. Timens pe-
ter pueri mortis eventum, cum S. Thomæ de Aquino
devovit, & caput cereum promisit genibus flexis cum la-
crymis ante altare suum. Statim ergo, ut domum rediit,
filium reperit sanatum.

convalescit, **16** Domina Jacobina de Bethania, infirma fuit de
rheumate intantum, quod septem septimanis de loco
non potuit se movere. Hæc, dum quadam die Sabbathi
pejus haberet, devovit se B. Thomæ de Aquino, & illa no-
cte perfecte dormivit, & in mane sensit se statim plenissi-
me liberatam. Simile legitur de Domina Ymelia Liberola.

lumen, **17** Domina Helena uxor Domini Petri Rubei, dese-
rens votum suum ad altare B. Thomæ, protestata est co-
ram Priore Papiensi, quod fuerat infirma de rheumate
xvi mensibus, ita quod quatuor ultimis non poterat so-
juvare, sed mori credebatur, & jam receperat corpus Chri-
sti pro viatico. Quæ ergo a medicis non potuit curari,
votum fecit B. Thomæ, & perfecte sanata est.

*Capitis do-
lor,* **18** Petrus Caroli de dolore capitis & in membris sic
graviter torquebatur & clamabat, quod credebatur mori-
turus. Hic facto voto ad S. Thomam, orando statim
evomuit & sanatus est.

*lumen cap-
it in lapsu* **19** Quidam puer Papiensis cum pueris ludens, im-
pulsus est ab uno sociorum, cadensque de quadam tabu-
la alta, portabatur ad domum propriam semivivus. In
media nocte cum appropinquaret hora mortis, pater
pueri de lecto surrexit, & flexis genibus una cum matre
pueri lacrymabili voce S. Thomæ patrocini implora-
verunt, voventes quod puerum super altare suum of-
ferrent. Post votum oculos puer aperuit, & sanatus est.

*infirmas
in balio,* **20** Domina Ymelina, uxor Bernardi Galli de Pa-
piæ, habuit quinque filios, qui omnes eadem infirmi-
tate defuncti sunt: cumque aliam filiam haberet ea-
dem infirmitate laborantem, in qua jam apparebant in-
signia mortis in ore & in facie ejus, parentes voverunt
quod portarent eam cum imagine cerea ad altare S.
Thomæ,

P p p 2

A Thomæ, si eam liberaret; & ecce, quæ erat mortua surrexit incolumis.

2. Joannes de Cella-nova portavit annis xxiii unum e quadrellum, nesciens in corpore suo; quia quando fuit percussus, hasta quadrelli fuit extracta sine ferro, & tandem generavit sibi in corpore apostema periculosum cum febre, nec poterat curari. Sed Simon Ordonus, mercator & civis Papiæ, socius ejus, dum esset in domo Prædicatorum in festo S. Thomæ, vovit, quod si eum sanaret, mitteret super altare suum unum florenum: & eadem die apostema fractum est, & quadrellus exivit, & curatus est.

22. In civitate Papiensi Philippus, filius Domini Albertini, clandestine desponsavit Ricadonam juvenulam; sed hoc palam non confitebatur, imo totum contrarium dicebat: & dictæ puellæ dicebat, quod peccaret mortaliter si alium sponsum acciperet. Ideo stetit sic annis quatuor expectando, quod Deus immutaret voluntatem ejus. Audiens autem, quod Deus mirabilia operaretur meritis B. Thomæ in civitate Papiæ, oravit, ut ejus patrocinio dictus Philippus eam palam desponsaret in conjugem, sicut tenebatur. Et vovit, quod de labore manuum suarum paramentum completum daret pro uno Sacerdote; & faceret centum venias ante altare suum, & quod singulis annis quandiu viveret visitaret capellam suam, & cum faceret depingi in ecclesia Fratrum, & se virumque suum ante pedes S. Thomæ. Facto voto & orante ea, S. Thomas apparuit sibi cum duobus, dicens: Ego sum B. Thomas de Aquino, quem tanta instantia petivisti. Et hi duo sunt Apostoli Jacobus & Philippus, quos in devotione habes: unde scias petitionem tuam plene exauditam. Dictus ergo Philippus venit, & matrimonium consummavit, dicens matri puellæ: Vere credo quod malefium fecistis mihi, quia non potui quiescere his diebus, dicendo continuo in me ipso: Vade, Vade, desponsa eam. Cui mater & puella dixerunt non fuisse malefium, sed Dei & S. Thomæ beneficium. Hoc facto, dictus Philippus recessit, quia non audebat stare in civitate.

23. Quidam puer trium annorum unum Turonensem transglutivit, timensque mater, ne magnum vomitum sibi faceret, facto voto, puer per secessum Turonensem emisit.

24. Domina Beatissima, uxor Domini Finiberti, civis Papiæ, dolore cordis acutissimo vehementer affligebatur: quæ cum se B. Thomæ devovisset & cor cereum promississet, etiam depingi eum promisit, & protinus est liberata.

25. Petrus Cirpiacus, invocato auxilio B. Thomæ, & facto voto unam candelam propriæ magnitudinis offerre, & unum Turonensem super altare suum, curatus est a maximo dolore, quem in corpore patiebatur, & votum complevit.

26. Frater Andreas Cisterciensis meritis S. Thomæ, quem invocavit, a vehementi dolore, & rubedine faciei, quem ex humore colerico patiebatur, est subito liberatus.

27. Dominus Simon de Laboria, civis Papiensis, filium habuit, qui per S. Thomam fracto apostemate periculum mortis evasit. Nam medicus eum inciderat, & modicus sanguis effluerat, sed nihil convalescerat: propter quod timens ejus periculum, statim facto voto a patre, curatus est, & totum apostema per os proprium emisit.

28. Constantia puella in Papiæ habuit apostema in eure, unde quinque diebus non potuit dormire vel quiescere. Hæc imploravit S. Thomam facto voto, & illa nocte bene dormivit, & fracto apostemate curata est.

29. Margarita uxor Bartholomæi ferrarii, ex quadam scintilla ignita, quæ percussit faciem ejus & oculum ejus dextrum, dubitavit ne oculum perderet

propter tumorem faciei: videns autem quod periculum cresceret, & medicina non proficeret, invocans S. Thomam vovit, quod offerret ad altare suum oculum de cera: & subito plene liberata est.

30. Dominus Simon Georgius civis Papiensis, multis infirmitatibus laborabat, febre continua, dysenteria & vomitu & lingua adeo arida, quod ne verbum formare poterat, & medici de salute corporis desperabant. Ipse & uxor ejus cum devotione redierunt ad iussu B. Thomæ, facientes vota sua & subito curatus est.

31. Ymilia vetula habens inflatam in crure adinstar pugni, devovit se B. Thomæ, & statim recessit tumor ille, & fuit totaliter liberata.

a Id est tonsillas seu glandulas, quæ emendatur sequentibus Gualteri, Italici diminutive dicuntur Gavigne.

b Ita vocantur viri faminaque, qui in vita laicali sub directione PP. Dominicanorum vitam insinuant, etiam habita modestiores. De quibus supra tractabimus ad vitam S. Catharinae Semini XXX Aprilis.

c Sic Itali sagittam vocant quadrangularem quadrilateram insinuatam cuspidem.

Quadrilobus.

TITULI MIRACULORUM

Excerptis ex Vita MS. S. Thomæ Mediolani in Conventioni Gratianum ex libro 1 Ambrosii Targii folio cclviii.

1. Liberati podagra & artetica. 1 Quidam arte chirurgicus, 11 Nicolaus Angeli de Piperno, 111 Boetius Passagethius de Terracina.

2. Contracti, 1 Petrus Francisci de Piperno, 11 mulier de Burgo Bassignano, 111 Soverr... de burgo S. Justinæ, 1v Hermela de Gravelono, v Puella Papiensis.

3. Paralytici, 1 Jacobus Romanus, 11 Maria de castro Carperito.

4. Febricantes, 1 Thomas Paganus de Piperno, 11 Raynerius de Babuco, 111 Joannes de... 1v Jacobus de Pastina, v Jacobus filius Petri de Riboldo, vi Raynaldus Bugal, vii Celsarius de Bono Neapolitanus, viii Humbertus Archiepiscopus Neapolitanus, ix Canonicus Mattheus, x Meliorinus Tachonus, xi Joanninus filius Nicolai Famberti, xii Filius Zanini Papiensis, xiii Orthinus de Barrocha, xiv Leonardus filius Augustini Arsueri, xv Lecherus.

5. Leprosi, 1 Thomas de Piperno, 11 Dominus Primus de Cremona.

6. Apostematice, 1 Bartholomæus de Ferentino, 11 Simon Orsanus, 111 Filius Simonis de... 1v Constantia puella, v Albertinus de Bobellis, vi Bartholomæus.

7. Variæagri, Joannes de Alderico, 11 Petrus de Carellis, 111 Rochus de Cagnano Presbyter, 1v Beatrixina uxor Imaberti, v Beatrix de Papiæ, vi Petrus Turpianus.

8. Laborantes ex stomacho, & hepate, 1 Joannes de Leone, 11 Confus de Terracina, 111 Alius de Dominica liberatus.

9. Verati fluxu sanguinis, 1 Simon Georgius Papiensis, 11 Robinus de Valeria.

10. Moribandi, 1 Immelina uxor Bernardi Galli, 11 Beleraminus filius Petri de Capreño, 111 Puer quatuor annorum.

11. Epileptici, 1 Beatrixina xiv annorum, 11 Bercolinus de la Volta.

12. Hæctici, Aldoxina filia Zebelli, 11 Mattheus Brachialis.

13. Cæci, Petrus Balia, 11 Florendensa de Piperno, 111 Filia Anexie quatuor Annorum, 1v Margarita uxor Bartolini, v Jacobus de Capuanis miles.

14 Labo-

A 14 Laborantes in facie &c. i Andreas de Perazano, ii Andreas Papiensis tertii Ordinis, iii Theodora monacha, iv Joannes Caponus, v Augustinus de Strata.

15 Rheumatici, i Jacobina uxor Bogognoni, ii Imilia Limbella, iii Helena uxor Petri.

16 Laborantes ex gutture & collo, i Jacobus de Monte, ii Jacobus Marcellucius, iii Notarius quidam, iv Puella quidam, v Tismina de Vezano, vi Margarita socia B. Sibyllinæ, vii filia Petri Sedani, viii Tismina filia Robertini, ix Puer Turoneus triennis.

17 Laborantes in brachiis, i Emmanuel de Piperno, ii Leonardus de Piperno, iii Nicolaus de Maximo, iv Alexandra de Piperno, v Petrus Grassus, vi Conversus Fossæ-novæ, vii Servitrix D. Simonæ, viii Clarina monialis.

18 Laborantes e calculo & renibus, i Nicolaus de Monte, ii Bonacursius, iii filius Petri de Medicis.

19 Laborantes e cruribus & pedibus, i Quidam pauper, ii Nicolaus Joannis de Sompiino, iii Humbertus Archiepiscopus Neapolitanus, iv Jacobus Piscator, v Rogerius Cataneus, vi Emilia Papiensis, vii VValterus Lotharingus, viii Joannes Panizarius.

20 Ex alto lapsi, i Mattheus Canonicus Neapolitanus, ii Puer filius Petri Campanilis, iii Filius Lanfranci Machæferri, iv Filius Martini Maglii, v Paquina prægnans.

21 Sponsus recuperatus, Philippus filius Albertini.

22 Ab insomniatate liberatus Gregorius de Piperno.

23 Neptis Joannis xxii in periculo partus.

24 Nobilis Comitissa Neapoli ad infirmitate liberata.

HISTORIA TRANSLATIONIS.

Corporis sanctissimi Ecclesiæ Doctoris, divi Thomæ de Aquino, anno vergente cccccxviii, die Dominica, xxviii Januarii, jussu & concessione Urbani Papæ V, per Reverendissimum Patrem, Fratrem Heliam Raymundi Tolosanum, Ordinis Prædicatorum Generalem Magistrum, Conventusque Brageriaci Provinciæ Tolosanæ filium, factæ in conventum Tolosanum ejusdem Ordinis, Auctore Fr. Raymundo Hugonis ejusdem Ordinis conventusque Brageriaci filio, ejusdemque Reverendissimi Patris Helii Raymundi Tolosani, Magistri generalis Ordinis dicti socio, testeq; oculari & fide dignissimo.

Ex Perpetuo ipsius MS. autographo in membranis Tholosa FF. Prædicatorum etiamnum æservato.

C A P U T I.

Proemium corpus a Comite Fundorum bis sublatum.

AD sciendum qualiter sacrum corpus B. Thomæ de Aquino Fratrum Prædicatorum fuit translatum de Italia, & primo de monasterio Fossæ-novæ Cisterciensis Ordinis, & postea de castro & civitate Fundorum ad Linguam Occitanam & conventum Tolosanum, & hoc per Reverendum in Christo Patrem Heliam Magistrum Ordinis prædicti, & conventus Brageriaci provinciæ Tolosanæ filium; secundum quod ego Fr. Raymundus Hugonis prædicti conventus Brageriaci filius, qui indignus servitor prædicti Reverendi Patris

Tomus I.

Helii Magistri sui ante Magisterium, & in Magisterio D ei continue astiti, factaque in dicta translatione antecedenter, concomitanter & consequenter, prout melius colligere potui, & postea bullas ac facta, pericula diversa & labores, ac difficultates congregavi, & in hoc libello redegi propter consolationem volentium scire, qualiter prædicta sancta translatio facta fuit: & etiam ad obviandum, si essent invidi in posterum, qui contra prædictam translationem obicere vellent, & ipsam mendacis vitiaret quia Dei gratia, & meritis dicti Sancti ipsam cum veritate denigrare non poterunt ullo modo. Tamen antequam ad Bullas Domini Papæ Urbani V veniam, sunt aliqua notanda, sicut quæ didici a Fr. Thoma de Sulmona, viro veridico, tunc socio Reverendi P. Fr. Philippi de Theate, Magistri in Theologia, & Prioris Provincialis regni Siciliae, hic per ordinem conscribenda. Primo, quod tempore Benedicti xi Papæ de Ordine nostro, monachi de Fossanova dividerunt & separaverunt caput a sacro corpore dicti S. Thomæ. Secundo, quomodo Honoratus Comes Fundorum de consensu quorundam monachorum recepit sacrum corpus de prædicta Abbazia Fossæ-novæ. Tertio quomodo dictus Comes, & quare semel restituit dictis monachis prædictum sacrum corpus. Quarto, quomodo & quare præfatus Comes Fundorum iterum post lapsum temporis recepit sacrum corpus de dicta Abbazia Fossæ-novæ. Quinto, quanto tempore postea ipsum sanctum corpus tenuit dictus Comes Fundorum. Sexto, quomodo idem Comes Ordini nostro ipsum sanctum corpus reddidit. Septimo, qui juvaverunt in historia habentur. Octavo, quomodo scio omnia supradicta; quia in omnibus præfatus fui.

2 Ad primum igitur dicendum, quod monachi Fossæ-novæ, ut dicitur in Legenda S. Thomæ, caput a corpore S. Thomæ separaverunt, ut sic possent reliquias tantas in diversis locis collocare, & per consequens melius conservare, & si corpus ab ipsis auferretur, saltem possent caput vel corpus penes se retinere. Et probabiliter creditur & quasi firmiter tenetur a multis, quod dicti monachi corpus B. Thomæ bullire fecerunt, & hoc propter tres rationes. Prima quia monachi multum timebant, quod per Prædicatores sape dictum sacrum corpus ab eis, ipsis invicis, auferretur, & maxime a tempore Benedicti Papæ undecimi, qui fuerat Prædicator. Quare ut ipsum corpus dicti sancti (qui erat in specie humana permaximus, a cujus celsa magnitudine dictus sanctus dum vivebat vocatus fuerat Magnus-bos Siciliae) possent facilius, & frequentius de loco in locum mutare, & per consequens sic penes se perpetuo custodire; fecerunt dictum corpus bulliri, & in parvo loco deinceps conservari. Secunda ratio est ad hoc, quia certum est, quod in translatione facta post Canonizationem in monasterio Fossæ-novæ de corpore dicti Sancti, de quo legitur in Legenda, dictum corpus erat integrum & penitus incorruptum a quo tunc per Abbatem & conventum Fossæ-novæ manus dextra integra ad supplicationem Comitissæ sororis dicti Sancti fuit amota, & eidem sorori pro pretiosis reliquiis assignata. Et cum nunc prædicta manus maneat in conventu Salerni Ordinis Prædicatorum in illa carnis integritate, & ab omni corruptione aliena, in qua erat in tempore prædictæ translationis, inde est quod supponitur verisimiliter & creditur firmiter, quod pari & simili modo nunc & adhuc totum corpus præfatum sine corruptione integrum remaneret, si bullitum aliquo tempore non fuisset. Tertia ratio est; quia nunc ossa sacrosancti corporis B. Thomæ sunt quasi rubei coloris, & videntur vi ignis per ebullitionem vel aliam igneam alterationem omnimode violenter a carnibus separata.

Ppp 3

3 Quan-

A 3 Quantum vero ad secundum, quomodo Dominus Comes Fundorum, Honoratus nomine, recepit sacrum corpus de Abbacia. Dico quod anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo nono, vel circiter, Dominus prædictus Comes Fundorum habebat guerram cum uno alio nobili viro, qui erat tunc (ut credo) Dominus de Piperno: qui quidem Dominus de Piperno consideravit, quod vi vel quocumque modo posset, reciperet sive auferret a monachis sacrum corpus B. Thomæ, ut ipsum postea venderet Regi c Siciliæ, nomine d Ludovico, Ordinis Prædicatorum sincerissimo dilectori, & quod haberet inde pecuniam, cum qua faceret homines armorum, & sic illis vinceret adversarium suum Comitem Fundorum. Sed Dominus sæpe dictus Comes hoc præsentiens ex revelatione cujusdam monachi Fossæ-novæ, cupientis favore dicti Comitis in Romana curia promoveri (qui etiam monachus sciebat locum, ubi sacrum corpus quiescebat) adjutorio ipsius monachi, ipse prædictus Comes sacrum corpus B. Thomæ recepit, & præsentibus aliquibus familiaribus suis; & specialiter Fr. Jacobello de Senis Ordinis Prædicatorum, & per duos annos in castro suo tenuit reverenter. Fratres autem nostri scientes per dictum Fr. Jacobellum, quod Dominus Comes præfatum corpus haberet, pluries accesserunt ad præfatum Dominum, supplicando quod dictum sacrum corpus redderet Ordini nostro, cum spectaret ad Ordinem. Ipse vero nec Fratribus nostris nec monachis reddere voluit, nec etiam Regi Ludovico, qui voluit sibi numerare quindecim millia florenorum, in quibus ei obligabatur: sed ipse reservare ex magna devotione voluit sibi ipsi.

4 Quantum ad tertium, sciendum quod contigit tandem post aliquod tempus, quod dictus Comes ivit una dierum ad spatium cum quodam Fratre germano suo, qui quidem frater fecit currere equum suum taliter & sic, quod una cum equo cecidit, & totus penitus est contractus. Hoc videns dictus Comes, animo consternatus vovit fratrem suum prædictum B. Thomæ, tali modo, quod, si daret ipsi sanitatem, ipse redderet sacrum corpus suum monachis: quod & factum est consequenter. Nam dictus Comes cum Abbate & cum alio monacho solis, & aliis nescientibus, [quia] tantum dubitabant de furto, quod sacrum corpus S. Thomæ tolleretur, posuerunt ipsum in campanili infra murum.

5 Quantum ad quartum, sciendum est, quod post lapsum temporis, mortuo dicto Abbate & monacho, qui in prædicta redditione soli fuerant præsentis, dictus Dominus Comes ad preces Fratrum nostrorum iterum recepit secrete dictum sacrum corpus a monachis per hunc modum. Venit præfatus Comes una dierum hora tarda ad prædictum monasterium Fossæ-novæ, fingens quod timebat inimicos suos, qui tunc de prope facis erant: quare petiit pro sua securitate campanile ad jacendum a monachis nocte illa, quod valde ei libere concesserunt. Cumque ipse Comes fuisset in campanili, ivit ad locum, ubi alias posuerat sacrum corpus, de quo illud extraxit cum ferreis instrumentis, quæ secum detulerat, pro tali negotio requisitis: fecitque nihilominus dictus Comes cum monachis, quod campana pulsarentur propter certam causam, quam ipse dixit monachis. Verumtamen dictus Comes realiter, licet non diceret, intendebat, quod campana pulsarentur, ne sonitus instrumentorum audiretur, quando corpus sacrum extraheretur cum violentia de sepulcro: sicque in dicta nocte sacro corpore recepto, de mane hospite insalutato, dictus Comes recessit cum corpore dicti Sancti. Monachi vero non adverterunt de hoc; sed clauserunt ostium campanilis, quousque Sacrista illuc adire indiguit pro pulsatione campanarum: cumque ascendit, & camentum in via invenit; retulit monachis: qui audientes valde stupefacti & attoniti, statim consideraverunt rem gestam

fuisse veram; sed propter rumorem populi tacerunt & dictum sepulcrum clauserunt, & posuerunt secretius.

6 Quantum ad quintum, sciendum quod tunc Dominus Comes sacrum corpus tenuit bene per decem annos, & ultra in castro suo, civitate Fundorum ultra cameram suam, ubi B. Thomas apparuit Dominæ Mariæ dicti Comitis infirmæ, dicendo, quod filius suus non tenebat corpus suum in tali reverentia, cum qua deberet: quia tenebat ipsum sine lumine. Tuncque S. Thomas dictam Dominam tetigit & sanavit: & ex tunc posuerunt sacrum ejus corpus in capella & cum lumine reverenter. Et post annum apparuit iterum S. Thomas dictæ Dominæ, dicendo, quod nondum erat in loco, in quo debebat stare, ipsaque dixit Filio Comiti, & tunc dictus Comes [egit] cum Fr. Philippo de Theate, Magistro in sacra pagina, & Provinciali Provincie regni Siciliæ, qui tunc supplicabat eum, quod ipse redderet sacrum corpus Ordini: qui respondit, quod istud erat maximum factum, & quod ipse nulli traderet nisi Magistro Ordinis, & quod vellet bene scire, quomodo & qualiter. Prædictus vero Provincialis hoc audiens scripsit unam litteram credentia Magistro Ordinis tunc temporis existentis, scilicet Fratri Simoni de Lingonis, per suum Definitorum, Fr. f Franciscum de Vigilis: & Comes prædictus similiter scripsit aliam epistolam credentia per eundem Fratrem & Definitorum Capituli generalis, quod debebat celebrari Nannetis a prædicto Magistro Ordinis. Sed tamen in illo anno non fuit Capitulum generale; quia dictus Frater Simon Magister Ordinis fuerat in Quadragesima assumptus ad Episcopalem dignitatem & civitatem Nannetensem: & post assumptionem dicti Magistri, quasi immediate Dominus Papa Urbanus Quintus fecit Vicarium Ordinis cum plenitudine potestatis Fr. Heliam Raymundi, Penitentiarium suum; qui quidem Vicarius assignatum Capitulum generale a conventu Nannetensi amovit, & postea ipsum transtulit ad conventum Avenionensem, ipsumque ibidem immediate celebrandum; prævis tamen solennibus consiliis ac deliberationibus plurimorum Fratrum maturi consilii. Paschali vero tempore immediate subsequente, dictus Fr. Franciscus Definitor, qui ibat ad capitulum Nannetense præsentavit litteras supradictas dicto Fr. Helix Vicario. Et quia Capitulum vacabat illo anno ipsas aperuit; percepit credentia per dictum Fr. Franciscum, quæ fuit principaliter de hoc, quod B. Thomæ corpus poterat a dicto Domino haberi, supposito quod Ordo vellet dicto Domino complacere. Dictus Fr. Helias hoc audito, gavisus est supra modum, & per dictum Definitorum, dictus Fr. Helias, Vicarius Ordinis, prædicto Domino Comiti Fundorum & dicto Provinciali regni litteras scripsit in forma, quæ potuit meliori: quibus receptis dictus Dominus Comes fuit inclinatus plusquam antea ad reddendum Ordini sacrum corpus: & eodem anno immediate post hoc Dominus Papa Urbanus supradictus ivit Romam cum omnibus Cardinalibus, exceptis quatuor. Post cujus recessum dictus Fr. Helias in Capitulo generali Avenioni, in Magistrum Ordinis unanimiter & concorditer fuit electus: qui durante dicto Capitulo graviter est infirmatus, & post curationem ab infirmitate ivit Romam, ad exhibendam reverentiam præfato Domino Urbano Papæ, & ad perficiendum illud de S. Thomæ corpore, quod jam sub manu ejus aliquantulum erat inceptum. Et Deo sic ordinante, dum idem Fr. Helias, Magister Ordinis, Romæ ad tempus degeret, dictus Provincialis regni venit ad ipsam, cum quo dictus Magister post sui electionem in præcedenti Capitulo generali Avenioni de dicto facto circa Reliquias S. Thomæ habuerat satis magna colloquia & tractatus. Cumque dictus Magister, & Provincialis regni sic manerent Romæ, dictus Dominus Comes venit Romam cum uxore sua

A ad ibidem per aliquod tempus commorandum, & assistendum dicto Domino Papæ Urbano, Altissimo sic disponente. Ad quem Dominum Comitem dictus Provincialis accessit ad procurandum, quod dictus Magister Ordinis posset eidem Comiti reverentiam exhibere, quod obtinuit consequenter. Cumque prædictus Magister Ordinis cum præfato Provinciali ad dictum Dominum accessisset, facta eidem Domino Comiti humiliter debita reverentia per Magistrum, ipse cum præfato Provinciali eidem Domino Comiti humiliter supplicavit, ut corpus S. Thomæ dare Prædicatorum Ordini dignaretur, & ad concedendum rationibus & persuasionibus, quibus potuerunt, Magister & Provincialis Dominum Comitem induxerunt: qui sacrum corpus Ordini dare tunc & reddere promisit Magistro Ordinis, & Provinciali prædictis fideliter certa die, scilicet undecima Februarii anni millesimi trecentissimi sexagesimi & septimi, quod & fecit modo inferius dicendo. Et sic patet quintus articulus.

a Sedit Benedictus XI a 21 Octobris anni 1303, mortuus 7 Julii anni sequentis 1304.

b Imo ante Canonizationem legendum, nam ex Translatione & manus abscessu contigit anno 14 post ejus obitum, ut supra in Vita m. 69 refertur, & a variis testibus in Processu Inquisitionis ad Canonizationem confirmatur.

c Ea est Sicilia cis Phærum seu regnum Neapolitanum, quia insula Sicilia ab anno 1282 occupata erat a Petro Rege Sicilia.

d Ludovicus filius Philippi Principis Tarentini ob duellum mortem Regine Johanne barodem regni, mortuus anno 1362.

e In Historia conciniosifica infra danda dicitur id factum, adstante ipsius monasterii Abbate cum venerabili Fundensi Episcopo Leonardo, de quo ibi agitur.

f Hic fuit Magister Generalis 21 anno 1352, in Capitulo generali 24 in canobio Castrensi creatus.

g Anno 1366, cum exisset 14 annos sui regiminis: defunctus 7 Julii anni 1375.

h Urbanus V consecratus est anno 1362, die Dominica VIII Idus Novemb. mortuus anno 1370 die 19 Decemb.

i Electus anno 1367, traditus præfuisse anni 12.

k Relatus hic annus 1367 mare Gallorum a Paschate tunc annum incurrebat, qui erat annus 1368.

thecam aliam posuerunt: in qua tres claves fuerunt, D quibus dictam thecam omnes prædicti simul seraverunt, quarum clavium unam habuit dictus Dominus Abbas, aliam Magister, & tertiam Provincialis ipsamque thecam consequenter firmis & multiplicatis funiculis circumligatam, ac sigillis propriis dicti Domini Abbatis, Magistri Ordinis, Provincialis regni, & Prioris conventus Fundorum in diversis locis specialiter consignatam, infra dictum conventum in loco securo secretissime posuerunt. Et quia dictus Dominus Comes ex ejusmodi donatione, de corpore tam sacro facta Ordini Prædicatorum, timebat a Domino Papa, Romæ tunc noviter existenti, verisimiliter prægravari, hinc timore fuit taliter obviatum. Licet enim omnes circum-

AUCTO-
RE RAY-
MUNDO
HUGO-
NIS.
EX MSS.

in conventu
Fundensi de-
positum?

biles certitudinaliter scirent dictum Dominum Comitem corpus B. Thomæ de monasterio Fossæ-novæ detraxisse, præ verecundia & timore populi hoc non libenter publice referebant; quamvis illud bene esse verum assererent in secreto: ideo ne dictus Dominus Comes de dicta oblatione facta secrete Magistro Ordinis posset per monachos accusari apud Dominum Papam, qui assumptus de Ordine S. Benedicti a in Papam fuerat; Prior conventus nostri Fundorum, Secretarius dicti Domini E Comitis, & qui etiam in dicta oblatione præsens fuerat, & sepulcrum B. Thomæ in campanili Fossæ-novæ ex informatione dicti Domini Comitis perfecte noverat, ad monasterium Fossæ-novæ accessit, ubi habebat familiares aliquos monachos & amicos, quibus secrete revelavit, quod ipse se volebat omnino transferre ad Ordinem ipsorum, & de translatione hujusmodi habebat sufficientem auctoritatem. Quo audito monachi gavisii sunt, & ipsum ad sua secreta familiariter admisserunt, qui opportunitate capata campanile ipsius monasterii ascendit, & lapidem marmoreum amovit e sepulcro: ex quo dictus Comes jam diu sacrum corpus assumpsit, sicque dictum sepulcrum apertum dimittens, illico clamque de monasterio præfato recessit, & ad conventum b Gagetanum, ubi Magister Ordinis dictum Priorem expectabat, velociter perrexit. Cumque illoc pervenisset, postea publice secum ramos, in ingressu dicti conventus cepit clamare fortiter alta voce: Victoria, victoria, subjungendo, quod jam corpus B. Thomæ non erat in monasterio Fossæ-novæ. Sicque clamando venit ad Magistrum Ordinis, ac si ipse Magister nescivisset aliquid de prædictis, cum lætitia sic dicendo: Reverende Magister, gaude in Domino, quia annuncio vobis, quod sacratissimum corpus B. Thomæ ad unum nostri Ordinis conventum est deductum, ubi sub nostra potestate & auctoritate fideliter & secure conservabitur, usque quo per vos fuerit aliter ordinatum. Et his auditis Magister Ordinis cum multis Fratribus ad chorum accessit: ubi pro gratiarum actione incepit, Te Deum laudamus, cum pulsationibus campanarum per Fratres solenniter decantando: & nihilominus ad mandatum Domini Episcopi fuerunt omnes campanæ villæ, quasi per totam noctem pulsatae usque mane: & tunc eodem mane venit Dominus c Episcopus civitatis Gagetanæ ad conventum, & quasi tota villa Gagetanæ cum illo, ad gratulandum Ordini de gratia a Deo sibi facta super recuperatione corporis S. Thomæ: fuitque etiam præfente dicto Domino Episcopo una cum toto populo villæ in conventu de S. Thoma Missa solennissime celebrata.

explorata
verna se-
pultura,

congregati
coram Te
Domini

præfatus
Missæ.

positum cor-
pus pro sub-
capite

CAPUT II

Corpus S. Thomæ traditum Ordini Prædicatorum, repetitum a monachis Fossæ-novæ.

7 Q uantum ad sextum articulum, est notandum, quod cum die prædicta jam assignata idem Dominus Comes ad civitatem suam, & castrum Fundorum, ubi dictum corpus custodiebat honorabiliter, non posset accedere, utpote qui Romæ apud Summum Pontificem esset occupatus, ad dictam civitatem & castrum Dominum Franciscum Abbatem cum uno milite & scutifero misit: qui nocte sequente immediate diem præfatum assignatum, scilicet undecimam Februarii, prædictis Magistro Ordinis & Provinciali cum Priori conventus Fundorum nostri Ordinis unum gratum scrinium, infra quod corpus B. Thomæ consistebat, ex parte dicti Domini Comitis cum multis luminaribus, in una domo prope conventum Fundorum nostri Ordinis, secrete & devotissime obtulerunt. Quod Magister prædictus, Provincialis & Prior Fundorum cum gaudio magno valde sine dubio receperunt. Tuncque Abbas, miles & scutifer prædicti dictam scrinium aperuerunt, & ibidem sacratissimum corpus S. Thomæ diu desideratum Magistro Ordinis ostenderunt, pannis pretiosissimis & honestissimis involutum, computaveruntque ipsius ossa & signaverunt omnia diligenter. Quo facto, dictum corpus omnes prædicti sex, tres scilicet ex parte dicti Domini Comitis, videlicet Abbas, miles & scutifer, & alii tres ex parte Ordinis, scilicet Magister Ordinis, Provincialis prædictus & Prior conventus Fundorum, intra

Corpus
ostensum,

serio in-
clusum,

A dum viveret, de terminis conventus Gagetani foret, & ipsi dictum Sanctum perpetuo volebant & firmiter promittebant cum omni devotione & decenti reverentia venerari: & ultra de facto civitas ab una parte quinque millia florenorum, & tres burgenses ab alia tria millia florenorum offerebant pro capsa sacri corporis facienda: & insuper dicta civitas obligabat se ad providendum sexaginta fratribus, & uni Magistro in Theologia cum suo Baccalario in conventu Gagetano in perpetuum de necessariis, ob reverentiam S. Thomæ ibi quiescentis. Magister vero Ordinis ad hæc maximas gratias agens, respondit, quod non ad ipsum sed ad solum Dominum Papam de talibus disponere pertinebat, & sic Magister Ordinis protunc, quantum ad hoc cum Domino Episcopo & dictæ civitatis civibus finem fecit, & ad alia se transtulit festinanter. Nam eadem die, scilicet decima quinta Februarii, idem Magister Ordinis Domino Papæ, Domino Cardinali d. Oltiensis de Ordine nostro, pluribusque aliis Cardinalibus Romæ per socium suum Fr. Guillelmum de S. Blasio de provincia Provincie scripsit, & etiam per alios Fratres Domini & Regine Sicilie, Domino Cardinali f. Cesar-Augustano tunc Legato in Neapoli, Domino Philippo Imperatori Constantinopolitano, & quibusdam de regno ejus; enuntians, quod Ordo noster sacrosanctum corpus B. Thomæ de Aquino recuperaverat. Tuncque aliqui monachi monasterii Fossæ-novæ, qui tunc serviebant monialibus sui Ordinis in monasterio S. Catharinæ de Gagetæ, miserunt monasterio Fossæ-novæ, nuntiando quod Magister Ordinis Prædicatorum venerat in Gagetam, & quod ibi fecerat maxima lætitiæ indicia, eo quod haberet sacrum corpus B. Thomæ de Aquino: & propter hoc venerunt monachi de Fossæ-nova ad Priores seu Rectores villæ Gagetanæ, Episcopum, Canonicos, & ad totam civitatem, ipsos requiringdo, quod cum Magister Prædicatorum fuisset ibi, & portasset illuc sacrum corpus B. Thomæ, quod furatus fuerat eis de Fossæ-nova, quod eis prædictum corpus reddere facerent; quia ad eos spectabat. Quibus responderunt Domini Priores & Consules, Capitularii sive Scabini, quod verum est, quod Magister Ordinis fuit hic, & Sanctum publicavit; sed si corpus posuisset vel non, nescimus; si ipse portavit alio, ignoramus: tamen posito, quod sit hic, vos non habebitis, nec ipsum de loco extrahetis. Hoc audientes monachi, reversi sunt ad Abbatiam, & tunc dimiserunt unum nuntium ad Abbatem, qui erat Romæ, denunciando quod Magister vel aliquis ejus nomine intraverat Abbatiam, & campanile

C fregerat, & sacrum corpus B. Thomæ furatus fuerat. Ipse vero Abbas hoc audiens, statim conduxit Dominum b. Jacobum de Sena, Advocatum fiscales, ut ipse hoc proponeret coram Domino nostro Papa die Cinerum: quod & fecit aggravando factum & dicendo, quod Magister intraverat conventum Fossæ-novæ, & fregerat campanile, & commiserat sacrilegium, & fecerat furtum: quod totum fuit falsum: sed Deus & B. Thomas ordinarunt, quod ita fieret. Jam enim eramus in magna perplexitate, quomodo possemus probare, quod haberemus sacrum corpus; quia nondum habebamus caput. Nam ut prædixi, Dominus Comes volebat nominari, & Magister etiam juravit ei, quod numquam discooperiret eum, ita quod dicti monachi tantum clamaverunt per Italiam & coram Papa, quod ipsi bene probaverunt intentum nostrum: & dederunt dicto Jacobo de Sena eorum Advocato quinquaginta florenos de Camera, quos postea Ordo solvit eis, quando habuimus caput; prout in Instrumento dimissionis prolixius continetur. Hoc audiens Dominus Urbanus Papa die Cinerum, quando post Officium sacras vestes deponebat, fuit supra modum turbatus, & tunc hanc causam commisit Domino Cardinali i. Bellisfortis, intendens quod statim daret sententiam, quod corpus re-

stitueretur & deponeretur ubi prius erat: tamen negotium fuit ad tempus Dei gratia prolongatum, & sic fuit per modum prædictum oblatio de sacro corpore facta per Dominum Comitem Ordini, ut ipse desideraverat, occultata. Quare ipse Dominus Comes propterea in nullo exitit per quemcumque h. Abbas autem Fossæ-novæ, qui vocabatur Dominus Raymundus & erat de Narbona, deposuit Priorem claustralem, Cellarium & multos alios Officiales suos: & quidam alii exiverunt de Ordine, & sequuti sunt Magistrum, volentes ipsum occidere. Tandem ipse Magister ivit Neapolim, ubi fuit per Dominam Reginam, Dominos Imperatorem Constantinopolitanum, atque Regem Cypri, qui ibi protunc ibierant, valde honorifice receptus: ac etiam per Dominam Sororem Floram Minoritam, neprem B. Thomæ, & ibi illo tunc hospitante, Magister audivit prædictamurbationem Domini nostri Papæ. Quare supplicavit omnibus prædictis & aliquibus Comitibus de genere S. Thomæ, quod ipsi vellent supplicare apud Dominum Papam pro Ordine: quia prædicta Domina Joanna ibat tunc Romam, ad faciendam reverentiam Domino Papæ: quod & fecerunt; sed nihil efficere potuerunt. Tunc Magister recessit Neapoli cum Domino m. Guillelmo Cardinale Sabinensi legato, & fuit in ejus societate usque ad viginti miliaria de Roma; quia non ausus fuit intrare Romam, sed ivit apud Veletrum, ubi fuit per quindecim dies, & inde recessit in crastinum Ramorum propter septimanam sanctam: ubi audivit, quod Dominus Papa in Vigilia Paschæ fecit processum contra ipsum Magistrum, excommunicando eum & dantes ei favorem, consilium & adiutorium, & minuta fuit facta. Magister hoc audiens, quid facere deberet ignorabat: verum deberet declinare ad alias partes vel non, aut fugere in Germaniam: tamen fuit conclusum in consilio, quod iret Romam: quod & fecit tertia die post Pascha, ubi fuit satis occulte per duos dies, habendo consilium cum Dominis Cardinalibus: & postea ivit ad Dominum Papam die Sabbati immediate sequenti, & sex Domini Cardinales præcesserant ad hoc ut Dominus Papa non adverteret, quod ipsi erant ibi ex illa causa in favorem Ordinis aut Magistri. Prædicti Domini sex Cardinales fuerunt illi, scilicet n. Sabinensis, Bellisfortis, o. Lemovicensis, p. de S. Martiale, q. Morinensis, Oltiensis: & quando Magister intravit cameram, dixit: Sanctissime Pater, bona vita & longa sit Sanctitati Vestre. Respondit Dominus Papa sic: Latro bene veneris. Es tu ibi? Et subjunxit, tu furatus es corpus S. Thomæ. Respondit Magister: Sanctissime Pater, Caro & Frater noster est. Volens dicere Magister, quod quis rem propriam non furatur. Et tunc Dominus Papa recepit eum ad osculum pedis, manus, & oris: de quo omnes, qui erant presentes, fuerunt valde mirati de tam grata receptione, nec immerito: nam idem Dominus Papa ita extiterat turbatus contra eundem Magistrum Ordinis, quod volebat audire loqui de eo. Et ratio erat, quia fecerat sibi magnum festum in Roma, & quando recessit ab eo, nihil sibi dixit de facto B. Thomæ, quod tractabat cum Comite prædicto Fundorum, nec etiam poterat; quia habebat sub juramento. Dictus enim Comes volebat suam civitatem decorare, & quod dictus Sanctus remaneret in prædicto conventu Fundorum, & ipse etiam volebat suam sepulturam ibidem mutare. Magister vero non curabat ubicumque sanctum corpus quiesceret, solum quod Ordo haberet. Sed Deus, qui non permittit lumen stare sub modio, sed super candelabrum, corpus B. Thomæ voluit Tolosam transferri ad hoc, ut eam civitatem decoraret. Nota quod omnes præfati Cardinales timebant, quod Papa diceret positurum illud in loco pristino: quod tamen non dixit, sed dixit: Ubi ordinasti, quod ponas illud? Dixit Ma-

Fuit enim
fuit enim
fuit enim
fuit enim
fuit enim

*depositionem
corpore
in
loquor Tu
pa*

A Magister: Sanctissime Pater, nullibi nisi secundum quod placebit Sanctitati Vestre. Et Papa: Faciam tibi iustitiam. Cui respondit: Beatissime Pater, omnem vestram iustitiam gratiam reputabo. Et tunc Papa supra modum, & per excellentiam nostrum Ordinem super ceteros Ordines Mendicantium commendavit, presentibus Dominis Cardinalibus supradictis, dicendo specialiter: Non timeo hereses, nec earum pullulationes isto Ordine perdurante. Invitavitque Magistrum in crastinum ad prandium, quod fuit Dominica in Albis: in qua ante prandium dedit propria manu Magistro Ordinis tres Agnus Dei, & quot etiam die precedenti, nec plures dederat cuilibet Cardinali: sicque Magister, & omnes Fratres tunc fuerunt valde & merito consolati.

*invenit ad
prandium*

10 Illud autem quod ibidem accidit, quando Magister predicta die Sabbati anni scilicet millesimi trecentissimi sexagesimi octavi, primo ad Dominum Papam ingressus est, non iudico silentio transeundum. Nam cum Magister Ordinis primo in cameram, ubi Dominus Papa debebat illo die tenere audientiam, intrasset, & prefatos Dominos Cardinales pro parte sua reperisset, nec eo adhuc Dominus Papa advenisset, Magister Ordinis facta ipsis reverentia dixit: Reverendissimi Domini mei, nonne bonum esset, quod ego recederem extra, expectando in porta cameræ, usquequo per vos Dominos meos sim vocatus; quia si quocumque casu Dominus Papa sit turbatus, quando huc veniet, & me hic videret, valde timeo, ne ferventius perturbetur: sed si latus huc venerit, secundum quod vobis videbitur, poteritis me vocare. Magister, hoc multum approbamus, dixerunt Cardinales. Et tunc Magister Ordinis exivit ante portam cameræ, reieventum expectando humiliter. Satis vero cito post hoc Dominus Papa intravit cameram, ut daret audientiam venientibus, totus latus.

*prandium in
dilectio accessu
ad Papam*

Tunc predicti Domini Cardinales ex tali laticie indicio optime confisi de voluntate Domini Papæ, per custodem portæ Magistrum advocarunt, adhuc vero tenenti pedem supra limen portæ contigit, ut post se respiciens videret Dominum Jacobum de Sena Advocatum Fiscalium, & in causa S. Thomæ ex parte Monachorum Fossæ-novæ intrare volentem. Tunc Magister totus perterritus stando aliquantulum morose supra limen, dixit custodi predictæ portæ, nomine Bertrando; Domine Bertrande, si iste Advocatus, qui loquitur, statim intrat, negotium nostrum S. Thomæ iterato turbabit. Qui Bertrandus statim una manu satis violenter Magistrum in cameram introduxit, & altera clausit portam.

*præmissi
Cardinales*

C a tergo, & sic dictus Advocatus extra mansit. Tunc immediate Dominus Bertrandus fuit Magistrum in tali sententia allocutus: Domine Magister Deus diligit, ut videatur, & approbat factum vestrum in causa S. Thomæ, quod deducitis de presenti: quia, antequam Dominus Papa nunc exiret de camera, in qua dormiebat, & ut veniret ad istam audientiam cameram, dum essem secum, interrogavit me, si multi Cardinales adessent. Cui respondi: Quod sic. Et post mihi dixit: Vide adverte bene, si Jacobus de Sena Advocatus Fiscalis veniat, & intrare cupiat; quod diu facias morari in porta: ex quo pro certo, Magister, perpendo (dixit dictus Bertrandus) quod factum vestrum placet Deo. Quapropter dictum Dominum Jacobum expectare faciam in porta usquequo cum Domino Papa perfeceritis. Et sic Dei gratia immediate Magister Ordinis fuit per Dominum Papam receptus, ut superius est notatum. Magister vero Ordinis exclusionem dicti Advocati tunc factam pro vero dixit miraculo, illud meritis B. Thomæ adscribens.

a. Vitam monasticam adolescens professus in monasterio Cluniacensi. Et habitum monasticum etiam Pontifex gessit.

b. Cajetanus rellius, & Gracis Kallu dicitur, hic Gajeta, Isallu. Gajetta, uti pro Gajo, Gajus & Gajlus a quorundam scribitur. Nota mibi & potius.

c. Fuit in Rogerius Polexius constitutus anno 1368, mortuus D. 1372.

d. Guilielmus de Sudra ex Magistro sacri Palatii Episcopus Massiliensis, dein ex Presbytero Cardinali SS. Joannis & Pauli ab Urbano V. constitutus Episcopus Ostiensis anno 1367, vita functus 18 Aprilis anno 1373.

e. Est hęc Joanna, quæ patri Carolo, filio Roberti, in regno Neapolitano anno 1328 aut sequenti mortuo successit, mortua an 1382.

f. Hic est Guilielmus de Agrifolio ex monacho Benedictino factus Archiepiscopus Casar-Augustanus anno 1366, creatus Cardinalis anno 1350, mortuus 1369.

g. Philippus II. ejus nominis Princeps Tarontinus, cui composuit juri ad Imperium Constantinopolitanum, quod per marem Catharinum descendere a Balduino II, Imperatore ultimo Lathurum.

h. Jacobus a Sena in causa schismatis pro Urbano VI. Parisiis obligatus traditur a Spondano in Annalibus ad annum 1378 m. 9. ex codice MS. Parisiensis S. Victoris.

i. Petrus Rogerii Monsperius de Malmonte, Comes Bellifortis, a patre suo Clemente VI. creatus anno 1362, Urbano V. successit anno 1370, Gregorius XI. appellatus.

k. Desit verbum, molestus aut simile.

l. Hic est Petrus Rex Cypri, de quo pluribus actum in Vita S. Petri Thomæ a nobis scripta edita: venit in hoc anno 1368 ad Urbanum V. qua occasione Neapoli in Quadragesima moratur, anno sequente interemptus.

m. Hic supra Cardinalis Casar-Augustanus & Legatus in Neapoli dicitur.

n. De Guilielmo Sabiniensi, Petro Belliforti, & Guilielmo Ostiensis jam egimus.

o. Nicolaus de Ressa, ex Episcopo Lemovicensi a Clemente VI. E. p. 1363 Cardinalis creatus, mortuus Roma an. 1369.

p. Hugo de S. Martiale creatus anno 1361, mortuus 1384.

q. Exidius Alscella fuit Isalmy, ex Episcopo Morinensi Cardinalis factus anno 1361, mortuus 1372.

CAPUT III.

Corpus & caput S. Thomæ delata ad Urbanum V. & donata Ordini Predicatorum.

*Præfatus cum
Papa, cum
in causa
corpore S.
Thomæ diff.
etiam videtur*

Postquam Magister Ordinis predicta Dominica in Albis comederat cum Domino Papa, & in collatione se & suum Ordinem Domino Papæ in causa S. Thomæ humiliter commendasset, Dominus Papa respondit, se iustitiam velle facere in hac causa, & decretale illud, De latoribus quod dicitur prædonum fore restituendum, omnimode velle observari. Et quod magis est, tunc & alias hoc ipsum idem Dominus Papa sæpius replicavit. Quare Magister Ordinis de causa suæ Religionis multum timens, ad consilium cujusdam reverendissimi Prælati, ac magistri in Theologia celeberrimi, scilicet Domini Archiepiscopi a Colociensis de ungaria, ac de Ordine Eremitarum sancti Augustini, fecit multas Missas in Roma celebrare, & specialiter de sanctis Fundatoribus Religionum: mandavitque insuper singulis Provincialibus Ordinis, ut plures Missas, de S. Thoma præcipue, facerent celebrare, & per suas orationes pro bono Ordinis adjuvarent. Fecit etiam idem Magister multa vota & ordinationes, sicut quod omni septimana diceretur una Missa per totum annum in Ordine de B. Thoma. Item quod Lectores principales legerent Epistolas Petri & Pauli, & Baccalauri Summam contra Gentiles. Procurator autem Ordinis Cisterciensis toto illo Paschali tempore apud Dominum Papam & complures alios Dominos pro posse suo sollicite laboravit, ut corpus B. Thomæ restitueretur Fossæ-novæ. Dum autem hæc causa per prædictum Procuratorem ex una parte, & Magistrum Ordinis ex alia agigaretur; Magister Ordinis sciens monasterium Montis-Policiani Sororum Ordinis esse devotum, & in ceremoniis antiquis Ordinis singulariter recollectum, misit illuc; & specialiter ad unam devotam Dominam, Catharinam nomine de Roma, & Fr. Raymundum de Capua, virum etiam devotum, recommendans ipsis ex corde causam Magistri & Ordinis. Cui Fr. Raymundo responderunt, se jam Deo & beatissimæ Virgini recommendasse, & magis

*et per
fuit*

A magis commendaturas; addentes, ut ad Magistrum rediens, securum faceret de felici tandem horum omnium exitu post paucos inde toleratos labores.

12 Post prædictam autem Dominicam in Albis, idem Dominus Papa Urbanus satis graviter est infirmatus Romæ, sed habita sanitate ante festum immediate sequens Pentecostes ad Montem-Flasconem se contulit cum tota sua curia; & tunc Magister Ordinis etiam accessit ad Viterbium, ad tempus ibi moraturus. Cumque in vigilia corporis Christi de consilio Fratrum discretorum & quorundam aliorum extraneorum decrevisset ibi in conventu Viterbiensi permanere ob festum celebrandum die sequenti; re tamen melius pensata, & quomodo labore ac industria divi Thomæ Officium de sanctissimo Sacramento esset Ecclesiæ propositum; statuit relicto conventu in Montem-Flasconem, ubi tunc Dominus Papa morabatur, ascendere, ut hac nocte occasione facilius gratiam ipsius captaret. Ad cujus capellam cum pervenisset, reprehensus aliquantulum a Domino Cardinali Bellisfortis de tam tardo suo adventu, postea tamen confirmatus in suo proposito, & rogatus ut non amplius tardaret uti præfenti occasione, statim post Vesperas ejusdem festi Corporis Christi, quando Dominus Papa audientiam omnibus Cardinalibus teneret, ipsum adiit:

B Tuncque Magister cepit proponere verbis, ut sequitur: Beatissime Pater, est mihi apud Sanctitatem Vestram de negotio nostro, si placuerit, supplicandum; sed antequam supplicationem valeam explicare, duo me supponere permittat. Primum quod S. Thomas de Ordine nostro ad mandatum Domini Urbani Papæ quarti ordinavit Officium hodiernum. Et statim ad hoc Dominus Papa: hoc negotio tibi, doce. Tunc Magister allegavit Legendam, & communem hominum opinionem. Ibidem etiam Dominus Comes Nolanus & omnes Domini Cardinales, quasi clamando testimonium dederunt, quod dictus S. Thomas festi Corporis Christi Officium veraciter & excellenter, subtiliter & mirabiliter ordinasset. Post hoc Dominus Papa dixit: Quod verum erat. Et addidit, quod B. Thomas singularem gratiam habuit in scribendo de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, qui etiam illud capitulum cum Marchæ extrav. de celebratione Missarum, exposuerat, quod a tempore ipsius B. Thomæ Canonistæ pertractare, & secure legere poterant, tamen communiter non sic ante. Et his dictis Dominus Papa interrogavit Magistrum de secundo supposito. Cui respondit Magister: Beatissime Pater, secundum quod suppono ad propositum est, quod dictus S.

C Thomas fecit expositionem excellentem super quatuor Evangelia ad mandatum dicti Domini Urbani. Tunc Dominus Papa: Hoc tibi concedo. Sed quid vis tu ex hoc concludere? Cui Magister: Beatissime Pater, quia felicitis recordationis Dominus Urbanus Papa Quartus imposuit S. Thomæ prædictos labores, cum vos gratia divina sitis Urbanus Papa Quintus, supplico, quod vos detis dicto Sancto pro prædictis laboribus honores. Tunc Dominus Papa: Quos honores debeo ipsi dare? Magister ad hæc: Beatissime Pater, quod maneat apud Fratres suos, scilicet Prædicatores, qui ipsum plurimum honorabunt. Sed contra hoc statim Dominus Papa taliter replicavit. Et numquid non Ordo meus S. Benedicti est potentissimus, & Ordo tuus quasi nullus ad honorandum dictum Sanctum? Melius ergo videtur quod apud monachos nostros ipse remaneat. Tunc Magister Ordinis cum summa humilitate respondit. Beatissime Pater verissimum est, quod Ordo S. Benedicti potentissimus est, & Ordo meus in comparatione illius tamquam arena exigua & quasi nihil. Sed sic est quod sicut Ordo S. Benedicti est potentissimus, ita habet Sanctos quasi infinitos, in quibus honorandis debet occupari: & quia Prædicatorum Ordo, quem, beatissime Pater, peculiariter diligitis, ut hoc frequenter ore vestro sanctissi-

mo prompsistis, non habet nisi duos sanctos, præter D. hunc S. Thomam, quem si Ordini redditis, ipsum summæ inter ceteros Sanctos honorabit.

13 His autem propositis Dominus Papa aliquantulum hæsitans, post moratam cepit loqui mandans, & manu sua indicens, ut omnes astantes ad ipsum appropinquarent: & tunc cum omnes, quierant in capella, ad Dominum Papam, tamquam aliquid novi audituri, celeriter accessissent; idem Dominus Papa hanc sententiam dedit: Nos auctoritate Domini nostri Jesu Christi & beatorum Apostolorum Petri & Pauli atque nostra, damus & concedimus tibi Magistro, & Ordini Fratrum Prædicatorum corpus B. Thomæ de Aquino, Professoris Ordinis supradicti collocandum Tolosæ vel Parisiis, prout videbitur melius Capitulo generali de proximo celebrando & Magistro Ordinis memorati. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et omnes astantes responderunt, Amen. Magister autem ad pedes Domini Papæ genibus flexis existens, hoc audiens dedit gloriam Deo, & gratias egit Domino Papæ, & toti curiæ tam celesti quam terrestri super tanto dono, ut melius potuit & ei occurrit: & pro tunc secessit in crastino de consilio Domini Cardinalis Sabinensis rediturus, & pro dono hodierno gratias amplius & serius actorus, quod & fecit: gratiarumque actionibus terminatis, dixit Dominus Papa. De li heri tibi & Ordini tuo corpus B. Thomæ, committens generali Capitulo vestro determinare locum, sed cogitavi ut te eripiam de importunitate hinc inde sollicitantium, ipsemet eligo in locum prædicto sancto corpore ecclesiæ vestri conventus Tolosani. Et hoc primum, quia certum est quod B. Dominicus fundavit Prædicatorum Ordinem Tolosæ, qui fuit ultra-montanus, quia Hispanus. Quare corpus ejus deberet esse Tolosæ, & tamen quia de facto est Bononiæ in Italia, etiam si illud peteres de jure, ego non concederem tibi, pro eo quod nollem expoliare Italiam tanto dono: sed tamen loco illius concedo tibi corpus B. Thomæ pro Ecclesia Tolosana Ordinis tui sancti. Secundo, quia quandoquidem postulasti honores majores haberi erga S. Thomam, volo, ut ejus sacrum corpus deferas Tolosam: siquidem nullibi scio civitatem & populum magis devotum, qui propterea in maximo honore habebunt illum Sanctum. Tertio etiam, quia ibi est Universitas nova in Theologia, quam volo fundari in doctrina solida & firma illius Sancti, ut ibi universitas Clericorum, quæ singulis septimanis consuevit convenire in ecclesia vestra Prædicatorum, ipsam sequatur de præfenti meo mandato. Quarto, quia Doctor iste sanctissimus est in stylo & suis sententiis ornatus, volo in pulchriori & decentiori, quod fieri potest, loco corpus ejus collocare: scio autem vos habere ecclesiam satis amplam & magnificam Tolosæ. Concessitque Magistro sacri palatii, qui illic venerat cum Magistro Ordinis, supplicanti pro toto corpore B. Thomæ Parisios deferendo, solum brachium dextrum Regi Franciæ mittendum; sed tamen in conventu Ordinis Parisiis, ubi tot & tanta sancto illo brachio fectipserat, honorabiliter collocandum. Magister etiam Ordinis pro hoc tunc humiliter & cordialiter supplicavit. Dominus autem Papa illico hoc concessit, supposito quod ad hoc accederet consensus immediate sequentis Capituli generalis.

14 Facta autem concessione de brachio, Dominus Papa ad Magistrum Ordinis se convertit, & ipsum sic interrogavit: Habes tu caput B. Thomæ? Cui Magister: Beatissime Pater, non. Tunc Papa: Scis tu, ubi est? Cui Magister: Beatissime Pater, scio. Et ubi est, inquit Papa? Cui Magister: In Piperno, in domo Domini Abbatis de Fossa-nova sub fortissima custodia, quia quatuor clavibus custoditur, quarum unam tenet Dominus Abbas, & aliam potestas de Piperno vel Consilium, alia dux per monachos conservantur. Et tunc

Dominus

AUCTORITATE
RE RAY-
MUNDO
RIGONIS
EX 134
Papam per-
fessionem in
Montem-
Flasconem.

ad in fide
Christi

de Officium
de Corpore
Christi a S.
Thoma factum

de expositione
acta in 4
Evangelia

per corpus
S. Thomæ

Tapa omnes
di fide
dominam

pro Ecclesia
Tolosana

et 4 confat

et brachium
dextrum per
Parisios

caput Piperno
et dominam

A Dominus Papa subjunxit: Ego do tibi caput B. Thomæ, ut ipsum simul cum corpore deferas Tolosam. Tunc Magister Ordinis totus in æstimabilibus perfusus gaudiis in Deo, in Domino Papa, in S. Thoma, & in omnibus Sanctis, exultavit & gratias, quas potuit, ipse egit.

Post Dominus Papa dixit, quod multum erat deliberandum, quomodo caput posset veraciter sine periculo & scandalo haberi de dicto loco: & fuit conclusum per ipsum & dictum Dominum Cardinalem Sabinensem, quod Dominus Papa per noctem sequentem dignaretur super hoc cogitare, & ipse etiam Cardinalis cum Magistro Ordinis de hoc viderent, & in crastino ad Dominum Papam reverterentur. Post hæc autem Deus, a quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera,

ut firmiter creditur, Magistro Ordinis inspiravit, quod Dominus, & Guillelmus de Lordato, origine Tolosanus, ibi præfens ac Collector Apostolicus in partibus Campanie principalis, & dilectus specialis Magistri Ordinis, dictum sacrum caput juxta intentionem Domini Papæ & desiderium Magistri Ordinis a dicto loco de Piper-

B no posset recipere melius, quam quicumque. Quare sine dilatione dicto Domino Cardinali Sabinensi vel Casaraugustano Magister Ordinis dictum Dominum Guillelmum super facto hujusmodi præsentavit. Quem etiam ipse tamquam ad hoc negotium peragendum maxime idoneum Domino Papæ nominavit: cui Domino Guillelmo Dominus Papa specialem cum magna auctoritate fecit commissionem, ut ipse compelleret quoscunque habentes corpus & caput B. Thomæ, ad sibi integraliter illa tradendum, & per ipsum Dominum

Guillelmum ad Dominum Papam ea fideliter referenda, prout de hoc specialiter extat Bulla. Cujus quidem Bullæ auctoritate dictus Dominus Guillelmus Magistrum Ordinis & Fratres ejusdem Ordinis, & seculares ad revelandum, ubi erat corpus Divi Thomæ & caput, astrinxit. Qua revelatione eidem facta dictus Dominus Guillelmus prædicta auctoritate Apostolica fretus, cum sua mirabili prudentia ac sollicita diligentia a conventu Fundorum nostri Ordinis corpus B. Thomæ, in & cum capsa argentea deaurata pretiose, recepit sollemniter & publice, & ab Abbate Fossæ-novæ & communitate de

Piperno recepit similiter caput B. Thomæ, in & cum capsa argentea deaurata pretiose. Qui quidem Dominus Guillelmus dictum sacrum corpus & caput B. Thomæ, una cum Domino Abbate prædicto & ceteris notabilibus viris de Piperno ad Montem-Flasconem, ubi erat Dominus Papa, deportaverunt, Domino Deoque nihilominus disponente, ac cura pervigili Magistri Ordinis super hoc specialiter mediante. Idem Magister Ordinis una cum Fratre Stephano de Cumba, Procuratore Ordinis, fuit præfens personaliter coram Domino Papa in hora, qua dictus Dominus Guillelmus cum dicto Abbate & prædictis viris notabilibus de Piperno, dicto Domino Papæ corpus & caput B. Thomæ præsentaverunt.

Quæ cum Dominus Papa cum decenti reverentia recepit, & ea statim ibidem in capella sua fecisset sollemniter collocare, prædictus Magister Ordinis Domino Papæ humiliter supplicavit, quatenus prædicta caput & corpus dare & concedere Ordini Prædicatorum de sua specialissima gratia dignaretur. Quod & præstitit, fecitque ibidem immediate, die quarta videlicet Augusti, anno millesimo trecentesimo sexagesimo octavo, Pontificatus sui anno sexto, realiter tradi de dicta capella dicta corpus & caput prædicto Magistro, per Reverendissimos Dominos Cardinales Morinensem, & d. Marcum Ordinis Minorum Viterbensem, præsentibus multis Illustribus & aliis: præcipiens idem Dominus Papa Magistro Ordinis atque mandans, ut dictum sacrum corpus una cum capite deferret Tolosam, collocanda in ecclesia Fratrum Prædicatorum: prout hoc in quodam Instrumento, per duos Apostolicos

Notarios tunc ibidem confecto, plenius continetur. **D** Qui Magister Ordinis prædicta, scilicet corpus & caput S. Thomæ, dono Dei altissimi & sui in terris Vicarii, videlicet Domini Papæ, gratia, reddita Ordini, & collocata recepit cum gratiarum actione qua potuit, ac ipsa cum omni diligentia custodivit.

a Colocia vulgo Colotta, altera Hungaria Seder Archiepiscopalis, infra Rudam ad dexteram Danubii ripam.

b Id est, moram seu spatium temporis; communis in finibus derivatis italicismo: sic a petra, idem lapidis pedratam dicunt; sic innumera alia.

c Infra dicitur electus Lucanus, seu Lucensis Episcopus: possessionem solenni ritu in die 27 Septembris hujus anni 1368.

d Marcus ex Ministro Generali Ordinis Minorum creatus Cardinalis anno 1366, mortuus anno 1389.

CAPUT IV.

Corpus S. Thomæ ex Italia Tolosam translatum.

Post hæc Magister Ordinis accessit ad Dominum Papam eidem humillime supplicans, ut ipse super modo descendendi prædictum sanctum corpus cum capite concilium & patrocinium concedere dignaretur. Cui supplicationi Dominus Papa vultu serenissimo annuens, super hoc, cum ingenti gaudio sine dilatione & cum omni sollicitudine alloquens Magistrum, taliter ordinavit: Videas & attendas bene, quod prædictum sacrum corpus simul cum capite, cum pannis decentibus in eadem arca ponas, & extra arcam depingi facias, arma nostra, & super arcam affigi facias cum clavis bullam nostram, quam specialiter volumus super hoc ordinare & tibi tradere: consequenter & post hoc facias cooperire totam arcam panno nigro vel subnigro, & totum hoc pones in una mantica, ordinabisque quod duo Fratres dictam deferant manticam: ut tamen non vadas nec simul sis in aliquo loco cum ipsis, sed semper illi præcedent te de media dieta, ita quod tu semper sis in prandio, ubi ipsi immediate jacerint, & liseriam ad cœnandum, ubi ipsi pransi fuerint: & talia signa inter vos ordinata ipsi post se dimittant, quod tu ipsorum prospera vel adversa statim scire valeas evidenter: & si aliquid sinisterum, quod Deus & Sanctus avertat, acciderit, sine dilatione tu cum corpore remaneas, ubicumque fuerit, & ad me Fratres vel alios mittas, & ego defectus hujusmodi cum Dei adjutorio reparabo. Concessa tamen tibi a Domino, sic ut firmiter spero, viz prosperitate, procedens Tolosam, in tali capella, quæ vocatur del Feretra, sacrum corpus cum capite collocabis: ubi dicto Sancto præfata occurret civitas, quæ de ipsa capella corpus recipiet, ac illud ad ecclesiam conventus vestri honorabiliter deportabit: nosque pro illo die & pro certis diebus aliis indulgentias & aliqua privilegia ibidem concedemus ob reverentiam S. Thomæ, de quibus concessionibus in conventu Tolosæ nunc extant litteræ atque bullæ: quarum copia in hoc libello fideliter etiam est annotata ad Fratrum & fidelium consolationem.

16 Tandem vero obtenta licentia & gratia a curia discendenti, Magister Ordinis statim recessit, & Fr. Stephanus de Cumba Procurator Ordinis cum eo, Fratres vero Guillelmus de S. Blasio, & Petrus de Caishillo una cum dicto sacro corpore versus Bononiam perrexerunt: quia prædictus Magister non erat ausus ire cum sacro corpore, ne auferretur ab eo: sed commisit aliis suis fidelibus, de quibus nullus adverte-ret, quod portarent illud Bononiam, & primo per Florentiam transiendo, ubi miraculum dicitur accidisse. Cum enim dicti Fratres ad Florentiam pervenisent, custodes portarum dictos Fratres & omnia, quæ portabant & portare faciebant, fecerunt cum omni diligencia

AUCTOR-
RE RAY-
MUNDO
HUGO-
NIS.
EX MSS.

Transfere-
modum &
ordinem
descendi
Tolosam

Corpus de-
latum Mor-
inatum.

A gentia perferutari; quia tunc ibi erat guerra valde valida atque servens: attamen alius, qui deportabat manticam, ubi erat dictum sacrum corpus, quod per dictos Fratres tunc coram eis ducebatur, quasi totaliter inuisus, a dictis custodibus nullatenus tangebatur, nec ad portam, nec intra civitatem dictus alius pro tunc Florentinis invisibilis exierat intus, nec extra fuit multum ac modicum per aliquem perferutatus. Et dictum fuit tunc, quod, postquam Fratres prædicti una cum dicto sacro corpore extra Florentiam extiterunt, quod dictum sacrum corpus per Florentiam delatum fuerat, & quod extra Italiam portabatur: quos quidem Fratres immediate recedentes insecuti sunt multi homines armorum, per quos tamen non sunt adinventi, quin imo Fratres usque Bononiam absque obstaculo pervenerunt, ubi Magister Ordinis a reverendissimo Cardinali a Albanensi, Vicario Apostolico in Bononia existenti, prædicta omnia enarravit ad gloriam dicti Sancti, & honorem specialem Domini Papæ, germani b dicti Domini Cardinalis: & tunc dictus Dominus Cardinalis ad devotionem dicti Sancti, & reverentiam Domini Papæ germani sui, ac favorem Ordinis, ad duos Fratres, qui deferabant dictum sacrum corpus ex ordinatione Papæ, ut superius est dictum, Dominum Gerardum Testa, auditorem suum & in decretis Doctorem, cum decenti comitiva addidit. Qui Dominus Gerardus ad expensas dicti Domini Cardinalis una cum dictis Fratribus usque ad locum de Ripolis, in dominio Domini Comitis Sabaudie, distantem quasi per decem diuitas communes tempore hiemali, per Papiam & terras aliquas Dominorum de Mediolano transeundo, dictum sacrum corpus, omni ad veritate procul pulsa, detulit sic, quod numquam fuit dictum: Quid portat ille mulus, vel quid est in illa mantica? Et tamen omnes alie mantice aperiebantur. Vere videbatur quod omnes essent cæci: & non erat aliud, nisi quod Sanctus portabatur, ubi volebat portari. Cum consequenter post Dominum Gerardum Magister Ordinis Ripolim advenisset, & ibi & inde usque Tolosam reputans se securum, primo reingratiando Domino Reverendissimo Cardinali, & deinde Domino Gerardo de tanto conductu, ipsum Dominum Gerardum rogavit, ut ad Dominum suum reverteretur, & ei ex parte ipsius gratias ageret. Sicque Magister Ordinis cum sacro corpore per prædictos duos nominatos Fratres deportato, & præsentibus ad monasterium Pruliani provincie Tolosane prospere accessit: ubi fuit per mensem, quod nullus scivit, nec ipse Prior.

C 17 Iterum fuit ordinatū de receptione cum Illustrissimo Principe Domino c Ludovico, Duce Andegaviz, Archiepiscopo d Tolosano, Capitulariis, Universitate Tolosana, ac aliis civibus & amicis Ordinis. Quæ receptio fuit facta hoc modo. Primo exivimus e monasterio, in quo intraveramus cum præfato sacro corpore in proxima Vigilia Nativitatis Domini, & tunc curavit unam puellam quasi mortuam in exitu dicti monasterii Pruliani, die Veneris; quæ fuit vigesima sexta die Januarii. Jacuimus in Avioneto die Sabati: diximus Missam Villæ-Francæ: jacuimus in Montec-Giscardo, ubi curavit unam feminam veterem quasi paralyticam, item unum puerum cæcum, surdum & mutum. Die Dominica, quæ fuit vigesima octava die Januarii, sacrum corpus fuit positum circa auroram in parva capella prænominata del Feretra extra Tolosam de mandato Domini nostri Papæ Urbani quinti, ubi Dominus Ludovicus Dux Andegaviz, frater Domini Caroli Regis Francie cum gratissima devotione & reverentia, & cum tanto comitatu tam nobilium quam religiosorum ecclesiasticis vestibus ornatorum, sacrisque reliquiis munitorum, & aliorum Clericorum, civium ac populorum multitudine, prout dicebatur, quasi

centum quinquaginta millia in totum, obviam exivit: D fueruntque etiam præsentibus multi Prælati, videlicet Archiepiscopi Tolosanus & e Narbonensis, Episcopi vero Vaurenensis, f Biterrensis & Adurenensis, Abba- res quidem g S. Saturnini & de h Simorra, omnes g h sanctis vestibus & aliis ornamentis Episcopalibus insigniti, & fuissent plures alii Prælati, nisi actualiter guerra eos impedisset, & per hoc ipsi Prælati per suas litteras se humiliter excusaverunt. Verum etiam Dominus Archiepiscopus Narbonensis prædicavit in illa die, item fuerunt facies numero decem mille & ultra, prout a multis existimatur. Dominus Dux & multi nobiles portaverunt papilionem pulcherrimum per ipsum Dominum Ducem datum, de tribus aureis panis compositum, & insignitum armis suis ac regis auro fulgentibus. Item ultra hoc sex vexilla, duo cum armis regis, aliud cum armis ipsius Ducis, aliud cum armis Papæ, aliud cum armis de familia ipsius Divi Thomæ, sextum tandem cum armis civitatis. Dominus Dux dedit in offertorio quinquaginta francos auri, promisit pro collatione sacri corporis mille francos. Tandem fuit tale & tam solenne festum, ut a decem annis dicebatur Tolosæ nullum simile celebratum.

a Anglicus, alius Egidius, Grimaldus de Grifaco, ex Abbate Canonorum Regularium S. Rufi prope Valentiam Gallicum factus Archiepiscopus Avenionensis, dein anno 1366. Cardinalis, ac postea Episcopus Albanensis.

b Clacemum bene cognovit Viduclius, quod ille cum Ughello alijsq; afferret nepotem fratris Urbani V.

c Ludovicus filius Joannis, & frater Caroli V Regum Francorum, tum Gubernator Occidentia, postea anno 1362 coronatus Rex Neapolitanus, mortuus anno 1384.

d Gaufridus de Vazolis ex Episcopo Carcassoniensi factus Archiepiscopus Tolosanus anno 1361, vita functus 10. Martii anno 1376.

e Petrus de Jugo sive Judicis, Clementis VI ex sorore nepos, & Casar-Augustano Archiepiscopo factus Narbonensis anno 1346, a Gregorio XI, cuius erat confessorius, Cardinalis creatus anno 1375, anno sequente vita functus.

f Hugo de Jugo frater Archiepiscopi Narbonensis ordinatus circa ann. 1350 & vivis excessit anno 1371. De his & aliis Episcopis consule Galliam Christianam Sanmarthianorum.

g Abbatia nobilissima in urbe Tolosana, cui tunc præerat Bernardus de Villamuro.

h Bt Simorra in diocesi Ausciensi Ordinis S. Benedicti.

INSTRUMENTA AUTHENTICA TRANSLATIONIS.

Bulla, in qua continetur, quomodo Dominus Papa re- F vocat sententiam latam contra Magistrum Ordinis Fratrum Prædicatorum propter raptum Corporis divi Thomæ Aquinatis. Item ibidem, qualiter ordinat ut sacrum corpus ejus cum capite portetur ad coventum Tolosanum, & brachium conventui Parisiensi præsentetur.

U Rbanus Episcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Copiosus in misericordia Dominus, & in cunctis operibus suis gloriosus, insufficientiæ nostræ universalis Ecclesiæ, Sponsæ suæ incluxæ, regimen pia dignatione committens, & collo debilitatis nostræ jugum imponens Apostolicæ servitutis; ad hoc solum excelsum nos conscendere voluit, ut libenter & solerter exequamur quæ ad divini nominis gloriam & honorem tendere dignoscantur; & tamquam de supremi vertice montis nostrum ad infima reflectentes intuitum, quid singularum personarum Ecclesiasticarum commodis earumque statui conveniat, prospiciamus attentius, & qualiter inter ipsos, quorumlibet litigiorum vepribus radicatus amputatis, dilectio sincera permaneat, ac vigeat soliditas caritatis, solertius attendamus.

Amus. Ad hoc enim vocati sumus a Domino, ad hoc nostros assidue diffundimus cogitatus, ad hoc nostri pectoris studia desideranter exponimus; & ut Sanctorum reliquie honorabiliter collocentur, & hujusmodi personarum Ecclesiasticarum status serveretur pacificus, quietis ubertate letetur, & dirigatur ad existentiam salutarem, sollicitudines libenter impendimus & labores. Dum siquidem contra omnes & singulos, qui corpus S. Thomae de Aquino, quod olim in monasterio Foix-novae Cisterciensis Ordinis, Terracinenus diocesis quiescebat, de ipso monasterio receperant eorumque receptatores, fautores & defensores ad dilectorum filiorum Abbatum & Conventus dicti monasterii instantiam varios processus, diversas excommunicationis, suspensionis & interdicti sententias & alias poenas continentes, fecimus & etiam fieri concessimus. Cum autem, sicut fide dignorum relatione percepimus, ex processibus ipsis gravia scandala & magna pericula sequi, nisi celeri remedio succurramus, presumantur similiter in futurum; nos processus ipsos & quidquid est ex eis, vel ob eos & concessionem praedictam penitus revocamus, & eos haberi volumus penitus pro infectis, & insuper Christi fidelium devotionem adaugeri, & ipsorum fidelium animarum profectum, quae ex subscriptis indubie provenire speramus, promovere salubriter intendentes; ac decens reputantes & congruum, ut dictum corpus illius gloriosi Sancti, qui dum vixit Ordinis Fratrum Praedicatorum Professor existens, tamquam Doctor egregius per sua perlucida ac salutifera documenta universalem illustravit Ecclesiam, eam decorando virtutibus & moribus informando, cum eisdem Fratribus collocetur, ex certa nostra scientia ad laudem Dei, exaltationem Ecclesiae, fideliumque salutem tenore praesentium statuimus, & etiam ordinamus, quod corpus praedictum ad domum dictorum Praedicatorum Tolosam transferatur, & ibidem collocetur & honorabiliter perpetuo veneretur. Volumus autem, quod si Magistro ac Capitulo generali dicti Ordinis proxime celebrando placuerit, ejusdem corporis dextrum brachium, Priori & Fratribus domus dicti Ordinis Parisiensis ad decus & decorem totius studii Parisiensis, in quo idem Sanctus sua fecunda facundia, caelestis irrigui gratia influente, Scripturarum aenigmata reseravit, solvit nodos, obscura dilucidavit, quibusque declaravit ad devotionem fidelium adaugendam, transmittatur, & in ipsa domo honorifice perpetuis temporibus veneretur. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam nostrae revocationis, constitutionis, ordinationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beati Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum apud Montem-Flasconem Balneoregionensis diocesis x Kalendas Julii, Pontificatus nostri anno vi.

Alia Bulla, per quam Dominus Papa scribit Domino Archiepiscopo Tolosano, Cancellario & Universitati, quod recipiant sanctum Corpus Divi Thomae de Aquino cum veneratione, reverentia & honore, quibus poterunt, & per eandem Bullam approbat doctrinam S. Thomae de Aquino.

URbanus Episcopus Servus Servorum Dei, venerabili Fratri Archiepiscopo Tolosano, & dilectis filiis Cancellario Ecclesiae Tolosanae, universisque Magistris ac Doctoribus, ceterisque Clericis & laicis in civitate ac provincia Tolosana commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem. Laudabilis Deus in Sanctis suis, in sui Majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiae nullis inclusa limitibus, nullis ter-

Terminus I.

minis comprehensa, recti censura iudicii caelestia pariter ac terrena disponit; et si cunctos ejus ministros magnificet, altis decoret honoribus, & caelestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamen; ut digna dignis rependat, potioribus attollit insigniis, dignitatum & praemiorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, & commendat intensior excellentia meritorum. Sic & Alma Mater Ecclesia, ejus sacra vestigia insequens, & exemplo ducta laudabili (licet universos in regnis caelestibus constitutos studiis honorare sollicitis non desistat, egregios tamen Doctores, per quorum perlucida & salutaria documenta eadem Ecclesia illustratur, virtutibusque & moribus informatur, libenter & solerter exequitur) quae sunt Dei, praemissa debita meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem, gloriam & exaltationem Catholicae fidei, salutemque fidelium rite censuit, meritoque providae colorem in universali Ecclesia honorificentiae potioris impendiis attollendos. Sane cum sacrum & venerabile Corpus B. Thomae de Aquino Ordinis Fratrum Praedicatorum sit de mandato nostro ad Ecclesiam Fratrum Praedicatorum Tolosanam de proximo transferendum, nos attendentes, quanta a Deo scientia dotatus, Ordinem Fratrum Praedicatorum ac universalem Ecclesiam illustravit, ac B. Augustini vestigia insequens Ecclesiam eandem doctrinis & scientiis quamplurimis adornavit, volentesque praeterea idem corpus speciali honorificentia attolli, Universitatem vestram requirimus & hortamur in Domino Jesu Christo, vobis nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus dictum corpus, cum ad partes easdem transferetur, benigne & honorifice suscipientes, ibique devote ac venerabiliter pertractantes, faciatis ab aliis, quantum in vobis est, cum debita honorificentia ac devotione suscipi ac tractari. Volumus insuper & tenore praesentium vobis injungimus, ut dicti B. Thomae doctrinam, tamquam veridicam & Catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem-Flasconem Kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno vi.

Instrumentum quomodo Domini Cardinales Morinensis & Viterbiensis de Ordine Minorum tradiderunt venerabili Heliae, Magistro Ordinis Praedicatorum, corpus & caput B. Thomae de Aquino apud Tolosam deportanda, & ibidem in ecclesia Fratrum Praedicatorum honorifice collocanda.

V Niversis praesentes litteras inspecturis Egidius miseratione divina titulo S. Martini in Montibus, & Marcus eadem miseratione titulo Sanctae Praxedis Presbyteri Cardinales, salutem & praesentibus fidem indubiam adhibere. Ad Universitatis vestrae notitiam deducimus per praesentes, quod cum hac die infra scripta, venerabilis Dominus Guillelmus de Lordato, Vicarius Ecclesiasticus, de mandato & commissione Sanctissimi Patris & Domini nostri Urbani, divina providentia Papae Quinti, super hoc sibi facta, corpus & caput B. Thomae de Aquino Ordinis Fratrum Praedicatorum apud Montem-Flasconem ad palatium ejusdem Domini nostri Papae reverenter, ut decuit, apportasset, & idem Dominus noster dicta corpus & caput cum decenti reverentia, recepisset, & ea ibidem in capella sua solenniter reponi fecisset; venerabilis Pater Frater Helias Raymundus, Magister Ordinis Fratrum Praedicatorum, dicto Domino nostro humiliter supplicavit, quatenus, cum dictus Sanctus praefati Ordinis Professor extiterit, & ipsum Ordinem doctrina celeberrima multipliciter suo tempore illustravit; sibi & dicto Ordini de sua speciali gratia tantam gratiam facere dignaretur, quod dicti Sancti cor-

Qq q

Si cor-

EXULIAN APOSTO- LICS

Order a Cardinaline Fraser Hoe in 15 Days

A & corpus, & caput eis traderetur decenter & honorifice reservanda. Qui quidem Dominus noster dicti Fratris Helix supplicationibus inclinatus, mandavit nobis Cardinalibus supradictis oraculo vivæ vocis, quod nos ad suam capellam predictam, in qua erant corpus & caput dicti Sancti, accederemus, & dicta corpus & caput dicto Fratri Helix realiter traderemus: sic tamen, quod idem Frater Helias in ecclesia Fratrum Prædicatorum Tolosana collocaret, ibidem perpetuo reservanda cum debitis, prout tanto Sancto convenit, reverentia & honore. Nos vero Cardinales prædicti, acceptis per nos clavibus capsarum, ubi reposita erant corpus & caput prædicta, juxta mandatum Apostolicum nobis factum, ad dictam capellam illico accedentes; associatis nobiscum & præsentibus Notariis publicis & testibus infrascriptis, capsas aperuimus supradictas. Et cum dictus Dominus Guillelmus electus Lucanus, ibi præsens firmissime assereret, quod in capsis prædictis erant sine fraude quacumque corpus & caput S. Thomæ prædicti, quæ dicto Domino nostro apportaverat, ut præfertur; & ipsa tam nos, quam alii, qui intererant, ibidem devote adorasset, unde decet: nos dicto Fratri Helix ibidem præsentem, tam suam quam Fratri Prædicatorum Ordini, tradidimus & realiter assignavimus corpus & caput prædicta, per ipsum ad conventum Tolosanum Ordinis Fratrum Prædicatorum secundum mandatum Apostolicum deferenda & ibidem honorifice collocanda & perpetuis temporibus conservanda, prout superius est expressum. Quæ quidem corpus & caput idem Frater Helias nomine quo supra & sub conditionibus supradictis, recepit humiliter & devote, ipsaque secum portavit; promittens bona fide, quod corpus & caput hujusmodi ad dictum conventum Tolosanum deferret, & ibidem secundum suam possibilitatem faceret, honorifice collocari, & perpetuo reservari cum debitis reverentia & honore, juxta & secundum mandatum Apostolicum ut præmittitur, sibi factum. In quorum testimonium & fidem & certitudinem plenioris præsentis litteræ seu præsens publicum Instrumentum, per Notarios publicos infra scriptos subscribi & publicari mandavimus nostrorumque sigillorum fecimus appensione muniri.

Acta, mandata, ordinata & executae fuerunt omnia & singula supradicta apud Montem-Flasconem in locis praedictis anno a Nativitate Domini mcccclxviii, Indict. v die iv mensis Augusti, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Verani, Divina providentia Papae V praedicti, anno xi, praesentibus Reverendis Patribus, Domino Archiepiscopo & Auxitanensi, Camerario Domini nostri Papae; Domino Raymundo Abbate Fosse-nove Ordinis Cisterciensis; nec non honorabilibus Comitibus, Domini Neapolitane Comitum Manopelli, & Domino Nicolao Comite Nolano, Comitatum existentium in confinibus Campaniae & regni Siciliae; ac venerabili & religioso Fratre Guillemo Romano, Ordinis Fratrum Praedicatorum, Magistro sacri Palatii, & pluribus aliis personis tam Domini nostri praedicti; quam nostris familiaribus, testibus ad praemissa vocatis specialiter & rogatis.

Et me Jacobo de Solegiis, Clerico Tolofano, & publico auctoritate Apostolica Notario, qui præmissis omnibus & singulis, dum modo agerentur & fierent præscripto per dictos Dominos Cardinales, una cum testibus supradictis & Notario infra scriptis, personaliter interfui: unde præsentibus sigillis dictorum Dominorum Cardinalium sigillatis, manu mea propria me scripsi, & consueto signo signavi, in fidem & testimonium omnium præmissorum vocatus & requisitus.

Et ego Joannes Mindren, Clericus Trecorensis diocesis, publicus auctoritate Apostolica Notarius prae-
missis omnibus & singulis, dum sic, ut praemittitur,

per dictos Dominos Cardinales fierent & agerentur, D
una cum prænominatis testibus præsens fui : unde præ
sentibus sigillis dictorum Dominorum Cardinalium
sigillatis, manu mea propria subscripti, & meo con
fecto signo signavi, in fidem & testimonium omnium
præmissorum vocatus & requisitus,

Alia Bulla, qua prohibet Dominus noster Papa, ne Corpus aut Caput Divi Thomæ, aut aliquam partem eorundem aliquis extrahere præsumat de ecclesia conventus Fratrum Prædicatorum Tolosana, postquam ibidem fuerint collocata, absque licentia &c. Et qui oppositum fecerit, sententiam excommunicationis, a qua non potest absolvi citra Papam, incurrat.

4 **V**Rbanus Episcopus Servus Servorum Dei .
Ad perpetuam rei memoriam . Alma Ma-
ter Ecclesia Jesu Christi vestigia insequens, Dei ele-
ctos atrollic honorificentia speciali, eorumque corpora
veneratur & conservat, ut etiam a cunctis Christi fide-
libus honorentur . Sane cum sacrum & venerabile cor-
pus & caput B. Thomæ de Aquino Ordinis Prædicatorum
sint de mandato nostro per dilectum filium He-
liam Raymundum, Magistrum Ordinis antedicti ad
ecclesiam Fratrum Prædicatorum Tolosanam de pro-
ximo transferenda, ibique perpetuo tenenda & con-
servanda, & cum omni reverentia extollenda; nos
sacrilegorum audaciam volentes, qua possumus, in-
dustria refrænare, præsentium tenore omnibus & sin-
gulis Clericis Ecclesiasticisque personis, secularibus
& regularibus, nec non quibuscumque laicis seculari-
busque personis, cujuscumque status vel conditionis
existant, etiam si Pontificali vel alia qualibet præfol-
gant dignitate Ecclesiastica vel mundana, etiam si de
illa oppoteret fieri expressam in præsentibus mentio-
nem, districtius inhibemus, ne caput vel corpus aut
eiusdem corporis vel capitis partem dicti B. Thomæ,
postquam in dicta ecclesia fuerint debite & honorifice
collocata, de conventu Tolosano extrahere vel exinde
asporeare absque licentia & assensu dilectorum fi-
liorum Magistri, qui pro tempore fuerit, & Capituli
generalis Fratrum dicti Ordinis, & Prioris & Con-
ventus Tolosani præsumant . Nos enim, si quid secus
actum vel attentatum fuerit, eo ipso viribus vacua-
mus; & nihilominus in omnes & singulos, qui caput
aut corpus aut partem ipsorum dicti B. Thomæ, post-
quam translata seu collocata fuerint, ut præfatur, as-
portaverint, subripuerint seu amoverint de ecclesia
supradicta, nec non in id procurantes seu procuranti-
bus dantes consilium, auxilium seu favorem, excom-
municationis sententiam ferimus in his scriptis: non
obstante si asportantibus, subripièntibus seu amoven-
tibus hujusmodi, vel quibusvis aliis, communiter vel
divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdicti,
suspendi & excommunicari non possint per litteras
Apostolicas, non facientes plenam & expressam & de
verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.
Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam
nostræ voluntatis & inhibitionis infringere, vel ei ausu
temerario contraire . Si quis autem hoc attentare
præsumperit, indignationem Omnipotentis & Bli.
Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum .
Datum apud Montem-Fasconem, ii Calendas
Septembris, Pontificatus nostri anno vi.

a Austriensi: fuit Aufiensis in Neocoropoliensis Archiepiscopus etas Arnaldus Ambros ab anno 1356, usque ad annum 1371.

MIRACULA

Facta meritis & intercessione Divi Thomæ Aquinatis, collecta per Fr. Raymundum Hugonis, Ordinis Fratrum Prædicatorum, conventus Brageriaci Filium, sociumque Reverendissimi Patris Helii Raymundi Tolosani ejusdem conventus filii, totiusque Prædicatorum Ordinis Magistri Generalis.

Extracta ex Codice M. S. ejusdem Hugonis de translatione sacrarum Reliquiarum Divi Thomæ ex Italia Tolosam, anno 1368, 28 Januarii per præfatum P. Helium Raymundi Magistri Ord. Prædicatorum facta, in Bibliotheca Fratrum Prædicatorum Tolosa asservata.

Narro rem mirabilem, per me visam, ad quam stupeo vehementer. Miles quidam, nomine Bertholinus Ysalguerus, Magister hospitii civitatis Tolosane, in extremo morbi positus, cum esset devotus sancto nostro Doctori & Ordini, oculos mentis ad Dominum erigens, Sanctumque cordialiter invocans, agonem suum Beatissimæ Virgini & specialiter S. Thomæ commendabat. Sed cum nullum in eo signum vitæ appareret, quamvis medici ibi circumstantes aurum, gemmas pulverisatas, ceteraque naturæ confortativa ac vitæ restaurativa ministrassent, jam per eosdem medicos penitus mortuus judicabatur. Pater vero & mater fratresque ejus personæ nobiles, & nos Fratres Ordinis, circumstantes tristes & dolentes de morte personæ tantæ notæ & devotæ, pro eo volumus, commendantes ipsum B. Thomæ, ita ut unus offerret imaginem de cera ad sui ipsius similitudinem pondere unius quintal, alius aliam, alter orationes, reliqui preces; omnes & singuli suo modo interpellantes, ut meritis S. Thomæ Aquinatis sanitatem recuperaret. Et ecce ultra spem. Nam emissis votis, statim vita, ejus nullum in eo signum permanerat, sensibilibus restauratur; & paulatim convalescit ita, ut omnes tam inopinatam sanitatis recuperationem meritis S. Thomæ indubitanter attribuerent.

C Puella quædam annorum circiter duodecim, diocesis Tolosane, loci de Murello, sic vexabatur a demone, ut ipsam mutam redderet, & sine cibo & potu vitam duceret. Parentes autem vexationem puellæ ferre non valentes, ad sacra corpora Orientii scilicet in civitate Auxiorum vocata, ubi sanctum corpus illius Sancti residet, & beatæ Quitæ in civitate Adurensi ac etiam plura loca ubi scilicet corpora Sanctorum pro talibus necessitatibus maxime venerari, puellam devotè apportaverunt, & Novenas dierum, ut moris est patriæ, cum vigiliis & orationibus ibidem fecerunt. Deus autem summus, licet pius & misericors, eos pro tunc de salute puellæ non exaudivit, prævidens Deus per Sanctum suum Thomam de Aquino fore breviter exaudiendos: qui ad sepulcrum suum venerabile Tolosam venientes, & novenum illic dierum numerum devotius adimplentes, puella post lapsum brevis temporis meritis Sancti gloriosi a demonio liberatur, & suis membris debilitatis robur & perfecta sanitas restituitur, ac laus & honor ab ipsis Sancto redditur.

3 Quædam bona mulier de Murello, diocesis Tolosane, vocata Algay Casat, fregit sibi dextrum genu: quæ cum a nullo medico remedium habere posset, & vir pro salute ejus plurimum expendisset, idem vir ejus vovit eam Deo & Doctori Thomæ beatissimo, quod si ipsam ab illa genu fractione dignaretur curare, ad sepulcrum ejus honorandum Tolosam mitteret. Quo voto emissio, intra duos dies virtute Sancti

Tomus I.

curatam se invenit, & votum cum marito devotissime D adimplevit.

4 Homo quidam Tolosanus cum nuper post portationem sacri corporis, in quodam horto deambulare, subito est correptus inflatione tibie dextra, neciens unde adveniret: quod tumens paulisper, & incipiendo a tibia tandem totum corpus occupavit. Qui nimis inde stupefactus, & sentiens se proximè morti appropinquare, nec haberet remedium, & videntes eum etiam pro mortuo haberent, timens mori subitaneo, S. Thomam corde invocavit, sperans ejus patrocinio adjuvari. Factum mirabile! Nam voto emissio, quod ad sepulcrum ejus unum pedem de cera & unam candulam suæ longitudinis apportaret, inflatio tumens, sicut subito ei venerat, ita subito evanuit meritis Sancti Dei.

5 Adolescens quidam, filius unicus matris suæ, & hæc vidua erat, tentatione diabolica a matre recedens, qui per quinquennium a tota terra Tolosa profugus extitit. Quare cum pia mater videret se desolatam de perditione sui pueri, unici hæredis & divitis, conductis hominibus ad diversas nationes misit celeriter, ut si aliquod ejus vestigium invenirent, diligenter insequerentur & reducerent. Cum vero sic sæpe quaesitus & minime inventus fuisset, vovit pia mater pro puero S. Thomæ, ut, si in vita puerum reciperet, unam imaginem ceream ad sui infantis similitudinem, pondere unius quintal, ad ejus sepulcrum afferret. Mira res! Adest Sanctus matronæ devotioni; nam inventum est, quod eadem die, qua mater votum fecerat, puer motus fuit ad arripendum iter suum versus matrem: quæ recepto puero salvo & incolumi, votum, quod emiserat, devotè adimplevit.

6 Miles quidam, vocatus Dominus Raterius de Bellosorte in diocesi Agennensi tres graves infirmitates in mamilla, pede & maxillis tantum patiebatur, ut sine adminiculo ambulare & vitæ necessaria sumere non valeret. Cum autem remediis medicinarum curari non posset, timens cum tantis doloribus vitam, qua vivebat, se semper ducturum, vovit Deo & S. Thomæ de Aquino, se consimilia membra cerea coram suo sacro corpore Tolosam apportaturum, qui meritis Confessoris ac Doctoris infra unum diem curatus perfecte extitit, & votum devotius solvit.

7 Crebrescentibus miraculis sancti Doctoris quædam mulier, vocata Maria Molinaria, loci de Santa Gaveta, possessa fuit a demone per sex annos, qua etiam Novenam faciens coram sancto corpore B. Quitæ, & alias Novenas coram corporibus Orientii & S. Pauli de Narbona, pro tunc tamen a Deo non meruit exaudiri, Verum confisa de beatissimi Doctoris Thomæ suffragio, intervallo unius horæ habito, dum seipsam sic delusam & molestatam cerneret, devotionem sancti Doctoris gerens inaccessus, ab eo petivit humiliter liberari: quæ mox exauditam se sensit. Unde diabolus invocationem Sancti non sustinens, velut fumus evanuit, eam illasam penitus relinquendo.

8 Cum sanctus Confessor cerneret mulierem quandam in partu laborantem, quæ more feminarum plurima pateretur, & maxime ob vitam pueri, quem obstetrices mortuum reputantes, volebant baptizare, tamen mulier pressuræ partus immemor, præ gaudio quod filium pepererat, licet tristis, quod infantuli spiritus tartarorum tenebras induerat, & celesti gloria privabatur, virtute tamen S. Thomæ Confessoris & Doctoris eximii confortatur, promittens ei a porta nostræ ecclesiæ Tolosane usque ad ejus sepulcrum venerabile flexis genibus portare infanctulum, si sibi eam redderet: qui per duas horas & amplius putabatur mortuus, vitæ redditur & sanitati, & baptismum

Qqg 1 susci-

ADICTO.
RA. RAY-
MUNDO
HUGO-
NIS.
ET MR.
ET MR. JON-
SANA.

per amissam
viam

deposuit
tres machinæ

liberata a
demonio

et fœdatur
puerulus
mortuus non
fuit

A suscipiens, mater postea votum, quod promiserat, Sancto persolvit.

9 Fuit Tolosæ filius cujusdam patris-familias, qui diu gravem infirmitatem patienter sustinens, ad horam eandem mortis ductus est, credens mori. Verum cum candela benedicta accenderetur, ut more fidelium ejus spiritus ad Dominum adeolaret; per lectum circumstantes amici & parentes, cum non appareret in eo signum vite, brevem ejus exitum expectabant: emproque sudario & aliis necessariis pro illius exequiis, ut spiritus, qui corpus relinquebat, iterum illud animaret, auxilium Sancti implorant, & statim ad votum ipsorum puer sanus factus est ex illa hora.

10 Paulo tempore elapso, postquam sacrosanctum corpus in domo Fratrum Predicatorum Tolosæ, ubi nunc divina providente gratia jacet, repositum est, & jam ejus virtutes eximie circumquaque crebrescerent; Joanna Danis, loci de Bello-monte, diocesis Montis-albani, filiam suam quinque annorum, impotentem & inhabilem ad gressum humanæ naturæ debitum, cum sic per lustrum illius temporis continuo non sine matris displicentia permansisset, Deo & S. Thomæ de Aquino cam vovit, qui suis devotis auxilium præstare dignatur. Quo facto in fide bona non hæsitans, sed ut confidens de Sancti juvamine, post duos dies more materno puellam accepit, & stare super pedes proprios vidit, & tertio die immediate sequenti per se sine quocumque adminiculo ambulavit.

11 Clericus quidam Caturicensis diocesis cum una sarcina librorum in societate quorundam mercatorum patriæ in itinere se exposuit, ad studia Tolosana profecturus: dum autem iter agerent, cœtui quorundam latronum obviaverunt, qui in eos more ferocium irruerunt, mercatores in sui præsentia deprædantur, & diversis injuriis & ictibus molestant. Videns autem Clericus periculum bonorum temporalium, quin imo & corporis imminere, votum vovit Deo & S. Thomæ, quod, si contingeret ipsum & libros de manibus impiorum præservari, unum librum cereum certi ponderis daret, & devote suum sepulcrum, ut citius posset, visitaret. En magnum mirabile. Dum veniunt feroces, immittem ferocitatem deponunt & iracundiæ obliviscuntur, nec solum nocumentum Clerico non inferunt, sed meritis sancti Confessoris per associationem juvamen exhibuerunt.

12 Joanna uxor Joannis de Fargia, diocesis Tolosanae habuit infantulum, qui a duobus diebus ubera sugere non valuit, sed omnes cum videntes, ut mortuum reputaverunt: quæ affectuose Sanctum nostrum invocans, de salute pueri precabatur, & promittens sudarium infans cum imagine cerea ponere ante sepulcrum sacri corporis, voto facto, & puer fugit ubera & convaleuit.

13 Religiosa quædam Canonissarum S. Saturnini Tolosæ, quæ ex corrupto sanguine inflaturam contraxit, quæ magis ac magis excrevens, tandem ei visum penitus auferre videbatur: quæ utens medicamine de consilio periclitissimorum medicorum, sed incidens in infirmitatem suam est amplius solito in facie deformata: ad Sancti intercessionem recurrens, statim sublevarur, & in testimonium gratitudinis ad sepulcrum Sancti accedens, caput cereum appendit, ex quo tempore omnino liberata permansit.

14 Mulier de Murello ita mamillæ infirmitate decinebatur ut quasi insensatam redderet, nec ullum remedium ferre valeret: considerans virtutem S. Thomæ super similes languidos, ad ipsam voto recurrit, quæ statim ex hora curatur.

15 Mulier Tolosana sex annis obscuritate visus laborans, & tandem cæca penitus effecta, cum multiplicibus adhibuisset medicos, & plurima remedia, nec inde

ullatenus consolaretur, mox firma fide Sanctum invocans, visus ei restituitur.

16 Puer Tolosanus cum de alto solito in profundum corruisset, & accurrentes parentes ejus cum fracto brachio & morti proximum cernerent; post paululum invocantes S. Thomam pro puero, vitæ & incolumitati restituitur.

17 Civis quidam Tolosanus cum per quatuor annos integros infirmitatem tibiarum turpiter corrodentem passus esset, votum vovens Deo & S. Thomæ, ut primum exolvit, perfecte curatus extitit.

18 Juvenis quidam cum in una tibiæ apostemate, communi vocabulo Bosse, detineretur, sic ut non solum gressum perderet, sed & toto corpore langueret, ut mater etiam de vita ejus desperaret: fundens preces ad sanctum Doctorem pro filio, ex hora incepit convalescere, & post breve tempus totaliter sanitati restituitur.

19 Abbatisa quædam Eremitarum S. Augustini, cum per annum & amplius infirmitatem suam pateretur, & diversis, ut asseruit, remediis adhibitis nullatenus alleviaretur, quin imo vix jam amplius sensus compos existeret; considerans apud se S. Thomæ virtutem super male habentes, cum jam multa alia vota emisisset, nec profecisset, jam vovit S. Thomæ, se allaturam nudis pedibus ad sepulcrum candelam & figuram capitis ceream: quod non citius præstavit, quam sanitatem consecuta est.

20 Soror quædam Eremitarum Ordinis S. Augustini, cum in manu & pollice morbum corrosivum pateretur, & vi morbi digitus ejus cum manu consumeretur, & post vota emissa ad SS. Martialem & Antonium, quorum morbus dicebatur, sanitatem non recuperasset; convertens se ad S. Thomam Aquinatem, & humiliter petens ejus intercessione liberari, statim ab infirmitate & horribili plaga, qua laborabat, protinus liberatur.

21 Vir quidam, Joannes nomine, ex partibus Tolosanis cum jam diu inflaturam in membris suis pateretur, & podagra ingravescente restrictione nervorum in tibiis deformis efficeretur, post multa alia aliis Sanctis vota emissa, ad S. Thomam Aquinatem se convertens, & duas tibiæ cereas coram sepulcro ejus apportans, statim liberatur.

22 Vir quidam, nomine Arnaldus, cum per quinquennium lumine oculorum privatus esset, morbum suum patienter ferens, voto suo emisso beatissimæ Virginis & S. Thomæ, visum statim recepit; & ceram, ut f. promiserat, sui vultus imagine insignitam, ad sepulcrum sancti Doctoris gratias agendo portavit.

23 Vir quidam Tolosanus optimæ notæ, Raymundus nomine, compatiens famulo suo, multis vulneribus lethalicè vulnerato, & cernens quod illa sua emitteret, nec spes vitæ ultra esset, ipsum Deo, beatissimæ Virginis, Sanctoque Doctori devovit: qui intra biddum sanitatem est adeptus, & ambo nudis pedibus simul incedentes & gratias agentes, promissa donaria duarum candelarum ad sepulcrum Sancti obtulerunt.

24 Civis quidam Tolosanus, Rogerius nomine, per biennium in dextero brachio & manu Chiragra laborans, & remedium nullum inveniens, emisso voto ad S. Thomam Aquinatem, est sanitati restitutus, & brachium cereum ad sepulcrum Sancti ingratiarum actionem exhibuit.

25 Cum Dominus quidam Romæ natus, miles professione, filiam suam parvulam sic cerneret agrotantem, ut exanimem & frigidam quasi lapidem sentiret; facto voto per matrem Deo & S. Thomæ, sanata fuit. Quæ de mane cum sudario nec non cum candela cerea, ut promiserat, ad sepulcrum accessit.

26 Mulier quædam nobilis podagra laborans, cum apud Dominam Ducissam Andegaviz moraretur Tolosæ, & præ tanto dolore pedum incedere non valeret, & Dominæ suæ obsequi; emisso voto, sanata est, & ad

A & ad sepulcrum S. Thomæ Aquinatis cum cerea tibia offerenda accessit.

dolor lateris
b 27 Raynaldus Joly, civis Tolosanus, & Fulcarius Illustrissimi Principis Ducis Andegaviæ, percussus inopinato dolore lateris dextri diebus quatuor taliter, quod perceptis Ecclesiæ Sacramentis, quiete, somno & perceptione quorumcumque alimentorum privatus, vicinam mortem expectaret; emissio voto ad Sanctum, statim sanitatem recepit, imaginem ceream cum gratiarum actione ad sepulcrum S. Thomæ Aquinatis appendit.

st. & caput
28 Cum quidam Gallus Tolosanus per biennium dolore tibiæ laboraret, & gravem capitis perturbationem pateretur, ita quod lectum solito majorem sibi elegisset ad cubandum, vovens se devotius S. Thomæ Aquinatis, juxta quod ipsemet in conscientia deposuit, intra dimidium horæ levamen sensit, & ex toto sanatus, quæ voverat, continuo persolvit.

in capite
29 Homo quidam biennio dolorem capitis passus, nec sanitatem aliter inveniens, emissio voto ad S. Thomam Aquinatem, curatus exitit, & votum cum gratiarum actione persolvit.

in haliis morbus
30 Mater filix, nomine Stephanæ de Nogareto, cujus pater Doctor erat Tolosanus, ad mortem infirmata, non prius eam cum devotione Sancto commendavit, quam quasi omnino curatam vidit, & ea perfecte roborata imaginem, quam voverat, cum gratiarum actione obtulit.

dolor oculi
31 Vir quidam adeo patiebatur in oculo, quod in eo omnino nihil videret: qui se vovens S. Thomæ Aquinatis cito sanatus est, & faciem ceream, quam promissit, obtulit.

d. tibia
32 Item juvenis quidam Tolosæ dolore tibiæ ita correptus, ut in quatuor locis perforaretur, per annum expectans, nec sanari valens, vovit S. Thomæ Aquinatis, & statim sanatur.

in haliis morbus
33 Item puer quidam a quatrinduo in extasi positus, ita ut non cognoscebat utrum mortuus esset aut sopitus, recommendatus S. Thomæ Aquinatis, cepit sensibilibiter convalescere, & ceream imaginem, quam promiserant ejus parentes & amici, exhibuerunt.

in haliis
34 Item mulier quædam, Franca nomine, quæ Tolosæ morabatur, parvulum habebat in singulis inguinibus, & etiam ascellis singulis glandulas sive bossas habentem: quæ cum responsum haberet a medicis magnum quid fore, si per unam horam puer ille vivere posset, vovit eum Deo & Beatæ Virgini & sancto Confessori, statimque die sequenti receptus est puer sanus & integer.

in oculis
35 Item alia mulier etiam Tolosana, uxor Domini de S. Joanne, filium habens, qui cadendo in ignem visum per octo dies amiserat, & vocatis medicis nihil proficiens, una cum patre pueri vovit eum S. Thomæ, & continue sanatus est.

dolor oculi & maxilla
36 Item Frater Petrus de Libeto provincie Provincie, Ordinis nostri Baccalaureus, ita per triduum in aure & maxilla sinistris vexabatur, ut os aperire non valeret, facto voto ad S. Thomam Aquinatem, sanatur.

d. tibia
37 Item juvenis quidam Tolosanus per annos quatuor in tibia vexatus est, adeo ut fœtorem ejus omnes astantes vix ferre possent, post expensas quadraginta florenos pro remediis, vovit se devotius S. Thomæ, ac mox visibiliter curatus est, & tibiam ceream Sancto dedit.

in haliis morbus
38 Guillelmus Bernerius filiam, quam in extremis laborantem habebat, ipsam commendans S. Thomæ Aquinatis, brevi sanam recuperavit, votumque sudarium cum duobus candellis pondere sex librarum persolvit.

in oculis
39 Item mulier quædam, Nitatrix nomine, de Monte-Olivo Tolosæ, guttoris horribili fatigata dolore, nec loqui valens nec salivam deglutire, morti propinqua, ut videbatur, voto emissio ad S. Thomam Aquinatem, sanitatis beneficium citius impetravit.

Tomus I.

40 Item vir quidam, Vitalis nomine, de Saxis, toto corpore ægrotans, & se sustinere non valens, vovit & S. Thomæ Aquinatis: quo facto, perfectissime curatus est, & corpus sacrum cum duabus tibiis cereis gratias agendo visitavit.

41 Item Pastor quidam fractam habens adeo manum, quod ea nullatenus utebatur, cum remedium aliter non haberet, emissio ad Sanctum voto, movere manum statim cepit: & curatus sanctas Reliquias, unam manum ceream offerens, sicut promiserat, adoravit.

42 Item Joannes Pisani de Valentia, mercator de Cathalonia, cum a festo S. Saturnini martyris usque ad festum SS. Tiburtii & Valeriani pedibus infirmus teneretur, aliis remediis frustra adhibitis, Divo Thomæ Aquinatis commendatus, intra triduum sanatur.

43 Item puer quidam de Alto-gradu, recens & torrens, & quinque diebus toto corpore impotens effectus, ut primum cum parentes S. Thomæ vovissent, post die curam & sanam invenerunt.

44 Item Frater Joannes de Fabrica, conventus Rivorum Ordinis nostri, cum per triennium fuisset graviter passus in tibiis, post tres dies, voto emissio ad S. Thomam, curatus est.

45 Item puer quidam, filius Joannis de Garrigiis, cum de alto loco corruisset, & inde faciem inflatam & deturpata haberet, ut nec cernere valeret, vovit eum ipsius genitrix S. Thomæ: quo facto, puer statim oculos aperiens, brevi postea sanatus est.

46 Item juvenis quidam, dictus Stephanus de Sarlato, cum ita graviter in dextro latere simul & in stomacho pateretur, ut & loquelam & omnem motum jam amisset; facto ad Sanctum voto, statim curatus est, & votum, ut promissit, adimplevit.

47 Item Frater quidam, nomine Bernardus de Urbana, sacre Theologie professor, de provincia Provincie, gravi & subita infirmitate detentus, voto emissio erga S. Doctorem, certum patrimonium fabricæ ipsius tumuli venerandi promittens, mira res! protinus est pristinae sanitati restitutus, quodque promiserat, devote persolvit.

48 Item anno ipso, quo corpus S. Thomæ de partibus Campaniæ, ordinante Domino Papa Urbano Quinto hujus nominis, fuit per diligentiam venerabilis Patris Fratris Helix, Magistri Ordinis, Tolosam translatus, & Rex Portugalliæ Dominum Joannem de Cardaliaco Archiepiscopum Braccarensem, quæ civitas tunc erat de regno Portugalliæ, in strictissimo carcere detinebat: quia noverat manum dedisse Fratri suo Henrico in expulsiōe sua de regno, quæ facta fuerat paullo ante. Numquam autem prece aut pretio flecti potuit, ut ipsum liberum dimitteret; quin imo ad hoc, ut in languore viveret, & misere moreretur, per singulos dies eum crudeliter pœnis variis affectum torquebat. Contigit autem illis diebus Officiales dicti Archiepiscopi nuntium quendam Romam mittere, qui per Tolosam iter faciens, comperto quod ibidem Deus multis opem ferret meritis S. Thomæ, eidem Sancto liberationem sui Domini commendavit. Profectus igitur Romam, cum multo tempore in via fuisset, die tertia postquam illuc pervenerat, rumores certos de illius liberatione audivit, & post iterum Roma reversus, imaginem ceream in effigie Archiepiscopi, sicut sponderat, ad sanctas reliquias appendit. Ab eodem autem animadversum est, quod illa eadem die, quæ Tolosam primo appulit, & pro dicto Archiepiscopo S. Thomæ fuerat ab ipso invocatus, ipse Archiepiscopus sine humano consilio in Hispania fuerat a carcere liberatus.

49 Item puer unus Sebalix, uxoris Bernardi sartoris Tolosani, gravissimo morbo decumbens, tandem privatus omni officio sensuum, mortuus reputatur:

Qq 3

totum

D
AUCTIONE
SURNARDO
GUIDO
NIS

XX MSS.
alia infr.
mss.,
filla man
nos,

podum infr.
mss.,

impetoria,

in haliis
malum,

E
fuerit infla
ta,

dolor lateris
& stomachi,

gravis in
firmus &

Archiepiscopo
scopus
Braccarensis
liberatus,

F

medus in
tibiis,

AUCTO
DE BERNARDO
GUIDO-
NIS.
EX MSS.

serio per-
se.

apostoma
mamilla.

capitulum
sui.

chirurgus.

labium cap-
sularum.

membrum
contractum.

A torum enim corpus ejus lethali jam frigore pene congelatum subsecuta vel saltem vicinæ mortis præferebat indicium. Cumque jam in sudario ad sepeliendum, ut mos est, explicaretur, facto voto ab ejus matre pro salute pueri ad Dei Sanctum, puer oculos statim aperuit, & mater eundem, ab ipsis mortis januis revocatum, præter omnium spem incolumem mox recepit.

50 Item quædam mulier, dicta Jacoba, uxor Petri de Capdenaco, Tolosani & auri fabri, cum filiolam quandam ætatis unius anni vel circiter, per nutricis incuriam in ignem collapsam, ob hoc & facie usque ad consumptionem nasi & genarum adustam, & oculis orbata videret, & maternis visceribus super prole sic deformata commotis, irremediabiliter doleret; audiens quoniam meritis S. Thomæ Aquinatis miserator & misericors Dominus multis miseris opem ferret, devotione qua potuit, ad Sanctum se convertit, & de portapdo dictam parvulam ad sepulcrum ejusdem Sancti cum facie una cerea fecit votum; moxque filix suæ visus redditur, & post dies paucos facies deformis ad integritatem pristinam, ignis vestigiis nullis extantibus, reformatur.

51 Item mulier quædam pauperula, in una mamillarum suarum habens apostema, & fistulam cum duobus foraminibus, a quibus fetida valde sanies disfluebat, gravi admodum affligebatur languore: hanc quoque ad invocationem B. Thomæ, Dei Salvatoris nostri pietas continuo liberavit.

52 Item homo quidam cum ex casu de solario satis alto rapturam tibiæ passus esset, invocavit in suum auxilium opem Sancti, & brevi curatus est, & votum, sicut promiserat, adimplevit.

53 Item Dominus quidam Bernardus, monachus S. Benedicti ecclesiæ de Aurata, chiragram graviter patiebatur, ita ut ad omnia officia manualia [esset inhabilis] imo in collo & ventre horribilem inflationem haberet, invocans Sanctum, membris omnibus incolumis redditur.

54 Item Raymunda, uxor Grimaldi de Laysono, parochiæ S. Saturnini Tolosæ, parvulum filium suum, cujus superius labium naso sic adhæserat, ut visu monstruosus videretur & reputaretur insanabilis, ipsum Sancto recommendans, vultu sanum & integrum recuperavit.

55 Tandem ipsa die, qua S. Thomæ Aquinatis corpus cum capite fuit Tolosæ collocatum, quidam Guillelmus de Santa arthocopus, cum per quindecim dies in lecto omnibus membris contractus & omni remedio destitutus jaceret, admonente uxore, ad S. Thomæ auxilium majori devotione, qua potuit, se convertit: & ecce statim, ut votum vovit, sanitati restitutus surrexit, & votum persolvit.

a Priora 30 miracula habebant titulus adjunctus, qui in aliis deerrant, ideo ob conformitatem a nobis omitti: subinde etiam nomine ex titulis ad textum translato.

b Jov Falconarius Francis Fauquier, aucupii professor.

c Ex Francisco portleipio tortu, id est, curvus a tortore conquire incurrere.

d Hic est Petrus Rex, qui Alphonsus 2º patri suo, mense Maio anni 1357 mortuo successit, & regnavit annos 0, menses 7, dies 8, vita functus v. Idus Januarii anni 1368, quem scriptores præcedentem vocant, anno a Paschate incarnato.

e De Joanne Archiepiscopo ejusque captivitate & fuga ad Rogerium de Cumba 2 parte historia Episcoporum Braccarensum cap. 43 arbitraturque ante fuisse Episcopum Orensensem, ac fuga elapsus vixit in Gallia factus Patriarcha Alexandrinus, & post mortem supra dicti Gausfredi de Vagrolis ab anno 1376 usque ad annum 1390 fuit Administrator perperam Ecclesiæ Tolosane.

ALIA HISTORIA TRANSLATIONIS CORPORIS S. THOMÆ.

Ex MS. Vaticano & Mediolanensi.

EXultemus in Domino, dilectissimi, & spirituali jucunditate lætemur quia B. Thomæ de Aquino translationis gloria recolitur: magna quippe Prædicatorum Ordini est allata jucunditas, cum thesauro suo in alieno retento inde proprias dividas reportavit. Cum enim longo temporis spatio, id est annis LXXV, fluentibus ab anno Dominicæ incarnationis MCLXXXIII, quo dictus Doctor ex hac luce migraverat, ejus venerabile corpus in Terracina Campaniæ monasterio Fossæ-novæ Cisteriensis Ordinis sub deposito jacuisset, divina desuper inspectante justitia, ad ipsum Prædicatorum Ordinem est reductum: ut illud Propheticum compleretur elogium: Hæc requies mea in seculum seculi. Per seculum jubileum continens quinquagemum; per medium seculi medium jubilei, quod in septuagesimum quintum pergit numerum prophetali spiritu a sancto Doctore præfixum. Hoc autem tempore divina dispositione completo, vergente anno Domini MCCCXLIX, quidam in castro Piperni potentia fretus, cui ad fovendas inimicitias, quas gerebat, cum propriæ non suppetere facultates, cogitavit ex rapto sacri corporis, profana venditioni vel pignori illud exponendo sacrilegas accervare divitias. Cogitavit nec perfecit, quia nescit Divina justitia præsidium præstare facinorosi, nec de Sanctorum reliquiis sanguineas nutrire discordias. Non latuit tamen tam sæva profanitas virum inclytum, de Fundorum Comitibus, virtutibus Honoratum & nomine. Hic cogitamina scelerata præveniens, divino directus ingenio, astante ipsius monasterii Abbate, cum venerabili Fundensi Episcopo Leonardo copus sacrum, mirabili fragrantia redolens, de loco ubi jacebat assumpsit, & in civitate Fundorum, cujus Dominus ipse erat, in proprio palatio honorifice collocavit; tam pretiosum thesaurum sub diligenti custodia ab incurso raptoris & hostium servaturus.

Non defecit tamen interim divinæ approbationis ostensio, nec sancti Doctoris manifestatio se negavit. Nobilibus enim matronis, Jacobæ videlicet inclitæ Comitissæ, matri siquidem Comitis Honorati, insuper & devotissimæ matri ejusdem Fundensis Episcopi juxta thecam sacri corporis vigilantibus, & mutuo conferentibus, an, quod ibi ab eis venerabatur, F. S. Thomæ de Aquino verum corpus existeret, præfatus Doctor easdem clara visione certificans, velut ex theca progrediens, & huc illucque perambulans, separanter ostendens in habitu sui Ordinis, læta facie in eas intuens, aperta ostensione monstravit: moxque in loculum, unde exierat, se recepit. Non diu mansit incognitum tam grande mysterium, Deo desuper revelante prodigiis, & sancto Doctore frequentia in somnis, & tandem, ut præfertur clara se visione monstrante. Res gesta volat in publicum: ad Serenissimum Lodovicum Siciliæ Regem repente fama perducitur: qui pluribus collectis Episcopis, militibus, & sacris Scripturæ Doctoribus, eos cum sollemnissimo apparatu destinavit ad Comitem, munera grandia & pretia pretiosa promittens, si regno suo corpus sacratissimum largiretur. Addidit etiam justum fore, ut regnum ejus sumeret ex Doctoris presentia gloriam, eo potissimum illorum regnante superstitie, quorum eadem stirps clarissima fuerat, inclitæque progenies, Regum videlicet & Comitum Aquinorum. Non annuit Comes Regi, indignum vehementer existimans, propriam expoliare patriam.

A triam thesauro tam inclyto, & lucri temporalis obtentu, dono tam mirifico terrenas praeferre divitias. Motuens autem contra se regiam concitare potentiam, corpus sacrum illico, unde tulerat, occulte recondidit: opportunum tempus expectans, quo ipsum in civitatem suam Fundorum denuo reportaret.

refertur
de jam-
bam.

perum Pam-
dei trans-
fuitur,

directus
Generali
Ordinis Pra-
dicatorum.

repositum in
horum con-
ventu.

Raymundo
Magistro du-
bitans de
veritate cor-
poris.

S. Thomas
apparuit

secundum
veritatem

Abbas &
monachi,
festa nocte

3 Post non multum temporis praefatus Comes conce-
ptum mentis firmo corde revolvens, divino directus con-
silio, & Fratrum Prædicatorum precibus & oratu, ad
praefatum monasterium simulata necessitate perrexit: ibi-
que pernoctans, sacrum corpus concessa divinitus oppor-
tunitate recepit, & in sua civitate iterum secum tulit.
Fiunt hac nota venerabili Patri Fratri Helix, Prædica-
torum Ordinis tunc Magistro, magna fidei ferventisque
zeli & firmæ constantiæ viro: qui Romam postea venit,
ubi sanctæ memoriæ Urbanus Papa Quintus cum sua cu-
ria residebat. Hic captata benevolentia Comitis Hono-
rati, qui etiam tunc Romam ob negotia Communitatis
acceserat, ab eodem pretiosum thesaurum sacri corporis
non minus iusta quam supplici postulatione petivit. Quid
multa? Non defraudavit Dominus mentem ejus, sed post
crebra colloquia Comes ille magnificus, & justitiæ im-
plevit debitum, & devoti Patris exaudivit affectum: sa-
crum videlicet Doctoris corpus eidem Patri & Fratrum
Prædicatorum Ordini tribuens, & irrevocabili restitu-
tione concedens. Sic, dilectissimi, ab Aegyptiis pretio-
sus valor exigitur, sic gemma diu latens & perdita ac-
cesso lumine reperitur, sic ossa Joseph ad suum popu-
lum reducuntur. Fuit atramentum sacratissimum corpus
repositum & locatum in conventu Fundensi Fratrum
Prædicatorum anno Domini MCCCXLVI Idibus Febru-
arii, Pontificatus beatissimi Urbani Papæ quinti anno VI,
ubi mensibus quatuor solummodo requievit.

4 Non est autem silentio transcendendum, quod ad rei
certificationem & Sancti sui gloriam Dominus dignatus
est ostendere. Cum enim sacrum corpus Fratribus Prædi-
catoribus redderetur, religiosus vir Frater Raymundus,
praefati Magistri Ordinis socius & semper adjunctus, pio
zelo anxius fluctuabat: gravis etenim cordi ejus ingere-
batur angustia, & torquebatur hæsitatio mirabili spi-
ritus ejus, ne succederet pro veritate delusio, & pro
Doctoris corpore aliud traderetur. Hæc autem sunt ope-
ra tua Deus, sicut Apostolum tuum hæsitare permisti,
ut, cum dubitans tetigit vulnera, resurrectionis solidaret
argumenta. Sequentem igitur noctem i rater duxit in-
somnia, agonizans in certamine spiritus sui, donec sur-
gentis auroræ illucescente diluculo, ad ecclesiam se con-
duxit, certissimum utique veritatis oraculum. Conci-
tatis itaque in corpore totis spiritibus, & membris omni-
bus quodam quasi stupore concussis, huc & illuc per ec-
clesiam non tam discurrebat quam potius ferebatur: tan-
dem prostratus in medio ecclesiæ, coram Cruce stetit ali-
quandiu vehementer afflictus. Et ecce subito inopinata
mentis insurgente lætitia, oculos elevans ad imaginem
Crucifixi, vidit inter se & præfatam imaginem, pul-
chra specie vultuque decoro in Prædicatorum habitu
elevatum in aere, & se grato respicientem insuere, san-
ctum præ se ostendere Doctorem: cujus gratioso delectatus
aspectu, tanto cordis recreatus est gaudio, ut non præ-
sentis peregrinationis visa fuerit illa fruitio, sed futuræ
potius gloriæ quasi quædam prægustatio videretur: sic-
que factum est, ut discedens ab ejus oculis apparitio, &
sancti Doctoris aspectus omnem penitus scrupulum du-
bitationis abduxerit.

5 Interea præfati monasterii Abbas & monachi, sub-
lati corporis non ferentes injuriam, Romam properant,
& Romanum Pontificem Urbanum Quintum magnis cla-
moribus implent, pulsant plurimos, concitant univer-
sos, & totam fere curiam clamorosa improbitate contur-
bant. Concurreunt undique Fratres Cistercienses, & ve-
lut de temerata justitia sacrilegas vociferantes injurias,

ad pedes Apostolicos se infestanter advolvunt. Cuncti D.
audiunt, & mirantur, & quia non penetrant divinx
providentiæ aditum, quasi ad gravis injustitiæ commo-
ventur excessum. Sed quare ista? Tu Deus nosti, qui
cuncta disponis: sic latentem veritatem producis in lu-
cem, sic secreta mysteria mira sapientia prodis, sic alto
consilio impugnatores gratiæ latentis muneris constituis
esse præcones. Tunc enim lucidius prædicant myste-
rium, cum impugnant, & quod ipsis tacentibus man-
sisset longo tempore dubium, cunctis nunc extat eorum
oppugnatione præclarum. Sic Pharaon prædicat Israel,
cum affligit: sic pimum Herodes extollit parvulos,
cum occidit. Talibus perstreperantibus undecumque que-
relis, tantis allegatis impatienter injuriis, non parum
stupet Romanus Pontifex & curiatur: dum enim putat
solum hoc humanitus gestum; vehementer exhorret
cum indignatione commissum. Jam Magister Ordinis
Prædicatorum Fratrum non procedit in publicum, nec
eiusdem Pontificis audeat adire conspectum: trahitur a
diversis in diversa iudicium, & dum singulis clauditur
caeleste mysterium, divinx providentiæ intimatur arca-
num. Nullus pro ipso excusator admittitur, nullus re-
pellitur execrator. Sumunt monachi de criminatione
fiduciam, & tanto se unusquisque audacior ingerit, &
quanto Apostolicis auribus graviora proponit. Quid
multa? Hæc omnia occulte, Deus, gerebas, ut tuum,
non hominum, opus, & te agente intelligatur obten-
tum, cum censebatur ab omnibus desperatum. Scri-
ptum est enim: Cor Regis in manu Domini, & quocun-
que voluerit inclinabit illud. Pluribus igitur excursis
in hac contentione diebus, mutatur divinitus mens re-
pente Pontificis, & dum in venerabilem Heliam fune-
stum trepidabatur exitium, in se inclinatum comperit
Apostolicæ exauditionis affectum.

6 Cum in festo Corporis Christi anno Domini MCCC-
XLVI 11 sacra solennia agerentur coram eodem Urbano,
& cunctis Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus illustribusque
Comitibus Nolano & Monopolitano, aliisque quam plu-
ribus de genere S. Thomæ, nec non multis Principibus
& Baronibus, exortus est sermo, fideli & efficaci ser-
mone comprobatus, quod sanctus Doctor totum ejus-
dem solennitatis officium, sub Urbano Quarto compo-
suit: quod non tam humano ingenio, quam divina in-
spiratione dictavit. Acclamantibus ergo cunctis, & una
voce dicentibus: Dignum esse in munus recompensatio-
nis ab Urbano successore pensari, quod devotus Pater
Helias in vicem spiritualis præmiæ postulabat: Dei pro-
cul dubio operante virtute, eidem astanti, imo indefesse
constanti, & per ipsum Prædicatorum Ordini, cujus
erat sacrum Doctoris corpus, illud beatissimæ animæ
divinum organum, gratiosa atque perpetua largitione
donavit. Vox omnium surgit in lætudes, & Deo reddun-
tur a cunctis gratiarum debita actiones. Mirum in his
Dei opus ostenditur, & tanto majus, quanto amplius
cogitatur. Redit Prædicatorum Magister in crastinum:
& dum pro accepto munere reddit gratias, insperatam
sibi audit lætitiæ geminari. Ecce, inquit Urbanus,
tibi tuoque Ordini reddidi sacrum corpus, sed ne tanti
Doctoris caput a corpore sit divisum, ipsius tibi caput,
caelestis utique sapientiæ gazophylacium, Apostolica
auctoritate concedo, in nomine Patris, & Filii, & Spi-
ritus sancti. Moxque ab omnibus altis vocibus respon-
sum est, Amen.

7 Festinant ergo nuntii Apostolici cum litteris
& sententiis Papalibus ad Civitatem Fundorum ca-
strumque Piperni, in quibus sacri corporis & capitis
reliquiæ servabantur: inde in Montem-Flasconis ad
eundem Urbanum Pontificem deferuntur. Divino au-
tem disponente consilio, mandato ipsius Urbani ad
civitatem Tolosæ, pluribus coruscando miraculis, sa-
cratissimum corpus & caput de Italia sunt translata.

Non

MS.

apud Tolosa-
nam P. 10.
Illustrationem
corporis mo-
gens.

Prov. 21, 3

Id Papa in
festo corpo-
ris Christi
anno 1363

F
donat Or-
dini Prædi-
catorum

& præfati
caput

transfere-
tur solenni
pompa To-
losam.

A Non est autem nostrum brevi posse sermone referre, quomodo in tanti receptionem thesauri, assistente illustri Principe Lodovico Andagavia, fratre videlicet Regis Franciæ, & quampluribus Archiepiscopis, & Episcopis, universo insuper Clero ac innumerabili populo, qui centum quinquaginta millium extitisse refertur, accensis luminibus, decem millibus ardentibus cereis, & tota non immerito commota lætitiis ipsa civitate, Tolosæ in domo Fratrum Prædicatorum sui Ordinis ineffabili sunt cum honore locata anno Domini, MCCCLXVIII, Pontificatus ejusdem Domini Urbani Papæ Quinti anno VII. Extant quoque per singula de prædictis litteræ Apostolicæ & publicæ Instrumenta, juramenti & testimoniis vallata solennibus. Scripsit autem præfatus Urbanus Litteras Apostolicas studio Tolosano, sancti Doctoris extollens gloriam, & approbans Apostolica auctoritate doctrinam.

9 Qualiter autem sacratissimum ejus brachium, de ejusdem mandato Pontificis Parisius est translatum, & quanta devotione susceptum, quæ littera, quæ lingua sufficienter edixerit? Ipsum enim Illustrissimus Carolus Francorum Rex flexis genibus a Magistro Prædicatorum reverenter accepit, atque e Belluacensi Romanæ Ecclesiæ Cardinali servandum detulit. Sic comitantibus Archiepiscopis duobus, Episcopis quampluribus, universoque Clero tribusque a Reginis cunctisque regalibus Ducibus, atque Comitibus multis, omni-que populo civitatis ipso die edicto Regio festinanti, ad domum Fratrum Prædicatorum, omnes nimirum exultantes divinis laudibus, pervenerunt: ibique oblati magnis auri & argenti muneribus, aliisque diversorum generum regalibus ornamentis, ipsum pretiosissimum Doctoris brachium Rex inclytus collocavit: super quous omnibus benedictus Deus in secula seculorum. Amen.

a Hinc incipit MS. Mediolanense Ambrosii Tagii, in quo plurima ex priore relatione erant inserta, ideo a nobis omissa.

b Imo nobis annus a Januario incipientibus est annus 1368.

c Joannes de Dormans ordinatus anno 1360 Episcopus Belluacensis, creatus Cardinalis anno 1362, mortuus an. 1373.

d Fuere hæc Regina, Joanna uxor Caroli V Regis, Joanna hujus uxor, vidua Joannis Regis, & Blanca ejusdem magnæ uxor, vidua Philippi Valensi, avi dicti Caroli, quæ traditur ad annum 1398 vixisse.

BREVIS NARRATIO

Brachii S. Thomæ in Conventu Parisiensi depositi.

Ex codice MS. Ambrosii Tagii,

ANno eodem MCCCLXIX, die XIII Julii collocatum fuit brachium sancti Doctoris in conventu Parisiensi Ordinis Prædicatorum hoc modo. Nam congregata universa multitudo Cleri & populi, una cum illustri Carolo, Francorum Rege, uno Cardinali & duobus Archiepiscopis, sex Episcopis, tribus Abbatibus, Duce Burgundiæ ipsius Domini Regis fratre, tribus Comitibus & tribus Reginis aliisque Dominibus regalibus, in ecclesia S. Genovefæ Magister Ordinis, sacris indutus vestibus, venit coram Rege cum brachio, & ait: Serenissime Princeps Capitulum generale ob reverentiam Dominationis vestræ mihi, Magistro Ordinis Fratrum Prædicatorum, concessit, ut brachium S. Thomæ Celsitudini vestræ donarem: quod ego in præsentiarum Serenitati vestræ concedo, juroque ipsum verum B. Thomæ de Aquino brachium fore, & in hujus rei testimonium ipsum reverenter adoro. Ettunc genibus flexis Rex valde reverenter illud accepit, & D. Cardinali Belluacensi obtulit deferen-

dum: sicque comitantibus præfato Rege Prælatisque & ac Principibus omnibusque populis civitatis, ipso die dicto festinantes ad Fratrum Prædicatorum ecclesiam Parisius, omnes nimium exultantes divinis laudibus, pervenerunt, ibique oblati auri & argenti muneribus, aliisque diversorum generum regalibus ornamentis, ipsum pretiosissimum sancti Doctoris brachium Rex inclytus collocavit: voluitque quod capella S. Thomæ capella regia appellaretur. Eodem tempore præfatus D. Cardinalis Missam cantavit, & tunc temporis propter populi multitudinem actualiter tres prædicabant: nam in ecclesia coram Rege prædicavit Abbas Fiscanensis, in claustrum Fratrum unus Magister Ordinis Minorum, & in platea ecclesiæ Frater unus Ordinis Carmelitarum.

DONATIO BRACHII S. THOMÆ

Neapolim ad ecclesiam S. Dominici deferendi.

Ex collectione Antonii Caraccioli, Clerici Regularis.

IN Dei filio sibi carissimis Fratribus, Philippo de Theate, sacre Theologiæ Magistro, Provinciali provincie regni Siciliæ ceterisque ejusdem Provincie Ordinis Prædicatorum, Frater Helias, Fratrum ejusdem Ordinis Magister, salutem & spiritus unitatem. Licet per felicitis memoriæ Dominum, Dominum Urbanum divina providentia Papam Quintum, odore mirifico redolentia Virginei Corporis ossa Doctoris eximii S. Thomæ nostro fuerint Conventui Tolosano collata, divina nobis favente Clementia, quæ in Sancto suo taliter ibidem aspiciuntur miraculis gloriosa, ut ipsum locum ad gloriam Sancti sui æternaliter electum, haud dubie teneat plebs fidelis; attamen diligenter inspectis ipsius Sancti proposito, & vestræ ad ipsum innatæ devotionis affectu, nec non nostræ gratitudinis debito, sperantesque redivivis miraculorum gaudiis partes originis propriæ restorere, & de sua contristatos absentia singularis consolationis remedio relevare; de voluntate pariter & assensu Diffinitorum Capituli Generalis, celebrati Tolosæ anno Domini MCCCLXXII in festo Pentecostes XVI Maji, nec non Prioris conventus Tolosani, & ipsius conventus unanimi & concordi, os verum brachii, de modo ad nodum integrum, Doctoris mirifici S. Thomæ per fideles & dilectos filios, Fratres Franciscum de Vigilis Diffinitorem dicti Capituli, & Nicolaum de Pennis, sacre Theologiæ Magistrum de provincia regni prædictæ, vobis gaudenti & benevolo transmittimus animo; collocandum per Priorem Provinciale, & ipsos deferentes in vestro conventu S. Dominici de Neapoli supradicto, perpetuis ibi temporibus conservandum. Vos itaque tantæ doni solatio exultantes, ipsum honore debito veneremini, & ordinetis, ut Deus ipse laudes, Sanctus gloriam recipiant, & vos ipsi Dei & Ordinis ac mei gratiam, & hominum aliorum famam & nomen bonum reportetis exinde. In cuius rei testimonium sigillum mei officii duxi præsentibus apponendum. Datum Tolosæ anno quo supra, die XXVIII Maji, Decima Indictione, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Gregorii, Divina providentia Papæ undecimi, anno ejus secundo.

ANA-

ANALECTA

§. I Neapoli singularis veneratio S. Thomae in Patronum adsciti. Bulla Pontificia.

Quanta semper fueris religiosissimis huius Ordinis Prædicatorum majoribus æstimatio apud Neapolitanos cives clarissime indicant quatuordecim conventus huius Ordinis, qui etiamnum in ea urbe visuntur. Eorum primus inhabitari cepit anno MCCXXI, facta tunc loci plena abdicatio a monachis Benedictinis: in quo, anno MCCXLIII sacrum Ordinis habitum assumpsit S. Thomas. Dein anno MCLV mense Januario, Dominica de Nuptiis, ecclesia huius conventus ab Alexandro Papa IV consecrata est ad honorem Dei & B. Dominici: in qua adservatur brachium S. Thomae, anno MCCCLXXI ab Helia, Magistro Generali, cum consensu Capituli Generalis donatum, & Tolosa huc transportatum. Ibidem effigies Christi crucifixi in superiore parte altaris collocata, summa cum veneratione honoratur, quod ex illa vox audita tradatur doctrinam S. Thomae approbans. Est præterea cella S. Thomae in piissimum Sacellum commutata, ubi & liber supra Dionysium de celesti hierarchia, propria S. Thomae manu conscriptus habetur. Nos ipsi anno MDCLXI Neapoli in festo S. Thomae existentes, singula ista monumenta venerati sumus. In ipso studiorum loco appensa est imago Angelici Doctoris, & Cathedra ostenditur, in qua sacram Theologiam magno auditorum accursu docuerat, accersitus a Carolo I Rege utriusque Sicilia, constituta illi mercede unius uncie auri per singulos menses, uti ea prope portam studiorum marmori insculpta leguntur.

2 Pius Papa V Bulla concessa anno MDLXVI ordinavit, ut in civitate & regno Neapolitano Nonis Martii semper universi utriusque sexus ab omnibus vetitis & servilibus operibus laboribusque abstinentes, festum Divi Thomae solenniter celebrarent. At postea auctoritate Clementis VIII anno MDCLV suis S. Thomas in numerum Protectorum urbis Neapolitana magna cum solennitate assumptus; uti illo anno excusus Panegyricus Julii Caesaris Capacii præclare edocet, & post virtutes scientiasque ejusdem Sancti late indicatis triumphum illius diei describit: in quo sexcenta Sanctorum Reliquia, ex suis conditoriis extracta, circumferebantur, & inter alios Sanctos septem Urbis antiqui Protectores comitatum præbant, ubi, inquit Auctor: Asperrimus baculo defendit, Agrippinus præsentia hostes arcet, Januarius sanguine fovet, Agnellus vexillo liberat, Severus iusto iudicio iudicat, Eusebius invisibiles diabolo reddit, Athanasius oratione protegit. Quibus adjunctus S. Thomas, nobilitate, sanctitate, doctrina ruetur. Excerpta pars ob brachio S. Thomae, & argentea stamma ad pectus usque formata inclusa, servatur in magnifico sacello dictorum Patronorum, in templo Cathedrali erecto. In hoc sacello adservatur sanguis S. Januarii in ampulla vitrea concretus, quem vidimus, cum in conspectu capitis ejusdem Martyris in altari poneretur, admirandum in modum colliquefieri & ebullire, perinde acque recens foret effusus. Quod nobis hoc beneficium prestitum sit, debemus Casari Vno Praeposito, Felici Barberio, Josepho Blandisio aliisque Domus Professa Neapolitana Sacerdotibus, qui eam facultatem procurarunt: ac fateremur hanc gratiam summe a nobis altimari.

3 Est habitum anno MDCLII die XII Maji Capitulum Provinciale Neapolitanum in conventu S. Petri Martyris Ordinis Prædicatorum sub Seraphino de Nuceria, Magistro Provinciali: & primo ibidem ordinatum est, ut in tota Provincia Regni, propter singularem, quam in Divum Thomam Aquinatem, provinciae suae patrem & Alumnus gerunt devotionem, celebretur festum translationis ejusdem Sancti: cujus occasione Neapolitana civitas sibi cum in Patronum adscivit, sub toto duplici

die XII Januarii. Est celebratum deinde Capitulum Generale Roma in conventu S. Mariae super Minervam, in festo Sanctissima Pentecostes 12 Junii eodem anno Domini MDCLII, sub Reverendissimo P. Fr. Seraphino Sisco Pa-piensi, Sac. Theol. Professore, Magistro Generali totius Ordinis Prædicatorum in eodem Capitulo electo: in cujus Actis ista leguntur inserta: Denuntiamus die XII mensis Januarii MDCLV. Indictione III. sub fel. rec. Clemente Papa octavo ab Illustrissima civitate Neapolitana, approbante ac laudante eodem Summo Pontifice, S. Thomam Aquinatem Doctorem Angelicum, novum Patronum electum, Protectoremque adscitum fuisse. Cupis rei seriem, & in ejusdem Sanctissimi Praeceptoris, ejusque integerrimæ, & ab omni prorsus errore immunis doctrinae commendationem, & nostræ Dominicanæ familiae ornamentum, præfataque rei confirmationem a Sancta Romana & Apostolica Sede, Veritatis magistra, Brevia emanata, gravissimis Patribus hoc ipsum poscentibus in præsentis Capituli actis inseri, totique Ordini nostro conspicua fieri curavimus: sunt autem quæ sequuntur.

A tergo

Dilectis Filiis, Nobilibus Viris, Deputatis
a civitate Neapolitana.

Intus vero:

CLEMENS PAPA VIII.

Dilecti filii Salutem, & Apostolicam benedictionem. In quo nos pastoralis officii nostri cura excitati, elaboramus tantopere, ut hominum cogitationes omnes ad cultum Divinum, atque ad Sanctorum venerationem intendantur; in id vos sponte ferri cum videamus, inenarrabili certe læticia in Domino exultamus. Gratia Dei facitis id quod facitis, & gratia Dei in vobis vacua non est, cum donis celestibus cumulati, gratos vos exhibetis memoresque beneficiorum, aucta in Deum pietate, atque in Sanctos ejus reverentia. Quorum quidem cogitationum, ut auctorem verum Deum maxime oporteret agnoscere, ita etiam affirmandum eas ipsas piis precibus eorum, in quorum tutela civitas ista est adscita, Divinae majestati acceptas esse magis. Proinde pie prudenterque cogitatis de novo civitati Patrono adsciscendo, cive vestro, divinae voluntatis Angelico interprete, vitæ sanctitate & miraculis claro, Thomas Aquinate: cujus doctrinae tantum fuit tributum, ut Christianæ eruditionis suæ, Divinum etiam illud habeat testimonium: Bene, de me, Thomas, scripsisti. Tali vos tantoque deprecatore quia jure arbitramini divinos thesauros facilius vobis posse patere, suppliciterque ac demisse rogatis, ut ad reliquos Patronos illius civitatis, is quoque adjungatur; Nos auctoritate nostra Apostolica ipsum sanctumque istud vestrum consilium probamus, vobisque, ut id liceat, concedimus: quod siquid & preces nostræ valent, pro vobis etiam humillime supplicamus, vobis idem ut præsto sit, vestrasque orationes pio e corde profectas, porrigat Divinae majestati, curetque ut vobis sint eadem salutare. Unum id monemus, civitatem istam, tamquam novo sponso e celo venienti, occurrere oportere circumdatam monilibus, sicut sponsam ornatam viro suo: ut ille vestimentorum, hoc est, bonorum operum odore suavissimo captus, caritatis vinculo sponsæ adhæreat ardore. Ratum id habeat, qui bonus omnibus propitius est Deus, & quam nos ad augendam pietatem vestram vobis tunc benedictionem nostram impartimur, sua idem sanctissima gratia prosequatur cumulatissime. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XXI Novembris MDCLII, Pontificatus nostri anno XXI.

Martius Malacrida.

Decret.

A

*Decretum predictorum Deputatorum civitatis
Neapolitanae est sequentis tenoris.*

Quod virum sanctissimum Thomam Aquinatem novum Patronum urbi adscribimus, ut ea res Invidiosissimo atque Augustissimo Regi nostro Philippo, cunctis Patrum Ordinibus populoque Neapolitano prospera & laeta eveniat, votis omnibus precamur. Igitur quod omnibus innotescat, hodie xx mensis Januarii anni mdcv, Indictione xii constituti in nostra praesentia Fulvius Constantius, Marchio Corleti, & supremi a latere consilii Regens, Joannes Simon Moccia, Horatius Ligorius, Marcus Antonius Mormilis, Alphonsus Ligorius, Franciscus Mormilis de Sedili Portæ novæ, Felix de Marra, Marcus Antonius Caracciolo de Sedili Capuanæ, Jo. Paulus Sanfelicius, Fabius Surgens, Caesar Carimignanus quondam Renaldi, Carolus Miroballus, Horatius Muscicola de Sedili Montanæ, Don Caesar Pappacoda, Egbritius Tuttavilla, Hieronymus Macedonius de Sedili Porcus, Afcianus Carafa, Claudius Milanus, Alonsus Brancatius de Sedili Nidi, Anellus de Martino, Franciscus Imperatus U. J. D. Horatius Campanilis U. J. D. Octavius de Martino U. J. D. Jacobus Pintus, Franciscus Pavellus, Joannes Hieronymus Romanus, & Antonius de Jacobo, pro fidelissimo populo Deputati ab hac fidelissima civitate Neapolitana, praesentes in templo D. Dominici ante aram maximam, astante frequentissima Nobilium corona, ac fere innumerabili cum civium cum exterorum multitudine, predicti Deputati publice declaravere, hanc fidelissimam civitatem Neapolitanam jamdiu summo studio concupivisse, atque exoptasse D. Thomam de Aquino, divinae voluntatis Angelicum interpretem, vitae sanctitatem, miraculis & eruditione insignem, inter urbis tutelares Patronos referre: ut praeter Januarium, Athanasium, Asprenum, Agrippinum, Severum, Eusebium & Anellum, Sancti quoque Thomæ adjunctis precibus, propitius & miserator Deus mala omnia avertat, bonaque plena manu largiatur. Hujus autem optandi patrocini, praeter causas quæ cum aliis possunt esse communes, illæ etiam accesserunt, quod ex hac ipsa urbe a nobilissima Aquinorum familia originem trahat; quod hic primum disciplinis eruditus; quod hanc vitam partem in hac urbe, & sacra arde traduxerit, quo tempore cives omnes singulari studio complexus est, eosque publice sacras litteras docuit; quod hic etiam divinum illud oraculum, Bene scripsisti de me Thoma, audire meruerit. Quamobrem re communicata cum Illustriss. & Excellentiss. D. D. Joanne Alphonso Pimentel de Herrera, Beneventanorum Comite, optimo & prestantissimo Prorege, non modo potestatem fecit, sed cohortatus etiam est, operam suam apud Pontificem Maximum pollicitus, ac postea rem omnem singulari pietate promovit. Tandem sanctissimus Dominus Clemens VIII Pontifex Maximus, civitatis precibus commotus, collaudato ejus studio ac pietate, ut id faceret voti compotem fecit, transmissis ad hanc fidelissimam civitatem, ipsosque deputatos infra scriptis Apostolicis litteris in forma Brevis, Quare praefati Deputati civitatis nomine ejus voluntatem adimplere volentes, Thomam de Aquino Doctorem Angelicum in Patronum & Protectorem accipiunt, atque inter ceteros urbis Tutelares ascribunt, eundemque Sanctum submisit atque enixe obsecrant, ut assiduas pro ea ad Deum preces effundat, urbemque a peste, fame & bello, ceterisque infortuniis vindicet ac tueatur. Et in fidem ac tutelam acceptos cives atque incolas omni bonorum genere cumulet, ac divinum precipue obsequium nobis impetret. Præter-

ea Philippum III Regem nostrum, Catholicæ fidei Defensorem acerrimum, cum Prole sua protegat & foreat, sanctam justamque ejus voluntatem fortunet & dirigat, eique longævam ac felicem ætatem exoret. Predicti denique Deputati ejusdem S. Thomæ augustissimam imaginem, quam fideles hujus civitatis fratribus Dominicane Religionis elargiti sunt, & partem dexteri ejus brachii, quo scribente profligavit hæreses & sacras litteras illustravit, in archæa theca repositam ad sacellum illud templi maximi, quod Thesaurum appellamus, quodve ceterorum Patronorum asservandis reliquiis dicatum est, asportari & collocari volunt: hujusque translationis diem, qui est hodie, singulis annis, ut diem festum colendum ac celebrandum fore polliceantur jurantes ad sancta Dei Evangelia: meque Notarium publicum rogavere, ut hæc omnia ad futuram rei memoriam meis tabulis referrem, universo acclamante populo, ac S. Thomæ nomen sapienter iterante, & ad sua vota invocante.

A tergo

Dilecto filio, Nobili Viro, Comiti Beneventanorum, in regno Neapolitano
Proregi

Inius vero.

CLEMENS PAPA VIII.

Dilecte fili, Nobilis Vir, salutem & Apostolicam benedictionem. Quantum prodesse possint, qui praesunt aliis, vitae integritate & pietate, licet id ex tua nobilitate facile conjicere: quippe omnes animi conatus ad Dei gloriam, atque publicam utilitatem cum tu dirigas, tacita tui amulatione populos ad eos imitandos, atque ad eorum normam, vitam moresque formandos inflammas. Erat quidem antea multum optandum, ut civitas ista pietati imprimis dedita, novum Patronum ad reliquos, quos habet, addendum curaret Thomam Aquinatem; cujus divino eloquio & celesti doctrina miraculisque illa quidem illustris, merito apud remotissimas nationes, summa Christiani nominis cum laude atque Ecclesiae utilitate celebratur; verum id tunc debebatur virtuti, ut sanctum consilium etiam acceptum Deo referre oporteat, a quo quidquid boni agimus ac cogitamus proficiscitur, ex quo nostra omnis sufficientia emanat, tuum tamen in coetiam studium laudaretur; quo factum est, ut multorum sopita penes pietas te procurante excitetur, atque in oculis omnium, imo in Dei conspectu appareat altior a terra atque eximior. Et Nos solemus, ut decet, semper favere supplicationibus, sed huic certe ardentiori quadam voluntate annuimus, quod & nos ipsi Angelico huic Doctore, & nostro & totius Christianae Ecclesiae nomine, plurimum debemus, & tua in eum extat pietas singularis. Hoc igitur Patrono una cum aliis utatur civitas, hunc in rebus ad usum vitae, ad salutem animarum necessariis fautorem atque adiutorem imploret, nostrique saltem & tui, qui id ipsum operas tantopere, publicisque & privatis precibus teneat memoriam, colatque beneficii accepti recordatione perpetua. Firmum hoc, quod nos auctoritate Apostolica & benedictione nostra habemus, firmiter faciat Deus sua gratia, & benedictione sanctissima. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xxi Novembris mdcviii, Pontificatus nostri anno xii.

A tergo

A

A tergo

Dilectis filiis, Nobilibus Viris, civitatis Neapolita-
ne Deputatis

Intus vero;

CLEMENS PAPA VIII.

Dilecti filii, nobiles viri, salutem & Apostoli-
cam benedictionem. Sicut Angeli in ministe-
rium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salu-
tis, ineffabili Dei providentia non modo singulorum ho-
minum curam gerunt, verum etiam ipsis urbibus & pro-
vinciis præsident; ita Sancti cum Christo regnantes, qui
vitam meruerunt Angelorum, non solum privatos quos-
que homines suis orationibus adjuvant, sed publicas ci-
vitates & regna continua protectione defendunt. Sunt
enim communes generis humani custodes & legati apud
Deum potentissimi, sunt cuncti inexpugnabiles & nostræ
salutis præsoles, qui secretorum consilii divinarum fa-
miliarium clementiam Dei pro nostris exorant laboribus,
& nequissimi demonis insidias ac conatus ab omnibus di-
vina virtute depellunt. Verum quo plures numero ac
meritis præstantiores sunt, qui pro salute hominum in
caelestibus regnis apud Deum intercedunt, eo homines
ipsi desiderata bona facilius impetrant, & impetratis
diutius persfruuntur. Cum igitur in isto nobili regno
plurimi olim sanctitate, miraculis & doctrina insignes
viri claruerint, qui universam Ecclesiam Dei suarum
virtutum splendore illustrarunt; inter hos autem San-
cti illi Aspreus, Januarius, Agrippinus, Severus,
Athanasius, alique complures tum Episcopi tum Ab-
bates præcipue floruerint, quos merito hæc vestra civi-
tas certos sibi Patronos adoptavit; cumque superiorum
temporum memoria S. Thomas Ordinis Prædicatorum,
Doctor Angelicus, ex antiqua & nobili Comitum
de Aquino familia oriundus, similiter in eodem re-
gno, tum sanctitatis ac miraculorum gratia tum do-
ctrinæ laude clarus extiterit, laudabili consilio eadem
civitas illum ceteris Patronis suis adjungendum statuit.

Hic siquidem honor ejus virtutibus cum admirabili do-
ctrina conjunctis, jure optimo debetur: ac doctrinæ
quidem testis est ingens librorum numerus, quos ille
brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere,
singulari ordine ac mira perspicuitate sine ullo prorsus
errore conscripsit; in quibus conscribendis interdum
sanctos Apostolos Petrum & Paulum colloquentes,
locosque illi quosdam Dei jussu enarrantes habuit: quos
deinde conscriptos expressa Christi Domini voce compro-
batos audivit. Cum autem illi nunc peculiare ejusdem
vestræ civitatis Patroni nomen accedat, sperandum est
fore, ut ratione perfectæ caritatis, qua Deo propin-
quior est, & patrocinii, ad quod eligitur, vobis magis
pronciat precibus; quod ejusdem antedictæ doctrina,
eximie virtutes, & summa præsertim, qua semper ex-
celluit, humilitas, hunc ipsum honorem postulassee vi-
dentur. Quapropter cum ille tam religioso ac demisse
semper de se ipso existimaverit, ut inter cetera oblatum
a fel. rec. Clemente IV, Romano Pontifice, prædecessore
nostro, civitatis vestræ Archiepiscopatum insigni cum
modestia recusaverit; merito Deus hoc tempore vobis ob
animum induxit, ut eum, qui cum in terris esset, vobis
in summam humilitatem præesse noluisset, nunc cum ob
caelis est, propter ejusdem sanctitatem in numerum ve-
strorum Patronorum adseiscatis. Qua quidem in re nos
pietatem & consilium vestrum plurimum in Domino
commendantes, electionem a vobis factam auctorita-
te Apostolica tenore præsentium approbamus, illique,
nostræ & Apostolicæ confirmationis robur adjicimus,
& ut in posterum idem S. Thomas inter ceteros civi-

tatis vestræ Patronos connumeretur, utque etiam ab D
universo Clero seculari & regulari utriusque sexus cu-
jusvis ordinis ejusdem civitatis Officium de ipso S. Tho-
ma, tamquam de Patrono, publice & privatim recitari
debeat, perpetuo statuimus ac præcipimus & manda-
damus, sicque ab ipsis & aliis, ad quos spectat, obser-
vari debere, irritumque & inane quidquid secus super
his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter
contigerit attentari, decernimus. Quocirca Deum bo-
norum omnium auctorem & parentem, pro vobis o-
mnibus precamur, ut meritis quoque ac precibus hujus
vestri novi Protectoris omnes humani generis hostis
insidias a vobis longe repellat, civitatem in pace custo-
diat, & universum Regnum celesti benedictione tueatur;

PAULUS PAPA V.

Ad perpetuam rei memoriam, Splendidissimi
Catholicæ fidei Athletæ, B. Thomæ Aquina-
tis, cujus scriptorum clypeo militans Ecclesia hæreti-
corum tela feliciter eludit, honores & venerationem
indies magis magisque augeri plurimum in Domino
gaudemus: & iis, quæ ad illius honorem devote sacrita-
sunt, ut firma & illibata permaneant, libenter Apo-
stolicæ firmitatis robur adjicimus. Alias siquidem,
postquam dilecti filii, Deputati & Electi civitatis Nea-
politanae, præter SS. Januarium, Athanasium, Aspre-
num, Agrippinum, Severum, Eusebium & Anellum,
dictæ civitatis certos Patronos, etiam S. Thomam Or-
dinis Fratrum Prædicatorum Doctorem Angelicum, ex
nobili Comitum de Aquino familia oriundum, cujus
natalibus prædicta civitas originem dedit, quique in
nobili Regno Neapolitano cum sanctitatis & miraculo-
rum gratia tum doctrinæ laude clarus extitit, dictis San-
ctis Patronis laudabili consilio adjungendum duxissent;
fel. rec. Clemens Papa VIII Prædecessor noster dicto-
rum Deputatorum & Electorum pietatem & consi-
lium plurimum in Domino commendans, electionem
ab ipsis factam per suas in simili forma Brevis litteras A-
postolicæ auctoritate confirmavit, & ut in posterum
idem S. Thomas inter ceteros civitatis præfate Sanctos
Patronos connumeraretur, atque etiam ab universo
Clero seculari & regulari utriusque sexus cujusvis ordi-
nis ejusdem civitatis Officium de ipso S. Thoma, tam-
quam de Patrono, publice & privatim recitari deberet,
perpetuo statuit & præcepit: ac anniversarium diem
translationis brachii dicti Beati Thomæ ex ecclesia Sancti
Dominici ad ecclesiam Metropolitanam factæ, qui vi-
gesimus mensis Januarii fuit, tamquam festum de præce-
pto & duplici Officio in civitate, & diocesi Neapolita-
na celebrandum esse ordinavit. Cumque subinde com-
pertum fuisset, sub eundem diem vigesimum Januarii,
festum diem S. Sebastiani Martyris cadere, qui pariter
duplici Officio celebratur, & eapropter eodem die fe-
stum translationis hujusmodi modo præmissis celebrari
non posse; Nos eorundem Deputatorum & Electo-
rum supplicationibus, nobiscum porrectis, inclinatis,
per alias nostras similes litteras, celebrationem anni-
versarii duplici Officio in civitate & diocesi Neapolitana
singulis annis faciendam juxta ritum Breviarii Romani
in diem decimam nonam Januarii transtulimus utque
in civitate, & diocesi prædictis singulis annis in
perpetuum die xix. Januarii festum translationis bra-
chii S. Thomæ de Aquino ad præscriptum Breviarii
Romani ritum celebrari posset, concessimus & indul-
simus. Postmodum vero (sicut nomine eorundem
Deputatorum & Electorum coram nobis nuper pro-
positum fuit) ejusdem civitatis Deputati in ecclesia
S. Dominici prædictæ civitatis congregati, nomine
totius civitatis, & frequentissimo Nobilium cœtu ac
plurima cum civium tum externorum multitudine
adstante,

*Sancti Pa-
trones Nea-
polis com-
pares;*

*Sancti S.
Thomas de
Aquino*

*de beatis
sanctis*

*Paulus P.
Gaudet &
Thomas
inter Patro-
nos effuso-
rum;*

*F
translati
fi. B. M.
Translatione
in 19 Jan-
uarii.*

A adstante, per publicum desuper confectum Instrumentum, dictum B. Thomam de Aquino Doctorem Angelicum, in Patronum & Protectorem dictæ civitatis acceperunt, atque inter ceteros ejusdem civitatis Tutelares Sanctos adscripserunt, eundem Sanctum subnixæ & enixe obsecrantes, ut assiduas pro dicta civitate ad Deum preces fundat, eamque a peste, fame & bello, ceterisque calamitatibus vindicet ac tueatur, pollicentes etiam se medio eorum juramento, anniversarium diem translationis hujusmodi tamquam festum de præcepto celebraturos, prout in dicto Instrumento plenius dicitur contineri. Quare iidem Deputati & Electi Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut pio eorum beatum Doctorem honorandi studio, hujusmodi auctoritate Apostolica suffragari dignatemur. Nos litterarum prædictarum tenorem præsentibus pro plene & sufficienter expresso habentes, ac ipsos Deputatos & Electos a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & penis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis (si quibus quomodolibet innodati existunt) ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, non solum hujusmodi, sed etiam dilecti filii nostri Octavii, tituli Sanctæ Prædix S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Aquavivæ nuncupati, Ecclesiæ Neapolitanæ ex concessione & dispensatione Apostolica Præfultis, supplicationibus nobis humiliter porrectis inclinati, diem prædictum xix Januarii, tamquam anniversarium translationis brachii S. Thomæ perpetuis futuris temporibus in dicta civitate Neapolitana diem festum de præcepto fore & esse, & uti talem ab omnibus & singulis ipsius civitatis incolis custodiri & celebrari inviolabiliter debere eadem auctoritate statuimus, ordinamus, præcipimus ac mandamus.

Ac præterea, quoniam, ut eadem propositio subiungebat, publicæ etiam processiones eodem die celebrari seu fieri prædicti Deputati & Electi desiderant; Nos, ut omnia rite & ad animarum edificationem in Domino peragantur, easdem processiones [de consensu] nunc & pro tempore existentis dictæ Ecclesiæ Neapolitanæ Præfultis, quando ac quomodo illi videbitur, peragi volumus & mandamus; irritum & inane decernentes, quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, contrariis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die xvi Decembris mdcvii, Pontificatus nostri anno iii.

Scipio Cobellinus.

§ II Salerni veneratio celebris S. Thomæ: ejus ibi campanula index mortis alicujus. Conventus Campanensis ad S. Germanum ei donatus.

9 **C**onventus Salernitani Fundatorem S. Thomam de Aquino fuisse, ait Theodorus Vallius de Perno in compendio Virorum illustrium sui Ordinis ex regno Neapolitano: alii velut ex communi Fratrum traditione scribunt, accepisse eum, ratamque habuisse pacta, quibus ad jura Ordinis translatum locus prædictus est: que nobis eo magis incerta sunt, quo certius est nullum in Ordine magistratum sanctum Doctorem gessisse. Hoc certum, Mattheum de Porta Salernitanum Patrisimum (a cujus insigniis Conventus ille nomen retinuisse videtur, ut S. Maria de Porta nunc dicitur) Casareo Archiepiscopo de mortuo subrogatum, Divo Thomam perquam amicum fuisse, & ejus gratia adscribi pro parte voluisse beneficium, quod in illius fundatione Conventus prædicto Ordini conferebat: Ob reverentiam enim, inquit Instrumentum anno mclxxii super hac re conditum, quod integrum videre est in Italia sacra tom. 7. Ob reverentiam,

inquit, omnipotentis Dei, & B. Dominici Confessoris, institutoris Ordinis Prædicatorum; ob devotionem & præcipuum amorem, quem habemus ad prædictum sanctum Ordinem Fratrum Prædicatorum; nec non & amorem præcipuum, quem habemus ad venerabilem virum Fratrem Thomam de Aquino, & Magistrum nostrum prædicti Ordinis Prædicatorum, & religiosum virum Fratrem Euphranonem ejusdem Ordinis, dilectum nobis in Christo & carissimum consobrinum nostrum: ecclesiam S. Pauli, sitam in Septentrionali suburbio istius civitatis, quæ de Palæarea dicitur, cum domibus, hortis & casalenis & adjacentiis suis... prædicto Fratri Euphranoni pro parte prædicti Ordinis Prædicatorum... duximus de speciali gratia perpetuo canonice conferendam, ad construendum ibidem omnia ædificia juxta ipsorum Fratrum beneplacita voluntatis....

10 *Hoc principium secuta alia argumenta sunt, ob quæ Conventus prædictus speciale Doctoris sancti arrogare sibi patrocinium possit: nam ibi Theodora soror locum sepulcrum habet, & Theodora filius Thomæ de S. Severino, Marsili Comes, sacram avunculi dexteram ibidem reverentius habendam collocavit; prout suo loco fusius explicatur: sed & Campanulam idem Conventus servat in hodiernum diem, quam S. Thoma cognominat, certissimam indicem extremæ horæ uni alicui vel monachorum vel secularium inter monachos degentium, tum cum sonus illius prodigiosus auditur, imminens. Variæ de nota hac publicis Instrumentis consignatæ, transmissæ ad nos circa annum 1651 Sylvester Ajozza, Sacerdos Capuanus, ex quibus quæ sequuntur præcipua desumpsimus; idemque nos docuit, esse eam in summo campanili tam alto collocatam, ut non nisi adminiculo longissima scala possit ad illam perveniri: nec tamen ullum ex ea funem pendere, quo vel ipsa vel malleus possit motus censei, quando prædictus sonus manifeste percipitur. Ergo quoties id fit (si autem quoties intra monasterii ambitum aliquis est ex visa discessurus) ad mortem sese comparant omnes, imprimis ii, qui languore decemti aliquo ei se viciniores existimant; successu sæpe inopinato. Contingit enim non raro ut iis, quorum desperata maxime vita erat, convalescentibus, moriantur alii, quos minime Fratres fuerant suspicati. Adeo ut inter Medicos, falli in prædictionibus metuentes, consuetudo invaluerit identidem exquirendi, num auditus Campanula sonus sit.*

11 *Multorum exemplorum instar esse poterit Michaelis Rocci juratum testimonium, fideliter ex Italico Latine redditum hoc tenore. Ego Michael Roccus, artis medicæ ordinarius Doctor ex almo Collegio civitatis Salernitanæ, idemque medicus Physicus venerabilis Conventus S. Mariæ de Porta Patrum Dominicanorum civitatis prædictæ testificor, etiam cum juramento omni solennitate vallato, omnibus hæc lecturis vel audituris, qualiter multis abhinc annis, cum Salerni esset Ven. Pater Magister Innocentius de Matalunis, qui sibi in eo conventu habitationem elegerat, Neapolitani Regni regimine Provinciali feliciter persunctus, idem Pater Magister mortali fuerit morbo correptus cum acutissima febris pessimisque symptomatis: cui (postquam biduo fuisset pressus sopore gravissimo, qui motum ei omnem sensumque eripuerat) pater quondam meus Jacobus Roccus, tum temporis primus prædicti conventus medicus, purgativam præscripsit potionem, postero sumendam die. Ego autem ad majorem Patrum, qui infirmo aderant, satisfactionem rogatus fui, ut præsens adessem medicinam sumpturo. Itaque duabus ante auroram horis eo me contuli, & dicto sopore non obstante effeci, industria singulari adhibita, ut potionem infirmus sumpserit, quam suo tempore secuta est operata evacuatio. Cum hac autem ita immutata in melius ægri valetudo est, ut demum perfecte loqui ac movere se potuerit; & mirantibus cunctis, ipso illo matutino tempore sapide cibum sumere lecto insidens. Postea placide requievit, ac reliquo*

A quo die ea usus valetudine est, quæ multum exhilaravit Patres tam ipsius conventus, cum alios multos qualificados Magistrosque, qui ejus visendi causa Neapoli die precedenti convenerant. Sub vespertam denuo cibum sumpsit cum assidentibus colloquens, seque miraculose propemodum vitæ existimans restitutum. Noctu intellectum fuit quietissime cum dormire per eos, qui observabant ægrum, frequenterque adibant, quamvis ab ipso met moniti, securi ut essent: & tamen sub aurore inventus est mortuus cum admiratione omnium maxima & stupore universali. Data igitur opera est, ut inquireretur, num audita fuisset gloriosi S. Thomæ campanula; quæ omnium ibidem exposita oculis, audiri solet aliquanto citius, quam ex hujus Conventus Patribus aliquis ad meliorem transeat vitam: scitumque fuit Conversum quemdam, qui prædicto Patri Magistro Innocentio ministrabat, nocte illam præcedenti de lecto detrahi sibi visum; interque expurgiscendum audire campanulæ sonum. Quæ mihi cum referrentur, continuo in memoriam venit ejus, quod mihi evenerat tempore illo matutino, quo pactionem præbueram ægro: ad auram ejus recentiore captandam egressus e cubiculi istius angustis in subdiale curritorium, interim dum B tempus speratæ evacuationis adveniret, ibique consuetas mihi preces recitans, audivi campanulæ cujusdam vehementem sonum, causatum crebro velocique impulsu mallei; ut sic cum is non movetur reciproco funis attractu, sed manu populum convocantis ad arma. Perculit adeo me inopinatus hic sonus, ut totis artibus contremuerim: cum primum autem resumpsit spiritum, converti me, si forte dijudicare possem undenam signum istud processisset, mihi conatus sum persuadere pulsaram fuisse nalam, quam Capituli dicunt, haud ita præcul a Campanula S. Thomæ collocatam. Sed nec illa attractu funis, ut solet, mota, hoc modo sonuisset; nec huic propriam argenteæ claritatis vocem potuisset sonus suo minaci iuniri: ut proinde aliud nequam cogitare, quam eundem hunc fuisse pulsam, quem ipso in tempore Frater prædictus audierat. Atque hæc sunt, quæ ad Dei gloriam & S. Thomæ Aquinatis Protectoris nostri honorem, possum testari. Curritorium autem, in quo ego inambulabam tunc temporis, dictæ campanulæ tam vicinum erat, ejusque conspectum prebebat tam liberum, ut conversus subito videre potuerim, num alicujus manus illam feriret: nec tamen ullam viventis hominis speciem conspexi.

11 Testificor etiam & ad honorem Dei distique S. Thomæ gloriam declaro, quod annis retro actis hujus conventus Prior P. Ambrosius Palomma, Neapolitanus, pia curiositate motus ad prædictam S. Thomæ campanulam pulsandam canna, quam manu tenebat (frustra dislua lente ne faceret Patre Fratre Francisco d'Ensa de Monte-Corvino) ascenderit campanile: cumque jam jam tacturus sacram nalam esset, subitum quidem carnes brachiumque gelu perculit; ipse vero totius corporis tremore pavescens coopto debuit abstinere: eademque vespere intellexi eum ex morbo decumbere, quem diuturnum periculosumque perpeffus est: sed cum culpam esset a Sancto deprecatus, credo intercessionem ejusdem, sanitatem ipsi fuisse restitutam. Possem etiam exemplum aliud Conversi ejusdem commemorare, qui jam a triduo extra spem vitæ positus, motuque omni ac sensu privatus, & toto corpore frigidissimus, cum nullum interea campanulæ istius signum audiretur, convalescit tandem & aliquanto tempore supervixit: unde pie credi potest hæc quoque via voluisse Deum Sancti sui gloriam manifestare. Actum Salerni die xxvi Aprilis anni MDCL. Plurimos alios istiusmodi casus referre possem, inquit in sua ad Ayoffam epistolâ Frater Hyacinthus de Calvello Ordinis Prædicatorum, relatos mihi a testibus fide dignissimis, quos brevitatis causa prætermitto: tantum di-

Tome I.

cam, quod tempore revolutionis præteritæ, cum Politus Pastina, proscriptorum Caput, Salernum obsidione premeret, & super ipsum nostrum campanile, ad quod quotidianæ velitationes fiebant, defensiva opera ex regulis militaris artis fabricarentur; audita fuerit S. Thomæ campanula. Præparare se continuo coeperunt ad mortem, quotquot aderant aut Nobiles aut Fratres, certi alicujus in conventu cum existentis obicum eo signo prænuntiari. Fabricum autem unus, veritus ne suam necem, emissâ per scloperum glande alicunde inferendam, signum istud indicasset; omisso quod præ manibus habebat opere, ab Orientali parte hosti exposita in Occidentalem se transiit, ubi nullus esset ejusmodi metus. Hinc cum vellet balistam emittendis hostes lapidibus solvere, defecit lignum, cui infixâ balista erat, ipseque una cum tormento in terram corruit, & fractâ cervicē expiravit tertio post signum auditum die.

13 Notatu autem dignum imprimis est, quod anno MDLXXVIII lapsa contractaque sit sæpe dicta campanula: quam P. Magister F. Hyacinthus de Tripalda, Conventus Prior, de Capituli sui consensu in fornace liquefactam coravit refundi, & Beatæ Virginis filiolum brachio stringentis imagine insigniri. Non tamen cum forma pristina etiam virtutem amisit, ut quotidiana docemur experientia: unde colligimus manifeste locum hunc B. Thomæ catum imprimis esse, quem tam singulari prærogativa munivit, ut de mortis imminenti apparatu mature omnes præmoneretur. Hæc ille.

14 Puer vixerat S. Thomas in sacro monasterio Montis-Casini: ad cujus radices est civitas S. Germani, de qua in elogiis Abbatum ista refert Marcus Antonius Scipio in Bernardo Abbate LIX. Coactis, inquit, in unam Clericis totius Casinatis diocesis, Synodum celebravit apud S. Germanum, Fratribus Ordinis Prædicatorum ecclesiam in S. Germano concessit, D. Thomæ Aquinatis desiderio ac postularis libenter gratificatus. Pluribus de S. Thomæ apud Casinenses educariæ agit idem auctor in Landolpho Senbaldo, ex illustri Comitum Aquinatum familia Abbate LVI, sub quo S. Thomæ ibidem inter studia litterarum adolevisse tradunt.

§ III De cingulo S. Thomæ Vercellis cultu, & militia Angelica sub hoc titulo apud Belgas instituta.

15 Conventus Patrum Prædicatorum Vercellis in Pedemontio per antiquum est, unde cognominatus fuit Joannes Vercellensis, Ordinis totius Magister Generalis eo anno electus, quo D. Thomas a vivis abiit. Hic (quantum quidem ex traditione nullis scriptorum monumentis confirmata aut confirmari haberi potest) dicto conventui donasse creditur cingulum quoddam, hisce verbis descriptum a Francisco Desruverdere in bello Militia Angelica, pluribus infra describenda: Superne ei orbica bina, cui reliquum intromittitur, ut lumbos stringat. Ea vero pars, quæ corpus ambit, plana est, atque unius straminis latitudinem aliquantulum excedit: reliqua in duas ligulas tenues & quadratas se extendit, quas quindecim noduli ejusdem singuli magnitudinis, mirabilique modo facti, distincto ordine fortiter connectunt. Longitudo totius septem palmas habet. Color albus est, verum temporis vetustate & frequenti exemplarium contactu obfuscat: ita ut extrinsecus unionis marinz colorem contraxisse videatur. Denique composita ex multiplici & subtili filo, est cujus sit speciei, visus hominis etiam acutissimus non discernit.

16 Hæc Desruverderus, addens etiam, quod Pius V Pontifex Maximus cæci fecerit sacrum illud pignus, ut sub sponsorshipem aliarum magni nominis reliquiarum dignatus sit postulare ipsum a Patribus Vercellensibus, eo animo, ut in aliqua urbis Romana basilica collocatum celebriori coleretur honore: sed providit Deus, Pontificis morte anno MDLXXII inter-

Rrr

v.

A veniente, ne tanto thesauro Vercella privarentur: neque enim difficile deinde fuit idem argenti Cardinali Bonello, Pii pronepoti, quamvis Ordinis Protectorsi atque insignem villam in gratitudinis munusculum Vercellensi canobio promittenti, modeste recusare; quod ceperant predicti Patres habere carius, postquam circa annum ejusdem seculi LXXX, Fr. Cypriano Uberti fidei istis in partibus Inquisitori, divinitus injecta mens est; ut, pro suo erga D. Thomam amore propagandaque castitatis zelo, adinveniret alia cingula, ad primarii hujus formam & mensuram faciendam per Ordinis sui in canobio D. Margareta famulimoniales: qua pretioso prototypi contactu sacrata, tamquam presentissimum contraputrientis carnis insultus remedium utriusque sexus hominibus distribueret: cujus generis nos quoque duo habuimus, & alterum Reverendis Patribus conventus Antuerpiensis dono dedimus.

17 Hujus porro instituti sui exemplum videri potest predictus Cyprianus ab ipso D. Thoma sumpsisse, etenim in Vita Columba de Trochazano, tertii Ordinis S. Dominici piissima Virginis, in canobio S. Lazari sanctissime morina IV Idus Februarii anni MDXVII, scribit cap. 12. Ambrosius Taegius ipsius Confessarius: Quadam vice dum virgo

Columba
Medica, con-
victa D. Tho-
ma cingula
ab Angeli.

B sancta pro persona quadam, quæ carnis tentatione plurimum vexabatur, devote & instanter oraret; humani generis inimicus hoc ferre non valens, tantam ei immisit carnis tentationem, quod vix respirare poterat. Ad consuetum autem orationis refugium se conferens, instanter precabatur, ut tentationem illam ab ea remove Deus sua benignitate dignaretur. Adjecit etiam B. Thomam deprecari, ad quem maxima afficiebatur devotio, ut quemadmodum Dominus per Angelos suos renes ei suos cinxit, ita quod nullus in eo libidinis motus decetero pullulavit; sic suos cingeret renes, quatenus nullo unquam tempore anima ejus & corpus aliqua carnis incontinentia macularetur. Dum autem sic oraret, apparuit ei præfactus Doctor sanctus, duobus committantibus Angelis, linteum nive candidius manu deferens: qui Virginem Columbam confortans, manuque sua sancta facto Crucis signaculo benedicens, linteum Angelis tradidit, ut ejus renes cingerent: quod cum Angeli sancti fecissent, ita libidinis motus in ea sunt repressi, quod de cetero nullo modo in ea pullularint. Hoc facto sanctus Doctor una cum Angelis disparuit.

post insignem
pro capite
circumferens

C 18 Et sane ejusmodi gratiam merebatur, jam pridem hoc in genere certaminis invicta pugnatrix etenim, ut capite dicta Vita 6. idem auctor narrat, cum in civitate Mediolanensi pestis ingrueretur, & pueram Columbam adhuc secularis domum lues affligeret; contactis qui in ea morabantur omnibus, matre etiam fratribusque extinctis, ad destinatum infellicis locum deportata est infirma adhuc puella, publicis impensis curanda. Ibi autem dum moram traheret, medicus, qui ad curandos illos infirmos deputatus fuerat, in eandem Virginem concupiscentia captus oculos coniecit, eamque de re turpi pluries tentavit; allexens, quod nisi consensum præberet, nullo modo ei mederi disponebat, sed potius eam miserabiliter mori permetteret. At Virgo sancta magis eligens honeste mori quam impudice vivere, potius temporalem quam eternam mortem eligens, nullo modo assensum præbere voluit. Et cum nequam ille continuo Virgini esset molestus, ipsa Virgo hoc idem his, qui loco præerant, intimare studuit: quod illi factum horrentes, magna cum ignominia medicum illum a loco expulerunt.

ut & S.
phana de
Sacerdotio.

19 Quia ideo hac libentius transcripsimus, ut iis ad quos attinet, deinde occasione, certiora nobis de ejus cultu & legitima appellatione Beata indicia subministrandi, quibus mixta istam letitiam dignissimam & adificationis plenissimam vitam possimus futuris temporibus inferre Februarii jam editi supplemento: idem in supplemento simili Januarii mensis facturi de Vita Stephana de Sordano ad vicem 11 si intellexerimus, quam legitime Beata vocetur ab iis, qui vitam

ejus elogiis scripsere, morina anno MDXXX: de qua interim D. juvat hoc loco commemorare, quod in sancti Doctoris peregrinatio, graviter a demone impetita, se nudam in spinis volutavit; cumque ardentius precaretur Sanctum, & illam quoque cingere dignaretur, mox tanta vi lumbos sibi perstringi senserit, ut nimius corporis dolor etiam ad clamores compelleret.

20 Ut autem ad Vercellense cingulum redeamus, atque ad propagandum exinde Militia Angelica institutum transire possimus, exhibere hic juvat Camilli Quadri in nostra Societatis Vercellensi Collegio, vices Rectoris anno 1644 gerentis testimonium, in hac verba datum XIII Martii: Per cingulum sanctissimi & ac sapientissimi Thomæ Aquinatis, non est modo instituti mei omnia & frequentissima in alios collata beneficia referre: ea sunt quæ integra decerent volumina. Illud tamen inficiari non possum, me multis ad illius similitudinem elaboratis, atque ejusdem contactu sacratis, in cujusvis ætatis ac sexus hominibus ea expertum, quæ soli D. Thomæ intercessionis accepta referri queant. Patria asseruit P. Angelinus Corbellinus ex Ordine Eremitarum D. Augustini & sacra Inquisitionis Vercellis Consultor, atque mulieris unius sigillatim meminit luxui per multos annos dedita, & P. Cypriani prænominati monitis nullis ab impudicitia revocabilis, usque dum ei persuasit Pater, ut impuros lumbos Thomistica Zona cingulo adstringeret; quod ubi fecit, paucos intra dies versa est in continentia speculum, qua publicum fuerat libidinis incentivum: & hoc inquit Corbellinus propriis oculis vidimus, auribus audivimus, manus nostræ contrectaverunt, & particulari sigillo monivimus in nomine Domini.

Cingulum
Vercellense
sum effu-
sit

p. 71
m. 10
p. 101

p. 101
m. 10

m. 10
p. 101

Militia
Angelica
ligna

m. 10
p. 101

21 Talibus aliisque, quæ plura verbosius exhibet, D. voveretur prænominitus, ipse confirmatus est in proposito, quod Romæ conceperat & de quo conulerat cum Ordinis sui Magistro Generali Vincentio Candido, de instituenda inter Belgas suos sodalitate nomine militia Angelica sub cingulo castitatis D. Thomæ Aquinatis appellanda, quam approbante Ordinario his adstringeret legibus. Omnes sub celesti Doctoris Angelici cingulo militaturi, in libro apud Patres Prædicatores preparato, sua nomina inscribi procurent, ut indulgentiarum & orationum participes reddantur. 11 Ipso admissionis suæ die salutari confessione peccata expiabunt, sacra synaxi antiquam resicient, mentisque castimoniam (prout status ratio exiger) semper se conservaturos proponunt. 11 Cingulum hujus militiæ ex filo niveo confectum, & quindecim nodulis interpunctum, postquam a R. P. Directore fuerit benedictum, palam vel occulte circa corporis lumbos continuo gestabunt. 15 Quotidie in honorem D. Thomæ, pro sua omniumque sub eo militantiū castitate & extirpatione vitiorum carnis, ad quindecim Cinguli nodos Angelicam salutationem devota mente persolvent. 1 Carnales demonis suggestiones, atque impuras mentis cogitationes (invocatis Jesu & Mariæ nominibus nec non D. Thomæ auxilio) forti quantocius animo reprimere studebunt. 16 Verba obscena nunquam proferent, picturas inhonestas suis domibus proferibunt, lascivis comædiis non intererunt, & a spurcis libris, saltationibus ac cantilenis sedulo abstinebunt. 17 Quodcumque illicitum blandientis carnis opus perpetrare diligenter cavebunt, & in Angelica virtute castitatis continuo se exercebunt, omnes sordæ libidinis occasiones evitando. 18 Ad hoc sedulo intendunt ne in sua præsentia ab aliis leccullia proferri, cantari, legi aut fieri patienter sustineant: & si aliquos carnali vicio inquinatos cognoverint, blande eos ad castitatem exhortabuntur. 19 Diem vigesimum tertium Januarii Translationi Corporis D. Thomæ, nec non septimum Martii illi dedicatos celebrabunt confitendo & communicando vel sacris orationibus suam aliorumque commilitonum castitatem Deo commendando. 20 Justo ac debito honore & veneratione D. Thomam tamquam eximium suæ castitatis tutelarem, semper prosequuntur ejusdemque

A que militiam Ipsi alios propagare studebunt.

22 *Has deinde leges & consilium suum, cum aliis*
MDCLXIX, Decano & Professoribus sacra Theologia in al-
ma Universitate Lovaniensi proposuisset, & approbata res est,
ut ad Nomas Martii (qui dies Angelica militia solenni ap-
paratu auspicienda fuerat destinatus) omnes se convenirent
decreverint, exemploque praeiuros ceteris ad accingendos
fortitudine lumbos suos per sacra Zona suspensionem: qua
magno numero consecrata tum fuit, juxta ritum jam pri-
dem ab Hyacintho Chocquetio anno seculi hujus xxii indu-
ctum, per hanc orationem: Domine Jesu Christe, Fili
Dei vivi, puritatis amator & custos, obsecramus im-
mensam clementiam tuam, ut sicut ministerio Ange-
lorum S. Thomam Aquinatem cingulo castitatis cingo-
re, atque a labe corporis & animae praeservari fecisti:
ita ad honorem & gloriam ejus, benedicere & sanctifica-
re digneris cingula ista: ut quicumque ipsa circa renes
reverenter portaverint ac tenuerint, ab omni immun-
ditia mentis & corporis purificentur, atque in exitu
suo per manus sanctorum Angelorum tibi praesentari
mereantur.

23 Confirmavit pius institutum Innocentius X, &
hac ratione militaturis ex thesauro Ecclesiae stipendia pro-
posuit Indulgentiarum magnarum, qua apud primum pii
hujus delectus praerogative & militia Directorem Deum ver-
derem videre est, variis Episcoporum Belgicorum congia-
riis alla, in libello hic de re edito Lovanii: quo veluti
classico alias quoque Belgii civitates excitavit, ut hujus mi-
litia tyrocinium & armamentarium etiam apud se poni
vellet (prout & hic Antuerpia & Alibi feliciter factum
videmus) idemque pro obtinenda in hoc bello victoria hanc
adscriptis proposuit crebro recitandam orationem: Omni-
potens & misericors Deus, qui nos in durissimo castita-
tis certamine constitutos, almo S. Thomae Aquinatis
cingulo munire dignatus es: largire supplicibus tuis,
ut caelesti ejus subsidio lascivum corporis & animae ho-
stem in hac militia feliciter superare; & perpetuae pu-
ritatis lilio coronati, inter castas Angelorum acies bea-
titudinis palmam a te accipere valeamus. Per Domi-
nam &c.

24 Porro non adeo novum est, quam aliquibus fortas-

sis videri & praeiuris Ipsi, cingulorum sub invocatione D.
D. Thomae consecrandorum inventum: sed crebrescenti-
bus ad ejus sepulcrum miraculis, antequam Tolosam
transferrant corpus, initium habuit in ipso Passa-nova
monasterio. Ita docemur miraculo illo, quod inter-
relata ex Bernardo Guidonis occurrit num. 79, ubi dici-
tur: Quaedam de Piperno mulier in partu periculose la-
borans, invocato S. Thoma & imposito quodam cingu-
lo, quod fuerat super ejus sepulcrum, supra corpus
ejusdem mulieris, statim peperisse. Certe antiquo lau-
dabilique Italicorum sanctorum usu receptum sciunt,
ut in absentium gratiam cingula quadam ad mensuram
vel sepulchri alienius vel imaginis sacra illius contactu
sanctificanda fiant; multique infirmi, maxime puerperae,
sanctis beneficium per eos consequuntur, ut est de iis, quae
Laurentiana icones inscriptas mensuras continent toti orbi
Christiano notissimum, ut alia minus obvia exempla pro-
feram.

25 Ut autem tale quid in S. Thoma honorem insisteret,
mulierum praecipue suadebat utilitas: quibus enim
juxta Cisterciensis Regula laudatissimam consuetudinem
omnis ad monasteriorum templa occludebatur ingressus,
non alia ratione melius consulti poterat, quam si vico sepu-
cri suo sexui inaccessi contingerent aliquid illius attactu,
ut diximus, sanctificatum. Quid autem potius quam
cingulum ea forma confectum, ut multiplex illius usus;
nec absque mysterio significatio esset? Cum & nivenis can-
dor intemeratam ipsius sancti Doctori integritatem, &
internodia quiddecim Dominicanum, quem fuerat pro-
fessus, Ordinem earatione revocare poterant in memoriam,
quod dicitur Ordo Mariæ Rosarii per quindecim mysteria
decurrendi exemplum & utilitatem per universum mun-
dum divulgavit. Quid quod hoc modo cavebatur ne insi-
gnis illa Angelica cinctura visio, quam usque ad mortem
suam occultam habuerat, & de qua ex Fr. Raynaldi relatis
frequens tum maxime sermo erat, veniret in oblivionem ho-
minum, vix aliquid vivaci apprehensione cognoscendum,
nisi quod vel ipsum sub oculos sensusque externos cadit; vel
si natura spirituale est aut tempore praeteritum, tamen
iisdem sensibus praesens & tractabile sistitur, per sui vici-
um & materiale signum ac instrumentum.

VIII MARTII.

SANCTI QUI VIII IDUS MARTII COLUNTUR.

SANCTUS PONTIUS Diaconus, Carthagine in Africa,

S. Pilemon,
S. Apollonius,
S. Arianus Præses,
S. Theotychus Protector,
Socii tres Protectores,
S. Cyrillus Episcopus,
S. Rogatus,
S. Felix,
S. Rogatus alius,
S. Beroma sive Beata,
& Herenia,
S. Felicitas,
S. Urbanus,
S. Silvanus,
S. Manilius sive Mamillus,
S. Dacianus,
S. Jocundus,
S. Quinillus sive Quirillus
Episcopus,
S. Capitulinus,

) Martyres
) Antinoi in
) Ægypto.

) Martyres
) in Afri-
) ca.

) Martyres
) Nicomedie
) in Bithynia.

S. Dion Martyr apud Græcos,

S. Cleopatra Virgo.

S. Provinus, Episcopus Comensis in Italia.

S. Senanus Episcopus & Abbas in Hibernia.

S. Julianus Episcopus Toletanus in Hispania.

S. Felix Episcopus Anglorum Orientalium.

S. Theophylactus Confessor, Metropolitæ Nicomediensis.

S. Paulus Episcopus Plusiados in Bithynia.

S. Dometius apud Græcos.

S. Hunfridus Episcopus Morinorum sive Tervanensis in Belgica II.

S. Luitfridus sive Liutfredus, Episcopus Papiensis in Italia.

S. Veremundus Abbas Hydruntinus in Navarra.

S. Duthacus Episcopus Rossensis in Scotia.

B. Stephanus Abbas Obaziensis in Gallia Ordinis Cisterciensis.

B. Joannes de Deo, Fundator Ordinis de Hospitalitate Granatæ in Hispania.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

A Sclæ Martyr memoratur hoc die in MS. Florario Sanctorum, Creditur enim esse, qui Antinoi passus est, & a nobis relatus

xxiii Januarii.

S. Eubulus,) Martyres) referuntur in MS. Menologio

S. Julianus,)) gio Basilii Imperatoris.

S. Arcadius Cyprianus,) De iis egimus vi Martii.

Perpetua Virgo, quæ Leonibus est tradita, & ab ipsis suffocata. Ita Viola Sanctorum anno 1508 Haguenæ excusa. Laherius etiam in Menologio Virginum Perpetuam Virginem & Martyrem Alia adscribit. Aliqui etiam referunt SS. Perpetuam & Felicitatem Martyres Afras, quas ex corruptis Atilis male ab aliis Virginibus haberi arbitramur. Egimus de iis vii Martii.

S. Beodas Episcopus de Ard-charn hoc die refertur a Colgano ex S. Engusii Festiologio & recentioribus martyrologis cum secutis: nos de eo egimus inter Prætermittos ad vii Martii.

Desponsationis B. Mariæ Virginis festum apud Fratres Ordinis Servorum. Ita Ferrarius, eumque secutus Arnobius a Monasterio in sacro gynæceo; quod sufficit indicasse.

Quorrair S. Frigidiani Episcopi Lucensis soror, beatæ Sanctis Hibernis adnumeratur a Colgano, quasi ea sit, quæ sub nomine Curragia de Cluain-lothar, & hac die, & viii Augusti notata reperitur in pluribus Hibernicis Hagiologiis, quæque in Ecclesia de Kill-kurcaige xxi Julii suum quoque cultum habet: de ea qui plura vult, Colganum legat, vel expellet dum Alia S. Findiani Magbilensis, cujus soror fuit, demus ad 10 Septembris: quæ nunc ad 18 Martii ostendimus S. Frigidiano perperam tribui.

S. Mochonna de Enl-mas-neire hodie in Tamlallen: si & Mariani hagiologiis occurrat: quem credit Colganus certo eundem esse cum Dachonna, quem S. Columba predixit ad Buelli fluminis cascadas monasterio legitur profecisse: sed neque hic in citata Columba Vita Sanctus nominatur: neque aliud vel cultus vel rerum ab eo gestarum reperitur vestigium.

Nemanus juxta Mariani Gormanii scholiasten Dasinensis Episcopus, in Australi Lagenia, regnantibus Blathmaco & Diermitio fratribus, circa annum dclx creditur floruisse a Colgano: quia S. Fechinus legitur ad eos cum S. Noemano profectus cujusdam militis liberandi gratia: quæ nobis minime faciunt satis, ut eundem esse & Sanctis adnumerandum credamus.

Elgniedus sive Ailgniedus) Hibernicis adscripti fastis, Colmannus Keart,) nobis alias ignoti, & præ Sedulius de kinn-locha,) ter primum, a Colgano præ Mochua filius Nemanl,) teriti: primum autem E- Kieranus Foighde,) piscopum de Ard-Breca- Molassius filius Aidi,) in facit; quia anno 778

unius sic nominati mortem reperit consignatam: quomodo & Sedulii prædicti mortem, xii Februarii agens de pluribus ejus nominis, anni 828 charactere signat. Idem in indice Colmannum Kerr S. Endei discipulum fuisse scribit: sed loco indicato nec verbum de eo reperitur.

Conanus, cognomento Dil, inter Sanctos hujus diei recensitus a Colgano ex Engusii, aliorumque Hibernicis fastis: de quo aliud nihil constat quam juxta Easfnaid monachorum casui præfuisse: ad borealem, inquit Colganus, Ernei ripam, in loco Cnodain

Cnodain dicto. Huic ex martyrologio Carthusia Nemporensis junguntur.

Conallus &) Episcopi ac Confessores, de quibus nihil Cronanus) quod dicamus occurrat; nisi in Martyrol. Tamlallensi & apud Marianum Germanum hoc die reperiri Cronanum de Airdne, id est, Abbatem Aranensem, juxta explicationem Colgani.

Conanus Episcopus) in Scotia proferuntur in Menologio Chronanus monachus) gio Scotico Thoma Dempstetri, nulla Episcopo Sede aut monacho cœnobio assignato. Insinuat Heclore Boethium de illis agere, qui lib. 9 meminit Connani Episcopi Sodorensis & sanctissimum appellat. Ferrarius in Notis Catalogi generalis eosdem cum Heclore Boethio citat, sed forsitan hic vult intelligi suam ad Lectorem admonitionem contra Hibernos, quod Hiberni Sancti etiam Scotis attribuantur, interque illos etiam Conanus & Cronanus, quos jam inter Prætermittos retulimus.

Mochonna de Doire, ab Hibernicis martyrologiis nominata ad hunc diem, creditur a Colgano Dorensis esse Antistes, qui Hibernica eadem Synodo per S. Flannium Hibernia Primatem & S. Adamnanum Archimandritam coacta, subscripsit circa annum DCCXV, & DCCIV decessisse narratur: de cujus cultu & Actis vellemus nobis plenius liquere.

Liberius ex Tamlallensi Martyrologio & Mariano ac Maguir noscendus, a Mariani ejusdem Scholiaste ad hunc diem dicitur Abbas de Achad-bo S. Cannechi: atque a Colgano accipitur pro anonymo illo ex S. Cannechi Vita, prius lascivo ac immorigero juvene Aradii filio, dein viro sancto & miraculis claro in civitate, que dicitur Leacht-Aibbe: cujus presumptionis veritas nobis merito suspecta est.

Libranus in Hibernicis fatis nominatus, cetera nobis ignotus est: eundem esse, qui in S. Samsonis Dolensis Actis Librarianus est, non facile credimus, quandoquidem ejus locum itinere tridui a Demetria Sampsonis patria versus Boream distare, atque adeo in Albionis Scotia esse querendum, evidenter colligatur ex ipso, quod Colganus profert, Actorum modo dictorum fragmento.

Joannes Episcopus Salisburgensis, discipulus S. Bonifacii, memoratur in Calendario MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti. Fuit is VII Episcopus, in Metropoli Salisburgensi Viginti Hundi commendatus a doctrina & vite sanctitate. At nullum cultum habet, neque ibi Sanctus aut Beatus habetur.

Stephanus Episcopus Tullensis inscriptus Catalogo generali Ferrarii, ac Beatus appellatur, quem Sanctum statuit Sausajus in Supplemento Martyrologii Gallicani. At Claudius Robertus & Sanmarthani, dum eum in Gallia Christiana inter Episcopos Tullenses seculo X memorant, ac titulo Beati & Sancti abstinere. Nulla etiam ejus mentio est in Breviario Tullensi, quod habemus anno MDXXXV excusum.

Vincentius Episcopus Cracoviensis, dein monachus Ordinis Cisterciensis, mortuus est VIII Martii anno MCCXXIII, uti ex Mathia de Michovia monimus 2 Februarii inter Prætermittos, quod ad illum diem esset cum titulo Beati inscriptus Menologio Cisterciensi Henriquez, quod iterum improbamus; quia Christophorus Katski & Joannes Casarius in Vitis Episcoporum Cracoviensium nihil simile insinuant.

S. Juliani) Pontificum corpora aliunde translata sunt S. Serrani) ad ecclesiam Cathedralē urbis Ovesensis in Austria: quorum cultus ibidem hoc die notatur in ordine celebrandi divinum Officium Madriti sapius excuso. Utinque meminit Ferrarius in Catalogo Generali, qui de Serrano asserit non apparere, cujus urbis Episcopus fuerit: de Juliano dubitat, num idem sit Tamas I.

cum S. Juliano Episcopo Concheni. Verum ut ad hujus Vicam dictum XXVIII Januarii, corpus est elevatum Concha anno MDXVIII & iterum visitatum anno MDLXXXVIII. Tamasus Salazar de hoc Juliano silet. De Serrano multa congeris ex Flavio Dextero, Juliano Petri & Luisprando: quasi hic Serranus esset Asturinus Episcopus Toletanus, a S. Ildephonso & aliis memoratus: quod etiam facit Quintanaduenas de Sanctis Toletanis. Verum cum parva fides sint citati ab his auctores, malumus expectare certiora monumenta.

S. Sacra, cujus corpus quiescit Claramonte-Arvernorum in monasterio Rubiacensi ante altare S. Genovefa, refertur a Savarone lib. 2 de Sanctis, Ecclesiis & Monasteriis Claramontini. 9 & ex eo a Sausajo in Appendice ad Martyrol. Gallicanum, quod diem Natalem incompertum habeat. Interim hoc die memoratur in Gyneco sacro Arturi a Monasterio. Malumus abstinere, quod forsitan ex titulo corrupto nomen formatum & sacra ossa legendum sit.

Henricus Prior Villariensis cum titulo Beati refertur ab Henriquez & Bucelino, inter Pios seu Venerabiles a Sausajo & Eisen.

Pontius VI Abbas in Claravalle dein Episcopus Clarimontanus. Calendarium Divisione excusum de Sanctis Cisterciensibus. Enim cum aliis VI hujus inter omittos retulimus.

Carentia Abbatissa Ordinis Cisterciensis Placentie, ut Beata memoratur ab Arturo a monasterio in Gyneco sacro. Agit de ea Petrus Maria Campi par. 2 Historia Ecclesiastica urbis Placentine ad an. 1220 & 1223, sed absque titulo Beata.

Berengaria filia Regis Legionis, assumpto anno MCCXL habuit Ordinis Cisterciensis in monasterio Holgeni prope Burgos, inscripta Menologio Cisterciensi Henriquez, & Benedittino Bucelini cum titulo Beata. Silet de ea in Martyrologio Hispanico Tamasus Salazar.

Palmerius Eugubinus Ordinis Prædicatorum hoc die anno 1299 vita functus est Perusii cum opinione sanctitatis, ut vel ideo Jacobillus cum Sanctis & Beatis Umbria adscripserit.

Anonymus Confessor Discipuli S.)
Francisci Viennæ Allobrogum,)
Guardianus Castri-Villani in Gal-)
lia a Calvinistis occisus,) relati in Marty-
Antonius a Catalagirone) rologio Franci-
in Sicilia,) seculo e-) scano & Beati
Franciscus a Rota Belvisi,) lapso de-) appellati.
Margarita Calaxibetta in) sancti)
Sicilia,))
S. Vitalis eremita Armenti in Lucania. Ferrarius &
iterum cum aliis ix Martii.
S. Candidus Martyr inscribens est Calendario Breviarii
antiqui Mozantini. Forsan est, qui inter XI Marty-
res Sebastenos colitur. x Martii.
Iduberga vidua mater S. Gertrudis inscripta Catalogo ge-
nerali Ferrarii, ac fatis Belgicis viii Maji.
S. Hermæ, cujus meminit S. Paulus in epistola ad Ro-
manos, memoria celebratur hoc die a Grecis in Menais
excusis & manexaratis: a Latinis vero cum Mar-
tyrol. Romano ix Maji.
S. Cataldus Episcopus Tarentinus refertur in MS. Florario,
utraq; Catalogo Ferrarii, uti & a Dempstero & Colgano. Si MS. Officio proprio fides adhibenda, est
hoc dies Canonizationis. De eo ergo cum Martyrologio
Romano agi poterit x Maji.
Heimeradus Presbyter, Fundator monasterii Hassungen-
sis in Hattia, refertur a Ferrario, iterum ab eodem &
aliis xxviii Junii.
S. Joan-

A S. Joannis Baptiste translatio partis capitis apud Praemonstratum facta anno mcl. *inscripta est Florario MS. Decollatio ejus celebratur* xxix Augusti.
 S. Cyprianus Episcopus Carthaginiensis *inscriptus nonnullis Martyrologiis MSS. sed occasione S. Pontii Diaconi ejus, qui hoc die colitur. De illo agendum* xiv Sept.
 Evergisi Episcopi Colonienfis Translatio ad ecclesiam S. Cecilie memoratur a Gelenio in *Festis Calenicis*

bus. Ejus die natalis est xxiv Octobris. D
 Crispini &) triumphus *inscriptus primo loco Martyro-*
 Crispiniani) *logio Gallicano Sauffai. Eorum nata-*
lis est xxv Octobris.
 Paphnutius Confessor, qui convertit Thaisum meretricem, & tres viros creptos seculo lucratus est Deo, memoratur in *MS. Florario. Ac Petrus de Natalibus lib. 1 Catalogi cap. 7, Maurolycus, Hieronymus Greven, & Canisius referunt* xlix Novemb.

DE S. PONTIO DIACONO CARTHAGINE IN AFRICA,

Sylloge historica.

POST AN. CCLX. VIII MAR. TII. **C**elerrimus Carthaginiensis Amicus, & Religio Catholica Doctor, idemque fortissimus Martyr Cyprianus fuit: ejus S. Pontius Diaconus, idemque & exilii socius, & gestorum illius praeo: atque ante ipsum (si scripturam ejus satis assequimur) Christianus: ita enim loquitur: Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri iusti, & laudabilis memorie Cecilii, & etate tunc & honore Presbyteri, qui cum ad agnitionem veræ divinitatis a seculari errore correxerat. Quid est enim illud de nobis, nisi de Christianis? Colitur hic Cecilius iii Junii. Relegatum deinde ab Aspasio Paterno, Praefecto, in locum qui Carbis dicebatur, Antistitem idem comitatus Pontius est. Eo enim die, inquit ipse, quo primum in exilii loco mansimus, nam & me inter domesticos Comites dignatio caritatis ejus delegerat exulem voluntarium: quod utinam & in passione licuisset.

2 At non ipso solus id optabat, sed plebs universa Fidelium, quod sub finem ita testatur: O beatum, inquit, Ecclesiae populum, qui Episcopo suo tali, & oculis patenter & sensibus, & quod est amplius, publicata voce compassus est; & sicut ipso tractante semper audierat, Deo iudice coronatus est. Quamvis enim non potuerit evenire, quod optabant vota communia, ut consorcio pariter gloriæ simul plebs tota pateretur, quicunque sub Christi spectantis oculis, & sub auribus Sacerdotis, ex animo pati voluit, per idoneum voti sui testem, legationis quodammodo litteras ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, ut Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam Sacerdotes coronas in Africa primus imbueret; quia & talis esse post Apostolos prior coeperat. Ex quo enim Carthagini Episcopatus Ordo numeratur, numquam aliquis, quamvis ex bonis & Sacerdotibus, ad passionem venisse memoratur; licet semper Deo mancipata devotio, & catis hominibus pro martyrio depoteretur: Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino consummate profecit, ut in civitate ipsa, in qua taliter viverat, & in qua prior fecerat multa praeclara, prior etiam Sacerdotis caelestis insignia glorioso cruore decoraret. Quid hoc loco faciam inter gaudium passionis, & remanendi dolorem? In partes divisus animus, & angustum nimis pectus affectus duplices onerant. Dolebo, quod non Comes fuerim: Sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo: Sed dolen, quod Comes non sim. Verum vobis tamen & simpliciter consecundum est, quod & vos scitis, in hac me fuisse sententia. Multum ac minus multum de gloria ejus exulto; plus tamen doleo, quod remansi.

3 Hic Pontii zelus, hoc martyrii desiderium fuit: quod ut in aliis quoque excitaret, non debuisse se commiserere, ait, ut tanti Sacerdotis & tanti Martyris passio praeferretur, qui & sine martyrio habuit quæ doceret; & quæ dum vixit gesserit, non paterent. Ac paullo post, Fuerint licet studia, & bonæ artes devotum pectus imbuerint; tamen illa praefero; nondum enim ad utilitatem, nisi seculi pertinebant. Postquam & sacras litteras didicistis, & mundi nube discussa in lucem sapientiae spiritalis emeristis; si quibus ejus interfui, si quæ de antiquioribus ejus operibus comperi, dicam: quæ & vobis hanc tamen petens veniam, ut quidquid minus dixerim (minus enim dicam necesse est) ignorantiae meae potius, quam illius gloriæ derogetur. Hic ergo Pontius Diaconus Cypriani, ut in libro de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 68 tradit S. Hieronymus, usque ad diem passionis ejus, cum ipso exilium sustinens, egregium volumen vitae & passionis Cypriani reliquit. Honorius Augustodunensis, qui floruit ante annos D & quod excurrit, libello 1 de Luminaribus Ecclesiae cap. 68 promittit ipse quoque, Pontium egregium volumen vitae & passionis Cypriani reliquisse. Idem habent Usuardus, Ado, Notherus, & plurima vetera Martyrologia, & cum iis Romanum his fere ubique verbis: Carthagine S. Pontii, Diaconi B. Cypriani Episcopi, qui usque ad diem mortis illius cum ipso exilium sustinens, vitae & passionis ejus egregium volumen reliquit, atque in suis passionibus Dominum semper glorificans, coronam vitae promeruit. Hic ibi, quæ Alis ipsis magnam conciliant auctoritatem.

4 Ea autem Acta in optima nota MSS. Hagilogiis extant, deque ita, ita scribit Baronius tom. 2 Annal. ad an. 261 nu. 39. Eadem Acta, inquit, a nobis superius saepe citata ac pariter recitata, æque fulciuntur testimonio Augustini, eodem in sua tractatione in natali die S. Cypriani attextentis, & fidelissima comprobantibus: quæ itidem recensuit Paulus Diaconus. Sed etsi nulla ab aliis suppeterent testimonia, ipsa sibi certam atque sinceram in omnibus sui candore fidem vindicant. Hæc Cardinalis Baronius: cuius de similibus iudicium docti omnes, praesertim Catholici, merito maxime faciunt. Paria de hoc S. Pontii libello sentit Philippus Labbeus noster to. 2 Dissertationis de Scriptoribus Ecclesiasticis. quos attigit Cardinalis Bellarminus. Scribit enim esse sincerissimum illud opusculum, ac primæ inter antiqua veterum Martyrum Acta, sive Vitæ atque Elogia, dignationis. Quod si hac Vita cuipiam cordato in suspicionem veniat, suspecta pariter erunt & aliæ Acta quævis, & ipse S. Augustini sermo de Cypriano venerandæ antiquitatis nuntius.

5 Nicolai Rigaltius, qui in apparatu ad opera S. Cypriani, varia ejus Acta edidit, ad ea, quæ ex MS. cum nobis S. Victoris accipimus, ista annotavit: Plurima Pontius, pio erga

adversum
probatum
(vid. Bar-
onius).

& Philippus
Labbeus 5.

A erga suum Episcopum adfectu, Rhetorica libertate commentus est. Multa etiam alii, pro capto quisque suo, adiecerunt: aliena seculo, aliena personis: quidam etiam detraxerunt valde bona. Ut jam pauca superflue praeferre possimus sincera. Idem Rigaltius ad Epistolam 83 Cypriani, ista scribit: Vita Cypriani, quae fertur ab ejus Diacono Pontio per scripta, rhetorice dictionis gratiam magis, quam narrationis historice diligentiam praefert. Adeo de gestis Sanctissimi viri, quae sunt ipsius epistolis comprehensa, nihil attigit. Atque hoc praecipue queritur omissum, quod illa 83 epist. scribit Cyprianus, se (cum rescisset, jam Carubi in hortos suos reversus, se a frumentariis requiri, ne perduceretur Uticam) tantisper latuisse. Hoc scilicet crimen ingens paucorum dierum latrocinio retinuisse. Subdit tamen: Sed neque Augustinus frumentariorum meminit, Martyrologia quaedam Actis illis consimilia secutus. Nec satis liquet, quid praecipue Censor spectet. An Sanctum, ab omni retro memoria votis precibusque tota Ecclesia cultum, stylo maledicentiaeque inesse? Confinxisse eum multa ait pio erga suum Episcopum affectu. Satis memorem arbitror Censorem hunc fuisse illius Presbyteri, quem in suo Tertulliano legeras, quod apocryphas quasdam fabulas, titulo Nepidus Pauli &

B Thecla composuisset, Pauli, ut excusabat, amore, loco excidisse: quod & S. Hieronymus cap. 7 de Scriptor. Ecclesiasticis ex eodem Tertulliano narrat. Non suspicor tamen omnino id conatum, ut e tabulis calicum Pontium falsi conyctum eraderet: Etsi vir quidam doctus eum praepotenter novitatis studio in detrimentum Catholicae veritatis; atque ut Riveto forsitan similibusque Criticis extra Ecclesiam gratificaretur, subdubitasse de illis operis veritate autumet. At neque prima Censura verba subdubitantis sunt; sed audacter affirmantis. Commentus est, ait verum, pio erga suum Episcopum adfectu. Qua enim inasse pietas potest in mendacio.

6 Mox velut auctorem excusans, interpolatam ejus lucubrationem asserit: Multa alios, pro capto quemque suo, adiecit: quidam etiam detraxisse valde bona. Videt ne igitur ipse uspiam opus Pontii genuinum? Si vidit, cur non ita misit in lucem? Si non vidit, cur non aequo ab ipso auctore, quem libertate rhetorica usum in eo componendo opere ait, illa scripta censeri possum, quam ab interpolatoribus adiecit? Quod qua adiecta sunt affirmat aliena seculo, aliena personis esse; an se ergo solum putas intelligere quid personas, quibus de agitur, deceat; nihil capere tot viros sapientissimos, qui ea laudant? Fateor eum ex diuturna perversione Tertulliani, Cypriani, & aliorum Afrorum Scriptorum, potuisse phrasim illius seculi, & necumque mores Afrorum assequi: sed nemo alius aequo, aut forte melius? Et ista tamen, aliena seculo personis.

C que, proferre debuit, idque ipsum confirmare vere aliena esse. Nam quid valde bona detracta iudicat, causam, ut jam retulimus, alibi reddit; quia eorum quae sunt in ipsius Cypriani epistolis comprehensa, nihil attigit: & probat; quia cum rescisset, se ab frumentariis requiri perducendum Uticam, tantisper latuisse, ne suis Carthaginiensibus eriperetur, quorum in oculis martyrium facere exoptaret.

7 Cur omiserit Pontius illum exigui temporis secessum

an oblivione an ignorantia, (cujus supra nn. 3 mentio) an a se alienam culpam agnoscat) an deliberato consilio, an alia causa, nos latet. Conveniebant interim (ut minime dissimulante scribit) plures egregii & clarissimi ordinis & sanguinis, sed & seculi nobilitate generosi; qui propter amicitiam ejus antiquam, secessum subinde suaderent: & ne parum esset nuda suadela etiam loca in quae secederet offerrebant. At nequaquam ille visare mortis periculum, ac triumphum scilicet occasionem cupiebat; sed abduci molebat ab ea arena, quae sibi divinitus, ut firmiter rebus, erat destinata. Arbitratur porro idem Rigaltius, prudenter quidem ipsum Cyprianum in citata epistola, ubi secessum habuerit, non dixisse; neque eam tutum illi tunc fuisse. At de Pontio ita censet: Post obitum agonem, Pontius Diaconus, qui etiam in exilio Comes & familiaris illi fuit, vitam Episcopi sui cum traderet posteris, quis hoc eum putet tam jejune tamque exiliter praestitisse, ut quem in locum de consilio carissimorum secesserit, non indicaret? Quorsum hac spectant? an ut denno supposititum hoc totum opus contineat? An ab quopiam alio ista & Pontii narratione extrita? Cui bono id fuisset? An (quod non dissimulas) ut Scriptoris idem aut diligentiam eleves? Si Sanctum credidit, parum religiose sic eum inesse.

8 Denum facit ipsum quoque Augustinum framentariorum non meminisse, Martyrologia quaedam secutum. Si in Passionalibus seu Martyrologiis, jam ante Augustinum, qui circiter centum post Cypriani martyrium annis natus est, jam illa in Actis istis deerant, sane suspicari licet, nunquam in eis fuisse descripta. Neque id non frequens in omni historia, ut aliqua eventa vel adiuncta ab scriptoribus quibusdam omittantur, quae recensentur ab aliis. Pontium vero si in quo secessu delinquerat Cyprianus indicasset, arbitraretur haud sane prudenter facturum fuisse: cum vulgassent adhuc eadem persecutione, vel identidem sub aliis Principibus aut Praefectis recrudescere, palam cognosci ea labe non deberent, nec in cuius possessionibus fuissent, vel a quo in illas perductus; ne haec seu Christiano seu Gentili, Actio per duellionis intentaretur, qui inimicum deorum & Caesarum, ut tunc perverse judicabant, Proconsulis potestati subtraxisset.

9 Quamdiu post S. Cypriani martyrium superstes fuerit Pontius, nusquam legimus, nec quo genere mortis finierit vitam. Nemo consummatum martyrio, quod meminimus, tradit. Nam ridiculum est, quod Jacobus Philippus Bergomensis in Supplemento Chronicorum lib. 8, ad an. 259 in hunc modum scribit: Pontius autem ipsius Cypriani Presbyter, vir sufficienter eruditus & in divinis declamationibus egregie doctus, tempestate hac post Cypriani mortem in Gallias veniens apud Cymellam urbem, martyrii palmam adeptus est. Ipse enim sua predicatione & industria duos Philippos Imperatores ad Christum converterat: & inter cetera, ut praemissum est, egregium volumen de vita & passione Magistri & Patris sui Cypriani post se reliquit. Et cum Sanctus habitus sit, ejus festum 11 Idus Maji celebratur. Quae narratio confunditur hic Pontius Diaconus cum altero Pontio Martyre, cujus agitur 11 Maji memoria.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PHILEMONE, APOLLONIO, ARIANO, THEOTYCHO ET SOCIIS TRIBUS

ANTINOI IN AEGYPTO

Commentarius praevius.

1 Primos Imperii sui annos Christianorum crudeliter effuso sanguine signaturus Diocletianus inhumanissimus, idoneum sevisia execrabilis ministrum inveniens

Arianum; qui quanta severitate adhaerens edicta impia executioni mandare, legere quivis poterit in Actis S. Paphnutii Martyris apud Lipocum & Surium xxviii

Aprilis;

A Aprilis, Sancti item Ascle datus xxiii Januarii, qua iterum sub nomine S. Sabini habentur apud eosdem ad xiii Martii: quibus Timotheu & Mauram addas licet, quos postremos cum sub Ariano Thebaidis Praefide confles Martyrii palam confectos, absque fundamento ad primum Decii annum trahit in suis Annalibus Baronius, vizinti eoque amplius annis prius quam Diocletianus Romani Imperii fastigium conscendisset. Sed quanto in Christianam plebem majori ferocia debacchabatur Ariannus, tanto fuit gloriosius Christo edomare rebellem animum, suisque cum adiungere paribus, non sine insigni Diocletiani dolore; maxime cum ab ipso ejus latere Procelloribus quatuor, Theotychoduce, Christo se Arianoque, quem captivum ex Aegypto deduxerant, conjunxissent. Magna siquidem Procellorum apud Imperatores erat gratia dignitasque, prout ad diem vii Februarii explicatum a nobis est, ubi quatuor eodem titulo insignium Martyrum, ac trinm supra mille ex ipsorum familia Christi pagilum, memoriam recolimus.

rom 4 Procelloribus

post martirium SS. Philemonis & Apollonii

2 Nobilem hunc de tyrannide triumphum sanctorum Martyrum Philemonis atque Apollonis fusus ab Ariano sanguis obtinuit, in quos toto furoris impetu Praefes incumbens, amissaeque restitutione oculi, divinam Christi coelus virtutem agnoscere, manus tandem dedit veritati. Locis certaminis Philemoni & Apollonio, Antinous fuit urbs famosa, de qua commentarii praevis ad Acta SS. Juliani & Basilissae num. 10, xi die Januarii pluribus egimus; juxta quem paullo ante cursum confessionis sua Asclas atque Leonides fortissime consummarant. Tempus Acta Graca expriment, qualia ex MS. Codice Christianissimi Regis descriptimus hoc principio: E' t'm t'g'p t'ic t'ar'at' An' d'v'at'is, p'it' t'ic t'ar'at' An' d'v'at'is, d'v'at'is p'it' t'ic t'ar'at' An' d'v'at'is, Anno tertio Imperatoris Diocletiani, postquam requievisse Asclas atque Leonides, ambo sub Ariano Thebaidis Praefide fides confles. Cum autem Chronicon Alexandrinum dicat, a Consalatu Diocletiani secundo atque Aristobuli Diocletianorum annos in fastis Paschalibus numerari (quamvis ille revera inierit Imperium xv Kal. Octobris anni Christiani cclxxxiv) non est cur dubitemus, quin eum secutus calculum horum Actorum Scriptor, voluerit annum Era vult-

Antoni passum anno 3 Diocletiani

16 Martii

gavis cclxxxvii Martyrio Philemonis atque Apollonis consignare: quem si ad triumphum secutus Ariannus cum Procelloribus est post unius ferme anni spatium; nihil prohibet, quo minus vigesimum mensis Phamenoth diem (qui decimo sexto Martii nostri respondet, & in his Actis consignatur sub fine) ipsum mortis eorum diem fuisse existimemus, eoque nomine Antinoitis ac reliquis Orientalibus venerabilem; licet Graci decima quarta Decembris eos Ecclesiastico venerentur Officio, quod in Menais expressum est, una cum SS. Martyribus Thyrso, Leucio, & Callinico, quos Latini xxviii Januarii colunt, quo die & nos de illis egimus.

Antoni passum anno 14 Decemb.

Acta vnde accepta

3 Graecorum ritum secutus Metaphrastes, utrorumque Acta stylo immutato conjunxit dicto jam die, ideoque eorum qua modo proferemus Actorum Latinam versionem, ex quatuor Manuscriptis Codicibus, videlicet monasterii Rubra-Vallis prope Bruxellas, S. Maximini prope Treviros, Rotomagensi curante P. Frederico Floreto, & Ultrajectino nostro nonnullis in locis contrahitiori dandam, non tantum cum Actis, qua diximus Gracis, sed etiam cum Metaphrastes Latina versione consulimus, dum Graecam textum aliquis ex Bibliotheca Veneta aut Vaticana proferet. Extat ea versio apud Lipomannum, Suriumque; & ideo putavimus eam tuto posse omitti a nobis, Acta antiquiora Gracae Latineque nullis: cur autem ad diem vii Martii Sanctos hosce referremus, alia nobis ratio non fuit, quam ut nos Romana Ecclesia usui, Latinorumque Hagiographorum ordini aptaremus: quamvis forsitan erratum ab iis fuit, qui primi Acta Graca Latina reddiderunt, & dixerunt Octava Martii passum eum Procelloribus Ariannum, quem passum legunt octava mensis Phamenoth, non observato Aegyptiorum mensium initio, quatuor aut quinque diebus

Apud Lipomannum

mensis nostros praevententium. Ariani tamen & sociorum D mentionem nullam in antiquioribus reperimus martyrologiis, praeterquam in Vallicellano Patrum Oratorii, & Vaticano Ecclesiae S. Petri, ac Parisiensi S. Victoris his verbis: In civitate Antinorum natale SS. Philemonis & Apollonii (Polonii habet Vaticanum) Diaconi, Ariani, Theotici & aliorum trium: quatuor perperam legitur in Parisiensi. Barbarianum solius S. Philemonis meminit: Casinense notat natale SS. Martyrum Philemonis & Apollonii Diaconi & Eusebii, qui postremus nusquam alibi notus.

memoria in Martyrologiis anti-

4 At vero Usuardus, & Usuardum secuti Galeusius atque Baronius, plenius eorum passionem describunt; & quidem primo ac potiori loco: In civitate Antinorum natalis SS. Philemonis & Apollonii Diaconi, qui tunc & a iudice auditi, cum constanter sacrificare idolis noluisent, perforatis calcaneis per civitatem horribiliter tracti, novissime gladio caesi, martyrium compleverunt. Eodem die apud praefatam urbem passio SS. Adriani, Theotici, & aliorum trium; quos iudex submersos in mari necavit: sed obsequio delphini corpora eorum litori sunt restituta. Legerat nempe Acta Latine reddita Usuardus, eaq; secutus Apollonium Diaconum dixit, latius accepto Diaconi nomine pro quovis ministro ecclesiae, cum Lectorem dumtaxat fuisse constet ex Gracis: in Ariano autem sociisq; locum sepulturae & cultus, qui vere Antinorus fuit, cum loco passionis confudit, quem trans mare fuisse (puta Roma vel Nicomedia, ubi Diocletianus tunc residebat) scimus ex Actis. Eadem locorum confusio apud MS. Florarii auctorem est, & gravior error alius, quando Diaconi titulum etiam Philemoni communem facit; qui sub ipsum Martyrii tempus non modo nullo erat Ecclesiastico gradu insignis, sed gentilis choraula: Ariani tamen conversionem (quem Arrium vocat) distinctius attigit. In civitate Antinorum natale SS. Philemonis & Apollonii Diaconorum; qui Philemon suspensus & sagittatus, ita tamen quod nulla sagitta ei infigebatur, stupente Praefide, quod adhuc viveret, unaque sagittarum ex aere in oculum suum cadente, & cum excaute, iussit eum Arrius praefes cum Apollonio decollari, anno salutis ducentesimo nonagesimo quarto (imo octagesimo septimo) Altera quoque die Praefectus tacto luto de terra sua sepultura, sicut ei praedixerat Philemon, ait: In nomine Jesu Christi, pro quo illi martyrium compleverunt, ungo oculos meos, ut videam, & credam quod non sit alius Deus praeter eum: & hoc dicto illuminatus, ibat letus, clamans illuminatum se esse. Deinde de Ariano tamquam diverso subiungit eadem qua Usuardus.

item in Florarii MS.

omnino deinde

ACTA

Ex quatuor codicibus MSS. Latinis

collatis cum textu Graco ex MS. Regis Christianissimi & Metaphraste apud Lipomannum & Surium.

CAPUT I.

Philemon, sumpta cum Apollonii persona fide Christi, eandem intrepide confectus.

Postquam admirabilis Asclas a beato sine apud Antinorum martyrium consummavit: iussit praefes Ariannus de eadem civitate Christianos comprehendere, quantumque occurrissent: & de multis per diversas latebras fugam petentibus, soli Clerici ad mortem pro fide Domini alterutrum ac populum animantes, steterunt in suo proposito, & capti a milicibus triginta & septem numero, statuntur pro tribunali Praefidis. Inter quos erat & Apollonius quidam nomine, Diaconus & ipsius civitatis;

Comprehensus Christiani

de

A ratis; qui cum vidisset innumera tormentorum genera proferri in medium, & ad cruciandos preparari Christianos, extimuit. Erat autem in eadem civitate choraula publicus, nomine Philemon, gratus plebi, & iudicibus acceptus: hunc evocat ad se Apollonius Diaconus, & offert ei quatuor auri solidos, rogans, ut pro se ille sacrificet. Dicit ei Philemon: Da mihi unum vestimentorum, ut coopertus facie possim sub alterius persona ingredi & sacrificare: & dedit ei pallium suum: quo accepto Philemon posuit ante pedes Apollonii fistulas, quas tenebat, & operuit se, & mutato habitu ingressus est coram Praefide. Quem cum vidisset Praefes, ignorans quis esset, interrogavit: Quis es tu? Officium ei dixit: Fortasse Christianus est: nam habens hoc demonstrat. Et Praefes: Si Christianus es, inquit, dicite ei, ut sacrificet. Tunc Philemon inspiratus Dei gratia, respondit: Ego Christianus sum, non sacrifico. Ad quem Arianus iterum per interpretem: & Sacrifica, ait, & luere tormenta, quibus vidisti vel audisti Asclam & Leonidem vitam solvisse. Philemon respondit: Non sacrifico: sed paratus sum sicut illi, quos pominasti, & ego pro amore Christi suscipere cruciatus, ut merear cum ipsis & requiem invenire. Quis enim non miratus est in facto Asclae, / quo te in medio flumine tenuit? Dicit ei Arianus: Sacrifica, ut salveris. Respondit Philemon: Non est salvari, nisi pro Domino mori.

2 Audiens hæc Arianus silenter dixit ad Officium: Vocate cito Philemonem; forte dulcissimis suis cantibus demulcebit eum, & avocatus a voluptate melodiarum acquiescet sacrificare, ut non male percat. Ad præceptum igitur iudicis quærebatur ab Officio Philemon, nec inveniebatur. Tunc vocat Arianus fratrem ejus Theonam, & interrogat eum dicens: Ubi est Philemon frater tuus? Ille respondit: Ille est, qui stat coram te. Statim nudaverunt faciem ejus, & agnito eo risit iudex, estimans joco illum personam finxisse, & dixit ei: Equidem tibi nihil imputandum est; quia & ad hoc natus es & nutritus, ut risu nos fatiges: attamen malluissim te ante unam de tribus filiabus meis pro libidine presumptissem, o quam judicariam severitatem in conspectu Christianorum nunc resolvere: sed sacrificia coram eis, ut credaris hoc pro more tuo, joco, non veritate fecisse. Respondit Philemon: Quod vis facito; ego non sacrifico: me enim gratia Christi apprehendit. Dicit ei Arianus: Per salutem Romanorum te adjuvo, ut dicas mihi, si ex toto corde te asseris Christianum, an ludens hoc facis. Philemon respondit: Quid me adjuras per Romanorum salutem, quæ transit? Juro enim per statum & gloriam Christianorum me verum dicere: Christianus sum. Tunc Arianus commotus indignatione grandi interrogat circumstantem Antinojam plebem, quid de eo agi decernerent: utrumnam cito morte auferri, an longis suppliciis deberet cruciari? *p* Et populus exclamavit dicens: Ne perdas civitatis nostræ delicias: omnis enim civitas ad admirationem istius pendet. *q* Et cœperunt cives plorare. Dicit Arianus Philemoni: Ferreum pectus habes, qui horum non flecteris amore: sacrificia quæso, & redde jocunditatem in festivitate, quæ proxima est civibus tuis. Respondens Philemon dixit: Terrena hæc festivitas, quam imminere dicis, contraria est celesti lætitiæ: ob id malo adversari terrenæ solennitati, ut in celesti sede regi meo Christo congaudeam.

3 Tunc Praefes Philemoni ait: si pro misericordia celeri morte de vita te tolero, non tibi reputabitur ad martyrium, pro eo quod baptismum, quo Christiani initiantur, necdum perceperis: comperi enim eos, qui ex gentilitate convertuntur ad Christum, baptismum a Christianorum Clericis consecrari. Audiens hæc S. Philemon, anxius cœpit & mœstus esse de verbo Praefidis, & ait: Ignem accendisti in corde meo, o Praefes: & quid faciam? Conversusque ad circumstantes roga-

bat eos, dicens: Precor vos, o Christiani, invitate aliquem Clericorum, ut me baptizet: grandi enim me affligit dolore sermo Praefidis Ariani. Et timuerunt omnes vel loqui cum illo, propter crudelitatem, quam sanctis Martyribus videbant inferri. Arianus autem videns nullum sancto Martyri respondisse, ait ad Philemonem: Certe vidisti neminem ausum fuisse, nostris se iudiciis adversarium ostentare: sacrificia vel modo. Sanctus igitur Martyr, ubi vidit omnes metu iudicis siluisse, insuper & ipsum Praefidem in hoc insultare, conversus ad caelum oculis, palmitibus elevatis exclamavit voce magna, dicens: Deus Jesu Christe Domine, ne manere patiaris in corde meo tristitiam hanc: sed dirige & gubernare viam meam, ut egrediens per medias circumstantes me turbas, nullo vidente vadam ad aquas, & accipiam baptismum Christianorum. Hæc cum Dominum suppliciter deprecatus fuisset, exiit ad aquas nullo vidente, & invenit ibi Clericum, a quo baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, reversus est ad iudicii locum.

4 Tunc Philemon dixit Praefidi: Tu Ariane, & timida turba; ecce absque vestro beneficio venit Deus meus, qui nullum timet, & baptizari me fecit gratuita sua: de cætero, o Praefes, scito me de protectione Christianæ religionis nihil minus habere: age itaque quod vis: tu es enim, qui moram facis. Respondens Arianus dixit Philemoni: multiplex super te dolore concutor, & quod insania captus a bono decideris, & quod instans civitatis solennitas, multarum etiam urbium ardens collectio, tristem in theatris ob tui absentiam agitable frequentiam: in qua filiis ac proximis tuis non id solum dolores augebit, quod te in eadem trepidantem solito non videbunt: verum & quod fistulas tuas imperitorum fortassis spectabunt manibus atrectari. Audiens hæc fortissimus Christi Philemon flevit, & oravit ad Dominum dicens: Deus meus Christe Jesu, ne permittas infidelitatis cogitatum ingredi cor meum: sed sicut me exaudisti, per nubem tribuens mihi baptismum, quod rogavi; sic exaudire digneris, ut descendens ignis de caelo consumat fistulas meas, & auferat de terra confusionis & meæ memoriam. Hæc eo deprecante, descendit subito turbo quidam per nubem igneam, & absorbit fistulas de manibus Apollonii Diaconi, qui eas a Philemone commendatas tenebat. Quod factum cum præmiraculo clamante turba, etiam Theonas frater Philemonis comperisset, cucurrit ad Praefidem, & insinuavit ei conversionem Philemonis factione Apollonii Diaconi, qui eum ad Christi religionem, per indumenti sui habitum dedicasset.

a Colitur 23 Januarii, quo die ejus Acta protulimus.

b Urbem Thebaidos: vide dicta 9 Januarii, ubi de SS. Juliano & Basilissa mo. 10.

c De fuga vulgi & Clericorum constantia tacens MS. Ultrajectinum & Acta Græca, quæ dicunt multos tunc episcopos & viros christianos, multitudinem eorum, qui in urbe erant primores seu Praefidi Christianorum adductam, eorumque coactionem mutuum super describunt. Metaphrastes: jubet omnes comprehendere Christianos, qui erant in civitate, & maxime qui erant aliis pietate magis insignes.

d In ceterorum consensu solum MS. Ultrajectinum & Synagiam Claromontanum MS. hunc numerum minuunt uno detractis: fortassis quia non adnumerant Apollonium: sic Metaphrastes. infra 36 Christianos relaxatos ab Ariano ad fidem converso dicit.

e Ita tria MSS. Latina: Græca cum Metaphraste inveniunt, Lectorem, dicunt.

f MS. Ultraject. da mihi pallium tuum. Græca autem dicit: da mihi vestimentum tuum, sic patet.

g Nihil hic de fistulis Græca, Metaphrastes: animum Philemonis cum veste mutatum, ut hoc ipsum esset, quod simularet, plenius clariusque describit.

h Addunt Græca & Metaphrastes: quod exultant Metaphrastes: Cum se quidem signo Crucis signasset, tamquam Christianum, ut in hoc quoque se ostenderet Apollonium.

i Passum in Actis, Martyrium significat Praefidis satellitum Græce τῶν, ordo.

k Ita cum Græcis Latina MSS. duo: ut MS. Trevirano Perlm.

A Imperatorem, quasi sint verba adjurantis Philemonem Praefectum.

1 Vide ipsius Arianum n. 3, hac autem de Aetate desunt in Ultrajacen-
sibus & Rothomagensibus MSS.

m Ita MSS. Rothomagensis: Trevisensis ac Rubra-vallis advo-
catus.

n Metaphrasti Theop.

o Desi hac comparatio in Graeco & Metaphrasti, in Trevis-
ensis MSS. est Morore solveret.

p Grati i paup' duxerit in auro. An longanimiter agam
cum ipso? Metaphrasti: tempus ei praebebo ut deliberet.

q Tacens scilicet Grati.

r Aliter, & ad ea, quae sequuntur conformiter, Grati, & ex
ist Metaphrasti. Nubes desuper continuo descendens, cum
eum stantem medium circumvolvisset, baptizavit: deinde nu-
bes quidem sursum ascendit.

s Grati & me baptizavit.

t Ita Rothomagensis & Ultrajectinum, pro quo alibi conver-
sionis, forte conversationis, videlicet, pristina mea: Grati
veritas infidelitatis.

CAPUT II.

Comprehensio Apollonii: ejus & Philemonis martyrium.

Philemonem
suo Apollonio
dixit.

Tunc Arianus exhiberi Apollonium, & judicio
sistit jubet: quem cum Officiales juxta praece-
ptum tribunalibus statuissent, interrogavit Praefectus ita
dicens: Maledicte praecunctis hominibus, indica mi-
hi, qua de causa sponsum & decus civitatis nostrae ma-
lesicaveris; & funebri atque carminibus sacro vesti-
tum pallio a religione divina seduxeris? Si, ut au-
ditio, ponnarum formidine trepidus vicarium sacrificiis
disponere ingerere; cur non alium, qui posset latere,
& non istum civitatis manifestam laticiam? Certe si
pro temporis angustia ad praesens inveniri alter non
potuit, secreta suggestione rogasses me, & dimisisses
te; dummodo ne cum luctu & morore civium ipse
tam sacrilegi inventor facinoris, multiplicis noxae po-
na succumberes: verumtamen quia clementia sacrati-
simorum Principum est in emendatione culparum reme-
dium, accede & sacrificia, ut hic te aspiciens sacrifi-
care, de cetero non recuset: & vere fateor tam cri-
mini tuo parabis veniam, quam huic salutem, ac
redhibita per te civibus gratia, ipse quoque recupera-
bis amorem: si vero tam salubre respondendum putaris
esse consilium, male vosperituros iuro per Deos. Re-
spondens ad haec Apollonius; dixit Arianus: ut consti-
tear me in hoc facto peccasse, vere peccavi: quia vires
per fidem Christi a Deo acceptas invalidas aestimavi,
nec possibiles ad ferenda tormenta: sed credo & spero
de misericordia Domini mei Jesu compensandum esse
peccatum, imo extinguendum per hujus salutem, qui
vestimenti mei occasione, & ipse Christum confessus
est, & me reddidit testimonio, ad quod Dei gratia vo-
catus, diabolo instigante recesseram. Scito ergo nec
me sacrificaturum; nec hunc permissurum de cetero
demonibus immolare.

Philemonem
alapis capto

Philemonem
alapis capto

6 Tunc Arianus iratus est valde, & accitis tribus mi-
litibus, praecepit eis, ut Philemonem alapis in faciem
caderent. Qui iussa complere studentes, dabant ei
alapas, dicentes: Sacrifica. Sed populus cum hoc fieri
videret, clamare coepit & dicere: Noli cadere carum no-
strum. Et Arianus ad Philemonem: Parce, inquit, ti-
bi, o Philemon, & sacrificia: considera & vide popu-
lum, quomodo te cadi in faciem dolet: qui si viderit te
majoribus subiacere tormentis, amplius utique trista-
bitur, & eris in causa mororis omnium: sed & hoc
tibi aperire volo, quod de te cor meum sentit. Hucus-
que fortasse non putabas te amari a populo, & idcirco
contrariam ei formam assumpseras, qua dilectionem
erga te ejus probares: sed ecce faventibus Diis, do-
cumento collegisti caritatem, de qua ambiguus eras:
nunc igitur facis facito amatoribus tuis, & sacrificia; ut
in hac grandis gaudii, quae supervenit, die latus advo-

ces plebem, quae modo tristatur pro alapis, quibus
injuriam passus es: & ita demum exultantes de tua re-
versione ibimus cum toto Officio ad balneum, & lavan-
tes corpora ascendimus ad sancta Serapis, & agemus cum
reque dulce convivium. Respondit Philemon & dixit:
Vox Antinoitae, nolite tristari propter alapas, quas ac-
cepi; quia nec gaudebitis de me gaudio, quod cupitis:
ego enim proposui in corde meo ab hac hora in sancta Se-
rapis non prandere, sed expectare cenam in caelis: me-
minisse vos non dubito temporis illius, quo mimos
eram, antequam ad choraulicam artem transirem, quo-
modo in theatro ad dedecus meum accipiebam alapas a
collusoribus, & vos ridebatis, cum Angeli tristarentur:
justum est igitur, ut modo angelis de mea salute gau-
dentibus, vestram non magnipendam tristitiam.

7 Tunc Arianus audita hac ejus pro fide Christi de-
fensione, iussit tam ipsius quam Apollonii Diaconi so-
rari calcanea, & inducis funibus trahi per civi-
tatem, atque post haec praesentari iudicis tribunali. Quod cum fuisset a militibus impletum, redduntur
juxta praeceptum conspectibus Arianis: quibus reprae-
sentatis, iudex ait: Quid est Philemon? Ubi est Deus
tuus? Quare te de tam gravi necessitate non eripuit?
Cur in ipsis principiis suppliciorum cultoribus suis
non succurrit? Audite & sacrificate, ne inter dura tor-
menta deficiatis, cum nullus sit, qui vos liberet de ma-
nibus meis. Et Philemon dixit: Si vis ut te audiam,
audi me tu prius. Quod dictum cum audisset Aria-
nus & cives, gavisus sunt valde, & dixerunt: Quidquid
illud est, quod speras, edisere tantum; & non negabi-
tur. Et ait: Volo exhiberi jubeas vas aeneum, & po-
ni intus infantulum atque operiri. Imperante igitur
iudice, exhibuerunt ministri dolium aeneum: & posi-
to intus infantulo, operculo tegerunt os dolii. Rogat
igitur Philemon venire sagittarios, & sagittari dolium
donec deficerent eorum omnes sagittae: iussit & hoc
fieri Praefectus: sagittaverunt omnes qui poterant, donec
deficerent eis sagittae. Deinde admonet Philemon ut
educatur infantulus, & respiciatur. Eductus est in-
fans, & inventus est immunis ab omni sagittarum mole-
stia: & ait ad Iudicem: Sufficiat tibi dolii istius argu-
mento didicisse vires animae Christianae: sicut enim vas
istud aeneum ictibus sagittarum quidem transfossus est,
sed nequaquam, quod intra se habuit, ladi Deo heu-
stodiente potuit: ita & corpus Christiani, pro fide Do-
mini suppliciorum jaculis stimulatum, innocentiam ani-
mae Domino protegente vulnerari non patitur: sed
erit nobis Dominus Jesus adversus excogitationes tuas
murus adamantinus, & turris inexpugnabilis a facie
inimici: propterea non sacrifico, nec suppliciorum
tuorum terrore mollesco, a fide Dei mei Jesu Christi
discedo.

8 Quibus auditis Praefectus iratus, iterum iussit eum
ligatum suspendi; & sagittis, quibus dolium fuerat
jaculatum, corpus Philemonis ab imis pedibus usque
ad summum verticem sagittari. Videamus, inquit, si
cum poterit Jesus, qui credit, de manibus meis libera-
re. Et suspensus est; cumque eum sagittare coepissent,
orabat dicens: Veni Domine meus Jesu, amator veri-
tatis, in auxilium mihi: tu enim es adiutor invalido-
rum. Veni quae, & ostende impio Arianus, quod
omnes, qui in te sperant, ipse protegas. Et cum totis
viribus contra illum tela torquissent, nullum in eo jacu-
lum insigi potuit; nullum ruit in terram: sed omne
quod missum est pendebat in aere. Dicunt ergo mi-
lites ad Praesidem: Desecrerunt sagittae, & dicit eis ille:
Adhuc vivit? Qui responderunt: Etiam adhuc vivit,
& magna loquitur. Cumque audisset Praefectus, quod
adhuc viveret, stupuit; & volens per semetipsum co-
gnoscere, accessit prope: & cum levasset sursum ocu-
los ut videret, cecidit sagitta, & excaecavit ejus ocu-
lum:

A Ium: cujus repentino exagitatus dolore blasphemavit Christianos, & iussit deponi Philemonem, & dixit ei: Ubi invenisti hanc magicam artem, cum non multum temporis cohabitaveris Christianis? Verumtamen quia tui causa perdidisti oculum, redde mihi sanitatem illius, arte qua nosti, & dimittam te. Scio enim quia, si vis, potes me curare. Tunc Philemon dixit ei: Si voluero rogare Dominum meum, & restituerit tibi oculum, dicentis es magicis me carminibus sanitatem tuam impetrasse: sed ne aestimes me vel malum pro malo reddere, vel Dominum meum non posse curare: cum mortuus fuero vade ad sepulcrum, in quo corpus meum iacebit, & tollens modicum terrae de tumulo, infunde aquam; & facto luto, superunge oculum, & sanaberis, & statim visum recipies. Audito hoc verbo, Arianus confestim iussit & ipsum S. Philemonem & Apollonium Diaconum decollari, & cum B. Martyre Ascla sepeliri.

a Addis Metaphrasen, iussum Apollonium majoribus reservari cruciatibus.

b MS. Truvir. contrarii mei.

c Eadem cum MSS. Latinis Metaphrasen habet, ut Graeca ἐκείνου τὴν ψυχὴν τοῦ πονηροῦ ἀποκαταστήσει. Successor populum nervos saepe alibi legimus, calcaneorum legisse non memini, sed eis ad raptationem solitas perforari.

d Reliqua omnia huius numeri desunt in MS. Ultrajectino.

e Qua sequuntur distinguunt, planiusque habentur in Graeco.

f Ita Latina MSS. recte sane ex sensu graeco vocat ἄλυσον, comitatum vas, puta labetum, tripodem, mortarium significantis: nec scio quo fundamento Metaphrasen Ocnus muliebrem dicat, eoque vocabulo significari apud eos, qui in ea regione habitant, speciem quamdam curruis muliebri: hoc tamen video ejusmodi curruis, arca in modum efformata, quales nunc Hispanica rheda, restant conquire, ut, quod est in Graeco, ὄσινον seu ὄσινον ejus claudi dicatur: & majorem illam capacisatem eo conducere, ut sagittarum undique infixarum cuspidem nulla ad partem intus possum perungere valeant.

g Ab hora secunda usque ad horam nonam, inquit Alia Graeco: sic ut prae multitudine infixorum telorum cavi illius & nei superficies nulla ex parte conspicua remaneret.

h Absit a Graeco, & merito: neque enim ultra hic miraculosa protectionis species, neque id agebat Martyr: sed ex eo quod naturaliter fiebat in puero, declarare intendebat, quo modo secum praefer naturam ageretur quoad animam.

i Addunt Graeci ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἀθανάτην ζωὴν. Metaphrasen arborum quae Persei vocabatur, versibus frustra ad Perseum hic revolvitur, quasi si dicata singularis hac arbor nomen ab ipso transierit: cum ex Aristotele & Dioscoride constet majorem arborum esse speciem, quae eorum interpretes & huius saeculi usus Perseas vocant.

k Ita etiam de verbo ad verbum Graeco: Metaphrasen nihilominus: Alia quidem, inquit, cadebant in terram, alia vero figebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aere.

l Dexterum, ut est in Graeco.

m Graeco & ex his Metaphrasen: Viri autem Religiosi accipientes ipsorum corpora, decenterque componentes deposuerunt eo in loco, ubi requiescebant SS. Ascla, & Leonida lipiana.

Sanctorum, & ressepeliri in eodem, quo fuerant ante loco sepulta; & dimisit omnes Christianos, quos tenebat in carcere reclusos. Non latuit Diocletianum conversio Arianus: sed statim ut audivit de eo, misit quatuor Protectores, qui cum corripere: qui cum venissent in Aegyptum, tenuerunt eum. Ille autem dedit eis sportulam e auri libras quatuor, rogans & dicens: Sustinete me, donec vadam ad Fratres & Dominos meos. Illi autem accepto commodato permiserunt ei ire usque ad locum tumuli Asclae & Philemonis ac Apollonii: & salutatis corporibus dixit: Benedico vos consortes luminis aeterni: orate pro me ad Dominum Jesum, ut confortet me, & consummet ipse martirium meum in nomine suo. Hic eo orante, vox quasi de sepulcro Philemonis egressa respondit ei dicens: Confortare Ariane, nec timeas: Jesus enim, in quem credis, ipse jam praecedet te, ut confortet te; & operetur virtutem suam in conspectu regis per te, & completo martirio apud patrem suum coronet te: vade ergo cum hominibus istis, qui venerunt ad te, & ora pro eis, ut participes tui efficiantur in cognitione veritatis. Hic autem cum de sepulcro Martyris Protectores audissent, mirati sunt.

10 Arianus autem exultabat gaudens, & certus de fide sua, abiit cum Protectoribus & octo servis familiaribus: quibus cum Alexandriam venissent, praecipit, ut corpus ejus ibidem expectarent, dicens: Octava die mensis Martii & Imperator Diocletianus me praecipitari jubebit in mari cum sacco pleno arena: solliciti ergo estote, ut post tres dies, id est, undecima supradicti mensis, egrediamini supra mare circa horam dici sextam, & invenietis corpus meum in sacco supra dorsum delphini; quod tollentes cum ipso sacco, sepelite juxta sepulcrum martyris Philemonis. Hic cum servis suis exposuisset, abiit cum quatuor Protectoribus ad Diocletianum Imperatorem: quem ut vidit Imperator statim allocutus est, dicens: Chære, Ariane frater, super quo confidebam apud Aegyptum. Et Arianus: Chære, ait, Domine Imperator; qui mihi factus es dux itineris, quo itur ad vitam. Et iussit eum Imperator secum f lavari: & Sacerdotibus Apollinis praecipit proferre aram & ponere ante januam balnei, & ipsum Apollinis simulacrum statuere propter aram, ut egredientibus eis de balneo, adoraret ipsum Arianus cum oblatione sacrificii. Fecerunt Sacerdotes ut iussit: & egrediente de balneo Praefide, cum pervenissent ad aram, dixit Imperator: Sacrifica magno Deo Apollini; antequam ingrediamur ad cenam. Cui Praefes respondit: Non possum contemnere mirabilia, quae vidi in Aegypto geri per Martyres Christi; propterea non sacrifico idolo isto manufacto, nec derelinquo Jesum Salvatorem meum. Tunc Diocletianus iussit militibus suis eadem hora, quae erat sera, accendere luminaria, ut egressi civitatem irent ad campum, & facerent fossam profundam, qui fecerunt usque ad lucem ut iussit: mane vero egressus Imperator ad campum, vidit fossam & iussit exhiberi Arianum Praefidem Thebaidos, & oneratum catenis aeternis, compeditum etiam ferro, ac manibus colligatis cum ingenti circa collum lapide depressum deponi in foveam g, ac totam super eum, quae egressa fuerat, terram remitti h, ac desuper milites ludere, blasphemoque ore dicere: Videamus si veniat Jesus ut liberet eum.

11 Patris igitur his, quae Imperialis potestas obtinebat ex voto; ascendit equum & abiit in domum suam. Et ingressus cubiculum quieti dare corpus post iram, videt compedes & manuum vincula pendere super reclinatorium, & Arianum Praefidem jacere in lecto. Turbatus itaque Imperator, putabat aliquem palatinorum in lecto suo jacere i. Dicit ei Arianus: Noli turbari: nullus enim crexit se super te: sed ego sum Arianus, quem sustodisti gravatum ferro & aere, atque

CAPUT III.

Martyrium S. Arianus & quatuor Protectorum.

9 Altera die sepulcris jam sanctis Martyribus, surgens abiit ad locum tumuli, & sublato inde modico pulvere, sicut ei praedixerat B. Philemon, linivit oculos suos, dicens: In nomine Jesu Christi, pro quo istum martirium impleverunt, ungo oculos meos, ut videam & credam quod non sit alius Deus praeter Jesum. Hic cum fideliter dixisset, statim illuminatus est oculus ejus & vidit. Percepta autem sanitate, quam exoptabat, surrexit eadem hora & ibat laetus & clamans: Ego Christianus sum: serviam de cetero Christo. Cumque pervenisset ad domum suam ingressus protulit linteamina & aromata preciosa, & invitatis duobus Episcopis, iussit suo sumptu curari corpora

Arianus, accepto ad Martyrium sepulcrum oculorum visus.

A atque arenæ obrutum mole, de quodixisti: Videamus si veniat Jesus, ut liberet eum: Venit igitur is, quem prevalere non credebatur Jesus, qui liberat omnes credentes in se, & eduxit me de lacu solutum a vinculis, quo me obrutum reliqueras, & me pausavit a laboribus super lectum tuum. Hæc autem audiens Imperator miratus est, & accensus ira maiore dixit: Numquam vidi tantam magicam artem, ac statim iussit exhiberi saccum cum arena, & e constipavit in eo sanctum Martyrem, ut mergeretur in mari. Sed irruentes quatuor Protectores, qui eum de Ægypto adduxerant, dixerunt Imperatori: Quid peccavit hic homo Dei, quod eum precipitari jubes in mari? Et Imperator dixit: Pro nulla alia causa, nisi quia magus est. Responderunt Protectores: Hic non est magus; sed Dei servus: vidimus enim isto faciente, quod omnis qui pro Christo moritur vivat, & signum futuræ resurrectionis ex mortuis: & quod non sit impossibile Deo Christianorum etiam obrutos terra, vivos servare, & ad lucem illæsos educere: denique ibi in Ægypto Martyrem Christi olim sepultum hoc interrogante responsa dare; & sana ac salutaria verba loquentem audivimus. Sed & hoc quod te ab impietate debuisset retrahere, oculis nostris tecum videmus, quomodo sic ipse viginti & eo amplius cubitis sub terra ferro, & ære constrictus, te iubente obrutus est, & a Christi, cui credidit, virtute ductus invisibiliter inde est, & in lecto tuo collocatus. Hæc plane ille ex Deo vero fieri non credit, qui profunda oppressus malitia, indignus est ipsum Deum agnoscere. Quis ergo non intueatur Dei virtutem & Dei sapientiam, ac hominem manibus & pedibus ferro vinctum, faceret inter tot palatinas custodias nullo vidente palatium introire, & in stratu regio accubare? Nos autem, quibus Dei gratia corda illuminavit, ut intelligeremus mirabilia, quæ per Martyres suos Deus agit, tradimus ad mortem pro ipsius amore corpora nostra, ut resuscitemur ab eo in vitam æternam.

12 Tunc iratus Diocletianus dixit eis: Multo tempore vos a me in caritate habitoseos documento probastis, quod numquam petitioni vestræ contrarius fuërim: & modo, licet oderitis me, non adversabor desiderio vestro: mortem desideratis; accipite, quia desideratis. Dicit ei Theotychus, qui erat inter ipsos quatuor ætate senior: Comprimat in te Dominus malitiam, Domine Imperator, quia voluntati nostræ satisfacere non recusas: sed adhuc unum beneficium spero a te. Dicit ei Imperator: Quid est illud? Expone libere & impetrabis. Respondit ille: Volo ut mediam facultatum mearum partem ipse præsumas, & mediam erogari jubeas pauperibus & populis. Dicunt

Theotychi ceteri Protectores: Pater Theotychi, solliciti sumus nos de morte ista, quam pro Domino cupimus obtinere: ceterum Deus agit curam pauperum, sicut ipse probat. Stupenti igitur ad hoc Diocletiano dixit beatus Arianus Præses: Quid nos tenes? Dimitte nos: expectant enim aquæ marinæ excipere gloriosum exitum nostrum. Cujus sermoni acquiescens Imperator, iussit exhiberi & alios quatuor saccos mediatos arena, & immisit in eos etiam quatuor Protectores, & projecit in mare. Statimque Dei nutu parati delphini, & suscepunt corpora eorum & asportarunt ad Alexandriam ad locum, quem sanctus prædixerat Arianus observandum a famulis suis. Servi autem illi, qui Domini sui tantum corpus operiebantur, dum vidissent quinque corpora ambigebant de illis dicentes inter se: Dominus noster Arianus se solum dixit in hæc loca deferendum in sacco: hic quinque saccos videmus: sine dubio non est ipse. Illis itaque hæsitantibus vox humana quasi de ore unius delphini addita est, dicens: Nolite dubitare: hic est enim Dominus vester Arianus; venite & tollite eum: & hos quatuor Protectores, qui eadem, qua

Dominus vester, martyrii gloria coronati sunt, & sepeliste D totos quinque juxta sepulcrum S. Asclæ p ubi Dominus p vester præcepit vobis. Tunc pueri certificati suscepunt corpora cum saccis & posuerunt in navim fluvialem: in qua navigatione factum mirabile ostendit eis Deus: nam elevato jam a nautis velo, cum navigare cepissent, obdormierunt omnes, qui erant in navi, nec ullus eorum prorsus per tres dies & totidem noctes aut expectatus est aut gubernaculum tenuit: sed cum quarta die proximasset navis civitati, continuo vox facta est a Deo, dicens q: Surgite hic est enim locus sepulture istorum. Tunc expergesti omnes viderunt appulsam navim in loco, quo volebant: & abeuntes nuntiaverunt civibus. Illi autem audientes, ut gestum sperat erga beatos Martyres, egressi sunt cum cereis ac lanipadibus, ac diversi generis luminaribus; & honorabiles cum summa læticia agentes exequias, sepelierunt ad collegas suos decima quarta die mensis Martii: Coronæ autem eorum dies fuit octavo ejusdem mensis in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor & gloria. Amen.

a Addunt Græci: quidam enim professi nuntiaverunt dicentes: Arianus Præses Thebaidos Christianus factus est, nec amplius consueta illis sacrificia offert.

b Vide quæ de locum inscriptionis & dignitate diximus ad 7 E Febr. ubi de Martyribus ex familia ejusmodi aliorum quatuor Protectorem sub eodem Diocletiano.

c Descriptio hæc dicitur in MSS. Trevirensi & Ultrajectino. Atta Græca nullam pecuniæ summam exprimentes, quæ a pignora habent, id est fundus aliæque immobilia bona; Metaphrastes ostendit nummis emptam dicit licentiam Martyrum sepulchra visitandi.

d Græca & Metaphrastes præceptum hoc Antiochi datum famulis scribunt, jussit Alexandriam subire: nec incongruum videtur domi factum, deinde repetitum in digressu fuisse.

e Phænomenon b. beati Græca & Metaphrastes: quod nomen in antiquissimis Martyrologiis ante cuiusque mensis Kalendas variis illis apud Hebræos, Græcos, Ægyptios nomina referentibus (quale est Francisci Card. Barbarini MSS. annum) mensi Martii respondet. Coppi Barnabæ dicitur: sed initium sumis in die xxv Februarii; adeoque non octava, sed quarta Martii reddi debuerat.

f Ita reddimus ex fide Græci Codicis, & ipsius rei exigentia; quævis Latina omnia MSS. constanter habeant levati.

g Addit MS. Ultrajectinum viginti & amplius cubitis sub terra.

h Græca & Metaphrastes ajunt, desuper impletam jam fossam jussit Diocletianum thronum sibi erigi, ex coquo ludentes spectasse milites, & ita quæ sequuntur verbis Ariano insulasse.

i Clarior Græca, putavit aliquos e palatio adversum se insurgentes insidias collocasse, ut se de medio tollerent.

k Addunt Græci, saccum, & ipsam, ex parte dimidia fuisse impletum, quod infra saccos mediatos nominat.

l Hæc usque tota præcedens oratio Protectorem, quæ etiam est in Græco, abest a MS. Ultrajectino, uti est oratio subsequens Imperatoris ac Theotychi responsum.

m Honoratior, inquit Græca: primus interpret, Metaphrastes.

n Publicari, seu fieri τὸ δημοτικόν, addit partem istam dimidiam postulant Atta Græca.

o Unius solius meminere Græca, Metaphrastes majorem fuisse dicit.

p In Græco est: ubi jacent corpora Philemonis & Apollonii magnorum Christi pugilum, pro quibus Metaphrastes Asclæm & Leonidem habet; addunt deinde Græca: Ecce enim etiam locus sanctificatus est, in quo eorum requiescunt corpora: beatus autem quisquis cum fide legerit confessionem eorum; maxime peccatoribus, ut ne despondeant animum, audientes: quod Philemon, qui primum Choraules & peccator fuerat, a Deo electus sit novissimo horce die. Vos quoque agite & operam date, ut fideles atque Sanctorum participes efficiamini: his dictis recessit Delphin; relatis in litore Sanctorum corporibus.

q Quæ sequuntur hoc modo habentur in Græco: Theodolion, Theodolion. Exspectatus vero gubernator, ac miraculum considerans glorificavit Deum, atque cum gaudio egressus e navi; sessinus Antinorum venit; ea, quæ circa Sanctos gesta erant, civibus nuntiaturus: qui continuo egressi urbe, cum palmis atque coronis acceperunt eos de navi, deducentesque deposuerunt in loco, ubi erant corpora Sanctorum Christi Martyrum Philemonis atque Apollonii, mulæque per ipsos mirabilia, tum curandis ægrotantium corporibus, tum demonibus effugandis perpetrantur, ad gloriam Dei Salvatoris nostri. Agonem porro suum consummarunt Sancti Christi

A Christi Martyres Philemon atque Apollonius, eorumque socii sub Imperio Diocletiani Praefide Thebaidis Ariano. Socios *Aselam & Leonidem intelligit: deinde videntur deesse hoc verbum [Celebratur autem eorum festivitas]* Mensis Phamenoth die vigesima juxta Orientales: secundum Romanos vero mensis Decembris die decima quarta, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor gloria & potestas in secula seculorum. Amen.

COMPENDIUM

Ex MS. Synaxaria Græco Collegii Claramontani Societatis Jesu Parisiis collecto cum Menais Græcis excusis. a

Fuerunt hi b, eorumque socii ex Thebis c Aegyptiis, sub Imperatore Diocletiano & Praefide Thebaidos Ariano, universi numero triginta sex d: qui dum comprehenderentur, unus eorum, Apollonius e nomine, Clericus & Ordine, custodienti ipsos Philemoni Cytharistæ nummum dedit persuasitque, ut sua accipiens vestimenta pro ipso adoraret sacrificaretque idolis. Fecit ut receperat Philemon; sed qui sacrificaturus accedebat, Christum confessus est. Quem cum Praefes non agnosceret: Vocate mihi, inquit Cytharistam Philemonem, ut cantus sui dulcedine inducat ad sacrificandum Christianos. Tum vero agnitus ille iussus est simul cum aliis Christianis torqueri a Praefide. Comprehensus autem etiam Apollonius est, qui fidei Christianæ proficendæ occasio Philemoni fuerat, adductusque ad Praefidem eandem generose predicavit. Postea pedum ejus nervi præcisi sunt, ipseque totum per urbem raptatus f: Philemon vero ex Perlicæ g suspensus ramis sagittis exponitur: sed non tetigerunt eum jacula; quin imo eorum unum ad ipsum Praefidem delatum oculum ei effodit: quem S. Philemon ei

restituit, præmonens ut post mortem suam pulverem de suo sepulcro acciperet, sanum oculum recepturus. Igitur utriusque, Philemonis inquam & Apollonii, præfectus cervicibus, accessit Praefes die postero ad locum, ubi sepulti erant Sancti: sanusque ut sibi prædictum fuerat factus est: eoque & ipse, & ii, qui cum ipso erant, credentes in Christum baptizati sunt. Postmodum ad Imperatorem Diocletianum accersitus ferroque vinctus & lapidem alligatus ad collum, in profundum terræ hiatus defossus est; unde prodigiose ereptum cum suo in lecto collocatum Imperator fuisset intuitus, cum pro mago habuit, iussitque in mare præcipitari, una cum Protectoribus pariter ad Christum conversis. Sancti vero Ariani sacra lipsana ab ipsius ministris collecta sunt, super dorsum delphini intra saccum allata, una cum saccis reliquis Protectorum corpora continentibus; ab iisdemque sepultura mandata b.

a Plinius aliquanto est in his elegiis: ipsi Alerum fore verbis contextum.

b Refertur hoc ad titulum elegi ad hunc modum: *ἀπολλωνίου καὶ φιλέμονος ἁγίων*: hoc tamen Apollonii socios Aler dimissos dicunt in libertatem a Praefide ad Christum conversos.

c Ptolemaeus Diospolis, Jovis civitas magna a numero centum portarum apud antiquos celebris, centum quinquaginta passuum millibus supra Antinonem sita ad orientalem Nilii ripam: Thebaidos tamen nusquam meminerunt Aler.

d Triginta septem habent Menas.

e Menas expressus Leodorem facimus.

f Consentiant Menas: sed Aler supplicii huius sectum iungunt Philemonem.

g Eiusque etiam, oleum garum habent Menas, contra ceterorum omnium consensum.

h Menas scilicet ab Elegio jam prolato, in quo Protectorum fit mentio; alterum habent de iis elegiis, in quo iterum Ariani martyrium refertur, atque in fine dicuntur Alexandria sepulsi, contra expressum Alerum testimonium.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

CYRILLO EPISCOPO, ROGATO, FELICE, ITEM ROGATO, BEROMA SIVE BEATA, HERENIA, FELICITATE, URBANO, SILVANO, MANILO SIVE MAMILLO, DATIANO, JOCUNDO.

Inter hos Martyres Afros dignitate Episcopali eminet S. Cyrillus, quem solum celebrant Martyrologia MSS. Ultrajectinum S. Maria & Trevirense S. Martini: at Trevirense S. Maximini & Florarium socium adiungunt Rogatum, quod idem hoc disticho præstitit Vandelbertus:

Idus octavas Martyr Cyrillus, & una
Consimili retinet venerandus honore Rogatus.

in MS. Bruxellensi S. Gudila loco Cyrilli Catillus Episcopus legitur. In MS. Calendario Cluniacensi fit memoria Rogati, Felicis & Cyrilli, qui Episcopus cum aliis septem traditur in MS. Regina Suecia. Quartus additur in MSS. Tornacensi S. Martini, Atrebatensi & Latiensi: In Africa natale SS. Rogati, Felicis, Urbani & Cyrilli Episcopi. Verum omisis Urbano & Cyrillo hi tres referuntur in MSS. Romanis Vaticano S. Petri, Altempsiano, & Vallicellano, item monasteriorum Cassinensis & S. Cyrilli. In Africa Rogati, Felicis & Felicitatis. In MS. Pragensi fit mentio Rogati, Felicis, Silvani, Manilii. Quos adiungit Cyrillo ita distinguit Netherus: In Africa Rogati & Felicis. Nativitas etiam Cyzilli Episcopi, Silvani & Manili. Qui nullo inter
Tomas I.

posito verbo referuntur in MS. Colonienfi S. Maria ad Gradus. Sex nomina detinet MS. Augustanum, scilicet Rogati, Orbani, Cyrilli, Heronimæ, Heremæ, Felicis. In MS. Labbeano ita exprimuntur: Rogati, Urbani, Cyrilli, Beronix, Erenix, Felicis. Novem hactenus expressis addit alterum Rogatum Rabanus. In Africa, inquit, Rogati, Felicis, item Rogati, Beronix, Heronix, Felicitatis, Orbani, Cyrilli Episcopi, Silvani & Manili. Idem referuntur in Bedæ excuso, sed loco Beronix, Heronix & Manili, legitur, Berx, Heremæ, & Mamilli. In hodierno Martyrologio Romano, in Notis citato Bedæ, loco Berx seu Beronix ponitur cum Galsinio Beatz, & cum eodem & Bedæ excuso Mamilli. Ceterum in genuino Bedæ vacat hic dies. In antiquo nostro codice S. Hieronymi non diu post annum Dec exarato, ista habentur: In Africa Rogati, Felicis, item Rogati, Beronix, Erenix, Felicitatis, Orbani, & Cyrilli Episcopi, Silvani, Manili. In Codice Lucensi ejusdem S. Hieronymi, loco Beronix & Erenix legitur Beromæ & Heronix: In MS. Blumiæno Baromæ & Arsenix, & loco Orbani & Cyrilli unico nomine in Lucensi legitur Orbanilli. In Martyrologio S. Hieronymi Parisi

Beronix,
Heronix,

alim Rogati.

SS

fis

A suis impresso ita explicantur: In Africa Rogatiani, Felicis, item Rogati, Beronix, Eremx, Felicitatis, Urbani, Cyrilli Episcopi, Silvani & Manili, Datiani. **Datum.** Ultimus Datanus deest in aliis codicibus, & loco Rogatiani legendum Rogati, cum alias vox item abundaret, & consentiret alia omnia exemplaria. In MS. Richenoviensi loco Rogati his Rogatz reperitur, & nonnullis **Jocundus** omittis interponitur Jocundus, cujus alibi altum silentium: verba hujus Martyrologii sunt ista: In Africa Rogatz, Felicis, item Rogatz, Jocundi, Beromix, Orbani, Silvani. Denique in MS. Aquisgranensi ista traduntur. In Africa Rogati, Felicis, item Felicis (corrigere item Rogati) Bironx, Heremx, Felicitatis, Urbani, Cyrilli Episcopi, Silvani, Quirilli. Ultimus aut est Manilus sive Mamillus, aut certe Martyr Nicomediensis, alius Quintillus, hoc die relatus. Sunt ergo Martyres Afri, Cyrillus Episcopus, Rogatus geminus, Felix,

Felicitas, & Silvanus, absque ulteriori controversia collocandi. Manilus in septem codicibus antiquis legitur sive Manilius in MS. Pragensi, pro quo Mamillus in excuso sub nomine Beda & inde in Martyrologio Romano. Urbanus in quatuor relatis codicibus Urbanus, & in duplici apographo S. Hieronymi Orfanus legitur. At nomina Beronix & Herenix magis variant, cum loco Beronix, legatur Baromix, Beremix, Beromix, Beronix, Bironix, Heronimix, Berx & Beatz, & loco Herenix etiam reperitur Arenix, Arsenix, Heremix & Eremix. Arturus a monasterio in sacro Gynaceo refert SS. Hereniam & Felicitatem, citatis Beda & Martyrologio Romano, non ausus addere Beram aut Beatam, quae in illis fastis repererant. Ne Datiani & Jocundi memoria pereat, etsi in unico singuli codice reperiantur, aliis adjungimus; hunc ex Rhinoviensi videlicet, istum ex Corbejensi.

DE SS. QUINTILLO EP. ET CAPITULINO MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

Magnus consensus horum Martyrum reperitur in antiquioribus Martyrologiis manu exaratis, quamvis plurimum inter se discrepent in scriptione prioris Sanli, qui in pluribus codicibus Quintillus legitur, aut quod accedit Quintilus, Quintilis, Quintulus, Quintolus: subinde Quintilinus, & contrahitur Quintinus, Quintus. Interim in MS. nostro Martyrologio S. Hieronymi, ante mille propemodum annos exarato, Quirillus scribitur, & assentiuntur antiqua MSS. Richenoviense & Augustanum S. Udalrici. In Aquisgranensi Quintinus traditur Nicomedia passus, & Quirillus sub finem adjectus Martyribus Afri, de quibus mox agemus: quem unum eundemque Martyrem censemus: & hic S. Quintillus seu Quirillus in variis Martyrologiis MSS. solus legitur, nisi etiam fallum in hodierno Martyrologio Romano his verbis: Nicomediae S. Quintilis Episcopi & Martyris. Ubi a Baronio allegatur Beda, seu Martyro-

logium sub nomine Beda excusum. Nam dies hic ingenui. E no Beda exemplari vacat.

2 Socius adjungitur Capitulinus subinde Capitolinus, in quatuor apographis Martyrologii S. Hieronymi, in MSS. Richenoviensi, Corbejensi, Aquisgranensi, Trevirensi S. Maximini, Tornacensi S. Martini, Latienfi, Centulensi, & alio Regina Suecia: item in excusis Notkero, Rabano, & indicato Martyrologio sub Beda nomine eadem ubique phrasi: In Nicomedia Quintilli Episcopi & Capitulini. In Pragensi MS. omisso loco ita legitur: Quintoli Episcopi & Capierali Episcopi. Sed reliquorum constans lectio pravalet. Ita etiam error amanuensis est in Augustano codice, dum Nicomedi loco Nicomediae scribitur. Ceterum Nicomedia illustrium Martyrum palastra, & variorum Imperatorum sedes satis nota, est urbs Bithynia littoralis, ad Aspacenum Propontidis sinum.

DE S. DIONE MARTYRE APUD GRÆCOS.

Graci recolunt hoc die memoriam S. Dionis Martyris, qui gladio percussus vitam finivit. In Menais **C** additur hoc distichon.
 Ἦν δὲ δὲ ἐφ' ἡμῶν οὐ δυνάμει τῶ ἡρώε
 Ἦ δὲ δὲ εἰς οὐρανὸν ἀναβήσας, ὁ δὲ δὲ.

Atrox tyranni dextra te cadat licet,
 Domini coronat dextra te tamen, Dion. **F**
 In MS. Maxarini & alio quodam appellatur Dionysius. Reliqua de loco, tempore aliisque circumstantiis hactenus latent.

DE S. CLEOPATRONIA VIRG.

Apostolici Presbyteri Viventii Acta xiii Januarii dedimus, non qualia vel S. Maxentius Abbas Pülavensis, vel ejus avari propior alius tradidisse litteris rudi & inculto stylo dicitur; sed qualia abolitis ut plurimum, Normannorum praesertim furere, veteribus monumentis, rudi seculo, haud satis apte ad Chronologiam chonographiamque, ex seniorum narratione, paullo ante millesimum a Christi ortu annum describi potuerit. In his mentio fit S. Cleopatronix Virginis, cujus ad viii Martii inscriptionem recentioribus Divorum Fastis nomen est. Nam Hermannus Grevin in addition. ad Usuardum, & Canisius ista eo die habent: S. Cleopatronix, filix Daciani. Philippus Ferrarius in novo SS. Catalogo: Thesalonice in Macedonia S. Cleopatronix Virginis, Daciani filix. Petrus de Natalibus lib. 2 cap. 71 Eupatronam appellat; Vincenzina Bellocensis lib. 23 cap. 99

Cleopatrinam. Qua de ea in citatis S. Viventii actis memorantur, ista fere sunt.

2 Diocletiano imperante, Viventius clero apud Samaritanas ortus genere, a Georgio nobili Cappadoco, cujus illustre martyrium xxiii Aprilis referemus, Antiochia imbutus est Christiana religionis mysteriis. Cumque insigni ardore fidei, morumque honestate excelleret, & esset aliquin liberalibus studiis apprime eruditus, sacerdotio iniciandum, qui rem isthuc Christianam curabant, Antistites censuerunt. Exin majori & industria & auctoritate saluare ubique doctrinam tradere Viventius; ac primum reversus in patriam parentes avitis superstitionibus irrequitos aggreditur, ut a quibus mortalem ipse vitam acceperat, iis aliam conferret vitam beatam ac immortalem: etsi obstinatos nec rationibus ullis moveri faciles, flexit tandem non tam vi argumentorum quam calicis elictis precibus ac lacrymis gratia.

3 Alio

A 3. Alio deinde curat vertis, quo divini Spiritus impelleret afflatus, propere iter tendens, & sacre doctrina ubique scientiam faciens, insigni rerum omnium, quae vulgo jucunda, abstinentia. Exin ab Angelo monitus in somnis est, uti ad Daciiani, qui tunc Asiam Praefes administrabat, properet ades, quae veneretur, profana Deorum simulacra Crucis signo evertas ac conteras, ac filiam ejus infestatione tartari hospitio, quam octodecim jam annis perpassa sit, liberatam, Christo adjuvat: visum enim propicio Numini eam sui recognitione & Sanctorum consortio dignari. Caestri viso excitatus e somno Viventius, quod reliquum erat noctis, fundens precibus gratisque Deo agendis erubuit: ubi diluxis, dedisse in viam: tridui peracto itinere, pervenit Thessalonicam: alii Beilonicam, Galefinius Antiochiam scribit. Hic ut Crucis figuram religiose expressit, corruit illico sanum, Praefidis everta simulacra & cituli. Continuis se tam eo die pectus turbata plebi temere objecit.

4 Postridie, sex quo artificio sive viam Deo monstrante, in pratorium ingressus, cum aliis ad conclave agra puella admittitur: ibi flexis genibus ubertim lacrymans obsecratur Deum, ne quo suo vitio obstrui Divina beneficentia fontes, & paratam virgini salutem retardari patiat. Dein aquam conceptis precibus & signo Crucis consecrat, ac potandam Cleopatra datur: simul demonem increpans, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum edicit, ut illico faceat, finatque liberam eam suo conditori servare. Ille abscedere Sacerdos coactus imperio, exanimem illam humi affligit: quam Viventius efformato Crucis signo incolumem erigit. Perstrabat interea diris ejulatibus demon, atque obsecranti similis deprecabatur, ne in inferorum abyssum se sanctus Sacerdos decurreret, sed pateretur ipsius corripere impij Daciiani corpus. At Viventius, In nomine unigeniti filii Dei, inquit, pro salute nostra immolati, te adjuro, nequissime spiritus, ne cui rerum a Deo creatarum incommodes, sed in ignem tibi sociisque tuis peritum extemplo te des precipitem. Excessit tandem exitialis adversarius, ingenti adstantibus omnibus incusso terrore, atque odoris intolerabili foeditate relicta.

5 Cuncti in benigni Numinis prorupere laudes, ac Viventius his Cleopatram verbis affatur: Electa a Deo Virgo, me Jesus Christus ad te misit, ut salutis tibi viam aperiam, qua possis ad Angelorum pertingere vitam, immensis affluente deliciis, quas capere humana mens nequit, nedum sensus aliquis delibare. Dain ei grande augusta Trinitatis arcam, sacri baptismatis mysterium, trophaum veneranda Crucis, ceteraque Religionis nostra capia exponit. Qua ut illa accurate percipit, fidem professi, baptismo cum aliis fere ducentis expiatur. Tres ipsos menses in eadem urbe moratus Viventius, atque assidue de divinis differens rebus plurimos alios fide imbuit, miraculis praecipue, quae ab eo fiebant, conciliatos: nam nullum prope fuit egrotantis genus, quod non ille divina virtute sanaret, ut passim visum caecis, claudis gressum restitueret, detergeret lepram, demones e possessis corporibus effugaret.

6 Cleopatra vero coram se Dei obsequio devotus, in virtutum exercitationem sedulo incumbens, cunctisque assidue merita benefactorum cumulare, ac primam baptismatis stolam omnis aevi expertem servavit: beat a tergo quatuor, cui & casta preces, & luxa in egentes liberalitas contulere, ut parcam habeat in resurrectione prima. Et nocte

quidam, cum fatigata tantisper se solvendo dedisset, Angelus D. affuit & iussit, ex eo, quem residuum adhuc haberet thesaurum, duo candelabra & reliqua sacratissimorum mysteriorum instrumenta fabricari: quae ipsa deinde ad Romanam urbem Antistitem per Benedictum Episcopum, cuius xxiii O. nobis celebris memoria est, ad Viventium Presbyterum misit, optans ut sibi quoque aliquando fas esset sancti Apostoli Petri sepulcrum coram venerari.

7 Interea Daciannus, quem credibile est urbe abfuisse cum simulacra sunt cum fano everta, inusitatae arabie ad cedem Christianorum baccharat. Benedictus ac Viventius caestri instinctu iussu alio migrare, nec se temere furori impiorum obicere, prius his monitis Cleopatram animant: Castissima Virgo, inquit, Christo devota, magno animo esto: multa tua opera inemerat a religioni dedit manus, & hereditate aditum regni caestis. Nos alio maura, iam messis vocat, nec nostri consilii est, in quas partes gressum tendimus. Transmittendum est mare, cetera Deus diriget. Illa gravi percussa merore, ad eorum sese abiecit pedes, utque extremum sibi benedicant rogat.

8 Cum ab ea discessissent, visum est eis, quod divini operis administras vel Deus autem assignaret vel bona fors obtulerat, accersere. Conducunt ergo quo conventuri sint, ut novam una conscendant. Be Viventius quidem universam quadraginta noctu perduxisse ad mare dicitur, unaque annonam, & cetera, quae opus forent, curasse. Benedictum ad se revocatum Cleopatra rogat ut pallium (materiam, opinor, aut opere pretiosum) secum Romam, ut ante destinatus erat, ad divinarum mysteriorum functiones sacrandum perferat.

9 Inde multis iactari casibus, manifesta Divina Providentia documenta experti in Italiam appellant, ac variis in urbibus hospitia parant, quibus Cleopatra, si id aliquando iter susciperet, profuga fortassis a paterna domo, exciperetur, la vel arcanis quibusdam Formatarum, quas ei discedentes tradiderant, mox curatam, vel qua alia tessera aut signa, quo illa aut agnosceret Christianos iis in locis aut agnosci ab iis posset. Aderat vero iter agentibus istaque curantibus perpetuum Angeli praesidium, an aspectabili specie sese illis videndum praebentis, an instinctu interiore erudientis, an qua alia ratione vota eorum secundantis, non expressit auctor. Cum Romam pervenerunt ad iera venerabundi S. Petri Apostoli sepulcrum, ibique candelabra & cetera Cleopatra, nia dona obtulere.

10 Deinceps quid Cleopatra fallum non dicitur, an paterno iussu aut etiam manu, ut quadam alia ea tempestate, virgines crucidat, an alterius experta tyranni savitiam, an fuga elapsa e crudeli & sacrilega domo, an in laetiora Ecclesia tempora reservata. Nec quis ille Daciannus ejus parens fuerit, an is qui tantum in Hispania invocni sanguinis fudit, an alius, prout est divinare, Petrus Galefinius Decianum vocat. Mentio est Daciiani, ejusdem ut opinor, in S. Georgii actis xxiii Aprilis.

11 Cleopatra, praeter MSS. duo e quibus S. Viventii vitam accipimus, quorum alterum Caestianorum Parisiensium erat, alterum monasterii S. Mariae de Ripatorio, meminere, cum de S. Viventio agunt, Petrus de Natalibus, lib. 2. cap. 71. Galefinius hoc die, Vincentius Bellocensis, lib. 3. cap. 99. Benigne Alombritius.

DE S. PROVINO EPISCOPO

COMENSI IN ITALIA ALPESTRIS.

CIRCA
AN. CCC.
XX. VII.
MARTII.

Ferdinandus Ughehus tomo 5 Italia sacra secundum Episcopum Comensis Ecclesia statuit S. Provinnum cum hoc elogio: S. Provinus, natione Gallus, a S. Ambrosio institutus ac iustus, Comum profectus est, ut laboranti Felici auxilio foret: quo in munere adeo pie se gessit, ut dignis habitus sit, quem communis con-

TOMUS I.

sensus defuncto Praefati subrogaret anno cccxi. Arrianam haeresin, quae Noviocomensis diocesim magna ex parte intecerat, summa vigilantia ac labore profligavit. Requievit in Domino anno xxix sue vigilantissimae administrationis die vii mensis Martii, clarisque miraculis in ecclesia a se constructa ho-

S S 2

notific

A norifice fait exsepens ejus deinde corpus in civitatem
Mediolan. intulerat, cum anno mxcvi inter Comenses ac Mediola-
 nenses grave bellum exarasset, sepulchrumque est in eccle-
 sia, quam hodie de suo nomine S. Provinii appellant. De
 quo verus hymnus in festo S. Abundii ita canit :

Petrus in primordio est Felix Pontifex,

Post quē secundis hostibus Sanctus Provinus clauit.

2. *Hec Ughellus. Similia habet Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ex Breviario Comensi & in dicto hymno, loco secundis hostibus, impressis secundis actibus. Inscripti sunt Martyrologio Romano S. Felix decessor 21 Julii, successores Amantius VIII Aprilis & S. Abundius 11 ejusdem Aprilis. De S. Provino agit praeterea Franciscus Ballarinius parte 2 Chronici Comensis pag. 33, & sepulcrum asserit in co-*

*ecclesia S. Proaspii & se extructa, ad cujus sepulcrum febri
 laborantes pristinam ejus intercessione sepius obtinuerunt
 sanitatem. Addit particulam reliquiarum adservari in ec-
 clesia S. Joannis de Agno, aliam collocatam esse in ecclesia
 S. Joannis de Solduno prope Locarnu. Nicolaus Brasilius
 Episcopus Sarsina hoc cum diffidio ad hunc diem celebrat:*

Pastorem recipit Gallum gens lata Comensis,

A dirá per quem libera peste fuit.

Scriptis Ferrarius S. Provinciam urbem Comensem a peste Arianae hæræsis servavisse : quam pestem videtur Brantius intellexisse. Ferrarius in Catalogo Generali ita habet: Novocomi in Insubria S. Provinii Episcopi. Dicitur antiquis Comum & ab inscriptione Novocomum, Lærio lacui appositum in Alpestri ditione Ducatus Mediolanensis.

D E S A N C T O S E N A N O

EPISCOPO ET ABBATE IN HIBERNIA

AN. 3334
VIN MAR.
751.

Apostoli Hibernorum Patricii non minus illustre apud posteros nomen reddidit prophetarum multitudine praelectionem, quam ejusdem Acta compluribus in locis obscuravit, dum nempe numerum eorum annorum, qui inter praedictionis ipsas eventumque praedictum intercessuri erant, vel ex suo ingenio temere audaces comminiscuntur interpolatores, vel mendose transcribunt negligentes librarii. Ea nos causa coegit Commentario ad Acta Patriciana praevio paragraphum unum inserere de istiusmodi prophetiis, inter quas celebrior una de S. Senano locum habere potuisset, nisi sacius duxissemus, eas, quae ad Sanctos pertinent proprio ministerijusque die pertrahere. Quod igitur Acta hujus Sancti habens praedicantem in Hibernia sua Nigente Patricium Corcehaskensibus, postulantiibus ut suam quoque in regionem praedicaturus veniret, promississe sua ex gente praconem fidei ipsi nasciturum; id velut indubitatum fundamentum accipimus, cum in eo conveniant praecipua, quae de utroque Sancto habemus monumenta: quam multos autem auctores promissi nativitatem effluxurus dixerit annos, magna sententiarum discordia controversitur.

2 Vita Patricii quarto loco edita a Colmano num. 43 in
hunc modum legitur: Beatus autem Apostolus Patricius inter cetera dona spiritus prophetiae plenus fuit, & prophetavit de Sanctis, qui in illis regionibus post ejus obitum forent, & nomina eorum, & tempora in quibus nascituri erant, revelavit; sicut de S. Senano, qui post 21 annos natus est. Colmanus Vitam Tripartitam ejusdem ex Hibernico sermone in Latinum transferens, ita scripsit num. 267. Non venit ista vice beatus Antistites in partes Tuamoniae; sed e vertice montis.... eam prospiciens, benedixit... & Domino revelante plura pronuntiavit de Sanctis ex illa & vicinis partibus nascituris, & tempore quo nascerentur. Et inter alia praedixit S. Senanum Gerrechinnio Dubtachi filio post annos aliquot nascendum, sedemque fixurum in insula quadam deserta & amœna, quae alveo Sinanni fluvii, ubi in sinces Oceani exoneratur, circumdatur; futurumque vicinarum gentium ardentem lucernam magnumque Patronum. Post annos aliquos inquit variis enim Hibernici codices, & ubi unus legis se fiachad anno viginti sex, alii se fischeid quinquaginta viginti habent, ut observant in Notis Colmanus.

3 Quæ omnia argumento nobis sunt nullum determinatæ
annorum numerum a uaticinante Sancto fuisse expressum.
reliquisque fecisse eos, qui proferenda mox ABA conscripserunt,
quod numerum nullum præsumpserint definire:
quem non magnum esse potuisse ex ratione temporum facili
potest constare. Mortuus enim S. Senanus fertur eodem
quo S. David Menevensis anno; hunc autem DCLIV fuisse
defunctum ad Udalrici demonstravimus. Mortuus est au-
tem ante grandeum, quippe quem S. Keranus Cilenen-

sis, non modo ut spirituales patrem confessorumque est
veneratus, ut in his Actis legitur; sed etiam ut Abbatem,
curam hospitum sub eodem agens in Inis-carbensi monaste-
rio, antequam invidia aliorum, inimiam ejus (ut praefer-
rebant) liberalitatem culpantium coactus cedare, primum
in Angina insula monasterium exstrueret, quod ante an-
num DCL factum credimus. Cense si Hibernicam vitam
audimus, quo tempore S. Patricius in praedicando Hi-
bernis Evangelio laborabat, primam hujus lucis usuram
accepit Senanus: ut si aliquis praedictorum numerum ve-
rus est, nullus vero videatur similior, quam qui annos xxvi
exprimit: praedicavit enim in Monachia Patricius post an-
num ccccxl: secundum quem calculum Senanus noster se-
penagenario major obitisset.

4. Neque tantum Carobasensibus nasciturum fidei
præconem prædixisse Patricium; sed eundem sibi in Episco-
patum successurum querentibus discipulis prænuñciasse, *Vita*
metrica, prima loco hic danda, habet: quo argumento moti
nonnulli crediderunt eundem post Patricii mortem ad *Ad-*
metropoleos Ardumachana cathedram fuisse promotum; eoque
trahunt quod ejusdem *Vita* num. 36 Archipontifex nomi-
netur. Hujus sententia Richardus VVichfordus fuit in suo
Salisburyensi Martyrologio, antio editoque Londini 1526,
claris verbis ita locutus ad viii Martii. In Hibernia se-
ditum S. Senani Episcopi, de quo S. Patricius prophetave-
rat, cxx annis antequam nasceretur, prædicens quod ta-
lis vir, talisque nominis & conditionis suo loco esset fu-
turus Hiberniæ Archiepiscopus: & ipse fuit postea talis
sanctitate & miraculis. Eadem fere verba de ipso ad eun-
dem diem habere Martyrologium Carbasie Anglorum
Neoporti tradidit Colganus: sed in utroque pro Senani perpe-
ram ponit Fenani: cum omnes agant de S. Senano illo die, &
nullus sit inter Hibernos Sanctus, qui Fenanus vocetur; nec
etiam Finanus, cujus festum cadat in illum diem.

5 *Eidem sententia Albersus le Grand in suo de Sanctis Americanis opere accedit: persuasusque hunc Inis-carthem sem eundem esse, qui in parochia de Plou-Sau diocesis Leonensis colitur v. l. Martii; et quæ de fundatore suo Inis-carthenfis habebant MSS. cum Plou-savenfisum de suo Patrone traditionibus permiscens, hæc de eo scribit: Divino cultui volens vacare perfectius, sæculo renuntiavit, asceticisque ejusdem propofiti socite adolescentibus aliquot tæpe in solitudinem recepit, cœnobiolumque extruxit, unde post annos ibidem complures in Dei famulatu exactos, a S. Patricio evocatus per omnes ordinum gradus usque ad Presbyterium promotus est: quin etiam sanctissimus Præful finem suum immoere intelligens, convocatis Canonicis suis in memoriam revocavit, quid de Senano sibi esset revelatum divinitus, quidque de eo olim prædixisset, suadens ut successorẽ eum suum in Episcopatum eligerent: cui extrema patris volunta-*

E

val nostro
avviso.

[illegible]

do Arred-
chano por-
mou por-
sage accep-
a PB a fada
F

de Grand,
renforcement
Structure
cave d'habitat

A ti parentes omnes cum in Episcopum, & S. Patricii successorem dignissimum elegerunt. Hac ille, vir utique quam Chronologus melior: qui si de S. Patricii temporibus cognovisset aliquid, cavisset Senanum anno cccclxxx mortuum scribere, quo tempore Senanus adolescentia annos egressus necdum erat.

6 Ceterum, ut is, qui in Armorica colitur, nullo argumento, probatur idem cum Inis-cathensi esse: ita suspicari quis meliori fundamento posset, ejus cultum, qui ab Anglicano Martyrologio ad xix Aprilis in Septemvionali V Vallia cremisicam duxisse vitam dicitur, & circa annum dclx claruisse miraculis, a Britonibus Cambris ad Britannos Armoricos transisse: ut fere communes utrique Sanctos colunt: quapropter de eodem conjunctim ad dictum diem judicavimus nobis esse agendum. Ad Ardmacanum autem primatum quod attinet, quem inter illius administratores S. Benigni vita Hibernica memorat Senchonatum, is Patricio adhuc in vivis degente excessit, non Episcopus sed Episcopi Vicarius. Quem vero ejusdem Ecclesie catalogi habent Senachum, a Benigno Patricii immediato successore decimum, is anno dclx ad celos translatus est, integroque & eo amplius seculo a S. Patricii aetate differt: sic ut de eo non debeamus hic cogitare, quamvis inter Senachum Senanumque nulla esset (quantum ad significationem & originem a senio deductum pertinet) nominum differentia.

7 Quod igitur hoc loco dicitur de successione, aliud nihil est, quam discipulos ad interrogandum motos ex eo, quod S. Patricius prater consuetudinem suam conversa recens genti non ordinaret Episcopum, responsum tulisse honorem istum cuiquam necdum nato reservari: Senano videlicet, cujus Vitam primus, quod scire possumus, patrio carmine conscripsit is, cujus Hibernica Vita meminit translationis Latina, num. 23 S. Colmanus filius Lenini: scripsit autem ante finem seculi sexti si vera de morte illius Quatuor-magistri referunt. Ejus fragmentum testatur Colganus in Hibernico MS. superesse. Hac Vita deficiente damus, quam habemus, impari longe antiquitatis, Latino metro. Extat ea imperfecta in nostro MS. Salmantino codice, circa seculi xii fine aut initium xiii conscripto; plena autem in quodam alio P. Hugonis Vardei MS. ex quibus ad invicem collatis primam vitam Colganus edidit. Auctor anonymus est; sed qui videatur eo vixisse tempore, quo adhuc Ecclesia Inis-cathensis Episcopalem titulum retinebat: propterea quod nu. 12 agens de loco quodam, qui Senano necdum monacho oblatum est, ita loquatur. Qui hodieque terminus, in his dumtaxat partibus, procedit Episcopi Confessoris eximii. Atqui titulus Episcopi post Aidum Hui-beccain, anno mclxxx hunc seculo creptum, nemini additus reperitur.

8 Prima vita alteram, quam miracula postrema indicant post seculum xii scriptam esse, per modum supplementi Colganus addidit ex Hibernico MS. multo prolixiori quidem, sed eatenus tantum Latine reddito, quatenus prior Vita mutila, explenda, explicandaque; sufficeret: quia novitia, inquit, cujusdam imperiti transcriptoris manus inseruit paucula ex propria & erronea inventione, maxime unum, de amicitia & familiaritate inter S. Martinum Turonensem & S. Senanum, & assistentia, qua S. Martinus adstiterit Senano agonizanti. Insuper sane parachronismus: sed qualis in omnibus pene Sanctorum Hibernorum Vitis repertiendus in hac praeteris non offenderet: non magis certe, quam, quem Colganus non animadvertit, in ejusdem cum S. Maidoco Fernensi familiaritate, necdum nato (ut credimus) cum Senanus moreretur. Legerat nempe vel traditione audierat temporum imperitus scriptor, Senanum, priusquam ex Hibernia excederet, moram aliquam traxisse in quadam Lagenia insula Corcagiensis diocesis, ubi praecipua postea sanctitatis fama clarnit modo dictus Episcopus; itemque redeuntem in Hiberniam Turonas divertisse B. Martini visendi causa (quomodo non de vivis tantum, sed & de Sanctorum mortuorum Reliquiis loquimur) forte etiam de S. Martini moribundo apparentis consolatrice praesentia co-

Tomus I.

gnoverat aliquid: ergo promius nihil fuit quam ut integris D seculis diffusa conjungeret auctor, sexendarum patrio more genealogiarum quam temporum digerendorum studiosior: quae aliisque videbis in annotationibus observata.

9 Venio ad hujus Sancti cultum, quem in Hibernicis Martyrologiis omnibus habemus ad primum Martii consignatum, quo mortuus est: eadem tamen potissimum ejus festum celebrari dicunt hoc octavo die, quo corpus post mirabilem aliquot horarum anastasin est sepulchra mandatum in sua Inis-cathensi ecclesia, sita in insula, qua Senani fluvii amplissimum illud quingue circiter mille passuum aestuariū occupat. S. Engussius in suo festilogio; Calendis, inquit, Martii non multū inexorabiles coluntur Senanus, Mainendus, Moyses & David Killmunensis, & addit Maguir in Glossa. Est Senanus de Inis-cathuigh: & hic memoratur dies obitus ejus. Martyrologium Tamlachense Senani Episcopi, Marianus S. Senanus Episcopus de Inis-cathuigh. Kalendarium Casselense ad eundem diem: Senanus de Inis-cathuigh hoc die obiit: ejus festivitas celebratur octavo hujus. Agunt etiam de ipso octavo Martii, non solum Kalendarium Casselense, sed & alii jam citati, inter quos Engussius his verbis: Senanus de Inis-cathuigh, qui ligavit hostem Narachi: quae verba in suo Engussio auctore Cathaldus Maguir ita explicat apud Colganum: Dies sepulchri S. Senani hic memoratur: Senanus autem ligavit bestiam, quae vocabatur Cathach, & a qua insula de Inis-cathuigh denominationem sumpsit: & causa ligationis fuit, quod Narachus faber S. Senani fuerit devoratus a bestia, quem & S. Senanus e ventre bestiae extractum vitam restituit. Et hinc bestia vocatur hostis fabri, & ligator bestiae Senanus. Huic glossae fidem adhibeat qui vult: ego vix dubito quin ex fabulosis Hibernorum traditionibus ejusmodi devoratio restitutaque, Narachi hausta sit: quales enim plures Engussio videam Cathaldum assnere, non possum illius additionibus magnam adhibere fidem, quoties narrans aliquid quod neque in Aulis neque apud alium quemquam invenitur.

10 Nec majoris fortasse ponderis illud elogium est, quod Colganus teste de eo habet S. Cumineus Connerensis, in suo libello de singularibus elogiis & prerogativis Sanctorum Hiberniae: S. Senani elogium speciale sit, quod continuo manserit valetudinarius; & verbum nullum protulerit nisi rectum: triginta infirmitatum species in suo corpore pertulerit; quae fuit haud exigua viri sapientis adversitas. Porro non tantum in Inis-cathensi ecclesia, Virgini Marti consecrata, Sancti corpus religioso colabatur olimficus & memoria ejus in altera Kierragiensis Comitatus ecclesia, ab ipsius nomine Kil-Senan dicta, diocesis Arsfartensis, inquit Albertus: sed idem auctor etiam recentiora narrat miracula, quibus inter circumferentium hereticorum furores suam venerationem reverentiamque, constitisse Sancto, adhuc elapso proxime seculo demonstrat ex memoriis ad se transmissis anno 1629 a R. P. F. Vincensio de Valle-S. Maria, Vicario Provinciali Hiberniae: quae infra in Appendice ad vitam secundam dabimus, ei ad quem vere pertinent S. Senano, prorsusque ab Armorico S. Sane diverso vindicata.

V I T A

Ex MSS. Salmanticensi & Kill-kennienfi

C A P U T I.

S. Senani nativitas a D. Patricio praedicta & mirabilis pueritia.

1 Senanus ex nobilibus procreatur parentibus, Et ab ipsis cunabulis fidelibus Christicolis, Qui magna Dei gratia habebantur in Scotia; Quorum haec sunt vocabula, Ercanus & Coemgella. Hic divino oraculo, tam vita quam vocabulo, Jam praenotatus fuerat, sicut Deus praesceverat: Erat enim tunc temporis vir quidam magni nominis,

Stf 3

Verus

VITA I. S. SENANI EP. ET AB. INIS-CATHENSIS

1262

A Verus quoque Christicola Hiberniensis Insula,
 Patricius vocabulo & Pontifex officio;
 Tam potens eo tempore in sermone & opere,
 Ut servientem idolis doctrina & miraculis
 Momoniensem populum convertisset ad Dominum.
 Post hæc per Dei gratiam & Hy-Conalli provinciam
 Adit, ut ejus incolæ gentiles & idolatras
 Ad cultum veræ fidei revocaret verbo Dei.
 Factum est ergo protinus quod intendit Episcopus;
 Sicque, Deo propitio, salutari initio
 Finem imponit debitum; fit Christi nomen cognitum,
 Et multitudo hominum ingens credens in Dominum,
 In Trinitatis nomine lota perenni flumine,
 Quotidie & merito augebatur & numero.
 Hinc procedente tempore cedebant cuncta prospere;
 Gentilis olim populus servet in Dei laudibus;
 Ora prius gentilia, fanteur Dei magnalia,
 Et, constructis ecclesiis, tam in lignis quam aliis,
 Agunt pro sua debitas conversione gratias.

2 Interea ab incolis Antistes venerabilis
 Interrogatus sapius, quis post eum Episcopus
 Futurus esset; inibi & clam & crebro dicto sibi:
 Patrici Dei famule, præceptor & Apostole,
 Pater bone & patrone, adhuc vivens id expone;
 Quis, quæsumus, te mortuo præponatur gregi tuo?
 Quis enim tunc per ostium intret ovile ovium,
 Nisi tu prius, Domine, designaris ex nomine,
 Quis pro te tam egregio fungatur, Sacerdotio?
 Crebris ergo his precibus respondit tunc Episcopus:
 Quod a me, inquit, quæritis Dei esse noveritis;
 Quia a Patre luminum est omne datum optimum.
 Nasceretur vobis parvulus futurus Dei famulus,
 Qui & Senanus nomine in meo stabit ordine,
 Mihi Deo propitio succedens Episcopo.
 His contenti discipuli, varique suo creduli,
 Cito nasci desiderant, de quo tanta audierant.

3 Cum plenitudo temporis, juxta fidem promissoris,
 Venisset, puer editus, omni virtutum præditus
 Prærogativa claruit, sicut in ipso patuit
 Nativitatis tempore: quo in manu puerperæ
 Cum lignum esset aridum, confestim factum floridum,
 Palam dabat intelligi indicio mirabili,
 Quod post in domo Domini florens, ut cedrus Libani,
 Redoleret virtutibus qui nascebatur parvulus.

C Parentes autem pueri ditati prole nobili,
 Religiosi admodum, exortum recens parvulum
 Tulerunt ad ecclesiam, ut per divinam gratiam
 Baptismi tinctus flumine originali crimine,
 Et (si esset) actuali potuisset expiari.

Beatus puer itaque, accepto in baptismo
 Trinitatis signaculo, insignitur vocabulo,
 Quod ortus sui præscius sanctus Præsul Patricius
 Longe ante prædixerat, cum nondum natus fuerat.

4 Ablactatus ergo puer proficiebat jugiter
 Et ætate & gratia juxta sui præsentia.
 Nec minorem parentibus vel amicis fidelibus
 Auctor bonorum omnium risum fecit & gaudium
 In ortu hujus filii, quam olim Saræ sterili
 Vel Abrahæ jam vetulo de nato illis parvulo:
 Quorum certe per omnia comparanda sunt gaudia;
 Quia cæsi de Virgine, quæ de illius semine
 Deo volente prodiit, Salvator nasci voluit;
 Hic ipsum Dei filium in cordibus fidelium,
 Quanta virtute valuit, parturire non desit.

Hinc suis auditoribus Paulus ait Apostolus:
 Mei vos estis filii per fidem Evangelii;
 Quos, dum eos instituit, per verbum Christo genuit.

Cæpit ergo & corpore puer & fide crescere;
 Eique cum innumeris virtutum beneficiis,
 Quas Deus illi dederat, familiaris fuerat
 Salubris abstinencia in ipsa pueritia.

Quadam die suam sane matrem puer sanctus mane
 Videns mora comedere, cepit eam arguere:
 Comestionis, inquiens, certum tempus omnipotens,
 Ac certum abstinencie præordinavit; utique
 Volens omnes reficere opportuno in tempore.

Eodem quoque tempore proficiscentes peregre
 Seque credentes alteri loco, parentes pueri
 Mutant habitaculum secum habentes parvulum:
 Cumq; ad locum tenderent, quo deinceps consisterent,
 Parentes & familia struentes ædificia,
 Et quæque apta usibus præparabant attentius.
 Sed occupatis omnibus in construendis mœnibus,
 Senanus venerabilis nullum ferebat aliis
 Laboris adjutorium, vel pro defectu virium,
 Vel quia tunc attentius immorabatur precibus,
 Quibus Deum assidue non cessabat invocare.
 Tunc cepit mater pueri vehementer indignari,
 Quod illis laborantibus ægre favebat parvulus;
 A qua & verbis asperis correptus venerabilis
 Puer, confusus abiit stensque Deum expetiit,
 Ut ipse sibi solitum conferret adjutorium:

Nulla mora intererat, cum ecce Deus aderat,
 Atque eodem tempore allata sunt in aere
 Diversa utensilia de villa illa alia,
 Quæ in diversis usibus forent apta parentibus,
 Statim ergo conticuit & ad parentes rediit;
 Aguntque grates pariter ob hæc acta feliciter,
 Hic tempestate alia cum matre & familia
 Quoddam castellum adit, in quo manere voluit:
 Sed inhumani homines, nec digni qui hos hospites
 Reciperent hospitio, cum ira & supplicio
 A suis eos ædibus expulerunt quantocius:
 Cæpitque mater parvuli confestim incredibili
 Fatigari tristitia, pro illata injuria,
 Tantum ut pene corpore defecisset præ dolore.
 Unde puer, piissimæ matri compassus intime,
 Lam in quantum valuit mox consolari studuit;
 Dicens, ultorem Dominum esse malorum omnium,
 Quæ sine causa perferunt, qui ad illum se conferunt.
 Quam vocem plaga subsequens tam jumenta quam ho-

mines,
 Et quæcumque mobilia, ipsaque urbis mœnia
 A fundamentis subruit: sicque locus dispersit,
 Ut nihil esset reliqui de tota suppellectili.
 Submersis ergo omnibus jumentis & hominibus,
 Ipsisque ædificiis absque ullis induciis
 Sanctorum ob injuriam delet horum memoriam.
 Ego juxta hoc æstimo, quod meriti sunt in cremo,
 Sub Moyse & Aaron, Chore Daathan & Abyron
 Cum magna parte populi & tota suppellectili.
 Nec est illi dissimile, quod factum est sub Josue
 Duce Israelitico in muris urbis Jericho;
 Quos quidem manus hominis nullis impexit machinis,
 Sed Deus illos subruit potestate, qua voluit.
 Tubis enim sonantibus patet et liber intrantibus
 Ingressus per circuitum, qui facientes impetum
 Absque ullo obstaculo intrant, perempto populo.

7 Adit puer interea cum matre maris litora,
 Transire volens alio requisito navigio:
 Quo non invento, protinus Deum exorat parvulus,
 Ut juxta morem solitum, sibi præberet transitum;
 Cujus orbem potentia fundavit supra maria.
 Hæc oranti puerulo, cujus rudi pectusculo
 Jam plena fides inerat, qui invocatus fuerat
 Deus clementer affuit, ac sublevatum posuit
 Eum in parte alia cum matre & familia.
 Et hæc quoque sunt aliis conferenda miraculis,
 Quæ a Deo prioribus constat acta temporibus,
 Dum sub præfatis Ducibus Israelitis, omnibus
 Percussis metu hostium, mare rubrum sit pervium,
 Nisi quod ille populus laborat jens pedibus;

Ac

miracul
 dum in
 translatione
 domus
 apostolicæ

E

Strophæ,
 quæ sunt
 maris exiles
 juxta eas,

funditus
 subvertitur

F

negotio
 utque nati
 fuerunt
 cum suis
 miraculosis
 locutionibus

¶ At vero puer inclutus est repente transpositus.

g g Tua, Patris dextera, tua, Inquit, hæc opera,
O Patris Sapiencia: tibi honor & gloria,
Et hæc & his similia, qui facis mirabilia.

a Reliquam ejusdem Sancti genealogiam exhibet Vita sequens,
in qua pariter nomen Erginus seu Ergindus scribitur.

b Patricii ingressus in Hiberniam adscribendus est anno Christi
cccccxxxii tendenti ad finem, ut infra ostendatur: quibus autem
annis præfite in Memento prædicari non est promptum definire.

c Regio sita ad Australem ripam Sinanni fluminis, hodie Co-
nallaba, inquit Colganus ad Vitam S. Ite xv Jan. Mercatori in
tabulis Conilangh scribitur.

d Non igitur de successore ejus in universali totius Hiberniæ cu-
ra inquirunt: sed de eo qui sunt effectus propria futurus Episcopus
refutationis non indigeant, qui Senanum hunc Patricio volens in
Ardmochano Primatu successisse, de quo vide plura in Commentariis.

e Ita Codex Kil-kennienfis, pro quo in Salmanticensi legitur
vel quocumque actuali: utrumque parum apte; cum recent no-
tus infans actualis peccati amissionem incipiat: sed totam baptis-
mum virtutem voluit auferre exprimere.

f Kil-kennienfis codex: Ob injuriam Sanctorum dolet memo-
riam horum.

h Idem Codex Tua operis dextera: Vardans correxit Dex-
teram tuam opera.

CAPUT II.

A seculari militia ad monasticam transit SS. Cassidi
& Natalis discipulus.

Secundum mi-
seria adfuerit
hæc.

S E Voluto jam teneræ puer ætatis tempore,
Omni suum custodia cor in adolescentia
Servavit, ex hoc utique sciens vitam procedere.
Vitabat quæque noxia in via illa lubrica,
Qua omne genus hominum, juxta Patrem Hieronymum
Et si lapsus evaserit labi se posse noverit.
Extemplo a parentibus puer Regis obreutibus,
Licet invitus, sistitur ac frustra contra nititur,
Mox obligatus regis sacramento militiæ:
Nec fuit summæ gratiæ, ut tantæ innocentie
Virum in bello dederat, quem in pace servaverat.
Nam in ipsa militia cum summa diligentia
Illud gerebat operis, ut quæ fuissent Cæsaris,
Illi libens impenderet, & Deo sua redderet:
Sicque a labe criminum, quibus id genus hominum
Implicare se assolet, hic se immunem exhibet.

hostibusque
insequenti-
bus

9 Illis ergo temporibus bellum indixit hostibus
Rex, & collectis copiis armis eos & monitis,
Sicut moris est Regibus, instruxit diligentius.
In hoc autem exercitu Senanus, miles habitu,
Mente vero jam monachus, hosti perrexit obviis.
Tandem commisso prælio, iusto Dei judicio,
Vehementer exterritus Rex terga dedit hostibus;
Ex omni vero populo a nece vel periculo
Solutus immunis fuerat, qui fuga labi poterat.
Unde, relictis sociis vel occisis vel sauciis,
Senanus fugam iniecit & castrum quoddam adiecit:
Cumque sederet inibi juxta acervum tritici,
Sequentes vestigio, qui victores in prælio
Deo volente fuerant, quærent eos qui fugerant.
Vident acervum eminens totum flammantem ignibus:
Sed ignis, qui apparuit, luxit tantum; non nocuit;

flamma
prodigiosa
significandi-
bus

¶ Ut videbatur fieri in rubo illo veteri,
Ex quo Moyses a Domino, cum fuisset in eremo,
De liberandis filiis Israel & Egyptiis
Disperdendis, audierat quidquid post hæc evenerat.
Sed hoc Senano contigit fortasse, quia debuit,
Ut ipse, veri luminis viam monstrare plurimis,
Qui sedebant in tenebris victi in domo carceris.

quæ quæ
ejus jactat

10 Accedunt ergo propius, scire volentes certius
Quæ tanta essent opera, quibus confusa viscera?
Quid hoc esset miraculi, quo repercussus oculi?
Quale esset incendium, quo non exarsit triticum?
Cumque multo intueo acervum in circuitu
Considerarent milites (nam erat ignis species)

Demirabantur nimium non incendens incendium.
Sedeus enim in medio inventus est incendio
Senanus Dei famulus, qui illuc venit pavidus.
Qui cum enuocarent, & quis esset inquirerent,
Hic, si mori timuit mentiri tamen noluit;
Sed malebat oppetere mortem quam falsum dicere.
Tironem enim regis se fuisse militiæ
Dixit, & metu hostium illuc venisse profugum.
Videntes autem milites, quod sancti viri facies
Resplenderet ut Angeli, utriusque miraculi
Novitate perterriti, sic pepercerunt militi.

11 Hic dimissus ab hostibus fidelis Christi famulus
Domum adit convivii, quod parabatur Principi:
Cumque servi propediem superventurum Principem
Operirentur, regio præparato convivio;
Petens, ut decet pauperem, ut egenum & humilem
Pro Divino imperio reciperent hospitio;
Mox est ab ipsa regia repulsus cum injuria;
In augmentum miseriæ pugno percussus impie.
Sed egit Deo gratias, donec Pater-familias
Supervenisset vespere, præfixo cœnæ tempore.
Adveniente denique domum præfato Principe,
Convivium instruitur; mensa cum pane ponitur:
Itur dein a famulis pro deferendis epulis,
Quarum, ut dixi varia erat & ingens copia.
Sed ecce vasa omnia sic sunt inventa vacua,
Ut parum quid in singulis, plus poniendis famulis
Quam cœnaturo Principi, remaneret residui.
Quotquot enim ex famulis gustaverunt ex epulis,
Cœperunt omnes pariter insanire sollemniter.

D
EX MSS.
SALMAN.
KILKEN.
liber de amb-
rosio

Ex MSS.
SALMAN.
KILKEN.
liber de amb-
rosio

culpa pueri
sequitur
E

sed repug-
nat, jamdudum

sed laudat
propter omnia
refugit
F

12 Qua ciborum penuria & servorum vesania,
Instinctu sancti Spiritus interius commonitus
Princeps, cœpit inquirere, eo illic tempore
Peregrinorum quisquam pertulisset injuriam?
Si frustra quisquam pauperum peti videret hospitium?
Ad hæc ministri inquiunt, peccata nostra exigunt
(Nam facere compellimur) hoc malum quo percellimur:
Advenit pauper hodie, petens in Dei nomine
Se recipi hospitio, quem expulsus continuo
Nos fecimus recedere, dantes pugnum pro munere.
Quibus Princeps piissimus: Abite, inquit, ocyus,
Et euntem inquirete, inventumque reducite:
Et, velit nolit, redeat, ut hoc vobis indulgeat.
Ac sic nobiscum pariter epuletur alacriter.
Illi jussis obediunt, ad requirendum exeunt;
Requisitum inveniunt; inventum secum faciunt
Reverti ad convivium, juxta Ducis imperium.
At ille honorifice jam reductus, suscipit prece,
Mensis ciborum copiam, reis concedens veniam.
Sic demum pleno gaudio adscitus est convivio.
Præterea Dux populi, pro virtute miraculi,
Sancto viro continuo, possidendum perpetuo
Id ipsum offert prædium, quo factum est prodigium:
Qui hodieque terminus in his dumtaxat partibus
Procedit Episcopii, & Confessoris eximii.

Professione
vita defici-
unt

13 Tanta ergo & talia, per illum mirabilia
Adhuc in mundo positum; patravit Pater luminum.
Sed agnitis miraculis, quæ sub multorum oculis
In seculari habitu divino egit spiritu.
Siquis scire voluerit, qualis ejus jam fuerit
Conversus conversatio, sequens declarat lectio.
Nam vir præclaræ indolis in conditoris oculis
Se invenisse gratiam per tantam efficaciam
Miraculorum sentiens, jamque sibi proficiens,
Ne tantæ tam egregiæ ingratus esset gratiæ,
Habeat hoc propositum, ut mundi mutans habitum,
Christi se in cœnobio manciparet servitio:
Qui valedicens omnibus amicis & parentibus
Venit ad Sanctum Cassidum, ut sanctitatis habitum
Ab eodem susciperet atque securus viveret,
Nulla apud aliam nisi sola celestia.

Vir

A Vir namque Dei Cassidus cum explorasset cautius
 Ex Deo esse spiritum, dans sanctitatis habitum,
 Secum illum retinuit ac disciplinis imbuere,
 Quæ vitæ sunt monasticæ omnino necessariæ.
 Per ejus & industriam, litterarum notitiam
 Tantam in brevi percipit, ut nihil subterfugerit
 Ejus capax ingenium litterarum vel artium,
 Quas Magistri Ecclesiæ vel secularis scientiæ
 Ministrant auditoribus: nam doctor erat Chori.
 Cujus ex magisterio cordis gazophylacio
 Nova credens & vetera, post præfinita tempora
 In auditorum auribus proferebat pro viribus.
 Cumque tantam scientiam, quæ generet jactantiam,
 Edificaret caritas & condiret humilitas;
 Univerfa, quæ legerat vel auditu perceperat,
 Sic satagebat opere implere omni tempore,
 Ut prædicans fidelibus non esset ipse reprobus.

14 In visione igitur hoc Abbati præcipitur:
 Abbati, inquam, Cassido hoc jubetur a Domino,
 Ut Senanum novitium ad Abbatem eximium
 Mittat, Natalum nomine, ut sub ejus regimine
 Disciplinis & artibus instrueretur plenius.
 Fuit enim tunc temporis fama Natali celebris,
 Cum ingens congregatio in ejus contubernio,
 Quinquaginta videlicet & centum Fratrum degeret.
 Sed ut Senanus comperit, quod Deus illum juberet
 Mitti ad locum alium, putat grave dispendium,
 Si vel Abbatem deferat vel locum quem elegerat.

B Major autem tristitia de Abbatis absentia
 Cordi ejus oboritur; sed tamen proficiscitur,
 Nec obedire distulit, dum meliorem recollit
 Esse obedientiam quam holocausti victimam.
 Advenientem utique Natalus honorifice
 Suscepit hunc novitium in suum contubernium;
 Plenum jam Dei spiritu, tametsi rudem habitu.
 In cujus magisterio, quo pietatis studio,
 Quanta obedientia, qua virtutum instantia,
 Deo dante, clauerit, nec explicari poterit
 A magnis oratoribus, nedum a nobis rudibus.

15 Qui ad Patris imperium cultus effectus pecorum,
 Cum quadam die precibus incumberat attentius,
 Vidit matrum uberibus jam imminentes vitulos;
 Quos pastor fidelissimus, ut lac servaret Fratribus,
 Intermittens cæptam precem, segregavit ab invicem:
 Nam figens humi baculum in signum vel obstaculum,
 Rursus incumbit precibus, nec potuerunt amplius
 Dici toto tempore ad invicem accedere,
 Per viri Dei baculum disjuncti ab alterutrum.

C Qui ex eo quod accidit nomen quoque obtinuit,
 Divisionis baculus appellatus ab omnibus;
 Hodieque ab incolis habetur honorabilis,
 Et per Senani merita sunt in eo, solita
 Omnipotentis gratia, per plura beneficia

a Additur in omnibus MSS. quam quidquam falsum dicere.
 velut abundans omistere malimus.

b MS. Salmant. quam quidquam falsum dicere.

c De famulorum insania nihil habet sequens Vita; nec ea sane
 verosimilis est, cum quærenti causam Dominus tam apte respon-
 deant infra.

d Hinc aliquid de aetate auctoris collegimus in Commentario:
 non tamen certo, quia alia lxxvii habet; Procebat Episcopi.

e Ex hinc usque ad uv. 32. desunt omnia nostro Salmanticensi
 codici.

d Rhythmi & commodi sensus defectus facit ut suspicemur alii
 breviter corruptum hic aliquid, & pro Chori forte legendum omni-
 bus; Colganus hoc loco arbitratur deesse quiddam.

C A P U T III.

Miracula sub magistro Natali patrata.

16 Tem eodem tempore a Natalo præceptore
 Senanus sibi creditum molendi ministerium
 Adimplevit humiliter, die & nocte patiter
 Hymnis, orationibus & Psalmo dñz deditus,

Sed mirante Præposito Senanum more solito;
 Præsertim noctis tempore candelas non expetere;
 Ut expetebant alii, cum vice sua singuli
 Eiusdem ministerii deberent opus exequi;
 Missus ab eo nuncius intropexit incautus
 Per fenestram ædiculæ, videns hujus Christicolæ
 Sinistræ manus digito a in modum lucis fulgidos;
 Ipsumque noctis tempore stare, orare, molere,
 Et in cunctis operibus his uti luminaribus;
 Et quemdam pulchrum corpore virum molæ assistere.
 Sed hoc Senanus, cognito, ait Patri continuo:
 Quia vidisti illicita, pœna plecteris debita,
 Et, qui hæc vidit, oculum cito dolebis erutum:
 Nam agrue excaberis quando claustrum intraveris.
 Quo post triste colloquium reverso ad Præpositum,
 Grus, qui illic adfuerat, ut Senanus prædixerat,
 Fecit in eum impetum, eique evulsit oculum.

17 Statim autem Præpositus a quo directus nuntius
 Ad explorandum fuerat, comperto quod acciderat,
 Cum exultu affuit; qui Fratribus exposuit
 Vel quid in mola viderat, vel quid Senanus dixerat.
 Qui advoluti protinus Patris Natali pedibus,
 Confitentur, quid fecerint, quid pro facto receperint;
 Rogantes ut subveniat, & hic visum recipiat.

E Sed Natalus hæc audiens, objurgat eos, inquiens:
 Ut quid pusillæ fidei tentastis Sanctum Dei?
 Item ad eum pariter, exorantes humiliter,
 Ut destitutum lumine in Dei sanet nomine.

Illi Senanum adeunt, se peccasse confessi sunt,
 Dicentes: Stulte egimus, iniquitatem fecimus;
 Sed pœnitere venimus, dimitte quod peccavimus.
 Ignosce hoc piaculum, ut decet Dei famulum,
 Audi patris imperium, confer nobis auxilium;
 Juber Natalus erutum ut cæco reddas oculum.
 Tum monachorum precibus, & Patris jussionibus,
 Senanus sumens oculum posuit in locum pristinum,
 Et signans Patris faciem, reddit eum incolamem.

18 Per idem tēpus Conmacus, Cyrillus & Hilarius b,
 Tres fratres, pares opere prædas solebant agere,
 Et sub noctis silentio intrare latrocinio.

Cumque ad molam pergerent, ut vi frumenta tollerent,
 Stantes observant de foris quid agat intus operis:
 Videntque per ostiolum scribentem Dei famulum,
 Sedentem solitarium, nullumque adesse alium:
 Sed juvenem pulcherrimum astantem molæ proximum.
 Quem ut viderunt, protinus obligati solotenus,
 Permanserunt immobiles, tota nocte pervigiles:
 Primo autem diluculo, recedente jam Angelo,
 Dum se solutos sentiunt, molendinum introeunt;
 Solum illic inveniunt Senanum, cui inquirunt:
 Ubi est ille juvenis, qui tecum fuit? dic nobis,
 Quem tibi noctis tempore videbamus assistere.

F Respondit Dei famulus: Fuit, inquit, Angelus
 Totius noctis spatio in meo contubernio,
 Quique hæc audientes habitaculum intrantes,
 Et recolentes pariter se fixos immobiliter
 Noctē tota præ soribus, statim compuncti cordibus
 Procul arma projiciunt, ad pedes Sancti corrunt,
 Confitentur perfidiam & deprecantur veniam:
 Seque spondent sancto viro adhærere de cetero.
 Si modo ejus precibus a peccatorum nexibus
 Expediti & liberi possent quandoque fieri.

19 Ille gavissus admodum benedicebat Dominum;
 Atque assumptis protinus illis latronibus,
 Natalum patrem adlit: qui hi essent, exposuit;
 Qui fuissent non tacuit; cur venissent innotuit.
 Nam in sancto proposito proposuerant Domino
 Sub ejus magisterio deservire de reliquo.
 Gaudet Natalus etiam & multam agit gratiam:
 Comam quisque deposuit, & cultum novum induit,
 Quos ordine monastico instruxit pater illico;

Qui

A Qui in vita monastica, ut columnæ in fabrica,
Vita, fide, & opere sic coeperunt præminere,
Ut exhiberent ceteris exemplum boni operis.
Sic de inferni sancibus exceptis tribus Fratribus,
Christus magnum miraculum fecit per suum famulum,
Cujus forti potentia nihil est impossibile.

10 Abbas Natalus siquidem Senanum habens comitē,
Cum quodam forte tempore iter cepisset agere;
Postquam ad locum venerat cujus nomen Ceallaraacht ē,
Occurrit dux Provincia cum obsequentium agmine,
Qui stebant ejus filium, quem efferebant mortuum.
Princeps autem recognitum Abbatem famulissimum
Salutans honorifice, gavisus est magnifice;
Sperans ejus auxilio vitam conferri filio;
Moxque defunctum afferens, adjuravit eum, dicens:
Te per Patrem & Filium, per sanctum quoque Spiritum
Rogo, Pater, nos adjuva, Trinum & unum invoca,
Atque virtute solita natum meum resuscita.

Qui dum verba finierat, agre ferens quod dixerat,
Hoc responsum reddidit; Heros, quid nostros humeros
Gravare visoneribus, quæ portare non possumus;
Nam scias procul dubio, quia solis a Domino
Concessum est Apostolis suscitare a mortuis.
Cum ergo tantis patribus vita, fide & moribus
Nos longe sumus dispares, ne vel roges vel imperes,
Quod consistemus libere nos non posse concedere.

21 Sic repulsus, instantius Princeps rogat & populus
Natalum Dei famulum, ut suscitaret parvulum,
Dicens illi cum lachrymis: Quid, Pater, tempus redimisti
Qui quod gratis acciperis, gratis dare præciperis?
Deus enim, ut legitur, credentes consolabitur
In cunctis suis famulis, non in solis Apostolis;
Nec est ulla coram eo personarum acceptio:
Sed is in omni populo acceptus est altissimo,
Et ejus habet gratiam, qui sequitur iustitiam.
Esto solis Apostolis sic hæc virtus possibilis,
Scit omnis certe populus, quod & tu sis Apostolus,
Cujus sancta est in cælis conversatio cum Angelis.

Non poterat diutius tantis reniti precibus,
Nec de suis, sed potius de Senani virtutibus,
Fiduciam concipiens, affatur eos inquit:
Ite, deferre mortuum hunc ad Senanum Monachum,
Ut tandem ejus meritis impetretis quod queritis.
Cujus audito nomine: Quis, inquit, est Dominus?
Vel quanta sunt, vel qualia illius viri merita,
C Ut impetrare valeat, quod fides nostra postulat?
Noster est, ait, monachus multa virtute præditus,
Cui istud, ut credimus, non negabit Altissimus.

22 Coram Senano igitur defuncti corpus ponitur.
Adest Pater & populus, importunis clamoribus
Supplices Dei servo, ut oraret pro mortuo.
Ille renitens valide, cepit eos repellere,
Sese negans idoneum ad suscitandum mortuum.
Illi e contra valida rationum obstacula
Reluctanti obijciunt: Jussit hoc Abbas, inquit,
Christi hoc amor exigit, pater hoc mærens expetit:
Qua ratione poteris non præstare, quod peteris.
Videres virum inclytum jam in incerto positum,
Cum nesciret quid ageret, quam in partem se verteret:
Negare sed non poterat, quia Natalus jussit,
Cum nolle acquiescere scelus sit Idolatriæ.
Pateret? sed præsumere tantum de Dei munere,
Non sui esse meriti æstimabat homo Dei.
Verum Abbatis valido obligatus imperio,
Sciens quoque & recolens, quod promissit Christus, dicens:
Quicquid orantes petitis, si creditis, accipitis:
Vel si quis monti, Tollere, dicat, & mari mergere,
Et ex corde crediderit, fiet quodcumque dixerit.
Hæc, inquam, & similia tunc habens in memoria,
Fide plenus, & ideo confusus est in Domino,
Fundens precem hujusmodi in conspectu Altissimi:

Pater noster, qui in cælis habitare dignosceris,
Sanctificetur omnibus nomen tuum in gentibus,
Et sciat omnis populus, quia tu es solus Dominus,
Pater, plasmator hominis, in laudem tui nominis
Redde in hoc corpusculum, quem abstulisti spiritum.
Dixit, & dicto citius, qui ferebatur mortuus
Puer recepit animam & sanitatem pristinam,
Vivumque & incolumem, quem fulerat exanimem.

a Verosimilius videtur quod est in Vita sequenti, unam eandem
tam ei miraculo, per totam hebdomadam successisse: utramque enim
manum ferme exigunt omnia Molendini officia. Hic autem suppo-
nitur, dextra opus facienti sinistram pro lucerna fuisse: quod ad 6
Martii videbimus de S. Piviano dici. Abest ad eandem Vita sequens
de oculo curia exploratoris a quo eruit narratio: cui similis
in Vita S. Vincentii, 22 Martii: sed circumstantiis minus vo-
possimilibus nulla.

b Quiaam bi fuit quævis Colganus, nec invenit: quod tamen
non est mirandum: unde enim probatur eos in Santhornum relatos
numerus post mortem suam esse? Bistoreligia viarum.

c Rectius Ceallaraacht: est enim indubie locus ille, qui in se-
quenti Vita integre scribitur Kell-mor-drade thire.

d In MSS. est vel qualia sunt vel quanta.

e Desunt hic aliqua, & forte non pauca, quæ in sequenti Vita
intelligi poterunt: quomodo scilicet manumissus ab Abbate, ut sibi
monasterium & discipulos formaret, post Romanam peregrinatio-
nem rediit in patriam, & varia condita oratoria, tandem
pulsus ex Imo-Caragh bestia, in eadem confederis.

CAPUT IV.

Sancto injuriis severe puniti, S. Kanneræ mors.

23 D Um huc geruntur, præpotens Provinciae Rex
audiens.

Quod ex eadem insula repulsa esset bestia,
Et quod Pastor Ecclesiæ vellet ibi consistere;
Ira commotus animi, præcepit eos ejici.
Alieni namque avidus Rex, suis locum usibus,
Vindicare disposuit, quem vir Dei obtinuit.
Habebat autem Pontifex duos germanos milites,
Qui Regis in obsequio astabant in Palatio.
Eis Rex imperaverat, ut Senano denuntient,
Ne, cum suis ulterius construat in his sedibus.
Sed & minatus fuerat, quanto terrore poterat,
Quod domus beneficia simul cum sua gratia,
Hoc infecto negotio, amitterent cum vitio.
Qui spe & metu pariter instigati, celeriter
Ad virum Dei veniunt, & verba Regis referunt.
Beatus præsul denique reluctatur deinceps;
Dicens locum per Angelum juri suo contraditum:
Nam verbis eos talibus affatur, ac similibus:
Nec vos nec Regem timeo, nec de hoc loco pæeo,
Sed hic Christo propitio cursum meum perficio.
Fratres in fratrem sæviunt, & detrahere incipiunt;
Ut qui sponte noluerat, locum invitus deferat,
O quam triste spectaculum.....

Inter manus trahentium collabatur corpusculum,
Quod fame, siti, frigore multo afflixit tempore.

24 Post illata supplicia motus misericordia,
Ait alter ad alterum; Peccavimus in fratrem nostrum,
Male nos & inhumane operati sumus plane:
Erga Deum quidem male, erga fratrem inhumane;
Quem sic de suis sedibus sine causa expellimus.
Ut hæc verba finierat is, cui mens sana inerat;
Is, cui mens longe alia, persecutus est talia:
Malum quidem est (fareor) sed ira Regis gravior;
Quem præstat non offendere, quam fratrem non expellere.
Vide ergo quid eligas, utrum ut hunc ejicias,
an tu cum ipso pereas,
Ego sic illi consulam, ne mihi damna inferam.
Sic exorto dissidio arrepto alter gladio,
Qui istum, inquit, læserit, aut me cum ipso perimet,
Aut ego illum perimam, dummodo fratrem eruiam.
Sic illis altercantibus, videres luce clarius

Quam

D
UX MSS.
SALMAN-
TIMO ET
KILKEN.
viam mor-
tuo reddidit.

Miss ad cū
expellendum
fratres suos.

viam ipsi sa-
piunt.

cujus om-
nium
periculis.

alter enim
pocum ipse

A Quam dispar esset animus in his duobus fratribus;
Nam uno Christi gratia converso a perfidia,
Cum multis exhortantibus alter perstaret perfidus,
Quia Christo non credidit, cum re & vitam perdidit.
25 Cum audit tristem nuntium Rex de adventu mi-
litum,

Neque Deum reveritus nec compassus hominibus,
Inurias exaggerat, quas Sanctis Dei fecerat:
Jobet equos ad pascua duci in ipsa insula,
Agens id modis omnibus, ut exiret Episcopus.
Sed nihil contra Dominum humanum est consilium,
Nec virtus ulla destruit id quod Deus instituit.
Terra enim aperuit os suum, & absorbuic
Caballos, quos direxerat, & nec unus supererat.
Sed peccato adjiciens peccatum Rex insipiens,
Contra inermes homines armatos ducit milites,
Ac perse adit insulam terrens virum Christicolam.
Mansit tamen immobilis vir Dei cum discipulis;
Nec deterreri potuit, qui spem in Deo posuit:
Morque beatus Pontifex Regem oburgat, inquit:

B Nec Deum quidem tu times, nec revereis homines.
Cui respondens Rex crudelis; Quid hæc, inquit, per-
sequeris:

Cum te nec Deum timeam plus quam calvam oviculam?
Quæ ægre ferens Pontifex protestatur Regi dicens:
Qui te instanti spiritu ovi æquali Dominum,
Ovis calva sit citius causa tui interitus.
Sic minis & terroribus & non blandis sermonibus
Princeps nequiquam habitis, Patrem minatur capitis,
Si cum die crastina inveniret in insula.

26 His ita gestis abiit, via, qua venit, rediit;
Regique ac militibus grex tonsarum sit obviis.
Grex ergo facto impetu, disturbato exercitu,
Regem a suis separat, ut luat quod peccaverat.
Equis audit talia? Regem petit ovicula,
Qui equo sedens spumeo non dedit honorem Deo:
Quem ovis illa tandem crebro fatigat impetu,
Donec Regem excuteret, ipsumque cornu peteret.
Cujus cervicem perforat; quia minatus fuerat
Senano per audaciam capitalem sententiam.
Tali ergo interitu, sicut præfago spiritus
Pius prædixit Pontifex, Rex cor habens impenitens;
Propter culpam blasphemix expers excessit veniæ.

27 Sic in suis conatibus hostis Christi diabolus
Victus illi succubuit, contra quem caput extulit,
C Bistentando Pontificem per seram & per Principem.

Adveniunt Angelico admoniti oraculo,
Ut Sancto causas omnium faterentur excessuum.
At illis honorifice susceptis a Pontifice,
Atque confelsis omnibus illis suis excessibus,
Refert Custos Cellarii, nihil esse residui,
Quo vel Fratres vel hospites pascere vel inopes.
Nihil, ait Episcopus, deest Deum timentibus:

Unde spera in Domino, & æquo esto animo:
Nobis enim & Fratribus dabit annonam Dominus.
Interea divinitus Princeps quidam commonitus,
Ad viri Dei cellulam d in Belluanam insulam,
In navi oneraria fert Sanctis necessaria.

Quem hac de causa Pontifex advenisse conspiciens,
Cum præfatis hospitibus occurrit ei obviis:
Acceptit alimoniam, & multam agit gratiam,
Ac spiritu prophetico plenus, prædixit illico,
Sibi & suo semini per voluntatem Domini
Datam esse Provinciam, ut regnaret super eam.

28 Sicque dimisso Principe a beato Pontifice,
Instante hora prædixit cum prædictis servis Dei,
Discumbens, sumpsit pariter dona Dei sanctus Pater:
Et ecce cadit parvulum de celo tintinnabulum:
Nec tamen sciri poterat is, cui missum fuerat.
Nam illorum discipuli non hoc adscribunt Præfati:

Sed in sancto collegio sit multa inde questio;
Cui esset potissimum transmissum tintinnabulum.
Cum in hoc suum quilibet pars magistrum anteferebat,
Quo audito Episcopus licem dirimit ocyus.
Surgentes, inquit, ibimus, & quemcumque ex omnibus
Sonans secutum fuerit, ipse hoc jure accipit.
Surgens quisque progreditur, sed illum solum sequitur,
Sequensque, sono indicat, quod illi missum fuerat.
Cui assignato munere, firmato pacis fœdere,
Salutantes Pontificem secesserunt ab invicem:
Sicque in sua properant, qui jussu Dei venerant,
Ædificati plurimum per illius colloquium.
Fidelis autem Pontifex ibat semper proficiens,
De virtute in virtutem exaltatus in salutem.

29 Neque illud silentio prætereundum æstimo,
Quod Virgo sacratissima Deo dicata Kynneras
Vidit internis oculis de statu tanti Præfatis
Illius monasterii visionem hujusmodi.
Quadam nocte attentius Deum exorat precibus:
Cum esset rapta in spiritu, vidit mentis intuitu
Cuncta, quæ in Hibernia passim erant cœnobis.
Viditque claris oculis emicare de singulis,
Summitate contiguas celo, columnas igneas:
Et, ut videt, præterea columnarum clarissima,
Senani præclarissimum illustrat monasterium.
Hæc ergo postquam viderat, de celo vigil aderat,
Qui virgini exposuit, quod videre promeruit.
Sanctorum, inquit, animæ, quæ columnæ sunt utique;
Ob hoc videntur igneæ, quod sint amore fervide:
Sed columnarum maxima major est Christi gratia,
Qui in Senani Fratribus refulget abundantius.

30 Gaudet virgo exposita visione mirifica;
Et loci desiderio delectata, continuo
Deo devota supplicat, ut eam illuc transferat;
Ut illic commorantium mereatur consortium.
Nempe moræ impatiens sequenti die veniens,
Stabat laci in littore, nec valebat transvadere.
Et ecce adest Angelus, qui elevatam protinus
Deo devotam faminam transportavit in insulam.
Cui Præfati: Quid faminis commune est cum Monachis?
Nec te nec ullam aliam admittemus in insulam.
Tunc illa ad Episcopum: Si meum credis spiritum
Pote Christum suscipere, quid me repellis corpore?
Credo, inquit, hoc optime; sed nulli umquam faminx
Huc ingressum concedimus; esto salvet te Dominus.
Redi iterum ad seculum, ne sis nobis in scandalum:

Esti es casta pectore, sexum habes in corpore.
Spero, ait, in Dominum, quod prius meum spiritum
De hac carne ejiciat, quam hinc 33 reverti faciat.
Nec mora reddit spiritum, diemque clausit ultimum:
A Fratribus insolite celebrantur exequiæ.
Sic sancti patris precibus utrumque complet Dominus;
Et id quod virgo dixerat, & id quod Sanctus voverat.

31 Quadam vice præterea, cum in amica insula,
Cum duobus Abbatibus Senanus ipse tertius,
Fecheano & videlicet & Lacteano i degeret;
Advenit Dux Provincie, volens eos ejicere.
Qui armatis hominibus cum gladiis & fustibus,
Non sine contumelia jubet hos pelli insula.
Illi in Sanctos saltant, saxa ac tela jaciunt:
Sed nemo valet lædere, quos Deus vult defendere.
Stant illæsi Sancti Dei, scutum habentes fidei;
Pro quibus (ut res indicat) orbis terrarum judicat.
Nam intra sua viscera, usque ad fœmora
Terra Ducem absorbit, nec sic cessare voluit.
Usque ad pectus igitur in terra corpus labitur;
Ut disceret, quo tenderet quisquis Deo resisteret.
Quod videns quidam juvenis, qui privignus erat Ducis,
Prostratus Sancti pedibus multis exorat precibus,
Ut perituro parceret, e terra illum redderet;
Et sponddit continuo quod tradetur juri suo,

De

A De quo illum Dux antea expelli jussit, insula.

Cui ait Episcopus: Quia tu primus nuntius
Operatur pacis factus es, jam quod vult accipies:
Reddet illum quidem humus; sed peribit quantocumque.
Et tu cum tuo semine in eius eris ordine.

Quo dicto, Ducem liberat, & factum est, ut dixerat;
Quia eodem mortuo hic successit continuo.

32 Religiosi interea Fratres in magna Insula

Patris implorant gratiam propter aquae penuriam,
Quam solebant quotidie in humeris advehere,
Ob distantiam scilicet ne grex sitis deficeret.

Rogant, inquam, Pontificem ut consuetam fundens
precem,

Qua nihil non praesumeret, fontis venam aperiret.

Profusus ergo precibus pro his orat Pater pius,

Figensque terrae baculum, profert fontem dulcissimum;

Quo Fratres usi largiter, grates egerunt pariter.

Sanctus fontem hunc Finanus sancti viri discipulus,

Pro obtinendo animae illo interno lumine

Caritatis perpetuam, frequentabat assidue.

Cum quodam ergo tempore advenisset suo more,

Sedit sic super puteum, laudans auctorem omnium.

Et ecce quadam mulier, secum in ulnis pariter

Lavandum ferens parvulum, offendit Dei famulum.

Nam intorrens precibus, agere ferebat monachus

B Ablutione parvuli sanctum liquorem pollui.

Et motus iracundia pro hac fontis injuria;

Orat ut idem parvulus submergatur in fluctibus.

Moxque marino rheumate, quod hic solet affluere,

Dei nutu infantulus raptus deferretur longius.

33 Quem ut procul a littore vidit mater descendere,

Cursim adit Episcopum, & lamentando parvulum

In auribus Episcopi crudelem precem monachi,

Qui illum mergi petiit, moerens mater exposuit.

Quem advocans Episcopus praecepit illi, quatenus

Aut infantem exciperet, aut semetipsum mergeret.

Quibus dictis, discipulus currens offendit pedibus,

Seque tradit periculo, regente manum baculo.

Meritur quoque baculo, quae sic maris altitudo,

Volens tantum procedere ut praemineret pectore.

Hinc inde, inquam, anxio mixta erat intentio,

Ut non intraret altius, quam demonstraret baculus.

Usque ad pectus igitur pedetentim ingreditur,

Statque, dictum mirabile, quasi saxum immobile,

Mare sub ejus pedibus, cum multo esset altius.

In ipsis ergo fluctibus, cecus offendit pedibus,

C Jam non modo non mortuum, sed ludibundum parvu-

lum.

Quem elevans continuo deferret Patri piissimo,

Ut illum matri redderet, & illa metu parceret.

Verum istud miraculum magister ad discipulum,

Sed ad magistrum potius referebat discipulus:

Tantum in suis oculis uterque fuit humilis,

Ut videns istud fieri deferret alter alteri.

a Fratrem a fratre occisum notat hic Colganus in margine,

quod unde habuerit nescio; non certe ex hac loco, & multo mi-

nus ex Hibernica Visa, quae de illius morte clare & ab hac glossa

omnino diversae loquuntur.

b Poetica quadam licentia usus hic auctor videtur dum tyrannum

cornu episcopi, & quidem calva, id est (ut interpretari mallet)

cornibus destituta vulneratum scribit: majorum verisimilitudinem

habet, quod n. 38 sequentis Visa legitur, perterritis incursum ovi-

culis equis, ipsum e curru excussum caput allisisse ad saxa.

c Scilicet Kieranus Cuan mae noster, & Brendanus Cluain-

feria fundatores; quorum hic xix Maji, ille x Septembris co-

latur: uterque in ejusdem Senani fluminis ripa, in ejus alveo

Senani monasterium erat; utique saeculo vi florebat.

d Inis-cathaig scilicet, id est, insula fera pro bellua.

e Ad legem cythrae aptius fuisset, & olim forse se fuit: Ma-

gistrum pars praeponebat.

f In Visa sequenti Cannara, eamque meliorem esse lationem sus-

tinuit Colganus, ad xxviii Januarii, quo die hac de ea virago

Senani Vita refertur. Bonamq; die a Martyrologio Tamlachan,

Mariano Germano 109; qui seculo xvi Anglii annis, Carbal-

do Maguir refertur quadam huius nominis Sancta, filia Cruano-
chani: est ipse dubitet, igitur sit ea de qua in hac Visa, an alia
Pechani filia in eisdem fastis 111 Novembris recurrens. Adde so-
ri posse, ut neutra sit, sed tertia aliqua: certe Rip-alluidh, in
quo posterior colitur, eam probabiliter ab hac distinguit.

g Metri implendi gratia addita hac particula est, in MSS.
desunt.

h Reliqui Pechino, inquit Colganus, de eoque se agere dicunt ad
xx Jan. sed eorum istuc producit S. Pechini Abbas Foranensis Visa,
is necessario est ab hac diversus: quippe de quo necdum nato S. Co-
lumba prophetarum, ut aliorum miramur temporum characteres, ex
quibus constat eum ad saeculum vi pertinere. In Notis tamen ad
eam Visa indicat Colganus esse alios quoque ejusdem nominis:
sed quo argumento dicemus, aut hic nominatos Abbates sanctos
esse, aut in Fastis citatis nominari?

i Alii Lactinus, Lacteus vel Lactanus, inquit Colganus,
& quidquid sub hac nomine corradere potuit, congerit ad xx
Martii: ad quem videbimus an sit aliquis: qui possit hic nomina-
tus videri: Colitur eo die Abbas de Achadh-ur cumq; Quatuor
magistri statunt anno dcccxi: vita sanctum: quod si verum, fieri
difficiliter potest, ut in hoc loco designetur, cum juxta dicenda in-
ferius anno dclvi Senanus obierit.

k Existimas Colganus eundem esse hunc casum cum eo, qui in
Visa n. 22 & 23 narratur: & in marginali nota (nescio unde ac-
cepta) Ducem illum nominat Forannum: sed nomen, personam
rum, locorum diversa circumstantia faciunt, ut minus facile ei
possum assentiri: minimum enim illas differre quibus agnoscat, qui
ista voluerit inter se conferre.

l Codex noster Salmantinus, in quo habemus hoc & praecedem-
tis capite allata desunt, hinc de novo exorditur hoc principio: So-
nanus Pater pauperum profert fontem dulcissimum.

m Colganus vult esse eum, cui Kion-etch adjectum cognom-
entum; dies vero in martyrologiis vii Apr. vel Finnanum sepro-
sum, de quo xxv Martii. Verum de postremo nulla potest esse op-
parentia, siquidem hic circa finem vii saeculi, ut ipse tradit Col-
ganus, ex hac visa discesserit.

n Vita sequenti, qua SS. Sedonio & Liberno hanc crudelita-
tem impunita, taces omnino de hac trepidatione missi in discrimen
discipuli.

CAPUT V.

Collata in alios beneficia & gemina mors.

34 **Q**uodam deinde tempore, consedente in littore
Kierano sanctissimo, nuntiatur Episcopo,
Quod ejus individuus comes semper & socius
Adesset cum discipulis, sedens in ripa fluminis.
Gavissus est, & propere jubens ministrum affore:
Tollens, inquit, naviculam hunc transpone Chri-
sticolam.

Cui nullam esse aliam navem, nisi vimineam
Scapham, nec aptam usibus, ut audit Episcopus;
Vel hanc, inquit, ingredere, ut valeas transuchere
Diu in ripa fluvii praestolantem virum Dei.

Scapham ergo ingreditur, & securus allabatur;
Quia qualis didascalus, talis erat discipulus.

Quem ut conspexit eminus, ait suis Kieranus:
Tentat nos Sanctus Domini, si audeamus ingredi
Scapham in Dei nomine, freti ejus oramine.

Ingrediamur itaque: nam valet Christus utique,
In hac per ejus merita nos servare navicula.

Ingredientes itaque enavigabant prospere;
Scapha rimis patentibus, non est infusa fluctibus.

Sic acceptum a Fratribus, cappa vestiri protinus
Jussit Sanctum Kieranum: quia novit per spiritum
Eum in eleemosynam jam expendisse propriam.

Dein ad oratorium manu deducens socium,
Post hac & his similia caritatis obsequia,

Demum eum cum Fratribus cibo refecit lautius.

35 In illo quoque tempore navigabat in aequore
Sancti Senani patrus cum sociis quam pluribus:

Cumque rupi appropinquarent, exierunt ut pausarent;
Hic remansit interea, & navim sistit anchora.

Navis ligata solvitur; homo natans insequitur;
Captam reducit ocyus jam peremptis comitibus:

Nam eos, qui exierant, rheuma maris absorpserat;
Sed invenit jacencia mortuorum cadavera.

Quae ille flens & ejulans & luctu magno astuans,
Ferens ad loca alia sepulchris habilia,

Deo commendans animas, celebravit exequias.

Vix

S. Kieranus
sanctissimus
jubens fide-
lia abis
transire

F

& Hic
per hanc

& Hic
per hanc

A Vix illos sepelierat, ecce amici aderant,
 Cum quibus adest pariter & Senanus sanctus Pater,
 Gaudent omnes & singuli in adventu Episcopi:
 Rogant omnes, & maxime qui est propinquus sanguine.

Ut suffocatos fluctibus vivificaret precibus.
 Jam noverat Episcopus, ut admonet Apostolus,
 Proximorum eventui congaudere, vel compati:
 Suum ipsius commodum ratus salutem omnium.
 Et miro modo, protinus fiente eo cum flentibus,
 Causa communis gaudii fuit fletus Episcopi.
 Dei enim potentia, cui omnia sunt facilia,
 Et qua cuncta vivificat, vir Deo plenus supplicat,
 Ut pro fide viventium vitam reformet omnium.
 Quo orante innumera resurrexerunt corpora;
 Et receptis spiritibus loquuntur palam omnibus.
 Nam qua eorum animæ jam fruebantur requie,
 Petunt per Dei gratiam redeundi licentiam.
 Semel & bis & tertio conclamantes Episcopo:
 Remitte, Pater, quæsumus nos ubi prius fuimus,
 Ut valeamus regredi læti in domum Domini.
 Ob sancti viri meritum mox emittentes spiritum,
 Permissusque denuo quieverunt in Domino.

36 Non præteribo etiam, quæ venit in memoriam,
 Virtus viri alterius favens ejus virtutibus.
B Vir enim venerabilis fuit semper unanimis
 Sancto Senano socius, cui nomen Diemitiush,
 Cujus constructa cellula est in Clochraia insula,
 Et utrorumque insulæ uno cinguntur flumine:
 In quo præter naviculam misit Senano casulam,
 Quam in se desert longius non madefactam fluvius;
 Quam gratanter suscipiens Senanus Archipontifex,
 Tres falis petras illico remisit Diemitio,
 Modo magis mirabili; dum credit eas flumini,
 Et contra cursum fluvii fecit eas sursum niti.

37 Post instinctu diaboli laborabant harioli
 A cultu veræ fidei revocare virum Dei:
 Quem multis phantasmatibus dum fatigarent sæpius,
 Vir impognatus acriter repugnare viriliter:
 Nam concitato aere maligni hostis opere,
 Magi deponunt pluviam per inanem fallaciam,
 A quibus & hæc optio datur Patri piissimo;
 Si qua illi fiducia de Christi esset gratia,
 Per illius potentiam prohiberet hanc pluviam.
 Qui cum paullo enixius incubuisset precibus,
 Falsum imbrem prohibuit, atque verum deposuit.
 Sed tamen maleficiis freti, portentis aliis
 Ausi sunt item congredi cum defensore fidei.
 Nam ipsi suis artibus, ut nix in locis omnibus
 Appareret, efficiunt: nec sic quidem proficiunt.
C His enim insultantibus stat Ancistes intrepidos,
 Immo virtute solita, vera nive deposita,
 Vanam a terræ facie fecit mox evanescere.
 Porro in Dei digito facto tali prodigio,
 Convicti modis omnibus, de suis ulera viribus
 Nihil ausi præsumere, fuga labuntur propere:
 Et reversi navigio submersi sunt in fluvio.
 Ecce magi Egyptii, cum restitissent Moyse,
 Ita plectuntur subito, ut Regi more solito
 Jam non possent assistere, inflicto lævo vulnere,
 Isti vero malefici resistentes Pontifici,
 Disperierunt penitus præfocati in fluctibus.
 Sed ut primi Apostoli veritatis discipuli,
 Perempto mago Simone, sunt finiti sub Nerone,
 Ita præsul piissimus, victis magorum artibus,
 Hoc modo intrat requiem paradisi post laborem.

38 Cum caro suo Dominus dare cum Sanctis omni-
 bus
 Hereditatem patriæ decrevisset perpetuam,
 Fontem adit aquæ vivæ, quem produxit sua preces;
 Primum ibidem Angelo sodiente fossorio.

*Senanus
 mortuus fuit
 David in
 gaudium.*

In eodem ergo loco recognovit ab Angelo,
 Obiisse David inclytum Menevensem Episcopum,
 Cui viventi, ut diximus, fons adhuc spiritus.
 Res autem mira contigit, ut hoc Senanus comperit:
 Nam (ut sibi condixerant dum simul ambo vixerant)
 Nolebant ultra vivere, collega non superstiti,
 Sed mox carne exiit, sicut qui somno solvitur.
 Cujus corpus ad cellulam relatum est ad insulam;
 Ubi dignis excubiis, cum psalmis & vigiliis,
 Cum divinis officiis, cum missarum solenniis,
 Usque diem in octavum reservatur inhumatum:
 Quo ejus Co-Episcopi Co-Abbates & ceteri,
 Qui erant in circuitu, de ejus tristibus obitu,
 Terram terræ traditur potuissent congregari.
 Rex Salomon, ut legimus, jam consummatis omnibus
 Quæcunque necessaria erant in Templi fabrica,
 Octavo die plurimam congregavit frequentiam,
 Ut cum plena læticia consummaret solennia.
 Non minori tripudio triumphabat in Domino,
 Agens diem octavum jam conjunctus Deo vivo,
 Pastor pius greges suos.....
 Nam citari quis poterit quanta turba convenerit,
 Cum defuncti corpusculum deferretur ad tumulum.

39 Cum ecce super feretrum corpus resumit spiritum,
 Et resedit Episcopus, qui ferebatur mortuus:
 Qui verbis salutaribus mox salutatis omnibus,
 Secreta quædam protulit, quæ gens Scotoeum recolat,
 De magna & mirabili die illa judicii,
 Qua resurgent incorrupti, qui a Deo sunt electi.
 Tunc majores, qui aderant, redivivum interrogant.
 Utrum in die obitus aut in octavo potius
 Suam deinceps annuam vellet agi memoriam.
 Die, inquit, in octava mei fiet memoria,
 Qua resurgens sum iterum reversurus ad tumulum:
 Hanc tenete, hanc agite, hanc annuatim colite;
 Valete in perpetuum benedicentes Dominum.
 At illis respondentibus: Benedictus in omnibus
 Christus cunctorum opifex, Vale beate Pontifex,
 Sis nostri memor amodo coram Deo altissimo;
 Sese reddit exanimem resolvendus in pulverem.
 Videres eo mortuo mœrorem mixtum gaudio:
 Inter verba lætitiæ fluunt ubertim lacrymæ.
 O quam pium est Senanum & cum lætu ad tumulum,
 Et mox cum voce gaudii usque ad cælum prosequi.
 Ita demum est conditus; & felix ejus spiritus
 Exceptus est ab Angelis, coruscante miraculis
 In terra ejus corpore omni loco vel tempore,
 Quo fit illius mentio Christo Deo propitio:
 Qui per ipsius merita adhuc virtute solita
 Plena facit miracula per infinita secula. Amen.

a Vide hoc infernum miraculum; scriptum in Vita sequenti de Dominano cum duobus pueris longe verosimiliter expositum: in ipsa autem substantia tam simili utrobique narratione, ut dubitare non possimus, quin de eadem omnino re sit.

b Qua hic sub nomine Diemitiis narratur, infra videbitis narrata in persona cujusdam S. Brigide cum aliquo Diemitiis mentione.

c Excellentia & sanctitatis prærogativa super alios Episcopos, quæ Colganus titulum hunc justificare nititur, nescio an aliis factura sit satis: existimo hic pro Archimandrita accipi, per potestatem licentiam, non pro Pontifice: nam auctorem in eo fuisse verum, ut hunc Senanum crederet cum aliquibus Ardmaschanum fuisse primatem, non possum mihi persuadere.

d Obiisse eum non post DLXXXIX, sed anno DLXIV ostendimus ad ejus Vitam & Mortem.

e Hinc collige ante initium & capitis multa esse negligenter in librariis amissa.

A

SECUNDA VITA

Ex MSS. Hibernicis.

CAPUT I.

Genus, natiuitas, patria S. Senani & S. Patricii
præditi.S. Senani
genalogia.

1 Sanctus Senanus Episcopus eo tempore, quo S. Patricius in prædicando Hibernis Evangelio laborabat, a primam huius lucis usuram accepit; in ea Hiberniæ regione, quæ ab indigenis Corco-bhaskind *b* appellatur, Christianis & nobilibus parentibus progenitus. Pater ipsi fuit Ergindus filius Cobthacii, Cobthacio Bolgius filius Decii: Decius autem per Imchadium patrem, Corbium, Rodingum, Lugadium, Olildum, Eochadium, Angusium, Fiachrium, & Corbreum Baschaoi atavos, refert suum genus ad Conarium, huius nominis primum, celebrem Hiberniæ Regem. c Mater vero ejus fuit Comgella filia Ernachii, filii Gulbinii, ex regione Mumoniæ, quæ Altraighe dicitur, oriunda. Præclara fuit de hoc filio lucis, antequam in lucem ederet, S. Patricii prophetia mox subjienda.

Ad S. P.
Patricium
prædicandum
in Hibernia.Corco-bhaskind
habetur
præditi
accidit.

2 Cum enim S. Patricius in ea regione Mumoniæ, quam majores nostri Hy-Figinte *d* appellant, fidem Christi prædicaret, populosque multos e tenebris idolatriæ ad lucem Evangelii perduceret; ecce vicina gentis conversio, novaque conversatio, & eximii præconis Christi virtutes, celestis doctrinæ famæ præconio ad regionem de Corco-bhaskind, ex adversa seu Boreali fluminis Sinanni parte positam, navigis deferuntur. Corco-bhaskenses autem cum suo Principe tam salutaris doctrinæ, e celo venientis & ad calum reducentis, desiderio æstuant, seposita mora magna navium multitudine collecta, mare conscendunt, fauces Oceani in isto tractu Sinennum fluvium interceptis trajiciunt, & ad locum, qui Domnachmor dicitur, S. Patricio se præsentant, humiliter postulantes viam sibi monstrari salutis, & in salutaris doctrinæ institui principia. Vir sanctus cum tunc tempus immineret vespertinum, & ipse esset continuis exercitiis, in populo instituendo & baptizando lassus, promittit se sequenti mane eorum votis facturum satis. At illi, pericula navibus sine custodia relictis & patriæ defensoribus destitutis imminentiæ causantes, urgent & precantur juxta & devotæ suæ petitionis intentum non differri. Annuit vir sanctus, & postquam aliquamdiu dogmata salutis ipsis præponeret, & in principia institueret fidei, vicinis fluminis unda, in nomine Sanctissimæ Trinitatis ipsos abluit, & viva Christi effecit membra, & sanctam eis impertit benedictionem, divitias & fecunditatem eorum regioni apprecando.

omni re
suum
tam
regaliquem
habet
omni
dile,

3 Corco-bhaskenses autem vix minus de sua jam læti felicitate, quam de uxorum & liberorum salute solliciti, supplicantes quatenus piissimus pater dignetur ad suam secum venire patriam, conjuges, liberos & servos Christo etiam allucraturus. Sanctus autem Episcopus respondit inter alia impedimenta, se vel ratione familiaris & comitantium (multi namque præter suos Clericos & familiam, causa salutis & plenioris instructionis in rebus ad animam spectantibus, eum solebant comitari) hac vice esse impeditum: aliam vero opportuniorem occasionem eorum desiderio satisfaciendi captaturum. Illi autem ad hæc ajunt, se navigio omnes ejus socios & comitantes facile transvecturos. Vir sanctus tandem ab eorum se liberavit importunitate, allegans se non posse alio proficisci, donec populum istius, in qua tunc erat, regionis plenius

Tomus I.

in rebus fidei instrueret, & de Ecclesiis in ea extruendis & Pastoribus idoneis eis præficiendis provideret. Petiit tamen an sit vicinus aliquis locus, unde eorum patriam valeat conspiceret. Respondent esse montem Fintinne appellatum. Vir autem Dei consensu illo monte conspexit eorum patriam, ejusque limitibus ad Aquilonem & Orientem tunc angustioribus, conspectis, prædixit eos cum tempore usque ad montem Echige ab Oriente, & ab Aquilone usque ab aliam in Corcomroja producentes f.

4 Post hæc S. Patricius spiritu prævidens eorum futurum statum & Patronum, ait ad ipsos: Non est, quod ego in persona vestram adeam provinciam, cui Deus de egregio, eoque concive & populari providit Patrono. Nascetur enim ex vestra gente vir Deo & hominibus dilectus, ab infantia divinis ditatus charismatibus, Senanus nomine; cujus ut Divi Tutelaris protectione & patrocinio non solum vestra, sed & hæc de Hy-Figinte regiones nitentur; & quando cum debito honore & obsequiis prosequemini, prospere vobis in omnibus succedet; quando vero in ejus cultu & obsequiis deficietis, vobis etiam in rebus agendis prosperitas & terræ deficiet fecunditas, erit inter vos annona caritas, & filii vestri externæ patientur jugum servitutis. Ipse erit, qui immanem belluam vobis infestam, quæ est in ista objecta insula, quæ est inter vos & Y-Figinte, exstinguet, quam insulam ipse cum suis montibus postea inhabitabit. Donec autem filius ille lucis incipiet splendore suæ sanctitatis & doctrinæ inter vos lucescere, ego mittam vobiscum aliquos ex meis discipulis, qui populum reliquum unda salutaris abluent, & in fidei dogmatibus non desinent vos instruere.

5 Misit ergo ad regionis de Corco-bhaskind conversionem & instructionem duos ex discipulis patria Romanos, Maculatum scilicet Presbyterum & Latium Diaconum, qui sibi elegerunt ecclesiam, in qua & sepulti sunt, e regione Inis-cathaigh *g* ad Borealem fluminis Sinenni ripam. Post hæc, dum Proceres & populus istius regionis in publico quodam conventu Reipublicæ negotiis decidendis intenti consisterent, S. Senani pater Ergindus cum uxore prægnante inter alios accessit, & unus ex Druidis, qui aderat, adventibus reverentiam facit, & loco proprio cedens, locum facit. Cum hæc videret quidam ex populo, expostulando interrogat magum, cur Ergindo, humilioris utpote conditionis viro, cesserit. Druidæ enim in magna erant veneratione apud hanc nationem. Respondet ille, se non ad personam Ergindi vel uxoris respicere, sed ad excellentiam infantis, quem illa in utero gestaret; quem tota ista regio olim susciperet, & ut dominum & protectorem veneraretur.

6 Cum autem tempus appropinquaret partus, contigit Comgellam tempore autumnali in loco, qui Magh-lacha *h* dicitur solam in pomario, auræ serenioris capiendæ gratia, agere: & cum inciperet parere, Angelus Domini accessit, qui eam ab omni partus dolore liberavit, & prolem ejus benedixit. Lignum autem aridum, quod ipsa tempore partus manu tenebat, statim frondet & floret: & illa arbor usque in hunc diem ibi conspicitur. Natus puer videbatur cum diebus in gratia & virtute proficere, ut citius appareret divina, quam humana sapere. Contigit enim aliquando matrem ejus ducentem secum suum parvulum, dum iter ageret, ex obvio arbutulo morum fructum discerpere & ori apponere: quod intruens parvulus, matrem simul increpando & pie admonendo, factum reprehendit, dicens refectorem habere suum locum & tempus.

7 Habebant autem sancti pueri parentes duo domicilia; primum in Magh-lacha, alterum in loco inde non parum distanti, qui Tracht-termuinn appellatur:

T c c

cum

EX MSS.
BERN.
ejus mensur
damuscula
transfusa
tunc ab An
gelo.

A cum autem aliquando vellent mirare ex uno loco ex his ad alterum, & sancto juveni demandassent curam preparandi domum, ad quam accedebant, & utensilia & alia necessaria eo devehendi; sanctus juvenis, operi cuidam caritatis in proximo juvando intentus, curam sibi commissam neglexit, & propterea duriusculæ increpatur a matre: quam pius juvenis jubet esse bono animo, & in Domino confidere; promittens suam negligentiam brevi Dei gratia reparandam. Nec mora, antequam sermonem rumpant, vident utensilia & reliqua, quæ desiderabantur, per aerem deversa ante oculos deponi. Ex tunc mater & alii ceperunt pium juvenem & admirari & venerari.

a Hoc esse verissimum manet abunde demonstratum ex prævio commentario.

b Est regio Occidentalis, inquit Colganus, Tuamonia seu Comitatus de Clare, adeoque ad Borealem Senani in mare præcurrentis ripam: illud nomen sortita a Corbreo Bascham, cujus posteri ad multa tempora verum ibidem petiti sunt.

c Hæc quatuordecim generationum series facit, ut ante Christum, vel saltem non multo post ejus nativitatem tempore, regnasset hic Conarius censetur: a cujus tribus filiis, prænomine Carbreis, tres regiones Hiberniæ nomen traxisse docet Colganus: scilicet, præter jam dictam, Muscrogiam a Corbreo Musco in Mumonia, & Corbreo aliter Eochadio Riado, Dal-viciam in Ulicia; unde genus suum Reges Scoto-britanni deducunt.

d Limericensi territorii pars Ortum inter & Meridiem ad fluxum Senani fluminis, a Limericensi urbe sese versus occasum torquentis: hic tamen latius accipitur pro toto latiss. Austro-Me ripa.

e De hac Corcobarkensium conversione agit Vita Patritiana Tripartita, n. 206.

f Id est præter Tuamonia Comitatum amplexor etiam Limericensem ab orsu & Galvianæ partem dimidiam a septentrione: quem enim hic montem Echge nominat is, juxta Spedi & Mecharis tabulas, coarctanditur occiduo lateri latius Dergh. The-great Montagne mens magnus, seu Slevv-Kaghiti Spedo, mercatori vestitus Slevv-haghiti nuncupatur: Corcomrojam vero existimo hic dici Galvianæ comitatus partem Borealem trans finem: In Vita quidem Patritiana Tripartita n. 278 nominatur ecclesia de Corcobarkens, vicinis admodum nomine, sed hæc cum sit in Boreali Comellia tanta remota intervallo, nefas est de ea vel cogitare. Igitur angustiores illi Corcobarkensium limites ipsi illi fuerint, qui Tuamonia seu Clarense Comitatus sunt hodie; fluvius scilicet urbem Clare præterfluens, & montes inter dicti jam fluvii caput atque occidentum Oceanum interjacenti.

g Ex loco nunc in Geographorum tabulis castellum Kett cernitur: sed an ibi aut in terra vicinia horum Patritii discipulorum cultus vigeret aliquando aliquis, frustra quaerimus; cum in nullo Hibernico Hagiologio ista aut similia nomina, teste Colgano, reperiantur.

C h Videri posset is esse locus, qui prædicto castello Kett esse decessu passum millibus orientalius, apud Geographos eisdem, corrupto aliquantulum vocabulo, Maloga scribitur.

C A P U T II.

Divinis preventus beneficiis a seculari militia ad monasticam transit sub Abbatibus SS. Cassidano & Natali.

Apparet
flamma dan
tunc præ
dicitur de li
borat bellu
bus dante

Q Uadam vice dum Corcobarkenses manu violenta invaderent Corcomrojam, eorum Dux invicem secum duxit sanctum adolescentem Senanum; qui, cum alii prædis & incendiis operam darent, clanculum se subrahens in acervo se abscondit tritico, ubi delituit obdormiens, donec invasores ad propria sunt reversi. Cum autem quidam ex Corcomrojis vias hostium & regressum observantes, remeantes e vestigio insequerentur, eminens conspicunt acervum istum, in quo sanctus juvenis dormiebat, incensum & ardentem. Accurrunt incendio opem laturo: sed ubi præsto sunt, nec flammam nec flammæ vident vestigium. Juvenem advertunt in acervo dormientem, quem derepente aliqui ex eis volunt interimere: sed, qui præerat sanioris consilii, jubet excitari, & interrogari, quis, vel unde esset, divino interioris monitus instinctu, judicans visum incendium mysterio non ca-

tere nondum sibi viso. Sanctus autem Senanus vel cum suo periculo mentiri nescius, dicit se unum fuisse ex eis, qui manu violenta regionem invaserunt, ibique dormientem relictum, & sic in ea regione non habere amicos vel notos. Tunc illi ex his verbis, & eis quæ circa apparens incendium præcellerant, colligentes hominem esse gratia Dei repletum, cum liberum dimittunt; jubentque, ut quo velit, pergat.

9 Post hæc Christi servus in via ad suos pergens & facti laborans, accedit ad cujusdam viri principis arcem, in qua convivium Domino tunc absenti præparabatur, & haustum divina retributionis intuitu mendicat. Sed mali servi renuunt. Sic famulus Christi siti & fame laborans cogitur discedere. Dum Princeps venit mensæ consternuntur, cibi apponuntur, qui omnes reperiuntur putridi & foetidi; & potus, ut aqua cloacæ foetens. Princeps miraculo commotus, petit an eo die aliqui advenæ vel hospites accesserint; quid egerint; quo modo tractati. Servi enarrant rem, ut contigit, & quo modo haustum uni peregrino mendicæ negaverint. Princeps jubet hunc undique exquiri, & inventum ad se reduci. Qui reductus & a bono Principe rogatus mensam & apposita benedixit: & illico cibi & potus resumunt suum pristinum sorem & odorem, adstantibus miram Dei bonitatem & erga suos servos dignationem magnificantibus & extollentibus.

10 Alio tempore cum bobus parentum veniens ab Occidentali plaga a loco, qui Irros dicitur, versus Orientalem ad locum, qui a Magh-lacha appellatur; Oceani fluxu objectum æstuarium operiente, & vespere etiam ingruente præpeditus, non potuit ulterius pergere, sed cogitur ad vicinam arcem, quæ Dunmechair appellatur, deflectere, & hospitium illius noctis postulare. Dominus autem arcis Mecharius erat absens, & servi ejus servo Christi hospitium recusant. Tunc autem Senanus, non habens alium locum vicinum quo diverteret, pergit ad ipsum mare, ut ejus refluxum observet: boves præcedunt, & reperto littore undis nudato, pergunt continuo, & vir sanctus insequitur usque ad oppositam ripam; ad quam cum appropinquaret, unda ejus talos insequitur proxime, & vix reperit se in altera ripa, cum ecce retro respiciens intueretur totum litus undis repletissimum. Tunc autem sanctus adolescens, advertens & contemplans miram Domini sui erga se indulgentiam, interioris compunctus secum loquitur dicens: Ego plusquam satis mundo jam militavi, de cetero Domini Dei mei militiæ nomen dabo, & mox hastam, quæ in manu erat terræ affigit, & in crucem format, & coram ea tertio genua flectens se & sua vota Christo offert & commendat, cui vovet de cetero devote inservire.

11 Cum hæc fierent, contigit arcem Mecharii, in qua paullo ante hospitium Sancto juveni denegatum erat, ab inimicis invadi; qui spoliata arce, filium Mecharii interficiunt, uxorem captivam abducunt & arce spoliata totam suppellectilem & omnia mobilia auferunt: & locus iste usque in hanc diem manet, & (ut creditur) manebit in æternum absque inhabitacione. Post hæc S. Senanus relictis bobus apud parentes confert se ad S. Cassidanum a Abbatem, qui oriundus erat de regione Kierraighe Chuirke, & tunc habitabat in regione e Irras; ab eoque suscipit monachi habitum & tonsuram, & sub ejus magisterio aliquandiu dans operam Scripturarum lectioni & Ecclesiasticis disciplinis, in utroque, pietatis scilicet ac litterarum, studio insigniter profecit.

12 Post hæc Spiritus sancti gratia instigante confert sese ad sanctissimum pariter ac eruditissimum virum Natalem Abbatem, qui præerat coenobio de Killna-manach Drochid in Ossoria regione, in quo multos egregios discipulos in pietate & litteris instituebat.

A tuebatur. Mox erat discipulis sancti viri, ut singuli per vices deberent advigilare ad vitulos monasterii, ne ad matres extra horas consuetas accedant. Quando autem sancto juveni Senano obtigit suam peragere vices, incepit vitulos jam segregatos ad pascua ducere, & ibi custodire. Sed matres suos fetus eminus videntes accurrunt: ille conatur vacas abigere, & retro flectere: sed tunc vituli ipsum & matres insequuntur; quos cum denuo versa facie inciperet abigere & reflectere, matres iterum retro recurrunt. Cum autem sanctus juvenis post alternas abactiones frustra attentatas, videret suam operam perdi, per extremitatem sui baculi, ducta per terram linea posuit inter matres & vitulos limitem, quem in virtute Christi mandat ne audeant transgredi. Mirum dictu! statim ejus mandatis parente bruta animantia, nec hinc vel inde terminum præfixum transiliunt: & sic postea, quoties hæc cura erat ipsi demandata, solebat sanctus juvenis eodem modo matres a foetibus determinare, & totum tempus lectioni & orationi impendere.

13 Quando sanctus adolescens semel audivit illam Salvatoris sententiam legi: Si quis inter vos vult major fieri, sit vester minister & servus; cordi impreffit, & studuit apud se semper quærere & obire officia humiliora. Unde assumpsit curam frumenta monasterii in mola conterendi & molendi. Erant in ea regione latrones, qui advertentes S. Senanum solere solum, tempore etiam nocturno, molendino assistere; ineunt consilium domum molarem invadendi, & frumenta monasterii surripiendi: & volentes consilium in effectum deducere, accedunt ad januam, per cujus rimam inspicientes quid agatur, conspiciunt duos juvenes, unum lectioni vacantem, alterum curam molæ gerentem. Tunc denuo in questionem reducunt, an domus sit invadenda; quandoquidem duo sint, qui eam custodiant. Unus autem ex eis excogitat consilium, placens aliis, nempe ad tempus expectandum esse, dicens, duos istos non esse ejusdem familiæ vel curæ; sed unum esse molendini præfectum, alterum qui solum sua grana molenda attulerat, eisque expeditis statim discederet: quem discedentem possent & vestibus & deportandis spoliare, & postea alterum in molendino remanentem opprimere, & omnia sibi reperienda auferre.

14 Aliis hoc placet & approbatur consilium. Sic latrones diu hærent præstolantes recessum alterius, juxta quod ipsi erant opinati: & utrimque nihil dormiunt usque mane, quo clucescente S. Senanus meditans regressum ad monasterium aperit januam, & latrones accurrentes & ingredientiæ petunt, ubi & quis alter esset. qui ipsi tota nocte assistebat, & laboravit in molendino. Ille ait: Quid si esset, de quo dictum est; Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel? Instant illi petentes ubi sit. Respondet Senanus ipsum in propinquo esse juxta illud: Præsto est omnibus invocantibus se. Tunc latrones intrinsecus compuncti resolvuntur in lacrymas, promittunt penitentiam & emendationem vitæ, & petunt inter Fratres admitti. Vir sanctus gaudens & exultans annuit ducens eos ad S. Natalem Abbatem: apud quem suscepto habitu monastico in sancta conversatione manerunt usque ad finem vitæ, & ipsi sunt, qui de se hanc historiam narraverunt.

15 Alio tempore S. Senanus accedens ad coquum, petiit ab eo candelas, quibus in cura molendini obvianda indigebat. Coquus respondet se nullam habere jam factam, quam ipsi det, plures ex mox tingendis brevi daturus. Dum S. Senanus ad molendinum continuo haberet, nec spatio integræ septimanæ ad coquum rediret, tunc coquus miratus unde tamdiu in opere injuncto continuo laborans, haberet lumen, in animum duxit explorare, an Senanus de nocte suum munus exequatur, habeat lumen, vel quid cum ipso

Tam. 1.

agatur. Sub noctis ergo initium pergit ad molendum; & per januam rimam respiciens, videt candelam in candelabro positam, Senanum sacræ lectioni intentum, & molam sine villis hominis, grana vel aliud subministrantis adminiculo versari, & grana continuo conterentem. Stupens rei novitatem, se confert ad cellam, & iterum secundo & tertio rediens, eadem per omnia reperit; & tandem observat candelam esse plane eam, quam ipse multis diebus ante ipsi dedit, & quæ inconsumpta interea raro miraculo mansit. Rem totam refert Abbat Natali, qui filii virtutem mirum in modum extollit, prædicens Deum per ipsum cum tempore multa & magna mirabilia operaturum.

16 Quadam die S. Natalis & S. Senanus iter agentes versus ecclesiam de e Kill-mor-aradhchire, cum ei appropinquarent, conspiciunt ante ostium magnam populi multitudinem & multos lacrymis affusos: ibi enim mox sepeliendus in feretro positus jacebat unicuique filius Dynastæ illius regionis, cujus mortem parentes & cognati desolebant. Cum autem mater defuncti videret viros sanctos adesse, illico accurrit, fundit se in genua, humiliter & obnixè precatur, quatenus pro filio vitæ restituendo apud Dominum velint intercedere. Respondet S. Natalis, rem talem esse arduam & suam excedere virtutem. Mater in lacrymas & ejulatum fusa preces ingeminat, & per viscera Christianæ caritatis efflagitat, quatenus saltem non graventur preces secum ad Dominum vitæ & mortis pro unici filii salute fundere. S. Natalis ejus casui comparans & precibus motus jubet, ut corpus defuncti coram S. Senano adducatur, & ille pro anima ei restituenda intercedat. S. Senanus allegata sue indignitate, ait se non audere Dominum tentare. Abbas tandem mandat ut acquiescat, dicens se scire hanc gratiam esse a Domino concedendam. Tandem filius obedientiæ, non audens Abbatis mandato resistere, parit; & super defuncti cadaver se sternens, post fervidas & ignitas preces meruit a Domino exaudiri, & qui jacuit mortuus resumit pristinam vitam & vigorem, & cepit coram adstantibus loqui. Omnes adstantes Dominum in suis mirabilibus benedicentes, ceperunt virtutem & sanctitatem servorum Christi extollere & prædicare.

A Extrema Tuamonia cuspis ita versus meridiem reflexa incurvit, ut duobus consequenter isthmis cum reliqua continente jungatur; his in peninsula formam coacta ab intercurrentis vasti illius æstuarii sinibus: qui tamen non admodum profundus, maxime recessu mari, videntur posse vado transiri, vitato longiori per isthmum circuitu.

a In prior vita Cassidus: neutro nomine cognitus in Hiberniis fassit in quibus Cassani multi occurrunt, teste Colgan. b Videtur esse ea, quæ hodie Comitatus Corragiensis nomine venit inter Desmoniam & Waterfordiam Comitatus, nomen habent a primaria urbe Cork, quæ hic Churke scribitur sicut Kierragia illa (nam sunt in Memoria plures) a Mercatore Querey nominatur, detorto a veteri forma vocabulo, & alibi fore in Kerry converso.

c Porto Ieros legendum, ut supra: nec enim necessarium est dicere longius a paterna domo hoc vice Senanum abisse.

d Hic locus apud Spedum reperitur ad Suerii fluminis fontes notatur, in quo XXXI Julii prædictum Natalem colli censet Colganus. S. Natalis ex Mariano Gormano & Martyrologio Tamlaensis, cum tunc reserentibus cum aliis quibusdam filiis Augusti Mommonie Regis, Casselia residentis, quod locorum ac temporum ratio facile persuadet: non auge credibile est, quod hic S. Senani magister sit S. Natalis Dominicensis monasterii in Ultonia Abbas, S. Molassii successor xxvii Januarii; quem oportet eo, de quo hic sermo, multo juniorem esse: ferebat enim seculo sexto ultra dimidium procello. Molassius necdum decrepuit, sub finem seculi præcedentis natus: hunc autem convenit eo tempore diu mortuum fuisse: nisi multo majorem centenarium abisse grati velimus asserere. Interim quidquid de Natale seu Natali aliquo reperit Colganus, ad prædictum diem in unum colligit, & unum fortassis ex scribis pluribus fecit.

e Uno altero a Kill-na-manach milliari versus Boream Temple-mor collocatur in tabula, quod propter significantem identitatem eodem passu hic designari.

A
EX MS.
HUMAN.

C A P I T U L U M III.

S. Senani peregrinationis & reditus : commemoratio in
Inis-cara.Molus ad
S. Senanum
convenit.a Natali s.
Senaniqui dicitur
in Lagenia
cum S. Ma-
lodode Roma
advenit ep.
S. David
Meneven-
sis monachum
juvavit.Reversus in
patriam.profectus in
Inis-cara
fuit.de eo po-
regius
Romani.

17 **F**ama tanti miraculi & aliorum, quae jam Do-
minus in suo famulo operatus est, per vicinas
regiones divulgata, S. Senani sanctitas & virtus cepit
ubique predicari & suspici, & undique populi ad i-
psam confluebant plurimi, ut a languoribus & infirmi-
tatibus curarentur: hi salutarem instructionem, isti ora-
tionum beneficium postulandi gratia, alii elemosynas
deferendi causa; multi ut ipsum in patrem & amicum
spiritualem accipere mererentur. Sanctus autem Abbas
Natalis videns Spiritus sancti gratiam in eo tam mira-
biliter operantem, & famam ejus undique crescentem,
judicat ipsum esse digniorem, qui pluribus praestit quam
qui alterius subest magisterio. Unde jubet ut ad alium
se conferat locum, ubi possit commodius salutem proxi-
mi intendere, & monasticum institutum, monachos
ad habitum suscipiendo & instruendo, promovere. S. Se-
nanus post magnam animi reluctationem & resistantiam,
tandem pio Patri ita mandanti acquiescens, petit quo
sibi sit migrandum. Natalis ait, id ab eo, a quo ad tale
munus vocatur, esse expetendum & expectandum.

18 Mandatis igitur Patris obediens vir sanctus va-
ledicit confratribus & Abbati, ejusque benedictione
accepta versus Lageniam iter suscipiens, Angelico
ductu directus venit ad quamdam insulam in regione
de Y-Kenslaighe juxta fluvium Slane positam, a
qua Inis-conlrthe appellatur. Ibi ad tempus commo-
ratus contraxit amicitiam & familiaritatem cum S.
Maidoco Fernens Abbate b. Post tempus aliquod, pere-
grinationis ductus desiderio, Romam proficiscitur sa-
cra Apostolorum limina visitaturus. Peracta devotione
Roma reversus, visit & S. Martinum Turonensem c
& in istis partibus Galliae aliquando commoratus, & in
patriam revertens desecit ad S. Davidem d Meneven-
sem in Britannia majori Archiepiscopum: apud quem
postquam aliquandiu versaretur, discedens ab eo ac-
cepit proprium S. Davidis baculum, in amicitiae & con-
fraternitatis pignus, secumque ducit ad patriam.

19 Sanctus igitur vir in osculo pacis valedicens,
Archiepiscopo Davidi, prospero navigio directus ad
patriam appulit in insula de Arduemedh, quae in ea
jacet Momonix regione, quae Illarham e appellatur:
ibique quadraginta dierum contracta mora, itineris
navigii studeat excutere tedia. Postmodum ab An-
gelo comparente monetur, illum non esse locum,
quem Deus ejus quietis & sepulturae providerat: sed
alium longe distitum, ad quem etiam antequam veni-
ret divinae voluntatis esse, ut prius plures alias cellas
& Ecclesias ad majorem Dei gloriam, & rei monasti-
cae accrementum extrueret. Sanctus autem Senanus
relictis aliquot ibi discipulis, pervenit ad insulam de
Inis-cara f juxta Lua, ibique extruxit ecclesiam.

20 Dum autem ibi ageret, appellat ibi navis ma-
nachos advehens peregrinos. In ea namque navi de-
ferebantur g quinquaginta monachi patria Romani,
quos vel arctioris vitae vel Scripturarum peritiae, tunc
in Hibernia multum florentis, desiderium eo traxe-
rat, ut ibi vivant sub magisterio quorundam sancto-
rum Patrum, quos vitae sanctitate & monastica disci-
plinæ rigore intellexerant esse conspicuos. Erant
enim in quinque turmas, quarum quilibet decem
comprehendebat, divisi: quarum unam ad Sanctum
Finnianum b, aliam ad sanctum Senanum, tertiam ad
sanctum Brendanum, quartam ad Barreum, quintam
ad Kieranum, trahebat vocatio. Inter eos autem de-
cretum extitit, quamdiu in mari peristerent, ut sin-

gulae turmas sui patroni nitentes potestate per singulos
dies navis & circa eam agendorum subeant curam.

21 Quadam autem die contigit, dum turmas, quae
Sancti Senani magisterio se dovoverat, curam obiret
navigii, navem contrario & violento agitari vento:
quod videns naucerus de instanti periculo, ut ad ora-
tionis recurrant praesidium, monet. Tunc quidam
sanctus Episcopus ex eis, Mola i nomine, surgit, &
invocato Sancti Senani nomine & auxilio, cultro e
mensa arrepto (erat enim prandii tempus) signum for-
mat crucis, aeremque sic benedicit: quo facto obor-
ta mox cessat tempestas, & ventus, qui contrarius
erat, a tergo inflans, cepit esse secundus, usque dum
navis prospere Corcagiam pervenerit: ubi, qui jam
ante ejus institutioni se ex voto consecraverant, de-
cem apud sanctum Berreum manserunt monachi, re-
liqui autem, ut diximus, quadraginta ad sanctum Se-
nanum in Inis-cara navigarunt; quos humanissime
excepit, & retentis apud se Episcopo Joanne & Epi-
scopo Mola cum octo sociis, reliquos, prout ipsi in
votis habebant, curavit ad sanctos Patres Finnianum,
Brendanum, & Kieranum conduci.

22 Post hanc Lugadius filius Kicherthi Rex regio-
nis Rathlendia (in qua nempe erat ipsorum monaste-
rium) mittit nuntios ad Sanctum Senanum, petens ab
eo subjectionis & servitutis obsequia. Sanctus vir re-
cusat, dicens non agnoscere ullum secularem Domi-
num, cui secularia obsequia vel tributum debeat.
Tunc mandat Rex praestantiorum, quem habebat,
equum ad monasterium duci, ut ibi frumento delica-
te pascatur: qui cum ad monasterium adduceretur &
vicini fluminis unda lavaretur, ecce justo Dei judicio
statim in aquis absorptus suffocatur; ut nihil amplius
de ipso apparuerit praeter equi inter undas hinc inde
volutum & conspectum armum: & hinc insula illa,
quae antea Tuam-nava dicebatur, abinde Inis-cara,
id est, insula armii appellatur, quod enim Latinis ar-
mus dicitur, hoc Hibernis cara nuncupatur.

23 Cum hac intellexisset Rex summa indignatio-
ne motus accedit ad Sanctum Senanum, cumque mul-
tis injuriis afficiens, minatur exterminium. Tunc vir
Dei iusta indignatione contra ipsum motus, mina-
tur ipsi, nisi desistat vexare servos Christi, divinam
ultionem, qua & caelesti & mundano privetur honore:
ita ut nullus ex ejus progenie post eum istius regio-
nis potiretur principatu. Habebat tunc Rex secum
duos insignes juvenes, sibi valde caros & domesticos,
Aidum scilicet & Lugadium; qui egre serebant inju-
rias viro Dei illatas, & Regis persuadebant, ut desistat
iram Dei in suo famulo provocare, sed potius culpam
in injuria allata agnoscat, ac negotium modis omni-
bus conetur cum ipso componere. Sic suis sanis con-
siliis obstinatum Principem ad saniores mentem re-
ducere conati Lugadius & Aidus, ad viroem Dei pla-
candum & honorandum cum magna animi submissio-
ne & devotione accurrunt, humilem & devotam cli-
entem promittentes, & benedictionem postulantes;
quam cum vir sanctus eis impertiret, praedicat proge-
niem Lugadii in regionis Rathlendia principatu; Aidi
vero & Luogarii in principatu Ivechia successoras,
& regimine potiturus; uti in sua de his historia me-
trice conscripta, S. Colmanus filius Lenini k testatur. k

a Praeter majorem fluvium Bandam vel Bandum, qui distans
inter fluvios regionem, ejus bodieq; urbi capitalis Kynsale dicitur,
dimidio inter Corkum & Rossam itinere, alii eodem tractu mino-
res rivuli, eorumq; ostia obiecta notantur insula: sed in his nuf-
quam comparent vetusta haec nomina.

b Dedimus ejus vitam ad xxxi. Januarii: qui circa annum vi.
natus vix discipulus S. Senani esse permittitur, tantum abest, ut cum eo
jam Episcopo juvenis Senanus familiaritatem contraxerit: i mo-
nos verosimile videtur Maidocum, puerum Lagenium, in hac
Momonix insula aliquando habitasse literis imbundum.

dicitur.

A Non viventem (hic enim esset intolerabilis parachronismus, cum ab ejus morte seculum circiter unum efflueret) quid igitur? Uprata etiam hodiernis temporibus loquendi formula, mortuum: sed ad quem in corporis sacri exuvie visendum honorandumque ex toto orbe Christiano accurreretur.

d Si jam tum erat Archiepiscopus David, cum illos Senanus transisset, ejus in Hiberniam reditus erat post annum dñx differrendus: ante quem nemo statuit eam dignitatem Ulardi collatam: difficile autem est aliquid definire hoc loco, quandoquidem nemo indicet, quo atatis sua anno, vel ex Hibernia decesserit Senanus, vel in eam redierit.

e Colganus teste, VVaterfordienſis Comitatus, aut saltem pars illius Australis est territorium Lismorensis concloſionis, in cujus littore Ardmorensis vicus portusque notatur a Geographis, eique obſectam Colganus ait modo nominatam insulam de Ard-nemedh.

f Quinto circiter lapide, inquit idem Colganus, abest a Corragia urbe, estque ad Laigium fluvium, qui hic Lua nominatur, utroque vocabulo ignotus Geographis: & quidem ultra urbem ad-verso fluvio navigandum esse antequam eo perveniatur, sequitur ex num. 21 infra.

B Quanta copia litterarum ac virtutis studioſi, Britanni & Saxones, Franci & Romani, idest, Aquitani Romanis legibus etiam sub Francorum dominatu utentes, in Hiberniam confluxerunt, ex Beda aliisque ſolido Uſſerius probat in ſua preſatione ad Syllogen Hibernicarum Epistolarum Dublini editam 1732: tummoſim eisdem advenſo Colganus aſſendit ex ſole Litaneuſico S. Auguſti libro, triginta circiter ejuſmodi ſurmas enumerante & proponente, ut inſecundas cum ſitulo Sanctorum, expreſſo loco ſepultura eorum aut alio ſigno diſtinguere.

h Colantur Finanus de Cluain-eraird 23 Febr. vel 28 Sept. Brendanus Barrenſis 29 Novemb. Cluainſertenſis 16 Maji, Barrenſis ſive Finbarrus Corragienſis Episcopus 25 Septembris: verum hic S. Maidoci Permenſis coſtante nondum vel natus erat, vel ſaltem adoleſcentiam egreſſus: unde vix dubio quinque præcipua ſanctitatis in Hibernia viros hic nominatos, non ſatis aſſentata aut temporum aut inſynonymis ſanctis perſonarum diverſitate. Kieranus Sagienſis 5 Martii, Cluainenſis 9 Septemb. recurrunt.

i Ignorot offeſſetur Colganus eor, qui hic nominantur Episcopi Molam, Joannem & Motam: primum ſaltem exiſtimo offeſſetur Maldam Cecheſ filium, patrem ſpiritualem S. Maidoci.

k Colganus 24 Novemb. inquit Colganus, obitque juſta ſil. Linn. Quatuor Magiſtros anno DC: ſcripſit autem S. Senani vitam: cujus ſtylo utuſſo & pereleganti ſed patrio ſermone conſcripta fragmentum erat in Hibernico illo codice; unde hac Colganus contradiſit Latino reddidit.

CAPUT IV.

De cellis variis a Senano erectis poſſimum in Inis-mor: & miraculis ibidem patris.

24 **P**ost hac Sanctus Senanus relictis ibi octo ex diſcipulis, inter quos fuit S. Fechinus filius Regis Muſchragiz & S. Chillinus a, perrexit inde ad aliam insulam, quæ Inis-luinghe appellatur; & conſtruxit ibi eccleſiam: in qua cum moraretur, venerunt ad eum ſanctæ virginis filiz Brendani Principis de Y-figente, quæ divino obſequio ipſiusque magiſterio ſe conſecrarunt. Et hæc erant primitiæ regionis de Eoganacht-Gabhra S. Senano conſecratæ b. Poſtquam ergo ſanctus vir iſtas virgines ibi velaret, & in principiis vitæ ſpirituales & monaſticiſ diſciplinis aliquamdiu inſtruxiſſet, uti a Domino in mandatis habuit, proſectus eſt ad quamdam insulam, quæ Inis-mor c dicitur, in tractu de Irtos-deſchert poſitam. Sed præter ejus intentionem, Dei voluntate ita diſponente, navis contrariis ventis acta trahitur ad aliam insulam, quæ Inis-tuaſchert nuncupatur; ad quam vir Dei exiſtimans non ſine ſpeciali Dei providentia ſe de-vectum, incipit in ea eccleſiam fundare, quam extructam quibuſdam ex diſcipulis inhabitandam reliquit; & ipſe ſuſcepto itinere pergit verſus Inis-mor; ibique conſtruit monaſterium.

25 Poſtquam in eo aliquandiu cum ſuis habitaret, contigit quamdam ſæminam accēſſiſſe ad fontem monaſterii, ſui filii veſtes loturam: quod cum vidieſſet S. Sedna d ſeu Sedonius Episcopus, reclamavit dicens; Ah! facinus indignum! petit S. Libernus ſeu Libernus e, quod facinus? Reſpondet Sedonius facinus eſt.

Tomus I.

ſe deteſtandum, nempe, quod mulier quædam lotionem vestium ſuæ proliſ deſordet & inficiat undam fontis, ex quo aquæ ad tremenda myſteria ſacrificii Miſſæ ſoleant deſumi. Dum ſervi Dei in ſancta hac indignatione moventur, & forte rigidius, quam multis videatur expedire, divinam ultionem ſæminæ & proli imprecantur. Ecce puerulus ejus filius, illius ætatis ludis in ripa maris eminentiori vacans, ex improviſo præceps cadit in ſubjectum oceanum, in quem abſorptus amplius non comparer. Tunc exulans mater accurrit ad S. Senanum, reique narrat eventum, utpote quo modo ſuus filius diſcipulorum ejus imprecationibus ſit extinctus.

26 Hæc audiens ſanctus vir dure increpat filios; quaſi homicidii reos: unde mandat uni, qui magis videbatur auctor illius extinctionis, nempe Liberno; ut in petra quadam in vicino mari poſita poenitentiam agat, Dei ex iſta cauſa expectaturus ſententiam: alteri vero, qui etiam cooperatus videbatur, mandat ut Liberno in ſcopulo designato relicto, non deſinat ſubmerſum puerum in mediis undis inquirere, donec repertum matri reſtituat. Filii obedientiæ ſine renitentia parent rigidis ſanctiſſimi Patris mandatis: Sedonius enim relicto Liberno in petra, ut juſſus eſt, pergit puerum in mediis undis quærere; quem, poſtquam ibi viginti quatuor horis jacuiſſet, mira divinæ bonitatis indulgentia reperit ſanum & incolumem in undis ludentem, earumque impetum palmis obſectis repellentem. Sic repertum & ex undis raptum adducunt ad S. Senanum, quem matri tradidit cum adſtantium & audientium ingenti ſtupore, & Dei erga ſuos Sanctos miræ benignitatis prædicatione; & mox mandat S. Sedonio, ut Libernum a petra domum reducat, dicens ipſum judicem habere ſibi ſatis faventem, cum ejus beneficio & judicio contigerit, quod undæ, quæ alias illam petram ſolebant invadere & obtegere, non auſæ ſint ad ipſum ad ſui undique baculi longitudinem accedere.

27 Beatus igitur Libernus ad monaſterium reductus, conqueritur apud pium Patrem, monachis difficile eſſe recurrere ad illum fontem ſibi & ſecularibus communem, & plurimum intereſſe ſi de fonte aliquo ſibi peculiari Dei clementia provideretur. Tunc ait ad eum beatiffimus Pater: Eſt in tua manu iſta neceſſitati ſuccurrere: ſi velis enim ſub pedibus tuis terram fodere, Dei gratia reperies limpida aquæ vivæ ſcaturinginem. Beatus autem Libernus ex tempore ſuo baculo terram cepit fodere, & mox elicit limpidiſſimam venam fontis, qui ab ejus nomine Tibra-libern, id eſt, ſons Liberni ſive Liberni appellatur.

28 Quadam vice cepit etiam Episcopus Dalannus conqueri magnum eſſe periculum, quod mare alluens paulatim abſumeret terram monaſterii ex ſe ſatis ſolubilem & arenofam, & conſequenter ipſum monaſterium deſtrueret. Tunc S. Libernus ait, remedium huic malo non deſaturum, modo velint ſuum corpus, dum ex hac vita migraret, mari obſectum ſepelire ab ea monaſterii parte, quæ mare contingeret: dicens ſe in Domino confidere eam partem non amplius a mari fore invadendam: quod & eventus, poſtquam corpus ejus ibi reconditum eſt, probavit f.

29 Sanctus autem Senanus relictis in monaſterio Inis-morensi aliquot viros ſanctos ex ſuis diſcipulis, & inter alios ſancto Liberno, & tribus Episcopis, Dalanno, Sedonio, & Erco g, contulit ſe ad aliam insulam Inis-caorach h nuncupatam; ubi in conſtructo a ſe oratorio aliquos etiam ex diſcipulis reliquit. Poſtmodum ſe conſert i ad insulam de Inis-cunla, quæ in regione de Y-sedna jacet, in qua & fundavit cellam, quam diſcipulis Finano & Finniano Episcopo k definiavit inhabitandam.

Tec 3

a Dr

A De his Sanctis nihil certi expedit Colganus, nec nisi di-
nando adiungit, ab alio illis Senani discipulis in Litania *En-*
gusius Cui-ochair 1. Olla fratrum recessum dici comensulam,
qua alias Inis-cara.

b Hinc collige Inis-luinghe non esse in eadem querendam sta-
tio, qui Corragiam praeferatur, quo subiectum Senanum op-
paret, quod commodum patris: sed in Senano flumine, quem con-
scendis circa Limericensem urbem, secundo alveo iter versus oc-
casum suamque patriam continuant.

c Negat Colganus existimare se quod hac ea sit insula, qua
medio fere inter Limericensem urbem & Inis-cathaigh interjacet
spatio, Corcobashan vicina littori: sed rationem cur neget, nul-
lam addit, nec ego video: non licet superius num. 10 tractat de
Irris occidentalis Corcobashan pars esse indicatur: non tamen
confusum cum qui simpliciter Irris & hic cum addito Irris-Discers
dicitur esse eundem: ipsa vero itineris ratio suadet ut secundo
fluvio Sanctum credamus defluisse.

d Occasionem nominis huius cum titulo Episcopi apud Marianum
Germanum x Martii occurrentis, agit Colganus ad eum diem de
S. Sedno successore, ut videtur, S. Carthaci in Sede Sagirienfi, &
de hic S. Senani discipulo: nec audet definire eosdem esse: tantum
addit ex Engusii l. 4. cap. 81. Magna, soror Davidis de Kill-
mune, mater fuit S. Sedni sive Sidonii filii Erei de Altraighe-
Clich ostendi: ipse est qui gubernavit Ecclesiam de Clunin in-
ter montes Crot & Maige & qui jacet Kenalla. Sed, si sexa-
ginta circiter miliarium distantia ab Inismor sagiriam versus
Euroberiam, iuxta suis causa dubitandi an sit de quo hic Sagi-
rienfi Episcopus fuerit: longius inter praeditum Inismor & Ken-
allam intervallum versus Euroberiam debuit dubium facere an
de hoc nostro agat Engusius.

e Passi Hibernici Colganus teste ad Augusti referunt S. Libe-
rii Inismorensis memoriam, ac fratrem illius Albei & Falbei;
quos praeinde etiam Senani discipulos fuisse hinc colligit: ar-
det quod Codex Hibernicus Liberium Mac-an-dail, id est, Lu-
sci Filium appelles, quem Marianus & alii filium Luscian seu
Lucian.

f Hinc parum probabiliter evadit, quod suscitatur Colganus, de
eo hic Dallan agi, qui in Hibernici sacri memoratur, in loco
Aolmugh nuncupato xiv Decembris celebrari.

g De hoc Erris nihil sibi observatum alibi fatetur Colganus: no-
tat autem eos, qui hic Episcopi dicuntur, non videri tales fuisse
sub disciplina S. Senani, sed postquam ab eo essent dimissi.

h Jacet in ea Tuamonia regione, inquit Colganus, qua Hy-
breoin appellatur: qua a quo ignota nobis & Geographis est.

i An horum aliquis inter multos huius nominis inventatur in
Hagiologiis Hibernorum, difficile est divinare.

CAPUT V.

*Transit in Inis-cathaigh Senanus, ejusque possessionem
sibi per miracula confirmat.*

C 30 Tandem post tot monasteriorum & cellarum ex-
structionem, tot discipulorum institutionem
& emancipationem, postque tot alios pios labores intra
& extra patriam exantlatos, ab Angelo monetur tempus
adesse, quo ex divina ordinatione debeat ad locum, ejus
de cetero quieti, & postea tumulo a Deo praeparatum,
accedere. Angelus igitur ducens eum ad verticem mon-
tis Tese, monstrat ei insulam in Sinenno sinu a, ubi
vasto alveo in occidentalem Oceanum solvitur, jacen-
tem, in qua dicuntur & multorum Sanctorum sepul-
turam & resurrectionem futuram: & nullum hactenus
commisissum homicidium vel nefarium crimen; quia
quidam immanis bestia hominibus & pecoribus infesta
eam inhabitans, omnem ei humanum incolatum prae-
cludebat: quam cum ipse Dei beneficio ejiceret, insu-
lam postea pacifice cum suis monachis, & multi post eum
Sancti inhabitarent. Post haec vir sanctus Angelorum mi-
nisterio e vertice illius montis ad collem quemdam emi-
nentiorem in insula positum transvehitur, qui abinde
Ard-nan-angel, id est, collis Angelorum nominatur.

31 Post haec servus Dei in solius Domini protectrice
confusus dextra, procedit ad locum; ubi bestia jacebat:
quae statim ad ejus conspectum toto corpore alterata,
oculis flammam micantibus, halitu ignito, ore spu-
mante venenoso, execrabiles fauces, terribili hiato ape-
riens, contra ipsum assurgit, illum devoratura nisi Dei
praepotente protegeretur dextera. Miles autem Christi
lorica fidei & clypeo armatus spei ad horribile monstrum

accedens imperterritus, contra bestiam in aere format D
salutare Crucis signum: quo formato, bestia quiescere
non valens e loca se amplius movere. Tunc vir Dei in
virtute ejus, qui caput primi draconis contrivit & in no-
mine Sanctissimae Trinitatis mandat, quatenus bestia lo-
co illo cedat, nemini ibi vel alibi impostero nocitura.
Viri Sancti mandatum mox sortitur effectum: virtute
namque illius, ejus posse est velle, monstrum illud il-
lico ex illa insula transfertur in stagnum quoddam pro-
fundum nigricantis aquae, juxta montem Collain in
Tuamonia, ubi nemini impostero reperitur nocuisse.

32 Sanctus autem Senanus horum mirabilium &
omnium auctori gratias actis, Angelo interea assistente
comitatus, cepit obire & benedicere insulam, & cum ad
tumentes adjacentis alvei adspiceret undas, ad Angelum
ait: Locus hic apparet multis periculis expositus, & sic
monachorum incolatui non satis commodus ob circum-
fusi alvei asperitatem & procellas. Angelus jubet ut bo-
no sit animo, in Domino promittens, nullum de mona-
chis, qui cum obedientia trajiceret, submergendum; E-
imo & neminem de peccatis poenitentem, qui in isto lo-
co sepeliretur, ad inferos descensurum b.

33 Postquam per vicinas regiones divulgatum est
monstrum esse sic exterminatum, & S. Senanum ex-
pisse insulam illam, quae ab expulsa bestia, quae cathach
dicebatur, Inis-cathach seu, ut alii, Inis-cathaigh
nomen obtinuit, Princeps regionis de Y-siginte, cui
Mactalium nomen erat, summa indignatione motus con-
tra virum Dei, quod insulam illam suae ditioni subje-
ctam ceperit sine sua licentia inhabitare, mandat ut
ex tempore e locum cum ignominia expellatur; imo fra-
tribus ipsius S. Senani Calio & Lietho, qui sub ipso mi-
lites agebant, imperat ut hoc iniquum mandatum dent
executioni. Illi Principis acquiescentes imperio fratri
mandatum exponunt, qui renuit acquiescere. Tunc
fratres timorem mundanum divino, mandatumque ho-
minis naturali juri praefidentes, fratri nolenti alias ce-
dere, violentas injiciunt manus, eum praecipitem e sa-
lligio ejusdem collis per brachia trahentes.

34 Sed cum Calios in malum propensior & praecipit, F
videret Liethum remissius & satis agere sibi in malo ope-
re cooperantem, cepit eum increpare & dicere: Nun-
quid praestat, quod hic de loco non suo quam nos e no-
stra terra & possessionibus expellamur? Liethus inte-
rius compunctus, ait, se de intentata violentia ni-
mium dolere, nolle amplius in malo persistere, &
malle omnes possessiones suas, imo & ipsam Hiber-
niam deserere, quam fratri suo, viro sancto, vio-
lentiam inferre. Tunc ait ad eum Senanus: non de-
seres Hiberniam vel terram patrimonii tui, sed &
eam filii tui post te possidebunt: ille autem, qui
nimium terrae isti adheret, nec ipse nec ullus ex
ejus progenie eam possidebit. Quod veridicum pra-
sagium eventus probavit: nam impius Calius post
hanc violentiam domum revertens, antequam ingre-
deretur, ante fores extemplo expiravit. Cujus cor-
pus cum rogaret Liethus apud S. Senanum sepeliri;
ille recusavit dicens, non esse equum ut corpus ejus ec-
clesiastica honoraretur sepultura, cujus animam certo
possideret infernus.

35 Cum nuntia hujus Tragediae deferrentur ad Prin-
cipem Mactaliam, cepit ille non malo proximi sa-
pere, sed ira & furore accendi & vias vindictae ex-
cogitare. Videntem sic turbatum & anxium magus
ipsius, ait: Non turbetur, quare, dominus meus;
ego editionibus vestris certo expellam illum seducto-
rem. Cepit Rex ad haec non nihil sedari: & magus du-
cens secum duos equos currules Principis, pergit ad in-
sulam, & relictis equis in pascuis monasterii accedit ad
S. Senanum, & mandat quatenus illico insulam defe-
rat, alioquin se suis incantationibus & virtute suorum
numi-

in capite
dam juan
fatus:

unde capul-
lari tam
/ atre mo-
tuum;

quorum pau-
tiam rati col-
pam morte
lunt;

magis per-
per eum
Senanum
miser-

A numinum effectuum, ut cum confusione discedat. S. Senanus respondet, se nec ipsius nec ejus domini caco-dæmonis perimere virtutem, & sibi non desore assentiam veri numinis Salvatoris mundi Jesu Christi, cujus virtus viva & vera phantasticas dæmonis elusiones detegeret & profligaret. Tunc magus per diabolicas illusiones obducit densas tenebras, ut facies mutuas non potuerint videre assistentes. Quas S. Senanus veri numinis invocatione statim profligavit. Magus mox excitat tonitrua, fulgura, & cornuscationes: sed & hæc eodem modo quo & priora mox evanescent.

36 Quando magus vidit omnes suas inventiones & artes eludi, meditatur ad tempus recessum, mandans Senano, ut cum suo periculo se revertentem in insula non expectet. Petit Senanus quo tendat. Ille respondet: Tu non scies quo vadam, vel quando revertar. Ego bene scio, inquit Senanus; nec tibi quo venies bene succedurum, nec inde te huc unquam reversurum. Quod & verissime eventus probavit: nam miser magus volens ad tempus suis magicis studiis & dæmoni consulendo multum incumbere, deflektit ad quamdam parvam & desertam insulam, quæ Dair-inis dicitur, non procul ab Inis-cathaigh ad Austrum in Sinenno flumine positam: quo postquam appulit violentior Oceani influxus insulam invasit, & magum cum suis extinxit. In cujus miraculi memoriam est ibi locus, qui abinde in hunc usque diem ab hoc mago retinens appellationem, Caracnadruidh, id est petra druidis seu magi nuncupatur.

37 Paulo post hæc Macltalus revertens ex quodam conventu, quem cum majoribus populi servabat in regione de Corcum-roja, dum magi intelligeret mortem, divertit ad Inis-cathaigh; & præ ira & impatientia in furorem actus, ad S. Senanum ait: Es tu qui measterras me invito invadis, tibi possidendas? Es tu qui meum etiam magum & servos extinxisti? Scias certo quod & ipse eodem mortis genere morieris: saxo enim ad collum appenso in delictorum punitionem in mare præcipitaberis. Et dum sanctus Senanus diceret, hæc non esse sita in ipsius potestate; ille quasi sui immemor, mandat suos equos ipsi commissos bene alat & custodiat. Et cum vir sanctus replicaret se nec ipsius esse stabularium nec equorum præfectum: ait, ipsum, velit nolit, debere curam equorum agere, donec ex concepta revertatur itinératione. Ad quem sanctus

C Senanus: Potens est Dei dextra quod huc nunquam revertaris. Cum Macltalus his minis & injuriis insistere, duo equi, de quorum pastu sic cum viro Dei litigabat, jussu divini ultionis liberamine in terram abforbentur in loco, qui abinde Fan-nan-each, id est declive seu fovea equorum nominatur. Cujus rei nuntium cum ille accepisset, adhuc redditur exasperatior: quem cum filius vellet placare & monere, ut mitius cum viro Dei agat, discatque, vel exemplo eorum quæ hætenus viderit, ultionem timere divinam. Blasphemus tyrannus ait; se non magis timere Senanum ejusque numen, quam unam calvam oviculam. Verum, inquit Senanus, esto animalculum istud sit satis imbecille, potest, Deo meo ita disponente, esse mortis tuæ auctor & instrumentum.

38 Dum post tot injurias, minas & blasphemias obstinatissimus tyrannus plenus ira & superbia discederet, in itinere constitutus juxta quemdam saltum in regione de Corcobaskind, ecce videt unam oviculam calvam cum impetu magno accurrentem, quæ cum inter pedes equorum currum ejus trahentium insiliret, equi exterriti, frementes & calcitrantes currum agunt transversum, & præcipitem excutunt Macltalum: qui capite ad objectum saxum alliso & minutim fracto, illico, exhalat spiritum, fato infelici penetraturum infelicissimam inferni abyssum.

a *Communis cum ea descriptio, quæ est in vita S. Kierani Clunensis*: Insula Cathi, quæ est in ostio Oceani contra Occasum, in freto scilicet Luimnich, inter regiones Kier-raighi & Corcobaskind posita.

b *Hæc satis commodum sensum habere ejusmodi promissa possit: displicet tamen quod præcipuis quibusq; Hibernia Sanctissima facta dicatur: ut supra in S. Kierano Sagiricæ monimus.*

CAPUT VI.

Res in Inis-cathaigh a S. Senano gesta: S. Can-nara adventus.

39 **Q**uodam die sanctus Donnanus, filius Liethi, discipulus sancti Senani, a cum duobus pueris, qui apud eum operam literis navabant: vadit ad quamdam petram in mari positam, ut ibi quædam marina colligerent germina: qui relictis ibi pueris, postquam ad insulam est reversus, æstus maris abstulit illi naviculam, quam tunc in insula habebant unicam, & deficiente navigio pueri ibi hærent, donec rheumate maris superveniente fuerint submersi: quorum corpora postea, navicula inventa, sunt ad insulam deportata. Quod cum parentes & amici intelligerent, cum E steru & ejulatu accurrunt, & nimia impatientia superati, postulant ut filios commissos salvos restituant.

40 Tunc Sanctus Senanus ad Donnanum ait: Impera pueris defunctis in nomine Salvatoris, ut illico ad me veniant. Quod cum ille fecisset, pueri statim vitæ & viribus restituti, ad S. Senanum accurrunt, & ad parentes in amplexum prouos ajunt, quod male egerint curando se ex felicissima, ad quam venerant, patria revocari. Ad quos matres: Eligitis vos potius in ista, quam in hac nobiscum cum amicis & cognatis vivere? Cui filii respondent; casu quo ipsis regnum hujus mundi cum omni sua lætitia & voluptate concedatur, se totam hoc non nisi instar carceris reputare, comparatione istarum, quas prægustaverunt, deliciarum: quare rogant epix, ut ipsis de novo liceat ad eam felicitatem reverti, in Domino spondentes parentibus, nullam eos de eorum morte tristitiam concepturos. Parentibus ex parte sua licentiam hanc concedentibus, vir sanctus ex parte Dei annuit eorum votis: quos cum ad monasterium duceret & salutari sacre Communionis reficeret viatico, paulo post in gratiarum actione & mentis jubilo in Domino feliciter repauserunt: quorum corpora ante ostium sepulta, sunt prima, quæ sub terra monasterii sunt recondita.

41 Cum quadam die S. Brendanus & S. Kieranus ad S. Senanum venirent, ut eum tamquam annis & dignitate superiorem (erat enim Episcopus, ipsi vero Presbyteri) in partem spirituales & confessarium viderent accipere; contigit eorum nihil habere, unde vel hospites vel domesticos fratres reficeret. Quod cum intelligeret Nechtanus Kenn-shoda, Princeps de Y-fing-te, suo mandat œconomo, ut omnem, quem pro mensa regia habebat, cibi & potus apparatus ex tempore deferat ad S. Senanum aliosque famulos Dei Inis-cathaigh. Jussa exequitur œconomas, & Princeps ipse mox subsequitur ad insulam portum, ibique S. Senano famulisque Christi sua suæque posteritatis obsequia & clientelam offert & consecrat, & ab eis humiliter petitam largam reportat benedictionem.

42 Contigit aliquando insulam illam & regionem vicinam præ magna siccitate, aquæ penuria laborare: de qua indigentia postquam de die moxachi ad sanctum Patrem instituissent querimoniam; Angelus in somnis viro Dei apparens monet, ut secum ad vicinam quemdam pergat locum, ubi domini clementia de viva optatis fontis provideret scaturigine. Acquie-vit vir Dei, & cum & Angeli mandato ibi baculo humum paululam egereret, tandem erupit impudens fontis vena, quam Angelus dixit tamdiu fore indeficientem,

A scientem, quandiu in insula penitentiae & compunctio-
nis lacrymarum perseverant. S. Senanus in fontis margine
affixit eum, quo ibi fodiebat, baculum; qui postea in
nucem, quae hodie ibi conspicitur, excrevit arborem.

43 Quodam die S. Kierano, ad S. Senanum visen-
dum iter agenti, obviam factus fuit quidam lacer &
nudus mendicus, summis & importunis obsecrationibus
elemosynam ab eo postulans: cui vir piissimus, cum
aliud ad manum non haberet, propriam, qua vestieba-
tur, exuens elargitus est casulam seu togam monasti-
cam, & sic ipse nudus ad insulam pergit. Quod cum in
spiritu S. Senanus cognosceret, mandat monachi, ut in
quadam fracta, & aquis pervia navicula, (aliam enim
tunc nullam in insula habebant) S. Kieranum in obsecro
littore stantem, advehant. Quod cum fecissent, ipse ad
sanctum virum accurrit, secum sublimi tectam ferens
togam, eaque vestitum latus in cenobium conduxit.

44 S. Brigida filia Conchracii de familia Maftail b
oriunda, quae suam cellam in Cluainfidhead ad ripam
Sinenni fluminis habebat, paravit casulam; quam
cum S. Senano vellet transmittere, & deficeret copia
bajuli transportantis, casulam sereno obvolutam impo-
suit vimineo vasculo, adjunctis litteris, quibus sacram
Synaxim ad se mitti rogavit; quod sub divina provi-
dentiae dispositione fluvio commisit, viro sancto defe-
rendum. Mirum dictulit rarum navigii genus nul-
lo humano adminiculo, sed sola Dei gratia dirigente
per Sinanni alveum, in istis partibus vultum, pergit, &
directe in littore juxta viri sancti ecclesiam sistit. Quod
ubi Christi servus in spiritu cognovit, mandat uni Dia-
cono ex discipulis sportulam seu corbem in littore ja-
centem domum ferat. Quod cum ille fecisset, vir Dei,
casula extracta, duas massas salis & unam pyxidem
cum sacra Synaxi inclusa eidem corbi imponit, impe-
ratque ex parte Creatoris, cujus nutui omnis obedit
creatura; ut cophinus ea, qua venit, via revertatur, &
S. Brigida unam partem commissi salis cum pyxide re-
ferat, alteram vero deferat ad sanctum Diermitium in
monasterio de Inis-clothrand habitantem. Corbis
juxta viri mirifici mandatum redit ad sanctam Brigi-
dam; ex quo cum primum ancilla Christi pyxidem &
unam massam salis extraheret, priusquam alteram va-
luit extrahere, corbis undae impetu abactus resiliit, &
directo cursu contra adversum fluminis cursum & vim
pergit & directe appellit in Inis-clotrand. Sanctus au-
tem Diermitius ubi Dei revelante gratia rem, uti conti-
git intellexit; accurrit, sportulamque grater domum

C asportat, Deumque in suo mirifico servo benedicit.
45 Sancta Cannera virgo, ancilla Christi devotif-
sima, oriunda de Australi plaga Hiberniae in regione
Benutraighe, dum quadam nocte in suo eremitorio,
in patriae regione sita, vigiliis & caelestium contempla-
tioni vacaret; in spiritu rapta conspicit omnes Hiber-
niae ecclesias quasi accensas ardere, & flammam usque
ad sidera continuato vortice producere; inter alias ve-
ro unam existere ecclesiam, quae torrente vehemen-
tiori & rectiori caelos suis flammis impeteret: quam
cum S. Senani intelligeret esse cenobium, proposuit
eo proficisci, ibique suae in caelum migrationis horam
expectare. Mira Dei erga fideles, & nimium in ejus
gratia & providentia confidentes dignatio! virgo enim
comite destituta, viarum ignara, in eum, qui est via
veritas & vita, solum confisa, pergit tanto prodigio
monstratam ecclesiam quaesitura: sed vortex flammarum,
quem praediximus, e cenobio illo emicans, die no-
ctaque illi continuo apparens, ei viam monstrat, donec
ad portum e regione Inis-cataigh pervenit, indeque
absque navigio per mare, quasi per campestrum plani-
tiam, siccis plantis progreditur. Quod cum domino
revelante S. Senanus intelligeret, accurrit sanctae vir-
gini obviam; quam prius humiliter salutatam rogat, ut

ad suam matrem, ipsi virgini sanguinis communione
conjunctam, non procul inde habitantem, dignetur
hospitii causa descedere. Cannera respondet se eo fine
ad insulam pervenisse, ut ibi suum in terris perpetuo
habeat hospitium.

46 Sed Senanus rigidissimus monasticæ disciplinæ
observator, insulam, ait, viris Deo in vitæ abstractionis
puritate famulantibus sacram, feminei non pati sexus
cohabitationem. Virgo devotissima opponit, Deum non
magis ob viros, quam ob feminas salvandas carnem as-
sumpsisse, non magis pro illis quam pro his passum:
caeli januam utrique indifferenter patere sexui; imo
& Christum ejusque discipulos feminarum pie viventium
& famulantium minime respuisse consortium. Tan-
dem post aliquot hinc inde replicas concludit Virgo
sancta, se nihil aliud in insula postulare, nisi ut viven-
ti ministraretur sacra Synaxis: & mortuæ tanta terræ por-
tio in vicina ripa, in qua corpus ejus possit recondi. Se-
nanus ait, ejus tumulum oceani incursu & infestatione
non posse ibi consistere. Illa respondit hoc Dei dispo-
sitioni relinquendum, ex cujus gratia ipsa consideret
suum corpus divinæ protectionis vallo custoditum, a
maris infestatione nulla passurum detrimenta. Annuit
tandem vir Sanctus, & Virgini ad terram susceptæ
(dum enim sic ipsi loqueretur, stabat super undas bacu-
lo innixa, non secus ac si terræ fulciretur firmitate) sa-
cræ Eucharistiæ, uti postulavit, subministrat: qua
devotissime sumpta, illico reddidit spiritum Creatori
clementissimo, qui benignissima indulgentia & sanctæ
Virginis & S. Senani contrariis ita satietate desideris,
ut illa in eo quo optabat loco, ad Dominum migraret
ac tumulo frueretur; & ille a feminarum, quam abhor-
rebat, cohabitationis molestus sit liberatus. Est enim
ibidem juxta ripam Sinenni, uti optavit, sepulta; & non
solum ejus sepulcrum (ut praedixit) maris infestationi-
bus non est eversum; sed & eos, qui navigatione susce-
pturi illud ex voto devoto visunt, observatum est sanos
& incolumes susceptam expedire feliciter navigationem.

a Atque adeo probabiliter ipse ex fratre natus: Vita ta-
men metrica Senani patrum habet, aliasque circumstantias mi-
nus quam hic ponantur, similes vero.

b Inter tredecim hujus nominis Sanctas nulla videtur Colge S. Brigida
no minus ab hac loco per circumstantias temporis familiaris; exha-
bita, quam qua xxx. Septembris memoratur: familiam autem jam clauit,
nominatam credit esse vel Augusti Munonia Regis stirpem,
unde S. Maftail descendit; vel O'Brienorum gentem a Blodio
Falbei filio oriundam, ex qua S. Maccertius do-luif-fidhe,
id est, insula memoris, & per transpositionem Vidh-inis, qua
jacet in Sinenna, ubi Forculum fluvium excipit, inter Inis-
Cataigh & Inis-clotrand: ut proinde probabile sit hunc ipsum
esse recessum qui hic Cluain-fidhe dicitur: S. Maftail enim quædam
Lunaticus Episcopus (inquit Colganus) ex eadem familia diu in
hac insula habitavit, & forte ibidem post eum cognata ejus Brigi-
da. Vita quidem Kilauricus Brigida primo loco a nobis edita
de ipsa narrat quod sequitur; verum facile conpingis ad celebra-
rem alicujus nominis personam transferri, quæ alteri nimis co-
lebræ propria sunt.

c Est reginula in mare projectior, inquit Colganus, in regio-
ne de Carbre: notatur eo ad Austrum Kinjalda a Geographis &
peninsulam habet valde procurrentem, quæ in tabulis antiquas
caput seu promontorium Kinjalda nuncupatur: fortassis etiam
eandem aut vicinam est Ailtraighe, unde Maser S. Senani oriun-
da fuit, hinc S. Cannera, ut infra dicitur, consanguinea.

C A P U T VII.

Mors Sancti & Miracula post mortem.

47 Hæc sub breviario dicta sufficiant de præcipuis
gestis S. Senani: qui enim singulorum ejus
gestorum & virtutum plenam seriem contexere vel-
let, eam vix magni voluminis cancellis complecteretur.
Mira erant ejus quotidiana exercitia virtutum:
erat enim in oratione continuus, in jejuniis assiduus, in
operibus caritatis indefessus, in caelestium contem-
platione

A platione absorptus, in regiminis cura vigilans: nemine in mundanorum amore superior, aut in celestium inferior, in austeritatis exercitiis magis mirandus quam imitandus; in omnium opinione meritis & virtutibus sublimis, in sua infimus & nullus.

48 Cum vir sanctissimus, anteaque vite cursu feliciter consummato, videret diem appropinquare, qua relicto hoc exilio ad patriam migraret; proposuit S. Cassidani sui magistri & primi institutoris sui nec non S. Scotæ, & filie Cobhthachi suæ amice, cellas visere, ibique ad tempus abstractus orationi vacare, & se ad optatam transmigrationis horam preparare. Pergit ergo, & in via divertit ad Ecclesiam de Kill-cochaille & sanctas Virgines a se velatas & institutas, Neraisfilias e, visendi gratia; a quibus lætanter susceptus, ut de Reliquiis alicujus sancti monachi de suis discipulis, tamquam Tutelaribus & Patronis, ipsarum ecclesiæ provideret, rogatus est. Quibus vir sanctus Deo inspirante respondet, Reliquias alicujus protegentis & patrocinantis eis non defuturas. Nec defuit verbo veritas; nam post paucos dies obiit. Cum enim, postquam ipsis valedixerat, se conferret ad S. Cassidani ecclesiam, peractaque ibi devotione reverteretur, in quodam campo prope Kill-cochaille audivit vocem e celo sibi dicentem: Famule Dei Senane, vocaris ad celum. His auditis vir sanctus elevatis in celum oculis, & actis altissimo ex corde gratias, ait ad socios horam suæ quietis adesse, seque eo die moriturum, suumque corpus sequenti die ad suum cœnobium deferendum.

49 Vir igitur Deo plenus, mentem in caelestem, ad quam abituriebat, sedem elevata, Kalendis Martii spiritum reddit Creatori circa horam diei duodecimam, huiusque corpus ibi in virginum cœnobio in diem sequentem: quo, audita morte amantissimi magistri, Inis-cathenses monachi, & inter alios Odranus, Macinnillus, Ercus Episcopus, Mola Episcopus, & Segarius filius Blathii, & alii plures viri sancti accurrerunt: & dum sacrum pignus ad suum monasterium deferendum feretro apponunt, conspiciunt dextræ manus pollicem humi jacentem. Et dum miraculum hoc voce exultanti exaltant, reperiunt portentum portento adauctum; nempe utramque sancti viri manum plane integram, nec pollice nec alio carere digito. Miraculi tanti novitatem cordis jubilo & voce laudis celebrantes recolunt, & advertunt prophetiam seu promissionem, qua vir sanctus paullo ante, dum Virgines illius loci Reliquias alicujus Sancti de monasterio Inis-cathensi sibi in patrocinii pignus donari postulassent, prædixerat earum preces Dei providentia brevi sortituras effectum: advertant, inquam, hanc promissionem re probari vel præstari promissa. Unde pollicem istum tanquam tutelares Reliquias in cœnobio Virginum honorifice recondunt.

50 Delato post hæc sacri corporis pignore ad monasterium Inis-cathense, consilio inito decernunt corpus viri Dei non esse terræ mandandum, donec Lumricensis Clerus & vicinarum Ecclesiarum Præsules ac regionum Proceres viri Dei sepulturam sua præsentia honoraturi assistant. Dum sic vocatorum Præsulum & Procerum assistentiam præstolantur, & dies noctesque in hymnis & canticis aliisque sacris ritibus transigunt, visi sunt & ipsi cæli Angelicis apparitionibus & celestium coruscationum arfulgentia & affluentia viri sancti exequiis applaudere; ita quod a prima, qua obiit, usque in octavam Martii diem quasi unus pene continuus apparuerit dies.

51 Postquam igitur octavo die seniores Lumricenses; Deron Episcopus e, Moronocus Penitentiarius de Inis-Luaidnef, Cuta seu Ceta Presbyter, Molocus cognomento Devotus de Inis-tiprad, & alii multi sancti viri appulerunt; in primis non parum inter se conquesti sunt rem Ecclesiasticam in viri sancti morte non parvam passam esse jacturam; maxime cum nec successorem desi-

gnaverit, nec de rebus ecclesiæ vel statu monasterii ad Divotum disposuerit, nec jam disposita & tradita testamenti supremo confirmaverit. Dum his servi Christi pie solliciti intenti sunt, ecce prodigio inaudito vir sanctus in ipso feretro assurgit medius, adstantes benigne salutat, rogatque ut piam deponant sollicitudinem, dicens se in caelesti patria existentem divinæ clementiæ beneficio non minus suæ ecclesiæ curam & rationem habiturum, quam si in mortali vita inter homines degeret. Mandat ut monachi nunc assumant B. Odranum g in Abbatem: deinceps non secundum genus & familiam, carnem, vel sanguinem, sed juxta meritum & virtutum excellentiam assumantur successores: successoribus in subditos lenitatem, in peregrinos & pauperes hospitalitatem, subditis obedientiam & regularis observantia rigorem ex testamento relinquit: utrosque ad virtutum fugam, pietatis & caritatis studia, aliaque virtutum exercitia adhortatur. Et post talem protractionem concionem coram multitudine adstantium (qui propter partem visa partim audita prodigia extra se rapti & in divinas laudes absorpti erant) denno in Domino repausat: ejusque corpus in propria ecclesia cum summa veneratione reconditum est; ubi ad dies usque nostros non cessat miraculis coruscare.

52 His igitur annectimus non omnium mirabilium, quæ suo fidei famulo post obitum Christus operatus est, seriem, quæ prope infinita esset; sed paucorum recentiorum summulam. Tempore quo Theodoricus h. Thadai O'Brien filius, Tuamonia principum tenuit, contigit quendam villicum, monasterio S. Senani subditum, in gravi litigio homicidii reum extitisse, & damna ministris Principis ad commissi facinoris poenas solvendas expeteretur, ad ecclesiam S. Senani, quod in istis partibus communis refugii civitas & inviolabile asylum continuo habebatur, protectionis causa perfugisse: quem cum inde ministri extrahere non possent, nec poenas excogetas exigere, utpote a Superiore loci, allegata ecclesiæ viri Dei totiusque ejus territorii immunitate & privilegiis, repulsi redeunt ad Principem: cui, ut contigit, aperitur negotium. His auditis summa indignatione commotus Theodoricus, magna militum stipatus caterva, vadit ad adem S. Senani, eamque cum subiecto territorio suo & comitantium militum hospitio & exactionibus ista nocte aggravavit, uti & sequenti aliam ecclesiam de Kill-mic-andubhain monasterio viri Dei subiectam: ubi dum ageret, apparuit S. Senanus Priori F monasterii Inis-cathensis, velut accinctus ad iter. Cui interroganti, quis esset, aut quo pergeret? respondit se Senanum esse, & velle pergere ad promeritam temeritatis vindictam a Theodorico exigendam: & mox eadem nocte apparuit ipse Theodorico, cui cuspide sui baculi quasi vulnus in crure infixit, extreme ipsum crucians. Et dum peteret causam inflicte plagæ, respondit esse vim & injuriam illatam suæ ecclesiæ ejusque subditis; & his dictis statim disparuit. Theodoricus autem evigilans, nunquam ab inflicta plaga sanari potuit, donec in cruciatibus animam exhalavit.

53 Quodam alio tempore accessit ad Inis-cathaigh quidam insolens nobilis, nomine Murchadus O'Brien, non dissimilium sociorum stipatus turba, quibus dum navigium aliquod ad locum sacrum spectans, vellente manu violenta auferre, occurrerunt Prior & Clerici monasterii; inviolabili & hæcenus intacto loco injuriam non inferri rogantes. Et dum insolentes nihilominus in proposito persistere, accursum aliquot parochiani opem Clero allaturi. Cumque ad manus ventum esset, insolentia Murchadi co processit, quod quendam ex præsentis conventu Clericum graviter manu propria vulneravit, & post modum cum suis aufugeret. Sed ne, quod œsarie gessit, impune ferret, sagientem acerba Dei vindicta subsecuta est: ipsa enim eadem

At eadem nocte dormienti Senanus in somnis apparuit, violati sui sacrarii & commissi sceleris promeritis comminatus poenas; quas cum nec prece nec pretio declinare potuisset, persentit & clamat latus sinistrum pedo viri Dei transfossam. Et dum uxor & familia causam clamoris & dolorum exposcunt, narrat ob injuriam Clericis illatam se a S. Senano letaliter transfossam, & propterea quod mors in foribus esset, petiit & curat statim condi testamentum.

54 Quodam tempore Richardus de Clara i, manu violenta invasit fines regionis de Corco-bhaskind, omnia ferro & flammis devastans, status tam Ecclesiastici quam secularis non habens discrimen vel rationem. Et postquam inter alia facinora ecclesiam S. Senani spoliasset, clericos & populos territorii S. Senani, communi prece ad Patronum fusa, parati sacrilegii iustitiam temerario invasori exposcunt infligi poenam. Nec orationi defuit exaudicio: sequenti namque nocte apparuit Sacristano monasterii S. Senani, cui nuntiat & preces fusas esse exauditas & se rationem immunitatis suae ecclesiae & territorii a Richardo exacturum. Nec mora, apparet illico ipsi Richardo, quem suo baculo percussam, secit mentis inopem & delirum; donec post triduum, in quodam congressu hostili manu impune extinctus occubuit.

55 Erat inter ecclesias viri Dei una, post Iniscathaigh sibi maxime cara & populo venerabilior, nomine Kill-challige; quae frigesciente paulatim plebis devotione in horreum versa est, quamque, offenso propterea viro Dei, pascerculus accensus stramen ex vicino incendio adferens, concremavit. Dum de combusta restauranda cogitaret populus, & in hunc finem calcem & camentum prepararet, S. Senanus in visione cuidam villico, nomine Senanino O-Hettromain, apprensus iussit ut juxta domum filiae Y-bhmachain profundius fodiat, tantum ibi calcis reperturus, quantum ad ecclesiae reedificationem sufficiat. Monitis ille parens, calcemque, ut promittebatur, sufficientem reperit, eaque ita postea ad fabricam utebantur, ut quantumvis inde in usum fabricae auferrent, remanens tamen moles sine decremento appareret.

56 Hujus mirabiliter inventae calcis mirabilis postea extitit virtus in praesentanea tam hominum quam pecorum morbidorum curatione: quae, ut alia omittamus, facile constat curatione unius haedi, quem dorso & pedibus contractis habens quidam mulier praedictae ecclesiae vicina, in altam calcis projecit fornacem, jurejurando affirmans & dicens, in fide mea inde non ascendes, priusquam in te S. Senani conspiciatur virtus. Res mira! relicto ista nocte ibi haedo, mane reversa, reperit haedum dorso & pedibus plene restitutum, & uberibus lacte plenis: quod quidem hac postea contra omne morbi genus ita valebat, quod istarum partium Principibus & Praesulibus oblatum, instar magni muneris habebatur.

57 Quodam alio tempore Donatus, Donaldi filius, qui in regione de Corco-bhaskind dominabatur, sathana instigante, ad depradandas ecclesias Sancti Senani & armenta a villicis violenta manu auferenda perrexit. Depradatis ecclesiis de Kill-macallige, Kill-cavitaigh & Ros-an-aircheil, Vicarius S. Senani & altarum ecclesiarum ceterique Clerici istius regionis, eductis in processione omnibus suis Reliquiis solemniter procedentes, adterunt Donatum; allegantesque locorum sacrorum immunitatem petunt, ut ablata restituat, idque si nolle, Dei, S. Senani, aliorumque Sanctorum, quorum sepultura & Reliquiis istae ecclesiae consecratae sunt, maledictionem incursum minantur. At ille induratus omnia contempsit: in contemnentem autem illi ad gladium conversae ecclesiae, una omnes cymbalis tintinnabulisque pulsae, praedictam maledictionem fulminarunt: qua temerarius invasor primo quidem a sensibus alienatus, deinde

tamen in impietate obstinatus, peior factus est. Eos enim omnes milicum stipendiarios, quibus in quantitate excessiva & sustentationem & stipendium solvere debebant, omne perquam molesto ad medium usque annum aggravavit; in cuius fine cum vitulos saginatos in campum educeret, ipse ejusque fratres, qui prius injurias & vim ecclesiis Dei & S. Senani inferendo coadjutores extiterant, cum omnibus praedictis stipendiariis militibus simul occubere, & solus evasit Bernardus, qui fratribus in injuria ecclesiis illata, non erat cooperatus.

58 Alia quadam vice Mathgamanius alius Matthaeus, filius Domnaldi filii Murcherthacii, violenta manu accessit ad abducenda quaedam armenta sacro S. Senani refugio commendata: & cum Vicarium S. Senani & istius loci incolae ad resistendum violentiae obvios haberet, duabus ipse sagittis ipsum petendo conatus est Vicarium extinguere; quae tamen vestes ejus leviter tactas non penetrarunt. His visis, furibundus in boves insilic, bovem mactat; quam antequam ipse vel loci ex integro absumerent, lethali morbo correptus, mox interiit.

59 Quodam alio tempore nefarii quidam praedones e territorium S. Senani ingressi, unam ex cujusdam venerabilis Presbyteri, cognomento Hua-Riginn, armentis vaccam furto abstulerunt; quam ad longinquam quandam paludem mactantes, ipsius pellem cum incluso vitulo in paludis profunda fovea absconderunt. De vacca perdita sub poena incurrenda maledictionis S. Senani sit publica diu, sed frustra, inquisitio. Praedones post mentem integrum redeuntes ad foveam, pellem extrahunt, & ex pelle vitulum; sed vivum, & tres alios boves edentem. Illi miraculo & stupore correpti, culpam agnoscunt; ad Presbyterum revertuntur; commissum crimen miraculo proditum fatentur; emendationem & satisfactionem promittunt.

60 Coacto quadam vice Clericorum concilio apud ecclesiam S. Senani, inter cetera decretum fuit capellam Virgini Matri esse erigendam: sed difficultate oborta, quod lapides, qui expolirentur, aut pro calce conficienda idonei essent, deficerent, perplexi eo die recesserunt. Sequenti autem die unus e Clericis exiens, reperit prope ecclesiam lapides apertissimos ad totum sacrum aedificium perficiendum. Haec ex multis pauca per S. Senanum post mortem patrata miracula sufficiant.

a De eo ex patris suis acturum se promissis Colganus ad xviii Julii.

b Hanc bodie Kill-na-caillech. collam Sanstimonialium appellari Colganus existimat, non procul ab Iniscathaigh in Corcobaskind sitam, estque fortassis ea, qua infra n. 53 in miraculis septimo vel octavo a morte seculo patratis nominatur Kill-callige.

c Bo fortassis, inquit idem, qua apud Engusium l. 3. c. 3 Pillin Natei vocantur.

d Simile de Sancto Patricio per dies duodecim narrans Vita Aila.

e In Martyrologio Tamlachensi & Germani forte Deuren dicitur ad vi Octobris.

f Hodie corrupto vocabulo Iniscatha dicitur, teste Colgano, in Sinnenna fluvio inter Lameriam & Iniscathaigh jacens: quod autem qui hic nominatur Moronocur, Sanctus sit, idemque cum Moronoco Abbate de Samhraidh, de quo Martyrologio ad xxii Julii, non habeo cur asseram: multoque minus de Cuta Presbytero quod idem sit cum S. Cuiseo, a quo ecclesia de Kill-chaido in Tuamonia finibus nuncupata invenitur.

g Videtur Colganus is esse posse, de quo Hibernici Fasti ad xvi Maji, xix Febr. aut vi Martii.

h Non est hic Theodoricus ille Magnus (inquit Colganus in notis) ex Thadzio filio, Briani Regis Hiberniae famosissimi nepos, qui prius Munmonia, & postea Hiberniae principatum aliquot annis tenuit, obijtque Kinn-coradiz in Tuamonia in devotionis & patientiae lacrymis anno 1086: sed alius posterior ex prioris semine, filius Thadzi, filii Cornelii, filii Donati Carbrech, ut indicant tum utriusque gesta tum Codex Hibernicus vite S. Senani, qui Thadzeum ejus patrem vocat filium Donati Carbrech, seu rectius forte, ex Cornelio filio nepotem ejusdem, ut alii tradunt historici.

i Annales Hiberniae apud Cambdenum referunt mortem Richardi de Clara Glavernia Comitis ad annum mcccxl.

k Plus

A *Phet* *verisimilitudinis* *habes* *idem*, *ut* *videtur*, *casus* *ab* *Alberto* *relatus* *in* *hunc* *modum*: Quidam ex Iniskarbeni insula abactam vaccam occiderat salutarique: cujus carnes, quantumque subjecto igne, cum nullatenus percoqui posse abactor videret; penitentia ductus, a Deo culpe veniam postulavit, restituit villico pretium mactatæ bovis: cui omnino simile miraculum aliud eadem in materia in alterius villici favorem est patratum.

APPENDIX

ex Alberto le Grand de SS. Armoriciis.

Fori. 3. 1.
capit.

E St in eadem Insula S. Senani fons, Memoniis Tuamoniisque omnibus magno in pretio habitus & veneratione; potissimum Limericenfibus mercatoribus, qui per Sinanni fluminis æstuarium versus Oceanum descendentes, si vento destituantur idoneo, excursionem ad insulam facta peregrinantium in morem sistunt se Sancto, hauritamque in ejus nomine aquam deferunt in naves, & frequenti docti experientia haudquaquam ambigunt, quin Sancti hujus intercedentibus meritis intra horarum viginti quatuor spatium optatis ventis sint provehendi.

Capit. 1.
sepulchro
capit.

62 Ex ejusdem Sancti Præsulis sepulchro calculi educuntur, pallido, qualis olivarum est, tincti virore, & sacrarum instar Reliquiarum habentur; quos quæ proluerit aqua, in potu sumpta, a peste aliisque contagio nocentibus morbis creditur præservare. Idem cum fiducia religiosa gestati, quam præsentem sint in naufragiis præsidio, postremis hisce annis experimentum fecit mercator quidam, cujus navem alto in mari cum subito turbo evertisset, ipse Sancti (cujus sacros lapillos secum habebat) invocato nomine, ad litus incolumem se propelli sensit; quamvis ad manum haberet nihil cui innixus mortem se evasurum speraret. Alias quoque jam dictus mercator fratrem suum viz comitem habens, etiam ipsum tam potenti amuleto præ munitum; naufragium fecit tempestate oborta; a quo uterque salvus evasit, submersis novem sociis, quibus curæ non fuerat sibi de ejusmodi subsidio providere.

Sub Elisabetha
rege missa
que regnavit
supra primam
tam quædam.

63 Recentis omnino memoriz est, quod accidit sub Elisabetha, Henrici VIII filia; quæ repressis Onello atque Odonello rebellibus, cum suam in potestatem Hiberniæ insulam redeisset, exterminandæ penitus religioni Catholicæ intenta sedibus suis Episcopos expulit, eorumque in locum substituit alios hæretici schismatis defensores, quos inter Limericensi ecclesiæ Bernardulus quidam destinatur, sic dictus a mensura corporis infra communem enormiter pusilli. Hic ergo Pseudo-episcopus dum novam diocesium visitans circuit, in insulam quoque Inis-cathensem decreverat navigare, coacturus indigenas Apostolicæ Sedis ejurare primatum, & supremam Regiæ, etiam in Ecclesiæ regimine, agnoscere potestatem. Verum auditis eorum exemplis, qui sacras Senano terras præsumpserant violare, satis habuit e suis ministris primum aliquem cum socio inferioris ordi-

nis destinare, qui Regiæ mandata exequeretur. Tra-
jicit ille militari stipatus satellitio, & voce præconia jubet enuntiari, adfuerint omnes in crastinum in templo Dei-
paræ Majestatis Regiæ audiri facturique imperia. Con-
veniunt prius quam jubebantur omnes; sed pientissimæ
matri sanctoque Patrono suo se suæque tradituri, cum
magna precum ferventissimarum instantia, quas mini-
me fuisse vanas declaravit eventus.

64 Noctē illa laute cœnatus minister decubuerat in lecto, jamque in somnum claudere oculos; quando invisibilis sibi Senani præsentiam persentiscere cepit, ex insiditis pedo Episcopali verberibus corpori per cubile volutato. Exclamat continuo infelix, occidi se quiritans: exurgit hospes illatoque lumine, tam ipse, quam qui rem totam cœperat in somnis videre socius, & Domini clamoribus exciti satellites circumstetere miserum. nullamque solidis duabus horis, quibus est in hunc modum agitato, opem ferre valere. Ita membris omnibus confusum cum dimisisset Sanctus, quamvis lectum ipse dimittere eodiem non posset, a proposito tamen exquendi postridie sacrilegii abstinere voluit: nihil proficientibus primoribus insulæ, libere denuntiantibus præsentem hanc esse S. Senani ultionem, quam si vellet evadere, sub potenti vindicis manu humiliatus designati flagitii veniam mereretur precando. Sed surdo cane-batur fabula; jurat ille, pejeratque, neque ab ipsorum Sancto, neque a quocumque alio prohibendum se, quominus die proximo ingressus ecclesiam Regiæ jussu faceret satis, atque Romanæ idololatricæ abominations tota ex insula profligaret.

65 Erat hoc contra stimulum calcitrare: adest sequenti iterum nocte Sanctuseo in cubiculo, in quo alterum ipse æger lectum, alterum socius dormiturus, premebat: & adest non velut antea inconspicuus; sed multo in lumine, Pontificio in habitu mychtratus, dextera pedum gestans: mox lecti reducit vela: gravique ac severa voce increpitans temerarium incredulumque proreptum stratis solo allidit, neque prius desistit duplicare verbera, sodicare latera, ingerere vulnere, quam suum misere volutatus in sanguine, blasphemum prope modum spiritum exhalaret. Frustra ille clamoribus suscitare famulos, auxilium poscere: nec aperiri neque vi ulla confringi cubiculi ostia potuere. Qui vero in eodem jacebat cubiculo socius criminis poenæque spectator, cum similem sibi in momenta singula sortem metueret, ineptus erat subsidio adferendo. Ergo ut recessit Sanctus, reseratoque ostio patuit famulicio aditus ad jacentem, non jam amplius de commisso sibi sacrilegio cogitans; sed ab insula exire festinans, navi sese imponi mandat, quamprimum illuxisset cum suo comitatu Lymmericum reverendum; ubi quarto a reditu suo die pertinacem in hæresi atque impenitentia animam miser exhalavit: ceteris autem tantum suo infortunio terrorem incussit, ut exinde inventus nemo sit, qui ab avira religione abducere insulæ Inis-cathensis habitatores conaretur.

DE S. FELICE EPISCOPO
ANGLORUM ORIENTALIUM,

Commentarius historicus.

§ I E variis *Alia* collecta. *Veneratio*.
Translationes.

ANNO
DCLIV.
VIII MAR-
TII.

Anglorum
Orientalium
Reges &
Episcopi

I N Hæptarchia Anglo-Saxonica caput regnum Orientalium Anglorum circa annum Christi DLXXV, & continet sub sua ditione provincias Norfolkiam, Suffolciam, & Cantabrigiam cum insula Elii, nisi advenit Spelmanus in suis Prolegomenis ad comitum primum Conciliorum Britannia. Harpsfeldius seculo 7. Historia Ec-

clesiastica Anglicana cap. 15 initium regni statuit ad annum DLXI. Primus præfuit Rex Vassa, a quo secundum Bedam lib. 2, Historia Ecclesiastica gentis Anglorum cap. 15, (ubi de his Regibus & Episcopis S. Felicis agit) Reges Anglorum Orientalium Vuffinga appellantur. Huic successit Tytilus filius, a quo progenies Redvvaldus, qui in Cantio sacramentalis Christianæ fidei (verba sunt Bedæ) imbutus est, sed frustra. Nam rediens domum, ab uxore sua & a quibusdam perveris Doctoribus seductus est,

A est, atque a sinceritate fidei depravatus, habuit posteriora pejora prioribus: ita ut in morem antiquorum Samaritanorum & Christo servire videretur & diis, quibus antea serviebat: atque in eodem fano & altare haberet ad sacrificium Christi, & arulam ad victimas demoniorum. *Ex mortuo successit Earpvaldus filius alius Earpvaldus, quando, ut ait Beda, tantam, ut ferunt, devotionem Edvvinus Rex Northanhymbrorum erga cultum veritatis habuit, ut etiam Earpvaldo persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem & Sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. Verum non multo, postquam fidem accepit, tempore occisus est a viro Gentili, nomine Richberto, & exinde tribus annis provincia in errore versata est. Fuisse Earpvaldum anno DCXXXII baptizatum, tradit Chronologus Anglo-Saxonicus.*

iam etiam
fiam Earp-
valdus
ex. 613 de-
pictus.

et dignum
est

om. si in
Gesta S.
F. l. 2 sum-
mam

in Angliam
trans.

translati
Angli
Christiani

scholar
in 124

om. Cantab-
rigia

construit S.
ad. d. 1000.

2 Hic status regni illius ante adventum S. Felicis, quando accepit regnum Earpvaldi frater Sigberht, vir per omnia Christianissimus ac doctissimus: qui vivente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidelis Sacramentis imbutus est. Quorum participem, mox ubi regnare cepit, totam suam provinciam facere curavit. *Hac Beda. Addit Malmesburienfis lib. 2 de Gestis Anglorum Pontificum, S. Felicem, Burgundum natione, Sigberht in Gallia exulanti familiarem effectum, in Angliam cum eodem post mortem Earpvaldi venisse, illoque regnum provinciae sortito, Episcopum ordinatum animositate regis non defuisse. An Malmesburienfis ita explicat Bedam, num alia monumenta habuerit, incertum. Beda ita narrat: Sigberhti studiis gloriosissime favit Felix Episcopus, quidem Burgundiorum partibus, ubi ortus & ordinatus est, cum venisset ad Honorium Archiepiscopum, etque indicasset desiderium suum, misit cum, ad praedicandum verbum vitae, praefata nationi Anglorum. Insinuat huius praedicationis refert ante indicatus Chronologus ad annum Christi DCXXXVI.*

3 *Hac de ejus missione: quibus de fructu ejus ista addit Beda: Nec vota ipsorum incassum cecidere, quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritalis cultor invenit. Siquidem totam illam provinciam, juxta sui nominis Sacramentum a longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem & opera justitiae ac perpetuae felicitatis dona perduxit: accepitque Sedem Episcopatus in civitate Dummoc: & cum decem & octo annos eidem provinciae Pontificali regimine praefuisset, ibidem in pace vitam finivit. Histenus Beda. Quae inde descripta tradunt VV. gurnienses ad annum DCXXXVI, VV. est monasteriensis, ad annum DCXXXII, cum de Earpvaldi baptismo egisset.*

4 *Malmesburienfis loco supra indicato ista addit: Scholae quoque litterarum opportunis locis instituens barbariem gentis sensum comitate Latina informabat. Harpsfeldius loco supra indicato de Rege Sigeberto agens, ista illi attribuit. Inter praefata, inquit, & egregia ejus decora & hoc ponitur, quod litterarum, quas in Gallia florere senserat, curam magnam suscepit, instituit apud suos scholis, quibus adolescentes ad liberalem ingenii cultum capessendum ingenue educarentur. Hujus beneficium est Cantabrigientis academia. Huic tanto litterarum patrono omnes Angli obnoxii sunt atque illi praecipue, qui in illa se academia litterarios progressus fecisse cognovunt. Cambdenus in Iconis & Comitatu Cantabrigientis ex Historia hujus urbis scribit id factum esse anno Christi DCXXX, cui numero addi debent anni VI aut plures. Regi Sigeberto in hac strenuum cooperatorem, & forsitan primum autorem, fuisse S. Felicem censens.*

5 *Beda lib. 3 cap. 25 agit de quaestione mora de tempore Pascha adversus eos, qui de Scotia venerant, & ista interferit: Hac dissonantia Paschalis observantiae, vivente Aidano, primo Episcopo Lindisfarnensi, patienter ab omnibus tolerabatur: quia etiam Pascha contra morem*

eorum, qui ipsam miserant, facere non potuit: opera tamen fidei, pietatis & dilectionis juxta morem omnibus Sanctis consuetum, diligenter exequi curavit. Unde ab omnibus, etiam his, qui de Pascha aliter sentiebant, merito diligebatur, non solum a mediocribus, verum ab ipsis quoque Episcopis Honorio Cantuariorum & Felice Orientalium Anglorum venerationi habitus est. *Coluntur S. Aidanus xxxi Augusti & S. Honorius xix Septembris. De controversia Paschali egimus xviii Februarii ad Vitam S. Colmanni.*

6 *Sedes Episcopalis ab illo erecta fuit in urbe maritima provincia Suffolcia, quam Beda more Saxonico Dummac, alii passim Dumvich appellant, in qua, inquit Malmesburienfis, decursa vitae meta post septemdecim annos Episcopatus sepultus est. At Beda decem & octo annos fuisse, qui si numerentur ab anno DCXXXVI, dicendus est vixisse usque ad annum DCLIV. Successerunt illi continuata serie Episcopi, Thomas, Bonifacius alii Bregilsus, cum Bili, qui adverso morbo duobus locum dedit. Rexerunt ergo duo Episcopi, quorum unus sedebat apud Dommac, alter apud Helmaham in Norfolcia supra Norvicum in reginula Landicbena. Fuit postmodum utraque Sedes propter incursiones Danorum suo Praefate destituta, ac postmodum unicus iterum praefata Sede Helmaham alii Elmham restituta, qua inde primo Thersfordiam in confinis Norfolciae & Suffolciae sitam, postmodum Norvicum translata est. Permansit cultus S. Felicis cum Sede etiam translatus. Hinc in Martyrologio Usuardi, quod manu exaratum olim & plurimis Sanctorum Anglorum nominibus autum, reperimus Roma in celebri Ducis Altompsii bibliotheca, adscribitur ad hunc viii Martii: Nordvico lectum S. Felicis Confessoris, qui concionator & Episcopus Anglorum Orientalium fuit.*

7 *Malmesburienfis asserit corpus e sede sua Domuc fuisse translatum apud Seham, quae est villa juxta Itagnum, quod volentibus ire in Elii quondam periculosum navibus, nunc facta via per palustre arundinetum transiit pedibus. Sunt ibi adhuc indicia dirutae & incensae a Danis ecclesiae, quae ibi habitatores pariter exustos ruinis operuit suis. Corpus vero Sancti multo post quaesitum & repertum in Ramesiensi cenobio humatum est. Hac Malmesburienfis. Extat etiamnum Seham pagus, a quo locus Sehamiensis ibidem suum nomen sortitur. De vicino monasterio Eliensi egimus xlii Februarii ad Vitam S. Ermenilda ibidem Abbatis, pluribus alturi viii Julii ad Vitam S. Etheldredae, ejus loci fundatricis, Abbatis & Patronae. Inter hoc monasterium & Petroburchense jacet Ramsiense, quod collatis ab Ailvino Comite possessionibus extraxis S. Osvaldus Archiepiscopus Eboracensis, miserantur ejus Acta a nobis ad xxviii Februarii illustrata. Hujus monasterii situs, origo, progressus videri possunt in Monastico Anglicano a pagina 231, usque ad paginam 242, quae omnia ex Registro monasterii desumpta sunt: ubi pag. 240 in Catalogo Abbatum dicitur: Ethelstanus suscepit abbatiam anno mxx... Tempore istius Abbatiae Ethericus Episcopus Dorcastrix S. Felicem de Seham usque Ramesiam cum honore fecit transferri, scilicet anno mxxvi. Et in libello de anniversariis in ecclesia Ramesiensi observatis legitur: Idibus Novembris obiit Knuto Rex, qui dedit nobis S. Felicem. At VV. est monasteriensis, Dunelmensis, Hovedenus aliique asserunt Knutonem sive Canutum Regem obiisse pridie Idus Septembris feria quarta anno mxxv. Idem Rex Knuto (verba sunt VV. est monasteriensis) anno mxxiii corpus B. Elphegi Archiepiscopi Londini apud S. Paulum tumulatum, propriis manibus inde levavit & ad ecclesiam Cantuariensem transferri, & ibidem illud debita fecit veneratione sepeliri. At vocum ejus de transferendo corpore S. Mildredae ad monasterium S. Augustini Anglorum Apostoli explicat Guilielmus Thorne ejusdem monasterii monachus in Chronico, cap. 24. E quibus Regis hujus pie-*

Dumvich
Sede Ep-
scopi mon-
asterii

S. duo dicit
se.

translati
Thers-
fordiam
in confinis
Norfolciae
& Suffolciae

compositi
translati
Seham.

del. om.
1026 Ro-
mense.

duo Knuto
in Reg.

A pietas erga Sanctarum reliquias manifesta redditur. At-
qui Translationi S. Felicis praesuit Ethericus Episcopus
Dorcastria, traditur in eodem Ramessensi canobio postmo-
dum sepultus. Est autem Dorcastria sive Dorcestria in Co-
mitatu Oxoniensi, ad confluentium Tamae & Isis fluvio-
rum, e quibus Tamesis nobilissimus Angliae fluvius exor-
tus est. Sedes ea fuit Episcoporum Lindisfarorum, cui
post Ethericum praesuerunt Ednodus & Vulfinus, post quos
Remigius ex monacho Fiscanensi in Normannia factus
Episcopus, Sedem Lincolniam transtulit. At post Ethel-
stanum fuerunt Abbates Ramessenses Alfvinus, Aelfin-
us & Herebertus: qui dein creatus Episcopus Anglo-
rum Orientalium Sedem de Elmham usque Norwicum
transtulit: a quo venerationem S. Felicis in Ecclesia
Norwicensi, de qua supra actum, plurimum promotam
aut innovatam fuisse opinamur.

& Nomen S. Felicis ad hunc VIII Martii est variis
Martyrologiis inscriptum, ac primo MS. Altempsiani
Roma adseruato, in qua etiam traditur corpus Ramen-
siam translatum. Hermannus Greven & Joannes Mola-
nus adjunxerunt Usuardo a se aucto. Canisius etiam &
Galesinius ejus meminerunt: post quos Baranius in hodie-
no Romano cum hoc elogio exornavit: In Anglia S. Felicis,
qui Orientales Anglos ad fidem convertit. Hieronymus
Porterus in Vitis magis illustrium Sanctorum Angliae,
Scotiae, Hiberniae ejusdem A. la Anglice ex Beda Mal-
mesburienfi & Harpsfeldio edidit, quae contractius refe-
rentur in Martyrologio Anglicano Wilsoni, & Gallica-
no Saussaji. Denique depositio S. Felicis refertur in Ca-
lendario Enchiridii Ecclesiae Sarisburienfis anno MDXXXIII
excusi.

§ II. VITAE EPITOME

Ex Nova Legenda Capgravi.

9 **H**istoriographus gentis Anglorum Beda venera-
bilis Sacerdos mentionem memoria dignam de
S. Felice Episcopo facit. Indecens quippe esset, ut tam
sancti viri opinionem silentio transire debuisset. Fuit
enim admodum doctus, & quae docuit, bonis operibus
assidue executus est. Cum omni dulcedinis suavitate,
quae docebat, proferre solebat: ut eo levius iugo Chri-
sti suos auditores posset subjugare. Erat enim ortus &
educatus atque apicis Pontificalis infula sublimatus in
Burgundiae partibus, & Domino ducente ad Angli-
ae partes tempore Honorii Papae & Honorii Archiepiscopi
Cantuarii pervenit. Cum enim in terra sua nullius
commotus turbine, plurima mundi pompa circumval-
latus esset; haec omnia mundana cum propria patria,
divino fragrans amore, postponens dereliquit. Nam
vulgante fama cognovit, plurima gentis Anglorum
partem adhuc paganismo subditam, nimio idcirco de-
siderio hanc adire anhelabat, ut in ea aliquem justitiae
fructum acquirere posset. Mari enim prospere trascur-
so, ad Honorii Archiepiscopi praesentiam incolumis
pervenit. Cumque cum omni caritatis officio exce-
pisset, & multa sibi invicem, quae Dei sunt, conferrent;
Felix tandem secreta sui propositi & affectum voluntatis

sua denudavit. Quo cognito, pro tanti viri desiderio D
ac sponione, quae se perseverare in praedicatione promi-
sit, magno gaudio repletus est.

10 Adiit ergo quasi audacissimus praeliator campum
certaminis, de hoste invisibili triumphaturus, & mitis
ut agnus lupinae genti se immergit: lupinae, inquam,
quia necdum agnino vellere circumamicta, totamque
brevis provinciam Orientalium Anglorum ad fidem
convertit. Regno itaque Orientalium Anglorum post
Erpvaldum successorem Redvaldi frater ejus Sigber-
tus praesuit, homo bonus ac religiosus: qui dudum in
Gallia, dum inimicitia Redvaldi fugiens exularet,
lavacrum baptismi percipit, & sic patriam rediit. Ubi
vero potitus est regno, mox ea, quae in Gallia bene dis-
posita viderat, imitari cupiens, instituit scholam, in
qua pueri litteris erudirentur, juvante S. Felice Epi-
scopo, quem de Cantia acceperat. Verum dum adhuc
Sigbertus regni infulas teneret, crebro S. Felicis moni-
tu intantum regni caelestis amator factus est, ut relicto
regno, monasterium, quod sibi fecerat, accepta ton-
sura, Christo militaturus intraret. De martyrio vero
ejusdem Regis in vita S. Fursi habetur.

11 Accepit autem S. Felix Sedem Episcopatus in ci-
vitate Dommok, & cum decem & septem annis eidem
provinciae praesuisset, octavo Idus Martii plenus bo-
nis operibus in pace quievit, & in eodem loco se-
peliri meruit. Evoluta autem aliquo tempore, san-
ctissimum ejus corpus magno cum honore ad regiam
eximiamque villam de Seham transfertur, & in eccle-
sia, quam vivens lapidea structura Domino constru-
xerat, reconditur. Non minima namque congrega-
tio monachorum sub Abbate regulariter degentium
tunc ibi floruit, qui postea a nefando duce Inguar
provinciam illam vastante, trucidantur. Tempore
quoque Canuti Regis Abbas Rameseje Ethelstanus
ossa S. Felicis cum magno honore ad ecclesiam suam
transtulit, ubi usque in hodiernum diem Christo do-
nante quiescit.

12 *Hac Vita Epitome. Cui addit Alfordus in Anna-*
libus Ecclesiae Anglicanae S. Sigbertum a S. Felice in Gal-
lia fuisse baptizatum, quod alibi non legimus. Huntinda-
nienfis utriusque & Regis & S. Felicis zelum conjungit lib.

3. Historiarum his verbis: Sigbert Erpvaldi frater Chri-
stianissimus successit, ceteros Christianizans cum Feli-
ce Episcopo, quem de Burgundia ortum miserat illuc
Honorius Episcopus ad praedicandum: At lib. 2. conver-
sionem totius provinciae indicat: Conversus est, inquit,
Sigbert frater & successor Erpvaldi per Felicem Episco-
pum, & tota gens Orientalium Anglorum. Accessit
auditor S. Fursus, qui (verba Bedae sunt lib. 3. cap. 19) sui.
cum ad provinciam Orientalium pervenisset Anglorum,
susceptus est honorifice a Rege praefato Sigberto, & so-
litum sibi opus Evangelizandi exequens, multos &
exemplo virtutis & incitamento sermonis, vel incredu-
los ad Christum convertit, vel etiam credentes amplius
in fide atque amore Christi confirmavit. Reliqua Regis
Sigberti acta suo tempore indicabuntur. Inscriptus est
Martyrologio Gallicano VII Augusti, Anglicano XXVII
Decembris. De S. Fursio lae legimus XVI Januarii.

DE S. JULIANO EPISCOPO

TOLETANO IN HISPANIA,

Commentarius praevious.

§ 1 S. Juliani cultus, aetas, Acta.

AM. DECE.
VIII MAR.
TU.Nomen in-
scriptum
Martyrolo-
gii prae-
dictiSedem To-
letan. p. 11
de X. MartiiPlacencia
14 Febr.Acta in
placencia
a
Tamayo.

Sanctum Julianum ejus qua Toleti est Metropolitana Sedis Episcopum nam Archiepiscopi nomen tota illius temporibus adhuc ignorabat Hispania, ut luculenter probat ingens Hispanicorum conciliarum volumen, quorum singulis unus aut plures Metropolitanis subscribere) Pridie Nonas Martii mortuum esse scripsit is, qui Siseberto intra triennium amoto, tenuit locum Juliani Felix: ad eumque diem memoriam ejus faciunt omnia ante Baronium Martyrologia, tam manu exarata quam excusa typis, quosque illius nomen, propter eximia doctrina opera toto Christiano orbe notissimum, in sacras fastos reculere, Usuardus, Maurolycus, Galestinus alique; quibus adde perantiqua Cassinensis ac Vallicellana Bibliothecarum MSS. & Kalendarium Ecclesiae Cartaginensis apud Tamayum. At Romanum Martyrologium, prout illud a Cardinali Baronio recognito attulimus; habemus, ad VIII Martii, de eo agens: Toleti, inquit, in Hispania depositio B. Juliani Episcopi & Confessoris sanctitate & doctrina celeberrimi. Famossimum apud ejusdem loci incolas fuisse, scripserat Usuardus: multum apud incolas famae, Maurolycus.

2 Placuit autem nobis Romanum Martyrologium sequi, quia Ecclesia Toletana, ad quam ejus cultus potissimum spectat, annuam festi celebritatem octava Martii die celebrat, quemadmodum testantur Ecclesiae illius Calendaria nova atque antiqua omnia, Missalia, Breviaria: & quidem ad designandum sollemnissimum, quo peragi debet ritum, additur in Mixt. Arabico, sex capparum esse festum. Imo hac ipsa Ecclesia Toletana consuetudo facit, ut suspicemur vel ipsum Felicem vel ejus librarios non sponte, sed calami exerrantis vitio, scripsisse, Pridie Nonas Martii, ubi postridie scribi debuerat; indeque in externarum Ecclesiarum Martyrologia fluxisse errorem, potius quam in Ecclesia Toletana: qua prius S. Juliani festum colendum assumpserrat, quam aliquid de ipso Felix scriberet. Ecclesia autem Placentina (ut auctor est Jo. Tamayus de Salazar in S. Episcopo) Julianum hunc colit XIV Februarii, sub Officio communis & hac oratione: Domine Deus noster, dirige actus nostros in beneplacito tuo, & presta, ut intercedente beato Confessore tuo atque Pontifice Juliano, ad aeternae vitae patriam feliciter perveniamus.

3 Acta illius ex Felice sic transcripsit Tamayus, ut praeter epigrammata quadam sepulchralia S. Juliani Archidiacono Toletano, carissimo socio; V Vambano, Regi sancto: Quirico decessori posita, qua Juliani esse merito negari poterit; alia quoque interserat quaedam, auctoribus non satis probatis nixa: quale est illud ex Luitprandi Chronico num. 134: quod Ervigii Regis, XV mensis Octobris votis omnium Palatinorum electi, coronatio & inunctio, in sequentem Dominicam diem dilata, facta sit a Juliano tunc adhuc Archiepiscopo vel Archidiacono: nam Quiricus vel morte preventus, vel aegrotus, ut communiter dicitur, vel Archiepiscopatu Toletano abiens, propter scelus & imposturam Ervigii, cum Wambane monasterium petiit; ubi cum Rege reliquum vitae laudabiliter confecit, inquit apud Hugeram qualicumque Landfrancus; cui male succenturiatus Julianus Petri: XX die Novembris S. Quiricus Pontifex Toletanus moritur.... posuit sepulchrale carmen Julianus. Hic S. Quiricus post mortem gloriosi Regis Wambae (dixisset abdicationem si potuisset consequenter mentiri: nam fere supervixisse in monasterio dicitur quamdiu Ervigius in regno) tadio & morbo confectus, lecebat consecrari in Episcopum Toletanum & coadjutorem suum, Archidiaconum Toletanum Ecclesiae Julianum.

4 Similiter ex Landfranco sumpsit Tamayus, quod Aera DECEXXIX, Christi anno DCLXXXI, VIII Kalendas Januarii a S. Mariae Toletanae Majoris sanctus vir Julianus, jam factus Presbyter, praesentibus omnibus suis novemdecim Metropolis Episcopis, Palatinis & Flavio Ervigio Rege, consecratur: id est, ipso die Natalis Domini anno DCLXXX, inquit Hieronymus de la Higuera in suis ad Luitprandum commentariis; quem consequens foret anni initium a festo Dominicae nativitate vel ejus pervigilio accidere, prout in multis Ecclesiis fuisse usitatum probant innumera MSS. Martyrologia, ab octavo vel nono ante Kalendas Januarii die inchoata. Addit denique ex Landfranco Tamayus, quod Julianus sedet in Patriarchali solio annos X menses II dies IX: decessit autem gloriosi Regis Egicani anno V.

5 Hac autem aliaque similia suspecta nobis merito sunt, quod inter se male cohaerant. Nam primo inter XXV Decembris anni DCLXXX ac VI Martii anni DCEX novem dumtaxat anni mediant, atque ultra duos menses dies duodecim; deinde in anno DCLXXXVIII initium Regis Egicani ponit ipsum Luitprandi chronicon num. 148. Dicit enim eo anno, primo ineunte Regis Egicani, v Idus Maji habitam Toletanam Synodum XV: idque ipsum ex illius Synodi Actis constat, unde sequeretur anno Egicani III non v mortuum esse Julianum. Suspecta quoque eadem addicamenta sunt, quod discrepent ab temporum ratione, cum qua Juliani hujus elogium Felix illius successor concludit; ita namque habet Felix, a Luitprando vel potius ab Higuera sub mentio Luitprandi nomine, mendose transcriptus: Sacerdotii dignitatem annis decem obtinuit, mense uno, diebus septem... annoque tertio Egicani Principis, pridie Nonas Martii, Aera DECEXXVIII diem vitae clausit extremum.

6 Felicis autem testimonium, rem sub oculis suis gestam scribentis, majoris nobis merito est: praecipue cum ei Acta Concilii Toletani XXI sic adstipulentur, ut Pseudo-Luitprandi fragmenta omnino evertant; est enim illud celebrari coeptum sub die v Iduum Januariarum anno primo Ervigii Regis... consummatum die Octavo Kalendaram Februariarum, Aera DECEXXIX, id est, anno Christi DCLXXXI: in cuius Concilii sessione prima ab Ervigio proferatur instrumentum cessionis, qua Rex V Vamba, suscepto monastico habitu, jus suum omne in Ervigium transfert: item informatio jam dicti Wambae in nomine honorabilis & sanctissimi Fratris Juliani, Toletanae Sedis Episcopi, qua eum separavit pariter & instruxit, ut sub omni diligentia jam dictum Ervigium ungere deberet. Erat igitur Episcopus Julianus antequam Rex ab eo ungeretur Ervigius: & erat ante Decembrem anni DCLXXX; siquidem mense Octobri illius anni inunctum esse Ervigium habet ipso Landfrancus: & quamvis id ipse non haberet, restamen per se exigit, ut convocatis ad Concilium Episcopis spatium aliquod daret.

7 Quamobrem ita statimur, Quirico ante finem anni DCLXXXI vita sancto Julianum subrogatum consecratumque pridie vel postridie Kalend. Februariarum anni DCLXXXI defunctum pridie vel postridie Nonarum Martii DCEX: atque ita precise illud omne tempus in Pontificatu egisse, quod Felix irrefragabilis testis describit: quem ego felicem non tantum hujus elogii, quo Juliani Acta describuntur, auctorem fuisse existimo, ut vult Mirans: sed satius, vel penes totius supplementi, quod ad librum S. Isidori de viris illustribus post Hieronymum & Gennadium habemus sub nomine Ildephonsi editum a Miras; ideo dumtaxat Ildephonsi nomen praefertens, quia fuit ab eo inchoatum: nam ut dicitur in elogio: scripsit & alia multa Ildephonsus, quae variis rerum ac molestiarum occupationibus, aliqua capta, aliqua

A aliqua semiplena reliquit: inter qua nisi fuisset hoc ipsum opusculum, fuisset haud dubie inter reliqua ejus perfecta opera enumeratum ab auctore istius Elogii. Non igitur ad suam usque personam opus illud Hldephonsus perduxit, ut vult Mirans (sic enim absolutum reliquisset) nec inchoatum Julianus pertexuit, alioqui in exaltissimo illo libro- rum a Juliano scriptorum catalogo nequaquam Felici praetermittendum: sed rem aliquo usque promotam perro ad finem Felix perduxit.

8 Eundem Felicem ait Julianus Petri in Chronico n. 363 scripsisse duodecim Vitas, qua superaddita sunt Chronico S. Hldefonsi; Chronicon inepet vocans, istud de quo egimus Isidori supplementum, & paucarum linearum elogio Vitas appellans: qua dum Felici esse nulla illius libelli syllaba facit probabile, graviore nobis auctore est opus ut verosimile videatur. Praefedit Felix Concilio Tolitano xvi, anno Egicanis vi, Era dcccxxxi, vi Notarum Adajaram convocato; & probabiliter etiam xvii, quod anno sequenti sub die v Idus Novembris convenit: quarevis deficientes ejus Concilii Actis subscriptiones id nobis non testentur. Quo autem anno morte sua vacuam Gunderico successoris, sub quo habita xviii synodus, Sedem reliquerit; non auctorem ex solius Landfranci sive Higuera, annum dccc stantentis, testimonio definire.

§ II Concilia Tolitana sub Juliano habita, doctrina probata.

9 Porro laudabilis illius studii, quo regni atque Ecclesiae rebus Conciliorum convocazione prospiciebat Felix, exemplum tum ab aliis decessoribus suis tum a S. Juliano illustre habuit; sub quo, intra decenniispatium Gothia Hispanica Galliaeque Episcopi tertio Tolitum convenire & duodecimum, decimumtertium, decimumquintum Concilium celebrare: quibus accedit decimum quartum solius Provinciae Carthaginensis. Acta Garfias Loyasa Tolitana Ecclesia ex Canonico Episcopus, Philippi III Regis Hispaniarum magister, summa accuratone & studio ex plurimum MSS. codicum fide edidit: in quibus Conciliis quoniam tractata sunt quadam sanam Juliani nostri doctrinam concernentia, eaque confuse admodum a Loyasa, Tamajo aliisque explicata, juvat eorum seriem paucis explicare. Ad coercendam Atonothelitarum gliscentem in Oriente haesim coacta sub Agathone Papa Constantinopoli fuerat sexta Oecumenica synodus; cujus Acta per Romani Praefulis bajulum ad se advecta esse, testantur Consilii Tolitani xiv Patres, Ervigii Principis anno quinto, Era dcccxxii, id est, anno Christi dclxxxiv coacti: cum quibus etiam gestis, Leonis quoque antiquae Romae Pontificis invitoria epistolaris gratia consulta suscepisse se fatentur; per quos omnis ordo gestorum, gesta quoque ordinum dilucide, ut acta sunt, nostris, inquam, sensibus patuerunt: in cujus etiam gratioso epistolae tractu ad hoc omnes Praefules Hispaniae invitati sunt, ut praedicta Synodalia instituta, quae miserat, nostri etiam vigoris manerent auctoritate suffulta, omnibusque per nos sub regno Hispaniae patefcerent divulganda.

10 Sed cum recens a Generali, id est, nationis totius Concilio (xiii videlicet, anno immediate precedenti celebrato sub die pridie Nonas Novembris) digressos Episcopos impossibile esset ita subito colligi, maxime per hyemem, excusant sese, quod satis habuerint illo tempore, apologeticae defensionis responsus satisfaciens Romano Pontifici, ea ipsa gesta firmare, suaeque fidei sensum purissima verborum enodatione depromere. . . . Quae cum fuerint Romanis partibus per legatos Hispania destinata, id nunc restare dicunt, ut ex hac Provinciali Synodo omnibus Hispania Provinciae innoscescat, quid Roma acceperint, quid acceptis responderint, in ordine ad generale Concilium in causa fidei juxta Canonum decreta celebrandum: prout factum Era dcccxxvi, Christi anno dclxxxviii, primo Egicanis Regis, Tomus I.

in eo Concilio quod inter Tolitana decimum quintum numeratur.

Ad Julianum igitur, post solutum Concilium xiii, Synodalia, quae diximus, Acta cum Leonis Papa litteris pervenerant, quibus ille reposuit Apologeticae defensionis responsum, quod in Synodo xiv Provinciali oblatum probatumque, illius Actis summam inferitur, cum omnibus Hispaniae Provinciae communicandum & synodica iterum examinatione decoquendum.

11 Patent hac ex Actis Conciliorum: sed ad quem dixerimus fuisse dicimus Leonis Epistolae MS. Codice mēbra- naceo canobii S. Joannis Regis Tolitani tres epistola sub Leonis nomine proferuntur a Loyasa, prima Hispaniae Episcopis, secunda Quirico Episcopo (videlicet tamquam Hispaniae totius Primati) tertia Simplicio Comiti inscripta: sed, ut recte observat Baronius, inter viginti quinque Comites Palatinos, qui concilio xiii, & Septemdecim, qui xv subscribere, nemo unus isto nomine invenitur: Quiricus, non quidem septennio antequam Pontifex crearetur Leo (quod Baronius per memoria lapsus excidit) sed triennio fere integro excesserat a vivis: cui autem credibile videri poterit Romana curia per tempus adeo diuturnum ignorare ejus mortem fuisse?

12 Merito igitur Eminentissimus scriptor Ecclesiasticorum Annalium supposititias esse censuit epistolas a Loyasa vulgatas, quem merito etiam miramur, post Hispanica Concilia tam accurate collecta, in Chronologico eorum indice Tolitanum xii, anno Christi dclxxxii factum ex evidenti veritate constituisse, nec tamen hunc indiculum suum contulisse cum Romanorum Pontificum chronologia, antequam scriberet in notis ad Concilium xiv, Quiricum adhuc fuisse Tolitanum Antistitem, cum in Hispaniam proficisceretur Petrus Regionarius, anno videlicet lxxxiii vel iv, e quibus menses decem dumtaxat Pontificatum Leo tenuit. Sed qui tam sui oblivisci potuit, ut scriberet in Chronologico Pontificum Tolitanorum catalogo, S. Hldefonsum scripsisse vitam Quirici Episcopi; decessorem nempe successoris, immo ab ipso in eodem catalogo nominati, cum quis miretur in conciliandis temporibus adeo turpiter hallucinari?

13 Quod ad Benedicti epistolas pertinet, pariter a Loyasa prolatae: eas, nisi essent ex eodem Codice descriptae unde priores, nihil est quod facere eas possit de falsitate suspectas, non tituli insolentia, quo se Benedictus Presbyterum dumtaxat, & in Dei nomine Electum Sanctae Sedis Apostolicae, scribit: cum enim electio xx die Augusti facta sit, nec ante Imperatoris confirmationem electus a Clero Romano Pontifex iis temporibus ordinaretur, credibile est, destinatum a Leone in Hispaniam nuntium, sed ejus morte superveniente retardatum, statim post factam electionem expeditum fuisse a Benedicto, priusquam Constantini Divales allata essent; quibus non tantum electio facta confirmabatur, sed insuper concedebatur, ut persona, quae electa fuisset in Sedem Apostolicam, e vestigio absque cardinato Pontifex ordinaretur; ut est apud Anastasium Bibliothecarium. Certe allatas esse Leonis litteras Actaque Synodalia post solutam Synodum nationalem constat; constat item responsum Apologeticum Petro Regionario datum fuisse, ad quem est prima Benedicti Epistola, monentis ut officium pietatis assumptum vigilantia, atque solertia condecorans festinet perficere; eundemque eodem, quo pervenit, autumno remeasse in patriam cogit credere Concilium Provinciale, coactum xiv Novembris anni dclxxxiv; quod meminisse responsionis missa Romam, antequam ipsum conveniret, prout superius vidimus. Potuit idem Petrus ad Ervigium Regem eam, quae extat, epistolam attulisse: nec tamen meminisse illius jam dictum concilium debuit, cum non fuerit ad se directa; nec omnino ipsius Benedicti mentionem facere, cum venires Petrus cum litteris & ex commissione Leonis demortui, & Benedictus necdum consecratus nihil Pontificia auctoritate ad quemquam mandasset.

14 Istis igitur litteris in veritatis sua possessione rati- tis, redeo ad Julianum, cujus illa prima Responsio fuit, quam

*quod is re-
habet Julianus
in manu,*

A quam Felix, scriptorum ejus catalogum texens, vocat Apologeticum fidei, Benedicto Romane urbis Papae dictum: In illo tamen libro responsionis fidei nostrae, inquit Julianus, quem per Petrum Regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum capitulum jam dicto Papæ Benedicto incaute visum fuit a nobis positum, ubi nos secundum divinam essentiam diximus: Voluntas genuit voluntatem, sicut & sapientia sapientiam. Quod vir ille Petrus videlicet Regionarius) incuriosa lectionis transcursum præteriens, existimavit hæc ipsa nomina, id est, relativum, aut secundum comparationem humanæ mentis nos posuisse: & ideo ipsa renotatione sua ita nos admonere jussus est, dicens: Naturali ordine cognovimus, quia verbum ex mente originem ducit, sicut ratio & voluntas; & converti non possunt ut dicatur: quia sicut verbum & voluntas de mente procedit, ita & mens de verbo aut voluntate: & ex ista comparatione visum est Romano Pontifici, voluntatem ex voluntate non posse dici. Nos autem non secundum hanc comparationem humanæ mentis, sed secundum essentiam diximus: Voluntas ex voluntate, sicut & sapientia ex sapientia, hoc enim est Deo esse quod velle; hoc velle quod sapere: quod tamen de homine dici non potest &c.

*aliquando
capitulum*

15 Ad secundum quoque capitulum transeuntes, quo idem Papa incaute nos dixisse putavit, tres substantias in Christo Dei filio profiteri, sicut nos non pudebit quæ sunt vera defendere; ita forsitan quosdam pudebit quæ sunt vera ignorare: Quis enim nesciat unumquemque hominem duabus constare substantiis, animæ scilicet & corporis? ..., quapropter natura divina humanæ sociata naturæ possunt & tres propriæ, & duæ propriæ appellari substantiæ: sed aliud est cum per proprietatem totus homo exprimitur, aliud cum a parte totus intelligitur. Fuit & certum quoddam, imo quartum capitulum, Romæ notatum: sed hæc ita fuerit ex secundo capitulo apta, ut ad ea in Concilio respondens Julianus aliud non dicat: nisi non solum eorum sensum, sed & ipsa pene verba ex libris Beatorum Ambrosii atque Fulgentii se prælibasse: idque patere ex adductis pro secundi capituli defensione eorundem testimoniis.

*modeste ap-
paret:*

16 In his autem capitulis notandis singulari modestia atque prudentia usum Benedictum, testatur in prædicto Concilio xv Julianus his verbis: Pro quibus muniendis ante hoc biennium beatæ memoriæ Romanus Papa Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat: quæ tamen non in scriptis suis annotare curavit, sed homini nostro (puta Procuratori) verbo renotanda injunxit: ad quod illi jam eodem anno congrue sufficienterque responsum est. Atque hoc est Apologeticum illud alterum de tribus capitalis, de quibus Romane urbis Præsul frustra visus est dubitare: quodque Toletanum Concilium xv, ex tota Hispanica natione collectum, Atilis suis inseruit. Era decxxvi, id est, anno Christi dclxxxviii, Egicanis Regis anno i.

*aliquando
apologeticum
Julianus
transmisit.*

17 Auctor est Luisprandus Higuera, quod Julianus anno sequenti concilium, Decreta, & carmina misit ad Sergium Papam & Imperatorem, & ab utroque litteras accepit. Idem habet similis farina Juliani chronicon, verbis similibus: Julianus mittit Apologeticum cum expositionibus ad Papam Sergium & carmina ad Imperatorem Heraclium Justinianum: respondent illi eleganti epistole. Carmina ad utrumque Tamayns recitat, quorum fides sit penes auctores: ego vereor ne concilii Toletani xv tempus, post quod, re nondum satis examinata, auctores plerique concipiebant missum Apologeticum librum, novos hosce fabulatores coegerit, ut de Sergio Papa & Justiniano Imperatore cogitarent. Carmina certe summa audacia nec minori imprudentia fuisse confecta, manifesto deprehender, qui ultimum distychon ad Justinianum Imperatorem legerit:

Vive diu Cæsar, quæ dat Benedictus adora
Jussa libens; felix sic quoque Cæsar eris.

nempe visa & Pontificatu excesserat Benedictus anno dc- dclxxv, Justinianus junior non nisi anno sequenti ad Imperium Romanum accesserat: nihil illi, quod tamen in carmine indicatur, cum Monothelitis negotii, multum Constantino Heraclio fuerat, cui proinde eorum suppressionem justius erat gratulari Julianum: qui Constantinus a Juliano Petri æque turpi errore cum Sergio conjungitur, integris 45 annis, quam ipse vivis & imperio cessit, juniari.

*hæc se-
quens oratio*

18 Quare, si verum fateri volumus, dicendum est a Roderico, circa annum dccx Toletano antistite, tempus missi Apologetici a tempore concilii xv non satis clare distinguente, acceptam occasionem ista comminiscendi: ita namque loquitur lib. 3 cap. 14. Ejus in tempore librum de tribus substantiis, quem dudum Romam miserat Primas sanctissimus Julianus, & minus caute tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum, ob id quod voluntas genuit voluntatem, S. Julianus veridicis testimoniis in hoc Concilio per oracula eorum, quæ Romam transmisserat, vera esse firmavit, & Apologeticum fecit, & Romam misit per suos legatos, Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum; viros eruditissimos, & in omnibus Dei servos, & divinis Scripturis imbutos; cum verbis etiam acclamatoriis, secundum quod & olim transmisserat de laude Romani Imperatoris. Quod Roma digne & pie recipiens, cunctis legendum indixit, atque Papa acclamando: Laus tua Deus in fines terræ, lectum sapius notum fecit; qui & rescriptum Domino Juliano per supra factos legatos, cum gratiarum actione & cum honore, remisit, & omnia quæcumque scripsit, iusta & pia esse deprompsit. Quæ an de Benedicto Papa potius quam de Sergio intelligenda non sint, prudens lector dispicias.

§ III Pietatis fervor in Juliano, Pomerii falsum cognomen.

*Cum talis
Episc. Bar-
cinonensis*

19 Hæc satis de S. Juliani doctrina: parem doctrinam sanctimoniam, tenerrimosque in rebus divinis etiam in familiari colloquio pertractandis interna devotionis affectus (quando quidem ceteras virtutes silentio ipse suo aliique prefferunt) ex ea discamus epistola, qua sanctissimo, ac sibi præceteris familiarissimo, Idalio Barcinonensis Sedis Episcopo dedicavit tres Prognosticorum seu de futuro seculo libros, in qua sic loquitur: Diem illum clara redemptorum omnium exceptione perspicuum, quo præfenti anno pariter in urbe regia positi Passionis Dominicæ festum festivo cordium ardore suscepimus, quis recolendum dignis valeat affectibus explicare? illo tunc actum est, ut congrua tantæ festivitatis silentia expectantes, remotiorem secreti locum intraremus: illic divinæ Passionis complendi imbribus, discretis ambo stratis lectulorum excipimur, ubi dum æternæ lucis speculo communis tangeremur, sacra lectio in manibus sumpta est. Lectum est in divino silentio: Dominicæ tunc Passionis secreta congestis Evangeliorum concordis, scrutabamur.

*aliam de-
monstrat
T. Justinianum*

20 At ubi ventum est ad quemdam lectionis desiderabilem locum (quem nunc recordari non valeo) concutimur, gemimus, suspiramus; sublime quoddam jubilum mentibus nostris nascitur, & subito in quamdam contemplationis arcem pertrahimur. Obortæ lacrymæ conatum lectionis avertunt, communis mœror rejicit librum; & solius muræ collationis secundari munere operitur. Quis ibi divinus sapor nostros animos attigerit, quæ supernæ caritatis dulcedo mentibus mortalium se illapsa diffuderit, quis aut scriptis explicet, aut relatu condignæ vocis sufficiat explicare? Eras enim tunc, fateor, mi Domine & Frater sanctissime, podagrici doloris contorsionibus tabidus, sed multo amplius spe divinæ contemplationis erectus. Credo quod tunc omnis tibi dolor corporei cruciatu fugerit, cum divinum illud inter nos caput colloquium

A quum agitari. Ibi tunc plenissima sensi quam bonum sit & quam jucundum habitare fratres in unum; quando illud sancti Spiritus oleum, quod a capite nostro in oram vestimenti ejus, quæ nos forsitan tunc eramus, descenderat; magnæque necessariz perquisitionis nos accensione lustrabat:

21 His ergo ferculorum dapibus invitati cœpimus inter nos querere, quomodo se habeant animæ defunctorum ante illam ultimam corporum resurrectionem: sicque collatione mutua nosceremus, quid futuri post hanc vitam essemus; ut vivaciter & veraciter de hoc negotio cogitantes, tanto certius præsentia fugeremus, quanto futura perferutantes nosceremus avidius. Ortus ergo ex hoc negotio quædam quæstionculæ sunt, quæ diversitate sui non leviter animos nostros attigerunt: sed de his optimam solutionem vel definitionem sensus brevitate non valentes colligere, erectus est nostrorum pariter animus, ut quidquid nobis de hac re in quæstionem venisset, stylo percurrente annotari deberet.

22 Ita concepimus, ita natum est præclarissimum opus; quod in magna veterum Patrum Bibliotheca, Colonienfis editionis tomo 7, continetur; effecitque, ut aliquot seculis, quibus indigesta confusaque lacere sanctorum Patrum monumenta, Julianus hic Toletanus Antistes confunderetur cum Juliano Pomerio, natione Mauro, sed in Galliis Presbytero ordinato, de quo Gennadius Massiliensis de scriptoribus ecclesiasticis cap 98 ante annum Domini quingentesimum scribit: vivit usque hodie, conversatione Deo digna, apta confessione & gradu. Eundem Isidorus cap. 12 dicit: præter majus opus, cuius Gennadius argumentum recensuit, scripsisse tres libros de futura vitæ contemplatione: & similis nomini Prognosticon appellasse, asserit in Notis ad Romanum Martyrologium hoc die Baronius. Hæc igitur utriusque operis auctorisq; homonymia decipiens inter alios Rodericus Toletanus lib. 3 cap. 13 ubi de regno Ervigii: In cujus tempore, inquit, jam Julianus Episcopus, dictus Pomerius, ex traduce Judæorum, ut flores rosarum de inter vepres spinarum, productus, omnibus mundi partibus in doctrina Christi manet præclarus; qui etiam a parentibus Christianis progenitus, splendide in omni prudentia Toletimanebat edoctus; ubi & postmodum Episcopatu extitit decoratus.

23 Quæ profecto nec Rodericus nec alius quisquam credidisset, si ipsum Juliani Episcopi Toletani Prognosticon legere potuisset: invenisset enim in eo non tantum citari sæpe S. Gregorium, quem constat integro sæpe & dimidio seculo post illius Pomerii tempora vixisse: sed ipsiusmet Juliani Pomerii auctoritatem plus quam decies allegari, tamquam qui in eodem argumento fuerit egregie versatus: ut non dicam quod eodem in opere Eugenium Antistitem Toletanum magistrum suum Julianus vocet. Hujus etiam, & non Pomerii, esse egregium illum contra Judæos Commentarium, qui præcedentem tractatum sequitur in eodem Bibliotheca Colonienfis tomo, manifestum faciunt cum Ervigii Regis, cui inscribitur ætas; cum finis operis, ubi ab initio mundi tempora colligens auctor usque ad Incarnationem Christi, inde ab ea ad ipsum suæ scripturæ diem annos dicit numerari sexcentos octoginta sex. Itaque prudenter id, qui Colonienfis præfuerunt editioni, expunxerunt Pomerii cognomen, quod Parisienses editiones habebant; eademque prudentia illud potuissent expungere ad S. Ildephonsi elogium, per modum præfationis operibus ejus præfixum tomo eodem, atque a nobis editum xxiii Januarii, auctore, ut ipsi habent, Juliano Pomerio Ecclesiæ Toletanæ Diacono.

24 Hunc tamen ne nostrum esse Julianum existimes, prohibet Siseberti, qui Juliano successit, Urbanus & Evantii, qui circa annum DCCII excessere, memoria: sed nec omnino Julianum esse vocandum suadent MSS. Codices, ex quibus Tamayus de Vergas istud encomium nobis submisit, in quibus pro Juliano Cizilianum legimus: suis

Tomo 1.

is circa annum DCCII Urbis Toletanæ Episcopus, eosque, quorum meminit, Urbanum atque Evantium solitos de S. Ildephonsi rebus multa narrare, potuit novisse familiariter; potuit etiam istud encomium populo pro cœmione dixisse cum adhuc in Diaconi gradu consisteret. Atque hic observa prædictum Urbanum a Pelagio Ovetensi Episcopo, celebri (ut inquit Tamayus Zalazar) rerum seculisui (undecimi scilicet) scriptore; hic vocari Toletanæ Cathedralis veteranum Melodium, doctorem, & sanctimoniz studio satis pollentem; Episcopum nupquam: qualem tamen Tamayus ad diem 14 Octobris asserit, ex consensu, inquit, omnium aliorum tam antiquorum quam recentiorum. Recentiore quos citat nihil moratur: sed in illis habemus eum, qui solus citatur velut antiquus, Julianum Petri ascita vetustatis larva non facile viris doctis imposturum, cum num. 369 scribit, Julianus cognomento Pomerius, qui & aliis Urbanus dicitur, successor Sindere li (etiam tum vivens, ut cogitur admittere idem Tamayus, ideoque cessasse episcopatu singit) Archiepiscopus Toletanus, alius Chorepiscopus, profectus Romam patriam suam, ecce Pomerii nomen ab uno vero distractum in quatuor; dum omnes alii, Toletano licet, alii tamen aliis illud affingunt.

25 Juliano Episcopo Sancto, de quo agimus, episcopatum ab aliquo e successoribus positum facile nobis quis persuaserit: ut non ipsum esse, quod tamquam a Felice conscriptum Tamayus habet elegiacis versibus: istud enim æque ac aliud illius Urbani, de quo supra, sepulchræ carmen, omniaque hujus generis apud Tamayum alia, cuius ejusdemque Poeta ac segmenti esse; res ipsa stylusque loquuntur. Quare eo prætermisso transeo ad indubitata auctoritatis elogium ex Auberti Myrei nostri scriptoribus ecclesiasticis fideliter proferendum; in quo tam sunt omnia consona veritati, quam absorta ab eadem sunt quæcumque superaddidis scriptorum recensitum credulitas.

V I T A

Auctore Felice Episcopo Toletano, Juliani successore.

Ex Appendice ad librum S. Isidori de scriptoribus Ecclesiasticis.

1 Julianus Episcopus, discipulus a Eugenii secundi, Carthaginis Provinciæ b Metropolitanus, b post beatæ memoriæ Quiricum c quarto in loco præceptorem sequens, urbis regiz pontificale culmen adeptus est; cujus videlicet civitatis proprius civis extitit, atque in ejusdem urbis principali ecclesia d sacrosancti baptismatis fluentis est locus, & illic ab ipsius rudimentis infantiz nutritus. Denique cum ad puerilis formæ devenisset ætatem, sanctæ memoriæ collega sui Guidilani Levitz ita sociali vinculo est innexus, & individue caritatis unione conjunctus; ut & ambos inviolabilis caritas unum esse ostenderet, & unitas in ambobus præfixa, non duas animas sed unam his inesse, demonstraret. Tanta itaque erat inter eos adeptæ unanimittatis communio, ut secundum Actuum apostolorum historiam, in duobus corporibus unum cor tantum putaretur & anima una. Sistebant quippe in consilio providi, in definitione uni, in laudabili operatione concordēs; quique divino afflati spiritu theoreticæ, id est, contemplativæ quieti delectati sunt perfrui bono: sed quia aliter in superni numinis suæ judicio, eorum est nihilominus frustrata devotio.

2 Quamquam tamen minime peregrissent desiderati itineris cursum e, non tamen desierunt a pia devotionis studio: & dum sibi mallent tantum prodesse profugi, ceperunt postmodum pro proximorum salute votis gliscentibus niti. Erant enim in subditis docendis operosæ virtutis, in profectu eorum desiderabiles,

V u u 3 In ser-

A in servitate Dei ferventes, in desiderio decoris domus Domini strenui, in seniorum obedientia praefto; acque si fieri posset, ut omnium emolumentorum obtinerent virtutum animis ferventioribus studebant. Igitur divi-
f norum iudiciorum dispensatione, sanctae recordationis Gudila Diaconus, sexto Idus Septembris funestae mor-
8 tis eventu, anno octavo V Vambanis Principis sub di-
g gna confessione Dei clausit supremum curriculum: cuius corpusculum in monasterio S. Felicis, quod est Cabensi in villa dedicatum, dilectissimi socii sui exhibi-
Juliano **Episcopus** **solent** **1** tione honorifice requiescit humatum. Post ejus itaque
2 discessum aliquantula intercapedine temporum, post sanctae memoriae Quiricum, idem egregius Julianus praefatae urbis nactus est Primatum, tanto laudis titulo praedicandus, quanto diversarum virtutum ope sufful-
3 tus suis temporibus mirifice composuit Ecclesiam Dei.

3 Quinimo, ut ex quo tempore clarescere coepit peregrinatio & celam testamine pia praedicationis pandam, post decessoris sui obitum divinae memoriae Il-
4 desonfi a decimo septimo ferme anno & Ricisvindi Prin-
5 cipis, nec non & per omne V Vambanis imperii tempus,
6 usque ad tertium regni gloriosissimi Egicanis Regis annum, in Levitici, Presbyterii, ac Pontificatus ho-
7 nore consistens, celebre nomen obtinuit. Fuit enim vir timore Domini plenus, prudentia summus, consilio cau-
8 tus, discretionis bono praecipuus, eleemosynis nimium deditus, in sussectu oppressorum devotus, in revelatio-
9 ne miserorum promptissimus, in interveniendo discre-
10 tus, in negotiis dirimendis strenuus, in providendis ju-
11 diciis aequus, in sententia parcus, in vindicatione justi-
12 tiae singularis, in disceptatione laudabilis, in oratione jugis, in divinarum laudum exultatione mirabilis: quod si forsitan in Officiis divinis quidquam, ut solet, difficul-
13 tatis occurreret, ad corrigendum facilis, pro sacris luminibus vehementer admonitus, in defensione omni-
14 um Ecclesiarum eximius, in regendis subditis pervigil, in comprimendis superbis erectus, in sustentatione hu-
15 milium apparatus, debita auctoritate munificus, am-
16 plectendae humilitatis bono optimus, ac generaliter uni-
17 versa morum probitate conspicuus: ita pietate affluens, ut non esset cui in angustiis constituto non subvenire vellet: ita unius caritatis exuberans, ut non a se boni quidpiam cuique postulanti ex caritate praestare desiste-
18 ret; sic denique se Deo carum maluit exhibere in omni-
19 bus, & praestabilem hominibus cunctis ostendere, ut & illi usquequaque placeret, & hominibus propter Deum, si fieri posset, devota satisfaceret mente: tanto nobilium praecedentium virorum dignis meritis coequandus, quan-
20 to ab eis in nullo virtutum corpore extitit infimus.

21 **4** Ecclesiasticos itaque bene habitos ordines in sui regiminis sede sollicitiori cura servavit, viciatos utiliter subcorrexerat, minus habitos prudenti dispositione insti-
22 tuit, ac de Officiis quamplurima dulcissimo sono com-
23 posuit. At nunc quoniam sancti Spiritus ubertate reple-
24 tus, & irrigui fontis affluentia praeditus fuisse, som-
25 nam librorum ejus, quos per eum Deus ad utilitatem Ecclesiae suae deprompsit, isthinc, lector, addisce. Con-
26 scripsit etenim librum Prognosticorum **27** futuri secu-
28 li, ad beatae memoriae Idalium Episcopum directum, habentem in capite epistolam, quae ipsi est directa, & orationem, cujus codicis opus discretum in tribus libris habetur; ex quibus primus de origine mortis humanae est editus; secundus de animabus defunctorum, quo-
29 modo se habeant ante suorum corporum resurrectionem; tertius de suprema corporum resurrectione.

Item librum Responsionum, ad quem supra directum, in defensionem canonum, & legum, quibus prohibentur Christiana mancipia dominis infidelibus deservire.

Item Apologeticum fidei, quod Benedicto Romae Urbis Papae directum est.

Item aliud Apologeticum de tribus Capitulis, de qui-

bus Romanae Urbis Praeful frustra visus est dubitasse. Item libellum de Remediis blasphemiae cum epistola ad Adrianum Abbatem.

Item librum de sextae aetatis comprobatione, qui habet in capite orationem & epistolam ad Dominum Ervigium Regem: est tamen idem codex tribus libris distinctus; nam primus eorum habet veteris testamenti quamplurima documenta, quibus absque aliqua supputatione annorum Christus Dei filius, non nasciturus, sed jam natus patule declaratur; secundi vero libri series decurrit per ostensam Apostolorum doctrinam, quae dilucide monstrat Christum in plenitudine temporis de Maria Virgine natum, non in annis a principio mundi collectis: tertii quoque libri excursus sextam aetatem, in qua Christus natus est, haud dubie adesse veris documentis ostendit; in quo quinque praeterita aetates seculi non in annis, sed praefixo generationum limite, distinguuntur.

Item librum carminum diversorum, in quo sunt hymni, epigraphia, atque de diversis causis epigrammata numerosa.

Item librum plurimarum epistolarum.

Item librum sermonum, in quo est opusculum modicum de vindicatione domus Dei & eorum qui ad eam confugiunt.

Item librum de contrariis, quod Graece *Antiphrasis* voluit titulo annotari, qui in duobus divisus est libris; primus dissertationes continet veteris Testamenti secundo novi.

Item librum historiae, de eo quod V Vamba Principis tempore in Galliis extitit gestum.

Item librum sententiarum ex Decade Psalmorum B. Augustini breviter summamque collectum.

Item excerpta de libris S. Augustini contra Julianum collecta.

Item libellum de divinis judiciis ex sacris voluminibus collectorum, in cujus principio est epistola ad Dominum Ervigium, Comitatus sui tempore, pro eodem libello directa.

Item librum Responsionum contra eos, qui fugientes ad Ecclesiam persequuntur.

Item librum Missarum de toto circulo anni, in quatuor partes divisum; in quibus aliquas vetustatis incuria viciatas ac semiplenas emendavit atque complevit; aliquas vero ex toto composuit.

Item librum orationum de festivitatibus, quas Toletana Ecclesia per totum circulum anni solita est celebrare, partim stylo sui ingenii depromptum, partim etiam insolita antiquitate viciatum studiose correctum, in unum congestum, atque Ecclesiae Dei usibus ob amorem reliquit sanctae religionis.

7 Praefatus autem honorem & Sacerdotii dignitatem annis decem obtinuit, mense uno, diebus septem; quique etiam inevitabilis mortis praeventus occasu, anno tertio Egicanis Principis Fride Nonas Martii, Aera septingentesima vigesima octava, diem vitae clausit extremum: ac sic in basilica gloriosissimae Leocadiae Virginis sorte sepulchrali est tumulatus.

a Idem ex l. 3. Prognosticon cap. 16 habetur, ubi ipse Julianus hujus Eugenii verba refert: cum egregium suum praetorem compellat: ut autem S. Ildensoni, cujus successor Julianus fuit, etiam discipulum fuisse dicamus non satis idoneus auctor nobis est pseudo-Luitprandus in chronico, quo Tamayus nuntur: nec similibus figmentis moveamur ut tertium vocemus Eugenium, quem Felix secundum appellat, ejus respectu scilicet, qui eodem nomine immediate praecesserat, de qua re pluribus ad 13 Nov. quando Eugenius hic secundus colitur.

b Plinius l. 3. c. 3. suo tempore ait in septem Constantis univ. Divisam Hispania provinciam divisam fuisse: horum unus Carthaginiensis a Carthagine nova nomen habent, continens (ut in parallelis Hispaniae suis Geographis auctor est Philippus Brierius noster) praeter Murcia regnum, & Majoricense ac Valentium peninsulam, Castellam novam eam partem in qua ipsum Toletum situm Provinciae Metropoli-
lis

A *hic in qua tempore Episcopi Quirici concilio generali rursus diocesam terminos definitus Rex VVamba: quam divisionem Lejasa cadit pag. 135 & iterum brevius pag. 143 utrobique ex antiquis MSS. Ecclesia Toletana atque Ovetensis vulgavit: non sine mendis in eo quod pag. 142. Etiam de cetero scribis pro XII: qua celebratum esse concilium Toletanum colligitur ex anno XV VVamba: mi Regis: & hoc ipsum ut concilium non aliud, ejus memoria forte exciderit, hic designari nuncque conficitur ex adjuncta clausula: Vixit autem pius Rex hic VVamba annis quinque siquidem ea verba de Vito in regno alia liceat intelligere: annis enim integris octo regnavit: quorum primus cadit in Etiam de cetero. Quod autem additur, demortuus est intelligendum est de morte abita in monasterio post primam in eo vitam annorum septem & trium mensum.*

c *Id est, quartus ab Eugenio: medietatem enim S. Ildesphus, & Quiricus prefatur.*

d *S. Leocadia Virgini & Mari. sacra.*

e *Videtur insinuari vel cogitatum animo vel reipsa inchoatum vita solitaria aut religiosa institutum: hinc Arnoldus VVion in ligno vita & post eum Hugo Menardus in Menologio Benedictino sumpserunt occasionem comminiscendi Julianum fuisse monachum Agallienensem: aliquos enim Toletanos Pontifices ex eo monasterio assumptos legimus.*

f *Tamayus in suo Hispanico martyrologio hic quidem recte diem ex Felice transcribit, verum de S. Gudila ex professo acturus vi Kal. septembris legit, locumque cum in editione Myrai mendosum esse contendit, de quo suo tempore promutabimus.*

g *Christi de LXXX, quo regno se abdicant in monasterium abijt.*

h *Decimo ab Urbe Toletana miliaria ad Austalem Fagi ripam locus est, Val de Cava nominatur in tabulis: est & alius pari spatio dista civitati ad boream sed longius a flumine, cui nomen cavana: ego primum tamen (quavis Herrera Cannense legat) potius hic significari credo: neque juvat Luitprandi in chronico qualiscumque auctoritas, qui hoc S. Petri & Felici monasterium ait Fagi flumini incumbere.*

i *Mortuus est Quiricus die XXIX Nov. cui die XXX Januarii anni de LXXX successum esse Julianum ostendimus ex die mortis & tempore Pontificatus.*

k *Hunc contigisse expleto octavo decimo anno Retovinti Principis, auctor supplementi ad Idorum ab ipso Ildespho inchoati scripsit, ut vidimus ad XXIX Januarii: unde colligo sub Ildespho Diaconatus officio fuisse capisse Julianum, anno scilicet de LXVI*

paucosque post mortem Ildespho ab illius successore Quirico Presbyterorum ordinatum.

l *Fuit illud obliuio annorum: & hic accedunt septem, quos abdicato regno egit in monasterio, quibus Ervigius hic pratermissus regnavit, ut vide quae diximus in commentario de Juliano Pomerii simili opere.*

n *Barcinonensem, ejus Vicarius Lausus Concilio Toletano XIX vice Domini sui subscripsit: ipse autem personaliter interfuit Concilio XV, ac primus post Metropolitanus subscripsit anno 688.*

o *Benedictus scilicet XI de qua controversia plura in commentario praevis.*

p *Verba haec, quibus argumentum totius operis summam exponit Felix, sunt ipsa verba Juliani in epistola ad Ervigium. Extas autem hoc etiam opus in praedicto tomo 7 Bibliotheca Patrum, & inscribitur contra Iudaeos. Mirum autem est Tamayum, qui ignorare non potuit eos libros qui extant in tomo 4 Bibliotheca Patrum a adit. Paris. eosdem esse cum iis, qui in praedicto tomo 7 edidit. Colom. voluisse faciem lectioni facere, & abusi Bellarmini auctoritate, quod si agnosceret opus aliquod Juliani a Felice pratermissum.*

q *Quadam S. Juliani Epigrammata recitat P. Hieronymus de la Higuera in suis ad Luitprandum notis tamquam ex Codice MS. S. Justa desumpta: inquit Tamayus.*

r *Hunc Joannem Braccianum ex MS. Budensi Basilea anno 1530 & Henricus Sachseus ex MS. Fuldeni 1532 Colonia absque nomine auctoris ediderunt: verum ejus parentem agnovit Andreas Scettus noster, ejusque restitutum curavit inseri tomo 13 Bibliotheca Patrum Colonia 1612.*

s *Hunc quoque Andreas du Chesne in appendice 1 tomi scriptorum historia Francorum publicavit ex MS. Canonici Massiacensis: a quo separandum non est judicium promulgatum in tyrannorum perfidiam, quod ibidem ex eodem codice tamquam opus diversum subnectitur.*

t *Hic addit Tamayus nescio quid & tanto indignum nomine ex Juliano Petri n. 359 ubi ait: S. Julianus, qui Archiepiscopus Toletanus post fuit, continuat chronicum Regum VVifigothorum ab Athanarico ad Ervigium: cetera addidit Archiepiscopus Toletanus ad finem usque: nempe viderat it, qualiscumque Julianus, seriem quandam Gotthorum Regum, quam ex MS. Massiacensi idem Andreas eodem in tomo edidit auctoris anonymi, unico folio comprehensam: tamque specioso Juliano Antistiti nomine insignivit: quamvis ad annos triginta ultra sancti viri tempora perductam.*

DE S. THEOPHYLACTO CONFESSORE METROPOLITA NICOMEDIENSI

Commentarius historicus.

CIRCA
ANNUM
DCCC-
XLV VIII
MARTII
Calend. B
Mensis in
Menologio

c *Nicomedia Bithynia metropolis, & sede antiquorum Imperatorum illustris, & multitudine gloriosorum Martyrum nulli urbi in Orientali aut Graeca Ecclesia secunda: suos etiam habuit tempore iconoclastarum praeclaros orthodoxae fidei propagatores, & quibus Graeci hoc die magna solennitate colunt S. Theophylactum Episcopum Nicomediensem: de quo in Menologio a Canisio edita ista traduntur: Eodem die, scilicet VIII Martii, sancti Patris nostri Confessoris Theophylacti Episcopi Nicomediae, qui ex partibus Orientis Constantinopolim profectus, illorum haeresim, qui sanctarum imaginum everisionem moliebantur, argumentis & divinarum litterarum testimoniis confutabat, ita ut Imperatoris haeretici jussu in Scrimbelum castrum missus fuerit, ubi cum triginta annos ob Catholicæ fidei defensionem in exilio transigisset, migravit ad Dominum. Menae Gracorum excusa, & Synaxarium MS. collegii Claremontani Societatis Jesu Parisiis & cum iis Maximus Cytheraeus magnum & illustre elogium habent: aliud profert Franciscus Combefis Ordinis Prædicatorum, ex veteri codice Tiliano, a se editum parte 2. Auxilarii novi bibliotheca Gracolatina antiquorum Patrum pag. 1030 & seq. quod priore relicto hic damus.*

d *Memoria Sancti Patris nostri Theophylacti Episcopi Nicomediae. Hic, quem ab Oriente ortum liquet, Constantinopolim venit, magnoque Ecclesiae luminis Tarasio familiaris effectus, cum ille adhuc primus a se cretus esset, probe ab eo educatur. Quia vero Tarasius divino suffragio in urbis Constantinopolitanae Se-*

dem evehitur, divinusque Pontifex creatur, per id tempus Michael Synadensis ac admirabilis Theophylactus vitam monasticam arripiunt, atque a magno Tarasio ad monasterium destinantur, quod ad Pontium Euxini ostium est positum. Tum vero cum eorum virtus promovisset ac instar sideris eluceret, dignos judicans magnus Tarasius summo Sacerdotio, Michaelem quidem mittit Sinadem, beatus vero Theophylactus Nicomediae ordinatur Episcopus. Quam multa vero egregia gesserit, res ipsæ declarant, quasque extraxit domos ac nosocomia, viduarum quoque ac orphanorum suscepta protectio, immensaque ejus elemosynæ: adeo ut phialam implens diluto calido, cæcos & claudos ac membris laesos sua ipse manu abstergeret ac ablueret.

3 *Ubi autem magnus Tarasius in humanis esse desisset, eique annis novemdecim tota honestate Pontificatu defuncto sapientissimus Nicephorus successor extitisset, miserabile quid incidit. Leone enim Christo odibili capessente Imperium, atque ad imagines abolendas se instruentem, accersens magnus Nicephorus una cum aliis multis Episcopis etiam B. Theophylactum, ad impium ac apostatam Imperatorem accedit. Cumque illi multa ex divinis ipsius Scripturis medicamina temperassent, insanabilis manet ac eodem modo habens. Deinceps vero tacentibus aliis Beatus solus Theophylactus ad eum ait: Scio, Dei te patientiam ac longanimitatem contemnere. Verum veniet super te ma-*

confutatur monachi,

dein Episc. Nicomediensis.

a S. Nicephoro cunctis.

etiam Leo & cunctis.

cunctis impium de-

Alus repente interitus, ac calamitas similis procellæ, nec
invenies qui eripiat. Iis ille ira accensus, universos da-
mnat exilio, ac divinum quidem Nicephorum relegat
in Tasum insulam, inclytum vero Michaellem Synadis
Episcopum in Eudociadem, aliosque in alia loca depor-
tat, terbeatum autem Theophylactum apud Strobilum.
Cum itaque Beatus hic ac Confessor Theophylactus an-
nos illic triginta perseverasset, ac exilii incommoda per-
tulisset, migrat ad Dominum. *Hactenus ex MSS. Mi-
neis Græcorum Franciscus Combefis. Compendium extat in
Anthologio Græco ad hunc diem: aliud refertur in Meno-
logio MS. Basilii Imperatoris.*

4. *Vitam S. Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani illustravimus ad diem xxv Februarii, eumque ostendimus Patriarcham ordinatum ipso die Christi Nasali xxv Decembris, anno v Imperii Constantinii & Irenes, Indictione viii, anno Christi DCCLXXXIV ad finem labente: vitam S. Tarasii scriptis & Ignatius ejus discipulus, dein, teste Suida, Episcopus Nicanus, ex quo nonnulla num. 16 relata spectant ad S. Theophylactum & hic repetimus.* Hic ipse, Tarasius, etiam si in mediis jactaretur cum multis, non solum amavit quietem & silentium, sed aliis quoque ea assatim suppeditavit, eos a mundo abducens & Deo reddens familiares, & virtutis efficiens filios, ut hujus sanctæ vitæ & operationis genitor & productor. Hujus autem rei fidem facit omnino, ex hereditate eorum, quæ ad ipsum lege dotis ex bonis paternis redibant, ædificatum monasterium in sinistra parte Bospori Thracii. In quo cum arborum rationis participum plantasset generosa germina, quæ pinguescebant fluentis exercitationis, & augebantur copiosis condimentis abstinence, ea fecit Christi agriculturam, tricesimum & sexagesimum & centesimum virtutum fructum fideliter producentia in sanctitate & justitia. Ex quibus multi ab ipso sunt vocati ad dignitatem pastorem, & ut par erat, ornavunt possessionem Sacerdotii, fueruntque columnæ immobiles fidei Catholicæ. Quod quidem ostendit tenebrosa inundatio hæresis, adversus quam fortiter pugnantes, & nubem subeuntes multorum periculorum, in persecutionibus & afflictionibus & sub dio perpeffionibus, ad splendorem superni luminis, eam suderunt ac dissolverunt: in qua etiam suum cognitum reddidere Magistrum tamquam semper lucentem Lucife-

de guerra
surgiram
em nome de
serviço?

Bureau of
 Land Management
 Eastern Region
 Denver, Colorado

interque a Gracis Ομολογῆς id est Confessor habetur. D

6 *In Menais exensis & MS. Synaxario supra citato & apud Maximum Cytheram & B. on Cyri nonnulla magis leguntur amplificata, & præter jam memoratum S. Michaelis Synnadesem, alii Episcopi, qui una ad Leonem Armenum pro sacrarum imaginum defensione sunt introducti, referuntur Æmilianus Cyzico, Euthymius Sardibus, Josephus Thessalonica & Eudoxius Amoriorum vocati. Ex his S. Æmilianus adscriptus fastis Græcis ac Latinis ad diem VII Augusti, Euthymius a Græcis XXVI Decembris colitur, de quo cum Martyrologio Romano infra agimus ad diem XI Martii. At S. Josephus colitur XV Julii. De eo agitur 4 Februarii in Vita S. Nicolai Studita n. 12 & 37, ubi in templo monasterii Studitarum prope fratrem S. Theodorum Studitam sepultus dicitur. Eudoxii Episcopi Amoriensis nomen necdum reperimus fastis sacris inscriptum. Fuit Amorium non diu postea sub Theophilo Imperatore obsessum ab Arabibus, occupatum & eversum, ut dictum supra est VI Martii, quo die coluntur XIIII Martyres, Anario tunc abducti & in Syria pro fide Christi occisi. De Sanctorum harum Episcoporum congressu cum Leone Armeno agit in Vita S. Nicetae Abbatis, tunc etiam in exilium missi, Theodorus eius discipulus, & omisso Josepho Thessalonicensi & Eudoxio Amoriensi, adjungit Petrum Episcopum Nicanam, & S. Theodorum Studitam: ac variorum sententias profert, inter quas & Theophylactus Nicomedis Episcopus dixit: Testis Christus est, cujus effigiem vides ante oculos imprimis descriptam, infinitis testimoniis nos abundare, quibus confirmare possimus: neque dubitamus, ut tu suspicaris sed non habent isti aures audiendi, ob idque nihil illos juvaremus: potentia enim & imperio nos oppugnamur.*

7 *Qua eadem refert Baronius ad annum Christi DCCCXIV, sed anno sequenti hic congressus factus est & ab Leone Armeno Episcopi in exilium missi. Miramur autem aliud ejusdem Baronii, dum pro Leone Armeno, sub quo Christi fidem confessus est Theophylactus seculo 12, describit anno Christi DCCCXIII Leonem Isaacum Imperatorem in cultores sanctarum imaginum severientem: Reperiuntur, inquit n. 2, complures Sancti Episcopi ea de causa ab ipso abrepti & e Sede sua in exilium missi, & inter alios Theophylactus Episcopus Nicomedix, qui Constantinopolim profectus, pro fide Catholica ab eodem Leone ad Strobelum castrum missus est in exilium. Agunt de eo Græci in Menologio, ejus annuam commemorationem celebrantes septima die Martii... Tunc & Michael Synnadorum Metropoli ejusdem certaminis cursum exigens, ab Episcopatu suo pulsus eadem ex causa coram Deo confessionis accepit: Hac ibi: ex quibus colligimus hunc eundem Theophylactum esse, qui vii Martii hodierno Martyrologio Romano inscribens sub nomine Theophyli est his verbis: Nicomedix S. Theophyli Episcopi, qui ob cultum sanctarum imaginum in exilium pulsus, illic defunctus est. Interim Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, ad diem viii Martii ista scribit: In Thracia S. Theophylacti Episcopi Nicomedienfis. Quo isdem die a Molano adscriptus est Auxilario Usuardi: & hi ambo tabulas Græcas, quas dedimus, sequuntur.*

8 *Locus exilii S. Theophylacti in Anthologio* ἐπίθω-
dicitur, Cytherae ἐπίθωας, Menologio Sirmiolum, Ba-
ronio Scrobolum, Menais MSS. & excusis ἐπίθωας & in his
additur, ἐπίθωας ἢ ἔν τῷ ἐπίθωας τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐστὶν
ἐπίθωας Scrobilum custodia seu castellum (ita Cy-
therae ἡ ἐπίθωας Grace scribitur) apud Cybertotas ad ma-
re situm . Significat ἐπίθωας & nascentem pineam aut in-
terdum pinum , . cuius similitudine seu forma potuit
nomen loco fuisse impositum, Apud Constantinum Por-
phyrogenetam ab Ortelio citatum est apud Meandrum
fluvium Asia in Caria & Ἰωνία ἡ ἐπίθωας regio maritima, &
locus ἐπίθωας dictus, ubi videtur procul ab sua Episcopali
Sede & urbe Constantinopolitana exul usque ad obitum vi-
xisse

A xisse. Colitur xxii Julii S. Theophylus Myrry Dux Cithyrenorum, a Saracenis occisus. Anni ibidem inter exilii incommoda transacti dicuntur & in Menologio & in Menais MSS. & excusis omnino triginta fuisse, qui in Anthologio novo sunt omitti, adeoque superstes ad annum cicer MCCCLV vixisset.

9. De corporis translatione ista adduntur in Menais excusis & apud Cytheranum: Post aliquot deinde annos sopita heresi, fideque Catholica relucens, imperante religiosissima Augusta Theodora, & Methodio existente Patriarcha Constantinopolitano, venerandum sancti Patris nostri Theophylacti corpus ab exilio relatum est, & Nicomediz in templo ab eo constructo repositum. Res gestas S. Theodora Imperatrix ex variis autoribus collectas, digessimus edidimusq; ad xi Februarii di-

ejus natalem, & § 8 diximus de mandato ejusdem S. Theodora Constantinopolim relata fuisse corpora SS. Nicephori Patriarcha & Theodori Studica, hujus anno DCCCXLIV aut sequenti, ac S. Nicephori anno DCCCXLVII die xiii Martii, ad illum diem plenius dicemus. Quo etiam tempore corpus S. Theophylacti fuisse Nicomediam relatum arbitramur.

10. Demum in Odis ac Canticis ad hunc diem in Menais relati, sapius Theophrastus appellatur S. Theophylactus, de quo nomine ad vitam S. Symonis Episcopi Antiocheni, etiam Theophori cognominati, egimus ipsis Kalendis Februarii. In eisdem Odis zelus S. Theophylacti extollitur, quod heresim oppugnaret, venerationemque imaginum Christi Redemptoris ac Deipara Virginis promoveret: ejusque patrocinium contra insidias diabolicas, & ad depellendas animarum corporumque infirmitates imploratur.

DE S. PAULO CONFESSORE

EPISCOPO PLUSIADOS IN BITHYNIA,

B i Solenni de Theophylacto Nicomedienfi Officio Ecclesie Graca consuevis jungere commemorationem alterius ex eadem Bithynia similique in causa Confessoris Pauli; non aliam, ut nobis quidem videtur, ob rationem quam quod eodem uterque tempore fuerit in exilium eiecit: adeoque quod de Theophylacti confessione ad Leonis Armeni tyrannidem referenda dicta superius sunt, Paulo quoque applicet lector. Hanc Episcopum Prusa antiqua habuit. Sub Olympo monte ab Annibale condita civitas, ut auctor est Plinius lib. 5. cap. 32. nempe hanc sui hospitii memoriam extare apud posteros voluit Italia pulsus, ipsaque a patria sua exul, Romanis cum ad penas, tamquam foderis rupti auctorem, deprecantibus: & Prusia Regis nomen, apud quem necumque vitam profugus tenebatur, in ejus urbis appellatione aeternum reddere.

2. Nec sane multo quam intenderat consequutus est munus: extat etiamnum, mutaq; paululum nomine, Bursa Turcis nominata, Otomannidarum Imperatorum sedes regia, cum ipsaque, ut quidam asserunt, Constantinopoli certat de magnitudine, atque adificiorum publicorum privatorumque splendore, opibus incolisque abundas. Prusiam se primo seculo dictam invenio, itaque nomen suum Domitius Episcopus Prusiados subscripsit duodecima, decimaquarta, quinta, sexta atque octava Actioni Concilii Oecumenici vi, Constantinopoli habiti: seculo autem sequenti invaluit, indeque obtinuit consuetudo, ut Plusias diceretur, ita in Nicena et Synodo, qua inter Oecumenicas septima numeratur, Actionem primam, tertiam, quartam, septimam nominis sui subscriptione firmavit Theophylus Episcopus Plusiados: unde fit ut in Menais Gracorum nunc uno nunc altero modo scriptum reperitur; quod cum non animadverteret Baronius, legeretq; in Gracorum Menologio per Canisium edito: Eodem die Sancti Patris Pauli Plusiadis Episcopi, qui vixit temporibus illis, quibus ab hostibus sanctarum imaginum Ecclesia ipsa oppugnabatur, ob cujus defensionem multa perpeffus, in exilium missus, in pace quiescens spiritum Deo commendavit: hac, inquam, cum Baronius legeret, sphauma librarium rarus, non dubitavit corrigere, atque in Martyrologio Romano scribere Pelusii

in Aegypto S. Pauli Episcopi, qui eadem ex causa exul occubuit: neque ita occasionem dedit suo interpreti Gallico, ut Darniatz, novi nominis eodem fere in loco ubi olim Pelusium extitit urbi, S. Paulum adscriberet.

3. Et hi quidem omnes Paulum habent vii Martii uti & MSS. Synaxaria Collegii Claromontani Societatis Jesu, ac Bibliotheca Mazariana, nec non monasterii Crypta Ferrata in Latio, Basilii Imperatoris jussu conscriptum; quo eodem die iidem etiam Theophylactum habent supra nominatum: nos magna Gracorum Menais Venetiis impressa sequimur, quamvis eadem ejusdem Pauli elogium nona quoque die iidem pene verbis repetant, quibus hoc die meminit, nisi quod hodie geminos hosce versiculos pramittant,

Σελυγξ σιωπῇ Παύλου ὁ Πλουσιάδης,
Σελυγγος ἰχθὺ τοῦ τελευτήσαντος πόντου.

Tuba illa Paulus Plusiados conticescit,
Sonum deinceps ultimae expectans tubae.

Elogium ex Crypta Ferrata Synaxario, aliquanto quam in aliis prolixius istud habet. Hic cum Episcopus esset ejus, quae in Prusia est ecclesiae, tempore impiorum iconomachorum; videretque sacrilegos adversus templum Christo sacra debacchari, omnemque legum ecclesiasticarum observationem evertere, formasque & representationes sanctarum imaginum delere; ipsas quidem ex aedium sacrarum adytis penitus exterminando, earum vero loco substituendo depictas ferarum, volucrum serpentiumque effigies, posthabitis Patrum traditionibus; divinis eos verbis, tamquam jaculis, impetere non desinit Dei pugil invictus: persecutiones, exilia, arumnas gravissimas gaudens sustinere propter venerandas imagines Christi Dei nostri, atque sanctissimae & intemeratae matris ejus, gloriosae Dominae nostrae, Deiparaeque & semper Virginis Mariae, nec non deiformium Angelorum atque Sanctorum omnium. Plurimam igitur vexationem multorum decursu annorum tolerans, atque ad extremum vitae spiritum generose decertans, ad Dominum emigravit. Haec ibi: quibus fere consonant, qua alibi sum excusa cum manuscripta leguntur.

DE SANCTO DOMETIO

APUD GRÆCOS.

Memoria S. Dometii inscripta est ad vi Martii Menologio MS. Graco jussu Basilii Perphyrogeneta Imperatoris collecta: his paucis verbis: Kai τὸ ἵδιον Δομετίου. Qua eadem leguntur in antiquis Menais Gracis Bibliotheca Ambrosiana in codice O. num. 148 sed ad vii Martii: quo iidem die in

pervultu Synaxario Claromontano Societatis Jesu Parisiis parum antea ista leguntur Kai τὸ ἵδιον Δομετίου. Perum hoc vii die in Synaxario MS. Chiesleriano additur, in ipsa Menais, in pace vitam finivit. Quo etiam leguntur apud maximum Cytheranum, & in Menais magnis, ubi hoc distinctum additur:

A O Διότι τὸν τῶν τῶν τῶν
 Διότι τῶν τῶν τῶν τῶν
 Demetius mortis necessitatem persolvit
 acceptus eductoribus Angelis.
 Reliqua hactenus nos latens. Alius a nobis infra ad

xxii Martii dandus S. Demetius ex Phrygia oriun-
 dus, qui, quod Juliani populum ad idololatriam re-
 vocantis impietatem publice detestaretur, post alia di-
 versa tolerata tormenta gladio percussus, martyrii pal-
 ma coronatus est.

DE SANCTO HUNFRIDO

EPISCOPO TARVANENSI IN BELGICA II.

Commentarius historicus

§ 1 S. Hunfridi vita monastica; Episcopatus, dira per-
 secutio sub Normannis.

BCCCLX-
 XI VIII.
 MARTII.

S. Hunfridus
 Tarvanensis
 Episcopus.

MOrinorum in Belgica II. civitatem Tarvanam si-
 ve Tarvanam, aut Tarvaniam, Teroanamve
 inde ab Honorii Augusti temporibus, cccc circiter an-
 nis post ortum Christi, solio Episcopali ornata existi-
 mari fuisse, diximus xxvii Januarii ad Vitam B. Joan-
 nis civitatis illius Episcopi. Ante quem annis circiter
 cclxxx, iam Ecclesiam S. Folquinus rexerat per annos
 omnino xl, genere prudentia, sanctimoniam vitam, ac miracu-
 lis celeberrimus, ut ad xiv diem Decembris memorabitur.
 Eum S. Hunfridus excepit, qui & Hunfridus, ac Hun-
 fredus & quandoque Humfridus, Humifridus, Hon-
 fridus. Cujus ita meministi die viii Martii Morinense Mar-
 tyrologium: Civitate Tarvanna transitus S. Hunfridi
 Episc. & Conf. qui cum xv annis per multas tribula-
 tiones Tarvanensem rexisset Ecclesiam, migravit ad
 Dominum.

antea non
 erat Prumia

2. Is monachus primum fuit, non in Sishiensis ca-
 nobio S. Bertini, ut in Gallicano Martyrologio scripsit
 Andreas Sausajus; sed in Prumiensi, ut ceteri omnes
 tradunt, Joannem Speriū secuti, auctorem Chroni-
 corum Sishiensium, & monasterii ejusdem Abbatem,
 qui cap. 14, parte 41, haec habet: Post S. Folqui-
 num B. Hunfridus sublimatur in Episcopum Mori-
 nensem de monacho Prumiensi, vir sanctus, &
 in omni bonitate conspicuus. Quem hic Prumiensem
 seu Prumiensem (nam ambigue scriptum) alibi Pru-
 mensem monachum vocat. Est Prumia nobile mona-
 sterium diocesis Trevirensis, non Leodiensis, ut Fer-
 rarius in generali Catal. SS. ad hunc diem perperam
 annotavit. Multos autem, Prumia tulit & eruditio-
 ne & vita sanctitate Prastantes viros: in illis VVand-
 elbertus Diaconus fuit, qui S. Goaris Presbyteri Vi-
 tam & miracula, hortante Marcuardo Abbate, cum
 adhuc in vivis esset Ludovicus Pius Imperator, ac post-
 ea sub Lothario ejusdem Pii filio, Metricum Marty-
 rologium conscripsit, quod utrumque opus in manibus est:

in dicit
 Trevirensis

ubi viti de
 di, & Sausajus

C **M**it & Annales Reginonis, qui xi annis ab obitu Mar-
 cuardi Abbas Prumiensis legitime electus, paullo post
 fallione amulorum redactus in Ordinem est, sufficiensq;
 ei Richarius, qui dein Episcopus Leodiensis fuit. Marcu-
 ardu autem, cujus jam mentio facta a Bartholomaeo Fiso-
 no nostro in Floribus Ecclesiae Leodiensis (nam & Andaini
 in dicesi Leodiensi Abbas per annos septem fuerat, ab anno
 DCCCXXIX ad DCCCXXXVI, quo Andaino sive S. Huberti
 monasterio, praefici Senoldum virum sanctum curavit, Pru-
 mia sibi retenta; hunc ergo Marcuardum Einsenus die xxvii
 Februarii refert, & absolute S. Marcuardum appellat, uti
 & S. Egilonem, sive Egilum aut Egilem, qui ei vita fun-
 do anno DCCCLIII subrogatus est; sed Anno Dominice In-
 carnationis DCCCLX, ut scribit Regino, abbatiam sua spon-
 te dimisit; & Ansbaldus in regimine successit, vir omni
 sanctitate & bonitate conspicuus.

3 Quid mirum, si Marcuardi & Egilonis Abbatum
 disciplina, ac similitudo Ansbaldo condiscipulorum exten-
 dis, ad eximiam virtutis perfectionem evasit Hunfri-
 dus. Leodiam tamen ejus solius salubri sanctimoniam ac vie-

tutum odore pellectum existimarim Lotharium Imp. ut
 in eo monasterio, coma deposita sanctae Religionis habi-
 tum acciperet, ut innere videretur Jacobus Malbrancus no-

& Lothario
 Imperator.

ster lib. 6. de Morinis cap. 13. Erant plura, & fortassis il-
 lustriora tunc, ad qua respiceret exempla Imperator, rela-
 torum jam Abbatum quorum etiam monitis ad ponendum
 mundi fastum impelli poterat, aut potius ad scelera, qua plu-
 rima & enormia perpetraret, tempestiva penitentia expi-
 anda. Vixit autem in illo canobio Lotharius cum Hunfri-
 do & Ansbaldo, sub Egile Abbate, exiguoplane tempore,
 imo vix pauculis diebus: Annales enim Bertiniani (quos
 to. 3. scriptorum historia Francia edidit Franciscus Du-
 chesne V.C.L. patri suo a nobis in eum finem communicato)
 ita habent ad an. DCCCLV, Lotharius Imp. morbo corre-
 ptus, vitaeque desperans, monasterium Promex in Ar-
 duenna constitutum, adiit, seculoque & regno peni-
 tus abrenuntiatus, tonsus est, vitam habitumque mona-
 chi humiliter sumens: dispositoque inter filios, qui se-
 cum morabantur, regno... intra sex dies vita decessit
 xv Calendarum Octobrium, atque in eodem monasterio
 sepulturam, ut desideraverat, consecutus est. Ad eum-
 dem annum in fragmento historiae Francicae ex bibliotheca
 Thuanana to. 2. ab Andrea Duchesne edito, ista habentur:
 Promix monasterium, regno temporis se exuens, ingre-
 ditur: tonsoratus ac monachus effectus, aliquibus die-
 bus interpositis defungitur, anno ab Incarnatione Do-
 mini DCCCLV, Imperii vero xxx (ex quo nimirum ejus il-
 lum consorem Ludovicus Pius adlegerat) atque ibi in ea-
 sifica sancti Salvatoris a Fratribus reverenter humatur.
 Hoc saltem Officium mortis credibile est ab Hunfrido im-
 pensum, preceq; & sacrificia pro ejus anima Deo oblata;
 si non etiam viventi sancta monita suggesta praeberaq;
 exempla.

monasterium
 saltem postea
 ante monachum
 datus.

si quis scrip-
 sit an. 915.

4 Anno eodem, quo Lotharius decessit, mortuus est S.
 Folquinus Morinensis Episcopus; cui, subrogatus S. Hunfri-
 dus, natione Gallus, ut scribit Malbrancus, id est in re-
 gno Francorum, quod tunc latissime per Italiam, Galliam,
 Germaniam patebat, natus; atque, ut verosimilius est,
 intra hos Belgica prima secundave tractus, saltem cis Al-
 pei: qua autem stirpe quibusque parentibus, non traditur.
 Satis ei potenter sua suffragata est virtus, ut eam dignita-
 tem adipisceretur: qua illi imposta anno DCCCLVI, coque
 jam fortassis dimidiato. Nam ut ab ultima Arduenna, e
 monasterio, & ut postea parvis, hand satis prout, ad Epi-
 scopatum in Morinas adduceretur, hand exiguo temporis
 spatio opus fuit: neque enim reor defuisse alios qui vel ultro
 ambirent, vel ab amicis obtruderentur. Rex autem Caro-
 lus Calvus dum aditur, dum deliberat; dumq; Pontificis
 Maximi confirmatio expellatur; facili ultra Junium, aut
 etiam Julium, ducta res est. Et certe Malbrancus lib. 3
 cap. 28 tabulas citat Adalardi Abbatis Bertiniani, anno
 DCCCLVI Christi, xvii Caroli & Ludovici Regum, con-
 fessas, subscribente Hunfrido Episcopo Tarvanensi. Ca-
 pis Ludovici & Caroli Calvi regnum ab obitu Ludovi-
 ci Pii parentis, qui contigit an. DCCCXI, xx Junii:
 sic ut non ante xx Junii, annus DCCCLVI Regum illo-
 rum censeri xxvii posuerit.

S. Hunfridus
 Episcopus
 Tarvanensis
 saltem an.
 916.

5 Qui autem eo tempore fuerit status Galliarum, patet ex
 concilio Tullensi 11 in villa Tulliano, Caroli Calvi & Lotha-
 rii Re-

A vii Regum auctoritate celebrato, sub die xi Kalendas Novembres, Indi. ix, id est, anno Christi DCCCLX, in cuius Concilio Praefatione hac habentur: Cœpimus auxilio Dei nostri tractare de statu temporis nostri, & de periculo pereuntis populi sub manu nostra constituti, & quomodo peccatis nostris agentibus omnes leges tam divinae quam humanae contemptae sint, omni que Ordo Religionis confusus, solumque maledictum & mendacium & adulterium & homicidium inundaverint, & sanguis sanguinem tetigerit, & propterea vorata sit terra, & infirmatus sit omnis qui habitat in ea. Et can. 7 de Clericis & monachis vagis, ista habentur: Quia peccatis nostris agentibus, plurima loca Deo sacrata, incensa & vastata sunt a perfidis Christianis, & a crudeli etiam gente Nortmannorum; sub hac occasione, multi lascivi Clerici & monachi, relicto Religionis habitu retro abierunt, & absque ulla canonica licentia & reverentia vagabundi feruntur, ab ovili gregis Dei errantes &c. Hinc porro Concilio interfuit, & ejus canonibus, cum aliis XVI Episcopis, subscripsit Hunfridus Morinensium Episcopus.

B Sed ipsi praesertim tunc Hunfrido minime licuit Episcopatum suum diu quiete administrare. Nam Danorum, seu Nortmannorum crudelissima gente lae Belgicas provincias & Galliam prope universam populante, fugatus ipse est Tarvannae, & abdicandi in perpetuum Episcopatus deliberationem suscepit. Quo autem hac anno gesta? Certe sub Nicolai Papa I Pontificatus paullo ante contigisse illam ab Nortmannis cladem, ex ejusdem ad Hunfridum confat responso, quod mox proferemus. Inis autem Pontificatus Nicolai VII Kalend. Maji DCCCLVIII, obiit DCCCLVIII Idib. Novembres, aut mense uno ferius, ut quidam tradidere. Gesta Nortmannorum ante Rollonem ab incerto auctore conscripta, ad annum DCCCLXI ita habent: Alii quoque Nortmannorum Tervanensem pagum adeunt & vastant. Non pagum solum sine agros villasque Morinensium, sed urbem ipsam Tarvannam captam vastatamque, ceretum videtur. Nam & eodem anno scribit Iperius, Nortmannos ad has partes applicuisse in finibus Menapum, in sinu qui vocatur Isero portus per quem, ut lib. 6 cap. 1 & exponit Malbrancus, Furnas usque & Dixmudam pertingere dabatur ibique proficuentes e navibus, incendiis & ferro omnia vastantes, ad locum hunc pausationis Christi Confessorum Audomari & Bertini properant, aviditate subripiendorum thesaurorum; sabbatoque Pentecostes hebdomadae huc adveniunt anno Domini DCCCLXI. . . . Hac igitur vice prima monasterium destruxerunt & praedaverunt. Eadem tradit Ferreolus Luerius in Chronico Belgico ad an. DCCCLXI, Nortmannos, cum ad Menapios applicassent, circum circa villas, agros, omnemque Morinorum ditionem incendio & sanguine fœdasse: cenobium Bertinicum communibus flammis involvisse, ejusque ascetas quatuor, domus custodiz relictos. . . . exquisitis tortos cruciatibus, pridie Pentecostes interfecisse.

C Ejus igitur anni estate jam in hyemem vergente, consuluisse videtur Nicolaum Papam Hunfridus, liceretne sibi quod reliquum esset aetatis peragere in monasterio, vel e quo erat ad Episcopatum extractus, vel in alio ad quod sese ab illo incendio elapsus receperat. Respondit Nicolaus, quod Decreti secunda parte, can. 7, quæst. 1, cap. 47, ita recitat Gratianus: Scilicet itaque per Guldagarium Presbyterum, utrum, cum a Nortmannis de Episcopio depellaris, debeas de cetero in monasterio conversari. In quo scias, carissime Frater, quod si perniciosum est proceram in tranquillitate navim deserere, quanto magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quod persecutorum non fugiamus (maxime Paganorum) insidias, cum ad tempus se viunt, & ob multitudinem delictorum nostrorum, nocendi facultatem divinitus assequuntur: praesertim cum eis prodire ultro non debeamus, & multos Prophetas & Apostolos ipsumque Dominum hujusmodi fugisse insecutores, luce clarius constet: sed quod praecipue nos, qui tamquam arietes ducatum

gregibus praebemus, imo qui & horum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat: & cum tranquillitas reddita Divina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio, mox gregem requirere & in unum colligere, & ejus animos, celesti patriae pacis ac potissimum securitate praedicata, sursum erigere debemus. Et tamdiu super eorum cautela oportet nos esse sollicitos, ut si Dei judicio praesentis temporis commoda fortassis amittunt, futurae vitae se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna.

8 Omen habuerit ista Nicolai Papa monita: nam & depulsa non multo post qua Morinos attriverat tempestas, & anno eodem Adalardus, qui biennio ante ab regimine Bertinici monasterii, diu laudabiliter gesto, a Carolo Calvo Rege dejectus fuerat (intrafo in illius locum Hugone seculari Canonico) ejusdem Regis auctoritate, praefectura sua restitutus est vii Kal. Augusti, ut lib. 6 cap. 16 tradit Malbrancus, atque ut Iperius cap. 1 & parte 2, monasterium a Danis destructum reparavit: & Hunfridus quoque ad Ecclesiam suam reversus gregem varie dissipatum requisivit, collegit, atque ad pietatem studiosius colendam excitavit. Cujus conatus propitium Numen etiam prodigiis adjuxit. Unum ita narrat Jacobus Mejerus lib. 2 historiarum Flандric. ad an. DCCCLXII hisce verbis: Eodem anno cum civis E quidam Tarvanensis, die festo Deiparae Assumptionis, interulam seu camisiam, contemptis feriis, sibi fieri vellet, repente per totum conspersa est sanguinolentis maculis. Quo viso Hunfridus Episcopus miraculo, interulam inter sacra retulit, diemque Assumptionis exinde celebrem in Morinis esse voluit. Id est, ut explanat Malbrancus, longe solenniori, quam prius ritu voluit exultam: vespertinis sinceriori religionis curaque assensiori agenda monuit.

9 S. Hunfrido datur abbatia S. Bertini, rursumque eripitur: ejus obitus, Reliquiae ornatae, ac sapientius translatae.

D E eodem S. Hunfrido ista memorantur ab Iperio: In hoc secundo suo regimine praesentis monasterii Dominus Adalardus rexit circiter tribus annis: quarto vero sui regiminis anno, in monasterio S. Amandi exgratians, obiit iv Nonas Januarii, anno Domini DCCCLXIV, ibique sepultus est in crypta intrantibus a laedere sinistro. Quod ait anno sui regiminis quarto, Christi DCCCLXIV, sequitur scriptor, sua & Adalardi quoque aetate receptam Galliarum plerisque populis, consuetudinem annum a Paschate auspiciandi. Cum enim restitutus id praefecturam sis Adalardus anno DCCCLXI, xxv Julii, sequitur tertium istius secundi regiminis annum terminatum xxv Julii anni DCCCLXIV. Proinde ergo si iv Nonas Januarii mortuus jam erat, non praefuerat nisi annos 11, menses 5, dies 12. Potius dici debet, rexisse illud cenobium, postquam restitutus fuit, annos III, menses 5, dies 12, quamquam Malbrancus mortuum ait 11 Non. Februarii: quo calculo menses fierent vi, dies 2.

10 De adfeto ad Sibiensium administrandam familiam post Adalardi mortem Hunfrido ita scribit cap. 16 Iperius: S. Hunfridus hujus loci Abbas xvi, monachus Prumiensis, & inde Morinensis Episcopus post B. Folquinum effectus, vir omni bonitate sanctitateque referendus, Episcopatus sui anno 12, optione totius Cleri & populi, monachorumque hujus loci precibus obnixis, hanc abbatiam regendam suscepit, solum religionis pietate motus, propter amorem Dei; & rexit solum biennio, simul abbatiam tenens cum Episcopatu. Malbrancus lib. 6 cap. 19 Calvum Regem ait, debuisse omnium votis acquiescere & suffragari: Hunfridum ergo Idibus Martii ingenti Siciensium laetitia exceptum. Ex illa porro narratione Iperii manifestum sit, minime admitti oportere, quod Arnoldus VVion, Gabriel Bucelinus, & Simon Martinus in Reliquiis Eremiti tradidere, primum fuisse monachum in Prumiensi cenobio Hunfridum, inde Abbatem in Sibiensi factum, ac denique Abbatem Mo-

A Morinensem Episcopum: medum quod Sauffajus, Sishiensem primo monachū fuisse, post ibidem Abbatem, ac demum An-
vistiensem Tarvanensem. Nam, ut Iperius scribit, nosque ex eo
superius, Prunna monachus fuit, dein Episcopus Morinen-
sis, & nono post anno simul cum Episcopatu administran-
dum Sishienfem, sive S. Bertini, ut jam retulimus, mona-
sterium suscepit.

Megenfridus
qui fuit ab-
bas monachi,

11 Fortunavit illi Deus monachisque hanc novam pra-
seclaram, non sola divinarum munerum copia, sed & tempo-
rariis novarum possessionum emolumentis. Quod ita ab Ipe-
rio cap. 16 narratur: Sub hoc Abbate nostro puer nobilis
Megenfridus Deo a patre Ruodvaldo hic oblatus mo-
nachus efficitur. Cum quo pater portionem hereditatis
sux dedit in pago Boloniensi, in loco nuncupato Doir-
vvaldinghetum, id est, bunaria x11, & mancipia quatuor,
ut Megenfridus filius ejus inde victum & vestitum perci-
piat. Sic tamen quod ipse pater eandem terram ad vitam
suam teneat, & usum-fructum percipiat, ex hoc quasi cen-
sualiter nobis inde solvens annuatim 111 Kal. Novemb.
duos solidos argenti: eo vero mortuo tota terra praedicta
ad manum Ecclesiae redeat. Unde charta sic incipit: In

o cois pe-
tri dno
monachi
possessione

B Christo Domino & venerabili Patri Hunfrido Episcopo &
Abbati monasterii S. Petri, vocabulo Sythiu &c. Actum
Sythiu monasterio in ecclesia B. Petri Apostoli, anno xxvi
regnante Domino Karolo Rege. Is fuit annus Christi DCCC-
LXV, Hunfridi Abbatis primus, ut antea dictum. Et conso-
nat Malbrancus, qui ait in felices primitias obtigisse Hun-
frido istum Megenfridum. Idem auctor legisse ipsas donatio-
nis tabulas videtur; ad ea enim, quae ex illis Iperius recitat,
ista in fine addit: Signum Ruodualdi, qui hanc traditio-
nem fecit firmavitque, Sig. Trudberti. Sig. Huberti Ad-
vocati. Ego Hrodbertus Diaconus & monachus scripsi & subscrip-
si. Item quam Iperius portionem hereditatis vocat, ipse
portionculam proprietatis daret Sishienfi canobio, testa-
tum iis tabulis Ruodualdum ait. Sed dissimulas quanta ea
portio fuerit, solum terrae jugera & mancipia complexam,
ait; sitaque eam terram in loco dicto Diorvvaldinga-
tum, ad flumen Elnam; nunc Urelingun vocant: postea
enim plura alia bona, quae sub Hilduino Abbate donarunt
eidem Rodvvaldo & Megenfrido, commemorat, uti &
Iperius quoque.

interfuit
fridus Co-
fessionis
fuit. 1. an.
866

12 Anno DCCCLXVI, interfuit Hunfridus Synodo Sues-
sionensi 111, coacta xv Kalendar. Septembrium, xiv Indi-
ctionis; & Synodica Epistola ad Nicolaum Papam data viii
Kal. Septemb. anno regni gloriosissimi Regis Caroli XXVII
subscripta: itemque alteri ad eundem Nicolaum PP. contra
Britonum in provincia Turonica infestationes: ac demum
Privilegium ab eadem Synodo Suesionica concessum monasterio
Solemniacensi, ubi sic habet: Hunfredus humilis Morinen-
sis Ecclesiae Episcopus subscripsi.

a Regis in-
cora mona-
stio,

13 De hoc rursus Iperius: Rex Carolus Calvus hanc
abbatiam a B. Hunfrido cum dedecore abstulit. Et cap.
17: Hilduinus, Canonicus secularis de senioratu Lotha-
rii, ad Carolum Calvum conversus, ipsiusque Caroli
Consiliarius & Archinotarius, B. Hunfrido, ut prae-
mititur, expulso, hanc abbatiam a praedicto Rege Carolo
Calvo obtinuit; sed, ut deinde ferretur, non absque simonia
crimine: a quo quaquaratione absolutus fuisse videtur, &
obvento muneri confirmatus; quod deinde, ut idem Iperius
praedicat, laudabiliter ac utiliter per annos x1 administrav-
it. Quo autem anno amicus a monasterii gubernatione
fuerit Hunfridus, haud satis distincte definit scriptor. Ait

an 867 post
mortem Ra-
nulphi Du-
ci & Rege-
ni Marchio-
ni.

enim id contigisse anno DCCCLXVI, satis cito post hoc bel-
lum Normannicum; in quo nimirum, cum, ut ait, Da-
ni sive Normanni Galliam repetentes, Nannetis, An-
degavis, Pictavis & Turonis & eorum terminos depopu-
larentur; eis occurrentes Ranulphus Dux Aquitaniae &
Robertus Fortis Marchio Andegavensis minus caute prae-
liantes perempti sunt. Atqui non admodum congruum
invicem nota ille temporum. Ita enim Regino, qui suppar-
illis temporibus fuit, Anno Dominica Incarn. DCCCLXVII

Normannorum Ligeris fluminis occupantes, Nanne-
tem, Andegavensem, Pictavensem atque Turoni-
cam provinciam iterato crudeliter depopulari coeperunt,
contra quos Ruotbertus qui Marchiam tenebat, & Ra-
nulphus Dux Aquitaniae, collecta multitudine aciem
dirigunt: atque, ut deinceps narrat, ambo ab eis inter-
fecti sunt. Annales Metenses ad eundem annum illa refe-
runt, & alii quos sequitur Dionysius Petavius noster in Ra-
tionario temporum. Bertiniani tamen Annales ad annum
praecedentem id narrant: uti & Sigebertus Gemblacensis, a
quo quarecivimus descripsit ad verbum Iperius. Sed ad
utrumque refutandum illud satis est, quod cadi Roberti ac
Ranulphi ambo subiciunt: Ceteri, inquit, a Northman-
nis, ut oves a lupis, accervatim sternuntur: quod Malbran-
cus quoque affirmat. Enimvero hoc nulla ratione videtur
credibile, cum essent Normanni exiguus numero, quot ca-
pere unica basilica poterat, extraquam repositos Robertus
& Ranulphus cunctos necarant, inclusos ceteros copioso Gal-
lorum exercitu obsidebant. Sed, ut idem Regino & Me-
tenses annales habent, Gallorum exercitus, amisso capi-
te, moerore repletus, eadem hora solvit obsidionem &
ad propria revertitur. Normanni ovantes ad classem
dirigunt gressum. Jam perspicuum est, si post bellum an-
no DCCCLXVII gestum regimine Bertiniani cenobii disturba-
tus est S. Hunfridus, haudquaquam anno DCCCLXVI esse
decebatum.

14 Ita loco eo motus Hunfridus, tamen Morinorum
Episcopus mansit post hoc annis tribus, inquit Iperius,
& migrans ad Dominum, successorem sibi reliquit Achar-
dum anno Domini DCCCLXVIII, postquam Episcopatum
tenuerat annis xv. Sed hac ex ipso Iperio refelluntur. Mor-
tuus est, ut idem ille auctor scribit, S. Folquinius Episcopus
Morinensis anno DCCCLXIV Decembris. Successit S. Hun-
fridus anno DCCCLVI, quem etsi integrum illi tribuerimus, ut
sub illius initium evelletur ad Episcopatum diceretur, tamen
non potest anno DCCCLXVIII quindenos annos complexisse. Nam
ad DCCCLV (quem numerum Era vulgaris S. Folquini more
terminabat) addantur xv, quot sedet Hunfridus, efficiuntur
DCCCLXX, unde consequens est anno DCCCLXXI esse mortuum.
Aubertus Mirans in Fastis Belgicis ait circa annum illum
obisse, ut ex Joannis Iperii Chronico MS. Bertinensi datur
intelligi, inquit. Plane, ut ostendimus, ex Iperii narratione
liquet, illo ipso anno, ac non solum circa eum obisse, quamvis
mensis Martius totus eo anno ad praecedentem spectaret, se-
cundum illius aui consuetudinem, anni initium ducentis a
Paschate, quod tunc in xv Aprilis incidit. Inest tamen in
exemplari nostro Iperii mendum, librarii incuria numero
annorum, ut diximus, perperam expresso, quod satis corrigit
contextus narrationis. Ipsius tamen auctor cap. 17 parte 2,
tradit ad Dominum migrasse anno Caroli Regis xxx.
Christi DCCCLXIX. Et quidem, quod ait, in xxx Caroli Regis
incidebat, Christi DCCCLXX juxta stylum hodiernum, Indict.
3. At sic dicendus esset S. Hunfridus annum xv vix ince-
pisse, medum implexisse. Arnoldus Raissius in Hieroglyphica
Belgica pag. 99 scribit an. DCCCLXIX decessisse, ut pag. 336,
DCCCLXXI. Ferreolus Lacrus anno DCCCLXVI illius obi-
tum ponit. Malbrancus, Guilielmus Gazetus, Gabriel Buc-
linus DCCCLXXI, Vion media via graditur, & DCCCLXVIII
vel DCCCLXX locat. Nullum quippe hic certum charactrem,
quo nitantur, habent.

15 Anniversaria parvo S. Hunfridi celebritas agitur,
vixit Martii quo die, ut supra diximus, inscriptum ejus est
nomen vetusto Martyrologio Morinensi, & breviter ita il-
lius meminit Hermannus Greven in auctuario ad Usuar-
dum, excuso an. MDXV, & aliud Martyrolog. prius Colonia
editum. Item Hunfridi Ep. & Conf. Et Galestinus: In Mo-
rinis S. Hunfridi Ep. & Conf. Malanus in Natalib. & In-
diculo SS. Belgii (quem fere sequuntur Canisius, Fer-
rius, Vion, Menardus ceterique monasticorum Fastorum
scriptores) ista habet: In pago Tervanensi S. Hunfridi Epi-
scopi ejusdem civitatis, & Abbatis Sithienfis, cujus
corpus,

de
an
lps
lps

pht
aut
mpt
pmt
lps

de
an
lps
lps

de
an
lps
lps

Morin an.
871, lps
pato 870
13 annis

CM
871
DCI
122
911
III

(871
an.
86

notum ip
inscriptum
Martyrolo-
gum ad 8
Marchi

867
an.
870

A corpus, De Letis Morinis, Ipras est translatum, id est, anno MDLIII, quem duo illa verba indicant. Nam ut habet *Mirans in Fastis*, Tervana an. 1553 funditus excisa, corpora SS. Hunfridi & Maximi Episcoporum Ipras in Flandriam, cum parte dotis Episcopalis ac proventuum Ecclesiasticorum sunt translata: ubi hodieque communi seretro inclusa adservantur. De S. Maximo agemus xxvii Novembris. Quamvis sit nunc in Ecclesia spreus pars Reliquiarum utriusque, nondum indagare licuit. Vidi scriptum, in quo asserbatur Iconoclastarum nostratium tumulibus superiore seculo utrasque periisse: putari tamen aliquas adhuc reservatas, ligneo scrinio inclusas, una cum portione aliquantula Reliquiarum S. Maximi, ceteris eadem hereticorum rabie dissipatis. Quod & Molannus, qui tunc Lovanii florebat cum furiosi illi in sacra grassarentur, & postea Miram lausisse videtur. Baldunus Villotius in Martyrologio Belgico scribit Caput S. Hunfridi, itemque S. Maximi aservari in S. Audomari Cathedrali Ecclesia. Arnoldus Rayssius de Capite S. Maximi idem testatur; at non de S. Hunfridi. Nobis de hoc non liquet.

16 Aliam S. Hunfridi translationem annis cccc & quod excurrit, prius curatam a B. Joanne Morinensi; retulimus in *Analeis* ad hujus Vitam xxvii Januarii. Ea de translatione ita meminisse lib. 4 *Annal.* Jacobus Mejerus ad annum mcviii: Translatum eodem anno corpus Divi Hunfridi Episcopi, Idibus Aprilis, ab Joanne Episcopo Morinorum. Et utique codex a Joanne Buzelino nostro citatus: iste Joannes sanctus & primus, vir certe magnæ auctoritatis, transtulit & recondidit corpus S. Hunfridi sub altari B. Mariæ anno mcviii Idibus Aprilis. Quod utrumque de ea translatione testimonium loco indicato recitavimus; ubi & errorem erravimus, quem hic in aliis reprehendimus, Hunfridum asserentes ex monacho Præmisenfis Bertinensem Abbatem esse factum; cum ante Episcopus fuerit quam Abbas.

17 Ejus quod jam citavi, scripti auctor non antiquus ille quidem, ut ex antea relatis patet, sed diligens, tradit Henricum de Maris, qui inter Episcopos Morinenses xxxviii recensetur, magnificam ex argento capsam ejus corpori condendo fieri curasse. Breviter de hac capsula Mol-

brancus lib. 6 cap. 20 ita meminit: In Cathedrali Morinorum ecclesia honorificum tumulum est consecutus: ita ut postmodum capsula ejus corporis argentea juxta D. Maximum Rhegensem Episcopum maximo esset in honore. *Plinius* to. 3. lib. 11 cap. 94, ubi mortem commemorat Henrici de Maris: Non seipsum quærens, inquit, aut sua compendia, lubens peculium suum aut redditus infumebat in ea, quæ ad suæ Ecclesiæ bonum facerent: cum utique impensius ferretur in Episcopales Divi Hunfridi Tarvanensis Episcopi labores, animadvertit condignum quidem tanto viro ejus corpus locum obtinere, non item condignam capsam; & cum Audomareses Canonici Sanctissimis Audomaro & Erkenbodo, Bertinenses S. Folquino, Tarvannensium Episcopis, egregias adaperant sandapilas; æquum esse S. Hunfridum in sua Cathedrali ecclesia non minore theca adservari. Quare jussit fabros ex auro argentoque novam, quam possent ditissime, capsam architectari; ut stuperent omnes, cum ea ætate splendidi illius metalli arcta admodum esset copia, profusam sui Præsulis munificentiam. Ad conditum diem invitati Abbates virique nobiles, ad Translationem convenere magno numero: & exinde auctus S. Hunfridi cultus, supra altare princeps cum Divo Maximo, indigenarum & advenarum venerationi commode exposito. Ita ille. Coluntur nominati hic Sancti, Audomarus 9 Septemb. Erkenboldo 12 April. Folquinus 14 Septemb.

18 Tunc autem fortassis illa contigit Reliquiarum S. Hunfridi ostensio, quam Molannus ad diem xvi Augusti, additionibus ad *Usuardum* inseruit his verbis: Morinis ostensio S. Hunfridi Ep. & Conf. Qua ipsius illius verbis *VVion*, *Manardus*, *Canisius*, *Dargavins*, *Samsajus* alique retulerunt: & ante Molannum *Hermanus Grægen* & aliud *Martyrol.* Colonia editum anno mcccxc. In *Breviario Morinensi* excuso anno MDLIII celebratur festo 1x *Lectionum* Translatio S. Hunfridi Episcopi die xvi Augusti. Molannus in *Natalib.* SS. Belgii, eo die agi festam Ostensionis ejus tradit, citato *idem Morinensi Breviario*.

DE S. LITIFREDO SEU LIUTFREDO

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA;

Synopsis historica.

Papia, antiquis Ticinum, illustris Italia urbs, hoc die celebrat Officio Ecclesiastico sub ritu duplici S. Litifredum seu Liutfredum suum Episcopum: cujus patriam ignotam cum Ferrario in *Catalogo Sanctorum Italia* isto disticho in *Martyrologio Poetico* deprecatur *Bramius Episcopus Sarsina*.

Virtutes inter potuit patientia sola

Iguota patriæ mirificat Patrem.

Alia ejus & virtutes hoc brevi compendio continentur in libello excuso, cui titulus est, *Breviarium Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiæ*, quem in ipsa urbe Ticinensi nobis donavit auctor Canonius Ecclesiæ Cathedralis. Hac ibi leguntur.

1 Litifredus primus a pueritia clarissima futuræ sanctitatis dedit indicia. Adolescens sacris litteris eruditus, totum se Christi dicavit. Ob egregias animi dotes Ecclesiæ Ticinensis Episcopatu potitus, insigni pietatis, patientiæ & mansuetudinis splendore præluxit. In timore & justitia præparavit animam suam, & depressit cor suum ad tentaciones sustinendas. Quare cum quidam ei benevolus vices ejus dolens, quod multis vexaretur molestiis, dixisset: In pace viverent boni, si mali de medio tollerentur; Pastor piissimus celesti lumine irradiatus, respondit; malorum mor-

tem non esse exoptandum, quorum persecutionibus boni, velut aurum in fornace, probantur.

3 Per quietem admonitus, corpus S. Honoratæ, S. Epiphaniæ sororis (quæ infans ab eodem Epiphanio sanctis item Virginibus Sororibus, Luminosæ & Liberatæ monialibus in monasterio S. Vincentii instituenda tradita fuerat, & Speciosæ, quæ in propria domo sponsum habuit corlibem, commendata) triduo jejunio indicto, & populo celesti visione patefacta, ex eodem monasterio S. Vincentii transtulit in cœnobium vetus S. Mariæ Historiarum solenni pompa pridie Idus Januarii. In cujus Translatione sanctitatem Virginis miraculo testatam Deus fecit. Nam in publici atrii ingressu prope Basilicam S. Nicolai in eodem atrio stant, Clero luminibus præcedente, & populo devotè prosequente, Corpus tam diu sic immobile substitit, ut sacrum pignus gestantes vitro progredi non valerent, donec sanctus Episcopus illi pallium suum superposuit. Sedit annos decem & novem insigni religione ac sanctimonia reverendus, & octavo Idus Martii glorioso sine quievit in Domino anno octingentesimo quinquagesimo, & sepultus fuit in Cathedrali sub sacrario ad S. Armentarii latus in eadem arca.

Tomus I.

X x x

Hac

A 4 *Hac ibi, quibus similia habent Stephanus Brevetarius lib. 2 Historia Papiensis cap. 21, Jacobus Gnalla lib. 2 Sanctuarii Papi cap. 3 Antonius Maria Spoka in Vitis Episcoporum Papiensium num. 34 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia hoc VIII Martii, & fere Episcopatus ejus solum decem annos tribuit, & abstrahunt ab anno obitus ejusdem, qui videtur statendus septuagesimus quartus post octingentesimum aut aliquis e proxime sequentibus. Nam Joannes Papa VIII creatus XIV Decembris anni DCCCLXXII, epistola CXLIX, scripta Inditione XI anno DCCCLXXVIII ad Joannem Episcopum Papiensem, indicat illum quinquennio ex illo adhuc vixisse. Ipsam epistolam, quia brevis est, integram damus, quae est ejusmodi: Joanni venerabili Episcopo Ticinensi. Lator praesentium coram nobis veniens, dicit se a predecessore vestro Litifredo venerabili Episcopo, quinquennio jam exacto, poenitentiae fuisse submissum pro quodam, eo quod interfuisset, fure a femina interempto: qua de re vestra fraternitas solerter prospiciat. Et, si ita est, ut hic asserit, propter Domini misericordiam, quoniam magna est, cum eodem consultus agat, & prout ordo causae dictaverit, fratrum Canonici vigoris remittite: vel si quidquam, quod non optamus, impossibile perpersum fuerit, id nostro iudicio vestra fraternitas studeat lenitate spiritus reservare. *Hac Joannes Papa VIII, e quibus certo constat & S. Litifredum anno DCCCLXXIII iudicem rei peracta sententiam pronuntiasse, & anno DCCCLXXVIII, Joannem Papiensi Ecclesia praefuisse, adeoque S. Litifredum anno aliquo intermedio e vita decessisse. De supra memorata S. Honorata eximus XI Januarii, & de S. Epiphania Episcopo Ticinensi XXI Januarii.**

De Translatione corporum SS. Armentarii & Litifredi Episcoporum agitur in dicto Breviario Sanctorum Episcoporum Ticinensis Ecclesiae, quae hic inferimus, quia alim, cum ederemus Acta Sanctorum mensis Januarii, cujus die XXX colitur S. Armentarius, necdum illa nati eramus: & sunt ejusmodi.

Corporibus SS. Armentarii & Litifredi Episcoporum Papiae duo in sacello a S. Crispino secundo in basilica S. Mariae de Populo sub sacrario erecto jacentibus, eademque basilica anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto vetustate profanata, idem incolitum remansit sacellum. Cum vero ab senioribus Ordinariis ibidem S. Armentarii Corpus delitescere, Clerici ad servitium Cathedralis admissi accepissent, sacellum emundantes, ejusdem festo die venerationis ergo lamina posuere. Id cum rescivisset Episcopus Fabricius, instante Cathedralis ecclesiae Clero, Pastoralis sollicitudine idem visitans sacel-

lum, & diligentissime perlustrans, vidit prope pavimentum marmoreum lapidem, quo eidem praesente exsodiendae terrae signum, sodi iussit, & marmorea arca detecta, sigillo communivit sacellum, & discessit. Postera die iterum accessit Episcopus, & dum regegitur arca, Annalium peritissimi Ticinensium accesserunt, affirmantes in S. Armentarii arca reconditum etiam esse S. Litifredi corpus hujus nominis primi, id annalibus, historiis, & authenticis scriptis probantes, si non essent duo corpora, nequaquam in illa arca esse S. Armentarii corpus. Inceptum opus perficitur, & patefacta arca, suavis odor effatur, & introspectiens Episcopus cum Clero & Patriciis, viderunt sacra ossa, quae intus latebant, bina corpora indicare distincta, & ab anagnostis corporearum dissectionum ad id vocatis dilucide comprobantur duo corpora in cinere & cilicio sepulta. Tunc summa celebritate Antistes cum Ordinariis, & Mansionariis in ecclesiam illata, & super altare majus reposita venerantur. Dum proprium altare erigebatur, pluribus diebus sancta illa pignora cuncto visibilia populo remanserunt: cujus rei fama commota magna hominum multitudo, eo convenit, certatim affectans coronis, rosariis, mundis sudariolis sacra illa pignora tangere, multique variis morbis aegroti sani & integri effecti sunt.

6 His gestis, Antistes cum Clero, ceteris cum innu-mera populi multitudine Patriciorum processione directa, hymnis, musicis cantibus, tubis ac luminibus solenniter incedentes, sacra corpora in plumbea capsula reposita in eademmet arcam marmoream, in qua inventa fuere, ad proprium altare in Cathedrali translulerunt, nono Calendas Maji anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto: ubi expletis ab Episcopo cum Missarum cum Vesperarum solennis, & honorifice collocatis reliquiis, ab omnibus eorum implorantibus auxilium vota emittuntur. Postridie eodem anno in Sanctos devota adolescens, aetatis suae anno decimo octavo, hauriens e puteo aquam, nequens vestigium figere in levigato marmore & humectato, quia tunc pluebat, illapsa est in puteum cubitis quindecim altum, quae dum praeco rueret, Virginis Matris & Sanctorum implorans Armentarii & Litifredi auxilium, visa est dimitti per rosarium, quod circa collum gestabat; quia pridie tactu factorum Corporum sanctificatum erat. Quae in puteo stans, praeter manibus rosarium habere se cognovit. Exclamat adolescentula, & ignoratur clamoris locus. Accurrunt Hera & vicini, qui eam extrahentes incolumem, Deum in Sanctis suis mirabilem praedicantes, vota solverunt.

DE S. VEREMUNDO ABBATE

HYRACHENSI IN NAVARRA,

Commentarius praevius.

POST AN.
MLXXV.
VIII
MARTII.

Hyrachense
in regnum
Navarrae
Veremundo
Abbas

Hyrachense sive Hiraxense, Osipara Virgini dicatum, in regno Navarra regium monasterium prope Stellam urbem, celebrat Officio Ecclesiastico festum S. Veremundi Abbatis sui VIII Martii: quo die Benedictus Dorganus Calendario Benedictino Masloviopoli excuso S. Veremundum Abbatem inseruit, quem solum titulo Beati cohonestavit Adonardus & Bucelinus in suis Martyrologiis Benedictinis. Tamajus Salazar in Martyrologio Hispanico hoc eum elogio exornat: Apud Hyrachense cenobium in regno Navarra, memoria celebris S. Veremundi ipsius monasterii Abbatis & Conditoris, qui ea poluit caritate in pauperes & largitate, ut omnia in eorum usum diffunderet, miraculis clarus obdormivit in Domino. *Hac Tamajus*

at quomodo Conditorem facit, quomodo dein asserit a prima juventute sub Munione patre suo ibidem Abbatem vixisse, & sacrum Ordinis Benedictini habitum accepisse? Prudentius Sandovalius in Catalogo Episcoporum Ecclesiae Pampilonensis in Valentino X Episcopo asserit: Era Hispanica CMLXVI sive anno Christi CMLXVII, monasterium Hyrachense B. Mariae fuisse tunc valde illustre ac praecipuum totius Navarra: cui dicto anno Domina Elia larga donatione obtulit omnia sua bona, vineas & hereditates, Abbati Teudano. Melius ergo Arnaldus Oihenartus lib. 2 Notitia mirasque Vasconia cap. 3 censet monasterium Hiraxense B. Veremundi, sui alumni atque Abbatis, sanctitate magnopere illustratum fuisse. Praeter reliquos scriptores curiose

A curiose describit dictum monasterium Hyrachense Antonius de Tepez, tomo 3 Chronici generalis Ordinis S. Benedicti ad annum 815, folio 365 ad folium 388, & in Catalogo Abbatum post dictos Tendannum & Munionem tertio loco statuit S. Veremundum, de quo ex dicto Chronico omnem notitiam alii hauserunt, & nos sequentia proferimus.

2 S. Veremundus nobili genere in regno Navarra exortus, ob vita sanctimoniam natus est loco natali inter se discipulantes; Arellani namque domum & in ipsa cubiculum nativitatis ejus pio devotionis affectu ostendunt: affinecola loci Villa-corta, qui lenca Hispanica a monasterio & urbe Estella distat, ejus natalitia sibi arrogant: ambo venerationis ergo in sua ecclesia habent altare S. Veremundi dicatum, & pictura ejusdem Sancti exornatum. Nomina parentum latent: pater fuit jam memoratus Abbas Munio, qui nepotem suum inter monachos suscepit, sacro habitu vestivit, & in sanctis orationis, lectionis & mortificationis operibus exercuit tanto fructu, ut illo e vivis sublato, in ejus successorem Abbatem fuerit electus.

3 Abbas creatus disciplinam monasticam strenue promovit, suoque exemplo ad perfectionis studium subditos sibi monachos incitavit: jejuniis & vigiliis ipse deditus, rigido etiam cilicio corpus afflixit; summa interim benevolentia & largitate erga alios visus. Eum multis & in vita & post mortem miraculis Deus illustravit. Electionibus antiqui Breviarii, quae ad Matutinum in dicto monasterio & locis vicinis recitari solebant, sequentia apud Tepez reperta damus: neminem integras lectiones, edidisset, aut illas Tamajus conquississet. Haec ergo sic leguntur.

4 Stupenda per ipsum operatus est Dominus, ex quibus unum tantum & propter rei magnitudinem & rectum multitudinem referendum censui. Contigit illis temporibus, ut ingens famens totum Navarrae regnum depopularetur, qua miserabili plaga coacti multi ad sanctum virum elemosynam petitiuri confluebant. Ingravescente vero indies fame, multitudine circiter tria millia hominum convenit. Verum cum domi non esset, unde tanta multitudo reficeretur (non enim redierant famuli, qui extra provinciam cibo empturi jussu Abbatis abierant) ingens clamor & ululatus oritur: nam fame confectis vix erant vires quoquam eundi; quare periclitandum erat, nisi a Patre eis subveniretur. Quod miserandum spectaculum vehementer dolens, accessit ad altare peracturus sacra: & ecce dum ad illum locum devenit, in quo Sacerdos orat pro populo, & lacrymabiliter auxilium a Deo postulat; columba alba de caelo descendens, super singulorum capita, quasi illos tangens, volitabat: atque mox cunctis videntibus ad caelum ascendit: tantumque virum post hoc unusquisque sensit in se tantamque saturitatem, ac si splendidissimis ac variis cibis esset refectus. Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Omnes igitur cum Veremundo gratias agentes Deo, lætiter emearunt ad propria.

5 Inter alia miracula dicuntur energumeni pulsus demonibus liberati, cæci reddito visu illuminati, alique agri sanitatem adepti: quibus per totum regnum & virtus S. Veremundi adeo illustris reddita & nomen sanctum monasterii Hyrachensis sanctorum est dispersum, ut monasteria alia quinque supra viginti antioritate regia voluerint subijci regimini S. Veremundi, qui ejusque successores supremam habuerunt potestatem & generalem jurisdictionem. Singulorum nomina & situm describit Tepez, folio 371. & primum harum statuit monasterium Oguni, S. Veremundo subiectum Era mxxv, sive anno Christi mxxxv, reliqua omnia annis interpositis ad monasterium Hyrachense accesserunt: quibus temporibus imperarunt Navarra Reges Sanctius Garcias & Sanctius Ramirez, sub quo circa annum mxcii S. Veremundus I.

remundus ex hac vita ad celestem & æternam feliciter migravit.

6 Dum hac prelo parabamus, solliciti num in tam celebri monasterio aliqua antiqua monumenta laterent hactenus inedita, litteras dedimus ad R. P. Franciscum Cachupin Provinciam Castellana; per regnum Navarra extensa, Societatis nostra Provinciale: cujus benevolenti patrocinio impetraveramus Acta S. Rudesindi Episcopi Daniensis a nobis ad Kalendas Martii edita. Desiderio nostro ad monasterium delato satisfacere voluit Eximius atque admodum Reverendus Pater Josephus Sainz Aguirra, Sacra Theologia Doctor ac Professor, & qua subijcimus cum humanissimis litteris transmisit, ut etiam Acta S. Rudesindi ex antiquiore autographo descripta, sicuti supra pagina 103 num. 3 indicavimus.

COLLECTANEA DE VITA ET VENERATIONE,

Fideliter desumpta ex archivio ac veteribus monumentis ejusdem monasterii ac Missali & Breviario antiquo Ordinis.

CAPUT I

Illustriora gesta S. Veremundi ejusque obitus.

1 Sanctus Veremundus natione Hispanus in regno Navarra natus est circa annum ab Incarnatione Dominica millesimum vigesimum, in oppido de Arellano, ad radicem montis Surra, vel ut alii contendunt, apud Villatuertam. Creditur tamen merito utrumque oppidum & ipsius natalicio gloriari, quod alteri patrem, alteri matrem debuerit, ex clarissima stirpe: a qua Palatini de Saureguicar, & nobilis Formosorum familia processisse dicitur. Nomen Veremundi in eo fuisse videtur oraculum sanctitatis futuræ: quoniam per totum vitæ cursum vere mundus fuit, & ita a seculo alienus, ac si vitam in celestibus ageret, nec aliquid nisi purum & immaculatum ostenderet. Quippe vel in ipsa infantia traditur intra alios puerulos edidisse miracula, pascato perclivum urceo aqua pleno absque illius effusione, ut incolæ Arellanenses a majoribus audierunt.

2 Sed illud certum & indubitatum, quod puer adhuc, relicta domo rebusque omnibus, venit in monasterium Hyrachense, duorum millibus passuum ab utroque relato oppido distans, Deo & S. Benedicto militaturus sub obedientia Munii Abbatis, sui avunculi & clarissimi viri. Est autem monasterium prædictum tota Hispania celeberrimum; sive in eo spectetur antiquitas Gothorum tempore, cujus signa hodie in quadam ecclesiæ porta lapidea extant, declarantia consubstantialitatem Patris & Filii contra Arianorum reliquias tunc nondum eradicatas; sive consideretur insignis regula Benedictinæ observantia, quæ semper in ipso floruit; sive sacer Dei cultus Horis Canonicis persolvendis, in cujus signum & tota Hispania selectus est liber Hyrachensis Antiphonarum & Orationum, ut Romam deferretur: & a Pontifice approbatus fuit, circa annum Domini millesimum septuagesimum tempore Sancti Garcie Navarræ Regis; sive attendatur illustrium virorum copia; sive denique Universitas celebris, ad quam ex tota Hispania pro gradibus litterariis Baccalaureatus, Licentiatuæ, Magisterii ac Doctoratus, in omnibus facultatibus occurritur, utpote fruentem eisdem privilegiis, quibus Complutensis, & Salmantina Academia.

3 In hoc igitur monasterio mirum est, quanta morum integritate, quanta virorum perfectione, vel in ipsa pueritia Veremundus reliquos sui temporis superaverit: cilicio, jejuniis, vigiliis, & orationibus domabat.

ma-
bat corpus, ne aggravaret animam. Numquam in il-
lo vel circumspecta Abbatis sollicitudo vel sodalium co-
ritio, puerile aliquid sive a regulari observantia alie-
num invenit. Unde traditio monasterii est, quod in ipsa
juventute miracula fuerit operatus. Cum enim janitor
esset, nec frequentibus elemosynis, quæ per ipsum ex
Officio fiebant, caritati suæ modum imponeret, sed
adhuc largius subveniendis pauperibus inhiaret; qua-
dam die aliquot panis frusta in ipsa tunica abscondit,
atque in elemosynam porrecturus exivit. Quod cum
videret Abbas, rogaretque quidnam ibi deferret; re-
spondit beatus juvenis: Assulæ sunt. Quasi panis frusta
assularum instar calefaciendis in eis pauperibus deservire-
rent. Justas autem aperire quod secum deferrebat, ex-
tendit panis frusta insigni miraculo in assulas conversa,
Deo per prodigium monstrante gratam fuisse suis oculis
Veremundi in pauperes profusionem, & amphibolo-
giam illam non esse mendacium sed mysterium.

4 Cum autem virtutum frequenti exercitio indies
fieret clarior & omnibus venerabilis, mortuo Abbate
Munio, in ejus locum subrogatus est, non sine Numi-
nis speciali consilio. Constat namque electionem illam
fuisse Deo gratissimam, cum primum apparuit Pasto-
rem Dominici gregis factum, non mutasse mores, sed
servidis & irrequietis conatibus magis ac magis ad mon-
tem perfectionis ascendisse. Quod miraculorum fre-
quentia signa manifestabant; sive dum monasterii mes-
ses in area ardentes sola oratione, quasi pluvia de celo
cadente, exstingeret; sive dum latrones, armenta gre-
gesque noctu abigente immobiliter consistere faceret;
sive ab obsessis corporibus demones relegaret; sive dum
infirmis sanitatem, cæcis visum, populo sitiienti plu-
viam, & varia e celo beneficia assequeretur; sive tandem
dum futura prædiceret. Quin & superbiens Ega flu-
vio, qui mediam dividit Stellæ urbem, cum vir quidam
inter undas raperetur, jamque vicinam mortem specta-
ret, Veremundi nomine invocato, mirabiliter ab aquis
ereptus est. Navarra Reges virtutum ac miraculorum
fama affecti, virum Dei summo opere venerabantur, &
ipsius familiaritatem expetebant. Inter quos præcipue
Reges Sancius Garcia, ac Sancius Ramirez. Veremun-
do addictissimi fuerunt: ipsiusque intuitu, tot ecclesias,
oppida, prædia, munera, ac privilegia monasterio Hy-
rachensi donarunt, ut vix aliud tunc tota Hispania
æque illustra & opulentum inveniretur. Inter quæ non
est silentio premendum neque leve observantia regula-
ristunc summe florentis indicium, quod in litigis ad
monasterium spectantibus concesserint, unius monachi
dictum, etiam in causa propria & absque juramento,
sufficere, ac plenam in judicio facere fidem, ut origina-
lia eorumdem Regum privilegia declarant. Certe tan-
tæ illorum æstimationis occasio non alia esse potuit,
quam Veremundi eximia sanctitas in subditos refusa,
& velut e capite descendens in barbam Aaron.

5 Nihil autem ille antiquius aut carius in-
spexit, quam divini Officii puritatem, reverentiam, & cultum.
Quare cum Missale, ac Ceremoniale Hispanum ultimo
a Pontifice in judicium vocarentur, ex tribus Episcopis
Romam adveniens in utriusque defensionem, Munio
Calagurritanus Antistes, & S. Veremundi cognatus,
ab eo acceptum Antiphonarum & Orationum librum
pertulit. Qui a Pontifice insignibus elogiis laudatus &
commendatus est, non sine magna Veremundi laude,
quod adeo deservatum ac putum Deo cultum in sacris
Officiis cum monachis exhiberet, ut Roma spectabilis
visus fuerit & omni veneratione dignus.

6 Inter alias autem virtutes viri Dei non parum eni-
tuit mira devotio in Beatam Virginem, cujus ardentis-
simo amore, velut in extasim rapiebatur; tenera collo-
quia, & ignitas affectuum flammæ emittens coram ea
imaginem, quæ hodie in præcipuo ac splendidissima al-

tari Hyrachensi cernitur, ex puro argento formata, & D
novem. retro seculis celeberrima: cujus auxilium im-
ploraturus venit Rex Navarra Sancius, hujus nominis
primus, cum esset in procinctu ad debellandas Sarrace-
norum reliquias, exturbandasque e castro de Monsar-
din: quod divina inspiratione aggressus, beneficio ejus-
dem Virginis feliciter obrinuit, ac monasterio Hyra-
cheni cum tota S. Stephani valle donavit. Coram hac
ergo imagine Veremundus devotionis igne ardebat, &
non ita multo post ejus obitum in eodem monasterio fe-
stivitas Conceptionis Immaculata celebrata est octavo
die Decembris. Nam non multo post mortem ejusdem
Sancti constat ex antiquissima scriptura, characteribus
Gothicis exarata, diem illum solenniter quotannis cele-
brari solitum in toto Navarra regno, ac sententiam ju-
ridicam in quadam lite hujus monasterii dilatam fuisse
usque ad diem Decembris nonum, ob reverentiam festi
Conceptionis.

7 Verosimile etiam est in præmium devotionis Vere-
mundi ad B. Virginem accidisse illo tempore mirabilem
ejusdem inventionem. Cum enim Abbas esset circa an-
num millesimum octogesimum, contigit ut mille passibus
a monasterio Pastores gregem custodientes inspicerent
fulgentissimas stellas de celo lapsas supra clivum, qui
propterea Cantabro idiomate Iricarra, id est, stellatus
vocatur. Sperso miræ novitatis rumore, & apparentibus
adhuc stellis peregrini splendoris, qua parte e celo in
terram cadebant in fovea vepribus obstructa, inventa est
Dei Genitricis imago, quæ nilium tenellum supra pal-
mam manus habebat, ingenti pulchritudine prædita,
quam nec loci obscuritas, nec temporum vicissitudo fœ-
daverat. Mirandæ novitatis intuitu, Sancius Ramirez
Navarra Rex, & Veremundo addictissimus, circa eum-
dem locum Stellam civitatem erexit, indito a stellis ap-
parentibus nomine, ac sancto viro solum, sive locum
monasterii proprium, concedente, ut domus ibidem ædi-
ficarentur, civitasque exurgeret nova, in cultum Beatæ
Virginis. Unde vix hodie platea, porticus, aut domus in
tota urbe est, quæ pensione annua non recognoverit be-
neficium hoc a Veremundo concessum, ut authenticæ in
archivo scripturæ declarant. Legitur quoque ab eadem
Virgine plurima accepisse beneficia, quæ temporis inju-
ria e memoria hominum exciderunt.

8 Unum tamen est quod nulla poterit sepelire obli-
vio: nempe ardentissima Veremundi caritas, & mira pro-
fusio erga pauperes: cui exercendæ calum ipsum Na-
varra regno indurescere videbatur, ut sanctus vir oc-
casionem subveniendi acciperet, sive peregrinis, cater-
vatim ad Compostellam confluentibus, quibus excipien-
dis, fovendis, hospitandis, Munio Abbas hospitale am-
plum ad monasterii fores extruxerat; sive etiam domesti-
cis & ejusdem Provinciæ incolis. Non enim tantum ali-
menta & fruges, & horreis monasterii reclusas, pauperi-
bus abunde suppeditabat; sed & si quando domi defecis-
sent, ab extraneo regno exquirebat, ut consuleret mise-
rorum inopia. In quo mirabilia & stupenda per ipsum
operatus est Dominus. Sufficiat unicum enarrare prodi-
gium, sorte numquam antea nec postea visum, & quidem
eisdem verbis, quibus habetur in lectionibus secundi no-
tæ, die vi 11 Martii, qui Veremundo sacer est, reci-
tari solitis. Sunt autem ejusmodi: Contigit inter alia
multa, quod ingens fames totum Navarra regnum de-
populareretur. Quæ miserabili plaga coacti multi ad san-
ctum virum elemosynam petitori confluebant. Ingra-
vescente vero indies fame, multitudo circiter tria millia
hominum convenit. Verum cum domi non esset, unde
tanta multitudo reficeretur, ingens clamor, & ulula-
tus oritur: nam fame confectis vix erant vires quoquam
candi, quare periclitandum erat nisi a Patre subveni-
retur. Quod miserandum spectaculum vehementer
dolens, accurrit ad altare peracturus sacra. Et ecce
dam

*calenda fe-
pro capite
valentes*
A dum ad illum locum devenit, in quo Sacerdos orat pro populo, & lacrimis a Deo postularer auxilium, columba alba de caelo descendens, super singulorum capita, quasi illos tangens, volitabat, atque mox cunctis videntibus in caelum rediit. Quo tantum virium, tantamque saturitatem unusquisque sensit, ac si splendidissimis & variis cibis esset refectus. Qua de re gratias Deo exhibentes, lati redierunt ad propria. Hactenus ibi.

*monitum
no 1092*
*Angeli
con-
venerunt d. fe-
rentes*
9 His igitur & aliis miraculis monasterium, quod satis illustre Veremundus acceperat, sui nominis celebrare augustius reddidit: tandemque peractis Praetura quadraginta & amplius annis, ac prophetico spiritu clarus, migravit ad Dominum Aera Caesaris millesimo centesimo trigesimo, quae respondet anno Christi millesimo nonagesimo secundo. In arca pretiosa, ubi sanctum eius corpus asservabatur, usque hodie cernuntur tres Angeli, totidem coronas manibus gestantes, ac Veremundo imponentes, cum jam jam cessaret animam, quod verosimile est divina revelatione factum, apparentibus visibiliter Angelis, Veremundum morientem tripliciter coronaturis, quae monachum, quae Virginem, quae Praetorem.

CAPUT II.

Veneratio S. Veremundi. Translationes.

Miracula.

*Mon. San-
Veremundi
denotantur*
10 Statim autem a tempore obitus, ut indubie Sanctus, & a caelo etiam dum viveret, canonizatus, divinis honoribus celebrari cepit. Nondum enim tunc, sed septuaginta annis postea, reservavit sibi Summus Pontifex Canonizationem Sanctorum; nempe tempore Alexandri Papae tertii circa annum millesimum centesimum sexagesimum tertium, ut constat ex capite, Audivimus, Extravag. de Reliquiis & Veneratione Sanctorum. Sanctus autem Veremundus obiit circa annum millesimum nonagesimum secundum. Unde sicut non tantum in Benedictinis monasteriis, sed etiam tota Hispania sanctitatis cultus exhibitus est Divis Rudesindo, Dominico Silensi, & Adelelmo Burgeni, ejusdem contemporaneis; quamquam non canonizati soleant ecclesiae Romanae rite: sic etiam eidem honores Veremundo delati sunt a tempore obitus, accedente procul dubio Episcopi consensu, ut tunc fieri solebat. Quare venerabile corpus ejusdem infra aram majoris altaris, ubi sacra Eucharistia asservabatur, positum est usque ad annum Domini millesimum quingentesimum octogesimum secundum. Quod olim in ecclesia solis sanctis Martyribus, & insignibus Confessoribus factum est. Ab illo etiam antiquissimo tempore quotannis cantabatur Missa de eodem Sancto, quae extat in Missali vetustissimo in membrana manu scripta; & dispositione, caractere ac stylo pro temporum illorum incuria imposito, venerandam profert antiquitatem. Ea autem est talis.

*Missae
pro-*
11 *Intritus.* Celebremus solenniter in Domino exultantes hodiernum diem, quae Veremundus egregius coronatur in caelis. *Versus.* Veneremur devotissime festum sancti Confessoris Veremundi. Gloria &c. *Oratio.* Deus, qui Beatum Veremundum Abbatem & Confessorem tuum Pastorem Ecclesiae tuae praeselle voluisti, & magnificis miraculorum virtutibus sublimasti: da cunctis famulis tuis ejus festa celebrantibus, ea benedictione muniri, quae meruit Angelorum choris caelestibus conquiri, Per Christum &c. *Epistola.* Dilectus Deo, & hominibus &c. *Respons.* Christe tuis famulis... quos ob-servas ob honorem Veremundi Venerabilis, ab omnibus periculis. *Vers.* Qui dignis suis meritis sursum transcendit meruit in sedibus beatis. *Tractus.* Fons luminis & vera sophia, summe Deus, & recta doctrina. *Vers.*

Tonus I.

Qui Veremundum, crebris decorasti virtutibus, pre- D
coram nunc exaudi. *Vers.* Plebis tuae, tibi supplicantis, quo a cunctis emundes peccatis. Aleluja Aleluja. Christum cum jam caliculis coronatur, vir laudabilis meritis conquiri. Translatio num celebris, cujus secum officii nos agat collocari. *Evang. secundum Lucam.* Nemo accendit lucernam. *Offertorium.* Fulgens vita gloriosus Veremundus in seculo, est nunc factus caeli thronus, deprecans pro populo: ut amore sit devotus in Christo perpetuo. *Secreta.* Veneranda sacrificia conspectu maiestatis tuae, Domine, supplices immolamus, B. Veremundi Abbatis & Confessoris tui orationibus adjuvi, qui per merita sua regni caelestis meruit gloriam adipisci. Per Dominum nostrum &c. *Communicanda.* Relix nos facommium, civis, tecum civium consortem caelestium Veremunde per Empyreum. *Post communicanda.* Ridelibus tuis, Domine, B. Veremundi Abbatis, & Confessoris tui meritis mysteria celebrata proficiant: qui possunt ejus beneficiis honorari, ut in regno caelestis gloria valeant sublimari. Per Dominum &c. Hactenus Missa ad verbum ex dicto Missali transcripta. Quam & speciale *alia publici
entis signa*
Officium divinum de eodem Sancto ab immemorabili tempore cantari solita, plurima in archivo testimonia declarant; sicut & a Stella urbe, ac toto territorio innumerablem hominum multitudinem confluisse ad dictam festivitatem, processiones solennes factas, impositionem viris ac feminis Veremundi nomen. In ejusdem obsequium, altaria erecta, nomen in publicis licanis invocatum, ceteraque cultus signa exhibita, quae celeberrimis quibusque Sanctis in Ecclesia deferri consueverunt.

12 Videtur autem depositio corporis ejus perdurasse sub sacra pyxide per quatercentum, & nonaginta annos. Nam circa annum millesimum quingentesimum octogesimum tertium, R. P. Fr. Antonius de Comontes Abbas ejusdem monasterii, cum pene ad mortem agrotaret, promissit B. Veremundo pretiosam arcam, in qua venerabile corpus ejus quiesceret, ut sibi salutem corporis assequeretur. Et ecce statim in melius mutari ac convalescere cepit, mirantibus universis qui aderant, neque aliud cogitantibus quam acceptam Veremundi intercessionem salutem. Unde Abbas tanti beneficii memor, pretiosam arcam extraxit, in quam corpus Sancti translatus est ad dexteram praecipui altaris, concurrente hominum innumera multitudine: excepto quod venerabile caput & brachium unum in pretiosis, argenteisque thecis asservatur extra arcam. Quae autem & quot prodigia ab eo tempore acciderint (ut antiquiora praeteramus) nemo enarrare sufficiet. Referamus autem quod juridice testatus est R. P. Magister Fr. Laurentius de Frias, hujus monasterii Abbas, universitatis Rector, ac regni Navarrae Deputatus. Nam cum Aedivus esset monasterii, saepe simul cum aliis monachis percepit e sacro capite derivatum mirum ac fragrantissimum odorem, praesertim diebus Veneris, quibus passio Christi recolitur, & adhuc specialius Feria v & vi majoris Hebdomadae.

13 Alii quoque plures deposuerunt, quod saepe medio tempestatum turbine (quibus haec provincia plurimum subjecta est) visa fuerit terribilis per aera grando decedens, quae tamen coram posito Veremundi corpore statim in aquam abierit. Et quidem ab immemorabili tempore vix aut ne vix quidem auditum est, quod monasterii fruges a caeli tempestatibus quotidianis grave aliquid passae fuerint semel, postea quod monachi tempeste confugerint ad S. Veremundi reliquias. Scatim namque ut illae e templo educuntur, & contra nubem imminentem in claustrum monachorum humeris sublevantur, aut subito tota grando mutatur in aquam, aut gradatim minuitur, reditque optata caeli serenitas. Nec erit qui a cordibus nostris auferat indubiam fidem, quae credimus beneficia haec non

Xxx 3

nisi

A nisi Veremundi meritis obtineri: maxime cum circumstantia oppida passim videamus terribili grandine devastari, camposque ipsorum amenos, & jam jam messi aut vindemiae vicinos, unius horae spatio hibernam faciem assumere, redactis in pulverem foliis ac fructibus. E converso autem quoties protrahitur nimia caeli serenitas & terra imbres desiderat, quamvis caelestia numina ab aliis oppidis invocata surdescant, nolintque mortalibus aquarum affluentiam concedere; cum tamen ad Veremundi invocationem acceditur, dum instatur, & publicis precibus exoratur, statim caeli desillant a facie ejus. Quod tam manifestum est, ut quotannis ad oculum inspicatur. Et quidem, ut alia omittam, circa annum millesimum sexcentisimum quinquagesimum, in maxima aquarum penuria, cum emissae ad Deum preces a circumstantibus populis non sufficissent; R. P. Magister Fr. Martinus Yzquierdo, Sacrae Theologiae Professor & ejusdem monasterii Abbas & Rector, instituit solennem cum corpore B. Veremundi processionem usque ad adiculam Virginis de Roque-amado miliario distantem, prope muros urbis Stellae. Cumque processioni initio nulla esset spes humana pluviae assequendae, antequam finiretur, ita caelum conturbatum est, ita ejusdem cataractae apertae sunt, ut monachi domum redierint non modo exterius madefacti, sed exundantes interioribus corporum indumentis.

14 Quid plura? Praecedenti immediate anno millesimo sexcentisimo sexagesimo quarto mense mayo, Navarrae & Castellae regnum aquarum penuria gravissime laborabat: quippe sacra fere omnia, & segetes, ut plurimum messi vicinae, adeo breves erant, ut vix supra palmum assurgerent; adeo debiles, ut spicis tenuibus & fere inanibus coronarentur. Instabant populi emissis in caelum votis ac suspiriis: nulla celebris imago Virginis erat, nullum Martyris aut Confessoris corpus; nullum denique sanctuarium, ad quod non confugerent pro remedio, caelum tamen interea roris avarum optatam mortalibus denegabat aquam. Addidere populi privatas & publicas jejuniarum, precum ac flagellorum macerationes, cum tot doloris ac poenitentiae signis ut in stuporem raperent. Vidimus enim, & compassi sumus integris populis, in quibus diu noctaque publicae processiones fiebant, multo severiores his, quas in hebdomada majori pietas Christiana introduxit. Cernere erat plurimos, non solum viros, sed juvenes, imo & pueros, praefertim parvulos, ferreis massis onustos, & in figuram Crucis conformatos, alligatis manibus nudisque pedibus, per aliquot miliaria procedere, talari sindone amictos, velatis sudario faciebatur: alios instar columbrorum reptantes manibus ac pedibus, toto fere corpore nudo per vepres, lutum, lapidesque duros, usque ad hoc monasterium: alios item crudelissimorum verberum sanguineo turbine in ipso solenni certu divinam clementiam invocantes. Vidimus tum in aliis templis, tum in ecclesia Hyrachensi millia hominum, omnis conditionis ac sexus, circa mediam noctem gemitus in caelum edere, contritionis voces intonare, & extinctis lampadibus coram altari S. Veremundi, flagellorum salem sonitum edere, ut impossibile videretur eundem usque ad caelos non penetrare, nec ad piensissimi numinis aures pertingere. Mirabamur omnes inspecto tam publice, tam mixte, tam constantis poenitentiae prodigio, & apparebat in oculis nostris imago Ninivitarum. Tandem emissis ad S. Veremundum precibus in Stellam urbem aliosque populos redierunt, & paulo post fa-

cta cum corpore ejusdem Sancti processione solenni, D liberaliter caelum in undas effluxit, terraeque optata inundatione rigavit.

15 Denique secunda translatio celeberrima facta est ab Abbate R. P. Magistro Fr. Petro de Uriz anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo in cellam novum ac speciosissimum, & pretiosam admirabilis structurae urnam, ex puro argento formatam, quam portare vix quatuor juvenes robusti sufficiunt, conflante populorum maxima multitudine. In dicta urna sub altari novo magni splendoris, imaginibusque ac columnis auratis radiantibus, venerabile hodie corpus Veremundi requiescit. Certe cultus hic tanto viro impar: sed quo maiorem exolvere non possumus, vel in testimonium gratitudinis, quod domum hanc suam, dum in terra esset, ac postquam in caelo beatus, assidue protexerit, custodierit, ac speciali providentia ab innumeris periculis liberaverit. Cum rei, etsi quotidiana experimenta habeamus, praetermittendum non est, quod audivimus a R. P. F. Petro de Ayala, quondam ejusdem monasterii Praeposito, viro insignium virtutum & observantiae probatissimae, nimiumque contemplationi rerum divinarum addicto. Is namque circiter annum millesimum quingentesimum nonagesimum septimum cum junior esset (sic enim recens professos appellare solemus) & cum artificibus instaret erigendo capitulum templi, amplexus est lapidem magnum pro coronide positum, ut aptiori collocaret loco. Cum ecce vox a tergo infonuit, quasi hominis dicentis: Frater Petre, veni, quoniam Abbas vocat. Ille autem ut obediens statim deseruit lapidem, quo praecipuum superioris imple-ret. Et ecce statim summus capituli altissimi in terram decidit, ipso monacho illaeso manente, & quod mirabilis est, nullo invento homine, per quem ab Abbate vocaretur. Quapropter sibi persuasit incolumitatem illam & praeservationem a casu, speciali protectione parentis Veremundi contigisse. Bis etiam, ut ipse iuridice testatus est, cum gravibus morbis urgeretur, ebibita aqua per brachium S. Veremundi fluente, statim convalescere cepit. Cumque Praepositi munus ageret, ac media fere nocte cellas monachorum dormientium circumambulare vellet, ut moris est, vidit monachum in claustrum graviter ambulantem. Volens autem illum recognoscere, obrigit subito tremore correptus. Ceterum in se rediens, voluit curiosius examinare quisnam is esset, intrando omnium & singulorum, qui domi erant cubacula, inspectisque omnibus in lecto dormientibus, iterum ad claustrum processit. Et cum monachum illum adhuc ambulantes denuo recognoscere vellet, novo stupore emarcuit, cum horripilatione capitis. Quapropter in suam cellam reversus, hoc tantum cogitare potuit, quod S. Veremundus sibi apparuisset, ut ostenderet se adhuc in caelo gloriosum specialem habere curam de monasterio suo, ac regulari observantia.

16 Ita sane credimus, ita experimur. Parum est, quod tam eximium benefactorem, insignemque Dei amicum quotidianis precibus invocamus, solenni cultu prosequimur, effusis celebramus precibus. Deberent corda nostra arstare ab igne caritatis, quo ardeat, caelestes amplecti virtutes, quas exercuit, atque in unguentorum ejus fragrantiam fervidis currere desideris. Annue, o Deus piissime, Veremundi precibus; & illius spiritum nobis abundanter infunde. Tuque caelestis curae fulgentissima lampas, mentes nostras illumina, voluntates accende, & indignissimo peccatori, vilitatis extremae, gravique sarcina peccatorum onusto, veniam indulge, ac salutem aeternam assequere.

DE S. DUTHACO EPISCOPO ROSSENSI IN SCOTIA.

799

CIRCA
ANNUM
MCCCL.
VII. MAR-
TII.
Pao,
nomm in
solito sunt

I *N* Boreali Scotia regio est Rossa sive Rossia appellata, subse continens Armanachiam provinciam & Co-
micam Assiam. Primaria omnium civitas, eaq;
Episcoporum Rossensium Sedes Chanonicum, cujus loco
dicunt Thana subinde fuisse; ubi S. Duthacus olim se-
pulis miraculis claruit. Vita ejus compendium damus
ex antiquo Breviario Aberdonensi, cui inscriptus est ad
VIII diem Martii, quo ad aeternum brevium evocatus
est. Inscriptum idem nomen ejus Martyrologio Colonien-
si & Doctrinali Clericorum anno MCCCXC excusis, ante
quod tempus & visa discesserat Germanus Greven, qui S.
Duthacum Episcopum & Confessorem etiam inseruit
suis additionibus ad Suardum. Idem factum circa idem
tempus ab auctore MS. Florarii Sanctorum. Ferrarius
denique in Catalogo generali ista habet: Thana in Scotia
S. Duthaci Episcopi. His praepositis securus licet allegare
Menologia Scotica Dempsteri & Camerarii, in quorum
priori hac leguntur: Oppido Thana Duthaci Rossiae
Episcopi, cujus sanctitas crebris miraculis comproba-
tur. Camerarius asserit in Rossia & Moravia provincii
sanctitatis opinione clarum esse.

S. Gilbertus
Episc. Co-
thoneus
supra dictus

2 Joannes Leslaus de Rebus gestis Scotorum lib. 6 in
Vilhelmo XIII Rege ista tradit. In hanc aetatem inci-
derunt summa nostrae respublicae felicitate praeter alios
duo in primis viri & doctrinae recondita cognitione & vi-
tae sanctissima ratione exculsi, Gilbertus & Duthacus,
uterque Episcopus; hic Rossensis, ille Cathanensis.
Quorum uterq; etiam pietatis laudem partim mira-
culis, partim doctrina collegerint; ut digni habiti sint
qui in Divorum numerum cooptentur; tamen Du-
thacus primam gloriae partem in duobus tulisse videtur:
primo quod, quidquid Gilbertus habuit aut pio-
tatis aut doctrinae, illud totum hauserit a Duthaco;
deinde quod Duthacus ita perpetua Scotorum & Re-
gum & Principum & plebeorum religione colebatur,
ut in tota Scotia nec numerosior nec celebrior peregrina-
tio habita fuerit, quam quae ad eum in Rossia de-
creta erat. Hac Leslaus. Cohort S. Gilbertus Episco-
pus Cathanensis Kalendis Aprilis, ad quem diem suas etiam
lectiones proprias habet in dicto Breviario Aberdonensi.

peregrinatio
pietatis

calamitas
profecta

C 3 Camerarius in suo Menologio asserit multa comme-
morari ab eo divinitus prae dicta, ut de calamitatibus
belli Scotis inferendi ab Anglis & Danis: nec sefellit
eventus. Nam anno MCLXIII (decimo scilicet a suo
caelesti transitu) Acho Rex Norwegiae cum CLX navi-
bus ad Aeram Coila in Scotia oppidum maritimum ap-
plicuit: verum S. Duthaci precibus, ut par est cre-
dere, duplici infortunio eodem fere momento percussus
est Acho. Primum cum Alexandro Stuarto, ejus qui
ex Stuartorum familia primus in Scotia regnum
gessit proavo, congressus, ab eodem, S. Andream A-
postolum Scotiae tutelarem saepius inclamante, victus
ac fugatus est. Deinde navibus foedissima tempestate
vexatus, desideratisque in praelio Norwegiae ad sexde-
cim millia, morore animi confectus Acho interit.
Hujus Sancti consuetudine usus fertur Alexander Sco-
torum Rex, hujus nominis tertius: qui nullus Sco-
torum Regum alius, omnibus corporis & animi vir-
tutibus a Deo ornatus fuit, & Catholicae ac aviae reli-
gioni tenacissimus: cui familiare fuisse fertur diebus
singulis sacrosancto Missae sacrificio interesse, & ma-
nus Sacerdotis offerentis ab elevatione hostiae devotissi-
mae deosculari, quod eundem Deum & hominem,
qui in caelo adoratur ab Angelis, in altari Sacerdotis
contrectari manibus firmiter crederet & teneret.
Porto S. Duthacus mortalis vitae perterritus, & aeternae

familiaritas
cum Alex-
andro 3
Rege.

pia obitu.

videndae cupidus, senio jam pene confectus, in mor-
bum incidit: cujus incommoda cum aequilino subi-
ret animo, morbusque ipse, velut solida virtutis a-
ternaque materia gloriae, ab eo in divini beneficii lo-
co numeraretur; illud Davidicum saepe repetens: Et
quae est expectatio mea, nonne Dominus? celestia
petit sub annum Christi millesimum ducentiesimum
quingagesimum tertium. Hac Camerarius. Ex memo-
ratis hactenus Regibus Scotiae vitæ juncti Vilhelmus su-
pra millesimum ducentiesimum anno XLV, Alexander II
anno XLIII, Alexander III anno LXXXIII, ut hac apud
Leslaum indicantur. In Breviario Aberdonensi praefige-
batur, S. Duthacum obijt sub Alexandro II anno M-
CCCLIX.

et. 11. 1

VITAE COMPENDIUM

Ex Breviario Aberdonensi.

Duthacus electus Dei Pontifex, non ex ignobili
Scotorum familia & sanguinis propagine ori-
ginem duxit & ortum; atque in sua adolescentiae pri-
mordiis a parentibus, praceptoribus in Christiana fide
apprime eruditus, credebatur imbuendus. Cui post-
quam creverat aetas, simul & cum eadem aetate mul-
tiplicaverunt & exarctae sunt in eodem singulae bo-
narum artium virtutes. Cumque in his puerilibus &
juvenilibus annis praceptorum custodiz manciparetur,
Deus ipse gloriosus per eundem nobis miracu-
lum insigne ostendere decrevit & indicavit. Equi-
dem dum praceptoris sui instigatione adhuc etiam
juvenis, ad fabricam quamdam ignis habendi gratia
mitteretur; eo ignem postulante, faber infantuli,
diabolico instinctus spiritu, innocentiam deridendo,
arreto forcipe ferrario [accepit] de ardentibus pru-
nis non modicam portionem de fornace, & in si-
num beati pueri atherens iniecit: quas patienter recepit
& praceptoris suo deferens, vestes ejusdem iniuste per-
manferunt & illae.

Scotia bo-
navis an-
no sub-
lati

ignem velle
non adu-
m

2 Dein divina instructus gratia navigio in Hiber-
niam transfretavit: in qua utriusque veteris & no-
vi testamenti praecepta & leges accuratissime didicit:
quas eo revertente in Scotiam, easdem cum omni
mansuetudine & clementia cunctis palam professus est.
A quibus paullo post Spiritus sancti gratia in Episco-
pum sublimatur, & earumdem animarum universalis
& praecipuus Pastor constituitur, & a suis Coepiscopis
consecratur, praclaris interim suffulcus miraculis.

F
instructus in
Hebraeo,
Graeco &
Latino

consecratus
Episcopus

3 Etenim cum B. Duthacus apud quemdam a. l. co-
nandum invitatus esset, in ejus societate unus crapula
percussus, frustum carnis suillae cum annulo aureo cui-
dam discipulo B. Duthaci domui suae deferendum com-
misit; discipulus vero cum per quoddam coemeterium
iter ageret, carnis frustum cum annulo apud se de-
posuit, ut pro animabus defunctorum ibidem qui-
escentibus preces effunderet. Eo vero deprecante mil-
vus rapax advenit, & frustum carnis cum annulo
apprehendens, extra quemdam amorem in densissimo
quodam nemore transvolavit, & ibidem latenter abs-
condebatur. Discipulus vero ille quodam timore perter-
ritus, ne in illius viri odium incideret, confestim eadem
reversus rei seriem indicavit: qua re audita B. Du-
thacus aliquantulum sudor orationem; nec mora milvus
pronus ad pedes B. Duthaci viri Dei cum dictis carnis
frusto & annulo revolavit. Beatus vero Duthacus
annulum

frustum car-
nis & an-
nulum au-
reum, a quo
non ablatum

reversus op-
eratus

A annulum recipiens, carnis fructum milvo denuo restituit, qui gaudens ad solita nemora revolavit.

4 Quidam vero devotus B. Duthaco, panem mel-
le & butyro confectum administrabat, quem B. Du-
thacus cuidam viro Religioso misit: quem Religio-
sus ille alteri destinavit, & deinceps una nocte ad se-
ptem numero personas; qui quidem septimus hujus
rei inscius eundem panem iterum B. Duthaco trans-
misit: qui eundem panem benedicens, illos septem
cibo optimo diu jejunos saturavit; collectisque insu-
per fragmentis & infirmis, quibus nullæ profuerunt
medicinæ, porrectis, illi horum fragmentorum gustu
& sapore tantummodo in Christi nomine ab illu-
rum infirmitatibus liberabantur.

5 In Dormacensi vero civitate, illius Ecclesiæ qui-
dam Canonicus, in solennitate S. Fimbarri, bovem
pinguem & crassum pauperibus erogandum mactare
jussit, & inter eundem dividendum quidam de astanti-
bus dixit: Et quis Duthaco portionem istius allaturus
est? At Clericus, qui ipsius B. Duthaci ferventi dilec-
tione detinebatur, inter alios huic rei paratum se ob-
tulit; sed propter noctis terribilissimam obscuritatem &
tenebrosam, aerem procellis maximis & ventis agita-

tum, domum exire nequiverat neque audebat, sed B. D.
Duthaci auxilio & ope confusus, portionem bovis
super veru quodam ponens, domo egreditur: in
cujus itinere veru, quod manu gestaverat, velut
lampas ardens emicuit, eidem Clerico eundo & red-
eundo in tenebris clarum lumen præbens.

6 Beatus vero Duthacus post varia alia virtutum
insignia & miraculorum præstigia, VIII Idus Mar-
tii migravit ad Christum, & in ecclesia de Tain, Ros-
sensis diocesis, quam maximo habetur in honore & ve-
neratione: languidis & male habentibus sanitatem &
vitæ integritatem divinitus præbens. Quare continua
ibidem Christiani populi quammaxima accurrit afflue-
tia, qui non cessat præclarissimis coruscare miraculis.
Sed post hujus venerandi corporis humationem, ibidem
per annos septem, menses sex, & dies novem, idem
corpus ita incorruptum repertum est, ac si illa eadem
hora de hac vita fuerat egressus: quod viri ecclesiasti-
ci & Deo devoti honorifice levantes, digno cum hono-
re de tumulo in sarcophago & theca decenti translu-
lerunt. In translatione quamplurima inde fiebant mi-
racula, & longe plures infirmi & languidi sanitati re-
stituti sunt.

DE B. STEPHANO ABBATE OBAZINENSI IN GALLIA ORD. CISTERCIENSIS.

ANNO
MCCCLX
VIII MAR-
TII.

Memento
anonymi.

Gesta

ab anonymo
non nisi dis-
tinguendo scri-
bitur.

dum ab-
breviata.

C
Bernardus Guidonis, patria Lemovicensis, Episco-
pus Lodovensis, anno MCCCLXI vita functus, in
Chronico ista scribit: Dominus Stephanus requiescit
apud Obazinam, Cisterciensis Ordinis abbatiam, qui
locum fundavit ibidem, & Coyrosium monasterium
monialium non longe ab Obazina: cujus gesta cla-
ra habentur, & frequenter multis miraculis apud
Deum se vivere manifestat. Gausfredus Prior Voi-
sensis in Chronico, intra proximos xxx annos ab obitu B.
Stephani scripto parte 1 c. 15, quo de Sanctis in Episco-
patu Lemovicensi præclarioribus agit, sub finem sic tradit:
Apud Obazinam S. Stephanus Prior loci illius multis
miraculis claret. Gesta B. Stephani scripsit ejus discipu-
lus libris tribus distincta: ex quibus quamplurima 1. 1 &
21 Annaliis Cisterciensium inseruit Angelus Manrique,
apud quem Auctor anonymus 1. 1 in Prologo testatur, se ni-
hil penitus scripturum, nisi quod vel ipse vidit, vel
certa virorum fidelium, qui viderunt, narratione pro-
bavit verum esse. Qualia etiam promittit in Prologo li-
bri 2, & dein c. 4, ubi se a B. Stephano susceptum, in mo-
nachum benedictum, & sub ipso vel ejus successoribus
conversatum asserit. Consule Manrique ad annum 1142.
c. 6 n. 2. Est hæc Vita ab aliquo deinceps nonnullis ut su-
perius retentis eisdem verbis abbreviata, quam nos anno
MCCCLXI, dum Cistercii effemus, descripsimus ex 1. 4 n. 37,
eximia ibidem humanitate excepti: nonnulla ex aliis A-
ctis in Notationibus indicamus: & ex eisdem subiicimus
Appendicem de obitu, sepultura & miraculis.

2 Mortuus est B. Stephanus anno MCLIX, VIII Mar-
tii, Dominica 11 Quadragesima, & feria quarta post il-
lam XI Martii sepultus: uti constat ex Vita n. 13, quem lo-
cum male legerant Claudius Robertus & Sammarthani in
Gallia Christiana, & Jongelingus in Notitia Abbatiarum
Cisterciensium, annuuntiant obisse VI Idus Martii. Ad
quem diem Menardus Martyrologio Benedictino ita cum
inseruit: Obazinæ in territorio Lemovicensi B. Stephani
Abbatis Ordinis Cisterciensis. Interim in Vita compendio,
quod lib. 2. Observationum habet, recte scribit obisse VI 11
Idus Martii. Menardus describitur Bancelinus & inter-
Pius Sauffajus. Angelus Manrique ad an. 1159 c. 3 n. 9
corrigit Henriquez referentem ad XV 11 Aprilis, & lau-
das Menardum, qui diem 2 Martii præscripsit, qua San-
ctus obiit. Interim verbis auctoris indicat cap. 2. num. 5

transisse VIII Idus Martii. Sanctum ubique appellat
Manrique in Annalibus & Laurea Evangelica, ubi 1. 3
discessu 7 citantur Missale vetus, Joannes Abbas, Robertus
Rusca & Barnabas de Montalto: quas & Philippum
Seguinum allegat Chrysothomus Henriquez ad XV 11 A-
prilis, ubi ista habet: In Obosma S. Stephanus ejusmodi
monasterii primus Abbas & c. Bancelinus hunc ab eo, quem
2 Martii ex Menardo retulerat, alium ratum, iterum de-
dit dislo XV 11 Aprilis ipsi Henriquez verbis, detento
Obosma, pro quo Obasina scribendam. Adjoin de in
verba Segui ex eodem Henriquez transcripta.

VITA

Auctore anonymo, discipulo B. Stephani.

Ex MS. Cisterciensi.

CAPUT I.

Studia. Sacerdotium. Vita anachoretica.

1 Igitur Stephanus Aquitaniz regione territorio Le-
movico oriundus fuit, parentibus inter suos
honestis & longa prosapia Christianis: cujus pa-
ter æque Stephanus, mater Gausberta dicta est:
qui per multa bona probabiles, hunc Deo dilec-
tum non tam sibi quam Ecclesiæ Dei filium ne-
cessarium genuerunt. Fertur ejus genitrici visio per
noctem ostensa, cum eum prægnans utero tumo-
scante gestaret, quod quasi a agnam in loco filii
peperisset, cui adulto magnus ovium grex tradebatur:
quod dum cuidam viro Dei sancto narrasset, audivit ab
eo, quod talem filium generaret, cui multus a Christo
animarum populus crederetur celesti magisterio in-
formandus. Itaque natus & adultus præceptoribus
traditur, ut in schola Ecclesiæ litteris sacris imbueretur,
quibus non mediocriter institutus, in brevi plene
scientiam

A scientiam attingit earum scripturarum, quæ vel ad divinum cultum vel ad ædificationem pertinet animarum. Cum autem ad majorem pervenisset ætatem, paternæ domus curam suscepit, quam strenue gubernabat, & cum disciplina regebat. Sed cum esset bonis operibus deditus, plus studiose agebat curam pauperum quam parentum: quia melior illi causa urgebat: nam ad illud humanitate, ad istud misericordia trahebatur & spe retributionis æternæ. Erat pater orphanorum, nutritor pauperum, susceptor peregrinorum, & pius consolator viduarum. Manus ejus plus ad dandum, quam ad suscipiendum erant porrectæ: ut impleretur illud Psalmiste: Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi. Castum, sobrium ac benignum omnibusque affabilem & munificum se exhibebat, ita ut cuncti circumquaque positi illius industriam ac prudentiam mirarentur: attamen adhuc nugis & secularibus pompis dumtaxat specietenus inserviebat, eratque cultus vestibus, cum tamen cultior moribus haberetur; quod tamen prius pro vitanda inani gloria ad occultandum cordis propositum ostendebat, & ne alii de illo plus quam ipse de se existimarent.

2 Postquam autem largiente Deo Sacerdotalis Ordinis gratia sublimatus est, secularem vitam funditus deseruit, & quam prius mente despexerat, opere moribusque rejecit: jam risus & illæ quondam nugæ convertuntur in luctum, & gaudii levitas in mœrorem; venationes, quas solebat exequi ferarum, in capturam transeunt animarum: jam pretiosarum vestium cultus deponitur & dulcium esearum despiciuntur apparatus. Nam pro molli indumento cilicium intrinsecus ad carnem gestabat, & pro suavi cibo panem suum cum lacrymis & potum cum fletu percipiebat. Denique corpus suum tanta austeritate tractabat, ut tam inedia quam frigore pene illud necaret: siquidem media hyeme, quando gelu & frigore cuncta constringebantur, securi glaciem effrungebat, ibique usque ad cervicem demersus, tamdiu perdurabat, donec interiora ejus vis algoris altius penetraret. Erat in jejuniis præcipuus, in vigiliis assiduus, in orationibus promptus, quas non compositio verborum, sed lacrymarum devotio divinis auribus offerebat. Sermo ejus sale conditus & caritate erat ignitus, divini amoris incendium auditoribus & sapientiæ condimentum infundens. Tanta docendi gratia ei data a Domino fuerat, ut audiendi verbum ex ore ejus nulla unquam satietas, sequeretur. Divinis Officiis pervigil instabat, nullis curis, nullis occupationibus proprium intermittens cursum, nisi gravi infirmitate aut inevitabili causa detineretur.

C In his vero rebus, quæ ad altaris propriæ ministerium pertinent, hoc est, vasis sacris vel vestibus, seu quibuslibet ornamentis in ecclesiis, quibus ministrabat, tantam diligentiam impendebat, ut ex hoc in ceteris ecclesiis admirabilis & ubique irreprehensibilis appareret. Erat assiduus in lectione divinarum Scripturarum, & maxime Evangelicis adhærebat expositionibus: unde, tam sibi legendo quam aliis prædicando, æternam provideret salutem. Cumque ibi multa de contemptu mundi & gloria futuri seculi legeret & audiret, valde accendebatur mens ejus ad despectum præsentium & desiderium futurorum, dicens quodammodo cum Propheta: Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?

3 Talibus desideriis inflammatus, quotidie abrenuntiare seculo disponebat: ut terrenis curis abjectis, pauperem Christum pauper ac nudus expeditis gressibus sequeretur. Sed ne hoc temere & absque consilio agere videretur, quemdam adit Religiosum virum atque sanctissimum, cujus fama sanctitatis circumquaque valde celebris habebatur. Ad hunc cum suæ mentis propositum indicasset, consilium quærens, ita venerabilis senior illi respondit: Oporteret, carissime, ut desiderium tibi divinitus inspiratum diu non procrahas, neque differas de

die in diem; sciens quia semper nocuit differre parat: quin potius, ut mente conceperas abjectis mundi curis, Christi vestigia felici cursu insequere, ut tuo exemplo multi convertantur ad Deum. Hoc responso, tamquam divino fretus oraculo, latus ad propria remavit. Habebat autem in hoc proposito sodalem quemdam, Petrum nomine, miræ simplicitatis virum, qui & ipse Presbyter nuper fuerat ordinatus: huic soli sui cordis secreta commiserat tali conditione, ut pariter seculo renuntiantes, religionis sanctæ habitum incunctanter susciperent, & in ea usque ad finem vitæ perseverarent: ex inde festinabant viri sancti quod Deo voverant, adimplere.

4 Igitur paucis interpositis diebus, hebdomada ante Quadragesimam, quando cineres dari solent, convocatis affinium turbis, ultimum vale facturi, solenne eis convivium fraterna caritate præbuerunt, & quidquid de substantia superfluit, pauperibus diviserunt. Sequentem noctem vigiliis & orationibus pervigilem ducunt, obsecrantes Dei clementiam, ut vota sua, quæ præveniando aspirarat, adjuvando prosequeretur. Denique Religiosa veste se induentes, mox antequam illucesceret, feria sexta nativo solo relicto, nudis pedibus quasi ad exilium ire cœperunt. Procedens ergo vir Dei una cum venerabili socio, lustrata undique regione, tandem saltum Obazinensem expetiit, dictum, ut credo, ab opacitate sylvarum & veprium densitate, quibus ex omni parte vestiebatur. Qui locus præter densitatem sylvarum, præruptis hinc inde scopulis cingebatur, quodam fluvio inferius discurrente, qui non parvam loco præstare videtur amenitatem. Ad hunc locum pervenientes beati viri die Parasceve, nudis ut erant pedibus, ejus interiora impavidi penetrarunt. Erat haud procul modica planities inter convalles depressa, sed dumorum ac veprium vastitate condensa, parvo rivulo per medium discurrente, in quam post multos anfractus & de viros circuitus per concava vallium & montium prærupta ingressi, ipso & sequenti die absque cibo aut alicujus solatio ibi manserunt. Tertia autem die, quæ est Dominica Resurrectionis, ad vicinam ecclesiam perrexerunt, & acceptis mutuo calceamentis unus eorum Missam cantavit, & socium communicavit. Quo peracto, relicto calceamentis, cum nullus eos ad prandium invitaret, non absque tristitia ad Metatum redire cœperunt. Cumque montis jugâ paulatim conscenderent, & in summitate ejus lassitudine inediaque confecti, paullulum requiescerent: matrona quidam ex vicino rure, quod Paulia. F. cus dicitur, ad eos accessit, deferens eis dimidiam tortam panis & vas lactis, quæ ipsi cum tanto gaudio susceperunt, ut testaretur postmodum vir sanctus, nihil se in vita sua, quantum ad cibum delectabilius percepisse. Ad Metatum ergo reversi, & cibo illo refecti, cum a nullo adhuc, vel qui essent, vel ubi essent, agnoscerentur, multos ibi dies absque humano cibo fecerunt, exceptis herbarum radicibus vel arborum fructibus, quales in eremo poterant reperiri.

5 Dum quadam die quidam paterfamilias, qui in vicino degebat, ad ecclesiam pergeret, venit ei in mentem, inspirante Deo, ut pauperibus ibi degentibus alimenta deferret. Cumque illuc se pergere existimaret, repente via perdita, quasi errando pervenit ad locum, in quo vir Dei cum socio morabatur. Videns igitur prædictus vir ignotas personas in Religioso habitu residere, primo quidem miratus est, ac deinde miseratus, alimonias, quas ferebat, eis porrexit: quibus ipsa & sequenti die sustentati sunt: nec multo post a Pastoribus reperti, dum ab eis per vicina loca divulgarentur, ad visitandum eos multi venire cœperunt: qui cum eis alimenta deferrent corporis, ab eorum ore alimenta referebant vitæ; quamvis timerent ex præcedentibus, ne diu ibi perseverarent. Quidam namque

A que pseudo-anachoreta olim illuc advenerat, qui ibi manere velle se simulans, cellulam ad modum oratorii edificavit: cumque ibi multa populus offerret, libenter accipiebat, & quæ absumere non poterat, in pecunias redigebat: denique devenientibus ad se diem indixit, quo quasi ad Missarum votiva solennia unanimiter convenirent: nocte vero, quæ prædictam præcedebat diem, nescio quid opinatus, assumptis omnibus quæ habebat, nusquam comparuit. Ex cuius repentino discessu, & qui convenerant & qui audierant, irrisi pariter & offensi, duriores ad istos esse cœperunt, æstimantes eos simili modo facturos. Unde ab eis neglecti, tantam famis injuriam sustinebant, ut arborum etiam teneritudines & quæque virentia avidè carperent, & pro suavi cibo sibi apponerent. Potus aqua erat permodica, quam fragmînta testæ haurientes, naturæ satisfaciebant: etenim ipsam testam multis diebus in usû habuerunt. Stratum dura humus exhibebat, in qua exhausta jejuniis membra collidenda potius, quam quiescenda jacebant: ac ne pulvilli quoque deessent, duros lapides capitibus supponebant, qui & somnum arcerent & molliem submoverent. Vestimenta carni tamdiu adhærebant, donec sordium nimietas ea mutare compelleret. Tunc exuentes ea, in aquam mitterant: quibus lotis & parumper expressis ita eis denuo vestiebantur, ut corpora, madefacta & imbuta gelu vestimento, tam pondere quam frigore pene consumerentur: quod maxime hyemis tempore faciebant, quando nulla erat lavandi necessitas, sed sola cruciandi voluntas. Sed cum hæc non sufficerent, lorricam sibi Pater Stephanus comparavit, quam multis annis occulte ad carnem gestavit, donec vetustate & rubigine paulatim consumpta est. Taliter se bonus athleta in carne pro Christo damnaverat, ut ejus in die Domini spiritus salvaretur.

a. Meniquez ad an. Cb. 1142 cap. 6. num. 2. offerit matri prægnanti visum nunc sub agniti, nunc sub specie catuli, cui ingens grex orium custodiendus committeretur.

CAPUT II.

Monasterium Obazinense constructum. Rigor vite monasticæ.

Construxit autem ibi ex lignis tugurium modicum, vili regimine coopertum: in quod die ac nocte una cum venerabili Petro continuis orationibus & psalmodiæ cantibus insistebat: & cum post modicam quietem, qua sessos paululum recrearent artus, ad divinas laudes confurgerent, inter psallendum mox, ut se somno viderent gravari, arreptis virgarum manipulis, nudatis lateribus vicissim se verberabant. Sic caro exhausta jejuniis, & vigiliarum ac laborum pondere fatigata, diutino quoque verberum sulcatur: ut per hæc in servitutem redacta, & spiritui mancipata, non jam carnales sed spirituales fructus proferret. Quod qualiter iste fecerit, manifestum dabatur indicium, cum sancta illius facies rugis exarata, & juniorum pallore confecta, raros ac tenues germinaret pilos: sed & capilli capitis ejus nec in senectute mutati sunt, ut aut calvitiem contraherent aut canitiem, ita ut juvenis putaretur, nisi rugæ ipsius, ut scriptum est, testimonium illi darent.

7 Post hæc superius memoratus socius ejus communi assensu Lemovicum perrexit ad urbem, adjuncto sibi Clerico, qui nuper ad eos convenerat; qui postmodum relictis omnibus in eo loco conversus est, in quo usque ad finem vite religiose conversus est, & felici obitu consummatus: cuius relatione de beati viri actibus multa addidici, quia & in seculo familiaris ei fui, & in religione usque ad illius obitum inseparabiliter ei adhæsi. Pervenientes ad urbem Episcopo col-

locuti sunt, diligenter ei causam suam & propositum D beati viri aperientes: qui benedicens eis, Crucem, quam ei detulerant, benedixit, eisque cum aqua a se benedicta tradidit, dans potestatem Missam celebrandi & monasterium construendi: ita dumtaxat, ut morem a Patribus traditum per omnia sequerentur. His auditis sive receptis, ad Patrem suum cum gaudio sunt reversi. Tunc vir Dei habitationem suam in ulteriorem rivuli ipsius partem promovit & oratorium cum domibus ad hoc pertinentibus ampliatis edificavit: jam enim aliquamdiu ad Deum conversi illius discipulatu inhaerebant, & disciplinæ jugo subjecti arduam nimis ac aridam vitam comeducabant. Cum autem locus ille advenientium & ibi commanentium multitudo impleteretur, cogitare cepit Pater Stephanus, quo in loco eos apte constitueret: mordebatur tamen & vehementius angebatur mens ejus, solitudinis cupida & curarum impatiens, quas se ex gubernatione multorum perpeti metuebat. Neque enim ad hoc prædictum locum experierat, ut multas hominum turmas inibi congregaret, sed ut solitarie degeret, quo secretius & liberius Deo vacaret, & licentius carnem exeruciaret, cum nulli timeret laudem vel prohibitionem. Frequenter socium suum alloquens suadere nitebatur, ut ad Saracenos pergerent, si forte aliquos ex his prædicando convertere, aut ipsi ab eis non credentibus pro Christo occidi possent. Quod venerabilis ejus socius, quantis poterat monitis, dissuadebat, dicens: melius esse eos, qui jam crediderunt a pravis suis actibus verbo & exemplo convertere, quam in his, qui non credebant, & forte ad vitam prædestinati non erant, infructuose laborare.

8 Denique ipsius nemoris spatia perlustrans, cum ad superiora montis, qui ad Orientem prominebat, lustrando venisset, reperit promontorium quoddam, in quo ad instar priorum, habitacula edificavit, & numero & spatio modico ampliora: in quibus ædificiis motus diabolus, multis ea machinationibus destruere nitebatur. Quadam die artificem quemdam lignarium mercede conductum, qui rectum oratorii ligneum tabulis ligneis intrinsecus vestiebat, in similitudine nigrorum hominum est aggressus diabolus, & cum fortissime verberavit propter hoc quod opera Religiosis faciebat. Nam cum in eremo primo habitare cepisset, tanta cum instantia diabolus persequeretur, ut nec per noctem quiescere ei liceret: unde ejus clamoribus excitati Fratres, stratis exiliebant, & orationibus ac vigiliis totam noctem insomnem cum eo ducebant. Edificatis igitur monasterii officinis, continuo vir Dei illuc cum Fratribus ex priore loco migravit, & locum ipse juxta nomen nemoris ipsius Obazinam, id est, obediencie officinam, nuncupare decrevit. Tunc quidam venerabilis Legatus qui in partibus illis advenerat, Domino Stephano Prioratus officium & subjectionem curam animarum præcipiendo commisit. Et ipse Petrus socius ejus post obitum suum multis miraculis claruit. Exinde Prior effectus vir Dei Stephanus eadem, qua prius, vitæ morumque qualitate & ipse vixit & alios vivere docuit: eadem vigiliarum & orationum observantia, idem psalmorum diurnorum ac nocturnorum cursus, idem silentium ubique ab omnibus servabatur, juniorum consuetudo & refectio nis mensura eadem permanebat, nisi quod tunc abundantiori quam prius temporalium rerum ubertate pollebant. Videntes namque vicini eorum veram probatamque religionem & firmam stabilitatem, tanta dese- rebant, ut cuncta expendere non valentes, prope jam esset, ut dicerent, quare plus offert populus, quam necessarium sit. Et tamen servi Dei prioris paupertatis non immemores, parcimonie & humilitati studebant: & quæ dabantur æqualiter inter eos partiebantur, ut nemo amplius aut minus se habere gloriaretur vel murmuraret:

A murmuraret. Nullus nisi in die Dominica jejunium solvere tam astate quam hyeme præsimebat, nisi aut juvenili aetate aut certe infirmitate detineretur.

9 Erat hic vir strenuus in disciplina & in corrigendis delinquentium culpis multum severus: quia, si quis in ecclesia paululum oculos erexisset, vel modicum subrisset, vel leviter dormitaret, aut inordinatum motum aliquem exhiberet, continuo aut virgam accipiebat in capite, aut palmam in facie. Ad Capitulum Fratres quotidie post Primam vel Missam conveniebant, in quo residente Priore, finita lectione vel quæ ibi dicuntur ex more, mox de Ordine tractabatur & quidquid erat sinistrum corrigebatur. Si quis verberandus erat, mox exuto eo quinquagesimus Psalmus incipiebat, ut ad singulos versus singulos ictus acciperet. Quod si major culpa exigeret, ampliores Psalmi apponebantur, ut ampliori verberare sulcatur. In die Genuæ Dominicæ, quæ misericordia plena est, generali supplicatione ab universis venia petebatur, ut quidquid per totius anni circulum deliquissent, hac sacra solenni indulgentia solveretur. Tunc venerabilis senior totus lacrymis perfusus, & peccata sua ante oculos suos reducens, confusus de Dei misericordia, sibi &

8 aliis indulgentiam a Domino postulabat, & peccatorum vincula in Dei verbo laxabat. Sane cum aliquem exigentibus culpis gravius verberasset, mox se ad perferenda similia præparabat, & ab uno vel ab omnibus se flagellari præcipiebat: quod faciebat, ne qui alios judicabat ipse ab eorum afflictione exors maneret. Vix aliquis prætermittebatur dies, & maxime in Quadragesima, quo non ab aliquo privatum acciperet disciplinam. Post Completorium Fratribus ad dormiendum solito collocatis, vir Dei in oratorio sepius remanebat, & tota nocte vigiliis & orationibus cum lacrymis sedule insistebat. Cum autem diutius orans nimio frigore urgeretur, illico surgens, tamdiu genua flectere non cessabat, quousque corpus ejus sudore perfunderetur: & tunc cappa exutus, eadem iterum reprobatur; donec tandem iterum labore confectus, & vigiliarum pondere fatigatus deficeret vel etiam obdormiret. Unde etiam a Fratribus ad vigilias venientibus inveniebatur, ita ut ad orationem se composuerat, obdormisse. Præterea noctis tempore si qua reperisset immunda, quæ Fratres non solum ferre, sed & tangere abhorrent, adhibito cophino inibi congregabat, & propriis humeris imponens, longius asportabat. Diurnis horis sepius solus, sæpe cum aliis Fratribus laborabat, ita tamen ut vix duo attentarent, quod ipse solus agebat. Cunctis diebus, sed festis præcipue, tam ipse quam Fratres tanta modulatione divini Officii laudibus insistebant, ut magnorum monasteriorum morem imitari viderentur.

2 Addus longiora *Alia apud Matruquez cap. 7. num. 4* Tunc maligni spiritus rapido furore succensi de scala præcipitant, ut totus lividus, turgens jaceret, capite colliso. . . . Permoti Fratres, citius cum viro Dei accurrunt, & inventienter hominem sanie & tumore deformem, & quasi amentem præ pavore nimio effectum, in stratum illum reponunt, ibique aqua benedicta aspersum, & Dominica Cruce signatum Deo commendant. Tunc vero imposita manu viri Dei, brevi integram membrorum omnium adeptus est sanitatem.

3 *Gaufridus Episcopus Carnotensis, Legatus Sedis Apostolicæ scribit ab anno 1116 ad annum 1138. Hic mentionem de regimine monasterii inter B. Stephanum & Petrum exortam dixerunt.*

CAPUT III.

Accessus ad Carthusiam. Ingressus in Ordinem Cisterciensium. Monasteria V extructa.

10 Audiens autem famam Carthusiensium monachorum, quos tunc præ ceteris religionis a fama nobilitabat, ad videndum eos gratam quidem, sed laboriosam sibi peregrinationem assumpsit: in quo

itinere multas fatias ac frigoris injurias perpassus est, cum frigida sint loca illa, maxime hyemis tempore, & tunc nivibus erant plena. Ipse vero pedestri itinere, & interdum nudis pedibus incedens, nihil ad victum pertinens secum ferebat. Gestabat etiam tunc lorica superius memoratam, quæ ei gravamen non modicum inferebat. Quæ, dum quadam die solus & ultimus pergeret, repente per medium est abrupta, ac si ab aliquo in rotundum esset præcisa, inferiori parte ad terram protinus decidente: unde mortuus effectus, quemdam sociis sibi conscium clam vocavit, ejusque auxilio quibusdam ligaminibus lorica, ut potuit, reunit & sibi denuo coaptavit. Cumque paululum processissent, iterum dirupta est & cecidit, & iterum religavit: sed cum tertio romperetur, intellexit vir Dei, admonente etiam Fratre, non esse voluntatis Dei, ut eam ulterius server. Nam antequam lorica haberet, circulos ferreos ad carnem gestasse perhibetur: qui cum brevi tempore jam tertio essent contracti, hanc sibi lorica coaptavit, quæ tamen præter pondosam ita aspera erat, ut carnem non solum premeret, sed plurimum laceraret. Pervenientes ad Carthusiam satis humane a Fratribus illis recepti sunt. Vir itaque Dei Stephanus cum Priore loci satis familiariter locutus est, & acceperat & consilio a Priore ad propria remeavit. Reversus a Carthusia vir Dei, ampliat Fratribus, habitacula quoque monasterii, quæ parva erant, ampliare disposuit: ac primo a sanctuario incipiens, ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, ad instar Carthusiensis ecclesiæ, construere cepit. Edificavit & monasterium sanctimonialium non longe a monasterio Obazinæ, sed quasi stadiis tribus separatim: in quo seminarum collegium constituit ad unum: quatenus in utroque sexu Deo servire se omni tempore Obazinensis Ecclesiæ gratuletur. Hoc autem monasterium ita constructum est, ut aditus ejus nemini unquam pateat, nisi cum intromittitur aliqua, aut cum foras emittitur quando fuerit defuncta. In rebus necessariis a Fratribus majoris monasterii ita sufficienter providebatur, ut nulla sit eis necessitas aliquid postulare. Tunc ceperunt ad virum Dei de seculo nobiles & ignobiles, viri pariter ac mulieres, undecumque concurrere, & suavi jugo Christi mitia colla submittere.

11 Igitur anno ab Incarnatione Domini MCLXXII, Dominica ante Pascha, quam Palmas vocamus, verus Dei cultor Dominus Stephanus a quadam Abbate, qui cum Episcopo Lemovicensi apud Obazinam venerat, monachus est factus statimque promotus acque ab eodem Episcopo in Abbatem sublimatus, omnes quos habebat Clericos ipse jam Abbas & Dux monachorum in monachos benedixit, ceteros in pristino habitu manere constituit. Monachi ergo ex eremitis effecti novis legibus novisque institutionibus quotidie informabantur, instituebantur ad arbitrium d' Valonsium monachorum, qui eos docebant & in præceptis regularibus instruebant & erudiebant. Tunc cepit Abbas Stephanus duo monasteria, unum in Lemovicensi, aliud in Alvernensi territorio, adificare: quibus decenter instructis, statim illuc monachorum agmina dirigit, optimis eis Patribus constitutis.

12 Per idem tempus in Romana urbe defuncto Summo Pontifice, reverendus vir & cunctis virtutibus adornatus, Eugenius in Sede Apostolica subrogatur: fuerat autem monachus Clarx-vallis, & a S. Bernardo Romanis partibus Abbas directus, unde postmodum assumptus & Pape urbis Romæ effectus est. Hic secundo anno Pontificatus sui in Galliam venit, & consilium Remis celebravit: tunc memorabilis Pater Stephanus, sicut olim desideraverat, Cistercium venit cum quibusdam Fratribus, ibidemque prædictum

A Num Apostolicum reperit. Erat enim ex multis temporibus cupiens sancti illius Ordinis societatem acquirere, & cuncta, quae ad se pertinebant, ejus submittere ditioni. Eo tempore Cisterciensibus praeerat Abbas, Raynardus nomine, vir nobilis & decorus, & religionis fervore incomparabilis cunctis quibus praeerat Abbatibus praeminebat, quibus trecenti & eo amplius erant. Igitur cum ad Cistercium B. Stephanus venisset, memoratum Papam adiit, & quid animo gereret, Apostolicis auribus intimavit, obnix deposcens ut suum desiderium ipsius auctoritate ad effectum perduceretur. Tunc Papa Dominum Raynardum ad se venire mandavit, eique sanctum virum, ut patri filium, ipse Pater omnium commendavit, atque ut cum in conventum Abbatum duceret, & sancto Ordini sociaret, praecepit. Quem grateranter ille de manu Papae suscipiens, in capitulum introduxit, & jocundo ore coram cunctis Abbatibus, prolatis Domini Papae mandatis, ejusque petitionibus declaratis, ipso etiam in praesenti humiliter postulante, ab universis concorditer Abbatibus in societatem Ordinis est receptus, & domui Cisterciensi specialiter assignatus; cum utique non minus in hoc deferrent ejus religioni quam Apostolici jussioni: ita dumtaxat ut sanctae illae feminae semper in ordine permanerent.

B Talibus auspiciis sumpto Ordine negotiator noster latus ad propria remeavit, ducens inde secum Magistros egregios, quos illi Pater Cisterciensis ad docendum Ordinem benigne concessit: quorum duo monachi erant atque Presbyteri, duo laici, in sua quique arte decenter instructi, quintus, qui aliis transacto magisterii sui tempore ad propria redeuntibus usque ad obitum Obazinensis remansit. Sed cum per eorum magisterium plura mutari praeceperentur, illud certe molestissimum videbatur, quod usus etiam carnum infirmis esset concessus & allatus, qui hactenus manserat Fratribus incognitus: quod gravissime vir sanctus ferebat intantum, ut diceret ipse commotus, quod carnificinam introduxissent in domum Dei, cum videret propter infirmos aliquod animal jugulari, sed propter ipsos Magistros tacebat. Quadam die circumiens officinas, carnes inter duo vascula absconditas reperit, quas statim in latrinam projici iussit. Post haec duo alia monasteria in locis ante edificatis facere disposuit, unum in Caturcensi diocesi, aliud in territorio Santonensi: quibus decenter instructis idoneos Pastores cum supplemento Fratrum illuc direxit, qui loca sibi credita Abbatibus titulo gubernarent: quorum Prior fuit, Geraldus nomine, qui Obazinensem domum post eum feliciter rexit: cum quo multa loca edificaverat, & nunc tamquam individuus comes cum eo feliciter pausat. Sequens vero fuit Robertus nomine, qui & ipse nostro magisterio praefuit. Hic sortitus est Abbatiam, quae in Santonensi diocesi sita erat quam etiam prius multo tempore absque Abbatistitulo procuraverat. Inter haec Fratres Obazinenses cum augerentur de die in diem, nec possent eos capere pristinae habitationis modice mansiones, post multas deliberationes sanctus vir in superiora monasterii basilicam magnam edificavit, & mansiones ampliavit & loca habitationis illius sufficienter praeparavit.

a *Enimiam Carthusa sanctitatem laudat S. Bernardus episcopus ad Guigonem Priorem, qui B. Stephanum excepit.*

b *Complurum Guigonis Prioris explicatur in longioribus Actis huiusmodi: Cistercienses nuper exortos regiam viam tenere, eorumque instituta ad omnem perfectionem large sufficere. Nobis colui, ait, & in personis numerus, & in possessionibus terminus est praefixus. Tu vero qui plures ad Dei servitium congregasti, & adhuc plures suscipere decrevisti, canonica magis expetere debes professionem, quae & multis patet quae ac paucis, neque enim numero, sed religione pensatur.*

c *Geraldus II. praefuit ab anno circiter 138. ad an. 1377.*

d *Delona Ordinis Cisterciensis in eadem Lemovicensi diocesi ad Vigennam fluvium fundata anno 1319, aut sequen-*

10. *Huius Abbas adfuit cum Geraldo Episcopo.*

e *Bella aqua, condita circa annum 1143.*

f *Videtur Valetia esse, sed in Tutelleni diocesi sum condita.*

g *Lucio II Papa anno 1145. die 25. Februarii defuncto, successit Eugenius III. Ordinis Cisterciensis, S. Bernardi ante discipulus, & Abbas SS. Vincentii & Anastasi ad Aquas Salvias ab eo constitutus.*

h *Apud Mauriquez in Actis longioribus legitur Ducencl.*

i *In aliis Actis ista subiunguntur: Et quamquam essent aliquae in domo ejus, quibus talis susceptio impediti posset, quae non religioni quidem, sed consuetudini viderentur adversa: illud certe majorem molestiam ingerebat, quod vir sanctus, ut viros ita & feminas a Domino gubernandas acceperat: quod eorum Ordo non sustinebat. Attamen procius amore cuncta admissa sunt, spondente Domino Raynardo, qui cum ut suam animam diligebat, quod cuncta Ordinis adversantia paulatim abolerentur, cum repentinam mutationem novella adhuc domus ferre non posset: ita dumtaxat, ut sanctae illae feminae semper in Ordine permanerent. Contra quae inserta opponit multa Mauriquez.*

k *Hac ratio sic exponitur in aliis Actis: Cumque ei capitulum regulae pro infirmis apponeretur, tacebat, quia nec illud ei placere, nec regulae auctoritas poterat displicere.*

l *Guarda Dei seu Custodia Dei appellatum, filia Obazinensis, quod fundatum traditur 21 Calend. Decemb. anni 1150.*

m *Frenada filia Obazinensis fundata 4 Calend. Octob. anni 1148.*

n *Huius basilica prima lapis positus est anno 1156 feria 6 ante palmas, ita alia Acta.*

CAPUT IV.

Varia patrata miracula. Pius obitus & sepultura.

14 **C**UM autem vir Dei multorum multa sollicitudine urgeretur, quibus quotidiana stipendia cum ingenti studio parabantur; maxima tamen illi cura de pauperibus erat. Aliquando venit ad eum Frater, ejusdem domus Procurator, dicens: non habere se, quod Fratribus apponeret, vel quod pauperibus erogaret: cui vir sanctus de Fratribus nihil dixit, de pauperibus praecepit: Vade, panes non habes, animalia occide & pauperibus tribue. Abiit ille facturus sicut praeceperat, sed quia modicum tritici in arca remanserat, quod vix ad tres dies solis Fratribus sufficere poterat, statim illud impendi decrevit & postmodum pauperibus carnes exhibere. Et ecce dum speratur quotidie illius tritici defectio, interim Deo tribuente & sancti viri fide cooperante, excrevit, ut usque ad tempus messionis, quod longe aberat, tam Fratres quam pauperes inde, prout ratio temporis permittebat, sufficienter haberent: sicque factum est, ut animalia illa sa manerent, & ex modico frumento multi longo tempore sufficienter victum haberent.

Quadam die venit ad eum Cellarius & maestro vultu dixit ei: Nihil hodie Fratres manducabunt: siquidem hora refectiois urget, & panes non habemus, quos reficiendis Fratribus apponamus. Tum ille ut ei solitum erat, oculis ac manibus in caelum porrectis, altius suspiravit, tandemque conversus ad Fratrem diffidentem, dixit ei: Ergo, Frater, mensas, ut solitum est, praeparare festina. Et ecce dum Fratres in ecclesia canerent, subito adsunt animalia panibus onusta, quae fideles viri inspirati a Deo ad refectioem Fratrum ex vicino castro transmiserant, unde Fratres abundanter refecti sunt.

15 Fertur etiam tale quid in monasterio de Grossobosco accidisse. Quadam die venit Cellarius ad Abbatem illius loci, dicens: Non habemus panes nisi tres. Abbas qui ex discipulis B. Stephani fuerat, praecepit tres libras panis in praebendis defunctorum, ut solitum erat, reponi: signum quoque post horam pulsari, & pulmenta loco panis per mensas disponi. Cumque horam, quae tunc vergebatur, in ecclesia canerent, Princeps terra & fundator loci illius, ex insperato venit.

A venit, ingressus refectorium, quocum tunc virtus divina deduxit, cum pulmenta sola absque pane vidisset apposita, festinanter egreditur, & tam suos quam suorum, qui cum eo venerant, equos in proximam villam dirigit, cunctumque panem venalem dato pretio rapi velendi & ad monasterium deferri præcepit. Fratres post horam refectorium ingressi, cum se ad manducandum præparant, subito inter manducandum insperatus panis plenius sportis ingreditur, qui eos ipso die & sequenti sufficienter pavit.

16 Cum fames valida terram circumquaque vehementer attereret, ad Sancti hujus anniversariam celebritatem, sicut singulis annis facere solent, tanta pauperum multitudo convenit, ut ab his qui advenerant secularibus ad quindecim millia æstimarentur, sed cum ab aliis minus esse æstimarentur, omnes pro vero decem millia dixerunt: dabatur enim singulis, ut semper sit, libra una aut dimidia torta panis & fabæ mensura consuetum cum vino. Sicut semper sit ipsa die usque in hodiernum diem vel tempus, tam majori quam minori æqua mensura: ita ut mulieres quot filios adduxerint, etiam in cunabulis, tot præbendas accipiant. Videntes autem milites & multi alii tantam multitudinem pauperum, & considerantes panum paucitatem, dixerunt, quod nec ad

B decimam partem eorum panis sufficere posset: unde dabant consilium, ut panis minutatim frangeretur, ut unusquisque inde modicum quid acciperet. Sed in hoc non sunt auditi, quin imo in Dei nomine & Sancti virtute confidentes, ipsius implorato auxilio dividere cœperunt primo panem, deinde fabam, postea vinum. Cumque omnibus a primo usque ad ultimum, a maximo usque ad minimum, ante solis occasum consuetam mensuram distributum esset, surgentibus pauperibus tantus clamor exortus est laudantium Deum pro abundantia & benedictionum sanctum Patrem, ut ipsa terra commoveri videretur clamore eorum: flebant enim tunc magis præ gaudio & præ tanto miraculo, quod, si ipsa distributio usque in mane produceretur, numquam deficerent panes, quamdiu pauperes non deessent. Hoc autem multoties in die Sancti hujus & aliis diebus plurimis probatum est contigisse, ut panes distribuendi pauperibus, quanto pauciores æstimati fuissent, tanto plures superabundarent.

17 Quis posset æstimare, quam sanctæ vitæ & arduæ ac strictæ fuit Sanctus iste? At quantis miraculis claruit, longum est enarrare. Ad ultimum iste S. Stephanus ad visitandum Archipresbyterum quemdam infirmum rogatus perrexit, indeque regressus corporalem molestiam statim incurrit. Exhausta enim jejuniis membra febris invaserat, quam & labor corporis & frigoris aliorum intimis medullis paulatim infuderat. Postea vir sanctus morbo invalescente, gravius angere cœpit: ac cum vi febrium urgeretur, gaudebat quidem quod ad desiderata bona transiret, sed dolebat quod suos desolatos & quasi orbatos relinqueret. Propter quod protensis in cælum oculis ac manibus, Dominum deprecabatur, ut locum sibi creditum semper illustraret atque protegeret, & ovibus, quas per illum hactenus aggregaverat, benignus Pastor existeret, & suæ eas providentiæ gubernaret. Adstabant ei omnes Fratres, præcipue qui de ejus monasterio venerant, stantes inconsolabiliter, & dicentes: Pater cur nos deseris aut cui nos desolatos derelinquis? Nam & se ipsum dicebat eis post mortem præstantiorem futurum, & cuncta necessaria diligentius provisorum, si tamen illi assiduus precibus obtinerent ut ille æterna requie frueretur. Hoc enim tunc iis promisit, quod nullum unquam legimus ausum fuisse promittere; quod scilicet si tantum pro se Dominum orarent ut ipse salvus fieri mereretur, quod ipse omnibus, præcipue intra monasterium morientibus, æternam a Domino, confusus de ejus misericordia, obtineret salutem. Unde præcipiendo monebat, ne a monasterii habitatione unquam ullus aliquo modo dis-

Tomus I.

cederet. Sed quia tempus raturæ præterierat, & propter D infirmitatem radi permixtus non fuerat, incumbente jam morte radi se incunctanter præcepit, ut corpus ægrum magis excruciatum, & ad Dominum continuo migratum novus & coronatus intraret.

18 Cumque jam morti evidentius propinquaret ad ipsius petitionem Oleo sancto perunctus est, & sacre Communionis perceptione munitus. Exinde post modicum pulsata tabula, omnes undique conveniunt & Litanias cum magno fletu dicere & agere cum eo cœperunt, quas ipse frequentius repeti faciebat, & cum eis moriens, prout poterat, decantabat. Cumque jam penitus defecisset, quidam apprehensa ejus dextera, monasterium omnesque Fratres signabat, ipso quantum poterat adnate & benedictionis verba frigidis labiis vix tenuiter profundente, sicque inter benedicendum sancta illa anima carne soluta est. Igitur venerabilis Pater Stephanus migravit ad dominum, latantibus cælis, terris plorantibus, illis pro admissio cive, illis pro amisso pastore. Transiit autem vii Idus Martii circa mediam noctem, quæ precedebat & Dominicam diem, anno ab Incarnatione Domini MCLIX. Corpus ejus ex more compositum, & sacerdotaliter indutum, & quantum nobis superaret in ecclesia est observatum. Mane autem facto, dictis ex more Missis statim apprehensam sancti corporis glebam ad Obazinense monasterium psallendo & magno honore detulerunt. Itaque præparato sepulcro & feria IV hebdomadæ secundæ Quadragesimæ dicta generali Missa & a cunctis Abbatibus, qui ex diversis partibus vel ordinibus convenerant, facta solenniter absolutione, beati viri corpus in capitulum cum ulamum deferretur, & in sarcophago lapideo honorifice collocatur, ubi multis beneficia plurima conferuntur præstante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum amen.

a Grossum-Bisum in diocesi Lemovicensi & filia Obazine, a Jongelingo & Sanmarthani fundatum dicitur anno 1166 mense Novembri, ergo post obitum B. Stephani anno 2.

b Regressus scilicet ad unam ex Abbatibus supra memoratis, in qua Pastor eo ibi egro statutus est, ut mox ex aliis Actis traditur.

c Obazinensi.

d Dominica hæc erat secunda Quadragesimæ, cyclo Lunæ 1, Solis xx, feria Dominicali D. quo Pascha celebratum est XII Aprilis.

e Die XI Martii. Reliqua accuratius descripta ex aliis Actis damus.

CAPUT V.

Miracula post mortem.

19 Quidam miles potens in seculo, post transitum sancti viri, ad monasterium Obazinense venit; ibique quadam infirmitate apprehensus, post duos menses est defunctus: & quia multarum fuerat terrarum Dominus, pro his tuendis multa prælia & guerras fecerat, multaque mala commiserat. Diligebat sane multum beatum virum & Fratres omnes, eosque in sua dominatione terris ampliaverat: propter quod ad bonum finem perductus est. Ipsa autem nocte, qua obiit, quidam Presbyter de terra ejus, cum penitus quid de eo ageretur nesciret, longe quippe positus erat, subito in ecstasi raptus, vidit illum a dæmonibus captum deduci. In loco vero, per quem ducebatur, erat ex una parte murus præclarus atque præcellus, cujus finis non apparebat, habens in medio portam, per quam voces dulcissime psallentium exterius fundebantur. Cumque ibidem appropinquassent, cœpit rogare eos, qui se trahebant, ut eum modicum relaxarent, ut voces mellissimas audire posset. Quod cum nullatenus impetrasset, repente divino nutu ab eis avulsus, ad prædictam portam confugit, eamque apertam reperit.

Yyy

A postur turbati sunt. Quomodo enim, quamvis sanctissimus grex, tanto moriente Pastore, non turbaretur? cum scriptum sit: Percutiam pastorem, & dispergentur oves. Multi enim jam non exposita licentia, ad ipsum certatim pergebant vel potius confluebant; ultimam saltem benedictionem, si aliud tunc non poterant, accepturi. Quos ille, ut pius Pater, tamquam devotos filios benigne suscipiebat, & singulos quosque benedicens, tactu blandissimo confovebat. Ceteri vero, qui remanserunt, planctibus & ululatibus perstrepebant: & tamquam finis mundi instaret, omnes pene sua opera relinquebant, & solis fletibus vacabant. Videres omnes angulos gemitibus impleri, suspiria suspiriis jungi: & communi lamentatione totius loci desolationem ab omnibus deplorari.

B Cum ergo idem Beatus vi febrium acrius urgeretur, gaudebat quidem, quod ad desiderata bona transiret: sed dolebat, quod suos desolatos & quasi orbatos relinquebat. Propter quod protensis in cælum oculis ac manibus, Deum deprecabatur, ut locum sibi creditum semper illustraret atque protegeret: & ovibus, quas per illum hactenus aggregaverat, benignus pastor existeret: & sua eas providentia gubernaret. Astabant ei omnes Fratres præcipue, qui de ejus monasterio venerant: flentes inconsolabiliter, & dicentes: Cur nos Pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus, quod te videremus Pastorem & Gubernatorem animarum nostrarum. Et nunc post te quid faciemus, vel ad quem in tribulatione nostra confugiemus? Porro ipse, in quantum poterat, eos consolabatur & instruebat, præcipiens eis, ut semper Deum timerent, & ipse liberaret eos ab omni malo. Nam & seipsum eis dicebat præsentiorum post mortem futurum, & cuncta necessaria diligentius provisurum: si tamen illi assiduis precibus obtinerent, ut ipse æterna requie frueretur. Cumque illum roga-
C rent, ut Fratribus utique Obazim, quos orbatos relinquebat, ultima saltem mandata dirigeret; ipse nihil aliud eis præcipiebat, nisi ut sancti Ordinis, quem susceperant, statuta firmiter custodirent, & sanctæ paupertatis, atque humilitatis observantiam non dererent. Obedientiam quoque, ac disciplinæ censuram omnibus modis servarent; & ut semper pro se Dominum exorarent. Hoc enim tunc eis promisit, quod nullum unquam legimus ausum fuisse promittere: quia scilicet si tantum pro se Deum rogarent, ut ipse salvus fieri mereretur, quod ipse omnibus, præcipue intra monasterium morientibus, æternam a Domino, confusus de ejus misericordia, obtineret salutem. Unde præcipiendo monebat, ne a monasterii habitatione ullus unquam aliquo modo discederet.

4 Visitationum servum Dei in infirmitate positum finis non erat: cum tamen non nisi religiosi vel quos devotio traxerat, admitterentur. Nonnulli, imo quamplurimi cereos ferebant, sancto ejus funeri profuturos; omnesque eum, non aliter quam totius patriæ tutorem ac provisorem, desebant. Et quia tempus præterierat raturæ, ipse vero propter infirmitatem radii permissus non erat; incumbente jam morte, radii se incunctanter præcepit, ut corpus ægrum magis exerceat, & ad Deum omnino migraturus, novus & coronatus adveniret. Quod divino nutu factum non dubitatur; ut saltem ex ejus capillis reliquias haberemus: cuncti enim diligenter collecti sunt, & diligentius reservati multis postmodum infirmitatibus profecerunt. Cumque jam morti evidentius propinquaret, ad ipsius petitionem Oleo sancto perunctus est, & sacre Communionis protectione munitus. Exinde post modicum pulsata tabula, omnes undique convenerunt, & Litanias cum magno fletu dicere coram eo cœperunt. Quas ipse frequentius repeti faciebat; & cum eis, moriens, prout poterat, decantabat. Cumque jam penitus defecisset, appreh-

Tomus I.

ensa quidam ejus dextera, monasterium omnesque D Fratres signabat, ipso, quantum poterat, ad hoc nitente, & benedictionis verba, frigescentibus labiis, vix tenuiter proferente: sicque inter benedicendum & orandum sancta illa anima carne soluta est. Igitur venerabilis Pater Stephanus migravit ad Dominum, lætantibus cælis, terris plorantibus: transit autem VIII Idus Martii, circa mediam noctem, quæ præcedebat Dominicam diem; anno ab Incarnatione Domini MCLIX.

5 Corpus ejus ex more compositum, & Sacerdotaliter indutum, quantum noctis supererat in ecclesia est observatum, omnibus Fratribus, cum quibusdam Abbatibus, qui convenerant, devote assistantibus, & vigiliis cum magno cereorum apparatu solenniter coram eo agentibus. Mane autem facto, dictis ex more Missis, statim apprehensam sancti corporis glebam, de monasterio, decente cum honore, & grandi... exierunt, Abbatibus, monachis & ceteris Fratribus præsentibus, & subsequenter, cum maxima multitudine Clericorum simul ac laicorum, qui ad tanti Patris exequias ex diversis locis se convenisse gaudebant. Et cum paululum processissent, illico omnes pastores regionis illius, pueri pariter & puellæ, relictis gregibus, ad Sancti funus summa cum festinatione currebant: & sub feretro se ingerentes velociter in alteram partem transibant. Cumque hoc perpetrassent, quasi iterum sanctificandi, hoc ipso aditu remeabant; & cum turbis ambulantiis aliquantulum properabant. Quod videntes ceteri exemplo puerorum admoniti, certatim sese impellentes, sub Sancti feretro transibant, & iterum remeabant. Non tamen frustra & absque fidei sue mercede hoc facere potuerunt: multi enim sic transeundo diversis infirmitatibus liberati sunt. Populus autem innumerabilis utriusque sexus per totum illud iter ad tam gloriosam spectaculum undique concurrebat. Per omnes ecclesias, ac monasteria, per quæ transirent, signa illico omnia concurrebant, tam repentino fragore, ut putarentur non humana manu tangi, sed divinitus commoveri. Sacerdotes cum stolis, Clerici cum vestibus albis, monachi decenter ornati, cum Crucibus & thuribus obviam sancto corpori longius procedebant. Nec absolvendi aut quodlibet officium peragendi ulla erat facultas: tantus erat crepitus signorum, & concursus turbarum plangentium: omnis siquidem terra luctibus personabat.

6 Plures etiam sponte se & ex industria discalceabant: sicque per scopulos & acutissimas petras cum Sancto pergentes, non absque cruce revertebantur. Matrona illustris, illius terræ Domina, cum magnis & incurabilibus morbis in locis secretioribus urgeretur, a tactu feretri sanata est, & usque ad matrem vitam suam sanctissima perseveravit. Porro unum cadum vint tantummodo habebant, ex his quos geminos portare assuetus solet. Quod in vase effusum, intantum Sancti virtute prævaluit, ut quingentos & amplius viros per totam noctem sufficienter potaret, & plurimum in crastinum superesset.

7 Corpus vero non in Fratrum habitaculis, sed in amplissima domo, quæ exterius habebatur, positum est, ut & plures reciperentur, & devotæ mulieres ab ingressu ejus non arcerentur. Quæ scilicet domus cum tota esset lignea & paleis cooperta, deorsum vero ob Sancti honorem & adventantium requiem, eisdem paleis usque ad genua strata; tantam cereorum ardentium multitudinem continebat, ut desoris aspicientibus tamquam rubus ardens interius appareret. Quod cunctis mirabilibus mirabilius æstimo, ut inter tantam copiam palearum & ardentium candelarum, inter eos viros dormientes ac semivigilantes, ignis nocere nihil potuerit. Nam & qui vigilabant, sacris excubiis circa sanctum corpus occupati erant: ceteri vero in circuitu

Yyy 2

corum

A eorum semivigilabant, aut penitus dormiebant. Deinde, cum jam nox initium daret, Clerici albis, plures sericis cappis induti, primas vigilas solenniter peregerunt: quibus finitis, ceteri, qui remanserant & qui tunc ex diversis locis convenerant: sic ut per totam noctem, alternatis vigiliis, sacra excubie non cessarent: ut tam vicibus Clericorum psallentium quam splendore coruscantium lampadarum, ipsa nox diei claritatem ac dignitatem sibi assumeret, sicut scriptum est: Quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur.

8 Mane vero assumpto sancto corpore, ad Obazinense monasterium quantocyus properabant. In Tutelleni autem cenobio expectabatur, eo quod Abbas loci illius & monachi obtinuerant, ut in eorum ecclesia aliquamdiu poneretur. Cumque ibidem appropinquassent, mox signis sonantibus omnes monachi solenniter induti, cum Crucibus & thymiamatibus, & cum omni populo obviam sancto corpori longius processerunt. Conduxerant tamen, ut postea claruit, ut illud violenter in ecclesia detinerent, aut aliquid pro reliquiis de corpore ejus auferrent. Quod Fratres presentientes, in ecclesiam eorum illud perducere passi non sunt: sed statim assumptum post factam absolutionem, humeris sustulerunt, & retro conversi, via, qua venerant, redierunt.

9 Apud Obazinam, non nisi feria secunda illucescente, transitus beati viri innotuit. Unde statim dicta Missa post Primam, omnes a minimo usque ad maximum, præeunte Cruce, cum fletu & ululatu obviam sancto Corpori usque ad duo miliaria processerunt, Psalmos per totum iter, prout in tali discrimine poterant, decantantes: statuerant enim non se, nisi cum Sancti funere reversuros. Et quamquam eos nonnulli Fratrum, qui præibant ante illum, deturbarent, dicentes, cum vix tandem sero perventurum, numquam potuerunt eos a cæpto itinere revocare. Cumque jam fessum in cujusdam promontorii planiciem devenissent; repente levatis oculis, vident cum magna populi cæterva Sancti funeris apparatus accedere & ad se quantocyus properare. Advenerat ibi multitudo virorum cum aliis innumeris utriusque sexus atque ætatis: quorum plurimi cereos novos detulerant, & adventum Sancti, cum monachis & cum omni populo, accensis luminibus, expectabant. Et ecce dum apparet, dum pressum est, dum tangi potest, tantus repente clamor exortus est, ut putaretur non solum terra, sed & cælum aliquatenus commoveri. Fateor me numquam vidisse aut audivisse tam magnam tamque mirabilem vociferationem, tam magnum luctum, tantum clamorem, tantam simul lacrymarum effusionem.

10 Resumpta via (nam cuncta lamenta cesserant) festinant Obazinam. Quo cum pervenissent, Venerabilis Dominus Geraldus Abbas, longe superius memoratus, qui tunc advenerat, cum paucis qui remanserant & cum multis aliis qui convenerant, foris ad novum monasterium, indutus sacris vestibus expectabat. Videns autem feretrum adesse, & Sanctum in eo jacere, cum eum absolvere pararet, repente concidit, & super feretrum quasi exanimis corruit. Tunc renovatus est luctus omnium, & in excelsis voces, clamores & ululatus resonabant. Habet enim hoc humanus animus, ut quamvis fuerit luctu & lacrymis satiatus, postquam alios plorare conspexerit, affectum temperare non possit: non cessantibus lacrymis, ubi lacrymarum causæ non cessant. Tandem Abbas in se reversus, vix quidem absolutionis verba depromere valuit: & Beatum, ut facultas fuit, absolvit. Deinde ad ecclesiam cum veneratione deferretur, & per duos dies incessabilibus excubiis adservatur.

11 Itaque præparato sepulcro, feria quarta hebdomadæ secundæ Quadragesimæ, dicta generali Missa, & a cunctis Abbatibus, qui ex diversis partibus vel Ordini-

bus convenerant, facta solenniter absolutione; beati viri corpus in Capitulum tumulandum deferretur, & in sarcophago lapideo collocatur. Igitur beati viri corpore tumulato, instrumenta funeris statim directæ sunt & minutatim concisa; singulis, prout quisque potuit, partes sibi rapientibus, & pro his inter se pertinaciter decertantibus: nam & ipsum feretrum ferris delectum & ferramentis incisum, in minutis partibus est ablatum; ut ipsas quoque minuzias a ferra decedentes, in panniculis ligarent & secum efferrent: tanta erat fides & devotio populi, ut nihil, quod Sancti corpus attigerat, beneficiis vacuum deputaret. His ita peractis, populus omnis abcessit: monachi vero circa tumulum congregati, Psalmos usque ad vesperam decantantes ibi manserunt. Sed & ceteri ardentes tota die illa & nocte ibi permanserunt: quin etiam in hodiernum diem omnibus noctibus, aut olei, aut cere, aut utriusque simul lumen ibi numquam deficit. Nihil horum ex monasterio impenditur: totum a foris ministratur tam ab his, qui ad tumulum devote ac frequenter occurrunt, quam ab his qui multas ibi sanitates percipiunt. Plures etiam absentes per invocationem ejus sanantur, qui candelas suas ibi transmittunt aut per se deferunt, tam ante sanitatem quam postea.

12 Cuidam Fratri laico, cum post obitum ejus nimia mœstitudine teneretur, ex ipsa mœstitia soporato assistit vir beatus in visu, dicens ad eum: Quid habes Frater, quod tanto mœrore deprimeris? Cui ille respondit: Mœsti sumus, Domine, & vehementer afflicti, quia nos tam cito deserere voluisti; cum posses nobis adhuc diu vivere, & monasterium prospere ac feliciter gubernare. Ad quem Sanctus: Ego, inquit, non videor tibi Abbas esse, sicut me semper videre consuevisti? Cui Frater: Et si Abbas noster es, ut quid modo alium in sede tua videmus? Tunc Sanctus jucundo ore & quasi subridens, ita illi respondit: Ego vos non deserui, nec desero: vobiscum maneo semper semperque manebo.

13 Alius Frater, laicus quidem sed vir simplex & innocens, virum sanctum singulariter diligebat atque ab ipso unice amabatur. Hic, cum ad vigilas nocte quadam Dominica ante alios surgeret, audivit voces psallentium & veluti processionem agentium monachorum: inter quos viri Dei vox, velut processionem illam regentis, clarius ac robustius eminebat. Quo audito, festinanter ad ecclesiam perrexit; ut inde commodius psallentium voces audiret, & virum Dei, si fieri posset, in sua sede stantem videret. Sed cum introisset, voces psallentium conticuerunt & ultra audiri non potuerunt. Unde manifestum est, tam ex prioris visione quam ex istius certo auditu, virum Dei domui suæ numquam deesse.

14 Dominus Roberrus, Abbas tunc de Frameda, qui tertis post ordinatione nostro monasterio præfuit, cum, peracta sepultura ejusdem sanctissimi Patris, in refectorio cum Fratribus ad mensam sederet, ut in tali eventu accidere solet, cordis & mœrore oppressus, paululum obdormivit. Cui repente apparuerunt duo Fratres, qui ante aliquot annos obierant: ex quibus unus Sacerdos, alter Diaconus, ambo sancti, amore religiosi in vita sua noscuntur extitisse. Qui cum causas mœstitiæ ejus hilari vultu requirerent, & ille decessum sancti viri & communem orbicatem lacrymabiliter prosequeretur, dicunt ei: Scias, Domine, quia quanta est apud vos de ejus abscesu tristitia, tanta est de præsentia ejus apud nos ubique læticia. His dictis vigilavit, & ultra eos videre non potuit.

15 Quidam Frater juvenis ac robustus carrocis boum præerat, qui vel propter aliud quid rupturam incurrit. Cumque pondus ipsum super inguinem prominere, ac de die in diem magis succresceret; cepit Frater illo incessu gravari, & animo contabescere, cum rem ipsam prodere trepidaret, & propter magnitudinem

Anem mali dissimulare non posset: & quia tali incom-
modo absque incisione curari non valet, quæ olim
in Ordine Cisterciensi interdicta fuit; amplius ex hoc
anxiabatur, quia & infirmitas illum gravabat, & me-
dendi spes nulla erat. Quapropter humano destitutus,
ad divinum confugit auxilium, sanctumque Patrem
Stephanum, tumulo ejus crebrius advolutus, assidue
precabatur, ut sibi in tanta afflictione posito, saluari
remedio subveniret. Quadam igitur nocte, ei vir san-
ctus apparuit, & cur se tot clamoribus fatigaret vel
quam ob causam tam mæstus maneret, tamquam
inseius, requirere cepit. Qui, cum ei omnem passio-
nis suæ molestiam exposuisset, talem ab eo consola-
tionem accepit: Noli, Fili, nimium mæstus esse pro
hac incommoditate; in proximo enim est ut a Deo
cureris. Evigilans autem Frater, nihil quidem reme-
dii sibi provenisse deprehendit; quia tamen virum Dei
videre meruit, pro hac ejus consolatione non medio-
criter lætabatur. Post non multum vero temporis ite-
rum ei modo, quo prius apparuit: inquirens ab eo
quomodo se haberet, ille visitationi quidem ejus gra-
tias egit, sed tamen adhuc in nullo se adjutum fo-
re respondit. Tunc Sanctus prominentem strumam
salubri tactu compressam, ac velut in sese resusam, ita
perfecte sanavit, ut deinceps in ejus corpore non com-
pareret, dixitque ei: Surge, & amplius noli vaca-
re: sed opus tibi injunctum strenue adimplere stu-
de. Ad hanc vocem statim expergefactus surrexit: &
tacto infirmitatis loco, ita se exterius complanatum,
& interius solidatum reperit, ac si nihil umquam tale
perpeffus fuisset.

16 Quidam paterfamilias virum Dei familiariter
diligebat, & tam ab ipso quam a Fratribus, propter
fidei ejus devotionem, non minori affectu diligeba-
tur. Hic post transitum ejus a malignis captus, vin-
culis & compedibus mancipatus est: & propter mul-
tas, quas habere credebatur, pecunias, sub districta
custodia servabatur. Quod cum Fratribus nuntiatum
fuisset, vehementer afflicti sunt: & tam per se quam
per amicos rogare cœperunt eos, qui vinctum illum
tenebant, ut eis suum Confratrem, quem inique ce-
perant, accepta ab eo ratione, dimitterent: & nihil
apud illos proficere potuerunt, sed inde illis asperiores
fuerunt. Porro vir ille captus, cum se a nullo hominum
juvari posse conspiceret, suum quondam amicum,
nunc vero patronum Stephanum, precibus non pedi-
bus adiit, cum multis eum gemitibus invocans, ut si
quid apud Deum posset, suis se precibus liberaret.
Deinde ex multa fatigatione & tristitia soporatus, as-
sistere sibi vidit eundem Sanctum, velut increpantem
se & dicentem: Quid hic sedes, cum domus tua ope-
ra negligantur, & res familiaris depereat? Cui ille
respondens, Non vides, inquit, Domine, quam di-
strictè ligatus compedibus hic teneor, & erumpere ne-

queo? Ad quem Sanctus repetito sermone; iterum: D
Vade securus, nihil hæsitans: quia non tibi noce-
bunt vincula ista, quæ tu formidas. Ad hanc vo-
cem confestim ille evigilavit. Et cum se erigere tenta-
ret, cuncta repente vincula de ejus manibus & pedibus
ceciderunt, ita ut surgere conatus, caderet præ stupo-
re: habebat enim tibias a compedibus demolitas. Postea
vero surgens, agitabat intra se, quid ageret, cum egre-
di nimium formidaret: quia custodes undique obser-
vabant, & qui cum ceperant, foras per publicum omnes
astabant. Vicie tamen fides patroni, ita ut per me-
dios custodes & captivatores suos, cum aliunde ex-
itus non pateret, liber ad propria remearet, a nul-
lo hominum quo tenderet requisitus, necdum deten-
tus.

17 Venit quidam ad Sancti sepulcrum, vota red-
dens & gratias pro sua liberatione, factaque oratione
& posito cerco, cum a loco egressus fuisset, interro-
gatus, qui aut unde esset vel ob quam causam tumu-
lum Sancti expectivisset; ait: Fuimus capti ego & alii
quatuor in quodam castello, pedibus singulorum ar-
ctissime simul in una trabe constrictis, in quo ergastu-
lo, cum nihil cibi aut potus per quatuor dies penitus
gustassemus, inedia simul ac dolore constrictus, san-
ctum Patrem istum, de quo multa audieram, intimo
cordis rugitu orare cœpi, ut nos a vinculis, suis me-
ritis & precibus liberaret. Cumque hæc mecum taci-
tus evolverem; velut in extasi positus, nec plene vi-
gilans nec perfecte dormiens, vidi reverendissimum
quemdam religioso habitu carcerem introire, cum
quodam monacho juvenilis ætatis, qui cum me in-
terrogasset, quomodo essem; vel quid ab eo tanto pe-
re postularem; dixi ei: Domine, vides in quanta af-
flictione & calamitate detenti sumus: unde precamur
ut si quid potes, adjuves nos, misertus nostri. Tunc
ille dixit: Si ergo vis cum sociis liberari, apprehende
clavum ligneum, quo cippus strictus tenetur, & mox
dissolvetur: statimque surgens cum eis egredimini,
& pergite ubicumque vos curari possitis. Ad hanc
vocem extemplo evigilavi, & ipse evanuit ab oculis
meis: statimque apprehensum clavum, levi motu de-
traxi: mox trabes illa soluta est, ac si numquam astri-
cta esset. Surgens autem latenter socios excitavi, mo-
nens, ut caute surgerent, ne quis forte evigilaret: erat
enim circa mediam noctem. Nec minus imo amplius
timebamus soluti, quam antea vincti: quia & cu-
stodes intus ante ostium dormiebant, nec poteramus,
nisi per eos transire: ipsumque hostium ita ex industria
erat compactum, quod nisi cum magno fragore ape-
riri non posset. Tandem animum fiducia roborantes
in ejus fide, qui nos jam solverat, & custodes transivi-
mus & aperto ostio exivimus, nullo audiente vel sen-
tiente: sicque reliquum noctis spatium iter agendo con-
ficientes, ad locum pervenimus, ubi salvati sumus.

DE B. JOANNE DE DEO FUNDATORE ORDINIS DE HOSPITALITATE GRANATÆ IN HISPANIA

Commentarius prævius.

§. I Ordinis per Joannem de Deo inchoati
initia prospera.

AN. MDL.
VII. MAR-
TII.
Anno 1540
Joannis

Annus Christi millesimus quingentesimus quadra-
gesimus, qui minima nostra Jesu Societati Romæ
natalis fuit, parente Ignatio, Hispano nomine ex castris
Casareis ad spirituales militem traducto, idem isdem ex
castris assumptum Joannem de Deo, vidit Granatæ initia
Tomus I.

ponentem ejus viam, quam seclata deinde est amplissima Con-
gregatio eorum, qui toti in Hospitalitatis officiis erga pau-
peres peregrinos infirmosque exercendis occupati cum sint,
nomen ab eadem per Hispaniam retinent; in Francia nuncu-
pantur a Caritate; Roma vero ac per Italiam reliquam vul-
go Fate ben fratelli, seu brevius, Ben fratelli dicuntur, ab
usitata stipem poscendi formula, sibi a suo Institutore relicta,
qua & Fratres nominant quoscunque obvios, & benefa-
cere

novi Ordinis
fundamento
jussu,

Yyy 3

A cete movent per opera munifica caritatis ad sublevandam pauperum egestatem. Nempe quia abundabat iniquitas, caritas quoque multorum refrigerat, & utrique remedium ferendum a Deo erat: sed illi, quia mali totius caput erat animosque infecerat, equum erat subveniri prius, ea constituta Societate, qua peccatis exterminandis toto orbe incumberet; ac enim demum fundamenta jaci Religionis alterius, per quam corporibus quoque consuleretur.

vita sua
exemplo:

quod fecerit
sua, absque
vitiis Reli-
gionis.

2 Hac porro fundamenta non alia fuerunt quam virtutum exempla, & quadam juvenandorum corporum atque per hoc animorum ratio, quam Joannes vivens Granata tenuit, suisque ejusdem propositi sociis reliquit; qui post obitum ejus eandem Madritum primum, deinde ad alias Hispaniae partes perculerunt: nullis quod quidem sciamus scriptis legibus comprehensam. Nec enim id agebat Joannes (quamvis propheticum spiritum id futurum crediderim praeavisse) ut novum vita Religiosa institutum conderet, quemadmodum ex toto Vita utriusque, quam dabimus, contextu patet: sed in id unum erat intentus, ut pauperum quorumcumque praesentibus necessitatibus subveniret, per se sociosque qui ei sese conjungebant, nullis obstricti votis, sed solo animi obfirmati proposito eisdem sese ministeriis applicantes; quos eodem, quem ab Episcopo Tudenensi jussus erat deferre, habitu; semoralibus scilicet, penula ac pallio coloris cinerei ipse induit, ut amilius pauperum ac modestissimi forma eadem ipsos quidem a seculari vulgo secerneret, non tamen Religiosorum inferret Ordini, qualem nullum eum fuisse professum certum confessumque est. Hinc factum, ut certantibus de ferendo mortui cadavere Ordinibus Religiosis; nemo eorum, quos in Hospitali habuerat, sociorum illud sibi munus vindicaret: Franciscani autem hunc honorem, eo sibi nomine praeceteris debere contenderint, quod S. Francisci humilitatem paupertatemque tota vita tempore fuisset proxime imitatus: Minimi vero, in quorum templo conditum cadaver est, nec enim proprium habuit suo in Hospitali templo Joannes) eundem sui Ordinis habitum defunctum induerint: & quidem ex ultima ejus, si Monacha credimus, voluntate: Hieronymiani denique in quorum olim fundum translatus, Joanne mortuo, Hospitalis est, ejusdem superintendentiam, ut vocant, sibi ab Episcopo commendatam aliquandiu tenuerint.

Etiam vitiis
suis, ut
etiam in
vitiis.

3 Donec paulatim semen illud exiguum incrementa suscipiens, visum est, alienis non exere adminiculis, atque per se stare posse, maxime si votis quibusdam adstricti socii, hanc vita instituto in perpetuum sese addicerent: quod Roderico de Signenza auctore factum scribis Govea lib. 2. cap. 16. Hic siquidem post viginti annos, quos sub Philippi secundi auspiciis miles transegerat, ad vicariam Centurioni operam praestandam, indeque ad signiferi dignitatem promotus; cum revertisset in patriam parentum revisendum gratia, eosque mortuos reperisset, Deo interius animum movente, tantum mundanarum rerum concepit horrorem, ut pauperum ministerio sese addiderit ea ratione, quam filios suos Joannes de Deo docuerat; quorum numerus intra duodenarium adhuc consistebat, atque in eo observantiae arctioris rigore, cui fuerant a suo Institutore innutriti. Necdum illi ullius Religionis formam assumpserant, sed Ordinario subiecti, uni e numero suo obediebant, quem Fratris Majoris titulo venerabantur. Joannes is tunc Garcias erat, a quo Rodericus poenitentiae habitum (ita enim lubet ex te nominare eum, quem gestaverat Joannes, caput semper ac pedes nudus) impetravit. Subsecuta non multo post Maurorum per Hispaniam rebellio est, & caritatis exercendae Rodericio, ejusque socio Sebastiano Arias, campum ingentem aperuit, in quo ita operam suam probavit, ut compositis tumultibus ad Hospitalis reversus, quamvis non multis annis in eo fuisset conversatus, assumptus tamen in Majorem a Fratribus sit; eamque gradum variis confirmatus electionibus per annos viginti duos tenuit, millesimo quingentesimo octuagesimo primo mortuus, postquam obsequiis Pauperum annos impendisset viginti sex.

Episcopus
Signenza.

4 Hujus prudentiae Ordo hic debet quod inter Religiosos enumeretur: Romam enim misit ad Pii V pedes Sebastianum Arias, supplicaturum ut sibi suisque Pontifex habitum ac scapulare concederet & novae professionis gradum: quod ubi impetratum est, Granatensi Hospitali tamquam capiti aggregarunt sese alia aliquot Hospitalia, quae ad ejus, quod Joannes de Deo exorsus fuerat, imitationem erecta nunc stabant locorum Ordinarii subiecta: quae ut melius intelligantur ipsam Pii V Bullam, primo die Januarii anno MDLXXI datam, hic subnectimus.

Pius Episcopus, servus servorum Dei in perpetuum rei memoriam.

Et si nobis ex Summi Pontificatus nostri officio exaltis dato maxime incumbat, ad locorum quorumlibet pie institutorum profectus bene attendere: Hospitalium tamen cunctorumque in iis degentium, maleque habentium hominum sustentationibus tanto nos magis studere convenit; quanto pensata talium personarum miseria, conspicimus propter Deum id salutare existere.

5 Exhibita nobis pronuper, pro parte dilecti Filii Roderici Sequenza, Superioris in Hospitali B. Joannis Dei, civitatis Granatensis, petitio continebat; quod etsi in commemorato Hospitali illius famosis- simae civitatis ob regiam cancellariam, ad quam maximus numerus exterorum negotiorum causa confluit, unus Major seu Prior dictus, alique decem vel octo Fratres, illi uni subiecti & obedientes reperiantur, qui in colligendis eleemosynis tam pro ipso Hospitali & Fratribus, quam variae sortis pauperibus, miseris, aegrotantibus & senibus &c. (quorum sere semper quadringenti & plures solent convenire) diligenti cura laborant, ac quotannis stipem sedecim millium ducatorum pro curatione & sustentatione eorum cum summo caritatis zelo expendunt: & quamvis in eodem Nosocomio pauperum numerus, propter bellum in regno Granatensi contra Mauros gestum, maxime auctus sit; & minores rarioresque eleemosynae modo tribuantur: ipsi tamen Fratres, nullius laboris pertaxi, eximium illud caritatis opus serventissime indefinenterque prosequuntur. Nihilominus intantum crevit hominum malitia, ut non nulli laici, Deum penitus non timentes, auri fame male ducti, habitu & caputio (vulgo e lajal) panno crassiore & viliori, quo ejus Ordinis vere Religiosi vestiuntur, sese Religiosos mentientes, induere ausi sint: qui Cordubae, Madridi, Tolleti & Lucenae, pro Hospitali Granatensi, in quo pauperibus insignia caritatis officia exhibentur, eleemosynas erogatas, in prava & damnabiles usus converterunt; non sine notabili pauperum illius & aliorum omnium Hospitalium damno & impedimento. Cum itaque dictus Rodericus a nobis suppliciter peteret, quo facilius tolleretur modo declarata hominum nequitia & mentita religio; ut dignaremur omnibus illius Ordinis Fratribus & vere Religiosis, tam Granatae quam Cordubae & Lucenae nunc morantibus & imposterum commoraturis, scapularium de panno, lajal dicto, confectum, ad genua usque gestandum concedere, ut sic vestiti, quando pro eleemosynis colligendis peregrinantur, ab aliis, malitiose eorum habitu indutis, facile dignosci quirent. Porro sed & illud demisse sollicitabat, cum ipsa necessitas requirat, infirmis tam Fratribus quam pauperibus S. Matris Ecclesiae sacramenta communicare, rudes instruere, & ad sustentationem Hospitalium, eorumque membrorum eleemosynas conquirere: ut quoque facultatem elementissime impertiremur habendi & retinendi unum ex Fratribus, in singulis Hospitalibus consecratum seu Sacerdotem, pro Sacris legendis aliisque omnibus divinis persolvendis: item colligendi eleemosynas non modo in iis urbibus, in quibus Hospitalia existunt; sed etiam in toto Dioeceseos cujuslibet provinciae distri-

qua, ad duo
fratrum
ab aliis,

simili enim
Fratribus
habitu mon-
itiose nro-
solum.

F

ctu:

Acto: facturi pauperibus in Hospitalibus degentibus insignem gratiam & benignitatem Apostolicam a Deo recompensandam.

*scapulari
sub Regula
S. Augustini
concordat
tar,*

6 Nos itaque qui pauperes in Christo juvare sinceris desideramus affectibus, spe dictum Rodericum & Confratres ejus in tam pio & laudabili proposito, non modo fovemus; ut verum etiam ab omni vi excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & poenis quomodolibet innodatum absolvimus, & absolutum censentes pro consequendo effectu presentium, bene faventes ejusmodi justis petitionibus, eidem Roderico omnibusque aliis & singulis dictorum Hospitalium Fratribus (dummodo Regulas S. Augustini servarint) scapularium super caput ad genua usque, de panno laical, gestandum, per auctoritatem Apostolicam, tenore presentium semper concedimus. Sed quoque integram potestatem damus, eligendi unum ex Fratribus in singulis Hospitalibus, qui eodem & simili aliorum Fratrum habitu; sed pro dignitate Sacerdotali & arbitrio Ordinarii ejus loci, paulo ornatiore vestitus, munus Sacerdotale obeat; ac demum pro prefatis Hospitalibus, ad sustentationem & curationem pauperum infirmorum, non solum in illis civitatibus, in quibus Hospitalia existunt; sed etiam aliis omnibus locis & diocesis elemosynas petendi & recipiendi, quas in Christi pauperum bonos usus & subventiones convertere illis licitum est. Nec non tam ipsum Sacerdotem quam Priorem & alios omnes Fratres, Ordinarii cujuslibet loci jurisdictioni, correctioni, visitationi & prescriptionibus perpetuo subijcimus; ipsosque Majorem & ceteros Fratres de elemosynarum administrationibus, quotannis suo tempore, legalem computationem loci Ordinario tantum, & nulli alii facere debere volumus.

*sub obedi-
entia Ordina-
rii.*

7 Insuper ne Fratres, qui nunc in Hospitalibus existunt, & ii, qui posthac venturi sunt, semel susceptum habitum predictum dimittant, deponant, multo minus alteri alicui tradant vel commutent, nisi omnium aliorum Confratrum in illo Hospitali, in quo cum acceperunt, consensu fiat; sub majoris excommunicationis lata sententia ipso facto incurrenda perpetuo ordinamus & statuimus. Inhibemus etiam omnibus & singulis cujuscumque status, ordinis vel conditionis, exceptis locorum Ordinariis, ne sub quovis pretextu ad regimen, gubernationem vel administrationem eorum Hospitalium sese intrudant, vel similia Hospitalia erigenda tenent; contra facientes incurrant predictam poenam excommunicationis. Ad hæc volumus, ut horum Hospitalium Major seu Superior & Fratres, a nemine cujuscumque ordinis & conditionis, etiam a fundatore ipso vel auctore perturbentur, molestentur vel inquietentur: ipsi vero libere suorum Hospitalia semper regant....

*Gregorius
XIII Pontifex
legis ordinis
gen.*

8 Pium V secutus Gregorius XIII Hospitali Granatensi libens concessit atque impertivit ea omnia, quæ animarum salutem pro felici animarum, locorum ac personarum statu, fallacissimi hujus mundi invitamentis spreto sub suavi Religionis jugo militantium. Denique pietatis ac caritatis opera exercendo servientium, concessa fuisse dicuntur: illaque privilegia & indulgentias tam Fratribus quam laicis infirmisque sub eorum cura degentibus a se concessa porro extendit ad alia Sevilia, Madriti, Corduba, Lucena, atque etiam in India partibus extructa vel porro extruenda Hospitalia: quam Gregorii Bullam Frescato datam anno MDLXXVI, XII Maji Sixtus V verbottenus innovavit per eam qua incipit: Debitum nostræ providentiæ, datæque reperitur anno MDLXXX die x Junii. Cumque Granatensi simili octodecim fere Hospitalia in Hispania & Italia Provinciis creata esse idem Pontifex intellexisset, ac Fratrum numerum augeri indices, qui potestatem sibi fieri peterent in unum corpus sub uno capite conveniendi, & Generale Capitulum Soma celebrandi, in quo & præpositum si-

bi Generalem constituerent & proprias sibi constitutiones conderent; qui hactenus fere absque iis fuerant, quamvis plurimum sub Regulis S. Augustini viventes tria vota substantialia emitterent, iisque quartum de serendo Christi pauperibus auxilio adderent....

9 Quod eorum, inquit, laudabile institutum approbantes omnes Fratres & Hospitalia B. Joannis Dei, nunc existentia vel exitura, tamquam diversa membra ad modum aliarum Religionum & Congregationum bene institutarum, in unum conjungimus & unimus, ac tenore presentium Congregationem seu Societatem sub Joannis Dei titulo perpetuo instituimus & erigimus, ac conventum generalem in Hospitali S. Joannis Calibitz Romæ proximo Mayo celebrandum denuntiamus, atque omnibus & singulis Superioribus aliisque Fratribus cujuslibet Hospitalis Joannis Dei, quocumque loco sit (etiam si in aliquo Hospitali quidam Fratres tria vota substantialia nondum emisissent, nullisque Regulis se adstrinxerint, modo dicto habitu sub Joannis Dei titulo iuduti incedant) ut duos Fratres, qui de Regulis, institutis & consuetudinibus bene sciant, ut Superiores Definidores in Capitulo erudire possint, vel ad minimum unum ex quolibet Hospitali Romam mittant, in virtute sanctæ obedientiæ mandamus. Atque ut dictus conventus Generalis majori cum fructu imposterum celebretur, omnibus & singulis Fratribus in prefato loco capitulariter congregatis.... potestatem & auctoritatem facimus perpetuam, ordinandi & reformandi formas, regimina, statuta & consuetudines cujuslibet Hospitalis, quæ singulari correctione, revocatione, renovatione aut omnino immutatione indigere videntur. Concedimus etiam.... Generalem Præpositum vel etiam Provincie Superiores, etiam ad tempus pro libitu eligere &c.

10 Plenius hæc legi possunt in Bulla, anno MDLXXVI condita, unaque cum aliis citatis atque citandis Pontificum Romanorum constitutionibus Neoburgi impressa, post Vitam B. Joannis de Deo: post quam & S. Augustini Regulam impressa etiam leguntur statuta Ordinis in illo generali Capitulo concepta atque digesta: in quibus corrigendus videtur titulus Statuta B. Joannis Dei pro Religiosis: quandoquidem ea condita sint triginta sex annis post beati viri obitum: quamvis eorum jam aliqua rudimenta apud Fratres Granatenses haberentur, ut ex Alfonso a Castro patet num. 86. Post hæc Gregorius XIV speciali Brevis confirmavit Ordinis privilegia omnia eidem ab antecessoribus Pontificibus concessa anno MDXCI, XIII Aprilis; ac paulo post, videlicet die XIII Maji, litteras in forma Brevis dedit, in quibus Hieronymum Rusticuccium Presbyterum Cardinalem titulo S. Susannæ, suum pro tempore Vicarium Romanæ, instituit Ordinis laudatorem & rectorem.

§ II Res Ordinis turbata ac paulatim a Pontificibus plene restituta.

Hactenus novo Ordini fluxerant feliciter omnia: verum sub novo Clementis VIII Pontificatu mutatus non parum est verum status. Cum enim per communicationem Privilegiorum cum Archihospitali sancti Spiritus in Saxa, quod ex Nicolai V decreto anno MCCCCLVI ab Ordinariarum jurisdictione exemptum erat, eandem exemptionem sibi arrogarent Fratres Joannis de Deo, propter Gregorii XIV supra memoratum Breve, prædicta Privilegia communicationis expressam mentionem facientis, namque velut nullarium ad priorum Pontificum privilegia adjicientis: Nos, inquit, Clementis in sua Constitutione anni MDXCVI, initio Pontificatus nostri cum hoc inaudissemus, ejusdem Congregationis Confratres a suo primo instituto paulatim recessisse, opusque Hospitalitatis erga pauperes infirmos, cui maxime incumbere tenentur, intermisisse, & alios sacris Ordinibus initiatos fuisse, ut a servitio Hospi-

*scapulari
sub Regula
S. Augustini
concordat
tar,*

E

*alio im-
pressi*

*Translatio
Ordinis de-
m.*

*Clementis
VIII, ob
usurpationem
exemptionis*

*et alios
causas.*

A Hospitalium esse possent immunes. Habita præmatura
consideratione, Congregationem prædictam ejusque Hos-
pitalia & loca ubique existentia Ordinariis locorum
eorumque jurisdictioni & superioritati subjecimus, nec
amplius per unum Majorem regi & gubernari volumus;
ac ipsius congregationis Confratribus Professionis emis-
sionem & sacrorum Ordinum suspensionem interdixi-
mus; ita ut deinceps votum Paupertatis & Hospitalita-
tis tantum præstare & observare teneantur, statuimus
& ordinavimus; prout in nostris litteris, sub dat. x i i . Fe-
bruar. mxc i i in forma Brevis expeditis, latius est videre.

12. Dissolvebatur penitus institutum saluberrimum, si
 hac Pontifici mens persistisset: sed Cardinalis Rusticucci
 supplicationibus induitus, comperiensque Hospitalia & lo-
 ca pia in Italia existentia, sic ab invicem separata, gra-
 via incommoda & damna passa fuisse ac quotidie pati,
 Superioris defectu; Congregationi restituit jus eligendi
 Majoris, eamq; regiminis formam ordinavit Constitutione
 prefata anni MDXCVI, qua ei ad perpetuitatem optima vi-
 debatur, eratq; priorum Pontificum indultis & propriis
 Congregationis statutis conformis: illud quoque concessit ut
 Confratres ad Sacerdotium sacris Ordinibus initiari pos-
 sent, modo juxta primum eorum institutum in simplici

Beatæ pauperibus infirmis inserviant: ut miramur Clemens
successorem Paulum V. (nam intermedium Leo XI. primo
Pontificatus sui mense & vivis abierat) interpellatum
de Ordine
suscipiente fuisse, quasi per prædictam constitutionem gradus suc-
cit interdictus Fratribus ad sacros Ordines, qui tam ex-
presse illis in ea permittuntur.

13 *Paulus autem per Breve datum anno MDCLX, con-*
derans, valde laboriosum esse Presbyteros habere secu-
lares, qui pauperum aegrotantium confessiones audiant.
Sacramenta ministrent, agonizantium animas omni-
potenti Deo commendent: turpe etiam esse ejusmodi Pre-
sbyteros seculares post celebratum sacrosanctum Missæ
sacrificium a Domibus in longam diem, & aliquando to-
tam quoque noctem abesse, in maximum animarum ægro-
tantium detrimentum concessit cuilibet Domui dictæ
Congregationis unum Confratrem duntaxat, qui pro ar-
bitrio ejus Congregationis ad omnes sacros & Presbyterii
Ordines. . . admittatur, & admissus munia Sacerdotis
obeat, modo ... ante sex annos saltem Congregationis ejus-
modi Regulam professus fuerit. Veram is, inquit, quicum-
que Sacerdos factus nullis aliis laboribus quam soli le-
ctioni Missarum & administrationi Sacramentorum va-
cabit: & si contingat, ut eorum aliquis ob meritum dictæ

solenniter, veri Religiosi, verique Regulares sub Re- D
gula S. Augustini a Romana Ecclesia sic declarati ab om-
nibus Christi fidelibus habeantur. *Indulget deinde fa-
cultatem suscipiendi sacros Ordines, & circa Ordinatio-
rum jurisdictionem in Hospitalia iisque servientes Fratres
varia specialius determinat.*

11 *Hec anno MDCLXII a Paulo, qui utramque suam Constitutionem confirmavit nova Bulla, anno MDCLVII data pro omnibus ubicumque terrarum hujus Congregationis Hospitalibus, eaque apud Italicum Govea interpretem excusa extat ad calcem libri: ac denique anno MDCLIX, cum accepisset, quod nonnulli locorum Ordinarii, pre-textu obedientie, cui iidem Fratres ac Hospitalia tam Italice quam Hispanice subiecta existerant, late nimis se extendentes, nedum circa regimen & gubernium Hospitalium ipsis Fratribus commissorum, ac Sacramentorum Ecclesiasticorum in iis administrationem, atque in eisdem Hospitalibus receptorum & expositorum rationis redditionem; verum etiam privatam dictorum Fratrum correctionem & disciplinam regularem omnemque in eos jurisdictionem exercere consueverint; Superioresque dictæ Congregationis ac Presbyteros seu Cappellanos, qui dictis Hospitalibus in divinis inserviant eligere; ac medicos, chirurgos, & alios ministros ac officiales gubernio & regimini ipsorum Hospitalium necessarios deputare, novitiosque recipere; ac generaliter omnia & singula, quæ ad Regularem disciplinam ac correctionem dictorum Fratrum spectant, quæque juxta Regularia instituta dictæ Congregationis peragi debent, facere & exequi intenderent; ipsorumque Fratrum quietum circa prædicta diversimode perturbarent, ob idque Superiorum dictæ Congregationis auctoritas ac illius Regularis instituti observantia evanesceret; dictaque Hospitalia ac Fratres in iis degentes in spiritualibus ac temporalibus non levia sustinerent incommoda; Ordinarium Jurisdictioni Hospitalia ejusmodi ac Fratres plane exemptis, omniaque antecessorum Pontificum privilegia confirmavit.*

16 *Hanc autem exemptionem Urbanus VIII per Breve anno MDCCXXVIII datum, sic limitavit: ut quoad dictæ Congregationis Conventus & Hospitalia, in quibus erunt duodecim Religiosi, Episcopi nullatenus se ingerant, & quoad illos Conventus seu Hospitalia, in quibus erit minor Religiosorum numerus, iidem Episcopi possint infimul cum Provinciali vel alio Majore ejusdem Congregationis Superiore ad revisionem computorum administrationis ejusmodi Hospitalium procedere: ita tamen ut contra personas in nihilo prorsus se immisceant. Addit Tamayus de Salazar ad vitam hujus Beati in suo Hispanico Martyrologio eundem Urbanum hujus instituti alumnos participes fecisse privilegii, quod dicitur: Mare magnum.*

17 *Idem Ordinis ejusdem felices progressus & incrementa ob oculos ponens*: Religio, inquit, hujus Hospitalitatis in Hispania duas amplectitur Provincias, alteram Bxticam, alteram Castellanam. In hac sunt xv Xenodochia, & in eis dvi lectuli, quibus curantur 6340 ægroti ex variis male affecti infirmitatibus. In Bxticæ Provincia xxi numerantur Xenodochia, quæ mclxxx lectulos complectuntur, quibus curantur 1111 ægroti, diversis infirmitatibus laborantes. Apud Indos hæc Religio tres numerat Provincias, quarum 1 Peruana, quæ xvi continet Xenodochia. & in eis adsunt dcccc lectuli, in quibus curantur 11030 ægroti, 11 Mexicana, quæ xv habet Xenodochia, & in eis 6490 curantur infirmi, nam alunt cccclxxx lectulos. 111 vocatur Terra-firma, quæ ix amplectitur Xenodochia, & in eis sunt ccc lectuli, quibus curantur 4060 ægroti, & hoc deficientibus Hispanicis classibus: nam his accedentibus, innumeri sunt ægroti. Apud Sardiniam, Italiam, Poloniam, Belgium, Galliam & Germaniam

viii Pro.

**• Omission
of Expenses
Incurred.**

E

Ordinario:
cum iurisdictione
Episcopi cum
sede

quod Erle-
ant p[ro]p[ri]e
litterarum.

**Nonlinear
Response in
Hypo-
thalamus**

to spend
under,

... **... 11/11/11** ...

A VIII Provincie numerantur, quæ illustra continent Xenodochia, quibus plurimi curantur infirmi: quorum numerus ad nostras non pervenit manus, cum apud externos sint Xenodochia.

18 Adhuc apud Hispanos & Indos hæc alit Religio de & amplius Fratres, quorum LXXX sacris Ordinibus initiati, ægrotis sacramenta ministrant. Curanturque quotannis in Hispania, India & Italia tantum centies & decies mille cœci ægroti & hoc in lectulis; nam extra lectulos innumeri sunt, quibus Fratres inserviunt, chirurgico ministerio utentes, inter quos multi inveniuntur hac arte peritissimi. Omnium caritatem si spectes, inenarrabilem contemneris: nam cum omnes pene juvenes strenui sint, & qui variis poterant exercitiis aut communitatibus applicari, omnia despicientes, Deo in proximis inservientes, horum ulcera curant, apostemata exprimunt absque nausea, membra prosciunt, theriomata purgant, squallidos horridosque pauperes mundant, lue venerea imbutos defæcant & medentur, epidemica contagione pollutos fovent, & quibusvis vulneribus etiam scdissimis medicas adhibent manus & arcem.

B Quid ultra? patrum divisi, alii elemosynas pro sustentandis pauperibus querunt, alii in Xenodochiis ob pauperum ægotantium curationem consistunt. Nihil apud eos vacuum, nihil otiosum: ubique caritate subnixi, Deo gloriam, proximis salutem, sibi metipsis merita, inter tot Hospitalitatis officia, nulla ambitionis intercedente cura, nulla questus interveniente mercede, lætis aspectibus subministrant.

§ III Auctores Vita, cultus sacer.

19 **H**æc pro instituto nostro copiose satis lubuit pertrahere, ad plenioris notitiam Ordinis non multum notum in Belgio nostro, ubi extra Hispanorum arcem unicum dumtaxat illius Hospitale est, Mechlinia scilicet pro regi exercitiis militibus agris, præsertim Hispanis: cum Hospitalium cura hic fere penes Virgines Sanctimoniales sit, ex more Belgarum, domestica ministeria omnia famineo sexui committentium; idque ex ipso infinita natura, teneriore eidem compassionis affectum erga infirmos imprimens; quem secutus Ecclesiasticus c. 36, 17. Ubi non est mulier, inquit, ingemiscit egens. In Hispania autem Italiaque, ubi rerum agendarum penes faminas nulla vel exigua libertas atque pericia est, omnino necessarium fuit istiusmodi Institutum, cuius Fundatorem ex Pontificiorum diplomatum usu merito dicere possumus Joannem de Deo (quamvis Ordinem ipse Religiosum non fecerit) inter Beatos relatum ab Urbano VIII, toti Ordini permittente, ut ipsum colere possit Missa atque Officii de Confessore honore. Ea de re pluribus agemus in Appendice: hic autem satis est observasse eundem Bononia a Typographorum, Librariorum, Chartopolarum Societate Patronum haberi, ut est apud Paulum Masinum hac die in Bononia perlustrata; ac forte alibi per Hispaniam Italianaque. Jure profecto maximo, quippe qui ex Africa redux ad usque plena conversionis tempus, quod spatium quinquennii aut sexennii fuit piis libellis, chartis, scunculisque divendendis non tantum vilius sibi lucratus est sed multos quoque ad animarum salutem fructus, cis partem vicis & oppida circumforaneus obiens, partim officinam Granata ejusmodi mercium palam aperiens.

20 Vitam primus Magister Franciscus a Castro, Sacerdos & Rector Hospitalis Granatensis, Hispanice conscripsit; & quidem, ut videtur, intra vigesimum quinquem a morte ejus annum: quippe qui non meminerit Gregoriana Bulla anno MDLXI data, aut saltem si hac vulgata non fuerit ut ex Sixti v promulgatione decennio post facta possumus suspicari) haud multis post trigessimum annis: nam Pænefiscatum Gregorii XIII, qui finem habuit anno MDLXXV præsentem sua scriptio nominat c. 23. Franciscus, & quod ex Bibliotheca Collegii nostri Bruxellensis n. 31 sumus exemplar anno MDCLIII Granata impressum secunda aut fortassis tertia editionis, exhibet pretii rationem anno MDLXXV fa-

llam unde sequitur iteratam esse qua subiungitur imprimendi licentiam anno MDXCIX signatam, numeris ubique ad longum expressis. Hanc Vitam Joannes Franciscus Bordini, Archiepiscopus Avenionensis in Italicum sermonem vertit, Franciscus vero de Harle Rhotomagensis Archiepiscopus in Gallicum, ut testatur Arnoldus de Raiffe, insignis Ecclesia collegiata S. Petri Duacensis Canonicus; qui versionem Gallicam (quantum colligere possumus) Latinam fecit, & Duacensis typis vulgavit anno MDCLXXIII, uno antequam Joannes Beatis rite adscriberetur anno; titulumque Beati usurpat, quo antea Hispanus abstinerat, Francum fortasse secutus interpretem.

21 Eodem anno MDCLXXIII Neoburgi ad Danubium Latine prodit, atque in titulo Joannes & Beatus dicitur & Fundator Ordinis Fratrum curantium infirmos: qui titulus ab Hispanico abest, in quo solum legitur Historia de Vita & sanctis operibus Joannis de Deo & de institutione Ordinis ipsius atque principio: quod additum puta propter tria ultima capita: quibus res post exequias Joannis gesta referuntur cum Bulla Pii V. Præfata autem Neoburgensis editio præfert hanc Vitam primum quidem a P. M. Francisco de Castro Hospitalis Granatensis Rectore descriptam, deinde a R. M. Joanne Francisco Burdino D. & Congregationis Præfide mutato Hispanico idiomate in Italicum: tertium a Martino Sero I. V. studioso Latine redditam, denique ab alio exorato elisis gravioribus erratis majori ex parte correctam, vulgatamque sumptibus Fratrum Misericordie in nosocomio S. Wolfgangi Palatino-Neoburgici, quotannis a Serenissimo Principe Wolfgango Guiljelmo, Comite Palatino ad Rhenum, Bavariz, Cliviz, Juliz & Montium Duce &c. in sustentationem & curationem pauperum infirmorum clementissime & liberalissime dari solitis. Verum ea editio (sive id interpretis seu correctoris acciderit vitio) tam multis tamque fædis scates erroribus textum Hispanicum infideliter exprimentibus, ut cum nemini standum putaremus, nec Raiffe quidem, fideliter alias quamvis parum eleganter sensum auctoris assecuto, quod textum originale non habuisset praeculis; novam ipsi versionem coacti fuimus adornare.

22 Nam, qua apud Tamayum sunt Alia a M. Francisco de Castro conscripta, ab ipso donata latinicare (ut ante ac post ea proficitur Tamayus) ita differunt a ceteris, ut quamvis textum necdum Hispanicum vidissemus, certo tamen pronuntiare audeamus, consuetam sibi alias libertatem usum auctorem istum pro arbitrio detraxisse aut aliunde addidisse qua placebant; bona quidem fide, sed instituto nostro minime opportuna; præsertim quando vetera monumenta sic interpolata nobis proferunt, ex Flavio Dextro, similique farina auctoribus supposititiis multa putidissima commenta admiscens, quibus pariter omnia leiori prudenti suspecta redduntur de falsitate. Cujus tamen hac in Vita suspectus esse Tamayus non debet: quidquid enim addidit, licet ipse dissimulat, ex proximiori altera Vita jumpsit: quam post annum seculi hujus vigesimum, cum Beatificationis negotium maximo ardore suscipiebatur in Hispania, conscripsit, & anno MDCLXXIV in lucem Hispanico idiomate prætulit ex Madritensibus typis D. F. Antonius de Govea, Episcopus Circensis, Visitator in Persia Apostolicus, Regia Majestatis Consiliarius & Concionator pro regno Portugallia, titulum Benedicti Patris Joanni faciens, & Fundatorem Ordinis Hospitalitatis pauperum infirmorum appellans: quam Vitam F. Bernardus Pandulfus Ordinis ejusdem Sacerdos, per Alia jam Beatificatione Patroni sui, Italicam fecit ediditque Neapoli anno MDCLXXI, unde eandem habuimus decennio post iterato impressam.

23 Hanc cur non integram Latine reddendam putaverimus, sed omnibus, qua prius in Vita continebantur, ommissis, mutilam rationem dabimus post præfationem auctoris: facere autem id maluimus quam novo ac breviori stylo Alia B. Joannis de Deo ex Govea integre transcribere, prout P. F.

in Gallico
Latine rite
dum ab ipso,

in Rem
b. 15. ab
duo

cur hic de
non laus
tate de qua
fuit

quod To
mijum di
ca quod

Alia ut
in aucto
Govea,

a nobis an
pau nam
scilicet

*Italica & Gallica
corruptione
fuerunt*

A P. F. Nicolaus Avagnale Italice scripsit in compendio Vita ac Miraculorum quod P. Fr. Nuntio-spera Ordinis Generalis dedicatum dedit in lucem Neapoli anno MDCXX. Cui simile sed aliquanto plenius Gallice ex Hispanicis Italicisq; ut ait, auctoribus collegit anno proxime sequenti Dominus de Loyac sacra Theologia Doctor, quod Religiosi Parisiensis Hospitalis de caritate dicti obtulerunt Maria de Medici, Ludovici XIII Regis Christianissimi matri, Fundatrici suae: qua compendia etsi nobis probentur summo opere, fontes tamen sellantibus potius quam derivatos ex eis rivos gratius esse debet, ipsam primorum auctorum stylium, quantum alia in lingua fieri potest, invariata videre.

*Reliquia
Tartarica
translata*

24. Hunc quoniam Parisiensis Hospitalis, regia plane magnificentia amplitudineq; exstructi, mentio incidit; observari dignum est Ludovici quoque XIV matrem Annam Austriacam, ejusdem Hospitalis alteram quodammodo parentem esse voluisse, eumque assellum suum cum liberalitate egregia declarasse, cum vel maxime impetrato anno MDCLX esse brachii ex corpore B. Joannis de Deo: de cujus ad dictum Hospitale solenni translatione erit nobis postremo loco agendum; ut omnino videatur utraque Regina censuisse, non posse se Regum Christianissimarum matres ex merito dici, nisi pauperibus Christi matres se pietissimas exhiberent.

V I T A

Ex Hispanico Francisci de Castro.

P R O O E M I U M.

*Vita in se
ferebatur
difficultas.*

QUOD historiam scribentibus omnibus solet accidere, ut in veritate investiganda educendaque ad lucem et tenebris oblivionis praecipuam experiantur difficultatem; id mihi hoc quoque usu venit in opere: non quia temporis, quod a Joannis morte ad hanc usque diem modicum a intercessit, longa fuerit intercapedo, aut pauci omnino inter vivos supersint, qui viventem cognoveret: sed quia nemini curae fuit Vitae illius praecipua capita mandare litteris; & ipse (ut erat silentii amantissimus) raro aliquid proferebat, quod non ad pauperum necessaria ministeria & caritatis opera pertineret. Itaque evenit ut necessario, multis iisque illustribus heroicarum actionum partibus historia haec destituatur, quam ex rebus visu audituque cognitis contexui: etsi meo tenuitatis conscius satis nossem, haudquaquam a rudi ingenio meo effici posse, ut debita omnes & singula in luce consisteret, dignis coloribus adumbrarentur. Ea igitur, omissis aliis, hic referentur dumtaxat, quorum indubitata magiscertiorque veritas apparebat: & haec quidem pro majori parte desumpta ex commentario, quem quidam sancti viri socius nobis reliquit, ipsi & virtute simillimus & omnium peregrinationum ejus perpetuus comes, ad suam potius quam aliorum memoriam stylo plano ac facili annotans, quidquid vel ipsam se vidisse recordabatur, vel a relatoribus fide dignissimis atque cum ipso Beato familiariter versatis audivisse.

*matris
ordo
probat*

2. Annorum paullo plurimum quam triginta duxerat; mortuus enim B. Joannes est anno 1550: Joannes autem Mendez de Salvatierra, cui Franciscus inscripsit hoc opusculum, anno 1585 pretio determinato locatum, in Convento Seguntino & Conventus dicitur anno 1581 promotus ad Archiepiscopatum Granatensem, in Catalogo ad 17 Augusti, apud Tomayum de Salazar.

DIVISIO ANTIQUA CAPITUM

CAP. I. Oritus & patria Joannis de Deo.

1. Alterius infortunium quod ei deservendum ultimum causa fuit.
2. Quid in patriam reverso acciderit.
3. Quid deinde evenit.
4. Quid donec in Hispaniam reverteretur.
5. Quid usque ad postremam illius ad Deum conversionem.
6. Conversio Joannis de Deo.

7. Quomodo postea fuerit amens creditus,
8. Quomodo miserit Avila, qui Joannem in Regio hospitali videret & solaretur.
9. Quomodo ad Virginem Guadalupeensem peregrinus ivit Joannes.
10. Quomodo & cujus suasu Granatam rediit.
11. De primo, quod habuit, Hospitali.
12. De aliis, in quibus exercebatur, operibus.
13. De magna ipsius caritate.
14. De patientia & multa humilitate.
15. Quomodo Joanni domum pro Hospitali emerint, & quae secuta sint.
16. De operibus penitentis, & principio Habituum.
17. De continuis oratione, & quas a demonibus molestias passus sit; quae item occulta, antequam evenirent, praedixisset.
18. De ferventi zelo, quo erga Dei honorem & salutem proximis ferebatur.
19. De morte Joannis de Deo.
20. De sepultura, & exequiis ejus.
21. De iis quae post mortem ipsius evenerunt.
22. De instituto quod hodieque servant Fratres Hospitalia Joannis de Deo: insignique illius instituti fructu & per orbem universam.
23. De Vita Petri Peccatoris.
24. De adventu Petri Peccatoris ad Hospitale Joannis de Deo, illiusque obitu.
25. Transumptum Bullae Pii Papae V de fundatione, institutione, approbatione & confirmatione Hospitalis Joannis de Deo in hac urbe Granatensi: de facultate concessa Majori ad conquirendas pro pauperibus elemosynas, sumendum habitum sub Regula S. Augustini, votum obedientiae Prae-lato faciendum.

CAPUT I.

Ortus, adolescentia, & militia B. Joannis de Deo.

*cap. I
Ortus in
Lusitania.*

ANNO post Virginis partum trigesimo octavo supra sesqui millesimum, Carolo V Imperatore Hispanicam Monarchiam feliciter gubernante, Granatensi civitati Archiepiscopus praerat Don Gaspar de Avalos, ad cujus plurima ornamenta, ea quoque accessit felicitas, quod suo in pontificatu multos diocesis illa eximia sanctitatis laude florentes habuerit: quos unus inter Joannes de Deo cognominatus extitit: humilis quidem abjectusque in oculis hominum, sed meritis apud Deum & gratia donis longe clarissimus. Huic origine Lusitano Mons-Major, quem Novum dicunt, in Eborensi Episcopatu patria fuit: parentes medix fortunae homines, a quibus ad octavum usque aetatis annum nutritus, ab ipsidem nil tale metuentibus per Clericum quemdam fuit Oropesam abductus: ubi multis annis vixit, in familiam admissus viri probi, cui ab eo quod profitebatur pecorum curandorum negotio nomen vulgo fuit del Mayoral. Hic eum, ut primum domesticis ministeriis aptam aetatem attingit, una cum cetero familiaritio gregum custodia destinato amandavit in campos, victum eis & cetera necessaria pastoribus subsidia ultrocitroq; commendo ministraturum: quod ille, ut tenera in aetate a parentibus avulsus, ea cum diligentia atque observantia fecit, ut & dominis suis carus esset & acceptus omnibus.

*Oropesa
famulus.*

2. Eo in exercitio factum jam viginti duorum annorum juvenem viri militaris experiendae cupido incessit, inscriptusque peditum numero est, quos sub Centurione Joanne Ferruz, Oropesanus Comes & ea tempestate colligi jusserat, ad Imperatoris obsequia in subsidium Fonterabiz, cui Galliarum Rex g cum exercitu imminerebat. Orbis nempe videndi desiderium pelleret Joannem, & amor libertatis degustandae, quam ii fere sectari solent, qui castra sectantes solutis feruntur habenis per latum non minus ac difficile iter vitiorum; quae ei fuit multorum laborum periculorumque occasio. Illis igitur in finibus constituto ipsi sociisque accidit, ut necessaria ad victum destituerentur annona: & aberant aliquanto longius villa quaedam, ubi tam inveniendam sperabant. Mialo remedium pollicetur

A licetur Joannes, ceteris junior diligentiorque; & moram temporis eundi ac redundi celeritate redempturus, in iumentum insilire, Francis ereptum hostibus b: quod ubi ad ea, in quibus stabulari solebat, loca accessit propius, & tria sepius viarum itinera recognovit, infano præceps cursu ferri coepit ad propria. Cumque ei coercendo solum, quo regebatur, capistrum non sufficeret, per montis declivia tamdiu sessorem abripuit suum, donec cum eo gravi lapsu in certam inter petras corrueret: ubi viribus simul & voce destitutus ultra duas jacuit horas, copiosum per ora nareque ejectans sanguinem, nemine præsentem qui vel labentem videre vel opem eo in articulo ferre posset.

3 In se deinde reversus Joannes, quamvis a lapsu pessime cruciaretur, magis tamen angebatur metu in manus hostium incidendi: quare collectis utcumque viribus, in genua se crexit, & inter mortua pene voce, oculisque in caelum sublatis: Adestum, inquit Virgini Deiparæ, cui semper devotus vixerat, Mater piissimæ, atque apud filium deprecare, ut a præsentis periculo eruat, neque in inimicorum me permittat venire potestatem. Dixit & relevatus aliquantulum stipitem, quem primum reperit, membris luxatis fulciendis arripuit manu, atque ad præstolantes socios peditentim remeavit. Ut videre pedibus redeuntem, qui eques abierat, vix dubitabant quin ea hostium injuria foret, in quos imprudens impigisset: rogant qui taliter affectus redeat: narrat ille suum ex equo lapsum, lectoque impositus ac multa opertus veste componitur ad sudorem, cujus beneficio paucos intra dies sanitatem ex integro recuperavit.

Sed gravius eum mox discrimen excepit. Manubias quasdam Francis ereptas hostibus suis ei Centurio custodiendas commiserat: has parum diligenter aservatas fortimque subiectas cum intellexisset, tanta in Joannem ira effervuit, ut nullis se precibus flecti sine-ret, quo minus ex arbore suspendi juberet, incurrit suæ alienæque injuriæ poenas daturum. Verum trans-euntem illac forte e primoribus quemdam, ac pro Joanne cognita causa intercedentem reveritus, persuaderi sibi passus est, ut executioni non mandaretur sententia; modo ante conspectum ne compareret ultra reus, atque a castris rogiis illico faceretur.

4 Agnovit Joannes quanto in discrimine indies ver-saretur, quamque infelici mercede sectatores suos mundus remuneretur: quare consultius arbitratur ad priorem Dominum gregisque curam Oropefam rever-ti, domi herilis securiorem quam militiæ vitam du-cturus. Reducem dominus ea amplectitur caritate, qua filium pater; quippe fidei ac diligentis probatæ famu-lum, & domi suæ educatum: illumque secum quatuor annos retinet: quibus expletis, cum forte inter pascen-das oves sermo illatus esset a sociis de Comite Oro-pefano in Hungariam abiturum, sub auspiciis Impera-toris Viennam versus moventis cum exercitu, ad pro-

hibendos earum partium accessu Turcas i; Joannes, ut est diuturnioris quietis impatientior inexpecta re-rum ac juvenilis ætas, in familiam Comitis transire statuit, parum memor quid sibi ad Fonterabiam acci-disset. Nec defuit ille, quamdiu perstitit in Hungaria co-mes, ullis strenui ministri officiis; coque nomine Co-miti & toti famulatio gratus existit: donec bello per discessum Turcarum seposito, Comes mari reverteretur in Hispaniam, atque in Coruniensem & appulsus por-tum, Oropefam rediret.

a Ex Episcopo Accitano ad Archiepiscopatum promotus anno 1538: anno autem 1541 transitur ad Sedem Compagellensem at-que a Paulo III sacra Cardinalium Collegio adscriptus anno se-quentis creatione 13 & demum vita functus anno 1545.

b Vulgo Monte moro novo ad Cannam fluvium anno 1502 conditum a Sancto I. Lusitanis Rege, inquit: Tamayor de Salo-zer; ab Alphonso autem v anno 1496 titulo Marchionatus ornatum tradidit Joanni Ducis Bragança filio: distat ab Elora versus

Occidentem quinque leucis, inquit Govea cap. 7. plura vide in D Vita sequenti.

c Medio fere inter Toletum & Alcantaram itinere oppidum. d Francisco nomen fuisse habemus ex Govea. Ruffus Major-ralis agnomen, tanquam si proprium foret, perperam accepit. Ta-mayor addit Carceris custodem fuisse: sed distinctius Govea hoc eum officium adeptum insinuat, cum in ejus obsequio jam adultior esset Joannes. Porro vox Mayoral Hispanis quidem simpliciter si-gnificat primorem, seu principem in quacumque ordine: sed hic ac-cipitur specialius pro Mayoral de ganado magistro pecoris seu po-sitorum.

e Ferdinandus Alvarez de Toledo; a Garcia Alvarez de Toledo (qui magistrum Ordinis S. Jacobi in Dominium Oropesannum a-lloq; plures titulos commutavit, anno 1366 gentis in Ordine Genea-logio, post proavum sibi regnominem, qui anno 1475. primus Comi-tis titulum tulit) quartus Oropefa Comes, Dominus Cabana & Xa-randilla: famosissimi illius Ferdinandi Alvares de Toledo, Ducis Albani coavus; cujus stirpem deductam vide apud Alphonsum Lo-poz de Hara in opere Genealogico nobilitatis Basica parte 2. fol. 40.

f Locus minutissimus ad radices Pyrenæorum montium, & ostium Fontis fluminis Vidassonis, quem Ptolemæo Menlascum, Pampelona Me-la Magradam esse, maxima cum verisimilitudine docet Arnoldus Oihenartus in notitia Vasconia cap. 2. pag. 166. Fonterabiam indi-genti suo tempore Ondarrubiam distam, docet Garibayus: at nunc cum triplici a Ondarrubia distat, inquit Oihenartus quasi Ondar-rubaya id est postremum flumen, scilicet ex Hispaniis in Gallias transiuntibus. Erravit igitur Arnoldus Ruffus, qui eam veterem credidit esse Flavlobrigi, ita a Flavio Vespasio distam, conditamq; ad Portum olim Amanum, ut testis est Plinius, atque ex Ptolemæi calculo eo loco sitam, ubi nunc est Vermeo, plusquam octoginta pas-suum millibus occidentaliter Fonterabia: quam multo rectius Ger-manici interpreter Olearsonem dixere, qua Plinio Olearson est, ve-tilis veteribus Ojalon, Straboni Oidassuna, ex quo Vidassonis bo-dierum nomen deductum videri potest: hoc enim urbs aut ipso illo in loco fuit ubi nunc Fonterabia est, aut certe in propinquo.

g Franciscus primus, cujus Admirantius anno 1531 mense Se-ptembris, occupatis circa Toletum Hispaniis, Carolo in Germania absente, maxima cum potentia in Navarram ex insperato ingres-sus, intermissa, quam minabatur, Pampelona undique instructis-sima obsidione, Fonterabiam tentavit, atque intra decimum diem obtinuit: verum anno sequenti (ut apud Sandovallium in Vita Ca-roli V lib. 22) exorsus est Imperator nominatissimam illam obsidio-nem, & variis contra Francos, terra marique auxilio venientes vi-Moritis clarum: qua demum circa natalitia festa ad Hispanos rediit locus, quem amnes Vici hujus interpretes a Francis obsessum non recte scripserunt, ambigua Hispanici textus phrasi decepti. Qui fa-vent licet errari illi, aliquam tamen explicationem patitur, ut con-tra Fonterabiam venisse Francos idem sit quod contra Hispanos eam obsiderent. Agebus hoc tempore Joannes, qui interfuit, atatis annum vigesimum septimum, anno 1495 natus: ex quo deducitur vel perperam atatem ejus a Vici auctoribus esse supputatam, quan-do vigesimo secundo etatis anno dicunt eum arma sumpsisse: vel ante quinque annos militia adscriptum eum fuisse, quam ad hunc ex-peditionem ventos.

h Germani interpreter, contra Hispanici textus claræ fidem, dicunt militarium arumanorum impatientia, & deserendorum castrorum causa eam equum conscendisse.

i Factum id anno 1532, quo Salimannus ipse in Hungariam cum quingentorum millium armatarum exercitu movit, ut narrat San-dovallius lib. 22. Erat hic a tempore recuperata per Hispanos Fon-terabia annis decimus: adeoq; plures quam quatuor annos hac vice Oropefa egit Joannes, vel non statim post altum ibi quadriennium in Hungariam esse profectum: ubi licet anno 1526 infeliciter pugnante Rex Ludovicus occuberet, regnumq; per ejus mortem ad Ferdinan-dum Caroli V fratrem sit delatum; constat tamen eo non movisse Ce-sarem ante hunc annum; nec quidquam de milite eo ex Hispania misso scimus, rubus vel tum maximo contra Francos ferventibus; tantum anno 1530 pace cum Francis conclusa, tractari de expedi-tione Hungarica capite inter Carolum & Ferdinandum, permis-sumq; est ut in Cantabria mille viri adversus Turcas militaturi conscriberentur. Porro jam dictus Sandovallius l. 22 § 11 præci-pua Hispanica nobilitatis capita, Imperatorem biennium post secuta, enumerant, primo quidem loco Ducem Albanum nominat; sed Oropefani Comitis nusquam meminit, ut non immerito suspi-cetur etiam hoc loco ex homonymia confusionem duarum inter se ex eadem gente Toletana, diversarum personarum.

k Magnum Ptolemæi aliiq; veteres, Tamayor Brigantium appellat a Flavio Brigantio, quod ad eundem fuisse portum eorum consentiunt; imo ipsam, quam nunc Coruniam vocamus, esse con-tendit Ludovicus Novius cap. 54 Hispania sua: ubi eorum explodis commentum, qui nomen a nescio quibus Herculeis columinis istis atque ac apud Gaditanos collocatis deducunt in quo non multum la-borabis, qui considerabis, Flavium Brigantium a Ptolemæo com-positum inter duo promontoria, qua hunc portum efficiunt, Gallico-rum Lucenium ab occasu, & Lapatiam Kaps (unde Coruna no-men factum) ab ortu, quod & Trilecnum dicitur.

A noſtem tranſigentes ; nemini quidquam / quereren-
tur .

a Addit Govea , ex iſis Compellam ad S. Jacobi corpus
abiſſe ; & novendiali ibidem pietati vacaſſe quam finieris Conſe-
ſione expurgatur , & communione ſacra reſoluit ſub ſacro , quod mu-
ſica ſolenni ritu cantandum curabat .

b Eſt quidem vox Hiſpanica Tio ad patrum a vinculumve ſi-
gnificandum indiſſerens ; a vinculum tamen hunc ſenſum fuiſſe ſu-
das cognomenſum a patreſque diſſerens , quod Alphonſo Duarte ſu-
iſſe Govea docet cap. 3 .

c Viginti , inquit Govea , ex multorum traditione

d In conventu de Bnaoblegas , qui eſt extra portas Olyſſipponem
ſos juxta eundem Goveam .

e Govea cap. 6 ait Ayamonte (qua in ora maritima trans Ana-
fluminis oſtium prima ex Luſtania venienti occurrat) per dies ali-
quas ſubſiſtentem ad Xenodochium diſſerens , ibiq ; ſeſſiſſe deſide-
rium pauperibus ſerviendi .

f Eleonoram de Zuniga nominatum fuiſſe , habemus ex Govea .

g Hac antiquis Montis & urbis , qua hodie Gibraltar dicitur ,
nomen eſt , a Græcis ſumptum ex natura rei ; quia teſte Pomponio
Mela l. 2 . cap. 6 montis mirum in modum concavus eſt , adeoq ;
πελάγῃ , id eſt , urbi ſimilitudinem referens , & pene totus in mare
prominet : idem , cum oppoſito in Africa monte Columnarum Her-
culearum nomine celebratur .

h Joannes it ſuit , hujus nominis Tertius , ab obitu patris
Emmanuelis anno 1531 regnum adeptus , quod uſque ad 1557
tenuit .

i Firmiſſimum Luſitanorum in Africa propugnaculum , ut dixi-
mus Tomo 2 Januarii , hodie Cerita : ad eum montem ſua , qui
Calpe Hiſpanica obſeſſus ad fauces Gaditani ſeſſi Abyla , id eſt ,
montis alius , Mauritanis dicitur , Avieno Feſto teſte : eſt Ptolemaeo
B'υρῳδελφῶ septem fratres , a ſeptem jugis ſimul apparentibus no-
minatur , unde adieſſi urbi nomen . Sæpius Procopio , ſæpta Dia-
gono & Codici Theodoſiano poſetur .

k Germani Ceutam univerſam ſeviſſima peſte conſtitutam
ſcribunt , fidem habituri ſi aliquid ſimile Hiſpanico in ſaxu in-
veniretur .

l Addit Govea , ex eoq ; Tamayor , Joannem , ceſſantibus
per dies aliquot operis , herum deſperandum animaviſſe , eiſq ;
duo pallia obtuliſſe , quorum venditorum pretium ſamſ tamſper
propulſanda ſufficeret .

CAPUT III.

Ex Africa in Hiſpaniam redux Granata ſubiſſit .

Joannis opus-
ſum .

Placebat ſibi tam egregie caritatis in exercitio
Joannes ; non raro exinde auditus dicere , ab
hoc videri ſibi fluxiſſe principio quidquid divinitus
deinceps obtinuit ad exercenda pietatis opera gratia-
rum . Neque vero partibus ſuis deſuit boni omnis
inimicus diabolus ; ſed eis invidens fructibus , quos
ab hoc impenſe acceptæque caritatis officio utrique re-
ſerebant , omnes malitiæ ſuæ nervos intendit , ut bene-
cepta diſturbaret , quod hac ratione facere eſt aggreſ-
ſus . Perſecti operum durum in operarios exercentes
imperium , mancipiorum inſtar eos habebant , verbis
verberibusque ſevientes : eam indignitatem cum ple-
rique ſerrent impatientius , nec libertate ſe alio proar-
bitrio commigrandi adeſſet , propter intentiones iſtic
locorum cuſtodias , quales in limitaneis haberi par eſt ;
nonnulli ex iis , quos acrior ſtimulabat dolor , & ni-
mium debilis Chriſtianæ legis amor non ſatis revoca-
bat a ſcelere , fuga ſe Tetuanum a recepere , Mauri-
cam ibidem proſeſſuri perſidiam : quos inter unus fuit
nonnullo amicitie vinculo Joanni junctus b , ipſoque
inſcio ac dæmone intigante , in eandem pertractus
amentiam .

ſuis peccatis
impulſus .

11 Hujus caſum infelicem uſque adeo agro animo
Joannes pertulit , ut aſſiduus ſeſe lacrymis gemitibus-
que conſiciens , Miſerum , exclamaret , me ! quam Deo
redditurus rationem ſum de hujus Fratris mei ruina ,
qui catholicæ Eccleſiæ ex gremio profugus , Chriſtia-
næ veritatem fidei ejuravit , quia cantillum laborem
noluit ſuſtinere ? Tam denſæ autem fuerunt tenebræ ,
quibus inſueti ad ejuſmodi luctas Joannis intelli-
gunt obſcurabant triſtiſſimarum cogitationum nubes ,
Tomus I .

unum hoc ei conſtanter ingerentium ſua ob peccata D
factum eſſe , ut in eam calamitatem ſocius deveniret ;
ut parum abeſſet quin de ſua ipſemet ſalute deſperans ,
pene in eandem ultero ſe præcipitaret voraginem . Verum
curæ fuit Deo , qui ad grandiora ipſum opera reſerva-
bat , & intentos in eundem ſemper habebat oculos , in
hac perplexitate conſtituto mentem peregrini ſui divi-
niori lucis radio colluſtrare , taliq ; in diſcrimine flu-
quantis de opportuno providere remedio ; ad ſpiritualementem
animarum medicum deducendo eum , qualem multis
cum lacrymis ſuſpiriſque ſæpe ſæpius exoptarat , invoca-
ta ad id Virginis clementiſſimæ ope . Nam cum ad D.
Franciſci cœnobium , quod Ordinis illius religioſi Septæ
incolunt , in gravem doctumque Patrem , virum egre-
gie probitatis , incidere ; apud eum ſua prolixius con-
ſeſſus peccata , cunctas animæ ſuæ plagas reſexie , con-
ſiliumque , imo mandatum accepit , ut ante omnia feſti-
naret inde in Hiſpaniam renavigare , ſi vellet a diabolica
hac infeſtatione liberari .

et quam
inſat
ſuam
repetit .

12 Perquam moleſtum quidem accidebat Joanni
Dominos ſuos privatos auxilio derelinquere , quo
tantopere eos videbat egere : verumtamen animadver-
teſſeam proſeſſionem ſibi omnino neceſſariam eſſe , ut
ſuam ipſe ſalutem collocaret in tuto ; ignoſci ſibi poſtu-
lavit , quod , qua hætenus iis ſervierat promptitudine
voluntatis , eadem nunc eogeretur diverſa imperanti obe-
dire Deo ; qui paterna ipſis cura , iſdem ut ſecerat an-
te hac , provideret deinceps : omnem in eo collocarent
fiduciam , ſibiſque diſcedendi licentiam ne negarent . Di-
ci non poteſt quam graviter ejuſmodi denuntiatio miſe-
rum patrem filiaſque aſſecerit : ut tamen hoc ipſi ſtare
viderunt conſilium , largo cum ſtetu omnes millieſei
bene precabantur , ut quod ipſis ille impenderat au-
xilium , id ei Deus cum gratiarum cumulo totum re-
penderet .

E
hæc ſuo
voluntati .

13 Hinc valedictio , navem conſcendit ; ſtatimque
ut Calpen appulſus eſt , eccleſiam ingrediens , ante cru-
cifixi imaginem ſeſe proſtravit in genua , multasque
Deo gratias egit , dicens : Benedictus ſis , Domine , &
benedicta immenſas bonitatis tuæ , quæ me omnium
peccatorum miſerrimum tuæque gratia longe indigniſſi-
mum a diabolica iſta deceptione , in quam mea me pec-
cata præcipitarent , dignatus es liberare atque in portum
ſecuritatis ſalutis deducere . Ego viciffim quoad
in me erit tuis me totum obſequiis tradam : eorū mo-
do gratiæ ſavor adſit , quem ut concedas ſupplex po-
ſtulo . Ne quaſo elementis tuæ oculos a famulo tuo
avertas . Complacere tibi Domine , ut oſtendas mihi
viam in qua ambulem , ex nunc & in æternum famu-
latui mancipatus tuo : pacemque ac tranquillitatem
animæ meæ reſtitue , ut reperiam quod tantopere deſi-
derat illa , coque magis exoptare debet , quo æquius
eſt , ut creatura omnis tibi , digniſſimo Domino ſuo ,
toto corde affectuque deſerviat .

CAP. VI
& ſæpe
implorato
nunc .

14 Hæſit Calpe Joannes aliquam multos dies , per
quos omnium delictorum ſuorum generali confeſſione
expiavit animum ; frequens in eccleſiis , quantum
vacabat , ut a Deo peccatorum indulgentiam , at-
que ad ea , quæ ſibi agenda eſſent conſilium poſtula-
ret . Quotidie ad opus aliquod , quodcumque lu-
crando victui offerretur , progredi ſolitus , cum ta-
nuſ eſſet contentus , brevi peculium aliquod ex diurna-
rum mercedum reliquiis collegit , quibus libellos pios ,
chartas catecheticas , Sanctorumq ; icones papyraceas
coemit vicatim divendendas ; æſtimans ea ratione
majori cum quiete ſeſe magiſque ex virtute victurum :
pluribus quoque eadem proſuturum ſeſe . Nam et-
iam profanos libros aliquos pretio compararat , quos
ſi quis empturus licitaretur , ipſe , arrepta inde me-
liora ſuadendi occaſione , religioſioris argumenti offe-
rebat alterum , quem legere præ illis expediret ; ad-
dico ſalubri plerumque monito ad vitam recte
Z z 2 inſti-

inſtituit libel-
los magis
uſque vana-
loſum ſu-
ſtine .

A instituendam, maxime si quando cum pueris agebat. **15** Quin & vilitate precii conabatur emptores sacrorum librorum provocare, spirituale lucrum temporali preferent: eadem facilitate imagines pias vendebat minoris, optans ut nemo non esset ab iis instructus; quia eas noverat ad excitandam devotionem in animis intuentium conferre plurimum; uti & predictas chartulas, ex quibus suos quisque liberos doctrinæ christianæ capita præcipua edoceret: quo in negotio adeo erat comis atque assabilis, ut multi præter opinionem emerent, quæ numquam quæsierant. Nec modicum eadem industria ipsi cum spiritali lucro temporalis quoque substantia crescebat. Ergo plures melioresque iudices coequebat & diserahebat librorum: & quia perditibile sibi esse experiebatur ejusmodi sarcinam de loco in locum perpetuo circumvehere humeris, consilium cepit Granatam adeundi, officinamque librariam ibidem aperiendi, sex & quadraginta natus annos: & mox sub Elvirana porta tabernaculum tetendit, sub quo piam istam negotiationem exercuit, usquequo cum Deus ad utiliora lucra facienda vocavit,

B *Est Tetuan proximum Septa eadem in ora Maurorum oppidum, ignotum antiquis; letuam nescis, quo aulero vocet Raissus.*

Germanus, interpresus dicam an interpolator, comminiscitur hunc socium ipsum illum fuisse nobilem, cui diurna mercede villum Joannes quærebat; Hispanico tantum manifeste regnante, & patrem ac filias paulo inferior nominante, a quibus in Hispaniam facultatem petat impetret; Joannes; quæq; paulo post a placato Rege patria restitutor meritis B. Joannis Govea tribuit: qui de socio profugo antea scripserat, ipsum Ebera oridum, qua natalium vicinia familiaritatis illius causa fuit: Nobilem autem ipsum suam publice professum paupertatem inter seffores meruisse nusquam legimus, sed contrarium potius.

Govea addit, quod in conducto cum in forum demoucula. Est autem Elvirana porta totius orbis prima ac præcipua, Hispanum spectans, planaq; media in parte murorum occidentali, ad quam utpote planam totius orbis tribus collibus hinc inde assurgens, latissimus se offert perfectissimq; aspectus.

C A P U T IV.

Conversio Joannis & simulata amentia.

16 **T**ertio decimo Kalendas a Februaris sacra gloriosi Martyris Sebastiani luce, cum in dicto eidem Martyri eremitorio, quod e regione b Alhambraz situm est, illius festivitatem civitas Granatensis celebraret; verba ad frequentem populi concionem habebat vir eximius ac sacre Theologiæ Magister, Joannes Avila nuncupatus: cujus eximia sanctitas cum singulari prudentia raraque litterarum peritia conjuncta mirum in modum Hispanias eo tempore illustrabat, res autem gestæ proprio commentario describi & promerentur. Aderat inter alios Joannes quoque noster: & quoniam iis, quas diximus, confessionibus aliisque quibus vacarat hæcenus pietatis ac caritatis officiis rite præparatum adferebat animum, tamquam fertilis terra divini verbi semen suscepit; & vivaci imaginatione comprehensis efficacissimis rationibus (quibus vir ille magnus ex magnitudine præmii, quo Deus tolerata a sancto Martyre pro sui nominis amore tormenta remuneratus est, inferebat, quo animi ardore Christianus homo divino se deberet obsequio impendere; & mille mortes subire potius quam supremam illam Majestatem peccando offendere) continuo superna illustratus gratia, quanta esset dicentis virtus & dictorum efficacia manifestum fecit.

17 Mox enim ut finita oratio est, egressus Joannes voces dare misericordiæ divinæ imploratrices, solo sterni, humo caput parietibusque allidere; barbam, capillos, supercilia vellere, aliaque agere, quæ mendaciam significarent: tum saluacim iisdem cum clamoribus civitatem ingressus, multa pœne sequente

turba, atque ingenti numero puerorum, Ad stultum, D ad stultum, conclamantium, suum prosecutus iter est: usque dum veniret in locum, ubi tabernaculum fixum habebat: manuque in libros profanos injecta, ungibus dentibusque dilacerare omnes, pios vero utilesq; gratis elargiri cuicumq; petenti cepit, nec non & imagines, & quidquid inibi habebat librariz suppellectilis. Ita brevi factum est, ut, non deficientibus qui peterent acciperentque, brevi spoliatus omnino nudusque appareret. Siquidem eo quod diximus haud contentus, ipsas sibi quoque derravit vestes, nihil præter indusium & femoralia retinens verecundiæ contegendæ gratia. Cum pedibus ac capite discoopertis denuo per Granatæ plateas præcipuas cepit cum magna vociferatione discurrere; nudum Christum nudus sequi appetens, seque omnibus, pauperem exhibere pro eo qui cum esset dives pauper factus est, ut sua omnes paupertate disceret, eisque viam humilitatis ostenderet.

18 Ventum erat ad templum cathedrale non sine afflictatione multitudinis plurimæ: hic cum in genua provolutus nullum finem faceret alapis pugnisque cadendi faciem suam, vellendi crines, misericordiam a Deo cum fletu & clamore magno exposcendi g; ex honorationibus civibus aliqui, moti compassionis affectu, neque amentiam judicantes, quæ vulgo amentia videbatur, humo sustulere afflictum, amicisque solatum verbis ad Magistrum Avilæ, cujus oratione sic commotus fuerat, hospitium deduxere. Ille rem alius introspectiens præse omnes e cubiculo jussit, solum secum Joannem retinens; qui ei ad pedes supplex accedens, postquam totius vitæ suæ cursum compendio explicasset, peccata quoque sua eidem aperuit, cum magnis veræ contritionis indicibus; rogans atque obsecrans, suam ut in clientelam tutelamque ipsum reciperet, quo mediante divina in se gratia coeperat operari, quemque ex hac hora in patrem, dominum, doctoremque susciperet, promptus paratusque eidem ad extremum vitæ spiritum in omnibus obedire.

19 Non se continebat Avila, penitentia tam sinceræ visis indicibus, quin plurimas Deo ageret gratias; eumque in filiorum spiritualium numerum adsciscens, curam ejus dirigendi omnem in se suscepit: Confortare, inquit, Frater Joannes, confortare in Domino Jesu Christo, & in potenti misericordia ejus fiduciam colloca: qui cepit idem & perficiet opus suum: tu modo vide fidelis sis in eo, quod ipso incitante exorsus es, cave ne retro oculos mentemve reflectas, cave ne superari te ab inimico demone patiari. Quicumque in spiritali Domini nostri militia bonum ad extremam usque vitam certamen certaverint, æterna cum eo gloria perfruentur; qui vero terga verterint posilanimus, æternum eos exitium manet in suorum hostium redactos potestatem. Cum tristitem afflictumque & nova aliqua tentatione, quales recens adhuc bella conscriptis tyronibus deesse non solent, pulsatum senseris, ad me fidenter amantemque recurrito; qui animæ tuæ cognoscens vulnera, assultusque & insidias, quibus potissimum impeteris ab hoste, salubre continuo consilium suggeram, & certam animæ medicinam, unde novas in adversarium vires accipias. Vade, age, mea divinaque benedictione munus, certusque de misericordia numinis numquam tibi defutura.

20 His Avilæ verbis montisque recreatus, novas ad edomandum carnem vires, seque despiciendum collegit; infans ab omnibus sceleratusque haberi, & quavis ignomina desiderans affici. Ergo a magistro digressus, locum, qui b Bibarranbla dicitur, petiit, ibique se in obvium luti acervum projecit, immerisque aliquoties vultu cepit coram omnibus, qui plurimi circumstant, præteritæ vitæ quotquot in memoriam veniebant peccata confiteri; Et qui in talibus, inquit,

ac

A se tantis Deum meum Creasteremque peccator indignissimus offendi, equid promereor, ut ab omnibus percussus maleque habitus omnium sanam peripsema, & tamquam totius mundi vilissimum purgamentum in sterquilinum contemptus abiciat? Nemo erat e vulgo, qui non crederet sana eum mente penitus excidisse. Ergo ut reipsa assequeretur, quod tantopere exoptabat, divina-inflammatu gratia, ut erat luto oppletus & stercore, celeriter exurgens, rursus per vias publicas cursitare coepit, inconditis saltibus & clamoribus omnia amentis hominis indicia praeferens.

21. Perrexere post eum pueri multique de vulgo, & turmatim lapillis lutoque impetebant, multa cum patientia internaque animi laticia tolerantem cuncta, nec cuiquam malum reponentem; quia oppleri satiarique probris pro ejus amore, quem tantopere diligebat, votum ipsierat praecipuum. Ligneam ferebat manu crucem, quam omnibus porrigebat osculandam: & si quis forte pro Dei amore imperasset, ut terram exoscularetur, parebat extemplo, quantumcumque sordo in luto constitisset, aut puer eilet qui imperabat. Tanto vero cum fervore haec faciebat, ut saepenumero laesus in terram caderet, contusisque inter conclamantium verbera colaphosque: ita enim studiose simulabat insaniam, ut insanus revera passim crederetur; ita atterebatur molestiis, quibus eum cuncti afficiebant, & cibi quem corpori subtrahebat penuria, ut pedibus aegre posset insistere. Neq; tamen satis erat illius ardori, sed hilari fronte & citra querelas ultro offerebat sese iis, quibus eminens cominusq; per pueros impetebatur, lapidibus verberibusque.

22. Haec cum duo primae notae cives permittenda diutius non putarent, misericordia ducti arreptum per manus, extraque vulgi tumultuantis coronam protractum, in regium deduxerunt: Hospitale: istuc nempe quo curandos induci mos est eos, qui ea in urbe inciderint in maniam; ipsiusque Hospitalis Praefecto commendarunt, ut procul a conspectu hominum haberi juberet, ea quiete fortassis ad debitam mentis temperiem revocandum. Ille, qui nihil eorum, quae ipsi acciderant in civitate, cognorat; ut hominem ita male habitum, vestibus laecerum, cute lividum, plagis undique deformem confpexit; nihil dubius quin cerebro viciato mens esset e suo statu dimota, continuo duci intro jubet, & de remedio adhibendo cogitari. Et principio quidem deliciarum ei aliquid ministri fecerunt, ne omnino deficeret; verum quia major cura, agris istiusmodi adhiberi solite, pars in eo consistit, ut plagis, vinculis carceribusque perdomiti ferociam ponant, atque ad se malo edocti redeant: haud multo post manus ei pedesque colligant, contorto-que ex duplici funiculo verberare plagarum numerum, sane non exiguum, nudum ejus in corpus congerunt.

23. Quod fuisset amentis remedium aliis, Joanni nullo alio morbo laboranti quam ingenti desiderio acerba multa pro Christi amore perferendi, stimulus fuit, ut ea ageret quibus satis per se promptos ad eam medicinam infirmis faciendam, magis etiam animaret irritaretque: & O proditores, inquit, omnisque boni inimici, quid est cur tam crudeliter maleque habeatis miseros pauperes hosce, fratres meos, qui mecum in hac Dei domo versantur? Satiis erat vos eorum laboribus compati, ciboque reficiendis atque a pudore & sorditie emundandis intendere: siquidem pecuniae annua abunde in eum finem constitutum a Regibus Catholicis est. Ergo curatores ejus, cum amentis junctam nequitiam crederent, utroque eum malo liberatum volentes, duplicabant ei mentis verberum, quae aliis, quos sola amentis tenebat infirmitas, de more infligebantur. Nec tamen cessabat ipse eo sub velamine graves eorum excessus vitiaque a se observata arguere; rationem sibi non aliam reddendam sciens, quam multiplicatas dupla portione plagas:

Tomus I.

ut perdifficile omnino sit vel explicare dicendo, vel corrigendo aestimare quantum perpessus Joannes fuerit ea de causa, ejusque intuitu, quem habebat hujus sui propositi auctorem.

a. Anni 1639, ut verum esse possit, quod infra dicitur, annum mortis ejus, qui in annum Christi 1550 cadit, fuisse duodecimum ex quo caperat infirmis in Hospitali ministrare: incensum scilicet ab illius anni die 22 Januarii & ad festum Martii usque deductum, quantumlibet revera non tam copiose tunc ministrare quam post.

b. Est hac urbis Granatensis arx & pars Meridionalis, Regum Maurorum Catholicorumq; sumptuosissimis nove & antiquae opere palatii famosissima, cujus prospectum Orientalem a Georgio Hofmager delincentum Georgius Braun lib. 3 sui Theatri Urbium representat, describit autem plenius L. 1. multaq; copiosius Franciscus Bermudez L. 1. c. 9. Antiquitatum Granatensium, atq; Regem Abi Abdilibi, secundum e familia Aben Alhamar primum conditorem id arci nomen a stirpis auctore dedisse: Regem autem Abdillexis circa annum 1336 ejus ornatu plurimos thesauros impendisse: alii a rubro colore, in terra domibusq; ibidem, visendo nomen Mauri fecisse dicunt.

c. Fecit id praefato opere Ludovicus Magonz, Madriti Hispanice edito in lucem anno 1633, postquam anno 1628 in conventu Cleri Castellae & Legionis conditum esset decretum, de urgendo negotio Beatificationis, quod ante annos octo fuerat susceptum a Congregatione Sacerdotum Madritensium. Ante hunc eandem vitam scriptis fertur Martinus Royz de Mesa.

d. Addit Graecia distribuisse cum pariter quidquid habebat nummorum, qui tam pauci non fuerint, quin viginti duobus capivis & carcere liberandis sufficere potuerint.

e. Est universa Granatensis civitas communi nomine vocetur Granata: & quatuor tamen regionibus una, qua mediam inter colles vallam occupat, hoc nomine specialiter vulgo & hic intelligitur: habitant eam fere Ecclesiastici nobiles & mercatores: alias partes praeter arcem diu sibi Mauri religionis & lingua divisa tenere; donec anno 1620 omnes tota Hispania pellerentur, ad novissimum millia in exilium deportati.

f. Augustissimum hoc templum anno 1523 fundari coepit (primum in fundamentis lapidem locante Antonio de Rojas, secundo, post captam a Ferdinando Catholico urbem anno 1492, illius Archiepiscopo) accuratissime descriptum inveniet apud Bermudez L. 3. c. 6.

g. Plagis quoque in suum corpus sumpsit, addit (ut plura alia) Neoburgicus interpolator: qua nec agnovit Hispani, nec creditur esse ad manum fuisse Beato ita subito converso.

h. Platea urbis praecipua Arabum Postarum versibus decantata. & hinc illius, longa ut ex Marinco scribit Bermudez sexcentos pedes, lata centum octoginta, in modum oblongi fori, & spectat ex eam latere adificiis septa. Nomen habuit ab ea ad quam ducis parva, qua ad ripam Singilis suavi sita a Mauris videtur dista fuisse Bib-Ramela, inquit Bermudez, id est Porta-arenaria: malelem credere Al-ramia praeposito articulo, arenariam Mauri dici, indeq; Bibarrambla levi interventione mutatione fluxisse.

i. Est illud & decem (qua modo urbi ista numerat, recensetq; lib. 3. c. 18. Bermudez) & tempore & magnificentia primum, ad meridionalem urbis angulum extrui coepit sub imperio Caroli V. anno 1527, curandis istis, qui a dementia velut venera male habebant; traditis eodem reditibus, quos instructo in Alhambra temporali nescio quomodo, dum aliud in urbe pararetur, attribuerant Catholici Reges Ferdinandus & Isabella, ad curandos milites in bello Mauricio vulneratos.

k. Mirum est Germanos interpretes tam parum hujus tituli vim cognovisse, ut Reges Catholice Latine reddiderint Magnates in Romana Ecclesia.

CAPUT V.

Post exercitum in Hospitali patientiam & caritatem, Aquas Lypias peregrinus abis.

24. Interim Magistro Avila nuntiatur regio in Hospitali vincum asservari Joannem, amentem intermentes: itaque is, qui & morbi & amentis genus ac causam noverat, discipulum e suis unum ablegat, qui suo ipsi nomine diceret: Multum se laetis illis recreari initis, quibus inciperet aliquid pro Christo perpeti; ac per eundem Christum rogare, ut generosum eo in certamine militem duci suo exhiberet sese: paratus etiam vitam ponere in illius obsequio, humiliter patienterque reciperet quotquot pro divinae Majestatis arbitrio ei obtingerent perferendi labores, leves ei apparituros.

Z z z

Apperituros cruciatus quoscunque, collatos cum iis, quos in cruce Dominus noster pertulit: excerneret ipse probaretque sese, ut quando tempus cum triplici hoste confiligi adveniret, non imparatus descenderet in arenam: spem denique collocaret in eum, qui nunquam destituit confidentes in se. Ea optimi patris magistrique humanitas pari animi gratitudine suscepta a Joanne, visa est ei ingentis beneficii loco habenda; quod nempe sui extra memoriam hominum in carcere positi dignaretur etiamnum recordari, deque solatio suo auxilioque cogitare: Reddat ei, inquit, non sine tenerrimo lacrymarum affectu, reddat Magistro meo parentique benevolentissimo Deus gratiam pro gratia: suum hic esse mancipium norit, jure bellicapum, uniceque in Dei misericordia confidere: quaso, ne mei, inutilis servi & nequam, propter amorem Christi obliviscatur, aut Deum pro me desinat deprecari: ita quietus vivam, securusque numquam me divino auxilio esse destituendum.

25 Hæc & his similia inter se illi conferebant colloquia, quibus identidem plagæ succedebant & verbera a curretoribus, ut primum turbati eum percontabant (ansam autem id de eo sentiendi ipse de industria studebat porrigere) quæ ille lætus suscipiebat: Agite, inquit, agite Fratres, & carnem hanc proditricem atque inimicam tundite ac castigate: quæ mihi, cupiditatibus suis stulte morigero, mali omnis origo exstitit, congruum est, ut mecum commissa mecum etiam luat scelera. Amentes autem alios simili modo tractari cum videret: Utinam, inquit, illud mihi tempus adducat Deus, quo proprium ipse hospitale habeam, in quo miserimos hosce rationis usu destitutos excipiam, meoque curare arbitrio possim. Quæ minime vana fuisse vota subsecuto tempore eventus probavit. Dies his in laboribus aliquamulti transierant a Joanni, hanc ipsam occasionem arripere certo adimplendi desiderii sui, Deoque in pauperibus ministrandi; quare quietiorem deinceps exhibere se, rectique ac sani judicii manifesta cepit signa dare; cum lacrymis suspiriisque gratias agens Deo, qui pristinam mentis integritatem restitisset, sibi, libero ab iis, quibus ante paucos dies premebatur, angoribus.

26 Lætus ergo Præfectus ministrisque, mox ut securum crediderunt fidem habere dictis, exemptum carceribus restituit libertati; solutumque vinculis tota domo sinunt impune spatari. Ille autem continuo impatiens otii, quamvis nec admonente nec jubente quocquam, manum domesticis ministeriis admoveere, vasa tergere, pavimenta excreare, sordes evehere, magno cum infirmorum commodo pariter & gaudio, quod sibi restitutus Joannes singulari cum diligentia & caritate singulorum visibus necessitatibusque serviret. In his erat, quando, ea die qua undenum millium recurrebat memoria, quarum virginalis castitas martyrii fuit laurea coronata, præ foribus Hospitalis meditabundus assidens, suosque labores & recepta divinitus beneficia recolens, videt ingentem pompam prætervehit sublimem in equis, non sine multo Clericorum & Religiosorum hominum comitatu. Imperatricis illa, Carolo Quinto, dum viveret, nuptæ corpus ad sepulturam deportabat Regio in sacello a curandum. Quod intelligens Joannes spectaculoque exstimulatus, ingenti desiderio accendi se sensit illico recedendi ab Hospitali, & quæ animo conceperat Deo in pauperibus suis serviendi vota tandem effectui mancipandi, victum iis vestitumque querendo, derelictosque ac peregrinos (quibus, quod regio illa non ita pridem esset recepta ab hostibus, nullum domi in urbe erat exeatum xenodochium) hospitio excipiendi.

27 Hæc meditans ad hospitalis domus supremum moderatorem adit: Et tibi, inquit, Frater, rependat

Deus quam mihi exhibuisti caritatem, dum hic in Dæmus substitui: nunc postquam Dei beneficio sanus effectus sum, laborique repetendo idoneus, cum tua mihi gratia liceat hinc discedere. Maluissim, reponit moderator, ut confirmanda, quæ debilis admodum adhuc est ex præteritis malis, valetudini dies adhuc plusculos adderes: verum ne tunc videar adtersari voluntati, abi quo lubuerit in nomine Domini, & hanc meæ manus scripturam aufer, quæ cunctis constet percuratum te ab ea infirmitate, cujus causa hæc deductus fueras: ne quis sorte de mentis tuæ statudubius huc tentet reducere. Ea oratio Joannem, dum sedulam humiliter recipit, vehementer oblectavit: gauderet enim ipsum in ea relinquere opinione, quod vera fuerit correptus amentia: tum vale omnibus domesticis dicto, qui e tenere affici ceperant, sine calceis, sine pileo, ac pene sine vestibus ad 2 Aquas Lupias peregrinationem instituit, gratias Domini suæ ac patronæ acturus pro beneficiis ab ea acceptis, novaque subsidia ad ejus, quam molebatur, vitæ novitatem postulaturus ab ea, cujus in omni pressura sua præsentem favorem semper se expertum testatur.

28 Multæ illi eo in itinere hærumæ, difficultates multæ perpetuandæ fuere, in fame & siti, in frigore & nuditate. Tempus hibernum erat, & quidem perfrigidum: viaticum nullum ad victum, qui mendicatio querendus erat: ne tamen otiosus iter ageret, utque hospitii gratiam mereretur, eam sibi consuetudinem fecit perpetuam, ut quocumque cibo vel somno reficiendus ingrederetur, eodem inferret fascem lignorum a se per viam collectorum. Et quidem recta se conferebat ad Hospitalis domum, si qua illi esset, fascemque ibidem ad usus pauperum relinquebat; tum quod arcto sufficeret victui mendicaturus progrediebatur. Postquam vero Aquas Lupias advenit, ingressus ecclesiam Deo de genibus egit gratias, piis totus perfusus lacrymis, præsentemque ei & futuras suas obtulit necessitates, deinde confessione peracta & Dominici Corporis resectus mysterio, post dies aliquos ibidem in oratione tractos, viam qua Granatam reduceretur intravit.

a Puta duorum triumve mensium: nam quatuor: Olibri mensis ei loquens præfectus optato videatur, ut diutius maneat plenioris convalescentia causa; id parum humanitati dandum puto, partim eo referendum, quod Joannes, ut jam pridem ageret nihil unde pateret fuisse amentis judicari, humiliandi tamen sui causa subinde nonnulla cerebrum minus fieri, nimisq; simplicitatis signa ostenderet.

b Ursula scilicet & sociarum die 21 Olib.

c Isabella Augusta, Emmanuele Lusitano Rego prognata, quæ festinam Tolosani urbis latissimam ab Ordinum omnium eo a Casare contraventionem contentum, insperata in puerperio morte funestavit, anno 1539 ipse Kalendis Augusti mirum non sit si formosissimi aliorum corporis facies, regio quatuor sumptu conditi, intra illud quinquaginta ferme mensium intervallum tam deformis apparuerit, ut, qui cadaver Granatam advenerat, Lombaja Marchio Francisus de Borja eo aspectu conceperit ingentem illum verum humanarum contemptum, quem tota deinceps vita fovit addicere seculo transgressus in minimam nostram Jesu Societatem:

d Describit illud Bermudez l. 3. c. 6 & 7. 89; postrema pars templi Cathedralis exstructum forma orbiculari; opera elegantissimi, materia exquisita, qualem etiam Florentia templo S. Laurentii subjunxit e vario marmore Ducum Medicorum magnificencia sibi suisq; in conditorium: & primi quidem qui in hac Granatense Mansulam, postquam perfectum est, depositi sunt, Ferdinandus & Isabella fuerunt anno 1525; his eorum gener & filia, Philippus atque Joanna, & ex his infansula nuptis Maria accessit, suam singuli post mortem. Hos autem socias quatuor diximus Isabella.

e De hac funebri pompa nullum apud Goveam verbum c. 13. sed Avila vel jussu vel invitatu Montiliam (ea Castellæ urbs est Granatensi regno contermina, atque a Granata distans millibus passuum sexaginta) sequi magistrum voluisse ait: addit autem Joannem generali confessione apud eum expiasset peccata: atque orationi, jejunio, vigiliis tam ferventer insistisse, ut alius Avila discipulus, communi cum Joanne cubiculo uteretur, quæstus sit, ab illo pergeret, totam noctem orando traducens, omnem dormiendi commoditatem sibi auferri.

f Post Regiam Hospitalis amentia ac sui venerea curanda destitutum

*A*ntium & aliorum febricitantibus servitus Archiepiscopi dictum, quia ei administratio illius commissa est a Catholicis Regibus; refertur a Bernaboe Hospitalis B. Joannis de Deo antiquis scriptis reliquis.

g Guadalupe vulgo nominatus; Granatani interpolatores, nostris quoque fundamento, Gemellinam Cælliam: urbem in Extremadura circa annum 1340 conditam, post inventam ibidem B. Virginis imaginem miraculosam; cujus inventionis historiam ex Ludovici Novii cap. 61 breviter expofimus tom. 1. Januarii ad Alia S. Fulgentii.

h Itineris longitudinem ducentis fere passuum millibus tabula Geographica monstratur.

CAPUT VI.

Granatam redit & pauperibus peregrinis & infirmis colligendis Xenodochium instruit atque omnes promiscue egentes juvat.

a 28 **B**æzam a advenerat ex itinere; quando intellexit Magistrum Avilam fervore orationis suæ istuc omnia, ut aliis passim in civitatibus secerat, commovere. Ad eum festinus adit: & gratissima Joannis præsentia sancto viro accidit. Post aliquot vero dierum moram cum suis consiliis satis superque instructum dimitteret: Revertere, inquit, Granatam, frater, ubi vocavit *b* te Dominus ad obsequium suum: ibidem aperturus viam rationemque, qua voluit te sibi famulari: vide ut eum semper præ oculis habeas, qui te nunquam suis dimittit ex oculis: omnia sic age tamquam in Domini tam grandis præsentia constitutus. Ubi Granatam adveneris Confessarium tibi continuo delige, qualem docui quærere, absque arbitrio ejus nihil nec parvæ nec magnæ rei statuas. Quod si quid accideret, in quo meum tibi crederes consilium auxiliumve utile posse fieri, ubicumque locorum fuero, istuc ad me scribe: efficiamque ne unquam possim videri defuisse caritati, quam tibi me debere proficor, auxiliante Domino Jesu Christo.

c 29 Hi similesque fuerunt Avilæ cum Joanne sermones, qui fausta cum precatione dimissus, cum Granatensem advenisset ad urbem bene mane, primum sacrificio Missæ interfuit, deinde conscenso monte *c* fascem lignorum in humeris suis delevit. Verum tanta fuit erubescentiæ vis, qua prohibebatur urbem in hunc modum conuittus intrare, ut *d* Molarem portam, longe a populi semotam frequentia, numquam potuerit pertransire: sed victum fascem deposuerit in adibus pauperculæ cujusdam viduæ, quæ coegere videbatur. Postridie cum hesternæ ignaviæ eum supra quam cogitari potest exderet, iterum sub primam lucem audita Missa egressus in montem, alium inde fascem detulit; eademque ad conspectum urbis iterum animum perurgente verecundia, extimulavit ipse sese, suumque corpus increpuit his verbis: Itane, piger ac deses aliene, puduit oneratum lignis in urbem ingredi? faxo ut eam hodie insolentiam ponas, lignaque in medium usque forum deferas coram iis omnibus, qui te noverunt *e*.

f 30 Porto ut majori in foro *f* Joannes comparuit, in quo a tempore simulata amentis visus numquam fuerat, concumfudit se ei turba ingens spectaculi novitate fruitura, nec desuerunt qui jocantes dicerent: Ecquid hoc novæ rei Joannes? jamne lignator factus es? qui autem res tibi in Hospitali cessit? quis istud capiat unquam? statum quotidie & officium mutas: Hæc illi cum dicerent, joculari aliquo responso eorum dissimulabat ineptias, & risum risui rependens *g* contegebat datam sibi divinitus gratiam, atque hoc ipsum studiose affectabat se exhibere hominibus, quod eum reapse credebat esse, debilis & exigui cerebri homuncionem: hæsitque ea in vulgo opinio, ut veteris dementiæ reliquiæ esse crederentur quidquid ageret diceretque; donec manifesto patuit,

Tomus I.

quem fructum parcureret abditum illud humo contem-
ptumque frumenti granum. Etenim post dies aliquos, quibus devchendis de monte lignis fuerat occupatus; non modo animadversus est collectis eo labore mercedibus sustentare sese; sed & liberaliter distribuere, quod abundabat, in pauperes, noctu per vicos & compita conquisitos: quorum cum numerum longe maximum vidisset, quos ulcerosos, rigentes, nudos frigida nox sub porticibus domorumque vestibulis occuparat; ingenti motus commiserationis affectu, constituit eorum necessitatibus aliquod remedium quærere *b*.

31 Ergo communicato cum viris aliquot piis consilio, quos alias quoque magis erga se benevolos expertus fuerat, ex eorum liberalitate suoque lucello tantum corrasit pecuniæ, quantum conducendæ sufficeret domui in foro piscario, haud longe a loco quem vulgus Bibarramblam nominat: ubi aliisque in locis inventos pauperes infirmos maleque habentes sub suum colligebat tectum: quibus fovendis flores etiam ex jancis nonnullas, vetustaque stragula coemittit: & quoniam aliam, quam eis præberet, medicinam nullam tum temporis habebat ad manus: Fratres, inquit, gratias Deo agite, qui concessit vobis spatium penitentiar: vos, quid in eum deliqueritis, apud animum vestrum perpendite; ego medicum vobis spirituales accerso, qui spiritualia curet vulnera: sua corpori post hæc medicina non deerit in Domino confidentibus; ipse providebit, ut solet, iis qui quod suam est partium strenue exequuntur. Nec mora Sacerdotem aliquem conquisitum adducebat peccata confessuris: quisque autem rogeretur ab eo, facili negotio sequebatur ad opus tam pium invitamentum.

32 Post hæc ad ulteriora sese animose extendens, grandem ex humero suspendebat manticam, duasque prægrandes ollas funibus inter se colligatas, utraque arripens manu prodibat vociferans: Ecquis sibi ipsi facturus est bene? benefacite vobis ipsis pro Dei amore, Fratres in Christo Jesu dilectissimi. Quoniam vero istis in principiis prodibat de nocte, & quidem multis vicibus pluvia, cum jam intra domos suos omnes se recepissent; insolita mendicationis formula exciti passim ad portas fenestrasque accurrebant homines. Et vero vox ei a natura erat movendo commiserationis affectui accommodata, cui cum supernæ gratiæ vis accederet, intima viscera pervadebat. Ipse præterea aspectus hominis adeo exhausti maleque habiti, vitæque rigor passim innotescens haud leviter commovebat animos, ita ut ei suis cum elemosynis obviam egredierentur quam plurimi; pecunias aliis, aliis panni frusta, panes aliis conferentibus, nec non & carniū obsoniorumque reliquias, quas in præparatas ad id ollas colligebat.

33 Collecta, quæ sufficere videbatur, elemosyna ad suos recurrere pauperes, eosque admonens, ut Deum pro benefactoribus exorarent, ad ignem requenda admovebat cibaria, atque inter eos dividebat: quibus refectis, & gratis Deo actis, solus ipse lances scutellasque lavare, lebetes extergere, evertere domum, aquam duabus hydris acceptam inferre maximo suo cum labore. Cum enim recenti adhuc memoria illius recoleretur amentis; nemo unus ipsi audebat se jungere auxilii causa; donec paulatim innotesceret, quanto diviniore spiritu ageretur, quam vulgo fuerat existimatum. Hæc ille caritate cum inserviret pauperibus, assiduebant plures pluresque quotidie, fama virtutis allekti; præter eos quos conquisitos colligebat, & quos alibi frustra admitti postulantes invitabat ad sese. Jamque non poterat omnes angusta domus capere; ergo spatiosiores conduxit alias, in easque infirmos omnes transtulit humeris suis, quotquot pedibus nequibant incedere: itemque suppellectilem omnem ipsi peregrinisque refovendis comparatam.

Z z z

34 La

A. 34 Laziorum magna domum Joannis caritas, ordi-
natus cuncta disponere potuit: itaque iis, quos ve-
hementior morbi vis urgebat, quietius habendis cu-
bicula segregavit nonnulla, & curandis infirmis ad-
iutores a Deo submissos nactus, domestica eis com-
mittebat officia, interim dum elemosynas & pharma-
ca ipse tota urbe perquireret. Crescebat cum caritate
Joannis suppellex domestica: jam enim probari in vul-
gus, atque etiam inter viros intra extraque urbem prin-
cipes ceperat aptissimus ardo, quo sua ministeria agris
impendebat peregrinisque, cum singulari perseve-
rantia & profectu indies illustriori: jamque & elec-
mosynas anterebantur lautiores, operiendique tam stru-
tis quam corporibus vestes multae. Hae autem quo
adferrebantur copiosius, eo ipso sese extendere latius,
atque non infirmos modo peregrinosque complecti,
sed omne hominum miserabilium genus: clam viduis
orphanisque honestioribus succurrere, difficili causa
sub leno vel iniquo iudice laborantibus adesse; mili-
tes stipendis non acceptis inopes refovere; colonos, ut
sterili in anno, egenos, excipere; omnibus denique
quascunque pressis necessitate, quae unicuique opus
erat subministrare; noque abs se quemquam sine solati-
o dimittere. Nam quibus dare ipse poterat aliquid,
contulit hilariterque porrigebat, quod erat ad manum;
etiorum animos blandis demulcebat verbis, tristitiam-
que amanter abstergens, ad fiduciam in Deo reponen-
dam excitabat. Haud frustra sane: providebat enim ple-
rumque Dominus, ut haberet Joannes unde ad se venien-
tium indigentiam vel ex toto vel ex parte subleveret.

35 Magna ista & summa credidisset alius, Joan-
ni exigua videbantur; nisi eos quoque studiose con-
quireret, quos pudor prohibet mendicatio victum quae-
rent: quorum in numero erant tenuioris fortunae vir-
gines mulieresque, servandae castitatis amore secreta
a strepitu, sive ex votis essent religionis adstrictae,
sive ab his liberae continentiae sibi legem privatim in-
dixissent. Harum occultis necessitatibus cum singulari
cura sollicitudineque prospiciebat, ab opulentioribus
matronis elemosynas emendicans, quibus panem istis,
carnes, pisces, carbones, & ligna, ceteraque quotidiani
victus subsidia necessaria comparabat; ne qua eas rei
ullius penuria cogeret domo progredi, quietamque
recollectae virtutis exercitationem dimittere. Tum
etiam ne degerent otiosa, sed ut de vestitu ipsae sibi
de suarum manuum labore providerent, conquirebat a
mercatoribus sericum, lanam, linum aliaque similia,
quae ipsis in filum deducenda, aut alias texturinis usibus
aptanda deferens, assidebat aliquantulum, atque ad
laboris tolerantiam egregie animabat; dein spirituali
eandem adhortatione cunctas recreans, magno cum rationum
efficacissimarum pondere virtutis amorem, vitiorum
odium inculcabat omnibus: quarum monitionum in
maltarum animis etiamnum hodie viger memoria;
jubebatque fide certissima sperare, hac si facerent, num-
quam eis vitae necessaria defutura.

^a Extrema ad meridiem Barica oppidum, passuum millibus
circiter quadraginta distans Granata, versus boream; Baricam
Tamezus nominat.

^b Videtur insinuare praeterea illam visionem, quae Joanni in
pauci forma apparet: Dominus dixerat: Granata erit crux tua,
quam vide in Vita sequenti num. 9.

^c Boreale atque meridionale civitatis later montes, quorum
quorum ubi ad orientem proximus, qui nomen a Sole habet; quo
eodem nomine undecima urbis porta est.

^d Puerta de los molinos, Salari ad lazum finitimum proxima,
& ordine decima: sic dicta quod per eam egressus sit ad malas for-
per singulos fluvium extraxit; male autem Germanus interpola-
tor pro ipsa porta suppositis quendam molendinatum civitati ad-
iacentem. Govea aliam embejcentiam confam addit, quod indurati
esset iunice alba laziara, ad depellendam frigus donata a Priori
Guadalupensis, & cum lignosioris officio parum conveniente.

^e Subjungit Govea, post haec verba Joannem arripit in manus

lateralis pedibus foveam transiens puerum castigasse, & dicitur domo
Psalmum quinquagesimum recitanda decurrere.

^f Biberam ambula intelligit, de qua supra est constans in Govea
ad quam ut perveniret, totius urbis emendanda ei longitudo fuit.

^g Dicitur ejus haec enarra: Hermanco, est es el juego del Bir-
lambao, tres galeras y una nao, del qual mientras mas viesen
des venos aveis de appender, quod Lator redactum verbum
aut per seniores; Frater, hic lusus Birlambao est, tres telam-
met & una navis, cujus quanto plus videritis minus cognosce-
tis. Proverbii sensum Granatenfis aliquis explicet Latino prover-
bio simili; non ipsa verba nisi contrarium nisi systema nullius si-
gnificationis, eoque ipso videtur indicari mysterium latere in eo
quod agitur: ut frustra se germani torserint conati adagium ex-
plicare his verbis: Joco se satis mentem suam propalavit dicens,
eius animum non esse dissimilem animo Birlambani, uti quater-
bus magnis navibus cum una parvula in mari novis fluctibus de-
lectabatur; haud secus se gaudere mutato semper via, chasche-
re: hocque omnibus de vite sue statu sollicitis se ipsa contingere,
ut quo magis scire desiderant, eo magis semper nesciant.

^h Interferit hoc loco Hispanicus textus epistolae Magistri Do-
la, quae conuenit aliquot mania spiritualia jubet parce conseq-
agere cum mulieribus: sed quia Duci: Suesiani mentionem facit;
tamquam multis Joannis vestigia habentibus, non existimo ad hoc
principia illam pertinere: primam enim contrahenda cum Duce
amicitia occasione datam postea postquam ampliori comparato
domitilio caput per Baticam excurrere elemosynarum causa.

ⁱ Aliana hic significatur migratio, quam quae postea num. 43 &
a Govea cap. 30 commemoratur ad vicum Gomeliorum, meritis
ambigimus: magis quod propendimus ut eandem esse dicamus: tum
quia Govea post accuratissimum examen titulum praedicti capitis
hanc scribit: Pauperes a primo Hospitali in aliud transferri: tum
quia quae hic num. 45 narratur de adificato communi peregrinorum,
nullum aliud nolumum diversarium habentibus, Joco, a Govea re-
ferantur tamquam ad posterum in supradicta vico Hospitalis
pertinentia.

C A P U T VII.

Operam meretricibus convertendis impendit.

36 Mirum fuisse tam multa tamque praeclara
genti deesse amulos, qui invidio illum dente
eroderent: neque enim unquam interquiescit satanas,
quin per se suolue arma moveat adversus eos, qui
sua se tyrannidi ausu generoso cum subdixerint, alios
quoque contendunt ipsius laqueis extricare, seque &
proximum in Dei cultu amoreque promovere. Dice-
bant siquidem totam hanc machinam a notae satuita-
tis homuncione absque fundamentis erectam brevi tem-
pore ruituram. Adhuc suspicaci cuncta scrutabantur
indagine, quas ille frequentaret domos, quid inibi
ageret dicereve. Cumque per occultas etiam vias ea-
dem rimarentur, a suis ipsi oculis confusi revertaban-
tur, raraque sanctitatis exemplo, castigatissimorum
verborum efficacia, & bonorum operum splendore
perstricti attonitique recedebant; & cogeantur ob-
mutescere vel inviti, imo laudare interdum & elec-
mosynas obvio erogare. Haud tamen suorum propterea
pauperum, qui domi habebat, Joanni unquam exci-
debat memoria: circa hoscus erat cura praecipua: hos
consolatoris verbis delinitos, & prius quam domo
egrederetur, apte circa necessaria procuratos, com-
mendabat sociis, singulorum aprissimo ordine mini-
steria partiens, officiique impleri exigens, cum rediis-
set, rationem: interim securus de eorum observan-
tia ab hora diei decima ad undecimam noctis colli-
genda stipe occupabatur.

37 Qui languida egenaque Christi membra tan-
to commiserationis fovere studebat affectu: ipsi co-
rum capiei Christo ejusque acerbissima passioni du-
bio procul afficiebatur tenerime. Neque vero effica-
cius suis ipsius malis fuerat expertus remedium quam
dominicæ memoriam passionis: & ideo qua sibi pro-
fuerat via, etiam aliis prodesse studens, sextam hebdo-
madæ feriam, qua nostrae peractum est Redemptionis
mysterium, molitularum turpiter sese prolixuen-
tium ad eundem adibus destinaret, si quam forte earum
diabolicis posset eripere faucibus. Quo cum pedem
intulisset,

Nihil aus-
tus videri
meretricibus.

postquam
capitulum
fuit videtur.

CAP. VII.
In Christi
passione in-
venit.

Fama et
adiposita
bula.

A inculset, & quam magis perficte frontis minorique ex his facibus emergendi tenori sollicitudine animadverterat, in eam primum impiebat manum, & Adeldam, inquiebat, filia, mihiq; tantisper tuo in conclavi aurem accomoda, daturus quidquid ab alio quocumque posses obtinere: aditu deinde secretoque impetrato, ipsam sedere iubens, sese solo tenus projiciebat ingenua ante parvam, quam eum in sinem circumgestabat, Crucifixi imaginem; itaque de suis se exorsus accusare peccatis, tam effusus cum lacrymis intensoque contritionis affectu eorum veniam postulabat a Deo, ut ipsam quoque simili doloris sensu culparumque suarum detestatione impleret;

38 Hac industria cum attentam sibi audientemque fecisset, Christi patientis historiam a eidem aggrediebatur praelegere, eo modo tonoque qui lacrymas, quantumvis obdurata, excuteret: lectionem vero concludebat his verbis: considera, Soror carissima, considera, quæso, quanto steteris Domino tuo; quanta passus sit tu ne perires, nisi perire sponte velles: considera attonitatem tum premiorum, quæ præparata sunt bonis, tum poenarum, quæ sunt peccatoribus reservatæ: quorum in numero satis sit te fuisse hætenus, nec eum irritare sic velis, ut omnino mereare reprobari a Deo, tuorumque peccatorum pondere ad inferos detrahi crucianda. Talia ex Spiritus sancti suggestionem dicentem et si spernerent aliquæ in malum obfirmatæ, quædam tamen auxiliante Deo commovebantur ad poenitentiam, dicebantque se quidem paratas eum ad Hospitale consequi, pauperibus ibidem deservituras: sed contractis istis debitis obligatas teneri, neque facile, licet ipsæ vellent, dimittendas. Tum vero Joannes: Confide filia: qui tuam illuminare dignatus est animam, neque corpori opportunum subsidium denegabit: tu modo fac intelligas quæ tuæ inter sit ei ciera offensam servire, firmoque animi decreto tecum statuas morti potius quam peccato subjacere deinceps; meque max rediturum prætolare tantisper.

39 Tum vero ad eas properabat matronas, a quibus adjuvandum se sperabat; atque Eja, inquiebat, Sorores meæ in Jesu Christo dilectissimæ, modo demoni mancipatam miscellam reperi, vos ei ex tam misera servitute redimendæ opem, quæso, stipemque conferendo juvate. Erat prædictarum matronarum liberalitas tanta, ut raro ab his absque exoptato reverteretur subsidio; quod si neminem reperisset unde necessaria peteret, suo ipse chirographo sese obligabat lenoni, & muliercularum illarum in se suscipiens debita, eas ad suum deducebat hospitale, inque ipsa illa nosocomii collocabat parte, in qua infelicium ex eadem hara victimarum ulcere morbiq; curabantur: ut experirentur cognoscerentque in aliis, quo præmio turpia isthæc obsequia remuneretur mundus; cum viderent alias corpore putrefacto horribiles, non exigua osium frustra medico exsecanda præbere, alias inuri cauteriis lis in partibus, unde cum acerbissimo doloris sensu contiguae fuerant abscisse vel avulsæ. Inde quo quæque esset affecta modo, satagebat cognoscere: quas enim celestis lucis splendor copiosior illustrat, ut vitæ suæ cognita fœditate, ejus maculas perpetua eligerent poenitentia expiare, eas in monasterium aliquod recludebat necessariis omnibus rebus instructas: alias, quibus tanti non essent animi majorque in matrimonii statum propensio, impetrata alicunde dote, maritis elocabat. Harum autem numerus longe maximus fuit, adeo ut vice una, illa scilicet qua primam aulam elemosynarum conquirendarum causa fuerat ingressus, sedecim earum honestis copulaverit nuptiis, prout hodieque testantur nonnullæ, probæ nunc & famæ perquam bonæ viduæ b.

40 Incredibile dictu est quam multæ in hoc caritatis officio devorandæ occurrerent difficultates, quam heroi-

ca ei esset ad illas patientia opus: cum enim istud muliercularum perditissimarum genus plerumque sit penitus obduratum (quæ causa multos insignes Dei famulos, ruinæ aliquam miserabili ingemiscences, ab earum conversione tentanda avertit) quoties ex his aliquam ipse e luto extrahebat, toties aliarum convitiis, contumeliis, calumniis impetebatur, pessima eum agi intentione criminantium: quibus ille nec verbum reponens, pergebat tacitus in suscepto negotio: nec fere patiebatur eas ab aliis tum forte præsentibus argui, quod in virum usque adeo studiosum bene de ipsis merendi ita essent injuriosæ: Mitte, inquiens, mitte illas, ne meam mihi coronam eripias. Norant illæ qui sim & quibus elogiis dignus: atque ex merito me tractant. Accidit hoc in genere res notabilis, æternæque digna memorie commendari, non tam ut imitationi deserviat quam admirationi, cognoscendæque ferventissimæ caritati, quæ ferebatur ad procurandam salutem animarum, Christi pretioso sanguine redemptarum.

41 Profectus aliquando ad lupanar cum esset, invenitque istic scortis vitæ in melius commutationem suaderet, quatur earum ex condito assurgunt, seque ad ejus voluntatem promptas offerunt, modo Toletum ipsas deducendas curaret, ubi & nata essent, negotia quædam expedienda haberent, quæ nisi conficerentur, impossibile sibi foret prioris vitæ rationem abdicare. Admissit conditionem Joannes, illectus magnitudine offerentis se prædæ: jumenta devehendis mulieribus curat: ipse cum socio (cui a Joanni ab Avila nomen, viro probatissimæ virtutis, & ante hoc pauchos dies post diurnum in domo Dei ministerium vita functo, omnium oculato teste) pedes subsequitur. Eam pompam quotquot cernebant per viam merchos impudentes rati, qui talem ducerent comitatum, dictis in ipsos scommatibusque certabant, & silentium interim tenente Joanne, iterque suum constanter prosequente. At non par comitis fuit constantia: sæpe querentis, quid tandem boni ex ea professione speraret, cujus causa omnibus erant ludibrio: longe autem queri apertius cepit, quando Almagram transeuntibus, una se clanculum subduxit, quod & alia dux mox atque Toletum pervenerant simili modo secere: tum enim majore quam antea ardore famulus, Nunquid prædixeram, inquit, nullam hisce perditis fidem esse habendam? Quin nunc saltem missas eas facimus, retroque abimus?

42 Tu vero, respondit multa cum patientia Joannes, si ibi quatuor g corbes plenos piscium Motrillo g devehendi, eorum tres corrumpentur in via, uno b solo residuo, in quo clausi pisces nequaquam computruissent; haud equidem existimo faceres aliter, quam ut abjectis tribus, quartum, in quo pisces integri, retineres: una igitur e quatuor, quas adduximus, nobis reliqua cum sit, bonæ hætenus voluntatis indicia retinens, patienter aliarum sustineamus jacturam, Gratiatamque redeamus, certa fiducia ducti, quod si una hæc nobis salva remaneat, nequaquam frustranea futura sit nostra hæc pro Dei amore suscepta peregrinatio. Neque sua Joannem spes fefellit: illa enim honesto conjuncta est viro, præmortua tum forte uxore viduo; nunc autem, raro cum virtutis & continentie exemplo, inculpatam colit post viri sui obitum viduitatem; manifestumque præbet civibus omnibus documentum, auspiciatam exlicus eam fuisse viam, perquam Deus ipsam ad suum obsequium amoremq; traduxit.

a Ex Evangelio secundum Joannem, inquit Govea.

b Urbebat ad harum nuptiarum domo & opera, ut refert Govea cap. 27, amici sui Deoq; devoti Joannis Fernandez; qui non solum sibi, sed industria quoque juvabat miscellam, maritos eis quærent, assistens nuptiis, easq; domi sua festis celebrant: cujus caritatis mercedem crebram se divinitus accepisse jam senior favebat: plura de eo habet lib. 2 cap. 3 & nos ex eo nom. 22. Vita 2.

c Distat

AUCTO-
RE FRAM-
C. A CA-
STRO.

Infirmitas ex
complan-
tatione
coram

et poenitentia
illius ser-
vati.

A *e Disas Granat. Tolatum centum circiter & quadraginta passuum millibus, expedito pedisi via intra quadriduum decurrendis.*
AUCTO- *d Simonem Govea nominat: cujus conversionem vide Vita*
RETRAN- *sequenti num. 35.*
C. A. CA-

STO. *e Nicturgicus interpolator hanc verborum impudentiam ipse, quas Joannes ducbat, mulierculis adscribit, nec Hispanico sensui, nec sibi ipse satis consonant; cum paullo post dicat, eas cogitatas fraudem fuga detulisse.*

f Municipium quatuor passuum millibus distans a Civitate Regia, Ciudad Real vulgo, quam ad occasum habet: Toledo autem passuum millibus circiter sexaginta.

g Hispanice: quatuor cargas de pescado: est autem carga justum hominis, jumenti, vel currus per viam condusli onus.

h Municipium est ad Mare mediterraneum, millibus passuum viginti quinque Granata distans: verum autem & locorum descriptus ignorantia interpolator, sensum se veris: Si Madridum profectus esses, quatuor saccos sale plenos coemendi causa, & domum revertens tres in itinere amisisses, propter tres perditos quantum quoque an abjiceret?

C A P U T VIII.

Eximia Joannis caritas & erga pauperes liberalitas.

CAP. XIV. 43 **T**Anta porro caritatis copia servum suum Christus impleverat, adeoque præter communem agendi modum erant opera, quæ illa stimulante patrabantur; ut qui alioquam divino spiritu ejus actiones considerabant, prodigium cum ac frugiperdam judicarent: ignari quod introduxisset eum rex in cellaria sua (ut est in Canticis) ibique in eo, celesti illo ne-ctare ebrio ordinasset caritatem: ut jam nihil cuiquam posset petenti negare, sed rebus aliis deficientibus sæpe vestem qua induebatur donaret, nudusque remaneret ipse, pius in omnes, cum esset in seipsum rigidus adeo atque severus. Etenim quantum a Domino in acceptis haberet identidem considerans, omnibus sese existimabat debitorem: unde sancta illa anxique nascatur sollicitudo mille modis impendendi seipsum ac superimpendendi illius amori, quem erga se senserat tam munificum. Est quippe viris spiritualibus proprium, ut celestium copia donorum divites, etiam terrenis bonis sibi videantur abundare, unde, largiri omnibus semper possint: ideoque gratus iis accidit dare aliquid quam accipere.

44 Totam diem operibus caritatis cum habuisset exercitam, sub noctem domum revertebatur: quantumcumque tamen a labore fessus, numquam cubitum recipiebat sese, quin infirmos ad unum omnes lustrasset sigillatim, quævissetque num quæ eis re opus esset, aut qui eo die valuissent: magna cum gratæ affabilitatis dulcedine corpus simul atque animum recreans languidorum. Domum deinde circuibat extrinsecus, præstolantesque eos, quorum verecundior paupertas agnosci fugiebat, congruo cum solatio minime vacuos dimittebat: neque anxie scrutabatur verene egeret is qui petebat, modo pro Dei amore peteret. Si quis autem admoneret, cum nulla urgeri necessitate: Non mihi curæ est, inquiebat, ipse viderit: ego enim pro Dei amore hæc largior. Quod si suam etiam vestem pauperum alicui elargitus, intra stragulam vestem obvolvisset corpus, nec haberet quod ulterius donare posset; sua manu conscriptam porrigebat schedam, alicui nobili vel pæ personæ tradendam, qua præsentem ut succurreret necessitati postulabat. Quo in genere imprimis memorabile est quod sumus narraturi.

45 Erat forte Toleti Tarifensis Marchio, D. Petrus Henriquez de Ribera; idque Joannes intelligens ad hospitium illius accesserat eleemosynam petiturus ab eo, cum aliis magnatibus ludo sese cum temporis oblectante; & anteos viginti duos abstulerat, ac latus revertebatur. At Marchio satis gnarus parum se cognitum esse Joanni, nec nisi hac vice inter multos conspectum; cupiensque illius caritatem, de qua tam multa toties prædicari audierat, joculariter experiri, eidem

obscura in nocte obvium se facit, dissimulata persona; & Joannes, inquit, Frater, Equitem me peregrinum esse noveris simul & pauperem, qui molesta hic lite distineor, gravemque pati inopiam cogor, ut gradus mei dignitatem valcam qualitercumque sustinere: quare te, cupis notissimam audio hic esse caritatem, supplex rogo, aliquo ut me peculio adjuves, ne forte necessitate adactus, summo numini injuriam faciam. Ita me sibi Deus habeat, retulit Joannes; (hac enim utebatur asseverandi formula, & forma petentis ac petendi modus facile persuaserant verum dici) quidquid habeo tibi do: manumque injecta in oculos, ipsos illos quos recens acceperat aureos omnes obtulit Marchioni, gratias de eleemosyna tam liberali multas referenti. Ut autem ad collutores rediit Marchio, iisque rem sicut acciderat, ordine enarravit, haud poterant fatiari tam effusa caritate depredicanda: cui cum tanta pauperum curanda esset turba, in quam ea pecunia melius videbatur potuisse distribui, tam præsens tamen adesset in Deum fiducia, ut uni non vereretur impendere, quod pluribus sufficisset.

46 Neque vero vana ea fiducia fuit: mandavit enim postridie Marchio, e domo ne egrediretur Joannes, adfuturum se Hospitalis inspiciendi gratia: quo cum venisset, amice cum eodem jocari dignatus: Quid hoc audio, inquit, Joannes Frater, haccine nocte expoliatus es? Ita me sibi Deus habeat, refert Joannes, ut nemo me expoliavit. Demum post varia joco serioque collata Marchio: At ne possis negare, inquit, quod tibi furto ablatum est, in meas fecit Deus manus venire: eccum tibi tuos viginti quinque ducatos aureos, cum aliis quinquaginta quinque ejusdem materiz scutis, quos tibi eleemosynæ nomine largior: alias vero ut cantior sis vide. Insuper eidem deportari jussit panes quinquaginta quinque, quatuor oves, gallinas octo, idque quotidie quamdiu Granatæ subsisteret: itaque discessit summa sua cum admiratione contemplatus magnam pauperum cujuscumque generis multitudinem, qui pro sua, quippe infirmitate atque exigentia tam variis modis curabantur in Hospitali.

47 Alias luculento demonstravit judicio quam promptus esset, suam pro Fratibus animam ponendo, omnes perfectæ caritatis numeros adimplere. Regium quod Granatæ est Hospitalis, Catholicis Regibus Ferdinando & Isabella fundatum, ignis corripuerat tam subitus tamque violentus, ut majorem ejus partem teneret prius quam subveniri auxilio posset: subvenit tamen inter primos Joannes, de pauperibus qui illic curabantur magis quam de ulla alia re sollicitus: fuitque tam opportuna diligentia ejus, ut plures ex infirmis fuerint incendio involvendi, nisi omnes pene viros faminasque suis Joannes humeris exportasset. Hos vero ubi extra periculum collocavit, majorem quam quæ humana videretur celeritate, lectos, vestemque stragulam, & quidquid reperiebat suppellectilis ejiciebat per fenestras: ac demum in altum subit, qua parte vehementior flamma urgebat, restinguendis flammis manum operamque commodaturus. Hic eum vortex igneus utrimque erumpens medium comprehendit, tam densa permixtus fumo, ut ex iis qui inferne spectatores adsistabant ambigeret nemo, quin flammis pabulum cessisset Joannes: eaque jam fama circumferebatur per urbem, quando ex insperato salvus exilire conspectus est, absque ullo indicio adustionis, nisi quod supercilia modice attondisset flamma, per quam egrediendum ipsi erat, ad majorem patrati in eo divinitus miraculi evidentiam. Cui rei testimonium omni fide dignissimum perhibuit Corrector ipse, tum forte præsens in civitate, reique gestæ spectator, alii que quam plurimi.

48 Plura hujus generis alia in vita ejus gesta possem

Quod quoniam genus in Hospitali admissum.
A sent commemorari, quæ malo brevitatis studio tacitus preterire: unum addo, cognoscendæ ejus indefinitæ caritati sufficere potuisse quod quisin Hospitale Joannis inserret pedem, ibique videret innumeram ex utroque sexu infirmorum quovis malo laborantium turbam: a quo nemo excluderetur, quantumvis contagioso, quantumvis incurabili morbo affectus (prout nunc consuevit observari) non pueri scabiosi, non infantes ad portam ejus clam expositi, non fatui amentesque: ut pauperes studiosos taceam, suamque inopiam præ verecundia occultantes, qui privatim ab eo suis quique in domibus juvabantur. Edificavit etiam incredibili cum pauperum mendicantium peregrinorumque comodo amplum locum, in quo illi supra ducentos de nocte collecti, ad communem in medio focum frigida calefacere membra, erectis circumquaque scamnis capaciorebus, supra quæ illi somnum capturi decumberent in culcitricis partim, partim supra illoreas ut cujusque ferebat necessitas reclinati: quæ res præter insignem caritatis miseris illis exhibitæ fructum, illum quoque proferebat non minimum, quod plurima hac ratione evitarentur peccata, dum per loca publica conquisiti, atque huc viri seorsim a mulieribus inducti, inviti quandoque extra peccandi illecebras occasionesque ponebantur.

Parum Tenesse Alacris.
a Enquetiam vocat inepta versio Neoburgensis, de qua parum nobis laborandum: sed perplexos reddit Nobiliarum Genealogicum supra citatum lib. cap. 7. nullus enim inter Tarifa Marchiones Periturus: primus ejus nominis solum Tarifa Dominus dicebatur, sub Catholicis Regibus Ferdinando & Isabella clarus: primus autem eorumdem Regum gratia Marchio filius ejus Padricius Enriquez de Ribera fuit, qui cum videtur toto tempore Caroli V Imperatoris floruisse (nam ejus ex fratre Ferdinando successor & nepos isdem Ferdinandus secundus Tarifensis Comes sub Philippo II potissimum regnavit) idemque ab insigni pietate in Deum, elemosinarum largitate, sacrisque peregrinationibus laudatur, vix dubito quin ipse sit de quo hic est sermo: an autem Padricii & Petri nomen confunderis scriptores, aut ejusdem utrumque significati sis, nequeo definire. Est autem Tarifa extremum Bætica ad ipsum fretum Gaditanum oppidum.

b Hispanice Do me a Dios, De me Deo

c Hispanice Carneros: quos qui capos seu capones credidit interpretes Neoburgenses, ne ille lingua Hispanica seivis parum, aut ostentanter versutus est in opere suo.

Corregi. dui, quod monuit.
d Ita in Hispaniis appellantur Judices provinciales, & quandoque singuli Conciliorum Provincialium Senatores: primi in Belgio respondent ii, quos Advocatos Fiscales dicimus, ut periti referunt: Censorem Ratis, Gubernatorem Germani videntur, iste haud dubie quam illi restituit.

e Historiam hanc multis circumstantiis particularibus vestitam iterum dabimus Vita sequenti cap. 5.

CAPUT IX.

Joannis patientia, novum Hospitale, & excursio per agros atque ad Curiam.

Cap. IX.
49 **I**ndefessam Joannis caritatem par comitabatur patientia, itaque generosi militis obarmaverat peccatus, ut quanticumque labores incumberent, nemo videret unquam perturbatum, nemo verbum iracundum ex ejus ore audierit: imo inter atrocissimas injurias hilari versabatur vultu & animo, ut qui nihil a voluntate Dei diversum vellent, neque gloriari didicisset in alio quam in cruce Domini nostri Jesu Christi: quod lubet exemplis aliquibus facere manifestius. Forte per eam descendebat viam, quæ a Gomeliis nomen habet, summo mane victum pauperibus quæsiturus: eademque ascendebat vir nobilis, quem in ea populi multitudine ex Alhambra turmatim illac deorsum tendentis, haud ita potuit declinare, quin oram chlamydis ei fiscella sua decuteret ex humeris per imprudentiam: cui præserviduseques, Agrestis, inquit scurra, non vides ubi aut quomodo incedas? Conversus Joannes: Ignosce, reponit, Frater, imprudens feci. Qua Joanni apud omnes usitata loquendi forma, supra modum exandescens nobilis, qui & nulla cum præfatione honoris, & fratrem

sefe ab eo compellari audiebat, alapam ei vehementem impexit. Tum Joannes: Equidem commerui, inquit, alteram mihi dato: quod iterum absque alio observantiz epitheto dictum indignans alter, famulis innuit ut se de male morato rustico ulciscerentur. Accurrebant illi pugnis sustibusque illatam Domino vindicatori injuriam; quando e vicino advolans honoratior aliquis, cui Joannes de la Torre nomen, Quid hoc rei exclamat, Frater Joannes de Deo? Audito nomine is, qui injuriam faciebat, consternatus animo, ad pedes illius ultro sese abjicit, surrectorum se negans nisi eos exosculatus fuisset; dicensque: Hicne Joannes de Deo est, cujus tot per totum orbem circumferuntur præconia? At ipse comiter amplexus hominem jussit assurgere; petitaque alter ab altero venia, discessere; cum frustra nobilis suum ad prandium invitasset Joannem, excusantem quod alio eum necessaria pauperum negotia vocarent, in quorum propterea usum quinquaginta auri scuta paullo post ab eodem submissa sunt.

in aqua protusus & simulat sanctum.
50 Aliud similis patientiz exemplum dedit, quando in vetus sanctæ Inquisitionis palatium ingresso elemosinæ petendæ causa, ubi mediū impluvii locum occupabat lacuna aquis plena; obviis occurrit e famulitio puer, in ipsumque vehementiori de industria impulsu allitus, in aquas eundem præcipitavit: etenim ex quo regio in xenodochio fuerat inter amentes habitus, apud multos ea perseverabat opinio, quasi ne tunc quidem firmo satis crebro uteretur. At ille nihil indignatus, sed vultu hilari quasi gratias relaturus, inde emerit sese, cum summo stupore omnium, nec modico famæ suæ inter spectatores augmento. Quædam ex iis mulierculis, quas e lupanari abduxerat matrimonioque copularat, eo processerat impudentiz, ut quandocumque aliqua sibi re opus esset, eam a Joanne tamquam suo jure flagitaret. Et dabat ille nec tarde nec illibenter quodcumque petisset: contigit tamen ut tunica pauperi vestiendo data, vili pallio obvolutus esset, nec habens quod in præsentiarum largiretur, juberet eam reverti postredie: at illa, velut repulsam passa indignissimam, stomachari, convitiari, hypocritam sanctulumque appellando. Cui Joannes: Ecce tibi regales duos ut in forum abeas, atque ibi isthac de me voce elata vociferere. Cumque nihilominus persisteret in incepto, Serius, ocys, inquit, ignoscere tibi debeo: itaque ex nunc ignosco. Fructus patientiz hujus fuit, quod illa ipso sepulturæ ejus die, inter alias quas ab infami abduxerat quæstus, per plateas vociferans jertit, seque multis incusans, sua publice delicta & Joannis merita enuntiavit, eaque re multos provocavit ad lacrymas.

Vir humilis.
51 Quid nunc de humilitate Joannis dicamini quod tanta ea fuerit semper, ut (cum de erratis suis & loqueretur & audiret libenter pariter ac frequenter) de suis laudibus, si quis inferretur sermo, eum ipse continuo vel suppresserit, alio divertendo colloquia, vel ita inverteret, ut ipsi inde contemptus quæsitum humilitas, proximis boni exempli utilitas cresceret: utpote qui inanis gloriæ esset insensibilis hostis, tamquam vermis omnia spiritualis vitæ germina depascentis. Interim accrescebat cum fama virtutis ac caritatis, Joanni pauperum infirmorumque numerus, nec capiebat eos domus, angustior utique quam esset pro tanta multitudine tamque multiplici ministerio opus. Ergo viri aliquot dignitate & probitate primarii & collatis symbolis domum ei capacissimam emunt, quæque Monialium olim monasterium fuerat, in vico Gomeliarum: in quam suos omnes Joannes transtulit, itaque res omnes ordinavit, ut caritati deinceps honestas decorque jungerentur, quod in prioribus illis angustiis haud æque potuerat obtineri.

Quo ordine sua ipse obit et moritur?
52 Hic inter confertos, ac sæpe vix spatium consistendi reperientes, multa cum patientia assidebat Joannes, omnes audiens, omnes solatio aliquo imper-

AUCTO-
 RIFRAN-
 C. A CA-
 STRO.
 aliam ge-
 nomofani

in aqua
 protusus
 & simulat
 sanctum

eximie
 lacrimas
 ab
 ingente mu-
 litare.

in novum
 magis ho-
 spitale.

CAP. XVI

Actos, perstantique aut promisso auxilio recreatos dimit-
tens. Mos ei erat prima cum luce de cella sua progredi,
claraque, & quæ exaudiri posset ab omnibus, voce di-
cere: Agite Fratres, Deo agamus gratias; quando etiam
avicula eas suo more depromunt. Tunc consecutur
orationis præibat formulam, quam mox subsequen-
tur Sacristanus, per fenestram unam, unde poterat a
cunctis intelligi, doctrinæ Christianæ explanans caput;
quod idem alius inter peregrinos faciebat in aulam. Et
hos quidem prius quam recederent salutandi visitandi-
que gratia aditurus descendebat Ioannes, atque inter
male vestitos, si qui adessent, distribuere mortuorum
exuvias: juvenes vero valentiores invitabat, secum ut
Christi pauperibus inservirent: atque ita cum illis ascen-
debat in montem ligna collecturus, ex quibus singuli
singulos fascis suis humeris inferebant nosocomio; quod
magna cum caritate quotidie a plerisque agebatur.

§ 3 Fiebant in hæc caritatis obsequia sumptus tan-
ti, ut in eos sufficere nequirent elemosynæ, quas ci-
vitas opulenta ac liberalis subministrabat, nisi ad tre-
centos sæpe quadringentosque aureos mutuos peteret,
quibus pauperum necessitatibus subveniret. Sed quia
nec hoc perpetuum esse poterat, & unius Granatensis
urbis cives, elemosynis noctu dieque conferendis, ni-
mum gravandi non erant; ut eis aliquid daret inducia-
rum, egrediebatur foras, varietate per Bæticam ober-
rans, circuibat magnatum sibi cognitorum domos, in
quibus didici per totam Castellam fama egregia ipsius
opera fecerat esse non ignota; unde copiosam refere-
bat pecuniam, quæ nominibus expungendis & pignori-
bus redimendis sufficeret. Primus in eo Magnatum Ca-
stellanorum, Ioanni nostro beneficorum, numero Dux
Sueffanus a commemorari meretur; jam inde a pueri-
tia sua pauperibus atque Hospitali eorum sic favens,
ut variis vicibus solus dissolveret omnia debita, quæ
contracta Granatæ fuerant, præter indusorum calce-
orumque ingentem copiam, quam solennitatibus singu-
lis subministrabat, induendis calceandisque egentibus;
socio & auxiliatrice utens uxore sua & lectissima, e-
ademque rebus nostris mire favente: ideoque non mi-
nor cura Ioanni erat, ut utrumque per suas paupe-
rumque suorum preces Deo quam frequentissime com-
menderet.

§ 4 Aristamen alieni magnitudo tanta subinde pre-
mebat Ioannem, nihilo segnius interim sua eum urgen-
te caritate, ut necesse habuerit Vallisoletum proficisci
ad Regem curiaque magnates, Antonio Martin amico
& socio peregrinationum suarum Vicariam Hospitalis
administrationem relinquens. Erat tunc temporis gra-
tiosus in aula Tendilæ Comes, hic alique, quibus
nota erant facta Ioannis, aditum ei impetrarent ad Re-
gem, quem hunc in modum Ioannes affatus dicitur:
Equidem, Domine, pro more habeo quoscumque ho-
mines meos in Christo Fratres compellere: Te autem
cum Regem Dominumque agnoscam, cui me par est
obedire, æquum etiam est ut sciam, quo velis a me no-
mine nancupari. Quocumque volueris refert ille, Ca-
rore patre adhuc superstite Princeps dumtaxat Hispania-
rum. Ergo bonum Te Principem, inquit Ioannes,
nominabo: bonum Tibi principium regnandi concedat
Deus, idemque dexteram protectionis suæ regimini tuo
accommodet, ac demum beatum finem, ut æternum
salvus compos fias Regni celestis. Audicum aliquamdiu
interrogatumque benevole liberalis deinde secuta a Prin-
cipe elemosyna est: quales & a Principibus & Regis So-
roribus, quas adibat visebatque quotidie, sæpenumero
retulit; nec non a puellis matronisque ad earum obse-
quia honoraria deputatis, præter monilia gemmasque,
ex quibus confectum pretium Vallisoletanis pauperibus
integre particubatur.

§ 5 Porro quanto tempore Vallisoleti versatus Ioan-

nes est, hospitium liberale habuit apud Dominam Ma-
riam de Mendoza, uxorem quondam Commendatoris
maioris Domini Francisci de los Cobos, cuius, post-
quam est orbata marito, laudatissima vita singularibus
quoque gratiæ non vulgaris prærogativis a Deo est
condecorata; & effusa ergo pauperes celebratur libera-
litas, qua patrimonium sane opulentum iis impen-
dit, copioso annuæ pecuniæ reditu Hospitalia stabi-
liens, monialium egenarum ditans cœnobis, eleemo-
synas insuper maximas faciens, eaque caritatis opera
quæ longum esset enarrare omnia. Hæc, inquam, ma-
troniæ prænobilis liberalitas non fuit Ioannem alio un-
quam divertere, sed necessaria ei ad victum cubitum-
que omnia large suppeditavit: qua ille occasione &
corrogatis ex ea domo atque aliunde elemosynis usus
tam præclare est, inter verecundiores pauperes cuncta
distribuens; ut haud multo pauciores ejusmodi fami-
lias, atque ex utroque sexu homines visendos pascen-
dosque numeraret Vallisoleti quam Granatæ. Quod
cum aliqui, quibus notior erat, animadvertissent,
quererentque, cur non eam pecuniam conservaret Gra-
natæ in pauperis distribuendam: Nihil refert, inquit,
hicne an Granatæ; dum Deo utrobique bene, in mem-
bris suis faciam.

a Truculentius quam res velletur originalis potius Tamayor
ais præcipisse, ut occiderent.

b Linea vestis aliquid eam petiisse, expressus Govea habet c. 37.
c Hos inter primum Govea c. 30 collocat Petrum Guerrerium,
deinde Archiepiscopum.

d Ita scribit Tamayor vulgo Dux de Seta: fuit ite Gonsalvus
Fernandez de Corduba, stirpe paterna quondam Cabræ Comes, qui
per matrem Elviram Gonsalvi Ferdinandi de Corduba, Magni Co-
pitanei vulgo disti, filiam, primus Ducis Sueffanæ titulum Comita-
tus junxit, ut est in Nobiliario Genealogico l. 5 cap. 3.

e Maria de Mendoza, filia (ut alibi docet Govea & constat ex
modo citato Nobiliario) D. Francisci de los Cobos Commendatoris
maioris Equitum S. Jacobi & Maria Sarmiento de Mendoza, quo-
rum paulo inferior fuit mentio.

f Adde & successore in administratione Hospitalis Granatensis,
de quo infra iterum de conversatione autem ejus pluribus in Vita se-
quenti cap. 6.

g Distat Vallisoletum Granatæ millibus passuum circiter duode-
cies sexaginta versus Bæticam: & aliquanto breviori spatio ab eadem
sejungitur Salamanca, magis ad occidentem declinans: huc autem
etiam venisse Ioannem, eadem qua alibi spora exercebat & e po-
blicitate sortis aliquas matrimonio jungentem ex accolarum testimo-
nio scribit Govea cap. 31.

h Ludovicus Hurtado de Mendoza, qui est in Nobiliario l. 5 c. 5. Ladipini
a tempore Catholicorum Regum Ferdinandi & Isabellæ quondam Pbi-
lippi II principis rebus muneribusque domi ac militiae gestis incly-
tus, in ordine Comitum Tendilæ tertius, nepos Ignatii Lupi de F
Mendoza, qui primus eum titulum a Rege Henrico IV munus infu-
gnibus in fago atque in togo facit.

i Usque ad annum 1555 quando fuit in cum Regno Patre Augu-
stus transfusus, in publico Ordinum conventu Bruxellis.

k D. Ioanna, Princeps postea Lusitania & Regis Sebastiani
mater, & D. Maria, deinde Imperatrix.

C A P U T X.

Magna Joannis in seipsum severitas.

§ 7 Norem Ioanni fluxere menses Vallisoleti agen-
ti, post quos nihil inde secum abstulit quam
cambiales litteras elemosynæ nomine a Domina Ma-
ria de Mendoza & a Marchione de Mondejar, aliis-
que magnatibus ad sustentationem pauperum debi-
torumque solutionem. Laboriosum autem imprimis
habuit hunc Granatam regressum: cum enim nudis
semper pedibus iter perageret, idque per aspera ac
contragosa loca tenendum necessario esset; eisdem ex
frequenti impulsione ad petras multipliciter offensos
apertosque ferebat; non minora reliquo in corpore
incommoda sustinens, quod duro asperoque amictu
citra indusii usum, contegeretur: adhuc quod dete-
cto semper capite cum incederet per ardentissimum so-
lem, excoriata pene facie & service Granatam (quo
revisen-

A revifendorum pauperum fuorum defiderium ingens trahebat) mifere redierit deformatus. Nihilo tamen minori urbis, imo totius territorii gratulatione excepta ejus reverfio eft; præfertim pauperum, eorumque imprimis quorum verecundia parcens, clam fufcitare folituserat inopiam, nec non mulierum quas in matrimonio collocarat, quibus patris fui confolatorifque abfentia longe acciderat moleftiffima. Granatam reverfo prima cura fuit partem tollere debitorum, per eam, quam ex aula deferebat, pecuniam; & fubvenire neceffitatibus, quas novas multasque reperiebat, maxime circa inopes dotem ad matrimonia utiliter contrahenda requirerentes. Non tamen ita potuit omnibus fatisfacere, quin quadringentorum aureorum debito obftrictus remaneret: nam ad eas, quas diximus, neceffitates curandas novis fe nominibus implicarat, cum ingens ejus caritas nullam abfque remedio pateretur alicubi efle inopiam. Sicigitur in arcto pofitus, multas follicitudines multosque angores perpetuus eft, ut fuas omnes rationes liquidas expeditasque aliquando videret; quod difficile ex parte altera imo impoffibile faciebat prodiga in omnem, quæ fe offerret, occafionem liberalitas.

B 58 Poterant hæc curæ, & qui curas hæc comitabantur labores eleemofynarum in victum pauperum conquirendarum, juncti importunæ continuæque fubfidium poftulantium interpellationi, corpori, quantumvis pene fupra vires humanas vegeto robustoque fatigando fufficere: iis tamen non contentus Joannes, carnem fuam præterea varie affligebat cruciabatque, atque ut haberet fubjectam fpiritui, fæpe ei etiam neceffaria fubtrahebat. Unico, idque parco, reficiebatur edulio; & nifi alienæ forte domi comederet, ad eorum folatium fpirituale, quorum temporalia poftulabat, vili femp̄ cibo contentus; qualia ut plurimum erat cæpa alfa, aut fimile quidpiam pretii nihilo majoris. Indictos ab Ecclefia jejunii dies fic obfervabat, ut præter modicam in prandio refectiorem nihil ad cœnulam admitteret unquam. Per Férias omnes fextas pane & aqua folis vefcebat, nodofisque funiculis fæviebat in carnem cum copiofi fanguinis effufione, quantumcumque laffus efferet ab itinere aut labore.

C 59 Par lecti afperitas, quem præter floream nudæ intratam humo nullum habebat; lapide pro cervicali utens, & ftraguli vice detricto pallio: quandoque tamen utebatur vehiculo alicujus pauperis, gradiendi facultate deftituti, in anguftiffimo conclavi infra domesticas fcalas. Vefitus ejus omnis, tunica lanæ cum femoralibus; cetera aberant. Rafus femp̄ mentum & caput, quod nullo unquam operiebat tempore, quæcumque ærem tempeftas haberet: eodemque modo nulla aut fatigatione aut itineris difficultate induci poterat, ut intra extrave urbem calceis uteretur, ex quo Dei fe fervitio mancipavit, ufque ad obitus fui feliciffimi diem. Et tamen qui in feipfum durus adeo atque feverus erat, minimis quibusq; proximi incommodis tam tenero compatiebatur affectu, ut credi poffet maximis in deliciis nutritus.

60 Accidit ut cum hiberna quadam nocte, eaque obfcura & pluvia ad fuum rediret hofpitale per viam Gomeliam, onuftus mantica cibaria homineque pauperculo, quem forte novo in foro repererat; per ipfam plateam tanta aqua descenderet, ut fallente veftigio ipfe, & quem dorfo geftabat, pariter humi corruerent. Accurrit ad aquæ collapfos cum fono excipientis plaufum, miffellique gemitus homo dives & honoratus valde; profpecturus per feneftram quid ageretur, & Joannem fecum ipfo ita iurgantem audit. Itane vero, Domine atine? ficeine ignavus defefque es hodie, quali comederis nihil? Quod fi tu paffus es; quin confideras pauperculos, quibus laboras, operiri te ut habeant quod manducant: hujus, autem quem moribundum fultuleras, nunc autem ita fœde depofuiffi, nonne te mi-

fereri oportuerat? Hæc ubi dixiffet, genua, quæ huiusmodi catenus fixa tenerat, alacriter attollens, per aquam medias tibias operientem domum rempavit. Dixerat autem voce tam modice elata, ut qui rei hujus teftis fuit, negaret ab ullo percipi potuiffe præterquam ab uno fe, fub cujus feneftram collapfus fuerat: cui etiam poftredie de lapfu nocturno interroganti, diflimulato refponfo detrectavit quidpiam indicare *b*. Et fere hæc ei confuetudo erat, ut ficuti mendicum aliquem intrinsecum reperiret, nullius expectato auxilio, fuffolleret humeris, multoque cum labore deferret ad Hofpitale debilis ipfe languidusque.

61 Juvat autem hic animadvertere, abfque myfterio non fuiſſe aut habitus ejus formam, aut utitatum a Deo cognomen: quamvis enim utrique commendando fufficere poſſet ſanctitas viri, talem ſibi habitum appellationemque aſciſcentis; placuit nihilominus a Domino plus aliquid utrique addere auctoritatis, hæc quæ ſequitur occaſione. Prædebat ad Epifcopi Tudenſis cœmenſam Joannes noſter, caſu cum Granatæ degentis, & nomen ſuum interrogatus, Joannis eſſe reſponderat: cui Epifcopus, Tu vero deinceps Joannes de Deo vocaberis, inquit: Si Deo viſum fuerit, retulit Joannes: ex eoque tempore cognomen iſtud apud omnes tulit. Similiter confuetum, cum veſtes donaret pauperi, illius pannos ſibi ſumere, Epifcopus aliquando conſpicatus non tantum tenuiter incommodeque veſtitum, ſed etiam indecore: Per tuam, inquit, vitam, Frater Joannes de Deo, quoniam nomen a me accepiſti, etiam habitus formam accipe; quem enim geſtas naufeam moleſtiamque parit tecum pro ſua devotione agere, atque ad cœmenſam aſſidere cupientibus. Tria itaque hæc, penulam & ſemoralia ex panno groſſiori cum palliolo deferens. Protinus, obſiſtere imperiis non auſo, coemi, quæ nominarat, indumenta juſſit; iſque a ſe benedictis, manus quoque admovit, cum Joannes indueretur: quem ille habitum nunquam deinceps mutavit.

a Ignatius Lupus de Mendoza ejus de quo ſupra facta eſt mentione filius, pater Ludovici, ſecundus Tonditia Cameræ ſed cum ipſo filio relinqueret, dictus eſt Marchio de Mendezar: quod ille oppidum partim donatum ab uxore, partim ab uxoris ſore uxore, & ſic Domini titulo poſſeſſum a ſecundo patre ſuo Petro Lope de Mendoza, ad eam exoritur dignitatem beneficii Regum Catholicorum: ut patet ex Nobiliario ſape citato.

b Angeli auxilio cum hac occaſione uſum in Vita ſequenti videmus.

c D. Sebaſtiani Ramirez de Fuen-leal, pariter Præſidis Audientia Regia Granatæ, ut eſt apud Goveam 5.22, Caput Prudentium de Sandoval ejusdem Sedis Epifcopum, dum ſcriberet ejus antiquitates: qui cum ei ad Epifcopatum Conchenſem in quo & mortuus eſt) promotus anno 1540 ſucceſſerem in Tudenſi panis Michaelem Mugnoz, ejusdem in Conchenſi Sede itidem ſucceſſerem; & ex altera parte conſeſſet viz ante ejusdem anni 1540 initium Granatæ comparere poſuiſſe Joannem, aliquid autem nomen auctoritatis inter magnates habere ne via quidem; ſed perſuadeo, vel Sebaſtiani aliquot annis ſerius abdiſſe ſeſe quam pater Sandoval, Ep. Tu. vel circa anni finem hæc geſſa paullo antequam illa abdiſſe fieret, vel denique Tudenſi Epifcopi nomen Sebaſtiano etiam poſtea adhaſſe, ſaltem donec ad Conchenſem Cathedralē euberetur, quod anno 1542 factum ſcribit Egidius Gonſalvus d' Avila in Theatro illius Eccleſiæ: Puit interim etiam Legionenſi Epifcopo, ſed, ut videtur non multis poſt ſuſceptam Conchenſem Sedem annis; cum anno 1546 iſſe legatur ſediſſe Stephanus de Almeida: mortuus denique eſt in principio anni 1547.

CAPUT XI.

Orationes, tentationes, zelus Joannis, & Prophetia gratia.

62 Quid ad ſtadium attinet orandi Dei, quamvis operibus Marthæ ex Dei vocantis arbitrio majori temporis parte diſtineretur, Mariæ tamen officia non omnino ſepoſuit; ſed quidquid vacui ab opere temporis reperiebat, orationi ac meditationi integre

Atribuebat, adeo ut noctes saepe continuas cum lacrymis gemitibusque transigeret, dum a Deo pro peccatoribus misericordiam, & pro egenorum quas prae oculis habebat necessitatibus auxilium postulabat; probe gnarus hanc esse praecipuam spei nostrae anchoram, & totius vitae spiritualis fundamentum. Itaque nihil aggrediebatur unquam, quod non prius commendasset Deo multa oratione: qua erat demonibus formidabilis, victorque ex certaminibus omnibus, quae visibili invisibilique modo cum hoste commissa multa ei sane difficiliaque fuere: nos speciminis ergo hic pauca proferemus, nobilis adversus sathanam relatae per Dominum victoriae monumenta.

63 Quadam nocte pervigili in oratione constitutus, auditus est ab uno ex famulis domesticis prope accubante, ingentes gemitus edere tamquam cum aliquo luctaretur. Accurrit ad strepitum insuetum minister, eumque reperit nixum genibus & undique sudore diffusentem, insuper & haec verba audivit: Jesus me liberet a sathanae potestate: Jesus mecum perseveret. Ad quas voces conversus minister ad fenestellam, per quam in plateam despectus erat, vidit formae terribilis belluae; & demonem esse, non ex vano suspicatus confervos excitavit ceteros; Non cernitis, inquit, demonem illum per fenestram dejectum, flammivomumque? Sed illi quamvis eodem conversi, nihil omnino conspiciere potuerunt, ac mox demon disparuit. Joannem autem infirmum famuli pessime habitum contusum deposuere in lectum, in quo per dies aliquot jacebat, eorum quae acciderant nemini quidquam revelans, nisi quod aliquoties crucis signo se muniens, dicere audiretur: Hoccine arbitrabare, proditor, futurum ut opus inchoatum defererem?

64 Alias in eodem cubiculo probe ocluso genuflexus, ante se liberali forma mulierem vidit, quaesivitque qua via ad se intrasset: respondentem autem nulla sibi opus esse janua, quae posset quocumque luberet pervadere: Nisi demonium sis, inquit, haud sane potes: surgensque & portam, ut reliquerat, oclusam inveniens, nihil amplius reflexa cervice vidit, ideoque ad infirmorum habitationem descendens, Quin pro me, inquit, oratis, Fratres, ut Deus mihi praesto sit. Contigit etiam Joannem profunda in nocte domo egredi, demonemque sub porci specie eidem occurrere; qui inter ejus secura insinuans, non modo in terram deiecit beatam viram, sed nec assurgere eum permisit, per integram pene horam impulsus rostro & pedibus conculcatum circumagens in luto: donec e vicinia prodire Doctor Medicus, Bertrandus nomine, cui interroganti quid rei accidisset, aliud se nescire respondit, quam quod impulsus ab aliquo dejectusque in terram esset, atque per coenum volutatus: & quamvis ipsi refovendo domum suam offerret medicus, voluit tamen ad suos deferri pauperes, ubi ultra mensem remansit infirmus deformatusque in facie, & toto corpore debilitatus.

65 Fuit quoque cum ex quadam infirmaria egrediens per portam scalis vicinam, invisibili manu impelli se sensit, atque per scalas usque in pavimentum devolvi praecipitem, clamantemque, Adsit mihi Jesus. Ad strepitum vero domestici excitati collapsum invenere, reduxeruntque in cubiculum, ubi crucifixi imaginem amanter complexus, eandem non sine lacrymis piisque alloquiis incepit adorare. Fuit cum noctu elemosynae petendae causa obambulans, obvium habuit hominem, quem stipis alicujus subsidium flagitantem postquam interrogasset cujus nomine illam peteret, conticuit ille atque disparuit: iterumque in platea apparens quaesivit cum stomacho; cur stipem sibi petenti non daret? Quia, inquit, pro Christi amore petere noluit, dare tibi nil potui: & mox ingenti verbera percussus sibi pectus sic sensit ab eo evanescente, ut ad passus aliquot ferro ageretur.

66 Praeterea nocte quadam sua in cella orans, quatum maxime potuit exclamavit: Jesu Christe, fili Dei vivi, adjuva me. Adfuit mox ad clamorem famuli, portam aperiunt, & coram Dominicae Incarnationis imaginem reperiunt in genua provolutum brachiis crucem stringere. Quid autem accidisset requisitus, In aciem, inquit, sustulerunt me, raptatumque hac illac permiserunt deinde gravi casu in terram recidere. Interim ad communem pauperum delatus infirmariam, collocatur in lecto, in quo octavum jam diem agebat agrotus quidam, miris vexatus modis; ad quem sensibus adhuc integris utentem Joannes proximo mane, inquit: Dic, proditor, cur veritatem non confiteris? an non vides paratum demonem, tuam ut hinc animam in infernum auferat? Quarenti unde id sciret: Scio respondit: atque ut me scire noris dico, gemino conjugio implicatum te, utraque conjuge etiamnum superstiti; ad hanc sodomitico pollutam scellere, quod erubui in confessione exponere: confitere igitur, quae Deo vides manifesta esse crimina, ut anima tua salva fiat. Audiit atque, obstupuitque, certus neminem in mundo esse mortalium praeter se, qui id humana scientia nosset. Confessarium igitur adduci sibi instanti petiit, & adduxit Joannes & S. Francisci familia unum, cui sua peccata cum exposuisset, & sacro viatico munitus esset, vivere desit; magna suae salvationis spe relicta apud eos, qui morientis sinceram contritionem pluribus clarisque signis demonstratam viderunt.

67 Atque haec secretorum cognoscendorum gratia, nec vulgaris ei, nec infrequens erat, quoties ita conduceret ad eorum infirmorum salutem, quorum animas sibi Deus commendarat; multumque proderat ut persuaderentur a peccatis exurgere: quod & aliis pluribus Sanctis concessum legimus, & huic de quo agimus Beato concessum fuisse, sequenti etiam fiet historia manifestum; cujus testes fide dignissimos habeo. Erat in eodem Hospitali infirma mulier, sano quoad cetera judicio, hoc uno iusana, quod clamoribus importunis flagitare raptari per locum, qui Bibarrambula dicitur. Cumque clamorum causam quaerenti Joanni, idem se velle diceret: Tu vero, inquit, prius ex anima demonem excute, nec, puto raptari deinde voles: novi enim quod ab annis decem in pellicatu vivas. Et ego, inquit illa, novi, quod ab annis totidem confessa non sim. Adhortante autem, animumque turbatum disponente Joanne, confessa Sacerdoti peccatum suum, & morte paullo post Christianae defuncta est. Sic etiam Joannes, infirmus cum decumberet alias, unum ex infirmarii curatoribus excitat, atque in aulam, ei in quo decumberet conclavi imminente, ascendere jubet ut benedictum cererum imponat in manum pueri expirantis. Quae ita invenisse se eo magis admiratus minister est, quod sciret Joanne ignaro puerum eo loci adductum. Similiter devota quidam persona narrat, dixisse ipsum inter sextam feriam sabbatumque se excessurum in vivis, itaque evenit post mediam noctem vita defungenti. Nec minus vere praedixit alias futuros per orbem terrarum multos, qui eodem quo ipse in habitu pauperibus ministrarent, quod opere ipso completum videmus, infraque dicitur.

68 Ex amore porro ardentissimo, quo in Deum se rebatur Joannes, fervens supra modum zelus nascebatur honoris divini inter creaturas omnes promovendi, quem habebat unicum cunctarum actionum suarum scopum. Itaque impensa ab eo corporibus cura curandis animabus subserviebat, tamquam medium fini; neque unquam temporali alicujus prospiciebat necessitati, quin animae quoque, ut optime poterat resque exigebat, sanctis ac piis monitis provideret; omnes dirigens in viam salutis, & magis operibus quam verbis praedicans mundi & mundanae omnis vanitatem.

Apiratis contemptum, absolutamque necessitatem tolerandi preceptum suum & sequendi Christum: quemadmodum toto vicibus decursu laeulester paruit, atque ex insigni longanimitate, quae velut bonus negotiator quancumque injuriam molestiamque patienter ferebat, modo lucrum ex ea aliquod spirituale atque ad Dei laudem conducens referret: quod licet plurimis posset exemplis declarari, unum dumtaxat hic proferam, quod fide digno plerumque relatu audivi.

69 Advenerat Granatam mulier forma ac moribus perquam liberalis, sed egestate pressa, litis cujusdam promovendae gratia: hanc in domum cujusdam caufidici ingressus cum vidisset, ipsamque & quae ipsa adduxerant negotia considerasset, credidit periculo proximo expostam Numinis gravi aliquo peccato offendendi: ergo seorsim accepit, deque vitae suae conditione & praesentis necessitate interrogata: Obsecro te, inquit, Domina mea, meum ut sequaris consilium, quo causae tuae melius sit. Ego te ad matronas quasdam domi modestae collectas deducam, in quarum vivas societate, discretio a ceteris cubiculo utens, prout voluntas tua conditioque requirent: istae vitae sustentandae necessariae ipse deferam, & causam tuam sollicitus procurabo: tantum velle extra frequentiam tuoque pudoris periculum agere. Equior erat postulatio, quam ut rejici posset ab ea, quae pudica vellet esse vel haberi, itaque ipsa hilariter assensiente, quod verbis promiserat, re ipsa exequitur; revisens eam per intervalla, tum ut alimenta ei subministraret, tum ut opera a se in illius causa impensa redderet rationem: numquam vero recedebat ab ea, quin positis humi genibus eam obtestaretur eam lacrymis, domo ne efferret pedem, sed pudicitiam suam sollicitè tueretur, supra omne malum reformidans peccata peccandique pericula; quando ejus curam suscipiens Deus & victui ejus provideret & causam ageret.

70 Accidit autem ut nocte quadam elemosynas colligens, ad ipsam viseret, solamque in cubiculo probe comptam atque ornatam reperiret: quare & solitudinem ejus tali hora ac tempore, & istiusmodi ornatum severissime increpans, causus est verborum efficacia, ut in lacrymas misera uberes solveretur: itaque relicto quod adferebat subsidio, Joannes recessit. Laterebat in eodem cubiculo abditus post lecticam juvenis, impudicus hujus, ut apparet, mulierculae consuetudini implicitus: hic iis, quae fuerant dicta a Joanne, auditis, perspectaque insigni caritate, qua ille Dei honorem animarumque salutem in tuto collocare satagebat, usque adeo commotus animo est, ut omnem impuri desiderii flammam in se restructa sentiens, non sine veris veritatis poenitentiae lacrymis prodierit de latibulo suo, ipsamque mulierem multis ceperit verbis admonere, deinceps ut castam vitam continentemque duceret; neque Deo sanctoque illi viro, a quibus sustentaretur, tam malam pro acceptis beneficiis gratiam redderet quam fecisset eatenus. Nec plura: egressus continuo domo est, & quod animo firmiter constituerat decretum, de suprema Dei majestate nullo impofterum peccato violanda, constantissime est executus; probè deinceps vitae, & Christianae virtutis exemplum tota civitati effectus. Qua in re lubet divinae bonitatis magnificam liberalitatem agnoscere, quae sui causa suscepta servo suo labores noluit esse inutiles, quamvis ea cujus potissimum gratia suscepti erant (ut fere id genus impudicarum consuevit) oblato divinitus bono frui noluerit: ut impleatur quod apud Isaiam promissum: Verbum meum, quod egredietur de ore meo, non redibit ad me vacuum sed faciet quaecumque volui, & prosperabitur in his ad quae misi illud.

a Godea Fr. Dominicum Benedictum fuisse dicit c. 32; addit; quendam dancum post paucos dies iterum oranti apparuisse, sub Tomus I.

supra horribilis lacerta, quem contemptum obsequia sola non habent. D. JESU pronuntiatione.

b Capite 22 videlicet: quod tamen a nobis hic emittitur. Ap. 22. Hic per hoc loco inferuit epistolam alteram Magistri Avila, qui cum hinc ad personarum in sua oratione; occasionem, ut in intelligitur, cujusdam sensationis Joanni oblata in emmiserit. Epistola de ea finem. Persona illa, quae oblata debitorum suorum solutione, aliud istud onus tibi nitebatur imponere, ipse procul dubio diabolus fuit, humanam induram formam; qui te nitebatur decipere, & dicendo id absque peccato futurum, efficere ut te, ad quam te appellavit Deus, vocatione excideres. Uniquisque inquit Paulus, in qua vocatione vocatus est, in ea permanet. Si me Deus vult sibi in Cubiculari munere splendido famulari, ego vero porcos dumtaxat velim pascere, peccabo in eum, rationem exigendos de iis, quae alio isto in munere lucrare poteram. Ita sane Frater carissime, si aliquis tibi splendidissimo appareat in schemate dicens se Angelum Dei, & tibi mandatum attulerit: respondeo audacter: Diabolus es, neque deferendum te viam, in qua te Deus posuit: nam ut est in Evangelio: qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

c Addis Neuburgicus interpolator, quod juvenis ille, nova accensus flammæ divini amoris, petulcam familiam e Veneris petulca ad gynaecium sanctitatis reduxit: cum tamen seipsum originalis, qui sequitur, tam clare affirmet, tam non esse famulatum oblato divinitus gratia.

CAPUT XII.

Extremo in morbo ratiocines conficit Joannes.

71 Inter hos tantos tamque continuos Joannis labores, quos pauperibus juvandi impendebat, si cum urbe noctu diuque egrediens, acerba tolerabat frigora, si cum ordinariis domus suae urbisque exercitiis distinebatur, mirum non est emarcuisse vires corporis, lenteque ipsum contabuisse: quam ille infirmitatem suam, quia celebrat studio se, ne pauperibus suis agere esset si sibi male esse vidissent, gravissimos diu dolores perculit; donec tandem ita debilis effectus est, ut nullus amplius locus dissimulationi relinqueretur. Forte a Singulis fluvius insolita aquarum copia intumescens ferebatur, secumque stipitum lignorumque rapiebat multitudinem, anno ultra modum consuetam pluvio: his ad usum Hospitalis colligendis, cum iis, quos domi robustiores habebat, Joannes egressus, nimiumque alte progressus in torrentem, tali valetudine ac tempore frigus nocentissimum admisit intra viscera, ex quo in gravissimum morbum extremamque infirmitatem est prolapsus. Ad hanc periculosa qui inter pauperes lignorum cupidos eodem advenerat, longius cum processisset, quam ut posset torrentis impetum sustinere, abreptus vi aquarum est, tandemque submersus, frustra in auxilium accurrente Joanne, atque in aquas se inferente: ex quo magis magisque aggravatum malum, cum ad vitae terminum deduxit, quem Deus remunerandis fidelis servi laboribus praestituerat.

72 Dom autem hunc in modum lecto affixus teneretur; quidam, quorum zeluserat quam prudentia major, ad Dominum Archiepiscopum & Petrum Guerrerum, qui cum Granata praesens aderat, detulerunt, in Hospitali Joannis de Deo variam & promiscuam hominum faciem appellere: inter quos multi essent laboribus idonei, nisi gratis istuc alerentur; feminæ item malae famae ac vitae pejoris, quae ipsi Joannis famam multam infamiam aspergerent, ingratis pro beneficiis: videret is, cujus in potestate Joannes erat, quod ei malo posset adhiberi remedium. Audiit delatores Episcopus, & pro sua sollicitudine pastorali Joannem, quem agrotare nesciebat, ad se imperat accersendum. Ille autem nihil moratus imperantem, subitoque assurgens sistit se Praefuli, manumque exosculatus eequid mandaret, exquirere. Audio, inquit Episcopus, tuum in hospitale viros faminasque recipi exemplis

Aaaa non

AUGUSTO *REFRAN-* *C. A. GA-* *STAO.*
 non tamquam receptos pervertant; & e-
 abi ipsi magnas facessant molestias; quos proinde jubeo
 confectum amandari, ut expurgato ab ea sorce Hospi-
 ta, quieti in eo degant pauperes, & ea eorum causa non
 affligere.

siq. salu-
atq.
 Hæc locutum Præfulem humiliter mansuetæque
 cum audisset Joannes, sic vicissim reverenterq; respon-
 dit: Pater mi ac Præful dignissime, dici rectius potuis-
 set solum me in Hospitali pravum atque incorrigi-
 bilem esse, qui proinde merear ipse expelli: inter pau-
 peres inibi degentes cognosco neminem, qui ejusmodi
 sit. Quid? quod Deus quoque malos æque ac bonos pe-
 tatur, & utrisque pariter faciat suum solem lucere: ut
 igitur non omnes æque probi essent, quæ ratione tamen
 in possent ab ipsius Dei domo eliminari, præsertim omni
 jam alio-refugio solatioque destituti: Tam grata Archie-
 piscopo fuit, conjuncta cum tenero erga pauperes affe-
 ctus, responsio, culpa a pauperibus omnem in se recipien-
 tis, ut tanta virtute recreatus diceret: Ito, benedicte
 Dei, ito in pace: deque Hospitali velut de propria tua
 domo dispone, per potestatem tibi a me expressis verbis
 factam. Ergo reversus Joannes cum ingravescentem vim
 mali sentiret (nam paullo post febrile frigus, deinde ca-
 lorem percipiens, facile judicavit, quid sibi immineret)
 quidquid sibi reliquum erat virium collegit in unum, &
 sustentantem eum tantisper Domino, papyraceum codicem
 cum reliquo scriptorio instrumento & scriba domo extul-
 lit, singillatimque domos obiens omnium, quibuscum
 debiti habebat aliquid, eorum nomina debitiq; ratio-
 nem, quæ jam nonnullis e memoria abierat, curavit in-
 scribi; ac deinde in alterum codicem transferri: ut cum
 duo ejus exemplaria essent, quorum alterum ipse penes
 se haberet, alterum relinqueret Hospitali, extra peri-
 culum pereundi essent jam confectæ rationes, quamvis
 codicum alter fortassis amitteretur.

Domus *non* *vires* *respon-*
 74. Atque hoc illius testamentum fuit, quo perscripto
 tam fatigatus in cellam rediit, ut jam ultra pedibus in-
 sistere nequens, super lectum decumbere cogeretur, un-
 de per schedulas procurabat adjuvare pauperes, ne tum
 quidem eorum curam dimittens; eo successu, ut eo-
 dem quo antea cuncta procederent ordine; quia cives
 Granatenses virique primarii, infirmitate illius intelle-
 ctæ, assiduum submittentibus quæ necessaria erant, ejusque
 socium Antonium Martin ultro animabant, ut vices
 agrotantis Joannis subire ne detrectaret. At Domina
 Anna Oforia, Garcia de Viza unus ex e viginti-quatuor-
 viris senior, quam propter singulares vitæ Christianissi-
 mæ virtutes multum diligebat Joannes, quamprimum
 de morbo ejus accepit nuntium, visitationis & solatii
 causa ad Hospitalis accessit; vidensque quantis in dolori-
 bus, quam exiguo frueretur ex aliena caritate leva-
 mento, & quam parum quietis ei tot pauperes undi-
 que circumfusi relinquerent, instantissime petiit, ut se
 transferri pateretur in domum, ubi lectus ipsi sterneret-
 tur, & quantumque ad ejusmodi morbi ac temporis usum
 facerent, suppeditarentur: hæcenus enim in tabulis
 decubuerat, mantello pro cervicali supposito.

siq. salu- *atq.* *siq. salu-* *atq.*
 75. Excusabat ille pro viribus ne extra pauperum
 suorum convictum raperetur, inter quos mori & sepe-
 liri semper desiderasset; tandem tamen pia importunitas
 vicit, cum diceret Anna, æquum esse, ut qui aliis sem-
 per fuerat obediens prædicator, ejus nunc virtutis ipse
 præberet exemplum, quando quod adeo erat rationi con-
 forme ab ipso pro Dei amore petebatur. Itaque allata
 sella est, in quam cum esset reclinatus, & inde auferen-
 dum Joannem per Hospitalis innocuit, exsurrexerunt
 quotquot infirmi poterant, stellamque circumfidentes
 retinere nitebantur, confuso cum lacrymis gemitu
 ejulanteque tam viri quam mulieres; nullius ut tam fer-
 reum pectus esset, quod non per ejusmodi quiritatio-
 nem complorationemque moveretur ad lacrymas; quas

& ipse hac audient copiosas fundebat, oculosque de-
 lam eam suspirio tollens: Nonit, inquit, Deum,
 Fratres mei, quod nihil in majoribus votis habeam quam
 vitam in conspectu vestro complexuque ponere: ut qui
 vitam aliter visum est Deo, fiat voluntas ejus. Deinde
 singulos sua benedictione impartiens: In pace, inquie-
 bat, remanete, filiioli: & si videre invicem posthac
 non licuerit, Deum pro me exorato.

76. Ad has voces renovata lacrymarum, suspiria & ge-
 mitus, quæ plenissima Joannis viscera, velut a natura
 facta ad misericordiam, sic pervaserunt, ut sensus eam
 animusque defaceret ipsa in sella: cum qua, postquam
 spiritum suum visus est ubicumque recepisse, ne ipsi di-
 lecti loci turbæque conspectu diutius cruciarentur, in
 domum prædictæ matronæ Joannem sustulerunt. Ubi
 quamvis de nulla hæcenus infirmitate vel causa aspe-
 rum pauperumque victus habitusque ordinem
 immutasset, morem tamen rogantibus cepit in omni-
 bus gerere, ut exemplum obedientiæ suis relinque-
 ret, qui tam multa dederat sanctæ erga seipsum sevo-
 ritatis documenta. Ergo indutio amicitii se passus, le-
 sto molli impositus est; magnæque cum caritate &
 sollicitudine medici medicinæque ceperunt adhiberi.
 Tunc ejus visitandi gratia multa nobilitas cepit afflu-
 re, certatimque offerre obsequia delicatissime, quibus
 solent infirmi recreari; ac non hæc animum poterant
 recreare Joannis, cogitantem horum causa privatum
 se dulcissimo pauperum alloquio conspectuque; quo-
 rum ne quis ad eum ingrederetur (propterea quod vi-
 so quocumque ex illis continuo solvebatur in lacry-
 mas) custode ad januam apposito caverunt: sola igitur
 caritas, qua hæc agebantur, potuit Joannem tan-
 gere, omnia caritate merentem.

a *Fluvius est in Basin influens, qui civitatem Granatensem Angli su-*
perariabunt Xenil nuncupatur, Gemolam Neberg, ea editio,
nullo auctore precedente, nominat hic ex Monte-Nivoso (Sierra
Nevada Hispanis est) ad Euroboreale latus urbis descendens, Dan-
ro fluvio ipsam urbem interfecente paullo infra eam conjungitur.
Nomen Syngilis Plinio notum cum sit, audiendi non sunt, qui ab
Arabibus, quibus Saquil vocabatur, factam credens nomenclatu-
ram, quæ crebra inundatione agrum secundum Nilum foret.

b *Hic ordine ostendit ex Saguntino & Canchenh Canonico sub-*
rogatus est Ferdinando Nigro de Guvera juxta Catalogum
Episcoporum Granatensem, qui est apud Tamezum ad 17 Augu-
sti, namque Sedem tenuit ab anno 1546 ad 1576; hoc quoque
nomine memorandus nobis, quod Societatem Jesu in Concilio
Tridentino (quo his accesserat) sibi cognitam, Granatam
introduxerit.

c *Sic dicitur a numero, qui Magistratum civilem constituit.*

CAPUT XIII.

Mor & sumus B. Joannis de Deo.

77. Archiepiscopus quoque, delata ad se rei fama, *siq. salu-*
 e visitantium numero esse voluit, eumque san- *atq.*
 tis amicisque monitis ad supremum iter animare, tan-
 demque concludens rogavit, num quid esset quod
 molestiam ipsi creare posset, & sua cura invenire re-
 medium. Tum Joannes: Pater mi & Pastor optime,
 tria sunt, quæ me nunc quidem imprimis angunt:
 primum quod tantis a Deo receptis beneficiis tam im-
 perfectum ei rependerim famulatum: alterum est me-
 moria pauperum, cum verecundiorum tum eorum, qui
 a peccatis suis ad meliorem frugem reducti sunt; quos
 ego tibi commendo ex animo: tertium hæc quæ in
 Dei causa contrahi debita: simulque manum cervi-
 cali admovis, codicemque produxit in quo et in talem
 occasionem descripta habebat, eumque Episcopo in
 manus tradidit. At Præful: Ad primum quod attinet,
 inquit, magna tibi in Dominum fiducia est opus, qui
 per merita passionis suæ supplere poteris defectus
 tuos omnes. Pauperes in meam curam tutelamque re-
 cipio:

A cipio: debita autem, quæ dicis, omnia mihi sunt dissolvenda, promittoque eadem illud me cura facturum, quæ ipse faceres, si liceret. Sollicitudinem igitur missam fac omnem, & salutis dumtaxat accende. His dictis promissisque mirifice recreatum Joannem, suæque post manus osculum benedictione munitum dimisit Archiepiscopus, ab eo recta ad Hospitale se conferens.

78 Interior ad extrema vergebat æger, qui Peniten-
tia Sacramento solitus animi sui navos omnes quam ac-
curatissime dijudicandos subicere, extremum nunc sese
ejusdem præsidio expiavit, Christumque in Eucharistia
præsentem atque ad se allatum humiliter adoravit, ipsa
ejus sumptione abstinere propter morbi importunitatem
coactus. Tum Antonium Martin codem advocatum
compellans studiose eidem pauperes commendavit & or-
phanos, officii cum sui verbis sanctimoniam spiranti-
bus admonens. Denique exitum suum imminens
præsentens surrexit de lecto, seque humi in genua col-
locavit, Christi crucifixi imaginem arcte complexus,
tacitaque in contemplatione Salvatoris sui modico tem-
poris spatio defixus, post quod plena atque intelligibi-
li voce in hæc verba prorupit: Jesu, Jesu, in manus
tuas me commendo: itaque spiritum reddidit creatori
ætatis suæ anno quinquagesimo quinto, duodecimo post-
quam pauperibus Granata coperat in Hospitali mi-
nistrare.

79. Secuta mortem prodigiosa res est, & nescio an in ullo Sanctorum (si Paulum primum Eremitam excipias) observata. De mortui namque corpus quartam horæ partem, ita ut erat, supra genus erectum perman-
sit, permanere: que in hunc diem, si eorum qui præsen-
tes aderant morienti, simplex pietas permisisset. Hi qui-
pe indecorum rati sunt in terra obrigesceret corpus, ut
funus consueto more decenter componeretur, curvata
genus magno extenderunt conatu. Aderant autem ex
præcipuis urbis matronis multe, & Sacerdotes quatuor;
nec poterant explorare, animum agendis Deo gratias,
qui servo suo mortem dedisset antea: vitæ tam con-
formem, quam initio diei sabbathini subijt, media
post decantatas preces Matutinas hora, octavo Martii,
anno vulgatæ Eræ millesimo quingentesimo quinquage-
simo.

CAP. XXI
Mat. 23. 12
honestissimum
funeris

So Fuit pateret in morte Joannis de Deo videre adimpletum illud, quod apud Matthæum in Evangelio prædixit Salvator: Qui se humiliat exaltabitur. Sicut enim ipse totum post suam conversionem tempus illi unice impendit studio, quo sui majorem humiliationem in omnibus abjectionemque inveniret, quemadmodum ex Vita contextu patuit; ita Deus in vita ac morte eum curavit extolli & honorari. Corpori certe ejus tantus est habitus exequiarum honor, quantus vix ulli Principi, Imperatori, aut Monarchæ. Quamvis enim ad eorum funera frequentior possit multitudo, & nobilitas multo amplior concurrisse: id tamen factum pene semper vel ut aulæ legibus fieret satis, vel ad aucupandam successoris gratiam, vel etiam ab invitis violentèque coactis. Verum quotquot confluxere ad persolvendum Joanni de Deo suprema obsequia, statim ut vulgo innocuit morsejus, vilis catenus atque contempti, nec quidquam eorum ornamentorum possidentibus quibus humanam magnitudinem mundus meretur: eos sola virtutis æstimatio traxit, vera atque unica honoris minime fucari parens.

18 Igitur ut primum corpus decenter compositum est supra lectum, magno cultu sumptuque adornatum, erecta eadem in aula tria altaria sunt, ad quæ sacrificiorum magnus numerus continuo ceptus perfici a Presbyteris, tam Clericis quam Regularibus tota civitate excitis, ab ipsa qua mortuus est hora usque ad tempus sepulturæ; quod cum postsidie advenisset, vix capiebant platearum turbam undequaque excitam. Cadaver maximo

cum honore clatum succollantibus Marchione de Ta-
 rifa, Marchione de Cerralvo Domino Petro & Boba-
 dilla, & Domino Joanne de Guevara. Ut autem extra
 fanebrem deventum est domum, inter Religiosos cer-
 tati ceptum, qui illud primi suis humeris exciperent,
 obtinuitque pro suo Ordine, quod petebat, Francisca-
 nus Sacerdos, Carcamus nomine, cum diceret; nullis
 iustius quam sibi corpus addicendum illius, qui dum
 vixit extremam S. Francisci paupertatem & peniten-
 tiae studium proxime fuisse imitatus. Franciscanis alii
 alique deinceps succedere, usque dum ad S. Mariae
 de Victoria adem fveniretur. Correctore interim cum
 satellitio cuncta ordinante, turbamque dimovente,
 ut locus daretur pompae, hoc, quem describimus, mo-
 do procedenti.

82 Primum agmen ipſius Hoſpitalis pauperes ꝑ occupabant; quos ſequēbantur mulieres a Joanne nuptiꝝ elocatz; viduæ quoque, & puellæ ſuſtentatz ejꝛdem eleemoſynis; ceterum omnes ſuum deferentes, & veris cum lacrymis commemorantes beneficia ſibi ab eodem collata. Hos cunqꝫ, quæ plurimæ ſunt, ſolacitates urbis ſuis cum funalibus, crucibus labariſque pulcro excipiebant ordine; cum Clerici Religioſique omnium Ordinum: crucem deinde Parochialem ſui quoque Clerici, ac denique Canoncorum Collegium & Eccleſiaſtica dignitate conſpici viꝛi, ſub ſua itidem crucis vexillo; nec non Archiepiſcopus cum ſacelli Regiꝝ miniſtris ſequēbantur. Proximum ab his corpus fuit; ꝑ ſequentibus Viginꝛ-quatuor-viꝛis, Juratiſque b, & Equitibus, ceteriſque Nobilibus; cum Regiꝝ tribunaliſ miniſtris cauſidiciſque, ac denique infinita plebe promiſcui ſexus: neque enim ad veteres Chꝛiſtianos dumtaxat mortis huiꝝ pertinebat ſenſus, verum etiam ad Mauricæ nationis reliquias, a quibus barbaro idiomate audiebantur collatz in ſuam gentem eleemoſynæ, vitæque ſanctioris exempla in ſuam utilitatem ab eodem reſiſta. Ipſæ Eccleſiæ metropolitanz omniumque parochiarum ac monaſteriorum campanæ tota perſonantes urbe, neſcio quid ſolito triſtius, ſonare videbantur.

83; Ventum erat ad arcam objectam portæ per quam
in prædictam S. Mariz de Victoria ardem introitur. Hic
subsistendum aliquamdiu cum corpore fuit, aditum
omnem intercludente multitudine, quæ veluti num-
quam eum deinceps visura, nulla potuit aut via aut ra-
tione prohiberi quo minus ad ipsum cadaver certatim
pervaderet, corollas rosarias, libellos precum, alias-
que reulas beati corporis tactu consecratura: usque F
adeo autem cupida quidpiam obtinendi, quod sibi pro
Reliquiis esset; ut nisi tandem aliquando cohibita lo-
cum funeri inferendo dedisset, ipsum quoque feretrum
direptura fuisset. Illacum porro in ecclesiam funus co-
ro alio instrato impositum est, obviam procedentibus
reliquis conventu Fratribus, qui domi expectarant, i
cum suo Generali et tum sorte præsentis, per quem so-
lenni ritu decantata Missa est, alio ejusdem Ordinis k
dicente ad concionem de humilitatis virtute acque
contemptu mundi, per quas famulos suos consuevit
Deus ad veram extollere celsitudinem. Multa eodem
die exinde peracta sunt sacrificia; plurimi cerei tede-
que arferre: interim dum sub fornace quodam in sacel-
lo Domini Garciz de Piza, ad jus illius matronæ per-
tinentes, cujus in domo vitam cum morte commutarat
Joannes, tumulatur cadaver. Biduo proxime subse-
quenti Dominicæ ac Lunæ eodem ordine peracta omnia,
missa, concio, sacraque privata, neque ulla ad popu-
lum habita eo anno Granatæ oratio est, quæ non Joan-
nis de Deo cum laude meminisset.

84 Vigesimo post hac anno optimates quidam, ca-
vum sepulchralem ingressi, corpus integrum repe-
re, nec nisi extrema vultus parte consumptum: non
sine magna admiratione, persuasi hoc aliisque signis
A 222 2 manifestare

A manifestare divinam Majestatem voluisse, æternam illius, quæ nunc fructus, gloriam, quam præparatam scriptura ait diligentibus Deum: quod idem nos quoque benignus dirigat, ut vitam Joannis atque opera provi-
AUGUSTO. DE FRANK. C. 8. CA. 570.
 tibus imitati, participes ejusdem esse mereamur gloriæ, per omnia secula seculorum Amen.

a Tacet de extremis Sacramentis Tomoyon: fortassis quia contrarios sibi credidit auctores Franciscum a Castro & Goveam, quorum hic ab ipso Archiepiscopo & confessione expiatum & communione refectum Joannem scribit, nulla fœlia mentium extremorum: hic contra sed confusum ex historia nuntio. 62. Vita & reserenda aliquot septimanarum, si non trientium, verbum extremum fuisse, ut facile patuerit utrumque verum esse.

b Ut alios prætermittam, refert Arnoldus Rasisius in Antuario ad Natalis Sanctorum Belgii ad Martini & Bertrando Carthusiano similem cujusdam anonymi Carthusiani mortem Gandavi, qui Clementinum schisma, cui Burgundus adhaerebat, aspernante aversatus, itaque in statu indicio ardentis flammæ reperiunt, Gandenses in obedientia veri Papæ Urbani VI mire confirmatis.

c Addit Govea: qui postea Marchionis de Mondejar titulum assumptus, sed profecta vel ex animis ipso, quandoquidem hujus tituli cum Torisensi Marchionatu conjuncti non modo nunquam est in Nobiliario Batavo mentio, sed ex eodem manifesto constat, tum temporis vixisse Tendilla Comitem, qui primus ut oppidum Mondejar in Marchionatu erigeretur miris, & titulum deinceps transmissit.

d ad posterum vel hoc loco pro Tendilla Comite, Torisiam nomen irrecepit, quod ex meliori informatione animadvertitur Goveam potuisse, nisi cum decepsisset novum titulum de Mondejar, filio post patris mortem tempore Philippi II accedens, & Tendillensi Comitatu titulum obscuravit, ut supra vidimus.

e Don Rodericus Patreus, insignibus sub Carolo V Imperatore meritis, qui sub Philippi II regimine continuavit, promeritis ut in Marchionatu titulum eubergetur Dominium, ejus oppidi, quo artatus ejus Stephanus Pasceus donatus fuerat ab Henrico II anno 1507; ut patet ex Instrumentis investitura & Nobiliarii lib. 10 cap. 24.

f Bovodigliensem perperam nominat Neuburgensis versio, cum sit notissima in Hispania familia nomen: quantum Guevaram, qui hic nominatur, illic oblivione prætermisum puto: utrumque autem est necesse prima, quæ cum Granata aderat, fuisse nobilitate, qui duobus jam de illis præteritis fecit ibant.

g Peruenit hoc ad conventum FF. Minorum S. Francisci de Paula, quem Lucas de Montoya Ordinis illius Chronographus l. 3 pag. 68 describit in parte Orientali civitatis, ipse ejus muris circumscriptum, sit ut Alhambra Daurumque fluvium a sinistris habeat, Alhambra a dextris, posticam partem Monti sancto, anticam eo quæ proprie Granata dicitur parti obvertat: cui principium datum anno 1518, de Ade autem sacra ejusq; fundatoribus vide jam citatum Montoyam.

h Addit Govea & Fratres; quos etenim paucos nec religiose fuisse nec plures duodecim ex eodem Govea docuimus in commentario.

i Hi quoque civilem Magistratum constituunt: cum hoc discrimine quod viginti-quatuor-viri hereditarii vel certe perpetui sint.

j Quia exceptum corpus erant, non videntur de eo per urbem deferendo certasse.

k An P. Fr. Simon Ricardus ad Capitulum Valentia anno 1550 veniens, in eoque Generalatum Ordinis absoluto triennio deponitur; an qui ibi in ejus locum successit P. Fr. Franciscus Martos inde rediens, describere non possumus: quia Ordinis illius Chronographus non solet exprimere diem aut mensem Capituli celebrati.

l De hoc sacello ista apud Montoyam leguntur: Laterale ad cornu Epistola sacellum Licentiatu Piz fundavit, Regii Consiliarii Senator, eamque familiæ suæ (quæ ex Nobilitatibus hujus urbis una est) majoratui annexuit: in hoc sacello corpus benedicti Fratris Joannis de Deo, fundatoris Fratrum Hospitalitatis, nostro in habitu ex devotione ipsius sepulti requiescit. Puit eximie vir sanctitatis, pro eoque, quo erga ipsum ferebantur devotionis affectu, multi illustres viri sepulcrum sibi elegere sub fornice ejusdem sacelli: quos ipse vide enumeratos.

CAPUT XIV.

Statu Hospitalis & Fratrum post mortem Joannis de Deo.

85 Iam supra diximus, quæ ratione, antequam ex hac vita migraret Joannes, solio ejus Antonio Martin commisit, fuerit Hospitali regendum curam. Dumque qui optimis Magistris sui instructus monitis exemplisque, eam administrationem magna cum ca-

ritate suscepit, exercuitque, ad dies aliquantulis infirmo-
 spitali subsistens, donec urgente cum domesticis necessitate ad aulam profectus est, a Magnatibus subsidia postulaturus ad prosequenda misericordiarum suscepit opera. Hic ei pii homines persuasere, ut Madriti quoque Hospitali sui institui erigeret, pauperibus infirmis commodius tractandis, eamque in rem suam obtulero opem; quæ usus perlibenter illud loco, ubi nunc est, inchoavit, tam amplum sumptuosamque quam hodie cernitur, & Antonis Martini Hospitali dicitur: in quo magnus infirmorum curatur numerus & multi Ordinibus Fratres sunt, Gratiatibus per omnia similes; nisi quod vestium color sit obscurior aliquanto, manticeque non super humeros; sed sub axilla gestent. Ne, inquit, impingerent in Equites virosque primarios, quorum ista magna turba est, & quibuscumque agendum necessario atque frequenter.

86 Inchoato opere, pulchreque ad futuram perfectionem comparato, Granatam de novo revertit Antonius, linear ac laneæ vestis ingentem copiam multasque eleemosynas pecuniarias deferens ad usum Hospitalis: ubi cum Archiepiscopo Petro rationem reddidisset novæ suæ molitionis, petiit impetravitque licentiam eo unde venerat redeundi: ubi sancta hospitalitatis opera cum multo penitentiarum rigore componens, ad finem vitæ perseveravit, quæ feliciter consummata, accurrerunt ad honestandum funus omnes regis aula Primates, eumque sepeliendum curarunt in præcipuo quodam sacello monasterii S. Francisci, quod Madriti est, ubi in Domino requiescit. Post ejus autem discessum (ut eo unde digressa est narratio revertatur) remanserunt in Hospitali Fratres coacti, & magistri tam consummata sanctitatis adeo digni discipuli, ut opera præclara sic eorum vitæ cursum cognoscere, & quid post hæc ab illis actum sit. Regabant hi namque & administrabant omnia eo plane modo ac ordine, quo patrem suum fecisse viderant, uni tamquam superiori subiecti, quem Fratrem Majorem nuncupabant.

87 Erat pauperum ad Hospitali confluentium multitudo maxima, omni morborum genere laborantium, nec cuiquam (quod huic Hospitali & nunc & a principio proprium fuit) negabatur accessus; adeo ut turbam locus non caperet angustior æquo, & necessarium omnino judicaretur capaciorem alibi receptum investigare. Ergo ad Archiepiscopum liberalissimum accurrunt Fratres; quanta premanetur necessitate exponunt, facileque adducunt ut, considerato rerum statu, de remedio cogitare vellet. Qui dispiciens diligenter, ecqua in parte locus posset idoneus inveniri, civitati & propinquus, extra eam tamen, aeris salubrioris causa; placuit is, ubi nunc Hospitali est, vicinus fundo Fratrum Hieronymianorum, in quo vetus S. Hieronymi monasterium fuisse dicebatur: & reque cum Magistratu civili, Fratribusque jam nominatis collata, evicit, ut ad opus tam pium ac necessarium unusquisque eorum jure cederet, quod sibi competere prætendebant in eam aream, in qua Hospitali novum extrueretur; quo ipse liberaliter esset de suo collaturus quantum posset, reliqua & fidelium eleemosynis istum in finem colligendis sumerentur; eodem conferentibus Fratribus quamdam pecunie summam, quam Episcopus Accitanus & Dominus Antonius de Guevara & Avillaneda testamento legarat, hac in civitate in pia opera impendendam: nullum enim magis pium posse excogitari, in quod infunderetur.

88 His ita conclusis, continuo ad mota operi manus sunt, & Archiepiscopus mille sexcentos duodecim numeravit; quibus ingens a civibus eleemosynarum

A vis accessit, hortatore Avila, qui cum forte concionabundus aderat, atque instar alterius Moysis populum invitabat ad spontaneam in usus tabernaculi fabricandi largitionem: aliis pecuniarum summas notabiles adferentibus, aliis quae erant ad operarum sustentationem necessaria; mulieribus autem certatim armillas, inanes, annulos, atque omnis generis vestes diripientibus sibi, tanto studio animorum, ut procedente feliciter opere tria, quae nunc extant, educta sint latera, in quae, ut pauperes possent quam citissime transferri, pecuniam subministravit Archiepiscopus, qua portis fenestrisque valvae, totique domui cetera ex ligno necessaria complementa adderentur. Causam vero non perficiendi omnino operis diabolus attulit, zizaniorum sator, lites suscitans inter nostros & Hieronymianos Fratres, quae in hodiernum usque diem indecisae trahuntur, neque a me hoc loco discutiendae sunt, sed Dei iudiciumque relinquendae arbitrio; quorum ex nutu pender, ut cito finiat discordia, opera bona perquam multa impediens.

89 Verum his omissis redeamus ad Joannem, qui talia exempla post se reliquit, adeoque placuit universis, ut animati fuerint plurimi ad ejus vestigia consekanda, Deo in pauperibus ministrando, atque ex ejus amore hospitalitatis opera exercendo: ad quae quoniam neque multis litteris, neque stupor est opus; sed robusto rerum humanarum contemptu, Deique amore & proximi caritate, facile est invenire multos ad illa idoneos cujuscumque aetatis aut conditionis, qui aliis Ordinibus minus convenirent. Horum autem recipiendorum haec est ratio. Cognita eorum firma ad Dei obsequium voluntate, sinceraque ad id, quod ambiunt intentione probata, recipiuntur in Hospitale, ibique honesto in habitu pauperibus ministrant, in eo quod demandatum fuerit munere per tempus aliquod, annosque duos, tres & sex quandoque, prout necessarium judicatur, ut in omni humilitate & honestate digni iudicentur habitu, quem humiliter postulant accipiuntque a Majori: in eoque per annos aliquamultos deservunt, usque dum meriti videantur ad Professionem admitti, prout in Constitutionibus Ordinis postmodum exponendis declarabitur plenius.

90 Sunt porro Granatae plerumque decem & octo aut viginti Fratres: quorum alii in infirmariis occupantur curando pauperes; alii domestica ministeria obeunt; alii dispersi per urbem, quam in parochias divisam habent, elemosynas conquirunt; alii denique per suburbanum agrum vicinaque dividuntur territoria, unde triticum, hordeum, caseos, oleum, uvas passas, atque alia necessaria advehunt: eaque industria & labore efficiunt, ut elemosynae adferantur quae sustinendo Hospitali sufficiant, una cum exiguo annorum pecuniarum fructu, quo fulcitur, Domino benigne cunctis prospiciente: ita ut consueverint hic centum & viginti lecti strati haberi, & triginta famuli praeter Fratres, aliasque, prout sabinde res exigit, necessarias personas: calamitosiori vero tempore trecentos aut quadringentos lectos videas infirmorum, quibus omnibus divina providentia sic attendit, ut nemini desint necessaria victui, non sine iusta admiratione plurimorum. Etenim ab ipsis exordiis suis Hospitale nostrum, hoc veluti hereditarium benedicti Patris sui Joannis jus servat, ut pauperem nullum excludat: neque definito numero lecti sunt, sed quicumque advenerint recipiuntur: quibus si lecti non suppetant, satius ducunt juncea in storea reclinare infirmos, & Sacramentis munire; quam iis destitutos excludere in nuda humo morituros. Quotquot porro ad Hospitalis accedunt ministeria, ex Dei amore, nullum pacti stipendium, id faciunt; eoque fit ut accuratius omnia quam

Tomus I.

in ulla uspiam, quantumvis ordinatissima, familia gerantur: hoc enim unum habent sibi omnes propositum, ut per exercitium caritatis animas suas salvas faciant: itaque quod sui est muneris omnes satagunt adimplere, nec ulla cujusquam adhortatione aut reprehensione indigent.

a Num. 74.
b Anno (ut est apud Goussam l. 2. cap. 16.) 1553, 24 Decembris de quo ibidem plura videri possunt.

c Civitatis nomine tam hic partem intellige, quae propriis Granatae appellatur, & a praecipuis nobilibus ac mercatoribus habitatur.

d Urbis Granatae prospectus Occidentalis, in Theatro Urbium l. 5. expressus a Georgio Horsnagel, hodiernum B. Joannis Hospitale representat templo Cathedrali ad Baram.

e Vulgo Guadix Granatae distans versus Occidentem passuum millibus quadraginta.

f Hinc collige primam editionem Vitae eius, prout tunc Granata servabatur, habuisse ad calcem libri expressas, quae deinde de per Capitulum Generale primum anno 1586. celebratum partem confirmata, partim mutatae corollaeque sunt: quomodo nunc extant in Neoburgica Latina editione.

g Sequitur origo Hospitalium Corduba, Lucena, Roma, atque in Peruvia arborum: quam hujus loci esse non credidimus, nisi nec Vitam Petri Peccatoris, aut Pii V Pontificis Bullam quae supererat in libello, quem nos Madriti edidimus vidimus. Rursus quoque Bullam Pontificiam praetermissi: vel quia eam in Gallico exemplari non reperit, vel quia originarium Latinum textum requirebat, quem ex alio idiomate vel Hispano vel Gallico accipere non poterat.

ALIA VITA

Ex Hispanico Antonii Govea Episcopi Cirenensis.

PROOEMIUM.

Affirmare possum, benigne Lector, quod licet B. Joanni de Deo semper vixim devotissimus, de nulla tamen re cogitaverim minus, quam de rebus ab eo gestis historiae in modum conscribendis, quando hujus rei desiderium animo allapsum est meo, quod aliis subinde atque aliis rationum momentis offerentibus sese auctum fuit. Prima, sed ea non omnino praecipua, ratio mihi visa est, quod; cum beatus iste Lusitanus omnium gloria sit, qui simili ortu gloriamur, equum quoque sit ut unus aliquis omnium vice arripiat calamum, scripturus vicissim, quod in illius gloriam redundet, eumque cognitum raddat mundo, qui ipsum magis e propinquo potest novisse. Quod officium etsi commune sit omnibus eandem cum ipso sortitis patriam, mihi tamen propinquiori quodam jure incumbere existimo; quod utrique in eodem Episcopatu & Alentejano districtu tam vicinos nacti natales sumus, ut mea ab ipsis patria, minus dumtaxat dici itinere distet.

Alteram, & quae postremam eamque efficacissimam, rationem protulit, fuit quod cum nuper intercessem insigni hominum plus quam quinquaginta, literis, virtute, religione in hac causa praecipuorum conventui, in quo agebatur de veneratione, quae huic servo Dei deferri posset, etiam ante definitionem Romanae Sedis; necesse fuerit ex multis ejus virtutibus, excellentiis, miraculis referre aliqua, ex quibus procederetur ad sententiam in materia tam difficili ferendam. Et quidem referre omnia impossibile fuit: sacis tamen fuerunt ista, ut ex ungue, quomodo dicitur, leonem cognosceremus, & judicemus Beatificationis optatae negotium facilem habere exitum potuisse, si talis conventus Romae ex Summi Pontificis auctoritate fuisset habitus ad cognoscenda causae merita. Dum autem consultando tempus impenditur, haec mihi incidit cogitatio: si ego Lusitanus patria, nec omnino ignarus litterarum, aut rerum mirabilium incuriosus,

Causa ad scribendum impenditur. 1. compendiosa forma.

2. Summa cum informacione de causa.

A. riosus, tam exiguum hactenus notitiam habui tot prodigiorum, quæ tot tantisque testibus de Joanne de Deo audiebam comprobata, quam multi demum superessent, quibus ille multo minus esset, quam mihi cognitus aut fortassis etiam prorsus ignotus?

g. beatificatio promissa unde hoc modo.

Quam æquum foret, inquiebam ipse mihi, ut mirabilia ista fierent manifesta mundo ad Dei gloriam, adificationem fidelium, & hæreticorum hujus temporis confusionem: maxime cum id (quæ est tertia ac præcipua causa ad scribendum impellens) tantopere conducere possit ad promovendam Canonizationem? Si namque multitudo illa testimoniorum indigesta, qualis in hoc summario continetur, ad unum continuum textum redigeretur; esset res facilis lectu, & debita suffulta auctoritate facilis creditu: credita autem omnino efficax, quæ moverat fideles ad desiderandam beatificationem istam. Principes ad eam promovendam opibus gratiaque, ipsos vero supremos judices ad eandem decernendam. Hac ratiocinatione inductus studium meum quaecumque B. Joanni obtuli, redacturus in compendium quæ sparsa reperi per informationes tam varias, & depositiones reliquæ tam multorum, ut numerum quadringentorum sexaginta æquent; quæ licet non omnes unam eandemque rem afferant, omnes tamen eo spectant, ut probetur vitæ illius innocentia, penitentia rigor, multitudo virtutum miraculorumque, quæ per servum suum Dominus dignatus est operari.

Materiam hanc scripseris suis attigere multi gravissimi-
a que auctores, Thomas Bozius *a*, Frater Hieronymus Romanus *b*, Alphonsus de Villegas *c*, Antonius Vasconcellus *d*, Eduardus Nonnius de Leon *e*, Licentius Didacus de Yepes *f*, Martinus Ruyz de Mesa *g*, Carolus de Tapia Belmontensis Marchio *h*, Magister *g. b. i.* Egidius Gonsalvus de Avila, suæ majestatis Chronologus *i*: qui licet obiter dumtaxat & aliud agentes de eo sint locuti, omnes tamen de eo egere tamquam viro virtutibus & sanctitate claro. Idem autem qui ipsis, mihi quoque præcipuam materiam lucemque subministravit, magister Franciscus a Castro, ipsiusmet Hospitalis, quod Granatæ Joannes de Deo excitavit, Sacellanus: qui pari eruditione & pietate composuit historiam Vitæ, cui tanto major fides debetur, quanto propius suis ipse manibus tractavit quæ scribit; qui quæ licet floruerit erepto ex mortali hac vita Joanne, cum iis tamen familiariter est versatus, qui virum beatum ipsimet cognovere.

Et sufficere nobis labor illius diligentiaque deberet in præsens, nisi post vulgatam ab eo, quam diximus, Vitam novæ informationes sumptæ fuissent: in Lusitania quidem de mandato Illustrissimi & Reverendissimi Domini Josephi de Mello, Eborensis Archiepiscopi dignissimi: in Castella vero & Granatæ auctoritate Illustrissimi & Reverendissimi Domini Innocentii Maximi, Episcopi Bertinoyensis & Apostolici per Hispaniam Nuntii, tempore felicitis recordationis Gregorii Decimiquinti. Ad quas cum requisita examinataque fuerit tanta, quantam dixi, testium turba; nemo unquam inter illos inventus est, qui non illustre aliquod virtutis aut sanctitatis argumentum proferret: ut vel ipsa incredulitas confusa cognoscat, quam certam firmamque hæc historia contineat veritatem. Quod si quærat quispiam quæ ratione sciri potuerint revelationes divinæ, quæque solum ipsum inter & Deum peractæ res sunt, nemine conscio; cum ipse & nos scire & soleret aliis in rebus tenere secretum, atque in his magis pro sua humilitate silentio uti debuisset: respondebo eundem spiritum, qui tacere eum docebat, eundem quoque aliquando coegisse eloqui ex illis, quæ plurima premebat, paucula quadam; hæc quia id ad Dei gloriam proximique utilitatem necessarium videbatur, sive cum id aut confessarii ejus, aut alii viri docti, quibus consilii causa utebatur, faciendum sta-

tuebant. Idem namque & aliis Dei famulis usu venit frequenter, ut obedientia cogeret manifestare arcana, quæ humilitas alioqui operata maluisset. Omnia autem si Joannes involvisset silentio, beatificationi suæ multa subtraxisset argumenta, æque ac scriptioni nostræ materiam.

Suscipe igitur, amice lector, ex omnibus, quæ dicenda fuerant, portionem hanc parvam, neque displiceat tibi propter illepidam formam materies pretiosa: ista enim seculi quanti ponderis aurum est, tanti quoque est pretij; & adamas, etiam impolitus, suis non caret æstimatoribus. Adamantes hic tibi & aurum porrigo, nullo propriæ utilitatis intuitu, sed eo solo desiderio, ut herotarum virtutum exemplis, quibus vir iste beatissimus claruit, ipse proficias; potissimum vero incensa illius caritatis, qua proximum complectebatur; ut & tu discas eundem simili sinceri amoris affectu fovere & adjuvare.

hæc adfuit non frustra.

- a* De fidei Ecclesia tit. 1 l. 12. cap. 11.
- b* De Republica Christiana l. 6 cap. 34.
- c* In suo Flor. Sanctorum parte 3 vita 210.
- d* In Historia Regum Lusitanie, ubi de viris sanctitate illustribus ipse in regno.
- e* In descriptione Regni Portugallie, ubi de familiæ materia.
- f* In libro variarum lectionum.
- g* In Vita Magistri Joannis Avila.
- h* In tractatu de Religiosis rebus.
- i* In Theatro magnalium Madritensium, ubi de Hospitali Antonii Martini. Quorum omnium verba citat Hispanice Govea lib. 2. cap. 14.

Interpres Lectori.

Si pari accuratatione in hac secunda Vita sensum sensui, verbum verbo reddere voluissimus, quæ nisi sumus in Vita præcedenti Latine & textu originali reddenda, multum fore affe-
Vita hæc cum non longe a fine
triplo majorem habuissimus: sed multo minus probandam iis, quibus non satis placet plures ejusdem Sancti Vitæ hoc in opere collectas videre: illis tamen cur non semper geramus morem ratio data est in Prolegomenis ad Februarium capite secundo, quæ nihil attinet hic repetere: maxime cum hic dumtaxat datur ea finis, quæ primo Vita scriptari vel omnino præterita, vel leviter dumtaxat sunt delibata: cetera autem quæ ex Francisco transcripsit Antonius, nisi potuerint nova auctoritatis robur habuisse videtur ex eo quod post examinationem tam gravem ac diligenti, nihil inventum sit quod aliquam prioris Vita partem aut circumstantiam, etiam exiguum, redderet de errore suspectam; omnia tamen putavimus omittenda, quod nihil omnino facerent ad pleniorum de viro beato notitiam lectori pariendam. Nec enim eadem est scriptorum hoc seculo in lucem venientiam, & Antiquorum monumentorum ratio: quod si nihilominus alicui (ad cujus manus non pervenerit vel textus ipse Hispanicus vel Italica translatio) opera pretium videatur cognoscere quæ ratione auctor diligentissimus, idemque suo in idiomate facundissimus, atque ideo rescissa verborum luxurie non raro stylo redditus per nos breviori, opus suum digesserit universum. En tibi more nostro libri utriusque (gemini enim sunt) in suæ capite devisi synopsis.

sed omnia præterita & prius collecta

E

Tabula Capitulorum libri primi.

- CAP. I.** D. Patriæ parentibus, nativitate B. Joannis de Deo, & quæ in ea evenerunt mirabilibus.
- 2. Quomodo patriam parentesque deserens, in Castellam venerit, & quid in ea ipsi acciderit.
- 3. De eo quo Oropeles occupabatur exercitio usque ad Pontabiensem expeditionem, eiusque successu.
- 4. Liber ab alio majore periculo Oropelem revertitur Joannes, inde ad Hungaricum bellum proficiscitur.
- 5. A Coruntenis portu Montem-majorem tendit: ex itinere S. Iacobi Apostoli ecclesiam visitat.
- 6. Ad pastoritiam vitam revertitur: transit in Africam: quid Septem contigerit?
- 7. Quæ occasione relinquenda Septem consilium sumpserit?
- 8. In trajectu freti Gaditani gravem patitur tempestatem: Gadibus

unde vocata fuit quædam na accepit fuit

- A** Gadibus per aliquot dies moratur.
9. Apparens Joanni puerulus Iesus voluntatis suae esse declarat, ut sibi Granatae serviet.
 10. De admirabili ejus conversione.
 11. Quid deinceps egerit cum Magistro Avila, & quomodo abductus ad Hospitale sit instar amentis curandus.
 12. Quomodo ibi saepe & severs flagellatus fuit atque ab Avila visitatus.
 13. Dimissus e vinculis Joannes Avilam sequitur, cum eoque Montis agit.
 14. Ad Virginis Guadalupe ejus peregrinus abit: in eo itinere quid acciderit?
 15. In Conventu Guadalupeo particularis B. Virginis favores experitur.
 16. Granatam rediens Oropesa transit, ibique mulierum facit, ulcera ejus lambens.
 17. Quid Granatam adveniens in ingressu acciderit?
 18. De gratia ei facta per Virginem Mariam, & principio ministerii infirmorum.
 19. Quo ordine suo in Hospitali Joannes pauperibus ministrabat, & quo modo elemosynas hisdem corrogabat?
 20. Archangelus Raphael p. ministerii adiutor adest.
 21. Quibus elemosynis aliorum quoque pauperum necessitati succurreret?
 22. Christo pedes abluit, habitum mutat & cognomentum de Deo admittit.
 23. De conversione Antonii Martini & Petri Velasqui, vitam ejus habitumque amplectentium.
 - B** 24. Alia duae mirabiles conversiones.
 25. Ejusdem materis prosecutio: & quomodo D. Ferdinandus matrimonii contrahendi voluntatem cum Religione in eundem proposito commutavit.
 26. De zelo B. Joannis, quo in mulierum publicarum conversionem inculcabat.
 27. Ejusdem argumenti continuatio, & aliqua exempla particularia.
 28. Quomodo ab incendio ipse pauperes, Deus ipsum miraculose liberavit?
 29. De eadem materia aliisque favoribus et divinitus factis.
 30. Pauperes e primo Hospitali in aliud transfert: & Granata egreditur elemosynas conquiriturus.
 31. Quid Vallisoleti in Aula egerit?
 32. De Oratore B. Joannis, & quam infestum in ea demonem sit expertus.
 33. De aliis ab eodem tentationibus molestisque.
 34. De Penitentis rigore.
 35. De serventi erga Deum & proximum amore.
 36. Patientiae exempla mirabilia.
 37. Alii ejusdem virtutis heroici actus.
 38. De singulari in Deum fiducia.
 39. De animi summa demissione.
 40. De spiritu prophetico multis argumentis probato.
 41. Alia ejusdem gratiae argumenta.
 42. Favores etiam in hac vita Joanni concessi.

Tabula Capitulum libri secundi.

- C** CAP. 1. **D**E extrema Joannis infirmitate.
1. Ab Archiepiscopo Petro Coarero visitatus & Sacramentis munitus moritur.
 2. Ejus exequiis solennissimae.
 3. Quomodo post mortem pergit exercere caritatis opera, quibus vivus assueverat.
 4. Aliis sibi devotis succurrit.
 5. Quemdam e latronum manibus eripit.
 6. Nonnullos a manifesto mortis periculo liberat.
 7. Reliqui ejus vitam servant latiori: Joannes postea visum, Clerico restituit sanitatem.
 8. Monachum pauperum sanat: Granata civis devoti necessitatem sublevat.
 9. Desperatos duos morbos curat: aliorum succurrit indigentia.
 10. De odore vestium ejus, item cubiculi & lecti, in quo mortuus; ac fornice, sub quo sepultus fuit.
 11. De miraculis per ejus scipionem patratis.
 12. De aliis factis per usum terrae ex domo, in qua natus est, desumptis.
 13. Quid varii auctores de eo scripserint.
 14. De vita & morte Antonii Martini.
 15. De Fratribus Roderico de Sigüenza & Sebastiano Arias.
 16. Vita & mors Fratris Petri Peccatoris.
 17. De famulis Dei Petro Soriano, Melchior de los Reyes, & P. Fr. Cypriano de Nade.
 18. De vita admirabili Joannis peccatoris.
 19. De persecutionibus, quas sustinuit, & mirabilibus per eum a Deo patratis.

20. De aliis ejusdem prodigiis, & felici transitu.
21. De privilegiis huius Religionis indultis per Pontifices, Imperatores & Reges.
22. Memoria Donorum Hospitalium, quas habet haec Religio in Hispania; de numero lectuarum & infirmorum in singulis; de distributione temporis ibidem a Religiosis servanda.
23. Epistola Joannis de Deo dux ad Mariam de Mendoza, Ducissam Suesanensem, dux ad Equitem Guiterium Lassum, una ad Ludovicum Baptistam.
24. Magistri Joannis Avilae Epistola tres ad servum Dei Joannem de Deo. Quarum omnium originalia servantur in Hospitali Madritensi Antonii Martini, alias Domini nostri de Amore Dei. Urbani Papa VIII Breve ad Isabellam Hispaniarum Reginam super negotio beatificationis anno 1624, 24 Augusti.

Hic, & qua sequuntur post decimum tertium, capitula, cum ad cognoscendam B. Joannis vitam faciunt parum nihil: & potius spectent ad historiam Ordinis, ab eodem inchoari, super sedimus istis Latine reddendis: tamen monemus curiosum lectorum Bullas Pontificias in favorem Ordinis predicti conditas apud Interpretem Italicum Latine legi ad calcem libri, itemque post interpretationem Latinam Visaper Franciscum a Castro conscripsit Neuburgi impressam.

CAPUT I.

Natus Joannis, & favores divini, antequam Granatam veniret, eidem facti.

I Joannes, cui postea cognomen de Deo mansit, Cap. I. natus in Lusitania est, anno Christianae Aerae ^{Joannis p. me.} millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, regni illius sceptrum Joanne secundo obtinente. Patriam habuit Montem-majorem-novum, quod unum est ex quatuor municipiis illustrioribus regni, ter mille circiter focos numerans, & suffragii in curia ferendi jure gaudens; rerum ad victum necessariorum commodarumque copia abundans, atque in primis fructuum ex arboribus provenientium, quorum rara pulchritudo, dulcedo, bonitas cognomen oppido fecit, ut, ad aliorum synonymorum discrimen, Regium appelleretur. In hujus oppidi vico, qui Viridis dicitur, & des suas habebat Andreas Ciudad, majori probitate quam opulentia civis, in eisque tori sociam, parvis honestatis feminam, cujus proprium nomen oblivio sepelivit, eo quod illius oppidi honesta consuetudo non soleat feminas alio quam mariti sui nomine compellere: utrique sanguis a Judaica labis infectione purissimus: habitatio in tenui fortuna angusta satis: sed augustam reddidit Joannis nativitas, ipsamque venerabilem adeo fidelibus effecit, ut ad eam, velut sacrae peregrinationis terminum, adveniant multi, eminusque conspectam adorent de genibus, itemque genuflexi eodem adrepant; ipsum terrae, quam pedibus percalcavit, pulverem imponentes oculis, & memoranda sanitatum beneficia referentes. Quam domum licet permiserit Deus nocte quadam corrumpere, non alio tamen id sine permisit, quam ut oppidi illius Re-
^{& domus sacra.} storibus injiceret cogitationem ecclesiae ibidem extirpandae: quod majori fervore inceptum est opus quam constantia continuatum; Deo fortassis sic ordinante, ut primum illud sit templum nomini Joannis, proxime ut speramus beatificandi, consecrandum.

^{Annae sanctae signi prodigium.} Et domi quidem quiete suere omnia nascente Joanne: sed caelum natalibus ejus decorandis dimisit Angelos, per quos invisibili manu pulsarentur campanae supra ecclesiam parochialem Dominicae nostrae, ab Episcopo cognominatae, in qua baptismo ablatus est puer. Deinde eorumdem opera videri supra rectam paternae domus fecit columnam igneam atque lucentem, ad quam intuentem accurrens vulgus, haud facile illius causam potuit cognoscere; nisi ex parentum virtute conjecturam faciens, dignos esse quibus filius nascere-

A nasceretur caelestibus prodigiis honorandus. Sunt etiam personæ fide dignæ, quæ memorant, futuram Joannis excellentiam cuidam eremita, solitariam in Occa monte vitam degenti, fuisse cælitus revelatam: eundemque suam de eo prophetiam sanxisse duplici argumento: columnæ videlicet igneæ supra domum nascentis conspicienda, & campanarum aliis quam humanis manibus in ecclesia pulsandarum. Octennem puerum a patria parentibusque Presbyter quidam abduxit in Castellam, atque Oropesæ reliquit apud Franciscum, cognomento Magioralem: quod juvenis exercuerit officium Magistri pastorum in familia Joannis Ferrus & Navas, quæ est cu in oppido longe præcipua.

3 In hujus obsequiis ita adolevit seque probavit Joannes pecorum curæ adhibitus, ut Franciscus Carcerarii publici officium adeptus, filiarum unam eidem obtulerit in uxorem: verum ab ejusmodi vinculo liberum cum servavit Virgo beatissima, cui a prima pueritia perquam devotus extitit: quotidie Rosarii, quod vocant, pensum in ejus absolvens honorem, & ultra plures alias preces, vigesies quater Dominicam orationem cum Angelica salutatione recitans in memoriam annorum, quibus in hac vita superstes illa fuit post filii sui assumptionem in cælum. Quin & per pascha dulci in solitudine oberantem pectus tenero quodam affectu disfluebat non raro, dum consideraret quam tristem Regina mater vitam duxisset, tot annis a dilectissimo filio absens. Ita pascendis intentus gregibus, suæque alendæ pietati, ad vigesimum secundum annum ætatis pervenit, statura procerus, barba niger, tota corporis compositione talis, quæ hominem pastoritio muneri sic ostenderet idoneum, ut castris militiæque multo tamen aptior videri posset. Itaque Joanni, quem dixi Ferrus, cum dignitate Capitanei ad Fontarabensem expeditionem abeundi, comes ivit Joannes, militaria facturum stipendia. Quæ non tam lauta habuit, quam ingentia fuere pericula, in quibus vitam suam constitutam vidit; eosque beatissimæ Virginis expertus est favores, unde disceret illam a nemine frustra coli amarique.

4 Nam primo post gravem illum casum, quo alibi commemorato excussus ab equo ferocienti Joannes, a mortis periculo in captivitatis discrimen sese animadvertit venisse, cum suum in auxilium Virginem Beatissimam invocasset: eam addidit precibus efficaciam, quæ ipsam cæli Reginam in terras deducere valuerunt, speculabili in specie Joanni videndam; idque pastoritio sub habitu, sed ita formoso lucentique vultu, ut personam rusticana nobiliorem facile esset agnoscere. Illa tamen quæ esset dissimulans, & suam caritatem magis exhibens quam maiestatem, eidem facta vicinior, pulsit, ut vires animosque resumeret, & ex ea, quam offerebat, aqua sium levaret. Hoc solatio erectus in spem bonam Joannes, quænam esset ausus est interrogare. Cui Virgo Dei mater, Ego sum, inquit, cui tu te commendasti: vide quam inter tot pericula male securus incedas absque præsidio orationis. Itaque ab oculis ejus disparuit.

5 His visis auditisque Joannes, quamvis refocillatus ea, quam gustaverat, aqua, pene tamen iterum præ stupore extra usum sensuum raptus est: verum admirationis affectu in gratitudinis exercitium commutato, millenas agere cepit gratias supremæ Virgini, atque ex ejus verbis edoctus hæc propterea evenisse sibi, quod eodie neglexisset preces, quas erat Virgini solitus mane persolvere: magna animi teneritudine multisque cum lacrymis ipso in loco cepit easdem genu flexus decurrere; sicut, ne absolutis quidem illis, divelli, nisi ægre admodum, posset a loco, in quo tantus sibi favor obtigerat; & felicia judicaret pericula, quæ se hæc deduxissent. Donec, vicini nimium hostis perurgente ac vipocente metu, in pedes erexit sese, quam optime potuit, iterque suum cepit relegere, ne tum

quidem deserente cum pientissima Matre: sed per vocem unius e suo comitatu Angelæ, liberi, ut sic loquar, commeatu facultatem concedente his verbis: Vade, Joannes, hostium periculique securus.

6 Similem cæli favorem expertus est, quando ab irato Duce, ægreque ne suspendi ipsum juberet placato, eiectus e castris ad pedem arboris, Crucem inter ramos sustinentis, reclinavit corpus, ibidemque biduo perseveravit, sensuum usu si non ablato penitus, certe veluti consopito; omnemque cibi ac potus recordationem auferente consideratione mortis, jam altera vice proximæ. Dum enim suum consilium damnat, quo pecudum curam, in qua adoleverat, militiæ periculis postposuerat, nec leve reputat Dei in se esse beneficium, quod castigatus inde recederet, emendaturus deinceps quæ deliquerat hactenus; humi lacrymans genua reclinavit, atque efflagitans a Deo delictorum indulgentiam tamdiu huic institit orationi, donec viribus cum spiritu amissis deficeret prolabereturque in terram. Deinde vero ad se reversus tres circa se panes vinique vas reperit: neque tamen ausus suspicari ea sibi cælitus esse submissa, aliena autem veritus per nefas attingere, tandem manibus oculisque sublatis in cælum, orationem orsus est Dominicam recitare. Pervenerat ad ea verba, quibus dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: & subito vocem audivit dicentem sibi: Imo, imo Joannes, tibi hos panes submitte Deus, iisdem ut vescaris. Quid plene converso suisque addicto obsequiis facturum existimamus, qui prima citonis sui rudimenta tanta benignitate fovebat?

7 Nec reticendum nobis periculum est, quod pari Dei misericordia evasit Joannes, quando ex Africa redux navim, qua vehebatur in naufragii periculo constitutam vidit, gravi suborta tempestate, dum Gaditani freti angustias trajiciunt. Etenim Joannes omnino existimans, interno consensu fovisse se illam diabolicam tentationem, cujus depellendæ causa Hispaniam repetebat: vix dubitabat apud se ipse, quin suo peccato tam enormi puniendo illa a Deo esset immissa tempestas. Hac igitur percussus imagine, neque sortes, ut Jonas Propheta, moratus, lucuosas erumpebat in voces: prosterens sua crimina istud procreasse periculum; mittendum se in mare, salvi esse si vellent. Quod toties tamque serio dictum est, ut consternatis metu mortis nautis vectoribusque facile persuaserit, verum esse quod diceret, nec aliud quam quod suggereret mali remedium superesse. Tum vero Joannes breve, quo morabantur, spatium temporis, quodque sibi ultimum fore rebatur, orationi impendens, salutationem orditur Angelicam recitare, maxima animi contentione, quam extremi discriminis præsens necessitas non parum intenderat. Non potuit autem orationem inchoatam tam celeriter simplex terminare, quin prius finem tempestas habuerit, senserintque qui ejus in mortem consentiebant, unius Joannis debere se precibus quod salvos atque incolumes se sperarent advehendos ad portum exoptatum.

8 Librorum post hæc piarumque chartarum institutor factus Joannes, dum per Gaditanum discurreret territorium, mercis suæ emptores, sibi Deum quærens, invenit feliciter quem quærebat. Nec mirum, cum etiam per Isajam testetur Dominus, inventum se ab iis, qui non quærent eum. Verum quem invenerat non agnovit, quia puerili forma velaverat maiestatem, & quidem vestitum minime pretioso indutus ad mundi vanitatisque contemptum insinuandum: pedibus autem nudos, ut intelligeret Joannes eum sibi modum tenendum deinceps. Commota ad hoc spectaculum ei sunt tænerimæ viscera caritatis, quare detractos sibi calceos porrexit puero: qui cum tam grandes sibi negasset convenire, eosque reddidisset, non quidem resumendos iterum, sed pauperibus aliis statura majoribus magisque

A magisque indigistribuendos; contristatus supra modum Joannes est conellos pedes iterum nudos intuitus, veritusque ne illos itineris asperitas laderet: & Age, inquit, puelle benedicite ac Frater, si mei tibi calcei usui esse nequeant, hi tibi humeri serviant, quos magis æquum est tuo gravari pondere, quem tanti emit Deus, quam vili ista librorum sarcina: simulque inclinat cervicem puero ascensuro. Ascendit puer: sed qui jugum suum aliis esse suave dicit efficitque, progrediendi Joanni factas est gravissima sarcina: credo ut illius humeri portandis pauperibus assuerent, quos non tantum graves expecturus esset, sed etiam ingratos.

9 Ibat tamen ut poterat, quamvis sub onere penesatiscens Joannes, & multo dissiuebat sudore, quem pueri illius dignissimi manibus collo ferentes innexis tanto facilius credo fuisse perquam amanter abstersum, quanto certior ad nos fama tulit, simile obsequium ei ab Angelorum Regina præstitum, dum febribus postremum æstuarer. Quidquid illius sit, Joannes modico confectio viz spatio ad fontem perveniens, oppido lassus

ab eo ad cum esset, veniam postulavit a puero ad brevem aquæ haustum, levandæ quam sudor excitaret siti. Dixit, & puerum submisso leniter collo deposuit iuxta quamdam arborem, seque ad fontem bibiturus contulit. Euatem

Revocat puer: Joannes ad vocem refecit oculos, videtque in pueri manibus malum Punicum, granatum vulgo dicimus, quod patenti hucastantem in medio crucem habebat, & pariter ad eum verba perferuntur dicentis: Joannes de Deo Granatæ erit crux tua: atque hoc dicto disparuere omnia. Obstupuit ad hæc Joannes, nec modico temporis spatio velut attonitus consistit: ut autem in se rediit, manus continuo oculosque ad caelum tollere, arguere sese quod talem puerum ab iis, quos passim vidisset, nescivisset distinguere; quodque ipse, omni divino favore indignus, tam singularibus benevolentiz signis præveniretur a Deo, penitus erubescere; intelligere denique divinæ esse voluntatis, ut operam ipsius obsequiis Granatæ impenderet. Quare alacriter eodem festinavit, obsequii tenuitatem voluntatis obediens promptitudine commendaturus.

Occa mon a Vide infra nom. iiii

b Pyrenæorum Montium pars transmontana: Alpes a Castellæ vetari diriment Viadium, seu Vinnium Ptolomæ ac Ploræ censet apud Ortelium in Thesauri Villanovanus. Nomen bodierum retinet ab Aua, vetari ad eorundem montium radices oppido: pro illud trans montes fuerit, ubi nunc Villa-Franca Biscaya, ut placet Nabrisse, pro eis illis ubi nunc Burgos famosa civitas, quam Ortelius mavult credere Bravum Marburgorum (forte Marburgerum) Ptolomæ. esse diſtans autem prædicti montes Vallisfero millibus passuum sexaginta.

CAPUT II.

Guadalupana peregrinatio.

CAP. X.
Guadalupana profectio
CAP. XI.
XII

10 ET vero invenit Granatæ promissam sibi crucem, ubi ad Magistri Avilæ prædicationem in alium plane hominem mutatus, sui que abiciendi summo incensus studio simulatæ dementiæ fidem fecit, penasque sane gravissimas tulit, cum a vulgo petulanti per fora plateasque, tum in regio Hospitali a degentium istius sanorum ministris. Inde peregrinationis causa ad Guadalupanam profectus ædem, eo in itinere incommoda sustinuit infinita, sed insignibus gratiæ divinæ donis condita: atque imprimis Fuentonejunæ, quo cum effuso in imbres celo sub noctem advenisset, nec invenisset cui devedum e silva lignorum fascem divenderet, adeoque incernatus noctem illam ducere cogeretur, in forum se contulit; & frigore simul fameque confectus, cum huic non posset, illi remediū quesivit e lignis in ignem compositis.

draso sub
imbris ignem
fructu fectis

11 Cadebat, ut diximus, inaber continuus, nec erat qui sub tectum invitaret hospitem vilem contemptum-

que: sed providit miraculo Deus: in enim qui circum D habitabant, locentis in foro ignis splendore exeti, cum nec flammam pluviarum vehementia restingui cernerent, nec ipsum, qui ei assidebat, commadeseri; ut facilis non est humana superbia ad magnos aliquid de contempta mendicitate cogitandum, in suspensionem venerunt quasi magicis artibus uteretur is, in quo nullam argumentum poterant observare miraculi, in favorum illius patrandi. Injecerunt itaque in eum manus, & tamquam veneficum abduxerunt in custodiam. Ita scilicet sunt homines, locum in quo hospitaretur nullum invenerant, carcerem, in quo affligeretur non facile difficile invenire. Hic milleis eum quæstionibus circumveniunt: sed cum ad omnes prudenter modestique respondisset, nec aliam quam pauperis peregrini personam in eo possent deprehendere, liberum postiduo dimiserunt, iusseruntque intra horam dimidiam ab urbe excedere: cupis injuria sensum mitigarunt oboli aliquot ac panes duo elemosynæ nomine ipsi traditi: quam ille, statim atque extra portas fuit, cum duobus sibi obviam venientibus mendicis continuo voluit esse communem, tenui in re animo liberali usus.

12 Non multis diebus post aliud in oppidulum comsueto cum fasce lignorum ingressus, hominem, ut videbatur, cultum divitemque obvium habuit: qui an venalia ligna haberet interrogatus, bursam pecuniæ plenam pro iis obtulit. Suspectam Joannes habuit liberalitatem istiusmodi, nec persuaderi potuit ut acciperet, satis jam tum declarans, quam ex animo omnia hujus mundi bona contemneret. Cumque nihilominus alter instaret, Tandem, inquit, Frater, haud equidem pecunia opus habeo: quod si omnino cupias eos, quos offers, nummos bonum in usum a me expendi, cedo cos mihi; non ut in mea convertam commoda; sed ut omnes infumam in stipendia Missarum, ad aram Virginis Guadalupanæ dicendarum, quo devotus propeso. Admon minime solitus Dei Virginisque honorem tantum emere, & longe diversa ab iis quæ Joannes proposuerat spectans, audito Virginis nomine disparuit, multo cum clamore & epulæ victum se confessus.

13 Restabat paucorum dierum iter ut ad destinatum peregrinationis lxx terminum Joannes perveniret: quibus decursis, statim ut Marianæ ædis calminæ in conspectu habuit, provolutus in genua porro cepit reptando procedere, donec ad ecclesiam perveniret: mille osculis terens beata illa limina, tot sanctorum hominum calcata gressibus, tot beneficiorum hominibus per Mariam impetratorum conscia. Ingressus autem primam adoravit Deum suum sub Venerabili Eucharistiæ Sacramento latentem: deinde ad magnæ Matris conversus altare, antiphonam, Salve Regina, recitare aggreditur. Venerat ad hæc verba, Illos tuos misericordes oculos ad nos converte; cum ecce reducitur velum, quo operiebatur imago, nemine manum admoveente. Accurrit ad sonum motorum annulorum Sacrista, neminemque intuentis altari propiorum quam Joannem, & nihil minus cogitans, quam quod ipsa beatissima virgo velum reduxisset, ut fidelis famuli sui oculis faciem suam videndam exhiberet; aliud non potuit suspicari quam ipsum non devotum Virgini peregrinum esse, sed sacrilegum aliquem, qui ausu temerario revelasset imaginem, religione simulata furti occasionem captans. Ecce erat habitus Joannis istiusmodi, qui eum a tali suspitione non multum defenderet.

14 Ergo ira zeloque indiscreto commotus in ipsum fertur, impudentem temerariumque appellans: nec verbis contentus, pedem quoque sustulit percutiendo innocenti: sed illi, ut olim Jeroboamo extensa contra Prophetam manus, per erectu exaruit: unde causam poenæ infligit agnoscens, continuo delicti veniam a Joanne petit, nec difficulter impetravit ab eo, qui ultro concessurus fuisset non petitam; iussusque est,

AUCTO.
RE ANT.
GOVEA.

pauca, &
ante 1666-
377.

A est, in expiationem inurbanitatis coram Deiparae imagine commissæ, semel Salve Regina recitare. Parviti Sacrifica, & pedi suo vitam ac sensum restitutum videns, ad conventus sui Priorem adit; qui facile animadvertens aliquid hic vulgari mendicantæ majus latere, benigne læteque Joannem habuit per dies viginti duos, cum eoque familiaris conversatus, novas quotidie causas habuit illius æstimandi honorandique. Et vero necesse est fateamur, tantæ prudentiæ ac discretionis virum, agnovisse in Joanne raram aliquam supra hominum vulgus prærogativam, quando tanti se facere ostendit pauperulum seminudum, solumque in Dei oculis atque bonis interioribus opulentum.

Ex simili
prærogativa
prima vita
audita.

15 Quod ideo dictum velim; ne qui hæc aliaque hujus generis lecturi, animadvertent in eo, quem Licentiatu Franciscus de Castro de Vita Joannis composuit, libro fuisse præterita, de eorum dubitent veritate. Quamvis enim nonnullam harum rerum noticiam ad ipsum credibile sit pervenisse; non tamen tam certam eam claramque habere potuit, ut non prudentius feceriteas silentio involvens. Nobis autem omnino nefas est easdem præterire, quas deinde tam multis invenimus testimoniis roboratas, ut in hujus solius historia certificationem nonaginta testes convenierint, quorum nemo non certa fide ita se credere profiteretur, nixus constanti traditione, quod hos similesque casus spirituali suo Patri magistro Avilæ narrasset Joannes, aliisque fratribus ac sociis suis ad communem ædificationem solatiumque multorum.

Cap. XVI

Oropesa ad
Hospitale
divertit.

16 Guadalupe revertens transitum habuit Oropesæ, patriæ suæ, ut sic dicam, altera, paucisque leucis distans ex itinere remota. Hic cum & agnovere multos, & amice humaniterque excipere (fuerat enim ex merito carus omnibus) nec satis potuerunt admirari, quod, quam non ita pridem militari cultu insignem conspexerant, nunc pedibus, tibiis & capite discoopertum, reliquo corpore vix tectum conspicerent, humeros mantica, manum scipione instructum: quemadmodum jurati testes confirmavere, qui etiam nunc hodie Oropesæ superstites, istuc cum eo egere, & quæ scripturi sumus fide digno testimonio asseruere. Et hi quidem illum apud se hospitem habere voluerunt: sed ipse, actis pro oblato hospitio gratiis, ad publicum Hospitale divertit, inter pauperes longe futurus jucundius: quibus & suis ipse serviebat manibus, & per urbem circumiens eleemosynas conquirebat: quarum etiam partem derivabat in alios, quos ibi noverat haud minus ejusmodi opis indigere, quam qui in Hospitali jacebant infirmi.

Incurabili
refræna
muleris
ulcera lani-
batur.

17 Hos inter erat paupercula quædam, Anna de la Torre nomine, Joannis de la Torre tonforis soror: multo jam tempore ferens tibiam incurabili ulcere excelsam horridamque, propterea quod nullum ei malo reperiret remedium, nec multa quæri indigentia sua patere. Sed efficacissimam medicinam ei destinavit Deus, quando ad ejus domum Joannem direxit, qui conspecto vulnere non tulit urgentem interius caritatis affectum, quo jubebatur infirmæ curare salutem, quamvis nec medicinarum nec chirurgicarum peritus. Ergo nihil omnino moratus nauseam, quam fœda adeo plaga poterat cingere maximam, cepit quotidie putrescentem carnem lingua lambere, exugens avidissime pus saniemque sanguineam, ex ulceribus copiose scaturientem. Non credebatur infirma eam caritatem aliquid ad suam posse salutem conferre; grande tamen ex ea sentiebat solatium, ideoque ut sic fieret permittebat, quamvis repugnante verecundia, cum ingente admiratione multorum, qui suis ipsi oculis tam heroicam caritatem usurpabant, quibus & dicebat: Ignoramus, Fratres, quantæ sint vires caritatis; non abhorruit Dei filius sordidatam culparum nostrarum, neque carnis humanæ miseriis eum piguit amittere: & nos horrebimus potorem fratrum nostro-

Joannem red-
dit.

rum attingere? Hæc si canis, ut fieri assolet, vobis D spectantibus faceret, nemini admirationem moveret, sed nec præmium mereretur a Deo. Itaque dico vobis non esse prætermittendam occasionem, quantumvis difficilem, caritatis exercendæ. Hæc, inquit, persistebat incepto opere, donec Deo placuit perfectam sanitatem infirmæ concedere, & servum suum ea molestia liberare.

a Non quia Granatam redeuntis transendus est Tagus inter Guadalupe & Oropesam medius (hoc enim est planus in contrariam ire pariter) sed quia vicinitas locorum, haud multo amplius quam bidui itinere discretorum, ad hanc excursionem invitare poterat.

C A P U T I I I.

Granata egentibus omnibus sese impendit, & Angelorum auxilio utitur.

18 T Alibus experimentis probatus Joannes Granatam advenit; ubi triumphato, qui ingressum prohibebat, importuno pudore, dum post consueta pietatis exercitia ligna quotidie venalia desert in forum, accidit aliquando ut solito citius iis distractis in ecclesiam Dominæ nostræ de sacratio intraret, ubi est Crucifixi Jesu devotissima imago, Virgine matre atque Joanne Evangelista hinc inde adstantibus. Coram hac prostratus ingenua Joannes, totam pene vesperam exegit in precibus, enixissime rogans divinam maiestatem, ut sibi monstraret viam per quam sequi & ipsi subservire deberet. Videbatur sibi exauditus, testimonium interius præbente conscientia, propter incredibile gaudium, quo se perfusum sentiebat. Jamque surrexerat ab oratione, alacerque gradiebatur ad ecclesiæ portam eam, quæ ducit versus Archiepiscopale palatium; cum vidit (quemadmodum ipsemet revelavit Fratribus Melchiori & Dominico, utrique eximio Dei servo, & singularis erga pauperes caritatis) ipsam Virginem Dominam nostram, sanctumque Joannem Evangelistam ad se descendere ex altari, capitique suo spineam coronam imprimere. Quæ visio quamvis imaginaria fuerit, veri tamen doloris sensum eidem attulit; Virginemque audire visus dicentem: Per has spinas atque labores Joannes, vult filius meus, grandia ut merita consequaris. Ipse respondit: Labores & spinæ, quæ a tua manu benedictæ ventunt, rosæ mihi ac flores erunt. F

De mon
S. Virgini
spineam co-
ronam co-
cipit.

19 Non permutasset coronam hanc suam Joannes cum diademate regio aut Pontificia tiara, sublataque ex oculis visione egressus ab ecclesia, brevi mysterium sibi indicatum intellexit: etenim per plateam Lucenam transiens, domum programmata notatam conspexit, quod dicebat, eam esse pauperibus elocandam, eamque ingressus, continuo cogitare cepit idoneam esse, in quam infirmos desertosque in plateis pauperes ipse colligeret collectosque juvaret. Hanc scilicet coronam esse sibi recens impositam, hanc viam qua Deo servire deberet. Quod cum tantopere ex animi sui sententia esset; nihil reputans an possibile esset quod mente conceperat, nec unde lectos, suppellectilem, medicinas ceteraque instruendo nosocomio curandisque ægris necessaria haberet; hoc unum sibi habebat propositum, domum pauperibus excipiendis comparare, cetera Deo relinquere. Nec eum spes concepta fefellerit: ex piorum hominum eleemosynis, ac potissimum cujusdam Regiæ Capellæ Sacellani trecentos duodecim regales cum in finem numerantis, conduxit domum, in eaque quadraginta sex lecticas erexit; pauperes illas sane, solaque juncea stercora, duobus stragulis, uno cervicali, supra quod crux lignea eminebat, instructas; sed magnæ molitionis principium non contemnendum.

Damm
Hospitali
instruendo
excipiendo.

20 Porro pauperibus suis diu noctisque eleemo-

Cap. XII.

synas

A spem cognovimus, vox erat bene facile vobis ipsi
 Fratres: quod quamp vobis dicitur notabili favore ventu
 comprobatur. Inter plerumque, qui pio Joanne conu
 tus quotidianis subsidis promovebant, una fuit Domi
 na Joana de Fisteris, mulier vidua, & raris suis vir
 tutibus commerca hoc loco cum laude nominari: hac
 die quadam, cum aliud nihil esset ad manum quod da
 ret, salis pugillum Joanni tradidit: habebat autem in
 Italia filiam, eo sub auspiciis Caroli quinti Imperatoris
 traductam, qui desiderio matris patriq; pariter & mi
 litie radio inductus, reditum instituebat in Hispaniam.
 Cumque viatico deficiente cogeretur mendicatio accipe
 re unde viveret, nulla sibi die sentit elemosynam do
 fusse, nisi quod eam una solum salis pugillum acce
 perit. Domum vero reversus, dum matri suos, ut sit,
 labores exhaustaque militie pericula enarrat, mentio
 nem quoque salis intulit in itinere accepti: quo, velut
 indicio certo, mater in ceterarum veniens elemosyna
 rum noticiam, quas suus filius per viam acceperat, in
 terrogando cognovit fuisse filio restitutum in via quid
 quid Joanni in urbe dederat; beneque sibi, ut ille so
 lebat dicere, facere eos, qui pauperibus elemosynam
 erogarent. Valuitque vulgata per populum rei geste fa
 ma movendis civium animis, atque imprimis Archie
 piscopi Petri Guertzi, ut largissima mano suppeditaret,
 quidquid Joannem posset ad prosequenda cepta juvare
 ac stimulare.

CAP. XI. **21** Eundem in finem benignissimus Dominus, An
 gelus ei quoque suos adjunxit, quemadmodum juniore
 olim Tobia Raphaelem socium. Decret nocte quadam
 necessaria domesticis ministris aqua, quam cum putens
 vicinus negaret, oportuit eam ex loco peti qui Bibarram
 bla dicitur, per spatium non exiguum diffito: ite ta
 men hydriis duabus onustus; reversus autem reperit ac
 curata, quæ ipse facere solebat omnia; mundatum sc
 pis pavimentum, extructos lectos, lances ablutas. Inter
 roganti autem infirmos quis is manum admovisset, una
 omnes pariter voce responderunt, ipsummet, nec alium
 quemquam perfecisse omnia. At ille probe conscius sibi
 quam procul abfuisset, persistentibus in sua assevera
 tione egenis, dixit: Vere, Fratres, multum pauperes
 amat Deus, quando ad eorum ministeria etiam Angelos
 suos ablegat. Et hunc quidem, qui Joannis personam
 assumpserat, credere vix possum & Raphael Archange
 lo fuisse diversum: hic siquidem aliquando Joanni di
 xit, divinitus missum se, ut ei in ministerio infirmorum
 auxilio esset. Fuit hic casus multorum deinde sermoni
 bus in urbe celebratus, pluresque commovit e civibus,
 ut Angelorum officia subituri, se ministros infirmis,
 Joanni offerrent socios; e quibus aptissimos quosque de
 legit, habuitque vitæ suæ ac virtutum imitatores.

22 Alia nocte contigit, ut Dei famulus ex vico, qui
 Zacarius nominatur, egrediens, pauperem inveniret
 quiritantem, quod tam frigida nocte tamque copiosa in
 pluvia nullum reperiret angulum, quo se posset recipe
 re. Commota sunt ad querelas illas tenerrima Joannis
 viscera, pauperique appropians: Age, inquit, Frater,
 mecum veni ad Hospitale, commodius istic noctem, quam
 hic astiturus. Satis cognoscebat Joannem pauper, tunc
 tamen in faciem ejus intendens, eam Angelico splendo
 re micantem est admiratus; cumque negaret posse se pe
 dibus suis incedere, Joannes, quamvis elemosynis col
 lectis onustus, ipsum nihilominus accepit in humeros,
 alacriterque profectus est viam, donec sub onere defi
 ciens concidit in vico Gomeliorum. Audiit e vicinia
 quidam, atque ad fenestram accedens, cum ipsum Joan
 nem acerbe semet increpantem miratus est, tum curio
 sus intendens oculos, vidit egregia forma virum, qui
 reponendo supra dorsum illius pauperi operam suam
 commodaret, arreptaque illius manu offerret se ducem,
 Frater Joannes, inquit, misit me tibi Deus, ut in

opere pio succuram: ut autem intelligas, quam gratum Deo
 proest obsequium, noveris mandatum mihi esse, ut quidquid pro
 ejus amore facies in commentarios referas. Quidquid id est,
 respondit Joannes, totum a Deo esse agnosco: verum, amabo te, frater, quis sis, &
 unde significas. Archangelus, inquit, ille Raphael
 sum, tuæ tuorumque sociorum custodiæ divinitus de
 putatus.

23 Diebus exinde nonnullis præteritis, cum solici
 tus Pater pauperibus suis cibos partiretur, panis defuit,
 qui conctis sufficeret: moxque Raphael Archangelus
 adfuit, multis qui presentes adstabant conspicuus,
 eodem quo Joannes habitu canistrum panibus plenum
 adferens; ipsique cognoscenti se ab eodem adhatum post
 illum nocturnum lapsum, voce amica dixit: Frater, u
 nius nos Ordinis sumus (& vere nonnunquam vile sa
 gnam homines Angelis æquales conegit) accipe e celestis
 penu panes istos, quibus facias satis pauperum tuorum
 necessitatibus: atque his dictis disparuit, plenum so
 latio Joannem relinquens. Cujus caritas intra Hospita
 lis novi angustias recludi impatiens, inde in omnem
 sese diffundebat civitatem: omnibus quippe se debi
 torem cum Apostolo Paulo existimabat; tenerius tamen
 erga teneram afficiebatur ætulam. Inaudierat infan
 tulam quandam demortuis parentibus orphanam esse &
 derelictam: accessit ad domum, suæque impositam man
 ticæ extulit in viculum, qui Gavia nuncupatur, non
 longe diffitum a civitate: ubi eam educandam colloca
 vit, subministrans necessaria, & ternis quibusque die
 bus, quasi aliud nihil agendum incumbere, ad eam vi
 sitandam egrediens: cumque animadverteret minorem
 quam veller præscripsissetque illius isthæ curam geri,
 alio eam transtulit, ubi melius curaretur: ac demum
 paternæ sollicitudine quinquaginta aureos conquirit,
 quos amico concedidit industria sua hanc sortem au
 cturo, donec excrevisset in dotem elocandæ puellæ suffi
 cientem: quæ ubi adolevit Francisco de Olivarez nupta
 est, nomine Ginefa Pusida.

24 Alias puerorum parentum auxilio destitutorum
 turba circumdatum se vidit, eorumque tactus miseri
 cordia viscerali, quos male vestitos opertosque cernebat,
 et si destitueretur pecuniis, non eam destitutus est fi
 ducia, quam ejus caritas habebat in Deum collocatam:
 ducit omnes ad bonæ mulieris domum, in qua idoneæ
 ad hanc necessitatem merces prostabant, vestesque sin
 gulis emittit & induit, velut amantissima mater, in is
 representans sibi infantulum Jesum in præsepio nudum.
 Nec vero inanis fuerat visio Priori Guadalupensi oblata;
 cum apud illum Joannes orationi intentius vacaret: vi
 dit enim Dominam nostram sanctissimam in manus ejus
 deposuisse filium suum benedictum; ac deinde panni
 culos ei involvendo porrigere: quasi docere cum vellet,
 qua ratione nudos vestire infantes, & in singulis Chri
 stum Jesum deberet contemplari.

25 Mortuis quoque, tamquam exercendæ in vi
 vos caritatis spatium satis amplum non haberet, pari
 prospiciebat solitudine. Fuit cum per civitatem ob
 errans defuncti pauperis cadaver in platea ostendit, cui
 terra mandando lintheum cum deesset, festinus ad divi
 tis cujusdam ades occurrit, rogans ut huc tam ur
 genti succurreret necessitati: at ille (ut solent istiusmo
 di homines, accipere quam donare promptiores) nega
 vit modo adesse sibi, quod in illos usus posset erogare.
 Dissimulavit Joannes repulsam acceptam, defunctum
 que in humeros suos attollens, ante ipsas divitis
 fores collocavit funus, dicens: Tanta tuæ, frater, er
 ga hunc mortuum obligatio est, quanta meæ: mayo
 rem autem cum habeas ejus juvandi facultatem, ea per
 Deum utaris obsecro: sin minus eum hic relinquo.
 Quid ageret deprehensus hoc modo dives, cui nihil
 poterat accidere molestius, quam invisæ sibi mortis
 imaginem

AUGUSTO
 ANTONIO
 GOVERA

E.
 CAP. XXI.
 D. I. I. I. I. I.
 I. I. I. I. I.
 I. I. I. I. I.
 I. I. I. I. I.

CAP. XXI.
 I. I. I. I. I.
 I. I. I. I. I.
 I. I. I. I. I.

A imaginem ante domus suae januam videre collocatam. Revocat Joannem, supplicatque eum, ut confectis inde auferret; arreptisque loculis tantum inde educit nummorum, quantum funebri amictui & sepulturae reliquae curandae sufficeret.

16 Paullo post alterum in platea reperit, nihil magno opere distantem a mortuo, quantum squallidi coloris indicio poterat judicari: hunc pro more suo dorso impositum ad hospitale curandum transfert, supra lectum collocat propereque abluendis pedibus necessaria apparat, ut cunctis ad hospitale receptis facere consuevit: quos cum abluisset, seque ad eorum osculum humiliter inclinasset, obstupuit vehementer, in eorum altero plagam videns adeo lucidam atque splendentem, ut manifeste cognosceret Redemptoris nostri ea signa esse, ex confusione clavorum reliqua; tum oculos ad vultum ejus attollens ipsum sibi dicentem audit: Joannes, mihi sit omne bonum, quod pauperes meo accipiunt nomine: ego manum tendo elemosynae, quae ipsis porrigitur, excipiendae; ego ipsorum vestibus induor: ego, cui pedes abluis, quoties eos pauperi aut infirmo lavas. Haec dixit & disparuit, stuporem in Joannis animo de favore tam singulari ingentem; in nosocomio autem tantum relinquens splendorem, ut exilientes stratis infirmi, Ad ignem, ad ignem, conclamarent: donec eos pacavit Joannes, affirmans restitutum esse incendium; illud scilicet quo ardere crediderant hospitale: nam quo ejus deinceps arsit animus ad omne commoditatis, imo deliciarum genus pauperibus conquirendum, tantum ab hac hora cepit incrementum, ut ipse suum desiderium non caperet.

a Bermudez c. 6 hunc locum sic describit, ut ad unum latius fontem habeat copiose salientem in amplissimam concham, supra quam sit leo coronatus, fontem regiarium Urbis inter naves sustinent.

CAPUT IV.

Illustres conversiones per Joannem factae.

17 **M**ajor tamen in eo fuit animarum Christo lucrandarum sitis quam corporum juvandarum: nec fructibus illa magnis caruit; quorum primitias fas sit dixisse Antonium Martin, tantum antea remotum a via salutis, quantum postmodum ad magistri virtutem accessit propius: cujus conversio qualis fuerit, ut melius cognoscatur, ipsam priorem ejus vitam paucis juvat ob oculos ponere. Antonius Martin ex oppido Mira Requencensis territorii oriundus, aetatis suae anno vigesimo octavo Granatam advenit, Petrum Velasquez, qui Petri Peccatoris deinceps nomen usurpavit, ad mortem persequens, ut fratris mortem ulcisceretur; neque quievit priusquam in carcerem traxisset adversarium: imo quieturus non credebatur, nisi vidisset e patibulo suspensum. Interim dum lente iudices progrediuntur in causa capitis, Antonius tractabat negotia a sua salute tam aliena quam quae maxime, lenonem in lupanari agens, easque illic personas alens, quarum turpi quaestu sibi prospiciebat de ornatu corporis, cujus erat supra modum honestatemque curiosus: ut scilicet ubi abundaret delictum, ibi deinceps abundaret & gratia, quando totus in Dei amorem translatus, visus est scopus esse puerulo Jesu, divinis flammis jacula in ipsum evibranti.

18 Quantumcumque tamen salutis suae negligens degeret Martinus, in unam Petri necem intentus, Joanni tamen de Deo elemosynas dabat non illibenter, quotiescum habebat obvium: adeo ut illum ipse inter amicos suos ac benefactores numeraret, quod ego vix dubito fuisse medium ei salvando divinitus destinatum. Aderat ferenda sententiae tempus tantopere

expetitam Martinus, erat etiam qui vindicta componenda, pacem curabant inter utrumque componere; sed nullas Martinus preces admittit ad aures, quamvis religiosas, quamvis emendatissimas ac meritis sublimissimas preces: donec Joannes, audito quod frustra a multis tractabatur negotio, post preces ad Deum fusas, favore fratris Numinis, hominem adire statuit; eique in platea, quam vulgus a Goicha nominat, factus obviam ad pedes sese abiecit, atque eductos manicis, quem semper secum gestabat, Crucifixum, eum est in hunc modum allocutus: Ita ignoscat tibi hic Deus, frater Antoni, sicut ego te rogo, ut velis adversario tuo parcere. Considera quantum adversus hunc peccaris; ut oblivisci queas, quod est peccatum in te: considera Deum, quantumvis infinite misericordem, nulla tamen misericordia commovendum erga eos, qui noluerint proximi misereri. Si adversarius tuus sanguinem fratris tui sudit: pro tuis meisque culpis idem hic Dominus suum profudit prior. Pluris tibi sit sanguis filii Dei oportet, indulgentiam postulans; quam sanguis fratris tui vindictam inclamans.

19 Non fuit post preces tam efficaces pluribus opus: emollita Martino est cordis sui durities, totusque in Joannis veniens potestatem, in hac verba respondit. Frater Joannes de Deo, non solum ei, quem in hunc usque horam inimicum habui juratum ignosco: sed ipsi me amicum offero, tibi socium; orans, atque obsecrans, ut qui ei causa fuisti ne amitteret vitam, mihi auxilio sis ne perdam animam. Ego ad carcerem ducam te, ut captivo tua libertas detur: tu me ad tuum Hospitale deducito, ut tecum Deo & pauperibus serviam. Si verba tua ad hoc me potuerunt adducere, poterunt exempla in eodem proposito me confirmare. Dictum factum: itur ad carcerem: firmatur concordia: reus educitur, qui gratum se volens Joanni exhibere, quoque eidem socium offert: ita duobus cum comitibus, redit ad Hospitale, qui solus exierat; ejusdemque formae habitu, quo ipse utebatur, utrumque induens, secum per vicos civitatis elemosynas collecturus circumduxit, conversionis tam inopinatae gloriam Deo ejusque famulo haud mediocrem tribuentis.

20 Erat eadem in civitate eques nobilis & opulentus, cui Ferdinando Nuñez nomen, aetate juvenis (nec enim decimum nonum annum exceperat) haud tamen his implicatus vitiis, quibus hoc tempore juvenis insuescit. Amore quidem nobilis pariter ac formosae puellae tenebatur, quam ei honestas morum, ac nondiutius aequales secerant: sed hunc affectum excusabat animus, praeter honestas nuptias spectans nihil: quarum ut compos fieret, dictam a S. Mathia viam, in qua F domum habebat dilecta, frequens obire in equo, nihilque praetermittere quod pudicum nobilemque amatorem deceret: has tamen inter vanitates, fovebat animo desiderium ingens, ut matrimonium illud ad Dei majus obsequium cederet. Ergo cum Joannis de Deo nomen tota jam celebraretur Hispania; quantaque caritate pauperibus erogaret elemosynas, fama circumferente didicisset Ferdinandus; statuit in eum, quem dixi, finem larga quadam munificentia demereri sibi. Deum per B. Joannis manus, tam probas, ut audierat, ejusmodi pecuniarum dispensatrices: quod antequam faceret, visum est per semetipsum experiri virtutem hominis, non nisi fama eatenus cogniti.

21 Itaque Joannem quaerit invenitque per noctem circa portam, quae a Tabulis nuncupatur, elemosynas corrogantem: vocat in partem, & sic alloquitur. Frater Joannes, eques ego praecipui sanguinis unus sum, huic civitati peregrinus, adeoque pressus necessitate quadam, ut nisi remedium ei inveniro in desperationem agendus videar: est autem ea, quam dixi, necessitas adeo secreta hactenus, ut revelare eam velim.

CAP. XIII
Antonius Martin Petri Velasquez

Antonius Martin

Antonius Martin

CAP. XIV
Ferdinandus Nuñez

Ferdinandus Nuñez

A villam nominari; adeoque gravis, ut paucioribus quam domus autis curari sequeretur. Quod si Dei amore, esque quam debet proximo misericordia, eos mihi alienando querendos suscipis, eximie caritatis opus patribus: sit autem opere ipso favere nequeas, rogo ut tuis mihi epicularis orationibus, ne in desperationis, quod veretur, barathrum incidam. Non erat enim multis verbis nec ita compositis opus, ut moveretur animus ad misericordiae opera propensissimus, cui magis vacabat attendere ad necessitatis sibi expositae magnitudinem, quam ad pecuniae requisitae summam, quae ut inveniretur tam facile poterat merito formidari: ita me Deus sibi habeat, inquit, ut modo ea mihi pecunia deest: non est tamen, quod propter hanc, aut aliam quamvis injuriam summam, quidquam agas a tua dignitate aut divinae maiestatis legibus alienum, eras hinc nona huc revertere: interim operam quantumcumque possum dabo, ut necessariam tibi opem feram:

32 Vix monarcha aliquis tam parum in eiusmodi elemosyna addicenda dubitasset, quam dedit Joannes, cui non alia ad eam praestandam suppetebant divitiae, quam sua in Dei bonitatem fiducia. Ita utrinque discitur: adest postmodum ad locum botanicae conditam Ferdinandus, Joannemque ibidem praestolantem reperit, quem utique magis urserat sincera caritas, quam alterum simulata necessitas. Adit tamen, &c. Ego ille, inquit, sum peregrinus nobilis, qui meam tibi hesternae nocte necessitatem exposui: adsum responsum auditurus. Feliciter, reponit Joannes, jam ego se hic praestolabar: gratias Deo ago, qui me reperire facit, unde tui possit indigentiae succurri: en tibi totam illam in mantica summam: vide num aliquam in partem socedimus, ut eam tibi annumerem. Obstupuit ad eum sermonem Ferdinandus, neque minus demiratus est diligentiam, qua studuerit opem ejusmodi ferro ei, quem omnino nusquam noverat, quam raram illam de Deo fiduciam, qua non verebatur in eum solum totum illud effundere, quod pluribus, quibus noctu diuque laborabat, poterat esse satis. Ergo hilariter amanterque complexus Joannem: Nolo equidem, frater, inquit, decentos aureos tuos accipere, tu potius eos totidem cape: solum volui experiri quam tuto eorum tuis committerem manibus. Ecce tibi illos hoc in marsupio, pro tuo arbitratu inter pauperes distribuendos, ea dumtaxat conditione, ut elemosynae fiant ad intentum a me finem: de quo, dum imus pariter, reddere tibi rationem volo, C ut negotium omne Deo commendas.

CA. XXV 33 Tum simul ad Hospitale cum Joanne procedens, causam cogitati matrimonii eidem aperit, enitens rogans, Deum ut exoraret, quo ad ejus gloriam & partis utriusque salutem illius consummatio verteretur. Ibat bona spe plenus Ferdinandus a Joanne digressus, neque de suarum rerum successu dubitabat, pro quibus tam bonum haberet coram Deo patronum. Et sua illum minime spes fecellit: praestitit fidem Deus, ut amicis solet, teste Bernardo, dans id ipsum quod petitur, aut eo aliquid conducibilius. Dum enim quodam vespere obsequitaret S. Mathiae plateam domus suae conspiciendus, antequam ecclesiae appropinquaret, obrigit in vestigio equus, nec passum ultra valuit promoveri, quamvis calcibus acriter urgeretur. Ergo inclinat se Ferdinandus, quid offendiculi equo obiceretur consideraturus; profundamque videt ante pedes voraginem, & quidem horrendam adeo, ut ad conspectum erigerentur comae (infernalis putei os esse dixisses) & in hanc recidebat miser si porro tantillum processisset. Quare sublatis in caelum oculis illud quoque apertum sibi videre visus est, grato resplendens lumine, quod animo ejus insinuante sese dedit manifesto cognoscere, illam sibi paratam ruinam esse, si matrimonio se cupito innodaret; celi

Tamas I.

autem patere januam, si conversam mentem ab errore dederet.

34 Mox domum reversas Magistrum Avilam suam diolse quatuor, velut vivum temporis illius oraculum, festinus adit; totius rei seriem pandit, exponit, quae decretum sibi esse fixumque prosequi intermissa stans, ut sacris Ordinibus iniciatus totum se posset divino servitio mancipare; addens etiam hanc se tam singularem gratiam B. Joannis precibus acceptam retinere. Laudavit Avila consilium sanctum, utque illud exequi non tardaret admonuit: sed curram non erat calcibus opus: absolutis studiis Sacerdos consecratus, quam a primo suae conversionis momento exempli optimi imitauerat vitam, tanta virtutis laude perduxit ad finem, ut dignus visus sit, de quo in numero Sanctorum referendo aliquando agatur; extrema mortuus in gaupertate, eamque elemosynis sustentans alienis, qui opulentiam possessionem totam in elemosynas erogaverat.

35 Aequae felicem successum, quamvis non aequae laudandum exordium, civis cujusdam Granatensis conversio habuit. Simoni de Avila nomen erat: hic aliaquam par erat de Joanne imbutus opinione, manesque, ut sic loquar, observabat motus, quatuor factorum dictorumque, illius curiosus magisque malignus explorator. Ergo in domum viduae ingressum secutus, cui tribusque parvis liberis alimenta a viro Dei portabantur, jungit se propius ad aditum fores: ibidemque in pariete, notata, quod minime rebar, conspiciat omnia vitae antea delicta; admonente eum Domino, ne qui tam multa domi suae cognoscenda haberet, in aliena esset tam inutiliter diligens: flammeum etiam conspexit gladium suo imminere vertici & feralem ictum jam jamque minari. Cecidit ad haec alienatus a sensibus miserabilis Simon, haud ita cito revocandus ad se, nisi cadentem Joannes audiens, procurrisset foras, elataque voce Jesum ingeminans, precantisque pectus crucis signo identidem notans, spiritum fugientem revocasset. At ille, ut circumspiciendi sui recepit facultatem, ac praesens discrimen cum divinae gratiae oblato favore conferendi; eadem ipsa nocte recepit se ad Hospitale Joannis, & inopem curiositatis suae veniam humiliter postulata, rogavit, ut liceret sibi inter illius adscribi socios; quod divinae vocationis aequus estimator Joannes libens indulxit, vixitque deinde Simon non vulgaris penitentiae virtutisque exemplum tredecim annos integros inter obsequia pauperum, ac beato demum fine in Domino requievit.

a Reliquam ejus vitam & inimicitarum causam plenius sequitur General. 2. c. 13.

CAPUT V.

Ignis & aqua Joanni parantur: ejus grandi studium.

36 A Tque haec sufficienter abunde Lectori, ut intelligat quam efficax Joannis oratio fuerit pro hominibus ratione utentibus fuit: nunc ejusdem adversus aurore elementorum rabiem, potentiam consideremus. Regii quod Granata est Hospitalis Administrator, vir domo nobilis & ecclesiastica dignitate conspicuus, Auditoribus urbis ac nobilitati primarie publicum epulum praepararat; quod cum nullum nisi omnino vanum finem haberet, mirabatur nemo si multa inde nata incommoda viderit, Deo ad suam suique servi maiorem gloriam permittente. Inter alia, quae ad ostentationem magis parabantur quam usum, bucula fuit cuniculis, perdicibus, omnique genere altitium facta; cui torrendae cum focis esset loculentiore opus, extructus tam magnus est, ut ignem

Bbbb

ipso

A ipsa coquina conciperet, qui inde ad alias officinas, par-
tesque Hospitalis gliscens, late sparsit incendium, id
quo tam furiose celeriterque, ut nemo dubitaret quin
funditus absumenda esset angusta illa machina, quæ de-
buerat fuisse monumentum perpetuum magnificæ Ro-
gum Catholicorum pietatis. Exciti moesto campans-
rum sono cives undique accurrunt cum Correctore, Vi-
ginti-quatuor-viris, alisque Justitiæ regie administris:
acerrimam inter primos Joannes.

37 Opplevrat spatiosum illum campum, in quo
prædictum Hospitalis extra muros civitatis assurgit,
infinita hominum multitudo: sed nulli illa præsidia
erant, dum nemo locum formidinis plenum audebat ingre-
di: quamvis lignarii fabi cum in finem convocati adessent:
metuebant enim propter incendii magnitudinem,
ne, quæ forsitan tædæ flamma, omnino perirent
interrogellos. Ergo consultari ceptum est, expedi-
re quæ deductis ex Alhambra tormentis æneis uti, ei par-
ti diruendæ, quæ inter incensam partemque adhuc inte-
græ constituta, periculum erat ad illas delatura si arde-
ret. Dum consultitur, & nemo audebat in domum se in-
trochittere, partim et senectutis, partim ex his unde assur-
gere nequebant stratis, voces miserrables infirmi dabant

B auxilium postulantes. Quare impatiens moræ, metus-
que omni tali in articulo expertus Joannes, per ipsam,
quæ maxime fumo impeditur, portam intromisit sese,
raptimque alias aperiens januas, per eas perque ipsas fo-
nestras egressus, extrahit, expicit, educit infirmos, in ea,
quæ periclitabatur, Nosocomii parte constitutos, tanta
cum diligentia celeritateque saepe duos junctim trahens
aut bajulans, ut omnibus stupor esset, hisque maxime,
qui notant quam extenuatum a jejuniis vigiliisque cor-
pus haberet.

38 Hinc ad alias agrorum transit stationes, quos ubi
ecce periculum habuit, regetes, lectos, lecticas, at-
que præsentia cetera, ejcit per fenestras; curas laboresque
suos prudenter dispensans, & præcipue necessitati pri-
mam occurrens. Denique arrepta bipenni tectum con-
scendit, incendia restincturus. Hunc articulum testes
sepe viginti juramento firmanunt, hodie etiamnum inter
vivos numerati, omnesque unanimiter miraculum sen-
tiunt intervenisse, quamvis in ejus modo non omnes con-
veniant. Alii enim inquirunt, semper ad ejus latus duos
vires fuisse conspectos, qui quatuor hydriis aquas circa
eum spargentes, cohibebant incendia: cum autem solus
Alphonfus Maldonatus socius iverit ingredientem, ac
brevis in ea rerum confusione ejus conspectum amiserit,
inserunt Angelos duos fuisse, qui eum tuebantur. Alii
testantur quod ipsum in aere subvectum viderint,
C quæ nolim ventilare disputando.

39 Tantum affirmit, ex concordii totius civitatis vi-
torumque in ea primorum testimonio, quod dum una
ex parte Joannes sopire conatur incendia, nova ex altero
eruperint latere, quæ medium cinxerint, subdixerint-
que ex oculis personarum plusquam dimidiæ spatium: unde
velut adustus deplorabatur ab omnibus. Verum cum ejus
vires habebatur vel maxime desperata, salvus & incolu-
mus incedendi profudit, ipsi etiam vestibus a flamma in-
tactis. Negamini ignoraretur quid in eo ignis acturus
fuisse, nisi esset divinitus impeditus, adusta supercilium,
palpebræque eodem ardore affata declarabant, quam
proprie cum ignis accessisset. Dici non potest quanto
cum plausu exceptus Joannes sit, quam suis ipsi vix oculo-
bus crediderint, quæ vivum atrediebant complectebantur-
que: nec minus mirati omnes sunt, quod eo incendio
totum non arserit Hospitalis, solisque B. Joannis oratio-
nibus etiam tunc effectum, quem credebant ordinem
naturæ supergradum. Nempe decreverat Deus eo ipso in
loco sæculum suum gloriosum reddere coram omnibus,
ubi infra humanam conditionem habitus contemptsque
fuerat: ubi olim voces audiebantur, Ad stultum, ad

stultum, conclamantium puerorum: ibi nunc jubili D
audirentur magnarum, Sanctum, Sanctum Joannes
dicentium,

40 Ab Hospitalis regii incendio ad farentem Singulis
amnem transeamus. Ferebatur illa pluvius tumidos muls-
ta cum strage cuiusque riparum, ripasque accolentium
agricolarum damno: evertens sata, eradicans arbores,
pontis instrati æneis obstruens, perque prætensas ponti-
loricas magno impetu transiliens. Convenerat magis
ad spectaculum minime amicum turba, quam vana
curiositas traxerat: sed pauperum utilitatem salam Joannes
spectabat eodem cum suis veniens; ligna videlicet
quæ plurima volebat torrens, in eorum usum collectu-
rus. Itaque in arenarium vadum, breviori aqua per
modum insula cinctum se intulit, quo medio alveo
set virginior, provolvendaque per eundem arbores com-
modius ad se traheret eo, quo instructus venerat, har-
pagone. Omnes præter ipsum percellere periculum,
quod ei videbant præsentissimum adesse (nec enim pote-
rat exiguus ille arenarum cumulus aquarum violentia
diu resistere, qui resolutus diffunderet) monabantque,
ut vitæ suæ consulens tam periculosam lignationem di-
mitteret. At ille hoc unum respondebat, metum ve-
ponerent, vitam suam Deo pauperibusque servandam. E
Vere id dictum fuisse probavit eventus: postquam enim
eam lignorum copiam collegisset, quæ ducentis juven-
tis onerandis sufficeret, genuum tenus immersus aquis,
tandem arenariam illam deseruit stationem; moxque ut
firmam fixit in continente pedem, visa est insula aufer-
ri fluctibus funditusque dissipari: quod citius indu-
bit factum foret, nisi reverte fuissem aquæ Dei
famulum, cui contrarium ignis elementum pepercit-
rat.

41 Tantarum, quibus Joannes excollebat, virtut-
um alitrix, ut sic dicam, fuit ea, quæ in orandi consistit
studio: noverat enim opus esse ei, qui homines debet so-
lvere, ut multum agat verseturque cum Deo. Ergo
totam sæpe noctem colloquiis cum eo miscendis traduce-
bat, auditis affirmare nonnumquam, unicam somno
suo horam sufficere: cujus veritatis testes virtutis nobi-
litateque præcipue habeo filias Domine Eleonore de
Guevara, quam Joannes Sororis legitima titulo consu-
erat honorare. Hæc a principio conversionis ejus magnæ
erga eum animi propensione ferebatur, frequentesque
ei largiebatur elemosynas, domi etiam suæ excipiens
alterius hospitii proprii aliquamdiu egentem: postquam
vero fixam cepit habere domum, impetrabat non raro,
etiam tum, ad sese ut diverteret. Apud hanc quoties
conasser Joannes, recipiebat ad oratorium domesticum
se se, & positis humi genibus totam pene noctem in ora-
tione transigebat, observantibus cum per rimas prædi-
ctæ matronæ filiabus, earumque famulis aliisque do-
mesticis: quæ gemitus etiam in spiriaque nulla non ho-
ra exaudiebant, ex imo ducta pectore præ fervide ora-
tionis instantia, qua Deo publicas Ecclesiæ suasque pri-
vatas arumnas commendabat.

42 Simile testimonium habemus ex domo ejus-
dem eidem beato viro devoti, ejus nomen testes
non expriment, solum apert fuisse avum Licentiatum
Lucæ, qui hodie noscitur probe honesteque vivere,
& tamquam domesticus testis, quæ sequuntur affirmat:
Videlicet, quod cum Joanni avus suus cubiculum
domi suæ concessisset, auditus per domum facie nota-
rum sonus. Id aliquoties observatum movit aliquos,
ut, unde hic sonus procederet exploraturi, omnes to-
tus domus perlustrarent partes: ad Joannis autem cu-
biculum venientes, & per foramen aliquod speculati,
quid rerum ageret; viderunt lucernam cum ardente
habere, multaque cum quiete gressum orare: mox
ram verò ibidem trahentes aliquam, ut viderent finem
assurrexisse ipsam conspiciant & vitiis suis alligam-
nolas.

A nolas, cum quibus saltem aliquot per cubiculum effor-
mans, dicebat sibi: Minime convenit cum dormire;
cui opus est servire Deo. Quod ipsi remedium contra
somnum esse satis certo sibi persuadere poterant; quia
post aliquot itus reditusque per cubiculum, denno se
ad orationem componebat, eo quo supra diximus ser-
voro continuandam. Unde ex illis, qui ipsum sic oran-
tem attentius sunt speculati, affirmant nonnulli vidisse
se radium igneum, ab ejus ore ad caelum pertinge-
re; indicio sane luculento, quam accepta apud Deum
essent orationes illius.

CAPUT VI.

Infectiones diabolicae, zelus honoris Dei, vestium vilitas.

*Orationem
turbata adhi-
tur dormio.*

R Umpebatur igitur invidia demon, auditis
aliquando publice confiteri, rusticum istum
fungum multum sibi creare molestiae. Ergo orationem
ejus si nequiret omnino impedire, intertubare saltem
quacumque industria nitentur: nam (ut memoratos
alibi casus pratermittam) fuit cum orante in ecclesia
Joanne, in forma nocturnae visus demon oleum, quo
lampas ardebat, exugere: quem complotis identidem
manibus cum abegisset Joannes, post aliquod spatium
temporis avolante vidit, dicentemque audire: Satis ha-
beo quia te ab oratione diverti. At parum lucratus
fuisset, retulit Joannes: in promptu enim est refarcire
temporis a te surrepti dispendium: duplum ejus solite
orationi adjiciendo, quam tantopere tibi molestam ef-
se video. Alias manifesta utens violentia demon, di-
ris eum multabat verberibus; & semel quidem tam
crudeliter id fecit, ut sub illis sese expiraturum fuisse
crederet, nisi virgo Despara in auxilium vocata ad-
fuisse: qua opitulante, quid mirum si frequentes de
hoste reportaret victorias, ipsumque adversarium suum
contemneret. Ita certe testis eum infedis se quandoque
cognoscens: Descende, inquit, descende: occum me
paratum certamini: exequere in me quidquid a Domino
meo & Redemptore Jesu Christo permissum tibi est:
cum enim hoc corpus male tractaveris, auxilium mihi
tuleris ad vindictam de hoste meo capitali semendam.

*CAPUT
XXXIII.*

*oleum turbat
vobis fa-
mulum*

*alias pauperem
fuerat*

C 44 Neque domi tantum, sed foris quoque impo-
tens Joanni demonerat. Nocte quadam ejectum in
platea pauperem reperiens, nihil insolitam formam
obstupit, quae brachiis crucibusque ultra humani cor-
poris rationem teres & longa, monstrum faciebat;
maxime cum depile caput rubedo insolens coloraret.
Sed nihil Joanni poterat horribile videri, quod perso-
nam pauperis induisset: ergo eum interrogat, velitne
secum ad Hospitale pergere: Volo, inquit, modo sit
qui velit in humeros tollere, nam pedibus nequeo
ambulare, ut vides. Nulla erat in Joanne mora, impo-
nit dorso, leve alias pro Christo; onus: sed paucos
cum eo passus confecerat, quando nullum amplius
promovere potuit; haesitque in vestigio, erumpente
undique sudore diffuens, &, Salvet me, inquit voce
elata, dulce Jesu nomen. Non tulit nominis audiri
virtutem, qui tam gravis Joanni incumbere simul-
tus egenus, horribilique cum stridore discessit. Credi-
derim autem pauperis ideo formam placuisse inimico,
ut ab ejusmodi sarcinis in humeros suscipiendis eum
absterret: irritum profecto consilio; neque enim veri
pauperes amantem Joannem poterant fatigare.

*CAPUT
XXXIV.*

*Joanne in
vestibus vi-
ditur aspo-
situs.*

C 45 Ad ea, quae alibi dicta sunt de singulari ejus
in visu vestitusque austeritate, haec addas licet; quod
nudis passim ingrediens pedibus tantum frigus sub-
de patreretur, ut aliam Dominam Eleonoram de Guevara
affirmant, quod hyemali tempore ad matris suae do-
mum, ut solebat, veniens, allatas calefaciendis pedibus
prunas eorumdem impressione exstingeret identidem:

tamquam si eos omnino congelatos attulisset. Alie-
re autem domi invasurus ad mensam, nolebat eidem
assidere; sed reclinis in genua colligebat eorum, quae
sibi dabantur, meliora quaque, dicens: Haec mihi
jocundius sapient, si ea pauperes mei comederint: ita-
que in manticam condebat omnia: Quod si vim ei
facerent, dicentes, ut comederet ipse; non defuturum
quod pauperibus ferret; gustabat ipse modicum ali-
quid, cui eductos e pera cineres pro sale aut pipere in-
spargebat, metuens ne extraordinaria illa delicia cau-
sa sibi essent damnationis aeternae.

Cap.

C 46 Ingentem illius erga Deum ac proximum carita-
tem omnes vitae actiones loquuntur. Nondum illa
zelo fervens licet, tantum nata erat auctoritatis;
ut posset in publica lupanaria se ingerere meretricibus
inde educendis; ergo ad Bibataubinam arcem, quae
Granatae juncta est propudiosa illi nequitiarum tur-
pissimarum officina, continebat sese, atque ad intro-
euntium sese abiciebat genua, junctis suppliciter ma-
nibus deprecans pro Dei amore, ut cogitato abstine-
rent facinore, Deumque ne suam in perniciem irrita-
rent. Et erant qui novi spiritus admirati fervorem, &
verborum moti efficacia retro ferebant pedem, ipsum-
que ob impeditam Dei offensam, legitimum relin-
querent: alii explodebant eum, & verbis verberibus-
que multatum dimittebant, prout sequenti fiet ex-
emplo manifestum.

xxxv.

*Joannes ad
impedendo
peritiam
eius.*

C 47 Jovenis quidam eques (Joannem de la Torre
nominatum testes dicunt) cum mulieribus nonnullis
miscibat colloquia, licentius multo quam ut eas pu-
dicas esse cogitare quis posset: nec poterat dissimula-
re Joannes, quin eas agnosceret, quales erant: zelo
itaque divino incensus, nefas esse dixit ejusmodi in
publico praeberere scandalum. Cui nobilis juvenis elatus
insolentia, in malam abiit crucem, inquit, neque jis
quae nesciret dijudicandis se ingereret. At reponit
Joannes: Curea me nescire jubes, quae hisce oculis ipse
instruor? Vide ut emendatus hinc abeas, Deumque
metuas, a cujus vindicta nulla tibi hora secunda datur.
Excanduit adolescens opulentus & potens, & ex Vi-
ginti-quatuor-viris unus, solusque interim a mulieri-
bus non omnino impudentibus derelictus; & vehem-
entem Joanni impexit alapam: qui statim sese in ge-
nua abiciens, alteram sibi pluresque ut daret postu-
lavit, tantum ut ne offenderet Deum. Erras Joannes
non eam tibi Joannes de la Torre infligit: sed ne ge-
naram una invidet alteri, ante illius januam secunda
tibi alapa obveniet, quando idem hic eques, quem
nunc confusum poenitentemque vides ad pedes tuos,
& pro commissi venia deprecantem, auxilio tibi vo-
niet, injuriam ab alio Equite similem patienti. Trans-
ibat dum haec agerentur eadem forte via Domina
Maria Offoria, uxor Garci de Pifa, civitatis Grana-
tensis Viginti-quatuor-viri: quae videns confluentem
turbam, & Joannem de la Torre genuflexum ad beati
Joannis pedes, bonae plena adificationis recessit, &
ingenuam nobilis ipsius indolem demirata, ipsi Joan-
ni fuit exinde tam devota, ut commerita sit infirmum
escipere, videre morientem, in sacello proprio sepe-
lire defunctum, & ineffabilem gratiarum, quas domi
ejus servo suo Dominus liberalis contulit, verax &
fidelis testis existere.

*et nobilis
admiratio-
nis impati-
ens.*

*et opulum
refert.*

*infigi cum
exemplo.*

C 48 Ceterum Joannis caritas erga omnes magna
seipsa major videbatur, quoties in egenos incidisset.
Erant multae matronae nobiles, quae nimia illa asperi-
tate, quae corpus suum divexabat, commota, neque
ferendum putantes, quod laneum saccum dumtaxat
super carnes gestaret, Subuculas lineas ipsi dabant, co-
gebantque eas domi suae induere. verum ipse non diu-
tius eas gestabat, quam nulli adessent pauperes, quibus
tradaret sibi detractas. Certabant igitur pie matronae,
ut

oblatas

pro vestis.

A ut nudus; Joannes, utquam maxime nudus semper viveret. Nec solo ipso se spoliabat indusio, sed ipsas saepe vestes commutabat cum egenorum pannis, quoties suas esse meliores, ipsisque magis conventuras putabat. Aliquando in domum quarundam nobilium seminarum more suo ingressus; quatum erat erga ipsum praecipua caritas, nomina autem omnes quidem matris Domini Bernardini de Cardenas qui navali in pugna cecidit, Domina et Mencía Carillo; alterius vero uxoris Domini Joannis de Mendoza in Herradura portu defuncti, Domina Joanna de Cardenas: quas ipsum amiculo perquam tenui & ad nauticam vili indutum ut videre, quaerunt ex eo ubinam vestem istam reperisset: & ille candida simplicitate respondens: Pauper quidam, inquit, cum mihi pro alia quam gestabam donavit: modico sane emolumento suo, quippe quae vix quidquam eaquam accipi praeferret.

49 Alias per Granatensem regnum eleemosynarum causa egressus frigidissimo tempore, sub ipsum Arundensis civitatis ingressum obvium habuit militem, colubio femoralibusque attritis lacerisque tenuiter vestitum; eique compatiens, dicta acceptaque salute, quaerente, velletne vestes commutare cum penula, quam videret, melius ipsam a frigore defensura. Propius erat ut de ulciscenda injuria quam referendis gratiis miles cogitaret, ita insulsus sermo videbatur ignaro ejusmodi caritatem posse in mundo reperiri: videns tamen instare Joannem, ut commutationi proposuerat, consensit tandem, & cannabinas ejus braccas lanceamque vestem accipiens, suum illi colubium ac femoralia tradidit; quibus indutus recta ad ecclesiam Joannes se contulit, eo tempore, quo inde ad infernum aliquem efferendum erat Venerabile Sacramentum. Agnovit eum, qui facies distribuebat, minister, eumque compellens, Accipe, inquit, hanc faciem Joannes: & accepit ille quidem, Dominumque sub Eucharisticis speciebus latentem, devote est comitatus: verum ubi sedit, continuo discessit e civitate, in qua jam agnitu se videbat: meruebat enim ne quemadmodum, male vestito licet, facis portanda fuerat honor delatus; ita Hospiti sibi alia deferrentur observantiae argumenta, quae omni studio scienda, velut omnino indebita, arbitrabatur.

a Art Atobla vocatur in tabulis Theatri Urbium: sed quemadmodum porta nomen pro spatiose arce porta vicina accipitur in Bibarramble; ita & hic pro vicina arce in collisulo sita & regione Albambra: porta autem quam dicimus inter viginti numeratur octava apud Bermudez, nomenque a damnis traxit: fuit quod mortis rei istae educeretur ad supplicium, hoc quod in ea arce vel porta judicia capitalia exercebantur.

b Vide hanc historiam Vita prima num. 49. eandem Govea narrat cap. 36. quod non est visum deinde transcribere.

c An celebris illa ad Ebinadas? qua anno 1572. formidabilis toto Christiano orbi Turcarum classis a Pontificis, Hispanis, Venetisq; federatis fusa, superaque depressa aut capta est Duce Joanne Austriaco Pii V. & Philippi II. auspiciis.

d Abrenuntium credo pro Clementia: ita alias Polonia pro Apollonia, Leonora pro Eleonora, Manuel pro Emmanuel.

e Portasti in ea expeditione, qua Africa, munitissima Tunetani regni ad Syrtim minorem urbs, acerrime oppugnata defensione tandem in Casareanorum potestatem venit anno 1550, Draguta Pirata nequidquam omnia ad succurrendum movente.

f Vulgo Ronda extrema regni Granatensis, ad fretum Gaditanum procurrente, civitas, centum circiter & sexaginta millibus passuum Granata distans; Audenda nomen etiam Plinio nota.

CAPUT VII.

Injuriarum patientia & ingens fiducia in Deum.

Patientia quam in perferendis exercebat injuriis eo est aestimanda magis, quo saepe viliores erant ii, per quos inferebantur. Ingredientem in atrium quarundam aedium, quas Antonius Zavan Eques praenobilis habitabat, sequebatur ingens pauperum comitatus eleemosynam postulantium, quos inter scurra qui-

dam tanto importunior ceteris quanto magis indignus Joannes tamen nemini quidquam negare solitus, huic quoque regalem dedit. At is eleemosynae tenuitate offensus, dixit ad ceteros. Videte quam reverenter Granatensis civitas impostorem hunc habeat: mercede non eum noverunt ut ego, qui hypocritam esse scio, quamvis magnus esse videatur Sanctus: si nosset, omnes illum ea, quae dignus est, mecum ratione tractarent: simulque elata manu colaphum innocenti inflixit, majorem eleemosynam accepturus a percusso, solito beneficiis compensare injurias, nisi fuga se propriisset: etenim ab aliis pauperibus reprehensus nebulo, & Equitis praedicti famulos videns accurrere, celesiter declinavit e loco. Et hi quidem Joanni compatiens indignabantur impune sacrilegium cessisse nefario; ipse autem vultu hilaris omnino, vetuit ne eum insequerentur, castigaturi; cui ipse gratias debere se dicebat, & rursus referebat Deum pro maleficio deprecatus. Viderat haec Antonius omnia, confestimque in atrium suum descendens, amplexu tenero strinxit Joannem, seuque iussit cubiculum ascendere, convivam eodie habituros ad mensam, eoque honore delecturus injuriam domi suae sancto viro illatam.

51 Accidit etiam ut ad Hospitale Joannis veniret quidam, in sociorum numerum cooptari desiderans; quod Dei famulus interiori lumine illustratus nequaquam credidit indulgendum homini, divino spiritu minime ad habitum postulandum inducto. Irritatus repulsa (ut sibi videbatur) indignitate egregius vitae sanctioris candidatus, non solum multas Joanni contumelias dixit; sed praesentium intervenerit abactus longius, lapidem eminus perculsus ei in faciem est. Injectori in eum manus erant, quas facti atrocitas concitavit; at ipse prohibuit, eumque excusavit dicens: mirum non esse, si repulsa passus hunc excessum commiserit: se quidem ei libenter ignoscere, equumque arbitrari ut culpam unicam remittat alteri, cui plurimae sunt remittendae a Deo. Ita insolenti illi sua mensis impantia temeritas.

52 Non tamen aut saevus erat aut aeneas Joannes, ut injuriarum nullo moveretur sensu, idque satis in Albayzino & Maurica saepe sepius declaravit: ubi cum multa in eum jactarentur probra, scelestior unus & petulantior. Age, inquit, quae tunc Christus unquam miracula paravit? Non minimum, retulit singulari cum modestia humilis Christi famulus; non minimum ejus miraculum est, cohiberi me, ne quid modo tot modis irritatus faciam nomine Christiano indignum, solo legis ipsius respectu.

53 Jumentum Hospitali domui perquam necessarium furto abegerat scelestus aliquis, in coque tota vestris nocte, ad ipsas Hospitalis portas summo mane se reperit, neque recedere valuit, quantumvis coniteretur. Egressi foras Fratres asellum agnoscunt suum, & patens furtum coram Joanne facebatur auctor, successum rei palam enarrans. Risi fuerat omnibus affixus jumento novaeque, gestiebantque eum, ut commerritus erat, in ipso videre flagellatum: verum permittente Joannes noluit, ut manus ei afferret quisquam, aut publicae justitiae ministris traderet: satis habens eum benigne monere, ne tale delictum tentaret alias, in manus fortasse haud aequae clementes prolapsurus: itaque liberum abire permisit, lauta etiam eleemosyna donatum, qualem praeferret peticam accipere, quam sublatam auferre.

54 Magnam Joannis in Deum fiduciam declarabat igneus promptitudo ad sublevandas, quae periculum se offerebant, necessitates, nullo earum respectu, quas domi suae curandas habebat. Duodecima dici hora aliquando transierat, quando redeuntem ad suum Hospitale, cum quanta pauperibus panum oblatione- rumque

Allaque alimonia, & , quia prandii distribuendi timore urgebat festinantem, egressi ex caupona, qua transibat, mercenarii circumstetero dicentes: Pater pauperum, quorum nos primi sumus, quia diurna consuetos mercede vivere tempestas hanc (& erat cum sera valde) prohibet laborare: ecce nos fame afflictos in praesens, magisque doinceps affligendo ni tua nobis succurrat pietas. Minime surdas ad aures fundebantur preces; quin, tamquam si domi nullos habuisset pauperes, quibus illa essent alimenta necessaria, depositum ex humectis manticam totam in eos dispartit, nec sufficere ratus indigentiam tam magnam, duodecim (quos solos in loculis habebat) regales addidit; ipsum suum cor daturus prius quam miseris absque solatio dimitteret.

Hic cantu in Deum fiducia ne divina libertas aliquando decederet, non debebat timere: ipsius enim Dei honor agebatur, ne se ab homine vinci sentiret, cuius eo usque processit spes, ut Hospitalis gratiarum videretur in Dei providentia collocatum. Ingens annonae caritas Granatam urgebat, eoque crescebat in dies pauperum multitudo, subsidia vitae a Joanne flagitantium: qui omnibus solitus quod peterent statueret, aliquando sub horam prandii Hospitale habuit panibus destitutum: itaque tamquam eos in foro emptores egreditur per plateas a Sancto Hieronymo nuncupatas, elata proclamans voce, panem eo die deesse pauperibus. Non multos ejusmodi clamores dederat, cum ante se conspicit insidentem equo virum, quarentemque, an panem pauperibus posceret. Haud aliud, inquit Joannes. Tum eques: Accipe igitur quantos habes necessarios, ipsosque ei numero sufficienti tradens, disparuit. Joannes vero sublevis gaudio, ad Hospitale revertit: sed qui reigessit testes fuerunt, non potuerunt in animum inducere ut crederent hominem cum fuisse, non Angelum, qui tam copiosum, tam bonum panem, tali in articulo, tam opportune attulisset.

56 Miraculo imputatus est casus, qui in domo Domini Michaelis Avis Vanegas successit, in quam ipse Joannes consueverat se recipere antequam Hospitale intraxisset: cumque jam tum cum multi pauperes sequerentur, nec haberet pluvio illo tempore quod eis daret, quibus tamen refectioem eo die deesse minime ferendum existimabat; in Equitis praedicti colinam ingressus est, si quod ibi forte praesenti pauperum indigentiae inveniret remedium. Reperit opimum salis & lautam admodum: coquus enim in altum digestus conclave focum lebetibus cinctum assandasque in veribus carnes reliquerat; nullo custode addito. Tantum apparatus Dei servus intuitus, interim dum pauperes sui stabant ad fores vacui, quam multos lebetes & vericula potuit, in suum avexit conclave, atque inter pauperes distribuit, vacua deinde vasa in culinam referens. Sensit pium furtum coquus, nec alium habens quem accusaret, vociferari plenis buccis cepit; Sanctulum illum abstulisse prandium, nec jam esse quod domino domesticisque apponeretur. Accurrit ad istos clamores Michael, & Dei famulum unum cum suis pauperibus domo expelli imperat: sed ecce illo ipso puncto temporis, quo justam, ut videbatur, iram in Joannem exonerat pater-familias, ingrediuntur qui laetissimam sportulam caponem, alacrum varietatemque cupediarum eidem offerant; nescio unde submissam: quod adeo opportunum manus Equitis illius vertit animum, ut cognosceret admirandus Dei opus hoc esse, qui nollet famulo suo ex liberalitate illiusmodi molestiam periculumve evadere, ideoque majori doinceps in veneratione sanctum virum habuit, & ipsa civitas universe, per quam rei fama brevi divulgata fuit.

Tamms J.

57 Antea cum essent Joannis virtutes tam illustres opera, mirum est, quam de se ipso demissus quam contemptum sentiret: adeoque ab illis prerogativis avergens oculos, quibus erat a Deo locupletatus, adeo studiose semper curavit vilis, simplex atque igneus videri, quantum laboraret alii ut eximil, probi & sapientes haberentur. Ipse Dominus cognomen ei de Deo fecerat, & se Joannes Peccatorem compellabatur, quae deinde appellatione multi ex ejus filii uti sunt, patrum utilitate nominis & virtutum excellentia amulati. Verum dum suam gloriam Dei servus non querit, erat qui ei illustranda incenderet, & dementia, quam apud vulgus hominum sectabatur, opinionem, in veram sapientiae & sanctitatis famam apud nobiles & acerbiles commutabat. Testes mihi sunt Regi Hospitalis flammam, quas inter nulla crebrior quam Sancti, Sancti appellatio vocabatur. Testis civitas Salamantica, ad ejus velut eximil Sancti conspectum per publica fora pluresque effusa. Monte-majori natalis illius domus veneratione est omnibus: Momilla cubiculum in quo apud magistrum Avilam hospes est commoratus: Granata alterum quod sua morte consecravit. Tolera mihi cives scipionem illius pro Reliquiis habent, manticam Granatenses. Nemo de illo loquitur nisi cum summe laudis praefatione quaecumque occasio sermonem intulerit, quod lubet nonnullis auctorum fide dignissimorum testimoniiis comprobare.

58 Inter eos qui raras Joannis de Deo laudes Romanae Curiae notas efficere, longe eminentissimus fuit Petrus Deza S. R. E. Cardinalis, qui nullum faciebat finem earum rerum deprecandarum, quas Granatae Regiae Cancellariae Praefes ipse viderat audieratque. Petrus Guerrerius Archiepiscopus infulis non magis quam sanctitate spectabilis, viventem adhuc, hominem absconditum nominabat: ex insensu, quae patebant exterius, noverat virille doctus piusque zelumate ea, quae latebant interior oculis humanis subdita. Pater Magister Avila, nec doctrinae nec virtutis laude cuiquam saeculo isto inferior, excelsus Joannis excelsus de suggestu, palam profitebatur eos non ex amentia, sed nimia quodammodo caritate procedere, & Sanctum flukum solebat appellare. Oranum & Gubernator profectus Didacus Guzmanus Ardatensis Marchio, uxorem domi dereliquerat gravidam: quae filiam enixa, alium ei ad sacros fontes noloit patrinum adhibere quam Joannem de Deo, qui hac de causa Granata Capram professus est; felicissimo sano omnino, ut successu temporis patuit. Hactenus illius spiritualis filia Inter moniales S. Dominici & Baena Christo desponsata; matris haud dubie devotioni & sancti patris orationibus principibus debet insignium illarum virtutum & gratiarum, quibus ornata divinitus oritur, & mortua est non sine magna sanctitatis manifestae opinione.

59 Romam proficiscobatur P. Fr. Joannes de Sylva, Ordinis a S. Joanne inchoati Provincialis, itaque per Sabaudiam habens, Dominam Sanctiam de Toledo visitabat, Cubiculariam majorem Serenissimae Infantae Dominae Catharinae; cui & libellum de vita B. Joannis obtulit. Quem illa tam exilem considerans; Ah! inquit, Pater mi, quam breves fuerunt qui res ejus scribere: sola illa, quae ipsa de eo novi, volumus grande conficere poterant. Quas de eodem opinio

Bbbb 3 nem

A nem haberent **Succiani** Doces **Consalvus** **Ferdinandus** de Corduba & **Maria** de **Mendoza** alibi dictum est. Quid de eo civitas **Granatensis** legisset plurimis & luculentis prodidit argu nentis : nescio tamen an illustrius unquam quam cum illius **Hospitale**, ex **Gomeliorum** vico in eum, ubi hodie est locum, qui **Patrum Hieronymianorum Coenobitus** olim fuerat, est translatum.

60 Habitauerant hi interea tempus aliquod novi Hospitalis supremam curam e, superintendentiam vulgus nominat, eorumque unus in ipso translationis actu solenni verba de suggestu ad populum faciens, una cum huius nomen quoque Hospitalis iudicaverat renovandum, ideoque in decurso orationis dixit, non Joannis de Deo, sed quinque plagarum Christi deinceps illud nominari debere. Ad quæ verba itate venerabilis senex pio zelo commotus affurrexit. Et minime vero id fiet, inquit, Joannis de Deo, ut est, ita vocabitur semper: eamque vocem secuta populi conclamatio est, Joannis de Deo nominari volentis: nam quamvis honestior multis novæ, quam inducere volebar orator, appellatio esset, scandalo tamen fuit multismodi, metuenti, ne ea obliteraret memoriam nominis adeo sibi cari & venerandi. Neque illud silentio præteriero quo quidam, e consistorio Toletano sed Granata oriundus, conclusit relationem suam de virtutibus & raris hujus Beati excellentiis, in ipso iuridice informationis actu dicens, quod Joanneta haberet pro tam vere Sancto, ut minime dubitaturus esset ad dicti sui confirmationem, ingredi in ardentem fornacem, certus a Deo inde liberatum se iri propterea evidentissimam asserti sui veritatem.

CAP. XL.
*Prophetis duo mol-
litas dan-
tum iuven-
um flagi-
tium cogit-
sum;*

61. Eandem sanctitatis minime vulgaris opinionem
fovebant frequentes rerum aut occultarum aut futura-
rum cognitiones, quibus inesse ei prophetiæ spiritum
passim innotuit. Ex plurimis, quæ congeri possent,
ejus gratiæ exemplis pauca hæc habet. Ibant pariter ju-
venes duo eo animo, ut illo se invicem peccato pollue-
rent, quod quia nec nominari debet, infandum dici-
mus; noverat autem hoc Deo revelante Joannes; quare
iis obviam progressus, junxit se comitem, tantaque ver-
borum efficacia dissuadere cepit meditatum facinus, ut
confusi illi convictique veritatem faterentur; cujus re-
stem sibi habebant conscientiam, nec alium a Deo indi-
cem videbant habere potuisse Joannem. Cui etiam serio
penitentes promissere non tantum nunquam committen-
dum a se scelus esse, quod eo intercedente Deus volue-
rat impeditum, sed de aliis quoque agendam a se peni-
tentiam esse, quibus commiseruisse potuerant, ut in
præcipitum tam horrendum deducerentur.

61 Fuit Granatæ textor pauperculus, quem tempo-
re summæ caritatis uxor & turba filiorum cingebat, cum
omnimoda iuvandi eos sustentandique impossibilitate:
hinc ei vitæ tedium, mortis desiderium ingens; quo
usus dæmon effecit tandem, ut laqueo clam instructus
sub veste, egrederetur urbe ante solis ortum, ubi vitæ
miserrimæ finem imponeret infeliciorem. Iacebat tum
temporis Joannes infirmus ad mortem in *ma*, de qua in-
fra agemus, domo; & quamvis somnum vis morbi ab-
culerat, non tamen curam extinxerat pauperum iuvan-
dorum: quos dum ferventius Deo per orationes com-
mendat, visum Divinæ maiestati est easdem exaudire,
eique infelicis textoris revelare consilium. Surrexit il-
lico re intellecta Joannes, excitatoque ad januam stre-
pitur, ut ea sibi panderetur, obstupescit omnes, qui
tali tempore vestitum promptumque ad isambulandum
videre, hominem exhaustis penitus viribus debilissimum.
Querentibus quid sibi ea hora ac pulse veller, respon-
dit, magni referre ad gloriam Dei se dimittē vestigio,
non rediturum. Et quamvis domestici illius volentissimi
metuentes nihil non agerent, ut eum intra cubiculum
retinerent, pervicit tamen ille importuna constantia
sua, ac commotus tamisper, viamque, velut si nulla

infirmis praestetur, cum alacer inest, ut infelicem
 restorere alicuius ut ad eam arborem, quam sibi sus-
 pendendo pridem delegerat, & sub qua adventantem
 percipiens hominem, abdebat laqueum, intercludendo
 gutturi praeparatum.

6; Adit eum salutatque Joannes, & quid tam flu-
dioso concederet requirit: fateri de recentem conviv-
eie, & extorci pedimo voluntatis confessione, blandis
efficacibusque sermonibus persuasit ne animam simul
& corpus iret perditum, non evitaturus molestiam sed
gravio rem infinitamque incursum. Traxit ea oratione
manibus laqueum, ex oculis lacrymas infelicissimo il-
li, fatenti uxoris liberorumque xummas, quibus mo-
deri non posset, sibi tam intolerabiles visas esse, ut nisi
ipsum Divina clementia fecisset exemptis extremo in arti-
culo intervenire, inventurus eum fuisset ex arbore pen-
dulum vel tantillum moratus. Tum in spem bonam
erectum hominem eo ablegavit Joannes, ubi relique
caritatis illius tempore sibi suisque esset reperturus sub-
sidium; ipse autem ad suum se hospitium lectumque
contulit, letus de victoria contra demonem relaxa-
tissimamque excursionis illius per hospites matronas in-
terrogatus, & precum denique importunitate victus,
tacito nomine revelavit casum, addiditque, se letus
rodiisset eo respectu quod mortem impedivisset alie-
nam; nihil se minus attulisse lætitiæ, certum de pro-
pria intra paucas horas obeunda. Quem ejus prædictio-
nem eventus, ut postea videbimus, comprobavit.

• *Vix rebus incommuni Republica Christiana bonum gessit clarissimum, maxime singulari prudentia laude, qua Granatensis Praefectus Philippo II. post alia multa munia confestim; concepit contra Mauritiam impietatem legi sancivit, & contra gentis iniquitatem efficacissimos motus fortior, iussit, & composuit, bellico- rumque arbitrio confisus in Rege, eodemque regno anno 1578. a Gregorio XIII. Presbyteri Card. tit. S. Priscae declaravit, ut ad eundem annum super Cincennos, cum insigni totius viae glorio; moriens autem esset Episcopus Albanus anno 1600.*

b Africa nobis caprique cognominis sibi Provincia, partim Hispania partim Terra parentis, e regione Carthaginiis nota.

c Oppidum Batiza Granaia distans passuum milibus sexaginta; Alcalá-regali duodecim.

d Capre predicta victimum, Cordata quem Alcaia victimum.

*et Unde colligit Joannis affectus necdum Religionem constitutam
debuisse cum hac ferre; alias haud facile interius subjiciendi.*

CAPUT IX.

Proprietăți dense.

64 **T**acco desideratam posteritatem pluribus vel
predictam vel etiam impetratam, in quibus
Sueffani Ducis uxor fuit, desideratorum filiorum ex
ejus promissione parens: tacere tamen nec possum nec
debeo Dominam Eleonoram de Mendoza, nuptam
Ferdinando Alvaro Ponca de Leon, cui multam in
suis orationibus spem reponenti, potentique in Toles-
tano itinere ut sobolem sibi impetraret a Deo, cujus
desiderio multos annos in matrimonio tristis exigebat,
recepit humiliter facturum se quod petebatur: at-
que ut magnam in Deo fiduciam locaret exhortans,
pignus praxtandæ fidei tradidit baculum, qua Toles-
to Vallisoletum transiens uti consueverat. Vanas au-
tem non fuisse pollicitationes aut preces brevi persequi
prægens facta, filiumque Ferdinandum Ponca de
Leon enixa: post quem duas etiam filias peperit, Do-
minam Joannam de Mendoza, & Dominam Mariam
de Mendoza, quarum hæc Domino Antonio de Lu-
na & Toletæ nupsit: utraq; autem brevi superstes
arvo, calopocius quam mundo visa est impetrata fuisse;
quo eas secuta mater est, quemadmodum sperare
non jubet viduæ probatissima & continentissima vir-
tus, insignesque elemosynæ quas in pauperes disper-
sit, maxime hospitalarios, quibus in constructis a se do-
mibus

CAP. XL
*Prophetia
 deo modo
 patet de
 sua ius-
 ticia fla-
 gite cogi-
 tati*

proprio in
fratello
di padre

confident,
age divided
the defense

Parent 100
C/o Cardiac

Discussion

6. **Answer:** $\frac{1}{2}$

1444

CAP. XII
Prodier
Eloren
Mondra
Gardien
poultre &

A mibus amplam dotem, & tantam sustentationem legavit.

65 Qua iam vice elemosinarum causa Granatæ ingressus domum Martæ Suarezæ, multum sibi devotæ, puellam ejusdem familiae alumnam vidit, Isabellam Maldonadæ nomine, cujus capiti manum suam imposuit, atque ad Mariam convertens dixit: Curam ejus habet eternum in Dei obsequio futurum est nobis non vulgaris. Dicit veritatem experientia facti probavit: crevit namque, ut ætate, ita & virtute infantula, operibus caritatis ac poenitentiae mire addicta, & quotidiana Eucharistia perceptione dignata vivendi tandem finem fecit, multam post se relinquens inter familiares sanctitatis suæ opinionem. Quæ omnia Dei famulo revelata fuisse, possunt tum ex dictis existimari, tum ex eo quod fuit: & eius virtuti tenerrime addictis, fructibus aliisque puerilibus munusculis eam consueverit demulcere.

66 Juvenis etiam aliquando est in porticu Didaci de Agredo, quostipis emendandæ causa intrarat, gladium ad parietem efformans: levitatem otiosi hominis credebant qui viderant, quod mysterium erat: interrogare tamen ecquid ageret? Respondit Joannes, Gladium hic depingo, numquam enim ex hac domo justitia deficiet. Et vero ad hanc usque horam habuit familia illa multos probatissimosque justitiæ ministros, quorum integritas testes tam multos habet, ut iis numquam possit egere. Sed ne domi suæ cæcum existimemus tam oculatum alienæ, quid circum eam acciderit videamus. Amicorum multi considerantes enormes sumptus intra extraque Hospitali faciendos, auctores ei fuisse ut augustinus aliquod, & majoris multitudinis capax extrueret, quibus respondit: Non deerunt, qui nostrum sequentes institutum speciosas domos & magnifica extruant Hospitalia: mihi sufficit præsentis necessitati succurrere, & vi vos istos parietes sustentare. Quibus verbis simul & animi sui demissionem, & spiritus prophetici prerogativam declaravit: quarum hæc ab operibus speciosis molendi abstinet, illa futuri Ordinis prænotavit magnitudinem, qualem modo per Christianum orbem universum videmus; non modo per Hispaniam, Italiam, Franciam, Germaniamque & Sabaudiam propagati, sed etiam ad Indias Occidentales usque caritatem suam extendentis, amplis ubique in Hospitalibus magnificoque ædificatis, quæ servi Dei veracitatem sanctitatemque omnibus faciunt manifestam.

67 Infirmo cuidam Hospitalis sui extremam jussit ministrari Unctionem: æst æger, ut multi solent, producendæ longius vitæ persuasionem temeraria inductus, & Sacramentum illud velut certæ mortis præfagium horrens, differri eam voluit, mature petendam cum se urgeri sentiret. Morem ei gessere Hospitalis ministri: sed mors ejusdem inopina brevi docuit, quam non de nihilo fuisset Joannis sollicitudo: post aliquam vero moram temporis, cum eum involvendum tumulandumque Joannes & socii convenissent, rediit in vitam mortuus, atque in Deo famulum degenens oculos: Pater pauperum, inquit, scito me, quod mandatis tuis inobediens extremam neglexi Unctionem, iusto Dei judicio additum esse pœnis per annos centum & viginti in purgatorio igne tolerandis: eoque dicto iterum oculos in mortem resolvit, mirantibus cunctis multumque confirmatis in ea opinione, quam de evidenti præscientiæ circa res futuras dono, Joanni divinitus communicato, pridem apud semetipsos conceperant.

68 Nobilem Malagæ Equitem, Joanni nostro devotissimum, gravis angebat sollicitudo de statu vitæ, quem duo, quos solos habebat, filii amplexuri essent: nomen Equiti Guterus Lasus de la Vega erat, Habitus S. Jacobi. Litteras itaque ea de re ad Dei famulum consultatorias direxit: qui magna cum simplicitate respondit: filiorum alterum Missam cantaturum, alterum jungent-

dum matrimonio esse: quod utrumque evenit; servaturque & proferuntur eadem adhuc litteræ, testes veritatis prædictionis. Simili respondendi simplicitate apud Didacum de Loyas utebatur, virum in quo vetusta nobilitas cum Christiana virtute cessabat. Adhuc hic Granatæ habebat, sub illius fornicem; qui Mauritum tempore usum habuerant balneorum, tunc refugium pauperibus erant illuc se contra injurias atris noctu recipientibus, quandoque & morientibus; quos ut mandaret sepultura indicium eorum accipiebat a Deo: itaque saepe fiebat ut antequam ossa referrentur, ad eam Joannes de Deo pulsaret; interrogantibus ab intus: cur adesset, solitus respondere: Fratrem se querere, quem inibi illa nocte vitam functum esse sibi fuerat nuntiatum; quod, licet ille dissimularet, non nisi revelatione divina ipsi innotuisse facile judicabant; quos ejus novæ humilitatem, videbantque profundas per tenebras subire fornicem, indeque impositum humetis cadaverem deferre ad sepulturam, tam certis gressibus, ac si media in luce ambulasset.

69 Virum pauperem sed honoratum domesticis quædam negotia procul ab urbe Granatensi diutius absentem detinuerant, relicta in ædibus uxore, non satis prospexit mediis vitæ honeste traducendæ: quare faciliem ad eam aditum per ostium necessitatis invenit, qui fasciculos in ea conceperat oculos; ex eoque congesta compepta atque edita in lucem prolestat, quam secreto satis domi albat mater, nisi ex insperato advenisset maritus. Quid ageret infelix manifestum in crimine deprehensit Perturbato ad pueri conspectum viro & cuius esset interroganti, dissimulato ut potuit timore respondit, hunc sibi a Joanne traditum, accepta mercede educandum. Ea cum viro esset suspecta responsio, veritatem illius indagaturus, certusque si falsum se deprehenderet, injuriam sanguine uxoris eluere, Joannem quærit aditque inventum.

70 At ille, quid ageretur spiritu meliori edoctus, prior hominem assatur inquit: Equidem non ignoro, frater, esse quod tibi domi displicet tuæ, propter puerum illum, quem tua alit uxore: misellus iste orphanus est, & ego illius causa quot mensibus statam pensionem persolvo uxori tuæ: hoc tamen si molestum accidit, cum mihi reddito, & alibi educandum collocabo. Preoccupatus hac ratione vir optimus, sibi que conscius a solo Deo, cognoscere potuisse Joannem, quæ se inter & uxorem peracta fuerant, mulieris verbis fideri habuit, atque ad beati viri pedes abiciens sese confessus est, eos se animis advenisse, ut ex ejus responso uxoris fidelitatem cognosceret; occisurus, si mendacem deprehendisset: nunc autem facti veniam poscere, nec unquam permissurum ut alibi quem domi suæ puer ab eo commendatus aleretur: pro quo aliam non postularet mercedem, quam sui vellet apud Deum meminisse: ita pacatissimus domum abiit, & quietam cum uxore vitam duxit.

Et hanc responsionem Joannis ad ipsam de epistola Hispanis a Gova collecta, quarum postrema hanc prophetiam manifeste exprimit: El uno se calaza, y el otro cantara Missa.

CAPUT X.

Labores Joannis atque ad eos auxilia: beatus discussus ex hac vita.

71 Appropinquabat interim ad finem dierum sibi præfixorum Joannes, de quo verba facturis habet prius considerare, quibus subsidiis instructus, vitæ suæ laboriosissimæ iter emensus sit. Habebat eam quatuor præsertim in rebus occupatam (quæ singulæ totum, cumque robustis viribus hominem videbantur exigere, ne sic quidem sufficerent, nisi Deus quod in

A se esset facienti collaboraret (domestico scilicet obsequio pauperum, eorumdem ad Hospitalis deductione, conquisitione elemosynarum, rerum quarumcumque necessariatum cura. His autem omnibus unus par erat Joannes; omnia potens in eo qui ipsum supra communem modum confortabat Christo; adjutus ab iis, quos Christus adutores submittebat. Angelis: quod quidem circa priora duo puncta jam intelleximus, quando vidimus celestes illos genios sub pauperis portandi onere desicentem fulcire, eosdemque consueti Hospitalis ministeria peragere, interim dum caritatis exercendae causa ipse domo abesset. Angelos quoque socios habuit stipem colligens, prout ea nocte videre licuit, qua, post procuratum a demone lapsum, dispersos et sperta panes collegit ad lucem, quam nemo hominum praefere videbatur; sed Angelicarum mentium fuisse credimus, hanc ejus de caelis opem ferentium.

72 Idem sub vesperam egredi ad montem solitus, ut calcificandis pauperibus ligna colligeret, ne ipsam quidem nativitatis noctem ab eo caritatis opere servabat impunitam: verum, ut sunt ea anni tempestate brevissimi dies, accidit ut vespera illa brevior etiam videretur, tenebris per subitam aëris convolutionem congeneratis. Procellosa igitur nox Joannem in monte occupavit: solum dixisset, nisi descendente dux facies comitatus fuissent, quas qui cernens conspicati mirabantur a ventis non extingui, curiose expectabant, visuri quid esset: sed quamvis ille ad ipsos accederet prope, neminem praeter ipsum videre potuerunt, quem invisibili manu delata praecedebant facies jam dictae, usque dum ad ipsum Hospitalis pervenisset.

73 Pecuniarum inopia aliquando pressus, dum cogitat ad quem pro remedio possit accedere, neminem magis opportunum habuit quam Genuensem quemdam mercatorem, quamvis importunus videri posset eo tempore interpellator, quo ad mensam praeustus mercator cum sua uxore accumbebat. Moram tamen nullam patiente necessitate, non timuit & esse & videri importunus, atque in ipsum ingressus conaculum: rater, inquit, egent pauperes, nec ego tibi possum succurrere: tu qui potes adjuva illos, & pro amore Jesu Christi triginta mihi aureos commoda. Non potuit dissimulare mulier sensum inurbanum, ut sibi videbatur, tali loco ac tempore petitionis, ea in domo ad quam quotidie propemodum mendicus veniebat; & licet verborum abstinuit acerbitate, protripuit tamen sese irata ex mensa. Maritus, licet, haud leviori indignatione commotus etiam ipse, in potestate iracundiam habuit, vultumque ut potuit serenum induens: Quod si commodum vero, inquit, est tibi, quem tu mihi fideiussorem dabis recipiendae solutionis?

74 Dominum hunc respondit Joannes, & pueri Jesu imaginem praefert, quam tales ad usus semper secum gestabat; e cujus vultu tam splendor emicere radio. Genuensis vidit, ut, qui parvi hactenus Joannem secebat, ridere nonnumquam publiceque explodere actiones illius solitus, non tantum quod rogabatur concesserit, sed eisdem deinceps vixerit tam devotus, ut uxore mortua ad pedes Joannis se abiciens, secum omnes facultates suas offerret ad obsequia egenorum. Ille autem gnarus quantum gratiarum thesaurum infantulus divinus unico illo aspectu ipsius in pectus coacervasset, postquam omnem ejus substantiam in viduas, puellas orphanas, aliasque egenas curasset distribuendam, nonnulla etiam parte ad usus Hospitalis reservata; ipsum etiam Piosam (id ei nomen erat) socium sibi ascivit, eumque dum vixit ministrum fidelem habuit, & circa pauperum commoda perquam studiosum; post mortem vero viri Dei, conquirendarum elemosynarum officium eidem obtrigit.

75 Hanc autem mortem, quae modico tempore praedictam conversionem est subsequuta, praecognitam aliquamdiu Joannes habuit, Raphael Archangelo dictum il-

lius sibi horamque revelante, quo sese accuratius ad Deam pararet. Porro ne in suo Hospitali, quod semper optaverat, illam oppeteret, Anax Ossoria effecit pietas, evicitque ut suam in domum curandus deportaretur: ubi cum cum Archiepiscopus visitasset, sacris apud egrum voluit operari, in altari ad id preparato, ejusque audita confessione sanctissimo Eucharistiae viatico infirmum ad iter aeternitatis instruere; receptis insuper in se debitis omnibus, quorum cura poterat moriturum angere extremo in tempore, quo solus cum Deo sunt rationes habenda. Cujus tam munificae benevolentiae ipsam Virginem matrem conciliatricem habuit Joannes, prout postmodum ex Antonio Martini intellectum, qui collatos magistro divinitus eo in tempore favores ex ipsius more intellexit, ea noticia animandus, ad injungendum sibi a morituro onus alacrius subeundum. Narravit enim sub ipsam sacram communionem visibiles assistisse sibi Mariam Virginem, Joannem Evangelistam acque Archangelum Raphaellem: illam autem, dum frontis splendorem abstergeret, sibi dixisse: Haec est hora, qua devotis meis famulis deesse numquam soleo: nec tuis pauperibus umquam deero. Adeo ut Archiepiscopus ab ea motus videri debeat ad eam munificentiam, qua obstrictam Joanni a Maria fidem liberavit.

76 Post hac die hebdomadae sextam, Dominicae Passionis mysterio consecratam, secuta nox est, Joanni ultima: quod ille cognoscens, exisse omnes e cubiculo voluit, non nisi cum inclamasset redierunt, & tamquam nulla infirmitate pressus, stratis oxiliis oraturus. Hanc autem orationem imaginem crucifixi amplexus, & utroque genu flexus cum longo continuasset tempore, tandem hisce verbis conclusit: Jesu, Jesu, in tuas manus me commendando. Audire vocem, qui ad ostium praestolabantur domestici, eoque aperto, cum ita genibus flexum reperissent, nihil minus quam expirasse suspicati, iterum adducunt januam, simulque strepitum audiunt, velut aliquorum e cubiculo egredientium. Ergo, quia nullam amplius vocem dabat, ingressi denovo in cubiculum sunt, ac Dei servum eo, quo diximus, modo reperit collocatum: locum autem caelesti quadam plenum fragrantia, quam omnes crediderunt esse effectum illius favoris, quo servorum suorum exitum prosequi solet benignissimus Dominus: strepitum vero quem audierant pedum, Angelorum fuisse, qui beatam illius animam ad paradisi gaudia deducendam fuerant comitati. Quod factum sub diei sabbatini auroram, ut in ejus morte filii passio & matris memoria conjungerentur, octavo Martii, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo.

CAPUT XI.

B. Joannes etiam post mortem ad convertendos peccatores potens, gratias in benemeritos.

77 Caritas numquam excidit, inquit Apostolus, ne per mortem quidem, quaeque illius opera sancti exercuerunt in hac mortali vita, in illa immortali non intermitterent, si per Deum liceret. Licuit id Joanni, cujus ea esse videtur particularis laus, quod, quae in homines conferebat beneficia vivus, eadem conferre pergit & mortuus: ex quibus ea hic referemus, quae ex processu legitimo non item pridem formato desumpta, certis habemus testimoniis confirmata. Primum locum desperatae grandium peccatorum conversiones teneant, ad illius invocationem secuta. Fuerat in Hospitali illud, quod nullum genus egenorum rejicit, Maurus quidam a Alsaquius receptus a Fratribus, animam simul cum corpore sanari posse non desperantibus, spe certe non irrita: quamvis enim multis diebus fuerit in eo frustra laboratum, ut sexta suae edocuit

A edoctus: falsitatem, Catholicae religionis veritatem amplecti vellet: tamen Fr. Bartholomaeus Carillo, qui agro aderat probrosumque quodammodo esse credebatur, si corpore sanus ex Hospitali abiret anima non persanata, Donatum quemdam spectat: probitatis advocavit ad se, eique mira spiritus efficacia dixit: In genua, Frater, te prosterne ante Mauri istius lectum: & benedictum Patrem nostrum Joannem de Deo invoca in auxilium nostrum, ut quod nos nequimus, ipse effectum reddat, induratum animum illius emolliens.

78 Fecit quod impetrabatur Frater, procumbensque in genua enixe Dominum deprecatus est, ut per merita famuli sui non permitteret, hanc sibi animam elabi e manibus, quam posset efficacia gratiae ad gremium Ecclesiae sanctae & viam certae salutis adducere. Exauditas preces pii Donati zelosique Infirmitatis eventus declaravit: prius enim quam vel illi assurgeret vel hic abiret, Mauritius Hispanice ignarus linguae, signis corpis ac gestibus agere, quasi videret quidpiam ex ea parte, ad quam digitos intendebat. Et vero aderat Joannes de Deo, Fratrum suorum causam sustentaturus, suaeque oratione & praesentia obstinatum in perfidia pedus sic commovit, ut multis cum lacrymis baptismum petierit, paucosque post dies probe instructus suscepit, & ex Hospitali emigravit corpore pariter ac animo sanus, perseverans autem in ea quam suscepit fide firmus, exindeque B. Joanni mire devotus, atque erga Fratres sic affectus, ut ubicumque eos haberet obvius amplecteretur, multaque cum restitutione gratiae memoriae cunctis enarraret, quae sibi acciderant ad Beati viri Fratrumque ab eo institutorum commendationem.

79 Nihilominus admirabilis fuit alterius Mauri in civitate Malaconsi conversio, duplici miraculo insignita: quorum unum in ipsius stertis reductione, alterum in sanitate supra naturam vires collata domini ejusdem Mauri. Erat illa in civitate matrona pia, Domina Isabella Peniola, qui gravem octoginta quinque annorum aetatem gravissimus morbus ad extrema deduxerat, desperantibus de ejus salute medicis & sublata penitus loquendi facultate. Hae B. Joannem de Deo familiariter noverat tractaveratque Granata, suumque erga memoriam illius affectum optabat in filios nepotesque & omnem cui praeerat familiam transmittere. Itaque, licet de vita ejus medici dicerent conclamatum, non desinebat deprecari Sanctum, ut negatam mediis naturalibus salutem sibi restitueret. Discesserant illi pridie vesperi; mane redibant, quando sua opinione pridem mortuam Isabellam in pedes erectam sanamque repererunt, nec uliam inopine mutationis causam adferre valentem, quam quod B. Joanni sese ex animo commendasset; quem se vidisse aiebat eadem nocte flexis genibus coram Virgine, deprecantem ut longiorem ipsi vitam salutemque concederet, quo posset annis pluribus devota sibi permanere. Cui cum Virgo annuisset; Ecce me tam sanam, inquit, valentemque coram vobis, ac si nulla unquam fuisset infirmitate tentata.

80 Audiebat inter alios haec narrantem Mauricum quoddam illius mancipium, multis annis in ejusdem familia versatum, & pluribus modis tentatum si forte ratione aliqua potuisset ad fidem Christianam adduci: hujus cor tam efficaciter Deus hac occasione movit, ut ultro professus sit velle se fieri Christianum. Ea res letitiam duplicavit: domina autem alteri cuidam familiari suo, cui Joannis Baptistae nomen, commendavit ipsum fidei nostrae doctrina imbuendum. Quod ille quidem diligenter studioseque facere aggressus est, sed plurimam difficultatem expertus propterea, quod memoria Mauro brevis admodum, linguae autem notitia non magna adesset. Hae dum fierent nox discipulum magistrumque sejunxit: ubi dies porro sequens illuxit, ad domini cubiculum scitit se Maurus, baptismum postulans. Ad-

vocatur Joannes Baptista; negat id ei concedi posse qui nihil orationum Christianis familiarium sciret, nec eas esset tam expedite docendas. Imo vero, reponit Maurus, novi eas; hac ipsa enim nocte didici ab homine istoc modo vestito (& modum exprimebat) nudo capite pedibusque, ut difficile non esset discernere evidenter, Joannem de Deo fuisse qui illi apparuisset; quod certius etiam crediderunt, quando praedictas orationes ab ipso audierunt citra haesitantiam recitari. Addebat autem magna animi voluptate persusus: Quando vir ille bonus docebat me, si forte somnus obrepbat discenti, expers faciebat me dicebatque; Repete, Hametes, quae docui, Quare stupenti ad ista Joanni Baptistae visa miraculum longe majus quam quae hactenus in domina mancipioque acciderant.

81 Sed & hoc mirabilius, quod cum Segobiz & a comediis in theatro recitaretur Vita B. Joannis de Deo, auctore Lope de Vega Carpio, ejusque personam sustinens juvenis quidam, Christophorus nomine, in prosenio spectaretur sacco indutus, & manum crucifixi Jesu armatus imagine; coepit ille ad scenicas mulierculas eo dicere ardore verborum, Joannem meretricibus reducendis allaborantem imitatus, ut ex illis, quas eodem traxerat otiosa curiositas ista in sece haerentes, una quaedam e peristilio desilierit in medium serio conversa, misericordiamque Divinam & Confessarium inclamans, interim dum pedus gemebunda laniat & infamem quæstum publice detestatur. Hinc ingens primum in auditoribus motus; mox ubi intellectum agi serio, viri quidam matronaeque primarum insperatam catastropham admirati, eam in tuto collocarunt, inter se deliberantes de modo, quo saluti etiam temporali prospiceretur; ne necessarii ad victum deficientibus ad vomitum iterum reverteretur.

82 Qui talia nec noscentibus se nec invocantibus praestitit, quomodo deesse potuisset rogatus, iis quos modo subjiciemus casibus. Amicum Granatae habebat Joannes, Joannem Fernandez appellatum, quo plurimum utebatur ad prostigatarum conversionem, aliorumque pauperum ministeria, crebri ab eo elemosynis adjutus, ac dicere solitus, ne fatigaretur pauperibus benefacere; quoniam id ei Deus etiam in hac vita repensurus esset. Hic sancti viri pollicitis tantam fidem habuit, ut diu post mortem illius memoriter ea conservaret, nec unquam elemosynae ullius faciendae, quae quidem fieri ab eo posset, praetermitteret occasionem: exoptans interim vehementer videre impletam, quae facta sibi fuerat, promissionem. Accidit ut Carthaginem proficiscendi necessitas illi quadam incumbere, & quia anni illius sterilitas aut nullum aut pretiooriori comparandum victum promittebat per viam inveniendum, prudenter se fecisse credebant domestici, quod peram cibis abunde instructam discendenti hero tradidissent.

83 Vix domo ille pedem extulerat, cum pauperes sibi a Joanne commendatos habuit obvios, tam multos, ut in eorum subsidium prius fuerit exhausta pecunia, quam portam civitatis transiret: iter tamen suum prosecutus, diem deduxerat ad vesperam, nec apparebat unde toleratam tota die inedia posset mitigare; quando eidem se junxit viator alius, eandem insistentem viam, dataque & accepta salute quæsit, num aliquid vellet comedere. Volo enimvero respondit Fernandez: Accipe igitur, inquit alter, panem istum & comede, si autem sitim potu levare placet, e jumento descende, non deerit vinum. Comedebat igitur nec discernere poterat suane ei fames an veropanis ipsius minime vulgaris natura tam supra naturam lapidum illum sibi videri fecisset. Ex jumento deinde desiluit in pedes, quamvis apud socium nec vinarium utrem nec lagenam videret, illoque sibi dicente ut ad rivum accederet depulsurus sitim, non alia paruit intentione quam

AUCTOR ANTONIO MIO GONZALEZ.

Vita Joannis de Deo in scenico data

meretricibus conversis.

Cap. v. De Joanne de Deo no fuit in Granata in pauperum sumat.

sum in via agere

Joannes de Deo no parat refect.

AUCTO.
RE ANE.
GONBA.

A quam ut equam ex en preterfluentem biberet: sed prater opinionem sapidissimum esse vinum sensit, quam hausisse se robatur equam, & quale nullum ante hac degustasset. Restabat ut debitas benefactori suo ageret gratias: sed illo ex oculis evanescente, intellexit, B. Joannem fuisse, ne irrita caderent promissa sua, ipsumque viatoris speciem voluisse assumere, ut celestibus deliciis recrearet amicum, cui toties bonæ spei plena verba dederat.

audire
mofon

84 Alias idem Joannes Fernandez Madritum iter instituerat: quando recordatus illius laticæ, quam ex B. Joannis societate percipere erat solitus, in gravem repente tristitiam incidit: cui dum inhæret cogitabundus, assequitur eum ignotus quispiam, & sermonem cum eo miscere incipiens, dixit ipsum sibi suberistem videri. Non negavit tristitiam comiti Fernandez: causam illius tamen nec exposuit ipse, nec requisivit alius: verum, Tantisper, inquit, secedamus a via, musicam aliquam modulationem audiri, quæ tuum possit relevare mœrorem. Nec plura: ducentem a via Fernandez sequitur, super herbam residet, harmoniam audit tam soavem, ut non humanarum vocum, sed Angelicarum hunc esse concentum indubitate cognoscere: tam attentas autem ei præbuit aures, ut præterlabentis spatium temporis locique discessum nullo sensu pereceperit: donec finita musica, quæ ab octava matutina initium sumperat, magnam diem partem effluisse vidit, solum vero nusquam apparere: quem proinde credidit ipsum Joannem de Deo fuisse, qui fidem dictis suis sacros, ambulanti se jungerat, letusque & alacer suum prosecutus iter, gratias Deo egit illiusque famulo, nec raro deinde lacrymans commemoravit amicis hos aliosque favores sibi divinitus per B. Joannem collatos.

colico mor
pro in mœro

alibi fr
get in m
ora p
a p
a p
a p

85 Anno millesimo sexcentesimo nono, mense Junio, Granatam ad B. Joannis Hospitale venit Michael Aparicius, Colomera accola, illiusque tunc oppidi ordinarius Prætor, Joanni de Deo jam inde ab annis triginta devotè addictus, solitusque Hospitalitatis Fratres istac transeuntes hospitio pro fortuna sua lauto excipere, & elemosynis adjuvare. Adveniens autem, Fratri Antonio Sanchez dixit, novo se Beati viri beneficio obstrictum adesse. Sub exitum namque Maji mensis, cum jam in coessent matura fruges ut siccare deberent, tantam occidisse grandinem toto Salzedillano districtu, in quo suos Michael agros habebat, ut faciendæ messis nulla cuiquam spes reliqua esset. Et vero jacturam, quam metuebant, passos esse vicinos omnes: unum se damni expertem remansisse, qui tempestatem rebus suis formidabilem vident, animum precesque converterat ad B. Joannem, ut fruges suas periculo eximeret, memor illius caritatis, qua filios ejus Fratresque triginta & pluribus annis exceperat: nec non suæ erga ipsum devotionis, quam impetrata ejusmodi gratia augere impostorū & sœvere decernebat.

Aliaquil

a Ita Sacerdotes sui seu sacrificulor vocant Mauri: talisq; apud Sandomallum legitur lib. 30. §. 19 a Drago pirata injussu fœtes tacere, quibus disceret futurusne esset Africa, civitatis ammirissima, dominus.

Domi

b Ita in Hispania vocantur laici, qui se ad alienius domus religiose ministeria demerunt seu obtulerunt, unde & Oblati dicuntur alibi: habitum quidem utrumq; secreti a vulgo, religiosi tamen utque minimè adstricti, & ad arbitrium superiorum ablegabiles.

Agria

c Urbi Castellæ veteris est, medio fere inter Madritum & Vallisoleum itinere, latissio inter omnes Hispania civitates clarissima.

Lapre de
Paga co
quidam

d Hujus famosissimi Portæ ingenium fertile ducunt atque triginta comiditas præter poemata gratulatoriaq; plausus in sacris profanisq; festivitibus innumeros, theatro dedit, duodecim sermionum singulas, quæ enumerantur ab ipso auctore in præfatione ad eam, cui titulum fecit Peragolui in patria, quæque anno 1603 ab ipso dedicata D. Petrus Ferdinando de Corduba Marchioni de Priego. Bruxellenfis in Belgio typis lucem vidit anno 1608. in ea autem lectorem monet multis sibi suppeditat circumferri, quas ipse non agnoscat: An autem in his quas tam multiplices

temporis argumento una Joannis de Deo vitam continet, nequis D ex titulis cognoscat: ex his nullus melius quodam præfati materia quam Sapientia stulti, il Cuerdo loco: qui Comedia qd & Stultorum pro celo, los Locos por el Cielo qui censensq; duodecim ma inscriptur legitur.

e Ximoro septuaginta ut minimum horariorum luncorum.

C A P U T X I I.

In extremo discrimine constitutis succurrit Joannes.

86 Admirati sunt Calomera & Salzedilla incolæ, ceteriq; ad quos rei fama mox pervaserat vicini, frugibus toto illo territorio dissipatis, solam Michaelis segetem illasam integramq; videre: ego autem nihilo minus admiror gratiam Joanni de Sequera præstitam. Ducebat hic mulam uvis passis onastam, quas in Antiqueranis a nundinis ad eum Cabrensis Hospitalis coemerat. Circa noctem autem homo quidam ex Bujalante se junxit, ab iisdem nundinis, ubi magnam pannorum copiam distraxerat, rediens cum equo, anea moneta, atque adeo difficulter occultanda, gravato. Cum eo iter suum prosequeretur Joannes sui securus, quando nocte jam media ad montem, qui Benamexi dicitur, pervenientes ab obviis mulionibus monentur, retro gradum ut flectant; latere enim medio monte latronum manipulum, a quibus ipsi rebus quas vehebant, omnibus spoliati, ipsis etiam vestibus exuti fuissent.

87 E celo videbatur admonitio esse, si humane prudentiæ dictamen consuleretur; & sequendam sibi Meocator Bujalantensis credidit, sociique deliberationem nihil moratus, cum his, qui pericali nuntium ferebant, mulionibus iter relicturus equum converterat: verum Joannes, nescio quod ductus spiritu, detinuit hominem; eumque animans: Metum, inquit, pone socialis, & porro mecum perge securus: tutor nos præstabit sarcina, quam Joannis de Deo, Parris mei venerandi, pauperibus veho; in quem tam certam habeo repositam fidem, ut, quamvis tot aureos ferrem quot passas, crederem a nemine prorsus quidquam injuriæ posse inferri. Tu autem ut magis etiam securus sis, agendum jumenta commutemus: tu mulam passas portantem accipe: ego tuum cum pecunia ducam. Visus est homini hic sermo tam efficax, ut mortem suadenti gerens; Eamus, dixit, in nomine Dei ac servi ejus, cui me ab hac hora devotum profitor promittoque deinceps. Ita animati dum progrediuntur, exilientes in occursum vident viros quatuor instructos sclopiis, qui continuo circumstiteret Fratrem, arreptoque per Fraternum equo, promptior unus: Cedo, Pater, lagenam, inquit, nec enim aliud nunc volumus a Reverentia vestra: sufficit enim a Fratribus B. Joannis esse te, ut tibi nocere non velimus. Tum quo iret & quid in equo portaret interrogant.

88 Capram vado, inquit, coque hoc uvarum passerum onus debebo pauperibus Hospitalis illius. Amplius aliquid quam passas fert, inquit eorum alter, manus in saccos injiciens pecunia plenos. Cui alii: Ferat, respondent, quidquid id fuerit: hac namque vice indemnis evadet manus nostras: Sancto alicui bono ille se commendaverit. Et vero qui scimus quam cito fortassis in ejus domum aliqua nos necessitas transferret? Ut mihi accidit, prosequitur unus, Granata cum essem, ubi in Hospitali solatium pariter & remedium invenni: conversusque ad Fratrem, Vade, inquit, Deo comite, Frater, Deusque & tibi & oneri tuo propitius sit. Ita digressis illis lati per viam suam viatores pergunt: merces inprimis, cui præter admirationem successus, etiam gratitudinis affectus tenerior infidebat animo, agnoscenti suam & familiæ suæ salutem B. Joannis beneficio sibi conservatam fuisse. Benamexum autem cum pervenissent, de latronibus interrogati autem eos vidissent, & vidisse se responderunt, & ea qua

qua

CAP. VII
Miraculo
sui medici,

conformata
in oculis per
oculos, sicut
fuerunt.

Admirandum
ab equo fa-
cile equit

miraculo
pauca per-
cula trans-
mittit,

citra ullam
periculam

A qua diximus ratione ualuisse insulsum, tanto cum la-
colarum stupore, ut fidem vix inuenirent iurati. **89.** Ex aliis quoque periculis plurimus devotus clien-
tes suos Dei servus eripuit. Doctor Nunnus de Espina-
sa, in urbe Granatensi insignis medicus, ex amore, quo
erga B. Joannem eiusque Fratres ferebatur, pauperibus
in Hospitali degentibus amicam & sedulam operam pra-
stare solitus, caritatis suae, cuius mercedem expectabat
in caelis, copiosum fructum etiam virtutis refulge-
re. Venerat forte empta recens mula, eaque, quod igno-
rabat, vitiosa, per eam, quae Sellaria dicitur, viam;
illa ad pascuis, quod marmor strepitumve, velut astro
tacta & consternata, saltus dare, sellam rumpere, in
pedes eregi ac succedere cepit tam horrendum in modum,
ut vocis auxilio auderet nemo, omnes de vita Medici
actum crederent: sed ex B. Joannis Hospitali juvenis de-
corus prodit, triginta annorum aetatem referens, arre-
ptusque per capistrum mulam mansuetam exemplo ac
cicurem reddidit, nulloque verbo dicto disparuit. Res-
ditus sibi ab ea trepidatione Nunnus tum quidem do-
mum remeavit, gratias agens Deo, quod se tam manife-
sto periculo exemisset: postmodum autem ad Hospitali ve-
nit. Studioso inquirens in eum Fratrem, qui sibi succu-
rens mulam compescuerat, ratus facile eum a se de facie
agnoscendum; datisque indicibus instabat precando, ut
eum haberent ad se accessum: cumque nec ille, in quem
cunctis utrumque videbantur prolata iudicia, nec alii
deinceps singulatim interrogati quidquam de praedicto
casu nossent; persuasit sibi ipsum Joannem de Deo fuisse,
qui operae pauperibus suis gratuito impensa gratiam
istam reddere voluisset.

90. Simili periculo equus Joannem Perez de Eriscie
exposuit. Huic per plateam illam, quae in portam Hos-
pitalis transversa incurrit, obsequenti, una cum pa-
tris nobilitatis socio Alfonso de Peralta & Ulloa, anno
millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, in festo S.
Baulis, voluntas incidit equorum cursum experiendi.
Habebat equum probe ad eummodi exercitum notaque
virtutis, in quo ad eam usque horam nihil unquam vi-
tit deprehenderat: tunc autem (an terrore aliquo percu-
sus an insessus a demone haud facile dixerim) exiisse
naturam equi & furiam infernalem videri potuit indei-
se; nec frenis parens, nec cursum reprimens; sed ful-
guris instar recta in illam portam provolans, supra quam
B. Joannis erecta stabat e saxo statua. Nihil erat quod
tali in discrimine constituto prius se objiceret quam ima-
gem dicta: quare eidem Sancto commendavit salu-
tem suam, & propitium habuit auxiliatorem.

91. Eo ipso eum momento temporis, quo equus in
portam ecclesiae clausam incursum, super summum il-
lius gradum collocavit pedes anteriores, paruit ostium
aperitum a juvene, scholastici spectem referente (sive is
B. Joannes fuerit seu Angelus ab eo destinatus) per quod
intraente equo, inclinavit se quantum potuit supra sellam
eque, unicoque saluante obversa portam, quae ex
altero templi latere ducit ad claustrum, constitutum se-
vidit, ibique haere in vestigio equus, demone, qui il-
lum concitavit, loci sacri formidine represso. Hic pri-
mum licuit & equiti & spectatoribus admirari, qui fieri
potuerit, ut abique laesione ulla, ne minimo quidem
loro aut fibula, quibus sella adstringebatur, ruptis, per
tam angustam humilemque portulam transire potuerit
homo in equo, ad cursum adeo furiosum stimulat; per
quam videbatur impossibile quomquam ita sedentem
transire, etsi id per otium absque violentia impetuque
tentaret: ea etenim erat equitis solius altitudo, ut pe-
des ampleret universum portulae istius spatium: ideoque
profectus incunctanter est, non nisi divino miraculo vi-
tam sibi servatam fuisse, ut beatificationi ejus promoveret
de testis ipse cum multis irrefragabilis accederet.

92. Eodem respectu in eadem civitate Granatensi in-

signe beneficium planeque prodigiosum obtinuit devota D.
B. Joanni mulier, Martha Diazia, Petri Gadini uxor, **AUCTORE**
integros sex annos patiens in una coxendicem ischiadis **ANT. GO-**
dolores gravissimos; quibus ex affectu male oculorum **VEA.**
altero, alii nihilo mitiores accesserant. Istam non **In mirabilis**
obstantibus, nolens Missae auditionem praetermittere in **totum seculum**
pervigilio Nativitatis Domini ejus anni millesimi sexcen-
tesimi vigesimi secundi, iussit se mula devehit ad vicinam
ecclesiam S. Mariae de victoria, domesticisque adjuvan-
tibus ingressa; multa cum iniquitudine cruciatuque
interfuit ei, quod ibi tum fiebat, sacrificio. Illo finito,
promulgatum edictum est, quod citabantur omnes qui-
cumque de sanctitate, virtute, & miraculis servi Dei
Joannis sciret aliquid proferre in iudicio: quodam etiam
sigillatim referebantur testibus idoneis comprobanda.
Quibus in fiduciam erecta mulier, cepit ad peractum
Deoque iam oblatum sacrificium adungere merita B.
Joannis, ut eo intercedente etiam ipsa sanitatem recipe-
re mereretur. Orantis fiduciam successus auxit; ubi
enim perlectum edictum fuit, sensit aliquanto levius
coxam oculumque cruciari; itaque solatium nonnullum
adepta, etsi non plene persanata domum remeavit.

93. Hoc in statu duos festivitatis natalitiae dies transe-
git: tertio die intendi utrumque dolores coepere, adeo
graviter, ut misera vel vitam in his finitorem sese, vel
rationis usum amissuram crederet: & insane vociferans
supra lectum confedit, mamello cooperta; donec in me-
moriam veniens edicti triuo ante recitat, interim dum
fasciis constringit tibiam, exiguum aut nullum leva-
men propter tormentorum vehementiam percipere; De-
famulum his verbis est allocuta: Glorioso Joannes, mihi **subito mira-**
quoque virtutis tuae aliquod indicium exhibe, cuius **beliusque**
ipsa testis esse possim ad honorem tuum, & sanitatem **personarum**
mihi a Iesu Christo impetra, qui tot favoribus te cum-
lavit. Hanc orationem cum tertia vice repetisset, ti-
biam velut consopitam sentiens, extendere eam voluit;
extenditque absque ullo omnino cruciatu: ventum aconi-
ta supra lectum se erigit, ac ne se quidem dolorem sentit.

94. Vix sibi poterat ipsa credere, sanam tamen & deli-
loris expertem undequaque se vident, descendit tandem
in solum exultabunda, laetisque clamoribus gratias Deo
illiusque Sancto cepit dicere: quibus exciti domestici
accurrunt, mixtaque cum admiratione laetitia, vident
eam vestes induere, indutam ad ecclesiam nemine ful-
ciente properare, indeque audito Sacro reverti, non
solum tibia, sed & oculo, & toto reliquo corpore per-
fectissime sanam atque valentem; argumento sane irre-
fragabili, quod Deo acceptissima fuerit voluntas mulie-
ris, suo quoque testimonio concurrere desiderantis ad
causam petenda beatificationis promovendam.

*a. Ad passum circiter millia septuaginta ab occasu Arundum, antiqua
a Borea Cordubam, ab ora Granatam habet haec urbs, Anticaria
dicta Antonino: sunt qui putent Plinii Singiliam esse: unius autem
diei itinere distat a portu Malacensi.*

*b. Mater S. Eusebii, a D. Hieronymo laudata, adeoque a religio-
sis Hieronymianis Granata solenni festo & duplici Officio coli so-
lita 26 Januarii, uti & filia ejus S. Eusebii.*

CAPUT XIII.

Alia ejusdem miracula.

95. Interim vero novis eandem causam testimoniis **CAP. VIII**
voluit Deus roborare. Franciscus namque Mar- **Reliquia B.**
tinez de Alarcon, publicus Urbis Granatensis scriba **Joannis de**
testisque in ea informatione, qua anno ejusdem seculi **data,**
vigesimo tertio condita fuit, juratus affirmavit: quod
cum exigentibus ita negotiis quibusdam Granata Ma-
dritum proficisceretur, sociis Fratre Joanne Perez ex
Ordine B. Joannis de Deo, & equite quodam Abulen-
si eandem teneret viam; Frater Joannes, incertum
quo instinctu, sibi in collum iniecit bursulam, qua
conti-

A continebatur reliquaria ex auro theca, affabre facta pro-
ciolaque, quæ crystallis varioque instructa ornatu clau-
debat dentem molarem unum e corpore B. Joannis acco-
peum; quam thecam prædictus Frater Madritum ad sui
Ordinis Generalem acceperat perferendam: dixit autem
Martino Joannes: Hunc tibi honorem habeo, Domine,
sancti Patris nostri ipsius Dominationi tuæ portanda im-
ponens, ut faustum omnes iter pariter habeamus. Ex-
osculatus thecam Martinez, oculis ea suis reverenter
admovit, et nihil minus cogitaret quam vitam se in il-
la theca accipere.

96 Erat anni tempestas calidissima, quæque nocte
fere iter coegit inire: circa horam autem illius duode-
cimam, in ejus collis ascensu, qui Dentes-velut nunc
cupatur a vulgo, mula, cui Franciscus insidebat, con-
sternata atque retrorsum abiens, gravi lapsu per petras
asperasque cautes devoluta in imum, sessorem suum pa-
ritet præcipitavit: de quo quin mortuus esset neque Fra-
ter Joannes Perez, neque eques Avila, nec hujus aut
Francisci duo famuli quidquam dubitaverunt; cum nul-
lam querentis dolentisque vocem audirent. Primus in
terram pedes Joannes descendit, & Franciscum infra
mulam prolapsam inveniens, multo minus dubitavit de
morte, quam certo certius fuerat obituros, nisi B. Joan-
nes, cujus deferrebat Reliquias, salutem ipsi prodigio-
sè præstisset. Etenim scopuli illi non tantum per-
quam asperi sunt (unde dentium eis nomen factum) sed
altitudo quoque, ex qua deciderat, plusquam duode-
cimularum erat. Et tamen non modo illæsus ipse o-
mnino ex parte inventus est, favore reliquiarum illius the-
cæ, sed nec crystallorum una (quamvis ex eodem depen-
derent latere super quod præcipitatus jacebat) vel com-
minuta vel rupta. Actis igitur Deo gratias in suam rur-
sus mulam subiit Franciscus, iterque suum cum sociis
prosequens, nullum sensit incommodum: tantum ad
exortentis diei claritatem agnovit sanguinem sibi erupisse
ex ore, ut hinc evidentius esset cum ipsius lapsus gra-
vitate miraculum, quod prospero omnes pariter reversi
itinere publice enarrarent.

97 Eadem in civitate Granatensi Bernardi Fajardi
vidua degit, Maria Zamora nomine, B. Joannis memo-
ria pie addicta: huic quinquennis circiter filiola erat Sa-
bina Baptista, cujus oculi festo S. Sebastiani die, anni
supra milleimum sexcentiesimum vigesimi tertii, sic in-
tumescant, ut eos absque dolore gravissimo nequirit
omnino aperire, aut visu sic affecto cognoscere quid-
piam. Anxia filie causa mater nec sumptibus nec medi-
ciscensurgisque consulendis parcere, tentare remedia
omnia nullo eorum pretio claudita, neque illis nihil
proficientibus spem inventendæ oculis tumantibus sani-
tatis deponere: itaque eadem spe, et post tot curas la-
boresque iterata, usque tamen perurgente, Hospitalis
rurgum consultura adite die Veneris sancto, nescio
quod pharmacum ab eo acceptura: verum absentia chi-
rurgi occasio fuit alterius multo efficacioris remedii
reperiendi apud infirmariæ muliebris curatricem. Huic
enim cum suam exposuisset afflictionem, quantumque
ejus causa expendisset laborassetque; ab eadem consi-
lium accepit, ut relictis illis tam sumptuosus & nihil
proficientibus medicinis medicisque, B. Joanni se filiam-
que commendaret. Placuit afflictæ matri consilium,
eodemque vespere antequam domum reverteretur, ad
ecclesiam se contulit, in eaque genuflexa rosariam Bea-
tissimi Virginis coronatam percurrit, voto insuper se ob-
stringens, quod impetrata, quam postulabat, gratia,
filiolam suam eodem indueret habitu, quo ipsius Beati
affectæ vestiuntur. Auditas fuisse preces sequenti mor-
die parvula declaravit, magnis vocibus compellens ma-
trem, seque jam distincte videre affirmans: quod stu-
penti, nec satis credenti mulieri certum fecit, experien-
tia quarumcumque rerum ac colorum oculis puellæ objo-

ctorum. Itaque voti res cum multa illud gratiarum D
actione implevit.

98 Conilla a dioceseos Gaditanæ vicus est: hic Di-
dacus Guerrecus, Presbyter & Licentiatus, ad viam h
nem adductus erat febris pestilenti, cujus signum dabat
nigra in corpore macula, & producenda vitæ medicis
spem omnem auferbant, nec superesse aliud videbatur
quam ut animæ suæ provideret. Et hoc quidem prout
optimum Sacerdotem decebat, fecit accurate: non sic
tamen ut omnino oblivisceretur corporis, cui, quam
illi negabant, sanitatem a Deo decrevit postulare per
B. Joannis suffragia, multa sibi de eo promittens, cujus
tot miracula audierat. Vovit autem se libro, quoad
ecclesiastici Officii pensam quotidianum persolvendum
utebatur (Breviarium usus vulgaris nominat) insertu-
rum Hymnum, Antiphonam atque Orationem de Bea-
to, eaque quot diebus recitaturum, si salutem ab eo,
qui solus dare poterat, consequeretur: eodemque mo-
mento temporis maximum mali levamen sensit, atque
intra paucos dies omnino convalescit; medicis constan-
ter asserentibus eam subitam mutationem non posse viri-
bus naturæ adscribi: itaque votum corpus lætus persol-
vere, remque ut gesta erat juratus asseveravit in actis, E
quæ Gadibus ad Dei & servi ejus gloriam sunt confecta.

99 Porro, sicut examinandis Vita & Miraculis B. **CAR. II**
Joannis datum principium est ordiente anno millesimo **de hacten.**
sexcentesimo vigesimo tertio, eaque occasione frequen-
tibus ubique erat de ipso sermo, ita plura majoraque quam
alio anno ullo Deus per ipsum patravit miracula, quæ
conficiendo beatificationis negotio sola sufficerent. Tale
fuit quod ejusdem Januario mense Palentiz contigit: ubi
Sorum Clara de Bustamante, Ordinis S. Clare Religiosa,
brachium humerumque sic affectum habebat, ut nocte
quadam ab ea recedens Frater Martinus de Quintanilla
ex Ordine B. Joannis chirurgus expertissimus, paratam in-
crassum ac bene animatam esse jussit sectioni a manu
sua sustinenda, post quam decreturus esset, an citra
totius brachii resectionem, aliquam ei posset medicinam
facere. Quantum ea denuntiatio perculerit miseram **de quo refertur**
facile est conjectando assequi. Dum igitur noctem ple-
na formidinis ducit, & ad imminentiæ torturæ imagi-
nem exhorrescit, ad implorandam Sanctorum interces-
sionem sese convertens, B. Joannem imprimis vocat in-
vota, promissisque impetrata sanitatem libram ceræ unam
quotannis ad Hospitalis mittere, testandæ gratitudi-
nis ergo.

100 Quid non obtinet servens cordis afflictæ preca-
tio Sanctorum subnixæ patrocinis? nuncupatum ut fuit
votum, imminuta quoque vis mali est, & illa inter cru-
ciatum metum, conceptamque de Patrono fiduciam,
nonnullum spatium quietis habuit. Reversus autem po-
stridie cum suis instrumentis chirurgus, cum brachium
ad decretam carnificationem denudasset, tantam in eo repe-
rit mutationem, ut omnino sectione super sedendum ju-
dicaret, studioseque quaesierit quæ esse posset causa no-
vitatæ tantæ. Non aliam, respondit illa, novi, Pater,
quam quod omnino confidam, sanitatem mihi restituen-
dam, occultiori quadam, quæ mihi oblata est, cura-
tione: itaque placens accidit, idque intra paucos dies,
summa cum admiratione chirurgi, instantis supplica-
tisque ut novam istam curationis formam ediscere me-
reretur. Cui demum: A manu Dei illa est, inquit Cla-
ra, per intercessionem Patroni mei pientissimi B. Joan-
nis de Deo, cui meamque sanitatem ex animo com-
mendavi. Tum quid nocte illa denuntiata sectionem
præcedente actum fuerat declaravit, eademque cum eo-
dem Chirurgo publice nota fecit sub jurisjurandi religio-
ne, tamquam certum atque evidens miraculum in Actis
Informationis Palentinz.

A Ab Urbe & porto Gaditano versus fretum navigantibus, pari fere utrimque intervallo distans, conspicitur hoc municipium ad litus suum in continente.

CAPUT XIV.

Aliis aliorum succurrit necessitatibus.

101 Alterius generis remedium fuit, quod B. Joannes religiose invocatus attulit extremæ necessitati, qua Michael a S. Stephano, accola & mercator Granatensis laborabat, propter obligatam fidem, pro amico, qui imparem sese sentiens contractis debitis dissolvendis, profugus ex civitate & paullo post ex vita discesserat: ob quam rem manum in Michaellem iniecerant ii, quibus pecunia debebatur a profugo, omnemque illis substantiam inter se partiti omnium nudum reliquerant, cum liberis atque uxore. Ille qui nihil in terris solati noverat, statuit illud e cælis sperare: maxime postquam audito sacro apud Beatissimam Virginem de Carmelo, edictum prelegi audivit, cujus supra meminimus; in eoque fieri mentionem insignium operum caritatis & misericordiarum, quibus Dei servus dum viveret succurrebat hominibus in necessitate constitutis. E templo namque illo digressus novemdialem prosequutus est in honorem Beati devotionem, & postero die Missam eodem fine dicendam curavit; a qua rediens obvium habuit amicum, quam contentus viveret, percunctantem. Tam contentus, respondit Michael, quam potest qui prædices aliquando, nunc se suosque videt ad pauperiem redigi: qui largiri multa potuit, petere ab alio non didicit: qui laborare manibus nihil valet, & tamen cogitur earum opere victum sibi & parvulis liberis querere.

102 His auditis amicus ille monuit rem Deo ut commendaret: sortes eo die in Capitulo duci officiorum distribuendorum: iret, & Viginti-quatuor-viro Michaeli de Avellan, magnæ caritatis viro, in eaque distributione nihil proprii emolumenti habenti, sese offerret; futurum ut ipsius quoque nomen hac ratione ad sortes prædictas admitteretur. Qua ratione? reponit alter ad illum, quando nec antehac novi uspiam hominem, nec vel unius gallinæ, qua cum mihi possem conciliare, emendæ pretium valeo invenire. Iterumque instanti amico ut adiret alloquereturque sidenter, respondit in priori persistens sententia: Ego & externus & pauper cævero cum altero res meas agere quam cum B. Joanne de Deo, cui me commendavi, & in quo fiduciam habeo collocatam. Ita illis a se digressus rursus tertio die sacrificio Missæ interfuit intentione eadem: a quo peracto redeunti offert sese e Capituli Ostriariis unus, evangelia postulans, eo quod nuntiaret Quæstori Frumentarii munus ei sortito obtigisse, ex de nominatione Viginti-quatuor-viri Michaelis.

103 Egit continuo gratias Deo Stephanus pro subsidio tam opportune destinato sibi, adeo ejus egenti, ut quod boni nuntii gratia Ostriario daret omnino non habuerit prius, quam in ipsam muneris sui administrationem inductus, ejusdem quoque fructus cepit percipere. Admiratus autem successum omnino inopinatum ad ades Viginti-quatuor-viri adiit, quærens qua ex causa tantum beneficium contulisset in se nec affatu nec aspectu cognitum, quique tale nihil aut postulasset aut sperasset unquam? Respondit Michael, a magnis quidem præcipuisque viris amicis suis rogatum se atque interpellatum, in quibus Auditores duo, Canonici quidam, alii Equites & consanguinei sui essent; sed omnium sic penitus fuisse oblitum, ut ne nomen quidem cujusquam occurreret: ipsum vero nesciens nominare. Ideoque habere se pro evidenti miraculo, & nominationem, & sortem ipsam quæ prodierat, & pro qua Deo ac Deiparæ virginis merito posset referre gratias.

Tomus I.

104 Merito sane: fructus enim istius muneris supra septingentos aureos annue æstimabantur: quod ut sibi & extraneo & prioribus fortunis exuto concrederetur (nam plusquam quindecim aureorum ducatorum millia Quæstori frumentario subesse putantur) fidei iustorem congruum a B. Joanne de Deo petuit & impetravit. Cum enim cum rogasset Stephanus, suum ut compleret beneficium; firma cum fiducia mentem sibi immitti sensit, Franciscum de Quelada, hominem opulentum & honoratum, alterius cujusdam negotii causa adeundi: eique procedente sermone dixit, quomodo officium istud sibi sortitione obvenisset, nunc autem non haberet qui suam pro ipso fidem interponere vellet: idque satis Francisco fuit, ut vadem sese ultero offerret, pro persona sibi ignota, & cujus recenti exemplo prohiberi potuisset a sua fide pro altero obliganda:

105 Agrotantium fiducia in B. Joannem quotidianis crescebat testata per prodigia virtutis experimentis. Erat in urbe Granatensi Franciscus Diaz depositus a medicis, mortique tam vicinus, ut nec ipsi nec ulli assistentium spes diuturnioris vitæ ulla reliqua esset. Non tamen lux erga B. Joannem devotionis oblitus in eo articulo, ferventer ipsum invocavit vitam salutemque postulans: & quod postulaverat tam mirabiliter impetravit, ut miraculo omnino adscribendum cum casum testimonio suo medici confirmaverint: ipse autem erga patronum gratus, ecclesiæ portam, qualis hodie visitur, e saxo fabricandam; Beati quoque Joannis, qualis a morte repertus est, genuflexi imaginem super eam sculptendam eleganter curavit: eodemque respectu sacellum S. Rochi sumptibus suis locavit instaurandum.

106 Neque Granatæ tantum sed alibi quoque B. Joannes favorem suum ægris impendit: ut testis idonea nobis est Anna Perez del Castillo, quæ hodie Madriti commoratur, vidua Gasparis de Arriaga, qui Vallisletana in curia degens, distributor fuerat quæsturarum in regia ibidem Cancellaria. Hæc siquidem anno millesimo sexcentesimo quinto, S. Martini festa luce, in pestilentem incidit febrem; quæ ipsam ad extrema deduxit. Ita depositam a medicis visit Leonora Delgada uxor Gregorii de Tobar, unius ibidem ex Regiæ Cancellariæ administris, infirmæ amica & familiaris valde: quæ ipsammet Annam affari nequiens, assidentem lecto sororem Dominam Poloniam Perez præsentem periculo afflictam consternatamque alloquitur, jubetque mœrore depulso salutem sororis ægræ B. Joanni de Deo commendare; a quo invocato eam esset tam certo obtentura, quam paucos ante dies obtinuerat maritus suus, eidem Dei servo sese in gravissima infirmitate commendans.

107 His auditis Polonia sororem adit, teneræque pietatis affectu commota: Confide, inquit, soror carissima, & salutem a Deo per merita B. Joannis devote invocati exspecta, quam tot aliis sese invocantibus præstitit: eccum enim Dominam Leonoram, narrantem qua ratione vir suus morti proximus sanitatem impetravit, ejusdem Sancti intercessione implorata. Sustulit oculos ad hæc verba ægrotans, ingentique concepta fiducia, non sine fletu commendavit se Sancto: votum præterea adjiciens quod ad nullam prius ecclesiam perfunata se conferret quam ad templum Hospitalis, Missam ibi suo ære curandam auditura. Et continuo melius habere se sensit, valetudinis mutatione tam subita tamque notabili, ut non ipsa modo, sed adstantes quoque omnes eandem potuerint observare, ipsaque intra octavam diem, quamvis ante eam sana fuerit, votum implevit quod nuncuparat: nullis prorsus humanis remediis post nuncupatum votum adhibitis.

108 Alteri quoque alterius devotæ sibi faminx necessitati modo memorabili Sanctus prospexit, prout ipsa

AUCTORE ANTONIO GONZALEZ.

pro quo etiam fidei servum caute.

CAP. X.
Miraculus viti officii.

item mori.

beneficii altissimi narratio animata.

Cccc

AUCTOR
RE AN-
TONIO
GOVEA.
Compendio
causam de
eius propo-
sitione

A ipsa Patri Fratri Joanni de Coloma, confessorio suo ex Ordine B. Joannis, narravit Madriti, ubi in Hospitali Antonii Martini frequenter ac pauperie ac morbis affictam ducebat senectutem. Pariebatur illa incommoda plurima, nec alium cui quereretur habebat quam B. Joannem, solita ad eum in quacunque sua precitura recurrere. Accidit autem ut omnino quod comederet haberet nihil. Ergo ad ecclesiam se confert postulatura auxilium, Missa interest, domum redit: ibique mensam pane, vino, carne instructam reprens non potuit dubitare, quis eam sibi elemosynam attulisset; etenim e cœnaculo clausis ostiis versus plateam egredi viderat quemdam externa specie fratrem Ordinis B. Joannis; janitque pertentatis admirata eas firmiter obseratas mansisse, viderat mensam ita, ut diximus, apparatus: itaque incunctanter credidit ipsum B. Joannem fuisse, qui opem sibi præsentem tulisset, laturumque deinceps se voluisset persuadere exhibita visibili sui imagine.

item inopi
agrotulo.

B

109 Franciscus Sanchez, Gaditanus civis, simili victus penuria urgebatur, nec erat in quo laborem suum artemque exerceat, eundem sibi suisque lucrari posset; ergo ad ecclesiam Hospitalis se confert, Deoque & B. Joanni exponit domus suæ angustias, post orationem Dominicam cum angelica salute recitatam: dein Missam audit & in domum ad suos, quos sublevare non posset, ingredi reformidans ad podium parietis junctum se applicat. Modico ibi steterat tempore, quando ignotus homo istuc a veniens cum amica salute regales octo pauperculo dedit: Franciscus, inquit, duas gallinas eme, easque comede, fructus Deo qui etiam terræ vermiculos pascit. Acque his dictis disparuit, plenum solatii & lætitiæ relinquens hominem, cui etiam eodem die oblata occasio elocandæ operæ quindecim alios regales attulit.

a Hispanico Cobrador de la Hondiga, id est Recuperator, seu latinitus, Redemptor horrei, videlicet publici.

b Hujus hospitalis erectionem describit Franciscus de Castro

22. a nobis prætermisso.

CAPUT XV.

De mirabili fragrantia post mortem ejus percepta:
& scipione parturientibus salutari.

CAP. XI
Miraculo
suo odorem
exhalant
medula ve-
stri

C

dum ad
guam fiam
tort

110 Tempus nunc est ut videamus quomodo ea quæ sui corporis tactu vel præsentia quodammodo consecravimus Joannes, miraculorum patrandorum vim participavit; & prodigiosum quemdam odorem distillant, diffuderintve. Aditabat aliquando ad fenestram domus cum germana sorore sua Philippa Gomez, Matthei Guiterii Aëlitis Granatensis uxor, virtutis magnæ & vitæ exemplaris matrona: & Joannem de Deo transeuntem vidit discalceatum ex more, madentemque co. umbra, qui vehementissimus cadebat. Itaque compatiens homini sancto, ad se advocatum introduxerunt, persuaseruntque ut suum tantisper deponens habitum pallio obvolutus assideret, donec ad prunas decerentur vestes commadesactæ: ex quibus arida demittata sunt cum vapore exudantis ad ignem hō. moris percipi a se odorem gratissimum, qualem in vita nullum se meminerant odoratu percepisse. Fuisse autem supra naturam istiusmodi suaveolentiam docebat tenerrimæ devotionis affectus, uberes lacrymas exprimens ab oculis laudantium Deum, qui hac ratione servi sui sanctitatem voluit declararam. Itaque ex eundie tum ipsa Joannem fecere maximi, tum, ut aliis quoque venerationi esset majori, hujus rei narratione effecere: in hoc aliisque pluribus quæ de Beato narrabant rebus dignæ habitæ quibus crederetur, ob notæ virtutis illustrem famam: & sunt qui hoc ab his audivisse meminerunt complures fide dignissimi testes;

imprimis Domina Ursula Romanos, quæ etiam id quod d

111 Hæc in Pifarum domo (ubi adoleverat ipsa & idem præf. Joannes vitam cum morte mutarat) diu commorata, quodam Sabbato mane casu accessit ad ostium domestici oratorii, in quo orabat Domina Maria Ossoria, filia Anna Ossoria, illius B. Joanni devotissimæ matronæ; ex eoque tam singularis fragrantia percepit odorem, ut præstolata, dum finis precibus egredereetur Maria, petierit, Lequid in eo oratorio servaret ipsa quod adeo bene suaviterque oleret. Respondit Maria: Tu quoque Domina Ursula bona fac opera, & qualem miraris ipsa de te odorem dabis. Nescis tu hoc oratorium fuisse eundem biculum, in quo vitam clausit Sanctus Joannes de Deo; quodque in diem hunc præsentem domum hanc ea quam sentis fragrantia honoret? Maxime vero eam Sabbatinis diebus odorabere, quia talis illi extremus fuit; quamvis modo plus quam quinquaginta ab illius obitu anni effluerint. Ursula maiorem in admirationem tali narratione rapta, certa que rei quam audierat experiri veritatem, ad sacram Corporis Christi communionem die Jovis proxime sequenti adit: seriam sextam xjuna traducit, Sabbato mane ingreditur in oratorium, & mox ut recitandæ orationis Dominicæ fecit initium, persentiscere eundem odorem cepit: quo recreata, & spiritali solatio affluens longam in oratione ibidem moram traxit: deinde exurgens ad Dominam Mariam, quæ necdum a lecto surrexerat, accurrit; narratque plane idem nunc quoque percepisse se cum eo, quod priori Sabbato admiranda perceperat. Maria autem eidem respondit: Quem tu extraordinarium favorem judicas, eo nos Dei servus singulis, non quidam diebus, sed Sabbatis proficitur: perpetuus autem hic odor fuit per novem continuos ab illius morte dies, ut tora qua affluxit civitas hodieque testatur.

112 Afirmat Batilius de Torres, Canonicus, olim Secretarius Domini Cardinalis Petri Deza, se non modo has aliasque Beati viri innumeras laudes ex ore illustissimi illius Prælati audivisse; sed etiam olfactu percepisse fragrantiam, quam exhalat lectus supra quem est mortuus, quique in Pifarum domo reverenter propterea asservatur. Viginti quoque annis post mortem illius narratum est Archiepiscopo Granatensi, prodigiosa lumina videri in sacello Pifarum, in quo Beati viri sepultura videntur: quam proinde inspicere accuratissime Præsul voluit. Concurrunt ad eam actionem populi turba ingens, mirabaturque odorem a sepulcro prodeuntem: hos inter pauper erat brachio altero infirmus, quem identidem conatum accedere ad arcam, arcebant alii: sed evicit pia instantis pertinacia, ipseque permittentibus sibi fuit, donec sanum brachium accipere mereretur: quod & accepit, & ab Archiepiscopo elemosynam quotidianam.

113 Cum Granatensem Metropolim a Petrus de Castro a Quisones obtineret, mortua ibidem quidam matrona est Pifarum equitum consanguinea, eoque nomine sub eodem fornice tumulanda, sub quo requiescebat sacrum B. Joannis corpus: quem cum aperirent, progressus exinde tam calettis est odor, ut nemo caveam ingredi auderet. Archiepiscopus autem re ad se delata vetuit quemquam ibi sepeliri, & jura familie prætexentibus respondit, nihilominus aquam non esse, ut ubi corpus Sancti alicujus jacet, eodem cadavera alii inferantur. In ea quoque Crucifixi imagine, cui complectendæ immortuum Joannem vidimus, mirabilis Dei virtus elucet: illeque ad moribundos & difficili puerperio laborantes matres certatim expetita deferuntur. Sic eam expetit inter alias plurimas Domina Mariana de Pifa, uxor Domini Antonii Fernandez de Corduba, allatamque amplexa simul, & periculosissimo partu soluta est.

114 Quid autem de Beati viri scipione dicemus, CAP. XII
qui

A qui Toleti relictus Domina Leonora de Mendoza, in pignus pellendæ triplici puerperio eoque felicissimo sterilitatis, exinde pro Reliquiis ab eadem habitus cum veneratione est. Huic, cum anno Christianæ Aetæ millesimo quingentesimo septuagesimo octavo mortui maritus ac filii essent, stabat animo domum suam in monasterium convertere, sed virorum an mulierum non parum addubitat. Deus autem, qui eam habitationem Hospitale fieri volebat Fratrum atque pauperum servi sui, mirabili æque ac glorioso medio finem sibi præfixum est assecutus. Vivebat in ea familia mulier pia ac proba, nomine Maria de la Paz, & summo mane solita ad orationem exurgere, ea finita, heram advocabat suam, cum eaque corporis infirmi exercendi causa per domus eurtoria obambulabat. Hæc mane quodam de more consurgens, oculosque ad cælum tollens, vidit versus eam partem, aequam oratorium domesticum erat, scipionis effigiem ex nube efformatam: & tum quidem rempenes se admirans secretam habuit, uti & postero die eandem similis nubis configurationem intuita.

B Verum cum tertio quoque die talis sibi visio offerretur, non potuit se diutius continere, quin heram ad spectaculum iuvitaret: quæ videns scipionem in cælo tam similem illi, quem ipsa a B. Joanne acceptum servabat; intellexit divinæ voluntatis esse, ut monasterium ea in domo fundandum, esset filiorum huius servi sui, & pauperum utilibus aptaretur. Quod continuo faciendum curavit, oratorio, utpote capaci, in ecclesiam converso sub nomine sanctissimi Sacramenti, redelibusque annuis ad fratrum pauperumque sustentationem constitutis; addito insuper ornata multiplici ad cultum sacrorum: inter Reliquias autem templo jam dicto concessas sæpe memoratus scipio fuit. Vulgata per universam regionem visio, vulgavit secum & famam virtutis, quam suis in partibus fuerat experta Leonora, auxitque fiduciam mulierum difficili puerperio laborantium, ut ab eo deinceps auxilium sperarent. Iniri autem non potest numerus eorum, quæ sibi feliciter cessisse testantur, quod periclitanti corpori B. Joannis scipionem admovent: juvat tamen exemplis aliquot selectioribus satisfacere lectoris desiderio.

C 116 Franciscus Martinez a S. Jacobo testatus est, ex uxore sua, olim Domina Leonora famula, octo filios sustulisse se; omnes autem, ad quorum partum allatus B. Joannis scipio est, citissime facillimeque produisse in lucem, reliquos periculosisimo puerperio torfisse matrem: ideoque sibi rem experto, priorem de querendo scipione, quam accersenda obsterice curam deinceps fuisse, eo successu, ut prius sortum subinde eniteretur puerpera, quam advocata obsterix adesse posset.

117 Francisci Diaz de Cetino uxor, Isabella Gaona nomine, triduum integrum partus doloribus torquebatur, nullam spem vitæ reliquam habens nisi in Beati viri baculo: quem demum allatum complexa manibus, & ipsa sortus salutem inopinatam a Deo habuit: ex eoque tempore B. Joanni semper devotissima vixit. Eadem fiducia, quam de intercessionibus ejusdem sibi ad baculi præsentiam impetrandis conceperat, pestilenti alias febri laborans baculum repetit, & salutem iterum impetravit: quare tum ipsa tum mater sua Isabella Ruiz sanctum scipionem argenteis laminis obtegendum ornandumque curaverunt.

118 Domina Maria de Rueda, Ludovici Lopez de Tapia Jurati conjux, gestabat ex primo conceptu uterum, magis tumentem quam tenera etiamnum illius ætas lactura innoxie videbatur, nec ullum viventis prolis indicium sentiebat: igitur in formidine plena, cum matre mætoris socia, periculosis puerperii tempus præstolabatur. Sed solata multis est fama mirabilium per scipionem B. Joannis patratorum; quem ab Hospitali Corporis Christi peticum ipse Prior honoris causa attulit ad parturientem. Hæc dolores partus dissimulabat dum pote-

rat, verum eorum demum magnitudine visâ baculum petiit, pio exosculatum imposuit oculis, stans amplexu: eodemque momento temporis enixa est prolem; non mortuam, ut expectabant: sed corpore supra modum communem magno complicatam (quæ res difficilem partum fecerat) cetera sanam: vivitque infantula etiam hodie cum matre, nullos post baculi contactum dolores passa, ceteraque familia beati viri memoriz pro tanto beneficio addictissima. Cupediarum pistoris, sed pauperis, uxor ex doloribus partus usum perdidit rationis, atque in proximo erat ut vitam quoque perderet: applicito tamen ad laborantem scipione, simul in lucem prodit infans, simul mens sana genitrici rediit.

119 Agnes Ruiz Garcia, uxor Joannis de Cobos, Toletanæ urbis aecola, quatrimum frustra laboraverat ut sortum in utero præmortuum ejiceret, neque profuere ulla quæ paritura a libita fuerant media expellendo cadaveri; imo ipsam debiliorem fecere adnendum: ergo superveniente ad laboris incommoda febri vehemente, solvere coacti medici obstericesque quam experiundis remediis tenuerant alligatam, in lectumque deposuere conclamantem de vita. Intrat sub hæc maritus cum baculo B. Joannis, tamquam quæsitæ cælitus rebus in desperatis medicina: hunc agere ut applicuit obsterix, ipsamque Dei famulo præsentem ceteri commendarunt, invertit se magno cum matris sensu, etsi alioqui pene sensu omni privata, in utero sortus pedemque protulit, quamvis mortuus; quo cognito obsterix animare laborantem: jubere fiduciam intenderet porro, ut compleret Deus quam exorsus fuerat facere gratiam: denique editam in lucem qualemcumque creaturam gratulari. Modico enim ab actatu scipionis tempore præterlapso, & partu & febri omni levata puerpera est, exinde gratissimam servans memoriam beneficii; quod tam evidenti miraculo Doctor Apollinari, qui puerperio adfuit, solebat adscribere, ut eam quatrimum Lazaro ad vitam revocato compararet: nec enim minus certa secundum naturæ ordinem mors ejus quam Lazari olim videtur.

Ex Calagorritano Episcopatu ad Carbedram Archiepiscopatum egressus anno 1588, quam annis viginti duobus tenuit; inde quo ad Hispanensem transiit obiit 1623, ut habet Tamayo in Catalogo Archiepiscoporum Granatensium ad 17 Augusti.

Partus de Calagorritano Arch. Granat.

CAPUT XVI

Terra natalitatis ejus miraculis celebratur.

120 **H**æc tamen omnia minus fortassis videbuntur admiranda; quando mirum non est si vestibus, lecto, cubiculo, sepulcro sanctitatem communicaverit aliquam ipse jam Sanctus: quod autem eandem dederit Deus natali ejus solo, domuique ab eo, antequam ulla numeraret merita sanctitatis, adhuc puero calcatis habitibusque, magis mirum censeripotest: id autem fecisse Deum effectus manet prodigiosis comprobatum. Anno supra millesimum sexcentissimum septimo e Castella in Lusitaniam venerant ex Ordine Hospitalitatis pauperum Fratres duo, Joannes Lopez & socius ejus, hospitioque in ea excepti sunt domo quæ suo Institutori natalis fuerat. In hac dum commorantur, Matthias, Blasæ Diaz in servitutem emptum mancipium, occulto agrotabat ex morbo, eoque ægrius cum ferebat. Tandem a Domina sua candela petiit, quam servo Deo pro salute offerret. Dedit illa libens quod petebatur; ipse Fratribus tradidit postulans vicissim de terra aliquid. Domum reversus eandem terram buriulæ impositam injectit collo, domina sua inspectante, & quam potuit devotissimo affectu dixit: Sancte Joannes de Deo, tu mihi salutem restituere debes. Mirum dictu! ipso illo instanti ma-

Ex domo Joannis natalis

accepti pueri Joannis morbum curaverunt

A quam vermium copiam per os eiecit, brevique perfectam obtinuit sanitatem.

121 Emanuel Dias indigena & incola Mon-majoranus, graviter ex oculis laborabat, eosque adeo habebat inflammatos, ut agre admodum aliquid posset intueri: nec malo remedium ullum reperiebat. Intelligens autem quam multi ex natali B. Joannis domo optata reportarent beneficia, eodem tempore quo istic prædicti duo fratres hospitabantur, & multi narrabant acceptas ibidem gratias, ipse quoque eodem festinavit, postulans a Fratribus pusillum terræ illius benedictæ. Dedit Frater quod fuerat rogati: ipse autem multum se Beato commendans, seque ei clientem perpetuum offerens statim ac terram illam imposuit oculis, tumor omnis inflammatioque resedit, oculosque ei tam claros reliquit nitidosque, quasi nulla unquam fuissent infirmitate obnubilati. Deinde vero admirationis plenus & gratitudinis ductus affectu, ad Fratres rediit, enuntiavitque acceptum beneficium.

122 Ceterum id quod sequitur apud Vite hujus italicum interpretem, evidentiæ miraculi superat omnia, quæ habemus. Deum novimus per usum prædictæ terre operatum fuisse. Audierat de his multa ex Mont-majoranis Petrus Gonzales, puer duodennis, & ipse in Monte-majori natus, sed a nativitate cæcus; plenusque fiducia, eadem terra oculos suos perficit, & videndi facultatem iis datam lætatus, legere ac scribere didicit: hodieque, inquit Pandolphus scribens circa annum MDCXXVIII, vivit ducta uxore conjugatus & miraculi in se patrati testis.

123 Mariam de Olivera, quatuordecim annorum puellam, mater sua adduxerat ad oratorium, quod prædicti Fratres excitant in ædibus, quæ Joannis de Deo olim fuerunt: adlaxerat autem insidentem jumento, quia jam prius membris omnibus debilis movere se nusquam ipsa poterat. Adductam intro ferunt mater & Responsa Lopez, quæ post lasas in oratorio preces, crura ei perunxit oleo quod ibidem ardebat in lampade. Placuitque misericordie Deo, ut quæ a tanto tempore membris capta advecta fuerat, pedibus ipsa suis abiret. Quod postquam vulgo innotuit tantus fuit numerus nocte dieque accurrentium orationis & auxilii causa; ut omnes agre caperent angustie illæ: certabantque universi aliquid domum referre de terra, futurum remedium efficax contra quasvis infirmitates.

124 Philippæ Botellæ molestum tuber secretiori in parte accreverat, quam medicaturi oculis inspiciendam dare verecundia prohibebat, quantumcumque invalesceret malum. Hoc igitur in statu mirum in modum mæsta, nec minus Dei servo devota quemdam suum filium ablegavit quæsitum oleum ex lampade ardenti in oratorio. Quo ipsa partem affectam cum unisset, dissolutum accrementum importunum est, nulloque sui signo relicto evanuit, sanam valentemque relinquens: acceptumque favorem grata commemoratione testata est mulier, uti & ceteri relati hætenus, juratique testes eorum beneficiorum, quæ meritis B. Joannis accepta esse referenda credebant.

125 Nec paternæ erga se benevolentie expertes fuere filii, qui ejusdem erga externos impensæ administri & consilii toties fuerant, Fratres inquam supradicti duo: dum enim eorum unus Joannes Lopez nocte quadam ad lumen sedet cum adolescentulo oppidi ipsius indigena, versus se ferri conspiciat laterem e pariete ultro profilientem: & hanc Patris sui, exire monentis, mutam vocem esse conjiciens, assurrexit illico & adolescenti dixit: Domus hæc ruinam minatur: excamus confestim & nostra hinc omnia auferamus. Id ubi fecere corruit domus, ut Frater prædixerat: cavente videlicet Deo, ne ubi tam multi per Joannis merita salutem consequerentur peregrini, istic ejusdem filii aliquam paterentur jacturam.

126 Horum noticia cum ad Excellentissimum Do-

minum Alexandrum de Braganza Archiepiscopum Eboracensem pervenisset anno MDCVII præmemorato, voluit in ipso ruinæ loco eadem sacra erigi: cujus primus in fundamenta lapis ut jaceretur sollemnis, instituta a Mon-majoranis est processionalis pompa: cui interfuit Reverendissimus Dominus Fr. Didacus a S. Vincentio ex Ordine Seraphici Patris Francisci, Castelmariæ Episcopus dignissimus & Excellentissimi Domini Eduardi confessor, haud leve solennitatis prædictæ ornamentum: quod eo dictum sit, ut constet, quantum Domino & Eduardo domique Bragantæ debeat Joannis nostri memoria a tantis Principibus honorata.

127 In eodem Montis-majoris b oppido Sebastiana Gomez incurabili cruris vulnere laborabat, quando desperantibus curationem medicis quædam Beati viri Reliquia solenni pompa erant per plateas circumferenda. Ergo voluit deferri ad locum, per quem processurus erat supplicantium ordo, seque ex animo pro impetranda salute Beato viro devovens, addidit quod maximum, quem posset gestare lapidem in usum fabricæ condendæ adlitteret, quam primum gratiam speratam obtinisset: & mox sanatam se sentiens domum remeant, marito narrat quid acciderit, crurisque ipsum ostendit. Ille de miraculo dubius negare superfuturum fuisse vestigium vulneris prioris, si curatio foret miraculosa: quare cum iterum sub vesperam se devota mulier Beato commendavisset, etiam signum sublatum vidit, quod prius fuerat in crure sanato relictum.

a Hic ille est, cui opus suum Govea dedicat, Flecbilla Martebio, filius D. Joannis Ducis de Braganza & D. Catharina, ejus qua quia Eduardo Lusitania Principe ante patrem mortuo natus erat, occasionem dedit Lusitanicæ rebellionis contra legitimum heredem Philippum IV Hispaniarum Regem. Ex iisdem parentibus natus esse quemdam Alexandrum, cui paucissimum rigor prematura mortis occasionem dedit scribit in sua dedicatione Govea: sed eorum videtur hunc non fuisse Eboracensem Archiepiscopum de quo supra; aliter enim non omisset Govea ejus virum meminisse, quemadmodum facit agens de Theotonio de Braganza Joannis Ducis fratre, singularis innocentia viro.

b Descriptum hoc miraculum in textu Hispanico: sed ab Italico interprete his iisdem verbis refertur lib. 2. c. 10. post miraculum in persona Anna Perez del Castillo patris, quod reperitur n. 106: refertur autem extra locum & tempus: nam toto illo capite nusquam fit Montis-majoris mentio; & miracula quæ istic narrantur omnia ad initium hujus sæculi pertinent, quando maximo fervore capta erant fieri informationes in ordine ad beatificationem, quæ non nisi post annos viginti peracta est; anno scilicet 1630: non videtur autem credibile solennem istam Reliquia prædicta translationem factam esse antequam inter Beatos canonice relatus esset Joannes. Itaque propria loco ultimum istud miraculum collocasse nos credimus, eamque translatoris mentem fuisse, qui, cum anno Beatificationem secuto suam versionem imprimeret, procedente prælo hanc relationem accepisset ex Hispania, seorsimque in charta typographis tradiderit, quorum culpa factum sit, ut alio quam auctor voluerat loco illa inferretur.

APPENDIX

Beatificatio Joannis de Deo & Reliquiarum aliquarum translatio Parisios.

128 C Um Religio a B. Joanne de Deo inchoata tam felicibus, ut supra in Commentario prævio vidimus, per totum Christianum orbem propagaretur incrementis illiusque fundator Granatæ atque alibi in Hispania multis illustraretur miraculis: inter ejusdem instituti sectatores agitatum est de solenni Patris sui canonizatione omni studio procuranda. initio hujus decimi septimi sæculi, quando Apostolica Sedis permissu Processus informatorius institui coeptus est, ut ex miraculorum præcedentium narratione habemus, majorique studio resumptus circa annum MDCXXIV (quo suam Historiam scripsit ediditque Govea) & Romam missus est, cum litteris commendatitiis Isabellæ Reginæ, Henrici IV Galliarum Regis filii, Regi Catholico Philippo IV nuptæ: quibus litteris Urbanus

A Urbanus Papa VIII respondit xxi v Augusti ejusdem anni mdcxxiv, quod Hispanice extat apud Goveam; ac demum anno post predictum sexto diploma aliud in forma Brevis expediendum curavit, hoc qui sequitur tenore.

quibus pro
bati Urbanus
VIII.

B 129 Urbanus VIII. Ad perpetuam rei memoriam. In Sede Principis Apostolorum, nullis licet nostris suffragantibus meritis, divina providentia constituti, ad ea per quae Servorum Christi veneratio in terris promoveatur, & laudetur Dominus in Sanctis suis, Pastoralis muneris nostri partes, propensis studiis impendimus, prout pia Christi fidelium, & praesertim Catholicorum Regum, & Principum vota exposcunt, Nosque conspicimus in Domino salubriter expedire. Sane nomine dilectorum filiorum Majoris, & aliorum Confratrum Congregationis Joannis Dei; sub Regula S. Augustini, Nobis nuper expositum fuit, quod transmissis de mandato nostro ad Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales sacris Ritibus praepositos, processibus Apostolica auctoritate fabricatis, & in sacro Rotae Auditorio examinatis, super sanctitate, & virtutibus, & miraculis servi Dei Joannis de Deo, fratrum, vulgo, Fate ben Fratelli, nuncupatorum Fundatoris, iisque in Congregatione eorumdem Cardinalium per plures sessiones acerrime discussis, citato etiam & auditoprius super iisdem (ut moris est) dilecto filio Promotore fidei, cognito primum de validitate processuum, deinde de virtutibus heroicis, ac demum de miraculis in vita & post mortem ab omnipotenti Deo intercessione dicti sui servi patris, referente dilecto filio nostro Petro Maria S. Georgii Diacono Cardinale, iidem Cardinales unanimi consensu pronuntiaverunt tuto posse, quandocumque Nobis placuerit ad solennem Canonizationem dicti Joannis de Deo deveniri, & interim Beatum nuncupari, ac Missam, & Officium de eo, ut infra, recitari & celebrari. Quare pro parte non solum Majoris & Confratrum praedictorum, verum etiam charissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Romanorum Regis in Imperatorem electi, ac Philippi Hispaniarum Regis Catholici, & carissimae in Christo filiae nostrae Isabelle Hispaniarum Reginae Catholicae, aliorumque Christianorum Principum, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut interim donec ad solennem Canonizationem dicti Joannis de Deo deveniatur, idem servus Dei Joannes de Deo Beatus nuncupari, atque Officium, & Missa de eo, ut infra, celebrari possit. Nos piis Ferdinandi Regis in Imperatorem electi, ac Philippi Regis, & Isabelle Reginae Catholicae, aliorumque Principum, necnon Majoris & aliorum Confratrum praedictorum, voto in praemissis, quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, de eorumdem Cardinalium consilio, ut ipse Servus Dei Joannes de Deo imposterum Beatus nuncupari, ac de eodem ab omnibus dictae Congregationis Regularibus, ubique existentibus, quotannis in die ejus obitus Officium recitari, & Missa celebrari de communi Confessoris non Pontificis, ritu Duplici majori per annum juxta Rubricas Breviarii Romani & Missalis; & quoad Missam etiam per alios Regulares & Seculares Sacerdotes, ad eorum ecclesias confluentes; in civitate vero Granatensi, nempe in ecclesia ubi ejus sacrum corpus requiescit, & in terra nuncupata Monte-mor il novo, ubi natus est, in omnibus ecclesiis tam Regularium, quam secularium Officium & Missa ritu Duplici minore recitari, & celebrari possit & valeat. Ac pro praesenti anno dumtaxat Major & alii Confratres dictae Congregationis Beatificationem cum Missis, in die eis bene visa hic Romae in ecclesia S. Joannis Calybitae, necnon alii Sacerdotes tam Regulares quam Seculares ad dictam Ecclesiam eo die confluentes cum eadem Missa juxta Rubricas se conformare libere valeant, Apostolica auctoritate tenore praesentium fa-

Tenore I.

cultatem concedimus & impartimur. Non obstantibus,.... Datum Romae apud S. Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die xxi Septembris, mdcxxx anno 1630 Pontificatus nostri anno VIII. M. A. Maraldus.

130 Quanta laetitia quantoque apparatu Beati Fundatoris sui primum festum celebraveris Ordo, nullo quod quidem ad nostras manus perveneris, scripto explicatum fuit: non tamen dubitare possumus, quin Granata potissimum singulari affectu studioque certatum sit, ut publico B. Joannis honori initium daretur quae splendidissimum ea in urbe, ex qua tantum urbi Christiano commodum profuisset, & qua virtutibus illius exulta sacri Corporis deposito gloriatur. Quod tamen ut integrum Hispania servares non permisit Anna Austriaca, Regina Christianissima, pietas; quae pace inter utramque Coronam firmata, in illo celeberrimo Regum conventu, cui nomen aeternum debet obscura haecenus & Geographorum tabulis ignota insula, Fontarabiam inter & oppidum S. Joannis de la Luz; non consentiens regno Galliarum, Regiam; Regi filio, uxorem impetrasse a Fratre Catholico Rege; partem quoque Reliquiarum B. Joannis de Deo petiit, ut eo tamquam sigillo inviolabili operis-

Regina mor-
tor Regis
Franciae

afano Re-
gum Hispanie-
rum
E

131 Annis pio Sororis voto Rex frater: statimque ut a conventu rediit, Lipsiae thesaurum speciosissimum ex argenteo inaurato fabricari voluit duorum pedum altitudine, & artificio raro; cuius dextri brachii a reliquo divulsus corpore includeretur; eamque max anno sequenti, qui seculi sexagesimus erat, transmisit in Franciam, undecima die Septembris, ad Regiam Matrem. Qua fratrum manus die ejusdem mensis vigesima quinta excipit cum gaudio, novique ac maximi Hospitalis Fratibus, quibus a Caritate nomen Parisiensis est, digno cultu tradidit venerandum. Qualem hi pompam tanto thesauro excipiendo adornarint, amplo relato ex Parisiensium litteris Josephus Partialis, Ordinis ejusdem per Neapolitanum regnum Provincialis, descripsit, & Italico sermone divulgatum P. Fr. Ambrosio Gallego, prius Ordinis Generali, nuncupavit; anno mdcxxix quo Latino sermone sequentia ad memoriam posteritatis transcripsimus.

accipit in
brachio B.
Joannis de
Deo

132 Exhilarati Regia munificentia Patres nostri Parisienses, primum quidem jejuniis orationibusque dispo-
nere animos suos curaverunt, recipiendo ubertiori Spiritus divini influxui, quo digniores efficerentur filii ejus patris, cujus intra ades suas recepturi Reliquias erant: deinde dederunt operam, ut ecclesiam ornarent quam possent augustissime, magno studio adjuti sacrorum utriusque professionis Ordinum, pretiosiora quaque templorum suorum decora benevole subministrantium. Noluit apertis serico atque auro texta, quibus totum ambie-
batur templum commemorare, uti nec majoris altaris ornatum sumptuosissimum: oculos enim omnium ad se convertebat Beatissimae Virgini dedicatum sacellum, in quo rite collocandae Reliquiae erant. Fornix lucidissimis tectus nubibus caelum amulabatur serenum, intra quod plena in gloria augustissimae Triados contemplationi intentus Beatus, & Cherubinorum circumfusorum fultus alis brachiisque, velut adoraturus flexerat genua: alteram manum intendens in Deum, alteram versus terras declinans; e qua dependens fascia, litteris inscripta aureis, duo haec verba legenda offerebat: STIGILLUM PACIS. A dextris ejus multo in lumine Regina Virgo cernebatur, pleno pietatis vultu, duraturae concordiae perpetuitatem exposcere a Deo; quod idem a sinistris sua in imagine facere videbatur Galliarum sanctus olim Rex, nunc patronus Ludovicus. Inferne statum superbillimae duae Franciam Hispaniamque representabant eo in habitu, ut ab hac illa sacrum Reliquiarium monstraretur accipere, cui sustinendo parvum sed pretiosissimum erat extractum altare. Reliquum caeli spatium occupabant Angeli, varia in munia distributi; quorum alii terras spargere floribus, alii aerem mulcere cantu videbantur: nonnulli etiam, quod auribus non poterant offerebant oculis, versus caelum quidem glo-

qui excipimus
de Franciae
de Cantuari

facellum
exterioris

Cccc 3

RIA

ARIA IN EXCELSIS DEO lecturis; versus terras autem, **ET IN TERRA PAX HOMINIBUS BONÆ VOLUNTATIS.**

14 Novem-
bris in
Prætorio

133 Dies solennitati indicta erat decima quarta No-
vembri, qua appetente sub vespere signum populo
dedere campanæ tum templi nostri, tum Abbatiæ
S. Germani de pratis, unde ad nos deferenda erant
sacrata lipsana. Sub auroram vero cuncta armamenta-
ril mortariola ænea, pyrio facta pulvere fragorem simul
ingentem dedere tota, quam vasta est, urbe exaudien-
dum. Dimidia post medium diem hora egressi sua cum
cruce Religiosi nostri versus prædictam Abbatiæ pro-
cessere, ubi eos loci Prior cum monachis septuaginta
recepit intra chori ambitum, ubi Reliquiæ stabant im-
positæ feretro super idoneam arulam ante majus altare;
ad quod grandævus urbis Condomensis Episcopus Pon-
tificaliter indutus stabat: interim dum suavissimo con-
centu musicorum voces atque organa miscentur, Bea-
ti laudes celebrantium. Egressuræ pompæ initium de-
dit Prætorianorum, ad custodiam Reginæ Matris
destinatorum, Præfectus senis Helvetis Comitatus;
ante quem e pauperum numero unus, inter alios ex
eodem numero duos latus sibi claudentes, præfere-
bat vexillum aureis litteris nomen & symbolum Or-
dinis continens, quod est CHARITAS. Sequebantur bi-
ni Hospitalis Generalis ministri cineritiam induci ve-
stem ex lana linoque contextam: tum Confraternita-
tis illius signum, quæ a Domina nostra-Gratiarum
nomen usurpat, sub eoque quinquagena Sodalium
paria nudis pedibus omnes, corpus alba linea re-
cti, caput floribus coronati, manu cereum accen-
sum gestantes.

1444 ordi-
ni prædicti

134 Hos Archi-confraternitas Caritatis excipiebat
in nostro erecta templo, pari quo superiores nume-
ro ornatuque: tum tubicines Regii ac musicorum
chorus cum sexaginta juvenibus, Angelico in schema-
te Angelicos choros referentibus. Succedebat ipsius B.
Joannis labarum, ab uno e Religiosis nostris præla-
tum exiguae convalescentium ex Hospitali pauperum
turbæ, nostrisque Religiosis eorumdem Rectoribus.
Postremi procedebant dictæ Abbatiæ Monachi, aucti
ingenti numero aliorum, ex eodem D. Benedicti Or-
dine undique confluentium; quorum agmen Superio-
res ejusdem monasterii claudabant, cum Cantore &
quatuor Assistentibus: quibus præcinentibus sacri can-
bantur hymni ante Reliquias, quas sub umbella spe-
ciosa, a quatuor Religiosis nostris sustentata, mona-
chi duo Diaconali in habitu portabant; duobus aliis
thuris fumo easdem venerantibus, & Episcopo præ-
nominato subsequente.

per urbem
Pontificem

135 Hæc pompa ex capitibus plusquam sexcentis
collecta, processit per plateas, quas a S. Margareta,
a Busis, a Senna nominant, magno Episcoporum Pro-
cerumque numero pone subsequenti cum innumera-
bilis populi caterva. Ad ecclesiam nostram conven-
rant Reginæ cum splendido illustrium faminarum,
virorumque nobilium & Episcoporum comitatu, &
Principum externorum Oratoribus: quo postquam il-
larum est venerabile pignus, ipsum super principem
aram collocatum cum thuris honore Pontifex ado-
ravit, jussisque ad se propius accedere Religiosis no-
stris hanc esse dixit B. Joannis Fundatoris sui Re-
liquiam, ab Hispaniarum Rege Reginæ Sorori mis-

ad templum
Caritatis

sam, atque in S. Germani Abbatiæ depositam; quam
eis ex voluntate suæ Majestatis, tamquam perennatu-
ræ inter coronas pacis pignus certissimum traderet pie
religioseque servandam. Eoque dicto hymnum RE-
DEM LAUDAMUS, exorsus est decantare, quem sono-
ra vocum instrumentorumque harmonia ad finem us-
que est profecuta. Tum iterum quæ qualisque Reli-
quia esset, quam populo venerandam exponeret, vo-
ce elatiori explicuit Pontifex: interim dum Ambia-
nensis Episcopus conscendit pulpitem, Panegyricam
dicturus orationem, quam musicorum excepit melo-
dia: totamque eodem, quo venerat, ordine pompam,
finita ejus diei festivitate.

136 Sub noctem instructi magno artificio arserunt
ignes, Patrum nostrorum solertia curaque excogita-
ti: quibus tormenta ex armamentario bellica ap-
plausere, & signum dedere civitati Orationis, a diei
sequentis exordio per horas quadraginta continuân-
dæ, quem in finem Eucharisticis sub speciebus exposi-
tum super altare Christi Corpus est: Reliquiario sa-
cro prius ad sacellum deportato in locum præparatum,
in comitatu Religiosorum nostrorum tedas præferen-
tium. Decantata post hæc solenniter Missa est, prædicto
Episcopo sacrificante; iterumque a meridie ad Vesperas
præcinnente, assistentibus S. Germani monachis ac Fra-
tribus nostris. Tum Dominus de Morales ad populum
congregatum elegantem dixit orationem, eaque fini-
ta a prædictis Monachis Fratribusque instituta pro-
cessio est, qua ad solatium infirmorum per omnes noso-
comii partes circumlata est venerabilis theca. Et hi
quidem suis in lectis decenter compositi, cercam qui-
que manu sua candelam tenebant: ipsæ autem infirma-
riæ pulchre erant ornata; sed imprimis B. Ludovici,
quod ibi est, altare, ubi B. Joannes propositus erat,
præsentē S. Joanne Evangelista, e Beatissimæ Virgi-
nis manibus spinæum ferrum capiti impressum acci-
piens. Hic tantisper lipsanthecca quievit, dum mu-
sicis modulis hymnus aliquis in beati Fundatoris ho-
norem canitur.

137 Similis sacrorum Officiorum ordo duos exin-
de sequutos dies occupavit, nisi quod loco suo mo-
tæ Reliquiæ non sint. Et decima sexta quidem die in-
gens numerus fuit ad Pœnitentiæ atque Eucharistiæ
Sacramenta pie accedentium. Encomiumque Beato
dixit ex regis concionatoribus unus Abbas Briot: de-
cima septima vero coram Regina Matre, Lotharingæ
Duce, & magno aulicorum utriusque sexus comitatu
(qui quadraginta horarum orationi finem imposituri
convenerant) Abbas Moysiæensis peroravit, ejusdem
Reginæ Matris Eleemosynarius. Cumque sequenti
etiam die, quamvis finita solennitas esset, populus
frequens accurreret sancta lipsana veneraturus, conce-
dendum illius studio pientissimo fuit, ut exposita in
altari relinquerentur, magnaque ex parte prænarata
continuarentur ceremoniæ, usque ad ultimum diem
mensis, Novembri; quando de Beati Fundatoris lau-
dibus verba fecit Abbas de Lojach: parique zelo & e-
loquentia præsentem concionem adhortatus est, per-
gerent porro sanctum virum honorare, suisque in ne-
cessitatibus sperare opitulaturum. Atque ita conclusa
est omnis hæc actio ad majorem Dei & Beati nostri
parentis honorem.

finita quo
hinc inde
ordinis

et pompa
pro officio
in vespere
canente

sequebantur
duos dies
non orationem

populi pignus
assessit ad
finem missæ

AD SEQUENTIA GRÆCA

PRÆFATIO.

Quemadmodum tomi secundi initio genuinum Bedæ Martyrologium datur, quod hætenus requisitum a plurimis, possessum a paucis, cognitum a nemine inter veterum membranarum fragmenta & additamenta variorum agnoscendum deliquerat; sumpsimus occasionem ob oculos ponendi originem progressumque martyrologiorum, in ecclesiis Latinis tam inde a D. Hieronymi temporibus usurpari ceptorum; sic in bujus tomi calce Actis Sanctorum Græcis, quæ jam Latina dedimus, præmissuri Martium ex Menologio: de libris Græcorum ecclesiasticis, ac potissimum Menæis & Menologiis, potuissimus non inutiliter præfari aliquid, nisi totam eam rem accuratissime exposuisset, talium expertissimus & nunc Bibliothecæ Vaticanæ Illustrissimus Custos, Leo Allatius. Itaque iis contenti, quæ ad primum Januarii tomum in Prolegomenis cap. IV & XI differuimus, sufficere breviter indicare; Græcorum Menologia prorsus esse similia ei Martyrologio, quale exorsum Bedam esse videbimus, & Rabanum Maurum atque Adonem Viennensem pertexuisse ipsa quæ in manibus sunt possunt probare opuscula. Etenim diebus singulis unius duorumve aut trium Sanctorum, quorum tunc præcipua agitur veneratio, res gestas sub epitome, comprehensas exponunt Menologia, easque aliorum pauculorum adjecta commemoratione non raro terminant. Hæc ipsa porro eorundem vel similia aliorum Sanctorum elogia etiam magnis Menæis leguntur inserta, sub Officium divinum recitanda; quemadmodum propriæ de Sanctis Lectiones Latinorum inferuntur Breviariis: sed ut hæc ea in parte, quæ proprium Sanctorum dicitur, præter Lectiones habent etiam hymnos, antiphonas, versiculos & quæcumque alia unicuique Sancto ita singulariter aptantur, ut de ceteris ejusdem Ordinis communiter non usurpentur; sic Menæa præter jam dicta elogia, continent Odas & cetera omnia unicuique festo propria, idque per dies singulos. Neque enim cuivis Martyri, Confessori aut Virgini communem aliquam decantandi Officii formam, quod Latina fecit Ecclesia, Græca composuit: proindeque est in hac parte prolixior multo. Vidimus nos variis in locis varios Menæorum MSS. menses; corpus integrum necdum adhuc uspiam: quod tamen optabamus summopere. Veneta eorundem editioni, imperfectæ admodum, lucis & remedii aliquid exinde sperantes: sed Menologia, etiam integra, reperimus plura, ex iisque studiose descripsimus elogia commemorationesque Sanctorum, quotquot judicare posuimus esse a vulgatis diversa, quæ hoc & secularis tomis frequenter leguntur Latine reddita. Inter

gre autem habere curavimus præclariora duo; quorum unum ex Collegio Societatis nostræ Claramontano Parisiis accepimus mutuo; alterum partim ex MS. monasterii Cryptæ-ferratæ in Latio, partim ex Bibliothecæ Vaticanæ codice transcribi jussimus. Atque hoc postremum illud est, cujus primam partem elegantissime descriptam, a Paulo S. Cæcilie Cardinali Sfondrato, Paulo V Pontifici Maximo dono datam & a Petro Arcudio Latine redditam, Italia sacra tomo 6 subtexuit Ferdinandus Ughellus; questus alteram latere incertum quibusnam in caveis, aut comuni forte librorum forte, igne aut ferro, vel impiorum aut otiosorum hominum, vel elementorum injuria esse desuisse. Verum non latitantem in caveis: sed ad Divini Officii usum tot quot ipsa complectitur mensibus a Martio ad Septembris initium servientem, reperimus in prænotinato monachorum Basilianorum monasterio; non quidem pari characterum elegantia & picturarum ad singulas paginas deliciis exornatam (qualem in Vaticano esse, sicut audivimus legimusque sic & vidimus) sed antiquitate & fide nibilo inferiorem, eundemque Basilii Imperatoris titulum præferentem: ut hanc Vaticanæ illius partis si non germanam alteram, ab eadem manu velut utero progeneratam; certe geminam, ex patre atque auctore eodem, tum ceteris indicis tum styli perfectissima similitudine nihil basuantes crederemus. Ex hac igitur mensem primum, id est, Martium hic damus in specimen menologiorum ceterorum omnium. Est enim ceteris quæ vidimus omnibus illustrior hæc collectio auctoritatibusque majoris; eo quod non privato alicujus arbitrio compilata, sed in publico Ecclesiarum Constantinopolitanarum usu fuisse videatur: cum jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti ante annum salutis MCCCCLXXXIV esse exarata cognoscatur. An prima in hoc genere? non audentur divinando asserere: nedum definire quanto sit Menologiorum usus in ecclesia Græca seculo jam nominato anterior. Primum enim, ut in Ecclesiis Latinis descripta pluribus magnisque voluminibus habebantur integra Sanctorum Acta per anni totius circulum digesta (ex quibus quia certis diebus legenda designabantur a chori moderatore ipsa vocata sunt Legendaria sive a Martyrum Passionibus Passionaria) quibus postea ad tenuiorum Ecclesiarum & Sacerdotum commoditatem majorem atque ecclesiastici Ordinis uniformem decorem Breviarii succedere Lectiones: sic & apud Græcos in usu erant ingentes Codices de Actis Sanctorum (Synaxaria dicebant ipsi, eo quod ad populum in Sanctorum Synaxibus seu festis convenientem legerentur) qualia stylo elegantiori polire & ordinare aggressus Simeon Metaphrastes, occasionem

tionem imperitis dedit, quosvis ejusmodi libros sibi attribuendi. Horum autem cum esset & moles major, quam ut haberi in omnibus ecclesiis possent, & contextus prolixior quam ut unica lectione valeret inter divina absolvi; placuit ea quæ diximus Menologia concinnare, sub compendio exhibitura Sanctorum, quorum esset celebrior cultus. Vitæ aut Passiones, quæ propterea servato antiquo nomine a multis etiam consueverunt Synaxaria appellari. Quibus diceremus rursus id accidisse, quod jam dictis Bedæ atque Adonis Martyrologiis, ut scilicet ipsa elogia, quantumvis contracta, longiora tamen fuerint visa aliquibus; unde per novam contractionem nata sit altera illa Menologiorum forma, cujus specimen habes in eo, quod ex Cardinalis Sirleti interpretatione inter antiquas Lectiones Latinum edidit Henricus Canisius, Usuardi Martyrologium comparandum: diceremus inquam, si ipsummet vel simile aliquod assipiam Græce reperissemus. Hoc tamen eo requisivimus studiosius, quo plures gravesque errorum ex mutilatione, transpositione perveraque dierum discretionem dolebamus in præfatam Canisii editionem, vel ipsam unde accepta est autographum properantius descriptum, irrepsisse. Verum nullum ejusmodi inventientes, cogimur suspicari, ipsum Interpretem, Græci Menologii aliquod aliunde exemplar nactum, primum succinctius, postea prolixius ac rursus in aliis mensibus contractius, pro suo vel otio vel arbitratu, descriptisse memorias Sanctorum inibi inventorum, suo privatim usui, non publico servitutum. Inventum est enim inter demortui schedas manuscriptum, absque alio titulo, quo sit ut neque unde acceptum sit constet, nec qua ratione id Sirletus e Græco translulerit. Suspicio tamen nostra quam protulimus eo nobis apparet verosimilior, quod interpretationem suam non a Septembri mense exordiat Sirletus, licet ille primus in Græcorum anno sit, & in Græco codice band dubie primus repertus fuerit: sed a Januario more Latinorum. Ideo autem libentius hoc annotavimus ut si quis contrarium docere possit Græco originali prolato, illud vel publici juris facere, vel nostro privatim usui commodare velit. Menologio porro Basiliano jam satis laudato, seu potius Martio inde accepto Hexametrapræmittimus ex Menæis ejusdem mensis collecta; quæ per modum Ephemeridum vulgo nota usurpataque, visa sunt vel ideo excerpenda, quod indicium præbent manifestum cultus cujusdam præcipui eorum, qui soli singulis in versibus nominantur; saltem in ea ecclesia excusius usu primum accepta & composita sunt: quemadmodum & de iis statuimus quorum nomina sola indicantur in Typico Hierosolymitano, sive ordine Officii divini recitandi, in Urbis-sanctæ ecclesiis monasteriisque circumjectis & nunc inter omnes Græcos recepto. Tale quid apud Latinos composuit ante octingentos annos VVandebertus, in de quo in prolegomenis ad Januarium cap. IV § VIII, extatque tum ante Molani Usuardum per singulos partium dies, tum in Spicile-

giorum Lucæ Dacherii tomo 5. Nos Græca Hexametra totidem Latinis reddidimus, Menologii textum Latine reddere consequenter non putavimus esse necessarium: quando id plerumque fecimus facturique sumus ad proprios cujusque Sancti in hoc opere dies, ideoque etiam abstinuimus annotationibus quibus illud potuisset illustrari. Tum ipsa Sanctorum Acta Græca, quæ bælenus inedita primi ex MSS. vetustis proferimus, suis quæque tomis ordinur subnectere: eo modo, quo, curioso hoc seculo omnia ex ipsis fontibus discere cupienti, solent Historiarum vernaculis in linguis scriptores originalia ipsa antiquorum instrumentorum monumenta, visam quibus concepta sunt verbis, subjungere, ad liberandam fidem suam, atque de iis quæ scripsere judicandi potestatem liberam lectori relinquendam; ex ipso sæpe educturo multa, quæ diligentem quamvis collectorem possunt inobservata fugisse. Id ut faceremus, præter rationem bælenus a nobis in Januario ac Februario retentam, virorum maximorum fecere iudicia, Romam euntibus indeque revertentibus, in omnibus qua transitus erat provinciis sæpe numero exposita: cum dicerent unicum illud esse opus operis perficiendi celeritatem majorem (quam scirent optari a se convenientius quam præstari a nobis) in quo bælenus videremur deficere, ut tam laboriosa molitio esset suis numeris omnibus absoluta. Neque eo contenti quidam, suis etiam litteris prosecuti sunt idem monere, ac propemodum expositulando queri, quod tardiores videremur in exaudiendis ipsorum & omnium eruditum votis. Prolixum foret proferre singulos, quando unus pro omnibus loqui visus est is, qui proprio quodam jure suo id videbatur posse exigere, ob redditam a se Latine ad 1 Martii S. Eudociæ Vitam Petrus Possinus, nostræ Societatis Historiographus, VII Augusti anno MDCLXVI ita scribens: Non parvo me affecit gaudio quod indicatis, vestri expectatissimi Martii primum fere jam volumen excusum. Scio hujus generis mensibus recte annos impendi; & castigo impatientiam voti, quo illam editionem videre perficere dudum cupio. Sed si me finitis effundere apud amicos intimum animi, nollem in Martio desiderari, quod in Januario, & Februario vestris ab eruditis plerisque requiritur. Fateor me cum Xenophontis XXVI Januarii, cum Lucæ Junioris Thaumaturgi VII Februarii, cum alibi alia dari a vobis Acta e Græcis Latina video, etsi nec fidei nec peritæ doctissimorum Interpretum diffido, inquietari tamen quod copia non fiat Græcorum Archetyporum; si minus iis per columnas cum interpretatione comparatis, saltem rejectis ad calcem, ut ea illic consulere, qui volent possint. Nec dubito quin idem usu venturum multis sit Acta vetera S. Eudociæ, Kalendis Martii a me vestro jussu latine reddita, legentibus. Quare oro vos ut vitam illam Græcam Eudociæ, e Vaticano vetustissimo promptam codice, tum si quam aliam

ibi Latinam e Græco datis, adungere sub finem primigenio caractere ne gravemini. Nec vestri opinor Typographi repugnabunt: quippe quibus magnum ostenditur emolumentum moræ brevis, quod per eam Appendicem commendabitur tanto magis opus ipsum, fietque vendibilius. Novi non paucos viros doctos qui ægre adducuntur ad emendas versiones Latinas meras operum Græcorum. Itaque puto verisimile, aliquos comparaturos librum istum, ubi cognoverint origines ipsas Græcas illi additas, qui alias non curarent emere. Non is sum qui nimis velim haberi rationem iudicii mei, nisi commune mihi cum sapientioribus sit. In hoc porro sensu conspirare mecum credo quantum uspiam est hominum humanioris literaturæ peritorum. Quare non meam auctoritatem, quæ nulla est, sed tot præstantium virorum in Belgio vestro, Germania, Batavia, Anglia, Gallia, dimidiatas editiones scriptorum veterum lingua primigenia suppressa improbatum iudicia, pondus, peto, apud vos quantum convenit habere? Etiam in ipsa Italia, ubi hodie minus videntur linguarum eruditurum studia florere, novi ego sat multos, qui

ferunt impatienter, & quasi *Χάλαρα Χρυσέας* substitui queruntur, cum omissis Græcis archetypis, eçtypa dumtaxat Latina vulgantur: quibusque gratum valde futurum sit, si vestrum opus tam eleganti mantissa videant auctum. In ea esse sententia Eminentissimos Cardinales Franciscum Barberinum Sacri Collegii Decanum, & Brancacium, D. Joan. Franc. Suarezium Episcopum Vasionensem, DD. Leonem Allatum, Abb. Octavium Falconerium, Abb. Gradium & alios, ex quodam cum illis usu satis comperisse videor.

Hic Possinus abunde complexus est omnia, quibus moveri potueramus. Nunc, quo facilius bonum sit usus, admonemus Lectorem, curatum a nobis esse, ut eadem capitula ac paragraphorum divisio, quæ servata in Latinis est, etiam adnotaretur in Græcis, & summaria totius narrationis synopsis in margine collocata, hic etiam Latine repeteretur: sic enim fiet, ut locum aliquem requirere volens eundem citra molestiam reperiat, nec Latinam ex adverso interpretationem magnopere sit requisiturus illo, qui Græcæ lingue non prorsus ignarus textum volet originarium legere.

M E N S I S M A R T I I

E P H E M E R I S

Ex magnis Græcorum Menzis collecta.

MΑΡΤΙΑ ἀρχὴ πρῶτης Εὐδοκίας ἑξῆς ἔστιν.
 Δανταζὶς ἔστι ἡμεῖς Θεόδοτος οἱ ἔρμαι.
 Εἰς ἕλιν Εὐτροπίου· ταυρὸς τρίτης πρὸς τὴν ἑλιν.
 Τῇ δὲ τετάρτῃ Γεράσιμος· διῶται στίβῳ.
 Οὐρανὸς Κόσμος ἡλίου πρὸς τὴν τετάρτην.
 Τεσσαρῆναι καὶ πρὸς ἑλιν ἑκὼν ἑλιν ἑλιν.
 Εἰς ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Ἀρσὶς ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Ἀρσὶς τῇ δεκάτῃ Κόσμος ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία στίβῳ ἑλιν Σωφρόνιος πρὸς τὴν δεκάτην.
 Δοδεκάτης φθινύδης· πρὸς τὴν δεκάτην.
 Σὺν τεσσαρῆναι Νικηφόρος ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Κόσμος Ἀλεξάνδρος καὶ πρὸς τὴν δεκάτην γι τετάρτην.
 Πόρτος ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Δοδεκάτης ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία δεκάτης Ἀλέξιος πρὸς τὴν δεκάτην.
 Οὐρανὸς δεκάτης Σωφρόνιος πρὸς τὴν δεκάτην.
 Κόσμος στίβῳ δεκάτης ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία πρὸς τὴν δεκάτην ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία δεκάτης ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Κόσμος ὑπὸ χθονὸς οἱ ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Γάβρις τῇ Μαρτίῃ ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία ἀρσὶς ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Εὐδοκία δεκάτης ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Οὐρανὸς Γλαβριον πρὸς τὴν δεκάτην.
 Εὐδοκία ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Κόσμος ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.
 Πρὸς τὴν δεκάτην ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν ἑλιν.

Eudocia, primo Martis, caput absciditensis.
 Postera Theodotum lux cæli vexit ad oras.
 In ligno Eutropium confixum tertia vidit.
 Gerasimus quarto vita migravit ab ista.
 Cononem clavis confixit quintus acutis.
 Quadraginta duum cervices sexta reseidit.
 Ensem post sextam suscepit Episcopus Ephrem.
 Octava ad Dominum pervenit Theophylactus.
 Ceura quater denu contrivit nona virorum.
 Quadratum gladius decima sub luce peremit.
 Sophronium tumulo dedit undecimus sapientem.
 Theophanem exemit miseræ duodecima vitæ.
 Tertius a decimo Nicephoron intulit urbi.
 Quartus Alexandro & decimus caput abstulit ense.
 Est decimo quinto Agapius dissectus, amici.
 Sexta sequens decimam te vinxit in arbore, Pappa.
 Septimus a decimo tumulum tibi pandit Alexi.
 Octavo-decimo mors abstulit atra Cyrillum.
 Conjugium concors decimo nono subhumatur.
 Matronas septem injecit vigesima flammis.
 Ad Dominum transfert vigesima prima Cyrillum.
 Bis undena acubus Basilium pungit acutis.
 Niconem gladio vigesima tertia plectit.
 Jacobum tumulo vigesima quarta recondit.
 Nuntia verba tulit vigesima quinta Mariz.
 Vicena sexta Gabrielis personat hymnus.
 Matronam in vinclis vigesima septima maciat.
 Bis decima quarta mors Hilarionaprehendit.
 Barchesum pice lux vigesima nona perurit.
 Gaudet Joannes decima ter luce resolvi.
 Morte sed Acacii trigesima prima sacratur.

SYNA-

SYNAXARIUM

Ex Menologio jussu Basilii Imperatoris collecto, cujus sex postremi menses extant
manuscripti in monasterio Crypta-ferrato in Latio.

Α' Ἀθλοῖς τῆς Ὁσιομάρτυρος Εὐδοκίας τῆς
ἀπὸ Σαμαρείας.

I DIE
S. Eudo-
cia Samar-
itan. M.

Η Ὁσιομάρτυς τῆ Χριστῷ Εὐδοκία ὑπῆρχε μὲν ἀπὸ Σαμαρείας τῆς πόλεως, ἣν δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας Τραϊανῷ, ἐν ἀκωλασίᾳ τῷ πατρὶ βίβουσα, ἐπὶ πολλὰς ἐρασὰς τῇ ἀμορφίᾳ τῷ προσώπῳ ἔχουσα, ἧς καὶ πλῆτοι συνηθροῦντο ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἀλλ' ὕστερον ὑπὸ Γερμανῷ τινὶ μοιχαλῶ τὸν περὶ μετανοίας λόγον διδεχθεῖσα, καπνύγει· ἦτα καὶ ὀπτασίαν εἶδουσα, ἀποπλήθει Θεοδότῳ τῷ Ἐπισκόπῳ, καὶ ἐβαπτίσθη. Ἡ δὲ ὀπτασία ἦν τοιαύτη. Ἐθεώρει Ἀγγελοὺς Θεῷ χειραγωγῶντας αὐτὴν πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἑπὶ Ἀγγέλους συγχαίροντας· μέλατα δὲ τινὰ ἀνυχοῦντα ἐλέγοντα, ἀδικεῖσθαι μέγαλα, ὅτι γέγονεν ἡ Εὐδοκία Χριστιανή. Διὰ τὸ τοιοῦτον πλῆτοι αὐτῆς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐγγύετο μοιχαλῇ. Καὶ διαβληθεῖσα παρὰ τῶν αὐτῆς ἐρασῶν παρέστη Ἀντιόχειᾳ τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἐτιμωρήθη. Ἀλλὰ τὸν ὅλον αὐτῇ πεινηθέντα διὰ προστάξεως ἀναστήσασα, ἐπειθεῖ αὐτὸν πισθεῖναι τῷ Χριστῷ. Καὶ τότε μὲν ἀπελύθη ὕστερον δὲ κρατηθεῖσα παρὰ τῶν τῆς χώρας Ἀρχόντων, ἀπεκεφαλίσθη.

Καὶ Ἀθλοῖς τῶν Ἀγίων Μαρτύρων Νέστωρος
καὶ Τειβεμάνου.

SS. N.
stor &
Tribl-
anus
MM.

Επὶ τῆς Ὑπερβόρας Δελφίνῳ τῷ εὐσεβεῖ ἦσαν οἱ Ἅγιοι Μάρτυρες Νέστωρ καὶ Τειβεμάνος, ἐκ τῆς πόλεως Πέρσης, χωρᾶς τῆς Κιβωρραιωτῶν, ἐπὶ δὲ Χριστιανοὶ οἵτις τὸν Χριστὸν ἐκέρχοντο παρρησία, καπνύθησαν τῷ τῆς χώρας Ἀρχόντι. Ὁ δὲ αὐτῶν ἀποστείλας πλῆθος στρατιωτῶν, ἤγαγον αὐτοὺς δεδεμένους, καὶ παρέστη τῷ ἀστυνόμῳ ἐκείνῳ, ἀποδοῦναι αὐτοὺς τὰ τῆς βασιλείας ὄργανα. Ἀλλὰ θεωρῶν καταφρονήσαντες μὴ τὰ ἀπειλῶν, ὁμολογῶντες δὲ μεγάλη φωνῇ τὸν Χριστόν, γυμνώσας ἐτυψεν ἀρπιδῶς βανδαίους ξηροῖς· ἦτα κρεμάσας ἐξέτεκεν ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ σπέρμα αὐτῶν. Εἰδὼν δὲ αὐτῶν τὴν γυνώμην ἀμεταμέλητοι ἔχοντας εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταβιβάσας ἀπὸ τῆς ἐξέτης, ἀποπέταξε τοῖς δυνάμει μαχαίραις τὰς τιμίας αὐτῶν κεφαλὰς ἀποποιῶν· καὶ ἔκταν ἁγίασμα πλεονέχοντος ἀποτελέσας ὁ Κύριος.

Β'. Ἀθλοῖς τῆς Ἀγίας Μαρτύρος Ἀντωνίας.

II
S. Anto-
nia M.

Αντωνία, ἡ τῇ Χριστῷ Μάρτυς, ἦν ἐκ τῆς πόλεως Νικαίας, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανῷ. Χριστιανὴ δὲ ὄνσα, φανερά ἐγγύετο τῷ Μαξιμιανῷ ἀτέλθοντι εἰς Νίκειαν, καὶ παραστὰς αὐτῷ ὁμολόγησε παρρησία τὸν Χριστόν. Διὰ τὰ τοιαῦτα ἐβασανίσθη καὶ καπνολάσθη ἀρπιδῶς μὲν τὸν Χριστόν, θυσαὶ δὲ τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ ἐκείνη τῇ φυλακῇ παρετέμεσθαι ἦτα τῆς φυλακῆς ἐμβληθεῖσα καὶ καταγχευθεῖσα τὸν Χριστόν ἀρπιδῶς, καὶ μὴ καταδεξαμένη, ἐκρεμάσθη καὶ ἐξέσθη τὰς πλάσας. Ὁρῶν δὲ αὐτὴν ὁ Μαξιμιανὸς ἐπὶ τῇ πλάσῃ, κερύττεσθαι

δὲ τὴν ἀλήθειαν, ἀποπέταξε τοῖς δυνάμει ἐκδύσαι αὐτὴν, καὶ τυφάσαι γυμνήν. Μετὰ τὸν δὲ τὸν δημίον ἀπαῖξαι αὐτῆς, ἦλθον Ἀγγελοι, φυλάττοντες μὲν αὐτὴν, κολάζοντες δὲ ἐκείνους. Ἔπειτα ἐπὶ τῇ ἐξέτης πυρακτωθείσης, καὶ διέμενεν ἀβλαβής. Ἔπειτα ἐμβληθεῖσα εἰς σάκκον ἐρρίφη ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Νικαίας, καὶ ἔκταν ἐπὶ πλεονέχῃ.

Κοίμηση Παμφῶς τῷ Ἀποστόλῳ.

Οὗτος ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Παμφῶς, μαθητὴς ὡν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τοῖς ἐβουμένοντα συνείδεμτο· ἐξελέγη δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐξ ἀποστόλων καὶ ἀποστολῆς τὸ διακοῦν τὰς τραπέζαις τῶν ἀποστολικῶν τῶν Χριστῷ καὶ βαπτιστικῶν, καθὼς ἐκ τῶν ἀποστόλων τῶν Ἀποστόλων ὁ Ἅγιος γράφει Πέτρος, λέγων. Καὶ ἐξελέχθησαν (ὅτι οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι) Σπύρου ἀνδρὶ πλήρῳ πίστεως καὶ τιμῆς· ἦτα, καὶ Φίλιππος, καὶ Πρόχορος, καὶ Νικόλαος, καὶ Τίμων, καὶ Νικόλαος ἀποστόλου Ἀντιόχειας, καὶ Παρμενῶν. Διακοῦντες ἔκταν ὁ Παμφῶς, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν ἑσθῆν τῶν Ἀγίων πίστεως καὶ ἀρετῶν, καὶ ἀρετῶν καὶ τῶν Θεῶν καὶ τοῖς αὐτῶν παθητικῶν καὶ Ἀποστόλοις· ἦτα τοσούτας, καὶ ἐτόλπει τῶν Ἀποστόλων πλάσας, πρὸς Χριστόν οἱ ἐτόλπει ἐξεδέχεται, ἀπολαβὴν σέφατον ἀποδοῦναι ἐκ βασιλείας ἀθάνατον.

Καὶ Ἀθλοῖς τῶν Ἀγίων Κοίτης τῷ Θαυματουργῷ. Καὶ ἡ κοίτης τῶν Ἀγίων Ἀνδρονίκου καὶ Ἀθανασίας. Καὶ μνήμη τῶν Ἀγίων Τροάδων καὶ τῶν Ἀγίων Γερομάρτου Πορφυρίου Γάλλου καὶ Θεοδοῦς Πρεσβυτέρου Ἀντιόχειας. Καὶ Ἀθλοῖς τῶν Ἀγίων Γερομάρτου Θεοδότου Ἐπισκόπου Κιλικίας.

Γ' Τῶν Ἀγίων Μαρτύρων Εὐτροπίου Κλεονίκου
καὶ Βασιλίσκου.

Οὗτοι ὑπάρχοντες ἐπὶ τῇ χρόνῳ Μαξιμιανῷ, στρατιῶται δὲ τυγχάνοντες, καὶ συγγενεῖς τῷ Ἀγίῳ Θεοδώρῳ, ἀποτάσσονται ὡς Χριστιανοὶ τῷ Ἡγεμόνι, καὶ τυπνύονται ἰσχυρῶς· ὅθεν οἱ μὲν τυπνύονται ἐξελύθησαν διὰ τὴν σύντηξιν, τὸ βαπτίσαν· οἱ δὲ Μάρτυρες, ἐπιφανεῖς αὐτοῖς τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Ἀγίῳ. Μεγαλομάρτυρ· Θεόδωρος, γεγονῆσθαι ἰσχυρῶς. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν μεταβιβάσας αὐτοὺς τῷ Χριστῷ πίστεως, δῶμα καὶ τιμὰς ὑποχρέμας, ὁ δὲ γελάσας κατεχλάσας τὸν τῶν εἰδωλῶν ἰσχυρῶς· θυσιᾶς δὲ ἐπιπλημνῆς διὰ πρὸς σάκης τὸ ζῶον κατέβαλε τὸν Ἀρπιδῶν. Ἐκκλῆσαι ἔκταν τὸν Χριστόν καὶ ἀσφαλοῦς εἰς τὸν Χριστόν ἐπὶ τῶν Ἀγίων· καὶ αὐτοὶ μὲν ζωὴν διεφυλάχθησαν, οἱ δὲ δυνάμει κατεκλήσαν. Ἔπειτα σωφρονεῖται Κλεόνικος καὶ Εὐτρόπιος, καὶ ἐπλεονέχθησαν. Ὁ δὲ Βασιλίσκος ἐκ τῆς φυλακῆς βληθείς, μὲν χρόνον τινὰ ἐκείνους ἐπλάσσει.

Δ' Μνή-

Δ. Μνήμη τῆς Ὁσίας Πατρὸς ἡμῶν Γερασίου.

IV
S. Gerasimus

Γεράσιμος ὁ Θαυματουργός, τὸν κόσμον καὶ λιτῶν γέγονε μοναχός, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν ἐνδοπρην ἔρημον τῆς χώρας Θηβαίδος ἠτύχαζεν, ἐκτελὼν τὰ τῆς Θεῆς προστάγματα. Τότε τὸν δὲ τῆς Θεοῦ οἰκείωσις ἐπέτατο, ὡς φυλάξας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθομοίωσιν τῆς Ἀγίας, ὅτι ἐς Θεῶν κατῆρχε ἐσαύματα πόλλα ἐποίησεν. Ἐκλήτατο δὲ καὶ ὑπεργόνος καὶ οἰοῦντος τὸ ὑδροφορεῖν, διὰ τὸ μακρὰν αὐτῷ τὸ ὕδωρ ἀπέχον. Ἀλλὰ καὶ λέοντι ἐκ τῆς ὄρας καπελθόντι καὶ φοροτελθόντι αὐτῷ ἐπὶ τὸ θρακάσθηναι, ποσὶ τὰς τὸν οἶον ἐπὶ τομας ἀγὼν καὶ βόταν. Ἐίλκει ἔν αὐτῷ ἐκ τῆς σχοιῆς καὶ ἐβόταν. Καὶ ποπ, καὶ μνηστὴς τῆς λέοντος, διειχόμενος ἐμπορὸς ἀνέλαβει τὸν οἶον. Ἐποπλάσθη δὲ λέων φαγεῖν αὐτὸν, καποδικάσθη αὐτὸν ἐκείνη ὑδροφορεῖν καὶ ἐποίησεν ἕως μέλει τὸ πλάττῃ τῆς γέροντος. πλάσθησαν δὲ αὐτῷ ἐπαπέθανε ἐ αὐτὸς τῷ τάρῳ αὐτῷ.

Καὶ μνήμη τῆς Ὁσίας Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου.

S. Marcus

Μάρκος ὁ Ὀπλός, φιλόπονος ἐκ πάτρης ἡρώδης, τῇ μελέτῃ τῆς Θεῆς Γερασίου ἐπέδωκεν ἑαυτὸν, ἐπὶ τὸ ἀκροπορῶν τὸν ἀρετῇ. σημεῖα δὲ φανερά, οἷον παρ' αὐτοῦ συγγραφέντες ὡφελείας λόγους, καὶ τῆς θαυμάτων ἐργεῖα. Ἡγουχάζοντι γὰρ πύπ πορῶν αὐτῷ ὕμνα τὸ ἐκείνης πικρὸν ἔχοντα τύρλον, ἐσχήματι ταπεινῷ ὥστε ἐδέετο ἐλεῆσθαι τὴν τύρλωσιν τῆς πικρᾶς αὐτοῦ. Οὐδὲ γινῶσκει τὴν ὀρθαλμὴν αὐτῷ, ἐποίησεν αὐτῷ ὕμνος. Μετὰ ἡμέρας δὲ τάλιν ἐλθόντα ἡ ὕμνα πορῶν γὰρ δέρμα κρεῖν μέλας τῷ Ἀγίῳ τῆς ἰατρικῆς ἀντιμετρίαν ὁδὸς ἐπορῶν λαβεῖν καποδέξατο, ἕως τὸ θῆλον ὑτέχετο μηκέτι πορῶν βατὰ πειπνῶν βλάττειν. Ὁδὸς πάλιν αὐτοῦ, ποπὸς ἀντὶ τῆς πορῶν ἀνδρόπης, ἕως γὰρ κατὰ τὸν, ὡς τὸν Πρεσβύτερον τῆς μονῆς λέγει, μετέτοπ αὐτὸν μετὰ δὲ καπονοίας τῷ Μάρκῳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα Ἀγγέλου παρέχον αὐτῷ ταῦτα. Ἐκατον χρόνους γενοῦς ἐπλεώθη.

& all.

Καὶ ἁθλητὴς τῆς Ἀγίας Μαρτύρων Ἰούδα καὶ Ἰουλιανῆς τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ἐστρατιῶν ἐς Γ' πλεμάτοι.

Ε. Ἀθλητὴς τῆς Ἀγίας Μαρτύρων Ἐυλογίου.

V
S. Eulogius M.

Ευλόγιος ὁ τῆς Χειρῆς Μάρτυς, ἦν ἐκ τῆς χώρας Παλαιστίνης, ὡς πλετίων γονέων, εἰδωλολατρῶν δὲ. Αὐτὸς δὲ τιπεύσας τῷ Χριστῷ καὶ βαπτισθεὶς, μετὰ θάνατον τῶν γονέων αὐτῷ διατχορτίτας τὸν πλετίων αὐτῷ, πολυεστὴς εἰς τῆς πείνης, ἐκὼν διὰ Κύριον πλεχάσας, περιέρχετο κατὰ πόλιν καὶ χώραν, διδάσκων τῆς ἀτίκας τοῦ λόγου τῆς Χειρῆς, ἐποπλάσθη αὐτῷ περιέρχων καὶ βαπτίζων εἰς τὸ οἶμα τῆς Πατρὸς καὶ τῆς Τῆς καὶ τῆς Ἀγίας Πνεύματος. Οὕτω δὲ ποπὸν καπομνωθῆναι παρὰ τῆς εἰδωλολατρῶν τῶν τῆς χώρας Ἀρχόντι, ἐκρατῆναι παρῆναι αὐτῷ, ἐκείνη δὲ ὡμολόγησε τὸν Χειρὸν τὰν ῥητῆν, καὶ ἐκείνη ἐτύφθη ἀρετῶς βαθείας ἑξήροις, ἐκαποκατάθη ἀρετῶν καὶ μὴ τὸν Χειρὸν δέξασθαι ἐκ τῶν εἰδωλοῦν. Ὡς δὲ ἐκείνη ἐπέσθη πορῶν.

τῷ Ἀρχόντι τῷ ἱερῷ αὐτῷ κεφαλὴν ἀπετμήθη, EX MS. CRIST. E. ABRAHAM.

Καὶ μνήμη τῆς Ὁσίας Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Ἐπισκόπου Κονσταντίας καὶ Κύπρου, καὶ μνήμη Ἡσυχίου Ἀσκητῆ.

ς. Ἀθλητὴς τῆς Ἀγίας Μαρτύρος Κόνωνος τῆς ἐς Ἰσραήλ.

Επὶ τῶν χρόνων τῆς Ἀγίας Ἀποστόλων ἦν ὁ Ἀργιος Κόνων ἐκ τῆς χώρας Ἰσραήλ. Χριστιανὸς δὲ ὡς συνετέχθη γυναικί. Ἀλλὰ πορῶν τῆς συνετέχθαι αὐτῇ, πεισθὰς παρ' ἐνείκῃ, τὴν αὐτῇ ὡς ἀδελφῇ. Ὡς δὲ τὸν δὲ τῶν ἀρχιερατῶν Μιχαὴλ, τῷ ἐβαπτίσαντος αὐτὸν καὶ τῷ ἁγίῳ Τριᾶδος ὀνομαζομένου, ἐτῶν μνηστὴς αὐτῷ μετὰ δὲ τῶν, ἐμέλει πλεόντων συνείσας, καὶ τὰ παραδόξων θαυμάτων τῶν ἐργεῖων πορῶν. Ἐβάττει δὲ καὶ τῆς γονέας αὐτῷ, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῷ Νέστωρ ὑτέρ Χειρῆς μαρτύρεται. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνδραγαθίας αὐτῷ ἰλλήνας ἐλέγοντας μὴ εἶναι ἐπὶ τὸν Θεὸν πλεόν τῶν εἰδωλοῦν, ἐπέσθη ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὡμολογητῆς μετὰ δὲ τῶν Χειρῶν ἐπέσθη Ἐκείνη ὁ Κόνωνος. Ὡς δὲ τῆς δαίμονας καὶ οἱ μὴ ἐφύλαττοι τῆς ἀρετῆς, οἱ δὲ ἐκείνη ἐπέσθη εἰς τῆς. Ἐπὶ κρατῆς τὰ τῶν Ἀρχόντων ἐτιμωρῆτο, καὶ ἐκείνη τῶν λαῶν ἐλυτρώσατο αὐτὸν, καὶ ἑξήσας ἐπὶ τὸν εἰδωλοῦν.

VI
S. Conon
Isaurus

Καὶ ἁθλητὴς τῆς Ἀγίας Μαρτύρων Κόνωνος τῆς Κητοῦ.

Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου ἐκ Νακαρῆς τῆς Γαλιλαίας ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν χώραν τῆς Παμφιλίας, καὶ πότον μικρὸν ἐκλαβὼν, μετὰ κείνους εἰς κητόν καὶ ποτῶν λάχανα ὡς αὐτῷ ἐποπλάσθη καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ξένοις ἐπέσθη τροφή. Ἦν δὲ τὸν τρόπον ἀτλῆς, ὡς ἐκείνη μέλλοντας αὐτὸν κρατῆσαι ἐκείνη εἰς τὸν Ἀρχόντα ἐπὶ τὸν τιμωρῆσθαι, διὰ τὸ εἶναι Χριστιανὸν, ὡς ἐκείνη ἀτλάσας, ἐκείνη εἰπόντας ὅτι καλεῖται ὁ Ἡγεμὼν, ἀποκείνας. Ποπὸν γὰρ ἐκείνη ἐκείνη ἐκείνη ἐκείνη, μάστιγα ὑπερχορῶν Χειρῆς, Δεκίος δὲ καὶ ἀχθεὶς παρῆναι τῷ Ἡγεμῶνι, καὶ πορῶν τῶν εἰδωλοῦν, βαθὺ σενίξας ἐπὶ τὸν Ἡγεμῶνα. Εἶσε, ὁ Ἡγεμὼν, καὶ σὺ ἐκείνη ἀρετῶν τῶν εἰδωλοῦν καὶ πορῶν τῶν Χειρῶν. Τότε τρυπῆναι τῆς ἀρετῆς ἐσιν ὁδοῖς ἡλὸς κατὰ τῶν εἰδωλοῦν, καὶ τρέχον ἐκείνη ἀρετῆς ἐκείνη ἀρετῶν, ἐκείνη ἐκείνη.

S. Conon
hortulanus M.

Καὶ ἁθλητὴς τῆς Ἀγίας Μαρτύρων τῆς ἐκ τῶν Ἀμορίων κρατῆσθαι, ἐκείνη δὲ ἀρετῶν.

Επὶ τῆς βασιλείας Θεοφίλου τῆς ἐκκοινομάχης, τῆς πατρὸς Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρου τῆς ποιητῆς τῆς ὀρθοδοξίας, ἦσαν ἦτοι οἱ ἅγιοι στρατηγοὶ καὶ ταξιάρχαι, ὅπως πλεόντες καὶ ἐκείνη. Κατ' ἐκείνη δὲ τὸν χρόνον ὡς ἐλθὼν τῆς Σουλῆς ὁ Ἀμύριος μετὰ λαὸν ἀναβιβάσθαι κατὰ τῆς Ἀκατολικῶν μερῶν τῆς Ρωμαίας ἐπιτρατείας ἀπετάλονται δὲ ὅτι ὡς τῶν βασιλέων φυλάξαι τὴν πόλιν Ἀμορίαν, ἐκείνη τὸ πλεόν τῆς Σαρακενῶν ἀπειροεὶς ἡλθον ἐστὶν τῶν κατὰ, ἀγωνισμοὶ κατὰ. Ἀλλὰ συγχωρῆται Θεῷ, τῆς παιδείας τῶν πταίων, τῶν κατὰ πολιορκηθῆναι.

Martyres
Amorii
capit.

πόλει υπέρχεται Κορινθίω, ἀπὸ τῶν εἰς τὸ ὄρος
καὶ ἀπεκρύπτει. Ἐπὶ δὲ τῷ ἔργῳ, ἐξήμεται ὡς
ὀνομάζεται αὐτὸν Κοδράτι. Ἐπὶ οὖν ἐπιβιώσα-
σα, ἐπλάσσει, κατελιπὺτα τὸν υἱὸν βρέφος· ὅτι
ἐτρέφετο ὑπὸ τῆς μητρὸς, σωτηρίας ἐπὶ αὐτὸν
ὕδωρ καταφερόντων καὶ ποτίζοντων αὐτὸν. Προϊόν-
τι δὲ τῇ χόρῳ, ἐγνώριζαν αὐτὸν τινες ἡδὲ νεανίσκοι γε-
ρόνιοι, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὡς ἦσαν Κυρε-
νός, Διονύσιος, Ἀνέκτος, Παῦλος καὶ Κεῖτας·
ἦρχε δὲ πάντων ὁ ἅγιος Κοδράτις, καὶ ἐδίδασκεν αὐ-
τοὺς τῷ ἀλήθειαν. Μετὰ δὲ τῶν χρόνων ὑπὸ τῆς εἰ-
δωλοατρίας διαβληθείσης τῷ Ἀρχοντι, καὶ κρατη-
θείσης, ἤχθησαν εἰς Κόρινθον· καὶ βασιλευσάντων,
καὶ μέλει πλὴν τῶν Χριστῶν ἀνακρίνεται, τὰς κε-
φαλὰς ἀπειμῆθησαν.

Καὶ ἐδόθη τῷ ἁγίῳ Μάρτυρι Διοκλίῳ.

S. Dio-
nysius
M.

Διονύσιος, ὁ τῷ Χριστῷ Μάρτυς, ὑπῆρχεν μὲν εἰς τὴν
γυναικίαν τὴν ἁγ. Κοδράτιν, καὶ αὐτὸν αὐτὸν
ἐπερχομένην κατεμύνηθη δὲ τῷ Ἀρχοντι τὴν πόλιν
Κορινθίαν, διαβληθείς ὅτι τὸ μὲν ἀποστασία τὴν Βασι-
λέω καὶ περὶ αὐτὴν καὶ τὴν μεγίστην θεῶν καταφρονεῖ,
ἐπὶ δὲ τῶν κακῶν θεῶν ἐστωρῶν, λέγει ὅτι
αὐτὸς ἐστὶ ὁ ποιῶν τὸν ἡρατὸν καὶ τῷ γυναικί, καὶ τῷ θά-
λασσῃ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὅς ἐστι μέγας ἐλθεῖν ἐξ
ἡρατὸς μὲν ὁδὸς καὶ αὐτὸς ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ ἀποδίδει
ἐκάστῳ καὶ τὰ ἑρῶν αὐτῶν. Ὁ δὲ κρατηθεὶς καὶ δεσφείας
ἀλύσει παρὲς τῷ Ἀρχοντι καὶ καταπαύεται, ποτὶ
μὲν κολακίαις ποτὶ δὲ ἀπειλαῖς, ἀρήσας τὸν Χρι-
στὸν καὶ θύει τὸν εἰδωλόν. Καὶ τὸν ἀποστρέφει εἰς
αὐτὸν ἐχόμενον καὶ Χριστὸν ὁμολογῶν μεγάλη φωνῇ,
ἀπεσφάγη μαχαίρῃ καὶ ὡς ἐπὶ πλεονῶν.

Id. Ἀδελφεοὶ τῷ ἁγίῳ Γερομάρτυρι Πιρίῳ.

XI
S. Pio-
nius M.

Καὶ ὅτι ὁ ἅγιος ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τῷ Δακίῳ,
Πρεσβύτερος τῆς ἐν Σμύρῃ ἁγίας ἐκκλησίας.
Ἐλέγχων δὲ Ἰουδαίους καὶ Ἑλλήνας, καὶ πείθων αὐ-
τοὺς ἀπὸ τῆς γραφῆς, ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀληθι-
νός, ὁ πᾶν τὰ ποιῶν, καὶ ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστός,
καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ἀποφεί-
νεις ὅτι πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄπιοι παρ' αὐτῷ τι-
μωρῶνται ἐν περὶ αἰώνῳ παραδοθήσονται, καὶ
τὸ τοῦ δακίῳ ἐν τῇ Σοδομητικῇ τυρὸς ἐστὶ ἐν τῇ Σι-
κελίᾳ ἀπερχομένη, ἐκρηγῆθη ὑπὸ τῆς εἰδωλοα-
τρίας μὲν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ἀφ' οὗ καὶ τὰ πα-
ρά τῶν εἰδωλῶν ἀλύσει Πόλεμον, τῷ τῆς εἰδωλοα-
τρίας ἐπὶ τῆς πόλεως Σμύρνης Ἀρχοντι· ἔπειτα
παρ' ἐκείνων ἀποστήθη τῷ τῆς χώρας Ἡγεμόνι. Ὁ
δὲ Ἡγεμὼν ἐτυφλεῖ αὐτὸν σφοδρῶς, καὶ ἐπὶ ξύλῳ κρε-
μάσας, λαμπάσι τυρὸς τὰς πλάκας αὐτῷ κατέβλη-
ξεν· ἔπειτα ἀπὸ τῆς ξύλου κατεβιβάσας, καὶ κάμποι
ἀκίφας μεγάλῳ, ἐκβάλλει αὐτὸν εἰς αὐτὴν. Οἱ δὲ
ἅγιοι ἐν αὐτῇ ἀποστάχοντες ἐπλεονῶν.

Καὶ ἡ μνήμη τῶν ἁγίων Πατρῶν ἡμῶν Σω-
φρονίου Ἀρχιεπισκόπου Γεροσολύμων.

S. So-
phronius
Ep. Hie-
rosol.

Σωφρόνιος, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, γέγονε μὲν
ἀπὸ τῆς χώρας Φοινίκης, πόλεως δὲ Δαμασκῆ,
Τομῆς I.

ἀπὸ τῶν ἐν σωφρόνῳ γυναικῶν. Ἐνθυμὸς δὲ ὢν, ἔ-
μαθε πᾶσαν ἑλληνικὴν καὶ Χριστιανικὴν γραμμὴν. Ἐπὶ
τῇ τῷ μάνδρῳ τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ κατέλαβεν, καὶ
ἡ πᾶσα δὲ ἡλθεν γραμμὴ. Ἐπειτα ἐπὶ τῷ Ἀλε-
ξάνδρῳ ἀπῆλθε πλείονος γνώσεως ἐφεύμενος· διὰ
δὲ τῷ γυναικί καὶ τῷ ὑπερβαλλέντῳ αὐτῷ ἀρετῇ Ἐ-
πίσκοπος Γεροσολύμων γίγνεται. Τῆς δὲ ἁγίας πό-
λεως πολιορκουμένης, πάλιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς
τὸν Ἀγνὸν Ἰωαννὴν τὸν Ἐλεῖμονα ἀπέρχεται, καὶ μὲν
πλάττει ἐκείνῳ πάλιν εἰς Γεροσόλυμα ὑποστέφει.
Πολλὰς δὲ βίβλους συγγράμψας, καὶ διαφόρας
ἁγίας ἐγκωμίας, καὶ σωθεὶς τὸ ὑπὲρ ἀνθρώπων
δῶκεν τῷ βίῳ τῷ Ὁσίου Μακρίῳ, καὶ καλῶς τὸ ποί-
ημα τὸ τῷ Θεῷ ἐκκλησίας χειραγωγῆσαι καὶ ἰδύνας,
καὶ εἰρήνην πρὸς Κύριον, οἱ ἐπὶ ὁδοῖται, ἡξεομήνηται.

Id. Μνήμη τῷ ὅτι Πατὴρ ἡμῶν Θεοφάνης,
τῷ ὁμολογῶν, τῷ ἐν τῇ μεγάλῃ
ἀγνῇ.

Θεοφάνης ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν υἱὸς γο-
νίῳ ἀγνῶν καὶ πλουσίῳ. Τελειώτατος δὲ τῷ
πατρὶ, ὡς ἀνατροφόμενος παρὰ τῇ μητρὶ. Γενέ-
σθαι δὲ δωδεκαετὸς, σωτηρίας ἔχων γυναικί, καὶ πεί-
σας αὐτῷ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῷ παρ' ἐκείνου, ἀ-
τέλῃ αὐτῷ ἐν τῇ τῇ Περγαμῇ μοῦν· αὐτὸς δὲ δια-
κίνας τὴν πλῆθιν τοῖς τέκτονι, ἀτελῶν ἐχόμενος
μακρὸς ἐν τῇ τῇ Σεργιανῇ ὅτι διακονοῦντας μαρτυρεῖ.
Κρατὶς δὲ τῇ βασιλείᾳ Λέων ὁ Ἀρμένιος, ἐκκο-
νομαχῶν ὡς, ἔκαστος περὶ τῆς ἀρετῆς τῷ ἁγίῳ Θεο-
φάνῃ, καὶ ἀποστρέφει ἡγάγει αὐτὸν ἐν τῇ βασιλευ-
σῇ, καταπαύει σωτηρίας τῇ αἰεσίᾳ αὐτῷ. Μὴ
πίστεως δὲ, αὐτὸν μὲν ἀπέκλειπται εἰς φυλακὴν,
ἔπειτα τῇ φυλακῇ ἐκβαλὼν, καὶ πάλιν καταπαύει
σας ἀρήσας τῷ τῷ σέπῳ ἐκόντι ἀποκρίνεται,
ἐπὶ ἑκάστῳ δὲ ὅπως ἀποκρίνεται τῷ ἀκρίτῳ, ἡξεο-
μῆται εἰς Σεργιανῇ· ἔπειτα καὶ ἀτελῶν τῷ Ἀ-
γνῷ, καὶ οἱ ἅγιοι ἐπιβιώνοντες, ἀποστρέφεται
Κίεον.

XII
S. Theo-
phanes
Conf.

Καὶ μνήμη τῶν ἁγίων Πατρῶν ἡμῶν Γρηγο-
ρίου Πατρὸς Ρώμης.

Επὶ τῇ ἱστορικῇ βασιλείᾳ ὑπῆρχεν ὁ ἅγιος ὁ ἁγίος
Γρηγόριος μαρτυρῶν ἐν τῇ Ρώμῃ πλὴν
οἱ Ρώμης. Ἦν δὲ πᾶν ἐκείνῳ, κατὰ τὴν δὲ
ἐκκλησίαν. Δοκίμως δὲ αὐτὸν ὁ Θεός, ἀπέστειλεν
Ἀγγελοὺς πρὸς αὐτὸν πᾶσι τοῖς ἀναγκάσις, καὶ
ἀρετῇ αὐτῷ ἀποδύμενος πρὸς τὸ δοῦναι· πενήκοντα γὰρ
νομίσματα δίδωκε τῷ αἰεσίᾳ, ἔπειτα, καὶ τῇ
ἐπὶ αὐτῷ, ὡς ἐκείνῳ τὸ ἐν τῇ μοῦν σπάρχει τῷ χυσίῳ.
Καὶ ἡγεμὼν Ἀρχιεπὶς Ρώμης, συνεκάλει καὶ
ἡγεμὼν δώδεκα πτυχῶν· καὶ ἐφάπτετο αὐτῷ μόνῳ
καὶ τριτάτῳ, καὶ ἐρωτήσαντος αὐτὸν εἰπὼν τὸ αὐτῷ
ὅνομα, ἡγεμὼν ὅτι Δαμιανὸς· καὶ ὡς ἐπὶ πύγῃ,
συνεκάλει ὅτι Ἀγγελοῦ Θεοῦ ἐστὶν. Γενόμενος δὲ
πᾶσι παιδείας καὶ γραφῆς ἐμπειρος, πολλὰ συγγράμ-
ματα καταλέλοιπεν, ὑπαγορεύοντα μὲν Ρώμῃ-
σι, ἐρμηνεύοντα δὲ Ἑλλήσι. Ζῶντας δὲ ὡς,
καὶ θάνατον διάφορον ἐργασάμενος ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύ-
ριον ἡξεομήνηται.

S. Gre-
gorius
Roma.

Dddd Iy.

ΙΓ. Ἀθλῶν τῷ Ἀγίῳ Γελασίῳ, τῷ ἐν
Κιλικίᾳ.

XVI
S. Julia-
nus M.

Γελασίος, ὁ τῷ Κεῖτῳ Μάρτυς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Ἀ-
ναζάρβου πόλεως, υἱὸς Βυλατῆ τινος Ἑλλήνος,
μητέρα ἔχων Χριστιανῶν, ἥτις καὶ ἐδίδασκεν αὐτὸν τὰ
ἱερὰ γράμματα. Ἐμετὰ τὸ γένεσθαι δέκα ἔτεσιν
ἐπὶ, προσήχθη ἐν Ἀθήναις τῇ πόλει Μαρκιανῷ
τῷ Ἡγεμόνι πρὸς τὴν εἰδωλολατρῶν. καὶ ἀναγκασ-
θεὶς θύσαι τοῖς εἰδώλοις, ἐκ ἐπείσθη. Διό ἀνοί-
ξαντες οἱ δήμοι μετὰ βίας τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἐγκένον
οἶκον καὶ κρέας τῷ εἰδωλοθύτῳ· εἴτα ἐμβάλλεται
εἰς φυλακὴν, καὶ ἀγεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἐρωτηθεῖ-
σα περὶ αὐτοῦ, ἤπιστο τοῦ υἱὸν αὐτῆς δοθῆναι αὐτῇ
ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, πρὸς τὸ βελάσασθαι μετ' αὐτοῦ.
Καὶ τότε ἡγομένη, πάλιν ἀγορεύει εἰς θέτησιν, καὶ
εἶποι καὶ ἀρήσασθαι τὸν Χριστόν. Οὕτως τῶ μὲν μη-
τρὶ αὐτοῦ ἀπέλυται διαπιῶντες τὰς πύλας αὐτῆς·
τὸν δὲ Ἀγίον Γελασίον ἐμβάλλοντες εἰς τάχον, γέ-
μοντι ἐρπετῶν ἰσθόλων ἐψάμην, ἐρρίψαν ἐν τῇ
θαλάσσῃ. Εξερρίφη δὲ τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν Ἀλε-
ξανδρείᾳ, ἔπειτα πρὸς γυναικὸς χήρας τινὸς ἐ-
λαβῆς.

Καὶ μνήμη τῷ Ἀγίῳ Ἀποστόλῳ Ἀλεξάνδρῳ,
υἱὸς τοῦ ὁ.

S. Ari-
stobulus
Apost.

Αλεξάνδρος, ὁ δευτέρῳ Ἀποστόλῳ τῷ Χεῖτῳ,
ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς ἐβδόμηκοις μαθητῶν,
μετὰ δὲ τῶν ἐνδοξῶν καὶ σωθῆναι Ἀνάκλητον τὸν μεγá-
λον Θεὸν ἐν Σωπρῶν ἡμερῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠκολούθη
τῷ Ἀγίῳ Ἀποστόλῳ Παύλῳ, τῷ μεγάλῳ διδασκά-
λῳ τῆς οἰκουμένης, εἰς πάσας πόλεις ἐν χώραις δια-
κονήσας καὶ δευλῶν αὐτοῦ, ὡς γινώσκουσιν οἱ
μαθηταί. Ἐπει δὲ εἰς πᾶσας χώρας χειροτονῶν
ἀπέστειλεν Ἐπισκόπους, ἐπὶ τὸ δίδασκεν τῶν ἀλη-
θινῶν πίστεως καὶ κηρύττειν τὸν Χριστόν, χειροτονήσας
ἔαυτον, ἐπέμψεν εἰς τὴν χώραν τῆς Βρετανίας,
ἀπίστον ὑπαρχόντων καὶ ἀγέλων ἐν ὧν ἀνθρώ-
πων. Ἀλλ' ὁμοῦς ἀπελθὼν, καὶ τὸν Χριστόν κηρύτ-
των, καὶ ποῖ μὲν τυττόμενος, ποῖ δὲ κατὰ τὰς
ῥήμας συρόμενος, ἀλλοπρὸς χλαυζόμενος, πολ-
λὰς ἐπεισεν προσελθεῖν τῷ Χεῖτῳ ἐν βαπτισμῇ.
Οὕτως ἐκκλησίαν συνηγάμενος, καὶ Πρεσ-
βυτέρους καὶ Διακόνους ἐν αὐτῇ καταστήσας, ἐπὶ-
λελύθη.

Καὶ Ἀθλῶν τῷ Ἀγίῳ Μαρτύρῳ Μένιῳ
ἐν Ρώμῃ.

SS. Me-
nignus &
Rome-
nus MM.

Ο μὲν ἄγιος Μένιος ὑπῆρχε μὲν ἐπὶ τῆς βασι-
λείας Δεκίου, ἐκ τῆς πόλεως Παιῖν· κρηφύς
δὲ ὢν, ἔκ ἐκ τῶ ἐργολήτῃ αὐτοῦ τροφῆς ποιεῖσθαι
μεθ' αὐτοῦ, παρέχετο τοῖς διὰ τὴν διαγωγὴν εἰς φυλακὰς
ἀποκεκλεισμένοις Χριστιανοῖς ἐπεθύμει δὲ καὶ αὐτὸς
μαρτυρῆσαι ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ παρεκάλει ὑπὲρ τούτου.
Διὸ ἐπὶ αὐτῷ φωνὴ λέγουσα. Μένιε, ἐλ-
θεθὲς πρὸς με, ἐνρήσεις χάριν ἐνώπιόν μου. πρὸς
ταῦτα οὐκ ἐπὶ δικάζοντι, ἔκ Χριστιανῶν ἑαυτοῦ ὁμολο-
γήσας ἐτόλμη, ἐμαχαίρει κοτὴς τὰς δακτύλους
Τοῦτο I.

τῇ χειρὶ ἐν τῷ ποδῶν ἀπεκεφαλίσθη. Τὸ δὲ
τίμιον αὐτοῦ λείψανον παρὲν ἐν τῇ πόλει, παρέχε-
το ἰάματα πᾶσι τοῖς πιστοῖς μέχρι τῆς σήμερον. Οὗ
δὲ Ρωμαῖος Διάκονος ὢν τῆς ἐν Καίσαρειᾳ τῆς Πα-
λαιστίνης ἐκκλησίας, ἐν τῷ λαῷ διδάσκων τῶν
εἰς Χριστόν πίστιν, ἐκράτηθη, καὶ πολλὰ βασανι-
θεὶς κατ' αὐτὴν τῶν ἡμερῶν τὸ διὰ ξίφους ἐδέξατο
πέλῃ.

Καὶ Ἀθλῶν τῷ Ἀγίῳ Μαρτύρῳ Πάτῃ, ἐκ τῆς Ἀλβανίας.
ἁγίας μάρτυρος Εὐφρασίας. Καὶ μνήμη τῷ Ἀγίῳ
Ἀλεξάνδρῳ Πάτῃ Ρώμης. Καὶ τῷ Ἀγίῳ Τροφι-
μῳ καὶ Θάλλῳ.

ΙΔ. Μνήμη τῷ Ἀγίῳ Ἀλεξίῳ, τῷ ἀνδρώτῃ
τῷ Θεῷ.

Οὗτος ὡς ἀπὸ τῆς Ρώμης, υἱὸς Εὐφροσύνης τε καὶ
Τελεχίου, ὅς καὶ πρὸς γάμον ἔξεδωκεν αὐτὸν. XVII
S. Ale-
xius.
Τῷ γάμῳ δὲ ἡγομένη, καὶ τὸν πατέρα, καὶ ὁ ὅτι ἐδὲν
τῇ νύμφῃ προσομιλῆται, διὰ αὐτῇ τὸν ἀραβονικὸν
δακτύλον, ἔξηλθε τὸ οἶκον, καὶ τῶν πόλιν Ἐδεσ-
σαν καταλαβὼν, προσέμιση τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν δέκα
καὶ ὀκτώ. Γνωθεὶς δὲ διὰ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ὅτι ἐχώ-
ρησε, καὶ πάλιν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, καὶ κατέλαβε
τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ ἀγνοήσας, τῇ κυρίῳ προσ-
κατήρει, βλέπων τὸ πατέρα καὶ τῶν μητέρα, ἐμπε-
ζόμενος ὑπὸ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τοῦ τῷ γονεῖν ἐ-
ν τῷ ζώοντος αὐτοῦ γυναικὸς λυπηρῶν καὶ κλαίων-
των διὰ τὰς πύλας αὐτοῦ. Τῆς δὲ πλάτης αὐτοῦ
προσεγγισάσης, ζήτησας χάρτιν, ἔγραψε ἐν
πρὸς αὐτῷ πάντα, καὶ κατέχει ἐν τῇ χειρὶ μὲν τε-
λεχίου· καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀνώσιος λαβὼν, ἀνέγνω εἰς
ἐπήκουσιν πάντων. Τότε ἐγνώθη τὰ κατ' αὐτοῦ. Καὶ
ἔπειτα ἐπέφη τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον ἐν τῷ πατρὶ τῷ
Ἀγίῳ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ.

Καὶ Ἀθλῶν τῷ Ἀγίῳ Μαρτύρῳ
Μαρίῳ.

Μαρίνος ὁ τῷ Χεῖτῳ μάρτυς, Χριστιανὸς ὢν, καὶ S. Mari-
nus M.
ὅρων τοὺς εἰδωλολάτρους θύοντας, καὶ μέγας
ἀλογαζόμενος, πηγάτορα καὶ πεπνυμένος, ἀνὰ καὶ ἀνθρώ-
πων, ἐξήλωσε· καὶ ἐορτῆς ἀγομένης τοῖς ἀψύχαις
εἰδώλοις, δραμῶν κατέβηκε τὸν βωμόν, καὶ τὰ θεί-
ματα κατέπαυσε, τὰς πεδυσθεβείας ἱερεῖς τῶν εἰδώ-
λων κατέβησε, καὶ ἑαυτοῦ Χριστιανὸν ὁμολόγη-
σεν, εἰπὼν, ὅτι περὶ αὐτοῖς Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ
τὸν μονογενῆ, τὸν ποιῆσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,
τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Τότε ὀργισθέν-
τες οἱ εἰδωλολάτραι ἐκράτησαν αὐτόν, καὶ πρῶτον
μὲν αὐτοῦ ἐτιμωρήσαντο, ὁ μὲν ῥοτάλῳ τύπτει, ὁ
δὲ λίθῳ σιωπεῖ βῶν τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὰς ὀδόντας,
ἀλλος σύρει ἐκ τῆς τελευτῆς. Ἐπειτα δὴσας αὐτόν,
παρέδωκεν αὐτῷ τῆς χώρας ἐκείνης Ἀρχόντι, καὶ ὑπὸ
ἐκείνου τυφθεὶς ἀπὸ τῆς βουλῆς ξηροῖς, εἴτα κρε-
μασθεὶς καὶ ξηθεὶς τὰς πλάγας, τέλος ξίφει τῶν
κεφαλῶν ἀπετμήθη.

EX MS.
CRYPTAE
FURRA-
7A.

14. Μνήμη τῷ ᾧ Ἀγίῳ Πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλῳ Ἱεροσολύμων.

XVIII
S. Cyril-
lus Hier-
osol.

Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς γοιῶν Δισεβῶν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ Κωνσταντίνου· ἐπεὶ δὲ ὁ Ἱεροσολύμων Ἐπίσκοπος Μαξίμος πῶς βίβη ἐχέτατο, ἔτῳ αὐτῷ ἐκείνῃ τῆς ἐπισκοπικῆς χάριτος ἱερώδη, τῇ ἀποστολικῇ δογματικῇ ἀποδοῦναι ὑπερμαχῶν. Ἀλέκιος δὲ Ἀρμένιος, ὃς τῷ ᾧ Κωνσταντίνου τῆς Παλαιστίνης θρόνος ἐπέχων, ἔτι τῷ ᾧ Σαρδικῇ συνόδῳ καθαιρεθεὶς, ἐπεὶ γνώμετο ἢ τῇ βασιλεῖ, ἐκείθεν ἔχει τὴν ἑξουσίαν τὸν Κύριλλον τῷ θρόνῳ καθελεῖν. Οὗ δὲ εἰς Ταρσὸν ἀπελθὼν τῷ Σαυμάσιῳ σωτῇ Σιλβανῷ. Καὶ εἰς Σελάκειαν συνωστισθεὶς συνόδῳ, πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔξεδραμῖν ὁ Ἀλέκιος, καὶ πείδη τὸν Βασίλειον ὑπεροβῇ καταδικάσαι Κύριλλον. Μετὰ δὲ πλάτῳ Κωνσταντίνου, τῆς βασιλείας κρατῆρας ἱερανοῦς, δέλων ἐκπαύσασθαι πάντας εἰς ἄνοιαν, ἐρύσατο μετὰ πάντων ἐπὶ τὸν Κύριλλον, ὃς τῷ ἰδίῳ θρόνῳ κατήσκει. Καλῶς οὖν τὸ τοῖμνον ἰδύνας, πρὸς Κύριλλον ἔξεδραμῖν.

Καὶ ἀδελφὸς τῷ ἁγίῳ ἐπὶ γυναικῶν, τῷ ᾧ Ἀμύση.

Septimo
mulieres
Matt.
Amis.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῷ Δισεβῶν Μαξιμιανῷ, δυνάμει κρηδύνας μεγάλης, πᾶσα ἡλικία τῷ ἀνδρώτῳ τῷ ὁμολογουμένῳ τῷ Χριστῷ, διὰ βασάνων διαφόρων καὶ ποικίλων θανάτων ἔξεκρίθη. Ἐπὶ οὖν ὃς Ἀμύση τῇ πόλει πᾶς ὁπὶ Χριστὸν Θεὸν κηρύττειν ὑπὸ τῇ Ἀρχόντῳ τῷ αὐτῷ πόλεως εἰδωλολάτρῳ ὄντος ἐφονάετο, ἐπὶ γυναικὶ Χριστιανῇ, ζηλώταται ἐπὶ τῷ ἐμφορῶν αὐτῇ, ὃς Χριστιανὸς αὐτῆς ὁμολόγηται, αὐτὴν πηλεῶς παρήσκει, ὡμὸν ὃς ἀδικον ἀποκαλίσταται ὃς ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας. Ταῦτα εἰπύσαι, ὃς εἰς ἐργὴν κινήσας αὐτὴν, φωνῇ μὴ ἐκτενέσαι ἰτύφθῃσαν μὲν βαβδίων, ἐπειτα τὸς μακρὸς ξίφει ἔξεκρίθη, ὃς τῷ κρεμασθεὶς ἔξεδραμῖν τῷ αὐτῷ εἰς ἰθάλησαν τὰ ἔσπαρα αὐτῇ, καὶ πλάταιον εἰς κάμνον πυρὸς μεγάλῳ ἰχυρῷ ἐκκέντησαν ἐμβληθῆναι, ὃς αὐτῇ ψάλλεται καὶ ἀποτάχεται, τῷ Θεῷ παρέδωκεν αὐτῇ ψυχῇ.

15. Ἀδελφὸς τῷ ἁγίῳ Πατρί τῷ ἁγίῳ Αἰδίοτῳ ὁ τῇ μῶν τῷ Ἀγίῳ Σάβα.

XIX
SS. Mar-
tyres Sa-
baita

Οὗτοι ἁγιοὶ Πατέρες, ὃς διαφόρως τότε συνωστισθῆναι, ὃς τῇ μῶν τῷ ἁγίῳ Πατρί τῷ ἁγίῳ Σάβῳ ἀποκαλίσταται, ὃς ἀσκήσει καὶ καλῇ ταπεινῇ τῷ Θεῷ ἱεράτῳ. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ φθονῶν τῷ ἁγίῳ τῷ ἀνδρώτῳ διάβολος, ὃς μέλιντα τοῖς ἐκέρτοκ, ἔξηγερεν ἐπ' αὐτῆς, τὸς Ἀδίοτῳ, ἐλπίσαντας πλῆτε περιστάσεων ἀρετῶν. Ὡς δὲ ἀπελθόντες ὑδὲν ἄρον, τὸν θυμὸν αὐτῷ ἔξεκρίθη αὐτῆς, τὸς μὴ ἀποκεφαλίσαι, τὸς δὲ διχοτομήσαντες, τῷ δὲ χεῖρας τῷ δὲ πόδας ἀποκόψαντες, τὸς δὲ κατακτείναντες καὶ τὰ ἔσπαρα αὐτῷ

ἐκκρίθη, ὃς διαφόρως ἀελοῦντες, ὃς ἔτι συνωστισθῆναι ἄχαιεῖς ὃς ἀποτάχεται, παρέδωκεν τὸς μακαρίας αὐτῇ ψυχῇ τῷ Κυρίῳ ἀπολαβόντες τὴν αἰώνιον ζωὴν τῇ ἁγίῳ βασιλείᾳ, δι' ἣν τὸς μακαρίας τὸς ἀτάκτους ἀγῶνας καὶ τὸ μαρτύριον τῆς ἐκείνου ἀδελφείας ἀποδοῦναι ὑπέμεναι.

Κ. Ἀδελφὸς τῷ ἁγίῳ Φωτῇ, τῷ ᾧ Σαμαρείτιδος, ὃς τῷ σω αὐτῇ.

Ἡ ἁγία Φωτὴ, ἡ καὶ Σαμαρεῖτις, ἦτο καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ τῇ πηγῇ συνωστισθῆναι, ὡς ὃς τῆς χόρτοις Νέμεως. Μετὰ δὲ τὸ πῶς τῷ ἁγίῳ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ καὶ Πάλλῃ, ὑπῆρχε συνωστισθῆναι τῷ ἁγίῳ Κωνσταντίνῳ, πόλεως τῆς Ἀρμενίας, κηρύττας τὸν Χριστὸν. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς Βίκτωρ κατὰ τῇ Ἀβάρων ἀνδραγαθήσας, γέγονε στρατηλάτης καὶ ἀποστατήρ τῆς ἐπὶ τῇ Γαλιλαίᾳ Χριστιανῶν φονίας. Ἐπὶ δὲ ἐκείνῳ, ὃς ἐδίδασκε μᾶλλον πάντας πᾶσι Χριστῷ, καὶ Σεβαστιανῷ πῆσας πᾶσι Χριστῷ, παρακαλῆς ἡ χθὲν δέσμος μὲν τῷ λοιπῷ, ὃς παρέστη τῇ βασιλεῖ. Ὁ δὲ, τῷ μὴ ὀφθαλμοῦς ἔξωρθε, τὸς δὲ εἰς φυλακὴν εἰσβάλλει, ὃς ἐπὶ ἐξουσίᾳ ἐπὶ ἐξουσίᾳ. Τῷ δὲ τὸ δέρμα ἔξεδραμῖν, τῷ δὲ τὰ αἰδοῖα ἀπέκοψε· τὴν Φωτὶδα δὲ δύο δένδρα κλίνας ἀποκτείνῃ, ὃς ἀπολύσας ὡς διέχευε μέσον. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀποκεφαλίσθησαν· ὃς δὲ Φωτὴ τῇ ἐπὶ τῇ φυλακῇ ἐπλεώθη.

Καὶ μνήμη τῷ ᾧ Ἀγίῳ Πατρὸς ἡμῶν Θωμᾷ, Πατριάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως.

Θωμᾶς, ὃς ὁ Ἀγίος Πατὴρ ἡμῶν, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῷ ἀρετὴν ὃς τὴν ἐκράσιον καὶ ἀλάβειαν, Δάκρυος ἀποχρῆζεται τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὃς Σακεδᾶσιος, ὑπὸ τῇ ὁσίῳ Πατρί τῷ ᾧ ᾧ Σαύμασι μεγίστῳ, Ἰωάννῃ τῷ ἐπικαλεσμένῳ Νηφίτῃ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῷ ὁσὶν δὴ μὴ μακαρίῳ Μωυσεῖ. Καὶ μὲν πλάτῳ αὐτῇ πτῷ Ἰωάννῃ, καὶ τῇ μετ' αὐτῶν ἐπιτοκῆσαντος Κυριακῇ, ἀποχρῆζεται Πατριάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπιτοκῆσαι ἐπὶ τῇ μῶν, μῆρας δύο· πολλὰ κατὰ τῇ αἰρέσει ἀγωνισάμενος, καὶ τὸς αἰρετικὸς καταγινώσκων, καὶ τὰ ὑπόδοξα δογματικῆς κρατῆρας, καὶ τὸ τοῖμνον ποιμένας καλῶς καὶ διακρίτως, καὶ τοῖς ἀσεβέσι βασιλεύοντι καλῶς διδάσκων, καὶ τῇ συγκλήτῳ καὶ παντὶ τῷ ἱερατικῷ γένει καταφανὲς αἰδέσιμος· μετὰ ταῦτα ἀρρώσθας, πρὸς ὑρανὸς ἀνέδραμε, χαίρων ὡς εἰκὸς καὶ ἀγαλλομένης.

Κα. Μνήμη τῷ ὁσίῳ πατρὶ Βενεδίκτῳ, Ἀρχιεπισκόπῳ Ρώμης.

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐπὶ τῇ Ρωμαίων πόλει, ὁσὶν γνησίως ὁνομαζόμενος· μικρὸς δὲ ὢν, κατὰ τῇ οἰκίᾳ καὶ γονεῖς ἔχων εἰς ἱερὸν τόπον μετὰ τῇ ἀκατρεφῆς αὐτῇ γυναικί, ὃς ἡσύχαζε, ὃς ἀχόμενος ἐδίδεκε χάρισμα καὶ ἰαμάτων ἀπὸ τῇ Θεῷ.

XX
S. Phoe-
ba & So-
cui Man.

XXI
S. Benedi-
ctus Ab.

Θεῷ. Πρῶτον μὲν γὰρ Ἡγούμενος ἡμῶν τῇ παρα-
κλήσει τῆς μοναχῶν, καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐγκρα-
τείας μετηθεὶς παρ' αὐτῆς, ἐπιβαλὼν δὴληταίῳ
φάρμακον, ἐλαβὼν τὸ ποτήριον ἐσφράγισεν, καὶ
διελύθη ὡς ἄλλος οὐρελος· ἐπειτα δὲ ἅλλα θαύματα
πλεῖστα εἰποίησε. Μέλονται δὲ πρὸς Κύριον ἐκδη-
μῶν, μοναχοὶ τινες δύο ἀλαβῆς· ἑδοξε καὶ ὕπνους
ἰδεῖν οὐδὲν πρὸς ἑρᾶν ἀπὸ γῆς ἀναφύεσθαι, ὑπογρα-
μῶν ἱματίοις πολυπλέσι, καὶ λαμπράδας ἀναπο-
μῆσαι ἐκατέρωθεν τὸ οὐδὲν. Καὶ ἐρωτήσαντες, τίος ἐστὶν
ἡ οὁδός, ἤκουσαν παρὰ λαλοφῶρος ἀνδρὸς, ὅτι αὐτὴ
ἐστὶν ἡ οὁδὸς Βενεδίκτου τοῦ ἀλογημῆος. Καὶ ὕπο π-
λετωθεὶς, ἀνῆλθεν εἰς ἑρᾶν.

Καὶ μνήμη τοῦ Ὁσίου Γαβριὴλ τοῦ Νέου, Ἐπισκό-
που γενομένου.

S. Jaco-
bus Ep.

Γάβριος, ὁ ὅσιος, ἔξ ἀγαθῶν οὐχὼν τὸν ἀκα-
τικὸν ἐλόμμενος βίον, καὶ μοναχὸς ἡμῶν, καὶ
ἡγεῖα καὶ ἀγρυπνία καὶ τῇ λοιπῇ κακοπαθείᾳ, τῇ π-
μελείᾳ τῆς θείας γραφῶν ἐ ταῖς σπουδαῖς πρὸς
Θεὸν ἀίχαις ὁρόπων ἐκκαθάρας, μετὰ ταῦτα
τῷ ἐπισκοπικῷ ἀξιώματι ἀξίεται. Ἐπὶ τῇ χρόνῳ
δὲ τῆς δυσσεβῶν ἐκκοιμάχων καταπαγκραθεὶς ὑπὸ
ἐκείνῳ πλεῖστα, πρὸς τῇ ἀγίᾳ ἐ σειπῶν ἐκόντων
ἀρετῶν ἀποσταλῶν· ἐ μὴ πειθεὶς, πολλὰς
πειρασμῶν ὑπέμεινε, καὶ ἐξουσίας ἀνέκασκε ὁσίως, καὶ
λαμὸν ἐ δίδου ἐ ἐπὶ τῇ ἐκείνῳ, ἀπερ εἰς αὐτὸν οἱ
δυσσεβεῖς ἐπειόν, ἐκατέρωθεν. Ἐπὶ τῇ αὐταῖς
ταῖς πολλαῖς βατάναις ἐ ταῖς διαφόροις πειρασμοῖς,
τῇ μακαρίᾳ αὐτῇ ψυχῇ εἰς χεῖρας παρέδωκε τὸ
Θεῷ, δι' ὃν μέχρι θανάτου ἀποδυμᾶς ἀγωνισάμενος,
βασιλείαν ἐλαβεὶ ἑρᾶν, σὺν αὐτῇ ἀγαλλόμμενος
εἰς αἰῶνα.

Καὶ μνήμη τοῦ Ἀγίου Βερύλλου Ἐπισκόπου
Καπίης.

S. Beryl-
lus Ep.

Βήρυλλος, ὁ ὅσιος Ἀγίος Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν ἐξ
Ἀντισσυχίας τῆς Συρίας, γενομένης δὲ μαθητῆς τοῦ
Ἀγίου Πέτρου Ἀποστόλου, παρ' αὐτῷ χειροτονῆται
Ἐπίσκοπος Καπίης τῆς Συκελίας. Ὅστις καλῶς
ποιμένας τὸ ποίμνιον, ἐ ἐπὶ τομῇ οὐκ ἐλάττω σω-
τηρίας, καὶ πολλὰς τῆς ἀτίτων πρὸς τὸν τῷ Χριστῷ
πίσιν ἀγαθῶν, ἡξιώθη καὶ θαυμάσιον μερίων·
ἔξ ὧν ἐνός ἀναγκαῖον ἐπισημασθῆναι Πηνελόπην καὶ
τὸν τότε ἐκείνῳ, πικρότατον ἔχοντα ὕδωρ, ἀλλὰ
προσδεχάμενος τὴν θεῶν, εἰς γλυκύναν μετὰ βαλε
ποιότητα· ἐ ἰδὼν τὸ τοῦ ἑλληνιστῆς ἀκρῶς εἰδωλολά-
τρης, ἐπίστατε τῷ Χριστῷ, καὶ σὺν ἐκείνῳ ἐπὶ
πολλοί. Καὶ ἐπὶ δὲ ἐκ ὀλίγα θαύματα ἐκπλέ-
σας, εἰς βαθὺ γῆρας ἤλθων, πρὸς Κύριον ἔξ-
δήμηται, ἀπολαβὼν ὑπὸ αὐτῷ τὸν αἰῶνον ζῶν. Τὸ
δὲ τίμιον αὐτῷ λείψανον κατέβη εἰς τὴν πόσιν ὁσί-
μως, ἵματι περιέχων τᾶσι τοῖς πτωχοῖς προσερχο-
μένοις αὐτῷ μέχρι τῆς σήμερον.

ΚΒ. Μνήμη τοῦ Ἀγίου Ἀρτίμιος Ἐπισκόπου
Σελάκίας.

XXII
S. Ar-
temon Ep.

Ἀρτίμιος ὁ μακάριος τῇ Σελάκίᾳ ἔχει κατε-
δαε πόλην, ὡς ἐκ αὐτῇ καὶ ἡμῶν καὶ ἀνα-
τραφεὶς· τῷ δὲ μακαρίᾳ Παύλῳ τα ἐκείνῳ καταλα-
τομῇ I.

βόντος, ἐξήμετο οὐκ ἐν μαθητῇ, εἴτα καὶ Ἐπίσκο-
πος τῆς αὐτῆς πόλεως Σελάκίας, διδάσκαλός τε τῷ
λαῷ, καὶ κήρυξ τῆς ἀληθείας. Θαύματα δὲ πολλὰ
ποίησας, ἐκ ὀλίγης τῆς εἰδωλολατρῶν ἀπὸ τῆς πλά-
της ἐπιστρέψας πρὸς τὸν Κύριον, Χριστιανὸς διὰ τῶν
θεῶν καὶ τῶν ἐκείνῳ καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος
εἰποίησε· καὶ μετὰ ταῦτα ἀσπερὺς καὶ θαρσύνων τὴν
ἐγκλημαθῆσαι αὐτῇ ποίμνι ἰδύων, ἐ τὴν ἐκ-
κλησίαν διακυβερνῶν, πρὸς τῇ τοῖς χεῖρας ἐχαστιλι-
μῶν σωτηρίας, χηρῶν προσέτης, ὀρφανῶν ἀντιλήπ-
της, πτωχῶν καὶ πενήτων χορηγός. Ἐν τέτοις δὲ πο-
λιτάθεις, ἐ κατὰ πάντα Θεὸν θαυμάσιος, εἰς γῆρας
βαθεὶ πρὸς αὐτὸν ἔξεδήμεται χαίρων, ἀπολαβὼν
ζωὴν αἰῶνον.

Καὶ ἀθλήσει τῷ ἁγίῳ Ἱερομάρτυρος Βασιλείου, S. Bas-
ilii M. Προσβυτέρου τῆς Ἀγκυρανῶν ἐκκλησίας.

Κγ. Ἀθλήσει τῷ ἁγίῳ Ἱερομάρτυρος Νίκου, S. Nico-
ni M. καὶ τῇ σὺν αὐτῇ ἐκατοὶ ἐπιτηδεύοντι
ἐν τῇ Μαρτύρῳ.

Ὁ ὅσιος ὑπῆρχεν κατὰ τὰς καίρας Κιπριανῶν, Ἡγε-
μόνος, καὶ τῆς χώρας τῆς Νεαπολιτῶν, μητρός S. Nicom
& Socii
Mart. καὶ Χριστιανῆς, πατρός δὲ ἑλλήνων· στρατάρχης δὲ
ἐ εἰς ἀνάγκην πολέμου ἀνεδείχθη ἐ βαθεὶ στρατάρχης ἐ
ἐκείνῳ, Κύριε Γεῶν Χριστῷ, ὁ Θεὸς τῆς μητρός μου,
βοήθει μοι, ἡδοναγάθησιν ἰσχυρῶς. Ἐπὶ τῇ ὑποστρά-
ψας καὶ σιωπῇ ἐκείνῳ τῇ μητρὶ, κατέλαβεν ὑπὸ Ἀγ-
γέλου ἐπιφανείας τοῦ ὁσίου τῆς Γαλιλίας· καὶ ἀπὸ Ἐπίσκο-
που ἐκ τῆς ἀσσηλαίας, ἐβαπτίσθη ὑπὸ αὐτῷ, καὶ με-
τεν ἐκείνῳ δεκά εἰς, καὶ χειροτονῆται ὑπὸ αὐτῷ Ἐπίσκο-
πος. Ἐπὶ τῇ παρέδωκεν αὐτῷ ἐ μοναχὸς τὸν ἀειδμόν
ἐκατοὶ ἐπιτηδεύοντι ἐν τῇ, ἐ ὅπως ἐπληρώθη. Αὐ-
τὸς δὲ γὰρ δι' ἀποκαλύψεως, ὅτι μέλλει ὑπὸ ἐκείνῳ
ἀφανισθῆναι τὸ ὄρος, ὡς λαβὼν τῆς μοναχῆς,
ἀπῆλθεν εἰς Μυτιλήνην, καὶ εἰς Ἰταλίαν· ἐνθα
ἐ ἀνέσσει αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἐ ἀπαταμῆν, πα-
ρωτίκα ἐπληρώθη. Ἀπελθὼν, δὲ εἰς τὸ Ταυρο-
μῆριον ὄρος κατέκειτο μετὰ τῆς μαθητῆς αὐτῆς· καὶ ἀπο-
τείνας ὁ Ἀρχὼν, ἐ κρατήσας αὐτὸς, ἀπεκεφά-
λισεν.

Καὶ ἀθλήσει τῷ ἁγίῳ Μάρτυρος Δομετίου.

Δομέτιος, ὁ τῷ Χριστῷ Μάρτυς, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς S. Dometii M.
κυρηνίδος Ἰταλίας τῇ ἀρκαδίᾳ, ἐκ τῆς χώ-
ρας Φρυγίας· ὅρῳ δὲ τῆς ἀποκαλύψεως τῇ τυραννῇ
πολλὰς ὄντας, καὶ κατεκείνην ἀποστρέφοντος καὶ ἀρε-
μῶν μὲν τὸν Χριστὸν ἀποστρέφοντος καὶ τοῖς εἰδώλοις,
ἐδυσφόρει καὶ ἠγανάκτει καὶ λύπη πολλῇ σιωπῇ χετο.
Ἐν μετὰ οὐκ ἐν τῇ ἡμερῶν, ἐκ ποδομαχίας ἐπιπληρώθη,
καὶ θυμῶς ἀποστρέφοντος τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμονι,
ἐχὺ ἐπέμεινε· ἀλλὰ ζήλωτος ζήλων θεῶν, ἐπὶ μέ-
σαι τῇ θεᾷ, ἐ μεγάλη φωνῇ τῷ πρὸς ἀποστόλῳ
Γαλιανὸν ἀνεδείκνυτε, ἐ τῆς εἰδωλολατρίας
διέπτυσεν, καὶ τῆς ψευδοσύνης θεῶν ἐχλάσσει. Κρα-
τηθεὶς οὐκ ἐκείνῳ ἀποχλῶς, παρεδόθη τῷ Ἀρ-
χοτι, καὶ πολλὰς βατάνους ὑπογάς, ἀπεκλείσθη εἰς
φυλακὴν. Καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας τῆς φυλακῆς ἐκ-
βλήθει, καὶ καταπαγκραθεὶς ἀρετῶν τὸν Χριστὸν,
ἐ μὴ πειθεὶς, ἔειπεν τῇ ἱερᾷ αὐτῇ κεφαλῇ ἀπε-
τιμῆν.

Dddd 3

Κδ.

ΣΤ ΜΣ.
CXXVII
F. 11A
T. 1.

Κδ'. Α'θλησις τῷ ἁγίῳ τρέκοντα πέντε Μαρ-
τύρων, τῷ ὁ Καταρσία.

XXIV
Martyres
Cala-
reales
CXXVII

ΚΑὐτοὶ οἱ ἅγιοι τρέκοντα πέντε Μάρτυρες τῷ
Χριστῷ ὁ Καταρσία ἡ Παλαιστίνη ὑπάρχον-
τες, ἐπειδὴ δόγμα κατεπέμψθη παρὰ τῷ ἀτεβῆς ἐ-
παρόμῳ Γ'ηλινῷ, κελεύοντες τὸν μὲν Χριστὸν ἀθεῖ-
αί τῃς δὲ τῶν ἑλλήνων θεῖς προσκυπῆαι, ὃ μόνον ἔκ-
ἐτίσθησαν τὸ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ παρρησιασάμενοι
μεγάλην φωνὴν ἀνὰ πάντας τὸν πόλιν φωνήσαντες ἔλεγον,
Χριστὸς μὴ μόνον ὡς θεός, ἀλλὰ καὶ τιμώμενος ἐ-
σεβέσθω. Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν ἕνα τὸν ἐπὶ τῇ γῇ ἔκ-ἐποίη-
σαν, ἀπολέσθωσαν καὶ τῷ σεβομένῳ αὐτῶν. Κρα-
τηθεῖντες οὖν ὑπὸ τῷ ἐδωλολατρῶν παρεδόθησαν
φυλακῇ, καὶ καταμνησθέντες τῷ ἀποστόλῃ καὶ ἀρετῇ
τῷ Χριστῷ Γ'ηλινῷ ἐφ' ἑαυτοῖς, προσέειπεν ἑκάστης τὰς
κεφαλὰς προσδύμεναι ἀτετμήθησαν, ἀναδραμόντες
πρὸς Χριστὸν, ὅτι ἐν βρέφει ἐπιτοθήσαντες ἔκ-ἐνή-
σαντο, ἐν ἑλαβον γέρας ἀθανασίας.

Κε'. Ο' Ευαγγελισμοὶ ἡ ὑπερυγίας Θεοτόκου.

XXV
Anou-
cristio B.
M. V.1

Οφιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ἡμῶν, ὁ πάν-
τοτε φροντίζειν τῷ ἅμαρτῳ τῶν ἀνθρώπων, θεω-
ρῶν τὸ τῷ χειρῶν αὐτῶν πλασθέντα τὸν ἀνθρώπον
καταδικάζοντος ὑπὸ τῷ διαβόλῳ, ἡβελήθη ἔξαπο-
στῆλαι τὸν υἱὸν αὐτῶν τὸν μονογενῆ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰη-
σοῦν Χριστόν, ἐκλυτρώσας αὐτὸν ἐν τῷ τῷ διαβόλῳ
χειρῶν. Ἐπεὶ δὲ ἡθέλησεν μαθεῖν ἡ μόνον τὸ σα-
τανα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, ἐν τῷ
Ἀρχηγῇ τῷ Γαβριὴλ τῷ ἐδούλῳ, φάρις τὸ
μυστήριον. Προσκύνησεν δὲ ἡμῶν τῷ ἁγίῳ
Γαβριὴλ ἁγίῳ καὶ κατὰ τὸν ὅσον ἦσαν ταῦτα κα-
λῶν. Καὶ ὁφιλάνθρωπος ὁ Γαβριὴλ ἐν πόλιν λεγομένην
Ναζαρέτ, λέγει αὐτῇ, Χαῖρε κεχαρισμένη, ὁ
Κύριος μετὰ σοῦ. Ἡ δὲ εἶπε, Καὶ πῶς ἔσται μοι τῷ-
το; Ὁ δὲ ἔφη, Πνεῦμα ἁγίου ἐπιλεύσεται ἐπὶ σοί,
καὶ δύναμις ὁψιγενὴς ἐπιτελειήσει σοί. Καὶ εἶπεν, Ἰδὲ
ἡ δούλη Κυρίου, ἡμοιόμοιός σου τὸ ῥῆμα σου. Καὶ ἅμα
τῷ λόγῳ συνέλαβε τὸ υἱόν, καὶ λόγος τῷ Θεῷ ὑπε-
ρφυῶς, ἐκ τοῦ ἐπὶ τῇ γῇ πάντα τὰ μυστήρια τῷ Θεῷ
λόγος ἀνθρώπου φερεῖται εἰς σωτηρίαν ἡμῶν.

Κς'. Α'θλησις τῷ ὁ Γοτθία Μαρτυρησάντων
Ἀγίων.

XXVI
Martyres
in Got-
thia

Οποὶ ὑπῆρχον ἐπὶ Οὐγγρουίχῃ Ἀρχοῖτῳ τῷ
Γότθῳ, Οὐαλεντιανῷ, ἐν Οὐαλεντῷ,
καὶ Γερασιῶν Βασιλεῶν Ρωμαίων. Φαλλόντων δὲ πάν-
των ὁ τῷ τῷ χριστιανῶν ἐκκλησία, καὶ τὸν Θεὸν δοξο-
λογοῦντων, ἀποσείλας Οὐγγρουίχῃ, οἰκίσαντες
τὴν ἐκκλησίαν, ἐκατήκτισαν αὐτῶν. Ὁ πρῶτος
βῆ ἐν ἀνθρώποις τινὰ Χριστιανὸν προσφορὰν κομι-
ζόντα τῇ ἐκκλησίᾳ κρατηθῆναι, ἐπὶ τῷ Χριστῷ ὁμο-
λογήσαντα ἐμβληθῆναι εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἀπὸ προσ-
φορᾶς ἡμῶν τῷ Χριστῷ. Τύπων τὰ λείψανα σιωπῆ-
γαθῇ ἡ σύμβολῳ τῷ ἑνὶ Ἀρχοῖτῳ τῷ ἑνὶ τῷ
Γότθῳ, Χριστιανῶν καὶ ὁρδοδόξῳ, μετὰ πρὸς βυ-
πῆρ ἐλπίδι. Ἐκατήκτισαν τὸν ἑαυτοῦ τῷ υἱῷ
αὐτῶν, πόποι ἐν τῷ φερεῖται, ἡλθεν εἰς τὴν
γῆν Ρωμαίων, καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς μετ' αὐτῶν. Ἐπὶ

πάλιν ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, κατήλθεν τῇ
θυγατρὶ τὰ λείψανα ἡττις εἰς Κίζικον ἀπῆλθεν,
δίδωκεν ἐξ αὐτῶν μερίδα τῇ πόλιν καὶ ὑπὸ ἐπληρώθη.

Καὶ ἁθλησις τῷ ἁγίῳ Μαρτύρῳ Φιλήμονῳ
καὶ Δόμνῳ.

ΦΙΛΗΜΟΝ καὶ ΔΟΜΝΟΝ, οἱ τῷ Χριστῷ Μάρτυρες,
ὑπῆρχον ἐν τῇ Ρώμῃ. Ἐπὶ δὲ τῷ καιρῷ τῷ
διωγμῷ ἀπελθόντες ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ἰταλίας, ἐκλήρυ-
τον τὸν Χριστόν, καὶ πολλὰς τὰς ἐπίστον ταῖς διδασκαλίαις αὐ-
τῶν ἀπὸ τῆς πλάτης τῷ εἰδωλῷ ἐπιστρέφοντες ἐπὶ τὴν
τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ πίστιν, ἐβάπτισαν. Διὰ
τῷ εἰς ὁργὴν κινήσαντες τὰς εἰδωλολάτρας, ἐκρα-
τήθησαν, ἐδεθέμενοι ἀλύσει, παρεδόθησαν τῷ τῷ
χώρᾳ Ἀρχοῖτῳ. Ὁ δὲ Ἀρχοῖτῳ αὐτῶν, πρῶτον
μὲν διὰ κολακίας ἐπειρᾶτο μεθιστῆναι αὐτῶν ἀπὸ τῆς
τῷ Χριστῷ πίστεως, τιμὰς ὑποχρυσάμενος αὐτοῖς, ἐ-
δῶκεν πολλὰ ἄγρια. Ἐπειτα ὡς εἶδεν αὐτῶν, πάντων
μὲν εἰς ὅσον λογισμένους, μόνον δὲ Χριστὸν ἐπικαλε-
σάμενος, γυμνώσας καὶ ἀπλώσας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκ τοῦ σώ-
ματος, ἐτυπνίσαντες αὐτοὺς, ἀναγκάζων θῆναι τοῖς εἰδω-
λοῖς. Ὡς δὲ ἔκτεκεν, ἀπέκλινεν εἰς φυλακὴν,
καὶ τῆς φυλακῆς ἐκβαλὼν καὶ πάλιν τιμωρησάμενος
αὐτῶν ἀπαιδρώτως, ἀτεκεφάλωσεν.

Καὶ ἁθλησις τῷ ἁγίῳ Μαρτύρῳ Καλλίνικῳ
ἐν Βασιλείᾳ.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΝ καὶ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ, οἱ τῷ Χριστῷ Μάρτυρες,
ὑπῆρχον μὲν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ Δεκίου ἐκ τῆς
χώρας Γαλατίας. Πλατρία δὲ ἦσαν ἡ Βασίλισσα,
εἰδὼν χήματα τῷ Καλλίνικῳ, ἀπέρχεσθαι εἰς τὴν φυ-
λακὴν, ἐπαρέχετο τοῖς ἀποκλείουσιν Χριστιανοῖς
πρὸς διατροφήν, ὡς εὐχόταντο ἐπ' αὐτῶν, πρὸς
μοτοκίαν π' αὐτῶν εἰς τὸ μαρτύριον, καὶ μὴ ἐκκατε-
νίσταντο ἐν ταῖς θλίψεσιν. Ἐν μιᾷ τῇ ἡμέρᾳ κροτηθεὶς
ὁ Καλλίνικος, καὶ ἐρωτηθεὶς τίς ἐστιν, μὴ εἰδὼς
ψεύδεται, ὡμολόγησεν ὅθεν δεθείς, παρεδόθη
τῷ Ἀρχοῖτῳ. Κρατηθεῖσα δὲ ἐν Ἀγία Βασιλίτ-
σα, παρέστη τῇ χειρὶ, ἐκ ἀμφοτέρων τῶν Χειρῶν
παρρησία ὁμολογήσασα, διαφόροις βασάνοις ὁρ-
ποῖ καὶ τυτεβλήθησαν, ἀναγκάζοντες ἀρήσασθαι
μὴ τὸν Χριστόν, θῆσαι δὲ τοῖς εἰδωλοῖς. Μὴ πεπ-
θέντες δὲ, ἔξωθεν τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ἀτετμή-
θησαν, καλῶς νικήσαντες τὸν διάβολον, καὶ ἀπολα-
βόντες βασιλείαν ἑαυτῶν.

Κζ' Α'θλησις τῷ ἁγίῳ Μαρτύρῳ Φιλίτῳ Σώκλη-
τικῷ, ἐν Λυδίας τῇ αὐτῇ γυναικὶ, ἐν
τῷ τῷ τῷ.

Επὶ Ἀδελφῶν Βασιλέως ὑπῆρχον οἱ. Κρατηθεὶς
οὖν ὁ μακάριος Φιλίτης, παρέστη τῇ Βασιλῇ
ὁ δὲ Βασιλεὺς μὴ δυνάμενος ἀντιπῆναι τῇ τῷ μάρτυ-
ρῷ σοφίᾳ, παρέδωκεν αὐτῷ Ἀμφιλοχίῳ τῷ Δακί-
ος παρατίκα ἀμφοτέρων κρεμάσας ἐπὶ ξύλῳ, ἔξωθεν
εἰς φυλακὴν ἐμβάλλειν ἅμα Κροῖδῳ Κοινοτυ-
ρησίᾳ πειράσασθαι. Τῇ δὲ νυκτὶ φανόντων καὶ ἀχο-
μῶν, ἡλθον Ἀγγελοὶ ὁρδοδόξοις αὐτῶν
πρὸς τὰς ἐγῶνας. Καὶ ἐπὶ πᾶσι, παραστήσαντες
τῷ Ἀγίῳ, ἔφη ὁ τῷ τῷ, Πολλοὶ ὑμῖν ἀπό-
κρίνται τιμωρίαι. Ἐπὶ ἐμβάλλειν ἐν λείβῃ κατ-
αῶ

SS. Phi-
lomon &
Domnus
Martyr.

SS. Calli-
nicus &
Basillia
Martyr.

XXVII
SS. Phi-
lites &
Lydia &
Sili
Martyr.

καὶ ὁκτυρωδίτι, γέμοιτι ἐλαίῳ ἐ πίτις. Καὶ ποσὶταις τὸ τῷ σαυρῷ σημῖον, ἐψύχονται τὸν λέβητα. Καὶ ἰδὼν ὁ Δαξ, ἐτίσας τῷ Χριστῷ, ἐ σείβηται ἑαυτὸν ἐ τῷ λέβητι αὐτῷ, Κύριε βοήθει μοι. Τότε ἤλθε φωνὴ ἐ τῷ ἑραῷ, Ἡκουσα τὸ δεή σιόν σου, ἀνέλθε πρὸς με χαίρων. Ἰδὼν δὲ ὁ Βασι λεὺς διαφυλαχθέντας αὐτοὺς ὑγιῖς, ἀνεχώρησεν· αὐτοὶ δὲ ἀζάμνοι ἐπληρώθησαν.

Καὶ ἁθληταὶ τῷ Ἀγίῳ Μαρτύρῳ Μανηλ καὶ Θεοδοσίῳ.

35. Ma-
nuel &
Theodo-
sius
Mart.

Μανηλ ἐ Θεοδοσίῳ, οἱ τῷ Χριστῷ Μάρτυρες, ὑπῆρχον ἐ τῇ χώρᾳ τῷ Αἰατολικῷ, καὶ ὁρῶντες τὰς Χριστιανὲς κατεκείνην ἡμέραν φονεο- μένης ὑπὸ τῷ εἰδωλολατρῷ, σωζόμενοι ἀλλήλους παρρησιάζονται καὶ ἀποθάνειν ὑπὲρ τῷ Χριστῷ. Καὶ διατελόντες αὐτομάτῃ πρὸς τὸν τὴν χώρᾳ Ἀρχον- τα, ζήτηζοντες τίς πολλὰς τῷ Χριστιανῷ καὶ φονεῖον- τα, ἐσάθησαν ἐμφορεῖν αὐτὸν καὶ παρρησίᾳ τὸν Χρι- στὸν ἀνεκλήσαντες ἐ ἑαυτοὺς Χριστιανὸς ὁμολογή- σαι, ζήτησαν αὐτοὺς μόνον τῆς παρεστῆτος, ἀλλὰ ἐ τὸν Ἀρχοντα τῇ ἀνδρείᾳ αὐτῶν ἐ παρρησίᾳ. Τότε κρατηθέντες ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακὴν, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ἐμβαλὼν αὐτοὺς ὁ Ἀρχὼν τῇ φυλακῇ, καταγκάζει ἀρήσασθαι τὸν Χριστὸν, ἐ θύεται τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ στήθεται, πλεῖστα βατα- νίσας, καὶ ἐπὶ ξύλῳ κρεμάσας γυμνὸς, καὶ τὰς πλά- ρας ξέσας, ἐ τὰ ξύλῳ καταβιβάσας, καὶ ἐπὶ τρι- βόλῳ ὀξέῳ ἐπιθεῖς αὐτοὺς, πλὴν ἀτεκεφάληται.

Καὶ ἁθληταὶ τῷ Ἀγίῳ Γερομάρτῳ Κοδράτῳ.

S. Codra-
tus M.

Κοδράτῳ ὁ Γερομάρτης Εἰσκότῳ ὢν, ἐ διωχθεὶς ὑπὸ τῷ εἰδωλολατρῷ ἐ τῇ πόλει, ἐ ἡ ἐχειροτονήθη, καὶ παραγγελλαν δεξάμενῳ καὶ διδάσκον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῷ Χριστῷ ἐ βέλοιο ζῆν, ὑμῶν ἐκ ἐκώτατο τῷ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πόλιν φειροχόμενῳ, ὅστις εὐεττε κατηχημένος ἐβάπτιζε· ἐ τὸς ἐ φυλακαῖς κρατούμενος, ὁ Χρι- στιανὸς μόνον, ἀλλὰ ἐ ἀτίς, ἐπισκέπτετο· καὶ τὸς μὴ ποροθυμοποιῶν ἐμὴν τῇ ἐ τῷ Χριστῷ τίς, τὸς δὲ καὶ διδασκαλίας ἐπτεν ἀφίστασθαι τῷ εἰδώ- λῳ, λέγων αὐτοῖς, Επειδὴ μέλλετε ἀποθανεῖν παρὰ τῷ ἀποκλεισθέντι ὑμᾶς ἐ τῇ φυλακῇ ταύτῃ, καὶ διὰ τὸν Χριστὸν ἀποθάνετε, ἴα τύχητε τῷ ἐκεί- νῳ ἀγαθῷ. Γνωθεὶς οὖν ὑπὸ τῷ εἰδωλολατρῷ, ἐ κρατηθεὶς μὲν πολλὰς τιμωρίας καὶ κακώτης, μα- χαίρα ἀπεσφάγη, καὶ ὕψω πλεωθεὶς πρὸς Χριστὸν ἐξεδήμησεν.

Καὶ ἁθληταὶ τῷ Ὁσίῳ Σπράντῳ Ὁμολογητῷ.

S. Ste-
phanus
Conf.

Στέφανῳ ὁ Ὁμολογητὴς τῷ Χριστῷ, ἐν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ Λεόντῳ τῷ Ἀρμενίῳ, μοναχὸς ἡρώμενῳ, καὶ πᾶσαι ἀρεταὶ καταρθώσας, διὲς ἐ Ἡγούμενος γενικῶς τῇ μοῦν Τεργλείᾳ, παρακλήσας τῇ μοιᾶν πολλὰς διὰ τῇ διδασκαλίας αὐτῷ ὠφέλη- σε, ἐ καθάρει τῷ θεῷ παρέστη. Ἀλλὰ μὲν ταῦτα, τῇ ρηθέντος δυσσεβὲς Βασιλέως αἵρεσιν κησάντος καὶ τῷ Ἀγίῳ καὶ σεπτῷ εἰκότι, ἐ διωγμὸν καὶ τῷ ὀρθοδόξῳ ἀραιῶν πικρῶν, ποροκληθέντες καὶ αὐτοὶ καταγκάζειτο ἀρήσασθαι τὸν ποροκλήσιν τῷ Ἀγίῳ

εἰκότι, ἐ ὑπογράψαν καὶ τὸ ὀρθοδόξον εἶπεν· καὶ μὴ τεταθῆναι τῷ τοιοῦτον, ἀλλὰ μᾶλλον δυσσεβὲς ἀποκαλέτας τὸς ἐ τῷ αὐτῷ καταγκάζοντας, πλεῖστα τιμωρηθεὶς ποροπορὶ ἐ φυλακαῖς ποροπο- μιλήτας, ἐξωρίσθη. Καὶ ἐ τῇ ἐξωρίᾳ ποσῆτας, πρὸς Κύριον, διὲς τὸς πολλὰς ἐ μακρὰς τόνος ὑπὲρ- ση, χαίρων ἐξεδήμησεν.

Καὶ Ἀθληταὶ τῇ Ἀγίᾳ Ματρώτῃ, τῇ ἀπὸ Θεσσαλονίκης.

Ματρώτῃ, ἡ τῷ Χριστῷ Μάρτις, ἦν ἐ τῇ πόλει Θεσσαλονίκῃ, δάλη γυναικὸς Ἰουδαίας, ἀν- δρα ἐχούσης στρατοπεδάρχῃ Θεσσαλονίκῃ. Ἀκολου- θοῦσα δὲ τῇ κυρίᾳ αὐτῇ μετὰ τῇ σιωπῇ τῇ Ἰουδαίᾳ, ἐκὲ μὴ ἐκ εἰσῆρχετο, ὑποτρέφουσα δὲ ἀπῆρχετο εἰς τὴν τῇ χιτῶνι ἐκκλησίᾳ, καὶ ποροπορῆτο. Διαγνωθεῖσα δὲ παρὰ τῇ κυρίᾳ αὐτῇ, τύπται ἰχθυ- ρῷ, ἐ ἀποκλίνεται ἐ τῇ φυλακῇ· καὶ ἐπὶ πολὺ ἀσιτῶν διαμείνεται, πάλιν ἐξάγεται καὶ μαρτύρεται ἀφῶν, καὶ καταγκάζεται ἀρήσασθαι τὸν Χριστὸν. Ὡς δὲ ἐκ ἐπείσθη, πάλιν ῥίπται εἰς φυλακὴν, ἐ ἡ ἐ τῇ ψυχῇ ἀπέδωκε τῷ θεῷ· ἦς τὸ λείψανον ἀπὸ τῷ πύχῃ ἐρρίφει ἡ κυρία αὐτῇ. Ἀλλὰ οἱ Χρι- στιανοὶ ἀνελόκθοντες, οὐκ ἐ δαψαν ὑπεροὶ δὲ Ἀλέ- ξανδρος ὁ ἐπίσκοπος εἰδὼν τὴν πόλιν Θεσσαλονίκῃς ἐκκλησίᾳ κτίσας ἐπὶ ὀνόματι τῇ Ἀγίᾳ, ἐκὲ κα- τίθετο.

XXVIII
S. Macro-
na M.

Καὶ ἁθληταὶ τῷ Ἀγίῳ Ἀποτόλῳ Ηρωδίουτος, ἐπὶ τῷ ὁ.

Ηρωδίου ὁ τῷ Χριστῷ Ἀπότολος, ὑπῆρχεν ἐ τῇ ἐβδομήκοντα μαθητῇ ἀκολουθῶν δὲ τοῖς ἀγίοις S. Heri-
dion Ap.
Ἀποτόλοις, σιωπῇ αὐτοῖς εἰς τὸ τῷ Χριστῷ κήρυξ- μα, δυνάμει αὐτοῖς ἐ ἀπασι, καὶ ὑποκτιδόμενος ὡς Χριστῷ μαθητῇ τῷ ἐπίσκοπος, ὁ δὲ ἔλιν ἐ τῇ πό- λει πορῶν, ἐ τῷ τῇ δῶλος ἐ τῇ τῇ δῶλος. Μετὰ ταῦτα δὲ ὑπὸ αὐτῷ ἐχειροτονήθη Εἰσκότος πόλιν Νέων Πατρῶν, καὶ πολλὰς ἐκ τῇ ἐκκλησίᾳ δι- δάσκων ἐπίσπεφεν ἐπὶ τὸν Κύριον. Φθορήσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐπιτυγάντες ἐπὶ αὐτὸν μὲν τῇ εἰδωλολα- τρῶν, ἐκράτησαν αὐτὸν καὶ ἐβάττειν ἰσχυρῶς, οἱ μὴ τῷ τόνος, οἱ δὲ λίθοις τὸ σῶμα σιωπεύοντες, ἀλλὰ ξύλοις καὶ κεφαλῇ τῷ τόνος· ἐ τῇ μαχαίρᾳ ἀπέτρεξαν οἱ ἄσμοι, καὶ ἄγριοι, καὶ αἰμοβόροι θῆ- ρες, ὡς περὶ ἐπὶ ἐπίσημον· ἐ ὕψω παρέδωκε τὸν μα- χαίρα αὐτῇ ψυχῇ τῇ Κυρίῳ, διὲς τὸν βίαιον ὑπέ- ρη θάνατον.

Καὶ μήνη τῷ ὀσίῳ Πατρὸς ἡμῶν Ἡσυχίῳ.

Ησυχίῳ ὁ ὁ Ἀγίῳ Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν μὴ τῇ S. Hely-
chius.
Γεροσολύμων καὶ ἡγήμα καὶ θρέμμα, πᾶσαι δὲ γραφῆς εἰς ἄκρον ἐκμελετήσας ἐπλήττει γινώσκων εἰς Θεόν. Διὲς ἐ ἀναχωρήσας ἐ ἡρώμενος μοναχὸς, διέτειβεν ἐ τῷ τῷ ἐρήμῳ· ἀπερχόμενος πρὸς τὸς ἐκὲ ὀπίς Πατέρας, ἐ παρὲς ἐκαστὸν συλλέγων τὰ ἐν τῇ ἀρετῇ, ὡς φιλόπονος μέλισσα. Επειδὴ ἐκ ἡν δυνάμει ποσῆτας λαθεῖν ἀρετῇ, βιασθεὶς παρὰ τῷ τῷ Ἀρχιερέῳ τῷ Γεροσολύμων, ἐχειροτονήθη ποροεπίσκοπος· ἐ πορομῶν τῇ τῇ Κυρίῳ τῷ τῷ ἐ τῷ τῷ ἀλλοῖς πότοις, ἐ οἱ τῷ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀγα- πᾶν ὑπέμεινε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἡν τῇ τῇ

EX MS.
CRISTE
FERRA-
TE.

& all.

πηναι γινώσκεις ἡ σοφία, ὅθεν καὶ τὰτα γραφὴν ἡρμήνευται ἐν διατάγματι, καὶ εἰς πολλὰν προέδωκεν ὠφέλειαν. Ἐνταῦθα γινώσκεις τοῖς πᾶσι δει-
βόντες ἐν θαυμαστοῖς, καὶ τὸν Θεὸν ταπεινῶς δει-
πῶντας, πρὸς αὐτὸν ἀνέδραμε χαίρων.

Καὶ μνήμη τῆς ὁσίας Πατρὸς ἡμῶν Γλαβίανος, Ἡγούμενου τῆς Πελοποννήσου. Καὶ Μαρτίνου Ἐπισκόπου Ἀρεθυσίου. Καὶ Κυρίλλου Διακόνου.

ΚΣ. Ἀθλητὶς τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ ἐν Βαραχτίῳ.

XXIX
SS. Jonas
& Bara-
cheus
Mart.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπὸ
χοινοῦ, μοναχοὶ δὲ ὄντες ἀπὸ τῆς ἱερῆς
δα, καὶ ἐν αὐτῇ κατακλιθεὶς ἀνῶντες τὰς ἀγίας ὁ-
νείας Μάρτυρας, παρεδίδουν αὐτὴς πρὸς τὰς ἀγί-
ας. Κρατῆντες δὲ ἤχθησαν πρὸς τὰς Ἀρχοντας τῆς
Περσίας, οἱ κατὰ κράτος αὐτὴς ἀνήγαγον τὸν
Χριστὸν. Ἐμὴν πρὸς αὐτὴν, δεσμεύεται πρὸς τὸν Γε-
ωργίον τοῦ Περσίου, οἱ γὰρ Πέρσαι, οἱ τὸν μέλλον-
τα, εἰς γῆν κατέστησαν, ἐν ἧς ἐξυλὼν χεῖρας καὶ πό-
δας ἀποδεσμεύτην αὐτὴν. ὁ δὲ ὡς περ λείδος ἀκίνητος
δέχεται τὰς πληγὰς. Τὰ περ οὐκ ἐπὶ τῆς ῥάβδου
τυφάνης, (ὅτι) αὐτὸν, καὶ ἐρρίψαν ἐξω ἐκ τῆς πόλεως δι-
όλης τῆς περσικῆς. ἔτι πένεται τῆς δακτύλου τῆς χειρὸς
ἐν τῇ ποδῶν, καὶ κατατρίγνηται αὐτὸν ἐν σφυρακίῳ.
ἔτι πρὸς αὐτὴν μέσος ἐρίπτεται εἰς λάκκον, ἐνθα
ἐπληρώθη. ὁ δὲ Βαραχτίος συρεῖς γυνὴς ἐν ἀκα-
θαρσίᾳ, καὶ ἐν τῷ σφυρακίῳ βληθεὶς, καὶ τῇ σφυρα-
γῇ ἐκείνῃ βράβηται ἐπιχειθεὶς, ἐπληρώθη.

Καὶ μνήμη τῷ ἁγίῳ Ἀκακίῳ, τῷ Ὁμολογητῇ.

S. Aca-
cius Conf.

Ἀκάκιος, ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ Ὁμολο-
γητὴς τῷ Χριστῷ, ἦν ἐπὶ Δεκίῳ τῷ παρανόμῳ
Βασιλεῖ. ἀνῆλθεν δὲ τὸν Χριστὸν ἐκράτησεν παρὰ τῇ
εἰδωλολατρῶν, καὶ δεθείς προσήχθη Μαρτυρῶν τῷ
τῆς χώρας Γότῳ, καὶ παραστὰς ὁμολόγηται τὸ ὄνομα
τοῦ Κυρίου, καὶ διεκλήθη περὶ τῆς θεότητος ἐπεὶ τῆς
οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς Χειρὸς, καὶ τῆς
Σεραφίμ. ἐπληρώθη δὲ καὶ ἐχλάσθη ἐκ τῆς θεῆς τῆς
ἐκείνου ἐν τῇ πλάτῃ αὐτῇ. ὅθεν βατάνθης ἐχυ-
ρῶς, ἐν φυλακῇ κατακλιθεὶς. Τὰ δὲ περὶ αὐτὴν ὑπό-
μνηματι Μαρτυρῶν ἀνήγαγε Δεκίῳ τῷ Βασιλεῖ.
ὅστις ἐκέλευεν ἀπολυθῆναι τὸν Ἅγιον ἀνύβειστον,
ἐν ἀτιμωρίᾳ. Καὶ ὡς ἀπολυθεὶς, τὰ σῖμακα
τῷ Χριστῷ τελεῖν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτῇ, ἐν πολλῇ
φωταγωγίᾳ καὶ ἀγῶνι εἰς τὴν τοῖμην τῷ Χριστῷ,
ἐν θαύματι καὶ διδάγματι καλῶς διαφρίψας, ἐν
εἰρήνῃ ἀπεκώτατο.

Καὶ μνήμη τῷ ὁσίῳ Πατρὶ ἡμῶν Εὐσταθίῳ Ἐπι-
σκόπῳ Βιθυνίας.

XXX
S. Mar-
cus Ep.

Α. Ἀθλητὶς τῷ ἁγίῳ Μάρκῳ, Ἐπισκόπῳ
Ἀρεθυσίου.

Ἐπὶ Κωνσταντίνῳ τῷ μεγάλῳ πλατύνει τῷ
Χριστιανισμῷ, Μάρκῳ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀρεθυ-
σίῳ, εἰδωλικὸν καὶ καταβαλὼν, ἐκκλησιαστικῶς.
Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας ἐπλάττει Κωνσταντίνῳ, Γλαβί-
ανος δὲ ὁ ἀποστόλος συγχωρεῖται Θεῷ τῷ Βασιλεῖ ἐ-
κράσσει, ἀναθάρρυναντες οἱ εἰδωλολάτραι καὶ δι-
όλης ἔχοντες τὸν Ἅγιον Μάρκον, ἐκράσαντες αὐτὸν, καὶ
χοινοῖς τὰς πόδας δέσαντες, ἐκφυρον τύπτουσιν, ἐν

τῇ μέλει ἐν γὰρ χεῖρας, ἐκράσαντες ἐν χα-
νῶν ἐν ὕψει, θέρους ὄντος ἐν αὐματῷ, πρὸς
τὸ καταβρωθῆναι ὑπὸ τῷ μελισσῶν. Ὡς δὲ ἔδοι αὐ-
τὸν ἀνένδοτον ὄντα, μεταβληθέντες ἀπέλυσαν τὴν τι-
μωρίαν αὐτοῦ, καὶ τὸ λοιπὸν ἔχοντες διδάτκαλον, εἰς
θαύμα θέντες τὴν αὐτῇ καρτείαν, ἐν συγγνώμῃ
ἐκκαταμάχοντες. ἔτι ἐπιβίβας καὶ τὸ τοῖμην τὸ ὑπὸ
λοιποῦ τῷ ζῶντι αὐτῷ καλῶς ἰδίαν, ἐν βαθυτάτῃ
γῆρᾳ ἀπεκώτατο.

Καὶ Ἀθλητὶς τῷ ἁγίῳ Κυρίλλῳ Διακόνῳ καὶ
ἐπὶ πολλῶν.

Κύριλλος ὁ Διάκονος ἦν ἐν Φοινίκῃ τῇ πόλει. ἔτι S. Cyril-
lus & all.
καὶ αὐτὸς καὶ τὸν κατὰ τὸν μέγαν Κονσταν-
τίνῳ πολλὰ τῷ εἰδωλῷ σιμῶνται, κρατῆντες ἐπὶ
Γαλιλαίᾳ παρὰ τῷ εἰδωλολατρῶν, βίαιον ὑπὲρ
θανάτου. Τὴν γὰρ γὰρ αὐτὴν διαρρήξαντες, τὸ
ἦταρ αὐτῇ κατέφαγον, καὶ τὴν αἵματος ὡς ζωὴς ἀτερ-
ρόρηται ἐν παραυτίκα ἐπεσον οἱ ὁδῶντες αὐτῇ, καὶ
αἱ γλῶσσαι ἐστίχθησαν, ἐν οἷς ὁφθαλμοὶ ἐτυφλώ-
θησαν. ὁ δὲ Μάρτυς πλεωθεὶς, ἀπῆλθε χαίρων ἐν
τοῖς ἑρανοῖς. Κατ' ὁμοίαν δὲ τὴν ἡμέραν καὶ ἐν Ἀσκί-
λῳ τῇ πόλει ἐν τῇ Γάζῃ, οἱ εἰδωλολάτραι κρατῆ-
σαντες τῷ Χριστῷ, παρδίνῳ γυναικῶν ἐν
μοιχεύσῳ, ἐν ἱερῶν ἀνδρῶν, ἐν τῇ κοιλίᾳ
αὐτῇ μαχαίρας ἀκρόαταις, ἐβαλον κελύφας, ἐν
προέδωκαν τοῖς χοίροις εἰς βρῶν. Καὶ τὰ μὲν σώ-
ματα τοιούτως ὑπέμεινον τιμωρίας, αἱ δὲ ἀγαθαὶ αὐτῶν
ψυχὰς ἐκκατέστησαν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

Καὶ μνήμη τῷ ὁσίῳ Πατρὶ ἡμῶν Γεωργίῳ
τῷ κλίμακῳ.

Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Γεωργίῳ ὁ κλίμακος, S. Geo-
rgius Climacus
δέκα ἐξ ἡμερῶν ὑπάρχων προτίφειρεν ἑαυτὸν τῷ
Θεῷ θύμῳ ἱερῶν, ἐν τῷ Σπείῳ ὅρῳ ἀνελθὼν,
ἐν τῷ δέκα ἐνέα χρόνῳ ἐξέδωκεν ἑαυτὸν ἐν ἡσυχίᾳ,
ἀπὸ σημείων πέντε τῇ κυριακῇ μοιασθεῖν, ἐν τῷ
Θεῷ λεγομένῳ. Τεσσαράκοντα ἔτη πληρώσας ἐν
τῷ τῷ Θεῷ, ἡγάσθη ἐκ κλίμακῳ ἐν ποταμῷ
μὲν, ὅπου δὲ μετακλίμασται, ὅπου τὴν τῇ ὕ-
σιν τῇ ἀγρυπνίᾳ μὴ λυμήνασθαι. Οὕτως τῶν πᾶ-
σαν ἀρετῶν ἐκκατέστη, καὶ καλῶς πολιτάσμενος,
καὶ πάντας τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ ὅρῳ ἀγωνισμοῦ διὰ τὸν
Θεὸν μοιασθεῖς πέντε εἰς ἀρετῇ, ἐν μεγίστῳ ὁ-
ρεῶν ἐν θεωρίᾳ ἀξῶντες παρὰ τῷ Θεῷ, πολλὰς π
λόγους ψυχωρελῆς συγγράψας, καὶ βίβλους σιω-
θεῖς τὴν ὑπομονασθεῖται κλίμακα, διὰ τὴν καὶ τῇ
ἐν τῇ ἀρετῇ ἀνάβατον, ἐπλάττει.

Καὶ Ἀθλητὶς τῷ ἁγίῳ τελεῖν ὅτι Μαρτύρων.

Ἐπὶ τῷ Βασιλεῖ τῷ παρανόμῳ Διοκλητιανῷ ἐ-
κρατῶντο ὅτι οἱ ἅγιοι τελεῖν καὶ ὅτι
Μάρτυρες ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Καππαδοκίᾳ καὶ ἀκού-
σαντες τὴν καλὴν ἐνστατὴν τῷ ἁγίῳ πασάροντες τῷ
Χριστῷ Μαρτύρων, ἐν ὅπως ἠγωνίσαντο νικῶντες
τὸν διάβολον, ἐν σφαγῇ θέντες, ἐξέλυσαν καὶ αὐτοὶ,
καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα ἐμφοροῦν τῷ Ἡγούμενῳ, με-
γάλῃ φωνῇ τὸν μὲν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν ὁμολό-
γησαν, ἑαυτοὺς δὲ ἀληθεῖς δέχοντες αὐτῷ. Τότε κρα-
τῆντες καὶ γυνωδέντες, ποσῶν τὰς σάρκας κατε-
ξάσθησαν τὰς ἐπιφορὰς τῇ ῥάβδῳ, ὡς μόλις χα-
ρακτι-

μαρτυροῦν ἀνθρώπων ἐχὼν εἰδέας. Εἴτε φυλακὴ
ἐκπερρίφθηται ἀνετιμώμεται, ἔπειτα μικρὸν ἐλ-
κυσθέντες ἔξω, δεδιμένοι χεῖρας εἰς τὰ ὀπίσω, ἔ-
τις κεφαλὰς κλοπῆς βαρυτόμοι, παρῆσαν τῇ
Ἡγεμονίᾳ ἡ καλῆς οὐσίας ἐπὶ ἐχόμενοι, ἔ-
τις ὑπὲρ Χρυσῆ δουλοῦντες θάνατον, προσέειπεν τῷ
Ἡγεμονίᾳ ἀπεκεφαλαιοῦσθαι.

Καὶ μνήμη τῷ ἁγίῳ προφήτῃ Ἰωδὰδ.

Jodad
Propheta

Ὅτι ἀπετάπειν Ἰεροβοάμ ὁ δούλος τοῦ βασιλέως τῷ
Ἰωδὰδ Σολομῶνι μὲν τὸ δέκα φυλῶν, ἡ δὲ ἐν
τῷ Ἰούδα καὶ τῷ Βενιαμὴν, ἔπειτα πᾶσι τοῖς ἀληθοῦς
Θεοῦ ἐποίησε χυτὰς δαμάλεις, καὶ προσεκύνησεν
αὐτὰς ὡς θεοὺς μετὰ τῷ Ἰωδὰδ λαῷ, ἀπετάπειν ἔ-
τις ὁ προφήτης ἐν τῷ Θεῷ ἐλέγχει αὐτὸν. Ἀπελ-
θὼν οὖν ἠλθεν. Ὁ δὲ Ἰεροβοάμ ἀπώσας τὴν
χεῖρα τὴν ψαλμῶν, κατήκεν αὐτὸν ἔξω, καὶ με-
ταμεληθεὶς, ἤρξατο τὸν προφήτην δραπετῆσαι αὐ-
τῷ, καὶ τοῦτο ποιήσαντε παρεκάλεσε φαγεῖν ἄρτον.
Μητιμωδία δὲ, τὸτο γὰρ ἔχει προσέειπεν παρὰ τῷ
Θεῷ, ὡς ῥεφει. Καὶ σιωπήσας αὐτὸν ψάλλομεν
προφήτης τις ἠνέγκασεν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον
αὐτοῦ, καὶ φαγεῖν ἄρτον. Ἐκ τῷ τῷ παύτῳ παρὰ
βασιλεὺς σιωπήσας αὐτὸν λέων κατ' ὁδοῦ, ἐθανάτω-

σεν αὐτόν. Καὶ τὸτο ὁ ψάλλομεν προφήτης μαρτυρῶν, ἀ-
πελθὼν καὶ λαβὼν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἔθαψεν,
Καὶ μνήμη τῷ ὁσίῳ Πατρὶ ἡμῶν Ἰωάννῃ Πατερίᾳ
καὶ Ἰεροσολύμων.

Διά Αἰθλῆτος ἡ Ἀγίου Μαρτύρου Αἰδῶ
Ἐπιτομῆς, ἔ Βενιαμὴν Διακόνου.

Ὅτι ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ Θεοδοσίῳ τῷ μικρῷ ἐν
Περσίᾳ, καὶ ἐπὶ κατέλυσε τὸν καὶ τῷ τυρῷ, καὶ
ἐκράτηθη καὶ προσήχθη τῷ βασιλεῖ. Καὶ πρῶτον
μετὰ πρῶτον παρεκάλεσε αὐτὸν ἀποικοδομεῖ-
σαι τὸν καὶ, τῷ δὲ ἀδυνατοῦν ἡ λέγοντι, τὰς
τὰς ἐκκλησίας τῇ Χριστιανῶν ἀποστάσει κατέλυσε.
καὶ λαβόντος ἀρχὴν τῷ καὶ τῷ Χριστιανῶν διωγμῷ,
πᾶσα ἡλικία διαφόρος τιμωρίας ἔδειξετο, ὡς
πρῶτος ἔδειξε ἐπὶ τῷ ἱερωτάτῳ Αἰδῶ. Ἐπει-
τα ἐν ὅλοις τελέσθη ἐπὶ πολλοὶ Μάρτυρες ἀπε-
δείχθησαν, ἔξω ἦσαν ἄνδρες πλείους, οἱ καὶ μετὰ
πολλὰς τὰς βασάνους ἀπεκεφαλαιοῦντο, ἔ Βενια-
μὴν ὁ Διακόνος, ὅς καλῶς ὅστις εἶχεν καὶ τῷ
ὀνύχων δεξιῶν, καὶ ἄλλοι κάλαμοι κατὰ τῷ
παιδογόνῳ μοίρῃ, καὶ ῥάβδον παχίαν καὶ τρα-
χεῖαν κατὰ τῆς ἰδρας, τὸ μακάριον αὐτὸ πᾶν
παρέθετο.

XXXI
SS. Abdas
& Be-
niamin
Marti.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

τῆς Ἀγίας Οἰσιομάρτυρος τῆς Χρυσῆς

ΕΥΔΟΚΙΑΣ

τῆς ἀπὸ Σαμαρείτης

ex antiquissimis membranis Biblioth. Vaticane num. 1589 fol. 224

CAP. I.
Eudocia
celeberrima
sanctissima.

ΚΑΤ' ΕΥΔΟΚΙΑΣ Τῆς βασιλέως τῆς βασιλείας γέγο-
νεν ἡ κόρη, τῷ ὀνόματι Εὐδοκία, ἐν πόλει κα-
λαμῶν Ἡλιουπόλεως, τῷ μὲν Ἰωάννῃ Σαμαρείτῃς ὑ-
πάρχοντα, τῷ δὲ χαλεπῷ καὶ δουλοπῆτι ἰσχυρῶς
τῷ διαβόλῳ στρατοδρακῶν ἡτις πολλὰς τῇ τῷ ὀφεί-
δειν ἀπὸ τῆς θεᾶς καταβάλλουσα, εἰς τὴν αὐτὴν ἀνηλθὴν
ἀπώλεται κατὰ γὰρ, καὶ τὸν πλῆθος τῇ γῆς ἀπεκρίνω-
σεν εἰς τὰ ἑαυτῇ ἀδικήματα ταῦτα. Τότε δὲ ὁ
παῦς ἀχρηστῶς ἔρως ὑπῆρχεν ἐπὶ τῷ προσηύοντι
αὐτῇ καλῶς ἔτις πᾶσι πτωχῶν ἡμῶν αὐτῇ χήματι, ὡς
μήτε ζωγράφῳ διώκεται ποιεῖ τῷ ταύτης ὅψιν ἔξο-
μῶσαι. Ἀμέλει πολλοὶ τῇ ἐν ἀλλοδαπαῖς χώραις π-
ἔ πόλεων οἰκουμένην διωκῶν, ἀκούσας τετὶ τῷ
καλῶς αὐτῇ, προσέειπεν τῷ ἱερωτάτῳ Χρυσῶν ἐπὶ ἔλ-
θον καταλαμβάνειν τῷ ἐκείνης πόλει, καὶ τῷ τῷ ἀπο-
λείας ἐρωτῇ χαίροντες, ἐαυτὰς εἰς πλείους βάραιον
κατῆγον. Οὐ μόνον δὲ τὸ πᾶν τῇ κοίτης πρὸς
τῷ ταύτῳ ἀπᾶν κατηνέχετο· ἀλλὰ καὶ τῇ ἐν
ἱεροσολύμοις καταλεγομένης τινος, ἀναίδητος τῷ γνῶ-
μῳ ἐχρηστός, τὰς ψυχὰς ἑαυτῇ ἐκείσε καπνῶσα-
ν. Ἐκκλησίας γὰρ δευτέρου ποιεῖ κατὰ μαρτυρῶντα,
μήτε δὲ Θεὸν τιθεμένη ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῇ, τὸν διω-
μῶν σῶσαι ἐκπολέσαι, καὶ ἐφῆρτε τῇ αἰωνίᾳ φύ-
σει· ἀλλὰ ὡς αὐτῇ ὁ πᾶς τῇ ἀμαρτίας ἔρως, ἔ ὁ αὐ-
τῇ ἀδικῶν πλῆθος πᾶν, ὡς μήτε βασιλικῶν διω-
κῶν ἐφίκεται πρὸς αὐτῇ.

2 Αἰὲν ἐπειδὴ περὶ ὁ πολὺς πλῆθος τῇ ἀνομίας ἐ-

δεῖτο πολλὰς θραυτῆρας, καὶ ἀνθρωπίνης ἀλλὰ θείας,
ὡς περὶ ἐν διωκῶν ἐλάττω, ὅτις εἰς ἀδιάντην δια-
νεμήθη. Καὶ λοιπὸν ἐφῆρτε ὡς, καὶ ὁ κατὰ τῇ ἱε-
ραρίας πρὸς αὐτῇ. Ὁ ποιμὴν γὰρ ὁ καλὸς τὸ ἀπο-
λωλὸς πρόβατον ἐτίθεται, ὁ ἀγαθὸς κεραμαεὶς τῆς
ἰδίας πλαστικῆς τοῦ ἔργου ἐτίθεται, ὁ γνήσιος οἰ-
κοδόμος τῆς καρτῆς τῇ ἀμπελῶντος μέλλοντας δια-
πύσει καὶ ὑπὸ τῇ ἐχθρῇ ἐπεσκέψατο, ὁ τῇ ἐπε-
ρίῳ θηταρῶν δεσποτῇ τῷ ἐπίσειον πλῆθος εἰς αἰ-
ωνίαν θηταρῆς μεταγαγεῖν κατῆρσεν, ὁ τῇ ἐλπί-
σῇ χάρις τῇ δικαίᾳ φύλαξ αὐτῇ ἀγαθὸς τῷ ἀπελ-
πιστῶν Σαμαρείτῃς εἰς τὴν αὐτῇ πλείαν ἐλπί-
δα προσεκαλίστατο. Τὸ γὰρ ἔλπιος τῷ Θεῷ προσέλαμ-
πον, τῇ προσδοκίμῳ ἐλπίδων κατὰ ἀτέμελψεν τὸν
ταύτης πλῆθος τῷ διάβολον, τῷ ἀσυχίαν ὑπο-
μείναντα, καὶ σερπιδέντα τῇ ταύτης καλῶς. 2 Λόγον
γὰρ γέγονεν καὶ οἱ ἀμύλιωτος, καὶ ἡ δεξιὰ τῇ
βορβόρῃ τῇ ἀθανάτου, ὁ ποταμὸς τῇ ῥιπταίας
λύπη ἀνδρίας, ἡ δυσηδία τῇ φρέατος ἀλάστρου
μαίρη, ὁ πολλῶν ἀνθρώπων θάνατος πολλῶν σωτηρία
ἐν ἡμῶν.

διώκεται
ἀνθρωπίνης
καὶ αἰωνίαν
ἐν τῷ 2

3 Ἰέγονε δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς πρὸς αὐτῇ σωτηρίας ἔ-
πιτελέσθης. Εὐσεβὴς τις μοναχὸς ὁ-
νόματι Γερμανὸς, ποταμὸς ἐπὶ τῆς ἰδίας τότε,
ἐκείσε τῷ τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἐσπείρας αὐτὸν κα-
ταλαβῆτης, ἔδειξεν πρὸς τῇ σιωπῇ τῇ Χρυσῇ
καὶ ἀνθρώπων, πλῆθος οἰκουμένη τῇ ἱερῆς κόρης
πρὸς

CAP. II.
Germanus
monachus
quidam
fuit

multis et
sanctis
monachis
fuit

inquit
monachus

monachus
fuit

ΤΕ ΝΕ
ΥΑΤΙΕ.

de loquente
de pueris
dummodo
iure

quodammodo
in pueris
cum ad se
veniat.

de quo si
ad istam
fuerit.

de quo cum
tunc quod
accidit.

Deinde
Dum non
dum dicitur
h.

videtur.

quodammodo
si

αὐτὸς τὴν εἰσοδὸν τῆς πόλεως. Εἶτα τῆς ὥρας φθασασίης, οἱ τὴν ψαλμωδίαν εἰσῶθη ποιῶντες ἀνάστας ἔψαλλον. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτοὺς τὰς δίχας, καὶ τὴν ψαλμωδίαν, μικροὶ καθεστῆς ἤρχατο ἀνεγνώσκειν τὰ περὶ τῆς κρίσεως, ὅτι οἱ μὴ δίκην ἀναλαμβάνοντες, οἱ δὲ ἀμαρτυλοὶ περὶ ἀσβέστω κατεκρίθησονται εἰς αἰῶνα· αἰῶνων. Ἰὼ γὰρ τὸ βιβλίον ἐκείνο ἐστὶν ἐν τῇ κόλτῳ αὐτῷ πάντοτε βατάζων. Ἡ οὖν Εὐδοκία πλησίον οἰκῆται, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ κατακροῦτο πάντων, ὥστε ἀνεγίνωσκεν ὁ μοναχὸς, οὐαὶ ἐντυχία ἐπὶ τῷ κραββάτῳ κατακλιθεῖν.

4 Ἡμέρας δὲ ἡμερῶν, ἐπὶ τῇ θείᾳ χάριτι εἰς κατάνοξιν ἔλθοντα, ὥστε ὁ μακάριος Γερμανὸς διεξῆλθεν, μετρίμψατο τῆτον· καὶ ἔλθοντας αὐτῷ ἐπαρώτε λέγεσθαι. Τίς ἔσθ' ἀνδρῶν; καὶ πόδες; καὶ τί τὰ πείσεις; Εἰπάσθαι ἀνδρῶν ἀτάργητόν μοι, διότι ἐμφοβῶ· ἔχον ἀκράτα τὸ ὑπό σου διὰ τὸ πικρὸς ἀναγνωσθέντων, ὡς ἔδετοσι ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἱδρὶ ἡκιστα. Καὶ ἐπὶ ἀλήθειά ἐστιν ὅτι οἱ ἀμαρτυλοὶ περὶ ἀσβέστω παραδίδονται, τίς δυνάται σωθῆναι; Ὁ δὲ μακάριος Γερμανὸς λέγει αὐτῇ. Ποίας θρησκείας εἶ, Κυρία; καὶ ὅτι λέγεις μὴ εἶπω· κίμαι σε τοπὶ τῶν δυνάμων τῶν ῥημάτων ἐκείνων. Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐδοκία, Τῆς μὴ Σαμαριτανῶν εἰμι θρησκείας, πλυσία δὲ ὡς ἐδυνάμην, ὥστε ὡς νομίζω μετὰ τὸς τῶν λόγων τῶν πλῆτον παρ' ἐαυτῷ ἔχειν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖσι λόγοις ἔδετοσι ἡκιστα, ἀπεγνωσμένων ἐμὴ ἐχόντων φιλανθρωπίας, ἢ μικρὸς ἱδοκεῖσθαι ὑπὸ τῶ φόβῳ, μάλα τι οἱ ἐχόντες πλῆτον πολλῶν, καθὼς ἡγάσθαι ἀναγκαστοῦντες, περὶ κατακρίονται ἀσβέστω. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός, Ἀνδρα ἔχεις; ἀπόδειξαι, οἱ λέγεις ἔχειν πολλῶν πλῆτον; Ἀπεκρίθη ἐκείνη· Ἀνδρα μὴ ἔχω ἐνομοῖ· ἐὰν δὲ πολλῶν ἀνδρῶν σωθῇται μοι ὁ πλῆτος. Εἰ οὖν ὁ πλῆτος μὴ θάνατον ποιῶντι μοῖρα ἐκλάσθαι ὑπαβάλλεται, ἄρα τί μοι ὁ πλῆτος ἡτύμαται.

5 Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Ὁμολόγησόν μοι ἀψάδως ὅπερ σε ἑτέρωτῳ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἀψάδως ἐ ἀληθινὸς τοῦ χρέος. Βλέπει σωθῆναι χωρὶς τῆς πλῆτος, ἐξ ὧν αἰῶνας αἰῶνας; ἢ σὺ τὴν πλῆτος σε κατακαῖται δεινότητι περὶ; Λέγει ἡ Εὐδοκία· Συμφέρει μοι μάλα οὐκ ἐπὶ τῇ πλῆτι ζωὴν αἰώνιον ἀρεῖν, ἐ σὺ αὐτῷ ἀπολείαξαι εἰς διὰ πάντας ἀπαξ. Διὰ τί δὲ ὁ πλῆτος τιμωρεῖται μετὰ τὸν θάνατον; μήτηρ οὐκ εἶπον, δεινὸς ἐστὶν ὁ πλῆτος, παρὰ τῷ Θεῷ ὡμῶν; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ γνησίως καὶ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ Θεὸς πλῆτον, ὅπως τιμωρεῖται καὶ ἀείσκει παρ' αὐτῷ· ὁ δὲ σωζόμενος ἀδίκως πλῆτον, καὶ θηροποιεῖ αὐτῶν, μὴ ἐλθόντων δὲ πτωχῶν, ἢ εἰδέναι, ἢ γυνόν, τίτω ἀφελάνθρωπος καὶ κόλασις ἐπάρχει. Λέγει ἡ Εὐδοκία· Δοκίμω καὶ ὁ παρ' ἐμὲ πλῆτος ἀδικος εἴμαι; Ἀπεκρίθη ὁ Γερμανός, Καὶ μάλα σε ἀδικος, ἐ πάντης ἀμαρτίας δεινότερος, μὴ ἔχων ἔλκος παρὰ τῷ Θεῷ. Ἡ δὲ ἔπειτα· Πολλὰς εἰδέμεν ἀπείρους μὴ ἔχοντας τὸ σωθῆναι ἡμέτερον, πολλὰς δὲ καὶ τροφὰς εἰς κόρον παρέχον, ἐπὶ δὲ ἐπὶ ὀλίγῳ χυσιῶν παρεμυθησάμεν· πῶς οὖν καὶ ὁ πλῆτος; Λέγει αὐτῇ ὁ Γερμανός· Ἀκούε πορευομένης. Οὐδεὶς ἀνελθὼν ἐν βαλανίῳ, ἐ λυσάμενος, ἐπειδὴν εἰς κλῖν δέξασθαι τὴν ὕδατος ἀπὸ ἐλθῆ, καὶ ἴσῃ αὐτῷ βέλτορον βελτίον ὑπὸ τοῦ ἀκαθαρσίας, ὅ-

πως ἐτιγνίξει πλησίον αὐτῆς· ἀλλὰ ἐπὶ ἴσῃ δὴ δεκάτη ὕδατος ἐκπασία, κίχεται τῇ οὐκίᾳ καθαρά ἀπολύσει. Ὡς αὖ ἐ σὺ τῷ βορβόρῳ τῆς ἀμαρτίας λυταίρη, ἐ μὴ βυλομένη ἐξ αὐτῷ ἀποπῆται, ἐ εἰς ἐπὶ δὲ καὶ καθαρόν ὕδωρ εἰτελεῖται, μέλει τῷ τῆς σιμωρίας ἀληθείᾳ καὶ αἰωνίῳ βορβόρῳ φετίττειν, ἐ μὴ βυλομένη. Ὁ οὖν φροῦν σοὶ πλῆτος, ἀγνωστὸς ἐστὶν παρὰ τῷ μεγάλῳ ἐ αἰωνίῳ κερτῇ, ὅτι ἐξ ἐτιθυμίας πικρὰς καὶ τῆς τῷ διαβόλῳ στρατολογίας φροσγεγῆται σοὶ. Καὶ ἐ ἐὰν πολλὰ εἰς τὰ σωζόμενα ὀλίγης ἐοικυίας παραμυθησῇ φρὸς ὀλίγον, ὑδεμία σοὶ χάρις παρὰ τῷ Θεῷ· ἐὰν μὴ τὴν ἐ σὺ σιωπῇ ἀμείνων ἀμετρον ἐ εἰς ἀπείρους βέδους δυσωδίας ἀποσῆς ἀπὸ σιωπῆς, ἐ ἀποπλῆτα διατῇ τῆς δικαιοσύνης ἔργῳ καθαρά σε αὐτῷ ἀποδείξει. Καθάρτε γὰρ οἱ ἐ δαυτιπὸς τόπος τῆς γῆς φετατωῦν, πλησῆται τῆς ἐαυτῆς πόδας ἀκαθάρτων, ἐ ἐὰν τέτω μὴ οἱ ὀλίγης εἰς τῆς ἁγίας ἁγίας δυνάμει θησονται, τῆς δὲ πλείους ἐσάντις δεινῶς κολάζονται· τῶ αὐτῶν τρόποι ἐ σὺ ὑπομένεις, ἐπιμύνηται τῇ πολλῇ δεινότητι τῷ ρουακίᾳ. Εἰ τίνω βέλει με ἀκούσαι, δυνῇ σωθῆναι, ἐ τῇ αἰωνίῳ τῷ Θεῷ ἀγαθῶν ἐπιτυχῇ.

6 Λέγει αὐτῇ ἡ μακαρία Εὐδοκία. Παρακαλῶ σε, ἀνδρῶν ἐ δὴ τῶ ὅπως Θεῷ, μικρὸν καθεστῆς σιωπῇ, λέξον μοι τὸ εἶδος τῆς κατὰ θυμῶν ὁμῶν ἐ τῆς φράξης, ἐ λέγει μοι πῶς ὀφείλω τὸν πλῆτον με διοικήσασθαι σωθῆναι; Δυνάμαι αὐτῶν ὡς λέγεις, φροτάσαι τῷ Θεῷ σου, ἵνα μὴ τὸ ἀτιμώρητον παράγῃ ἐ ἐμὴς κείτω. Ἰδὲ, τίμω Πάτερ, ἔχω πλῆτος οἰκίῃ, τῶν φροτάσασθαι τῶν χυσιῶν ἐ τῷ ἀργυρίῳ καὶ τῷ ἐπὶ ὡς εἶδω πάντων, σιωπολησθῆναι τοὺς φρὸς τὸν Θεόν σου· εἴγε δυνατὸν ἐστὶν σωθῆναι με διὰ σου. Ὁ δὲ μακάριος Γερμανός εἶπεν. Μὴ ἐμὴ καὶ γινώσκω ἀνδρῶν τῶν ὑψίστοι Θεοὶ εἶναι· ὅπως γὰρ πλῆτος ὡς ἐπὶ χύσας δι' ἐμᾶς ἐ διὰ τῶν ἡμετέρων σωτῆραν, ἵνα ἡμᾶς διὰ τῆς πτωχείας αὐτῶν σωθῇ. Τῶν ταῦν πικρὸν διέδος θλίβοντες καὶ ἐδεομένους, ἵνα σοὶ γίνωται ἀπὸ τῆς λαμβάνοντος τὸν πλῆτον σὺ τῶν τῶν ἐπὶ γινώσκων ἐράνης καὶ ἀνελήπτους θηταυρός.

7 Μετὰ δὲ τὸ καλῶς διακίηται σε τῶτον, φροτέλ-δε τῷ πατριῶ καὶ τῷ περὶ ἐκ βαπτίσματος, δι' ἡ πᾶντα σπῆλον καὶ πᾶσαν ἀμαρτίαν βυθῆσαι δυνάστη, καὶ λοιπὸν καθάρᾳ ἐ ἀσπίδος ἡμερῆς ἐ ἀνακρίνησθαι διὰ τῆς τῆς ἀγίας πνέματος ταλινῆς ἐκείνης, κληρονομίης τὸ ἀτυλοὶ καὶ αἰώνιοι καὶ μακάριοι φῶς, τὸ μὴ ἐχόντος κότους ἡ νότα ἡλωτῆν μείμμεται ποτηρῶν φράξεων· ἀλλ' ἴσῃ ἀεὶ ἀγία ἐμὴς ἐ ἀρετοῖς ποιησόμενη ὑπὸ τῆς σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰ τίνω δέλης σωθῆναι πικρὸν, ἀκροῖς τῆς ἐμῆς παραμύσεως, καὶ μακαρία ἐ ἐ σὺ ἡμεῖς ἡμεῖς. Ἀπεκρίθη ἡ μακαρία Εὐδοκία· Εἰ μὴ εἰς ἐπὶ γινώσκῃ σε τῇ ῥημάτων ἡλθον ὡς περὶ διεξῆλθαι καὶ τὸ φροταβῆσαι καὶ καὶ καὶ ἐὰν τε μετρίμψατο μετὰ τῶν. Ὅσοι οὖν βέλει χυσιῶν λάβε παρ' ἐμὲ ὑπὲρ τῆς ἐμῆς φροσκαρπείας ἐ ἀεργεσίας, καὶ μόνω φροσμενοὶ ἐσθὰς ὀλίγης ἡμέρας, ὡς τῇ σῇ φροσφίσει κατακολυθῆσαι, πάντα διοικήσω πᾶ φροσφίσει μοι καθεῖς δὲ· ἀκολυθῆσαι δὲ σοὶ ἐ ὅτε ὑπάρχει. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός· Τὸ μὴ φροσμεῖναι με ἐ σὺ δὲ ὀλίγης ἡμέρας, ἵνα ἐπὶ τῇ φροσφίσει ἀπολυθῶς

per Agniti
accipit

qua est
affertur

quoniam si
non est
1. 2.

Quia si de
est quod
non est de
fuerit non
fuerit

quoniam quod
non est
offertur

quoniam si
non est
offertur

de baptismo
et circumcisi

communionem
habet et de
aliqua re

per baptismum

λυθῶς

δε λοιπὸν ἀπολήψομαι τὴν τιμὴν ἡμῶν καὶ κατὰ εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

17 Ταῦτα τοῖνυν αὐτῷ ἐρηκότῃ, καὶ ἔπρα πλεονα, ἐμετρία ὁ κρατὺν με τ' χειρὸς, καὶ φωνὴ ἤλθεν ἐκ τῆς φωτὸς λέγοντα· Οὕτως ἀδούχηται ὁ Θεὸς εἰς τὴν ψὴν τῆς ἀνθρώπου, ἵνα τὸς ἀμαρτανότας καὶ μετανοοῦντας ἀποδέχεται εἰς τὴν κόλπον Αἰβραάμ. Καὶ λέγει πρὸς τὸν κρατοῦντά με τ' χειρὸς, Σοὶ λέγω Μιχαὴλ, ὅτι ἐμὲ διαθήκης φύλαξ, ἀτάγαγε ταῦτά, ὅπως τὸ ἀγῶνα πλῆσθ' ἐγὼ γὰρ εἰμι μετ' αὐτῆς τάτας τὰς ἡμέρας τ' ζωῆς αὐτῆς. Ὁ δὲν με σωματίσται ἀπὸ τ' γῆς, ἐκείνῳ πάλιν ἐπέκατισται, καὶ σῆσται με ἐπὶ τῷ τόπῳ λέγει, Εἰρήνη σοὶ καὶ δόξα τῷ Θεῷ Εὐδοκίᾳ, ἀνδρίζῃ καὶ ἰχθυε, ἡ γὰρ χάρις τῷ Θεῷ τῷ σὺ εἶσι πάντοτε.

18 Εἰ γὰρ δὲ ὡς διώκων τινα λαβὼντα ἐκ τῆς ῥήματος καὶ ἰχθυότα ἐῖποι· Κύριε με καὶ ἀγαθὸν Θεῷ, τίς ἐσὺ δὴ λωτόν μοι, ἵνα γινώσκω ὅφειλόν τις εἶσαι τῷ ὄντι Θεῷ, ἵνα ἐζηταίω διωκθῶ. Ὁ δὲ ἐπεὶ μοι, Εἰ γὰρ ἐμὶ ὁ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ Πρωτόγενεθ, ὁ τὸς μετανοοῦντας δεχόμενος καὶ εἰσαγὼν αὐτοὺς εἰς τὴν αἰώνιον ἐπαλάττειον ζωὴν· πολλὰ δὲ χαρὰ ἐκ ἑκατοῖς πλεῖται εἰς τὸν χορὸν τῆς Ἀγγελίας, ὅπως τις ἐκ τῆς σκότης τ' ἀμαρτίας ἐλθὼν εἰς τὴν τ' χαρὰς μετάνοιαν. Οὐ γὰρ βύλεται ὁ πατὴρ τῆς πάντων ἀπολείσαι ψυχὴν ἀνθρώπου, διότι ἰδίᾳς χειρὸς ἀχράντως ἐπλατεῖ ἀπ' ἀρχῆς τὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἀνθρώπον. Ὁ ποῦ ψυχὴ ἀνθρώπου μετανοήσας ἀξίως ἐλθὼν ἐκ τῆς σκότης τῆς καὶ ἐλθὼν πρὸς με, προσφίρω αὐτῷ τῷ πατρὶ τ' αἰώνως σὺ πολλὰ χαρὰ καὶ συγκαίρουσιν πάντες Ἄγγελοι, γινώσκοντες ὅτι ψυχὴ ἀνθρώπου ἐκ διαπορεύσεως ὑπάρχουσα προσεκύνηται τῷ ἀθανάτῳ Πατρὶ, καὶ ἀπαύσεται αὐτῷ πάντες οἱ Ἄγγελοι, διότι ἐπέγνω τὸν πατέρα τ' ζωῆς, καὶ ἐμίσηται τὸ σκότος τ' ἀμαρτίας. Παλῆσται μοι οὖν ταῦτα τάτα, ἐσφράγισέν με τείνει, καὶ ἐμὲ σωματίσται ἐπὶ τ' γῆς, ἐκείνῳ ἀτῆλθεν ἀπ' ἐμὲ εἰς τὸν ἕρπον.

CAP. VI 19 Τὸν λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός, Ἐπίσκοπος οὖν ἀπὸ τῆς νῦν πέποι, ὅτι ἐστὶν Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ τοῖς ἑραστοῖς, ἀποδέχόμενος τὸς ἀπὸ ἀμαρτιῶν μετανοοῦντας εἰς τὸ αἰώνιον φῶς τ' ἀγίου Ἀγγέλου τ' ἐκ αὐτῶν οἰκονόμῳ· ἐδεῖται τὴν βασιλικὴν ἐκ ἀθανάτου ὁδὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι παρ' αὐτῷ μόνῳ ἀφ' ὁδοῦ πολλὰ καὶ ἀσπασχολία ὑπάρχουσι, καὶ προθύμως δέχεται τὸς ἀγαθῶντας αὐτοῦ ἐδεῖται πᾶσαν τ' αὐτῆς θεότητος, καὶ τ' ἐκτελείων φώτων· ἐπέγνω ὅτι τὸ φῶς τῆς κόσμου τῆς ἀμνηρόν ἐστιν πρὸς τὴν ἐκείνη λαμπρότητα. Τί σοι δοκεῖ λοιπὸν, ὦ Εὐδοκίᾳ, φανέρωσον τὸν λογισμόν σου. Ἡ δὲ μακάριᾳ Εὐδοκίᾳ, τὸ νοερὸν τ' καρδίας ἥδη κεκμημένη πρὸς τὸν ἐναβαπλῆα Θεόν, λέγει, Εἰ γὰρ ἐπίσταται καὶ τις ἀνὴρ ὅτι ἄλλος Θεός, καὶ ἐστὶν ὁ σώζων τὸς ἀμαρτανότας ἀνθρώπους, εἰ μὴ ἐκείνος, ὅστις τὰς πύλας τῆς ἑραστῶν ἰδοι, καὶ τὸ φοβερόν ἐκ τὸ ἀνυπερέβλητον ἐκείνο φῶς.

20 Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός. Ἐπίσκοπος οὖν σὺ σεκυτῶν, πέποι, ὅτι πολλὰ ἀσπασχολία καὶ πειρὶς διαμῆναι, καὶ ποίηται βαρυκαθμῆται σὺ τὴν μετάνοιαν ὑπὲρ τὰς ἀμαρτίας, καὶ προσάγαγε αὐτῷ τῷ ἀθανάτῳ καὶ αἰώνιῳ Θεῷ, ὡς τί μοι ὁ ὄντων ἀλλὰ σοὶ δὲ καὶ θρήνηται ἐπιποσῶν, ἵνα τῆς ἐν σοὶ ἀκαθαρτίας τὸν ῥύπον διὰ τῆς δακρύων ἀποκλήσας, καθάρῃ νύμφη Χριστοῦ γυνήσῃ· ἐπιποσῶν τῆς δα-
Τομῶν I.

κρύων καὶ γὰρ, ἵνα μὴ ἀρεθῇ ἐν σοὶ ἰχθυὸς βορβόρου καὶ ἀπὸ τῆς τῆς ἀπολαβόντων σε κακῶν· γέγραπται γὰρ περὶ τῆς ἀμαρτίας ἐκ τῆς ἀποκλήσας ὕψους, Διεξόδος ὑδάτων κατὰ ὅσους οἱ ὀφθαλμοί μου. Ποίησον δὲ λήθην καὶ τῆς ἀποπύων σε γυναικάτω, καὶ τῆς βλαβερῆς καὶ ματαίας νεότητος, ἵνα σοὶ ἐὼς δεσπότης Χριστὸς λήθην ποιήσῃται τῆς ἀμαρτιῶν. Ἀπόφυγε τὴν μεγάλην ζυγὴν τῆς δουλείας, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς σοὶ ἀρεθῇ τῆς ἀλότητος διὰ τῆς ἀμαρτιῶν, ἐλθέ εἰς τὸν ἑλαφρὸν ζυγὸν τῆς ζωοδότου μετάνοιαν, ἵνα σὺ τὴν ἀνέχοις εἰς ἀρετήν, ἐλθέ δὲ τὸ λοιπὸν γυνεῖν παρὰ ταῦν τοῖς Διαικόσι καὶ τοῖς Ἀγγέλοις. Διαικῶν πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐκ τῆς πίστεως ἀληθινῆς καὶ ἀποκαλεισμένη τῆς ἀγαθῆς σωματῆς δόξης λογισμὸν, λέγει τῷ σε μιάσται ποτῶν, Εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς νῦν ἀλότης σὺ γέγονας, δεσπότην γὰρ γήσιν ἀνὴρ τίταται δὲ μελαιντὸν καὶ ὁ παλαιὸς ἔρος ὁ σκοτεινός, τὸ δὲ παρὸν καὶ ἀφ' ἀρετῆς ἐκείνου καὶ τῆς διαπορεύσεως ἐνδύμα, δι' ἣν φωταγωγηθεῖσαι χάρις ἐκ τῆς ἀρετῆς, τὴν σωζομένην με εἰς αἰῶνας αἰῶνων. Οὐκ ἐστὶ μοι χημέτις ἐπιθυμία· ἐγὼ γὰρ ταῦτα πάντα πρὸς ὀλίγον ὑπάρχειν, καὶ τῆς ἑραστῶν καὶ ἐκείνῳ διαπορεύσῃ ἀποσπῆται δὲ πρὸς αὐτὸν δάξω, ἀλότης ἐκ δὲ τῆς αἰώνιας σκότης.

21 Ἐν τούτοις πάντιν ἡ μακάριᾳ Εὐδοκίᾳ γέρων πρὸς τὸν διαικῶν οἰκονομῆσαι, λέγει τῷ ὁσίῳ Γερμανῷ, Πάτερ τί μοι νῦν τί βύλη με ἀρεθῇ; Ὁ δὲ ἐπεὶ, ἵνα λάβης ἀποσπῆσαι τὸν λατρὸν τ' ἀφ' ἀρετῆς καὶ τ' πίστεως, ἥτις πρὸς ἀφ' ἀρετῆς καὶ ἀβλαβῆ εἰς ὅλους αἰῶνας· ἐγὼ γὰρ, τὴν Κυρίαν με ἐκ δυνάμεως, πορῶμαι ἐπὶ τὸ μοναστήριον με, καὶ τὴν τῆς Κυρίαν θείοντος. Ἡ δὲ με δακρύων ἐδέετο αὐτῷ λέγοντα, Μηδὲ μὲν ἐγκαταλίπης, Κύριε με, πρὸ τῆς περὶ ταῦτα τ' ἀγαθῆς ἐλπίδος, μήπως ὁ παλαιὸς δαίμων τῆς ἀπάτης ἀρεθῇ με ἐγκαταλελειμμένην ἐκ βοήθειας ἐκτελεμένην, ἐπιτύχει με εἰς τὴν αὐτῆς ἀρετῆς ἐπιθυμίαν. Λέγει αὐτῇ ὁ μακάριος Γερμανός. Εἰ μὴ ἐστὶν Θεὸς σὺ ἀγαθὴ καὶ σεμνὴ ἀρετῆς, αὐτῇ σε διαφυλάττει ἀπὸ τῆς παγίδος τῆς ποτῶν. Πρὸς μεντοι δὲ ἐστὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἑομολογήσει, καὶ λάβε τὸν λατρὸν τῆς πίστεως· ἐπαύξω δὲ καὶ γὰρ πάλιν πρὸς σε, ἐπίσχεψιν ἀγαθῶν διὰ τῆς τῆς ἀγίου πιδύματος σωτηρίας ποιήσῃ. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ παραδέχμενος αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, ὡρμήσκει ἐπὶ τὸ ἐαυτῷ μοναστήριον.

22 Ἡ οὖν αὐτῆς ἡ δόξα τῆς τροφῆς βραχυτάτη ἐκ ἀρετῆς ἐκ ἐλπίδος ἐκ ὕδατος. Ἐκτελεσάσα ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, ἀποσπῆσαι τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καὶ βαπτισθεῖσα εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριᾶδος, μετὰ τὴν φωταγῆται αὐτῇ, σωματῆσας κατὰ ἐαυτῆς δέησιν ἰκατηκῶν ἀποσπῆσαι τῷ αὐτῷ ὁσιωσάτῳ Ἐπισκόπῳ, ἀποσπῆσας ἐκ αὐτῆς γυνήσιν τ' ἀπάτης αὐτῆς ἀρετῆς. Ἡ τῆς λαβὼν ὁ Ἐπίσκοπος, μετὰ ἐκείνην τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ἐπὶ τῇ αὐτῇ λέγων. Τέκνη, σὺ τὴν τ' δέησιν ἐπεύκτικὸν χάρτην πρὸς με τὸν ἀμαρτανλὸν ἀπέστειλας; Ἡ δὲ ἐπεὶ, Ναί, δέομαι σου. Ἐστὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ αὐτῇ ὁ Ἐπίσκοπος λέγων, Τὰ ἐκ τῆς περὶ τῆς δέησιν ἀποπῆται τί βύλη γινώσκει; Λέγει αὐτῇ ἡ μακάριᾳ Εὐδοκίᾳ, Ἀξίω τῆς σὲ ἀγιότητος, τὸν τῆς ἀγίας τῆς Θεῆς ἐκκλησίας ἐπίτροπον, ἀποδέξασθαι τὴν ἀποπῆται τῆς περὶ ἐμὲ δέησιν, καὶ διοικῆσαι
Eccc
Θλ.

83 ML
YALIC.

qui paret
dum fuit
etiam videri
et fuit.

et in
fuit.

CAP. VII
Tusculi
inferioris
vnt fuit

immo fuit
vnt fuit
vnt fuit

b

fuit et
augustinus
magis vnt
vnt fuit
vnt fuit

θυβαρμίας & ἐτιζήτην ἑμαυτὸν γὰρ τὸν πλῆ-
τος τῆς ἀδικίας εἶναι, τὸν παρ' ἐμὲ ἀποκρίμηναι.

23 Γυνὲς ἦν ὁ Ἐπίσκοπος τῷ ὀνόματι Θεόδοτος
τῆς ἀγαθῆς αὐτῆς γνώμης καὶ φρονήσεως & τίς τῆς
ὡς Κυρίου, ἐμβλέψας εἰς αὐτὴν καὶ τῷ πιδμάτι
σωμῆς ἢ ἡμετέρας διαποιεῖν ὁδοὶ πρὸς πολιτείαν, λέ-
γει πρὸς αὐτὴν, Εὐχεσθὲ ἐμὲ, ἀδελφὴ εἰς Κυ-
ρίῳ, δεομαί σε, ἀξιώσασα νύμφη Χριστοῦ κληθῆναι,
ἢ τὴν πορείαν τὴν ἐρωτα μετήσασα τὴν δὲ σωφροσύνην
ἐγαπίσασα, ἢ τὴν πορείαν πωλήσασα τὴν δὲ παρθε-
νείαν ἀγοράσασα, ἢ τὸν κόσμον παραγματούταισιν
καὶ τῷ ἐνὸς μαργαρίτην ἐπιτυχῆσαι, ἢ ὀλίγον χρόνον τῷ
βίῳ πλανηθεῖσα τὸν δὲ ἐκείνῳ ὅλον αἰῶνα κληρονο-
μήσασα ἀπὸ μεταποιεῖν, ἢ τὸν θάνατον εἰς ὀφθαλμοῖς
ἔχουσα τὸν δὲ ἀθανάσιον ὡπταμένη, ἢ πορνείας καὶ βα-
λῶσα πῶ δὲ ἐκ τῷ ἐνὸς (Σωτῆρος) Χριστοῦ πολλὰς ζω-
ποιοῖν μέλλουσα, ἢ ἀπὸ (ὁρῶν) πολλὰς τὰς σπιλον τῆς
πίστεως ἐκδυσάμηναι καὶ ἀμύνειν τῷ Χριστῷ κληθῆναι κα-
ταξωθεῖσα καὶ τὴν ἀληθείαν αὐτῆς κλησεως καὶ ἀδοκίας
ἐπιτυχῆσαι, ἢ τὸν δὲ μοι τῆς χρηματοδότην ἀνδρώ-
πων παρὶδῶσα τὴν δὲ σύγκλητον τὴν Ἀγγέλου ὑπερ-
ποδίσασα. Εὐχάσθω ἐμὲ, δέομαί σε, δούλη τῷ
Θεῷ & γνοίμη, & μέμνητό μου εἰς τὴν Βαπτίαν
τῆς ἐρατοῦ. Ταῦτα οὖν λέγοντα πλείονα μετὰ δακρύων
διεξελθὼν ὁ Ἐπίσκοπος, λέγει τῷ Διακόνῳ αὐτοῦ,
Μετὰ πεμψέ μοι πικροὶ τὸν τὴν ἀγίας τῆς Θεῆς ἐκκλη-
σίας ξηροδόχον διὰ τοιοῦτος. Τῷ δὲ ἐλθόντι, λέ-
γει αὐτῷ ὁ Ἐπίσκοπος, Ἐπίσταμαί σε ἀνθρώπων
θεοσεβῆ εἶναι & πολλῶν ψυχῶν κωδύμνη, διὸ καὶ
εἴ τ' ἀληθευῖαι ψυχῆς αὐτῆς τὴν φρόνησιν ποταμ-
μός, τὴν ἐκείνης φροφοναί τῷ Θεῷ προσάγαγε.

24 Ἦν δὲ ξηροδόχος εἰς αὐτὴν, Πρεσβύτερος
μὲν τῆς ἀγίας, παρθέτος δὲ εἰς παρὰς ἐλ-
κίας, ὅς πάντα τὰ ἐαυτῇ τῇ ἀγνότητι τῷ Θεῷ ἐκκλη-
σία προσήγαγε. Λαβὼν ἔν αὐτῇ ὁ ξηροδόχος ἐξήλ-
θει, καὶ σὺ αὐτῇ παρεγένετο εἰς τὸ οἶκον αὐτῆς. Εἴτα
μετὰ τὸ ἐσελθεῖν αὐτὴν, φροφοναί αὐτῆς τῷ Θεῷ
τὴν ἐκείνης αὐτῆς διοικητῆς, λέγει. Ἐκαστος ὑμῶν
ἢ διακρατῆ ποσότης, ἀγάγει μοι. Οἱ δὲ ἡγα-
γοὶ εἰς τὸ μέσον πάντα. Ἦν οὖν ἡ ποσότης τῆς εἰς
δέντων αὐτῆς χρημάτων, χρυσὸν λίτρας ὀλοπλεῖς
δυσμείας, κοσμίῳ ἐξερειτῶν καὶ διαφόρων ὀλοπ-
λεῖς ἀναείδμητος, λίτρας πολιτίμων & μαργαρίτων
βασιλικῶν ἀμύθητος ὀλοπλεῖς πλεῖστος & κάμπτ-
στραῖς οἱ, ἐκείνης λίτρας ἐκείνης κάμπτραι ὀλοπ-
τῷ & χρυσὸν κάμπτραι ὀλοπλεῖς, ἐκείνης ἐκείνης
τῷ ὀλοπλεῖς τιμῶν κεκοσμητῆς κάμπτραι ὀλοπ-
τῷ, ἐκείνης διαφόρων βασιλικῶν κάμπτραι μετὰ λίτρας
χρυσῶν μετὰ λίτρας, ἐκείνης κάμπτραι ὀλοπ-
στραῖς ἀδελφῶν κάμπτραι ὀλοπλεῖς, ἀργύριον εἰς διαφόρους
σκῆπτρον λίτρας ὀλοπλεῖς χιλίαι, ὀλοπλεῖς διὰ λίτρας
λίτρων φ', βίλα ὀλοπλεῖς ἀμύθητος λίτρων ὀλοπ-
βίλα διὰ ἡ βάμβακος λίτρων ὀλοπλεῖς, ἐκείνης τῆς ἐκείνης
ὀλοπλεῖς κατασκάδης περιττοῦς ὑπάρχει ὁ λόγος ἐξ-
πεῖν, ἀπείρη τὴν ποσότητος οὐσιν, χωρὶς ἔχοντα
φροφοναί πομίσματα διὰ χιλίων ὀλοπλεῖς.

25 Ἐκ τούτων πάντων, καλίστας τῶν παιδῶν αὐ-
τῆς καὶ τῶν ταυτίστας κατὰ φρόνησιν τῷ ξηροδόχῳ,
ἐκείνης αὐτῆς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὀλοπ-
χίλις χρυσῶν, & τὴν ἐκείνης παρασχῶσα
ἐκείνης αὐτῆς, ἐκείνης, ἐκείνης, ἐκείνης, ἐκείνης, ἐκείνης
φροφοναί αὐτῆς δουλείας ἐκείνης, ἐκείνης ἐκείνης

& τῆς ἀληθείας ἐκείνης ἀξιώσασα, προσήγαγε
πρὸς αὐτὴν ἐκείνης αὐτῆς τῶν ἐκείνης, ἐκείνης
& αὐτῆς ὑμᾶς ἐξαγοράσας τῆς ἀμαρτίας, γινώσκεις
ἐκείνης αὐτῆς ἐκείνης ἐκείνης ἐκείνης ἐκείνης.

26 Μετὰ δὲ τὸ πράξαι αὐτῇ τὰ ταῦτα, λέγει αὐτῇ
τῷ ξηροδόχῳ, Νῦν λοιπὸν, Κίε ἐμὲ, τὸν ἐκείνης
καὶ ὡς ὁ ἀβὴλ ἔδει τὴν διοικητῆς ἐκείνης
ὡς ὡρεῖται ἐκείνης γενέσθαι, διὰ τὴν ἐκείνης
μετὰ Διοσκόπου, ὡς ἐκείνης. Οἱ οὖν ξηροδόχος
ἐκείνης ἐκείνης τῇ ἀφροσύνη κατὰ τῆς μακα-
ρίας Εὐδοκίας, λέγει αὐτῇ. Μακαρία εἰ σύ Εὐδοκία,
ὅτι σὺ ἐκείνης ἐκείνης τῇ παρθέτῳ τῇ νύμφῃ
Χριστοῦ, σὺ γὰρ ἐκείνης τὴν ἐκείνης τῇ νύμφῃ, &
σὺ ἐκείνης τῇ νύμφῃ ἢ ἐκείνης ὁ ἐκείνης ἐκείνης
γινώσκεις ἵνα μὴ ἀπομείνης ἐκείνης τῇ νύμφῃ, ἀξίως
τῶν λαμπάδας ἐκείνης τῇ ἐκείνης ἵνα σε ἡ σὺ
τῇ μὴ κατὰ λάβῃ. Λοιπὸν ἐκείνης ἐκείνης τῷ οὐκ
ἀμαρτυρῶν, ἢ ἐκείνης ἐκείνης τῇ Ἀλφειᾷ ἐκείνης.

27 Ἐκείνης οὖν ἐκείνης τῇ μακαρίας Εὐδοκίας, ἰδὼν
τῇ ἀγίας Πιδμάτος περιλαμπόρῃς καλίστα-
τι, & ἐκείνης τῇ Ἀγίας Εὐδοκίας εἰς ἀρετὴν & δι-
καιοσύνην διακρίματα τὴν ἐκείνης περὶ αὐτῆς, λαβὼν
ταῦτα μετ' ἐαυτῇ ἀνέχεται, & ἀπὸ αὐτῆς εἰς τὸ
ἐκείνης παρθέτῳ εἰς ὃ ἡ ἐκείνης ἐκείνης τὰ τῇ
ἐκείνης εἰς τῇ βαπτίσματος ἀμύθη, ἢ γὰρ τῷ φρο-
φοναί μὴ κοινοῦσαι εἰς ἐκείνης ἡμῶν εἰς χρεῖας
τοιοῦτας, μέλει τῆς ζωῆς αὐτῆς δουλεύουσα τῷ
Θεῷ, μόνον δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῇ χειμῶνος σιχαίον
κίλικος ἐκείνης, & ὁμοίως ἐκείνης ἐκείνης ἐκείνης,
& ὡς ἐκείνης τῇ ἀσκήσει.

28 Εἴχει δὲ ὁ Μακάριος Γερμανὸς ὑφ' ἐαυτὸν ἀν-
δρας μονάζοντας ἐκείνης τὸν ἀρετῶν, ὁμοίως
δὲ εἰς ἐκείνης ἀσκητῆς παρθέτος εἰς αἰς σὺ κατὰ
ἐκείνης καὶ ἡ θεοσεβῆς & μακαρία Εὐδοκία.
Ποιησάσης οὖν αὐτῆς ἐκείνης μῆνας δεκατρεῖς, ἐπὶ
ἀγίας ἡ Πρώτῃ τῇ παρθέτῳ, ὀνόματι Χαρίτη, πληρῶ-
σασα τὸν βίον εἰς σεμνότητι, & ἐκείνης ἀσκήσει. Εἴτα
τοῖς οὖν χρόνοις τῆς ἐκείνης ἐκείνης τῇ ψαλμῶν εἰς
ἀπαρτιτῶν ἡ θεοσεβῆς Εὐδοκία, & πᾶσαν ἱρα-
φῇ τῇ ἀγίας Πιδμάτος αὐτῇ σὺ ἐκείνης διεξήλ-
θει, ὡς πᾶσαν τῶν σὺ αὐτῇ ὑπερβάλλει εἰς τὴν ἀσ-
κήσει, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ, διὸ & γινώσκεις αὐτῇ Πρώτῃ κ.

29 Τῆς τῇ παλαιᾷ αὐτῇ ἐκείνης, ὀνόματι Φιλόστρα-
τος, ἐκείνης εἰς ἀνέμνησιν τῇ δυσωπῆς ἐκείνης
αὐτῇ οὐκ, τῇ διαβόλῃ τῇ μάταιος περὶ αὐτῆς
αὐτῇ ὑπερβάλλει, προσκοινοῦσας εἶναι μονα-
χοῖς, & τὸ σχῆμα φορέσας, ἀπὸ αὐτῆς εἰς τοῖς τοῖς
ἐκείνης, εἰς ἐκείνης Εὐδοκία, ὀλοπλεῖς χρυσῶν
ἐκείνης. Καὶ δὲ πλεῖστον γινώσκεις τῇ μετα-
σχεῖν τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ἀπὸ αὐτῆς τῇ ἀπο-
κρίσεισθαι, καὶ κρῖτας τῇ θύρῃ, ἐκείνης τῇ ἐκείνης
ἐκείνης, & προφῶν τῇ ἐκείνης ἐκείνης ἐκείνης
αὐτῇ. Μία οὖν τῇ παρθέτῳ, λευκῶς ἀφ' ἐκείνης
φῶς διὰ βραχυτάτης θύρας, λέγει ἐκείνης ἐκείνης
τῇ φρόνησιν, Τίς εἰ ὁ κρῖτας τῇ θύρῃ, & τίς ἐκείνης
ὡς; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἀμαρτυρῶς ἀνθρώπος εἰμι, &
ἐκείνης ἵνα λάβω ἀπὸ τῆς παρ' ὑμῶν. Λέγει αὐτῇ ἡ
παρθέτος, Οὐκ ἐκείνης ἀνθρώπων, Ἀδελφε, ἐκείνης
σε ὡς, ἀλλ' ἀπὸ αὐτῆς τῇ μοῦν τῇ Κύρῃ Γερμανῷ,
& ὡς λέγει, ἐκείνης λαμβάνεις ἐκείνης, & μὴ εἴπῃς
ὡς ὁλοπλεῖς. Καὶ ταῦτα εἰ ποῦσα ἐκείνης ἐκείνης.

30 Ο οὐ φιλόφρατος ἀπελθὼν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἀγίας Γερμανίας, ἔδρεν αὐτὸν ἀναγκαστικὰ πρὸς τὴν εἰσοδὸν τῆς μοναστηρίου, καὶ ἡττάτατο αὐτὸν μὲν πρὸς κυνήσεως. Μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν αὐτὸν παρ' αὐτῆς εὐχὴν, λέγει αὐτῇ ὁ Μακαρίας Γερμανός, Καθίστα, ἀδελφε, καὶ λείβε μοι ποίας χώρας εἴ, καὶ ποίας μόνῃς. Οὗ δὲ εἶπεν Ἐγὼ, Πάπρ' αἰε, μονοφεινῆς τοῖς ἐμὼν γόνεσσιν γέστα, καὶ κείνων τὴν εὐχὴν βίον καὶ λυτάντων, σὺν ἡβελήθην εἰς Γάμον ἐλθεῖν ἀλλὰ μέλλον τῇ Θεῷ δουλεύειν ὅθεν διὰ τὸ πολλὴν ὁδὸν διήκοιτα πρὸς τὴν ἀγνοσίμην, ὅπως δέξῃ με πρὸς ἐπιτροπὴν τῇ ἐμοὶ πεπραγμένων.

31 Λέγει αὐτῇ ὁ Ὁσιος Γερμανός, Τέκνον, πολλή ἐστι ἡ χειμασσία, ἣν ἐχομεν ἡμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ ὑπὸ τῆς κλύδοτος τῆς ἀκαθάρτου πιδμάτων, μὴ συγχωρήσῃς οἱ εἰρήνη τὴν Κύριον δοξάζειν. σὺ δὲ τὸ νέον τῆς ἡλικίας ὑπολαμβάνω μὴ διώκῃσαι ὑπομῆναι τὰς πολλὰς πειρασμὸς τῶν δαιμόνων. εἰ δὲ σιωπῇς τῇ Θεῷ μὴ διὰ ψυχῆς, ἐτοιμος εἶμι πρὸς τὴν ἐπερχόμενα παρ' αὐτῆς. Λέγει αὐτῇ ὁ Φιλόφρατος. Ἡ βυλόμεν ἰδεῖν, Γάπρ' αἰε, τὴν Εὐδοκίαν, ἥτις πρὸ αὐτῆς ἔστιν καταλήψασα ἡκολούθησάν σοι, εἰ κατὰ ἀλήθειαν ἐκείνη τὴν ἀσκήσεως τὴν καρπείαν ὑπέμεινεν καὶ ἐπὶ γυνὴ ὅτι μὴ δαμῶς ὀκνητεν περὶ τῶν λείων πειρασμὸς προσφύρεσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ἀδελφοὶ ὅτι καὶ γὰρ προσφύρεσθαι οὐκ εἶναι ὑποφύρω τὸ τῆς ἀσκήσεως ἔργον.

32 Ταῦτα ἀκούσας ὁ δούλος τῆς Θεῆς Γερμανός, καὶ πιστάτας ἀλήθειαν αὐτὸν λέγειν, καλέσας τὸν εὐδοκίαν Ἀδελφὸν προτεγγίσει τὰς παρθένας καὶ τὴν δουλίσμα τῇ Θεῷ προσφύρειν, λέγει αὐτῇ Παραλαβὼν τὸν Ἀδελφὸν τῶν ἀτάγαγε τὴν σοὶ εἰς τὴν παρθενίαν, ἵνα ὁφεται σιωπῇ καὶ τὴν δούλην τῇ Θεῷ Εὐδοκίαν περὶ γὰρ θέλει λαβεῖν τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς, καὶ θαυμάσαι τὴν αὐτῇ τῆς. Εὐθέως οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ὁ μοναχὸς ἀπελθὼν εἰς τὴν μονήν. Θεοτάμνιος δὲ ὁ Φιλόφρατος τὴν δούλην τῇ Θεῷ Εὐδοκίαν εἰς ταῦτα χήμα ἰούσαν τὴν περὶ φροσύνης, καὶ τὴν κοίτην ἐπὶ τῇ εὐδοκίᾳ, ψαδίστη καὶ κλικίω τὸν ὑπὸν διαπλάσσει, λέγει αὐτῇ ὁργίως ἐμβλέψας εἰς αὐτήν. Τί εἶσι τῆτο Εὐδοκία; Τίς σε εἰς βασιλικὴν διοικήσει καὶ στρατοπαυδαρχίᾳ ἐξέστη ὑπάρχουσα καὶ εἰς μεγίστη πόλιν λαμπροφροσύνης, ἐπὶ τὴν τοιούτην ταπεινότητα ἐλθεῖν, καὶ τῶν πάντων πρᾶγματων καὶ κτημάτων ἐκτὸς γενέσθαι; Νυνὸς οὐλόζῃς πάντα ἡ πόλις ἡμῶν διὰ σε. Ἀλλ' ἀκούειν με, Κυρία μου Εὐδοκία, καὶ τὸ δὲ ἐμὲ σοὶ πάντων τὰς δεήσεις προτεμψάντων μὴ ταξίδης, καὶ δεῦρο σιωπῇ ἐμοὶ κατὰ φρονήματα τῆς περὶ φροσύνης τῆς χήματος τῆτος καὶ τῆς λιμορδορῆς ἀσκήσεως, καὶ μένει εἰς τοῖς σοῖς, καὶ ἀπόλαβε τῇ σῶν. Οὐκ ἔχεις τοὺς δούλους, καὶ ἔχεις τὸν παράγοντα, καὶ πᾶν τὸν βυλόμενόν σε. Τί πρό κληρὸν τε αὐτὴν μαρμαίνεις βιαιώς; Τί σε τὸ ἡλιοφανὲς καὶ περιλαμπόρῃς κάλλος τῇ γενότητι τῇ λιμῇ προσδύκας; καὶ αὐτῇ τῇ πολυτίμῳ μύρῳ, τῇ σε δώδωζόντων καὶ τοιοῦτων φαίνεσθαι θεῶν, τῇ σκοτεινῇ τῇ καὶ πεπλημένη φαντασίᾳ σε αὐτὴν ἐξέδωκας; Οὐδεὶς ἀνθρώπος νομῇ ἔχειν, καὶ αὐτὴ τῇ ἀγαθῇ ἐπὶ δίδωσιν, καὶ αὐτὴ εἰς μάτην ἐκατῇ, οἱ ἴσοι σὺ πεποιήκας. Δεῦρο οὖν ἀκούειν με, Κυρία Εὐδοκία, καὶ τὸ βασιλικὸν σε χήμα ἀναλαβῆσαι, τὴν πόλιν τακαχόσμεν. Οὐδὲν γὰρ ὁφείλῃς σε διώκται ἡ ταπεινοφροσύνη, ὅτι τοὺς ἀνθρώπους τῇ ζωῇ ἀποσερεῖ, καὶ τῇ σκοπίᾳ παραπέμπει. Ἰδὲ καὶ χρυσίον σοὶ προστεκόμην, ἵνα δι' αὐτῆς ἀναψύξης εἰς τὴν ὁδὸν.

Τομὸς I.

33 Μετὰ δὲ τὸ φλυαρῆσαι αὐτὸν ταῦτα καὶ μέλλειν ἐξίεναι τὸ καίσι, ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν μετ' ὀρίης ἡ τῆς Θεῆς δούλη Εὐδοκία, εἰσφύσηται εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς λέγουσα. Ἐπιλήψῃ σοὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ δίκαιος κρηττοῦτος ἐγὼ ἡ ἀναξία ἡζυῖσθαι εἰς μένει δούλη κληθῆναι, καὶ μὴ ὁώτησαι εἰς τὴν ἐταλαιώται ὅθεν ἦλθες, ὅτι τῇ διαβολῇ πικρὸν ὑπάρχεις. Καὶ ταῦτα αὐτῆς εἰπὼς, ἀθέως πεσὼν ἐξέψυξεν. Ἐκείνη δὲ εἰς γὰρ κειμένη νεκρῇ, ἤρξαντο αἱ παρθένοι πρὸς αὐτὴν λέγειν. Τί ἀρεῖς ἐγὰ τῆτο, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐμψυγῆματος αὐτῆς ἐνδύς ἀπέθανεν ὁ ἀνθρώπος; Τὰχα μάλλον ὑπὲρ ἡμᾶς τῇ Θεῷ δοκεῖ δούλῃ εἶναι καὶ εἰ μὴ γὰρ ἡ ποιότης ἀγαθῇ εἰς μέλλων ἐρίων αὐτῆς, καὶ ὁ ἀνθρώπος ἀπέθανεν ἐκ τῆς ἐμψυγῆματος αὐτῆς. Καὶ τί δὲν γενέσθαι ἐπὶ τῆτος; μὴ πῶς ὁ βασιλὴς ἀκούσας, πέμψει πρεβὴ κατὰ κώσκει τὸ ἀσκητήριον, ἐλθὼν ὑπάρχειν. Μία οὖν ἐξ αὐτῶν εἶπεν Ἡ συχατομεν τὴν ἐσπέραν ταύτην καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τῇ φροσύνῃ κατὰ τῆς Κυρίας δεηθῶμεν, καὶ φανερώσει ἡμῖν ὁ Χεῖρος τῆς γεγονόσης τῆς αἰτίας.

34 Διαδραμόντος δὲ τῆς μεσονυκτίης, καὶ τῆς ψαλμωδίας μελλήσεως γίνεσθαι ὑπὸ τῆς παρθένης, ὅραμα ἰδεῖν ἡ Μακαρία Εὐδοκία, τὴν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χεῖρον λέγοντα αὐτῇ Ἀναγίστα Εὐδοκία δόξατον τὸν Θεόν σου, καὶ κλίνεσθαι τὰ γόνατα, καὶ προσάξα μὴν, ἀνάγκη τὴν κατὰ ὑποβολὴν τῆς διαβολῆς ἐλθόντα πρὸς σε, καὶ τὴν γυνὴν τὴν δουλίσμα τῇ Χεῖρ, τίς ὑπάρχει ὅς ἐστις ἀτάς; τῆτος γὰρ τῆς σημεῖα γεγονέμεν ὑπό σου, μίζων χάρις ἐπελάττειται ἐπὶ σε. Διοπτηθεῖσα δὲ ἡ Μακαρία Εὐδοκία, καὶ δεηθεῖσα ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιπῶς τῇ Κυρίᾳ, ἤγειρε τὴν πειθεῖα παραχρῆμα. Μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι τὸν Φιλόφρατον, καὶ μικρὸν εἰς αὐτὸν γενέσθαι ὡσπερ ἀπὸ ὑπνῳ, γυνὴ τῆτος δυνάμει ἐγέρθη, ῥέψας αὐτὸν πρὸς τοῖς ποσὶν τῆς Μακαρίας ἐδέετο αὐτὴν λέγων, Δέομαι σου δικαία Εὐδοκία καὶ ὅπως τῇ μετὰ τῆς Θεῆς δούλης δέξαι με μετὰ τοῦτο εἰς ὅς ἡμᾶς πρὸς σε ῥήματιν ἀποστοίς ἐγὼν γὰρ τοῖω Θεῷ δουλεύειν δαυατῇ. Ἡ δὲ Μακαρία Εὐδοκία λέγει αὐτῇ, Πορὰν εἰς εἰρήνη τὴν ὁδὸν σου, καὶ ὅτι ὁ Κύριος ἐπιτέψατο σε τῇ ἐλπίδι αὐτῇ, μὴ ἀλλοτρίωμνος τῆς πρὸς τὸν Θεόν μὴ πίστεος.

35 Μετὰ δὲ ταῦτα κατ' ἐκείνους τὸν καιρὸν Αὐγελίου τῆς τυράννης βασιλεύοντος, ἐφαιλόμην οἱ τῆς πρὸς ἀμαρτίας δυσεβεστάτης ἱρωτῆ. καπεχομένων, συλβάνων πρὸς ἀπέσειλαι ἀναδορὰν πρὸς τὸν προσημένον βασιλέα κατὰ τῆς Μακαρίας Εὐδοκίας, διδίδχας αὐτῇ, ὡς χήμα τα δημόσια ταύτην λαβῆσαι ἐκ τῆς τύλως, εἰς ἐρήμους τῆτος μέτοιχοι γεγονέναι. δεόμεθα οὖν τῇ σὺ κράτης δοθῆναι ἡμῖν στρατιώτας πρὸς βοήθειαν εἰς τὴν εἰρήνης σύλληψιν, καὶ τῇ χρημάτων τὴν ἀπόδοσιν αὐτῇ γὰρ καὶ τοὺς Θεοῦς εὐβρίτει, καὶ τὴν θρησκείαν τῇ Γαλιλαίων ἐξέλεξατο, σεβομένη λεγομένην τῆς Χριστῶν. Οὗ τοῖω βασιλὴς εἰς μεγίστην ὀργὴν φεράς, μεπέμψατο ἐπὶ Κώμη καὶ λέγει αὐτῇ, Παραλαβὼν σὺν σοὶ γενναίους στρατιώτας, σπεύσον γενέσθαι εἰς τοῖς πτόσις ἐκείνοις, εἰς οἷς λέγειν διὰ γὰρ ἡ ἐξοιομασθῆσα, καὶ γενόμενος αὐτῆς ἐγκατεῖς ἀγαγε αὐτὴν εἰς δάδε σιωπῇς χρημάτων. Οὗ δὲ Κώμης λαβὼν τριακοσίους στρατιώτας παρεγένετο μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν Μακαρίαν Εὐδοκίαν. Ἡ δὲ ὁ Κύριος φανερώσας αὐτῇ αὐτὴν

Εεεε 2

EXIMS.
VATIC.
Ipsa de
Pala mone
per A. tunc
2412
michele de
due frate
Lafati

police
have been
K. F.

rather pro-
ficient Ar-
gents.

offense in
discrepancy
part, entire
guilty.

References

que Thilo
avant con-
fin

Ende in der
Lieferung
ausgezeichnet
sein!

John Doe

11
determining the
nature of the
the subject
the

John Doe

Apfel für die
Regale in
Tisch für
die Küche

Mr. [redacted]
[redacted]
[redacted]

quant filter
obtain job
delete pro-

que vife
Lindane
consistat

1. **ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ**

**EX MEA-
JATIC.**

adventum
all: in-
reum ho-
bit;

et quoniam
dum in-
ne perfo-
rar, in cor-
pore?

1017

addente ad
Droßdamp
le. am
fenne per
ilungia.

qui dimittit
tunc ipse
coram
se habere
prohibetur.

52 Αἰσάτος δὲ καὶ ὁ Ἡγεμὼν, ἐπαύσατο καὶ αὐτὸς ἰδεῖν τὸ ἀκκοῦν. Καὶ δὴ ἀπελθὼν, ἐ ἀρνητικῶς αὐ-
τῷ ἀληθῶς σιδηκῶν, ὑπερρεψεν ἐ ἡλθεν οἱ
ὁ αὐτῷ τότε ἡ μακαρία Μάρτυς, ἐ λέγει πρὸς αὐ-
τῷ· Εἴτ' ἀληθείας πιστῶ, ὅτι ὑπὲρ τὸς θεῖς ἡ-
μῶν μέγας καὶ δυνατώτερος ἐστὶν ὁ Θεὸς σου. Αἴμ' ἐ-
πειδὴ ἐτι μικροψυχῶ, ἐλθέ σὺν ἐμοὶ πρὸς Φηρμίαν,
καὶ ἐάν αὐτῷ ἐγείρης οἱ νεκρῶν, τὸ τῶν κατὰ ἀνταρ-
θέτους πιστῶ τῷ Θεῷ σου. Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία
λέγει αὐτῷ. Οὐ μόνον διὰ σε ποιῆται ὁ Κύριός μου
Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντας
τὸς ἐπιθυμοῦντας ἐσθλαθεῖν ἐς τὴν βασιλείαν τοῦ
Θεοῦ τῇ ἀσπληγνίᾳ αὐτοῦ. Διὸ δὴ τοῦ αὐτοῦ ἐν-
θα λέγεις, τῷ Θεῷ συνεργουῦντος ἡμῖν.

53 Αἰπελθόντων δὲ αὐτῶν σὺν τοῖς ὄχλοις, ὑπῆ-
ρταν αὐτῇ οἱ τὸ σῶμα τῷ Φηρμίᾳ ἐπὶ κλίτης κεκοσ-
μηθῶν βασιλῆος, ἐ λέγει τῷ Ἡγεμονίᾳ ἡ μακα-
ρία Εὐδοκία, Εἴτις ἐστὶν ὁ ὄχλος διὰ τὴν τάξιν, ἐ
τὸν κράββατον ποίησον ἀποπῆσαι χαμῶν, ἵνα δυω-
πηθῇ ὁ Χριστὸς περὶ αὐτῆς. Τότε δὲ μετ' πολλῶν
τάχως ἡγομένη, ἐδάκρυεν ἡ Μακαρία, ἐ ρίψατα
ἐαυτῇ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπὶ πολὺ προσκυνοῦσα τῇ
προστάτῃ, ἀνέστη ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἐ δὴ λαβῶσα
τὴν χεῖρα τῇ πενηκῆτι, εἶπεν μεγάλην τῇ φωνῇ αὐτῆς·
Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐ αἰῶνος Χριστὸς, ὁ Λόγος ἀνάρ-
χως τῷ Πατρὶ, δι' οὗ οἱ νεκροὶ ἐγείρονται, αὐτὸς
θέλων ἐς πίστιν τῇ παρόντι ποιῆσαι θαυμάτιον
μέγα, ἐ κέλευται ἐγείρηται τὴν Φηρμίαν, διδόν-
αυτῇ λογισμὸν μετνοίας ἐς τὸ ἐπιτρέψαι πρὸς σε
τὸν αἰζῶντα καὶ αἰῶνον Θεόν. Ταῦτα δὲ αὐτῆς ἀξα-
μήνως ἀδίδως ἀνεπήδησεν ἡ Φηρμία ἐκ τοῦ κράββα-
του, ἐ πάντες οἱ ὄχλοι ἀνεβόησαν μεγάλην τῇ φωνῇ,
ὡς ἔξ ἑνὸς σώματος κρίζοντες, Μέγας ὁ Θεός· Εὐδο-
κίας, ὅπως ἀληθινὸς Θεὸς ἐ δίδως. Δεόμεθα
σε, καὶ ἡμεῖς σῶσαι διὰ τοῦ Θεοῦ σου, πιστῶν καὶ αὐ-
τῶν ἐ ἡμεῖς ἀδικησάντες. Οἱ δὲ Διόδωρος χαροποι-
θεὶς ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς νεκρῶν ἐγέρσει Φηρμίας τῇ ἐαυτῇ
γυναικὶ, ἐρρεψεν ἐαυτῇ πρὸς τοὺς ποτῖς τῆς Οἰίας
λέγων, Παρακαλῶ σε δὴ τῇ Χριστῷ, ποίησον
καμὲ Χριστιανὸν ἡμέα· οὐκ γὰρ ἐ ἀληθείας ἐγνων
τὸ ποῖόν τοῦ Θεοῦ δαδῶναι. Οἱ οὖν Διόδωρος ἐ ἡ γυνὴ
αὐτοῦ, ἐ πάντες οἱ ἐ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν
ἐς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος ὁμοῦ καὶ Διογῆνης ὁ Ἡγεμὼν ἡγομένης Χρι-
στιανὸς ἐπλάσθησαν.

54 **Η**Ν δὲ ἐκ τότε ἐ τῷ οἴκῳ Διοδώρου ὁ Οἰο-
μάρτυς διδάσκατος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὑπῆρ-
χει δὲ πλησίον τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ἐς τὴν κατὰ δόξαν
μέγιστος, ὅς τ' μετ' ἡμετέρας ὥρας καθημέριον νεανίσκος
πρὸς τοὺς μοισήους ὑπάρχων χήρας τινὸς γυναικὸς,
αἰετῶν τῷ ἰδίῳ προσφυσήματι. Ἡ οὖν μητὴρ δει-
νῶς οὐδυνώμενη ἀνεβόα διὰ τὸν υἱόν. Ἡ ποίησις αὐτῆς
τῷ Θεῷ Εὐδοκία γυνὴ τὸ γεγονὸς, ἐφη τῷ Διοδώ-
ρῳ. Δάδο δέ σαι ἑτέροις μοις τῶν ἀγαθῶν ἐ
ἀσπληγνίᾳ Θεῷ ἡμῶν. Οἱ δὲ ἐποίησαν συνεπῆλθεν.
Εὐεστα δὲ τὸν νεανίσκον διαδημόν ὑπὸ τῷ ἱὺ τῷ
Θεῷ, λέγει τῷ Διοδώρῳ· Νῦν χερὸς τῇ σῆς τε-
λείας πίστεως, ἵνα δεχθῇς τὴν τοιαύτην ἐστὶν πρὸς
Κύριον. Εὐχαὶ οὖν ἀνατίνας τὸς ὀφθαλμούς σου
καρδίας σου, καὶ ἀνέγειρον τὸν νεκρόν. Οἱ δὲ Διοδώ-
ρος λέγει· Κυρία μου ἐ δὴ τῇ Χριστῷ, νεοφυτὸς
εἰμι, ἐ ὑδωχμῶ ἀτερίσαι πρὸς τὸν Θεόν. Αἰπε-

κείνη ἡ Μακαρία· Εἴτ' ἐπὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ μετ' ὅτι τῷ
ἐ ὅλης καρδίας μετανοήτων ἀμαρτωλῶν εὐχὸς τα-
χὺς γίνεται περὶ τῆς ἀγαθῆς, ὡς αἰτήσονται. Ε-
πικαλεῖται οὖν ἐκ ψυχῆς σου τὸν δυνατὸν ἐς ἰσχύϊ Κύ-
ριον, ἐ ποικίλοισι αὐτῷ ἐφ' ἡμᾶς. Τότε ὁ Διό-
δορος κλίνας ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τὸν ἐαυτοῦ ἀνχέον, τῷ
τῷ εἶπεν. ἤρξατο μετὰ δακρύων ἐς ἑξάμηνον
πάντων λέγειν αὐτῷ· Κύριε ὁ Θεός, ὁ τῇ σῇ κελύτῃ
καταξιώσας με ἀνάξιον ἐ ἀμαρτωλὸν ὑπαρχόντα ἐ
ἐπισκοπῆς τῷ σῷ πίστιν ἐ δόξαν ἐλθεῖν, ὅτι τῷ
σῷ τιμίαν δάλλω διὰ προσφύσας τῶν ἑξαποσί-
λαι πρὸς ἡμᾶς τὸς ταπεινούς, ἵνα τῇ ἀπολαύσῃ
ψυχῶν ὑπὸ τῷ ποτηρῷ σατῶν προσοίτη, καὶ μετ' ἐ
ἀμαρτωλῶν ἀνάξιν πρὸς δεῖξαι τῷ δέησιν· καὶ γι-
νώσκω με τῷ πρὸς σε ἀμετάθετον πίστιν, κέλευ-
σον ἀναζητῆσαι τὸ ὑπὸ τῆς ἀγίας δράκοντος θαυμά-
θους ταῦτα, ἐ ἐς τὴν σῷ δόξολογίαν καὶ προσ-
κυνοῦντα εἶναι τῷ λοιπῷ, ἵνα ἐ παρ' αὐτῆς ἐ παρὰ
πάσης τῆς δόξῃ τῇ πατρίδι οἰομένη ἐς τὸς
αἰῶνας τῷ αἰῶνι. Καὶ ταῦτα ἐξάμηνον, λέγει
τῷ πενηκῆτι, Εἴτ' ἐπὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ σωτῆ-
ρί τῷ ἐπὶ Πορτίᾳ Πιλάτῳ ἐγέρθητι Ζήνων. Καὶ
αὐθις ἀνέστη ὁ νεκρὸς, ἀποδέμνῃ τῷ μελανίαν
τῷ δράκοντι.

55 Τότε δὲ ἡγομένη, πάντες ὑπερεδέξαντο τὸν
Θεόν τῷ ἑαυτῷ καὶ τῇ γῆς, πιστῶτα ἐς αὐτῶν. Τῶν
δὲ ὄχλων βυλομένη ἀναχωρεῖν, εἶπεν πρὸς αὐτῆς
ἡ μακαρία αὐτῶν ἐ δὴ τῇ Χριστῷ Εὐδοκία, Μι-
κροὶς φεικόμενη. Ἀδελφοί, ἐτε γὰρ δόξα ἡμετέρας
ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τῶν δὲ ὑπακούσαντων,
ἀναστάντες μέγα· ἐφθέρχεται ὅπως· Κύριε ὁ
Θεός, ὁ ἐς ἀράτας κατοικῶν καὶ τὰ σύμφορα κα-
θῶν κατὰ σὺ δίδως, ὁ ἐκαστῶν ἡμῶν ἐπιστάμενος
τῇ τῇ λογισμῶν ἐς θυμῶν, ὁ μεδέων παρ-
κῶν τῇ ἐπὶ σε κατὰ γόντων ἐς ἀληθείαν, ἐπὶ κα-
σον καμὲ τὰ ταπεινὰ, ἐ κέλευται πρὸς ἐχθρὸν ἐ
ἐτίβληται δράκοντα τῇ σῷ δάλλω δυνάμει ὑπὸ
τιμωρίας ἐλθεῖν, καὶ ῥήματα ἐαυτοῦ ἀποθαρεῖν ὅπως
καὶ οἱ σοὶ δῶλοι, μέλλοντας τῷ ἐς σε πλεῖν ἐλπίδα
καίτοι, δόξα σου τῷ πατρίδι οἰομένη ἐς τὸς
αἰῶνας τῷ αἰῶνι. Καὶ μετ' ἐ τῷ αὐτῷ ταῦτα
ἰδὲ καὶ ὁ δευτὸς δράκων ἡλθεν δυνάμει ὑπὸ πυρός,
καὶ ῥήματα ἐαυτοῦ ἀπὸ πλεόν, καὶ διαφυσήσας ἑξέρχ-
σει παρὰ χεῖμα. Τότε προσεληθόντες τῷ Εἰσιτάτῳ
Ἡλκτόλῳ πάντες σὺν γυναικὶ καὶ παιδίῳ, ἐβαπ-
τίσθησαν ἐς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς ἐ τῷ Υἱῷ, ἐ τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι.

56 **Τ**ελειώσαντες δὲ τῷ Ἡγεμονίᾳ Διογῆνι, ὅτι
ἡλθεν αὐτῷ αὐτῇ ἐπὶ Ἡγεμονίᾳ, ὅτιμα-
τι Βικέντιῳ, ἀπὸς ἐ ἀπὸ θρωπῶν περὶ τὸς Χρι-
στιανὸς ὑπάρχων· καὶ μετ' αὐτῶν τῷ δάλλῳ τῷ
Χριστῷ Εὐδοκίαν, πέμψας σεαυτῶν ἐκείλῳ ἐξί-
φει τῷ κεφαλῇ αὐτῆς ἀποτμηθῆναι. Καὶ πῶς ἐ-
πλεῖσθη ἡ ἐνδοξὸς ἐ μακαρία Οἰομένης τῷ Χρι-
στῷ Εὐδοκία, μετ' ἑαυτῇ πρῶτη, ἡγεμονίσαντος
Βικέντιου, καὶ δὲ ἡμᾶς βαπτισάντων τῷ Κυρίῳ ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ
Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, οὐκ ἐ αἰετῶς ἐς τὸς
αἰῶνας τῷ αἰῶνι. Ἀμήν.

a Codex MS. nurebi γὰρ γέγονε καὶ αὐτῶν, quod hoc per aliam
Baronem emendationem exegit confirmat: iuxta mentem Interpretis.
b Id est Rogo te in MS. mendose legatur: αὐτῶν καὶ θρωπῶν τῷ
Θεῷ δυνάμει: quod probemur velis ad futurum Imperium vel
mon.

πῶς, πρὸς τὰς ὑπεράνω ἀπέστη μονάς. Τότε οἱ πα-
ρατύχοις ἀλαβῶς ἀναγείλας τὸ ἐν Ἀγγίλαις
αἰδέτιμον ἐσεβάσμιον σῶμα, ἐν λιθίνῃ καθέ-
στο λάρνακι, πλησίον τῆς δεσποτικῆς πόλεως. Ὅτε
δὲ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας Κωνσταντῖνος συνῶ τῇ
Εἰρήνῃ ἐκυβέρη, εἴτετι γ' ὅτι τῶ ἐπισκοπῶν
Ἀμαθείας ἰδὺναι Θεοφύλακτος, τὸ ἱερὸν σκῆπ-
τον ταμμακαεὶν Ἡσυχίῳ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ θυ-
σιαστικῆς μετέστη· οἱ δ' ἔκ μεχρὶ τοῦ παρόντος τε-
μώμενοι δείκνυται.

ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

Ex MS. Vaticanae Bibliothecae.

Matth. 28.
 Horefer
 Luther
 24 & 25
 26-28
 29-30
 31-32
 33-34

Extraction.
from dry-
mass

δὲ Οὕτως οὖν ἡ φιλανθρωπία ἐσοφισμένη αὐτῇ
 Πρόνοια (φρασητικῶς φάναι) καὶ χ^τ τὰς ἀνομιὰς ἡ-
 μῶν ἐποίησεν ἡμῖν, καὶ δὲ χ^τ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν αἰ-
 τα πέδωκεν ἡμῖν· ἀλλ' ἀναχοιῶντες αὐτῆς μὴ παύλε-
 θετε καὶ ἀφανισμῷ πλεῖστον τῷ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ
 καὶ, ὅπως τί τιτι μετὰ τὴν Κιλικίαν καὶ ἐν Συρίας τὸ
 Ἰστανδηλὸν ἐδίδοτε ἀποτεχνίστας. Μόλις οὐκ
 εἶπα, τὰ ὅρθα φορεῖν περὶ τῶν αὐτῶν εὐσεβείας
 Οἰκονομίας οἱ ἡμέτεροι ἀκροσθέντες· ἐγκρατεῖς τῶν
 μ^τ τὰς εἰρηφάνους ὅπως χωρὶν ἀσφαλῶς γεγόνῃσι, τῶν
 μέτεροι γε μοναρχικῶς ἀκλήϊας ἀπεσερήθῃσαν· δι-
 αφορὰ (οἶμαι) τῷ Θεῷ κείμενος, μὴ ἀξίως εἶναι
 Διεσπ-

AUCTO-
RE EVO-
DIO
dones lito-
romachi
paulojen-
tine

Δεσπότας τελείως ἀναγορεύσας, τὴν εἰς τὴν ἀληθῆ
Δεσπότην ἐμπαροῦσάσας.

7 Καὶ ἔχε μὴ ὅπως τὰ πράγματα ἐπὶ χρόνῳ
τινί, ἕως ποτὶν ἀλλήλῃ τῆς Χρυσῆς δόξης ἐταρφεύ-
αλογον· μᾶλλον δὲ ἀρροσίχαι· αἰρεσις ἡ μαρία,
τὴν μόρφωσιν πρὸς αὐτὴν καθαιρῶσα σαρκώτεως, φρο-
φάσει μὴ τὰ τοῖς ἀψύχοις εἰκότα εἶδωλα καθαιρῶ-
σα σαρκώτεως· τῇ δὲ γε ἀληθείᾳ τὴν ἐμψυχον καὶ
ἰσπαντὴν Θεῷ Λόγῳ σάρκα ἐταγορεύσας, ὡς (εἴθε
καὶ ἀληθῶς τούτῃς ἐνεκα τῆς αἰτίας τούτου ἐποίησεν) ὁ-
μοίον τι εἰρήνην τῷ μὴ δεῖν ἰσπανοὶ γάμον συνίστασθαι
δογματίζοντι, διὰ τὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ πρᾶξιν
γάμῳ τε καὶ πορείᾳ.

sub Luce
Maurice

8 Ταύτην ἡγάγε τὴν θνητὸν σῶσαν τὸ κλί-
μα τῆς Ἰστανίας ἀφ' ἧς καὶ πόδας τὰ θεῖα δείγμα-
τά τε ἐκ ἀμυνήσια, ἐρατὶν ἄσπερον καὶ γῆς σφαι-
ρισμοὶ τε ἐκατατῆσαι, σεισμοὶ διπλοῦν, καὶ τῆς
Βασιλεύσης πόλεως τὰ κἀκὴν τε καὶ κράτικα κα-
θαιρῶμεν, ἵνα οἱ φοροκτομήτροι ταμπληθῶν καὶ
ἀμέτρητοι, ἕτα θάνατος αἶσρος κατ' ὅλης τῆς Βασι-
λείας, πλείον δὲ καὶ τὴν Βασιλίδαν πόλιν τὴν κα-
κὴν εἶδαν τε ἐκ αἰτίας τῇ πληγῇ διαφείδω ἐσση-
μῶν ἐκείνῃς τυγχάνουσαν. Καὶ συναισθητὴς ἔδαμῃ,
μᾶλλον μὴ οὐ καὶ τῆς βλασφημίας ἐπίδοσις· ἐπι-
λοκίκεν γὰρ ἐμψυχῆς ἐκείνῃ ψυχῇ, καὶ τὴν Θεο-
τοκὴν φωνῇ ἐκ μέσῃ τῇ Χρυσῇ πρὸς αὐτὴν.

propterea
vultu su-
perbia et
sub Luce
Maurice

9 Ἀλλὰ τίς καὶ τὰς ἀντιμωδίας; Καθαίρεσις
τῇ διοικήσας Ῥωμαίων τε καὶ Ἰστανιτῶν οὐρίων,
ἐκάλει ἀφαιρέσει τῆς οὐλῆς καὶ τὴν Κιλικίαν στρα-
γίας Ῥωμαίων, καὶ μέχρις αὐτῆς Καππαδοκίας κα-
τάχεσις. Ἐπὶ τούτοις γόλος αὐτῇ καταλαμβάνει
τὴν Βασιλεύσαν, ἣν Ἰστανιτῇ μόνον ἀλλὰ καὶ
Ἀβάρῳ καὶ ἰπρὸν γλωσσῶν, πᾶσαν τὴν Προτογι-
δα καὶ πάντας τὰς εἰς τὴν Ἀβύδου κόλπου ἀποτλη-
σας, καὶ ἐφ' ὅλοισιν ἐπέτεσι πολιορκῶν τὴν Βασι-
λεύσαν.

oratio
magistra
sub Luce
Maurice

10 Ἀλλὰ γὰρ ἔδε μὲν ποσάυτως παραβασίας ἡ
τῇ Θεῷ ἀνοχῇ δ' ὀλιγοῦσιν ἐπέση (ἀπαθὲς γὰρ τῇ
οἰτι μόνον τὸ Θεῷ ἐστὶν) ἀλλὰ μακροθυμίας
αὐτῇ ἐπὶ ἔσχατοις ποιεῖται οἰκίταις, πάλιν τὸ πρὸς αὐτὴν
θεῖας σαρκώτεως ἀπὸ κόνεσιν διὰ δισέβων ἱερῶν καὶ
Βασιλείᾳ ἀναγλῆσθαι ζυμωδῶς τεθίσταται. Γὰρ
δὲ ἀσφαλῶς γινώσκοντες ὅτι τῆς μὴ εἰς
αὐτὴν παροῖας ἐνεκα τὰ πλείω καὶ βελτίω τῆς οἰκ-
μῆς μέρη ἀπὸ ἐκείνης, τῆς δὲ εἰς αὐτὴν δισέβειας
χάρις ἡ ὅλη κατέχευτο οἰκημένη, καὶ τοι γυναικὸς
σὺν παιδίῳ τῇ πρηνῇ τῇ Ῥωμαίων διαφάνει τὰ
σκήπτρα, σπονδὰς εἰρηκᾶς ἡ βαρβαρικῇ ἐκείνῃ
ὀμωσείᾳ μὲν τῇ Ῥωμαίων πεποίησε, μετὰ δὲ ἄλλῃ
ἡ τῇ τιμωμένῃ γηπῶς καὶ θεαρέσως καὶ τῇ Θεῷ τὸ
προσούμενῃ, κατ' ὅν ἐφημῇ τρόπον, ὡς ἀνὰ δισέβει
μᾶλλον εἰς τὴν γένεσιν αὐτῶν.

historia
sub Luce
Maurice

11 Ἀλλὰ ἐκ αὐτῆς ὁμῶντος ἐκείνῃ τῷ δυσ-
βίᾳ ἐκ ὁμοῦτος, εἰς τὴν ἐκείνῃ ἐμετοῖ ἐπιστρέψας
καὶ τῷ βορβόρῳ τῆς αὐτῆς αἰρέσεως κοινωσάμενος,
ὑπερέβη μὲν τὰς ὁδοδόξας ἀπαρτὰς ἱεράρχας,
ἀποτεφοὶ δὲ θεῖα κενάδια ἐκείνῃς ἐσθῆτας κατὰ
τὰς λεωφόρους· ὅμως γοῶν ἐπαφῆται ἐκ τούτου ἡ
τῇ τυράννῃ ἐκείνῃ Θεῷ ἐπίδεται, τῷ ἐμψυλῶ
πολέμῳ τὰς Ῥωμαίων δυνάμεις συνωστισθεῖ-
σα. Καὶ αὐτὴς δὲ πλεονεκτῶν τὰς αὐτῇ τῷ βήματι
τὴν ψυχῇ ἀποφύγει, ἐκείνῃ τῇ τολότητι Χρυσῇ

καὶ τὴν μισοῦσιν αὐτὴν μαρτίαν, ἕως καὶ ὁ ψά-
δῶντος κληθεὶς Θεόφιλος τὴν Ἀρχὴν διεδίξατο, καὶ τὴν
ἐκείνῃ τὴν ἐκείνῃ τῇ πρὸ αὐτῆς ἐκείνῃς μα-
ρίαν, μᾶλλον δὲ καὶ προσθέμενος. Ἀλλ' ὅπως καὶ
ἕως τὰς εἰς πολέμοις ἦσαν τὰς τῇ Ἰστανιτῇ
ἐπέση, καὶ ὅταν χωρὶς καὶ πόλεως καὶ γῆς ἐρημῶν γε-
γόνῃσι διὰ τὴν εἰς τὴν τῇ Χρυσῇ εἰκόνα ὑβρίν, ἀ-
διώσας ἡμῖν ἀπογράφου. Μόνος δὲ τῆς, εἰ καὶ οἱ
Ἀγριοὶ καταχέθησαν, πόλεως ἐκ τῆς ταύτης ἀλώσεως
μημιονόσωμεν.

12 Ταύτην ἐπὶ τούτῳ Ἀβσάρῳ ἐκείνῃ, ὁ
Πρωτοσύμβουλος τῇ Ἰστανιτῇ ἐστὶν (ὅπου γὰρ
τὴν αὐτῇ Ἐσθῆτας ἀποκαλῶσι) σὺν δυνάμει
βαρεῖα κατὰ τῆς ἐκείνῃς πόλεως Ἀμορίᾳ ὁμῶ-
σας, ἐκ ὧν πᾶσαι τριτάτης ἡμέρας τὰ φέρη
κατῆρπτόντας διὰ τῇ μηχανικῇ ἐλεπόκεν, πο-
δεῖ μὲν αὐτῇ, τῆς δὲ τῇ ἐπὶ θεμάτων καθηγε-
μόνας ἐξωγοῦσας, τὰς εἰς αὐτὰς ταπτομένης λε-
γεῖσας ἀναρῶνται μὲν τῇ εἰς τὴν πόλιν οἰκούμενῃ καὶ
τῇ ἐκείνῃς καταφυγόντων ἀνδρῶν διὰ μαχαίρας προ-
σάττει. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν ἀνδρὸς ἐξ ἑκείνων Ἀρχὴν,
Φερῆ μὲν τῆς ἐκείνῃς Ἀρχηγῆς τῇ στρατηγῇ
σχοτηνῇ ἐδυσωδῆσται, διὰ τῆς πρὸς τὴν πρὸς τῇ
σιδηροπέδας, ἐκ τῇ τῇ ἐκείνῃς καθιέρει σιωπῆ-
μένης ἐκείνῃς ἐκείνῃς Βραχὺ δὲ τῇ ἐκείνῃς Βραχυ-
τῇ ὑδάτι τῆς ἐκείνῃς τριτάτης, φιλα-
κας καὶ πρὸς τῇ ἐκείνῃς, ὡς μὴ τινα πλεῖον τῇ
Φερῇ τῇ ἐκείνῃς προτομῇσαι.

13 Ἀλλὰ γὰρ τίς τῇ δακρύων ἐκείνῃ, Χρυσῇ
Ἀναξ, καὶ τῇ Ἰστανιτῇ καὶ ὀδυνηρῇ στεναγμῷ τῇ
πλεῖστον ἐκείνῃς ταυτῇ ὑπομῶνται, πλεῖστον μόνον
ἐκείνῃς ἐκείνῃς. Οὐ γὰρ ποσάυτως μετῴχοι
ἐκείνῃς, ὅσοι τῇ ὀφθαλμῷ πρὸς τῇ δακρύων· ἐ-
κείνῃς μετῴχοι αὐτῇ, οἱ πολλοὶ ποσάυτως διαφρέ-
ψαντες ἐκείνῃς, ὅσοι τῇ σαρκοῦς ὑφαιρούμενοι
φθέρεις καὶ οἱ μὲν καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ζώοντα ἰσταν-
μῶν. Κλήνη αὐτῇς ἡ γῆ, καὶ ὑποφώματα ἡ δυσω-
δὸς ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς
ρίφθῃ βδελυκτῶν ἐκείνῃς, μὴ ζῶν ἡ βασανῶν τῇ
ὀλεθρῇ καὶ ζώοντα ἐκείνῃς ἐκείνῃς.

14 Ἐκ δὲ τῇ σκότης ἐκείνῃς αὐτῇ μεσημβρία τῆς
ἀλλήλων ὀφθαλμῶν ἐκείνῃς ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς, εἰ μὴ
ἀρα τυφλῶν τῇ ἐκείνῃς. Οἱ σαρκοῦς τῇ
τῇς πρὸς τῇ βαλάντι, καὶ ἀποκρίναι τῇ ἐκείνῃς
τὸ ἐκείνῃς, ἐκ τῇ ἐκείνῃς ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς
ἐκείνῃς καὶ ὅλος πρὸς τῇ ἐκείνῃς τῇ ἐκείνῃς. Ἦντιναι
παρὰ τῇ φιλάκῃ πρὸς αὐτῇ ἐκείνῃς τῇ ἐκείνῃς
αὐτῇ πρὸς τῇ ἐκείνῃς ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς καὶ ἐκείνῃς
ἐκείνῃς τῇ ἐκείνῃς ἐκείνῃς, ὑποφώματα δὲ αὐ-
τῇ ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς, καὶ τὸ
ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς, μὴ πρὸς τῇ ἐκείνῃς
γῆν καὶ ἐκείνῃς ἐκείνῃς.

15 Καὶ ἔως μὴ ἡ πρὸς τῇ ἐκείνῃς τῇ ἐκείνῃς
πρὸς τῇ τῇς γῆν καὶ ἐκείνῃς, ἐκείνῃς ἐκείνῃς
σεως αὐτῇς πρὸς τῇ ἐκείνῃς οἱ βαρβαροὶ λόγον· ἦντιναι
αὐτῇς κατῆρπτόντας καὶ ὡς περὶ ταυτῇ ἐκείνῃς κα-
τῇ ἐκείνῃς, πρὸς τῇ τῇ Ἐσθῆτας τῇ πρὸς αὐτῇς
ψαδῶν καὶ γῆν καὶ ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς
ἐκείνῃς τῇς πρὸς τὸ δεισμῶν κατῆρπτόντας, ὅτιναι
δὲ πρὸς τῇ Ἀρχηγῇ ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς τῇς
φυλάκῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς τῇ δεισμῶν ἐκείνῃς, καὶ ἐκ-
γῆν καὶ ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς ἐκείνῃς
ἐκείνῃς

cap. II
sub Luce
Maurice

ἐπειτα δὲ ἐκείνους τῆς Χειρὸς πίστεως ἰδοὺ ἱμα-
ζον φρακαδιῶν. Οὐδὲν γὰρ ἐδόκει ὁ δευτέρος Ἀρχὴν
ἐκείνῳ τῷ ὀλίγῳ πόλῳ, ἢ τοῦ μεγάλου καὶ τίμω-
ντος, κερδάνας, ἀπὸς τῷ τῷ Ἀγγίῳ τῶν ἐπὶ
τῷ οἴκῳ ἐστὶν μακάριος. Μιῶν γὰρ ἐλέγχοι τῷ
τῷ καὶ ψυχῇ ἢ καὶ τῷ σώματι, ὅσοι ἐ ψυχῇ
κρίττον σώματος· τὸ δὲ σώματα βάλλει ψυχῆς δὲ
μὴ καὶ θανάτῳ ἐ θανάτῳ ἀπολύεται.

16 Ὡς δὲ τὸ προσβολῆς οἱ Ἄγιοι ἀπλάβωτο,
ἐ τὸ προτεθεὶς ὡς μύσθῳ καπνίζοντες, οἱ εἰς ἄρ-
την προκαλέμενοι ἀπεκρίναντο. Οὐ καλὸν τι ἔρπον
ἀλαζονείᾳ καὶ τυφλῷ· ἐπιστήσαντες ὁρῶντες τοῖς παρ
ἡμῶν λεγομένοις τὸν ἰουῶν, καὶ εἰ μὴ καλὰ γε ὁμῶν καὶ
συμφέροντα συμβαλλόμενοι, καταδίδωμι μὴ ἀδοκί-
ση. Εἰτελάσθε δὲ ἅμα τῷ φιλάδελφῳ ὑμῶν παίδῳ
καὶ τῷ γλυκύνῳ γοῖᾳ καὶ συμβίῳ τῆς ἐμφύτης
καὶ ἀγαθῆς συγγένειας, ὡς καταδίδεται καὶ τὰ θεία;
τῆς ἡδίστης ἀπολαύσεως τῆς ὑμετέρων κλημάτων; τῆς
συγγνώμης καὶ φιλίας τῆς συγγένειας; τῆς ἀγαθῆς οἰ-
κετικῆς τῆς φιλοτίμου θρασύτητας; τῆς παρὰ τὴν Κρατύντων
τιμῆς; τῆς τῆς υποχειρίως δόξης; τῆς συναγματάν-
των ἡθῶν τῆς κατείδου; Τίς ἐστὶν τοῦτο κηδύνῳ καὶ
ἀποτυχίᾳ τούτων καλῶν, ἢ ἡ μέθοδος τῆς ἐπιστή-
σοι, καὶ εἰς τὴν τῆς λαβείας.

17 Εἰ δὲ πάντων ὁμῶν ἐκείνους ὑμῶν ἀποστήσαι, μά-
τῳ ἀπαρτήσθε τῷ ὑμῶν αὐτῷ σωτηρίᾳ, καὶ τὸ
γε φερὸς ὑγίης ἐρπον φέρει τῆς ἀντὶ τῆς σωτηρίας κεκοι-
μημένων· εἰ δὲ γε τὸ τῶν πάντων τῆς ἀγαθῆς ἀπο-
στήσαι ἀποστήσει μεθόδε, φιλαδελφῶς ὑμῶν διδάξο-
μεν. Ὁποῦ δὲ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Πρωτοσυμ-
βόλου σπουδάζετε, ἐ μὲν ὡς ἀπολαύσαντες παρὰ αὐ-
τῷ ἀγαθῷ ἐστὶν χαρὰ πολέμου ταλινος ἢ πεφυγάδες
ἀπὸς τῷ θρησκείᾳ καὶ τῷ ἐδῶ ὑμῶν, νικηταὶ μὲν
εἰς τὸν καὶ θαυμαστοὶ παρὰ πάντων ἀνδραπορέψαντες.
Οἱ δὲ τῷ Χειρὸς γνῶσις δὲ οἱ φασι ἀπὸς αὐτῆς.
Εἰς τὴν τῶν ἐκείνους ὡς ὁ δὲ δεινὸς συνεχόμεθα
ἀπαιτῶνται, ἀρα τοῦτο ποῦν οἷα ἡμῶν συμ-
βαλλόμεθα κατεδέχεσθε; Οἱ δὲ, Καὶ τί ζῶντες, καὶ
καὶ πῶς ἐλθόντες καὶ ἀνέτε, ἀγαθότεροι; καὶ
τῆς ὁρῆς τῷ εἰς τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐβεβαίωσαι.
Εὐθύς δὲ ἀπὸς αὐτῆς οἱ φιλόχοιοι· ἀλλ' ἡμῶν γε
ἐκ ἀνεχόμεθα ψυχῆς ἀσπείρου περὶ τῷ οἴκῳ
πίστιν· ἐπὶ πίστεως παραβῆσιν δέξασθαι. Καὶ τῶν
ἕκτος ἀπὸς αὐτῆς εἰρηφίᾳ, ἢ τῷ μὲν καπνίζόμενοι καὶ
ἀποκαταπαρῶν τὸν ἀποσείλαντα ὑπεχώρησαι, πα-
ρόντες μᾶλλον ἢ ἀπὸς αὐτῆς ὅπως ἐβάλλοιτο.

18 Μετὰ δὲ τινος ἡμέρας, ἕτεροι τῷ τῶν τῶν
προλαβόντων ἐτόμενοι, ὡς ἐστὶν μεταδόσει ἐλεημοσύ-
νης τῷ δεσποτικῷ προσίεσθαι, καὶ διακρίνει σχηματι-
ζόμενοι ἀπὸ δούλου τῆς τῆς, ὡς δὲ ἀγνοῖαν καὶ ἀτι-
σίαν τιμωμένοι. Ὁ πότῳ κακῶς αἰτίον, λέγοι-
τες, πᾶσι τῶν ἀγαθῶν ἢ περὶ τὸν μέγαν προφήτην
Μωϋσέδ γίγεται ἀτίτῳ; Οὐ μεγάλοι γὰρ εἶπαι, οἱ
τὰ χαλεπὰ ταῦτα δεσπᾶ ἀπαιτῶνται; ἢ συγγε-
νῆς βασιλῆων; ἢ πολεμικῆς ἐμπειρίας καὶ ἐπὶ δι-
δάσκαλοι; ἢ τῆς πῆχης καὶ τῷ σώματος ῥώμῃ κατὰ
ἀλλοι; ἢ καὶ τῷ ὅπλῳ κατασκευῇ μόνον, καὶ τῶν
ἐκ ἐδότας οὐλα, πρὸς πόλεμον διανίστην; ἢ μὲν
ἐπὶ δεξιᾷ σιωπῶντες παρῆσαν; ἢ ἰσχυρῶς γὰρ τῷ
ἐπὶ τῷ μωσέδων, τὸν στρατεύμενον μόνον τῷ λαῷ τῷ
ἐλόντων ῥωμῶν, ἀνεδόθη τῷ πικροτάτῳ Πρωτο-
συμβόλῳ. Τί τὸ πᾶσαν τῶν διαμαρτίας ἐκείνους

ἐκείνῳ, εἰ μὴ μόνον ἢ τῷ Προφῆτῳ ἀθέτηται, ἐ
τῶν πίστεως καὶ αὐτῷ τῷ τῷ τῷ Προφῆτῳ θρα-
τάτῳ.

19 Ἀλλ' ἡ θαυμαστὸν, ἀνθρώποις γε ὅπως μὴ
τὸ συμφέρον ἀμαθῶς ἔχοντας ἐγνοῦνται συγγνώμης
καὶ οἱ ἀγνοῖες συναισθημένοι ἀπολαύειν αἰώσεως,
ὡς περὶ δὲ καὶ ἔτι καὶ βυβληθεῖται. Καὶ τῶν λόγων με-
ταγαρόντες, ὅπως φασι, (δὲ ὑμῶν γὰρ καὶ ταῦτα
πρὸς ἐαυτῶν λέγομεν) τὸ μὲν γενης μεταβεβληκότες
ὁδῶν ὑμῶν ὁ τὸ Μαρίας υἱὸς ἰέναι περὶ τρέπεται· τὸ
δὲ πεπλάτυσμένης ἐστὶν ἀρχῆς, ἔτε τῷ νῦν αἰῶνι
ἐστὶν μέλλοιται παρὰ τῷ φιλαδελφῷ καὶ μεγάλῳ
Προφῆτῳ ἐπὶ γελῶντες ἐπὶ κλημμένοι, μακαρί-
σαι τὸν ἡμῶν, ὡς ἀγαθῶς συμβόλῳ καὶ πολλῶν ὑ-
μῶν καλῶν προξένος. Τί ἀπίστοι οἱ ἡμέτεροι Προ-
φῆτες διδάσκει λέγων, ὅτι διωσσεται ὁ Θεὸς τὸν αὐτῷ
ὑπακούοντα ἐστὶν πάσης ἐμπλήσαι τρυφῆς καὶ κα-
τὰ τὰς παρὰ τὸν κληροδοτήται; ἢ τῷ χαλεπῷ χρημά-
τῳ καὶ τῷ λοιπῷ ἀπολαύσεως ὁ Θεός;

20 Ὡς δὲ ἀπίστῳ τὸ ἀγνώστῳ ἀνθρώπων; ὡς ἀλό-
γιστοι; Θεὸς μὲν διττῶς παρεχομένης τῆς δωρεᾶς ὁ-
τάτῳ καὶ καὶ δὲ, ὑμῶν δὲ ὡς περὶ τῶν τῶν τῶν τῶν
τοῦ τῶν οὐραῶν, καὶ ταῦτα ἐπὶ κοίτῃ, ὡς περὶ ὁ-
δεῖς ταῦτα διαπορεύονται, ἐ μὲν ὡς τῷ ἐκείνῳ κα-
λῶν γίγεται, καὶ ἢ ὅτ' ἀντὶ ἐκείνῳ οἰδῶν ὑποδε-
χομένης, ἀλλ' ὅτ' ἀντὶ ὑμῶν ἐπιτρέπηται περὶ φρονεῖν
τῶν ἐκείνῳ χρηστότης, δὲ ὑπεροψία; ὑπερβολῶν.
ἢ ἢ καὶ ἐστὶν τοῦ τῶν οἰκέταις ὑμῶν παρεχό-
μενοι, ἐάν ἀκαχομένης ἀπὸς τὸ λαβεῖν ἰδοὺ ἢ καὶ
παντὶ ὡς ἀνιδόνας, ὡς δὲ χαλεπῶς ὑπὸ αὐτῷ ὑ-
βελθέντες, ἀπὸ τῆς ἀεργεσίας πληγῆς αὐτοῖς ἐπι-
φέρει; Εἰ δὲ ἀνθρώποις θητοῖς τῷ τῶν τοῦ τῶν, ἢ πολλὰ
μᾶλλον ὁ ἀθάνατος τῷ τῶν ὑμῶν δράσει Θεός; Δί-
ξασθε οὖν τῷ τῶν τοῦ τῶν τῷ Προφῆτῳ διδάσκαλῳ·
καὶ τῷ παρόντι ἀταλαχρῆς δύνῳ, κατὰ τρυφήσαν
τῷ προκαλέμεν Θεὸν ἀγαθῶν ἐστὶν ζῶντες ἐπὶ λαμπρό-
της. Εὐσπλαγχνῶς γὰρ ὁ Θεός, ἐ ἰδὼν ὅτι δό-
χεραίνε τὰς ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς βυβλόμενῳ τῷ
σκληρῶν νομοθεσίᾳ τῷ ἰησῷ, ἀπέστειλε τὸν αὐτῷ
Προφῆτῳ Μωϋσέδ, πάντα τὰ βάρη ἀπορροτίζοντα,
καὶ πᾶσαν τῶν γενεῶν ἐκείνῳ λείοντα, καὶ πᾶν
τῶν τῶν τῷ παρόντι ἀπολαύσεως καὶ τρυφῆς ἐ
τῷ ἐκείνῳ ἀφροσύνῳ ἐπαγγελλόμενοι, ἐκ μόν-
της δὲ πίστεως τῶν ὑπακούοντες σώζοντα.

21 Ὡς δὲ τῶν οἱ ἐχέφρονες ἄνθρωποι ἐκείνοι τῷ
ληρημάτων ἡκούσαν, ἀνδρείον τι καὶ σοφὸν ἐκείνους
ἀλλήλους, ἐμειδιάσαντες ὡς καὶ τῶν χερσὶ τῶν οὐφῆς
ἀπέτειψαν, ἐ τῷ ἀπορητικῷ ἐπὶ τῶν ἐκείνῳ
ὡδῶν, Δητῶσαντο μοι παρὰ μοι ἀδολεχίας, ἀλλ'
ἢ ὡς ὁ νόμος καὶ Κίερε· πᾶσαι οἱ ἐστὶν αἰσθη-
σῆς, ἀδίκως κατεδίωξαν με; Βούδισόν μοι. Εἴτε
καὶ ἀπὸς ἐκείνους, Καὶ ταῦτ' ὡς ὅπως οἰεσθε ἀλη-
θῆς ἐστὶν θεῶν καὶ αἰδῶν, τὸ ἡττῶν τῷ τῷ σαρκοῦ
ὁρέξῃ ἐστὶν παρὰ τῷ θυμῷ ἐστὶν τοῦ τῶν, καὶ ἡδοναῖς τοῦ
κίλῃς τὸν ἐστὶν ἡμῶν λόγον ὁδῶν, μὴδὲν δὲ τῶν
ἡττῶν ἀπορήσεως καὶ τῷ τῷ ἐκείνῳ ἀνατομῶν
χαλεπῶ καὶ κημῶ; Καὶ τί διοίσει ἀνθρώπων θείας
ἀλγῶν ὑπὸ δαμνόμενῳ; Οἷος ἀπὸ δειξίς ἐστὶν ἢ
τοῦ τῶν νομοθεσία τῷ καὶ τῶν τῶν τοῦ τῶν περὶ τῷ
Σολομώντος γράψαι, ὅτι καὶ Θεοῖς, ἀλλὰ τινος ἀ-
γνοῖας ἀλέκτορα ἢ ἐστὶν ὡς ἔχει διδάσκαλος τῶν
αὐτῷ σοφίας. Καὶ ἀποσείδοντες εἶπον, Ἡμεῖς ὡς
αἰ-

κ

facit Ma-
mori lo-
gem (pro-
mori,

quasi ap-
parat Deo
profundis
et futuris
voluntatibus

l

m

quorum do-
mum non
sunt refu-
gium.

ut ite, 25

n

ai-

ΑΥΤΟ-
ΣΤΕ ΕΥΟ-
ΔΙΟ.

καὶ τοὺς αὐτοὺς Θεοὶ διδάσκει. Οἱ δὲ Ἄγιοι εἴποι, Ἀλ-
λοι οὐκ ὡς εἰσὶν, ἀλλ' ὡς πλάσκατο Θεὸν παρ' ἐαυτῶν, καὶ
τὴν Ἑλληνικὴν Ἀγαθοῦ αἵματος καὶ Ἰσλὸν ὑμῖν παραδέδω-
κε σέβειν, τὸν ὑπὸ ὅτι ἔστιν ἐσόμενον. Ἡμεῖς δὲ Θεὸν ἀ-
ληθῆ οἶδαμεν καὶ ὁμολογῶμεν τὸν διὰ τῶν ἁγίων Προφητῶν
καὶ τῶν ἀγγελίων διὰ τῆς Χριστοῦ Ἀποστόλων κηρυττόμενον,
καὶ τῶν ἁγίων μόνον αὐτῶν ἄλλοι δὲ Θεοὶ ἢ ἱερωσκόμοι.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

34 Καὶ ὁ Ἄρχων φησὶ πρὸς αὐτούς, Οὐ βύβαλεθε
οὐκ ἴσως πιστοῦντες ἱεροσύμβουλον συνάξατε σήμε-
ρον· τίς γὰρ χεῖρας πρὸς ὑμᾶς ἀπέσπασεν, καὶ οἶδα, ὅτι
τινὲς ἐν ὑμῖν τέταρτος τυχὴν ἐφίεται, ὅς διὰ τὸ τοῦ ἀθῆ-
δοξαθέντος οἱ ἀπαυρόμενοι κατιδόντες, τὴν ἐαυτῶν
ἐποκλαύστον ἀβυλίαν καὶ δυσυχίαν. Οἱ δὲ Ἄγιοι
ὁμοθυμαδὸν ἀπεκρίθησαν, Εὐχόμεθα τῷ ἀληθεῖ
καὶ μόνῳ Θεῷ, μὴ μόνον τὸν Πρωτοσύμβουλον, ἀλλὰ
καὶ τοὺς ὅλους τοὺς Σαρακηνῶν ἔθνος καὶ ἀδελφὸν τὸν Μωά-
μεδ ἀποστῆναι πλάτης, καὶ τῷ διὰ τῶν ἁγίων Προφητῶν καὶ
Ἀποστόλων Χριστῷ κηρυττόμενον Θεῷ ἀρχεῖσθαι καὶ
λατρεύειν· μή τι ἡμᾶς ἐάσαντας τὸ φῶς πρὸς τὸ
σκότος αὐτομολῆσαι.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

35 Καὶ ὁ Ἄρχων φησὶν, Σιωπῆτε, τί λέγετε, μὴ
ἐν μεταμέλῃ ᾄδετε; καὶ γὰρ ἀνὰ μέγαλιν βασιλῆα
ἡ ἀπειρία ὑμῶν αὐτὴ παροφθαλμίζεται. Οἱ δὲ Ἄγιοι
εἴποι, Θεῷ ἀθανάτῳ καὶ ἀληθινῷ ἀντιθέμεθα τὰς ἐαυτῶν
ψυχὰς, καὶ ἐπ' αὐτῷ θαρσύνωμεν μέχρι ἰσχύος ἀπα-
νοῆς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἡμῶν μὴ ἀρῆσαι. Οἱ δὲ
πρὸς αὐτούς. Τὸ κείμενον ὁφθαλμῶν τὴν πικρὴν ὑμῶν, καὶ
τὴν χρεῖαν τῶν γυναικῶν ὑμῶν ἐλέγχει ὑμᾶς μέλλει
ἡμεῖς τὴν κρίσεως· ὅτι, διὰ τὸ μὴ μαγαρίζεσθαι ὑμᾶς ἐξ
ἀρχῆς, τέττον πάντων γενοῦνται σήμερον· ἡδυνάτο γὰρ
ὁ μέγιστος Πρωτοσύμβουλος κελῶσαι τὴν ἀνάνδρην
ὑμῶν βασιλῆα, ὡς πάντας αὐτὸς σεσωσμένος ἐσθ' ἀ-
δελφὸς ἔσται. Ἡ ἄλλ' εἰς ἐμέχρι τὸ δεῖρο κατη-
μελήσασθαι, καὶ νῦν δέξασθε καὶ ὁμολογῆσατε τὸν Μωά-
μεδ Προφήτην καὶ, ὡς ἐφ' ἡμῶν, ἐν ταύτῃ τὴν οἰκίαν ὑμῶν
πάντας ὁφθαλμοῖς, ὅτι ἐν ὁ ἀναγνωρίζετε τὴν οἰκίαν ὑ-
μῶν ποθεινὸς ἐσται. Γινώσκοντες γὰρ τὴν Ῥωμαίας σήμερον
βασιλεύει, ἡ ἡδυνάτο αὐτὴ πᾶν τὴν κελῶσαι τὴν
μεγάλῃ Πρωτοσύμβουλον. Περὶ δὲ τῶν καὶ χημάτων
μὴ φροντίσθητε, χεῖρας γὰρ ἐνὸς φόρος Ἀγίου ἔσται, ὅς ὑμῖν ὁ
φιλοφρονέσας παρέξει Πρωτοσύμβουλος, ἐπαρκέσει
καὶ εἰς δεκάτην ἡμεῖς πλεονεξίας τὴν οἰκίαν ὑμῶν. Τότε
οἱ Ἄγιοι, ὡς ἔξ ἐνὸς ἀνέβησαν σώματα, Ἀνάθεμα
Μωάμεδ, καὶ πᾶσι τοῖς Προφήταις αὐτῶν ὁμολογῶσιν.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

36 Εὐθὺς ὅτε κελῶσαι αὐτούς ὑπὸ τῶν ὀπλοφόρων
καταχεθῆναι στρατιῶν, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν ὀπίσθι πε-
δεσθῆναι, καὶ δίκην φοροῦν πρὸς τὸν τῶν σφαγῆς ἐλ-
κεῖν τόπον. Συνέδραμον οὐκ ἄπειρος πληθὺν Σαρα-
κηνῶν καὶ Χριστιανῶν, ἰδεῖν τὴν τέλει ἀνείρεσιν. Ὅτε
ὅτε πλησίον ἦλθον τὸ ποταμὸν Εὐφράτην (ὅτε αὐτοὶ
γὰρ τὸ Σάμαρα ἡ μεγάλη πόλις αὐτῶν κατεκίετο)
φωτίσας ἐν τῇ Ἀγίᾳ ὁ Ἄρχων, Θεόδωρον μὲν ὀνο-
μαζόμενον, ἐπιλεγόμενον δὲ Κρατῶν, φησὶ πρὸς
αὐτούς. Σὺ κληρικὸς ποπὼν ἐστὶ τῶν τῶν κατὰ
Χριστιανῶν λεγομένων ἱερέων, ἐπεὶ τὸν ποπὼν ἀπὸ ἀ-
λλοβαθμῶν, δόρυς καὶ στρατιωτικὴν ἀνέλαβες παι-
νίον, καὶ ἀνδροκτόν· ἔχων· τί νῦν χηναίῃς Χρι-
στianός φανῆται, πρὸ πολλῶν τῶν εἰς Χριστὸν πίστιν ἔχα-
ριστάμενοι; Οὐ μᾶλλον οὐκ ἔστιν καταφυγεῖν εἰς
τὸν τῶν Προφήτην καὶ Ἀποστόλων Μωάμεδ διδάσκαλόν,
καὶ ἐπ' αὐτῷ τυχὴν βοηθείας καὶ σωτηρίας, μηδεμίαν
παρρησίαν ἐλπίδα πρὸς Χριστὸν ἔχοντα, διὰ τὸ ἔκα-

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

σῶς αὐτὸν σε φοροπαρεῖσθαι; Οἱ δὲ τῷ Χριστῷ Μάρ-
τυρος φησὶ πρὸς αὐτόν, Δι' αὐτὸ μὴ οὐκ ἔστιν μᾶλλον
ὀφείλω ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως καὶ ἀγάπης νῦν με-
τὰ τὸ αἷμα ἐκχυθῆναι, ἵνα μοι τῆς εἰς αὐτὸν πλημμελη-
θέντος παράχοι συγγνώμην ὁ ἀγαθός. Ἡ ἐχὶ ἐσὺς
ποπὼν δραπέτης οἰκίης, ἐν ταῖς ἐπικρατείαις ἐν τῇ
ὑπὲρ σε διαγωνιζόμενος μέχρι θανάτου, ἀφίσσεως τυ-
χάσει τὴν φοροπῆραν ἀγνωμοσύνης διὰ τὴν ὑστέρα ἀγνο-
μοσύνην; Καὶ ὁ Ἄρχων, Ἡδυνάτο, φησὶ πλημμελῶ
τὸ δέλημα· ἐγὼ μὲν τὸ σοὶ συμφέρον φοροῦμαι.

37 Τῶν δὲ δημίων Ἀντιόχων τὰ ξίφη παραθη-
ρόντων, ἐπὶ αὐτῶν ἄλλοθεν εἰς ὑψος αὐτῶν ἀναρρίπ-
ζοντες καὶ ἀποσκρῶντες, ὁ Θεοφιλέστατος ἦτορ Κρα-
τῶν τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρικῆς ἔχων φρονησίδα, μὴ πε-
δεσθῆναι αὐτῶν τροσελάσσει πάθος, προσερχό-
μενος τῇ φίλῃ ἀνείρεσιν, πλησίον αὐτῶν εἰς, φησὶ πρὸς
αὐτόν. Κύριέ μου, ἀφ' ὅπου πάντων ἡμῶν γενοῖς,
καὶ τῇ τῇ ἀξίας ὑπεροχῇ καὶ τῇ τῇ ἀρετῇ καλλοίῃ,
πρὸς ὅφθαλμοις πάντων ἡμῶν ἐν τῇ τῇ μαρτυρίᾳ σέ-
φανον παρὰ τῇ ἐκτετατῇ βασιλείᾳ Ἰησοῦ Χριστοῦ δέ-
ξασθαι· καὶ ὅτι καὶ παρὰ τῇ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ πρὸ πάν-
των ἡμῶν τὰς δωρεὰς ἐδέχῃ. Οἱ δὲ, τέττον αὐτῷ εἰρη-
μῶν τῇ ἱερῇ ὑποθέσει, φησὶ πρὸς αὐτόν, Σὺ
τὸ μᾶλλον καρπύομενος πρὸς τοὺς ποπῶν, ἐπόμενος
καὶ ἐμὲ καὶ τὴν τῶν ἡμῶν πάντας ἔχεις.

38 Οἱ δὲ ἀξίως, καὶ Θεῷ παραδόμενος τὴν ψυ-
χήν, φησὶ πρὸς τὸν δημῖον. Καὶ τέττον φοροῦμαι π-
καὶ εἰδόμενος πλεονεξίας, καὶ εἰς οἱ Ἄγιοι καὶ τὴν
ἀρχικὴν αὐτῶν ἀξίαν, ὡς ἐπὶ βασιλικῇ τραπέζῃ
ἀδελφῶν φοροτιμώμενοι, ἀδύνατος ἐπλεονεξίας
μηδεὶς αὐτῶν δειλίας ἡ δεισγμῶν χῆμα (δεισγμῶν)
ὡς ἐν αὐτῶν κατατλαγῆναι τὸν Ἄρχοντα, τὴν καὶ πε-
ποιθήσεως αὐτῶν καὶ τῇ θανάτῳ τὸ λῆμα.

39 Αὐτὴ τῇ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλήσεως τῇ Ἀγίᾳ
αἰτίᾳ· ποπὼν τὸ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης μακάριοι πί-
λος, εἶγε ἀρχαὶ πάντες τέττον εἰσὶν αἱ καὶ τῇ ἀδελφῶν
ἐκστρατείας καὶ μετὰ ταλαιπωρίας διεκδικούτων τὴν
αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ψυχὰς ὅτις τῇ ἀδελφῶν
ἀγγελικῶς τιθεμένων. Οὗτοι τῇ λεγομένην τει-
σασίαν οἱ Πρόκριτοι, οἱ τειπλοῦν ἀναδοξάμενοι
σέφανον ἰσχύος, ὡς μὴ ἀπαλθῆναι τὴν αἰρέσει τῇ Κρα-
τῶν καὶ Χριστῷ μαχομένους διὰ τῆς ἀνείρεως τῇ Χρι-
στῷ ἐκείνῳ, ὅπλα πεινῶντες ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἐ-
πὶ σφαγῇν φοροῦμαι ὑπὲρ Χριστοῦ καταδεδυμένοι.

40 Οἱ τῇ πέπονη ἀγνοίας αὐτῶν ὁμοτίμοι, οἱ θεία
φρονήσει κεκοσμημένοι, οἱ κατ' αἴματι ψυχῇ καὶ σώ-
ματι καὶ ἀδελφῶν, οἱ τῇ μεγάλῃ ἐκείνῳ καὶ ἀρχαίῳ
ποταρῶν Χριστῷ Μαρτύρων ἰσχυροί καὶ ὁμοτί-
μοι, διὰ τὴν τῇ πλεονεξίας δυάδῃ· μυστικῶς ὑποφαί-
νοντες ταύτην αὐτοῖς ὁμοίαν καὶ ἱστὴν δαίμονα ποτα-
ρακοντάδα ἄγαν. Οἱ ἐν αὐταῖς τῇ ποταρῶν κα-
τησίων ἡμεῖς τελευθῶντες, ὡς κοινοῦσαι αὐτοῖς καὶ
τῷ καιρῷ ἐν τῇ πίστι καὶ τῇ τελειώσει καὶ τοῖς σεβά-
τοις. Τέττον ἡ ἀκλήτης πίστις πολλὰς εἰς Χριστὸν ἐβα-
βαίωσεν, ἐν μὴ ἀποφραδύντας ἀνεκαλίστατο, ὅς
δὲ παρακεκμημένους ἐπέσει, καὶ τὴν γὰρ μὴ τετρωμένους
ἀπαθῆναι διεφύλαξεν. Οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἰδοῦν αἰ-
δωπῆσαι, ἐκ δὲ ἐλύσει αὐτῶν τῇ πρὸ Χριστοῦ τότῃ
τὸν τόπον ἢ ἐπὶ μακρῶν χρόνῳ εἰς εἰρητὴν ταλαιπωρίαν
ἐν τιμωρίᾳ, ἐκείνη τὴν αὐτῇ τὸ ἀδελφῶν φρονήμα
ἢ βαρβαρικὴ ὁμότης τε καὶ φρασμός.

41 Οἱ ἐπὶ τῇ αὐτῇ αὐτῇ τῇ ψυχῶν πολέ-
μιος

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

Οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ
αὐτοῦ
αὐτοῦ.

μιος ἐ ἀπαυῶν, καὶ τὴ πάντα κατ' αὐτῷ κεκρυ-
κώς δεικνύσματος τρόπον, πλῆτε καὶ δυναστείας
ὑπόχρεον, κτημάτων καὶ ἀνδραπόδων καὶ μυρίων
σωμάτων ἀπόλαυσιν, φόβος, ἀπειλὰς, γενοχ-
ρίας, οὐκ ἔστι, πειθαρχίας θελογόντων ῥημάτων· καὶ
ἔτι νῦν μὲν προσβάλλων ἄλλοι π δὲ ἀφιστάμενος,
ἀλλὰ παρ' ὅλων τῶν χρόνων χεῖρόν τ' ἐπὶ τὰ ἐπὶ τῶν
ἐφίστατο ἐπιτιθέμενος καὶ διερχόμενος τ' Χριστὸν αὐ-
τὸς ἀποκτείναν ἀγάτης. Ἀλλ' οἱ πάντες καὶ πᾶν
τα γενικημένοι ἐ ἀνιχνόμενοι αὐτῶν οἱ Χριστὸν ἀτή-
λεχες Μάρτυρες, σώματος μὲν μὴ φεισάμενοι,
ψυχῆς δὲ μόνον ἀντιποιούμενοι.

42 Οἱ γὰρ ἀποφασίζοντες καὶ κέρδους τῆς
τῆ ἡμετέρας βασιλείας τὸ τῆς ἀνιχνώσεως ἐπίτο-
νον ἐποίησαντο· καὶ ἡ πολλὰ πρὸς ἀτόλμαν ὁδὸς
ἀγαστα τούτοις τῆς εἰς σωτηρίαν ἐ βασιλείαν ἀγάτης
γέγονεν εἰσοδος. Ἐχῶσι καὶ ἔτι μὲν τῷ Ἀποστόλῃ
λέγειν. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμεθα, τὸν
δρομὸν πεπλέκαμεν, τὴν πίσιν πεπρήκαμεν, λογισ-
τὰς ἀποκτείναντες ἡμῖν οἱ τῆς δικαιοσύνης ἐχθροί, ἃς ἡμῖν
ἀποδύει ὁ δίκαιος κερτὶς οἱ ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ,
καὶ σωὲν πᾶσι τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀθλήσαντι καὶ τυθῆ-
ται ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀγίας δι' ἡμᾶς θυσίας ἐσπυδα-
κότην.

43 Ὡς θυσία καθαρά, ἐ πλεῖα· ὡς ἐλευθέρη
θύματα, καὶ θεόδετα σφάγια. Λογικὴ ἀποστροφή,
ὁλοκαύτωσις ἀνιδεῖα, καὶ θυσία αἰνέσις τῷ
Χριστῷ δόξαν ἀληθῶς χηματίσασα. Δι' ἡμῶν κα-
πιβλήθη τὸ βαρβαρικὸν φρόνημα, καὶ ἐγὼ σαφῶς
ὅσον ἡτῶται ἀθῆναι πλῆθος ὁλίγων Χριστῷ ἐρατῶ-
ταις, καὶ ὅτι ἡ ἀνιδεῖα δυναμὶς ἡ ἀνιδεῖα ἡ καὶ
Χριστιανῶν αὐτοῖς δέδοται παρρησία, ἀλλὰ ἀνιδεῖα
τῇ ἡμετέρῳ πλημμελειᾷ. Ἐπὶ τῷ αὐτοῖς ὁλί-
γοι θεοεργοὶ τῆς ἀνιδεῖας ἐτροπάσαντο, ἐ εἰς
ἐκείνην εἰσέστησαν, ἢ μὲν ὅσα τ' τῇ σωμάτων εἰκῆς
ἠγόμενοι καὶ τὰ πάντα καλῶν ἐκείνησαν ἀνιδεῖας
ἡμᾶς, καὶ ἐκίχυνται.

44 Εἰς ἡμῶν ἐγκαυχῶνται πόλεος ἡ βασιλεία
σα, οἱ ἡμῶν ἐγκαυχῶνται οἱ οἱ πᾶσι τῆς συγκλή-
της ἡμῶν ἀποβαλλόμενοι τὰς ἀρετῆς· οἱ τοῖς
πολέμοις συμμάχους ἡμᾶς ἀνιδεῖας οἱ τῆς ἀνιδεῖας
ἡμῶν τῇ ἡμετέρῳ κοινότητι ταυμάσιον, ὡς ἐ-
δήμιοντες τῷ κατ' ἡμᾶς δυσίῳ καὶ ὁλοκαύτῳ βίῃ, καὶ
τῆς οἱ τῆς συγκλήσεως ἐ τραχύτητος· ἡμεῖς καὶ
εἰς τὴν πρὸς Χριστὸν ἀνιδεῖαν ὑπὲρ ἡμῶν μεσῖται,
δι' οἱ ἠγωνίσασθε, σωτηρίαν καὶ ὅλην ψυχῶν καὶ
σωμάτων αἰτήμενοι οἱ αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
μεθ' ὃ τῇ Πατρὶ ἐ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ
ἐ ἀποσκύψης, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῷ
αἰῶνι. Ἀμήν.

ANNOTATIONES

Hugonis Bollii Carthusiani.

Cum oblata nobis dujus religiosissimi viri opera ad emen-
danda Graecorum Aflorum scripta in ordine ad primum
ut decrevissemus temporis redimendi gratia; submissimus eidem
Latinae versiones, etiam postquam excusa jam erant, recogno-
scendas; ut si quid minus clare reddidimus vel ab auctoris mente
quodammodo recedens invenisset, quod ad alia properantibus no-
bis non fuisset observatum; ipse pro insigni sua Graecorum li-

terarum peritia notaret indicaretque. Fecit ille quod rogabatur AUCTO-
prolixae, et cum circa Graecum ipsum textum tum circa Latinam ab EVO-
corruptionem multum eruditae est commentatus, quorum praecipua et ad
bistoriam magis quam Grammaticam spectantia, studio brevita-
tis contraximus in verba pauciora: et post haec postque secuturo
deinceps Afla, sub ejus nomine volumus legenda proponere.

a. Sicut in rectius stadium sive locus certaminis, et mente
Hesychii et Phavorini quam subsellia redderetur.

b. Interpreti, auctoris mentem potius quam verba secutus Apo-
stoli, pro illis, esse nos scripsit.

c. Liberius sed magis clara loci hujus versio haec foret: Nisi for-
te quispiam sapienter distinguat poenam illatam; et eorum qui
probantur diversas dispositiones discernens, (ut patet ex
m. legator pro eo quod in M. est καὶ ἀνιδεῖας) hanc di-
versitatem illius modum dissimilem adscribat.

d. Rectius sic Latine: Verum neque post tantas transgressio-
nes Numinis tolerantiam sustinuit contemptum; sui videlicet ro-
namque sacrarum; quamvis exigentibus precibus permittere po-
tuisset, ut ille in poenam maneret incorruptus, et haec pergeret
dominari.

e. Ignota scriptoribus aliis Graecis metaphora, quibus ζω-
νὴ semper significat vivum gigno.

f. Potius inexplabilem quam inconsolabilem; licet nec hoc
a vel veritate recedat.

g. Si ad Latinam versionem addantur ex Graeco verba omissa,
legaturque. Non vos, inquit fidei negandae auctores, fallus
& superbia decet; liquidius apparebit Saracenos esse qui loquan-
tur.

h. Latius versio est, malim sic reddere: Quis non rationem
excogitet aliquam, qua possit horum vel unum consequi?

i. Putarem ex auctoris mente ita melius versum: Plus enim quam
septuaginta millia, unicuique militare robur multitudinis Roma-
nae quae abducta est, in manus venerunt etc.

k. Ita ex conjectura coniecimus, cum scriptum esset ὁλοκαύτω-
σις. Quid autem si ἀνιδεῖας vere inconsulti legendum in
mente auctoris Interpreti praestiterit, et haec si ipsa genuina lectio?

l. Egregium Graecum ὁλοκαύτωσις: sed amissa praepositione redun-
danti, clausus est exclamationis sensus: O infidelitatem homi-
num ignorantium! quam est a ratione alienum; quod Deo etc.

m. Quae sequuntur auctoris mentem clarius exprimerent hoc
modo reddita: Et cum omni quidem praesentium bonorum frui-
tione atque delictis una etiam futurorum promittens gaudium.

n. Sic et Eusebii Zigebeus monachus, qui principio saeculi
12 floruit, in Panoplia dogmatica sic. 28 Saracenis exprobat
quod Propheta suus scribit Davidem & Salomonem cum damo-
nibus & avibus collocutos: & demones Salomoni administratos
fuisse item gundas quasdam: eundemque imperium in ventos
habuisse & formicarum perspexisse mysteria, & silvestrem quendam
gallinaceum ipsum fuisse doctorem. Quae est ex Alcorani

Azora 31 et 37 accepta videretur, necdum tamen diviso quod
γυνὴ fuerit: nisi forte avium genus aliquod: nam et Azora 2 ubi
diabolici magisterii fabulam impostor tradit apud interpretem
ejus Robertum Rotomensem nihil praeter demones nominatum re-
perimus. Azora autem 31 Montes & aves conjunguntur: non
tamen Salomoni, verum Davidi famulantes. Idem porro
Alcorani interpret, Petrus Abbat Cluniacensis citatur. Azora
37 Urapam reddidisse videtur, ubi Graeci gallum silvestrem in-
tellexerunt.

o. Oblivioni typotetarum imputandum quod in versione Latina
legatur eorum pro cuius vel cuius eorum.

p. Rectius fortasse negandum disjunctum.

q. Ad verbum sic reddo: Et explicans quoniam sunt haec, Ca-
put quidem, inquit, (non alius utique quam ipse Propheta se-
quenti versu) esse principem etc. Propheta secundum LXX plura-
liter dicit πρῶτος καὶ ἡμεῖς πρῶτος θραύξομεν: quos Basilii
interpretatur καὶ πρῶτος καὶ ἡμεῖς πρῶτος. Hieronymus ex He-
braico singulariter vertit: Longævus & honorabilis ipse est ca-
put quod cum Symmachii graeca versione concordat, πρῶτος καὶ
αὐτὸς ὁ ἡμεῖς legentis.

r. Jure merito verterem: non facillime.

s. Clarius hoc modo circumloquens auctoris mentem expresserit:
tamquam aliud nihil postuleretur, quam ut sese permitteret cir-
cumcidi.

t. Simpliciter ita reddo: Non alium dicimus Deum, quan-
tum ad malum attinet.

u. Magis ad verbum sic verso: Sed etsi in hunc usque diem
contempnisset, nunc saltem suscipite & contemmini Prophetam
Mahomed.

x. Notanda vocis hujus ambiguitas significantis quod
corpore atque ac spiritu assensum ad Dei obsequium uti, et merumque
fidei asserendum impendere: ut reddi hic sensus Latine possit: Hi
animo pariter & corpore dexterrimi.

y. Auctoris mentem pressius assequere si veritas: cum omnibus
qui ejus causa certamen adierunt, & immolari desiderarunt,
iunctu sacrificii illius sancti quod ipse pro nobis obtulit.

APPENDIX I

Ex Cronico MS. Continuatoris Theodorani.

ΚΑΙ ΔΗ ΧΟΝΗ ΠΑΡΩΧΗΚΟΤΕΣ, ΔΙΕΦΥΓΟΝ ΑΝ Η ΠΟΛΙΣ ΤΟΝ ΟΛΕΘΡΟΝ, Α ΠΑΤΕΡ ΙΔΕΑΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ Τ ΜΗ ΕΙΔΗΚΝΟΥΣΙΝ, Τ ΔΕ ΚΑΤΑΒΑΛΛΟΝΤΩΝ Χ ΠΟΛΛΩΝ ΑΝΗΡΜΕΛΩΝ ΔΕ ΑΜΟΡΟΪΣ ΑΝΔΡΩΝ, Τ ΜΗ ΑΜΥΝΟΜΕΝΩΝ ΤΗ ΔΕ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΤΩΝ, ΑΦΡΑΚΤΩ ΔΕ ΤΩΣ ΜΗΝΟΝΤΩΝ Τ ΑΓΑΡΗΝΩΝ, Χ Τ ΠΟΛΛΗΣ ΟΦΡΙΑΣ ΚΑΤΑΠΩΜΕΝΩΝ, ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ ΑΝΑΡΕΩΣ ΛΑΒ' Χ ΤΩ ΩΤΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΕΒΔΟΜΙΚΟΝΤΑ ΕΚΛΕΛΟΙΤΟΣ ΑΡΙΘΜΕΤΑΙ Μ' Τ ΑΛΩΣΗ ΑΡΙΘΜΗΜΕΝΑ. ΑΛ' ΕΛ' ΗΝ ΤΑΡΕΛΘΕΙΝ ΤΗΝ ΟΑ ΘΕΩ ΜΑΧΑΙΡΑΝ ΗΠΕΙΛΗΜΕΝΗ ΑΝΘΕΙΝ, ΟΙΣ ΥΒΕΛΕΤΟ ΤΟ ΘΕΙΟΝ, ΑΥΧΑΙΟΜΕΝΟΣ ΔΙΔΑΥΤ ΑΙΡΙΣΤΕΩΣ. ΔΙΕ ΤΑΥΤΟ ΑΝΘ ΤΙΣ Τ ΨΑΒΕΒΗΚΟΤΩΝ (ΒΟΙΔΙΤΗΣ ΗΤΟΣ ΕΚΑΛΕΙΤΟ Ο ΑΘΛΗΣ) ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΠΩΣ ΑΝΑΧΩΡΕΙ Ε ΦΡΟΣ Τ ΟΙΚΙΑΝ ΜΕΤ ΑΙΧΥΝΗΣ ΤΑΛΠΟΓΗΝ, ΤΙ, ΦΗΤΙΝ ΩΤΩ (ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΕΛΩΝ ΤΕΤΟΜΦΩΣ) ΤΟΤΑΥΤΟ ΠΕΤΑΛΑΙΩΡΗΚΟΤΕΣ ΜΕΛΛΕΙΝ ΑΤΟΡΟΙΤΕΝ, ΚΕΚΜΗΚΟΤΕΣ ΑΦΡΑΚΤΑ Χ ΤΕΤΟΙΗΚΟΤΕΣ; ΕΛΘΕΙΝ ΤΟΥΓΑΡΗΝ Χ ΤΕΣ ΤΥΡΓΗΣ ΕΚΕΙΝΗΣ, ΕΝΘΑ ΜΕΝ ΒΑΙΔΩΝ ΑΝΘΕΙΝ ΛΙΘΝΟΙ, ΕΞΩΘΕΙ ΔΕ ΛΕΩΝ ΕΚ ΜΑΡΜΑΡΙΕΦΙΣΑΤΑΙ Χ ΚΑΙ ΤΕ ΜΟΙ ΑΕΙΤΥΧΟΤΕΣ Χ ΙΜΕΡΑ ΔΗΛΑΔΗ ΦΡΟΝΕΝΤΙ Χ ΔΙΕΥΔΕΤΕΝΤΙ, Ε ΑΛΛΩ ΑΔΕΙΕΣΤΕΡΩΝ ΤΕΦΥΚΟΤΩΝ ΕΙΘΑ ΔΗ Τ ΕΠΑΛΞΕΩΝ, ΕΥΚΡΑΤΕΙΣ ΤΕ Τ ΕΤΩ ΧΗΥΣΤΑΔΕ Ε ΙΜΕ ΠΟΛΛΗ ΑΞΙΟΙ ΚΡΕΙΤΤΕ. ΗΛΘΟΝ Χ Τ ΛΟΓΟΙ ΕΚΕΙΝΗ Χ ΕΙΣ ΗΛΘΟΝ ΑΜΑ ΤΗ ΑΦΟΣΒΟΛΗ, ΤΑΙΟΝΤΕΣ Χ ΤΕΤΡΩΤΟΝΤΕΣ ΤΕΣ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗΣ. ΟΥΚ ΗΝ ΔΕ ΟΣΙΣ Τ ΑΦΟΘΗΤΚΟΝΤΩΝ ΕΛ' ΗΝ. ΠΑΝΤΕΣ ΑΝΗΡΩΝΤΟ Χ ΕΠΕΙΤΟΙ, ΠΟΤΑΜΕΝΟΙ ΚΙΝΕΤΕΣ ΔΕ ΑΙΜΑΤΟΣ.

2 ΟΥΤΩ ΜΗ ΕΝ ΑΙΡΙΤΑΙ ΤΟ ΑΜΟΕΙΟΝ, Χ ΧΕΡΟΙΝ ΑΝΩΜΩΝ ΑΤΟΜΩΤΩΣ ΑΦΟΔΙΘΑΙ· ΕΚΕΙΝΩ ΜΟΝΩΝ ΖΩΝΤΩΝ, Τ ΜΕΧΕΙ ΤΩ ΒΑΤΔΑΔ ΑΦΡΑΠΕΜΦΘΕΝΤΩ, Τ Χ ΤΩ ΘΕΜΑΤΑ ΠΛΑΝΤΩ ΜΕΓΙΣΤΩΝ Π Χ ΚΡΑΤΑΙΟΤΕΡΩΝ ΑΝΔΡΩΝ, ΟΙΣ Χ ΟΙ Μ Β ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΣΩΠΕΙΘΜΕΝΟΙ· ΟΙ ΔΕ ΑΛΛΟΙ ΑΤΑΠΙΣ, ΜΑΧΑΙΡΑΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΕΓΙΝΟΝΤΟ ΤΡΟΠΑΙΟΝ. ΟΥ ΔΕ ΤΩ ΕΟ ΗΤΩΣ ΕΤΕΝΤΕ ΤΩ ΕΧΘΡΟΝ Ο ΘΕΟΦΙΛΟΣ, ΑΦΕΣΤΕΙΝ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΑΠΟΤΕΙΛΑΣ ΕΠΙ ΚΕΝΤΡΑΙΟΙΣ ΔΕΚΑΠΟΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΘΑΙ ΤΕ Χ Τ ΕΧΘΡΩΝ ΛΥΤΡΩΤΑΔΕ ΤΙΝ ΑΙ ΧΥΜΕΛΩΤΩ ΛΑΟΝ. ΕΙΔ' ΕΝΕΙΛΛΑ ΤΗΣ ΓΕΠΩΣ ΑΦΟΣ ΧΗΥΣΤΑΔΕ ΑΥΤΩ ΠΛΗΤΑΖΟΝΤΑΣ, Ε ΕΠΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΝ ΑΥΤΩ ΑΠΟΣΑΛΕΝΤΕΣ ΕΝΕ. ΑΛΛΑ ΜΕΙΣ ΜΗ ΕΝ ΓΑΛΕΩΝΙ ΜΕΙΣ ΔΕ ΓΕ ΦΟΥΝ, ΕΚΕΙΝΟΣ ΠΕΤΗΣ ΑΦΡΑΤΗΣ Χ ΤΕΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΤΕΤΗΣ ΑΡΤΑΤΕΙΤΕΙΛΕ ΑΦΕΣΤΕΙΝ, Χ Τ ΜΑΧΩΜΕΝΟΣ Π Χ ΤΛΥΝΩΙ ΥΒΡΕΣΙ. ΤΟΤΕΤΟΙΣ ΜΟΙΟΙΣ, ΦΑΤΩΝ, ΔΕΥΤΕΡΑΔΕ ΒΕΛΕΩΔΕ ΚΕΝΤΡΑΙΟΙΣ, ΕΝΘΑ Τ ΧΙΛΙΩΝ ΜΕΧΕΙ ΦΙΛΟΤΗΜΙΑΣ ΕΤΕΚΑ Χ ΔΩΡΕΑΣ ΕΜΕΝ ΚΑΤΑΛΩΝ. ΟΙΣ Χ Τ ΚΑΡΔΙΑΝ ΠΑΘΩΝ Ο ΘΕΟΦΙΛΟΣ, Ε ΩΠΕΡ ΥΠΟ ΤΟΥΟΣ ΤΗΘ ΑΝΑΖΕΩΝ ΕΝ ΕΛΑΥΝΟΜΕΝΟ, ΕΙΔΕΤΟ ΤΗ ΑΦΕΨΙ ΧΟΝΤΟΣ ΥΔΑΤΟΣ ΕΚ ΧΙΟΝΘ ΑΦΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩ, ΧΛΙΑΡΩ ΔΕ ΤΩΣ ΤΩ Τ ΚΑΡΔΙΑΣ ΚΑΥΤΩΙ ΔΟΚΕΝΤΟΣ. ΣΥΝΕΒΗ ΔΕ ΚΑΚΕΙΝΟΙ ΔΕ ΕΚΕΙΝΟΣ Τ ΠΟΤΕΩΣ ΔΥΣΤΗΠΕΙΑΣ ΡΟΣΩ ΤΕΡΙΛΗΦΘΗΝΑΙ, Ε ΑΚΟΙΤΑ Χ ΤΗ ΡΟΣΩ ΤΑΥΤΗ ΤΩ ΒΙΩ ΧΗΥΣΤΑΔΕ ΕΞΩ.

3 ΚΑΤΑ ΔΕ ΤΗΝ ΟΙΚΙΑΝ ΧΩΡΑΝ ΤΑΛΙΝΔΡΟΜΗΤΑΣ Ο ΑΓΑΡΗΝΟΣ, ΤΗΣ ΕΙΡΗΜΕΝΗΣ ΑΡΧΗΓΩΣ ΟΙ ΦΕΡΕΑ ΤΗΣ ΣΧΟΤΕΠΗ ΤΩ ΧΥΛΩ ΑΤΦΑΛΕΤΑΜΕΝΟ ΚΑΘ' ΕΡΧΕΙ, ΒΡΑΧΕΙ ΤΗΝ ΟΔΑΤΙ Ε ΑΡΤΩ ΤΕΤΗΣ ΕΙΤΕΛΑΜΕΝΟ ΑΤΟΛΗΝ. ΕΙ ΤΟΣΥΤΩ ΔΕ ΣΚΟΤΕΙ Ε ΑΤΦΑΛΕΙΑ ΚΑΤΕΙΧΟΝΤΟ, ΩΙ ΜΗΠ Χ Τ ΓΑΘΕΡΑΝ ΜΕΤΗΜΒΕΙΑΣ ΜΙΚΡΟΙ ΤΙ ΑΥΓΑΖΕΩΔΑΙ, ΑΛΛΑ ΤΗ ΑΛΛΗΛΩΝ ΦΩΤΗ ΓΥΝΩΣΚΕΩΔΑΙ Π ΜΟΝΗ Χ ΜΟΝΩΙ Τ ΦΥΛΑΚΩΝ ΑΠΟΛΑΥΕΙΝ, Τ ΑΛΛΩΝ ΓΕΓΕΜΕΝΩΝ ΑΝ

ΘΡΩΤΩΝ, ΕΩΣ ΕΙ ΕΡΗΜΙΑ ΒΑΘΥΤΑΤΗ ΔΙΑΓΕΝ. ΤΗΤΗΣ ΤΟΙΣ ΔΕΠΟΙΣ ΕΠΙ ΕΤΑΥΟΛΟΙΣ ΕΠΟΙ ΑΦΟΣΕΚΑΡΤΗΡΕΣΑΝ. ΑΡΤΙ ΔΕ Χ Τ ΤΕΜΠΗ ΤΩ ΜΑΡΤΙΩ ΜΗΝΟΣ Ο ΤΩ ΑΜΟΕΙΟΝ ΤΕ ΑΦΟΔΕΣ Χ Τ ΧΕΙΤΟΙ ΑΡΤΑΜΕΝΟ ΒΟΙΔΙΤΗΣ, Χ Τ ΤΟΥΛΑΚΩ ΧΗΥΣΤΑΔΕ, ΚΩΣΑΥΤΙΟΙ, ΑΝΘΡΑ ΤΗ ΣΟΦΙΑ ΕΠΕΘΡΑΜΕΝΟΝ, ΦΩΣΤΕΣ. ΚΩΣΑΥΤΙΟΙ ΔΕ ΕΤΩ ΗΝ ΟΥΚΡΕΤ ΤΩ ΠΑΤΕΙΚΙΩ ΤΗ ΟΙ ΛΟΓΩ ΓΡΑΦΗΝ. ΟΥ ΧΗΖΕΝ, ΕΦΗ, ΤΙΝΕ Τ ΟΥΤΟΣ ΠΑΡΗΛΙΟΙ, Ε ΤΕΜΩΝ ΤΥΧΑΝΟΣ ΜΥΣΤΕΙΩΝ ΑΚΡΟΑΤΩ. ΩΙ Δ' ΕΔΕΝΑ ΠΑΡΗΛΑΙ Ο ΚΩΣΑΥΤΙΟΙ ΚΑΘΩΜΟΛΟΓΕΙ. ΑΓΕ ΜΟΙ, ΕΦΗΤΕ, Ω ΦΙΛΑΤΗ Ε ΓΛΥΚΕΙΑ ΨΥΧΗ (ΓΕΝΩΣΚΕΙ ΤΩ ΤΩ ΑΡΧΗΔΕΙ ΤΟΤΩ ΣΥ ΣΥΜΦΕΙΤΕ ΜΟΙ) ΒΕΛΛΗΘΗΤΙ Μ' ΤΗ ΠΑΤΕΙΚΙΩ ΤΩ ΠΡΩΤΟΣΥΜΒΕΛΩ ΣΥΝΔΕΞΑΙ Ε ΜΑΓΑΕΙΣΑΙ ΤΗ ΑΝΕΙΟΝ, ΙΝΑ ΜΗ ΤΑΡΑΔΛΩΜΑ ΓΙΝΕΘΕΙ ΜΑΧΑΙΡΑΣ Ε ΑΙΚΙΣΜΩΝ. ΤΕΤΟ ΤΩ ΑΥΤΩ ΔΙΑ ΑΠΟΔΕΣ ΕΧΟΝΤΙ Ε ΜΕΛΕΤΩΤΙ, ΣΥΜΦΕΙΟΝ ΗΓΑΤΑΜΕΝΟΙΣ ΩΙ ΦΙΛΩ ΔΗΛΟΠΟΙΕΤΑΙ ΤΙΣΩ. ΘΕΛΑΤΩΝ ΓΥΝΑΥΤΩ ΜΕΝ Χ ΤΟ ΦΑΙΕΡΟΝ ΣΥΝΔΕΞΑΘΑΙ· ΘΕΩ ΔΕ ΤΑΚΡΥΤΑ ΕΠΕΛΟΝΤΙ ΤΙΣΕΥΣ Χ ΨΥΧΑΝ, Χ Τ ΑΥΤΕ ΕΧ ΑΜΑΕΤΗΣΤΕ ΑΙΩΝΙΣ ΖΩΗΣ.

4 ΤΑΥΤΗΣ Ε ΜΑΛΑΧΙΑΘΕΙΣ ΜΗΔΕ ΦΡΕΙΣΤΑΠΘΕΙΣ Ο ΑΙΤΠΗΤΟΣ, ΑΠΟΣΗΔΙ, ΕΦΗ, ΑΤ ΕΜΩ, ΕΡΓΑΤΑ Τ ΑΙΟΜΙΑΣ, ΑΠΟΓΗΔΙ. ΚΑΙ ΑΜΑ ΤΩ ΛΟΓΩ ΑΠΕΦΟΙΠΤΕΙ, ΔΗΓΙΤΑΜΕΝΟ ΙΔΙΑ ΤΩ ΠΑΤΕΙΚΙΩ Τ ΛΕΧΘΕΤΩ ΜΕΝ ΗΔΕΝ ΦΑΙΕΡΟΝ, ΙΝΑ ΜΗ ΤΙΣ ΔΕΙΛΑΝΘΕΙΑΣ ΕΙΣΑΤΟΠΧΘΗ ΑΥΤΩ ΛΟΓΙΣΜΟΣ· ΜΟΝΟΙ ΔΕ ΟΤΙ ΘΑΝΑΤΩ ΨΗΦΘΕ ΕΙΣ ΑΝΕΙΟΝ ΚΑΘ' ΗΜΩΝ ΔΕΠΕΧΘΗ. ΕΥΧΑΕΙΣΤΕΙΝ ΕΠΙ ΤΗΤΩΣ ΤΩ ΘΕΩ Ο ΠΑΤΕΙΚΙΟΣ, Ε ΔΑΔΕΜΕΝΟ ΤΑ ΚΑΤ' ΑΥΤΩ ΔΙΑ ΚΩΣΑΥΤΙΩΝ, ΤΗΣ ΣΥΜΠΑΡΟΝΤΗΣ ΑΤΑΙΤΗΣ ΕΙΣ ΤΑΥΤΩΝ ΧΟΙ ΟΥΜΩΔΙΑΝ ΑΝΙΣΤΗΝ. ΕΩΘΕΙ ΔΕ ΜΕΤΑ ΣΟΒΑΡΕΣ ΤΙΣ ΦΑΙΝΤΑΣΙΑΣ ΑΡΧΩΝ ΕΞΕΛΛΗΘΩΣ, ΤΗΣ ΠΡΟΕΞΕΧΟΝΤΑΣ ΜΟΝΟΣ Τ ΑΙΛΩΝ ΔΕΛΕΘΕΙΝ ΕΠΙΤΕΙΤΕΙ. ΚΑΙ ΔΗ ΔΕΙΛΑΤΩ ΑΝΔΡΕΣ ΔΥΟ Ε ΠΟΤΑΡΑΧΟΝΤΑ Ε ΑΙΔΥΣ ΚΛΕΩΘΗΝΑΙ ΑΦΟΣΑΤΕΙ ΤΗ ΦΥΛΑΚΗ. ΗΡΩΤΑ ΓΥΝ, ΤΟΤΩ ΕΤΩ ΑΥΤΟΙΣ ΕΣΤΙ Χ Τ ΠΥΡΑΝ, Ε ΑΛΛΕΣ ΕΚΕΙΝΕ ΒΑΤΠΟΛΟΓΙΑΣ, ΚΑΤΚΟΝΣ ΤΕΤΗΣ ΒΕΛΟΜΕΝΟ ΤΗ ΑΥΤΩ ΤΟΙΩΣΑΙ ΦΛΥΑΕΙΩΝ. ΑΛ' ΕΤΩΙ ΤΩ, Π ΕΤΩ ΑΤΟΚΕΙΔΕΠΙΣ, ΩΣ ΕΒΔΟΜΟΝ, Ε ΑΦΟΣ ΤΕΣ ΕΚΕΙΝΩΣ ΕΑ Τ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΡΩΜΑΛΕΩΣ Ε Μ' ΧΗΥΣΤΑΙΑΣ ΨΥΧΗΣ ΑΝΤΙΤΑΧΘΕΝΤΗΣ ΛΟΓΗΣ, ΠΩ ΑΤΟ ΘΑΝΑΤΩ ΦΕΡΩΣΑ ΚΑΤΚΕΙΔΕΤΑΙ.

5 ΩΙ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΩ ΕΥΡΑΤΗ ΕΓΙΝΟΝΤΟ (Ε ΤΩ ΤΕΙ ΑΥΤΩ Η ΤΟΛΗΣ ΑΥΤΗ ΑΚΟΔΟΜΗ) ΣΑΜΑΡΑ) ΕΛΕΓΧΕΝ ΕΠΕΡΕΤΟ Τ ΚΡΕΠΡΟΝ ΘΕΟΔΩΡΟΝ Ο ΑΛΗΠΕΙΟΣ, ΕΙ ΤΙΣ ΑΛΛΑ ΤΗ ΤΗ ΓΕ ΤΕΙΣΤΕ ΔΙΑ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΔΕΑΡΗΣΑΔΕ. ΚΑΙ ΤΩΣ, ΕΦΗ, ΤΩ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΡΟΡΗΤΑΖΟΜΕΝΟΣ ΔΙΑ ΘΑΝΑΤΩ ΦΟΙΤΑΝ ΕΛΠΙΖΕΙΣ ΑΦΟΣ ΘΕΟΝ, Ε ΤΙΣ ΣΩΠΕΙΝΣ, ΩΣ ΦΑΠ, ΕΚ ΗΓΑΤΗΣΤΑΣ ΕΙΤΟΛΑΣ; Ε Η ΔΕ ΤΩ ΑΝ ΔΕ ΙΕΡΑΤΙΚΩ ΚΛΗΡΩ, ΕΣΥ ΠΑΛΑΙ ΕΓΚΑΤΕΛΕΣ, ΑΦΟΣ ΧΗΜΑ ΗΛΔΕΣ Τ ΛΑΙΚΩΝ; ΗΔΕ ΧΗΡΑΣ ΣΥ ΑΔΩΝΕΣ ΗΤΑΣ ΑΙΜΑΤΩΝ ΤΗ ΕΙΤΟΛΕΜΟΙ, ΕΠΛΗΡΗΣ ΤΑΛΗΝ ΑΥΤΗΣ ΤΗ ΜΟΛΥΜΑΤΩ Π Ε ΜΙΑΤΜΑΤΩ; ΚΑΙ Ο ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΚ ΕΜΒΡΑΘΕΙΑΣ, ΜΗΔΕ ΤΙΝΑ ΧΟΝΤΟ ΑΝΑΒΑΙΝΟΜΕΝΟ, ΔΑΙ ΤΕΤΟ, ΕΦΗ, Χ Τ ΕΜΩΝ ΕΚΧΕΙΑ ΑΙΜΑ Ε ΚΑΤΟΚΗ-
 σω, ΙΝΑ ΜΟΙ ΛΥΤΡΟΝ ΤΕ Χ ΛΥΤΡΟΝ ΤΗ ΠΕΤΛΗΜΕΛΗ-
 ΜΕΝΩ ΑΝΑΦΙΕΙ Τ ΒΑΤΙΛΕΙΑΝ ΔΩΗ ΑΥΤΩ. ΟΥ ΤΩ ΑΤΟ-
 ΔΡΕΤΑΣ ΤΙΣ ΤΗ ΟΙΚΕΤΗ ΣΕ Ε ΑΥΤΙΣ ΕΠΑΝΑΚΑΜΨΑΣ ΤΗ
 ΣΟΙ ΦΙΛΗ ΛΕΙΤΥΡΓΙΑΝ ΕΙΤΕΛΟΙΗ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΟΥΓΥΩΜΗΣ
 ΧΩΡΑΝ ΑΛΛ' ΕΚ ΑΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΧΥΩΟΙΗ;

6 ΚΑΙ ΑΜΑ ΕΙΣ ΤΟ Τ ΑΘΛΗΣΕΩ; ΗΤΗΣ ΕΩΠΕΡ ΤΕ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ ΕΔΩΝ, Ε ΑΦΟΣ Τ ΠΑΤΕΙΚΙΩΝ ΚΩΣΑΥΤΙΟΝ ΦΗΤΙ, ΩΠΕΡ ΤΗΝ ΥΦΕΡΤΑΤΑΙ ΑΥΤΩ ΔΕΙΛΑΝ ΠΩ ΦΟΒΩ ΑΤΟΤΟΒΑΝ. ΑΓΕ ΔΗ, Ω ΓΡΑΤΙΩΤΑ ΧΕΙΤΩ,

Χειρῶν, τὸ πρόκειναι εἶναι πάντων ἡμῶν πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς Βασιλέα λαχόν, πρῶτος ἔτι τῇ μαρτυρίᾳ ἀναλαμβάνει γέροντος. Οἱ δ' ἱεροὶ Κωνσταντῖνος, Σοὶ μᾶλλον, ὡς ἡμεῖς καὶ κρατῶν, ἔφη, τὸ πρῶτον προσήκει ἀξίωμα, ὅθεν ἀκόλουθον ἔχεις με, σαυτὸν πρῶτον εἰς θάνατον παραδίδας. Ἐπὶ τῷ σταυρῷ ἔτι ἀλλήλους τοῖς παρακλητικοῖς, καὶ τὰς κοσμιὰς ἀξίας πρὸς τὸν διὰ μαρτυρίαν ἑκάστος ἐχώρει θάνατον, πάντων θαυμαζόντων τῇ μὲν πεποιθήσεως καὶ ἡμεῖς ψυχῆς ἀθλήσιν.

a Primum hanc periodum, ob munda quadam Græci scriptorū obscuram interpreti, ideoque contrarii nec plane ex mente authoris redditam, puta se integre haberi posse, expuncto articulo τῷ, qui perperam ante πρῶτον irrepperat. Processu vero temporis civitas adhuc effugisset excidium; cum omnes oppugnandi machinas hi quidem admovebant, illi vero amolirentur, & multis utrimque tam hostium, quam propugnatorum desideratis, Saraceni interim proficissent nihil, plurimumque remississent ab eo fastu, quo se fidebant populi multitudinem posse delere: etenim ad septuaginta hominum ossilia inventa sunt etiam post urbis everisionem numeranda. Verumtamen impossibile erat evadere ipsam &c.

b Excerptum, διὰ τῆς scriptoris ut arbitror mendo: quare corrupti & vertendum censui hæc ex ipsa (civitate videlicet) succrescente: utpote quæ patria esset Theophrasti Imper. Leonotæ.

c Potius reddendum: Et simul ingressi cum impetu: nam πρῶτον ἔστιν impressionem assultumque significat.

d Mallem continuare interrogationem hoc modo: Numquid non ex Sacerdotali ordine, cui olim inscriptus erat, ad habitum regressus ex Laicalem? numquid non manus tuas, ab effuso in bellis sanguine emundatas, rursus implevisti &c.

APPENDIX II

Ex MS. chronico Simonis Logothetæ.

1 Τῶν δὲ Σαρακηνῶν ἐπὶ τὸ Ἀμύριον ἐλθόντων, ὁ Βασιλεὺς συντόμως μέχρι Καποδαδοκίας ἐξήλασεν. Οἱ δὲ Ἀμερικῆνις ἑχιδνάδας λαὸν ἀπολείπας, δέδωκός τε τοῖς καὶ τὸν Γηδὲν, ἀρχόντα ὀνομαζόμενον ὅντα ἐν τοῖς Ἀγαρηνοῖς, ἀπέστειλε καὶ τῷ Βασιλεῶς. Ἐπολέμα ἡμεῖς, ἡττηθεὶς ὁ Βασιλεὺς ἐφυγε, ἔμετ' αἰχμῆς ὑπέστρεψε μόλις διασωθεὶς. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ φειχαρακώσαντες τὸ Ἀμύριον, ἔπολεμα πολέμους ποίησαντες, ἐπέσταθε-

ρως τὰς ἐνδον ἀγωνιζομένους ἐώραν, ἡβλήθησαν ὑποχωρεῖν. Μαθητὴς δὲ τις Λέοντος τῇ φιλοσοφίᾳ ἐν τῷ κίσρῳ ὢν, μνησθεὶς τήτης, ὅτι εἰ πρὸς καρπὸν σεπὶ δύο ἡμέρας, ἐκπορεύει ἡμᾶς. Οἱ δὲ γέγονεν. Προεδόθη γὰρ ἐπὶ τῇ λεγομένῃ Βυδίζῃ ἐν τῇ Μαριχοφάνει. Καπεχέθησαν δὲ ἄνδρες ὀνομαζόμενοι τῇ Ἀσεβῶν, Θεόφιλος Παφρίκος ἔγραπτος, ὅτι Μελησιππος ἔο Ἀέτιος, καὶ Θεόδωρος Πρωτοπαδάριος ἔο ἀνὴρ ὁ Κραπρὸς, Κάλκισος Τριμάρχης, Κωνσταντῖνος Δρυγγάριος, καὶ Βασίλης ὁ Δρομῆς, καὶ τινες ἀρχόντες τῇ ταγματῶν οὗς ἔχοντες Βυδίζῃς ὁ Βασιλεὺς, ἀποστέλλει πρὸς Βεῖς πρὸς τὸν Ἀμερικῆνιν μὲν κεντησίων διακοσίων. Ἀλλ' ἔκ' ἐκτετε, εἶποντα, ὅτι χίλια κεντηδέκ' ἐστὶν παράχης λόγῳ τῇ σωκελεγμῆς λαῶν, ἔκ' ἐλάθ' ἐρώσω ἡδὲνα τέτων.

2 Τῶν αἰχμαλώτων ἔν' ἐν Συρίᾳ ἀπαχθέντων, πολλὰ ἀναγκασθέντες ἡ μόνον παρὰ τῇ Πρωτοσυμβολῇ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῇ Βυδίζῃ, τῇ τ' ἐπὶ τῇ χρόνῳ καθίσταται, καὶ μὴ πεποθέντες ἀρήσαντες τὸν Χειρῶν, ξίφει ἀτετμήθησαν, ἀπὸ τῆς προκλήσεως ζωῆς τ' αἰώνιον ἀγαθήσαντες, καὶ μὲν μίαν ἡμέραν ἐν τῷ ποταμῷ ἐρρίφθησαν. Τὸ δὲ παραδοξότατον, ὅτι ἐκάστη κεφαλὴ μὲν τ' ἐκτεμνὴ τῷ ἰδίῳ σώματι ἠρώδη ἔο σινεφύη. Καὶ ὡς περ αἱ ψυχῆς ἐν τῷ ποταμῷ παραδείσῃ, ἐν τῷ ἁγίῳ τῷ σώματι μίαν ὅσας ταρῆς παρὰ τ' ἐκτῶν ἐλαχον. Τέτων πληρωθέντων, ἐκέλευσεν ὁ Πρωτοσυμβολὸς ἔν' ἐν Βυδίζῃ ἀποκεφαλίσθηναι, εἶπον, ὅτι ἔο ἡτος, ἐν τῇ ὁρῶς Χειρῶν, ἔκ' ἐχέμαγαίσι. Καὶ τέτων ἡμεῖς ἐν τῷ σώματι αὐτῷ ῥιπέντες μὲν τ' ἁγίῳ, ἐξωτ' ἀσοιβῆς τέτων ἠρώσκετο. Καὶ ἡ κεφαλὴ δὲ αὐτῇ πόρῳ τῷ σώματι ἦν, καὶ ἔκ' ὡς τῇ ἁγίῳ συγκεκολλημένη. Καὶ εἰς τὸ ποταμὸν ῥιπέντων πάντων τῇ σώματι τῇ ἁγίῳ, βλέποντες τῇ ὄχλῳ, ἀπλοητάντων τε ἔο εἰς τὸ πέραν ἐλθόντων, αὐτῇ μόνον τὸ σῶμα οἱ κροκόδειλοι διασύραντες κατέκοψαν καὶ κατέφαγον.

3 Non Lexicis ignota, nisi pro ea herba qua communiter phasis dicitur, reddita est Latine aceruus, quia hinc duellum scribendo consilio, in fluxum commisso.

ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΩΝ ΑΓ. ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ ΧΡ. ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ, ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ

Ex MS. Regis Christianissimi, signato 142.

1 Εἴτετι τρίτῳ τῷ Βασιλείᾳ Διοκλητιανῷ, μὲν τὸ πᾶσα Ἀτκλὰν ἐν Λεωνείδῃ, δύο μαρτυρῶντες ἐπὶ Ἀρεῖαν τῷ Ἡγεμόνι τῷ Θεβαΐδος, ἐκέλευσεν ὁ αὐτὸς Ἀρεῖαν ἑτεροὶ πλῆθος τῇ Προεσώτῳ τὸ πᾶσα Χειρῶν συνληφθῆναι καὶ τὰ βατασιγεία ἐν μέσῳ τεθῆναι, ἔφη τε αὐτοῖς, Θύσατε τοῖς θεοῖς· εἰ δὲ μήγε, μέλλετε κακῶς ἀποθνήσκειν. Οἱ δὲ Προεσώτες τῇ Χειρῶν ἐλέγον μὲν θάνατος πρὸς ἀλλήλους. Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, μὴ ἀρησώμεθα τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἀρησῇται ἡμᾶς· μὴ φοβηθῶμεν τὰς βατᾶς, μὴ δὲ δευλεύω. Γινώσκοντες ὅτι εἴτετι ὁ Κυριος, Μὴ φοβηθῇτε ἀπὸ τῇ ἀποκτείνοντι τὸ σῶμα, τῇ δὲ ψυχῇ μὴ δυναμένην ἀποκτείνειν ἀλλὰ φοβήθητε τὸν δυνάτοισιν.

ἡμῶν ἀποκτείναι καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Ἀλλήλους δὲ ἰχυροποιούμενοι ἐν τοῖς λόγοις τέτοις, σινεφύοντο, πάντες τ' ἀεὶ θμὸν ψυχῇ τεύχοντα ἐπέτα, ἐν ἡμεῖς καὶ τίς τε τελευτῆται. Εἰς δὲ ἔκ' αὐτῶν, ὀνόματι Ἀπολλωνίου, Ἀναγκῆς τ' ἐν Ἀντιόχῳ ἀγίας τῷ Θεῷ ἐκκλησίας, ἰδὼν τὸ πλῆθος τῇ βατασιγείᾳ, ἐκέλευσεν. Ἦν δὲ τις ἐν τῷ ποταμῷ, ὀνόματι Φιλήμων πρὸ τέχνης χορῶν, ὅς ἑτερεν αὐλοῖς Ἀρεῖαν τὸν Ἡγεμόνα. Τέτων τὸν Φιλήμονα καλέσας Ἀπολλωνίος ὡς ὄντα ἔλθον. ἔλθον, ἔφη αὐτῷ. Δέξο, δίδομί σοι πύσας χρυσίδας, καὶ ἀπελθὼν θύσον ἀπ' ἐμῶν. Εἴτετι δὲ αὐτῷ ὁ Φιλήμων. Ἀπολλωνίος τὸν ἐπεδύτην τῆς δός μοι αὐτὸν ἐν δύσασιν, ἐκέλευσεν πρὸς τὸν ποταμὸν μὴ, θύσω ἀπὸ σιν. Ο.

Ffff 3 δέ

μήν ἀγαθῶ. Ἡ γὰρ εὐχὴ μου διὰ τὸ χάριτος τοῦ Θεοῦ
ἐστὶν ἐσώσθητε ἐκ ἡγχαλῶν ἐπὶ γυναικὶν τῶν ἀληθινῶν,
καὶ μετὰ καλὸν δρομῆσαι ποίηται, εἰς οὗ ἀπέλιπον
ἀγῶνα. Γνωστὸν ἔστιν ἐγὼ σοι, Ἡγεμὼν, ὅτι ἐπὶ ἐγὼ
θύω, ἔπε τῷ τῷ ἐσθῶ ἐπιδύσται.

6 Ἐπὶ τούτοις ὀργισθεὶς Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν,
ἐκέλευσε τοῖς στρατιώταις αὐτῶν ρατίζειν τὸ φρόσ-
ωπον Φιλήμωνος ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ἐπὶ πολὺ δὲ
ρατίζοντες αὐτὸν, πᾶς ὁ ὄχλος ἀνέβησεν λέγων, Ἀ-
ρίανος, ἀπόστη ἀπὸ τῆς χαρμοσύνης τῆς πόλεως ἡμῶν,
Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν, Φιλήμων, καὶ ἀρτί ἐλέη-
σον σαυτὸν· εἰ γὰρ μόνον χερσὶ ρατίζοντος σε πᾶς
ὁ ὄχλος ὅπως ἐλυτήθη, πῶς ἔχει μᾶλλον παραχθῆ-
σεται, θεατάμηνός σε εἰς πολλὰς σφέβλας βατά-
κων ὑποβαλλόμενος, εἰ μὴ θύτης. Οὐκ οὖν βύλο-
μαι καὶ λόγος εἶπεν ἐλθόντα εἰς τὴν ἐμὴν καρδίαν.
Μὴ ἄρα εὐομίας ὅτι ἐκ ἀγαθῶν μου ἐγὼ πᾶς οἱ
πολιταὶ πάντες, καὶ διὰ τὸ ἐγχαλῶντας σε αὐτῶν
Χειριστὸν, ἵνα γινώσκῃς ἀκριβῶς πόσον θέλω μὴ σε ἔ-
χει. Εἰ τῷ πᾶσι, ἰδὲ ἐγὼς ὅτι πάντες ἐκ ἀγαθῶν μου
καὶ θείων μου, Γέννησιν ἡμῶν ἐαυτῶν, καὶ θυτῶν
τοῖς θεοῖς, ἵνα ἐοῖ ὁ ὄχλος πάντων λαυτέρων τε-
ρίων, μάλιστα διὰ τὰ ρατίζματα, ἀπερ ἐλαβες παρὰ
βραχέως· καὶ γὰρ ἀναγὰς μὲν πάσης μου τῆς τιμῆς,
πορὰ θυμῶν οἱ τῆς Σαρατίως, ἐκ ἀωχνηθῶν οὐκ
ἀκρίβησταις μετὰ σε. Φιλήμων εἶπεν, Μὴ ἀπατῶ,
Ἡγεμὼν. Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τῆς νῦν ἐξίασεως Σαρατίως
ἡ ἀωχίας μετὰ σε ἔκ ἀνέχομαι· ἀλλὰ τῷ δέειν
τῷ ἐπικρατῆς φροσδοκῶ μεταλαβεῖν, ὅτε ἀτρέτι-
σέν μοι ὁ Χειρὸς. Ταῦτα εἰπὼν καὶ στρατὸς πρὸς τὸν
ὄχλον, εἶπεν, Τῶν οἱ δὴ μοι τῆς πόλεως, διὰ τί ἐ-
λυτήθη ρατίζοντος μου; πρὶν ἢ χορεύειν με γε-
νέσθω, οἱ συνεπικροῖ μου ἐρίσθω με τὸ φρόσωτον,
ἐν ἡμῖν ἐγὼ λατῶ. Νῦν δὲ ρατίζοντος μου ὑπὲρ τῆς
εἰς Χειρὸς πίστεως, ὑμεῖς μὴ ἐλυτήθητε, οἱ δὲ
Ἀγγελοὶ χαίρουσιν καὶ ἀγαλλῶνται· ὅτε πείσθω
ὑμεῖς καὶ Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν, ὅτι Χειριστὸς εἰμι.

7 Τότε ὀργισθεὶς ὁ Ἡγεμὼν, ἀκῆσας τὸ ἀποκρί-
σεως ταύτης, ἐκέλευσε τὰ ἰδῶρα τῆς περιῶν αὐτῶν τε
ἐκ Ἀπολλωνίου ἀποτμηθῆναι, καὶ δεθέντας αὐτοὺς χοι-
ρίοις συρῆσαι ἀπὸ τῆς πόλεως. Παιδαμῶν δὲ
αὐτῶν μετὰ τὸ φελαχθῆναι ἀπαταὶ τὴν πόλιν, ἡγα-
γον αὐτοὺς πάλιν πρὸς τὸν Ἡγεμῶνα· καὶ ἰδὼν αὐ-
τοὺς, λέγει, Οὐρατε, Φιλήμων ἐκ Ἀπολλωνίου, πᾶς
ἀρχὴς τῆς βασιλείας οὐκ ἀλλοτρίως εἶπεν. Διὰ τί ἔν βα-
σιλικῶν ὑμῶν, ἐκ ἐρρύσασθαι ὑμᾶς εἰς τὴν ὥρην τῆς
ἀνάγκης, ἐφ' ὃν ἐλπίσετε, Θεός; ἐκ ἡδυνήθη γὰρ
διατῶσαι ὑμᾶς ἐκ τῆς ἐμῆς χειρὸς. Ἀποκριθεὶς δὲ
Φιλήμων εἶπεν, Εἰ ὅλος με βέλει ἀκῆσαι σε, ὦ Ἡγε-
μὼν, σὺ με φρόνισον πληροφορητῶν καὶ ἀκροῦ μιν,
εἶπερ, ὡς λέγεις, ἀγαπᾶς με καὶ οἱ πολιταὶ πάντες.
Ἐχάρτην δὲ χαρὰν μεγάλην ὅτι Ἡγεμὼν καὶ οἱ πο-
λιταὶ πάντες, ἐλγῶν αὐτῷ, τί εἶπεν, ὁ αἰτίας παρὰ
ἡμῖν; Οὐδὲ λέγει αὐτοῖς. Ποιῶσά μοι κατασκευά-
σθω οἱ ὄλμοι χαλκῶν. Καὶ ἀδίδως ἐκέλευσε ὁ
Ἡγεμὼν τοῖς χαλκοτύποις, καὶ ἐποίησαν μετὰ σπου-
δῆς τοὺς χαλκῶν ὄλμοι, ἐπὶ ἡγχαλῶν πρὸς αὐτόν. Λέγει
δὲ ὁ Ἡγεμὼν καὶ οἱ πολιταὶ πρὸς τὸν Μάρτυρα, Εἰ
ἦς, εἶπεν, ἡμεῖς ἀγγύρεον ὄλμοι φελεχυστωμένων,
ἐποικῶν αὐτῶν. Φιλήμων δὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν
Ἐπίσταμαι τὴν φιλανθρωπίαν ὑμῶν τὴν πρὸς με·
ἀλλὰ κομίσασθαι μοι ἐκ μικρὸν παιδίον, ἐκ ἐμβάλλετε

αὐτὸν εἰς τὸν ὄλμον, ἐποίησάν τε καὶ θῆραν τὸν θυ-
ραν κατ' αὐτὸν, ἐπὶ τῇ λέγει ὑμῖν τὸν ἐμὸν σκοτόν.
Ἐποίησαν δὲ καθὼς εἶπεν αὐτοῖς Φιλήμων. Καὶ πάλιν
λέγει πρὸς αὐτοὺς, Βύλομαι τὸν κληθῆναι πάν-
τας τῆς πόλεως τῆς πόλεως, καὶ κατατεθῆναι ἐπὶ τῷ
χαλκῶ ὄλμῳ, ἕως ὅτι μὴ φαίνεται ὅτι τὸ πλῆθος
τῆς βελῶν· τότε καὶ γὰρ ἀκῆτομαι ὑμῶν. Ἐποίησαν δὲ
καθὼς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Φιλήμων, ἐκ ἀπὸ ὥρας δαίφρας
ἕως ὥρας οὐρανῶν τοῦ ἀνέστη ἀκῆτομαι τοῖς χαλ-
κῶ ὄλμοις. Ἐκλεψάντων δὲ τῶν βελῶν, εἶπεν ὁ Φι-
λήμων, Συλλεξάτωσαν ἐαυτῶν τὰ βέλη, ἐκ ἀποχθῆ-
των ἡ θύρα τῆς ὄλμῳ, ἐκ ἐκτεχθῆναι τὸ παιδίον. Ἐ-
ποίησαν δὲ ἔπος. Καὶ ἐκτεχθῆναι τὸ παιδίον ἀσπίλον,
εἰ μὴ ἐν βλαβῇ τῶν σὺν ὄλμῳ. Τότε ὁ Φιλήμων λέγει
Ἀρειανῷ τῷ Ἡγεμῶν. Ἀκῆσθῶ σοι, Ἡγεμὼν, ὁ
τύπος ἡτῶ πρὸς ὑποδύγμα σαφές· ὡς περ
γὰρ ὁ παῖς ὁ εἰς τὸ ὄργισμα βληθείς ἐκ ἡδυνήθη βλα-
βῶν ὑπὸ ὑδρὸς τῆς βελῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμοὶ
συμβήσεται πᾶσι τοῖς ἐπαχθῶν μοι παρὰ σε κο-
λασθεῖς. Οὐ γὰρ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστός ἡγήτε-
ταί μοι τῆς χολῆς ἀδαμάντινον κυκλόθεν, ἐκ σκεπτά-
με ἀπὸ πάντων τῶν καλῶν τῶν ἐκτεχθῆναι μοι· διὰ
τῷ ὑπὲρ θύω, ἐπὶ μέλει μοι περὶ τῶν σὺν ὄλμῳ.

8 Τῶν ἀκῆσας τὸν λόγον ὁ Ἡγεμὼν ἐθυμώθη
σφοδρῶς, καὶ ἐκέλευσε αὐτὸν κρεμασθῆναι εἰς τὴν περ-
σαῖα δρυὶ ἐγγὺς τῆς βελῶν, ἐκ φροστέταξεν τῶν
ποσῶντας πᾶσι λέγων. Τὰ βέλη ὑμῶν πάντα, ἀπερ ἐ-
ποσῶντας εἰς τὸν ὄλμον τὸν χαλκῶν, εἰ τῷ σώματι
ἀκοντίσας Φιλήμωνος· ἐκ κατατεράπε αὐτὸν ἀπὸ τῆς
οὐχῶν μέλει τῆς κεφαλῆς· καὶ ἰδὼν, εἰ, καθὼς λέ-
γει, ῥύσεται αὐτὸν ὁ Χειρὸς ἐκ τῆς ἐμῆς χειρὸς. Ἐπὶ
ἐξάου ἔν, καθὼς φροστέταξεν ὁ Ἡγεμὼν, ἕως ἔξ-
λειπον τὰ βέλη. Οὐδὲ Φιλήμων κρεμάμενος ἐπὶ τῇ
περσαίᾳ, φροσπύξατο λέγων, Ἐλθέ Ἰησοῦ τὸ ὅτι λατῶ
τὸ δικαιοσύνης. Δούρο Χειρὸς μου, ὁ βοηθὸς τῆς ἀβοηθή-
των, ἐκ ἐξῶν τῷ ἀνόμῳ Ἀρειανῷ, ὅτι ἔδυναται
καταχύσει τὸ πεποιθὸς ἐπὶ σοι. Κερυθῶν δὲ τῆς
βελῶν πάντων, ὑδὲ ἐν αὐτῶν ὅψατο αὐτῷ, ἐπὶ δὲ εἰς
τὴν γῆν ἐξ αὐτῶν ἔπεσεν, ἀλλ' ἐμνην εἰς τῷ ἀέρι
κεκερτημένα. Ἐλθόντες δὲ ἐμνηνται τῷ Ἡγεμῶνι,
ὅτι πάντα τὰ βέλη ἐξέλειπον. Οὐδὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν.
Ὅλος γὰρ ἐτί ζῇ; Οὐδὲ εἶπεν, Καὶ ζῇ, καὶ μεγάλη
διαταρῆ. Ἀρειανὸς δὲ ἀκῆσας ὅτι ζῇ, καὶ σκεπλῆς
ἐπὶ τῷ παραδόξῳ, παραγίνεται μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὸν
τόπον, ἰδὼν ἢ τὴν περσαίαν δρυῖ. Καὶ ἐτάρας τῆς ὀφ-
θαλμῶν αὐτῶν, ἵνα θεάσθῃται ἐκ ἀληθῶς ἐτί ζῇ ὁ Φι-
λήμων, καὶ φῶντος ἐν τῇ βελῶν τῇ εἰς τῷ ἀέρι κεκερτη-
μένων, ἐκτεχθῆναι τῷ δεξιῷ αὐτῶν ὀφθαλμῷ, ἐτύ-
φλωσεν αὐτόν. Παραχθῶν δὲ ἐκέλευσε, κατετεχθῆ-
ναι τὸν Μάρτυρα, ἐκ λέγει πρὸς αὐτόν. Εἰτέ μοι,
Φιλήμων, πῶς ἡ πόσις ἐδιδάχθης τὰς μαγίας τῆς Χρι-
στου; ἢ γὰρ ἐχόντας εἰς αὐτοὺς. Πλὴν ἰδὲ διὰ σε
ἐξημώθη τὸν ὀφθαλμὸν μου τὸν δεξιόν, ἀλλὰ μὴ
ὑπερδῆ τῷ θεατάμηνός με, ἐπίσταμαι γὰρ ὅτι διωκα-
τός ἐστι ποιητῆς με ἀναβλέψαι. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ
Φιλήμων. Εἰ νῦν ἀξίωμα τῷ Θεῷ μου, ἐκ ἀναβλέ-
ψης, ἔρως ὅτι μαγίας ἐποίησα τῷ τῷ· ἀλλὰ μετὰ
τὸ πλεονάζειν με, ἐλθέ ὅτι τίθεται τὸ σῶμά μου, καὶ
καὶ λαβὼν καὶ ἐτίθεις ἐπὶ τὸν ὀφθαλμόν σου, ἐκ ἀνα-
βλέψης. Ταῦτα δὲ ἀκῆσας Ἀρειανὸς ὁ Ἡγεμὼν ἐ-
κέλευσε τὸν δύο, Φιλήμων καὶ Ἀπολλωνίον, τὰς κεφα-
λὰς ἀποτμηθῆναι, καὶ ἐπέλεσαν αὐτῶν τὴν μαρτυ-
ρίαν

οἱ αὐτοὶ (Choi-
sion) τοῦτο
ἀποτμήσθαι

ταῦτα ἐκ
τοῦ αὐτοῦ, καὶ
ἐπὶ τῷ αὐτοῦ.

καὶ αὐτοὶ
ἐκ τῆς
ἐκείνου

qui con-
fessionem
facit
in nomine

εἰαν οἱ ἄγιοι οὐ τίθει ἐ πολλῇ χρησιότητι. Λα-
βόντες δὲ τὰ σώματα αὐτῶν ἄνδρες διάλαβετε, καὶ
καλῶς συστέλαντες ἐ συγκομίσαντες, ἱστέθεντο
ἐνταῦθα τὸ ἄρχειμμα τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Ἀσκλη-
ᾶ Λεοντίδου.

9 **Τ**ῇ ἔτι ἐπιπόθη ἀναστάς Ἀρεναῖος ὁ Ἡγεμὼν μὲν
 ὡς ἔειπεν, ἐπορεύθη εἰς τὴν πόλιν, ὅπως καπι-
 τίθῃσιν τὰ σώματα Φιλήμωνος καὶ Ἀπολλωνίου· καὶ
 λαβὼν ἐλάχισον χεῖν, ἐπέθηκε ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν
 αὐτοῦ λέγων, Εἰ τὸ οἶόνματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰ ὡς τοι
 πιστεύουσιν ἐμαρτύρησαν, ἐπιτίθῃμι τὸν χεῖν τὸν
 ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν μου. Εἰάν ἐν ἀναβλέψῳ, ἐπ' ἀλη-
 θείας ἐρῶ, ὅτι ἔκ ἐστὶ Θεὸς ἐπεὶ πλὴν μόνου τοῦ
 Ἰησοῦ. Ταῦτα δὲ αὐτὸς εἰπόντος· ὤρθη χεῖμα ἀνέβλε-
 ψε, καὶ γέγονεν ὕψος. Τίς τρεψε δὲ χαίρων καὶ ἀ-
 γαλλιώντων· καὶ κράζει φωνῇ μεγάλη, Χριστιανὸς εἰ-
 μι καὶ γὰρ, ἀπὸ τῶν ὁσίων ὁσίων τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ
 εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἔκρευκε συνδόντας κα-
 τὰς μὲν καὶ ἀρωμάτων πολυπλῶν, καὶ ἀπελθὼν μὲν
 ὡς ἔειπεν συνεστράφη εἰς τιμωρὰς τὰ σώματα τῶν ἁγίων
 Φιλήμωνος καὶ Ἀπολλωνίου καὶ κηδύνας αὐτοῖς πορτο-
 κλήτους, ἀπέχεως ποροτέταξε πάντας τὰς ὑπὸ τὴν
 ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἀπολυθῆναι Χριστιανούς. Οὐκ εἰς
 μακρὰν δὲ κατέλαβεν ἡ πρελί τῆς φήμης πρὸς Διο-
 κλητιανὸν τὸν Βασιλέα· τίνες γὰρ ἀπελθόντες κατη-
 γόρηται αὐτὸν, λέγουσιν, ὅτι Ἀρεναῖος ὁ Ἡγεμὼν
 ἐπὶ Θεβαίδος Χριστιανὸς ἐγένετο, καὶ ἔκ ἐτι τοῖς θεοῖς
 αὐτοῦ ἔξ ἑσθης θυσίας ποροσκομίζει. Μαθὼν ἔν ταῦτα
 Διοκλητιανὸς, ἀπέπεσε Προτίκτορας πρὸς αὐτὸν
 τῇ Θεβαίδι, καὶ μετὰ κατέτατο αὐτοῖς. Παραγνό-
 μοι δὲ μὲν ὡς ἔειπεν. Εἰ Ἀγρίππῳ οἱ Προτίκτορες,
 ὡς λαβὼν αὐτὸν καὶ ὑπὸ ἀτραπείας ἐποίησαν. Οὗ δὲ
 Ἀρεναῖος ἔδωκεν αὐτοῖς φανερά χεῖματα λέγων, Ἀ-
 γρίππιδέ μου μικροὶ (ὡς καλῶ) καὶ εἰδοὶ μοι, ἕως
 ἀπελθὼν σιωπάζομαι τοῖς ἀδελφοῖς μου. Οἱ δὲ
 ἔδωκαν αὐτῷ, καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν πόλιν, εἰ ὡς ἐ-
 γχαῖον κηδύνας οἱ ἅγιοι Φιλήμων καὶ Ἀπολλωνί-
 ος, καὶ ποροπείων ἡπάτατο τὰ σώματα αὐτοῦ
 γὰρ, Εὐλογησάτω με οἱ τῶ φωτὶς συμμέτεχοι, καὶ
 κατέλαστο πρελί ἐμὴ τὴν σωτῆρα ἡμῶν Χριστοῦ,
 ὡς εἰ ὑπομοῖν τὸν ποροκλήμην μοι ἐκπέσω α-
 να. Ταῦτα δὲ αὐτὸς εἰπόντος, ἐλάλητε τὸ σώμα
 ἡμῶν· εἰς ἡμερῶν ταῖς ὁδοῖς, καὶ εἶπεν, Μὴ
 βηθῇς Ἀρεναῖ, ἀλλὰ μάλλον εἰδωκαῖ μὴ θῇ· ἰδὲ
 ποροτρέταί σε· ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Βασιλέα,
 ποροποιῶν σε, ἕως ἀν λάβῃς παρ' αὐτοῦ τὸν σέφανον,
 καὶ γέλατο ἡμῖν ὄντας εἰς τὴν ἡμέραν τὴν ἀναποδό-
 ναν τὴν δικαίας· ἀλλὰ καὶ μεγάλας διωγμῶν διὰ σε δι-
 λέσει. Πορεύθητι ἔτι μετὰ τῶν Προτίκτων, καὶ
 καὶ τῷ Θεῷ περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ αὐτοὶ γίνονται
 μέτεχοι τῶ ἀληθοῦς γνώσεως. Ταῦτα δὲ εἰπόντος
 ἀρτῦρος μετὰ τὴν κόμην διὰ σώματος τοῦ ἰδίου,
 καὶ μακάριον παρόντες καὶ τὸν τόπον οἱ Προτίκτορες. καὶ

Ο δὲ Ἀρειανὸς ἠγαλλιάσατο τῇ ψυχῇ, καὶ
 ὁ ἐρευνῶν αὐτὸν ἐν τῇ πίστει. Εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν οἰ-
 αὐτῷ μετὰ τῶν Προδικτῶν, ἔχουσας ὅτι
 αὐτῷ, ὡς ἔχει ἐν τῇ πίστει, εἴπει ὡς αὐτῷ
 ἄντες εἰσθίτε ἅμα ἐμοὶ ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ, ἔ-
 κείνατε ἐν αὐτῇ μετὰ τοῦ τελευτῶντος με
 μαρτυρεῖται τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, κε-
 ῖν ὁ Βασιλεὺς τῇ ὁδοῦ τῷ Πατρὶ ὁ μόνος
 ἁγίος με ἐν σάκκῳ ἐχοντι ἄμμος, καὶ εἰσθί-
 νων

καίς τῇ θάλασσᾳ. Ἐπιγυρομένων δὲ τῷ καρπῇ τῆς
εἰδεκάτης τῷ αὐτῷ μηνὸς Φαμβουάρ, ἔλθετε παρὰ
θάλασσαν περὶ ὧν ἔκην, καὶ ἀρτίτετέ μιν τὸ πῶμα
ἐπὶ τῷ τε δελφίνῳ φερούμενον. Ἀραιτες ἔνι αὐτῷ καὶ καὶ αὐτῷ
βασιλεύοντες σὺν τῷ σάκκῳ ἀταράχην καὶ θῖτε εἰς καὶ αὐτῷ
γυρὸς Φιλήμοι. Ἐν Ἀπολλωνίῳ, τῷ μεγάλῳ ἀγα-
θῶν τῷ ἀληθείας. Καὶ ταῦτα ἐπελάμβαντο αὐτοῖς,
ἐπορεύετο χαίρων σὺν τοῖς Προτίαι τοῖς πρὸς Διοκλη-
τιανὸν τὸν Βασιλέα. Παραγυρομένων δὲ αὐτῷ καὶ παρα-
στάτος τῷ Βασιλεῖ, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Διοκλητιαν-
ός, Χαίροις Ἀρεανέ, ὅ ἐδάρην ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
πόλει καὶ ἐν τῇ Θηβαΐδι. Ὁ δὲ Ἀρεανὸς ἀποκριθεὶς
εἶπεν, Χαίροις καὶ αὐτός, Κύριε, ὅτι ὁδηγός μοι μέλλεις
τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐκέλευσε τὸν μὲν
Ἀρεανὸν λῆσαι σὺν αὐτῷ, τῆς δὲ Γερῆς τῷ Ἀπόλ-
λωνι. Βαμὸν ἀτρεπίζεται ἐν τῷ ποτὶ τῷ θύρῳ τῷ
βαλαρείῳ, καὶ τῷ τὸν ἀνάφαντος ποροχομίσαι τὸν ψα-
δύμον αὐτῷ. Θεὸν Ἀπόλλωνα, κεκοιμημένον ἐν δόξῃ
βασιλικῇ, ἐκ λυταμένων ἡμῶν, σπῆν, δύστην Ὁ γέ-
μων τῇ Θηβαΐδι. Ἐποίησαν δὲ οἱ Γερῆς καθὼς προσ-
έταξαν αὐτοῖς ὁ Βασιλεὺς. Ἐξελθούτων δὲ αὐτῶν τῇ
λατρῇ, ἐν τῷ Βαμῷ πλησιάζοντες, ἐπὶ ὁ Βασιλεὺς
ἐλέγχετο τῷ Ἀρεανῷ. Οὗτος Ἀρεανὲ τῷ μεγάλῳ
θεῷ Ἀπόλλωνι, πρὸς τῇ καὶ ἐν τῷ θεῷ παρα-
χρῆναι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ δύναμαι Βα-
σιλεῦ, ἐπιλαθῆναι τῇ μεγάλῃ θαυμασίῳ, ὅ ἐδιδε-
τάμεν γινούμενον ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῇ Μαρτύρῃ ἐν τῇ
τῇ Χειρῇ ὅθεν καὶ ἀέχουμαι σῶται τῷ χειροποιῇ
ἐν τῷ θάλασσῳ, καὶ ἐκ καταλιπὼν τὸν σωπῆρ, ὅς μοι τὸ φῶς
ἐχαίρειται. Τότε θυμωθεὶς ὁ Βασιλεὺς Διοκλητιανός
ἐφόδρα, ἐκέλευσε πλείους στρατιώταις μετὰ λαμπά-
δων πορολαμβάνειν αὐτὸν ἀπὸ ἐπείρας ἐν τῷ κάμ-
τῳ, ἐν ὅρῳ καὶ χάσμα μέγιστον εἶπε Βάδ. καὶ πλά-
. Ἀπὸ τῆς πόλεως δὲ μὲν ἀπελθόντες οἱ στρατιῶται δι' ὅ-
θεν τὸ κατὸς ἔκλειψαν τὸ πῶμα τοῦτον ἐχρῆς
ὕψος, καὶ τὸν κέλευσαν τῇ Βασιλείᾳ. Ἡμέρας δὲ
θυμῆς παρεγγύετο καὶ αὐτὸς ὁ Διοκλητιανὸς ἐπὶ τὸν
ἵτον τῷ χάσματι, ἐν προσέταξε τὸν Ἀρεανὸν
θῆναι τὴν δαίσιον σιδηραῖς τῆς πόδας ἐν τῇ χειρῇ, ἐν ἐν τῇ
ἵτον μυλῶν κρεμασθῆναι καὶ τῇ τραχέει αὐτῇ,
ἐν μετ' αὐτὸν βληθῆναι ἐν τῷ χάσματι, ἐν
ἐκχωθῆναι τὸ πῶμα. Τέτων δὲ τῶν θυμῶν,
ἐλάτει ἐπὶ τῷ χάσματι τῷ χωρῇ π-
θῆναι τὸν θρόνον αὐτῷ, ἐν καθίστας λέγει τοῖς στρα-
τιώταις. Παιῖξτε πρὸς ἐμὸν πορθεῖν ἡμῶν, ἐν ἵδω ἐ-
ταί Χειρὸς τὸν ἀνόσιον τῶν ὅν ἐν τῇ χειρῇ μου.

11 Πολλῶν δὲ ὥρων διαγῆσομένων, ἀνάσας ὁ
 οὐκλητιανὸς ἐπέβη τῷ ἱππῶϊ ὑπέσρεψεν εἰς τὰ
 πύλαια. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν κοίτην ἑπὶ τὸ δια-
 κύσας αὖ κατὰ θυμὸν αὐτοῦ τῆς πολλῆς αὐτοῦ ματίας,
 τὰς πέδας τὰς σιδηράς ἐπὶ τὸν μυλιχὸν λίθον κρε-
 ῖνον ὡρὸς τὸ ἀνάκλιτον τῆς βασιλικῆς κλίνης,
 ὡς τὸν δὲ τὸν Ἀρριανὸν ἀνακείμενον εἰς τὴν σφυγμὴν
 κραχθεὶς σφόδρα ἔδοξε τινας τῶν εἰς τὴν παλα-
 ῖαν ἀσάντες αὐτῷ ἐγχαρύμματα πεποικίλματα ὡρὸς
 ἐλεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀρριανὸς ἀνακείμενος εἰς τὴν
 κοίτην ἔπειθε ὡρὸς τὸν βασιλέα· μὴ παραχθῆς Διο-
 κλητιανὲ, ἡδεὶς γὰρ ἐταίριός σου καὶ ἀλλὰ ἐγὼ καὶ
 Ἀρριανὸς οἱ ἀποστέλλοντας μετὰ δεσμῶν βληθῆναι
 ὁ χάσματι ζῶντι, ἐπὶ τυχνοῦσιν, λέγων·
 ἦ, εἰρύσεται αὐτὸν ὁ Χεῖρος ἐν τῇ ἐμῶν χει-
 ρὶ, αὐτὸς ἡλθεὶς ὁ Σωτὴρ τῶν ἐλπιζόντων ἐπὶ
 αὐτόν,

A P P E N D I X

TOMI PRIMI MARTII.

AD KALENDAS MARTII

V I T A

DE SS. MART. HERMETE, ADRIANO ...
MASSILIÆ.

Ex MS. Nonantulensi.

Pagina 30 sub finem Commentarii adde:

5 Joannes Bapt. Guesnay Societatis Jesu in Annalibus Ecclesiasticis Provinciae Massiliensis ad annum 239 ista habet: Maximino imperante multi sunt Christianorum jugulati greges... Massiliæ sub eo Hermes, Leo, Adrianus pro Christianæ fidei confessione acerbissime cruciati, cum se abduci a pietate Evangelicæ ad nefaria demonum sacra prorsus inficiarentur, datis fortiter pro Christo cervicibus lauream immortalis victoriæ reportantes, supernos ad triumphos evolvunt. Quæ absque ulteriore examine ex Galefinio servatis hujus verbis descripta sunt. Ac dein ista habet: Plures Hermeti socios fuisse Martyres, colligitur ex vetustissimo Martyrologio MS. ut alias Odonis de la Mothe, monachi Benedictini, viri eruditissimi mihiq; conjunctissimi, litteræ me docuerunt. Quod ego Martyrologium, inquit, Tolosæ vidi, ac habui frequenter ad manum, & vix legibile tenui, & hæc sequentia verbatim sumpsi: Apud Massiliam sanctorum Martyrum Adriani & Hermetis, Gothei, Felicis, Emunculi, Januarii cum aliis viginti septem. Hæc ibi, quæ omnes in titulo nominatos Martyres confirmant, ac quantum Tolosæ apographum Martyrologii Hieronymiani adservari, non obscure indicant. Idem Guesnayus ad an. 46. de S. Lazaro agens, adducit diploma Benedicti IX Romani Pontificis, de iterata dedicatione reparata ecclesiæ S. Victoris Massiliensis, in quo leguntur ista: Produunt testimonia sanctorum voluminum, locum decoratum passionibus sanctorum Martyrum Victoris & sociorum ejus, sed & aliorum specialiter duorum Hermetis & Adriani... quia imo innumerabilium sanctorum Martyrum & Confessorum, sanctarumque Virginum. Hæc ibi. Præfuit Ecclesiæ Benedictus IX ab anno MXXXIII ad MXLIII.

Idem Martyrologium ex MS. confirmatur.

Prologus

E

S. Anselmus sub Anselmo Rege

curialis Formularium in hospitale.

aliud Nonantula

cujus templum dedicatum Geminiano Episcopo.

A D I I I M A R T I I

DE S. ANSELMO AB. NONANTULANO

Pag. 266 Deletis tribus ultimis lineis, substitue sequentia:

7 His excussis attulit nobis aliquam Vitam S. Anselmi Franciscus P. Heremite ex Provincia Flandro-Belgica Societatis nostræ ad Congregationem Patrum Procuratorum Romanæ missus anno MDCLXV, & modo Præpositus Domus nostræ Professæ Antuerpiensis. Est hæc Vita dicto anno per Joannem Marcum de Paganinis Notarium publicum descripta ex codice pergameno dicti monasterii Nonantulani, olim a monacho hujus monasterii sed aliquot post obitum S. Anselmi seculis exarata, & nonnullis mendis inspersa, præsertim in iis quæ spectant ad Translationem corporis S. Silvestri Papæ, quasi illud donasset Adrianus I Papa Regi Longobardorum Aistulfo, qui interim mortuus est anno DCCLVI, id est, annis sedecim antequam crearetur Pontifex Adrianus, quod factum est 1x Februarii anni DCCLXII. Quia autem Romani contendunt corpus S. Silvestri adservari Romæ in ecclesiâ SS. Silvestri & Martini in Montibus, totam illam controversiam relinquimus posteris ad XXXI Decembris discutiendam: & hic in ipsis Actis omittimus: quibus hic præfigitur titulus: Incipit Actus Viltanensis B. Anselmi Abbatis. Hujus corpus asservatur hoc tempore in summo altari, & colitur ut Patronus loci ritu duplici cum Octava. Est autem dictum monasterium ad Cistercienses ab anno MDXIV translatum.

Vita summa ex MSS.

deleto sequi Archiepiscopus Ravennatis.

S. Anselmus variis in humilitate.

March 20 Eccl. 2 21

curialis Formularium in hospitale.

Quia benignum & gloriosum videtur, ut bonorum hominum vita atque benefacta Dei fidelibus in memoriam veniant, dignum duximus, ut eis innotescat, qualiter & quibus temporibus & a quibus gloriosissimis viris monasterium S. Silvestri, in loco Nonantula vocato situm, constructum atque ædificatum fuit, & a quo sanctissimo & beatissimo viro religiosissime & regulariter rectum primo in tempore sit.

2 Igitur anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo, & quadagesimo nono, centesimo vero octogesimo ingressione Longobardorum in Italiam, vir gloriosissimus Aistulphus (Rachi germano suo, devotus Pentapoli, suavis Domini Zachariæ Papæ, factus Romæ Clerico) Scepterum Longobardorum strenue regebat: cui Gisetrada excellentissima Regina, Anselmi præclarissimi Abbatis, olim Ducis, soror dignissima in conjugio hærebat. Cujus interventu idem Aistulphus Rex in primo anno regni sui per suum præceptum concessit venerabili viro Anselmo locum, qui vocatur Fananus: in quo dein vir Dei Anselmus monasterium ad honorem Dei Salvatoris nostri Jesu Christi extruxit, & monachos ididem regulares constituit, & hospitium ad suscipiendos hospites & peregrinos magno cum studio illic ædificavit: de quibus illi die nocteque cura maxima & sollicitudo fuit, ut nullus inde sine refectionis misericordia abire posset. Tertio autem anno regni sui prædictus Rex eidem Anselmo eximio Abbati in finibus Æmilie locum Nonantulæ dono dedit, quem adjuvante superna pietate idem venerabilis Anselmus, cuique monachi propriis manibus laborantes, de sentibus & de deserto ad perfectionis culmen perduxerunt: in quo fundamentum templi & monasterii claustra cum ceteris ædificiis fundare studuit. In quarto autem anno regni sui vel ejusdem hujus templi consecratio facta est per Dominum Geminianum sanctæ Regiensis Ecclesiæ Episcopum, ad honorem sanctæ Dei Genitricis Mariæ & B. Benedicti Abbatis... In anno vero... per deprecationem ipsius Anselmi Abbatis ac totius congregationis advenit Dominus & Sergius Archiepiscopus, Sedis Ravennatensis Ecclesiæ, & consecravit templum & altare ad nomen & honorem sanctorum omnium Apostolorum, & ibi cum fratribus in Dei laudibus & in divinis colloquiis gratulatus per triduum mansit: atque his completis, propter quæ venerat, gaudens ad propriam reversus est Sedem...

3 His ita peractis, sanctissimus Pater, ex altissima prolapia humilis & vilis pro Deo factus, virtutibus & sapientia præditus, omnibus largus, sibi parcus & modicus; cum cunctis præfesset, omnibus tamen se abjectiorem ostentabat, memorans illud Domini dictum: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Et, Quanto magnus es humilia te in omnibus. Hic inter cetera plurimæ bona quæ egit hospitalitatem diligens, omniumque operum curam sollicitè gerens, hospitia atque xenodochia perplura constituere curavit, atque ea in omnibus bonis ditare. Horum unum prope monasterium fere quatuor millia stavit, ubi oraculum S. Ambrosii ad suscipiendos debiles & faminas quæ ad monasterium venire non poterant, constituit: cui in omnibus tanta constituit bona necessitatibus ut nihil deesset ibi servientibus neque super-

A venientibus hospitibus. Stetit etiam idem vir beatissimus xeno lochium ex proprio suo in finibus Vincentie in loco qui dicitur Vicus-Domaarici: ubi constituit duo oratoria, S. Mariæ & S. Petri, & monachos ibi Domino servientes, & pauperes ac debiles per plures exinde quotidie viventes: ex illius quoque beneficio pauperes ducenti per omnes hebdomadas pascebantur. Jam aliud ille Domino dignissimus Pater constituit xenodochium ex suis propriis rebus in loco, qui dicitur Lusorica: ubi fieri iussit oraculum B. Justinæ Martyris: in quo etiam monachos semper adesse voluit Domino servientes & sine solitudine viventes. Ibi etiam quotidie pauperes alebantur, & omnes advenientes hospitio atque victu reficiebantur. Sed & per singulas Kalendas pauperes ducenti inde satiabantur. Missæ vero pro salute vivorum & mortuorum per singulos annos trecentæ celebrabantur.

memor
fuit in
monachos
omnes

4 Denique cum idem gloriosus Pater, qui adhuc in militari habitu monarchiam Fort-Julii rezerat, & præfati Regis cognatus præfuerat ejus agminibus, cum comam cum hujus seculi pompa pro Domino deposuisset; non minus tunc voluit spirituali sepeus agmine, Domino devote militare. Habuit namque hic Dei famulus sub suo regimine monachos regulares mille centum quadraginta quatuor, exceptis parvulis & pulsanibus, qui non adstringebantur ad regulam, quos ille patrio amore fovebat & regebat. Qui olim Dux militum fuit, nunc Dux monachorum extitit: illos docuit loricatorum ferre micantia arma adversus inimicos, istos docuit hujus seculi actibus nudatos sumere arma adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitia in caelestibus: illos instruxit sumere arcum, scutum & hastam contra adversantes se, istos imbuere stare succinctos lumbis in veritate & indutos lorica justitiæ, & calceatos pedibus in præparationem Evangelii pacis, & sumere scutum fidei, in quo possent omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis accipere & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Quid plura? Hujus etenim viri magnifici vita omnibus proficua, præcipue monachis carissima, in summi Dei servicio semper erat paratissima. Quidquid enim valuit & sapuit, in divinis semper & ubique operari studuit. Quidquid autem boni hoc in loco agitur, a quo ab illo fundatus est, suo studio suæque animæ proficuo id omni explosa dubietate credi valet divinitus imputatum atque semper imputabitur. Fecit quidem mira Dominus multa per eum in vita ejus, sed ea interiere aut styli officio commendata non sunt: sed qualis & quantus ille probatissimus vir fuerat, ejus finis aperte declarabat & declarat.

proficuum
dicitur fuisse

5 Regnante Domino & Maximo Carolo Imperatore hic in Italia anno trigesimo regni sui, ipsiusque magnifici Anselmi Abbatis quinquagesimo, imminente ejus die mortis, Divina misericordia eum ad fideream vocare voluit mansionem. Ipse enim confectus sui obitus, Divina revelante gratia, ut bonus & pius Pastor oves, quas Domino foverat, ad se vocari fecerat; eisque sui finis diem denuntiatis, divinisque allocutionibus præmia & gaudia sempiterna eis pro suorum bonis factis a Domino tribuenda promittens, sic eos diligenter confortans atque Domino commendans, expansis manibus & cor & oculos ad cælum levavit, dicens: Domine Jesu Christe, Pastor bone, qui me indignum famulum tuum perpetua misericordia ad te vocare dignatus es, qui mihi immerito hunc tuum gregem commisisti; concede mihi servo tuo tecum & cum electis tuis una esse & in regno tuo semper gaudere: & præsta ut hi famuli tui, quos mihi munere verbi tui pascere præcepisti, te sequendo ad bravium æternæ retributionis, gratia tua præveniente, pervenire mereantur, qui vivis & regnas cum Deo Patre & Spi-

ritu sancto per infinita seculorum secula. Cumque omnes lacrymis dissoluti circumstantes respondissent Amen; tunc ipse venerabilis Pater eos consolans, prout poterat in ipso articulo sui exitus, cum esset hora diei tertia, ipsius Horæ psalmos per se ipsum cepit decantare; quæ expleta simili modo per se ipsum sextæ Horæ psalmos decantavit. Quibus expletis, in lecto stratus sui residens benedixit eos, & inter manus Fratrum monachorum ex hoc seculo migravit ad cælos v Nonas Martii, sextæ feriæ die, in qua mundi Redemptor hominem fecerat, ipsumque redemerat. Tunc flentes Fratres & psallentes super beati viri corpus, totam illam diem & sequentem noctem in ejus exequiis perdurantes, usque ad horam alterius diei sextam, condiderunt illud in marmoreo sacello infra oratorium beatæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ: ubi per eum Dominus multis de diversis infirmitatibus tribuit sospitatem, ita ut de diversis locis concurrerent homines & de ejus tumulo raderent & biberent pro febribus, & de eorum doloribus atque aliis variis infirmitatibus, adeo ut in aliquibus locis ipse videbatur transfusus marmoreus tumulus.

a Alii reliquum a Rachis regnum, & ab Aistulpho susceptum E referunt ad annum sequentem 750.

b Ex hoc solum loco relatus inter Episcopos Regionis Geminianus.

c Sergius floruit Episcopus Ravennas fuisse ab anno 748 ad 770: adeoque biennio mortuus ante Pontificatum Adriani I, cujus jussu dicebatur eodem anno tertio Aistulphi consecrasse templum. Quæ omnia de Adriano & Aistulpho incipit intrusa arbitrari emittimus, & hic monemus.

d Hinc primus in Italia floruit annis 774 a Moje ut videtur.

e Annabantur aliquæ de monasterio postmodum incenso, quod factum ab Hungaris anno 1399.

A D V M A R T I I

DE S. KIERANO SAGIRIENSI

Fol. 392. ad finem h. 2 hac addantur. Interim Britannis insularibus, eorundem in Armorica coloni Britones ad stipulantur: & quem eorum suum Kieranum Hiberni, hospitem Padstovienfes Pyranom nuncupatum fuisse dicunt, ipsos se eundem venerari credunt sub nomine Gerani; ut patet ex lectionibus, quas hoc quinto die in parochiis, quæ Sanctum istum Patronum agnoscunt, recitandas approbavit anno MDCLXV Carolus Venetensis Episcopus, & Veneti Vincentius Dorion impressis. Parochia autem ista in Brevis Episcopali nominatur de Clegueret & de Cleguet, nec non Trivialis ecclesia S. Gerani intra limites Parochiæ de Noyal-Pontivi: & omnes ut festum duplex primæ classis diem v Martii S. Gerani agunt. Quem ab Kierano Pyranoque fidentius distinguimus, si prætor nomen, vel corpus vel aliud aliquid haberent Armorici; unde inter eos vixisse aliquem S. Geranum verosimilius fieret: sed cum neque Alberus le Grand inter Sanctos Armoricos enumeraverit, neque ipsi qui Patronum colunt, ea de re quidpiam a suis accepisse majoribus consentiant, sed officium sic ut diximus ordinatum acceperint ut in Cornubia Britannicæ majoris Provincia Sanctum suum Geranum obijisse admittant; non audemus esse primi in multiplicandis Sanctis, quos ut nominum differentia exigua non satis distinguit; sic nec eosdem esse satis probat illorum similitudo.

DE S. DRAUSIO EP. SUESSIONENSI.

Pagina 404 col. 2 post numerum 2 adde.

Est hac Vita contracta, & in Lectiones, quæ ad Matutinum tam in Natali ejus, quam in Translatione recitantur, divisa: in quibus hac in fine sunt adjecita: Quin & pul-

A & pulvis (uti modo experientia comprobatur) ex ejus sepulcro vel reliquiis collectus, atque in posum exceptus, agros sanitati restituit.

Pag. 405 lin. 1 post ista verba pagina 2. adde

*Quod nobis antitus submisit Ludovicus Nique religio-
sus Calostinus monasterii Sueffionis hoc exordio: Dominis
Sanctis & Apostolicis Fratribus Sueffionum civitatis
comprovincialibus Episcopis Nivoni & Audeberto,
Mummoleno, Audeberto, item Audeberto, Clemen-
te &c. Dein lin. 11 Bencrudis legiatur.*

*At ultimis tribus lineis privilegii sublati, ista substi-
tue post custodire. Et ne nos fraternitas Sacerdotum prius
privilegium propria deliberatione aut nova adinventio-
ne extimet decrevisse aut indulgisse: cum ad hujus con-
stitutionis normam Sanctorum... Ergo quius con-
spiratione consensus ita decretum est, ut quidquid præ-
dicto monasterio vel sacratis Deo Virginibus, ibidem
sub Evangelica religione viventibus, ab ipsis prædictis
illustri vito Ebrolmo Majore-domus, ejusque illustri
matrona, eorumque filio Bovone, vel a regio mune-
re, seu ab eorum parentibus vel quibuslibet Christia-
nis in agris & mancipiis ad ministerium, sacris volu-
minibus vel quibuslibet speciebus quæ ad ornatum di-*

*varia ordi-
natione*

B vini cultus pertinere noscuntur aut certis rebus colla-
ta vel deinceps conferenda sunt; seu quod in altario
fuerit collatum aut quodcumque Deo inspirante mi-
serint, præsentis vitæ nostræ temporibus successorum-
que nostrorum; nullus ibi aliquid Clericorum vel Pon-
tificum... suis usibus usurpare aut minuire præsumat.
Et cum Abbatiſſa ejusdem monasterii de seculo fuerit
evocata; quæ unanimiter omnis congregatio ancilla-
rum Dei optione regulari elegerint, per se Christa
præside sibi Senorem instituunt. Etiam, si opportu-
num fuerit, tabulas ad altaria benedicendum, aut vasa
vel vestes in Dei nomine consecrandum a quocum-
que spiritali Pontifice petierint; hoc discurrentes ge-
tuli licentiam habeant expetendi vel explicandi: & ut
superius continetur, nullam exinde potestatem, neque
in rebus neque in ordinandis aut velandis personis
(excepto si ipsæ ancillæ Dei unanimiter propria vo-
luntate poposcerint) nos vel Archidiaconus noster
successoresque nostri vel qualibet persona habere de-
beat; aut quodcumque de eodem monasterio, sicut de
parochiis aut ceteris monasteriis, audeat separare vel
auferre. Et nisi Congregationis ipsius vel Abbatiſſæ
notitia & petitio intercesserit, & pro animæ salute sue-
rit, non aliter, nulli nostrorum liceat monasterii ipsius

C adire secreta aut ingredi septa. Nec ullus de virorum
sexu, qui infra portas ipsius monasterii admissus fue-
rit, ibi præsumat cibum & potum manducare & bi-
bere, nisi tantum Communionem sanctam. Et si ab eis
Pontifex postulatus, illuc prodanda tantum vel juvan-
da oratione accesserit, ubi juxta Regulam permittit,
ibidem cingulum monasterii cum religiosis Sacerdotibus
ingrediatur & degat: & peracto divino mysterio conti-

nua absque ullo requisito dono studeat habere regressum. Nec aliis Clericis aut quibuslibet secularibus per-
sonis ibidem (Ingressione excepta, si pro bona necessi-
tate aut utilitate monasterii ipsius fuerit, aut mens Deo
devota petierit, regula tamen in omnibus salva) ulla-
tenus habitare permittimus, sed coram Domino prohibe-
mus. Quia cunctis patet manifesta conditio, quod
puellarum monasteria absque frequentia virorum decet
& oportet esse reclusa: ut solitaria vita fruenter, de
perfecta quiete ac de conservata castitate valeant, Duce
Domino, perpetuo exultare; & in supradicta Regula
videntes ac sanctarum Virginum vitam sectantes, pro
statu Ecclesiæ & salute Regis vel patriæ valeant plenius
Dominum deprecari. Et si aliquando forsitan, quod
non credimus accidendum, ipsæ sanctimoniales de ea-
rum religione tepide se conduxerint, secundum supra
scriptam sanctam Regulam ab earum Abbatiſſa debeant
corrigi [& doceri] qualiter in omnibus debeant vive-
re: quia nihil de canonica auctoritate convellitur,
quando aliquid domesticis fidei pro quiete & tranquilli-
tate tribuitur. Quod si quis malignitate aut cupiditate
incensus, visus fuerit ea quæ sunt superius comprehen-
sa, temerario spiritu violare, divina ultione prostra-
tus, reatui anathematis subiacet & infra tribus annis E
a communione Episcoporum se noverit esse alienum,
vel iram celestis [judicis] incurrat, & cum Juda tra-
ditore Domini nostri Jesu Christi se participem esse co-
gnoscat, & tamquam necator pauperum in futurum te-
neatur obnoxius: & nihilominus hoc privilegium in
nullo possit convelli, sed præsentis & futuro tempore,
D. N. Jesu Christo protegente, incorruptum valeat
perdurare. Quam constitutionem nostram ut firmis sub-
sistat vigoribus, manus nostræ subscriptionibus roborata,
perpetuis temporibus valituram, vobis, velut
ceteris Episcopis, destinavimus & rogavimus insuper
confirmandam stipulatione subijuncta. Actum Augustæ
Sueffionum sub decimo sexto Kalendas Julii anno xi re-
gni Domini nostri Clotharii gloriosissimi Regis.

Draufius, ac si peccator, Episcopus, huic privilegio
subscripti.

*Subscriptio
aut Episcoporum
præsum.*

*Post hunc Nivo, Genesius, Audoenus, Bendegarius,
Boso, Gausiobertus, Desideratus, Virgilius, Importu-
nus, Emmelius, Burgundo, Abbo, Clemens, Ragno-
bertus, Ando, Ragnomarus, Concessus, Bendobolus;
omnes Episcopi (quamvis hunc suum titulum Desideratus
& Virgilius non expresserint ipsi, vel incuria librarii ami-
serint) & subscripti se inveniuntur perique eadem qua
Draufius formula, breviori aliqui, novem In Christi no-
mine incipientes subscriptionem, multi sic concludentes
eamdem, consentiens subscripsi. Prolixius solus Audoe-
nus hoc modo, Christo miserante Episcopus, hoc privile-
gium juxta institutionem canonicam cum pietate sub-
scripsi. Denique extremus omnium Cancellarius vel No-
tarius Episcopalis, Sigiboldus peccator hoc privilegium
scripsi & subscripsi. Singulorum Sedes inquiram alii.*

INDEX HISTORICUS IN VITAS SANCTORUM T O M I I M A R T I I.

Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum, quorum in hoc tomo memoria aut res gesta illustrantur: de quibus peculiaris Index confectus sub initium tomi proponitur. Nota † proposita aliquibus, indicat Sancti aut Beati titulum eis tribui.

A

Abesac Princeps Saracenorum Amurium capis 461. f. 462

Abfalon Ab. S. Amandi 12 sec. 177 c
† Abundius M. soc. S. Herculani 495 f
Abacius Ep. CP. fauens hereticis 135 c 137 c
† Acca a Bosa nutritus, adiunctus SS. VVilfrido & VVilbrordo 71 f 72
Achenus Iudex Palaestina sub Galieno 224 f
Acho R. Norwuegia & Scotia pulsus 13 sec. 799 c
Adalardus Ab. Bertinienfis 9 sec. 791 a
Adalbero Ep. Meten. 11 sec. 470 a 478 d 480 b
Adalbero Capellanus, frater S. Cunigundis 169 f
† Adalbertus Diac. an socius S. VVillebrordi? 73 d
Adalgisus Rex Frisia 7 sec. 67 e
Adalongus Ep. Massiliensis 3 e
Adamnanus Ab. Hyensis 447 b
Adda mater S. Siviardi 66 b
Adela uxor Baldini Pii Com. Flandria 164 b e
Adela mater B. Caroli Boni 162 f 104 e
Adelbertus Com. Alsatia 10 sec. ex quo prognati Duces Lotharingia 169 e
Adelbertus Ab. S. Rufi 13 sec. 484 e
Adelhardus Angusta uxoris Ostonis 1. genus 480 d 481 e
Adenulphus Summacula, abbas Aquinen. Comitum 657 b
Adephonius R. Legionis, Castella, Galacia 11 sec. 110 d
Adephonius Boz. Major-Domus R. Lusitania 12 sec. 114 a
Adefinda soror S. Rudisindi 105 b
† Adriannus M. Nicomedia quo die obierit 300 d
† Adriannus M. cum sociis in Maja inf. 87 a 88 a
Egidius Ep. Morimen. Cardinalis 731 c 733 ef
Egidius Romanus Archiep. Bituricen. 672 c 673 e 674 a 714 c
Ængulfus R. Hibernia 6 sec. 395 d 398 e
Agenaldus Ab. Gorzien. 477 c
† Agilolphus Ep. Colaniensis 82 a
† Agnetis reliquia miracula patrane 675 c
Agrippas Praefes Ponti sub Maximiano 237 e 238 241
† Agræcius Archiep. Senonensis 35 b
† Aidanus discipulus S. Davidis, 43 d e 144 f 146 e Episc. Lindisfarnensis 74 d
Aidanus Rex Scotorum 6 sec. 64 c d 65 a
Ailildus R. Momania 6 sec. 396 a e 398 e
Aistulphus R. Longobard. excipit Stephanum 3 Papam 454
Alba trimammis mater S. VVinnuoloci 254 e 256
† Albertus Magnus docet S. Thomam Aquin. 662 663 ploravit in ejus obitu 714 d
Albertus de Brixia Ord. Predic. 13 sec. 667 c
Albus Ep. Mumenten. baptizat S. Patricium 42 d
Albigenses heretici 411 c & seqq.
† Albinus Ep. Lugdunen. 56 e
Albinus Ep. Reatinus 6 sec. 649 b 650 f
Tom. I.

Abbo Ep. in Gall. 7 sec. 903
Alcfridus fil. senior Ofovi R. 441 f 446 e
Alfridus junior Rex Northumbria, alius ab Alcfrido seniore perperam cum illo confusus 446 447 non fuit monachus, an Sanctis adscribens? 447 d e
Alobrandus Ab. Gemblac. 10 sec. 478 f
Aldgisus Rex Frisia 7 sec. 67 e
Alexander 2 & 3 RR. Scotia 13 sec. 799 e d
Alexander frater S. Casimiri Rex Polonia 338 a
Alfannus Archiep. Salern. 11 sec. 335 e
Alicia mater S. Leonis Archiep. Rotomag. 93 f
Almaricus Ab. Caroli-loci Ep. Situanen. 4 a
Almodis uxor Raimundi 1 Comitis Barcinonen. 482 c
Alphonius R. Lusitania 12 sec. 113 c d
Alphonius Comes Toletan. 13 sec. 490 a
† Alpinus Ep. Caralunen. 56 e f
Amantius Ep. S. Floridi 50 e
Amedeus Sabaudie Dux V Ansipapa 978 b 515 f
Amyras Dux exercitus Saracenorum 458
† Anastasius soc. S. Herculani 49 e 51 f 52 a b
Andreas Ciudad, pater B. Joannis de Deo 837 e
Ando Ep. in Gall. 7 sec. 902
Angelus Casius Ep. Tuderinus 417 f
Angelus Ep. Viterbien. 14 sec. 686 715
Anglicus Grimoldus Archiep. Avinion. Cardin. 732 a e
† Anna an solum nupta S. Joachimo, invisc B. Celestem 554 a b e
Anna soror B. Agnetis de Bobemia 513 e 514 b 518 e
Anna Osoria Granata 16 sec. 832 b
Anna soror S. Casimiri nupta Boguslao Pontrano 337 c
Anna uxor S. Canonis M. Virginitatem servat 360 e f
† Anno Archiep. Colanien. 223 f
† Ansericus Ep. Suesionen. 406 e
Antbusa mater S. Archelaidis 6 sec. 263 e 264 f
† Antonina M. ex Cardemo. 27 c
† Antonius ut Magister S. Pauli Simplicis 645 c & seqq.
Antonius Ep. Ulysipten. 12 sec. 118 e
Antonius de Gouea Episc. Cirenensis, scriptor Vita Hispanica B. Joannis de Deo 813 f
Antonius de Commontes Ab. Hyrachen. 16 sec. 297 e
Antonius de Brixia Ord. Prad. 14 sec. 707 f
Antonius Martin. curator Hospitalium B. Joannis de Deo 833 a 834 c d 842
Aquinates Comites a sec. 10. e quibus S. Thomas 657 agnati Principibus Longobardis, & Duces Capetianis 657
Aragunta Regina Galacia 10 sec. 309 d
Arberius Ab. S. Rufi 12 sec. 483 c 484 e
Ardo Smaragdus Presb. Aniane, an Sanctus? 629 b
† Aristion discip. Christi, alius Ep. 308 b e
† Armentari Ep. Papiens. corpus translatum 794 b d
Armentarius Ep. Dumien. 10 sec. 106 d
Arnaldus Cardinal. Ep. Albanen. 14 sec. 687 a f
Arnaldus Aubert Archiep. Aufcensis 734 e f
Arnaldus Ab. Cisterciens. 13 sec. oppugnat Albigenfes 412 e 413 f
Arnoldus Bedez Templarius in Arragonia 13 sec. 492 b
Arnel-

Arnoldus Ep. Magellan. 12. seculo	486 a	† Bartholomaeus, Generalis Carmelitarum	501 f
Arnoldus Bassius Carmelita scriptor	144 500 d	† Bartholomaeus Praepositus Eccl. Brugenfis, reus duci B. Caroli Boni 158 f 159 160 a 162 e 168 ce 172 b 173 f	
Arnoldus Infelix Comes Flandria occisus	204 d 205 ab	174 181 f 183 b 184 185 200 205 f 209 b	
Arnoldus Camerarius B. Caroli Boni	186 ab	Bestolennus Ep. Suffraganeus	406 f
Arnoldus Raissius scriptor Vita Latina B. Joannis de Deo	813 d	Bigardi condamnatus	462 e
Arnulfus Patriarcha Hierosol.	164 e	Blancha Comitissa Comenensis 15 sec.	550 cd
Arnulfus Ab. Villarien.	125 d	† Blasius Tribunus Clandii 2 Imp.	335 34 d
Arnulfus Ab. Blandiniensis	171 e 172 d	Boltraannus Castellanus Brugen. 11 sec.	261 d 205 ef
Arnulfus nepos B. Caroli Boni ex sorore	176 e 212 ac 213	Boltraannus Dux Uratislaviae & Legnicis	128 e
† Arnulphus Ep. Meren.	315 f	Boltraannus Princ. Silesia, additus sponsus B. Agnetis de Bohemia	514 f 515 b
Artari Regis Britannia mors	40 ef	Bona-gratia Generalis Minorum 13 sec.	528 cd
Asclepiadotus Praefes Ponti sub Maximiano	237 e	† Bonifacius Apost. Frisia	74 e
Aspasius Presb. a morte appam sub Severo Imp.	636 d	Bonus Ab. Casa-Dei	125 e 223 b
Arbelardus de Stratis Brugia 11 sec.	158 ef	Bordes apostata ad Mahometismum	464 e
Audoberti tres Epp. in Gall. 7. sec.	902	Barislava soror B. Agnetis de Bohemia	513 d
Averrois errores refutati a S. Thoma Aquin.	666 a	Barzardus Brugenfis, qui occidit B. Carolum Bonum	159 e 160 a c 162 d 168 f 170 175 181 f 182 ef 183 185 186 194 205 f 208
† Augustino aequalis S. Thomas Aquin. in gloria	667 e	Boso Ep. in Gallia 7 sec.	902
Aurelianus Imp. venit in Isauriam	309 e	Boso Prior 16 Carthusia	299 e
Aurelianus Regulus Phoenicia sub Trajano 10. a c con-	18 19	Boso Cardin. Legatus Paschalis 11 in Hispan.	425 f
† Austregisilus Archiep. Bituricensis	37 ef	† Braetialis socius S. Herculani	49 e
B		† Brandannus Hibernus	44 e d 771 e 775 f
Abylus Tribunus in Phoenicia 2 sec.	18 e 19 ab	† Brendani duo in Hibernia	397 a
Baditzius, apostata proditor Amvrii	460 b 466 e	† Bractius Ep. sec. S. Herculani	49
Baitbannus Ab. & Episc. Hibernus	3 d	† Brigida junior Scota in Arbermeth	477 d
Baldwinus Rex Hierosol. a Saracenis anno 1123 captus	181 a	Brigitta Clarissa Praga sancte obiit	523 e
Baldwinus Insulensis Com. Fland. Barbatus dictus	204 d e	Brigida filia Conchracii	776 e
Baldwinus 7 fil. Roberti, Comes Fland.	165 179 f 205 d	† Brocardus 2 Generalis Carmelitarum	501 de
Baldwinus Hierosolymitanus Comes Flandria	162 a	† Bruno Ep. Signinus 11 sec.	335 f
Baldwinus Hierosolymitanus Comes Hannonia	204 d e	Budocus Magister S. Vimaloei	256 e
Baldwinus Montensis Com. Flandria	204 d e 205	Burgundo Ep. in Gallia 7 sec.	902
Baldwinus III Comes Hannonia	166 b 167 d	C	
Baldwinus Gandensis Comes Abbatius 12 sec.	173 e	† Cecilia corpus translatum	302
204 d 210 e		† Cacilius Ep. Eliberitanus 1 sec.	5 e
Baldwinus Capellanus B. Caroli Boni	186 a 188 b	Calius frater S. Senani	774 e
Baldwinus Thorer Canonis. Hildinen. 15 sec.	598 b	† Casarius Ep. Arelaten.	60 e
Balthasar Sudatus Generalis crematarum S. Hieronymi	369 d	† Cardoci capella Centula	283 f
Baltherus mon. scriptor Vita S. Fridolini	431 e	Calandio Ep. Antiochia 5 sec.	136 e
Barbalobia Sanctis in MSS. adscripta	364 d	Canco benefacit S. Chrodegando	452 d
Barbara soror S. Casimiri, nupta Georgio Saxoni	337 e	† Cannera in Hibernia pia mors	766 767
† Barreus Ep. Concagiensis	772 e 773 b	† Canutus Rex Danie M.	164 b e 179 f 204 e
† Barrius Ab. Hibern. 6 sec.	44 e d	Carolus 4 Imp. etiam Venceslaus dictus	528 f
Bartholomaeus de Capua Logotheta regni Sicilia	688 b 711 d	Carolus 5 R. Franc. acceptum brachium S. Thoma Aquin. donat Ord. Predicatorum	740 b e
Basci & Basculi, populi ad montes Pyrenaeos	95 b e	Carolus Martellus illustris Princeps	80 b e
Basilus Magnus in Italia 6 sec.	649 b 650 b c d	† Carpophorus Presb. soc. S. Herculani	49 51 f
Beanus parvulus S. Cadreus	475 476	Casimirus 3 Polonia Rex, pater S. Casimiri	337 b
† Beda reliquia Dunelm	451 e	Cassianus fil. Namani Hibernus	3 e
Benedictus Ep. in Gallia 7 sec.	902	Cassidas seu Cassidanus Ab. Magister S. Senani	763 770 777 a
Benedictus Ep. in Gall. 7 sec.	902	Castellani Brugenfes ab an. 1050. ad 1143	168
Benedictus 3 Papa capens	713 b	Castorius Ep. Amisernus 6 sec.	649 b 650 b
Benedictus XI Papa	725 e 726 e	† Cataldus Ep. Tarentinus	749 f
Benedictus 13 Antipapa	550 a	Catharina de Roma Ordin. Pradic. in Monte-Politiano	329 f
Benedictus V Voyna Ep. Vilnensis	356 b	Catonius Rex in Britannia	256 b
Berengaria filia Regis Legionis	749 e	Coaduvalla VVestaxonum Rex	74 a
Berengarius Ep. Barcinon. 12 sec.	483 b 485 e	† Ceadas Ep. frater S. Ceadas	144 e d 146 b
Berengarius Ep. Gerunden. 13 sec.	486 e 489 e	† Celsfridus Ab. Gixum. in Anglia	652 b d f
Berengarius de Turrigues Ab. Catalan. 14 sec.	234 b	Cerebrannus Archiep. Toletan. 12 sec.	118 e d
† Bernardinus reformator Clarissas	535 d	Ceslin Presb. frater S. Ceadas	144 d
Bernardus Ep. Brixien. 14 sec.	261 e	Charitina Praefata Parthenonis in Phoenicia 1 sec.	26 f
Bernardus Ep. Gerunden. 13 sec.	489 f	Childbertus R. Franc. Parisien.	59 e
Bernardus Pandulfus scriptor Vita Italica B. Joannis de Deo	813 f	Chillinus discip. S. Senani	773 b
Bertrandus Ep. Barcinon. 12 sec.	483 b	Chillismundis. matrona benefacit S. Chrodegando	452 d
Bernardus Pico Comes Cardonensis 13 sec.	489 e	Chladerus 1 R. excipit S. Fridolinum	436 e
Bernardus Guidonis Ep. Lodeven. scriptor Vita S. Thoma Aquinensis	655 f 716	Christophorus Ab. Muden. in Calabria 9 sec.	99 e 100 a
		Christophorus VVolski nobilis Lithuanus 16 sec.	353
		† Cira	

TOMI I INDEX HISTORICUS.

903

- † *Cita Virgo Lactn. Panormi colitur* 295 f 296
† *Clara epistola 4 ad B. Agnetem de Bohemia* 506 & seqq.
† *Claudius, Luperus, Victorius M.M. in Hisp.* 229 d
Claudius Ep. Autissiodoren. aliis Taurinensis 359 b
Clementis 8 Bulla de patrocinio S. Thomae Neapoli 742
742 743
Clemens Ep. in Gall. 7 sec. 902
Clemens 4 Papa mandas refutari errores Guilielmi de S. Amore 666 c faves *S. Thomae Aquin.* 673 a
Clementia Comitissa Flandria 12 sec. 165 b 166 b
† *Cleodolphus Ep. Meten.* 318 c
† *Cnuto R. Angl. donat Rameseja corpus S. Felicis Ep. 780 f* 781 c
† *Cocbea nutrix S. Kierani Ep.* 397 c f
Conradus Rex Merciorum 74 b
† *Columba Abbas Hyen. 64 de ejus regula 145 a Pradicte* natiuitatem *S. Cadroes* 474 a
Columba de Trochazano ab Angelis cincta 746 ab
† *Columbanus Hibernus, non Anglus* 74 a
Colmannus Ep. an Nordumbrorum & Hebridum? 629 f
Colmannus fil. Lemini Hibern. scriptor Vita S. Senani 761 b
772 f 773 b
Comgella mater S. Senani, alii majores 769 b 762 a
Concessus Ep. in Gall. 7 sec.
Constantia Regina Bohem. mater B. Agnetis Clarissa 509 f
513 c f 514 c
Constantinus Dux Cornubia Rex Britannia 40 f
† *Copres, Copresus, vel Coopercius* 574 c 578 b
† *Corentinus Ep. in Armorico* 248 ab
Cornelius Voet decanus S. Pharaiddis 15 sec. 537 c 538 c
† *Coronati Ab. reliquia Pontifara* 125 c
Corradus de Suesia Ord. Pradic. 14 sec. 701 a
† *Cothburga nupta Alfrido juniore R. Northumb.* 447 c
Cronius Presb. Nitria 4 sec. 645 f
† *Cresipbon Ep. Virgii 1 sec.* 5 a
Cunradus Prapostus Bamberg. 12 sec. 276 f
Cymbil Ab. frater S. Coadda 144 d
† *Cyprianus Ep. Cartagin. 750 a epist. ad S. Lucium Pa-* pam 303
- D.
- D** *Alannus Ep. Hibernus* 773 f
Daniel de Tenremunda 12 sec. 161 b 173 c 191 b
211 c 212 213
David 2 Rex Scotorum 88 b c
† *Daniel Ep. Bangorensis 6 sec.* 45 c 46 a
Daniel Ep. Pragen. baptizat B. Agnetem 513 c f
David monachus Himmensradensis 4 c
Deifer Erem. Anglia an Sanctus? 630 a
Deron Ep. Lamericensis 6 sec. 777 c
Desideratus Ep. in Gall. 7 sec. 902
Desiderius defensor B. Caroli Boni 173 b 190 c
Desiderius Haket Castellanus Brug. 12 sec. 158 f 159
160 161 181 f 193 d 198 f 205
† *Desfardit Archiep. Cantuar. 7 sec.* 146 c
Didacus Ep. Oxomen. contra Albigenfes 413 c 414 d
Dinocrates frater S. Perpetua Mart. 635 a
Diodorus Comes Phoenicia 2 sec. 21 22
Diogenes Praefes Heliopoli torquet S. Eudociam 19 20
† *Dominicus oppugnat cum Cisterciensibus Albigenfes* 413 f
414 c
Dominicus de Caserta sacrista Ord. Pradic. Neapoli toffis Crucis allocuta *S. Thomae Aquin.* 670 f
† *Domitianus Ep. Catalanen.* 56 c 57 f
Domitianus Ep. Andegaven. 6 sec. 55 d 56 c
Donnanus fil. Liethi discip. S. Senani 775 d
† *Douenaldus Rex 10 sec.* 476 f 477 d
Drogo filius Pippini Herffallii 78 f
† *Dubricius Archiep. Landuen. 6 sec.* 45 c 46 a
- E.
- † **E** *Adfridus Ep. Lindisfarnen.* 450 b d
Eadhedus Ep. Ripensis 7 sec. 146 b
- F.
- F** *Abvicius Ep. Papien. 17 sec.* 794 c
Facundus & Primitivus Mart. 107 d 129 d
Fechinus fil. Regis Muschragia Hibern. 773 b
† *Felix Ep. Metensis* 480 c
† *Felvira forer Adelphonis Regis, 11 sec.* 110 d
† *Felix Ep. Bononiensis.* 371 a
Ferdinandus Alvarez de Toledo Comes Orpesa 815 d
Fergna Ep. Britan. & Ab. Hienfis 125 b
Fernandus R. Legionis fil. Alphanfi Imp. 113 c d f 117 c
117 a
Fracanus pater S. VVinuvaloei 254 c 256 b c
Fingenus Ab. successor S. Cadroes 472 c
Finnanus Disc. S. Senani 773 f
† *Finiani Hiberni varii* 772 c 773 b
† *Finnianus Ab. Clonerarden. in Hibernia* 391 c d
Finnianus Ep. Discipulus S. Senani 773 f
Firmina uxor Comitiss Phoenicia a S. Eudocia resuscitata 21
- G.
- G** *888 2.* *Flora*

- Flora Minorisa, neptis S. Thoma Aquin.* 718 d
 † *Floridus Ep. Tifernatum* 50 e
Floridus Ep. Tidentinus 50 e
Folens Ep. Barcinon. 12 sec. 485 a
 † *Forannanus Ab. VValciodoren. 10 sec.* 470 e 471
Folquinus Ab. Tervanen. S. Joannis 173 e
Forestarii consili dominantes in Flandria 155 d
Fortunatus Ab. Balnei-Ciceronis 6 sec. 650 a
Fortunatus Presbyter auctor Vita S. Albini Andegavensis 55 b f 57
Franciscus I Rex Francia capis & amittit Fontarabiā 815 f
Franciscus de Harle Archiep. Rotomag. scriptor Vita Galli-
ca B. Joannis de Deo 813 d
Franciscus Ep. Terracinen. 13 sec. 678 b
Franciscus Besora Ab. Cardonen. 14 sec. 234 b
Franciscus Ferrarius scriptor Vita S. Eusebii Cremonen. 369
Franc. Clares testis vita B. Coleta 604 e 607 e 613 f
Franciscus de Vigilis Definitor Ord. Pradic. 14 sec. 726 e
Franciscus a Castro Rector Hospitalis Granatensis, scriptor
Vita Hispanica B. Joannis de Deo 813 e 836 b
Franquilla Abbas Cella-nova in Galtea 10 sec. 108 d e
Fredericus Imp. est an. 1244 Aqua pendente, 661 a 662
c an sponsam elegerit B. Agnetem de Bohemia 502 515
516 517
Fredericus Archiep. Colon. 14 sec. 150 e 181 e
Fredericus Dux Lotharin. 10 sec. 479 a e
Fredericus Com. Luxemburg. frater S. Cunigundis 269 f
Fromannus Gutterius frater S. Rudisindi 105 b
Fromoldus Notarius familiaris B. Caroli Boni 186 a b e
187 b 188 b 103 d
 † *Frutuosus Ep. Dunien. & Braccaren.* 105 d
Fromoldus Praepositus Furnensis 12 sec. 172 b
Fulco Ab. Floregia Ep. Tolosanus 413 e
 G.
G *Albertus Notarius Bragen. scriptor Vita B. Caroli*
Boni 153 e d
Garcias de Pisa Granata 16 sec. 832 833 f
Gaspar de Avalos Archiep. Granaten. 814 e 815 e
Gastaldus Dux exercitus Regis Polonia 352 b
Gaudesfridus Fortis pater B. Rogerii Archiep. Bituric. 120 d
Gaudentius Ep. Ausiniensis in Ital. 5 sec. 134 e
Gausfredus de Vairolis Archiep. Tolosanus 732 e d e
Gausubertus Ep. in Gallia 7 sec. 902
Gelasia sanctimonialis filia Reguli 2 sec. 19 d e
Gelasius 11 confirmat B. Oldegario Archiepiscopatum Tar-
raconensem 487 e
Geminianus Ep. Regiensis 8 sec. 900 f
Genesis Ep. in Gallia 7 sec. 900
 † *Genovefa Brabantica* 270 b
Georgius Tyzkiewicx Ep. Vilnensis 356 e
Geraldus 2 Ep. Lemovicen. 12 sec. 803 f
Gerardus Ab. Obazina 13 sec. 808 e
Gerardus Tosfa Duxor Bononia 14 sec. 732 b
 † *Germani Ep. Antisiod. corpus Ravenna Antisiodorum dela-*
rum 242 f 245
 † *Germanus Ep. Parisien.* 60 a d
Germanus Monachus sub Trajano convertis S. Endociam 11
12 13 14 16 17
Gertrudis Comitissa Hollandia, dein Flandria 164 b f
204 e
Gervasius de Castro Ep. Banger. 14 sec. 47 e
Gervasius Camerarius B. Caroli Boni 172 f 173 e
185 e 188 d 189 d 190 b 195 f 199 a 201 e
dein Castellanus Bragensis 12 sec. 160 b f 209 e
212 b f 213 f
Geta Cesar fil. Severi Imp. 631 b 635 b
 † *Gibbertus Ep. Cathinen. in Scotia* 799 b
Gisebertus Castellanus Bergensis 197 e
Gislebertus Ab. S. Petri Gandavi 12 sec. 161 b
Gisulfus 2 Princeps Salerni 11 sec. 330 e 331
Godebertus Clericus B. Caroli Boni 186 a 188 b
Godesfridus Dux Bullon. Rex Hierosol. 164 e
Godesfridus Barbarus Dux Brabantia 166 b 167 d
Godesfridus Comes in Ardenna patruus S. Cunigundis: ex
eo Duces Lotharingia inferioris 269 d
Godesfridus Comes Namurcen. 12 sec. 181 e
 † *Gorgonii corpus Gorziam desert S. Chrodegandus* 452 e
455 a b 478 e
Gradlonus R. Carnubia in Armorica 5 sec. 246 d e 259 d
Gradulfus Ab. Fontanellen. 11 sec. an Sanctus? 420 e
Gregorii IX epist. ad B. Agnetem de Bohemia 502 503 517 f
Gregorius X 676 e
Gregorii aliqui in Vitis Patrum 368 f
Gregorius Suvicicki Vitam S. Casimiri auxit 338 f scripsit
miracula 351
Grimoaldus filius Pippini Herstalhi 79 a
Gualiferius mon. scriptor Vita S. Lucii Papa 303 a
Gualterus Comes Hefdinii 166 e
Gualterus Archidia. Tervanen. scriptor Vita B. Caroli
Boni 153 a b
Gualterus de Loeris 171 d 185 e 186 a f
Gualterus Liliariensis, defensor B. Caroli Boni 173 e
Guido Ep. Ambianen. 11 sec. 283 f
Guido Ab. Vallium-Sarna oppugnat Albigenses 414 d
Guido Comes Pontivi 11 sec. 288 e
Guido de Stenfordo 12 sec. 169 e 173 b 174 d 193 f
Guilielmus Longus Cardinalis 14 sec. 687 a f
Guilielmus Petri de Godino Cardinal. Ep. Sabinen. 708 f
Guilielmus de Sudre Cardinal. Ep. Ouien. 728 a 729 d
Guilielmus Tassa Cardinalis 14 sec. 687 a f
Guilielmus a S. Lazaro Ep. Nivernen. 359 f
Guilielmus Ep. Theanen. 13 sec. 712 d
Guilhelmus Ab. Tranchinien. 15 sec. 537 e 538 e
Guilielmus de Casali Generalis Ord. Minorum 544 b
Guilielmus de S. Amore refutatus a S. Thoma Aquin.
666 b 667 e
Guilielmus Anglicus socius S. Francisci 629 e
Guillelmus Romanus Magister sacri Palatii Urbani V.
734 e
Guilielmus Dux Apulia & Calabria 164 b f
Guilielmus de Aquillon Princ. Tarracoen. 13 sec. 491 b
Guilielmus Isprensis fil. Philippi ex Com. Flandria 12 sec. 157
158 a 162 e 165 d 173 d 174 176 177 e 187 188
e 192 197 200 204 207 209 210 213
Guilielmus Normannus Comes Flandria 160 b 161 e
165 e 176 198 e 199 204 211 212 213 214
215 216 218
Guilielmus de Lordato Collector Urbani V Papa desert ad
hunc corpus & caput S. Thoma Aquin. 731 b 733 f
Guilielmus de S. Blasio desert corpus S. Thoma Aquin. To-
losam 731 f
Guilielmus de Thoco scriptor Vita S. Thoma Aquin. 655 e
Prior & Procurator Beneventanus 686 e 705 e 722 e
Guilielmus Viroviacensis conspirat in necem B. Caroli Boni
170 b 178 e 183 b c 194 a
Guilla mater B. Oldegarii Ep. Barcinon. 482 e e
Guillermus de Tortoja Ep. Barcinon. 13 sec. 494 d
Guillermus de Capella Ep. Tolosanus 14 sec. 120 d 122
Gundelandus Ab. Laurishamen. frater S. Chrodegandi 442
f 455 b
 † *Gudilanus Diaconus Tolosanus* 785 f
Gundisalus Ep. Oveten. 12 sec. 115 e d
Gundesalus Ep. Mindonien. 105 f
Gundisalus Ep. Segobien. 12 sec. 118 e
Gundisalus Ep. Seguntinus 12 sec. 118 e
Gunsalus Ep. Mindonien. 11 sec. 106 e
Gutierrez Menendez de Arias pater S. Rudisindi 104 e d
107 b
 H.
H *Adefovicha mater S. Cunigundis* 269 e
Hastulfus Rex Longobard. 261 f
Hansastic. Bragis negotiantissimi exor 255 e f
Hadi

- Heddi Stephani cantum per Angliam docet* 145 c
 † *Hedvigis in Silesia* 513 e 515 a
Hedvigis soror S.C. Timiri nupta Georgio Bavaro 337 e
Helgodus Comes Munsterlii 9 sec. 249 b
Helias Raymundi Generalis Ord. Prad. 14 sec. 656 c
 725 b c 726 e f 733 f 734 a 735 a 739 a 740 e
Helias Decanus Brugensis 12 sec. 172 b 209 d
Helvius Ep. Mamonienfium 42 d
Helvidis Abbatisa Aetoni. 10 sec. 480 a
 † *Henricus Imper. maritus S. Cunigundis* 271 e seqq.
Henricus V Imp. an. 1125 mortuus 179 f 180 e
Henricus I Rex Anglorum 165 c 176 c 179 c
Henricus III R. Anglia petis sponsam B. Agnetem de Bohemia 510 s 516
Henricus Frederici 2 Imp. filius, 510 a
Henricus Dux Bavaria frater S. Cunigundis 269 f
Henricus Dux VVratislavienf. a Tartaris occisus 513 e 518 f
Henricus Vanden Bergen Ep. Cameracen. 621 e
Henricus de Muris Ab. Tervanen. 783 d
Henricus de Carabulis nobilis Neap. 14 sec. 698 f
Henricus de Balma Confessar. B. Coleta 539 a 547 e
 556 f 601 e 604 e 605 607 609 611
 † *Herfridi Ab. Reliquia Pontifara* 825 c
Hericus scriptor miraculorum S. Germani Episc. Ausi-
sider. 243 b
Hermenigildus avus S. Rudisindi, Comes 104 e d
 † *Hermes Doctor & Martyr* 4 e
Herman Ep. Hierosolym. 4 sec. 642 a
Hersendis Comitissa Anglia 477 b
Hicbaldus Ab. Bardeneja 7 sec. 75 f
 † *Hieronymus scripsit Vitas variorum Sanctorum* 370 c
 cum S. Eusebio Cremonensi agit 371 373 783
Hieronymus Rusticuccius Cardinalis, Prætor Ordin.
Hospitalitatis 811 e 812 a
Hilarius Procurator Carthaginis pro Severo Imper.
 634 f 637 e
 † *Hilarii ecclesia restaurata, reliquia translata a S. Fri-*
dolino 437 a b
 † *Hildegardi affecta prophetia contra Ordines mendican-*
tes 667
 † *Hilaris Papa* 133 f
Hildegerus Ep. Colonienfis 82 a
 † *Hidulpbus Archiep. Treviren.* 314 a
Hilduinus intrusus Ab. Bersinien. 9 sec. 792 c
Honoratus Comes Fundorum 14 sec. 725 d 726 a c
 738 f 739 e
Hubertus Ab. S. Albini an. 1801. 61 f
Huebertus Ab. Giruan. in Anglia 652 c
 † *Hugo Ab. Cluniacen.* 330 d
Hugo de Cervellon Archiep. Tarracon. 13 sec. 491 b
Hugo de Juge Ep. Biterren. 732 d e
Hugo Ep. Dunelmensis 451 c
Hugo de Moncada Ep. Urgell. 16 sec. 234 e
Hugo de S. Caro Ord. Pradic. Cardinalis 663 d
Hugo Rigaldus Templarius in Arragonia 13 sec. 492 b
Hugo Cardavena Comes S. Pauli 166 e 167 d 204 d
Hugo Comes 2 Pontivi 11 sec. 285 b
Hyacinthus Card. Legatus per Hispaniam 12 sec. 118 a
 1.
J *Jacobus de Viterbio Archiep. Neapol.* 688 b 714 c
Jacobus de Cajatia Ord. Pradic. 14 sec. 699 c
Jacobus de S. Felice Ord. Pradic. 14 sec. 700 b
Jacobus Mejerus scriptor 155 f 156 a
Jacobus de Sena Advocat. fiscalis Urbani V Papa 728 c
Jacobus de Sasato scriptor Ord. Pradicat. 656 d
Jagellonis familia 348 b
Idalius Ep. Barcinonen. 784 e 786 c
 † *Ildesonus de Scriptoribus Ecclis.* 783 a
Ildaura mater S. Rudisindi 104 f 107 c
Imbertus Archiep. Neapolit. 14 sec. 687 b 686 b 715
 Tomus I.
Imelda Bononiensis Ordin. Pradicat. 4 e
Importunus, Ep. in Gallia 7 sec. 902
Ingerannus Comes 1 Pontivi 11 sec. 285 b
Ingorramus sacer Ludovici Pii, nepos S. Grægadi 442 f
Ingrasius Efnensis conspirat in necem B. Caroli Boni
 170 b 178 b 183 b 194 a
Innocentius 3 Papa Canonizat S. Cunigundem. 281 de-
stinat Pradicatores contra Albiganfes 411 f 412 f
 413 c 414 e
Innocentius IV an. 1244 est in Thufcia 661 c 662 d
Innocentius Maximus Ep. Berymonien, Nuncius Apost.
in Hispania 16 sec. 836 c
 † *Innocentius Ep. Dertonen. 4 sec.* 422 c
Joachimus Ab. oraculum S. Cyrilli Carmelica explicat
 499 b 501 c
Joanna Regina Sicilia 728 a
 † *Joanni Chrysostomo moribundo apparuit S. Basiliscus*
Mart. non Episcopus 236 f 237 a b c
 † *Joannes Ep. Morinorum 14 sec.* 153 a 163 a 189 b
 † *Joannes Ep. Ravenn. 5 sec.* 154 e
 † *Joannes Ep. Spoletinus soc. S. Herculani* 49 51 f
 † *Joannes Presb. Martyria sepelit 3 sec.* 32 f 37 d
 † *Joannes de Capistrano 339 e sepelivit B. Coletam & d. a*
Joannes 22 condemnat hareses 667 n, mandat inquiri
in miracula S. Thoma Aquin. 681 d f 686
Joannes Tabennasites Ep. Alexandr. 7 sec. 136 d
Joannes 1 Ep. Hierosolym. 377 a
Joannes 3 Episc. Hierosol. 41 f
Joannes Cajetanus Ursinus Card. 7 sec. 921 d 922 d
Joannes Franc. Bordinus Archiep. Avenion. scriptor Vi-
ta Italica B. Joannis de Deo 813 d
Joannes de Pizano seu Pecchamo Archiep. Cantuar. 13
sec. 712 e
Joannes Sprovushki Archiep. Gnesens. 14 sec. 339 f 352 f
Joannes de Dormano Ep. Bellovac. Cardinal. 740 b c
Joannes Hermengandus Ep. Barcinon. 15 sec. 494 f
Joannes Christophor. a VVesterferten Ep. Eystadii 32 b f
Joannes Ep. Legionen. 12 sec. 118 a
Joannes Ep. Lucensis 12 sec. 114 c
Joannes Ep. Papiensis 9 sec. 794 a
Joannes Ep. Salisburg. discip. S. Bonifacii 749 c
Joannes Teutonius Generalis Pradicat. 662 c e 663 d
Joannes de Versellis Generalis Ord. Pradic. 666 c
Joannes Grossus Generalis Carmelitarum scriptor 499 a
Joannes II Ab. Blandiniensis 7 sec. 629 a
 † *Joannes Gorzien. Ab.* 479 f 480 a
Joannes Iperius Ab. scriptor 153 f
Joannes de Silva Provincialis Ord. Hospitalit. 847 f
Joannes Garcias Frater Major Ord. Hospitalit. 810 c
Joan. Albertus frat. S. Casimiri Rex Polonia 338 a
Joan. Raimundus Comes de Cardona 14 sec. 233 f. 234 a
Joannes Comes Gravinenfis 14 sec. 686 f
Joannes Botatynsk. Dux exercitus Lithuania 352 b
Joannes de Ferentino Supprior Fosse nova 678 691 e
Joannes de Neapoli scriptor Ord. Pradic. 701 c
Joannes de S. Juliano invisit S. Thomam Aquin. in car-
cere 662 b
Joannes Pinet Confessar. B. Coleta 538 a 545 d
Joannes Vantropria Canon. Cracovien. 15 sec 340
Joannes Avila servens concionator 820 821 f 823 b
Joannes ab Avila socius B. Joannis de Deo 825 e
Joannes Ant. Flaminius scripsit Vitas Sanctorum Or-
din. Pradicatorum 656 e
Joannes Bassandus Celestinus de B. Coleta 555 c
Joannes Dlugoffus seu Longinus docet S. Casimirum
 339 e vita 340
Joannes Garzo scriptor Vita S. Thoma Aquin. 656 e
Joannes de Guvvara Granata 16 sec. 833 d
Joannes Guio Confessar. B. Coleta 536 a
Joannes Palconydorus Carmelita scriptor 500 d
Jonas Ogmundus Ep. Islandia 223 a
 Gggg 3 † Jo-

- † *Josaphat Ep. M. in regno Polonia* 356 e
Josaphus de Mello Archisp. Eborac. 16 sec. 836 e
Isaac soc. S. Herculani 49 d 51 f
Isaac conspirator in necem B. Caroli Boni 170 b 173
 183 b 185 f 186 b 190 d 193 f 194 a 197 c
 209 a b
Isabella Baronissa de Brisajo 15 sec. 548 b
 † *Isidorus de scriptoribus Eccles.* 783 a
Ismael Ep. Meneven. 6 sec. 41 a
Ifferminus Ab. an sic S. Zesinus? 430 a
Iuanns de Alt Baro 12. sec. 161 b 191 a 211 c e
 212 213
Juditha Habsburgica nupsa Venceslao 3 R. Bohemia
 518 a
 † *Judeus fil. Iubaeli Regis Britonum* 74 e
Judulus Ab. Landevenecanus 6 sec. 139 e 140
 † *Julianus Apost. Cenomanensium* 60 f 61 b
Julianus Ep. Albinensis 6. sec. 649 b 651 a
Julianus Pomerius alius a S. Juliano Ep. Tolitano 785
Jutta Abbasissa neptis S. Cunigundis 275 b
 K.
 † *Kenannus Presb. in Armenia 6 sec.* 141 a e
Kennethus Rex Pictorum in Scotia 87 c d e
 † *Keranus Ab. Cluann.* 396 f
Kincus sen Kinocus Ep. Lampacernensis 6 sec. 41 a
Kinsburga uxor Alfridi senioris, alia a S. Kinsburga
Virgine ejus sorore 441 f 444 f 445 b c
Kunegunda Comitissa Andecun. 629 c
Kunegundis sen Cunissa proneptis Othonis Magni Imp.
an Beata? 420 b
 L.
 † *Lambertus Nappin pater Berziardi, qui occidit B.*
Carolus Bonum 158 e 159 205 f
Lando avus, item praevus S. Thome Aquin. 657 b
Landolphus toparcha Clarae 6 sec. 440 a
Landolphus pater S. Thome Aquin. 657 b
Landolphus frater S. Thome Aquin. 673 f
 † *Landrada V. inventio & translatio* 360 a
Landrada mater S. Chrodograndi Ep. 452 453 ac
Landulphus Minorita. Ep. Stabien. Archiep. Amalphitan. 4 b
 † *Laurentius soc. S. Herculani* 49 d e 51 f
Laurentius du Frias Ab. Hyrachensis 16 sec. 297 f
Laurentius de Tancofis Canonicus Roma 14 sec. 686 e
 † *Lebwinus predicator circa Isalam* 73 a 75 a
Leo XI canonizatus S. Casimirum 346 f
Leo Armenus Imp. Iconoclasta 461 d e 787 f
Leo pater S. Leonis Luca 98 f
Leonardus de Neapoli Ord. Pradic. Ep. Aquensis &
Archiep. Acherunt. 701 d
Leonardus Ep. Fundensis 14 sec. 738 e
Leonardus de Cajeta. Ord. Pradic. 14 sec. 711 b
 † *Leonides M. pater Origenis* 4 d
Leporius Ep. Conf. 124 f
Lendemarus pater S. Draufionis 405 f
Levi Episcopus 12 Hierosolymitanus an Sanctus? 3 b
Leutrudis Abb. Sueffionen. 7. sec. 409 e
Liberius sen Liberius Hibernus 773 e 774 def
 † *Lidania sacra Virgo Hiberna 6 sec.* 396 e
Liethus frater S. Senani 774 e
 † *Liwinus Ep. Martyr apud Escham* 73 b 75 a
Lopez de Vega comediam de B. Joanne de Deo fecit
 851 d 852 e
Longobardi crudelis in Christianos 141 142
 † *Lucas Ab. Corbunen. in Lucania* 100 e
 † *Lucianus Presb. M. Antiochia* 236 f 237 a
Lucius pater S. Arthelaidis 6 sec. 263 e 264 f
Ludmilla a B. Agnets de Bohemia sorore sua ad vitam
revocata 525 526
 † *Ludovicus R. Francia faveat Ordini Pradicat. 666 f*
consulit S. Thomam Aquin. 671 a 673 b e
Ludovicus Grossus Rex Franc. 176 197 198 208 214
Ludovicus R. Sicilia 14 sec. 726 738 f
Ludovicus Dux Andegav. fil. Joannis R. Franc. 732 c
Ludovicus de Capua Augustinians 4 b
Lugadius fil. Kichcechi Rex in Hibernia 772 e f
Lugadius Presb. Hibernus 125 b
Lundinandus Presb. apud Slavos in Holsatia 654 d e
Luparia in Hispania conversa sec. 1. 5 c
 † *Lutuvinus Archiep. Treviren.* 314 a d 316 f
 318 e 319 b
 M
 † *Macallanus Ab. socius S. Cadroes* 471 d e 477 c
 † *Macchutus sen Maclovius Ep.* 248 a b
Macedarius Ab. juxta S. Cadroem 476 f
Macialis tyrannus in Hibernia 775 b
 † *Magdelgesili capella Centula* 283 f
Magenfridus Mon. Bertinens. 9 sec. 792 a
Magistriannus Praefectus militum in Ponto sub Maxi-
miano 238 b c 239 240
 † *Magnentia V. Antifiodor.* 242 f 245
 † *Majoli Ab. elevatio* 120 n
Mabometi lex a Martyribus confutata 463 465 d
Malachias R. Hibernia & purgatorio liberatur 9 sec.
 468. 469
Malgo Venedorum Rex in Britannia 40 f
Mamiliannus Ab. Cella-nova 10 sec. 109 f
 † *Mannannus Hibernus* 87 e f
Marcellinus Tribunus Carthagini 30 b
 † *Marcellus Centurio M. in Hisp.* 229 d
 † *Marchelmus a S. Willibrardo nutritus Ultraipoli ad-*
heret SS. Bonifacio, Ludgero, Gregorio 70 71. ab
aliis Marellinus dictus, sub hujus nomine consula Vi-
ta S. Suiberti 71 & seqq.
Marci illustres in Vitis Patrum 367 f 368
Marcus Ep. Viscensis 12 sec. 118 e
Marcus Generalis Ord. Minorum Ep. Viterbien. Cardi-
nalis 731 e 733 f
Margareta uxor B. Caroli Boni 1534
Margareta Moyan mater B. Calera 540 a
 † *Maria Jacobi mater SS. Jacobi minoris, Simonis, Juda &*
Josephi Justis 556 a
 † *Maria Salome mater SS. Jacobi & Joannis Apost. 556 b*
Maria Regina Sicilia 14 sec. 686 f 709 d
Maria Mendoza uxor Francisci de Corbes Commenda-
toris 818 d
Martinus de Caracchalis Ab. Neapoli 14 sec. 686 e
 † *Martinus & Martha Persa* 23 e f
 † *Martia Mutidia M. an soror Trajani Imp.* 227 b d
Martinus Philonardus Archiep. Avenionen. 345 a
Maretta soror S. Thome Aquin. Abbasissa Capua 661
d 662 d
Martinus R. Arragonia 494 f 495 a
Martyrius Ep. Hierosolym. 5 sec. 387 b
Martinus Tiquierdo Ab. Hyrachen. 17 sec. 298 a
Martinus Scolia Ord. Pradic. 13 sec. 676 a
 † *Martinius sive Marculphus Ab. Bynric.* 37 e
Mathians de Viterbie Capellanus Archiep. Neapol. 14
sec. 715 b 717 e f
Matthias Corvinus Rex Hungaria 341 c def
Matthias de Michovia scriptor Polonia 339 a
Mathildes uxor Guilielmi Conquestoris 165 e
Mathildis Pedemontana nupsa Ludovico 3 Palatino
Rheni 550 d 551 e
Matinocus Ab. Landeveneci in Armoricis 259 e
Mauri ejusli e Majorica 485 ab Dertosa & Herda
 488
 † *Maurilius Ep. Andegav.* 590
 † *Maxima V. Antifiodori* 242 f 245
 † *Maximinus Ep. Trevir. ab Angelo monitus reconcilia-*
tor S. Quiriaco Presb. 425. ejus translatio 314 d
 320 d
 † *Mein-*

- † *Mainwercus Ep. Paderbornen.* 272 b
Menendus Gundisalvus, nepos S. Rudefindi 105 c
† *Michael Archang. penitentes juvenes* 140 *Ejus ecclesia in*
Galecia 107 d 118 f 119 d
† *Michael Ep. Synadenfis* 787 f 788
Michael Joan. Beldo Canonicus Barcinon. procurator Ca-
nonizationis, B. Oldegarii miracula colligit. 497
Milo Comes de Bretenaven 12 sec. 47a
Milo intrusus Archiep. Treviren. 314 a 318 c
Minnucius Timinianus Proconsul Africa sub Severo Imp.
634 f
† *Modoaldus Archiep. Treviren.* 313 f
† *Modonnocus disc. S. Davidis Meneven.* 44 a
Monennus Ep. Hibernus 3 d
Mola Ep. Hibernus 772 d
Munio Ab. Hydrachensis patrus S. Veremundi 795 af
Adunius Guiterrius frater S. Rudefindi 105 b
N.
† *Naboris corpus Hilariaci.* 452 d 455 ab
Nada mater S. Cononis M. 360 c
† *Narcissus Ep. Hierosolym.* 362
Narses Patricius Justiniani Imp. 264 c
Natalis Ab. Magister S. Senani 763 764 770
Naustus Ep. Conimbricen. 9. sec. 106 a
† *Nazarii corpus Laurishaimii* 452 d 455 ab
Neapoli Comes Manopelli in Ital. 14 sec. 734 739 c
Nestor pater S. Cononis & ipse Martyr 360 cf
† *Nicephorus Ep. CP.* 787 f
† *Nicetii Archiep. Trevir. translatio* 314 c d 320 d
Nicolaus Comes Nolanus 14 sec. 734 c 739 c
Nicolaus Ab. Fossa-nova 14 sec. 688 c
Nicolaus de Filimarino nobilis Neapol. 14 sec. 699 c
Nicolaus Avagnale scriptor Visa Italica B. Joannis de Deo
813 f 900
Nicolaus Regalins scriptor emendatus 750 f 751 ab
† *Ninianus Ep. Candida-Casa* 88 f
Nithardus positus pro S. Eduardo Rege Anglie 11 sec.
285 f
Nive Ep. in Gallia 7 sec. 900
Niza Ab. scriptor Vita S. Basini Archiep. Trevir. 314 d
320 d
Nonna aut Nonnica Martyr 3 c
Nonna aut Nonnica, mater S. Davidis Menev. 41 f
Notkerus Balbulus sec. 9 431 c 433 d 900
† *Numerianus Archiep. Treviren.* 313 f
O.
† *Odenatus Palmyrenorum Princeps 3 sec.* 10 b
Odgerus Clericus B. Caroli Boni 186 a 188 b
† *Odo Archiep. Cantuar.* 477 ac
Odranus Ab. successor S. Senani 777 d
Offa filius Regis Orientalium Saxonum 74 b
Oldegarius pater B. Oldegarii Ep. Barcinonen. 482 c e
Oliverius de Lange scriptor Visa Belgica B. Coleta 533 c
538 b d
Optatus Ep. a morte apparet sub Severo Imp. 636 d
Ordonius mon. Cella-nova, scriptor miraculorum S. Ru-
defindi 102 d
Oswinus Rex Nordanhumb. 146 bf 441 c. 1v filii f
Othbrannus Ab. S. Albini 11 sec. 56 b 63 a
Otto I Imper. faveat S. Cadron 478 a
P.
† *Palladia V. Antistodori* 242 f 245
Pandulfus abbas S. Thome Aquin. 657 b
Pandulfus de Sabello Notarius Papa 14 sec. 686 b c
† *Paratitilus socius S. Herculani* 51 f
† *Pascalis 19. sec. transfert corpora SS. Casilia, Lucii, Ur-*
bani, Valeriani, Tiburtii & Maximi 302
Paschalis II epistola ad B. Oldegarium de Episcopatu Bar-
cinonenf 485 d e
† *Paternus Ep. Venetensis* 44 c 45 f
† *Patricius apparet S. Vinuualoco* 252 c 258 b
† *Paulinus Ep. Antiochia* 371 c 379 a
Paulinus discipulus S. Germani 42 b
† *Paulus Ep. Leonen. in Armorica* 139 & seqq.
Paulus & Juliana soror A1 M. Ptolemaide 309 c 310 a
Paulus Zant Ep. Brixien. 14 sec. 261 c 312 c
Paulus Amisius scriptor 155 f 156 c
Paulus de Aquila Ord. Pradic. 13 sec. 677 f
Pelagiana baresis in Britannia 45
Pelagius I Papa an Sanctis adscriptus? 126 b
Pelagius Ab. Cella-nova 11 sec. 110 d. *Alins 12. sec.*
113 d 115 b
Pelagius Archidiacon. Cella-nova 11 sec. 114 d
Penda R. Merciorum 441 c
† *Perpetuus Archiep. Turonensis* 35 d
Petrina de Balma socia B. Coleta scriptis Visamejus 533
d 601 d 603 d
Petronilla Comitissa Hollandia 193 b
† *Petrus & Paulus Apost. apparent S. Thome Aquin.* 370 d
† *Petrus de Marono Caelestinus V Papa* 121 d 682 d
Petrus Deza Cardinalis 847 c
Petrus Morgus Ep. Alexand. baresicus 136 f
Petrus Fullo baresicus Ep. Antiochia pulsus 135 b 136
a b reducus 137 b
Petrus Archiep. Compostellanus 12 sec. 113 c d
Petrus Guerrerus Archiep. Granaten. 831 f 832 c f 834 f
Petrus de Juge Archiep. Narbonne. 732 d e
Petrus Ep. Ambianen. 15 sec. 249 b
Petrus Ep. Carrien. 12 sec. 118 c
Petrus Ep. Posnanien. 16 sec. 352 f
Petrus Ab. Cella-nova 12 sec. 112 a
Petrus Gundisalvus Ab. Cella-nova 11 sec. 110 d
Petrus de Uriz Ab. Hydrachen. 17. sec. 298 d
Petrus de Monte S. Joannis Ab. Fossa-nova 679 c 689
692 c
Petrus R. Arragon Canonizationem B. Oldegarii petit 495
Petrus Rex Cypri 728 d
Petrus Grassus Commisarius Regis Neapoli 14 sec. 688 a
Petrus Henriquez de Ribera Marchio Tarifensis 826 c
827 b
Petrus sec. B. Stephani Ab. Obazina 801 802
Petrus Canon. Compostellan. Legatus ad Reges 12 sec.
114 d
Petrus de Bobadilla Granata 16 sec. 833 d
Petrus a Valibus sive de Remis, Confessarius B. Coleta,
scriptor Visa illius 533 a 537 b 538 b 539 c 601 c
604 d 611 614 617
Petrus de Lyon testis sancte vite B. Coleta 601 c 613 f
Petri de Natalibus Appendix a quo facta? 499 f
Petrus de Sicilia vel Sicilia Ord. Pradic. 13. sec. 669 b
705 f
† *Philippus Presb. Siculorum Apostolus* 99 a 152 b
† *Philippus Princeps Tarentinus 687 f appellatus Impera-*
tor CP. 728 a
Philippus Imp. 12 sec. 277 c
Philippus 2 R. Hispan. benignus excipit B. Joannem de Deo
828 c
Philippus Bonus faveat B. Coleta in extruendo monasterio
Gandavi 532
Philippus Archiep. Salisburg. & Patriarch. Aquilejen.
513 d 514 a
Philippus Ipren. aut Loensis fil. Roberti Frisii 165 c 166 a
Philippus Abbas Gandensis 15 sec. 589
Philippi Bergomatis Supplementum postea auctum 500 c
Philippus Callimachus instruit fratres S. Casimiri 341 ab
Philippus de Threze Or. Prad. Provincialis 725 d 726 d
Philistratus a morte per S. Endociam resuscitatus 17 18
† *Photinus primus Episcopus Beneventanus* 2 f
Pipinus Herstallius faveat predicationi in Frisia c. f. & non
fecit diversionem cum Plectrude 78, pietas 79
† *Pius V. approbat Ordinem Hospitalitatis sub regula S.*
Augustini 810 811
Pius

<i>Pius an S. Jacobi discip. & Ep. Hispalensis?</i>	299 a
† <i>Plebelmus Ep. Scotas Confessarius Pippini Ducis</i>	740 f
<i>Pollio Praef. Decii Perga</i>	127 a
<i>Pomponius Diac. Carthag. Severo Imper.</i>	633a 635 e
<i>Pontius Ab. Claravallen.</i>	749 *
<i>Poppo Ep. Treviren. 11 sec.</i>	284 b
† <i>Porcaria V. Antistodori</i>	242 f 245
<i>Prizizlaus Princ. Slavorum Lubeca 12 sec.</i>	653 e 654
<i>Primislaus Ottocarus Rex Bohem. pater B. Agnetis Clarissa</i>	502 b 509 f 513 e f 516 d 511 f
<i>Primislaus Ottocarus 3 R. Bohemia</i>	513 e 514 b 521 e
<i>Primislaus Marchio Moravia frater B. Agnetis</i>	513 d 514 a
<i>Probus Ep. Canusinus 5 sec.</i>	134 a
<i>Ptolomens Lucensis scriptor Ord. Prad. Episc. Tarcellanus</i>	706 c
<i>Priscillianus Praef. Nicae sub Dioclet.</i>	27 f
† <i>Proculus soc. S. Herculan.</i>	49 d e 51 f 52 a
<i>Publius Praef. Pamphilia sub Decio</i>	363 b d
<i>Pudens Praepositus carceris Carthagine sub Severo Imper.</i>	635 *

Q.

† <i>Q. Viriacus mon. in Palestina 5 sec.</i>	388 b e
---	---------

R.

<i>R. Ichildis mater S. Draustionis</i>	405 f
† <i>Radbodi Ep. Ultrajettini sermo & carmen de S. Suiherro Ep.</i>	84 85
<i>Radulphus Ep. Agennen. dein Lugdun.</i>	359 d
<i>Radulphus Cist. missus ad Albigenes hereticos</i>	412 a
<i>Radulfus Castellanus Brugem. 12 sec.</i>	161 d e
<i>Radulphus de Rove Ab. Corbejen.</i>	603 d
<i>Ragnobertus Ep. in Gall. 7 sec.</i>	902
<i>Ragnomarus Ep. in Gall. 7 sec.</i>	902
<i>Raymundus Berengarius 1 Com. Barcinon. 482 b 487 a b 489 c 490 a c</i>	
<i>Raimundus Comes de Cardona 14 sec.</i>	234 a
<i>Raimundus Comes Tolosanus sanctus Albigenensium</i>	42 d 414 c f 415 e 416 c 417 a
<i>Raimundus Guillennus Ep. Barcin. a Manris occisus</i>	485 a
<i>Raimundus Ep. Tolosanus depositus 13 sec.</i>	412 d
<i>Raimundus Ep. Ansonensis seu Vicensis 13 sec.</i>	486 c 489 f 490 d 491 a
<i>Raimundus Ab. Fossa-nova 14 sec.</i>	727 728 734 c
<i>Raimundus Stephani Ord. Prad. miraculis clarus</i>	673 c e
<i>Raimundus de Capua Ord. Predic. 14 sec.</i>	329 f
<i>Raimundus Severi seu Salerni Confessar. S. Thoma Aquinatis</i>	668 f
<i>Raimundus Masurns Ord. Predic. 13 sec.</i>	678 f
<i>Raimundus Hugonis scriptor Translationis S. Thoma Aquin.</i>	656 a 725 b 733 a 739 b c
<i>Rainaldus Com. Claromont. socer B. Caroli Boni</i>	153 a 165 e
<i>Rainaldus frater S. Thoma Aquin.</i>	673 f
<i>Rainaldus de Piperno socius S. Thoma Aquin.</i>	662 a 678 c 688 b 705 f
<i>Rainaldus Abb. Cisterc. excipit Eugenium 3 Papam</i>	804 a
<i>Ranulphus Ep. Alforicon. 9. sec.</i>	106 a
<i>Razo de Gaverre pinterna B. Caroli Boni</i>	192 a 193 a 204 d
† <i>Rbiocus discip. S. Vivaloci</i>	255 259 e
<i>Ribera familia i stirpe S. Rudesundi</i>	105 c
<i>Richemarchus scriptor Anglus</i>	38 f
† <i>Richardus corpus Centula & miracula</i>	287
<i>Richardus Hannibalden. Cardin. 13 sec.</i>	667 u 668 a
<i>Richardus Ab. Virdun. & Centulen. 11 sec.</i>	283
<i>Richardus 3 Dux Norman. 11 sec.</i>	284 c e
<i>Richildis heres Hannonia Comitissa Flandria</i>	204 d e 205 a
<i>Rigerius de Marchia Admorita</i>	418 d

<i>Rizuardus VValnensis defensor B. Caroli Boni</i>	173 a 185 b 191 b 216 f
<i>Robertus 2 Dux Norman. 11 sec.</i>	284 e e
<i>Robertus fil. Guilielmi Conquestoris</i>	165 c
<i>Robertus Friso Comes Flandria 164 b 205 diffus Comes Aquarum</i>	204
<i>Robertus fil. Guilielmi Iprensis e familia Comitum Flandria 12 sec.</i>	1158 a
<i>Robertus Junior Hierosolym. Comes Fland. diffus S. Georgii filius</i>	164 d e 165 a 205 d
<i>Robertus Castellanus Brugem. 11 sec.</i>	158 e f 205 f
<i>Robertus Puer fil. Roberti Castellani Brugem. 12 sec.</i>	159 c 160 170 b 178 b 183 b c 194 a f 203 f 206 d 209 c
<i>Robertus fil. Haketi Castellani Brugem.</i>	161 b
<i>Robertus Princeps Tarraconen. 13 sec.</i>	490 e f
<i>Robertus 14 Crassus Bethuniensis</i>	198 c
<i>Robertus Ab. Frameda in Gall. 12 sec.</i>	808 e
<i>Robertus de S. Valentio Vicarius Generalis Societat. Jesu</i>	681 d
<i>Robertus Boglesi pater B. Coleta</i>	540 d
<i>Rodericus Ep. Palentinus 12 sec.</i>	118 c
<i>Rodericus Siguenza Fr. Major Ordin. Hospitalitatis</i>	810 b c
<i>Rodgerus Praepositus S. Donatiani Brugis</i>	207
<i>Rodricus Ep. Dumien. 10 sec.</i>	106 b
<i>Rogerius Dux Apulia</i>	164 b f 204 e
<i>Rogerius Dux Salerni Urbanum 2 Papam excipit</i>	335 e
<i>Rogerius Ep. Cajetanus 14 sec.</i>	727 f 729 d
<i>Roselina soror S. Gervini Ab. Centulen.</i>	283 d
<i>Romualdus Archiep. Salernitanus 12 sec.</i>	164 f
<i>Rodesindus senior Ep. Dumien.</i>	105 f 106 a
<i>Rodolphus 1 Imper. configit cum Rege Bohemia</i>	511 f 523 d
<i>Rupertus Ab. Tuitiensis</i>	299 e

S.

<i>Sabbatius Cifex Ab.</i>	389 a d
† <i>Sampson Ep. Dolanus 6 sec.</i>	247 e 248
<i>Sancia Comitissa, filia Sancia Comitissae Castellae, mater Raimundi Comitissae Barcinon.</i>	482 c 483 f
<i>Sanctus Garcias R. Navarra socer S. Veremundo</i>	796 b
<i>Sanctus Ramirez, R. Navarra additus S. Veremundo</i>	796 b c
<i>Sanctus Rex Galacia 10 sec.</i>	108 a
<i>Sanctus Ep. Zamoren. 12 sec.</i>	115 c
<i>Sanctus Rex Ceretice provincia in Vallia pater S. Davidis</i>	38 b 41 e
<i>Sapricus Praef. Mediolani sub Hadriano Imp.</i>	421 c f
<i>Sara Vir. Abbasissa</i>	3 c
<i>Sarannus Episc. Hibernus</i>	3 c
<i>Savaricus Ep. Dumien. 10 sec.</i>	106 a
<i>Savaricus Ep. Britonien 9 sec.</i>	105 f
<i>Scuthinus discip. S. Davidis</i>	43 f
<i>Sebastianus Ep. Tudenis</i>	829 e f
<i>Sebastianus Ariaz Ord. Hospitalitatis</i>	810 c d
† <i>Secundus Ep. Abulen. sec. 1</i>	5 a
<i>Sedna seu Sedonius Ep. Hibernus</i>	773 c f
<i>Segerus socius Guilielmi de S. Amore refutatus a S. Thoma Aquin.</i>	666 b
† <i>Senorina Abb. diac. Braccaren. 10 sec.</i>	109 a c
<i>Serenicus Ab. an sit S. Zesinus?</i>	430 e
<i>Sergius Ep. Ravennas 8 sec.</i>	900 f
† <i>Severus Ep. Barcinon. M. an unicus? 244 255 Ejus translatio 15 sec.</i>	494 f
<i>Sibrandus Ab. scriptor Vita B. Frederici Ab. Montegardi</i>	289
† <i>Sidonius Apollinaris Ep. Arvernorum</i>	35 b f 37 a
<i>Sigebertus R. Angl. Orient. excipit S. Felicem Ep.</i>	780 781 d
† <i>Sigefridus Ab. Viren. in Anglia</i>	652 b c
<i>Sigefridus Com. Palatinus maritus S. Genevise Brabantica</i>	270 b Si-

- Sigefridus Comes Lucilinburgen. pater S. Cunigundis* 269 d
an Palatinus Rheni? ejus facta 270
† *Sigeramus pater S. Siviardi Abbas Anisolen. 66 b e 67 d*
Sigismundus frater S. Casimiri Rex Polonia 338 a 351
d 352 b
Sigrammus pater S. Grodegrandi Ep. 452
† *Silvestri Papa Reliq. Nonantula* 265 f 900
† *Similianus Ab. in Armoricis* 247 e 248
† *Simon Ep. Tornacen. 12 sec.* 152 f 177 d 187 e
Simon de Lingonis Generalis Ord. Prad. Epif. Namneten.
726 e
Sisnandus Ep. Compostellanus 10 sec. 108 a
Sisnandus Ep. Iriensis 9 sec. 106 a
Soldanus ad fidem conversus 100 f
Sophia soror S. Casimiri nupta Friderico Brandenburg. 337 e
Spiridon Ep. Trimetehuntis 644 a
Stephana de Soncino ab Angelis cincta 746 b c d
Stephanus 3 Papa a S. Chrodegrando ducitur ad Aistulfum
R. & in Franciam 454 e
Stephanus Ep. Antiochia, 5 sec. alius M. 136 a c
Stephanus Ep. Tullen. an Sanctus? 749 c
Stephanus Ep. Upsalen. 125 c
Stephanus Comes Biesensis, dein Rex Anglia 176 e
Stephanus mon. Cella-nova scriptor Vita S. Rudisindi
103
Stephanus Juliatus scriptor, Vita Latina B. Coleta 533 b
439 e
Stephanus de Salanacho scriptor Ord. Pradic. 655 b
Stephanus de Cumba Procurator Ordin. Pradicat. 14 sec.
731 e
Stratiana familia Brugis non fuit rea necis B. Caroli Boni
158 & seqq. 106 e
Smarius Ep. Britonien. 11 sec. 153 e
Sugerius Ab. S. Dionysii scriptor 12 sec. 83 d 84 c
† *Suiberus Ep. Ferdensis* 614 c
Sydo auctor historia Neamonasteriensis 44 e
† *Svithunnus Ep. VVinthon.* T.
† *Tarasius Ep. CP.* 787 e
† *Telians Ep. VValkia* 44 e
† *Tennannus Ep. Leonen. 6 sec.* 139 d
† *Tertius Diac. Carthag. Severo Imp.* 633 e
Thadeus Ab. in Armorica 6 sec. 140 a
Thancmarus de Straten 12 sec. 156 b 159 c f 168 f 169 a
182 f 186 f 196
Themarudus Castellanus Brugburgen. 12 sec. 156 b 171 c
185 ab
Theodora mater S. Thoma Aquin. 659 d 671 e an filia
Comitis Theatis ex Caracciola familia? 657 c
Theodora soror S. Thoma Aquinatis 655 e 671 f 679 f
692 d e
Theodericus R. filius Chlodovei benefacit S. Fridolinu 431 f
Theodericus Alsatus Comes Flandria 160 b 197 b ejus
progenies 206 b 211 f 212 213 & seqq.
Theodericus Discamuden. defensor B. Caroli Boni 173 e
191 b
Theodericus Princ. Tuamonia in Hibern. 777 e
Theodericus Ep. Meten. frater S. Cunigundis 269 f
Theodericus Ep. Meten. 10 sec. 480 b
Theodericus Ep. Antiochia M. sub Juliano 126 e
† *Theodoreus Pr. Mindomien. 11 sec.* 106 c
Theodomirus Ep. Dumien. 10 sec. 106 e
Theodomirus Ep. Cansuar. 7 sec. 146 e f
† *Theodorus Archiep. Cansuar. 7 sec.* 126 e
† *Theodorus Ep. in Cypro* 235 a 238 a
† *Theodorus Tiro M.* 105 f
† *Theodorindus Ep. Britonien.* 101 e 102 d
Theodorus Ab. Molen. in Calabria 10 sec. 49 d 51 f
Theodila sec. S. Herculan
Theodotus Ep. Heliopoli Phœnicia sub Trajano 9 ab f 15 d
461 f
Theophilus Imp. Iconoclasta 359 a 362 e
Theophilus Ep. Alexandr. an Sanctus
Theophania Abb. Effendia in Germania 359 e
Theophilatus Ep. Amasia 8 sec. 457 e
Theotecnus Ep. Casarea in Palaestina 224 f
Theotistus mater S. Leonis Luca 98 f
Therasia uxor S. Paulini 359 f
Thiebaldu Sorel, frater Gailielmi Iprensus ex familia Co-
mitum Flandria, 209 e
† *Thomas Ep. Cantuar. S. Drausium veneratur* 404 e
Thomas Agni de Lentino Archiep. Consentinus, Patriar-
cha Hierosolym. 13 sec. 660 f
Thomas Comes Codiciacen. 12 sec. 166 e
Thomas avus S. Thoma Aquin. 657 b
Thomas de Matbia Canonicus Salernit. 14 sec. 700 d
Thomas de Sulmona Ord. Pradic. 14 sec. 725 d
Thomasius Comes Marsii, nepos S. Thoma Aquin. 655 e
671 f 706
Timo Ep. Bamberg. 12 sec. 276 f 281 b
Tilemannus Slechtus Canon. Colonien. 15 sec. 342 e
† *Tilmon aut Tilmannus an sec. S. VVillebrordi?* 73 e
Timotheus Salophaciolus orthodoxus Ep. Alexandria 135 a
136 b e
Timotheus Alerus intrusus Episc. Alexandria, damnatus
135
Tobias Canonicus Regularis in Ital. anno 1501 sancte obiit
359 d
Tobias Ep. Pragensis 13 sec. 528 e d
† *Torquatus Ep. Accitanus 1 sec. 5 a d: reliquia in Cella-no-*
va 104 e
Totilla Italiam vastat, 52 d e
† *Troadius M. sub Decio* 126 f
Turgarus mon. Petroburg. 9 sec. 443 d e
Turgessus Noruegus invadit Hiberniam 9 sec. 462 e
Tyrannus Ep. Antiochenus an Sanctus? 420 a
V.
Valentinus Ep. Amiternus 6 sec. 649 b
Valentio Ab. in Valeria prov. & Roma 6 sec. 649 c
† *Valeriani Tiburtii & Maximi corpora translata* 302
Valerianus hereticus 5 sec. 375
Udalricus 1 & 2 Duces Carantanorum 13 sec. 513 d
Velasens Comes Lusitania 12 113 d 114 a
† *Vicelinus in Holsaria pradicat* 653 e 654
Vicentius Praefes Heliopoli in Phœnicia occidit S. Eudociam
22 e
Vigilantius hereticus 5 sec. 375
† *Vigilius Ep. Tridentinus occiditur, transfertur* 428
† *Vigoris Ep. Bajocen. Reliquia Centula* 284 f 285
† *Vincenarius Ferrarien. 295 invisit B. Coletam* 559 b
Vincenarius Ep. Cracovien. Ord. Cisterc. 13 sec. 549 e
Vincenarius Ep. Dumien. 105 d
Virgilius Ep. in Gall. 7 sec. 902
Vladislans frater S. Casimiri Rex Bohemia & Hungaria
337 e 340 b
Ulpianus Praefectus Alexandri Imp. Romae 127 b d
† *Urbanus 1 Papa corpus translatum* 302
Urbanus 2 Papa 11 sec. 331 e 334 b 335 e
Urbanus 4 Papa 667 b 672 e 676 e
Urbanus V Papa post multas tergiversationes concedit Or-
dini Pradic. corpus S. Thoma Aquinas. 728 & seqq.
Bullas 3 concedit 732 & seqq.
Urbanus VIII adscribit Beatis Joannem de Deo 813 e 859
30 b
Ursacius Dux Carthagine
Urso Dominus Clarona benefacit S. Fridolino 439 f
Urraca mater Alphonsi Imp. 112 b e
Utradius Ab. S. Maximini 8 sec. 318 f
Vulpherus Rex Merciorum 146 f
† *Vulfrannus Archiep. Senonen.* 84 e
Vulgisus pater S. VVillebrordi 360 d
W.
Walterius Ab. S. Albini 11 sec. 56 a b 62 e
Walterus de Straten Brugis 12 sec. 160 b c 168 f
216 c d 218 a c
Wal-

<i>VValterus Crammelin Brugis 12 sec. 160 f 161 b c 212 d</i>	213 f	† <i>VVinocus ex regia Britanum progenie</i>	74 c
<i>VValterus Castellanus Brugensis 12 sec.</i>	159 205 f	† <i>VViro Bp. Scotus Confessarius Pippini Ducis</i>	74 c f
<i>VVelandus ab aliquibus Sanctus dictus</i>	364 d	<i>VVilfricus Cnop conspirat in necem B. Caroli Boni</i>	159 f
<i>VVenceslaus R. Bohemia frater B. Agnetis de Bohemia</i>	502	<i>VVilmarus Ab. Ganden. 10 sec.</i>	478 f
<i>504 a 513 d f 517 f 518 a b 519 524</i>			
† <i>VVeniali seu Gueniali Presb. corpus Corboili</i>	248 a b		
† <i>VVeomadi Archiep. Trevir. translatio</i>	314 c d		
† <i>VVerenfridus in Frisia predicat</i>	73 c d		
<i>VVibertus predicat in Frisia</i>	69 c 72 d e f		
† <i>VVilfridus Ep. Eboracen. 67 c 69 72 76 b d 85 a 146 b f</i>			
<i>VVilhelmi Mafmesburienfis varii errores</i>	445 a		
<i>VVilhelmus Comes VVarenna 11 sec.</i>	285 e		
† <i>VVillebrordus Apostolus Frisia</i>	68 a 69 d 76 e		
<i>VVinfridus Ep. Merciorum</i>	148 e		
<i>VVini Ep. VVestfaxonum 7 sec.</i>	146 c		

Z.

Z <i>Acharias Ferrerius scriptor Vita S. Casimiri</i>	338 e
<i>347 f</i>	
<i>Zebedeus pater SS. Jacobi & Joannis, an Aristobulus di-</i>	
<i>ctus & Episc. Britonia in Hispania?</i>	131 d
<i>Zeno puer a S. Endocia resuscitatus</i>	22
<i>Zeno Ep. Hispanen. Vicarius per Hispanias 5 sec.</i>	134 d
<i>Zenobia uxor Odenati Principis sec. 3.</i>	10 b
† <i>Zisa Virgo Lucensis Panormi colitur</i>	295 f 296 b

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I MARTII.

A.

A Berkerdour in Scotia	63 f	Antiochia a Latinis capta 164 d <i>VVilior, Adrianus & alii</i>	
Acci urbs Hispaniz	5 c	<i>xi & anonymi xxi MM. 363 Phocas M. 336. SS.</i>	
Acheruntia urbs Lucaniz	701 c f	<i>Leocus, Taxis, Nessor, Equinus, Italicus MM. 639</i>	
Adhama in Scotia. <i>An ibi S. Baldredus mortuus</i>	449 e	Antiquera opp. Hispaniz	853 d 853 f
<i>Ægyptus Marcus monachus 367 S. Piamun Virgo Deo devo-</i>		Antuerpia SS. <i>Silvius, Maximus & alii 12 Mart. Roma-</i>	
<i>ta</i>	242	<i>ni,</i>	24
<i>Æolis S. Quintus Thaumaturgus</i>	129	Apamia ur. Bithyniz, SS. <i>Vilior, Villerius, Claudius, Bassa</i>	
<i>Æqua vulgo Vico ur. regni Neapolit.</i>	701 c f	<i>423</i>	
<i>Africa Leo, Donatus & alii Mart. 28 f Adrianus Vilius,</i>		Aqua-perla opp. Arverniz in Gallia	559 c 583 f
<i>Secundilla 29 SS. Florianus, Felix, Castus & alii MM.</i>		Aquæ-Lupiz, Guadalupe, opp. Hispaniz	821 d e
<i>225 Gajola, Felix, Emeritus & alii MM.</i>	226	<i>823 a</i>	
<i>Adrianus, Evulus, Eusebius, Julianus Octavianus 365 Pe-</i>		Aquila ur. Italiz Reliq. S. <i>Equitii Abb.</i>	649
<i>trus, Eusebius, Palatinus & alii 365 Jocundus Saturn-</i>		Arelatum. <i>Virgilius Archiep.</i>	399
<i>nius, Artaxius, Quintus MM. 630 Saurus, Silva-</i>		Argentarius mons Hetruriz	681 e
<i>nus, Rogatus, Manilus, Cyprianus 645 Cyrillus Ep. Ro-</i>		Argentinz, ecclesia S. <i>Hilarii</i>	638 b
<i>gatus & alii x MM.</i>	757	Aria opp. Artesiz	167 c
<i>Agyrium monast. Siciliz S. Leo Lucas monachus 97 b 98 a</i>		Aiscanius lacus Nicæ	26 f
<i>99 a S. Lucas Casalini Ab.</i>	151	Astura opp. & flu. Latii	667 a b
<i>Aldenarda ur. Flandr. 12 sec. non deleta, sed suburbium</i>		Atrebatum. <i>Miracula B. Caleta</i>	597
<i>incensum</i>	155 a b c 204 d 206 a	Audomaropolis ur. Artesiz 176 f 177 a 197 c 204 b	
<i>Alemannia pro Germania</i>	550 f	<i>211 b</i>	
Algezira urbs Hispaniz	6 c	Angia-dives monast. Sreviz	631 b
Alhambra arx Granatæ	820 b 821 d	Aurelia ur. Galliz B. <i>Rogatus Ep.</i>	119
Alicante urbs Hispaniz	6 d	Auria ur. Hispan. 114 b c <i>reliq. S. Rudisindi</i>	104 b
Alona urbs Hispaniz	6 c d	Auriniacum monast. Flandr.	185 e
Alostum oppidum Flandriz	218 a	Aufonen. Ducatus Hispan. vulgo Osona	482 c 483 f
Althæa urbs Hispaniz	6 f	Austrasiz fabulosa origo	315 e
Amasca ur. Ponti SS. <i>Entropius, Cleonicus, Basiliscus.</i>	235	Austrobriga urbs Hispan. <i>Martyres attributi</i>	132 d
<i>Ambianensis Comitatus.</i>	165 e	Autifiodorum ur. Galliz. S. <i>Camilla Virgo devota</i>	242
<i>Amorium urbs Phrygiz Sancti XLII Martyres</i>	425	Auzonia urbs Burgundiz	588 c 589 b
<i>Andegavum ur. Galliz S. Albinus Ep.</i>	54		
<i>Andrania urbs Bythyniz.</i>	458 c f		
<i>Andrapena, patria S. Hesychii Thaumaturgi</i>	458		
<i>Andreopolis urbs Scotiz S. Adrianus Ep.</i>	328 S.		
<i>Monachus Archidiacon.</i>	86		
<i>Anglia Orientalis S. Felix Ep.</i>	779		
<i>Anisola flu. & monast. Galliz S. Siviardus Ab.</i>	65		
<i>Ankarig oratorium Petroburgi monasterii</i>	443 c		
<i>Annandia ditio Scotiz</i>	64 e		
<i>Antinous urb. Egypti, Philemon, Apollonius, Ariannus,</i>			
<i>Thentychus & 3 socii MM.</i>	751		

B.

B Adum, aliis Bathonia monast.	42 f
Bajona ur. Galliz S. <i>Leo M. Archiep. Ravennatensis & fra-</i>	
<i>tres</i>	89
Balmaz variz in Gallia	550 c 551 e
Balneum-Ciceronis monast. Italiz	650 a
Bamberga ur. Germaniz S. <i>Canigandis Imperatrix</i>	266
<i>ecclesia extralla</i>	272 b
Barberanum castrum Aragoniz	491 e
Barcino urbs Hispaniz B. <i>Oldegarius Epif.</i>	481
<i>Barci.</i>	

TOMI I INDEX HISTORICUS.

913

Barcinonensis tractus <i>S. Emeritus seu Adarius</i>	244	Cea pro Nicæa ur. Bithynia posita	162
Barnejeum monast. Angliæ extructum 75 edestructum a Danis	443 b	Cea ur. Hisp. <i>An ibi passa S. Antonina</i>	26 c
Barrensis Comitatus initia	479 c	Cella-nova in Galacia extructa 108 <i>S. Rudesindus Ep. Dumia.</i>	102
Bassa insula Scotiæ. <i>An ibi degeneratus S. Baldredus</i>	449 c	Centula opp. Gall. <i>S. Gervinus Ab.</i>	282
Beneventum ur. Ital. <i>S. Archelaus V.</i>	263	Ceretica provincia VValliz	38 b 42 c
Bergium <i>S. VVinoci op. Flandriæ</i>	167 c	Cerraluo Marchionatus in Hispania	833 d
Bertinense monast. <i>S. Hunsfridus Ab.</i>	791 f	Cherson ur. Tauricæ Chersoneli. <i>SS. Ephrem, Basileus, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Ascherius, Capito Epp. MM.</i>	639
Bethlehem ur. Palæstinz. <i>S. Eusebius Cremonensis</i>	369	Ciriacum monasterium Galliz	287 d
Bidana ur. Mauriz <i>I. Canon M.</i>	360	Cluan-Mic-nosia ur. Hiberniz <i>S. Corprens Ep.</i>	468
Bitorix ur. Galliz <i>S. Simplicius Archiep. 34. B. Rogerius Archiep.</i>	119	Cluniaci <i>S. Petrus Ep. Policastron. dogir.</i>	330 c d
Bolonia, seu Bononia, urb. Gal. & Comitatus	177 a	Codicium Comitatus	166 c 167 f
Bonz-Spei monast. Præmonstrat. in Hannonia: <i>corpus B. Frederici Ab. in Frisia</i>	189	Coimbra contra Mauros defensa.	107 c
Bononia <i>S. Adrianus Martyr Romanus 23 S. Basilus Ep. 426 rel. S. Basilei</i>	119	Colonia Agrippina <i>SS. Constantius & Faustus Martyres Romani 30 Ibidem sub B. Alberto Magno studet S. Thomas Aquinas</i>	662 663
Boructuariorum sedes	70 77 f 85 a	Comaclum ur. Italiz <i>S. Apianus monachus</i>	320
Britannia unde illa Armorica dicta	246 c	Comana ur. Ponti. <i>SS. Eutropius, Cleonicus, Basiliscus</i>	235
Brittonia urbs Hispan. <i>An Zebedæus & Lucius M. Ep. 131 d e</i>		Compostella. <i>Reliquia S. Rudesindi</i>	104 d
Britonienfis Sedes Mindonium translata	105 c f	Comum ur. Italiz <i>S. Provinus Ep.</i>	759
Brivate urbs Arvernorum	587 a c	Confugia monast. Germaniz <i>S. Cunigundis Imperatrix</i>	266
Bruxia ur. Italiz <i>S. Titianus Ep. 261. S. Paulinus Ep. 312 Gaudiosus Ep. 648 S. Oliva V. M.</i>	361	Constantia ur. Cypri <i>S. Gregorius Episc.</i>	368
Brucburgum op. Flandr.	172 c 185 a	Constantinopolis <i>S. Evagrius Ep. Conf.</i>	427
Brugæ ur. Fland. <i>B. Carolus Bonus Comes M.</i>	152	Corduba seu Corva mons Galaciz	107 c 109 f
Bruna ur. Moraviz. <i>reliq. S. Simplicii Papa</i>	138 c	Cortracum urbs Flandriæ	172 c 213 a
Brausvicum urbs condita	77 c	Corunia portus Hispaniz	815 c f
Buceleum monast. Picardiz	478 b	Credonium Castrum Galliz	6 b
Bulona urbs Dalmatiz	264 b	Cremona urbs Italiz <i>patria S. Eusebii socii S. Hieronymi</i>	369
		Croylandum monast. Angliæ destructum a Danis	443 e
		Cyprus <i>S. Arcadius monachus 4. sec.</i>	416 c
		Cyrotarum regio in Pamphilia	128 d

C

C Abero monast. Galiciz	108 b
Calum-aureum monast. Papiz	321 c
Caer legio ur. Archiep. VValliz.	38 c
Casaraugusta <i>Corpus S. Pauli M.</i>	133 d
Cæsarea Philippi ur. Palæstinz 225 a d eadem	
Cæsarea Palæstinz <i>SS. Marinus & Asterius MM. 224 S. Theophilus Ep. 36 S. Adrianus M. 364 Eudulus M. 644</i>	644
Cæsarea Cappadociæ <i>SS. Lucius Episcop. Absalon & alii MM.</i>	130
Cæsaris-VVerda ad Rhenum. <i>S. Suibertus Ep. 67. S. VVilhelmus Presb.</i>	148
Caluguris urbs Hisp. <i>SS. Emeritus & Celsidius MM.</i>	228
Calpanunc Gribaltar opp. Lusitaniz	81 b e 819 c f
Cambria pars Britanniz	38 b
Camiliacus op. Andium	63 b
Campania in Ital. <i>Martyres a Longobardis occisi</i>	141
Cantabrigiz Scholz erectæ.	780 c
Carcesa urb. Hispaniz. <i>S. Hefyschius aut Iscius Ep.</i>	456
Cardona urbs Catalaniz. <i>reliq. SS. Emeritii & Celsidii</i>	234 a
Carentanum opp. <i>Patria S. Leonis Archiep. Rotomag.</i>	94 c
Carillo op. Siciliz <i>Patria S. Leonis Luca</i>	92 b f 98 a
Carmelus mons. <i>S. Cyrillus 3 Generalis Carmelitarum</i>	498
Carteja urbs Hispaniz	6 b c d e
Carchefa urbs Hispaniz	7 a
Charthago <i>S. Donatus M. 30 Pontius Diaconus Perpetua, Felicitas, Saturnus, Saturninus, Reuocatus, Secundulus MM.</i>	750
Casini educatur <i>S. Thomas Aquinas.</i>	660 b
Cassiana civitas Calabriz	101 b c
Castra seu Castrum urbs Occitaniz	572 a
Cava monast. Ital. <i>S. Petrus Ep. Policastron. Ab.</i>	328
<i>eius congregatio</i>	349 c
Cauna urbs Lithuaniz, <i>templum S. Casimiri</i>	345 o
Cazorla urbs Hispan. <i>S. Hefyschius aut Iscius Episcop. M.</i>	457

D

D Acia pro Dania	164 e
Dacor monasterium in Combra	76 a
Dolona monast. Cisterc. in agro Lemovicensi	803 f
Deablentica <i>Patria S. Siviardi</i>	66 b 67 d
Deceña in territorio Nivernensi	555 f 578 b
Decia seu Deza in Galacia	111 f 112 c
Demetia regio VValliz.	38 c 41 c
Dertona ur. Liguriz. <i>S. Marciannus Ep. M.</i>	421
Dertosa ur. Hispan. subiecta Tarraconensi Archiep. <i>487 f Mauris erepta. 488 d S. Marciannus perperam adscriptus</i>	422
Dichesmuda opp. Flandriæ	167 c 173 c
Dockinga urbs Frisiz	292 b
Dorcestra ur. Episc. in Oxoniensi Comitatu Lindisfarorum	143 b 781 a
Dozona opp. & monst. Bohemiz	515 b c
Dumienfis Episcopatus in Asturias translatus	105 d e
Dumvvicum ur. Ep. Suffolciæ, <i>S. Felix Ep.</i>	780 d 781 d
Dunelmum ur. Angl. <i>Reliquia SS. Balcheri & Bilfridi</i>	450 f
Dusseldorpium urbs Germ. <i>Reliq. S. VVilheici</i>	150 e

E

E Bracum monast. Germaniz	182 e
Elvirana porta Granatz	810 a b
Essenæ prope Dixmudam in Flandria	171 c
Epternacum Abbatia in agro Luxemburg. restituta	270 e
Eystadium ur. Germaniz. <i>SS. Venerius, Leontia V. Cassus, & Linonius Martyres</i>	28

F

F Ananum monast. Ital.	265 b
Fons-Archadiz monast. Portugall.	514 e
Fontaniva in ditone Patavina. <i>S. Bertrandus</i>	103
Fonte-	

Fonterabia opp. in Pyrenæis an Flaviobriga? 815 d
 Fossa-nova monast. S. Thomas Aquinas mortuus 677 e
 Francda monast. Cisterc. in Gallia conditum 804 c d 808 e
 Frisia & Frisiorum ditio antiqua 67 b c varie distincta 69 e
 Fundi ur. Ital. Miracula S. Thome Aquin. 624 Corpus diu
 servatur 720 717 728 729

G

Gallæcia in Taraconen. Hispania 231 b
 Gandavum B. Coleta V. Reformatrix Ordin. S. Clara 531
 Reliq. S. VVivvaloci. 247 d e 249 f
 Geneva sub propriis Comitibus, dein sub Sabaudis 551 d
 Genua. Corpus S. Basilii M. 129 d
 Gerardiberga Grandmontium op. Flandria 104 a
 Girvum monast. Angliæ 652 b f
 Glarona urbs Helvetiæ 632 c e
 Glasæua ur. Scotiæ. An S. Baldredus Ep. 449 b
 Glastinberi monast. auctum a S. Davide 42 f
 Glocestria ur. Ang. Templum S. Osvini monachi 313 e
 Granata B. Joannes de Deo Fundator Ordin. Hospitalitatis.
 809
 Gorzia monasterium fundatum a S. Chrodegrando Ep. 452 c
 Guadalupe imago Deiparæ miraculosa 839
 Guarda-Dei monast. Cisterc. conditum 804 c d
 Guardamaç urbs Hispaniæ 6 d
 Guerranda opp. Britan. Armor. 61 c 63 e
 Guic-zecni in Britannia Armorica. S. Sefnius Ab. 429

H

Hallom in Frisia 290 a c
 Helera monast. ad Mosellam. 633 f 438 a
 Heliopolis urbs Phœniciæ Libani S. Endocia Mar. 8
 Heliopolis urbs Ægypti 9 e
 Hereforda urbs Episc. Merciorum 143 b e
 Hesklinium Comitatus 166 e 167 e Miracula B. Coleta 598 f
 & seqq.
 Hibernia S. Senanus Ep. & Ab. 760
 Hierusalem a Latinis capta 264 d
 Hilariacum monast. S. Hilarii 452 d
 Hispania. Episcopi 7 a S. Petro missi 4. 5. Hispaniarum dioce-
 ceson variz divisiones 786 f
 Hortus B. Mariz monast. Præmonstrat. in Frisia. B. Fre-
 dericus Ab. 289
 Hungaria S. Andrianus Ep. Scotia M. oriundus 328
 Hyracha monast. Navarræ. S. Veremundus Ab. 794

I

I Anna pro Genua urbs Ital. 330 c
 Ilerda urbs Hispaniæ a Mauris crepta 388 d
 Inera opp. Picardiæ 165 e
 Insula obfessa a Rege Galliarum Ludovico Grosso 215 f
 Ipra urbs Flandriæ 12 sec. intercepta & incensa 277 e 267 d
 Reliq. SS. Hunfridi & Maximi Epp. 793 c
 Italia Filagonia, Victorinus & alii Martyres 424

L

Lape opp. Austriæ 523 b
 Landevenecum monast. Britan. Armoricæ S. VVivva-
 locus Ab. 245 Benedictinis traditum an. 818 247 b
 Langemelech monast. VValliz S. Davidis 45 a
 Laudunum ur. Picardiæ 284 a Patria S. Gervini Ab. Centu-
 lensis 283 d
 Laußenburgum opp. Germaniæ 632 c
 Laurishamum monast. B. Chrodegrandus, dein ejus frater
 Ab. 453 f 454 e f
 Lezatun monst. prope Tolosam 56 d
 Legio urbs Hispaniæ 233 a

Lognicium urbs Silesiæ 513 e 514 b
 Leguriente monast. Hispaniæ 233 c
 Lemovicum ur. Galliarum B. Rogerius Ep. 219 Lemovicen. ter-
 ritor. patria B. Stephani Ab. Obazine 900 f
 Leonium in Britannia Armorica. S. Sefnius Ab. 429 S. Jan-
 va seu Jovinus 138
 Lestingham monast. Angl. 144 d 146 f
 Lichfeldia ur. Angliæ S. Cradda Ep. 143 S. Osvinus mon. 312
 Lindissi seu Lindisfarorum provincia Angliæ 143 b 146 f
 147 b

Lingua-Occitana pro Longuedocia 550 f 725 e
 Lilarum op. Arteliæ 173 e 175 a
 Limen portus Angliæ 477 a f
 Loida urbs Scotiæ antiqua 476 f 477 d
 Lokera in Flandria 172 c
 Londonia ur. Angliæ 184 a
 Lotharingia unde dicta 315 f 316 b
 Luca urbs Etruriæ 61 e An patria S. Lucii Papæ 303 b
 Lucceria ur. Apuliz 264 d
 Lugus seu Lugo opp. Italiæ B. Bonavita. faber 122
 Luxemburgum Comitatus ceptus 269 d f

M

M Agena castrum Latii 676 e
 Maja insula Scotiæ SS. Adriannus & Stolbrandus Epp.
 Glodians, Cajus & alii MM. 326
 Majon mons Bithyniæ 457 a
 Majorica sub Mauris & ab his libera, 485 a b
 Maganza regio Palæstina. 364 f
 Marchia districtus agri Lemovicen. 582 a c
 Mariz-gardum monast. Præmonstrat. in Frisia B. Fredericus
 Ab. 289
 Massilia urbs Galliarum SS. Hermes, Adriannus & alii Mart. 29
 Masilica opp. Piceni. B. Solicius Ord. Crucigerorum 498
 Meander flu. celebris exilio S. Theophylacti Ep. 788 f
 Melitense monast. Galliarum 261 f
 Menavia ur. VValliz S. David Archiep. 38
 Merciar regnum, Sedes Episcopalis 143
 Metz ur. S. Chrodegrandus Ep. 452. S. Cadrot Ab. 469
 Metellinum locus Lusitania, An passus Eusebius, Palatinus &
 alii 366 b c
 Middelanglorum provincia 143 c
 Migigardum nunc Monasterium VVestphaliæ 77 e
 Mindonium urbs Hispan. 105 e f Reliq. S. Rudesindi 104 b
 Miromanni montes Calabriæ 100 f
 Monasterium urbs VVestphaliæ florent studia 12 sec. 290 a
 Mondejar Marchionis titulo insignis in Hispania 834 a b
 Mons-Iasco. residet Urbani V Papa 730 734 b 739 f
 Mons-Leo opp. Calabriæ. Corpus S. Leonis Luca 97 b
 Mons-Major opp. Lusitaniz, patria Joannis de Deo, 814 e
 815 c 837 e
 Monstrolium ur. Galliarum Corpus S. VVivvaloci 247 e f
 248 249
 Motavia ditio Scotiæ Caput S. Marnani 64 b
 Motetonium castrum & Comitatus Gall. 177 e
 Moxia paludes Placentinæ 429 a
 Mula monast. Calabriæ S. Leo, Lucas Ab. 97

N

Nazareth Patria S. Cononis hortulani M. 563 a
 Neapoli studet S. Thomas Aquinas, Ordinem Prædic.
 ingreditur 660 c d e Cruce vox auditur, bene scripsisti
 671 a ejusdem brachium 740 d Patrocinium 741
 742
 Nerviorum ditio 12 sec. 178 d f
 Nicæa ur. Bithyniæ S. Antonina M. 16
 Nicomedia SS. Victor, Victorinus, Clandius, Bassa, MM.
 423 Saturninus Cassius & alii 424 Quintillus Ep. & Capi-
 tolinus MM. 758 S. Theophylactus Ep. Conf. 787
 Nico-

- Nikopolis urbes variz SS. Papias, Alexander, Diodorus & Martyres 23 via Latina. SS. Jovinus & Basilus MM. 128
- Nicola urbs Siciliz Patria S. Lucæ Cafali 151 a
- Nivine op. Flandriz 106 a b
- Nickia ur. Hungariz 341 d f
- Nivus flum. Vascitaniz 95 c e
- Nonantula monast. Ital. S. Anselmus Ab. 165
- Norjia, Norvvegi 88 d
- Normannorum, id est, Danorum ditto olim in Anglia 476 f
- Norwicum ur. Nortfolciæ 780 e
- Noctingham Comitatus Merciorum 75 d
- O** Bazina monast. Cisterc. Galliz. B. Stephanus Ab. 800
- Occa mons Hispaniz 838
- Orba, sive Urba, opp. Helvetiz 184 f
- Oropesa opp. Hispaniz 814 f 815 b c d 838 a 840 b
- Ossoria provinc. Hiberniz. SS. Kieranus & Carthachus Ep. 389
- P** Aderbarnensis ecclesia doctor 271 b c
- Palæstina S. Eulogius M. an etiam S. Eulampius Mart. 361
- Palæstina, S. Gerasimus Ab. 386
- Pamphilia S. Conon hortulanus M. 362
- Panormus B. Petrus Florentinus Ord. Prædicat. 394
- Papia ur. Italiz S. Apianus mon. 320 S. Lisifredus Episc. 793
- miracula S. Thome Aquin. 723 724
- Parisi S. Thomas Aquinas fit Doctor, docet Theologiam, scribit libros 663 & seqq. Ejus ibi brachium 740 Reliquia B. Joannis de Doo 814 a 859 & 860
- Pax-Augusta urbs Hispan. 113 f
- Petroburgum monast. Anglia SS. Kineburga, Kinesvitha & Tibba Virgines 441 destructum a Danis 445
- Perga Pamphiliz SS. Nestor & Trisimus MM. 127
- Perusia ur. Etruriz, nunc Umbriz. S. Arculanus Episc. 470
- Pictavium S. Fridolinus Ab. 431 f 436 a
- Pipernum ur. Latii, Miracula S. Thome Aquin. 682 718
- 720 Caput ejus ibi dicitur 630 f
- Placentia ur. Italiz. S. Victor Diaconus. 429
- Plusias ur. Bithyniz. S. Paulus Ep. Conf. 789
- Podium, olim Anicium ur. Galliz 187 d 189 a
- Policastrum ur. Ital. S. Petrus Ep. 328 329 b
- Poligniacum ur. Burgundiz. 550 e 551 e 589 e 590 e 608 a 614 f
- Polocia ur. Lithuaniz ope S. Casimiri liberata 352 b c
- Pontivum Comitatus inchoatus 285 b d
- Portus-Naonis ur. Fori-Julii 512 d 514 a
- Portus Romanus SS. Paulus, Hieracius & alii MM. 132
- Praga, B. Agnes de Bohemia 502
- Preston in Scotia S. Baldredus 449 d
- Prumia monast. S. Hunfridus monachus 790 b
- Ptolemais ur. Phœniciz SS. Codrusus, Acacius, Stratonius 309
- Q**
- Q** Uercetum monast. S. Trudonis Brugis 188 c
- R**
- R** Ameseja monast. Angl. corpus S. Felicis Ep. 780 e f
- 781 a
- Raveshot in agro Brugensi 159 e f 189 e
- Reninga in Flandria 174 c 175 b
- Rocca-secca in diœc. Aquinensi 706 e S. Thomas Aquinas natus. 653 c 659 d
- Rodenburgum, nunc Ardenburgum opp. Flandriz 198 e
- Roma. S. Simplicius Papa 133 S. Lucius Papa Mart. 301
- Martyres sub Alexandro Imper. Martyres DCCCC 306
- Tomus I.
- Julius Ep. Romæ & 27 fecit 309 126 Via Salazia ceteri Martyres 23 via Latina. SS. Jovinus & Basilus MM. 128
- Roschilda ur. Daniz Caput S. Lucii, an Papa, M. 301 f
- 302 f
- Rosilaria opp. Flandriz 165 d f
- Rosina-vallis V Valliz 38 f 41 e
- Rossa regio Scotiz S. Dunbaccus Ep. 129
- Rotomagus S. Leu M. Archiep. & 2. Fratres 89
- Rufi monast. Galliz Prior & Abbas B. Oldgarus 483
- 484
- S** Agiria opp. Hiberniz SS. Kieranus & Carthachus Epp. 389
- Salernum manus S. Thome Aquin. 679 f 680 campanula ejus index mortis 744 745 Patria S. Petri Ep. Policastrensis 328 c 330 b
- Sallers opp. Catalaniz. Reliq. SS. Emetherii & Celadonii 233 f
- Salodium opp. agri Brixienfis. reliquia S. Olive V. M. 361 f
- Samaræ ur. ad Euphratem 458 d
- Samarim S. Endocidoriunda 829 e
- Sanseverianum castrum Italiz 674 c 675 b 680 b
- Santanderum urbs Hispan. Patria SS. Emetherii & Celadonii 233 a d
- Saxonia civitas Calabriz 100 f 101 a c
- Scotia hodierna aut vicina insula Patria S. Cadri 475 b
- Seckinga ur. Germaniz cum monasterio S. Fridolinus Ab. 430 Abbatisa potentia 432
- Segobia urbs Hispaniz 851 d
- Septa oppidum Maoritania 816 c 817 b
- Sigaberga arx & monaster. Holstatiz. B. Volkerus Mart. 653
- Sipontum urbs Apuliz 1264 e
- Sorpninum op. Latii. Miracula S. Thome Aquin. 684 718
- Suessio ur. Galliz S. Drausus Ep. 404
- Steenvordia op. Flandriz 1702 193 f
- Steinfeldia monast. Eysiaz 194 a
- Stella ur. Navarræ condita 796 e
- Straten dominium prope Brugas 159 c e
- Syracusa ur. Siciliz S. Clemens Ab. 411
- Syria S. Domnina Virgo devota 33
- T**
- T** Alavera ur. Hisp. an passu Felix, Lucius, Fortunatus Martia aliq. 226 a b
- Tarifa opp. Hispan. Marchionis titulo insignit. 823 b
- 833 d
- Tarraco ur. Hisp. Mauris erepta 487 a termini diocesis 487
- B. Oldegarius Archiep. 481
- Tarvana ur. Belgicæ, S. Hunfridus Ep. 790
- Tauracum monast. Britan. Armor. 248 c
- Teneramunda ur. Flandr. 173 c 174 f
- Thebais Paulus Simplex anachoreta 645
- Thessalonica. An S. Cleopatra Virgo 758
- Thornera monast. Angliz 444 b
- Thracia, Danda, Eunice cum 6 aliis 644
- Ternz monast. Galliz fundatum 121 e 122 e
- Terracina ur. Ital. Miracula S. Thome Aquin. 684
- Tibur Patria S. Simplicii Papa 133 e ejus reliq. 138 a
- Tineillatum monast. Andegaven. diœc. 58 b e
- Tiningaham in Scotia S. Baltherus Presb. 75 rep. 448
- Toarcacum op. Andium 630 b
- Tolæum. S. Julianus Ep. 782
- Tolosa, Corpus S. Thome Aquin. eo delatum 725 730 & seqq. miracula facta 733 & seqq.
- Treviri ur. Germ. S. Basilius Archiep. 313 S. Quiriacus Presb. 424
- H h h h Trebni-

Trebiticum monast. Silesiz. Ord. Cisterc.	309 f 314 f	Vitruvium op. Flandriz	191 b 198 c d
Tridentum S. Claudianus frater S. Vigili Ep.	417	Viviacum urbs ad Lemnum lacum	172 a 614 f
Timetius ur. Cypri. & Avenitius Epp.	643	Umbraticum urbs Catagoriz	691 a b
Tuburbum majus & minus urbes Africz, non Mauritania		Ursao, nunc Osuna, ur. Hispan. an pass. SS. Lau. Donam	18 f 19 a
Uta perpetua & Felicitas M.M. cum sociis	631 632	Ursus. Ecclesia S. Hilarii	638 b
Uthina ibi Martyres Tuburbitana	632 c		
Uthier ur. Umbria B. Rogerius disc. S. Francisci	417		
Tuscania ur. Hetruriz	686 b 687 c		
Tuscania urbs Galliz	608		
V			
Valeria provin. Italiz. Equitias Ab.	649	W Alciodorum monast. S. Cadroe Ab.	470 b c 478
Venetos urbs Britan. Armor.	198	V Vallia in Britannia unde dicta	38 a
Vercelliz, cingulum S. Thoma Aquinatis	741	V Verdz varia oppida Saxonia	89 d
Vergium urbs Hispaniz	1 c	V Vischerbada arx regia Novz-Praze	113 d 114 a
Vezio opp. & monast. Gallie doctum	110 a	V Vigornia urbs Episcop. V Vicctorum apud Mercios	143 b c
Vesontio, Convenius S. Clara reformatus a B. Celso		V Virus fluvius, V Virum monast. Angliz S. Eastervinus	64 a
Vesontio		Ab.	420
Vilna ur. Lituaniz, templum & reliq. S. Casimiri	945 d	V Vitlandia insula V Valliz	
		Z	
		Z Elandia terra Aquarum dicta	104 f 106 b

INDEX ONOMASTICUS

T O M I I M A R T I I

Voces barbaras, quarum syllogen hic index complectitur, aliquando vel exemplis confirmamus, vel etymologien ad suam originem reductione explicuimus in annotationibus, superius ut per se claras aut alibi expositas dimissimus inobservatas, contenti omnes pariter hic resulisse. Ut igitur curiofus lector non cogatur plurimum sanctorum deinceps evolueret indicis, & nam lucem aliquam requirit a se vocabulo adferamus ambiguus, necesse habeas omnia que indicantur loca scrusari, eam paginam, in qua de illius significato, usu vel etymo tractare visum est, notare tribuit & inter numerum & litteras marginales expressa: ubi autem talis nota addita non fuerit, indicatur voces ejusmodi nude reperiendas in ipso veterum auctorum textu, sub ea fere que hic proponitur significatione.

Ablida, absis, hemicyclus
 Abyssalis, fundo carens
 Accrescere, augere
 Ac si, tanquam
 Adlocatio, collusio
 Adjuvamentum, auxilium
 Admirallas, classis Praefectus
 Absolvere, solo sternere
 Afa arena Br. 64
 Affrontatio, consiliium, terminus
 Alimentatio, sustentatio
 Alodium juris privati fundus
 Altarium, altare
 Aludum, labrum, muliera
 Aluma, mater
 Amortizatus, ad manus, ut vocant, mortua jus legitime
 translatus
 Amphorella, bulla
 Ampliare, augere
 Annistia, pannus ex lana & lino
 Anca, coxendix
 Animadverti, pleiti pass.
 Annillare, abolere
 Amiquitas, senectus
 Antiquus, senex
 Antiochisme, admodum solite
 Ablatis, nusquam videtur
 Anadroma, contus nauticus
 Anapentet, verus solutus
 Anarius, aconitum

Arbalista, arcubalista
 Arrestare, sistere
 Artetica, artetica gutta,
 Artetialis infirmitas, arthritis
 Attendere, servare
 Attinentes, affines, consanguinei
 Attinentia, affinitas
 Aufugus, profugus
 Augmentus, nutritus
 Augmentatio
 Articulare, cervical Fr. oreillier
 Auzanaba si de pallia aure-clava
Baccha, pharus
 Bacellarius, Baccalaureus academici
 Baco, cura porcinia
 Balivus, Prætor, judex
 Bannus, excommunicatio
 Bannus, edictum
 Bassus, inferior
 Bastardus, nobilis
 Bido, vellum, pallium
 Beneficio mei &c. mei causa, occasione
 Berquarius, vel banquarius Trapezita
 Birretum, pileolus
 Bojz, mantica vel pedica
 Bladum, frumentum
 Bnissimus, optimus
 Bono foro, Fr. bon marche, parvo pretio
 Bodla, later, ramor
 Boticella, bota, vastulum, var

101 a 104 f a
 158 a 174 c
 658 d 681 a
 717 c 718 f
 491 a
 569 581
 577 c
 189 e
 495 c
 487 d
 580 c
 880 f c
 169 f b
 663 d
 107 a f f
 119 e 187 f c
 214 c 217 f
 273 c
 695 d
 146 a 198 d
 880 f c
 633 o
 216 a
 686 d
 194 f 230 b
 153 f b 156 c
 142
 168 f a
 736 d 737 b
 566 f c
 1800

Brandem, palla seu corporale
 Brodium, iuramentum collatio
 Brunus, fuscus
 Bullire, alere
 Bunarium, iugum
 Burgensis, civis 174 c & seq. 417 a 536 a 551 a 718 a
 Bursellula parva bursa
 Butica, buticula, poculum
 Butellarius, buticularius, pincerna
 Buto, butonum, poculum

C

C Aldarium, abenum
 Callicula vel Gallicula
 Calzolaria, sutrina
 Camera, conclave
 Camisia, indusium
 Campanarium, curris
 Campiductor, dux
 Cancerare, cancro inficere
 Cancronum vulnus, cancer
 Canthelium, cilicella
 Capitogium, velum capitis
 Captivare, capere 186 c 209 c
 Caritativus, caritative
 Carnalitas, luxuria
 Carpentarius, faber lignarius
 Casale, vicus seu pagus
 Casalenum, sagarium
 Cataracta, pellicula oculos obscurans
 Cataractarii, custodes, portarum
 Catapulta, sagitta hamata
 Catasta, locus edior
 Cavalcata, cursus equester
 Cauma, astus
 Cautoma, adhesionis nota
 Cautezate, cauterium inurere
 Censarius villicus
 Centonium
 Certiorare, certiorum reddere
 Certitudinaliter, certo
 Cholonex
 Christianizare, Christianum facere
 Cicendelum, lampas vitrea
 Circumamictare, circumdare
 Cloacaria, cloaca
 Collationare, conferre
 Collectarium, liber collegiarum
 Comitiva, comitatus, societas
 Commeatus, discedendi licentia
 Communio, communis
 Complacabilis, graciosus
 Complementum
 Componere, multa nomine pendere
 Computum, rosarii precatorii grana
 Concapivatus, simul captus
 Condescendentia
 Condiu, mensura genus
 Conjecturari, per conjecturam opinari
 Conservantia, conservatio
 Consectalis conjux
 Collectalis)
 Contemptivus, contemnens
 Contentare, xi, contentum reddere, offe
 Convenientia, conventiones
 Convicaneus, ejusdem vici
 Coquis, angulus Fr. coing
 Cordialiter, affectuose
 Corellus, homo vilis
 Credientia, fides nuntio data

Tomeus I.

332 a f Crosta, pedum episcopale
 703 f b Crucibulum, vasculum
 692 b Curialis, Aulicus
 725 e f Curia, pradium
 792 a Curtis idem
 Curtile, pradium

D

D Ebriatus, inebriatus
 Dedignatio, indignatio
 Defensalis domus, id est munia
 Defensare, defendere
 194 f Defuga, desertor
 635 f o Deliberare, deliberatio, Fr. Deliberer, delirance, libera-
 695 f d le, liberatio
 543 a Delicantia, ciborum sapor delicatus
 216 e Deliciositas, luxus
 690 e Delphinus, delphin
 546 f Demonachare, monachali veste exuere
 635 f a De post, postea
 279 d Desiderabiliter, desideranter
 389 f c Deteriorari, pejor habere
 553 f f 560 d 581 e Detruncare, findere
 809 d Deviatum, exerrans Fr. desuoye
 545 a f & seq. Diadema, vel diastema, intervallum
 546 f Dixta, iter unius diei
 589 a Didascalus, magister
 331 d Dietim, de die in diem
 744 d Dietim, indies
 691 f Diffiduciare, inimicitiam indicere
 637 f b Dignatio, gratia
 88 e Diligibilis, amabilis
 635 f b Directa, jura, Fr. Droits
 490 f f 491 d Disciplinare, castigare
 238 f Discinctus, discinctus indutus
 433 b Discriminosus, periculosus
 674 d Dismembrare, membratum scindere
 398 f f Fr. Censier Dispicere, explicare
 387 e 388 b Distinctura, brevis, arctitudo
 703 e Distingere, judicare
 540 e 550 d Dolefcere, laborare
 490 c 491 c Domeri
 781 e Dominatura, jus Domini supremi
 410 b, 411 f c Dubitare, simere, Franc. redoubter
 287 c 689 b
 207 a Dulcorare, dulcem facere

E

E Efronter, impudenter
 Embrimium, cervical
 Emendare, multari
 558 b Emenda, correctio Fr. amende
 491 a Emendam facere, satisfacere pro culpa
 684 f c Enganum, frans, dolus
 209 e Epilogus, episome
 540 a Equitatura, equus
 262 f Evigilare, expergescere
 669 a Eulogia, benedictio
 540 a Eunuchizare, castrare
 272 f Exfestucare, abdicare
 273 c Expergitus, expergescit
 668 a Experimentaliter
 552 c Explantare, extirpare
 491 a Extremiora, extremissima

F

F Acialiter, secundum faciem
 Factor, procurator mercatorius
 H h h h
 Falsare,

919

Hhhh ; Re

INDEX MORALIS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI MARTII.

A.

Abbates Sancti in hac Tomo, in quibus virtutes Abbatum eluxerunt, & fuerunt in Palastina S. Gertrudius 386. in Italia S. Eusebius 649. S. Leo Lucas 97. S. Anselmus Nonantulanus 269. in Sicilia S. Lucas Casalini 151. S. Clemens 411. in Hispania S. Veremundus 794 in Germania S. Fridolinus 430. in Gallia S. Siviardus 65. S. Gervinus 282. in Lotharingia S. Cadroe 469. in Britannia Armorica S. Sexinus 429. Sanctus Vinnualocus 245. in Anglia S. Eustervinus 652. in Hibernia S. Senanus. 760 Abbas ord. Cisterciensis B. Stephanus Obazinensis 800. Ord. Præmonstratensis B. Fredericus 289. Abbas ex Episcopo S. Petrus Cavenfis 330. Ex Abbatibus Episcopi S. Albinus 58. S. Ceadda 146. S. Bassinus 317. S. Virgilius 339. B. Oldegarius 484. Abbas eligitur S. Hunfridus Episcopus existens & permanens 791 f Abbatissæ riculo petis liberari pro humilitate B. Coleta 549 f confunditur Maser appellari 603 a verecunde aliis praefidet 603 c

Abstractus a sensibus S. Thomas Aquin. etiam in conversatione in mensa Regis, & in alloquio Cardinalis, & Archiepiscopi 673 b c d non sentit sibi uri cantherium, aut digitos a candela, aut venam aperiri 674 d e vide Extasis.

Acedia. ut a fervore dilapsam arguas neptem, alapam infligit S. Cunigundis, relicto digitorum vestigio, 275 c d Adolefcens omni virtute & doctrina instructus S. Rudesindus 107 f Adolefcencia pia, in addiscendo facilis, & miraculis clara S. Vinnualoci 250 251 254 e 256 c d Adolefcencia pia, & casta S. Casimiri 348 d f, B. Frederici Ab. inter oves, quas pascibat 289 f

ob Adulterium uxoris fit anachoreta S. Paulus simplex 645 f 646 b mavult pascere scorpis, quam cum adultera vivere 646 e

Edificia pauperula & humilia expetit in suis monasteriis B. Coleta 552 c 606 b

Egrotanti & morienti S. Germano Episc. Antioch. serviant 4 sorores Virgines Deo devota & Sancta 243 a Agris servit, vestes eluit & reficit B. Agnes Regis Bohemiae filia 521 a b vide Infirmi

Afflictos juvat S. Lucius Papa 306 f S. Casimirus 349 c vide Eleemosyna & Pauperes.

Agricolis B. Coleta in Missa tempore elevationis genua flectit 554 e 606 e

Agricola S. Emeterius, seu Masinus, vulgo S. Madi 244

Alapa in gena percussus, alteram offert B. Joannes de Deo 827 c d 845 e Alapa percutienti B. Petrum Hieroniam obligescit brachium 297 a Alapam nepti a fervore dilapsa infligit S. Cunigundis, relicto digitorum vestigio 275 c d Alapis casus S. Philemon 754 e

Amen respondent saxa in concione S. Luca Casalini 152 d e

Amentiam ex pietate simulat, & ut talis multa patitur, & crudeliter flagellatur B. Joannes de Deo 820 821 822, pro semisatno patitur se contemni 823 c Amentes sanantur oratione & attactu veli B. Coleta 560 c d Ope S. Casimiri 353 c B. Agnetis de Bohemia 532 d S. Thomas Aquin. 722 b

Amicitia intima SS. Juliani & Gudelani e virtutum similitudine 785 f Amicitia summa inter SS. Hieronymum & Eusebium Cremonensem 371 372 item hujus cum SS. Augustino, Epiphano & Paulino 378 f 379 a

Amisam in aquis rem signo Crucis recuperat B. Coleta 609 c vide Perditus

ob Amorem Dei ardentem assidue lacrymatur Virgo devota S. Dominica 34 a ad Amorem Dei super omnia estimabilem hortatur S. Clara B. Agnetem de Bohemia 507 e f

Angelus Michael docet S. Canonem fidem Christi, baptismum & alia Sacramenta suscipere, & miracula patrare 360 c Suscipit penitentes, S. Eudociam e meretricio conversam ter Cruce signat 14 e f Angelo Michaeli aliisque extrinsecus templum, ob annuntiarum nasciturum S. Rudesindus 107 d Angelus Raphael juvat B. Joannem de Deo, dum fert agrum, in aquas prolapsus 841 a alias panes, qui defecerant, adfert 841 d Angeli prænuntiant mari S. Rudesindus necdum conceptum, nasciturum, & magni meriti futurum, 107 c Mittunt S. Viventium ad convertendam ad fidem S. Cleopatram 759 a, jubent huic, ut ctenodias conferat in suppellectilem sacram 759 d iter ejus dirigunt. 759 e Angeli porrigunt Eucharistiam S. Marcho monacho 367 e 368 e Praferunt faciem S. Eudocia, gestanti in sinu sacram Eucharistiam 19 f 20 a petus & humeros S. Eudocia velo candidissimo regunt 20 c Angeli canentes videntur & audiuntur a S. Gervino 287 a e Gaudent in conversione peccatorum 14 e Ob peccata tristes, ob penitentiam hilares videntur a S. Paulo Simplicio 648 d Angeli cingunt Sanctum Thomam Aquinatem exinde castissimum permansurum 661 f Liberant S. Arbellaidam, latronibus morte punitis, ne ad lupanar deducerent 264 b e protegunt S. Antoninam, ne nudetur a licitoribus 27 d S. Quiriacum de turpi conversatione accusatum 425 f docent S. Vinnualocum modum restituendi oculum sorori suae ab aspero evulsum 251 b c 254 e 257 e docent S. Senanum modum bestiam noxiam pellendi & S. Kieranum 599 b 774 c fontem eliciendi 775 f Prælucent per hollem B. Joanni de Deo & reddunt parem quibusvis occupationibus 849 f 850 a Angeli cecam eleemosynis & pietati deditam mittunt illuminandam ad S. Vinnualocum 253 f 260 b Suffertant in itinere B. Coletam 548 d Incitant SS. Davidem, Teliam & Paternum, ad iter Hierosolymitanum 44 e movent de eorum adventu Patriarcham 44 f deferunt munera Hierosolyma in Britanniam S. Davidi Menenensi 45 a movent victoriam invocato S. Albino obtinendam de Normannis 62 63 a revelant S. Piamm Virgini invasionis hostilis periculum 242 b oraculum divinum offerunt S. Cyrillo Carmelita 499 b chartas in incendio servant 623 Angeli S. Vinnualoco sano indicant eum isto die in calum migraturum 253 f 260 c Visi per scalas ascendentes, & Deo offerentes preces & eleemosynas, & familiam additam B. Coleta protegentes 560 ab Transferunt domesticam suppellectilem S. Senani 770 a Prædicant S. Quiriaci Episcopus S. Maximini 425 b implent ministerium B. Joannis de Deo absentis ab Hospitali 841 b ministrant B. Coleta infirma 567 d ascendentes & descendentes, & beatum obitum monachorum nuntiantes visi a S. Vinnualoco 253 e 260 a Angeli ostendunt in visione SS. Saturno & Perpetua alios Martyres, & thronum Dei, & osculo illos excipiunt 636

636 c d Deducunt in visionem S. Eudociam in calos, videntem letitiam Sanctorum 14 b predicunt S. Davidi Menevensi diem mortis 45 c Cantant in morte ejus 45 c in calum ducunt 45 f Coronas deferunt S. Veremundo morienti, 797 a Cum suavi cantu deducunt animam S. Vinuvaloei in calum 255 d Deferentes animas in calos visi a B. Petro Hieremia 296 c a B. Agnetis de Bohemia 523 c Cantantes, Te Deum laudamus deducunt in calum S. Rudesindum 110 a Angeli visi deportare animam B. Coleta in calum 581 c continent annuntiant mortem ejus 586 d deducunt in calos animam S. Basilisci 241 b S. Euthymii 388 d S. Domitii 790 a Angelorum facies arbitrat, Martyres videns S. Saturninus 310 d

Animam S. Henrici defuncti commendat aliorum precibus S. Cunigundis 275 d pro Animae matris defuncta salute adiecit se regule S. Augustini B. Fredericus 291 c Animae ab Angelis in calos deferuntur 296 c S. Basilisci 241 b S. Vinuvaloei 255 d S. Rudesindi 110 a S. Euthymii 388 d B. Coleta 581 c Animae a B. Coleta ex purgatorio liberata sequuntur illam apparentem 581 b c Animam S. Thomas Aquin. a S. Paulo deducta in calum 677 f Animam Aragonum, sancta Regina calo illatam S. Rudesindus novis 109 d De Animabus profus, succurrit corporibus B. Joannes de Deo 830 f 831 a

Annonam in publica necessitate predicat adhibendam R. Petrus Hieremias 297 b vide Elcemosyna

Annulo a S. Joanne Evang. accepto desponsatur Christo B. Coleta 555 c 611 d eo dato aliis iter secure peragitur 555 f Annulus & orarium SS. Emerherii & Celedonii, dum martyrium subeunt, in calum evebantur 230 c f 232 a f Annulum aureum in penuris invenit in viaticum S. Petrus Cavenfis 330 c Annuli S. Rudesindi assalim curatur facies inflata 116 c manus contracta 116 d

Anno aetatis 18 creatur Episcopus S. Rudesindus 107 f Aetatis 80 moritur S. Albinus 60 b & 90 B. Rogerius Ep. 122 a Centenarius cum Diabolo disputat S. Marcus monachus 368 b

Apes sequuntur S. Davidem abeuntem in Hiberniam 44 a

Apostolice crimen & Sacerdote miles, martyrio diluit S. Theodorus Amoriensis, 465 c f Apostata a fide Boodes frustra sollicitas 42 Martyres Amorii ad defectionem 464 c d 467 b & ipse post alios capite plexus quia proditor 467 f Apostatam monachum resipiscensem benigne suscipit S. Petrus Cavenfis 334 b

Apostemata curantur ad corpus moena B. Agnetis de Bohemia 527 c 530 c 531 f 532 a ope S. Tho. Aquin. 681 b 682 c f 694 c 695 a 709 f 710 c 724 a f 736 d 738 a Apostema moribundi appositis capillis B. Coleta sublatum 585 c d

Apostolici viri a S. Petro in Hispaniam missi S. Helychias Ep. & sex alii 4

Apparitiones varia S. Casimiri 358 B. Coleta 580 581

Aqua visitat S. Gregorius Constantiensis 365 f Aquam fere bibit aut parum vini admixcit B. Coleta 565 f Aquam oratione impetrat B. Coleta 560 c 608 c S. Caluppamus 262 f Frigidæ aquæ hyeme se immergit S. Petrus Cavenfis 331 d Supra stagnum cappa extensa transit B. Fredericus 292 c Aqua in vinum versa pro Eucharistia 43 d Aquam in Milla loco vini oblata esse, & non esse Sanguinem Christi in calice, scit B. Coleta 564 a Aqua benedicta daemonem moribundo instar avis nigra apparentem pulit S. Petrus Cavenfis 333 c f Resuscitat mortuam per discipulum S. Vinuvaloeus 253 c 255 259 a

Aqua qua sacrum caput S. Mariani lotum, agri sanantur 63 f qua lota manus S. Davidis pestis pellitur 47 c qua lota manus & pedes S. Gervini, agri sanantur 287 a qua lota manus B. Coleta, pelluntur morbi 555 a 585 f in Aquas projectus dissimulat sensum B. Joannes de Deo

827 d Aquis suffocatus vita restituitur ope S. Casimiri 353 f in Aquam bullientem lapsa ope B. Coleta sanatur 596 b Aquam bullientem iussus bibere Mart. 424 c

Aquila defendit S. Latuvinum contra ardorem solis 319 c

Arbor in cella B. Coleta exorta cum pluribus sufficitatis indicat reformationem Ordinis ab ea perficiendam 547 b c 613 d

Arbor ob reliquias S. Hilarii in ea collocatas, intro in terram inclinatur 439 a Arida platani, irrigata sanguine S. Basilisci ei alligati, in arborem viridem mutantur 239 a b

Arenam sodiunt cclxix Mart. Romani 23 f

Aridam manum habentes sanantur ope S. Cunigundis 277 a 279 c c

Arthritis ad sepulchrum S. Thomas Aquin. curatur 681 a 724 c

Aspectu solo recreat alios S. Thomas Aquin. 671 c

Asperitatem cum lenitate miscet S. Apianus 321 c

Aurifaber S. Bisfridus anachorista 450 b

Aurium dolor sublevis ope S. Thomas Aquin. 684 d 737 c & sinistis 720 c

B.

Baculum resiliat ad radium solis S. Cadroc 479 a

Baptismum percipere docetur S. Canon a S. Michaelis 360 c Ante Baptismum divitia iniqua & per flagitia acquisita in pauperes eroganda 11 12 a c id in Baptismo facit

S. Eudocia 15 d e f per Baptismo aquam obtinet & Clavium baptizantem S. Philemon 753 c dum Baptizatur S. David Meneven. cecus illuminatur & sensus erumpit 42 b

Baptismalis fons lapideus mire transfertur in occisionem ad baptismum S. Rudesindi 107 d ne Baptizentur proles mortua, resuscitantur ope S. Thomas Aquin. 721 a S. Cunigundis 277 b c tres ope B. Coleta 581 c f 587 a invocata S. Maria a B. Frederico 290 c f

in Bello contra Schismaticos & Turcas patrocinium S. Casimiri 345 f 346 c d Conflictum 2 Regum fluminis & silve obiecta impedit S. Kieranus 396

Benedictione previa panis veneno infusus non nocet S. Davidi Menevensi 43 f 44 a vide Aqua benedicta.

Benignus & suavis erga alios S. Thomas Aquin. 668 b 671 c In peccatores penitentes S. Gervinus 286 f

Bestiis obiecti, & illasi bis S. Saturnus, item SS. Perpetua & Felicitas 637 c S. Eubulus 644 d

Biblia perlegit S. Thomas Aquinas sub custodia detentus 661 c Antiquum & novum Testamentum de memoria novis S. Marcus monachus 368 a

Blasphemus in S. Rudesindum perit 113 d

Bos mutus S. Thomas Aquinas, pradicatur mugientem edicens per orbem universum 662 f 663 ab

Brachium B. Coleta laxatum subito sanatur apparente Confessario 610 c Brachiorum dolores sublatis ope S. Thomas Aquin. 683 a 684 c 685 a 694 d e 704 f 718 b

720 a d e 723 a b fractura 683 c 696 c 698 a 707 d 717 e 736 d usus recuperatus 688 c d 699 e f Brachii infecti, de quo refecando deliberatum, mortuus voto B. Joannis de Deo facto sublatus 854 c f Brachii rigor ope B. Agnetis de Bohemia 530 b Brachium alapam dantis B. Petro Hieremia obrigescit, hujus precibus sanatur 297

C.

Adaver sit immobile & dein mobile oratione S. Albini 59 c Cadavera deferunt daemones in oratorium B. Coleta, & coguntur referre 572 c 591 b

Caducus morbus sublatus ope S. Thomas Aquin. 719 c B. Coleta 584 f 586 d

Cæci illuminantur signo Crucis a S. Albino 19 a c oratione ejus 59 b precibus & signo Crucis a S. Virgilio 403 de spatio S. Vinuvaloei 251 a b 254 d 257 b ad sepulchrum S. Albini 60 b S. Drausii 411 a S. Rudesindi 111 a b 112 d 115 a 116 a 117 d B. Oddegarii 493 d 494 a S. Richarii 287 c, invocato S. Albino

- Albino* 56 a Ope S. Cunigundis 279 c f 280 c S. A-
piani 323 f S. Casimiri 354 e 355 b B. Rogerii 418 f
S. Thoma Aquin. 683 f 684 b 691 f 703 b 707 e 710 c e
 724 f 736 c e 737 c B. Joannis de Deo 858 a Ca-
cus Rex illuminatur a S. Davide Meneven. 42 f. alius
asallu 42 c alius baptizatus S. Davide Menevensi.
 42 b Cacus oculis applicat denarium a S. Cyrillo Ca-
metia pro eodem syna donatum, & videt 501 d Cacus S.
Lucas Casalius concionatur nemini presente, saxis dicen-
tibus, Amen 552 d e Cacus fit Rex in Hibernia ob
S. Kieranum male exceptum, sanatur hujus precibus 395
Caca & muta fit B. Coleta donec consentiat in reformationem
Ordinis 547 a b c Caco caculo hyana visum dedit S. Mar-
cus monachus 367 c
 ob Celeste gaudium gustatum resuscitata soror B. Agnetis
de Bohemia, navis iterum mori 525 e f 526 a ad Ce-
lestem gloriam visus a SS. Petro & Paulo a morte duci S.
Sivardus 66 f in Caelum deducitur S. Ceadda a S. Ceaddo
fratre apparente 148 b ad Caelum a tribus Sanctis Clu-
niacensis visus evocari S. Petrus Cavenfis. 334 d
 Calceis arcis cum infertis clavibus indutus S. Basilisens iter
agens dire verberatur 238 c
 Calculi morbum ex opere caritatis contrahit B. Fredericus
 291 a Calculo laborantes sanantur ope S. Thoma
Aquin. 725 a
 Calumnia Hereses accusantes B. Coletam, mox morte a
Deo puniuntur 579 a b
 Calvus in fronte S. Thomas Aquin. 691 e 692 d
 699 d
 Calx ad ecclesiam incensa reformationem inventa, mira est
contra morbos virentis 778 b
 Campanae nomine trabentes pulsantur in navitate B. Joan-
nis de Deo 837 f ad Campanae conventus B. Coleta
sanitum fugantur demones infestantes captivos 583 d
 618 d Campanula S. Thoma Aquin. Salerni utraque so-
no est index mortis alicujus 744 745
 Candela una integra hebdomade praebet lumen S. Sena-
no 771 c Candela nequius accendi in manibus furantium
res ecclesia 64 a
 Canonicis Regularibus institutis Barcinone Prior da-
tus B. Oldegarius 483 d & Abbas apud S. Rufum 484 b
 a Canonicis Regularibus coluntur S. Hierulannus Ep. Ad.
 48 e 50 b S. Albini Ep. 55 a Ex Canonico monachus
 & Abbas S. Gervinus 283
 pro Canonizatione S. Thoma Aquin. inquisitio instituta
 681 d ejus apparatus & bulla Pontificia 686 687 re-
stes audiri a pag. 688 ad 714 Pro Canonizatione S. Ca-
simiri examinantur miracula & vita 351 e 352 f ea
peragitur 352 f pro Canonizatione S. Cunegundis exami-
nantur virtutes, beneficia Ecclesiae collata, miracula 281
 281 a Falsa pro Canonizatione B. Oldegarii 495
 496 497 B. Agnetis de Bohemia 503 504 Canoni-
 zationis S. Casimiri procuranda voto sese obstringentes Lithua-
ni mirabilem de Moschis victoriam obtinent 351
 Cantico caelesti vocatur ad caelum S. Ceadda 147 c
 Capillis B. Coleta sublatum apostema moribundi 585 c d
 619 a occisas 599
 Caput caput adorare nolentes, martyrio coronantur
 142 e
 supra Caput S. Thoma Aquin. visibilia residere 676 b c
 Capite truncatus perit Firmilianus Praefes, post insultatio-
nem Martyrum 644 e Capita cultis abscissa SS. Na-
storis & Tribinii 127 f 128 d Capite plexi S. Eu-
dokia 22 c Silvester & Sophronius 22 f S. Anthoni-
 na 28 a S. Hierulannus 52 e S. Leo Rotomag. 95 f
Martyres Romani 127 a SS. Eusebius & Celerianus
 232 f S. Basilisens 241 b S. Eusebius Agricola 244 f
 S. Lucius Papa 301 d SS. Codranus, Acacius, Stratonicus
 310 a d SS. Hierais, Archelaus, Cyrillus, Photinus & alii
 350 311 S. Eulogius 361 d S. Eulampius 361 b S. A-
 drianus 364 c e Martyres XLII Americenses 460 d SS.
 Perpetua, Felicitas & socii 638 a S. Eubulus 644 d S.
 Marciannus Episc. 421 e SS. Julianus, Medicus & Eubulus
 427 d SS. Apollonius & Philemon 755 a in Capiti-
 bus illibus pluribus acceptis & brachio fere amputato Martyr
 obit B. Carolus Bonus 170 e f 184 Caput S. Hierulanni
 abscissum, post 40 dies reperitur corpori unicum 52 f item
 Capita SS. Martyrum Amorens. 467 f Caput suum ma-
 nibus gestat a morte S. Leo Rotomag. 96 a f Capitis dolore
 corqueri solitus S. Drausius 407 f Capitis dolor sublevis
 ad sepulcrum S. Cunegundis 279 a 280 a velo B. Agnetis de
 Bohemia 525 a ope S. Thoma Aquin. 719 d 723 d e f
 727 a S. Casimiri 353 46 364 f
 Captivus S. Thomas Aquinas persistit in vocatione ad sta-
 tum religiosum 661 662 706 f 711 f Captivus Mi-
 norita apud Saracenos a B. Coleta invisente intelligit se liberan-
 dum 583 e 618 d Captivi liberantur in ingressu novi
 Episcopi in urbem Aurelianensem 119 f invocato B.
 Stephano Obazin. 809 b d ope S. Davidis 47 d appa-
 rente B. Oldegario 493 c a S. Rudensio apparente inter
 vigiles educantur 112 a 114 b alius mirabili modo
 117 a Captum procul ab hostibus, indicat B. Coleta libe-
 rum certo loco esse 571 e f
 e Carcere diviniens claustris apertis liberatus S. Simpli-
 cius. 36 b e Carcere egreditur S. Basilisens ad constan-
 tiam in fide adhortatur matrem & consanguineos 237 f
 238 a eorum preces perit 238 a Carcer captivis aperi-
 tur oratione S. Albini 59 e in Carcere dire 7 annos
 vexati 42 Martyres Americenses 462 a b 464 b c in Car-
 cere extingui SS. Victor, Victorinus, Claudius, Bassa 423 b
 S. Secundulus 636 f
 Caritas B. Rogerii commendata a S. Francisco 418 a
 Carnem comedere presumens monachum apparet
 S. Petrus Cavenfis reprehendit 333 a b Carnium esum
 agro B. Joanni Garziensi suadet S. Cadros 480 a Carnes
 agris concedi vix patitur B. Stephanus Obazin. 804 a
 Carnes immolatas edere nolentes, martyrio a Longobardis
 coronantur 142 e
 Carnis vitii irritum zona sua emendat B. Coleta 577 f
 578 a Carnalilentatio sublevis ope S. Thoma Aqu. 700 f
 Ex Carnificibus Christiani & Martyres Codranus, Aca-
 cius, Stratonicus 310 a b
 Castissime vivit B. Coleta, in bonella loquentem modestie
 arguit & Castos alios reddis sua praesentia 577 c d e Ca-
 stissime vivit in custodia sensum exteriorum & interiorum &
 innocentia B. Coleta 554 a b, & ideo libenter videt parvu-
 los innocentes 554 c, abhorret ab immundis bestialibus, delictis a-
 tur mundis, alanda, agniculo 554 d aspectu ad castitatem im-
 allicit 555 b Sanctos qui casti vixerunt magis amat 555 f
 Castissimae vitae S. Thoma audiri testes 689 a Castitatis
 donum obtinet oratione S. Eusebius 650 a Ad Casti-
 tatis praesidium invocatur S. Casimirus 346 b ob Casti-
 tatem cilicie membra datat B. Fredericus 290 b ob Casti-
 tatem servatam corpus S. Drausii manet incorruptum 409 f
 410 a b Castitatem ob meritum B. Maria amplectitur
 B. Fredericus Ab. 290 b ob Castitatem amat S. Joan-
 nem Evang. & S. Ceciliam B. Fredericus Ab. 290 b Pectus
 S. Eudokia nudatum a sacellibus tegitur velo ab Angelo
 20 e Protegitur ab Angelis S. Antonina ne nudetur
 27 d Lascivam puellam immiffam titione fugat S. Tho-
 mas Aquinas 661 706 d Victor ab Angelis cingitur
 662 706 e nulli carnali cogitationi assensum praebe-
 668 f 678 e apparet suam virginis membra fatetur 669 a
 Cathartus sublevis ope S. Thoma Aquin. 724 f
 Centurionis dignitatem postponit martyrio S. Marianus
 224 e f
 Chartopolarum Patranus Bononia B. Joannes de Deo
 813
 Chiragra sublevis ope S. Thoma Aquin. 718 b 736 f
 738 b
 Chirothecae ad solis radium suspendunt S. Cunegundis &
 S. Gerv 275 d
 Chri-

- Christus apparet S. Eudocia jubet orare & mortuum resuscitare 18 a confortat ad martyrium 19 f Apparens S. Thoma Aquin. approbat modum existentia sua in Eucharistia ab eo explicatum 675 e f Apparens inter pauperes accipit elemosynam de pretio B. Arbellaidis 264 b Apparens dat benedictionem morienti S. Davidi Menevensi 45 e visitat in morbo B. Coletam 579 f suscipit animam S. Basilisci Mart. 241 b Christo in persona pauperis pedes lavat B. Joannes de Deo 842 a Christum infanctem in brachium excipit B. Rogerius 418 b specie puerili apparentem bajulas ingenti cum labore B. Joannes de Deo 838 f 839 a, ab eo ad Crucem Granata ferendam invitatur 839 b Christi carnem scindi peccatis ostenditur B. Coleta 559 e Christi passioni mire additi S. Julianus Toletanus 784 f & S. Casimirus 348 f Christi passionis affectum a matre hausit puella B. Coleta 561 e ob eam a consorcio se subtrahit 561 d ob eam diebus Veneris jejunat usque ad sextam vespertinam 561 e sentit corporaliter dolores & tormenta, a Christo apparente edocet 561 e f in Christi patientis honorem seria 6 prostibula, & meretrices convertit B. Joannes de Deo 824 825, jejunat in pane & aqua, ad sanguinem castigas corpus 829 b Christus praesens in sponsum electus a B. Agnete de Bohemia 506 e 508 d Christi patientis imitatio praescribitur ei a S. Clara 507 e Christi miraculum esse Christianorum patientiam obicit Mauro B. Joannes de Deo 846 e Cibus pauperum prospiciunt ope B. Joannes de Deo 856 cibi & potus obliuiscitur praesens in orando S. Casimirus 349 d ob cibum a monacho sepositum ut solus comederet, demon circumfatus saltat 647 b Cilicio induitur S. Casimirus 348 f sumpsit S. Virgilius 403 e B. Agnes de Bohemia adhuc secularis 510 d 516 e, & in monasterio 511 e 522 a Cilicio ob castitatem membra domat B. Fridericus 290 b Cingulo sepultura S. Thoma Aquin. parcurientes liberta 721 e Cinguli Vercellensis forma 745 f in ejus honorem militia sacra 746 747 e Cinguntur ob victoriam castitatis S. Thoma Aquin. ab Angelo 661 e ab eisdem & S. Thoma adstante Columba Mediolanensis 746 b Circulus ferreus ab Episcopo impositus brachio, ad corpus S. Apiani frangitur 323 Circulo ferreo cincta B. Coleta tam arde, ut cum carne avelli debuerit 610 e Circumcursans per monasterium monachus ab S. Petro Cavenensis monitus, non nisi casta fracta, emendatur 335 e b Claudam B. Agnes de Bohemia moribunda sanat signo Crucis 512 b 526 f 527 a Claudi 12 sanantur ad sepulcrum S. Cunegundis 277 a 279 a e d f 280 b c alii ope B. Rogerii 418 e f Claudus vero factus S. Apiano, voto dilato relapsus, denovo impleto sanatur 323 d e Clavis ferreis per pedes adalidis ante curram iussus currere, genna flectens, obit S. Conon hortulanus 363 b Cognitionem ad reformationem Ordinis necessariam callens accipit B. Coleta 547 d Cognoscit abscondita cordis B. Coleta, peccata gravia in confessione celata 568 e d 614 aliorum turpes cogitationes & emendas 568 e desolationes, tentationes, distractiones, periculum desperationis, discordiam &c. 569 d e f 614 suas esse in statu gratiae 612 a Collationes Patrum quotidie legis S. Thomas Aquinas, 667 b Colli dolor sublevis ope S. Thoma Aquin. 684 e 714 f 717 725 a in Colloquio cum aliis non sentit dolores, sed postea patitur duplicatos B. Coleta 566 f in Colloquio post communionem inflammas alios B. Coleta 564 d in Colloquio pius & moderatus S. Casimirus 349 b Colorem rubeum impetrat precibus sibi tolli B. Coleta non tam gratiosa esset 543 e forma sua venustatem averfatur 602 a Columbam ex ore Abbatis egredi vident, praedicat illi mortem S. Radefindus 108 e f Columba docet S. Davidem Menevensis & cum eo hymnizat 42 b sedet in humeris eo concionante 45 e Columba volitans supra capita 3000 hominum, hos precibus pascit S. Veremundus 796 f 797 a Columna ignea & lucens visa supra domum in nativitate B. Joannis de Deo 837 f Comes Martyr Carolus Bonus 162 a Concepto filio S. Drausio mater abstinet vino, 405 f Concionatur cecus S. Lucas Casalini deceptus, nemine praesente, saxis dicentibus Amen 152 d e Concionatur magno zelo & fructu & curam Italianam concionibus, in iis imitatus S. Vincentium Ferrerium B. Petrus Hieremias 295 e 296 a Concionans idem liberatur rancidine, & auditur a procul distantibus 296 b ob Conciones verbi divini idem petis a regimine liberari 297 a Conciones apas pro singulis habet S. Apianus 321 d pro Concione utilia dicit S. Thomas Aquin. 647 e Concione Joannis Avila commotus B. Joannes de Deo visam commutat 820 Concionante S. Davide Menevensi columba sedet in humeris 45 e terra elevata in callem attollit eum 45 d Confessarii obitum absens cognoscit B. Coleta, & dein ab eo quotannis invisitur 604 a ad Confessionem adducit B. Coleta ab 30 annis non confessum 603 b ad Confessionem accedit discalceatus Pippinus Herstallius 79 d Confessionem suadet B. Coleta providens unius obitum, aliter immensum periculum 568 f 569 e Confitendi modum indicat anxia Religiosa 575 d Confessionem generalem ante obitum instituit S. Gervinus 288 b In Confessione gravia peccata iterato celata indicat penitentem B. Coleta 568 614 a ut Confiteatur moribunda, & alia Sacramenta suscipiat, procurat ei usum rationis B. Coleta 570 d 610 a Confiteatur sapiens ad Missam devotius audiendam B. Coleta 563 d inter confitendum rapitur in extasim 609 d Confiteri praesens veretur non ausa impetrat gratiam B. Coleta 559 f 560 a Confiteri peccata sua nolenti moribundo penam infligit S. Petrus Cavenensis 333 b e Conjuges in virginitate vivunt S. Henricus & S. Cunegundis Impp. 269 b 273 a S. Conon M. ejusq. uxor Anna 360 b Conjugatae Martyres SS. Perpetua & Felicitas 633 e 636 f Conjugatus sit Episcopus S. Simplicius, uxore in sororem accepta 37 d in Consanguineorum morte animum quietum servat S. Thomas Aquin. 714 a Consilium prudenter confert, etiam S. Ludovico Regi S. Thomas Aquin. 671 a Constantia in fide 42 Martyrum Amoriensium 462 463 464 465 Mira inter tormenta S. Basilisci 238 239 240 241 in martyrio SS. Perpetua & Felicitatis 634 e 637 e S. Philemonis contra blanditias & minas 753 b 756 e e ad Constantiam in fide adhortatur matrem & consanguineos e carcere egressus S. Basiliscus 237 f 238 a a matre inter verbera corroboratus 238 e ob Contagiosum morbum diu separatam dato poen. sanat B. Coleta 610 d Contemnit terrena etiam ab adolescentia S. Casimirus 348 e 350 a ad Despectum rerum terrenarum adhortatur S. Lucius Papa 305 e f 306 Contracta crura ac tibia sanantur ad sepulcrum S. Radefindi 117 e Contractus misere ad 8 annos, subito sanatur ad feretrum B. Caroli Boni 171 f 172 a d 188 a Contracti sanantur ope S. Thoma Aquin. 693 b e f 722 b 723 b 724 e ad sepulcrum S. Cunegundis 276 f 278 f 279 e 280 a Contritionis & humilitatis altus praeiungit ante Communionem B. Coleta 564 b e Contritionem procurat absenti moribundo, dein apparenti B. Coleta 570 f in Contumaces severus S. Casimirus 349 b Contumeliam inferens S. Hieronymus sic cecus 395 d, alius sic mutus 395 e ambo huius precibus sanantur 395 d e Con-

Conversatio fientia *Vivualde* 291 a 299 f. *Conversatio* suavis *S. Thomas Aquinas* 668 b alius solo aspe-
ctu rectas 671 c in ea abstractus a sensibus 673 b de Deo
loquitur 674 f *Conversatio* fugit, etiam puellarum
eiusdem aetatis *B. Coleta* 541 b 601 f
• *Conversatio* gradus in *Eudocia meretrice*: vestibus
vilis, penitentia assumpta, preces, lacryma, jejuniis, 23.
abrenuntiatio vanitatis & pompa diaboli 37. *Sanctorum* la-
tis in conversione eius 12 b ut famulam a peccandi periculo
trahit, villam ei & operam offerre *B. Joannes de Deo* 831 a
deprehensum in argute, ut amasium ex ablatu audientem
conversetur 831 b c *Conversio* *Erisium* capta a SS.
Vilfrido, *Vicherto*, *Suiderto*, *Vilfrido*, & sociis 67 68
in Conversionem animarum electa *B. Coleta* diversas regio-
nes obit 545 c *Convertit* plurimos mortuos resuscitans *S.*
Basiliscus 641 b in fornacem ardentem injectus, & illusus
S. Capito 641 d *Docxviii* vero dies in platina concinens
S. Leo Rotomag. 95 a *Anglos Orientales* *S. Felix Episc.*
780 b 781 d *Judeus* *S. Thomas Aquinas* 667 c
Convertitur *S. Cleopatra* missa ab Angelis *S. Vivualde*
759 a *S. Philonem*, pro *S. Apollonio* sacrificaturus ido-
lis 753 a *S. Adrianus* Praefes receptus ad illorum sepulcrum
venero 755 c & eorum voce inde iudicatus 4. *Prophetas* 756 a
Convertitur Comes & Praefes itum *Regulus* ad fidem post
filium Commis resuscitatum 19 c 21 22 a miles videns ab
Angelo regi positus *S. Eudocia* nudatum 20 c *Convertitur*
Maurus pertinax invocato ab alio *B. Joanne de Deo* 850
f 851 a alius videns dominum suum jam deposita redditam
miraculo sanisatum, panem fidei & confectas preces una no-
te a *B. Joanne de Deo* apparente edocuit 851 b c d
Convertitur meretrice obdurata *Eudocia* auditis panis da-
muntorum ad fidem, vitam monasticam, martyriam 10 &
Jeg. *Convertuntur* Accisarii Hispani submersis idololatriis,
quod viros Apostolicos persequerentur. 5 c *Convertuntur*
post capitales inimicitias duo inter sese & postea satisfaciunt *B.*
Joannis de Deo 842 c d o

Cordis dolores sublatis ope *S. Thomas Aquin.* 724 b

Coronam spiritam a *Maria Virg.* & *S. Joanne Evang.* ac-
cipit *Joannes de Deo* 840 e *Corona* bis vista in somniis
cincta *B. Agnes de Bohemia* 513 c 516 b *Coronas* tres
deferunt Angeli *S. Feremundo*, monacho, *Virgini*, *Prelato*
797 a

Corpora SS. *Ariani* & 4 *Prophetarum* submersorum a
delfinis deferantur in terram 756 c *S. Liberti* sepul-
tum maris impetum arces 773 f *S. Basilisci* ne submer-
gatur, redimuntur 241 c *Corpus* *B. Caroli Boni* post 53
dies incorruptum, suavem spirans odorem 177 c d 207 b ut
Gandavum deferatur, impeditur 187 197 f *Corpus* *B.*
Uldegarii incorruptum 495 a *B. Joannis de Deo* post 20
annos 833 f Cum sanguine, carne, nervis incorruptum
S. Mariani Episc. 422 d c *Corpus* *S. Thomas Aquin.* in-
tegrum & incorruptum & suavem odorem exhalans 679 b
c e 692 d 713 d *S. Drausii* post 4 annos integrum ab
servatam castitatem 489 c 410 a b *S. Baltheri* triplica-
tum afferitur & in tribus templis pie adservatum 448 f 449
e f *Corpora* SS. *Nazarii*, *Naboris*, *Gorgonii* accepta
a Papa, transfert *S. Chrodegandus* 455 a b *Corpus* *B. Co-*
leta orantis resplendet 559 a

Coxae & inguinis dolores sublatis ope *S. Thomas Aquin.* 684 f
& *Crucifixi* imagine audit *S. Thomas Aquin.* Bene scripti-
ti de me 671 a

Cruce Christi obrenta tollit inimicitias capitales *B. Joan-*
nes de Deo 842 c d *Crucis* Christi partem saepe optatam
accipit calitus *B. Coleta* 562 c 609 a ad *Crucem* feren-
dam *Granata* invitatur a *Jesus* apparente *B. Joannes de Deo*
839 a b *Crucem* contra *Manros* predicaturus creatur
Legatus Apostolicus *B. Oldegarius* 488 c In *Cruce* *Mar-*
tyras obunt SS. *Eutropius* & *Callinicus* 235 c *Cruce*
triplici signata epistola *S. Eudocia*, qua mortuus resuscitatur
19 a b *Cruce* ter signas *S. Michael* *S. Eudociam* puniten-
tem 14 f

Crucis signo munus *S. Sermonicus* *Martyr* facies ac
Angilorum videt 310 d *Pilatum* de passione Domini pro-
batum reddit *inigram* *B. Coleta* 583 b c *Crucis* signo tri-
bitur *B. Coleta* plurimos infantes resuscitasse 609 a laterum
dolores abstulisse, 609 b *Crucis* signum per invadibilem fla-
vium fecisse 609 b 562 d *Rube* in aqua missam recuperat
609 c *Vinum* sordidum reddit bene olens 563 b sanat agnam
animam & corpore 568 & alios viros 562 d 583 a *Crucis* si-
gno incendium extinguunt *S. Camigandis* 275 b & *B. Bona-*
vita 121 f 123 d *idem* *Arborem* in *Arbore* putres dividit
123 d *Crucis* signo *Dolorem* oculi pellit *S. Cadroc* 479 b
Crucis signo post preces instantem caecum *S. Virgilius* 403
d e *Quatuor* caecos *S. Albinus* 59 a c sanat crus contractam
S. Vivualde 250 f 254 d 256 e f *Clandam* *B. Agnes*
de *Bohemia* moribunda 512 b *Crucis* signo a *S. Davide*
facto manus elevata ad percutiendum fit arida 44 a *Munus*
contracta sanantur a *S. Albinus* 58 f *Crucis* signo jumen-
tum sanat *S. Leo-Lucas* 100 b *Serpentem* perimit *S. Vivualde*
251 e 254 f 256 e *Poma* acquirunt, quibus egram
sanat *B. Agnes de Bohemia* 511 c 525 b *Moribundo* vi-
tam praeferat *S. Cadroc* 479 c *Crucis* signo demonem pel-
lit *S. Thomas Aquin.* 676 d *B. Fredericus* 290 d *S.*
Cadroc 480 b *B. Agnes de Bohemia* 511 c *B. Coleta* 557
d oculo infidentem *S. Albinus* 59 b varia forma infidentem
S. Virgilius 401 c *idem* navem commentitiam, ad quam
diabolo invicatur, evanescere facit 401 d e *Crucis* signo
fugat dracones *S. Caluppanus* 262 e d

Crucigeri cum rubra stella in *Bohemia* 520 alii in Ita-
lia 498

Crus contractum signo *Crucis* sanat *S. Vivualde*
250 f 256 d e in nomine *Jesus* *B. Fredericus* 292 d
Crus contracta *S. Quinti* subito sanantur 129 b

D.

Demon instar *Eschopis* accedens, pellitur a *S. Thoma*
Aquin. 676 d & a *S. Virgilio* 402 d e *Demonem*
moribundo instar nigra avis apparentem, pellit aqua bene-
dicta *S. Petrus Cavenis* 333 e *Demonem* turbant *B. Co-*
leta, sed irrita conatu 607 c d ei apparent in figuris vul-
pinum, draconis, serpentium, bufonum, formicarum, mu-
ficarum, limacum & reptilium & aliarum bestiarum, tenu-
culi, & serpentis in candelam sulphuream mutati 572 573
item statua calum tangentis 572 d hominum turpium aut
pulchre compeorum 573 c *Demonem* baculis percutiunt *B.*
Coleta 572 b c 615 c *cadavera* suspensorum in orato-
riam ejus deferunt & coguntur referre 572 c fugantur ad
sonitum campana conventus *B. Coleta* 583 d *Demonem*
sub variis figuris apparentes, fugat *B. Agnes de Bohemia*
511 c 523 524 f *S. Vivualde* 252 f 255 b 259
b & *S. Virgilius* 401 c *Demon* terret orantem *B.*
Joannem de Deo horrenda in specie, etiam in forma mu-
lieris & porci. 330 verbis in eum loquitur 845 b ser-
pentes & dracones immittit ad *S. Caluppanum* vexandum
262 c d *Demonem* instar pauperis humeris deferens,
ob pondus nomen *Jesus* inclamans, liberatur *Joannes de Deo*
845 c *Demonem* fremant, conquerantur, & minantur
S. Eudocia se convertenti a peccatis 14 b c d reprimun-
tur ab Angelo 14 d *Demon* offerens pecunias *B. Joan-*
ni de Deo disparat, dum hic in stipendia Missarum ad-
aram *B. Mariae Guadalupe* eas se impensurum ait 839 e
Demon saltat circa monachum & ostendit cibum ab eo se-
positum. 647 b a *Demonibus* tentatas liberas sua
praesentia *B. Coleta* 573 d a *Demonibus* flagellatur
B. Bonavita 123 b cum *Demone* disputat *S. Mar-*
cus monachus 368 b *Demonem* testis includit *S. Co-*
non, agriculturum exercere cogit & faceri se non esse *Deo*
360 c e a *Demonibus* usu rationis privata mulier, vi-
so summo Pontifice sanatur 548 e f a *Demone* libe-
ratus liberatur ope *S. Casimiri* 355 c gutta sanguinis *S.*
Basilisci 241 d *Demonem* ejiciuntur a *S. Paulo* sim-
plice

- per flagitia acquisita 11 f
Episcopo dispensandus. 15 d
Eleemosyna negata S. Senano, faciens cibi & potus 770 d
Elevatur in aerem orans, & colloquens in hortu B. Agnes de Bohemia 522 f 523 a orans B. Coleta 559 a Elevata conspicitur cum XII Apostolis 575 f 576 a Elevatur a terra in loci caelesti inter orandum B. Petrus Hieremias 297 c Elevatur in oratione a terra S. Thomas Aquin. 670 f audit Bene scripsisti de me &c. 671 a
Epilepsia curata ope S. Casimiri 353 a S. Thomas Aquinatis. 724 f
Episcopi Martyres in Taurica Cherfoneso, Ephrem, Basilens, Eugenius, Agathodorus, Elpidius, Aetherius, & in igne illasus S. Capito 639 in Cappadocia S. Lucius 130 Incertae Sedis Ariston & Lucinus 308 Julianus. 309 in Scotia SS. Adrianus & Stolbrandus 326 In Africa S. Cyrillus 757 in Hispania S. Hefychius sem Iscius. 4 in Italia S. Herculannus 47 S. Marciannus 421 in Gallia Leo 89 Episcopi Confessores in Asia S. Theophylactus 787 S. Paulus 789 Constantinopoli S. Evagrius 427 Episcopi in Palz-Rina Theophilus 361 In Cypro Nestor & Arcadius 643 S. Gregorius 368 in Italia S. Provanus 759 S. Lirifredus 793 S. Basilens 426 S. Titiannus 261 S. Paulinus 312 S. Petrus Policastrensis 328 S. Gandiusus 648 in Gallia S. Simplicius 34 S. Albinus 74 B. Rogerius 119 S. Drausus 404 S. Virgilius 399 in Lotharingia S. Chrodegrandus 452 in Belgica S. Hunfridus 790 in Hispania B. Oldegarius 481 S. Rudensindus 101 S. Julianus 782 in Germania S. Basinus 313 in Anglia S. David 38 S. Ceadda 143 S. Felix 779 in Scotia S. Marnannus 62 S. Duibacius 799 in Hibernia S. Kieranus & Carbachus 389 S. Carpreus 468 S. Senanus 760 Episcopus Apostolus Frisonum S. Svibertus 67 Episcopi invisi creatur S. Rudensindus anno aetatis 18, 107 f S. Simplicius 37 b B. Rogerius, cum ioco se commendasset 120 f 121 a Episcopus elatus, fugit & jussu Pontificio retrahitur a fuga, & jussu patre creatur Barcinontensis S. Oldegarius 485 486 a ob Episcopi novi ingressum in urbem Aurelia captivi liberantur 119 f Ex Episcopo monachus monitu divino S. Rudensindus 108 d alii ejus exemplo 108 f Episcopatus Neapolitanum a Papa oblatum non admittit S. Thomas Aquin. 672 c Episcopatus S. Maximini praeferitur S. Quiriaco ab Angelo 425 b Episcopalis doctrina & virtutes S. Sviberti 85 S. Drausus 407 d S. Julini Tolstani 786 ab Episcopi reprehensi, excommunicati, depositi a Petro de Castro-movo 413 b c
Epistola S. Eudocia triplici Crucis signata mortuus resurgit 19 ab Epistola B. Coleta sanitas collata 619 c Equi ob eductam e monasterio B. Coleta puellam excacati 560 f alii equi precibus ejus sanati 561 a ob Equo per praecepta excussus miles B. Joannes de Deo invocata Dei-para servat vitam 815 a 838 b, excussus quia solitas preces omiserat 838 c Equitantes in periculo liberantur ope B. Joannis de Deo 853 a b c
Eremitae S. Hefychius 456 S. Calappanus in exciso lapide degit 262 c S. Paulus Simplex ne cum adultera uxore vivat 645 SS. Balchurus Presb. & Bisfridus auri-faber 443 c Eremitus periturus ad peccata expianda & cavenda, & mandata Dei assidue meditanda 13 d Evangeliorum codex auro gemmisque exornatus a S. Bisfrido, triduo in mari illasus, adhuc extat. 450 b c c in Eucharistia modum existentiae Christi explicat S. Thomas Aquin. a Christo apparente approbatus 675 c f pro Eucharistia conficienda aqua in vinum versa est 43 d Eucharistiam ab Angelo accipit S. Marcus monachus 367 c 368 c a Christo B. Coleta, Sacerdote negligente confectur huiusmodi 564 c f Eucharistia in sinu gestatur a S. Eudocia, dum capiva abducitur, Angelo praeferebat faciem
Tomus I.
- 19 f 20 a lapsae sinu incendit & necat iudicem & facel-lites 21 b Eucharistia ministranda ritus in procinctu martyrii 634 c Eucharistia sola vivit 40 diebus B. Gerasimus 387 f ad Eucharistiam confugit in rebus difficilibus B. Coleta 564 d Susceptura sacram Eucharistiam praeferit altus humilitatis & contritionis B. Coleta 564 b c post eam sumptam rapitur in extasim, facie lucida apparet, verbis inflammatur alios 564 c d, 609 c Inspirationi non assentiens, nequit huiusmodi deglutire 564 d e, Eucharistiam pro viatico magna pietate sumit B. Petrus Hieremias 297 d Praevideus procul diffisum non posse Viaticum suscipere, pro eo accipit B. Coleta 570 c ob Officiu de Corpore Christi a S. Thomas Aquin. compositum, donatur ejus corpus ordini Pradical. 730 b in ejus festo 730 4739 c pro Eulogia panes ab Episcopis benedicti soliti 60 c Exactiones minuit B. Carolus Bonus. 167 b Examinat districte alia sua S. Apianus 321 c Excommunicatione contempta, depopulantes ecclesias mortu puniuntur 778 c d Exequia B. Caroli Boni celebrata 172 c 188 b 207 pro Exequiis suis regiam pompam rejici S. Cunigundis moribunda perit 275 d explorator malignus actionum B. Joannis de Deo videt sua crimina parieti inscripta, & gladium suo vertici imminentem 845 d e
Exules pro fide obcurrunt S. Evagrius Ep. CP. 427 c ob cultum imaginum defensum, S. Theophylactus post 30 annos 788 789 a & S. Paulus Ep. 789 f Exilium passus S. Lucius Papa 301 d 303 c cum gaudio suorum reversus 304 a
Extasim patitur S. Thomas Aquinas in Missa & Completorio 669 c f in Extasim orans rapitur B. Agnes de Bohemia 511 d 522 c Ad plures horas aut diem B. Coleta 558 c f 607 c maxime cogitans passionem Christi 561 d 562 a 563 c audito Dei nomine 576 f & sumpta Eucharistia 609 c inter confitendum 609 d alias in ea S. Annam vidit 609 c rapitur verba faciens in Capitulo, de nobilitate status Religiosi 610 a alias miro odore perfunditur 610 a
F.
Faber a S. Emeterio sacra subito excreverunt & florescunt 244 f
Faber ferrarius B. Bonavita 122 f
Facie splendente inter brandum apparet B. Coleta 557 b Facies mutata B. Coleta de passione Christi meditante 562 a, clara & lucida post communionem 564 d Faciem magistri pro verecundia non intuetur decennio S. David Mancensis 42 b Faciei tumor & dolor sublati ope S. Thomas Aquin. 724 c 725 a 736 c 737 c item Facies perusta 738 a labio naribus adhaerente 738 b Facies inflata attactu annuli S. Rudensindi curatur 116 c
In Feminine forma terretur a damone inter orandum B. Joannes de Deo 850 b Feminarum aspectum & colloquium evitat S. Thomas Aquinas 661 f Faminas inhonestas ad frugem reducit pater B. Coleta 542 a c nas ad pietatem inducit B. Coleta 542 c
Fax ignea visa procedere ex ore Coleta orantis 558 f
Febbris pellitur a S. Cadroe porrecto poen 479 b alias attactu oculi 481 b a S. Thomas Aquin. ad matris reliquiis S. Agnetis 675 c 706 c osculo defuncti S. Leonis-Luca 102 a variorum per pileum B. Caroli Boni 172 b attactu S. Basilisci 239 d ad sepulcrum S. Rudensindi 114 f ope S. Thomas Aquin. 681 ab 682 f tertiana 685 b c 715 b quartana 242 683 d f 685 a 719 f 721 c 685 c 694 c 696 b 718 c d f 719 d f 720 b d e f 723 b c 724 c helica 724 f ope B. Coleta 598 f 599 a c 624 f 625 f S. Casimiri 353 d 354 f 355 a Febbris pestilens tollitur ope B. Joannis de Deo 854 d c Febri moribunda sanatur ope B. Agnetis de Bohemia 529 f 530 a Febri quartana recitata Oratione Dominica ad honorem
Iiii S. Ru-

S. Rudolfi tollitur

Festorum & dierum Dominicarum cultum inculcat: ne ci-
bi emantur & ne elemosyna data adferantur prohibet B. Cole-
ta 545 ef. 604b ne nundina fiant 546 & 604c Festis
diebus in itineribus iubeat 546b 604c In festis solemnio-
ribus & diebus Dominicis majores infirmitates patiuntur B. Co-
leta 566c

Eidem proficitur moribundus S. Thomas Aquinas acceptum
viaticum 677b & 713c ad fidem confirmandam coram
Chlodoveo R. vas confractum redintegrat S. Fridolinus 436f
Flagellantur ut bestis obiciantur SS. Perpetua, Felicitas
& socii 637d S. Eubulus 644b Flagellat semet cum copiosi
sanguinis effusione feria 6. B. Joannes de Deo 329b Flagris
semet castigat davis B. Agnes de Bohemia 511c 522a Disci-
plinam quotidie per quadragesimam ab aliis accipit B. Stepha-
nus Obazin. 803b Flagellatur crudeliter B. Joannes de
Deo, amensiam simulans 821

Fluvius in alteram ripam conversus oratione S. Fridolini
439a in duas partes divisus signo Crucis a B. Bonavi-
ta 123d Fluvius vino manat prope ecclesiam S. Davidis
46f per Fluvium invadabilem signo Crucis transiitum fa-
cit B. Coleta 609b

in Forno secundo occupatur S. Equisius Abbas 651b
Fons erumpit baptizato S. Davide Menevensi 42b

Fons elicitur a S. Vinvaloco virga terram designante 252g
255b Fontem jussu S. Se-
nani educit S. Liberius 773c alium jussu Angeli S. Se-
nani 775f Fontem elicitur S. David Meneven.

oratione 43d alium baculi cuspide aperit gladius 42d
S. Cadroe ad levandam sociorum sitim 478f S. Kieranus
Angeli instigatu 599b Fons emanat, ubi caput abscis-
sum S. Leonis Rotomag. cecidit 95f 97a sanguine S.

Basilisci exortus sanat energumenos, 239c alius ubi se-
pultus est 241d Fons S. Davidis Menevensis lacte ma-
nat 46f

in Fornace perimuntur SS. Marcellus & Antonius 23 in
Fornace ardente illasus cum vestibus Episcopalis S. Capito,
plurimos convertit 643

Fratres Episcopi & Sancti, Cedens & Ceadda 144cd
Fruges a grandine illasas servas invocans B. Joannes de
Deo 852b Frumentum in pauperes distribuendum in-
expectato accipit B. Coleta, imo & solito diutius durans 565c

Frumentum divitiis autum ad elemosynas dandas B. Ste-
phano Obazin. 804c argeri cessat dum mensura-
tur 806d

Fugit procul S. Arbellais, ne virginisatem servet expetita
ab Imperatore 263 264
a Fulgure, ferre occisa, servatur S. Thomas Aquinas puer
659c

Funus S. Senani honoratur S. diebus continua luce celitus im-
missa 777c Funebris pompa & maximo concursu sepelitur
B. Joannes de Deo 833cd

Funes texere & retexere jussus a S. Antonio S. Paulus Sim-
plex 646d Funiculus alius a calo dilapsus in-
ter brachia B. Coleta omine optimo 551b 605ef

Foras reddit innotos absens & emendat S. Vinvalocus
253d & 255c Furis manus lapidi adhaeret, ope S. Davi-
dis solvitur 47 in Furum rerum ecclesia manibus ne-
queunt cerci accendi 64a Fur spoliaturus bona S. Ru-
dolfi, obsidetur a diabolo. 117c Furato bove com-
dens, esse pauperis furti, moritur 112b Furato asellum
remittit panem B. Joannes de Deo 846f

G. Angrena brachii ope SS. Eusebii & Cledonii subla-
ta 234c

Genua stans obit S. Canon horulanus, currere jussus ante
curram clavibus ferreis per pedes adactis 363b Genu-
flexionibus centum per diem & totidem per noctem usus S.
Vinvalocus 253a Genuflexum pertransit a mor-
te cadaver B. Joannis de Deo 833b suavi fragrantia repleta
850c Genu & curram dolor sublati ope S. Thome

114c Aquin. 684a 710b 720c 725a 735c
Gladius intersecti a Longobardis plurimi Martyres 142ef
Gladio ad aram S. Casimiri benedicto repulsi hostes hereti-
ci 356b

In Gloria equalis SS. Augustinus & Thomas Aquinas 667g
708cd Gloriam mundi contemnens accessum
ad Imperatorem & viros potentes renuit S. Petrus Cavenfis
331c

Grando ne noceret, invocantur SS. Eusebius & Cledo-
nius 234f in Gratia statim omnes suas affe in oratione intelligit B. Cole-
ta 612a Gratia Dei emendata Eudocia meretrix opulen-
tissima, fit Christiana, monacha, & Martyr. 10 & seqq.

Gratitudo Leonis ob oculum & pedem extractum servientis S.
Gerasimo 388ef ad sepulcrum ejus morientis 389
Gulz appetitum domas B. Rogerius 121
Gutturis struma & oppilatio sublata ope S. Thome A-
quin. 683c 710f 718d 720bd 723e 725a

Gustum amicum occisores B. Caroli Boni in ecclesia ob-
fessi 177b

H. Aereleos Abigenis abjuracionem predicat, & formu-
lam juramenti proponit B. Petrus a Castro - Novv
412b

Hereticos Eurychiana & Manothetica Saracenorum irru-
ptione punita 416b & Iconomachorum 461df
Hereticos Vigilanti & Valeriani oppugnat S. Eusebius Cre-
monensis 375 376 & dicentium animas expellere ad oc-
treum judicii diem 382c Hereticos & corrupta aspiciunt
ope S. Casimiri 355f 356b Hereticos damnantes Ordine
Menantes refutat S. Thomas Aquinas 666c, d illis
ejectis scholas accipiunt Predicatores 666e

Hebdomadarii propter baptismum & penitentiam statuuntur
a Simplicio Papa 137f
Hemicrania sublata visione B. Coleta apparentis 586ab aliq
ejus ope 596d

Hernia curata velo vel pallio B. Coleta 592c ope
S. Thome Aquin. 718f 729a B. Stephani Obazin.
806a 809a

Homicida & conspiratores in uicem B. Caroli Boni occiduntur
173 & seqq. 190 200 206 208

Honores declinat in Imperatorem & Regem expetens B. Ca-
rolus Bonus 180ef 181ab vide Humilitas.

Horculanus S. Canon. Martyr. 36a
ad Hospitale trahitur, ab amensia quam simulabat curan-
dus B. Joannes de Deo 821b, amensia seposita, incipit
ministrare infirmis 821b Hospitale erigit Gratia
823d

Humilis summe & nobilissimo, vilissimis ministeria obit S.
Easteruvinus 653ab singularia non admittit 653d Hu-
milis vilissima ministeria monasterii obit etiam apud externos
B. Agnes de Bohemia 511b 511ab praefere renuit, omni-
bus se inferiorem astat 520d Humilis vi-
lissima ministeria obit S. Cunigundis ex Imperatrice sanctimonial-
is 274f Humilis vilissima ministeria obit in suo hospitali
B. Joannes de Deo 823f humeris suis egros portat
823f Humilis summe absque inani gloria S. Thomas
Aquinas 668b Fratri laico externo socium se jungit 668c
a quo animo fert contrariam sententiam defendi, suam mode-
ste ostendit veram 668d humilia ejus desideria & responsa
712d Humilis monachos honorat & occidit S. Pe-
trus Cavenfis 334a erga Humiles facili S. Casimirus
355a Humilitate S. Petri Cavenfis mortis, vir nobi-
lis, ei ante adversarius, fit monachus 332bc Humilitas
S. Apiani 321b ex Humilitate astat se omnibus pecca-
toribus vilior, & maximas inferorum penas promeritam B.
Coleta 542ef alia humilitatis opera 543 ex Humili-
tate honores contemnit S. Thomas Aquin. 701d Archie-
piscopatum Neapolitanum non admittit 672c 673a 678d
ex Humilitate de honore sibi a Summo Pontifice delato de-
cet

et petis liberari titulo Abbatissa B. Coleta 549 f nullas
suas laudes paritur 602 f de se abiectissime sentit 602 d
vilibus ministeriis se addicit 602 e exercitia humilia comen-
dat 603 d Humilis animi demissio B. Joannis de Deo di-
vinicus honorata, a magnis viris & illustribus matronis affi-
mata 847 d e f
Hydropici sanati ope S. Thome Aquin. 684 e 707 b
Ex Hypocriti devote exterius orantem, ut protali habea-
tur, cognoscit B. Coleta 571 e

Idololum Apollinis corrumpit, & templum comburitur igne de
calo lapso ad preces S. Basilisci 240 Idolum Diana pre-
citus deiecit S. Cleonicus 231 c Scarnam Marvillan-
su dissipat S. Leo Rotomag. 94

Jejunium adhuc lactans servat S. Leo Rotomag. 94 a
Jejunat arte etiam biduo B. Stephanus Obazinensis 801 a
Paulus Simplex ad 8 dies, & ad 3 hebdomadas 646 d e f
in pane & aqua feria 6 B. Joannes de Deo 829 b Jejunat stri-
ctius in Adventu & Quadragesima B. Agnes de Bohemia adhuc
secularis 510 b 515 e deinde in monasterio sapiens 511 c
512 b 521 f per Quadragesimam in pane & aqua B. Cole-
ta, 565 a in hebdomada Sancta solum comedit in Cena
Domini 565 e, etiam 40 diebus absque ulla cibariis poru
jejunat 565 a 574 d Jejunat triduo inter tormentum S. Ba-
siliscus, panem oblatum non admittens 239 e f a Jejunio
abstinendum certis festis prescribit S. Clara 580 a
Jesu nomine fugat demonem, suis cum humeris instar pau-
peris ferens B. Joannes de Deo 845 e Jesu Jesu in manus
tuas me commendo dicens moritur B. Joannes de Deo 833 a
850 e vide Christus

Ignis cum fulmine & tonitru pluit super occisores S. Leonis
Rotomag. 96 a Igne calasti ad preces S. Basilisci com-
buritur templum Apollinis 240 f Ignem e calo impetrat
ad sepulcrum combustionem S. Philomen 753 e Ignem ve-
sto non adusta portat S. Duthacus 799 e ad ignem etiam
in aspero frigore, non accessit B. Coleta, pedibus licet nu-
dis 552 b 611 c contra ignem parvulus S. Vigor 285 a
ignis sacer curatus ad sepulcrum S. Albini 61 a ope S.
Thome Aquin. 736 e S. Casimiri 355 e B. Agna-
ris de Bohemia 532 d

Illiaci dolores sublati ope S. Thome Aquin. 702 d 705 e
Illi martires 3 in pio & bitumine bulliente 235 e
vide Incendium

Imagines papyraceas Sanctorum vendit B. Joannes de Deo
819 f Imaginum cultum defendentes exules moriuntur S.
Theophylactus, 788 e 789 a & S. Paulus Ep. 789 f
Immobiles hostes oratione reddit S. Piamum 242 e
Immobiles trecentis milites triduo permanent missi ad capien-
dam S. Endociam, 18 e Immobiles reddit fures absens S.
Vinnivaldus 253 d e 255 e 259 f
In Imperatorem expositus B. Carolus Bonus non admittit
280 f Imperatrix S. Cunigundis 266
Imprecans malum jurando per S. Albinum sic mutus
63 b

Incendium ingens recognoscit & preservas religiosas B.
Coleta 570 b Incendium urbi immisum ob vitia civium
121 f in Incendio illasum corpus S. Fridolini 432 f
& S. Vigoris 287 b ab Incendio Ecclesia ope S. A-
piani liberatur 323 e ex Incendio agros ex-
portat humeris suis B. Joannes de Deo, mire ab incendio
liberatus 826 f 843 f 844 a b Incendium urbis
Londinensis sopit S. Cadroc 477 a Incendium Ema
subvenit B. Petrus Hieremias 297 a Incendium extin-
ctum a S. Fridolino apparente 440 e Signo Crucis a B.
Bonavita 122 f 123 d & a S. Cunigunde 275 b in
Incendio illasi puer invocato S. Kierano 395 a & Vir-
gines ope B. Agnetis de Bohemia 530 d huius sedes illasa
530 e Incendium restitutum ope B. Coleta 619 e
623 e & S. Casimiri 353 d

Inclusa degit B. Coleta 544 e f 574 e 603 e f
Indulgentias concedit Ecclesia Cavenfi dedicata Urbanno
Tamas I.

a Papa 336 d

Infantes languentes sanat S. Quiriacus 426 a Infantes
plurimos ante mortuos quam natos, signo Crucis resuscitavit
B. Coleta 600 a ino & sumptu mortuum 617 f
Inferorum poene audita praebeant initium conversionis S.
Eudocia meretrici, 11 a

Infirmis, nemine excluso, gratis inserviunt Fratres Hospi-
talitatis B. Joannis de Deo 835 c Infirma inservit B.
Joannes de Deo 822 b vilissima munera pro illis in suo
hospitali obit 823 f eos ex incendio cum periculo vite hu-
meris suis exportat 826 f illis inservit Angelus vice B.
Joannis de Deo absentis ab Hospitali 841 b

Ingenio subtilis intelligit qua legit S. Thomas Aquin.
672 b

Inguinis & costae dolores sublatis ope S. Thome Aquin.
684 f

Inimicitias tollit ostensa Cruce Christi B. Joannes de
Deo 842 c d

Injurias vulgi patienter tolerat B. Joannes de Deo amen-
tiam simulans 821 a alias in conversione meretricum illatas
825 c d e ab harum una injuriis laceffitus 827 e Co-
lapso casus & lapide petras prohibet ulcisci volentes, 846 c d e
Injuria afficientes B. Petrum Hieremiam puniuntur, alius ja-
cturapiscium, alius rigore brachii, ambo emendati recuperant
sua 296 e f 297 a Injuria S. Senano morte culpam luit
774 e f 775 a b alii S. Senano a morte apparente 777 e f
778 a ob Injuriam S. Corporeo illatam, Conathii magnam
cladem positi 469

Inquisitor fidei B. Petrus de Castro novo Ordin. Cistive.
411

Inspirationi non assensiens B. Coleta, nequit sacra hostiam
deglutire 564 d e

Insomnia sublata ope S. Thome Aquin. 684 a

Intentionem suam parum in scriptis & doctrina ex amore
Dei explicat S. Thomas Aquin 677 e 713 c

Invenitur vestis furto ablata, invocato S. Rudesindo
113 a

Invidum irrisorem modesto corrigit S. Vinnivaldus
257 a b ex Invidia aliorum Dolorem major fit S. Thomas
Aquinas 672 d

Joco se ad Episcopatum commendans, eligitur B. Rogerius
120 f

Ischiadis dolores curantur invocato B. Joanne de Deo
853 d e ad sepulcrum S. Cunegundis 277 a 279 c
in itinere curas ne evaleat, auxilium praestitum a S.
Casimiro apparente 354 b c

Judicantes temerarie ob mutuum alloquium & aspectum
SS. Rudesindi & Sonorina, a diabolo arrepti subito moriuntur,
istius precibus & orationibus resuscitantur 109 a b e Judicio
temerario de turpi conversatione accusatus arceatur ab altari S.
Quiriacus, ab Angelo defenditur 425 d e f

Judicio eximius S. Thomas Aquinas 672 e

Jugulatur S. Nestorius 23

Jurans per S. Albinum cum imprecatione mali fit mutus
63 b Juramenti formula in abjuranda heresi 412 b c

Jurisprudentiam docet Aurelia B. Rogerius 120 e

Justitiam patri Regi inculcat S. Casimirus 349 d

L

Lacrymatur assidue S. Dominica Virgo devota 33 f ob
amorem ardentem Dei 34 a

Lacte manas fons S. Davidis Menemon. 46 f

Lampas vitrea ante symbam S. Drausti a lapsu integra,
ob non offuso 410 b c sapiens extincta vitro accenditur
410 d e

Lancea inter costas vulneratus obit B. Petrus de Castro novo
415 a

in Lapide exciso degit S. Calappanus eremita 262 e

Lapsus salvi remanent invocatis SS. Emetherio & Ca-
ledonio 234 e Reliquiis B. Joannis de Deo 835 f

854 a b signo Crucis & potu dato a S. Cadroc 481 a
a submersione ope S. Oldegarii 497 e f a Lapsu laesi sa-
nati

manetur ope B. Stephani Obazin. 806 f. & S. Thoma Aquin. 718 b 725 b ob eodem in lapsu praeservatus. 718 c & junctum & equus 685 sf Lapsu fracta cervico & cerebro effuso sanatur ad sepulcrum B. Petri Hieremia 297 f a lapsu in precipitium mercatorum ob preces petitis B. Coleta ei apparet praeservatus 960 d e

Lacerum dolor sublatum ope S. Thoma Aquin. 737 qd signo Crucis factum a B. Coleta 609 b o latronum periculo crepens ope S. Thoma Aquin. 736 b

Lascivus juvenis sub habitu monastico S. Eudociam ad peccatum alliciens, concidit mortuus 17

Lectus S. Vinuvaloni ex corticibus arborum 255 a

Lectus B. Stephani Obazinensis dura humus, lapidibus capiti suppositis 802 a Lectus B. Coleta modicum stramen; pulvinare plumis non admissum in ultimo morbo 552 b etiam puella lectus nudis asseris, aut humus 602 a pro lecto usus flores nuda humo infrata, lapide pro cervicali, & detricto pallio pro stragula B. Joannes de Deo 829 b

Legatus Apostolicus Crucem contra Mauros predicaturus creatus B. Oldegarius 488 b c & ad fidem predicandam B. Petrus de Castro-novo 411 Legationibus functus S. Simplicius necdum Episcopus; 36 b Legumina ad sepulcrum S. Basilisci unica nocte crescunt 241 f

Leones flexis poplitibus lambunt pedes S. Adriani 364 e Leo ob aculeum ex pede a S. Gerasimo detractum, servit ei, asini curam suscipit, aquam adfert 388 e f ad sepulcrum ejus obit 389 d Lepa laborat 4. annis S. Gervinus 288 a Leprosi sanantur astatu S. Basilisci 239 d osculo B. Coleta 585 b 610 c Ad sepulcrum S. Thoma Aquin. 681 b 723 c 724 f Ope B. Coleta 598 a

Lethargia sublata ope S. Thoma Aquin. 722 b

Liber apertus in pluvia, intellus reperitur pro S. Aidano 43 e Liber B. Coleta inter orandum alio effuso corruptus, sequenti die integer repertus 557 d Librex lapsu in aquam madidus astatu B. Coleta redditur mundus 566 b Libros scribit plurimus S. Julianus Tolosanus 786 c d e Libria S. Thoma Aquinate scripti indicantur 663 e 665 666 667 730 b c in schedis contra Gentiles 707 f 708 a quare a scriptione cessatis 713 a Libros varios conquiris S. Gervinus Ab. 283 f Libellos pias vendit B. Joannes de Deo 819 f librariam officinam constituit 820 Librariorum Patronus Bononia B. Joannes de Deo 813 c

Lignum aridum frondet in natiuitate S. Senani 762 b 769 f Lignorum fascis micro subsequitur S. Leonem-Lucam 100 c

Litaniis recitatis malum fidei in afflictione B. Coleta, maxime in itinere 557 a iis liliis lauratis in melius mutat 557 f 558 a alios etiam castitati insidiantes fugat 558 b c locum a depraudatione servat 558 d

In Locis diversis eodem tempore est S. Vinuvaloni, in monasterio & procul ab eo apparet 251 f 252 a

Lorica ad carnem S. Petri Cavenfis putrescit 331 d Lorica infra vestis gestas B. Stephanus Obazinensis 802 b 803 d

Lux caelestis octa diebus banestur factus S. Senani 777 c Lux caelesti inter orandum persunditur, & a terra elevatur B. Petrus Hieremia 297 c Lux splendens moritur B. Agnes de Bohemia 512 e 527 b

ad Lupanar S. Arbellandam dulturi latrones morte puniuntur 264 b

a Lupo abrepus infans recipitur invocata S. Cunigunde 277 f

Luxuria desiderii remedium adfert S. Kieranus, mora offert 391 f

M

Magis suspectus abducitur in carcerem B. Joannes de Deo, denso sub imbre ficans, & igne ab hoc non exstincto 839 c d Magnus se monachum simulans agnoscitur a S. Equitio, comburitur 650 b d

Mahometica legis demenciam & absurditatem ostendunt 42

Martyres 463

Mancipia redduntur ope B. Oldegarii 493 e f

Manuetudo S. Apiani cum simplicitate juncta 322 e

Manus elevata ad percutiendum arescit signo Crucis a S. Davide facto 44 a Manus contracta sanatur a S. Albino signo Crucis 58 f Manuum tremor ope S. Thoma Aquin. 719 e fractura 737 d

S. Maria liberat S. Cunigundem ab infamia virginis non servata 273 f in visione monet B. Fredericum, ut fugiat de medio Babylonis & vitam in cenobio agat 291 b Maria V. cum S. Joanne Evang. & Angelo Raphaela apparet in montibus B. Joannis de Deo 850 d apud S. Mariam impetratur a S. Francisco in reformationem Ordinis B. Coleta 547 a

a Maria Vergine sororum spinam accipit B. Joannes de Deo 840 e Apud S. Mariam visus miles contra demonum insultus a B. Stephano Obazin. defendi 805 f 806 a S. Mariz osculo creditur sanata B. Coleta, ob linguam ad guttur retractam quasi muta 567 f 613 d erga S. Mariam ejusque imaginem mire devotus ad extasim S. Vermandus, festum Immaculatae Conceptionis celebrari facit 796 e d

Mariz Conceptionis festum illustrat B. Rogerius 120 a S. Mariz festo Purificationis ager ultimo celebrat S. Gervinus 288 b ab ea daretur veniam moriendi 288 b S. Mariz imago stellis apparentibus illustrata, occasionem praebebat urbis Sella in Navarra condenda 796 d e S. Mariz ecclesiam condidit S. Lucuvinus, confessor S. Basilici 319 e S. Mariam pie colit S. Casimirus 348 f B. Mariz amore amplectitur castitatem B. Fredericus, & amat B. Joannem Evang. quia castos B. Maria ob castitatem fallit 290 d ut S. Mariz adharent B. Agnes de Bohemia hortatur S. Clara 507 f B. Mariz & Christo servitium se in cenobio addidit B. Fredericus pro salute matris defuncta 291 e S. Mariam pie colit S. Casimirus 348 f si mentem & purissimum corpus addidit & sub ejus sacello sepelitur 350 d S. Mariz commendat virginitatem B. Agnes de Bohemia 510 b 515 e f in B. Mariam devotus singulis hebdomadis Missam de ea celebrat B. Fredericus 290 e etiam Sabbatis in Quadragesima 290 e S. Mariam & Joannem Evang. ex affectu castitatis maxime amat B. Coleta 575 e ad B. Mariz olere orans, infantem absque baptismo mortuum resuscitat B. Fredericus 290 e morte S. Mariz delevit psallens Martyr obit B. Carolus Bonus 370 d S. Maria ora pro eo dum canatur, moribundus S. Gervinus dixeram elevat 288 d Mariz V. votum non solvens, obsidetur a diabolo 115 e Maria V. devotus in juvenute B. Joannes de Deo, quotidie legebat Rosarium & 24 Pater & Ave, ob annos 24, quibus post Ascensionem Christi vixisset 838 a ob eas preces omittas excessum ex aquo 838 c Mariam saluante B. Joanne de Deo, & resicantem Salve Regina, ad illa verba, illius tuos misericordes oculos ad nos converte, revelatur imago Desipara Gualupana 839 e f Percussari idcirco pes, crebris exaravit, & sanatur, recitato Salve Regina 839 f 840 a super Ave Maria concionatur per totam Quadragesimam S. Thomas Aquin. 709 e Ave Maria recitato sedet sompustatum maris B. Joannes de Deo 838 e f Chorum concionantem Ave Maria docinet manum clausa puerulus S. Thomas Aquinas 659 f Ave Maria sex millia votanti recitare apparuit B. Coleta 580 e iterum in Christi S. Mariz, & Sanctorum comitatu apparet 581 b S. Mariam invocata & oleo lampadis ungens elephantia correptum sanat S. Leo-Lucas 101 d Maria invocata, vitam servat ab equo per praeceps excessum miles B. Joannes de Deo 815 a 838 b S. Mariz intercessione implorant B. Coleta

- Coleta pro peccatis, intelligit horum gravitatem 559 c
 Marius scipulum ad litus transfudisse dicitur S. Balchernas 449 f
 Marco virga percussus S. Vinvalocus, siccis pedibus cum suis transie 252 d 255 a 258 f
 Martyres gratia Dei fortes carcerunt 304 d e f
 Martyrum Apostolorum & aliorum excelsi 304 e f
 Martyr a Gracis colitur S. Conon, cisi post tormenta tolerata libertatis biennio vixit 360 e
 Martyribus cum interfasset Firmilianus Praefes, capite truncatus perit 644 c
 Martyr pro iustitia B. Carolus Bonus 170 f
 Martyris optatus 171 a
 Martyrium delictis mundi preferendum 306 b
 Martyrium eligit pro dignitate Censorianus S. Marinus 224 e f
 Martyrii prociem Eucharistia ministrari solita 634 c
 quasi Martyr censetur B. Coleta ob desiderium moriendi pro Christo, & varia tormenta passa per 50 annos, ob brachium fractum & caput conquassatum 576 e
 Martyrum cruciatu & dolores in corpore suo patitur B. Coleta 567 b c
 Matrem & consanguineos in fide confirmaturus adit eos in carcere S. Basiliscus 237 f 238 a
 Matre inter verbera corroboratur 238 c
 eis valedicit, & reditum suadet 238 d e
 Maxillam unam percutiens praeber alteram S. Leo-Lucas & a demone obsessum liberat 101 b
 Maxillae dolor sanatur ope S. Thoma Aquin. 684 d 737 c
 Medicus S. Julianus Mart. 426
 de Memoria dicebat antiquum & novum testamentum S. Marcus monachus 368 a
 Memoria magna praeclara S. Thomas Aquinas retinet dicta Sanctorum 672 d e
 Mendicando vixit, divitiis plurimis in pauperes distribuit, S. Eulogius Martyr 361 d
 Mendicat pro pauperibus hospitalis sui sub noctem miro modo Joannes de Deo 823 e f
 Mercedem aliam nisi Deum ipsum non admittit S. Thomas Aquin. 671 a
 Mercedem opera sua diuinam impendit pauperibus B. Joannes de Deo 816 f 823 d
 Mercator omnibus eversis fortunis, invocato B. Joanne de Deo iuvatur 855 a b c
 e Meretrice opulentissima Christiana sanctimonialis & Martyr S. Eudocia 10 & seqq.
 Meretricibus convertendis operam impendit B. Joannes de Deo, sericis adit proflibula, conversas eximit debitis, ducit ad hospitale, nupti vel monasterio tradit 824 825
 ab una plurimum ad iura lacessitur convitiis 827
 accedentes ad illas impediunt, magno zelo adorant 845 d
 Meretrix convertitur vita B. Joannis de Deo in scenam data 851 e
 Milites Martyres S. Marinus 224
 SS. Eusebius & Celerianus 228
 SS. Eutropius, Cleonicus & Basiliscus 235 a
 Milites in Terra sancta B. Carolus Bonus juvenis 264 c 283 f
 Robertus Comes Flandriae strenuus, ideofilius S. Georgii a Turcis habuit. 164 d 165 a
 Miles in Hispania & Hungaria B. Joannes de Deo 824 815 837.
 vide Duces.
 Militia sacra in memoriam cinguli S. Thoma Aquin. 746 747
 Miracula patrare docetur S. Conon a S. Michaelis 360 c
 Miracula concedantur in honorem Sanctorum & confirmant sanctitatem 281 c d
 Misericordiae operibus deditur S. Siviardus 66 e
 vide Eleemosyna
 ad Millarum stipendia ad aram B. Mariae Guadalupana, volens acceptare pecunias, fugat demonem eam efforentem B. Joannes de Deo 839 e
 ad Missam devote audiendam sapius confectur B. Coleta 563 d
 in Missa devota 613 a
 maxime tempore elevationis 563 e, alia voce ingemiscens 564 b
 Christum cum sapius vidisse creditur 563 e 613 b
 an Missam celebrans sit in bono statu, cognoscit. 563 f 613 b
 Aqua loco vini oblata scit in calice non esse Sanguinem Christi 564 a
 Missam quotidie celebrat & saepe postea alteri ministrat S. Thomas Aquinas 669 e
 in ea extasim patitur 669 e
 in Missa tempore elevationis genua flectit agriculus B. Coleta 574 e 606 f
 In Missa sub elevationem Corporis Christi solitus S. Thomas Aquin. dicere Tu Rex gloriae Christe, Tu Pater usque ad finem 677 d
 Missa celebrata, moritur ad altare S. Vinvalocus ab Angelis praeconatus 254 a 260 d
 Missus pro anima sororis S. Thoma Aquin. factis, liberatur ea ex pargatorio 675 f
 Brundannum seu corporale oleo infectum divinitus purgatum 331 f 332 f
 Modestia singularis S. Thoma Aquin. inter disputandum 668 e 712 e
 vide Humilitas
 Molitor in Monasterio S. Senanus 771 b
 Monita Ecclesiasticorum & Religiosorum admittit B. Carolus Bonus 166 f
 Monachi S. Arcadius Magister SB. Juliani & Eusebii Martyrum 427 d
 S. Marcus in Aegypto 367
 S. Ovidius in Anglia 312
 S. Apianus in Italia 320
 Monachi 84 a
 Danis Petroburgi occisi 443
 e Monacho reclusus S. Calappanus 262
 a Monachis S. Leo-Lucas benigne excipitur Abbatem divinitus praeconatus 99 e f
 e Monachis Episcopi S. Theophylactus 787 f
 S. Henfridus 790
 Monachi sunt Constantinus Rex Cornubiae & alii Principes 43 c
 Monasticas virtutes S. Leonis-Lucas 99 f 100 a
 Monasteria vitagena S. Eusebii Cremon. sub S. Hieronymo 378 a
 Monastici status felicitatem depradit Urbanus 2 Papa 336 e
 In Monasterio S. Petri Cavenis vita caelestis agitur 330 c
 Monasticam disciplinam arcte custodit S. Veremundus 795 f
 a morte apparens eandem commendat 798 e
 Monasticum habitum viris ultra 3000 dedit S. Petrus Cavenis 330 f
 in Monasterio pulsus sub Normannis cupit vivere S. Henfridus, sed a Papa iubetur Episcopatum detinere 791 b c d
 in Monasterium ingressum suadet sorori, missa in ipsum ab eo averteret, S. Thomas Aquinas 661 d
 Monasteria sub Traiano Heliopoli, aliud 70 virorum, aliud 30. faminarum 16 e f
 Monasteria 12 extruit S. David Menevensis 42 f
 Monasterium virorum extruit & dotat S. Drausius, faminarum curas ab aliis extrui 408 b c
 Monasteria varia condit B. Stephanus Obazin. 802 d e 803 e f 804 b
 S. Chrodegandus 452 c
 S. Henricus Imp. & S. Cunigundis uxor 273 b c
 S. Anselmus Nonantulanus 266 a
 Monasteria multa extruit & regit S. Rudolfus 107 f 108 d e 109 c
 Monasteria varia viris & faminis per se & suos erigit B. Fredericus 192 a b c
 Monasteria xxv regit S. Veremundus Abbas 795 c
 In Monasterio Casinensi educatur, moribus & litteris instruitur S. Thomas Aquin. 660 b
 in Monasteriis pie educatur puella B. Agnes de Bohemia 509 f
 Monasteria Franciscanis & Clarissis edificat B. Agnes de Bohemia 518 f
 e Monasterio B. Coleta abducens filiam patris, punitus eam restituit. 611 f 612 a
 Monasterii rusticos affligens, morte filii punitus, fit monachus 332 b
 Morbos quoscunque sanat S. Quintus Thaumaturgus per 10 annos circumiens regiones 129 e
 Moribus gravis & comis S. Simplicius 36 c
 Moribus placidis S. Drausius juvenis, gratus omnibus, ut filius dilectus ab Episcopo 406
 Morientes ubique in suis monasteriis e revelatione novit B. Coleta 551 b
 an Moriantur aliqui in statu gratiae, novit B. Coleta 571 a
 Mortem praedicat Abbatem ex ejus ore videns columbam egredi S. Rudolfus 108 e f
 Mortem praedicat Episcopo intruso S. Rudolfus 108 a
 Mortem imminuentem indicat B. Coleta Episcopo aspiranti ad altiore gradum 568 e
 mercatori prospere valenti & aliis 569 a b c 570 d e 571 a
 Mortem pauperum absens cognoscit B. Joannes de Deo 849 d, alio pro-
 ximam mortem praedicat 830 e f 849 e
 Mortis diem addiscit S. Eusebius a S. Hieronymo apparente 382 d
 in Morie consanguineorum animum quietum habet S. Thomas Aquin. 714 a
 a Morie conjunctionem S. Chrysostomo addicit S. Basiliscus. 236 f 237
 Morie punitus Reguli

Reguli filius, missus ad capiendam S. Endociam 18 d. & la-
 scivus juvenis alliciens S. Endociam ad peccatum 17 ora-
 tione ejus resuscitatur 18 a. Morie puniri ob judicium
 temerarium, resuscitatur precibus & oratione S. Rudolfi
 109 a b. Mori parvuli quam virginis aetatem violare S. Ca-
 simirus 350 b c. Morientis ultima monita B. Agnesis
 de Bohemia ad sanctimoniales 517 a. Moriens luce
 splendet, B. Agnes de Bohemia 512 c 527 b. Moris sta-
 tum desiderat & impetrat S. Canera, negata facultate de-
 gendi in monasterio 776 d. ad Mortem felicem
 parat se S. Thomas Aquin. perit Viaticum, fidem profectur,
 sua scripta ecclesia iudicio subicit, intentionem puram indi-
 cat 677 b c 717 c. Morie appropinquante radi se
 precipit B. Stephanus Obazin, ut coronatus ad Christum ve-
 niret 805 d 807 c. Moribunda non admittit
 pulvina & pluviam B. Coleta 552 b. Moriturus ordine
 atatis monachi Landevenecani 160 b. Moritur Angelis
 cantantibus, & benedictione a Christo d. S. David Men-
 wensis 45 c f. Moriens Psalmum 120 Levavi ocu-
 los in montem recitat B. Petrus Hieremias 197 c.
 Moritur Missa celebrata ad altare S. Vinuvalocus ab Ange-
 lis pramonitus 254 a 260 d. Moritur S. Gervinus
 aliis cantantibus: Suscipiat te Christus 188. Moritur
 geniflexus, & dicens Jesu, Jesu, in manus tuas me com-
 mendo B. Joannes de Deo 835 a 850 c. Mortis pia S.
 Thomas Aquin. audiri testes 688 c 689 d 691 b 702 d
 713 b. a. Mortis periculo variis liberati ope B. Coleta
 582 b c d 589 f 599 c. a. Mortis periculo liberatur
 Carolus IV Imper. adhuc infans apparens B. Agnes de Bo-
 hemia Regina matri: qua & ipsa eodem periculo liberata est
 512 d e 528 f 529 a b c. pro Mortuo habitus su-
 bito sanatur apparentibus SS. Emerberio & Cledonio
 234 a. Morientibus ne adsit, exsistat apparens B. Ste-
 phanus Obazin. 806 b. ne Moribundis felicem
 mortem procuraret, cupit adesse B. Coleta 577 b 616 b.
 Moribundo vitam prorogat signo Crucis S. Cadroe 479 c.
 Moribundis penam infligit S. Petrus Cavenfis, uni peccata
 confiteri nolenti, alteri cui demon peccatum objicit 333 c d.
 Moribundi sanati ope S. Thomas Aquin. 724 f 735 b
 736 a f 737 a b c f. B. Joannis de Deo 855 d e f.
 B. Agnesis de Bohemia 530 f 531 b. S. Casimiri 355 b d.
 Moribunda voto B. Agnesis de Bohemia falso sanatur, vo-
 to dilato relapsa, iterum sanatur 529 c f. Moribundo
 absenti procurat B. Coleta contritionem 570 f. Mor-
 tuus S. Senanus, in solenni sepultura resurgit, ac successore
 instituto mox moritur 777 c d. Mortuus resuscitatur
 impositione epistola triplici Cruce signata a S. Endocia 19 a b.
 Mortui resuscitantur Index & Lictores oratione & astutu
 S. Endocia 21 c d. Mortuum resuscitat iussu Abbatis
 S. Senanus 771 d e. Mortui a pueri ac vita redditi a
 S. Senano, maluit denuo mori 774 d e. Mortui re-
 suscitantur a S. Vinuvaloco 252 b 254 f 258 a 260 c
 item aliis aqua benedicta discipulo tradita 253 c 255 b
 259 c. Mortui resuscitantur sacco S. Hieronymi appli-
 cato a S. Eusebio Cremonen. 382 f 383 a. Mortuus
 puer vermisibus secatens, resuscitatur ope S. Herculani 53 a.
 Mortuum a Diacono in lecto suo positum precibus resuscitat
 S. Virgilius 402 b c. item puellam 402 f. Mort-
 uum resuscitat & tribunali sistit ad testimonium veritati
 perhibendam S. Fridolinus 440 a. Mortui variis
 resuscitantur invocata S. Canegunde 277 b c. ope
 S. Cyrilli Carmelita 501 d e. S. Kierani 597 f 598 599 a
 B. Oldegarii 493 d 497 c. B. Agnesis de Bohemia 529 d
 S. Casimiri 352 a. B. Coleta 581 582 a. 600 a b
 S. Thomas Aquin. 722 d. S. Virgilii 404 a oratione
 S. Albini 59 b. Mortuum precibus bona integra conti-
 nuatur, suscitatur B. Petrus Hieremias 207 b. Mortuum
 sanum precibus resuscitat B. Agnes de Bohemia 525 c
 mori iterum permisit conquerentem se a caelesti gloria revo-
 cari 525 f 526 a. Mortuus proles ne baptizentur re-
 suscitantur ope S. Thomas Aquin. 721 c 735 f. Mortuo

resuscitato plurimos convertit S. Basilius 642 b. Mor-
 tuus sepulchrum procurat B. Joannes de Deo 841 f.
 Mortificationi deditus S. Albinus juvenis monachus 58 c
 & S. Petrus Cavenfis 311 d. ob Mortificationem Adarv vocatus S. Virgilius 401 b.
 Mortificat se in omnibus B. Coleta, etiam in potu aqua
 566 a. Mulus effraus suus occurrit ad sepulchrum S. Thomas Aquin.
 & subito moritur 678 b. Musica caelesti recreatur a Joanne de Deo, in ejus pauperes
 liberalis 851 c 852 c. Mutus fit imprecans malum jurando per S. Albinum
 63 b. Muti sanantur ope S. Canegunde 279 c e f.
 280 a b. & in translatione Corporis 277 c ad sepulchrum
 S. Rudolfi 117 b 118 f. in sepultura B. Oldegarii
 493 a. ope S. Thomas Aquin. 720 a. Muta fere ob
 linguam ad guttur repositam B. Coleta, creditur sanata osculo
 B. Mariae 567 f 613.

N.

Narium postula invocare S. Rudolfus sanatur 114 c.
 Nativitas S. Rudolfi ejusque mortuum predicatur
 ab Angelo matri 107 c. in Nativitate S. Senari lignum
 aridum frondet 762 b 769 f. Nativitatis dies S. Ru-
 dolfi quotannis etiam post obitum ejus elemosynis stantibus ce-
 lebratur 107 c. ante Nativitatem predictus ab eremita S. Thomas Aquinas
 659 d 706 c. a S. Patricio S. Senanus 762 a b 769 d.
 in Nativitate B. Joannis de Deo campana nitro pulsatur, &
 columna ignea & lucens visa supra domum 837.
 Navis ad transcendendum flumen, invocato S. Rudolfo, ni-
 tro accedit 111 c 115 c. Navis immobilis facta, ne
 flumen transeat occisor B. Caroli Boni 175 c d. Navem
 commentitiam, ad quam a Diabolo invisatur, signo Crucis
 evanescere facit S. Virgilius 401 d e. Navis ab hostibus
 liberatur invocato & apparens B. Oldegario 493 b.
 Necessaria omnia pro suis monasteriis impetrat a Deo B. Co-
 leta 551 c. Negligentia monachi castigatur a S. Petro Cavenfi appa-
 rente 332 f 333 a. Noctem, ne religiosa ne cum hoste conspirantes occidantur,
 breviorer facit B. Coleta 575 a 615 c f. Nube frigida circumdatur in oratione B. Agnes de Bo-
 hemia 511 d 522 f. Nudanda a lictoribus S. Antonina protegitur ab Angelis
 27 d. Nudatum pettus S. Endocia ab Angelis velo co-
 gitur 20 c. Nuptias Justiniani Imp. ne evitet, fugit amore castitatis
 S. Antheleis 263.

O.

Obedientia simplici gratiam ejiciendi demones meretur
 S. Paulus Simplex 646 f 647 b. Obedientiae ejus
 perfecta 646 c d, 648 a. in Obedientia S. Francisci
 virtutes abigit B. Coleta demonem in figura musca majoris ap-
 parentem 573 a. ad Obedientiam perfectam hortatur
 suas Religiosas B. Coleta 545 b c. Oculum ab anseris evulsam restituit favori suae ab Angelo
 edocuit S. Vinuvalocus 251 b c 254 c 257 c. Oculi
 dolorem signo Crucis pellit S. Cadroe 479 b. Oculorum
 dolores & punctura tolluntur ope S. Thomas Aquin. 685 b
 700 a 709 c 718 c 737 b. Oculis medicinam adhi-
 bet B. Coleta, ne possit sacram hostiam intrare & sacras li-
 bras legere 567 c. Oculos lapsus signo Crucis a B. Colo-
 ta sanatus 584 b. hujus reliquiis 598 c d 618 c. Oculi
 inflati sanantur ope B. Joannis de Deo 854 b c 858 a.
 Odor suavis in morte & ad eandem S. Virgilii 404 a
 ex corpore S. Veremundi diebus Veneris & hebdomada Sancta
 ob passionem Domini 797 f. ad corpus S. Argilberti
 inventum 287 c d. item S. Richarii 287 c. in obitu S. Leo-
 nis-Luca 102 a. ex corpore S. Thomas Aquin. 679 c
 689 b c 690 c 691 c 703 d 707 c 713 d e. manucius
 680 d. terra attactu corporis odorifera 679 d, odor ex arida
 dia.

dia servatus 580 e Odor suavis corporis B. Caroli Bo-
 ni post 53 dies 177 e B. Agnetis de Bohemia 512 d
 528 d Odor & fulgor innotuit ad sepulcrum S. Casi-
 miri 355 e Odor mirabilis in vestibus, lecto, loco
 mortis & sepultura B. Joannis de Deo 856
 Oeconomus monasterii S. Apianus 321 e
 Officium divinum celebrandi methodum divinis accipit
 B. Coleta 556 f 606 f id nullis impedimentis oblati
 557 a id cum suis recitans ad leucam auditur 556 f
 illi reverenter interest 607 b
 Oleo benedicto venenum serpentis tollit S. Vinuvalocus
 251 e 254 e 257 f Oleo sancto nulli sanatur paralyticus
 a S. Leone-Luca 101 a Oleo lampadis B. Mariz ele-
 phantiacus 101 d Oleo lampadis B. Joannis de Deo ca-
 pta membris, 858 b e
 Oraculum divinum ab Angelo oblatum S. Cyrillo Car-
 melita 499 b 501 e
 Orationi & Ecclesiasticis ministeriis sedulo invigilat, no-
 bis etiam ad fores templorum oras, cibi & potus oblitus S.
 Casimirus 349 a In Oratione devotus S. Thomas Aquina-
 nas 669 d Orare solitus ante studia & actiones 670 b
 ea assequitur sapientiam peticam 670 a e 713 f in ea
 elevatur a terra 670 f audit e Cruce Christum loquentem
 Bene scripsisti de me Thoma 671 a Inter Orandum
 sepius elevatur, & luce caelesti perfunditur B. Petrus Hiero-
 nymus 297 e In Oratione fervens, nube fulgida circum-
 datur & in extasi rapitur B. Agnes de Bohemia 511 d
 522 e f elevatur in aere 522 f Orationi addictissima
 semper quasi orat B. Coleta 556 & seqq. 606 e eam aliis
 inculcat cum digna preparatione faciendam 556 e commu-
 nibus precibus etiam agra interest 556 e in ea est absque
 radio, & facie splendens apparet 557 a b 606 e Orans
 B. Coleta in extasi rapitur ad plures horas aut diem 558
 e f 607 e in aere elevatur 559 a visa fax aut sol
 ex ore procedere, aut corpus splendere, aut oratorium con-
 flagrare 558 f 559 a 607 f Orationi impendit totas noctes
 B. Joannes de Deo, & nota appensa tibiis soporem discitis
 844 e f Orandi studio addictissimus B. Joannes de Deo
 829 f in eo terretur a damone in horrendis speciebus,
 etiam mulieris & porci 830 Oratione S. Endocia re-
 suscitatur morte punisi lascivus juvenis 28 a Judex &
 lectores 21 e d Comitiss filia 21 e puer occisus 22 d Ora-
 tione S. Davidis Mervensis fons elicitur 43 d Oratione
 S. Albani resuscitatur mortuus 19 a cecus & demonia-
 cus liberatur 19 b captivus carcer aperitur 19 e cadaver
 & immobile & dein mobile redditur 19 d Oratione S.
 Virgilii mortuus in lecto suo positus resuscitatur 402 b e
 puella 402 f & a serpente extinctus 403 a b Oratione
 unius hora mortua suscitatur a B. Petro Hieremia 297 b
 Oratione B. Agnetis de Bohemia soror ejus resuscitatur
 511 d 525 e Oratione iuxta aquam divinis accipit
 S. Caluppanus 262 f in alteram ripam convertit flu-
 vium S. Fridolinus 439 e Oratione B. Coleta aqua
 impetratur 560 e 608 e amens sanatur 560 e d a lapsu
 in precipitium servatur 560 d e, equi excitantur 560
 f alii sanantur 561 a phiala aqua fracta reparatur 566
 a necessaria victus subsidia impetrantur 611 b Oratione
 vas contractum coram Rege Chlodoveo ad confirmandam
 fidem redintegrat S. Fridolinus 436 f Oratione abigit
 demonis prestigias S. Asterius 225 a destruit idolum &
 templum Apulonis S. Basiliscus 240 hostes immobiles red-
 dit S. Piaman 242 e reddit immotos fures absens S.
 Vinuvalocus 253 d e 259 f & sedat tempestatem 250
 d 256 e uxi & S. Gervinus 286 a Oratione sanat B.
 Coleta graviter vulneratum 569 a moribundus usum ratio-
 nis procurat ad Sacramenta suscipienda 570 d diem bre-
 viorem facit 574 e & noctem 575 a Oratione Dominica
 ad honorem S. Rudolfi febris quartana tollitur 114 e
 fugantur dracones a S. Caluppano 262 e d Orans ad ista
 verba Panem nostrum quotidianum, panem ac vino divini-
 tus oblato reficitur B. Joannes de Deo 838 d

Oratoria valde submissa expetit B. Coleta 552 e Orato-
 rium ei puella in domo sua erigunt parentes, ne nosse ad
 orationem non egrederetur 601 a Oratorium B. Colo-
 ra orante visum quasi conflagraret 559 a Ordinis S.
 Basilii habetur S. Lucas Casalius 152 a Ordinis S. Bene-
 dicti S. Apianus 328 Benedictini Ord. monachus ex
 Episcopo S. Rudolfus 108 e d vide Abbates
 Ordinis Cisterciensis B. Petrus de Castro-Novo 411 B.
 Stephanus Obazin. 800 Pramonstratensis B. Fredericus
 289 Crucigerorum B. Sollicitus 498 Ordo Templariorum
 in Aragoniam contra Mauros indultus 491 a b Ordinis
 Carmelit. Generalis 3 S. Cyrillus 498 Ordinis Predicatorum
 Sacerdotes instar stellarum splendent, ubi stella major
 S. Thomas Aquinas 653 b e Ordinis Prædicat. B. Petrus
 Hieremias 294 Terti Ordinis S. Francisci traditur B. Bo-
 navita 122 f Ordinis Minorum B. Rogerius S. Francisci
 discip. 417 Ordinis S. Clara B. Agnes filia Regis Bohemia
 502. Ordinis S. Clara reformatrix B. Coleta 532
 Orphanos alit & vestit B. Joannes de Deo 842 e
 Os distortum curatur ad sepulcrum S. Rudolfi 114 f
 Ore in maxillam retorto puniunt sepulcrum S. Petri Caven-
 sianus conspuens, eo invocato sanatur 334 e f
 Osculo excipiuntur in visione ab aliis Martyrismus, S.
 Perpetua & Saturnus 636 d Osculantur se invicem occi-
 denda SS. Perpetua & Felicitas 638 a Osculo sanat lepra-
 sam B. Coleta 585 b 610 e tollit dolorem capitis 588
 b e Osculum negat Regina Anglia S. Gervinus 285 f
 Illa reconciliata donat ei varia 285 f Osculo defuncti S.
 Leonis-Luca febris pellitur 102 a
 Otiosus numquam, servat puritatem animi oratione &
 studio S. Thomas Aquinas 669 e f consilio occupatus
 712 b Otium ut evitetur, virgines & viduas ut caste
 domi permaneant, occupat, & elemosynis juvat B. Joannes
 de Deo 824 b
 Ova data numero non decrefcente in pauperes distribuit
 B. Coleta 565 a
 Oves pascit B. Fredericus adolescens 289 f & B. Joannes
 de Deo 314 f 816 e 838 a Ove a lapide liberat S.
 Vinuvalocus apparent 251 f 258 a

P.

Palli Archiepiscopalis usus & significatio moralis 487 f
 488 a
 in Palmatum die ramus in manu B. Coleta evanescit,
 quasi ab asina comestus 562 b
 Panis frustra pauperibus danda, in sinu S. Veremundi abs-
 condita, in assulas convertuntur. 796 a Panes solo pro
 magna delectatione reficiunt B. Coleta 565 b sumis so-
 lum quanta est magnitudo ovi 611 e Panes in penuria
 orante B. Stephano Obazin. ulero allati 804 f Panes &
 vino divinis reficiunt B. Joannes de Deo 838 d Panes
 Hospitali necessarios miraculo accipit B. Joannes de Deo
 847 a Panes in necessitate caliens adferuntur ad mona-
 sterium B. Coleta 553 q Panes e vili materia optimo
 sapient in monasterio B. Coleta 553 e Panes Cruci signo
 a B. Coleta benedicto tollitur infirmitas 563 a
 Panni defunctus ad habitum consuecundum divinis supple-
 tur B. Coleta 553 e 598 e 606 d
 Papæ Romani, S. Simplicius 133 S. Lucius Martyr
 301 Papæ auctoritatem contra Græcos propugnat S.
 Thomas Aquinas 667 b Papæ primatum ejurare co-
 gens, varie a S. Senano apparente castigatus, misere ex-
 pirat 779
 Paschalis solennitas die Dominica celebranda statuitur
 362 b
 Pater & filius Martyres, Canus, Rex & Carolus Bo-
 nus Comes 164 a Pater a filio conversus, ambo Mar-
 tyres SS. Canon & Nestor 360 e a Patre oppugnata S.
 Perpetua, cum confortat 634 e 635 e Patrem contra-
 rium ingressui in Ordinem Predic. non vult alloqui Petrus
 Hiero.

- Hieremias** 295 c
Pastor armentorum juvenis S. Leo-Lucas 98 f **Pastor seu**
Parochus B. Fredericus verbo & exemplo aliis praeft 290 c
d S. Moava seu Jovinus 138
Patientia in injuria illata B. Petri Hieremia 296 e f
297 a **Patiens in morbis dolet hos levare B. Petrus Hieremias** 297 c d **hoc usus dicto Hic ure hic seca &c.**
297 d **Aequo animo fere contrariam sententiam defendi, & modeste suam esse veram offendit S. Thomas Aquinas** 668 d e **Patienter fere afflictiones, easque a Deo immissi petis B. Coleta** 578 c d **malefactoribus benefacit** 578 d 616 b **ab amico in hostem mutato Patientia summa tolerat gravia, & precibus cum emendas** 578 e f **Patientissime tolerat exemplo Christi graves penas, & infirmitates corporis & anima B. Coleta** 566 567 & fere **maiores in lecto & diebus Dominicis & festis solennioribus** 566 e **Patientia B. Joannis de Deo, in injuriis vulgi ob simulatam amentiam** 821 a **ob conversionem meretricum** 825 b d e
Paralytici varii sanantur ad sepulcrum S. Albini 60 b **etiam post 7 annos morbi** 61 ad **sepulcrum S. Fridolini** 440 d **B. Oldegarii** 493 f **S. Cunegundis** 277 a 278 f 279 d f 180 c **ad feretrum S. Leonis Rotomag.** 96 a **ad corpus S. Richarii** 187 c **adventu invisibili SS. Martini & Albini** 55 f **oleo sancto S. Leonis-Luca** 101 a **tactu S. Basilisci** 239 c **ope S. Tisiani** 261 b **S. Castimiri** 355 a **B. Rogerii** 418 e **S. Thomas Aquin.** 684 f 697 a 707 b 722 a 724 c
Peccatum]. Ut parvulus ante moriatur, quam Deum graviter offendant, optat B. Coleta 545 c **mortem impetrat, ne postea damnetur** 616 a
Pateuit octavo mense in carcere S. Felicitas tunc dolens, non in martyrio 636 f **Parturientes juvantur unica S. Cunegundis** 180 d e **ope B. Coleta** 583 e f 584 a **Alia ejus Reliquis** 867 b 590 b 600 c 618 e 625 b 626 a e f 627 a **ope S. Thomas Aquin.** 721 d 725 b **cingulo sepultura** 721 c **laculo B. Joannis de Deo** 857
Paupertas religiosa certissima salutis consequenda via 506 e **ejus incommoda cum gaudio fere B. Agnes de Bohemia** 511 c 521 c d **Paupertas strilla B. Coleta exemplo Christi & S. Francisci** 551 **vestitu simplici & veteri panno** 552 a **stramine pro lecto usa** 552 b **paupercula edificia & loca amat** 552 c **nihil de elemosynis sibi servat** 552 f **pro aliis studet & caritati & paupertati** 552 e **Maluisse viva comburi B. Coleta, quam assensum praeferre cogitationi possessionis aut vel divitiarum** 579 b **Paupertatis amore reditus oblatas non admittit B. Agnes de Bohemia** 521 d **inopiam patienter fere** 521 e **Paupertatis amore in schedis scribit S. Thomas Aquin. libros contra Gentiles** 707 f 708 a **Pauperes 24 alii, pedes lavat S. Tisianus** 261 b **in Pauperes benigna, eorum pedes lavat B. Coleta** 544 b **in Pauperes misericors, consolatur eos & sanas cecum S. Vinuvalocus** 251 a 256 f **Pauperibus compatitur & succurrit S. Thomas Aquin.** 671 d **etiam soror ejus** 671 f **contra Pauperum oppressores severus B. Carolus Bonus** 168 a **a Pauperibus hospitalis maximo cum dolore avellitur exor. B. Joannes de Deo** 832 c d **Erza Pauperes benigna B. Coleta** 565 d 606 b **inexpetato accipit distribuenda, frumentum duntaxat solito durans, ova numero non deficiente, vinum absque diminutione** 565 e f **Pauperibus quibuscumque quicquid habet impendit B. Joannes de Deo & cum magno favore recipit** 826, **Vallisoletani omnia accepta distribuit** 828 d **Pauperum misericordia motus, irajicit in Africam, & diurnas opera sua mercedes impendit B. Joannes de Deo** 816 **Pauperes Granata lucello suo juvat** 823 d **vide Eleemosyna**
Pax a B. Oldegario firmata inter Capitulum Barcinonense, ejusque Decanum 489 **Inter Comites Toletanum & Barcinon.** 490 a **Inter Genuenses & Comitum Barcinon.** 490 c
Pecuniam alia meliorem mira Dei providentia pro suis necessitatibus accipit B. Coleta: quia aliis mixta iis similis ferebat 551 c 552 f **Pecunias rejicit B. Joannes de Deo a demone oblatas** 839 e **Pecunia mercatoris addita Reliquis B. Joannis de Deo, a latronibus superveniens intacta servatur** 852 d e f
Pedes lavat Christi in persona pauperis B. Joannes de Deo 842 a **Podibus nudis etiam in frigore absque calcamentis incedit B. Coleta** 552 b **in Pedis pollice fistula sublata ope S. Thomas Aquin.** 684 e 722 c **pedum tumor** 719 c **dolor** 723 b 725 a 737 d **Pes erectus ad percutiendum B. Joannem de Deo exarnis, & obsecra delicti venia sanatur.** 839 f 840 e
ob Peccata contristari Angelos, latari demones vidit S. Paulus simplex 648 d **Peccatis scindi carnem Christi ostenditur in visione B. Coleta** 559 c **ob Peccata punia caritate, post vitam emendatam sanatur ope & praedicatione B. Frederici** 290 f 291 a **Peccata occulta in Confessione non exposita, revelat egro B. Joannes de Deo** 830 d **iterum alteri desperanti** 830 e **Peccata purgavit Confessione, elemosynis & sanguinis effusione B. Carolus Bonus** 171 b **in Peccatoribus admonendis B. Coleta comparatur S. Joanni Bapt.** 541 c d **eos benigne ad poenitentiam stertis** 543 a 545 b 603 b **pro iis orat** 546 f **pro Peccatoribus preces revelatas S. Vincentio Perrierio fundit B. Coleta** 559 b 608 a **in Peccatis obdurata S. Eudocia meretrix gratia Dei emendatur** 10 & seqq.
Perditus puer recuperatur ope S. Thomas Aquin. 725
ad Perfectionem regula a S. Clara praescripta B. Agnes de Bohemia 507 b e **Perfectionem Evangelicam affecit B. Coleta, ad eam suas adhortatur** 545 f **Perfectionis majoris innuitur B. Coleta fuisse, quod pra reliquis Sanctis magis a demonibus in variis figuris fueris tentata** 573 b
Peregrinatur Romam ducit Angelo S. Cleopatra 759 e **Peregrinatur ad limina Apostolorum S. Leo-Lucas** 99 c **Peregrinatur bis ad limina Apostolorum, semel Hierosolymam B. Oldegarius** 488 d **Peregrinantur Hierosolymam ab Angelo moniti SS. Davidi, Teliacis & Paternis** 44 e **Invisunt magna devotione loca sancta Palaestina & monasteria Nitrie SS. Hieronymus & Eusebius Cremonensis** 571 f 372 a
Perfidia subditorum occidentium B. Carolus Bonus ponderata 170 e f 181 d e 183 184
Persequentes viros Apostolicos in Hispaniam missos submerguntur 5 c
Peste correptus S. Egbertus, facili arduis votis, liberatur 68 c d **contra Pestem invocatur S. Casimirus** 346 b
Pestis depulsa ejus ope 353 c 354 f **aqua, qua loca manus S. Davidis Menevensis** 47 e **aqua cui intincta reliquia B. Coleta** 591 f **Peste sublati, qui contradixerant B. Coleta in reformatione Ordinis** 549 c **in Pice & bitumine bulliente illati SS. Cleonicus, Eutropius & Basiliscus** 235 c
Pileus B. Caroli Boni febrem pellit 172 b
Pinguis & crassus S. Thomas Aquin. 691 e 692 d 700 c
Pisces sarda mutantur in haliees pro S. Thomas Aquin. 676 e 703 a **a Piscium esu abhorrens sanatur** 717 f **sapor conditur** 718 a
per Plateas tractus obit Martyr S. Basileus 642 c
In Pluvia liber apertus servatur intactus pro S. Aidano 43 e **a Pluvia intactus S. Albinus reliquis madefactis** 58 d **in Pluvia siccat B. Joannes de Deo, & igne ab ea non extinguitur, ne magnus incarcetur** 839 c d **Pluvia in maxima siccitate data ope S. Veremundi** 797 a b c
Podagrici sanari ad sepulcrum S. Thomas Aquin. 680 a 684 f 691 d 692 e 697 c 698 d 704 a 707 a 724 e 736 a
ob Poenitentiam peccatorum vidit Angelos latari, & demones contristari S. Paulus Simplex 648 d e
Castigat clam corpus S. Apianus 321 e 325 c d
Nudus 20 diebus in monte per frigora aut in gurgite frigidissimo

- gidissimo persistit S. Leo-Lucas 106 f
 Ponte fracto in fluvium currunt persequentes viros Apostoli-
 cos in Hispaniam missos. 5 c
 Potationes in sterilitate prohibet B. Carolus Bonus 167 b
 Prælium providens perniciosum impedit B. Coleta 170 a b
 654 d
 Presbyteri S. V. Villensis 148. S. Caloppans rector
 sui 261 S. Quiriacus 424 S. Eusebius Cremon. 389.
 S. Baltherus 448 c
 Præles Diocletiani Martyr S. Anselmus 756 757
 Prædicator Apostolicus a Papa constitutus S. Gervinus
 283 c Prædicator verbum Dei ad Armenos dicit S. Cy-
 rillus Carmelita 501 c Prædicare jubetur in vi-
 sione S. Eusebius non Sacerdos 650 c Concionatur
 clausis oculis aut in calum erectis super Ave Maria per totam
 Quadragesimam S. Thomas Aquin. 709 c Prædicat
 abjectionem huiusmodi B. Petrus a Castro-Novo 412 b
 & cum eo Didacus Oxoniensis & S. Dominicus 413 c f
 414
 Præmonstratensis Pastore B. Fredericus 291 c
 Proles sterili conjugio impetrata vult SS. Eusebius &
 Celedonio facta 234 d Proles obtemperat voto
 S. Tatiano facta, hoc non solum mortuar: 261 b Proles
 addita a S. Columba Ab. Hyensis & Cadroc nomen indicat
 474 c Proles sterili conjugio impetrata ope B. Coleta
 592 b
 Prophetia consilia sub nomine S. Hildegardis contra Ori-
 gines Mendicantes 667 c Prophetia spiritus pra-
 dicit fratri Regi villoriam & consanguineos ante mortuos
 B. Agnes de Bohemia 524 b c Prophetia domo pra-
 dita B. Coleta, pluribus prædicit instantem mortem, & prae-
 monet ad Confessionem, aut alia facienda 568 569 570
 575 b mortem Martini V Papa cum divisione Ecclesie
 575 b Prophetia dono cognoscit B. Joannes de Deo
 medicatum a juvenum flagitium, 848 b consilium pau-
 peris suspendium sibi parantis, & impedit 848 c d præ-
 dicit prolem futuram 848 f alterius sanitatem futu-
 ram 849 a familia alicui ministracionem iustitia per-
 petuam 849 a incrementum sui Ordinis 849 b alteri
 proximam mortem 849 b alteri futuram filiarum sta-
 tus 849 c absens mores pauperum cognoscit 849 d
 Prædicit mortem aliorum B. Joannes de Deo 830 c f
 Protectores 4 Diocletiani Martyres 757 Protec-
 tor perpetuus urbis Arelatensis S. Virgilius 402 a inter
 Protectores & Patronos urbis Neapolitane S. Thomas Aquin-
 nas 741 & seqq.
 Prudentia magna utitur in causis dijudicandis B. Caro-
 lus Bonus 168 b 180 a contemptum dissimulat, emen-
 dationem expetit 169 a b refectionem urget
 169 f
 Psalmodia nocturna monachicam in hospitio 11 a &
 Virginitas in monasterio sub Traiano 18 a Psallit
 S. V. Vinuolens, aut stans immobilis, aut flexis genibus,
 aut manibus in calum extensis 253 a 259 b Psallit in-
 ter dira verbera S. Basiliscus 238 c f ad Psalmos ma-
 xime Penitenciales cum Letaniis magna devotione affectus
 B. Coleta 557 c 607 b legens Psalmum 50 Misere-
 mei Deus, impetrat felicem exitum conjugibus in malo ob-
 duratis 559 c f Psalmos canunt SS. Antonius & Pau-
 lus simplex 846 c f Psalterium totum quotidie vovens
 recitare S. Egbertus a peste liberatur 68 c d Psalmos
 penitenciales legens ante altare S. Maria, Martyr occumi-
 bit B. Carolus Bonus 170 d 183 c 184 c
 Puerperæ in magno periculo liberantur, invocato B. Petrus
 Hieremia 297 f ope B. Oldegarii 497 f B. Agnos-
 tis de Bohemia 532 a Prægnantibus & puerperis sue-
 currit S. Leo Rotomag. 95 f 97 d
 Pulverem sepulchri S. Ceada mirandis elatit 148 c
 Pulvere sepulchri B. Coleta dolores sublatis 592 a
 a Purgatorio liberandi minus anni preces dispositum a S.
 Corpore, cui liberari apparent 468 b 469 c a Purga-
 torio liberata anima per B. Coletam sequitur hanc appa-
 rentem 481 b c Purgatorii animabus valde affi-
 citur B. Coleta, precibus orando 577 a 616 a liberat ibi gra-
 viter puniam 577 b ex Purgatorio igne animam
 apparentem liberat B. Petrus Hieremias 296 b in Pur-
 gatorio esse sororem suam & deinde Missis facit liberatam in-
 telligit in visione S. Thomas Aquin. 673 f c Pur-
 gatorio animam apparentem juvenem B. Agnes de Bohemia
 525 f ex Purgatorio septennis pater, precibus S. Per-
 petua sororis liberatur 634 a b c in Purgatorio
 manet 16 didicit, qui negligens fuerat in executione testa-
 menti commissi 674 a
 Puritatem animi impetrat oratione S. Thomas Aquinas,
 conservat opatione & studio nunquam otiosus 668 f 669 c
 Puritas & innocentia ejus 678 c
 Q.
 Quadragesimam quinque aut sex paribus in solidum
 absolvit S. Petrus Gervinus 330 c in Quadra-
 gesima bis solum in hebdomada comedit S. V. Vinuolens
 253 b in Quadragesima tantum comedit die Jovis
 & Dominica B. Fredericus 290 c Quadragesimas
 tres quot annis servat S. Egbertus 68 c
 ad Questiones subtiles de Ego anima beata apparent non
 respondet S. Thomas Aquin. 674 a
 R.
 Rabidæ faciuntur ad sepulcrum S. Radisindi 112 d
 ope B. Coleta 584 c & 585 a
 Rex, Regis filius, Regum frater S. Casimirus 337
 338 Regis Bohemia filia B. Agnes Ord. S. Clara 502
 c Regia stirpe S. V. Vinuolens Ab. 250 b c Regis Cor-
 nubiensis monachus Constantinus 43 c B. Carolus Bonus in
 Regem Hierosolymitanum expetitis non admittit 181 a
 Regi monita data a S. V. Vinuolens 293 b 255 b
 Regimen B. Petri Hieremia cunctis virtutis prædium
 296 d
 Referendarius Caroli Martelli S. Chrodegandus 452 b
 453 a
 in Reformationem Ordinis a S. Francisco impetrata B. Co-
 leta 604 c se contra & causa dum consentiat 547
 donatur cognitione ad eam necessaria 547 d
 Regula & ratio vivendi anachoretarum S. Hieronymus in
 Palestina 387 d c f monachis in Vallia a S. Davide
 præscripta 46 Regulam Clericorum scripsit S. Chro-
 degandus 455 f Regulam S. Clara adjecta Regula S. Be-
 nedicti 503 c curat moderationem adhiberi B. Agnes
 de Bohemia 503 a Regula & ratio vivendi Virginum
 Devotarum 34 d
 Reliquias Sanctorum a Leoni X accipit, cunctis aliisque
 donas S. Gervinus 283 c 284 f 285 a b 286 c Reli-
 quias S. Vigoris illas in incendio 287 b ad Reliquias
 Sanctorum juramentum novi Conditio Flandrie & ceteris
 solet fieri 299 b c d ad Reliquias S. Drausii peregrina-
 tur S. Thomas Cantuar. 404 c Reliquias S. Hilarii
 ab hoc apparente monitus transfert S. Prudentius 438 a
 437 b ob Reliquias S. Hilarii arbor ultro inclinatur
 439 a pro Reliquiis servatur terra attacta corporis S.
 Thomas Aquin. facta odorifera 679 d ob Corpus S. Apiani
 furto ablatum novis redditur immobilis 323 a b Caput S.
 Marnani solitum Dominicis diebus lavari, quia aqua maris
 pelluntur 63 f Aqua Reliquiis B. Coleta benedicta
 sublata pestis 591 f morbus gravis 3 annorum 594 c f
 595 c
 Renum dolores sublatis ope S. Thomas Aquin. 717 a 718 d
 711 f 725 d
 Restituendi voto facto liberatur ob factum obsequium
 517 f
 Reti involvuntur pignora ad bestias SS. Perpetua & Fe-
 licitas 637 c
 Reti argenteo lapidibus pretiosis intertextis comparatur vita
 S. Thomas Aquin. 674 a
 Revelat

Revelat peccata occulta agra in confessione non exposita
B. Joannes de Deo 830 d iterum alteri desperanti 830 e
 Reverens *B. Carolus Bonus* erga viros ecclesiasticos & Religiosos 167 a
 Rixantes coarctat & reconciliat *B. Carolus Bonus* 168 a f 182
 Ex granorum Rosarii attactu sanatur oppressa doloribus
B. Coleta 557 e Rosario pie recitando affecta 607 e
 S.
 Sagitta ad *S. Philemonem* emissa sistitur in aere 716 f
 in oculum Praesidis incidit 756 f
 Sagittis interimuntur ceteri Romani 13 f Sagitta
 ferrea ex vulnere Regis decidit voto *S. Monacho* falso 88 e
 Sacramentis munus pie moritur *S. Casimirus* 350 e
 Sanctitatis *S. Thomas Aquin.* testes auditi 688 b 690 b
 691 a 692 c 694 f 695 e 696 f 698 f 699 c e 700 c.
 Sanctitatem *S. Thomas Aquin.* non estimans, punitur tremore:
 veneratus Reliquias, sanatur 680 b 700 e 709 a b
 Sanctitatis testes 701 b e 702 a 705 e 709 d f 711 b
 712 a 714 e Sancti in exemplum a Deo propofiti 474 e
 Sancti sunt cali, montes, colles, ad imitationem propofiti
 315 c d Sancti honorantur a Deo miraculis, & his sanctitas
 confirmatur 181 e d Sanctorum patrocinium obtempera,
 recitat Officium de omnibus Sanctis *B. Coleta*, excitata ad id visione
S. Anna 559 d Sanctos invocat in suo ultimo morbo
S. Cunigundis 275 d
 Sanctimonialis *Bened. Cunigundis Imp.* 274 e
 Sanguis in *B. Caroli Boni* nec dispersus cum veneratione colligitur
 172 a Sanguis copiosus effluit e dense avulso a corpore
S. Drausii post 4 annos sepultura 409 f Sanguis copiosus
 effluit ob ungulam avulsum a corpore *B. Agneris de Bohemia*
 427 f Sanguis *S. Basilisci* arida platano alligati hanc viriditatem reddit
 239 a b ex eo fons miraculis clarus exoritur 239 c
 Sanguine Martyrum interpellante, heresis tollitur 415 c
 Sanguine *B. Caroli Boni* liniens membra, contritus sanatur
 172 d Sanguinis gutta *S. Basilisci* a diabolo correptus liberatur
 241 d Sanguinis fluxus sistitur op^e *B. Agnetis de Bohemia* 532 d attactu capite *S. Thomas Aquin.*
 676 a op^e ejusdem 711 c 723 d 724 f item Sanguinis vomitus
 683 d 720 f
 Saxa respondent Amen in concione *S. Luca Casalii* caci
 152 d e
 in Scanatu data visa *B. Joannis de Deo* convertitur meretrix
 851 a
 Scientia *S. Thomas* infusa 705 f a SS. Petro & Paulo
 apparentibus antea 706 a Scriptoribus pluribus eodem
 tempore diversa dicit *S. Thomas Aquinas* 665 f
 Schismatici ne templa reserant, impetrat a patre Rege
S. Casimirus 349 b
 Scholas litterarum erigit apud Anglos Orientales *S. Felix Ep.*
 780 b
 Sedes *S. Vinuvaldei* arina lapillis mixta 253 a
 Senator Martyr *S. Asterius* 224
 Servitus etiam nobilitas, qualis olim in Flandria 181 f
 182 a b
 Serpentes & dracones a diabolo immissos fugat oratione
 Dominica & Crucis signo *S. Galappanus* 262 c d Serpentem
 interimat & ab eo extinctum resuscitat *S. Virgilius* 403 a b
 a Serpente morsu illatus *S. Leo-Lucas* 100 b
 Serpentem perimit signo Crucis, & illius venenum pellit oleo
 benedicto *S. Vinuvaldei* 251 e 254 e f Serpentes evomuntur
 ad sepulcrum *S. Rudesindi* 111 e
 Sepultura sua locum indicat *S. Titianus* apparens 261 b
 Sepulcrum in sterquilino expetit *S. Gervinus* 288 c d In
 Sepultura *S. Cunegundis* locum cedit *S. Martinus*, ut *S. Severo*
 conjux & filia 276 b c ad Sepulcrum ejusdem excitari
 solitum compescit *S. Petrus Cavenfis* 333 f
 Sepulcrum *S. Petri Cavenfis* ex contemptu conspuens, ore in
 maxillam retorto punitur, to invocato sanatur 334 e f
 Severus in superbos, oppressores pauperum & rixatores
B. Carolus Bonus 168 a malevolos in jus evocat 169 a
 Silentium arctum observat *S. Paulus Simplex* 646 f

Taciturnus scientias colligit *S. Thomas Zygianus*, & hoc munus
 appellatur 662 f
 Simulate ad sacrificandum idolis pro aliis subornatus, fit
 vero Christianus *S. Philemon* 753 a
 Singularia non admittit *S. Eustervinus* 653 d
 Singultus frequens sublatu op^e *S. Thomas Aquin.* 683 f
 Sol visus procedere ex ore *B. Coleta* orantis 559 a
 Contra Solis ardorem ab Aquila defenditur *S. Luvvinus*
 319 e Solis radii instar splendore illustratus *S. Thomas Aquinas*
 660 d ad Solis radium reclinat baculum *S. Cadroe*
 479 a chirothecas suspendunt *S. Cunigundis* & *S. Goar*
 275 d
 Somnum discit nola tibiis appensa ne totas noctes precibus
 impendat *B. Joannes de Deo* 844 e f
 Sorores Virgines Deo devota SS. *Camilla*, *Magentia*,
Palladia, *Porcaria* 243 a Sorores Virgines SS. *Kineburga*
 & *Kinesvichastia* Regis 441
 Spina piscis gurguri inharena ad sepulcrum *S. Rudesindi*
 ejicitur 116 e
 Splendore illustrari visa *B. Coleta* 550 d vide Lux.
 pra Sponso Casare eligit Christum *B. Agnes de Bohemia*
 506 c 508 f 510 d 517 f 518 Desponsatur Christo
B. Coleta annulo a *S. Joanne Evang.* accepto 555 e 611 d
 Desponsationis effectus procuratur *S. Thomas Aquin.* invocato
 724 a 725 b
 Stella visa ingredi cubiculum & residere supra caput
S. Thomas Aquin. 676 b c triplex visa in obitu ejus, & ante
 hunc cometa 677 e
 Stomachus vermibus exoneratur, acceptis pulveribus domus
 natalis *B. Joannis de Deo* 857 f Stomachi dolor curatur
 op^e *S. Thomas Aquin.* 685 a 724 f 737 e
 Studia litterarum & virtutum conjuncta in *S. Casimiro*
 348 d Studio & oratione conservat puritatem animi
S. Thomas Aquinas numquam otiosus 669 c f Studio
 sis pauperibus bona sua largitur *B. Rogerius Ep.* 122 a e
 a Studiis aversus ad sepulcrum *S. Rudesindi* emendatur, fit
 monachus 112 e
 Submersa in lacum projecta *S. Antonina* 27 d Submersus
 in flumine obit martyr *S. Escherius* 642 d Submersi in mari,
 inclusi sacis SS. *Arianus* & 4 Protectores 756 e
 Submersi idololatras persequentes viros Apostolicos in Hispaniam
 missos 5 c in Mare delapsus *S. Petrus Cavenfis* navi submersa
 ab aqua intactus mansit cum libris, pannis & vasis altaribus
 332 d Lapsus in mare diu incolumen servat *S. Senanus*
 773 d a Submersionis periculo variis liberati op^e *B. Coleta*
 582 e f 583 a 589 e 599 f 618 b 618 c 619 c & *S. Thomas Aquin.*
 684 b 722 e
 Sudario *B. Coleta* sublatu dolor capitis 585 e
 Superbia ex nimia rerum abundantia 168 c d diffensiones
 & bella generat 169 b c & contemptum aliorum 169 f
 etiam Principum suorum 184 b Superbos & elevatos
 monachos refrenat *S. Petrus Cavenfis* 334 a
 Surdi op^e *S. Thomas Aquin.* 720 c 722 a
 Suspendi nervis bonum verberantur SS. *Nistor* & *Tribimius*
 127 f 128 d Suspendi 3 liberantur invocata
S. Cunegunde 277 a b Suspendio additus miles *B. Joannes de Deo*
 liberatur 815 b

T.

Actu suo sanat *S. Basiliscus* paralyticum, leprosum, febri-
 citantes 239 d
 Tempestatem maris oratione remover *S. Senanus* 772 d
 Tempestas sedatur precibus *S. Vinuvaldei* 250 d 256 e
S. Gervini 286 a invocato *S. Petro Cavenfis* adhuc vivo
 332 e op^e *S. Veremundi* 797 f Tempestatis & mortis
 periculo eximuntur, navigantes ad inquisitionem de miraculis
S. Thomas Aquin. 682 alii ejus op^e 682 f Tempestatem maris,
 recitata Angelica salutatione sedat *B. Joannes de Deo* 838 e
 in Tempestatibus imperterritus *S. Thomas Aquin.* 672 a
 Temperantia vitia tollit, virtutes acquirit *S. Lucius Papa*
 305 c
 ad Templum seque etiam nocte orat *S. Casimirus* 349 a
 Tem-

- Tempus orationi & studiis tribuit, raro colloquitur S. Thomas Aquinas 669 f
 Tentationes interiores novit B. Coleta 569 e
 Tertz infossus S. Ariannus evadit 755 f Terra in collem crescens attollit S. Davidem Menevensem concionantem 45 d Terra sepulcri S. Cunegundis in tibus & grama mutatur 278 b d
 ad Testimonium veritati perhibendum de possessione tradita, resuscitat mortuum S. Fridolinus 440 a
 Thaumaturgus cognominatur S. Quintus; per 10 annos circumis regiones, sanans omnes morbos 129 Thaumaturgus ob miracula S. Hesychius 456
 Theologicas quaestiones sublimes solvit B. Coleta 570 e
 Theophorus cognominatus S. Theophylactus 789 d
 Tibi dolor sanatus ope S. Thoma Aquin. 684 e ulcera & tumor 685 b 715 d 719 e 723 b 737 a b d ruptura 738 b 739 e Tibia exulcerata curata ope B. Coleta 598 a
 e Timore Dei & extremi iudicii orat S. Ceadda in tempestate 147 f In Timore Dei crescit S. Casimirus 348 d
 Tributum iniquum tollitur monitu B. Oldegarii 489 d
 Tussis gravissima sublata ope S. Thoma Aquin. 683 d 693 d 719 d 720 f
 Typographorum Patronus Bononia B. Joannes de Deo 813 e

V.

- U**bera graviter afflicta sanantur ope S. Herculani 54 b
 Uterum dolor ablatu ope S. Casimiri 355 b
 Venam sibi aperiri aut cantherium aduri non sentit S. Thoma Aquin. a sensibus abstractus 647 d e
 Venenum illas bibit B. Coleta 576 d
 pra Verecundia S. David Menevensis faciem Magistri decennio non inuenit 41 b Verecundia tentationem fortiter superat B. Joannes de Deo 813 Verecundos sub mortem juvat B. Joannes de Deo 816 b
 Verberibus lacerantur ad mortem SS. Eugenius, Agathodorus, Elpidius 642 c
 Vestes profanas in martyrio abnuunt SS. Perpetua, Felicitas & socii 637 d Vestitus S. Vinuvaloci ex caprinis pellibus 253 a 259 e Vestitus B. Coleta tunica simplex & palliolum e veteri panno 552 a etiam puella nodosi fomiculis cingebat rude indusium 602 a Vestes B. Joannes de Deo oblatas cum pauperiorum pannis commutat 845 f 846 a Vestes ejusdem tunica lanca cum femoralibus, absque tegumento capitis aut calcis 829 e habitum certum ab Episcopo idem accipit 829 e
 Victoria obtenta invocato S. Albino, 62 ef ope S. Fridolini 432 e Victoriā predicis fratri Regi B. Agnes de Bohemia 524 b Victoria maxima de Moschis obtenta, post vocum procuranda Canonizationis S. Casimiri 351 alia eo apparente & vadum monstrante 352 alia 352 alia 356 b
 Victus anachoretarum S. Gerasimi 5 diebus, panis, aqua, dactyli 15 diebus, Sabbato & Dominica in cenobio coctis nuntur & modico vino 387 d Victus B. Vinuvaloci panis bordeacens cinere permixtus cum pulmento ex farina bordeacia & oleis: Saktatis & Dominicis addebatur piscis & caseus 253 a 259 e Victus B. Stephani Obazinenfis herba, virentia arborum 801 e 802 a
 Vidua S. Cunegundis Imp. habitum monasticum assumit. 274 b e
 Vinomanat fluvius prope ecclesiam S. Davidis 46 f Vinum dolio effusum restituit B. Coleta 612 b Vinum divinitus repletur vas pro B. Coleta 553 d Vinum oblatum absque diminutione erogat in pauperes B. Coleta 565 f Vinum aut potum inebriantem non bibit S. Vinuvalocus 253 b Vinum abstinet S. Petrus Cavenensis 331 d mater S. Drausii a conceptu filio 405 f
 Vinea terram designans fontem elicit S. Vinuvalocus, 252 f 259 b mare percutiens fecis pedibus cum suis transit 252 d 258 f Virgis corpus suum castigat B. Stephanus Obazinenfis 802 c
 Virgines Deo devotae S. Domnina 33 ejus exemplo cetera; carum cibus, lectus, lavificium, preces 34 d S. Piamm 242 Virgines Deo devota SS. Kineburga & Kinesvuitba sorores, filia Regis & S. Tibba consanguinea 441 444 d S. Arthellais 263 4 sorores, SS. Camilla, Magnentia, Palladia, Porcaria 243 a serviunt agrotanti S. Germano Ep. Antisiodorensi & funus prosequuntur 243 a b Virginitatis servanda propositum servat puella B. Coleta 602 d Virgo e prioribus habita B. Coleta 554 b
 Ut sola Virgines admittantur ad Ordinem petit bullam a Papa 555 e amat magis Sanctos, qui castitatem coluerunt 555 e f Ut Virginitatem servet S. Arthellais, expetita a Justiniano ob pulchritudinem fugit Constantinopoli Beneventum 262 264 ad lupanar a latronibus ducendi liberatur ab Angelis 264 b Virginitatem semper custodivit potius eligens mori quam eam violare S. Casimirus 350 b c Virginitatem suam commendat Deipara Virgini B. Agnes de Bohemia 510 b 515 e f Virginitatem servant conjuges S. Canon M. ejusq; uxor Anna 360 b S. Cunigundis cum S. Henrico Imperatore 269 b 273 a Virginitatem servatam probat Cunigundis, illa ignitos vomeres calcando 273 a Virgines castas elemosinis juvat, & ne orientur occupat B. Joannes de Deo 824 b
 Virtutes Constantini Magni 241 e Virtutum similitudo in simos amicos reddit SS. Julianum & Gudelannum 785 f
 Vitam longiorem, contra Sanctos consortium ejus optantes B. Coleta impetrat S. Franciscus 613 e Prolixiorē ipsa impetrat suo Confessario 618 a & religiosa recens admissa 618 b
 Vitae sanctorum fabulosa refecantur ab hoc opere 82 d Acta martyrum edictis Imperatorum combusta 230 c 232 a Vita B. Caroli Boniscripta, ad amorem Dei bonis, timorem malis ingerendum 16; b Vitam suam conscripserat in spiritu intelligit, eamque comburit B. Coleta 543 e 603 a
 Ulcera incurabilis mulieris lambens B. Joannes de Deo, eam sanat 840 c Ulcera sibi donario voto SS. Emethario & Celidonio curantur 234 b
 Voce divina animatur inter dira tormenta S. Basiliscus & sanatur 239 a b Voce divina corroboratur S. Eudacia in periculo captivitatis 18 c
 Voluptates corporis abdicat S. Casimirus 349 b
 Voto facto S. Apiano claudus & incurvatus sanatur: voto dilato, relabitur; denno voto impleto, sanatur 323 de
 Voto obtenta proles, eo non soluto mortua, a S. Titiano resuscitatur 261 b Voto facto moribunda sanatur: voto dilato relapsa, iterum sanatur ope B. Agnetis de Bohemia 529 e f
 Unctione extrema munitur B. Petrus Hieronimus 297 d S. Gervinus 288 c
 Vvulnera lethalia ope S. Thoma Aquin. curantur 736 e
 Uxore ob adulterium relicta sit anachoreta S. Paulus Simplex 645 f 646 b 647 d

X.

- X**enodochium fundat B. Rogerius 121 e
 Xenodochium pro peregrinis & pauperibus construit S. Anselmus Nonantulanus 266 a

Z.

- Z**elo animarum accensus S. Felix, relicta patria, Anglos Orientales adit & convertit 781 e d
 Zelus Episcopalis S. Ceadda 146 in extirpandis vitiis B. Rogerii Ep. 121 f in hareticis oppugnandis S. Simplicii Papa 135 136 137
 Zona terrea praecinctus preparat se ad religiosam vitam B. Petrus Hieronimus 295 b ea ad mortem usque cinctus, dein contra morbos saluati 297 e f Zona sua missa emendat B. Coleta carnis vitiis irretitum 577 f 578 a

AO 1471260

135-H. 6.

